Q. HORATIVS FLACCVS,

EX FIDE ATQVE AVCTORITATE COMPLVRIVM LIBRORVM MANV-SCRIPTORVM, OPERA DIONYSII LAMBINI Monstroliensis, literarum Græcarum Professoris & Interpretis Regij emendatus, & cum diuersis exemplaribus antiquis comparatus, & ab eodem ante paulò, quàm è vita decederet, recognitus, atque mendis omnibus perpurgatus, dilucidiúsque, quàm alijs editionibus, commentarijs auctis, atque amplificatis, illustratus.

Accesserunt postremæ huic editioni ADRIANI TVRNEBI *philosophiæ & Græcarum literarum Regij professoris in eundem Horatium Commentarij.*

Cum duobus Rerum & Verborum Indicibus amplissimis.

PARISIIS,

Apud Bartholomæum Macæum, in monte D. Hilarij sub scuto Britanniæ.

M. D. C. V.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Io. Malvdanvs

DE DIONYSII LAMBINI MONSTROLIENSIS
in Qv. Horativm Flaccvm
Commentariis.

Lippus scire, suos oculos quæ fata manerent
Olim, cùm cuperet, vatem ipse adiisse Sabellam
Fertur anum Flaccus, notam sibi: (haruspice saluus
Arboris hac casum, fulménque, lupique cruentum os,
Funestas pesteis euaserat, atque Philippos:)
Talia respondit motâ vates anus vrnâ:

DVRA PARENS GENVIT TE LIPPVM, FLACCE, NOVERCA
DVRIOR, AT VENIENS ÆTAS TIBI LVMEN VTRVMQVE
ERIPIET: TENEBRIS FIES ET TVRPIS OBORTIS.
NEC TEIPSVM AGNOSCES, NEQVE COGNOSCERIS AB VLLO
INTEGER: HAVD TAMEN HAC ÆTERNVM LVCE CAREBIS.
NAM TER QVINGENTAS, SEXAGINTAQVE VBI MESSEIS
PROTVLERIT TITAN: RAPTVM COLYRIA LVMEN
INLITA RESTITVENT. DISCVSSIS ERGO TENEBRIS
NEC LIPPVS, NEC CÆCVS ERIS: TIBI, ET OMNIBV' NOTVS
TVNC ERIS: ET PVLCHRO SPLENDESCES INTEGER ORE.
MVLTOQVE EXSTABIS, QVAM PRIMO ILLVSTRIOR ÆVO.

Verum dixit anus, sunt hæ colyria chartę.

D. LAMBINVS

CAROLO NONO, GALLORVM REGI POTENTISSIMO, ET CHRISTIANISSIMO,

S. P. D.

SI quis umquam puer excelso loco natus, Carole Rex Christianissime, domesticis rerum fortiter, iuste, præclaréque gerendarum exemplis abundauit: eorum profectò tāta tibi copia suppetit, ut siue Franciscum I. auum tuum, siue Erricum II. patrem spectes, fortissimos, potentissimósque Reges, ad quascumque illorum actiones propè diuinas, atque immortaleis mente, & cogitatione te conuerteris, maximi, latissimíque laudis, & gloriæ campi sese tibi aperire, atque explicare videantur. Nam tot res, & tantas domi, forísque gesserunt, tot populis iustum bellum intulerunt, tot supplicibus præsidio, salutíque fuerunt, tot urbeis expugnarunt, tam longè, latéque regni Gallici fineis protulerunt, leges tam utileis, támque salutareis sanxerunt, ut si tu, cum ætate processeris, eorum vestigia persequi, aut etiam cum illis certare volueris, non sit metuendum, ne non, quanto illi superioribus Regibus præstiterunt, tanto tu illis facilè antecellas. Atque arteis quidem, ac virtutes eorum bellicas cum ætas nostra, patrúmque nostrorum admirata est, tum omnium gentium, posterorúmque sæculorum litteræ celebrabunt. neque verò de ciuilibus, aut urbanis, quarum hereditas, atque imitatio æquè, atque illarum, ad te pertinet, posteritas umquam conticescet. sunt enim magno, excelsóque animo dignissimæ: sunt grauitatis, sapientiæ, pietatis, iustitiæ, liberalitatis, amoris in Gallorum ciuitates plenissimę. sed, ut ex his, eas, quæ ad iuris æquabilis descriptionem, quæ ad iustitiam, quæ ad religiones, ac cæremonias pertinent, prætermittam, vellē mihi tanta suppeteret orationis facultas, ut singularem Francisci, aui tui (cuius nomē vigebit memoria hominum sempiterna) in viros eruditos beneuolentiam, ac liberalitatem meritis laudibus efferre possem. Quantis enim præmiis illos inuitauit? quot, & quantis muneribus cumulauit? Neque verò in Gallos tantùm, hoc est in suos, ita animatus fuit, verùm etiam exteros, atque adeò multo impensiùs, omni beneficiorum genere auxit, atque ornauit. Ex quo factum est, ut ex omnibus terrarum oris, ac partibus viri Hebraicarum, Græcarum, Latinarum litterarum scientia clari, philosophi, iurisconsulti, poetæ, rhetores præmiis amplißimis excitati in Galliam tuam conuenirent. Muta tum erant ab illis litteris, à liquida & germana philosophia, à veterum, & probatorum auctorum vocibus, Lutetiæ gymnasia. vigebant in eis ineptæ verborum captationes, & concertationes: inanes, & spinosæ quæstiunculę ponebantur: fallaces, & minutæ conclusiunculæ contorquebantur: disputationibus anilibus, barbaris nominibus, ac vocibus, impolitissimorum librorum lectione omnium gymnasiorum parietes personabant. meræ nugæ, meræ ineptię, mera barbaries docebatur. Ignoti erant Homerus, Pindarus, Æschylus, Sophocles, Euripides: ignoti Plato, Xenophō, Aristoteles, Theophrastus, Plutarchus: ignoti Herodotus, Thucydides, Polybius, Diodorus, ceteri Græci scriptores omnes. linguę Latinæ elegantiam, & munditiem, incorruptum Latini sermonis usum nemo nouerat, nemo docebat. Hebraicę, & Gręcę

linguę ne elementa quidē erant nota: omni elegantiore, & puriore doctrina, omnibus Gręcorum, & Latinorum melioris notę scriptorũ monumentis carebamus. Piget, pudétq; referre quanta tum omnium bonarum artium ignoratio Galliã tuã obsessam teneret: quantis tenebris populus tuus circumfusus, ac pene dicam, sepultus esset. Exortus est Franciscus ille, auus tuus, humanarũ litterarũ omniúmq; ingenuarũ artium, ac disciplinarũ verissimo cognomēto parēs appellatus: qui rus merum, qui fœdam barbariē, qui graue virus, qui crassas tenebras è scholis, ex vrbibus, è tota Gallia suo splendore depelleret, fugaret, dissiparet: sermonis Hebraici, Gręci, Latini, omnium artium honestarum, & reip. vtiliũ studia in hominibus ingenio præstãtibus cõmoueret, atq; excitaret. Id autem hac ratione assecutus est. Lutetiæ duodecim doctóres partim Gallos (in quibus erãt illa Galliæ tuæ ornamenta, Fr. Vatablus, P. Danesius, Iac. Tusanus, Dion. Coronæus, Orõtius Fineus) partim aduenas (in quibus erãt Bart. Latomus Germanus, Io. Poblatius Hispanus, Agathius Guidacerius, Paullus Paradisus, vtérq; item Hispanus, Io. Stracelius Flander, Vidus Vidius Florentinus) proposito, atque attributo eis honestissimo præmio instituit: quorum alij mathematicas arteis, alij Hebraicas litteras, alij Gręcas, alij Latinas, alij philosophiam ex ipsis fontibus haustam, alij artem medendi, & maximè eius partem eam, quæ chirurgice à Gręcis appellatur, publicè docerent. Francisco successit Erricus, dignissimus patre filius, pater tuus, rerum domi, forísque gestarum gloria clarissimus: qui patrem cùm ceteris rebus omnibus pęnè vestigiis ipsis persecutus est, tũ eximio in litteratos, & eruditos homines amore, ac studio cum illo certauit: atque in eorum, qui vel excesserant è vita, vel alioqui sua sponte docendi munere defuncti fuerant, locum viros ingenio, doctrináque pręstanteis substituit, P. Gallandium, Iac. Siluium, Iac. Gopylum, P. Ramum, Adr. Turnebum, Fr. Vicomercatum, Io. Auratum, Paschasium Hamelium, Io. Caligniũ, Nic. Penam, Io. Mercerum, Bertinum Comitem, Rod. Mainum Britannum, Io. Quinquarboreum. Ita vtroque regnante artes, litteræ, disciplinę omnes in Gallia floruerunt. Nam armorum quidem, rerúmque bellicarum gloria iampridem ceteris nationibus aut pares, aut etiã superiores eramus: litterarum autem, atque artium libero dignarum laudibus antè quã Frãciscus auus tuus regnum obtineret, certè vincebamur. At nunc iidem Francisci aui tui, & Errici patris beneficio ita litteras amplexi sumus, vt non modo iam cum Germania (quæ discētium, atq; eruditorum multitudine semper abundauit, neq; minus vmquã litterarum, quã armorũ cupiditate, studióq; flagrauit:) verùm etiã cũ Italia, (quę cùm viros acumine ingeniorũ, sollertiáq; iudicãdi pręstanteis gignere existimatur, tùm Latinarũ quidē litterarum hereditatē quodã veluti gentilitatis iure sibi vendicauit: Gręcarum autē possessionem quasi vacuam, & caducã euersa, ac deleta Gręcia celeriter occupauit,) vltro pedē cõferre, atque in certamen descēdere audeamus. Hunc igitur ingeniorũ cultum, hãc humanitatē, hanc optimarum artium celebritatem, quã ab auo, & patre tuo consecuti sumus, tuæ personæ decórum est, Carole: tuis maioribus dignum: ei spei, quam de te habemus, cõsentaneum, te studiosè tueri, diligētérq; conseruare. Non enim credibile est, te ita dicturum, satis esse, si artis militaris, & bellicæ gloriam tibi ab illis relictam retineas: de vrbanis, & ciuilibus artibus non esse tibi magnopere laborandum. Nam primùm, quarum artium exercitatio tuis maioribus tantopere fuerit probata, eas te arteis improbare, amplitudinem, ac maiestatem tuam non decet: deinde ne te quidem præterit, vt pote, à præstãtissimis doctoribus, ac magistris institutum, optimísque pręceptis imbutum, &, quod caput est, naturę bonitate valentem, sciētiam inscientia, sapientiámque insipientia longè esse potiorem, ac præstabiliorem:

neque

neque esse consentaneum, cuius Regis populus aureis habeat tereteis, eruditas, & purgatas ingeniúmque doctrina expolitum, eum Regem, litterarum, & sciẽtiæ suauitatẽ neque auribus sentire velle, neq; cogitatione cõprehendere, ac percipere curare. Neque porrò existimo, tibi id probatũ iri, quod de Alexãdro Magno Philippi Macedonum Regis filio scriptores locupletes memoriæ prodiderunt, illũ ita animo fuisse affectum, vt quoties Philippus aut vrbem aliquã nobilem cepisse, aut prælium secundũ fecisse, aut victoria aliqua deniq; potitus esse nũtiaretur, non admodum latè ferret, suísq; æqualibus diceret, patrem nihil magni, præclaríque, quod gereret, sibi relicturũ, existimans, quanto plureis vrbeis Philippus expugnasset, quãtóq; plureis victorias peperisset, tanto se aut pauciores rerũ à se gerendarũ occasiones habiturũ, aut sibi pauciora, quæ subigeret, ac domaret, reliqua futura. Quamuis enim esset hoc insigne, & luculentũ eius animi magnitudinis, & gloriæ cupiditatis argumentũ: si fortitudinẽ tamen nõ corporis viribus, sed animi robore metimur: &, si altitudinẽ animi nõ in fortunæ temeritate, neq; in militũ lacertis, sed in animo inuicto positã esse arbitramur: &, si solidã, verâmq; gloriam non in expugnandis vrbibus, neque in propagãdis imperij finibus, sed in cohibẽdis, & cõprimẽdis animi motibus, rebúsq; secundis moderatè, sapientérq; ferẽdis locatam esse existimamus: fuisset illud profectò multo certius magnæ ad virtutẽ futuram indolis Alexãdri signũ, primùm secũda Philippi patris fortuna victoriísq; lætari: deinde rationẽ inire, quẽadmodũ tot ciuitates, tot populos, tãtum regnũ sapiẽter, iustéq; moderari posset, quàm in incerto belli euẽtu, spem gloriæ suæ collocare. Nã, cùm duæ sint artes potissimùm, in quarum studiũ reges incumbere, quas perdiscere, in quibus versari vel soleant, vel debeant, vna militaris, & bellica, per quã hostilis, & externa iniuria propulsetur: altera ciuilis, & vrbana, & quodãmodo togata, per quã ciuitates optimis legibus, institutisq; tẽperatæ, concordia, otio, opibus, virtute floreãt: dubitari nõ debet, quin ea, per quã populus vita beata quæritur, & cuius causa prior illa est cõparata, lõgè illi sit anteponẽda. Bella enim non nisi necessariò suscipiũtur: neq; quisquã est, nisi immani planè ingenio præditus, qui nõ per disceptationẽ, ac rationẽ, quã per vim, & ferrũ ius suũ obtinere malit. Cũ illud nõ licet, ad hoc decurritur, vt iniuria ferro repulsa, iure nostro armis recuperato, victoria bello parta, otio, pacéque potiamur. Quẽadmodum autẽ nauis gubernator ad cursum secũdũ, medicus ad ægri salutẽ suas omneis curas, & cogitationes refert: sic bono principi, eorum, quibus præest, vita beata proposita debet esse, vt illi fortunæ bonis sint locupletes, & copiosi: viribus corporis valẽtes, ac robusti: omnibus animi virtutibus instructi, atque ornati: gloria, famáq; præstantes, & clari: quæ tum deniq; contingere solẽt cùm Reges sedulò dãt operã, vt sint ipsi bellicosi simul, & sapiẽtes: cũq; sapiẽtiæ, iustitiæ, pietatis æquè, atq; artiũ bellicarũ cupiditate, studióq; ducũtur. Itaq; antiquissimi illi poëtæ nõ aliã (opinor) ob causam Palladẽ armatã finxerunt, quàm, vt significarẽt in Regibus, & rerũpub. moderatoribus bellicam virtutem cũ sapiẽtia coniunctã, & copulatam esse oportere. Quam rationem secuti prisci illi heroës in disciplinã hominum eruditorũ, longóq; vsu peritorum filios suos studiosè tradebant: & Reges ipsi doctos viros, & sapienteis in comitatum, amicitiãq; suam cupidissimè recipere solebant. Sic fortissimũ illum Græcorũ Achillẽ Pelei Thessalorũ Regis filiũ à Chirone Centauro puerum eruditũ esse litteris proditũ est: & eidem iuueni ad Troiam profecto Phœnix ait apud Homerum se comitẽ, & custodem iccirco à patre esse additum, vt illum efficeret oratorem verborum, actorémque rerũ. Summus ille Atheniensiũ concionator Pericles, qui annos quadraginta doctrina, consilio, eloquentia dicitur Athenis præfuisse, priusquam ad rempublicam accederet, ab Anaxagora

Clazomenio fuerat institutus: Timotheũ, Cononis prestantissimi imperatoris filiũ, Isocrates: Epaminōdã Lysis Pythagoréus: Alexandrũ magnũ Aristoteles erudierũt. Agesilaũ Xenophon: Philolaum Archytas Tarentinus: Dionē Plato Atheniensis docuerunt. Sapientum autē cōsuetudinem, & anicitiã à Regibus esse appetitam, testimonio sunt Solon, & Anacharsis: quorum alterius sermone, & cōgressu magnopere Crœsus est delectatus, atque adiutus: alterum cùm Darius litteris & promissis inuitasset, nihil profecit: testantur Plato, & Aristippus, qui cum Dionysio vixerunt: & Callisthenes, qui cum Alexãdro: alij deniq. quàm plurimi. Iam vero in iis, qui sapiētię, doctrinęq. laudibus clarent, nō postremum locum poëtę videntur obtinere. Quin si verum quęrimus, vel iidem fuerunt olim poëtę, & philosophi: quem in numerum referre licet Orpheum, Amphionem, Musęum, Homerum, Hesiodum, Solonem, Phocylidem, Xenophanē, Parmenidem, Epimenidem, Empedoclem, Platonem: vel, si qui philosophi à studio poëtico fuerunt remotiores, quales sunt posteriores, ij, nisi poëtarum auctoritate, ac testimonio sua decreta cōfirmarēt, ac fulcirēt, a periculo ruinę nō procul abessent: vt omittam, quod pleriq. ex his ad vitã bene, & sapienter instituendã no multùm adiumenti vidētur attulisse: At ex poëtis (eos excipio, qui nihil præter voluptatē lectoris quærũt) vix vllũ reperias, qui nō aut à vitio quidem turpitudineq; animos auocet, ad virtutē autē, & honestatē excitet, atq; acuat: aut mores corruptos emēdet, & corrigat: aut res vel temperãter, moderatéq; factas, vel magnificè, fortiterque gestas immortalibus laudibus efferat, atq. ad sempiternã memoriã consecret: aut illustria virtutũ exempla ex omni antiquitate repetita huius ætatis hominibus suppeditet: aut homines calamitosos, & grauibus fortunæ casibus afflictos excitet, atque extollat. Quis philosophus vmquam vel distinctiùs, quid sit virtus, quid vitium: quid turpe, quid honestum, disputauit: vel planius honesti pulchritudinem, inhonesti deformitatem: sapientiæ vim, & vtilitatem, insipientiæ imbecillitatem, atque incommoda disputando demonstrauit, quàm Homerus diuinis suis carminibus ante legentium oculos constituit? quis hominum mores, & motus: quis animantium naturas. quis sola terrarũ: quis æstus, & fluctus marinos: quis ventorũ flatus: quis nauigãdi pericula, tempestatésque aduersas: quis temporum varietates: quis prœliorum imaginem: quis vrbiũ oppugnationes: quis acies instructas: quis imperatorias virtutes: quis rationē moderandorum animorum: quis formam bene moratarum ciui atum: quis denique omniũ rerum, quæ hac vniuersitate continentur varietatem illustriùs vmquam Homero depinxit? Quid ceteros poëtas, Epicos, Lyricos, Tragicos, Comicos persequar: quorum vel nomina cōmemorare longum sit? sed tamē quãtum ex singulis generibus fructum, quantáque cum voluptate coniunctũ percipiunt, qui in talium scriptorum lectione versantur? Quid, quòd poëtæ principibus, & regibus, atque adeò diis immortalibus cari fuisse dicũtur? vt Castori, & Polluci Simonides: Apollini Pindarus: Polycrati Samio Anacreon: Æschylus, & Simonides Hieroni: Dionysio Siculo Polyxenus: Euripides Archelao: Scipionibus, & Catoni maiori Ennius: Scipioni Africano minori, & Lęlio Sapiēti Lucillius: Mēmio Lucretius: C. Clinio Mæcenati, M. Vipsanio Agrippæ, Cæsari Augusto Virgilius, Varius, hic, quē tibi nũc donamus, Q. Horatius Flaccus. Pittacus Alcæo, à quo fuerat non solùm versibus, & stilo violatus, verũ etiã armis, & ferro appetitus, cùm ille in potestatē suã venisset, iniuriã acceptam remisit, atq; ignouit: C. Iulius Cæsar eadē lenitate, & clemētia vsus C. Valerio Catullo, à quo fuerat petulãtissimis, & cōtumeliosissimis versibus laceratus, secum redeundi in gratiam potestatem fecit. Eundē Catullũ Manlius Torquatus, Tibullũ Valerius Messala singulari beneuo-

lentia

lentia cõplexi ſunt. Sed quorſum tã multa de litteris, philoſophis, ac poëtis? primũ vt oſtendam, clariſſimorũ, & ſapiẽtiſſimorum principum, regúmque, atque imperatorũ factum, & inſtitutũ, Franciſci I. aui tui, & Errici II. patris, Regum maximorum, iudicio eſſe comprobatum: deinde vt te ſponte tua currẽtem ad parem in litteras, & litteratos volũtatem, ſimiléque ſtudiũ excitem: poſtremò vt, quem poëtã C. Cilnius Mæcenas, eques Rom. nobiliſſimus: M. Vipſanius Agrippa, dux exercitus clariſſimus: Cæſar Auguſtus, princeps fortunatiſſimus, plurimi fecerũt, vehementérq; dilexerũt, cuiúſq; conſuetudine, & ingenio, & moribus plurimùm delectati ſunt, eius ſcripta, multorum quidem ſæculorũ auctoritate comprobata, ſed temporum, litteris inimicorũ, culpa, valde deprauata: quæ nunc ad te defero quàm plurimis locis non ſine meo magno labore, ac ſudore propemodũ ſuæ natiuæ integritati reſtituta, ac mẽdis fœdiſſimis perpurgata, iuſtiſque cõmentarijs à me explicata, atque illuſtrata, eo vultu accipias, eóq; animo cõplectare, quo vultu, & quo animo Frãciſcus auus tuus, quo Erricus pater, ſapiẽtiſſimi Reges, genus hoc ſcriptorum accipere, atq; amplexari ſolebant. Enimuerò Carole non ego ad te poëtam aliquem vnum de multis affero: ſed poëtam omnibus ſuis numeris perfectum, atque abſolutum: ſummum, atq; adeò ſolum, in tota lingua Latina Lyricum: Satyrarum ſcriptorem præſtantiſſimum, atque excellentiſſimum: multiplici, & varia rerum copia refertum: illuſtri verborũ ſplendore illuminatum: ſententiarum pondere grauiſſimum: ſcribendi elegantia politiſſimum, ac puriſſimũ: orationis figuris ornatiſſimum: in cudendis nouis vocabulis ſine inuidia feliciſſimum, ſine vituperatione audaciſſimum: in Græcorum loquendi generibus imitandis & cum prudentia, iudicióque liberrimum, ac ſolutiſſimum: & cum libertate, licentiáque cautiſſimum, ac prudentiſſimum. Nemo vnquam Latinorum iuſtitiam, fidem, continentiam, parſimoniam, religionem, patientiam paupertatis, contemtionem rerum humanarum laudauit ornatiùs: nemo iniuſtitiam, perfidiam, libidinem, auaritiam, luxuriam vituperauit acerbiùs: nemo ad ſubeunda pro patria pericula, atque ad mortem pro libertate oppetendam inflammauit ardentiùs. Nemo neque ad virtutem acriùs excitauit, neque à vitio grauiùs reuocauit: nemo bellorum ciuilium calamitatem miſerabiliùs deplorauit: nemo neq; amores cantauit molliùs ac teneriùs, neque tempeſtiuorum conuiuiorum hilaritatem deſcripſit floridiùs: nemo hominum ſuæ ætatis mores carpſit vrbaniùs. dies me deficiat, ſi huius poëtæ virtutes poëticas non modò perſequi. & cõmemorare ſcribendo, aut diſtinguere partiendo, ſed etiam recordari cogitando, aut notare coner obſeruãdo. Quòd ſi poeta omni laude cumulatus, omnibúſq; ſuis partibus abſolutus, & perfectus ille eſt, qui voluptatẽ, & delectationẽ lectoris cum vtilitate, fructúq; coniunxit: ſine controuerſia ceteris omnibus poëtis Grçcis, ac Latinis (Homero excepto) Q. Horatius Flaccus meritò eſt anteponendus: in quo ſic dulcedo cũ vtilitate certat: ita ſuauitas grauitati par eſt, vt, ſi detracta voluptate, ac dulcedine, ſola grauitas, vtilitáſq; ſpectetur, hęc lectorẽ in legẽdo retinere queat: contrà ſi quis demta vtilitate, ſolã verſuũ dulcedinem, ac iucunditatẽ ſequatur, hęc eũ ſua illecebra captũ, vt in ſe continenter affixus inhæreat, pellicere poſſit. Ex his autẽ cõmentariis cum ipſo Flacco coniunctis, cùm duo corpora feciſſem, quorum alterum ad Carminum: alterum ad Sermonum libros pertinet: eam potiſſimum partem tibi dicandam eſſe iudicaui, quę proptereà quòd & ordine prior, & argumenti, rerúmque amplitudine elatior atq; grauior, & verborũ ſplendore illuſtrior, atq; ornatior, & concinnitate venuſtior, ac floridior, & varietate ipſa gratior, ac iucundior eſt, tuæ ætati ſimul, & maieſtati magis conuenire videbatur. Vale, & regna. Ibid. April. anno CIↃ. IↃ. LXI. *Lugduni.*

IDEM LECTORI S. D.

EVM tibi poëtam commẽdare non debeo, humanissime lector, vel cuius lectione omnes homines eruditi plurimùm delectantur, vel qui suis ipsius virtutibus, atque ornamentis satis commendatur; quamobrem commentarios in eum olim scripserim, nunc in lucem proferam, rationem tibi fortassis afferre debeo. Non te morabor pluribus. Ego hunc poëtam partim mea spõte, partim doctorũ virorũ iudiciũ secutus, adolescẽs in primis amaui, sępèq; libẽtissimè legi: neque me ab eius lectione vel iuris ciuilis studia: vel potentiorum amicorum conuictus, & consuetudo: vel longinquæ, ac diuturnæ peregrinationes vnquam abstrahere potuerunt. Sed, cùm in hoc scriptore mihi pleraque partim aliquanto obscuriora, neque satis ab iis, qui eum explanandum susceperant, declarata: partim iniuria temporis deprauata, quæ sine ope codicum manu scriptorum restitui non possent, esse viderentur: nihil mihi tum quidem dabatur aliud, quàm, vt sperarem me talium librorum copiam aliquando habiturum: intereà verò è philosophis, ac poëtis Græcis, & Latinis: ex antiquitatis Rom. monumentis: ex Athenæo, Pausania, Suida, Stobæo, ceteris, ea, quæ ad hunc poëtam lucis aliquid afferre posse mihi videretur, studiosè colligere, ac notare nõ desinebam, vt iis vnà cum amicis vterer, non vt ea diuulgarem. Profectus sum tandem in Italiam cũ viro clarissimo, Franc. Turnonio Cardinali. Romæ cùm eam, quam votis, omnibusque anteà expetiueram, veterum librorum copiam nactus essem, non putaui mihi oblatam de hominibus bene merendi occasionem, mea negligentia è manibus amittendam esse. Itaque vetera, quotquot potui, exemplaria vndique corrogata, alia eorum voluntate, quorum erant, in deuersorium meum transportanda curaui: alia, quia è suis locis auferre nefas erat, suis quęque in bibliothecis inspexi, & cõtuli. In bibliotheca Pontificis Rom. Vaticana, quæ mihi beneficio Gulielmi Sirleti, & Hieronymi eius fratris, & Federici Brutij, quoties mihi commodum erat, patebat, quinque libros antiquissimos, manúque scriptos reperi. Donatus Iannoctius Florentinus vnum, qui fuerat amplissimi, atq; ornatissimi viri Rhodolphi Cardinalis, eóque mortuo cum aliquot aliis Græcis, ac Latinis ad ipsum testamento peruenerat, mihi cõmodauit. A Gabriele Faërno, homine candidissimis moribus, vnum item commodatò accepi. Accesserunt duo, quorum alter erat Rainutij Farnesij clarissimi Card. typis ille quidem excusus, sed cum antiquissimis, atque optimis codicibus comparatus, atque ex eorũ fide, ac testimonio quamplurimis locis emẽdatus: alter Lodonico Vrsino Farnesiorũ consobrino, adolescenti pudenti, ac probo, ab Annibale Caro donatus fuerat: in quo desiderabantur sermonum libri. Horum vtriusq; mihi facta à dominis copia est, opera Fuluij Vrsini, hominis eruditissimi. Postremò mihi ex Italia reuerso, cõmentariis meis iam absolutis, liber item calamo scriptus, vetustissimus à Io. Tornesio, typographo Lugdunensi, nuper, insperanti Lugduni oblatus est. Cum his igitur singulis libris cœpi Romæ attentissimè, atq; accuratissimè vnũ exemplũ Horatianum typis descriptũ conferre: contuli: lectionis varietatem, librorũque dissensionem conferendo notaui. Nõ est huius temporis, aut loci, lector erudite, pluribus verbis tibi commemorare, quantũ mihi à vulgatis reperti sint discrepare. suis quæq; locis vel per te, vel me indicante cognosces. Hoc tantũ in præsenti fatebor, me, hac tanta dissensione, ac discrepãtia animaduersa, spe, animoque multo maiore ad commentarios meos informatos iã, seu potius inchoatos, quàm primũ absoluendos me cõtulisse, vt, si doctorum virorũ iudicio digni essent, qui in manus hominum peruenirent, vtilésq; studiosę iuuentuti futuri viderentur, in publicum prodirẽt: sin minus, Q. Horatius Flaccus saltẽm & antiquorum librorũ auxilio, & mea opera restitutus quodã modo reuiuisceret, ac renasceretur. Nunc de cõmẽtariis meis, quid te ab eis expectare velim, quidq; in eis cõficiendis secutus sim, pauca dicã. Primũ Horatium ipsius auctoris sententia studiosissimè inuestigata, & perquisita, similibusq; locis inter se cõparatis, explicaui, ac declaraui: Deinde, quæcũq; mihi visus est à poëtis, & philosophis Græcis, qui quidẽ extent, sumsisse, aut mutuatus esse, ea è fontibus petita, tuis oculis optima fide subieci: Tũ, quæ ad Græcorũ historias, fabulásque pertinent, etiã ea è Græcia ipsis, & poëtarũ Gręcorum scholiastis excerpta, tibi proposui, tibiq; produxi: neque solũ produxi, verũ etiam Latinè omnia ferè reddidi. Prętereà Græca omnia loquẽdi genera, in quibus creber, & frequens est Horatius, diligẽter obseruaui, notaui, indicaui: vim, põdus, elegantiã verborũ ostendi: Horatianam Latinè loquendi rationem cum optimorũ Latini sermonis auctorũ Plauti, Terẽtij, Lucretij, Catulli, Ciceronis, Cęsaris, Sallustij, Virgilij, Tibulli, Propertij, T. Liuij loquẽdi cõsuetudine cõgruere demũstraui. Prętereà siqua verba lectiora, aut siqua loquẽdi genera concinniora sępius, & pluribus locis ab eo esse vsurpata animaduerti, ea diligẽter collecta, sub vno quasi aspectu, quã aptissimo potui loco, vt adolescẽtes quęrẽdi labore leuarem, collocaui. Postremò perquàm multos auctorũ græcorũ, & Latinorũ locos quasi aliud agẽs, occasione tamẽ oblata & corruptos restitui. & obscuros declaraui.

Rectam autẽ vocum scribendarum rationem, quam orthographiam Græci nominant, eã sũ secutus, quæ plerisque doctissimis ætatis nostrę viris probatur, quæq; in veteribus, & fide dignis marmoribus repetitur. exempli causa hęc nomina, sic typis describẽda curaui, *Mæcenas, Paullus, Messala, Sulpicius, Mucius, Scæuola, Hirtius,* Cascellius, *Pætus, Calpurnius, Tiberis, Etruscus, Brundisiũ, Aricia, &c.* Tũ hęc hoc modo, *silua, hiems, sæculum, mæror, & mæreo, cælũ, hædus, nuntius, conuicium, otium, auctor, edera, heres, aëneus, &c.* Tũ

hæc,

hæc, quæ ab vno veluti fonte manant, cum diphthongo æ. *fætus, fænus, fæcundus, fæmina, fænum*: hæc autem, quæ è Græca voce ποινὴ nata sunt, cum diphthongo œ. *pœna, pœnitet*. illa autem *pæne, pænuria, cum diphth. æ*, non quòd alia eorum sit origo, sed quod talem scripturam confirment antiqua monumenta, veteresque membranæ. In his porrò *sumsi, contemsi, comsi, promsi, demsi. sumtus, côtemtus, comtus, promtus, demtus*: & in his *emtus, ademtus, exemtus, interemtus, peremtus*, primùm antiquissimi Grammatici auctoritatem: deinde rationem, ac veritatem ipsam sum secutus. Marij igitur Victorini, qui Ælij Donati fuit æqualis, hęc verba sunt in lib. de orthographia. *Nam hiems, & sumsit, & insumsit, & demsit, sine dubio per m. s. scribetis: & quando in harum vocum mentionem incidimus, nec consumtum, nec emtum, nec redemtum, nec temptat, nec attemptat, & similia istis, per p. s. scribetis vitiose, sed, vt ego scripsi, iuxta m. s. ponetis.* Multum quidem apud nos valere debet tanti Grammatici sententia, atque auctoritas: sed, si quis huius scripturę rationem quoq; flagitabit, ea verò est in promtu posita, minimè que obscura. Sed priusquã progrediar longius, etiam atque etiam abs te peto, lector humanissime, vt tibi hoc persuadeas, me & officio adductum, & necessitate quadam coactum de his rebus, quæ Grammaticorum sunt, hoc loco disputare. Nam, prętetquam quod consilium meum harum vocum ita scribendarum, tibi probatum esse volo, quidam amicus meus, vir cum primis doctus, cùm mihi prorsus assentiretur, rogauit me, vt tibi huius consilii, factique mei rationem exponerem. Non debet igitur supinum à sui pręteriti vel lege, vel natura discrepare, neque vllam omnino litteram, quæ in præsenti, aut in pręterito non fuerit, assumere, præter eas, quæ supinorum sunt propriæ, quales sunt s. & t. nam in duplici x potestate s inest. Cùm igitur hęc verba *emo, redimo, adimo, eximo, interimo, perimo* & in præsentibus, & in pręteritis littera p vacent: supina quoque, eadem vacare debent: itàque scribenda sunt, *emtum, redemtum, ademtum, &c.* De his autem, *sumo, promo, temno, como, demo*, & similibus, dico pręter naturam liquidę m. quę est horum verborũ littera quodammodo genitalis, id est, à qua ceteri modi, ceteráque tempora oriuntur, ac gignuntur, quam Gręci characteristicam appellant, dico, inquam, pręter illius litteræ naturam, p. in eorum pręteritis, & supinis interponi. Nam liquida m. quę fuit in præsenti, vel perit in præterito, vt *premo pressi*, vel, si fortè seruatur, nullam preterea assumit consonantem: vt *emo emi. gemo gemui*. Idémque de liquida n sentiẽdum: *vt sino siui, pono posui, sperno spreui*: in quibus perit: *cano, cecini: geno, seu gigno, genui*: in quibus retinetur. P. autẽ in præteritis eorum verborum dumtaxat intercedit, quorum in præsenti vel b inerat, vel hoc ipsum p. qualia sunt *scribo, scribo, nubo, sculpo, carpo, rapio*. Nam b. & p litteræ sunt inter se affines; & cognatæ; facilèque altera in alterius locum migrat. quod item de m & p dici non potest: quæ litterę ita sunt inter se dissimiles, & dispares, vt altera cum altera nunquam commutari possit. Iam verò, in quorum verborum præteritis p inest, vt in his *scripsi, scripsi, nupsi, sculpsi, carpsi, rapui*, & simil. etiam in eorumdem supinis p repetitur, vt *scriptum, scriptum, nuptum, sculptum, carptum, raptum*, & simil. alioqui nullum eius in supino vestigium apparere debet. Neque me mouet alius quidam nobilis grammaticus, qui tradidit m ante t sine p propter euphoniam, scribi non solere. Atqui cacophonia est potius. multo enim lenior, & facilior, & suauior pronunciatio est harum vocum ita scriptarum sine p. *sumtum, contemtum, promtum, &c.* Eo autem tempore nata est hęc vitiosa scribendi consuetudo, quo tempore barbaries, ignorantiáque Latini sermonis non modò Galliam nostram, verùm etiam Italiam, ceterasque orbis terrarum parteis occuparant: & quidem ex eorum inepta opinione nata, qui arbitrabantur, m ante s & t sine p neque scribi debere, neque pronũtiari posse. Indidem horum vocabulorum fœdissima, & corruptissima scriptura manauit: quæ etiam in quibusdam libris manu scriptis. atque adeò in nonnullis veterũ marmorum fragmentis repetitur, *hiemps, contempno, dampnatus, antempna, sollempnis, alumpnus, temptare, Pomptina tribus*. quæ nondum me puero è libris, qui tum typis excudebantur, penitus erat sublata nunc autem ab omnibus viris litteratis repudiata, ab omnibus libris vulgatis funditus deleta est. Quòd si huiusmodi scripturæ mendum, ac vitium in his vocibus, veritate expugnante, ac peruincẽte correctum est, cur non item in illis *sumpsi, prompsi, contempsi*, & simil. in his, *emptum, interemptum*, & simil. corrigetur, cùm eandem in vtrisque rationem valere videamus? Ego quidem hanc tam peruersam scribẽdi consuetudinem, quæ vsque ad hoc tempus in talibus vocibus hæret, nunc tandem, ignorantiæ tenebris ex Italia, Gallia, Germaniáque fugatis, litterarúmque luce nationibus omnibus reddita. de medio cẽseo tollẽdam. Quòd si qui à me dissentiẽt, maléntq; inueteratum rudium sæculorum errorẽ esse pertinaciter defendere, quàm vocẽ rationis audire: primùm mei me facti conscientia consolabor, quòd etiam in re leui, paruique momenti meam sententiam hominibus simpliciter, seduloq; aperui: deinde ab illis petam, vt, si sibi licere volunt, cum vulgo sine metu reprehensionis errare, mihi liceat cum paucis doctis sine culpa temeritatis & auctoritatem Victorini, & rationem sequi. sed nimis multa de nugis. Nunc igitur Horatianæ lyræ modos, ac numeros audiamus. Vale.

IDEM LECTORI HVIVS VLTIMÆ EDITIONIS.

QVID hac secunda editione ad primam accesserit, quantóque hæc illi præstet, paucis te, bone & erudite lector, admonendum esse puto. Non enim ij sumus, quos pudeat fateri, nos multa quotidie audiendo, legendo, viuendo denique discere, quæ nobis antea fuerint incognita atque ignorata. Nam si plerique homines gloriosum sibi esse ducunt, rem a patre acceptam vel mercatura, vel negotiatione vel parsimonia, vel alia aliqua honesta ratione amplificare: si Solonem illum, virum suæ ciuitatis sapientissimum, & vnum è septem, non puduit de se scribere ac prædicare, se quotidie senescere multa addiscentem: quid causæ est, quare mihi turpe esse existimem ingenue fateri, mihi nonpauca hodie esse nota atque aperta, quæ antea fuerint obscura atque ignota? Hoc igitur admonendus es, lector humanitate & doctrina expolite, hanc posteriorem editionem multis partibus esse priore meliorem ac perfectiorem. Cum enim hunc eruditissimum & acutissimum poëtam, Q. Horatium Flaccum, olim in Italia cum decem libris manuscriptis contulissem, omneisque scripturæ varietates satis diligenter obseruassem, & ad oras vnius exempli typis impressi ascripsissem: atque ex illorum librorum auctoritate multos quidem locos in hoc scriptore corruptos sanauissem, sed multo plureis partim religione quadam deterritus partim recepta lectionis consuetudine occupatus, partim vitæ genere vago, & instabili, minimèque tranquillo iactatus, partim curis mæroribus suspensus, intactos atque incastigatos reliquissem: in patriam aliquando reuersus, breuique post tempore in collegium professorum Regiorum beneficio Regis Karoli noni, cui commentarios meos in quatuor carminum libros, & epodos inscripseram ac dicaueram, cooptatus, & Lutetiæ vitam agens, præterquam quod bellum intestinum repente exortum, annósque fere duos per omneis vrbes Galliæ grassatum, bonas litteras, & honestas disciplinas, omneisque adeo virtutes pæne ac funditus in Gallia oppressit atque extinxit, cetera quietum otiosum, ac tranquillum, & meis studiis ac moribus appositum & accommodatum, nactus, cœpi multò liberius, quàm vnquam antea, nihil tamen de docendi munere mihi a rege imposito atque assignato detrahens, cum in omnibus scriptoribus Græcis ac Latinis dies, noctesque versarer, tum verò ex Latinis quidem Lucretium, Ciceronem, Horatium: ex Græcis verò Homerum, Euripidem, Platonem, Demosthenem, & Aristotelem relegere ac retractare. Itaque secundo mei muneris, meæque professionis anno Lucretium sexcentis locis partim coniectura, partim ex fide membranarum antiquarum emendatum, & propè alium factum, & breuibus commentariis explicatum diuulgaui. Aliquot annis post totum M. Tullium partim a codicibus manuscriptis Memmiani, Huraltiani, Clericani, Cuiatiani adiutus, partim doctorum virorum, qui ante me in eo scriptore emendando elaborarant, vigiliis subleuatus, partim meis ipsius viribus, meaque industria atque opera nisus, locis innumerabilibus correctum, notisque, & scholiis breuissimis explanatum, edidi. Quo labore perfunctus cùm Horatium de integro in manus sumsissem: meminissem autem, quamuis meum in hoc poëta emendando & explicando positum studium omnibus nationibus humanitate & doctrina politis gratum accidisse scirem, sed tamen meminissem, varias ac diuersas, vt sunt varia mortalium ingenia, ab iis, qui meos commentarios legissent, querelas esse iactatas: aliósque extitisse, qui libros veteres aut non satis diligenter a me esse inspectos, & consultos, aut non satis religiose expressos atque imitatos quererentur: alios, qui dicerent non omneis locos Horatij difficileis atque obscuros a me esse explicatos: & declaratos: alios, qui Latinam omnium testimoniorum & exemplorum Græcorum interpretationem requirerent: alios, qui multo pluribus exemplorum luminibus, testimoniorúmque auctoritatibus tum Græcis, tum Latinis meos commentarios ornari potuisse prædicarent: alios, qui nonnullorum locorum explicationem improbarent: his omnibus hac secunda editione satisfacere conatus sum. Ac primum quidem iis, qui arguebant, me libros veteres vel parum diligenter inspexisse, vel parum religiose secutum esse, ita satisfeci. Nam præterquam quod omneis scripturæ varietates ex decem libris veteribus, quibus Romæ sum vsus, & vno, quo Lugduni, exscriptas atque excerptas, & ad oram vnius libri impressi ascriptas, diligentissimè recognoui ac relegi, sex præterea Lutetiæ item manu scriptos nactus sum, vnum à N. Clerici heredibus, duos ab humaniss. viro Lud. Russardo, iuris ciuilis apud Auaricum Biturigum interprete ac doctore, treis ab Io. Nicotio prudentiss. & ornatiss. viro, non ita pridem legatione apud Lusitaniæ regem functo: ad quos accessit sextus, mihi quatuor abhinc annos ab Io. Colombino Monstrolensi donatus. Partim igitur vndecim illorum codicum priorum auctoritatibus repetitis ac retractatis, iterúmque atque iterum consideratis partim sex libris posterioribus diligentissimè collatis, & attentissimè perpensis, quos locos in priore editione mendosos imprudens reliqueram, eos hac secunda in integrum restitui. Iis, qui negabant totum Horatium esse à me explicatum, sic occurri, nullo prorsus loco, nulla sententia, nulla denique voce quæ modo lectorem non tardissimum remorari posset, intacta relicta: Tertiis hoc modo morem gessi, quod quicquid est in commentariis meis ex Græcis auctoribus prolatum, Latinè a nobis redditum est, inconditè illud quidem interdum & impolitè, sed ita tamen, vt sententia Græcorum verborum homini Græcis litteris non satis erudito non obscura esse possit: quartis ita obsecutus sum, quod sexcentis exemplis ac testimoniis oratorum poetarum, philosophorum, historicorum, tum Græcorum, tum Latinorum hi commentarij amplificati atque aucti sunt: Postremis in eo cumulatè satisfeci, quod quorundam locorum explicationem, quia ea mihi commoda & recta, aut certe tolerabilis videbatur, argumentis & rationibus probabilibus confirmaui: in nonnullis sententiam mutaui. Meum illud institutum hic mordicus retinui, perpetuóque seruaui, vt, siquis Horatij locus ab aliquo alio vel ingeniose emendatus, vel erudite explicatus est, siquid a quopiam prolatum est ad aliquam Horatij sententiam declarandam, quod quidem sermone ac mentione dignum iudicarim, id suo auctori bona fide reddiderim, neminémque sua laude spoliarim: contrà, si quid ab aliquo minus aptè, minúsve probabiliter excogitatum & litteris mandatum est: id aut dissimularim, aut sine acerbiore auctoris reprehensione coarguerim: neminem, quantumuis longè à recta regione aberrantem, ne lacessitus quidem, nominatim contumeliosiúe appellarim. Vale.

IN Q. HORATIVM Flaccum, iterum à D. Lambino editum, Germanus Valens Pimpuntius, in Curia Parisiensi Consiliarius Regius.

LAmbinus Calabro in saltu mala gramina, & vmbras,
Scabritiem, dumi horrorem: qua plurima sylua
Monstra ferunt, paulò ante noua compescuit arte,
Atque Venusinas segetes, & sentibus arua
Obducta, atque situ Dauni squallentia rura
Erudiit, rastris, ferro, insectatus aratro:
Montibus vt Calabris quondam pater Ennius hortos,
Emeritus: sic Lambinus sua præmia palmæ.
Nec satis hoc illi, nec brachia fessa remisit,
Expertus, generosa magis quo sunt sola, pluris
Culturæ reuocare vices, impendia, curas.
Acrius ergo auide incumbens superata labore,
Atque iterata nouo, vicit, domuitque colendo,
Proscidit, offregit terram, offregitque rebellem:
Respondet votis totiésque exercita tellus.
Saluete Ausinides Nymphæ, saluete Camœnæ
Dauniades: multum tu magna Venusia salue:
Luce noua, tantóque alacres gaudete nitore:
Lambinum circumfusa lustrate choreis,
Sacráque odorata circundate tempora lauro.
Lambinus manes vestri arcessiuit alumni,
Paenio Elysia cantu de valle reductos.
Dimidia iam parte sui tabescit adempta,
Conclamátque gregem vmbrarum in communia damna
Pindarus, & frustra se abeunti opponit amico.
Hinc procul ò, quem nec Nympha, nec carmina cordi:
Ecce audita mihi reserari ianua Ditis,
Cantataq; domus Hecates saua ora dehiscunt:
Audiúrque iussa senis renatare carmina.
Prosequitur clamor reuocantium, & fauet in auras.
Me tellus tremefacta quatit, specubúsque remugit
Aduentante vmbra, Flaccóque Acheronte remisso:
Interpres sum arcanis, en ora resoluit,
Pisca. Obscura prius, pandens oracula voce.
Non tamen hanc, Lambine, tibi laudem æquus Apollo
Inuidet, insignem vel qua te reddidit, artem.
Sic prius Hippolytum superas reuocâras ad auras:
Sic Deus omnipotens, Bacchi matérque, patérque
Bis natus fuerat, proprium mutâras eburno
Sic humerumq; Pelops: Æsónque recoctus aheno
Prodierat magico, duplicis compendia magna
Excipiunt ortus, & fortunata sequuntur
Fata quidem tantis nunquam contraria fatis.

IN EVNDEM IOAN. AVRAtus Lemouix, poëta Regius, Græcus & Latinus.

LInguarum populis cùm lis foret orta duarum:
Hicque suos vates diceret, ille suos:
Multos Graecia se lyricos iactabat habere,
Flaccum vix vnum cum sua Roma daret.
Verba notat Nemesis, Græcosque redegit ad vnum,
Esset vt hunc Flaccus, Pindarus inde super.
Sed tamen & Flaccus longo corruptus ab æuo,
Fœdatúsque situ, iam periturus erat:
Non tulit hoc Nemesis, formam suménsque virilem
Lambini, ambrosio sparsit odore senem.
Protinus excussa, serpentis more, senecta
Splendet, in exuuiis luxuriátque suis.
Hos tibi nunc debent Latiæ, Lambine, Camœnæ,
Æmula quod Graiæ stant sua plectra lyra.

IN EVNDEM IO. PASSEratius, Trecensis.

OLim Philippos, busta gentis Martiæ,
Tuo imbuisses, docte Horati, sanguine:
Ni te per hostes nuntius celer Deûm
Denso pauentem sustulisset aëre.
Et nunc Camœnæ, pari tui præstantior,
Caliginosa nocte premerentur, nisi
Alter disertus ales, Atlantis nepos,
Lambinus, atro vindicasset à situ.

IN EVNDEM ANTON. Valetus Iunianensis, Lemouix.

QVem nuper tersum ediderás, Lambine, poetam,
Nunc fretus Genio viuidiore, iterum
Pene recens placidas erumpere gestit in auras,
Lucis & vsura liberiore frui.
Namque manu extremáque incude recusus,
Et nactus limæ munera cara tuæ,
Nunc totus nitet, & vectus maioribus alis
Euolat à mendis integer & maculis.
Hunc ego, dum cerno tam pulchro exire decorum
Cultu, sic tua me docta Minerua capit,
Vt, nisi sint Flacci plana omnia, & integra, sanctè
Iurârim has Flaccum præripuisse tibi.

Extraict du Priuilege du Roy.

ENRY par la grace de Dieu Roy de France & de Nauarre, A noz amez & feaux Conseillers les gens tenans noz Cours de Parlemens, Preuost de Paris, Bailly de Rouen, Seneschaux de Lyon, Tholose, Bordeaux & Poictou & leurs Lieutenans, Et à tous noz autres Iusticiers & Officiers qu'il appartiendra, Salut. Barthelemy Macé Libraire iuré en nostre vniuersité de Paris. Nous a faict remonstrer qu'il a recouuert vn liure intitulé *Q. Horatius Flaccus, ex fide atq; auctoritate complurium librorum manuscriptorum, opera Dionysij Lambini Monstroliensis emendatus, & cum diuersis exemplaribus antiquis comparatus, & ab eodem ante paulo quam e vita decederet recognitus, atq; mendis omnibus perpurgatus, dilucidiúsq; quam alijs editionibus, commentarijs auctus atq; amplificatus, illustratus. Accesserunt huic postrema editioni, Adriani Turnebi philosophiæ & græcarum literarum Regij professoris, & interpretis Commentarij. Insuper & Theodorij Marcilij professoris eloquentiæ Regij in opera eiusdem Poetæ, Quotidiana & emendata lectiones.* Lequel liure il desireroit volõtiers imprimer & mettre en lumiere: Mais d'autant qu'il luy couste ja de grands fraiz & coustera encores, tant pour la coppie que pour l'impression d'iceluy liure: il doute & craint qu'apres auoir exposé & mis en vente iceluy liure, qu'autres Imprimeurs & Libraires de Paris, Lyon, Rouen, ou autres villes de cestuy nostre Royaume le voulussent semblablement imprimer, ou suscitassent les Imprimeurs de Geneue ou autres estrangers à ce faire, & par ce moyen frustrer ledit exposant de ses fraiz & mises, & rendre ses peines, diligence & trauail inutiles, & luy faire receuoir perte & dommage, pour à quoy remedier & à fin que ledit Macé trauaille pour le bien public, ayant fourny à ce qui estoit necessaire pour aduancer ledit labeur & recouurir ladite copie, se ressente du fruict de son labeur. Nous a tres humblement requis luy permettre faire imprimer ledit liure, & interdire à tous Libraires & Imprimeurs d'imprimer ou faire imprimer tant dehors que dedans cestuy nostre Royaume, ny susciter semblablemẽt aucuns estrangers à ce faire. NOVS à ces causes, desirant la promotion & aduancemẽt de la chose publique en nostre Royaume, & ne voulant permettre que ledit suppliant soit frustré de ses fraiz, peines & trauail, vous mandons & enjoignons par ces presentes, que vous ayez à permettre cõme nous permettons audit Macé, qu'il puisse luy seul imprimer ou faire imprimer, vendre ou distribuer ledit liure selon l'ordre & methode desdits Lambin, Turnebe & Marcille en telle forme & charactere que bon luy semblera, faisant tres-expresses inhibitions & defenses à tous Imprimeurs, Libraires tant de Paris que de Lyon, Rouen, & estrangers de quelque nation qu'ils puissent estre, trafficans en nostre Royaume, pays & terre de nostre obeyssance & Seigneurie, & autres personnes de quelque estat & condition qu'ils soient de les imprimer, ou faire imprimer, vendre ny debiter, contrefaire ny alterer, soient par extraicts ou abregé l'ordre & methode desdits Lambin, Turnebe, & Marcille sans le congé & exprés cosentement dudit Macé, ny mesme susciter les Geneuois ou autres estrangers à ce faire durant le temps de dix ans, à conter du iour que ledit liure sera acheué d'imprimer, sur peine de quatre cens escus d'amende, laquelle moitié nous appartiendra, & l'autre moitie audit suppliant, & sur peine aussi de confiscation des exemplaires qui seront faits ou imprimez par autres, & sans le consentement dudit Macé, mesme si aucuns Imprimeurs ou Libraires de nostre Royaume, ou estrangers trafficans en icelle, ou autre persoone de quelque estat qu'il soit est trouué saisi d'aucun exemplaire dudit liure, autre que de ceux qui seront imprimez par ledit exposant. Voulons & nous plaist qu'il soit procedé contre luy particulierement, & qu'il soit condamné en pareille amende que s'il l'auoit imprimé ou fait imprimer. De ce faire vous donnons pouuoir, authorité, Commission & commandement special, & de proceder à l'encontre de ceux qui contreuiendront par toutes voyes deuës & accoustumées, & par les peines susdites, nonobstant oppositions ou appellations quelconques: pour lesquelles sans preiudice d'icelles ne voulons estre differé. Et pour ce que de ces presentes ledit exposant pourroit auoir affaire en plusieurs & diuers endroicts: NOVS voulons qu'au vidimus d'icelle fait sous le seel Royal, ou par l'vn de noz amez & feaux Conseillers, Notaires & Secretaire foy soit adioustée comme au present original. Et si voulons & mandons, que mettant par bref le contenu du present Priuilege au commencement ou à la fin de chacun desdits Liures, que cela ait forme de signification, tout ainsi que si l'original estoit particulierement signifié à chacun, & que cela soit de tel effect & vertu, comme si lesdictes lettres leur auoient expressément & particulierement esté monstrées & signifiées, car tel est nostre plaisir: Donné à Paris le 17. iour de Decembre 1603. & de nostre Regne le quatorziesme.

De par le Roy en son Conseil, Signé SYMON.
Et seellé du grand seel de Cire iaulne.

Lesdictes lettres patentes du Roy ont esté enterinées & verifiées en la Cour de Parlement pour iouyr par le suppliant du contenu en icelles, le 17. de Decembre 1603.

Signe VOISIN,

Et aussi au Chastelet de Paris le 9. de Feurier 1604. signé MIRON, & le IAY.

CARMINVM LIBER I.

AD MÆCENATEM Od. I.

ARGVMENTVM.

Alios aliis rebus duci: se lyricorum versuum studio teneri.

ÆCENAS atauis edite regibus,*
O & præsidium, & dulce decus meum:
** Sunt quos curriculo puluerem Olympicum*
Collegisse iuuat, metáque feruidis*
Euitata rotis, palmáque nobilis
Terrarum dominos euehit ad Deos.
Hunc si mobilium turba Quiritium*
Certat tergeminis tollere honoribus:
Illum, si proprio condidit horreo
Quicquid de Libycis verritur areis.
Gaudentem patrios findere sarculo
*Agros, * Attalicis condicionibus*
Nunquam dimoueas, vt trabe Cypria
Myrtoüm pauidus nauta secet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens, otium, & oppidi
Laudat rura sui: mox reficit rateis
Quassas, indocilis pauperiem pati.
Est qui nec veteris pocula Massici,
Nec partem solido demere de die*
Spernit, nunc viridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ.*
Multos castra iuuant, & lituo tubæ
Permistus sonitus, belláque matribus
Detestata. manet sub Ioue frigido
**Venator, teneræ coniugis immemor,*
Seu visa est catulis cerua fidelibus,
Seu rupit tereteis Marsus aper plagas.
Me doctarum hederæ præmia frontium*
A *Dis miscent superis: me gelidum nemus,*
Nympharúmque leues cũ Satyris chori,
Secernunt populo, si neque tibias
Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboüm refugit tendere barbiton.
Quòd si me Lyricis vatibus inseres,
Sublimi feriam sidera vertice.*

B ÆCENAS] In omnibus ferè manu scriptis codicibus, quibus vsus sum, nomen *Mæcenas* scriptum reperi & in prima & in secunda syllaba sine diphthõgo: quam scripturam tametsi non probem omnj ex parte, sequor in eo tamen, quòd secunda per e, vocalem, nõ vt vulgò, per æ diphthõgum scribitur. adiuuat me codex orationum M. Tulij Ciceronis calamo exaratus in Cluentiana: quo loco scriptum etiam est hoc nomen sine diphthongo in vtraque syllaba. Iam verò quòd ad primam attinet, Græcorum historicorum auctoritate moueor, apud quos Μαικήνας per αι diphthongum scribi solet in ea syllaba, vt in secunda per η, quæ vocalis vertitur in e longum: &

item apud Suidam, in iis vocibus, quarum syllaba prima est μ cum diphthon. αι. Quin Ælianus, qui cùm Romanus esset, Græcè scripsit, lib. 12. Ποικίλ. ἱστορ. hanc scripturam retinet. Præterea apud P. Victorem lib. de regionibus vrbis, & Priscianum libro de accentib. in exempl. Aldinis sine vlla varietate perpetuò ita scriptum est hoc nomen. Vnius prætereà marmoris antiqui testimonium producam, quod Romæ visitur in ædibus Fuseonum, è regione ædium Farnesianarum: in quo hæc sunt incisa, *LIBERTORVM ET LIBERTARVM C. MÆCENATIS L. F. POMT. POSTERISQVE EORVM ET QVI AD ID TVENDVM CONTVLERVNT, CONTVLERINT.* Fuerunt autem Mæcenates ordinis equestris, quemadmodu B declarat M. Tull. in ea oratione, quam modò commemoraui, his verbis, *Tunc C. Flauius Pusio, Cn. Titinius, C. Macenas, illa robora pop. Rom. cæterique huiuscemodi ordinis, non fecerunt idem, quod nunc Cluentius, &c.* Horatius ipse multis locis hunc Mæcenatem, equitem appellat, vt Od. xx. huius lib. *datus in theatro Cum tibi plausus, Care Mæcenas eques, &c.* & Od. xvi. lib. 3. *iure perhorrui Latè conspicuū tollere verticem, Mæcenas equitum decus.* De eodem sic C. Velleius Paterculus, *Tunc vrbis custodiis præpositus C. Mæcenas, equestri, sed splendido genere natus, vir vbi res vigiliam exigeret, sanè exsomnis, prouidens, atque agendi sciens: simul verò aliquid ex negotio remitti posset, otio ac mollitiis pæne vltra fœminam fluens, non minus Agrippa Cæsari carus, sed minus honoratus: quippe* C *vixit angusto clauo pæne contentus: & maiora consequi potuit, sed non concupiuit.*

ATAVIS] atauum ait esse dictum Nonius Marcell. quasi tatam aui, id est, patrem. *Pueri enim,* inquit, *paruuli patres tatas, matres mammas appellant.* Varro Bimargo. *Aui & ataui nostri cum allium ac cepe eorum verba olerent, tamen optimè animati erāt.* REGIBVS] Etruscis. Od. xxix. lib. 3. *Tyrrhena Regum progenies.* & Saty. 6. lib. 1. *Non, quia, Mæcenas, Lydorum quicquid Etruscos Incoluit fines, nemo generosior est te, &c.* & Od. xx. huius lib. *vt paterni Fluminis ripa, &c.* & Propert. lib. 3. *Mæcenas eques Etrusco de sanguine regum, Inter fortunam qui cupis esse tuam, &c.*

O ET PRÆSIDIVM] sic epist. 1. lib. 1. *rerum tutela mearum Cum sis, &c.* Ponitur autem hoc loco præsidij nomen translatè, vt & episto. 2. ad Loll. D lib. 1. *Tuterisque tuo fidentem præsidio, &c.* & Od. 1. lib. 2. *Insigne mæstis præsidium reis.* & Od. 5. huius lib. *Nequicquam Veneris præsidio ferox.* & Od. xxix. lib. 3. *Tunc me biremis præsidio scaphæ Tutum per Ægæos tumultus Aura feret.* propriè epist. 11. lib. 2. *Præsidium regale loco deserit.*

DECVS] ornamentum. Nam & M. Tull. sæpenumero hæc duo coniungit, præsidium, & ornamentum. sic & Virg. ad Mæc. Georg. 2. *O decus, ô famæ meritò pars maxima nostræ.* & Propert. lib. 3. *Mæcenas nostræ pars inuidiosa iuuentæ: Et vitæ & morti gloria iusta meæ.*

SVNT QVOS CVRRIC.] id est, sunt qui delectantur equorum alendorum & certaminum A curulium studio ob victorias Olympicas, quæ omnium erant clarissimæ. curriculi autem nomine, malim hoc loco currum significari, quàm spatium, in quo curritur, Festo auctore fretus, qui curriculum à curru diminutum esse scribit.

PVLVEREM OLYMP.] equorum cursu puluis excitatur. Itaque ex eo, quod subsequitur, id quod antecedit, intelligere debemus. sic ἰλ. ψ. in certamine illo equestri, quod instituit Achilles in funere Patrocli, magna vis pulueris attollitur ὑπὸ δὲ στέρνοισι κονίη ἵστατ᾽ ἀειρομένη. id est, sub pectoribus autem puluis sublatus stabat. & paullo pòst vtitur Homer. verbo κονίοντες quod idem ferè valet, quòd puluerem colligentes. οἱ δ᾽ ἐπέτοντο κονίοντες πεδίοιο. Sic Virgil. lib. 3. Georg. *tum fulua nimbis arena Tollitur.* Quidam hoc referunt ad puluerem corporibus aspersum, seu corpora puluere inquinata, quale est illud Od. 1. lib. 2. *Audire magnos iam videor duces Non indecoro puluere sordidos, &c.* Certamen porrò Olympicum ab Hercule fuisse institutum post Augeam deuictum, Elida direptam ac vastatam, Phyleum restitutum, atque in patrio regno collocatum, cùm virorum penuriam, quam belli calamitas effecerat, eorum, qui in acie ceciderant, vxoribus cum reliquiis exercitus commisceri iussis, expleuisset, scribunt Homeri interpretes ἰλ. λ. Iam Pausanias in Eliacis tradit xxvi. Olympiade cœptum esse Olympiæ equorum adultorū cursu certari, Thebanúmque Pagondam pronuntiatum esse victo- C rem. Paterculus autem Olympicorum certaminū auctorem Iphitum quendam Eleum fuisse tradit. Qui equos hoc animo alebant, vt Olympiæ certarent, dicebantur à Græcis ἱπποτροφεῖν, & τεθριπποτροφεῖν.

COLLEGISSE] Sic vtitur hoc verbo Saty. 4. lib. 1. *qui per mala præceps Fertur, vti puluis collectus turbine.* alibi aliter: vt epist. 2. lib. 1. *Auriculas cithara collecta sorde dolentes.* & x. *Imperat, aut seruit collecta pecunia cuique.* & xi. *nec qui Frigus collegit, furnos & balnea vitat, &c.* & xii. *Fructibus Agrippæ Siculis, quos colligis Icci, &c.* & xv. *collectósne bibat imbres.* & 2. libri 2. *collecta viatica multis Ærūnis.* sic Virg. Melib. *Aut si, nox pluuiā ne colligat ante, veremur.* & Lucret. lib. 1. *Quòd calor à medio fugiens ibi colligat ignes.*

METÁQVE FERVIDIS EVITATA ROTIS] D eo ipso Ἰλιάδ. libro, quem modò testem produxi, Nestor Antilocho filio quadrigarum curriculum agitaturo tùm alia, tùm hæc in primis præcipit, vt equum dexteriorem stimulet, eique habenas laxet: det operam, vt sinisterior ita metæ appropinquet, vt modiolus rotæ summam metam attingere quidem videatur: sed non tangat tamē ne & equos vulneret, & currum effringat. Versus Homeri ascribam non solùm vt quiuis intelligat, quàm fuerit cursoribus illis metæ tactus periculosus ac fugiendus, verumetiā vt hic locus aliquantum illustretur. Τῷ σὺ μάλ᾽ ἐγχρίμψας ἐλάαν σχεδὸν ἅρμα καὶ ἵππους· Αὐτὸς δὲ κλινθῆναι ἐϋπλέκτῳ ἐνὶ δίφρῳ. Ἦκ᾽ ἐπ᾽ ἀριστερὰ τοῖιν ἀτὰρ τὸν δεξιὸν ἵππον Κένσαι ὁμοκλήσας, εἶξαί τοι ἡνία

τῷ οἱ ἡνία χερσίν. Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω. Ὡς ἄν τοι πλήμνη γε δοάσσεται ἄκρον ἱκέσθαι Κύκλου ποιητοῖο. λίθου δ' ἀλέασθαι ἐπαυρεῖν, Μήπως ἵππους τε τρώσῃς, κατὰ θ' ἅρματα ἄξῃς. id est huic metæ valde appropinquans ad eam quàm proximè currum & equos impelle. Tu ipse aotem in curru bene compacto incumbito. paullum in partem sinistram borum: at dexterum equum pungito vociferans, eique manibus laxato habenas. Metæ autem equus sinisterior sic appropinquato, vt tibi rotæ modiolus summam quidem metam attigisse videatur, sed lapidis tactum vites tamen: ne quo pacto & equos vulneres, & currum perfringas. Sophocles autẽ in Electra sic describit certamen equestre, seu curule, vt pæne oculis cernere videamor. Eo loco Pseudorestes ille cùm laxata læua habena alter ex equis cursum suũ inflexisset, imprudẽs ad summã columnam offendit: qoo facto modiolos rotarũ, axémque perfregit, ipse è curru excussus est. Eqoi autem eo collapso, lorisque diruptis implicato, per medium Circum fugiẽtes dioersi abierunt, atque ita aurigam suum dilacerarunt, vt represso tandem à ceteris aurigis equorum cursu, solutus & explicatus ille à nemine suorum agnosceretur. Versus eos duntaxat ascribam, qui ad hunc locũ pertinent: Ἔπειτα λύων ἡνίαν ἀριστερὰν Κάμπτοντος ἵππου λανθάνει στήλην ἄκραν Παίσας· ἔθραυσε δ' ἄξονος μέσας χνόας, Κἀξ ἀντύγων ὤλισθε, σὺν δ' ἑλίσσεται Γμητοῖς ἱμᾶσι, τοῦ δὲ πίπτοντος πέδῳ Πῶλοι διεσπάρησαν εἰς μέσον δρόμον. eodem pertinent illa Theocriti εἰδ. λα. Ἵππους δ' ἐξελάσασθαι ὑφ' ἅρματι, καὶ περὶ νύσσαν Ἀσφαλέως κάμπτοντα τροχῷ σύριγγα φυλάξαι Ἀμφιτρύων ὃν παῖδα φίλα φρονέων ἐδίδαξεν Αὐτός. docuerat (inquit) Amphitryo ipse filium suum ita equos curru iunctos agitare, rotæque modiolum circum metam inflectere, vt eam vitaret. Videtur mihi etiam M. Tullius in orat. pro M. Cœlio, quo loco adolescentiæ voluptates, ac libidines extenuat, postulátque à iudicibus, ne vicinitas, & familiaritas Clodiæ, mulieris impudicæ, Cœlio fraudi sit, ad hunc flexum taotopere in certaminibus illis periculosum, respexisse, sic enim ille, *In hoc flexu ætatis (nihil enim occultabo fretus humanitate ac sapientia vestra) fama adolescentis hæsit ad metas, notitia noua mulieris, & infelici vicinitate, & insolentia voluptatum..* Et item Euripid. in Hippol. coron. Τέλος δὲ κάμψαιμ', ὥσπερ ἠρξάμην, βίον, id est, detur mihi vitæ finẽ ita, vt cœpi, flectere. quod valet, contingat mihi mors vitæ consentanea, metam in epist. de art. poet. pro calce stadij vsurpaint. *Qui cupit optatam cursu contingere metam, Multa tulit, fecitque puer.*

PARVIDIS] sic Virgil. Æneid. 2. *Frenáque ferventeísque rotas.* Idem Georgic. 3. *volat vi feruidus axis.*

HVNC SI MOBILIVM] eo libentiùs *mobilium* lego, non *nobilium*, qoòd hanc scripturam & Porphyr. agnoscat, & nostræ ætatis viri doctissimi probant. Mobileis autem, Quirites appellat

A Horatius propter comitiorum inconstantiam, & varietatem, populique Rom. in suffragiis ferendis leuitatem, quam pluribus locis declarat M. Tull. vt in orat. pro Murena his verbis, *Quod enim fretum, quem Euripum tot motus, tantas, tam varias habere putatis agitationes fluctuum, quantas perturbationes, & quantos æstus habet ratio comitiorum? Dies intermissus vnus, aut nox interposita sæpe perturbat omnia, & totam opinionem parua nonnunquam commutat aura rumoris, &c.* & item pro Plancio. *Non enim comitiis iudicat semper populus, sed mouetur plerunque gratia: cedit precibus, facit eos, à quibus est maxime ambitus; denique si iudicat, non dilectu, aut sapientia ducitur ad iudicandum, sed impetu nonnunquã, & quadã etiã temeritate, &c.* quæ fuerãt à M. Anto. Mureto annotata. sed

B quod idem Muretus scripturam *mobilium* iccircò reiicit, quòd in mandandis honoribus non modò nobiles, sed etiã humiles & obscuri, & plebeij ius suffragij habebant, ea ratio apud me nõ admodũ valeret. Nam Quiritum nobilitas penditur & spectatur non ex ordine, sed ex vniuersi populi antiquitate: quæ sanè à Quirino, id est, Romulo Romani generis auctore ducitur. magis me mouet quòd epithetum *nobilium* hoc loco mihi videtur & otiosum, neque satis consonum: otiosum, quia nobilitatem populi Romani hic commemorare supervacaneum est: nõ est autem consonum quia absurdum videtur, cùm turbam dicat, nobilitatẽ ascribere. Contrà cùm turba & mobilitas aptissimè vnà cohæreant: loquatur autem Horatius de

C suffragiis & comitiis, quibus nihil est incertius, nihil mutabilius, & in quibus magni corporum & animorum motus versantur, vox *mobilium* mihi videtur huic loco valde conuenire. Nam nomen *mobilis* non ad res inanimas tantùm pertinet, vt Od. VII. lib. 1. *mobilibus pomaria riuis, &c.* & Od. XXIII. *Nam seu mobilibus veris inhorruit Aduentus foliis* & Saty. VII. lib. 2. *vt neruis alienis mobile lignum.* & epist. ad August. *puncto mobilis horæ*: verùm etiã ad animum, vt Q. Metell. ad Cicer. lib. 5. epist. *Te tam mobilis in me, meósque esse animo non sperabam.* & Cicero ad Metell. secunda eius libri epist. *nec in te, vt scribis, animo fui mobili, sed ita stabili, vt in mea erga te voluntate, etiam desertus ab officiis tuis, permanerem.* Idem pro Qu. Roscio Com. *quem hominem? leuem? imo grauissimum. mobilem? imo constantis-*

D *simum.* Cæsar lib. 3. de bello Gall. *Itaque cùm intelligeret, omnes fere Gallos nouis rebus studere, & ad bellũ mobiliter, celeriterque excitari, &c.* Idem lib. 4. mobileis in consiliis capiendis appellat. Horat. lib. de arte poët. *Mobilibúsque decor naturis dandus & annis.*

TERGEMINIS TOLLERE HONORIBVS] cogor hìc ab iis dissentire, qui tergeminos honores accipiunt quæsturam, tribunatum plebis, ædilitatem maiorem, præturã, consulatu, censurã. Nam tergemini non sex, aut senos: sed treis, aut ternos significant. declarant tergemini Horatij, & tergemini Curiatij. adde Geryonẽ tergemino, cui tria corpora fuisse confictu est à poëtis: quem iccirco ter amplum idem Horat. appellat Od. XIIII. lib. 2. Lucret. lib. 5. *Quidve tripectora terge-*

mini vis Geryonâ? Virgil. lib. 8. *Nam maximus vltor Tergemini nece Geryonis, &c.* Accedat triceps Cerberus de quo sic Tibullus eleg. IIII. lib. 3. *Nec canis anguinea redimitus terga caterua, Cui tres sunt linguæ, tergeminúmque caput.* Hoc igitur posítum sit, per tergeminos honores vel treis magistratus significari, non sex: vel, quod magis probo amplissimos & maximos honores. si treis, qui sint hi, videamus. Honorum gradus sunt hi, quæstura, ædilitas maior, (nisi cùm tribunatus interponebatur,) prætura, consulatus. quod & M. Tullius declarat in Lucullo, *In Asiam quæstor profectus sum, deinde absens ædilis factus, continuo prætor, post in Africam, inde ad consulatum.* & T. Liuius lib. 32. annalium. *Comitia per M. Fuluium, & M. Curium tribunos plebis impediebantur, quòd T. Quinctium Flaminiũ consulatum ex quæstura petere non patiebantur. Iam ædilitatem, præturámque fastidiri, nec per honorum gradus documentum sui dantes nobiles tendere ad consulatum, sed transcendendo media summa imis continuare.* De cẽsura & dictatura quid attinet dicere, cùm dictatura quidem difficilibus tantùm, & turbulentis reipub. temporibus adhiberi solita sit: censoria autem notatio, neque impedimento cuiquam fuerit vmquam, quo minus eius ratio haberetur in petendis honoribus, & nonnunquam de rep. sublata sit: censores denique ipsi subscriptione cẽsoria sibi standum esse nunquam existimarint, vt ostendit M. Tull. in Cluentiana? Adde quòd ex censura nihil ad dignitatem hominis consularis accedere potest, cùm scribat M. Tull. in Planciana honorũ populi finem esse consulatum. His igitur positis existimarim ternarium numerum hoc loco, vel simpliciter & literatè & propriè accipiendum: vel translatè & prouerbij loco. Si simpliciter & propriè placebit accipi, tergeminos honores intelligemus ædilitatem maiorem, præturam, consulatum. Quòd si quis quærat, quamobrem quæsturam è numero trium honorũ tollam, præsertim cùm primus magistratus vrbanus nominetur, & M. Tull. Verr. 7. honoris nomine afficiat his verbis, *Ita sum quæstor factus, vt mihi hunc honorẽ non delatum, sed commissum arbitrer*: respondebo, magistratum quidem fuisse, & honorem, sed non curulem, & minimæ auctoritatis, nulliúsque ferè imperij. Itaque idem M. Tull. lib. 2. accusat. primum honoris gradum nominat, non honorem. deinde quæstores dabantur prætoribus & consulibus tanquam adiutores, & administri quidam. Prætereà quæstori prætor parentis erat loco, & quæstor prætori, liberorum, vt ex multis M. Tullij locis intelligere licet. Tum verò quæstorem prætor poterat coërcere. quin etiam homini priuato licebat eum in ius vocare. Neque autẽ vocationem, neque prehensionẽ in vrbe habebat: ergo neque lictorẽ, neq; viatorẽ, vt scribit A. Gell. ex Varrone: quod tamen verum non est. nam fasces & lictores habuisse perspicuum est ex orat. pro Plancio. Postremò fortasse dici potest, quæstorem non habuisse sententiæ in senatu dicendæ potestatem: sed tantummodo pedibus in aliorum sentẽ-

A tiam discedere solitum esse: qua de re tamen nihil affirmo. agere quidem cum populo, & concionem habere suo iure non poterat. neque est quòd quisquam mihi dicat, ei qui quæstor non fuisset, non licuisse maiores petere magistratus: ergo quæsturam suum in honoribus locum debere obtinere. ad hoc enim respondebo tanto magis eam in enumerandis honoribus nobis prætermittere licere, propterea quòd etiam si non numeretur, reliquos magistratus tamen antecessisse intelligatur. De ædilitate maiore autem cùm multa dici possint, quamobrem in honorũ numero sit habẽda, tum ea multum valent, quæ scribit M. Tull. lib. 5. accus. de sua ædilitate verba faciens: *Ob earum rerum laborem & sollicitudinem fructus illos datos, antiquiorem in senatu sententiæ dicendæ locum, togam prætextam,* B *sellam curulem, ius imaginis ad memoriam, posteritatémque prodendam.* Nam ex illo loco perspicuum esse potest, quantùm dignitatis atque amplitudinis afferat ædilitas. Præterea ædili concionem aduocare, & cum populo agere licebat, quod nõ nisi maiori magistratui licebat. Quãuis autem præturã & consulatũ obtinere poterat, qui ædilitatem non gessisset: sæpe tamen accidebat, vt offenderetur populus, si quis ædilitatem non petiuisset. Nam in suspicionem illiberalitatis & auaritiæ veniebat: quod declarat locus ille Ciceronis lib. de Offi. secundo his verbis, *Vitanda tamen est suspicio auaritiæ. Nam Mamerco homini ditissimo prætermissio ædilitatis consulatus repulsam attulit.* Ne illud quidem me mouet, quòd multi ædili- C tatis repulsam passi, prætores & consules facti sunt. Id enim comitiorum inconstantiæ, populique leuitati ascribendum est. Postremò M. Tull. ostendit lib. . de legib. ædilitatem, primum ascensum fuisse ad amplioris honoris gradum. Iam verò de prætura, quin ea secundum locum suo quodammodo iure sibi vendicet, nemo, opinor, dubitabit. Prætores enim absẽtibus cõsulibus consulare munus obtinebãt more maiorum, vt scribit M. Tull. epist. ad Plancũ lib. 10. & T. Liu. lib. 7. tradit prætores dictos & habitos esse cõsulum collegas. Sequitur consulatus, quem honorũ populi finẽ fuisse paullo antè ex M. Tullio diximus. Ex superiorib. igitur colligi potest per tergeminos honores ab Horatio significari ædili- D tatem, præturã, consulatũ: vel si quis ædilitatem prætermitti potuisse impune cõtendet, quæsturã, præturam, consulatũ. Tribunatus porrò quãuis fuerit magistratus sacrosanctus, & auxilij causa ab initio comparatus, non erat tamen necesse, eum, qui præturam, aut consulatum petiturus esset, tribunatum gessisse. Præterea tribunatus multis annis post vrbem conditam, ex dissensione senatorũ & plebis natus, & sæpe intermissus est, vt ex T. Liuio intelligere licet. Quod item ostẽdit M. Tullius Verr. 2. vel potiùs proœmio accus. Verr. his verbis, *Ipse denique Pompeius cum primum concionem habuit: vbi (id quod maximè exspectari videbatur) ostendit, se tribunitiam potestatem restituturum, factus est in eo strepitus & grata concionis admurmuratio.* Deinde

tribunatum nemini, nisi qui è plebeia esset familia, capere licebat. deinde tribunatum petebant ferè homines populares, & ab optimatum consilio & secta remoti. Si igitur propriè tergeminos accipiemus, treis eos, quos dixi, honores intelligemus: Sin translatè & μεγαλειωδῶς accipiemus: per tergeminos honores, legitimum quendam, & iustum, & absolutum honorum numerum intelligemus, seu potiùs, vt sup. dixi, summos & amplissimos honores, vt ædilitatem maiorem, præturam, consulatum, &c. quemadmodum sæpe apud poëtas Græcos & Latinos τρίς, & ter, vsurpatum videmus pro multùm, & sæpè Hom. Οδ. ε. τρὶς μάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις. quod Virgil. expressit primo Æneid. & Horat. Od. 13. huius libri *felices ter & amplius, Quos irrupta tenet copula.* & apud Æschin. in Prometh. χαλκῷ τετυχυῖα. sic Od. XXVIII. eiusdem, *licebit iniecto ter puluere curras.* & Od. XVII. secundi, *Laetum theatris ter crepuit sonum* & Od. tertia lib. 3. *Ter si resurgat murus æneus.* & Od. XVIII. *Gaudet inuisam pepulisse fossor Ter pede terram.* & Od. 22. *Quæ laborantes vtero puellas Ter vocata audis.* & Od. 17. lib. 2. *Cum populus frequens Lætū theatris ter crepuit sonum.* Atque hoc ex eo natum, quòd numero ternario in sacris, in rebus diuinis, atque adeò in carminibus & excantationibus vtebantur, tanquam naturæ diuinæ accomodatissimo & gratissimo. Theocr. φαρμακευτρ. Ἐς τρὶς ἀποσπένδω, καὶ τρὶς τάδε πότνια φωνῶ. quale est illud Virgilij in sua pharmac. *Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore Licia circundo, &c.* sic Tibul. eleg. 2. lib. 1. *Ter cane, ter dictis despue carminibus.* Etiā oratores vsurpāt, vt Demosth. περὶ παραπρεσβ. τρὶς, οὐχ ἅπαξ ἀπολωλέναι δίκαιος. id est, dignus, qui ter, non semel moriatur. Errant autem vehementer qui per tergeminos honores, maximos & sæpius iteratos populi plausus significari putant.

TOLLERE HONORIB.] Vel dixit tollere honoribus, pro eo quod est, tollere ad honores, vel ita vt dicimus ferre & tollere laudibus. sic enim Od. XXI. huius lib. *Vos Tempe totidē tollite laudibus.*

SI PROPRIO COND. HORR.] id est, si quamplurima fructuosissimorum agrorum habet iugera, si copiosus & diues est arator. ita vtitur eodem verbo epist. ad August. lib. 2. *Condita post frumenta leuantes tempore festo Corpus, & ipsum animum spe finis dura ferentem.*

QVICQVID DE LIBYCIS VER. AR.] Libyam seu Africam numerant scriptores in regionibus frumenti fertilissimis: eò respiciens, dixit. Sat. 3. lib. 2. *Frumenti quantum metit Africa.* & Martial. lib. 6. *Possideat Libycas messes Hermumque Tagumque, &c.* Seneca Thyeste. *Non quicquid Libycis terit Feruens area messibus.* Ennius Satyr. lib. 3. *Lati campi, quos gerit Africa terra politos.*

ATTALICIS CONDICIONIBVS.] id est, opulentissimis atque amplissimis condicionibus, & vel regno Asiæ proposito, vel Asiaticis opibus oblatis, nunquam neque huic ambitioso præsertim apud populum gratioso, neque illi aratori,

A præsertim abundanti, & copioso, persuadeas vt suo studio, vitæque instituto relicto, nauigationis periculum quæstus causa subire velit. Fuit autem Attalus rex Pergami, & totius Asiæ, qui populum Rom. fecit heredem. de quo plura ad Od. XVIII. lib. 2.

NVMQVAM DIMOVEAS] Sic quidem scriptū reperi in libris omnibus manuscrip. sed malim legi *demoueas*, vt hæc sit sententia: numquam eum de suo instituto sententiáve deducas, aut demoueas. Non dubium est autem, quin hoc verbum non apud hunc poëtam solùm, verùm etiam apud M. Tull. permultis locis ita sit emendandum. Vt in orat. contra Rull. *ex ea possessione remp. demouere.* & paradox. *de sententia demouere* & Philipp. quarta,
B *Virtus est vna altissimis defixa radicibus, quæ numquam vlla vi labefactari potest, numquam demoueri loco.*

TRABE CYPRIA] trabe, id est naui, hypallage, sic Virg. Æne. 3. *Vela damus, vastúmque caua trabe currimus æquor.* Sed quamobrem Cypria? quia Cyprus abundat materia opportuna atque vtili ad naueis ædificandas vel à carina vsque ad summam mali partem. Quidam tamen nauem intelligunt totam ex trabibus cyprus, id est, cypri arboris compactam.

MYRTOVM] mare Myrtoum à Myrtoo Oenomai auriga nominatum esse traditum est: quem Pelops ab Hippodamia falsò apud se accusatum, quasi ei stuprum inferre conatus esset, cùm illa absente Pelope Myrtoi complexum & con-
C cubitum vltro appetiisset: in mare proximum è curru præcipitem deiecit. Verùm Pausan. Arcadicis hæc non probat. vult enim, mare Myrtoum à muliere quadam Myrtone esse appellatum. Pausaniæ verba sunt hæc, Οὐχ ὡς οὖν τὸ Μυρτῷον ἀπὸ Μυρτίλου τοῦ Ἑρμοῦ φαίνοιτο κεκλημένον, ἀρχόμενόν τε ἀπὸ Εὐβοίας, καὶ παρ' Ἑλένην ἐρήμην νῆσον καθῆκον εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἀλλά μοι δοκοῦσιν Εὐβοεῖς οἱ τὰ ἀρχαῖα μνημονεύοντες εἰκότα εἰρηκέναι, λέγοντες ἀπὸ γυναικὸς Μυρτοῦς τῷ πελάγει γενέσθαι τὸ ὄνομα τῷ Μυρτῴῳ. id est, nō igitur mare Myrtoum à Myrtylo Mercurij filio videri debeat appellatum, quod initium capit ab Eubœa, & præter Helenam, insulam desertam, vsque ad mare Ægæum pertinet: sed mihi viden-
D tur Eubœorum ij, qui res antiquas memoriæ prodiderunt, verisimilia quædam & probabilia dixisse, in eo quòd tradiderunt mari Myrtoo nomen esse impositum à muliere quadam Myrtone. est autem mare Myrtoum maris Ægæi pars, & ita vndosum, procellosum, & naufragiis infestum.

PAVIDVS NAVTA.] aptum epithetum. sic Od. XXIII. huius lib. Ceruam pauidam: & Od. II. epod. leporem pauidum appellat. pauidum autē hoc loco nautam dixit propter aduersas tempestates, & naufragij metum. alibi nautas auidos dicit, vt Oda XXVIII. eiusdem libri, *Exitio est auidus mare nautis.*

LVCTANTEM ICARIIS.] participium luctantem eum dandi casu coniunxit, vt Od. III. huius lib. dixit, decertantem Aquilonibus, & ita

de similibus sentiendum. lege quæ annotata sunt ad Od. vi. lib. 2. ibi, *Viridique certat Baca Venafro.* Dædalum & Icarum eius filium post Pasiphaæ cum tauro concubitum, Minois iram fugientes sese è Creta subduxisse, Icarúmque Solis propinquitate alis colliquefactis, in mare subiectum decidisse, atque ab eo, mare Icarium esse nominatú, notius est, quàm vt inculcare debuerim. infra Od. 11. lib. 4. *Ceratis ope Dædalea Nititur pennis.* Est autem etiam mare Icarium, maris Ægæi pars.

Africvm] ventu ab occasu hyberno flantem: de quo Virg. lib. 1. Æn. *Creberque procellis Africus.*

Indocilis pavp. pa.] id est, qui neque aduersa tempestate, neque naufragio, neque vllo alio nauigationis incommodo patientiá paupertatis doceri potest. Hæc quidem est nominis, *indocilis*, propria significatio, sed vsurpauit M. Tull. pro eo, quod Græci ἀδίδακτον dicunt, in Lucullo, his verbis: *Sed incredibilis quædam ingenij magnitudo non desiderauit indocilem vsus disciplinam.* disciplinam vsus, indocilem dixit, quæ nullis præceptis contineatur, quæ doceri non possit.

Est qvi nec veteris] aliud hominum genus proponit, qui totam ætatem in compotationibus, in somno, in otio, & voluptatibus consumunt.

Massici] vinum Massicum posuit pro quouis vino generoso. Nascitur autem in Massicis montibus, qui sunt in Campania, de quibus Plin. lib. 3. cap. 5. *Ab hoc sinu incipiunt vitiferi colles, & temulentia nobilis succo per omnes terras inclyto atque (vt veteres dixere) summum Liberi patris cum Cerere certamen. Hinc Setini & Cæcubi obtenduntur agri. His iunguntur Falerni, Caleni. Dein consurgunt Massici, Gaurani, Surrentinique montes.* Oda. xxj. lib. 2. *Quocunque lectum nomine Massicum, &c.* & Saty. 4. lib. 2. *Massica si cælo supponas vina sereno, &c.* addidit nomen *veteris* quia vetustas vinum commendat. qua de re alibi dicemus.

Nec partem solido d.] demere partem de die solido, idem valet, quod dicit Ode vii. lib. 2. frangere diem. Et solidum diem, siue integrum appellare malis, hîc nominat, quo die nihil quis edit, nec bibit: vt od v. lib. 4. *dicimus integro Sicci manè die &c.* Est autem frangere diem, opere & labore vsitato, & quasi legitimo intermisso, atque interrupto, corpus cibo, & potione curare ac reficere, Genióque indulgere. Solebant enim magna ex parte Romani illi veteres totum ferè diem in rebus agendis ponere: sub vesperum autẽ aut certè post meridiem corpora curare, vinóque & epulis operam dare. Significat igitur, nõnullos adeò non esse vel in rep. administranda, vel in re familiari tuenda, vel in aliis studiis, & negotiis occupatos, vt multò malint magnã diei partem in conuiuiis, & compotationibus consumere, quàm sicci, & ieiuni vsque ad vesperum permanere. Eadem ratione videtur M. Tull. in episto. ad Papirium Pætum lib. 9. epist. integrã famem appellare eam, quæ ad cœnæ tempus perfertur, neque vel tantillo cibo sedata, aut leuata est.

A *Integram* (inquit) *famem ad ouum affero. ita vsque ad assum vitulinum opera perducitur.* Quem igitur hîc solidum diem nominat. Od. v. lib. 4. integrũ appellat: & dies fractus opponitur integro, vt integer sit, de quo nihil sit detractum, quod in curando corpore ponatur: fractus autem, qui totus in negotio nõ sit positus, sed diuisus ita, vt eius pars vel multo maxima, vel quantacũque sit ad vinũ, atque epulas, eiusmodique delicias, & voluptates siue necessarias, siue non necessarias conferatur.

Spernit] videtur esse μείωσις seu ἐλάττωσις, non spernit, pro exoptat, concupiscit, ordo autem hic est, nec spernit pocula optimi vini veteris, nec spernit demere, id est, detrahere partem de die, & ad epulas ac voluptates
B conferre.

Nvnc ad aqvæ lene capvt sac.] aquam sacram, fontem intellige: qua de re mox dicemus. fontis caput autẽ, est fontis principiũ, & origo, vnde primùm erumpit & manat aqua. Ex quo à capite arcessere. i. ab ipso principio petere, seu repetere, & caput pro cuiuique rei principio, & origine. Cic. pro Plancio, *Sed si quid sine capite manabit, aut si quid erit eiusmodi, vt non extet auctor qui audierit, &c.* & ib. caput & fontem coniũgit. *Etenim ad caput, & ad fontem vtriusque generis veniamus.* & pro Cœlio: *sin autem vt riuulus arcessitus & ductus ab ipso capite accusationis vestra, latabor &c.* & ibid. *horum duorũ criminũ video fontẽ, video auctorẽ,*
C *video certũ nomen & caput.* & lib 2. de finibus, *Atque ab isto capite fluere necesse est omnem rationem bonorum, & malorum.* Caput fluuij autem est, quo in mare influit, quod ostium appellauit Virg. Geor. 4. *Tristis ad extremi sacrum caput astitit amnis.* & Cæsar lib. 4. de bello Gall. loquens de Rheno. *Multisque capitibus in Oceanum influit.* Nam qui putant caput fluuij esse principium & originem fluuij, errant: neque rectè explicant locum illum Virgil. Æneid. li. 8. *Hic mihi magna domus celsis caput vrbibus exit.* Per caput enim Roma significatur. Hoc modo autem Virgilij versus explicandus est. *Hic*, id est, non longè ab exitu meo, & ostio, quo in mare ingredior, *magna domus mihi exit*, id est, oriri incipit: *celsis caput vrb.* i. quæ futura est aliarum magna-
D rum vrbium caput & princeps. Quòd autem illi ex iis quæ paulò pòst sequuntur, sententiam suã confirmari dicunt. *Quo te cumque lacus miserantem incommoda, &c.* nihil dicunt. nã planè & perspicuè his verbis fons fluuij significatur: quis neget? sed cùm suprà dicat, *Hic mihi magna domus, &c.* Certum locum indicat Tiberis fluuius, vbi domus sua futura sit, & caput vrbium, Æneas autem cum ita loquitur, *Quo te cumque lacus, &c.* incertum sibi esse significat vbi sit origo Tiberis. Præterea cùm Æneas longissimè abesset ab origine & fonte Tiberis, non possunt illa verba *Hic mihi magna domus*, de fonte fluuij intelligi, vt pote quæ locum propinquum indicant.

Mvltos castra] multi castris, & studio rei militaris delectantur.

Et litvo tvbæ perm. son.] quem-

admodum hic tubæ sonitum cum lituo: Od. 1. lib. 2. lituorum strepitum cum cornuum murmure coniungit in describenda pugnæ imagine, his verbis, *Iam nunc minaci murmure cornuum Perstringis aures, iam litui strepunt.* solebant enim Romani nó solùm tubis, verùm etiam. lituis acuere militum animos, ex quo apud Tull. tuba belli ciuilis, & lituos profectionis ad Pompeium, pro impulsore posita sunt. Verba Ciceronis sunt hæc in epist. ad Appium Balb. lib. 6. epist. *quis tulissent acerbius, veniam tibi dari, quem illi appellant tubam belli ciuilis.* Idē lib. 11. epist. ad Attic. *Postea quae, quàm mihi litera à Balbo Cornelio minore missa essent, illū existimare, Quintum fratrem lituum mea profectionis fuisse (ita enim scripsit)* &c. eódem pertinent illa Virgil. Georg. 3. *Primus equi labor est, animos, atque arma videre Bellātum, lituósque pati.* & Æneid. 6. de Miseno, *Hectora circum, Et lituo pugnas insignis obibat, & hasta.* Vide Aul. Gell. lib. 5. cap. 8. Fuit autem & alius lituus insigne auguratus: de quo sic M. Tull. lib. 1. de diuinat. *Quid lituus iste vester, quod clarissimum est insigne auguratus? vnde vobis est traditus? nempe eo Romulus regiones direxit tum, cum vrbem condidit: qui quidem Romuli lituus, id est, incuruum, & leuiter à summo inflexum bacillum, quod ab eius litui, quo canitur, similitudine nomen inuenit: cum situs esset in curia Saliorum, quæ est in Palatio, eáque deflagrasset, inuentus est integer.*

BELLÁQVE MATRIBVS DETEST.] detestata posuit παθητικῶς, vt notat Priscian. lib. 8. matribus autem detestata bella dixit, propterea quod in eis matres plerunque filiis orbantur, sic inf. Od. x v i. lib. epod. *Parentibúsque abominatus Annibal.* eodem pertinet illud Euripid. in Hecuba, πολιόν τ' ἐπὶ χερὶ μάτηρ τέκνων θανόντων τίθεται χέρα, δρύπτεταί τε παρειὰν δίαιμον ὄνυχα τιθεμένα σπαραγμοῖς. quorum verborum hæc ferè sententia est. canóque capiti mater manum infert liberis in bello mortuis, genásque lacerat vngue cruento. sic & Virgil. lib. 11. Æneid. *Hic matres, miseræque nurus, hic cara sororum Pectora mærentum, puerique parentibus orbi Dirum exsecrantur bellum.*

MANET SVB IOVE FRIGIDO] si dixisset, cubat sub Ioue frigido, verbum Græcum expressisset αἰθριοκοιτεῖ. Iam quod Iouem pro cælo posuit, vsitatum est omnibus poëtis Græcis & Latinis. Theocr. εἰδ. δ. χ' ὠ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει. *Nunc pluit & claro nunc Iupiter æthere fulget.* Virg. Georg. 1. *Iupiter humidus Austris Densat, erant quæ rara modo, & quæ densa, relaxat.* Idem secund. *Et iam maturis metuendus Iupiter vuis.* Horat. Od. x x i i. huius libr. *Quod latus mundi nebulæ, malúsque Iupiter vrget.* & Od. x. lib. 3. *Puro numine Iupiter.* Od. x i i i. epod. *Horrida tempestas cælum contraxit, & imbres, Niuesque deducunt Iouem.* Catullus autem pro vento posuit: *fine vtrumque Iupiter Simul secundus incidisset in pedem.* Iam verò notum est ita loqui Latinos, cælum graue, tenue, frigidum, caliginosum, crassum, humidum, potiùs quàm aër grauis, tenuis, &c.] Profert autem hunc locum Seruius ad illū Virgil. Æn. 3. *modò Iupiter adsit.* & sub Ioue interpretatur, ὑπὸ Διός, seu sub diuo. profert & ad illum locum Æneid. 6. *primísque in faucibus Orci:* vbi dicit Deum esse positum pro loco: vt cùm Iouem dicimus, & ætherem significamus.]

VENATOR] sic Hom. de venatorib. εἰδυλ. οἵ τε καθ' ὕλην Ἄλγεα πάσχουσιν κορυφὰς ὀρέων ἐφέποντες, id est, qui in sylua dolores perferunt, dum in summis montibus versantur. & M. Tull. lib. 2. Tuscul. *Pernoctant venatores in niue, in montibus vri se patiuntur.* Horat. satyr. x j. lib. 1. *Leporem venator vt alta In niue sectatur.*

CATVLIS FIDELIB.] canum fidelitatem, & studium venandi, pluribus verbis declarat. M. Tull. lib. 2. de nat. deorum. *Canum tam fida custodia, támque amans dominorum adulatio, tantúmque odium in externos, & tam incredibilis ad inuestigandum sagacitas narium, tanta alacritas in venando, quid significat aliud, nisi ad hominum commoditates esse generatos?* vigileis appellat Horat. Od. x v j. lib. 3. *& vigilū canum Tristes excubiæ,* Vtrumque coniunxit Lucret. lib. 5. *Et leuisomna canū fido cū pectore corda.* Theocrit. εἰδ. κβ. hoc animal in primis ad hominum cōuictum aptum ait esse, & prouidum, in eóque iudicium duntaxat desiderat, quo discernat eos, in quos sæuire debeat, ab iis, quibus eum parcere ac blandiri oporteat. sic Theocr. Ὦ πόποι· οἷον τοῦτο θεοὶ ποίησαν ἄναχτες Θηρίον ἀνθρώποισι μετέμμεναι, ὡς ἐπιμηθές. Εἰ οἱ ἔχε φρένες ὧδε νοήμονες ἔνδοθεν ἦσαν, Ἤδει δ' ᾧ τε χρὴ χαλεπαίνεμεν, ᾧ τε καὶ οὐκί Οὐκ ἄν οἱ θηρῶν τις ἐδήριεν ἐς περὶ τιμῆς, &c. quorum versuum hæc ferè sententia. O dij immortales! Qualem hanc bestiā dij finxerunt? quàm aptam ad hominum conuictum? quàm prouidam, & sagacem? si in eo intelligentia esset, vt sciret cui irasci oporteat, cui non: nulla cum ea de principatu, & honore certaret.

MARSVS APER.] Marsi Apuliæ populi.

ME DOCTARVM EDERÆ] ederæ præmia doctorum capitum, id est, doctorum virorū: nempe poëtarum. nam poëtæ victores coronis ederaceis dōnabantur. epist. ad Iuliom Florum. lib. 1. *seu condis amabile carmen, Prima feres ederæ victricis præmia.*

DIIS MISCENT SVPERIS] in Deorum me contubernio quodammodo collocant. Diis me parem efficiunt.

NYMPHARÚMQVE LEVES] Nymphæ aliæ in nemoribus habitant: & hæ à Græcis ἀλσηΐδες, id est, nemorales appellātur: aliæ in aquis, quæ naiades, seu naiades, & hydriades communi & generali nomine dicuntur, sed harum aliæ sūt κρηνιάδες Græcè, Latinè (si placet) fontanæ nominentur: aliæ ποταμηΐδες, liceat has fluuiatileis appellare. sunt & aliquæ ἐπιμηλίδες, seu ἐπιμηλιάδες (vt Paus. in Arcad.) quibus pecora sunt curæ: nonnullæ etiam ὀρεστιάδες, quæ mōtes incolunt. Nymphas ita definit Theocriti interpres εἰδ. γ. Νύμφαι δ' εἰσὶ τὰ ἐν χλοεροῖς χώρασι ἐν τοῖς ὄρεσι φαινόμενα δαιμόνια, id est,

Nymphæ autem sunt, quę muliebri figura in mõtibus conspiciuntur demonia, seu deorum numina. Ac de Nymphis quidem sic Hom. ἰλ. υ. Οὔτ' ἄρα Νυμφάων, ταί τ' ἄλσεα καλὰ νέμονται, Καὶ πηγὰς ποταμῶν, καὶ πίσεα ποιήεντα. Veteres autem cùm omnium aquarum naturam, vt in qua pręcipua vis insit alendi, atque augendi, diuinam existimabant, tum fluuiorum, & peremnium fontium maximè. Ex quo & Nymphis naiadibus antra consecrabant, & eas maxima religione venerabantur & colebant. Itaque Vlyssem experrectũ, & patriam suam agnoscentem Homerus facit Nymphas manibus ad cælum sublatis ad hunc modum precantem, Αὐτίκα δὲ νύμφαις ἠρήσατο χεῖρας ἀνασχών, Νύμφαι νηιάδες, κοῦραι Διός, οὔ ποτ' ἐγώ γε Ὄψεσθ' ὔμμ' ἐφάμην, νῦν δ' εὐχωλῇς ἀγανῇσι Χαίρετ', ἀτὰρ καὶ δῶρα διδώσομεν ὡς τὸ πάροιθεν. quorum versuum hæc ferè sententia est. Statim Nymphas manibus sublatis veneratus est. Nymphæ Naiades Iouis filię, desperabam me vmquam vos visurum. At nunc blandis precibus à me veneratæ, saluete. Porrò etiam vobis dona largiemur, quemadmodum & anteà. & ὀδυσ. ρ. Vlysse à Melanthio capratio calce percusso, Eumæus tametsi eum nondum agnosceret, tamen tam improba & petulanti in hospitem egentem iniuria & contumelia commotus, Nymphas fontium præsides & custodes precatur, vt si vmquam eas Vlysses piè, religioséque coluit, saluus in patriam reuertatur, vt illius insolentiam comprimat, iniuriámque hospitibus illatam vlciscatur. sic igitur Homer. Νύμφαι κρηναῖαι, κοῦραι Διός, εἴ ποτ' Ὀδυσσεὺς Υ̓́μμ' ἐπὶ μηρί' ἔκηε καλύψας πίονι δημῷ. &c. Theocritus autem Nymphas quasdam facit Castalidas, tanquam Musas. sed nihil vetat, quo minus & fons Castalius suas Nymphas habeat. Ne hoc quidem pręteribo, Nymphas terrorem iniicere interdum, non solùm agricolis, sed & quibuslibet aliis, cósque de gradu mẽtis deturbare. Vnde νυμφόληπτοι dicti, quos Latini, Lymphatos appellant qua de re dicemus ad Od. 37. huius lib.

Secernvnt popvlo] à vulgo separant, vt ceteris hominibus præstantem. Vtitur hoc verbo epistol. de arte poetica. *Publica priuatis secernere.* & Ode 111. libr. 3. *Secernit Europen ab Afro.*

Nec Polyhymnia] appâret ex hoc loco Polyhymniæ nomẽ ab hymno dictũ esse. sed Lucianus lib. περὶ ὀρχήσεως vult ἀπὸ τοῦ μεμνῆσθαι his verbis καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς Πολύμνιαν, ἵλεων ἔχειν αὐτῇ προσήκει, καὶ μεμνῆσθαι πειρᾶται ἁπάντων, & filiam eius Polymniam propitiam habere ei propositum est: & omnia memoria tenere conatur. Ex eo quidam censuerunt hoc loco legendum esse πολυμνία: quod nomẽ quámque lectionem probarem, nisi codices omnes reclamarent. huic alij agriculturam, alij bene dicendi facultatem, alij artem gestu loquendi ascribunt: Horat. ἔτυμον nominis secutus, lyram & cantum. Iam verò etiam Ouidius Polyhymniã dixit vt annotat Muretus, *Dissensere Deæ, quarum* A *Polyhymnia cœpit Prima.* & Virgi. in Cyri. *Nam verũ fateamur: amat Polyhymnia verum.*

Lesbovm] propter Sapphonem & Alcæum.

Qvòd si me lyricis] quod si me ad poëtarum lyricorum numerum ascribes, &c. Inseres autem, scriptum reperi in tribus lib. Vaticanis. quam scripturam magnopere probõ.

Svblimi feriam] non assentior iis, qui hoc loco legi volunt, *sublimis*. Nam & reperi scriptum *sublimi* in omnibus ferè codicibus manu script. & sublimi vertice ita dictum esse puto, vt Od. xxvj. lib. 3. sublimi flagello. Præterea, quòd Germano Valenti Pimpuntio viro doctiss. videtur, fortasse loquendi figuram Homericam exprimere voluit, B Ἰλιαδ. δ. Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη: quod tamen Virgilius sic videtur Latinè reddidisse: *caput inter nubila condit*. si quis tamen sublimis malet, non pugnabo. sic Terent. in Andr. *sublimem hunc intro rape, quantum potes.* id est, ita eum sublatum rape, vt terram non tangat. & Virgil. Æneid. 5. *quem præpes ab Ida Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vncis.* Illud autem, quod est Od. xv. huius lib. *sublimi anhelitu*, translatum est. significat enim anhelitum ex alto pectoris recessu ductum: quod contingit iis, qui longo cursu defatigati, ægrè animam recipiunt.

Adrianvs Tvrnebvs.

C *Pulverem Olympicum*) Quidam studio alendorũ equorum tenentur ob victorias Olympiacas, quod ἱπποτροφεῖν dicebãt & τεθριπποτροφεῖν. Nam cum quinto quoque anno Olympia committerentur, quod Olympiorum causa fiebat, etiam intelligendum est. Victoria autem curulis certaminis in ludis Olympicis erat omnium nobilissima, vt ex Herodoti plurimis locis, & è Pindaro intelligi potest.

Eodem ferè quo Horatius modo Vergilius dixit.

Seu quis Olympiacæ miratus præmia palmæ
Pascit equos.

Euehit) velut in cœlo collocat. *Mobilium*) Sic Acron & Porphyrio, legitur etiam Nobilium, D *Tergeminis*) puto esse magnis. vt *—tergeminum mugiat ore sophos.* vt opinor, à Tergemino partu, qui magnus est: vt in Trigeminis Curiatijs, & Horatiis, nisi quis de tribus ordinibus intelligat. Quod non perinde placet *— hunc ducit hiantem.*

Ambitio, geminatur enim plebisque patrumque.

Illi robur & æs triplex. *Attalicis conditionibus*) Nulla conditione à proposito demoueas, nec efficias vt nauta sit. Sic Cicero, *Velim Syriæ conditione.* vbi Hyppiæ legitur, cum Syriam prouinciam opulentissimam dicat. *De die.*) Qui de die epulabantur, delicati censebantur. *—vos conuiuia sumptuosiora*

De die facitis mei Sodales.

Quærunt in triuio vocationes. Cum autem totus dies impendi negotijs debeat, qui de die conui-

uatur, diem frangit & de eo detrahit partem. In...,

Cumque morantem sæpe diem mero

Fregi. *Caput sacra*) ad fontem. Fontes enim & scaturigines capita aquarum vocantur. Ad capita autem fluminum pingebantur dij vrnis fundentes flumen. Et deum quem aquæ præesse putabant, præcipuè eo in loco versari censebant. *Virg. 7. Æn.*

Cœlatáque amnem fundens pater Inachus vrna.

Neque tibias) Nam more Romano ad tibiam carmina canebantur, non solùm ad lyram: cum in epulis ad Tibicinem canere solere, de clarissimorum virorum virtutibus, idque Romano magis, quàm Græco more dixit. *Sidera vertice.* Alludit ad id quod Græci hyperbolicè dicunt τῇ κεφαλῇ οὐρανοῦ ἅπτεσθαι.

Ex Aduers. lib. 22. cap. 13.

Primo cantico Horatius, quo sua exorditur carmina, suffragium Mæcenatis eblandiri conatur, ambitque vt inter Lyricos ab eo in bibliotheca dedicetur: siue suos velit libros Librariæ foruli in Lyricorum colonia reponi, siue inter lyricos statuam sibi poni petat. *Sunt quos curriculo puluerem Olympicum Collegisse iuuat:* cum ait, significat aliquos studio equorum alendorum teneri ob victorias Olympiacas, quod ἱπποτροφεῖν & τεθριπποτροφεῖν dicebatur. Nam cùm quinto quoque anno Olympia committerentur, quod Olympiorum causa fiebat, etiā intelligendum est. Victoria autem curulis certaminis in ludis Olympicis erat omnium nobilissima, vt ex Herodoti plurimis locis & è Pindaro intelligi potest. Eodem ferè quo Horatius modo Virgilius dixit, 3. *Georg. Seu quis Olympiacæ miratus præmia palmæ Pascit equos.* Attalicas autem conditiones vocat, regnum Asiæ opulentissimæ. Non si, inquit, regnum ei opulentis Asiæ, cui imperauit ditissimus Attalus, dares, de proposito demoueres. Attalicas autem conditiones ingentes & opulentissimas intelligit, ob Asiæ opes, vt *Lib. 2. od. 18. neque Attali Ignotus hæres regiam occupaui.* Myrtoi autem pelagi & Icarij vt periculosorum mentionem facit, quòd cùm Ægæum mare omnium esset vndosissimum, vt in periegesi scribit Dionysius, eius partes erant. Nā Eustathius ait, Icarium esse μέρος τι τοῦ αἰγαίου. de cuius fluctibus Homerus.

κινήθη δ' ἀγορὴ, ὡς κύματα μακρὰ θαλάσσης, Πόντου Ἰκαρίοιο. De Myrtoo Plinius, *Ægæi pars Myrtoo datur.* Icariis autem fluctibus Africum luctari dicit, qui creber procellis ventus à Marone dicitur, Vulturno tamē & Austro potissimum agitari pelagus Icarium dicit Homerus,

— τὰ μέν τ' Εὖρός τε Νότος τε
Ὤρορ' ἐπαΐξας πατρὸς Διὸς ἐκ νεφελάων.

Ex lib. 3. aduers. cap. 20.

Certat Tergeminis tollere honoribus. Initio Carminum scribit ...laccus, nec Grammaticorum expositio ferè cuiquam est ignota, facilèque est eam è libris cognoscere. Ego meam ista de re sententiā dissimulare non possum. Honores enim tergeminos pro maximis & amplissimis interpretor,

A vt cum populus ingentem tollit plausum aliquē honorans. Nam sæpe in hac notione hoc verbum à poëtis tritum animaduerti. Martialis, *--tergeminum mugiat ore sophos*, id est, maxima voce succlamet sophos. Tibullus, *Illum tergemina manē consitus mortu.* 1. Ingentis & multiplicis. Hinc adeò id factum suspicor, quòd quæ tergemina sūt, eadem ampla & magna sunt. Hæc, vt opinor, interpretatio haud paulò ad poëtæ sensum accomodatior est, quàm interpretum expositio.

Ex lib. 8. cap. 15. Venire video in controuersiam, quæ sit apud Horatium trabs Cypria, Initio Carminū hoc versu, -- *vt trabe Cypria Myrtoum pauidus nauta secet mare.* Ego prætermissis aliorum sententijs quid existimem proferre non cunctabor: e

B quidem poëticè sic intelligo significari nauim, præsertim cùm Cyprus omni materia ad nauium edificationem sic abundaret, vt ab ima carina, ad summum carchesium, sine subsidijs aliarum regionum totam nauim absolueret, & omnibus armamentis eam instrueret. Quis huic rei testis? Marcellinus, cuius hoc testimonium est: *tanta autem tamque multiplici fertilitate abundat rerum omnium eadem Cyprus, vt nullius externi indigens adminiculi viribus, à fundamento ipso carinæ ad supremos vsque carbasos ædificet onerariam nauem, omnibusque armamentis instructam mari committat.*

AD AVGVSTVM CÆSAREM. Od. 2

C *ARGVMENTVM.*

Deos omneis iratos esse Romanis, ob Cæsaris cædem: vnam imperij spem in Augusto constitutam.

IAM satis terris niuis, atque diræ
Grandinis misit pater, & rubente
*Dextera sacras * iaculatus arceis,*
Terruit vrbem:
** Terruit genteis, graue ne rediret*
Sæculum Pyrrhæ noua monstra questæ,
D *Omne cùm * Proteus pecus egit altos*
Visere monteis:
Piscium & summa genus hæsit vlmo,
Nota quæ sedes fuerat columbis:
Et superiecto pauidæ natarunt
Æquore damæ.
Vidimus flauum Tiberim retortis
*Littore * Hetrusco violenter vndis,*
Ire deiectum monumenta Regis,
Templáque Vestæ:
** Iliæ dum se nimiùm querenti*

Iactat vltorem, vagus & sinistra
Labitur ripa, Ioue non probante v-
Xorius amnis.
Audiet civeis acuisse ferrum,
Quo graves Persæ° melius perirent:
Audiet pugnas, vitio parentum
Rara iuventus.
Quem vocet divûm populus ruentis
Imperi rebus? prece qua fatigent
° Virgines sanctæ minus audientem
Carmina Vestam?
Cui dabit ° parteis scelus expiandi
Iupiter? tandem venias precamur,
Nube candenteis humeros amictus
Augur Apollo:
Sive tu mavis Erycina° ridens,
Quam Iocus circumvolat, & Cupido,
Sive neglectum genus, & nepotes
Respicis auctor.
Heu nimis longo satiate ludo:
Quem iuvat clamor, galeæque° leves,
Acer & Mauri peditis cruentum
Vultus in hostem.
Sive mutata° iuvenem figura,
Ales in terris imitaris, almæ
Filius Maiæ, ° patiens vocari
Cæsaris vltor:
Serus in cælum redeas, diúque
° Lætus intersis populo Quirini:
Néve te nostris vitiis iniquum
Ocyor aura
Tollat: hic magnos potiùs triumphos,
Hic ames dici pater, atque princeps:
Neu sinas Medos° equitare inultos
Te duce Cæsar.

RVBENTE DEXTERA] per rubentem dexteram significat Horatius fulmen, aut certè dextram, qua Iupiter fulmina mittit, vt apud Virg. Georg. 1. *Ipse pater media nimborum in nocte corusca Fulmina molitur dextra.* vbi tamen *corusca* cohærere debet cum voce *fulmina* potiùs, quàm cũ voce *dextra.* sic Pindar. ὀλ. 1. fulmen Iouis βέλος πυρπάλαμον nominat: id est, telum igneum dextra contortum: Et Hesiodus, κέραυνον αἰθαλόεντα id est, fulmen rubicundum. Non temerè autem

A dixit sacras arceis fulmine esse percussas. hoc enim referendum est ad treis Iouis manubias: quarum maximæ sunt eæ, quæ cum igni veniunt. Dicuntur autem esse Iouis manubiæ tres, vt docet Festus. Vnæ minimæ, quæ monent tantùm, placidæque sunt: alteræ, quæ maiores, & quæ veniũt cum fragore, discutiúntque aut divellunt: tertiæ his ampliores, quæ cum igne veniunt: & quanquam nullum sine igne fulgur est, hæ tamen propriam differentiam habent, quòd aut adurãt, aut fuligine deforment, aut accendant: quæ statu mutant consilio deorum superorum.

IACVLATVS ARCEIS] iaculari arceis pro petere, & ferire, cùm Horatianum sit, tùm minùs est apud alios visitatum. sic idem Ode xij. lib. 3. *iaculari ceruos.* & Od. xvj. lib. 2. multa iaculari di- B xit per tralatione pro multa petere, multáq; sibi proponere, quæ quis consequi velit: quod Græci στοχάζεσθαι dicunt. neque verò dubium est, quin Græcos imitatus, qui dicunt βάλλειν τὴν κεφαλὴν, τὸ τεῖχος, τὸ ἧπαρ, τὴν καρδίαν, iaculandi verbum cum quarto casu rei, quæ petitur, iunxerit: quod item prior fecerat Lucret. lib. 4. *Sive puer membris muliebribus hunc iaculatur.* At Virgil. aliter Æneid. 1 *iaculata e nubibus ignem* & 11. *Vel Danaûm Phrygius iaculatus puppibus igneis:* & alibi, *iaculari montibus ornos* Idem tamen in Moreto, si modò eius auctor Virgilius est, hoc verbum ita vsurpauit. *Sæpe viri nareis acer iaculatur apertas Spiritus.* Iã arces sacræ cælo tactæ funesta & dira portendunt. Sic M. Tullius. *Nam pater altitonans stellantis nixus Olympo, Ipse suos quondam tumulos, ac tem-* C *pla petiuit: Et Capitolinis iniecit sedibus igneis.* & Horat. Od. xij. lib. 1. *Tu parum castis inimica mittes Fulmina lucis.*

TERRVIT GENTEIS] proximè dixerat terruit vrbem, nempe Romam: nunc autem terruit genteis: quod longè illo superiore grauius & maius est.

SÆCVLVM PYRRHÆ] Pyrrham Epimetheĩ & Pandoræ filiam, Deucalionisque vxorem fuisse: eosque eluuionis illius tempore Parnassum montem omnium altissimum, vel (vt alij volũt) Lycorim, conscendisse, atque eò confugisse, ex interpretibus poetarum Græcorum, & Ouidio cognoscere licet. Aiunt autem alij, eluuionem illam esse hominibus à Diis inuectam propter Tãtali scelus, qui Pelopem filium in minutas parteis D concisum, & coctum, eis cõmedẽdum apposuit: alij propter Lycaonis filium, cùm vellet Iupiter omnem hominum impietatem è terra funditus delere, atque extinguere: qua de re Pindarus ὀλυμπ. εἰδ. θ. Λέγοντι μὰν χθόνα μὲν κατακλύσαι μέλαιναν ὕδατος σθένος, id est, aiunt porro aquarum vi terram esse obrutam.

NOVA MONSTRA QVESTÆ] etiam M. Tull. hoc verbum cum accusandi casu iunxit, vt pro Flacco, *non enim omnia quæ dolemus, eadem queri possumus.* & epist. ad App. Pulchrum lib. 3. *Multa nos quidem questi sumus.* & hic poeta epist. ad Scæuã: *Qui queritur Salebras & acerbum frigus.* & Cæl. lib. 6.

de bel. Gall. *Vnum questus.*

OMNE CVM PROTEVS] Protea phocarum Neptuni custodem fuisse ex Hom. ὀδυσ. δ. & Georgic. IIII. notum est. qua de re nonnulla dicemus ad illum locum, *Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?* epistola prima lib. I. de Phocis autem, & Homerus eo, quem dixi, libro, & Oppianus, lib. I. φῶκαι δ' ἐντυχίαι μὲν ἀεὶ λείπουσι θάλασσαν: Πολλάκι δ' ἠμάτιαι πέτρῃς ἔνι καὶ ψαμάθοισιν Εὔκηλοι κλινθέντες ἐν ἠελίῳ ἐξ ὕπνον ἔχουσι.

PECVS] potest quidem dici, Phocas cùm vituli marini sint, non admodum nouè, pecus esse dictas: veruntamen si cui nouum hoc videbitur, quia pisces sint admonet Nonius, non solùm pecudem quadrupes animal, verùm etiam animal omne vocari. Plaut. Rud. *Non vides referre me vuidum rete sine squammoso pecu?* Næuius Ægisto. *Tum autem lasciuum Nerei simum pecus Ludens ad cantum classium lustrat.*

EGIT ALTOS VISERE] hoc loquendi genus merum Græcum est, id egit vt viseret: de quo plura dicemus ad Od. XXIII. huius libri. De his igitur monstris queri potuerat Pyrrha: Phocas, quæ solebant in littoribus pascere, in montiũ culminibus esse visas, proptereà quòd aquæ terrarum planitiem operuerant: pisces in summis arborum ramis, in quibus aues sidere, & nidos construere solent, constitisse: damas, quæ vel in syluis vagari, vel in lustris delitescere & quiescere consueuerunt, in mari super terras effuso, natare coactas esse.

NOTA QVÆ SEDES FVER. COL.] columbas agresteis intellige, quæ palumbes appellantur.

[ET SVPERIECTO PAVIDÆ N. ÆQV. D.] profert hunc locum Seruius ad illum Virg. Georg. 3. in extr. *timidi damæ, ceruíque fugaces.*]

VIDIMVS FLAVVM TIBERIM] vidimus Tiberim reiectis ac repulsis vndis ab Etrusco littore (influit enim in mare Tyrrhenum Tiberis) vel ab Etruriæ finibus ita creuisse, vt sinistra rippa effusus, quà agrum Romanum alluit, vrbémque hodie attingit, Regum priscorum monumenta & templa Deorum deiicere, atque euertere velle videretur. Vtitur autem hoc eodem epitheto, Od. III. lib. 2. *Villáque flauus, quam Tiberis lauit, Cedes.*

VESTÆ] Vestam, quã ἑστίαν nominant Græci, Rheæ filiã facit Pindarus Νεμ. ὠδ. ια. Hæc dea, foci custos & præses habetur: ex quo etiam toti domui præsidere existimatur. Vnde Vesta, & focum domus, & totam domum significat. notum prouerbium ἀφ' ἑστίας ἄρχεσθαι, quod est vel à propinquis & domesticis: vel à melioribus & præstantioribus initium ducere.

QVERENTI] de Iulij Cæsaris nece. Ab Ilia autem Martis aut Tiberis, aut, (vt alij volunt) Anienis, vxore vult Iulium Cæsarem, seu gentem Iuliam ortum habuisse.

IACTAT] sic vtitur hoc verbo Od. XIIII. huius libri. *Quamuis Pontica pinus Syluæ filia nobilis Iactes & genus & nomen inutile.*

A

IOVE NON PROBANTE] significat Horatius gratificans Augusto, & pæne dicam, assentans: illum terrorem, illámque eluuionis calamitatem, nullam aliam ob culpam Romanis esse illatam, quàm ob Cæsaris cædem: cuius rei argumentum est, quòd Iupiter non modò non fuit illius terroris atque eluuionis auctor, sed ne approbator quidem: sola Ilia à Tiberi viro suo adiuta, iusto dolore excitata, iustóque odio incensa, tam graueis pœnas à populo Romano expetiuit Ioue pæne inuito.

V-XORIVS AMNIS] qui nimiùm in ea re vxori gratificaretur, nimiúmque indulgeret. Hoc

B

nomine appellantur mariti, qui se totos ad vxorum arbitrium fingunt & accommodant, qui eis omnibus ferè in rebus obtemperant. Virg. Æn. IIII. *Pulchrámque vxorius vrbem Exstruis.* Admonẽdus est lector minùs in his literis tritus, primam syllabã nominis *vxorius* pertinere ad versum superiorẽ: hoc modo, *Ioue nõ probante v-Xorius amnis.*

AVDIET, CIVEIS AC.] huius loci hæc sententia est, Posteri nostri ex bellorum ciuilium calamitate réliqui, atque ideò rari, audient, ciueis in ciuium corpora exacuisse, & strinxisse ferrum: quo quidem longè æquius, ac reip. vtilius erat Persas, cæterósque populi Rom. hosteis, interimi. acuere ferrum propriè dictum: illud translatè

C

epist. III. lib. I. *Seu linguam causis acuis.* & illud lib. de Arte poëtica. *Tyrtæúsque mares animos in Martia bella Versibus exacuit.*

QVO GRAVES PERSÆ) sic Od. VII. lib. epod. *Quò quo scelesti ruitis? aut cur dexteris Aptantur enses conditi? Parúmne campis, atque Neptuno super Fusum est Latini sanguinis? Non vt superbas inuida Karthaginis Romanus arces vreret? &c.*

MELIVS] rectiùs, iustiùs.

FATIGENT] assiduis precibus obsecrent, & tandem exorent. sic loquitur T. Liuius lib. 23. *inde fatigatus Campanorum precibus sequenti die cum omni apparatu oppugnandæ vrbis Cumas redit.* aliter hoc verbo vtitur Od. XIIII. lib. 4. *Spectandus, in certamine Martio Deuota morti pectora libera, Quantis fa-*

D

tigaret ruinis.

VIRGINES SANCTÆ] Vestales, virgines intactæ, & incorruptæ.

PARTEIS] munus. tralatio à partibus histrionum, vt epist. de Arte poëtica. *Ne forte seniles Mandentur iuueni partes.*

SCELVS EXPIANDI] respexit morem veterum, qui sanguine humano contaminatos cõgressu & aditu prohibebant, donec expiati essent: & ij ipsi, qui manus habebant cruentas, & sanguine inquinatas, egebant aliquo maiore, à quo expiarentur: & quoad hoc impetrassent, manus habebant impuras: lege annota. ad Od. 22. huius lib. ibi, *scelerísque purus.* & ad Od. I. lib. 2. *Nondum expiatis vncta cruoribus.*

NVBE CANDENTEIS HVMEROS] in duobus lib. Vatic. & in Tornes. ita scriptum re-

peri, *Nube candenti humeros amictus*. quam scripturam si quis probabit, non pugnabo. nam quòd vocis sequentis initium vocalis est aspirata, non est hoc nouum. sic enim Od. xxviii. huius lib. *Ossibus, & capiti inhumato, &c.* Nube amictus autem, id est, ἀόρατος, & hominibus sese conspiciendum non præbens. Videtur expressisse illud Homericum νεφέλῃ εἰλυμένος ὤμους.

AVGVR] augur ab auium garritu dictus est. ex quo augurium. Hoc loco augurem, μάντιν intellige, id est, rerum futurarum prouidum, qui præsentit ac diuinat futura, eáque interpretatur. Sic Chiron apud Pindarum πυθ. ειδ. θ. ait, Apollini rerum omnium euentum certum, fixum, notum esse: illum rerum progressiones & causas cernere: illum scire, quot frondes ineunte vere terra B profundat, quot arenæ in mari, & fluminibus impetu ventorum, & fluctibus agitentur. Verba Pindari sunt hæc. Κύριον, ὃς πάντων τέλος οἶσθα, καὶ πάσας κελεύθους, ὅσσα τε χθὼν ἠρινὰ φύλλ' ἀναπέμπει χ' ὁπόσαι ἐν θαλάσσᾳ καὶ ποταμοῖς ψάμμαθοι κύμασι ῥιπαῖς τ' ἀνέμων κλονέονται. Idem Horat in Carm. sæculari pro Imper. Ro. *Augur & fulgente decorus arcu Phœbus*. cantorem appellat in lib. de arte poët. *ne forte pudori, Sit tibi Musa lyræ solers & cantor Apollo*. etiam augurem appellat Virgil. Æn. iiii. *nunc augur Apollo*, &c. Imploratur autē primo loco Apollo, quia Deus habebatur, Romanis maximè propitius, & beneuolus: atque ob hanc causam religiosissimè ab illis colebatur.

ERYCINA RIDENS] frequens est Veneris epithetum φιλομειδὴς apud Homer. quod procul dubiò hic expressit Horatius. φιλομηδὴς autem scriptum per η in tertia syllaba, aliud est ab illo. vult enim Hesiodus Venerem φιλομμηδέα appellatam, quia μηδέων ἐξεφαάνθη, id est, τῶν αἰδοίων. secundo loco Venus imploratur quia Æneæ mater: & ita Romani generis parens. Lucret. lib. i. *Æneadum genetrix hominum, diuûmque voluptas, Alma Venus*.

QVAM IOCVS CIRCVMVOLAT] vel circum quam iocus volat, vel quam circumuolat, vt sit verbum compositum, quomodo quibusdam placet. qua de re alio loco dicemus.

AVCTOR] auctor, id est, progenitor Romanorum, quia Mars, Romuli parens: Romulus vrbis Romæ conditor.

LVDO] bellis, quæ sunt Martis deliciæ, & oblectamenta.

LÆVES.] expolitæ, non asperæ. sic Od. vii. lib. 2. *læuia ciboria*. & Od. vlt. eiusd. lib. *leues plumæ* & Od. vi. lib. 4. *Leuis Agyieu*. i. imberbis. & Od. xvii. huius lib. *Læuia personuere saxa*. & Od. xi. lib. 2. *fugit retro Læuis Iuuentas*. & epist. de arte poët. *sectantem leuia nerui deficiunt*. ibid. *aut leui fernanda cupresso*.

ACER ET MAVRI PEDITIS] per acrem Mauri peditis vultum, ἀνδρικὸν, id est, virilem, & quasi trucem significat. Taleis autem vultu atque aspectu Mauros fuisse tradit Ælianus his

A verbis: Εἰσὶ δὲ μαυρούσιοι καὶ καλοὶ, καὶ μεγάλοι, καὶ ἀνδρικὸν ὁρῶσι: quem locum mihi Ioan. Scaliger, iuuenis eruditissimus, indicauit.

SIVE MVTATA] vult Mercurium induta specie humana, Augusti nomine appellari, & Augustum esse Mercurium. Et ita Augusto assentatur.

PATIENS VOCARI CÆSARIS VLTOR] Græca planè est hæc loquendi figura, ὑπομένων καλεῖσθαι καίσαρος ἐκδικητής. Demost. περὶ παραπρεσβ. καὶ τοσαύτης ἀναιδείας καὶ κακίας ὁμολογεῖτε ὑμεῖς εἶναι μεστοί. Latinè enim dicetemus: patiens te vocari Cæsaris vltorem. sic epistol. ad Quinctium lib. i. *Cum pateris sapiens emendatúsque vocari*. sic Od. xxvii. lib. 3. *Vxor in-* B *uicti Iouis esse nescis?* & epist. ad Torquatum lib. i. *potáreque vel inconsultus haberi*. sic Catullus: *Ait fuisse nauium celerrimus*. & Virgil. lib. 2. Æn. *sensit medios delapsus in hostem*. & Propert. lib. i. eleg. 6. *Iurabo & bis sex integer esse dies*.

SERVS] serus redeas, pro, serò redeas: olet hoc quoque Græcum quiddam. quo de genere dicemus ad Od. xvii. epod. precatur autem tacitè, neque tamen obscurè, vt diu viuat Augustus. hoc enim valent illa, serò in cælum redire, quasi Mercurius sumpta Augusti specie & figura è cælo in terras deuolarit, sitque aliquando in cælum reuolaturus.

POPVLO QVIRINI] in membrana oon. Iannoch, & vna Varic. *Quirino* scriptum est. fortasse C rectè, & Horatiano more. Nam & in carmine sæculari ita locutus est: *Romulæ genti date remque, prolemque, Et decus omne*. & Od. xii. lib. 4. *Qui nunc Sulpicius accubat horreis*.

INIQVVM] offensum, iratum, infensum.

HIC AMES DICI PATER, ATQVE PRINCEPS] hæc ad historiam pertinent. Nam Augustus senatus consulto parens patriæ appellatus est.

MEDOS] puto eosdem hic Medos dici, quos suprà Persas appellauit, vt Od. 37. Medum acinacen dixit gladium Persicum. Et fortasse eodem nomine Parthos significat. Nam Augustus hoc tempore Parthis bellum inferre cogitabat: quod cùm illi sensissent, Augusti fama permoti, signa, D quæ Crassus & M. Antonius amiserant, vltrò ad Augustum remiserunt: vt Od. xv. lib. 4. *Et signa nostro restituit Ioui Derepta Parthorum superbis Postibus, horribilique Medo*. & xviii. lib. i. *Militiam puer, & Cantabrica bella tulisti Sub duce, qui templis Parthorum signa refixit*.

EQVITARE] vel equitare posuit translatè pro Romanis insultare, vel propriè pro ex equo pugnare. Erant enim Parthi, equites. [Od. 19. eiusd. lib. *Et versis animosum equis Parthum dicere, &c.*]

TVRNEBVS.

IAculatus) More Græco dixit qui βάλλειν vsurpare solent non solùm pro mittere, & iacere

cere verumetiam pro faciendo ferire. *Columbis*) A
Palumbes qui in arboribus ſedent, cùm alia columbarum genera non ſoleant. Sic Virgilius *—gemina ſuper arbore ſidunt*. Multa autem columbarum genera ab Ariſtotele memorantur: In iisque etiam referuntur turtures. *Veſta*) Quæ focum vrbis complectitur & tuetur, quam pro populo Romano Veſtales precari ceoſebantur. *Candentes humeros*) Apollinem & Venerem ad expiandum ſcelus venire optat, quòd ea Numina fauiſſe Troianis viſa ſunt: & ex eo quoque fauere Romanis putabantur. Quòd antem nubem dicit, id Homeri more facit, qui Numina ſemper nube circundat. Lib. 1. de Apolline. B

-- ὃ δ' ἤϊε νυκτὶ ἐοικώς. lib. 5. Iliados;

-- ἀλλά τις ἄγχι

-- ἔστηκ' ἀθανάτων νεφέλῃ εἰλυμένος ὤμους.

Ex aduerſ. lib. 6. cap. 8. Mihi videtur Horatius ſecũdo Carmine libri primi commemorare prodigia mortem Cæſaris ſecuta, offenſionem deorum & iram oſtendentia, & augurium deinceps ciuilium bellorum euentúmque portendentia. Cùm autem ſolerent prodigia & portenta procurari & expiari, itáque deorum obſecrationibus & precibus placari, vtrúmque in ea oda reperiemus. Oſtentum autem erat dirum & funeſtum, cùm ſacræ ædes de cœlo tangebantur ex quo ſcripſit,

-- & rubente C
Dextera ſacras iaculatus arces
Terruit vrbem. Sic M. Tullius lib. 1. de diuin.
Nam pater altitonans ſtellanti nixus olympo
Ipſe ſuos quondam tumulos ac templa petiuit,
Et Capitolinis iniecit ſedibus ignes. & Horatius, Od. 12. huius lib.
Tu parum caſti inimica mittes
Fulmina lucis. Iam quod rubentem dextram dixit, id verò, fecit, vt tertiam manubiam ſignificaret, quæ ignea eſt & minax, & ab Ioue de conſilio deorum ſuperiorum mittitur, adurítque & magnam ſignificationem habet, ſtatúmque mutat vt à Vertio ſcribitur. Apud Feſt. lib. 11. Apud Horat. *Iaculatus arces*, eſt quod Græcè dicitur ἔβαλεν, id eſt, ferit. Iliam autem vltricem eſſe necis Cæſaris dicit, quòd Iulia familia D ab Iulo eſſet, qui & *Ilus erat, dum res ſtabat Ilia*, vt poëta ſcribit. ab Ilo autem Ilia erat oriunda, vt & reges Albanorum. Eam vxorem Tiberis ait Horatius, cùm aliis fuerit Anienis, quod ex eo fictum eſt, quòd in Anienem ceciderit. Ouidius 3. amor. eleg. 5.

Nec te prætereo, qui per caua ſaxa voluens
Tiburis Argæi ſpumifer arua rigas:
Ilia cui placuit. Iterum 3. amo. eleg. 5.
Atque ita ſe in rapidas perdita miſit aquas:
Suppoſuiſſe manus ad pectora lubricus amnis
Dicitur: & ſocij iura dediſſe tori. Silius libro duodecimo.
Ad genitorem Anio labens ſine murmure Tibrim.
Hic vt ſigna ferox dimenſáque caſtra locauit,
Et ripas tremefecit equis, perterrita pulſis
Ilia prima vadis ſacro ſe coniugis antro
Condidit. Veruntamen quia mox euehitur in Tiberim Anio, qui dici huic nupſiſſe videri eodem modo poſſit, cùm fortaſſe in confluentem ſe abiecerit? Porphyrio narrat Ennium ſcripſiſſe iuſſu Amulij in Tiberim præcipitatam fuiſſe: quod ſi eſt, Iuſtiùs vxorem, & veriſimiliùs etiam eam finxit Tiberis. Proteus autem Phocas Neptunij paſcit, vt Enalus eius equos: Sed & columbas cùm dicit, palumbes intelligit, quæ in arboribus ſedent, non item villaticæ. Expiationem prodigiorum & portentorum optat mandari diis Romano amicis populo, vt Apollini, qui Romanis Troianorum progeniei fauet. Nam vt ab Ouidio ſcriptum eſt, de Ponto.

Iuppiter in Troiam, pro Troia ſtabat Apollo.

& alioqui religioſiſſimè Romæ & auguſtiſſimè colebatur, additis ad religionem etiam magnificentiſſimis Apollinaribus ludis.

Lib. 22. cap. 7. Cùm Tiberim conſtet albicantes habere aquas, ex eóque Albulam olim vocatum fuiſſe, non indignum eſſe quæſitu videatur cur eum Flauum Maro appellarit lib. 9. ſic ſcribens.

— Ille ſuo cum gurgite flauo
Accepit venientem. In quo non tam attendendam vocabuli vim quidam cenſent quàm tranſumptionem exiſtimandam: cùm enim homines flaui pulchri videantur ex eo dicunt factum eſſe, vt flauus pulchrum ſignificet, qua notione hîc accipiendum eſſe, vt & apud Catullum, ad Ianuam.

Flauus quàm molli præcurrit flumine Mella.

Sed & Heſychius doctiſſimus nomenclator ξανθὸν flauum, & pulchrum etiam interpretatur. Verius ſit tamen ob arenam ita vocari vt apud Maronem, Æneid. 7. *-- & multa flauus arena.*

Horat. hîc & lib. 2. Od. 3. *Vidimus flauum Tiberim retortis.* Item *Villáque flauus quam Tiberis lauit.*

Ex lib. 6. cap. 8. *Nube candentes humeros amictus.* dixit vt Homerus in Iliad. lib. 5. νεφέλῃ εἰλυμένος ὤμους. & libro 1. ὃ δ' ἤϊε νυκτὶ ἐοικώς. quòd ſcilicet dij cùm veniunt, tamen à nemine videntur. Venus autem vt Æneę mater, Romani generis erat parens, & Æneadum genitrix à Lucretio lib. 1. vocatur, Mars verò conditoris pater, atque ei etiam vindicata Cæſaris nece, templum cognomento vltori condidit Auguſtus. Auguſto poſtremò aſſentatur, quem ſcelus cædis Cæſarianæ dicit expiaſſe cæſis interfectoribus, Mercurium hominis ſpecie celantem, & Deum inter homines gerentem. Mercurium porrò etiam vltorem & expiatorem cupit, quia Troianis per Maiam cognatus erat. Quòd autem ait, Hic ames dici pater atque princeps. Ideò dicit, quia Auguſtus pater patriæ appellatus fuit, atque etiam ante hoc cognomen ſenator erat, & nomine principis Rempub. ſub ditionem accepit ſuam. Tacitus,

Lepidi atque Antonij arma in Augustum cessère, qui cuncta discordiis ciuilibus fessa nomine principis sub imperium accepit. Nomen autem istud sumpsit eorum imitatione, qui principes, vt reor, senatus legebantur, aut quòd Senatores principes dicerentur.

Ex lib. 11. cap. 26. Solent Græci præsertim Attici, Persas appellare Medos, quòd à Medis ad Persas imperium translatum sit: Sed cum Orientis & Persarum opes in Parthorum tandem concessêrint ditionem, Atticorum imitatione Flaccus, vt equidem existimo, Parthos appellauit Medos, cum ait

Neu sinas Medos equitare multos

Te duce Cæsar, & lib. 3. Od. 3. *Roma ferox dare* B *iura Medis.*

IN VIRGILIVM ATHENAS proficiscentem.

Od. 3.

ARGVMENTVM.

Secundam ei nauigationem precatur: deinde occasionem nactus, hominum audaciam detestatur.

SIC te diua potens Cypri;
Sic fratres Helenæ, lucida sidera,
**Ventorúmque regat pater,*
Obstrictis aliis, præter Iapyga,
Nauis, quæ tibi creditum
Debes Virgilium: finibus Atticis
Reddas incolumem precor:
Et serues animæ dimidium meæ.
**Illi robur, & æs triplex*
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus, nec timuit præcipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec tristeis Hyadas, nec rabiem Noti:
Quo non arbiter Adriæ*
Maior, tollere, seu ponere vult freta.
Quem mortis timuit gradum,
Qui siccis oculis monstra natantia,*
Qui vidit mare turgidum, &
Infameis scopulos Acroceraunia?*
Nequicquam Deus abscidit
Prudens Oceano dissociabili
A *Terras, si tamen impiæ*
Non tangenda rates transiliunt vada.
Audax omnia perpeti
Gens humana ruit per vetitum nefas.
Audax Iapeti genus*
Ignem fraude mala gentibus intulit.
Post ignem ætheria domo
Subductum, macies, & noua febrium
Terris incubuit cohors:
Semotique prius tarda necessitas
Leti, corripuit gradum.
Expertus vacuum Dædalus aëra
Pennis non homini datis.
Perrupit Acherunta Herculeus labor.
Nil mortalibus arduum est.
**Cælum ipsum petimus stultitia: neque*
Per nostrum patimur scelus
Iracunda Iouem ponere fulmina.

SIC] cùm aliquid ab altero petimus, id vt facilius impetremus, ea solemus illi precari & optare, quæ scimus ei esse optatissima, addita particula *Sic*. C Estque hoc genus omnibus poetis, Græcis & Latinis, perquàm vsitatū. Ac primùm sanè ab hoc poeta ordiamur. infra Od. XXVIII. huius lib. *sit quodcunque minabitur Eurus Fluctibus Hesperiis Venusinæ Plectantur syluæ.* & Satyr. III. lib. 2. *Stoice, post damnum sic vendas omnia pluris.* & hoc loco, *Sic te diua potens Cypri, &c.* Catullus ad Coloniam: *Sic tibi bonus ex tua Pons libidine fiat.* & de coma Berenîces: *Sic magis ò nuptæ semper concordia vestras, Semper amor sedes incolat assiduas.* Virgil. in Mœride: *Sic tua Cyrnæas fugiant examina taxos: Sic cytiso pastæ distentent vbera vaccæ.* & in Gallo: *Sic tibi cum fluctus inter labêre Sicanos, Doris amara suam non intermisceat vndam.* Tibullus lib. 2. eleg. VI. *Annue, sic tibi sint intonsi Phœbe capilli: Sic tua perpetuò sit tibi casta soror.* Apollon. lib. 2. Argon. D ἱλήκοις: αἰεί τοι ἄναξ ἄτμητοι ἔθειραι: Αἰὲν ἀδήλητοι. τῶς γὰρ θέμις. vbi omissa est, vox οὕτως. quod valet, *Sic*. Illorum autem versuum hęc ferè sententia est: propitius sis, sic tibi ô Apollo, comæ sint non præcisæ, id est, intonsæ. semper illæsæ. ita enim fas & iustū est. Lucillius lib. 2. epigram. in quendam edacem. Dionysium nomine. Οὕτω σοι πέψαι Διονύσιε ταῦτα γένοιτο Πάντα· νέμω δὲ χάριν δός τι καὶ ἄλλῳ φαγεῖν, &c. id est, sic tibi Dionysi hæc omnia, quæ comedisti, concoquere contingat. At legis certè gratia, seu quia lex postulat, etiam hîc aliquid nos comesse sine: neque omnia solus deuora.

POTENS CYPRI.] id est, domina Cypri: exemplo Græcorum, qui ita loquūtur κρατοῦσα κύπρου.

χύσεως. simile est illud Od. xxv. lib. 3. *O Naïadum potens, Baccharúmque valentium Proceras manibus vertere fraxinos.* & Ode v. huius libri, *Suspendisse potenti Vestimenta maris Deo.* & Ode xxix. lib. 3. *Ille potens sui, Lætúsque deget, cui licet, in diem, Dixisse, vixi.* quo loco videtur potens idem valere, quòd apud Græcos ἐγκρατής, ἢ κύριος. & Ode vi. huius libri, *Imbellisque Lyræ Musa potens,* id est, musa quæ res ludicras & amatorias tantùm canere potest: bellicas & grauiores non potest. & carmine sæculari, Ode vltima, epod. *Phœbe, syluarúmque potens Diana.* & Virgil. Æneid. 1. *Nimborúmque facis, tempestatúmque potentem.* & iii. *Dy maris & terra, tempestatúmque potentes.* Sed cur nauigaturo Virgilio, secundam nauigationem optans, Venerem aduocat? quia Venus ex mari nata est. Nota Venus ἀναδυομένη, anadyomene, id est, ex mari exiens, seu ex alto caput, & reliquum corpus proferens, Apellis opus: de qua Plinius lib. 35. cap. 10. Hinc marina dicta. idem Horat. Od. xxvi. lib. 3. *defunctúmque bello Barbiton hic paries habebit, Læuum marinæ qui Veneris latus Custodit, &c.* & Od. xi. lib. 4. *Qui dies mensem Veneris marinæ Findit Aprilem.*

Fratres helenæ] Castor & Pollux, de quibus vide annot. in Od. xii. huius lib.

Ventorúmque regat pater] Æolus, de quo Hom. ὀδυσ. κ. in principio libri Αἰολίην δ' εἰς νῆσον ἀφικόμεθ'· ἔνθα δ' ἔναιεν Αἴολος ἱπποτάδης φίλος ἀθανάτοισι θεοῖσι, &c. quo loco appellat eum ταμίην ἀνέμων, id est, ventorum promum & condum, vt Plautino verbo vtar. de eodem sic Virgil. Æn. 1. *Æole namque tibi Diuûm pater, atque hominum rex Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento, &c.*

Obstrictis aliis præter] sic & apud Homerum ὀδ. κ. Æolus ceteris ventis in vtre illo, quem Vlyssi dederat, inclusis & constrictis, solum Zephyrum, qui eu in patriam deferat, liberum, ac solutum relinquit, his verbis: Ἔνθα δὲ βυκτάων ἀνέμων κατέδησε κέλευθα. Κεῖνον γὰρ ταμίην ἀνέμων ποίησε Κρονίων Ἠμὲν παυέμεναι, ἠδ' ὀρνύμεν, ὅν κ' ἐθέλῃσιν id est, hic mugientium & rudentium ventorum vias vinculis constrinxit. Illum enim promum & cõdum ventorum fecit Iupiter, vt eos possit modò comprimere, modò excitare quemcunque velit.

Præter iapyga.] ventum Calabriæ, seu Apuliæ iis vtilem, & secundum, qui ex Italia in Græciam nauigant: hunc album nominat Od. xxvii. lib. 3. *quid albus Peccet Iapyx.* Vergil. lib. xi. Æneid. equum Apulum, *Iapyga* dixit: *& equo venator Iapyge fertur.* & ibidem, Garganum Apuliæ montem, *Iapyga. Ille vrbem Argyripam patriæ cognomine gentis Victor Gargani condebat Iapygis agris.* Idem lib. 8. per Iapygem, perspicuè ventum Apulum significat, *Feceras ignipotens vndis & Iapyge ferri.* Est autem Iapygia vel Apulia ipsa, vel eius pars & fortasse ea, quam hodie appellãt Itali *terra di Bari.* [Profert hunc locum Seruius ad illum Virgilij locum. sed mendosè opinor. legitur enim *Obstrusis.* legendum putarim potiùs *obstructis.*]

Quæ tibi creditum, &c.] tralatio ducta est à rebus creditis. quemadmodum igitur, quod mihi creditũ est, id debeo ei, qui mihi credidit: ita & Horatius ait nauem Virgilium sibi commissum, Atticæ debere, id est, æquum esse nauem, quæ Virgilium vehẽdum receperit, finibus Atticis reddere saluum & incolumem. de verbo credendi vide annot. ad Od. v. lib. 3.

Reddas incolvmem] animaduertas lector quàm significantibus, & ad rem accommodatis verbis vtatur Horatius. antecedit vox *creditum.* sequitur deinceps *debes.* postremò *reddas* neque verò nomen *incolumem,* otiosum est. Nam quæ nobis credita sunt, ea salua & integra reddere debemus, &, vt loquuntur Iurisconsulti, in eadem causa: quod Liuius dicit *rectè reddere.* [Seruius ad illum versum Virg. Æneid. vi. *Redditus his primum terris, &c.* hunc locum profert: vbi neque hæc Horatij, neque Virgilij verba rectè explicat.]

Illi robvr et æs triplex.] id est, erat ille animo pænè ferreo, atque aduersus omneis terrores pectore maximè communito, qui primus nauigare ausus est: vel sic, erat ille audax, & imperterritus, & impauidus, & ita rigido pectore, vt nullius periculi metu frangeretur, seu terreretur: erat immani audacia præditus σιδηρόφρονα vocant Græci virum ferreo pectore qui non commouetur. Æsch. in Prometh. σιδηρόφρων τε κἀκ πέτρας εἰργασμένος, &c. Primam autem nauem dicunt Argô fuisse, qua vecti sunt Græciæ principes illi Argonautæ vellus aureum petentes. vide Plinium lib. 8. cap. 56. Catull. in carmine illo pulcherrimo de Pelei, & Thetidis nuptiis. *Illa rudem cursu prima imbuit Amphitriten.* cum hoc loco congruunt illa Oppiani, libr. 1. ἁλιευτ. ὢ πόποι, ὃς πρώτιστος ὄχευς ἁλὸς εὕρατο νῆας, Εἴτ' οὖν ἀθανάτων τις ἐπεφράσατ', εἴτε τις ἀνήρ, Τολμήεις πρώτιστος ἐπεύξατο κῦμα περῆσαι, &c. quorum versuum hæc ferè sententia est. O dij immortales, qui primus maris vehicula reperit, naueis, siue quis Deus ille fuerit, siue mortalis, primus omnium audacissimus gloriatus est se fluctus traiecisse, &c.

[trvci] sic Catull. *trucémve ponticum sinum.*]

Præcipitem Africvm] Africus, quem Græci λίβα appellant, ab occasu hiberno spirat, vt scribit Aristoteles μετεωρ. β. opponitúrque Cæciæ linea recta, ab ortu æstiuo flanti, Zephyróque seu Fauonio proximus est. Aquilo autem à Septentrione spirat, vt videatur Horatius non admodum accuratè in describenda ventorum pugna & concertatione, ventos per lineam rectam oppositos exquisiuisse. Præcipitem autem appellat, ab affectu, quia quicquid impellit, præceps agit, seu præcipitat.

Decertantem aqvilonibvs] participium decertantem iunxit cum dandi casu, quo de genere vide annotat. ad Od. vi. lib. 2.

NEC TRISTEIS HYADAS] Atlantis & Æthræ duodecim fuerunt filiæ, & filius vnus Hyas nomine. Hunc, cùm in Lydia venaretur, à serpente ictum, & interfectum sorores ita miserè, perditéque luxerunt, vt mærore, & lacrymis contabuerint. sed ex illis, quinque, quæ immoderatiùs fratris mortem tulerunt, Iupiter in stellas verrit, easque in tauri fronte collocauit: reliquæ septem, quæ πλειάδες appellantur, mærore quoque illę quidem confectæ sunt, verumtamen & diutiùs restiterunt, & seriùs victæ sunt. de quibus dicemus ad Od. XIIII. lib. 4. Hyadas autem nominatas esse dicunt vel ab Hyante fratre, vel ἀπὸ τοῦ ὕειν, id est, à pluendo, quia iis orientibus pluuiæ & tempestates soleant excitari, vel quia earum situs & ordo υ literæ similitudinem præ se ferat. M. Tullius lib. 2. de natura Deorum: *Tauri caput stellis conspersum est frequentibus. Has Græci stellas Hyadas vocitare suerunt, à pluendo: ὕειν enim est pluere: nostri imperitè suculas, quasi à suibus essēt, non ab imbribus nominata.* tristeis autem dixit, quia pluuias denunciant, atque adeò important: vnde nomen ductum, vt vult M. Tull. Itaque eas Virgil. pluuias appellat lib. 1. Æn. in extr. & lib. 3.

QVO NON ARBITER ADRIÆ] quo nullus ventus maius, in mare Adriaticum, imperium obtinet, siue tempestates commouere, siue mare tranquillare velit. Itaque hic arbitrum, dominum, & eum, qui alteri suo arbitratu imperat, intellige, vt Ode VII. lib. 2. bibendi arbitrum appellat, conuiuij regem, eum, qui leges bibendi in conuiuio ponit. in epistola autem ad Bullatium *locum effusi latè maris arbitrum*, mari vicinum intelligendum esse docebimus.

TOLLERE, SEV PONERE VVLT FRETA.] siue velit fluctus excitare, quibus mare attollitur: siue componere, χωρίζειν, sedare, placare, atque ad æqualitatem redigere: à qua æquoris fluxit appellatio. Virgil. lib. 1. ponere usurpauit absolutè pro quiescere, vt interpretatur Seruius: Cùm venti posuere, &c. omisit autem alterum *seu*: vt & *siue* Satyr. V. lib. 2. *turdus, Siue aliud priuum dabitur tibi, deuolet illuc, &c.* & Ode VI. huius lib. *Cantamus vacui, siue quid vrimur, &c.* & Ode XV. *te Stenelus sciens Pugnæ, siue opus est imperitare equis, Non auriga piger.* sic Catull. in fasceli dedicatione: *lana, siue dextera Vocaret aura.* & idem Horat. Od. XXXII. huius libri: *Qui ferox bello, tamen inter arma, Siue iactatam religarat vdo Littore nauim, &c.* & Od. XXVII. lib. 3. *potes hac ab orno Pendulum Zona bene te secuta e Ledere collum, Siue te rupes, & acuta letho Saxa delectant.* Et M. Tullius contra Rullum: *adiungit agros in Macedonia, qui Regis Philippi fuerunt, siue Persei.* & ad Atticum lib. 8. *Nil perturbatius hoc ab vrbe discessu, siue potius turpissima fuga.* Terent. Andr. *De hunc postulo, siue aequum est, te oro Daue.*

QVEM MORTIS TIM. GRA.] id est, quod mortis periculum? aut, quod mortis genus? aut quam mortis viam? aut, quem mortis aditū?

A translatio est: quasi ad mortem gradibus deueniamus, aut descendamus. sic Lucretius, Leti ianuā dixit.

SICCIS OCVLIS ἀδάκρυς.

MONSTRA NATANTIA] Oppianus lib. α. Κῆτεα δ' ὀβριμόγυια, πελώρια, θαύματα πόντου, &c.

MAREΤVRGIDVM] sic Hesiod. πέλαγος οἴδματι θῦον. Aratus vnum ex signis insurgentiū ventorum ponit mare intumescens. Σῆμα δέ τοι ἀνέμοιο καὶ οἰδαίνουσα θάλασσα Γιγνέσθω, id est, signum autem tibi sit venti orientis mare turgescens. præterea qui irati sunt, iis cor turgere dicunt poetæ. Homer. ἰλ. ι. Ἀλλά μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ, id est, At mihi cor penitus turgescit tristibus iris.

B

ACROCERAVNIA] monteis in Epiro ita dictos, quòd ea altitudine sint, vt sæpenumerò fulmine petantur. Pausanias diuisit hoc nomen in Atticis: ἄκρα τὰ ὄρη, τὰ κεραύνια λέγουσι. sic Virgil. Georg. 1. *Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia celo Deyicit.* & 3. Æneid. *Prouehimur pelago vicina Ceraunia iuxta.* Mela monteis Ceraunios nominat, quibus (inquit ille) flexus est in Adriam: Infameis autem propter naufragia. vel propter naufragij periculum, ac metum, vt alij malunt. ego autem puto propter naufragia apud eos aliquando facta. nam si nullum vnquam ibi naufragium factum est, quid est quòd quisquam naufragij periculum apud eos extimescat?

C

NEQVICQVAM DEVS ABSCIDIT] id est, frustrà Deus terras à mari seclusit, si contra hanc Dei prouidentiā audent homines nauigare.

DISSOCIABILI] quem par erat à terris dissociari, ac separari. IMPIÆ] impias dicit hominum naueis, quia Dei consilium negligere, & aspernari videantur. hanc autem hominum audaciam impiam etiam Sophocles insectatur in Antigone: Πολλὰ τὰ δεινά. κοὐδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει. Τοῦτο καὶ πολιοῦ πέραν πόντου χειμερίῳ νότῳ Χωρεῖ περιβρυχίοισι Περῶν ὑπ' οἴδμασι, &c. & Oppian. lib. quinto in principio: Ὡς οὐδὲν μερόπεσσιν ἀμήχανον, οὐδ' ἐνὶ γαίῃ Μητέρι χαμαὶ, οὐ πόντοιο ἀν' εὐρέα βένθεα θαλάσσης, quem Oppiani locum annotauit Muretus.

D

VADA.] maria: ἐλάσματα Io. Passeratius tamen non putat esse ἐλάσματα, sed per vada significari loca in mari periculosissima, & in quibus hærentes naues sæpè dissoluuntur, & perfringuntur, vt apud Virgilium Æneid. 1. *Illiditq; vadis, &c.* ibid. *in vada cæca rulit,* & lib. X. *Namque inflicta vadis dorso dum pendet iniquo Ancepi sustentata diu, fluctúsque fatigat: Soluitur, atque viros mediis exponit in vndis.*

AVDAX OMNIA PERPETI] cur non dixit facere? culpam vel continuò, vel certè aliquando sequitur pœna. ex consequenti igitur, factum est intelligendum, quod antecedit. non enim paterentur, neque pœnas darent homines, nisi iniustè atque impiè facerent. Præterea sic potest hic locus explicari: Gens humana propositis

etiam

etiam ante oculos grauissimis pœnis, non deterretur tamen à maleficio: imò quemuis cruciatũ subire ac perferre parata est, dummodo eò, quò cupiditas vocat, peruenire possit: ita est audax ad facinoris pœnam sufferendam, vt ad res nefarias, & lege vetitas concitatissimè, & effrenatissimè ruat.

AVDAX IAPETI GENVS] Prometheus. Ex Hesiodo autem & Æschylo notum est, Prometheum, ignem à Ioue occultatum subduxisse, hominibúsque distribuisse, atque ob eam causam iratum Iouem, viuendi rationem anteà facilem, quietam, laboris ac doloris expertem hominibus abdidisse. sic Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. Κρύψε δὲ πῦρ, τὸ μὲν αὖθις ἐῢς παῖς Ἰαπετοῖο Ἔκλεψ' ἀνθρώποισι, Διὸς παρὰ μητιόεντος Ἐν κοίλῳ νάρθηκι λαθὼν Δία τερπικέραυνον. Euphorion autem scribit hanc causam Iouem arripuisse, cur Prometheum Caucaso affigeret, quòd comperisset, eum ex furtiuo & violento Eurymedontis cum Iunone concubitu natum esse. Atque hanc ille occasionem nactus, Prometheum quidem in vincula coniecit: Eurymedontem autem ad inferos deturbauit. Sed quòd ignis furtum Prometheo ascribunt, tradit Pausanias in Corinthiacis, Argiuos eam laudem Prometheo ademtam ad Phoroneum Inachi filium transcribere.

FRAVDE MALA] mala, est epithetum perpetuum: ne quis fortè ita accipiat quasi aliqua fraus sit bona. sic Satyra vi. libr. 1. dixit *mala lustra*. quãquam in quibusdam codicib. manu scriptis legitur *mala lucra* (vt dicemus illo loco) & *prauam stultitiam*. epist. 11. lib. 2. & *malos fures* Satyr. 1. lib. 1. & *malam ambitionem* Saty. vi. lib. 2. & Hom. χαλεπὴν νόσον: χαλεπὸν πόλεμον.

POST IGNEM ÆTH. DOMO] profert hunc locum Seruius ad illud Virg. Sileno. *furtúmque Promethei.*]

TERRIS INCVBVIT] terras occupauit, obsedit, atque oppressit. tale illud Virgil. Georg. II. *Præsertim si tempestas à vertice siluis Incubuit.* aliter dictum est ab eodem, lib. 2. *Condit opes alius, defossóque incubat auro.* cui proximo simile illud est Ciceron. in Cluentiana. *qui illi pecuniæ, quam condiderat, spe iam atque animo incubaret.* hac de re sic Hesiod. Χαίρεις πῦρ κλέψας, καὶ ἐμὰς φρένας ἠπεροπεύσας, Σοί τ' αὐτῷ μέγα πῆμα, καὶ ἀνδράσιν ἐσσομένοισιν, id est, Prometheu, gaudes, quòd ignem furatus sis & me deceperis, quod quidem furtum & tibi & posteris magno malo erit. Idem de Pandora, Ἀλλὰ γυνὴ χείρεσσι πίθου μέγα πῶμ' ἀφελοῦσα Ἐσκέδασ', Ἀνθρώποισι δ' ἐμήσατο κήδεα λυγρά. id est, At mulier cùm de dolio operculum detraxisset, omnia, quæ in eo erant, dissipauit, hominibus autem tristia mala molita est. Idem paulò post: Ἄλλα δὲ μυρία λυγρὰ κατ' ἀνθρώπους ἀλάληται, Πλείη μὲν γὰρ γαῖα κακῶν πλείη δὲ θάλασσα, &c. Alia autem innumerabilia funesta mala apud homines tumultuantur, seu tumultus excitant: plena est terra malorum, plenum mare.

SEMOTÍQVE PRIVS TARDA NECESSITAS] hunc locum profert Seruius ad illum locum Virgil. in Sileno, *Caucaseásque refert volucres, furtúmque Promethei.*

TARDA] viuebant enim diutiùs homines, tardiúsque moriebantur.

NECESSITAS LETHI] Quam hîc lethi necessitatem nominat. Horat. eam Ode 1. lib. 3. necessitatem simpliciter appellat Ode XXIIII. eiusd. diram necessitatem, id est, ἀνάγκην, quam dicunt Græci. Hom. autem Ἰλιάδ. π. diem mortis ἀναγκαῖον ἦμαρ appellat: idémque, quã Horat. lethi necessitatem dicit, μοῖραν ὀλοὴν θανηλεγέος θανάτοιο nominat ὀδυσσ. γ. Pindarus verò ὀλυμπ. ᾠδ. β. sententiam illam, quam ferunt Pluto & Æacus aduersus improbos, & sceleratos, ἀνάγκαν ἐχθρὰν vocat, quia iudicium illud nulla ratione infirmari, nulla gratia inflecti, nullo denique pretio corrumpi possit. vide annot. ad Od. XXXV. huius lib. & XXIIII. tertij.

CORRIPVIT GRADVM] celeriùs aduenit: celerauit gradum, vt Virgil. loquitur, Æneid. 4. *illa gradum studio celerabat anili.*

EXPERTVS VACVVM DÆDALVS] & supra de Dædalo diximus nonnulla, &, vt nihil dixissemus, notissima omnibus est fabula: eámque etiam Virg. tangit Æn. vi. *Dædalus, vt fama est, fugiens Minoia regna, Præpetibus pennis ausus se credere cælo.* Traditum est autem, Dædalum præstantem fabrum, atq; architectum fuisse, eundémque ædificandarum nauium rationem, primum reperisse, atque ex eo natam de eius pennis & volatu fabulam. Itaque Græci poetæ opera affabrè, & summo artificio elaborata, δαίδαλα nominant. Hom. ἰλ. σ. αὐτὰρ ἐν αὐτῷ Ποίει δαίδαλα πολλὰ ἰδυίῃσι πραπίδεσσι. & ibidem. Πάντοσε δαιδάλλων. & Apollon. lib. 1. argon. ἐν δ' ἐσχάτῳ τέρματι δαίδαλα πολλὰ διακριδὸν εὖ ἐκέκαστο. Et Lucr. lib. 4. linguam dædalã verborum appellat, propterea quòd voces articular, vt ille loquitur, & dædalam Tellurem: & Virgil. Georg. 4. *Et munire fauos & dædala fingere tecta.* Plato in Menone quædam Δαιδάλου ἀγάλματα, id est, simulacra commemorat, quæ soluta aufugiunt, fugitiuorúmque in morem dominum relinquunt: vincta autem manent: ad quæ respiciens scribit illa in Eutyphrone: Θαυμάσῃ οὖν ταῦτα λέγων, εἴ σοι οἱ λόγοι φαίνονται μὴ μένοντες, ἀλλὰ βαδίζοντες, καὶ ἐμὲ αἰτιάσῃ τὸν Δαίδαλον, βαδίζοντας αὐτοὺς ποιεῖν, αὐτὸς ὢν πολὺ τεχνικώτερος τοῦ Δαιδάλου, καὶ κύκλῳ περιιόντας ποιῶν, id est, miraberisne igitur tu, qui ista dicis, si verba videantur nõ manentia & stabilia, sed ambulantia, & mobilia, & criminaberis me ea facere ambulatoria, cùm tu sis multo maior artifex, quàm Dædalus: cúmque ea in orbem circumeuntia facias? Præterea λογοδαιδάλους Græci nominant verborum opifices quosdam, & variandæ atque ornandæ orationis facul-

tate instructos. Xenophon autem ἀπομνημ. β. eo in loco, in quo ostendit, sapientiam sapientibus interdũ esse inutilem, ac damnosam, scribit Dædalum à Minoë captum esse propter sapientiam, eique seruire coactum: denique vno tempore & patria & libertate esse spoliatum: cùm aliquando autem aufugere cum filio conatus esset; filiũ quidem amisisse, sibi autem salutẽ expedire non potuisse: sed ad Barbaros delatum rursus illic seruitutem, quam fugiebat, pertulisse. Pausanias verò in Achaïcis narrat Dædalum, sororis filio interfecto, sua voluntate se ad Minoëm contulisse: deinde aliquanto pòst in suspicionem, crimẽnque nescio quod vocatum, atque ab illo in carcerem vnà cum filio coniectum esse: postremò è custodia furtim elapsum ad Siculos confugisse.

VACVVM] inanem, ἔρημον, ab hominibus infrequentem, vt Od. xxv. lib. 3. *vacuum nemus.*

PERRVPIT ACHERONTA] Herculi duodecim illis notissimis laboribus perfuncto, decem & octo mensium spatio, Eurystheus duos ex eis nõ probans: vnum, quem ille in expurgando Augiæ stabulo, alterum, quem in hydra conficienda susceperat, ac pertulerat, decimũtertium imposuit, vt Orci canem Cerberum ab inferis ad superos protraheret. Cùm igitur ad Tænarũ venisset Hercules, per cuius fauces ad inferos descensus patet, duce Mercurio descendit. Ac de hoc Herculis ad inferos descensu, meminit duobus locis Homerus, semel ὀδυσσ. λ. vbi sic loquitur Hercules, seu eius idolum, Καί ποτέ μ' ἐνθάδ' ἔπεμψε κύν' ἄξοντ', οὐ γάρ ἔτ' ἄλλον φράζετο τοῦδέ τί μοι χαλεπώτερον εἶναι ἄεθλον: iterum ἰλιάδ. θ. vbi Pallas de Ioue queritur, eique exprobrat toties à se adiutum in periculis, & seruatum Herculẽ: ait denique se, si Iouis in Græcos acerbitatem præsciuisset, nunquam fuisse passurã, vt Hercules ab inferis reuerteretur. sic Hom. Εἰ γὰρ ἐγὼ τάδε ᾔδε' ἐνὶ φρεσὶ πευκαλίμῃσιν, Εὖτέ μιν εἰς Ἀΐδαο πυλάρταο προὔπεμψεν Ἐξ ἐρέβευς ἄξοντα κύνα στυγεροῦ Ἀΐδαο, Οὐκ ἂν ὑπεξέφυγε Στυγὸς ὕδατος αἰπὰ ῥέεθρα. Perrupit autem legendum sine copulatione *que*, & ita cod. Don. Faerni, Vrsini, & vnus Vat. Tornes.

ACHERVNTA] Pausanias in Atticis scribit, in Thesprotide Acherusiam paludem esse nõ longè à Cichyro, & fluuiũ Acheruntem, & Cocytum aquam omniũ iniucundissimam: sibique videri Homerum iis fluminibus visis & cognitis, ausum esse deniq; illa de inferis fabulosa confingere. Tum verò fluuiis infernis, ab iis, qui sunt in Thesprotide, mutuatum, nomina imposuisse.

[NIL MORTALIBVS ARDVVM EST] aliquot libri vet. habent, *Nil mortalibus ardui est.*]

CÆLVM IPSVM PETIMVS STVLTITIA] vel propter Phaëtontem hoc dicit, de quo dicemus annot. ad Oden xi. lib. 4. vel propter Gigantes: quod credibilius est.

NEQVE PER NOSTRVM PATIMVR SCELVS] nostris maleficiis, & sceleribus, videmur quodammodo vim Ioui afferre, eúmque

A cogere, vt assiduè fulmen habeat in manibus. Nã improbitate & impietate nostra Deum irritantes, non sinimus eum erga nos æquum esse, aut placabilem: sed contrà impellimus, vt nos suo fulmine exterreat, atque exanimet.

IRACVNDA] quæ Iupiter effectus iracundus hominum impietate, sæpè sumit in manus. sic Od. xiiii. lib. 1. *pauimentum superbum* dixit, pauimentum domini superbi, vt vult Porphyr. & rectè.

PONERE] de manibus. sic dicimus ponere vestem, ponere personam.

TVRNEBVS.

B *Diua potens.*) Nõ putem esse id referendum ad Sidus Veneris: sed ad deæ numẽ ortæ mari. vnde illud Ouid. epi. Sapp. Phaoni. -- *Venus orta mari mare præstat eunti. Robur*) Homerus -- ἦ γάρ ἐκ δρυός ἐστι χάλκεον δέ μοι ἦτορ. *Rabiem Noti*) Austro flante quã Aquilone maiores multò concitantur æstus. Cuius Aristoteles rationem in quæstionibus naturalibus docet. *Timuit gradum*) mortis magnitudinem & acerbitatem. Mors enim ab alia morte, gradu differt.

Ex aduers. lib. 11. cap. 27. Quispiam locum non putabit fuisse inuocandæ Veneri fortasse in nauigatione, cùm tamen Horatius ita scribat, *Sic te diua potens Cypri*: cũ ea potius amorum fœdera, quàm nauigationum pericula curet. Sed vt in versu est. Ouid. epi. Sapp. Phaoni. *Venus orta mari mare præ-*

C *stat eunti.* & Venus cognomento marina colebatur. Horatius lib. 3. Od. 26. *Læuum marina qui Veneris latus.* & Venus Pontia cognominata apud Pausaniam legitur. Quòd autem Notum arbitrũ Adriæ dicit, id ex eo facit, vt reor, quòd Austro flante vt Aristoteles scribit in naturalibus quæstionibus, maiores concitantur in mari fluctus. Nam velut ex imo oriatur, attollit vndas quas ex alto ingruẽs premit Aquilo. At verò mortis gradus, eius est ingressio accessus & aduentus, qui interdum formidabilior est & truculentior, interdum clementior: sed qui nauigationi se cõmisit, & mare turgidum tentauit, nullũ mortis quãtumuis immanem impetum videtur reformidare. At verò corripere gradum, est gradum raptim facere & carpere. vt 1. Æneid. *Corripuere viam in-*

D *terea* & 6. Æneid. Corripiunt spatia.

AD L. SEXTIVM CONsularem. Od. 4.

ARGVMENTVM.

Aduentu veris, & communi moriendi conditione proposita, hortatur ad voluptates.

SOluitur acris hiems grata vice Veris, & Fauoni:
Trahuntque siccas machinæ carinas:

Ac

Ac neque iam stabulis gaudet pecus, aut arator igni:
Nec prata canis albicant pruinis:
*Iam Cytheréa choros ducit Venus * imminente Luna:*
Iunctæque Nymphis Gratiæ decentes
Alterno terram quatiunt pede, dum graueis Cyclopum
** Vulcanus ardens vrit officinas.*
*Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire * myrto,*
*Aut flore, terræ quem ferunt * solutæ.*
Nunc & in vmbrosis Fauno decet immolare lucis,
Seu poscat agnam, siue malit hædum.
Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,
Regúmque turreis. ô beate Sexti,
Vitæ summa breuis spem nos vetat inchoare longam.
Iam te premet nox, fabulæq; Manes,
Et domus exilis Plutonia, quò simul mearis:
Nec regna vini sortiere talis,
Nec tenerum Lycidam mirabere, quo calet iuuentus
Nunc omnis, & mox virgines tepebunt.

Solvitvr acris] descriptio veris est, quo tempore maximè omne animantium genus hilaritati ac lætitiæ sese dedere solet, omni tristitia, quam affert hiemis deformitas, cœlique grauitas, & diei obscuritas, depulsa. Sed quòd solui hiemem dicit veris aduentu, cùm quicquid soluitur, astrictum, aut vinctum fuisse intelligatur: hiems autem non astringatur, neque vinciatur, sed astringat, potiùs & contrahat: perinde illud accipiemus, ac si dixisset, soluitur terra veris aduentu, quæ fuerat vi hiemis, & frigore astricta: quo quidem proximo modo infrà locutus est eadem Ode *Aut flore, terra quem ferunt soluta*, id est, laxatæ, mollitæ.

Vice] vicissitudine sic Ode 7. lib. 4. *Mutat terra vices.*

Trahúntqve siccas machinæ.] scribit Vegetius libro quarto de re militari, cap. xxxix. ex die tertio iduum Nouembr. vsque ad diem sextum id. Mart. maria claudi. Hesiodus item Ἔργ. καὶ ἡμέρ. vetat post Virgiliarum occasum nauigare, propterea quòd eo tempore mare tempestatibus maximis concitatur. iubet autem naueis in littus subducere, saxisque vndique communire, vt ventorum vim faciliùs perferre possint. sic Hesiod. Εὖτ' ἂν πληϊάδες σθένος ὄμβριμον ὠρίωνος φεύγουσαι πίπτωσιν ἐς ἠεροειδέα πόντον, Δὴ τότε παντοίων ἀνέμων θυίουσιν ἀῆται, Καὶ τότε μηκέτι νῆας ἔχειν ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ, Γῆν δ' ἐργάζεσθαι μεμνημένος, ὥς σε κελεύω. Νῆα δ' ἐπ' ἠπείρου ἐρύσαι, πυκάσαι τε λίθοισι Πάντοθεν ὄφρ' ἴσχωσ' ἀνέμων μένος ὑγρὸν ἀέντων Χείμαρον ἐξερύσας ἵνα μὴ πύθῃ Διὸς ὄμβρος. Hoc igitur tempore naues in littus subductæ, trabibúsque, quibus fulciebantur, impositæ, tantisper ibi continebantur, dum tempus ad nauigationem idoneum adueniret. tunc verò machinis, vt palangis, in mare retrahebantur. Palangæ, enim, vt docet Nonius, fustes sunt teretes, qui nauibus subijciuntur, cùm attrahuntur ad pelagus, aut cùm ad littora subducuntur. Ita hæc huius loci sententia est, naues siccæ, quæ mensibus hibernis in littore, lignis subiectis, à nauigatione conquieuerunt, nunc veris aduentu machinis in mare trahuntur. atque his significatur veris aduentus. Solebant autem veteres, etiam cùm per anni tempus nauigare licebat, naueis tamen hoc modo lignis subiectis in littore collocare, tantisper scilicet dum in bello, aut alia in re occupati nauigatione supersedebant: quod declarat Homerus ἰλιαδ. α. Νῆα μὲν οἵγε μέλαιναν ἐπ' ἠπείροιο ἔρυσαν Υψοῦ ἐπὶ ψαμμάθῳ, ὑπὸ δ' ἕρματα μακρὰ τάνυσσαν. Αὐτοὶ δ' ἐσκίδναντο κατὰ, &c. Exemplum autem nauium è continente in mare deducendarum, extat in secundo libro: cùm Græci Agamemnonis oratione, qua eorum animos tentarat, decepti cupidissimè ad naueis concurrunt, atque ad reditum omne suum studium conferunt. Τοὶ δ' ἀλλήλοισι κέλευον ἅπτεσθαι νηῶν, ἠδ' ἑλκέμεν εἰς ἅλα δῖαν, Οὐρούς τ' ἐξεκάθαιρον, ἀϋτὴ δ' οὐρανὸν ἷκεν Οἴκαδε ἱεμένων, ὑπὸ δ' ᾕρεον ἕρματα νηῶν, id est. illi autem mutuò hortabantur, vt manus ad naueis admouerent, & in mare traherent: Et naualia purgabant: clamor autem eorum ad cælum ibat, domum redire cupientium. trabes autem nauibus subiectas substrahebant. Adde hoc Attij, quod est apud Nonium in voce *antenna*: *Classem trahere in salum, & vela ventorum animæ immittere.*

Machinæ] machinam ita definit Vitruuius. Est continens ex materia coniunctio, maximas ad onerum motus habens virtutes. Ea mouetur ex arte, circulorum rotundationibus, quem motum Græci κυκλικὴν κίνησιν appellant.

Avt arator igni] Virgil. Daphnide, *Ante focum si frigus erit.*

Albicant] albescunt.

Iam Cytherea choros dvcit Venvs] Venus, inquit, dux chori, iam cum Nymphis & Gratijs ad lunam saltat. *Luna imminente*, id est, propinqua: ex quo intellige *lucente*: & ita noctu. Nam *imminere* valet propinquum

Æoli insulis. Sed quòd Cyclopum, non Vulcani dicit officinas, id eò pertinet, quòd Vulcanus eorum ministerio & opera vtitur in fabricando. sic apud Virgil. Æn. VIII. in armis Æneæ cudendis Cyclopes Vulcano præstò sunt, ac subseruiunt. & apud Apollon. argon. I. Iouis fulmen cudunt Ἐν μὲν ἔσαν κύκλωπες ἐπ' ἀφθίτῳ ἥμενοι ἔργῳ Ζηνὶ κεραυνὸν ἄνακτι πονεύμενοι, &c. Homerus autem ἰλιάδ. σ. Vulcanum facit in cælo, non in Ætna, sine Cyclopum opera Thetidis rogatu Achillis arma fabricantem, viginti follibus nunc vehementiorem, nunc remissiorem flatum, prout operis vel ratio, vel necessitas postulat, mittentibus. Graueis officinas Cyclopum sic dixit, vt Tibull. opus rusticum graue. sic autem Tib. *Et graue suspenso vomere cesset opus.*

VVLCANVS] cuius vxor est Venus. Quinetiam vna ex Gratiis, Vulcani est amica, seu concubina, vt paullò antè ostendimus. Interea (inquit) dum Vulcanus in officina Cyclopum fabricatur, Venus cum Nymphis & Gratiis saltat, & choros ducit. *ardens* autem, vel ad ignis naturam referendum, cuius deus est Vulcanus, vel, vt mauult Passeratius, ad Vulcani operis intenti studium: vt apud Virg. Æn. lib. I. *Instant ardentes Tyrij.* & Georgic. 4. *Feruet opus, redolentque thymo fragrantia mella.* Idem lib. 4. Æneid. *Opere omnis semita feruet.* Propert. lib. 4. epist. Arethusæ. *Succinctique calent ad noua lucra popæ.* Horat. epod. Oda XVII. *Cales venenis officina Colchicis.* Vrere autem officinas, sic dictum esse putat idem Passerat. vt illud à Propertio. *Colchis Colchiacis vrat ahena focis.* [nonnulli libri veteres tamen habent, *visit officinas.*]

NVNC DECET AVT] nunc decet aut myrteam coronam capiti imponere, aut ex aliis floribus concinnatam, quos terra laxata & soluta verni temporis tepore, extulerit: quo more in conuiuiis veteres vtebantur. attendat autem adolescens hoc loquendi genus: caput impedire myrto, pro eo quod est, corollas ex myrto capiti imponere, non admodum dissimilia sunt illa, Ode VII. *Tempora populea fertur vinxisse corona.* Ode XXV. lib. 3. *Cingentem viridi tempora pampino.* Od. I. lib. 4. *Et vincire nouis tempora floribus.* aliter dixit. Sat. VI. lib. I. crus pellibus impedire. *Nam vt quisque insanus nigris medium impediit crus Pellibus.*

NITIDVM] λιπαρὸν, vnguentis delibutum, vt Od. 7. lib. 2. *nitentes Malobathro Syrio capillos.* & M. T. Catil. II. *qui nitent vnguentis, qui fulgent purpura.* & Plaut. Truculento, *ferunde vt tota floret, vt oleo nitide nites.* & Virgil. Æn. V. *Nudatósque humeros oleo perfusa nitescit.*

FAVNO DECET IMMOLARE] Dionysius Halicarn. ἀρχ. ῥωμ. α. tradit, Faunum Regem Aboriginum fuisse, à Marte prognatum, eúmque à Romanis, tanquam aliquem patrium Deum, sacrificiis & carminibus coli. Dionysij verba sunt hæc, Ἐτύγχανε δὲ τό τε τῆς βασιλείας τῶν Ἀβοριγίνων παρειληφὼς φαῦνος Ἄρεος, ὥς φασιν, ἀπόγονος, ἀνὴρ, μετὰ τῦ δραστηρίυ,

A καὶ συνετός: καὶ αὐτὸν, ὡς ἐπιχώριόν τινα Ῥωμαῖοι δαιμόνων θυσίαις καὶ ᾠδαῖς γεραίρουσι.
1 Varr. lib. 6. de lingua Latina, Faunos Latinorum Deos appellat. M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. sub persona Balbi, ait sæpe Faunorum voces exauditas: sæpe visas formas Deorum, quemuis non hebetem, aut impium deos esse præsenteis confiteri coegisse. Faunum quidam volunt eundem esse, atque Pana, qui & Inuus dicitur, Græcè Ἐπιάλτης. Fatidicum appellat Virgil. lib. 7. *At rex sollicitus monstris oracula Fauni Fatidici genitoris adit.* Fauno autem rem diuinam faciebant, & ouilia lustrabant Romani vere ineunte. Immolabant tamen eidem etiam nonis Decembris, vt Od. XVIII. lib. III. *Faune nympharum fugientum*
B *amator, &c.*

SEV POSCAT AGNAM, &c.] sic codex Iannoct. & duo Vaticani, non, vt vulgò, agna. hædo. Atque ita locutus est Od. XVIII. lib. Epod. *Paratus expiare seu poposceris Centum iuuencos, siue mendaci lyra Voles sonari, &c.* Siue autem hîc subintelligatur, *sibi immolari*, siue nihil subintelligatur, *agnam & hædum* videntur legendum potius, quàm *agna & hædo.* Quòd si quis dicet subintelligi *sibi fieri*, & ita retineri posse lectionem vulgatam, vt intelligamus eum ita esse locutum, *seu poscat sibi fieri*, id est, sacrificari, agna, &c. quemadmodum Virgil. Palæm. *Cum faciam vitula pro frugibus, &c.* nimis erit violenta hæc explicatio. [Seruius tamen ad illum Virgilij versum notat
C hæc quæ sequuntur, *figurate, faciam vitula dixit, vt faciam ture, faciam agna* Horat. I. carminum, *Seu poscat agna, siue malit hædo.* vnde videatur nihil hîc esse mutandum à lectione recepta, si Seruio credamus.]

PALLIDA MORS] eadem figura loquendi mors dicitur pallida ab Horatio, qua χλωρὸν δέος ab Homero, & φθίσοντες ὄμβροι à Pindaro, Πυθ. ᾠδ. α. & σκληρὸς ἔρως ab Anacr. & μάργος ἔρως ab Apollon. lib. 2. Videtur autem hæc sententia ex Pindaro expressa Νεμ. ᾠδ. ζ. ἀφνεός τε, πενιχρός τε θανάτου πρὸς σᾶμα νέονται sic idem Horat. Od. XVIII. lib. 2. *æqua tellus pauperi recluditur, Regúmque pueris.* vide annot. ad Od. XXVIII. huius lib.

D ÆQVO PVLSAT PEDE PAVP. TAB.] id est, æquè fortiter, & liberè pulsat diuitum foreis, atque pauperum: æquè audet ingredi in ædeis sumptuosas, validas, & munitas regum ac principum, vt humileis & fragileis pauperum casas. Nam qui domum aliquam ingredi volunt, interdum pedibus & calcibus pulsant, & (vt loquitur ille in Eunucho) insultant foreis. Sic & ille senex Plautinus Mostell. *Pultando pedibus pæne confregi assulas*, inquit: omnes quidem, qui in clausam domum intrare cupiunt, ostium pulsant. Sat. I. lib. I. *Sub Galli cantum consultor vbi ostia pulsat.*

VITÆ SVMMA BREVIS SPEM NOS VETAT] sic Od. XI. huius libri, *& spatio breui spem longam reseces.* summam posuit pro spatio.

Et

Et animaduerte in vtroque loco esse antithe- A sin. breue enim longo opponitur.

Iam te premet nox] noctis nomine mortem intellige. sic Catull. *O mala tenebra Orci.* & infrà Od. xxviii. *Omnes vna manet nox.* quanquam illo loco in quibusdam exemplaribus, scriptum est *vna manet mors.*

Fabulæqve manes] Integra & emendata huius loci scriptura hæc est, fabulǽque manes. neque inest hoc in loco vlla vel difficultas, vel obscuritas. Iam te (inquit) premet nox, manésque, & inferi fabulosi, id est, de quibus tam multa & Philosophi fabulantur, & poëtæ. Plato quidem omnem ferè, quem de inferis, pœnísque inferorum habet, sermonem, *μῦθον*, id est, fabulam appellat: vt in Phædone extremo. ἀλλὰ B μὴν ἔφη ὁ Σιμμίας, ὦ Σώκρατες, ἡμεῖς γε τούτου τοῦ μύθου ἡδέως ἀκούσαιμεν. & primo de repub. Οἵτε γὰρ λεγόμενοι μῦθοι περὶ τῶν ᾅδου. Et M. Tull. in Cluentiana: *Nam nunc quidem quid illi tandem mali mors attulit? nisi forte ineptiis, & fabulis ducimur, vt existimemus illum, apud inferos impiorum supplicia perferre.* & Tuscul. 1. tricipitem apud inferos Cerberum, Cocyti fremitum, transuectionémque Acherontis, mento summam aquam attingentem, siti enectum Tantalum, & Sisyphum, poëtarum portenta dicit esse. Idem in Catilinaria quarta: *Itaque vt aliqua in vita formido improbis esset posita, apud inferos eiusmodi quædam illi antiqui supplicia impijs constituta esse voluerunt, quòd videlicet intelligebant, his remotis, non esse mortem pertimescendam.* C Ad hunc locum pertinet illud Callimachi, quod extat lib. 3. epig. Græc. Ὦ Χαρίδα, τί τὰ νέρθε; πολὺ σκότος. αἱ δ' ἄνοδοι, τί; Ψεῦδος. ὁ δὲ Πλούτων; μῦθος. ἀπωλόμεθα. id est, *O Charida, quid styx? nox est. quid auerna? tenebra. Quid vero ad superos tam celebres reditus? Mendaces vatum voces. quid Pluto, vel Orcus? Fabula. nam existimes puluis & umbra sumus.* Homerus tamen, & tragici poëtæ, & ceteri ferè tùm Græci tùm Latini inferos, & pœnas post mortem in improbos, & impios constitutas comprobant. de quibus dubitare nobis Christianis est nefas.

Et domvs exilis plvtonia] exilis, id est, angusta & parua, vt epist. lib. 1. epist. ad D Mæce. 2. *Exilis domus est, vbi non & multa supersunt, & dominum, &c.* Exilis autem domus Plutonia iccirco dicitur, quia manes, & vmbræ, quæ hanc domum incolunt, exiles & tenues, & aspectum oculorum fugientes. sic Virg. domos Ditis vacuas, & inania regna dixit lib. vi. Æneí. significans fortasse vmbras & imagines mortuorum, esse inaneis.

Qvò simvl mearis.] quò simul atque permearis, ac perueneris. simul, apud hunc poëtam plurimis in locis valet simulac, seu simulatque. itémque apud Catull. M. Tull. Horat. Od. ix. huius libri. *qui simul Strauere ventos æquore feruido Deprœliantes, &c.* & xii. *quorum simul alba nautis Stella refulsit.* & Od. viii. lib. 2. *simul obligasti Perfidum votis caput, enitescis Pulchrior multo.* & Od. xvi. eiusdem. *simul atra nubes Condidit lunam.* & xii. lib. 3. *Simul vnctos Tiberinis humeros lauit in vndis.* & iiii. eiusdem, *militia simul fessas cohortes abdidit oppidis.* & xxvii. *Quæ simul centum tetigit potentem Oppidis Cretam.* & lib. 4. Od. vii. *Ver proterit æstas Interitura simul Pomifer autumnus fruges effuderit.* lib. 1. epist. ad Mæcenatem epistola ea quæ proximè antecedit vltimam: *Hoc simul edixit,* &c. & lib. 2. epist. 2. *Vnde simul primum me dimisere Philippi Decisis humilem pennis.* & lib. 1. serm. Sat. 1. *Quæ simul inuersum contristat Aquarius annum.* & lib. 2. Saty. vi. *simul domus alta Molossis Personuit canibus.* Sic Catull. de Pelei & Thetidos nupt. *Quæ simul optatæ finito tempore luces Aduenêre.* & ad Iuuentium. *Nam simul id factum est, multis diluta labella Guttis abstersisti omnibus articulis.* sic M. Tull. academic. ii. *Itaque simul experrecti sumus, visa illa contemnimus,* & epistol. ad Attic. lib. 3. *& simul à Cæsare ei literæ, quas expectaret, remissæ essent, auctorem etiam daturum.*

Nec regna vini sortiere] regna vini ea appellat, quæ in conuiuiis constituebantur, in quibus is è conuiuis, cui tale regnum sorte obtigisset, leges bibendi ferebat: quibus cæteros omneis parêre necesse erat: huiusmodi Regem, arbitrum bibendi nominat Od. vii. li. 2. *Quem Venus arbitrum Dicet bibendi?* ad hûc morem spectans videtur illa dixisse M. Tull. li. 5. Accus. *Iste enim prætor seuerus ac diligês, qui populi Rom. legibus nunquam paruisset, illis diligenter legibus, quæ in poculis ponebantur, obtemperabat.* Has autem leges poëta noster insanas appellat Saty. 6. lib. 2. *Solutus Legibus insanis.* eò pertinet illud Catullianum ad puerum, *Ingere mi calices amariores, Vt lex Postumiæ iubet magistræ, Ebriosa acino ebriosioris.* quo loco Postumiam bibendi arbitram, magistram nominat. sic M. Tull. in Catone. *me vero & magisteria delectant, à maioribus instituta, & is sermo, qui more maiorum à summo adhibetur in poculo.* regna igitur vini ab Horatio dicuntur, ea, quæ à M. Tull. magisteria.

Sortiere talis] Veneris iactus regem vini, seu magistrum efficiebat, Od. vii. lib. 2. *Quem Venus arbitrum Dicet bibendi?* qua de re plura dicemus ad eum locum. Sed non est mihi silentio prætereundum, Luisinum, alioqui virum doctum, minùs rectè hunc locum ita explicasse: nec regna talis vini, id est, tam suauis & generosi vini, sortiere, vt talis, sit patrij casus à recto tale. cùm sit sexti casus numeri multitudinis à recto talus.

Nec tenervm lycidam mirabere] puerum mollem, & impudicum, cuius nunc iuuenes ardent amore, dum imberbis est, & impubes sed vbi adoleuerit, nucibúsque (vt aiunt) ludere desierit, quod non longum fiet: tum eius complexu virgines cupient potiri. Peto autem à verecundo lectore, vt, quoties tales loci occurrent, qui ad pueriles illos, & flagitiosos amores pertineant, dent mihi hanc veniam, vt vel strictim attingam, vel omnino tacitos prætermittam.

Et

Et mox virgines tepebvnt.] & quem mox virgines exoptabunt : cuius amore erunt incensę. totius igitur huius loci ab illis verbis, *Nunc decet aut viridi, &c.* vſque ad extremum, hæc ſententia eſt; Tantiſper dum tempus anni patitur, & vita ſuppetit, epulandum, & bibendum eſt, atque ex floribus confectæ corollæ capiti imponendæ ſunt . omnibus enim peræquè moriendum eſt : & hæc vita breuiſſima eſt, iamiam tempus aduentat, cùm tibi ſit moriendum. quod quidem cùm euenerit, neque amplius bibere, neque amare erit integrum. ſed hac de re alibi plura. eſt enim ſententia, tum ab hoc poëta, tum ab aliis multis ſæpe decantata. Vide Od. ix. huius libri. Sed fugerat me lectorem admonere, hunc L. Sextium, *Bruti* amiciſſimum fuiſſe : & nihilominus tamen ab Auguſto, cùm eſſet conſul, & Calpurnium Piſonem collegam haberet, in ſuum locum eſſe ſubſtitutum, anno ab vrbe condita 730.

TVRNEBVS.

F*Auoni* Menſe Februario cùm flare Fauonius incipit, oritur ver, mareque quod hyeme clauſum fuerat, nauigabile redditur. *Trahunt* autem eſt deducunt naues, quæ tota hyeme in naualia fuerant ſubductæ. *Arator.*) Cùm tura gelu hyems adſtringit, terra non vertitur : arator ineunte vere, & paſtores, qui ſtabulis hyeme continuerunt pecus, paſtum foras agunt : & aratores terram arant.

Fauno) Quæ ſacra Fauno fierent, explicat Sextus Siculus.

Pulſat pede) Ingreditur. Nam pulſare fores ſolemus, quibus apertis ingredimur. *Fab. Leg. manes*) Loquitur vt Epicurus, qui Manes & inferos fabulas cenſet. Manes igitur te manent, qui fabulæ ſunt. *Lycidam*) Nomina meretricularum & puerorum catamitorum ſumpſit Græca omnia ex antiquis poëtis, vt & Lycidam.

Lib. 9. ca. 27. *Iam Cytherea choros ducit Venus, imminente Luna.* cùm dicit, ad id reſpexit quod Venerem vere reuerti cenſebant. Lucretius, lib. 5.

— it Venus, & Veneris prænuncius ante
Pennatus Zephyrus. Imminente Luna, quod eſt ex cœlo illuceſcente. præſultrix Venus choros ducit : quare noctu remotis arbitris terra grata numinibus eſt, cùm cerni nolint : *Cum ſuperis terrena placent,* inquit Papinius.

Ex aduerſ. lib. 30. cap. 11. Venus ineunte vere apud Flaccum, ducit choros, remiſſo relaxatóque anni frigore, quòd ea anni parte opinio erat aduentare Venerem, eiúſque antecurſorem eſſe Zephyrum, qui Februario ſpirat, vt è Lucretio antè oſtendimus. Venus autem & voluptatis & amœnitatis dea ſe choreis delectat. — *Imminente Luna.* id eſt, veſperi noctúque *Cum*, vt eſt apud Papinium, *ſuperis terrena placent.* Nolunt enim dij ſe hominum oculis cerni. Ita has plagas celebrant & colunt, quo tempore homines in ſua

A ſe recepêre tecta, relictíſque agris domi ſopiti iacent. Et ei Gratias decentes Horatius adiungit. Quod præter argumentum eſſe ab Horatio factum, miror ab homine eruditiſſimo, & omnium propè ſcriptorum acri cenſore, & ſeuero critico iudicatum eſſe, cum eſſe Veneris comites Gratias antiquorum religio crediderit vt ex Seneca conſtat de beneficiis ita ſcribente, *Tres Chryſippus Gratias ait Iouis & Eurynomes filias eſſe : ætate autem minores quàm Horas : ſed meliuſcula facie, & ideo Veneri datas comites.* Hoc ille ſi cogitaſſet, nec veſania reprehendendi præceps actus eſſet, & ab inſtituta calumnia animum cohibuiſſet. Sed cur Flaccus *decentes* appellat ? credo quòd venuſtæ formoſæque ſunt : & honeſta liberalique forma,
B bonáque vt dicit Seneca, facie. Lib. 3. Od. 21. eas dicit, *ſegnes nodum ſoluere*, quòd vt reor implexis & conſertis inter ſe manibus eſſent. Neque enim commodior excogitari fortaſſè interpretatio poteſt : præſertim cùm ſubnixa ſit Senecæ auctoritate, cuius fiducia, audaciùs loquitur. Seneca autem ita ſcribit, *Quare tres gratiæ & quare ſorores & quare manibus implexæ :* Iterum, *Quid ille manibus conſertis in ſe redeuntium chorus ?*

Ex aduerſ. lib. 9. cap. 27. Nunc & in vmbroſis Fauno decet immolare lucis. ait ex conſuetudine antiquorum qui Fauno rem diuinam faciebant, & ouilia luſtrabant veris initio, antequam pecus, quod hiberno tempore in ſeptis villę ſtabulatum
C erat, in agros pabulatum educerent. Calphurnius, 5. eclog.

— tu ceſſire vino
Pone focum Geniúmque loci Fauniúmque Larémque
Salſo farre voca : tepidos tunc hoſtia cultros
Imbuat, atque etiam dum viues ouilia luſtra.

Iam illud *æquo pulſat pede*, eſt æquè ingreditur. Nam fores pulſare ſolemus, vt aperiantur, & domos ingrediamur, vnde tranſlatio ſumpta. Cur dicitur *domus exilis Plutonia ?* nempè quòd inanis & vacua ſit, vt apud Maronem, 6. Æneid. *Pérque domos Ditis vacuas & inania regna.* Sic & Flaccus Lib. 1. epiſt. 6. *Exilis domus eſt cui non & multa ſuperſunt.*

D

AD PYRRHAM.

Od. 5.

ARGVMENTVM.

Miſeros eſſe, qui illius amore teneantur. ſe ex eo, tanquam è naufragio, enataſſe.

Q*Vis multa gracilis te puer in roſa*
Perfuſus liquidis vrget odoribus
Grato, Pyrrha, ſub antro?
Cui flauam religas comam
**Simplex munditiis ? heu, quoties fidem,*
Mutatóſque deos flebit, & aſpera

*Nigris * æquora ventis* A
Emirabitur insolens,
Qui nunc te fruitur credulus aurea:
*Qui semper * vacuã, semper amabilem*
Sperat, nesciuus auræ
Fallacis! miseri, quibus
* *Intentata nites. me tabula sacer*
*Votiua * paries indicat vuida*
Suspendisse potenti
Vestimenta maris deo.

Qvis mvlta] quis puer, id est, quis adolescens, aut iuuenis tener, vnguento delibutus, ac perfusus te tam molliter, arctéque am, lectitur? de verbo vrgendi vide ad Oden xviii. lib. 2. perfusus liquidis odoribus propriè dixit, vt Cicer. Verr. iii. *aqua denique feruenti Philodamus à Rubrio perfunditur.* Nam per liquidos odores, vnguenta significat. alij autem sunt aridi, quæ Græci *διαπάσματα* appellant. B

Cvi flavam religas comam] vel cuius comam religas: vel cui, vt placeas comam religas tuam.

Simplex mvnditiis?] simpliciter culta atque ornata? non admodum exquisito, neque sumptuoso, sed tamen corporis cultu adhibito? C

Hev qvoties] tale est illud Od. xv. epod. *Eheu translatos aliò mærebis amores.*

Et aspera Nigris æqvora ventis[tralatio perpetua est, ducta à mari vi ventorum agitato & concitato. Significat, hunc adolescentem, qui nunc Pyrrha vtitur, facillima ac liberalissima, valde miraturum, cùm illius leuitatem, mobilitatem, sæuitiam, perfidiam cognouerit. hi enim sunt venti, hæ tempestates, hæc denique naufragia, in quibus assiduè miseri versantur amatores.

Nigris ventis] cur nigris ventis? an quia tempestates, quæ à ventis excitantur, nigræ sunt? iccirco tempestatibus, & hiemi nigra pecus immolatur. Virgil. lib. 3. Æneid. *Nigram hiemi pecudem, &c.* & lib. 5. *Tres Eryx vitulos, & tempestatibus agnam.* an quia Eurus pluuias excitat: cælum autem imbribus, & nubibus nigrescit? Itaque infrà Od. 10. epod. Eurum, nigrum appellauit. *Niger rudenteis Eurus inuerso mari, &c.* an quia nigra omnia, deformia, & iniucũda sunt, epist. ad Pison. *vt turpiter atrum Desinat in piscem? &c.* tempestates autem turbulentæ, & minus serenæ, fœdæ, & informes dicuntur. Virg. Geor. 1. *Et fœdam glomerant tempestatem imbribus atris.* Horat. Od. x. lib. 2. *informeis hiemes reducit Iupiter.* Sic autem Eurum, nigrum appellat Oda x. epod. *Niger rudenteis Eurus inuerso mari, Fractósque remos differat.* D

Insolens] id est, insuetus, qui tales in Pyrrha mores non sit expertus. sic dicimus insolens belli iniuriæ, &c. Cæsar lib. 2. de bell. ciuil. *Erat in oppido multitudo insolens belli diuturnitate otij.* M. Tull. lib. 1. de orat. ad Q. Frat. *ea requiruntur a me, quorum sim insolens, atque ignarus.* Sallust. in Procemio hist. Catil. *quæ tametsi animus aspernabatur, insolens, malarum artium:* aliter Od. huius lib. xvi. exercitum insolentem appellat. & Od. iiii. lib. 2. Achillem insolentem. & Od. xvi. epod. equitem insolentem.

Te frvitvr credvlvs avrea:] te experitur admodum paratam, promptam, ac liberalem,: non asperam, non duram, neque sæuam, neque ferream. Auream autem vel pulchram accipe & formosam: vel optatam, caram, amabilem. Quid enim auro carius, aut amabilius est? Eadem ferè ratione mediocritatem auream dixit Od. x. lib. 2 significans nihil esse mediocritate melius, nihil optabilius, nihil amabilius.

Qvi semper vacvam] id est, qui sperat te vnico semper amatore fore contentam, nullisque aliis gratificaturam.

Nescivs avræ fallacis] nescius, atque ignarus amoris muliebris, qui quouis vento mobilior, incertior, ac fallacior est. permansit autem in tralatione, vt videatur ἀλληγορία ab illo loco, *Heu quoties fidem Mutatósque deos, &c.* vsque ad extremum.

Miseri qvibvs] miseri sunt ij, quibus places, & quibus videris amabilis. intentata, id est, non spectata, inexperta, non perspecta, neque vsu cognita. vtitur hoc nomine lib. de art. poët. *Nil intentatum nostri liquere poëtæ.*

Me tabvla sacer] qui naufragium fecerant, solebant naufragij sui casum in tabula pingendum curare, eámque tabulam è pariete templi suspensam, vnà cum vestimentis, in quibus fuerant seruati, Neptuno consecrare. quod idem & hodie fieri solet, præterquam, quod hic honos vel Diuæ Mariæ, vel alicui alij Diuo habetur. Significat igitur se, amores expertum esse non admodum lætos, neque dulceis, neque secundos: itque in eis naufragium aliquando fecisse, cùm Pyrrham amaret, seséque ab ea mutuò amari crederet. Nunc autem posteaquam eius inconstantiam, leuitatémque perspexerit, & cognouerit: se iterum ad eundem scopulum suam nauim non appulsurum, id est, non amplius in eius amore mutuo spem habiturum. M. Tull. ad illum naufragorum morem alludens. sic ad Attic. scribit lib. 4. *hæc enim me vna ex hoc naufragio tabula delectat.*

Vvida] secutus sum aliquot lib. scriptos, qui ita habent, non vt vulgati, *humida.* in his Vatic. vnum Vrs. Tornes.

Potenti Vestimenta maris Deo.] ordo est, Deo potenti maris, id est, imperium maris obtinenti, nempe Neptuno.

TVRNE-

TVRNEBVS.

EX aduerſ. lib. 9. cap. 27. *Liquidos odores*, vnguenta vocat ad diapaſmatum diſcrimen, quæ odorata quidem, non tamen liquida ſed ſicca ſunt.

Qui nunc te fruitur credulus aurea, valet qui te fruitur chariſſima ſibi, multúmque amabili & optata, & ſibi inſtar auri cupita, vt longè chariſſimum hominibus aurum eſt, nullúmque pluris eſt metallum. Sic *auream mediocritatem* dixit, quòd ea hominibus chariſſima, optatiſſima & precioſiſſima eſſe debeat, & tanti æſtimanda, quanti eſt aurum, vt & reuera nonnullis eſt expetenda maximè.

Lib. 6. cap. 6. *Potenti veſtimenta maris deo*) potens eſt potiens, vt potenti veſtimenta maris deo, id eſt, Neptuno maris potienti.

Suſpendiſſe potenti.

Lib. 29. cap. 24. *Veſtimenta maris deo*, cùm Horatius dixit, Neptunum intellexit, qui mari potitur, & cuius mare ſors eſt.

AD M. VIPSANIVM Agrippam. Od. 6.

ARGVMENTVM.

Bella ab eo geſta, à Vario cantatum iri: ſe conuiuiis tantùm, & amoribus deſcribendis aptum eſſe.

Scribêris Vario fortis, & hoſtium
*Victor, Mæonij carminis * alite,*
Quam rem cumque ferox nauibus, aut equis
Miles te duce geſſerit.
Nos Agrippa, neque hæc dicere, nec grauẽ
*Pelidæ * ſtomachum cedere neſcij,*
*Nec curſus * duplicis per mare Vlyſſeï*
Nec ſæuam Pelopis domum
Conamur, tenues grandia: dum pudor,
Imbelliſque lyræ muſa potens vetat
Laudes egregij Cæſaris, & tuas
*Culpa * deterere ingeni.*
Quis Martem tunica tectum adamãtina
Dignè ſcripſerit? aut puluere Troico
Nigrum Merionen? aut ope Palladis
Tydiden ſuperis parem?
Nos conuiuia, nos prælia virginum
Sectis in iuuenes vnguibus acrium
*Cantamus vacui, ſiue * quòd vrimur,*
Non præter ſolitum leues.

A SCRIBERIS VARIO] id eſt, Scribêris à Vario. [atque ita explicat Seruius, hunc locum proferens ad illum Virgilij verſum, Georgic. 3. *Cui non dictus Hylas puer*: profert eundem Æneid. 1. ibi, *neque cernitur vlli*, atque vtrobique eſſe genus loquendi Græcum, vt *ſcribêris Vario* (inquit) id eſt, *ſcribet te Varius.*] de quo genere alibi dicemus. Varius poëta (inquit Horat.) res abs te fortiſſimè geſtas, tuáſque victorias Heroico carmine perſequetur, & immortalitati commendabit. Commemorat hunc Varium multis locis Horat. vt epiſt. ad Auguſt. lib. 2. *Dilecti tibi Virgilius, Variúſque poëta.* & Saty. 6. lib. 1. *optimus olim Virgilius, poſt hunc Varius dixere, quid eſſem.* & IX. *non Viſcum pluris amicum, non Varium facies.* & in epi-
B ſtol. ad Piſones de Arte poët. *quid autem Cæcilio, Plautóque dabit Romanus, ademptum Virgilio, Varióque?* Virgil. Varium nuſquam, quod ſciam, commemorat, Varum aliquot locis. falluntur autem, qui in illis locis legendum putant Varum, quamuis nonnulli codices antiqui ita ſcriptum habeant. Iam de Agrippa ſic Paterculus: *M. Agrippa virtute nobiliſſimus, labore, vigilia, periculo inuictus, parendíque, ſed vni, ſcientiſſimus: alius ſanè imperandi cupidus, & per omnia extra dilationes poſitus, conſultiſque facta coniungens*: Vipſanium autem nomen addidimus ex lib. Rainutij, Farneſ. Card.

MÆONII CARMINIS ALITE,] ſic om-
C nes quidem habent libri, ſed Ioann. Paſſeratius legendum exiſtimat *alite*, neque probat vulgatam interpretationem, ſeu explicationem huius loci, *alite Mæonij carminis*, auſpiciis Homerici carminis, ſeu granditate, & maieſtate, ſeu celeritate Heroici & Homerici carminis. ipſe ſic explicat, *Scribêris Vario alite Mæonij carm. &c.* id eſt, ſcribêris à Vario, aue Mæonij carminis, hoc eſt poëta Heroico, ſeu poëta res geſtas canente Homerico carmine, ſeu cantu prædito planè Mæonio, & Homerico. [Ego de hac interpretatione nihil pronuntiare auſim, niſi quod eſt ingenioſa & acuta, & valde probabilis. neque me mouet omnium librorum conſenſus in voce *alite.* facilis enim mutatio fuit vocalis i, in e, facilliſ-
D que calami lapſus. Quin poetæ autem vſitatiſſimè dicantur aues, ſeu alites, nemini dubium erit mediocriter in his litteris verſato. Theocrit. εἰδ. ξ. Καὶ μοισᾶν ὄρνιχες, ὅσοι ποτὶ Χῖον ἀοιδὸν Ἀντία κοκκύζοντες ἐτώσια μοχθίζοντι, id eſt, & muſarum aues omnes, quæ aduerſus Chium cantorem garrientes fruſtra laborant. Quòd ſi quis receptam ſcripturam tueri malet, *alite.* putauerim per Mæonij carminis alitem ſignificari maieſtatem, granditatem, altitudinem, elationem Homerici carminis: vel, ſi quis probet magis, celeritatem, & pedes concitatos, & rapidos Homerici carminis. Gulielm. Canterus autem lib. 5. nouarum lectionum, cap. 12. alitem Mæonij carminis interpretatur pennam & ſtilum Homerici carminis, quemadmodu (inquit ille) Propertius dixit contrà *felicibus pen-*

νῶν, pro felicibus auibus. Iudicent eruditi. Mihi durum videtur loquendi genus, *scribere penna Homerica, aut Virgiliani carminis*. vsitatè enim dicitur, penna Homeri, Virgilij, &c. Placet igitur mihi magis Passeratij coniectura.]

NEC GRAVEM PELIDÆ STOMACHVM] nec iram Achillis implacabilem, id est, *μῆνιν*, quæ est argumentum Iliadis.

CEDERE NESCII.] nam ne Diis quidem cedit in acie. non longè abiens. Apollini, qui Hectorem seruarat, atque è manibus ipsius cruentis eripuerat, minatur supplicium, si sibi vlciscendi potestas detur. sic enim Achilles Apollini, ἰλιάδ. χ. ἦ σ' ἂν τισαίμην, εἴ μοι δύναμίς γε παρείη. Iam Agamemnonem in iurgio interfecisset, nisi à Pallade prohibitus, ac repressus esset ἰλιάδ. α. Homerus denique eum ἄτεγκτον nominat quodam loco. Cum idem Aiacem & Vlyssem, & vnà cum eis Phœnicem legatos ad eum misisset vt eum placarent, redierunt re infecta.

NEC CVRSVS] nec errores Vlyssis, nauigationes longas, vagas, incertas, & periculosas, quas Homerus in Odyss. persequitur.

DVPLICIS] sic habent codices Donati, Faerni & vnus Vatic. Est autem coniungendum nomen duplicis cum voce Vlyssei, vt duplicem Vlyssem intelligamus subdolum, versutum, aliud loquentem, aliud sentientem, & (vt Græci dicunt) διπλοῦν. sic in epigramm. Græcis Μισῶ τὸν ἄνδρα, τὸν διπλοῦν πεφυκότα, Χρηστὸν λόγοισι, πολέμιον δὲ τοῖς τρόποις. id est, Odi hominem duplicem natura, verbis probum, & liberalem: moribus inimicum ac malignum. & Eurip. in Rheso. φίλος λέγειν τ' ἀληθὲς αἰεί, κοὐ διπλοῦς πέφυκ' ἀνήρ. & ita cum Mureto Catulli locum illum intelligo, ad Manlium. *Nam mihi, quam dederit duplex Amathusia curam, Scitis, & in quo me torruerit genere*. sic autem secundum versum Turnebus emendauit, cùm in vulgatis omnibus legatur *corruerit*, sed vt redeam ad Vlyssem, epitheta Vlyssis apud Homerum huic, quod ei ascribit Horatius, consentanea sunt hæc, πολύτροπος, πολύμητις, ἐχέφρων, ποικιλομήτης, δόλων ἆτος, δολοφρονέων. Iam quòd ille ἰλιάδ. ξ. ait se æquè atque Orci portas eum odisse, qui paupertate coactus homines insidiosa oratione inducat ac fallat (sic enim loquitur Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσι Γίνεται, ὃς πενίῃ εἴκων ἀπατήλια βάζει) respondeo Vlyssem in eo ipso, quod de se falsò prædicat, sui similem esse, id est, duplicem, fallacem, ac mendacem. Achilles autem ἰλιάδ. ι. verè, suóque ingenio conuenienter ait se morte acerbius eum odisse, qui aliud loquatur, aliud in animo clausum, & tectum habeat. Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσιν, Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ εἴπῃ. Priscianus tamen lib. 6. vbi hunc versum producit, legit duplices, nisi exemplaria sunt mendosa, Præterea doctissimi quidam viri, in his Germanus Valens Pimpon-

A tius existimat, lectionem vulgatam ferri posse, vt per cursus dupliceis intelligamus nauigationem ad vrbem Troiam, & inde laboriosum, & multis erroribus implicatum in patriam reditum, quem Græci vno verbo δίαυλον nominant. Nam δίαυλος non solùm in stadio locum habet, verùm etiam ad cursum marinum transfertur: vt Euripid. in Hecuba. πολλοῖς διαύλοις κυμάτων φορούμενος: id est, multis fluctuum amfractibus agitatus. sic iidem Græci dicunt ἀμφοτερόπλουν, & ἐπιρρόπλουν, & κατάπλουν καὶ ἀνάπλουν, inquit ille.

NEC SÆVAM PELOPIS DOMVM] Notæ sunt omnibus Atrei & Thyestæ, Pelopidarum tragœdiæ: notum etiam est Pelopa à Tan-

B talo patre primùm in frusta dissectum, atque in lebetem coniectum esse: deinde Diis epulantibus appositum. denique notum est Atreum & Agamemnonem ab Ægysto, & Clytemnestra occisos esse, Clytemnestram ab Oreste filio. non immeritò igitur Pelopis domus ab Horatio sæua nominatur, id est, iracunda, aspera, horribilis, χαλεπή.

TENVES GRANDIA] nos, qui tenues, & humiles scriptores sumus, non conamur illa dicere, quæ sunt grandia, nostrisque viribus superiora, ac maiora. esset enim noster omnis inanis & irritus conatus.

DVM PVDOR, IMBELLISQVE] dum pudor, & lyra nostra ad res bellicas scriben-

C das inepta, vtpote quæ res imbelleis tantùm, leueisque & amatorias scribere & possit, & soleat, vetant me tuas, & Cæsaris laudes attingere, ne, cùm eas velim amplificare, ornare, atque illustrare, mei ingenij culpa imminuam, extenuem, obscurem. Oportet enim (vt ait Pindarus) πρέπον ἐστὶ φέρειν ἔργῳ κόμπον ἐπιεικῆ.

IMBELLISQVE LYRÆ MVSA POTENS] id est, Musa, cuius in potestate sita est imbellis lyra. quæ domina est Musæ non bellicosæ, sed imbellis, *lyra potens* dictum, vt suprà, *potens Cypri*.

CVLPA DETERERE INGENI.] imminuere ingenij mei culpa. tralatio ducta est à fer-

D ro, vel ære, vel simili metallo, quod limando deteritur, atque extenuatur. sic Od. III. lib. 3. *desine peruicax Referre sermones Deorum, & Magna modis tenuare paruis*. Tale argumentum est Od. XII. lib. 2. *Nolis longa feræ bella Numantiæ, &c.*

TVNICA TECTVM ADAMANTINA] id est, armis adamante solidioribus tectum. χαλκοχίτωνα. expressit enim epitheton Homericum.

AVT PVLVERE TROÏCO NIORVM] id est, qui prœlij tempore semper inter medios hosteis versabatur, neque vulnera extimescebat. Extat autem luculentum Idomenei de Merionæ virtute testimonium ἰλιάδ. ν. hunc enim ille (vt alia prætermittam) dicit numquam vulnerari in ceruicibus, aut à tergo solere: sed semper in

pes in aduerso pectore, aut ventre. & ibidem dicitur ab Homero θοῷ ἀτάλαντος Ἄρηϊ. Erat autem Meriones Idomenei comes, atque amicus ἰλια. ρ. ἠ̓ ὀπάων Ἰδομενῆος Μηριόνης ἀτάλαντος ἐνυαλίῳ ἀνδρειφόντῃ. & ἰλια. ψ. Μηριόνης θεράπων ἀγαπήνορος Ἰδομενῆος. de hoc autem loquendi genere, *niger puluere, & puluere sordidus*, dicemus plura ad Od. xv. huius libri.

AVT OPE PALLADIS] Multis locis apud Homerum Pallas Diomedi præstò est, opitulatur, consulit, ac pæne dicam, initeruit: exempli causa. ἰλιαδ. ε. in principio Ἔνθ' αὖ Τυδείδῃ Διομήδεϊ Παλλὰς Ἀθήνη Δῶκε μένος καὶ θάρσος. ἵν' ἔκδηλος μετὰ πᾶσιν Ἀργείοισι γένοιτο, ἰδὲ κλέος ἐσθλὸν ἄροιτο. Ipse etiam Pindarus Nem. ωδ. ι. ait Diomedem à Pallade Deum immortalem esse factum. Διομήδεα δ' ἄμβροτον ξανθά ποτε Γλαυκῶπις ἔθηκε θεόν.

SVPERIS PAREM] Homer. eodem lib. de Diomede Δαίμονι ἶσος. aut igitur expressit epitheta Homerica θεοείκελον, θεοῖς ἀτάλαντον, θεοῖς ἐναλίγκιον, aut rem ipsam spectauit, propterea quòd Diomedes Venerem, atque adeò Martem i sum vulnerauit, Paodarum interfecit, equos Æneæ cepit, arma aurea à Glauco accepit, Idæo Troiæ præconi solus reclamauit, fulminibus restitit, fugit omnium postremus, prælium redintegrauit primus. Hæc Eustatius lib. ε. Iliad.

NOS CONVIVIA, NOS PRŒLIA] profitetur Horatius se has res leuiores scribere posse, non illas Heroicas, & tragicas. non dissimile est illud Anacreontis. Θέλω λέγειν Ἀτρείδας, Θέλω δὲ Κάδμον ᾄδειν. Ἁ βάρβιτος δὲ χορδαῖς. Ἔρωτα μοῦνον ἠχεῖ, &c. id est, Volo referre Atridas, Volo referre Cadmum: Sed barbitus mihi vnum Chordis resonat amorem. sic & noster Horat. Od. xv. lib. 4. ait se prœlia, & vrbium expugnationes canere conantem ab Apolline esse reuocatum. *Phœbus volentem prœlia me loqui, Victas & vrbes, increpuit Lyra, Ne parua Tyrrhenum per æquor, Vela darem.*

SECTIS IN IVVENES VNGVIBVS ACRIVM] iuuenum & puellarum pugna rarò est cruenta, cùm nec hæ acutis admodum vnguibus pugnent, immò verò eos studiosè præsecent, ne aduersarios lædant: nec illi eas ferro petant, sed iis armis vtantur, quæ puellis non mortiferum, sed optabile & iucundum vulnus infligunt. Ita igitur acres sunt virgines in iuuenes, vt tamen vngueis suos sectos habeant.

CANTAMVS VACVI, SIVE] abest alterum, siue, vt annotauimus suprà ad Odeo. III. *Mauir tollere, seu ponere vult freta*. cantamus igitur prœlia virginum, siue quòd otio abundamus, siue quòd ipsi amore vrimur nostro more. oobis enim vsitatum est amare. quidam libri sic habent: *siue quid vrimur*. quam scripturam si quis probabit, eius hæc erit sententia. siue vacui, id est, otio abundantes: siue quid, id est, aliqua ex parte vrimur, nostro more leues, quid, τι, χαὶ τι. sed superiorem scripturam plures libri confirmant, & ego eam magis probo: vt intelligamus in nomine *vacui*, subesse causam, hoc modo, Cantamus, quia vacui sumus: siue quòd, &c.

TVRNEBVS.

VArio) Qui carmen Heroicum, vt Homerus, optimè scribebat Horatios Satyr. 10. lib. 1. *forte epos acer*.

Vt nemo Varius, dictu molle atque facetum, Duplicis) callidum intelligo ex Homero, qui cum πολυμήχανον vocat. Alio loco labonosum esse dicit Horatius: quia πολύτλας ab Homero dicitur: Sic διπλοῦς Græcè dicitur astutus, & διπλόη, calliditas.

Cedere nescij) alio loco, *Heu peruicacis ad pedes Achilles. Tunica tectum*) more Homeri, qui Loricatos Græcos vocat χαλκοχίτωνας. *Tydiden*) Legendum Tydidem. Erat enim Tydei filius.

AD MVNATIVM Planeum consularem. Od. 7.

ARGVMENTVM.

Alias aliis: sibi Tiburtinam regionem placere. Cohortatio ad voluptates.

LAudabunt alij claram Rhodon,
aut Mytilenen,
Aut Ephesum, bimarísve Corinthi
Mœnia, vel Baccho Thebas, vel Apolline Delphos
Insigneis, aut Thessala Tempe.
Sunt quibus vnum opus est,* intactæ Palladis vrbem
Carmine perpetuo celebrare, &
* Vndique decerptæ frondi præponere oliuam.
Plurimus in Iunonis honorem
Aptum dicit equis Argos, ditéisque Mycenas.
Me non tam* patiens Lacedæmon,
Nec tam Larissæ percussit campus opimæ,
Quàm domus Albuneæ resonantis,
Et præceps Anio, & Tiburni lucus, & vda
Mobilibus pomaria riuis,
Albus vt obscuro deterget nubila cælo
Sæpe Notus, neque parturit imbreis

Perpetuos: sic tu sapiens finire memento
Tristitiam, vitaque labores
Molli, Plance, mero: seu te fulgentia signis
Castra tenent, seu densa tenebit
Tiburis vmbra tui. Teucer Salamina, patrémque
Cùm fugeret: tamen vda Lyæo
Tempora populea fertur vinxisse corona,
Sic tristeis affatus amicos.
Quò nos cumque feret melior fortuna parente,
Ibimus ô socij, comitésque.
Nil desperandum Teucro duce, & auspice Teucro.
Certus enim promisit Apollo,
Ambiguam tellure noua Salamina futuram.
O fortes, peioráque passi
Mecum sæpe viri, nūc vino pellite curas:
Cras ingens iterabimus æquor.

Claram Rhodon] cur claram? an propter insulæ nobilitatem? vt Catul. ad Fascilum. *Rhodúmve nobilem, horridámve Thraciam*: an propter ea, quæ poëtæ de hac memoriæ prodiderunt? Pindarus enim ἐιδ. ζ. ὀλυμπ. ait, quo tempore Iupiter, & ceteri Dij terram inter se diuiserunt, eo tempore Rhodum non fuisse in promptu positam, sed in altissimo maris fundo reconditam, atque abstrusam. Sole autem absente, cursúmque suum conficiente, cùm de portione orbis terrarum ei reseruanda nullus Deorum Iouem admonuisset, factum esse vt sua quasi legitima terræ portione caruerit. Ea re cognita, Iouem nouam de integro sortitionem, priore improbata, inire voluisse: Solem autem id recusasse, Rhodúmque, quam ceteris Diis occultam, & incognitam ipse cognitam & perspectam haberet, sibi adoptasse: idque à Ioue & aliis Diis immortalibus ei concessum esse. sic Pindarus. φαντὶ δ᾽ ἀνθρώπων παλαιαὶ ῥήσιες, οὔπω ὅτι χθόνα δατέοντο Ζεύς τε καὶ ἀθάνατοι φανερὰν ἐν πελάγει Ῥόδον ἔμμεν ποντίῳ, ἁλμυροῖς δ᾽ ἐν βένθεσι νᾶσον κεκρύφθαι. reliqua ex Pindaro requirat qui volet. Idem in eodem carmine suprà dixerat, Rhodum Veneris esse filiam, Solis vxorem: mox τρίπολιν νᾶσον nominat, quia sunt in ea tres vrbes, Lindus, Ialysus, Camirus. quas commemorat Hom. in Bœot. οἳ Ῥόδον ἀμφενέμοντο διὰ τρίχα κοσμηθέντες Λίνδον, Ἰηλυσόν τε, καὶ ἀργινόεντα Κάμειρον. Strabo autem lib. 14. cùm de Rhodi laudibus multa scribit, tum illud: λιμένι δὲ καὶ ὁδοῖς καὶ τείχεσι καὶ ἄλλῃ κατασκευῇ τοσοῦτον διαφέρει τῶν ἄλλων πόλεων, ὥστ᾽ οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν ἑτέραν, ἀλλ᾽ οὐδὲ πάρισον, μήτοι γε κρείττω ταύτης τῆς πόλεως. id est, portibus autem & vijs, & muris, & alia structura ita præstat aliis vrbibus, vt nullam aliam huic vrbi parem commemorare possimus, nedum meliorem. Profert ad hunc locum Porphirio illum versum Lucilij. *Carpathium Rhodos in pelagus inclinat aperta*.

Mitylenen] M. Tullius Mytilenas vsurpat numero multitudinis contra Rull. *Quid Mytilenæ? quæ certe vestræ Quirites belli lege ac victoria iure facta sunt, vrbs & natura, & descriptione ædificiorum, & pulchritudine in primis nobilis.* Horat.
B autem semper numero singulari, vt & epist. ad Bullatium. *Incolumi Rhodos & Mytilene pulchra facit quod Penula solstitio, &c.*

Bimaris] διθάλασσον, vel vt quidam malunt, ἀμφιθάλασσον, ἁλιζώνιον. id est, duabus ex partibus mari cinctum.

Bimarísve Corinthi mœnia] Homerus in Catalogo, seu Bœotiis Corinthum ἀφνειὸν appellat propter emporium (inquit Strabo) in Isthmo positum: bimarem autem nominat Horat. quia duobus finibus cincta est: quorum alter Asiam, alter Italiam spectat, quorúmque opportunitate efficitur, vt vtrinque & illorum ad hos, & horum ad illos facilis sit commea-
C tus, terúmque omnium inuectio atque exportatio. vide Strabonem li. 8. De Corintho sic M. Tull. in agraria contra Rull. ad Quir. *Corinthi vestigium vix relictum est. Erat enim posita in angustiis atque in faucibus Græciæ, sic, vt terra claustra locorum teneret, & duo maria maximè nauigationi diuersa pæne coniungeret, cum pertenui discrimine separarentur.* eadem ferè dicuntur offic. 1. *Corinthum funditus euertit L. Mummius.* scribit idem Paterc. lib. priore, & Florus lib. 52. epit.

Vel Baccho Thebas] Bacchi mater Semele, patria Thebæ. Semele enim Thebana fuit. & Pentheus Rex Thebarum ab Agaua, Inone, Antinoa, ceterísque mulieribus Thebanis Baccho sacrificantibus discerptus fuit, qua de re
D alibi dicemus. Ephippus autem lib. de Alexandri & Ephestionis sepultura (vt scribit Athen. li. 10.) mortem Alexandri iræ Bacchi assignat. iniquo enim animo Bacchus tulerat, Thebas patriam suam ab illo esse oppugnatas, atque euersas. Ephippi verba sunt hæc, ὁ δ᾽ Ἀλέξανδρος οὐκ ἐπὶ τούτῳ νοσήσας ἀπέθανε τοῦ Διονύσου μηνίσαντος αὐτῷ, διότι τὴν πατρίδα αὐτοῦ τὰς Θήβας ἐπολιόρκησε.

Vel Apolline Delphos insigneis.] Nam & fuit Delphis nobile Apollinis oraculum, & Apollo Delphicus à poëtis nominari solet, & Horat. Delphicam laurum dixit Od. xxx. lib. 3. & Delphos sortilegos lib. de arte poët.

Et Thessala Tempe] Tempe communi, & generali appellatione nemora significant: propriè

proprie autem loca sunt inter Ossam & Olympum interiecta, amœnissima, quæ appellantur Thessalica τέμπη. [de quibus lege Ælianum ποικίλης ἱστορίας lib. 3. princip.]

Svnt qvibvs vnvm opvs est] sunt qui in hoc vno sunt occupati, vt Athenas carminibus suis nobilitent.

Palladis vrbem] id est, Athenas. quod cur ita sit, docet interpres Pindari ad ᾠδ. ζ. Olymp. his verbis. Iouis capite, qua parte grauidus erat & parturiebat, à Vulcano, secto ac diuiso, Mineruáque ex eo edita, præmonuit Sol Rhodios, vt primi omnium ei sacra facerent, quòd esset necessarium, & fatale, illam apud eos habitare, domiciliúmque suum collocare à quibus ei primis sacrificatum esset. Cùm igitur Rhodij in arcem, vt Mineruæ sacrificarent, ascendissent, fugit eos cum ceteris rebus ad sacra comparatis, ac necessariis ignem capere. Ita sine igni sacra fecerunt. Athenienses autem, qui primi igni adhibito sacrificassent, digni sunt habiti, in quorum vrbe Minerua habitaret. vide Pindarum ᾠδ. ζ. ὀλυμπ. & interpr. Quidam libri veteres habent, *Palladis arces.* Intactæ] virginis. Virgil. Æneid. 5. *Cui pater intactam dederat.*

Et Vndiqve decerptæ frondi præponere] id est, & omnibus omnium locorum & terrarum frondibus, oliuam anteponere. Est autem oliua Palladis propria. quod cur ita sit, docet interpres Homeri his verbis. Dicuntur olim Neptunus & Minerua diu inter se de Attica decertasse, & contendisse. Neptunus tandem (hæc enim controuersiæ finiendæ ratio ab vtroque probata est) in arce Atticæ terra tridente pulsata, fluctum marinum excitauit: Minerua verò è terra oliuam extulit. Cecrops iudex vtrique datus, Atticam Mineruæ adiudicauit, cum diceret mare multis aliis in locis esse, oliuam autem Athenarum esse propriam. Hic locus erat ita scriptus in omnibus codicibus calamo exaratis: *Vndique decerptam fronti præponere oliuam*: in vulgatis autem ferè omnibus, sic legitur: *Vndique decerptæ frondi præponere oliuam*: vt, si fortè hæc lectio minus probetur hominibus, non possim argui libros veteres corrupisse, sed vulgaros secutus esse. hoc tantum. sic igitur habent membranæ veteres: *vndique decerptam fronti præponere oliuam.* Atque hanc lectionem tuetur & retinet Turnebus lib. xi. & xix. Aduersar. & ita explicat: ex omni loco & materia, & argumento veluti colligere oleagineum termitem & ex eo coronam nectere: quod est vbique & in omni argumento de Athenis & olea Mineruæ narrare: cuius felici, festáque fronde homines coronantur. Sed ego è Turnebo dissentio. Nam primùm sententia ipsa hanc lectionem refellit: deinde poëtæ, opinor, non oleaginas, sed ederaceas coronas suis capitibus imponebant: sup. Ode 1. *Me doctarum ederæ præmia frontium, &c.* & epistol. 3. lib. 1. *Prima feres ederæ victricis præmia.* Aut si etiam ex oliua coronam sibi imponebant: vt

A apud Papin. *Hic gemini vates sanctam canentis oliuæ Fronde comam, & niueis ornati tempora vittis*: & si coronas ederaceas ij soli merebantur, qui vicerant, vt ego fateor: nihil tamen oleagina corona frons cuncta, atque ornata pertinet ad id, quod sentit Horatius. Nam non continuò qui coronam ex oliua concinnatam capiti suo imposuerunt, Mineruam, aut vrbem Mineruæ laudant, neque eius ipsius coronæ ornatu Palladis vrbem laudare intelliguntur. quod Horatius velle dicere videtur. Præterea quis mortalium sic vnquam locutus est, *præponere oliuam fronti*, pro eo, quod est, frontem olea coronare, seu ornare? Postremò quod paullo antè significaui, cùm hoc sentiat Horatius, nonnullos esse, qui toti sunt
B occupati in laudandis Athenis, vrbe Palladis, nonne aptius cohæret hoc statim subiectum, *& in oliua omnibus frondibus anteponenda*, quàm illud, *& in colligendo oleagino termite ex omni argumento & ex eo corona nectenda?* verumtamen si quis scripturam antiquam pluris faciet & hanc damnabit, non equidem reclamabo.

Plvrimvs in] id est, plurimi dum Iunoni gratificari, & honorem habere volunt, Argos dicunt esse magnis & latis spatiis explicatum, & ita ad equorum cursum, aptum. Nam Græci poëtæ Ἄργος ἵππειον nominant: vt Eurip. in Iphige in Tauris. ὅταν ἐς Ἑλλάδ᾽ ἵππειόν τ᾽ Ἄργος μόλῃς. & ἱππόβοτον. Homer. Ἰλιάδ. γ. Ἄργος ἐς ἱππόβοτον, & Theocri. εἰδ. λα. ἐπεὶ μάλα πολ-
C λὰ θεῶν ἐξῆρατ᾽ ἀγῶνας Ἄργει ἐν ἱπποβότῳ κειμήλια. Iam Ἰλιάδ. δ. Iuno ait sibi treis vrbeis esse carissimas: Argos, Spartam, Mycenas. Ἄργος τε, Σπάρτη τε, καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη. & Pindarus Νεμ. εἰδ. Ἄργος Ἥρας δῶμα θεοπρεπὲς appellat, id est, domum Iunonis decoram, & dea dignam.

Ditésqve Mycenas.] expressit Græcum epitheton πολυχρύσους. quod ascribit Mycenis Sophocles in Electra φάσκειν Μυκήνας τὰς πολυχρύσους ὁρᾶν.

Me nec tam patiens Lacedæmon] Homeri interpres, vt hoc quasi prætereiens annotem, scribit agrum Lacedæmonium, Lacedæmona appellari: Spartam, vrbem: non-
D nullos autem esse, qui ipsius vrbis partem Lacedæmona, partem Spartam nominent. Iam quòd Horatius patientem vocat, id ad publicam puerorum institutionem referendum est, quæ tota erat posita in patientiæ disciplina. Plutarch. in Lucullo hac de re sic scribit. γράμματα μὲν ἕνεκα τῆς χρείας ἐμάνθανον. ἡ δ᾽ ἄλλη πᾶσα παιδεία πρὸς τὸ ἄρχεσθαι καλῶς ἐγίνετο, καὶ καρτερεῖν πονοῦντα, καὶ νικᾶν μαχόμενον. id est, litteras quidem vtilitatis causa discebant: Alia verò tota institutio eò referebatur benè vt quisque pareret, & vt laborem perferre fortiter, & pugnans vincere posset. Et M. Tull. Tuscul. 2. *Spartæ verò pueri ad aram sic verberibus accipiuntur, vt multus è visceribus sanguis exeat, nonnunquam etiam, vt cum ibi essem audiebam, ad necem: quorum non modo*

nemo exclamauit vmquam, sed ne ingemuit quidem. A quod item narrat Plutarchus loco suprà commemorato: τῶν ἐφήβων πολλοὺς ἐπὶ τῷ βωμῷ τῆς ὀρθίας ἑωράκαμεν ἀποθνήσκοντας ταῖς πληγαῖς, id est, multos ephebos in ara Dianæ Orthiæ vidimus plagis morienteis. [Licet etiam hoc referre ad institutorum Lacedæmoniorum seueritatem, victúsque duritiem, & totius vitæ labores. Ex quo Alcibiades dicere solebat non esse mirum Lacedæmonios libenter pugnantes mortem oppetere. Ærumnas enim & molestias sibi à legibus impositas fugientes vitam laboriosam cum morte commutare & depecisci. Ælianus lib. 13. Æmilius Probus in Alcibiade eundem apud Lacedæmonios, quorum moribus summa B virtus in patientia ponebatur, sic duritiæ se dedisse, vt parsimoniæ victus atque cultus omneis Lacedæmonios vinceret.]

LARISSÆ] Larissam Thessalicam designat, quam condidit Acrisius, à Larissa Pelasgi vrbe nominatam, vt ait Hellanicus. sunt enim Larissæ tres, vt docet interpres Apollonij lib. 1.

PERCVSSIT] sic legendum, non *perculsit*, vt habent vulgati, & nonnulli scripti cod. quod verbum ne Latinum quidem est. nam à verbo percello, præteritum vnum est, *perculi*. hanc scripturam confirmant cod. Iannoct. Faër. Vrsini, duo Vaticani, Tornes. *percussit* autem idem valet, quòd permouit, affecit. Cicer. ad Attic. lib. 4. *Audiui ex Gauio Firmano Romæ esse hominem, & fuisse assiduum. percussit animum: dices: tantulane C causa?* sic Terent. Andr. *Percussit illico animum.*

OPIMÆ] Larissam opimam nominauit, Homerum secutus, qui φθίην ἐρίβωλον vocat, ἰλιαδ. ι. ἤματί κεν τριτάτῳ φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην. Ita idem Horat. infrà eod. lib. Od. xxxi. *Sardiniam opimam.*

ANIO] Anienem fluuium sic describit Dionys. Halic. lib. 5. Οὐαλέριος δὲ ἐγγὺς τῶν πολεμίων παρὰ ποταμὸν Ἀνίητα, ὃς ἐκ πόλεως μὲν Τιβύρων καθ' ὑψηλοῦ πάνυ ἐκχεῖται σκοπέλου, φέρεται δὲ διὰ τῆς Σαβίνων τε καὶ Ῥωμαίων πεδιάδος ὁρίζων τὴν ἑκατέρων χώραν. συνάπτει δὲ τὸ ῥεῦμα τῷ Τιβέρει ποταμῷ, καλὸς μὲν ὀφθῆναι, γλυκὺς δὲ πιεῖν, id est, Valerius autem propè D hosteis ad fluuium Anienem, qui ex vrbe Tibure deorsum de celso scopulo multam aquam effundit, labitur autem per Sabinorum & Romanorum campum, vtrorúmque regionem definiens. Influit autem hic fluuius in Tiberim aspectu quidem pulcher, potu autem iucundus.

ALBVNEÆ RESONANTIS] de qua Virg. Ænei. 7. *nemorum quæ maxima sacro Fonte sonat, &c.* fuit autem Albunea Nympha & Sybilla Italica, & ab ea fons & nemus appellatur.

TIBVRNI LVCVS] rectè admonet M. A. Muretus legendum esse hoc loco Tiburni, & ita excudendum curauimus: cùm præsertim sic habeant nonnulli libri manuscr. & ita legendum quoque est Æneid. VII. *Fratris Tiburni dictam cognomine gentem*: non Tiburti. Quòd autem Adrian. A Turnebus *Tiburti*, legi posse putat, fallitur. Nam primùm Tiburis conditor dicebatur Tiburnus: deinde Tiburtinus non à Tiburto, sed à Tiburte, cuius rectus casus est Tibur, formatur.

ALBVS VT OBSCVRO, &c.] albus Notus Λευκόνοτος. vide Arist. μετεωρ. 6. Homerus quidem ἰλιαδ. λ. Notum ἀργεστὴν appellat, quæ vox λευκὸν, id est, album valet. quamuis ταχὺν interdum significet. [*Album autem*, id est, αἰθρηγενέτης: quod est, serenitatis affector, clarus. Itaque hic opposuit album obscuro Horatius, non nomen, sed rem spectans: atque ita interpretatur Seruius *claro* in versu illo Virg. Georg. 1. *Et claro cernes syluas Aquilone moueri. Claro* (inquit) id est, *serenifico, quia est & nubilus, sicut omnes fere venti*: B Deinde producit testem hunc Horatij versum, his verbis, vt Horatius, *Albus vt obscuro deterg. nub. cælo, &c.* Videtur autem Horatius totum hunc locum ex Pindaro expressisse, non seruato tamen ordine, & paucis quibusdam immutatis. sic Pindar. Νεμ. ῳδ. 1. Εἰ δέ τις ἐν φρεσὶν ἔχει θνατῶν ἀλαθείας ὁδὸν, χρὴ πρὸς μακάρων τυγχάνοντα, εὖ πασχέμεν. ἄλλοτε δ' ἀλλοῖαι πνοαὶ ὑψιπετᾶν ἀνέμων, id est. si quis mortalium veram vitæ rationem ad viam instituit, debet ille iis bonis, quæ à diis immortalibus consecutus est, frui. aliàs enim alij flant venti. hæc Pindari, si ordinem imputes, videbuntur cum Horatianis ferè congruere. hoc modo Pindarus: Non semper iidem sunt ventorum flatus, & ventis pluuialibus ac C turbulentis succedunt alij, qui serenitatem & tranquillitatem afferunt. Horat. *Albus vt obscuro, &c.* Pindarus: si quis mortalis veram vitæ traducendæ rationem animo comprehensam habet. Horat. *sapiens.* Pindarus: oportet eum cum sinunt Dij immortales, bonis quæsitis frui, & iucundè viuere, sibi denique bene facere. Hor. *finire memento Tristitiam, vitæq; labores.* Atque hæc quidem iccirco ita exposui, & pæne oculis subieci, vt intelligat adolescens quemadmodum sint nobis imitandi interdum veteres poëtæ, & ceteri scriptores.

DETERGET] detergit quidem reperi scriptum in duobus libris calamo scriptis Donat. & Faër. sed *deterget* tamen, reposui, secutus lib. 2. D Vaticanos, & Vrsini, & Tornes. In eadem coniugatione hoc verbo vsus est Saty. II. lib. 2. *Hoc petius, quàm gallina tergere palatum.* sic Lucret. libr. 4. *Et quasi perterget pupillas, atque ita transit.* Et paulò pòst. *Et nostros oculos perterget longior aura.*

NEQVE PARTVRIT IMBREIS PERP.] tralatio à mulieribus grauidis, ad ventum pluuium, seu nubeis pluuia grauidas. alia tralatio est epistola ad Pisonem. *Parturiunt montes: nascetur ridiculus mus.*

MOLLI MERO] Virgil. Geór. 1. *Tunc agni pingues, tunc sunt mollissima vina.* Sic Græci vinum, quod ad potum maturum est, quódque gratum & mitem saporem ætate collegit, μαλακὸν appellant.

SEV TE

Sev te fvlgentia signis] siue militiæ, siue domi tuæ eris. de signis militaribus dicemus fortasse alibi nonnulla.

Tevcer Salamina, patrémqve] Teucer & Aiax Telamonius fratres fuerunt *ὁμοπάτριοι*, sed non ex eadem matre. Nam Teucer ex Hesiona Laomedontis filia, Priami sorore captiua susceptus est: Aiax autem ex Peribœa. Iam Telamon & Peleus Æaci, & Endeidos filij Phoco Psamathes filio interfecto, Ægina profugere coacti sunt, illéque Salamina, hic in Thessaliam se contulit. Teucer igitur Troia euersa cùm in patriam reuersus patri in suspicionem de Aiacis morte venisset, à patris conspectu sese longè remouit, atque in Cyprum profectus est, vbi alteram Salamina condidit eiusdem nominis, atque illam priorem in Attica sitam, quod & Isocrat. narrat. in orat. ad Euagor. his verbis. *Τεῦκρος ἐπειδὴ Τροίαν ξυνεξεῖλεν, ἀφικόμενος εἰς Κύπρον, Σαλαμῖνά τε κατῴκισεν ὁμώνυμον ποιήσας τῆς πρότερον αὐτῷ πατρίδος οὔσης*, &c. M. Tullius II. de oratore profert aliquot Pacuuij versus de hac Telamonis falsa in Teucrum suspicione, seu ira quòd fratris mortem vltus non esset, *Segregare abs te ausus, aut sine illo Salamina ingredi? Neque paternum aspectum es veritus? quem ætate exacta indigum Liberûm lacerasti, orbasti, extinxisti, neque fratris necis, Neque gnati eius parui, qui tibi in tutelam est traditus, &c.* hac eadem de re C. Velleius Paterculus lib. 2. quem locum quãuis proferat Muretus, adscribam tamen. *Teucer non receptus à patre Telamone ob segnitiem non vindicatæ fratris iniuriæ Cyprum appulsus cognominem patriæ suæ Salaminam constituit.*

[Cùm fvgeret] Plus est quàm si dixisset, cùm relinqueret: id quod notat Seruius ad illud Virgil. Tityro, *Nos patriam fugimus.*]

Popvlea corona] Hercules deuicto Cerbero, populum arborem ex Acheronte secum detulit, frondibúsque populeis coronatus lætitiam, quam ex tot victoriis ceperat, declarauit. Itaque quam *λεύκην* Græci vulgò nominãt, Homerus *ἰλιαδ. ν. ἀχερωΐδα* ab Acheronte appellat. Exemplo Herculis omnes in certamine aliquo cum laude & gloria versati, victoriamque consecuti, populi fronde coronabantur. Theocr. *εἰδ. β. κρατὶ δ' ἔχων λεύκαν Ἡρακλέος ἱερὸν ἔρνος.* quo loco interpres scribit, populum, sacram esse Herculi, propterea quòd quàm plurimis laboribus perfunctus erat, & quàm plurima certamina obierat, & profligarat. Virg. Æn. 8. *Dixerat: Herculea bicolor cum populus vmbra Velauitque comas, foliisque innexa pependit.* Pausanias scribit in Eliacis populum apud Aherontem fluuium in Thesprotia ab Hercule esse repertam, atque ob eam causam ab Homero Acheroida appellatam. Pausaniæ verba sunt hæc altius repetita: *τῆς δὲ λεύκης μόνης τοῖς ξύλοις ἐς τοῦ Διὸς τὰς θυσίας καὶ ἀπ' οὐδενὸς δένδρου τῶν ἄλλων οἱ Ἠλεῖοι χρῆσθαι νομίζουσι, κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν προτιμήσαντες, ἐμοὶ δοκεῖν, τὴν λεύκην· ὅτι δὲ Ἡρακλῆς ἐκόμισεν αὐτὴν ἐς Ἕλληνας ἐκ τῆς Θεσπρωτίδος χώρας· καί μοι καὶ αὐτὸς ὁ Ἡρακλῆς ἐφαίνετο, ἡνίκα τῷ Διῒ ἔθυεν ἐν Ὀλυμπίᾳ, τῶν ἱερείων τὰ μηρία ἐπὶ λεύκης καῦσαι ξύλων. τὴν δὲ λεύκην ὁ Ἡρακλῆς πεφυκυῖαν περὶ τὸν Ἀχέροντα εὕρετο ἐν Θεσπρωτίᾳ ποταμόν, καὶ τοῦδ' ἕνεκα φασὶν αὐτὴν ἀχερωΐδα ὑπὸ Ὁμήρου καλεῖσθαι.* id est, Solius autem populi lignis ad sacrificia Iouis, & nullius alîus arboris Elei vti in more positum habent, nullam aliam ob causam, mea quidem sententia, populum ceteris arboribus anteponentes, nisi quòd Hercules eam ex Thesprotide regione ad Græcos deportauit. Quinetiam ipse Hercules cùm Olympiæ Ioui sacrificabat, victimarum coxas lignis populeis cremasse mihi videbatur. Populum autem natam circum Acheronta fluuium reperit in Thesprotia. Atque ob hanc causam aiunt eam Acheroidem ab Homero appellari. Iam de hoc loquendi genere, caput seu tempora corona vincire, diximus ab Odam III. huius libri. ibi. *nitidum caput impedire myrto.* Quidam existimant iccirco dici hîc ab Horatio Teucrum capiti coronam populeam potiùs, quàm ex alia arbore imposuisse, quòd Bacchi sacerdotes, & bacchantes hac fronde vti consueuerint: ex quo Demost. de corona. *τοὺς ἐστεφανωμένους τῷ μαράθῳ καὶ τῇ λεύκῃ.* vbi grammatici notant *ἐστεφανοῦντο οἱ τὰ βακχικὰ τελούμενοι τῇ λεύκῃ διὰ τὸ χθόνιον εἶναι τὸ φυτόν· χθόνιον δὲ καὶ τὸν τῆς Περσεφόνης Διόνυσον· τὴν δὲ λεύκην πεφυκέναι φασὶ παρὰ τῷ Ἀχέροντι. ὅθεν καὶ ἀχερωΐδα καλεῖσθαι ὑπὸ Ὁμήρου.* id est, coronabantur populo ij, qui sacris Bacchi initiabantur, propterea quòd & hæc arbor inferna est, & Dionysius Proserpinæ filius, infernus ac terrestris. Populum autem natam esse dicunt ad fluuium Acherontem: vnde & Acheroidem ab Homero nominari.

Et avspice Tevcro] id est, auctore, hortatore. ductum ab auspiciorum more. nihil enim publicè Romæ gerebatur, nisi auspicatò. Erat autem magistratuum auspicari, & consulere auspicia, eorundémque obnuntiare. sic locutus est epist. 3. lib. I. *fidibúsne Latinis Thebanos aptare modos studet auspice Musa?* contrà epist. 2. *cui si vitiosa libido Fecerit auspicium.* propriè posuit Od. XXVII. lib. 3. *ego cui timebo Prouidus auspex?* & M. Tullius in Cluentiana, nullis auspicibus, funestis omnibus omnium. eodem pertinet locus Od. XIIII. lib. 4. *immanésque Rhætos Auspiciis pepulit secundis.* & Od. VI. lib. 3. *Iam bis Monæsis, & Pacori manus Non auspicatos contudit impetus nostros.* & epist. ad August. lib. I. *tuisque Auspiciis totum confecta duella per orbem.* Quidam per auspicem Teucrum Apollinem significari volunt. Sed facilius hoc obtinerent, si, *auspice Teucri*, legeretur: quam scripturam reperi in duobus libris manuscrip. Hac de re tota, iudicet lector. ego interea receptam tueor.

Certvs enim promisit] de hoc Apollinis oraculo sibi edito sic loquitur Teucer ipse apud Eurip. in Helena, *ὅπη νεὼς στελλῶ*

ἁι ὑέλον πτερόν, Εἰς γλῶ ἐναλίας Κύπρον, ἔ μ᾽ ἐθέσπισεν Οἰκῶν Ἀπόλλων ὄνομα ποιητικὸν Σαλαμῖνα θέμδον τῆς ἐκεῖ χάριν πάτρας certum autem accipe non cuius oracula apertam & simplicem sententiam habeant, (λοξίας enim propter obscuritatem & ambiguitatem dicebatur) sed verum, minimèque mentientem. Nam, vt est apud Pacuuium in Perib. *Flexa, non falsa, autumare dictio Delphis solet.* A

AMBIGVAM TELLVRE NOVA] id est fore nobis alteram Salamina in Cypro, quæ cum illa priore, quæ est in Attica, comparari possit.

O FORTES, PEIORAQVE PASSI] sumtum ex Homero ὦ φίλοι. μ. ὦ φίλοι ἔ γάρ πω τι κακῶν ἀδαήμονές εἰμεν· Οὐ μὲν δὴ τόδε μεῖζον ἔπι κακὸν ἢ ὅτε Κύκλωψ Εἴλει ἐνὶ σπῆι γλαφυρῷ κρατερῆφι βίηφι. quem quidem Homeri locum vberius atque ornatius expressit Virgil. Æneid. 1. *O socij, neque enim ignari sumus ante malorum, O passi grauiora, &c.* B

NVNC VINO PELLITE CVRAS] tale illud est Ode xi. lib. 2. *dissipat Euius Curas edaces.* & ix. epod. *Curam, metumque Cæsaris rerum iuuat Dulci Lyæo soluere.* sic Anacreon. Σκεδάσαι θέλω μερίμνας, volo dissipare curas. idem Ὅταν πίνω τὸν οἶνον, Εὕδουσι αἱ μέριμναι, Bibente me Falernum, Curæ anxiæ quiescunt. idem, ὅτ᾽ ἐγὼ πίω τὸν οἶνον Ἀπορρίπτονται μέριμναι. Latices vbi Lyæos Bibo, curæ abiguntur atræ. & Theognis, Τὸν πίνων ἀπὸ μὲν χαλεπὰς σκεδάσεις μελεδῶνας, Θωρηχθεὶς δ᾽ ἔσεαι πολλὸν ἐλαφρότερος. id est, Vina bibens atras pellas è pectore curas: Et madidus Baccho ritè leuabis onus. Iterum Horat. epist. ad Vall. lib. 1. *generosum & lene requiro, Quod curas abigat.* C

CRAS INGENS ITERABIMVS ÆQVOR.] vel id mare, quod in patriam redeuntes, permensi sumus, iterum peragrabimus, patriam, patrémque fugientes: vel simpliciter iterum nauigabimus. sic Od. xxxiiii. huius lib. *atque iterare cursus Cogor relictos.* i. repetere cursus relictos. aliter hoc verbo vtitor Od. xix. lib. 2. *atque truncis Lapsa cauis iterare mella*: id est, iterum atque iterum canere, seu dicere. Od. xii. epod. *Muricibus Tyriis iterata vellera lana Cui properabantur?* per vellera iterata moricibus δίβαφα significat, purpureas vesteis bis tinctas. Od. iii. lib. 3. *Troiæ renascens alite Lugubri Fortuna tristi clade iterabitur.* id est, iterum expugnabitur, ac delebitur. epist. ad Loll. lib. 1. *Sic iterat voces, sic verba cadentia tollit.* Cic. ad Att. lib. 14. ex quodam poëta. *itera dum eadem isthac mihi.* & Tuscul. 2. *Itera dum eadem istæc mihi. non enim intelligo.* D

TVRNEBVS.

B*imarisve Corinth.*) Quod ἀμφιθάλασσον à Græcis poëtis dicitur, itav ertit Flaccus vocabulo nouato. *Intacta*) innuptæ virginis. Nam tangere, est rem habere. Alio loco *-- matronam nullam ego tango.* *Fronti præponere oliuam*) Oliua Athenis procreata est. Qui igitur perpetuò Athenas celebrant & hoc argumentum captant, fronti librorum suorum semper oliuam præponunt, id est, initio suorum poëmatum oliuam illic natam celebrant. Ouidius de tristibus. vel præponere oliuam & laudare oliuam in certamine Mineruæ, equo Neptuni præpositam, natam Athenis, quæ decerpta fronti est, quia ex ea coronabantur victores Panathenæis. Μορία autem vocabatur. Ergo significat oliuam à Pallade inuentam, ex qua coronarentur victores. *-- doctarum hedera præmia frontium*: simile est. *Decerptam* dixit, quòd decerpebatur. *Aptum dicit equis*) Homerus ἄργος ἐς ἱππόβοτον ἢ ἀχαιΐδα καλλιγύναικα. Vertit aptum equis. *ditesque Mycenas*) ἀγαθός πλοῦτος ἐπολυχρύσοιο μυκήνης. Hinc dici potest, quomodo reddi Homerica epitheta debeant. *Patiens Lacedæmon*) quod ad aram Dianæ, pueri se mutuis verberibus ita cæderent, vt nonnulli morerentur διαμαστίγωσιν vocabant. Id tamen etiam propter seueritatem disciplinæ Laconicæ Legúmque Lycurgi dictum est.

Campus opimæ) patriam Achillis, qui Larisseus erat, Homerus, ἐριβώλακα βωτιάνειραν appellat: opimam vertit Flaccus. *Est Tyburtis lucus*) Veteres libri *& Tyburnis lucus.* qua forma Saturnus, Neptunus, Portunus, dicitur, vt illius Dei lucus significetur: nihilque habeo, cur hanc lectionem damnem. interpretes Tiburti legunt. Tiburtinæ autem villæ, de quibus hîc agit, in maxima dignatione erant, vt ostendit Catulli epigramma. cui dolet suam villam potius Sabinam quam Tiburtinam dici.

O funde noster seu Sabine, seu Tiburs.
Nam te esse Tiburtem autumant, quibus non est
Cordi Catullum lædere, at quibus cordi est,
Quouis Sabinum pignore esse contendunt.

Duce & auspice) more Romano dixit: ductu & auspicijs Teucri. Auspicia tamen dicit, quòd oraculum consuluisset, per κατὰ χενον.

Ambiguam) ὁμώνυμον, id est, eiusdem nominis in alia terra Salaminem fore. Salaminem autem cōdidit in Cypro. Ambiguus interdum par, vt apud Vergilium, *-- ambiguúmque relinquat.* id est, prætereat parem & pariter currentem. *Iterabimus æquor*) iterum nauigabimus. vt infra,

-- nunc retrorsum
Vela dare, atque iterare cursus
Cogor relictos.

Ex aduersar. lib. 11. cap. 26. *Vndique decerptam f. p. o.*) hic versus multos sollicitos habuit, vsq; adeò vt bono desperato sensu creditum sit esse, *decerpta frondi*, legendum. Itaque hæc tam scriptura obtinet, & velut à Prætore contra tabulas in possessionem missa est. Verus tamen ex edicto restituetur, si bono sensu ius suum approbarit. Puto igitur dici aliquos esse, qui in quocunque argumēto & materia aliquid loquuntur in laudem Athenarum, eásque semper in ore habent, & commemorant editionem oliuæ à Minerua productæ, vt vrbi nomen imponeret: & in poëmate ita canunt, vt eblandiente loco excurrentes victores

ctores Panathenæorum dicant è pacali, vt ita dicam, Mineruæ oliua, aut ex eis, quæ ab illa propagatæ sunt & moriæ appellatæ, publicè coronari: vel denique ipsi se dicant in cantico libenter oliua redimitum caput habere. Est igitur *vndiq; decerp. frontis prap. oli.*) ex omni loco & materia & argumento veluti colligere oleagineum termitem, & ex eo coronam nectere: quod est, vbique & in omni argumento de Athenis & olea Mineruæ narrare, cuius fœlici festaque fronde coronantur homines. Similis est ferè ratio & figura in illo primæ Odæ loco,

-- me gelidum nemus,
Nympharúmque leues cum Satyris chori
Secernunt populo. Significat enim è locis nemorosis & solis, quibus delectantur poëtæ, se delectari poetices studio. Nam vt ad Florum scribit,

Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit vrbes
Rite cliens Bacchi somno gaudentis & vmbra.

Ex aduers. lib. 19. cap. 3. Nos hic iterum de explanatione versus huius Horatiani, *Vndique decerp. f. p. ol.* dissseremus, vt is locus nihil caliginis, nihil ocbularum habeat, si modò id consequi poterimus. Existimo veteres, cùm versus scribebant, solitos esse se corona redimire. Nam vt vates & Sacerdotes coronati infulatíque erant, vt apud Maronem,

Quin & Marrubia venit de gente Sacerdos
Fronde super galeam, & fœlici comptus oliua.

Et apud Papinium,

Hunc geminus vates sanctam canentis oliua
Fronde comam, & niueis ornati tempora vittis

Ita poëtæ versus conditun, velut auspicatò se fronde coronabant, deos sibi conciliantes hac tanquam religione. Qui igitur de Athenis & Minerua cantare parabat, oliua caput suum comebat & ornabat, his etiam illud Horatianum illustratur, lib. 2. epi. 1.

Fronde comas vincti cœnant, & carmina dictant

& Valerianum,

Phœbe caue, si Cumea mihi conscia vatis
Stat casta cortina domo, si laurea digna
Fronte viret.

Ex lib. 21. cap. 10. *Nec me Larissa percussit campus opimæ*) Flaccus ob pingues Thessalorum agros dixit.

Ex aduers. lib. 11. cap. 26. *Quam domus Alb. res.*) Albunea Nympha fuit, cui sacer erat foos altissimus & nemus pulcherrimum iuxta Tibur: Ea nympha fuit Sibylla Italica. Lactantius de Sibyllis, *Decimam*, inquit, *Tiburtem dicunt, nomine Albuneam, quæ Tiburi colitur vt dea iuxta ripas Anienis, in cuius gurgite simulachrum eius inuentum esse dicitur, tenens in manu librum, cuius sacra Senatus in Capitolium transtulerit.* Eam videtur Albanam appellare Tibullus,

Quásque Albana sacras Tiberis per flumina sortes
Portarit, sicco perlueritque sinu. Librum autem quem portauit, puto sortes fuisse, quas etsi aqua

A perluebat, siccas & sicco pectore gesserat. Tiburti autem Lucus non minùs emendatè quàm Tiburni legi posse suspicor, quòd vrbis illius Tiburtinæ conditor Tiburtus. & Tiburnus diceretur.

Ex lib. 5. cap. 3. Tiburnus nomen Dei est, qui Tiburi colebatur, & lucum habebat Horatio nominatum. *Tiburni lucus.*

Ex lib. 22. cap. 3. Tiburtus, qui idem & Tiburnus dicebatur, & Tiburi pro numine colebatur, cui etiam lucus erat ibi sacratus ab Horatio memoratus. In quo & Tiburti lucus & Tiburni reperitur in exemplaribus, vtrúmque rectè. cùm heros ille duobus nominibus vocaretur: oppidū Tibur condiderat vt ait Maro & Solinus refert.
B Horatius lib. 1. Od. 18. tamen videtur existimare Tibur à Catillo conditum fuisse, cùm Tibur mœnia Catili vocet: & Catonis sententia fuit, eam vrbem positam à Catillo Arcade præfecto classis Euandri fuisse.

Ex aduers. lib. 11. cap. 26. Seruius, De Græcia tres fratres venerunt in Italiam Catillus, Coras, Tiburtus vel Tiburnus. *Tempora populea f. v. cor.*) cùm Horatius canit, quæritur cur populo Teucer se potius coronarit, quàm alia fronde: an quòd ea arbor sit Herculi sacra, magnis ærumnis laboribúsque perfuncto? nec id sanè est improbandum: an potiùs quòd ad Bacchantium coronas & genio indulgentium respexit? & probabilius est, vt lætitiam præ se ferret & ostenderet a-
C liósque bene sperare iuberet. Demosthenes pro Ctesiphonte, τοὺς ἐστεφανωμένους τῷ μαράθῳ καὶ τῇ λεύκῃ. vbi Grammatici annotant, ἐστέφοντο οἱ τὰ βακχικὰ τελούμενοι τῇ λεύκῃ, διὰ τὸ χθόνιον εἶναι τὸ φυτόν, χθόνιον δὲ καὶ τὸν τῆς Περσεφόνης Διόνυσον. τὴν τε λεύκην πεφυκέναι φασὶ πρὸς τῷ Ἀχέροντι, ὅθεν καὶ ἀχερωΐδα καλεῖσθαι αὐτὴν παρ᾽ Ὁμήρῳ.

AD LYDIAM.
Od. 8.

ARGVMENTVM.

Obscurè iuuenem quendam, quem Sybarin vo-
D cat, vt amore perditum, & voluptatibus colliquefactum, notat.

Lydia dic, per omneis
*Te deos oro: Sybarin cur properes * amando*
Perdere: cur apricum
Oderit campum patiens pulueris, atque solis.
Cur neque militaris
*Inter æqualeis equitet: * Gallica nec lupatis*

Temperet ora frenis.
Cur timet flauum Tiberim tangere? cur oliuum
Sanguine viperino
Cautius vitat? neque iam liuida gestat armis
Brachia, sæpe disco,
Sæpe trans finem iaculo nobilis expedito?
Quid latet, vt marinæ
Filium dicunt Thetidis sub lacrymosa Troiæ
Funera, ne virilis
Cultus in cædem, & Lyciás proriperet cateruas?

AMANDO] dum ab eo amaris. sic Virg. *vritque videndo fœmina*: id est, dum videtur. vel dum te amat.

CVR APRICVM ODERIT CAMPVM.] cur oderit campum Martium, non quòd puluerem, laborémve ferre non possit, neque propter vllam animi, aut corporis mollitiem, cùm sit C horum patientissimus: sed propter tui amorem, quo miserè torquetur.

CVR NEQVE MILITARIS INTER ÆQVALEIS] cur Sybaris neque inter æqualeis equitet militaris, id est, militarem in morem, vel vt hominem militarem decet, vel cùm sit militaris, vel qui militaris esset, si equitaret. & hoc postremo modo sæpe loquitur Horat. vt Satyr. VI. lib. 2. *si veneror stultus nihil horum*, id est, si nihil horum à Diis precor, quod si facerem, stultus essem. quo de genere dicemus ad Oden XXVIII. huius libri, & ad oct. tertij. militaris autem est militiæ idoneus: in re militari exercitatus. Sallust. coniur. Catilin. de M. Petreio: *homo militaris, quod amplius triginta annis tribunus, aut præfectus, &c. fuerat, plerósque ipsos, factáque eorum fortia nouerat:* D Tit. Liuius lib. 35. annalium. *Nihil ea res animum militaris viri, & multos expertis casus imminuit.*

GALLICA NEC LVPATIS, &c.] nec ora equorum Gallicorum, seu equos ipsos Gallicos moderetur, & regat frenis lupinorum dentium in morem asperis, atque inæqualibus: cur nō flectat equos Gallicanos in campo Martio. Lupati freni, quibus equi ferociores coërcentur: à lupinorum dentium similitudine, seu à lupo, instrumento ferreo, vnco, & tortuoso instar dentium lupinorum, quod pro lupato freno vsurpatur. Ouid. *Duros accipit ore lupos.* vnde equi præferoces, & ad tractandum difficiles λυκοσπάδες à Græcis nominantur. Extat Plutarchi disputatio περὶ τοῦ τὰς λυκοσπάδας ἵππους θυμοειδεῖς εἶναι

A λέγεται. lib. 1. συμποσ. Virgil. Georg. lib. 3. *& duris parère lupatis.* Græci poetæ lupos à dentium asperitate καρχαρόδοντας appellant. Oppianus lib. 1. de piscib. καὶ ἔνδοθι κάρχαρον ἕρκος.

TEMPERET] moderetur, coërceat, regat. Od. XII. huius libri. *variísque mundum Temperat horis.* Od. IIII. lib. 3. *Qui terram inertem, qui mare temperat*, id est, regit, moderatur. sic Satyr. V. lib. 2. *mulier si forte dolosa, Libertúsve senem delirum temperet*, epist. II. lib. 2. *Scit Genius, natale comes qui temperat astrum.* Od. XVI. epod. *Vtrúmque rege temperante cælitum.* & fortasse Od. III. lib. 4. *O testudinis aureæ, Dulcem quæ strepitum Pieri temperas.* aliàs pro verbo abstinendi. vt Od. XXIIII. lib. 3. *Illic* B *matre carentibus Priuignis mulier temperat innocens.* quemadmodū & Virgil. Georgic. 1. *Iam sibi tum curuis male temperat vnda carinis.* aliàs pro eo, quod est ad mediocritatem quandam redigere. vt Od. XIX. lib. 3 *quis aquam temperet ignibus?* & episto. ad Mæcenat. tertia lib. 1. *Temperat Archilochi Musam pede mascula Sappho.* aliter Od. XX. huius lib. *mea nec Falernæ Temperant vites, neque Formiani pocula colles.* & Od. VII. epod. *Desiderique temperare poculum.*

CVR TIMET FLAVVM TIBERIM TANGERE?] cur à natando, & à decursione seu denatatione Tiberina abhorreat? sic Oda 7. lib. 3. vtrúmque coniunxit, equitationem in campo Martio, & decursionem Tiberinam. *Quamuis non alius Flectere equum sciens* C *Æque conspicitur gramine Martio: Nec quisquam citus æquè Tusco denatat alueo.*

CVR OLIVVM, &c.] cur luctari desiit? cur luctam horret? cur palestram fugit mortis instar? Luctaturi oleo vngebantur: iccircò palæstras Græci λιπαρὰς nominant, id est, pingueis, & veluti oleo nitēteis. Et Battus ille apud Theocritum cùm dixisset ei Corydon Ægônem vnà cum Milone ad Alphéum, id est, ad certamina Olympica esse profectum: quærit ex eo deridens, quando ille oleum oculis viderit, significās illum numquam luctatum esse, quippe qui nunquam oleo vnctus sit. sic Theoc. εἰδ. δ΄. καὶ πόκα τῆνος ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὄπωπε; Marcus Tullius autem libro accusat. IV. scribit, cùm à senatu arcessitus in curiam Syracusanam iccircò se antea D non venisse dixisset, quòd Syracusanos amicos esse Verri suspicaretur, neque se ausum esse postulare, vt quicquam contra Verrem decerneretur in ea curia, in qua inauratam C. Verris statuam videret (fuerat autem hæc statua ex Heraclij bonis posita, quorum bonorum possessionē palæstræ Syracusanorum Verres contra omnia iura tradiderat) maximo gemitu facto, aspectu & commemoratione statuæ, sibi responsum esse, ex Heraclij hereditate, quàm palæstritis concessisset, multo maximam partem. Verrem abstulisse, neque postulandum fuisse, vt ille palæstritas diligeret, qui etiam inuentorem olei sustulisset. Catull. de Berecinthia & Attide. *Ego gymnasi fui flos, ego eram decus olei.*

SÆPE DISCO] Satyr. II. lib. 2. *Seu te discus agit,*

agit, ... te cedentem aëra disco. Propert. lib. 3. *Missile nunc disci pondus in orbe rotat.* Home. ὀδυσ. θ. Δίσκῳ δ' αὖ πάντων προφερέστατος ἦεν Ἐλατρεύς. Disco autem omnium præstantissimus erat Elatreus. Idem ὀδυσ. ρ. Μνηστῆρες δὲ πάροιθεν ὀδυσσῆος μεγάροιο Δίσκοισιν τέρποντο, καὶ αἰγανέῃσιν ἱέντες Ἐν τυκτῷ δαπέδῳ. id est, Proci autem ante Vlyssis ædeis discis delectabantur, & iaculis mittendis, in area ad eam rem facta erat aut discus æneus, aut ferreus, aut etiam lapideus, qui cùm medius esset loro, seu amento circumnexus, non modò viribus & lacertis, verùm etiã arte quadam adhibita ita in sublime iaciebatur, vt intra certos fineis decideret. sic enim describit Eustr. Δίσκος ἐκ σιδήρου ἐγίνετο, ἢ ἐκ ξύλου, ἢ ἐκ χαλκοῦ: ἐκ λίθου δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἱμάντι περὶ τὸ μέσον ἐνειρμένος στρεφόμενος, καὶ ἀφιέμενος. id est, discus ex ferro fiebat, vel è ligno, vel ex ære: sed plerúmque è lapide, qui loro circumnexus medius contorquebatur, ac iaciebatur. Dictus est autem à verbo δικεῖν, quod est βάλλειν, hoc est iacere. Itaque ludus erat planè Græcus, & à Græcis ad Romanos manarat.

SÆPE TRANS FINEM IACVLO, &c.] sæpe contorto & misso vltra finem constitutum, iaculo nobilitatus.

EXPEDITO] id est, expeditè, & validis lacertis emisso. de verbo *expediendi* vide annot. ad Oden xxii. huius libri.

FILIVM THETIDIS] Achillem. marinæ autem, quia nymphæ marinæ. Itaque apud Home. lib. α. ἰλιαδ. ab Achille vocata, & implorata exit è mari, vt crassus quidam & caliginosus halitus. sic autem Homerus, καρπαλίμως δ' ἀνέδυ πολιῆς ἁλὸς ἠΰτ' ὀμίχλη.

SVB LACRYMOSA TROIÆ FVNERA] paulò ante euersionem Troiæ. hanc fabulam sic narrat interpres Home. ἰλιαδ. ι. & τ. Thetis sciens Achillem si in Thessalia remaneret, neque cum ceteris Græciæ principibus ad Troiam oppugnandã nauigaret, sine gloria illum quidem, sed diu tamen victurum: sin vnà cum illis proficisceretur, vitam eius breuem, gloriam immortalem futuram: eum in thalamo quodam cum puellis, & mulieribus apud Lycomedẽ collocarat in Scyro, vna ex Cycladibus. oraculo autem edito, Troiam sine Achille capi nõ posse: missi sunt à Græcis Nestor, Phœnix, Vlysses ad Peleum Achillis patrem, rogatum, vt Achillem dimitteret. Peleo autem Achillem domi esse negante, id quod erat, Scyrum profecti sunt. Ac suspicati & subodorati cum virginibus Achillem educari, de Vlyssis sententia hinc arma, illinc quasillos, & fusos, & cetera huius generis, ante ostiũ cubiculi, in quo erant puellæ, & Achilles, exposuerunt. ita puellæ quidem in calathos continuò impetum fecerũt. Achilles verò arma corripuit. quo facto est cognitus. hæc interpres Homeri, vt dixi: & Eustathius ἰλιάδ. τ. de præpositione *sub*, hoc modo accepta dicemus ad Od. prox.

NE VIRILIS CVLTVS IN CÆDEM,

A &c.] ne vestitus virilis eum protraheret ad bellum Troianum, id est, ne virili vestitu agnosceretur, & ita ad bellum Troianum proficisci cogeretur. *Virilis cultus*, sunt recti casus, numeri singul. & ita subintelligendum, *eum*.

TVRNEBVS.

ODERIT *campum*) Martium, in quo Romana iuuentus se exercebat *Pulucrisque atq; solis*) Cicero, Mirabiliter doctrinam ex vmbraculis eruditorum, otióque non modo in solem, atque puluerem: sed in ipsum discrimen aciémque produxit. *Lupatis*) Duriora fræna sunt lupum habentia. vt currus falcati, falces habentes:
B herba securiclata, habens securiculas: herba scãdulata, habens scandulas. Falx lunata, lunam habens: Securis dolabrata, quæ simplex non est, sed dolabram etiam habet. Est autem lupus, ferreum instrumentum vncum instar lupinorum dentium. Liuius, *In alios lupi superne ferrei iniecti, vt in periculo essent, ne suspensi in murum extraherentur*, λύκος eodem modo Græcè dicitur ferrum quoddam fræni. vnde λυκοσπάδας equos nonnulli interpretantur. Ouidius ex parte totum frænum significauit, cùm dixit -- *duros accipit ore lupos*. Est & lupus, serrula manubriata apud Palladium. *Disco*) Discus lapis erat pertusus, qui longè iaciebatur: solus autem massa solida ærea.

Ex aduers. lib. 11. cap. 28. Et iuuat & melli est
C Horatij quosdam locos excutere, quod iam sæpè fecimus, & sæpè etiam posthac libris sequentibus fortassè faciemus. In lib. 1. Carminum scribit,

— *Gallica ne lupatis*

Temperet ora frenis. Hic Gallica ora pro equis dicit Gallicis, vt nominat Plautus equos canterios.

Faxim, inquit, muli precio qui superant equos

Sint viliores Gallicis canteriis. Frena autem Lupata, quæ & Lupata etiam sine additamento dicuntur, fræna sunt lupos habentia & duriora asperioráque: vt currus falcati dicuntur, qui falces habent, secures dolabratæ, quæ habent dolabrã: falces verticulatæ, quæ verticulum. Est autem
D lupus ferreum instrumentum vncum, simile dẽtium lupinorum. Liuius.

In alios lupi supernè ferrei iniecti, vt in periculo essent, ne suspensi in murum extraherentur. λύκος eodem modo Græcè dicitur ferrum quoddam fræni, vnde lupatum: atque hinc λυκοσπάδες equi à nonnullis explicantur. Ouidius ex parte totum frænum significauit cum dixit. - *duros accipit ore lupos*. Est & lupus serrula manubriata apud Palladium. Fræni autem lupati ad os equi quantumuis ferocis temperandum domandúmque aptissimi sunt.

AD THALIARCHVM. Od. 9.

ARGVMENTVM.

Hieme indulgendum voluptati.

VIDES, vt alta stet niue candidum
** Soracte: nec iam sustineant onus*
Siluæ laborantes: gelúque
Flumina constiterint acuto.
Dissolue frigus, ligna super foco
*Largè reponens: atque * benigniùs*
** Deprome quadrimum Sabina*
O Thaliarche merum diota.
Permitte diuis cetera: qui simul
Strauere ventos æquore feruido
Deprœlianteis, nec cupressi,
Nec veteres agitantur orni.
Quid sit futurum cras, fuge quærere: &
Quem fors dierum cúmq; dabit, lucro
Appone: nec dulceis amores
Sperne puer, neque tu choréas,
Donec virenti canities abest
*Morosa. nunc & * campus, & areæ,*
Lenésque sub noctem susurri
Composita repetantur hora:
Nunc & latentis proditor intimo
Gratus puellæ risus ab angulo:
** Pignúsque dereptum lacertis,*
Aut digito malè pertinaci.

VIDES, VT ALTA] expressit illos Alcæi versus, qui apud Athen. leguntur lib. 10. ὕει μὲν ὁ Ζεὺς, ἐκ δ' οὐρανῶ μέγας χειμὼν, πεπάγασι δ' ὑδάτων ῥοαὶ, Κάββαλλε τὸν χειμῶν' ἐπὶ μὲν τιθεὶς Πῦρ, ἐν δὲ κιρνὰς οἶνον ἀφειδέως, id est, Pluit quidem Iupiter, in cælo autem magna est hiems seu tempestas: aquarum autem fluxiones concretæ sunt. hiemem depelle igne iniecto, vinóque largè infuso.

NIVE CANDIDVM] sic lib. 3. Od. xxv. *Hebrum prospiciens, & niue candidam Thracen.* Quidam putant hæc ita esse coniungenda, *stet niue*, pro eo quod est, horreat, vel plenum sit niue: quale est illud Virgil. lib. 12. Æneid. *Iam puluere cælū Stare videt.* sic & Cæcil. Siracus. *hic amet: familiæ fame pereant: ager autem stet sentibus.* & Sisenna, *Cælum caligine stat.*

SORACTE] mons est in Sabinis, vel, vt alij

A volunt, Faliscis, quod nomen ferè hodie retinet. quanquam & à nonnullis mons Diui Siluestri nominatur: monte san Tresto. Virg. Æneid. xi. *Summe deum sancti custos Soractis Apollo.*

SVSTINEANT ONVS] propriè dixit sustinere onus.

GELÚQVE FLVMINA CONSTITERINT ACVTO] flumina nisi vehementi frigore conglaciarint, liberè fluunt: vi frigoris autem quodam modo impedita, & constricta insistunt. gelu autem acutum appellat, vt Pindarus χιόνα ὀξεῖαν: & Virg. *penetrabile frigus*, quia & qui niuem tractant, & qui à frigore offenduntur, ac læduntur, simili quodam modo afficiuntur, at-

B que ij, quos ferri acies pupugerit.

DISSOLVE FRIGVS] Alcæus κάββαλλε τὸν χειμῶνα.

LIGNA SVPER FOCO, &c.] hæc respondent illis Alcæi ἐπὶ μὲν τιθεὶς Πῦρ. sic infrà Od. 17. lib. 3. *dum potes, aridum Compone lignum.*

LARGE] Alcæus ἀφειδέως.

BENIGNIVS] liberaliùs, prolixiùs, largiùs. de nomine *benignus*, vide, quæ sunt annotata ad Od. 17. huius libri, ad illum locum, *benigno cornu.* vbi complura ex hoc poeta, & aliis bonis scriptoribus collegimus exempla.

DEPROME] *deprome diota*, pro, prome de diota, Horatio vsitatiss. vt *deduxit corpore* epist. ad Loll. & Od. 1. lib. 3. *Decedit ærata triremi*, & similia de quibus alibi.

C QVADRIMVM] vinum commendat vetustas: non item cantilenas. Nam quo quæque recentior est, eo placet magis, inquit Pindarus. Hor. epist. ad Aug. lib. 2. *Si meliora dies, vt vina poemata reddit, &c.* Alcæus ἔγχει, κίρνα παλαιόν, id est, infunde, misce vinum vetus.

DIOTA] amphora duarum aurium, id est, duarum ansarum. aureis enim ὦτα nominant Græci. Est autem & amphora nomen Græcum. ἀμφορεὺς enim: & ἀμφιφορεὺς appellatur, & ita à Græcis Grammaticis explicatur, ac describitur, ἀγγεῖον κεραμεοῦν ἀμφοτέρωθεν φερόμενον, ὅ ἐστι δίωτον, id est, vas fictile, quod vtrinque portatur, id est, duas ansas habens. Latini hoc vas quadrantal appellant. quod octo & quadraginta sextarios capit: vt docet Festus.

D PERMITTE DIVIS] videtur hoc loco Deorum prouidentiam, & procurationem rerū humanarum probare: non item Satyr. v. lib. 1. *credat Iudæus Apella, Non ego. námque Deos didici securum agere æuum.* quem versum à Lucretio mutuatus est lib. 5. 6. vt ostendemus suo loco. Vult igitur hoc loco Horatius, dierum accessionem ad vitam superiorem, id est, vitæ longitudinem hominibus à fortuna donari.

SIMVL] id est, simulatque, vt annotauimus ad Od. iv.

STRAVERE VENTOS ÆQVORE FERVIDO DEPRŒLIANTEIS] id est, postquam ventos inter se decertanteis in m ti sedauerunt, domuerunt, compresserunt, ἐστόρεσαν, ἐκοίμισαν.

QVID

[illegible] SIT FVTVRVM CRAS, FVGE] [illegible] ait Od. 7. lib. 4. *Quis scit, an adiiciant hodiernæ tempora vitæ Crastina Dij superi?* Cùm igitur [illegible]nus nihil ad nos pertineat, neque in [illegible] potestate situs sit, stultum est, quid eo die [illegible], scire velle. sed hac de re vide quæ an[illegible]tauimus ad Oden illam septimam. Iam Ode [illegible]s libri XI. tota in hoc argumento occupa[illegible] est.

QVEM FORS DIERVM] id est, quemcumque: tmesis, vt Ode XVI. *Quem criminosis cumque voles modum Pones iambis*, & XXVII. *Quæ te cumque domat Venus, Non erubescendis adurit Ignibus.* & epist. lib. 1. *Quo me cumque rapit tempestas, &c.* & supra Od. [illegible] *Quo nos cumque feret melior fortuna parente.* & Satyr. V. lib. 2. *Qui testamentum tradet tibi cumque legendum.* Secutus sum autem hoc loco melio[illegible] codi[illegible] in his duos Vatic. Faern. Tornes. in quibus scriptum est fors, non sors. Iam verò fors idem, quod fortuna, quàm Græci interdum δαίμονα appellant. vide annot. ad Satyr. 1. lib. 1.

LVCRO APPONE] quicquis dies tibi ad vi[illegible] accesserit, cum tibi deputato esse in lucro vt loquitur [illegible]. sic M. Tullius epist. lib. 9. ad Pætũ: *quia de lucro prope iam quadriennium viuimus.*

SPERNE] aspernare, reiice.

DONEC VIRENTI CANITIES AB.] sic Od. III. lib. 2. Q. Dellio suadet, vt hilariter viuat, animo obsequatur, & voluptati operam det, *Dum res & ætas, & sororum Fila trium patiuntur atra.* & Od. XIII. epod. *dùmque virent genua, Et decet, obducta soluatur fronte senectus.* & Od. XI. lib. 2. *Cur nõ sub alta vel platano, vel hac Pinu iacentes sic temerè, & rosa Canos odorati capillos, Dum licet, Assyriáque nardo Potamus vncti?* & Theogn. Ἥβῃ τερπόμενος παίζε· δηρὸν γὰρ [illegible] γῆς ὀλέσας ψυχὴν κείσομαι [illegible], ἄφθογγος· λείψω δ' ἐρατὸν φάος ἠελίου. id est, *Pubertate fruens lude. nam multa iacebo Sæcula sub terra, mortuus, exanimis, Voce carens instar saxi. cum tela dies Aspicere, & solis lumina desiero.* Idẽ præcipiens omnibus mortalibus, vt, dum ætas integra est, iucunde viuant, suisque bonis vtantur, fruantur: hanc rationem subiungit, quia neque iterum pubescere, neque reuiuiscere Dij immortales quemquam mortalem sinunt. Verba autẽ illius hæc sunt: Ζωὸν δ' ἀνθρώποις [illegible] ὄφρα τις ἥβης Ἀγλαὸν ἄνθος ἔχων, καὶ φρεσὶν ἐσθλὰ νοῇ. Τῶν αὐτοῦ κτεάνων εὖ πασχέμεν· οὐ γὰρ ἀνηβᾶν Δὶς πέλεται πρὸς θεῶν, οὐδὲ [illegible] θανάτου θνητοῖς ἀνθρώποισι. Simile est hoc [illegible]: *Interea dum fata sinunt, iungamus amores. Iam veniet tenebris mors adoperta caput. Iam subrepet iners ætas, nec amare licebit Dicere nec cano blanditias capite.* sic [illegible]tus Bacchid. *Non tibi venit in mentem, amabo, si [illegible] viuas, tibi bene facias. Iam pol id quide esse haud perlongınquum [illegible] neque si hoc hodie amiseris, Post in morte id euent[illegible] vnquam.* Sic Lucret. lib. 3. *Hoc etiam faciunt, [illegible] re, tenentque Pocula sæpe homines, & inumbr[illegible] ora coronis Ex animo vt dicant: breuis est hic fructus ho[illegible] Iam fuerit, neque post vnquam reuocare licebit.* sic infrà Od. XII. lib. 4.

A *Nigrorúmque memor, dum licet, ignium, &c.* & Saty. VI. lib. 2. *Dum licet, in rebus iucundis viue beatus.*

CANITIES MOROSA] difficilis, & morosa senectus.

CAMPVS] Martius, vt sup. *cur apricum Oderint campum.*

SVB NOCTEM] vel paulò ante noctem, vel paulò pòst. Vtrúmque enim significat apud probatos auctores: sed illud frequentius. vt sup. od. proxima, *sub lacrymosa Troiæ Funera.* & Od. XVIII. lib. 2. *Tu secanda marmora Locas sub ipsum funus.* & Od. II. epod. *Lassi sub aduentum viri.* & Satyr. 1. libri 1. *Sub galli cantum consultor vbi ostia pulsat.* & epist. ad Quinctium lib. 1. *occultam febrem sub tempus edendi Dissimules.* & Satyr. VII. lib. 2. *iusserit ad se*

B *Mæcenas serum sub lumina prima venire.* & epist. II. lib. 2. *Sub noctem gelidam lignis calefactat aenum.* & Satyr. VIII. lib. 2. *an hic peccat, sub noctem qui per vnã Furtiua mutat strigilis?* & Virgilius Georgic. lib. 1. *Aut vbi sub lucem densa inter nubila sese Diuersi rumpent radij.* ibid. *sub ipsum Arcturum tenui sat erit suspendere sulco.* iterum Horatius Satyr. 1. lib. 2. *Irriguúmque mero sub noctem corpus habento.* Catull. de nuptiis Pelei & Thetidis: *Aurora exoriente vagi sub lumina solis.* apud M. Tull. valet paulò pòst, lib. 10. epist. ad Plancum. *sub litteras Lepidi statim recitatæ sunt tuæ.*

LENES SVSVRRI] quales edi solent ab amantibus, dum summissa voce vnà colloquuntur,

C ne ab aliis exaudiántur. nonnulli ad susurros rei venereæ referunt. sic Theocr. εἰδ. λε. Ὣς οἱ μὲν χλωροῖσιν ἰαινόμενοι μελέεσσιν Ἀλλήλοις ψιθύριζον, id est, sic illi viridibus membris se oblectantes inter se susurrabant.

COMPOSITA REPETANTVR HORA.] tempore constituto iterum atque iterum vsurpentur. T. Liuius dixit, ad compositam horam lib. 22. annalium: *Ad compositam cum in horam excitatis puerorum custodibus profectus, &c.*

NVNC ET LATENTIS PRODITOR] solet nonnumquam puella sese in angulum aliquem abdere, non quòd amantem aspernetur, sed vt partim eius amorem exerceat, atque exacuat: partim maiorem & sibi, & illi voluptatem pariat reperta. nam non ita diu quæsita, statim se

D ipsa risu prodit. idcircò hunc risum proditorem appellat, id est, indicem puellæ delitescentis. repetatur igitur, id est, iterum atque iterum vsurpetur talis risus, repetatur etiam pignus è puellæ lacertis dereptum, nempe armillæ, vel è digito, nempe annulus, è digito (inquam) non admodum pertinaci: quia sibi facilè patitur puella ab amante pignus eripi, neque sese præbet in eum nimis pugnacem, neque peruicacem. Profert hunc locum Seruius ad illud Virg. Palæm. *& se cupit ante videri.*]

DEREPTVM] sic legendum, non vt anteà, direptum. Est autem deripere de quouis loco rapere, sed maximè de superiore. Plautus in Menæchmis. *sed quis hic est, qui capillo me hinc de curru deripit?* & apud hunc poët. Od. XXVIII. lib. 3. *Parcis*

deripere horreo [illegible] *consulis amphoram.* & A apud Virgil. lib. 1. Æneid. *Tergora deripiunt costis.* & lib. 3. *tum littore funem Deripere, excussósque iubet laxare rudentes.* & apud eundem lib. 11. *Dereptumque ab equo dextra complectitur hostem.* & M. Tul. in ora. pro Sylla in princip. *Sed vt ille, iudices, quantū de mea auctoritate deripuisset, tantum se de huius præsidiis deminuturum sperauit, &c.* vbi in codicibus vulgatis corruptè legitur diripuisset, cùm diripere sit dilacerare, ac discerpere: deripere autem, de aliquo loco per vim mouere, & rapere, vt diximus. Idem lib. accus. 4. *Enna tu de manu Cereris victoriam deripere, & deam dea detrahere conatus es?* vbi vulgati codices habent *diripere.*

MALÈ PERTINACI] parum pertinaciter retinenti: malè alias pro valde, vt annotatum est B ad illum locum, *& male laxus in pede calceus hæret,* Satyr. III. lib. 1. quo loco tamen aduerbium malè cohærere debet cum verbo *hæret*, vt dicemus suo loco.

TVRNEBVS.

ACute) Propterea quòd crustę eius sunt acutæ vt in Epigrammate.

Dissolue frigus) Ex Alcæo, cuius est studiosus imitator Horatius, vt Lydiam, Thaliarchum nomina ex eo sumpta esse putem: quæ ad argumentum sui temporis accommodauit, personis parcens. πεπάγαισι δ' ὑδάτων ῥοαί, κάββαλλε τὸν χειμῶν' ἐπὶ μὲν τιθεὶς πῦρ. vt idem sit apud C Alcæum genus carminis.

Depræliantes) Ea forma dictum, qua depugnare: & nouatum.

Virenti) ab arboribus virentibus ductum. Sic Dúmque virent genua quod χλωρὸν γόνυ dixerat Homerus. *Male pertinaci*) non pertinaci vt *Gratia facundum sed male forte genus*, id est, non forte.

Exaduers. lib. 11. cap. 26. Cur obsecro Horatius gelu acutum vocauit in nono Carmine?

- gelúque
Flumina constiterint acuto. Equidem acutum dici reor Græco more pro acri & vehemēti. Grammatici enim Græci obseruant ὀξὺ significare plerunque magnum & vehemens. eodem modo D dixit Horatius, *Expediunt peracuta bella*, vt Græci ὀξὺν ἄρηα dicunt. lib. 4. Od. 4.

Ex lib. 11 cap. 28. Thaliarchum in Horatio aspiratè & anhelatè prima syllaba scribendum censeo, vt nomen proprium sit, in quo insit significatio magistri & domini conuiuij, qui & Symposiarchus vocabatur. Nam Thalia conuiuium etiam Græcis significat. At verò Diota [illegible] bi enim debet iota non ypsilo est amphora, ex eo nominata, quòd vtrinque ferri posset, cum vtrinque sit ansata. vnde ἀμφωτεὺς & ἀμφιφορεὺς à Græcis appellatur, & explicatur, ἀγγεῖα [illegible] ἀμφοτέρωθεν φερόμενον, ὅθεν διώτα.

IN MERCVRIVM
Od. 10.

MErcuri facūde nepos *Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formasti catus, & decoræ
More palæstræ:
*Te canam magni Iouis, & deorum
Nuntium, curuæq; lyræ parentem,
Callidum, quicquid placuit, iocoso
Condere furto.
Te, boues olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.
Quin & Atridas duce te superbos
Ilio diues Priamus relicto,
Thessalósque igneis, & iniqua Troiæ
Castra fefellit.
Tu pias lætis animas reponis
Sedibus: *virgáque leuem coërces
Aurea turbam, superis deorum
Gratus, & imis.

[MERCVRI FACVNDE] meritò *facunde.* Est enim orationis Deus, & hermes dicitur à Græcis ἀπὸ τῆς ἑρμηνείας, id est, ab elocutione, qua animi sensa, & cogitata eloquimur, atque interpretamur. Profert hunc locum Seruius ad illum locum Virgil. lib. 4. Æn. *Omnia Mercurio similis, vocémque, &c.*

NEPOS ATLANTIS] Maia Atlantis filia, Mercurij mater ex Ioue. vulgatissimū illud prætereo de Atlante cælum, totamque hanc mundi fabricam humeris sustinente. qua de re Homer. ὀδυσ. α. Ἄτλαντος θυγάτηρ ὀλοόφρονος, ὅς τε θαλάσσης Πάσης βένθεα οἶδεν, ἔχει δέ τε κίονας αὐτὸς Μακράς, αἳ γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχουσι. Plato in Phædone extremo eos reprehendit, qui alium Atlantem mente diuina robustiorem ac valentiorem, magisque immortalem se repertutos existimant. hæc Plato: ἀλλ' ἡγοῦνται τούτου ἄν ποτε Ἄτλαντα ἰσχυρότερον, καὶ ἀθανατώτερον, καὶ μᾶλλον ἅπαντα συνέχοντα ἐξευρεῖν. M. Tullius poëtarum fabulas, & famam secutus in oratione pro Sextio, Pisonem falsè insectans, dicit in eius oculo tantam inesse grauitatem, tantam frontis contractionem, vt illo supercilio resp. seu annus ille, quo consulatū gerebat, tanquam

tanquam Atlante cælum, niti videatur. Dionys. Halicarnass. Ῥωμαϊκ. ἀρχαιολ. α. Atlantē primum Arcadiæ Regem fuisse scribit. ᾤκει. δὲ (inquit) περὶ τὸ λεγόμενον καυκάσιον ὄρος. Iterū M. Tullius Tuscul. 5. ait Atlantem cælum sustinere ideò traditum esse, quod rerum cælestium diuina cognitio nomen eius ad errorem fabulæ traduci fec. Ad hunc locum pertinent hi Virgilij versus lib. 8. Æn. de Euandro, quos mihi indicauit vir doctiss. Germ. Valens. *Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia Cyllenæ gelido Conceptū vertice fudit: At Maiam (auditis si quicquam credimus) Atlas, Idem Atlas generat, cæli qui sidera torquet.*

Qvi feros cvltvs] M. Tullius lib. 1. de inuentione, & 1. de oratore ad Quinct. fratrem, scribit, nullā aliam vim, quàm sermonem, & eloquentiam potuisse dispersos homines vnum in locum congregare, atque à fera, agrestique vita ad hunc humanum cultum, ciuilemque viuendi morem deducere: aut iam constitutis ciuitatibus leges, iudicia, iura describere potuisse. Idē tamen in Sextiana, hominum à feritate ad iustitiam atq; mansuetudinem, traductionem, prudentię, consilioque paucorum assignat. Verùm cùm prudētia sine oratione in se ipsa versatur, vt idem scribit alibi, neque ad alios vim sui explicare possit: intelligēdum est, primorum illorum hominū consilium, cum sermone & facundia coniunctum perfecisse, vt feritas illa è vita hominum tolleretur. Cùm igitur oratione & eloquētia plurimùm exculta sit hominum vita, iisq; rebus maximè homines à feris differant, non immeritò Mercurio, qui propterea quòd in eo præcipua vis eloquentiæ fuerit, Deorum interpres esse fingitur, hunc mansuetiorem, & ciuiliorem vitæ cultum vult Horatius acceptum referri in epistola autem ad Pison. de arte poët. à poëtis & musicis hæc tanta beneficia ad homines vult esse profecta. Non absurdū fortasse fuerit huc ascribere quod mihi indicauit Germ. Valens, seniores Mercurios ita fingi à veteribus esse solitos, sine manibus & pedibus membris virilibus arrectis, cùm significarent, senes à ceteris muneribus, quæ corpore obeuntur, immuneis, eloquentia & prudentia, & cōsilio reip. prodesse, & ciuitatis commoda amplificare debere. Refert Plutarch. lib. εἰ δεῖ πρεσβυτέρῳ πολιτεύεσθαι. Verba Plutarchi sunt hæc in extr. si quis fortè desideret. Διὸ καὶ τοὺς ἑρμᾶς τοὺς πρεσβυτέρους, ἄχειρας μὲν καὶ ἄποδας, ἐντεταμένους δὲ τοῖς μορίοις δημιουργοῦσιν, αἰνιττόμενοι τῶν γερόντων ἐλάχιστα δεῖσθαι διὰ τοῦ σώματος ἐνεργουμένων, ἐὰν τὸν λόγον ἐνεργὸν ὡς προσήκει καὶ γόνιμον ἔχωσι.

Feros cvltvs] viuendi morem ferum, immanem, nullàque humanitate politum.

Voce formasti] oratione & eloquentia, vnde λόγιος dictus: seu (si quis malit) musica conformauisti, atque expoliuisti. sic vtitur hoc verbo lib. 3. Od. xxii. *Et teneram nimis Mentis asperioribus Formanda studiis.* & in epist. ad Pison. *Format enim natura prius nos intus ad omnem Fortunarum*

A *habitum, iuuat, aut impellit ad iram, &c.* & ibidem, *Vnde parentur opes, quid alat, formétque poëta.* & epi. ad August. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.* Satyr. iiii. lib. 1. *sic me Formabat puerum dictis.* pro eodem vsurpatur verbum fingere: vt Od. 6. lib. 3. *Et fingitur artubus Iam nunc, & incestos amores De tenero meditatur vngui.*

Catvs] id est, sollers, callidus, cōsideratus, acutus. quo nomine Ælius Sextus appellatus est, vt declarat versus Ennij, qui extat apud M. Tull. lib. 1. Tuscul. *Egregie cordatus homo Catus Ælius Sextus.* Idem de legib. 1. *Quis igitur prudentem, & (vt ita dicam) catum non ex ipsius habitu, sed ex aliqua vi externa iudicet?* Vtitur & noster Horat. Od. xii.
B lib. 3. *Catus idem per apertum fugientes Agitato grege ceruos iaculari.* & lib. 2. epist. ad Iul. Florum. *Post hac ille catus, quantumuis rusticus, ibit, &c.* Plaut. Mostell. *Hercle mihi cauendum est: nimis orator cluet catus.* idem in Menæchmis, *sic dicet dari facere verba custodi catæ.* Terent. Andria, *Nescio quis senex modo venit: ellum: confidēs, catus.* Ennius: *Iam cata signa feræ sonitum dare voce parabant.* quem versum producit Varro lib. 6. de lingua Latina, & interpretatur cata, acuta, aitque verbum esse Sabinum: eò Catum Ælium Sextum esse nominatum: non (vt aiunt) sapientem, sed acutum: & cata dicta, accipienda pro acutis.

Et decore More palæstræ.] feram, & agrestem hominum vitam expoliuisti non voce solùm, & oratione: verùm etiam palæstra, eáque decora, venusta, & artificiosa. itaque
C ἀγώνιος etiam dicitur.

Deorvm nvntivm] expressit Homericum epithetum διάκτορον, seu διάκτορα, & κήρυκα. nuntius autem hoc loco significat eum, qui nuntiat. sic Od. 7. lib. 3. *Atqui sollicitæ nuntius hospitæ Suspirare Chloen, &c.* & Od. 3. lib. 4. *Karthagini iam non ego nuntios Mittam superbos.* quanquā potest dici illo loco pro rebus, quæ nuntiantur, poni. Cicero in orat. pro Murena, *repente eo accedat ipse nuntius suæ calamitatis.* Idem in Vatinium. *adeo ne tibi misera & prostrata resp. visa est, vt non nuntios pacis ac belli, non curatores, non interpretes, non bellici consilij auctores, non ministros muneris prouincialis senatus more maiorum deligere posset?* Lucret. lib. 4. *Refrigescit enim cunctando plaga per auras Nec calida ad frustra de-*
D *currit nuntia rerum.* sic enim legendum, non decurrunt. nuntia autem nomen est tanquā adiectiuū, vt grammatici appellāt, quemadmodum in duobus subsequentibus exemplis ex eod. auctore, eod. lib. *Conueniunt simulacra foris e corpore quoque, Nuntia præclari vultus, pulchrique coloris: Quis ciet irritans loca turgida semine multo. Nuntia præclari vultus*, id est, quæ nuntiant & perferunt vultum præclarum. Idem lib. 6. *Nec de corpore quæ sancto simulacra feruntur, In mentes hominum diuinæ nuntia formæ, Suscipere hæc animi tranquilla pace valebis.* falluntur igitur, qui ex his locis, & ex Tibulli versibus, quos mox proferam, ostendere conantur, nūtium in neutro genere vsurpatum esse pro re, quæ nuntiatur. sic Tibull. eleg. 2. lib. 3: *Euentura precor:*

viden vt felicibus extis Significet placidos nuntia fibra Deos? Idem eleg. IIII. lib. 3. *Dius vera monent ventura nuntia sortis: Vera monent Tusci exta probata viris.* quorum verborum ordo est, exta nuntia sortis futuræ vera monent. sic Virgil. lib. 4. Æn. de fama. *Tam ficti, prauique tenax, quàm nuntia veri.* Idē 6. *Infelix Dido: verus mihi nuntius ergo Venerat extinctam.* quamquam in hoc postremo exemplo nuntius accipi potest pro re nuntiata. Propert. eleg. IIII. lib. 3. *Omnis enim debet sine vano nuntius esse, Maiorémque metu debet habere fidem.* Vsurpatur præterea pro re nuntiata in eodem genere, non in neutro: cuius rei extant exempla similiter apud probatos linguæ Latinæ auctores. Virgil. Æn. IX. *Turbantique viros perfertur nuntius, hostem Feruere cæde noua.* Cæsar lib. 1. de bello ciuili: *Multi ex Italia ad Cn. Pompeium proficiscebantur, alij vt principes talem nuntium attulisse, alij ne euentum belli exspectasse, aut ex omnibus nouissimi venisse viderentur.* M. Tull. pro Corn. Balbo. *nolite per deos immortales, iudices, hunc illi acerbum nuntium velle deferri.* Idem ad Att. lib. 3. *Me & tuæ litteræ, & quidam boni nuntij, non optimis tamen auctoribus, & exspectatio vestrarum litterarum, & quod tibi ita placuerat, adhuc Thessalonicæ tenebant.* ibid. de Q. Fratre: *nuntij nobis tristes, nec varij venerant.* & Catull. ad Veranium. *Venisti? ô mihi nuntij beati.* Idem de Attio. *Cum subito affertur nuntius horribilis.*

CALLIDVM, QVICQVID PLACVIT, IOCOSO CONDERE] callidum condere. genus est loquendi à Græcis sumtum: de quo dicemus ad Oden oct. lib. 4. de huiusmodi autem Mercurij ingenio hæc tradunt Græci. Iupiter Maiæ vnius Atlantidum amore captus Iunone insciente cum illa concubuit. ea hoc concubitu grauida facta, Mercurium in Cyllene Arcadiæ monte peperit, incredibili furandi studio deditum, non aliam (vt aiunt illi) ob causam, quàm quòd Iupiter concubitum illum vxori suæ furatus sit: quasi verò omnes Iouis amores, & concubitus non sint furtiui, & clandestini. Verùm, vt redeam ad Græcorum fabulas, eo ingenio natus Mercurius, & (quod hîc ei laudi ascribit Horatius) boues Apollinis furto auertit, eidémq; malum minanti etiam arcum subduxit, & cùm Maia mater cum sororibus suis lauaret, omniu vestes clàm sustulit, ita vt illæ nudæ relictæ, quò se verterent, non haberent. sed Homeri & Pindari interpretes tradunt, Mercurium pro bobus Apollini subreptis lyram ei reposuisse. Itaque χέλυν chelin, dictam esse λύραν, quasi λῦσαι, quòd ea se redemerit. Iccirco Horatius Od. XXI. huius libri Apollinis humerum fraterna lyra insignem dicit. Mercurius enim & Apollo fratres sunt ὁμοπάτριοι.

VIDVVS PHARETRA RISIT APOLLO] id est, dum te voce territat, tibique malum minatur Apollo, nisi boues redderes: sentit continuò te sibi pharetram quoque furtim ademisse. Quibus rebus cognitis, ridendum sibi, non te grauiore aliqua pœna dignum esse existimauit.

[Hanc fabulam sic depingit Philostratus εἰκόνων lib. 1. Ἐτ' αὐτῶν ἀντιλεγόντων ἀλλήλοις, ὁ Ἑρμῆς ἵσαται κατόπιν τοῦ Ἀπόλλωνος: καὶ κούφως ἐπιπηδήσας τοῖς μεταφρένοις, ἀψοφητὶ λύει τὰ τόξα, καὶ συλῶν μὲν διέλαθεν: οὐ μὴν ἠγνοήθη σεσυληκώς. Ἐνταῦθα ἡ σοφία τοῦ ζωγράφου. διαχεῖ γὰρ τὸν Ἀπόλλωνα, καὶ ποιεῖ χαίροντα. μεμέτρηται δὲ ὁ γέλως, οἷος ἐφιζάνειν τῷ προσώπῳ θυμὸν ἐκνικώσης ἡδονῆς. id est, Cùm adhuc inter se verbis concertarent Maia & Apollo, qui apud eam questus erat, Mercurium boues eas, quibus maximè delectabatur, sibi per dolum amouisse, atque abegisse, & in speluncam quandam deiecisse: Mercurius stans à tergo Apollinis, cùm admodum leuiter in eius humeros insiluisset, sine vllo strepitu arcum & pharetram solutam ei ita ademit, vt ille non animaduerteret, neque sentiret: neque tamen postea dubitauit Apollo, quin ille arcum sibi & pharetram sustulisset. Atq. hîc elucet pictoris artificium. Risu enim diffundit Apollinem, eúmque efficit gaudentem. moderatus autem risus est, & eiusmodi duntaxat, vt eius vestigia in vultu insideant, iracundiam voluptate superante.]

VIDVVS PHARETRA] spoliatus pharetra hoc nomine vtitur M. Tullius in iis, quæ de Æschylo vertit. II. Tuscul. *sic me ipse viduus pestes excipio anxias.* Virg. in Ciri. *Cogor adire lacus viduos a lumine Phœbi.* Immeritò autem reprehendit hîc Horatium Seruius, qui si minus propriè locutu, ad illum Virgil. versum. 8. Æn. *multis viduasset ciuibus vrbem*, his verbis: Propriè *viduasset* quia vrbs est generis fœminei. Horatius autem abusiuè, & satis incongruè in masculino posuit, cùm dixit, *viduus pharetra.* Sed responderim Seruio, nō esse verum viduare locum habere tātùm in fœminis. Nam viduare, est priuare, spoliare, aut separare, & disiungere. Itaque idem Horatius iterum dixit Ode 9. lib. 2. *Et foliis viduantur orni.*

QVIN ET ATRIDAS] hæc sunt petita ex ἰλιάδ. ω. vbi Homerus Mercurium inducit adolescentis nunc primùm pubescentis induta persona, Priamo sese ducem præbentem, ad Achillis naueis per media Græcorum castra eunti. & Hectoris corpus sepeliendi causa ab Achille redimere cogitanti.

THESSALOSQVE IGNEIS.] vigilias Thessalicas, quæ agebantur in castris, & nauibus Achillis.

INIQVA] inimica, infesta. Quòd autem quidam libri manuscr. habent *inimica*, id natum est ex glossa.

FEFELLIT] ἔλαθε, id est, latuit: quod perinde est, ac si diceret, ita per media Græcorū castra ad Achillis naueis peruênit, vt à nemine cognitus, ac ne visus quidē fuerit. atque eo ipso verbo vtitur Homerus: apud quem sic Achilles, Καὶ δὲ σε γινώσκω Πρίαμε φρεσὶν, οὐδὲ με λήθεις, Ὅττι θεῶν τις ἦγε θοὰς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν. οὐ γὰρ κε τλαίη βροτὸς ἐλθέμεν, οὐδὲ μάλ' ἡβῶν Ἐς στρατόν· οὐδὲ γὰρ ἂν φυλάκους λάθοι, οὐδέ κ' ὀχῆας Ῥεῖα μετοχλίσσει

τοχλιοτε [illegible] [illegible]st, Et te animo co[illegible]o, P[illegible]iame, n[illegible]q[illegible] [illegible]ll[illegible], te à deorum [illegible] ad [illegible] Græc[illegible] n[illegible]s dedu[illegible] [illegible] No[illegible] m aulit qu[illegible] m mortal[illegible], [illegible] vah [illegible] quiden[illegible] ex [illegible]tum Græcorum. [illegible] custo[illegible] l[illegible]re posse, neque repagula & [illegible] [illegible] n[illegible]trarum facile conuell[illegible], a[illegible] [illegible] Sed verbum fallen[illegible] apud Hora[illegible]ium pro Græco λανθάνειν, quod est latere, v[illegible]urpari, id exempli[illegible] ostendere [illegible]. [illegible]d. xi. lib. 3. *& scelestas Falle sorores.* & Od. xiiii. [illegible]. *Spartacum si qua potuit vagantem Fallere testa.* & Od. xvi. *&* [illegible] *egetis certa fides mea Fulgentem imperio fertilis Africæ Fallit sorte beatior.* quem locum suo loco explicabo. & Od. iii. lib. 4. *quos opimus Fallere & effugere est triumphus.* e[illegible]ist. ad Loll. lib. 1. *An* [illegible] *ecretum iter, & fallentis semi a vita.* & epist. ad Q[illegible]um, *Sit spes fallendi, miscebis sacra profanis.* ibid. *Da mihi fallere, da iustum, sanctúmque videri.* & epist. ad Scæuam. *Nec vixit male, qui natus, moriénsque fefellit.* Idem epist. ad Iulium Florum lib. 2. *Dum mea delectent mala me, vel denique fallãt.* epist. a[illegible] Pi[illegible]n. de arte poetica. *Numquam te fallant animi sub vulpe latentes.* & Od. xv. epod. *Nec te Pythagoræ fallant arcana renati.* & Od. iii. eiusd. lib. *Num viperinus his cruor Incoctus herbis me fefellit?* Vsurpant pro eodem & alij scriptores, vt Lucret. libr. 4. *Nec Veneres nostras hoc fallit.* Idem lib. 5. *Et si fallit enim Diuum genus, humanumque, Perpetuo tamen id fore clàm diffidere debet.* Et Virgil. lib. 4. Æneid. *Nec me adeo fallit veritam te mœnia nostra Suspectas habuisse domos Karthaginis altæ.* Terent. Heautont. *num me fefellit hoste id struere?* Cicer. pro Flacco: *multa nos f[illegible]ellerunt.* Idem lib. 9. epist. ad Attic. *etiam illum ipsum, quem sequimur, multa fefellerunt.* Tit. Liuius li[illegible]. 3. *non fefellit Achæos, quo spectasset tam benigna pollicitatio,* piget ex aliis exempla colligere.

Tv pias lætis animas] iccircò πομπαῖος, & ψυχοπομπὸς dicitur à Græcis.

Virgáqve levem] videtur exprimere voluisse Græcam vocem χρυσόῤῥαπις. sic enim dictus est à Græcis Mercurius, ab aurea virga, quam tenet, vt diximus ad Odam xxi. huius libri. de hac virga sic Homer. ἰλιάδ. ω. Εἵλετο δὲ ῥάβδον, τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει, ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει. quem Virgil. imitatus est libr. 4. Æneid. *Tum virgam capit, hac animas ille euocat Orco, &c.* ὀδυσ. ω. autem hac eadem virga animas deducit ad inferos. Τῇ ῥ' ἄγε κινήσας, αἱ δὲ τρίζουσαι ἕποντο. & ibid. Ἀγχίμολον δέ σφ' ἦλθε διάκτορος Ἀργειφόντης Ψυχὰς μνηστήρων κατάγων Ὀδυσσῆι δαμέντων. vnde ψυχοπομπὸς à Græcis appellatus est. vt paulò antè dixi. huc pertinet illud Od. 24. eiusd. lib. *Non vanæ redeat sanguis imagini, Quam virga semel horrida Nigro compulerit Mercurius gregi.* hanc Virgam κηρύκειον [illegible]t Græci. Latini caduceum, seu caruceum [illegible], vt docti quidam malunt.

Svperi[illegible] de[illegible]rvm gratvs et imis] id est, Diis & sup[illegible] & inferis gratus. notum prouerbium κοινὸς Ἑρμῆς, communis Mercu-

A rius: quamquam huius prouerbij vsus etiam ad aliud pertinet. sciendum autem, hoc genus loquendi olere hellenismum: vocántque grammatici patrium casum diuisionis. Deorum alij superi, alij inferi. Isocrat. τὰ χαλὰ τῶν ζώων. sic Plin. *nigra ouium.*

TVRNEBVS.

V*Oce formasti,*) præest enim Mercurius eloquentiæ & gymnasiis, colebatúrque cognomento λόγιος ab eloquentia, & à palæstra & certaminibus ἀγώνιος. *Nuncium*) quem κήρυκα poëtæ Græci vocant. Dicitur etiam eodem modo
B Deorum interpres: Virgilius. *Nunc etiam interpres diuum Ioue missus ab alto. Curuæque lyræ*) Ex testudine mortua lyrã fecit Mercurius. Homerus in hymnis auctor. *Te boues olim*) Homerus in Hymno Mercurij. *Quin & atridas*) locus est apud Homerum vltimo libro Iliad. *Aurea virga*) ideo χρυσόῤῥαπις vocatur ab aurea virga. Est autem caduceum quod κηρύκειον dicunt Græci.

Ex aduers. lib. 11. cap. 28. Ait Horatius.

Voce formasti catus, & decora
More Palæstræ. de Mercurio, ad eius officia id referens, vnde & cognomina apud Græcos inuenit, voum, vt λόγιος ab eloquentia dicatur, quia orationi præest: alterum ἀγώνιος à certaminibus, quòd palæstræ præsit & gymnasiis. Idem erat &
C nuncius deorum: vnde κήρυξ & διάκτωρ vocatur: Etiam ab aurea virga χρυσόῤῥαπις, quæ quidem prætermittere nolui.

AD LEVCONOEN.

Od. ·II.

ARGVMENTVM.

Indulgendum voluptati, omissa futurorum cura.

*T*Vne quæsieris scire, (nefas) quem mihi, quem tibi
D
*Finem Dij dederint, Leuconoë: nec * Babylonios*
*Tentaris numeros, * vt melius, quicquid erit, pati:*
Seu plureis hiemes, seu tribuit Iupiter vltimam:
Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare
*Tyrrhenum. sapias: * vina liques: & spatio breui*

Spem longam reseces. dum loquimur, fugerit inuida
Ætas. carpe diem, quàm minimùm credula postero.

TV NE QVÆSIERIS SCIRE, (NEFAS.] omnes, qui in hunc poëtam scripserunt commentarios, coniunctè legunt, scire nefas: vt Ode xvi. lib. epod. *nefas videre*: & ita, nefas erit hoc loco idem, quod Græci dicunt ἀδύνατον. vt Ode xxiiii. *Durum, sed leuius fit patientia, Quicquid corrigere est nefas.* quo modo etiam à M. Tull. vsurpatur in Timæo. *Atque illum quidem quasi parentem huius vniuersitatis inuenire difficile, & cum iam inueneris, indicare in vulgus, nefas.* Platonis verba, quæ interpretatur eo loco M. Tullius, sunt hæc: τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντὸς εὑρεῖν τε ἔργον καὶ εὑρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν. eadem ratione videtur Od. IIII. lib. 4. fas pro eo, quod δυνατὸν dicunt illi, posuisse. *Nec scire fas est omnia.* quamuis sciam aliter accipi posse, vt dicemus suo loco. sic ergo hic locus explicandus est, si hoc modo distinguamus, scire nefas. sed quid vetat, quo minus ita legamus? *Tu ne quæsieris scire (nefas) quem mihi, &c.* vt hoc, scire, cum verbo *quæsieris* coniungatur, & *nefas*, separatim legatur. Nam nemo, opinor, negabit, æquè Latinè dici posse, quæro scire, vt quæro doceri: quo vsus est Virgil. lib. 6. Æneid. *ne quære doceri. Quam pœnam, aut quæ forma viros, fortunàve mersit.* & M. Tull. lib. 3. de finib. *Egóne, quæris (inquit) scire, quid sentiam?* & hic idem Horat. Ode xxvi. lib. 3. *speculaque quæro Vascere tegere* & epistola prima ad Mæcen. lib. 1. *quæris Mæcenas iterum antiquo me includere ludo.* & Ode I. lib. 4. *Si torrere iecur quæris idoneum* & Ode xxiiii. lib. 3 *Si quæret pater vrbium Subscribi statuis.* & Ode xvi. huius libri. *nunc ego mitibus Mutare quæro tristia* Iam quòd ad genus carminis attinet, tale est illud Alcæi, apud Athen. lib. 10. Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. & Catull. *Alphene immemor, atque vnanimis false sodalibus.* Extat autem similis sententia Od. xxix. lib. 3. *Prudens futuri temporis exitum Caliginosa nocte premit Deus, &c.*

NEC BABYLONIOS TENT. NVM.] M. Tullius de Babyloniis lib. de diuin. 1. quadam scribit, quæ videntur ad hunc locum pertinere, his verbis. *Nam quod aiunt quadraginta, & septuaginta millia annorum in periclitandis, experiendisque pueris, quicunque essent nati, Babylonios posuisse, falluntur, &c.* eadémque reperiuntur libr. 1. *Contemnamus etiam (inquit) Babylonios, qui ex Caucaso cœli signa seruantes, numeris, & motibus stellarum cursus persequuntur, &c.* huc pertinent hi Lucretij versus ex lib. 5. *Vt Babylonica Chaldæam doctrina refutans, Astrologorum artem contrà conuincere tendit.*

VT MELIVS QVICQVID ERIT] merus est hellenismus ὡς vel ὡς τῶν το αι μὲ σύμφορον λῷον φέρειν, id est, vt fortius, vt melius

A quicquid accidet, feras. neque verò quicquam sub vitiendum est. sic enim loquuntur Græci, ὡς φέρειν, id est, vt pati. & ita Linacer & Erasmus. At Muretus legit cum interrogatione. Vt melius quicquid erit pati? id est quam melius est pati, quicquid euenerit? quàm explicationem non improbo. puto tamen sic potiùs posse explicari, nec Babylonios tentaris numeros ὡς βέλτιον ὂν, id est, tanquam melius quiddam sit, pati quicquid acciderit, quàm futura præscire velle. solet enim ita loqui Horat. vt Satyr. vi. lib. 2. *Et leporum auulsos vt multo suauius, armos.* Atque hanc explicationem cùm hic legisset Adrian. Turnebus, probatam in Aduersaria sua retulit.

B SIV PLVREIS HIEMES] videtur *hiemis* nomen hoc loco non simpliciter, nec vno modo poni, sed duobus. Nam hiemem, nisi fallor, hic intelligere debemus anni tempus, id est, brumã: vt pars anni totum annum significet: & plureis hiemes, plureis annos: vt Ode xv. huius lib. *post certas hiemes vret Achaicus Ignis Iliacas domos.* sic Virgil. in Tityr. *Post aliquot mea regna videns mirabor aristas.* sed quæ sequuntur deinceps, seruata eadem significatione constare non possunt. Nam hæc verba. *Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare*, proculdubio ita intelligi non possunt, vt dicamus annum, qui nunc debilitat, &c. sed hiemẽ, id est, χειμῶνα vndam, fluctum, tempestatem, quibus mare debilitatur, ac frangitur saxis oppo-

C sitis. vt apud Pindar. Isthm. od. 7. Ἀλλά μοι γαιάοχος εὔδιαν ὄπασεν ἐκ χειμῶνος id est, Sed nunc mihi Neptunus tranquillitatem obtulit ex tempestate, & hieme. Ad hunc locum pertinent illa Ciceronis, quæ sunt in epistol. ad Pætum lib. 9. *Quam existimo leuis est omnia ab animo firmo & graui tanquam fluctum a saxo frangi oportere.* Sic Lucretius littus fluctifragum dixit lib. 1. propterea quòd fluctus ad littus illisi, ab eo franguntur, & debilitantur.

SAPIAS, VINA LIQVES] id est, fac sapias, fac vina liques. vult sapientis esse in rebus serius, ac seueris nõ multùm temporis ponere: in vino, epulis, & voluptatibus maximam vitæ partem consumere, vt sup. *sic tu sapiens finire memento, Tristitiam, vitaq; labores.* Priscianus lib. 18. hunc

D locum prodocit, & *sapias* vult hic positum pro, *si sapias.* potest tamen ita explicari, vt ego paulo antè ostendi. *vina liquare* autem positum pro, vina promere, & fundere, potare: vel referendum ad veterum delicias, qui saccculis, & colis vinariis vina percolabant, & liquabant, vt essent liquidiora. quam explicationem probat Muretus.

ET SPATIO BREVI, &c.] quantò breuius est nostræ vitæ spatium, tantò minùs longæ nostræ spes esse debent. Sunt autẽ eius spes longæ, exempli causa, qui iucundè viuendi cõsilium in annum decimum differat, cùm sit fortasse postridiè, imò verò eo ipso die moriturus. quod vetat epist. ad Pollatium lib. 1. *Tu quamcunque Deus tibi fortunauerit horam, Grata sume manu, nec dulcia differ*

dixit ... simile est huic loco 11, qui est sup. A Od. 1111. *O beate sexti, Vita summa breuis spem nos vetat incohare longam.*

DVM LOQVIMVR, FVGERIT] Suadet item Theognis, vt animum conuiuiis & epulis oblectemus, quia pubertas celeriter, & cogitationis in motem, præterteat, equorum cursum, ac celeritatem superans. Ἡμεῖς δ' ἐν θαλίῃσι φίλον ἦτορ τερπώμεθα θυμόν, Ὄφρ' ἔτι τερπωλῆς ἔργ' ἐρατεινὰ φέρῃ. Αἶψα γὰρ, ὥστε νόημα, παρέρχεται ἀγλαὸς ἥβη, Οὐδ' ἵππων ὁρμὴ γίνεται ὠκυτέρη.

CARPE DIEM] tralatio aptissima vel à fructibus, & floribus carpedis, vel à lanificio. Quemadmodum igitur ij, qui vel flores, vel lanam carpunt, paulatim carpunt: sic debent homines hodiernæ vitæ munere ac beneficio vti frui, non spe & cogitatione quidem multos annos præcipere, occasionem autem, & facultatem iucundè viuendi oblatam negligere ac prætermittere, aut in longum tempus differre. Iubet autem mihi huius verbi vsum aliquot maximè huius poetæ, secundo loco aliorum exemplis ostendere. Od. XXVII. lib. 3. *meliúsne fluctus ire per longos fuit, an recentes Carpere flores?* & ibid. *nisi herile mauis Carpere pensum.* Od. IX. lib. 4. *Tot've tuos patiar labores Impunè Lolli carpere liuidas Obliuiones.* Satyr. VI. lib. 2. *Carpe viam (mihi crede) comes.* Satyr. V. libr. 1. *Inde Rubos fessi peruenimus, vt pote longum Carpentes iter.* Od. II. libr. 4. *ego apis Matinæ More, modóque Grata carpentis thyma, &c.* Plautus in Menæchm. *Inter ancillas sedere iubeas, lanam carpere.* Catull. ad Manl. *Illa mihi sedes, illic mihi carpitur ætas*, id est, sensim senesco. Virgil. Georgic. IIII. *tenuémque magis, magis aera carpunt*, id est, paulatim hauriũt. Idem IIII. Æneid. *Solane perpetua mærens carpere iuuenta?* id est paulatim senesces, minuêris, tabesces, liquesces? Georg. III. *Iniusto sub fasce viam cùm carpit.* Idem ibidem *& acris Carpere prata fuga, Fluuiósque innare recentes.* M. Tullius pro Cluentio: *Vt non animaduertat in omnes, sed carpat, vt velis, & paucos ex multis ad ignominiam sortiare?* carpere agmen apud Iulium Cæs. lib. lib. 1. de bello ciuili. *Relinquebatur Cæsari nihil, nisi vti agmen aduersariorum malè haberet, & carperet.* & ita Liuius multis locis.

QVAM MINIMVM CRED. POST.] quàm maximè diffidens diei, seu tempori futuro.

TVRNEBVS.

S*Cire nefas*) id est, quod sciri non potest. vt *Quicquid corrigere est nefas.* pro quicquid corrigi non potest. *Vt melius quicquid*) Oratio Græca est. ὡς κρεῖττον ὅ,τι τὸ συμβησόμενον φέρειν. Ergo *vt melius*, absolutè dicitur, pro, vt existente, vt ita dicam, meliore. *Vina liques*) Vina sacco colata liquidiora reddebantur veteribus, & minùs nocentia, id est, quod liquare dicit. Videri tamen potest dixisse iocosè, pro potare, quod collo nostro colari videatur. vt colare cibos dixit Seneca.

Ex aduers. lib. II. cap. 28. Leuconoes nomen Græcum est à mentis candore: quamquam candidam mentem Græci pro mala interdum dicunt. Nam Hesychius λευκῶν φραπίδων explicat, κακῶν φρενῶν. nisi sit sit potius κακῶν φρενῶν legendum, vt reor. Illud autem — *vt melius, quicquid erit, pati*, est. ὡς κρεῖττον οἱ πᾶν τὸ ἐσόμενον φέρειν. Illud enim participium ὢν nequeunt exprimere Latini, & plerumque in eorum oratione desideratur: vt — *& spatio breui Spem longam reseces*, id est, cùm vitæ spatium sit breue βραχέος ὄντος τοῦ δρόμου τοῦ βιώματος. id est, cùm breue sit curriculum vitæ. Est B igitur *vt melius* absolutè dictum, pro vt meliore, vt ita dicam, existente.

Ex aduers. lib. 6. cap. 14. Fluctifragum littus dicitur, propterea quòd littora fluctum sibi illisum frangunt: vt apud Horatium, *Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare*, ἀκτὴ quoque Græcis à frangendo dicitur littus.

Ex lib. II. cap. 28. *Vina*, inquit, *liques*, id ex antecedente consequens significat, id est, vinum bibas & tibi indulgeas: Ex antiquorum consuetudine, qui vinum vt defæcarent & liquidius redderent, minúsque nocens fractis velut viribus antequam biberent colo transmittebant. Tertullianus, *Conquisito altilium enormem saginam, defæcato senectutem vini.* C

AD AVGVSTVM
Od. 12.

ARGVMENTVM.

Diis, heroibus, virísque aliquot claris laudatis, postremò commendat Augustum.

*Q*Vem virum, aut heroa lyra, vel acri
Tibia, sumes celebrare Clio?
Quem deum? cuius recinet iocosa Nomen imago, D
Aut in vmbrosis Heliconis oris,
Aut super Pindo, gelidóve in Hæmo?
Vnde vocalem temerè insecutæ Orphea syluæ,
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapsus, celereísque ventos,
Blandum & auritas fidibus canoris Ducere quercus.
Quid prius dicam solitis parentis
Laudibus: qui res hominum, ac deorum:

Qui mare, & terras, variísque mundum A
*Temperat * horis?*
Vnde nil maius generatur ipso:
Nec viget quicquã simile, aut secũdum:
** Proximos illi tamen occupauit*
Pallas honores.
Prælijs audax neque te silebo
*Liber & saeuis inimica * virgo*
Belluis: nec te metuende certa
Phœbe sagitta.
*Dicam & Alciden, * puerósque Ledæ*
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem: quorum simul alba nautis
Stella refulsit:
** Defluit saxis agitatus humor:*
Concidunt venti, fugiúntque nubes:
Et minax (quod sic voluere) ponto
Vnda recumbit.
Romulum post hos prius: an quietum
*Pompili regnum memorem, an * superbos*
Tarquini fasceis, dubito, an Catonis
Nobile letum.
Regulum, & Scauros, animæque magnæ
Prodigum Paullum, superante Pœno,
Gratus insigni referam camœna,
Fabriciúmque:
Hunc, & incomtis Curium capillis
Vtilem bello tulit, & Camillum
*Saeua paupertas, & auitus * apto*
Cum Lare fundus.
Crescit, occulto velut arbor æuo,
Fama Marcelli: micat inter omneis
Julium sidus, velut inter igneis
Luna minores.
Gentis humanæ pater, atque custos
Orte Saturno, tibi cura magni
*Cæsaris fatis data: tu * secundo*
Cæsare regnes.
Ille, seu Parthos Latio imminenteis
Egerit iusto domitos triumpho:
Siue subiectos Orientis oræ
Seras, & Indos:
** Te minor latum reget æquus orbem:*
Tu grauis curru quaties Olympum
Tu parum castis inimica mittes
Fulmina lucis.

QVEM VIRVM, AVT HEROA] videntur hæc ex Pindaro expressa ὠδ. β. ὀλυμπ. Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι, τίνα θεὸν, τίν' ἥρωα, τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν; quod quidem & Muretus nuper, & alij iam pridem annotarunt. Iam quòd vel lyra, vel tibia vult homines, aut heroas laudari posse, Pind. item vtramque complectitur ὠδ. δ. ἰσθμ. Κλέονται δ' ἔν τε φορμίγγεσσιν, ἐν αὐλῶν τε παμφώνοις ὁμοκλαῖς μυρίον χρόνον.

B ACRI] sonora, acriorem sonitum edente, quàm lyra.

SVMES CELEBRARE] id est, suscipies celebrandum, vel vt celebres: quo de genere dicemus ad Od. xxiii. huius lib. *sumes* autem multo plures habent libri veteres, quàm *sumis*.

CVIVS RECINET IOCOSA, &c.] imago vocis & cantionis tuæ. *sumes*, & *recinet* excudendum curaui, secutus cod. Vrs. & Tornes. Est autem ἠχὼ (vt Arist. scribit in problem. τμημ. ιθ.) ἀφὴ φωνῆς τῆς πατῆς ληγούσης. id est, echo tactio est nouissimæ, seu postremæ vocis desinentis. Virgil. Georg. 4. *aut vbi concaua pulsu Saxa sonant, vocisque offensa resultat imago.* poëta noster Od. x. huius lib. *vt iocosa Redderet laudes tibi Vaticani Montis ima-*
C *go.* De ratione Echus seu Echonis lege pulcherrimos Lucretij versus libr. 4. &, si vacas, quæ in eos annotauimus.

AVT IN VMBROSIS HELICÔNIS] de Helicône sic Strabo lib. 9. ὁ δ' Ἑλικὼν συνεχὴς ἐστὶ τῇ Φωκίδι ἐκ τῶν πρὸς Ἄρκτον αὐτῆς μερῶν, id est, Helicon Phocidi est continens, seu continuus, quibus ex partibus Septentrionem spectat. commemorat Horat. & in epistol. ad Pison. *Excludit sanos Helicone poëtas Democritus.* & in epistol. ad Augustum libr. 2. *Vt studio maiore petant Helicona virentem.*

PINDO] Pindus, mons Arcadiæ, & fluuius. Alij autem volunt, Perrhebææ montem esse mari propinquum: Interpres Theocriti Thessaliæ
D fluuium, sed hoc loco montis nomen est.

HÆMO] Hæmus & Rhodope montes sunt Thraciæ, sacris Liberi patris & Mænadum cœtu, Orpheo primùm initiante, celebrati, ac nobilitati.

VNDE VOCAL. TEMERÈ INSEC.] quid illa de Orpheo fabula notius, eum cithara canentem etiam arbores secutas esse? quam quidem sic interpretatur hic poëta in epistola ad Pisones: *Siluestres homines sacer, interpresque Deorum Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus, Dictus ob hoc lenire tigres, &c.* Apollon. lib. 1. Argonaut. Αὐτὰρ τόν γ' ἐνέπουσιν ἀτειρέας οὔρεσι πέτρας Θέλξαι ἀοιδάων ἐνοπῇ, ποταμῶν τε ῥέεθρα. Φηγοὶ δ' ἀγριάδες κείνης ἔτι σήματα μολπῆς Ἀκτῆς Θρηικίης Ζώνης ἔπι τηλεθόωσαι Ἑξείης στιχόωσιν ἐπήτριμοι. Apud Euripidem Iphigenia negat sibi Orphei

Orphei eloquentiam datam esse, qua persuadere possit saxis, vt se sequantur: itaque lacrymas in subsidium adhibituram. Εἰ μὲν τὸν Ὀρφέως εἶχον, ὦ πάτερ, λόγον Πείθειν ἐπᾴδουσ᾽, ὥσθ᾽ ὁμαρτεῖν μοι πέτρας, Κηλεῖν τε τοῖς λόγοισιν οὓς ἐβουλόμην, Ἐνταῦθ᾽ ἂν ἦλθον: νῦν δὲ τἀπ᾽ ἐμοῦ σοφὰ Δάκρυα παρέξω. Philostratus iunior in imaginib. hæc de Orpheo: τολμᾷ δέ τι καὶ μεῖζον ὁ ζωγράφος. δένδρα γὰρ ἀνασπάσας τῶν ῥιζῶν, ἀκροάτας ἄγει ἕδρα τῷ Ὀρφεῖ· καὶ περιΐστησιν αὐτῷ. πεύκη τε οὖν καὶ κυπάριττος· καὶ κλῆθρος, καὶ αἴγειρος αὐτή, καὶ ὅσα ἄλλα δένδρα συμβαλόντα τοὺς πτόρθους, οἷον χεῖρας, περὶ τὸν Ὀρφέα ἕστηκε, id est, audet autem etiam quiddam maius pictor. Nam radicitus euulsis arboribus eas ipsas ad Orpheum ducit auditrices,& circum eum constituit, vt coronæ speciem præbeant. Pinus igitur & cupressus, & alnus, & nigra populus,& omnes aliæ arbores, quotquot sunt, ramos conferentes, veluti manus, Orpheum circumsistunt. Pausanias Ἠλιακῶν β. narrat Ægyptium quendam sibi dixisse, Amphionem & Orphea magos fuisse, atque iccircò hunc feras & arbores: illum saxa quibusdam vocibus, & carminibus, id est, ἐπῳδαῖς quoquò voluerint, ducere dictos esse. Virgil. Georg. 4. *Mulcentem tigres, & agentem carmine quercus*. Propert. lib. 3. *Orphea te tenuisse feras, & concita dicunt Flumina Threicia detinuisse lyra.* De eodem plura lib. 3. epigrammat. Græc. quæ huc ascribere superuacaneum videtur.

TEMERE] παράλογως, αὐτομάτως, sine ratione, sua sponte, & ita mirabiliter: alij passim, vulgò.

INSECVTÆ] sunt, subaud.

FLVMINVM LAPSVS] bene, fluminum lapsus. nam labi dicuntur flumina. epist. 2. lib. 1. *at ille Labitur & Labetur in omne volubilis æuum.*

BLANDVM ET AVRITAS] blandum ducere, dictum ab Horatio, vt alibi *sollers ponere*, & *catus iaculari*. quo de genere dicemus ad Od. VIII. lib. 4.

AVRITAS] tralatio est ab animatis. auritus (inquit Festus) vel à magnis auribus dicitur, vel ab audiendi facultate. [Seruius ad illum Virgilij locum Georg. 1. *Auritósque sequi lepores*: Profert hunc locum, hæc annotans, auritos, id est, maiores aureis habentes. aliter ait Horatius, *Doctum & auritas fidibus canoris Ducere quercus, sensum audiendi habentes*.

QVID PRIVS DICAM] Cùm M. Ant. Muretus hunc locum corruptum esse iudicasset, eum ita putauit emendandum: *Quid prius dicam? solitus parentem Laudibus, qui res hominum, &c.* Vt Iouem ipsum parentem nominari intelligamus. quam quidem hominis eruditiss. coniecturam magnopere probo, eique vt ignoscatur, vehementer ab omnibus harum litterarum studiosis peto, qui locum perspicuè corruptum, à libris veteribus destitutus ita restituit, vt eius diuinatio, nisi nobis libri calamo exarati subuenissent, pro vera scriptura haberi possit. Ego autẽ antè quàm

A veram scripturam in vno codice Vaticano reperissem, vulgatam sic explicari posse putabam, *Quid prius dicam solitis parentum laudibus?* id est, quàm solitas parentum nostrorum laudes? laudes porrò parentum intelligebam, non eas, quibus afficiendi sint parentes nostri: sed quibus illi Iouem afficere solebant, & quarum argumentum erat Iupiter, & eas laudes. Itaque Iouem parentum laudes eò appellari arbitrabar, quòd veterum carmina magna ex parte è Iouis laudibus constabant: proinde quasi ita diceret Horat. *Quid prius dicam Ioue*, quem primo loco patres nostri canere, & laudare solebant? vel hoc modo, *Quid prius dicam?* scripta hìc interrogationis nota: *solitis parentum laudibus*, id est, quemadmodum parentes no-B stri Iouem laudare consueuerunt. dicam, subaudi eum, *Qui res hominum ac Deorum, &c.* Quæ iccircò ascripsi, vt si quis fortè pertinaciùs contendet hunc locum non esse corruptum, ei quoque satisfactum sit. Nam ego quidem lectionem ex optimo cod. Vat. erutam sequor: cuius mihi testes sunt ipse Muretus, & Federicus Brutius bibliothecæ Vaticanæ custos. Eius autem sententia perspicua est: *Quid prius dicam solitis parentis Laudibus?* id est, Quid prius dicam, quàm solitas, & vsitatas parentis, nempe Iouis laudes? *Qui res hominum, ac. &c.* In nonnullis libris legitur, *Qui rex hominum, ac deorum*. quam scripturam equidem non damno: sed alteram sequor, præsertim ab optimis cod. Fact. Vrs. vno Vatican. Tornes. C confirmatam.

QVI MARE, ET TERRAS] huic loco simillimus, ac planè geminus est ille ex lib. 3. Od. IIII. *Qui terram inertem, qui mare temperat Ventosum, & vrbes, regnáque tristia, &c.* Quidam libri habent *& terram*.

TEMPERAT] moderatur, vel temperatum efficit. vide annotat. ad Od. VIII. suprà de hoc verbo.

HORIS] horas hoc loco quatuor anni parteis dissimileis intellige.

PROXIMOS ILLI TAMEN] nihil est Ioui secundum: est tamen ei Pallas proxima, sed longo proxima interuallo, secundum enim intelligitur, quod statim sequitur, & adhæret: pro-D ximum verò, etiam quod longè remotum est, dummodo inter duo discreta nihil medium interiectum sit, vt docet Nonius: & annotarat Muret. sic Virg. lib. 4. Æneid. *Proximus huic, longo sed proximus interuallo.* & M. Tull. in Bruto: *L. Philippus Antonio proximus accedebat, sed longo interuallo tamen proximus.* Ita autem proximos Phœbi carminibus esse verisimile est, quantumuis magni poëtæ mortalis versus, cùm Phœbi carminibus comparatos. Sic igitur Virgilianus ille Corydon in Melib. de Codro. *Nam proxima Phœbi Versibus ille facit.*

PRŒLIIS AVDAX] nota est omnibus illa Deorum & gigantum pugna, in qua Bacchus interfuisse, cuiúsque magna pars fuisse dicitur, vt est in Oda XIX. lib. 2. quo loco plura hac de re di-

cemus. Notæ sunt præterea Bacchi de Indis victoriæ, ac triumphi, de quibus Diodorus Siculus libr. 5. & Lucianus in eo libr. qui inscribitur προλαλιά. ἢ Διόνυσος.

ET SÆVIS INIMICA VIRGO] Diana venatrix: vt Od. vi. lib. 4. *Delia tutela Deæ fugaces Lyncas, & cernos cohibentis arcu.* Homerus ἰλιάδ. ε. Ἄρτεμις ἰοχέαιρα. quo epitheto vtitur & Pindarus.

CERTA] quæ semper id ferit, quod petit. sic Catull. ad Manlium: *Tempore, quo certa Stymphalia monstra sagitta Perculit.*

PVERÓSQVE LEDÆ] pueros Græcorum more dixit. nam παῖς significat filium & puerum. sic Od. xix. *Semeles puer.* & xii. lib. 3. *Cytherea puer ales.* & de arte poët. *Nec pueros coram populo Medea trucidet.* significat autem per Ledæ pueros Castorem & Pollucem. Amborum enim vnam esse matrem Ledam inter poëtas conuenit: Sed iidem Castoris Tyndareum, seu Tyndarum, Pollucis Iouem patrem esse volunt: vt Pindarus Νεμ. εἰδ. ι. apud quem sic Iupiter Polluci, Ἐσσί μοι υἱός, τόνδε δ' ἔπειτα, πόσις σπέρμα θνητὸν ματρὶ τεᾷ πελάσαις ἔσταξεν ἥρως, id est, Tu mihi filius es: istum autem vir heros semen mortale cum matri tuæ admouisset, constituit. Iccircò illum mortalem, hunc immortalem esse natum, vt Iouis filiú. Castore autem ab Ida (vt scribit Pausanias Messenicis, cum quo consentit Theocrit. διοσκούροις) vel, vt alij malunt, à Meleagro, vel, vt nonnulli, à Polynice, interfecto, Pollux, cùm ei liceret esse immortali, maluit cum fratre Castore immortalitatem suam communicare, partémque vicissim mortalis conditionis, quæ illius erat propria, ferre ac subire, quàm solus immortalitate potiri. quod declarat Pindarus in eo carmine, quod suprà proximè commemoraui. μεταμειβόμενοι δ' ἐναλλὰξ ἁμέραν τὰν μὲν παρὰ πατρὶ φίλῳ Διὶ νέμονται· τὰν δ' ὑπὸ κεύθεσι γαίας ἐν γυάλοισι Θεράπνας πότμον ἀμπιπλάντες ὁμοῖον. ἐπεὶ τοῦτον ἢ πάμπαν θεὸς ἔμμεναι, οἰκεῖν τ' οὐρανῷ εἵλετ' αἰῶνα φθιμένου Πολυδεύκης Κάστορος ἐν πολέμῳ. id est, Permutantes autem inter se alternis diem alium quidem apud carum patrem traducunt, alium sub terræ latebris in Therapnæ cauitatibus sortem similem subeuntes. Nam hanc vitam maluit Pollux, fratre Castore in bello mortuo, quàm prorsus deus esse, & in cœlo habitare. sic & Homer. ὀδυσσ. λ. Κάστορά θ' ἱππόδαμον, καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα· Τοὺς ἄμφω ζωοὺς κατέχει φυσίζοος αἶα· Οἳ καὶ νέρθεν γῆς τιμὴν πρὸς Ζηνὸς ἔχοντες Ἄλλοτε μὲν ζώουσ' ἑτερήμεροι, ἄλλοτε δ' αὖτε Τεθνᾶσι, τιμὴν δὲ λελόγχασιν ἶσα θεοῖσι. Dicuntur autem ambo nihilominus Διόσκουροι. & in carmine illo Homerico in Διοσκούρους, perspicuè vterque dicitur esse à Ioue procreatus: Τοὺς ὑπὸ Ταϋγέτου κορυφῇ ὄρεος μεγάλοιο Μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι κελαινεφεῖ Κρονίωνι Σωτῆρας τέκε παῖδας ἐπιχθονίων ἀνθρώπων. à quo nihil discrepat Theocritus Διοσκούροις.

HVNC EQVIS, ILLVM] hunc equitem nobilem & victorem, videlicet Castorem: illum pugilem præstantissimum, nempe Pollucem. sic Satyr. 1. lib. 2. *Castor gaudet equis, ouo prognatus eodem Pugnis.* & Hom. vt sup. diximus. Κάστορά θ' ἱππόδαμον, καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα.

QVORVM SIMVL ALBA NAVTIS] id est, simulátque Castoris & Pollucis sidus nautis apparuit, &c. quod amicum appellat Od. x. epod. *Nec sidus atra nocte amicum appareat,* propterea quòd sit nautis salutare, periculúmque abesse significet. & sup. Od. 3. lucida sidera nominat. *Sic te diua potens Cypri, Sic fratres Helenæ lucida sidera, Ventorúmque regat pater, &c.*

DEFL. SAX. AGITATVS HVM. &c.] tale est illud Od. viii. lib. 4. *Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis Quassas eripiunt æquoribus rates.* sic & Hom. vel aliquis alius in carmine illo εἰς Διοσκούρους· Αὐτίκα δ' ἀργαλέων ἀνέμων κατέπαυσαν ἀέλλας, Κύματα δ' ἐστόρεσαν λευκῆς ἁλὸς ἐν πελάγεσσι, Ναύταις σήματα καλὰ πόνου σφίσιν· οἱ δὲ ἰδόντες Γήθησαν, παύσαντο δ' ὀϊζυροῖο πόνοιο. quorum versuum hæc ferè sententia est: Statim autem sæuorum ventorum procellas compresserunt. fluctus maris strauerunt, nautis signa læta laboris: illi autem vt viderunt, lætati sunt & finem metuendi ac laborandi fecerunt. & Pindarus Πυθ. εἰδ. ο ἐλθόντες μετὰ χειμέριον ὄμβρον πᾶσι καταιθύσσεις μάκαιραν δίαν. Et Theocr. multo apertius, Διοσκούροις: Ἀλλ' ἔμπης ὑμεῖς γε καὶ ἐκ βυθοῦ ἕλκετε νᾶας Αὐτοῖσιν ναύταισιν ὀϊομένοις θανέεσθαι· Αἶψα δ' ἀπολήγοντ' ἄνεμοι, λιπαρὴ δὲ γαλήνη Ἀμπέλαγος, νεφέλαι δὲ διέδραμον ἄλλυδις ἄλλαι. Ἐκ δ' ἄρκτοι τ' ἐφάνησαν, ὄνων τ' ἀνὰ μέσσον ἀμαυρὴ Φάτνη σημαίνουσα τὰ πρὸς πλόον εὔδια πάντα. quorum versuum hæc ferè sententia est. Attamen vos ex imo maris fundo naueis trahitis vnà cum ipsis nautis iamjam sese interituros putantibus. Statim autem quiescũt venti, optata autem & nitida tranquillitas per totum mare permanat, nubes aliæ aliò dissipantur. vrsæ sese aperiunt, ac patefaciunt, & asinorum præsepe obscurum, significat omnia ad nauigationem esse parata, atque expedita. *Defluit saxis,* pro, *fluit de saxis,* Horatianum: de quo alibi.

CÓNCIDVNT VENTI] tale illud Virgilianum putat esse Germanus Valens, *Sic cunctus pelagi cecidit fragor.* Æneid. 1.

ET MINAX (QVÒD, SIC VOLVERE)] sic reperi scriptum in cod. Faërni, Vrsin. & duob. Vatic. Donati autem liber habet, quia sic. Torn. nam sic: quæ idem valent.

RECVMBIT] sternitur, exæquatur, sedatur, quiescit, εὐνάζεται, στορέννυται.

ROMVLVM POST HOS PRIVS] qui plura de Romulo & Numa Pompilio scire volet, legat Liuium lib. 1. & Plutarch. in Rom. Verumtamen hæc pauca ex Liuio huc ascribam: *Ita duo deinceps reges alius alia via, ille bello, hic pace, ciuitatem auxerunt: Romulus septem & triginta regnauit*

[illegible] *quadraginta. Tum [illegible] [illegible] pacis artibus erat ciuis.*

AN SVPERBOS TARQVINI FASCES] [illegible] an superbam Sext. Tarquinij Imperium. Alij [illegible] significari Iunium Brutum, quia [illegible] Tarquinio exacto, cùm [illegible] L. Tarquinius [illegible] consulatu abdicasset, fasces penes [illegible] Brutum remanserunt. alij, vt Porph. & Acron, Tarquinium Priscum: & superbos [illegible] [illegible] magnificos, gloriosos, & pr[illegible]tes, sic sup. Od. xi. *Atridas superbos* d[illegible] & [illegible]. Od. xxxv. *superbos triumphos.* & Od. 4. lib. 2. *penu-mentum superbum.* & Virgil. Æneid. 6. *animamque superbam Vltoris Bruti.*

AN CATONIS NOBILE LETHVM] M. Tull. epist. ad Pap. Pætum, *Ceteri quidem, Pompeius, Lentulus tuus, Scipio, Afranius fœde perierunt: at Cato præclare.* Plutarch. scribit, Catonem, cùm audisset, Scipionem, Afranium, Iubam à C. Cæsare deuictos esse, sese Vticæ gladio percussisse, & cùm [illegible] interuentu prohibitus esset, vulnúsque curari cœptum esset, interea dum curaretur, vulnus obligatum rescidisse, atque ita animam efflasse. Laudat etiam offic. 1. genus hoc mortis M. Tull. & Hor. Od. 1. lib. 2. *Et cuncta terrarum subacta, Præter atrocem animum Catonis.*

REGVLVM] de Regulo lege Oden v. lib. 3. & offic. lib. 1. & 3. & orat. in Pisonem. quo loco ita de Regulo: *Nec mihi ille M. Regulus, quem Karthaginienses resectis palpebris illigatum in machina vigilando necauerunt, supplicio videtur affectus, &c.* & pro Sextio: *Tu mihi etiam M. Atilium Regulum commemoras, qui redire ipse Karthaginem sua voluntate ad supplicium, quàm sine ijs captiuis, a quibus ad senatum missus erat, Romæ manere maluerit.*

SCAVROS] cùm Scaurorum in primis nobilis & clara virtus in rep. administranda extiterit, tum singularis fuit M. Scauri grauitas & constantia, qui cùm accusaretur à Q. Vario Hispano, quòd socios ad arma concitasset, ita causam egit suam. *Q. Varius Hispanus M. Scaurum principem senatus arguit socios ad arma concitasse: M. Scaurus princeps senatus negat: testis nemo: vtri vos Quirites credere debetis?* quibus auditis absolutus est. hunc commemorat M. Tul. epist. lib. 1. ad App. cuius principium est *Permucunda*: & lib. 1. de orat. & in Bruto, & orat. pro Fonteio.

ANIMÆQVE MAGNÆ PRODIGVM PAVLLVM] qui animam, id est, vitam pro rep. profudit. Paullum igitur Æmilium significat, Terentij Varronis collegam: quibus consilibus ac ducibus maximam cladem ad Cannas accepit ab Annibale populus Rom. eo enim prœlio cæsa sunt [illegible] Romanorum millia cum Paullo Consule, [illegible] senatoribus. partim c[illegible]sulatibus, partim [illegible], partim ædilibus. vide Liuium lib. 22. [illegible] ad *magnam animam* attinet, magno[illegible] magnas animas esse credibile est. Itaque [illegible] animas, magnarum animarum, seu magnorum animorum viros intelligere debemus.

FABRI[illegible] M. T[illegible], postea[illegible] quia Pyrrh[illegible] Fabricij veneerat, [illegible] tus e[illegible] præmium sibi promoueret, [illegible] venisset, sic [illegible] in Pyrrhi [illegible], & eum veneno necaturum, [illegible] Fabricium [illegible] custodia ad Pyrrhum esse remissum. Plutarchus autem in Pyrrho scribit, epistolam à medico ad Fabricium esse missam, in qua promitteret se veneno regem necaturum, si sibi Romani sui facinoris præmium pollicerentur. Fabricium autem offensum hominis iniustitia, collega in eandem sententiam adducto, ad Pyrrhum literas misisse, quibus eum moneret, vt sibi caueret. Plutarchi verba sunt hæc: Ἧκεν ἀνὴρ εἰς τὸ στρατόπεδον πρὸς Φαβρίκιον ἐπιστολὴν κομίζων, ἣν ἔγραψεν ὁ τοῦ βασιλέως ἰατρὸς ἐπαγγελλόμενος ἀναιρήσειν τὸν Πύρρον, εἰ χάριν αὐτῷ παρ' ἐκείνων ὁμολογηθείη λύσαντι τὸν πόλεμον ἀκινδύνως. Ὁ δὲ Φαβρίκιος δυσχεράνας πρὸς τὴν ἀδικίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸν συνάρχοντα [illegible] ὁμοίως, πέμψας γράμματα πρὸς τὸν Πύρρον [illegible] φυλάττεσθαι τὴν ἐπιβουλὴν ἐκέλευσεν. hunc eundem Fabricium scribit ibidem Plutarchus, aurum à Pyrrho oblatum accipere noluisse, & cùm die postero Pyrrhus iussisset elephantum (quod animalis genus numquam ille antea viderat) à Fabricij tergo aulæo intenecto collocari, deinde aulæo sublato, elephantus ille supra Fabricij caput, immanem, atque horribilem vocem misisset, dixisse neque heri se ab auro esse corruptum, neque hodie à fera exterritum.

HVNC] Fabricium.

ET INCOMTIS CVRIVM] M. Tullius scribit in Catone maiore, Curio ad focum sedenti magnum auri pondus cùm Samnites attulissent, ab eo repudiatos esse. non enim aurum habere præclarum sibi videri dixit, sed eis, qui haberent aurum, imperare. [Incomtis autem laudis causa posuit, quemadmodum contrà turpe habebatur calamistratam comam habere: vt notat Seruius ad illud Virg. Æn. xii. *crines Vibratos calido ferro*: & profert hunc locum.]

CAMILLVM] L. Furius Camillus, cùm ei dies à L. Apuleio tribuno pl. dicta esset, in exsilium sua voluntate abiit: idem Roma à Gallis capta, absens & exsul consul creatus, Gallis iam auro appendendo iam occupatis, cum exercitu interuenit, eósque sexto post Romam captam mense, ex Italia expulit.

SÆVA PAVPERTAS] χαλεπὴ, ἀργαλέη: aspera, & perpessu difficilis. sic χαλεπότης: sæuitiam. Latinè reddidimus apud Arist. in libr. de moribus, quos annis superioribus in lucem dedimus. Hesiodus paupertatem χαλεπὴν appellat ἔργ. καὶ ἡμ. Ἀλλὰ χαλεπὴν πενίην. idem ibidem. οὐλομένην θυμοφθόρον sine coniunctione: id est, perditam, seu pestiferam, & animi corruptricem. & item Theognis. θυμοφθόρον simpliciter. Horat. epist. 2. lib. 2. audacem *paupertas impulit audax, Vt versus facerem.* Plutarchus lib. περὶ φιλοπλουτίας quanta sit paupertatis sæuitia declarat his verbis:

A Οἱ μὲν γὰρ πένητες οὐ τρέφουσι τέκνα, φοβούμενοι μὴ χείρονα ἢ προσήκει, τραφέντα δουλοπρεπῆ καὶ ἀπαίδευτα, καὶ τῶν καλῶν πάντων ἐνδεᾶ γένηται· τὴν γὰρ πενίαν ἔσχατον ἡγούμενοι κακὸν οὐχ ὑπομένουσι μεταδοῦναι τέκνοις, ὥσπερ τινὸς χαλεποῦ καὶ μεγάλου νοσήματος, id est, Nam pauperes, liberos à se procreatos non alunt, metuentes ne deterius quàm conuenit, educati, seruilem in modum humiles atque abiecti, & indocti, & rerum omnium honestarum expertes euadant. Paupertatem enim malorum omnium extremum arbitrantes, à se impetrare non possunt, vt eam filiis suis impertiantur, tanquam morbum quendam sæuum, grauem, ac difficilem. Hunc locum mihi indicauit Germ. B Valens.

T v l i t] protulit, extulit.

E t a v i t v s a p t o C v m l a r e f v n d v s.] fundus non emptus, sed à maioribus acceptus, cum domo non sumptuosius, nec magnificentius, quàm fundi fructus ferrent, aut quàm fundum deceret, exstructa.

C r e s c i t o c c v l t o v e l v t, &c.] Hæc videntur esse ex Pindaro sumpta, & imitata, vt indicauit mihi Scaliger, Nem. ᾠδ. η. Αὔξεται δ' ἀρετὰ, χλωραῖς ἐέρσαις ὡς ὅτε δένδρεον ἀίσσει, &c. id est, Crescit autem virtus, vt cùm arbor recentibus & virideis herbas elicientibus roribus, surgit, &c.

F a m a M a r c e l l i] M. Claudium Mar- C cellum significari vulgò existimant, qui Gallos Insubres Viridomaro eorum duce superauit: qui Syracusas expugnauit: qui quinquies consul fuit: postremò qui cum collega speculandi caussa e castris egressus ab equitatu Annibalis circumuentus, & occisus est. Quem cùm interfectum esse audisset Annibal (vt scribit Plutarc. in eius vita) ipse ad locum, in quo exanimis iacebat, accurrit, mortuo diu astitit: staturam, & formam corporis diligenter & attentè considerauit, neque hoste tam infesto ac molesto sublato, aut vocem arrogantiorem misit, aut lætitiam immoderatam vultu significauit: sed mortis casum inopinatum miratus, annulum quidem ei de digito detraxit, corpus autem honorifico & insigni vestitu orna- D tum, comburendum curauit, cineresque in vrna argentea conditos, imposita etiam aurea corona, ad eius filium misit. De eodem M. Tull. lib. 4. accusat. cùm alia multa, tum hæc quoque valde honorifica commemorat. *Nemo fere vestrûm est, quin quemadmodum capta sint à M. Marcello Syracusæ, sæpe audierit, nonnunquam etiam in annalibus legerit. Conferte hanc pacem cum illo bello, huius prætoris aduentum cum illius imperatoris victoria, huius cohortem impuram cum illius exercitu inuicto, huius libidines cum illius continentia: ab illo qui cepit, conditas: ab hoc, qui constitutas accepit, captas dicetis Syracusas.* Ego M. Marcellum Octauiæ filium significari puto. & ita Porphir. de quo & Virgilius libr. III. *Tu Marcellus eris*. & Paterculus posteriore volumine.

A I v l i v m s i d v s] Iulium Cæsarem in Deorum numerum relatum accipe. Creditum est enim stellam illam comatam, quę nocteis septem fulsit, Cæsaris animum fuisse in cælum subuolantem, de qua sic Plutarch. Ἐφάνη γὰρ ἐπὶ νύκτας ἑπτὰ μετὰ τὴν Καίσαρος σφαγὴν διαπρεπὴς μέγας κομήτης. id est visus est enim nocteis septem post Iulij Cæsaris cædem stella comata, illustris & magna. Virgil. Mœr. *Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum.*

T v s e c v n d o C æ s a r e r e g n e s.] ita diuisum sit inter te, & Cæsarem Augustum mundi totius Imperium, vt tu in cælo regnes: Cæsar orbem terrarum & res humanas moderetur, & procuret.

B I l l e, s e v P a r t h o s] Parthos Augustus non domuit, sed pacem cum eis fecit. Illi enim signa militaria tùm ea, quæ Crassus, tùm ea, quæ Antonius amiserat, Augusto repolcenti reddiderunt. vide annot. ad Od. xv. lib. 4.

L a t i o i m m i n e n t e i s] Italiæ insidianteis, & malè cogitanteis. Virgil. lib. 10. Æn. *muris iterum imminet hostis Nascentis Troiæ.*

O r i e n t i s o r æ] sic habent cod. Iann. Faët. Vrsini, duo Vat. Torn. & Russard. Nicot. Cleric.

E g e r i t] duxerit. neque quicquam refert vtrùm Augustus ipse de Parthis triumpharit, an eo vel imperante, & principatum obtinente, vel C consule, vel auspice, alij Parthos in triumphum duxerint.

T e m i n o r, &c.] quantumuis magnas res gesserit, æquo animo tamen, te inferior terrarum Imperium obtinebit: tu autem in cælo regnabis.

L a t v m r e g e t] nonnulli veteres codices, & quidem non pauci, habent *latum*.

Æ q v v s] æquo animo, vt Od. xxix. lib. 3. *quod adest, memento Componere æquus.*

T v g r a v i c v r r v q v a t i e s] tale illud est Ode xxxiiii huius libri. *namque Diespiter Igni corusco nubila diuidens Plerumque per purum tonantes Egit equos, volucrémque currum.*

D

TVRNEBVS.

Q*Vem virum aut heroa*) Ex Pindaro *temere insecuta*) vulgo & passim sequutæ ex illis montibus siluosis Zonem vsque. Vbi in orbem sitæ arbores visebantur, quæ audierant Orpheum canentem. Infrà,

Cur non sub alta vel Platano, vel hac

Pinu iacentes sic temerè. Nonnunquam temerè est sine arte. Liuius, *Itaque ingens vis coacta nauium est, Lintriúmque temerè ad vicinalem vsum paratarum. Qui res hominum, ac deorum*) Romani ab Ioue preces auspicari solebant, ac in tutela trium numinum præcipuè Roma erat Iouis, Iunonis, Palladis. quæ, quicunque tandem est auctor orationis illius, quæ inscribitur antequam Cicero in exilium abiret nominat. Hic Iuno tacetur,

Pallas

P[illegible] mox Ioui subijcitur. *Metuende certa*) Non solùm quòd Niobes liberos interfecerit, verùm etiam quòd eius iaculis figi homines in peste Homerus scribit libro primo Iliad. *Apto cum lare*) modico, tenui, adstricto. Sic aptum verbis dicit Thucydidem Cicero: Sic Catullus aptas facinulas & expeditas. *Graui curru quaties*) Erant in fastigio Capitolini templi quadrigæ fictiles candidæ, quibus insidebat Iuppiter, currúque eum per aërem ferri censebant ingenti pernicitate: Hinc prouerbium, *Nunquam pol indipisces quadrigas albas postea*, id est, non si tibi Iouis currus contingat. Quod aliter tamen ab Erasmo exponitur. Ex eadem opinione, curru per aërem inuehi Iouem putabant fulgentem & tonantem. Infrà,

– námque Diespiter
Igni corusco nubila diuidens
Plerumque per purum tonantes
Egit equos, volucremque currum.

Tu parum castis.) ad sanciendam legem Iuliam de adulteris, *lucos parum castos fulmine cur tanges?* In lucis antem, quo tempore in iis sacra fiebant, etiam quidam scortari solebant.

Ex Aduers. lib. 11. cap. 28. Cur actem tibiam dixit Horatius? nempe quòd cùm lyræ sonus dulcissimus sit, tibiæ vehementior est & acutior & vlulantior magisque tinnulus. Ideircò acris tibia dicta est, cuius epitheti proprietatem & Fabius in Flacco obseruauit,

Unde vocalem temere insecutæ
Orphea siluæ.

Temetè, valet vulgo passim: alio loco, fortuitò, negligenter.

Cur non sub alta vel platano, vel hac
Pinu iacentes sic temere.

Temetè est sine arte. Liuius, *Itaque ingens vis coacta nauium est, lintriúmque temerè ad vicinalem vsum paratarum.* E montibus autem illis siluosis arbores Zonem vsque Orpheum erant secutæ: Illic autem in amphitheatri orbem Orpheum canentem audientes cinxerant, vnde & loco nomen.

Ex aduers. lib. 29. cap. 19. Cùm esset propositum Horatio vno carmine Laudem hominum, heroum, deorúmque concinere, itáque se facturum pollicitus esset non vt proposuerat, ab hominibus profectus est, sed à diis exorsus & ad horas progressus, ad homines tandem, eósque Romanos gradatim descendit. More autem maiorum ab Ioue Opti. Max. cœpit, à quo solemnis incipiebatur precatio è ritu. Quod ad Oratores quoque peruenerat vetustos, qui Iouem Opti. Maxi. suarum orationum exordiis appellare præfarique solebant. ait igitur Horatius,

Quid prius dicam solitis parentum
Laudibus?

vt veteres Grammatici legunt: vel vt Lambinus *parentis*. Vt igitur Maiores ab Ioue, sic ipse auspicatur. in trium autem numinum tutela erat Roma Iouis, Iunonis, Mineruæ: Iouis primum, & Mineruæ mox meminit: Iunonis mentionem non facit. Obseruan-

A dum autem est, eos ab illo deos cantari, qui Iouis liberi sunt & progenies, vt Minerua, Liber pater, Diana & Apollo, Hercules, Castor & Pollux. Sed hi tres iam heroes nominandi sunt. *Alba* autem *stella* non alia profectò fuerat, quàm candida, fœlix & prospera. Sunt enim Castores propitij & salutares nauigantibus, vt delusa credidit antiquitas. Vt atrum contrà noxium inauspicatum, infœlix, malum; vt lib. 3. Od. 1.

Post equitem sedet atra cura. nisi si quis albam stellam simpliciter ad colorem candorémque referendum putet.

– tibi cura magni
Cæsaris fatis data,

cùm ait, id ex antiquorum B opinione posuit, qui censebant Imperatores & reges in tutela & procuratione Iouis esse. Callimachus de Ioue,

– σὺ δ' ἐξέλεο πολιάρχους
αὐτούς. Iterum.
Ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες, ἐπεὶ Διὸς οὐδὲν ἀνάκτος
Θειότερον.

Vt enim homines militares in Martis esse ditione & potestate dicuntur: opifices, Mineruæ: ferrarij, Vulcani: Sic in ditione & pietate Iouis sunt vrbium & imperiorum præsides regésque.

Tu graui curru quaties olympum. id est, tu tonabis. Nam cùm tonabat, Iouem putabant graui curru cœlo inequitare. Hinc illud, libr. 1. C Od. 34.

– námque Diespiter
Igni corusco, nubila diuidens
Plerunque per purum tonantes
Egit equos, volucrémque currum.

Ex lib. 9. cap. 9. Veterum opinio erat Iouem, cùm tonabat & fulminabat, in nubem eam vnde fragor ille tumultuabatur, miscebatur & fremebat, & iactus fulminum cadebat, currum agitantem descendisse, vt inde velut ictum destinaret, & agitatione currus sonitum excitaret. Hinc illud Horatianum,

Tu graui curru quaties olympum. & alio loco

– namque Diespiter
D *Igni corusco, n. d.*
p. p. p. tonantes,
Egit equos volucrémque currum.

Ex aduers. lib. 24. cap. 31. Scripsit Horatius, *Tu graui curru quat. Olym.* & curru per altum inuehi Iouem credebant cùm tonabat aut fulgebat Horatius,

– námque Diespiter
Igni c. n. d.
p. p. p. t.
Egit equos volucrémque currum.

Ex libro 29. capite 29. *Tu parum castis inimica mittes.*

Fulmina lucis, id est, tu fulminabis: nam tonare & fulminare Iouem credebant. cumque fulmina mitteret in periuros & impios,

tum verò non raro iratum credebant lucis pollutis & profanatis ea iaculari. vt cum fulmina caderent, argumentum esse violati & contaminati loci sacri. & irati eo nomine dei. quamquam interdum faciles dij erant, nec lucos sacros violantes vindicabant. Maro,

Nouimus & qui te transuersa tuentibus hircis,

Et quo, sed faciles nymphæ risère sacello. Quod de violato luco Donatus rectè interpretatur. Sensus igitur, Si parum casti sunt luci, tu eorum religionem sancies iactis fulminibus. Quo sanè modo *Lucu castu* absolutè accipimus: vel dicendum, in ipsos pollutos mittes lucos: atque eorum de cœlo tractu indicabis te irasci & parum castè lucos coli. Quem sensum sequitur Acro, qui scribit, & pontificum & Aruspicum libris nunquam fieri fulmina, nisi in lucis pollutione aliqua alienis.

Ex 25. lib. Aduers. cap. 14. In lucos parum castos fulmina mittere censebatur Iupiter, qua ex opinione Flaccus scripsit,

Tu parum castus s. m.
Ful. lucus.

AD LYDIAM.

Ode 13.

ARGVMENTVM.

Dolet sibi Telephum anteponi.

CVm tu Lydia Telephi
Ceruicem roseam, cerea Telephi
Laudas brachia: væ, meum
Feruens difficili bile tumet iecur.
Tunc nec mens mihi, nec color
Certa sede manent. humor & in genas
Furtim labitur, arguens,
*Quàm lentis penitus * macerer ignibus.*
Vror, seu tibi candidos
*Turparunt humeros immodicæ * mero*
Rixæ: siue puer furens
Impressit memorem dēte labris notam:
Non, si me satis audias,
*Speres * perpetuum, dulcia barbarè*
Lædentem oscula, quæ Venus
Quinta parte sui nectaris imbuit.
Felices ter, & amplius,
Quos irrupta tenet copula: nec malis
Diuulsus querimoniis,
Suprema citius soluet amor die.

A CVM TV LYDIA] Hoc vnum est ex iis, quæ valdè mordent, & vrunt amantem, si amica vel illo audiente, riualem laudet, vel eo excluso, hunc intromittat, vel denique aliquam rem huic gratificetur, quam illi deneget, cuius rei elegans exemplum est id, quod in Eunucho parasitus suadet militi: *Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam Continuo: siquando illa dicet, Phædriam intromittamus comissatum. tu Pamphilam Cantatum prouocemus, &c.*

CERVICEM ROSEAM] sic Virgil. lib. 1. Æneid. *Dixit: & auertens rosea ceruice refulsit.*

CEREA] vel solida, vel polita & sine rugis, vel flexibilia, vel candida, vel tenera, & ita pulchra. ductum fortasse à cereis imaginibus, quas habebant Romani veteres in atriis. [Seruius ad B illud Virg. Alex. *Addam cerea pruna*: notat hæc, *aut cerei coloris, aut mollia.* Horat. *cerea Telephi laudas brachia, &c.*]

BILE TVMET IECVR] iecur, sedes est libidinis, non iræ. Idque ita esse volunt ij, qui animi parteis sua quasque in sede collocatas esse dicunt, vt Plato. quam sententiam sequitur & Horat. alio loco, vt Ode 1. lib. 4. *Si torrere iecur quæris idoneum*: ad quem locum plura dicemus. cur igitur hoc loco dissidet à seipso, neque sibi constat? Poetæ sunt liberiores, quàm Philosophi, & maiore ex parte sequuntur sensum vulgi, & opinionem popularem. Et fortasse hac in re Archilochum imitatus est, vt aliis in rebus. cuius extat hic versiculus apud Athen. lib. 3. χολὴν γὰρ οὐκ
C ἔχεις ἐν ἥπατι. Satyr. ix. lib. 1. *meum iecur vrere bilis.* Germanus Valens putabat hoc etiam dici posse, ad κύστιν χοληδόχον, id est, fellis receptaculum, seu lienem, Horatium spectasse: qui sine dubio hepati adiunctus est: & pro humoris copia, aut paucitate, intumescit, aut extenuatur, ac minuitur. Atque idcirco tumere bile iecur dixit Horatius: quemadmodum Homerus ἰλιάδ. ι. mentem etiam prudentium ira intumescere dicit, his versibus, Ἀλλ' ὅτε δὴ Μελέαγρον ἔδυ χόλος, ὅς τε καὶ ἄλλων Οἰδάνει ἐν στήθεσσι νόον, πύκα περ φρονεόντων: non quòd mens tumeat ita, sed quòd fel, quod iecori proximum locatum est, vt sanguinem impurum, & biliosum exciperet, immoderata bilis copia dilatetur, ac turgescat. Virg.
D quidem Æn. 8. perspicuè iram in felle posuit, ibi. *Alcidæ furiis exarserat atro Felle dolor*: simúlque qualis bilis sit natura ostendit, verbo, *exarserat.* At Homerus eodem lib. sub persona Achillis, cor, sedem esse iracundiæ videtur sentire. Ἀλλά μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ, &c. id est, vt M. Tull. vertit. Tuscul. quæst. lib. 3. *Córque meum penitus turgescit tristibus iris.* sic & Virg. lib. 6. Æn. *tumida ex iratum corda residunt.*

TVNC NEC MENS MIHI] hæc sunt amoris indicia. quibus alia quædam adijcit Od. 1. lib. 4. *Sed cur, heu, Ligurine cur Manat rara meas lacryma per genas? Cur facunda parum decoro Inter verba cadit lingua silentio?* Od. xi. epod. *conuiuiorum & pœnitet, In quis amantem, & languor, & silentium Arguit, & latere petitus imo spiritus.* sed longè plura eaque

ra [illegible] certiora eruditissima fœmina Sappho A pu[illegible] in [illegible]o illo, & politissimo carmine, quod Fran[illegible]cus Portus Græcorum hominum, qui hodi[illegible] viuunt, mea quidem sententia, longe doct[illegible]us, emendauit. Ὡς ἴδον γάρ σε, βραχέας μοι αὐδᾶς Οὐδὲν ἔτ' ἥκει· Ἀλλὰ κὰμ μὲν γλῶσσ' ἔαγ', ἂν δὲ λεπτὸν Αὔτικα χρῷ πῦρ ὑποδεδρόμακεν, Ὀμμάτεσσι δ' οὐδὲν ὄρημ', ἐπιρρομβεῦσι δ' ἀκοαί μοι· Κὰδ δ' ἴδρως ψυχρὸς χέεται, τρόμος δὲ Πᾶσαν ἀγρεῖ, χλωροτέρα δὲ ποίας Ἔμμι, τεθνάκην δ' ὀλίγω δεύσ' ἴσα φαίνομαι ἄπνους. Quod totum expressit Catull. ad Lesbiam: *nam simul te, Lesbia, aspexi, nihil est super mi, * Lingua sed torpet, tenuis sub artus Flamma dimanat, sonitu suopte Tinniunt aures, gemina teguntur* B *Lumina nocte.* Plutarchus autem in Demetrio narrat, Erasistratum medicum ex his amoris affectibus, & indiciis non solùm collegisse, ac deprehendisse Antiochi morbum, qui ex amore natus erat: sed etiam, cuius amore captus esset, cognouisse. Plutarchi verba sunt hæc: τῆς δὲ Στρατονίκης καὶ καθ' ἑαυτὴν καὶ μετὰ τοῦ Σελεύκου φοιτώσης πολλάκις, ἐγίνετο τὰ τῆς Σαπφοῦς ἐκεῖνα περὶ αὐτὸν πάντα· φωνῆς ἐπίσχεσις, ἐρύθημα πυρῶδες, ὄψεως ὑποπτήξις, ἱδρῶτες ὀξεῖς, ἀταξία καὶ θόρυβος ἐν τοῖς σφυγμοῖς, τέλος τῆς ψυχῆς κατὰ κράτος ἡττωμένης ἀπορία καὶ θάμβος καὶ ὠχρίασις: id est, Stratonica autem (hæc erat Antiochi nouerca, quam ille amabat) & sola, & cum Seleuco sæpe ad Antiochum eunte, exsistebant in eo om- C nia illa, quæ Sappho ponit, amoris indicia: vocis compressio, & hæsitantia linguæ: rubor igneus: oculi in terram defixi, sudores acres & celeres, inæqualitas, & perturbatio in pulsibus, ad extremum animo oppresso, & succumbente, consilij inopia, & stupor, & pallor. [Sed non est silentio prætereundum, in verbis Plutarchi Guliel. Canterum lib. nouarum lect. 5. cap. 28. pro ὑποπτήξις, quod feci ex corrupto ὑποδήξις, constanter asseuerare (eius enim sunt verba) scribendum ὑπολείψεις, id est, quasi defectiones. At ego ὑποπτήξις legendum arbitrabar, id est, stupor, seu torpor, vel ὑποτήξις, id est, liquefactio seu tabes. Quòd si neutrum horum placeat, malim scribi ἐπίλειψις, seu ἐπιλεί- D ψεις, numero multitudinis. Verumtamen iudicent eruditi. Nam quod ad me attinet, Canteri coniecturam, vt probabilem, & ingeniosam, valde laudo.] Simile illud est Simæthæ apud Theocritum Daphnidis amore captæ, eiúsque aspectu perturbatæ, & perculsæ: πᾶσα μὲν ἐψύχθην χιόνος πλέον, ἐκ δὲ μετώπω Ἱδρώς μευ κοχύεσκεν ἴσον νοτίαισιν ἐέρσαις. Οὐδέ τι φωνᾶσαι δυνάμαν, οὐδ' ὅσσον ἐν ὕπνῳ Κνυζεῦνται φωνεῦντα φίλαν ποτὶ ματέρα τέκνα. Ἀλλ' ἐπάγην δαγῦδι [illegible]ία παντόθεν ἴσα. quorum versuum hæc ferè [illegible]tia est: tota quidem niue frigidior effecta sum: [illegible] fronte autem sudor multus manabat roris australis instar. Neque quicquam eloqui, immo ne vocem [illegible]dem mittere poteram, ne tantam quidem, q[illegible]ntam pueri dormientes

A ad matrem optatam, quasi gannientes, edere solent: sed obrigui toto corpore, & congelaui, vt glacies. Lucianus quoque in eo dialogo, qui Ζεὺς τραγῳδὸς inscribitur, similia quædam profert: Ταῦτα σημεῖα γὰρ ταῦτα, οἱ στεναγμοὶ καὶ τὰ δάκρυα, καὶ τὸ ὠχρὸν εἶναι, οὐκ ἄλλου τινὸς ἢ ἐραστοῦ ἐστί. & Apollonius lib. 3. argonaut. de Medea: Ἐκ δ' ἄρα οἱ κραδίη στηθέων πέσεν, ὄμματα δ' αὔτως Ἤχλυσαν, θερμὸν δὲ παρηΐδας εἷλεν ἔρευθος, Γούνατα δ' οὔτ' ὀπίσω, οὔτε προπάροιθεν ἀεῖραι Ἔσθενεν, ἀλλ' ὑπένερθε πάγη πόδας. quorum versuum hæc ferè sententia est. Cor igitur ei ex præcordiis excidit, oculi caligarunt, rubor genas occupauit, genua neque in anticam, B neque in posticam partem attollere poterat, sed prorsus ei pedes obriguerunt. Ne Valerij Æditui quidem poetæ veteris versus, quos profert Aul. Gell. lib. 19. cap. 9. ab hoc loco, & hac sententia alieni sunt. *Dicere cum conor curam tibi Pamphila cordis, Quid mi abs te quæram: verba labris abeunt: Per pectus miserum manat subitò mihi sudor: Si tacitus subidus, duplo ideo pereo.*

Certa sede manent] sic cod. Don. Faër. duo Vatic. Tornes.

Arguens] indicans. Virg. Æneid. 4. *Degeneres animos timor arguit.* & Horat. episto. ad Mæcenat. 3. lib. 1. *Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.* id est, eo, ipso, quòd Homerus multus est in vino laudando, indicat se vinosum fuisse.

C Quam lentis penitus macerer] quanto sunt amoris flammæ languidiores, tanto & grauior morbus est, & longior. nam neque amans ita affectus conualescere potest, nisi re adamata potiatur: neque vel metu, vel pudore deterritus, potiendi viam sibi expedire, neque languens interire.

Macerer] tabescam, liquescam, cõsumar: vt Od. xiiii. epod. *me libertina nec uno Contenta Phryne macerat.* Lucret. lib. 3. Procem. *Macerat inuidia ante oculos illum esse potentem, &c.*

Immodicæ mero rixæ] rixæ ob vinum vltra modum progredientes.

Puer furens] ardens libidine, & ἐν τῇ συνουσίᾳ.

D Impressit memorem dente labris] labra tibi momordit: quale est illud Catulli. *Quem basiabis? cuius labella mordebis?* solent enim amantes inter basia & amplexus mutuò labella mordere ita acriter interdum, vt morsiunculalarum notæ impressæ maneant. quod declarat & M. Tullius Verr. vi. *hic scilicet est metuendum ne excitetur Verres, ne denudetur à pectore, ne cicatrices populus Rom. aspiciat ex mulierum morsu vestigia libidinis, atque nequitiæ.* Et Plautus in Pseud. *Teneris labellis molles morsiunculæ papillarum horridularum.* & Lucret. lib. 4. *Quod petiere premunt arctè, faciúntque dolorem Corporis, & dentes illidunt sæpe labellis.* & ibid. *Affigunt auidè corpus, iungúntque saliuas oris, & inspirant pressantes dentibus ora Nequicquam, quoniam nil inde abradere possunt.* & Tibull. lib. 1. eleg. vi. *Tunc succos, herbásque dedi, quîs*

lunor abiret, Quem facit impresso mutua dente Venus. idem VIII. *Et dare anhelanti pugnantibus humida linguae Oscula, & in collo figere dente notas.* eodem pertinet id, quod narrat Plutarchus in Pomp. Floram meretricem commemorare solitam se è Pompeij complexu morsus expertem nunquam discessisse ὡς οὐκ ἦν ἀδήκτω ἀπελθεῖν ἐκείνῳ συναναπαυσαμένην.

NON, SI ME SATIS AVDIAS] hæc pertinent ad alienandam à riuali Lydiam, cùm dicit credibile non esse eum constantem in amore fore, qui barbarum in morem acriore morsu lædat oscula.

SPERES PERPETVVM] sume negationis particulam, non, è superiore versu, hoc modo. *Non speres perpetuum, &c.* id est, non debes sperare eum fore tibi amatorē perpetuum, qui, &c.

OSCVLA, QVÆ VENVS] id est, oscula, quæ rei Venereæ fructu cumulantur. quinque enim sunt amoris partes, seu gradus, seu lineæ: aspectus, collocutio, tactus, osculum, concubitus. Terent. Eunuch. *certe extrema linea amare haud nihil est.*

FELICES TER, ET AMPLIVS] τρὶς μάκαρες. Homer. ὀδυσσ. ε. vel τρισόλβιοι.

QVOS IRRVPTA TENET] quorum coniunctio & concordia nullis dissidijs dirimi possit. irruptam copulam autem dixit, imitatus, vt mihi indicauit Germ. Valens, Homericum illud, δεσμὸν ἄρρηκτον, id est, vinculum irruptum, sic Homerus ιλιάδ. ο. περὶ χερσὶ δὲ δεσμὸν ἴηλε Χρύσεον ἄρρηκτον.

SVPREMA] vltima. vt epist. ad Torq. lib. I. *Supremo te sole domi Torquate manebo.* & Od. XVII. lib. 2. *ibimus, ibimus, Vtcumque præcedes, supremum Carpere iter comites parati.* Catullus in carmine de Thetidis & Pelei nupt. *& potius germanum amittere creui, Quam tibi fallaci supremo in tempore dessem.* Varr. ex XII. tabul. *solis occasus diei suprema tempestas esto.*

TVRNEBVS.

CEREA Telephi) pulchra, formosa. Esse ductum ab eo puto, quod ex cera imagines pulcherrimas conficere solebant, vt quas in atrio habebant. Et ex cera, pulchra opera conficere fictores solebant. *Lentis*) hærentibus, sequacibus. vt Lentis adhærens brachiis.

Ex lib. Aduers. 29. cap. 29. Quæ sunt, amabo, cerea brachia? At quidam mollia: alij ceræ similia: alij solida: alij flexibilia, alij candida interpretantur, ne quis putet ab illis omnes esse occupatas in hunc locum interpretationes, accedet & nostra. Ego enim hîc cerea interpretor pulchra & formosa. quod à pulchritudine sumptum est imaginum cerearum quas in atriis nobiles habebant pulcherrimas: & opera aliorum, quæ è cera fingebantur elegantissima.

Ex libr. I. cap. 24. Non Marcell. in Putus. Cerea pro tenera & pulchra dixit, propter cereas imagines, quæ in atriis habebant, aliáque opera quæ sequaci & flexibili ceræ natura pulcherrima faciebant & mollia erant. vnde & cerea non abs re mollia explicant. qua translatione cerea Telephi brachia dixit Flaccus.

IN BRVTVM BELLVM ciuile reparantem.

Od. 14.

O *Nauis, referent in mare te noui*
Fluctus. ô quid agis? fortiter occupa
Portum. nónne vides, vt
Nudum remigio latus,
Et malus celeri saucius Africo,
Antennæq; gemant, ac sine funibus
Vix durare carinæ
Possint imperiosius
Æquor? non tibi sunt integra lintea:
Non Dij, quos iterum pressa voces
malo:
Quamuis Pontica pinus,
Siluæ filia nobilis
Iactes & genus, & nomen inutile:
Nil pictis timidus nauita puppibus
Fidit. tu, nisi ventis
Debes ludibrium, caue.
Nuper sollicitum quæ mihi tædium,
Nunc desiderium, curáque non leuis,
Interfusa nitenteis
Vites æquora Cycladas.

O NAVIS, REFERENT IN MARE] Quintilianus scribit perpetuam in hac Ode esse allegoriam, & hoc rectè: tum nauis nomine rempub. significari: quod proximum non probant eruditissimi viri, multáque hic esse dicunt, quæ ad rempub. accommodari non possint. sed videamus vtrùm, quod Quintilianus scripsit, defendi possit, an sine controuersia sit damnandum. Primùm igitur Cn. Pompeium Magnum aduersus Iul. Cæsarem: deinde Brutum & Cassium aduersus M. Antonium, & Octauianum: postremò Sex. Pompeium Magni filium aduersus Octauianum pro senatu populóque Romano id est, pro libertate ferro decertasse omnibus notum est. fuerunt igitur Pompeius Magnus,

Bru[illegible], Cassius, Sext. Pompeius, & ceteri earumdem partium, reipub. scilicet & libertatis propugnatores, ac defensores: atque, vt illis pugnantibus, de sua libertate dimicauit populus Roman. ita deuictis ac superatis, respub. profligata, & ad vnius principatum, dominatúmque tedacta est. Cum autem victa esset reipub. causa Pompeio duce, & penes vnum Iulium Cæsarem omnis potestas esset: eo idibus Martiis à Bruto & Cassio, ceterisque coniuratis interfecto, visa est respub. respirare. Nihil enim aliud agebant Brutus & Cassius, quàm vt populus Rom. non solùm tyranno, verùm etiam tyrannide sublata, liber esset. Verùm ne his quidem ducibus suum ius recuperauit: sed illi duobus prœliis, in quibus interiuit Horatius, victi mortem sibi consciuerunt: & ita respub. primùm in trium, deinde in duorum, postremò in vnius potestatem venit. Successit his Sextus Pompeius. conatus est rempub. toties iugulatam ac perditam, præsidiisque, atque ornamentis suis omnibus spoliatam restituere, atque in libertatem pristinam vindicare. Verùm de Sexto Pompeio fortasse nihil hîc dicere attinet. M. Brutus igitur victo, & mortuo Cassio, de libertate altero prœlio decernere cogitat. dissuadet Horatius. Quid agis M. Brute, seu tu popule Romane, cuius te vindicem ac propugnatorem M. Brutus profitetur? nónne vides Cassio superato, & extincto, tótque amplissimis, & clarissimis viris eadem belli calamitate consumptis tuas vireis infirmas, & imbecillas esse? non vides te cùm exercitum habeas mutilatum, paruáque belli subsidia: cùm ciuitates olim populi Rom. amicissimæ vel abs te sint alienatæ, vel ab aduersariis tuis occupatæ, atque oppressæ, vel denique metu perculsæ, belli fortunam non satis tutò de integro tentare, neque posse aduersariorum tuorum vireis, potentiámque sustinere? Nullæ tibi res integræ sunt, nulla propugnacula, non alia subsidia, non noua auxilia, non aliæ belli gerendi facultates suppetunt: ne Deos quidem vllos habes tibi propitios, quos accepta clade iterum implorare possis. Neque verò est, quòd vel senatus, populique Rom. nobilitatem, vel tui generis antiquitatem, vel eorum, qui pro te propugnant, amplitudinem ac virtutem iactes, vel armorum pulchritudine, auróq; glorieris. Quemadmodum enim nautis nihil prosunt ad tutius nauigandum nauis fractæ, & conquassatæ pigmenta, aplustra, ceteráque ornamenta: sic neque debes tuæ nobilitati nimium confidere. Quare nisi te mauis bellorum ciuilium calamitate funditus deleri, atque extingui: ne te toties prœliorum periculo committito. Siue illa superiora, quæ hactenus hac de re exposuimus, ad populum Romanum accommodentur, siue ad Brutum: non videntur omninò absurda, aut inepta futura. B[illegible] tamen magis, quàm populo Rom. videntur co[illegible]enire. Quòd autem nonnulli malunt, hanc oden ad Sext. Pompeium pertinere, libertatis, Cassio & Bruto mortuis, defensorem: planè ab iis dissentio. Ad hunc locum pertinent, quæ scribit Plutarch. in Bruto his verbis, Ἀλλ' ὥσπερ ἐν πλοίῳ πηδαλίου συντριβέντες ἕτερα ξύλα προσηλοῦσιν, καὶ προσαρμόττειν ἐπιχειροῦσιν, οὐκ εὖ μὲν, ἀναγκαίως δὲ μαχόμενοι πρὸς τὴν χρείαν οὕτω Βροῦτος ἐν δυνάμει τοσαύτῃ, καὶ μετεώροις πράγμασιν, οὐκ ἔχων ἰσορροποῦντα στρατηγὸν, ἠναγκάζετο χρῆσθαι τοῖς παροῦσιν, &c. Id est, quemadmodum in nauigio, clauo comminuto nautæ alia ligna affigere, atque adiungere conãtur, non rectè illi quidem, sed necessitate coacti, & vtilitati seruientes: sic Brutus in tanto exercitu, & in rebus arduis, incertis, ac perturbatis, cùm ducem parem non haberet, cogebatur eo vti, quod fors obtulerat. Omnino ad Bruti potius, quàm ad Sext. Pompeij tempora videtur hæc Ode pertinere. Si quis autem nauis nomine remp. aut populum Roman. significari existimet, quod fecit Quintilianus, verba totius Odæ fortasse non inuita sequentur. nam sic & M. Tull. nauis nomine rempub. aut certè reip. partem significat epist. ad Q. Cornif. lib. 12. *Quamobrem, mi Quincte, conscende nobiscum, & quidem ad puppim. Vna nauis est iam bonorum omnium: quam quidem nos damus operam vt rectam teneamus: vtinam prospero cursu: Sed quicunque venti erunt, ars nostra certè non deerit.* Sin Brutum malit: omnia magis quadrare videbuntur, vt multi existimant, sed Turnebus non item.

NONNE VIDES, VT] nónne vides Cassium interiisse? exercitum tuum accepta clade in Philippis imminutum & fractum esse? animos reliquorum militum metu perculsos concidisse?

NVDVM REMIGIO] sic dixit Saty. 3. lib. 2. *Nudus agris, nudus nummis.*

ET MALVS CELERI SAVCIVS] malus Africo saucius, id est, ab Africo perfractus. translatio est. sic Propertius de Ianua: *Nunc ego nocturnis potorum saucia rixis, Pulsata indignis sæpe queror manibus.* quem locum mihi indicauit Passeratius: & prætereà illum ex Liuij annal. lib. 37. *contemplatus Eudamum hostem, claudas, mutilatásque naueis remulco trahentem.* idem paullò post: *Ipsius Eudami multis ictibus vulnerata nauis erat.*

DVRARE] perferre, ὑπομένειν, καρτερεῖν, hoc loco enim significat actionem. sed de hoc verbo alibi.

IMPERIOSIVS ÆQVOR] tempestatem, & fluctus belli ciuilis: vim & potentiam aduersariorum. Translatè autem dixit, imperiosum æquor. propriè Saty. 5. lib. 2. *sed me imperiosa trahit Proserpina.*

NON DII, QVOS ITERVM PR. V. M.] Veteres habebant in puppi nauis quoddam veluti lararium, in quo erant locati dij nauis præsides, custodes, & quasi tutelares, siue Apollo, siue Castor & Pollux, siue Minerua, seu quis alius Deus. Hesych. παταικοὶ θεοὶ φοίνικες, οὓς ἱστᾶσι κατὰ τὰς πρύμνας τῶν νεῶν, id est, Patæci

dij Phœnices, quos ponunt in puppibus nauium. huc pertinet illud Persij, *iacet ipse in littore, & vna ingentes de puppe Dei.* appellabantur dij illi, tutela, & παράσημον τοῦ πλοίου, id est, insigne nauis.

QVAMVIS PONTICA PINVS] quamuis generis nobilitate, & antiquitate glorieris, milites tamen speciosis istis imaginibus nihilo fiunt ad pugnandum alacriores, nihilóve pugnaciores. referri possunt hæc vel ad populi Rom. vel ad Bruti nobilitatem. sed hoc magis verbis conuenit, quàm illud, vt sæpe iam diximus. quanquam Turnebo aliter videtur. Ponticam pinum autem dixit, quia in Ponto magna copia materiæ est, vnde naues fiant. Catul. *Vbi iste post faselus, antea fuit Comata silua. nam Citorio in iugo Loquente sæpe sibilum edidit coma.*

NIL PICTIS TIMIDVS] naueis picturâ illustrare solebant antiqui. Virg. Georg. 4. *Et circum pictis vehitur sua rura faselis.* ποικίλας νῆας dicunt Græci: quem morem etiam nunc retinemus.

TV NISI VENTIS DEBES LVDIBRIVM] id est, tu nisi vis tuarum fortunarum, libertatis, vitæ naufragium facere, noli ampliùs tentare belli fortunam. Virgil. lib. 6. Æneid. *Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.* Genus autem hoc loquendi, *debes ludibrium ventis,* pro eo, quod est, ludibrio ventis futura es, planè Græcum est. sic enim loquuntur illi, ὀφλισκάνειν γέλωτα, id est, debere risum, quod Latini dicunt, ludibrio esse. & ὀφλισκάνειν δίκην, condemnari. Plato in apolog. Socr. Νῦν δὲ ἐγὼ μὲν ἄπειμι ὑφ' ὑμῶν θανάτου δίκην ὄφλων· οὗτοι δὲ ὑπὸ τῆς ἀληθείας ὠφληκότες μοχθηρίαν, καὶ ἀδικίαν. Idem in Sympos. ἵνα μὴ γέλωτα ὄφλω. Euripid. in Medea. Καί τοι τί πάσχω; βούλομαι γέλωτ' ὀφλεῖν ἐχθροὺς μεθεῖσα τοὺς ἐμοὺς ἀζημίους; Idem Iphig. in Tauris, μωρίαν τ' ὀφλισκάνειν. Demosth. Philippica. 1. ἐξ ὧν αἰσχύνην, καὶ ἀνανδρείαν, καὶ πάντα τὰ αἴσχιστα ὠφληκότες ἂν ἦμεν δημοσίᾳ, iisdem ferè verbis vtitur Olynth. secunda. Et Plutarch. in Bruto. ὀφλισκάνειν σὺν τὰς δίκας ἐρήμας. Dionys. Halicarnas. lib. 3. ῥωμαι ἀρχαιολ. πολλὴν ὀφείλοντες αἰσχύνην ἀπῆλθον.

NVPER SOLLICITVM] Tu respublica, quæ cùm te tribunus militum Bruto duce defendebam, mihi tædio fuisti: nunc autem me absentem desiderio afficis, ac maceras, curáque recuperandæ libertatis torques, vita scopulos, & angustias belli ciuilis: vel quod magis probant alij, tu Brute, qui mihi te duce rempublicam defendenti magno tædio fuisti: nunc autem, &c. vt suprà Turnebus autem sic hunc locum explicat, Me nuper istius reip. tædebat, & pigebat, & iniquo animo victores istos ferebam: nunc autem postquam periculum iteratur, ac renouatur: quod erat mihi tædio, nunc desiderio esse incipit: vt magnopere metuam, ne status reipub. mutetur facto naufragio.

A INTERFVSA NITENTEIS VITES] Vites æquora effusa inter Cycladas: vites freta, & maris angustias naufragiis infestas, vnde te explicare non facilè possis. Cyclades insulæ sunt in mare Ægeo, quas Virgilius sparsas appellat lib. 3. Æneid. *Sparsásque per æquor Cycladas, & crebris legimus freta concita terris.* ad quem locum notat Seruius, sparsas dici, quia nullo certo ordine constant: Cycladas autem appellari non à rotunditate, sed quòd longo ordine, longóque flexu eas circumire necesse sit, vel propter promuntoria, vel quia natura fert, vt concitatiora sint maria terris vicina. Dionys. περιηγ. Οὐ γάρ τις κείνῳ ἐναλίγκια κύματ' ἀείρει. id est, nullum mare fluctus attollit mari Ægæo simileis,
B aut æqualeis. Epigramm. Græc. lib. 4. πᾶσα θάλασσα θάλασσα· τί Κυκλάδας; &c. *interfusa nitenteis* positum pro fusa inter nitenteis, vt dicemus ad Oden vii. lib. 2. [Videtur autem Horatius magnam huius odæ partem ex illis Alcaicis expressisse (vt indicauit Enricus Stephan. quæ exstant apud Heraclidem Ponticum, τὸ μὲν γὰρ ἔνθεν κῦμα κυλίνδεται, Τὸ δ' ἔνθεν· ἄμμες δ' ἂν τὸ μέσσον ναῒ φορήμεθα σὺν μελαίνᾳ *** Χειμῶνι μοχθεῦντες μεγάλῳ. χαλᾶν Πὰρ μὲν γὰρ ἄντλος ἱστοπέδαν ἔχει· Λαῖφος δὲ πᾶν ζάδηλον ἤδη, Καὶ λακίδες μεγάλαι κατ' αὐτό, χαλῶσι δ' ἄγκυραι.* id est, Alius enim fluctus, alius illinc voluitur: nos autem in medio iactamur cum atra naue, Tempestate
C conflictati magna. Nam aqua marina ipsam mali partem infimam possidet: vela autem iam tota lacerata, & absumpta sunt, multáque in eo peniculamenta trita & lacera sunt: anchoræ autem laxantur.]

TVRNEBVS.

O *Nauis*) Allegoria hæc Remp. significat interprete Fabio: Ad Brutum autẽ scribitur, qui bellum ciuile parabat, in quo ipse Horatius militauit. *Nudum remigio*) ductum est à triremibus, quibus detersi sunt remi aut tempestate excussi. *Non Dij*) in puppi Dij erant quos
D Tutelam vocabant: vt apud Diuum Lucam in actis ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι ἐν τῇ νήσῳ Ἀλεξανδρείᾳ παρασήμῳ Διοσκούροις. *Quamuis Pontica pinus*) In Ponto optima & idonea erat ædificandis nauibus materia. Catullus,

Vbi iste post phasellus antea fuit
Comata silua. Nam Cytorio in iugo,
Loquente sæpè sibilum edidit coma.

Debes ludibrium) Græcè locutus est ὀφλισκάνεις γέλωτα. id est, nisi ventis ludibrio esse vis. *Nuper Sollicitum*) mihi tædio fuisti partes Bruti sequenti: nunc absens es mihi desiderio & curæ. Vita periculum belli, nec committe vt in fretis & breuibus, cuiusmodi inter amœnas Cycladas sunt, naufragium facias.

Ex lib.

E lib. 19. aduers. cap. 2. In illa Horatij allegorica naui quæ auctore Fabio Remp. significat bellis Philippensibus naufragam, aliud ciuile tẽtantem periculorum mare. Nam de Bruto reparaturo bellum ciuile post Cassij mortem qui intelligunt, imperitè faciunt. quo enim pacto vnius noctis interuentu belli reparatio intelligi potest? nam postridiè Brutus necem sibi consciuit: Sed tamen in illa naui vt dicere instituerram quædam obseruanda sunt, vt illud. A

Non dij quos iterum pressa voces malo. Nã qui sunt illi dij quos eadicit deesse? Ego existimo ex consuetudine veterum id scriptum esse, qui in puppi sacrarium quoddam habebant veluti Lararium. Persius, *-- iacet ipse in littore, & vna*

Ingentes de puppe dij. Helsychius, πάταικοι θεοὶ φοίνικες οὓς ἱστᾶσι κατὰ τὰς πρύμνας τῶν νεῶν. Hæc tutela nauis erat & insigne. D. Lucas in actis, ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι ἐν τῇ νήσῳ Ἀλεξανδρίνῳ παρασήμῳ διοσκούροις. Valerius Flacc. *Visa coronata fulgens tutela carina.* Nihilo secius & illud explicationis videtur indigere. B

Quamuis pontica pinus,
Siluæ filia nobilis

Iactes & genus & nomen inutile. Sed ita habendum, fuisse in Ponto optimam materiam naualem, vel Catullo teste,

Vbi iste post phaselus antea fuit
Comata silua. nam Cytorio in iugo,
Loquente sæpe sibilum edidit coma,

Illud autem,

Nuper sollicitum quæ mihi tædium, C

Nunc desiderium, non crediderim accipiendum de tempore ipsius sub Bruto militiæ, sed in hanc potiùs sententiam: me nuper istius Reip. status tædebat & pigebat, & iniquo animo victores istos ferebam: nunc tamen, postquam periculum iteratur atque renouatur, quòd erat antè mihi tædio, nunc incipit esse desiderio: vt magnopere metuam, ne status Reip. mutetur facto naufragio. Sic ista mihi videntur congruenter Fabij sententiæ explicari posse, quam quidem cur veriorẽ putem quàm eam, quam de Bruto alij comminiscuntur, adferre si vacaret, possum: sed nos properamus nec disputationes longas oratione explicamus. Sequitur non longo interuallo, D

Interfusa nitentes

Vites æquora Cycladas. Id esse arbitror, vide ne loca naufragijs infesta tentes, vbi freto concitato feruet mare, & nauigia subuertit, aut vadis illidit & breuibus. Tale mare est Ægeum auctore Dionysio, qui de eo scribit, οὐ γάρ τις κείνῳ ἐναλίγκια κύματ' ὀφέλλει: sed vel maximè qua Cyclades sunt. Maro. lib. 3.

-- sparsasque per æquor
Cycladas, & crebris legimus freta concita terris. & libro 4. Epigrammaton.

πᾶσα θάλασσα, θάλασσα· τί Κυκλάδας, ἢ στεινὸν Ἕλλης
κῦμα, καὶ ὀξείας ἠλεὰ μεμφόμεθα.

Ex lib. 26. cap. 7. Desiderium, verbum est interdum amatorium, quo voluptas & delitiæ & amores significantur, vt apud Petronium, *Tu desiderium, tu voluptas mea.* Apud Horatium quoque ex amoris erga Mecœnatem abundãtia scriptum esse arbitror.

O desiderium & dulce decus meum. & alio loco
Nuper sollicitum quæ mihi tædium
Nunc desiderium, Et desiderij poculum, est poculum amatorium, vt *Desiderique temperare poculum.* dixit Idem Poëta.

NEREI VATICINIVM
de ruina Troiæ.

Od. 15.

PASTOR cùm traheret per freta nauibus
Idæis Helenam perfidus hospitam:
*Ingrato * celereis obruit otio*
Ventos, vt caneret fera
Nereus fata. M A L A D V C I S
A V I *domum,*
Quam multo repetet Græcia milite,
Coniurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami vetus.
Eheu, quantus equis, quantus adest viris
Sudor! quanta moues funera Dardanæ
Genti! iam galeam Pallas, & Ægida,
Currúsque, & rabiem parat.
Nequicquam Veneris præsidio ferox,
Pectes cæsariem: gratáque fæminis
*Imbelli cithara carmina * diuides:*
Nequicquam thalamo graueis
*Hastas, & calami spicula * Cnossij*
Vitabis, strepitumque, & celerẽ sequi
*Aiacem. tamen, heu * serus adulteros*
Crineis puluere collines.
Non Laërtiaden, exitium tuæ
Gentis, non Pylium Nestora respicis?
** Vrgent impauidi te Salaminius*
Teucer, te Sthenelus sciens
Pugnæ, siue opus est imperitare equis,
Non auriga piger. Merionen quoque

*Nosces. ecce * furit te reperire atrox*
*Tydides * melior patre:*
Quem tu, ceruus vti vallis in altera
Visum parte lupum graminis imme-
mor,
Sublimi fugies mollis anhelitu,
*Non hoc pollicitus * tuæ.*
Iracunda diem proferet Ilio,
Matronísq; Phrygũ classis Achillei.
Post certas hyemes vret Achaïcus
Ignis Iliacas domos.

PASTOR] Paris. fuerat enim in monte Ida expositus propter Hecubæ somnium, & à pastore quodam educatus.

HELENAM] sic habent cod. Iann. Tornes. & vnus Vatic. non vt vulg. *Helenen.*

HOSPITAM] Paridem duce Venere Lacedæmonem profectum esse, & à Menelao hospitio perhonorifico acceptum, eius vxori Helenæ incontinentius, quàm hospitem decebat, oculos adiecisse, eámque raptam in vrbem Phœniciæ Sidonẽ primùm, deinde Troiam aduexisse, cùm alij complures tradunt, tùm Homer. interpres scribit Iliad. λ. apud Homerum autem sic loquitur Paris eo, quem dixi, Iliad. libro γ γάρ πώποτέ μ' ὧδέ γ' ἔρως φρένας ἀμφεκάλυψεν, Οὐδ' ὅτε σε πρῶτον Λακεδαίμονος ἐξ ἐρατεινῆς Ἔπλεον ἁρπάξας ἐν ποντοπόροισι νέεσσι. quorum versuum hæc ferè sententia est: Nunquam enim antea mihi amor ita mentem occupauit, ne rum quidem cùm te primùm è Lacedæmone raptam nauibus Troiam aduexi.

C

INGRATO] non grato, molesto cùm ventorum naturæ nihil sit accommodatius, atque optatius, quàm flare, seu spirare, vtpote qui sint spiritus, otium illis esse molestissimum probabile est. *Ventos autem obruit otio*, id est, compressit, ne spirarent.

NEREVS] Nereus Ponti filius, à mendacio alienus, & verax, vt vult Hesiod. in Theog. Νηρέα δ' ἀψευδέα, καὶ ἀληθέα γείνατο Πόντος. D Idem Thetidis pater: & Deus marinus propter has causas hîc Nereus, nempè quia & Deus marinus est, & minimè mendax, fata Troiana canit. Nam quamuis etiam alij dij & futura præsciant, & vera loquantur, tamen magis erat consentaneum & consonum, Deum marinum nauiganti Paridi vaticinari, quàm quemuis alium.

MALA AVI] ἀπαισίῳ ὄρνιθι. malis auspiciis. vt Od. III. lib. 3. *Troiæ renascens alite lugubri Fortuna tristi clade iterabitur.* & Od. x. epod. *Mala soluta nauis exit alite.* contrà Od. VI. lib. 4. *potiore ductos Alite muros.* & Od. XVI. epod. *secunda Ratem occupare quid moramur alite?* sic Catull. in nuptias Iuliæ: *bona cum bona Nubit alite virgo.* & Tibull.

A *Fulserit hic niueis Delius alitibus.* & Sophoc. in Oedip. Tyranno ὄρνιθι αἰσίῳ. contrà ἀπαισίοις ὄρνισι.

FERA FATA] translatio est à feris animantibus.

CONIVRATA TVAS RVMPERE] Eustathius in illum locum Homeri ἰλιάδ. β. Πῆ δὴ συνθεσίαι τε καὶ ὅρκια βήσεται ἡμῖν, hæc tradit ex Stesichoro. Cùm Græcorum fortissimus, & præstantissimus quisque Helenam sibi vxorem expeteret, tùm propter generis splendorem, tum propter eximiam formam: pater Tyndareus, seu Tyndarus veritus ne vno delecto, & ceteris anteposito, alios sibi inimicos atque infen-
B sos redderet: eos omneis ad iusiurandum adegit, ei, cui filiam suam in matrimonium collocaret, ceteros opitulaturos, si qua in illum propter Helenam à quoquam inferretur iniuria. Quo iureiurãdo ab omnibus dato, & accepto, Helenam Menelao despondit: ita non multo pòst tempore rapta Helena, principes Græcorum in societatem belli venerunt iurisiurandi religione obstricti. Pausanias Laconic. tradit, post iusiurandum illud vltrò, citróque datum, & acceptum, Tyndarum, equum, quem eo ipso tempore mactauerat, in eundem locum defodisse. errant autem qui hoc, *coniurata*, ad sacramentum militiæ referunt.

RVMPERE NVPTIAS] dirimere, dissoluere. Idem verbum etiam pertinet ad versum, qui sequitur, *Et regnum Priami Vetus.* valebit autẽ ibi, euertere, diruere.

EHEV, QVANTVS EQVIS] sic Homer. ἰλιάδ. β. Ἱδρώσει μέν τευ τελαμὼν ἀμφὶ στήθεσφι Ἀσπίδος ἀμφιβρότης, περὶ δ' ἔγχεϊ χεῖρα καμεῖται· Ἱδρώσει δέ τευ ἵππος ἐΰξοον ἅρμα τιταίνων. in vtroque enim loco est ὑποτύπωσις præliorum, & cladis futuræ.

QVANTA MOVES FVNERA) quantam cladem, quantas strages Troianis excitare paras?

IAM GALEAM PALLAS] Pausanias Elia. 1. in ornamentis, & donis Olympiacis numerat Palladis statuam galea, & Ægide armatam. his verbis, Ἀθηνᾶ (inquit) ἔστηκε κράνος ἐπικειμένη καὶ αἰγίδα ἐνδεδυκυῖα. Hom. sic de Pallade ἰλιάδ. ε. Ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετ' αἰγίδα θυσσανόεσσαν Δεινήν, ἣν περὶ μὲν πάντῃ φόβος ἐστεφάνωται Ἐν δ' ἔρις, ἐν δ' ἀλκή, ἐν δὲ κρυόεσσα ἰωκή. id est, Humeris autẽ Ægida fimbriatam imposuit, horribilem aspectu, & vndique terrore coronatam: In ea erat contentio, in ea vires, in ea persecutio, seu clamor bellicus. & ἰλιάδ. β. μετὰ δὲ γλαυκῶπις Ἀθήνη Αἰγίδ' ἔχουσ' ἐρίτιμον, ἀγήρων, ἀθανάτην τε. id est, postea autem Pallas vultu horribili Ægida tenens valde honoratam, senij expertem, & immortalem. Non temerè autem Horatius in describenda prœlij imagine Palladem appellat. Ei enim Deæ, vt & Marti, rei militaris, & belli gerendi partes datæ sunt. Itaque Iupiter apud Hom. ἰλιάδ. ε. Venerem ab omni studio, & munere rerum bellicarum re-

mouens, eas res Marti & Palladi curæ fore dicit. Οὔ τοι τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήϊα ἔργα. Ἀλλὰ σύγ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο. Ταῦτα δ' Ἄρηϊ θοῷ, καὶ Ἀθήνῃ πάντα μελήσει. Non tibi filia mea res bellicæ datæ sunt. At tu tracta & persequere res nuptialeis, optabileis & amoris plenas. Hæc autem omnia Marti celeri, & Mineruæ curæ erunt. Pindarus item Pallada κόραν ἐγχειβρόμαν vocat ὠδ'. ζ. ὀλυμπ. id est, hasta frementem, seu, si dicere licet, hasti fremam.

Neqvicqvam Veneris] hoc ex Homeri ἰλιάδ. γ. Οὐκ ἄν τοι χραίσμῃ κίθαρις, τά τε δῶρ' Ἀφροδίτης, Ἥ τε κόμη, τό τε εἶδος, ὅτ' ἐν κονίῃσι μιγείης id est, non tibi profuerit, aut præsidio fuerit cithara, & Veneris munera, coma, forma, cùm in terram deiectus fueris. & eodem libro Venus Paridem cum Menelao singulari certamine decertantem, iamiámque penè victum, è campo subducit, ac liberat, & in thalamo odorato collocat. τὸν δ' ἐξήρπαξ' Ἀφροδίτη Ῥεῖα μάλ', ὥστε θεός, ἐκάλυψε δ' ἐν ἠέρι πολλῇ· Κὰδ δ' εἷσ' ἐν θαλάμῳ εὐώδεϊ, κηώεντι. aduerbium autem *nequicquam* vel cum nomine *ferox* coniungi potest hoc modo: nequicquam præsidio Veneris ferox, id est, fretus, confisus, pectes Cæsariem, vel (quod minus probo) cum verbo pectes: alterum, *nequicquam* autem, quod sequitur, cum verbo, *vitabis*, cohærere omnino debet. non admodum huic dissimile est illud Virgil. Æn. xii. de Ænea. *Longè illi Dea mater erit, quæ nube fugacem Fœminea tegat.* Iam ferox, idem ferè valet, quòd animosus, elatus, superbus: non vt vulgus putat, crudelis, aut inhumanus, aut ferus. idque exempla ex bonis auctoribus linguæ Latinæ declarabunt. Atque ab Horatio ordiamur. Od. xxxii. huius lib. de Alcæo: *Qui ferox bello, tamen inter arma, &c.* Od. xxxv. eiusd. *Urbésque, gẽtésque, & Latium ferox.* & Od. xxxvii. eiusd. *Deliberata morte ferocior.* cuius loci explicationem suo loco le[ge]to: & Od. v. lib. 2. *currit enim ferox Ætas.* Od. ii. lib. 3. *& Parthos feroceis Vexet eques metuendus hasta.* & iii. *Roma ferox.* Od. ii. libr. 4. *quandoque trahet feroceis Per sacrum cliuum merita decorus Fronde Sicambros.* & Od. iiii. eiusd. *nec imbellem feroces Progenerant aquilæ columbam.* & ix. eiusd. *nõ ferox Hector, vel acer Deiphobus grauis Excepit ictus pro pudicis Coniugibus, puerisque primus.* & de arte poët. *Sit Medea ferox, inuictáque.* M. Tull. Philipp. ii. *Appellatus es de pecunia, quam pro domo, pro hortis, pro sectione debebas. Primo respondisti plane ferociter, &, ne omnia videar contra te dicere, propemodum æqua, & iusta dicebas.* Idem Philipp. xii. *sunt autem fortes illi quidem: sed propter memoriam rerum, quas gesserunt, pro populi Rom. libertate, & salute reip. nimis feroces, & ad suam vim omnia nostra consilia reuocantes.* Idem ad Attic. lib. 10. epist. *indulsit illi quidem suus pater semper: sed non facit indulgentia mendacem, aut auarum, aut non amantem suorum: ferocem fortasse, & arrogantem, & inf[...]um facit.* Idem epist. ad M. Marcell. lib. 4. *sed mi[...]us nihil, quàm ipsa victoria: quæ etiam si ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores

A impotentioresque reddit.* Virgil. Æn. 1. *Bellum ingens geret Italia, populósque feroces Contundet.* Idem lib. 4. *Stat sonipes, ac frena ferox spumantia mandit.* Catull. de nupt. Thet. & Pel. *Morte ferox Theseus*, id est, morte Minotauri elatus. T. Liuius lib. 24. *legatisque Syracusanorum de cæde stationis Rom. quærentibus, ferociter responsum est.* Idem lib. 1. *pastor accola eius loci nomine Cacus, ferox viribus, &c.* ibid. *In eum hæc glorsantem cum globo ferocissimorum iuuenum Romulus impetum facit.* apud eundem: *ferox responsum, & ferociter respondere* crebrò leguntur. Sallust. de bello Iugurth. *Sed Hiempsal, qui minimus ex illis erat natura ferox: & iam antea ignobilitatem Iugurthæ despiciens, &c.* Idem ibid. *vt ille, qui nunc sceleribus suis ferox, atque præclarus est, &c.*

B Imbelli cith. carm. divides] nõ, distribues fœminis, vt nonnulli explicant: sed grata fœminis carmina distinctè, aptè, accommodatè, dispositè lyra canes: carmina aliis atque aliis neruis carptis ac percussis modulaberis. vt Prop. *Hac ederas legit in thyrsos, hac carmina neruis Aptat.*

Imbelli cithara] minimè ad bellum apta otiosis, & pacem colentibus conuenienti. Itaque qui ad Achillem iratum missi sunt Aiax & Achilles, vt eum plâcent, & molliant, repertũe eum cithara canentem. Hom. ἰλ. ι. τὸν δ' εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ, &c. Hor. epist. 7. lib. 1. *Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.*

C Cnossii] Cretensis. Cnossa vrbs Cretæ, de qua Hom. ὀδυσ. τ. Cretensem calamum autem posuit propter Idomeneum Cretensium ducem.

Strepitúmqve] pugnantium: vt Tit. Liuius lib. 44. annalium. *& ab xii. millibus propè clamorem, & strepitum pugnantium audiret.*

Celerem seqvi] genus loquendi à Græcis sumtum, Horatio vsitatum, vt aliàs pluribus verbis ostendemus.

Servs] serò, vt Od. xvi. epod. *Nec vespertinus circum gemit vrsus ouile.* & epist. ad August. *Serus enim Græcis admouit acumina chartis.*

Crineis pvlvere collines.] occumbes, cades, mortuus trahêris. sic ferè Od. 6. lib. 4. *Posuitque collum in Puluere Teucro.* de quo genere dicemus ad Oden vii. lib. 2. quamquam qui

D puluere obliti sunt, ac sordidi, non semper victi, aut cæsi intelliguntur. Sunt enim nonnulli, *Non indecoro puluere sordidi*, vt Od. 1. lib. 2. & Od. vi. lib. 1. *puluere Troico Nigrum Merionen.* nisi fortè intelligas. mortuos quidem esse illos, sed eam mortem esse laudabilem, & gloriosam. Pindarus sanè perspicuè hoc genere loquendi vtitur ad significandum animum in ipsa acie fortem & inuictũ, corpúsque ad omnia belli pericula, & vulnera excipienda promtum, ac paratum. sic enim Tiresias apud eum multò antè prædicit, crineis Herculis in illa Deorum & Gigantum pugna luto & puluere inquinatum iri. καὶ γὰρ ὅταν θεοὶ ἐν πεδίῳ Φλέγρας γιγάντεσσι μάχαν ἀντιάζωσι, μελίαν ὑπὸ ῥιπαῖσι κείνου φαιδίμαν γαίᾳ πεφύρ-

σιδήρῳ κόμας. ſed non mihi videtur tacendum, in cod. Torneſ. ita legi: *tamen, heu, ferro adulteros Cultus puluere collines.* quam ſcripturam tametſi nuſquam alibi repererim, damnare tamen non auſim. Verùm de ea iudicet lector emunctæ naris.

EXITIVM T. G.] Quidam libri veteres habent *exitium tuæ Genti.* ſic autem locutus eſt apud M. Tull. lib. 1. de diuinat. neſcio quis poëta vetus, fortaſſe Pacuuius. hunc ſi tolleret, Eum eſſe exitium Troiæ, peſtem Pergamo.

VRGENT] inſequuntur.

TE SALAMINIVS TEVCER, TE STHENELVS] diſcrepant hic libri manu ſcripti & à vulgatis, & inter ſe. Nā cùm vulgati omnes, quos quidem viderim, ſic habeant, *Teucerque & Sthenelus*, ego copulationem *que* in nullo manu ſcripto reperi. habent autem ſcripti alij hoc modo, *Teucer, te Sthenelus ſciens:* in his duo Vatic. Iann. Faër. Ruffard. Nicotiani. alij, *Teucer, & Sthenelus:* in his Vatic. vnus, & Torneſ. neque eſt quòd quēquam moueat ſyllaba poſterior in nomine *Teucer*, breuis. ſic enim ſæpe alibi, vt, *Perrupit Acheronta, &c.* & Od. 1. & *Cata timet aliunde fata.* & Od. XIII. lib. 2. & vltimo verſu huius Od. *Ignis Iliacas domos.* ego hanc ſcripturam, vt ſimpliciorem, & veriorem olim ſecutus eram. Nunc alteram malo. vulgatam autem planè nō probo.

SCIENS PVGNÆ] hoc epitheto ſæpè vtitur Homerus, vt ἰλ. ς. Εὖ δ' Ἕκτωρ δύναται χαπίκταί, ὢ εἰδότι χάρμης. & eod. lib. Κρήτων Ὀρσίλοχός τε, μάχης εὖ εἰδότε πάσης. & δ. πολέμων ὢ εἰδὼς & ibidem: Ὅν τις ὀιστεύσας ἔβαλε τόξων εὖ εἰδώς. ſic infrà Od. IX. lib. 3. *Dulces docta modos, & cithara ſciens.*

SIVE OPVS EST IMPERITARE] omiſſum alterum, ſiue. eſſet autem integra loquendi ratio hoc modo: & Sthenelus, ſiue pugnandum ſit, pugnandi ſcientia inſtructus, & bonus παραβάτης, ſeu παραιβάτης. i. aurigæ ſocius ad pugnandum expeditus. ſiue equi moderandi, promptiſſimus auriga. erat autem Sthenelus Diomedis comes. Hom. ἰλιάδ. δ. & ε.

MERIONEM QVOQVE] Meriones Idomenei comes. Homer. ἰλιάδ. θ. καὶ ὀπάων Ἰδομενῆος Μηριόνης, ἀτάλαντος Ἐνυαλίῳ ἀνδρειφόντῃ. & ἰλιάδ. γ.

ECCE FVRIT TE REPERIRE ATROX] Vel furit te reperire atrox: id eſt, furenter perſequitur, vt te reperiat: vel atrox te reperire, id eſt, atrox in te reperiendo. nam vtrumque loquendi genus & à Græcis ductum, & Horatianum eſt. Prætereà illud *furit*, videtur Horatius ex Homero expreſſiſſe ἰλιάδ. ζ. ἀλλ' ὅδε λίην μαίνεται, οὐδέ τις οἱ δύναται μένος ἰσοφαρίζειν. id eſt, At hic valde furit, neque ei quiſquam par eſſe poteſt.

TYDIDES MELIOR PATRE] cùm Agamemnon ἰλιάδ. δ. Græciæ principes ad fortiter pugnandum cohortans, & alios, vt ignauos, obiurgans: alios laudans, vt ſtrenuos, & acreis,

A & forteis, Diomedem ignauiæ argueret, dicens, patrem eius quidem Tydeum, fortiſſimum & pugnaciſſimum fuiſſe: ſed ex eo filium natum eſſe, oratione & lingua promtiorem, in pugna verò tardiorem, ac deteriorem: Diomedes pudore deterritus, regiſque maieſtatem reueritus, nihil reſpondet: Sthenelus autem, eius comes & familiaris, pro ſe, & pro illo refert, ſe & Diomedem patribus eſſe meliores. Verba Hom. ſunt hæc. Τοῖος ἔην Τυδεὺς Αἰτώλιος, ἀλλὰ τὸν υἱὸν Γείνατο εἷο χέρεια μάχη, ἀγορῇ δέ τ' ἀμείνω. &c. reſponſum autem Stheneli: ἡμεῖς τοι πατέρων μέγ' ἀμείνονες, εὐχόμεθ' εἶναι. Idem Homerus ὀδυσ. β. ait paucos admodum filios patribus

B virtute pares eſſe, plureis deteriores, raros meliores. ſic Hom. Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται. Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀμείνους.

MELIOR] fortior, valentior, ἀμείνων, κρείσσων, κρείσσων, vt Od. VI. lib. 3. *ille Miſſilibus melior ſagittis.* & epiſt. X. lib. 1. *Ceruus equum pugna melior communibus herbis Pellebat.* ſic Virgil. lib. 3. Georgic. *Deterior qui viſus, eum ne prodigus obſit, Dede neci, melior vacua ſine regnet in aula.* ſic & Græci, vt declarant ſuperiora exempla ex Hom. & hoc ex Eurip. in Phœn. Ἐπεὶ δὲ κρεῖσσον τὸ κακὸν ἦν τ' ἀγαθοῦ. Non me pigebit occaſione oblata Plutarchi locum in Pyrrho corruptum in omnibus exemplaribus etiam manuſcript. emendare, &

C explicare. Verba Plutarchi ſunt hæc. ὡς δὲ τῶν παρόντων ὄνομα Μανδρικίδας ἀπὸ τῆς φωνῆς λακωνίζων, εἰ μὲν ἐσσὶ τύγα θεὸς, οὐδὲν μὴ πάθωμεν· οὐ γὰρ ἀδικεῦμες· αἰ δ' ἀνθρωπος, ἔσσεται καὶ τεῦ κάρρων ἄλλος. Legendum ἔσσεται καὶ σεῦ κάρρων ἄλλος, id eſt, quidam ex iis, qui aderant, Mandricida nomine, dixit Laconico ſermone: ſi tu quidem Deus es, non metuimus, ne quid abs te incommodi nobis accidat: non enim te iniuria afficimus: ſin homo es, exſiſtet etiam aliquis alius te melior. quam quidē emendationem cùm ego olim Amiotto viro doctiſſ. qui nuper Plutarchi vitas in ſermonem Gallicum vertit, expoſuiſſem, ita probauit, vt eam ſecutus ſit.

QVEM TV, CERVVS VTI] quem tu non

D aliter fugies, quàm lupum ceruus. ἐλάφι. Ariſtoteles ceruum in timidis animantibus numerat. Tùm Homerus timidos homines, & fugaceis, cum ceruis comparare ſolet. ἰλ. χ. Ὡς οἱ μὲν κατὰ ἄστυ πεφυζότες ἠΰτε νεβροί, &c. & Achilles Agamemnonem in iurgio dicit cerui cor habere. notus eſt verſus ille Οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο. infrà Od. 4. lib. 4. *Cerui luporum præda rapacium Sectamur vltro, quos opimus Fallere, & effugere eſt triumphus.*

SVBLIMI FVGIES MOLLIS ANHELITV] ſublimem anhelitum accipio, cum, qui multo extrinſecus hauſto aere, & ita dilatatis & diductis pulmonibus exſpiratur, & qui [illegible], imóque pectore ducitur: quod accidere ſolet in magno corporis labore, & longo curſu, vel grauiore aliqua animi cura. Virgil. Georg. 3. *Tum vero*

vero ardentes oculi, atque attractus ab alto Spiritus.

NON HOC POLLICITVS TVÆ.] Helenæ. multa enim de re magnificè prædicaras. quod quidem ei exprobrat Helena ἰλιάδ. γ. his verbis, ἦ μὰν δὴ τοίην γ' εὔχεο, &c. vel dic pollicitus κατὰ τὸ σιωπώμενον. tuæ dixit, vt Od. xxv: *Me tuo longas pereunte noctem, &c.*

IRACVNDA DIEM PROFERET] diuturna illa & pænè implacabilis Achillis ira bellum Troianum producet, Troiæque expugnationē, & euersionem morabitur, ac retardabit. Homer. principio Ilia. Μῆνιν ἄειδε θεὰ πηληϊάδεω Ἀχιλῆος.

POST CERTAS HIEMES.] post annos nouem: anno decimo. quod item Chalcas auguratus fuerat ex passerum numero. B

TVRNEBVS.

D*Vris aui*) pro aue, vt illud. *Isq́; aui sinistra dictus populi magister esto. curruque*) apud Homerum ex equo non pugnatur, sed ex curru.

Imbelli cithara) locum Homeri imitatur.

Οὐκ ἄν τοι χραίσμῃ κίθαρις, τά τε δῶρ' ἀφροδίτης,
ἥ τε κόμη, τό τε εἶδος, ὅτ' ἐν κονίῃσι μιγείης.

Citharam Alexandri ostendebant Ilienses, quā Alexander videre noluit. *Carmina diuides*) Diuidere carmina est, ea partiri & tribuere. Infrà *Nulli plura tamen diuidit oscula celerem sequi*) Aiacem Oïleum. Homerus, ὀϊλῆος ταχὺς αἴας. *Sthenelus*) Legendum ex Homero Sthenelus C τοῖς δὲ ἴδε σθένελος καπανήιος ἀγλαὸς υἱός. Hic apud Homerum auriga est Diomedis. *Tydides melior patre*) id quod Diomedes ipse apud Homerum dicit πολλόν τοι πατέρων μέγ' ἀμείνονες εὐχόμεθ' εἶναι. *Achilles*) à nominatiuo Achilleus. Sic illud Epod. Laboriosi remiges Vlyssei, à nominatiuo Vlysseus.

Ex lib.19. aduers. cap. 3. Quæsitum esse memini à duobus eruditis viris, quid esset causæ cur Horatius fata vaticinantem induxerit Paridi Helenam nauibus in Asiam asportanti Nereum potius, quàm alium aliquem Deum: atque vni ea causa videbatur esse, quòd cùm dij futura sciant, probabilius fuit ea à Deo marino cani, quàm alio: D Alter hic addendum putabat, cum diuinitùs sciant, vt dij omnes alij, sic marini, tum inter eius elementi deos veri cognitionem potissimùm tribui Nereo, vel Hesiodo teste, qui in Theogonia scribit, Νηρέα τ' ἀψευδέα καὶ ἀληθέα γείνατο πόντος. Quam etiam in sententiam propensior sum, atque eam veriorem arbitror. Inquit idem Horatius.

Imbelli cithara carmina diuides. In quo quæritur quid sit diuidere carmina cithara. Id verò esse videtur carmina per citharæ neruos partiri, quod citharæ faciunt cùm modulantur. nunc enim hanc, nunc illam chordam carpunt, & de cantilena huic & illi chordæ aliquid impertiunt. Sic enim per citharam carmina diuiduntur: vel potius cithara carmina canuntur, audientibúsque

A diuiduntur. Simile est quodammodo illud eiusdem. *Nulli plura tamen diuidit oscula.* quod est, impertit, tribuit.

Ex eod. lib.19. cap. 30. *Imbelli cithara carmina diuides.* Musico hic dictum non est vocabulo diuidere, vt reor sed translato, quia qui canunt percurrendo chordas & psallendo, etsi velut per eas partiuntur carmen, tamen id potius audientibus diuidunt, vt antè diximus; at verò musico, vt credo, verbo in Achilleide, infringere digitos lyræ dixit Papinius, pro digitos flexibiles & faciles docilésque modorum lyræ reddere.

PALINODIA.

Od. 16.

ARGVMENTVM.

Veniam petit à puella, quam iam bis læserat.

O Matre pulchra filia pulchrior,
Quem criminosis cúmque voles, modum
*Pones iambis, siue * flamma,*
Siue mari libet Adriano.
*Non * Dindymene, non adytis quatit*
Mentem sacerdotum incola Pythius,
Non Liber æquè: non acuta
Sic geminant Corybantes æra,
Tristes vt iræ: quas neque Noricus
Deterret ensis, nec mare naufragum,
Nec sæuus ignis, nec tremendo
*Iupiter ipse ruens * tumultu.*
*Fertur Prometheus addere * principi*
Limo coactus particulam vndique
Desectam, & insani leonis
Vim stomacho apposuisse nostro.
Iræ Thyesten exitio graui
Strauere: & altis vrbibus vltimæ
Stetere causæ, cur perirent
Funditus, imprimerétque muris
Hostile aratrum exercitus insolens.
Compesce mentem: me quoque pectoris
Tentauit in dulci iuuenta
Feruor, & in celeres iambos
Misit furentem. nunc ego mitibus

Mutare quæro tristia, dum mihi
Fias recantatis amica
*Opprobriis, * animúmque reddas.*

Qvem criminosis cvmqve] quemcumque. sic epist. 1. ad Mæcenat. *Quo me cumque rapit tempestas, &c.* & sup. Od. IX. *Quem fors dierũ cumque dabit.*

Pones iambis] sic loquitur Od. XV. lib. 3. *Vxor pauperis Ibici Tandem nequitiæ pone modum tuæ.* sic enim legitur in nonnullis membranis manuscr. vbi libri vulg. habent. *fige modum.*

Iambis] quos in te scripsi, & edidi.

Non Dindymene] Cùm studeat Horatius puellam offensam versibus maledicis, sibi placare: primùm permittit ei, vt versos de medio tollat, siue exurere velit, siue in mare deiicere: Deinde quia vult videri iratus scripsisse, ostẽdit quanta sit iræ vis, quippe quæ vehementius commoueat hominum animos, quàm Cybele, Apollo, Liber mentem sacerdotum: inter fratres implacabileis inimicitias concitet, vrbeis funditus euertat. Postremò fatetur se ira impulsũ versus olim iambicos scripsisse, cùm iuuenis esset: sed nunc ætatis maturitate mitigatum esse.

Dindymene] Cybele, Rhea. Dindymene autem à Dindymis, monte Phrygie: vt Berecynthia à Berecyntho, Pessinuntia à Pessinunte. Bonam Deam Romani appellabant, cuius sacra oculis viri ne imprudentis quidem aspici fas erat. vide Catulli Galliambum.

Adytis] remotis & occultis templi, vt interpretatur Cæs. lib. 3. de bello ciuili, his verbis. *Pergamique in occultis ac remotis templi, quo præter sacerdotes adire fas non est, quæ Græci ἄδυτα appellant, tympana sonuerunt.* Sic autem restitui hunc locum apud Cæsarem, vbi libri vulgati habent *ac remotis templis.* ἄδυτον (inquit Hesych.) σπήλαιον, ἢ τὸ ἀπόκρυφον μέρος τοῦ ἱεροῦ. id est, adytum, est spelunca, aut intima, & abstrusa pars templi.

Mentem sacerdotvm] sic Virgil. Æn. VI. mentem Sibyllæ ab Apolline concitatam describit. *Non comtæ mansere comæ, sed pectus anhelum, Et rabie fera corda tument, &c.* M. Tull. hanc concitationem mentis à quadam vi & potestate terræ effici solitã esse putat. sic enim scribit de diuinat. lib. 1. *Potest autem vis illa terræ, quæ mentem Pythiæ diuino afflatu concitabat, euanuisse vetustate.*

Incola Pythivs] interpres Pindari, Pythia scribit à loco esse appellata: loco autem nomen fuisse Pythô. Iam Pythô tradit interpres Homeri fuisse vrbem Phocidis. Hom. ὀδυσ. θ. Πυθοῖ ἐν ἠγαθέῃ, ὅθ' ὑπέρβη λάϊνον οὐδὸν Χρησόμενος. Idẽ ἰλιάδ. ι. Οὐδ' ὅσα λάϊνος οὐδὸς ἀφήτορος ἐντὸς ἐέργει Φοίβου Ἀπόλλωνος Πυθοῖ ἔνι πετρηέσσῃ: id est, neque quàm multa saxeum limen, seu solum Phœbi oracula reddentis continet in vrbe Pythone lapidosa. Incola igitur Pythius intelligitur Apollo, quod Pythô, vel Py-

A thôna incolit, vrbem sibi sacram. Est autem dicta vel ἀπὸ τοῦ πυθέσθαι, quod est sciscitari, quærere: vel ab eo, quòd oraculi custos draco ab Apolline sagittis cõfixus ibidem computruerit, quod Græci dicunt πύθεσθαι. lege quæ scripsimus ad illum locum, *qui Pythia cantat*, in epistola de arte Poët. ad Pisones.

Non liber æqve] Iram Bacchi senserunt Pentheus & Lycurgus: sentiunt eius sacerdotes mænades: experti sunt denique & Centauri. Virgil. Georg. 2. *Bacchus & ad culpam causas dedit, ille furentes Centauros letho domuit, Rhœtúmque Pholúmque, Et magno Hylæum Lapythis cratere minantem.*

B Corybantes] Corybantes, Rheæ sacerdotes ἀπὸ τοῦ κορύπτειν dicti, propterea, quòd cùm Rhea partum, partúsque dolores Saturnum filios suos deuorare solitum celare vellet, eos ad eam rem administros, & adiutores adhibebat: illi autem tympanorum pulsu, cymbalorum sonitu, cornuum, & tibiarum cantu partim Saturnum terrebant, partim Iouis vagientis, & Rheæ parturientis vocem auertebant. quod declarat & Callim. hymno in Iouem. Οὖλα δὲ Κούρητές σε περὶ πρύλιν ὠρχήσαντο Τεύχεα πεπλήγοντες, ἵνα Κρόνος οὔασιν ἠχὴν Ἀσπίδος εἰσαΐοι, καὶ μή σεο κουρίζοντος. Et Lucretius lib. 2. *Hic armata manus (Curetas nomine Graij Quos memorant Phrygios) inter se fortè catenas Ludunt, in numerúmque exsultant sanguine plecti, Terrificas capitum quatientes numine*
C *cristas, Dictæos referunt Curetas: qui Iouis illum Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur, Cum pueri circum puerum pernice chorea Armati in numerum starent: pernice chorea Armati in numerum pulsarent æribus æra, Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus, Æternúmque daret matri sub pectore vulnus.* Lege & Strab. lib. 10. vbi multa de Curetibus, quos eosdem esse, atque Corybantas, ait. Idem Strabo eodem libro principium cuiusdam dithyrambi Pindarici profert, in quo Pindarus ritus sacrorum Bacchi apud Græcos, & cæremonias sacrorum matris Deorum, quæ fiũt apud Phryges, communione quadam omnium rerum & similitudine inter se coniungere videtur: quod item facit Horat. Od. XVIII. huius lib. *Sæua tene cum Berecynthio Cornu tympana.* sic Virg. Æneid. 3. *Hinc*
D *mater cultrix Cybele, Corybantiáque æra.* à Corybantibus manauit apud Græcos verbũ κορυβαντιᾶν, quod valet Corybantum more insanire ac furere, diuino quodam spiritu afflari. Plato in Symposio Ἐγὼ γοῦν, ὦ ἄνδρες, εἰ μὴ ἔμελλον κομιδῇ δόξειν μεθύειν, εἶπον ὀμόσας ἂν ὑμῖν οἷα δὴ πέπονθα αὐτὸς ὑπὸ τῶν τούτου λόγων, καὶ πάσχω ἔτι καὶ νυνί. ὅταν γὰρ ἀκούω, πολύ μοι μᾶλλον ἢ τῶν κορυβαντιώντων, ἥ τε καρδία πηδᾷ, καὶ δάκρυα ἐκχεῖται ὑπὸ τῶν λόγων τῶν τούτου. id est, Ego igitur, viri, nisi vererer ne valdè ebrius viderer, dixissem vobis iuratus quomodo ab istius verbis affectus sim, atque etiã nunc afficiar. Cùm enim audio, mihi multo magis, quàm Corybantum in morem insanientibus, & diuino

quodam

quodam furore concitatis & cor salit, & lacrymæ excutiuntur vi verborum. & in Ione: καὶ οἱ μελοποιοὶ οἱ ἀγαθοὶ ὡσαύτως, ὥσπερ οἱ Κορυβαντιῶντες οὐκ ἔμφρονες ὄντες ὀρχοῦνται. id est, & boni poëtæ, qui mele faciunt, similiter, vt diuino furore afflati, cùm sana mente non sint, saltant. & ibid. γὰρ τέχνῃ, οὐδ' ἐπιστήμῃ περὶ Ὁμήρου λέγεις, ἃ λέγεις ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ καὶ κατοκωχῇ· ὥσπερ οἱ Κορυβαντιῶντες ἐκείνου μόνου αἰσθάνονται τοῦ μέλους ὀξέως, ὃ ἂν ᾖ τοῦ θεοῦ, ἐξ ὅτου ἂν κατέχωνται. id est, non enim arte, neque scientia de Homero loqueris, sed diuino quodam numine atque afflatu, quemadmodum qui diuino quodam furore sunt concitati, illud solum melos statim intelligunt, atque arripiunt, quod sit eius Dei, cuius spiritu afflati sint.

Qvas neqve Noricvs deterret ensis] significat, eum, qui iratus est, neque enseis, neque vllum denique periculum, aut cruciatum extimescere. Itaque rectè Ennius iram principium insaniæ esse dixit: & Pindarus Ὀλυμπ. ιά. ζαὶ δὲ φρενῶν ταραχαὶ παρέπλαγξαν καὶ σοφόν. id est, mentis perturbationes, etiam sapientem à recta via deduxerunt. Et Euripid. in Med. Θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων· Ὅσπερ μεγίστων αἴτιος βροτοῖς κακῶν. id est, ira autem meis consiliis potentior est: Quæ quidem hominibus magnorum malorum causas afferre solet. Noricus ensis à Noricis appellatus. sic Od. XVII. epod. *Modò ense pectus Norico recludere.*

Fertvr Prometheus Hæc de particulis vndique decerptis, & defectis, hominique illi primo adiunctis, aptissimè & elegantissimè ab Horatio sunt excogitata, nullus enim alius horum auctor extat, quòd sciam: nisi quis hæc ad fabulam illam Platonicam referat, quæ est in Protagora: vbi scribit, cùm Epimetheus in fingendis animantibus rationis expertibus omneis naturæ facultates consumsisset, & ita cùm genus humanũ fingẽdum esset, nihil, vnde instrueretur, atque ornaretur, superaret: Prometheũ coactum esse sapientiam artificialem à Minerua, ignem à Vulcano suffurari: Mercurium posteà Iouis mandatu iustitiam & pudorem hominibus impertisse, vt ciuilem inter se societatem colere possent. huic igitur fabulæ hæc addit de suo Horat. Ac fuit Prometheus Iapeti & Clymenę filius, vt scribit Hesiodus in Theogon. vide suprà Od. III. Faciũt autem Prometheum poëtæ prouidum, sagacem, ac sapientem, idque à Theophrasto scriptũ esse re[fe]rt interpres Apollon. lib. 2. argonaut. itaque & nomen ἀπὸ τοῦ προμαθεῖν, vel ἀπὸ τοῦ προμηθεῖσθαι cõsecutus est: contrà Epimetheũ eius fratrem, imprudentem, atque insipientem, & malo demum accepto, atque ex rerum euentu, quid expediret, quid non, intelligentem.

Principi] primo. sic Od. vlt. lib. 3. *Princeps Æolium carmen ad Italos Deduxisse modos.* & Oda XVII. eiusdem, *Qui Formiarum mœnia dicitur Princeps*, &c. sic Cæsar lib. 1. de bello Gall. *cuius legationis Numetius, & Verò doctius principem locum obtinebant.* idem ibid. *ea pars princeps pœnas persoluit.* M. Tull. Accus. lib. 2. *Primum quod omnium nationum princeps Sicilia se ad amicitiã & fidem populi Rom. applicuit: prima omnium, id quod ornamentum imperij est, prouincia est appellata.* & lib. 2. epist. ad Attic. *ego princeps in adiutoribus, ego secundus.*

A Limo] πηλῷ. quomodo nati sint primi homines ex eorum sententia, quos hic sequitur Horatius, lege Diodorum Siculum lib. 1. & Lucret. lib. 5. & Hesiod. interpretes non longè à principio. huc pertinet illud Varronis, Eumenid. *Empedocles natos homines ex terra ait, vt blitum.*

B Insani leonis] iracundi, rabidi. tralatio est à ratione præditis. Lucretius lib. 3. de leonibus: *Sed calidi plus est illis, quibus acria corda, Iracundáque mens facilè efferuescit in ira: Quo genere in primis vis est violenta leonum, Pectora qui fremitu rumpunt plerúmque gementes, Nec tapere irarum fluctus in pectore possunt.*

Stomacho] hinc stomachum facere, & stomachari dicunt Latini, pro eo, quod est, iram commouere, & irasci.

Iræ Thyesten] quamuis hæc sint omnibus nota ex tragicis poëtis: tamen M. Tullium ad hunc locum explicandum adhibeamus. sic igitur ille Tuscula. 4. *Ira verò quamdiu perturbat animum, dubitationem insania non habet: cuius impulsu existit etiam inter fratres tale iurgium. Quis te homo*

C *Superauit vnquam gentium impudentia? Quis autem malitia te? notis qua sequuntur. alternis enim versibus intorquentur inter fratres grauissima contumelia, vt facile appareat, Atrei filios esse, eius, qui meditatur pœnam in fratrem nouam. Maior mihi moles, maius miscendum malum, Qui illius acerbum cor contundam, & comprimam. Qua igitur hæc erunt moles? Audi Thyesten ipsum. impius Hortatur frater, vt meus malu miser Mandem natos: eorum apponit viscera. Quid est enim quò non progrediatur ira? eodem, quò furor, &c.* vbi vulgò mendosè legitur *manderem*. eadem ferè reperiuntur in tertio libro de orat. ad Q. fratrem.

Vltimæ steterē cavsæ] vltimæ causæ sunt, quibus nullæ aliæ sunt propinquiores. verbum stetēre autem significat eas esse cer-

D tas, fixas, & pænè necessarias: vel vltimas causas eadem ratione dixit, qua supplicium vltimum, seu extremum dicimus, vt vltimas intelligamus causas, quæ exitum habeant, quæ non sint inanes. sic Liuius lib. 7. *ea vltima fuit causa, cùm multa antè querimonia vltro citróque iactata essent, cur per fetiales rebus repetitis bellum Tiburti populo indiceretur.*

Imprimeretqve mvris] Caius iurisconsultus in Pandectis iuris ciuilis tit. de vsufructu, ait Karthagini euersæ aratrum impressum esse, ex eóque probare, & colligere solent iurisconsulti dum demum vrbem aliquam esse desiisse, atque interiisse, cùm in ea aratrum circunductum sit. Ad hanc rem pertinet locus ille M. Tullij Philipp. 2. *vt vexillum tolleres, vt aratrum circũ-*

duceres: cuius quidem vomere portam Capuæ penè perstrinxisti, vt florentis Coloniæ territorium minueretur.

INSOLENS.] victoria elatus. vt Od. 16. epod. *ossa Quirini (Nefas videre) dissipat insolens.* M. Tull. pro Marcell. *victoria natura est insolens & superba.*

COMPESCE MENTEM] Comprime animum. vt epist. ad Loll. lib. 1. *animum rege, qui nisi paret, Imperat: hunc frenis, hunc tu compesce catena.* Od. 14. lib. 2. *Tityónque tristi Compescit vnda.*

ME QVOQVE PECTORIS] vtitur excusatione ætatis, & perturbationis animi, quòd in eam olim scripserit iambos.

NVNC EGO MITIBVS MVTARE] studeo tristem atque acerbam naturam meam lenire ac mitigare: studeo tristia relinquere, mitia autem persequi, atque amplecti hæc enim verbi B *mutare*, vis est interdum: vt Od. 19. huius libri. *Socraticam & domum Mutare loricis Iberis Pollicitus meliora tendis.* & epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *nec Otia diuitiis Arabum liberrima muto.* sic Sallust. *Nemo nisi victor pace bellum mutauit.* & Propertius lib. 3. *Durus, qui potuit lucro mutare puellam.* sic & verbum ἀλλάττειν apud Græcos nonnumquam. Eurip. in Hecu. λιποῦσ' Ἀσίας Εὐρώπης θεράπναις, ἀλλάξασ' ἀίδα θαλάμους. contrà Od. 34. huius lib. *valet ima summis Mutare.* & Od. 1. epod. *Pecusve Calabris ante sidus feruidum Lucana mutet pascuis.* sic Od. 12. lib. 2. *Num tu, quæ tenuit diues Achæmenes, Permutare velis crine Lycymniæ?* & Od. 1. lib. 3. *Cur valle permutem Sabina Diuitias operosiores?* & Od. 9. epod. *Punico Lugubre mutauit sagum.* & Ode prox. *Velox amœnum sæpe Lucretilem Mutat Lycæo Faunus.* sciendum est autem, veteres *mutandi* verbo vsos esse pro eo, quod est, emere aut vendere. vt Satyr. 4. lib. 1. *Hic mutat merces surgente à sole ad eum, quo Vespertina tepet regio.* cui simile est illud Virgil. Pollione: *nec nautica pinus Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.* & Georg. 3. *quamuis Milesia magno Vellera mutentur Tyrios incocta rubores.* & Horat. Sermo. lib. 2. Satyr. 7. *an hic peccat, sub noctem qui puer vuam Furtiua mutat strigili:* id est, emit. sed illud, quod est in principio primi libri Georg. *vestro si munere tellus Chaoniam pinguis glandem mutauit arista:* simile est huic loco Horatiano. Catullus quoque *mutare*, videtur dixisse pro *emi*, in Asinium: *crede Pollioni Fratri, qui tua furta vel talento Mutari velit.* Neque verò fit hoc temerè. veteres enim venditione & emtione non vtebantur, sed permutatione: in qua res pro re, non pretium dabatur. qua de re lege Aristotel. lib. 5. de morib. & Pandectas iuris ciuilis tit. de rerum permutatione. M. Tullius quoque (vt redeam ad id, quod initio dicebam) commutandi verbum in vtramque partem vsurpauit: vt pro Sextio, *vt cum patriæ caritate constantiæ gloriā commutaret:* id est, vt patriæ caritati constantiæ gloriam anteponeret. & in Cluentiana, *Qui fidem suam ad perniciem innocentis pecunia commutarunt:* id est, qui fidem suam pecunia vendiderunt. quod Græci dicunt ἀντηλλάξαντο, vel κατηλλάξαντο. Ex his, quid sit apud M. Tullium *permutare pecuniam, & pecuniæ permutatio*, intelligere licet. qua de re tamen dicemus alio loco.

A

DVM MIHI FIAS RECANTATIS AMICA] id est, vsque eò dum & ego stilo verso, sisque maledictis, quæ in te conieci, oblitteratis, ac tuis laudibus scriptis, tecum in gratiam redeā, & tu placata me tua à me alienatione exanimatū, recrees, & in spem erigas meliorem.

ANIMÚMQVE REDDAS.] sic loquitur Terent. Andr. *reddidisti animum.*

TVRNEBVS.

IMprimeret) exararet euersas. *Nunc seges est vbi Troia fuit.*

AD TYNDARIDEM.

Od. 17.

ARGVMENTVM.

Inuitat eam in Lucretilem.

*VELOX amœnum sæpe * Lucretilē*
Mutat Lycæo Faunus: & igneā
** Defendit æstatem capellis*
C *Vsque meis, pluuiósque ventos.*
Impune tutum per nemus arbutos
Quærunt latenteis, & thyma deuiæ
*Olentis * vxores mariti:*
Nec virideis metuunt colubras,
*Nec Martialeis * hædilia lupos,*
** Vtcumque dulci Tyndari fistula*
*Valles, & * Vsticæ cubantis*
Læuia personuere saxa.
Dij me tuentur: Diis pietas mea,
Et Musa cordi est. hinc tibi copia
D *Manabit ad plenum benigno*
Ruris honorum opulenta cornu.
Hîc in reducta valle, Caniculæ
Vitabis æstus: & fide Teïa
*Dices * laboranteis in vno*
Penelopen, vitreámque Circen.
*Hîc * innocentis pocula Lesbij*
Duces sub vmbra: nec Semeleïus
Cum Marte confundet Thyoneus
Prœlia: nec metues proteruum
Suspecta Cyrum, ne malè dispari

Incon-

Incontinenteis iniiciat manus,
Et scindat hærentem coronam
Crinibus, immeritamque vestem.

VELOX AMOENVM] id est, Faunus sæpè ex monte Lycæo in Lucretilem (qui mons est in Sabinis) demigrat. vide quæ annotauimus de verbo *mutandi*, ad Oden superiorem. Sed non est omittendum, Priscianum lib. 18. hunc locum ita explicare, Lucretilem mutat Lycæo, id est, Lycæum mutat Lucretili. de Fauno autem, vide quæ suprà ad Oden 4. annotaui.

DEFENDIT ÆSTATEM] id est, propulsat æstatem à capellis. sic Virg. Melibœo, *Solstitium pecori defendite.* Plautus Rudente: *vt illas serues, vim defendas, dum ego herum adduco meum.* M. Tull. in Catone maiore: *& nimios solis defendit ardores.* Idem pro Roscio Amer. *iniuriam nouo scelere conflatam putant oportere defendi.* Idem offic. 3. *etenim sin, qui non defendit iniuriam, neque propulsat à suis cum potest, iniustè facit, &c.* Cæsar. lib. 1. de bello Gall. *& quod non bellum intulerit, sed defenderit.* & Horat. Sat. 3. lib. 1. *& toga, quæ defendere frigus, Quamuis crassa queat.* [Sic Græci dicunt ἀρήγειν, pro, opem ferre & arcere.

PLVVIOSQVE VENTOS] ventos, qui pluuiam pariunt. epist. de arte poet. *aut pluuius describitur arcus.*

IMPVNE TVTVM, &c.] quidam libri veteres habent, *Impune totum per nemus, &c.*

DEVIÆ] quæ sæpè à recta via, seu regione deerrant. paulo aliter dixit *deuium scortum.* Od. xi. lib. 2.

OLENTIS VXORES] hirci vxores, videlicet capellæ. ἄχυρον, vt Satyr. 3. lib. 2. *Bellua cognatos eliserit.* & Virgil. Melib. *Vir gregis ipse caper.* & Georg. 3. *Quem legère ducem, & pecori dixère maritum.*

COLVBRAS] sic habent cod. 2. Vatican. & Faër. neque verò refert vtrùm legamus, *colubros*, an *colubras*. vtrumque enim vsu receptum est. Nonius.

NEC MARTIALEIS HÆDILIA LVPOS] nec hædorum septa, id est, greges metuunt lupos. hædilia autem pes est Ionicus pro choriambo. qui pedes tempore sunt inter se pares. sic Hom. D ὄδυσσ. δ. Ἐκ δ᾽ ἐγὼ ἀΐξασα πολὺ διαστησωμα- γήραι Ηλύσιον. & Cat. ad Cinnam: *Consule Pompeio primùm duo Cinna solebant Mœchilia: facto consule nunc iterum, &c.* vbi anapæstus pro spondæo positus est. ductum est autè mœchile à mœcho, vt hædile ab hædo. Et puto, ὀλίγον παρὰ..., duobus mœchilibus significari à Catullo domū Luculli, cuius vxorem Clodiam, Clodij sororem, Clodius ... ille dictus est, vt scribit Plut. in Cæsare, & domum Lepidi, quem dolore perisse, vxoris adulterio ex quadam epist. cognito, Pompeio primùm consule, scribit Plutarchus in Pompeio. sed Auratus & apud Catullum, non *mœchilia*, sed *mœchidia* legendum putat: & hic

A *hædulea.* hæduleos autem idem vult valere quod hædulos. ego *hædulia*, malim legi, vt per hædulias intelligamus hædilia. Et verò liquido confirmare possum, in libris veteribus fere omnibus scriptum esse *hædilia.*

VTCVMQVE] id est, quandocumque, seu vbicumque. Nam *vt*, quidem apud bonos scriptores valet interdum, vbi, qua parte, quo tempore, cum, simulatque. Catull. ad Fur. & Aurel. *Litus vt longè resonante Eoa Tunditur vnda.* Idem ad Coloniam: *Verum totius vt lacus, putidæq; paludis, Liuidissima, maximéque est profunda vorago.* id est, vbi. & ad Licinium: *Vt conuenerat esse.* id est, simul vt, vel vbi. & Virgil. Æneid. 5. *cæsis vt forte iuuencis* B *Fusus humum, viridéisque super madefecerat herbas:* id est, vbi, seu quo loco. sic Terent. *mater consequitur: iam vt limen exirem, ad genua accedit.* id est, cum limen exirem. Horat. Od. 3. epod. *Vt Argonautas præter omnes candidum Medea mirata est ducem, Per ignotum hoc Iasonem.* & Satyr. 9. *vt illi Nil respondebam, miserè cupis (inquit) abire.* M. Tull. offic. 3. *at ille, vt ingressus est, confestim gladium destrinxit.* addatur igitur particula, *cúmque*, tantumdem valebit, aut etiam amplius. sic Ode 35. huius libri: *vtcumque mutata potentes Veste domos inimica linquis.* & Ode 4. libri 4. *Vtcumque defecere mores, Dedecorant bene nata culpæ.* & Ode 17. lib. 2. *ibimus, ibimus, Vtcumque præcedes, supremum Carpere iter comites parati.* & Od. 17. epod. *Vtcumque fortis exsilis puerpera.* & Ode 3. lib. 3. *Vtcumque mecum vos eritis, libens Insanientem nauita Bosporum Tentabo.* sic Terent. in Heau- C tont. *sed nostrum est intelligere vtcumque, atque vbicumque opus sit, obsequi*, id est, quandocumque, & quocumque loco: & Plaut. in Epidico. *Vtcúmque in alto ventus est, Epidice, ex ista velum vertitur.*

DVLCI FISTVLA] fistula Panos scilicet, aut Fauni. Pan enim fistulæ inuentor. Virg. Alexi. *Pan primus calamos cera coniungere plures Instituit: Pan curat oues, ouiúmque magistros.* Idem pharmaceut. *semper pastorum ille audit amores, Panáque, qui primus calamos non passus inertes.* Pan Deus pastorum est: atque iccircò monteis, siluas, valleis, & solitudines colit. Idem Virgil. ibidem. *Mecum etiam in siluis imitabere Pana canendo.* idem Georg. 2. *Fortunatus & ille, deos qui nouit agrestes, Panáque, Siluanúmque senem, Nymphásque sorores.* Et Lucret. lib. 4. *Sex etiam aut septem loca vidi reddere voces, Vnam cum iaceres: ita colles collibus ipsis Verba repulsantes iterabant dicta referre. Hæc loca capripedes satyros, Nymphásque tenere Finitimi fingunt, & Faunos esse loquuntur: Quorum noctiuago strepitu, ludóque iocanti Affirmant volgo taciturna silentia rumpi: Chordarúmque sonos fieri, dulceisque querelas, Tibia quas fundit digitis pulsata canentum: Et genus agricolûm late sentiscere cum Pan Pinea semiferi capitis velamina quassans, Vnco sæpe labro calamos percurrit hianteis, Fistula siluestrem ne cesset fundere musam.*

VSTICÆ CVBANTIS] montis in Sabinis, *cubantis*, leniter decliuis, vt cubantis hominis speciem præ se ferre videatur.

LÆVIA] læuia saxa, assiduo aquarum cursu

attrita, & expolita. Virg. Georg. 2. *Nec tiliæ leues.* & ibid. *Tum leuem calamos, &c.* vide sup. quæ annotauimus ad Oden 2.

PERSONVERE] propriè, & vsitatè, id est, sonitum acceptum reddidere: vel sonitu completæ fuerunt. sic Satyr. 6. lib. 2. *simul domus alta Molossis Personuit canibus.* & M. Tull. ad Lepr. lib. 6. *& si abest maturitas ætatis, iam tamen personare aureis eius huiusmodi vocibus non est inutile.* & pro Roscio Amerino. *animi & aurium causa tot homines habet, vt quotidiano cantu vocum, & neruorum tota vicinitas personet.* alia huius verbi vis est, epist. 1. lib. 1. *Est mihi, purgatam crebro qui personet aurem.* sic Virgil. Æn. 6. *Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci Personat.* & ibid. *Sed tum forte caua dum personat æquora concha.*

HINC] ex meo fundo.

AD PLENVM] ita loquitur Virg. Georg. 2. *Hic ager ille malus, dulcésque a fontibus vndæ Ad plenum calcentur.*

BENIGNO CORNV.] pleno & largo cornu, vt in carmine sæculari ad Deos: *apparétque beata pleno Copia cornu.* & epist. ad Iccium: *aurea fruges Italiæ pleno defundit copia cornu.* ordo est; hinc, id est, ex agro meo opulenta ruris honorum copia tibi manabit ad plenum, benigno cornu. ruris honores appellat ea omnia, quæ ruri nascuntur. *benignus* autem valet idem, quòd largus, liberalis, munificus: propriè, qui bonis & dignis largitur, interdum etiam qui indignis, tùm apud M. Tull. tùm apud hunc poëtam, & ceteros bonos latinitatis auctores: ex quo benignitas, quæ idè valet, quòd beneficentia & liberalitas. M. Tull. frumentaria. *qui benignitate adducti per beneficium & gratiam ciuitatibus concesserunt, vt nummos pro frumento darent.* & Offic. 1. *videndum est, ne obsit benignitas & iis ipsis, quibus benigne videbitur fieri, & ceteris.* Idem pro Deiotaro, *Deiotarus dicere est solitus benigne sibi a populo Rom. esse factum, &c.* iterum Frumentaria, *vt ambitiosi homines, & benigni, cùm pluris senatus æstimasset, quàm quanti esset annona, ex senatus æstimatione, non ex annonæ ratione, soluisset* ibid. *benigne ac liberaliter.* orat. contra Rullum ad pop. *Gracchorum benignitas.* de orat. lib. 2. *raro datur, vt possis liberalitatem ac benignitatem ab ambitu, atque largitione seiungere.* Terent. in Hecyra. *nihil tibi apud me defieri patiar, quin, quod opus sit, benignè præbeatur.* Plaut. Menæchm. *Tanta ad narrandum argumentum est benignitas.* T. Liuius lib. 9. *præda erat largitor: & benignitatem per se gratam comitate adiuuabat.* Horat. Od. 29. lib. 3. de fortuna. *Nunc mihi, nunc alij benigna.* & Od. 18. lib. 2. *At fides, & ingeni Benigna vena est.* & Od. 1. epod. *Satis, superque me benignitas tua Ditauit.* & Satyr. 2. lib. 1. *Quippe benignus erat: contrà hic ne prodigus esse Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico, Frigus quo, duràmque famem depellere possit.* ibid. *at hic si, Quà res, quà ratio suaderet, quáque modestè Munifico esse licet, vellet bonus atque benignus Esse, daret quantum satis esset.* & Satyr. 3. lib. 2. *vini, somnique benignus.* & Od. 2. lib. 4. *dabimúsque Diuis Tura benignis.* & Od. 17. epod. *Egens benigna Tantalus semper*

A *dapis.* & epist. ad Scæuam lib. 1. *Si prodesse tibi, pauloque benignius ipsum Te tractare voles.* & epist. ad Mæcenat. 2. lib. 1. *benigne, Respondet.* Festus vult esse compositum ex bono & gignendo. notissimũ est prouerbium Ἀμαλθείας κέρας, id est, capræ Amaltheæ cornu: quo significatur omnium rerum vbertas & copia.

HIC IN REDVCTA VALLE] vallem reductam appellat (opinor) quæ sinus quosdam flexuosos, & recessus habeat: in quibus quis à ventis, & iniuria cæli tutus esse queat. sic Virg. Georg. 4. *inque sinus scindit sese vnda reductos.* eademque repetita sunt Æneid. 1. & Æneid. 6. *Interea videt Æneas in valle reducta Seclusum nemus.* & B Horat. Od. 2. epod. *Aut in reducta valle mugientium Prospectat errantes greges.*

CANICVLÆ VITABIS ÆSTVS] Caniculæ nimios ardores vitabis. sed de Canicula dicemus nonnulla ad Od. 13. lib. 3. ibi, *Te flagrantis atrox hora Caniculæ Nescit tangere.*

ET FIDE TEIA] Lyra Anacreontis Teij, id est, modis & cantibus, qui Anacreontis versibus fuit pares, & similes. *Anacreontis* (vt scribit M. Tull. Tuscul. quæst. lib. 4.) *tota poesis est amatoria.* de eodem sic Pausanias Atticis. Anacreontis Teij, qui maiore ex parte res amatorias scripsit, statua in arce Atheniensium prima post Sapphonem locata est, eo habitu, & statu corporis, cuiusmodi credibile est esse hominis ebrij canentis. C sed de Anacreonte plura dicemus ad Od. 14. lib. epod.

DICES LABORANTEIS IN VNO PENELOPEN] canes Penelopen, & Circen vtrámque vnius Vlyssis amore ardentem. Vlyssem autem ex Penelope Telemachum, ex Circe Telegonum patricidam suscepisse traditum est.

VITREAM] vel splendidam instar vitri, & ita formosam: vel pellucidam, quales ab Epicuro Deos inductos esse scribit M. Tull. de diuin. 2. his verbis: *Deos enim ipsos iocandi causa induxit Epicurus pellucidos, & perflabiles, &c.* quos alibi μονοχρώμους appellat: vel marinam, quod magis probo. aqua enim, corpus est διαφανὴς, vt vitrum. Atq; iccircò aqua, vitrea dicitur: & color aquæ, vitreus, quasi pellucidus ac cæruleus. Itaque D Nymphæ marinæ apud Virgil. 4. Georg. vellera carpunt vitreo colore fucata. sic Virg. *eam circum Milesia vellera Nymphæ Carpebant hyali saturo fucata colore.* & Horat. pontum, vitreum appellat. lib. 4. Od. 2. *vitreo daturus Nomina ponto.* Iam cæruleus, seu glaucus color diis & deabus marinis, & fluuiis tribuitur. idem Od. 13. epod. de Thetyde: *nec mater domum Cærulea te reuehet.* Virg. lib. 8. Æneid. de Tiberi, *eum tenuis glauco velabat amictu, Carbasus & crinem vmbrosa tegebat arundo.* Idem 12. *& quæ cæruleo sunt numina ponto.* Idem 5. de Neptuno, *Cæruleo per summa leuis volat æquora curru.* Idẽ 8. extr. de Nilo: *& tota veste vocantem Cæruleum in gremium.* alia ratione dixit famam vitream, Satyr. 3. lib. 3. *quem cepit vitrea fama.* per vitream enim, fragilem significari voluit, vt famam popularem. Apud

Varronem

Varronem vitreum, pellucidum significat. *Quæ rundam vitrea toga ostentant tunica clauos.* Nonius in nomine *vitream.*

HIC INNOCENTIS POCVLA] vinum Lesbium innocens appellat, id est, innoxium, quod, qui eo vtatur, nihil intemperanter, nihil iracundè, nihil furiosè agat: vel refer ad moderatum, ac temperatum eius vsum. quod idem tamen de ceteris vinis dici potest.

DVCES] bibes, hauries. sic Plautus Amphit. *eam ego, vt matre fuerat natum, vini eduxi meri:* id est, ebibi. sic Horat. Od. 12. lib. 4. *Sed pressum Calibus ducere Liberum Si gestis.* & Od. 3. lib. 3. *lucidas Inire sedes, ducere nectaris Succos.* non dissimile est illud Od. 1. lib. 4. *Illic plurima naribus Duces thura.* & verbum compositum obducere. Cicer. Tuscul. 1. de Theramene, *qui cum coniectus in carcerem triginta iussu tyrannorum venenum, vt sitiens, obduxisset, reliquum sic e poculo eiecit, vt id resonaret.* & ita quidam intelligendum putant locum illum 1. epist. libr. 1. ad Attic. *qui sic inopes & ab amicis, & ab existimatione sunt, vt mihi videatur non esse ἀδιώκτον Curiũ obducere,* id est, non videatur esse ἀδιώκτον æquo animo ferre etiam Curium competitorem. sic P. Victorius Florentinus explicat. tralatio ducta est à medicamentis liquidis, quæ ægri exsorbere solent, vt conualescant. vnde nata sunt illa genera loquendi, exsorbere & deuorare molestiam.

NEC EPMELEIVS CVM MARTE] tum confundit Bacchus cum Marte prœlia, cùm à vino & poculis, ad ferrum & arma venitur: vel cùm vino simul, & ferro certatur, quale fuit Lapitharum, & Centaurorum conuiuium. [Profert hunc locum Seruius ad illum Virg. Georg. 2. *ille furentes Centauros, &c.*]

THYONEVS] sic dictus est Bacchus ἀπὸ τῆς θυώνης τῆς Σεμέλης. Nam Semelen Pindarus Thyonen appellat Πυθ' ὠδ. γ. ἀτὰρ λευκωλένῳ γε ζεὺς πατὴρ ἤλυθεν ἐς λέχος ἱμερτὸν Θυώνα. Verùm Thyonen rursus dici volunt ἀπὸ τῦ θύειν, quia Bacchus in choris concitatus feratur, & furat. Interpret. Apollon. argon. ἐν τῇ Σεμέλην θυώνην καλοῦσιν, ἐπειδὴ Αἴσχυλος ἔγκυον αὐτὴν παρεισήγαγεν οὖσαν, καὶ ἐνθεαζομένην, id est, Semelen, Thyonen nominat, quoniam Æschylus prægnantem, seu grauidam eam induxit, & diuino numine afflatam.

SVSPECTA] tu suspecta Cyro, videlicet suspicanti alium abs te amari.

NE MALÈ DISPARI] ne tibi tuo malo, dispari, vel miserè & valdè dispari viribus, id est inferiori, imbecilliori, &c. Alij sic: non respondenti in amore. vel coniunge *malè*, cum verbo *iniiciat*, vt paulò pòst dicemus.

INIICIAT MANVS] iniicere manus non est inferre. hoc enim semper cum vi intelligitur: illud autem etiam sine vi e se, & intelligi potest. vt M. Tull. pro Q. Roscio com. *hic mihi veritas manum iniecit, & paulisper consistere, & commorari coegit.* Et dominus apud Iurisconsultos, rei suæ

A manus iniicere dicitur, cùm eam apud aliũ possessorem repertam, apprehendit, & vendicat. ex quo manus iniectio apud eosdẽ. Paterculus lib. posteriore. *secutus deinde est consulatus C. Cæsaris, qui scribenti manum iniecit, & quamlibet festinantem in se morari coegit.* hoc loco autem nomen, *incontinentes*, adiectum, videtur augere vim verbi. Quin mihi magis placet, quod Passeratius nuper mihi dixit in sermone, videri *malè* coniunctum esse intelligendum cum verbo *iniiciat*: vt malè iniiciat intelligamus, immaniter, & sceleratè iniiciat. quam sententiam adiuuant hi Tibulli versus. *Non ego te pulsare velim: sed venerit ille Si furor, optarim non habuisse manus.* Idem, *Ah, lapis est; ferrúmque, suam quicumque puellam Verberat: è cælo deripit* B *ille deos.* sic alibi malum pro scelerato & impio vsurpatur. Horat. Od. 12. lib. 4. *quòd male barbaras Regum est vlta libidines.*

CORONAM] corollam è floribus. solebant enim vti coronis in conuiuiis antiqui. qua de re & suprà diximus, & dicemus plura ad Od. 11. lib. 4. verumtamen etiam ex Lucretio, hoc intelligere licet lib. 3. *Hoc etiam faciunt, vbi discubuere, tenéntque Pocula sæpè homines, & inumbrant ora coronis.* quod item declarat versus ille, quem citat Athen. lib. 3. ex Archestrato. Αἰεὶ δὲ στεφάνοισι κάρα περὶ δαῖτα πύκαζε.

IMMERITÁMQVE VESTEM] quæ nihil commeruit, quamobrem ab amante Cyro irato C scindatur. Satyr. 3. lib. 2. *Culpantur frustra calami, immeritúsque laborat Iratis natus paries dijs atque poëtis.* Virgil. moreto. *Immeritóque furens dicit conuicia fumo.* Terent. Adelph. *Discidit vestem: resarcietur.*

TVRNEBVS.

D*Vlci fistula*) Fauni fistula. Ex priscorum opinione, id dictum est, qui loca voces referẽtia à Faunis & Satyris incoli censebant, vt cõuallem suæ villæ Horatius ait. Sed & eos non tibia modò, sed fistula canere credebant. Lucretius,

Hæc loca capripedes Satyros, Nymphásque tenere
Finitimi fingunt, & Faunos esse loquuntur:
Quorum noctiuago strepitu, ludóque iocanti
D *Adfirmant vulgo taciturna silentia rumpi,*
Chordarúmque sonos fieri, dulcésque querelas,
Tibia quas fundit digitis agitata canentum
Et genus agricolûm latè sentiscere, cum Pan
Pinea semiferi capitis velamina quassans;
Unco sæpe labro calamos percurrit hiantes,
Fistula siluestrem ne cesset fundere Musam.

Siluani autem etiam Martes dicebantur. Cato, *Marti Siluano in silua interdiu, In capita singula boũ, &c.* Ac Martis nomen omnibus propè Diis tribuebatur, vt Ioui & Iano. Cato, *Ianum Iouémque vino præfamino, sic dicito. Mars pater te precor quæsoque &c.* Et, vt opinor, Picus Martius ideò dicebatur, cùm ex pico vt in fabulis est, filio Martis Siluani in auem est mutatus. *Vtcunque*) vbicunque toto hoc tractu saxa personuêre Fauni

fistula. Nam quemadmodum vt est interdum A vbi; ita vtcumque interdum vbicumque. Catullus,

Verum totius vt lacus putidaq́; paludis

Liuidissima, maximéque est profunda vorago. id est, verùm vbi profundissima vorago est. *Vitreámque Circen*) puto quòd insulam incoleret, & aquas accoleret, quarum color est vitreus. Itaque Nymphæ apud Maronem huius coloris lanificium exercent,

— milesia vellera Nymphæ

Carpebant, hyali saturo fucata colore. Vitreã Circen ergo maritimam intellige. *Dispari*) non redamãti. alio loco. Et quæret iratus parem. id est, redamantem.

Ex aduers. lib. 9. cap. 3. Quod ait Faunum amœnum mutare Lycæo Lucretilem. B Per Faunũ intelligit Pana, qui in Arcadia colebatur, vt Faunus in Latio. Credebatur autem Faunus vt & Pan fistula delectari, & ea plerumque canere, eiúsque modos audiri fides erat, quod & hic Horatius significat, cùm scribit,

Vtrúmque dulci Tyndari fistula,

Valles, & Vsticæ cubantis

Leuia personuère saxa. Hoc enim de Fauni non de Pastorum fistula auguror intelligendum esse. Delectari autem eum fistula antiquitatem credidisse sic ex Prudentio intelligimus. Hymno 10. *Σpì σφάνοι Faunos, Priapos, fistularum præsides.* Dij eiusdem generis erant Siluani, quibus, vt ex quibusdam alijs dijs, nomen Martis tribuebatur. C M. Cato, *Marti siluano in silua interdum.* & vt opinor auis Picus Martius ideò dicebatur, quòd ex Pico, vt in fabulis est, Martis siluani filio, in auem esset mutatus. Siluanus à Græcis exponitur, πᾶς ὑλαῖος θεὸς. sed & πᾶς συλ̓ιτὸς.

Ex lib. 8. aduers. cap. 15. Cũ Horatius scribit,

Vtrumque d. T. f,

v. & v. c.

L. p. s. Fauni fistulam interpretor ex priscorum opinione, qui loca vocis imaginem referentia, à Faunis & Satyris incoli credebant, vt conuallem suæ villæ Horatius: Sed & eos modò tibia, modò fistula canere credebant, vt ex Lucretio cognosci potest,

Hæc loca capripedes Satyros Nymphásque tenere D

Finitimi fingunt, & Faunos esse loquuntur.

Quorum noctiuago strepitu ludóque iocanti

Affirmant vulgo taciturna silentia rumpi,

Chordarúmque sonos fieri, dulcésque querelas,

Tibia quas fundit digitis agitata canentum:

Et genus Agricolûm late sentiscere, cum Pan

Pinea semiferi capitis velamina quassans,

Vnco sæpe labro calamos percurrat hiantes,

Fistula siluestrem ne cesset fundere musam.

Vtcunque autem pro vbicunque Horatius vsurpauit. Nam & vt, pro vbi dicitur. Catullus.

Verum totius vt lacus putidaq́; paludis

Liuidissima maximéque est profunda vorago,

id est, vbi profundissima vorago est. Eodem modo in Arato Cicero, *vt prius alta chela,* pro vbi nam Græcè est, ἧχι τοι ἄκραι χηλαί. Sed quia ad antiquorum de Faunis & Satyris opinionem Melæ verba pertinent, ea adiiciam. *Inde visuntur patentes magis campi, quàm vt prospici possint. Panum Satyrorúmque opinio hinc causa fidem cœpit, quòd cùm in his nihil cultis sit, nulla habitantium sedes, nulla vestigia, solitudo in diem vasta, & silentium vastius, nocte crebri ignes micant, & veluti castra latè iacentia ostenduntur: crepant cymbala & tympana, tibiæque audiuntur sonantes maius humanis.* Multi etiam ambigunt cur vitream Circen appellarit his versibus,

Dices laborantes in vno

Penelopen, vitreámque Circen. Ego pro aquarum accola & maritima accipio, & tanquam aquarum nympha, B cùm aquarum color vitreus sit, & Nymphæ apud Maronem lanificium huius coloris exerceant: versus eius est,

Carpebant hyali saturo fucato colore. i. vitri.

Ex lib. 19. cap. 3. Quòd quærunt cur vitrea Circe ab Horatio dicatur? Id verò suæ controuersia est. Sic enim appellatur, vt maritima dea aut maris accola. Is enim marinis discolor, vt & cœruleus & glaucus, tribuitur. Maro de Nereidibus.

— milesia vellera Nymphæ.

Carpebant, hyali saturo fucata colore. Iterum,

— vitreisque sedilibus omnes

Obstupuere.

C

AD QVINCTILIVM Varum. Od. 18.

ARGVMENTVM.

Vini potu moderato hilarari animum, immoderato, rixas excitari.

N*VLLAM, Vare, sacra vite prius*
seueris arborem
Circa mite solum Tiburis, & mœnia
D *Catili.*
** Siccis omnia nam dura Deus proposuit: neque*
Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.
Quis post vina grauem militiam, aut pauperiem crepat*
Quis non te potiùs Bacche pater, téque decens Venus?
At, ne quis modici transiliat munera Liberi,

Centau-

Centaurêa monet cum Lapithis rixa super mero
*Debellata: monet * Sithoniis non leuis Euius:*
Cùm fas atque nefas: exiguo fine libidinum
*Discernunt * auidi. non ego te candide Bassareu*
*Inuitum quatiam: nec varia * obsita frondibus*
*Sub diuum rapiam. sæua * tene cum Berecinthio*
Cornu tympana: quæ subsequitur cæcus amor sui,
Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem,
Arcanique fides prodiga, perlucidior vitro.*

NVLLAM VARE SACRA] hic versus ex Alcæo expressus est. Μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδριον ἀμπέλω.

MITE SOLVM] mite, quia vuæ in eo natæ mites sunt, seu quia miteis vuas effert. Virgil. Georgic. 1. *Heu malè tum miteis defendet Pampinus vuas.* ab eodem mitis vindemia dicta, lib. 2. extr. *Mitis in apricis coquitur vindemia saxis.*

CATILI] Virgilius geminat literam l. *Tum gemini fratres Tiburtia mœnia linquunt, Fratris Tiburni dictam cognomine gentem, Catillúsque, acérque Coras.* sic Horat. inf. Od. 22. lib. 3. in nomine Apullicum geminat l.

SICCIS] sobriis, vino nequaquam madidis. vt Od. 5. lib. 4. *dicimus integro Sicci manè die.* & epistol. ad Mæcenat. 3. lib. 1. *forum, putealque Libonis Mandabo siccis, adimam cantare seueris.* & M. Tull. contra Rullum in Senatu, *Verum esse vobis consilia siccorum, an vinolentorum somnia videntur?* & Academ. quæst. lib. 4. *dormientium, & vinolentorum, & furiosorum visa imbecilliora esse dicebas, quàm vigilantium, siccorum, sanorum.* & Plaut. in Persa, *Iamdiu factum est, cùm bibimus: nimis sicci sumus.*

MORDACES] sic curas edaceis appellat Ode 11. lib. 2. *dissipat Euius Curas edaceis.* Græci γυιοβόρους, & θυμοδακεῖς μελεδῶνας nominant, quasi membra rodenteis, & animum mordenteis: & θυμαλγεῖς, & θυμοβόρους.

GRAVEM MILIT. AVT PAVPER. CREPAT?] id est, quis potus militiæ, aut paupertatis incommoda queritur? quis de militia & paupertate loquitur, vt oneribus grauibus, & non ferendis? duobus codicib. calamo scriptis reclamantibus, qui habent, *increpat*, *crepat* excudendum

A curaui, vnũ Vaticanum secutus, in quo scriptum est, increpat, alia manu, vt facilè appareat initio, *crepat*, scriptum fuisse. Prætereà Nonius Marcellus docet, *crepare* hoc loco valere, queri, & dolere, citátque & hunc versum Horatij, & alterum Lucret. lib. 2. *Et crepat, antiquum genus, vt pietate repletum Perfacilè angustis tolerarit finibus æuum.* sed simpliciter dici potest, crepare, per translationem quandam sermonis, esse assiduè aliqua de re loqui, sempérque eam in ore habere. quemadmodum in epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Sulcos & vineta crepat mera,* & in epist. ad Pisones de arte. *Aut immunda crepent, ignominiosáque verba.* & Satyr. 3. lib. 2. *Si quid Stertinius veri crepat.* & ita versus, qui deinceps sequitur, *Quis non te potius, &c.* facilli- B mè poterit explicari, hoc modo, Quis post vina militiam, aut paupertatem habet in ore? quis non potiùs Bacchum, & Venerem crebris vsurpat vocibus, ac sermonibus? Tale est illud Theognidis: Εἰ πίομαι, πενίης θυμοφθόρου οὐ μελεδαίνω, Οὐδ' ἀνδρῶν ἐχθρῶν, οἵ με λέγουσι κακῶς, id est, si bibero, paupertatem animorum pestem non curo: neque inimicos & maleuolos homines, qui mihi maledicunt.

AT NE QVIS MODICI] At, ne quis supra modum bibat, monet Centaurorum, & Lapitharum pugna in poculis orta, & commissa, &c. sic Theognis, Ὃς δ' ἂν ὑπερβάλλῃ πόσιος μέτρον, οὐκ ἔτι κεῖνος Τῆς αὐτοῦ γλώσσης καρτερὸς, οὐδὲ νόου. C quorum versuum hæc ferè sententia est, Qui autem bibendi modum superarit, neque ille iam linguæ suæ, neque mentis compos est. idem, Ἄφρονος ἀνδρὸς ὁμῶς, καὶ σώφρονος οἶνος ὅταν δὴ Πίνῃ ὑπὲρ τὸ μέτρον, κοῦφον ἔθηκε νόον, id est, Cùm vinum supra modum haustum fuerit, stulti peræquè & intelligentis mentem leuem ac mobilem reddidit. citantur & hi versus ab Athen. lib. 2. Πάσας δ' ἐκ κραδίας ἀνίας ἀνδρῶν ἀλαπάζει Πινόμενος κατὰ μέτρον, ὑπὲρ μέτρον δὲ χερείων; id est, Vinum modicè potum omneis ex animo molestias abigit, ac dissipat: sin immodicè hauriatur, malum est. huc pertinent & versus Anacreont. qui citantur item ab Athen. libr. 14. Οὐ φίλος, ὃς κρατῆρι παρὰ πλέῳ οἰνοποτάζων Νείκεα, καὶ πόλεμον D δακρυόεντα λέγει· Ἀλλ' ὅστις μουσέων τε, καὶ ἀγλαὰ δῶρ' Ἀφροδίτης Συμμίσγων ἐρατῆς μνήσκεται εὐφροσύνης, id est, non est mihi gratus, qui ex pleno cratere vinum immoderatè hauriens contentiones & bellum lacrymosum narrat: sed qui musarum & Veneris munera temperans, & commiscens, nihil præter lætitiam, & hilaritatem in ore habet.

CENTAVRÊA MONET CVM LAPITHIS] Pirithous Ixionis, & Diæ filius, epulum nuptiale Centauris, vt sibi necessitudine coniunctis, præbuit. Cùm fugisset autem cum Marti sacrificare, Deum illum irritauit, sibique infensum, atque inimicum reddidit. Ita Centauri plus nimio poti sibi ipsi temperare non potuerunt, quip ingenio suo indulgentes Lapitharum vxo-

ribus vim inferre conarentur. Lapithæ autem hanc tam atrocem iniuriam, & contumeliam iniquo animo ferentes, atque vlcisci volentes, magnas Centaurorum strages ediderunt. Antinous apud Homer. ὀδυσσ. φ. malus auctor quidem ille, sed tamen hac parte verus, deterrere Vlyssem volens, ne arcum illum difficillimum ad inflectendum, intendere conaretur: hanc Lapitharum & Centaurorum historiam profert, dicens, Vlyssem immodico vini potu impulsum, & mente captum, vt illos, rem suis viribus imparem suscipere, ac tentare. Οἶνός σε τρώει μελιηδὴς, ὅς τε καὶ ἄλλους βλάπτει, ὅς ἄν μιν χανδὸν ἕλῃ, μηδ᾽ αἴσιμα πίνῃ. Οἶνος καὶ Κένταυρον ἀγακλυτὸν Εὐρυτίωνα ἄασ᾽ ἐν μεγάρῳ μεγαθύμου B Πειριθόοιο Εἰς Λαπίθας ἐλθόνθ᾽, ὁ δ᾽ ἐπεὶ φρένας ἄασεν οἴνῳ. &c. M. Tullius oratione in Pisonem, consulum per potationem cum Lapitharum & Centaurorum conuiuio comparat. sic ille, *quod quidem istum in illa respub. luctibus symposium, quasi aliquod Lapitharum aut Centaurorum conuiuium ferebatur.* Centaurum Pindarus ex Ixione & nube Iunonis similitudinem gerente natum facit: eóque loco hanc Centaurorum & Lapitharum pugnam multis verbis persequitur interpretes: quam in templo Thesei depictam fuisse scribit Plutarchus in Theseo. lege & de eadem Hesiodi Aspidem.

RIXA SVPER MERO DEBELLATA] rixa in conuiuio armis & ferro dijudicata. Verbo *debellandi* crebrò vtitur T. Liuius, sed imper- C sonaliter, vt loquuntur Grammatici: & interdum absolutè.

MONST SSTHONSIS NON LEVIS EVIVS.] monet & Bacchus, qui à Thracibus summa religione colitur: quem non contemnunt Thraces Lycurgi exitio docti, vel, quem sæpe sibi habent iratum, cùm plus æquo poti, quicquid sibi libet, etiam licere putant.

SITHONIIS] id est, Thracibus. Ode 26. lib. 3. *Memphim carentem Sithonia niue* Euium autem Bacchum esse appellatum à voce bacchantium εὐοῖ, cùm sit notum, de ea te non dicam plura.

CVM FAS, ATQVE NSFAS.] cùm fas, & nefas non iure, nec ratione, nec honestate, sed D sua libidine discernere, ac metiri volunt: quod cùm fit, res inter se maximè dissimiles, ac contrariæ facilè miscentur, & confunduntur. Libido enim omnium rerum discrimen, ac delectum tollit, résque maximè inter se disiunctas, ac diuersas coniungit, & exæquat, nedum tanquam finis, ac terminus fas, & nefas discernere, aut distinguere queat.

AVIDI] libidine inflammati. aliter *auidos nautas* dixit Od. 28. huius lib. & saty. 3. lib. 2. *auidum hæredem. & conuiuas auidos.* saty. 5. lib. 1.

NON EGO TE CANDIDE.] candide, liber, simplex, aperte, verax, syncere, Od. 11. epod. *candidum Pauperis ingenium.* & saty. 5. lib. 1. *animæ, quales, neque candidiores Terra tulit.* & Ode 14. epod. A *candide Mæcenas.* & epist. 6. lib. 1. epist. *si quid nouisti rectius istis, Candidus imperti: si non, his vtere mecum.*

INVITVM QVATIAM] sacra Bacchi maxima, occultissimaque religione contineri, reconditissimaque in eis mysteria subesse scribunt boni auctores. huius igitur loci hæc sententia est. te inuitum non commouebo, non te exagitabo. (nemo enim te lacessit impune) neque tua sacra pampinis inuoluta proferam in lucem, aut diuulgabo: neque res vllas arcanas, & recōditas enuntiabo. quod valet, non progrediar bibendo vsque ad ebrietatem. nam qui in moderatè bibunt, & nimio vini potu fiunt ebrij, res arcanas & reconditas ac tacendas enuntiare ac vulgare solent. *inuitum* autem dixit, quia quamuis Bacchus non inuitus munera sua largiatur hominibus, inuitus tamen eos vino obrui, & ebrios fieri videt. [Licet etiam hæc ad sacrorum Bacchi consuetudinem referre, quam exponit Seruius ad illum locum Virg. Æneid. lib. 4. *qualis commotis excita sacris Thyas, &c.* his verbis. *Commotis sacris ideo dixit, quia in sacrorum renouatione commouebantur simulacra.* vnde Horatius, *non ego te candide Bassareu, Inuitum quatiam.* Bassareum autem Bacchum dictum volunt à Bassaris: de quibus magna quæstio est. Alij enim eas Bacchi nutrices fuisse dicunt, dictas ἀπὸ τῆς βάζειν καὶ ἀρεῖν. propter insaniam scilicet, eadémque Lydas, Macetas, & Mimallonas esse nominatas: alij bassaras, calceos fuisse volunt, alij vestimenti genus, vt dicemus ad Od. 25. lib. 3.]

NEC VARIIS OBSITA.] id est, obducta, operta. obserere enim hoc significat per translationem. Plautus in Trinummo. *bene istuc opertet obsers mores malos, si in obserendo possint interfieri.* Orgia autem significat.

SVB DIVVM RAPIAM] diuulgabo, aperiam. ordo, nec sub diuum rapiam tua sacra variis frondibus obducta.

SÆVA TENE CVM BERECINTHIO] diximus suprà ad Od. 16. tympana, cymbala, cornua in sacris Cybeles, & Bacchi adhiberi solita, eadémque ferè religione, & eodem ritu vtraque culta esse. qua de re, qui plura scire volet, legat Clementis Alexandrini φρόνηματα. Tu igitur Bacche, tympana, & cornua tua, quæ impios ad insaniam adigunt, contine, & comprime: ne patere, me ad insaniam immoderato vini potu adigi, quemadmodum tuæ Bacchæ audito tuo tympano, & Berecinthio cornu, furore præcipites aguntur.

QVÆ SVBSEQVITVR CÆCVS AMOR.] hi sunt vini intemperantiùs poti comites: cæcus amor sui, quem Græci φιλαυτίας nominant: arrogántia, atque insolentia caput altius, quàm par est, attollens: linguæ incontinentia, seu lingua soluta, atque expedita ad res arcanas, fideíque commissas, enuntiandas ac diuulgandas.

[ET TOLLENS VACVVM] profert hunc locum Seruius ad illum Virg. Æneid. 9. *Pérque caput*

put Romuli venit, &c. vbi tamen legitur *Attollens* mendosè, opinor.]

ARCANIQVE FIDES PRODIGA.] fides parùm certa, & constans in tacendis consiliis occultis, atque arcanis: fides effusa in efferendis, & prodendis rebus tacendis. sic locutus est suprà Od. 12. *animaeq́ magnae Prodigum Paullum*. & epistola 2. ad Mæcenatem libr. 1. *neque multa prodigus herba.*

PERLVCIDIOR VITRO.] idem dicit, quod iam satis significarat: *fides perlucidior vitro*; id est, fides non continens clausa consilia sibi commissa, sed ea omnibus aperiens, & indicans. aptissima autem vitri similitudine vsus est ad significandam eorum leuitatem, ac perfidiam, qui consilium aliquod occultum sibi commissum continere, & tegere non possunt. Quemadmodum enim vitri natura, quæ perlucida est, nihil earum rerum, quibus imponitur, occultare, aut tegere solet: immò eas perspicuas, & aspectabileis, omniúmque oculis expositas relinquit: sic ingenia vana, & futilia, nihil rerum occultarum clausum habere possunt, sed eas non solùm lingua, verùm etiam fronte & vultu aperiunt ac declarant. Ad hunc locum pertinet illud Od. 11. epod. *Simul calentis inuerecundus Deus Arcana promerat loco.* & sat. 4. lib. 1. *Condita cùm verax aperit præcordia Liber.*

TVRNEBVS.

NVllam vare) Ex Alcæo cuius non solùm sententiam, sed & genus carminis est imitatus in eadem re μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδρεον ἀμπέλω. *Non ego te*) Adlusum est ad mysteria in quibus colebatur Liber cum Cerere & Libera. Adlusum etiam ad Bacchanalia. Significat autem se nolle bacchari in vino. Bacchæ autem cum furiosæ essent, ait in potu se nolle eius commouere sacra, id est, se nolle ad ebrietatem progredi.

– qualis commotis excita sacris
Thyas vbi audito stimulant Trieterica Baccho. Plautus, *Scis vbi mea commoui sacra, quas turbellas soleam dare? Varus obsita frondibus.*) Adlusum est ad Thyrsos baccarum, qui frondosi spiculum occultabant, cùm etiam hedera bacchantes se vestirent. Allegoricè autem ista ad ebrietatem rixosam transfert, quàm Bacchanal quoddam & sacrum Bacchi, esse significat Euripides in Bacchis. Vide Lucianum in Dionysio. *Cornu tympana*) Retine furorem, ne eum nobis immittas. Nam ad modos Phrygios, Enthei & Phanatici reddebantur. In Cybeles autem sacris cymbala, tympana & cornua adhibebantur. Lucretius,

Tympana tenta tonant palmis, & cymbala circum
Concaua, raucisonóque minantur cornua cantu,
Et phrygio stimulat numero caua tibia mentes.

Cæcus amor sui per ebrietatem arcanum prodimus, nos nimium amamus, gloriosè de nobis prædicamus.

A Ex lib. 22. cap. 13. Horatius videtur existimare Tibur à Catilo conditum fuisse, cùm Tibur mœnia Catili vocet: & Catonis sententia fuit, eam vrbem positam à Catilo Arcade præfecto classis Euandri fuisse.

Ex lib. Aduers. 21. cap. 21. Nisi erro toto cælo, Horatianus ille locus allegoriæ totus est figuratus & mutatus.

– non ego te candide Bassareu
Inuitum quatiam: nec varia obsita frondibus
Sub diuum rapiam: sæua tene cum Berecynthio
Cornu tympana. Nam de ebrietate hic loquitur sub integumento bacchanalium; cùm ebrietas etiam bacchanal quoddam videri possit: se autem dicit ad ebrietatem vsque nolle compotare. B Nam qui eò vsque progreditur, is Bacchum inuitum quatit: ille enim nobis non inuitus sua indulget munera temperatè vtentibus: non æquo animo vino nos obrui patitur. Quod autem quatere dixit, ad sacra Bacchi allusit, quæ recondita in cistis è templis vrbanis in montes solitudinésque ad Orgia celebranda à Bacchis portabantur. vnde Maro, *Bacchatámque iugis Naxum* dixit, & libro 4.

–– qualis commotis excita sacris
Thyas, vbi audito stimulant trieterica Baccho
Orgia, nocturnúsque vocat clamore Cytheron.

Et quia sacra illa furioso tumultu & perturbato impetu commouebat, idcircò dixit Plautus, *Scis, vbi mea commoui sacra quas turbellas soleam dare.* Non C igitur, inquit, te commouebo, nec obsita frondibus sacra tua sub diuum rapiam, id est, ebrius non bacchabor, nec insaniam, vt qui sacra tua solent Bacche patet è templis rapere sub diuum in saltus & montes. Tegebantur autem Orgiorum cistæ hedera & Pampinis.

Sæua, inquit, *tene cum Berecynthio*
Cornu tympana. id est, noli me adflare ebrietatis furore, vt tympano sacrorum tuorum, & cornu audito, ad amentiam adiguntur Bacchæ, & mystæ tui fanatici & enthei redduntur. vnde & Lucretius scripsit,

Et Phrygio stimulat numero caua tibia mentes.

Amentiam autem illam ebrietatis, quæ vitiæ consequantur continuò enumerat, quæ proculdubio D fidem faciunt figurato esse ista inuolucro obducta, quod in eam sententiam, quam exposui, arbitror euoluendum.

DE GLYCERA.

Ode 19.

ARGVMENTVM.

Se illius amore vri.

MAter sæua Cupidinum,
Thebanæque iubet me Semelæ puer,

Et lasciua licentia
Finitis animum reddere amoribus.
Vrit me Glyceræ nitor
Splendentis Pario marmore puriùs:
Vrit grata proteruitas,
*Et vultus nimiùm * lubricus aspici.*
In me tota ruens Venus
Cyprū deseruit: nec patitur Scythas,
Et versis animosum equis
*Parthum dicere: nec quæ * nil attinet.*
*Hîc viuum mihi * cæspitem, hîc*
Verbenas pueri ponite, turáque
Bimi cum patera meri.
Mactata veniet lenior hostia.

MATER SÆVA CVPIDINVM] multos esse vnius Veneris Cupidines à nemine (quod sciam) traditum est. Philostratus autem multitudinem illam Cupidinum mala carpentium (ne quis fortè miretur) Nympharum subolem esse dicit his verbis: ἐ δὲ πάντες οἱ τῆδ (inquit) μὴ θαυμάσῃς. Νυμφῶν γάρ δὴ παῖδές ὗτοι. Quamobrem autem Lucianus dialogum quendam inscripserit, Ἔρωτες, ex eius dialogi lectione intelligi, quàm à me doceri, malo hic versus iteratur Od. 1. lib. 4. C

THEBANÆQVE IVBET] Cadmus Rex Thebarum: eius filia Semele. Hesiod. in Theog. Καδμείη δ' ἄρα οἱ Σεμέλη τέκε φαίδιμον υἱὸν Μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι Διώνυσον πολυγηθέα. id est, Cadméa autem peperit clarum filium Dionysum valde hilarum congressa cum Ioue. Iam Semelen complexu Iouis grauidam, & ad partendum vicinam, dolis Iunonis circumuentam, atque inductam petiisse à Ioue, vt ea ad se specie, eôque habitu veotitaret, quo fuerat tùm, cùm primùm Iunonis nuptias expetiuerat: Iouem autem, qui ei pollicitus erat, se, quicquid illa peteret, concessurum, in curru ad eam venisse cum D fulgure, & fulmine, illamque metu exanimatam esse, vel (vt alij volunt) fulmine conflagrasse: Bacchum verò è flamma ereptum, in Iouis femur coniectum, & insitum esse, docet Euripides in Bacchis. aliquot libri veteres habent *iubent*. paulò pòst omnes ferè *Semele*, non vt vulg. *Semeles*.

FINITIS ANIMVM REDDERE AMORIBVS] id est, referre animum ad amores, quibus finem constitueram. aliter dictum est illud suprà, *animúmque reddas*, Od. 16.

SPLENDENTIS PARIO MARMORE] de Pario marmore sic Strabo lib. 10. ἐν δὲ τῇ Πάρῳ ἡ Παρία λίθος λεγομένη ἀρίστη πρὸς τὴν μαρμαρογλυφίαν. In Paro est Parius lapis, qui dicitur esse optimus ad marmoris cælaturam.

A GRATA PROTERVITAS] qui sunt exercitati in rebus amatoriis, dicunt ingenij ferocitatem, feruorem, & proteruitatem in puella, modestia, & pudore, & taciturnitate gratiorem esse. sic Od. 5. lib. 2. *Iam proterua Fronte petet Lalage maritum*. Od. 25. huius libri, *iuuenes proterui*. per translationem autem Od. 26. huius lib. *ventos proteruos* nominat. & Od. 16. epod. *proteruum Africum*. [Seruius ad illum Virgil. locum Alex. *tristes Amaryllidis iras*. hunc locum profert, & videtur proteruitatem, interpretari iram non veram: quæ aliquid gratiæ (inquit) habere consueuit.]

LVBRICVS ASPICI] lubricus ad aspiciendum. quem difficile sit ita constanter, & B continenter aspicere, vt Glyceræ complexum non expetas. qui aspicientem percellere solet. & translatio ducta est à via lubrica, in qua insistere, aut ingredi sine casu aliquo, vel prolapsione egrè quisquam potest. nonnulli sic: cuius splendorem oculi ferre non possunt. quod non displicet: alij vultum aspici lubricum, politissimum, nitidissimum, & pulcherrimum interpretantur. nihil præterea. animaduertendum autem hoc loquendi genus *lubricus aspici*, à Græcorum consuetudine ductum, de quo ad Od. 8. lib. 4. dicemus.

CYPRVM DESERVIT.] Cyprum, vbi religiosissimè colitur, & cuius est præses, custos & C domina, vt suprà Od. 3. hoc loco autem studiosum adolescentem admonere volo de eo, quod tradit interpres Homeri Ἰλιάδ. ε. cur Venus Cypris dicatur, recentioribus hominibus non esse notum. Ait enim ille Cyprin dictam ab Homero, quasi κυοπορειν, propterea quòd sine Venere, id est, sine concubitu, & complexu venereo mulieres grauidæ non fiant. Induxit autem (inquit ille) & decepit Hesiodum, ceterósque poëtas Homero posteriores, id quod ait Homerus, Ἰλιάδ. θ. ἡ δ' ἄρα Κύπρον ἵκανε φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη. ex illis verbis enim existimarunt Venerem in Cypro esse natam. sed eò (inquit) profecta est, quia ibi colitur. non continuò autem si quis Deus aliquo in loco colitur, in eo quoque natus D est. Ita nunquam ab Homero Apollinem Delium, aut Pythium esse appellatum, quamuis sciat Homerus vtroque in loco eum sanctissimè coli, templáque ei religiosissima esse consecrata. Omnia autem ferè deorum epitheta apud Homerum, vel ab animi affectibus, vel ab actionibus, vel ab iis, quæ ad corpus pertinent, deducta sunt: vt Ἀπόλλων ἑκατηβελέτης, & ἑκηβόλος & ἑκάεργος· γλαυκῶπις Ἀθήνη. λευκώλενος ἥρη. ῥοδοδάκτυλος ἠώς. λευκόσφυρος ἥβη. νεφεληγερέτα ζεύς. Ἄρης βροτολοιγός Ποσειδῶν ἐννοσίγαιος & κυανοχαίτης. id est, Apollo iaculator, & longè iaciens, & procul à se arcens: Pallas glaucis oculis, seu horribili aspectu: Iuno candidis vlnis: Aurora roseis digitis: Hebe candidis talis, seu calcaneis. Iupiter nubium congregator. Mars mortalium pestis ac pernicies,

p[illegible]cies. Neptunus terræ concussor, & glauca cæsarie.

Et versis animosvm eqvis Parthvm] Parthos fugienteis ex equis pugnare traditum est: sic Ode 13. lib. 2. *Miles sagittas, & celerem fugam Parthi: catenas Parthus, & Italum Robur*, repetendum verbum, perhorrescit ἀπὸ κοινοῦ. & epistola ad August. lib. 2. *Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus, Inuenior Parthis mendacior*. de quo loco, suo loco. Virg. Georg. 3. *Fidentemque fuga Parthum, versisque sagittis*. Cicero ad Papir. Pætum iocans, *Itaque obtemperare cogito præceptis tuis. hoc amplius, nauicularum habere aliquid in ora maritima. contra equitem Parthum negant vllam armaturam meliorem inueniri posse*. Quidam legunt hoc loco, *Nec versis*. quam scripturam quamuis nusquam repererim, non improbo tamen. Sed receptam sequor. nam copulatio, *Et*, pertinet ad nomen *Scythas*, non ad verbum *patitur*. sic Ode 12. lib. 2. *Nec sæuos Lapithas, & nimium mero Hylæum*.

Nec, qvæ nihil attinet] Venus non patitur me bella scribere, nec Scythas, nec alia id genus, quæ nihil ad amorem attinent.

Hîc vivvm mihi cæspitem] aggreditur ad Venerem sacrificio placandam, vt faciliùs eius puellæ, cuius amore vritur, complexu potiatur. viuus cæspes autem interdum aræ locum obtinet, maximè in rebus subitis, & longiorem moram non ferentibus, vt Od. 8. lib. 3. *positúsque carbo in Cæspite viuo*. Verbenarum quoque in sacrificiis vsus erat, & ad aras adhibebant Terent. in Andria. *ex ara sume verbenas*. & Od. 11. lib. 4. *ara castis Vincta verbenis*. *Sagmina* (inquit Festus) *vocantur verbenæ, id est, herba pura, quia ex loco sancto arcessebantur à consule, prætoréve, legatis proficiscentibus ad fœdus faciendum*. Quinetiam frondeis feliceis, vt laurum, myrtum, oliuam, verbenas appellabant veteres, & his aras coronabant: Præterea tus adolebant, & vinum è patera libabant: quæ omnia hic enumerantur. Viuum autem cæspitem intellige virentem: seu cuius herba adhuc viridis est, & terræ humore alitur. Contrà Homerus ἰλ. ι. Flammam arefactam seu marcefactam esse dicit, quæ exstincta est, *Αὐτὰρ ἐπεὶ κατὰ πῦρ ἐκάη καὶ πῦρ ἐμαράνθη*.

Mactata hostia] id est, postea quàm mactata fuerit hostia. Scio aliter explicare Erasmum, & referre hoc in prouerbiorum numerum, *lenior mactata hostia*, pro homine facili & mansueto. sed errat. Veniet] Glycera.

TVRNEBVS.

Glyceræ nitor) meretricula fuit Atheniensis Menandri amica & ex eo celebrata. Hic enim amicæ suæ nunc fingit nomen.

Lubricus aspici) aspectu periculosus vt vix à lapsu te continere queas. Ductum à locis lubricis. *Viuum cespitem*) Cespititiam excitat aram, cui addit verbenas sacram herbam, quærit thura, quæ adoleat, vinum, quo hostiam perfundat ante sacrificium & mactet quam postremò iugulat.

Ex lib. aduers. 21. cap. 21. Vt superiori carmine sensus quadam nebula immutationis tenebricosus est: sic in hoc cantico vnius verbi quadam velut caligine circunfusus minùs apparet, cùm scribitur, *Et vultus nimium lubricus aspici*. Non sum solitus ingenij famam aucupari reprehendendis aliorum explanationibus. quod nec nunc faciam: tantùm quid mihi videatur aperiam. Vultus igitur lubricus aspici, vultus est politissimus, nitidissimus & pulcherrimus aspectu. Nam quæ ad leuorem perpolita sunt, & æquato nitore nihil habent in summo asperitatis & inæqualitatis, lubrica etiam protinus efficiuntur. Sic in illo Horat. lib. 2. satyr. 4.

Lubrica nascentes implent conchylia Lunæ.

Introrsum lympida interpretantur veteres. Sunt tamen conchylia foris testæ ferè læuis, quam ostrea plerunque habent asperam.

Hic viuum mihi cespitem, hic
Verbenas pueri ponite, thuráque
Bimi cum patera meri.

Veteres interdum cespititias extruebant aras, cùm altare deerat, aut cespitem in terra aggestata ponebant, vbi & ex tempore sacrificabant. Quin & cespes pro ara erat, & aræ imponebatur, reique diuinæ necessarius habebatur. Prudentius, Hymno 5. περὶ στεφάνων

Hoc namque decretum cape,
Aut thure & ara & cespite,
Precanda nunc est iam tibi.

Ex eodem lib. 21. cap. 3. Vt in castris cespititium tribunal excitabant duci, vnde ad milites verba faceret, cuius rei exempla passim occurrunt: ita cespititiam aram rustici excitabant & focum, cespésque loco foci aræque erat Horatio teste, lib. 3. Od. 8.

Positúsque carbo in cespite viuo. Rursum. *Hic viuum mihi cespitem*. & Calphurnio,

- Tu cespite viuo,
Pone focum.

nam cespes in ara ponebatur, isque viuus recénsque è terra excisus, vt ad purificationem viua vtebantur aqua.

Ex lib. 11. Aduers. cap. 1. Aras gramineas Maro intelligit lib. 12. cespititias. quales in castris excitabantur, vt & tribunalia: quamquam & è cespite subitas etiam sibi alias aggerabant aras, & cespitem pro ara habebant. Horatius,

Positus carbo in cespite viuo. Iterum.,
Hic viuum mihi cespitem, &
Verbenas pueri ponite.

Sed & cespitem interdum Romano ritu aræ imponebant, vt Seruius notat. Prudentius,

Aut ara, thure & cespite
Precanda nunc est iam tibi.

AD MÆCENATEM.

Od. 20.

Inuitat eum ad conuiuium minimè sumptuosum.

VILE potabis modicis Sabinum
Cantharis, Græca quod ego ipse testa
Cónditum* leui, datus in theatro
Cùm tibi plausus,
Care Mæcenas, eques: * vt paterni
Fluminis ripæ, simul & iocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.
Cæcubum, & prælo domitam Caleno
Tu bibes vuam.* mea nec Falernæ
Temperant vites, neque Formiani
Pocula colles.

VILE SABINVM] vinum Sabinum, id est, non admodum magni pretij. epist. 12. libr. 1. Vilem amicorum annonam esse dicit, vbi quid deest viris bonis. epist. 15. *omasum vile.* & 1. *Vilius argentum est auro.* Satyr. 1. *vilem assem.* Satyr. 11. lib. 2. *vilibus ouis.*

GRÆCA TESTA] condebant vinum in testis, id est, amphoris, seu cadis fictilibus antiquius: quarum optimæ erant, quæ fingebantur in Græcia. propterea Græcam testam dixit. Græcam autem vel Cumanam, vel Samiam intellige. huc pertinet illud Od. 14. lib. 3. *Spartacum si qua potuit vagantem Fallere testa.* & Od. 21. eiusdem. *O nata mecum consule Manlio, &c.* Falluntur autem qui testam, dolium interpretantur, quamuis dolia, fictilia fuisse, non negem.

C LEVI] leui à verbo lino, id est, picaui, vel gypso obduxi. hinc relino. Ter. in Heaut. *relleui dolia omnia, omneis serias.*

D DATVS IN THEATRO CÙM, &c.] tempus notat. notum est autem, claros, & gratiosos, & bene de rep. meritos viros, nisi fortè aliqua inuidia laborarent, à populo ludos spectante solitos esse plausu excipi: factiosos contrà, & inuidiosos, sibilis. M. Tull. pro Sextio. *In hunc consessum P. Sextius tribunus pl. cùm ageret nihil aliud in eo magistratu, nisi meam causam, venit, ac se populo dedit, non plausus cupiditate: sed vt ipsi inimici nostri voluntatem vniuersi populi viderent. Venit (vt scitis) ad columnam Meniam. tantus est ex omnibus spectaculis vsque à Capitolio, tantus ex fori cancellis plausus excitatus, vt numquam maior consensio, aut apertior populi Romani vniuersi fuisse vlla in causa diceretur.* ad quem morem referendum est illud Satyr. 1. lib. 1. *populus me sibilat: at mihi plaudo Ipse domi, simulac nummos contemplor in arca.*

A VT PATERNI FLVMINIS] Etrusci fluminis, id est, Tiberis: Mæcenas enim Etruscus, erat origine, & à regibus Etruscis prognatus, vt diximus suprà ad Oden primam, *Mæcenas atauis edite Regibus*: quod & Prop. docet. lib. 3. *Mæcenas eques Etrusco de sanguine Regum.* Tiberis autem ab Etruria fluit.

IOCOSA IMAGO] echo, vt sup. Od. 12.

CÆCVBVM] vinum subintell. vinum Cæcubum etiam ab Athenæo commendatur lib. 1. his verbis: εὐγενὴς δὲ καὶ ὁ Καίκουβος, πληκτικὸς, εὔτονος· παλαιοῦται δὲ μετὰ ἱκανὰ ἔτη. i. generosum autem etiam est Cæcubum, sensum pun-

B gens, ac feriens, vehemens. colligit autem vetustatem post aliquammultos annos. scriptum est etiam in nonnullis codicibus Cæcubam, vt pertineat ad nomen, vuam.

ET PRÆLO DOMITAM CALENO] de vino Caleno idem Athen. eod. lib. ὁ Καλληνὸς, κοῦφος, τοῦ Φαλέρνου εὐστομαχώτερος, id est, vinum Calenum, ventriculo vtilius, quàm Falernum. Od. 31. huius lib. *Premant Calena falce, quibus dedit Fortuna vitem.* Calenum autem à Calibus dictum, quò deducta est Colonia à Romanis, vt scribit Paterculus lib. 1. [Vuam pro vino posuit, vt docet Seruius, ad illum Virgilij versum, Georgic. 2. *Et turpes auibus prædam fert vua racemos.*

MEA NEC FALERNÆ TEMPERANT]

C nec Falernæ vites, nec Formiani colles mea pocula temperant: id est, pocula mea non sunt temperata vino Falerno, neque Formiano. lege quæ annot. ad Od. 8. sup.

TVRNEBVS.

SAbinum) vinum Sabinum non in ea commendatione erat in qua Calenum, Falernum, Formianum, Sabinum dat Horatius ex sua villa Sabina.

Cantharis) poculum est Baccho sacrum, quo Marius etiam bibit non sine inuidia. Hic putem pro poculo simpliciter positum esse. Plau-

D tus Asinaria. *Græca testa*) dolio Græco, id est, Cumano. Cumis, quod oppidum erat in Italia Græcorum doliorum & fictilium figlinæ erant.

Leui) cùm essent dolia fictilia, vno condito operculabantur, gypsóque linebantur, deinde, cùm aperiebantur, relinebantur.

In theatro) clarissimi viri ludis excipi plausu populi solebant in theatro. Cic. pro Sextio. *Temperant*) non miscent apud me pocula. Temperare autem dixit, quia admiscebatur aqua. *Temperet annosum Martia lympha merum.*

Ex lib. 2. Aduers. cap. 6. Non est publici gustus nec palati sentire quæ sit huius loci suauitas, & quàm dulcis sapor de gloria: *Ea virtuti resonat, vt imago gloriæ.* itáque vltimo nomine multi vt acido & inuiso offensi, *voci* scripserunt: qui

qui mihi videntur nimium iuris sibi sumere, si A ius dici debet licentia. Ego gloriæ nomen in suo domicilio suísque penatibus retinendum esse existimo, & locum sic interpretor. gloriam virtuti sic solere resonare, vt imago solet gloriæ: i. vt plausui & significationibus & gratulationibus quibus populus voce læta & mirabunda & hilari aliquem celebrat, respondet Echo, quæ Latinè dicitur imago. Huius gloriæ hoc exemplum apud Flaccum extat.

– datus in theatro
Cum tibi plausus,
Chare Mæcenas eques: vt paterni
Fluminis ripæ, simul & iocosa
Redderet laudes tibi vaticani B
Montis imago.

Ex lib. 17. cap. 5. *– Græca quod ego ipse testa.* Hic ego Testam dolium interpretor. Nam dolia veterum fictilia erant: vnde prouerbium Figlinam à dolio incipere. Græcum dolium dicit Cumanum. Nam & Cumanam parellam in Lemmatis memorat Martialis, lib. 14.

Hanc tibi Cumano rubicundam puluere testam,
Municipem misit casta Sibylla suam. Et Varro calices cumanos. Nam ait, *dolia atque apothecas tricliniares, melicas, calenas obbas & cumanos calices.* Cumas autem oppidum Græcum fuisse à Chalcidensibus conditum è Marone scimus. Lib. 6. Æneid. aut dolia Græca dicit, quæ facta erant in regione Italiæ illa, quæ Græcia magna dicebatur. C Sed & in illo tractu erat insula Pithecusa, quæ si credimus Plinio, à figlinis doliorum nomen inuenit. Ita enim scribit Ænaria ipsa à statione nauium. Æneæ Homero in carmine dicta: & Græcis Pithecusa: non à Simiatum multitudine (vt aliqui existimauêre) sed à figlinis doliariorum.

IN DIANAM, ET Apollinem. Od. 21.

Sæculare Carmen.

Dianam tenere dicite virgines:
Intonsum, pueri, dicite Cynthium, D
Latonámque supremo
Dilectam penitus Ioui.
Vos lætam fluuiis, & nemorum coma,
*Quæcunque aut gelido prominet * Algido,*
Nigris aut Erymanthi
*Siluis, aut viridis * Cragi:*
Vos Tempe totidem tollite laudibus,
Natalémque, mares, Delon Apollinis,
Insignémque pharetra,
Fraternáque humerum lyra.
Hic bellum lacrymosum, hic miseram famem,
Pestémque à populo, & principe Cæsare in
Persas, atque Britannos
Vestra motus aget prece.

DIANAM] carmen est sæculare ἀποτρόπαιον, id est, comparatum ad mala impendentia, seu alioqui timenda, auertenda: ad Apollinem & Dianam. Hi autem dij offensi & irati, B horribiles & formidolosi sunt. exanimant enim & interimunt: Exemplo est Niobe, cuius liberos mares quidem Apollo, fæminas autem interfecit Diana, Hom. ἰδύας. ὁ ἐλθὼν ἀργυρότοξος Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξὺν οἷς ἀγανοῖς βελέεσσι κατέκταν. Præterea Apollo, qui idem Phœbus est, & sol, annum metitur: Diana, quæ eadem est luna, menstruum spatium conficit. & ita hi dij temporum omnium æternitatem regunt & continent. Hoc igitur carmine puellæ Dianam, pueri mares Apollinem placare ab Horatio iubentur, vt bello composito, & sedato, pacem atque otium: fame discussa, & profligata, frugum vbertatem & rerum omnium copiam: peste depulsa, cæli salubritatem, & corporum valetudinem po- C pulo Rom. impetrent. Denique si cui huius carminis sententia videbitur obscurior, legat aliud carmen sæculare, quod est post epod. Confirmo, illius carminis lectionem multum ad hoc, lucis allaturam. Verùm non est omittendum, Apollinem apud Homerum semper fauere Troianis. Itaque Paridis sagittam in Achillis eam corporis partem, quæ vulnerabilis esset, direxit. Virgil. lib. Æneid. 6. *Phœbe graues Troiæ semper miserate labores, Dardana qui Paridis direxisti tela, manúsque Corpus in Æacidæ.* Meritò igitur orant eum Romani, qui ab Ænea orti sunt.

INTONSVM] ἀκερσεκόμαν. Od. 15. epod. *Intonsósque agitaret Apollinis aura capillos.* Tibull. lib. 3. *Annue: sic tibi sint intonsi Phœbe capilli.*

LATONÁMQVE SVPREMO] Hesiodus Latonam quartam numerat Deam cum qua Iupiter Titanibus deuictis, regnóque pacato, concubuerit. Λητὼ δ᾽ Ἀπόλλωνα, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν Ἱμερόεντα γόνον περὶ πάντων οὐρανιώνων Γείνατ᾽ ἄρ αἰγιόχοιο Διὸς φιλότητι μιγεῖσα.

VOS LÆTAM FLVVIIS, ET NEMORVM] id est, vos virgines dicite Dianam *lætam fluuiis, &c.* id est, quæ fluuiis delectatur, & arborum frondibus. *coma* autem lego, non *comam*, veterum codicum auctoritatem secutus, duorum Vatic. Iannocti. Vrsini, Faër. Tornes. Nicotian.

NEMORVM COMA] arborum frondibus, vt Od. 3. lib. 4. *Et spissæ nemorum comæ.* & Od. 7. *redeunt iam gramina campis, Arboribúsque comæ.* & Catull. de fasêlo: *nam Cytorio in iugo Loquente sæpe sibilum edidit coma.*

Mutare quæro tristia, dum mihi
Fias recantatis amica
Opprobriis, ° animúmque reddas.

QVEM CRIMINOSIS CVMQVE] quemcumque. sic epist. 1. ad Mæcenat. *Quo me cumque rapit tempestas, &c.* & sup. Od. ix. *Quem fors dierũ cumque dabit.*

PONES IAMBIS] sic loquitur Od. xv. lib. 3. *Vxor pauperis Ibici Tandem nequitiæ pone modum tuæ.* sic enim legitur in nonnullis membranis manuscr. vbi libri vulg. habent. *fige modum.*

IAMBIS] quos in te scripsi, & edidi.

B NON DINDYMENE] Cùm studeat Horatius puellam offensam versibus maledicis, sibi placare: primùm permittit ei, vt versus de medio tollat, siue exurere velit, siue in mare deiicere: Deinde quia vult videri iratus scripsisse, ostẽdit quanta sit iræ vis, quippe quæ vehementius commoueat hominum animos, quàm Cybele, Apollo, Liber mentem sacerdotum: inter fratres implacabileis inimicitias concitet, vrbeis funditus euertat. Postremò fatetur se ira impulsũ versus olim iambicos scripsisse, cùm iuuenis esset: sed nunc ætatis maturitate mitigatum esse.

DINDYMENE] Cybele, Rhea. Dindymene autem à Dindymis, monte Phrygiæ: vt Berecynthia à Berecyntho, Pessinuntia à Pessinunte. Bonam Deam Romani appellabant, cuius sacra oculis viri ne imprudentis quidem aspici fas erat. vide Catulli Galliambum.

ADYTIS] remotis & occultis templi, vt interpretatur Cæs. lib. 3. de bello ciuili, his verbis. *Pergamique in occultis ac remotis templi, quo præter sacerdotes adire fas non est, quæ Græci ἄδυτα appellant, tympana sonuerunt.* Sic autem restitui hunc locum apud Cæsarem, vbi libri vulgati habent *ac remotis templis.* ἄδυτον (inquit Hesych.) ἀπόλλωνι. ἢ τὸ ἀποκρυφον μέρος τοῦ ἱεροῦ. id est, adytum, est spelunca, aut intima, & abstrusa pars templi.

MENTEM SACERDOTVM] sic Virgil. Æn. vi. mentem Sibyllæ ab Apolline concitatam describit. *Non comtæ mansere comæ, sed pectus anhelum, Et rabie fera corda tument, &c.* M. Tull. hanc concitationem mentis à quadam vi & potestate terræ effici solitã esse putat. sic enim scribit de diuinat. lib. 1. *Potest autem vis illa terræ, quæ mentem Pythiæ diuino afflatu concitabat, euanuisse vetustate.*

INCOLA PYTHIVS] interpres Pindari, Pythia scribit à loco esse appellata: loco autem nomen fuisse Pythô. Iam Pythô tradit interpres Homeri fuisse vrbem Phocidis. Hom. ὀδυσ. θ. Πυθοῖ ἐν ἠγαθέῃ, ὅθ' ὑπέρβη λάϊνον οὐδὸν Χρησόμενος. Idẽ ἰλιάδ. ι. Οὐδ' ὅσα λάϊνος οὐδὸς ἀφήτορος ἐντὸς ἐέργει Φοίβου Ἀπόλλωνος Πυθοῖ ἐνὶ πετρηέσσῃ: id est, neque quàm multa saxeum limen, seu solum Phœbi oracula reddentis continet in vrbe Pythone lapidosa. Incola igitur Pythius intelligitur Apollo, quod Pythô, vel Py-

A thôna incolit, vrbem sibi sacram. Est autem dicta vel ἀπὸ τοῦ πυθέσθαι, quod est sciscitari, quærere: vel ab eo, quòd oraculi custos draco ab Apolline sagittis cõfixus ibidem computruerit, quod Græci dicunt πύθεσθαι. lege quæ scripsimus ad illum locum, *qui Pythia cantat*, in epistola de arte Poët. ad Pisones.

NON LIBER ÆQVE] Iram Bacchi senserunt Pentheus & Lycurgus: senserunt eius sacerdotes mænades: experti sunt denique & Centauri. Virgil. Georg. 2. *Bacchus & ad culpam causas dedit, ille furentes Centauros letho domuit, Rhœtúmque Pholúmque, Et magno Hylæum Lapythis cratere minantem.*

CORYBANTES] Corybantes, Rheæ sacerdotes ἀπὸ τοῦ κρύπτειν dicti, propterea, quòd cùm Rhea partum, partúsque dolores Saturnum filios suos deuorare solitum celare vellet, eos ad eam rem adminiſtros, & adiutores adhibebat: illi autem tympanorum pulsu, cymbalorum sonitu, cornuum, & tibiarum cantu partim Saturnum terrebant, partim Iouis vagientis, & Rheæ parturientis vocem auertebant. quod declarat & Callim. hymno in Iouem. Οὖλα δὲ Κούρητές σε περὶ πρύλιν ὠρχήσαντο Τεύχεα πεπλήγοντες, ἵνα Κρόνος οὔασιν ἠχὴν Ἀσπίδος εἰσαΐοι, καὶ μή σεο κουρίζοντος. Et Lucretius lib. 2. *Hic armata manus (Curetas nomine Graij Quos memorant Phrygios) inter se fortè catenas Ludunt, in numerúmque exsultant sanguine pleti, Terrificas capitum quatientes numine cristas, Dictæos referunt Curetas: qui Iouis illum Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur, Cum pueri*

C *circum puerum pernice chorea Armati in numerum pulsarent æribus æra, Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus, Æternúmque daret matri sub pectore vulnus.* Lege & Strab. lib. 10. vbi multa de Curetibus, quos eosdem esse, atque Corybantas, ait. Idem Strabo eodem libro principium cuiusdam dithyrambi Pindarici profert, in quo Pindarus ritus sacrorum Bacchi apud Græcos, & cæremonias sacrorum matris Deorum, quæ fiũt apud Phryges, communione quadam omnium rerum & similitudine inter se coniungere videtur: quod item facit Horat. Od. xviii. huius lib. *sæua tene cum Berecynthio Cornu tympana.* sic Virg. Æneid. 3. *Hinc*

D *mater cultrix Cybeli, Corybantiáque æra.* à Corybantibus manauit apud Græcos verbũ κορυβαντιᾶν, quod valet Corybantum more insanire ac furere, diuino quodam spiritu afflari. Plato in Symposio Ἐγὼ γ' οὖν ὦ ἄνδρες εἰ μὴ ἔμελλον κομιδῇ δόξειν μεθύειν, εἶπον ὀμόσας ἂν ὑμῖν οἷα δὴ πέπονθα αὐτὸς ὑπὸ τῶν τούτου λόγων, καὶ πάσχω ἔτι καὶ νυνί. ὅταν γὰρ ἀκούω πολύ μοι μᾶλλον ἢ τῶν κορυβαντιώντων, ἥ τε καρδία πηδᾷ, καὶ δάκρυα ἐκχεῖται ὑπὸ τῶν λόγων τῶν τούτου. id est, Ego igitur, viri, nisi vererer ne valdè ebrius viderer, dixissem vobis iuratus quomodo ab istius verbis affectus sim, atque etiã nunc afficiar. Cùm enim audio, mihi multo magis, quàm Corybantum in morem insanientibus, & diuino quodam

quodam furore concitatis & cor salit, & lacrymæ excutiuntur vi verborum. & in Iöne: καὶ οἱ μελοποιοὶ οἱ ἀγαθοὶ ὡσαύτως, ὥσπερ οἱ Κορυβαντιῶντες, οὐκ ἔμφρονες ὄντες ὀρχοῦνται. id est, & boni poëtæ, qui mele faciunt, similiter, vt diuino furore afflati, cùm sana mente non sint, saltant. & ibid. γὰρ τέχνῃ, οὐδ᾽ ἐπιστήμῃ περὶ Ὁμήρου λέγεις, ἃ λέγεις, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ, καὶ κατοκωχῇ· ὥσπερ οἱ Κορυβαντιῶντες ἐκείνου μόνου αἰσθάνονται τοῦ μέλους ὀξέως, ὃ ἂν ᾖ τοῦ θεοῦ, ἐξ ὅτου ἂν κατέχωνται. id est, non enim arte, neque scientia de Homero loqueris, sed diuino quodam numine atque afflatu, quemadmodum qui diuino quodam furore sunt concitati, illud solum melos statim intelligunt, atque arripiunt, quod sit eius Dei, cuius spiritu afflati sint.

QVAS NEQVE NORICVS DETERRET ENSIS] significat, eum, qui iratus est, neque ensseis, neque vllum denique periculum, aut cruciatum extimescere. Itaque rectè Ennius irā principium insaniæ esse dixit: & Pindarus ὀλυμπ. ϛ. ϛιδ᾽. Ζαί δὲ φρενῶν ταραχαὶ παρέπλαξαν καὶ σοφόν. id est, mentis perturbationes, etiam sapientem à recta via deduxerunt. Et Euripid. in Med. Θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων· Ὅσπερ μεγίστων αἴτιος βροτοῖς κακῶν. id est, ira autem meis consiliis potentior est: Quæ quidem hominibus magnorum malorum causas afferre solet. Noricus ensis à Noricis appellatus. sic Od. XVII. epod. *Modò ense pectus Norico recludere.*

FERTVR PROMETHEVS Hæc de particulis vndique decerptis, & defectis, hominique illi primo adiunctis, aptissimè & elegantissimè ab Horatio sunt excogitata, nullus enim alius horum auctor extat, quòd sciam: nisi quis hæc ad fabulam illam Platonicam referat, quæ est in Protagora: vbi scribit, cùm Epimetheus in fingendis animantibus rationis expertibus omneis naturæ facultates consumsisset, & ita cùm genus humanū fingēdum esset, nihil, vnde instrueretur, atque ornaretur, superaret: Prometheū coactum esse sapientiam artificialem à Minerua, ignem à Vulcano suffurari: Mercurium posteà Iouis mandatu institiam & pudorem hominibus impertisse, vt ciuilem inter se societatem colere possent. huic igitur fabulæ hæc addit de suo Horat. Ac fuit Prometheus Iapeti & Clymenę filius, vt scribit Hesiodus in Theogon. vide suprà Od. III. Faciūt autem Prometheum poëtæ prouidum, sagacem, ac sapientem, idque à Theophrasto scriptū esse refert interpres Apollon. lib. 2 argonaut. itaque & nomen ἀπὸ τοῦ προμαθεῖν, vel ἀπὸ τοῦ προμηθεῖσθαι cōsecutus est: contrà Epimetheū eius fratrem, imprudentem, atque insipientem, & malo demum accepto, atque ex rerum euentu, quid expediret, quid non, intelligentem.

PRINCIPI] primo. sic Od. vlt. lib. 3. *Princeps Æolium carmen ad Italos Deduxisse modos.* & Oda XVII. eiusdem, *Qui Formiarum mœnia dicitur Princeps, &c.* sic Cæsar lib. 1. de bello Gall. *cuius legationis Numerius, & Vero doctius principem locum obtinebant.* idem ibid. *ea pars princeps pœnas persoluit.* M. Tull. Accus. lib. 2. *Primùm quod omnium nationum princeps Sicilia se ad amicitiā & fidem populi Rom. applicuit: prima omnium, id quod ornamentum imperij est, prouincia est appellata.* & lib. 2. epist. ad Attic. *ego princeps in adiutoribus, ego secundus.*

LIMO] πηλῷ. quomodo nati sint primi homines ex eorum sententia, quos hîc sequitur Horatius, lege Diodorum Siculum lib. 1. & Lucret. lib. 5. & Hesiod. interpretes non longè à principio. huc pertinet illud Varronis, Eumenid. *Empedocles natos homines ex terra ait, vt blitum.*

INSANI LEONIS] iracundi, rabidi. tralatio est à ratione præditis. Lucretius lib. 3. de leonibus: *Sed calidi plus est illis, quibus acria corda, Iracundâque mens facilè effervescit in ira: Quo genere in primis vis est violenta leonum, Pectora qui fremitu rumpunt plerúmque gementes, Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.*

STOMACHO] hinc stomachum facere, & stomachari dicunt Latini, pro eo, quod est, iram commouere, & irasci.

IRÆ THYESTEN] quamuis hæc sint omnibus nota ex tragicis poëtis: tamen M. Tullium ad hunc locum explicandum adhibeamus. sic igitur ille Tuscula. 4. *Ira verò quamdiu perturbat animum, dubitationem insaniæ non habet: cuius impulsu exsistit etiam inter fratres tale iurgium. Quis te homo superauit vnquam gentium impudentia? Quis autem malitia te? nosti quæ sequuntur. alternis enim versibus intorquentur inter fratres grauissima contumelia, vt facilè appareat, Atrei filios esse, eius, qui meditatur pœnam in fratrem nouam. Maior mihi moles, maius miscendum malum, Qui illius acerbum cor contundam, & comprimam. Quæ igitur hæ erunt moles? Audi Thyesten ipsum. impius Hortatur frater, vt meos malus miser Mandem natos: eorum apponit viscera. Quid est enim quò non progrediatur ira? eodem, quò furor, &c.* vbi vulgò mendosè legitur *manderem.* eadem ferè reperiuntur in tertio libro de orat. ad Q. fratrem.

VLTIMÆ STETERE CAVSÆ] vltimæ causæ sunt, quibus nullæ aliæ sunt propinquiores. verbum stetêre autem significat eas esse certas, fixas, & pænè necessarias: vel vltimas causas eadem ratione dixit, qua supplicium vltimum, seu extremum dicimus, vt vltimas intelligamus causas, quæ exitum habeant, quæ non sint inanes. sic Liuius lib. 7. *ea vltima fuit causa, cùm multa antè querimonia vltro citróque iactata essent, cur per fetiales rebus repetitis bellum Tiburti populo indiceretur.*

IMPRIMERÉTQVE MVRIS] Caius iurisconsultus in Pandectis iuris ciuilis tit. de vsufructu, ait Karthagini euersæ aratrum impressum esse, ex eóque probare, & colligere solent iurisconsulti dum demum vrbem aliquam esse desisse, atque interiisse, cùm in ea aratrum circunductum sit. Ad hanc rem pertinet locus ille M. Tullij Philipp. 2. *vt vexillum tolleres, vt aratrum circũ-*

duceres: cuius quidem vomere portam Capua pene perstrinxisti, vt florentis Coloniæ territorium minueretur.

INSOLENS.] victoria elatus. vt Od. 16. epod. *ossa Quirini (Nefas videre) dissipat insolens.* M. Tull. pro Marcell. *victoria natura est insolens & superba.*

COMPESCE MENTEM] Comprime animum. vt epist. ad Loll. lib. 1. *animum rege, qui nisi paret, Imperat: hunc frenis, hunc tu compesce catena.* Od. 14. lib. 2. *Tityónque tristi Compescit vnda.*

ME QVOQVE PECTORIS] vtitur excusatione ætatis, & perturbationis animi, quòd in eam olim scripserit iambos.

NVNC EGO MITIBVS MVTARE] studeo tristem atque acerbam naturam meam lenire ac mitigare: studeo tristia relinquere, mitia autem persequi, atque amplecti hæc enim verbi B *mutare*, vis est interdum: vt Od. 19. huius libri. *Socraticam & domum Mutare loricis Iberis Pollicitus meliora tendis.* & epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *nec Otia diuitiis Arabum liberrima muto.* sic Sallust. *Nemo nisi victor pace bellum mutauit.* & Propertius lib. 3. *Durus, qui potuit lucro mutare puellam.* sic & verbum ἀλλάττειν apud Græcos nonnumquam. Eurip. in Hecu. λιποῦσ᾽ Ἀσίας Εὐρώπης θεράπναις, ἀλλάξασ᾽ ἀΐδα θαλάμους. contrà Od. 34. huius lib. *valet ima summis Mutare.* & Od. 1. epod. *Pecúsve Calabris ante sidus feruidum Lucana mutet pascuis.* sic Od. 12. lib. 2. *Num tu, quæ tenuit diues Achæmenes, Permutare velis crine Lycymniæ?* & Od. 1. lib. 3. *Cur valle permutem Sabina Diuitias operosiores?* & C Od. 9. epod. *Punico Lugubre mutauit sagum.* & Ode prox. *Velox amœnum sæpe Lucretilem Mutat Lycæo Faunus.* sciendum est autem, veteres *mutandi* verbo vsos esse pro eo, quod est, emere aut vendere. vt Satyr. 4. lib. 1. *Hic mutat merces surgente à sole ad eum, quo Vespertina tepet regio.* cui simile est illud Virgil. Pollione: *nec nautica pinus Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.* & Georg. 3. *quamuis Milesia magno Vellera mutentur Tyrios incocta rubores.* & Horat. Sermo. lib. 2. Satyr. 7. *an hic peccat, sub noctem qui puer vuam Furtiua mutat strigili:* id est, emit. sed illud, quod est in principio primi libri Georg. *vestro si munere tellus Chaoniam pingui glandem mutauit arista:* simile est huic loco Horatiano. Catullus quoque *mutari*, videtur dixisse pro *emi*, in Asinium: *crede Pollioni Fratri, qui tua* D *Furta vel talento Mutari velit.* Neque verò fit hoc temerè. veteres enim venditione & emtione non vtebantur, sed permutatione: in qua res pro re, non pretium dabatur. qua de re lege Aristotel. lib. 5. de morib. & Pandectas iuris ciuilis tit. de rerum permutatione. M. Tullius quoque (vt redeam ad id, quod initio dicebam) commutandi verbum in vtramque partem vsurpauit: vt pro Sextio, *vt cùm patriæ caritate constantiæ gloriā commutaret:* id est, vt patriæ caritati constantiæ gloriam anteponeret. & in Cluentiana, *Qui fidem suam ad perniciem innocentis pecunia commutarunt:* id est, qui fidem suam pecunia vendiderunt. quod Græci dicunt ἀντικατηλλάξαντο, vel κατηλλάξαντο. Ex his, quid sit apud M. Tullium *permu-* A *tare pecuniam, & pecunia permutatio*, intelligere licet. qua de re tamen dicemus alio loco.

DVM MIHI FIAS RECANTATIS AMICA] id est, vsque eò dum & ego stilo verso, iisque maledictis, quæ in te conieci, oblitteraris, ac tuis laudibus scriptis, tecum in gratiam redeā, & tu placata me tua à me alienatione exanimatū, recrees, & in spem erigas meliorem.

ANIMÚMQVE REDDAS.] sic loquitur Terent. Andr. *reddidisti animum.*

TVRNEBVS.

I*Mprimeret*) exararet euersas. *Nunc seges est vbi Troia fuit.*

AD TYNDARIDEM.

Od. 17.

ARGVMENTVM.

Inuitat eam in Lucretilem.

V*ELOX amœnum sæpe* Lucretilē*
Mutat Lycæo Faunus: & igneā
** Defendit æstatem capellis*
Vsque meis, pluuiósque ventos.
Impune tutum per nemus arbutos
Quærunt latenteis, & thyma deuiæ
*Olentis * vxores mariti:*
Nec virideis metuunt colubras,
*Nec Martialeis * hædilia lupos,*
** Vtcumque dulci Tyndari fistula*
*Valles, & * Vsticæ cubantis*
Leuia personuere saxa.
Dij me tuentur: Diis pietas mea,
Et Musa cordi est. hinc tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.
Hîc in reducta valle, Caniculæ
Vitabis æstus: & fide Teïa
*Dices * laboranteis in vno*
Penelopen, vitreámque Circen.
*Hîc * innocentis pocula Lesbij*
Duces sub vmbra: nec Semeleïus
Cum Marte confundet Thyoneus
Prœlia: nec metues proteruum
Suspecta Cyrum, ne malè dispari
Incon-

Incontinenteis iniiciat manus,
Et scindat hærentem coronam
Crinibus, immeritamque vestem.

VELOX AMŒNVM] id est, Faunus sæpè ex monte Lycæn in Lucretilem (qui mons est in Sabinis) demigrat. vide quæ annotauimus de verbo *mutandi*, ad Oden superiorem. Sed non est omittendum, Priscianum lib. 18. hunc locum ita explicare, Lucretilem mutat Lycæo, id est, Lycæum mutat Lucretili. de Fauno autem, vide quæ suprà ad Oden 4. annotaui.

DEFENDIT ÆSTATEM] id est, propulsat æstatem à capellis. sic Virg. Melibœo, *solstitium pecori defendite.* Plautus Rudente: *vt illas serues, vim defendas, dum ego herum adduco meum.* M. Tull. in Catone maiore: *& nimios solis defendit ardores.* Idem pro Roscio Amer. *iniuriam nouo scelere conflatam putant oportere defendi.* Idem offic. 3. *etenim sin, qui non defendit iniuriam, neque propulsat a suis cum potest, iniuste facit, &c.* Cæsar. lib. 1. de bello Gall. *& quod non bellum intulerit, sed defenderit.* & Horat. Sat. 3. lib. 1. *& toga, quæ defendere frigus, Quamuis crassa queat.* [Sic Græci dicunt ἀρήγειν, pro, opem ferre & arcere.

PLVVIOSQVE VENTOS] ventos, qui pluuiam pariunt. epist. de arte poet. *aut pluuius describitur arcus.*

IMPVNE TVTVM, &c.] quidam libri veteres habent, *Impune totum per nemus, &c.*

DEVIÆ] quæ sæpè à recta via, seu regione deerrant. paulò aliter dixit *deuium scortum.* Od. xi. lib. 2.

OLENTIS VXORES] hirci vxores, videlicet capellæ. ἄχυρον, vt Satyr. 3. lib. 2. *Bellua cognatos eliserit.* & Virgil. Melib. *Vir gregis ipse caper.* & Georg. 3. *Quem legère ducem, & pecori dixere maritum.*

COLVBRAS] sic habent cod. 2. Vatican. & Faër. neque verò refert vtrùm legamus, *colubros*, an *colubras*. vtrumque enim vsu receptum est. Nonius.

NEC MARTIALEIS HÆDILIA LVPOS] nec hædorum septa, id est, greges metuunt lupos. hædilia autem pes est Ionicus pro choriambo. qui pedes tempore sunt inter se pares. sic Hom. ὀδυσ. δ Εκεσι γὰρ πεδία κεῖνα πολ ὰ ζείδωρον σευαγειρων Ηλύσιον. & Cat. ad Cinnam: *Consule Pompeio primum duo Cinna sedebant Mœchilia: facto consule nunc iterum, &c.* vbi anapæstus pro spondæo positus est. ductum est autẽ mœchile à mœcho, vt hædile ab hædo. Et puto, οὐδ᾽ ὦ πάρεργον, duobus mœchilibus significari à Catullo domũ Luculli, cuius vxorem Clodiam, Clodij sororem, Clodius ipse adulterasse dictus est, vt scribit Plut. in Cæsare, & domum Lepidi, quem dolore periisse, vxoris adulterio ex quadam epist. cognito, Pompeio primùm consule, scribit Plutarchus in Pompeio. sed Auratus & apud Catullum, non *mœchilia*, sed *mœchidia* legendum putat: & hîc

A *hædulea*. hæduleos autem idem vult valere quod hædulos. ego *hædulia*, malim legi, vt per hædulias intelligamus hædilia. Et verò liquido confirmare possum, in libris veteribus ferè omnibus scriptum esse *hædilia*.

VTCVMQVE] id est, quandocumque, seu vbicumque. Nam *vt*, quidem apud bonos scriptores valet interdum, vbi, qua parte, quo tempore, cum, simulátque. Catull. ad Fur. & Aurel. *Litus vt longe resonante Eoa Funditur vnda.* Idem ad Coloniam: *Verum totius vt lacus, putidæq; paludis, Liuidissima, maximéque est profunda vorago.* id est, vbi. & ad Licinium: *Vt conuenerat esse.* id est, simul vt, vel vbi. & Virgil. Æneid. 5. *casu vt forte iuuencus*
B *Fusus humum, viridísque super madrefecerat herbas*: id est, vbi, seu quo loco. sic Terent. *mater consequitur: iam vt limen exirem, ad genua accidit.* id est, cum limen exirem. Horat. Od. 3. epod. *Vt Argonautas præter omnes candidum Medea mirata est ducem, Perunxit hoc Iasonem.* & Satyr. 9. *vt illi Nil respondebam, miserè cupis (inquit) abire.* M. Tull. offic. 3. *at ille, vt ingressus est, confestim gladium destrinxit.* addatur igitur particula, *cúmque*, tantumdem valebit, aut etiam amplius. sic Ode 35. huius libri: *vtcumque mutata potentes Veste domos inimica linquis.* & Ode 4. libri 4. *Vtcumque defecere mores, Dedecorant bene nata culpæ.* & Ode 17. lib. 2. *ibimus, ibimus, Vtcumque præcedes, supremum Carpere iter comites parati.* & Od. 17. epod. *Vtcumque fortis exsilis puerpera.* & Ode 3. lib. 3. *Vtcumque mecum vos eritis, libens Insanientem nauita Bosporum Tentabo.* sic Terent. in Heau-
C tont. *sed nostrum est intelligere vtcumque, atque vbicumque opus sit. obsequi*, id est, quandocumque, & quocumque loco: & Plaut. in Epidico. *Vtcúmque in alto ventus est, Epidice, ex imo velum vertitur.*

DVLCI FISTVLA] fistula Panos scilicet, aut Fauni. Pan enim fistulæ inuentor. Virg. Alexi. *Pan primus calamos cera coniungere plureis Instituit: Pan curat oues, ouiúmque magistros.* Idem pharmaceut. *semper pastorum ille audit amores, Panáque, qui primus calamos non passus inerteis.* Pan Deus pastorum est: atque iccircò monteis, siluas, valleis, & solitudines colit. Idem Virgil. ibidem. *Mecum etiam in siluis imitabere Pana canendo.* idem Georg. 2. *Fortunatus & ille, deos qui nouit agresteis, Panáque, Siluanúmque senem, Nymphásque sorores.* Et Lucret. lib.
D 4. *Sex etiam aut septem loca vidi reddere voces, Vnam cum iaceres: ita colles collibus ipsis Verba repulsantes iterabant dicta referre. Hæc loca capripedes satyros, Nymphásque tenere Finitimi fingunt, & Faunos esse loquuntur: Quorum noctiuago strepitu, ludóque iocanti Affirmant volgo taciturna silentia rumpi: Chordarúmque sonos fieri, dulcesque querelas, Tibia quas fundit digitis pulsata canentum: Et genus agricolûm late sentiscere cum Pan Pinea semiferi capitis velamina quassans, Vnco sæpè labro calamos percurrit hianteis, Fistula siluestrem ne cesset fundere musam.*

VSTICÆ CVBANTIS] montis in Sabinis; *cubantis*, leuiter decliuis, vt cubantis hominis speciem præ se ferre videatur.

LÆVIA] læuia saxa, assiduo aquarum cursu

attrita, & expolita. Virg. Geotg. 2. *Nec tiliæ leues.* & ibid. *Tum leues calamos, &c.* vide sup. quæ annotauimus ad Oden 2.

PERSONVERE] propriè, & vsitatè, id est, sonitum acceptum reddidere: vel sonitu completæ fuerunt. sic Satyr. 6. lib. 2. *simul domus alta Molossis Personuit canibus.* & M. Tull. ad Lepr. lib. 6. *& si abest maturitas ætatis, iam tamen personare aures eius huiusmodi vocibus non est inutile.* & pro Roscio Amerino. *animi & aurium causa tot homines habet, vt quotidiano cantu vocum, & neruorum tota vicinitas personet.* alia huius verbi vis est, epist. 1. lib. 1. *Est mihi, purgatam crebro qui personet aurem.* sic Virgil. Æn. 6. *Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci Personat.* & ibid. *Sed tum forte caua dum personat æquora concha.*

HINC] ex meo fundo.

AD PLENVM] ita loquitur Virg. Georg. 2. *Hunc ager ille malus, ducitque a fontibus vnda Ad plenum calcentur.*

BENIGNO CORNV.] pleno & largo cornu, vt in carmine sæculari ad Deos: *apparetque beata pleno Copia cornu.* & epist. ad Iccium: *aurea fruges Italia pleno defundit copia cornu.* ordo est; hinc, id est, ex agro meo opulenta ruris honorum copia tibi manabit ad plenum, benigno cornu. ruris honores appellat ea omnia, quæ ruri nascuntur. *benignus* autem valet idem, quòd largus, liberalis, munificus: propriè, qui bonis & dignis largitur, interdum etiam qui indignis, tùm apud M. Tull. tùm apud hunc poëtam, & ceteros bonos latinitatis auctores: ex quo benignitas, quæ idé valet, quod beneficentia & liberalitas. M. Tull. frumentaria. *qui benignitate adducti per beneficium & gratiam ciuitatibus concesserunt, vt nummos pro frumento darent.* & Offic. 1. *videndum est, ne obsit benignitas & in ipsis, quibus benignè videbitur fieri, & ceteris.* Idem pro Deiotaro, *Deiotarus dicere est solitus benigne sibi a populo Rom. esse factum, &c.* iterum Frumentaria, *vt ambitiosi homines, & benigni, cum pluris senatus æstimasset, quàm quanti esset annona, ex senatus æstimatione, non ex annonæ ratione, soluisses* ibid. *benigne ac liberaliter.* orat. contra Rullum ad pop. *Gracchorum benignitas.* de orat. lib. 2. *raro datur, vt possis liberalitatem ac benignitatem ab ambitu, atque largitione seiungere.* Terent. in Hecyra. *nihil tibi apud me desieri patiar, quin, quod opus sit, benigne præbeatur.* Plaut. Menæchm. *Tanta ad narrandum argumentum est benignitas.* T. Liuius lib. 9. *præda erat largitor: & benignitatem per se gratam comitate adiuuabat.* Horat. Od. 29. lib. 3. de fortuna. *Nunc mihi, nunc alij benigna.* & Od. 18. lib. 2. *At fides, & ingens Benigna vena est.* & Od. 1. epod. *Satis, superque me benignitas tua Ditauit.* & Satyr. 2. lib. 1. *Quippe benignus erat: contrà hic ne prodigus esse Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico, Frigus quo, duramque famem depellere possit.* ibid. *ac hic si, Quà res, quà ratio suaderet, quáque modestè Munifico esse licet, vellet bonus atque benignus Esse, daret quantum satis esset.* & Satyr. 3. lib. 2. *vini, somnique benignus.* & Od. 2. lib. 4. *dabimúsque Diuis Tura benigne.* & Od. 17. epod. *Egens benignæ Tantalus semper*

A *dapis.* & epist. ad Scæuam lib. 1. *Si prodesse tuis, pauloque benignus in ipsum Te tractare voles.* & epist. ad Mæcenat. 2. lib. 1. *benigne, Respondes.* Festus vult esse compositum ex bono & gignendo. notissimû est prouerbium Ἀμαλθείας κέρας, id est, capræ Amaltheæ cornu: quo significatur omnium rerum vbertas & copia.

HIC IN REDVCTA VALLE] vallem reductam appellat (opinor) quæ sinus quosdam flexuosos, & recessus habeat: in quibus quis à ventis, & iniuria cæli tutus esse queat. sic Virg. Georg. 4. *inque sinus scindit sese vnda reductos.* eadémque reperita sunt Æneid. 1. & Æneid. 6. *Interea videt Æneas in valle reducta Seclusum nemus.* &
B Horat. Od. 2. epod. *Aut in reducta valle mugientium Prospectat errantes greges.*

CANICVLÆ VITABIS ÆSTVS] Caniculæ nimios ardores vitabis. sed de Canicula dicemus nonnulla ad Od. 13. lib. 3. ibi, *Te flagrantis atrox hora Caniculæ Nescit tangere.*

ET FIDE TEIA] Lyra Anacreontis Teij, id est, modis & cantibus, qui Anacreontis versibus sint pares, & similes. *Anacreontis* (vt scribit M. Tull. Tuscul. quæst. lib. 4.) *tota poesis est amatoria.* de eodem sic Pausanias Atticis. Anacreontis Teij, qui maiore ex parte res amatorias scripsit, statua in arce Atheniensium prima post Sapphonem locata est, eo habitu, & statu corporis, cuiusmodi credibile est esse hominis ebrij canentis.
C sed de Anacreonte plura dicemus ad Od. 14. lib. epod.

DICES LABORANTEIS IN VNO PENELOPEN] canes Penelopen, & Circen vtrámque vnius Vlyssis amore ardentem. Vlyssem autem ex Penelope Telemachum, ex Circe Telegonum patricidam suscepisse traditum est.

VITREAM] vel splendidam instar vitri, & ita formosam: vel pellucidam, quales ab Epicuro Deos inductos esse scribit M. Tull. de diuin. 2. his verbis: *Deos enim ipsos iocandi causa induxit Epicurus pellucidos, & perflabiles, &c.* quos alibi μονογράμμους appellat: vel marinam, quod magis probo. aqua enim, corpus est διαφανὲς, vt vitru. Atq; iccircò aqua, vitrea dicitur: & color aquæ, vitreus, quasi pellucidus ac cæruleus. Itaque
D Nymphæ marinæ apud Virgil. 4. Georg. vellera carpunt vitreo colore fucata. sic Virg. *eam circum Milesia vellera Nymphæ Carpebant hyali saturo fucata colore.* & Horat. pontum, vitreum appellat. lib. 4. Od. 2. *vitreo daturus Nomina ponto.* Iam cæruleus, seu glaucus color dijs & deabus marinis, & fluuijs tribuitur. idem Od. 13. epod. de Thetyde: *nec mater domum Cærulea te reuehet.* Virg. lib. 8. Æneid. de Tiberi, *eum tenuis glauco velabat amictu, Carbasus & crines vmbrosa tegebat arundo.* Idem 12. *& quæ cæruleo sunt numina ponto.* Idem 5. de Neptuno, *Cæruleo per summa leuis volat æquora curru.* Idê 8. extr. de Nilo: *& tota veste vocantem Cæruleum in gremium.* alia ratione dixit famam vitream, Satyr. 3. lib. 3. *quem cepit vitrea fama.* per *vitream* enim, fragilem significari voluit, vt famam popularem. Apud

Varronem vitteum, pellucidum significat. *Quorundam vitrea toga ostentant tunica clauos.* Nonius in nomine *vitreum.*

Hic innocentis pocula] vinum Lesbium innocens appellat, id est, innoxium, quod, qui eo vtatur, nihil intemperanter, nihil iracundè, nihil furiosè agat: vel refert ad moderatum, ac temperatum eius vsum. quod idem tamen de ceteris vinis dici potest.

Duces] bibes, hauries. sic Plautus Amphit. *eam ego, vt matre fuerat natum, vini eduxi meri:* id est, ebibi. sic Horat. Od. 12. lib. 4. *Sed pressum Calibus ducere Liberum Si gestis.* & Od. 3. lib. 3. *lucidas Inire sedes, ducere nectaris Succos.* non dissimile est illud Od. 1. lib. 4. *Illic plurima naribus Duces thura.* & verbum compositum obducere. Cicer. Tuscul. 1. de Theramene, *qui cum coniectus in carcerem triginta iussu tyrannorum venenum, vt sitiens, obduxisset, reliquum sic e poculo eiecit, vt id resonaret.* & ita quidam intelligendum putant locum illum 1. epist. libr. 1. ad Attic. *qui sic inopes & ab amicis, & ab existimatione sunt, vt mihi videatur non esse ἀδιώχτον Curium obducere,* id est, non videatur esse ἀδιώχτον æquo animo ferre etiam Curium competitorem. sic P. Victorius Florentinus explicat. tralatio ducta est à medicamentis liquidis, quæ ægri exsorbere solent, vt conualescant. vnde nata sunt illa genera loquendi, exsorbere & deuorare molestiam.

Nec Semeleius Cum Marte] tum confundit Bacchus cum Marte prœlia, tùm à vino & poculis, ad ferrum & arma venitur: vel cùm vino simul, & ferro certatur, quale fuit Lapitharum, & Centaurorum conuiuium. [Profert hunc locum Seruius ad illum Virg. Georg. 2. *ille furentes Centauros, &c.*]

Thyoneus] sic dictus est Bacchus ἀπὸ τῆς θυώνης τῆς Σεμέλης. Nam Semelen Pindarus Thyonen appellat Πυθ' ὠδ. γ. αἴθ' ἂρ λευκωλένῳ γε Ζεὺς πατὴρ ἤλυθεν ἐς λέχος ἱμαστὸν Θυώνα. Verùm Thyonen rursus dici volunt ἀπὸ τοῦ θύειν, quia Bacchus in choris cóncitatus feratur, & furat. Interpret. Apollon. argon. 1. τὴν Σεμέλην θυώνην καλοῦσιν, ἐπειδὴ Αἰσχύλος ἔγκυον αὐτὴν παρεισήγαγεν οὖσαν, καὶ ἐνθεαζομένην, id est, Semelen, Thyonen nóminat, quoniam Æschylus prægnantem, seu grauidam eam induxit, & diuino numine afflatam.

Suspecta] tu suspecta Cyro, videlicet suspicanti alium abs te amari.

Ne malè dispari] ne tibi tuo malo, dispari, vel miserè & valdè dispari viribus, id est inferiori, imbecilliori, &c. Alij sic: non respondenti in amore. vel coniunge *malè*, cum verbo *iniiciat*, vt paulò pòst dicemus.

Iniiciat manus] iniicere manus non est inferre. hoc enim semper cum vi intelligitur: illud autem etiam sine vi esse, & intelligi potest. vt M. Tull. pro Q. Roscio com. *hic mihi veritas manum iniecit, & paulisper consistere, & commorari cogit.* Et dominus apud Iurisconsultos, rei suæ

A manus iniicere dicitur, cùm eam apud aliú possessorem repertam, apprehendit, & vendicat. ex quo manus iniectio apud eosdē. Paterculus lib. posteriore. *fecutus deinde est consulatus C. Cæsaris, qui scribenti manum iniecit, & quamlibet festinantem in se morari cogit.* hoc loco autem nomen, *incontinentes*, adiectum, videtur augere vim verbi. Quin mihi magis placet, quod Passeratius nuper mihi dixit in sermone, videri *malè* coniunctim esse intelligendum cum verbo *iniiciat*: vt malè iniiciat intelligamus; immaniter, & sceleratè iniiciat. quám sententiam adiuuant hi Tibulli versus. *Non ego te pulsare velim: sed venerit iste Si furor, optarim non habuisse manus.* Idem, *Ah, lapis est, ferrúmque, suam quicumque puellam Verberat: è cælo deripit*

B *ille deos.* sic alibi malum pro scelerato & impio vsurpatur. Horat. Od. 12. lib. 4. *quòd male barbaras Regum est vlta libidines.*

Coronam] corollam è floribus. solebant enim vti coronis in conuiuiis antiqui. qua de re & suprà diximus, & dicemus plura ad Od. 11. lib. 4. verumtamen etiam ex Lucretio, hoc intelligere licet lib. 3. *Hoc etiam faciunt, vbi discubuere, tenéntque Pocula sæpè homines, & inumbrant ora coronis.* quod item declarat versus ille, quem citat Athen. lib. 3. ex Archestrato. Αἰεὶ δὲ στεφάνοισι κάρα περὶ δαῖτα πυκάζου.

Immeritámque vestem] quæ nihil commeruit, quamobrem ab amante Cyro irato

C scindatur. Satyr. 3. lib. 2. *Culpantur frustra calami, immeritúsque laborat Iratis natus paries dis atque poëtis.* Virgil. moreto. *Immeritóque furens dicit concussa fumo.* Terent. Adelph. *Discidit vestem: resarcietur.*

TVRNEBVS.

D*vlci fistula*) Fauni fistula. Ex priscorum opinione, id dictum est, qui loca voces referētia à Faunis & Satyris incoli censebant, vt cōuallem suæ villæ Horatius ait. Sed & eos non tibia modò, sed fistula canere credebant. Lucretius,

Hæc loca capripedes Satyros, Nymphásque tenere
Finitimi fingunt, & Faunos esse loquuntur:
Quorum noctiuago strepitu, ludóque iocanti
D *Adfirmant vulgo taciturna silentia rumpi,*
Chordarúmque sonos fieri, dulcésque querelas,
Tibia quas fundit digitis agitata canentum
Et genus agricolûm latè sentiscere, cum Pan
Pinea semiferi capitis velamina quassans,
Vnco sæpè labro calamos percurrit hiantes,
Fistula siluestrem ne cesset fundere Musam.

Siluani autem etiam Martes dicebantur. Cato, *Marti Siluano in silua interdius, In capita singula boū. &c.* Ac Martis nomen omnibus propè Diis tribuebatur, vt Ioui & Iano. Cato, *Ianum Iouémque vino præfamino, sic dicito. Mars pater te precor quæsoque &c.* Et, vt opinor, Picus Martius ideò dicebatur, cùm ex pico vt in fabulis est, filio Martis Siluani in auem est mutatus. *Vtcunque*) vbicunque toto hoc tractu saxa personuère Fauni

fistula. Nam quemadmodum vt est interdum vbi; ita vtcumque interdum vbicumque. Catullus,

Verum totius vt lacus putidaq; paludis

Liuidissima, maximéque est profunda vorago. id est, verùm vbi profundissima vorago est. *Vitreámque Circen*) puto quòd insulam incoleret, & aquas accoleret, quarum color est vitreus. Itaque Nymphæ apud Maronem huius coloris lanificium exercent,

– milesia vellera Nymphæ

Carpebant, hyali saturo fucata colore. Vitreā Circen ergo maritimam intellige. *Dispari*) non redamāti. alio loco. Et quæret iratus parem. id est, redamantem.

Ex aduers. lib. 9. cap. 3. Quod ait Faunum amœnum mutare Lycæo Lucretilem. Per Faunū intelligit Pana, qui in Arcadia colebatur, vt Faunus in Latio. Credebatur autem Faunus vt & Pan fistula delectari, & ea plerumque canere, eiúsque modos audiri fides erat, quod & hic Horatius significat, cùm scribit,

Vtcúmque dulci Tyndari fistula,

Valles, & Vsticæ cubantis

Leuia personuêre saxa. Hoc enim de Fauni non de Pastorum fistula augurot intelligendum esse. Delectari autem eum fistula antiquitatem credidisse sic ex Prudentio intelligimus. Hymno 10. *περὶ στεφάνων Faunos, Priapos, fistularum præsides.* Dij eiusdem generis erant Siluani, quibus, vt ex quibusdam aliis diis, nomen Martis tribuebatur. M. Cato, *Marti siluano in silua interdius.* & vt opinor auis Picus Martius ideò dicebatur, quòd ex Pico, vt in fabulis est, Martis siluani filio, in auem esset mutatus. Siluanus à Græcis exponitur, πᾶς ὑλαῖος θεὸς, sed & πᾶς σιλανός.

Ex lib. 8. aduers. cap. 15. Cū Horatius scribit,

Vtrumque d. T. f,

v. & v. c.

L. p. s. Fauni fistulam interpretor ex priscorum opinione, qui loca vocis imaginem referentia, à Faunis & Satyris incoli credebant, vt conuallem suæ villæ Horatius: Sed & eos modò tibia, modò fistula canere credebant, vt ex Lucretio cognosci potest,

Hæc loca capripedes Satyros Nymphásque tenere
Finitimi fingunt, & Faunos esse loquuntur.
Quorum noctiuago strepitu ludóque iocanti
Affirmant vulgo taciturna silentia rumpi,
Chordarúmque sonos fieri, dulcésque querelas,
Tibia quas fundit digitis agitata canentum:
Et genus Agricolûm late sentiscere, cùm Pan
Pinea semiferi capitis velamina quassans,
Vnco sæpe labro calamos percurrat hiantes,
Fistula siluestrem ne cesset fundere musam.

Vtcunque autem pro vbicunque Horatius vsurpauit. Nam & vt, pro vbi dicitur. Catullus.

Verum totius vt lacus putidaq; paludis

Liuidissima maximéque est profunda vorago,

id est, vbi profundissima vorago est. Eodem modo in Arato Cicero, *vt prius dicta chela,* pro vbi

A nam Græcè est, ἐγχέσθ᾽ ἄκρατ χηλαί. Sed quia ad antiquorum de Faunis & Satyris opinionem Melæ verba pertinent, ea adiiciam. *Inde visuntur patentes magis campi, quàm vt prospici possint. Panum Satyrorúmque opinio hinc causa fidem capit, quòd cùm in his nihil culti sit, nulla habitantium sedes, nulla vestigia, solitudo in diem vasta, & silentium vastius, nocte crebri ignes micant, & veluti castra latè sacentia ostenduntur: crepant cymbala & tympana, tibiæque audiuntur sonantes maius humanis.* Multi etiam ambigunt cur vitream Circen appellarit his versibus,

Dices laborantes in vno

Penelopen, vitreámque Circen. Ego pro aquarum accola & maritima accipio, & tanquam aqua-

B rum nympha, cùm aquarum colòr vitreus sit, & Nymphæ apud Maronem lanificium huius coloris exerceant: versus eius est,

Carpebant hyali saturo fucato colore. i. vitri.

Ex lib. 19. cap. 3. Quòd quærunt cur vitrea Circe ab Horatio dicatur? Id verò sine controuersia est. Sic enim appellatur, vt maritima dea aut maris accola. Is enim marinis discolor, vt & cœruleus & glaucus, tribuitur. Maro de Nereidibus.

-- milesia vellera Nymphæ.

Carpebant, hyali saturo fucata colore. Iterum,

– vitreisque sedilibus omnes

Obstupuere.

C

AD QVINCTILIVM Varum. Od. 18.

ARGVMENTVM.

Vini potu moderato hilarari animum: immoderato, rixas excitari.

NVLLAM, *Vare, sacra vite prius seueris arborem*

Circa mite solum Tiburis, & mœnia Catili.

D

* *Siccis omnia nam dura Deus proposuit: neque*

Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.

Quis post vina grauem militiam, aut pauperiem * *crepat*

Quis non te potiùs Bacche pater, téque decens Venus?

At, ne quis modici transiliat munera Liberi,

Centau-

Centaurêa monet cum Lapithis rixa super mero
*Debellata: monet * Sithoniis non leuis Euius:*
Cùm fas atque nefas: exiguo fine libidinum
*Discernunt * auidi. non ego te candide Bassareu*
*Inuitum quatiam: nec variis * obsita frondibus*
*Sub diuum rapiam. sæua * tene cum Berecinthio*
Cornu tympana: quæ subsequitur cæcus amor sui,
Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem,
*Arcanique fides prodiga, * perlucidior vitro.*

NVLLAM VARE SACRA] hic versus ex Alcæo expressus est. Μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδρεον ἀμπέλω.

MITE SOLVM] mite, quia vuæ in eo natæ mites sunt, seu quia miteis vuas effert. Virgil. Georgic. 1. *Heu malè tum miteis defendet Pampinus vuas.* ab eodem mitis vindemia dicta, lib. 2. extr. *Mitis in apricis coquitur vindemia saxis.*

CATILI] Virgilius geminat literam l. *Tum gemini fratres Tiburtia mœnia linquunt, Fratris Tiburni dictam cognomine gentem, Catillúsque, acérque Coras.* sic Horat. inf. Od. 22. lib. 3. in nomine Apullicum geminat l.

SICCIS] sobriis, vino nequaquam madidis. vt Od. 5. lib. 4. *dicimus integro Sicci manè die.* & epistol. ad Mæcenat. 3. lib. 1. *forum, putealque Libonis Mandabo siccis, adimam cantare seueris.* & M. Tull. contra Rullum in Senatu, *Verùm esse vobis consilia siccorum, an vinolentorum somnia videntur?* & Academ. quæst. lib. 4. *dormientium, & vinolentorum, & furiosorum visa imbecilliora esse dicebat, quàm vigilantium, siccorum, sanorum.* & Plaut. in Persa, *Iamdiu factum est, cùm bibimus: nimis sicci sumus.*

MORDACES] sic curas edaceis appellat Ode 11. lib. 2. *dissipat Euius Curas edaceis.* Græci γυιοβόρους, & θυμοδακεῖς μελεδῶνας nominant, quasi membra rodenteis, & animum mordenteis: & θυμαλγεῖς, & θυμοβόρους.

GRAVEM MILIT. AVT PAVPER. CREPAT?] id est, quis potus militiæ, aut paupertatis incommoda queritur? quis de militia & paupertate loquitur, vt oneribus grauibus, & non ferendis? duobus codicib. calamo scriptis reclamantibus, qui habent, *increpat, crepat* excudendum
A curaui, vnũ Vaticanum secutus, in quo scriptum
est, increpat, alia manu, vt facilè appareat initio,
crepat, scriptum fuisse. Præterea Nonius Marcel-
lus docet, *crepare* hoc loco valere, queri, & dole-
re, citàtque & hunc versum Horatij, & alterum
Lucret. lib. 2. *Et crepat, antiquum genus, vt pietate re-
pletum Perfacilè angustis tolerarit finibus æuum.* sed
simpliciter dici potest, crepare, per translationem
quandam sermonis, esse assiduè aliqua de re lo-
qui, sempérque eam in ore habere. quemadmo-
dum in epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Sulcos & vineta
crepat mera*, & in epist. ad Pisones de arte. *Aut im-
munda crepent, ignominiosáque verba.* & Satyr. 3. lib.
2. *Si quid Stertinius veri crepat.* & ita versus, qui
deinceps sequitur, *Quis non te potius, &c.* facilli-
B mè poterit explicari, hoc modo, Quis post vina
militiam, aut paupertatem habet in ore? quis
non potiùs Bacchum, & Venerem crebris vsur-
pat vocibus, ac sermonibus? Tale est illud Theo-
gnidis: Εἰ πίομαι, πενίης θυμοφθόρου οὐ μελε-
δαίνω, Οὐδ' ἀνδρῶν ἐχθρῶν, οἵ με λέγουσι κα-
κῶς, id est, si bibero, paupertatem animorum
pestem non curo: neque inimicos & maleuolos
homines, qui mihi maledicunt.

AT NE QVIS MODICI] At, ne quis su-
pra modum bibat, monet Centaurorum, & La-
pitharum pugna in poculis orta, & commissa,
&c. sic Theognis, Ὃς δ' ἂν ὑπερβάλλῃ πόσιος
μέτρον, οὐκ ἔτι κεῖνος Τῆς αὐτοῦ γλώσσης καρ-
C τερὸς, οὐδὲ νόου. quorum versuum hæc ferè sen-
tentia est, Qui autem bibendi modum supera-
rit, neque ille iam linguæ suæ, neque mentis
compos est. idem, Ἄφρονος ἀνδρὸς ὁμῶς, καὶ σώ-
φρονος οἶνος ὅταν δὴ Πίνῃ ὑπὲρ τὸ μέτρον, κοῦ-
φον ἔθηκε νόον, id est, Cùm vinum supra modum
haustum fuerit, stulti peræquè & intelligentis
mentem leuem ac mobilem reddidit. citantur &
hi versus ab Athen. lib. 2. Πάσας δ' ἐκ κρα-
δίας ἀνίας ἀνδρῶν ἀλαπάζει Πινόμενος κατὰ μέ-
τρον, ὑπὲρ μέτρον δὲ χερείων; id est, Vinum mo-
dicè potum omneis ex animo molestias abigit,
ac dissipat: sin immodicè hauriatur, malum est.
huc pertinent & versus Anacreont. qui citantur
item ab Athen. libr. 14. Οὐ φίλος, ὃς κρητῆρι
D παρὰ πλέῳ οἰνοποτάζων Νείκεα, καὶ πόλεμον
δακρυόεντα λέγει· Ἀλλ' ὅστις μουσέων τε, καὶ
ἀγλαὰ δῶρ' Ἀφροδίτης Συμμίσγων ἐρατῆς
μνήσκεται εὐφροσύνης, id est, non est mihi gra-
tus, qui ex pleno cratere vinum immoderatè hau-
riens contentiones & bellum lacrymosum nar-
rat: sed qui musarum & Veneris munera tem-
perans, & commiscens, nihil præter lætitiam, &
hilaritatem in ore habet.

CENTAVRÊA MONET CVM LAPI-
THIS] Pirithous Ixionis, & Diæ filius, epulum
nuptiale Centauris, vt sibi necessitudine coniun-
ctis, præbuit. Cùm fugisset autem eum Marti
sacrificare, Deum illum irritauit, sibique insen-
sum, atque inimicum reddidit. Ita Centauri plus
nimio poti sibi ipsi temperare non potuerunt,
quin ingenio suo indulgentes Lapitharum vxo-

ribus vim inferre conarentur. Lapithæ autem hanc tam atrocem iniuriam,& contumeliam iniquo animo ferentes, atque vlcisci volentes, magnas Centaurorum strages ediderunt. Antinous apud Homer. ὀδυσσ. φ. malus auctor quidem ille, sed tamen hac parte verus, deterrere Vlyssem volens, ne arcum illum difficillimum ad inflectendum, intendere conaretur: hanc Lapitharum & Centaurorum historiam profert, dicens, Vlyssem immodico vini potu impulsum,& mente captum, vt illos, rem suis viribus imparem suscipere, ac tentare. Οἶνός σε τρώει μελιηδὴς, ὅς τε καὶ ἄλλους βλάπτει, ὅς ἄν μιν χανδὸν ἕλῃ, μηδ' αἴσιμα πίνῃ. Οἶνος καὶ Κένταυρον ἀγακλυτὸν Εὐρυτίωνα Ἄασεν ἐν μεγάρῳ μεγαθύμου Πειριθόοιο Εἰς Λαπίθας ἐλθόνθ'· ὁ δ' ἐπεὶ φρένας ἄασεν οἴνῳ. &c. M. Tullius oratione in Pisonem, consulum per potationem cum Lapitharum & Centaurorum conuiuio comparat. sic ille, *quod quidem istius in illis reipub. luctibus symposium, quasi aliquod Lapitharum aut Centaurorum conuiuium ferebatur.* Centaurum Pindarus ex Ixione & nube Iunonis similitudinem gerente natum facit: eòque loco hanc Centaurorum & Lapitharum pugnam multis verbis persequitur interpres: quam in templo Thesei depictam fuisse scribit Plutarchus in Theseo. lege & de eadem Hesiodi Aspidem.

RIXA SVPER MERO DEBELLATA] rixa in conuiuio armis & ferro dijudicata. Verbo *debellandi* crebrò vtitur T. Liuius, sed impersonaliter, vt loquuntur Grammatici: & interdum absolutè.

MONET SITHONIIS NON LEVIS EVIVS.] monet & Bacchus, qui à Thracibus summa religione colitur: quem non contemnunt Thraces Lycurgi exitio docti, vel, quem sæpe sibi habent iratum, cùm plus æquo poti, quicquid sibi libet, etiam licere putant.

SITHONIIS] id est, Thracibus. Ode 26. lib. 3. *Memphim carentem Sithonia niue* Euium autem Bacchum esse appellatum à voce bacchantium εὐοῖ, cùm sit notum, de ea re non dicam plura.

CVM FAS, ATQVE NEFAS.] cùm fas, & nefas non iure, nec ratione, nec honestate, sed sua libidine discernere, ac metiri volunt: quod cùm fit, res inter se maximè dissimiles, ac contrariæ facilè miscentur, & confunduntur. Libido enim omnium rerum discrimen, ac delectum tollit, résque maximè inter se disiunctas, ac diuersas coniungit, & exæquat, nedum tanquam finis, ac terminus fas, & nefas discernere, aut distinguere queat.

AVIDI] libidine inflammati. aliter *auidos nautas* dixit Od. 28. huius lib. & saty. 3. lib. 2. *auidum hæredem. & conuiuas auidos.* saty. 5. lib. 1.

NON EGO TE CANDIDE.] candide, liber, simplex, aperte, verax, syncere, Od. 11. epod. *candidum Pauperis ingenium.* & saty. 5. lib. 1. *animæ, quales, neque candidiores Terra tulit.* & Ode 14. epod. *candide Mæcenas.* & epist. 6. lib. 1. epist. *si quid nouisti rectius istis, Candidus imperti: si non, his vtere mecum.*

INVITVM QVATIAM] sacra Bacchi maxima, occultissimaque religione contineri, reconditissimáque in eis mysteria iubesse scribunt boni auctores. huius igitur loci hæc sententia est. te inuitum non commouebo, non te exagitabo. (nemo enim te lacessit impune) neque tua sacra pampinis inuoluta proferam in lucem, aut diuulgabo: neque res vllas arcanas, & recōditas enuntiabo. quod valet, non progrediar bibendo vsque ad ebrietatem. nam qui immoderatè bibunt, & nimio vini potu fiunt ebrij, res arcanas & reconditas ac tacendas enuntiare ac vulgare solent. *inuitum* autem dixit, quia quamuis Bacchus non inuitus munera sua largiatur hominibus, inuitus tamen eos vino obrui, & ebrios fieri videt. [Licet etiam hæc ad sacrorum Bacchi consuetudinem referre, quam exponit Seruius ad illum locum Virg. Æneid. lib. 4. *qualis commotis excita sacris Thyas, &c.* his verbis. *Commotis sacris ideo dixit, quia in sacrorum renouatione commouebantur simulacra.* vnde Horatius, *non ego te candide Bassareu, Inuitum quatiam.* Bassareum autem Bacchum dictum volunt à Bassaris: de quibus magna quæstio est. Alij enim eas Bacchi nutrices fuisse dicunt, dictas ἀπὸ τῆς βάζειν καὶ ἀρᾶν. propter insaniam scilicet, eadémque Lydas, Macetas, & Mimallonas esse nominatas: alij bassaras, calceos fuisse volunt, alij vestimenti genus, vt dicemus ad Od. 25. lib. 3.]

NEC VARIIS OBSITA.] id est, obducta, operta. obserere enim hoc significat per translationem. Plautus in Trinummo. *bene istuc opertet obseris mores malos, si in obserendo possunt interfieri.* Orgia autem significat.

SVB DIVVM RAPIAM] diuulgabo, aperiam. ordo, nec sub diuum rapiam tua sacra variis frondibus obducta.

SÆVA TENE CVM BERECINTHIO] diximus suprà ad Od. 16. tympana, cymbala, cornua in sacris Cybeles, & Bacchi adhiberi solita, eadémque ferè religione, & eodem ritu vtraque culta esse. qua de re, qui plura scire volet, legat Clementis Alexandrini στρώματα. Tu igitur Bacche, tympana, & cornua tua, quæ impios ad insaniam adigunt, contine, & comprime: ne patere, me ad insaniam immoderato vini potu adigi, quemadmodum tuæ Bacchæ audito tuo tympano, & Berecinthio cornu, furore præcipites aguntur.

QVÆ SVBSEQVITVR CÆCVS AMOR.] hi sunt vini intemperantiùs poti comites: cæcus amor sui, quem Græci φιλαυτίαν nominant: arrogantia, atque insolentia caput altius, quàm par est, attollens: linguæ incontinentia, seu lingua soluta, atque expedita ad res arcanas, fideique commissas, enuntiandas ac diuulgandas.

[ET TOLLENS VACVVM] profert hunc locum Seruius ad illum Virg. Æneid. 9. *Pérque caput*

pue Romuli venis, &c. vbi tamen legitur *Attollens* mendosè, opinor.]

ARCANIQVE FIDES PRODIGA.] fides parum certa, & constans in tacendis consiliis occultis, atque arcanis: fides effusa in efferendis, & prodendis rebus tacendis. sic locutus est suprà Od. 12. *animaeq; magnae Prodigum Paullum*. & epistola 2. ad Mæcenatem libr. 1. *neque multa prodigus herba.*

PERLVCIDIOR VITRO.] idem dicit, quod iam satis significarat: *fides perlucidior vitro*; id est, fides non continens clausa consilia sibi commissa, sed ea omnibus aperiens, & indicans. aptissima autem vitri similitudine vsus est ad significandam eorum leuitatem, ac perfidiam, qui consilium aliquod occultum sibi commissum continere, & tegere non possunt. Quemadmodum enim vitri natura, quæ perlucida est, nihil earum rerum, quibus imponitur, occultare, aut tegere solet: immò eas perspicuas, & aspectabileis, omniúmque oculis expositas relinquit: sic ingenia vana, & futilia, nihil rerum occultarum clausum habere possunt, sed eas non solùm lingua, verùm etiam fronte & vultu aperiunt ac declarant. Ad hunc locum pertinet illud Od. 11. epod. *Simul calentis inuerecundus Deus Arcana promerat loco.* & sat. 4. lib. 1. *Condita cùm verax aperit præcordia Liber.*

TVRNEBVS.

NVllam vare) Ex Alcæo cuius non solùm sententiam, sed & genus carminis est imitatus in eadem re μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδρεον ἀμπέλω. *Non ego te*) Adlusum est ad mysteria in quibus colebatur Liber cum Cerere & Libera. Adlusum etiam ad Bacchanalia. Significat autem se nolle bacchari in vino. Bacchæ autem cum furiosæ essent, ait in potu se nolle eius commouere sacra, id est, se nolle ad ebrietatem progredi.

- qualis commotis excita sacris
Thyas vbi audito stimulant Trieterica Baccho. Plautus, *Scis vbi mea commoui sacra, quas turbellas soleam dare? Varius obsita frondibus.*) Adlusum est ad Thyrsos baccarum, qui frondosi spiculum occultabant, cùm etiam hedera bacchantes se vestirent. Allegoricè autem ista ad ebrietatem rixosam transfert, quàm Bacchanal quoddam & sacrum Bacchi, esse significat Euripides in Bacchis. Vide Lucianum in Dionysio. *Cornu tympana*) Retine furorem, ne eum nobis immittas. Nam ad modos Phrygios, Enthei & Phanatici reddebantur. In Cybeles autem sacris cymbala, tympana & cornua adhibebantur. Lucretius,

Tympana tenta tonant palmis, & cymbala circum
Concaua raucisonóque minantur cornua cantu,
Et phrygio stimulat numero caua tibia mentes.

Cæcus amor sui per ebrietatem arcanom prodimus, nos nimium amamus, gloriosè de nobis prædicamus.

A Ex lib. 22. cap. 23. Horatius videtur existimare Tibur à Catilo conditum fuisse, cùm Tibur mœnia Catili vocet: & Catonis sententia fuit, eam vrbem positam à Catilo Arcade præfecto classis Euandri fuisse.

Ex lib. Aduers. 21. cap. 21. Nisi erro toto cælo, Horatianus ille locus allegoria totus est figuratus & mutatus.

- non ego te candide Bassareu
Inuitum quatiam: nec varius obsita frondibus
Sub diuum rapiam: sæua tene cum Berecynthio
Cornu tympana. Nam de ebrietate hic loquitur sub integomento bacchanalium; cùm ebrietas etiam bacchanal quoddam videri possit: se autem dicit ad ebrietatem vsque nolle compotare.
B Nam qui eò vsque progreditur, is Bacchum inuitum quatit: ille enim nobis non inuitus sua indulget monera temperatè vtentibus: non æquo animo vino nos obrui patitur. Quod autem quatere dixit, ad sacra Bacchi allusit, quæ recondita in cistis è templis vrbanis in montes solitudinésque ad Orgia celebranda à Bacchis portabantur. vnde Maro, *Bacchatámque iugis Naxum* dixit, & libro 4.

-- qualis commotis excita sacris
Thyas, vbi audito stimulant trieterica Baccho
Orgia, nocturnúsque vocat clamore Cytheron.

Et quia sacra illa furioso tumultu & perturbato impetu commooebàt, idcircò dixit Plautus, *Scis, vbi mea commoui sacra quas turbellas soleam dare.* Non
C igitur, inquit, te commouebo, nec obsita frondibus sacra tua sub diuum rapiam, id est, ebrius non bacchabor, nec insaniam, vt qui sacra tua solent Bacche pater è templis rapere sob diuum in saltus & montes. Tegebantur autem Orgiorum cistæ hedera & Pampinis.

Sæua, inqoit, *tene cum Berecynthio*
Cornu tympana. id est, noli me adflare ebrietatis furore, vt tympano sacrorum tuorum, & corno audito, ad amentiam adiguntur Bacchæ, & mystæ tui fanatici & enthei redduntur. vnde & Lucretius scripsit,

Et Phrygio stimulat numero caua tibia mentes.

Amentiam autem illam ebrietatis, quæ vitiæ consequantur continuò enumerat, quæ proculdubio
D fidem faciunt figurato esse ista inuolucro obducta, quod in eam sententiam, quam exposui, arbitror euoluendum.

DE GLYCERA.

Ode 19.

ARGVMENTVM.

Se illius amore vri.

MAter sæua Cupidinum,
Thebanæque iubet me Semelæ puer,

Et lasciua licentia
Finitis animum reddere amoribus.
Urit me Glyceræ nitor
Splendentis Pario marmore puriùs:
Urit grata proteruitas,
*Et vultus nimiùm * lubricus aspici.*
In me tota ruens Venus
Cyprū deseruit: nec patitur Scythas,
Et versis animosum equis
*Parthum dicere: nec quæ * nil attinet.*
*Hic viuum mihi * cæspitem, hîc*
Verbenas pueri ponite, turáque
Bimi cum patera meri.
Mactata veniet lenior hostia.

MATER SÆVA CVPIDINVM] multos esse vnius Veneris Cupidines à nemine (quod sciam) traditum est. Philostratus autem multitudinem illam Cupidinum mala carpentium (ne quis fortè miretur) Nympharum subolem esse dicit his verbis: ἐ δὲ πλῆθος αὐτῶν (inquit) μὴ θαυμάσῃς. Νυμφῶν γὰρ δὴ παῖδές εἰσι. Quamobrem autem Lucianus dialogum quendam inscripserit, Ἔρωτες, ex eius dialogi lectione intelligi, quàm à me doceri, malo hic versus iteratur Od. 1. lib. 4.

C

THEBANÆQVE IVBET] Cadmus Rex Thebarum: eius filia Semele. Hesiod. in Theog. Καδμείη δ᾽ ἄρα οἱ Σεμέλη τέκε φαίδιμον υἱὸν Μιχθεῖσ᾽ ἐν φιλότητι Διώνυσον πολυγηθέα. id est, Cadmēa autem peperit clarum filium Dionysum valde hilarum congressa cum Ioue. Iam Semelen compleau Iouis grauidam, & ad pariendum vicinam, dolis Iunonis circumuentam, atque inductam petiisse à Ioue, vt ea ad se specie, eóque habitu veotitaret, quo fuerat tùm, cùm primùm Iunonis nuptias expetiuerat: Iouem autem, qui ei pollicitus erat, se, quicquid illa peteret, concessurum, in curru ad eam venisse cum fulgure, & fulmine, illámque metu exanimatam esse, vel (vt alij volunt) fulmine conflagrasse: Bacchum verò è flamma ereptum, in Iouis femur coniectum, & insitum esse, docet Euripides in Bacchis. aliquot libri veteres habent *iubent*. paulò pòst omnes ferè *Semela*, non vt vulg. *Semeles*.

D

FINITIS ANIMVM REDDERE AMORIBVS] id est, referre animum ad amores, quibus finem constitueram. aliter dictum est illud suprà, *animúmque reddas*, Od. 16.

SPLENDENTIS PARIO MARMORE] de Pario marmore sic Strabo lib. 10. ἐν δὲ τῇ Πάρῳ ἡ Παρία λίθος λεγομένη ἀρίστη πρὸς τὴν μαρμαρογλυφίαν. In Paro est Parius lapis, qui dicitur esse optimus ad marmoris cælaturam.

A

GRATA PROTERVITAS] qui sunt exercitati in rebus amatoriis, dicunt ingenij ferocitatem, feruorem, & proteruitatem in puella, modestia, & pudore, & taciturnitate gratiorem esse. sic Od. 5. lib. 2. *Iam proterua Fronte petet Lalage maritum*. Od. 25. huius libri, *iuuenes proterui*. per translationem autem Od. 26. huius lib. *ventos proteruos* nominat. & Od. 16. epod. *proteruum Africum*. [Seruius ad illum Virgil. locum Alex. *tristes Amaryllidis iras*. hunc locum profert, & videtur proteruitatem, interpretari iram non veram: quæ aliquid gratiæ (inquit) habere consueuit.]

B

LVBRICVS ASPICI] lubricus ad aspiciendum. quem difficile sit ita constanter, & continenter aspicere, vt Glyceræ complexum non expetas. quia aspicientem percellere solet. & translatio ducta est à via lubrica, in qua insistere, aut ingredi sine casu aliquo, vel prolapsione egrè quisquam potest. nonnulli sic: cuius splendorem oculi ferre non possunt. quod non displicet: alij vultum aspici lubricum, politissimum, nitidissimum, & pulcherrimum interpretantur. nihil præterea. animaduertendum autem hoc loquendi genus *lubricus aspici*, à Græcorum consuetudine ductum, de quo ad Od. 8. lib. 4. dicemus.

CYPRVM DESERVIT.] Cyprum, vbi religiosissimè colitur, & cuius est præses, custos & domina, vt suprà Od. 3. hoc loco autem studiosum adolescentem admonere volo de eo, quod tradit interpres Homeri ἰλιάδ. ε. cur Venus Cypris dicatur, recentioribus hominibus non esse notum. Ait enim ille Cyprin dictam ab Homero, quasi κυοπόριν, propterea quòd sine Venere, id est, sine concubitu, & complexu venereo mulieres grauidæ non fiant. Induxit autem (inquit ille) & decepit Hesiodum, cæterósque poëtas Homero posteriores, id quod ait Homerus, ἰλιάδ. θ. ἡ δ᾽ ἄρα Κύπρον ἵκανε φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη. ex illis verbis enim existimarunt Venerem in Cypro esse natam. sed eò (inquit) profecta est, quia ibi colitur. non continuò autem si quis Deus aliquo in loco colitur, in eo quoque natus est. Ita nunquam ab Homero Apollinem Delium, aut Pythium esse appellatum, quamuis sciat Homerus vtroque in loco eum sanctissimè coli, templáque ei religiosissima esse consecrata. Omnia autem ferè deorum epitheta apud Homerum, vel ab animi affectibus, vel ab actionibus, vel ab iis, quæ ad corpus pertinent, deducta sunt: vt Ἀπόλλων ἑκατηβελέτης, & ἑκηβόλος & ἑκάεργος. γλαυκῶπις Ἀθήνη. λευκώλενος ἥρη. ῥοδοδάκτυλος ἠώς. λευκόσφυρος ἥβη. νεφεληγερέτα ζεύς. Ἄρης βροτολοιγὸς Ποσειδῶν ἐνοσίγαιος & κυανοχαίτης. id est, Apollo iaculator, & longè iaciens, & procul à se arcens: Pallas glaucis oculis, seu horribili aspectu: Iuno candidis vlnis: Aurora roseis digitis: Hebe candidis talis, seu calcaneis: Iupiter nubium congregator. Mars mortalium pestis ac

pernicies,

pernicies. Neptunus terræ concuſſor, & glauca cæſarie.

Et versis animosvm eqvis Parthvm] Parthos fugienteis ex equis pugnare traditum eſt: ſic Ode 13. lib. 2. *Miles ſagittas, & celerem fugam Parthi: catenas Parthus, & Italum Robur*, repetendum verbum, perhorreſcit ἀπὸ κοινοῦ. & epiſtola ad Auguſt. lib. 2. *Ipſe ego, qui nullos me affirmo ſcribere verſus, Inuenior Parthis mendacior*. de quo loco, ſuo loco. Virg. Georg. 3. *Fidentemque fuga Parthum, verſiſque ſagittis*. Cicero ad Papit. Pætum iocans, *Itaque obtemperare cogito præceptis tuis. hoc amplius, nauicularum habere aliquid in ora maritima. contra equitem Parthum negant vllam armaturam meliorem inueniri poſſe*. Quidam legunt hoc loco, *Nec verſis*. quam ſcripturam quamuis nuſquam reperim, non improbo tamen. Sed receptam ſequor. nam copulatio, *Et*, pertinet ad nomen *Scythas*, non ad verbum *patitur*. ſic Ode 12. lib. 2. *Nec ſæuos Lapithas, & nimium mero Hylæum*.

Nec, qvæ nihil attinet] Venus non patitur me bella ſcribere, nec Scythas, nec alia id genus, quæ nihil ad amorem attinent.

Hîc vivvm mihi cæspitem] aggreditur ad Venerem ſacrificio placandam, vt faciliùs eius puellæ, cuius amore vritur, complexu potiatur. viuus cæſpes autem interdum aræ locum obtinet, maximè in rebus ſubitis, & longiorem moram non ferentibus, vt Od. 8. lib. 3. *poſitúſque carbo in Cæſpite viuo*. Verbenarum quoque in ſacrificiis vſus erat, & ad aras adhibebant Terent. in Andria. *ex ara ſume verbenas*. & Od. 11. lib. 4. *ara caſtis Vincta verbenis*. *Sagmina* (inquit Feſtus) *vocantur verbenæ, id eſt, herba pura, quia ex loco ſancto arceſſebantur à conſule, prætoréue, legatis proficiſcentibus ad fœdus faciendum*. Quin etiam frondeis feliceis, vt laurum, myrtum, oliuam, verbenas appellabant veteres, & his aras coronabant: Præterea tus adolebant, & vinum è patera libabant: quæ omnia hîc enumerantur. Viuum autem cæſpitem intellige virentem: ſeu cuius herba adhuc viridis eſt, & terræ humore alitur. Contrà Homerus ἰλ. ι. Flammam arefactam ſeu marcefactam eſſe dicit, quæ exſtincta eſt, Αὐτὰρ ἐπεὶ κατὰ πῦρ ἐκάη καὶ πῦρ ἐμαράνθη.

Mactata hostia] id eſt, poſtea quàm mactata fuerit hoſtia. Scio aliter explicare Eraſmum, & referre hoc in prouerbiorum numerum, *lenior mactata hoſtia*, pro homine facili & manſueto. ſed errat. Veniet] Glycera.

TVRNEBVS.

G*Lyceræ nitor*) meretricula fuit Athenienſis Menandri amica & ex eo celebrata. Hic enim amicæ ſuæ nunc fingit nomen.

Lubricus aſpici) aſpectu periculoſus vt vix à lapſu te continere queas. Ductum à locis lubricis. *Viuum cæſpitem*) Ceſpititiam excitat aram, cui addit verbenas ſacram herbam, quærit thura, quæ adoleat, vinum, quo hoſtiam perfundat ante ſacrificium & mactet quam poſtremò iugulat.

Ex lib. aduerſ. 21. cap. 21. Vt ſuperiori carmine ſenſus quadam nebula immutationis tenebricoſus eſt: ſic in hoc cantico vnius verbi quadam velut caligine circunfuſus minùs apparet, cùm ſcribitur, *Et vultus nimium lubricus aſpici*. Non ſum ſolitus ingenij famam aucupari reprehendendis aliorum explanationibus. quod nec nunc faciam: tantùm quid mihi videatur aperiam. Vultus igitur lubricus aſpici, vultus eſt politiſſimus, nitidiſſimus & pulcherrimus aſpectu. Nam quæ ad leuorem perpolita ſunt, & æquato nitore nihil habent in ſummo aſperitatis & inæqualitatis, lubrica etiam protinus efficiuntur. Sic in illo Horat. lib. 2. ſatyr. 4.

Lubrica naſcentes implent conchylia Lunæ.

Introrſum lympida interpretantur veteres. Sunt tamen conchylia foris teſtæ ferè læuis, quam oſtrea plerunque habent aſperam.

Hic viuum mihi ceſpitem, hic
Verbenas pueri ponite, thuráque
Bimi cum patera meri.

Veteres interdum cæſpititias extruebant aras, cùm altare deerat, aut ceſpitem in terra aggerata ponebant, vbi & ex tempore ſacrificabant. Quin & ceſpes pro ara erat, & aræ imponebatur, reique diuinæ neceſſarius habebatur. Prudentius, Hymno 5. περὶ στεφάνων

Hoc namque decretum cape,
Aut thure & ara & ceſpite,
Precanda nunc eſt iam tibi.

Ex eodem lib. 21. cap. 3. Vt in caſtris ceſpititium tribunal excitabant duci, vnde ad milites verba faceret, cuius rei exempla paſſim occurrunt: ita ceſpititiam aram ruſtici excitabant & focum, ceſpéſque loco foci aræque erat Horatio teſte, lib. 3. Od. 8.

Poſitúſque carbo in ceſpite viuo. Rurſum. *Hic viuum mihi ceſpitem*. & Calphurnio,

– Tu ceſpite viuo,
Pone focum.

nam ceſpes in ara ponebatur, iſque viuus recénſque è terra excaſus, vt ad purificationem viua vtebantur aqua.

Ex lib. 11. Aduerſ. cap. 1. Aras gramineas Maro intelligit lib. 12. ceſpititias. quales in caſtris excitabantur, vt & tribunalia: quamquam & è ceſpite ſubitas etiam ſibi alias aggerabant aras, & ceſpitem pro ara habebant. Horatius,

Poſitus carbo in ceſpite viuo. Iterum.,

Hic viuum mihi ceſpitem, &
Verbenas pueri ponite.

Sed & ceſpitem interdum Romano ritu aræ imponebant, vt Seruius notat. Prudentius,

Aut ara, thure & ceſpite
Precanda nunc eſt iam tibi.

AD MÆCENATEM.

Od. 20.

Inuitat eum ad conuiuium minimè sumptuosum.

Vile potabis modicis Sabinum
Cantharis, Græca quod ego ipse testa
Cónditum leui, datus in theatro*
Cùm tibi plausus,
*Care Mæcenas, eques: * vt paterni*
Fluminis ripæ, simul & iocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.
Cæcubum, & prælo domitam Caleno
*Tu bibes vuam. * mea nec Falernæ*
Temperant vites, neque Formiani
Pocula colles.

VILE SABINVM] vinum Sabinum, id est, non admodum magni pretij. epist. 12. libr. 1. Vilem amicorum annonam esse dicit, vbi quid deest viris bonis. epist. 15. *omasum vile.* & 1. *Vilius argentum est auro.* Satyr. 1. *vilem assem.* Satyr. 11. lib. 2. *vilibus ouis.*

GRÆCA TESTA] condebant vinum in testis, id est, amphoris, seu cadis fictilibus antiquius: quarum optimæ erant, quæ fingebantur in Græcia. propterea Græcam testam dixit. Græcam autem vel Cumanam, vel Samiam intellige. huc pertinet illud Od. 14. lib. 3. *Spartacum si qua potuit vagantem Fallere testa.* & Od. 21. eiusdem. *O nata mecum consule Manlio, &c.* Falluntur autem qui testam, dolium interpretantur, quamuis dolia, fictilia fuisse, non negem.

LEVI] leui à verbo lino, id est, picaui, vel gypso obduxi. hinc relino. Ter. in Heaut. *relleui dolia omnia, omnes serias.*

DATVS IN THEATRO CÙM, &c.] tempus notat. notum est autem, claros, & gratiosos, & bene de rep. meritos viros, nisi fortè aliqua inuidia laborarent, à populo ludos spectante solitos esse plausu excipi: factiosos contrà, & inuidiosos, sibilis. M. Tull. pro Sextio. *In hunc consessum P. Sextius tribunus pl. cùm ageret nihil aliud in eo magistratu, nisi meam causam, venit, at se populo dedit, non plausus cupiditate: sed vt ipsi inimici nostri voluntatem vniuersi populi viderent. Venit (vt scitis) ad columnam Meniam. tantus est ex omnibus spectaculis vsque à Capitolio, tantus ex fori cancellis plausus excitatus, vt numquam maior consensio, aut apertior populi Romani vniuersi fuisse vlla in causa diceretur.* ad quem morem referendum est illud Satyr. 1. lib. 1. *popu-*

A *lus me sibilat: at mihi plaudo Ipse domi, simulac nummos contemplor in arca.*

VT PATERNI FLVMINIS] Etrusci fluminis, id est, Tiberis: Mæcenas enim Etruscus, erat origine, & à regibus Etruscis prognatus, vt diximus suprà ad Oden primam, *Mæcenas atauis edite Regibus*: quod & Prop. docet. lib. 3. *Mæcenas eques Etrusco de sanguine Regum.* Tiberis autem ab Etruria fluit.

IOCOSA IMAGO] echo, vt sup. Od. 12.

CÆCVBVM] vinum subintell. vinum Cæcubum etiam ab Athenæo commendatur lib. 1. his verbis: εὐγενὴς δὲ καὶ ὁ Καίκουβος, πληκτικὸς, εὔτονος· παλαιοῦται δὲ μετὰ ἱκανὰ ἔτη. i. generosum autem etiam est Cæcubum, sensum pun-
B gens, ac feriens, vehemens. colligit autem vetustatem post aliquammultos annos. scriptum est etiam in nonnullis codicibus Cæcubam, vt pertineat ad nomen, vuam.

ET PRÆLO DOMITAM CALENO] de vino Caleno idem Athen. eod. lib. ὁ Καληνὸς, χυλὸς· τοῦ Φαλερίνου εὐστομαχώτερος, id est, vinum Calenum, ventriculo vtilius, quàm Falernum. Od. 31. huius lib. *Premant Calena falce, quibus dedit Fortuna vitem.* Calenum autem à Calibus dictum, quò deducta est Colonia à Romanis, vt scribit Paterculus lib. 1. [Vuam pro vino posuit, vt docet Seruius, ad illum Virgilij versum, Georgic. 2. *Et turpes auibus prædam fert vua racemos.*

MEA NEC FALERNÆ TEMPERANT]
C nec Falernæ vites, nec Formiani colles mea pocula temperant: id est, pocula mea non sunt temperata vino Falerno, neque Formiano. lege quæ annot. ad Od. 8. sup.

TVRNEBVS.

S*Abinum*) vinum Sabinum non in ea commendatione erat in qua Calenum, Falernum, Formianum, Sabinum dat Horatius ex sua villa Sabina.

Cantharis) poculum est Baccho sacrum, quo Marius etiam bibit non sine inuidia. Hic putem pro poculo simpliciter positum esse. Plau-
D tus Asinaria. *Græca testa*) dolio Græco, id est, Cumano. Cumis, quod oppidum erat in Italia Græcorum doliorum & fictilium figlinæ erant.

Leui) cùm essent dolia fictilia, vno condito operculabantur, gypsóque linebantur, deinde, cùm aperiebantur, relinebantur.

In theatro) clarissimi viri ludis excipi plausu populi solebant in theatro. Cic. pro Sextio. *Temperant*) non miscent apud me pocula. Temperare autem dixit, quia admiscebatur aqua. *Temperet annosum Martia lympha merum.*

Ex lib. 2. Aduers. cap. 6. Non est publici gustus nec palati sentire quæ sit huius loci suauitas, & quàm dulcis sapor de gloria: *Ea virtuti resonat, vt imago gloriæ.* itáque vltimo nomine multi vt acido & inuiso offensi, *vici* scripserunt:
qui

qui mihi videntur nimium iuris sibi sumere, si A ius dici debet licentia. Ego gloriæ nomen in suo domicilio suisque penatibus retinendum esse existimo, & locum sic interpretor. gloriam virtuti sic solere resonare, vt imago solet gloriæ: i. vt plausui & significationibus & gratulationibus quibus populus voce læta & mirabunda & hilari aliquem celebrat, respondet Echo, quæ Latinè dicitur imago. Huius gloriæ hoc exemplum apud Flaccum extat.

-datus in theatro
Cum tibi plausus,
Chare Mæcenas eques: vt paterni
Fluminis ripæ, simul & iocosa
Redderet laudes tibi vaticani
Montis imago.

B Ex lib. 17. cap. 5. *- Græca quod ego ipse testa.* Hic ego Testam dolium interpretor. Nam dolia veterum fictilia erant: vnde prouerbium Figlinam à dolio incipere. Græcum dolium dicit Cumanum. Nam & Cumanam patellam in Lemmatis memorat Martialis, lib. 14.

Hanc tibi Cumano rubicundam puluere testam,
Municipem misit casta Sibylla suam. Et Varro calices cumanos. Nam ait, *dolia atque apothecas tricliniares, melicas, calenas obbas & cumanos calices.* Cumas autem oppidum Græcum fuisse à Chalcidensibus conditum è Marone scimus. Lib. 6. Æneid. aut dolia Græca dicit, quæ facta erant in regione Italiæ illa, quæ Græcia magna dicebatur. C Sed & in illo tractu erat insula Pithecusa, quæ si credimus Plinio, à figlinis doliorum nomen inuenit. Ita enim scribit Ænaria ipsa à statione nauium. Æneæ Homero in carmine dicta: & Græcis Pithecusa: non à Simiarum multitudine (vt aliqui existimauère) sed à figlinis doliariorum.

IN DIANAM, ET Apollinem. Od. 21.

Sæculare Carmen.

Dianam teneræ dicite virgines:
Intonsum, pueri, dicite Cynthium, D
Latonámque supremo
Dilectam penitus Ioui.
Vos lætam fluuiis, & nemorum coma,
*Quæcunque aut gelido prominet * Algido,*
Nigris aut Erymanthi
*Siluis, aut viridis * Cragi:*
Vos Tempe totidem tollite laudibus,
Natalémque, mares, Delon Apollinis,
Insignémque pharetra,
Fraternáque humerum lyra.
Hic bellum lacrymosum, hic miseram famem,
Pestémque à populo, & principe Cæsare in
Persas, atque Britannos
Vestra motus aget prece.

Dianam] carmen est sæculare ἀποτρόπαιον, id est, comparatum ad mala impendentia, seu alioqui timenda, auertenda: ad Apollinem & Dianam. Hi autem dij offensi & irati, horribiles & formidolosi sunt. exanimant enim B & interimunt: Exemplo est Niobe, cuius liberos mares quidem Apollo, fœminas autem interfecit Diana, Hom. ὀδυσ. ὁ ἐλθὼν ἀργυρότοξος Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξὺν Οἷς ἀγανοῖς βελέεσσι κατέκτανε. Præterea Apollo, qui idem Phœbus est, & sol, annum metitur: Diana, quæ eadem est luna, menstruum spatium conficit. & ita hi dij temporum omnium æternitatem regunt & continent. Hoc igitur carmine puellæ Dianam, pueri mares Apollinem placare ab Horatio iubentur, vt bello composito, & sedato, pacem atque otium: fame discussa, & profligata, frugum vbertatem & rerum omnium copiam: peste depulsa, cæli salubritatem, & corporum valetudinem po- C pulo Rom. impetrent. Denique si cui huius carminis sententia videbitur obscurior, legat aliud carmen sæculare, quod est post epod. Confirmo, illius carminis lectionem multum ad hoc, lucis allaturam. Verùm non est omittendum, Apollinem apud Homerum semper fauere Troianis. Itaque Paridis sagittam in Achillis eam corporis partem, quæ vulnerabilis esset, direxit. Virgil. lib. Æneid. 6. *Phœbe graues Troiæ semper miserate labores, Dardana qui Paridis direxisti tela, manúsque Corpus in Æacidæ.* Meritò igitur orant eum Romani, qui ab Ænea orti sunt.

Intonsvm] ἀκερσεκόμαν. Od. 15. epod. *Intonsósque agitaret Apollinis aura capillos.* Tibull. lib. 3. *Annue: sic tibi sint intonsi Phœbe capilli.*

D Latonámqve svpremo] Hesiodus Latonam quartam numerat Deam cum qua Iupiter Titanibus deuictis, regnóque pacato, concubuerit. Λητὼ δ' Ἀπόλλωνα, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν Ἱμερόεντα γόνον περὶ πάντων οὐρανιώνων Γείνατ' ἄρ' αἰγιόχοιο Διὸς φιλότητι μιγεῖσα.

Vos lætam flvviis, et nemorvm] id est, vos virgines dicite Dianam *lætam fluuiis, &c.* id est, quæ fluuiis delectatur, & arborum frondibus. *coma* autem lego, non *comam*, veterum codicum auctoritatem secutus, duorum Vatic. Iannoct. Vrsini, Faër. Tornes. Nicotian.

Nemorvm coma] arborum frondibus, vt Od. 3. lib. 4. *Et spissæ nemorum comæ.* & Od. 7. *redeunt iam gramina campis, Arboribúsque comæ.* & Catull. de fasēlo: *nam Cytorio in iugo Loquente sæpe sibilum edidit coma.*

g

ALGIDO] Algidum (inquit Strabo) πολίχνιον, id est, vrbs parua est inter Tusculum, & montem Albanum: & mons eiusdem nominis. vide Od. 4. lib. 4. & 23. lib. 3.

ERIMANTHI] Erimanthus Arcadiæ fluuius, vt scribit Mela, & mons eiusdem nominis.

CRAGI] seu Gragi: nihil refert. est autem Cragus (inquit Strabo 14. lib.) mons, & oppidum in Lycia.

VOS] mares, quod sequitur versu proximo.

TEMPE] Tempe Thessalica. de quibus sup. Od. 1. & inf. 1. lib. 3. *Non Zephyris agitata Tempe.*

TOLLITE LAVD.] ferte laudibus, laudate.

NATALÉMQVE DELON] in qua nati sunt Apollo & Diana: qua de re sic M. Tullius libr. Accusat. 3. *ne posteà quidem potuisti accipere id, quod est proditum memoria, ac litteris? Latonam ex longo errore & fuga grauidam, & iam ad pariendum vicinam, temporibus exactis fugisse Delum, atque ibi Apollinem, Dianámque peperisse, &c.*

FRATERNÁQVE] & tollite laudibus Apollinis humerum insignem lyra fraterna, id est quam à Mercurio fratre accepit, vt suprà diximus ad Oden 10. Mercurius enim fratri Apollini pro bobus ab eo furtim ablatis lyram reposuit: ex quo χρυσάωρ Apollo dictus ἀπὸ τοῦ τῆς κιθάρας ἀορτῆρος. sed rursus Apollo Mercurio virgam dedit ad vaticinandum magnam vim habentem. Vnde χρυσόῤῥαπις est nominatus. [Profert hunc locum Seruius ad illum Virg. Æn. 4. *Tum virgam capit.*]

BELLVM LACRYMOSVM] πόλεμον δακρυόεντα, vel πολύδακρυν. Homer. ἰλιάδ. γ. πολύδακρυν Ἄρηα. lacrymosum Martem, id est bellum. hîc enumerantur tria horribilia mala, bellum, fames, pestis, quæ placatum & propitium Apollinem confirmat Horatius à populo Rom. depulsurum. neque verò hoc incredibile aut absurdum est. Appellatur enim etiam hic deus ἀλεξίκακος: id est, malorum depulsor.

ET MISERAM FAMEM.] rectè miseram. Nam fame nihil miserius. M. Tull. ad Att. lib. 5. *iter igitur ita per Asiam feci, vt etiam fames, qua nihil miserius est, quæ tum erat in hac mea Asia (messis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit.* Hom. ὀδυσσ. μ. ait morteis omneis esse hominibus tristeis, atque acerbas: sed omnium miserrimum esse fame mori. verba Homeri sunt hæc: Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι· Λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν, καὶ πότμον ἐπισπεῖν.

PESTÉMQVE] pestem immittit, & calamitatem importat Apollo iratus, vt lib. α. ἰλιάδ. Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακήν. Est ergo eiusdem etiam depellere.

AGET] à populo Rom. in hosteis eius transferet: cùm præsertim sua sponte Romanis amicus sit ac propitius. vt Troianorum nepotibus. depellet (inquit) à pop. Rom. mala vestris precibus adductus, nempe bellum, & famem, & pestem.

A TVRNEBVS.

DIanam teneræ) carmen est sæculare, quale à virginibus, pueris, patrimisque matrimisque cani solebat ludis Secularibus. seculares autem ludos fecit Augustus, quibus carmen, quod cantatum est, ab Horatio scriptum est. Extátque in Epodon libro. Dianam autem & Apollinem tum canebant, quòd annum regant, salubritatémque & intemperiem, pestem & eius liberationem, famem, bellum afferant. Postremò suis telis homines confodiant. Homerus

> ἐλθὼν ἀργυρότοξος Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξὺν,

B Οἷς ἀγανοῖς βελέεσσι κατέκταν. *Intonsum*) ἀκερσεκόμην intonsum vertit. *Prominet Algido*) Loca memorat, quibus Diana delectabatur, Algidum Erymanthum, Gragum: cùm in propinquo etiam coleretur vt pergæ non longè à Grago.

Ex lib. 17. aduers. cap. 5. Sæculare carmen, exacto sæculo in honorem Apollinis & Dianæ cani solebat à pueris & puellis patrimis & matrimis, illis Apollinem, his Dianam laudantibus alternis, quòd tempora ducere videantur, cùm Apollo annos metiatur, Diana menses lustret: quòd salubritatem & intemperiem, morbos & secundam valetudinem, vbertatem & famem, pestem & eius liberationem adferre putarentur: ac qui morbis interibant, eos veteres C ab Apolline & Diana interfici credebant, viros ab Apolline, mulieres à Diana Homerus,

> Ἐλθὼν ἀργυρότοξος Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξὺν,

Οἷς ἀγανοῖς βελέεσσι κατέκτανε. Sic periêre Amphionis liberi horum deorum sagittis confixi.

Ex lib. 6. cap. 24. Apollo sagittis confodere credebatur, idemque malorum depulsor habebatur, & eo cognomine indigitatus colebatur cùm ἀλεξίκακος diceretur: hinc illud Horatianum, Lib. 1. saty. 9.

— *sic me seruauit Apollo.* Nam qui mala depellit, seruat: & idem Horatius de Apolline,

D *Hic bellum lacrymosum, hic miseram famem*
Pestémque à populo, & Principe Cæsare, in
Persas, atque Britannos

Vestra motus aget prece. Sciò illud Horatianum de seruatore Apolline longè repetita iam inde vsque ab Iliacis temporibus auctoritate explicari, cùm constet Apollinis ope Æneam hostibus ereptum fuisse: sed ad religionis opinionem libentiùs retulerim, officiúmque dei illius, existimari malis auerruncandis depellendísque mortales iuuare.

AD ARISTIVM.

Ode 22.

ARGVMENTVM.

Vitæ integritatem, & innocentiam vbique esse tutam.

INteger vitæ, scelerísque purus,
*Non eget * Mauris iaculis, neq; arcu:*
Nec venenatis grauida sagittis,
Fusce, pharetra,
*Siue per * Syrteis iter æstuosas,*
Siue facturus per inhospitalem
Caucasum, vel, quæ loca fabulosus
*Lambit * Hydaspes.*
Namque me silua lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen, & vltra
*Terminum curis vagor * expeditis,*
Fugit inermem:
Quale portentum neque militaris
** Daunia in latis alit esculetis:*
*Nec * Iubæ tellus generat, leonum*
Arida nutrix.
** Pone me, tigris vbi nulla campis*
Arbor æstiua recreantur aura:
*Quod latus mundi nebulæ, * malúsque*
Iupiter vrget:
Pone sub curru nimiùm propinqui
Solis, in terra domibus negata:
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

INTEGER VITÆ] sic dictum *integer vitæ* vt illud Satyr. 3. lib. 2. *Integer animi. Quod si quis natam pro cara deuouet agna, Integer est animi?* & ibidem *Integer est mentis Damasippi creditor?* & Saty. 9. lib. 1. *ô te Bolane cerebri Felicem*. simile illud Virgilij Æneid. 2. *vos, ô quibus integer æui Sanguis, &c.* & lib. 9. *atque integer æui Ascanius.* ibid. *Hic annis grauis, atque animi maturus Alethes.* & lib. 12. *O præstans animi iuuenis.* & lib. 5. *Hic Helymus facit, hoc æui maturus Acestes.* & lib. 4. *Isque amens animi.* & lib. 11. *fortunatúsque laborum, Egregiúsque animi iuuenis.* & Catull. in Galliambo, *Vagus animi.* & Plautus Trinummo. *satin tu sanus mentis, aut animi tui, qui conditionem hanc repudies?*

SCELERISQVE PVRVS] sceleris purum accipio eum, qui castas & puras à sanguine manus habet: quales Hippolyti dicit esse Phedræ

A nutrix apud Euripid. Ἁγνὰς μὲν ὦ παῖ χεῖρας αἵματος φέρεις. contrà Adrastus ille apud Herodot. Clioue: is, qui fratre suo interfecto sese ad Crœsum contulerat, non habebat puras manus. sic Herodot. ἀπικνέεται εἰς τὰς Σάρδις ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος, καὶ οὐ καθαρὸς χεῖρας ἐὼν &c. sic Horat. Satyr. 1. lib. 2. filij dexteram, quæ à matris cæde temperet, ridiculè, & dissimulanter *piam* vocat, quamuis ille matrem veneno sit necaturus. Od. 17. epod. *Tibi hospitale pectus, & pura manus.* & Satyr. lib. 1. *at bene si quis, Et viuat puris manibus.* M. Tull. purus à sanguine ciuili Liuius lib. 45. *cum omnis præfatio sacrorum eos, quibus non sint puræ manus, sacris arceat, vos penetralia vestra contaminari cruento latronis corpore sineris?* Sic B loquuntur & Græci Plato lib. sex. de Repub. καθαρὸς ἀδικίας, καὶ ἀνοσίων ἔργων, id est, purus iniustitiæ, & impiorum facinorum. & vsquequaque apud eosdem ἁγνὸς φόνου, id est, purus à cæde. hoc idem nomen iunxit, cum auferendi casu Satyr. 3. lib. 2. *Stas animo, & purum est vitio tibi, cum tumidum est cor?* eadem satyra cruentum sanguine paterno dixit, qui manus habet impuras sanguine paterno, id est, qui parentem interfecit.

NON EGET MAVRIS IACVLIS] hanc esse germanam scripturam testantur aliquot antiqui codices. atque huic generi geminum est illud Od. 6. lib. 2. *vbi Maura semper Æstuat vnda.* & Od. 5. lib. 3. *Nec Mauris animum mitior an-* C *guibus.* in cod. Torn. deletum erat s. ab aliquo imperito, & arrogante lectore. Maura autem iacula dixit, quia Mauri optimi erant iaculatores.

SIVE PER SYRTEIS ITER] siue iter facturus per Syrteis, siue per Caucasum. Duæ Syrtes in mari Libyco à scriptoribus commemorantur, magna & parua. de quibus cùm alia multa ad hunc locum accommodata Strabo libr. 17. tùm hæc in primis: ἡ χαλεπότης δὲ ἑκατέρας τῆς Σύρτεως, καὶ τῆς μικρᾶς, ὅτι πολλαχοῦ τεναγώδης ἐστὶν ἡ βυθὸς κατὰ τὰς ἀμπώτεις, καὶ τὰς πλημμυρίδας συμβαίνει δή ποτε συμπίπτειν εἰς τὰ βραχέα, καὶ καθίζειν· σπάνιον δ᾽ εἶναι τὸ σωζόμενον σκάφος. διόπερ τὸν παράπλουν ποιοῦνται φυλαττόμενοι μὴ ἐμπέσοιεν εἰς τοὺς κόλπους ὑπ᾽ D ἀνέμων ἀφύλακτοι ληφθέντες, &c. id est, huius autem Syrtis, & alterius, quæ minor appellatur, difficultas est, quòd multis locis fundus, paludosus ac limosus est sub æstus maritimos recedenteis, & accedenteis. Euenit igitur nonnullis, vt in breuia incidant, & considant: raráque sit ea nauis, quæ seruatur. Quocirca longè ab his nauigationis suæ cursum remouent, cauentes, ne, cùm in sinus inciderint, à ventis occupentur imparati. Quibus consentanea sunt, quæ de iis scribit Apollon. lib. 4. argon. πάντῃ γὰρ τέναγος, πάντῃ μνιόεντα βυθοῖο Τάρφεα, κωφὴ δέ σφιν ἐπιβλύει ὕδατος ἄχνη, Ἠερίη δ᾽ ἄμαθος παρακέκλιται, id est, vsquequaque enim lacunæ limosæ, vsquequaque fossæ in fundo alga refertæ surda in eis scatet aquæ spuma. Ob-

ſcura autem & denſa arena adiacet. Dicta autem Syrtis eſt παρὰ τὸ σύρεσθαι ὅτι κατὰ χειμῶνας τινὰς πολὺ ὕδωρ σκούρεται. De his Syrtibus ita ſcribit Dionyſius Alexand. Ἑξείης δ' ἐπὶ Σύρτις ἀγάρροον ὁλκὸν ἑλίσσει Βαιοτέρη, μετὰ τὴν δὲ ταθεῖς αὐγὰς ἔρχεται ἄλλη. Et Salluſtius de iiſdem ſic bello Iugurt. *Nam duo ſunt ſinus propè in extrema Africa, impares magnitudine, pari natura quorum proxima terra prealta ſunt; cetera vti ſors tulit, aliàs alta ſunt, aliàs in tempeſtate vadoſa. Nam vbi mare magnum eſſe, & ſæuire cœpit ventis, limum, arenámque, & ſaxa ingentia fluctus trahunt: ita facies locorum cum ventis ſimul mutatur: Syrtes ab tractu nominata.* Horatius Od. lib. 2. Syrteis barbaras appellat: *vbi Maura ſemper Æſtuat vnda.* Sed cùm Horat. hîc loquatur non de eo, qui nauigat, ſed de eo, qui pedibus iter facit, & qui per loca belluis immanibus infeſta ambulans iaculis & ſagittis eget: non ſunt hîc intelligendæ ſyrtes illæ in mari Libyco, ſed potiùs Libyæ ſolitudines mediterraneæ arenoſæ, puluerulentæ, & ſiticuloſæ: ſeu, ſi quis malit, littora talibus marinis ſyrtibus propinqua. tales ſunt ſyrtes illæ Getulæ, quas ait ſe aditurum auem canoram factum, Ode vlt. lib. 2. *Viſum gementis littora Boſpori, Syrteiſque Getulas canorus Ales, Hyperboreóſque campos.*

Æstvosas.] æſtuoſas vocat non propter æſtus maris accedenteis, & recedenteis: vt Od. 7. lib. 2. *Te ruſſus in bellum reſorbens Vnda fretis tulit æſtuoſis*, cùm hæ Syrtes ſint Mediterraneæ: ſed propter cæli, aut arenarum calorem: quemadmodum Ode 31. Calabriam æſtuoſam dicit.

Inhospitalem] ἄξενον, ἀπάνθρωπον appellat Æſchylus: quod annotauit Muretus. Idem Æſch. ἄβατον ἐρημίαν.

Vel, qvæ loca fabvlosvs] vel per ea loca, quæ Hydaſpes Indiæ fluuius præterlabitur, & alluit: de quo multa fabuloſa ſcribuntur ab hiſtoricis.

Cvris vagor expeditis] ſecutus ſum omnium veterum librorum fidem, atque auctoritatem: in quibus ſine vlla varietate, excepto Faërni codice, reperi ſcriptum *curis expeditis*, non *expeditus*. quam quidem ſcripturam agnoſcit Porphyr. Quamuis autem ſciam, Latinè dici poſſe, *curis expeditus*: tamen neſcio quomodo hoc alterum eſt venuſtius, & magis Horatianum. ſic dixit Catullus *curis ſolutis*, ad Sirmionem peninſulam: *O quid ſolutis eſt beatius curis?* quemadmodum enim vſitatè dicunt Latini, ſoluere animum cura, metu, & ſimilibus: & item ſoluere curam, & metum, Horat. Od. 9. epod. *metúmque Cæſaris rerum iuuat Dulci Lyæo ſoluere.* Virgil. Æn. 1. *Soluite corde metum Teucri.* Lucret. lib. 4. *atque animi curas è pectore ſoluat.* & Græci vt Euripid. in Oreſte, σὺ νῦν χάλασόν μοι τὸν φόβον λύσεως δ' ἧς: ſic expedire animum curis, & expedire curas. Prioris generis exempla ex Horatio petere licet. Od. 23. lib. 3. *non animum metu, Non mortis laqueis expedies caput.* Od. 27. huius libri, *vix illigatum te triformi Pegaſus expediet Chymæra.* quamquam ſcio

A nonnullis in libris legi *Chimera*: quæ ſcriptura ſi placet, ſubaudiendum, amore, aut ſeruitute, aut Chimæra ipſa, aut quippiam aliud ſimile. & Od. 11. epod. *Amor Lyciſci me tenet, Vnde expedire non amicorum queant Libera conſilia, Nec contumeliæ graues.* Iam apud M. Tull. crebra ſunt hæc loquendi genera: *expedire ſe ab occupationibus, expedire ſe ex laqueis, expedire ſalutem.* pro Rabir. Poſt. *Si quidem tam non ſemper ſtulti, quam ſero ſapiētis eſt, cum ſtultitia ſua impeditus ſit, quoquo modo poſſit, ſe expedire.* Idem ad Attic. *nos expedies omni moleſtia.* Terent. Hecyra. *At ſic citius, qui te expedias his ærumnis, reperies.* alterius exempla ſunt, expedire negotia, expedire exitum, expedire nodum. & Horat. Od. 3. huius libri, *sæculo nobilis expedito.* ſic Terent. Hecyra: *Rem*
B *cognoſces: ita expedies.* Virg. Æn. 4. *Non arma expedient?*

Fvgit inermem] vox, *inermem*, non eſt otioſa. videtur enim lupus ille tam ferus, & immanis Horatium inermem diuinitùs fugiſſe. quòd ſi iaculis inſtructum, atque armatum fugiſſet: neque ita mirum eſſet, neque integritati & innocentiæ vitæ aſſignandum videretur.

Militaris davnia] ad militiam apta. ſuprà Od. 8. *cur neque militaris Inter æquales equitet.* vel militaris, quæ milites effert ſtrenuos, ac forteis. Apulos Strabo lib. quinto tradit Daunos à Græcis appellatos eſſe.

Escvletis] ab eſculo eſculetum, vt à frutice fruticetum, à ſalice ſalicetum, à dumo du-
C merum.

Nec ivbæ tellvs] Mauritania, ſeu Numidia potiùs: cuius rex Iuba. ab hoc C. Curio legatus, Cæſaris in Africa cùm exercitu cæſus eſt. qua de re Iulius Florus lib. 110. & C. Cæſar. lib. 2. de bello ciuili.

Pigr. vbi nvlla camp.] pone me in campis incultis, & ſterilibus, & horridis propter immoderatum frigus, in quibus denique (vt ait ille) *nullæ arbores frondeſcunt, nullæ vites pampinis pubeſcunt, nulli rami bacarum vbertate incuruefcunt, &c.* Hæ ſunt igitur oræ duæ inhabitabiles, quæ obriguerunt pruina. tertia eſt, quæ maximo ſolis ardore torretur, vt ait M. Tull. libr. ſexto de rep. quam Horatius his verbis deſcribit infrà
D deinceps. *Pone ſub curru nimium propinqui Solis.* At qui hanc eſſe temperatam, & habitabilem, qui noſtra & auorum noſtrorum ætate nauigarunt, compererunt. huc pertinet ille locus lib. 3. Od. 1. *Quæ parte debacchentur ignes, Quæ nebulæ, pluuiique rores.* Ode 24. eiuſdem libri, *ſi neque feruidis Pars incluſa caloribus Mundi, nec Boreæ finitimum latus, Duratæque ſolo niues Mercatorem abigunt.* has eaſdem oras ſignificat & deſcribit Virg. Georgic. 1. *Quinque tenent cælum Zonæ, quarum vna corruſco Semper ſole rubens, &c.* notiſſimi enim ſunt verſus: & M. Tull. lib. 6. de rep. vt paullò antè diximus. & lib. 1. Tuſcul. *ceteras parteis incultas quòd aut frigore rigeant, aut vrantur calore.* & Lucretius lib. 5. ſed paullò aliter. *Inde duas porrò propè parteis feruidus ardor, Aſſiduúſque geli caſus mortalibus aufert.* & Tib. libr. 4. ad Meſſallam pluribus verſibus nomine autem Latino,

Latino, *pigris*, videtur Græcum nomen ἀργοῖς A exprimere voluisse.

MALÚSQVE IVPITER] graue, caliginosum, insalubre cælum. vide suprà ad Oden 1. *manet sub Ioue frigido*.

VRGET] premit, occupat, perpetuò tegit.

SVB CVRRV NIM. PROP. SOLIS] hanc orbis terrarum partem existimabant veteres Solis ardore torreri quæ tamen est temperata, vt dixi, eiúsque temperationis rationem iam anteà docuerat Albertus Magnus.

DVLCE RIDENTEM] sic Catullus ad Lesb. *identidem te spectat, & audit Dulce ridentem, misero quod omnes Eripit sensus mihi*. Quod quidem Sappho Græcè dixerat (nam ab ea transtulit in vsum suum Catullus) γελάσας ἱμερόεν. Idem Catull. B *illa, quam videtur turpe incedere*. Homer. ὀδ. ξ. καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι. & Pindar. in Pyth. carm. 9. γλυκερὸν γελάσαις. & Apollon. 3. Argon. Νεκτάρεον μειδήσε. similia sunt hæc Horatiana. Od. 12. lib. 2. *me voluit dicere lucidum Fulgentes oculos*. & Od. 19. lib. eod. *turbidum Lætatur*. & epistol. ad Iul. Flor. lib. 2. *canet indoctum, sed dulce bibenti*. & Ode 27. libr. 3. *Perfidum ridens Venus*. Quanquam illud *canet indoctum, sed dulce bibenti*, potest dici esse dissimile, propterea, quòd verbum canere cùm quarto casu coniungi solet, & vocis agentis est.

TVRNEBVS. C

Æ*stuosas*) æstu reciprocò nauigia mergentes. Barbaras Syrtes vbi Maura semper æstuat vnda. Non egere Mauri iaculis integrum vitæ ait, quia Mauri, metu Leonum & belluarum, non exeunt sine iaculo.

Expeditus) Expeditis Porphyrio legit, & libri nonnulli veteres habent.

Daunia) Apulia saltibus & siluis abundabat quæ luporum stabula sunt infrà. *Sed prona Apulis iungentur capreæ lupis. Pone me*) in locis solis & vastitate incultis plagarum frigore & ardore inhabitabilium, belluæ feruntur esse. ad Septentrionem, gryphes: ad Meridiem, Leones, Tygres. Se tamen in illis locis sine metu suos amores cantaturum ait, innocentia fretum. D

Ex lib. 17. cap. 5. Aduers. Rectè, inquit, Lactantius, Flaccus tantam esse dixit innocentiæ vim, vt ad tutelam sui non egeat nec armis, nec viribus, quacunque iter fecerit,

Integer vitæ, scelerísque purus
Non eget Mauri iaculis nec arcu. Maura autem iacula dicit; quia Mauri optimi iaculatores erãt, & his armis vtebantur. Herodianus, συνήθως δὲ παιδεύοντες αὐτὸν παρθυαίων οἰστεύειν ἀκριβοῦντες, καὶ μαυρουσίων οἱ ἀκοντίζειν ἄριστοι. Mauris autem etiam domo proficiscentibus iaculis opus erat, ob leones & feras, quas Mauritania fert. Cæterum cùm ait Flaccus,

Siue per Syrtes iter æstuosas,
Siue facturus per inhospitalem
Caucasum. Syrtes intelligere non possumus arenosos illos in Africo pelago maris tractus vadis breuibúsque infestos nauigantibus: neque enim qui nauigat, vel timet feras, vel arcu in eas aut iaculis indiget, & de itinere Flaccus loquitur, non nauigatione. Sed tractum terræ illis finibus vicinum intelligo, qui etiam Syrtis nomine vocabatur. Lucanus, lib. 9:

- nam littore sicco.
Quam pelago Syrtis violentius accipit Austrum,
Et terra magis ista nocens. Æstuosas igitur interpretor, non reciprocis & efferuescentibus vndis agitatas, sed feruidas & valde calidas. Nam ille Africæ tractus feruet & æstuat. Quin etiam arenosa illa lybiæ spatia mediterranea Syrtes appellantur, non tantùm littoralis ora. Prudentius, in Apotheosi, *Nec responsa refert Lybicis in Syrtibus Ammon*. Mox ait se sine metu belluarum amores suos innocentia fretum cantaturum esse in locis & vastitatibus incultis plagarum frigore & ardore inhabitabilium, si in his collocatus sit, quæ belluis abundant. Nam ad Septentrionem gryphes, alcæ, bisontes, bonasi feruntur esse: ad Meridiem tigres, leones, Pantheræ.

AD CHLOEN.

Od. 23.

ARGVMENTVM.

Non esse iam quòd virileis complexus extimescat, viro matura.

Vitas inuleo me similis, Chloë,
Quærenti pauidam mõtibus auiis
Matrem, non sine vano
Aurarum & siluæ metu.
*Nam seu mobilibus, veris * inhorruit*
Aduentus foliis: seu virides rubum
Dimouere lacertæ:
Et corde, & genibus tremit.
Atqui non ego te, tigris vt aspera,
*Getulúsve leo frangere * persequor:*
Tandem desine matrem.
Tempestiua sequi viro.

VITAS INVL. ME SIMIL.] Videtur Horatius hæc ex Anacreonte expressisse, vt iam pridem indicauit Ernestus Stephanus vir doctis. versus autem Anacr. aliquantum deprauatos, sic emendaui: Ἀτε νεβρὸν νεοθηλέα γαλαθηνὸν, Ὅς ἐν ὕλῃ κεροέσσης ἀπολειφθεὶς ἀπὸ μητρὸς ἐπτοήθη. Iam verò, *inuleo* habent libri veteres complures sine aspirationis nota. quos secutus sum.

ET SILUÆ] διαίρεσις est, vt Ode 13. epod. A *Niuésque deducunt Iouem, Nunc mare nunc siluæ Threicio Aquilone sonant.* Sic Catullus de coma Berenices, *Pristina vota nouo munere dissoluo.* ibid. *Condita quin verè pectoris euoluam.* & de poëmate Smyrna, *Smyrnam incana diu sæcula peruoluent.* Et Lucretius lib. 1. *Materies igitur, solido quæ corpore constat, Esse æterna potest, cùm cetera dissoluantur.* & eod. lib. *Atque in eas rursum res omnia dissoluuntur.* & lib. 3. *Quo quæ res possint discedere, dissoluique:* nisi quis contendat versus esse spondiacos. & Tibull. eleg. 7. lib. 1. *Hunc cecinere diem Parcæ fatalia nentes Stamina non vlli dissoluenda Deo.* & 10. *Sit fas tu ornatas dissoluisse comas.*

NON SINE VANO, &c.] Virg. Georg. 3. *Nec vanos horret strepitus.* B

NAM SEV MOB. VERIS INH.] cùm hæc scriptura optimorum codicum manu scriptorum auctoritate nitatur, ex eáque optima sententia ducatur, non video, cur debeat mutari, eáque probari, quam quidam viri docti dicunt in antiquis nonnullis libris reperiri, *Nam seu mobilibus vitis inhorruit Ad ventum folijs.* per veris aduentum autem Fauonium significari puto, veris comitem.

ET CORDE ET GENIB. TREM.] Virg. lib. 2. Æn. *Nunc omnes terrent auræ, sonus excitat omnis Suspensum, &c.*

TIGRIS VT ASP.] epistol. ad Pis. *Serpentes auibus geminentur, tigribus agni.* Virg. Æn. 4. *Hyrcanaq; admorunt vbera tigres.* C

GETVLIÚSVE LEO] Virg. Æn. 5. *tergum Getuli immane leonis.*

FRANGERE PERS.] persequor vt frangam, & dilacerem. placet hoc loco colligere aliquot huiusmodi loquendi genera Horatiana à Græcis sumta. sup. Od. 12. *sumis celebrare Clio.* Od. 18. lib. 2. *hic leuare functum Pauperem laboribus Vocatus, atque non vocatus audit.* suprà Od. 15. *ecce furit te reperire.* infrà. Od. 26. *Musis amicus tristitiam, & metus Tradam proteruis in mare Creticum Portare ventis.* & Od. 37. *Sæuis Liburnis scilicet inuidens Priuata deduci superbo Non humilis mulier triumpho.* & Od. 3. libr. 2. *quà obliquo laborat Lympha fugax trepidare riuo.*

TEMPEST. VIRO.] Virg. lib. 7. *Jam matura viro, plenis & nubilis annis.* D Est autem fœmina viro tempestiua, sententia iurisconsultorum, anno duodecimo: Xenophontis in œconom. xv. Plato scribit, ἀκμῆς χρόνον, id est, tempus floris in fœmina esse annum xx. Hesiodus autem vult annos quattuor virginem pubescere: anno à pubertate quinto nubere. sic enim intelligendus versus ille Hesiodi est, ἡ δὲ γυνὴ τέτορ' ἡβῷη, πέμπτῳ δὲ γαμοῖτο: id est, fœmina quattuor annos pubescat, quinto nubat. Itaque si pubertas, vt iurisconsulti censent, anno duodecimo incipit, anno xvii. erit nubilis: si anno xiiii. (vt mauult Proculus) xix. erit viro tempestiua.

TVRNEBVS.

S*imulis Cloë*) Scribi debet Chloë. ita enim imposuit nomen amicæ à viriditate herbida, quæ χλόη dicitur.

Ex aduers. lib. 26. cap. 36. Apud Horatium hinnuleus per diminutionem effictum esse videtur, vt leguleus expressum est. Veris autem aduentus apud eundem esse videtur, cùm Fauonius incipit flare exacta hyeme: quo tempore dicebatur & aduentus Veneris. Lucretius lib. 1.

Et reserata viget genitabilis aura Fauoni:
Aeriæ primùm volucres te Diua, tuúmque
Significant initum percussæ corda tua vi. id est, significant aduentum tuum.

AD VIRGILIVM.

Ode 24.

ARGVMENTVM.

Deflet Quinctilij Vari mortem.

*Q*VIS *desiderio sit pudor, aut modus*
Tam cari capitis? præcipe lugubreis
Cantus Melpomene: cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.
Ergo Quinctilium perpetuus sopor
Vrget? cui pudor, & iustitiæ soror
Incorrupta fides, nudáque veritas,
Quando vllum inuenient parem?
Multis ille bonis flebilis occidit:
Nulli flebilior, quàm tibi, Virgili.
*Tu frustra pius, heu, * non ita creditum,*
Poscis Quinctilium deos.
Quid si Threicio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem?
Num vanæ redeat sanguis imagini:
Quam virga semel horrida
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi?
** Durum, sed leuius fit patientia,*
*Quicquid * corrigere est nefas.*

QVIS DESIDERIO, &c.] id est, quid est, cur quenquam pudeat desiderio tam cari hominis affici? aut quid est, cur quisquam eius desiderij finem facere debeat?

CARI CAPITIS.] sic loquuntur Græci φίλην κεφαλὴν, μικρὰ κεφαλὴ. unde hæc Latinis vsitatissima: *festiuum caput, lepidum caput, ridiculum caput.* ex nobilissima corporis scilicet parte, totū intelligimus.

PRÆCIPE LVGVBR. CANT.] Hortatur, & orat Musam, vt sibi suggerat, & subministret cantus lugubreis, & funebreis, & ad deplorandam Quinctilij mortem accommodatos. nō est autem *præcipere* idem, quod iubere, aut imperare, vt vulgus putat: sed præmonstrare potius, & docere. vt Satyr. 2. lib. 2. *Nec meus hic sermo est, sed quem præcepit Ofellus.* & in epist. de art. Poët. *Quicquid præcipies, esto breuis.* vnde præcepta, quæ Græci vocant ὑποθήκας epist. ad August. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.* M. Tull. Catilinaria 3. *orare. vt iterum illi facerent, quæ sibi legatis eorum præcepissent.* Idem pro Murena. *Quod si e portu soluētibus ij, qui iam in portum ex alto inuehuntur, præcipere summo studio solent & tempestatum rationem, & prædonum, & locorum, &c.* Idem Catil. 2. ad Quirit. *quibus hoc præcipiendum videtur, vnum scilicet, & idem, quod ceteris omnibus, vt desperent, se id, quod conantur, consequi posse.* Terent. Adelph. *Docui, monui, benè præcepi semper, quæ potui, omnia.* ibid. *& quod queo, Conseruis ad eundem illus præcipio modum. Hoc salsum est, hoc adustum est, hoc lautum est parum.*

ERGO QVINCTILIVM.] hi sunt cantus lugubres, quos fingit Horatius à Musa sibi esse præmonstratos, præceptos, & traditos. Non sine artificio autem Horatius Virgilium magno animi dolore ex Quinctilij Vari morte affectum cōsolaturus, sensim & cautè ægro, sauciòque animo medicinam adhibet, ne ad vulnus recens illidat manus, vt ait ille apud Æschylum. Videtur enim primùm assentiri, atque indulgere lugenti, eiúsque fletum & lacrymas approbare, qui talis amici iacturam fecerit: Itaque cum Diis immortalibus de hac Quinctilij morte quodammodo expostulat: Deinde posteaquam sese Virgilio lacrymarum & luctus quodammodo socium adiunxit, aggreditur paulò maiore fiducia ad eius ægritudinem minuendam, ac leuandam commemorationem condicionis humanæ: quæ est, vt semel omnibus moriendum sit. Postremò ostendit nihil eum lugendo assecuturum, neque vlla vnquam ratione effecturum, vt Quinctilius reuiuiscat.

PERPETVVS SOPOR.] mors. Longum somnum appellat. Od. 11. lib. 3. *ne longus tibi somnus, unde Non times, detur.* Græci χάλκεον ὕπνον, νήγρετον, νήδυμον vocant. ferreum somnum: somnum, vnde nemo expergiscitur: somnum, quem numquam quisquam exuere potest, vel à quo nemo (vt ita dicam) egredi, aut exire potest: quāquam νήδυμος ὕπνος interdum vsurpatur pro dulci, aut alto somno: Virgil. ferreum somnum, & duram quietem. Somnum autem mortis fratrem dici à poetis vel pueri norunt. Homerus Ἰλιάδ. ξ. Ἔνθ' ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο. Hesiod. Theog. somnum & mortem noc-

A ctis esse filios tradit. Ἔνθα δὲ νυκτὸς παῖδες ἐρεμνῆς οἰκί' ἔχουσιν Ὕπνος καὶ Θάνατος, δεινοὶ θεοί, οὐδέ ποτ' αὐτοὺς Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν, Οὐρανὸν εἰσανιών. Pausanias Eliacor. 1. narrat se inter ceteras statuas, quæ erant Olympiæ, Noctem vidisse in muliebrem figuram, habitúmque formatam, quæ manu dextera puerum album dormientem teneret: læua nigrum dormienti similem: vtrúmque distortis pedibus: esse autem θάνατον, alterum: alterum, somnum, & vtriusque Noctem esse nutricem. De somno & morte & eorum caussis post Aristot. lege Plutarchum περὶ τῶν τοῖς φιλοσόφ. ἀρεσκ.

B VRGET?] occupat, opprimit, constrictum tenet?

IVSTITIÆ SOROR, &c.] fidem appellatam esse ab eo, quòd fiat, quod dictum est, scribit M. Tull. offi. 1. & in epist. quadam ad Tiron. & epist. ad Att. lib. 12. quæ tes maximè est iustitiæ consentanea. Nam vt qui fidem fallit, iustus nullo modo dicendus est: ita qui iustus est, is maximè fidem præstat. verba autem Ciceronis in epi. ad Attic. sunt hæc. *Cocceiū velim appelles. quod enim dixerat, non facit.* id est, non præstat fidem.

INCORRVPTA.] quæ neque pretio, neque gratia violatur. ἀδωροδόκητος, vel ἀλέκαστος, vel ἄφθαρτος, vt virgo. Raram appellat Od. 35. eiusd. lib.

C NVDAQVE VERITAS.] cur nuda? an quòd qui eam colunt, aperti sunt, ac simplices, minimè omnium tecti, aut insidiosi, aut fraudulenti? an quòd veritatis oratio simplex esse debet, neque vllum verborum ornamētum, neque artificium, neque fucum, aliúmve cultū desiderat? an quòd vult in luce, & in omnium oculis collocari: fugit latebras ac tenebras? non semper tamen nuda debet esse veritas, vt ait Pindarus: qua de re vide Oden 2. lib. 3.

MVLTIS ILLE BONIS.] sic habent libri manuscrip. 7. Vatic. Don. Faet. Vrsin. Totnes. Nicotian. Russard. Sententia aperta est. Subintelligendum enim, *viris.*

FLEBILIS.] deflendus, deplorandus. non idē valet hoc nomen Od. 2. lib. 4. *Flebili sponsæ iuuenémve raptum Plorat*: neque Od. 9. lib. 2. *Tu semper

D urges flebilibus modis Mysten ademptum.*

NON ITA CREDITVM] non enim ita tibi creditus est Quinctilius à Diis immortalibus, vt tibi eum nunquam abs te repetere liceret: imò verò ea lege in lucem editus fuit, vt aliquando, & cùm ita eis videretur, moreretur. iniquus es igitur, qui quasi eo repetito, aut erepto tibi facta sit iniuria, ita cum illis expostules, petásque vt eum tibi ab inferis excitatum restituant, quod numquam obtinebis, etiam si blandius Orpheo cithara canas.

QVID SI THREICIO.] de Orpheo suprà diximus Ode 12. Threicio autem dictum more Græcorum Θρηΐκιῳ. sic Od. 13. epod. *nunc mare, nunc siluæ Threicio Aquilone sonant.* secutus sum hoc loco scripturam cod. duorū Vatic. Faëtn. Vrsin.

cum quibus in eo consentit cod. Iannoct. quòd habet, *Num*: dissentit in eo, quòd habet, *Quod si.* Tornesianus contrà congruit, quòd habet. *Quod si.* discrepat, quòd habet, *Non*, vulgati autem codices sic habent, *Quod si Threicio bland. Orph. &c. Non vana redeat sanguis imagini.*

AVD. MODER. ARB.] sup. Od. 12. *Blandū & auritas fidibus canoris Ducere quercus.*

VANÆ IMAGINI.] τῷ εἰδώλῳ sic Virgil. Æneid. 4. *Et nunc magna mei sub terras ibit imago.* sic Vlyss. ὀδ' λ. εἰδώλῳ quidem Herculis apud inferos esse narrat: ipsum autem in cælo cum ceteris Diis immortalibus oblectari. qua de re extat apud Lucianum facetissimus, & argutissimus dialogus.

VIRGA HORRIDA.] de hac virga diximus sup. Od. 10.

NON LEN. PREC. FATA RECL.] qui non est ea lenitate, vt precibus fati nexus, & necessitatem resoluat ac rescindat. *lenis recludere* genus loquendi Græcum, de quo aliàs.

NIGRO COMPVLERIT] compulerit in animarum, seu vmbrarum gregem.

QVICQ. CORR. EST NEF.] ἀδύνατον, non pote, vt suprà Od. 11. ad hanc sententiam pertinet illud Euripid. Med. Κούφως φέρειν χρὴ θνητὸν ὄντα συμφοράς. id est, Oportet eum, qui mortalis sit, calamitates leuiter ferre. Idem in Hippoly. coron. Ρᾷον δὲ νόσον μεθ' ἡσυχίας, Καὶ γενναίου λήματος οἴσεις: id est, quiescendo, seu patiendo, & animo generoso facilius morbum feres.

TVRNEBVS.

QVis desiderio) non mihi placet quod adferũt interpretes, qui sic locum construunt. Præcipe Melpomene lugubres modos, quis pudor sit. Ego enim puto post, tam chari capitis, interrogandum esse, hoc sensu. Ecquem pudere debeat? Ecquis modum facere desiderandi & lugendi tam charum caput Quintilij? Mox cõuertitur oratio ad Melpomenen vt næniam lugubrẽ dictet, quæ voce ad citharam canatur.

Nudáque veritas) aperta & simplex, nullis inuolucris obducta.

Non ita creditum) qui tibi non erat hac conditione creditus, vt tam citò repeteretur. *Imagini*) Quod Homerus εἴδωλον dicit. Cuius imitatione poëtæ Latini imaginem dixere εἴδωλα καμόντων. Sic eius exemplo vmbras dicunt τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι. Eius imagini à vmbræ corpore egressæ sanguis & vita non redierit.

Corrigere est nefas) Corrigere non licet. Corrigi non potest.

Ex lib. 26. cap. 36. Liquidam vocem appellat per translationem canoram, claram, suauem, nõ raucam. Translatio autem est à liquore defecato & colato, Nam & vox limpida & suauis ipsa quoque per fauces quodammodo percolata videtur. Vnde & liquata etiam dicitur per guttur trans-

A missa. Hostius apud Macrobium, lib. 6. Saturn. cap. 3.

-- *totidem vocésque liquata.*

Ex lib. 9. aduers. cap. 13. Nudam veritatem vocat, quòd perlucente veste, tanquam nuda sit.

AD LYDIAM.
Od. 25.

ARGVMENTVM.

Insultat ei, quòd iam vetula, vicissim à iuuenibus contemnatur.

B *PArcius iunctas quatiunt fenestras*
Ictibus crebris iuuenes proterui:
Nec tibi somnos adimunt, amátque
**Ianua limen:*
Quæ prius multùm facileis mouebat
Cardines. audis minus, & minus iam,
Me tuo longas pereunte nocteis
Lydia dormis?
Inuicem mœchos anus arroganteis
*Flebis in *solo leuis angiportu,*
C *Thracio bacchante magis sub inter-*
Lunia vento,
Cùm tibi flagrans amor, & libido,
*Quæ solet matres *furiare equorum,*
Sæuiet circa iecur vlcerosum,
Non sine questu.*
Læta quòd pubes edera virenti
Gaudeat, pulla magis atque myrto:
Aridas frondeis hiemis sodali
Dedicet Hebro.

D PARCIVS IVNCTAS] dicit Horatius, Lydiæ fenestras ab adolescentibus rarius, quàm anteà, lapidum iactu verberari, neque iam eam nocturno amatorum aduẽtu è somno excitari: quibus verbis significat, pristinam eius formam, qua incendebantur amantes, tempore defloruisse. codices Donati & Faërni & quidam alij, discordãt hîc à vulgatis. *iactibus* enim in eis legitur, non, *ictibus*: cum quibus consentit Tornes. atque hæc lectio fortasse est verior. Præterea in quibusdam libris veteribus scriptum reperi, *vnctas*: quos non sequor.

AMATQVE IAN. LIM.] ianua tua, quæ crebrò aperiebatur propter multitudinem eorũ, qui tuum complexum expetebant, nunc perpetuò clausa & obserata est.

MVLTVM

Mvltvm faciles] multùm faciles erant cardínes, quia ianua crebro aperiebatur. quidam legunt *facilis*, vt sit recti casus, numeri singularis.

Avdis min. et min. iam.] minùs sæpè audiuntur à te illæ miserabiles amatorum voces, quos tu ætatis flore, & oris pulchritudine ferox excludebas. sic loquitur Satyr. 5. lib. 2. *quarta sit partis Vlysses, Audieris, heres.* & Satyr. 6. lib. 1. *Audis continuo, quis homo hic est? quo patre natus?* & Homer. ἰλιάδ. φ. ὣς ἄρα μιν Πριάμοιο προσηύδα φαίδιμος υἱὸς λισσόμενος ἐπέεσσιν· ἀμείλικτον δ' ὄπ' ἄκουσε, Νήπιε, μή μοι ἄποινα πιφαύσκεο, μηδ' ἀγόρευε. id est, sic eum affatus est Priami filius suppliciter orans. At hic vocem duram, & immitem audiuit, Stulte, ne mihi munera fare, neque narra. & M. Tull. Tuscul. 3. *Afflictisime, & lamentabili voce plorans audies, O virũ fortem?* idem fragmen. Academ. ad Varr. *Et quæro quem magis amet: Zenonem, a quo bestia nominatur, an Arcesilam, à quo audit, Tu fortasse verum dicis: sed requiram diligentius.*

Me tvo long. pere. noct.] hæc erat amoris exclusi vox. pòst verbum dormis, in codice Faerni scripta est interrogationis nota: quem secutus sum.

Longas noctes] epist. 1. lib. 1. *Vt nox longa quibus mentitur amica, &c.*

Invicem mœchos] tu nunc vicissim anus facta tuæ præteritæ arrogantiæ, atque intolerantiæ pœnas dabis, complexumque iuuenum exoptans, illorum fastidium, ferociam, & superbiam experieris. Mœchos autem appellat, corruptores, & amatores, vt infrà Od. 33. *Quam turpi Pholoẽ peccet adultero*, & 36. *Nec Damalis nouo Diuelletur adultero.* & Od. 16. lib. 3. *Nocturnis ab adulteris.*

In solo angip.] deserto, vt Catull. de nupt. Pel. *sola sub rupe.* Et Lucret. lib. 4. *quo pacto per loca sola, Saxa pares formas verborum ex ordine reddant.* & Virg. lib. 11. *Pastorum & solis exegit montibus æuum.* angiportus, & angiportum, vtrúmque est in vsu. Catull. *Nunc in quadriuiis, & angiportis Glubit magnanimos Remi nepotes.* Terent. Adelph. *id quidem angiportum non est peruium.* Est autem angiportus iter compendiarium in oppido, inde dictus, quòd sit angustus in portum aditus. Festus. [In angiportis prostabant vulgata scorta, vt etiam ex versibus Catulli quos modo protuli, intelligere licet.]

Levis.] amans, præsertim anus. nam si amare leue est etiam in iuuenibus, & puellis: quanto magis in senibus, & vetulis. vel leuis, id est, vilis & contempta, & nullius pretij.

Thracio.] Thracio vento, Aquilone de quo sic Hesiodus. Ὅς τε διὰ Θρῄκης ἱπποτρόφου εὐρέι πόντῳ Ἐμπνεύσας ὤρινε. Idem, Πυκνὰ Θρηϊκίου Βορέου νέφεα κλονέοντος. Theocrit. εἰδ. λβ. Ἠὲ Νότοιο βίην ἢ Θρηκὸς Βορέαο. Aratus de Andromeda Ἡ μὲν γὰρ Θρηΐκος ὑπὸ πνοιῇ Βορέαο, &c. Homer. autem ἰλ. ι. Boream & Zephyrum facit è Thracia spiranteis. Βορέης καὶ Ζέφυρος, τώ τε Θρῄκηθεν ἄητον. Horat. infrà Od. 13. epod. *Nunc mare, nunc siluæ Threicio Aquilone sonant.* Appellata autem est à nonnullis Thracia ἀνέμων ἐργαστήριον, ἢ οἰκητήριον: id est, ventorũ officina, seu domicilium, propterea quòd est frigidissima. Itaque Eurip. in Hecuba: Θρῄκην χιονώδη appellat, & item Appollon. lib. 1. argonaut. id est, Thraciam niuosam. vide annotat. ad Od. 12. lib. 4.

Bacchante] vehementer, & penè dicã, furenter flante. ducta tralatio est à sacerdotibus Bacchi bacchantibus.

Svb interlvn.] amplificatio est. Est enim grauissimum, noctu, flante Aquilone, & interlunij tempore, sub dio pernoctare. & attende, versum non esse nomine integro clausum, quod vitiosum esse docet Hephæstion in enchiridio, profertque versus hos Simonidis, ἦ μέγ' Ἀθηναίοισι φόως γένεθ', ἡνίκ' Ἀριστογείτων Ἵππαρχον κτεῖνε, καὶ Ἁρμόδιος. sed fortasse in Lyrico, & maximè Sapphico carmine licentia maior est. itaque vtitur ea interdum Sappho: exempli causa: Ὀμμάτεσσι δ' οὐδὲν ὄρημμι, βομβεῦσιν δ' ἀκοαί μοι. Et Horat. item Od. 16. lib. 2. *non gemmis, neque purpura ve-nale, nec auro.* Idem tamen crebro diuidit nomina composita in hexametris. vt Satyr. 9. lib. 1. *est locus vni-Cuique suus.* Satyr. 3. lib. 2. *age, si stramentis incubet vnde-Octoginta annos natus.* ibidem, *Præterea ne vos titillet gloria, iure-Iurando obstringam ambo.* epist. ad Iulium Florum lib. 2. *Quanto cum fastu, quanto molimine circum-Spectemus vacuam Romanis vatibus ædem.* epist. ad Pison. de Arte poët. *si non offenderet vnum-Quemque poëtarum limæ labor.* Est autem *interlunium*, tempus illud, quo Sol cum Luna coniungitur, quo tempore maximæ sunt noctis tenebræ: Varro vocat *intermenstruum*: Plinius lunam silentem, aut silentium lunæ. vide infrà ad Od. 8. lib. 2.

Svb] paulo antè, vel circiter. vt sup. Od. x.

Qvæ solet matr. &c.] quæ solet equas concitare, & ad furorem adigere. Virgilius Georgic. 3. *Scilicet ante omnes furor est insignis equarum: Illas ducit amor trans Gargara, tránsque sonantem Ascanium, superant montes, & flumina tranant.* vnde dicuntur ἱππομανεῖν, id est equire, quod valet libidine maris ardere, ὀργᾶν εἰς ὀχείας. Ee mulieres libidinosæ, & libidine ardentes dicuntur ἱππομανεῖς, & ἱππομανεῖν: quamuis aliàs ἱππομανὴς significet eũ, qui immoderato equorum studio teneatur: & ἱππομανία immoderatum equorum studium. Hæc à Germ. Valente. lege Plin. de equarum libidine.

Fvriare] Virgil. Æn. 2. *furiata mente Chorœbus.*

Circa iecvr.] iecur sedes est libidinis, vt ostendemus lib. 4. ad Od. 1. Plato quidem cupiditatem in iecore locat.

Vlcerosvm] vlceribus madens propter ardorem libidinis: Itaque Virgil. & ante eum ce-

A teri, Tityri iecur fingunt à vulture depastum, perpetuò renasci. sic Virgil. lib. 6. *rostroque immanis vultur adunco Immortale iecur tondens, fœcundáque pœnis Viscera, rimatúrque epulis, habitatque sub alto Pectore, nec requies fibris datur ulla renatis.* & Homerus ὀδ. λ. γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον, &c. id est vultures autem duo ei vtrinque assidentes iecur tondebant.

Non sine qv.] querêris, quòd iuuentus hilata magis delectetur edera vireuti, & myrto, quàm frondibus aridis, id est, quòd puellas vetulis anteponat. ederam Festus ait esse dictam vel quòd hæreat, vel quòd edita petat, vel quòd id, cui adhæserit, edat. reliqua lege apud Fest.

B Pvlla mag. atqve myrto] magisque gaudeat pulla, id est, subuiridi myrto, subaud. quàm frondibus aridis. falluntur autem, qui *atque* positum putant hoc loco pro, *quam*. Nam & suprà myrtum viridem nominauit Od. 4. & fiebant ex myrto corollæ, vt intelligere licet ex eadem Ode, & ex 7. lib. 2. *quis vdo Deproperare apio coronas, Curátve myrto?* & Ode 15. eiusdem libri, myrtum numerat in iis floribus, seu frondibus, è quibus suaues odores efflantur. *tum violaria, & Myrtus, & omnis copia narium Spargent oliuetis odorem Fertilibus domino priori.* & Od. vltima huius lib. solam myrtum in conuiuij apparatu vult adhiberi. *Simplici myrto nihil allabores.* & Catull. in carm. in nupt. Iuliæ & Manlij. virginem Iuliam cum myrto comparat his verbis: *Floridis velut enitens Myrtus Asia ramulis.* Est autem myrtus sacra Veneri, eadémque gratissima, vt Oliua Palladi, Populus Herculi, Laurus Apollini. Virgil. in Melibœo, *Populus Alcidæ gratissima, vitis Iaccho: Formosa myrtus Veneri, sua laurea Phœbo.* & Georg. 1. de Cæsare Aug. loquens. *cingens materna tempora myrto.* Itaque nonnulli Venerem Murtiam à myrto dicunt esse nominatam, vt scribit Varro libr. 4. de ling. Latina. Præterea myrtus memoratur in frondibus felicibus, vt laurus, oliua, &c.

C Hiemis sodali.] sic Od. 18. lib. 3. *crateram Veneris sodalem* appellat. & Home. ἰλιάδ. ι. φύζα φόβου κρυόεντος ἑταίρη. Id est, fugam timoris horribilis sodalem.

Hebro.] Thraciæ fluuio. Est autem Thracia orbis terrarum pars frigidissima, sententia veterum, vt paulò antè diximus.

D

TVRNEBVS.

I*Amua limen*) quòd antè oderat. Eam enim tædebat liminis cùm toties aperiretur, aliudque limen, in quo magis quieuisset, desiderabat. *In solo angiportu*) vilis & nullius ponderis, in tuo vico flebis, qui antè à tuis amatoribus celebrabatur, cùm solitudo nunc sit.

Thracio) interpres Apollonij ait existimatum esse Thraciam ventorum domicilium. Id quod ait Horatius à Græcis natum, quibus Septentrionalis est Thracia, vt ex ea Aquilonem spirare dicant.

Sub interlunia) Docet Theophrastus in libello de ventis coïtum Lunæ tempestates adferre. interlunium vocat Horatius. Verba Theophrasti sunt, αἱ σύνοδοι τῶν μηνῶν χειμεριώτεραι. Per ventum & tempestatem iucundius est libidinosis amicam fouere, & meretriculis, amatores, Tibullus,

Quàm iuuat immites ventos audire cubantem,

Et dominam tenero continuisse sinu, Amor & libido). illius iecur vlcerosum & saucium tanto amore fore dicit, cùm ab omnibus spernetur, quantum ferunt equarum esse, quæ libidine in rabiem aguntur. Eámque ait conquesturam, quòd iuuenes puellas sectentur, anus contemnant. *Aridas frondes*) id est, anus. solent autem aridæ frondes hyeme in fluuios propter adsitas arbores plerúmque cadere.

Ex aduers. lib. 26. cap. 36. Ventum dicit Horatius magis per interlunia bacchari, id est, per intermenstruum, cùm Luna est in coitu. Quod & docet Theophrastus in libello de ventis. his verbis, αἱ σύνοδοι τῶν μηνῶν χειμεριώτεραι. Solent autem homines libidinosi & voluptuarij per vẽtum & tempestatem iucũdius amicam fouere in sinu & amoribus perfrui: Sic & meretriculæ lasciuæ petulantésque libentiùs tum sunt cum amatoribus. Tibullus, lib. eleg. 1.

Quàm iuuat immites ventos audire cubantem,

Et dominam tenero continuisse sinu. Tum autem illa horrorem sentiet Aquilonis perflantis, quem Thracium ventum dixit: quia in Thracia regnasse Aquilo dicitur, & in Græciam è Thracia vẽtus ille nutritur. Vnde Horatius epod. od. 13. *Threïcio Aquilone sonant*: Vates autem Græciæ, qui è Thracia Aquilonem ferri scripserunt in Græciã, & Threïcium Aquilonem appellarunt, imitatores æmulatorésque Latinos habuerunt: etsi in Latium aliunde Aquilo venit.

Libidinem autem, quæ solet matres furiare equorum sæuituram circa iecur vlcerosum, cùm dicit, non sine questu, dicit: cùm ab omnibus spernetur illius iecur saucium tanto amore fore, quantum ferunt equarum esse, quæ libidine in rabiem & furorem aguntur, ac tamen eam suas questuram fortunas, quod iuuenes puellas non anus sectentur. Iucundum est autem quod ait,

Aridas frondes hyemis sodali

Dedicet Hebro. quo figuratè significat anus à iuuenibus non amari, nec aridas ab illis colligi frondes, sed negligi & amnibus donari. Solent enim arida arborum folia fluminibus assitarum in aquam cadere, nisi legantur aut stringantur, quo allusum est cùm Hebrus hic loco cuiuscunque fluminis ponatur.

Ex lib. aduers. 19. cap. 29. Horatius Græcorum imitatione dixit de lasciua & amante, iecur vlcerosum: quòd eam partem Cupido ferire censeatur: vnde Theocritus -- χαλεπὸς γὰρ ἔσω θεὸς ἧπαρ ἄμυσσεν. Sed & Seruius è Varrone ita scribit, in 1. Georg. *Nam propè rubigo est, vitium obscœnæ libidinis, quod vlcus vocatur.* Egregiè autem vt nihil suprà,

supra, de libidine effrænata & immoderata scripsit,

— & libido

Quæ solet matres furiare equorum. Nam libidinem equinam, furiosam & immensam & incitatissimam vocare solebant. Prudentius, Lib. 1. contra Symmach.

Aduena quos profugus gignens, & equina libido,
Insulis Italiæ: Thuscus namque ille puellis
Primus adhinnuit simulato numine mœchus.

Hinc elegans illa in Pisonem translatio,
Sic ad illum hanc orationem adhinnuit.

DE ÆLIO LAMIA.

Od. 26.

ARGVMENTVM.

Se, soluto animo, velle Lamiam laudare.

MVsis amicus, tristitiam, & metus
*Tradam * proteruis in mare Creticum*
Portare ventis, quis sub arcto
Rex gelidæ metuatur oræ,
*Quid * Tiridatem terreat, vnicè*
Securus. ô, quæ fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores:
Necte meo Lamiæ coronam,
** Pimplea dulcis. nil sine te mei*
Prosunt honores. hunc fidibus nouis,
*Hunc Lesbio * sacrare plectro,*
Téque, tuásque decet sorores.

MVSIS AMICVS] significat, eũ, qui Musas colat, non facilè à cura, metu, molestia, ægritudine, & ceteris animi pestibus inuadi solere. Hesiodus quoque ait in Theogonia, si quis mærore affectus, poëtam, aut cantorem aliquem audierit vel Deorum, vel superioris ætatis hominũ laudes canentem, statim omnem ex animo molestiam, luctúmque deponere, his verbis: Εἰ γάρ τις καὶ πένθος ἔχων νεοκηδέϊ θυμῷ Ἄζηται κραδίην ἀκαχήμενος, αὐτὰρ ἀοιδὸς Μουσάων θεράπων κλεῖα προτέρων ἀνθρώπων Ὑμνήσῃ. μάκαράς τε θεούς. οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν, Αἶψ' ὅγε δυσφροσυνέων ἐπιλήθεται, οὐδέ τι κηδέων Μέμνηται. Theocritus autem Musas dicit optimum esse ad amoris vulnus sanandum, remedium ac medicamentum, in Cyclope. Οὐδὲν ποττὸν ἔρωτα πεφύκει φάρμακον ἄλλο, Νικία, οὔτ' ἔγχριστον, ἐμὶν δοκεῖ, οὔτ' ἐπίπαστον, Ἢ ταὶ Πιερίδες.

A TRISTITIAM ET MET. TRAD. PROT.] id est, tristitiam, & merum ex animo eiiciam: ægritudines, & curas omneis pellam. sic loquuntur poetæ, cùm significare volunt aliquid se oblitos, aut negligere, aut deponere, ac delere ex animo velle. Homer. Ὀδυσσ. θ. ἔπος δ' εἴπερ τι βέβακται δεινὸν, ἄφαρ τὸ φέροιεν ἀναρπάξασαι θύελλαι. id est, si quid autem graue ac molestum dictum est, id ablatum diripiant & dissipent venti, seu procellæ. Anacreon. Ἀποῤῥίπτονται μέριμναι, Πολυφρόντιδές τε βουλαὶ Ἐς ἁλικτύπους ἀήτας. id est, abiiciuntur ac dissipantur curæ, & sollicitæ cogitationes in ventos mare verberanteis, seu maris murmur excitanteis. Idẽ. Ἐμᾶς
B φρενὸς μὲν αὔραις φέρειν ἔδωκα λύπας. id est, animi mei ægritudines auris dedi differendas. Theocr. Διοσκύρ. Ἶσχον τοιάδε πολλά: τὰ δ' εἰς ὑγρὸν ᾤχετο κῦμα Πνοιὴ ἔχοισ' ἀνέμοιο. habebam talia multa: sed hæc in fluctum maris abstulit venti flatus. Apollon. lib. arg. ἀλλ' ἀνέμοισι Δώομεν ἀμπλακίην, ὡς καὶ πάρος εὐμενέοντες. id est, at peccatum præteritum ventis tradamus, &, vt antea, beneuolentiam intet nos colamus. Catull. ad Ortalum. *Ne tua dicta vagis nequicquam credita ventis Effluxisse meo fortè putes animo.* Idem de nuptiis Pelei. *Irrita ventosæ linquens promissa procellæ.* Idem ad Alphenum. *Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia, factáque Ventos irrita ferre ad nebulas aërias sinis.* Tibull. eleg. 5. lib. 1. *Hæc mihi*
C *fingebam, quæ nunc Eurúsque, Notúsque Iactat odoratos vota per Armenios.* & Hor. Ode 11. epod. *Vt hæc ingrata ventis diuidat Fomenta.* Lucret. lib. 4. *tu fac ne ventis verba profundam.* Virgil. Æneid. 9. *sed aura Omnia discerpunt, & nubibus irrita donant.* [idem *Non dedit, inque notos vocem vertêre procellæ.*]

PROTERVIS] sic Lucretius petulanteis Euros, seu, vt habent alij libri, auras, dixit lib. 6. *Interdum perscissa furit petulantibus Euris.*

* SVB ARCTO.] duæ vrsæ in regione Aquilonari elucent, altera maior, quæ & Ἑλίκη, & ἅμαξα, id est, currus, quia currus similitudinem gerat, appellatur: altera ei propinqua, minor, quæ Cynosura, sic dicta, quòd canis caudæ inflexæ similis sit. Callistonem autem Lycaonis filiam à Ioue amatam, & compressam esse: deinde à Iuno-
D ne re cognita in vrsam conuersam, & Dianæ, instar feræ, sagittis configendam esse traditam: postremò à Ioue in cælo collocatam, poëtæ fabulantur. Aratus paulò aliter hanc fabulam narrat, aitque ab his duabus vrsis Iouem, cùm puer esset, & cùm à Corybantibus custodiretur, educatum esse.

GELIDÆ MET. ORÆ] vel ab ora gelida metuatur: vel dic, à quibus Rex oræ gelidæ metuatur.

QVID TIRID. TERR.] non admodum sollicitus, quid Tyridates extimescat, aut quis ei bellum inferre cogitet. sic Od. 11. lib. 2. *Quid bellicosus Cantaber & Scythes Hirpine Quinti cogitet, &c.* quidam libri scripti habent, *Mithridatem*, sed cum litura.

FONTIBVS INTEG.] puris, sinceris, εἰλικρινέσι. sic Lucr. lib. 4. *iuuat integros accedere fonteis, Atque haurire, iuuatque nouos decerpere flores.* A

PIMPLEA DVLCIS.] Musa Pimpléa à Pimpléo monte & fonte sic appellata: de quo Strabo lib. 9. Θρᾷκες τὴν Πιερίαν, καὶ τὸ Λείβηθρον, καὶ τὸ Πίμπλειον ὄρος ταῖς Μούσαις ἀνέδειξαν. Ἐκλιπόντων δ' ἐκείνων, Μακεδόνες νῦν ἔχουσι τὰ χωρία ταῦτα. Catull. *Mentula conatur Pimpleum scandere montem: Musæ furcillis præcipitem eiiciunt.* Callimach. in hymno ad Delum. Ὡς μοῦσαι τὸν ἀοιδὸν ὃ μὴ πίμπλειαν ἀείσῃ. Ἐχθουσι.

NIL SINE TE MEI PROS.] codex Donati & nonnulli alij habent, *Nil sine te mei Possunt honores:* quæ lectio non est reiicienda, imò verò fortasse vulgatæ anteponenda. B

HVNC] Lamiam.

LESBIO SACRARE] decet te & tuas sorores hunc immortalitati consecrare fidibus Latinis, & carmine Sapphico, vel Alcaico.

TVRNEBVS.

T*Ristitiam & metum*) Duæ sunt teterrimæ perturbationes, metus & tristitia, quarum meminit. Nam spes & lætitia iucundissimæ sunt.

Quis sub arcto) Quis ad septentrionem rex metuatur & formidolosus sit, etiam imperio Romano, vt Marabodius.

Quid Tyridatem) Quid Mithridatem habent libri veteres. Nam Mithridates in Armenia regnauit, quem captum vinctúmque Augustus C Romam duxit. Tyridates imperante Nerone Armenia potitus est, Romámque venit, quem publico spectaculo ad genua admisit Nero. Ergo si Tyridatem legas, alium esse oportebit, qui illic, imperio Augusti regnarit.

Integris intactis & illibatis, non contaminatis. Lucretius,

-- iuuat integros accedere fontes
Atque haurire.

Ex aduers. lib. 26. cap. 36. *Quid*, inquit Flaccus, *Tyridatem terreat, vnice.*

Securus. Hic Tyridates est, qui eiecto in exiliũ Phraate rege Parthorum, rex constitutus est nobilitatis consensu: Sed cùm audiret Phraatem magnam Scytharum colligere manum, sic territus est, vt è regno profugerit ad Augustum. D Librum vidi indubitatæ fidei, in quo Mithridatem legebatur, sine vllius lituræ suspicione, quã scripturam se reperisse fatur Lambinus: & agnoscere videntur interpretes, cùm regem Armeniæ ab Horatio dicant intelligi. Itáque si quis est, qui eã recipiendam putet: is sic habeat, Mithridatem eo tempore regem Armeniæ fuisse: quem captũ vinctúmque Augustus Romam duxerit, vt ne huic quidem scripturæ desit testimonium historiæ. Quod autem dicit, *Hunc Lesbio sacrare plectro.* Id valet, hac cantilena, quæ scripta Alcaico carmine, hominum memoriæ consecrare. Nam libentissimè Alcæum imitatur, qui Lesbius erat, & Alcaicis versibus delectabatur.

AD SODALES.

Od. 27.

ARGVMENTVM.

Ad sodaleis inter pocula rixanteis, & poculis ipsis pugnanteis: hoc esse barbarorum. inuitatus vt bibat, id se ea lege facturum, si frater Megillæ nomen amicæ suæ proferat, vel sibi in aurem dicat.

B * N*ATIS in vsum lætitiæ scyphis*
Pugnare, Thracum est. tollite
barbarum
Morem: verecundúmque Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.
*Vino, & * lucernis Medus acinaces*
Immane quantum discrepat. impium
Lenite clamorem sodales:
*Et * cubito remanete presso.*
Vultis seueri me quoque sumere
Partem Falerni? dicat Opuntiæ
C *Frater Megillæ, quo beatus*
Vulnere, qua pereat sagitta.
Cessat voluntas? non alia bibam
Mercede quæ te cumq; domat Venus,
Nòn erubescendis adurit
Ignibus: ingenuóque semper
Amore peccas. quicquid habes, age,
Depone tutis auribus. ah miser,
Quanta laboras in Charybdi!
Digne puer meliore flamma.
D *Quæ saga, quis te soluere Thessalis*
Magus venenis, quis poterit Deus?
Vix illigatum te triformi
Pegasus expediet Chimera.

NATIS IN VSVM] Natis, id est, natura factis, πεφυκόσι. alioqui scyphi fiunt ab artifice, non nascuntur. sic Lucilius, *Ludus Hortensi, est ad eam rem nata palæstra:* profert Porphyr. hoc igitur dicit: Ad compotationem, & hilaritatem scyphi comparati sunt natura: iis vti ad pugnas, & prœlia, & Thracum est, & similium barbarorum, non humanitate politorum, & excultorum hominum. Thracũ, & Scytharum ebrietatem notat Plato lib. 1. de legibus, his verbis: Σκύθαι

Σκύθαι δὲ καὶ Θρᾷκες ἀκράτῳ παντάπασι χρεώμενοι γυναῖκές τε καὶ αὐτοὶ, καὶ κατὰ τῶν ἱματίων καταχεόμενοι, καλὸν καὶ εὔδαιμον ἐπιτήδευμα νομίζουσι id est, Scythæ autē, & Thraces vino mero prorsus vtentes, & ipsi & mulieres, perfusásque ac madefactas vino vesteis habentes, præclarum, & beatum studium esse existimant, idque ab illis more & consuetudine receptum est. Concinit his Horatianis illud Anacreontis: ἄγε, δηὖτε, μηκέτ' οὕτω πατάγῳ τε κ' ἀλαλητῷ Σκυθικὴν πόσιν παρ' οἴνῳ Μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς Ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις. quorum versuum hæc ferè sententia est: (Nam mihi properanti, & aliud, quod magis ad rem attinet, agenti, numeros versuum reddere nō licet) Age, date, vt bibam, neque ita strepitu, & clamore omnia miscentes in vino Scythicam compotationem meditemur: sed carminibus potiùs concinnis ac iucundis pocula temperemus. [Æmylius Probus in Alcib. apud Thraces homines vinolentos.]

VERECVNDVM] id est, verecundè tractādum, eundem inuerecundum nominat. Od. 11. epod. *Simul calentis inuerecundus Deus Feruidiore mero arcana promorat loco.* alia scilicet ratione, nempe quia qui vinum intemperantius biberunt, inuerecundi sint, nihilque neque vereantur, neque extimescant.

SANG. PROH. RIXIS.] vel prohibere rixas à Baccho, vt sit hypallage: vel propriè, & vsitato more locutus est. sic enim M. Tull. pro lege Manil. *Erit igitur humanitatis vestræ tantum civium Rom. numerum calamitate prohibere.* Idē Horat. de arte poet. *Concubitu prohibere vago.* vsitatiora sunt illa, *prohibere timere, prohibere damno.* Cæs. & Terent.

VINO ET LVCERN. MED. ACIN. IMM. &c.] id est, longissimè distat, ac magnopere discrepat ferrum à vino & conuiuiis. lucernas autem cum vino coniungit, quia olim noctu potissimùm conuiuia agitabantur. Od. 8. lib. 3. *& vigiles lucernas Perfer in lucem.* ad quem locum plura.

MEDVS ACINACES] acinaces nomen est peregrinum. quod genus γλώττας appellat Aristot. lib. περὶ ποιητικῆς. Est autē gladius Persicus. Plato lib. 8. de Rep. eo loco, vbi ostendit, quemadmodum rerum publ. status, hominésq; qui in eis versantur, commutentur, Persarum regis gladium, acinacen ostendit appellari his verbis. τὸ φιλοχρήματον, μέγαν βασιλέα ποιεῖ ἐν ἑαυτῷ, τιάρας τε καὶ στρεπτοὺς καὶ ἀκινάκας παραζωννύντα. & Dion. lib. 50. de Antonio. καὶ ἀκινάκην ἔστιν ὅτε παρεζώννυτο· ἐσθῆτί τε ἔξω τῶν πατρίων ἐχρῆτο. id est, & acinacen interdum accingebat: & vestitu alieno à patriis institutis vtebatur. Medum autem appellat, quia Medorum imperium ad Persas translatum fuit, Medique, & Persæ vni Cyro paruerunt. sic supr. Ode 2. *Medos* pro *Persis posuit*, vt annotauimus. & Catull. de coma Berenices. *Cum Medi irrupere nouum mare.*

A Atque hæc à M. Ant. Mureto fuerant iam pluribus verbis explicata.

IMMANE QVANT. DISCR.] summopere discrepat. Est autem hoc genus loquendi Græcorum proprium. sic enim loquuntur illi θαυμαστὸν ὅσον, mirabile quantum, id est, mirificè, & mirum in modum. ἀμήχανον ὅσον, ἀμύθητον ὅσον. Arist. πολιτ. β. ἔτι δὲ καὶ πρὸς ἡδονὴν ἀμύθητον ὅσον διαφέρει νομίζειν ἴδιόν τι, id est, præterea dici non potest, quantùm referat ad voluptatem, existimare aliquid suum esse & proprium. Demosth. περὶ παραπρεσβ. ὡς θαυμαστὰ ἡλίκα πεπόνθασι διὰ τινας ἀγαθά, id est, tamquam mirabilibus quantis per hos bonis abundaturi. Plato Politic. α. ἀμήχανον θαυμαστὸν ὅσον. Idem

B θέμενοι εἰ τοσοῦτον ἡδονῇ νικᾷ ὁ ἀγαθὸς τε καὶ δίκαιος τὸν κακόν τε καὶ ἄδικον, ἀμηχάνῳ δὴ ὅσῳ πλείονι νικήσει εὐσχημοσύνῃ τε βίου, καὶ κάλλει, καὶ ἀρετῇ. Si igitur vir bonus & iustus tanto improbum & iniustum hominem voluptate & iucunditate vitæ superat, inexplicabili quanto superabit vitæ elegantia, decōre, & pulchritudine. Idem in Alcibiade. θαυμαστὸν ὅσον περὶ σε προθυμίαν ἔχει. Tale illud Aristoph. in Ranis. εὐθὺς γὰρ ἡμαρτηκεν ἔργῳ ἐν ὅσον. id est statim enim aberrauit cæleste quantum: id est, spatium ingens, quantum scilicet cælum à terris distat. Atque ad eundem modum M. Tullius loquitur lib. de finib. 4. *sed differre inter honestum, & turpe, nimium*

C *quantum, nescio quid immensum.* idem orat. perf. *huic generi orationis aspergentur etiam sales, qui in dicendo mirum quantum valent,* id est, θαυμαστὸν ὅσον. nōn dissimile exemplum est, quod è secundo historiarum Sallustii libro producit Nonius Marcellus. *immane quantum animi exarsere.* nam immanis ponitur interdum pro magno, vt docet Festus. sic & Cornel. Tacitus lib. 19. *Et Flauianus exercitus immane quantum animo, exitium Valentis, vt finem belli, accepit.*

LENITE CLAM. SOD.] sic Od. 8. lib. 3. *procul omnis esto Clamor & ira*, notum est illud Pindari σιγὰ φίλα τὸ συμπόσιον, id est, silentium conuiuio carum est: hortatur autem siue Horatius, siue quis alius sodaleis suos, vt vociferari &

D contendere inter se desinant, séseque in lectis eo corporis situ contineant, quo esse & bibere, non autem pugnare possint.

ET CVBITO REM. PR.] hoc corporis habitu ac situ cenabant Græci ferè omnes, & Romani illi veteres, accumbentes scilicet, & cubito innitentes, non sedentes: cuius rei compluria in ruinis & parietinis Italiæ, vestigia ac monumenta vidi. ad hunc locum pertinet ille, qui est Sat. 4. lib. 2. *Nec satis est cara piscem auerrere mensa ignarum, quibus est ius aptius, & quibus assus Languidus in cubitum sese conuiua reponat.* quos versus suo loco explicabimus: hoc tantùm dicemus in præsentia, ex his duobus locis perspicuum esse ita composito corpore cenasse veteres, vt modicè inflexa, & incuruata superiore corporis parte, reliquâ iacerent: quod est accubare. Nam

ridiculum est, quod scribit Acron, deorum esse accumbere, virorum discumbere, ferarum recubere, cum ita loquatur M. Tull. orat. de suppliciis: *ut muliebria quotidie conuiuia essent, vir accumberet nemo, praeter ipsum & praetextatum filium.* Idem epist. ad Pap. Paetū, lib. 9. *Accubueram hora nona cum ad te harum exemplum in codicillis exaraui.* & pro Deiot. *huc te e balneo, prius quàm accumberes, ducere volebas.* & in Catil. 2. ad Quirit. *qui mihi accubantes in conuiuiis complexi mulieres impudicas, vino languidi, conferti cibo, &c.* Et Terent. Eunucho. *At quam accubabam, quàm videbar mihi esse pulchre sobrius?* Itaque hoc tantum interesse puto inter illa duo priora, accumbere & discumbere, quòd discumbere semper de pluribus dicitur: vt M. Tull. ad Att. lib. 5. epist. *discubuimus omnes praeter illam:* accūbere autē, & de vno, & de pluribus siue hominibus, siue diis. Qui autem recubare putat ad feras duntaxat pertinere, legat primū versum Virg. in Tityro: & illum locum M. Tull. pro Deiot. *cum in lectulo recubuisses.* & 2. de orat. *cum ceteri in campo se exercentibus, in herba ipse recubuisset.* & de diuinat. 2. *deinde cum se collegisset, idque visum pro nihilo habendum esse duxisset, recubuisse.* Nam ex illis locis intelligere licet, recubare, seu recumbere, non esse ferarum proprium. Est autem *recumbere* toto corpore iacere. ita scilicet composito, vt facilè somnum capere possis. interdum tamen pro accumbendi verbo vsurpatur: vt epist. ad Torquat. lib. 1. *Si potes archiacis conuiuis recumbere lectis* Herôas porrò, & primos illos homines sedisse inter cenandum, non accubuisse, ex Homero perspici potest. vno aut altero exēplo contenti erimus. ἰλιάδ. λ. αὐτὰρ ἔπειτα Ἐς κλισίην ἐλθόντες ἐπὶ κλισμοῖσι καθῖζον, &c. id est, Postea porrò cum in tabernaculum venissent, in sedibus sedebant. & ὀδυσ. υ. Δαιτυμόνες δ' ἀνὰ δώματ' ἀκουάζωνται ἀοιδοῦ Ἥμενοι ἑξείης. Conuiuæ autem in ædibus audiant cantorem ordine sedentes. quod item scribit Athen. lib. 7. his verbis: ὑπολαμβάνοντες οὖν τοὺς θεοὺς πλησίον αὐτῶν εἶναι, τὰς ἑορτὰς κοσμίως καὶ σωφρόνως διῆγον. ὅθεν οὔτε κατακλίνεσθαι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔθος ἦν, ἀλλὰ δαίνυνθ' ἑζόμενοι: id est, moderatè, & temperanter dies festos agitabant antiqui. Itaque neque solebant accumbere, sed epulabantur sedentes. Iterum Hom. ὀδυσ. η. Δαίνυνταί τε παρ' ἄμμι καθήμενοι, ἔνθα περ ἡμεῖς. idem alibi: Ἑξείης δ' ἕζοντο κατὰ κλισμούς τε, θρόνους τε. Catullus etiam Deos sedenteis, non accumbenteis facit in carmine de Pelei & Thet. nuptiis: *Qui postquàm niueis flexerunt sedibus artus, &c.* Et Appollon. argon. lib. 2. Αὐτὰρ ἐπεὶ μέγα δόρπον ἐνὶ μεγάροισιν ἔθεντο, Δαίνυνθ' ἑζόμενοι. id est, Posteaquam autem magnam & copiosam cenam in amplis ædibus apposuerunt, Tum epulari cœperunt sedentes. Quod autem Germanus Valens indicauit mihi Seruium notare ad illum locum Virgil. lib. 7. Æneid. *hic ariete caeso Perpetuis soliti patres considere mensis: maiores enim nostri sedentes epulabantur. quem morem habuerunt à*

A *Laconibus & Cretensibus, vt Varro docet lib. de populo Rom.* nihil hoc valet ad refellendum quod dicebamus initio, Romanos illos veteres, cubanteis cenasse. Nam hæc verba Seruij, quæ sumta sunt ex Varrone, & Virgilij, referenda sunt ad primos illos & antiquissimos Romanos, qui seueriores, & duriores, & continentiores erant. posteriores enim mollius & remissius vixerunt antiquis, quemadmodum ostendimus ex Athenæo & Homero Heroas sedenteis corpora cibo curasse, nō accumbentes. Quin si res eget pluribus argumentis, aut ampliore auctoritate, Plutarch. accedat, qui lib. συμποσ. πότερον αὐτὸν δεῖ κατακλίνειν τοὺς ἑστιωμένους τὸν ὑποδεχόμενον. vsquequaque his vocibus vtitur κατακλίνειν, κατακλίσεις, κατακεῖσθαι, κατακλίνεσθαι. & Pla-
B to lib. 2. de rep. de epulis loquens: ἐπὶ κλινῶν κατακεῖσθαι, id est, in lectis cubare, ibid. κατακλινέντες ἐπὶ στιβάδων ἐστρωμένων μίλακι καὶ μυρρίναις: id est, discumbentes in lectis granuneis edera & myrto stratis. Aristoph. Pluto, κοσμίως κατεκείμεθα, id est, modestè discumbebamus. idem Vesp. κατακλινόμενοι τε ἐπὶ ταῖς κοίταις id est, & accumbentes in lectis, quæ postrema exēpla suppeditauit mihi Germanus Valens. De trichiniis verò, in quibus discumbere solebant, dicemus ad illum locum Sat. 4. lib. 1. *Saepe tribus lectis videas cenare quaternos.*

VVLTIS SEVERI] inuitatus ad combibendum, id se alia condicione facturum negat,
C quàm si frater Megillæ vnus è conuiuiis, amicæ suæ nomen edat, & pronuntiet, siue sibi in aurem dicat.

SEVERI FALERNI] austeri fortè appellat Satyr. 4. lib. 2. *Aufidius forti miscebat mella Falerno, Mendose.* Athen. lib. 1. scribit, vinum Falernum aliud austerum esse, aliud dulce: dulce autem fieri, cùm sub vindemiæ tempus Noti flauerint &c. verba Athen. sunt hæc, εἴδη δύο τοῦ φαλερνοῦ, ὁ αὐστηρὸς, καὶ ὁ γλυκάζων. οὗτος δὲ τοιοῦτος γίνεται, ὅταν ὑπὸ τὸν τρυγητὸν νότοι πνεύσωσι.

OPVNTIÆ] à nomine Opus fit Opuntius. Est autem Opus vrbs Locridis.

QVO BEATVS VVLNERE, QVA PEREAT] id est, cuius puellæ amore saucius
D sit. sed quomodo quisquā vno tempore, & beatus, & saucius esse, atq. adeò perire potest? amor est variū quiddam & multiplex. noti sunt δυσέρωτες: notum illud γλυκύπικρον: notum illud Terent. Eun. *in amore haec omnia insunt vitia, iniuriae, suspiciones, &c.* Postremò notum illud Anacreontis, χαλεπὸν τὸ μὴ φιλῆσαι, Χαλεπὸν δὲ καὶ φιλῆσαι, Χαλεπώτερον δὲ πάντων Ἀποτυγχάνειν φιλοῦντα. id est, Et non amare durum, Et verò amare durum, Durissima omnium res Amare, nec potiri. quibus consentaneum est hoc Tibull. lib. 2. *Ah miseri, quos hic grauiter Deus vrget, at ille Felix, cui placidus leniter afflat amor.* in sūma, amans eo, quòd potiatur, beatus dici potest: quòd seruiat autem, & quòd semper sollicitus sit, perit, & miser est. [His consentaneum est

illud

illud Catull. de Venere, *Quæ dulcem curis miscet amarìtiem*. & illud Plaut. in Ciftell. *Namque ecaftor amor & melle & felle eft fæcundißimus, Guftu dat dulce, amarum vfque ad fatietatem aggerat.*]

SAGITTA] noti funt Cupidinis arcus, notę fagittæ. nihil tritius eft apud poëtas tũ Græcos, tum Latinos. Vnus Propertius nobis erit nunc inftar omnium lib. 2. *Et merito hamatis manus eft armata fagittis: Et pharetra ex humero Cnoßia vtraque iacet.* Lege & Philoftratum in imaginib. & infrà Ode 8. lib. 2. *Semper ardentes acuens fagittas Cote cruenta.* Xenophon autem ϛυμποσ. α. ait icircò Cupidines fagittarios fingi, quod formofi & formofæ etiam è longinquo loco vulnerant. verba illius hæc funt. ἴσως δὲ καὶ οἱ ἔρωτες τοξόται διὰ τοῦτο καλοῦνται, ὅτι καὶ πόῤῥωθεν οἱ καλοὶ τιτρώσκουσι.

CESSAT VOLVNTAS NON ALIA BIB. &c.] id eft, negas te mihi eius puellæ, qui amas; nomen editurum, aut in autem dicturum: at nihil aliud mereri velim, vt bibam: nulla alia mercede, nullóve alio pretio adducar ad bibendum. *voluptas* habent cod. Iann. Vrfin. Vatic. Torn. Ruffard. & nonnulli alij, non, *voluntas*: quã fcripturam non fum fecutus tamen.

QVÆ TE CVMQ. DOM. VEN.] blanditur ei nunc, vt nomen amicæ ab eo eliciat, atq; exprimat hoc modo: quãcumque puellam amas, quocumque amorem tuum contulifti, eam tibi amicam quæfifti, & comparafti, cuius te neque pudere, neque pœnitere debeat. amas aliquam honefto loco natam, & forma præftantem puellam amorem tuũ honefto aliquo, & gloriatione potiùs, quàm pudore digno loco collocafti. *Quæ te cùmque*, pro *Quæcùmque te*.

INGENVÓQVE SEMP. AM. PECC.] non aliquam ignobilem, & generis feruilis, fed liberam, & ingenuam amas.

QVICQVID HAB. AGE, DEP.] quæcumque ea fit, age, committe mihi tacituro: dic mihi in autem non vulgaturo.

TVTIS AVRIBVS] non perfluentibus, neque rimofis: fed vndique feptis & claufis ad continendam rem arcanam creditam.

AH MISER] audito tandem puellæ illius nomine, immitis fortaffe, & illiberalis, & fæuo ingenio prædicæ, ita exclamat.

QVANTA LAB. IN CHAR.] quàm fæuam, difficilem, improbam, rapacem, auaram puellam nactus es? Proculdubiò tibi res eft cum illiberali, & immiti puella, quæ te fic exeruciatura: qua nunquam fis potiturus. Non diffimulabo, in tribus libris manufcriptis fcriptum effe, *Quanta laborabas Charybdi*.]

CHARYBDI] Charybdin aquarum dicunt effe voraginem inter Adriaticum, & Tyrrhenum mare, quæ vim quandã abforbendi habeat, Scyllæ maximè geminam, quam Scyllam credibilius eft fcopulum aliquem fuiffe, idque ex Homero ipfo colligere licet, cuius hi funt verfus. ὀδυσσ. μ. Τῷ δ' ἐν ἐρινεός ἐστι μέγας φύλλοισι τεθηλώς. Τῷ δ' ὑπὸ δῖα χάρυβδις ἀναῤῥοιβδεῖ μέλαν ὕδωρ. Τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναῤῥοιβδεῖ δεινόν, μὴ σύγε κεῖθι τύχοις, ὅτε ῥοιβδήσειεν. eodem libro Ἔνθεν μὲν γὰρ Σκύλλ', ἑτέρωθι δὲ δῖα χάρυβδις Δεινὸν ἀνεῤῥοίβδησε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ. Idem videtur fenfiffe Virgil. Æneid. 3. *Dextrum Scylla latus, læuum implacata Charybdis Obfidet, atque imo barathri ter gurgite vaftos Sorbet in abruptum fluctus, rurfúsque fub auras Erigit alternos, & fidera verberat vnda.* M. Tull. orat. de harufp. refponfis: *quam denique tam immanem Charybdim poëtæ fingendo exprimere potuerunt, quæ tantos exhaurire gurgites poffet, quantos ifte Byzantiorum, Brogitarorúmque prædas exforbuit?* Idem de orat. 3. *Charybdin bonorum, voraginem potius dixerim. facilius enim ad ea, quæ vifa, quàm ad illa, quæ audita funt, mentis oculi feruntur.* Idem Phil. 2. *Quæ Charybdis tam vorax? Charybdim dico? quæ fi fuit, fuit animal vnum. Oceanus medius fidius vix videtur tot res, tam diffipatas, tam diftantibus in locis pofitas, tam citò abforbere potuiffe.* Tibull. ad Meff. lib. 4. *Nec violenta fuo confumpfit more Charybdis. Vel fi fublimis fluctu confurgeret imò, Vel fi interrupto nudaret gurgite pontum.* iam admonui, me in tribus exemplaribus antiquis fcriptũ reperiffe, *Quanta laborabas Charybdi*. quam fcripturam tamen non fum fecutus. fic enim loquitur Oda 17. fup. *& fide Teia Dices laborantes in vno Penelopen, vitreámque Circen.*

FLAMMA] Virg. Æneid. 4. *eft mollis flamma medullas.*

QVÆ SAGA] quæ te faga cantionibus, & carminibus amore poterit liberare? *Sagire* (inquit M. Tull. de diuinat. lib. 1.) *fentire acutè eft. ex quo fagæ anus, quia multa fcire volunt.*

THESSALIS.] Theffali potionibus & venenis, id eft, medicamentis, & poculis quibufdã partim bonam mentem hominibus adimebant, partim contrariis reftituebant. Plaut. Amphit. *Ego pol illum vlcifcar hodie Theffalum veneficium, qui peruersè adeò perturbauit familiæ mentem meæ.* Tibul. lib. 2. eleg. 4. *Quicquid habet Circe, quicquid Medea veneni: Quicquid & herbarũ Theffala terga gerit.* gradatio eft. *faga, magus, Deus.*

VIX ILLIG. TE TRIF.] puellã illam cum Charybdi paulò antè comparauit: nunc cũ Chimæra: quam trifomẽ fuiffe ex vulgatiffimo Homeri verfu notũ eft, πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα. atque idem verfus apud Hefiodum quoque reperitur in Theogn. vt neceffe fit vel Hefiodum ab Homero mutuatum effe, vel vtrúmque ab aliquo fuperioris ætatis poëta, fi quis Homero antiquior poëta fuit. Iam Chimæra ex Thiphône & Echidna nata eft. foror eius fuit Hydra, fratres Orthus & Cerberus, vt fcribit Hefiod. in Theog. Chimæram interfecit Bellerophon equo Pegafo vectus. qua de re fic Hefiod. τὴν μὲν Πήγασος εἷλε καὶ ἐσθλὸς Βελλεροφόντης.

PEGASVS] equum Pegafum Medufæ filium nominat Pindarus, quia ex Gorgonis capi-

te, quod ei abscidit Perseus, exsilierit, vt scribit Hesiodus in Theogn. τῆς ὅτε δὴ Περσεὺς κεφαλὴν ἀπεδειροτόμησεν, ἐξέθορε χρυσάωρ τε μέγας, καὶ πήγασος ἵππος. Quantas autem, & quàm multas ad res fortiter & præclarè gerendas hic equus Bellerophonti fuerit vtilis atque opportunus, & quemadmodum eidem Bellerophonti Pallas in somnis frenum dederit, quo equum anteà ferum, indomitum, indocilem tegeret, ac moderaretur, & quemadmodum eius opportunitate fretus Amazonas, Chimærámq; flammas ex ore euomentem, & Solymos deuicerit, copiosè narrat Pindarus Olymp. ὠδ. ιγ. σὺν δὲ κείνῳ (Pegaso) καί ποτ' Ἀμαζονίδων αἰθέρος ψυχρᾶς ἀπὸ κόλπων ἐρήμου τοξόταν βάλλων γυναικεῖον στρατόν, καὶ Χίμαιραν πῦρ πνέοισαν, καὶ Σολύμους ἔπεφνε, &c. Homerus autem hãc de Pegaso & Bellerophonte fabulam omnium plenissimè narrat, ἰλιάδ. ζ. Aratus quoque de Pegaso scribit nonnulla. ex eis petat, qui volet.

EXPEDIET] illigatum, & impeditum expediet, id est, soluet. Chimæræ, quidem habent libri vulgati, & nonnulli scripti: Chimæra autem Donati, Faerni, Vrsini, vnus Vatic. Tornes. vt *triformis Chimæra*, cohæreat cum verbo *expediet*.

TVRNEBVS.

N*Atis in vsum*) Poculis inter se conuiuas pugnare Barbarum.

Et magno Hylæum Lapithis cratere minantem.

Verecundum conuiuium, quòd verecundum esse decet, compotationem quam esse oportet verecundam. *Immane quantum*) Græcè locutus est ἠλίκον ὅσον, & θαυμαστὸν ὅσον, vt mirum quàtum. *Remanete presso*) homines in lectis epulantes cubitis innituntur. Infrà, *Languidam in cubitum sese conuiua reponat.* Lassi demum recubabant & saturi. *Vultis seueri*) austeri non lenis, tale vinum falernum erat,

Aristius forti miscebat mella falerno
Mendosè quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet. Se compotationi interponit Horatius, certa mercede, & conditione, vt proposita quæstione, amatoria rixa sedetur, aliò animis auersis. *Triformis*) quæ capra, leo, draco erat. Lucretius ex Homero. Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimera. Homerus, πρόσθε λέων ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.

AD ARCHYTAM.
Od. 28.

ARGVMENTVM.

Inducitur Archytas nautæ cuidam respondens, omnibus esse moriendum, orátque, ne se insepultum iacère patiatur: sed corpori suo terram, aut arenam iniiciat.

A *TE maris, & terræ, numeróque carentis arenæ*
** Mensorem cohibent, Archyta,*
*Pulueris exigui propè littus parua * Matinum*
*Munera: * nec quicquam tibi prodest*
Aerias tētasse domos, animóque rotundū
Percurrisse polum morituro.
*Occidit & Pelopis * genitor, cōuiua deorū:*
Tithonúsque remotus in auras:
B *Et Iouis arcanis Minos admissus: habéntque*
*Tartara * Panthoiden iterum Orco*
*Demissum: quãuis clypeo Troiana * refixo*
Tempora testatus, nihil vltra
Neruos, atq; cutē morti cōcesserat atræ,
*Iudice te, non * sordidus auctor*
*Naturæ, verique. Sed omneis vna manet * nox:*
Et calcanda semel via leti
C *Dāt alios Furiæ toruo spectacula Marti:*
Exitio est auidis mare nautis.
Mista senum, ac iuuenum densentur funera. nullum
Sæua caput Proserpina fugit.
*Me quoq; * deuexi rapidus comes Orionis*
Illyricis Notus obruit vndis.
At tu nauta vagæ ne parce malignus, arenæ
Ossibus, & capiti inhumato
*Particulam dare. * sic, quodcumque minabitur Eurus* D
Fluctibus Hesperiis, Venusinæ
Plectantur siluæ te sospite: multáque merces
Vnde potest, tibi defluat æquo
Ab Ioue, Neptunóq; sacri custode Tarēti.
** Negligis immeritis nocituram*
Postmodò te natis fraudē cōmittere forsā.
Debita iura, vicésque superbæ
Te maneant ipsum precibus non linquar inultis:

Téque

Téque piacula nulla resoluent.
Quamquam festinas, non est mora longa: licebit
Iniecto ter puluere curras.

TE MARIS, ET TERRÆ] Archytas Tarentinus ita fuit philosophus, & geometra, vt à reip. administratione tamē non abstinuerit, quēadmodum declarat pulcherrima illa Platonis ad eum epistola.

COHIBENT] continent & coërcent te, qui viuus maria & terras dimēsus es, cælúmque adeò ipsum mente & animo percurristi.

PVLVERIS EXIGVI PARVA MVNERA] paulum pulueris: non tantùm terræ, quantum satis sit ad totum corpus tuum contegendum.

PROPE LITTVS MAT.] in Apulia. Ode 2. lib. 4. *ego apis Matinæ More, modòque, &c. Carmina fingo.*

NEC QVICQ. TIBI PROD. &c.] nec quicquam tibi adiumenti attulit ad mortem effugiendam, quòd in rerum cælestium cognitionem plurimum studij, operæque contulisti, cælique magnitudinem mente peragrasti, cum esses omnino moriturus. Phauorinus apud Aulum Gellium lib. 10. hæc de Archyta, Ἀρχύτας Ταραντῖνος φιλόσοφος ἅμα καὶ μηχανικὸς ὢν ἐποίησε περιστερὰν ξυλίνην πετομένην, ἥτις εἴποτε καθίσειεν, οὐκ ἔτι ἀνίστατο. μέχρι γὰρ τούτου * cætera desunt apud Aulum Gell. id est, Archytas Tarentinus cùm philosophus simul & machinarum opifex esset, columbam ligneam effecit volantem: quæ si quando consideret, non amplius surgebat.

OCCIDIT ET PELOPIS] responsio est Archytæ Pelopis genitor est Tantalus. de quo plura lib. 1 Satyr. 1. Quid mirum est (inquit Architas) me mathematicum, & philosophum; mortuum esse: mortuus est & Tantalus conuiua Deorum Tithonus quoque Auroræ coniux ex hominum numero sublatus est, aliique præstantissimi viri mortem obierunt. Plutarchus ἐν τῷ παραμυθητ. πρὸς Ἀπολλών. scribit, Antimachum poëtam mortua sibi vxore Lyda, quam vehementer amabat, scripsisse elegiam quandam ad consolandum & leniendum mærorem suum: in qua calamitates Heroicas colligebat, malis alienis suum casum, ac dolorem leuare ac minuere studens. Est autem vnum hoc quoque ex iis, quæ in consolationibus adhibere & vsurpare solemus, si quem magnum & præstantem virum, cui similis calamitas, atque ei, quem consolari volumus, acciderit, proferre possimus. Eo argumento vsus est Seruius Sulpicius ad consolandum M. Tullium Cicer. de obitu filiæ. Primùm enim ostendit, vrbeis antiquissimas & florentiss. funditus esse deletas, deinde viros clarissimos interiisse. sic Seruius.

A *Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si forte eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens cum ab Ægina Megaram versus nauigarem, cœpi regiones circumcircà prospicere. post me erat Ægina, antè Megara, dextra Piræeus, sinistra Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata, & diruta ante oculos iacent. Cœpi egomet mecum sic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrûm interiit, aut occisus est, quorum vita breuior esse debet, cùm vno loco tot oppidorum cadauera proiecta iaceant? &c.* & M. Tull. ad Torquatum lib. 7. *Postremo is vir, vel etiā ij viri hoc bello occiderunt, vt impudentis videatur eandem fortunam, si res cogat, recusare.* sic & Achill. ἰλιάδ. φ. Lycaonem vnum è filiis Priami mortē

B deprecantem, pretiúmque salutis & vitæ promittentem, hortatur, vt æquo animo mortē ferat: cæsum esse Patroclum illo multo meliorem: se quoque eximia corporis statura, & pulchritudine præditum, Æaci & Thetidis filium, vel manè, vel meridie, vel vesperi moriturum. sic ille. Ἀλλὰ φίλος θάνε καὶ σύ, τίη ὀλοφύρεαι αὔτως; Κάτθανε καὶ Πάτροκλος, ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων. Οὐχ ὁράᾳς οἷος καὶ ἐγὼ καλός τε μέγας τε; Πατρὸς δ' εἴμ' ἀγαθοῖο, θεὰ δέ μ' ἐγείνατο μήτηρ. Ἀλλ' ἔπι τοι καὶ ἐμοὶ θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή· ἔσσεται, ἢ ἠὼς, ἢ δείλη, ἢ μέσον ἦμαρ. &c. [Idem ἰλιάδ. σ. accepto de Patrocli hominis sibi carissimi obitu nuntio, ægrè ferens

C se non interfuisse in prœlio, neque ei saluti fuisse, posteaquam in animum duxit, amici mortem vlcisci, etiam si mors sibi sit oppetenda: ita se solatur, ne Herculem quidem mortem effugisse, quamuis Ioui carissimus esset, sed eum quoque à Iouis & Iunonis ira perculsum ac subiectum esse. sic Achilles. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βίη Ἡρακλῆος φύγε κῆρα, ὅπερ φίλτατος ἔσκε Διῒ Κρονίωνι ἄνακτι, Ἀλλὰ ἑ μοῖρα δάμασσε καὶ ἀργαλέος καὶ χόλος Ἥρης. Atque hoc eodem mortis solatio nos vti iubet Lucret. lib. 3. ostendens, Æneam, Xerxem, Scipiones, Homerum, & innumerabileis alios clarissimos viros de vita decessisse. *Hoc etiam tibi tute interdum dicere possis, Lumina sis oculis etiam bonus Ancus reliquit: Qui melior, quàm tu, multis fuit improbe rebus: Inde alij multi reges,*

D *rerúmque potentes, Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt.* & apud Virgil. lib. 10. Æneid. Iupiter Herculem ob imminētem, & propinquum Pallantis interitum, ingemiscentem, his verbis solatur. *Stat sua cuique dies: breue, & irreparabile tempus Omnibus est vita: sed famam extendere factis, Hoc virtutis opus. Troiæ sub mœnibus altis Tot nati cecidere Deum: quin òccidit vnà Sarpedon, mea progenies, etiam sua Turnum Fata vocant, metásque dati peruēnit ad æui.* Postremò Horatius duobus locis pro eo, quod est, mori, posuit, ire, aut decidere, quò Æneas, quò Numa, quò Ancus, & ceteri, Ode 7. lib. 4. *Nos, vbi decidimus Quo pius Æneas, quò Tullus diues, & Ancus, &c.* & epist. ad Numicium lib. 1. *cum bene notum Porticus Agrippæ, & via te conspexerit Appi: Ire tamen restat, Numa quo deuēnit, & Ancus.*

TITHONVSQVE REMOTVS] Ode 16. lib. 2. *Longa Tithonum minuit senectus.* A

ET IOVIS ARCANIS MINOS] Hom. ὀδ. τ. de Minoë. Τῇσι δ' ἐνὶ Κνωσὸς μεγάλη πόλις, ἔνθα τε Μίνως ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστής. id est, In his autem Cnossus, vrbs magna, in qua Minos regnauit, qui cum magno Ioue sermones habere solebat. & Plato in Min. cùm multa alia de hoc tradat, qualia sunt, Minoem fuisse à Ioue eruditum atque institutum, & nono quoque anno cum eo versari & sermones conferre solitum: tùm illos Homeri versus profert, eorúmque sententiam explicat.

PANTHOÏDEN.] Pythagoram significat, qui παλιγγενεσίας illam, & μετεμψύχωσιν in seipso confirmans, dicebat se Euphorbum fuisse Panthoi filium: de quo Home. ἰλιάδ. π. Πανθοΐδης Εὔφορβος, ὃς ἡλικίην ἐκέκαστο Ἔγχεΐ θ' ἱπποσύνῃ τε, πόδεσσί τε καρπαλίμοισι. Nam Pythagoras quidem (vt scribit Pausan. Corinth.) Mnesarchi fuit filius, Euphronis nepos, Hippasi pronepos. B

QVAMVIS CLYPEO TROIANA, &c.] id est, quamuis detracto è poste templi Euphorbi clypeo testatus se Troianis temporibus Euphorbum fuisse, nihil præter corpus interire sibi persuaserat. Diogenes Laërtius hos versus ait se in hanc de Pythagora fabulam lusisse.

Τᾶς ψυχᾶς ἤθελες τὸν Πυθαγόρεω νόον εἰδεῖν:
Ἀσπίδος Εὐφόρβου βλέψον ἐς ὀμφαλόεν. C
Φησὶ γὰρ, οὗτος ἐγὼν ἦν ἄνθρωπος πρότερος· ὃς δ'
ὅτ' οὐκ ἦν, φάσκων ὥς τις ἔην, οὐκ ἦν ὅτ' ἦν, id est,
Pythagoræ penitus si vis cognoscere mentem,
Euphorbi scutum conspice Panthoidæ.
Quondam, inquit, fui homo hic. qui cum haud erat, ipse fuisse
Se dicit: viuus, dic mihi, qualis erat?

Interpres autem Sophoclis de Pythagora mihi videtur quædam scripsisse digna, quæ huc ascribantur. Πυθαγόρας κατορύξας ἑαυτὸν ἐν ὑπογείῳ, λέγεται ἐγκελεῦσαι τὴν μητέρα, ὡς τεθνηκὼς εἴη. καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιφανεὶς, περὶ παλιγγενεσίας, καὶ τῶν καθ' ᾅδου τινὰ ἐτερατεύετο, διηγούμενος πρὸς τοὺς ζῶντας περὶ τῶν οἰκείων εἰς ἐν ᾅδου συντυχίαν ἐλεγεν. ἐξ ὧν τοιαύτην ἑαυτῷ δόξαν περιέθηκεν, ὡς πρὸ μὲν τῶν Τρωϊκῶν Αἰθαλίδης ἦν ὁ Ἑρμοῦ, εἶτα Εὔφορβος, εἶτα Ἑρμότιμος, εἶτα Πύθιος ὁ Δήλιος, εἶτ' ἐπὶ πᾶσι Πυθαγόρας. id est, Pythagoras cùm se in loco quodam subterraneo conclusisset, iussit matrem hunc de se sermonem vulgare, se mortuum esse: Posteà autem eùm sese in conspectum hominum retulisset, quædam de palingenesia, id est, iterata quadam origine, & de iis rebus, quæ sunt apud inferos monstri similia, prædicabat: verba faciens apud eos, qui viuebant de eorum propinquis: quibuscum se apud inferos locutum & congressum esse dicebat. ex quibus hanc sibi hominum de seipso opinionē cōparauit, se fuisse ante Troiana tempora Æthalidem Mercurij filium, D deinde Euphorbum, deinde Hermotimū, deinceps Pythium Delium, postremò Pythagoram. similia quædam scribit interpres Apollon. in argonaut. lib. 1. Πυθαγόρας δὲ ἐν τῷ μεταβάλλεσθαι τὰς ψυχὰς, καὶ παρεισδύεσθαι εἰς ἕτερα σώματα φησὶν ὅτι γένοιτο Ἑρμοῦ υἱὸς, καὶ Σαμίας ἑταίρας, καὶ Πυθαγόρας. id est, Pythagoras in eo quod animæ immutantur, & migrant in alia corpora, dicit se fuisse Mercurij & meretricis cuiusdam Samiæ filium, & Pythagoram.

REFIXO] id est, detracto. vt epist. ad Loll. 2. lib. 1. *Sub duce, qui templis Parthorum signa refixit.* & Od. 17. epod. *Refixa cælo deuocare sidera.*

NON SORDIDVS AVCTOR NATVRÆ, &c.] id est, qui rerum omnium occultarū naturas, & causas studiosissimè exquisierat, quique in vero inueniendo plurimum studij posuerat, ex iisque rebus magnam sibi auctoritatem compararat. scripserat autem lib. de natura, vt vt tradit Laert. sic infrà Od. 15. epod. *Nec te Pythagoræ fallunt arcana renati.*

SEV OMNES VNA MANET NOX.] vt sententia hæc verissima est, ita à scriptoribus admodum frequentata. Horat. suprà Od. 4. *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regúmque turres.* & Od. 14. lib. 2. *Eheu fugaces Posthume, Posthume, Labuntur anni, nec pietas moram,* &c. quæ sequuntur. & Od. 3. eiusdem: *Omnes eodem cogimur: omnium Versatur vrna* & Od. 18. eiusdem: *æqua tellus Pauperi recluditur, Regúmque pueris.* & Od. 3 lib. 2. *Diuésne prisco natus ab Inacho, Nil interest, an pauper & infima De gente sub dio moreris Victima nil miserantis Orci.* & Ode 1. lib. 3. *æqua lege necessitas Sortitur insignes & imos.* & Homerus ἰλιάδ. ζ. Μοῖραν δ' οὔτινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται. Parcam autem neminē effugere posse dico, neque malum, neque bonū, postquam semel natus sit & Pindar. ἰσθμ. ὠδ. ἕκτῳ: θνᾴσκομεν γὰρ ὁμῶς ἅπαντες, Δαίμων δ' ἄϊσος. id est, Omnes enim similiter morimur. Parca autem non cernitur. & Lysias ἐν ἐπιταφίῳ τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς. ὥστε τί δεῖ, ἃ πάλαι προσεδοκῶμεν πείσεσθαι, ὑπὲρ τούτων νῦν ἄχθεσθαι, ἢ λίαν οὕτω βαρέως φέρειν ἐπὶ ταῖς τῆς φύσεως συμφοραῖς, ἐπισταμένους ὅτι ὁ θάνατος κοινὸς, καὶ τοῖς χειρίστοις, καὶ τοῖς βελτίστοις; οὔτε γὰρ τοὺς πονηροὺς ὑπερορᾷ, οὔτε τοὺς ἀγαθοὺς θαυμάζει· ἀλλ' ἴσον ἑαυτὸν παρέχει πᾶσι. id est, Quare quid oportet quæ nos olim mala exspectabamus, vt nobis euentura, iis nunc angi, aut ita grauiter ferre naturæ casus aduersos, cùm sciamus, mortem esse deterrimis, & præstantiss. communem? Nam neque improbos despicit, neque bonos admiratur: sed sese omnibus æqualem præbet. Iterum Horat. Sat. 6. lib. 2. *neque vlla est, Aut magno, aut paruo lethi fuga.* & Propert. lib. 3. eleg. 16. *Sed tamen huc omnes, huc primus, & vltimus ordo. Est mala, sed cunctis ista terenda via est.*

NOX] id est, mors. sic Catull. *Nobis cum semel occidit breuis lux, Nox est perpetua vna dormienda.*

Nam

Nam vt lux pro vita à scriptoribus vsurpatur. M. Tull. pro Rosc. Amer. *propter quos hanc suauissimam lucem aspexerit, eos indignissime luce priuare?* & lib. 4. accus. de signis, *cur piratis lucis vsuram tam diuturnam dedisti:* ita nox, & tenebræ pro morte. iterum Catull. *At vobis male sit malæ tenebræ Orci, quæ omnia bella deuoratis.* & supr. Horat. Od. 4. *Iam te premet nox, fabulæque manes.* tribus lib. antiq. reperi scriptum, *sed omneis vna manet mors.*

M A N E T] id est, vna omnibus nox imminet, vna mortis necessitas omneis exspectat, omneis exceptura est.

D A N T   A L I O S   F V R I Æ] significat à Furiis bella conflari, & furiosorum esse armis decertare. Itaque apud Virgil. lib. 7. Æn. Iuno bellum conflare inter Latinos & Troianos cogitans, B Alecto ab inferis euocat, vt hoc negotium conficiat. sic Virg. *Hæc vbi dicta dedit, terras horrenda petiuit: Luctificam Alecto dirarum ab sede sororum, Infernisque ciet tenebris: cui tristia bella, Iraque, insidiæque, & crimina noxia cordi.* hoc igitur dicit non obscurè, alij in acie occidút, alij naufragio pereunt. cod. Tornes. habet, *Exitio est auidum mare nautis.* fortasse non malè. vt Od. 29. lib. 3. *Addant auaro diuitias mari.* ego tamen sequor alteram scripturam, & vulgatam.

D E N S E N T V R] sic in cod. Tornes. & tribus aliis scriptum est, *densentur*, inquam, non vt in vulgatis *densantur.* quo verbo vsus est Lucret. non semel. *densentur* autem, id est, cumulentur, exag- C gerantur. ἐπασσύτεροι χαίρουσι οἱ γέροντες καὶ οἱ νέοι.

N V L L V M   S Æ V À   C A P V T   P R O S E R P I N A] Proserpina mortis & vitæ arbitra est. Martial. ad Lucinum quendam: *Non omnes fallis: scit te Proserpina canum: Personam capiti detrahet illa tuo.* Et apud Virgil. lib. 4. Æneid. extr. Cùm Dido magno cum cruciatu, & longo tractu temporis moreretur, quia ei, vtpote ante diem morienti, Proserpina nondum *flauum vertice crinem Abstulerat, Stygióque caput damnauerat Orco*, deuolat Iris è cælo, quæ eam corpore exsoluat. & Sat. 5. lib. 2. Tiresias cùm Vlysse pauca locutus à Proserpina retrahitur, *sed me* (inquit ille) *Imperiosa trahit Proserpina, viue, valéque.* fugit autem hoc loco, cùm D priorem syllabam habeat productam, temporis præteriti est.

R A P I D V S] liber Faërni, habet *rabidus.* non probo.

O R I O N I S] Hyrieus Neptuni & Alcyonæ filius Tanagræ, quæ vrbs est Bœotiæ, habitabat: hic cùm esset hospitalissimus, Deósque aliquando liberaliter hospitio accepisset, Iupiter, Neptunus, Mercurius ob eam hospitalitatem, gratiam ei referre volentes, iusserunt, vt, quod ei commodum esset, abs se peteret. Ille autem cùm liberis careret, neque vxorem ducere vellet, tamen filium petiit. Tum Dii pellem bouis sibi ab illo immolati comminxerunt, & semine consperserunt. quo facto, monuerunt, vt eam pellem in terra conderet, ac defoderet, & decem pòst mensibus effoderet. Intereà natus est Orion, ducto nomine ἀπὸ τοῦ οὐρεῖν, id est, à meiendo. qui paullùm immutatis litteris ὠρίων. Orion speciosioris & honestioris appellationis gratia postea dictus est. is Dianæ, cum qua venabatur, stuprum inferre conatus est. qua de re dea irritata scorpium è terra extulit, à quo Orion in talo ictus interiit. Iupiter autem, eum miseratus, in astra retulit. eo fit, vt Oriente Scorpio occidat Orion. Verùm Homerus ὀδυσ. ε. dicit eum à Diana sagittis esse confixum. Ἕως μιν ἐν Ὀρτυγίῃ χρυσόθρονος Ἄρτεμις ἁγνὴ Οἷς ἀγανοῖς βελέεσσιν ἐποιχομένη κατέπεφνε. Lege Aratum de Orione & Diana. Horatius lib. 3. Od. 4. *Tentator Orion Dianæ.* & 13. lib. 2. *Nec curat Orion leones, Aut timidos agitare lyncas.* deuexum autem intellige, vel qui ad occasum vergit, vel qui in decliui cæli parte situs est. Siue autem oriatur, siue occidat, tempestates excitat. iccirco Virgilius nimbosum vocat.

A T   T V   N A V T A   V A G Æ.] At tu nauta ne parce malignus particulam arenæ dare ossibus, & capiti inhumato. terram ossibus & capiti inhumato benignè inijce.

M A L I G N V S.] malignus esses si parceres: vel ne te in eo malignum præbe, vt parcas. sic loquitur Satyr. 6. lib. 2. *Si veneror stultus nihil horum,* id est, si non sum ita stultus, vt aliquid horum venerer, seu precer, & optem vide annot. ad Od. 13. lib. 3. iam illud *parce dare* huic poetæ visitatum est: exempli causa, Od. 28. lib. 3. *Parcis deripere horreo Cessantem, &c.* & Satyr. 2. lib. 2. *Et nisi mutatum parcit diffundere vinum:* id est, non vult. sic Catullus de nuptiis Pelei. *Nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt*, id est, nihil est, quod promittere non audeant. & Titus Liuius libr. 34. *Proinde parce sis fidem ac iura societatis iactare.* iterum Horat. Od. 8. *Parce priuatus nimium cauere.* Malignus idem ferè valet, quod angustus: opponitúrque benigno, vt annotatum est ad illum locum epist. ad August. lib. 2. *laudare maligne.*

S I C] lege, quæ suprà diximus de hac particula, Od. 3.

Q V O D C V M Q V E   M I N A B.] verbum minandi iunxit casui accusandi, vt epistol. ad Celsum. *dic pulchra & multa minantem, Viuere nec rectè, nec suauiter.* & Od. 19. epod. *Minatus vrbi vincla.* sic sæpe M. Tull. vt Tuscul. 1. *Theodoro cum Lysimachus Rex crucem minaretur, istis quæso* (inquit) *ista horribilia minitare purpuratis tuis.*

V E N V S I   P L E C.   S I L V Æ] in Venusinas siluas recidat: Siluæ Venusinæ luant, &c. sic loquitur epist. 2. lib. 1. *Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui.*

T E   S O S P I T E.] te saluo: te incolumi.

Æ Q V O   A B   I O V E.] æquo, id est, tibi placato, seu fauente, seu non irato. sic epist. ad August. lib. 2. *& mecum facit, & Ioue iudicat æquo.*

N E G L.   I M M E R.   N O C.   P O S T   M. &c.] hunc locum in omnibus libris corruptum non leui coniectura ductus emendaui. Nam cùm in

vno codice Vaticano, & in Iannoct. & in Cleric. Ruffard. Nicot. *forsan* pro *fors &*, in nonnullis alijs *forset*, reperissem: facilè mihi persuasi, illud *forsan*, principio fuisse ascriptum ad explicandam vocem obscuriorem *forsit*, seu *forset*, quod idem valet: deinde deleto *forsit*, quo & alibi vtitur Horat. in eius locum fuisse substitutum *fors, &* veruntamen ne quis religiosior me paullo audaciorem esse diceret, *forsan* quod repetitur in quinque lib. antiq. pro meo iure arripui, ita tamen vt *forsit* multo malim. sententia autem huius loci sic restituti non est obscura *forsit*, seu forsan non dubitas, aut non vereris religioni culpam admittere, quæ sit etiam tuis liberis immerentibus nocitura. si ita est, debita iura, id est, Iustitia, quæ aliqua ex parte in reciproca perpessione consistit, & vicissitudo mali, te maneant, id est, tibi impendeant & instent, te excipiant, pœnas denique abs te repetant: vel sic, Hoc idem malum, nempe insepultum esse, tibi eueniat.

[IMMERITIS] quia pœna non debet aliorum quemquam attingere, quàm eum, qui culpam commisit. Veruntamen sæpe aliter fit: vt Georg. 1. *Laomedonteæ luimus periuria Troiæ*: ad quem Virgilij locum, hunc Horatij profert Seruius. Tale & illud Oda 6. lib. 3. *Delicta maiorum immeritus lues Romane.* & illud epist. 2. lib. 1. *Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui.*]

POSTMODO] paullò pòst.

TE NATIS] ex te natis.

FRAVDEM] culpam, noxam.

DEBITA IVRA, VIC. SVP.] nunc his, quæ sequuntur, ei malè precatur, si se insepultum relinquat.

VICESQVE SVPERBÆ] pœnæ reciprocæ, graues, & acerbæ, ἀμοιβαὶ. τὸ ἀντιπεπονθὸς, talio, pœnæ vltrices: vel pœnæ superbis factis dignæ. Sed Passeratius mauult legi *superbe*, in vocandi casu. adiuuat eum codex vnus manuscr. quem domi habeo, in cuius ora ascriptum est ad hunc locum, *superbe* quia me inhumatum esse siuisti.

TE MANEANT IPSVM] tibi sint paratæ, te exspectent. M. Tull. cum dandi casu coniunxit Philipp. 2. *cuius quidem tibi fatum sicut C. Curionis manet*. sic enim scriptum est in antiq. codice & Catullus. *Scelesta, rene! quæ tibi manet vita?* cum accus. Plaut. Mostell. *Meum bonum me, te tuum maneat malum*, & Hor. Od. 13. epod. *Te manet Assaraci tellus*, id est, tibi parata, & reseruata est, te exspectat & Od. 16. epod. *Nos manet Oceanus circumuagus*. & Od. 17. *Si tardiora fata te votis manent?* & epistol. ad Torquat. lib. 1. *Supremo te sole domi Torquate manebo*. & epist. ad librum suum lib. 1. *Hoc quoque te manet, vt pueros elementa docentem Occupet extremis in vicis balba senectus*. id est, hoc tibi impendet, hoc tibi euenturum est. & hac Ode paullò antè, *sed omnes vna manet nox*. & Od. 18. lib. 2. *Nulla certior tamen Rapacis Orci fine destinata Aula diuitem manet Herum*. Terent. Phorm. *Simul autem non manebat ætas virginis Meam negligentiam*. & ita lo-

A quuntur Græci: vt Pindarus ἰσθμ. ᾠδ. ζ. τὸ γὰρ πὰρ δίκαν γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά. conuersa ratione dixit Horat. Od. 21. lib. 3. *Quæ manent culpas etiam sub Orco*, id est, quæ etiam apud inferos, vbi pœnas suarum culparum sufferunt, nondum tamen culpis liberantur: vel ita luunt pœnas, vt culpæ inexpiabiles maneant.

PRECIBVS NON LINQVAR] preces appellat, exsecrationes, ἀράς. vt Od. 5. epod. vel simpliciter accipito. significat autem Deos suis precibus adductos pœnas inhumanitatis ab hoc nauta repetituros, proinde ac si diceret, euentura precatus sum.

PRECIBVS NON LINQVAR INVLTIS] Passeratius putabat *multum* esse reponendum, B vt sit hæc sententia: non linquar inultus, ob eas preces, quibus te deuoui.

TEQVE PIAC. NVLLA RES] nullæ victimæ, nulla sacrificia, nullæ denique placationes te culpa exsoluent, nec liberabunt, nisi meis ossibus terram inieceris. significat, scelus admissurum nefarium, atque inexpiabile, nisi cadauer suum insepultum repertum, terra iniecta tegat: quod sepulturæ genus erat omnium postremum. Verumtamen qui corpus insepultum reliquerat, neque saltem iniecta gleba sepelierat, hoc nefas à se admissum, porca præcidanea immolata expiare ac luere poterat, vt docet Festus in voce *præcidanea, seu præcidanea agna & porca*.

QVAMQVAM FEST.] iterum studet ei C blandiendo persuadere, vt humo iniecta corpus suum contegat.

INIECTO TER PVLV. CVR.] tradit M. Tull. lib. 2. de legibus, *humatos propriè dictos esse eos, quos humus iniecta contegeret*, eúmque morem à iure pontificali confirmari, quòd priusquam in os iniecta gleba sit, locus ille, vbi crematum corpus est, nihil habeat religionis. Et Varr. lib. 4. de lingua Latina scribit, quoad quis inhumatus sit, qui Romæ combustus non est, aut cuius in sepulchrum iniecta gleba non est, eius familiam funestam manere. Et Seruius ad hunc locum Virgil. lib. 6. Æneid. vbi Misenus sepelitur, *Præcipue pius Æneas, &c.* hæc ascribit. Qui de pietatis generibus scripserunt, primum locum in sepultura esse D voluerunt: Vnde cùm pontificibus nefas esset cadauer videre, magis tamen nefas fuerat, si visum insepultum relinquerent. Genus autem sepulturę fuerat, iniectio pulueris: vnde est, *aut tu mihi terram Iniice*: & Horat. *non est mora longa: licebit Iniecto ter puluere curras*. Idem Seruius ad illum locum eiusd. eod. lib. inops, inhumataque turba, inopem (inquit) intelligit sine pulueris iactu. Nam Ops terra est. Iniectio autem fieri poterat etiam sine cadauere, nempe quibusdam sacris sollennibus ex ritu Pontificali. & sepultura inanis tantundem valebat, quantum plena, vt intelligere licet ex ea, qua Deiphobus affectus est. Nam nihilo minùs eius vmbra traiecta est, quamuis ei Æneas cenotaphium dumtaxat fecerit, id est, tumulum inanem, vt lib. 5. Æneid. *Tunc egomet tumulum Rhœteo in littore*

in littore inanem Constituis, & magna manes ter voce vocaui, &c. Hor. [illegible] de autem & formidolosum fuisse veteribus illis iacere inhumatos, cum alij scriptores, tum maximè poëtæ declarant. Hector quidem apud Homer. λ. χ. iam iam moriturus in magni beneficij loco ab Achille petit, ne se canibus dilacerandum relinquat: sed patri Priamo potius, matrique Hecubæ sepeliendum, atque humandum reddat. Apud eundem Patroclus Achilli in somnis obiectus eum orat, vt se quàm primùm sepultura afficiat ne ab introitu, & ostio inferorum excludatur. vmbras enim & manes sibi obstare, quominus fluuium traijcere possit, ideoque se vagari, & errare per vastas Orci solitudines. verba Patrocli sunt hæc ιλ. ψ. Θάπτε με ὅττι τάχιστα· πύλας Ἀΐδαο περήσω. Τῆλέ με εἴργουσι ψυχαὶ εἴδωλα καμόντων, Οὐδέ μέ πως μίσγεσθαι ὑπὲρ ποταμοῖο ἐῶσιν, Ἀλλ' αὔτως ἀλάλημαι ἀν' εὐρυπυλὲς Ἄϊδος δῶ. Ariadna quoque apud Catullum queritur, se pro tot in Theseа officiis, ac beneficiis, dilacerandam feris relictum iri, neque iniecta terra tumulatum iri. sic illa: *Pro quo dilaceranda feris dabor, alitibúsque Præda, nec iniecta tumulabor mortua terra.* & apud Virgil. Palinurus Æneam orat, vt aut sibi terram inijciat, aut corpus suum secum tollat per vndas: *Sedibus vt saltem placidis in morte quiescam* (inquit ille.) Denique totum Antigonæ Sophoclis argumentum in eo vertitur, quòd Creon Polynicen vetuit sepeliri. soror Antigona eum clàm humo contexit: quæ in facto deprehensa, suoque ipsius iudicio prodita, viua in terram defossa est. & ὀδ. γ. Telemacho de Agamemnonis nece quærenti cùm alia multa, tùm hoc respondet Nestor, si Menelaus Troia reuersus Ægisthum Agamemnonis percussorem domi viuum offendisset, neminem illi fuisse mortuo terram iniecturum: sed eum canes & volucreis fuisse discerpturos, ac dilaceraturos, neque vllam è Græciæ mulieribus mortem eius fuisse defleturam. sic Homer. Εἰ ζωόντ' Αἴγισθον ἐνὶ μεγάροισιν ἔτετμεν Ἀτρείδης Τροίηθεν ἰὼν ξανθὸς Μενέλαος. Τῷ κέ οἱ οὐδὲ θανόντι χυτὴν ἐπὶ γαῖαν ἔχευαν. Ἀλλ' ἄρα τόν γε κύνες τε καὶ οἰωνοὶ κατέδαψαν Κείμενον ἐν πεδίῳ ἑκὰς Ἄργεος, οὐδέ κέ τίς μιν Κλαῦσεν Ἀχαιϊάδων· qua de re plura dicemus ad Od. 5. epod.

TER] hic numerus non solùm perfectionem quandam significat, sed etiam μυστηριώδης τίς ἐστι, vt diximus suprà ad Oden primam.

CVRRAS] nauiges. ex quo cursum etiam in nauigatione vsurpant Latini per translationem. M. Tull. offic. 3. *si idem sciat complures mercatores ab Alexandria [illegible] classe, nauesque in cursu frumento onustas petentes Rhodum viderit.* Idem [illegible] nat. deorum lib. 3. *Dionysius cùm fanum Proserpinæ [illegible] expilasset, nauigabat [illegible]: isque cùm secundissimè cursum teneret, Videtisne [illegible] amici, quàm bona à Diis immortalibus nauig[illegible] detur.* Idem ad Brutum epist. cuius initium est, *Messalam habes. Itaque in medio A[illegible] cursu, cùm Etesiarum diebus Auster me in Italiam, quasi dissuasor mei consilij retulisset, se vidi Ve-*

A *lia.* Hor. Od. 34. huius lib. *nunc retrorsum vela dare atque iterare cursus Cogor relictos.* Catull. de nupt. Pell. & Thet. *Illa rudem cursu prima imbuit Amphitriten.* & crebrò Virgil.

TVRNEBVS.

TE maris & terræ, numeróque c. 4.) Oraculum Apollinis est, Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης. quo adducti sunt Geometræ vt aliquid audaciùs quàm Apollo susciperent, pronunciarent quantus esset numerus arenæ si ea refertus esset mundus. Quod Archimedes in libello, qui ψαμμίτης inscribitur, ratiocinatur. Eò igitur mihi videtur allusum esse.
B Ambitum autem maris & terræ, nam pro vno globo vtrúmque elementum habent, Geometræ metiuntur. Geometram & Arithmeticum fuisse dicit. *Iouis arcanis*) Iouis discipulus. ad illud Homericum adlusum est, cuius meminit Plato lib. 1. de legibus.

Ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστής. *Panthoiden*) Pythagoras cùm in subterraneo loco delitesceret, à matre dissipari famam iussit se mortuum esse, qua recepta multò post in medium prodijt, multa de inferis disserens, & originis iteratione: quam παλιγγενεσίαν vocabant & commutationem corporum. seque ante Troianum bellum Æthalem Mercurij filium fuisse prædicabat. mox Euphorbum. deinde Hermoti-
C mum, deinde Pythium Delium. Postremò Pythagoram. Atque etiam in Apollinis fano clypeum suum à Menelao consecratum agnouerat, vel, vt Ouidius ait, in templo Iunonis Argiuæ. *Naturæ veríque*) Architas pythagoreus erat. Naturalis Philosophiæ & Dialecticæ peritum fuisse Pythagoram dicere videtur.

Me quoque deuexi) varias hominum mortes nauta narrabat, cuius sermonem ex abrupto excipit Architas, suúmque memorat naufragium. *Deuexi.* est cadentis, quod tum fit in deuexo cœli. vt - *conuexa polus dum sidera pascet.* id est. in conuexo cœlo sita. *Arenæ*) Terram mihi inijce. Catull. *Nec iniecta tumulabor mortua terra*, Id qui neglexerat, fraudem committebat impiam.
D ac Buziges Athenis eius erat caput execratus, qui id non fecisset. Hinc illud Sophoclis, λείπειν ἄγος φεύγοντας ὡς ἐπὶ ξένοις. Quod idem apud Romanos iure pontificio erat cautum.

Negligis) nihili pendis committere. *Piacula*) Quædam scelera non posse expiari censebant. Hinc illa lex, Sacrum commissum, quod nec expiari poterit, impiè commissum est.

Ex aduers. lib. 26. cap. 1. Plus in poëtis latet eruditionis, quàm plerique superciliosi viri, eorum contemptores censent, qui præter puerilem oblectationem, nihil in illis inesse credunt. Id adeò venit in mentem mihi ex illo Horatiano carmine.

Te maris & terræ, numeróque carentis arenæ,
Mensorem. In quo & ad oraculum respexit

Apollinis οἶδα ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης. In quo magnificè gloriatur arenæ numerum Apollo sibi notum esse. quo adducti sunt Geometræ, vt aliquid audacius susciperent, quàm Apollo: pronunciaréntque quantus arenæ numerus futurus esset, , si ea refertus esset mundus. Quod Archimedes in libro, qui ψαμμίτης inscribitur ratiocinatur. Ad oraculum autem, illud etiam Apollinis respexit Lucanus scribens, lib. 1. *Non modus Oceani numerus non deerat arenæ.* Cæterum Horatius è globo maris & terræ Geometram significat: ex arenæ numero, Arithmeticum quas duas artes nomine Geometriæ plerumque veteres complectebantur. vt Fabius lib. 1. & Cic. in Tuscul. Sed & Euclides in Geometria numeros complectitur. Quod autem ait, A B

- ne parce malignus arenæ
Ossibus & capiti inhumato

Particulam dare, id est, terram inijcere. Vnde Catullus in Argonaut.

- nec iniecta tumulabor mortua terra. Quod qui facere negligebat, cùm in naufragum aut insepultum inciderat, fraudem committere impiam censebatur: ac Buziges Athenis eius erat caput execratus, qui non id fecisset. Hinc illud Sophoclis. λεπτὴ δὲ ἄγος φεύγοντος ὥς, ἐπῆν κόνις. Quod item apud Romanos iure pontificio erat cautum. Sequitur Od. 5.

- precibus non linquar multis

Téque piacula nulla resoluent. quod suspicor ex ea veterum opinione dictum, qua malas preces & execrationes inexpiabiles credebant. quocirca scripsit in Epod. C

Diris agam vos: dira detestatio

Nulla expiatur victima, ac nisi intelligamus veterum animis incessisse eam opinionem, à sententia plurimùm aberremus, necesse est.

Ex lib. 7. cap. 20. Numerorum arenárius vocatur, qui in schola tanquam in arena numeros exercet & docet, à circensi arena & amphitheatrali translatione profecta: nisi quis potius putet ratiocinatorem & numerarium ita vocari quadam veri superlatione quasi arenam numerare possit: vt apud Flaccum scribitur,

Te maris & t. nǽ. car. ar. D

Mensorem.

Ex lib. 16. cap. 22. Præcidaneam porcam dicit esse Festus, quæ immolabatur ab eo, qui mortuo iusta non fecisset, id est, glebam non obiecisset: hoc intelligo de genere sepulturæ, quod per iniectionem glebæ fiebat: quòd genus sepulturæ omnium infimum erat vsurpabatúrque cùm quis in cadauer insepultum inciderat. Nam insepultum relinquere nefas habebatur, quod porca expiandum esset, i. piacularibus sacris soluendum. Horat.

- licebit

Iniecto ter puluere curras. Inexpiabilem penè fraudem fuisse id non facere ostendit,

Negligis, immeritis nocituram
Post modo t. n. f. com. f.
D. i. v. q. f.
T. m. i. p. n. l. i.

T. q. p. n. r. Atque eadem erat Græcis opinio, & pulueris inijciendi religio. Sophocles, λεπτὴ δὲ ἄγος φεύγοντος ὥς, ἐπῆν κόνις. Hanc saltem sepulturam postulat ab Ænea, naufragus Palinurus, cùm ait apud Maronem, lib. 6. Æneid.

- aut tu mihi terram,

Iniice. Sic etiam apud Halicarnasseum metu piaculi à populo sepelitur Horatia. ἀλλὰ οἱ παριόντες αὐτὸ ἐρριμμένην ἐν ᾧ διεχρήσθη χωρίῳ, λίθους ἐπιφοροῦντες καὶ γῆν, ἐκήδευσαν ὡς πλοῦμα ἔρημον κηδεμόνων.

Ex lib. 25. cap. 6. *- aut tu mihi terram*

Iniice. cùm Maro dixit, genus sepulturæ per iniectionem glebæ intellexit: cuius mentio & vestigium est lib. 2. de leg. Nonnunquam tamen tamen inijciebatur terra, cùm erant cadauera insepulta inuenta: metu enim sceleris & impietatis, ita solebant terram inijcere: quod ni fecissent, piaculares fuissent. Huius meminit Horatius,

- licebit

Iniecto ter puluere curras. & paullò antè,

Negligis, immeritis nocituram
Postmodò te natis fraudem committere: f.
D. i. v. l. f.

T. m. i. &c. Phocylides. Γαῖαν ἐπιμοιρῆσαι ἀταρχύτοις νεκύεσσι.

AD ICCIVM.

Od. 29.

ARGVMENTVM.

Mirum quiddam, & monstri simile dicit esse, cum à philosophiæ studio ad militiam transisse.

ICci, * beatis nunc Arabum inuides
Gazis: & acrem militiam paras
Non antè deuictis Sabéæ
Regibus, horribilique Medo
* Nectis catenas. quæ tibi virginum
Sponso necato barbara seruiet?
Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum statuetur * vnctis,
Doctus sagittas tendere Sericas
Arcu pa[illegible]o? quis neget arduis
Pronos relabi posse riuos
Montibus, & Tiberim reuerti:
Cùm tu coëmtos vndique nobileis
Libros Panæti, Socraticam & domum

Mutare

Mutare loricis Iberis,
Pollicitus meliora, tendis?

BEATIS] opulentis.

NVNC ARAB. INVID.] Arabia εὐδαίμων, cinnamomi, thurisque feracissima. infrà Ode 34. lib. 3. *Intactis opulentior Thesauris Arabum, &c.* & epist. 2. ad Mæcen. lib. 1. *nec Otia divitiis Arabum liberrima muto.* Constat autem Augustum hoc tempore Parthis & Arabibus bellum inferre cogitasse. eóque referendum est id, quod est infrà Od. 35. huius lib. *& iuuenum recens Examen Eois timendum Partibus, Oceanóque rubro.*

GAZIS] Γάζα (inquit Hesychius) πλοῦτος· παρὰ δὲ Πέρσαις βασιλεῖον, ἢ οἱ ἐκ τῶν πόλεων φερόμενοι φόροι, ἢ τὰ τιμια. M. Tull. *qui ab auro, Gazaque regia manus abstinuisset.* & Offic. 2. *omnis Macedonum Gaza, quæ fuit maxima potitus est Paullus.* orat. infrà Od. 16. lib. 2. *Non enim Gazæ, neque consularis, Summouet lictor miseros tumultus Mentis.* Pompon. Mela. *Ceterum in Palæstina est ingens & munita admodum Gaza (sic Persæ ærarium vocant) & unde nomen est, quòd cum Cambyses armis Ægyptum peteret, huc belli opes, & pecuniam intulerat.*

HORRIBILIQVE MEDO] Medis & Persis, & Parthis. vt sup. Od. 2. *Neu sinas Medos equitare inultos Te duce Cæsar.* quibuscum bellum gerere populus Rom. nomine cogitabat.

NECTIS CATENAS] seruitutem meditaris, & comparas. nam bello capti, eorum, qui vicerunt, serui fiunt, iure gentium.

EX AVLA] vel puer aliquis, qui regi seruierit, vel puer nobili genere natus à te bello captus. T. Liuius lib. 45. annal. *Pueri Regij apud Macedonas vocabantur principum liberi ad ministerium regis electi.*

CAPILLIS VNCTIS] vnguento delibutis.

AD CYATHVM STATVETVR] pocula tibi ministrabit in conuiuio.

SAGITTAS TENDERE, &c.] Od. x. lib. 2. *arcum tendere* dixit magis propriè. Verum tamen etiam Virgil. ita locutus est libr. 9. Æneid. *& spicula tendere cornu.*

QVIS NEGET ARDVIS] quis neget, fluuios sursum relabi & refluere posse, cùm tu libros Platonis, Panætij, Xenoph. Aristot. quos tu legendi causa coëmeras, armis commutes: philosophiæque studio relicto, te ad rem militarem conferas? Sunt autem hæc ex Euripidis Medea sumta, vbi sic chorus: ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί· καὶ δίκα, καὶ πάντα πάλιν στρέφεται, id est, sursum fluuiorum sacrorum eunt fontes: & iustitia, & omnia retrò vertuntur. & prouerbij speciem quandam obtinent. vtitur M. Tull. ad Atticum lib. 15. *de Lenio rem laudo: si vero etiam Carfulenus, ἄνω ποταμῶν.* Vsurpauit & Demosth. in orat. περὶ παραπρεσβείας, ἀλλὰ δῆτα ἄνω ποταμῶν ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ πάντες, ὅσοι οἱ περὶ πορείας, ἐρρύησαν λόγοι, id est, sed planè scilicet fluuiorum instar sursum relabentium illo die omnia, quæ de impudicitia facta sunt, verba fluxerunt. non dissimile est illud eiusdem Euripid. ἰκέτιδ᾽. ἄνω γὰρ ῥέοι τὰ πράγμαθ᾽ οὕτως, εἰ πιεσόμεσθα δή, id est, sursum enim fluere res videbuntur, si nobis alterius imperio parendum.

RELABI] id est, lapsos è montibus in monteis reuerti.

PANÆTI] Panætij, philosophi Stoici, quem sæpe commemorat M. Tullius, quémque imitatus est in libris de officiis.

SOCRATICAM ET DOMVM] id est, Socraticam familiam, Platonem, Æschinem Socraticum, Xenophontem, denique Academicos veteres. vide annot. ad illum locum epist. 1. lib. 1. *quo me duce, quo lare tuter.*

MVTARE LORICIS IBERIS, &c.] id loricas Iberas Philosophiæ anteponere, vel Philosophiæ studio omisso, militiam persequi, & arma capere. de verbi *mutare* structura lege quæ annotata sunt ad Od. 10. huius lib.

TENDIS] in quibusdam libris scriptum est *temnis*, quam scripturam si probamus, idem ferè valet, quod, non dubitas, non vertis religioni, audes. vt sup. Od. prox. *negligis fraudem committere fors, & c.* sed plures. itque manuscripti: in his codic. Don. Farnes. Torn. tres Vaticani, habent *tendis.* quam scripturam secutus sum. *tendis* autem positum esse intelligemus pro, contendis, seu cogitas, & in animo habes.

POLLICITVS MEL.] quàm rei militari operam dare. longè enim præstat philosophari, quàm militare.

TVRNEBVS.

Icci beatis) Militatum ire parabat Iccius, quo tempore expeditionem suscepit Augustus in Parthos. de qua Maro - *Cæsar dum magnus ad altum Fulminat Euphratem*, & infrà Od. 35. *Et iuuenum recens. Examen Eois timendum Partibus.*

Ex libr. aduers. 9. cap. 13. Quod scribit Horatius,

Icci beatis nunc Arabum inuides
Gazis. ex historia petitum est: constat enim ea tempestate Augustum in animo habuisse Arabiæ & Parthis bellum inferre, eiúsque belli causa delectum habuisse. vnde Horatius scribit, infrà, Od. 35.

- & iuuenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanóque rubro. & Maro, 7. Æn.
Siue Getis inferre manu lacrymabile bellum,
Hircanisue Arabisue parant, seu tendere ad Indos,
Auroràmque sequi, Parthósque reposcere signa.

Et Propertius, lib. 2. eleg. 11.

Iam negat Euphrates equitem post terga tueri
Parthorum & Crassos se, tenuisse dolet,
Iudia quin Auguste tuis dat colla triumpho.
Et domus intacta te tremit Arabia.

AD VENEREM. Od. 30.

ARGVMENTVM.

Vt in ædeis Glyceræ veniat.

O Venus regina Cnidi, Paphíque,
Sperne dilectam Cypron, & vocantis
Thure te multo Glyceræ decoram
*Transfer in * ædem.*
*Feruidus tecum * puer, & solutis*
Gratiæ zonis, properéntque Nymphæ,
*Et parùm comis sine te * Iuuentas,*
Mercuriúsque.

Regina cnidi] Venerem Cnidi sanctissimè coli tradunt boni auctores in his Pausa. Attic. Κνίδιοι (inquit) τιμῶσιν Ἀφροδίτην μάλιστα καὶ σφίσιν ἐστὶν ἱερὰ τῆς θεοῦ, &c. de Cypro suprà diximus Od. 19.

Et voc. Thure te multo] tibi sacrificantis.

Ædem] cur non dixit ad ædeis decoras: cùm *ædes* numero singulari significet templum, & locum, in quo Deus aliquis colitur? dicendum, per ædem Glyceræ significari sacellum à Glycera Veneri consecratum. colebat enim domi suos quisque Deos, qui dicebantur lares familiares, & penates.

Feruidus puer] Cupido.

Et solut. Grat. zon.] cur Gratiarum zonæ solutæ sunt? an quòd munifici & liberales homines, qui sunt omnibus gratissimi, omnia habent aperta ac soluta? & ob eandem causam nudæ dicuntur ab eodem Od. 7. lib. 4. *Gratia cum Nymphis, geminisque sororibus audet Ducere nuda choros* & 9. lib. 3. *Gratia Nudis iuncta sororibus.* an quòd Gratiæ, quæ Veneris sunt comites, τὴν
D ζώνην λύουσι, id est, zonam soluunt (si quis autem nescit, quid sit zonam soluere, discat ex Homer.) ὀδύσ. λ. λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην, κτ. δ' ὕπνον ἔχευε, & Theocr. εἰδ. κ. λῦσαι δὲ οἱ μίτρην, καὶ οἱ λέχος ἔντυνον ὥραι. & Catull. ad Ian. *Ne quærendum aliunde foret neruosius illud, Quod posset zonam soluere virgineam.* an quòd etiam pauperes, & qui nullis diuitiis, aut facultatibus instructi sunt, possunt ab altero gratiam inire, & in eum beneficiom aliquod conferre, pota opera, & arte, & virtute? an quòd inter amicos omnia sunt nuda, soluta, & aperta? quod postremum est Porphyr. Ita autem pingi solebant Gratiæ tres, vt testatur Seneca, manibus implexis, ridentes, iuuenes, virgines, solutis ac perlucidis vestibus.

A Adde huic Seruium, qui hæc notat ad illum Virgil. locum Æneid. 1. *Matris Acidaliæ:* In monte Acidalio lauant se Gratiæ, quas Veneri constat esse sacratas. Ipsius enim & Liberi filiæ sunt. nec immeritò. Gratiæ enim per horum ferè numinum munera conciliantur. Ideò autem nudæ sunt, quòd Gratiæ sine fuco esse debent: ideò connexæ, quia eas insolubileis esse decet. Horat. *Segnésque nodum soluere Gratiæ.* (hæc sunt ex Od. 21. lib. 3.) Quòd verò vna auersa pingitur, duæ nos aspicientes, hæc ratio est, quia profecta à nobis gratia, duplex solet reuerti. alij sic, in quibus Michaël Ephesius in lib. 5. de moribus ad Nicom. διὰ τοῦτο καὶ περὶ τῶν τριῶν ἐν τῷ ναῷ χαρίτων ἡ μέση ὅσα τὴν ἄκραν, ἐμπαλιν ἑστᾶσαν
B πρὸς τὸν χαρισάμενον, καὶ δεξιοῦται· καὶ τὸ μὴ ἐπιστραφθῆναι πρὸς τὴν ὠ πεποιηκότα, ἐὰν σύμβολον ὑπηρεσίας· τὸ δὲ δεξιοῦσθαι, τὸ πάλιν ἐρχῶν αὐτὴν ποιεῖσθαι τὸ ἀντευεργετεῖν. id est, ideircò media trium Gratiarum, quæ in templo sunt positæ, retrò versa est in eum, qui beneficium contulit, & dextram ei porrigit, benignéque eum accipit. Ac quòd in eum, qui bene meritus est, sit, conuersa, signum est officij, atque obsequij: quòd autem manu porrecta eum accipiat, significat, eam non satis habere gratiam referre, sed etiam nouum beneficij conferendi initium facere.

Et parum com. sine te iuu.] significat, iuuenes sine rebus Venereis, & amato-
C ris seueriores ac tristiores esse, quàm ætatem deceat. est autem Iuuentas, iuuentæ Dea, Iouis & Iunonis filia, quam læuem, id est, imberbem appellat Od. 11. lib. 2. *fugit retrò Leuis Iuuentas.* De ea. M. Tullius libr. 1. de natura deorum sic scribit: *At poëtæ quidem nectar, ambrosiam, epulas comparant, & aut Iuuentatem, aut Ganymedem pocula ministrantem.* & Tuscul. lib. 1. *non enim ambrosia Deos, aut nectare, aut Iuuentate pocula ministrante lætari arbitror.* Appellatur autem hæc à Græcis Hebe, id est, pubertas: quam Homerus Herculis vxorem facit.

TVRNEBVS.

Solutis Gratiæ) Seneca. Quare tres Gratiæ, quare sorores sunt, & quare manibus implexis, quare ridentes, quare iuuenes, & quare virgines, solutàque ac perlucida veste. Ideò suprà nudam vt existimo vocauit, quòd in pellucida veste, tanquam nuda esset. vt illud, Commune tibi puer videre est, vt nudam.

Iuuentas) ἥβη à Græcis dicitur, & cum Venere iungitur ab Hom. ἥβη διὸς θυγάτηρ ἀφροδίτη.

Ex Æn. libr. 9. cap. 13. Solutis Gratias Zonis Horatius dicit, quòd ita fingi pingique solerent. Seneca lib. 1. de benef. cap. 3. *Quare tres Gratiæ, & quare sorores sint, & quare manibus implexis, quare ridentes, quare iuuenes & quare virgines, solutáque ac perlucida veste.* Ideò etiam fortassè suprà nudam gratiam vocauerat, quòd perlucente veste, tanquam nuda esset, vt Od. 24. lib. 1. Satyr. 2.

Coh-

... tibi pene videre est.
Vt nudam.

At verò iuuentas, dea iuuentutis est, quæ Græcè dicitur ἥβη, & cum Venere ab Homero iungitur, vt hic ab Horatio,

- ἥβηντι διὸς θυγάτηρ τ' ἀφροδίτη.

Od. 31.

ARGVMENTVM.

Se non diuitias: sed tranquillam, hilarámque vitam ab Apolline poscere.

QVid dedicatum poscit Apollinem*
Vates? quid orat, de patera nouum
** Fundens liquorem? non opimæ*
** Sardiniæ segetes feraceis:*
Non æstuosæ grata Calabriæ
Armenta: non aurum, aut ebur Indicum;
Non rura, quæ Liris quieta
** Mordet aqua, taciturnus amnis.*
** Premant Calena falce, quibus dedit*
Fortuna vitem: diues & aureis
*Mercator * exsiccet culullis*
Vina Syra reparata merce,
Dis carus ipsis: quippe ter, & quater
Anno reuisens æquor Atlanticum
Impune. me pascunt oliuæ:
Me cichorea, leuésque maluæ.
*Frui * paratis & valido mihi*
*Latoë dones, &, precor, * integra*
Cum mente: nec turpem senectam
Degere, nec cithara carentem.

QVID DEDIC. POSC. APOLL.] Apollinem, cui templum excitauit, dedicauitque Cæsar Augustus in palatio, vt scribit Sueton. eodémque loco bibliothecam libris omnibus instructam. Horat. epist. ad Iul. Flor. lib. 1. *& tangere vitet Scripta, palatinus quæcumque recepit Apollo.* & lib. 2. ad August. *si munus Apolline dignum Vis complere libris.*

DE PATERA NOV. FVND. LIQV.] vini primitias libans & offerens Diis immortalibus. sic Od. 5. libr. 4. *te prosequitur mero Defuso pateris.*

NON OP. SARDINIÆ SEGETES FERACEIS:] sic habent libri veteres Donati, Faërni, Vrs. Tornes. duo Vatic. non admodum dissimile est illud, quod optat Pindarus ... Nem. Alij (inquit) aurum optant, alij possessiones, fundos, & prædia: mihi autem detur, posteaquàm meis ciuibus placuerim, res laudabileis laudibus affecerim, iniustas & improbas vituperarim, ossa terræ mandare. Verba Græca petat ex Pindaro, qui volet. nos locum indicauimus.

OPIMÆ] pinguis & vberis, sed tamen insalubris, & pestilentis. M. Tull. epist. lib. 7. ad Fab. Gallum, *Id ego in lucris pono non ferre, hominem pestilentiorem patria sua.* Idem ad Q. Frat. lib. 2. *Cura mi frater, vt valeas, & quamquam est hiems, tamen Sardiniam esse cogites.* Opimum Varro, & Festus ab Ope deducunt Saturni vxore, quòd ipse agrorum cultor habetur, à satu nominatus, tenénique falcem effingitur: quod est insigne agricolæ. Vnde spolia quoque, quæ dux populi Rom. duci hostium detraxit, opima dicuntur. Hæc Festus. sic suprà idem Horat. *Larissam opimam* dixit.

SEGETES FERACEIS] agros fertileis. seges ea pars agri, quæ arata & consita est. Festus. Horatius translatè posuit epist. 7. lib. 1. *Hæc seges ingratos tulit & feret omnibus annis.*

ÆSTVOSÆ] solis ardore torridæ. sic suprà Od. 22. *Syrteis æstuosas appellat.*

EBVR INDICVM] Virgil. Georgic. lib. 1. *India mittit ebur.* sed cui sunt inauditi elephanti Indici?

LIRIS] Campaniæ fluuius. mendosè autem scribitur per y in quib. cod. de quo plura ad illum locum, & innantem Maricæ littoribus ten. Lirim. Od. 17. lib. 4.

MORDET] alluit. tralatio est. *Lambit.* suprà Od. 22. alia tralatione. sic Lucret. lib. 5. *& ripas radentia flumina rodunt.* & Virgil. lib. 8. Æneid. *ego sum, pleno quem flumine cernis Stringentem ripas & pinguia culta secantem.*

PREMANT] amputent presso pollice, vel vuas cultello abscissas in torculari calcent, & premant. sic ferè Virg. 1. Georgic. dixit, falce vmbras premere. *& ruris opaci falce premes vmbras.*

CALENA FALCE] cultello falcis instar incuruo. Calena autem à Calibus, vt sup. Od. 20. *Vinum Calenum.* falce autem Calene, qua vitem premant domini, vinum Calenum vult significari vt Od. 20. per vuam prælo domitam Caleno vinum Calenum. sic Propert. *Vndique funduntur prælis elisa Falerna.* Idem Horat. per amphoram Læstrygoniam vinum Formianum vult intelligi Od. 16. libr. 3. *Nec Læstrygonia Bacchus in amphora Languescit mihi.* quæ sunt obseruata à Passeratio.

EXSICCET] exhauriat, ebibat. hypallage. dicimus enim exsiccare culullos, & pocula. vt satyr. 6. libr. 2. *siccat inæquales calices conuiua solutus.* Q. Cicero ad Tiron. lib. 16. epist: *lagenas etiam inanes obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim essent exsiccatæ.* Priscianus lib. 2. scribit, *ex*, ante *C. P. Q. S.* manere integrum: veruntamen, ne offendantur aures, S, elidi. quod si verum est, scribendum *exiccet*, ego tamen *exsiccet* scribendum censeo: & cur censeam, causam afferre possum.

CVLVLLIS] poculis, calicibus. epist. ad Pis. *Reges dicuntur multis vrgere culullis, Et torquere mero.*

&c. sed cululli erant initiò fictiles, & [in sacris pontificum ac virginum vestalium. Iunius aduers. lib. 2. cap. x.] tantùm vtiles, vt vult Acron. Alij volunt culullos à culleis dictos per diminutionem: neque tamen pocula, quibus in conuiuiis vterentur, fuisse negant.

VINA SYRA REPARATA] Franc. Duarenus, iurisconsultus clarissimus, qui nuper morte immatura nobis ereptus est, lib. 1. anniuers. disputation. hunc locum sic explicat: *vina, quæ sint empta nummis ex venditione Syræ mercis refectis*: idque confirmat testimonio veterum iurisconsultorum: apud quos *parare* pro *emendi* verbo in vsu est. sic & M. Tull. vsurpat cùm alibi, tùm in orat. pro Flacco. *Si tam te Crassi agri delectabant, hic alicubi in Crustumino, aut in Capenati parauisses*. & Horat. satyr. 3. lib. 2. *seruósque tuos, quos aere pararis*. quemadmodum autem redimere pro eo, quod est emere, ponere solemus: ita & reparare, pro parandi verbo ab Horatio vsurpatum est: vel teparata dictum est, pro, permutata: quod idem valer, vt suprà docuimus. aliter vsurpauit Ode 37. huius lib. ibi, *nec latentes classe ita reparauit oras*, vt suo loco dicemus.

DIIS CARUS IPSIS] argumentum est à consequentibus. ter, & quater in anno mare Atlanticum saluus nauigat: ergo Diis carus est. fieri enim non potest, vt quisquam tam secunda nauigatione vtatur sine Deorum immortalium beneficio ac benignitate: quemadmodum neque cuiquam res aduersæ sine eorumdem ira, aut certè voluntate accidunt. quod ita esse Theognis ostendit. Οὐδεὶς ἀνθρώπων οὔτ' ὄλβιος, οὔτε πενιχρός, Οὔτε κακὸς νόσφιν δαίμονος, οὔτ' ἀγαθός. id est, Nullus mortalis neque diues, neque pauper: neque malus, neque bonus sine deo est.

IMPUNE] sine vlla iactura, sine naufragio sop. Od. 17. *Impune tutum per nemus arbutos Quærunt latentes, &c.*

ME PASC. OLIVÆ] sic Ode II. epod. *Non attagen Ionicus iucundior, Quàm lecta de pinguissimis Oliua ramis arborum.*

CICHOREA] cichorea est numeri multitudinis κιχώρια à singulari κιχώριον. e, autem ex diphth. ει longum est. vide Prisc. lib. 2.

LEVES] qox ventrem grauem leuant: non vt quidam, inemtæ, aut contemtæ: quamquam iudicet lector.

MALVÆ] sic Od. 2. epod. *aut graui Malua salubres corpori.*

FRUI PARATIS] semper Horat. vsum bonorum partorum commendat: quod pluribus verbis alibi ostendemus.

VALIDO] omnium enim rerum humanarum optimum est valere. proximum pulchritudo, tertium vires corporis, quartum diuitiæ. Vulgatissimus est apud Græcos hic senarius Οὐκ ἔστιν ὑγιείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν βίῳ, id est, Bona valetudine nihil est in vita melius.

LATOE] ô Apollo, da mihi, vt possim firmus & validus bonis quæsitis & partis frui. Latoum dixit à Græco Λητῷος.

INTEGRA CUM MENTE] humanitatem ex homine exuit, homóque esse desiit, tametsi hominis figuram, & speciem gerat, qui sanæ mentis non est. Nam neque homo quicquam in seipso mente melius haber, & vnulquisque nostrûm mens est, vt docet Aristoteles in libris de moribus ad Nicomachum. Theognis autem nihil in nobis esse mente melius, nihil cõtrà amentia grauius, aut molestius, ita declarat. Γνώμης δ' οὐδὲν ἄμεινον ἀνὴρ ἔχει αὐτὸς ἐν αὐτῷ, Οὐδ' ἀγνωμοσύνης Κύρν' ὀδυνηρότερον. legeodum autem *&c precor integra*, non, *at precor.*

TURPEM] inertem, vel inhonoratam, atque inglorium.

TVRNEBVS.

N*On æstuosa grata*) Magnæ erant in Apulia & Calabria pecuariæ illicque ferè greges hybernabant, vt in Lucania, quæ minùs calida erat, æstiuabant. Od. 1. Epod.

Pecúsue Calabris ante sydus feruidum
Lucana mutnet pascua. Horum æstiuorum & hybernorum meminit Varro. *Lyris*) villæ campanæ in maximo precio erant.

Culullis) Diminutiuum est à culleo culleolus, Culullus vas erat ad similitudinem paruuli culleoli. Porphyrion & Acron Capedunculam explicare videntur, cuius erat in sacris vsus. *Syra*) Omnegenus aromatis ex Arabia camelis in Syriam adportabatur. *Tolle piper primus*, è sitiente camelo. vinum bibat mercator paratum Syra merce, Diuitias mercaturis faciendis alius paret, eisque fruatur.

Ex lib. aduers. 9. cap. 13. Exiccet culullis, est exiccet & epoter poculis. Cululli enim pocula erant per dimioutiooem elata, à culleo deducta: etsi eoim culleus primam producit, tamen vt adsolet, io diminutiooe corripit, vt mamma mamilla. Acron autem, quod putat fuisse fictiles pontificum calices culullos, quibus & vestales virgines vterentur, vereor ne culullos pro capedunculis acceperit.

Od. 32.

ARGVMENTVM.

Barbiton, siue testudinem suam commendat.

P*Oscimus, si quid * vacui sub vmbra*
Lusimus tecum, quod & hunc in annum
Viuat, & pluresi: age, dic Latinum
Barbite carmen,
*Lesbio primùm * modulate ciui:*
*Qui ferox bello, tamen * inter arma,*

Siue

Siue iactatam religarat vdo
Littore nauim:
Liberum, & musas, Venerémque, & illi
Semper hærentem puerum canebat:
Et Lycum nigris oculis, nigróque
Crine decorum.
O decus Phœbi, & dapibus supremi
Grata testudo Iouis, ô laborum
*Dulce lenimen, mihi * cumque salue*
Rite vocanti.

[POSCIMVS] non est dissimulandum, in omnibus ferè libris manu scriptis, esse, *Poscimur.*

VACVI] otiosi, feriati, σχολάζοντες.

LVSIMVS] cecinimus, vel (vt Seruius ad illum Virgi. versum Tityro, *Ludere quæ vellem, &c.*) scripsimus: quod minùs placet.]

LATINVM] cuius ego sum auctor, & princeps.

LESBIO PRIMVM MODVLATE] id est, qui primùm modulatis, & distinctis sonis temperatus es ab Alcæo. vel quo primùm Alcæus visus est. sup. Od. 26. *Hunc Lesbio sacrare plectro Téque tuásque decet sorores.* & Ode 6. lib. 4. *Lesbium seruate pedem, meique Pollicis ictum.* vocem *modulate* ita accipio, vt sit participium παθητικόν. cuius contrar. immodulatus. de arte poëtic. *Non quiuis videt immodulata poëmata iudex.* vel sic, *modulate*, id est, qui Alcæo obsecutus, & gratificatus, cantus modulatos edidisti: qui ab Alcæo sumtus, vsurpatus, adhibitus es ad modulandos & canendos versus lyricos.

TAMEN INTER ARMA] omisit alterum, siue vt sup. Od. 3. *tollere, seu ponere vult freta.* hoc modo. siue inter arma, id est, siue esset in castris, siue in aliquo portu constiterat à longa, & difficili nauigatione conquiescens. Constat autem Alcæum. virum militarem, & bellicosum fuisse. Gessit enim bellum cum Atheniensibus, & maximè cum tyrannis. nam Pittacum tyrannum Mitylenis expulit. Od. 12. lib. 2. *Vtrúmque sacro digna silentio Mirantur vmbræ dicere, sed magis Pugnas, & exactos tyrannos, &c.*

RELIGARAT] apto & vsitato verbo vsus est. sic Satyr. libr. 1. *ac missæ pastum retinacula mulæ Nauta piger saxo religat.* & Catull. in nupt. Pelei, & Thet. *Perfidus in Cretam religasset nauita funem.* dissimile est illud sup. Od. 5. *Cui flauam religas comam.* Iam quòd ait Horatius hoc loco Alcæum virum militarem interdum res amatorias cecinisse, id testatur Cicero libr. 4. Tuscul. his verbis, *Fortis vir in sua rep. cognitus, quæ de iuuenum amore scripsit Alcæus?*

ET ILLI SEMP. HÆR.] Cupidinem. Neque ab hoc loco aliena, neque fortasse omnibus nota illa est fabula apud Platonem in Symposio, qua nouam rationem affert, cur Veneri semper adhæreat Cupido. Scribit igitur Plato, nata Venere Iouem natal. tia Dis præbuisse, atque in eo conuiuio cùm ceteros Deos, tùm Porum Metidis filium interfuisse: Illum autem largius æquo potum, nectaréque ebrium, in Iouis hortos introiuisse, ibique obdormiuisse: Peniam verò (paupertatem Latini dicunt) quæ ad illud conuiuium mendicandi gratia venerat, insidias Poro egestate coactam struxisse, & propter illum cubuisse, vt ab eo (si modò id consequi posset) grauida facta filium pareret: illam igitur à Poro compressam esse, atq; ex eo concubitu grauidam factam, Cupidinem peperisse: Inde euenisse, vt Cupido Venerem potiùs, quàm matrem, sequatur, illique ministret. Iam cùm omnes ferè Cupidinem Veneris filium faciant, Sapphu ab aliis dissidens è cælo & terra natum fingit, vt scribit Interpr. Apollon. in lib. 3. Argon.

ET LYC. NIGR. AC. NIGRÓQVE] nigros oculos laudabant veteres illi in pueris, & puellis. Catull. in Acmen. *Salue nec minimo puella naso, Nec bello pede, nec nigris ocellis.* & Horatius epistol. ad Pisones, *Spectandum nigris oculis, nigróque capillo.* Anacreon taleis suo Bathyllo oculos, & capillos depingi iubet. Λιπαρὰς κόμας ποίησον Τὰ μὲν ἔνδοθεν μελαίνας, Τὰ δ' ἐς ἄκρον ἡλιώσας. deinde paucis versibus interpositis, Μέλαν ὄμμα γοργὸν ἔστω Κεκερασμένον γαλήνῃ. talem & suæ puellæ comam esse vult. Γράφε τὴν ἐμὴν ἑταίραν, Γράφε μοι τρίχας τὸ πρῶτον Ἁπαλάς τε καὶ μελαίνας, id est, *Mihi pinge meam puellam Primùm comas tenellas, Nigrásque pinge pictor.* Itaque quibus natura nigri non erant oculi, siue fæminis, siue maribus, fæminarum similibus, ij fuligine supercilia denigrabant. Arnob. lib. 2. aduers. Genteis.: *Laminas pertunderent aurium, imminuerent frontem limbis, fuligine oculos obumbrarent, nec in firmis erubescerent masculorum calamistris vibrare cæsariem.* Homer. ἑλίκωπας Græcos appellat, id est, μελανοφθάλμους, seu nigris oculis, quamuis sciam etiam aliter accipi.

ET DAPIBVS SVPR. GR. TEST.] Itaque apud Hom. ἰλ. α. Apollo cithara canit, cui Musæ voce respondent. Δαίνυντ', οὐδέ τι θυμὸς ἐδεύετο δαιτὸς ἐΐσης, Οὐ μὲν φόρμιγγος περικαλλέος, ἣν ἔχ' Ἀπόλλων, Μουσάων θ' αἳ ἄειδον ἀμειβόμεναι ὀπὶ καλῇ, id est, Epulabantur, neque quicquam eis deerat, quod comesse vellent: neque cithara, quam tenebat Apollo: neque Musæ, quæ ei vicissim voce respondebant.

DVLCE LEN. MIHI CVMQ.] cumque, & quandoque idem valent. quandoque autem apud hunc poëtam sæpe pro quandocumque ponitur, vt alibi dicemus. vno nunc exemplo contentus ero. Od. 1. lib. 4. *Et quandoque potentior Largis muneribus riserit æmuli: Albanos prope, te, lacus, Ponet Marmoream.* sic igitur hunc locum explicat Porph. ô barbite, mearum curarum, ac molestiarum lenimen mihi suaue, ac iucundum,* quotiescumque te euoco, salue. alij salue mihi, &c. ego,

cumque, puto accipiendum pro quouis tempore, hoc modo: salue dulce lenimen mihi quouis tempore te vocanti. A

TVRNEBVS.

L*Esbio primum, &c.*) Sapphici carminis inuentorem Alcæum fuisse significat quod Sapphoë attribuitur & ex nomine vocatur. Incertum quoque scribit esse Hephæstion inuentúsne fuerit ab Alcæo ἔστι δὲ καὶ παρ Ἀλκαίῳ, καὶ ἄδηλον ὁποτέρου ἐστὶν εὕρημα, εἰ καὶ σαπφικὸν καλεῖται.

Sine tactatam) Bellum gessit cum Atheniensibus & cum Tyrannis, expulitque Pittacum Mitylenis. Gessit autem & terra & mari bella. Infrà, B *Grata testudo* (Nam Apollo in epulis Iouis citharam canit αὐτὰρ ὁ Φοῖβος Ἀπόλλων ἐγκιθαρίζει. Quòd Lyram ex testudine primum fabricarit Mercurius: Ideò obtinuit vt testudo à poetis dicatur, vel à similitudine. *cúmque salue*) Particula cúmque productio verborum est, quandamque eis infinitatem vix per se vsurpat. Citatur illud ex Cicerone, Equitem cumque qui regat, habeto. Hic cumque partim vbicunque, partim quandocunque explicari video. Quod fortalsè verum non est. Quid si cùm ritè coniungatur, retenta infinitionis significatione hoc modo? O Salue dulce lenimen laborum mihi ritè cunq; vocanti.

Ex lib. 9. cap. 13. *Lesbio primum modulate ciuis.* C cùm ait, significat primum Alcæum barbito vsum, quod citharæ genus est grauius aliquanto sonantis: quasi enim βαρύμιτον dicitur. Ab Alcæo etiam Sapphicum carmen inuentum fuisse, non desunt qui scribant. Hephæstion in Enchirid. ἔστι δὲ καὶ παρ' Ἀλκαίῳ, καὶ ἄδηλον ὁποτέρου ἐστὶν εὕρημα, εἰ καὶ σαπφικὸν καλεῖται. Alcæus porrò cum Atheniensibus bellum gessit, & cum tyrannis, expulitque Pittacum Mitylenis. Gratam autem dicit epulis testudinem, in quibus Apollo cithara canit. vnde illud, αὐτὰρ ὁ Φοῖβος Ἀπόλλων ἐγκιθαρίζει.

AD ALBIVM TIbullum. Od. 33.

ARGVMENTVM.

Ne doleat sibi riualem iuniorem à Glycera anteponi.

A*Lbi* * *ne doleas plus nimio memor*
Immitis Glyceræ, neu miserabiles
Decantes elegos, cur tibi iunior
Læsa præniteat fide:
Insignem tenui fronte Lycorida
Cyri torret amor: Cyrus in asperam
Declinat Pholoën. sed prius Appulis
Iungentur capreæ lupis,
Quàm turpi Pholoë peccet adultero.
Sic visum Veneri: cui placet impares
Formas, atque animos sub iuga aënea
Sæuo mittere cum ioco.
Ipsum me melior cùm peteret * *Venus:*
Grata detinuit compede Myrtale
Libertina, fretis acrior Adriæ
Curuantis Calabros sinus.

B

ALBI NE DOLEAS] Albi ne fortè doleas, &c. hoc te scire volo, *Insignem tenui, &c.* hæc ascripsi, ne quis putet, *ne* hîc esse prohibentis particulam. nam hîc valet, ne fortè, vel vt ne: vt Od. 4. lib. 4. *Ne forte credas, &c.*

PLVS NIMIO MEMOR IMM.] plus nimio, id est, plus multo. idem epist. 10. lib. 1. *Quem res plus nimio delectauere secundæ, &c.* sic Lucr. lib. 5. *Nec nimio solis maior rota, nec minor ardor.* Idem ibid. *Nec nimio tum plus, quàm nunc, mortalia sæcla Dulcia linquebant labentis lumina vitæ.* Anton. ad Cic. lib. 10. epist. ad Attic. *Sed quia te nimio plus diligo, non possum dissimulare, &c.* Plaut. Bacch. *Vixisse nimio* C *satius est. quam viuere.* Idem ibid. *Nimio es tu ad istas res discipulus docilior, Quam ad illa, quæ te docui, vbi operam perdidi.*

CVR TIBI] ne supra modum doleas, quòd tibi riualis iunior anteponatur (hæc enim verbi *præniteat*, vis est) seu, quòd pluris fiat à Glycera quàm tu: id est, quòd ei carior sit, & gratior: Insignem tenui fronte, &c. sic suprà verbo simplici vsus est, Od. 5. *miseri, quibus intentata nites:* id est, grata es, places. cur, autem eleganter positum pro, eò quòd, vt epist. ad Celsum Albinoua. lib. 1. *Fidis offendar medicis, irascar amicis, Cur me funesto properent arcere veterno?* & ita ferè semper loquitur Horat. paullò aliter M. Tull. vt Verr. de iure dicundo. *tamen digna causa esset, cur inimicitias hominis* D *improbissimi susciperem.* cuius rei plura exempla legito ad illum locum, *Cur me funesto, &c.*

INSIGNEM TENVI FRONTE LYCORIDA] ostendit, quàm misera sit amantium conditio, qui rarò admodum pari voluntate, mutuóque amore inter se respondent. Lycoris (inquit) Cyri amore incenditur: Cyrus à Lycoride abhorret, in Pholoën, è se alienam, propensior, quæ eò tibi dico, ne fortè doleas, &c. Nam hæc pendent & apta sunt ex superioribus vt diximus. hanc animorum & voluntatum in amantibus dissensionem ac discordiam pulcherrimè describit Lodoicus Ariostus, poëta Italus, versib. Italico sermone scriptis: quos, quia in his commentariis alium sermonem, quàm quo olim Latini vtebantur, inculcare, indecorum esse puto, verti hoc modo: *Improbe amor, puer iniustissime:*

cur ita

cur itarare Nostra à te efficitur voti sententia compos? Cur A *ita delectas te, perfide, corda duorum Cernere dissidiis inter se infesta superbis? Arces me à liquidisque vadis, & gurgite tuto: Pertrahis in rapidósque amneis, cæcásque lacunas. Quæ me vltro petit, hinc reuocas, aliòque retorques: Quæ fugit, huius me tabescere cogis amore.* Ad eandem sententiam pertinent hi Moschi versus, Ἤρα Πὰν Ἀχῶς τᾶς γείτονος, ἤρατο δ᾽ Ἀχὼ Σκιρτητᾶ σατύρω· σάτυρος δ᾽ ἐπεμαίνετο Λύδα. Ὡς Ἀχὼ τὸν Πᾶνα, τόσον σάτυρος φλέγεν Ἀχώ, Καὶ Λύδα σατυρίσκον· ἔρως δ᾽ ἐσμύχετ᾽ ἀμοιβᾷ. id est, *Echonem ardebat vicinam Pan, satyrum Echo Lasciuum, satyrus Lyda flagrabat amore. Quantum Echo Panem, Pan tantum Echona coquebat: Tam Lyde satyrum perdebat talis amorem* Ταῦτα δ᾽ ἔπη B ἐποίησεν ἐμοί· Φυλλίος ὁ Οὐρσῖνος, ἀνὴρ πάνυ πεπαιδευμένος.

TENVI FRONTE] sic epist. 2. ad Mæcen. lib. *reddes Forte latus, nigros angusta fronte capillos.*

SED PRIVS APPVLIS] sic Ode 16. Epod. *Nouáque monstra iunxerit libidine Mirus amor, iuuet vt tigres subsilire ceruis. Adulteretur & columba miluo.* significat autem, Cyrum numquam Pholoa potiturum.

QVAM TVRPI] quàm Cyro amatori Pholoë gratificetur, & morem gerat. sic infrà amatorem, adulterum appellat, Ode 36. *nec Damalis nouo Diuelletur adultero.* sic Catull. ad Furium & Aurel. *Cum suis viuat, valeátque mœchis.* & Plaut. in Mil. glor. *herus meus ita magnus mœchus est mulie-* C *rum, vt neminem fuisse, neque futurum credo.* turpem autem accipe, non quòd reuera sit turpis, sed quòd ei talis videatur: vel refer ad animi turpitudinem.

SIC VISVM VENERI] sic loquebantur veteres in rebus parùm secundis, & casibus aduersis. Virgil. lib. 3. *Postquam res Asiæ, Priamique euertere gentem Immeritam visum superis.* Idem 2. *Dis aliter visum.* idem ibidem, *Si nihil ex tanta superis placet vrbe relinqui.* Homer. ἰλ. β. οὕτω που Διὶ μέλλει ὑπερμενέϊ φίλον εἶναι. qui versus iteratur & ἰλ. ιδ. τε, & alibi. [Idem ἰλ. ν. ἀλλά που οὕτω Μέλλει δὴ φίλον εἶναι ὑπερμενέϊ Κρονίωνι. Et Plaut. Amphit. *Ita diis est placitum, voluptati vt mœror comes consequatur.*] D

CVI PLACET IMP. FORMAS, ATQVE] sine dubio ex formarum, aut animarum dissimilitudine nascitur amoris inæqualitas, atque adeo alienatio ac dissensio: cùm vel deformis formosam, vel senex puellam, vel quis alius ingenio & moribus disparem amat. Quoniam autem non sæpe contingit, vt pares ætates, formæ, naturæ, mores, ingenia copulentur inter se, & ad amandum sese applicent: iccirco quamplurimi exsistunt in amore naufragi, & calamitosi, & vt Græci appellant, δυσέρωτες: pauci admodum, quibus omnia ex animi sententia procedant.

SVB IVGA AËNEA] sub coniunctionem inæqualem, ac disparem, durámque seruitutem. Est enim durissimum seruitutis genus eam amare, quæ aspernetur amantem. *aënea* autem scriptum repeti in cod. Donati & Faërni sine aspirationis nota in secunda syllaba: quam scripturam secutus sum. nam & Aulus Gell. lib. 2. cap. 4. testatur nomen *aëna* in libro mirandæ vetustatis 1. Æneid. scriptum fuisse sine aspiratione. Idem tamen ascribit aspirationis notam posteà esse appositam.

SÆVO] χαλεπῷ, difficili, immiti, vt suprà Ode 19. *Mater sæua Cupidinum.* hæc enim vis est nominis, sæuus. sic & Ode 29. lib. 3. *Fortuna sæuo læta negotio.* & epist. ad Iul. Florum lib. 1. *ne mea sæuus Iurgares, ad te quod epistola nulla veniret.* & Saty. 2. libr. 2 *hic neque seruus Albuci senis exemplo, dum munia didit, Sæuus erit.* sup. Od. 12. *Sæua paupertas.* infrà Ode 35. *sæua necessitas.* epist. ad Lollium lib. 1. *Vt puerum credas sæuo dictata magistro Reddere.* Lucretius lib. 3. *sæuas tolerare procellas.* Terentius Phorm. *Conclusam hîc habeo vxorem sæuam.* Ex quo sæuitia, asperitas quædam, & iracundia, χαλεπότης. Ode 12. libr. 2. *dum fragrantia detorquet ad oscula Ceruicem, aut facili sæuitia negat.* Virgil. Æn. 1. *sæuúmque ambobus Achillem* & 2. *hic sæuus tendebat Achilles.* & verbum sæuire χαλεπαίνειν. Satyr. 2. lib. 2. *Sæuiat, atque nouos moueat fortuna tumultus, &c.* & Ode 3. lib. 3. *Dum longus inter sæuiat Ilium, Romámque pontus.* Plautus Epidico: *sed memento, si quid sæuiunt senes, suppetias mihi cum sorore ferre.* Virgil. Æneid. 6. *ne sæui magna sacerdos.*

C IOCO] Iocum, Deum hoc loco accipio. vt suprà Ode 2. *Quam Iocus circumuolat, & Cupido:* vt sit, cui Veneri, vnà cùm sæuo Cupidine, placet impares & discordeis formas inter se iungere. Sed Passeratius mauult iocum hîc poni pro re ludicra & oblectamento Veneris. vt Od. 2. huius libri, bellum Martis ludum appellauit: *Heu nimis longo satiate ludo.* similia sunt illa: Od. 29. lib. 3. *Fortuna sæuo læta negotio, Ludum insolentem ludere pertinax.* & Ode 1. lib. 2. *Ludúmque fortunæ, &c.* & Od. 2. huius lib. *Dant alios furiæ sæuo spectacula Marti.*

IPSVM ME MELIOR] cùm ego ipse ab elegantiore & commodiore puella vltro expeterer, Myrtale tamen difficili, sæuæ, iracundæ, à D me alienæ seruiebam: quæ mihi seruitus erat iucunda.

GRATA DETINVIT COMP. MVRT.] id est, grata seruitute duo inter se coniunxit propemodum repugnantia. nam vix credibile est cuiquam seruitutem & compedes esse gratas. Et tamen hoc in amore éuenit, quale est illud γλυκύπικρον. Ita autem gratæ sunt amantibus compedes, vt seruis dulcis est seruitus sub eo domino, vnde aliquid emolumenti sperant. Nam vt hi emolumenti spe capti dominorum sæuitiam perferrunt: sic illi dominarum suarum amore irretiti, vnde sibi incredibileis voluptates promittunt, earum asperitatem æquo animo ferunt. hîc igitur nomen *compedis* seruitutem significat: epithetum autem *grata* ei adiunctum declarat, amanteis libenter, & iucundè puellis iis, quarum

amore deuincti sunt, seruire, quantumuis difficiles sint, atque illiberales. sic Oda 11. lib. 4. *tenetque grata Compede vinctum.* Verbis propriis amantium seruitutem, & puellarum dominationem demonstrauit Oda 8. lib. 2. *Adde quod pubes tibi crescit omnis: Seruitus crescit noua, nec priores Impia tectum domina relinquunt Sæpe minati.* alia translatione dixit epist. ad Iul. Flor. lib. 1. *Thracáne vos, Ebrúsque niuali Compede vinctus, &c.*

ACRIOR] iracundior, vt Ode 9. lib. 3. *& improbo iracundior Adria.* ὀξυχολή.

CVRVANTIS CALAB. SINVS] id est, sese in Calabriam insinuantis.

TVRNEBVS.

Immitis Glycera) Nomen fictitium. nam Nemesim & Deliam amauit Tibullus. Sed nominibus priscis mulieres ætatis suæ, quas partim metu legis Iuliæ, partim verecundia nominare non audebant, adumbrant. Apuleius in Apologia. *Læsa pœniteat*) Cur postquam tibi peierauit, iunior & pulchrior videtur. Infrà,

– Sed tu simul obligasti
Perfidum votis caput, enitescis
Pulchrior multo, iuuenúmque prodis
Publica cura. Fronte Lycorida) Cytheris, cuius Cicero meminit, Lycoris à Virgilio in Bucolicis vocatur, quam Gallus deperijt, amauit Antonius. eandem fortè significat Flaccus. Augusta frons à veteribus laudabatur *– redde nigros augusta fronte capillos.*

Impares) animos non redamantes. Epod. Od. 15. *Et quæret iratus parem.* formas dissimiles vt duplex sit significatio. *Libertina*) ferè meretrices libertinæ erant. Atque cùm sibi melior multò Venus obtigisset, tamen se libertinam acerrimam prætulisse. *suas pellices esse aiunt, eunt depressum, quia sumus libertinæ.* Plaut. Cistellaria scilicet. Tum ante hac. & secunda Satyr. lib. 1.

Ex lib. 6. ad cap. 21. Cùm suos casus non sibi adscribebant, sed dijs, dicere solebant. Sic visum superis, vt Horatius.

Sic visum Veneri, cui placet impares
Formas atque animos sub iuga ahenea
Sæuo mittere cum ioco. Sic Virgilius 2. Æneid.
Dis aliter visum. & 3.
Postquam res Asiæ Priamique euertere gentem
Immeritam visum superis.

Ex lib. 4. cap. 20. Impares in amore appellantur, cùm mutuò non amatur, sed alteri amanti alter vicem non reddit, neque animum mutuum: contrà cùm mutuò inter se pariter amant, pares dicuntur. Horatius,

Et quæret iratus parem. & hic
– cui placet impares
Formas atque animos sub iuga ahenea
Sæuo mittere cum ioco. Atque hic locus planè & apertè ostendit, vnde pares & impares dicuntur. Nam cùm ad aratrum iungi parium virium parísque magnitudinis iumenta armentáque debeant solùm vertenti, euenit vt cùm sub iugum imparia mittuntur animalia, sulcus rectus non ducatur & ab altero iumento alterum opprimatur, aratióque inæqualis sit.

Od. 34.

ARGVMENTVM.

Pœnitere se, quòd dum Epicuréam disciplinam sectaretur, parum studiosè Deos coluerit.

PArcus Deorum cultor, & infrequens,
**Insanientis dum sapientiæ*
*Consultus erro, nunc *retrorsum*
Vela dare. atque iterare cursus
*Cogor relictos. namque *Diespiter*
**Igni corusco nubila diuidens,*
*Plerumque * per purum tonanteis*
Egit equos, volucrémque currum:
*Quo * bruta tellus, & vaga flumina,*
*Quo Styx, & inuisi horrida * Tænari*
Sedes, Atlanteúsque finis
Concutitur. valet ima summis
Mutare, & insignem attenuat Deus,
*Obscura promẽs. hinc * apicem rapax*
Fortuna cum stridore acuto
Sustulit: hic posuisse gaudet.

PARCVS DEORVM] Dicit se, qui anteà non satis piè, neque religiosè deos immortaleis coluerit, Cyrenaicæ & Epicureæ sectæ præceptis ac decretis imbutus, sententiam, consiliúmque nunc necessariò mutare, Deorum metu non inani perterritum.

INSAN. DVM SAP.] *consultus sapientiæ* sic dictum, vt dicimus, iurisconsultus. *Sapientiam* autem *insanientem* intelligit Epicuréam, aut Cyrenaicam, quæ præter cætera, docet contemnere omneis religiones. venustè autem *insanientem sapientiam* dixit Græcorum exemplo: apud quos crebrum est hoc genus loquendi. Eurip. in Hecuba. νύμφην ἄνυμφον, παρθένον τ' ἀπάρθενον. Sophoc. in Aiace: ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα. Oppianus ἁλιευτ. δῶρα δύσδωρα. Iterum Sophocl. γάμοι ἄγαμοι. Idem in Electra: μήτηρ ἀμήτωρ. Aristoph. βίος ἀβίωτος. & Homer. ὀδυσσ. σ. ἦ τάχα ἶρος ἄϊρος ἐπίσπαστον κακὸν ἕξει. & ὀδυσσ. ψ. μῆτερ δύσμητερ. & illud: ἁ χάρις ἁ βραδύπους ἄχαρις χάρις. quæ cùm alij Latini scriptores, tum Horatius noster multis locis est imitatus. M. Tullius Philippica. 1. *iidémque bustum in foro facerent, qui illam insepultam sepulturam effecerant.* & vetus quidam poëta

A poëta apud M. Tull. lib. 3. de orat. *Qua tempestate Paris Helenam innuptis iunxit nuptiis.* Catul. de nuptiis Pelei, *funera nec funera.* (quo loco admonitũ lectorem velim, *nec funera*, vnum nomẽ esse: qualia sunt illa necopinatò, & apud Iurisconsul. res necmancipi, furtum nec manifestum.] Idem in Lucullo *vsus disciplina indocilis.* Ennius *artem inertem.* Horat. Ode 12. lib. 2. *facilis saeuitia.* (nam suprà ostendimus, sæuum idem valere, quod χαλεπὸν, id est, difficile.) his ferè similia sunt illa, epist. ad Bullat. *Strenua nos exercet inertia.* & epist. ad Iccium *concordia discors.*

NVNC RETRORSVM VELA DARE] sic Virg. lib. 3. *Certum est dare lintea retrò, &c.*

B ATQVE ITERARE CVRS. COG. REL.] Græcum verbum expressit παλινδρομεῖν, id est, recurrere. De verbo *iterare* diximus ad Od. 7. est autem ἀλληγορία, cum significet se cogi mutare consilium. Cursum perspicuè hîc posuit pro nauigatione, vt suprà annot. ad Od. 28.

DIESPITER] Iupiter, Varro lib. 4. de lingua Lat. *Diespiter, id est, Dies pater.* Dies pater, id est, diei & lucis pater. Διόθεν etiam Διὰ κεραύνιον, id est Iouem fulmineum esse dicunt: quæ notio huic loco valde quadrat.

IGNI CORVSCO] fulmine. sic M. Tull. Tusc. 2. *Iace, obsecro in me vim coruscam fulminis.* at Virg. Æn. 2. *ensem coruscum* appellat.

C PLERVMQVE PER PVRVM] hoc negat Lucret. lib. 6. fieri posse, his verbis, *Fulmina gignier è crassis, altèque putandum est Nubibus extructis. nam calo nulla sereno, Nec leuiter densis mittuntur nubibus vmquam.* idem paulò pòst, *Denique cur numquam calo iacit vndique puro Iupiter in terras fulmen, sonitùsque profundit?* Sallust. tamen hist. de bell. Catilinar. narrat M. Herennium die sereno fulmine ictum esse. Sed in his intelligendum est tonitrua & fulmina naturalia, cælo nubilo, & nubibus altè extructis fieri: prodigiosa autem & diuina puro, & sereno. Itaq; videtur hîc Horatius (vt rectè iudicabat Germanus Valens) significare, talia fulmina, qualia hîc describit, malum sibi minari, nisi resipiscat: eadémque valere, ad se & ceteros homines ab impietate deterrẽdos. Nam

D tonitrua & fulmina diuina, qualia sunt ea, quæ cælo puro fiunt, tristia, & mala portendunt hominibus. Ex ea opinione sunt illa Virg. Georg. 1. *Non aliàs calo ceciderunt plura sereno Fulgura, nec diri toties arsere cometa.* Idem lib. 8. Æneid. *Iterum atque iterum fragor intonat ingens, Arma inter nubem cæli regione serena Per sudum rutilare vident, & pulsa tonare.* Idem lib. 9. Æneid. *Audiit & calo genitor de parte serena Intonuit lauum.* Homer. ὀδυσ. υ. Ἦ μεγάλ' ἐβρόντησας ἀπ' οὐρανοῦ ἀστερόεντος Οὐδέ ποθι νέφος ἐστί, τέρας νύ τέῳ τόδε φαίνεις. id est, ô Iupiter, profectò grauiter è cælo tonuisti: neque tamen vsquam nubes est: ostentum igitur aliquod tuum nobis præbes. M. Tull. *Aut cum terribili percussus fulmine ciuis Luce serenanti vitaï lumina liquit.*

PER PVRVM] cælo sereno. sic Virgilius Georgic. 2. *& dum se latus ad auras Palmes agit laxis per purum immissus habenis.* δι' αἰθρίας dicunt Græci.

TON. EGIT EQ. VOLVCR.] tonuit. sed poëtarum more locutus est, vt suprà Ode 12. *Tu graui curru quaties Olympum.*

QVO BRVTA TELLVS] sic infrà Ode 4. lib. 3. tellurem inertem appellat: vtrúmque, quia hoc elementum omnium grauissimum, atque (vt ita dicam) immobilissimum est. *Nam brutum* (inquit Festus) *antiqui grauem appellabant.* Nonius autem, *Brutum dicitur hebes, atque obtusum.*

[Seruius tamẽ *brutam* videtur interpretari immobilem. Ille enim ad illum Virgilij locum 10. Æneid. *Et tremefacta solo Tellus, &c.* notat hæc, quæ sequuntur, *loquente Ioue stupor elementorũ ostenditur per natura mutationem. Nam quicquid in aterno motu est, quiescit: & contrà terra mota est, qua semper immobilis est. Vnde Horat. Quo bruta tellus, &c.* Arnobius libr. 6. hæc duo coniunctim posuit, *iners & brutus.* Sic ille, *Stupiditas qua tanta est, (detrecto enim dicere caecitatem) rerum existimare natura, formarum qualitate mutari, & accipere numen ex habitu quòd in primigenio corpore iners fuerit & brutum, & sensus mobilitate priuatum.*]

STYX] cùm multa scribat Pausanias in Arcadicis de Styge, tùm hæc quoque tradit, Homerum Stygis nomen in suam poesin coniecisse respicientem ad eam aquam, quæ è Styge, fluuio Arcadico manat. Nam in iureiurando Iunonis (inquit) fecit eam ita loquentem, Ἴστω νῦν τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθε, Καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ. Paulò pòst idem Pausanias, Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ τοῦ παρὰ τὴν Νώνακριν στάζον ἐμπίπτει μὲν πρῶτον ἐς πέτραν ὑψηλήν· διεξελθὸν δὲ διὰ τῆς πέτρας ἐς τὸν Κρᾶθιν ποταμὸν κάτεισι. θάνατον δὲ τὸ ὕδωρ φέρει τοῦτο καὶ ἀνθρώπῳ καὶ ἄλλῳ ζώῳ παντί. Λέγεται δὲ ὅτι γένοιτό ποτε ὄλεθρος ἀπ' αὐτοῦ καὶ αἰξίν, αἳ τοῦ ὕδατος ἔπιον πρῶτον, id est, aqua autem, quæ è saxo prærupto ad Nonacrin manat, incidit primùm quidem in rupem excelsam: deinde posteaquam per rupem illam dimanauit & inde exiit, in Crathin fluuium delabitur. Mortem hæc aqua & homini, & alij cuiuis animanti affert. Atque etiam aiunt, capras quondam omneis, quæ ex hac aqua bibissent, interiisse. Sequitur deinceps apud Pausaniam, Fueritne hoc veneni genere enectus Alexander Magnus, pro cõperto non habeo. memoriæ certè proditum esse scio. Hæc Pausan. Plutarchus autem in Alexandro videtur non dubitare, quin Alexander huius aquæ potu exstinctus sit. Iam quamobrem Dij per Stygiam paludem iurent, consule Eustath. & Seruium, & Arnobium.

TÆNARI.] (Ταίναρος inquit interpres Pindari) πόλις Λακωνική· ἐν ᾗ ἐστὶ πύλη εἰς ᾅδου. id est, Tænarus vrbs est Laconica, in qua est ad inferos ianua. alij dicunt esse promũtorium in Peloponneso, vbi specus est, Acherusiæ ei, quæ in Ponto est, similis.

VALETIMA SVMM. MVT.] id est, potest ea, quæ sunt humilia, & infima, summa efficere, & contrà. Atque hanc sententiam mutuatus esse videtur ab Hesiodo ἔργ. καὶ ἡμερ. vt recte annotat M. Anton. Muretus: Ῥεῖα μὲν γὰρ βριάει, ῥεῖα δὲ βριάοντα χαλέπτει. [i. facilè humilem attollit, seu potentem efficit: sublatum autem & potentem extenuat, ac deprimit. Huc pertinet illud Æsopi responsum, qui interrogatus, quid Iupiter faceret, τὰ μὲν ὑψηλὰ ταπεινοῖ (inquit) τὰ δὲ ταπεινὰ ὑψοῖ: id est, alta quidē humilia reddit: humilia autem attollit] Pind. autem εἰδ. ϛ. Πυθ. docet, bona quæ appellantur, præsertim ea, quæ non sunt labore parta, nō esse cuiusquam sapientiæ, aut consilio assignanda: sed B Deo, seu fortunæ. non enim esse in hominibus situm, vt sint opulenti ac beati: sed à fortuna facultates rei familiaris & copias suppeditari, ac præberi, quæ modo hûc attollat, ceterisque omnibus superiorem efficiat: modò illum deprimat, & in aliorum potestatem redigat. Sic Pindar. Τὰ δ' οὐκ ἐπ' ἀνδράσι κεῖται· δαίμων δὲ παρίσχει, ἄλλοτε δ' ἄλλον ὕπερθε βάλλων μέν, ἄλλον δ' ὑπὸ χειρῶν μέτρῳ καταβαίνει. Eandem rem sic Xenophon libro ϛ. ἑλληνικῶν. Καὶ ὁ θεὸς δ', ὡς ἔοικε, πολλάκις χαίρει τοὺς μὲν μικροὺς μεγάλους ποιῶν, τοὺς δὲ μεγάλους μικρούς, id est, Deus autem, vt appâret, sæpenumerò amat & paruos atque humileis magnos facere, atque attollere: & magnos atque excellos, minuere, ac deprimere. & Salust. coniur. Catil. *sed profectò Fortuna in omni re dominatur: ea res cunctas ex libidine magis, quàm ex vero celebrat, obscuratque.* C

INSIGNEM ATTENVAT] obscurat, ita tenuem reddit, vt fugiat aspectum. τὸν ἀείζηλον ἀμαυροῖ, ἐπιφανῆ ἀφανίζει, ἢ ἀφανῆ ποιεῖ.

OBSCVRA PROMENS] id est, ea, quæ non apparent, retegens, aperiens, in promptu, atque in oculis omnium ponens.

HINC AP. RAPAX, &c. Hæc cohærent cum superioribus, vnóque spiritu (vt ita dicam) continentur. Ab hoc (inquit) fortuna summas opes, & amplissimos honores aufert, in illum trāsfert. ita videtur Deum & Fortunam pro eodem ponere.

CVM STRID. AC.] His verbis puto significari subitam fortunæ commutationem (quę vix D intelligi potest sine magno sonitu ac fragore) potius, quam eorum, qui de superiore gradu in inferiorem deturbantur, clamores & lamentationes. stridor enim sonitum ac strepitum significat, non clamorem. quamquam, si quis hoc malit, pugnare nolo, cùm præsertim sic explicet Porphyrio.

TVRNEBVS.

Diespiter) Iuppiter. Sic vt diei pater vocatur. *Per purum*) Negant Epicurei Iouem tonare: sed id euenire causis naturalibus. Argumentum adferunt quòd nunquam sine nubibus tonet: Eóque argumento etiam contra pietatem & religionem vtuntur. Lucretius,

Nec fictis sonitus cœlis de parte serena. & alio loco

— Luce tamen serena quidam de cœlo tacti sunt.

Plinius, in Catilinariis prodigiis, Pompeiano ex municipio M. Herennius. Decurio sereno die fulmine ictus est. Cicero,

Aut cum terribili percussus fulmine ciuis
Luce serenanti vitalia lumina liquit.

Cum stridore acuto) vt celerem eius mutabilitatem significet, acutum stridorem dixit, quia pernicem sequitur conuersionem sonitus acutus, vt Cic. docet lib. 6. de Rep. Dissimile est illud, nullóque sono conuertitur annus. Cic. Minore sonitu quàm putabam orbis hic Reipubl. conuersus est.

Ex aduers. lib. 9. cap. 9. *— námque Diespiter &c.* vide suprà od. 12. His enim versibus Horatius significat curru Iouis fremitum tonitrus excitatum esse. Ea autem maximè diuina tamen tonitrua & fulmina putabant, quæ sereno cœlo mittebantur, vt ex hoc Horatij loco patet & ex eo Ciceronis, de diuin. lib. 1. quem proferam,

Aut cum terribili percussus fulmine ciuis
Luce serenanti vitalia lumina liquit. & libro septimo Hellenicon apud Xenophontem scribitur ἐξ αἰθρίας ἀστραπὰς καὶ βροντὰς λέγουσιν αὐτῷ φανῆναι. *Per purum* igitur Horatius dixit, velut ἐξ αἰθρίας.

Ex lib. 9. cap. 13. Illud, *Plerúmque per purum tonantes*
Egit equos. cùm scribit, intelligit verum esse Iouem tonare: vnde & eius cognomen, quod Epicurei negant. Nam si puro serenóque cœlo tonat, falsa est & insana Epicureorum sapientia, qui id semper fieri densis nubibus obducto cœlo prædicant, & vt est apud Manilium, lib. 1.

Eripuitque Ioui fulmen viresque tonandi. Tonitru autem puro cœlo & sereno fremens, certissimum numinis argumentum esse, & aliquid certissimū portendere censebant, vt antè ex Xenophontis exemplo docuimus.

Ex lib. 22. cap. 20. Vt antiqui maxima & certissima putabant diuinitatis argumenta habere tonitrua quæ puro & innubilo cœlo fremebant: vnde & Horatius scripsit

— námque Diespiter
Plerúmque per purum tonantes,
Egit equos volucrémque currum. Sic & fulmina, quæ nitido elatóque cœlo mittebantur, magnam opinionem diuinitatis ostendere, & certam præsagij fidem adfirmabant. vt apud Ciceronem, 1. de Diuin.

Aut cum terribili percussus fulmine ciuis
Luce serenanti vitalia lumina liquit, Eodem modo & Lucanus in prodigiis ciuilibus hoc posuit

Emicuit cælo tacitum sine nubibus vllis.
Fulmen.

Ex lib. 29. cap. 29. *Tu graui curru quaties olympum.* id est, tu tonabis suprà od. 12. Nam cum tonabat,

nabat,

nabat, Iouem putabant graui curru cœlo inequitare, Hinc illud, A

námque Diespiter
Igni corusco, nubila diuidens,
Plerúmque per purum tonantes,
Egit equos volucrémque currum.

Od. 35.

ARGVMENTVM.

Ad Fortunam orans, vt seruet Cæsarem in Britannos ire meditantem.

O DIVA, *gratū quæ regis Antium,*
**Præsens vel imo tollere de gradu*
Mortale corpus, vel superbos
**Vertere funeribus triumphos:*
Te pauper ambit sollicita prece
Ruris colonus: te dominam æquoris,
Quicunque Bithyna lacessit
Carpathium pelagus carina.
Te Dacus asper, te profugi Scythæ
Vrbésque, gentésque, & latium ferox,
Regúmque matres barbarorum, &
Purpurei metuunt tyranni,
Iniurioso ne pede proruas
*Stantem * columnam: neu populus frequens*
Ad arma cessanteis, ad arma
Concitet, imperiúmque frangat.
Te semper anteit sæua necessitas,
**Clauos trabaleis, & cuneos manu*
Gestans aëna: nec seuerus
Vncus abest, liquidúmque plumbum.
Te spes, & albo rara fides colit
Velata panno, nec comitem abnegat,
**Vtcumque mutata potenteis*
Veste domos inimica linquis.
At vulgus infidum, & meretrix retro
Periura cedit. diffugiunt cadus
Cum fæce siccatis amici,
*Ferre iugum pariter * dolosi.*
Serues iturum Cæsarem in vltimos
Orbis Britannos, & iuuenum recens
**Examen Eois timendum*
Partibus, Oceanóque rubro,
Eheu: cicatricum, & sceleris pudet,
Fratrúmq;. quid nos dura refugimus
Ætas? quid intactum nefasti
Liquimus? vnde manus iuuentus
Metu Deorum continuit? quibus
Pepercit aris? ô vtinam noua
*Incude * defigas recusum in*
Massagetas, Arabásque ferrum.

O DIVA] M. Tull. lib. de natura Deor. 3.
B sub persona Cottæ ea, quæ à Balbo de diis fuerāt disputata, refellens, & contrà differens, iis Diis reiectis, qui à vetere Græcia confictı sunt, diique habiti, ea quoque, quæ rerum vim habent, non Deorum è numero, &, pæne dicam, è concilio Deorum tollit, qualia sunt, mens, fides, spes, victoria, salus, concordia: *Aut enim illa* (inquit) *in nobismet insunt ipsis, vt mens, vt spes, vt virtus, vt concordia: aut optanda nobis sunt, vt honos, vt salus, vt victoria: quarum rerum vtilitatem video: etiam consecrata simulacra: Quare autem in his vis deorum insit, tum intelligam, cum cognouero: quo in genere maxime est fortuna numeranda, quàm nemo ab inconstantia & temeritate seiunget: quæ digna certè non sunt Deo* Pindarus autem Fortunam Iouis liberatoris filiam, & ser-
C uatricem vrbium appellans, eius opera naueis in mari, in terra bellum, hominúmque conuentus, & conciones gubernari dicit, atque ita duodecimum carmen Olymp. orditur. Λίσσομαι παῖ Ζηνὸς ἐλευθερίου ἱμέραν εὐρυσθενέ' ἀμφιπόλει σώτειρα τύχα: τὶν γὰρ ἐν πόντῳ κυβερνῶνται θοαὶ νᾶες, ἐν χέρσῳ τε λαιψηροὶ πόλεμοι, κἀγοραὶ βουλαφόροι. Non est porro dubium, quin fortunam in Deorum cœtu homines collocarint, ea, quorum causas ignorant, fortuitò fieri, magnamque partem rerum humanarum nutu, & arbitrio fortunę gubernari existimantes. Pausanias scribit in Messenicis, Bupalum quendam præstantem templorum ædificandorum, fingendorúmque animalium artificem, primùm Smyrneis Fortunæ
D statuam fecisse, polum in capite sustinentem, & altera manu Amaltheæ cornu tenentem. Idem Achaicis admonet, Pindarum Fortunam vnam è Parcis facere, eámque omnium sororum potentissimam: qua in re se illi assentiri dicit. Pausan. verba sunt. Ἐγὼ μὲν οὖν Πινδάρου τά τ' ἄλλα πείθομαι τῇ ᾠδῇ, καὶ μοιρῶν τε εἶναι μίαν τὴν τύχην, καὶ ὑπὲρ τὰς ἀδελφὰς τι ἰσχύειν.

QVÆ REGIS ANTIVM] quemadmodū suprà Od. 28. Nuptunum Tarenti custodem dixit non aliam ob causam, quàm quòd illi ea in vrbe templum erat consecratum: sic & hoc loco Antium, ait à fortuna regi: proinde ac si diceret, fortunam Antio præesse, ac præsidere: hoc est, Antij coli, sacrificiisque sollennibus placari, vt vrbis custodem. & ita sæpe M. Tull. loquitur. non

longè abiero. pro lege Man. *testórque omneis Deos & eos maximè, qui huic loco, templóque præsident.* appellant autem Græci Deum, qui aliquo in loco præcipuè colitur, & in quo maximè toti ciuitati præsidium est constitutum, πολιοῦχον.

PRÆSENS VEL IMO, &c.] id est, quæ potes etiam ex infimo grado, & loco hominē ad summum extollere, & contrà e fastigio rerū humanarum, & maxima gloria, ad interitum, præcipitem agere. iam hoc genus, *præsens tollere*, tale est, qualia sunt illa, *pertinax ludere*, *durus componere versus*, *nobilis superare*, & cetera: de quibus dicemus Od. 8. lib. 4. idcircò autem præsens pro potente positum est, vel quòd is, qui præstò est, maiorem vim habet, quàm qui abest: vel quòd vsitato loquēdi more Deos præsenteis appellamus, qui in nostris dubiis, ac difficilibus temporibus statim nobis auxilium ferunt, aut, qui à nobis coluntur, & oculis cernuntur, vt Sol, & Luna. M. Tull. Tuscul. 1. *& vsque ad Oceanum Hercules, tantus, & tam præsens habetur Deus.* Terent. in Phorm. *non tu hunc habeas plane præsentem Deum?* Virgil. in Tityro: *Nec tam præsenteis alibi cognoscere Diuos.* & iterum M. Tull. Catil. 3. de Diis: *tùm verò ita præsens his temporibus opem & auxilium nobis tulerunt, vt eos pænè oculis videre possemus.* ex eodem fonte manarunt illa, *præsens animus*, *præsens venenum*, *præsens auxilium*, *præsens pestis*. & fortasse assentans Augusto Horatius ambiguè dixit illud epist. 1. lib. 2. *Præsenti tibi maturos largimur honores*, vt dicemus suo loco. idem Od. 5. lib. 3. *præsens Diuus habebitur Augustus.* & Satyr. 3. lib. 2. *Retecta præda, quam præsens Mercurius fert.*

VERTERE FVNERIBVS] vertere in funera. similia sunt his illa, quæ sunt in Od. superiore de Deo & fortuna: *Valet ima summis Mutare, &c.* & quæ Ode 29. lib. 3. *Fortuna sæuo læta negotio, &c.*

TE PAVPER. AMB. SOLL. P. RVR. COLONVS] Od. 14. lib. 2. *Siue inopes erimus coloni.* LACESSIT CARP. PEL.] remis impellit, in Carpathio mari nauigat è Bithynia profectus: vel, quod magis probo, speciem pro genere positam intelligito.

PROFVGI SCYTHÆ] eadem ratione hîc profugo Scythas appellat, qua Od. 24. lib. 3. *campestres. Campestres* (inquit) *melius Scythæ, Quorū plaustra vagas rite trahunt domos.*

PVRPVREI] id est, purpurati: purpura collucentes. itaque plus dixit, quàm si purpuratos dixisset.

PRORVAS] percellas, euertas. Vtitur hoc verbo & Od. 4. lib. 4. *multa proruet integrum Cum laude victorem.*

STANTEM COLVMN.] statum, & incolumitatem imperij: Donat. in Phor. *columnam* hîc positum dicit esse pro columine imperij.

NEV POP. FREQ.] néve populus congregatus seditionem cōcitet, & quietos ad arma capienda in tyrannum hortetur. hæc autem repetitio *ad arma, ad arma* populi concitati impetum,

A & furorem declarat, & pæne dicam, oculis subiicit. ἐπαναδίπλωσιν vocant Græci.

TE SEMPER ANTEIT SÆVA] primùm mendosè legitur in quibusdam libris, *serua necessitas*, cùm *sæua* legendum sit, vt habent libri manuscr. Deinde Aristoteles lib. 3. de morib. ad Nicomach. quatuor rerum causas enumerat φύσιν, ἀνάγκην, τύχην, νοῦν: id est, naturam, necessitatem, fortunam, mentem. Earum igitur rerum dominam esse fortunam, eásque res esse fortuitas arbitramur, quæ neque semper, neque plerúmque, neque alicuius rei gratia fiunt, & quarum causæ non sunt terminatæ, vel quarum causas ignoramus, cum eæ causæ non sint necessariæ, & cum earum effecta possint esse, vel non esse. quarum B autem rerum causæ sunt nobis quidem incognitæ, & occultæ, sed necessariæ: earum causas necessitati ascribimus. Propterea autem, quòd quæ necessariò fiunt exploratiora, certiora, stabiliora denique sunt, quàm quæ fortuitò, idcircò fortunam anteit necessitas. necessitatis autem firmitatem, ac stabilitatem, declarant claui trabales, cunei, vncus, plumbum. hæc enim omnia ad colligandum, firmitérque continendum valent. Appellant porrò Græci necessitatem ἀνάγκην, eánque nonnulli eandem esse volunt, atque εἱμαρμένην, id est, fatum. Itaque & suprà Hor. *lethi necessitatem* nominat, mortem, seu Parcā, & multis aliis locis vt ad Oden 4. annotauimus. alij necessitatem Parcarum matrem faciunt. Plato quidem C libro vltimo de Rep. necessitati, vt Parcæ, fusum attribuit, colum, vncum, verticillum. Idē in Timæo mundi principium, & originem à necessitatis & mentis conspiratione ducit, mentémque necessitati imperātem dicit plurima eorum, quæ fiunt, modificare, & in quam optimum habitum fingere, & conformare. Intelligendum est autem hæc fuisse Antij in tabula, depicta: quæ nunc Horatius nobis pulcherrimis versibus expressa proponit.

CLAVOS TRABALEIS] claui trabales, vncus, & cetera, quæ necessitati tribuuntur, pertinent vel ad exprimendam necessitatis vim ac potentiam, vel potiùs ad significandam firmitatem ac stabilitatem. Quemadmodum enim hæc D omnia vel vim afferunt, & adhibentur ad torquendum, & cruciandum: vel valent ad continendum, vinciendum, ac firmandum: sic necessitas primùm quouis impellit inuitos, neq; quisquā eam effugere, neque domare, neque flectere potest: deinde ad perpetuitatem fixa & stabilis est, adeò vt neque labefactari, neque moueri, neque refigi possit. Sunt autem claui trabales, quibus trabes configuntur: quos necesse est magnitudine præstare. vnde prouerbium, *clauo trabali figere.* M. Tull. Verrina de suppliciis. *Vt hoc beneficium (quemadmodum dicitur) clauo trabali figeret*, id est, confirmaret, & constabiliret. [Arnobius lib. 2. aduers. Genteis, *metus ille vos habet, ne velutí trabalibus clauis affixi, corporibus hæreatis.*] clauos adamantinos attribuit necessitati Od. 24. lib. 3. noster

ster Horat. *Si figit adamantinos Summis verticibus dira necessitas Clavos: non animum metu, Non mortis laqueis expedies caput.* necessitate autem nihil esse potentius cùm alij multi, tum Euripides ait in Helena his verbis. λόγος γὰρ ἐστὶν οὐκ ἐμὸς, σοφῶν δ' ἔπος, Δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύειν πλέον.

Et cuneos manu gest.] cuneis insertis non solùm res perrumpuntur, & findũtur, vt lib. 1. Georgic. *Nam primi cuneis scindebant fissile lignum*: & Tuscul. 2. *Hos ille cuneos fabricà crudelis inserens, Perrupit artus*: sed etiam continentur, vt intelligere licet ex Vitruuij lib. 10. cap. 10.

Uncus] vnco vtebantur antiqui ad cruciatus, & maleficiorum pœnas. M. Tull. Philipp. 1. *vncus impactus est fugitiuo illi.* Sueto. in Tiber. *Putans Neronem ad voluntariam mortem coactum, cùm ei carnifex, quasi ex Senatus authoritate missus, laqueos, & vncos ostentaret.* Iterum M. Tull. in orat. pro C. Rabirio. *nos à verberibus, ab vnco, à cruce denique terrore neque res gesta, neque acta ætas, neque nostri honores vindicabunt?* [Arnobius lib. 1. aduersus genteis *carnifices, vncos*, aliique innumeri cruciatus.] vtebantur olim vncis etiam ad astringendum & continendum plumbo liquido addito, itemque nos hodie vtimur. sunt autem tales vnci, hami quidam ferrei, quibus saxa & cementa firmissimè inter se deuinciuntur & continentur, præsertim plumbo adiecto. Vitruuius ansas appellat lib. 2. cap. 8. *Quod si quis noluerit in id vitium incidere, medio cauo seruato secundum orthostratas intrinsecus ex rubro saxo quadrato, aut ex testa, aut silicibus ordinariis struat bipedaleis parietes, & cum ansis ferreis & plumbo frontes vinctæ sint.* Arnobius lib. vi. *Quid miserius hisce esse, aut quid infelicius poterit, quàm si eos in basibus ita vncis retineant, & plumbeis vinctionibus.* [Idē eodem libro suprà, non longè à ruinorum casibus & dissolutionis metu subleuatis. & catenis, vncis, atque ansulis retentari.] liquidum autem plumbum ad tenacitatem, & vinctionem plurimum valere declarat etiam Eurip. his versibus. Κἀθω σ' ἐξ ἀίας, Καὶ γὰρ εἰ πίσσῃ σ' ἔχει Τηκτὸς μόλυβδος, ἐξαναστήσω σ' ἐγώ: id est, sedero stabilis & firma. Nam etiam si te circum deuinctam continebit liquidum plumbum, ego te è loco excitabo, & emouebo.

Te spes] Nota est illa Hesiodi de Pandôra, eiúsque dolio fabula: quam cùm Epimetheus domum recepisset, doliique operculum remouisset, innumerabilis illa malorum colluuio, quę in dolio inclusa continebatur, erupit, & ab eo vsque tempore in omneis terrarum parteis dispersa, ac dissipata, homines assiduè exagitat, vexat, excruciat spes sola dolio, priusquam & ipsa cum aliis euolaret, obturato, remansit, vt hæc esset humanarum miseriarum cum solatium, & lenimen. Itaque non temerè cum Fortuna in illa tabula, pingebatur. significabat enim pictura, homines in aduersa fortuna, spe sola sustentari, tanquam maximo, & vnico incommodorum, & dolorum suorum alleuamento. Versus Hesiodi sunt hi: Μούνη δ' αὐτόθι ἐλπὶς ἐν ἀρρήκ-

A τοισι δόμοισιν Ἔνδον ἔμιμνε, πίθου ὑπὸ χείλεσιν, οὐδὲ θύραζε Ἐξέπτη· πρόσθεν γὰρ ἐπέμβαλε πῶμα πίθοιο, &c. Atque ad hanc, opinor, fabulam respiciens Theognis, spem solam in terris cum hominibus remansisse deam præteritem, & propitiam: ceteros Deos, ac Deas in cœlum abiisse dicit, Ἐλπὶς ἐν ἀνθρώποισι μόνη θεὸς ἐσθλὴ ἔνεστιν, Ἄλλοι δ' Οὔλυμπόνδ' ἐκπρολιπόντες ἔβαν. hoc igitur significat Horat. spem & fidem assiduas aduersæ fortunæ comites, ac socias esse: spem, quia fortis, & animosi est in rebus afflictis sperare: nam (vt ait Theocritus, viuorum est sperare, mortuis autem nihil reliquum est, quod sperent: ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιστοι

B δ' οἱ θανόντες fidem, quia veri, & fideles amici nũquam, ne fortuna quidem aduersante, ac reflante, deserunt: sed vel amicis opitulantur, vel eorum miseriam, propè æquè dolendo, faciunt leuiorem: assentatores autem, parasiti, scurræ, lenones, meretrices statim, vt aliquid aduersi incidit, diffugiunt, neque à se impetrare possunt, vt rerum aduersarum onus pro sua parte ferant.

Et, albo rara fides, &c.] Seruius in illum Virgil. vers. Æneid. 1. *Cana fides & Vesta Remo cum fr. Quir.* hæc annotat: *Cana fides vel quod in canis hominibus inuenitur, vel quod ei albo panno inuoluta manu sacrificatur: per quod significatur, fidem oportere esse arcanam, tectam & velatam.* Vnde Horat. *Te spes & albo rara fides, &c.* Idem ferè no-

C tat ad illum locum, *raptas sine more Sabinas Consessu caueæ magnis circensibus actis, &c.*

Nec com. abn. utcumque, &c.] id est, nec te comitem aspernatur, vel nec ipsa tibi comes esse recusat, quandocumque tu fugis, & deseris eos, quos anteà coluisti, ac beasti, id est cũ tu commutaris, & ex amica, & secunda, fis inimica, & aduersa. significat, viros bonos, & fideleis amicos non deserere amicum olim florentem, nunc miserum fortuna commutata, & rebus cõuersis. per *fortunam abeuntem*, & aufugientem, significatur aduersa: per *manentem*, secunda, vt Od. 29. lib. 3. *Laudo manentem: si celeres quatit Pennas, resigno quæ dedit*: ad quem locum plura exempla afferemus.

At vulg. inf. et meretr.] At vul-

D gus, & infideles amici diffugiunt, re mutata. Bõsinis autem omnium, qui vnquam fuerunt, corrector, & ineptiss. & audaciss. malè hic, & pro, *at*, reponit.

Diffug. cadis Cum fæce] ἀλληγορία est. significat autem Horat. infideleis amicos, & eos, qui emolumentum sequuntur in amicitia, rebus amicorum accisis, & afflictis, diuitiisque vel consumtis, atque exhaustis, vel casu aliquo amissis, atque ereptis, diffugere. Huc pertinet Græcorum prouerbium ζεῖ χύτρα, ζῇ φιλία, id est, feruet olla, viuit amicitia. eodem Petronij Arbitri versus: *Si fortuna manet, vultum seruatis amici: Cum cecidit, turpi vertitis ora fuga. Grex agit in scena mimum: pater ille vocatur: Filius hic, nomen diuitis ille gerit. Mox vbi ridendas inclusit pagina*

parteis, Vera redit facies, dißimulata perit. [Porrò autem Xenophon lib. 4. de rebus Græcorum, Non est mirum (inquit) in rebus secundis aliquos fideleis reperiri: at vbi aliqui in eorum rebus aduersis constantes & firmi reperti fuerint, qui antea fuerint amici, hoc in perpetuum hominum sermone celebratur, & memoriæ hominum sempiternæ mandatur. sic Xenophon. καὶ γὰρ τὸ μὲν ἐν ταῖς εὐπραξίαις πιστοὺς φαίνεσθαι, οὐδὲν θαυμαστόν· ὅταν δὲ τινὲς ἐν συμφοραῖς γενομένων φίλων βέβαιοι φανῶσι, τοῦτ' εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον μνημονεύεται.]

A

FERRE IVG. PARITER DOL.] *dolosi ferre* iugum, vnum est ex iis loquendi generibus, quę à Græcis mutuatus est Horatius: de quibus alibi dolosi igitur ferre, id est, dolosi in ferendo pariter cum amicis calamitate affectis, iugo. quod simile est, ac si diceret: in secunda amicorum fortuna superiora omnia habere, aut omnium commodorum participes esse volunt: in aduersa autem, calamitatis partem subire nolũt. translatio est à bobus iunctis. non vacat autem dolo is, qui in societate, lucri partem æqualem, aut etiam maiorem sibi deposcit: damni verò si quid incidat, id ne minima quidem ex parte ad se pertinere velit. Sed verùm est, quod & hic ait Horatius, & Nem. ᾠδ. ἰῶτ. Pindar. paucos reperiri in laboribus, & periculis fideleis. verba Pindari sunt hæc, quibus consentanea sunt hæc Horatiana: Παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν καμάτου μεταλαμβάνειν. Nam quale est hoc, quod dixit Horat. *dolosi ferre*, tale est illud Pindaricum, παῦροι πιστοὶ μεταλαμβάνειν. Horat. *iugum*, Pindar. καμάτου. Theognis hanc eandem sententiam sæpe iterat. Vno & altero exemplo erimus contenti. Εὖ μὲν ἔχοντος ἐμοῦ πολλοὶ φίλοι ἢν δέ τι δεινὸν Ἐγκύρσῃ, παῦροι πιστὸν ἔχουσι νόον, & alibi, Παύρους εὑρήσεις Πολυπαΐδη ἄνδρας ἑταίρους Πιστοὺς ἐν χαλεποῖς πρήγμασι γιγνομένους. Οἵ τινες ἂν τολμῶσιν ὁμόφρονα θυμὸν ἔχοντες Ἶσον τῶν ἀγαθῶν, τῶν τε κακῶν μετέχειν. Πολλοί τοι πόσιος καὶ βρώσιος εἰσὶν ἑταῖροι, Ἐν δὲ σπουδαίῳ πράγματι παυρότεροι.

B

C

IN VLTIMOS ORBIS BRIT.] Virg. *Et penitus toto diuisos orbe Britannos.*

ET IVVENVM RECENS EXAMEN] exercitum ex iuuenibus conflatum. Examen de apibus propriè dicitur. transfertur autem ad alia, vt hîc, & Ode 2. epod. *Positósque vernas ditis examen domus.*

D

EOÏS TIMEND. PARTIB. OCEANÓQVE] sena (inquit) exercitum populi Rom. formidolosum partibus solis orientis, eique mari, quod ad orientem spectat. nonnulli Oceanum rubrum positum esse volunt, ad significandam eam mundi partem, quæ sita est ad solem occidẽtem: à quibus dissentio. hoc enim significat Horatius, se precari, vt, quemadmodum hic exercitus metuendus est partibus & mari solis orientis: puta Persis, Medis, Parthis, Arabibus: ita sit horribilis Britannis, qui oram mundi soli occidenti propinquam incolunt: aduersus quos hunc exercitum ducturus sit Augustus.

A

EHEV CICATRICVM, &c.] cur pudet? quia turpia sunt vulnera in bello ciuili accepta. Qui hîc tuentur nescio quam scripturam antiquam, *Heu, Heu, cicatr. & scel. p.* nihil de eis grauius dicam, quàm quòd in sole caliganteis oculos habent.

ET SCELERIS] scelus est enim ciuem interficere, & bellis ciuilibus interesse.

FRATRÚMQVE ciuium. vel dic propriè, consanguineorum, & germanorum, eueniebat enim interdum, vt duo fratres contrariarum essent partium.

B

QVID NOS DVRA REFVG. ÆTAS?] ætas annorum triginta spatium continet, vt infrà dicemus. Bella autem ciuilia à Sylla, Mario, Octauio, Cinna, iterum Sylla & Mario, Carbone, Pompeio, Cæsare gesta in triginta annorum spatio vertuntur. Consecuta sunt Octauiani, M. Antonij, Bruti & Cassij tempora. Itaque bella ciuilia ad alteram ætatem peruenerunt ac permanarunt, vt idem ait Ode 16. epod. *Altera iam teritur bellis ciuilibus ætas.* hoc igitur dicit Horatius. A quo maleficio aut scelere refugerunt huius ætatis homines? quid est tam nefarium, quod non admiserint? quas aras non violarunt?

METV DEORVM] metum deorum hîc pro cultu deorum, seu pietate, & religione aduersus deos, quam εὐσέβειαν Græci appellant, posuisse videtur. nam propriè metus deorum in vitio locum habet, & vituperatur. Est enim superstitio, & vitiosa religio, quam δεισιδαιμονίαν appellant Græci, id est, metum seu timorem deorum, vt Satyr. 3. lib. 2. *Quéme malo mentem concussas? timore deorum.*

C

O VTINAM NOVA INCVDE DEFIGAS RECVSVM] ego hunc locum in omnibus libris & impressis & manuscriptis corruptũ, litteris leuiter immutatis, olim sic restituendum putaueram, *O vtinam noua Incude destringas recusum In Maß. &c.* Vulgata enim lectio *diffingas*, planè corrupta erat. nam diffingere est dissoluere, & demoliri, vt Od. 29. lib. 3. *neque Diffinget, infectúmque reddet, Quod fugiens semel hora vexit.* quod huic loco non conuenit. distringere autem ferrum cùm aliis optimis linguæ Latinæ auctoribus valdè vsitatum est, tùm Horatio. M. Tull. offic. 3. *At ille, vt ingressus est, confestim gladium destrinxit.* Idem in Catil. 3. *iidémque gladios in remp. destrictos retudimus.* Horat. Ode 1. lib. 3. *Destrictus ensis cui super impia Ceruice pẽdet, &c.* & Sat. 1. lib. 2. *quem* (ensem) *cur destringere coner? &c.* prætereà illud alterum verbum, *retusum*, quod erat etiam corrptum, emendauimus, & *recusum*, substituimus. Erat igitur huiusmodi horum verborũ sententia. O vtinam destringas ferrum in Massagetas & Arabas, & ceteros hosteis populi Romani noua incude recusum, id est, posteaquam noua incude fuerit recusum. est enim bellis ciuilibus, & cor-

D

& corporibus ciuium Rom. retusum. Sed nunc posteaquàm aduersaria mea relegi, in quibus notatum in ea manu reperi, in codice Ful. Vrsiui scriptum fuisse *defigas*, eodémque modò Canterium in alio codice item manuscripto, legisse audiui: scripturam veterem coniecturæ meæ antepono, & sic in omnibus exemplis reponendũ censeo. quod ad vocem *recusum* attinet sententiam non muto. Nam *retusum* nullo modo ferri potest. Iam quòd Adr. Turneb. vulgatam lectionem *diffingas* tueri conatur, & *diffingas* ita explicat, aliter fingas, non probo. Nihilominus quòd Pseudoporphyrio, *diffingas* interpretatur, *redacuas*. Nam neque Porphyrioni hoc venit vnquam in mentem, neque à quoquo emunctæ naris homine ferri potest: cùm, *diffingere*, vt dixi, sit, id, quod cusum, fictum, & fabricatum est, deformare, corrumpere, atque interimere: qui deintegro autem ensem acuat, non perimat, sed reparet, ac restituat. Præterea si daremus (quod tamen non possumus) diffingere, esse reparare reficere, atque vt ita dicam, refabricari, nónne ineptissimus esset hic sermo: ô vtinam reficias ensem, seu redacuas ferrum, quod cæde ciuium retusum est, in Massagetas & Arabas? nonne elegantia Horatiana indignissimus? Postremo quid sibi vult istud reacuere, seu redacuere ferrum noua incude? noua cote diceret potius. Omnino nihil hac explicatione pinguius fingi potest.

TVRNEBVS.

GRatum) vel charum fortunæ: vel iucundum Romanis propter amœnitatem. Itáq; principes Romani eò libenter sedebant: & eò imperij sedem transferre Nero cogitauit, Priorem sententiam magis probo.

Bithyna) quod ab illa regione magna mercatorum commercia erant. alio loco, *Thyna merce beatum. Profugi Scythæ*) quidam fugiendo prælliantes interpretantur, *Alij ab orbe tanquam sepositos & remotos*: Ego potius putem esse profugos, qui statam sedem non habeant. vt alio loco,

Campestres melius Scythæ
Quorum plaustra vagas ritè trahunt domos.

Clauos trabales) grandes. quomodo, trabale telum dicimus. Necessitati clauos tribuit quibus omnia figit & firmat. Infrà, Od. 24. lib. 3.

Si figit Adamantinos
Summis verticibus dira necessitas

Clauos: *Et cuneos manu* Solent enim iis, quæ nectuntur, vinciuntur, ligantur, vt adstringantur arctius inseri cunei. Cicero. 2. Tuscul. *Hos ille cuneos fabrica fidelis inserens, Perrupit arcem*. Plato in Timæo, ὐ τοῖς ἀλύτοις, οἷς αὐτοὶ συνείχοντο δεσμοῖς, ἀλλὰ διὰ σμικρότητα ἀοράτοις πυκνοῖς γόμφοις συντήκοντες. Quod Cicero vertit crebris tanquam cuneolis illiquefactis & in Phædone, ὅτι ἑκάστη ἡδονὴ καὶ λύπη, ὥσπερ ἧλον ἔχουσα προσηλοῖ καὶ προσπερονᾷ αὐτὴν πρὸς τὸ σῶμα.

Vncus abest) quo trahebantur nocentes, hic quo necessitas nos trahit inuitos.

Liquidumque plumbum) quia sæpè ad nexus firmitatem vncos ferreos & ansas illiquefacto plũbo annectimus. Vitruuius.

Velata panno) quòd ex institutione, vt opinor Numæ velati albo amictu flamines fidei rem diuinam facerent, manu etiam ad digitos inuoluta. Semper autem in sacrificiis albati erant.

At vulgus infidum) non quemadmodum fides te sequitur semper: ita semper vulgus amicos sequitur, quos mutata fortuna deserit.

Diffingas) aliter fingas aliter fabrices, aliter cudas. Alio loco. *Nihil hic diffingere possum*, id est, mutare, aliter fingere. Quanquam vtroque in loco etiam Diffindere reperitur.

Ex lib. 9. Aduers. cap. 14. Horatius anteambulatricem fortunæ dicit esse necessitatem, fortunæ dominatum & potentiam constituens, quòd quicquid ei collibuerit, nulla vis tanta sit, vt impedire possit. Clauos autem trabales pereleganti fictione & conceptione tribuit necessitati, quibus omnia figat firmétq; & retineat. Sunt autem grandes claui, quibus trabes configuntur, At trabale telum in Marone, lib. 2. æneid. instar trabis magnum est. Non existimo autem de tormentis & cruciatibus ista explicanda esse, quod videtur interpretibus. Cuneis quoq; insertis ad arctius aliquid adstringendum vtebantur. Cic. 1. Tusc. *Hos ille cuneos fabrica fidelis inserens, perrupit arcem*. Plato in Timæo, ὐ τοῖς ἀλύτοις, οἷς αὐτοὶ συνείχοντο δεσμοῖς, ἀλλὰ διὰ σμικρότητα ἀοράτοις πυκνοῖς γόμφοις συντήκοντες. quod Cicero de vniuersit. vertit, *crebris tanquam cuneolis illiquefactis*. & in Phædone. ὅτι ἑκάστη ἡδονὴ καὶ λύπη, ὥσπερ ἧλον ἔχουσα προσηλοῖ καὶ προσπερονᾷ αὐτὴν πρὸς τὸ σῶμα. At verò, vncus seuerus, hamus est & ansa ferrea coagmenta rerum tenaciter & asperè retinens liquido plumbo addito. Vitruuius, lib. 8. cap. 2, *ansis ferreis & plumbo frontes vinctæ sint*. Nam ad nexus firmitatẽ sæpenumerò ferreos vncos plumbo illiquefacto ad perpetuitatem hæsuros tenaciter operibus & fabricis adijciunt. De illo plumbo scripsit Euripides,

χαλκὸς ἱδρεία· καὶ γὰρ εἰ πέριξ σ' ἔχοι
τειχέως μόλυβδος, ἐξαναστήσω σ' ἐγώ.

Inquit Horatius,

Te spes & albo rara fide colit

Velata panno. Quod ita accipio, fortunam antecedit necessitas, sequitur & comitatur spes & fides, nec eam vsquam deserunt, quocumque se conferat, quamuis veste mutata sese dissimulet: non tamen vt fides & spes assectatrices tuæ perpetuò sunt, item vulgus amicos perpetuò sequitur, quos mutata semper fortuna deserit. Cæterum quidam putant construendum quod sequitur hunc in modum. Amici pariter dolosi diffugiunt iugum ferre, vel pariter iugum ferre, id est, nolunt esse consortes aduersæ fortunæ, vt secũdæ: Ego putẽ dici dolosos pariter iugũ ferre

qui non sincerè se consortes prębeot, neque bona fide, ideóque in rebus aduersis deserunt: Estque translatio à iumētis. Porrò in carminis clausula quod accinitur. - *diffingas retusum*, valet, aliter fingas.

Ea lib. 23. Aduers. cap. 28. Quod in Horatio explicaui seuerum, vncum, & liquidum plumbum de pœnis intelligendum non esse, sed de rerum coagmentis & vinculis, confirmatur auctoritate Arnobij verba ipsa Horatij vsurpantis & eius sententiam explicantis. Li. 6. aduer. Gentes. *Quid miserius his esse aut quid infelicius poterit, quàm si eos in basibus ita vncire tenent & plumbea vinctiones.*

IN HONOREM Pomponij Numidæ.

Od. 36.

ARGVMENTVM.

Ob Numidæ reditum gaudio exsultat.

ET thure, & fidibus iuuat
Placare, & vituli sanguine debito
Custodes Numidæ deos:
Qui nunc Hesperia sospes ab vltima
Caris multa sodalibus,
Nulli plura tamen diuidit oscula,
Quàm dulci Lamiæ, memor
Actæ non alio rege puertiæ,
Mutatæque simul togæ
Cressa ne careat pulchra dies nota:
Neu promtæ modus amphoræ,
Neu morē in Salium sit requies pedū:
Neu multi Damalis meri
Bassum Threïcia vincat amystide:
Neu desint epulis rosæ:
Neu viuax apium, neu breue lilium.
Omnes in Damalin putreis
Deponent oculos: nec Damalis nouo
Diuelletur adultero,
Lasciuis ederis ambitiosior.

ET THVRE] thus semper adhibetur in sacrificiis, vt suprà, Od. 19. *Verbenas pueri ponite, thuráque, &c.* & 30. *& vocantis Thure te multo Glycera decoram Transfer in ædem.*

PLACARE] placare deos, iratos futuros, nisi eis sacrificia promissa persoluantur. de arte poët. *vinóq; diurno Placari Genius festis impune diebus.*

A SANGVINE DEBITO] debito vel voti, vel officij causa. vt Od. 6. lib. 2. *ibi tu calentem Debita sparges lacryma fauillam Vatis amici.*

HESPARIA VLTIMA] epithetum, vltima, distinguit eam Hesperiam, quæ pro Italia ponitur, ab Hesperia, quæ est ad Occidentem versa. Nam aliàs per Hesperiam etiā apud hunc poëtam, Italia significatur, vt Od. 6. li. 3. *Dy multa neglecti dederunt Hesperiæ mala luctuosa.* & Od. 5. b. 4. *Longas ô vtinam dux bone ferias Præstes Hesperiæ.*

SOSPES] saluus, & incolumis.

NVLLI PLVRA TAMEN, &c.] Nulli tamen plura tribuit, aut impertit oscula, quàm Lamiæ.

ACTÆ NON ALIO REGE.] memor pue-
B ritiæ eodem rege traductæ. id est, eodem magistro, ac doctore, seu eodem & communi amico potentiore: vt epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *réxque paterque Audisti coram.* & ad Scæuam: *Coram rege suo de paupertate tacentes Plus poscente ferent.* idem valet potens amicus, vt epist. ad Lol. li. 1. *tu cede potentis amici Lenibus imperiis.* & Ode 18. *nec potentem amicum Largiora flagito.* sic parasitus apud Plautum in Asinaria regem eum appellat, à quo alitur. *Nam ni impetro, regem perdidi. ex amore tantum est homini incendium.* itémque in Menæchmis. Ego igitur hæc verba, *non alio*, sic accipio, vt significetur, Pompeium Numidam & Lamiam eodem & communi rege, id est, potenti, seu magno amico, qui hîc non nominatur, vsos esse, seu eodem magistro ac
C doctore; quod probabilius est, atq; ita Turnebo videtur: alij, vt dicat Horat. Lamiam Numidæ regem fuisse: à quibus dissentio.

MVTATÆQVE SIMVL TOGÆ.] cùm essent æquales, eodem tempore togam virilem sumserunt.

CRESSA NE CAREAT] Cressa nota, id est, alba, à Creta insula ea quo nomine, Cressus, Cretensis, Creticus. Neque verò referendum est hoc ad Cretensium morem, quo Acro & Porphyrio eos solitos ait dies lætos albis lapillis notare, & contrà, &c. Thracum enim fuit hæc cōsuetudo, qui (vt scribit Plinius lib. 7.) eos dies, quibus secunda fortuna essent vsi, iucundéque & beatè vixissent, albo lapillo notabant, nigro
D contrarios; sed Cressa idem valet, quod alba, seu candida, vt dixi: & Creta non solùm insulæ nomen est: sed etiam lutum illud album significat, quo vtebantur ceræ loco Græci Asiatici ad obsignandas litteras & priuatas, & publicas, propterea quòd in Creta magna est talis luti copia. Cic. pro Flacco: *Hæc quæ est à nobis prolata laudatio, obsignata erat creta illa Asiatica, qua vtuntur omnes in publicis, & priuatis litteris.* Hoc igitur dicit Horat. notetur hic dies candida nota, vt verè felix & faustus. sic Catull. ad Lesbiam. *O lucem dignam candidiore nota.* & fortasse idem Catull. *soles candidos* appellat dies candida nota notandos, vt Horat. contrà sat. 9. lib. 1. *nigrum solem.* nisi fortè alia ratione dictum est *nigrum solem*, vt videbimus suo loco.

NEV

Nev promtæ moovs,] &c. nève A modus adbibeatur in bibeodo, promere & depromere vioum, & vini amphoras, Latinis scriptoribus vsitatum est loquendi genus. Ode 21. lib. 3. *Descende Coruino iubente Promere Languidiora vina.* & 28. eiusd. lib. *prome reconditum Lyde strenua Cæcubum.* & iost. Ode prox. *Antehac nefas depromere Cæcubum.* & Plaut. 10 milit. glor. *Promsisti tu illi vinum? LVC. non promsi.* Quidam libri habent vbique *Nec*, pro *Neu.*

Nev morem in Salivm] neu cessemus Saliorum more salire, seu potius saltare. Ode 1. lib. 4. *In morem Salium ter quatient humum.* Virgil. li. 8. *Hinc exsultanteis Salios, nudósque lupercos.* Erant autem Salij, Martis Gradiui sacerdotes à B Numa Pompilio instituti, qui certis anni temporibus carmina cantabant cum tripudiis & saltibus sollennibus: de quibus qui plura scire volet, legat Dionys. Halicar. lib. 2. Salium autem quarti casus esse numeri singularis, non patrij in numero multitudinis esse puto, ab adiectiuo (vt grammatici vocant) Salius, a, um: vt à Sulpicio subst. adiectiuum facit Od. 12. li. 4. *Qui nunc Sulpicijs accubat horreis.*

Nev mvlti Dam. meri] id est, ne Damalis puella bibacissima, certantibus inter se vino conuiuis, Bassum vincere contendat bibendo aut magnitudine poculorum, sed cum Numida certet potiùs. sic dictum est autem ab Horat. *Damalis multi meri*, vt à M. Tull. *homo non* C *multi cibi, sed multi ioci.* in epist. vltima lib. 9. ad Papirium Pætum. De huiusmodi certamine facetè in quendam Falcidium Cicero pro Flacco: *Magnum erat ei certamen propositum, magna cum Græcis contentio: qui tamen (vt opinor) iacent victi. Nam iste vnus totam Asiam magnitudine poculorum, bibendoque superauit.*

Bassvm Threïcia vincat Amystide.] Amystidem poculi genus fuisse quidem dicunt ἀπὸ τοῦ ἀμυστὶ πίνειν, id est, ab eo, quod est, haustim, & labris non clausis bibere. μύζω enim est mussare, sugere, os & labra claudere quod si quis ἀμύστιδα, seu ἄμυστιν talem compotationem intemperatam, & barbaram intelligi malit, ei libentius assentiat. vtitur D hoc nomine Anacr. ἄγε δὴ φέρ' ἡμῖν ὦ παῖ Κελέβην, ὅπως ἄμυστιν Προπίω & Euripid. seu Arist. in Cyclope: ἐδέξατ', ἐξέσπασεν ἄμυστιν ἑλκύσας. [id est, accepit, hausit poculũ illud Thraciũ, & ebibit. & Callimachus apud Macrob. li. 5. c. 21. καὶ γὰρ ὁ Θρηΐκιην ἀπανήνατο χανδὸν ἄμυστιν ζωροποτεῖν, ὀλίγῳ δ' ἥδετο κισσυβίῳ. Id est, Ille enim Thracium poculum patente ore ebibere recusauit, paruo autem poculo delectabatur.] Ex quo fit ἀμυστίζειν, quod valet, sine respiratione, & vno quasi spiritu bibere. Plutarc. συμποσ. li. γ. κεφ. ϛ. Τοὺς γὰρ ἄθρουν καὶ ἀπνευστὶ πίνοντας, ὅπερ ἀμυστίζειν ὀνομάζουσιν οἱ παλαιοί, ἥκιστά φασι περιπίπτειν μέθαις. id est, eos enim qui vno haustu & sine respiratione bibunt, quod ἀμυστίζειν nominatur, veteres aiunt minimè esse ebrietati opportunum. [Threïcia autem, qua vtebantur Thraces homines vinosi & vinolenti, suprà Od. 27.]

Nev desint ep. rosæ, Nev vivax ap.] sic & Od. 3. lib. 2. rosæ. & vnguenta in conuiuio adhibentur. *Huc vina & vnguenta, & nimium breues Flores amœnæ ferre iube rosæ.*

Vivax] quod diu viret. Theocr. ὕλα καὶ θάλλοντα σέλινα. verborum gratiam viuacem dixit epist. ad Pisones: *Nedum sermonum stet honos, & gratia viuax.* contrà *breue lilium* idem Horat.

Pvtreis Dep. oc.] id est, omnes alij præter Numidã, putreis in Damalin oculos declinabunt, & claudent somno occupati, & obdormiscent, neque quantumuis eius amplexum concupiscant, ea potientur, sed eos Veneri intentos somnus auferet. *deponent oculos*, id est, demittent & declinabũt palpebras somno oppressi: *putreis in Damalim* autem, id est, vel amore & cupiditate Damalis fractos, vel ebrios. licet etiã coniungere verbum *deponent* cum hoc, *in Damalim*: vt sit *deponent oculos in Damalim* tanquam onus, putreis autem, id est, libidine fractos, libidine natanteis, seu colliquefactos, vt apud Theocr. εἰδ. α. Τάκονται ὀφθαλμώς, ὅτι οὐ μετὰ ταῖσι χορεύεις. i. colliquefiunt tibi oculi, quia cũ eis non saltas. Sic Plaut. Curcul. *Propino magnum poculum. ille ebibit, caput deponit: condormiscit.* Idem Mostell. *Ecce autem hic deposiuit caput, & dormit: suscita.* Iam iis, quibus somnus obrepit, *Brachia palpebræque cadunt poplitésque procumbunt*, vt ait Lucretius lib. 4. Licet etiam interpretari *deponent*, condent, & quasi sepelient. Nam depositi dicuntur, deplorati, & quasi desperati. Cæcilius, *Depositus modo sum animo, vita sepultus sum.* Virgil. li. 12. *Ille vt depositi proferret fata parentis.* sic depositam rempub. dixit M. Tull. actione 1. notant Asconius, & Nonius. Sic & Arnobius vsurpat depositum corpus lib. 1. aduers. genteis. *Vnus fuit è nobis, qui deposito corpore innumeris se hominum pro vita in luce detexit?*

Advltero] amatore, vt suprà diximus Od. 33. nouo autem, videlicet Pomponio Numida.

Lascivis eder. amb.] ambitiosam hoc loco accipe, bracchia collo implicãtem, cõplectentem. sic Ode 15. Epod. *Artiùs, atque edera procera astringitur ilex Lentis adhærens brachiis*, & Catull. de Iuliæ & Mall. nuptiis. *tenax edera hac & hac arborem implicat errans.* Sic contrà ambitiosi homines dicuntur nimis amplecti plebem, qui plebem largitionibus corrumpunt, & qui regnũ appetunt. M. Tull. in orat. pro Milone de Sp. Melio.

TVRNEBVS.

Actæ *non alio*) Eundem magistrũ habuerat. Et æqualis eodẽ tẽpore vestẽ virilẽ sũpserat: Regẽ enim magistrum appellare videtur.

Cressa) creta non carbone notanda, quam cressam vocat, quia hoc genus terræ nomen à Creta insula habet. Id autem factum à Thracibus fuisse Plinius scribit: quo nonnulli sunt adducti, vt hic

Thressa legerent.

Neu multi Dam. meri) Multi meri dixit, vt multi cibi fimile quendam imperatorem fcripsit Suetonius, ἄμυσις autem genus potādi est, cùm fe magnis poculis mutuò inuitant. Quod dicebant ἀμυσίζειν. Quod cùm facere folerēt Thraces, idcirco πρόποσιν θρακίαν dicebant. Sed & ex Scytharum moribus σκυθικὴν πόσιν. Ne bassum ad potandum prouocet: ne Numidam ad Zelotypiam stimulet.

Vmax apium) Apio vtebantur in coronis non folùm facrorum certaminum Græci: verùm etiā conuiuiorum Romani. Infrà,

In Damalim putres) Omnes in eius amorem foluti erunt, nemo tamen alius quàm Numida ea potietur. putris, folutus. quod in terra potifsimum dicebatur. Virgilius,

---& Zephyro putris fe gleba refoluit. id est, laxata & foluta. Alio loco, *Et cui putre folum, namque hoc imitatur arando.* id est, optima terra est foluta. Nā cum aramus, folutam reddere conamur. Persius eodem, quo Horatius modo locutus est: ille in Venerem est putris. *Deponent oculos*) Qui Damalim deperibunt, obdormifcent. Plautus, vt me deponat vino, eam affectat viam. Alio loco, Ille ebibit, caput deponit. *Ambitiosior*) oragis fuis ambiens brachiis & amplectens, quàm lasciua & fequax hedera, arbores.

Ex aduers. li. 19. c. 3. Vide fupra od. 15. quæ ad fcripta funt ex eod. lib. 19. cap. 3.

Ex lib. 9. cap. 14. *Acta non alio rege pueritia.*

Mutatáq; fimul toga. cùm fcribit, eos æquales effe dicit: qui in pueritia eundem habuerint magistrum, ad eundémq; ludum iuerint, fimúlque togam virilem fumpferint. Magistrum autem regem appellare tralatitio nomine, recedebant autem ab imperio magistrorum & pædagogorum, fumpta virili toga.

Ex lib. 18 ca. 27. Sed alterum attingamus Horatij locum, cuius perfpicuus & dilucidus non admodum fenfus est,

Omnes in Damalim putres
Deponent oculos.

Non enim placet, quod interpretibus credi video, fignificari oculos vino marcentes & languidos: cùm dicat oculos putres in Damalim, in Damalis amorem folutos. Nam etsi omnes in eius amorem foluti erunt, nemo tamen alius quàm Numida ea potietur, quia qui Damalim deperibunt, obdormifcent. Id enim, cum deponere oculos dicit, intelligit. Plautus. Aulularia fc. Nimium lubent.

Vt me deponat vino, eam affectat viam. alio loco.

Curculione fc. Date viam. *Ille ebibit, caput deponit.* Translatio autem est ab oneribus, quæ deponi dicuntur: vt nobis dormitantibus caput & oculi onerī funt. Itaque neque caput neque oculos fustinere tum possumus. Vt autem dixit Horatius oculos in Damalim putres: fic Persius, Satyr. 5.

--ille

A *In venerem putris.* id est, folutus & profufus, dixit. Putre in terra fæpe dicebatur. Virg. 1. Geor.

--& Zephyro putris fe gleba refoluit. id est, fe laxat & foluit, & foluta & laxa est. Alio loco, 2. Georg.

Et cui putre folum: namq; hoc imitamur arando, quo fignificatur optimum folum esse locutum. Nam cùm aramus hoc agimus, vt terram folutam reddamus. Cæterum in eo carmine Damalim *multi meri* dixit, vt multi cibi aliquos fuisse legimus quo edaces intelligimus: vt eam bibacem & merobibam fuisse existimamus. ἄμυσις porrò genus erat potandi, quo fe magnis & meracis poculis mutuò inuitabant, quod dicebant ἀμυσίζειν, quod cùm facere folerent Thraces, idcircò

B πρόποσιν θρακίαν appellabant. Sed & ex Scytharum moribus σκυθικὴν πόσιν.

AD SODALES Od. 37.

ARGVMENTVM.

Ob victoriam Actiacam, Genio indulgendum esse.

NVnc est bibendum: nunc pede libero
Pulsanda tellus: nūc Saliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erat dapibus, fodales.
C *Antehac nefas depromere Cæcubum*
Cellis auitis, dum Capitolio
Regina dementeis ruinas,
Funus & imperio parabat,
Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum quidlibet impotens
Sperare, fortunáque dulci
Ebria. fed minuit furorem
Vix vna fofpes nauis ab ignibus:
Mentémque lymphatam Marcotico
D *Redegit in veros timores*
Cæfar, ab Italia volantem
Remis adurgens, accipiter velut
Molleis columbas, aut léporem citus
Venator in campis niualis
Æmoniæ, daret vt catenis
Fatale monstrum: quæ generosius
Perire quærens, nec muliebriter
Expauit enfem, nec latenteis
Classe cita reparauit oras.
Aufa & iacentem vifere regiam
Vultu fereno fortis, & asperas

Tractar

Tractare serpenteis, vt atrum
Corpore combiberet venenum,
Deliberata morte ferocior:
Sæuis Liburnis scilicet inuidens
Priuata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.

NVNC EST BIBENDVM] videtur hæc ab Alcæo esse mutuatus: cuius hi versus repeniuntur apud Athen. lib. 10. Νῦν χρὴ μεθύσθην, καί τινα πρὸς βίαν Πίνειν.

SALIARIBVS] opiparis, & sumtuosis. M. Tull. *Saliarem in modum.* Salios eosdem fuisse apud Romanos atque Curetas apud Græcos narrat Dionys. Halicarn. lib. 2. antiq. Rom. de quibus ille multa sub extrem. lib. ab illo loco Ἐστι δὲ μοῖρα τῆς περὶ τὰ θεῖα κομηδείας ... ὑπὸ Ρωμαίων σαλίοις, &c.

ORNARE PVLV. DEOR.] solebant Rom. vel deuictis hostibus, vel quouis alio modo Republ. bene gesta, & periculo cõmuni propulsato, ad omnia puluinaria Deorum supplicationem decernere; atque aliquot dies festos lætitia publica celebrãdos indicere. Sic Cic. Cat. 3. *Quamobrem Quirites quoniam ad omnia puluinaria supplicatio decreta est, celebratote illos dies cum coniugibus & liberis vestris.* Habebant auté singuli dij suos lectos & puluinos, quibus imponebantur: quam superstitionem Romanorum insectatur & irridet Arnob. lib. 7. aduersus genteis, his verbis. *Lectisternium Cereris erit idibus proximis. habent enim dij lectos: atque, vt stratis possint Mollioribus incubare, puluinorum tollitur, atque excitatur impressio* Hac oda autem Horat. sodaleis suos ad lætitiam exhortatur ob victoriam Actiacam.

TEMPVS ERAT] sic scriptum reperi in lib. Donati, Faerni, Tornes. Vaticanis duobus: alij corrumpentes, *erit* reponunt: alij *erat* positũ volunt pro est. Ego puto propriè locutum esse Horatium, longéque adeo significantius, quàm si verbo præsentis temporis vsus esset: hoc modo non erat fas antehac è cellis auitis vinum depromere, conuiuiáque agitare: Sed nũc deuicto M. Antonio cum Cleopatra, hoc erat illud tempus, in quo decebat epulari, & conuiuari. sic loquitur Ælian. vari. histor. lib. 1. Σοφὸν τι ἄρα χρῆμα ἦν γένος βατράχων Αἰγυπτίων. & Oppia lib. 3. αλιευτ. ... &c. & Heliod. ἔργ' ... Οὐκ ἄρα μοῦνον ἔην ἐρίδων γένος, ἀλλ' ἐπὶ γαῖαν Εἰσὶ δύω. Theocr. ... & ita loquitur epist. ad Scæuam lib. 1. *atque rerum caput hoc erat, hic fons.* & Saty. 10. lib. 1. *Hoc erat experto frustra Varrone Atacino, Atque quibusdam alijs, melius quod scribere possem.*

DVM CAPITOLIO] interea dum Cleopatra, & M. Antonius ea moliebantur, quibus Capitolium, imperiúmque populi Ro. euerterent.

DEMENTEIS RVINAS] à demente Cleopatra excogitatas, & comparatas. Fortasse hic locus vetustum Ennian. qui sunt in Catone Ciceroni corrũpendorum occasionem dedit. Sic enim vulgò leguntur. *Quo vobis mentes, rectæ quæ stare solebant Ante hac dementes sese flexere ruinas?* cùm ita sint legendi. *Quo vobis mentes, rectæ quæ stare solebant, Antehac, dementes sese flexere viaí?*

CONTAMINATO CVM GREGE TVRPIVM.] cum eunuchis turpi morbo laborantibus, viris effæminatis, & impudicis. Eunuchos igitur viros appellat non simpliciter, sed viros morbo corporis, & animi turpeis, & fœdos, propter quem ad patiendum, quàm ad agendũ sunt aptiores, ac propensiores. vide annot. ad illũ locũ Saty. 6. li. 1. *Vt si quis ægrotet, quo morbo Barrus.* Gregor. Nazian. ἐπιταφ. Basilij magni, sic de Eunuchis: τοὺς ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος, τοὺς ἐν γυναιξὶν ἄνδρας, ἐν ἀνδράσι γυναῖκας, τοὺς τοῦτο μόνον ἀνδρικοὺς τὴν ἀσέβειαν οἷ τὸ φυσικῶς ἀσελγαίνειν οὐκ ἔχοντες, ὃ δύνανται μόνον τῇ γλώττῃ πορνεύουσιν, id est, Viros ex mulierũ cubiculu egressos, atque ad eas custodiendas & oblectandas accommodatos: inter mulieres viros, inter viros mulieres; atq; ad omnia obscœna patienda promtos ac paratos, vna re dumtaxat viriles & fortes, quòd impij ac scelerati sint: qui quoniam iis membris, quæ ad procreandum à natura viris data sunt, libidini obsequi nequeũt lingua impura atque impudica, qua possunt tantùm scortantur. Hæc Nazianzenus. Traditum est preterea ab iis, qui ex figuræ inspectione de ingenio faciunt coniecturam, eos magnam partem immiti esse ingenio, fraudulentos, facinorosos, audaceis, maleficos, ac sceleratos.

QVIDLIB. IMP. SPER.] impotens sperare, id est, in eo impotés, quòd quidlibet sperare auderet. impotens sperare auté à Græcis sumtum, de quo genere vide ad Od. 8. lib. 4. Iam impotens valet apud bonos scriptores idem ferè, quod apud Græcos ἀκρατής, incontinens, effrenatus, non rationi obediens, sed affectibus, & perturbationibus animi seruiés M. Tull. epist. ad M. Marcell. *Victoria etiam si ad meliores venit, tamen eos ipsos ferociores, impotentioresque reddit.* Idem de harusp. respons. *nihil fieri iratius, nihil impotentius animo.* Idem Philipp. 5. Antonium impotentem, iracundum, contumeliosum, superbum, & c. nominat. sic Catull. de fasclo *freta impotentia*, id est, impotentium hominum more æstuantia, & sæuiétia. idem ad papyriũ, vt Cæcilium arcessat. *Illũ deperit impotente amore*, id est, immodico, & immoderato. & Horat. Ode 1. lib. 2. *Inuo impotens*, id est, ira & odio elata, ira inflammata, ab ira victa, quæ iram continere non potuerat, & Od. vl. li. 3. *Aquilo impotens*, supra modum sæuiens, vehemens, vt sit tralatio à rebus animatis, vt *freta impotentia.* impotens igitur sperare, id est, quæ sese continere non poterat, quin quidlibet sperarer.

FORTVNÁQVE DVLCI EBRIA] rebus secundis elata, & impos mentis, sic Demosthenes Philipp. prima, Philippum dicit magnitudine rerum gestarum ebrium esse. Ἐγὼ δ' οἴομαι μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νὴ τοὺς θεοὺς, ἐκεῖνον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων, &c. & Anacreon: ἔρωτι μεθύοντα, id est, amore ebrium dixit, & Theocr. in Dioscuris πληγαῖς μεθύων, id est, plagis ebrius idem apud Hæphæstionem. Ἀρθεὶς δ' αὖτ' ἀπὸ λευκάδος πέτρης Ἐς πολιὸν κῦμα κολυμβῶ μεθύων ἔρωτι.

SED MINVIT FVR.] sed eius dementiam, insolentiam, atque impotentiam compressit tanta, in pugna Actiaca, clades accepta, vt vix vna nauis salua ei restiterit. Itaque eius animum rebus prosperis ferocem, impotentem, insolentem, res aduersæ ἐσωφρόνισαν, id est, castigarunt & ad sanitatem mentis reuocarunt.

MENTÉMQVE LYMPH.] Lymphatos appellant Latini, quos Græci νυμφολήπτους, vt suprà diximus quam vocem videtur vsurpasse Plato in Phædro pro furioso, & mente concitato. ὥστ' ἐὰν ἄρα πολλάκις νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου γένωμαι, μὴ θαυμάσῃς. Sextus Pompeius Festus scribit lymphas dictas esse à Nymphis, vulgóque memoriæ proditū esse, quicumque speciem è fonte, id est, effigiem Nymphæ viderint, furendi finē non fecere: quos Græci νυμφολήπτους, Latini Lymphatos appellant. Alij Lymphatus dici existimant eos, qui metu & horrore quodam aquæ afficiuntur, adeo vt se sæpe in aquas præcipites agant: quos Græci ὑδροφόβους appellant, morbo à canis rabiosi morsu contracto, quē ὑδροφοβικὸν πάθος vocat Dioscorides, & ὑδροφοβίαν, quo morbo tentati aquam horrent ceu canes ipsi, & aquæ metu simul & desiderio, sitique excruciantur, dicuntur autem νυμφόληπτοι eadem ratione qua μουσόληπτοι, vt si Latinè dicantur illi à nymphis: hi à musis capti.

MAREOTICO] vino, quod ad Mareotidem Ægypti paludem nascitur. Virgil. Georg. 2. *sunt & Mareotides albæ*. Athen. lib. 1. δειπνοσοφ. scribit vinum Mareoticum esse Alexandrinum, à Marea fonte, qui in Alexandria est, & ab vrbe ei fonti vicina eiusdem nominis, appellatum: eámque vrbem fuisse olim maximam, nunc esse vicum: paucis verbis pòst, à Marone quodam vno ex iis, qui cum Baccho militarunt, esse nominatam. Multas autem huius Mareotici vini laudes commemorat ibidem Athen. Florem Libycum appellat Plautus Casina. *Nisi hac meraclo se vxor iam percussit flore Libyco.*

REDEGIT IN VER. TIM.] qui rebus secundis insolentes fiunt, & quibus vinum bonam mentem ademit, aut corrupit, ij periculi, in quo fortè versantur, magnitudinē neque attendunt, neque sentiunt, quamdiu ita sunt affecti: posteà autem, quàm ad se redierūt, tum demùm timere incipiunt, tum demùm periculo scilicet edocti ad se redeunt, & se colligunt videtur igitur Horatius significare, Cleopatram, quamuis ob res secundas furore, amentiáque præcipitem, & temulentam, veris tamen timoribus tum affectam fuisse, cùm eam Cæsar victor insequebatur dixit autem *veros timores*, quia sunt & alij vani timores, maximè in bello. notum illud πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου.

VEROS TIMORES] sic epist. 17. lib. 2. *vt mox Nulla fides damno, verisque doloribus adsit.*

VOLANTEM] quàm celerrimè poterat fugientem. MOLLES COLVMBAS] imbelles appellat Od. 4. lib. 4. *nec imbellem feroces Progenerant aquilæ columbam.*

ACVRGENS] persequens, proximè insequens.

DARET VT CATENIS, &c.] vt viuam caperet. Quod Augustum duas ob causas vehementer exoptasse, primum quòd verebatur, ne illa pecuniam, quam penes se habebat, corrumperet ac dissiparet: deinde quòd eam existimaret magnum momentum ad triomphi decus & gloriam allaturam, si viua Romam deportaretur, scribit Plutarch. in Antonio, his verbis: Ἐκ δὲ τούτου τὸν Προκουλήϊον ἔπεμψε κελεύσας, εἰ δύναιτο, μάλιστα τῆς Κλεοπάτρας ζώσης κρατῆσαι· καὶ γὰρ ἐφοβεῖτο περὶ τῶν χρημάτων, καὶ μέγα πρὸς δόξαν ἡγεῖτο τοῦ θριάμβου, καταγαγεῖν ἐκείνην.

NEC MVLIEBR. EXP. ENS.] quemadmodum verè dicere licet eam non expauisse ferrum: ita constat ense non periisse: sed duntaxat conatam esse sibi manus afferre: à Proculeio autē esse prohibitā. expauit autē, id est, extimuit.

MVLIEBRITER] Od. 6. epod. *Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum.*

NEC LAT. CLASSE CITA, &c.] id est nec sese cōtulit in abditas & abstrusas Ægypti latebras, in quibus vel delitesceret, vel nouum exercitum aduersus Cæsarem compararet. Ad hunc locum pertinent hi Virgil. lib. 8. Æn. *Contrà autem magno mærentem corpore Nilum, Pandentémque sinus, & tota veste vocantem, Cæruleum in gremiū, latebrosáque flumina victos:* ad quos notat Seruius, Cleopatram præsagio mortis futuræ, & metu perturbatam, tuti recessus immemorem fuisse, vbi facilè poterat bellum reparare: de quare se moriens dicitur accusasse: ex quibus & Seruij verbis, & Virgilij versibus possum rectè videri hunc locum Horat. explicasse, cùm ita dixi, *Nec Cleopatra sese contulit in abditas Ægypti latebras, in quibus vel latitaret, vel nouum exercitum compararet, sesèque aduersus Cæsarem nouo belli apparatu instrueret.* Alij tamen sic malunt, nec se in Ægyptum contulit, vbi latitaret: cum quibus pugnare nolo.

FORTIS ET ASPERAS TRACT. SERP.] Plutarch. scribit in Antonio, de genere mortis Cleopatræ nihil vmquam certi sciri potuisse: nullum veneni vestigium in eius corpore apparuisse: duas tantùm cicatrices esse repertas, exiles & obscuras, quibus adductum Cæsarem, fictam eius imaginem in triomphum deportasse, cui as-

pis affixa adhæreret. Propert. lib. 3. Fæminas tempetare amantibus. *Brachia spectaui sacris admorsa colubris, & trahere occultum membra soporis iter.*

Corpore combib.] conciperet, admitteret. & ita M. Tull. lib. 3. de finibus: *sed infici tamen iam debet iis artibus, quas si, dum tener est, combiberit: ad maiora veniet paratior.* Idem in Hortens. *Vti qui combibi purpuram volunt, sufficiunt prius lanam medicamentis quibusdam.*

Deliberata morte, &c.] Pet. Victorius vir optimè de litteris ac litteratis meritus, lib. 10. var. lect. hunc locum sic esse distinguendum docet, *Deliberata morte ferocior, Sæuis Liburnis scilicet inuidens, &c.* Et sæuis Liburnis naueis significari, non Liburnos populos cui prorsus assentior, præsertim cum faciat cum eo Plutarchus in Anton. his verbis, ἐν τούτῳ Λιβυρνίδες ὤφθησαν διώκουσαι παρὰ Καίσαρος. Præterea Vegetius libro 4. de re militari, scribit Actiaco prœlio Liburnorum auxiliis præcipuè victum esse Antonium, atque iccirco experimento tanti certaminis patuisse, Liburnorum naueis ceteris aptiores esse. Erit igitur hæc sententia, Cleopatra deliberata morte, id est, cùm moriendi cōsilium cepisset, seu cùm mori decreuisset, ferocior, id est, animosior, quàm anteà, ausa est venenum bibere, & serpenteis tractare, quarum contactu & morsu venenum toto corpore conciperet, scilicet Augusto eam laudem, gloriámque inuidens, vt capta per triumphum duceretur. Præterea Lucianus, bonus auctor, Liburnos & Liburnorum naueis commemorat in eo dialogo, qui inscribitur ἔρωτες. ἐπὶ Ἰταλίας μοι πλεῖν διεγνωσμένῳ, ταχυναυτὲς σκάφος εὐτρεπίσθη, τῶν τοῦ δικρότων, οἷς μάλιστα χρῆσθαι Λιβυρνοὶ δοκοῦσιν, ἔθνος Ἰονίῳ κόλπῳ παρῳκισμένον. id. in Italiam nauigare cogitāti scapha mihi parata fuerat, ex iis, quæ duobus remis impelluntur. Quòd si quis volet seruata eadem, quam P. Victorio auctore, adhibeo, distinctione, nomine *Liburnus* populos, non eorum naueis intelligere, non admodum improbabo, vt sic explicetur hic locus: Cleopatra deliberata morte, ferocior effecta, quàm prius fuerat, scilicet inuidēs sæuis Liburnis populis illis, quorum nauibus magna ex parte parta fuerat Augusto victoria, &c. vt sup. ego tamē explicationē priorē malo.

Invidens dedvci] tale est hoc, qualia sunt illa, quæ collegimus ad Od. 23. Iam, quòd ad verbum *inuidendi* attinet, ita Homer. loquitur ὀδ. λ. vbi Vlysses ab Alcinoo oratus, vt reliqua de suis erroribus, laboribus incommodis persequatur, sic respondet: Εἰ δ' ἔτ' ἀκουέμεναί γε λιλαίεαι, οὐκ ἂν ἔγωγε Τούτων σοι φθονέοιμι, καὶ οἰκτρότερ' ἄλλ' ἀγορεύσαι. id est, non inuidebo tibi his & alia miserabiliora narrare, &c.

Privata] non iam regina, vt saty. 3. lib. 1. *Priuatúsque magis viuam te rege beatus.* alij ineptè subintelligunt, regno.

Svperbo] suprà Od. 35. *superbos Vertere funeribus triumphos.*

Non hvm. mvl.] non abiecta, non cōtemta. immo summo loco nata ac generosissima M. Tull. in Lælio: *humilem sanè & minime generosum (vt ita dicam) relinquunt ortum amicitiæ*: vel nō fracto, & paruo, sed excelso & magno animo.

TVRNEBVS.

Nunc est bibendum) Et carmen & sententiam Alcæi est imitatus. νῦν χρὴ μεθύσκειν, καί τινα πρὸς βίαν πώνην, ἐπειδὴ κάτθανε Μυρσίλος. Delectatur, vt opinor, morte Myrsili, qui Giges erat, eius potentiam insulanis formidolosam veritus. Flaccus.

Puluinar deorum.) Saliares cœnæ fiebant in templis, quæ per catachresin puluinaria, vt Grammatici annotant, appellari solent. Existimo tamē potius eum dicere, fieri debere supplicationem ad omnia puluinaria, collocatis diis in puluinaribus & lecticis, appositísque eis epulis. *Contaminato*) Porphyrion significare videtur effœminatos ferè esse spadones, in quo turpitudo latet, muliebria patientium, quod magis probabile est. Catullus, *Morbosi pariter gemelli vtrique.* Alij tamē de castratione intelligunt. Huius rei sic meminit in Epodis.

Romanus (heu posteri negabitis)
Emancipatus fœmina
Fert vallum, & arma miles, & spadonibus
Seruire rugosis potest.

Reparauit) recuperauit, repetiuit. vt parare, quærere est, vt frui paratis. Sic reparare, recuperare interdum. Cicero. Id quod alio prætore reparare possit. *Sæuis liburnis*) vel quod Liburni ad mortem promptissimi sunt: vel quod classe illa, à qua victa fuerat, reduci Romam nollet. Liburnicis victa fuerat. Hinc illud, Epod. Od. 1.

Ibis Liburnis inter alta nauium
Amice propugnacula.

Ex aduers. lib. 7. cap. 17. Puluinaria deorum cùm dixit Cic. 4. Tusc. epulum significat vel interprete Flacco, qui scribit,

---nunc Saliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erat dapibus sodales. Vt autem rei diuinæ tibias, sic dapibus deorum & puluinaribus adhibebant fides, imitati, vt opinor, veterem poëtam apud quem Ioui epulanti Apollo fidibus canit.

Ex lib. 9. cap. 14. At illud, Ep. 53.

Contaminato grege turpium
Morbo virorum. cùm dicit, morbum impudicitiam intelligit, vt & Catullus, *Morbosi pariter, gemelli vtrique.* Spadones autem hoc genere morbi erant infames, quos habebat plurimos Cleopatra, vnde in Epodis scribitur.

Romanus, eheu posteri negabitis,
Emancipatus fœmina
Fert vallum & arma miles, & spadonibus
Seruire rugosis potest:

Classe autem cita reparauit oras. est repetiuit, requisiuit, recuperauit. Vt enim parare est quærere: sic reparare, requirere, recuperare.

AD PVERVM. Od. 38.

ARGVMENTVM.

Se tenui apparatu gaudere.

PErsicos odi, puer, apparatus:
Displicent nexæ philyra coronæ:
Mitte sectari, rosa quo locorum
Sera moretur.
Simplici myrtho nihil allabores
Sedulus curo. neque te ministrum
Dedecet myrtus, neque me sub arcta
Vite bibentem.

B PERSICOS ODI, PVER,] id est, O puer, odio in conuiuio adhiberi vnguēta, odores, coronas operosas, & similes delicias, quibus Medi & Persæ vti solebant. Persarum sumtuosum, & luxuriosum apparatum paucis verbis declarat Herodot. Καλλιόπῃ, quo loco Pausan. victoria potitus cōtra Persas, & supellectile Mardonij Persarū ducis visa, multo auro, atq; argēto, & peripetasmatis variè depictis, iubet pistores, & coquos Mardonij eodē modo, eodémq; ornatu cenā sibi apparare, quo modo Mardonio solebant. Quod cùm illi fecissent, hîc Pausanias cū aspexisset lectos aureos & argenteos, & magnificum illū cenæ apparatū, obstupefactus epularum appositarū, & ceterarū rerum expositarū C copia, iussit ridēs suos ministros sibi cenam Laconicam parare: quo facto cùm magnū inter hos duos apparatus interuallū esse sentiret, tū ridens Græcorū duces euocari iussit, &c. Intelligendū est autē, luxuriē, & sumtuosum apparatū apud Persas increbruisse posteaquā rerum potiti sunt, Medorúmq; imperiū subegerunt. Nā antea tenuissimū eorū victū fuisse tradit Xenoph. Κυροπαιδ. princip. his verbis, φέρονται δὲ οἴκοθεν σῖτα μὲν ἄρτυς, ὄψον δὲ κάρδαμον, πιεῖν δὲ ἤν τις διψῇ, κώθωνα, ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι, id est, nam domo afferunt, in cibum quidem, panes: in obsonium autem nasturtium in porum autem, si quis sitiat, poculum fictile, vt D aquam de quouis flumine hauriant. Quē Xenophontis locum spectans M. Tull. lib. 5. quæst. Tuscul. *Persarū victus* (inquit) *à Xenophonte exponitur: quos negat ad panē adhibere quicquā præter nasturtiū.*

NEXÆ PHIL. COR.] De coronis in conuiuio adhiberi solitis cùm aliquid suprà dixerimus ad Od. 17. tum plura dicemus ad Od. 11. lib. 4. Huc autē libet ascribere quæ tradita sunt ab Athenæo lib. vlt. Δειπνοσοφ. vbi loquitur de coronis & vnguentis: qui locus nō reperitur in libris vulgatis. Docet igitur ille, multorum antiquorum poëtarum, philosophorū, aliorúmque scriptorum testimoniis collectis, initiò reperta esse vincula forte fortuna oblata, quibus in conuiuis & poculis capita religarent, propter dolorum capitis ex vino liberalius poto grauitatem &

A intentionem, cum capitis & temporum vinctionem ad illos dolores sedandos valere existimarent: posterius verò ornatū etiam ad hæc vincula accessisse, à conuiuiis non alienum, coronis floreis concinnatis, & connexis. Capiti autem coronas imponi solitas ad arcēdos (vt diximus) capitis dolores ex immoderato vini potu cōflatos. quia in capite sensus omnes inesse videātur, & quia vtile sit, in potu caput esse tectū, & tempora reuincta: quamquā etiam pectus coronare solerēt, vt cordis & vitæ sedem. Vincula autem capitis paratissima, & vsitatissima fuisse, hederacea, quia hedera & vbiuis locorū, vulgóq; nascatur, & aspectum præbeat nō iniucundum ob viriditatē innatā, & latitudine frondiū, ac magni-B tudine corymborum facillimè frontē opacare possit, & contentionem in constringendo ac vinciēdo sine periculo ferre queat, & refrigerādi vim habeat sine odoris grauitate. Cùm igitur coronæ primùm ad prohibendum immoderati potus incommodum, & valetudinis causa essent excogitatæ, deinde etiā voluptatis ratio esset habita: ita cōnecti cœptæ sunt ex rosa, viola, lauro, amaraco, lilio, narcisso, myrto, & similibus floribus: de quorum florum singulorum natura & virtute multa ibidem Athenæus. philyra autem, tenuissima & subtilissima est tiliæ mēbrana, qua accuratius, & operosius coronæ nectebātur. Plin. li. 16. ca. 14. *Inter corticē & lignū tenues tunicas multiplici mebrana, è quibus vincula tiliæ vocātur: tenuissimæ* C *earū philyræ coronarū Lēnisci celebres, antiquorūq; honore.*

SERA] quæ in longinquis terrarum oris tardius nascitur.

SIMPLICI MYRTO, &c.] nihil te adhibere volo ad conuiuij apparatum præter myrtū, cuius odor & gratissimus est, & minimè sumtuosus. Myrtum myrrhinam appellant Græci: de qua multa Athen. lib. illo vlt. Frons est & Veneri gratissima, & ad discutiendū vini vaporē vtilissima. de ea diximus nonnulla sup. ad Od. 25.

NIHIL ALLABORES] nihil addas, sed allaborare est ἐμφατικώτερον. Valet enim, laboriosè aliquid alteri addere. vtitur eod. verbo Ode 8. lib. epod. *Ore allaborandum est tibi.*

D SEDVLVS CVRO] Ordo est sedulò curo, ne quid addas myrto. Ex myrto autem fiebant etiam coronæ, quibus in vino, & epulis vtebantur, vt Od 7. lib. 2. *Quis vdo Deproperare apio coronas, Curátve myrto?*

SVB ARCTA VITE] sub angusto pergula, ex vite ad vmbram comparata.

TVRNEBVS.

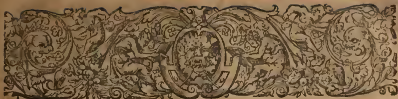
EX lib. 18. aduers. ca. 29. Plectilem coronam intelligit Horatius cùm scribit,

Simplici myrto nihil allabores *Amplius.*

Sibi enim vult coronam plecti è simplici myrteo ramo. Nam Lemniscos nihil moratur, nec desiderat: quos reijcit, cùm ait,

Displicent nexa philyra corona.

Plectilis è surculis vel ramulis plectitur & innectitur, vt è ramo lauri aut myrti.

CARMINVM LIBER SECVNDVS.

AD C. ASINIVM POLLIONEM.

Od. I.

ARGVMENTVM.

Commendat scripta illius, quibus bella ciuilia complectebatur.

OTVM ex Metello consule ciuicum,
Bellique causas, & vitia, & modos,
Ludúmque Fortunæ, grauisque
Principum amicitias, & arma
Nondum expiatis vncta cruoribus,
Periculosæ plenum opus aleæ
Tractas, & incedis per igneis
Suppositos cineri doloso.
Paullum seueræ Musa tragœdiæ
Desit theatris: mox, vbi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,
Insigne mæstis præsidium reis,
Et consulenti, Pollio, curiæ:
Cui laurus æternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Iam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aureis: iam litui strepunt: B
Iam fulgor armorum fugaceis
Terret equos, equitumque vultus.
Audire magnos iam videor duces
Non indecoro puluere sordidos,
Et cuncta terrarum subacta,
Præter atrocem animum Catonis.
Iuno, & deorum quisquis amicior.
A *Afris, inulta cesserat impotens*
Tellure, victorum nepotes
Rettulit inferias Iugurthæ.
Quis non Latino sanguine pinguior
Campus sepulchris impia prœlia
Testatur, auditúmque Medis
Hesperiæ sonitum ruinæ?
Qui gurges, aut quæ flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniæ
Non decolorauere cædes?
Quæ caret ora cruore nostro?
Sed ne, relictis Musa procax iocis,
Céæ retractes munera næniæ,
Mecum Dionæo sub antro
Quære modos leuiore plectro.

MOTVM CIVICVM] bellum ciuile sed

aptius est nomen motus, & significantius. Pollioné, qui tragœdias, seu prætextas potius, scribebat de bellis ciuilibus, monet Horat. vt hanc scriptutam tantisper intermittat, dum restituatur in ordinem, atque in suum statum Respu. vel, vt alij malunt, dum historiam de eodẽ bello ciuili, ordine perscripserit. Erat enim Pollio & tragœdiarum, & historiarum scriptor. Pollionẽ autem tragœdiarum, seu prætextarum fuisse scriptorem declarant illa Horatiana sat. x. lib. a. *Pollio Regum Facta canit pede ter percusso.* idem infrà hac eadem Oda, *Paullum seuera musa tragœdia Desit theatris, &c.* Quòd autem quidam alioqui docti, existimant, principium huius Od. *Motum ex Metell. &c.* intelligendum esse de scriptione historiæ: mihi vehementer errare videntur: & miror, hoc eis vnquam in mentem venire potuisse. Nam & verborum structura, & orationis series, & sententia ipsa perspicuè declarant, hoc totum ad tragœdiæ scriptorem pertinere. Sic enim Horatius. Tu pollio tractas motum ciuilem à Metello consule, bellique causas, &c. periculosæ plenum opus aleæ, &c. Intermitte (inquit Horatius) istam scriptionem, & sine musam tragicam paulisper desiderari à theatris: mox vbi cum alijs senatoribus rempublicam in suum statum restitueris, seu in ordinem redegeris, atque ordinaris, grande munus scriptionis tragicæ repetes. hæc mihi videtur esse huius loci sententia, quam maleuoli quidam homines, & inuidia obcæcati non viderunt. [Seruius profert hunc locum ad illum Virgil. lib. 6. Æneid. *Ciuili tempora quercu.*

Ex metello consule] L. Afranij collega, de quo sic M. Tull. epist. ad Attic. lib. I. *Metellus tuus est egregius consul. vnum reprehendo, quod otium e Gallia non magnopere nuntiari gaudet.*

Belliqve cavsas] belli causæ, verbo erant (vt ipse Cæsar dicebat) quòd intercessio sublata, ius tribunitium sublatum, circumscriptus esset Antonius, reuera dominandi cupiditas, & πλεονεξία.

Lvdúmqve fortvnæ] sic sup. Od. a. lib. 1. bellum, ludum Martis appellauit. Iam quis nescit fortunam in bello plurimum posse? Ex quo dicunt Latini, belli fortunam experiri, seu tentati, & apud Ennium: *Quorum virtuti belli fortuna pepercit, &c.*

Graveísqve Principvm amic.] primùm L. Crassi, Cn. Pompeij, C. Cæsaris: deinde Octauiani, M. Lepidi, M. Antonij.

Nondvm exp. vncta] arma sanguine ciuili, cuius nondum pœnas meritas luimus, óblita: arma adhuc cruenta sanguine ciuili, nequedum aliqua expiatione, pura effecta, videtur spectare ad morem veterum Græcorum, qui si cædem aliquam extra bellum admisissent, tamdiu manus habebant cruentas atque impuras, donec ab aliquo rege expiari atque abluti essent, annot. sup. Od. 2. lib. 1. *Cui dabit parteis scelus expiandi Iupiter?*

A Pericvlosæ plen. op. al.] propter incertum belli euentum. nam cùm sit necesse in scribendis his prætextis, multorum vitia notare, multorúmque voluntates offendere, verisimile est, eos, quos scriptis offenderis, si vicerint, grauiter laturos. [Licet etiam hoc referre ad historiarum scriptionem, ex sententia Seruij. Sic enim ille annotat ad illum Virgilij versum Palæm. *Pollio enim amat nostram, &c.* Blanditur iã Pollioni patrono: quem tragœdiarum, & historiarum scriptorem Horatius fuisse testatur. Nam in secundo Carminum dicit de historiis, *Periculosæ plenum opus aleæ Tractas, &c.* Idem paullo pòst, *Paullum seuera musa tragœdia, &c.*

Et incedis per igneis] allegoria B est, qua obscurè significat idem, quod proximè dixerat, periculosam esse illorum tẽporum tragœdiam scribere, seu tragœdiæ scribendæ ex bellis ciuilibus argumentum sumere. [Videtur autem ad illud prouerbium Græcum alludere, quod commemorat Suidas, alludere, ἐν πυρὶ βέβηκας.]

Cineri doloso] cineri, qui celat, & tegit igneis subiectos, sic infrà Od. 27. li. 3. *Taurum dolosum* appellat, qui Deum celat.

Pavllvm severæ] sine, vt theatra tantisper tuis tragœdiis careant, dum hi motus ciuiles conquiescunt, perinde ac si diceret, intermitte vsq; eò scriptionẽ tragicam, quoad remp. dissipatam ac disiectam ordinaris: vel intermitte C tragœdiæ scribendæ studium: néve tragœdias tuas, quæ tali argumento constant, scenæ committe hoc tempore, rebus videlicet nondũ compositis, neque ordinatis.

Mox, vbi pvblicas r. o.] id est, vbi ea, quæ sunt in rep. turbata, dissipata, disiecta digesseris, disposueris, in suum ordinem restitueris: munus scribendi abs te susceptum repetes: vel vbi historiam belli ciuilis oratione soluta conscripseris: vt alij volunt.

Cecropio] Attico, seu Atheniensi. Thespis enim, Æschylus, Sophocles, Euripides tragœdiarum scriptores, Athenienses fuerunt, suásque tragœdias Athenis docuerunt. Fuit autem D Cecrops Actæi gener, eius, quem primum in Attica regnasse scribit Pausanias Atticis, his verbis: Ἀκταῖον λέγουσιν ἐν τῇ Ἀττικῇ βασιλεῦσαι πρῶτον. ἀποθανόντος δὲ Ἀκταίου Κέκροψ ἐκδέχεται τὴν ἀρχὴν θυγατρὶ συνοικῶν Ἀκταίου.

Insigne mæst. præs. reis, et consvlenti] id est, qui & causis agendis, reísque defendendis, & consilio dando, sententiáque dicenda; cùm in senatu magnis de rebus consultatur, multum vales.

Cvi lavrvs] significat eum de Dalmatis triumphum egisse. [Vicerat autem Salonam Dalmatiæ ciuitatem, vt notat Seruius ad illum Virgil. locum, Palæm. *quo te quoque gaudet*, vbi hos versus Horatij profert.]

Iam nvnc minaci] ostendit pollionẽ ita subiicere oculis prœliorum imaginem, vt ij,

qui-

qui legant, spectare, atque iis, quæ narrantur, interesse sibi videantur. & est elegans ὑποτύπωσις. In prœlijs autem ad exacuendos & excitandos militum animos, cornua, litui, tubæ adhibebantur, vt ex hoc loco, & Ode 1. lib. 1 colligitur. & *lituo tubæ Permistus sonitus*. Erat autem lituus genus buccinæ incuruæ. Ennius: *Inde loci lituus sonitus effudit acutos*. Festus.

Non indec. pvl. sord.] qui pro patriæ libertate fortiter pugnantes occubuerunt. vide sup. Od. 15. lib. 1. *puluere Troico Nigrum Memnonem*.

Et cvncta terr.] Et omneis terrarum parteis. Similia sunt illa, quæ alibi annotabimus, *angusta viarum, extrema finium, amara curarum, &c.*

Præter atr. an. cat.] sup. Od. 12. *& Catonis Nobile lethum*. Plutarchus in Catone, scribit populum Vticensem statim audita Catonis morte, ad eius fores cócurrisse, atque vna voce conclamantem, illum solum seruatorem, ac beneficum, solum liberum, solum inuictum appellasse, his verbis: καὶ μικρὸν ὕστερον ὁ δῆμος τῶν Ὑτικαίων μιᾷ φωνῇ τὸν εὐεργέτην, καὶ σωτῆρα, καὶ μόνον ἐλεύθερον, καὶ μόνον ἀήττητον καλοῦντες. Ipse Cæsar verò accepto de eiusdem morte nuntio dixisse fertur: Cato inuideo tibi mortẽ, tu enim mihi tuam salutem inuidisti. atrocem igitur animum intellige, constantem, imperterritum, ἄφοβον. nam assentior us, qui hoc nomen à verbo Græco deductum volunt, τρέω, quod valet tremere, vt sit atrox is, qui non timeat: quamquam scio atrocem interdum aliud significare.

Ivno, et Deorvm] Iuno, & alij nij, qui Numidis fauerant in bello Iugurthino, Numidarum, & Afrorum calamitate, necéque Iugurthæ (fuit enim ille Romæ in carcere necatus) offensi, victores ipsos, népe Romanos, corúmq; posteros Iugurthæ mânibus, tanquam victimas mactarunt, ac parentarunt.

Invlta tellvre.] Africa.

Impotens] vel ἀκρατὴς τῆς ὀργῆς, vt suprà Od. 37. id est, irata, vel non potens, id est, quæ non potuerat odium suum explere.

Victorvm nepotes] posteros Romanorum, qui fuerant victoria potiti.

Inferias] victimas, quæ mânibus immolãtur, seu mactãtur. de Iugurtha autẽ lege Sallust.

Impia] scelerata, patriæ perniciosa, in quibus ciuis ciuem trucidat.

Hasperiæ] Italicæ, vt Ode 36. lib. 1. Dionys. Halicar. ἀρχαιολ. Ρωμ. Ἕλληνες ἑσπερίαν καὶ αὐσονίαν ἐκάλουν τὴν Ἰταλίαν. οἱ δ' ἐπιχώριοι σατορνίαν. id est, Græci, Italiá, Hesperiá & Ausoniá appellabant: Incolæ autem Saturniam.

Damniæ cædes] Appullorum, & Italorum cædes.

Sed ne relictis Mvsa] sic Musam reprimit Od. 3. lib. 3. *Quo Musa tendis? desine peruicax Referre sermones Deorum*. sic Pindarus in medio carmine, seipsum, ab eo, quod instituerat

A oberrantẽ, aut ad ea, quæ ad rem susceptam minus pertinebant, digredientem reprimit, & reuocat. εἰδ. γ. Νεμ. θυμὲ τίνα πρὸς ἀλλοδαπὰν ἄκραν ἐμὸν πλόον παραμείβῃ, & Olymp. εἰδ. θ. cùm Herculem tribus diis, quos eo loco nominat, præstantiorem esse ostendisset, seipsum reprimens, talémque orationem abominans, odiosam atque inuisam sapientiam esse dicit diis maledicere. ἀπό μοι λόγον τοῦτον στόμα ῥῖψον· ἐπεὶ τό γε λοιδορῆσαι θεοὺς ἐχθρὰ σοφία. & paullo pòst, μὴ νῦν λαλάγει τὰ, &c.

Ceæ næniæ] Simonidei carminis. fuit enim Simonidis (vt scribit Quinctilianus) virtus mirifica in commiseratione commouenda, & in tractandis rerum tristium argumentis. Ideòque

B Catull. *Paullum quodlibet allocutionis Mæstius lacrymis Simonideis*. Ceæ sine diphthongo in priore syllaba scriptum est in omnib. lib. veterib. Theocrit. εἰδ. ζ. Εἰ μὴ δεινὸς ἀοιδὸς ὁ κήϊος αἰόλα φωνῶν, &c. aptissimo autem vocabulo vsus est, *næniæ*, quod est carmen funebre, & lugubre. vt Ode vltima huius libri. *Absint inani funere næniæ*. quamuis pro quouis carmine ab eodem vsurpetur: vt Od. 28. lib. 3. *Dicetur merita nox quoque nænia*. & episto. 1. lib. 1. *an puerorum Nænia, quæ rectè facientibus offert*.

Retractes] iterum tractes. sic Virg. li. 7. Æneid. *Agmina in arma vocat subitò, ferrúq; retractat*.

Dionæo svb antro] Dionen Veneris matrem esse etiam Homerus testatur ἰλ. ε.

C quo in loco ait Venerem à Diomede vulneratam, atque in cælum reuersam statim in sinum, & complexum matris Dionæ concidisse. Ἡ δ' ἐν γούνασι πῖπτε Διώνης δῖ' Ἀφροδίτη Μητρὸς ἑῆς· ἡ δ' ἀγκὰς ἐλάζετο θυγατέρα ἥν. & Eurip. Hel. Κούρη Διώνης Κύπρι, μή μ' ἐξεργάσῃ. Theocr. autem εἰδ. ιε. Venerem Dionæá appellat: Κύπρι Διωναία, & Virgil. in Mœride, Augustum Cæsarem tãquam ab Iulo & Venere prognatum, Dionæum vocat. *Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum*. Hoc igitur loco antrum Dionæum Venereum intelligemus, in quo sint canendæ res leues, & amatoriæ, & Venereæ.

Procax] Sat. 6. lib. 2. *seruúsque procaces Pasco libatis dapibus*.

D Qvære modos] versus, cantus. vt Od. 3. lib. 3. *Magna modis tenuare paruis*. & huius lib. Od. 11. *nec Siculum mare Pœno purpureum sanguine mollibus Aptare citharæ modis*. & 9. lib. 3. *Dulces docta modos*. & de arte poët. *Accessit numerisq́; modisq́; licentia maior*.

TVRNEBVS.

Ex lib. 10. cap. 21.

Sinivs Pollio historias de bello ciuili scripsit vt ex Horatio facilè coniectu est scribente, *Motum ex Metello consule ciuicum*: & rursum.

—mox vt publicas

Res ordinaris. id est, vbi bellorum ciuilium historiam pertexueris. Et è Tranquillo, qui ita scri-

bit, *Quod probabilius facit Asinius Pollio, Pharsalica acie casos profligatosque aduersarios prospicientem hæc eum ad verbum dixisse referens.* Idem Pollio poëta erat. Maro, *Pollio & ipse facit noua carmina.* & Tragœdias scribebat, Flaccus,

Paulum seuera Musa Tragœdiæ.

Desit theatris. Vult enim aliquandiu ab eo Tragœdiarum confectionem omitti, & bella fideliter referri ciuilia. Iterum Flaccus, Li.1. saty. 10.

Pollio regum

Facta canit pede ter percusso. quòd Iambicis senariis tres habentibus mensiones, regum calamitates tragicè caneret. Hæc eò scribo, quò totus ille locus lib. 2. Horatij illustretur. Illud autem, *Nondum expiatis vncta cruoribus*: è prisca consuetudine ductum, qua qui cædem perpetrarant, non antè eius cruorem eluebant quàm ab aliquo expiati essent Iraque & manibus non puris inde dicebantur. Herodotus, ἀπικνέεται εἰς τὰς σάρδις ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος, καὶ οὐ καθαρὸς χεῖρας ἐών. Et Orestes apud Æschylum manibus sanguine manantibus Pythiam territat.

Ex lib. 21. ca. 27. Simonidem Poëtam θρήνους scripsisse refert Suidas & eum in rerum tristium tractatione excelluisse refert Fabius, & scripsit eum significans Horatius.

Sed ne relictis Musa procax iocis,
Cæa retractes munera næniæ.

AD C. SALLVSTIVM Crispum. Ode. 2.

ARGVMENTVM.

Primùm Proculeium laudat ob liberalitatem in fratres: Deinde ostendit, eum, qui suas cupiditates reprimere, pecuniámq; contemnere possit, solum regem, solum beatum esse.

* *NVllus argento color est, auaris*
*Abditæ terris * inimice lamnæ*
Crispe Salusti, nisi temperato
Splendeat vsu.
Viuet extento Proculeius æuo,
Notus in fratres animi paterni.
*Illum aget penna * metuente solui*
Fama superstes.
*Latius regnes * auidum domando*
Spiritum, quàm si Libyam remotis
Gadibus iungas, & vterque Pœnus
Seruiat vni.
* *Crescit indulgens sibi dirus hydrops:*
Nec sitim pellit, nisi causa morbi
Fugerit venis, & aquosus albo.
Corpore languor.
Redditum Cyri solio Phraaten
A * *Dissidens plebi, numero beato-*
Rum eximit virtus: populúmque falsis
Dedocet vti
Vocibus, regnum, & diadema tutum
*Deferens vni, * propriámque laurum,*
Quisquis ingentes oculo irretorto
Spectat aceruos.

NVLLVS ARGENTO COLOR EST &c.] Horum verborum hæc sententia est, Nihil habet nitoris argentum, nihil splendoris, nihil pulchritudinis, nisi vsu modico ac moderato, id est, neque nimiùm profuso, neque nimium parco splendorem, & nitorem acquirat. B

ABDITÆ TERRIS INIMICE LAMNÆ] O Crispe Sallusti inimice laminis, id est, crustis tenuibus aureis, seu argenteis in terram defossis: qui odisti nimiam pecuniæ custodiam: liberalitatem autem & munificentiam diligis. *lāna* positum pro laminæ. vt epist. ad Vall. *ventres lamna candente nepotum Diceret vrendos.* falluntur autem, qui pertinaciter contendunt hîc esse legēdum *Abditæ.* Nam planè hic est ordo verborum, O Crispe Sallusti, inimice lamnæ, seu laminæ terris abditæ, id est, in terras defossæ, Nullus est color argento, &c. Quòd si ita locutus esset Horatius, vt quidam eum locutum esse volunt, Nullus est color argento abdito terris, nisi splendeat C vsu tēperato, nónne esset ineptissimè locutus? Quid enim ineptius, atq; absurdius, quàm ita loqui, nullus est nitor argento in terras abdito, & ita deformi, & rubiginoso, nisi niteat? &c. Est enim simile ac si quis ita dicat, Nulla est mulieris deformis gratia aut venustas, nisi formosa sit.

EXTENTO] longo, producto. translatum. propriè dixit epist. ad August. *Ille per extentum funem mihi posse videtur Ire poeta,* & Od. 15. huius lib. *vndique latius Extenta visentur Lucrino Stagna lacu.*

ILLVM AGET PENNA MET. SOLVI] Omnino sic est legendum: & ita reperi scriptum in omnibus codic. manuscrip. deniq; hāc lectionē agnoscit Porphyr. Corruperunt autem hunc D locum arrogantes quidam, & indocti homines, qui, cū facilè animaduerterent hoc sentire Horatiū, Proculei nomen propter eius eximiam in fratres suos liberalitatem, immortale futurū, existimaréntq; si *metuente* legeretur, planè aliam, & contrariam huius loci sententiam futuram, quasi penna metuens solui, sit ea, quam dies, aut vis aliqua sit solutura, negationē *haud*, addiderunt. Sed quamuis nemo mediocriter doctus dubitet, quin hæc si vera, & germana scriptura, constitui tamen, vt adolescentibus consulam, eius rationem explicare. Penna igitur metuens solui ea est, cuius nulla vmquam dissolutio est futura. Atque ita loquitur Virg. Georg. 1. *Arctos Oceani metuentes æquore tingi.* quibus verbis nihil aliud significat Virgilius. quàm arctos numquam occidere, & *metuens*, valet φυλαττομένας: id est,

ld est, cauerent. Est enim verbum hoc ex Arato ad verbum fere expressus. Ἄρκτοι κυανέῃ πεφυλαγμένῃ quod id n est apud H... λ.ς. deuitia maiore. Οὐ δ' ἄμμορος ἔστ' λοετρῶν ὠκεανοῖο. Sed cuius testimonium grauius nobis esse debet, quàm ipsius Horatij, qui frequentissimus est in huiusmodi loquendi generibus? sic loquitur Satyr. quinta libro secundo, *ferti nobet procera Cerata Edia Nasica metuentis reddere soldum.* nā *metuentis* hoc loco nihil aliud esse puto, quàm nolentis. & lib. 3. Od. xi. *metuitque tangi Nuptiarum experi*, id est, non vult tangi. & Od. 5. lib. 4. *Culpari metuit fides*, id est, nemo est, qui violare fidem velit. & Od. 24. lib. 3. *& metuens alterius viri Certo fœdere castitas*, id est, castitas ab altero viro abhorrens: & epist. 1. lib. 2. *Sed turpem putat in scriptis, metuitque lituram.* & epist. ad Quinctium, lib. 1. *Laudari metuet metuens audiri*, id est, nolens audiri. & ad Loll. 2. eod. lib. *Si bene te noui metues liberrime Lolli Scurrantis speciem præbere professus amicum.* Sic & Persius Satyr. 1. *Non ego cum scribo si forte quid aptius exit, Quando hæc rara auis est, si quid tamen aptius exit, Laudari metuam.* Tralatione n autem ductam esse ex eo puto, quòd qui metuunt quippiam, id ipsum fugiunt, & vitant, quam maximè possunt. Itaque Virgil. hæc verba Arati πεφυλαγμέναι ὠκεανοῖο, ita vertit, *Oceani metuentes æquore tingi*, cum verbum Græcum φυλάξασθαι idem, quod cauere, & vitare significet. Sic igitur hic locus est legendus: neque existat posthac quisquam vsque adeò audax, atque impudens, vt, quæ apud bonos scriptores nō intelligit, audeat corrumpere. Hæc ego cùm M. Mureto Venetiis demonstrassem: quin ita esset, vt sentio, ne dubitans ...m quidem esse dixit: sed cum in iis exemplis, quæ suo ab eo ... vt dicebat aliquot locis emendata, hoc mendum hæreré vidisset, huius erratı culpam in operas typographi contulit: & paucis post mensibus, cùm librum variarum lectionum ederet, magnam partem eorum, quæ ad hunc locum an meis commentarius legerat, id sept. caput primi libri me conniuente & permittente retulit.

LATIVS REGN. AVID. &c.] sententia generalis est. hoc enim significat, latiores vnumquemque regni fines habiturum, si suas cupiditates reprimat ac refrenet, quàm si disiunctissimas terrarum parteis possessionibus continuet, & coniungat.

SPIRITVM] φρόνημα.

CRESCIT INDVLGENS] significat, auarum non sanari pecuniæ accessione, quemadmodum neque hydropicus conualescit aquæ potu. sic Bion apud Teletem lib. de comparatione diuitiar. & paup. Καὶ εἴ τις βούλεται ἢ αὐτὸν περιελέσθαι τῆς σπάνεως καὶ ἐνδείας, ἢ ἄλλον περιλῦσαι, μὴ χρήματα αὐτῷ ζητείτω. ὅμοιον γάρ φησιν ὁ Βίων, ὡς εἴ τις τὸν ὑδρωπικὸν βουλόμενος παῦσαι τοῦ δίψους, τοὺς μὲν ὑδρώπας μὴ θεραπεύοι, κρήνας δὲ καὶ ποταμοὺς αὐτῷ παρατιθείη. ζῶν. ἐκεῖνος τε γὰρ ἂν πρότερον διαρραγείη

A ἤ παύσαιτο δίψους: οὗτος τε οὐκ ἄν ποτε ἱκανωθείη, ὅταν ἢ ἀπορίας: id est, & si quis vult aut ipse indigentia, & inopia liberari, aut alium liberare, ne pecunias sibi, aut illi quærat. Simile enim fuerit, inquit Bion, vt si quis hydropicum sitı liberare volens, hydropa quidem non curet, fonteis autem & fluuios ei appareat atque apponat. Nam & ille prius bibendo rumpatur, quàm morbo leuetur, & hic numquam satis habuerit, cùm sit insatiabilis.

DIRVS HYDROPS] Hydrops, morbus est notissimus, & generis feminei est apud Græcos ὁ ὕδρωψ. Hydropicum nominant, qui eo morbo laborat. vide Corn. Celsum lib. 2. Videtur tamen hoc loco poni morbus pro ægro. Qui-
B dam libri veter. habent, *durus*: quos non sequor.

FVGERIT VENIS] fugerit è venis.

ET AQVOSVS ALBO CORP. LANG.] albo corpore, id est, pigro, languido, & inerti, ἀργῷ. sic Satyr. 2. lib. 2. *pinguem vitiis, albumque nec ostrea, Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.* & Pers. *Turgidus hic epulis, atque albo ventre lauatur.* Iam per hæc duo aquosum languore, morbum significauit ὕδρωπα.

PHRAATEN] Fuit hic Phraates rex Parthorum. Iul. Flor. epit. 100. Cornel. Tacit. lib. 2. Strabo lib. 6. Hor. de eod. epist. ad Iccium lib. 1. *ius, imperiúmque Phraates Cæsaris accepit genibus minor.* fuit & Phraortes (aduersus quem pugnauit
C M. Antonius) rex Parthorum, Medorum, Persarum: de quo Plutarch. in Antonio. icircò quidam hoc loco legi volunt *Phraortem*: à quibus dissentio. nihil enim vetat, quo minus Phraates idē & Parthorum, & Persarum regnum obtinuerit, vt Ode 5. lib. 3. Prætereà Priscian. libr. 18. hunc locum testem producens, vulgatam scripturam agnoscit.

REDDITVM CYRI SOLIO] in Cyri sedem & locum, id est, in regnum, imperiúmque Persarū restitutū. Est autem hæc huius loci sententia quam quidam indignis modis deprauant. Virtus igitur (inquit Horat.) à plebe dissidens, Phraatem regem in numero beatorum non habet, populúmque & multitudinem imperitam, quæ solet reges & dynastas in beatis numerare, imò verò eos solos beatos prædicare, dedocet his vocibus vti, falsis præsertim, dum ipsa eum solum verè beatum, ac verè regem iudicat, qui pecuniam contemnit, qui auri splendore non capitur, neque commouetur. hunc Phraaten commemorat. epist. 12. lib. 1. *ius imperiúmque Phraates Cæsaris accepit genibus minor.* Est autem hic versus, *Dissidens plebi numero beatorum*, hypermeter, & syllaba eius vltima pertinet ad versum sequentem. cuius generis exempla alibi colligemus. Iam hoc *dissidens plebi*, pro illo *dissidens à plebe.* Horatianū est, vt sup. libr. 1. Ode 27. *Vino & lucernis Medus acinaces, Immane quantum discrepat*, pro discrepat à vino & lucernis. & epist. 2. lib. 2. in extr. *& tamē idem Scire volam, quantum simplex, hilarisque nepoti Discrepet.* & Satyr. 6. lib. 1. *longè mea discrepat istis.*

parteis, Vera redit facies, diſsimulata perit. [Porrò autem Xenophon lib. 4. de rebus Græcorum, Non eſt mirum (inquit) in rebus ſecundis aliquos fideleis reperiri : at vbi aliqui in eorum rebus aduerſis conſtantes & firmi reperti fuerint, qui antea fuerint amici, hoc in perpetuum hominum ſermone celebratur, & memoriæ hominum ſempiternæ mandatur. ſic Xenophon. καὶ γὰρ τὸ μὲν ἐν ταῖς εὐπραξίαις πιστοὺς φαίνεσθαι, οὐδὲν θαυμαστόν· ὅταν δὲ τινὲς ἐν συμφοραῖς γενομένων φίλων βέβαιοι φανῶσι, τοῦτ᾽ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον μνημονεύεται.]

Ferre ivg. pariter dol.] *doloſi ferre* iugum, vnum eſt ex iis loquendi generibus, quę à Græcis mutuatus eſt Horatius : de quibus alibi. doloſi igitur ferre, id eſt, doloſi in ferendo pariter cum amicis calamitate affectis, iugo. quod ſimile eſt, ac ſi diceret : in ſecunda amicorum fortuna ſuperiora omnia habere, aut omnium commodorum participes eſſe volunt : in aduerſa autem, calamitatis partem ſubire nolũt. tranſlatio eſt à bobus iunctis. non vacat autem dolo is, qui in ſocietate, lucri partem æqualem, aut etiam maiorem ſibi depoſcit : damni verò ſi quid incidat, id ne minima quidem ex parte ad ſe pertinere velit. Sed verùm eſt, quod & hîc ait Horatius, & Nem. ᾠδ. ἰωτ. Pindar. paucos reperiri in laboribus, & periculis fideleis. verba Pindari ſunt hæc, quibus conſentanea ſunt hæc Horatiana : Παῦροι δ᾽ ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν καμάτων μεταλαμβάνειν. Nam quale eſt hoc, quod dixit Horat. *doloſi ferre*, tale eſt illud Pindaricum, παῦροι πιστοὶ μεταλαμβάνειν. Horat. *iugum*, Pindar. καμάτων. Theognis hanc eandem ſententiam ſæpe iterat. Vno & altero exemplo erimus contenti. Εὖ μὲν ἔχοντος ἐμοῦ πολλοὶ φίλοι· ἢν δέ τι δεινὸν Ἐγκύρσῃ, παῦροι πιστὸν ἔχουσι νόον. & alibi, Παύρους εὑρήσεις Πολυπαΐδη ἄνδρας ἑταίρους Πιστοὺς ἐν χαλεποῖς πρήγμασι γιγνομένους, Οἵτινες ἂν τολμῷεν ὁμόφρονα θυμὸν ἔχοντες Ἶσον τῶν ἀγαθῶν, τῶν τε κακῶν μετέχειν. Πολλοί τοι πόσιος καὶ βρώσιος εἰσὶν ἑταῖροι, Ἐν δὲ σπουδαίῳ πράγματι παυρότεροι.

In vltimos Orbis Brit.] Virg. Tit. *Et penitus toto diuiſos orbe Britannos.*

Et ivvenvm recens Examen] exercitum ex iuuenibus conflatum. Examen de apibus propriè dicitur. transfertur autem ad alia, vt hîc, & Ode 2. epod. *Poſitóſque vernas ditis examen domus.*

Eoïs timend. Partib. Oceanóqve] ſerua (inquit) exercitum populi Rom. formidoloſum partibus ſolis orientis, eique mari, quod ad orientem ſpectat. nonnulli Oceanum rubrum poſitum eſſe volunt, ad ſignificandam eam mundi partem, quæ ſita eſt ad ſolem occidẽtem : à quibus diſſentio. hoc enim ſignificat Horatius, ſe precari, vt, quemadmodum hic exercitus metuendus eſt partibus & mari ſolis orientis : puta Perſis, Medis, Parthis, Arabibus : ita ſit horribilis Britannis, qui oram mundi ſoli occidenti propinquam incolunt : aduerſus quos hunc exercitum ducturus ſit Auguſtus.

Ehev cicatricvm, &c.] cur pudet? quia turpia ſunt vulnera in bello ciuili accepta. Qui hîc tuentur neſcio quam ſcripturam antiquam, *Heu, Heu, cicatr. & ſcel. p.* nihil de eis grauius dicam, quàm quòd in ſole caliganteis oculos habent.

Et sceleris] ſcelus eſt enim ciuem interficere, & bellis ciuilibus intereſſe.

Fratrúmqve ciuium. vel dic propriè, conſanguineorum, & germanorum, eueniebat enim interdum, vt duo fratres contrariarum eſſent partium.

Qvid nos dvra refvg. Ætas?] ætas annorum triginta ſpatium continet, vt infrà dicemus. Bella autem ciuilia à Sylla, Mario, Octauio, Cinna, iterum Sylla & Mario, Carbone, Pompeio, Cæſare geſta in triginta annorum ſpatio vertuntur. Conſecuta ſunt Octauiani, M. Antonij, Bruti & Caſsij tempora. Itaque bella ciuilia ad alteram ætatem peruenerunt ac permanarunt, vt idem ait Ode 16. epod. *Altera iam teritur bellis ciuilibus ætas.* hoc igitur dicit Horatius. A quo maleficio aut ſcelere refugerunt huius ætatis homines? quid eſt tam nefarium, quod non admiſerint? quas aras non violarunt?

Metv deorvm] metum deorum hîc pro cultu deorum, ſeu pietate, & religione aduerſus deos, quam εὐσέβειαν Græci appellant, poſuiſſe videtur. nam propriè metus deorum in vitio locum habet, & vituperatur. Eſt enim ſuperſtitio, & vitioſa religio, quam δεισιδαιμονίαν appellant Græci, id eſt, metum ſeu timorem deorum, vt Satyr. 3. lib. 2. *Quóne malo mentem concuſſus? timore deorum.*

O vtinam nova incvde defigas recvsvm] ego hunc locum in omnibus libris & impreſſis & manuſcriptis corruptũ, litteris leuiter immutatis, olim ſic reſtituendum putaueram, *O vtinam noua incude deſtringas recuſum In Maſſ. &c.* Vulgata enim lectio *diffingas*, planè corrupta erat. nam diffingere eſt diſſoluere, & demoliri, vt Od. 29. lib. 3. *neque Diffinget, infectúmque reddet, Quod fugiens ſemel hora vexit.* quod huic loco non conuenit. diſtingere autem ferrum cùm aliis optimis linguæ Latinæ auctoribus valdè vſitatum eſt, tùm Horatio. M. Tull. offic. 3. *At ille, vt ingreſſus eſt, confeſtim gladium deſtrinxit.* Idem in Catil. 3. *ueidémque gladios in remp. deſtrictos retudimus.* Horat. Ode 1. lib. 3. *Deſtrictus enſis cui ſuper impia Ceruice pẽdet, &c.* & Sat. 1. lib. 2. *quem* (enſem) *cur deſtringere coner? &c.* præterea illud alterum verbum, *retuſum*, quod erat etiam corruptum, emendauimus, & *recuſum*, ſubſtituimus. Erat igitur huiuſmodi horum verborũ ſententia. O vtinam deſtringas ferrum in Maſſagetas & Arabas, & ceteros hoſteis populi Romani noua incude recuſum, id eſt, poſteaquam noua incude fuerit recuſum. eſt enim bellis ciuilibus, & cor-

& corporibus ciuium Rom. retusum. Sed nunc posteaquàm aduersaria mea relegi, in quibus notatum mea manu reperi, in codice Ful. Vrsini scriptum fuisse *desigas*, eodémque modo Canterium in alio codice item manu scripto, legisse audiui: scripturam veterem coniecturæ meæ antepono, & sic in omnibus exemplis reponendū censeo. quod ad vocem *recusum* attinet sententiam non muto. Nam *retusum* nullo modo ferri potest. Iam quòd Adr. Turneb. vulgatam lectionem *diffingas* tueri conatur, & *diffingas* ita explicat, aliter fingas, non probo. Nihilominus quòd Pseudoporphyrio, *diffingas* interpretatur, *redacuas*. Nam neque Porphyrioni hoc venit vnquam in mentem, neque à quoquo emunctæ naris homine ferri potest: cùm, *diffingere*, vt dixi, sit, id, quod cusum, fictum, & fabricatum est, deformare, corrumpere, atque interimere: qui deintegro autem ensem acuat, non perimat, sed reparet, ac restituat. Præterea si daremus (quod tamen non possumus) diffingere, esse reparare reficere, atque vt ita dicam, refabricari, nónne ineptissimus esset hic sermo: ò vtinam reficias ensem, seu redacuas ferrum, quod cæde ciuium retusum est, in Massagetas & Arabas? nonne elegantia Horatiana indignissimus? Postremo quid sibi vult istud reacuere, seu redacuere ferrum noua incude? noua cote diceret potius. Omnino nihil hac explicatione pinguius fingi potest.

TVRNEBVS.

G*Ratum*) vel charum fortunæ: vel iucundum Romanis propter amœnitatem. Itáq; principes Romani eò libenter secedebant: & eò imperij sedem transferre Nero cogitauit, Priorem sententiam magis probo.

Bithyna) quod ab illa regione magna mercatorum commercia erant. alio loco, *Thyna merce beatum. Profugi Scytha*) quidam fugiendo præliantes interpretantur, *Alij ab orbe tanquam sepositos & remotos*: Ego potius putem esse profugos, qui statam sedem non babeant. vt alio loco,

Campestres melius Scythæ
Quorum plaustra vagas ritè trahunt domos.

Clauos trabales) grandes. quomodo, trabale telum dicimus. Necessitati clauos tribuit quibus omnia figit & firmat. Infrà, Od. 24. lib. 3.

Si figit Adamantinos
Summis verticibus dira necessitas

Clauos: Et cuneos manu Solent enim iis, quæ nectuntur, vinciuntur, ligantur, vt adstringantur arctius inseri cunei. Cicero. 1. Tuscul. *Hos ille cuneos fabrica fidelis inserens, Perrupit arcem*. Plato in Timæo, οὐ τοῖς ἀλύτοις, οἷς αὐτοὶ συνείχοντο δεσμοῖς, ἀλλὰ διὰ σμικρότητα ἀοράτοις πυκνοῖς γόμφοις συντήκοντες. Quod Cicero vertit crebris tanquam cuneolis illiquefactis & in Phædone, ὅτι ἑκάστη ἡδονὴ καὶ λύπη, ὥσπερ ἧλον ἔχουσα προσπερονᾷ καὶ προσηλοῖ αὐτὴν πρὸς τὸ σῶμα.

Vncus abest) quo trahebantur nocentes, hic quo necessitas nos trahit inuitos.

Liquidumque plumbum) quia sæpè ad nexus firmitatem vncos ferreos & ansas illiquefacto plūbo annectimus. Vitruuius.

Velata panno) quòd ex institutione, vt opinor Numæ velati albo amictu flamines fidei rem diuinam facerent, manu etiam ad digitos inuoluta. Semper autem in sacrificiis albati erant.

At vulgus infidum) non quemadmodum fides te sequitur semper: ita semper vulgus amicos sequitur, quos mutata fortuna deserit.

Diffingas) aliter fingas aliter fabrices, aliter cudas. Alio loco. *Nihil hic diffingere possum*, id est, mutare, aliter fingere. Quanquam vtroque in loco etiam Diffindere reperitur.

Ex lib. 9. Aduers. cap. 14. Horatius anteambulatricem fortunæ dicit esse necessitatem, fortunæ dominatum & potentiam constituens, quòd quicquid ei collibuerit, nulla vis tanta sit, vt impedire possit. Clauos autem trabales pereleganti fictione & conceptione tribuit necessitati, quibus omnia figat firmétq; & retineat. Sunt autem grandes claui, quibus trabes configuntur, At trabale telum in Marone, lib. 2. æneid. instar trabis magnum est. Non existimo autem de tormentis & cruciatibus ista explicanda esse, quod videtur interpretibus. Cuneis quoq; insertis ad arctius aliquid adstringendum vtebantur. Cic. 1. Tusc. *Hos ille cuneos fabrica fidelis inserens, perrupit arcem*. Plato in Timæo, οὐ τοῖς ἀλύτοις, οἷς αὐτοὶ συνείχοντο δεσμοῖς, ἀλλὰ διὰ σμικρότητα ἀοράτοις πυκνοῖς γόμφοις συντήκοντες. quod Cicero de vniuersit. vertit, *crebris tanquam cuneolis illiquefactis*. & in Phædone. ὅτι ἑκάστη ἡδονὴ καὶ λύπη, ὥσπερ ἧλον ἔχουσα προσπερονᾷ καὶ προσηλοῖ αὐτὴν πρὸς τὸ σῶμα. At verò, vncus seuctus, hamus est & ansa ferrea coagmenta ferrum tenaciter & asperè retinens liquido plumbo addito. Vitruuius, lib. 8. cap. 2. *ansis ferreis & plumbo frontes vinctæ sint*. Nam ad nexus firmitaté sæpenumerò ferreos vncos plumbo illiquefacto ad perpetuitatem hæsuros tenaciter operibus & fabricis adijciunt. De illo plumbo scripsit Euripides,

χαλκηλάτ᾽ ἐρείδω· καὶ γὰρ εἰ πέριξ σ᾽ ἔχει
τηκτὰς μολύβδος, ἐξαναστήσω σ᾽ ἐγώ.

Inquit Horatius,

Te spes & albo rara fide colit

Velata panno. Quod ita accipio, fortunam antecedit necessitas, sequitur & comitatur spes & fides, nec eam vsquam deserunt, quocumque se conferat, quamuis veste mutata sese dissimulet: non tamen vt fides & spes assectatrices tuæ perpetuò sunt, item vulgus amicos perpetuò sequitur, quos mutata semper fortuna deserit. Cæterum quidam putant construendum quod sequitur hunc in modum. Amici pariter dolosi diffugiunt iugum ferre, vel pariter iugum ferre, id est, nolunt esse consortes aduersæ fortunæ, vel secūdæ: Ego putē dici dolosos pariter iugū ferre

qui non sincerè se consortes prębeot, neque bona fide, ideóque in rebus aduersis deserunt: Estque translatio à iumétis. Porrò in carminis clausula quod accinitur. – *diffingas retusum*, valet, aliter fingas.

Ex lib. 23. Adoers. cap. 28. Quod in Horatio explicaui seuerum, vncum, & liquidum plumbum de pœnis intelligendum ooo esse, sed de rerum coagmentis & vinculis, confirmatur auctoritate Arnobij verba ipsa Horatij vsurpantis & eius sententiam explicantis. Li. 6. aduer. Gentes. *Quid miserius his esse aut quid infelicius poterit, quàm si eos in basibus ita vncare tinent & plumbea vinctiones.*

IN HONOREM
Pomponij Numidæ.

Od. 36.

ARGVMENTVM.

Ob Numidæ reditum gaudio exsultat.

ET thure, & fidibus iuuat
Placare, & vituli sanguine debito
Custodes Numidæ deos:
Qui nunc Hesperia sospes ab vltima
Caris multa sodalibus,
Nulli plura tamen diuidit oscula,
Quàm dulci Lamiæ, memor
Actæ non alio rege puertiæ,
Mutatæque simul togæ
Cressa ne careat pulchra dies nota:
Neu promtæ modus amphoræ,
Neu morē in Salium sit requies pedū:
Neu multi Damalis meri
Bassum Threïcia vincat amystide:
Neu desint epulis rosæ:
Neu viuax apium, neu breue lilium.
Omnes in Damalin putreis
Deponent oculos: nec Damalis nouo
Diuelletur adultero,
Lasciuis ederis ambitiosior.

ET THVRE] thus semper adhibetur in sacrificiis, vt suprà, Od. 19. *Verbenas pueri ponite, thuráque, &c.* & 30. *& vocantis Thure te multo Glycera decoram Transfer in ædem.*

PLACARE] placare deos, iratos futuros, nisi eis sacrificia promissa persoluaotur. de arte poet. *vinóq; diurno Placari Genius festis impune diebus.*

A SANGVINE DEBITO] debito vel voti, vel officij causa. vt Od. 6. lib. 2. *ibi tu calentem Debita sparges lacryma fauillam Vatis amici.*

HESPERIA VLTIMA] epitbetum, vltima, distinguit eam Hesperiam, quæ pro Italia ponitur, ab Hesperia, quæ est ad Occidentem versa. Nam aliàs per Hesperiam etiã apud hunc poëtam, Italia significatur, vt Od. 6. li. 3. *Dij multa neglecti dederunt Hesperiæ mala luctuosa.* & Od. 5. li. 4. *Longas ò vtinam dux bone ferias Præstes Hesperiæ.*

SOSPES] saluus, & incolumis.

NVLLI PLVRA TAMEN, &c.] Nulli tamen plura tribuit, aut impertit oscula, quam Lamiæ.

ACTÆ NON ALIO REGE.] memor pueB ritiæ eodem rege traductæ. id est, eodem magistro, ac doctore, seu eodem & communi amico potentiore: vt epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *réxque patérque Audisti coram.* & ad Scæuam: *Coram rege suo de paupertate tacentes Plus poscente ferent.* idem valet potens amicus, vt epist. ad Lol. li. 1. *tu cede potentis amici Lenibus imperiis.* & Ode 18. *nec potentem amicum Largiora flagito.* sic parasitus apud Plautum in Asinaria regem eum appellat, à quo alitur. *Nam ni impetro, regem perdidi. ex amore tantum est homini incendium.* itémque in Meoxchmis. Ego igitur hæc verba, *non alio*, sic accipio, vt significent, Pompeium Numidam & Lamiam eodem & communi rege, id est, potenti, seu magno amico, qui hîc non nominatur, vsos esse, seu eodem magistro ac C doctore; quod probabilius est, atq; ita Turnebo videtur: alij, vt dicat Horat. Lamiam Numidæ regem fuisse: à quibus dissentio.

MVTATÆQVE SIMVL TOGÆ.] cùm essent æquales, eodem tempore togam virilem sumserunt.

CRESSA NE CAREAT] Cressa nota, id est, alba, à Creta insula ex quo nomine, Cressus, Cretensis, Creticus. Neque verò referendum est hoc ad Creteosium morem, quo Acro & Porphytio eos solitos ait dies lætos albis lapillis notare, & contrà, &c. Thracum enim fuit hæc cõsuetudo, qui (vt scribit Plinius lib. 7.) eos dies, quibus secunda fortuna essent vsi, iucundéque & beatè vixissent, albo lapillo notabant, nigro D contrarios; sed Cressa idem valet, quod alba, seu candida, vt dixi: & Creta non solùm insulæ nomen est: sed etiam lutum illud album significat, quo vtebantur ceræ loco Græci Asiatici ad obsignandas litteras & priuatas, & publicas, propterea quòd in Creta magna est talis luti copia. Cic. pro Flacco: *Hæc quæ est à nobis prolata laudatio, obsignata erat creta illa Asiatica, qua vtuntur omnes in publicis, & priuatis litteris.* Hoc igitur dicit Horat. notetur hic dies candida nota, vt verè felix & faustus. sic Catull. ad Lesbiam. *O lucem dignam candidiore nota.* & fortasse idem Catull. *soles candidos* appellat dies candida nota notandos, vt Horat. contrà sat. 9. lib. 1. *nigrum solem.* nisi fortè alia ratione dictum est *nigrum solem*, vt videbimus suo loco.

NEV

NEV PROMTÆ MODVS,] &c. néve A modus adbibeatur in bibendo, promere & depromere vinum, & vini amphoras, Latinis scriptoribus vsitatum est loquendi genus. Ode 21. lib. 3. *Descende Coruino iubente Promere Languidiora vina.* & 28. eiusd. lib. *promere conditum Lyde strenua Cæcubum.* & inst. Ode prox. *Antehac nefas depromere Cæcubum.* & Plaut. in milit. glor. *Promsisti tu illi vinum? LVC. non promsi.* Quidam libri habent vbique *Nec*, pro *Neu*.

NEV MOREM IN SALIVM] neu cessemus Saliorum more salire, seu potius saltare. Ode 1. lib. 4. *In morem Salium ter quatient humum.* Virgil. li. 8. *Hinc exsultantes Salios, nudósque lupercos.* Erant autem Salij, Martis Gradiui sacerdotes à Numa Pompilio instituti, qui certis anni temporibus carmina cantabant cum tripudiis & B saltibus sollennibus: de quibus qui plura scire volet, legat Dionys. Halicar. lib. 2. Salium autem quarti casus esse numeri singularis, non patrij in numero multitudinis esse puto, ab adiectiuo (vt grammatici vocant) Salius, a, um: vt à Sulpicio subst. adiectiuum facit Od. 12. li. 4. *Qui nunc Sulpicius accubat horreis.*

NEV MVLTI DAM. MERI] id est, néve Damalis puella bibacissima, certantibus inter se vino conuiuis, Bassum vincere contendat bibendo aut magnitudine poculorum, sed cum Numida certet potiùs. sic dictum est autem ab Horat. *Damalis multi meri*, vt à M. Tull. *homo non C multi cibi, sed multi ioci.* in epist. vltima lib. 9. ad Papirium Pætum. De huiusmodi certamine facetè in quendam Faleidium Cicero pro Flacco: *Magnum erat ei certamen propositum, magna cum Græcis contentio: qui tamen (vt opinor) iacent victi. Nam iste vnus totam Asiam magnitudine poculorum, bibendoque superauit.*

BASSVM THREÏCIA VINCAT AMYSTIDE.] Amystidem poculi genus fuisse quidem dicunt ἀπὸ τοῦ ἀμυστὶ πίνειν, id est, ab eo, quod est, haustim, & labris non clausis bibere. μύζω enim est mussare, sugere, os & labra claudere quòd si quis ἀμύστιδα, seu ἄμυστιν talem compotationem intemperatam, & barbaram intelligi malit, ei libentius assentiat. vtitur D hoc nomine Anacr. ἄγε δὴ φέρ' ἡμῖν ὦ παῖ Κελέβην, ὅπως ἄμυστιν Προπίω & Euripid. seu Arist. in Cyclope: ἐδέξατ', ἐξέσπασεν ἄμυστιν ἑλκύσας. [id est, accepit, hausit poculū illud Thraciū, & ebibit. & Callimachus apud Macrob. li. 5. c. 21. καὶ γὰρ ὁ Θρηΐκιην ἀπανήνατο χανδὸν ἄμυστιν ζωροποτεῖν, ὀλίγῳ δ' ἥδετο κισσυβίῳ. Id est, Ille enim Thracium poculum patente ore ebibere recusauit, paruo autem poculo delectabatur.] Ex quo fit ἀμυστίζειν, quod valet, sine respiratione, & vno quasi spiritu bibere. Plutarc. συμποσ. li. γ. κεφ. ε. Τοὺς γὰρ ἀθρόως καὶ ἀπνευστὶ πίνοντας, ὅπερ ἀμυστίζειν ὀνόμαζον οἱ παλαιοὶ ἥκιστά φασὶ περιπίπτειν μέθαις. id est, eos enim qui vno haustu & sine respiratione bibunt, quod ἀμυστίζειν nominatur, veteres aiunt minimè esse ebrietati opportunum. [Threïcia A autem, qua vtebantur Thraces homines vinosi & vinolenti, suprà Od. 27.]

NEV DESINT EP. ROSÆ, NEV VIVAX AP.] sic & Od. 3. lib. 2. rosæ. & vnguenta in conuiuio adhibentur. *Huc vina & vnguenta, & nimium breues Flores amœnæ ferre iube rosæ.*

VIVAX] quod diu viret. Theocr. ὕλα καὶ θάλλοντα σέλινα. verborum gratiam viuacem dixit epist. ad Pisones: *Nedum sermonum stet honos, & gratia viuax.* contrà *breue lilium* idem Horat.

PVTREIS DEP. OC.] id est, omnes alij præter Numidā, putreis in Damalin oculos declinabunt, & claudent somno occupati, & obdormiscent, neque quantumuis eius amplexum B cuncupiscant, ea potientur, sed eos Veneri intentos somnus auferet. *deponent oculos*, id est, demittent & declinabūt palpebras somno oppressi: *putreis in Damalim* autem, id est, vel amore & cupiditate Damalis fractos, vel ebrios. licet etiā coniungere verbum *deponent* cum hoc, *in Damalin*: vt sit *deponent oculos in Damalin* tanquam onus, putreis autem, id est, libidine fractos, libidine natanteis, seu colliquefactos, vt apud Theocr. εἰδ. α. Τάκεαι ὀφθαλμώς, ὅτι οὐ μετὰ ταῖσι χορεύεις. i. colliquefiunt tibi oculi, quia cū eis non saltas. Sic Plaut. Curgul. *Propino magnum poculum. ille ebibit, caput deponit: condormiscit.* Idem Mostell. *Ecce autem hic deposiuit caput, & dormit: suscita.* Iam iis, C quibus somnus obrepit, *Brachia palpebræque cadunt poplitésque procumbunt*, vt ait Lucretius lib. 4. Licet etiam interpretari *deponent*, condent, & quasi sepelient. Nam depositi dicuntur, deplorati, & quasi desperati. Cæcilius, *Depositus modo sum anime, vita sepultus sum.* Virgil. li. 12. *Ille vt depositi proferret fata parentis.* sic depositam rempub. dixit M. Tull. actione 1. notant Asconius, & Nonius. Sic & Arnobius vsurpat depositum corpus lib. 1. aduers. genteis. *Vnus fuit è nobis, qui deposito corpore innumeris se hominum pro vita in luce detexit?*

ADVLTERO] amatore, vt suprà diximus Od. 33. nouo autem, videlicet Pomponio Numida.

LASCIVIS EDER. AMB.] ambitiosam D hoc loco accipe, bracchia collo implicātem, cōplectentem. sic Ode 15. Epod. *Arctius, atque edera procera astringitur ilex Lentis adhærens brachiis*, & Catull. de Iuliæ & Manl. nuptiis. *tenax edera hac & hac arborem implicat errans.* Sic contrà ambitiosi homines dicuntur nimis amplecti plebem, qui plebem largitionibus corrumpunt, & qui regnū appetunt. M. Tull. in orat. pro Milone de Sp. Melio.

TVRNEBVS.

ACTÆ non alio) Eundem magistrū habuerat. Et æqualis eodē tēpore vestē virilē sūpserat: Regē enim magistrum appellare videtur.

Cressa) creta non carbone notanda, quam cressam vocat, quia hoc genus terræ nomen à Creta insula habet. Id autem factum à Thracibus fuisse Plinius scribit: quo nonnulli sunt adducti, vt hic

Threſſa legerent.

Neu multi Dam. meri) Multi meri dixit, vt multi cibi ſimile quendam imperatorem ſcripſit Suetonius, ἄμυσις autem genus potādi eſt, cùm ſe magnis poculis mutuò inuitant. Quod dicebant ἀμυσίζειν. Quod cùm facere ſolerēt Thraces, Ideirco ϑρηΐκιον ϑεῆχίαν dicebant. Sed & ex Scytharum moribus σκυθικὴν πόσιν. Ne baſſum ad potandum prouocet: ne Numidam ad Zelotypiam ſtimulet.

Vmax apium) Apio vtebantur in coronis non ſolùm ſacrorum certaminum Græci: verùm etiā conuiuiorum Romani. Infrà,

In Damalim putres) Omnes in eius amorem ſoluti erunt, nemo tamen alius quàm Numida ea potietur. putris, ſolutus. quod in terra potiſſimùm dicebatur. Virgilius,

—— *& Zephyro putris ſe gleba reſoluit.* id eſt, laxata & ſoluta. Alio loco, *Et cui putre ſolum, namque hoc imitatur arando.* id eſt, optima terra eſt ſoluta. Nā cùm aramus, ſolutam reddere conamur. Perſius eodem, quo Horatius modo locutus eſt: ille in Venerem eſt putris. *Deponent oculos*) Qui Damalim deperibunt, obdormiſcent. Plautus, vt me deponat vino, eam affectat viam. Alio loco, Ille ebibit, caput deponit. *Ambitioſior*) magis ſuis ambiens brachiis & amplectens, quàm laſciua & ſequax hedera, arbores.

Ex aduerſ. li. 19. c. 5. Vide ſupra od. 15. quæ ad ſcripta ſunt ex eod. lib. 19. cap. 3.

Ex lib. 9. cap. 14. *Alia non alio rege puertia.*

Mutataq; ſimul toga. cùm ſcribit, eos æquales eſſe dicit: qui in pueritia eundem habuerint magiſtrum, ad eundēmq; ludum iuerint, ſimúlque togam virilem ſumpſerint. Magiſtrum autem tegem appellat tralatitio nomine, recedebant autem ab imperio magiſtrorum & pædagogorum, ſumpta virili toga.

Ex lib. 18 ca. 27. Sed alterum attingamus Horatij locum, cuius perſpicuus & dilucidus non admodum ſenſus eſt,

Omnes in Damalim putres
Deponent oculos.

Non enim placet, quod interpretibus credi video, ſignificari oculos vino marcentes & languidos: cùm dicat oculos putres in Damalim, in Damalis amorem ſolutos. Nam etſi omnes in eius amorem ſoluti erunt, nemo tamen alius quàm Numida ea potietur, quia qui Damalim deperibunt, obdormiſcent. Id enim, cum deponere oculos dicit, intelligit. Plautus. Aulularia ſc. Nimium lubent.

Vt me deponat vino, eam affectat viam. alio loco. Curculione ſc Date viam. *Ille ebibit, caput deponit.* Tranſlatio autem eſt ab oneribus, quæ deponi dicuntur: vt nobis dormitantibus caput & oculi oneri ſunt. Itaque neque caput neque oculos ſuſtinere tum poſſumus. Vt autem dixit Horatius oculos in Damalim putres: ſic Perſius, Satyr. 5.

—— *ille*

A *In venerem putris.* id eſt, ſolutus & profuſus, dixit. Putre in terra ſæpe dicebatur. Virg. 1. Geor. —— *& Zephyro putris ſe gleba reſoluit.* id eſt, ſe laxat & ſoluit, & ſoluta & laxa eſt. Alio loco, 2. Georg.

Et cui putre ſolum: namq; hoc imitamur arando, quo ſignificatur optimum ſolum eſſe locorum. Nam cùm aramus hoc agimus, vt terram ſolutam reddamus. Cæterum in eo carmine Damalim *multi meri* dixit, vt multi cibi aliquos fuiſſe legimus quo edaces intelligimus: vt eam bibacem & metubibam fuiſſe exiſtimamus. ἄμυσις porrò genus erat putandi, quo ſe magnis & meracis poculis mutuò inuitabant, quod dicebant ἀμυσίζειν, quod cùm facere ſolerent Thraces, ideircò

B ϑρηΐκιον ϑεῆχίαν appellabant. Sed & ex Scytharum moribus σκυθικὴν πόσιν.

AD SODALES Od. 37.

ARGVMENTVM.

Ob victoriam Actiacam, Genio indulgendum eſſe.

Nunc eſt bibendum: nunc pede libero
Pulſanda tellus: nūc Saliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erat dapibus, ſodales.
C *Antehac nefas depromere Cæcubum,*
Cellis auitis, dum Capitolio
Regina dementeis ruinas,
Funus & imperio parabat,
Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum quidlibet impotens
Sperare, fortunáque dulci
Ebria. ſed minuit furorem
Vix vna ſoſpes nauis ab ignibus:
Mentémque lymphatam Mareotico
D *Redegit in veros timores*
Cæſar, ab Italia volantem
Remis adurgens, accipiter velut
Molleis columbas, aut léporem citus
Venator in campis niualis
Æmoniæ, daret vt catenis
Fatale monſtrum: quæ generoſius
Perire quærens, nec muliebriter
Expauit enſem, nec latenteis
Claſſe cita reparauit oras.
Auſa & iacentem viſere regiam
Vultu ſereno fortis, & aſperas

Tractar

Tractare serpenteis, vt atrum
Corpore combiberet venenum,
Deliberata morte ferocior:
Sæuis Liburnis scilicet inuidens
Priuata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.

NVNC AST BIBENDVM] videtur hæc ab Alcæo esse mutuatus: cuius hi versus repetiútur apud Athen. lib. 10. Νῦν χρὴ μεθύσκειν, καί τινα πρὸς βίαν Πίνειν.

SALIARIBVS] opiparis, & sumtuosis. M. Tull. *Saliarem in modum.* Salios eosdem fuisse apud Romanos atque Curetas apud Græcos narrat Dionys. Halicarn. lib. 2. antiq. Rom. de quibus ille multa sub extrem. lib. ab illo loco Ἐν τῇ δὲ μοίρᾳ τῆς περὶ τὰ θεῖα νομοθεσίας ἦν ἡ προσονομασθεῖσα τοῖς καλουμένοις ὑπὸ Ρωμαίων σαλίοις, &c.

ORNARE PVLV. DEOR.] solebant Rom. vel deuictis hostibus, vel quouis alio modo Republ. bene gesta, & periculo cõmuni propulsato, ad omia puluinaria Deorum supplicationem decernere, atque aliquot dies festos lætitia publica celebrádos indicere. Sic Cic. Cat. 3. *Quamobrem Quirites quoniam ad omnia puluinaria supplicatio decreta est, celebratote illos dies cum coniugibus & liberis vestris.* Habebant autẽ singuli dij suos lectos & puluinos, quibus imponebantur: quam superstitionem Romanorum insectatur & irridet Arnob. lib. 7. aduersus genteis, his verbis. *Lectisternium Cereris erit idibus proximis. habent enim dij lectos: atque, vt stratis possint Mollioribus incubare, puluinorum tollitur, atque excitatur impressio* Hac oda autem Horat. sodaleis suos ad lætitiam exhortatur ob victoriam Actiacam.

TEMPVS ERAT] sic scriptum reperi in lib. Donati, Fabroi, Tornes. Vaticanis duobus: alij corrumpentes, *erit* reponunt: alij *erat* positũ volunt pro est. Ego puto propriè locutum esse Horatium, longéque adeò significantius, quam si verbo præsentis temporis vsus esset: hoc modo non erat fas antehac è cellis auitis vinum depromere, conuiuiáque agitare: Sed nũc deuicto M. Antonio cum Cleopatra, hoc erat illud tempus, in quo decebat epulari, & conuiuari. sic loquitur Ælian. vari. histor. lib. 1. Σοφόν τι ἄρα χρῆμα ἦν γένος βατράχων Αἰγυπτίων. & Oppia. lib. 3. ἁλιευτ. Ἰχθύσι δ' οὐκ ἄρα μοῦνον ἐπ' ἀλλήλοισι νόημα Πυκνὸν ἔην, καὶ μῆτις ἐπίκλοπος &c. & Hesiod. ἔργ' καὶ ἡμερ. Οὐκ ἄρα μοῦνον ἔην ἐρίδων γένος, ἀλλ' ἐπὶ γαῖαν εἰσὶ δύω. Theocr. εἰδ. ε. ὦ παῖδες ἦ ῥ' ὁ γοργίλος ἦνθ' ὁ Κομάτας, & ita loquitur epist. ad Scæuam lib. 1. *atque rerum caput hoc erat, hic fons.* & Saty. 10. lib. 1. *Hoc erat excepto frustra Varrone Atacino, Atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem.*

DVM CAPITOLIO] interea dum Cleopatra, & M. Antonius ea moliebantur, quibus Ca-

A pitolium, imperiúmque populi Ro. euerterent.

DEMENTEIS RVINAS] à demente Cleopatra cogitatas, & comparatas. Furtasse hic locus versuum Ennian. qui sunt in Catone Ciceroni corrũpendorum occasionem dedit. Sic enim vulgò leguntur. *Quò vobis mentes, rectæ quæ stare solebant Antehac dementis sese flexere ruina?* cùm ita sint legendi. *Quo vobis mentes, rectæ quæ stare solebant. Antehac, dementes sese flexere viaï?*

CONTAMINATO CVM GREGE TVRPIVM.] cum eunuchis turpi morbo laborantibus, viris effæminatis, & impudicis. Eunuchos igitur viros appellat non simpliciter, sed viros morbo corporis, & animi turpeis, & fœdos, propter quem ad patiendum, quàm ad agendũ B sunt aptiores, ac propensiores. vide annot. ad illũ locũ Saty. 6. li. 1. *Vt si quis ægrotet, quo morbo Barrus.* Gregor. Nazian. ἐπιταφ. Basilij magni, sic de Eunuchis: τοὺς ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος, τοὺς ἐν γυναιξὶν ἄνδρας, ἐν ἀνδράσι γυναῖκας, τοὺς τοῦτο μόνον ἀνδρικοὺς τὴν ἀσέβειαν, οἳ τὸ φυσικῶς ἀσελγαίνειν οὐκ ἔχοντες, ὃ δύνανται μόνον τῇ γλώττῃ πορνεύουσιν, id est, Viros ex mulierũ cubiculo egressos, atque ad eas custodiendas & oblectandas accommodatos: inter mulieres viros, inter viros mulieres; atq; ad omnia obscæna patienda promptos ac paratos, vna re dumtaxat virileis & forteis, quòd impij ac scelerati sint: qui quoniam iis membris, quæ ad procreandum à natura viris data sunt, libibidini obsequi nequeũt C lingua impura atque impudica, qua possunt tantùm scortantur. Hæc Nazianzenus. Traditum est præterea ab iis, qui ex figuræ inspectione de ingenio faciunt coniecturam, eos magnam partem immiti esse ingenio, fraudulentos, farinosos, audaceis, maleficos, ac sceleratos.

QVIDLIB. IMP. SPAR.] impotens sperare, id est, in eo impotẽs, quòd quidlibet sperare auderet. impotens sperare autẽ à Græcis sumtum, de quo genere vide ad Od. 8. lib. 4. Iam impotens valet apud bonos scriptores idem ferè, quod apud Græcos ἀκρατής, incontinens, effrenatus, non rationi obediens, sed affectibus, & perturbationibus animi seruiẽs M. Tull. epist. ad M. Marcell. *Victoria etiam si ad meliores venit, tamen D eos ipsos ferociores, impotentioresque reddit.* Idem de harusp. respons. *nihil feci iratus, nihil impotenti animo.* Idem Philipp. 5. Antonium impotentem, iracundum, contumeliosum, superbum, &c. nominat. sic Catull. de faselo *freta impotentia*, id est, impotentium hominum more æstuantia, & sæuiẽtia. idem ad papyriũ, vt Cæcilium arcessat. *Illũ deperit impotente amore*, id est, immodico, & immoderato. & Horat. Ode 1. lib. 2. *Iuno impotens*, id est, ira & odio elata, ira inflammata, ab ira victa, quæ iram continere non poterat, & Od. vl. li. 3. *Aquilo impotens*, supra modum sæuiens, vehemens, vt sit tralatio à rebus animatis, vt *freta impotentia*. impotens igitur sperare, id est, quæ sese continere non poterat, quin quidlibet sperarct.

FORTVNAQVE DVLCI EBRIA] rebus secundis elata, & impos mentis, sic Demosthenes Philipp. prima, Philippum dicit magnitudine rerum gestarum ebrium esse. Ἐγὼ δ' οἴομαι μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νὴ τοὺς θεοὺς, ἐκεῖνον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων, &c. & Anacreon: ἐρωτι μεθύοντα, id est, amore ebrium dixit, & Theocr. in Dioscuris πληγαῖς μεθύων, id est, plagis ebrius idem apud Hephæstionem. Ἀρθεὶς δ' ηὖτ' ἀπὸ λευκάδος πέτρης Ἐς πολιὸν κῦμα κολυμβῶ μεθύων ἔρωτι.

SED MINVIT FVR.] sed eius dementiam, insolentiam, atque impotentiam compressit tanta, in pugna Actiaca, clades accepta, vt vix vna nauis salua ei restiterit. Itaque eius animum rebus prosperis ferocem, impotentem, insolentem, res aduersæ σωφρόνισαν, id est, castigarunt & ad sanitatem mentis reuocarunt.

MENTEMQVE LYMPH.] Lymphatos appellant Latini, quos Græci νυμφολήπτους, vt suprà diximus quam vocem videtur vsurpasse Plato in Phædro pro furioso, & mente concitato. ὥστε ἐὰν ἄρα πολλάκις νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου γένωμαι, μὴ θαυμάσῃς. Sextus Pompeius Festus scribit lymphas dictas esse à Nymphis, vulgòque memoriæ proditū esse, quicumque speciem è fonte, id est, effigiem Nymphæ viderint, furendi finē non fecere: quos Græci νυμφολήπτους, Latini Lymphatos appellant. Alij Lymphatos dici existimant eos, qui metu & horrore quodam aquæ afficiuntur, adeo vt et sæpe in aquas præcipiteis agant: quos Græci ὑδροφόβους appellant, morbo à canis rabiosi morsu contracto, quē ὑδροφοβικὸν πάθος vocat Dioscorides, & ὑδροφοβίαν, quo morbo tentati aquam horrent ceu canes ipsi, & aquæ metu simul & desiderio, sitique excruciantur, dicuntur autem νυμφόληπτοι eadem ratione qua μυσόληπτοι, vt si Latinè dicantur illi à nymphis: hi à musis capti.

MAREOTICO] vino, quod ad Mareotidem Ægypti paludem nascitur. Virgil. Georg. 2. *sunt & Mareotides albæ.* Athen. lib. 1. Μαρεωτικ. scribit vinum Mareoticum esse Alexandrinum, à Marea fonte, qui in Alexandria est, & ab vrbe ei fonti vicina eiusdem nominis, appellatum: eámque vrbem fuisse olim maximam, nunc esse vicum: paucis verbis pòst, à Marone quodam vno ex iis, qui cum Baccho militarunt, esse nominatam. Multas autem huius Mareotici vini laudes commemorat ibidem Athen. Florem Libycum appellat Plautus Casina. *Nisi hac meraclo se vspiam percussit flore Libyco.*

REDEGIT IN VER. TIM.] qui rebus secundis insolentes fiunt, & quibus vinum bonam mentem ademit, aut corrupit, ij periculi, in quo fortè versantur, magnitudinē neque attendunt, neque sentiunt, quamdiu ita sunt affecti: posteà autem, quàm ad se rediuerūt, tum demùm timere incipiunt, tum demùm periculo scilicet edocti ad se redeunt, & se colligunt videturigi-

A tur Horatius significare, Cleopatram, quamuis ob res secundas furore, amentiaque præcipitem, & temulentam, veris tamen timoribus tum affectam fuisse, cùm eam Cæsar victor insequebatur dixit autem *veros timores*, quia sunt & alij vani timores, maximè in bello. notum illud πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου.

VEROS TIMORES] sic epist. 17. lib. 1. *vts mox Nulla fides damnis, verisque doloribus adsit.*

VOLANTEM] quàm celerrimè poterat fugientem. MOLLES COLVMBAS] imbelleis appellat Od. 4. lib. 4. *nec imbellem feroces Progenerant aquilæ columbam.*

ADVRGENS] persequens, proximè insequens.

B DARET VT CATENIS, &c.] vt viuam caperet. Quod Augustum duas ob causas vehementer exoptasse, primum quòd verebatur, ne illa pecuniam, quam penes se habebat, corrumperet ac dissiparet: deinde quòd eam existimaret magnum momentum ad triomphi decus & gloriam allaturam, si viua Romam deportaretur, scribit Plutarch. in Antonio, his verbis: Ἐκ δὲ τούτου τὸν Προκουλήϊον ἔπεμψε κελεύσας ἢν δύνηται, μάλιστα τὴν Κλεοπάτραν ζῶσαν κρατῆσαι, καὶ γὰρ ἐφοβεῖτο περὶ τῶν χρημάτων, καὶ μέγα πρὸς δόξαν ἡγεῖτο τοῦ θριάμβου, κἂν ἀγάγοι ἐκείνην.

NEC MVLIEBR. EXP. ENS.] quemadmodum

C verè dicere licet eam non extimuisse ferrum: ita constat ense non perisse: sed duntaxat conatam esse sibi manus afferre: à Proculeio autē esse prohibitā. expauit autē, id est, extimuit.

MVLIEBRITER] Od. 6. epod. *Vn, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum.*

NEC LAT. CLASSE CITA, &c.] id est nec sese cōtulit in abditas & abstrusas Ægypti latebras, in quibus vel delitesceret, vel nouum exercitum aduersus Cæsarem compararet. Ad hunc locum pertinent hi Virgil. lib. 8. Æn. *Contrà autem magno mærentem corpore Nilum, Pandentemque sinus, & tota veste vocantem, Cæruleum in gremium, latebrosáque flumina victos:* ad quos notat Seruius, Cleopatram præsagio mortis futuræ, & metu

D perturbatam, tuti recessus immemorem fuisse, vbi facilè poterat bellum reparare: de qua re se morieos dicitur accusasse: ex quibus & Seruij verbis, & Virgilij versibus possum rectè videri hunc locum Horat. explicasse, cùm ita dixi, *Nec Cleopatra sese contulit in abditas Ægypti latebras, in quibus vel latitaret, vel nouum exercitum compararet, sesèque aduersus Cæsarem nouo belli apparatu instrueret.* Alij tamen sic malunt, nec se in Ægyptum contulit, vbi latitaret: cum quibus pugnare nolo.

FORTIS ET ASPERAS TRACT. SERP.] Plutarch. scribit in Antonio, de genere mortis Cleopatræ nihil vnquam certi scriptum esse: nullum veneni vestigium in eius corpore apparuisse: duas tantùm cicatrices esse repertas, exileis & obscuras, quibus adductum Cæsarem, fictam eius imaginem in triomphum deportasse, cui as-

pis affixa adhæreret. Proper. lib. 3. Fæminas imperate amantibus. *Brachia spectaui sacris admorsa colubris, & trahere occultum membra soporis iter.* A

CORPORE COMBIB.] conciperet, admitteret. & ita M. Tull. lib. 3. de finibus: *sed infici tamen iam debet iis artibus, quas si, dum tener est, combiberit: ad maiora veniet paratior.* Idem in Horteol. *Vti qui combibi purpuram volunt, sufficiunt prius lanam medicamentis quibusdam.*

DELIBERATA MORTE, &c.] Pet. Victorius vir optimè de litteris ac litteratis meritus, lib. 10. var. lect. hunc locum sic esse distinguendum docet, *Deliberata morte ferocior, Sæuis Liburnis scilicet inuidens, &c.* Et sæuis Liburnis naueis significari, non Liburnos populos cui prorsus assentior, præsertim cum faciat cum eo Plutarchus in Anton. his verbis, ἐν τούτῳ Λιβυρνίδες ὥρμηντο διώκειν παρὰ Καίσαρος. Præterea Vegetius libro 4. de re militari, scribit Actiaco prœlio Liburnorum auxiliis præcipuè victum esse Antonium, atque iccircò experimento tanti certaminis patuisse, Liburnorum naueis ceteris aptiores esse. Erit igitur hæc sententia, Cleopatra deliberata morte, id est, cùm moriendi cõsilium cepisset, seu cùm mori decreuisset, ferocior, id est, animosior, quàm anteà, ausa est venenum bibere, & serpenteis tractare, quarum contactu & morsu venenum toto corpore conciperet, scilicet Augusto eam laudem, gloriámque inuidens, vt capta per triumphum duceretur. Præterea Lucianus, bonus auctor, Liburnos & Liburnorum naueis commemorat in eo dialogo, qui inscribitur ἔρωτες. ἐπὶ Ἰταλίας μοι πλεῖν διεγνωκότι, ταχυναυτεῖν σκάφος εὐτρεπισθὲν, τοῦτο τῶν δικρότων, οἷς μάλιστα χρῆσθαι Λιβυρνοὶ δοκοῦσιν, ἔθνος Ἰονίῳ κόλπῳ παρῳκισμένον id. in Italiam nauigare cogitãti scapha mihi parata fuerat, ex iis, quæ duobus remis impelluntur. Quòd si quis volet seruata eadem, quam P. Victorio auctore, adhibeo, distinctione, nomine *Liburnis* populos, non eorum naueis intelligere, non admodum improbabo, vt sic explicetur hic locus: Cleopatra deliberata morte, ferocior effecta, quàm prius fuerat, scilicet inuidẽs sæuis Liburnis populis illis, quorum nauibus magna ex parte parta fuerat Augusto victoria, &c. vt sup. ego tamẽ explicationẽ priorẽ malo. B C D

INVIDENS DEDVCI] tale est hoc, qualia sunt illa, quæ collegimus ad Od. 23. Iam, quòd ad verbum *inuidendi* attinet, ita Homer. loquitur ὀδ. λ. vbi Vlysses ab Alcinoo oratus, vt reliqua de suis erroribus, laboribus incommodis persequatur, sic respondet: Εἰ δ' ἔτ' ἀκουέμεναί γε λιλαίεαι, οὐκ ἂν ἔγωγε Τούτων σοι φθονέοιμι, καὶ οἰκτρότερ' ἄλλ' ἀγορεῦσαι. id est, non inuidebo tibi his & alia miserabiliora narrare, &c.

PRIVATA] non tam regina, vt fuit, 3. lib. t. *Priuatúsque magis viuam te rege beatus.* alij ineptè subintelligunt, regno.

SVPERBO] suprà Od. 35. *superbos Vertere funeribus triumphos.*

NON HVM. MVL.] non abiecta, non cõtempta, imò summo loco nata ac generosissima M. Tull. in Lælio: *humilem sanè & minime generosum (vt ita dicam) relinquunt istum amicitia*: vel nõ fracto, & paruo, sed excelso & magno animo.

TVRNEBVS.

N*Vnc est bibendum*) Et carmen & sententiam Alcæi est imitatus. νῦν χρὴ μεθύσκειν, καί τινα πρὸς βίαν πώνην, ἐπειδὴ κάτθανε Μύρσιλος. Delectatur, vt opinor, morte Myrsili, qui Giges erat, eius potentiam insulanis formidolosam veritus. Flaccus.

Puluinar deorum.) Saliares cœnæ fiebant in templis, quæ per catachresin puluinaria, vt Grammatici aonotant, appellari solent. Existimo tamẽ potius eum dicere, fieri debere supplicationem ad omnia puluinaria, collocans diis in puluinaribus & lecticis, appositisque eis epulis. *Contaminato*) Porphyrion significare videtur effœminatos ferè esse spadones, in quo turpitudo latet, muliebria patientium, quod magis probabile est. Catullus, *Morbosi pariter gemelli vtrique.* Alij tamẽ de castratione intelligunt. Huius rei sic meminit in Epodis.

Romanus (heu posteri negabitis)
Emancipatus fœmina
Fert vallum, & arma miles, & spadonibus
Seruire rugosis potest.

Reparauit) recuperauit, repetiuit. vt parare, quærere est, vt frui paratis. Sic reparare, recuperare interdum. Cicero. Id quod alio pretio reparare possit. *Sæuis liburnis*) vel quod Liburni ad mortem promptissimi sunt: vel quod classe illa, à qua victa fuerat, reduci Romam nollet. Liburnicis victa fuerat. Hinc illud, Epod. Od. 1.

Ibis Liburnis inter alta nauium
Amice propugnacula.

Ex aduers. lib. 7. cap. 17. Puluinaria deorum cùm dixit Cic. 4. Tusc. epulum significat vel interprete Flacco, qui scribit,

--- nunc Saliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erat dapibus sodales. Vt autem rei diuinæ tibias, sic dapibus deorum & puluinaribus adhibebant fides, imitati, vt opinor, veterem poëtam apud quem Ioui epulanti Apollo fidibus canit.

Ex lib. 9. cap. 14. At illud, Ep. 53.

Contaminato grege turpium
Morbo virorum. cùm dicit, morbum impudicitiam intelligit, vt & Catullus, *Morbosi pariter gemelli vtrique.* Spadones autem hoc genere morbi erant infames, quos habebat plurimos Cleopatra, vnde in Epodis scribitur.

Romanus, eheu posteri negabitis,
Emancipatus fœmina
Fert vallum & arma miles, & spadonibus
Seruire rugosis potest:

Classe autem cita reparauit oras. est repetiuit, requisiuit, recuperauit. Vt enim parare est quærere: sic reparare, requirere, recuperare.

AD PVERVM. Od. 38.

ARGVMENTVM.

Se tenui apparatu gaudere.

Persicos odi, puer, apparatus:
Displicent nexæ philyra coronæ:
Mitte sectari, rosa quo locorum
Sera moretur.
Simplici myrtho nihil allabores
Sedulus curo. neque te ministrum
Dedecet myrtus, neque me sub arcta
Vite bibentem.

B PERSICOS ODI, PVER,] id est, O puer, nolo in conuiuio adhiberi vnguēta, odores, coronas operosas, & simileis delicias, quibus Medi & Persæ vti solebant. Persarum sumtuosum, & luxuriosum apparatum paucis verbis declarat Herodot. Καλλιόπῃ, quo loco Pausan. victoria potitus cōtra Persas, & supellectile Mardonij Persarū ducis visa, multo auro, atq; argēto, & peripetasmatis variè depictis, iubet pistores, & coquos Mardonij eodē modo, eodémq; ornatu cenā sibi apparare, quo modo Mardonio solebant. Quod cùm illi fecissent, hîc Pausanias cū aspexisset lectos aureos & argenteos, & magnificum illū cenæ apparatū, obstupefactus epularum appositarū, & ceterarū rerum expositarū C copia, iussit ridēs suos ministros sibi cenam Laconicam parare: quo facto cùm magnū inter hos duos apparatus interuallū esset interiectū, tū ridens Græcorū duces euocari iussit, &c. Intelligendū est autē, luxuriē, & sumtuosum apparatū apud Persas increbruisse posteaquā rerum potiti sunt, Medorúmq; imperiū subegerunt. Nā antea tenuissimū eorū victū fuisse tradit Xenoph. Κύρου παιδ. princip. his verbis, φέρονται δὲ οἴκοθεν σῖτα μὲν ἄρτους, ὄψον δὲ κάρδαμον, πιεῖν δὲ ἤν τις διψῇ, κώθωνα, ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι. id est, nam domo afferunt, in cibum quidem, panes: in obsonium autem nasturtium in potum autem, si quis sitiat, poculum fictile, vt D aquam de quouis flumine hauriant. Quē Xenophontis locum spectans M. Tull. lib. 5. quæst. Tuscul. *Persarum victus* (inquit) *à Xenophonte exponitur: quos negat ad panē adhibere quicquā præter nasturtiū.*

NEXÆ PHIL. COR.] De coronis in cōuiuio adhiberi solitis cùm aliquid suprà diximus ad Od. 17. tum plura dicemus ad Od. 11. lib. 4. Huc autē libet ascribere quæ tradita sunt ab Athenæo lib. vlt. δειπνοσοφισ. vbi loquitur de coronis & vnguentis: qui locus nō reperitur in libris vulgaris. Docet igitur ille, multorum antiquorum poëtarum, philosophorū, aliorúmque scriptorum testimoniis collectis, initiò repertа esse vincula forte fortuna oblata, quibus in conuiuis & poculis capita religarent, propter dolorum capitis ex vino liberalius poto grauitatem &

A intentionem, cum capitis & temporum vinctionem ad illos dolores sedandos valere existimarent: posterius verò ornatū etiam ad hæc vincula accessisse, à conuiuiis non alienum, coronis floreïs concinnatis, & connexis. Capiti autem coronas imponi solitas ad arcēdos (vt diximus) capitis dolores ex immoderato vini potu cōflatos. quia in capite sensus omnes inesse videātur, & quia vtile sit, in potu caput esse tectū, & tempora reuincta: quamquā etiam pectus coronare solerēt, vt cordis & vitæ sedem. Vincula autem capitis paratissima, & vsitatissima fuisse, hederacea, quia hedera & vbiuis locorū, vulgóq; nascatur, & aspectum præbeat nō iniucundum ob viriditatē innatā, & latitudine frondiū, ac magni B tudine corymborum facillimè frontē opacare possit, & contentionem in constringendo ac vinciēdo sine periculo ferre queat, & refrigerandi vim habeat sine odoris grauitate. Cùm igitur coronæ primùm ad prohibendum immoderati potus incommodum, & valetudinis causa essent excogitatæ, deinde etiā voluptatis ratio esset habita: ita cōnecti cœptæ sunt ex rosa, viola, lauro, amaraco, lilio, narcisso, myrto, & similibus floribus: de quorum florum singulorum natura & virtute multa ibidem Athenæus. philyra autem, tenuissima & subtilissima est tiliæ mēbrana, qua accuratius, & operosius coronæ nectebātur. Pli. li. 16. ca. 14. *Inter corticē & lignū tenues tunicas multiplici membrana, e quibus vincula tiliæ vocātur: tenuissimæ* C *earū philyræ coronarū Lēnisci celebres, antiquorūq; honore.*

SERA] quæ in longinquis terrarum oris tardius nascitur.

SIMPLICI MYRTO, &c.] nihil te adhibere volo ad conuiuij apparatum præter myrtū, cuius odor & gratissimus est, & minimè sumtuosus. Myrtum myrrhinam appellant Græci: de qua multa Athen. lib. illo vlt. Frons est & Veneri gratissima, & ad discutiendū vini vaporē vtilissima. de ea diximus nonnulla sup. ad Od. 25.

NIHIL ALLABORES] nihil addas, sed allaborate est ἐμφατικώτερον. Valet enim, laboriosè aliquid alteri addere. vtitur eod. verbo Ode 8. lib. epod. *Ore allaborandum est tibi.*

D SEDVLVS CVRO] Ordo est sedulò curo, ne quid addas myrto. Ea myrto autem fiebant etiam coronæ, quibus in vino, & epulis vtebantur, vt Od. 7. lib. 2. *Quis vdo Deproperare apio coronas, Curát ve myrto?*

SVB ARCTA VITE] sub angusto pergula, ex vite ad vmbram comparata.

TVRNEBVS.

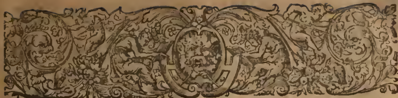
EX lib. 18. aduers. ca. 29. Plectilem coronam intelligit Horatius cùm scribit,

Simplici myrto nihil adlabores *Amplius.*

Sibi enim vult coronam plecti è simplici myrteo ramo. Nam Lemniscos nihil moratur, nec desiderat: quos reijcit, cùm ait,

Displicent nexæ philyra coronæ.

Plectilis è surculis vel ramulis plectitur & innectitur, vt è ramo lauri aut myrti.

CARMINVM LIBER SECVNDVS.

AD C. ASINIVM POLLIONEM. Od. 1.

ARGVMENTVM.

Commendat scripta illius, quibus bella ciuilia complectebatur.

OTVM ex Metello consule ciuicum,
Bellique causas, & vitia, & modos,
Ludúmque Fortunæ, grauéisque
Principum amicitias, & arma
Nondum expiatis vncta cruoribus,
Periculosæ plenum opus aleæ
Tractas, & incedis per igneis
Suppositos cineri doloso.
Paullum seueræ Musa tragœdiæ
Desit theatris: mox, vbi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,
Insigne mœstis præsidium reis,
Et consulenti, Pollio, curiæ:
Cui laurus æternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Iam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aureis: iam litui strepunt:
Iam fulgor armorum fugaceis
Terret equos, equitúmque vultus.
Audire magnos iam videor duces
Non indecoro puluere sordidos,
Et cuncta terrarum subacta,
Præter atrocem animum Catonis.
Iuno, & deorum quisquis amicior
A *Afris, inulta cesserat impotens*
Tellure, victorum nepotes
Rettulit inferias Iugurthæ.
Quis non Latino sanguine pinguior
Campus sepulchris impia prœlia
Testatur, auditúmque Medis
Hesperiæ sonitum ruinæ?
Qui gurges, aut quæ flumina lugubris
B *Ignara belli? quod mare Dauniæ*
Non decolorauere cædes?
Quæ caret ora cruore nostro?
Sed ne, relictis Musa procax iocis,
Céæ retractes munera næniæ,
Mecum Dionæo sub antro
Quære modos leuiore plectro.

MOTVM CIVICVM] bellum ciuile sed

A aptius eſt nomen motus, & ſignificantius. Pollionē, qui tragœdias, ſeu prætextas potius, ſcribebat de bellis ciuilibus, monet Horat. vt hanc ſcripturam tantiſper intermittat, dum reſtituatur in ordinem, atque in ſuum ſtatum Reſpu. vel, vt alij malunt, dum hiſtoriam de eodē bello ciuili, ordine perſcripſerit. Erat enim Pollio & tragœdiarum, & hiſtoriarum ſcriptor. Pollionē autem tragœdiarum, ſeu prætextarum fuiſſe ſcriptorem declarant illa Horatiana ſat. x. lib. 2. *Pollio Regum Facta canit pede ter percuſſo.* idem inſtà hac eadem Oda, *Paullum ſeuera muſa tragœdia Deſit theatris, &c.* Quòd autem quidam alioqui docti, exiſtimant, principium huius Od. *Motum ex Metell. &c.* intelligendum eſſe de ſcriptione hiſtoriæ: mihi vehementer errare videntur: & B miror, hoc eis vnquam in mentem venire potuiſſe. Nam & verborum ſtructura, & orationis ſeries, & ſententia ipſa perſpicuè declarant, hoc totum ad tragœdiæ ſcriptorem pertinere. Sic enim Horatius. Tu pollio tractas motum ciuilem à Metello conſule, bellique cauſas, &c. periculoſæ plenum opus aleæ, & c. Intermitte (inquit Horatius) iſtam ſcriptionem, & hoc muſam tragicam pauliſper deſiderari à theatris: mox vbi cum alijs ſenatoribus rempublicam in ſuum ſtatum reſtitueris, ſeu in ordinem redegeris, atque ordinaris, grande munus ſcriptionis tragicæ repetes. hæc mihi videtur eſſe huius locis ſententia, quam maleuoli quidam homines, & inuidia obcæcati non viderunt, [Seruius profert hunc C locum ad illum Virgil. lib. 6. Æneid. *Ciuili tempora quercu.*

Ex metello consvle] L. Afranij collega, de quo ſic M. Tull. epiſt. ad Attic. lib 1. *Metellus tuus eſt egregius conſul. vnum reprehendo, quod otium e Gallia non magnopere nunciari gaudet.*

Belliqve cavsas] belli cauſæ, verbo erant (vt ipſe Cæſar dicebat) quòd interceſſio ſublata, ius tribunitium ſublatum, circumſcriptus eſſet Antonius, reuera dominandi cupiditas, & πλεονεξία.

Lvdúmqve fortvnæ] ſic ſup. Od. 2. lib. 3. bellum, ludum Martis appellauit. Iam quis neſcit fortunam in bello plurimum poſſe? D Ex quo dicunt Latini, belli fortunam experiri, ſeu tentari, & apud Ennium: *Quorum virtuti belli fortuna pepercit, &c.*

Graveísqve Principvm amic.] primùm L. Craſſi, Cn. Pompeij, C. Cæſaris: deinde Octauiani, M. Lepidi, M. Antonij.

Nondvm exp. vncta] arma ſanguine ciuili, cuius nondum pœnas meritas luimus, óblita: arma adhuc cruenta ſanguine ciuili, neque dum aliqua expiatione, pura effecta, videtur ſpectare ad morem veterum Græcorum, qui ſi cædem aliquam extra bellum admiſiſſent, tamdiu manus habebant cruentas atque impuras, donec ab aliquo rege expiati atque abluti eſſent, annot. ſup. Od. 2. lib. 1. *Cui dabit partes ſceleris expiandi Iupiter?*

A Pericvlosæ plen. op. al.] propter incertum belli euentum. nam cùm ſit neceſſe in ſcribendis his prætextis, multorum vitia notare, multorúmque voluntates offendere, veriſimile eſt, eos, quos ſcriptis offenderis, ſi vicerint, grauiter laturos. [Licet etiam hoc referre ad hiſtoriarum ſcriptionem, ex ſententia Seruij. Sic enim ille annotat ad illum Virgilij verſum Palæm. *Pollio etiam amat noſtram, &c.* Blanditur ia Pollioni patrono: quem tragœdiarum, & hiſtoriarum ſcriptorem Horatius fuiſſe teſtatur. Nam in ſecundo Carminum dicit de hiſtoriis, *Periculoſæ plenum opus aleæ tractas, &c.* Idem paullo poſt, *Paullum ſeuera muſa tragœdia, &c.*

Et incedis per igneis] allegoria B eſt, qua obſcurè ſignificat idem, quod proximè dixerat, periculoſam eſſe illorum tēporum tragœdiam ſcribere, ſeu tragœdiæ ſcribendæ ex bellis ciuilibus argumentum ſumere. [Videtur autem ad illud prouerbium Græcum alludere, quod commemorat Suidas, alludere, ἐν πυρὶ βέβηκας.]

Cineri doloso] cineri, qui celat, & tegit igneis ſubiectos, ſic infrà Od. 27. li. 3. *Taurum doloſum* appellat, qui Deum celat.

Pavllvm severa] ſine, vt theatra tantiſper tuis tragœdiis careant, dum hi motus ciuiles conquieſcunt, perinde ac ſi diceret, intermitte vſq; eò ſcriptionē tragicam, quoad remp. diſſipatam ac diiectam ordinaris: vel intermitte C tragœdiæ ſcribendæ ſtudium: néve tragœdias tuas, quæ tali argumento conſtant, ſcenæ committe hoc tempore, rebus videlicet nondū compoſitis, neque ordinatis.

Mox, vbi pvblicas r. o.] id eſt, vbi ea, quæ ſunt in rep. turbata, diſſipata, diiecta digeſſeris, diſpoſueris, in ſuum ordinem reſtitueris: munus ſcribendi abs te ſuſceptum repetes: vel vbi hiſtoriam belli ciuilis oratione ſoluta conſcripſeris: vt alij volunt.

Cecropio] Attico, ſeu Athenienſi. Theſpis enim, Æſchylus, Sophocles, Euripides tragœdiarum ſcriptores, Athenienſes fuerunt, ſuáſque tragœdias Athenis docuerunt. Fuit autem Cecrops Actæi gener, eius, quem primum in At- D tica regnaſſe ſcribit Pauſanias Atticis, his verbis: Ἀκταῖον λέγουσιν ἐν τῇ Ἀττικῇ βασιλεῦσαι πρῶτον. ἀποθανόντος δὲ Ἀκταίου Κέκροψ ἐκδέχεται τὴν ἀρχὴν θυγατρὶ συνοικῶν Ἀκταίου.

Insigne mæst. præs. reis, et consvlenti] id eſt, qui & cauſis agendis, reiſque defendendis, & conſilio dando, ſententiáque dicenda; cùm in ſenatu magnis de rebus conſultatur, multum vales.

Cvi lavrvs] ſignificat eum de Dalmatis triumphum egiſſe. [Vicerat autem Salonam Dalmatiæ ciuitatem, vt notat Seruius ad illum Virgil. locum, Palæm. *quo te quoque gaudet*, vbi hos verſus Horatij profert.]

Iam nvnc minaci] oſtendit pollionē ita ſubiicere oculis prœliorum imaginem, vt ij, qui-

qui legant, spectare, atque iis, quæ narrantur, interesse sibi videantur. & est elegans ὑποτυπώσις. In prœliis autem ad exacuendos & excitandos militum animos, cornua, litui, tubæ adhibebantur, vt ex hoc loco, & Ode 1. lib. 1 colligitur. & *lituo tuba Permistus sonitus*. Erat autem lituus genus buccinæ incuruæ. Ennius; *Inde loci lituus sonitus effudit acutos*. Festus.

Non indec. pvl. sord.] qui pro patriæ libertate fortiter pugnantes occubuerunt. vide sup. Od. 15. lib. 1. *puluere Troico Nigrum Merionen*.

Et cvncta terr.] Et omneis terrarum parteis. Similia sunt illa, quæ alibi annotabimus, *angusta viarum, extrema finium, amara curarum, &c.*

Præter atr. an. cat.] sup. Od 12. *& Catonis Nobile lethum*. Plutarchus in Catone, scribit populum Vticensem statim audita Catonis morte, ad eius fores cōcurrisse, atque vna voce conclamantem, illum solum seruatorem, ac beneficum, solum liberum, solum inuictum appellasse, his verbis: καὶ μικρὸν ὕστερον ὁ δῆμος τῶν Ἰτυκαίων μιᾷ φωνῇ τὸν εὐεργέτην, καὶ σωτῆρα, καὶ μόνον ἐλεύθερον, καὶ μόνον ἀήττητον καλοῦντες. Ipse Cæsar verò accepto de eiusdem morte nuntio dixisse fertur: Cato inuideo tibi mortē, tu enim mihi tuam salutem inuidisti. atrocem igitur animum intellige, constantem, imperterritum, ἄφοβον. nam assentior iis, qui hoc nomen à verbo Græco deductum volunt, τρεῖν, quod valet tremere, vt sit atrox is, qui non timeat: quamquam scio atrocem interdum aliud significare.

Ivno, et Deorvm] Iuno, & alij Dij, qui Numidis fauerant in bello Iugurthino, Numidarum, & Afrorum calamitate, necéque Iugurthæ (fuit enim ille Romæ in carcere necatus) offensi, victores ipsos, nēpe Romanos, eorúmq; posteros Iugurthæ mânibus, tanquam victimas mactarunt, ac parentarunt.

Invlta tellvre.] Africa.

Impotens] vel ἀκρατὴς τῆς ὀργῆς, vt suprà Od. 37. id est, irata, vel non potens, id est, quæ non potuerat odium suum explere.

Victorvm nepotes] posteros Romanorum, qui fuerant victoria potiti.

Inferias] victimas, quæ mânibus immolātur, seu mactātur. de Iugurtha autē lege Sallust.

Impia] scelerata, patriæ perniciosa, in quibus ciuis ciuem trucidat.

Hesperiæ] Italicæ, vt Ode 36. lib. 1. Dionys. Halicar. ἀρχαιολ. Ρωμ. Ἕλληνες ἑσπερίαν καὶ αὐσονίαν ἐκάλουν τὴν Ἰταλίαν. οἱ δ' ἐπιχώριοι σατουρνίαν. id est, Græci, Italiā, Hesperiā & Ausoniā appellabant: Incolæ autem Saturniam.

Dauniæ cædes] Appullorum, & Italorum cædes.

Sed ne relictis Mvsa] sic Musam reprimit Od. 3. lib. 3. *Quò Musa tendis? desine peruicax Referre sermones Deorum*. sic Pindarus in medio carmine, seipsum, ab eo, quod instituerat

A aberrantē, aut ad ea, quæ ad rem susceptam minus pertinebant, digredientem reprimit, & reuocat. εἰδ. γ. Νεμ. θυμὲ τίνα πρὸς ἀλλοδαπὰν ἄκραν ἐμὸν πλόον παραμείβῃ, & Olymp. εἰδ. θ. cùm Herculem tribus dijs, quos eo loco nominat, præstantiorem esse ostendisset, seipsum reprimens, talémque orationem abominans, odiosam atque inuisam sapientiam esse dicit dijs maledicere. ἀπό μοι λόγον τοῦτον στόμα ῥῖψον· ἐπεὶ τό γε λοιδορῆσαι θεοὺς ἐχθρὰ σοφία. & paullo pòst, μὴ νῦν λαλάγει τὰ, &c.

Ceæ næniæ] Simonidei carminis. fuit enim Simonidis (vt scribit Quinctilianus) virtus mirifica in commiseratione commouenda, & in tractandis rerum tristium argumentis. Ideóque B Catull. *Paullum quidlibet allocutionis Mæstius lacrymis Simonideis*. Ceæ sine diphthongo in priore syllaba scriptum est in omnib. lib. veterib. Theocrit. εἰδ. ζ. Εἰ μὴ δεινὸς ἀοιδὸς ὁ κήιος αἰόλα φωνέων, &c. aptissimo autem vocabulo vsus est, *næniæ*, quod est carmen funebre, & lugubre. vt Ode vltima huius libri. *Absint inani funere næniæ*. quamuis pro quouis carmine ab eodem vsurpetur: vt Od. 28. lib. 3. *Dicetur merita nox quoque nænia*. & episto. 1. lib. 1. *an puerorum Nænia, quæ rectè facientibus offert*.

Retractes] iterum tractes. sic Virg. li. 7. Ænei. *Agmina in arma vocat subitò, ferrúmq; retractat*.

Dionæo svb antro] Dionen Veneris matrem esse etiam Homerus testatur ἰλ. ε. C quo in loco ait Venerem à Diomede vulneratam, atque in cælum reuersam statim in sinum, & complexum matris Dionæ concidisse. Ἡ δ' ἐν γούνασι πῖπτε Διώνης δῖ' Ἀφροδίτη Μητρὸς ἑῆς· ἡ δ' ἀγκὰς ἐλάζετο θυγατέρα ἥν. & Eurip. Hel. Κόρη Διώνης Κύπρι, μή μ' ἐξειργάσῃ. Theocr. autem εἰδ. ιε. Venerem Dionæā appellat: Κύπρι Διωναία, & Virgil. in Mœride, Augustum Cæsarem tāquam ab Iulo & Venere prognatum, Dionæum vocat. *Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum*. Hoc igitur loco antrum Dionæum Venereum intelligemus, in quo sint canendæ res leues, & amatoriæ, & Venereæ.

Procax] Sat. 6. lib. 2. *seruósque procaces Pasco libatis dapibus*. D

Qvære modos] versus, cantus. vt Od. 3. lib. 3. *Magna modis tenuare paruis*. & huius lib. Od. 12. *nec Siculum mare Pœno purpureum sanguine mollibus Aptari citharæ modis*. & 9. lib. 3. *Dulces docta modos*. & de arte poet. *Accessit numerísq; modísq; licentia maior*.

TVRNEBVS.

Ex lib. 10. cap. 23.

Asinivs Pollio historias de bello ciuili scripsit vt ex Horatio facilè coniectu est scribente, *Motum ex Metello consule ciuicum*: & rursum.

--mox vt publicas

Res ordinaris. id est, vbi bellorum ciuilium historiam pertexueris. Et è Tranquillo; qui ita scri-

id est, cauentes. Est enim vetus ille ex Arato ad verbum fere expressus. Ἀρκτοὶ κύαν.. πεφυλαγμένη ... quod idem est apud Homerum ... maiora. Ὃν δ' ἀμωρὸς ... Sed cuius testimonium grauius nobis esse debet, quàm ipsius Horatij, qui frequentissimus est in huiusmodi loquendi genere? sic loquitur Satyr. quinta libro secundo, *forte maiore procera Corano filia Nasica metuentis reddere soldum.* nam *metuentis* hoc loco nihil aliud esse puto, quàm nolentis. & lib. 3. Ode XI. *metuitque tangi Nuptiarum expers*, id est, non vult tangi. & Od. 5. lib. 4. *Culpari metuit fides*, id est, nemo est, qui violare fidem velit. & Od. 24. lib. 3. *& metuens alterius viri Certo fœdere castitas*, id est, castitas ab altero viro abhorrens: & epist. 1. lib. 2. *Sed turpem putat in scriptis, metuitque lituram.* & epist. ad Quinctium, lib. 1. *Libramoniet metuens audiri*, id est, nolens audiri. & ad Loll. 2. eod. lib. *Si bene te noui metues liberrime Lolli Scurrantis speciem præbere professus amicum.* Sic & Persius Satyr. 1. *Non ego cum scribo si forte quid aptius exit, Quando hæc rara auis est, si quid tamen aptius exit, Laudari metuam.* Tralationem autem ductam esse ex eo puto, quòd qui metuunt quippiam, id ipsum fugiunt, & vitant, quam maximè possunt. Itaque Virgil. hæc verba Arati πεφυλαγμένη ... ita vertit, *Oceani metuentes æquore tingi*, cum verbum Græcum φυλάττεσθαι idem, quod cauere, & vitare significet. Sic igitur hic locus est legendus: neque existat posthac quisquam vsque adeò audax, atque impudens, vt, quæ apud bonos scriptores nõ intelligit, audeat corrumpere. Hæc ego cùm M. Mureto Venetiis demonstrassem: quam ita esset, vt sentio, ne dubitandum quidem esse dixit. sed cum in iis exemplis, quæ suot ab eo, vt dicebat aliquot locis emendata, hoc meo sum lmærere vidi set, huius erratu culpam in operas typographi contulit: & paucis post mensibus, cùm libros variarum lectionum ederet, magnam partem eorum, quæ ad hunc locum in meis commentariis legerat, id sept. caput primi libri me conniuente & permittente retulit.

LATIVS REGN. AVID. &c.] sententia generalis est. hoc enim significat, latiores vnumquemque regni fines habiturum, si suas cupiditates reprimat ac refrenet, quàm si disiunctissimas terrarum partes possessionibus continuet, & coniungat.

SPIRITVM] φρόνημα.

CRESCIT INDVLGENS] significat, auarum non sanari pecuniæ accessione, quemadmodum neque hydropicus conualescit aquæ potu. si Bion apud Teletem lib. de comparatione diuitiar. & paup. Καὶ ὥσπερ βούλεται ἡ αὐτὸς ... δίψας χαὶ ... ἄλλον ... λύσαι, μὴ ... αὐτῷ ζητείτω· ὅμοιον γὰρ φησιν ὁ Βίων, ὡς εἴ τις τὸν ὑδρωπικὸν βούλοιτο ... παῦσαι τῆς δίψης, τὸν μὲν ὕδρωπα μὴ θεραπεύοι, κρήνας δὲ καὶ ποταμοὺς αὐτῷ παρασκευάζοι· ... γὰρ ... πρὶν ... γυῖν, ἢ παύσαιτο δίψης· οὕτως ... ἐχαρίσθαι, ὅταν ... id est, & si quis vult aut ipse indigentia, & inopia liberari, aut alium liberare, ne pecunias sibi, aut illi quærat. Simile enim fuerit, inquit Bion, vt si quis hydropicum siti liberare volens, hydropa quidem non curet, fonteis autem & fluuios ei apparet atque apponat. Nam & ille prius bibendo rumpatur, quàm morbo leuetur, & hic nunquam satis habuerit, cùm sit insatiabilis.

DIRVS HYDROPS] Hydrops, morbus est notissimus, & generis feminei est apud Græcos ἡ ὕδρωψ. Hydropicum nominant, qui eo morbo laborat. vide Corn. Celsum lib. 3. Videtur tamen hoc loco poni morbus pro ægro. Quidam libri veter. habent, *durus*: quos non sequor.

FVGERIT VENIS] fugerit e venis.

ET AQVOSVS ALBO CORP. LANG.] albo corpore, id est, pigro, languido, & inerti, ἀργῷ. sic Satyr. 2. lib. 2. *pinguem vitiis, albumque neque ostrea, Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.* & Pers. *Turgidus hic epulis, atque albo ventre lauatur.* Iam per hæc duo aquosum languorem, morbum significauit ὕδρωπα.

PHRAATEN] Fuit hic Phraates rex Parthorum. Iul. Flor. epit. 100. Cornel. Tacit. lib. 2. Strabo lib. 6. Hor. de eod. epist. ad Iccium lib. 1. *ius, imperiumque Phraates Cæsaris accepit genibus minor.* fuit & Phraortes (aduersus quem pugnauit M. Antonius) rex Parthorum, Medorum, Persarum: de quo Plutarch. in Antonio. iccirco quidam hoc loco legi volunt *Phraortem*: à quibus dissentio. nihil enim vetat, quo minus Phraates idẽ & Parthorum, & Persarum regnum obtinuerit, vt Ode 5. lib. 3. Præterea Priscian. libr. 18. hunc locum testem producens, vulgatam scripturam agnoscit.

REDDITVM CYRI SOLIO] in Cyri sedem & locum, id est, in regnum, imperiumq. Persarum restitutũ. Est autem hæc huius loci sententia quam quidam indignis modis deprauant. Virtus igitur (inquit Horat.) à plebe dissidens, Phraatem regem in numero beatorum non habet, populumque & multitudinem imperitam, quæ solet reges & dynastas in beatis numerare, imò verò eos solos beatos prædicare, dedocet his vocibus vti, falsis præsertim, dum ipsa eum solum verè beatum, ac verè regem iudicat, qui pecuniam contemnit, qui auri splendore non capitur, neque commouetur. hunc Phraaten commemorat. epist. 12. lib. 1. *ius imperiumque Phraates Cæsaris accepit genibus minor.* Est autem hic versus, *Dissidens plebi numero beatorum*, hypermeter, & syllaba eius vltima pertinet ad versum sequentem. cuius generis exempla alibi colligemus. Iam hoc *dissidens plebi*, pro illo *dissidens a plebe*. Horatianũ est, vt sup. libr. 1. Ode 27. *Vino & lucernis Medus acinaces, Immane quantum discrepat*, pro discrepat à vino & lucernis. & epist. 2. lib. 2. in extr. *& tamẽ idem Scire volam, quantum simplex, hilarisque nepoti Discrepet.* & Satyr. 6. lib. 2. *longè mea discrepat istis.*

Et vox, & ratio. & Satyr. 3. lib. 2. *quid dissrepat istis, Qui nummos, aurumque recondit nescius uti Compositis?* & de arte poet. *Primo ne medium, medio ne discrepet imum.* ibid. *& diuina futuri Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.* sic apud eosdem *distare & differre.* cum casu dandi coniunguntur. Od. 9. lib. 4. *Paullum sepultæ distat inertiæ Celata virtus.* & epist. ad Mæcen. lib. 1. *quid distent æra lupinis.* & epist. ad Loll. 2. eodem lib. *infido scurræ distabit amicus.* de arte poët. *Nec sic enitar tragico differre colori, &* & Satyr. 4. lib. 1. *nisi quod pede certo Differt sermoni, sermo merus.*

PROPRIAMQVE LAVRVM] id est, perpetuā, & quæ amitti, aut eripi non possit, vt Sat. 6. lib. 2. *nihil amplius oro, Maia nate, nisi vt propria hæc mihi munera faxis.* B

QVISQVIS INGEN. OC. IRR. &c.] Nemo mihi videtur hunc locum rectè explicare. Nā alij *oculo irretorto* interpretantur *sine cupiditate*, & *sine inuidia.* alij *non reflexo à continentia ad cupiditatem.* alij, *non inuidente.* alij aliter, quæ omnia mihi sunt tenebræ. Ego vero huic pulcherrimæ sententiæ ab illis obscuratæ potius, quàm declaratæ, lucem ex alijs scriptoribus afferre volo. Pindarus igitur πυθ. ὠδ. γ. de Æsculapio loquens, non dissimili dicendi figura ait eum auri aspectu, ac splendore captum, Hyppolytum mortuum ab inferis reuocasse, his verbis: ἀλλὰ κέρδει καὶ σοφία δέδεται ἔτραπε καὶ κεῖνον ἀγάνορι μισθῷ χρυσὸς ἐν χερσὶ φανείς, id est, sed illius oculos reflexit, ac retorsit aurum splendens in alterius manibus conspectum. victa est oculorum eius acies auri splendore. Itaque ex his Pindari verbis, sic hunc Horatij locū explico: Virtus Phraatem è numero beatorum eximit, vni tenum deferens, qui ingenteis auri aceruos ita spectat, vt oculos suos nullam in aliam partem reflectat, aut retorqueat: qui aurum rectis oculis intueri potest: cuius ea est oculorum animi acies, vt auri splendore non offendatur, neque præstinguatur, id est, qui ita aspicit, vt non concupiscat, aut corrumpatur. Est autem metaphora ducta ab iis, qui oculorum vitio lucem aspicere non possunt. sed oculos ab ea demouere, atque in aliam partem reflectere coguntur. vnde natæ sunt hæ & apud Græcos, & apud Latinos loquendi figuræ ὀρθοῖς ὄμμασι προσβλέπειν, ἀσκαρδαμυκτεῖς, ἀβλέπτοις, id est, rectis, fixis, immotis non reflexis oculis intueri, id est, sine dubitatione, & sine metu aspicere. Theocrit. εἰδ. ε μέγα δ' ἄχθομαι εἰ τύ με τολμᾷς ὄμμασι τοῖς ὀρθοῖσι ποτιβλέπειν, id est, molestè autem fero, si tu me audes rectis oculis intueri: si aspectus mei splendor & dignitas, meaque præstantia non te deterret, quò minus aduersum aspicere audeas. Suet. in Augusto, *vnde prabitam Antonio materiam putem exprobrandi, ne rectis quidem oculis eum aspicere potuisse instructam aciem.* Aristoph. ἱππ. βλέψον εἰς ἐμ' ἀσκαρδαμυκτεί. Oppian. lib. 1. κυνηγ. Ἢ πῶς ἂν δέδοκ' ἀσκαρδαμύκτοισιν ὀπωπαῖς Αἰζηοῖσι λόχοισι πεφραγμένον ὁπλίτῃσι, Καὶ χαλκὸν σελαγεῦντα, καὶ ἀστράπτοντα σίδηρον [dicitur & ἀτρόφαλμεῖν Græcis & ἀτενέσιν ὀφθαλμοῖς ἀποβλέπειν. Huc pertinet Plutarchi locus in Cicerone, quo loco eum cum Demosthene comparat, ostéditque, illum aduersus munera, & corruptelas integrum, sanctum, castum, atque vndique septum fuisse: hunc contrà ad corrumpendum tenerum ac facilem. Sic autem loquitur Plutar. πρὸς τὰς δωρεὰς βασιλικῶν ἀντιβλέψαι Δημοσθένης οὐκ ἂν ἐτόλμησεν, id est, non ausus esset Demosthenes regum munera aduersis & irretortis oculis intueri: erat illi ita tenera & imbecilla oculorum acies, vt auri splendore præstinguerentur. Quemadmodum igitur ait Plutarchus Demosthenem non fuisse ausurum regum munera irretortis oculis intueri: quibus verbis significat, illum fuisse δωροδόκον, id est, ad capienda munera facilem, promtum ac procliuem: sic hoc loco Horat. dicit eum verè regnare, verósq; triumphos agere, qui magnam vim auri & argenti spectare possit oculis irretortis, id est, qui pecuniæ magnitudine de consilio suscepto ac proposito non deducatur: qui pecuniam contemnat: qui habeat animum à pecunia incorruptum, integrum, inuictum. Est enim (vt dixi) tralatio ab oculorum sanitate, & integritate, ad animi magnitudinem & castitatem. Vtitur eadē similitudine M. Tull. in epist. quadam in Brutū, cuius initium est, *Cum sæpe te litteris, &c.* significans periculum esse, ne animus Octauiani vinC catur à specie honoris falsā, his verbis, *videtur enim in eo esse indoles: sed flexibilis ætas: multique ad deprauandum parati, qui splendore falsi honoris obiecto, aciem boni ingenij præstingui posse confidunt.* Quamobrem autem oculi splendore offendantur, elegantem reddit rationem. Lucretius libr. 4. *Splendida porrò oculi fugitant, vitántque tueri. Sol etiam cæcat, cōtrà si tendere pergas: Propterea, quia vis magna est ipsius, & altè Aera per purum grauiter simulacra feruntur, Et feriunt oculos turbantia compositura. Præterea splendor quicumque est acer, adurit Sæpe oculos, ideo quod semina possidet ignis Multa, dolorem oculis quæ gignunt insinuando.* Quòd autem Turnebus ita hunc locum explicat, *Quisquis ingenteis oculo irr. sp. ac.* id est, quisquis non est auarus, nec aspectu pecuD niæ mouetur: planè idem atque ego, sentit, nihilque à me in eo discrepat, sed cum addit: *nam qui pecuniæ est auidus, & studiosus, ad eius aceruos subinde retorquet oculos, ac penè strabus efficitur: nec sic ab ea auelli potest, quin oculos sæpenumero reflectat, vt eam aspiciat:* cùm, inquam, hæc addit, à mea sententia longissimè discedit, & in communem aliorum multorum errorem reuoluitur. Ita enim dicunt eum, qui aliquid inuitus relinquit, aut aliquid vehementer concupiscit, identidem ad illud oculos retorquere. Esto. Sed quid hoc ad huius loci explicationem pertinet? Nihilo plus, quàm exempla, quæ colligunt. nihil enim in eis est, quod ad hunc locum accommodari possit. Alij enim Orphei exemplum afferunt, cui cùm hac lege esset vxor reddita, vt sequeretur illa à tergo,

go, præiret ipse, neque oculos ad eam retorque- A
ret, id est, neque eam respiceret: *ille Restitit, Euri-*
dicénque suam iam luce sub ipsa Immemor, heu, victúsq;
animi respexit. ibi omnis Effusus labor, atque immitis ru-
pta tyranni Fœdera, térque fragor stagnis auditus Auer-
nis, &c. Alij Catilinæ exemplum proferũt, qui cũ
ex vrbe eiectus esset, oculos sæpe ad eam vrbem
quam inuitus reliquerat, reflectebat, ac retorque-
bat, eámque ex suis faucibus ereptam esse luge-
bat. Addunt & Ouidij versum nescio quo ex li-
bro, *Ille dolore ferox caput in sua terga retorsit.* Sed
hæc exempla nihil habent, quod huic loco con-
ueniat. Nam neque Orpheus vxorem suam Eu-
rydicen spectabat autè quàm ad eam oculos re-
torsit, sed cùm antecederet, oculósque ad ea, quæ B
ante pedes erant, versus habéret, immemor con-
ditionis, & legis, sub qua fuerat sibi vxor reddi-
ta, in vxorem ponè sequentem caput, & oculos
retorsit. Sic Catilina cùm vrbem inuitus reli-
quisset, viáque Aurelia in castra Mauliana profi-
cisceretur, quæ Fesulis erant, oculos in Etruriam
versos habebat, vrbem à tergo relinquebat: in
quam propterea quòd eam, vt cupierat, non in-
cenderat, sæpe oculos retorquebat. idem de illo
Ouidiano, caput in sua terga retorquente, dici
potest. At hic, quem Horatius noster vult verè
regem esse, veréque triumphare, spectat auri a-
ceruos oculo irretorto, id est, ita spectat aceruos,
vt oculos aliò non retorqueat, sed eos in aceruis
defixos habeat: isti autem ita dicunt, aut certè
ita debent dicere, si volunt, exempla, quæ affe- C
runt, ad hæc accommodare, non retorquere o-
culum ad aceruos. At quomodo quis potest ocu-
lum retorquere ad id, quod spectat? hoc enim na-
tura, & ratio postulant, vt qui retorquet oculos,
aliò retorqueat, quã quò os versum habet, & quò
intuetur, & spectat, vt Orpheus & Catilina aliò
retorquent oculos, quàm quò oculos aduersos
habent: eò autem oculos aduersos habent, quò
versus iter faciunt: Orpheus in eorum, qui viuut,
sedem, & lucem versus: Catilina in Etruriam.
non enim Orpheus ab inferis ad superos & ad
hominum sedem vxore ponè sequente, rediens,
oculos ad Orcum & inferos versos habet: nam
instar nepæ retrogrederetur: neque Catilina ex
vrbe in Etruriam proficiscens, vrbem aspicit: sed
& ille aspiciens quæ ante oculos, & ante pedes D
sunt, iussorum Proserpinæ immemor in vxorem
retorquet oculos: & Catilina via Aurelia iter fa-
ciens, & in Etruriam aspectum & faciem dire-
ctam habens, dolore affectus ob id quòd consi-
lium vrbis incendendæ ad exitum non perduxit,
subinde ad vrbem reflectit oculos, At hic noster
beatus, qui ab Horatio describitur, quique ingẽ-
teis auri aceruos spectans oculo irretorto induci-
tur, si oculum retorqueret, nónne ab aceruis in
aliam partem retorqueret? Cùm igitur aceruos
oculo irreflexo, atque irretorto spectat, rectos, ac
defixos in aceruis oculos habere intelligitur, &
ita sanos, & acreis, & integros & incolumeis,
qualis est Aquilarum acies, quæ fulgore solis non
lædítur, neque obtunditur: non teneros, & im-
becillos, quales sunt lipporum oculi, qui quouis
splendore offenduntur, ita vt lucem ferre nõ pos-
sint, sed à re splendida, & lùcida vel in aliam par-
tem reflectendi, vel claudendi sint: quod nisi fa-
ciant, totam oculorum aciem corrumpunt, & vel
strabones, vel cæci fiunt. Atque hoc modo con-
uenit ad hanc sententiam illud Varronis, quod
profert Turnebus: sed ille aliter intelligit. *Multi*
enim, qui limina intrarunt integris oculis, strabones facti
sunt. Habet enim quiddam ἑλκυστικὸν, id est, ad tra-
hendum valens,) *prouincialis formosula uxor.* signi-
ficat enim Varro, multos esse magistratus, qui si
quam in prouincia mulierem forma præstantem
aspexerint, statim libidine incẽsi ea potiri velint:
quia non habent oculos sanos, continenteis, &
rectos, sed imbecillos, prauos, & peruersos. Eos
enim mulieris formosæ aspectus corrumpit ac
deprauat, quemadmodum nimius fulgor oculo-
rum nostrorum aciem præstinguit, hebetat, &
corrumpit. est enim allegoria quædam, vt dixi, &
translatio ab oculis corporis ad oculos animi.
Potest tamen etiam hoc dici, translationem esse
ab iis, qui iter facientes, atque ambulantes, retor-
quent oculos ad dexteram, aut læuam, ita vt stra-
bi fieri videantur: Cuiusmodi illud quoque est
ex Lucilio: *Nulli me inuidere: non strabonem fieri sæ-*
pius deliciis me istorum. Nimis fortasse longus fui:
sed refellenda fuit quorumdam hominum per-
tinacia: qui eo ingenio sunt, vt quiduis, quantum-
uis ineptum, effutire, quàm alterius inuenta ap-
probare malint. Huc pertinent Laberij versus,
quos profert Gellius lib. 10. cap. 17. *Democritus*
Abderites physicus, philosophus, Clypeum constituit con-
tra exortum Hyperionis, Oculos effodere vt posset splendo-
re æreo Radiis solis aciem effodit luminis, Malis bene esse
ne videret ciuibus: Sic ego splendore fulgentis pecuniæ
Volo elucificare exitum ætatis meæ, Ne in re bona videã
esse nequam filium. Hos autem versus sic in suum
modum, numerúmque restitui.

TVRNEBVS.

EX lib. 10. cap. 21. Sed enim color in eo.
Nullus argento color est auaris
Abdito terris, inimice Laminæ
Crispe Salusti, nisi temperato
Splendeat vsu. videtur esse quædam species &
pulchritudo, vt lib. 1. Satyr. 1. *-- quid habet pulchri*
constructus aceruus? vel potius speciosa quædam
causa & prætextus. quid enim causæ adferre,
quid prætexere possunt, qui suam pecuniam hu-
mi defodiunt? inimicum autem Salustium dicit
pecuniæ illi, quæ non temperato splendet vsu.
Nam hoc extremum, ad sensum est accommoda-
tius ad Salustium referri, quàm ad argentum. Nõ
enim erat inimicus simpliciter laminæ: sed ei de-
mum quæ vsui non seruiret.
Ex lib. 28. cap. 24. *Vnciolam,* inquit Iuuenalis,
Satyr. 1. *Proculeius habet, sed Gillo deuncem.* No-
men Proculeij positum esse à poëta suspicor,

ob Proculeium amicum Cæsaris Augusti, hominem eximiæ virtutis, de quo Horatius,

Viuet extento Proculeius æuo

Notus in fratres animi paterni. Qui igitur tanta virtute præditus est, si ad nequitiam libidinémq; peculiatus non sit, vix vnciolam merebitur.

Ex lib. 30. cap. 5. Vtérque Oceanus, mare Eoum est & occiduum,

— qua sol, inquit Maro, 7. Æneid. *vtrumque recurrens*

Aspicit Oceanum. Sic apud Horatium,

— vtérque Pœnus

Seruiet vni. id est Eous & occiduus, qui Gaditanus est.

Ex lib. 6. cap. 25. Eiusdem & illud explicandũ *Redditũ Cyri solio Phraatem,* quo significat restitutũ in Parthorum vel Persarum imperium, quod Cyri solium vocant: quia sella regia, in qua sedebãt Persarum Reges, Cyri sella dicebatur. Plutarchus, μηδεὶς ἄλλος ἀνθρώπων καθίσειεν εἰς τὸν κύρου θρόνον. πλὴν ἀλεξάνδρου.

Ex lib. 10. cap. 21. Ait Flaccus, *Redditum Cyri solio Phraatem.* Phraates sæuissimus & crudelissimus Parthorum rex à suis in exilium pulsus, Scytharum tandem opibus regnum recuperauit vt Iustinus est auctor, lib. 42.

Quisquis ingentes oculo irretorto

Spectat aceruos, id est, quisquis non est auarus nec aspectu pecuniæ magnopere mouetur: nam qui pecuniæ est auidus & studiosus, ad eius aceruos subinde retorquet oculos, ac pene strabus efficitur, nec sic ab ea auelli potest, quin oculos sæpenumerò reflectat, vt eam respiciat. Eum igitur dicit, cui pecuniæ aspectus oculos non deprauat, nec strabos reddit, quod magnæ auiditatis est argumentum. Hinc & eos, qui alicuius rei nimia cupiditate tenebantur, strabones fieri dicebant. Varro, apud Non. in strabones. *Multi enim, qui lumina intrarunt integris oculis, strabones facti sunt: habet enim quiddam ἑλκυστικὸν prouincialis formosula uxor.* Lucillius, *Nulli me inuidere, non strabonem fieri sæpius delitiis me istorum.*

AD DELLIVM.
Od. 3.

ARGVMENTVM.

Neque demittendum aduersis, neque efferendũ secundis rebus animum: sed hilariter viuendũ, cùm æqua sit omnibus moriendi conditio.

ÆQVAM *memento rebus in arduis*
Seruare mentem: non secus in bonis
Ab insolenti temperatam
Lætitia, moriture Delli
A *Seu mæstus omni tempore vixeris:*
Seu te in remoto gramine per dies
Festos reclinatum bearis
** Interiore nota Falerni.*
Quà pinus ingens, albáque populus
Vmbram hospitalem consociare amãt
Ramis, quà obliquo laborat
Lympha fugax trepidare riuo:
Huc vina, & vnguẽta, & nimiũ breueis
Flores amœnæ ferre iube rosæ:
B *Dum res, & ætas, & sororum*
Fila trium patiuntur atra.
Cedes coëmtis saltibus, & domo,
*Villáque, flauus quam Tiberis * lauit*
*Cedes: & * exstructis in altum*
Diuitiis potietur heres.
Diués ne prisco natus ab Inacho
Nil interest, an pauper, & infima
De gente sub diuo moreris,
Victima nil miserantis Orci.
C *Omnes eòdem * cogimur: omnium*
Versatur vrna: serius, ocyus,
Sors exitura: & nos in æter-
*Num exsilium impositura * cymbæ.*

ÆQVAM MEMENTO] æquam, id est, æquabilem, non contractam, aut demissam, aut fractam rebus aduersis, atque asperis: memento æquo animo ferre res aduersas. sic Plaut. Aulul. *Pol, si est animus æquus tibi, satis habes, qui bene vitam colas.* Idem in Ruden. *ergo animus æquus optimum est ærumnæ condimentum.* Teren. Adelph. *ne nimium modo Bona tua ista nos rationes Mitio, & tuus iste animus æquus subuertat.* Lucret. lib. 5. *Diuitiæ gran-*
D *des homini sunt viuere parce Æquo animo.* animus æquus, his locis valet, tranquillus, sedatus, non cõmotus, non perturbatus. sic Horatius epist. ad Loll. lib. 1. *Det vitam, det opes: æquum mi animũ ipse parabo.* Idem Satyr. 5. lib. 1. *cenantes haud animo æquo Exspectans comites.* Idem epist. ad Bullat. *Est Vlubris, animus si te non deficit æquus.* Ide Satyra 3. lib. 2. *Accipe, quid contrà iuuenis responderis æquus.* Interdum non iratus, neque offensus. Cic. pro Rosc. Amer. *Concedo, & quod animus æquus est, & quia necesse est.* Idem in orat. perfect. *Consequeris tamen, vt eos ipsos, quos contrà statuas, æquos, placatósque dimittas.* Horat. Od. 18. lib. 3. *abeásque paruis Æquus alumnis.* & Ode 29. eiusd. lib. *quod adest, memento Componere æquus.* & carmine sæculari ad Deos. *Si palatinas videt æquus arces.* Idem epist. ad Scæuam libr. 1.

Tentantem

[illegible] *in aquum.* & [illegible] *inter* [illegible] *equ*[illegible]*m.* & [illegible] & [illegible] M[illegible] A[illegible] *ardet* [illegible] *de non*[illegible]*tes.* [illegible] A[illegible] *aquitate ani*[illegible] *contemni*[illegible] *sanæ p*[illegible]*ntia.*

R[illegible] IN [illegible] [illegible] & ad[illegible]. [illegible]

[illegible] IN BON[illegible] [illegible] in libro D[illegible], & [illegible] est *non* [illegible] *ac bon*[illegible] libro Fac[illegible] [illegible].

SEV MÆSTVS OMNI, &c.] hæc cohærent cum [illegible]toribus illis, *moriture Deli*, hoc modo, Deli, qui omninò moriturus es, sine [illegible] per omne [illegible] m[illegible] & ægritudini dediderís, siue hilariter, & iucundè vixeris.

IN REM[illegible] GRAMINE] in loco [illegible] viridi & [illegible], ab arbitris remoto, ac [illegible], in quo [illegible] solus recubes, animúmque relaxes.

TE BEARIS] te hilariter, & beatorum in morem curaris: [illegible] vino præstantissimo inuitaris: tibi benefeceris, vt loquitur Plautus. Vtitur eodem verbo Od. 8. lib. 4. [illegible] *Musa beat.* & epi. ad Loll. 2. lib. 1. *Munere te paruo beet.* & epist. 2. lib. 2. *Lætumque beabit diuite lingua.*

INTERIORE NOTA FALERNI] vino optimo & vetustissimo & propter eximiam bonitatem in intima cellæ vinariæ parte recondito, & notam insignem, quæ ætatem significet, nempè consulum nominibus [illegible], præ se ferête: vel [illegible] nota n dixit pro meliore. Solebát autem [illegible] qui [illegible] etiam [illegible] nostra tempora pe[illegible] cados, testa, amphoras, in cæ[illegible] c[illegible], notat[illegible], id est, [illegible]gnibus quibusdam [illegible] aut aliis notis, sed maximè consulum nominibus [illegible], ad tempus, ac præstant[illegible] significandam. quo ex more natum illud est loquendi genus, *de meliore nota.* Curius ad Cic. lib. 7. *Qu*[illegible] *me*[illegible] *mi, perseuera constanter nos con*[illegible] *& cessari nos de meliore nota commenda, &* Catull. ad Manlium: *Quare, quod scribis Veronæ turpe Catullo* [illegible] *hic qui*[illegible] *de meliore nota, Fri*[illegible] *membra cu*[illegible] *&* Horat. [illegible] Sa[illegible]b. 1. *vt* [illegible] *nota* [illegible] *est.* M. Tull. in Bruto de Th[illegible]: *Orationes autem, quas interp*[illegible]*, (multæ enim sunt* [illegible] *solco. imitari ne*[illegible] *possum si velim,* [illegible] *vt si* [illegible] *alerno vino de*[illegible] *nec* [illegible] *consulibus natu velit: nec rursus ita vetere, vt* [illegible] *aut Anicium con*[illegible] *quærat. At hæc ea nota sunt optima. credo:* [illegible] *habet eam, quam quærimus, sua*[illegible]*, nec est iam* [illegible] *tolerabilis.*

Q[illegible]A [illegible] NV[illegible] IN[illegible] [illegible]NS, &c.] nunc locum [illegible] Del[illegible] [illegible] pos[illegible]. [illegible] *Tum* [illegible] *inter se prostrati in gramine mo*[illegible] *ter aquæ riuum sub ramis arboris altæ, Non magnis* [illegible] *iucundè corpora habebát.* I[illegible] lib. antiq[illegible] est; *Quà pinus*

quà [illegible] hospitalem consociare [illegible] ramis. Od. 2. *Nunc operata Deo* [illegible] *in herba,* [illegible] *antiquæ qua leuis umbra cadit.*

PINVS INGENS] Od. 10. huius lib. *Sæpius ventis agitatur ingens Pinus.*

QVA OBLIQVO] Codices quidem veteres Ianno t. Faërn. Torn. & vulgati habent, *Quo obliquo.* sed secutus sum rationem ac veritatem, præsertim horum librorum auctoritate confirmatam.

AMANT] φιλοῦσιν, id est, solent more Græco. vt Od. 16. lib. 3. *Aurum per medios ire satellites, Et perrumpere amat saxa, potentius Ictu fulmineo.* & Ode 8. epod. *Quod, quod libelli Stoici inter Sericos Iacere puluillos amant.* sic loquitur Plato πολιτ. ε. οἷα δὴ ἐν πολέμῳ φιλεῖ, id est, qualia in bello amát. Idem ῃ. χῷ τῷ ὄντι τὸ ἄγαν τι ποιεῖν, μεγάλην φιλεῖ εἰς τοὐναντίον μεταβολὴν ἀνταποδιδόναι, id est, & reuera supra modum aliquid facere, magnam amat in contrarium mutationem reponere. sic etiam alij, vt Dionys. Halicarn. ἀρχ. Ρωμ. θ. οἷα δὲ φιλεῖ πάσχειν στρατιὰ νεοσυλλεκτος, &c. id est, qualia accidere amant exercitui recens collecto.

LYMPHA FVGAX] mirus, ac penè dicam, diuinus Horatius est, in epithetis inueniendis. *Lympha fugax* à cursu: alibi *Lympha loquaces* à strepitu & murmure. vt Od. 13. lib. 3.

TREPIDARE] aptissimum verbum ad significandú riui tremulè, trepidèque fluentis cursum. est enim *trepidare* positum, pro trepidè fluere. Iam verò, hoc totum *laborat trepidare* idem valet, quòd laboriosè fluit, laborat in fluendo, propter lapillos subiectos: & tralatio est à rebus animatis. trepidandi verbo autem sic vsus est epist. ad Fuscum Arist. lib. 1. *Quàm, quæ per pronum trepidat cum murmure riuum.*

HVC VINA, ET VNG. &c.] præter vina, adhibebant veteres in conuiuiis ad luxum & delicias, rosas, & vnguenta. sic Od. 29. lib. 3. *Tyrrhena regum progenies, tibi Non antè verso lene merum cado Cum flore Mæcenas rosarum, & Pressa tuis balanus capillis Iamdudum apud me est.* sic Anacreon. Ἐμοὶ μέλει μύροισι Καταβρέχειν ὑπήνην· Ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι, Καταστέφειν κάρηνα, id est, Mihi curæ est vnguentis madefacere cæsariem: Mihi curæ est rosis coronare verticem. In hunc igitur locú, quem modò descripsi, iube vina, & ceteras delicias ferri.

ET NIMIVM BREVIS, &c.] qui citò deflorescunt.

DVM RES ET ÆT. ET SOR.] sic suprà Od. 9. lib. 1. *Donec virenti canities abest Morosa, &c.* res, χρήματα, τὰ ὑπάρχοντα, bona, facultates, vt sæpe alibi apud eundem.

SORORVM TRIVM] Parcarum: quas noctis filias facit Hesiod. in Theog. earum autem nomina sunt hæc: [illegible]. Κλωθὼ παρὰ τὸ κλώθειν τὰ ἀνθρώπινα, quia res humanas connectat: ἡ δὲ Λάχεσις παρὰ τὸ λαγχάνειν. cuius opera

suam quisque fortunam sortiatur. tertia ἄτροπος παρὰ τὸ ἀμετάθετον τῆς μοιρίδιον ἀνάγκης id est, propterea, quod necessitas illa fatalis nullo modo flecti, aut immutari possit, vt suprà diximus.

LAVIT] semper ferè hoc verbo in tertia inflexione vtitur: numquam in prima Od. 4. lib. 3. *Qui rore puro Castalia lauit Crines solutos.* & Ode 13. eiusd. *Neque dulci mala vinoláuere.* & Od. 6. lib. 4. *Phœbe, qui Xantho lauis igne crines.* & Satyr. 5. lib. 1. *Ora, manusque tua lauimus Feronia lympha.* sic & Cat. in Egnatium. *Aut quilibet, qui puriter lauit denteis.* Virgil. Georg. 3. *nec cum Præcipitem Oceani rubro lauit æquore currum.* & Æneid. 3. *Luminis effossi fluidum lauit inde cruorem.* Accius Medea, *Lauere salsis* (al. *salsis*) *vultum lacrymis.*

FLAVVS TIBERIS] sic Od. 1. lib. 1. *Vidimus flauum Tiberim.*

ET EXSTRVCTIS IN AL. DIVI. &c] & diuitiis coaceruatis, atque exaggeratis. sic loquitur Lucr. lib. 6. *Sedulet hoc denique fit nubibus, & simul alte Exstructis.* insignis autem dementiæ esse, incerti fortasse, aut certè ignoti heredis caussa assiduè sollicitum, & anxium viuere, neque bonis vel quæsitis, vel à patre, aut aliquo propinquo acceptis vti animum inducere, multis locis ostendit Horat. eúmque animi morbum grauissimè insectatur epistol. ad Torquat. *Parcus ob heredis curam, nimiúmque seuerus Assidet insano.* episto. vltima lib. 2. *Vtar, & ex modico, quantum res poscet, aceruo, Tollam, nec metuam, quid de me iudicet heres.* & Od. 7. lib. 4. *Cuncta manus auidas fugient heredis, amico Quæ dederis animo.* & Satyr. 3. lib. 2. *Ni tua custodis, auidus iam hoc auferet heres.*

DIVESNE PRISCO NATVS AB, &c.] quia *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regúmque turres.* Od. 4. lib. 1. *neque vlla Aut magno, aut paruo lethi fuga,* Satyr. 6. lib. 2. lege, quæ collegimus ad Oden 28. lib. 1.

INACHO] Rege Argiuorum, de quo & Od. 19. lib. 3.

SVB DIO MOR.] sub cælo viuas, sine tecto. sub dio est, qui non est sub tecto (inquit Festus) Ode 2. lib. 3. *Vitámque sub dio, & trepidis agat In rebus.* nihil autem refert sub diuo, an sub dio scriptum sit. [Seruius tamen *sub dino* legisse videtur: qui profert hunc locum ad illud Virg. lib. 12. *Dina deam:* & interpretatur sub aëre.]

VICTIMA NIL MIS. ORCI] videtur Græcum epithetum exprimere voluisse, quod Orco attribuit Hesiod. in Theog νηλεὲς ἦτορ ἔχοντος, quia scilicet nullius eum miserescat. *Orci igitur victima,* id est, tu mortalis, seu moriturus.

OMNIVM VERS. VRNA] sic Od. 1. lib. 3. *Omne capax mouet vrna nomen.* Virg. lib. Æneid. 6. *Quæsitor Minos vrnam mouet.* Porro hæc de vrna, & sortibus fabula ex veterum more nata est: qui pleráque sortibus decernebant, ac iudicabant. Apud Homer. Ιλ. γ. cùm quæreretur vter prior in aduersarium hastam iaceret, Paris ne, an Agamemnon, res sorti permissa est. Itaque cùm vterque

A que sortem suam dissimilem, aut aliqua nota distinctam in galeam coniecisset, Hector que sortes, agitando confudisset, Paridis sors prior è galea exiuit. verba Homeri sunt hæc: Κλήρους ἐν κυνέῃ χαλκήρει βάλλον ἑλόντες, Ὁππότερος δὴ πρόσθεν ἀφείη χάλκεον ἔγχος. & sequitur deinceps, Ὣς ἄρ' ἔφαν· πάλλεν δὲ μέγας κορυθαίολος Ἕκτωρ Ἂψ ὁρόων, Πάριος δὲ θοῶς ἐκ κλῆρος ὄρουσε. & ιλ. η. vbi Hector, & Aiax singulare certamen ineunt. Ὣς ἔφαθ'· οἱ δὲ κλῆρον ἐσημήναντο ἕκαστος, Ἐν δ' ἔβαλον κυνέῃ Ἀγαμέμνονος Ἀτρείδαο, &c. id est, sic locutus est. illi autem sortes singuli suas notarunt, Tum in cassidem Agamemnonis coniecerunt. Quin etiam in iudiciis, & actionibus, & quæstionibus sortes locum

B habebant. M. Tull. Verr. de iure dicundo. *Quod ab eo pridie, cum multis lacrymis cum oraret, atque obsecraret Heraclius, impetrare non potuerat, id est postero die venit in mentem, e lege Rupilia sortiri dicas oportere: educit ex vrna tres: iis, vt absentem Heraclium condemnent, imperat: itaque condemnant.* Horat. Satyra. 1. lib. 2. *crimina traxit lege minitatur, & vrnam.* Atque huc referendus est hic locus & tota illa de vrna Minois fabula. Tum sacerdotia in Græcia sortito capiebantur, vt & in Sicilia. M. Tull. ead. Verr. *Syracusis lex est de religione, quæ in annos singulos Iouis sacerdotem sortito capi iubeat: quod apud illos amplissimum sacerdotium putatur. cum suffragiis tres ex tribus generibus creati sunt, res reuocatur ad sortem, &c.* ibid. *iubet ille sibi legem legi. recitatur: in qua scriptum*

C *erat, vt, quot essent renunciati, tot in hydriam sortes coniicerentur: cuius nomen exisset, vt is haberet sacerdotium.*

OMNES EODEM COG.] compellimur. sic suprà, *Omnes vna manet nox,* Od. 28. lib. 1.

SERIVS, OCIVS, &c.] siue tardiùs, siue celeriùs aut citiùs, moriendum est. Sic Archinus πᾶσιν ἀνθρώποις ὀφείλεται ἀποθανεῖν ἢ πρότερον, ἢ ὕστερον: id est, Omnes homines morti debentur, siue prius, siue posterius. Propert. lib. 2. ad Iouem pro amica ægrotante. *Longius, aut propius, mors sua quemque manet.*

ET NOS IN ÆTER. EXS. IMP. CYMBÆ] Charontis. Theocr. εἰδ. ιζ. ἐς εὐρεῖαν σχεδίαν ἐμβᾶσ' Ἀχέροντος. quo loco fortasse legendū

D κύμβην Χάρωνος, id est, in amplam cymbam tristis Charontis. Sed non dissimulabo me scriptum repertsse in duob. lib. Vatic. & Tornes. *in æternum exitium impos &c.* de qua scriptura iudicabit lector eruditus. Ego autem *exsulem* Latinos dixisse, non *exsilium*, ab exsule. quòd nomen à solo ductum est, non ab exsiliendo, vt vulgus putat. Solum (inquit Festus) quis dubitet, quin locum significet, cùm exsules quoque dicantur loco pulsi?

TVRNEBVS.

Ex lib. 22. cap. 7. Hesychius doctissimus nomenclator ξανθὸν flauum & pulchrum etiā interpretatur. Vertus fit tamen ob arenam ita vocari, vt apud Maronem. Virg. 7. Æn.

— & multa

& multa flauum arena. Hor tius, lib. 1 Od. 2. *Vidimus flauum Tiberim retortis.* Item, *V aque, flauus quam Tiberis lauit.*

AD XANTHIAM Phoceum. Od. 4.

ARGVMENTVM.

Quòd ancillam amet, non esse, cur eum pudeat. multis enim magnis viris idem vsu venisse.

NE sit ancillæ tibi amor pudori
Xanthia Phoceu, prius insolentem
Serua Briseis niueo colore
Mouit Achillem.
Mouit Ajacem Telamone natum
Forma captiuæ dominum Tecmessæ:
Arsit Atrides medio in triumpho
** Virgine rapta:*
Barbaræ postquàm cecidere turmæ
Thessalo victore: & ademtus Hector
**Tradidit fessis leuiora tolli*
Pergama Graijs.
** Nescias, an te generum beati*
Phyllidis flauæ decorent parentes.
Regium certè genus, & penateis
Mæret iniquos.
Crede non illam tibi de scelesta
Plebe dilectam: neque sic fidelem,
Sic lucro auersam, potuisse nasci*
Matre pudenda.
Brachia, & vultum, teretésque suras
**Integer laudo: * fuge suspicari,*
*Cuius octauum * trepidauit ætas*
Claudere lustrum.

NE SIT ANC. TIBI AM. PVD.] sic in lib. de Arte poe . *ne forte pudori Sit tibi Musa lyræ sollers. ne*, enim hic non habet vim vetandi, sed negandi finem, vt suprà Od. 33. lib. 1. *Albi ne doleas, &c.*

I. SOLENTEM] an qui non erat solitus amare? vt Ode 5. lib. 1. *& aspera Nigris æquora ventis Emirabitur insolens*. an elatum, & ferocem? vt Od. 16. eiusd. lib. 1 *imprimeretque muris Hostile aratrum exercitus insolens.*

SERVA BRISEIS] δορικτήτη. Homer. δουριάλωτος. de qua sic Achilles ἰλ. ι. ἦ μοῦνοι φι-

A λεῦσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρεΐδαι, ἐπεὶ ὅστις ἀγαθὸς καὶ ἐχέφρων, &c. quos versus mox testeis producemus, eorúmque sententiam priore loco ponemus.

TECMESSÆ] in voce Tecmessæ liquescit *m.* vt in illo versu Catull. Galliamb. *n.* in voce gymnasiis. *Abero foro, palæstra, studio, atque gymnasiis.*

MOVIT ACHILLEM] ita mouit, vt ea sibi ab Agamemnone erepta, tantisper bello abstinuerit, donec Patroclum ab Hectore interfectum viderit: neque prius muneribus ab Agamemnone sibi promissis, ac delatis placari potuerit. Homer. ἰλ. ι. Eodem loco sic loquitur Achilles: Agamemnonem exercitum compa-B rasse, bellúmque Troianis intulisse non aliam ob causam, quàm ob ereptam Menelao fratri Helenam: non solos Atridas suas vxores amare: sed, vt quisque vir est optimus, & prudentissimus, ita ei suam vxorem esse carissimam: se item Briseida ex animo amauisse, quamuis bello partam, & seruam. verba Hom. sunt hæc: τί δὲ λαὸν ἀνήγαγεν ἐνθάδ' ἀγείρας Ἀτρεΐδης; ἦ οὐχ Ἑλένης ἕνεκ' ἠϋκόμοιο; Ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρεΐδαι; ἐπεὶ ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς, καὶ ἐχέφρων, Τὴν αὐτοῦ φιλέει, καὶ κήδεται· ὡς καὶ ἐγὼ τὴν Ἐκ θυμοῦ φίλεον, δουρικτητήν περ ἐοῦσαν. quem Hom. locum expressit Virgil. Æn. 9.

TELAMONE NATVM] Aiacem Telamo-C nium. ἐμφατικῶς. multo enim præstabat Aiax Telamonius Oileo Homer. ἰλ. β. Ἀνδρῶν δ' αὖ μέγ' ἄριστος ἔην Τελαμώνιος Αἴας, Ὄφρ' Ἀχιλλεὺς μήνιεν. & ibid. sup. Oileum cum Telamonio conferens, illum ait longè hoc fuisse minorem, his verbis: Λοκρῶν δ' ἡγεμόνευεν Ὀϊλῆος ταχὺς Αἴας Μείων, οὔτι τόσος γε, ὅσος Τελαμώνιος Αἴας, Ἀλλὰ πολὺ μείων.

ATRIDES] Agamemnon.

VIRGINE RAPTA] Cassandra, Priami filia. *Arsit virgine* autem dixit, vt Od. 9. lib. 3. *Donec non alia magis Arsisti.* Quamquam *Virgine rapta* dici potest esse absolutè positum.

THESSALO VICTORE] Achille, vel Neoptolemo eius filio, vt quidam malunt, à qui-D bus dissentio.

ET ADEMTVS HECTOR] quemadmodum Hectorem interfecerit Achilles, narrat Homer. ἰλ. χ.

TRAD. FESSIS LEVIORA TOLLI] multis locis declarat Homerus, maximum fuisse Troianis in Hectore præsidium positum. non longè abiecto Andromacha ἰλ. χ. in extrem. Οἶος γάρ σφιν ἔρυσο πύλας καὶ τείχεα μακρά. Solus enim custodiebas ac seruabas portas, & mœnia vrbis Troiæ. sed sine dubio respexit Horat. ad eum locum, qui est ἰλ. ω. vbi Homer. occiso Hectore Priamum facit Troianos obiurgantem & increpantem, quòd illos suspicaretur suis miseriis lætari, sibique in suo luctu insultare: ipsos, quantam iacturam mortuo Hectore fecerint, propediem sensuros eorum enim cædem &

cladem eo mor uo Græcis multo faciliorem futuram. sic Homer. ῥηΐτεροι γὰρ μᾶλλον Ἀχαιοῖσιν δὴ ἔσεσθε Κείνου τεθνηῶτος ἐναιρέμεν &c. cui non dissimile est illud eod. lib. vbi Andromacha, Hectoris cadauere Troiam aduecto, se ab Hectore viduam relictam esse querens, sic loquitur: puerum Astyanactem ad pubertatem non esse peruenturum prius enim Troiam funditus deletum iri, cùm interierit eius custos & propugnator. υἱὸς μὲν ... ἥβην ἵξεσθαι· πρὶν γὰρ πόλις ἥδε κατ' ἄκρης Πέρσεται. ἦ γὰρ ὄλωλας ἐπίσκοπος, ὅς τέ μιν αὐτὴν Ῥύσκευ, ἔχες δ' ἀλόχους κεδνὰς, καὶ νήπια τέκνα. eodem pertinet illud Virgil. Æneid. 9. *Haud sibi cum Danais rem faxo, & pube Pelasga Esse putent, decimum quos distulit Hector in annum.* Horat. lib. 3. Od. 3. *nec Priami domus Periura pugnaces Achiuos Hectoreis opibus refringit.* Ex his perspicuum est, quamobrem suprà per Thessalum victorem, Achillem significari existimemus.

LEVIORA TOLLI] id est, faciliora ad euertendum, ac delendum olet hellenismum. videtur spectare illud Homericum in ω. quod suprà retulimus, ῥηΐτεροι γὰρ μᾶλλον Ἀχαιοῖσιν δὴ ἔσεσθε, &c.

NESCIAS AN.] id est, incertum est, an te generum, &c. vel hoc modo, fortasse tali loco nata Phyllis est, vt tibi honestum sit eam amare.

PENATEIS MÆRET INIQVOS] deos familiareis mærens accusat, vt parum sibi propitios, vt sibi inimicos, & præter meritum iratos, quòd honestissimo & summo loco nata, nunc in alterius potestatem venerit, perpetuò seruitura.

DILECTAM] dilectam habent libri scripti Donati, Faer. Vrsin. Tornes. fortasse non malè. Nam Festus ita scripsit: *Dilectus militum, & u, qui significatur amatus, à legendo dicti sunt.*

SIC LVCRO AVERSAM] abhorrentem à lucro: quam lucrum ad impudicitiam non facilè impellere potest. pecuniam contemnere, & lucrum aspernari, in muliere magnum pudicitiæ argumentum, atque adeò propugnaculum est. quemadmodum contrà, lucri studium, & pecuniæ cupiditas omnium mulierum pudicitiam expugnat. οἱ πολλοὶ γὰρ ... τῷ κερδαίνειν vulgus enim à lucro vincitur, sed maximè mulierum genus. auersam autem habent lib. Faerni, vnus Vatican. Vrs. Tornes. non aduersam. & ita locutus est Saty. 3. lib. 2. *Auersus mercaturæ.* quam scripturam, reiecta altera, probaui.

TERETESQVE SVRAS] longas & rotundas. Oda 11. epod. *Aut teretis pueri longam renodantis comam.*

CVIVS OCTAVVM] noli suspicari me Phyllidis tuæ brachia, faciem, suras ideirco laudare, quòd eius amore captus sim, cùm annum quadragesimum natus sim. Sed quis credat, quod dicitur ab Horatio, siquidem hoc dicitur, virum annos quadraginta natum, ineptum iam esse ad res Venereas, languidum ... mentem ... non dicitur, sed virum ea ætate minus esse incontinentem aut libidinosum, minúsque ad res Venereas propensum ac præcipitem, quàm adolescentem aliquem annos xx. natum? Vsus est autem verbo ad significandum celerrimum ætatis nostræ cursum aptissimo. fluit enim & labitur ætas aut fluminis instar, vt sup. Od. ... *quâ obliquo laborat Lympha fuga trepidare riuo.* trepidare igitur hoc loco valet celeriter labi & fluere nam & Virgilio trepidare, festinare est. vt Æneid. 9. *Ne trepidate meas Teucri defendere naues.* Quod notat Nonius. sic & T. Liuius lib. 23. Annalium, *Moxque dum in sua quisque ministeria discursu trepidat ad prima signa, succeditque ad muros acies,* & c. aliter ponitur Ode 11. huius libr. *nec trepides in vsum Poscentis æui pauca.* & Od. 19. libr. eiusd. *Euœ recenti mens trepidat metu.* & Ode 27. lib. ... *Non vides, quanto trepidet tumultu Pronus Orion?* & Od. 29. lib. eiusd. *si mortalis vltra Fas trepidas.* de quibus dicemus suis locis. Od. 11. autem lib. quarto, hoc verbo vtitur ad exprimendum flammæ celerem motum. *flamma trepidant rotantes Vertice fumum.*

Od. 5.

ARGVMENTVM.

Reuocandam esse mentem à cupiditate virginis immaturæ.

Nondum subacta ferre iugum
valet
Ceruice: nondum munia comparis
Æquare: nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.
Circa virenteis est animus tuæ
Campos iuuencæ, nunc fluuiis grauem
Solantis æstum, nunc in vdo
Ludere cum vitulis salicto
Prægestientis. tolle cupidinem
Immitis vuæ: iam tibi liuidos
Distinguet auctumnus racemos
Purpureo varius colore.
Iam te sequetur: currit enim ferox
Ætas: & illi, quos tibi demserit,
Apponet annos. iam proterua
Fronte petet Lalage maritum,
Dilecta, quantum non pholoë fugax,
Non Chloris: albo sic humero nitens,
Vt pura nocturno renidet
Luna mari, Cnidiúsve Gyges:

Quem

Quem si puellarum insereres choro:
*Mire sagaceis * falleret hospites*
Discrimen obscurum, solutis
Crinibus, ambiguóque vultu.

NOND. SVBACTA FERRE, &c.] Allegoria est, & translatio perpetua, ducta à iuuenca, seu boue, quæ nondum subijt iugum, qualis illa, quam apud Homerum ἰλιάδ. κ. pollicetur se immolaturum Palladi Diomedes. Σοὶ δ' αὖ ἐγὼ ῥέξω βοῦν ἦνιν εὐρυμέτωπον, Ἀδμήτην, ἣν οὔπω ὑπὸ ζυγὸν ἤγαγεν ἀνήρ. quos versus nuhi indicauit Germanus Valens. significat igitur Horatius, hanc puellam nondum esse ad coocubitum maturam: nondum ad rem Veneream, tempestiuam. Libet huc annotare, quàm verecundè, quàm tectis verbis soleant poëtæ rei venereæ turpitudinem significare. Atque ab Homero omnium principe initium sumamus. sic igitur ille ὀδυσ. ψ. de Vlysse in patriam reduce, & Penelope. Τὼ δ' ἐπεὶ οὖν φιλότητος ἐταρπήτην ἐρατεινῆς: id est, postea quam illi amicitia illa iucundiore, & complexu amatorio satis se mutuò oblectarunt. idem ibidem de Telemacho & Euricl. ἶσα δέ μιν κεδνῇ ἀλόχῳ τίεν ἐν μεγάροισιν. Εὐνῇ δ' οὔποτ' ἔμικτο, id est, eam colebat tanquam vxorem: sed lecto cum ea nunquam commiscebatur: & ὀδυσ. ε. de Iasione & Cerere, Ὡς δ' ὁπότ' Ἰασίωνι ἐϋπλόκαμος Δημήτηρ C
Ὧ θυμῷ εἴξασα μίγη φιλότητι καὶ εὐνῇ, id est, suo animo obtemperans & indulgens cum eo lectum habuit communem. & ὀδυσ. ο. sic Eumæus de sua matre à Phœnicibus decepta. Πλυνούσῃ τις πρῶτα μίγη κοίλῃ παρὰ νηΐ, Εὐνῇ καὶ φιλότητι, τά τε φρένας ἠπεροπεύει. ὀδ. λ. de Neptuno & Tyron. Λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην, κατὰ δ' ὕπνον ἔχευεν. quod vltimum genus suprà exposuimus Ode 30. lib. 1. aliàs verbum, in quo turpido & obscænitas ineſt, tacetur. vt epod. Od. 12. *Inachiam ter nocte potes.* Tetent. Eun. *Ego illum Eunuchum, si sit opus, vel sobrius.* Catull. paullò apertiùs atque improbiùs. *Qui ipse sui nati minxerit in gremium.* sic & Horat. sed in satyris, in quibus licentia maior est. sic, inquam, ille sat. 7. lib. D
2. *neque sollicitum, ne Ditior, aut forma melior meiat eodem.* & sat. 2. lib. 1. *non alienas Permolere vxores.* & iterum satyr. 7. lib. 2. *Quæcumque excepit turgentis verbera caudæ.* & satyr. 2. lib. 1. in re turpissima & flagitiosissima: *Hunc permixerunt calones.* ab eo igitur ab his flagitiis, & ad genera verecundiora redeo. Pindarus Apollinis cum Cyrena concubitum narrans, ita tectis verbis vtitur, vt ne virginales quidem aures eis offendi posse videantur hoc modo, ἦρα καὶ ἐκ λεχέων κεῖραι μελιηδέα ποίαν &c. id est: licetne ex eius cubili suauem herbam tondère? & ibid. de Antei filia, quam pater optimè currenti præmium proposuerat. χρυσοστεφάνου δέ οἱ ἥβας καρπὸν ἀνθήσαντ' ἀποδρέψαι ἔθελον, id est, cupiores autem A florentem ei pubertatis aureæ fructum decerpere volebant. Lucret. lib. 4. in extr. de muliere motum adhibente in concubitu. *Eicit enim sulci recta regione, viáque Vomerem, atque locis auertit seminis ictum.* sic enim hos versus emendauimus, vt & complureis alios: quem quidem elegantissimum & puriss. poëtam propediem edemus in lucem longè, quàm anteà, emendatiorem. Virg. de Vulcani & Veneris concubitu libr. 8. *Optatos dedit amplexus, placidúmque petiuit Coniugis infusus gremio per membra soporem.* Idem de re flagitiosa, Palæm. *Nouimus & qui te transuersa tuentibus hircis, Et quo, sed faciles Nymphæ risere, sacello.* & Sileno, *Carmina, quæ vultis, cognoscite: carmina vobis: Huic aliud mercedis erit.* Iam quod ad hunc Horatij locum attinet, Plautus eadem translatione vsus est B
in Curculione. *Iámne ea fert iugum? Tam à me pudica est, quàm mea si soror siet.*

NONDVM MVN. COMP.] nondum eius, cum quo forte coniungatur, munus exæquare potest: nondum viro patranti, accipiendo, seu potiùs (vt ita dicam) patiendo respondere potest.

NEC TAVRI RV. IN VEN.] tauri, id est, iuuenis firmi, validi, vegeti, ad concubitum promti. sic Od. 12. epod. *pereat male, quæ te, Lesbia, quærenti taurum monstrauit inertem.* aliàs taurus pars est maris obscæna.

CIRCA VIRENTEIS, &c.] totus hic locus allegoriis tectus est, ita tamen, vt à quouis homine non tardissimo facile intelligi possit.

SOLANTIS] leuantis. sic dixit Virgil. solari famem Georg. 1. *Concussáque famem in siluis solabere quercu.*

PRÆGESTIENTIS] magnopere cupientis, valdè gestientis. sic Priscian. declarat lib. 15. vbi hunc locum testem producit. Vtitur & Catull. in carm. de Pelei & Thet. nupt. *Quæ dum aliquid cupiens animus prægestit apisci, Nil metuunt iurare.* Festus autem gestire eum dicit, qui subita felicitate exhilaratus, nimio corporis motu præter consuetudinem exsultat.

TOLLE CVPIDINEM] alia allegoria. animum contine & comprime à cupiditate vuæ immaturæ, id est, puellæ impuberis, & ad concubitum propter teneriorem ætatem ineptæ. auctumnus, quo anni tempore fructus omnes maturantur, racemos tibi cæruleo colore depinget, id est tempus subsequens, vnus & item alter annus, puellam istam tibi maturabit. fortasse autem ad nomen Græcum respexit ὀπώρας, quod apud Græcos tùm auctumnum, tùm ætatem illam puellarum ad Venerem, & coniugium maturam significat. sic & Pindarus ἰσθ. β. ἰσθμ. puerorum ætatem teneram, & ad pueriles illos amores, quibus flagitiosè ardebant veteres, maturam, ὀπώραν appellat.

PVRPVREO VARIVS COLORE] id est, distinctus, & ornatus purpureo colore, id est, pomis & vuis purpurei coloris. varius, nisi fallor, idem ferè valet, quod πεποικιλμένος, id est, distinctus, ac depictus. huc pertinet illud Od. 2.

epod. *Certantem & uvam purpura*. Sed non celabo lectorem libros nonnullos veteres habere, *Purpureus vario colore*. quos non sequor: neque tamen damno, si quis fortè hac lectione magis delectetur.

CVRRIT ENIM FEROX ÆTAS] sic Ode 11. lib. 2. *fugit retro Levis Iuventas*. & Ode 14. *Eheu, fugaces Posthume, Posthume Labuntur anni*. verùm non hoc solùm significat Horatius, annos labi, & fluere: sed puerilem ætatem ad maturitatem, ac pubertatem celeriter peruenire: quemadmodum, & adolescentiam, ætatémque mediam ad senectutem vérgere.

ET ILLI, QVOS TIBI DEMS.] quos tibi annos detraxerit, videlicet florenteis, & integros, eos illi adijciet: illa maturescet, florescet, & corroborabitur: tu ætate ingrauesces, & senesces. epistol. ad Pison. de arte poët. *Multa ferunt anni venientes commoda secum, Multa recedentes adimunt*.

PROTERVA FRONTE] ore duriore, & pæne inuerecundo, id est, non pudebit eam maritum petere.

VT PVRA NOCT. REN.] splendet, quandam puro lumine hilaritatem præ se fert. hæc enim vis est verbi *renidere*, vt dicemus Od. 18. huius libri.

GYGES] pueri formosi nomen.

QVEM SI PVELL. INSER. CHORO] si Gygem inter puellas collocares. de verbo inserendi, vide Saty. 4. lib. 1.

MIRE SAGACEIS FALL.] significat hunc Gygem ita mollem, tenerum, delicatum, ita facie, & crinibus, puellarum esse similem, vt si quis, cui ille sit ignotus, eum aspiciat, puellam esse existimet, neque eum à puella facilè internoscere queat.

SAGACEIS] quantumuis acutos, & perspicaceis.

FALLERET] lateret hospites, ab hospitibus ignoraretur.

DISCRIMEN OBSC.] parua admodum differentia.

SOLVTIS CRINIBVS] alebant enim comam pueri molles, & impudici: vt Od. 10. lib. 4. *Et quæ nunc humeris involitant, deciderint comæ*.

AMBIGVÓQVE VVLTV] id est, vultu candido, venusto, tenero, læui, polito, atque imberbi, ita vt incertum sit ei, qui aspiciat, sitne mas, an fœmina. sic sup. libr. 1. Od. 7. *ambiguam Salamina* dixit.

AD SEPTIMIVM.

Od. 6.

ARGVMENTVM.

Tiburtinæ & Tarentinæ regionis amœnitatem laudat.

A *SEptimi Gadeis aditure mecum, &*
*Cantabrum * indoctum iuga ferre*
nostra, &
Barbaras Syrteis, vbi Maura semper
Æstuat vnda,
*Tibur Argéo * positum colono*
Sit meæ sedes vtinam senectæ:
*Sit * modus lasso maris, & viarum,*
Militiæque.
Vnde si parcæ prohibent iniquæ:
B *Dulce pellitis ouibus Galesi*
Flumen, & regnata petam Laconi
**Rura Phalantho.*
Ille terrarum mihi præter omneis,
*Angulus * ridet, vbi non Hymetto*
*Mella * decedunt, viridíque certat*
**Baca Venafro:*
Ver vbi longum, tepidásque præbet
*Iupiter brumas: & amicus * Aulon*
Fertili Baccho, minimùm Falernis
**Inuidet vuis.*
C *Ille te mecum locus, & beatæ*
Postulant arces: ibi tu calentem
*Debita sparges lacryma * fauillam*
Vatis amici.

ADITVRE] qui sis aditurus, si opus sit: aut, si velim.

INDOCTVM IVGA FERRE NOSTRA] qui nondum didicit imperio populi Rom. parêre. sic ferè loquitur Od. 1. lib. 1. *indocilis pauperiem pati*. deuicti sunt tandem Cantabri ab Agrippa. vt declarat epist. ad Iccium lib. 1. *Cantaber Agrippæ, Claudi virtute Neronis Armenius cecidit*. cum hoc D loco congruit ille Od. 8. libr. 3. *Cantaber sera domitus catena*. & ille Od. 14. lib. 4. *Te cantaber non antè domabilis, &c.*

BARBARAS SYRTEIS] de Syrtibus suprà Od. 21. lib. 1. satis multa diximus.

TIBVR ARGÉO POSITVM] conditum à Tiburno Argiuo.

SIT MOD. LASSO MARIS, ET VIARVM] Tibur nauigationum, & itinerum nostrorum, & militiæ finem lassis nobis afferat: Tibure nos lassi à peregrinationibus nostris, & militia conquiescamus. potest & ita dici, *lassa maris*. vt Virg. Æn. 1. *Cerealiáque arma Expediunt fessi rerum*.

DVLCE PELL. OVIB. GALESI FLVMEN] quidam legunt, *Galesum*, vt infrà *Rhenum flumen*. est autem Calabr. fluuius, de quo Virgil. lib. 5.

[illegible] 5 Æneid. *Quà niger humectat flauentia culta Ga[illegible]sus.*

[PELLITIS OVIB. Pellitas oues appellat Tarentinas, ex re [illegible] & h[illegible]ria. nam vt [illegible] lanæ eis [illegible] molli[illegible]res, pellibus operi[illegible]ntur. Laërtius, [illegible] δέρμασιν [illegible].

ET REGNATA PETAM LACONI. regnata Laconi, id est, in quibus regnauit Phalanthus Lacon. Tarentina significat. sic loquitur Od. 29. lib. 3. *Quid Seres, & regnata Cyro Bactra parent.* & Od. 3. eiusd. *Medis triumphatis.* & Od. 19. *Et pugnata sacro bella sub Ilio.* & epist. ad Quinct. lib. 1. *Si quis bella tibi terra pugnata, marique.* Od. 1. epod. *bellum militabitur.* & Catull. ad contubernaleis, *Pro qua mihi sunt magna bella pugnata.* Plaut. Amph. *Hæc illic est pugnata pugna ab vsque manè ad vesperum.* M. Tull. pro Murena. *pugna cum Rege commissa, & summa contentione pugnata.* & T. Liuius lib. 6. *inclytámque in ponte pugnam tum pugnatam.* Idem sub finem lib. 8. *Hoc bellum à Coss. bellatum quidam auctores sunt.* ad idem genus pertinet illud Od. 9. libr. 4. *non pugnauit ingens Idomeneus, Sthenelúsue solus Dicenda Musis prælia.* & Satyr. 5. lib. 2. *Magna, minórue foro si res certabitur olim.*

PHALANTHO] de Phalantho sic Pausanias Phocaic. Τάραντα δὲ ἀπῴκισαν μὲν Λακεδαιμόνιοι· οἰκιστὴς δ' ἐγένετο Σπαρτιάτης Φάλανθος. ideircò Hor. Od. 5. libr. 3. Tarentum, Lacedæmonium appellat. At Virgil. Æn. 3. Herculeum, propterea quòd Phalanthus fuit ab Hercule octauus. C

RIDET] renidet, γελᾷ, amœnus, lætus, & gratus est. vide annot. ad Od. 18. huius lib.

VBI NON HYM. MELLA DECED.] id est, vbi mella non sunt melle Hymettio deteriora. tralatio est. decedere enim, est locum superiori, & honoratiori dare. epistol. 3. lib. 2. *Ludere si rectè nescis, decede peritis.* Cicer. in Catone. *salutari, appeti, decedi, assurgi.* Virg. Georg. 4. *Vicina inuitet decedere ripa calori,* id est, quod Græci dicunt ὑπεχωρεῖν. idem Pharmac. *Propter aquæ riuum viridi procumbit in herba Perdita, nec seræ meminit decedere nocti.* Plautus Amphit. *Nam mihi quidem hercle qui minus liceat deo, minitarier populo, ni decedat mihi, quàm seruulo in comœdiis?* propriè Lucret. lib. 2. de simplicibus illis & solidissimis corporibus. *Incertisque locis spatio decedere paullum, Tantum, quo nil momen mutatum dicere possis.* alia tralatione vtitur Virgil. cùm idem significet tamen. Georg. 2. *Tmolius & assurgit quibus, & rex ipse Phanæus.* tractus igitur Tarentinus mihi præter omneis ridet, cuius mella non sunt Hymettio melle inferiora, aut deteriora.

VIRIDIQ. CERTAT B. V.] & cuius oliuæ conferri possunt cum oliuis Venafranis. Est autem Venafrum Minturnis, & Fregellis, & Liri fluuio vicinum, in Campaniæ littore situm. [illegible] inquit Strabo [illegible] ἐλαιῶν. *Certat Venafro* autem Græco more dixit pro eo, quod est, certat cum Venafro. Nam ita loquuntur μάχεσθαί τινι. quod genus & Catullus imitatus est. *nolo pugnare duobus.* Horatius autem non semel. vt Od. [illegible] libr. [illegible] *luctantem Icareis fluctibus Africum, &c.* & Od. 3. eiusd. *nec timuit præcipitem Africum Decertantem Aquilonibus.* & Od. 2. epod. *Certantem & vuam purpuræ.* & vndecima. *Desinet imparibus certare summotus pudor.* & Satyr. 5. lib. 2. *haud ita Troiæ Me gessi certans semper melioribus.* & 7. eiusd. *Altercante libidinibus tremis ossa pauore.* sic Virgil. Georgic. 1. *Nec pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermus Laudibus Italiæ certent.* Idem in Daphnide, *Montibus in nostris certet tibi solus Amyntas.* Lucret. lib. 3. *quid enim contendat hirundo Cycnis?* Horat. epistol. x. lib. 1. *Non qui Sidonio contendere callidus ostro Nescit Aquinatem potantia vellera fucum, &c.* & epist. 18. eiusd. *mihi contendere nolis.* B

VER VBI LONGVM] Ver assiduum dixit Virgil. Georg. 2. [illegible]. *Hic ver assiduum, atque alienis mensibus æstas.* ad quem versum profert hunc locum Seruius.]

ET AMICVS AVLON] credibile est collem, aut montem aliquem esse Tarento propinquum. alioqui eius commemoratio, nihil ad Tarenti laudes pertineret.

FERTILI BACCHO] sic dixit, *amicus Aulon Fertili Baccho*, id est, gratus, sed potiùs carus, vt Od. 4. lib. 3. *Vestris amicum fontibus & choris, &c.* & Od. 11. eiusd. *Nec loquax olim, neque grata: nunc & Diuitum mensis & amica templis, &c.* & Od. 6. lib. 4. *ego dis amicum Sæculo festas referente luces, Reddidi carmen.* aliis verbis, eadem sententia dixit Tibullus. *Bacchi cura Falernus ager.* sed Passeratius putat legendum, *Fertilis Baccho*, vt sit vtrumque Aulon *& amicus Baccho, & fertilis Baccho*. sic Martialis. *Nobilis & lanis, & Baccho fertilis Aulon.* Passeratium adiuuat codex vnus manuscript. in quo ita scriptum reperi.

MINIMVM FALERNIS] habet vuas Falernis non deteriores. inuidemus enim eiusdem generis melioribus ac præstantioribus: quod docet Aristot. rhet. 2. Hor. Satyr. 3. lib. 2. *Inuidiam placare paras virtute relicta.*

DEBITA SPARGES LACRYMA] meos cineres lacrymis conspergeres: me mortuum flebis. meliùs Ennius. *Nemo me lacrymis decoret, neque funera fletu Faxit: cur? volito viuus per ora virum:* quamuis Solon vnus è septem, mortem suam lacrymis carere nolit. Homerus autem hoc munus, atque hunc honorem ait mortuis deberi, sub persona Achillis, mortuum Patroclum deflentis. Πάτροκλον κλαίωμεν, ὃ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων. & ὀδύρου. D. Pisistratus negat se reprehendere, si quis mortuos lugeat, ac defleat: nullum enim alium honorem illis tribui posse, quàm vt tondeatur coma, genæque lacrymis perfundantur. lugebantur autem mortui in ipso funere, & cùm sepeliebatur corpus. vide Od. 17. epod. *Luxere matres Iliæ addictum feris, &c.* vbi nonnulli legunt, *Vnxere.* D

AD POMPEIVM Varum. Od. 7.

ARGVMENTVM.

Cui reditum gratulatur.

O Sæpe mecum tempus in vltimum
Deducte Bruto militiæ duce,
Quis te redonauit Quiritem
Dis patriis, Italóque cælo,
Pompei meorum prime sodalium?
*Cum quo * morantem sæpe diem mero*
Fregi coronatus nitenteis
** Malobathro Syrio capillos.*
Tecum philippos, & celerem fugam
*Sensi relicta * non benè parmula,*
Cùm fracta virtus, & minaces
** Turpe solum * tetigere mento.*
Sed me per hosteis Mercurius celer
*Denso pauentem sustulit * aëre:*
Te rursus in bellum resorbens
Vnda fretis tulit æstuosis.
*Ergo * obligatam redde Ioui dapem:*
Longáque fessum militia latus
Depone sub lauru mea: nec
*Parce cadis tibi * destinatis.*
Obliuioso læuia Massico
** Ciboria exple: funde capacibus*
Vnguenta de conchis. quis vdo
Deproperare apio coronas,
*Curátve myrto? quem Venus * arbitrum*
Dicet bibendi? non ego sanius
*Bacchabor * Edonis. * recepto*
*Dulce mihi * furere est amico.*

TEMPVS IN VLTIMVM] id est, vsque ad extremum vitæ diem, si fors ita tulisset.

REDONAVIT] restituit. vtitur etiam hoc verbo Od. 3. lib. 3. *& inuisum nepotem, Troica quem peperit sacerdos, Marti redonabo.*

CVM QVO MOR. SÆPE DIEM] morantem, significatione (vt loquuntur Grammatici) absoluta, intellige longum, tardum. ponit & Catull. absolutè, carmine in nuptias Iuliæ: *Sed moraris, abit dies.* & Horatius Od. 3. sup. *an pauper, & infima De gente sub dio moreris.* & 20. *neque in terris morabor Longius.* & 1: *quid moror altera?* Aliàs actionem significat apud hunc poetam. Ode 5. lib. 3. *Et populum reditus morantem.* & epist. ad Iul. Florum lib. 1. *An pingues Asiæ campi, collesque morantur*: & epistol. ad August. *Si longo sermone morer tua tempora Cæsar.* & epist. 13. lib. 1. *Carmina, quæ possunt oculos, aureisque morari Cæsaris.* & Ode 11. lib. 3. *& riuos celeres morari.* & Epod. Ode 9. *Io triumphe, tu moraris aureos Currus.* & epistola ad Mæcenatem 2. lib. 1. *ne te longis ambagibus vltra, Quam satis est, morer.*

MERO FREGI] non totum diem siccus traduxi, sed diuisi, partémque in vino & poculis posui. vide quæ annotauimus ad Oden 1. libr. 1. ibi: *Nec partem solido demere de die.*

B CORON. CAPILL.] Hellenismus, id est, coronatis capillis.

NITENTEIS MALOBATHRO] vnguento Syrio delibutos, λιπαρούς. vt suprà Ode 4. lib. 1. *nitidum caput.* Solebant autem elegantiores & lautiores homines capillum vnguento perungere. Cic. pro Rosc. Amerin. de Chrysogono Syllæ liberto: *ipse verò quemadmodum composito, & delibuto capillo passim per forum volitet cum magna caterua togatorum, videtis iudices.* Catullus. *Respondi id quod erat, nihil neque ipsis, Nec quæstoribus esse, nec cohorte, Cur quisquam caput vnctius referret.* Archestratus apud Athen. libr. secundo, Ἀεὶ δὲ στεφάνοισι κάρα περὶ δαῖτα πυκάζου Παντοδαποῖς, οἷς
C ἂν γαίας πέδον ὄλβιον ἀνθῇ, Καὶ στακτοῖσι μύροις ἀγαθοῖς χαίτας θεράπευε. quibus versibus hortatur ille sui similes, vt semper habeant caput floribus omnis generis, quos terra ferat, redimitum, & vnguentis liquidis ac suauibus comam delibutam. Iterum Horat. epistol. ad villicum. *Quem tenues decuere togæ, nitidique capilli.*

NON BENE] turpiter. turpe est enim clypeum abijcere. notum illud de Epaminonda, tum denique sibi auelli spiculum iubente, posteà quàm ei percontanti dictum est, clypeum esse saluum, vt etiam in vulneris dolore æquo animo cum laude moreretur. ῥιψάσπιδες à Græcis appellantur, qui abiecto clypeo fugiunt è prœlio. Itaque Aristotel. libro 2. rhetor. de pudore disse-
D rens, posteaquàm docuit, pudorem exsistere ob ea mala, quæ turpia videri solent, inter cetera turpitudinis exempla, hoc quoque ponit, ἀποβάλλειν ἀσπίδα, ἢ φυγεῖν, id est, abijcere, seu amittere clypeum, vel fugere.

ET MINACES TVRPE SOL. TETIG.] id est, occubuerunt, ceciderunt sic Virgil. Æ 11. 11. *Procubuit moriens, & humum simul ore momordit.* ib. *cruentam Mandit humum.* Ouid. Metamorphor. 9. *& arenas ore momordit.* Homerus ἰλ. β. πολέες δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι Πρηνέες ἐν κονίῃσιν ὀδὰξ λαζοίατο γαῖαν, id est, multi autem circum eum amici proni humi dentibus terram mordeant, & ἰλ. ω. ὀδὰξ ἕλον ἄσπετον οὖδας, id est, dentibus autem prehenderunt magnum soli spatium. & ἰλ. χ. ἦ τ' ἔτι πολλοὶ Τρώων ὀδὰξ ἕλον οὖδας Ἴλιον εἰσαφικέσθαι. id est, Profectò præterea

præterea multi terram dentibus prehenderunt, priùs quàm Troiam peruenerint. Eurip. Phœniss. Γαῖαν δ' ὀδὰξ ἑλόντες ἀλλήλων πέλας Πίπτουσιν ἄμφω, id est, terram autem dentibus vbi momorderunt, alter propè alterum ceciderunt. tale est illud iterum ex Homero ἰλ. λ. Αὐτὸς δ' ἐν κονίῃσι πεσὼν ἕλε γαῖαν ἀγοστῷ, id est, ipse autem in pulueres collapsus prehendit terram cubito, vel, vt alij interpretantur, palma quale est illud Ennianum 10. Annal. *Procubant terram genibus.*

Sed me per hosteis, &c. Sic apud Hom. ἰλ. γ. Venus Paridem nube tectum è certamine eripit. sic ἰλ. ε. Phageum Vulcanus. Ἀλλ' Ἥφαιστος ἔρυτο, σάωσε δὲ νυκτὶ καλύψας, id est, At Vulcanus eripuit, ac seruauit, nocte opertum. sic Æneam Venus, eaque à Diomede vulnerata, & fugiente, in eius locum succedens Phœbus. Ἡ δὲ μέγ' ἰάχουσα ἀπὸ ἕο κάββαλεν υἱόν. Καὶ τὸν μὲν μετὰ χερσὶν ἐρύσατο Φοῖβος Ἀπόλλων Κυανέῃ νεφέλῃ id est, illa autem magno clamore sublato à se filium Æneam deiecit: Atque eum quidem inter manus suas seruauit Apollo nigra nube tectum. Horat. infr. Satyr. 9. lib. 1. *sic me seruauit Apollo*, quamquam hoc Horatianum quidam aliter dictum volunt.

Denso aëre] nube, vt Hom. κυανέῃ νεφέλῃ.

Fretis æstvosis] æstus marinos appellant boni scriptores, maris accessus & recessus: maris feruorem. Cic. de natura deor. lib. 2. *æstus marinis tum accedentes, tum recedentes.* Idem de diuinatio. lib. 2. *Quid de fretis, aut marinis æstibus dicam?* vndam autem resorbentem dixit, vt exprimeret vim nominis Græci ἄμπωτις. est enim ἄμπωτις quasi ὕδατος ἀνάποσις, id est, aquæ (vt ita dicam) resorptio, aut repotio, sic ferè locutus est M. Tull. in Bruto de Curione à Iuba interfecto, *sed hunc quoque absorbuit æstus quidam non insolita adolescentibus gloriæ.* & Catull. ad Manlium, *tanto te absorbens vortice amoris Æstus in abruptum detulerat barathrum.*

Obligatam] promissam, votam, debitam. [Itaque subiunxit *redde*. sic Catull. de coma Beren. *Quem ego pro factis cælesti reddita cœtu Pristina vota nouo munere dissoluo*] Priscianus lib. 7. hunc versum testem producit.

[Depone svb lavr. mea] Seruius notat ad illud Virg. Alex. *Et vos, ô lauri carpam*. licet Horatius dixerit, *sub lauru mea.*]

Destinatis] tibi reseruatis, tibi addictis, & quasi desponsis: vel ad te tanquam ad scopum relatis hæc enim vis est verbi *destinandi*. M. Tull. ad Trebat. *Quod tibi destinaras trapezophoron: si te delectat, habebis.* & Phil. 5. *qui ne fortes quidem fortunas nostras destinauit*. Horat. Ode 18. huius libr. *Nullo certior tamen Rapacis Orci fine destinata, Aula diuitem manet Herum*. & Satyr. 3. lib. 2. *Nescio, an Anticyram ratio illis destinet omnem.* & ibid. *fortique marito Destinet vxorem.* Virgil. Æneid. 2. *& me destinat aræ.* videtur nonnunquam idem valere, quod constitutum in animo habere, vt Ode 13. lib. 3. *cornibus Primus & Venerem, & prælia destinat*. Cæsar libr. 1. de bello ciuili: *agere destinauerat*. Idem lib. 7. de bello Gall. *milites operi destinatos* appellat eos, quibus opus faciendum mandauerat.

Oblivioso] quod ægritudinum & molestiarum obliuionem affert, ἐπιλησμοσύνης. aliter dixit M. Tull. in Cat. Maiore *obliuiosos senes*. sed quod ad sententiam attinet, de obliuione malorum, quam significat à vino oriri, siue per se vinum hanc obliuionem gignat, siue propter somnum, qui liberaliorem potum subsequitur: cum his consentanea maximè sunt illa Euripidis in Bacchis, ὁ Σεμέλης γόνος Βότρυος ὑγρὸν πῶμ' ηὗρε, κ' εἰσηνέγκατο Θνητοῖς, ὃ παύει τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς Λύπης, ὅταν πλησθῶσιν ἀμπέλου ῥοῆς. Ὕπνον τε λήθην τῶν καθ' ἡμέραν κακῶν Δίδωσιν, οὐδ' ἔστ' ἄλλο φάρμακον πόνων, id est, Semelæ filius potionem humidam reperit, & impertiuit mortalibus, quæ homines calamitosos mœrore liberat, cùm impleti fuerint vitis succo: Et somnum, quotidianorum malorum obliuionem, confert, neque vllum aliud est laborum ac dolorum medicamentum. Vinum Massicum autem laudat Plin. libr. 14. cap. 6. Nascitur in ijs Campaniæ montibus, qui Massici nominantur. commemorat & Athen. lib. 1. cum ceteris vinis Italicis, aitque esse austerum quidem illud, sed stomacho vtile. ætate maturescebat, austeritatémque minuebat. Horatius Ode 1. lib. 1. *Est qui nec veteris pocula Massici, &c.* & Satyr. 4. lib. 2. *Massica si cælo supponas vina sereno, Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur aura.*

Lævia] expolita, vt sup. Od. 2. lib. 1.

Ciboria] vasa fabarum Ægyptiarum, quæ ciboria appellantur, in modum, ab inferiore parte in angustum contracta, vt docet Athen. lib. 11. his verbis: τοῦ δὲ κώθωνος εὖ μάλα προβεβηκότος, λαβὼν ἐν τοῖς, κιβώριον, ὡς ἐξοινοῦν καὶ μεθύων ἐνούρησε. Δίδυμος δὲ φησι ποτηρίου εἶδος εἶναι, καὶ τάχα ἂν εἴη τὰ λεγόμενα σκυφία, διὰ τὸ κάτωθεν εἰς στενὸν συνῆχθαι, ὡς τὰ αἰγύπτια κιβώρια. id est, cùm potu liberaliore, quem Græci κώθωνα appellant, longiùs procederet, ille capto poculo quodam, quod ciborium nominant Græci, eò imminxit tanquam bacchans & ebrius. Didymus ait hoc esse poculi genus. Et fortasse fuerit ea, quæ σκύφια appellantur, propterea quòd in angustum pars infima contracta est, vt ciboria Ægyptia. vide Dioscor. lib. 2. de faba Ægyptia. appellantur & κιβώρια. [vide de ciborijs Adr. Turneb. animaduers. lib. 1. cap. 10.

Exple] Faërni lib. habet *imple* fortasse rectè. sequor tamen alteram lectionem: præsertim plurium codicum auctoritate confirmatam, interpretórque ebibe, exhauri, & (vt idem alibi loquitur) sicca: vel, si quis mallet, imple: vt Lucret. lib. 6. in princip. de vase: *Vt nulla posset ratione expleri vnquam.*

CONCHIS] ex quibus fiebant vasa vnguentaria, quæ propterea conchæ appellantur: nam & onyches testæ erant conchyliorum, de quibus dicemus ad Oden 12. lib. 4.

QVIS VDO DEPROP. &c.] id est, quis ex vdo apio curat coronas deproperare? quod est valde properando efficere, & nectere? est autem frequens huius verbi vsus in voce *agente*, vt Ode 24. lib. 3. *Indignóque pecuniam Heredi properet*, id est, properè quærat, seu properet quærere. & Ode 12. epod. *Muricibus Tyrius iteratæ vellera lanæ Cui properabantur?* id est, properè, & summo studio texebantur? sic Virgil. Æneid. 9. *& pulchram properet per vulnera mortem*. idem Georgic. 4. *Ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis. Cùm properant*, id est, properè cudunt, & Georgic. 1. *Multa, forent quæ mox cælo properanda sereno, Maturare datur*. Idem ibid. *Et quamuis igni exiguo properata maderent, &c.* Propert. lib. 2. *Quod si fortè tibi properarint fata quietem*. & iterum Horat. epistol. ad Iul. Florum libr. 1. *Hoc opus, hoc studium parui properemus, & ampli*. sic & Pindarus Pyth. carm. 3. verbum σπεύδειν iunxit cum quarto casu μὴ, φίλα ψυχὰ βίον ἀθάνατον σπεῦδε, i. ne care anime vitam immortalem propera. Quòd si quis illud, *deproperare apio*, dictum velit, pro de apio properare, vt sit ἀναστροφή, non refellam: qualia sunt illa apud hunc eundem sat. 2. libr. 2. *cur improbe caræ Non aliquid patriæ tanto emetiris aceruo?* id est, è tanto aceruo metiris. & epist. ad Albium Tibullum lib. 1. *An tacitum siluas inter reptare salubreis?* & de art. poët. *ne quid medios intercinat actus*. & epistol. ad Iul. Flor. *An freta vicinas intercurrentia turres?* & satyr. 5. lib. 1. *Hinc nos Coccei recipit plenissima villa, Quæ super est Claudi caupones*. & Satyr. 2. lib. 2. *vides, vt pallidus omnis Cœna desurgat dubia*. epist. 1. lib. 1. *Est, mihi purgatam crebro qui personet aurem*. ad Iul. Florum, *Quæ circumuolitas agilis thyma?* ad Vallam, *Dictáque cessantem neruis elidere morbum Sulfura contemni*. ad Numicium, *Ne plus frumenti dotalibus emetat agris Mutus*. Od. 2. libr. 1. *Quam Iocus circumuolat & Cupido*. Ode 14. eiusd. *Interfusa nitentes vites æquora Cycladas*. Ode 15. lib. 3. *Maturo propior desine funeri Interludere virgines*. Ode 27. eiusdem libr. *vtinam intererrem Nuda leones*. Ode 16. epod. *Nec vespertinus circumgemit vrsus ouile*. & Od. 5. lib. 4. *te prosequitur mero Defuso pateris*. Nam Od. 31. lib. 1. perspicuè diuisit hoc verbum. *de patera nouum Fundens liquorem*. sic Lucret. lib. 2. *& alios Interdum ramos egignit corpore vino*. idem lib. 3. *atque vnde animantium copia tanta Exos, & exsanguis tumidos perfluctuat artus?* idem lib. 1. *Permanat calor argentum, penetraléque frigus*. idem lib. 6. *Qui faciant solem certa desurgere parte*. ibidem, *Glandiferas intercurabant corpora quercus*. ibidem, *Et frutices intercondebant squallida membra*. sic Virgil. in Mœride, *sed argutos interstrepere anser olores*. & Tibull. lib. 4. ad Mess. *Fertilis hanc interposita est, interque rigentes*. & Catull. in carm. de Iuliæ & Manlij nupt. *Transfer omine cum bono Limen aureolos pedes*. Accius, *Peruade polum*. quæ sic interpretatur Varro lib. 6. de ling. Lat. *vade per polum*. Omnino verbo *deproperandi* composito vtitur Plautus in Pœnulo, *deproperant sedulò sacrificare*, id est, valde properant: vt hoc loco, *deproperare coronas*, valde properè nectere & concinnare coronas, interpretari possimus. Placet tamen altera explicatio, vt sit ἀναστροφή, & vt *de* iungatur cum voce *apio*.

CORONAS] quæ solebant in conuiuijs adhiberi, vt suprà ostendimus, fiebántque ex apio, myrto, & similibus. Theocrit. εἰδ. ζ. πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ. & εἰδ. γ. καὶ θάλλοντα σέλινα.

QVEM VENVS, &c.] Venus, id est talorum iactus Venereus, qui tum erat, cùm omnes tali iacti dissimiliter cadebant. Nam Veneris iactus regem, seu magistrum conuiuij efficiebat. Vide sup. Od. 4. libr. 1. *Nec regna vini sortiere talis*. de Venere autem, seu iactu talorum Venereo sic M. Tull. de diuinat. libr. 1. *Quattuor tali iacti casu venereum efficiunt. Nam etiam centum venereos si CCCC. talos ieceris, casu futuros putas?* Huc pertinet illud Plutarchi de Catone maiore in eius vita. ἐν δὲ τοῖς δείπνοις ἐκληροῦτο περὶ τῶν μερίδων. εἰ δὲ ἀπολάχοι πρῶτον αἴρειν τῶν φίλων κελευόντων, ἔλεγε μὴ καλῶς ἔχειν ἀκούσης τῆς Ἀφροδίτης. id est, in conuiuiis autem tempestiuis de portionibus rem sorti permittebat. Quòd si sors non respondisset, hortantibus amicis vt primum tolleret, dicebat non decere inuita Venere. Denique Veneris iactus felix erat atque optatus. Plautus in Asin. *ARGY. Iace pater talos, vt porro nos iaciamus. DEM. maxime. Te Philaenium mihi atque vxoris mortem. hoc venereum est. pueri plaudite*. Sueto. in Aug. *talis enim iactis, vt quisque canem, aut senionem miserat: in singulos talos, singulos denarios in medium conferebat: quos tollebat vniuersos, qui Venerem iecerat*. est igitur hæc horum verborum sententia: Cui regnum bibendi obueniet venereo iacto? quis regnum vini sortitò capiet? [Profert hunc locum Seruius ad illum Virgil. Georg. 3. *Quem legêre ducem, & pecori dixere maritum*, vbi *dixêre* interpretatur designauerunt, vt hic *dicet* designabit: quamquam videtur legisse, *dicit*: quod fortasse rectum est.]

NON EGO SANIVS BACCH.] id est, libet mihi Edonos illos Thraciæ populos bibacissimos intemperanter bibendo imitari. *Insanire iuuat*, vt Od. 19. lib. 3. de Thracibus autem diximus sup. ad Od. 27. lib. 1. Edonos commemorat Theocrit. εἰδ. ζ. Εἴης δ' Ἠδωνοῖσι μὲν ἐν ὤρεσι χείματι μέσσῳ, id est, sis bruma media Edonorum in montibus altis. [Edonas tamen appellat Thucid. lib. 4.]

RECEPTO] recuperato. Od. 2. lib. 4. *ô sol Pulcher, ô laudande canam recepto Cæsare Felix*.

FVRERE] insanire, bacchari, furenter potare.

IN

IN BARINEN.
Od. 8.

ARGVMENTVM.

Non esse, cur ei iuranti credatur: Formosarum enim periuria à dijs non vindicari.

VLLA si iuris tibi peierati
Pœna, Barine, nocuisset vnquam:
Dente si nigro fieres, vel vno
Turpior vngui:
**Crederem. sed tu, simul obligasti*
**Perfidum votis caput, enitescis*
Pulchrior multo, iuuenúmque prodis
**Publica cura.*
*Expedit matris * cineres opertos*
Fallere, & toto taciturna noctis
Signa cum cælo, gelidáque diuos
Morte carenteis.
Ridet hoc, inquam, Venus ipsa: rident
Simplices nymphæ, ferus & Cupido,
Semper ardenteis acuens sagittas
Cote cruenta.
Adde, quòd pubes tibi crescit omnis:
** Seruitus crescit noua: nec priores*
Impiæ tectum dominæ relinquunt,
Sæpe minati.
*Te suis matres metuunt * iuuencis:*
Te senes parci: miseræq; nuper
*Virgines nuptæ, tua * ne retardet*
Aura maritos.

VLLA SI IVRIS TIBI,&c.] iuris peierati, id est, periurij, hoc igitur dicit. si periurio fieres vel minima corporis parte deformior, crederem tibi iuranti: sed hoc video tibi euenire, vt quo improbius peieras, eo pulchrior exoriaris. Protagoras apud Platonem in Philebo, ait dici solere, Deos immortaleis ijs ignoscere, qui in rebus amatoriis, & venereis peierant, quasi voluptates, vt pueri, minimum mentis habeant. sic ille, ὡς δὴ λόγος, καὶ ἐν τοῖς ὅρκοις ταῖς περὶ τὰ ἀφροδίσια (αἳ δὴ μέγισται δοκοῦσιν εἶναι) καὶ τὸ ἐπιορκεῖν συγγνώμην εἴληφε παρὰ θεῶν, ὡς, καθάπερ παίδων, τῶν ἡδονῶν, νοῦν οὐδὲ τὸν ὀλίγιστον κεκτημένων. Callimachus hoc idem sic, Ὤμοσεν.

A ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα, τοὺς ἐν ἔρωτι Ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων. quorum versuum hæc ferè sententia est, quantumuis iurent amantes deos id negligere, quia verum sit prouerbium, iusiurandum, quod concipitur in amore, non peruenire ad aureis deorum.

IVRIS TIBI PEIERATI] iuris iurandi abs te violati *tibi*, pro, abs te, huic poetæ vsitatissimum.

SED TV SIMVL] simul vt, simulatque, vt sup. Od. 4. lib. 1. *quò simul mearis*.

SIMVL OBLIG. PERFID. &c.] simulatque caput tuum obstrinxisti votis ac promissis, iuris iurandi religione confirmatis: quæ tamen non exsoluis, neque præstas: simulatque per caput
B tuum iurasti, te amanti gratificaturum, neque fidem liberas tamen, multo pulchrior, quàm anteà exsistis. potest & ita accipi nomen, *votis*, vt positum sit, pro precibus. id est, ἀραῖς, exsecrationibus. vt Od. 28. lib. 1. *precibus non linquar inultis*. quales sunt, *ne viuam*: ἐμοὶ χάνοι εὐρεῖα χθών. *mihi tellus ima dehiscat*: & *pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras*. Veteres autem caput, sacrum esse existimabant: cuius rei hæc argumenta sunt, quòd per caput iurare solebant, quòd sternutamenta, quæ e capite ortum habent, bonis ominibus, & amicis apprecationibus prosequebantur, quòd assensiones, capitis nutu declarabant. vide Athen. lib. 2.

C IVVENÚMQVE PRODIS] ita pulchra exóreris post periurium, vt te vnam iuuenes expetant: tui vnius amore flagrent: tu vna, vel certè tu in primis eos sollicites, ac maceres. nulla enim grauior cura est, quàm quæ ab amore proficiscitur.

EXPEDIT, &c.] si verum est, vt res ipsa declarat esse verum, te periuriis, & fraudibus formosiorem effici: expedit, id est, vtile est tibi, & cuiuis alij, parenteis sepultos fallere, neque ea, quæ illis promissa sint, persoluere, neque, si per eorum manes iuraueris, iusiurandum seruare. sic verbo *expedit*, vsus est Od. 16. lib. epod. *Forte, quid expediat, communiter, aut melior pars, Malis carere quæritis laboribus*: vt sæpe & M. Tull. Vno, & alte-
D ro exemplo contenti simus. epistol. ad Rufum. lib. 5. *quod rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum est*. & libr. 3. ad Seruium. *si quid rectissimum sit, quærimus, perspicuum est: si quid maximè expediat, obscurum.*

MATR. CIN. OPERT.] id est, matrem mortuam. sic in epist. ad Pison. de arte poët. vtrùm *Minxerit in patrios cineres*. sic Virgil. dixit *cinerem, & manes sepultos*. Æneid. 4. *Id cinerem, & manes credis curare sepultos?* natum ex veterum consuetudine, qui mortuorum corpora cremabant, cineresque in vrnis conseruabant. M. Tullius Verr. 3. *cur huius dolorem cineri eius, atque ossibus inussisti, vt liberis eius bona patria, voluntate patris, iure legibus tradita eriperes, & cui tibi esset commodum, condonares?* Idem ibid. *obsecrarunt per fratris sui mortui cinerem, &c.* Idem 7. *Non ex litibus æstimatis tuis pecuniam*

domum: sed ex tua calamitate cineri, atque ossibus filij sui solatium vult aliquod reportare.

TACITVRNA NOCTIS SIGNA] crebra sunt hæc apud poëtas, *nocte silenti: silentia noctis*. Virgil. Æneid. lib. 7. *Hac responsa patris Fauni, monitúsque silenti Nocte datos, &c.* ibid. *Cæsarum ouium, sub nocte silenti Pellibus incubuit stratis*. Tibull. lib. 1. *Vota nouem Veneri nocte silente dedi.* Catull. ad Lesb. *Aut quàm sidera multa, cum tacet nox, Furtiuos hominum vident amores.* Cæsar. lib. 7. de bell. Gallic. *tamen silentio noctis Cæsar egressus*. Lucret. lib. 4. *Et sonitus audire, seuera silentia noctis Vndique cum constant*. neq; ab his alienum est illud Od. 5. epod. *Nox & Diana, quæ silentium regis, Nocturna cum fiunt sacra, &c.* aliud est autem *silente nocte*, aliud *luna silente*, vt docet Plin. lib. 18. cap. 7. nam silentium lunæ, *interlunium* intelligitur, id est, tempus id, quo luna non lucet. Virg. Æneid. lib. 2. *tacitæ per amica silentia Lunæ.*

GELIDÁQVE DIVOS MORTE CARENTEIS] ἀθανάτους.

RIDET HOC, &c.] Quin etiam ipse (vt ait Tibullus) *periuria ridet amantum Iupiter, & ventos irrita ferre iubet*. qua de re suprà.

SEMPER ARD. ACVENS SAG.] de sagittis & arcu Cupidinis diximus ad Od. 27. lib. 1. nonnulla: ad quæ non me pigebit addere id, quod est apud Eurip. Iphig. in Aul. Vbi chorus, ait, Cupidinem duos arcus intendere solere: vnum prosperum, & vitæ beatæ effectorem: alterum vitæ perturbatorem, & corruptorem. sic Euripid. ἔνθα δὴ δίδυμ' Ἔρως, χρυσοκόμας τόξ' ἐντείνεται χαρίτων, τὸ μὲν ἐπ' εὐαίωνι πότμῳ, τὸ δ' ἐπὶ συγχύσει βιοτᾶς.

COTE CRVENTA.] cur cruenta? an propter opus rei venereæ, quod cruentum est? semen enim genitale cruor est, siue sanguis. non placet. an propter cædeis ex amore orienteis? quod verisimilius est.

SERVITVS CRESCIT NOVA] crescunt noui amatores, qui tibi seruiunt, tuam perfidiam, & impietatem non experti.

NEC PRIORES, &c.] neque veteres tamen, quibus tui mores perspecti sunt, & cognita, qui tuorum periuriorum testes sunt, in quos tu te sæuam, & immitem, & perfidam præbuisti, quamuis sæpe minati sint, se tibi seruire desituros, à tuis ædibus, ac foribus discedere queunt.

SÆPE MINATI] vt ille apud Terent. *exclusit: reuocat: redeam? non, si me obsecret.*

SVIS IVVENCIS] suis filiis adolescentulis.

MISERÆQVE NVPER, &c.] nouæ nuptæ te quoque metuunt, ne tua venustas, & oris pulchritudo, & flagrantia oculorum suos maritos efficiat in se tardiores, aut etiam abs sese alienet. aura hoc loco, ducta translatione à ventis, qui nauem quò lubet, impellunt oris nitorem, venustatem, elegantiam significat. Virg. ad auri splendorem transtulit Æneid. sexto. *Discolor vnde auri per ramos aura refulsit*. propriè dixit Lucr. libr. 2. *cum primus quærere par est, Quo ad licet ac possis, reperire inolentis oliui Naturam, nullam quæ mittat naribus auram.*

TVRNEBVS.

EX libr. 26. cap. 31. Periurij commitem censebant aliquam deformitatem. Horatius,

Vlla si iuris tibi peierati
Pœna Barine nocuisset vnquam,
Dente si nigro fieres, vel vno
Turpior vngui.

Ouidius in Amoribus vt Theocritus quoque postulas nasci mentientibus in naso dixit, ψεύδεα ῥινὸς ὕπερθεν ἀραιᾶς οὐκ ἀναφύσω.

AD VALGIVM.
Od. 9.

ARGVMENTVM.

Vt mortuum puerum aliquando flere desinat.

NON semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros, aut mare Caspium
Vexant inæquales procellæ
Vsque: nec Armenijs in oris,
Amice Valgi, stat glacies * iners
Menseis per omneis, aut Aquilonibus
Querceta Gargani laborant,
Et folijs viduantur orni.
Tu semper vrges flebilibus modis
Mysten ademtum: * nec tibi vespero
Surgente decedunt amores,
Nec rapidum fugiente solem.
At non * ter æuo functus amabilem
Plorauit omneis Antilochum senex
Annos: nec impubem parentes
Troilon, aut Phrygiæ sorores
Fleuere semper. * desine mollium
Tandem querelarum: & potiùs noua
Cantemus Augusti tropæa
Cæsaris, & rigidum * Niphaten,
Medúmque flumen gentibus additum
Victis, minores voluere vortices:
Intráque præscriptum * Gelonos
Exiguis equitare campis.

HISPIDOS] horridos, deformeis propter A hiemem.

MARE CASPIVM] quod est in Scythia.

INÆQVALES PROCELLÆ.] quæ mare (quod sua sponte tranquillum, atque æquale est, vnde æquor appellatur) inæquale reddunt. Nam mare nulla ventorum vi agitatum, nullis procellis concitatum, æquale est: tempestate autem coorta, & procellis excitatis, tum fit inæquale. M. Tull. de natura deorum, libr. 3. hæc quattuor contingit; imbreis, nimbos, procellas, turbines. sic & Philippica 5. *hæc causa, cur lex tam præclara, maximo imbri, tempestate, ventis, procellis, turbinibus, inter fulmina, & tonitrua ferretur?*

GLACIES INERS.] quæ & fluuios, & agros, inerteis quodammodo efficit, illos ad na- B uigationem ineptos: hos sterileis & incultos. aliter terram inertem nominat Od. 4. lib. 3.

QVERCETA GARGANI] Garganus mons Apuliæ, seu Iapygiæ. Idem epistol. ad August. *Garganum mugire putes nemus, aut mare Tuscum.* Virgil. lib. 11. Æneid. *Ille urbem Argyripam patriæ cognomine gentis Victor Gargani condebat Iapygis agris.*

VIDVANTVR] spoliantur. vide annot. ad illum locum *viduus pharetra*, Od. 10. lib. 1.

ORNI] sup. Od. 9. lib. 1. *Nec veteres agitantur orni.*

VRGES FLEBILIB. MOD.] insequeris carminibus ad flendum accommodatis, seu potiùs ad flendum prouocantibus. sic M. Tull. C Tuscul. quæst. 1. *Hæc cum pressis & flebilibus modis, qui totis theatris mæstitiam inferunt, concinuntur, &c.* aliter sup. Od. 24. lib. 1. *Multis ille bonis flebilis occidit.* valet enim illo loco, deflendus, deplorandus, vt diximus. dicimus autem Latinè, vrgere opus, vrgere forum pro eo, quod est, assiduè in opere, & in foro versari: sic dictum hoc loco ab Horatio, *vrges flebilibus modis Mysten*, puerum tibi ereptum, pro eo, quod est, Mysten mortuum assiduè deploras, ac defles. in cod. Donati scriptum est *vrgues*, vt sæpe alibi.

NEC TIBI VESP. SVRG. DECED. AM. NEC RAP. FVG.] id est, nec vesperi; nec manè. sic Virgil. lib. 4. Georg. *Te dulcis coniux, te solo in littore secum, Te veniente die, te deceden-* D *te canebat.* sic Cinna, *Te Matutinus flentem conspexit Eous, Et flentem vidit paullò pòst Hesperus idem:* ex Seruio. quos versus mihi indicauit Passeratius: Stella Veneris ἑωσφόρος, seu φωσφόρος à Græcis, lucifer à Latinis appellatur, cùm solem antegreditur orientem: eadem ἕσπερος, id est, vesperus dicitur, cùm solem occidétem subsequitur, quam ἰσόδρομον ἡλίῳ τάχει, ait esse Plato in Timæo, id est, cursum conficere Solis celeritati parem: idémque de Mercurio: sed eos vim quandam adeptos esse Soli contrariam, ex quo fieri, vt hi tres, Lucifer, Sol, Mercurius sua conuersione alij alios superent, vicissimque superentur.

AT NON TER ÆVO FVNCT.] Nestorem significat: de quo sic M. Tull. in Catone maiore: *Videtisne, vt apud Hom. sæpissimè Nestor de virtutibus suis prædicet? tertiam enim iam ætatem hominum viuebat, &c.* quæ sunt ex Homero sumta ἰλιάδ. α. τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων Ἐφθίαθ', οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν, ἠδ' ἐγένοντο Ἐν Πύλῳ ἠγαθέῃ, μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσεν. Sciendum est autem, ætatis appellatione annos triginta intelligi, vt hoc dicam ἐν παρόδῳ, quod declarat locus apud Plutarch. in Catone maiore, vbi tradit, illum sex, & octoginta annos natum in iudicium adductum fuisse, atque hanc nominis delationem propemodum fuisse quinquagesimam: quattuor autem annis pòst, nempe annos nonaginta natum, Ser. Galbam accusasse. ex quo dici posse Catonem, B vt Nestorem, ad treis hominum ætates & vita, & rebus gestis peruenisse. Verba Plutarchi sunt hæc: Σερουΐου Γάλβα κατηγόρησεν ἐνενήκοντα γεγονὼς ἔτη. Κινδυνεύει γὰρ, ὡς ὁ Νέστωρ, εἰς τριγονίαν τῷ βίῳ καὶ ταῖς πράξεσι κατελθεῖν. cum Plutarcho congruit T. Liuius lib. 39. annal. his verbis: *Qui* (Catonem describit) *sextum & octogesimum annum agens causam dixerit, ipse pro se orauerit, scripseritque: nonagesimo anno Ser. Galbam ad populi iudicium adduxerit.* Quod item ex Dionys. Halicar. probari potest. Herodotus autem in Euterpe, ætatem treis & triginta annos vult continere, his verbis: Καί τοι τριηκόσιαι μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνέαται μύρια ἔτεα. γενεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν ἑκατὸν ἔτεά ἐστι. id est, atqui trecentæ ho- C minum ætates, annorum decem millia valent. nam tres ætates hominum, centum anni sunt.

AMABILEM] ἀγαπητὸν, τηλύγετον, vel natu minimum, vel in extrema senectute natum, & ita carissimum: vel dic vnicum, ceteris exstinctis, ac de medio sublatis.

ANTILOCHVM] Hom. in Iliade, mortem Antilochi non narrat, quemadmodum neque Achillis. tantummodo ὀδυσ. γ. Nestor Telemacho de parte Vlysse percunctanti, filium suum Antilochum inter eos, qui ad Troiam occubuerint, numerat his verbis, Ἔνθα μὲν Αἴας κεῖται Ἀρήϊος, ἔνθα δ' Ἀχιλλεὺς, Ἔνθα δ' ἐμὸς φίλος υἱὸς ἅμα κρατερὸς, καὶ ἀμύμων Ἀντίλοχος. & ὀδυσ. δ. à Memnone interfectum esse ait. Τὸν D ῥ' Ἠοῦς ἔκτεινε φαεινῆς ἀγλαὸς υἱός. Iam verò Pindarus Πυθ. ὠδ. ϛ. scribit, Antilochum, dum patrem seruare cupit, Memnonisque vim, atque impetum sustinet, ab eo cæsum esse, de pietate in parenteis loquens: ἐγένετο καὶ πρότερον Ἀντίλοχος βιατὰς, νόημα τοῦτο φέρων, ὃς ὑπερέφθιτο πατρὸς ἐναρίμβροτον ἀμμείναις στράταρχον Αἰθιόπων Μέμνονα. Νεστόρειον γὰρ ἵππος ἅρμ' ἐπέδα Πάριος ἐκ βελέων δαϊχθείς. ὁ δ' ἔφεπε κραταιὸν ἔγχος· Μεσσανίου δὲ γέροντος δοναθεῖσα φρὴν βόασε παῖδα ὅν. Χαμαιπετὲς δ' ἄρ' ἔπος οὐκ ἀπέριψεν αὐτοῦ. Μένων δ' ὁ θεῖος ἀνὴρ πρίατο μὲν θανάτοιο κομιδὰν πατρὸς, &c. id est, Fuit & antea Antilochus violentus ac fortis, hac mente præditus, qui pro patre mortem oppetiuit, cùm vi-

rorum interfectorem ac spoliatorem sustinuisset A ducem Æthiopum Memnonem. Nestoris enim currum equus impediebat ac morabatur, Paridis telis vulneratus. Ille autem hastam validam gestabat. Senex porrò Messenius conturbatus, filium euocauit. Vocem autem inanem non misit, neque sermonem inutilem habuit: sed manens ille planè diuinus vir, salutem patris à se recuperatam morte sua redemit.

NEC IMPVB. PAREN. TROILON.] Troilus Priami filius. de quo Virg. Æneid. 1. *Infelix puer, atque impar congressus Achilli.* & M. Tull. Tusculan. 1. *Quanquam non male ait Callimachus, multo sæpius lacrymasse Priamum quàm Troilum.*

DESINE MOLLIVM, &c.] omitte querelas muliebreis, virúmque minimè decenteis. B Græcorum more autem locutus est, vt solet. illi enim cum verbo λήγω, quod valet, desinere ac finem facere. patrium casum iungunt. Eurip. in Hippoly. Λῆγε μὲν κακῶν φρενῶν. Idem Phœniss. Ἔξελθ', ἄκουσον Οἰδίπου κλεινὸν δέμας Λήξασ' ὀδυρμῶν πενθίμων τε δακρύων. Theocrit. εἰδ. α. Λήγετε βουκολικᾶς, Μῶσαι ἴτε, λήγετ' ἀοιδᾶς. Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμ. φύλλα δ' ἔραζε χέει, πόρθοιό τε λήγει ὕλη. Homer. ἰλιαδ. α. Ἀλλ' ἄγε, λῆγ' ἔριδος, μηδὲ ξίφος ἕλκεο χειρί. id est, Verùm age, fac finem contentionis, neque ensem manu è vagina extrahe.

ET RIGID. NIPH. MEDÚMQVE, &c.] hunc locum sic explico. & cantemus hæc, videlicet Niphaten Armeniæ, & Medum Mediæ flu- C uios, quasi victos cum Armeniis & Medis, acceptæque cladis sensu, ac dolore affectos, angustius, ac lenius fluere. Est autem Medus proprium fluuij nomen, non Araxes, aut Tigris, aut Euphrates, vt alij arbitrantur, intelligendus: idque ex Strabone cognoscere licet lib. 15. vbi commemorat, quos fluuios traiecerit Alexander Magnus, cùm Persidem peragraret, ferróque vastaret. eius verba sunt hæc, πρὸς αὐτὴν δὲ Περσέπολιν τὸν Ἀράξην διέβη. ἦν δὲ ἡ Περσέπολις ἔχουσα βασίλεια ἐκπρεπῆ, καὶ μάλιστα τῇ πολυτελείᾳ τῶν κειμένων. ῥεῖ δ' ὁ Ἀράξης ἐκ τῶν παραιτάκων. συμβάλλει δ' εἰς αὐτὸν ὁ Μῆδος ἐκ Μηδίας ὁρμηθείς, &c. id est, Ad ipsam autem Persepolim transiit Araxem. Ha- D bebat porrò Persepolis basilicas magnificas & præclaras, maximéque excellebat sumtu & pretio rerum in ea reconditarum. Fluit autem Araxes ex Parætacis. influit autem in eum Medus è Medea ortus. Neque verò est, quòd quisquam miretur, Horatium ita locutum esse *Medum flumen*, si medus proprium fluuij nomen est. Nam sic eum reperimus duobus locis esse locutum, vno lib. 4. Od. 4. *Quid debeas ô Roma Neronibus, Testis Metaurum flumen:* altero in epist. ad Pison. *Aut flumen Rhenum, aut pluuius describitur arcus.* licet & addere tertium, qui est supr. Od. 6. huius libr. *Dulce pellitis ouibus Galesum flumen.* sic enim scriptum est in quibusdam libris, calamo exaratis. Atqui Metaurus, Rhenus, Galesus, propria sunt fluuiorum nomina.

VOLVERE] κυλίνδειν. sic enim Homer. ἰλ. λ. τόδε κῦμα κυλίνδεται.

INTRÁQVE PRÆSCR. GEL. &c.] & cantemus hoc, nempe Gelonos intra fineis angustiores, & à victoribus præscriptos æquitare. sunt autem Geloni Scythiæ Europææ populi.

AD LICINIVM.
Od. 10.

ARGVMENTVM.

Retinendam esse medioecritatem, & animi in vtraque fortuna, æquabilitatem.

*REctius viues Licini, neque * altum*
Semper vrgendo: neque, dum procellas
Cautus horrescis, nimiùm premendo
Littus iniquum.
Auream quisquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obsoleti
*Sordibus tecti, caret * inuidenda*
Sobrius aula.
Sæpius ventis agitatur ingens
*Pinus: & celsæ * grauiore casu*
Décidunt turres: feriúntque summos
Fulmina montes.
*Sperat * infestis, metuit secundis*
*Alteram sortem bene * præparatum*
Pectus. informes hiemes reducit*
Iupiter: idem
Summouet. non, si malè nunc, & olim
Sic erit. quondam cithara tacentem*
Suscitat Musam, neque semper arcum*
Tendit Apollo.
Rebus angustis animosus, atque
Fortis appare. sapienter idem
Contrahes vento nimiùm secundo
Turgida vela.

NEQVE ALTVM SEMP. VRG.] id est, neque semper in alto mari nauigando. vrgere enim est assiduè persequi, occupare, premere, vt diximus ad Od. 22. libr. 1. Od. 24. eiusd. *Ergo Quinctilium perpetuus sopor Vrget?* Od. 17. epod. *Vrget diem nox, & dies noctem.*

HOR-

HORRESCIS] reformidas, fugis, pertimeścis. A

NIMIVM PREMENDO] nimiùm vrgendo. nimiùm insistendo.

LITTVS INIQVVM] iniquum, vel inæquale accipe, id est, curuum, & flexuosum: vel nauibus iniquum, id est, inimicum, atque infestum, vt epist. ad Pison. *Seu cursum mutauit iniquũ frugibus amnis.*

AVREAM] omnibus rebus anteponendam: maximi pretij. sic Pindarus ὑγίειαν, χρυσέαν appellat, id est, vt Græci interpretantur, τιμίαν. Idē Pindarus Pyth. ὠδ. α. ait, se, cùm intelligat mediocreis ciuium fortunas diutius florere, stabilioresque permanere, tyrannidum sortem, & exitum detestari. B τῶν γὰρ ἀνὰ πόλιν εὑρίσκων τὰ μέσα μακροτέρῳ σὺν ὄλβῳ τεθαλότα, μέμφομ' αἶσαν τυραννίδων.

INVIDENDA] nimis magnificè, & sumtuosè ædificata. sic enim dicimus opes inuidiosas, & inuidiosam potentiam, propterea quòd inuidia cadit in ea, quæ maximè excellunt, si modò sint eiusdem generis, vt diximus sup. ad Od. 6. huius lib. sic Od. 1. lib. 3. *postes inuidendos* dicit, nimis sumtuosos. Græci, domum sumtuosam, & magnificè ædificatam, & ita inuidiosam, μέγαρον, à verbo μεγαίρω, quod valet inuideo vel à μέγα αἴρω, id est magnum attollo.

FERIÚNTQVE SVMMOS FVLMINA MONTEIS] sic Lucret. lib. 6. de fulmine. *Altáque cur plerúmque petit loca, plurimáque huius Montibus in summis vestigia cernimus ignis?* & lib. 5. *Inuidia quoniam, ceu fulmine, summa vaporant Plerúmque, & quæ sunt aliis magis edita cúmque.* C in omnibus ferè libris manuscript. duob. Varic. Tornes. Nicotianis, Russardinis, Cleric. *fulgura* legitur. Atque ita censeo reponendum, quāquam lectio vulgata ferri potest. à *fulgure* autem dictũ *fulguritum*, quod est fulmine ictum: *qui locus* (inquit Festus) *statim fieri putabatur religiosus, quod eũ sibi Deus dicasse videretur.*

SPERAT INFESTIS, MET.] Cùm ea sit fortunæ mobilitas, inconstantia, & varietas, vt numquam eodem vultu, statúque maneat, semper voluatur, & circumagatur, non est homini, neque in rebus secundis, nimis confidendum, neque in aduersis, desperandum. Diodor. Sicul.] D

ALTERAM SORTEM] alteram vitæ conditionem.

BENE PRÆPARATVM PECTVS] animus benè institutus, & ad omnem euentum præmunitus.

INFORMEIS HIEMES] informeis hiemes dixit ab effectu, quia terram informem efficiunt. Virg. Georg. 3. *Sed iacet aggeribus niueis informis, & alto Terra gelu.*

SVMMOVET] Od. 16. eiusd. lib. *Non enim Gazæ, neque consularis Summouet lictor miseros tumultus mentis.* & Satyr. 9. lib. 1. *dispeream ni Summosses omneis.*

A OLIM] post hac. vt Satyr. 5. lib. 2. *Magna, minórve foro si res certabitur olim.*

QVONDAM] interdum.

NEQVE SEMPER ARCVM TENDIT] id est, non semper hominibus pestem immittit: non semper iratus est. Homer. ἰλιάδ. α. ὁ γὰρ βασιλῆϊ χολωθεὶς Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακήν, ὀλέκοντο δὲ λαοί. Nam etiam Festus tradit Apollinem Pæana dictum ἀπὸ τοῦ παίειν, quod valet ferire, quòd eum sagittarum ictu nocere putabant. Vt igitur arcus Apollinis intentus significat, eum esse iratum: sic remissus, propitium & placatum. huc pertinet illud carmine sæcul. post epod. *Condito lenis, placidúsque telo, &c.* lege B quæ annotata sunt sup. ad Od. 21. lib. 1.

REBVS ANGVST. ANIM. &c.] in rebus tenuibus, humilique & aduersa fortuna, fortem oportet animum præstare: in secundis, animum contrahere, & summittere. nihil hac sententia tritius, nihil eadem vtilius. eam sic exprimit Isocrates ad Demonic. Νόμιζε μηδὲν εἶναι τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον· οὕτω γὰρ οὔτ' εὐτυχῶν ἔσῃ περιχαρής· οὔτε δυστυχῶν, περίλυπος. id est, Existima nullam esse rerum humanarum, stabilem ac firmam. sic enim neque rebus secundis lætitia efferêre: neque aduersis, mærore contabesces. Theogn. autem hoc modo, Μηδὲ λίαν χαλεποῖσιν ἄσω φρένα, μηδ' ἀγαθοῖσι Χαῖρ', ἐπεί ἐστ' ἀνδρὸς, πάντα φέρειν ἀγαθοῦ. Neque rebus difficilibus & asperis animum tuum nimis excrucia, C neque bonis nimiùm lætare. Est enim viri boni omnia ferre. Idem, Μήτε κακοῖσιν ἄσω τὸν λυπεῦ φρένα, μήτ' ἀγαθοῖσι Τέρφθεὶς ἐξαπίνης, πρὶν τέλος ἀκρὶν ἰδεῖν. id est, neque malis fractus mentem tuam macera, neque bonis nimium citò lætare prius quàm euentum vltimum videris.

CONTRAHES VENTO NIMIVM SEC.] sic habent omnes nostri libri veteres, & item vulgati. Quòd autem quidam testantur se scriptum reperisse in vno vetere, *contines*: non placet. Nam nullo modo neque hæc scriptura, neque *contine*, vt emendant, ferri potest. dicimus enim Latinè contrahere vela, non continere.

TVRNEBVS.

D EX lib. 9. cap. 27. Illud autem lib. 1. Od. 5. *Qui te nunc fruitur credulus aurea.* valet, qui te fruitur charissima sibi, multúmque amabili & optata, & sibi instar auri cupita, vt longè charissimum hominibus aurum est, nullúmque pluris est metallum: Sic *auream mediocritatem* dixit, quòd ea hominibus charissima, optatissima & pretiosissima esse debeat, & tanti æstimanda, quanti est aurum, vt & reuera nonnullis est expetenda maximè.

AD Q. HIRPINVM.
Od. II.

ARGVMENTVM.

Omissis curis, iucundè viuendum esse.

QVid bellicosus Cantaber, & Scythes,
Hirpine Quincti, cogitet, Adria
** Diuisus obiecto, remittas*
*Quærere: nec * trepides in vsum*
Poscentis æui pauca. fugit retro
Leuis iuuentas, & decor, arida
Pellente lasciuos amores
Canitie, facilémque somnum.
Non semper idem floribus est honos
Vernis: neque vno Luna rubens nitet
*Vultu. quid * æternis minorem*
Consiliis animum fatigas?
Cur non sub alta vel platano, vel hac
*Pinu iacentes * sic temerè, & rosa*
Canos odorati capillos,
Dum licet, Assyriáque nardo,
*Potamus vncti? dissipat * Euius*
Curas edaces. quis puer ocyus
** Restinguet ardentis Falerni*
*Pocula * prætereunte lympha?*
*Quis * deuium scortum eliciet domo*
Lyden? eburna, dic, age, cum lyra
** Maturet incomtum Lacænæ*
More comam religata nodum.

CANTABER] sup. Ode 6. *Cantabrum indoctum iuga ferre nostra.* Cantabri ab Agrippa deuicti. epist. ad Iccium lib. 1. *Cantaber Agrippæ, Claudi virtute Neronis Armenius cecidit.* & Od. 8. lib. 3. *Cantaber sera domitus catena.*

REMITTAS QVÆRERE] omittas quærere, seu potius, remissius quæras.

NEC TREPIDES IN VSVM POSCENTIS] nec labores, néve sollicitus & anxius sis in vsum, id est, propter vsum vitæ: quæ cùm breuis sit, pauca desiderat, bonorúmque mediocritate contenta est. tale est illud Od. 29. lib. 3. *Ridétque, si mortalis vltra Fas trepidat.*

FVGIT RETRO] quia iuuenes fiunt senes: meliores anni abeunt: subeunt curæ, cani, rugæ, morbi, senectus.

A LÆVIS IVVENTAS] imberbis. vt epist. ad Pisones, *Imberbis iuuenis tandem custode remoto Gaudet equis.* de Iuuentate iuuentæ dea, diximus ad Od. 30. lib. 1.

DECOR] forma, pulchritudo.

ARIDA CANITIE] epithetum accommodatissimum. canities enim ex siccitate nascitur, vt docet Aristot. Præterea senectus arida est, & senes aridi. At per canitiem, significatur senectus. Horat. Ode 9. lib. 1. *Donec virenti canities abest Morosa.*

PELLENTE LASCIVOS AMORES, &c.] senectus & ad amores inepta est, & insomnia, vigiliisque maximè vexatur, & conflictatur.

B FACILÉMQVE SOMNVM] eodem epitheto vsus est lib. 3. Ode 21. *siue geris iocos, Seu facilem pia teste somnum.* alibi leueis somnos appellat, vt infrà Ode 16. *Nec leueis somnos timor, aut Cupido Sordidus aufert.* eundem autem significari puto, quem Theocr. γλύκερον, καὶ ἐγέρσιμον nominat: contrà χάλκεον & νήγρετον Homerus mortem appellat: id est, somnum, è quo nemo expergiscitur. idem interdum valet νήδυμος ὕπνος. sed sæpius pro suaui & longo, & alto, & tranquillo somno ponitur, vt & νήγρετος.

NEQVE VNO LVNA RVB. NITET] Nam (vt est Oda 18. huius libri) *Truditur dies die, Nouæque pergunt interire Lunæ.* rubens autem hoc loco est epithetum ad commendationem nitoris

C Lunæ pertinẽs, idem valet apud Propertium lib. 1. verbum, *ruberet. Et medio cælo luna ruberet aquis.* ne quis fortè ruborem hîc accipiat, quemadmodum Virg. vsurpat Georg. 1. *At si virgineum suffuderit ore ruborem, Ventus erit: vento semper rubet aurea Phœbe.* varij autem sunt Lunę vultus, variæ figuræ: vide annot. ad Oden. 2. lib. 4. ibi: *Fronte curuatos imitatus igneis.*

QVID ÆTERN. MIN. &c.] quid tu animum cogitationibus longissimis, ac pænè dicam, sempiternis, id est, quæ ad longissimi temporis curam pertinent, conficis, quibus par esse nequeat? animi enim nostri cogitationes debent breuissimo tempore terminari, cum vitæ nostræ spatium angustissimis finibus circumscribatur. Hæc autem loquor ex Horatij sententia, cui ani-

D morum immortalitas non probatur. eodem pertinet sententia illa, quam profert Arist. lib. 2. de arte dicendi, incerto auctore. Θνατὰ χρὴ τὸν θνατόν, οὐκ ἀθάνατα τὸν θνατὸν φρονεῖν. id est, mortalia oportet mortalem, non immortalia mortalem sentire, aut cogitare, aut spirare.

VEL PLATANO, VEL HAC PINV] platanus & pinus arbores sunt ad vmbram præbẽdam natæ, vt suprà Od. 3. *Quà pinus ingens, &c.* & infrà 15. *platanúsque cælebs Euincet vlmos.*

TEMERE] ὡς ἂν τύχῃ, vt fors tulerit: membris non ordine, aut arte compositis, sed ita, vt casus tulerit, & qualibet stratis.

ET ROSA CANOS ODORATI CAPIL.] id est, odoratis capillis. nam sic loquuntur Græci iam odorati nomen est ab odore, non participium

pium ab odorando. sic infrà Ode 20. lib. 3. *Sparsum odoratis humerum capillis.* sic Virgil. Georg. 3. *Disce & odoratam stabulis accendere cedrum.* Seruius huiusmodi nomina, participia appellat sine origine verbi; quale est *picturatus.* Virg. Æn. 3. *Fert picturatas auri subtemine vestes:* & *virgatus.* Idē Æn. 8. *Virgatis lucent sagulis,* & *bacatus.* Idem lib. 1. *colloque monile Baccatum.* & *stellatus.* Idem lib. 4. *atque illi stellatus iaspide fulua Ensis erat.* Catull. de nupt. Pelei. *Ante pedes autem candentis mollia lanæ Vellera virgati custodibant calathisci.*

Assyriáque nar. pot. vncti] vncti oleo, seu vnguento nardino. sup. Ode 7. *nitentes Malobathro Syrio capillos.*

Dvm licet] vt suprà Ode 3. *Dum res, & ætas, & sororum Fila trium patiuntur atra.* & Ode 17. lib. 3. *dum potes, aridum Compone lignum.*

Dissipat Evivs] Anacreon, Σκεδάζω θέλω μεριμνας. vide sup. Ode 7. lib. 1. *nunc vino pellite curas.* Xenophon in symposio vtitur verbo κοιμίζειν, quod valet, sopire. apud quem sic loquitur Socrates: Ἀλλὰ πίνειν μὲν, ὦ ἄνδρες, καὶ ἐμοὶ πάνυ δοκεῖ. τῷ γὰρ ὄντι οἶνος ἄρδων τὰς ψυχὰς, τὰς μὲν λύπας, ὥσπερ ὁ μανδραγόρας τοὺς ἀνθρώπους, κοιμίζει, τὰς δὲ φιλοφροσύνας, ὥσπερ ἔλαιον φλόγα ἐγείρει. At bibere quidem, viri, mihi videtur oportere. Nam planè vinum animos irrigans, dolores quidem veluti mandragoras homines, sopit: hilaritates autem vt oleum flammam excitat. fortasse autem, *cessatum ducere curam,* epist. 2. lib. 1. idem valet, quod κοιμίζειν. qua de re vide suo loco. sed admonēdus est lector nōdum multa lectione perpolitus, nomen *Euius* scribendum sine aspirationis nota, & i. Latino. sic enim Euripid. Bacch. βαρυβρόμων ὑπὸ τυμπάνων Εὔιον τὸν Εὔιον ἀγαλλόμεναι θεόν, id est, grauifremis sub tympanis Euium cantu hilaro canentes Deum.

Cvras edaceis] Hesiod. γυιοκόρους μελεδῶνας, vide annot. ad Od. 18. lib. 1.

Præterevnte lympha?] aqua è riuo, aut fluuio potius petita? aqua profluente? sic Tibull. lib. 1. eleg. 1. *Sed canis æstiuos ortus vitare sub umbra Arboris, ad riuos prætereuntis aquæ.* Horat. Od. 7. lib. 4. *Mutat terra vices, & decrescentia ripas Flumina prætereunt.*

Devivm] quod non prostat in via publica, cuius domus à via publica remota est, & ita quod minus est vulgare, minúsque omnium libidini expositum. vtitur hoc nomine & Ode 25. lib. 3. *Vt mihi deuio Ripas, & vacuum nemus Mirari libet?*

Dic age cvm lyra, &c.] licet quidem hunc locum sic explicare: dic age, ô puer, Lydæ, maturet cum lyra venire, coma religata in nodum, more Lacænæ comtum, id est, negligenter & simpliciter compositum, non ceterarum mulierum in morem concinnatum, vel religata coma more Lacænæ. parum refert. quod si probabimus, verbum *maturare* hoc loco idem valebit, quod properare, & subaudiendum erit, venire, aut aliquid simile: quibus verbis significabit Horatius se nolle, Lyden nimiam curam in comendo capillo, ceteróque corporis cultu ponere: sed Lacænarum mulierum more composito capillo, quamprimùm venire. dixit autem *religatam in nodum,* vt Virgil. Æneid. 11. *in nodum collegerat. tum croceam chlamydémque, sinúsque crepantes Carbaseos fuluo in nodum collegerat auro.* qui tamen libro 4. pænè contrario modo, dixit, *crines nodantur in aurum.* Verùm cùm videam in plerísque codicibus & calamo scriptis, & excusis *incomtum* vno vocabulo scriptum esse: videtur hoc modo potiùs hic locus explicandus: *dic maturet incomtum nodum,* id est, dic maturè nodum incomtum faciat, coma religata more puellarum Lacedæmoniarum: dic properè comam nodo incomto colligat. Adiuuat hanc explicationem, quòd puellæ Lacænæ non solebāt comam in nodum colligere, sed passam, & diffusam ventis iactandam permittere. Virgil. Æneid. 1. *Virginis os, habitúmque gerens, & virginis arma Spartanæ, vel, &c. Námque humeris de more habilem suspenderat arcum Venatrix, dederátque comas diffundere ventis.* Quòd si cui hæc explicatio placeat, verbum *maturet,* intelligendum erit habere significationem agentem: quod non est Horatio nouum, neque inusitatum. sic enim infrà lib. 3. Ode 7. dixit: *nimis Casto Bellerophonti Maturare necem.* & suprà, *properare coronas,* Ode 7. & epist. ad Loll. 1. lib. 1. *pœnas festinat.* huic loco similis est ille lib. 3. Ode 14. *Dic & argutæ properet Neæræ Myrrheum nodo cohibere crinem:* nisi quòd in eo loco verbum, *properet,* cum infinitiuo coniungitur. Omnino prior & explicatio, & lectio ferri potest, vt intelligamus, Neæram passo, & soluto capillo nunc quidem esse domi, vt fortasse solebant esse puellæ, & ita est puella illa apud Terent. in Andria: sed iuberi venire religata & collecta coma in nodum, more Lacænarum puellarum comtum. sed huic explicationi obstat, quòd puellæ Spartanæ solutis, & passis crinibus esse solebant. sequamur igitur codices veteres, & explicationem posteriorem.

TVRNEBVS.

Ex lib. 11. cap. 28. *Vnde vocalem temerè insecutæ Orphea siluæ,* lib. 1. Od. 12. Temerè, valet vulgo, passim: alio loco, fortuitò, negligenter,

Cur non sub alta vel platano, vel hac
Pinu iacentes sic temere?

temerè est sine arte Liuius, lib. 21. *Itaque ingens vis coacta nauium est lintriúmque temerè ad vicinalem vsum paratarum.*

Ex lib. 13. cap. 19. Semitarij mœchi pro scortatoribus vilissimis in agrorū semitis sub dio scortilla subigentibus à Catulo epigr. 35. dicuntur. Contrà *deuium scortum,* non prostitutum in propatulo omnium libidini, sed honestius minúsque vulgare ab Horatio dicitur.

AD MÆCENATEM, Od. 12.

ARGVMENTVM.

Res graueis & tragicas lyricis versibus non conuenire: soluta autem oratione, res gestas Augusti, Mæcenatem ipsum perscripturum: se nihil posse, præter Lycymniæ formā canere.

*NOlis longa feræ bella Numantiæ,
Nec dirum Annibalem, nec Siculum mare
Pœno purpureum sanguine, mollibus
Aptari citharæ modis:
**Nec sæuos Lapithas, & nimium mero*
**Hyleū, domitósque Herculea manu*
**Telluris iuuenes, vnde periculum*
Fulgens contremuit domus
*Saturni veteris: túque * pedestribus*
Dices historiis prœlia Cæsaris
*Mæcenas melius, * ductáque per vias*
Regum colla minacium.
*Me dulceis dominæ Musa * Lycymniæ*
*Cantus, me voluit dicere * lucidùm*
Fulgenteis oculos, & bene mutuis
Fidum pectus amoribus:
**Quam nec ferre pedem dedecuit choris:*
Nec certare ioco, nec dare brachia
Ludentem nitidis virginibus, sacro
Dianæ celebris die.
Num tu, quæ tenuit diues Achæmenes,
Aut pinguis Phrygiæ, Mygdonias opes,
Permutare velis crine Lycymniæ,
Plenas aut Arabum domos:
*Cùm * fragrantia detorquet ad oscula*
Ceruicem: aut facili sæuitia negat?
**Quæ poscente magis gaudeat eripi:*
Interdum rapere occupet.

NOLIS LONGA] Tale ferè argumentum est odæ sextæ lib. 1. *Scriberis Vario fortis, & hostium Victor Mæonij, &c.* significat, res grauiores & bellicas versibus lyricis non conuenire.

NVMANTIÆ] quam deleuit Scipio Africanus anno post Karthaginem euersam decimo quarto. de quibus sic M. Tull. Offic. 1. *Maiores nostri Karthaginē, Numantiámq; funditus sustulerūt, &c.*

A NEC DIRVM ANNIB.] nonnulli codices habent *durum*, quos non sum secutus. nam & infrà Od. 6. lib. 3. *Annibalémque dirum* dixit.

NEC SICVLVM MARE] primus Cn. Duilius cos. Pœnorum classem deuicit, primusq; omnium Rom. victoriæ naualis triumphū egit. scribit Liuius lib. 17. & M. Tull. in Catone maiore, his verbis: *C. Duilium M. F. qui primus Pœnos classe deuicerat, redeuntem à cena sæpè videbam puer. delectabatur crebro (aliâs cereo) funali, & tibicine: quæ sibi nullo exemplo priuatus sumserat: tantum licentiæ dabat gloria.* Polybius hist. lib. 1. scribit, bellum inter Romanos & Karth. de Sicilia gestum, anno XVIII. denique esse finitum, omniúmque bellorū, B de quibus audierit, & longissimum fuisse, & maximum.

NIMIVM MERO] intemperáter & immoderatè se vino inuitántem. sic sup. *rixas immodicas mero* appellauit, ex immodico vini potu natas, Od. 13. libri primi.

HYLEVM] vnum è Centauris.

TELLVRIS IVVENES] γηγενεῖς, terræ filios, Gigantes, quos ope & subsidio Herculis & Bacchi superatos esse annotabimus ad Oden 19. huius libri. sciendum est autem, cùm significare volunt scriptores, aliquem obscuro loco esse natum, Terræ filium appellare solere. M. Tull. epi. ad Trebat. *Cn. Octauius tuus familiaris summo genere* C *natus, terræ filius, is me, quia scit tuum familiarem esse, crebrò ad cenam inuitat: adhuc non potuit perducere.*

VNDE] à quibus. sic sæpe aliàs.

PEDESTRIBVS] soluta & prosa oratione scriptis. sic Græci πεζὸν λόγον nominant. Plato in sophista: πεζῇ τε αὐτὶ ἑκάστοτε λέγων, καὶ μετὰ μέτρων. id est, & pedestri sermone assiduè dicens, & versibus. [Fuisse autem Mæcenatem eruditum cùm ex multis aliorū testimoniis cognoscere licet, tum accedit non leuis testis Seruius qui ad illum Virgilij versum Georgic. 2. *Non ego cuncta meis amplecti versibus opto.* hunc locum profert, & testatur eum res gestas Augusti scripsisse. Accedat & Horatius & hîc, & Oda 8. lib. 3. *Docte sermones vtriusque linguæ*, & item alibi.

D DVCTAQVE PER VIAS] ducta in triumphum.

MINACIVM] liber Donati & Vrsini habent *minantium*: at Faër. duo Vaticani, & Torn. Nicol. Russ. *minacium*. quos secutus sum. [Et verò ita legit Seruius ad eum, quem dixi, locum.

DVLCEIS MOD.] dulceis cantus, vt Ode 9. lib. 3. *dulceis docta modos.* & ita scriptum est in lib. Don. & Vrsini, & Vatic. duob.

DOMINÆ] amicæ tuæ. solebant enim amātes, amicas suas, dominas appellare. Tibul. eleg. 5. lib. 1. *Sæpe aliam tenui, sed iam cum gaudia adirem, Admonuit dominæ, deseruitque Venus.* Idem nomen & vxoribus tribuebant. Ouid. lib. 3. de tristibus: *Nuntiet huc aliquis dominam venisse, resurgam.* Virgil. lib. 6. Æneid. *Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.*

LYCYM-

LYCYMNIÆ] Licinniæ habet liber Donati, vt & vulgati. at Faern. & Tornes. *Lycimnia*: alij *Lycymnia*, quos sequor.

LVCIDVM FVLGENTEIS OCVLOS] *lucidum fulgentes*, ex illo genere est, quod suprà annotauimus ad Oden. 22. lib. 1. ibi, *Dulce ridentẽ.*

QVAM NEC FERRE PED. DEDEC.] non dedecuit inferre pedem in choros: non dedecuit saltare. non dedecuit autem, quia nec extra numerum mouetur, & puella est eximia forma. dedeceret, si anus esset, qualem Chlorida describit Ode 15. lib. 3. quam hortatur, vt ad moriendum vicina, ludere inter virgines, *Et stellis nebulã spargere candidis* desinat.

B SACRO DIANÆ] die festo Dianæ, qui colitur à virginibus.

NVM TV, QVÆ TENVIT] num tu velis, quicquid vmquam possedit Achæmenes Persarum rex, aut Mygdonis opes, aut Arabũ domos, omnium rerum copia instructas ac refertas, crine Lycymniæ redimere? Num tu Persarum gazas, aut Phrygias opes, aut Arabum thesauros mereri velis, vt Lycymniæ cõplexibus & osculis careas? de verbo *mutandi*, vide quæ annotauimus ad Od. 16. lib. 1.

ACHÆMENES] Plato in Alcibiade α. scribit Persarum reges ab Achæmene originem ducere, οἱ Περσῶν βασιλεῖς Ἀχαιμένους ἔκγονοι.

AVT PINGVIS PHRYGIÆ MYGD. OP.] Sic omnes quidem habent libri & vulg. & manuscr. Sed Seruius ad illum Virg. versum Æneid. 2. *Troianas vt opes, &c.* hunc locum proferens, sic videtur legisse, *Aut pingues Phrygiæ, aut Mygdonias op.* Ego tamen nihil mutandum censeo. Scribit enim Stephanus, Μυγδονία μοῖρα Μακεδονίας. καὶ ἑτέρα Φρυγίας τῆς μεγάλης ἀπὸ Μύγδονος, id est, Mygdonia, pars Macedoniæ, & alter Phrygiæ eius, quæ magna est, à Mygdone, seu Mygdono Thrace. infrà Od. 17. lib. 3. *Quàm si Mygdoniis regnum Halyatticis Campis continuem.*

DVM FRAGRANTIA] *flagrantia* quidem scriptũ est in quattuor codicibus manu scriptis: sed *fragrantia* excudendum curaui, partim ratione adductus: partim quòd in vno cod. ascriptum reperi, *aliàs fragrantia*: in vno ad oram libri annotatum, id est, *bene olentia*. Catull. *cubile Sertis, & Syrio fragrans oliuo. Flagrantia* tamen non damno, quod valet, ardentia.

AVT FACILI SÆV. NEG.] sæuitia simulata: quod simile est, ac si diceret, facili difficultate, vt declarant ea verba, quæ deinceps sequuntur. *Quæ poscente magis gaudeat eripi*, id est, quæ oscula puellæ erepta maiore voluptate eam afficiũt, quàm eum ipsum, qui poscit atque eripit, videlicet amantem. Ostendit autem artem, æstumque puellarum, quæ sæpenumero dissimulant id se cupere, quod vehementer exoptant: quod quidem faciunt, vel vt desiderium amantium magis exacuant, atque incendant: vel pudore deterritæ. Quemadmodum autem Horat. hîc dixit *eripere osculum*, sic Catull. *surripere suauium*. Sic ille ad Iu-

A uencium: *Surripui tibi, dum ludis, mellite Iuuenti, Suauiolum dulci dulcius ambrosia.*

INTERDVM RAP. OCC.] interdum anteuertat, & prior osculetur.

IN ARBOREM, CVIVS casu in agro Sabino pæne oppressus est.

Od. 13.

ARGVMENTVM.

Numquam homini satis exploratum esse, quid vitare debeat. Sapphonis & Alcæi laudes.

ILle & nefasto te posuit die,
Quicumque primùm, & sacrilega manu
*Produxit arbos, in * nepotum*
Perniciem, opprobriúmque pagi.
Illum & parentis crediderim sui
** Fregisse ceruicem, & * penetralia*
C *Sparsisse nocturno cruore*
Hospitis: ille venena Colchi-
Ca, & quicquid vsquã concipitur nefas
Tractauit, agro qui statuit meo
*Te, triste lignum, te * caducum*
In domini caput immerentis.
Quid quisque vitet, nũquam homini satis
** Cautũ est in horas. nauita Bosporũ*
Pœnus perhorrescit, neque vltrà
*Cæca * timet aliunde fata.*
Miles sagittas, & celerem fugam
D *Parthi: catenas Parthus, & Italum*
*Robur. sed * improuisa lethi*
Vis rapuit, rapiétque genteis.
Quàm pæne furuæ regna Proserpinæ,
Et iudicantem vidimus Æacum,
Sedeísque descriptas piorum, &
Æoliis fidibus querentem
*Sapphô puellis de * popularibus?*
*Et te sonantem * plenius aureo,*
Alcæe, plectro dura nauis,
*Dura * fugæ mala, dura belli?*

Vtrumque sacro digna silentio
Mirantur umbræ dicere: sed magis
*Pugnas, & * exactos tyrannos*
Densum humeris • bibit aure vulgus.
*Quid * mirũ, vbi illis carminibus stupens*
*Demittit atras * bellua centiceps*
Aureis? & intorti capillis
Eumenidum recreantur angues?
Quin & Prometheus, & Pelopis parens
*Dulci, * laborem decipitur, sono:*
Nec curat Orion leones,
Aut timidos agitare lyncas.

NEFASTO DIS] ἀποφράδι ἡμέρᾳ dies nefastus, infelix, infaustus, ad omneis res gerendas ineptus habebatur. quin nec eo die lege agere licebat. quod declarat vulgatissimus ille Ouidij versus, *Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur.* tria verba sunt do, dico, addico. quæ sunt prætoris. eius enim est actionem & iudicium dare: ius dicere: rem, de qua controuersia est, addicere, aut possessionem alteri ex litigatoribus dare. Plutarchus in Camillo scribit, ab Heraclito rectè reprehensum esse Hesiodum, quòd alios dies faustos alios infaustos, & infeliceis statuerit, tanquam ignorans vnam dierum omnium esse naturam: C his verbis, ὀρθῶς Ηράκλειτος ἐπέπληξεν Ησιόδῳ τὰς μὲν ἀγαθὰς ποιουμένῳ, τὰς δὲ φαύλας ἡμέρας, ὡς ἀγνοοῦντι φύσιν ἡμέρας ἁπάσης μίαν οὖσαν. hanc arborem autem, quam dicit die nefasto esse satam, iterum commemorat ode 17. *Me truncus illapsus cerebro sustulerat, &c.*

SACRILEGA MANV] impia.

PRODVXIT IN NEP. &c.] producere est, vel in longum tempus, vel foras, & in locum publicum ac propatulum ducere. sic dicimus producere conuiuium in multam noctem, & producere testeis. sic hoc loco in nepot. pernic. &c. productam arborem intellige arborem satione & cultura è terra prolatam & propagatam in posterorum perniciem, & totius vici infamiam. D

FREGISSE CERV.] frangere ceruices apud M. Tullium vsitatum: vt orat. in Vatin. *Fregerisne ceruices in carcere illi ipsi Vettio, ne quod indicium corrupti iudicij extaret.* Horat. autem infrà Od. 3. Epod. *impia manu Senile guttur fregerit.*

ET PENETRALIA SPARS.] id est, & in intima ędiũ parte noctu hospitem interfecisse.

VENENA COLCHICA] venena præsentissima, venena venenis Medéæ, quæ venefica fuit nobilissima, potentiora. Ode 17. epod. *Cales venenis officina Colchicis.* Admonendi autem sunt adolescentes, tertiam syllabam nominis *Colchica*, pertinere ad principium versus consequentis. est enim hic versus hypermeter. Sed tamen non dissimulabo, me in aliquot li. manuscriptis, vno Rus-

A sardino, & duobus Nicotianis, & nonnullis aliis reperisse scriptum, *ille venena Colca.* quæ scriptura non est fortasse reiicienda: imò verò, vt Horatio vsitata, receptæ anteponenda. talia enim sunt illa Od. 22. lib. 1. *Mauris iaculis*: & Ode 12. lib. 4. *Sulpiciis horreis*: & epist. 12. lib. 1. *Stertinium acumẽ.* & simil.

CADVCVM] te lignum, quod incidisti in meum caput.

IMMERENTIS] qui nihil commerueram, quamobrem in caput meũ irrueres. Od. 6. Epod. *immerentes hospites.* & 7. *immerentis Remi Sacer nepotibus cruor.*

QVID QVISQVE VITET, &c.] In duob. cod. calamo exaratis, Ianoct. & Faërn. scriptum B est, *Quod quisque vitet, &c.* de qua scriptura lector eruditus iudicabit. Degreditur ad sententiam generalem & vniuersam neminem sibi in posterum ita cauere posse, vt non improuiso genere mortis exstinguatur: quam & Pindarus posuit Olymp. ᾠδ. β. Ἤτοι βροτῶν κέκριται πεῖρας οὔ τι θανάτου, οὐδ' ἡσύχιμον ἁμέραν ὁπότε παῖδ' ἀλίου ἀτειρεῖ σὺν ἀγαθῷ τελευτάσομεν. id est, nullus mortalium certus constitutus est mortis terminus: & incertum est quando quietum, & præsentem diem, solis filium, stabili cum bono finituri simus.

BOSPORVM] Thracium, Ponti fretum, in quo est Byzantium. Bosporum autem, non Bosphorum imprimendum curaui, quòd Græci βόσπορον dicunt, à nominibus βοῦς & πόρος, non βόσφορον. Prætereà in libro Faërni, Bosporum scriptum reperi, & vno Vatic. De Bosporo sic interpretes Apollon. lib. 2. ἀργοναυτ. βόσπορος ὀνομάζεται διὰ τὸ δοκεῖν τὴν ἰὼ βοῦν οὖσαν διαπεραιοῦσθαι τὸ ἀπὸ Βυζαντίου καὶ Καλχηδόνος διάστημα, &c. ἢ διὰ τὸ πάντας τοὺς στενοὺς πορθμοὺς, Βοσπόρους καλεῖσθαι. reliqua vide suo loco. id est, Bosporus nominatur propterea quia Io cũ vacca esset, videatur spatium illud, quod est inter Byzantium & Chalcedonem, transiuisse, &c. aut propterea quòd omnia angusta freta, Bospori appellantur.

NEQVE VLTRA CÆCA TIMET] neque ab alio periculo sibi metuit, quàm à Bosporo. D Cæca autem sunt, quorum causæ ignorantur. Prætereà animaduerte hic poni tribrachyn pro dactylo: *metalis*, vt sæpe aliàs.

ET CELEREM FVGAM PARTHI] quia quia fugiens pugnat, vt sup. Od. 19. lib. 1. & *versis animosum equis Parthum dicere.*

SED IMPROVISA LETI VIS] episto. 6. lib. 1. *Improuisa simul species exterret vtrúmque.*

QVÀM PÆNE FVRVÆ] quantulum afui ab inferis, id est, à morte? *Furuum* (inquit Festus) *nigrum, vel atrum, hinc dicta sunt furnus, fumus, furiæ, fuligo, &c.*

PROSERPINÆ] quæ Orci vxor est, vitæ, & mortis arbitra. vide suprà ad Od. 28. lib. 1. *nullum Sæua caput Proserpina fugit.*

ET IVDICANTEM VIDIMVS ÆACVM] Plato

Plato in Gorgia de Æaco, & Rhadamantho, ἑκάτερος δὲ ῥάβδον ἔχων. δικάζει. id est, vterque virgam tenens ius dicit. vide Od. 7. libr. 4. *& de te splendida Minos Fecerit arbitria.*

SEDÉSQVE DISCRIPTAS PIOR.] cāpum Elysium: de quo sic Homer. ὀδυσ. δ. Ἀλλά σ' ἐς ἠλύσιον πεδίον, καὶ πείρατα γαίης Ἀθάνατοι πέμψουσιν, ὅθι ξανθὸς Ῥαδάμανθυς. & Virg. 5. Æneid. *non me impia namque Tartara habent, tristésque vmbræ, sed amœna piorum Concilia. discriptas* autem excudendum curaui libros septem veteres secutus: in quibus ita legitur: nisi quòd in vno, & altero legitur *descriptas: discriptas* autem, id est, διατεταγμένας. dispositas, digestas, distributas. sic epist. ad Pison. *Discriptas seruare vices, operúmque colores, Cur ego si nequeo, &c.* Putant tamen quidam ferri posse *discretas*. Est enim vox Latina & bonis scriptoribus vsitata. Lucret. libr. 5. *Et diuisa colebatur, discretaq́ tellus.* quamquam ibi legendum potiùs est, *discriptáque tellus*, vt habent libri nonnulli veteres.

QVERENTEM SAPPHO] querentem de puellis Lesbiis, vel quòd illæ se ad turpem amorem impulissent, vel quòd sibi in amore non responderent.

SONANTEM] lyra canētem. *sonantem* enim agendi significationem habet, & coniungitur cum vocibus, quæ sequuntur, *dura fugæ mala.*

FVGÆ] exsulij, τῆς φυγῆς. nam Græci exsulium φυγὴν appellant, & exsulare φεύγειν dicunt. vel fugam intellige eorum, qui clade accepta è prœlio fugiunt.

VTRVMQVE] Alcæum & Sapphonem.

SACRO SILENTIO] cur sacro? an quòd in rebus diuinis, quæ publicè fiebant, imperabatur, vt linguis fauerent? id est, vel bona verba loquerentur, vel silerent? quod scribit M. Tull. de diuinat. libr. 1. & item scribunt Græci hinc illa, *fauete linguis.* Od. 1. lib. 3. & *malè ominatis Parcite verbis.* Od. 14. lib. 4. an propter Bacchi, & Cereris mysteria, quæ religiosissimo silentio constabant? an quòd Pythagorei silentium, diuinum quiddam esse existimabant, atque ob eam causā eius vsus in sacris erat maximus? Oda 2. lib. 3. fidele appellat, *Est & fideli tuta silentio Merces, &c.* Itaque Seruius ad versum illum Virg. lib. 5. Æn. annotat, in sacris taciturnitatem, in ludis plausū, clamorem, strepitúmque ac tumultuationem requiri.

MIRANTVR VMBR. DICERE] tale est illud Virg. Georg. 4. de Orph. *At cantu commotæ Erebi de sedibus imis Vmbræ ibant tenues, simulacráque luce carentum.* idem ibid. *Quin ipsæ stupuere domus, atque intima lethi Tartara, cæruleósque implexæ crinibus angues Eumenides, tenuitque inhians tria Cerberus ora, Atque Ixionei vento rota constitit orbis.*

SED MAGIS, &c.] id est, sed attentiùs audit vulgus pugnas, & tyrannorum exactiones quæ canuntur ab Alcæo, quàm res amatorias, quas Sappho suis versibus persequitur. canebat tamen & Alcæus res amatorias, vt didicimus ex

A Od. 32. li. 1. quamuis esset vir militaris, vt sup. diximus.

DENSVM HVMERIS] frequens, confertum, spissum, ἐπασσύτερον.

BIBIT AVRE] audit cupidissimè. sic Propert. lib. 3. *Incipe, suspensis auribus ista bibam.*

QVID MIRVM, &c.] Quid mirum, vmbras mortuorum, Alcæi & Sapphonis cantu teneri, ac delectari; cùm carminibus illis delectatus, ac, penè dicam, stupefactus Cerberus aureis demittat?

DEMITTIT ATRAS B. AVRES] aliter dixit Saty. 9. lib. 1. *Demitto auriculas; vt iniquæ mentis asellus. atras*, vel quia quæ sunt apud inferos omnia, nigra sunt, vt infra annotatū est ad illum lo-

B cum Ode. prox. *Visendus ater, &c.* vel intellige turpeis, vt epist. ad Pison. *atrum Desinat in piscem.*

BELLVA CENTICEPS.] Cerberum significat, fortasse propter centum angueis, qui eius caput communiunt, vt ait Od. 11. lib. 3. *quāuis furiale centum Muniant angues caput eius.* Hesiodus autem in Theog. Cerberum πεντηκοντακάρηνον, id est, quinquaginta capitum, eodémq; loco Echidnæ filiū facit. sed præstat Hesiodi verba ascribere. sic enim ille de Echidna, Δεύτερον αὖθις ἔτικτεν ἀμήχανον, οὔτι φατειὸν Κέρβερον ὠμηστὴν Ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον, Πεντηκοντακάρηνον, ἀναιδέα τε, κρατερόν τε. id est, Secundo loco autem peperit ingentem, & ineuitabi-

C lem, & nefandum Cerberum, crudelem Orci canem, voce ferrea, quinquaginta capitibus præditum, impudentem & validum. Pausanias autem in Laconicis scribit Hecateum Milesium probabilem quendam de Cerbero sermoné excogitasse: qui huiusmodi est: horribilem in Tænaro serpentem fuisse, eúmque Orci canē ideò nominatum, quia quemcumque ille momordisset, eū necesse esset interire: tāta erat veneni perniciesac diritas: atque hunc serpentem ad Eurystheum ab Hercule esse deductum. Iam primus Homerus eum Diris, seu Orci canem appellauit, neque aliud ei nomen imposuit, neque vlla eum specie conformauit: Posteriores autem Cerberum appellarunt, eique canis similitudinem, ac figuram affinxerunt, triáque capita, nonnulli etiā

D quinquaginta attribuerunt, vt Hesiodus.

EVMENIDVM] furiarum. appellatæ autem sunt Eumenides ab Atheniensibus. εὐφημισμοῦ ἕνεκα, vel vt præbeant se εὐμενεῖς, id est, placidas, placatas, propitias. Deæ sunt cædis, & impietatis vltrices, eædē dicuntur à Græcis σεμναὶ, δειναὶ, δεινῶπες, ἔμφοβοι, ποίνιμοι, χαλκόποδες, ἄοινοι, id est, graues seu venerandæ, horribiles, horribili aspectu, terrificæ, vltrices, æreis pedibus, abstemiæ.

RECREANTVR ANGVES] vel furiarum crines, angues erant: vel furiarum crinibus angues erant implexi, atque implicati. Virgilius Georg. 4. *cæruleósque implexa crinibus angueis.* Idem lib. 7. Æneid. *Hinc dea cæruleis vnum de crinibus an-*

quem Conijcit, inque sinum præcordia ad intima subdit. A Catull. de nuptiis Pelei & Thet. *Eumenides, quibus anguineo redimita capillo Frons exspirantis præportat pectoris iras.*

QVIN ET PROMETHEVS] De Prometheo diximus ad Od. 3. & 16. lib. 1.

ET PELOPIS PARENS] Tantalus de quo dicemus ad Od. 19. huius lib. & Sat. 1. lib. 1. sed de eius supplicio, reiicio lectorem ad Æschylum: cuius extat tragœdia, Prometheus nomine.

LABOREM DECIPITVR] Si legamus *laborum*, vt habent omnes libri vulgati, & aliquot manu scrip. existimo ab Horatio dictum esse *decipitur laborum* exemplo Græcorum, qui ita loquuntur, ἐπιλανθάνεται πόνων, id est, decipitur, B vel fallitur, vel obliuiscitur laborum. de verbo autem λανθάνειν, quod valet latêre, seu fallere, diximus ad Od. 10. li. 1. notissimum enim est iis, qui hunc poëtam terunt, *fallere* apud eum, idem valere, quod *latêre*, obscurum, & incognitũ esse. qualia sunt illa, *Da mihi fallere, da iustum, sanctũmq́, videri*, & *fallentis semita vitæ*, & illud, *socerũ & scelestas Falle sorores*. quo sensu & Verbum *decipio* vsurpauit sat. 3. lib. 2. *amatorem quòd amicæ Turpia decipiunt cæcum vitia*, id est, quòd amicæ vitia ab amatore ignorantur, vel non animaduertuntur. non dissimile est illud Plautinum in Epid. *nec satis exaudiebam, nec, sermonis fallebar tamen*. & ita Virgil. Æneid. 4. dixit *infandum si fallere possit amorem*. C quod etiã Græci dicunt βουκολεῖν ἔρωτα i. solatia quædam, & oblectamẽta adhibere, quibus animi ęgritudinem ex amore natã leuare possimus, aut quibus animum ab amoris cogitatione auocemus. sic Horat. Saty. 7. lib. 2. *fallere curam* dixit. *Iam vino quærens, iam somno fallere curam.* hoc igitur totum, *decipitur laborum*, coniunctè legendum, vt rectè annotauit Porphyr. valẽtque, obliuiscitur laborum suorum dulci sono, id est, carminibus Alcæi delectatus, suorum laborum sensu leuatur. Sed & Porphyrio videtur legisse *laborem*; & ita habent nonnulli veteres codices. Atque hãc puto rectam esse scripturam. Genus autem loquendi à Græcis sumtum est. Sic enim dicunt illi, Κλέπτεται τὸν πόνον, seu τὴν λύπην: id est, D non sentit laborem, non sentit dolorem. Iam cum hoc loco congruit ille, qui est Od. 11. lib. 3. *Quin & Ixion Tityosque vultu Risit inuito, &c.*

NEC CVRAT ORION, &c.] de Orione diximus sup. ad Od. 28. lib. 1. sed quod hĩc dicit Horatius, non curare eum apud inferos leones agitare, &c. id est, studium venationis intermittere, dum Alcæum, & Sapphonem canẽtis audit, sumtum est ex Homero ὀδυσ. λ. vbi Vlysses narrat Alcinoo se illum vidisse apud inferos in prato Asphodelo, quas feras in desertis montibus interfecit, eas vnum in locum cogentem. sic Homer. Τὸν δὲ μετ' Ὠρίωνα πελώριον εἰσενόησα Θῆρας ὁμοῦ εἰλεῦντα κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα, Τοὺς αὐτὸς κατέπεφνεν ἐν οἰοπόλοισιν ὄρεσσι, Χερσὶν ἔχων ῥόπαλον. πάγχαλκεον αἰὲν ἀαγές. Videtur autem Horatius toto hoc loco Pindarum æmulatus esse Πυθ. ᾠδ. α. apud quem, aquila illa, quæ scepero Iouis insidet, Apollinis cantu delectata, primùm sensim vtramque alam remittit, ac relaxati deinde palpebris tenebroso vapore perfusis (sic enim loquitur Pindarus) obdormiscit. Itémq; Martis animus alioqui ferox, armis relictis, ferróq; posito eodem cantu permulcetur. verba Pindari non ascribam, ne sim longior.

TIMIDOS] *tumidas* habet Faërni codex, sic Virg. pharmaceu. *quorum stupefacta carmine lynces.* alij ferè omnes, *timidos*, quos secutus sum.

AGITARE] διώκειν, persequi.

LYNCAS] Virgil. Georg. *Quid lynces Bacchi* B *variæ?* Horat. Od. 6. lib. 4. *Deliæ tutela deæ, fugaceis Lyncas, & ceruos cohibentis arcu, &c.*

TVRNEBVS.

EX aduers. lib. 21. cap. 22. Demulcere aures pro demittere dixit Lactantius, li. de ira dei. cap. 7. *Et tamen videmus in alijs animantibus quadam signa lætitiæ, cùm ad lusum gestiunt, aures demulcent, rictum contrahunt, frontem serenant, oculos in lasciuiam resoluunt.* Nã aures demulcere, id est, quod Flaccus dixit.

illis carminibus stupens
Demittit atras bellua centiceps
Aures.

Ex lib. 10. cap. 21. At verò, *Dulci laborum deci-* C *pitur sono*, non credo accipiendum esse, vt vulgo auditur. sed decipitur dulci sono laborũ Alcæi: ac decipitur, erit κλέπτεται, non sentit ærumnas, non sentit pœnas. Legi in duobus optimis libris, *Dulci laborem decipitur sono*, vt sit Græcanica locutio, decipitur laborem τὸν πόνον κλέπτεται, atq; ita porphyrion videtur legisse.

AD POSTVMVM.
Od. 14.

ARGVMENTVM.

Mortem vitari non posse.

D *E Heu, fugaces, Postume, Postume,*
Labuntur anni: nec pietas moram
Rugis, & instanti senectæ
Afferet, indomitæq; morti.
Non, si trecenis, quotquot eunt dies,
Amice places illacrymabilem
*Plutona tauris: qui * ter amplum*
Geryonem, Tityonque tristi
*Compescit * vnda, scilicet omnibus,*
Quicumque terræ munere vescimur,
Enauiganda, siue reges,

Siue

Siue inopes erimus coloni.
*Frustra cruento * Marte carebimus,*
Fractisque rauci fluctibus Adriæ.
Frustra per auctumnos nocentem
*Corporibus * metuemus Austrum.*
Visendus ater flumine languido
*Cocytus errans, & Danaï * genus*
Infame, damnatúsque longi
Sisyphus Æolides laboris.
Linquenda tellus, & domus, & placens
Vxor: neq; harum, quas colis, arborum
Te, præter inuisas cupressos,
*Vlla * breuem dominum sequetur.*
Absumet heres Cæcuba dignior,
** Seruata centum clauibus: & mero*
** Tinguet pauimentum superbum*
Pontificum potiore cenis.

EHEV, FVGACES, &c.] videntur hæc ex Anacreonte expressa, si modò sunt Anacreontis πολιοὶ μὲν ἡμὶν ἤδη Κρόταφοι, κάρα δὲ λευκόν· Χαρίεσσα δ' οὐκ ἔθ' ἥβη Πάρα, &c. id est, Cana iam nobis sunt tempora, caput albescit: venusta pubertas defluxit, &c.

POSTVME, POSTVME] ἀναδίπλωσις, seu reduplicatio ad maiorem acrimoniam comparata: sic Od. 17. eiusd. lib. *ibimus, ibimus, &c.* sic Sappho, Παρθενία, Παρθενία ποῖ με λιποῖσα Οἴχῃ. id est, Parthenia, quò, me relicta, abis?

NEC PIETAS MORAM, &c.] id est, ob pietatem neque tardius senesces, neque tardiùs morieris. sic Od. 7. lib. 4. dicit, Torquatum, cùm semel diem suum obierit, neque propter genus, neque propter facundiam, neque propter pietatem reuicturum. *Cùm semel occideris, & de te splendida Minos Fecerit arbitria, Non, Torquate genus, non te facundia, non te Restituet pietas.*

INDOMITÆ] ἀμειλίχῳ, seu potiùs ἀναμέρῳ seu ἀπιθασσεύτῳ seu ἀπηλήτῳ.

NON, SI TRECEN. QVOTQ. EVNT DIES] id est, non si quotidie trecentos tauros Plutoni immoles. sic Theognis Οὐδ' ἂν ἄποινα δοὺς θάνατον φύγοι, οὐδὲ βαρείας Νούσους, οὐδὲ κακὸν γῆρας ἐπερχόμενον, id est, ne pretio quidem ad se redimendũ dato, mortem quisquã effugiat, neque graueis morbos, neq; malam senectutem aduenientem. & Sophocles Electra: Ἀλλ' οὔτοι τόν γ' ἐξ Ἀΐδα Παγκοίνου λίμνας πατέρ' ἀνστάσεις, οὔτε γόοις, οὔτε λιταῖσιν, id est, sed ex Orco & palude omnium patrem neque lacrymis, neque precibus excitabis. Et Æsch. Μόνος θεῶν γὰρ θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ. Sola Dea-

A rum mors muneribus non delectatur. quem versum vsurpat Arist. βατράχ. sic epist. 2. lib. 2. *si metis Orcus Grandia cum paruis non exorabilis auro.* *trecenis* autem habent duo cod. Vatic. & Don. quos secutus sum.

ILLACRYMABILEM] id est, qui lacrymis neq; mouetur, neque flectitur. Virg. Georg. 4. de dijs inferis, *Nesciáque humanis precibus mansuescere corda.* Od. 9. autem lib. 4. *illacrymabiles* significat, qui lacrymis ab inferis reuocari, vel redimi non possunt. Germanus Valens, quem semper honoris causa nominatũ velim, putabat hoc loco *illacrymabilem* ἐνεργητικῶς positum pro eo, qui non lacrymatur, aut qui lacrymari non soleat, vt Græci interdum ἄκλαυστον vsurpant pro

B eo, qui non plorat. Homerus ὀδ. δ. Ἀτρείδη, μὴ ταῦτα διείρεαι; οὐδέ τί σε χρὴ Ἴδμεναι, οὐδὲ δαῆναι ἐμὸν νόον, οὐδέ σέ φημι Δὴν ἄκλαυστον ἔσεσθαι, ἐπεί κ' εὖ πάντα πύθηαι. id est, Atride, ne me ista percunctare. non est opus ea te scire, neque meam mentem cognouisse: & verò te nego diu sine fletu futurum, vbi probè omnia audieris. & item ἀδάκρυτος ab eodem vsurpatur pro eo, qui non lacrymatur. ἰλ. α. Αἴθ' ὄφελες παρὰ νηυσὶν ἀδάκρυτος καὶ ἀπήμων Ἧσθαι, ἐπεί νύ τοι αἶσα μίνυνθά περ οὔ τι μάλα δήν. quorum duorum versuum explicationem reperies annotat. ad Odam 16. eiusd. lib. ibi, *Abstulit clarum, &c.* idem ὀδυσ. ω. Μοῦσαι δ' ἐννέα πᾶσαι ἀμειβόμεναι ὀπὶ καλῇ Θρήνεον· ἔνθα κεν οὔ

C τιν' ἀδάκρυτόν γ' ἐνόησας Ἀργείων· τοῖον γὰρ ὑπώρορε Μοῦσα λίγεια, id est, Musæ autem nouem omnes alternis canentes voce suaui lugebant, seu lamẽtabantur. vbi neminem lacrymarum expertem animaduertisses Argiuorum. talem luctũ excitauit musa vocem claram edens. Sic & lib. epigr. Græc. Pluto dicitur ἀμειδήτος. id est, qui minimè rideat. Tale est & illud Eurip. πολυδάκρυτος, quod significat multum lacrymantem. Sic ille in Alcest. στένει δὲ καί τις ἀμφὶ τὸν εὔρουν Εὐρώταν Λάκαινα πολυδάκρυτος ἐν δόμοις κόρα, id est, Gemit autem & aliqua circum Eurotã liquidẽ fluentẽ Lacæna lacrymosa domi puella.

TER AMPLVM GERYONEM] ter am-

D plum vel tricipitem, vt vult Hesiodorus: vel triũ corporum, alij. Itaque Virgilius tergeminum appellat Æneid. 8. & Lucret. lib. 5. Eum interfecit Hercules boues suas suffurantem. Hesiod. in Theog. Χρυσάωρ δ' ἔτεκε τρικέφαλον Γηρυονῆα. Τὸν μὲν ἄρ' ἐξενάριξε βίη Ἡρακληείη Βουσὶ παρ' εἰλιπόδεσσι περιρρύτῳ εἰν Ἐρυθείῃ, &c. id est Crysaor autem genuit tricipitem Geryonem. hunc autem interfecit per vim virtus Herculea iuxta boues pedibus incuruis in Erythea circũflua. De Geryone Pausanias in Atticis ita scribit: Ἐνταῦθα περιρραγέντος λόφου διὰ χειμῶνα, ἐστὶ ἐφάνη τὸ σχῆμα περιέχοντα, ἕως, πηχυαίων δέ τι, ἀνθρώπου ἐπεὶ διὰ μέγεθος, οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν ἔδειξεν. Αὐτίκα δὲ λόγος ἦλθεν εἰς τοὺς πολλοὺς, Γηρυόνου τοῦ Χρυσάορος εἶναι μὲν τὸν νεκρὸν, εἶναι δὲ καὶ τὸν θρόνον, &c. id est, hîc effracto

colle vi tempestatis ossa extiterunt, figuram & habitum præbentia, quoad credere licet, hominis. nam propter magnitudinem, non poterant ossa hominis videri. Statim rumor vulgò dissipatus est, Geryonis Chrysaoris filij & cadauer esse, & sedem. Idem Ehacor. primo, καὶ Ἡρακλέους ἐστὶν ὁ τάφος γηγενοῦς ἀγών. τρεῖς δ' ἄνδρες γηρυόνης εἰσὶν ἀλλήλοις προσηρμοσμένοι, id est, & Herculis est cum Geryonis certamen. Tres autem viri sunt Geryo, inter se coniuncti, & continentes.

Tityúmque] Iupiter Elora potius Iunonis suspicionem, dolorémq; illũ muliebrem veritus, eam in terra defodit. Terra ingenti statura filium edidit, qui Tityus nominatus est. Hunc Latonæ amore captum, eique vim afferre conatum Apollo sagittis confodit, vt tradunt multi. Pindarus autem Πυθ. εἰδ. δ. cum Dianæ sagittis confixum esse scribit his verbis, καὶ μὰν Τιτυὸν βέλος Ἀρτέμιδος θήρευσε κραιπνὸν ἐξ ἀνικάτου φαρέτρας ὀρνύμενον, ὄφρα τις τὰν ἐν δυνατῷ φιλοτάτων ἐπιψαύειν ἔραται, id est, Tityum porro celere Apollinis iaculum confodit, ex inuicta pharetra erumpens, vt amet quis sequi voluptates concessas & permissas. De Tityo plura ad Odam 4. lib 3.

Vnda scilicet omnibus, &c.] Sophocles in Electra λίμναν πάγκοινον, id est, paludem omnibus communem vocat.

Quicumque terr. mvn.] videtur expressisse illud Homericum ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες, id est, terræ fructum comedentes. & illud nescio cuius poetæ, quod profert Plutarch. li. περὶ φιλαδελφίας. ὠμοῦ οἵ ἄσοι καρπὸν αἰνύμεθα χθονός, id est, Quicumque latæ fructum terræ sumimus. & illud Phanoclis, Ἀλλὰ τὸ μοιράων νῆμ' ἄλυτον, οὐδ' ἔστιν ἐκφυγέειν ὁπόσοι γῆν ἐπιφερβόμεθα, id est, sed Parcarum fila solui non possunt: nec quicumq; terræ munere vescimur, effugere mortem poterimus. Sic iterum Homerus Ἰλιάδ. υ. Ος θνητός τ' εἴη, καὶ ἔδοι Δημήτερος ἀκτήν, id est, qui sit mortalis, & Cereris munere vescatur.

Sive reges, sive inopes erimus coloni] sic sup. Od. 3. Diuesne prisco natus ab Inacho, &c. & Od. 4. lib. 1. Pallida mors æquo pulsat pede, &c. & similia, quæ collegimus ad Odam 28. lib. 1.

Inopes coloni] sup. Od. 35. lib. 1. Te pauper ambit sollicita prece Ruris colonus. Colonus, qui agrum alienum mercede colit: vt saty. 2. lib. 2. videas metato in agello Cum pecore & natis fortem mercede colonum, &c.

Frvstrà crvento Marte, &c.] frustrà periculum hoc, vel illud vitabimus: frustrà omnem diligentiam, cautionémq; adhibebimus, vt etiam quam longissimè producamus. nam, quod genus mortis non timebamus, eo nobis erit fortasse moriendum, huic loco similis est ille Oda superiore. Quid quisque vitet numquam homini satis Cautum est in horas, tale est & illud Ho.

A ὄδυσ. π. οὐδέ τι μιν θάνατόν τε μόρον φύγεεν αἰνὸν Ἐκ γὰρ μνηστήρων, θεόθεν δ' ἐκ τῶν ἀλιτέσθαι, id est, neq; eum horror vi mortem a Procis extinguescat: a Deo vero non licet effugere.

Crvento Marte] μιαιφόνῳ, βροτολοιγῷ, αἱματόεντι.

Fracti] a scopulis, & littoribus franguntur fluctus, vt sup. Od. 11. annotauimus ad illũ locum, Seu plures hyemes, &c.

Avstrvm] Saty. 6. li. 2. nec plumbeus, Auster, Autumnúsque grauis, Libitinæ quæstus acerbæ.

Visendus ater, &c.] moriendum. ater autem Cocytus, vel quia tristis & horribilis, vel quia fluuius infernus: vt supra annot. ad illum locum Od. proximæ, Demittit atras bellua

B Centiceps.

Flvmine lang. Coc. err.] id est, aqua languida, vel agmine languido. vt Virgil. lenis fluit agmine Tibris. & Hor. alibi, Galesi flumen, Ordo verborum hic est, Cocytus errans flumine languido, &c.

Cocytvs] Homer. ὄδυσ. κ. Cocytum fluuium facit è Styge deriuatum, & cum Phlegetonte in Acheruntem confluentem, Ἔνθα μὲν εἰς Ἀχέροντα Πυριφλεγέθων τε ῥέουσι, Κωκυτός θ', ὃς δὴ Στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀπορρώξ. id est, quidem in Acheruntem Phlegeton fluit, & Cocytus: qui oritur & manat ab aqua Stygia. Pausanias autem in Atticis (vt supra diximus) scribit, Cocytum, & Phlegetontẽ fluuios esse Thesprotiæ: cuius verba sunt hæc,

C ἐστὶ δὲ τῆς Κιχύρου λίμνη τε ὀνομαζομένη Ἀχερουσία καλουμένη, καὶ ποταμὸς Ἀχέρων. ῥεῖ δὲ καὶ Κωκυτός, ὕδωρ ἀτερπέστατον.

Et Danaï genvs] Danaï filiæ, de quibus diceimus ad Odam 11. lib. 3.

Damnatúsqve longi Sis. Æol. lab.] hunc laborem narrat apud Hom. Vlysses ὄδυσ. λ. Καὶ μὴν Σίσυφον εἰσεῖδον κρατέρ' ἄλγε' ἔχοντα, Λᾶαν βαστάζοντα πελώριον ἀμφοτέρῃσι. Ἤτοι ὁ μὲν σκηριπτόμενος χερσίν τε ποσίν τε Λᾶαν ἄνω ὤθεσκε ποτὶ λόφον. ἀλλ' ὅτε μέλλοι Ἄκρον ὑπερβαλέειν, τότ' ἀποστρέψασκε κραταιΐς. Αὖτις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής. Αὐτὰρ ὅγ' ἂψ ὤσασκε τιταινόμενος, κατὰ

D δ' ἱδρὼς Ἔρρεεν ἐκ μελέων, κονίη δ' ἐκ κρατὸς ὀρώρει. quorum versuum ferè sententia est Et verò Sisyphum vidi magnis doloribus affectũ, ingens saxum portantem vtraq; manu. Atq, ille quidẽ manibus & pedibus nixus, saxum sursum trudebat in montis verticem: sed cùm iam non longè abesset, quin cacumen montis superaret, tum vis quædam valida saxum repellebat, & ita planitiem reuoluebatur. Ille autem denuò connitens & contendens sursum trudebat. sudor autem ex omnibus membris manabat. Huc pertinent hi Lucretij versus ex lib, 3. in extrem. Nam petere imperium, quod inane'st, nec datur vmquam, Atque in eo semper durum sufferre laborem: Hoc est aduerso nixantem trudere monte Saxum, quod tamen à summo iam vertice rursum Voluitur, & plana raptim petit æquora

quora campi. & illud ex vetere poëta: *Illud quod si Sisyphus versat Saxum sudans nitendo, neque proficit hilū?* profert M. Tull. Tuscul quæst. lib. 1. Huius autem laboris talem causam afferunt. Cùm Iupiter Æginam Asopi filiam ex Phliunte in Oenonen per Corinthum transtulisset: Sisyphū Asopo filiam suam inuestiganti, eam à Ioue esse raptam enuntiauit, locúmque, quò delata esset, indicauit: ex quo Iouis in se odium grauissimum concitauit. Quare mortem in illum, vt eum exanimaret, immisit. Ille mortem durissimis, & solidissimis vinculis constrinxit. morte a Sisypho vincta, eueniebat, vt nemo moreretur, donec morte soluta Sisyphum ei vicissim constringendum, domandúmque tradidit. Ille autem priùs quàm moritur, vxori mandat; vt sibi parentalia celebrer, inferias ad inferos mittat. id non præstat vxor. ille Orcum orat, vt sibi ad vxorem reuerti liceat, hanc iniuriam expostulaturo. impetrat. Corinthum proficiscitur cum vxore, & suis, vt olim solebat, sese oblectat, neq; iam de reditu ad inferos cogitat. Vix tandem senio confectus eò ingratiis retrahitur. ibi saxum voluere iubetur, ne se subducat, iterúmque ad superos profugiat. Hæc Eustat. ἰλ. ζ. Plato quoque, seu Xenocrates, siue Æschines Platonicus potiùs in dial. περὶ θανάτου hæc omnia, atque etiam plura enumerat, quæ hic Horat. Χῶρον ἀσεβῶν καὶ Δαναΐδων ὑδρείας ἀτελεῖς, καὶ Ταντάλου δίψος, καὶ Τιτυοῦ σπλάγχνα, καὶ Σισύφου πέτρον. Alij autem scribunt, iique boni auctores, Sisyphum multarum rerum cognitione præstitisse, eâque fretū, immortalitatem sibi comparare studuisse. quod confirmat Theognis, cùm ostendit, rebus omnibus diuinas anteponi, ceteras res omneis præ diuitiis pro nihilo putari, etiam si quis plura (inquit) Sisypho sciat. πλείονα δ' εἰδείη Αἰολίδα Σισύφου. Hom. ἰλ. ζ. Ἔνθα δὲ Σίσυφος ἔσκεν, ὃ κέρδιστος γένετ' ἀνδρῶν. id est, hic autem Sisyphus erat, qui astutissimus hominum fuit. vnde prouerbium, Σισύφου μηχαναί: quod vsurpat Aristoph. Ἀχαρ. Æschines oratione περὶ παραπρεσ. [Demosthenem Sisyphum appellat maledicti loco, vt callidum & versutū.] de hoc etiam Horat. Od. 17. epod. *Optat supremo collocare Sisyphus in monte saxum.*

Neque har. qu. col. arb.] siue fertilium, siue sterilium, & tantummodò ad voluptatem, & delicias comparatarum, quales sunt platanus, pinus, laurus, & similes.

Cupressos] quas appellat funebreis Od. 5. epod. *Iubet sepulcris caprificos erutas, Iubet cupressus funebreis*, &c. Virgil. Æn. 6. feraleis. *cui frondibus atris Intexunt latera, & ferales ante cupressos.* & Æn. 3. atram cupressum. *Stant manibus aræ Caruleis mœsta vittis, atraque cupresso.* Cur autem cupressus adhibeatur in funebribus, hanc vulgò causam afferunt, quòd semel excisa, numquam renascitur: & ita Sex. Pompeius. ego existimarim ponùs initio iccircò adhiberi cœptam esse, vt corpus humanum ab anima, animóque iam derelictum,

A diutiùs seruaretur, ac maneret incorruptū. Varro quidem putat iccircò cupressos in rogis adhiberi solitas esse, ne cadauerum, intereà dum vrerentur, odor nareis offenderet. Plinius præterea eam arborem Diti sacratam esse scribit. Seruius item notat, cupressum, Proserpinæ dicatam esse. cod. Iann. & duo Vatic. habent *cupressus.*

Brevem dominum] te dominum nō diu victuram, non diu arboribus tuis, & ceteris deliciis fruiturum: δεσπότην ὀλιγοχρόνιον.

Dignior] dignior te. quia vtetur, fruetur, cùm tu parcas, vt sacris. Euenit autem hoc ferè, vt, quæ summa cura, omnique studio quæsierūt, & custodierunt homines, ea effusissimè largiantur, & consumant heredes. Theoc. εἰδ. ς. Χρήματα δὲ ζώοντες ἀμαλδύνουσι θανόντων, id est

B pecunias autem mortuorum viui consumunt, & Saty. 3. lib. 2. *Filius, aut etiam libertus vt ebibat heres, Dis inimice senex custodis?*

Servata centum clavibus] quibus parcis, & quæ custodis accuratissimè.

Et mero tinguet pavim.] ita vino non parcet, vt etiam eo solum respergat: vel tantùm bibet, vt statim effundat, atque euomat. M. Tull. Philipp. 2. *At vero te inquilino (non enim domino) personabant omnia vocibus ebriorum, natabant pauimenta vino, madebant parietes.* Athenæus scribit lib. 15. Alexandrum magnnm solitum fuisse vnguento præstantissimo, vinóque fragrantissimo

C solū respergere. Potest & ad veterem conuiuiorum morem referri, in quibus solebant puerorū aut puellarum, quas amabant, aut amicorū suorum nominibus commemoratis, ac prolatis vinū in humū fundere: quod declarat versus Theoc. εἰδ. ιδ. Ἤδη δὲ προϊόντος ἔδοξ' ἐπιχεῖσθαι ἄκρατον, id est, iam autem progrediente conuiuio visum est merum infundere. Neq; verò mihi displiceat, si quis dicat, hîc significari ab Horatio illum Græcorum morem, qui erat huiusmodi, vt is, qui prior bibebat, cùm aliquantum hausisset, reliquum sic è poculo effunderet, vt id resonaret. quod dicebant ἀποκοτταβίζειν. Xenoph. ἑλλην. βιβλ. β. de Socrate, ἐπεὶ ἀποθνήσκειν ἀναγκαζόμενος τὸ κώνειον ἔπιε, τὸ λει-

D πόμενον ἔφασαν ἀποκοτταβίσαντα εἰπεῖν αὐτόν, Κριτίᾳ τοῦτ' ἔστω, τῷ καλῷ. quę verba vertit M. Tul. Tusc. 1. sed more suo, id est, paulò liberiùs quā audeat religiosus interpres, hoc modo: *qui, cùm coniectus in carcerem triginta iussu tyrannorū, venenum, vt sitiens, obbibisset,* (vel, vt doctissimi virilegunt, *obduxisset*) *reliquum sic è poculo eiecit, vt id resonaret.* Docet autem Athenæus lib. 11. cottabum à Siculis primùm introductum esse in conuiuio; tantúmque studij in eo ludo veteres posuisse, vt etiam præmia, quæ κοττάβια dicebantur, proponerent. & calices (inquit) qui ad eam rem maximè vtiles, & idonei esse viderentur, conficiebantur. [Vide apud Suidam de cottabo plura.] Tùm rotunda domicilia ædificabantur, vt omnes cottabo in medio locato, ex æquo interuallo, & locis similibus, ac paribus de victoria cer-

tarent. non enim solùm magno studio contendebant, vt ad signum propositum poculi reliquias eiicerēt: sed etiam vt singula, quæ in eo ludo intercedebant, venustè, ac decorer efficerēt. Oportebat enim læuo cubito innitentem, & latage, id est, reliquum, quod eiiciebatur è calice, dextera manu circumagentem, molliter eiicere. Vide apud eundem Athenæum plura de cottabo lusu. ego tamen simpliciter de solo resperso hunc locum intelligendum esse puto. Non est porrò omittendum, in cod. Iao. Vrs. tribus Vat. Torn. scriptum esse, *Tinguet*: quos secutus sum.

SVPERBVM] sic legendum esse arbitror, non *superbo*, nonnullorum veterum codicum auctoritate fretus. pauimentum superbum autem intellige marmoreum. M. Tul. de leg. 2. *pauimēta marmorea, laqueata tecta*. Tib. lib. 3. eleg. 3. *Auratáq; trabes, marmoreúmque solum*. vel pauimentum dominī superbi, vt Porph. & ita Lucr. lib. 4. *Postésque superbos Vnguit amaracino* id est, posteis puellæ superbę & amatorem fastidientis ac spernentis.

PONTIFIC. POTIORE CENIS] vino meliore, quàm, quod adhibetur in cenis pontificiis, quæ solent esse magnificentissimæ, atq; apparatissimæ. ὑπερφίαλικῶς dictum.

IN SVI SÆCVLI luxuriam.

Od. 15.

IAm pauca aratro iugera regiæ
* Moles relinquent: vndique latius
Extenta visentur Lucrino
Stagna lacu: platanúsque * cælebs
* Euincet vlmos. tum violaria, &
Myrtus, & omnis copia narium
Spargent oliuetis odorem,
Fertilibus domino priori.
Tùm spissa ramis laurea * feruidos
Excludet ictus. non ita Romuli
Præscriptum, & intonsi Catonis
Auspiciis, veterúmque norma.
Priuatus illis census erat breuis:
* Commune magnū: * nulla decēpedis
Metata priuatis, opacam
Porticus excipiebat Arcton:
Nec fortuitum spernere cæspitem
Leges sinebant, oppida publico
Sumtu iubentes, & deorum
Templa nouo decorare saxo.

A REGIÆ MOLES] ædificia sumtuosa & regibus conuenientia, molis instar. sic M. Tull. pro Milone *substructionum insanas moles* appellat, ædificia illa Clodiana. addit ei epithetum, *regiæ*, vt significàtius declaret suæ ętatis hominum in ædificando insolentiam, luxuriam, insaniam.

EXTENTA] extenta latius, id est, porrecta & producta latius, quamuis Acron, & Porph. aliter sentiant.

STAGNA] *Stagnum, quod Gracè στεγνὸν*, (siue στέγανον) inquit Varro. Et Festus, *Stagnum, quòd in eo aqua perpetuo stet: alij quod is locus à Gracis στεγνὸς dicitur, quia bene contineat aquam*.

LVCRINO LACV] Cæsar Augustus portū Iulium ad Baias effecit, immisso in lacum Lucri-
B num, & Auernum mari. Suet. in Augusto. Virg. Georg. 2. *An memorem portus, Lucrinóque addita claustra? Atque indignatum magnis stridoribus æquor, Iulia quà ponto longè sonat vnda refuso? &c. Lucrina Peloris* ab Horatio dicta, in lacu Lucrino capta. Saty. 4. lib. 2.

PLATANÚSQVE CÆLEBS] quæ non solet adhiberi ad vites sustentandas, vt vlmus, sed ad vmbram comparandam, vt sup. Od. xj. *Cur non sub alta vel platano, vel hac Pinu iacentes, &c. Potamus vncti?* & M. Tull. de Orat. lib. 1. *Nam me hac tua platanus admonuit, quæ non minus ad opacandū hunc locum patulis est diffusa ramis, quàm illa, cuius vmbram secutus est Socrates*. & Virgil. Georgic. 4. *Iámque ministrantem platanum potantibus vmbram*.
C Ἀμφιλαφῆ πλάτανον appellant Græci, ramosam, & latè explicatam.

VLMOS] & populos, vt Ode 2. epod. *Altas maritat populos*.

TVM VIOLARIA, ET MYRTVS, &c.] nihil est hoc loco corrigendum, vt quidam volunt: neque choréus erit *myrtus* sed spondéus, numero multitudinis. violaria autem sunt loca, in quibus violæ nascuntur. de myrto diximus suprà ad Oden 30. lib. 1.

OMNIS COPIA NARIVM] omnes flores, omniáq; virgulta, ex quibus odor suauis naribus afflatur. eadem autem ratione ea omnia, quæ ad nariū delectationem nata sunt, narium
D copiam appellat Horatius, qua hircum Catullus id, quod nareis offendit, *nasorum pestem*.

SPARGENT OLIVETIS, &c.] id est, ex oliuetis fient violaria, myrtheta, roseta, &c. & quibus in locis oliuæ nascebantur, in iis myrti, violæ, & suauissimi flores decerpentur.

TVM SPISSA RAM. LAVR.] lauri non numerantur in arboribus vmbriferis, neque vel ramos habent ita explicatos, vel frondeis ita densas, vt earum vmbra solis ardorem arcere possit. verumtamen tantus est (inquit Horat.) hominum luxus, tam inusitatæ deliciæ, tantum denique nouarum, & exquisitarum voluptatum studiū, vt etiam lauri arte adhibita frondibus siluescant, latissiméque ramos suos diffundant ad excludendos solis ardores.

FERVIDOS EXCLVDET ICTVS] sic legendum,

gendum, & ita habent emendatiores libri & veteres, & impressi. Nam quòd in quibusdam legitur *Excludet æstus*, nata hæc scriptura est ex annotatione, & declaratione verborum *feruidos ictus*, cùm ad ea ascripsisset studiosus aliquis bonarum litterarum, *id est, solis æstus*, Eleganter enim & eruditè dixit Horat. *feruidos ictus*, pro caloribus solis. sic Lucr. lib. 2. Luminis ictum dixit. *Qui quoniam quendam gignuntur luminis ictu*. & paulò antè de colore. *Recta, aut obliqua percussus luce refulget*. & lib. 5. *Luna potest solis radiis percussa nitere*. Itaque apud eundem *tela diei* sæpe vsurpatur pro luce diei & lumine solis. & radiorum ictus, pro solis calore. eod. lib. 5. *Et radij solis cogebant vndique terram Verberibus crebris extrema ad limina apertam*, &c. ibid. *Vt queat accendi paruus ardoribus ictus*. ibid. paullò pòst. *Æstiferum vt tantum radiorum exaugeat ictum*. & lib. 6. *Aut dissoluuntur solis super icta calore*. B

Non ita rom. præscr. &c.] ordo & structura hæc est: non ita præscriptum est auspiciis Romuli, & Catonis, veterúmque norma.

Censvs] census est, tota rei familiaris æstimatio: lege annotation. ad illum locum, *Praeconem tenui censu*. epist. 7. lib. 1.

Commvne magnvm] commune, τὸ κοινὸν, quo Latino vtitur M. Tull. non vno loco.

Nvlla decemped. Met. &c.] nulla illis erat priuata porticus obiecta septentrionibus, in qua inambularent æstiuo tempore, ita lata, vt decempedis eam commiteterentur. vide Vitruu. *metata* autem positum videtur pro *mensa*, idque παχύτικῶς, quod probat Prisc. lib. 8. Natum ex veterum more, qui in agrorum diuisione atque assignatione perticis ac decempedis agrorum modum exquirebant, quod erat metiri, & metari. solebant iidem limitibus & metis agrorum modos & formas circumscribere atque includere. Virg. diris. *Pertica, qua nostros metata est impia agellos*. & Horat. saty. 2. lib. 2. *videas metato in agello cum pecore & natis fortem mercede colonum*. C

Excipiabat] Sat. 4. lib. 1. *Neque enim cum lectulus, aut me Porticus excepit, desum mihi*.

Nec fortvitvm spern.] vetabant leges, nequis locum rurisorte fortuito oblatum sperneret, in quo iaceret: quia non sinebant villas sumtuosas, & porticus ædificare. ita necesse erat in fortuito cæspite recumbere, vel ex cæspitibus & luto domunculas ædificare. D

Cæspitem] agellum ἀλάσιον, vel cæspitem, locum intellige, in quo negotiis soluti quiescerent ac recumberent, vel lateres à cæspite, vnde ædificarent.

Novo saxo] non rediuiuo lapide, sed nouo, & viuo. vt apud Virg. Æn. 1. *Intus aquæ dulces, viuóque sedilia saxo*. De templis Deorum conficiendis Od. 6. lib. 3. *Delicta maiorum immeritus lues, Romane, donec templa refeceris Ædesque labentes Deorum*. & Satyr 2. lib. 2. *quare Templa ruunt antiqua Deûm?*

TVRNEBVS.

Ex lib. 10. cap. 31. *Nec fortuitum spernere cespitem Leges sinebant*, cùm dicit, sentit ex eius terræ cespite, quæ cuique sortè obtigerat, qui non ædificasset ductis lateribus, aut etiam crudo ipso cespititio solo minimo sumptu, legum pœnis obnoxium fuisse, cùm sumptuosam ædificationem publicorum in oppidis operum, & solidam ex saxo quadrato structuram templorum, non priuatorum ædificiorum esse vellent.

AD GROSPHVM.

Od. 16.

ARGVMENTVM.

Tranquillitatem animi optari ab omnibus: eam verò non congerendis opibus, honoribúsve consequendis, sed coërcendis cupiditatibus comparari.

* *Otium diuos rogat in patenti*
** Prēsus Ægæo, simul atra nubes*
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis:
Otium bello furiosa Thrace,
Otium Medi pharetra decori,
Grosphe, non gemmis, neque purpura venale, neque auro.
Non enim gazæ, neque consularis
Summouet lictor miseros tumultus
*Mentis, & curas * laqueata circum*
Tecta volanteis.
*Viuitur paruo * bene, cui paternum*
Splendet in mensa tenui salinum,
Nec leueis somnos timor, aut Cupido
Sordidus aufert.
*Quid breui fortes * iaculamur æuo*
Multa? quid terras alio calenteis
*Sole mutamus? * patriæ quis exsul*
Se quoque fugit?
Scandit æratas vitiosa naueis
Cura: nec turmas equitum relinquit,
Ocyor ceruis, & agente nimbos
Ocyor Euro.
** Lętus in præsens animus, * quod vltra est*
Oderit curare: & amara lento

Temperet risu. nihil est ab omni
Parte beatum.
Abstulit clarum cita mors Achillem:
Longa Tithonum minuit senectus:
Et mihi forsan, tibi quod negarit,
Porriget hora.
Te greges centum Siculæque circum
Mugiunt vaccæ: tibi tollit hinni-
Tum apta quadrigis equa: te bis Afro
* *Murice tinctæ*
Vestiunt lanæ. mihi parua rura, &
* *Spiritum Graiæ tenuem camœnæ*
Parca non mendax dedit, & malignum
Spernere vulgus.

OTIVM] otium hoc loco accipe vitam tranquillam, pacatam, & quietam, vt apud M. Tull. in Rull. ad Quirit. *ita iucundum est otium, vt & vos, & maiores vestri, fortissimus quisque vir maximos labores suscipiendos putet, vt aliquando in otio possit esse, præsertim in imperio ac dignitate.* aliud otium describit Catullus ad Lesbiam, iners videlicet & ignauum. *Otium Catulle tibi molestum est. Otio exsultas, nimiúmque gestis: Otium & reges prius, & beatas Perdidit urbes.*

PRENSVS ÆGÆO] is, qui in medio mari Ægæo nauigat. Ægæum mare ab insulis appellatum est, quæ in eo mari caprarum similitudinē præ se ferunt: seu quòd in eo Ægea Amazonum regina perierit. siue quòd eò Ægæus Thesei pater se præcipitauerit. Festus. vide & quæ annotaui ad epist. 11. lib. 1. Quidam libri veteres habent *Pressus.*

ATRA NVBES] Virg. lib. 10. Æn. *Sed sublime volans nubi se immiscuit atra.*

CONDIDIT] texit, obduxit, & quasi sepeliuit. NEQVE CERTA FVLGENT] sic Virg. Æn. 1. *Eripiunt subitò nubes cælúmque, polúmque.* THRACE] Græcum est Θρήκη. sic Od. 25. lib. 3. *Hebrum prospiciens, & niue candidam Thracen.* alibi Thraca, vt epist. ad Quinctium: *vt nec Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus.* & ad Iul. Florum, *Thracane vos, Hebrúsque niuali compede vinctus, &c.*

GAZÆ] diuitiæ immensæ, vt suprà Ode 29. lib. 1. *Icci beatis nunc Arabum inuides Gazis.* similis sententia est epist. 18. lib. 1. *Non domus, aut fundus, non æris aceruus & auri Ægroto domini deduxit corpore febres, Non animo curas.* sic Lucret. lib. 2. *Qua propter, quoniam nil nostro in corpore gazæ Proficiunt, neque nobilitas, neque gloria regni: Quod superest, animo quoque nil prodesse putandum est, Si non forte, tuas legiones per loca campi Feruere cum videas belli simulacra cientes, His tibi tum rebus timefactæ religiones Effugiunt animo pauidæ, mortísque timores.*

A CONSVLARIS LICTOR] consulatus, seu consularis potestas. Venustè autem consularem lictorem dixit potiùs, quàm consulatum, significans, consulareis lictores nō habere potestatem summouendarum curarum, & aliarum mentis perturbationum, quemadmodum turbā summouere solent ante incedentem consulem. sic ferè Plinius lib. 9. cap. 34. vnionē dicit à fœminis in publico lictorem dictitari, quia, quemadmodum lictor ante magistratus, ita vnio ante fœminas, turbam summouet. Dicti autem lictores à ligando, vt docet Nonius. Hi ante prætorem & cōsulem fasceis & secureis præferebant. ῥαβδοῦχους appellant Græci scriptores. habebat autem & prætor suos lictores. Cic. in Rullum, *De-*
B *inde anteibant lictores, non cum bacillis: sed vt hic prætoribus anteeunt, cum fascibus duobus.* consulatum autem posuit pro quouis alio amplissimo magistratu. Iam vnde sint dicti lictores, docet Plutarchus quæst. Rom.

MISEROS TVMVLTVS MENTIS] animi perturbationes, curas, angores, timores, ægritudines, quibus concitatus tumultuatur ac trepidat.

CVRAS LAQV. CIRC. &c.] curas, quæ in domibus locupletum, & potentium, ac beatorum istorū, tum crebriores, tum molestiores solent esse. *laqueata tecta* autem, laqueatibus ornata. M. Tull. de leg. 2. *Magnificásque villas, & pauimenta marmorea, & laqueata tecta contemno.* Lucre-
C tius lib. 2. *laqueata, aureatáque templa.*

VOLANTEIS] tralatio. sic Saty. 6. li. 2. *simul atras Ventum est Esquilias, aliena negotia centum per caput & circa saliunt latus.* potest etiam dici esse σωματοποίησιν, seu σωματοποιΐαν, poëtis valde vsitatam.

VIVITVR PARVO BENE] subaudi ab eo, *cui paternum &c.* id est, viuit is paruo bene, qui contentus est re sua familiari, & supellectili paterna, modicóque apparatu. Veteres salinorum appositu mensas sacras faciebant, vt declarat illud Arnobij lib. 2. *in penetralibus Vestæ ignis perpetuos fouetis focos? sacras facitis mensas salinorum, & simulacrorum appositu?* Præterea sal condimentum
D est ciborum, immò verò obsonium tenuiorum. Nam cùm præter panem & salem nihil habeant, quod sibi apponant, pane, & sale famem explere coguntur, vt Saty. 2. lib. 2. *Cùm labor extuderit fastidia, siccus, inanis Sperne cibum vilem: nisi Hymettia mella Falerno Ne biberis diluta: foris est promus, &c.* Itaque per salinum, (id est, vas, quo sal continetur) salem, vt primum omnium, quæ in mensa apponuntur: & per salem, tenuem, & communem omnium hominum apparatum, minimèq; sumtuosum victum significari puto. Adiuuat me quod vulgò dicitur, *multos modios salis simul edendos esse, vt amicitiæ munus expletum sit:* quod est apud M. Tullium in Lælio: & apud Arist. lib. 8. de mor. ad Nicom. κατὰ τὴν παροιμίαν γὰρ οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλλήλους πρὶν τοὺς λεγομένους ἅλας συναναλῶσαι, id est, Verum enim illud prouer-

prouerbium est, Multos modios salis simul edendos esse, vt homines inter se norint. Et Demosthenes, vt est in Oratione Æschinis Κατὰ κτησιφ. insimulatus ab Æschine hospitem suum necasse curauisse, respondit audiēte populo, se τοὺς τῆς πόλεως ἅλας τῆς ξενικῆς τραπέζης περὶ πλείονος ποιῆσαι, id est, ciuitatis salē pluris fecisse hospitali mensa. ad hunc locum pertinet illud ex Saty. 3. lib. 1. *modò sit mihi mensa tripes, & Concha salis puri.* & illud Persij Sat. 5. *ehem Vare regustatum digito terebrare salinum Contentus perges, si viuere cum Ioue tendis.* Idem satyr. 4. *Ingemit, hoc bene sit, tunicatum cum sale mordens Cepe, & farratam pueris plaudentibus ollam.* & illud Diogenis Cynici, quem cùm Craterus rex ad se inuitaret: βούλομαι, ἔφη, ἐν Ἀθήναις ἅλα λείχειν, ἢ παρὰ Κρατερῷ τῆς πολυτελοῦς τραπέζης ἀπολαύειν. id est, mâlo, inquit, Athenis salem lingere, quàm apud Craterum mensa sumptuosa perfrui, & illud Plautinum ex Rudente, *Sed hic rex cum aceto pransurus est, & sale, sine bono pulmento.*

Cupido Sordidus] cupiditas sordida, id est, amor, seu cupiditas pecuniæ: quæ in hominem verè magni & excelsi animi cadere nō solet. Et animaduertat adolescens harū litterarū studiosus, Cupidinis nomē etiam pro cupiditate apud hunc poëtam semper esse generis masculini, vt Ode 16. lib. 3. *Contracto melius parua Cupidine Vectigalia porrigam.* & epist. 1. lib. 1. *Feruet auaritia, miseroque Cupidine pectus.* & Saty. 1. lib. 1. *At bona pars hominum decepta Cupidine falso,* & Ode 24. li. 3. *Eradenda Cupidinis Praui sunt elementa.* Atque hæc, quamuis non ita magni ponderis, quidam, cùm scirent à me esse occupata, sibi iniustissimè arrogarunt. neque tamen viderunt, hîc Cupidinem esse Dei nomen. Cupido enim omnium rerum amoris & cupiditatis auctor est κατὰ πλάτωνα.

Qvid brevi fortes, &c.] id est, quid nos, qui ad breue tempus floremus, valemus, & viuimus, multa nobis proponimus, multáque desideramus? *iaculamur*, id est, quasi iaculando petimus, destinamus. & est tralatio à sagittariis. στοχαζόμεθα. Illa autem *breui aeuo fortes*, coniunctè sunt legenda, id est, ὀλιγοχρόνιοι, & (vt Homeri verbo vtar) μινυνθάδιοι, id est, breuis vitæ, seu breui tempore morituri: exiguū tempus victuri.

Qvid terr. alio cal. Sole] quid proficiscimur in terras longinquas, & peregrinas patria relictā? nō dissimile est illud Pindari Πυθ. ὠδ. γ. ἔστι δὲ φῦλον ἐν ἀνθρώποισι ματαιότατον, ὅστις αἰσχύνων ἐπιχώρια παπταίνει τὰ πόρσω μεταμώνια θηρεύων ἀκράντοις ἐλπίσι, id est, Genus est hominum vanissimū, quod despiciens domestica, & patriā, longinqua circumspicit, & persequitur, res inanes fallaci spe captās, Sed Virgil. Georg. 2. magis ad rem, *Exsilioq́; domos, & dulcia limina mutant, Atque alio patriam quærunt sub sole iacentem.* *Alio sole*, carmine sæculari ad Deos, *aliúsque & idem nasceris.*

A Patriæ qvis exsvl. &c.] si hæc Græcè exprimantur, magis appareat istius sententiæ venustas, hoc modo, τίς πατρίδος φυγὰς ὤν, καὶ ἑαυτὸν ἔφυγε, Nam exulem Græci φυγάδα nominant, & exsulare φεύγειν dicunt, id est, fugere. Itaq; hanc paronomasiam lingua Latina imitari non potest. sed is tamen, qui Græcè sciat, facilè eam agnoscat. Iam exsulē à solo Nonius ait esse nominatum, vt extorrem à terra: vnde mirū est ab exule vulgò exsilium, non exsuliū dici. hanc sententiam autem copiosè persequitur Lucret. lib. 3. in extremo, *Exit sæpe foras magnis ex ædibus ille, Esse domi quem pertæsum est, subitóq; reuertit: Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse: Currit agens mannos ad villam hic præcipitanter, Auxilium*
B *tectis quasi ferre ardentibus instans: Oscitat extemplo, tetigit cum limina villæ, Aut abit in somnum grauis, atq; obliuia quærit. Aut etiam properans vrbem petit atque reuisit. Hoc se quisque modo fugit: at, quod scilicet (vt fit) Effugere haud potis est, ingratis hæret, & angit, &c.* Eodem pertinet illud Saty. 7. lib. 2. *Non horam tecum esse potes, non otia rectè Ponere, teque ipsum vitas fugitiuus & erro.* Ad hunc locum pertinet etiam illud Aristot. lib. 9. de morib. ad Nicom. ζητοῦσι δὲ οἱ μοχθηροὶ μεθ' ὧν συνημερεύσουσιν, ἑαυτοὺς δὲ φεύγουσιν, &c. nam ea repetiit, es annotata, satyra illa 7. ad illum versum, *Non horam tecum, &c.*

Scandit æratas] eadem ferè Od. 1.
C libr. 3. *sed timor & minæ Scandunt eodem, quo dominus, neque Decedit ærata triremi, & Post equitem sedet atra cura.* Vberius autem Lucret. lib. 2. *Quod si ridicula hæc, ludibriáque esse videmus, Reuerâque metus hominum, curæq; sequaces Nec metuunt sonitus armorum nec fera tela, Audacterque inter Reges, rerumque potentes Versantur, neque fulgorem reuerentur ab auro, Nec clarum vestis splendorem purpureai: Quid dubitas, quin omne sit hoc rationis egestas? &c.*

Et agente n. Ocyor] Virg. lib. 12. Æn. *Ni fuga subsidio subeat, fugit ocyor Euro.*

In præsens] non in posterum, aut futurum tempus. Suadet enim vt in diem viuamus: vt Ode 8. lib. 3. *Dona præsentis cape lætus horæ.* & 29. lib. eod. *ille potens sui, Lætusq; deget, cui licet, in diem,*
D *Dixisse, vixi: cras vel atra Nube polum pater occupato.* & epist. ad Bull. lib. 1. *Tu, quamcumque Deus tibi fortunauerit horam, Grata sume manu, nec dulcia differ in annum.* Nam (vt idem ait Ode 7. lib. 4.) *Quis scit, an adijciant hodiernæ crastina vitæ Tempora dij superi?* Quin Pindarus, qui multo seuerior Horatio est, multóque grauiora tractat argumēta, ait se diurnam oblectationem persequentem, sensim senescere, atque ad mortem progredi. eius verba sunt hæc, ἰσθ. ὠδ. ἑπτά. ὁ δ' ἀθανάτων μὴ θρασσέτω φθόνος, ὅ τι τερπνὸν ἐφάμερον διώκων, ἕκαλος ἔπειμι γῆρας, ἔς τε τὸν μόρσιμον αἰῶνα. & ἰσθμ. ὠδ. η. apertius: quicquid ante pedes est, esse melius, eóque esse fruendum, cùm dies is, qui vitæ nostræ cursum terminat, capitibus nostris semper impendeat. sic Pind. τὸ δὲ πρὸ ποδὸς, ἄρειον αἰεὶ χρῆμα πᾶν. δόλιος γὰρ αἰὼν ἐπ'

ἀνδράσι χρήματα ἐλίσσει βιότου πόρον. Denique Theognis monet, vt conuiuiis & sermonibus honestis in præsentia oblectemur : futura autem Diis curanda relinquamus. sic Theogn. Νῦν μὲν πίνοντες τερπώμεθα καλὰ λέγοντες· Ἅσσα δ' ἔπειτ' ἔσται, ταῦτα θεοῖσι μέλει, id est, *Nunc oblectemur potantes, scita loquentes. Sunt autem cura posterâ dijs superis.* quibus concinunt illa Euripidis in Alcest. ταῦτ' οὖν ἀκούσας, καὶ μαθὼν ἐμοῦ πάρα, Εὔφραινε σαυτόν, πῖνε, τὸν καθ' ἡμέραν Βίον λογίζου σόν, τὰ δ' ἄλλα τῆς τύχης, id est, His igitur auditis, & ex me cognitis, Teipsum oblecta, bibe: diurnam vitam, tuam esse deputa: cetera fortunę.

QVOD VLTRA EST] id est, quod futurū est. nam præsentia dumtaxat nos attingunt: futura autem nondum ad nos pertinent. Quemadmodum hic futurum per id, quod vltra nos est, significatur: quia nondum ad illa peruenimus: ita Od. 29. li. 3. per id, quod retrò est, præteritū, quia illa prætermimus, *non tamen irritum Quodcunq; retro est Efficiet, &c.*

LENTO TAMP. RIS.] sic repeti scriptum in sex libris calamo exaratis, Don. Faër. Vrsini, Tornes. Russardi. Nicotiano, cùm libri vulgati habeant *Læto.* quam tamen scripturam, si quis malet, non refello, neque admodū improbo. sed *lento* magis probo: idque interpretor, moderato, non profuso.

NIHIL EST AB O. P. BEATVM] Pulchrè Pindarus Πυθ. ᾠδ. γ. ostendēs idem, quod hîc Horat. nihil esse ab omni parte beatum, ait, Deos immortaleis vni bono hominibus dato, duo mala admiscere solere: hæc autem mala insipienteis moderatè ferre non posse, suámq; aduersam fortunam fronte & vultu declarare & prodere : &, si quid boni habeant, stultitia sua obruere, atq; extinguere: sapienteis contrà dissimulando sua quidem mala occultare: bona autem semper in promptu habere, & his suas molestias consolari ac leuare : sic Pinda. πῆμα σὺν ἐσλῷ δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. τὰ μὲν ὦν οὐ δύνανται νήπιοι κόσμῳ φέρειν. ἀλλ' ἀγαθοὶ, τὰ καλὰ τρέψαντες ἔξω. adde cet. quæ deinceps sequuntur de Peleo, Cadmo, Achille. illum autem Pindari locum videtur Theognis expressisse his versib. οὐδείς τοι πάντ' ἐστι πανόλβιος. ἀλλ' ὁ μὲν ἐσθλὸς Τολμᾷ ἔχων τὸ κακὸν, κ' οὐκ ἐπίδηλος ὅμως· Δειλὸς δ' οὔτ' ἀγαθοῖσιν ἐπίσταται, οὔτ' ἀγαθοῖσιν Θυμὸν ἔχων μίμνειν, id est, Nullus est omni ex parte beatus: sed vir bonus quidē audet fortunam aduersam excipere & subire: neque tamen præ se fert ægritudinem, aut casum suum aduersum. At improbus & ignauus neq; in malis, neq; in bonis constantem animum retinens manere potest. Rursus Pindarus Νεμ. ᾠδ. ζ. disertè negat fieri omnino posse, vt aliquis vnus vniuersam beatitudinem sit consecutus. τυχεῖν δ' ἐν ἀδύνατον εὐδαιμονίαν ἅπασαν ἀνελόμενον. Eodem pertinent tres Eurip. senarij in Steneb. οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. Ἢ γὰρ πε-

A φυκὼς ἐσθλὸς οὐκ ἔχει βίον· Ἢ δυσγενὴς ὢν πλουσίαν ἀροῖ πλάκα, id est, non est quisquam qui omni ex parte beatus sit. Nam aut bonus natura factus viuendi facultatibus caret : aut ignobilis & humilis natus, agros fertileis & opimos arat.

ABSTVLIT CLAR. CITA MORS ACH.] apud Homerum Achilles se μινυνθάδιον à matre editum esse, id est, vitæ breuis hominem, dicit: Μῆτερ, ἐπεί μ' ἔτεκές γε μινυνθάδιόν περ ἐόντα, Τιμήν πέρ μοι ὄφελλεν Ὀλύμπιος ἐγγυαλίξαι, id est, Mater quandoquidem me peperisti breuis vitæ hominem, At certè Deus mihi honorem & gloriam tribuere debebat. cui sic respōdet Thetis, Ὤ μοι τέκνον ἐμόν, τί νύ σ' ἔτρεφον

B αἰνὰ τεκοῦσα; Αἴθ' ὄφελες παρὰ νηυσὶν ἀδάκρυτος, καὶ ἀπήμων Ἧσθαι, ἐπεί νύ τοι αἶσα μίνυνθά περ, οὔ τι μάλα δήν, id est, Hei mihi, fili mi, quamobrem te sustuli & alui, posteaquàm cum dolore peperi? Vtinam expers lacrymarum & malorum ad naueis sederes: quandoquidem breuis tibi vita à diis concessa est, neque admodum diu victurus es. & eadem pro filio Iouem orans, Τίμησόν μοι υἱόν, ὃς ὠκυμορώτατος ἄλλων Ἔπλετο: id est, filium meum honore afficito, qui breuissimę inter alios homines vitę natus est. & ἰλ. ι. ipse Achilles narrat se de matre audiuisse, si gloriæ studeat, sibi breui esse moriendum. Μήτηρ γάρ τέ μέ φησι.

C LONGA TITHONVM] immortalitatem quidem Tithonus, quam optauerat, consecutus est: sed eam senectus insuauem, atque amaram reddidit, cùm se omnibus prorsus voluptatibus atq; oblectationibus, ætatis culpa, priuatum esse sentiret: quem ob id in cicadam versum esse aiūt. Narrant Tithonum ab Aurora immortalitatem quidem impetrasse, quam penuerat, sed non ἀγηρασίαν, id est, vitam senectutis expertem, & perpetuam iuuentam, quam petere cum sugerat. Ita factum est, vt in cicadam versus sit, animal aridissimum & siccissimum, & canorum, & garrulum: quæ senectuti conueniunt. [Senectus enim natura est loquacior, vt scribit M. Tullius in Catone Maiore, & sola vox ferè in senibus remanet. quod notat Seruius hunc versum proferens, ad illum Virg. lib. Æn. 4. *Tithoni cro-*

D *ceum linquens, &c.*] Admonet autem Eustathius ad primum versum ἰλ. λ. Tithoni nomen vsurpari solere de senibus infelicibus, & laboriosis. Sup. Od. 28. lib. 1. *Tithonúsque remotus in auras.*

PORRIGET] producet, prorogabit: seu, si quis malet, præbebit.

TE GREGES CENTVM, &c.] circum te grege a centum, & Siculæ vaccæ mugiunt. Diuitiæ olim in boum armentis, & pecudum gregibus erant positæ. Hom. ἰλ. ι. Ἐν δ' ἄνδρες ναίουσι πολύρρηνες, πολυβοῦται, id est, in ea autem vrbe habitant viri agnis, & bobus abundantes. & Hesiod. ἐργ. καὶ ἦμ ἄνδρες πολύμηλοί τ' ἀφνειοί τε id est, viri ouibus, & diuitiis affluentes. & Hero.

Hero. ὀγδ. ἐνθαῦτα καὶ ἐθήτευον ἐπὶ μισθῷ A παρὰ τῷ βασιλεῖ ὁ μὲν ἵππους νέμων, ὁ δὲ βοῦς· ὁ δὲ νεώτατος αὐτῶν Περδίκκης τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων. ἦσαν γὰρ τὸ πάλαι καὶ αἱ τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες χρήμασιν, οὐ μόνον ὁ δῆμος. id est, hic etiam hi tres fratres mercede conducti regi seruiebant: alius equos pascens, alius boues, alius, qui erat natu minimus, Perdicca, oueis. Erant enim olim reges pecunia tenues & infirmi, non solùm populus.

TOLLIT HINNITVM] edit hinnitum. vltima syllaba nominis hinnitum pertinet ad principium versus deinceps subsequētis, hoc modo; *tibi tollit hinni Tapta quadrigis equa* vt sup. Od. 13. *illa venena Colchi-Ca, & quicquid, &c. tollere hinnitum* aut sic dictum, vt tollere cachinnum, ri- B sum, clamorem lib. de arte poët. *Romani tollent equites, peditésque cachinnum.* & ibidem, *Ne spissa risum tollant impune caterua.* & M. Tullius lib. 2. ad Qu. Fratrem epist. 1. *deinde eius opera repente à Graecostasi, & gradibus clamorem satis magnum sustulerunt.* & epistol. tertia, *opera Clodiana clamorem sustulerunt.* & Lucret. lib. 3. *Tollunt clamores, quasi si iugulentur ibidem.* & Virg. Æneid. 3. *Clamorem immensum tollit.*

APTA QVADRIGIS EQVA] etiam hoc loco refelli, & coargui possunt ij, qui quadrigas, quatuor equos esse sine curru putant. Nā si hoc ita sit, quomodo hic locus explicari possit, non video. sed res est ita in promptu posita, vt silen- C tio potiùs prætereunda, aut risu eludenda, quàm argumentis aut exemplis sit refellenda.

TE BIS AFRO MVRICE TINCTÆ,] lanas bis tinctas murice, seu purpura, δίβαφους Græci vocant, ex quo M. Tullius purpuram bis tinctam dibaphum nominat epist. ad M. Cœliū, lib. 2. epist. *Curtius noster dibaphum cogitat, sed eum infector moratur.* Murex autem piscis è genere testaceorum, ex cuius sanguine conficiebatur color purpureus. Horat. epist. 2. lib. 2. *Argentum, vestes Getulo murice tinctas.*

SPIR. GRAIÆ TEN. CAM.] sic Pindarus ᾠδ. θ. Olymp. ait se Parcæ beneficio & benignitate eximiarum Gratiarum hortum depascere, id est, ex artis poëticæ studio flores lectissi- D mos carpere. σὺν τινι μοιριδίῳ παλάμᾳ ἐξαιρέτων χαρίτων νέμομαι κᾶπον. Significat autem Horat. sibi à Parca, aut à fatis tributā esse vim & facultatē poëticam ex Græcis poëtis expressam. sic Od. 30. lib. 3. *Dicar, quà violens obstrepit Aufidus, Et quà pauper aqua. &c. ex humili potens Princeps Æolium carmen ad Italos Deduxisse modos.* Tenuem autem camœnæ spiritum dicit, vt Od. 6. lib. 1. *Imbellisque lyræ musa potens vetat Laudes egregij Cæsaris & tuas Culpa deterere ingeni.*

PARCA NON MENDAX] sic Parcas *veraceis* appellat in carmine sæculari, post epod.

MALIGNVM] illiberale, inuidum, iniquum, sup. Od. 29. lib. 1. *ne parce malignus.* & epist. ad August. *laudare maligne.*

TVRNEBVS.

EX adu. lib. 25. ca. 10. Lictores olim ante magistratus incedebant non tantum honoris gratia, sed ad turbam etiam plebis summouendam: nec tamen vt multitudinem summouere poterant, ita & arcere ac depellere poterant animi curas & molestias. Igitur ad illud Lictoris officium credo Horatium eleganter respexisse, cùm scripsit.

— neque consularis
Summouet lictor miseros tumultus

Mentis. Quo significat honoribus homines nō esse beatiores, cùm fœlicitas animi tranquillitate censeatur, quam præstare non potest lictor. B nam vt summouere possit hominum turbam, non tamen poterit vitiorum & perturbationum tumultum arcere. Hnc pertinēt illa Senecæ verba, lib. 5. controuersi, *majestatem læsam dixissem, si exeunti tibi lictor à conspectu meretricem nō summouisset.* Iterum, *Summoue, audis lictor, summoue à prætore meretricem.* Sed Horatianum illud minus est reconditum: sensus ille Plinij magis latet, cùm scribit lib. 9. cap. 35. *Affectant q; iam & pauperes, lictorem fœminam in publico vnionem esse dictitantes.* Eodem tamen modo exponendum arbitror, pauperes fœminas vnionibus gaudere, quòd in publico cùm sint, ipsis de via decedatur, videantúrque diuites, vt margarita sit pro lictore fœ- C minis, turbámque summoueat. Audio doctissimos viros in alia sententia esse, emptorémque & licitatorem exponere. Sed & verbis vim adferunt, & pro argura elegantéque sententia turpem & inelegantem comminiscuntur.

Ex lib. 10. cap. 22. Necesse est de gratia poëtarum multum pereat antiquitatis rudibus, cuius intelligentia & faciem prefert eorum notitiæ, nec latere sinit elegantiam: vt in illo Horatiano, *Splendet in mensa tenui salinum,* sensus insulsus penè videatur, nisi quis intelligat salis fuisse quandam in mensa religionem, vnde ἱεροὺς ἅλας, Græci dicunt, & appositus sal mensam consecrare videbatur: vnde & Arnobius lib. 2. aduers. scripsit, *sacras facite mensas salinorum appositu, & simu- D lacris deorum.* Sed tamen potissimum, tenuem & parcum pauperémque victum Horatius significat hominum pro obsonio salem lingentium, quod pauperes olim faciebant. vt apud Persium.

Vare regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages. Illud eiusdem cantici, pendet etiam è vetere ritu, *Parca non mendax dedit.* Nā vltima Hebdomadis die, qua quis in lucem editus erat, fata vocabantur quæ scriberentur, quòd eo die viderentur Parcæ in totam statuere vitam, qua fortuna futurus quis esset. Tertull. *dum per totam Hebdomadam Iunoni mensa proponitur, dum, vltima die fata scribenda aduocantur.* Hinc illud Maronianum, Eclog. 4. *Talia secla suis dixerunt currite fusis.*

AD MÆCENATEM. ægrotum. Ode 17.

ARGVMENTVM.

Negat se ei superstitem esse velle.

CVr me querelis exanimas tuis?
Nec Diis amicum est, nec mihi, te
Obire, Mæcenas, mearum (prius
*Grande decus, * columénque rerum.*
Ah, te meæ si partem animæ rapit
*Maturior vis, * quid moror altera,*
Nec carus æquè, nec superstes
Integer? ille dies vtramque
Ducet ruinam: non ego perfidum
Dixi sacramentum: ibimus, ibimus,
** Vtcumque præcedes, * supremum*
Carpere iter comites parati.
Me nec Chimæræ spiritus igneæ,
*Nec, si resurgat centimanus * Gyas,*
** Diuellet vnquam. sic potenti*
Iustitiæ, placitúmque Parcis.
** Seu Libra, seu me * Scorpius aspicit*
Formidolosus, pars violentior
Natalis horæ, seu tyrannus
*Hesperiæ * Capricornus vndæ:*
Vtrumque nostrum incredibili modo
Consentit astrum. te Iouis impio
*Tutela * Saturno refulgens*
Eripuit, volucrísque fati
Tardauit alas, cùm populus frequens
Lætum theatris ter crepuit sonum:
Me truncus illapsus cerebro
Sustulerat, nisi Faunus ictum
*Dextra leuasset, * Mercurialium*
Custos virorum. reddere victimas,
Ædémque votiuam memento:
Nos humilem feriemus agnam.

EXANIMAS] occîdis, interimis, seu conturbas, & mærore afficis. M. Tull. pro Milone. *Me quidem, iudices, exanimant & interimunt hæ voces Milonis, quas audio assiduè, &c.* Horat. Sety. 4. lib. 1. *auidos vicinum funus vt ægros Exanimat: mortisq́ metu sibi parcere cogit.*

A NEC DIIS AMICVM EST] à Græcis sumsit hoc loquendi genus. sic enim illi, ὐ θεοῖς φίλον, id est, non est diis amicum: quod Latinè redderemus, non placet Diis. Hom. ἰλ. κ. εἰ χέ περ ὔμμι φίλον καὶ ἡδὺ γένοιτο, id est, si quidem vobis amicum & iucundum fuerit. idem ἰλ. ἰῶτα. οὕτω που Διὶ μέλλει ὑπερμενέϊ φίλον εἶναι, est, sic vtique videtur Ioui potentissimo amicum esse. & Theognis, Ζεῦ πάτερ, εἴθε γένοιτο θεοῖς φίλον. ô Iupiter pater, vtinam hoc sit diis amicum rursum Hom. ἰλ. α. Αἰεί τοι τὰ κάκ' ἐστὶ φίλα φρεσὶ μαντεύεσθαι, id est, semper tibi amicum est mala vaticinari. Plat. in Theæteto. ἀλλ' εἰ οὕτως, ὦ Θεόδωρε, σοὶ φίλον, οὐδ' ἐμοὶ ἐχθρὸν, φασὶν οἱ παροιμιαζόμενοι, id est, At si sic, o Theo
B dore, tibi amicum est, nec mihi inimicum est, vt est in prouerbio. Callimachus in Deum, ἤρη τοῦτό με ῥέξειν, ὅ, τοι φίλον. Eurip. Phœniss. ἃ γὰρ σὺ βούλει, ταῦτ' ἐμοί, μᾶτερ, φίλα, id est, Nā quæ tu vis, ea mihi mater, sunt amica. Hesiodus. ἐργ. καὶ ἡμ. σοὶ δ' ἔργα φίλ' ἔστω μέτρια κοσμεῖν, id est, tibi autem amicum esto res modestas, & temperatas ornare & administrare.

MEARVM GRANDE DEC. COL.] *decus*, hoc est ornamentum: *columen*, hoc est, præsidium, & robur. Ode 1. lib. 1. *O & præsidium, & dulce decus meum.*

AH, TE MEÆ SI PARTEM ANIMÆ] Pithagoricum est hoc, σώματα μὲν δύο, ψυχὴ δὲ μία, id est, corpora quidem duo, animus
C autem vnus.

RAPIT] epist. 14. *rapto de fratre dolentis Insolabiliter.*

MATVRIOR VIS] mors immatura: vel maturior, id est, celerior, quàm natura fert.

NEC CARVS ÆQVE, &c.] sensus est: ego nec carus mihi æquè futurus, nec integer, si tibi, qui meæ animæ pars vna es, sim superstes, quid moror altera?

ILLE DIES VTRAMQVE DVCET] non óccidis, aut morieris, quin ego eadem fati necessitate domitus atque oppressus exstinguar. eodem, quo tu morieris die, moriar: qui dies te eripiet, ille vtrumque eripiet: ruere aut mori nō
D potes, quin ego eodem casu labefactus cóncidam. NON EGO PERFID. DIXI] id est, non ego peieraui. translatio ducta à militari sacramento. sic enim loquitur Cæsar lib. 1. de bello ciuili. *Milites Domitianus sacramentum apud se dicere iubet.*

IBIMVS, IBIMVS,] concinna ἀναδίπλωσις, id est, reduplicatio. sic Alcæus, Δέξαι με κωμάζοντα, δέξαι: λίσσομαί σε, λίσσομαι, id est, recipe me comissantem recipe: obsecro te, obsecro. sic Oda 20. eiusd. lib. *non ego pauperum Sanguis parentum: non ego, quem vocas, Dilecte Mæcenas, obibo.*

VTCVMQVE PRÆCEDES] vbicumque vel quandocumque præcedes. vt annotauimus ad Oden 17. lib. 1.

SVPREMVM CARPERE ITER] extremum

tremum vitæ diem tecum obire parati. *supremum* valet extremum, vt epistola ad Torq. *Supremo te sole domi Torquate manebo.* carpere iter autem etiam vsurpauit Satyr. 5. lib. 1. *vt pote longum Carpentes iter factum corruptius imbri.*

CHIMÆRÆ SPIRITVS IGNEÆ] Pindarus Chimæram appellat πῦρ πνέοισαν, id est, ignem spirantem, vt diximus suprà ad Od. 27. li. 1. vbi plura de Chimæra.

RESVRGAT] qui nũc iacet à Ioue prostratus. vsurpauit hoc verbum etiam lib. 3. Od. 3. *Ter si resurgat murus aheneus, &c.* & Virg. lib. 1. Æneid. *illic fas regna resurgere Troiæ.*

CENTIMANVS GYAS] & hoc loco, & Od. 4. lib. 3. ibi. *Testis mearum, &c.* secutus eram initio scripturam, quæ in quibusdam libris calamo descriptis reperitur, & quam Priscian. lib. 6. & 17. agnoscit, *centimanus Gyges.* Præterea Hesiodus Cottum, Briareum, Gygen fratres centimanos facit in Theogon. Ἄλλοι δ' αὖ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἐξεγένοντο Τρεῖς παῖδες μεγάλοι τε καὶ ὄβριμοι, οὐκ ὀνομαστοί Κόττος τε, Βριάρεώς τε, Γύγης θ' ὑπερήφανα τέκνα, Τῶν ἑκατὸν μὲν χεῖρες ἀπ' ὤμων ἀΐσσοντο. id est, Alij autem ex Terra & Cælo nati sunt tres filij magni & validi, non nominandi Cottus & Briareus, & Gyges, superbi fœtus: è quorum humeris centum manus assurgebant, &c. Præterea interpres Apollonij lib. 1. scribit Briareum, Ægæona, Gygen vnum & eundem esse dissimilibus nominibus idem significantibus. illius verba sunt hæc, Βριάρεως δὲ καὶ Αἰγαίων καὶ Γύγης ὁ αὐτὸς λέγεται συνωνύμως. Hom. autem ἰλ. α. sub Achillis persona narrat, Briareum centimanum à Theride euocatum Ioui, cùm eum ceteri Dij vincire vellent, aduersus illos opem tulisse: sic Achilles Thetidi. Ἀλλὰ σὺ τόν γ' ἐλθοῦσα θεὰ ὑπελύσαο δεσμῶν Ὦχ' ἑκατόγχειρον καλέσασ' ἐς μακρὸν Ὄλυμπον, Ὃν Βριάρεων καλέουσι θεοί. At tu Dea illum (Iouem) profecta vinculis soluisti, celeriter Centimano enócato in longum Olympum, quẽ Dij Briareum appellant. Sed cùm hos commentarios tamjam typis, operisque permittere cogitarem, iniectus mihi scrupulus est, ex duobus locis Hor. in quibus nomen *Gyges*, quamuis gigas in iis non designetur, producitur. Od. 5. lib. 2. *Cnidiusue Gyges.* & Od. 7. lib. 3. *Constantis iuuenem fide Gygen:* & ex vno Ouidiano, in quo gigas idem, qui hoc loco, describitur, *Centimanumque Gygen, semibouémque virum:* Non esse enim verisimile alibi produci idem nomen, alibi corripi: quamuis in nonnullis nominibus propriis hoc vsu venire sciã. Mouit me præterea Apollodorus, cuius hæc sunt verba in principio. Οὐρανὸς πρῶτος τοῦ παντὸς ἐδυνάστευσε κόσμου. Γήμας δὲ Γῆν, ἐτέκνωσε πρώτους τοὺς ἑκατόγχειρας, προσαγορευθέντας, Βριάρεων, Γύην, Κόττον. id est, Cælum, seu Cælus primus totius mundi imperium obtinuit. cũ autem Terram vxorem duxisset, suscepit ex ea liberos primos, Briareum, Gyam, Cœum: qui centimani sunt appellati. His testimoniis, & argumé-

A tis adductus, sententiam priorem mutaui, & apud Horat. vtrobique *Centimanus Gyas* legendum esse existimaui: quam scripturam probat item M. Anton. Muretus, eámque se in quibusdam veteribus libris reperisse testatur. ego, ne mentiar, nusquam eam reperi, nisi quòd in lib. Faërni, & vno Vaticano, hoc nomen in litura, tamquam in luto demersum est. ex qua suspicari licet initio scriptum fuisse *Gyas*, & posteà ab ignaris litterarũ deprauatum. Hanc igitur scripturam si recipimus, emendandi sunt Hesiodus, & Apollonij scholiastes, & vbi vulgò legitur Γύγης, scribendum Γύης. eadémque opera puto apud Hesiod. non Κόττον, sed Κοῖον legendum esse. Quòd autem libri plerique veteres habent *Gygas*, ego hanc scripturam ex de-

B prauata antiqua Gyas natam esse puto: quãquam si quis eam sequi volet, non repugnabo.

SEV LIBRA, SEV ME. &c.] Mathematici, & Astrologi ab aspiciendo, quo verbo hic vtitur Horatius, aspectus appellant: sed ij aspectus intelliguntur stellarum errantium, inter se: non ad homines referuntur: quo modo velle videtur Horat. Ad hunc locum pertinere videntur quæ scribit M. Tull. de diuinitat. lib. 2. *Sed vt ratione vtamur omissis testibus, sic isti disputant, qui has Chaldæorum natalitia prædicta defendunt. vim quandam esse aiunt signifero in orbe, qui Græcè* ζῳδιακὸς *dicitur, talem, vt eius orbis vnaquæque pars alia alio modo moueat, immutétque cælum, perinde vt quæque stellæ in*

C *iis, finitimisque partibus sint quoque tempore; eámque vim variè moueri ab iis sideribus, quæ vocantur errantia. Cum autem in eam ipsam partem orbis venerint, in qua sit ortus eius, qui nascatur, aut in eã, quæ coniunctum aliquid habeat, aut consentiens: ea triangula illi & quadrata nominant, &c.* seu me igitur (inquit Hora.) Venus, cui Taurus, & Libra attribuuntur, aspicit: seu Mars, cui Scorpius, & Aries: seu Saturnus, cui Capricornus: nostra astra incredibiliter consentiunt & conspirant.

FORMIDOLOSVS] horribilis, metuendus.

PARS VIOLENTIOR NATALIS HORÆ] significat, se eo temporis momento natum esse, quo Mars in orbis signiferi parte sibi imminente, & propinqua fuerit. Est autẽ Martis stella, vt & Saturni, malefica, & inclemens, Astrolo-

D gorum sententia.

SEV TYRANNVS HESPERIÆ] id est, qui tempestates in Oceano occidentali, & quouis alio mari, excitat oriens: Capricornus autem Saturno ascribitur. Aiunt quidam tyrannos, & eos, qui patriam suam anteà liberam sibi seruire coëgerunt, Capricornum pro natalitio signo habere solere: ideircò Capricornum tyrannum ab Horatio appellari, quasi nascentibus ortu suo regnũ & tyrannidẽ promittentem, ac præparantẽ. [Immò Capricornũ idcirco Hesperiæ, id est, Italiæ, tyrannũ dicit, quia Saturnus in Capricorno grauissimas pluuias excitat, vt notat Seruius cõment. in lib. 1. Georgic. ibi, *Frigida Saturni sese quò stella receptet*, & maximè, inquit ille, in Italia: Vnde & Horatius ait, *seu tyrannus Hesp. Capric.*]

TE IOVIS IMPIO, &c.] Iupiter prosper, & salutaris est: Saturnus maleficus, perniciosus, pestilens. significat igitur, cùm Mæcenatis ortus, diésque natalis Iouis, & Saturni sit particeps, Iouis stellam prosperam, ac salutarem, Saturni inclementiam contudisse, ac discussisse: à Mæcenate denique perniciem ei imminentem, ac præsentem auertisse. Iouis tutela igitur, id est, Iouis stella, quæ te tuetur. Ostendit autem etiam M. Tull. epist. ad Fab. Gallum lib. 7. Saturnum esse perniciosum, & inclementem. sic enim ille, *Martis verò signum quo mihi pacis auctori? Gaudeo nullum Saturni signum fuisse. hæc enim duo signa putarem mihi eas alienum attulisse*: contrà Iouem, salutarem, lib. 6. de rep. *Deinde est hominum generi prosper, & salutaris ille fulgor, qui dicitur Iouis.* sic Virgil. Georg. 1. *Frigida Saturni sese quo stella receptet.* Iterū M. Tullius lib. 1. de diuinat. *Quid habet astrologus, cur stella Iouis, aut Veneris coniuncta cum Luna ad ortus puerorum salutaris sit, Martisve contraria?* [Deniq; Mars & Saturnus Dij sunt ἀναιρετικοί: id est, qui habent vim de medio tollendi, quique intercidere solent vitæ rationem si aspectu suo, aut radiis suis ortum genituræ attigerint. notat Seruius ad illū Virgilij locum Æneid. 4. *& dij morientis Elissæ*: & hunc locum profert.]

VOLVCRISQVE FATI TARD. AL.] & mortis celeritatem, ac propinquitatem retardauit: mortem impendentem, & iamiam aduentantem repressit. Quidam libri manu script. habent, *volucrisque & c.* [Rectè *tardauit*: quia necessitas fati impediri quidem potest, & retardari: sed non prorsus elidi, aut præcidi. notat ibidem Seruius.]

REFVLGENS] suo fulgore contrario fulgens, & Saturno repugnans.

LAETVM THEATR. TER CREP.] ter tibi applausit, vt sup. Od. 20. lib. 1. *datus in theatro Cum tibi plausus.* Propert. eleg. 8. lib. 3. *Et manibus faustos ter crepuere sonos.* Virgil. lib. 2. Georg. *hunc plausus hiantem Per cuneos geminatus enim plebisque patrúmque Corripuit.* *ter* autem valet, sæpius. vt Od. 3. lib. 3. *Ter si resurgat murus aheneus.* vide quæ annotaui ad Od. 1. lib. 1. si plura exempla requiris.

ME TRVNCVS] de hoc trunco, aut de hac arbore, vide suprà Od. 13. *Ille & nefasto te posuit die, & c.*

ILLAPSVS CEREBRO] in Oda suprà dicta, *te caducum In domini caput immerentis.*

SVSTVLERAT] sustulisset de medio, interemisset. sic Od. 1. lib. 3. *Fulmine sustulerit caduco.*

NISI FAVNVS ICT.] significat, Martis maleficentiam, & iniuriam, cui erat maximè opportunus, atque expositus, à Fauno, ac Mercurio esse repressam, ac propulsatam: quemadmodum & Saturni pestilentiam, quæ Mecenatis ceruicibus impendebat, Iupiter sua præsentia discussit.

MERCVRIALIVM] ingeniosorum, quales sunt poetæ: qui sunt sub tutela Mercurij.

REDD. VICTIMAS, reddere maiores hostias. *reddere* autem dixit, quia eas vouerat morbo affectus, si conualesceret. Admonet igitur Mæcenatem Horat. vt voti damnatus, nempè recuperata valetudine, voti se obligatione exsoluat.

ÆDÉMQVE VOT.] Magni, & clari, & potentes viri, in rebus aduersis, & periculosis ædeis sacras vouebant, si salui euaderent. cuius rei innumerabilia sunt exempla.

FERIEMVS AGNAM] vt suprà Ode 4. lib. 1. *Seu poscat agnam, siue malit hædum.* humilem autem, id est, paruam, & quasi humo propinquam, seu humi repentem: nobis conuenientem scilicet, qui humiles sumus.

TVRNEBVS.

EX aduers. lib. 18. cap. 12. Nihilo secius & illud non habet explicationem satis apertam libro Carminum secundo scriptum, *Laetum theatris ter crepuit sonum*, Sed existimo in plausu dando veteres solitos esse ter voce significationes lætas dare, & manuum plausu, idq; pro multo existimatum esse. Hinc illud supra à nobis expositū. Lib. 1. Od. 1. *Certat tergeminis tollere honoribus.* Nam perspicuè de populi theatrali plausu accipiendum est, vt & illud Maronianū lib. 2. Georgicon.

-- hinc plausus hiantem
Per cuneos (geminatus enim plebisq; patrúmque)
Corripuit. Ex illa ter crepandi plaudendique consuetudine est à Propertio scriptum, *Et manibus faustos ter crepuere sonos.*

Od. 18.

ARGVMENTVM.

Se in re tenui, sua tamen sorte contentum viuere. at alios nullum ædificandi, nullum quærendi, nullum rapiendi modum facere, nihil de morte cogitanteis.

NOn ebur, neque aureum
Mea renidet in domo lacunar:
*Non trabes * Hymettiæ*
Premunt columnas vltima recisas
*Africa: * neque Attali,*
Ignotus heres, regiam occupaui:
*Nec * Laconicas mihi*
Trahunt honestæ purpuras clientæ.
At fides, & ingeni
** Benigna vena est: pauperémq; diues*
*Me petit. * nihil suprà*
Deos lacesso: nec potentem amicum

Largiora flagito,
Satis beatus unicis Sabinis.
Truditur dies die:
Nouæq; pergunt interire Lunæ.
Tu secanda marmora
*Locas * sub ipsum funus: & sepulcri*
Immemor struis domos:
Marísque Baijs obstrepentis vrges
*Summouere * littora,*
Parum locuples continente ripa.
Quid, quòd vsque proximos
Reuellis agri terminos? & vltra
Limites clientium
Salis auarus? pellitur paternos
*In sinu ferens * deos*
Et vxor, & vir, sordidósque natos.
** Nulla certior tamen*
Rapacis Orci fine destinata,
Aula diuitem manet
Herum. quid vltrà tendis? æqua tellus
Pauperi recluditur,
Regúmque pueris: nec satelles Orci
Callidum Promethea
Reuexit auro captus. hic superbum
Tantalum, atque Tantali
*Genus coërcet. hic * leuare functum*
Pauperem laboribus,
Vocatus. atque non vocatus audit.

RENIDET] quandam hilaritatem præ se fert, vt suprà. Od. 5. *Vt pura nocturno renidet Luna mari.* & epod. Od. 2. *circum renidenteis Lares.* & lib. 3. Od. 6. *& adiecisse prædam Torquibus exiguis renidet,* id est, lætatur, gloriatur. Catullus transfert ad animata, atque adeò ad homines. *Egnatius quòd candidos habet denteis, Renidet vsquequaque.* Id est, ridet. quemadmodum & ridere transfertur ad inanima. idem Catull. de nuptiis Pelei. *Queis permulsa domus iucundo risit odore.* sic Lucret. lib. 1. *tibi rident æquora ponti.* & lib. 4. *Unguenta, & pulcra in pedibus Sicyonia rident.* Idem ad idem significandum vtitur verbo renidendi. lib. 2. *Nec domus argento fulget, auróque renidet.* & Virg. Georg. 2. *ac latè fluctuat omnis Ære renidenti tellus.* Horat. lib. 4. Od. 11. *Ridet argento domus.* & Od. 4. *& pulcher fugatis Ille dies Latio tenebris: Qui primus alma risit adorea.* Talis est vsus apud Græcos verbi γελᾶν. Hesio. Theog. γελᾷ δέ τε δώματα πατρὸς Ζηνὸς ἐριγδούποιο, θεῶν ὀπὶ λειριοέσσῃ σκιδναμένῃ. id est,

A Rident autem domus patris Iouis grauiter crepantis, deorum voce candida diffusa. Theognis, ἐγέλασσε δὲ γαῖα πελώρη, id est, risit autem ingens terra. Virgil. in Melibœo, *omnia nunc rident.*

LACVNAR.] laquear. vtitur M. Tull. Tusc. 5. *in hoc medio apparatu fulgentem gladium e lacunari, seta equina appensum demitti iussit.* Virgil. lib. 8. Æneid. *Erigitur, summique ferit laquearia tecti.* ad quē locum Seruius hunc locum profert.

NON TRABES HYMETTIÆ PREMVNT.] id est, non trabes ex monte Hymetto petitæ, columnis è lapide Numidico ab vltima Africa deuectis innituntur. trabes autem Hymettias vel ligneas intellige, puta abiegnas: vel marmoreas, vt alij volunt, quod ego magis pro- B bo. Plinius quidem lib. 36. cap. 3. columnas Hymettias marmoreas commemorat: ne cui fortè hoc mirum, aut incredibile videatur. quod cum apud me Turnebus collega meus vir doctissimus legisset, retulit in Aduersaria sua, &c, vt aliquid amplius dixisse videretur, locum Plinij commemorauit, quem satis habui lectori indicare.

NEC ATTALI IGN. HER.] significat, se neque vi, neque blanditiis, neque aliis malis artibus, ac rationibus cuiusquam diuitis hereditatem expugnasse, quemadmodum populus Rom. Attali regis Pergami hereditatem sibi vendicauit, vt scribit Iul. Florus lib. 58. & simul auaritiā populi Rom. obscurè notat, qui reges non solùm armis & ferro, & aperto Marte, verùm etiā simu- C latione iuris, & fraude, regnis auitis euerterit, ac spoliarit. non dissimile est, quod ait M. Tull. de regno Alexandrino in orat. Agric. contra Rull. quæ verba libet hoc loco ascribere, vt quiuis ex iis intelligat, multa regna non testamenti, aut victoriæ iure ad populum Rom. venisse, sed populum Rom. quo iure, qua iniuria omnium regum, ac liberorum populorū bona appetiuisse, & conciliasse. sic igitur M. Tull. *Quis enim vestrum hoc ignorat, dici illud regnum testamento regis Alexandrini populi Rom. esse factum? hic ego consul populi Rom. non modo nihil iudicio, sed ne quid sentiam quidem, profero. Magna enim mihi res non modò ad statuendum, sed etiam ad dicendum videtur esse. Video, qui testamentum factū, esse confirmet: auctoritatem senatus extare hereditatis a-* D *dita seueio, tum, quando Alexandro mortuo legatos Tyrum misimus, qui ab illo pecuniam depositam nostris recuperarent, &c.* mox sequitur: *Dicitur contrà, nullum esse testamentum: non oportere populum Romanum omnium regnorum appetentem videri: demigraturos in illa loca nostros homines propter agrorum bonitatem, & omnium rerum copiam.*

NEC LACONICAS MIHI] sic habent omnes nostri libri vet. nullus, *Laconias.*

TRAHVNT.] nent. ex quo per translationem *tracta oratio* appellatur, id est, non vehemens, non contorta, non interrupta, neque concisa: sed fluens, & continens, & fusa. Cic. de Orat. 2. *verborum autem ratio, & genus orationis fusum, & cum lenitate quadam æquabili profluens.* Idem in perfect. orat. *sed in his tracta quadam, & fluens expetitur, non*

hæc contorta, & acris oratio. & tractus verborum apud eundem lib. 2. de orat. ad Qu. Fratrem, *quis timor? quæ dubitatio, tractusque verborum?* sententia autem huius loci hæc est meorum clientium vxores lanas mihi non carpunt, neque nent, ex quibus mihi conficiantur togæ prætextæ cùm obtinuerim magistratum.

CLIENTÆ] ita admonet esse legendum Carisius lib. 1. his verbis. *Cliens communis est. Inuenimus tamen & clientam apud Afranium in Pompa. interim tua clienta: & apud Horatium, Nec Laconicas mihi Trahunt honestæ purpuras clientæ.* Atque hæc sunt annotata à M. Antonio Mureto. Verù quod ad hanc scripturam attinet, eam in vno dumtaxat libro vetere reperi, eòque Vaticano: quem tamen corruperat nescio quis imperitus litterarum, adiecta s. Plautus quoque vtitur hoc nomine in Rudente, *Bene factum, & volupe est mihi, hodie his mulierculis tetulisse auxilium: iam clientas reperi.* & in Mil. glor. *habeo eccillam clientam meam.* Denique ita legit Porphir. siue quis alius Pseudoporph.

BENIGNA] larga, affluens, abundans. vide quæ diximus ad Odam 17. lib. 1.

VENA] epist. de arte poët. *ego nec studium sine diuite vena, Nec rude quid prosit video, ingenium.*

NIHIL SVPRÀ DEOS LACESSO.] non fatigo deos precibus, vt plura dorient. sic enim suprà locutus est. Od. 2. lib. 1. *prece qua fatigent, &c.*

NEC POTENTEM AMIC.] potentē amicum τὸν ὑπερέχοντα φίλον appellat. sic autem licet eos hodie appellare, qui coluntur à tenuioribus spe vtilitatis alicuius: non autem dominos, cùm his temporibus seruorum vsus sublatus sit. sic idem epistola ad Lollium 2. lib. 1. *Tu cede potentis amici Lenibus imperiis.* idem appellatur rex, & ab ipso Horat. & à Plauto, nempe qui alit inferiorē fortasse autem Mæcenatem significat.

SATIS BEATVS] agro Sabino contentus, & ita beatus.

TRVDITVR DIES DIE] id est, diem dies excipit: diem hesternum hodiernus expulit, hodiernum vicissim crastinus exturbabit. significat vitæ nostræ curriculum esse breuissimum, & tempori cursum celerrimum.

NOVÆQVE PERGVNT INTERIRE LVNÆ] nouæ Lunæ primùm complentur: deinde decrescunt, atque intereunt, & rursus oriuntur nouæ menstruo spatio confecto, vt Ode 7. lib. 4. *Damna tamen celeres reparant cælestia lunæ.*

TV SECANDA MARMORA LOCAS] id est, tu conducis operas mercenariorum hominum, qui tibi marmora cædant ad ædificandum: vel cum redemtore aliquo pacisceris certa mercede, qui secanda curet suo periculo. sic loquuntur Latini: *loco opus faciendum*, id est, conduco eius operas, qui faciat opus: vel redemtori negotium do operis faciendi.

SVB IPSVM FVNVS] paulò antè funus: vt sup. Od. 9. lib. 1. *Lenesque sub noctem susurri.*

A ET SEPVLCRI IMM.] id est, & oblitus breui esse moriendum, & ita cogitandum esse de sepulcro excitādo, ædificas domos, quasi immortalis futurus.

BAIIS OBSTREPENTIS] sic Ode 14. lib. 4. *qui remotis Obstrepit Oceanus Britannis.*

VRGES SVMMOVERE] id est, in eo occupatus es, eique operi instas, in eam curam totus incumbis, vt summoueas maris littora quia iactis vltra littus in mare molibus, ædificas. Varius est autem verbi *vrgeo* vsus apud hunc poëtam. Od. 6. lib. 1. *Quis multa gracilis te, puer, in rosa, Perfusus liquidis vrget odoribus?* vrget, id est, arctè amplectitur Od. 22. eiusdem, *Quod latus mundi nebulæ, malusque* B *Iupiter vrget*, id est, occupat, circumfundit. & Od. 9. huius libri. *Tu semper vrges flebilibus modis Mysten ademtum*, id est, insequeris. quod perinde est, ac si diceret, tu assiduè eius mortem luges, ac deploras. & Od. 24. lib. 1. *Ergo Quinctilium perpetuus sopor Vrget?* id est, opprimit, occupat, detinet? aliter Satyr. 3. lib. 2. *pudor, inquit, te malus vrget.* ibid. *& medium vrget.* & Satyr. 3. lib. 1. *optimus ille est, Qui minimis vrgetur.* & epist. ad villicum lib. 1. *& tamen vrges Iampridem non tacta ligonibus arua.* & Satyr. 7. lib. 2. *Pars hominum vitiis gaudet constanter, & vrget Propositum*, id est, perseuerat in suscepto, & proposito consilio. & Od. 17. epod. *Vrget diem nox, & dies noctem*, id est, sine vlla intermissione excipit, ac subsequitur. Germanus Va- C lens, vt Horatij Flacci, aliorúmque elegantiū & politorum scriptorum, ita & Virgilij studiosissimus, indicauit mihi, cùm fortè hunc locum vnà legeremus, etiam apud Virg. huius verbi vsum esse varium ac multiplicem. Sic 9. Æneid. *Veste tegens, tibi quam noctes festina, diesque Vrgebam, & tela curas solabar aniles.* Idem 7. *æthram sed gurgite ab alto Vrgent volucrum raucarum ad littora nube.* Georg. 1. *námque vrget ab alto Arboribúsque, satisque Notus, pecorique sinister.* & lib. 4. *Cecropias innatus apes amor vrget habendi.* & 3. *oculos stupor vrget inertes.* Æneid. 10. *Olli dura quies oculos & ferreus vrget Somnus.* ibi. *ferro rumpenda per hostes Est via, quà globus ille virûm densissimus vrget.*

PARVM LOCVPL. CONT. RIPA.] terra continente non contentus, in mari ædificas, & D mari ipsi littus adimis, vt Od. 1. lib. tertio, *Contracta pisces æquora sentiunt, Iactis in altum molibus.* eandem cupiditatem reprehendit Ode 24. lib. 1. *Cæmentis licet occupes Tyrrhenum omne tuis, & mare Appulicum, &c.*

QVID, QVÒD VSQVE] Quid quòd assiduè vicinorum tuorum possessiones, & agellos reuulsis terminis occupas? [Quod vetat Phocylides hoc versu, Ἀγρῶ γειτονίοντος ἀπέχεο, μὴδ' ἄρ ὑπερβῇς.

ET VLTRA LIM. CLIEN.] cùm eos defendere, ac tueri debeas. lege annot. ad illum locum, *postico falle clientem*, epist. ad Torquatum. *Si potes archaicis.* lib. 1. epist.

PELLITVR PATERNOS] Sic Sallust. bello Iugurt. *Interea parentes, aut parui liberi militū* vt,

vt quisque potentiori affinis erat, sedibus pellebantur. A

R. O. F. D. A. D. MANET] diuiti immineet, parata est. lege annot. ad Od. 28. lib. 1. licet (inquit Horat.) in mari, & in alieno solo, iustis, & veris dominis eiectis, atque exturbatis, ædifices: nulla tibi tamen certior domus parata, ac reseruata est, quàm inferorum sedes. per verba illa *fine Orci destinata*, intelligo domicilium vltimum diuiti paratum. finem vsurpauit in genere fæmineo, vt Od. 17. epod. *Quæ finis, aut quod me manet stipendium?* Sed lectorem celare non debeo, Seruium ad illum locum Virg. Æn. 6. *Sedibus hunc refer antè suis*, videri legisse hoc loco *sede destinata*, non, vt habent omnes libri, *fine*. sic enim ille: aut dicit, refer hunc naturalibus sedibus terræ. Nam in aqua perierat. verum tamen illud est, vt intelligamus, eam dicere, Sepeli eum. Nam sepulcrũ sedes vocatur. Horat. *Nulla certior tamen Rapacis Orci sede destinata Aula diuitem manet Herum.* Iam Orcum, rapacem appellat vel quia Proserpinam rapuit, vel quia mortaleis omneis rapit. Nam *metit Orcus Grandia cum paruis non exorabilis auro*, vt est in epist. 2. lib. 2. in extr.

ÆQVA TELLVS PAVPERI] sic sup. Od. 27. lib. 1. *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, &c.*

REGúMQVE PVERIS] id est, & regum filiis: vt Od. 12. libro primo *Dicam & Alciden, puerósque Ledæ*: & eiusd. Od. 19. *Thebanaq; iubet me Semeles puer.* [Sed non celabo lectorem, meminisse me, in duobus codic. Vatic. & in Faërn. scriptũ videre, *Regúmque natus.* quomodo & postea scriptum reperi in vno Nicotiano, Cleric. Russardino, meo.]

SATELLES ORCI] Charon, Orci minister epist. 1. lib. 1. *Virtutis vera custos, rigidúsque satelles.* Alij tamen Cerberum significari volunt: à quibus dissentio, adiuuat me verbũ *reuexit*, quod statim sequitur, quamquam (ne quid dissimulé) in quibusdam libris veteribus scriptum reperi *Reuinxit.*

CALLIDVM PROMETHEA] Hesiodi epitheta expressit ποικίλον, id est, varium, ποικιλομήτην, & mox ποικιλόβουλον: id est, varia consilia capientem, & variè consultantem, seu varium in consultando.] Fertur Prometheus, vir prudentissimus, & consultissimus fuisse. Quapropter etiam dictus est ἀπὸ τῆς προμηθείας, id est, à prouidentia, vel ἀπὸ τοῦ προμαθεῖν, à prædiscendo, seu præintelligendo, vt notauimus ad Od. 16. lib. 1. Idem primus astrologiam Assyriis indicauit: quam resides in monte altissimo, Caucaso, magno studio, magnáque cura, & sollicitudine deprehendit. deprehendit & fulminum rationem, hominibúsque aperuit. vnde ignem cælestem furatus esse dicitur. de eodem plura ad Od. 3. lib. 1.]

AVRO CAPTVS.] nec orcus ipse auro capitur: vt epist. ad Iul. Flor. lib. 2. *si metit Orcus Grãdia cũ paruis non exorabilis auro?* vide annot. ad Od. 14. huius lib. *Non si trecenis, quotquot eunt dies, &c.*

A TANTALVM] Vlyss. ὀδυσ. λ. narrat Alcinoo se Tantalum vidisse apud inferos iis pœnis affectum, quibus omneis auaros plecti scribit Horat. Sat. 1. videto quæ annotauimus ad illum locum.

TANTALI GENVS] Pelopem, Atreum, Agamemnonem, Orestem.

HIC LEVARE FVNCTVM, &c.] *audit leuare*, id est, audit, vt leuet. Siue mortem optet, siue extimescat, & horreat pauper aliquis, & calamitosus, continuò aderit illa, vt eum calamitate leuet, ac liberet. *omnium enim rerum mors est extremum*, vt ait M. Tull. epist. ad Toranium. lib. 6. Et Demosth. orat. περὶ στεφάνου, πέρας ἅπασιν ἀνθρώποις τοῦ βίου θάνατος, id est, extremum omni-
B bus hominibus est mors. quem locum mox integrum afferemus. & M. Tull. Catil. 4. *mors est aut necessitas naturæ, aut miseriarum quies.* Et Euri. τὸ γὰρ θανεῖν, κακῶν μέγιστον φάρμακον νομίζεται. id est, mori enim maximum malorum medicamentum existimatur.

VOCATVS, ATQVE NON VOC.] natum ex Apollinis oraculo Lacedæmoniis reddito. καλούμενός τε, καὶ ἄκλητος θεὸς παρέσται: id est, vocatus, & non vocatus, Deus aderit:

TVRNEBVS.

EX aduers. lib. 10. cap. 22. *Non trabes Hymettiæ Premunt columnas*, Trabes hic non è materia,
C sed marmore sunt, imponebantúrque columnis. Id eo dico, quòd mirum videri quibusdam intelligo è lapide trabes fieri, Plinij tamen id confirmabimus auctoritate qui libro 36. cap. 8. ita scribit, circa *Syenem vero Thebaidis Syenites, quem ante pyrrho pœcilon vocabant, trabes ex eo fecere reges quodã certamine obeliscos vocantes.*

Ex lib. 22. cap. 13. Attalicas conditiones vocat Od. 1. lib. 1. regnum Asiæ opulentissimæ, & quæ sequuntur eo loco. Attalicas autem conditiones, ingentes & opulentissimas intelligit, ob Asiæ opes, vt alio loco,

--nec Attali
Ignotus hæres regiam occupaui.

D

IN BACCHVM.

Od. 19.

ARGVMENTVM.

Sibi licere Bacchi laudes, vt eius numinis pleno & concitato pectore, canere.

BAcchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem: credite posteri:
Nymphásque discenteis, & aureis

Capripedum Satyrorum acutas.
Euæ, recenti mens trepidat metu:
*Plenóque Bacchi pectore * turbidùm*
Lætatur. euæ, parce Liber,
Parce graui metuende thyrso.
Fas peruicaceis est mihi thyadas,
Vinique fontem, lactis & vberes
Cantare riuos: atque truncis
*Lapsa cauis * iterare mella.*
*Fas & beatæ * coniugis additum*
*Stellis * honorem, tectáque Penthei*
Disiecta non leui ruina,
Thracis & exitium Lycurgi.
Tu flectis amneis, tu mare barbarum:
*Tu separatis * vuidus in iugis*
*Nodo * coërces vipereo*
Bistonidum sine fraude crineis:
Tu, cùm parentis regna per arduum
Cohors gigantum scanderet impia,
Rhœcum retorsisti leonis
Vnguibus, horribilique mala:
Quamquam choreis aptior, & iocis,
Ludóque dictus. non sat idoneus
Pugnæ ferebaris: sed idem
Pacis eras, mediúsque belli.
Te vidit insons Cerberus aureo
Cornu decorum, leniter atterens
Caudam, & recedentis, trilingui
Ore pedes, tetigitque crura.

Bacch. in rem. carm.] poëtæ, vates, ebrij, amantes, & similes multa sibi videre videntur, quæ reuera nō vident. Sic igitur Horat. Bacchum carminum doctorē, & Satyros cum Nymphis auditores & discipulos vidit.

Credite posteri] *credat Iudæus Apella, Non ego.*

Capripedum satyr.] lubet ad hunc locum ea ascribere, quæ Pausanias in Atticis narrat se à quodam Euphemo Care de Satyris accepisse. Dicebat igitur Euphemus (inquit Pausanias) cùm in Italiam nauigaret, se vi ventorum, & tempestate abreptum, à recto cursu longè admodum aberrasse, atque in mare peregrinum, & inauditum, in quo denique nauigari non solet, delatum esse: in eo mari insulas esse multas desertas atque incultas, in quibus habitarēt tamen homines feri, & agrestes, & rufi, quibus caudæ

A non multo caudis equinis minores ad coxas vsq; propendêrent: insulas autem illas appellari Satyridas. Hæc Pausanias, reliqua de Satyrorum profusa libidine, turpissimáque contumelia, & petulantia in mulierem illam barbaram illis traditam ac permissam, pudore reuocatus non persequar. Nonnulli scriptores, Satyros dicunt esse tanquam Silenos & Panas, eósque ad libidinem & rem Veneream admodum propensos esse: Satyrósque ἀπὸ τῆς σάθης esse appellatos, quæ vel est inflammata rei venereæ cupiditas, vel πέος, id est, τοῦ ἀρρένος μορίου: membrum virile. Battus quidem ille apud Theocritum εἰδ. δ. caprarium quendam libidinosiorem, dicit genere &
B cognatione cum Satyris, aut Panibus esse coniūctum, atque etiam cum illis libidine certare posse. Εὐγ' ὦ ἄνθρωπε φιλοῖφα· τό τοι γένος ἢ Σατυρίσκοις Ἐγγύθεν, ἢ Πάνεσσι κακοκνάμοισιν ἐρίσδει. Capripedes autem etiā Lucretius appellat. lib. 4. *Hæc loca capripedes Satyros, Nymphásque tenere Finitimi fingunt.* vtérque expressit epithetum Græcum αἰγίποδες, seu τραγόποδες, τραγοσκελεῖς: quamquam hoc postremū, non capripedes, sed capricruros significat.

Acutas] attentas, ad audiendum erectas. hîc Satyri, Bacchi sunt auditores: Bacchus doctor: aliàs iîdem auditoribus Silenus doctor: vt apud Virgil. in Sileno. vel dic propriè acutas ὀξείας Nam Satyri ὀξεῖς τὰ ὦτα etiam à Luciano dicuntur.

C Evoe] Εὐοῖ vox est Bacchantium mulierum. Pausan in Messen. scribit, montem quendā Ithomiæ vrbi vicinum Euan appellatum ab ea voce Bacchica, quam Bacchus ipse, & mulieres cum eo Bacchantes illo primùm loco ediderunt.

Trepidat] tremit, conturbata est.

Plenóqve Bacchi pect.] concitato, commoto. Od. 15. lib. 3. *Pulsa thyas vti concita tympano.*

Tvrbidvm lætatvr] lætitia afficitur turbida, miniméque liquida. huic similia multa loquendi genera collegimus suprà ad Od. 22. lib. 1.

Parce gravi met. th.] metuēdus est Bacchus, quia offensus, furore menteis concitat ac perturbat: placatus autem, lætitia, & volu-
D ptate afficit. notat Seruius ad illum Virg. locum. Æn. 1. *Adsit lætitiæ Bacchus dator.*

Thyrso] à thyrso, quæ erat virga, seu hasta Bacchica, thyrsigeri dicti: ναρθηκοφόρους appellant Græci. thyrsos *pampineas hastas* vocat Virgil. Æneid. 7.

Fas pervicaceis] fas est, θεμιτόν ἐστι, vt Ode xi. lib. 1. Vult autem, ex eo, quòd possit Bacchi Thiadas, & mysteria cantare, se poëtam Deo dignum existimari: & ita sentit Porphyr. alij (quos non refello) *fas est*, hoc loco, valere volunt idem, quod, *licet*.

Pervicaceis] proteruas, pertinaceis, impudenteis. Nonius nomen *peruicax* ait esse laudi, pertinax probro. lib. 3. Od. 3. Musam suam *peruicacem*

racem nominat. *Desine pervicax Referre sermones Deorum.*

ITERARE] iterum atque iterum cantare, vt suprà dixi annot. ad Od. 7. lib. 1.

VINIQVE FONTEM, LACT. ET] videtur planè Horatius, cum hæc de fontibus vini, lactis, mellis scriberet, locum illum Euripid. in Bacch. habuisse sibi ante oculos propositum, vbi Baccharum alia saxum thyrso pulsante fons aquæ prosilit, alia in terram thyrsum deijciente, fons vini promanat: aliæ lactis cupidæ summis digitis terram scindentes, lactis copiam habebant: ex thyrsis autem ederaceis mellis riui fluebant. Sic Euripid. Θύρσον δέ τις λαβοῦσ' ἔπαισεν εἰς πέτραν, Ὅθεν δροσώδης ὕδατος ἐκπηδᾷ νοτίς. Ἄλλη δὲ νάρθηκ' ἐς πέδον καθῆκε γῆς· Καὶ τῇδε κρήνην ἐξανῆκ' οἴνου θεός· Ὅσαις δὲ λευκοῦ πώματος πόθος παρῆν, ἄκροισι δακτύλοισι διαμῶσαι χθόνα, Γάλακτος ἐσμοὺς εἶχον· ἐκ δὲ κισσίνων Θύρσων γλυκεῖαι μέλιτος ἔσταζον ῥοαί.

BEATÆ CONIVGIS] Ariadnæ, quæ quemadmodum Thesei amore capta, Minotauri fratris interficiendi rationem ac viam ei ostenderit. ab eóque posteà Athenas reuertente relicta sit: quas, & quàm lugubreis querelas effuderit: postremò, vt eam sibi Bacchus vxorem adoptarit, elegantissimis versibus explicat venustissimus poëta Catullus: quamquam hoc vltimum de Baccho copiosius persequitur Ouid. metamorpho. 8. & Eustach. ceterique Homeri interpretes. Hesiodus item eandem fabulam tangit in Theogonia: χρυσοκόμης δὲ Διώνυσος ξανθὴν Ἀριάδνην Κούρην Μίνωος θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν. Τὴν δέ οἱ ἀθάνατον καὶ ἀγήρω θῆκε Κρονίδης. id est, Dionysius autem aurea coma flauam Ariadnam Minois filiam teneram sibi sumsit vxorem. Hanc autem ei immortalem, & senectutis expertem fecit Iupiter. Homerus autem ὀδυσ. λ. longè alia narrat de Ariadna: nempe eam à Theseo quidem esse è Creta Athenas auectam: verùm nullum fructum, nullámque voluptatem illum ex eo facto esse consecutum: propterea quòd eam Diana impietatis apud se à Baccho accusatam, quia in eius templo rem cum Theseo habuisset, interemit. Homeri versus sunt hi, καλήν τ' Ἀριάδνην Κούρην Μίνωος ὀλοόφρονος, ἥν ποτε Θησεὺς Ἐκ Κρήτης ἐς γουνὸν Ἀθηνάων ἱεράων Ἦγε μέν, οὐδ' ἀπόνητο, πάρος δέ μιν Ἄρτεμις ἔκτα Δίῃ ἐν ἀμφιρύτῃ Διονύσου μαρτυρίῃσι, &c.

ADDITVM STELLIS HON.] coronam, quam Bacchus Ariadnæ à se raptæ donauit, quámque postea ceteri dij Baccho gratificari cupientes inter sidera collocarunt. de qua sic Arat. Αὐτοῦ κἀκεῖνος στέφανος, τὸν ἀγαυὸν ἔθηκε Σῆμ' ἔμεναι Διόνυσος ἀποιχομένης Ἀριάδνης, Νώτῳ ὑποστρέφεται κεκμηκότος εἰδώλοιο. id est, ibi & illa corona, quem Dionysus admiratione dignus, seu admirandus, signum fecit sui in Ariadnam mortuam amoris, vertitur in tergo laborantis imaginis.

A TECTÁQVE PENTH. DIS.] Pausanias hæc de Pentheo scribit in Corinthiacis: illum tùm alia in Bacchum ausum esse, atque admisisse per contumeliam, tùm ad extremum in Cithæronem ascendisse, vt mulieres Bacchanteis, in quibus erant mater, vxor, & soror, spectaret. ita arbore conscensa, quæ ab illis fiebant, prospexisse: illas autem, simulatqoe eum viderunt, Pentheum discerpsisse, & viuentis adhuc ac spirantis membra alia aliò distraxisse. Plautus in Mercat. *Pentheum diripuisse aiunt Bacchas: nugas maximas Fuisse credo, præut, quo pacto ego diuorsus distrahor.* lege eadem de re Philostratum in Imaginib. & Euripidis Bacchas. & Ouid. Metamorph. 3. Dicemus & nonnulla ad Saty. 3. libri secundi. Fuit autem

B Pentheus rex Thebarum. epist. ad Quinct. lib. 1. *Vir bonus & sapiens audebit dicere, Penthei Rector Thebarum, &c.* dementem appellat Virgil. libr. 4. Æneid. *Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus, Et solem geminum, & duplices se ostendere Thebas.*

NON LENI RVINA] sic legendum, & ita habent aliquot libri manuscript. non lenis ruina autem intelligenda, aspera, sæua, χαλεπὴ, & ab irato atque adeò iracundo deo illata. quemadmodum suprà Od. 37. libr. 1. dementeis ruinas appellauit, quas demens Cleopatra minabatur vrbi. & ibid. pauimentum superbum, pauimentum domini superbi.

THRACIS ET EXIT. LYC.] Home-

C rus ἰλ. ζ. Diomedem facit à Glauco quærentem qui sit, Deúsne aliquis è cælo delapsus, an mortalis. nolle se cum Dijs immortalibus decertare. non enim Lycurgo Dryantis filio suam amentiam bene processisse, qui cum Dijs contenderit, eorúmque inimicitias sibi conflauerit, Bacchi nutricibus in fugam versis, Bacchóque ipso perterrito, atque in mare compulso. Lege Homerum & Eustathium ad eum locum.

EXITIVM] pessimum exitum. Festus. Has suæ impietatis pœnas dedit Lycurgus, quòd oculis à Ioue priuatus est, atque etiam vita. Homerus ἰλ. eodem lib. Τῷ μὲν ἔπειτ' ὀδύσαντο θεοὶ ῥεῖα ζώοντες· Καί μιν τυφλὸν ἔθηκε Κρόνου παῖς, οὐδ' ἄρ' ἔτι δὴν Ἦν, ἐπεὶ ἀθανάτοισιν ἀπήχθετο

D πᾶσι θεοῖσι: id est, ei postea irati fuerunt dij facilè, & placidè viuentes: Eúmque cæcum fecit Iupiter Saturni filius, neque ille diu vixit, quoniam dijs omnibus immortalibus inuisus fuit. alij dicunt ab ipso Baccho fuisse interfectum.

TV FLECTIS AMN.] *tu vertis flumina retro:* vt loquitur Virg. lib. 4. Æneid.

VVIDVS] vino madidus, βεβρεγμένος. Ode 5. lib. 4. *dicimus vuidi, Cum sol Oceano subest.*

NODO COËR. VIPER. BIST. N.] colligis in nodum, Thraciarum mulierum bacchantium comas, earúmque capitibus serpenteis coronarum instar imponis.

SINE FRAVDE] id est, sine vllo damno. impunè, sic carm. sæcul. *Cui per ardentem sine fraude Troiam Castus Æneas patria superstes Liberum muniuit*

iter. Tit. Liuius lib. 34. *nihil prætereà cum consule pa-ctis, quàm vt sine fraude Punicum emitteretur præsidium, ad consulem transtulerunt signa.* Sed quòd ad Baccharum crineis attinet, Euripid. in Bacchis ait Bacchum ipsum statim vt è femore Iouis editus est, serpentibus fuisse coronatum. στεφάνωσέν τε δρακόντων στεφάνοις· ἔνθεν ἄγραν θηροτρόφοι μαινάδες ἀμφιβάλλονται πλοκάμοις. id est, Et coronauit eum serpentium coronis. hinc agram Mænades ferarum nutrices crinibus suis implicant. est autem ἄγρα serpentis genus: quo nomine Demosthenem aiunt esse appellatum.

Tv, cvm parentis, &c.] Cùm in Phlegra Dij eum Gigantibus ancipiti prœlio diu decertassent, aiunt Terram Ioui dixisse non aliter Deos Gigantibus superiores futuros, nisi duos semideos sibi belli socios & adiutores adiungerent. Ita Bacchus & Hercules accersiti sunt: quorum opera & virtute Dij immortales victoria sunt potiti. De Hercule autem suprà Od. 12. *&c Domitos Herculea manu Telluris iuuenes.*

Cohors Gigantvm scand. impia] eò impia, quòd cum dijs pugnarit. ex quo θεομαχεῖν, id est, cum Dijs pugnare.

Rhœcvm] de quo Ode 4. lib. 3.

Leonis vng. horr.] aiunt enim Bacchum specie leonis indutum, cum Gigantibus decertasse, eósque vnguibus, & dentibus, tanquam leonem, deuicisse.

Qvanqvam choreis] Lucianus in eo dialogo, qui inscribitur προλαλιὰ, ἢ Διόνυσος, scribit, Bacchum, bello aduersus Indos suscepto, exercitu iam in Indiam adducto, ab illis initiò contemtum, ac derisum esse, quia totus ille exercitus partim ex mulieribus bacchantibus, partim ex iuuenibus rusticis, nudis, córdaca saltantibus (est autem cordax mollis & lasciuæ saltationis genus) edera coronatis, furiosis, atque insanis constare videretur: sed ad extremum illos vim, & potentiam Bacchi suo magno malo sensisse.

Pacis eras, med. qvæ belli] id est, vtilis eras ad bellum, & ad pacem: ad vtrúmque aptus & paratus eras, siue pax colenda, siue bellum gerendum esset. vel hoc significat, vinum modò homines ad arma, & pugnam excitare: modò etiam feros & immiteis animos domare, lenire, & mitigare.

Te vidit insons] ita te vidit, vt tibi nulla ex parte nocuerit ad inferos descendenti. [Profert hunc locum Seruius ad illum Virg. Æn. 4. *Et nunc magna mei sub terras ibit imago.*]

Cornv decorvm] Baccho cornu tribuunt poëtæ, quòd ij, qui liberaliùs biberint, ad vim & pugnam parati sint, atque instructi: ob eandémque rationem Bacchum tauro, & pardalo similem faciunt, vt scribit Athen. libr. 2. his verbis. καὶ ταύρῳ παρεικάζουσι τὸν Διόνυσον, καὶ παρδάλει, διὰ τὸ πρὸς βίαν τρέπεσθαι τοὺς ἐξοινωθέντας· εἰσὶ δ' οἳ καὶ θυμικοὶ γίνονται. τοιοῦτος δ' ὁ ταῦρος Εὐριπίδης. ταῦροι δ' ὑβρισταὶ καὶ ἐκ κέρως θυμούμενοι, &c. id est, Tauro similem faciunt Dionysum, & pardali, seu pardo, propterea quòd qui supra modum vinum biberunt, ad vim se conferre soleant. sunt & qui iracundiores euadant. talis autem taurus. Euripides, Tauri autem proterui & petulantes, & cornu intentato iracundi. Propert. lib. 3. *Quod superest vitæ, per te & tua cornua viuam, Virtutisque tuæ, Bacche, poëta ferar.* Festus item scribit, cornua, Liberi patris simulacro adijci, quòd homines nimio vino truces fiant, vt belluæ. Euripides Bacchis, Bacchum ταυρόκερων θεὸν, id est, taurinis cornibus præditum appellat. & Eustathius ad hunc locum ἰλιάδ. β. ἵνα ξυνάγωμεν ἄρηα, &c. notat, Bacchum cognomento dictum esse ταῦρον κερασφόρον, id est, taurum cornigerum, quia vino madidi ad arma capienda sint promti & parati. Idem ad alium locum ἰλ. γ. sub principium, admonet, Bacchi statuam apud Cyzicenos specie tauri positam esse, & κερατοφυῆ, id est, cornutum fingi, eundémque tauri, vel quòd ebrij sint pugnaces, & ad pugnandum expediti, vel quòd veteres cornibus pro poculis vti solebant. huc pertinet illud, quod est Oda 21. lib. 3. *& addis cornua pauperi, Post te neque iratos trementi Regum apices, neque militum arma*

Leniter atterens cavd.] id est, adulans. *Adulatio* (inquit Festus) *propriè blandimentum canum est.* Accius, Prometh. *sublime auolans Pennata cauda nostrum adulat sanguinem.*

Et recedentis, trilingvi ore pedes] & ore suo trilingui tuos pedes, tuáque crura redeuntis ad superos demulsit: quod est in cane amoris & gratulationis argumentum: neque hoc nisi dominis, aut certè notis facere solet, vt scribit Plato politic. lib. 2. & M. Tull. de nat. deorum. li. 2. *canum tam fida custodia, támque amans dominorum adulatio.* Bacchum autem etiam ad inferos descendisse, vt vxorem Ariadnen reduceret, fabulantur poëtæ. Et Pausanias in Corinthiac. scribit, se Alcyoniam paludem vidisse, per quam ille descendisse dicitur: de cuius immensa altitudine vide apud eundem ibidem.

TVRNEBVS.

Ex aduers. lib. 18. cap. 8. Scribit Lucianus, οἱ δὲ σάτυροι, ὀξεῖς τὰ ὦτα, καὶ αὐτοὶ φαλακροί. hoc simul atque legi, illico percussit animum, illud esse quod ab Horatio cantatur

– & aures

Capripedum Satyrorum acutas. Non enim, vt opinor, acutas dicit acutè & attentè audientes, & Bacchi canticis operam dantes, & arrectas: sed in acumen fastigiatas atque collectas. Horatius autem Satyris, vt & multi alij caprarum tribuit pedes, quos esse Panis potius Lucianus dicit.

Ex lib. 10. cap. 22. Illud porrò, *Pacis eras mediúsque belli*, valet in media versaberis pace medióque bello, atque eras ad vtrumque tempus accommodatus. Dicitur autem medius belli, vt in sanctissimo Euangelio, μέσος τῆς ὑμῶν ἐστί-

Cæterum

Cæterum cùm ῥοῖκος Græcè vocetur quidam è Gigantium numero, haud dubitanter adfirmauerim esse in Horatio Rœcum non Retum legendum.

AD MÆCENATEM.

Od. 20.

ARGVMENTVM.

Famam suam æternam fore.

NON vsitata, nec tenui ferar
*Penna * biformis per liquidum æthera*
Vates: neque in terris morabor
Longius: inuidiáque maior
*Vrbeis relinquam. non ego * pauperum*
Sanguis parẽtum, nõ ego quem vocas,
Dilecte Mæcenas, obibo:
Nec Stygia cohibebor vnda.
*Iam iam * residunt cruribus asperæ*
*Pelles: & album mutor in * alitem*
** Supernè: nascuntúrque leues*
Per digitos, humerósque plumæ.
Iam Dædaléo ocyor Icaro,
*Visam * gementis littora Bospori,*
Syrteísque Getulas canorus
Ales, Hyperboreósque campos.
Me Colchus, & qui, dissimulat metum
Marsæ cohortis, Dacus, & vltimi
Noscent Geloni. me peritus
Discet Iber, Rhodaníque potor.
Absint inani funere næniæ,
Luctúsque turpes, & querimoniæ.
Compesce clamorem, ac sepulcri
Mitte superuacuos honores.

NON VSITATA] significat Horatius, sibi suos versus, suáque poëmata nomen immortale peperisse, seséque exteris, atque adeò barbaris nationibus nobilem & clarum futurum, nomen denique suum toto orbe terrarum celebre & gloriosum fore. sic Theognis significans suis versibus Cyrno nominis immortalitatem esse comparata, dicit se taleis ei alas dedisse, quibus auium in morem sublimis totum orbem terrarum peragrare, & mare immensum atque infinitum peruolare possit, &c. Σοὶ μὲν ἐγὼ πτέρ᾽ ἔδωκα, σὺν οἷς ἐπ᾽ ἀπείρονα πόντον Πωτήσῃ κτ̀ γῆν πᾶ- A σαν ἀειρόμενος Ῥηϊδίως, θοίναις δὲ καὶ εἰλαπίναισι παρέσσῃ Ἐν πάσαις, πολλῶν κείμενος ἐν στόμασιν.

id est, *Donaui tibi ego pennas, quibus æquora vectus,*
Et terras omnes peruolitare queas:
Et cunctis epulis intersis perpete fama
Multorum assiduè positus in ore virûm.

Iam Plato in Phædro scribit τὴν τοῦ πτεροῦ φύσιν κεκοινωνηκέναι μάλιστα τοῦ θεοῦ, id est, alæ naturam commune aliquid habere cum Deo.

BIFORMIS] vates lyricus, & satyricus. alij quia nuper homo, nunc ales. à quibus dissentio.

PER LIQVIDVM ÆTH.] Virg. Æneid. 7. *Stridere ingentes siquidem trans æthera vectas, &c.*

INVIDIÁQVE MAIOR] superior. sic Od. 3. B lib. 4. *Et iam dente minus mordeor inuido.* nam inuidia in eos, qui multo ceteris antecellunt ac præstant, imbecilla est. & intellige cum demum inuidia maiorem futurum, cùm excesserit è vita, vt epist. ad Aug. lib. 2. *Comperit inuidiam supremo fine domari:* quod & Plutarchus præclarè ostendit libro περὶ φθόνου καὶ μίσους, his verbis, Αἱ δὲ τῶν εὐτυχημάτων ὑπεροχαὶ καὶ λαμπρότητες πολλάκις τὸν φθόνον κατασβεννύουσιν. οὐδὲ γὰρ εἰκὸς Ἀλεξάνδρῳ τινὰ φθονεῖν, οὐδὲ Κύρῳ κρατήσασι, καὶ γενομένοις κυρίοις ἁπάντων· ἀλλ᾽ ὥσπερ ὁ ἥλιος οὗ ἂν ὑπὲρ κορυφῆς γένηται καταχεόμενος τὸ φῶς, ἢ παντάπασι τὴν σκιὰν ἀνεῖλεν, ἢ μικρὰν ἐποίησεν, οὕτω πολὺ τῶν εὐτυχημάτων ὕψος λαβόντων, καὶ γενομένων κατὰ κεφαλὴν τοῦ φθόνου, C συστέλλεται, καὶ ἀναχωρεῖ καταλαμπόμενος. id est, rerum secundarum præstantiæ & exsuperantiæ, & fulgores sæpe inuidiam exstinguunt. non est enim probabile quemquam Alexandro inuidere, neque Cyro rerum potitis, & omnium nationum dominationem consecutis. Sed quemadmodum sol, quorum super verticem versatur, lumen suum iaculans, aut prorsus eis vmbram adimit, aut paruam efficit: ita postquàm res secundæ ad magnam altitudinem peruenerunt, & ascenderunt ad inuidiæ verticem, comprimitur & coërcetur illa, & summouetur, à splendore rerum secundarum illustrata, quem locum mihi Germ. Valens indicauit.

PAVPERVM SANGVIS] obscuro loco na- D tus: libertini hominis filius. cóntrà Od. 27. lib. 3. *nisi herile mauis Carpere pensum Regum sanguis*

DILECTE MÆCENAS] fortasse coniunctè hęc sunt legenda, non, vt alij distinguunt, *quem vocas Dilecte.* sic sup. Od. 20. lib. 1. *Care Mæcenas eques.* nisi fortè illo loco legendum est *Clare Mæcenas.* de vtroque iudicet lector.

OBIBO:] obibo mortem, vel obibo diem meum.

NEC STYG. COHIB. VNDA] De Styge diximus sup. ad Od. 34. lib. 1.

ALBVM MVTOR IN ALITEM] cycnum, quem statim *canorum* appellabit. Cycni autem in tutela sunt Apollinis, vt ostendemus ex Platone ad Od. 3. lib. 4. Et poëtæ, cycni appellantur: vt Od. 2. li. 4. *Multa Dircæum leuat aura cycnum.*

SVPERNÆ] ex τῶν ἄνω. mutor à partibus A superioribus. sic enim legendum, non *superna*. & ita habent sine vlla varietate omnes libri manu scripti, quibus vsus sum. neque verò dubium est, quin vltima syllaba vocis, *superne*, breuis sit, vt docuimus in scholiis Lucretianis.

LÆVES] non asperæ vt *galeaque leues*, Od. 2. lib. 1. & *leuia saxa* Od. 17. eiusdem.

DÆDALÆO] Icaro Dædali filio. De Dædalo & Icaro satis multa dicta sunt suprà ad Od. 3. lib. 1.

OCYOR] suprà Od. 16. *& agente nymbos Ocyor Euro*. Quidam libri veteres habent, ocyórque, vnde suspicantur quidam legendum esse, *Jam Dædaleóque ocyor Icaro*. Ego tamen nihil muto.

B GEMENTIS BOSPORI] gementis, id est murmur edentis gemitus simile de Bosporo diximus sup. ad Od. 13.

SYRTEISQVE GETVLAS] de Syrtibus diximus ad Od. 22. lib. 1.

CANORVS ALES] cycnus. Ode 3. lib. 4. *ô mutis quoque piscibus Donatura cycni, si libeat, sonum.*

HYPERB. CAMP.] campos supra Aquilonem & Rhipæos montes, vbi sol non quotidie, vt nobis, sed æquinoctio verno exortus, auctumnali óccidit: ideóque sex mensium, dies: & totidem, nox vna perpetua est apud eos. Herodotus lib. 4. videtur negare esse Hyperboreos, quia si essent (inquit) Hyperborei, essent & Hypernotei. C Possidonius ait esse, & Alpeis, Italiæ monteis, incolere. Festus Hyperboreos supra Aquilonis flatum habitare scribit, dictos, quòd humanæ vitæ modum superent, viuendo vltra centesimum annum. ὑπερβαίνοντας (inquit) ὅρον sæculi humani.

GELONI] populi in Scythia Europæa. Ode 4. lib. 3. *Visam pharetratos Gelonos.*

IBER] Hispanus. Virg. Georg. 3. *Aut impacatos à tergo horrebis Iberos.* Sed cur ab Horatio peritus dicitur? Fortasse vsu peritus intelligendus, idque propter longas & assiduas nauigationes. his enim multorum morum, multarúmque rerum cognitio comparatur.

RHODANIQVE POTOR] Gallus, seu Celta.

D ABSINT INANI FVN. NÆN.] primùm vult abesse nænias à suo funere: deinde funus, id est, omnem pompam, & sumtum funebrem, inanem fore dicit, quia scilicet non sit moriturus, nec sepulcro possit contineri, sed immortalis sit futurus, & in cycnum canorum mutandus: qui cantu totum orbem terrarum completurus est.

NÆNIÆ] carmina lugubria, vt suprà diximus ad Od. 1. huius libri.

AC SEP. MITTE SVPERVAC. HON.] omitte mihi sepulcrum sumtuosum, & magnificum exstruere. nam sine sepulcro satis honoratus sum gloria ingenio parta. Pausan. Arcad. duo sepulcra admirabili pulchritudine, & magnificentia commemorat: vnum Mausoli in vrbe Halicarnasso, structura & magnitudine visendum: alterum mulieris cuiusdam, Helenæ nomine, Solymis.

MITTE] *mitte*, positum pro *omitte*: vt epist. 5. lib. 1. *Mitte leues spes, & certamina diuitiarum:* & epist. ad Pison. extr. *Non missura cutem nisi plena cr. hi.* & Virgil. Æn. 1. *mæstúmque timorem Mittite.* & Terent. Adelph. *Hera, lacrymas mitte.*

SVPERVACVOS] epist. ad Pison. *Omne supervacuum pleno de pectore manat.*

TVRNEBVS.

EX aduers. lib. 28. cap. 10. Quod Horatius inquit,

- inuidiáque maior

Vrbes relinquam. quo se maximum & illustrissimum fore dicit omnique inuidia superiorem, ἀμέγαρτος exponere videtur Hesychius, quòd magnum etiam significat, etsi etiam in alia notione scio à Græcis intelligi & accipi.

Ex lib. 10. cap. 22. In hoc cantico, cùm se *in album alitem*, id est, cygnum mutari dicit, id eo facit consilio, quòd olores in Apollinis tutela sint, & de illius canoræ auis modulis poëtæ olores vocari interdum soleant: vnde & de Pindaro cecinit.

Multa Dircæum leuat aura cygnum. Respexit tamen potissimum ad mutationes Pythagoricas à Platone celebratas. Nam eos censent, qui numeris delectati poëticis sunt alterius exordio vitæ in olores mutari. Plato libr. 10. de Republ. ἰδεῖν μὲν γὰρ ψυχὴν ἔφη τὴν ποτὲ ὀρφέως γενομένην κύκνου βίον αἱρουμένην. Apud eundem etiam Thamyræ animus Lusciniæ vitam deligit. Denique persuasio erat Pythagoræorum aues canoras incantores & poëtas renasci: & cantores & poëtas in aues musicas verti.

CARMINVM LIBER TERTIVS.

Od. 1.

ARGVMENTVM.

Non opibus, aut honoribus: sed animi tranquillitate vitam beatam effi.

DI profanum vulgus, & arceo.
** Fauete linguis. carmina non prius*
Audita, musarum sacerdos,
Virginibus, puerísque canto.
Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipsos imperium est Iouis,
Clari gigantéo triumpho,
*Cuncta * supercilio mouentis.*
*Est * vt viro vir latius ordinet*
Arbusta sulcis: hic generosior
Descendat in campum petitor:
Moribus hic, melióque fama
Contendat: illi turba clientium
*Sit maior. æqua lege * necessitas*
Sortitur insignes, & imos:
*Omne capax mouet * vrna nomen.*
Destrictus ensis cui super impia
Ceruice pendet, non Siculæ dapes
Dulcem elaborabunt saporem:
Non auium, citharæque cantus
Somnum reducent. somnus agrestium
Lenis virorum non humileis domos
Fastidit, vmbrosamque ripam:
Non zephyris agitata Tempe.
*Desiderantem * quod satis est, neque*
Tumultuosum sollicitat mare,
A *Nec sæuus Arcturi cadentis*
Impetus, aut orientis Hædi.
Non verberatæ grandine vineæ,
Fundúsque mendax, arbore nũc aquas
Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hiemes iniquas,
Contracta pisces æquora sentiunt,
Iactis in altum molibus. huc frequens
Cæmenta dimittit redemtor
B *Cum famulis, dominúsque, terræ*
** Fastidiosus: sed timor, & minæ*
** Scandunt eòdem, quò dominus: neque*
Decedit ærata triremi: &
Post equitem sedet atra cura:
Quòd si dolentem nec Phrygius lapis,
Nec purpurarum sidere clarior

Delenit vsus: nec Falerna
Vitis, Achæmeniúmque costum:
Cur inuidendis postibus, & nouo
Sublime ritu moliar atrium?
*Cur valle permutem * Sabina*
Diuitias operosiores?

Odi profanvm vvlgvs] arcebantur non initiati, & profani à sacris, quos Græci βεβήλους, καὶ ἀμυήτους appellant. Plato Θεαιτήτῳ. ἄθρει δὴ περισκοπῶν μή τις τῶν ἀμυήτων ἐπακούῃ. id est, contemplare igitur circumspiciens nequis profanorum, & non initiatorum (B) exaudiat. Theocr. in Amarillide. ζαλωτὸς δὲ φίλα γυναί Ἰασίωνα. Ὃς τόσσων ἐκύρησεν, ὅσ' οὐ πευσεῖσθε βέβαλοι. id est, fortunatum Iasionem existimo, qui ea consecutus est, quæ non audietis vos profani. Res graueis & serias, atque è media philosophia petitas, mysteriorum denique quodammodo similéis, non ludicras, neque amatorias cantaturus, homines prauis opinionibus imbutos & corruptos, atque iccircò vtilissima ad vitam bene instituendam præcepta respuenteis, ab his carminibus, tanquam profanos à sacris & mysterijs, arcet.

Favete lingvis] εὐφημεῖτε. bona verba dicite: *malè ominatis Parcite verbis*, vt loquitur Od. 14. huius lib. Tibull. eleg. 11. lib. 2. *Dicamus* (C) *bona verba (venit natalis) ad aras. Quisquis ades, lingua vir, mulierque faue.* Virg. lib. 5. Æn. *Ore fauete omnes, & cingite tempora ramis.* Euripid. Iphigen. στὰς δ' ἐν μέσῳ Ταλθύβιος, ᾧ τόδ' ἦν μέλον εὐφημίαν ἀνεῖπε καὶ σιγὴν στρατῷ. id est. Cùm autem in medio stetisset Talthybius, cui hoc erat curæ, bona verba, & silentium exercitui prædicauit. *Fauentia* (inquit Festus) *bonam ominationem significant. Nam præcones clamantes populum sacrificiis fauere iubebant. fauere enim est bona fari.* Propert. lib. 3. de pugna nauali Actiaca, *Sacra facit vates, sint ora fauentia sacris.* & bene ominari dicuntur, qui bona verba loquuntur. Cic. in Bruto. *Hortensij vox extincta fato suo est, nostra publico. Melius, quæso ominare, inquit Brutus.* Idem lib. 1. de diuina- (D) tione. *hominum voces vocant omina: quæ maiores nostri, quia valere censebant, iccirco omnibus rebus agendis, quod bonum, faustum, fortunatúmque esset, præfabantur: rebúsque diuinis, quæ publicè fierent, vt fauerent linguis, imperabatur: inque feriis imperandis vt litibus & iurgiis se abstinerent.*

Mvsarvm sacerdos] ego Horat. vates, & qui Musarum sacra tracto. sic Virgilius Georgic. 2. *Me verò primùm dulces ante omnia Musæ, Quarum sacra fero ingenti percussus amore, Accipiant, &c.*

Virginib. pverisqve] vt castis, integris, incorruptis, & ab omni flagitij & sceleris macula puris.

Clari. gig. trivmpho] de quo He- (A) siod. in Theogonia. & diximus suprà ad Od. 19. lib. 2. & idem Hor. Od. 4. huius lib. *Scimus vt impios Titanas, immanémque turmam Fulmine sustulerit caduco.*

Cvncta svperc. mov.] Homer. ἰλ. α. ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων. id est, dixit, & nigris superciliis annuit Iupiter. sequitur paullò pòst. μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον, id est, magnum autem commouit Olympum. & Virg. 9. *totum nutu tremefecit Olympum.*

Est vt viro vir] sic loquuntur Græci: ἔστιν ὡς, vel ἔστιν ὅπως i. fieri, vel euenire potest, vt: rursum, non est, vt: οὐκ ἔστιν ὅπως epist. ad Iccium lib. 1. *non est vt copia maior Ab Ioue donari possit tibi.* Ostendit varia hominum esse ingenia (B) ac studia. Fieri, inquit, potest, vt alius alio plus agri habeat, quod arboribus ordinatim conferat: alij se ad honorum petitionem conferant, atque horum rursus alius nobilitate fretus petat: alius moribus & bona existimatione sit superior: alius plureis habeat clienteis.

In campvm] Martium, in quo comitia habebantur. verbo autem *descendendi* vsus est, quia ex vrbe Roma antiqua in campum Martium venienti descendendum erat. M. Cœlius epist. 4. ad Cicer. libr. 8. *At qua spe, quàm certa opinione descenderas?*

Necessitas] ἀνάγκη, eadem (vt quidam volunt) quæ εἱμαρμένη, id est, Parca. vide annot. ad Od. 35. lib. 1. Plutarchus tamen necessi- (C) tatem distinguit à Parca, seu fato.

Sortitvr] λαγχάνει, sorte ducta capit. ex Λάχεσις, quæ temeritate quadam, & sine delectu homines vita spoliat; & qua arbitra, alia alij viuendi & moriendi condicio (quam Horatius sortem nominare solet) contingit.

Insigneis et imos] *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regumque turreis:* Od. 4. lib. 1. vide plura ad Od. 28. lib. 2. insigneis autem, id est, ἐπισήμους, ἐπιφανεῖς, claros, & nobileis. & in summo honoris gradu constitutos: sup. Od. 34. lib. 1. *& insignem attenuat Deus.*

Imos] infimos, humileis, obscuros.

Omne cap. mov. vrna nom.] vide, quæ de vrna & sortibus diximus sup. ad Od. (D) 3. lib. 2.

Destrictvs ensis cvi] ei, cuius ceruicibus impendet ensis destrictus, nullæ quantumuis apparatæ, & opiparæ epulæ, suaues, aut gratæ poterunt esse. respicit autem notissimam de Damocle Dionysij assentatore historiam: *qui cùm in sermone copias, opes, maiestatem illius dominatus commemoraret, ac prædicaret, negarétque vnquam quemquam beatiorem fuisse: iussit eum Dionysius fortunam experiri suam: collocandum curauit hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo textili stragulo, magnificis operibus picto, abacósque compluries ornauit argento, auróque cælato: tum ad mensam eximia forma pueros delectos iussit consistere. aderant vnguenta, coronæ: incendebantur odores, mensæ conquisitissimis epulis exstruebantur. fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc*

medio

medio apparatu fulgentem gladium e lacunari seta equina appensum demitti iussit, vt impenderet illius beati ceruicibus. Ita nec pulchros illos administratores aspiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in mensam: iam ipsæ defluebant coronæ: denique exorauit tyrannum, vt abire liceret, quod iam beatus nollet esse. Hæc sunt M. Tull. Tusc. lib. 5. *declarabat autem Dionysius* (inquit idem Tull.) *nihil esse ei beatum, cui semper aliquis terror impendeat.*

SICVLÆ DAPES] Siculæ dapes, & Syracusanæ mensæ prouerbij locum obtinent. lege Athen. lib. 12. Plato. lib. 3. de republ. Συρακουσίαν δὲ ὦ φίλε τράπεζαν, καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψων, ὡς ἔοικας, οὐκ αἰνεῖς. M. Tull. lib. 2. de finib. *sit voluptas non minor in nasturtio illo, quo vesci Persas esse solitos scribit Xenophon, quàm in Syracusanis mensis, quæ à Platone grauiter vituperantur.* Idem lib. 5. Tuscul. *Quò cùm venissem, vita illa beata, quæ ferebatur, plena Italicarum, Syracusanariúmque mensarum, nullo modo mihi placuit, bis in die saturum fieri, &c.*

DVLCEM ELAB. SAP.] id est, exquisitissimæ, summóque artificio, & studio conditæ, & apparatæ epulæ, ei videbuntur insuaues, cuius in animo curæ graues, & terrores, & angores, cæteræque animorum pestes insideant. *elaborabunt* autem scriptum est in cod. Don. Faërt. Vatic. 2. Torn. non, *elaborarunt*, vt habent vulgati.

SOMNVM REDVCENT] in nonnullis veteribus cod. scriptum est *reducet*: sed secutus sum cod. Don. Faër. 2. Vatic. Torn. & vulg.

SOMNVS AGREST. LENIS] somnus lenis non spernit humileis agrestium hominum domos, neque vmbrosam ripam, id est, dormiunt plerunque suauiùs in suis tuguriolis rustici, & tenues homines, quàm reges & dynastæ in suis ædibus sumtuosissimis, atque instructissimis.

FASTIDIT] spernit. Semper Horatius hoc verbum cum accusandi casu coniungit: quod non item solet M. Tull. exempli causa, epistol. 3. lib. 1. *Fastidire lacus & riuos ausus apertos.*

TEMPE] sup. Od. 7. lib. 1. *Thessala Tempe.*

DESIDER. QVOD SATIS EST] qui quantum satis est, desiderat, non nauigat, neque se maris periculo committit, vt mercibus commutandis rem faciat, atque augeat. sic Od. 29. huius lib. *Non est meum, si mugiat Africis Malus procellis, ad miseras preces Decurrere.* sic Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμ. de iis, qui iustitiam colunt. θάλλουσιν δ' ἀγαθοῖσι διαμπερές, οὐδ' ἐπὶ νηῶν Νίσσονται. καρπὸν δὲ φέρει ζείδωρος ἄρουρα.

TVMVLTVOSVM] quod timorem multum incutit. *Tumultus enim est perturbatio tanta, vt maior timor oriatur. vnde etiam nomen ductum est, tumultus.* Cic. Philip. 8.

SOLLICITAT] sollicitum reddit, & quasi è sede mouet.

NEC SÆVVS ARCT. CAD.] Plaut. in Rudente, *Arcturus signum sum omnium quàm acerrimum: vehemens sum exoriens cum occido, vehementior.*

AVT ORIENTIS HÆDI] oriuntur hædi statim post Capram, sole Sagittarium permetiente. Virg. Georg. 1. *Præterea tam sunt Arcturi sidera nobis, Hædorúmque dies seruandi, & lucidus anguis, Quàm quibus in patriam ventosa per æquora vectis Pontus, & Ostriferi fauces tentantur Abydi.* ἐπὶ τοῖς ἀνατέλλουσιν οἱ ἔριφοι (inquit interpres Theoc.) ἀγριαίνεται ἡ θάλασσα, id est, orientibus hædis sæuit mare.

NON VERB. GRAND.] epist. ad Albinouan. lib. 1. *non quia grando Contuderit vites.* χαλαζοκοπίαν nominant Græci.

FVNDÚSQVE MENDAX] γῆ ἄπιστος. fundus infidelis. fundus, qui non respondet votis, aut exspectationi agricolæ. epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Spem mentita seges.* contrà Od. 16. huius lib. *& segetis Certa fides meæ.* videtur autem hoc loco sterilitatis agrorum causas enumerasse, nimiam siccitatem, imbreis immoderatos, incendium, hiemis præter modum frigidæ iniuriam: quæ omnia ponit & Xenocr. in Axiocho his verbis: νυνὶ μὲν αὐχμὸν, νυνὶ δὲ ἐπομβρίας, νυνὶ δὲ ἐπίκαυσιν, νυνὶ δ' ἐρυσίβην, νυνὶ δὲ θάλπος ἄκαιρον, ἢ κρύος. id est, nunc enim siccitatem, nunc imbreis immoderatos, nunc rubiginem, nunc calorem intempestiuum, aut frigus: & Xenoph. in Oeconomico: Ἔτι δὲ τῆς γεωργικῆς τὰ πλεῖστα ἐστὶν ἀνθρώπῳ ἀδύνατα προνοῆσαι. καὶ γὰρ χάλαζαι, καὶ πάχναι ἐνίοτε, καὶ αὐχμοί, καὶ ὄμβροι ἐξαίσιοι καὶ ἐρυσίβαι, καὶ ἄλλα πολλάκις τὰ καλῶς ἐγνωσμένα καὶ πεποιημένα, ἀφαιροῦνται. id est, Præterea plurimæ res artis agri colendi, eiusmodi sunt, vt eas homo prouidere non possit. Nam & grandines, & pruinæ, & siccitates, & imbres immoderati, & rubigines, & alia quædam sæpenumerò, quæ pulchrè sunt cogitata, prouisa, & effecta, de manibus eripiunt. & Lucret. lib. 5. *Et tamen interdum magno quæsita labore, Cum iam per terras frondent, atque omnia florent, Aut nimiis torret feruoribus ætherius sol: Aut subiti peremunt imbres, gelidæque pruinæ, Flabráque ventorum violento turbine vexant.*

NVNC TORR. AGR. SID.] ἀστροβολισμὸν & σφακελισμὸν putabat significari Germanus Valens: id est, siderationem, quæ tùm euenit, cùm arbores pestifero aliquo sidere afflantur, atque adeò percutiuntur. ex quo ἀστροβόλητοι seu ἀστρόβλητοι dicuntur. ego putabam vel ἐπίκαυσιν describi, id est, incendium, seu æstum immoderatum, ex quo rubigo oritur: vel vredinem. tale ferè illud est Oda 16. epod. *nullius astri Gregem æstuosa torret impotentia.*

CONTRACTA PISCES ÆQVORA] posteà quàm immodicum pecuniæ quærendæ studium reprehendit, atque insectatus est, incipit nunc suæ ætatis hominum luxuriam, atque ædificandi insolentiam exagitare, qui terra continente non contenti in mari ædificant. eleganter autem, & venustè pisceis ait sentire maria fieri contractiora ædificiorum magnitudine, & fundamentorum, quæ in mare iaciuntur, molibus. vide Oden 15. lib. 2. *Iam pauca aratro iugera Regiæ Moles relinquent.*

CÆMENTA] cæmenta dicta sunt à cædendo: A itaque appellantur lapides cæsi. Od. 24. huius libri. *Cæmentis licet occupes Tyrrhenum omne tuis: & mare Apullicum.*

DIMITTIT] sic habent libri vet. vulg. *Demittit.*

REDEMTOR] redemtores dicuntur, qui opus aliquod faciendum suo periculo, certa mercede pacta conduxerunt: ἐργολάβοι dicuntur à Græcis. epist. ad Iul. Florum lib. 2. *Festinat calidus mulis, Gerulisque redemtor.* Redimere enim interdum idem valet, quod conducere, ex quo redemtor idem, quod conductor.

TERRÆ FASTIDIOSVS.] qui terra spreta, in mari ædificat.

NEQVE DECEDIT ÆR. TRIR.] sic sup. B Od. 16. libr. 2. *Scandit æratas vitiosa naues Cura.*

POST EQVIT. SEDET ATRA C.] similis sententia est apud Lucr. libr. 2. in princip. *Quod si ridicula hæc, ludibriaque esse videmus, &c.*

ATRA CVRA] atra, id est, tristis. sic Od. xi. lib. 4. *minuentur atræ Carmine Curæ.*

QVOD SI DOL. NEC PHRY. LAP.] vide quæ annotauimus ad Oden illam 16. lib. 2. ita igitur concludit hunc locum. Si neque ædificia magnifica, neque purpureæ vestes, neque Falerna vina, neque vnguenta Persica morbis animi medentur, cur me meæ fortunæ pœniteat, diuitiásque consecter, & concupiscam ampliores? *Delinit* habent. 2. Vat. cod. & Torn. congruit cum hoc loco ille, epist. ad Loll. 2. lib. 1. *Non domus, aut* C *fundus, non æris aceruus, & auri Ægroto domini deduxit corpore febres, Non animo curas.* per Phrygium autem lapidem columnas Phrygias significat, quibus fulciebantur & ornabantur atria domorum sumtuosarum. Tibull. lib. 3. eleg. 3. *Quidve domus prodest Phrygijs innixa columnis, Tænare siue tuis, siue Caryste tuis?*

FALERNA VITIS] sic habent libri Iann. & 2. Vat. quam scripturam probo. nam in Vulgatis impressum est *Falerna Vitis*: quam lectionem qui recipiunt, subintelligunt ἀπὸ κοινοῦ *vsus*.

ACHÆMENIÚMQVE COSTVM] Persicum vnguentum ab Achæmene Persarum Rege. sup. Od. 12. lib. 2. & Od. 13. epod. *nardum Achæmenium.* de costo vide Plin. lib. 12. cap. 12. D

INVIO. POSTIB.] sumtuosis, magno pretio emtis. sup. Od. 10. lib. 2. *aulam inuidendam* dixit. postibus autem, id est, ostijs, seu foribus: vel simpliciter trabibus.

CVR VALLE PERM. SABINA] id est, cur spreto, & reiecto meo fundo Sabino, in quo vallis est peramœna, diuitias curarum, & molestiarum plenas, & plurimo labore partas, & quæsitas amplectar? de verbo *mutandi* vide annot. ad Od. 16. lib. 1.

* DIVITIAS OPEROS.] id est, laboriosiores, vel maiores & ampliores, vel in quibus & parandis magno labore, magnáque opera, & custodiendis magna cura opus est. Oda 2. lib. 4. *operosa paruus Carmina fingo.*

TVRNEBVS.

Ex lib. aduers. 22. cap. 7.

Trum timorem dicit Maro per metalepsim, fœdum, turpem, molestum, odiosum. Virg. 9. Æneid. *Immisitq; fugam Teucris, atrumque timorem,* ex eo, vt opinor, quòd atra quæ sunt, inauspicata & funesta & iniucunda erant. Sic Flaccus, lib. 4. Od. 11.

- minuentur atræ
Carmine curæ, inuisæ, odiosæ molestæ.

Post equitem sedet atra cura. i. molesta. & lib. 2. sat. 6.

at simul atras
Ventum est esquilias. id est odiosas mihi, & molestas ob negotia. Sic de art. poët.

- atrum
Desinat in piscem mulier formosa supernè, dixit, pro turpi & fœdo.

Ex lib. 29. cap. 29. libr. 1. Od. 12. *Alba stella* non alia profectò fuerat quàm candida, fœlix & prospera. Sunt enim Castores propitij & salutares nauigantibus, vt delusa credidit antiquitas, ve atrum contrà, noxium, inauspicatum, infœlix, malum. vt

Post equitem sedet atra cura.

Od. 2.

ARGVMENTVM.

Pueros ab ineunte ætate assuefaciendos esse paupertati, rei militari, vitæ laboriosæ.

ANgustam, amici, pauperiem pati
Robustus acri militia puer
Condiscat: & Parthos feroceis
Vexet eques metuendus hasta:
Vitámque sub diuo, & trepidis agat
In rebus. illum ex mœnibus hosticis
Matrona bellantis tyranni
Prospiciens, & adulta virgo,
** Suspiret: eheu, ne * rudis agminum*
Sponsus lacessat regius asperum
*Tactu * leonem: quem cruenta*
Per medias rapit ira cædeis.
Dulce, & decorum est pro patria mori.
** Mors & fugacem persequitur virum:*
Nec parcit imbellis iuuentæ
Poplitibus, timidóque tergo.

*Virtus repulsæ nescia sordidæ
Intaminatis fulget honoribus:
Nec sumit, aut ponit secureis
Arbitrio popularis auræ.
Virtus recludens immeritis mori
Cælum, negata tentat iter via:
Cœtúsque vulgareis, & udam
Spernit humum fugiente *penna.
Est & fideli tuta silentio
Merces. vetabo, qui Cereris sacrum
Vulgarit arcanæ, sub iisdem
Sit trabibus, fragilémque mecum
Soluat phaselum. sæpe Diespiter
Neglectus, incesto addidit integrum.
Rarò antecedentem scelestum
Deseruit pede pœna claudo.*

ANGVSTAM, AMICI, PAVPERIEM] Suadens Horatius vt in exercitatione fortitudinis, & patientiæ poeti versentur, non temerè paupertatem sumit, vt vnum è malis humanis, in quo perferendo, & insignis patientia desideretur, & animi fortitudo magnopere acuatur. Od. 9. libr. 4. *rectius occupat Nomen beati, qui deorum Muneribus sapienter vti, Durámque callet pauperiem pati.* M. Tull. in Rullum, veteres quosdam Romanos cõmemorat non solùm populi honoribus, rebúsque gestis, verùm etiam patientia paupertatis ornatos. Tùm Aristoteles lib. 3. de moribus ad Nicomach. τὴν πενίαν, id est paupertatem in rebus malis, & formidolosis numerat: & pater Ennius ita ferebat duo, quæ maxima putantur, onera, vt eis pæne delectari videretur. Iæuam appellat Horat. Od. 12. lib. 1. Duram Od. 9. lib. 4.

ET PARTH. FER.] qui ipsi sunt equites.

VITAMQVE SVB DIVO] omnes ferè libri calamo exarati habēt, *sub diuo*, quos sequor, quamquam etiam *sub dio* ferri potest.

ET TREPIDIS AGAT IN REBVS] Arist. ἐν τοῖς φοβεροῖς, id est, in rebus formidolosis, & horribilibus. Idem libr. 2. de mor. ad Nicom. ait nos, dum assuescimus res formidolosas contemnere, eásque perferre, & perpeti, forteis fieri. sic locutus est T. Liuius lib. 4. *Et senatus, vt in trepidis rebus, dictatorem dici Mamercum Æmilium iussit.* Idem lib. 34. *orans, ne se in rebus tam trepidis desereat.*

ILLVM EX MOENIBVS HOSTICIS] illum, nempe militem Rom. prospiciens ex mœnibus hostilibus vxor Regis alicuius barbari, cum quo bellum gerat populus Rom. suspiret hoc modo, atque hæc quæribunda voce loquatur.

A MATRONA BELL. T.] id est, vxor tyranni bellum gerentis. quid intersit inter matronam, & matremfamilias docet Festus, & Nonius, & Seruius ad illum locum Virg. Æneid. XI. *tum muros varia cinxere corona Matronæ, puerique.*

RVDIS AGMINVM SPONSVS] non exercitatus in prœlijs: imperitus rei militaris.

ASPERVM TACTV LEONEM] militem Rom. sæuum, & formidolosum in congressu, seu conflictu. δυσπρόσιτον: translatio est.

QVEM CRVENTA PER MED. RAP.] manet in translatione. leones autem maximè esse iracundos testatur his grauissimis versibus Lucretius lib. 3. *Sed calidi plus est illis, quibus acria corda, Iracundáque mens facile efferuescit in ira: Quo genere*

B *in primis mens est violenta leonum, Pectora qui fremitu rumpunt plerumque gementes: Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.*

DVLCE ET DECORVM EST, &c.] hanc sententiam paullò vberiùs exprimit Pind. ἰσθμ. ᾠδ. ἑβδόμῃ. ἴστω γὰρ σαφὲς ὅστις ἐν ταύτᾳ νεφέλᾳ χάλαζαν αἵματος πρὸ φίλας πάτρας ἀμύνεται, λοιγὸν ἀμύνων ἐναντίῳ στρατῷ ἀστῶν γενεᾷ μέγιστον κλέος αὔξων, ζώων τ' ἀπὸ καὶ θανών. sciat enim, qui in hac nube grandinem sanguinis pro patria pugnans, & exitium propulsat aduersario ciuium exercitu, se suis posteris, suoq; generi maximam gloriam relinquere, & viuentem, & mortuum. Lucianus in encomio patriæ scribit hæc in prœlijs cohortationem plurimùm

C valere, si quis dicat bellum esse pro patria suscæptum: neminémque esse, qui hac voce audita mortem extimescat, aut periculum metuat. Efficit enim (inquit) nomen & commemoratio ipsa patriæ, vt qui est alioqui timidissimus, ignauissimúsque natura, fortissimus existat. Tyrtæus autem, qui *mareis animos* (vt ait Horatius lib. de arte poët.) *versibus exacuit*, hanc eandem sententiam duobus versiculis ita complexus est. Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐπὶ προμάχοισι πεσόντα Ἄνδρ' ἀγαθὸν, περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον. quorum versuum hæc ferè sententia est, Pulchrum est virum fortem pro patria pugnantem & cadentem inter eos, qui in primo ordine dimicant mori. Accedat his Homerus εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι

D περὶ πάτρης. id est, optimum est auspicium pugnare pro patria. Et M. Tull. offic. 1. *Sed omnes omnium caritates patria vna complexa est. pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere?*

MORS ET FVG. PERSEQ.] imò verò sæpius seruantur è prœlio, qui fortiter pugnant, quàm qui in fuga spem salutis constituunt. quod declarat Homer. ἰλ. ε. Αἰδομένων δ' ἀνδρῶν πλέονες σόοι, ἠὲ πέφανται· Φευγόντων δ' οὔτ' ἂρ κλέος ὄρνυται, οὔτε τις ἀλκή. Hæc igitur huius loci sententia est, Si immortales essent futuri, qui pro patria cum vitæ periculo armis decertare nolunt; turpis esset quidem illa, sed esset aliqua tamen ignauorum causa, ac defensio, cùm dicerent se fugiendo saluti consulere maluisse, quàm contrà nitendo, & repugnando occumbe-

re. Nunc autem cùm belli periculo vitato, sexcenta nobis alia mortis genera impendeant. longè pulchrius, ac laudabilius est pro patria fortiter pugnantem, mortem oppetere, quàm vitam naturæ, aut necessitati reseruare. quod item M. Tull. Philipp. 10. ornatissimis verbis persequitur. *Ita præclara est recuperatio libertatis, vt ne mors quidem sit in repetenda libertate, fugienda. Quod si immortalitas sequeretur periculi fugam, tamen eo magis ea non fugienda videretur, quod diuturnior esset seruitus. Cum vero dies, & noctes omnia nos vndique fata circumstent, non est vestri, Romanique nominis dubitare eum spiritum, quem naturæ quis debeat, patriæ reddere.* In illis autem verbis Ciceronis, *ea non fugienda videretur* (vt dicam ἐν παρόδῳ) subaudiendum est *mors*. Nam si sine negatione legas, vt in vulgatis, subintelligetur *immortalitas*. sed priorem lectionem magis probo. Sarpedon præterea apud Homerum Ἰλιάδ. μ. verbis idem planè significantibus Glaucum ad fortiter pugnandum excitat. Ὦ πέπον. εἰ μὲν γὰρ πόλεμον περὶ τόνδε φυγόντε Αἰεὶ δὴ μέλλοιμεν ἀγήρω τ᾽, ἀθανάτω τε Ἔσσεσθ᾽, οὔτε κεν αὐτὸς ἐνὶ πρώτοισι μαχοίμην, Οὔτε κέ σε στέλλοιμι μάχην ἐς κυδιάνειραν· Νῦν δ᾽ ἔμπης γὰρ κῆρες ἐφεστᾶσιν θανάτοιο Μυρίαι, ἃς οὐκ ἔστι φυγεῖν βροτὸν, οὐδ᾽ ὑπαλύξαι. id est, *O mollis: si ex hoc bello numquam ægra senectus Saluos, pallida mors numquam nocte integat atra: Non equidem primos inter pugnare cruentus Sustineam, neque te ad pugnam, aut ad vulnera mittam: At nunc circumstant nos mille pericula late, Quæ effugere haud vmquam liceat mortalibus ægris.* Sic & Theopompus, Εἰ μὲν γὰρ ἦν τὸν κίνδυνον τὸν παρόντα διαφυγόντας ἀδεῶς διάγειν τὸν ἐπίλοιπον χρόνον, οὐκ ἂν ἦν θαυμαστὸν φιλοψυχεῖν. νῦν δὲ τοσαῦται κῆρες τῷ βίῳ παρεμπεφύκασιν, ὥστε τὸν ἐν ταῖς μάχαις θάνατον αἱρετώτερον εἶναι δοκεῖν: id est, Nam si fas esset præsenti periculo declinato, ac vitato, reliquum vitæ tempus securè & sine metu traducere, non esset mirum, si quis retinendæ vitæ studio teneretur. Nunc autem tot vitam humanam fata circumuallant, vt mors in prœlio oppetita longè optabilior esse videatur. huc eodem pertinet illud Æschyli. Ἀλλ᾽ οὔτε πολλὰ τραύματ᾽ ἐν στέρνοις λαβὼν Θνήσκει τις, εἰ μὴ τέρμα συντρέχοι βίου, Οὔτ᾽ ἐν στέγῃ τις ἥμενος παρ᾽ ἑστίᾳ Φεύγει τι μᾶλλον τὸν πεπρωμένον μόρον. id est, At neque quisquam multis in pectore vulneribus acceptis moritur, nisi vitæ terminus adsit: neque domi suæ aliquis sedens ad focum eo magis mortem naturalem, & fato destinatam effugit. Demosthenes item in oratione περὶ στεφάνου, quam dudum Latinam fecimus, propè diem edemus, eandem ferè sententiam ponit: πέρας μὲν γὰρ ἐστὶν ἅπασιν ἀνθρώποις τοῦ βίου θάνατος, κἂν ἐν οἰκίσκῳ τις αὑτὸν καθείρξας τηρῇ. δεῖ δὲ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγχειρεῖν μὲν ἅπασιν ἀεὶ τοῖς καλοῖς, φέρειν δ᾽ ὅ, τι ἂν ὁ θεὸς διδῷ, γενναίως, id est, omnium, inquit, hominum vitæ mors est extremum, etiam si quis se

A domi suæ inclusum contineat, omneque belli periculum fugiat, ac declinet: sed oportet viros forteis semper egregia, & præclara facinora conari bona spe fretos in posterum: quicquid autem Deorum voluntate euenerit, generoso, fortique animo ferre. Lysias ἐπιταφίῳ τοῖς τῶν Κορινθίων βοηθοῖς in extrem. Εἰ μὲν γὰρ οἷόν τε ἦν τοῖς τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ κινδύνους διαφυγοῦσιν ἀθανάτους εἶναι τὸν λοιπὸν χρόνον, ἄξιον τοῖς ζῶσι τὸν ἅπαντα χρόνον πενθεῖν τοὺς τεθνεῶτας· νῦν δὲ ἥ τε φύσις καὶ νόσων ἥττων καὶ γήρως, ὅ τε δαίμων ὁ τὴν ἡμετέραν μοῖραν εἰληχὼς, ἀπαραίτητος.] Accedat ad superiores illos oratores, & poëtas, lyricorum princeps Pindarus, cuius sunt hæc εἰδ. α. ὀλυμπ. θανεῖν δ᾽ οἷσιν ἀνάγκα,

B τί κέ τις ἀνώνυμον γῆρας ἐν σκότῳ καθήμενος ἕψοι μάταν, ἁπάντων καλῶν ἄμμορος; id est, cùm sit omnibus mortalibus necesse mori, quid est, quòd quisquam in tenebris residens senectutem ignobilem, & ingloriam frustrà producat, omnium rerum honestarum ac præclararum expers? Sed videtur Horatius Simonidis versum ad verbum ferè expressisse ὁ δ᾽ αὖ θάνατος ἔφικε καὶ τὸν φυγόμαχον. quem M. Ant. Muretus annotauit. in cod. Iann. & 2. Vatic. *prosequitur virum*, scriptum est.

IMBELLIS IVVENTÆ] ἀπτολέμου.

POPLITIBVS] per poplites iuuentæ imbellis, significat iuuenes ignauos atq; ad fugiendum, quàm ad pugnandum, expeditiores. poplites

C enim cernuntur eorum, qui fugiunt, quemadmodum & terga. hoc interest, quòd ignauorum fugientium terga plerumque inhonestis vulneribus locum præbent: poplites celeriter explicati, salutem expediunt.

TIMIDOQVE TERGO] homines ignaui, ac timidi, cùm fugere, quàm pugnare malint, si fortè vulnus accipiant, à tergo vulnerantur. Contrà fortes, aduerso pectore. Catullus Carm. de Pelei nupt. Parcas canenteis, & Peleo; ac Thetidi prædicenteis facit, Achillem eis nasciturum *Hostibus haud tergo, sed forti pectore notum.* Ita M. Antonius orator (vt scribit M. Tull. lib. 2. de orat. ad Qu. Fratr. & act. 5. in Verr. de supplicijs) M'. Aquilium multis auaritiæ crimini-

D bus, testimonijsque conuictum, causa propè perorata, ipse arripuit, constituitque in conspectu omnium, tunicamque eius à pectore abscidit, vt cicatrices populus Rom. iudicesque aspicerent aduerso corpore acceptas. in cod. Rainutij Farnes. Card. & in vno Vat. & Torn. scriptum est, *timidóve tergo.*

VIRTVS REPVLSÆ NESC.] cur repulsæ nescia? quia virtute præstantes viri à populo, aut à regibus honores non petunt, neque se ei periculo committunt, vt repulsam ferre possint: sed honore proprio, solido, fixo, ac stabili contenti sunt, qui virtuti debetur, atque adeò defertur, etiam si eam Reges, & populi inornatam atque inhonoratam iacere patiantur. huic loco similis

ſimilis ille eſt Ode 2. libr. 2 *Redditum Cyri ſolio Phraaten Diſſidens plebi, numero beatorum Eximit virtus, populúmque falſis Dedocet vti Vocibus, regnum, & diadema tutum Deferens vni, propriámque laurum, Quiſquis, &c.* Itaque vir bonus & ſapiens non eſt conſul *vnius anni, Sed quoties bonus atque fidus Iudex honeſtum prætulit vtili, &c.* quæ ſunt Od. 9. lib. 4.

INTAMINATIS] puris, liquidis, non contaminatis. Sic autem habent omnes libri veteres, & quos in Italia vidi, & quos hîc in Gallia Cleric. Nicot. Ruſſar. ceteri præter vnum: quod idcircò admonui, ne quis hîc legendum pertinaciter contendat, fretus ſola auctoritate codicum antiquorum, *incontaminatis*, vt ſyllaba prima huius nominis pertineat ad verſus ſuperioris ſyllabam vltimam, quale eſt illud *uXorius amnis* Od. 2. lib. 1. quam ſcripturam tamen non improbo, neque damnò, ſi doctis probatur. quin receptæ antepono.

NEC PONIT, AVT SVMIT] id eſt, nec deponit, aut capit honores arbitrio popularis leuitatis: & meritò. Nam qui virtuti debentur honores, debent eſſe certi, proprij, & ſtabiles. at honores à populo delati, incerti, breues, & fluxi ſunt, & ab eodem, qui dedit, eripi poſſunt: vt epiſt. ad Quint. lib. 1. *Qui dedit hoc hodie, cras, ſi volet, auferet: vt ſi Detulerit faſces indigno, detrahet idem. Pone: meum eſt, inquit. pono, triſtiſque recedo.* ſic autem hoc loco ſecuteis pro conſulatu, ſeu prætura poſuit, vt Od. 16. lib. 2. *lictorem conſularem* pro conſulatu. ſolebant enim, & conſulibus Romæ, & prætoribus in prouincia faſces, & ſecures præferri: niſi quòd in Oda illa 16. lictorum conſularium munus ſpectauit, quod erat, turbam ſummouere ante conſules: qui tamen curas ſummouere nôn poſſunt: hîc conſulatem poteſtatem ſimpliciter. Cic. oratione in Verr. de ſupplicijs. quærit *quamobrem faſ. et prætoribus præferantur: cur ſecures data.*

SECVREIS] præturas, conſulatus, denique honores & magiſtratus, Lucretius lib. 3. *Qui petere à populo faſceis, ſæuáſque ſecureis Imbibit, & ſemper victus, triſtiſque recedit.* vide annot. ad Sat. 6. lib. 1.

ARBITR. POPVL. AVRÆ] popularis auræ nomine populi leuitatem ac mobilitatem ſignificat in mandandis magiſtratibus, in ferendis ſuffragijs, in contionibus, & ſimilibus. Eodem pertinent illa apud M. Tull. *Ventus popularis, & concionum venti.* epiſt. ad Curium. *eorum ventorum, quos propoſui, moderator quidam, & quaſi gubernator.* Idem orat. de Haruſp. reſp. *Sulpicium longius, quàm voluit, popularis aura prouexit.* pro Murena. *totam opinionem parua nonnunquam commutat aura rumoris.* T. Liuius lib. 42. annalium. *Perſeus magis aura popularis erat.* Virg. lib. 6. Æneid. *quem iuxtà ſequitur iactantior Ancus, Nunc quoque iam nimium gaudens popularibus auris.* ad quem locum ſic Seruius, *auris*, id eſt, *fauoribus. vnde etiam aurarij dicuntur fauores.*

VIRTVS RECLVD. IMMER. MO. CÆL. &c. [virtus, quæ cælum aperit laude præſtantibus viris, quales ſunt ij, qui ab omni cupiditate remoti ſunt ac liberi (ijs enim gloria debetur immortalis, neque iiſdem terminis eorum fama, quibus vita, circunſcribitur.) vias difficileis & impeditas indagat, & humilium hominum ſpreto contubernio in cælum euolat.

RECLVDENS] aperiens. vtitur hoc verbo ſuprà Ode 18. lib. 2. *æqua tellus Pauperi recluditur* & Ode 24. libr. 1. *Non lenis precibus fata recludere.* & epiſt. ad Torqu. libr. 1. *& operta recludit.* & ad Auguſt. lib. 2. *recluſa Manè domo vigilare.*

IMMERITIS MORI] ijs, qui non meruerunt mori. qui meriti ſunt immortalitatem. ſup. Od. 17. lib. 1. *immeritámque veſtem.* & Od. 28. *Negligis immeritis nocituram Poſt modo te natis fraudem committere forſit.* & infr. Od. 6. *Delicta maiorum immeritus lues.* & Sat. 3. lib. 2. *immeritúſque laborat Iratis natus paribus Dijs, atque poetis.* & epiſtol. ad Villic. lib. 1. *Stultus vterque locum immeritum cauſatur iniquè.*

NEG. TENT. ITER VIA] iter ſibi, & ſuis patefacit per vias deſertas, incultas, intercluſas, inuſitatas, neque ab alijs tritas.

TENTAT ITER] Od. 4. eiuſd. lib. *Inſanientem nauita Boſporum Tentabo, &c.*

VDAM SPERNIT HVMVM] ſic ſæpe loquuntur poëtæ. idem in epiſt. ad Piſon. *Aut dum vitat humum, nubes, & inania captet.* Virgil. Georg. 3. *tentanda via eſt, qua me quoque poſſim Tollere humo.* contrà idem Horat. epiſt. ad Piſon. *Serpit humi tutus nimium, timidúſque procellæ.*

EST ET FIDELI] laudata abſtinentia, & animo ab omni cupiditate libero, ac ſoluto, tetúmque humanarum contemtore, degreditur, ac, pæne dicam, aberrat ad laudem ſilentij: neque poſteà reuertitur ad ſermonem inſtitutum. Eſt enim poëtarum, tanquam ſpiritu diuino afflatorum, & mentis agitatione concitatorum, non ſemper in propoſito ſermone hærere: ſed ad alia nonnunquam aberrare, ſententiàque longè à principio diuerſa carmen concludere, cuius rei exempla ſunt in Od. 13. lib. 2. & Od. 7. lib. 1. & Od. 3. eiuſdem: & alia multa. apud Pindarum autem quàm plurima.

SILENTIO] Pindarus. ὠδ. ε. Νεμ. ait non ſemper eſſe laudabilem, neque vtilem orationis veritatem, quæ os ſuum (vt loquitur ille) nudet, ac retegat: ſed ſæpe prudentis hominis eſſe ſcire tacere. Pindari verba ſunt hæc: ὔτοι ἅπασα κερδίων φαίνοισα πρόσωπον ἀλάθεα ἀτρεκὴς χαὶ σιγᾶν πολλάκις ἐστὶ σοφώτατον νοῆσαι.

VETABO] vetabo, inquit, qui Cereris ſacrum enuntiarit, mecum habitet, & mecum nauiget.

QVI CERERIS SACRVM, &c.] quod religioſiſſimo ſilentio cõtinebatur. cum cymbalis autem & tympanis etiam fiebat, quaſi ea, cùm filiam ſuam Proſerpinam ab Orco raptam quæreret, ab omnibus ſciri vellet, quid quæreret. Quam cùm inueſtigare, & conquirere vellet, di-

citur inflammasse tædas ijs ignibus, qui ex Ætnæ A vertice erumpunt: quas sibi cùm ipsa præferret, orbem omnium peragrasse terrarum, vt scribit M. Tull. actione in Verr. 4. de signis. Hesiod. in Theog. paucissimis verbis hanc fabulam tangit. H (de Cerere loquitur) τέκε Περσεφόνην λευκώλενον, ἣν Ἀϊδωνεὺς Ἥρπασεν ἧς παρὰ μητρός. Interpres Theocriti annotat ad illum locum εἰδ. δ. ζαλῶ δὲ φίλα γύναι Ἰασίωνα, Ὃς τόσσων ἐκύρησεν, ὅσ' οὐ πευσεῖσθε βέβαλοι, amorem & concubitum Cereris cum Iasione Minois filio etiam ad mysteria Cereris pertinuisse. M. Tull. ead. orat. narrat, ad sacrarium Cereris aditum non paruisse viris: sacra autem per mulieres & virgines administrari & confici solita. vide ad sat. vlt. lib. 2. de canephoris. Per eum igitur, qui B Cereris sacrum vulgarit, intellige hominem linguæ incontinentis, futilem, ac rimarum plenum, qui consilia arcana, & recondita tacere aut non possit, aut non velit. cod. Fæern. habet *Cereris sacra*.

SVB IISDEM SIT TRABIBVS] sub eodem tecto ijsdem parietibus contineatur: in eodem domicilio maneat: sit mihi contubernalis: ὁμωρόφιον μοι εἶναι ἀπειποίμην ἄν.

FRAGILÉMQVE MECVM SOLVAT] & in eadem naui nauiget.

SÆPE DIESP. NEGL. &c.] sæpe Deus vnius impij scelus, piorum, & innocentium pœnis luit. sæpe casti, & integri viri cum sceleratis, C & incestis plectuntur. sic Euripid. ἱκετ. Κοινὰς γὰρ ὁ θεὸς τὰς τύχας ἡγούμενος Τοῖς τοῦ νοσοῦντος πήμασιν διώλεσεν Τὸν οὐ νοσοῦντα, κ' οὐδὲν ἠδικηκότα: id est, communeis enim deus fortunas ducens eius, qui ægrotat morbis & malis, eum, qui non ægrotat, & qui nihil peccauit, perdere solet. & Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμε. πολλάκι δὴ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ, Ὅστις ἀλιτραίνῃ, καὶ ἀτάσθαλα μηχανάαται. Τοῖσιν δ' οὐρανόθεν μέγ' ἐπήγαγε πῆμα Κρονίων, Λιμὸν ὁμοῦ καὶ λοιμόν: ἀποφθινύθουσι δὲ λαοί: Οὐδὲ γυναῖκες τίκτουσιν· μινύθουσι δὲ οἶκοι Ζηνὸς φραδμοσύνῃσιν Ὀλυμπίου: ἄλλοτε δ' αὖτε Ἢ τῶν γε στρατὸν εὐρὺν ἀπώλεσεν, ἢ ὅ γε τεῖχος, &c. id est, *Sed sæpe vniuersi ciues plectuntur ob vnum, Qui scelera* D *admittit, qui res molitur iniquas. His autem existium cælo demittit ab alto Iupiter, & letale malum, pestémque, famémque: Non pariunt nuptæ, minuuntur tecta, domúsque Consilijs & mente Iouis patris altitonantis: Nunc pereunt miseri ciues: sæpe ille cohorteis Interimit totas: sæpe altas deruit vrbes, Et rapidis naues iactatas obruit vndis.* [sic Phocylides, πολλάκι συνθνήσκουσι κακοῖς οἱ συμπαρεόντες.] Iupiter (inquit Varro lib. 4. de ling. Latin.) Dijouis & Diespiter dictus, hoc est, aër, & dies, id est, diei & lucis pater.

NEGLECTVS] non cultus, aut etiam offensus facto aliquo improbo, & impio.

RARÒ ANTEC. SCEL.] raro sceleftus admissi facinoris, aut culpæ commissæ pœnam effugit culpam enim consequitur pœna, si non A statim, neque pari celeritate, at aliquando. Plato lib. 5. de leg. Τιμωρία δ' ἀδικίας ἀκόλουθος πάθος, ἧς ὅ,τε τυχὼν, καὶ μὴ τυγχάνων, ἄθλιος· ὁ μὲν, οὐκ ἰατρευόμενος· ὁ δὲ, ἵνα ἕτεροι πολλοὶ σώζονται, ἀπολλύμενος, id est, pœna iniustitiæ omnis comes est, quam & qui luit, & qui non luit, miser est: hic quidem, quia non sanatur, ille autē quia, vt alij multi salui sint interijt. Sentētia igitur huius loci hæc est. rarò ita tarda fuit pœna, vt scelestum assequi non potuerit, & de manibus amiserit: & ita nomen *tarda* intelligetur adiuuare vim verbi *deseruit*. potest & hoc modo explicari. quamuis pœna tarda sit, assequitur, tamē & comprehendit aliquando nocentem. tarda quidem est pœna, & βραδύπους, id est, tardo incessu: ve- B rumtamen scelestum hominem effugere non patitur, sed aliquando eum assequitur. sic Euripid. ἀλλὰ σῖγα, καὶ βραδεῖ ποδὶ στείχουσα μάρψει τοὺς κακοὺς ὅταν τύχῃ, id est, tacitè, & tardo pede incedens pœna improbos comprehendet, cùm fors tulerit. & Tibull. eleg. 9. *Ah miser: & si quis primo periuria celat: Sera tamen tacitis pœna venit pedibus*. lege Plutarch. περὶ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένου.

Od. 3.

ARGVMENTVM.

C Virtute præditum virum nihil extimescere. oratio Iunonis de Troia euersa, bello Troiano finito, imperio Romano à Troianis initium capturo.

IVstum, & tenacem propositi virum
Non ciuium ardor praua iubētium,
Non vultus instantis tyranni
** Mente quatit solida, neque Auster,*
Dux inquieti turbidus Adriæ:
Nec fulminantis magna Iouis manus.
Si fractus illabatur orbis,
Impauidum ferient ruinæ.
** Hac arte Pollux, & vagus Hercules*
Innixus, arceis attigit igneas:
Quos inter Augustus recumbens
Purpureo bibit ore nectar.
*Hac te * merentem, Bacche pater, tuæ*
Vexere tigres, indocili iugum
Collo trahentes: hac Quirinus
** Martis equis Acheronta fugit,*
*Gratum elocuta * consiliantibus*
Iunone diuis. Ilion, Ilion

Fatalis,

Fatalis, incestúsque iudex,
Et mulier peregrina vertit
*In puluerem, ex quo * destituit deos*
Mercede pacta Laomedon, mihi,
Castæq; damnatum Mineruæ
Cum populo, & duce fraudulento,
Iam nec Lacenæ splendet adulteræ
Famosus hospes: nec Priami domus
Periura pugnaceis Achiuos
Hectoreis opibus refringit:
*Nostrisque * ductum seditionibus*
Bellum resedit: protinus & graueis
Iras, & inuisum nepotem,
** Troica quem peperit sacerdos,*
*Marti * redonabo. illum ego lucidas*
Inire sedeis, ducere nectaris
Succos, & ascribi quietis
Ordinibus patiar deorum.
** Dum longus inter sæuiat Ilion,*
Romámque pontus: qualibet exsules
In parte regnanto beati.
Dum Priami, Paridisque busto
** Insultet armentum, & catulos feræ*
Celent inultæ: stet Capitolium
Fulgens, triumphatisque possit
Roma ferox dare iura Medis.
Horrenda latè nomen in vltimas
*Extendat oras, quà * medius liquor*
Secernit Europen ab Afro:
Quà tumidus rigat arua Nilus.
** Aurum irrepertum, & sic melius sitũ,*
*Cùm terra celat *, spernere fortior,*
Quàm cogere humanos in vsus,
Omne sacrum rapiente dextra,
Quicumque mundi terminus obstitit,
Hunc tangat armis, visere gestiens,
** Qua parte debacchentur ignes:*
Qua nebulæ, pluuiique rores.
*Sed bellicosis * fata Quiritibus*
Hac lege dico, ne nimium pij:
Rebúsque fidentes, auitæ
Tecta velint reparare Troiæ.
A *Troiæ renascens alite lugubri*
Fortuna, tristi clade iterabitur,
Ducente victriceis cateruas
Coniuge me Iouis, & sorore.
Ter si resurgat murus aëneus
Auctore Phœbo: ter pereat meis
Excissus Argiuis, ter vxor
Capta virum, puerósque ploret.
** Non hæc iocosæ conuenient lyræ.*
Quò Musa tendis? desine peruicax
B *Referre sermones deorum, &*
Magna modis tenuare paruis.

ET TENACEM PROPOSITI] constantem in proposito, susceptóque consilio, non quouis tamen, sed recto.

NON CIVIVM ARDOR] non ciues irati, ita ardentes. hæc sunt referenda ad democratiam: in qua populus Reip. præest, vt olim Athenis. Quinetiam Romæ, vbi optimates cum populo Reip. præerant, ita loquebantur, *populus iussit*: & *velitis, iubeatis Quirites*. praua iubentium igitur vel sic explica, prauas leges ferentium, seu ponentiũ potiùs & condentium: vel res prauas volentium
C atque imperantium.

NON VVLTVS INST. TYR.] non præsens tyrãnus imperans quippiam minùs rectum. hæc ad tyrannidem pertinent.

MENTE QVATIT SOLIDA] de sententia demouet, ac deturbat, id est, non habet eam vim, vt eum sententiam mutare cogat.

NEQVE AVST. DVX INQV. TVRB. ADR.] etiam suprà Notum, id est, Austrum, arbitrum Adriæ dixit, Ode 3. lib. 1.

NEC FVLMINANTIS] nec Iouis fulmina. sic rubentem dexteram dixit sup. lib. 1. Od. 2. Hoc igitur dicit: non populus ira incensus, non tyrannus præsens, & vrgens, vt aliquid faciat minùs rectum: non venti, non fulmen, virum
D iustum ac sapientem, atque in sententia permanentem, commouent, neque conturbant, neque inducunt, vt à proposito, susceptóque consilio desciscat.

SI FRACT. ILLAB. ORB.] denique si cælum ruat, non terrebitur ruinis. Non defuerunt, qui cælum ex lapidibus constare, atque aliquando collapsurum dicerent: quorum princeps fuit Anaxagoras: de quo vide apud Diogenem Laert.

HAC ARTE] his artibus, id est, his virtutibus, vel his viis ac rationibus, iustitia scilicet, & propositi constantia dicit Pollucem, Herculem, Bacchum, Romulũ ex mortalibus immortaleis esse factos. Congruunt cum his ea, quæ scribit Pausan. Arcadicis, primos illos homines pro-

pter iustitiam & pietatem dignos esse babitos, à quibus Dij immortales hospitio acciperentur, & quorum mensis accumberent. Atque fiebat (inquit) vt & bonis rectè factorum præmiũ statim persoluerẽt, & de improbis ac sceleratis pœnas sumerent. Nam & Dij fiebant ex hominibus: qui etiam ad hunc diem diuinis honoribus afficiuntur, vt Aristeus Cyrenes, & Liber Semeles, & Hercules Alcmenæ, & Amphiaraus Oiclei, denique Pollux & Castor Clytemnestræ filij: contrà credibile est Lycaonem feram esse factum, & Nioben in saxum versam propter impietatem. mea autem ætate (latè enim patebat hoc tempore improbitas, atque orbem terrarum, vrbesque omneis occuparat) nemo Deus ex homine effectus est, nisi si qui verborum ornamentis, & orationis amplificatione, & assentatorum artificio, in Deorum numerum ascripti sunt. Hæc Pausan. vt quidem vertimus. Catullus quoque in carmine illo pulcherrimo de Pelei & Thet. nupt. deos immortaleis olim cum hominibus versatos & congressos esse fatetur his verbis: *Præsentes námque ante domos inuisere castas Sæpius, & sese mortali ostendere cœtu Cælicolæ, nondum spreta pietate, solebant. Sæpe pater diuûm fulgentia templa reuisens, Annua cum festis venissent sacra diebus, Conspexit terra Cretum procurrere currus, &c.* Ne illa quidem, quæ scribit Themist. iunior, Euphrades ab eloquentia cognomento dictus, ab his aliena sunt, his verbis: δίκαια μὲν δὴ καὶ οἱ πάλαι ἔπραξαν ἄνθρωποι ἐφ' ἡρακλεῖ τῷ διὸς καὶ Ἀλκμήνης, ἀποθειάσαντές τε αὐτὸν, καὶ ἱερὰ ἴδια κατασκευάσαντες καὶ θυσίας θύοντες οὐ μόνον ὅσας ἥρωι θύειν καλὸν ἦν, ἀλλὰ ὅσας δαίμονι ἤδη, ἀλλὰ καὶ ὅσας θεῷ: ὅτι Ἡρακλῆς παράδειγμα ἐγένετο ἀρετῆς, καὶ τὴν γῆν ἅπασαν ἐπιφοιτήσας τυράννων τε ὠμότητα καὶ θηρίων ἐκάθηρεν ἀλλοκότων. &c. id est, *Iuste autem fecerunt etiam veteres in eo, quod Herculem Iouis & Alcmenæ filium in numerum deorum retulerunt, eique templa propria construxerunt, & sacrificia instituerunt, non ea solum, quæ heroë digna sunt, verùm etiam quæ iam Deo, quoniam Hercules specimen & exemplum virtutis fuit, & totam terram à se peragratam, tyrannorum crudelitate, & ferarum ac monstrorum immanitate purgauit, ac liberauit.* Sic M. Tullius lib. 3. de offic. *Itémque magis est secundum naturam pro omnibus gentibus (si fieri possit) conseruandis, aut iuuandis maximos labores, molestiásque suscipere, imitantem Herculem illum, quem hominum fama beneficiorum memor in concilio cælestium collocauit, quàm viuere in solitudine, &c.* Strabo autem lib. Georg. primo ostendens, veteres longiùs ac latiùs nauigasse, pluteisque terrarum regiones pedibus peragrasse, quàm posteriores, scribit, Castorem & Pollucem, iccircò maris procuratores ac tutores quosdam, nauigantiúmque seruatores ac liberatores esse dictos, quòd longissimè, latissiméque nauigarint, & mari longinquo ac remoto bella gesserint: Bacchum verò, Herculem, Theseum, Pirithoum, propter eãdem causam ad inferos descendisse creditos. De Castore & Polluce plura diximus suprà ad Od. 12. lib. 1.

Vagvs Hercvles] vagus, qui multa maria, multásque & longinquas terras peragrauit, πολύπλαγκτος: quam de Hercule famam cõfirmat & Pindarus ἰσθμ. ᾠδ. δ. ὃς Οὔλυμπόνδ' ἔβα, γαίας τε πάσας, καὶ βαθυκρήμνου πολιᾶς ἁλὸς ἐξευρὼν θέναρ, ναυτιλίαισί τε πορθμὸν ἁμερώσαις. νῦν δὲ παρ' Αἰγιόχῳ κάλλιστον ὄλβον ἀμφέπων ναίει, τετίματαί τε πρὸς ἀθανάτων φίλος, Ἥβαν τ' ὀπυίει, χρυσέων οἴκων ἄναξ, καὶ γαμβρὸς Ἥρας, id est, qui in Olympum ascendit, cùm terras omneis, cumque maris & profundi altitudinem reperisset, & nauigationibus fretum mansuetum reddidisset. nunc autem apud Iouem vita beatissima perfruens habitat, atque à diis immortalibus in honore habetur, & amatur: Tùm Heben, seu Iuuentatem habet in matrimonio, ædiúmque aurearum dominus est, & Iunonis gener. sic Horat. de Romulo, Baccho, Castore, & Polluce, Hercule, epist. ad Augustum lib. 2. *Romulus, & Liber pater, & cum Castore Pollux Post ingentia facta, deorum in templa recepti.* & Ode 8. lib. 4. *sic Iouis interest Optatis epulis impiger Hercules: Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis, &c.* Virgil. lib. 6. Æn. *nec tantum Alcides telluris obiuit, &c.*

Innixvs] quidam libri veteres, & ij sanè non pauci, habent *innisus*: nonnulli, *enisus*.

Recvmbens] imò accumbens potiùs. nã recumbere est toto corpore cubare & iacere, vt diximus ad Od. 27. lib. 1.

Bibit] lib. Iannoct. & vnus Vatic. habent *bibet*: quam scripturam si probabimus, intelligemus, hoc dici ab Horatio, Augustum post mortem, in deorum numerum ascriptum iri. Sin, vt est in ceteris libris & manuscr. & vulg. *bibit*, legemus: vel dicendum erit hanc Odam Augusto mortuo scriptam esse: quod mihi quidem non est verisimile vel eò confugiendum, vt dicamus, significari ab Horatio, Augusto viuo, & vidẽti tribui diuinos honores: eúmque Deum præsentem haberi: quod Passeratio placebat. sic epist. ad August. *Præsenti tibi maturos largimur honores: Iurandásque tuum per nomen ponimus aras.* & Oda 5. huius lib. *præsens diuus habebitur Augustus, &c.*

Hac te Merentem] hac te arte merentem præmium, nempè immortalitatem, & honores diuinos: vel *merentem* accipe absolutè pro *militantem*: vt sit tralatio à militibus: quos merere dicimus.

Tvæ Vexere tigres] iccircò Bacchi currum tigres trahere finguntur, quia nullum est tam ferum, neque tam immanè ingeniũ, quin vino mansuescere, & cicurari possit: vt Od. 21. huius libri. *Tu lene tormentum ingenio admoues Plerúmque duro: &c.* adiunguntur & lynces, quæ significant, varias, & multum dissimileis inter se hominum naturas, ac menteis vino aperiri: imò fortasse vnius & eiusdem hominis ingenium varium, multiplex, subdolum vino domirum, simplicissimum, & verissimum fieri. Propertius li. 3.

Lyncibus

Lyncibus in cælum vecta Ariadna tuis. eadem ratione iunguntur & Pardi.

MARTIS EQVIS] id est, bellis gerendis, seu arte militari.

ACHERONTA FUGIT] immortalitatem consecutus est.

GRATVM ELOCVTA CONSILIANTIBVS, &c.] Iunone placata: oratione liberali, & leni à Iunone habita, qua significaret, se præteritas offensiones, atque inimicitias ex animo deponere: Romulum in ordinē ac cœtum Deorum admittere: Romanis in posterum fauturam, aut certè non obstituram, quominus imperij sui fineis quàm latissime proferant, ac propagent, dummodo ne Troiam de integro condere, & reparare conentur.

CONSILIANTIBVS DIVIS] consultantibus, consilium habentibus. Vsus est hoc verbo & epist. ad Pisones: *Ille bonis faueátque, & consilietur amice.* & M. Tull. lib. 15. epist. ad Attic. epi. 10. *difficilis ad consiliandum legatione.*

ILION, ILION] ab hoc loco, Iunonis oratio initium capit. Hæc autem nominis iteratio affectum animi declarat, atque exprimit.

FATALIS, INCAST. QVÆ IVD. ET MVL. PEREG. V.] Paris & Helena exscidij Troiani causam sustinent. fatalis autem, id est, à fatis datus. sic sup. Ode 37. libr. 1. *daret vt catenis Fatale monstrum.*

VERTIT IN PVLVEREM] ἠμάθυνε: quo verbo vsus est Homer. ἰλ. ι. πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει, id est, vrbem autem ignis in puluerem & cinerem vertit. Horat. epist. 15. lib. 1. *Quicquid erat nactus prædæ maioris, vbi omne Verterat in fumum, & cinerem.*

EX QVO DESTIT. DEOS MERC.] ab eo tempore, quo Laomedon Deos fraudauit pacta, id est, promissa mercede: seu non persoluit pactam mercedem: & ita fidem fefellit. Nam hæc vis est verbi *destituo*. Sed quos Deos destituit Laomedon? Neptunum, & Apollinem. Hi enim Iouis iussu Laomedonti suas operas mercede locarant, ad muros Troianos exstruendos. At Laomedon perfecto opere, murísque Troianis ad iustam altitudinem perductis, fidem non seruauit, neque pactam mercedem persoluit: quin eos ita fraudatos Troia expulit. qua de re Homil. ἰλιάδ. φ. vbi sic Neptunus Apollini: Μέμνηαι, ὅσα δὴ πάθομεν κακὰ Ἴλιον ἀμφὶ, Μοῦνοι νῶϊ θεῶν, ὅτ' Ἀγήνορι Λαομέδοντι Πὰρ Διὸς ἐλθόντες θητεύσαμεν εἰς ἐνιαυτὸν Μισθῷ ἔπι ῥητῷ. Quamquam ex iis, quæ deinceps sequûtur apud Homerum, apparet, solum Neptunum in muris Troianis ducendis operam Laomedonti nauasse: Apollinem autem eius boues custodisse. sic enim Homerus ibidem: Ἤτοι ἐγὼ Τρώεσσι πόλιν, καὶ τεῖχος ἔδειμα Εὐρύ τε, καὶ μάλα καλὸν, ἵν' ἄρρηκτος πόλις εἴη. Φοῖβε, σὺ δ' εἰλίποδας ἕλικας βοῦς βουκολέεσκες Ἴδης ἐν κνημοῖσι πολυπτύχου ὑληέσσης, id est. Ego quidem Troianis vrbem, & murum struxi, latum, & præclarum, vt vrbs nulla vi frangi posset. Tu verò Phœbe, boues pascebas in collibus Idæ. Verùm Pindarus ὀλυμπ. ὠδ. η. vtrumque, Apollinem (inquam) & Neptunum, Laomedonti operas locasse ad murorum Troianorum exstructioné, narrat: Æacum etiam adhibuisse sibi socium & adiutorem. sic Pind. Τὸν (Æacum) ὁ Λατοῦς, εὐρυμέδων τε Ποσειδᾶν Ἰλίῳ μέλλοντες ἐπὶ στέφανον τεῦξαι, καλέσαντο συνεργὸν τείχεος. Hac pœna autem eos affecerat Iupiter propterea, quod cum Iunone conspirauerant ad illum è cælo, regnoque deturbandum, vt ait Hom. ἰλ. α. ὁππότε μιν ξυνδῆσαι Ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι Ἥρη τ', ἠδὲ Ποσειδάων, καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων. sic enim legendum in secundo versu: non Παλλὰς Ἀθήνη, vt habent codices vulgati. Horatius quoque ipse Pindarum secutus, Apollinem vnà cum Neptuno muros Troianos exstruxisse significat intrà hac eadem Ode. *Ter si resurgat murus aeneus Auctore Phœbo.* & Eurip. in Oreste, pergama, Apollinea vocat: ξεστῶν περγάμων Ἀπολλωνίων ἐρινύων ὀπλοτοί. aliter Catullus in carmine de nuptiis Pelei & Thet. *Vrbis Dardaniæ Neptunia soluere vincla.* & Virg. Æn. 5. *cuperem cum vertere ab imo Structa meis manibus periuræ mœnia Troiæ.* & 2. *Neptunia Troia.*

MINI, CASTÆQVE DAMN. MIN.] Iuno & Minerua Troianos implacabili odio persequebantur. Itaque apud Virg. Æn. 2. partim hosteis arcessunt, partim ipsæ vrbem incendunt. & apud Homer. Menelao fauent. Hom. ἰλ. δ. Δοιαὶ μὲν Μενελάῳ ἀρηγόνες εἰσὶ θεάων Ἥρη τ' Ἀργείη, καὶ ἀλαλκομενηῒς Ἀθήνη. Ac Iunonis quidem in Priamum odium declarant ea, quæ loquitur Iupiter eod. lib. Δαιμονίη· Τί νύ σε Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες Τόσσα κακὰ ῥέζουσιν, ὅτ' ἀσπερχὲς μενεαίνεις Ἰλίου ἐξαλαπάξαι ἐϋκτίμενον πτολίεθρον; Εἰ δὲ σύγ' εἰσελθοῦσα πύλας, καὶ τείχεα μακρὰ Ὠμὸν βεβρώθοις Πρίαμον, Πριάμοιό τε παῖδας, Ἄλλους τε Τρῶας· τότε κεν χόλον ἐξακέσαιο. quorum versuum hæc ferè sententia est. Infelix, quid in te tantum Priamus, & Priami filij commeruerunt, quare perpetuò vrbem Troiam euertere studeas? At si tu Troiam ingressa Priamum crudum, & eius filios, aliósque Troianos deuorares, tum iram tuam expleres ac sedares. Rursus Palladis in Græcos studium ex illo loco intelligi potest, ἰλ. ε. ἐπεὶ ἴδε Παλλάδ' Ἀθήνην Οἰχομένην· ἡ γάρ ῥα πέλεν Δαναοῖσιν ἀρήγων, id est, postquàm Mineruam discedentem vidit. hæc enim Græcis auxiliabatur.

DVCE FRAVDVLENTO] Laomedonte, qui fraudauit Apollinem & Neptunum mercede promissa.

HECTOREIS OPIBVS] huc pertinet locus ille Od. 4. lib. 2. *& ademtus Hector Tradidit fessis leuiora tolli Pergama Graiis.* ad quem annotauimus pauca quædam ex Home. quæ ad eandem rem pertinere videbantur.

FAMOSVS] semper hoc nomen in vitio lo-

cum habet: vt Od. 15. huius libri, *Tandem nequitiæ fige modum tuæ, Famosisq; laboribus*. Satyr. 4. lib. 1. *sicarius, aut alioqui famosus*. Sat. 1. lib. 2. *Famosisq; Lupo cooperto versibus*. & de arte poët. *famosæ mortis amorem*. & Satyr. 7. lib. 2. *Dimittis neque famosum, neque sollicitum, ne Ditior, aut forma melior meiat eodem.*

HOSPES] sic contrà sup. Od. 15. lib. 1. Helenam Paridis hospitam dixit.

NOSTRISQUE DUCT. SEDITION.] notum est ex Hom. ἰλ. υ. Deos inter se dissidenteis alios Troianis, alios Græcis fauisse, & consuluisse: Apollinem, Martem, Dianam, Latonam, Xantum Troianis: Neptunum, Mineruam, Iunonem, Mercurium, Vulcanum Græcis. qua de re sic Homer. Ἤτοι μὲν γὰρ ἄνακτα Ποσειδάωνος ἄνακτος Ἔστατ' Ἀπόλλων Φοῖβος ἔχων ἰὰ πτερόεντα, &c. *ductum* autem idem, quod productum. sic M. Tull. lib. 7. epist. *Suadere institui, vt bellum duceret*. Idem off. 3. *C. Marius Q. Metellum criminatus est apud populum Rom. bellum illum producere*: vbi libri aliquot veteres habent, *ducere*. idem valet *bellum trahere*. Cicero ad Att. lib. 10. epist. cuius init. *Et res ipsa monebat, &c.*

RESEDIT] compositum, & sedatum est.

PROTINUS ET GR.] & protinus, id est, porrotenus, deinceps.

INVISUM NEPOTEM] Romulum. suprà Ode 2. lib. 1. *Siue neglectum genus, & nepotes Respicis auctor.*

TROICA] Ilia, vt Ode 8. lib. 4. *Quid foret Iliæ Mauortisque puer.*

MARTI REDONABO] condonabo, & remittam, vel etiam restituam, vt Od. 7. lib. 2. *Quis te redonauit Quiritem Dis patriis, Italóque cælo?*

LUCIDAS INIRE SEDES] in cælum ascendere. Lucidas autem sedes, quas Homerus dicit δώματα αἰγλήεντα, seu ἀστερόεντα.

DUCERE] haurire, vt Od. 12. lib. 4. *Sed pressum Calibus ducere Liberum Si gestis, &c.* ducere autem nectaris succos, idem valet, quod *lucidas inire sedes*, & item illud, quod sequitur, *ascribi quietis Ordinibus deorum.*

DUM] dummodo, modò vt.

SÆVIAT] χαλεπαίνῃ, æstuet. tralatio est ab animatis. Ordo & sententia horum verboru est, dum longus pontus, seu longum mare interiectū sit inter Troiam & Romam: quibuslibet in terris regnanto Troiani exsules, & patria profugi, regnanto, inquam, beati ac fortunati.

DUM PRIAMI] dummodo Troia ita deserta & inculta sit, vt in ea & armenta pascere, & feræ suos catulos occultare possint.

INSULTET] ἐνθρώσκῃ. hoc enim verbo vtitur Eurip. in Electra, quo loco ait Ægistum Agamemnonis busto insultare.

TRIUMPHATIS] per triumphum ductis. sic Virg. Georg. 3. *Bisque triumphatas vtroque ab littore gentes.* vide annot. ad Od. 6. lib. 2.

HORRENDA LATÈ NOMEN] Roma exteris gentibus horribilis, longè, latéque potentiæ suæ famam & gloriam porrigat ac proferat.

QUÀ MEDIUS LIQUOR] qua parte fretum interiectum diuidit Europam ab Africa. est autem fretum illud Gaditanum: de quo sic M. Tul. lib. 3. de nat. deorum, *Quid freto Siciliensi, Quid Oceani feruore illis in locis constantius, Europam, Libyámque rapax vbi diuidit vnda?*

QUA TUM. RIG. ARVA NILUS] Ægyptum significat. M. Tull. lib. de nat. deor. 2. *Ægyptum Nilus irrigat, & cum tota æstate obrutam, oppletámque tenuerit, tum recedit, mollitósque, & oblimatos agros ad serendum relinquit*: Διονύσ. Ἀλεξ. Οὐ γάρ τις ποταμῶν ἐναλίγκιος ἔπλετο Νείλῳ Οὔτ' ἰλὺν βαλέειν, οὔτε χθονὶ ὄλβον ὀφέλλειν. id est, Non enim vllus fluuius Nilo similis est neque in adiiciendo limo, neque in augenda terræ fertilitate. Seruius ad illum Virg. locum, *Et viridem Ægyptum nigra fœcundat arena*, Georgicorum quarto, hæc, quæ sequuntur, ascribit. nouum enim limum semper trahit, qui efficit fœcunditatem vnde & Nilus dictus est, quasi νέαν ἰλὺν trahens, id est, nouum limum. Herod. lib. 2. Nilum ἐργατικὸν appellat, id est, propemodum, aratorem, aut agricultorem. Pomponius Mela, *Non peterras aut e tantum Ægyptum, sed æstiuo sidere exundans etiam irrigat, adeo efficacibus aquis ad generandū, alendúmque, vt præter id, quod scatet piscibus, quod hippopotamos, crocodilósque vastas belluas gignit, glebis etiā infundat animas, ex ipsáque humo vitalia effingat.*

AURUM IRREPERTUM ET SIC, &c.] Ordo verborum hic, & hæc sententia est. Roma nomen suum in omneis oras terrarum proferat, Roma (inquam) fortior ad aurum spernendum, nondum repertum, id est, nondum ex auri fodinis effossum, aut erutum, & sic melius situm, quamdiu est in terræ latebris retrusum: quàm ad vtendum aut profundendum. Piget ascribere hoc loco, quæ de malis ab auro in hominum vitam illatis, scriptores litteris & memoriæ prodiderunt. Athen. lib. 6. scribit, apud veteres illos Græcos aurum vsque adeò rarum fuisse, vt Anaximenes Lampsacenus scriptum reliquerit, monile illud aureum, quo accepto Eriphyla salutem viri sui prodidit, nullam aliam ob causam tàm celebre fuisse, quàm propter auri illo tempore penuriam. ad Romanos autem multis post Romam conditam sæculis auri studium irrepsisse: diúque anteà à principibus Reip. aurum spretum & contemtū esse: paupertatem verò maiori laudi, quàm diuitias fuisse, testimonio sunt Fabricij, Curij, Corūcanij, Luscinij, Acidini, Calatini, Pisones, frugi homines, (vt ait M. Tull. non solùm honoribus populi, rebúsque gestis, verumetiam patientia paupertatis ornati. Pindarus ᾠδ. θ Νεμ. Siculos laudans, ait apud eos esse nonnullos, qui & equorum studio ducantur, & pecuniā spernere, eique imperare possint. Ἐντὶ τοι φίλιπποί τ' αὐτόθι καὶ κτεάνων ψυχὰς ἔχοντες κρέσσονας ἄνδρες. huc pertinet illud, quod est Od. 9. lib. 4. *Non possidentem multa vocaueris Rectè beatum. rectius occupat Nomen beati, qui deorum Muneribus sapienter vti, Duramque callet pauperiem pati, &c.*

COGERE

Cogere humanos in usus] coofferre ad res necessarias ac voluptuarias.

Quicumque mundi terminus obst.] secutus sum aliquot libros manuscr. qui habent, *Quicumque mundi term. obst.* cùm vulgati habeant *mundo*.

Hunc tangat armis] tangat, ἐλάσῃσι, seu μόσωσι, quam Latini extenuationem appellant: pro, perrumpat ac perfringat. vel tangere armis dictum pro eo, quod est, arma vsque eò inferre. sic ferè loquitur infrà Od. 26. *sublimi flagello Tange Chloën semel arrogantem.* Lucret. lib. 1. de nat. diuina, *Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri, Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.* aliter Od. 20. lib. 2. *& recedentis, trilingui Ore pedes, tetigitque crura.* Ad hunc locum pertinet illud Ciceronis de L. Crasso, oratione in Pisonem, *L. Crassus, homo sapientissimus nostræ ciuitatis, spiculis prope scrutatus est Alpeis, ut, ubi hostis non erat, ibi triumphi causam aliquam quæreret.*

Visere gest. Qua parte debacch. ign. Qua neb. &c.] id est, visere cupiens, qua parte mundus solis ardore torreatur, qua nubibus, & frigoribus immoderatis obrigescat, vt sup. Od. 22. lib. 1.

Sed bell. fat. Quir. Hac l. o.] quæ fata? eos belli gloria ceteris gentibus præstituros, imperiique sui fineis latissimè prolaturos.

Nimium pii] essent in eo nimiùm pij, si quòd à Troianis se profectos & oriundos esse sciant, Troiam instaurare, ac reficere conarentur, nimiùm pij, id est, nimium amantes patriæ, neiupè Troiæ.

Alite lugubri] malis auibus, malis auspiciis. sup. Od. 15. lib. 1. *mala aui.*

Tristi clade iterabitur] iterum ferro & flammis vastabitur, vt suprà dixi ad Od. 7. lib. 1. Coniuge me Iovis et sor.] Virg. lib. 1. *Ast ego, quæ diuûm incedo regina, Iouisque Et soror, & coniux.*

Murus aëneus] murus firmissimus ac solidissimus, vt Ode 16. huius lib. *turris aënea.* & epist. 1. lib. 1. *hic murus aëneus esto.*

Auctore Phoebo] quidam testantur scriptum esse in antiquo codice nescio quo, *Ductore Phœbo.* Ego cùm libris nouem manuscriptis perantiquis olim in Italia vsus sim, & in Gallia posteà præthereà quinque aliis, in nullo eam scripturam reperi, sed vulgatam, & receptam. Neq; verò hanc puto altera deteriorem esse, præsertim cùm ita locutus sit Virg. Georg. 3. *& Troiæ Cinthius auctor.* Iam quòd aiunt Latinis vsitatum esse *ducere muros*, vt & Horatio nostro infrà Ode 6. lib. 4. *potiore ductos Alite muros.* & Græcis ἐλαύνειν τεῖχος: non continuò mihi probant, hunc locum esse corruptum, & *ductore*, pro, *auctore* esse reponendum. Vtatur tamen suo quisque iudicio: si quis malet legi *ductore Phœbo*, contendere cum peruicacibus non est meum.

Victrices] vtitur hoc nomine epist. ad Iul. Florum lib. 1. paulò aliter, *Prima feres ederæ* A *victricis præmia.*

Ter pereat m. Exsciss. Arg. ter uxor] ex iis, quæ vrbis expugnationem consequuntur, vrbem expugnatam & captã vult intelligi. Libet autem mihi hoc loco vrbis captę imaginem à duob. bonis auctoribus, altero omnium poëtarum principe Hom. altero claro oratore Æschine depictam proponere. Apud Hom. igitur ἰλ. ι. vxor Meleagri Cleopatra, virum suũ orans ne Calydoniorum vrbem à Pleuroniis capi, atque euerti sinat, sic loquitur: Καὶ τότε δὴ μελέαγρον ἐΰζωνος παράκοιτις Λίσσετ' ὀδυρομένη, καί οἱ κατέλεξεν ἅπαντα Κήδε', ὅσ' ἀνθρώποισι πέλει, τῶν ἄστυ ἁλώῃ. Ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει· Τέκνα δέ τ' B ἄλλοι ἄγουσι, βαθυζώνους τε γυναῖκας. Τοῦ δ' ὠρίνετο θυμὸς, ἀκούοντος κακὰ ἔργα. quorum versuum hæc ferè sententia est. Tunc igitur Meleagrum vxor Cleopatra supplex lamentabili voce orabat, eique mala omnia enumerabat, quæ iis accidunt, quorum vrbs capta sit. Hostes viros capiunt, vrbis ædificia incendio vastant, atque in cinerem vertunt: liberos & mulieres alij in seruitutem abducunt. Eius autem animus cõmotus est, vbi hæc atrocia facinora audisset. Æschines autẽ in orat. κατὰ Κτησιφῶντ. hoc modo de Thebis ab Alexandro Macedone vi expugnatis ac direptis. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς σώμασιν οὐ παρεγένεσθε, ταῖς γε διανοίαις ἀποβλέψατ' αὐτοῖς εἰς τὰς συμφορὰς, καὶ νομίσατε ὁρᾶν ἁλισκομένην τὴν C πόλιν. τειχῶν κατασκαφὰς, ἐμπρήσεις οἰκιῶν, ἀγομένας γυναῖκας, καὶ παῖδας εἰς δουλείαν, πρεσβύτας ἀνθρώπους καὶ πρεσβύτιδας γυναῖκας ὀψὲ μεταμανθάνοντας τὴν ἐλευθερίαν, κλαίοντας, ἱκετεύοντας ὑμᾶς, ὀργιζομένους οὐ τοῖς τιμωρουμένοις, ἀλλὰ τοῖς τούτων αἰτίοις. quorum interpretationem, quamquam eam orationem à me in Latinum sermonem conuersam propè diem sum editurus, subscribam tamen. *Verum quandoquidem corporibus præstò non fuistis, saltem animis adeste, & cogitationibus vestris calamitates eorum contemplamini. Fingite vos videre vrbem capi, muros suffodi, ac funditus euerti, domos incendi, mulieres & pueros in seruitutem abduci, senes, & anus libertatem serò dediscentes, plorantes, vobis supplicantes, irascentes non iis,* D *qui tam crudeles ab ipsis pœnas expetiuerunt, sed iis, quorum opera, & culpa in has miserias inciderunt.* Non admodum dissimile est illud ex Cornificio lib. 4. rhetoric. ad Herennium, *O feros animos, ô crudeles cogitationes! O derelictos ab humanitate homines! qui agere ausi sunt, aut qui cogitare potuerunt, quo pacto hostes reuulsis maiorum sepulcris, deiectis mœnibus ouantes irruerent in ciuitatem: quomodo Deûm templis spoliatis, optimatibus trucidatis, aliis abreptis in seruitutem, virginibus, matribus familiâs, ingenuis pueris sub hostilem libidinem subiectis, vrbs acerbissimo concidat incendio conflagrata.* & illud alterum ex eodem lib. infrà. *Nam neminem vestrûm fugit, Quirites, capta vrbe quæ miseriæ consequi soleant. arma qui contrà tulerunt, statim crudelissimè trucidantur: ceteri qui possunt per ætatem & vires laborem ferre, rapiuntur in seruitu-*

tem: qui non possunt, vita priuantur. vno denique atque eodem tempore domus hostili flagrant incendio, & quos natura, aut voluntas necessitudine aut beneuolentia coniunxit, distrahuntur: liberi partim à gremio parentum deripiuntur, partim in sinu iugulantur, partim ante pedes constuprantur: nemo, iudices, est, qui possit satis rem consequi verbis, nec referre oratione magnitudinem calamitatis. Eodem pertinent ea, quæ Cæsar apud Sall. ait esse ab iis, qui ante se sententias dixerāt, de belli sæuitia, disputata his verbis. *Plerique eorum, qui ante me sententias dixerunt, composite, at magnificè casum Reipub. miserati sunt: quæ belli sæuitia esset, quæ victis acciderent, enumerauere: rapi virgines, pueros: diuelli liberos à complexu parentum: matres familiarum pati, quæ victoribus collibuissent: fana atque domos spoliari: cædem, incendia, fieri: postremo armis, cadaueribus, cruore atque luctu omnia compleri.* Accedat his Cremonæ exscidium apud Cornelium Tacitum lib. 19. *Non dignitas, non ætas protegebat, quo minus stupra cædibus, cædes stupris miscerentur. Grādæuos senes, exacta ætate fœminas, viles ad prædam in ludibrium trahebant. Vbi adulta virgo, aut quis forma conspicuus incidisset, vi, manibúsque rapientium diuulsus, ipsos postremò direptores in mutuam perniciem agebat. Dum pecuniam vel grauia auro templorū dona sibi quisque trahunt, maiore aliorum vi, truncabantur, &c.* [Quinctilianus lib. 8. cap. 3. *Sine dubio enim, qui dicit expugnatam esse ciuitatem, cōplectitur omnia, quæcumque talis fortuna recipit: sed in affectus minus penetrat breuis hic si velut nuntius. At si aperias hæc, quæ verbo vno inclusa erant, apparebunt & fusa per domos ac templa flamma, &c.*] *Exscissus* autem legendum, ab exscindo. qua de re alibi.

NON HÆC IOC. CONVENIENT] sic habent libri ferè omnes veteres: pauci quidam, vt vulgati, *Non hoc ioc. conueniet. &c.* Nōnulli etiam, *Non hæc iocosa conueniunt lyra, &c.*

QVO MVSA TENUIS?] sic sup. Od. 1. lib. 2. *Sed ne relictis Musa procax iocis, &c.*

MAGNA MOD. TEN. PARVIS] define res magnas & graueis carmine humili imminuere quodammodo, atque extenuare. sumus enim tenues: sermones autem deorum, res magnæ atque amplæ sunt. Od. 6. lib. 1. *Nec sæuam Pelopis domum* (dicere) *Conamur tenues grandia:* sequitur deinceps ibid. quod eum hoc loco congruit, *dum pud. Imbell. qua lyra m. p. v. Laudes egregij Cæsaris, & tuas Culpa deterere ingeni.*

TVRNEBVS.

EX lib. 11. cap. 26. Solent Græci præsertim Attici, Persas appellare Medos, quòd à Medis ad Persas imperium translatum sit: Sed cùm Orientis & Persarum opes in Parthorum tandē concesserint ditionem, Atticorum imitatione Flaccus, vt equidem existimo Parthos appellauit Medos, cùm ait, lib. 1. Od. 2.

Neu sinas Medos equitare inultos
Te duce Cæsar. Et hoc loco,
Romæ ferox dare iura Medis.

AD CALLIOPEN.

Od. 4.

ARGVMENTVM.

Se à multis periculis, Musarum ope ereptū fuisse. Malè cessisse omnibus, qui aduersum deos aliquid moliri voluerint.

DEscende cælo, & dic, age, tibia
Regina, longum, Calliope, melos,
Seu voce nunc mauis acuta,
Seu fidibus, citharáue Phœbi.
Auditis? an me ludit amabilis
Insania? audire, & videor pios
Errare per lucos, amœnæ
Quos & aquæ subeunt, & auræ.
*Me fabulosæ * Vulture in Appulo,*
*Altricis extra limen * Apuliæ,*
Ludo, fatigatúmque somno,
Fronde noua puerum palumbes
Texere: mirum quod foret omnibus,
*Quicumque celsæ * nidum * Acherontiæ,*
Saltúsque Bantinos, & aruum
*Pingue tenent * humilis Ferenti,*
Vt tuto ab atris corpore viperis
Dormirē, & vrsis: vt premerer sacra
*Lauróque, * collatáque myrto,*
** Non sine Diis animosus infans.*
** Vester, Camœnæ, vester in arduos*
Tollor Sabinos? seu mihi frigidum
Præneste, seu Tibur supinum,
Seu liquidæ placuere Baiæ
Vestris amicum fontibus, & choris,
*Non me * Philippis versa acies retro,*
** Deuota non exstinxit arbor,*
*Nec Sicula * Palinurus vnda.*
Vtcunque mecum vos eritis: libens
Insanientem nauita Bosporum
Tentabo, & arenteis arenas
Littoris Assyrij viator
Visam Britannos hospitibus feros,
Et lætū equino sanguine Concanum.

Visam

Visam pharetratos Gelonos,
Et Scythicum inuiolatus amnem.
Vos Cæsarem altum, militia simul
Fessas coborteis abdidit oppidis:
Finire quærentem labores
Pierio recreatis antro.
Vos lene consilium & datis, & dato
*Gaudetis almæ. * scimus, vt impios*
Titanas, immanémque turmam
Fulmine sustulerit caduco
Qui terram inertem, qui mare temperat B
*Ventosum, & vrbes, regnáq; * tristia:*
Diuósque, mortaleísque turbas
Imperio regit vnus æquo.
Magnum illa terrorem intulerat Ioui
Fidens, iuuentus horrida brachiis:
Fratrésque tendentes opaco
** Pelion imposuisse Olympo.*
Sed quid Typhoëus, & validus Mimas:
Aut quid minaci Porphyrion statu,
Quid Rhœcus, euulsísque truncis
Enceladus iaculator audax,
*Contra sonantem Palladis * Ægida*
Possent ruētes? hinc auidus stetit
Vulcanus: hinc matrona Iuno, &
Numquam humeris positurus arcum,
*Qui rore puro Castaliæ * lauit*
Crineis solutos: qui Lyciæ tenet
Dumeta, natalémque siluam,
Delius, & Patareus Apollo
Vis consili expers mole ruit sua:
*Vim * temperatā Dij quoq; prouehūt* D
In maius: ijdem odere vireis
Omne nefas animo mouenteis.
*Testis mearum centimanus * Gyas*
Sententiarum notus, & integræ
Tentator Orion Dianæ
Virginea domitus sagitta.
Iniecta monstris terra dolet suis:
Mæretque partus fulmine luridum
Missos ad Orcum: nec perēdit
*Impositam celer * ignis Ætnam:*

A *Incontinentis nec Tityi iecur*
Relinquit ales, nequitiæ additus
Custos. amatorem trecentæ
Pirithoum cohibent catenæ.

DESCENDE CÆLO, ET] habent enim etiam Musæ suam in cælo sedem, vt Iouis filiæ. Itaq; dicuntur ab Homero & alijs poëtis etiam ὀλυμπιάδες, nō solùm Pierides, aut Heliconiades, aut Lebethrides, &c. Et lib. α. ἰλ. Apollini cithara canenti, voce respondent. Μουσάων, αἳ ἄειδον ἀμειβόμεναι ὀπὶ καλῇ. Rectè igitur Ennius. *Musa, quæ pedibus magnū pulsatis Olympum.* B Videtur autem Alcmanem exprimere, aut certè adūbrare voluisse: cuius exstant hi versus apud Hephæstionem, Μῶσ', ἄγε Καλλιόπα, θύγατερ Διός, ἄρχ' ἐρατῶν ἐπέων. ἐπὶ δ' ἵμερον ὕμνῳ καὶ χαρίεντα τίθει χορόν: id est, O musa, Calliopa, Iouis filia, age, incipe versus amabileis. Optabilem autem hymno, & lepidum chorum adiice. [Quot sint porrò Musæ magna controuersia est. Ephorus (inquit Arnobius lib. 3. aduersus genteis) has numero esse treis effert: Mnaseas, quem diximus, quatuor: Myrtylus inducit septem: octo asseuerat Crates: ad extremum Hesiodus nouem cum nominibus prodit. diis cælum & sidera locupletans.]

C AVDITIS] è sodalibus suis quærit audiántne Calliopen canentem, quam paullò antè è cælo deuocarat, quasi ipse, vt pote poëta, eius cātum exaudiat: an insaniat, & erret. Errant autem, atque adeò desipiunt, qui putant Horatium etiam hic verba facere cū Calliope, & ex ea quærere num vocem suam audiat: vti autem verbo numeri multitudinis, quia Calliope sit musarum regina: vt Virg. *Vos ô Calliope, &c.* Cur igitur Horatius non dixit *Descendite*? Præterea ineptissima futura sententia est, si hæc verba ad Calliopen, & musas referantur.

AN ME LVDIT AMAB. INSAN.] an me fallit, ac decipit insania optabilis, nēpe poëtica? de qua sic Plato in Phædro. Τρίτη δὲ ἡ ἀπὸ D μουσῶν κατοχή τε, καὶ μανία λαβοῦσα ἀπαλὴν καὶ ἄβατον ψυχὴν, ἐγείρουσα, καὶ ἐκβακχεύουσα κατά τ' ᾠδὰς, καὶ κατὰ τὴν ἄλλην ποίησιν, μυρία τῶν παλαιῶν ἔργα κοσμοῦσα, τοὺς ἐπιγινομένους παιδεύει· ὃς δ' ἂν ἄνευ μανίας μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται πεισθεὶς, ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἱκανὸς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελὴς αὐτός τε, καὶ ἡ ποίησις ὑπὸ τῆς τῶν μαινομένων ἡ τοῦ σωφρονοῦντος ἠφανίσθη, id est, tertia autem mentis concitatio & insania, quæ à musis proficiscitur, nacta animum tenerū, & recentem, nondùmque vllo quasi fuco tinctum, eúmque excitans, & Bacchico quodam furore afficiens, cantibus & hymnis, & cetera poesi, innumerabilia antiquorum facta exornans, pósteros instituit. Qui verò sine Musarum furore ad

poëticas foreis adierit, sibi persuades, se arte bo- A num & probabilem poetã euasurum, & is ipse, & eius sapientis & sani scripta imperfecta ab operibus furentium obscurantur. Sed plura hac de re alibi. vel simpliciter insaniam accipe, id est, *μανίαν*, qualis erat illius, qui se putabat *miros audire tragœdos: In vacuo latus sessor, plausórque theatro.* epist. 2. lib. 2.

Et pios err. p. l.] pios, id est, in quibus dij versantur: vel qui à dijs incoluntur: vel quos violare impium & nefas est.

Amœnæ qvos et aq. svb.] in quibus & auræ gratæ spirant, & aquæ iucundæ è fontibus manant. *amœna*, id est, quasi ad se amãdum, seu ad se amandas allicientes. Festus.

B Me fabvlosæ, &c.] hæc sunt ita coniungenda, & hoc ordine collocanda, mea quidẽ sententia. fabulosæ palumbes me puerum fronde noua texere: non vt alij, extra limen Apuliæ, altricis fabulosæ. Iam cur palumbeis fabulosas dicat, si quis ex me quæerat, responderem, eadem ratione dici fabulosas palumbeis, qua ratione *fabulosus Hydaspes* appellatur, & *fabulæ manes*. nempe quia de iis multa fabulantur poetæ. Veneri autem sacræ, & dicatæ sunt columbæ. Virg. Æn. 6. *Vix ea fatus erat, geminæ cùm forte columbæ Ipsa sub ora viri cælo venêre volantes: Et viridi sedêre solo: tum maximus heros Maternas Agnoscit aueis, lætúsque precatur, Este duces, &c.* Tùm Veneris currum trahere dicuntur, vt passeres, propter incredibilem in eis innatam libidinem, ac salacitatem. Pherecra- C tes ἐν πτελῇ. Ἀλλ' ὦ περιστέριον ὅμοιον Καλλισθένει, πέτου· κόμισον δέ μ' ἐς Κύθηρα καὶ Κύπρον. id est, At ô columbula Callistheni similis, vola: deferto me in Cythera & Cyprum. Quãobrem verò se dicat lauro, & myrto à palumbis esse tectum, ne obscura quidem causa est. Primũ enim laurus, quæ Apollinis est, significabat, eũ poetam futurum: deinde myrtus, quę Veneris, res amatorias, & (vt ait ipse) prœlia virginum, & iuuenum curas cantaturum.

Altricis] id est, nutricis. codex quidem Raïnutij Card. habet, *nutricis*: cũ quo & alij duo congruunt. ego nihil muto. M. Tull. in Timæo. *Iam verò terram altricem nostram, quæ traiecto axe sustinetur, diei, noctísque effectricem, &c.*

D Voltvre in Appvlo.] monte Apuliæ falluntur qui hîc legi volunt, *lectore in Appulo*, libris omnibus reclamantibus, nulla ratione suffragante.

Lvdo, fatig. qvæ somno] ludo fatigatum, somno oppressum. Sat. 2. lib. 2. *equóve Lassus ab indomito: vel si Romana fatigat Militia, assuetum græcari.*

Fronde nova] id est, recenti, & viridi. aliter dicit Virg. lib. 2. Georg. *Miratúrque nouas frõdeis, & non sua poma.*

Qvicvnqve celsæ nid. Acheront.] nidum Acheronriæ ideò dicit, quia Acheronria sita erat in monte erat autem oppid. in Lucania sic M. Tull. Ithacam, *nidulum* appellat lib. 1. de orat. his verbis. *tanta vis patriæ est, vt Ithacam illã in asperrimis saxulis, tanquam nidulum, affixam, sapientissimus vir immortalitati anteponeret.* epist. ad Fuscum Arist. lib. 1. per nidum, domum propriã significat. *Tu nidum seruas: ego laudo ruris amœni riuos, &c.* sic Hesiodus ἔργ. καὶ ἡμ. Οὐκ αἰεὶ θέρος ἐσσεῖται· ποιεῖσθε καλιάς. ductum ab auibus.

Saltúsqve Bantinos] sic esse legẽdum, & veteres codices peruincunt, & Plinius confirmat lib. 3. ca. 11.

Hvmilis Ferenti] in valle positi. vnde dicti Ferentani, seu Ferentali potiùs. Plin. eod. lib. eod. cap.

Vt] mirum vt mirum quo pacto.

Sacra] Apollini sacra, Od. 30. huius lib. *Delphica lauro.* & Od. 3. lib. 4. *Deliis ornatum foliis ducem.* sunt autem hæ frondes, laurus, oliua, myrtus, felices: & ita solent appellari.

Collata] congesta, comportata. epist. de arte poetica. *Vndique collatis membris.*

Non sine Diis] non sine diuino numine, σὺν θεῷ· οὐκ ἄθεεί. quo vtitur Theocr. Europa. Οὐκ ἀθεεὶ γὰρ ταῦτα διέρχομαι ὑγρὰ κέλευθα. id est, non sine Deo has transeo humidas vias. Sallust. *vt tanta repente mutatio non sine Deo videretur.*

Animosvs infans] qui non terreret neque ab vrsis, neque a viperis.

Vester Camoenæ] siue me contulero in Sabinos, siue Præneste, siue Tibur, siue Baias, vester sum: vbicumque fuero, vester sum.

Tollor] conscendo, seu vehor potiùs.

Tibvr svpinvm] alibi vdum appellat, vt Od. 29. huius libr. *Ne semper vdum Tibur, & Æsulæ Decliue contempleris aruum.* & in epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *vacuum sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.*

Sev liqvidæ] epist. 1. lib. 1. *Nullus in orbe locus Baiis prælucet amœnis.* liquidas autem appellat propter aquas calidas.

Non me Philipp. versa acies] non fusus & versus in fugam Bruti, & Cassij exercitus: quo in prœlio Cassius sua se manu interfecit: deinde & Brutus paucis post diebus. vide Od. 14. lib. 1. & 7. lib. 2. *Tecum Philippos, & celerem fugam Sensi relicta non bene parmula.* & epist. ad Iul. Flor. lib. 2. *Vnde simul primùm me demisere Philippi Decisis humilem pennis, &c.* Erant autem in eo bello Horat. tribunus militum. Sat. 6. libr. 1. *Quod mihi parêret legio Romana tribuno.* Philippi vrbs in Thracia, seu Thessalia. [his autem verbis *versa acies retro*, expressit Græcum nomen παλίωξις. quamquam παλίωξις significat propriè persecutionem, & conuersionem, quæ fit ab iis, qui anteà fugiebant, qualis describitur ἰλ. ξ.]

Devota non extinxit arb.] sacra, execrabilis, scelerata. Od. 23. huius lib. *Deuota victima.* Od. 16. epod. *deuoti sanguinis ætas.* Od. 14. lib. 4. *Deuota morti pectora libera.* Catull.

de

de nuptiis Pelei. *deuota peruersa.* Prop. lib. 2. eleg. 28. *Andromede monstris fuerat deuota marinis.* Tibullus lib. 1. eleg. 5. *Tunc me discedens deuotum fœmina dixit.* de hac arbore vide Od. 17. lib. 2. *Me truncus illapsus cerebro Sustulerat, &c.* & octauam huius. *prope funeratus Arboris ictu.* & totam 13. lib. 2. *Ille & nefasto te posuit die.* A

PALINVRVS] promuntorium Lucaniæ non lõgè a Velia, à Palinuro Æneæ gubernatore dictum, circa quod cùm Horatius nauigaret, atq; è Macedonia in Italiam rediret, magno in periculo versatus est. Virg. Æn. 6. *Nam tua finitimi longè latèque per vrbeis Prodigiis acti cælestibus ossa piabunt, &c.*

VTCVMQVE] quandocumque. vide ann. ad Od. 35. lib. 1. B

INSANIENTEM] æstuosum, impotentem. sic Virg. Mœrid. *Huc ades: insani feriant sine littora fluctus.* suprà Od. vlt. lib. 2. *gementem* appellauit.

TENTABO] suprà Od. 2. huius lib. *negata tentat iter via.*

ARENTEIS ARENAS] aptissimum epitheton. Lucr. lib. 2. *bibula lauit æquor arenam.* Nõ dissimulabo tamen, in quibusdam exemplaribus antiq. scriptum esse, *vrenteis*: quam scripturam non minùs probo, quàm receptam.

CONCANVM] Concani Cantabriæ populi. Concana enim numerat Ptolemæus in Cantabriæ vrbibus, libr. 2. in descriptione Hispaniæ Tarraconensis: & quidem eam primam locat. C Quòd autem Horat. Concanos equino sanguine lætos ait, nihil tale neque de Concanis, neque de vniuersis Cantabris vnquam legi: ne ipse quidem Strabo, qui lib. 3. multa de Cantabrorum victu, cultúq; planè barbaro, agresti, atq; immani memoriæ prodidit, quicquã tale commemorauit. At de Bisaltis & Gelon. sic Virgil. Georg. 3. *Bisaltæ quo more solent, acérque Gelonus, Cum fugit in Rhodopen, atque in deserta Getarum: Et lac concretum cum sanguine potat equino* & item Martialis de Sarmatis: *Venit & epoto Sarmata pastus equo*: de quibus eadem Plinius narrat libr. 18. cap. 10. *Sarmatarum quoque gentes hac maximè pulte aluntur: & cruda etiam farina equino lacte, vel sanguine è cruris venis admisto.* Vnde existimant quidam, in his Nicolaus Montanus, iuuenis in primis doctus: qui superiores Virgilij versus ad huius Horatiani loci scripturam oppugnandam mihi proferebat: vel Concanum, sicubi terrarum reperitur (de hoc D enim dubitabat ille) esse Scythiæ populum, non Cantabriæ: vel hic legendum esse *Caucasum*. Cuius sententiam non sum secutus. Nam primùm Concana, Cantabriæ vrbẽ esse constat, si Ptolemæo credimus. cuius ciuis, dicitur Concanus. deinde non si Sarmatæ, vel Geloni & similes Thraciæ populi, sanguine equino vescuntur, continuò sequitur nullas alias esse nationes, quæ simili victu vtantur. Postremò si non esset verũ Concanos tali potu vsos esse, neque vlli scriptores hoc tradidissent, tamen Horatij testimoniũ ad fidem huius rei faciendam satis apud nos valere deberet, vt omittam quòd poëtis licet de gentibus longinquis, & barbaris, & immanibus multa ab historicis non testata, aut minus quæsita, pro suo iure confingere, & comminisci. De veritate autem huius scripturæ non est dubitandum, cùm omnes libri & manuscripti, & vulgati sine vlla varietate ita habeant.

VISAM PHARETRATOS GELONOS.] Virgil. Georg. 2. *Et gens illa quidem sumtis haud tarda pharetris.* Idem lib. 3. *Quáque pharetratæ vicinia Persidis vrget.*

ET SCYTICVM AMNEM] Tanaïm, de quo Od. 10. huius lib. *Extremum Tanaim si biberes Lyce.* & Od. 29. *Tanaïsq; discors.*

INVIOLATVS.] incolumis, saluus.

ALTVM] magnum, egregium, principem.

SIMVL] simul vt, simulatque. vide annot. ad Od. 4. lib. 1. ibi, *quò simul mearis.*

FESSAS COHORTEIS ABD. OPP.] fessas militia cohorteis abdidit in oppida, propter anni tempus ad bellum gerendum, & ad castra ineptum: in hibernis collocauit. Atque hãc scripturam ita probo, vt tamen illa altera, quæ reperitur in codice Achillis Statij, Donati, atque etiam Reĩnutij Card. mihi non displiceat: quæ est, *Fessas cohorteis reddidit oppidis.* Iam hanc receptam codices item manuscripti optimæ notæ cõfirmant: in his duo Vatic. Facr. Vrs. Tornes. Adde complura similia loquendi genera apud bonos scriptores. non longè abiero. M. Tull. pro Arch. poët. *si qui ita se litteris abdiderunt.* & Horat. ipse epist. 1. lib. 1. *latet abditus agro.* Iam in voce *fessas* aliquid inest scrupuli. nam propter verbum *recreatis*, quod sequitur, videtur legendum, *Fessum*: vt sit hæc sententia, vos Cæsarem altum, fessum militia, simulatq; cohorteis in hibernis collocauit, Musarum studio recreatis, ac reficitis.

PIERIO RECREATIS ANTRO.] reficitis & oblectatis studio litterarum, lectione, & scriptione, & arte poëtica. Per antrum Pierium, musarum recessus, & poëtarum secessum significat.

VOS LENE CONSILIVM] *siis* duæ breues pro vna longa. Nam cùm post spondéum & iambũ, vnam syllabam longam lex carminis postularet, duas breueis in locum vnius longæ posuit. *vos lene consilis.* sic infr. Od. 6. *Hinc omne principium, huc refer exitum.* Significat, ex studio litterarum consilium & prudentiam manare, quæ plus valent in re militari, quàm vires immanes.

IMPIOS TITANAS.] qui cum Diis pugnarũt. vide Hesiod. in Theog. M. Tull. de leg. 3. *noster verò Plato Titanum è genere statuit eos, qui, vt illi cælestibus, sic hi aduersentur magistratibus.* Arrepta hinc occasione, incipit ostendere, vireis, & potentiam sine sapientiæ præsidio non admodum prodesse, imo obesse potius.

CADVCO] ita in caput Titanum, & gigantum immisso à Ioue, & contorto, vt è cælo cadere videretur. sic suprà arborem illam, cuius casu pæne oppressus fuerat, lignum nominat *caducum*

In domini caput. Od.13.lib.2.

INERTEM] id est, immobilem. sic sup. Od. 34. lib. 1. *bruta tellus*. aliòqui iners mentò dici nô possit, quæ tot flores, herbas, fruges, atque arbores ex se pariat, ac profundat.

TEMPERAT] regit, gubernat. anoot. ad Od. 8. lib. 1.

VENTOSVM] à ventis concitatum, aliter epist. 8. lib. 1. *Romæ Tibur amem ventosus, Tibure Romam.* & epist. ad Mæcen. tertia, lib. 1. *Non ego ventosæ plebis suffragia venor.* & episto. ad August. *Quem tulit ad scenam ventoso gloria curru, exanimat lentus spectator, &c.*

REGNAQVE TRISTIA] inferorum sedem. sic Virg. Æneid. 4. *alias sub tristia tartara mittit.* Idê lib. 6 *Ut tristes sine sole domos, loca turbida adires?* Itaque mortuus Achilles apud Homerum ὀδυσσ. λ. dicit se malle apud superos, hoc est, in terris, homini non admodum diuiti mercede conductû seruire, quam in omneis mortuos regnum obtinere. sic Hom. Βουλοίμην ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ Ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη, Ἢ πᾶσιν νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.

MORTALESQVE TVRBAS] corrupti sunt hoc loco omnes vulgati codic. qui habent *turmas*. legendum est enim *turbas*, vt est scriptum in antiquis.

FIDENS IVV. HORR. BR.] sic verba coniunge, iuuentus horrida, fidens brachiis sic loquitur Hom. ἰλιάδ. μ. ὡς ἄρα τοί χείρεσσι πεποιθότες ἠδὲ βίηφι. id est, sic hi manibus fidêtes & viribus. & ita Porphy.

FRATRESQVE TENO. OP. PEL. &c] Virg. Georgic. 1. *Ter sunt conati imponere Pelio Ossam.* *tendentes*, id est, contendentes, conantes. sic epi. 2. lib. 2. *Tendunt extorquere poëmata.*

SED QVID TYPHOEVS.] Pindarus τυφῶ nominauit, pro eo, quod est τυφῶνα, vel pro τυφέα à recto τυφεὺς quem olim (inquit ille Cilicium antrum educauit: nunc autem hirsutum eius pectus Cumarû littora, & Sicilia oppressum tenent. Pindari verba sunt hæc: Πυθ. ἀδ. α. τυφὼς ἑκατογκάρανος, τόν ποτε Κιλίκιον θρέψεν πολυώνυμον ἄντρον, νῦν γε μὰν ταί θ' ὑπὲρ Κύμας ἁλιερκέες ὄχθαι, Σικελία τ' αὐτοῦ πιέζει στέρνα λαχνάεντα. De eodem sic Apoll. lib. 2. Argoo. Ἔνθα τυφάονα φασὶ Διὸς Κρονίδαο κεραυνῷ Βλήμενον, ὁππότε οἱ στιβαρὰς ἐπορέξατο χεῖρας, Θερμὸν ἀπὸ κρατὸς στάξαι φόνον, id est, hic Typhoeem aiunt Iouis Saturnij fulmine percussum, cùm ei validas manus admouit, calidam à capite manauisse cædem. ad quem locum lege interpretem. Typhoeum igitur, seu Typhonem, Tartari, & Terræ filium in cælo regnare conatum fulmine deturbauit Iupiter. cuius manus fuisse ad res magnas, & arduas conandas expeditas, & pedes numquam defessos, & ex humeris centum dracones capita extulisse, flammam ex oculis emicuisse, suaui cuiusque capitis vocem fuisse, multaque alia portenta de eo

A scribit Hesiod. in Theogon. his verbis: Οὗ χεῖρες μὲν ἔασιν ἐπ' ἰσχύϊ ἔργματ' ἔχουσαι, Καὶ πόδες ἀκάματοι κρατεροῦ θεοῦ· ἐκ δέ οἱ ὤμων Ἦν ἑκατὸν κεφαλαὶ ὄφιος δεινοῖο δράκοντος Γλώσσῃσι δνοφερῇσι λελιχμότες. [Preceding: Ὁπλότατον τέκε παῖδα Τυφωέα γαῖα πελώρη Ταρτάρου ἐν φιλότητι διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην.]

MIMAS] Mimantem Hesiod. in illa Centaurorum, & Lapitharum pugna, quam describit in Aspide, vnum facit è Centauris.

AVT QVID MIN. PORPHYR. STATV] Porphyrionem boues Herculeis abigentem sagittis Apollo confixit. de quo Pind. Pyth. ὠδ. η. quem locum suprà testê produximus ad Od. 14. lib. 2.

B RHŒCVM] gigantem, vel centaurum. Virgil. Georg. 2 *Rhætumque, Pholumque.*

ENCELADVS] de quo Virg. Æn. 3. & 4.

ÆGIDA] clypeum Iouis, quo vtitur & Pallas in prœlio. Homer. ἰλ. ε Ἡ δὲ χιτῶν' ἐνδῦσα Διὸς νεφεληγερέταο, Τεύχεσιν ἐς πόλεμον θωρήσσετο δακρυόεντα. Ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετ' αἰγίδα θυσσανόεσσαν Δεινήν, ἣν περὶ μὲν πάντῃ φόβος ἐστεφάνωται· Ἐν δ' ἔρις, ἐν δ' ἀλκή, ἐν δὲ κρυόεσσα ἰωκή: id est, Hæc autem (Pallas) tunica indura Iouis nubium coactoris, in prœlium lacrymosum armabatur. humeris autem ægida bullis aut fimbriis ornatam circumiecit, horribilem, omni ex parte terrore circumdatam. in ea erat contentio, in eo vires, in eo aspera persecutio, seu horrorem incutiens clamor.

C

HINC] à partibus Iouis, & Palladis.

MATRONA IVNO] cur matrona? an quia Iouis vxor? an quia matrimoniis præest, ex quo pronuba dicitur? Est autem matronæ nomê honestius, & honorificentius, quàm matris familias, præter alias differentias, quæ traditæ sunt ab A. Gellio, & Nonio.

AVIDVS] vel pugnæ auidus, vel refer ad ignis naturam celerem, & quodammodo auidam.

ET NVMQVAM HVM. POST.] Apollo, quem Homerus & eius exemplo ceteri poëtæ Græci ἑκατηβελέταν, & ἑκηβόλον. i. longè iaculantem, longèque tela mittentem, nominant. & apud Euripid. in Alcest. sic loquitur ille

D σύνηθες ἀεὶ ταῦτα βαστάζειν ἐμοί. subaudi, τόξα id est, semper hos arcus gestare soleo.

RORE PVRO] aqua sincera Castalij fontis quem fontem caballinum Latini, Hippocrenen Græci vocant: neque laboro sitne in monte Helicone, an in Parnasso: quamquâ Parnassum & Heliconem vnum & eundem montem vult esse Seruius: à quo alij dissentiunt. Castaliam vrbem Ciliciæ numerat Stephanus, à qua alij fontem, eiusdem nominis dictum esse volunt: alij io Lycia esse tradiderunt. meum non est hanc controuersiam diiudicare.

LAVIT] præsentis temp. vt sup. Od. 3. lib. 2. *flauus quam Tiberis lauit.*

CRINES SOLVTOS] passos, humeris

sparsos, non collectos in nodum, aut religatos.

NATALÉMQVE SILV.] in qua natus est: quæ est in Delo insula.

PATAREVS] à Patara, vrbe Lyciæ, vbi edit oracula.

VIS CONSILI EXPERS] videtur ex Pindaro hanc sententiam expressisse. ordo verborum tantùm apud Horat. est immutatus. Pindarus enim priore loco sententiam ponit: deinde exempla subiicit. sic Pind. Pyth. ᾠδ. η. βία δὲ καὶ μεγάλαυχον ἔσφαλεν ἐν χρόνῳ. Τυφὼς Κίλιξ ἑκατόγκρανος οὔ μιν ἄλυξεν. οὐδὲ μὰν βασιλεὺς γιγάντων. δμᾶθεν δὲ κεραυνῷ τόξοισί τ' Ἀπόλλωνος, id est, vis etiam eum, qui gloriatur se ceteris præstare, percellere solet. Typhoeus Cilix multorum capitum eam non effugit, neque rex gigantum Porphyrio. Nam alter fulmine ictus est, alterum sagittis Apollo confixit. Etiam Nestor apud Homer. ἰλιάδ. ψ. docet, omnem ferè præstantiam, atque excellentiam in ratione & consilio potiùs, quam in viribus corporis esse positam, omniaque meliùs consilio, quàm viribus explicari. sic Nestor. Μήτι τοι δρυτόμος μέγ' ἀμείνων, ἠὲ βίηφι. Μήτι δ' αὖτε κυβερνήτης ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ Νῆα θοὴν ἰθύνει ἐρεχθομένην ἀνέμοισι· Μήτι δ' ἡνίοχος περιγίγνεται ἡνιόχοιο. id est, Consilio & ratione longè præstat lignator, quàm viribus: consilio gubernator nauem regit & gubernat, ventis agitatam: Consilio auriga aurigam superat. sic & Oppianus lib. 5. ἁλιευτ. ait neque ex viribus corporis, neque ex pulchritudine tantùm vtilitatis proficisci, quantum ex consilio, & prudentia: viresque corporis consilij experteis, esse inutileis, & inanes. Ὡς οὔτ' ἠνορέης, οὔτ' εἴδεος ἔπλετ' ὄνειαρ Τόσσον, ὅσον πραπίδων, ἀλκὴ δὲ ἀνεμώλιος ἄφρων. Καὶ τὰ μέγα βρίθοντα καθέσβεσεν, ἠδ' ἐσάωσε βαιὸς ἀπηρείσμητις.

VIM TEMPERATAM] consilio & ratione directam.

ANIMO MOVENTEIS] animo agitanteis, cogitanteis. *μεμο* complosio syllabarum.

CENTIMANVS GYAS] aliàs centimanus Gyges, vt Od. 17. lib. 2. sed illa scriptura reiecta. hanc sequimur. al. gigas.

INTEGRÆ] castæ: intactæ: virginis.

TENTATOR ORION DIANÆ] vide annot. ad Od. 28. lib. 1. tentatorem autem dixit, vt Græci πειραστὴν ἀπὸ τὸ πειρᾶν.

DOMITVS] δαμείς, superatus & confossus.

SVIS] ex se natis. sup. Od. 12. lib. 2. *Telluris iuuenes.*

MÆRÉTQVE PARTVS] suos fœtus interemptos mærore prosequitur.

LVRIDVM] pallidum. sic Tib. lib. 3 eleg. 3. *Me vocet in vastos amnes, nigrámque paludem Dives in ignaua luridus Orcus aqua.* Lucret. lib. 4. *Lurida præterea fiunt, quæcumque tuentur Arquati.* infrà Od 13. lib. 4. *luridi dentes.* luridum dicitur à luta, quæ significat os culei, vel vtris, vt docet Festus. signi-

A ficat & vtrem ipsum, seu corium, vnde conficitur, à cuius calore luridum est nominatum. Lucilius. *Verum illud credo fore, in os primum accipiam ipse, Quàm gladium in stomacho, luria, ac pulmonibus sisto, &c.* proferuntur lib. 4. Tuscul. quæst.

NEC PERAOIT, &c.] ne vnquam montiũ, & terræ onere sibi imposito leuentur: & vt sit pœna impij eorum conatus sempiterna.

ÆTNAM] qua opprimuntur impij gigantes, vt fabulantur poëtæ. Lucretius autem ignium Ætnæ causas multis versibus, iisque pulcherrimis explicat. lib. 6.

INCONTIN. NEC TITYI IEC.] iecur libidinis est sedes, vt dicemus ad Oden. 1. li. 4. Tityum autem iccirco incontinentem appel-B lat, quia Latonæ stuprum inferre conatus est. cuius pœnæ ex Homero, & Virg. & ceteris, notissimæ sunt. Hæc de eo Homerus, ὀδυσ. λ. Καὶ Τιτυὸν εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱὸν Κείμενον ἐν δαπέδῳ· ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα· Γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον· Δέρτρον ἔσω δύνοντες· ὁ δ' οὐκ ἀπαμύνετο χερσί. Λητὼ γὰρ ἥλκυσε Διὸς κυδρὴν παράκοιτιν, &c. id est, & Tityon vidi terræ gloriosissimæ filium, in campo iacentem: ille autem vsque ad nouem terræ iugera porrigebatur: Vultures autem duo vtrinque assidentes ei iecur tondebant, pellem penitus subeuntes ac penetrantes: at ille manibus eũ repellere non poterat. Nam Latonam Iouis amicam venerandam rapuerat. Virg. Æneid. 6.
C *Nec non & Tityum terra omniparentis alumnum Cernere erat, per tota nouẽ cui iugera corpus Porrigitur: rostróque immanis vultur obunco Immortale iecur tondens, &c.* & Tibull. lib. 1. eleg. 3. *Porrectúsque nouem Tityus per iugera terræ Assiduas atro viscere pascit aueis.* hanc autem fabulam de Tityo, & ceteras de Tantalo, & Sisypho, exagitat & refellit Lucre. li. 3. his versibus, *Nec Tityum volucres ineunt Acherunte iacentẽ: Nec, quod sub magno scrutentur pectore, quicquam Perpetuam ætatem poterunt reperire profectò, Quamlibet immani proiectu corporis exstet, Qui non sola nouem dispessis iugera membris Obtineat, sed qui terrai totius orbem: Nõ tamen æternum poterit perferre dolorem, Nec præbere cibum proprio de corpore semper. Sed Tityus nobis hîc est, in amore iacentem, Quem volucres lacerant, atq; exest anxius angor, Aut aliæ quauis scindunt torpedine curæ.*
D Pindarus autẽ Πυθ. ᾠδ. δ. hoc tantùm de Tityo, illum Latonæ stuprum inferre conatum esse, atque iccirco ab ea telis cõfixum: vt annotauimus ad Od. 14. lib. 2. Commemorat Horatius Tityũ etiam Od. 11. huius lib. *Tityus, vultu Risit inuito.*

NEQVITIÆ] intẽperantiã quandã, & libidinẽ rerũ Venerearũ significat hoc nomen. vtitur Od. 15. huius lib. *Tandem nequitiæ fige modum tuæ.* & Satyr. 3. lib. 2. *par nobile fratrum, Nequitia & nugis, prauorum, & amore gemellum.* & Saty 2. eiusd. *nos expulit ille: Illũ aut nequities, aut vafri inscitia iuris.*

NEQ. ADDITVS CVSTOS] id est, nequitiæ appositus custos. sic enim loquitur M. Tull. diuinatione in L. Cæcilium: *Custodem (inquit) Tullio me apponite.* sed licet etiam dicere, mæ-

A iorem vim hic esse in voce *additus*, quàm vulgò putant: nempe additum valere idem ferè, quod inimicum, atque infestum: seu affixum, atq; ita infestum: quod notatum est à Macrobio lib. 6. Satur. ca. 4. ad illum locum Virg. 6. *nec Teucris addita Iuno Usquam aberit*. quomodo locutum antè fuisse Lucilium libro 14. ostendit ille ibidem. Sic Lucilius, *Si mihi non prætor siet additus, atque agitet me: Non malè sic ille, vt dico, me extenderet vnus*. In quorum versuum posteriore, vt dicam ἀπροσφόρως, mendum inesse puto: cúmque sic emendandum, *Non malè sic ille, vt dico, me exenteret vnus*. & subintelligendum, seu repetendum ἀπὸ κοινοῦ, *si*, hoc modo *si non*, *&c.*

B AMATOREM TREC. PIRITH.] Pirithous Ixionis & Diæ filius. is (vt est in fabulis) Proserpinam amauit, qua vt potiretur, cùm ad inferos socio & adiutore Theseo descendisset, à Cerbero discerptus est. Plutarch. in Theseo scribit, illum Aïdonei Molossorum regis filiam amasse, quam pater, Proserpinæ nomine appellarat: cani autem suo Aïdoneum nomen Cerbero imposuisse, cum quo filiæ suæ procos decertare cogebat: Regem autem, cùm audisset venisse Pirithoum, non, vt filiam suam vxorem duceret, sed vt raperet, eum cani illi dilacerandum ac dilaniandum obiecisse: Theseum in vincula coniecisse. Horat. & hic opinionem vulgi secutus est, & Od. 7. lib. 4. *Nec lethæa valet Theseus abrumpere caro Uincula Pirithoo*. sic & Virg. lib. 6. Æneid. *Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti, &c.* C

TVRNEBVS.

EX lib. 16. cap. 6. Apud Horatium,

Non auspicatos contudit impetus

Nostris. In Prisciani scribitur libris: quamquam non constat an ita legerit. Hodie in Horatianis exemplaribus *nostros* editum est.

Ex lib. 4. cap. 21. Ionicum, saltatorem ferè molliculum & effœminatum, delicatiúsque se mouentem interpreter: vt apud Horatium,

Motus doceri gaudet Ionicos

Matura virgo: tum quòd Ionum mores & saltationes lasciuiores & teneriores petulantioréſque erant: tum quòd si id è propinqua reperi insula placet, nec in Asiam nauigari, Siculi saltationem quâdam, vt reor, blandam & voluptuariam in honorem Dianæ celebrabant, Ionicam vocatam. Pollux. τὸ δὲ ἰωνικὸν Ἀρτέμιδι ὠρχοῦντο Σικελιῶται μάλιστα. D

AVGVSTI LAVDES.

Od. 5.

ARGVMENTVM.

Reguli constantia, & ad Pœnos reditus.

*CÆLO tonantem * credidimus Jouem*
Regnare. præsens diuus habebitur
Augustus, adiectis Britannis
Imperio, grauibúsque Persis.
Milesne Crassi coniuge barbara
Turpis maritus vixit? & hostium
(Prò curia, inuersíque mores)
Consenuit socerorum in armis,
*Sub rege * Medo, Marsus, & Appulus,*
Anciliorum, & nominis, & togæ
Oblitus, æternæq; Vestæ,
Incolumi Ioue, & vrbe Roma?
** Hoc cauerat mens prouida Reguli,*
Dissentientis conditionibus
Fœdis, & exemplo trahenti
Perniciem veniens in æuum,
Si non periret immiserabilis
Captiua pubes. Signa ego Punicis
Affixa delubris, & arma
Militibus sine cæde, dixit,
Derepta vidi. vidi ego ciuium
Retorta tergo brachia libero,
** Portásque non clausas & arua*
Marte coli populata nostro.
*Auro * repensus scilicet acrior*
Miles redibit. flagitio additis
*Damnum: * neque amissos colores*
Lana refert medicata fuco:
Nec vera virtus, cùm semel excidit,
*Curat reponi * deterioribus.*
Si pugnat extricata densis
Cerua plagis, erit ille fortis,
*Qui perfidis se * credidit hostibus:*
Et Marte Pœnos proteret altero,
Qui lora restrictis lacertis
Sensit iners, timuítque mortem.
Hic, vnde vitam sumeret, inscius,
Pacem duello miscuit. O pudor,
O magna Karthago probrosis
Altior Italiæ ruinis.
** Fertur pudicæ coniugis osculum,*

Par-

Paruósque natos, vt * *capitis minor,*
A se remouisse, & virilem
Toruus * *humi posuisse vultum;*
Donec * *labanteis consilio patres*
Firmaret auctor nunquam aliàs dato:
Intérque mærenteis amicos
Egregius properaret exsul.
Atqui sciebat, quæ sibi barbarus
Tortor pararet. * *non aliter tamen*
Dimouit obstanteis propinquos,
Et populum reditus morantem,
Quàm si clientum longa negotia
Dijudicata lite relinqueret,
Tendens Venafranos in agros,
Aut Lacedæmonium Tarentum.

PRÆSENS DIVVS HABEBITVR] Præsens diuus ambiguè dictum: vel vt præsens intelligatur, qui cernitur oculis, & qui adest, cùm Iupiter contrà ex tonitru & ceteris similibus credatur in cælo esse: vel vt præsens significet eum, qui vim ac potentiam suam exprimit ac declarat, Nam vt tonitrua, & fulmina, Iouem præsentem ac potentem esse docent: atque admonent: sic victoriæ Cæsaris potentiam, & diuinitatem eius arguunt. vide annotat. ad Od. 35. lib. 1. Non admodum dissimile est illud in principio ferè epistolæ ad August. lib. 2. Romulum, Bacchum, Castorem & Pollucem, Herculem post præclara in homines merita vita functos Deorum honorem esse consecutos, atque in cælum sublatos: Augusto autem etiam viuo, ac videnti diuinos honores tribui. *Præsenti* (inquit) *tibi maturos largimur honores.*

GRAVIBÚSQVE PERSIS] vt Ode. 2. lib. 1. *Quo graues Persæ melius perirent.*

TVRPIS] refertur ad animum, vt Ode 31. lib. 1. *nec turpem senectam Degere.* & Od. 37. eiusd. *Contaminato cum grege turpium Morbo virorum.* & Ode. 33. eiusd. *Quàm turpi Pholoe peccet adultero.* epist. 2. lib. 1. *Sub domina meretrice fuisset turpis, & excors.* epist. ad Quinct. *Introrsum turpem, speciosum pelle decora.*

SVB REGE MEDO.] sub rege Persa, & Partho, vt sæpe aliàs.

ANCILIORVM, ET NOM.] ancilium à recto ancile, erat vsitatum & verum. Notum est autem, ancilia (quæ erant scuta quædam breuia, numero duodecim) fuisse in æde Martis seruata: ex quibus vnum de cælo lapsum esse credebatur: vt scribit Liuius lib. 1. At Virg. omnia Æneid. 8. *& lapsa ancilia cælo Extuderat:* vbi tamen Seruius notat, Virgilium numero multitudinis vsum esse pro singulari. De his vide Dionysium Halyc.

A βιβ. β. ῥωμ. ἀρχ. & Sext. Pomp. in nomine *Mamurij.* Dictum est autem ancile ab am, quod idem valebat, quod circum, & cædo idque confitentur & Sext. Pompeius eo, quem dixi, loco, & Varro lib. 6. de ling. Lat. his verbis, *ancilia dicta ab ancisu, quòd ea arma erant ab vtraque parte, vt pelta Thracum, incisa.* nam amcidere, seu ancidere circumcidere est: eóque verbo vtitur Lucretius lib. 3. vt quidem legitur in quibusdam exemplaribus. *Omnia iam seorsum cernes ancisa recenti Vulnere tortari.* alij ancylia volunt esse dicta à Græco nomine ἀγκύλον: quod significat curuum, tortuodum: quod si probabimus, ancylia scribendum erit per y. Alij. in quibus est Seruius, *ancile* dictum putant, quasi ἀμφίχειλον, id est, vndiq;
B labrum habens: alij quasi ἀμφίκοιλον, id est, vndique cauum. Is, quem iam commemoraui, Seruius ad illum locum Virg. Æn. lib. 7. *læuáque ancile gerebat*, cùm multa tradat de ancili Numa regnante è cælo delapso, tum hunc locum Horatij profert & Macrob. lib. 1. Saturn. cap. 4. *Sed cum legamus, læuáque ancile gerebat, tamen anciliorum ab Horat. relatum est. &* *nominis* autem adiecta copulatione, *&*, excudendum curaui auctoritate tretus codic. Raïnut. Card. Faern. Iannoct. triû Vatic. Tornes.

ÆTERNÆQVE VESTÆ] cuius in æde seruabatur ignis æternus: & iccircò custodiebatur à virginibus (vt tradit Dionys. Halicar. li. 2.
C ῥωμ. ἀρχ.) ὅτι πῦρ μὲν ἀμίαντον ... δ' ἄφθαρτον. id est, quia ignis quidem impollutum quiddam est: virgo autem, incorruptum. Quòd si ignis ille aliquando interstinctus esset: virgines à pontifice verberibus afficiebantur. Virgil. lib. 4. Æneid. *Centum aras posuit, vigilémque sacrauerat ignem. Excubias diûum æternas.* per æternam Vestam igitur, ignis æternus intelligendus est: πῦρ ἄσβεστον: quem vigilem appellat Virgil. Vbi notat hæc Seruius. *Quid est ignis peruigil? excubiæ deorum. Et sciendum non vacare ratione, vt in aliquibus templis sit ignis peruigil. nam potestates aut terrenæ sunt, aut aëriæ, aut ætheræ. Sed quia æther, ignis est, ideo in ætherearum potestatum templis ignis est, vt reddatur eis imago sui elementi. Est autem in templo Iouis,*
D *qui æther est: & Mineruæ, quæ supra ætherem est. Vnde de patris capite procreata dicitur* Ad hunc locum pertinet illud M. Tull. ex lib. 2. de legib. *Virgines vestales in vrbe custodiunto ignem foci publici sempiternum.* sequitur aliquanto pòst: *Cúmque vesta quasi focum vrbis, vt Græco nomine est appellata, quod nos propè idem Græco interpretatum nomè tenemus, complexa sit: ei colendæ virgines præsint, vt aduigilent faciliùs ad custodiam ignis, & sentiant mulieres, in natura fœminarum omnium deum castitatem pati.*

INCOLVMI IOVE] incolumi Capitolio: quæ Iouis erat sedes.

MENS PROVIDA REGVLI] mens Reguli vel simpliciter, consilium Reguli: vel περιφραστικῶς, Regulus. quod loquendi genus Græcis & Latinis poëtis valdè vsitatum est. Homer. ὀδυσ. β. ἱερὴ ἲς Τηλεμάχοιο. ὀδυσ. η. ἱερὸν μένος

Ἀλκμήνιο. idem λ. γ. Πειθόμενο βίη Ἰλου Αἰνείαο βίη τρώεσσιν ἀναξι. Hesiod. Theogon. Ἀλλὰ ἐς ἐϋδμασσι βίης Ἡρακληείης. Plod. ἰδ. ς. Μιζαν.ν δὲ γέροντος ἀναζεύξα φρὶν. Eurip. Phœniss. Ἐπεσκήνα, κλεινὴν τὲ Πολυνείκους βίαν. Apollon. ἀργ. α. μέγα τὸ βίης Ἡρακλῆος. Catull. de Pel. & Thet. nup. *Electos iuuenes, simul & decus innuptarum*, id est, innuptas. Lucret. lib. 3. *Democriti quod sancta viri sententia ponit*. Ibid. *Nec tam doctus equi pullus, quàm fortis equi vis*. Horatius Od. 12. huius lib. *Liparaei nitor Hebri Eques ipso melior Bellerophonte*. Od. 21. eiusd. *Narratur & prisci Catonis Saepe mero caluisse virtus*. Ode. 3. 1. *Perrupit Acheronta Herculeus labor*. epist. ad Iccium lib. 1. *Empedocles, an Stertinij deliret acumen*. Saty. 1. lib. 2. *Virtus Scipiadae, & mitis sapientia Laeli*. Sat. 2. lib. 1. *macte Virtute esto, inquit, sententia dia Catonis*. eodem fortasse pertinet illud Saty. 7. lib. 1. *Proscripti Regis Rupilipus, atque venenum*, id est, Rupilium Regē, hominem purulentum, & fugiendum. Iam de M. Atilio Regulo, hæc M. Tull. offic. 3. *M. Attilius Reg. cum consul iterum in Africa ex insidijs captus esset duce Xanthippo Lacedæmonio: imperatore autem patre Annibalis Amilcare: iuratus missus est ad senatum, vt nisi redditi essent Pœnis captiui nobiles quidam, rediret ipse Karthaginem. Is cùm Romam venisset, vtilitatis speciem videbat: sed eam, vt res declarat, falsam iudicauit: quæ erat talis, manere in patria, esse domi suae cum vxore, cum liberis: quam calamitatem accepisset in bello, communem fortunæ bellicæ iudicantem, tenere consularis dignitatis gradum. In senatum venit: mandata exposuit: sententiam ne diceret, recusauit. quamdiu iureiurando hostium teneretur, non esse se senatorem: atque etiam reddi captiuos negauit esse vtile: illos enim adolescentes esse, & bonos duces: se iam confectum senectute. cuius cum valuisset auctoritas, captiui retenti sunt: ipse Karthaginem rediyt, neque eum caritas patriæ retinuit, nec suorum. neque tamen ignorabat, se ad crudelissimum hostem, & ad exquisita supplicia proficisci: sed iusiurandum conseruandum putabat*. Hactenus M. Tull. quibus verbis nihil significatur de captiuis Rom. quibuscum Karthaginenses voluerint suos permutari, quóve Regulus vetuerit redimi, cùm obsecederet eos, qui sese capi viuos & integros passi essent, numquā bonos milites, posteaquam auro redemti essent futuros. At in primo diserte de commutandis captiuis scribitur. Sic enim Cicero, *Regulus primo bello Punico captus à Pœnis cum de captiuis commutandis Romam missus esset, iurassetque se rediturum: primum vt venit, captiuos reddendos in senatu non censuit: deinde cùm retineretur a propinquis & amicis, ad supplicium redire maluit, quàm fidem hosti datam fallere*. (Idem li. 3. *Itaque quid fecit? in senatum venit, mandata exposuit: sententiam ne diceret, recusauit: quamdiu iureiurando hostium teneretur, non esse se consulem, non esse senatorem atque illud etiam, (ô stultum hominem, dixerit quispiam, & repugnantem vtilitati suae) reddi captiuos negauit esse vtile. illos enim adolescentes esse, & bonos duces: se iam confectum senectute, &c*.

[DISSENTIENTIS COND. F. ET EX. TR.] id est, dissentientis à condicionibus A fœdis, & ab exemplo trahente perniciem, &c. participium *dissentientis*. iunxit cum dandi casu, quemadmodum verba pugnandi, & certandi, more suo, *trahentis* autem legendum esse sententia ipsa declarat: (quam tamen quidam *συκοφαντοῦσι*) idque aliquanto post editionem primam, iudicatam. Sed ad o reuertit homo candidiss. moribus Gul. Cāterus, & prior admonuit libris omnibus inuitis sic esse scribendum, non (vt vulgò legitur) *trahentis*.

COND. FOEDIS] de permutatione & redemtione captiuorum attende autem particip. *dissentientis*, iunctum esse cum dandi casu, vt Od. 2 lib. 2. *Dissidens plebi*.

ET EXEMPLO TRAHENTI] hæc est B verborum & structura & sententia: Hoc cauerat mens prouida Reguli, dissentientis à condicionibus fœdis ac turpibus, & ab exemplo trahenti, id est, quod traheret, perniciem in posterum tempus. dicebat Regulus in senatu, redemptionem ac permutationem illam captiuorum non solum re, & in præsenti, sed etiam exemplo & in posterum, turpem & perniciosam esse. tali enim exemplo prodito, multò posthac ignauius milites esse pugnaturos, seséque hostium potestati viuos traditutos potiùs, sperantes futurum vt redimantur, quàm fortiter pugnando morituros. Dicebat exemplum redemtorum captiuorum perniciem secum tracturum in posteram C ætatem. Hortabatur, ne periculosam imitationē exempli in posterum proderent. Tale exemplū, quod secum perniciem in posterum tempus traheret non probabat, sed vehementer improbabat.

SI NON PERIRET IMMISER] si nō periret iuuentus illa Romana captiua potiùs, quàm militibus Karthaginensibus redditis, redimeretur, indigna, cuius quisquam misereretur: vel, vt alij malunt, nisi iuuenes Karthaginienses necarentur, atque ita non redderentur.

SIGNA EGO PVNICIS] vidi (inquit Regulus) arma, quæ militibus nostris sine cæde fuerunt ademta, delubris affixa. Est autem flagitium insigne arma abiicere, aut amittere sua propemodum D voluntate, nullóque vulnere nec accepto, nec illato, vt sup. ad Od. 7. lib. 2.

DEREPTA] id est, detracta, lib. lanooct. habet *arrepta*. fortasse legendum *Erepta*. vulgata autem scriptura, *direpta*, mendosa est.

VIDI EGO CIVIVM] solent captiuorū manus & brachia à tergo reuinciri, vt epist. l. 1. lib. 2. *Mox trahitur manibus regum fortuna retortis*. Homer. λ φ. τοὺς ἐξῆγε θύραζε, πεπηότας ἦτορ φίλον. ὀπίσω χεῖρας δὲ δήσαντες ἱμᾶσι. id est, eos autem foras eduxit, expauefactos, tanquam binulos. Manus autem in tergum loris reuinxit & Dem. orat. περὶ τῆς παραπρεσβ. οὐδὲν ἄλλο φανήσονται, πλὴν προδόντες Φιλίππῳ ἢ Θηβαίοις Φωκέας, μόνον οὐκ ὀπίσω τὼ χεῖρε δήσαντες. id est, Nihil aliud videbuntur, quàm Philip. & Thebanis Phocenses tradidisse,

disse, [illegible] non manus in tergum vincientes. Virgil. Æn. 2. *Ecce manus iuuenem interea post terga reuinctum, &c.* Ait igitur se ci[illegible] Romanos Karthagine vidisse manibus in tergum liberum retortis ac reuinctis. tergum autem liberum intellige ciuiũ Romanorum, qui sese Karthaginiensibus vltro dediderant. sic vero hunc locum esse intelligeodum argumento sunt illa, quæ paullò pòst sequuntur, *Qui lora restrictis lacertis Sensit o iners, &c.*

Portásqve non clavsas] Hæc eò pertinent, vt ostendat Karthaginiensium securitatem à Romanis, vt & ea, quæ deinceps sequuntur. hoc enim fit sublato hostium metu: vt *Panduntur portæ, &c.* Virgil. Ænei. 2. & Horat. de arte poet. *& apertis otia portis.*

Et arva Marte coli] & vidi ea arua coli, quę fuerant iam à nobis populata ac vastata. populata [illegible], cuius [illegible], populo. Propert. lib. 3. *Hic olim ignaros luctus populauit Achiuos.* Virg. Georg. 1. *populátque ingentem farris aceruum Curgulio, atque inopi metuens formica senecta.* Idem lib. 1. Ænei. *Non nos aut ferro Libycos populare penates Venimus, aut raptas ad littora vertere prædas.* Idem 12. *& littora vestra Vi populat.*

Avro repensvs scilicet] auro repensus, id est, auro redemtus. Nam pendebátur olim nummi, non numerabantur: & in emtionibus adhibebantur libra, & pondus, & libripens. Est autem ironia: queadmodum in illo Terent. Andria. *id populus curat scilicet.* & Virg. Æneid. 4. *Scilicet is superis labor est, ea cura quietos Sollicitat.* non est (inquit) verisimile, militem auro redemtum, acriter aut fortiter pro patria pugnaturum.

Flagitio additis Damnvm] flagitium, peccatum est ab aliqua animi mollitia, aut ignauia profectum, quod dedecus ac turpitudinem affert: scelus autem, vel cũ aliqua crudelitate & cæde, vel cum impietate coniunctũ est. Itaque libidines flagiriosas dicimus: & flagitiosam vitã: & militem flagitium admisisse, qui locum non tenuit, qui hostẽ extimuit, qui fugit. sic M. Tullus lib. 2. de Finib. *satisne ergo pudori consulat, si quis sine teste libidini pareat? an est aliquid per se ipsum flagitiosum, etiam si nulla comitetur infamia?* idem pro Cluent. *Statuerunt enim ita maiores nostri, vt si à multis esset flagitium rei militaris admissum, sortitione in quosdam animaduerteretur, vt metus videlicet ad omnes, pœna ad paucos perueniret.* Idem ad Attic. lib. 9. *spes me sustentabat fore, vt aliquid conueniret potius, quàm aut hic tantum sceleris, aut ille tantum flagitij admitteret.* sceleratum Cæsarem flagitiosum Pompeium esse significat. T. Liuius lib. 44. annalium, *nam neque manere in iugo inops, neque regredi sine flagitio poterat.* Horat. Od. 9. lib. 4. *Peiúsque letho flagitium timet.* Milites igitur ignauos, & qui propter timiditatem, hosti sese tradiderunt: auro redimere, est turpitudinem damno cumulare. hîc de commutatione captiuorum nullum verbum: immo quæ hîc dicuntur, non commutationem captiuorum non esse vtrinque faciendam, sed redemtionem captiuorum Romanorũ esse turpem atque inutilem significant.

Neqve amissos colores] quemadmodum (inquit) lana, quę prius erat candida, posteaquam aliquo alio colore tincta & infecta est, numquam suum candorem pristinum semel amissum recuperare potest: sic vera virtus vbi semel vitiis ei contrariis inquinata, atque ex animo deleta est, numquam postea reparari ab iis qui corrupti iam, ac deprauati sunt, vllo pacto potest. hoc etiam pertinet ad significandum, nõ esse redimendos captiuos Roman. Animaduertendum est autem, eum, nomen *medicata* posuisse significatione patiẽdi a verbo medico, as: quo & Virg. Vtitur Georgic. 1. *Semina vidi equidem multos medicare serentes.* & 4. *Ipsæ confident medicatis sedibus.*

Cvrat. rep. det] id est, solet, vel potest. tribuit sensum rei inanimæ. significat autem, virtutem vbi semel amissa est, si virtus amitti potest, numquam posse recuperari, numquã que ad eos posse reuerti, qui ea amissa facti sunt deteriores.

Deterioribvs] deprauatis, & corruptis.

Si pvgnat extricata] talis argumentatio est, qualis illa: si cælum ruet, aut si meridie non lucebit, repertetur mulier pudica. sic M. Tull. 1. epist. lib. 1. ad Attic. *Catilina, si iudicatum erit meridie non lucere, certus erit competitor.* quamquam illo loco legendum puto hoc modo, *si iudicatum erit, rationem eius haberi licere.* corruptè autem scriptum est in quibusdam libris, *Sic pugnat extricata,* &c. cum interpũctione post vocem *plagis.* Hæc enim horum verborum sententia est: si fieri potest, vt cerua, fugacissimum animal ac timidissimum natura, è plagis elapsa, ac tendiculis explicata, pugnare audeat: euenire etiam poterit, vt ille fortis sit, qui sese hostibus metu mortis coactus tradiderit, & commiserit: atq; vt is, qui in hostium potestatem venerit, loráque & vincula senserit, denuò sit ad pugnandum alacrior, hostémque in fugam vertat.

Qvi perfid. se cred. host.] qui se permisit hostium potestati. hæc enim vis est verbi *credere* hoc loco. aliâs fidei committere significat, aut committere simpliciter, quorum omnium exempla reperiuntur apud bonos scriptores. M. Tull. epist. ad Marcell. lib. 4. *aut enim renouare bellum conati sunt: & hi se in Africam contulerunt: aut, quemadmodum nos, victori sese crediderunt.* pro lege Manilia, *Quare nolite dubitare, quin huic vni credatis omnia, &c.* Terent Eunuch. *credere exercitum, consilia.* Idem Adelph. *Ille credunt consilia omnia.* Idem Phorm. *Cuius tu fidem in pecunia perspexeris, eo verere pecuniam credere?* & Virgil. Georgic. 1. *Inuita properes anni spem credere terræ.* & Æn. 5. *Nate Dea, si nemo audet se credere pugnæ.* Idẽ lib. 4. *solam nam perfidus ille Te colere, arcanos etiam tibi credere sensus, &c.* Idem 5. *Æneam credam quid enim fallacibus Austris?* & 6. *Ausus se credere cælo.*

Idem 12. *Cantem ut sano velles te credere Marti.* Tibul. lib. 2. eleg. 6. *spes sulcis credit aratis Semina, quæ magno fœnore reddat ager.* & Horat. Od. 27. huius lib. *sic & Europe niueo doloso Credidit tauro latus.* & ibid. *age, te procellæ Crede veloci.* Idem satyr. 1. lib. 2. *Ille velut fidis arcana sodalibus olim Credebat chartis.* ibidem. *Scena viuacem crede nepoti Matrem.* sic & Græci loquuntur ἐπίστευσεν ἑαυτὸν τοῖς ἐχθροῖς. sic loquitur Plutarchus in Catone Vticensi, ὥσπερ οὐ τῷ ξίφει μόνον, ἀλλὰ, καὶ τῷ γραφείῳ τὸ ἀνυπεύθυνον καὶ τὸ ἀνυπόδικον ἐπιστεύων. sic enim legendum est eo loco, non vt in vulgatis, τὸν ἀνυπεύθυνον. καὶ τὸν ἀνυπόδικον. loquitur autem de Cæsare Catonis acerbissimo inimico, qui, cùm Cato fratrem Cæpionem magnificentissima sepultura affecisset, neque sumtus tamen, quos in ea re fecerat, coheredibus suis reputasset, nihilque repetiuisset: scripsit tamen in Anticatonibus illum mortui fratris cineres cribro percolasse, vt aurum in rogum à se contectum colligeret ac recuperaret. sequuntur iam illa Plutarchi verba, ὥσπερ οὐ τῷ ξίφει, &c. id est, vt ego interpretor, ita auctoritatem illam suam ac licentiam a rationibus referendis ac iudiciis omnibus liberam ac solutam, non gladio solùm, verùm etiam stilo credebat, ac permittebat. quod perinde est ac si diceret Plutarchus, Cæsar sua illa regia potestate abutebatur non solùm ad occidendos homines verumetiam ad criminandos, & scripto maledico insectandos. éstque, meo quidem iudicio, in illis Plutarchi verbis translatio perelegans. quémadmodum enim, quod alteri creditum est, eo ille suo arbitratu vti & abuti potest, quamuis interdum iure non faciat: quia eius est fidei commissum, potestatique permissum: sic auctoritas, nullis legibus, nullisque iudiciis alligata, eleganter & venustè dicitur à Plutarcho, stilo & gladio credita ea, quam quis vsurpat ad alterum scripto acerbo & famoso lacerandum, gladióque occidendum: qui locus ab aliis interpretibus est prætermissus: ab aliis perperam è Græco conuersus. sed, ut virum doctiss. eundémque mihi amicissimum. Gulier. Stuleium merita laude fraudem ac spoliem, is hunc Plutarchi locum sic scriptum in codice manuscripto mihi confirmauit codex Donati, Iannoctij manuscriptus.

Et marte pœnos prot. alt.] & altero prœlio Pœnos superabit, ac subiget is, qui lora, &c. proteret progrediendo, seu porrò teret. paullo aliter vsurpauit Od. 7. lib. 4. *ver proterit æstas.*

Qui lora restrictis lacertis] ex hoc loco perspicuum est, ciuium Roman. captiuorum lacertos loris vinctos & astrictos fuisse, non, vt quidam putant, animi causa in tergum reiectos.

Iners] ignauus. aliter Oda superiore, *Qui terrâm inertem, &c.*

Hic, vnde vitam sum. insc. &c.] huius loci hæc sententia est. Hic miles nesciens, vitam ac salutem non esse ab hoste petendã, sed manu & victoria esse retinendam, &, si belli fortuna victoriam hostibus adi[.]dicet, pro libertate, & in libertate cadendum esse potiùs, quàm hostis beneficio in seruitute viuendum: pacem, quæ nulla debet esse cum hoste, quamdiu vita suppetit, otii armis aut victoria ereptis, aut conditione positis, cum bello confudit.

Pacem duello misc.] quod non fuit faciendum. Nam in bello, cum hoste acriter, & implacabiliter pugnandum: in pace, ab armis recedendum.

Probrosis] flagitiosis, turpibus, vituperabilibus.

Vt capitis minor] vt capite minutus. dictum est autem *capitis minor* eadem ratione, qua *maturus æui, integer vitæ*, & similia de quibus vide annot. ad Od. 22. lib. 1. Germanus Valens dicebat, intelligendum hic sibi videri capitis minutionem, qua libertas quidem & ciuitas retinentur, status verò mutatur: qua de re consulendæ sunt institutiones iuris ciuilis. Germanum Valentem adiuuat illud, quod scribit M. Tullius lib. 3. de offic. *sententiam in senatu dicere recusauit, quod diceret, quamdiu iureiurando hostium teneretur, non esse se senatorem.*

Et virilem torvus humi pos. &c.] & vultu toruo oculos in terra defixos habuisse. hoc loco gestus est constantis, vt alibi dicemus. toruus: ὑπόδρα ἰδών. epist. ad Mæcenat. 3. *Quid? si quis toruo vultu ferus, & pede nudo, &c.*

Donec labanteis consilio] ordo est, donec consilio numquam alias dato firmaret patres labanteis, id est, nutanteis, & in certa sententia non constanteis, seu dubitanteis: vel non satis firmos, non satis rectè sentienteis. huc pertinet illud Ennianum. *Quò vobis mentes, rectæ quæ stare solebant Antehac, dementes sese flexere viai?* sic autem postremum versum restitui, qui sic vulgò legitur, *dementis sese flexere ruina?*

Atqui sciebat, quæ sibi] *M. Regulum illigatum in machina resectis palpebris Carthaginienses vigilando necauerunt.* M. Tull. in Pison. Idẽ de offic. 3. *neque tamen ignorabat, se ad crudelissimum hostem, & ad exquisita supplicia proficisci, sed iusiurandum conseruandum putabat.*

Dimo. obst. prop.] liber Rain. Card. habet, *amicos.*

Morantem] tardantem, impedientem. significat actionem. aliter in Od. 7. lib. 2. *morantem diem* dixit.

Diiudicata lite] transacta, decisa.

Tendens] meditans ire: iter habens, vt epist. ad Valam lib. 1. *quo tendis? non mihi Cumas est iter.*

Venafranos] Venafrum, oppidum in Campania, vt sup. diximus ad Od. 6. lib. 2, *Vndique certat, &c.*

Lacedæmonium] à Phalantho Lacedæmonio conditum. Od. 6 lib. 2.

AD

AD ROMANOS.

Od. 6.

ARGVMENTVM.

Corruptos suæ ætatis mores insectatur.

Delicta maiorum immeritus lues
Romane, donec templa refeceris
Ædésque labenteis deorum, &
Fœda nigro simulacra fumo.
** Diis te minorem quòd geris, imperas:*
Hinc omne principiũ: huc refer exitũ:
Dij multa neglecti dederunt
Hesperiæ mala luctuosæ.
Iam bis Monæsis, & Pacori manus
Non auspicatos contudit impetus
*Nostros: & * adiecisse prędam*
Torquibus exiguis renidet.
Pæne occupatam seditionibus
Deleuit vrbem Dacus, & Æthiops;
Hic classe formidatus, ille
Missilibus melior sagittis.
** Fœcunda culpæ sæcula, nuptias*
Primùm inquinauere, & genus, &
domos.
** Hoc fonte deriuata clades*
In patriam, populúmque fluxit.
Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo: & fingitur artibus
Iam nunc, & incestos amores
** De tenero meditatur vngui.*
*Mox * iuniores quærit adulteros*
Inter mariti vina: neque eligit,
Cui donet impermissa raptim
Gaudia luminibus remotis:
Sed iussa coram non sine conscio
Surgit marito, seu vocat institor,
Seu nauis Hispanæ magister,
*Dedecorum * pretiosus emtor.*
Non his iuuentus orta parentibus
Infecit æquor sanguine Punico:
Tyrrhúmque, & ingentem cecidit
A *Antiochum, Annibalémque dirum:*
Sed rusticorum mascula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Versare glebas: & seueræ
Matris ad arbitrium recisos
Portare fusteis; sol vbi montium
Mutaret vmbras, & iuga demeret
*Bobus * fatigatis, amicum*
Tempus agens abeunte curru.
Damnosa quid non imminuit dies?
B *Ætas parentum peior auis, tulit*
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

IMMERITVS.] immerens non meritus. vt sup. Od. 2. eod. lib. *Virtus recludens immeritis mori Cælum.* & Saty. 3. lib. 2. *immeritúsque laborat Iratis, &c.* Immeritò autem dãt pœnas posteri ob culpam maiorũ suorum. pœna enim iure ciuili nõ debet prodire extra eos, qui culpam commiserunt. quamquam Plato quodam loco peccatorum pœnas vsq; ad quartam prolem produci, & porrigi, atque in quarti gradus posteros interdum à Diis reseruari existimat. [tale illud Oda
C 38. lib. 1. *Immeritis nocituram, &c.*]

DONEC TEMPLA REFECERIS] sic sup. Od. 15. lib. 2. *& deorum Templa nouo decorare saxo.*

DIIS TE MIN. QVÒD GERIS] significat, imperij Romani perpetuitatem cæremoniis, religione, auspiciis, & solemnium sacrorum ritu maximè contineri: populúmque Rom. propter auspicia neglecta, religionémque contemtam maximis esse calamitatibus affectum.

HINC] à cultu deorum, & pietate in deos.

NEGLECTI] vel contemti, vel minùs diligenter, aut studiosè culti. vt sup. Od. 2. huius lib. *sæpe diespiter Neglectus incesto addidit integrum.*

D HESPERIÆ] Italiæ, vt sup. Od. 1. lib. 2. *auditúmq; Medis Hesperiæ sonitum ruinæ.*

BIS] semel Crasso: iterum imperatore Antonio, vel eius legato Didio Saxa.

MONÆSIS] Parthorum, & Persarum regis. In cod. Iannoct. Faer. duob. Vatic. *Monæsis* in patrio casu scriptum est, quos secutus sum, Aldo Manurio reclamante.

ET PACORI MANVS.] M Tull. episto. ad Att. lib. 5. Pacorum quendam Parthorũ Regis filium commemorat.

NON AVSPIC. CONTVD. IMP.] conatus nostros non auspicatos, inaneis reddidit. tralatio est. propriè dixit epist. 8. lib. 1. *haud quia grando Contuderit vites.* Insignem auspiciorũ cõtemtorem fuisse Claudium Pulchrum traditum est, qui non pascentibus in Sicilia pullis, ac per

contemtum religionis, demergi iussis, vt biberent, quando esse nollent, prœlium nauale iniit, &c. vide Sueton. in Tib. M. Tull. autē lib. 1. de diuinatione, multis exēplis collectis ostendit, non solùm auspicia, verùm etiā signa rerum futurarum neglecta, magnarum cladiū Reip. caussas fuisse: Claudium Appij Cæci filium, eiúsque collegā L. Iunium classeis maximas perdidisse, quòd vitio nauigauissent. *Sed quid vetera?* (inquit ille) *M. Crassi quid acciderit, videmus, dirarum obnūtiatione neglecta.* Idem lib. 2. *Flaminius non paruit auspiciis. itaque periit cum exercitu.* Sed hac de re vide plura apud Dionysium Halicar. libro 3. ἀρχ. Ρωμ. [Quidam lib. vet. habent, *Inauspicatos contendit, &c.*

Et adiec. praed. Torqvib. exig. renid.] renidere valet, vt suprà diximus ad Od. 18. lib. 2. quandam hilaritatem præ se ferre, lætari, gaudere, renidet igitur adiecisse, &c. id est, lætatur se adiecisse prædam torquibus exiguis. quod perinde est, ac si diceret, lætatur, vel gloriatur, se nostris spoliis ornatiorem esse, quàm anteà. nam cùm paullò antè torquibus aureis, ceterísque ornamentis parciùs vteretur: nunc nostris cladibus ornatior incedit, prædáque ex nostris exuuiis facta, & suis torquibus adiecta, auro iam totus collucet. & fortasse Græcorum more locutus est. sic enim illi dicerent γελᾷ τῷ περισθενῆναι, &c.

Seditionibvs] dissensionibus, & bellis ciuilibus, Plato lib. 5. de Rep. in extr. seditionē, morbum grauissimum ciuitatis appellat.

Dacvs et Aethiops] duce Antonio cum Cleopatra.

Melior] κρείττων, vt sup. Od. 15. lib. 1. *Tydides melior patre.*

Faecvnda cvlpae saecvla] vult ex matrimoniorum corruptela, & adulteriis omnia reipub. mala manasse. Notat hæc tempora & Catullus. *Consule Pompeio primùm duo, Cinna, sedebant Mœchilia,* (vel, vt legit Auratus, *Mœchidia*) *facto consule nunc iterum, Manserunt duo: sed creuerunt millia in vnum Singula. fœcūdum semen adulterio.* quos versus suprà explicauimus ad Od. 17. libro 1. Fæcunda culpæ, id est, in quibus homines assiduè peccant, crebróque culpam committunt.

Hoc fonte] ex nuptiarum maculis, & adulteriis.

Motvs doc. gavd. Ionic.] molleis, & impudicos, quales sunt Ionici. Plaut. in Sticho in extremo. *Qui Ionicus, aut cinædicus, qui hoc tale facere possiet?* Athen. lib. 14. ἦν δέ τις Ἰωνικὴ ὄρχησις παροίνιος. Itaque lib. 3. de rep. Ionicam harmoniam, vt nimis mollem, parúmque virilem è sua ciuitate exigit Plato: sic ille. τίνες οὖν μαλακαί τε καὶ συμποτικαὶ τῶν ἁρμονιῶν. Ἰαστὶ ἦν δ' ὃς καὶ Λυδιστί, αἵ τινες χαλαραὶ καλοῦνται. id est, quæ sunt igitur molles & conuiuio conuenientes harmoniæ? Ionica (inquit ille) & Lydia: quæ remissæ, molles & laxæ nominantur. [Et Harpocration docet Ἰωνικῶς vsurpari interdum pro ἁβρῶς & τρυφερῶς id est, molliter, tenerè, delicatè. Aristophan. ἐλαφροφόρους καὶ λεχίνους ἰωνικῶς.]

Et fingitvr artibvs] Varia est huius loci scriptura in veteribus cod. Alij enim habent *frangitur artubus*, quæ reperitur etiam in lib. Achillis Statij: alij *fingitur artubus*: cum quibus congruunt vulgati: alij, in quibus est Ianno. & Vatic. & aliquot alij, *fingitur artibus*: quā scripturam existimo esse veram, aut certè omnium probabilissimam. fingere enim per translationē est docere, atque instituere. epist. 2. lib. 1. *Fingit equum tenera docilem ceruice magister Ire viam, quam monstrat eques.* idem de arte poet. *O maior iuuenum, quamuis & voce paterna Fingeris ad rectum.* Sic igitur hunc locum explico. *Fingitur artibus*, id est, discit malas arteis: discit membra molliter mouere, & saltare, docetur membra ad quem uis morum conformare quòd si quis putet hanc scriptoriam magis exprimi posse illa *fingitur artubus*: non pugnabo: hoc vnum dicam, mihi videri ita potius Horat. fuisse locuturum, *Fingitur artus.*

Et incestos amores De ten. med.] ab ineunte ætate: ἐκ τῶν ἁπαλῶν ὀνύχων: amores flagitiosos discit, atque exercet, meditatur, μελετᾷ.

Mox] marita, seu nupta.

Ivniores] viro suo.

Qvaerit] quærit ipsa amatores, neque exspectat dum rogetur.

Advlteros] amatores, vt suprà admonuimus, vel dic propriè, nuptiarum corruptores.

Neqve eligit] quærit viro suo iuniores amatores: non est satis: nullum adhibet delectum, sed cuiuis sui corporis copiam præbet.

Cvi donet impermissa] quidam ait in libro suo vetere scriptum esse *impromissa.* quam scripturam si probemus, intelligemus significati ab Horatio insignem mulieris impudicitiam, quæ cuiuis homini, & prorsus ignoto, neque diu rogata, ac ne speranti quidem, gratificetur. *impermissa* tamen magis placet.

Gavdia] incidi nuper hic in Gallia in codices duos manuscr. in quibus scriptum erat, *Oscula* pro eo, quod est in aliis, *Gaudia.*

Sed ivssa, &c.] puto hanc totius huius loci sententiam esse. non deligit sibi amatorem aliquem, cui furtim, & raptim, & luminibus remotis, inscióque marito morem gerat, quod faciunt paulùm quæ sunt tolerabiles mulieres; sed à quouis institore, aut mercatore arcessita, etiam audiente, & vidente marito, surgit è lecto, atque ad illum liberalem flagitiorum emtorem properat.

Institor] *institor appellatus est.* (vt scribit Vlpian. lib. 33. ad edictum) *ex eo quod negotio gerendo instet: nec multum facit, taberna sit præpositus, an cuilibet alij negotiationi.*

Sev navis Hisp. magist.] idem Vlpian.

Vlpian. ibid. *Magistrum nauis accipere debemus eum, cui totius nauis cura mandata est.*

DEDECOR. PRET. EMTOR] qui magno redimit turpem, & ab adulterio profectam voluptatem.

NON HIS IVVENT. ORTA PARENT.] sed iis, qui ius matrimonij castum & sanctum seruarent: ipsi autem filij assiduo labori, & agriculturæ alueri essent.

INFECIT ÆQVOR SANG. PVN.] supra Od. 12. lib. 2. *nec Siculũ mare Pœno purpureum sanguine.*

PYRRHVM] Epirotarum regem: cuius vitam scripsit Plutarchus.

B ANTIOCHVM] Syriæ regem, quem vicit M. Acilius Glabrio.

ANNIBALÉMQVE DIRVM] Sic Od. 12. lib. 2. *Nec dirum Annibalem.* dirum autem, id est, tristem, infestum, & quasi deorum ira immissum: & ita Nonius.

MASCVLA] non mollis, nec fracta voluptatibus, nec impudica.

SOL VBI MONTIVM, &c.] id est, vesperi. Virgil. in Tityro, *Maioresque cadunt altis de montibus vmbræ.* Idem Alex. *Et sol crescentes decedens duplicat vmbras.*

ET IVGA DEMERET BOBVS] demeret, id est, detraheret. idem tempus significat, quod iccirco à Græcis βυλυτὸν appellatur. Hesych. Βυλυτὸν, δείλη ὥρα, ἢ τὸ ἀροτὸν λύεται τῶν βοῶν. id est, Bulyton tempus serotinum, quo aratro soluuntur boues. Hom. ἰλ. π. ἦμος δ' ἠέλιος μετενίσετο βυλυτόνδε, id est, Cùm autem sol transibat ad id tempus, quo tempore disiunguntur boues, seu soluuntur. Cicero ad Attic. lib. 15. *Adueniabat autem βυλυτὸς cenantibus nobis.* Et Aratus, Ἐργόμενοι σταθμόνδε βόες βυλύσιον ὥρῃ. id est, Euntes ad stabulum boues eo tempore, quo tempore soluuntur ac disiunguntur. Nonnulli libri manuscripti habent *Bubus fatigatis.*

AMICVM TEMPVS AGENS] id est, gratum, φίλον, vt Græci loquuntur, tempus adducens.

ABEVNTE CVRRV] fingunt poëtæ, solem conuersionem annuam, & diurnam conficientem curru vehi. Theocr. in φαρμακευτ. Σημέρον ἀνίκα πέντε ποτ' ὠρανὸν ἔτρεχον ἵπποι, &c. hodie cùm in cælum currebant equi. vbi sic interpr. ἵπποι τῦ ἅρματος, δηλονότι τῦ ἡλίου. Pind. Olimp. ᾠδ. ζ. de sole: ὁ γενέθλιος ἀκτίνων πατὴρ πῦρ πνεόντων ἀρχὸς ἵππων. id est, Genitalis radiorum pater, ignem spirantium dux equorum. Virg. Georgic. 1. *Nosque vbi primus equis oriens afflauit anhelis.* eodem pertinet principium Phœnissarum Euripid. ὦ τὴν ἐν ἄστροις οὐρανῷ τέμνων ὁδὸν, καὶ χρυσοκολλήτοισιν ἐμβεβὼς δίφροις ἥλιε, θοαῖς ἵπποισιν εἱλίσσων φλόγα. Ὡς δυστυχῆ Θήβαισι τῇ τόθ' ἡμέρᾳ Ἀκτῖν' ἐφῆκας. id est, ô sol, qui viam in astris cœli frangis, quique sedens in curru aureo, celeribus equis flammam voluis. Quam infaustũ Thebanis illo die radium

A immisisti? Postremò interpres Sophoclis in Aiace Magistophoro de Solis curru hæc scribit: τὸν ἥλιον, ὃς ποιεῖ τὴν ἡμέραν ἐπὶ ἅρματος, φασὶν ὀχεῖσθαι, δύο ἵππους ἔχοντα λευκοὺς χαρόποντα καὶ φαέθοντα. id est, solem, qui diem efficit, aiunt in curru vehi duos equos habentem albos, Charopontem, & Phaëtontem. Horat. carmine sæculari ad Deos, *Alme Sol, curru nitido diẽ qui Promis & celas.* idem epist. ad Quinct. lib. 1. *Læuum discedens curru fugiente vaporet.* Plautus autem in Amphitr. quadrigas soli attribuit. *signi dic quid est. Me. cum quadrigis sol exoriens.* & Accius Meleagro, *Sol, qui micantem candido curru, atque equis Flammam citatis feruido ardore explicas, Quãm natum aduerso augurio & inimico omine Thebis radiatum lumen ostendis tuum?* qui versus expressi sunt ex illis Euripidis Phœniss. princip. Ὦ τὴν ἐν ἄστροις οὐρανῷ τέμνων ὁδὸν, &c. quos modo protuli.

DAMN. QVID NON IMMIN.] Aristot. lib. 4. Physic. audit. de princip. ostendit, omnia, quæ sunt in tempore, non solùm tempore contineri necessariò, quemadmodum & cetera, quæ sunt in re aliqua: verbi gratia, quæ sunt in loco, loco continentur: sed etiam à tempore affici. solemus enim (inquit) dicere: tempus consumit, & liquefacit: & omnia tempore consenescunt, & tempore obliuiscuntur homines, quæ sciunt, potius, quàm discunt: denique nihil tempore fit

C recentius, aut pulchrius. Tempus enim per se rebus omnibus affert interitum. verba Aristot. sunt hæc, si quis fortè magis delectatur Græcis, quàm Latinis, præsertim nostris: Διὸ ἀνάγκη πάντα τὰ ἐν χρόνῳ ὄντα περιέχεσθαι ὑπὸ τῦ χρόνου, ὥσπερ καὶ τἆλλα, ὅσα ἐν τινί ἐστιν οἷον τὰ ἐν τῷ τόπῳ, ὑπὸ τῦ τόπου, καὶ πάσχει δή τι ὑπὸ τῦ χρόνου, καθάπερ καὶ λέγειν εἰώθαμεν, ὅτι κατατήκει ὁ χρόνος, καὶ γηράσκει πάνθ' ὑπὸ χρόνου, καὶ ἐπιλανθάνεται διὰ χρόνον, ἀλλ' οὐ μεμάθηκεν· οὐδὲ νέον γέγονεν, οὐδὲ καλόν. φθορᾶς γὰρ αἴτιος καθ' αὑτὸν μᾶλλον ὁ χρόνος.

ÆTAS PARENT.] sic Aratus, Οἵην χρύσειοι πατέρες γενεὴν ἐλίποντο Χειροτέρην, ὑμεῖς δὲ κακώτερα τεξείεσθε. & Lucret. lib. 2. in

D extr. *Iámque adeo affecta est ætas, effætáque Tellus: Vix animalia parua creat, quæ cuncta creauit Sæcla, dedítque ferarum ingentia corpora partu.* & Hom. non vno loco videtur significare, suæ ætatis homines breuioris esse staturæ, quàm superiores heroas illos, vt ἰλιάδ. ε. ὁ δὲ χερμάδιον λάβε χειρὶ Τυδείδης μέγα ἔργον, ὃ οὐ δύο ἄνδρε φέροιεν, Οἷοι νῦν βροτοί εἰσι. & μ. οὐδέ κέ μιν ῥεῖα Χειρὶ γ' τῇ ἑτέρῃ φέροι ἀνὴρ οὐδὲ μάλ' ἡβῶν, Οἷοι νῦν βροτοί εἰσι. ὁ δ' ὑψόθεν ἔμβαλ' ἀείρας. id est, hic autem Tydeus saxum in manũ sumsit magnum, & graue: quod duo viri non ferrent, quales nunc homines sunt. & lib. 12. neque eum lapide facilè manu altera tollat vir, ne valde iuuenis quidem, quales nunc sunt homines: at hic sublato brachio intorsit, &c. Piget ascribere versus illos Hesiod. vulgatiss. de ætatibus: quarum primam facit

A aurean, vltimã ferream. Platonis autẽ distichum non prætereo. Αἰὼν πάντα φέρει· δολιχὸς χρόνος οἶδεν ἀμείβειν Οὔνομα, καὶ μορφὴν καὶ φύσιν, ἠδὲ τύχην. quod ego sic verti. *Omnia fert ætas: mutatur tempore longo Fortuna, & forma, & nomen, & ingenium*. quod fortasse adumbrare voluit Virgil. Gallo. *Omnia fert ætas: animum quoque*, hic est vnus ex iis locis (sunt enim complures) quos, cùm quidam sciret à me in his commentariis tractatos esse: nescio quibus inanis gloriæ stimulis excitatus, in commentarios quosdam à se editos retulit. De qua iniuria & per litteras, & coràm cum eo expostulaui, questus sum etiam apud clariss. quendam virum, de me, ac de illo optimè meritum.

B Mox datvros progeniem vitios.] mox, id est, paulò pòst. profert hunc locum Seruius ad illum Virgil. Gallo. *Teque adeò, quem mox quæ sint habitura deorum Concilia, &c.* Obserua autem hîc bellam & venustam gradationẽ, vt appellant rhetorici magistri, à præterito tempore in futurum progredientem, hoc modo: parentes nostri suis auis sunt peiores, nos parentibus sumus nequiores, progenies nostra nobis deterior futura est.

AD ASTERIEN.
Od. 7.

ARGVMENTVM.

Consolatur eam, de viri sui absentia mæstam, ac sollicitam.

Quid fles, Asterie, quem tibi candidi
Primo restituent vere Fauonij,
Thyna merce beatum,
Constantis iuuenem fide
Gygen? ille Notis actus ad Oricum
*Post * insana * Capræ sidera, frigidas*
Noctes, non sine multis
Insomnis lacrymis agit.
Atquin sollicitæ nuntius hospitæ
Suspirare Cloën, & miseram tuis
Dicens ignibus vri,
Tentat mille vafer modis.
** Vt Prœtum mulier perfida credulum*
Falsis impulerit criminibus, nimis
Casto Bellerophonti
Maturare necem, refert.
Narrat penè datum Pelea Tartaro,
Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens:
Et peccare docenteis
Fallax historias monet,
Frustrà. nam scopulis surdior Icari
*Voces audit adhuc integer. at, * tibi*
Ne vicinus Enipeus
Plus iusto placeat, caue:
Quamuis non alius flectere equum sciens
Æque conspicitur gramine Martio:
Nec quisquam citus æquè
Tusco denatat alueo.
Prima nocte domum claude: neq; in vias
Sub cantu querulæ despice tibiæ:
Et te sæpe vocanti
Duram, difficilis mane.

Qvid fles] quid flendo desideras absentem amicum, quem, &c. Ex ipso nomine, quod non est Romanum, hanc puellam esse meretricem, nõ matremfamiliàs perspicuum est. In quibusdam sanè libris manuscrip. talis inscriptio est, *Ad Asterien meretricem*.

C Candidi] vel eò candidos dixit, quia veris sunt nuntij: vel quia virũ desideranti vxori sunt restituturi: vt Catullus *candidos soles* dixit, id est, iucundos. *Fulsere quondam candidi tibi soles*. Vide quæ annotaui ad Satyr. 9. lib. 1. ad illum locum. *Huncine Solem Tam nigrum, &c.* vel quia serenitatis effectores, aut sereni, quasi αἰθρηγενέται. quod tamen minùs probarit aliquis, propterea quòd epithetum αἰθρηγενέτης, Boreæ tribuitur ab Homero. Dicamus igitur, candidos esse dictos Fauonios, quia ver, cuius sunt nuntij, & quasi θέρομαι, tepidum est, & quia *Frigora mitescunt Zephyris*, vt est in Od. 7. lib. 4. sic Virgil. Georgic. 2. *Parturit almus ager, Zephyrique tepentibus auris, Laxant arua sinus*: vel candidos intellige lætos, & iucundos, vt nigra ferè omnia, tristia

D sunt.

Thyna] id est, Bithyna, seu Bithynica. Cat. ad Sirmionem. *Vix mi ipse credens Thyniam, atque Bithynos Liquisse campos.*

Thyna mer. beatvm] locupletatum mercibus è Bithynia aduectis.

Constantis ivvenem fide] cod. manuscript. Iann. Vrs. duo Vatic. cum quibus congruit Tornesian. nisi quòd in eo scriptum erat, *fidi*, non sine litura, habent *fide*: alij duo Vaticani, Clerica. Russardinus vnus, Nicot. vnus, *fides*. vtráque lectio probabilis est. Nã si *fides* probabimus, erit dissyllabum: si *fide*, patrius casus erit, antiquus: non sextus aut septimus: qua de

re alibi

re alibi constantis autem fidei Gygen dixit, id est, in amore mutuo perseuerantem.

ILLE NOTIS ACT.] ille (inquit) notis, seu austris pulsus ad Oricum, nocteis frigidas traducit, ipse insomnis, id est, somni expers, non sine lacrymis. significat autem, Gigen non sua sponte tamdiu abesse à patria, & à suis, sed tempestate retentum, atque à reditu prohibitum, magno huius puellæ desiderio affici, nocteisque insomneis curis somnum adimentibus, traducere, siue sit vxor, siue amica.

ORICVM] portum, & oppidum in Epiro: de quo Cæs. lib. 3. de bello ciuili. *At ille expositis militibus, eodem die ad Oricum proficiscitur: quo cùm venisset L. Torquatus, &c.*

POST INS. CAP. SID.] posteaquam Capra, & Hædi occiderunt. *insana* autem appellat, quia eorum ortus magnas tempestates excitat. sic Od. 30. huius lib. *Aquilonem impotentem* dixit. & Catull. *impotentia freta.* Oritur autem Capra ortu (vt loquuntur) matutino, sole Capricornũ prætereunte circiter solstitium brumale. De capra & hædis sic Aratus. Εἰ δέ τοι ἡνίοχόν τε καὶ ἀστέρας ἡνιόχοιο Σκέπτεσθαι δοκέει. καί τοι φάτις ἤλυθεν αἰγὸς Αὐτῆς, ἠδ᾽ ἐρίφων, οἵ τ᾽ εἰν ἁλὶ πορφυρέουσῃ Πολλάκις ἐσκέψαντο κεδαιομένους ἀνθρώπους, &c. quorum versuum hæc sententia est. *Si vero tibi aurigam, & aurigæ sidera contemplari libet: & si ad tuas aureis Capræ & hædorum fama peruênit, qui sæpè in mari vasto iactatas vidêre rateis, hominésque pauenteis, &c.*

ATQVIN SOLLICITÆ NVNTIVS] Atqui nuntius (inquit) à Chloë ad virum, seu amicum tuum missus, narrãs ei illam eius amore perire, conatur eum variis modis corrumpere, & labefactare: affert exempla Bellerophontis & Pelei, qui dum mulieres amanteis spernunt, ac repudiant, in maximum vitæ discrimen adducti sunt. *Atquin* habent omnes ferè libri veteres: eos sequor. Vulgati, *Atqui.*

HOSPITÆ] Chloës, quæ tuũ virum amat.

TVIS IGNIBVS] id est, eo amore, quo tu virum, seu potiùs amicum tuum complécteris. igneis autem pro amore poni non est nouũ. sup. Od. 27. lib. 1. *Non erubescendis adurit Ignibus.* & Od. 13. eiusd. *arguens Quàm lentis penitus macerer ignibus.* Virgil. in Palæm. *meus ignis Amyntas.* Idem Daphnid. *Incipe Mopse prior, si quos aut Phyllidis igneis, &c.*

VRI] Od. 14. ad Mæcenat. epod. *Vreris ipse miser.* & Od. xi. ad Pectium. *Amore, qui me præter omneis expetit Mollibus in pueris, Aut in puellis vrere.* Virg. Alex. *Me tamen vrit amor.*

VAFER] callidus, astutus, vt Satyr. 3. lib. 2. *Quo vafer ille pedes lauisset Sisyphus ære.* & Sat. 2. lib. 1. *Illum aut nequities, aut vafri inscitia turis.*

VT PROETVM MVLIER] Bellerophon cùm priùs Hipponus appellaretur, posteà Bellero Corinthiorum principe interfecto, ab euentu Bellerophon, seu Bellerophonta dictus est. Erat autem re, & natura, Neptuni: verbo, & opinione hominum, Glauci filius. Accepto igitur à Neptuno, Pegaso equo alis prædito, qui ex eo appellationem traxerat, quòd è collo Medusæ exsilierat, eo sublimis per medium aera vehebatur. Atque interfecto quidem Bellero, cùm Argos profugisset, vbi regnum Prœtus obtinebat, ab eo cædis à se admissæ expiationem consecutus, & apud eum aliquandiu commoratus est. Interea Antéa Prœti vxor Bellerophõtis amore capta, eius complexum, & concubitum exoptabat, eoque potiri magnopere cupiebat. Is ab hoc flagitio auersus, negabat se vlla conditione adduci posse, vt tantum dedecus admitteret. Antêa verita, ne ille suum amorem Prœto indicaret, ac renuntiaret, præoccupatis Prœti auribus, questa est illum sibi stuprum inferre esse conatum. Qua re audita, & credita, Prœtus eum sua manu quidem interficere noluit, sed in Lyciam ad socerum Iobatum misit cum litteris in eius perniciem scriptis. cetera, quæ ad hunc locum non pertinent, suo loco dicentur ad Od. xi. lib. 4. versus autem Homeri, qui hanc siue historiam, siue fabulam exponunt, sunt ἰλιάδ. ζ. Τῷ δὲ γυνὴ Προίτου ἐπεμήνατο δῖ᾽ Ἄντεια Κρυπταδίῃ φιλότητι μιγήμεναι, ἀλλὰ τὸν οὔτι Πεῖθ᾽ ἀγαθὰ φρονέοντα δαΐφρονα Βελλεροφόντην. Ἡ δὲ ψευσαμένη Προῖτον βασιλῆα προσηύδα· Τεθναίης ὦ Προῖτ᾽, ἢ κάκτανε Βελλεροφόντην, Ὅς μ᾽ ἔθελεν φιλότητι μιγήμεναι οὐκ ἐθελούσῃ, &c, id est, Eum autem Prœti vxor nobilissima fœmina Antêa ita insanè & perditè amauit, vt cum eo commisceri concupierit: sed Bellerophonti, vt pote cordato, & prudenti persuadere, vt tantum flagitium admitteret, non potuit. Illa autem mentiẽs ita cum Prœto locuta est. Aut morere Prœte, aut Bellerophõtem occîde, qui mecum per vim rem habere conatus est.

CRIMINIBVS] criminationibus, vt Satyr. 3. lib. 1. *vbi acris inuidia, atque vigent vbi crimina.* & epistol. ad Loll. lib. 1. *Vt, penitus notum si tentent crimina, serues.* Varro lib. 8. de lingua Latina. *ac singula crimina, quæ dicunt in analogias, soluemus.*

MATVRARE NECEM] accelerare. sic Virg. lib. 1. Æneid. *Maturate fugam, regique hæc dicite vestro, &c.*

PÆNE DATVM PEL. TART.] Cretheis, seu Hippolyta Hyppolyti filia, Acasti vxor Pelei amore capta, cùm eum ad stuprum sollicitasset, neq; ei persuadere potuisset: dolore, odióque incensa, prior eum apud Acastum criminata est, vt improbam, & vim sibi inferre conatum. Ille autem his auditis, suóque consilio celato, ac dissimulato, eũ in Pelij montis solitudines, quasi aliud agens, deduxit. quo dormiente inter Centauros relicto, domum reuersus est. Dij autẽ Pelei misetti, eique suam integritatem, ac temperãtiam perniciosam esse iniquum arbitrati, Vulcanum ad eum miserunt. Hic ei gladium donauit quo Centauros in se irruẽteis perculit, atque interfecit: reuersúsque in Thessaliam Acasto bellum intulit, & Iolcum expugnauit. Hæc Pindari

interpres, & Pindarus ipſe Nem. carmine quarto, & quinto: quibus duobus in locis hãc hiſtoriã perſequitur, ſed multo fuſiùs quinto. verba Pindari ſunt hæc, Αἱ δὲ (de Muſis loquitur) πρώτιστον μὲν ὕμνησαν Διὸς ἀρχόμεναι σεμνὰν Θέτιν Πηλέα θ', ὥς τέ νιν ἁβρὰ Κρηθεῒς Ἱππολύτα δόλῳ πεδᾶσαι ἤθελε ξυνᾶνα Μαγνήτων σκοπὸν πείσαισ' ἀκοίταν ποικίλοις βουλεύμασι. ψεύσταν δὲ ποιητὸν συνέπαξε λόγον ὡς ἆρα νυμφείας ἐπείρα κεῖνος ἐν λέκτροις Ἀκάστου εὐνᾶς. τὸ δ' ἐναντίον ἔσκεν· πολλὰ γάρ νιν παντὶ θυμῷ παρφαμένα λιτάνευεν. τοῦ δ' ὀργὰν κνίζον αἰπεινοὶ λόγοι. εὐθὺς δ' ἀπανάνατο νύμφαν, ξενίου πατρὸς χόλον δείσαις. i. illæ autem primùm cantu ſuo laudarunt, principio à Ioue ducto, venerãdam Thetin, & Peleum: quemadmodum eum tenera Hippolyta Creteis dolo illaqueare ſtuduerit, cùm ipſa vxor, virum ſuum Magnetum regem callidis conſiliis induxiſſet. Mendacem autem & fictum coagmentauit ſermonem, illum Acaſti cubile, vt cum eius ſponſa rem haberet, intre voluiſſe. At longè aliter erat. ipſa enim ſæpe eũ blandis verbis, toto pectore ſupplex exorauerat. At illius animum offendebant difficiles, & ardui ſermones. & continuò aſpernatus eſt fœminam maritam, Iouis hoſpitalis iram veritus. eadem ferè leguntur apud Apollonij interp. lib. 1. in quarto porrò carmine ait Acaſtum Peleo dormienti inſidias gladio ſumma arte fabricato, ſtruxiſſe: Chironem autem ei ſubueniſſe, caſumque mortiferum à Ioue cogitatum ab eo depuliſſe. verba Pindari ſunt hæc, Τᾷ Δαιδάλου δὲ μαχαίρᾳ φύτευέ οἱ θάνατον ἐκ λόχου Πελίαο παῖς. ἄλαλκε δὲ Χείρων, καὶ τὸ μόρσιμον Διόθεν πεπρωμένον ἔκφερεν.

Et peccare docenteis, &c.] monet iam hiſtorias, id eſt, redigit ei in memoriam, vel proponit hiſtorias, quæ peccandi rationem, ac viam oſtendunt. Lege Euripidis Hippolytum coronatũ, & annot. ad Od. 7. li. 4. de Hippolyto.

Nam scopulis surdior] ſignificat, eum non moueri, neque flecti verbis nuntij illius à Chloa miſſi. Sed quo modo audit, ſi ſurdior eſt Icarei maris ſcopulis? audit ille quidem: ſed audit integer ita audit, vt non commoueatur, neque det manus. non adducitur eius oratione, vt tui oblitus amorem ſuum in Chloën transferat. Non temerè autem, neque ſine arte Horatius Aſterien in officio continere, & ab amore alterius viri deterrere volens, commemorat ei ſui viri conſtantiam, & continentiam, & fidem. Nam ſi contrà credat illa, Gygen virum ſuum aliò animum appuliſſe: facilè ſit ei perſuadere, vt alterius viri libidini obtemperet. Nihil eſt enim, quod mulieri nuptæ acriorem dolorem inurat, quódque magis eam à viro alienet, quàm pellex. Teſtem citabo Eurip. Androm. κἀγὼ θυγατρὶ, μεγάλα γὰρ κρίνω τάδε λέχους στέρεσθαι, σύμμαχος καθίσταμαι. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα δεύτερ' ἂν πάσχοι γυνή: Ἀνδρὸς δὲ ἁμαρτάνουσα, ἁμαρτάνει βίου. id eſt, & ego filiæ (graue enim eſſe exiA ſtimo, lecto priuari) adiutricem me præbeo. Nam ceteros caſus moderatè ferre debet mulier, ſed viro orbata, orbatur vita. Quemadmodum autem Homerus dicere ſolet κῦμα κωφὸν: id eſt, fluctum ſurdum, qui non edit ſonitum, ſeu qui non auditur, & βέλος κωφὸν dixit ἰλ. λ. telum, quod haud magno admodum impetu venit: ſic & Horatius ſcopulos ſurdos, qui nullum ſonitum edunt: niſi dicamus ſurdos eò eſſe dictos ſcopulos, quia nautis tempeſtate iactatis & opem implorantibus non reſpondeant, & quia vota facienteis non audiant: quale illud Od. 17. epod. *Non ſaxa nudis ſurdiora nautis.*

Integer] incorruptus, vt Od. 4. lib. 2. *Brachia, & vultum, tereteiſque ſuras integer laudo.* & B ſup. Ode 4. huius libri, *& integræ Tentator Orion Dianæ.*

At, tibi Ne vicinus] virum habes in ſuo erga te amore obfirmatiſſimum, & conſtantiſſimum: ſed tu vide, ne te Enipeus vicinus quantumuis equitandi, & natandi, & ceterarum artium peritiſſimus, labefactet, & percellat.

Flectere equum sciens] in eo equitandi ſcientia maximè vertitur, vt equus ſeſſori frenum moderanti pareat, & quamcumque in partem velit ille, ſequatur. quod declarat locus Cæſaris lib. 4. de bello Gallico, vbi & eodẽ verbo vſus eſt, loquens de eſſedariis Britannicis. *ac tantum vſu quotidiano, & exercitatione efficiunt, vt in decliui, ac præcipiti loco incitatos equos ſuſtinere, &* C *breui moderari & flectere, & per temonem percurrere, & in iugo inſiſtere, & inde ſe in currus citiſſimè recipere poſſint.* Sic Virg. Æn. 1. *cœlóque inuectus aperto Flectit equos.* & 9. *Flectere ludus equos, & ſpicula tẽdere cornu.*

Gramine Martio] campo Martio. Od. 1. lib. 4. *iam volucrem ſequor Te per gramina Martij Campi, &c.*

Tusco denatat alveo] ſecundò fluuio natat. decurſionem Tiberinam ſignificat, vide annotation ad illum locum, *Cur timet flauum Tiberim Tangere?* &c. Od. 8. lib. 1.

Prima nocte] prima noctis parte.

Querulæ tibiæ] cuius cantu Enipeus, aut quiuis alius amator, ſe amore tui perire ſigniD ficet, queratúrque ſe immeritò abs te ſperni. Lucret. lib. 4. *Chordarúmque ſonos fieri, dulceiſque querelas, Tibia quas fundit digitis pulſata canentum.* Idem lib. 5. *Inde minutatim dulceis didicere querelas, Tibia quas fundit digitis pulſ. can.* ſic Horat. Od. 2. epod. *Queruntur in ſiluis aues.* μινυρίζειν dicunt, Græci, ita canere, & taleis querelas, μινυρισμοὺς appellant. [Profert hunc locum Seruius ad illum Virgilij verſum Georgic. 3. *Et cantu querulæ rumpent arbuſta cicadæ.* & *querulæ* interpretatur *canoræ.*]

Despice] deorſum aſpice.

Duram] id eſt, ſæuã, & difficilem, & inexorabilem, ſeu illiberalẽ. Sic partes ſeueriores, duri, & ferrei appellantur: ex quo *duritas.* Cicero in Catone. *quanta in altero duritas?* Sic enim legi mãlo, reclamante & inuito Nonio, quàm *diritas.*

Dif-

DIFFICILIS] sæua & inexorabilis, & inexpugnabilis. χαλεπή. sic Od. 10. eiusd. lib. *Non te Penelopen difficilem procis Tyrrhenus genuit parens.* Iam hoc totum *difficilis manè*, Græcorum more dictū χαλεπὴ ἔσσι διατελεῖ.

AD C. MÆCENATEM.

Od. 8.

ARGVMENTVM.

Cur Kalend. Martiis, cùm vxorem non habeat, nihilominus sacrificet, & epuletur tamen.

MArtiis cælebs quid agā Kalēdis:
Quid velint flores, & acerra
turis
Plena, miraris, positúsque carbo in
Cæspite viuo,
*Docte * sermones vtriusque linguæ,*
Voueram dulceis epulas, & album
*Libero caprum propè * funeratus*
Arboris ictu.
*Hic * dies, anno redeunte festus,*
Corticem astrictum pice demouebit
** Amphoræ, fumum bibere institutæ*
Consule Tullo.
Sume Mæcenas cyathos amici
Sospitis centum: & vigiles lucernas
Perfer in lucem: procul omnis esto
Clamor, & ira:
Mitte ciuileis super vrbe curas.
Occidit Daci Cotisonis agmen:
** Medus infestus sibi luctuosis*
Dissidet armis:
Seruit Hispanæ vetus hostis oræ
Cantaber, sera domitus catena:
*Iam Scythæ * laxo meditantur arcu*
Cedere campis.
** Negligens, ne quà populis laboret,*
Parce priuatus nimiùm cauere.
Dona præsentis rape lætus horæ:
Linque seuera.

MARTIIS CÆLEBS QVID AGAM] Kalendas Martias & amantes, & mariti religiosè colebant: illi, vt à puellis suis, hi vt ab vxoribus A gratiam inirent: illi, vt omnia sibi læta & secunda in amore euenirent: hi, vt vxores castas & pudicas haberent domi. Itaque solebant vtrique ad matronas & ad amicas munera mittere. Atque ieeircò Iuuenal. Kal. Martias *fæmineas* appellat: das: *Tum reddam tibi Galla, quod dedisti.* Tibull. lib. 3. & Martialis easdem *Saturnalia muliebria. Seis certè, puto, vestra iam venire Saturnalia Martias Kalendas: Tum reddam tibi Galla, quod dedisti.* Tibull. lib. 3. *Martis Romani festæ venere Kalendæ: Exoriens nostris hic fuit annus auis: Et vaga nunc certa discurrunt vndique pompa, Pérque vias vrbis, munera, pérque domos. Dicite Pierides, quónam donetur honore Seu mea, seu fallor, cara Neæra tamen.* colebant eundem diem & B puellæ. Idem Tibull. lib. 4. *Sulpicia est tibi culta tuis Mars magne Kalendis: Spectatum è cælo (si sapis) ipse veni.* mittebant & sua matronæ munera. Plaut. in Milite glor. *Da mihi vir, Kalendis quā mittam, quom Martiæ venerint, &c.* Martias autem Kalendas matronæ celebrabant (inquit Festus) quòd eo die Iunonis Lucinæ ædes coli cœpta est. Seruius autem ad eum Virgil. locum Æn. 8. *Tatióque seni, Curibúsque seueris: Iure, inquit, dixit seueris. Cùm enim filias perdidissent Ceninenses, Antemnates, Crustumij, Sabini, ceteris quiescentibus, soli Sabini bellum susceperunt: qui interuenientibus triginta fæminis iam enixis, de illis, quæ raptæ fuerant, pacem fecerunt: ex quarum nominibus curiæ dictæ sunt. Præterea in communem mulierum honorem Kalendæ Martiæ* C *fæminis dicatæ sunt. Horatius. Martiis cælebs quid agam Kalendis. Iuuenal. Munera fæmineis tractat secreta Kalendis. Nec enim aliter congruit Kalendas Martias esse fæminarum, nisi quia fæminæ, vt diximus, bella sedarunt.* Hactenus Seruius, quæ mihi indicauit German. Valens Pimpuntius. Nomen *Kalendarum*, secutus & nobilium grammaticorum auctoritatem, & veterum marmorum, ac lib. testimonium, & doctorum virorum vsum, per k, excudendum curaui.

CÆLEBS] qui nec vxorem, nec vllam fœminam, quæ mihi vxoris loco sit, domi habeam.

IN CÆSPITE VIVO] suprà. Od. 19. lib. 1. *Hic viuum mihi cæspitem, hic Verbenas pueri ponite.*

ET ALB. LIBERO CAPR.] cur Baccho caper immoletur, omnibus notissimum est. Virg. D Georg. 2. *Non aliam ob causam Baccho caper omnibus aris Caditur.* notum est illud epigramma, quod extat epigrammatum Græcorum libr. 1. cuius hæc sententia est, Etiam si radicitus caper vitem depascat, tantum tamen vini prolaturam, quantum satis sit ad libandum, dum immolatur. Κἤν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω, Ὅσσον ἐπισπεῖσαι σοὶ, τράγε, θυομένῳ. Album autem dixit, quia diis superis albæ hostiæ immolantur: inferis, nigræ. [Arnobius lib. 7. quæ in coloribus ratio est, cur meritò his albas, illis atras conueniat nigerrimásque mactari? Quia superis diis (inquit) atque hominum dexteritate pollentibus, color lætus acceptus est, ac felix hilaritate candoris. At verò diis læuis, sedésque habitantibus inferas, color furuus est gratior,

& tristibus suffusus è fucis. Valerius Max. libr. 2. cap. 5. *praecipere vt ad Ditu patru & Proserpina aram, à qua fuerat potu ipsis allata furua hostia immolarentur, &c.* ibid. paulò pòst, *Hoc postquam Valesius nunciante sermo accepit, omisso emenda ara proposito, hostias integras, quae antiquitus furuae dicebantur, Tarenti immolauit ibidem infra apud eandem aram publice nuncupatu votis, casisque atru bubus Diti maribus, fœminu Proserpina, &c.*]

Propè fvneratvs Arb. ictv] de hac arbore lege Od. 13. lib. 2. *Ille & nefasto te posuit die.* & 17. *Me truncus illapsus cerebro Sustulerat, &c.* Funeratus autem, id est, funere elatus, & ita exanimatus.

Docte sermones] ita legendum, non *docte sermonis*. Ita enim scriptum est in cod. Faer. & vno Vatic. adde quòd ita loquitur Oda proxima. *Dulceis docta modos, & cithara sciens.* Denique ita legit Donat. producens testem hunc locum comment. in Eunuch.

Hic dies anno redevns] dies festus anniuersarius. *anno redeunte*, anno vertente: περιπλομένου ἐνιαυτοῦ. Horat. Satyr. 2. lib. 2. *Siue diem festum rediens aduexerit annus.* ἔτυμον Graeci nominis ἐνιαυτός. quasi in seipsum reuolutus.

Corticem astrictvm pice] hoc die festo relinentur dolia, & amphorae picato cortice obturatae.

Dimovebit] *demouebit*, excudendum curaui, non, vt vulgò legitur, *dimouebit*, quòd ita scriptum reperterim in tribus lib. calamo exaratis. amphorae autem dictum pro ab amphora, vt & Priscian. docet lib. 17. Amphora porrò, seu quadrantal vini sextarios octo & quadraginta continebat, vt suprà ex Festo admonuimus.

Fvm. bib. instit.] quae didicit, vel coepit fumum bibere Aristot. lib. 4. μετεωρ. scribit in Arcadia vinum in vtribus à fumo ita exsiccari, vt bibatur abrasum ac desectum. Quod igitur hic de fumo dicitur, non est referendum ad vini vaporem, quem fumum Gallica lingua appellamus, qui tempore extenuatur: sed ad eum, quem propriè fumum appellant Latini, quo, vinum maturatur, densùmque ac spissum efficitur. cuiusmodi ego nouem ab hinc annos in Rhoetia vidi, cum ex Italia per Rhoetorum fineis in comitatu clariss. viri, Francisci Turnonij Cardinalis in Galliam reuerterer. id erat annorum quadraginta, vt mihi affirmabat is, apud quem deuersabar, ita dura & alta crusta obductum, vt non, nisi ea ferro rescisca, vinum depromi posset. atque id ita crassum erat, vt, nisi multa aqua dilutum, ac temperatum, neque liquesceret, neque bibi posset. Amphoram igitur fumum bibere institutam intellige, quae coepta est fieri fumosa: quemadmodum Tibullus cados Falernos fumosos appellat lib. 2. his versibus, *Nunc mihi fumosos veteris proferte Falernos Consulis, & Chio soluite vincla cado.* fiunt enim non vina, sed vasa fumosa. M. Tull. in Piso. *fumosae imagines*: & Horat. Satyr. 2. lib. 2. *pernam fumosam* dicuntur: ex quo veteres intelligimus. vide hac de re plura annotation. ad Od. 28. huius libri.

Consvle Tvllo.] L. Volcatius Tullus designatur, qui fuit consul cum M. Aemilio Lepido, anno ab vrbe condita, DCLXXXVII. Significatur huius vini aetas.

Sospitis] salui, & seruati ab arboris illius casu. Od. 36. libro 1. *Qui nunc Hesperia sospes ab vltima, &c.*

Et vigiles lvcern. Perfer] compotationes & cenas sumtuosiores, ac liberaliores noctu fieri solitas esse cùm ex hoc poeta, tùm ex multis aliis scriptoribus intelligere licet. Od. 21. lib. 3. ad amphoram. *Te liber, & si laeta aderit, Venus, Vinaeque producent lucernae, Dum rediens fugat astra Phoebus.* epistol. ad Torqu. lib. 1. *Supremo te sole domi Torquate manebo.* epist. ad Maecenatem 3. lib. 1. *Hoc simul edixit, non cessauère poetae Nocturno certare mero, putère diurno.* Theognis, Τῷ πίνειν δ' ἐθέλοντι παρεστάτω οἰνοχοεύτω. Οὐ πάσας νύκτας γίγνεται ἁβρὰ παθεῖν. quibus versibus hoc ferè significatur: Ei, qui bibere velit, ministrum semper astare debere, qui vinum fundat, & pocula ministret: non enim dari hominibus vt nocteis omneis iucundè & hilariter traducant. Lucret. libr. 2. *Lumina nocturnis epulis vt suppeditentur.* Athenaeus autem lib. 7. ostendere volens, cenas nocturnas cuiuis corpori vtiliores esse, quàm diurnas, medicum quemdam Daphnum nomine inducit ita loquentem, ὠφελιμώτερά ἐστι φίλτατε, τῷ παντὶ σώματι τὰ νυκτερινὰ δεῖπνα. τὸ γὰρ σεληνιακὸν ἄστρον πρὸς τὰς τῆς τροφῆς ἀκριβεστέρας πέψεις σύμμετρον ὑπάρχει. κατὰ σῆψιν γὰρ ἡ πέψις, &c. id est, vtiliores sunt omni corpori nocturnae cenae. Nam Lunae astrum ad cibū concoquendum valde accommodatum est, cùm vim habeat putrefaciendi. Concoctio autem putrefactione constat. eodem pertinet locus ille Hor. Od. 27. lib 1. *Vino & lucernis Medus acinaces Immane quantum discrepat.* Quin veteribus non fuisse in vsu prandia, testatur Seruius ad illum locum lib. Aen. 4. *Nunc eadem labente die conuiuia quaerit.* Ex quo Iuuenalis in Marium illum, *Exsul ab octaua Marius bibit.*

Procvl. om. esto Clam. et ira] sic Ode suprà dicta, lib. 1. *Lenite clamorem sodales, Et cubito remanere presso.*

Cotisonis] sic reperi scriptum in duobus Vatic. codicibus, & in Iannoct. Faern. Torn. Nicot. Ruff. Cleric. nam vulg. habent, *Cotysonis*. antiquam scripturam confirmat Suetonius in Augusto, his verbis, *M. Antonius scribit, primum eum* [Augustum] *Antonio filio suo despondisse Iuliam: Dein Cotisoni Getarum Regi, quo tempore sibi quoque inuicem filiam regis in matrimonium petisset.*

Medvs infestvs sibi] Medi seditionibus inter se concitantur.

Cantaber sera domitvs] Od. 14. lib. 4. *Te cantaber non antè domabilis, Medúsque, &c.* & 6. lib. 2. *Cantabrum indoctum iuga ferre nostra.* Cantabros deuicit Agrippa Augusti auspiciis.

A epiſtola ad Iccium lib. 1. *Cantaber Agrippæ Claudi virtute Neronis Armenius cecidit.*

LAXO ARCV] id eſt, abiecto pugnandi conſilio, armis poſitis, aut conditis. ſic Od. 27. eod. li. *& remiſſo Filius arcu*. & carmine ſæculari poſt epod. *Condito mitis, placidúſque telo.*

NEGLIGENS, NE QVA POP.] videtur aliquanto difficilior atque impeditior eſſe horum verborum ſtructura. *Parce* (inquit) cùm ſis priuatus, id eſt, cùm magiſtratum non geras, *nimium cauere*, quod valet, noli nimis ſollicitus eſſe, ne qua parte populus Rom. laboret. ita (inquam) parce, vt in eo ſis negligens. eſt autem viſitatum Horatio cum verbo nomen aliquod epithetum coniungere, quod verbi ſignificationem augeat. aut certè adiuuet, vt Od. 28. lib. 1. *At tu nauta* B *vagæ ne parce malignus arenæ Particulam dare*. quem locum explicauimus ſuo loco. ſimile exemplum eſt ſup. Od. 7. huius lib. *Magneſſam Hyppolyten dum fugit abſtinens.* & infrà hoc eod. lib. Od. 24. *Illic matre carentibus Priuignis mulier temperat innocens*, id eſt, in eo ſe præbet innocentem, quod priuignis temperat: vel eo ipſo, quòd priuignis temperat, innocens habenda eſt. & Od. 21. eiuſdem libri: *Non ille, quanquam Socraticis madet Sermonibus, te negliget horridus.* & Od. 11. eiuſd. lib. *Quod viro clemens miſero peperci*, id eſt, quòd clementem me in virum præbui, dum ei parco. & Saty. 6. lib. 2. *Si veneror ſtultus nihil horum, ô ſi angulus ille, &c.* quorum verborum explicationem ad ſuum locum reſer- C uare malo. & Od. 13. lib. 4. *Luſiſque & bibis impudens.* & Od. 16. Epod. *Credula nec flauos timeant armenta leones.* & epiſt. 2. lib. 1. *Ruſticus exſpectat dum defluat amnis.* & epiſtol. ad Iul. Florum lib. 2. *quòd Exſpectata tibi non mittam carmina mendax.* & epiſt. de arte poëtica. *an omnes Viſuros peccata putem mea tutus, & extra Spem veniæ cautus?* & Satyr. 6. lib. 2. *laudat Arelli Sollicitas ignarus opes.* & Od. 8. lib. 4. *Donarem pateras, gratáque commodus Cenſorine meis æra ſodalibus.*

ET DONA PRÆSENTIS] ſuadet his verbis, vt in diem viuat, vt Od. 16. libr. 2. *Lætus in præſens animus, quod vltrà eſt, Oderit curare.* ad quem locum plura hac de re diximus.

D RAPE] ſic habent quattuor libri manu ſcripti, non vt vulg. *cape*. ſic locutus eſt Oda 13. epod. *rapiamus amici Occaſionem de die, &c.* ad quem locum vide quæ ſunt à nobis annotata.

LINQVE SEVERA] omitte res ſerias, & nimiam curam, cogitationémque tetricam.

TVRNEBVS.

EX lib. 11. cap. 1. Aras gramineas Maro intelligit li. 12. ceſpiticias, quales in caſtris excitabantur, vt & Tribunalia: quamquam & è ceſpite ſubitas etiam ſibi aliàs aggerabant aras, & ceſpitem pro ara habebant. Horatius,

- poſitus carbo in
Ceſpite viuo. Iterum.
Hic viuum mihi ceſpitem, &c.

A *Verbenas pueri ponite.* Sed & ceſpitem interdum Romano ritu aræ imponebant, vt Seruius notat.

Ex li. 21. cap. 3. Vt in caſtris ceſpititium tribunal excitabant duci, vnde ad milites verba faceret, cuius rei exempla paſſim occurrunt: ita ceſpititiam aram ruſtici excitabant & focum ceſpitéque loco foci aræque erat Horatio teſte.

- poſitúſque carbo in
Ceſpite viuo. Ruſſum, *Hic viuum mihi ceſpitem:* & Calphurnio,
- in ceſpite viuo
Pone focum, nam ceſpes in ara ponebatur, iſque viuus recénſque è terra exciſus, vt ad purificationem viua vtebantur aqua.

B Ex lib. 25. cap. 20. Dolia oblinenda, id eſt, cortice oppicato operculanda, vnde & relinere dolia apud Terentium contrarium eſt. Idem in amphoris etiam, in quas vinum diffundebatur, fiebat. Cato, cap. 120. *In amphoram muſtum indito, & corticem oppicato.* Inde Horatius ſcripſit,

Corticem aſtrictum pice dimouebit
Amphora fumum bibere inſtituta
Conſule Tullo.

Ex li. 30. cap. 6. Cato, cap. 110. *Siniti biduum oblitum dolium.* Ex eo notum eſt, *relinere ſeriae*, Apud Terentium Heautontimorumeno act. 3. ſc. 1. ſignificare, oblitas & obturatas reſignare & aperire. Illud etiam Horatianum.

C *Corticem aſtrictum pice dimouebit*
Amphora fumum b. i. claram accipit lucem, prælucente velut Catone, cum ita ſcribit, cap. 120. *In amphoram muſtum indito & corticem oppicato*, Cortice enim oppicato oblinebant & operculabant dolia.

Od. 9.

ARGVMENTVM.

Dialogus Horatij & Lydæ.

Ho. DOnec gratus eram tibi,
Nec quiſquam potior brachia candidæ
Ceruici iuuenis dabat:
Perſarum vigui rege beatior.
Ly. Donec non alia magis
*Arſiſti, neque * erat Lydia poſt Chloën:*
Multi Lydia nominis
Romana vigui clarior Ilia.
Ho. Me nunc Threſſa Chloë regit,
Dulceis docta modos, & cithara ſciens:

Pro qua non metuam mori,
*Si * parcent animæ fata superstiti.*
LY. *Me torret face mutua*
Thurini Calaïs filius Ornithi:
Pro quo bis patiar mori,
Si parcent puero fata superstiti.
HO. *Quid, si prisca redit Venus?*
Diductósque iugo cogit aëneo?
Si flaua excutitur Chloë?
Reiectæque patet ianua Lydiæ?
LY. *Quamquam sidere pulchrior*
Ille est: tu leuior cortice, & improbo
*Iracundior * Adria:*
Tecum viuere amem: tecum obeam
libens.

DONEC GRATVS ER.] hæc Oda est ἀνταποδοτική, id est, constat mutua responsione.

NEC QVISQVAM POTIOR] quem pluris faceres, vt infr. Od. 15. epod. *Nec feret assiduas potiori te dare noctes.* & Sat. 5. lib. 2. *vltro Penelopen facilis potiori trade.*

NON ALIA MAGIS ARSISTI] sic habent codices antiqui, Faërni, Vrsini, Torn. duo Vatic. Russ. vnus Clenc. Nicot. & ita loquitur Od. 14. epod. *Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo Anacreonta Teium.* Idem Od. 11. lib. 4. *Non enim posthac alia calebo Fœmina.* & Od. 9. lib. 4. siue vllo casu. alij, ita vt vulg. *Non aliam, &c.* quo modo & Virgil. loquitur, Alex. *Formosum pastor Corydon ardebat Alexin.*

NEQVE ERAT LYDIA POST] neque ego posteriore eram loco apud te, quàm Chloë: vel, neque Chloën mihi anteponebas.

ILIA] Numitoris filia, Romuli matre: vt Od. 3. lib. 4. *Quid foret Iliæ, Mauortisque puer, &c.* commemorat & Oda 2. lib. 1. *Iliæ dum se nimium querenti, &c.* & sat. 2. lib. 1. *Ilia & Egeria est.*

REGIT] mihi imperat, ego ei seruio tanquam dominæ. sic Oda 24. eiusd. lib. *Nec dotata regit virum Coniux.*

ET CITHARÆ SCIENS] sic loquitur Od. 15. lib. 1. *& Sthenelus sciens Pugnæ.*

PRO QVA NON METVAM MORI] pro qua libenter mortem oppetam: pro qua, quin moriar, non recusabo. de verbo metuendi lege annot. ad Odam 2. lib. 2.

SI PARCENT ANIMÆ] si modò mea morte assequar, vt sit mihi superstes, & immortalis.

ME TORRET FACE MVTVA] amore mutuo. nemini autem sunt inauditi Cupidinis faces. torret autem, id est, vrit. sic Od. 19. eiusdem lib. *Me lentus Glyceræ torret amor meæ.* & Oda 1. lib. 4. *Si torrere iecur quæris idoneum.*

A PRO QVO BIS PATIAR MORI] his verbis sui in Calaim amoris magnitudinem declarat, cùm bis mori tamen possit nemo. Nam (vt est apud Athen. lib. 8.) ἀθάνατος ὁ θάνατος ἐστι, ἅπαξ ἄν τις ἀποθάνῃ, id est, immortalis mors est, si quis semel mortuus fuerit. [sic Plato Apolog. Socr. ἡ ἄφιστό μεν μὴ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ποιούντος ἄλλα, ὑδ' εἰ μέλλω πολλάκις τεθνάναι. Et Lysias oratione κατ' Ἐρατοσθένους· οἱ δ' οὐδ' ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου τῶν πεπραγμένων δὶς ἀποθανόντες δίκην δοῦναι δύναιντο ἄν. & Euripid. Orest. Καὶ μὴν τὸ δ' ἔρξας δὶς θανὼν οὐ χάζομαι.]

DIVCTÓSQVE] diuulsos, diremtos, disiunctos, discordeis.

B IVGO COGIT AËNEO] in firmissimam concordiam ducit. Suprà Ode 33. lib. 1. *iuga aenea* posuit in malum, pro coniunctione amantium inæquali ac dispari, atque ingrata seruitute: in qua mutuus amor non intercedit. hîc autem iugum aëneum accipe pro concordia amantium eiusmodi, quam nullum interueniens dissidium sit dissoluturum. copulam irruptam dixit Od. 13. lib. 1. *Felices ter & amplius, Quos irrupta tenet copula, nec malis Diuulsus querimonijs Suprema citius soluet amor die.* aheneum igitur accipere hîc debemus pro firmo, & solido, & quod frangi non possit, vt murum aëneum dixit, epist. 1. lib. 1. & *turrem aheneam* Oda 16. huius lib. Sic Apollonius non semel taurorum Colchicorum iuga, χάλκεια appellat, &

C fortasse Homerus cælum eadem ratione deorum χαλκοβατὲς δῶ, id est, domum pauimento, seu solo firmissimo substratam, ac suffultam nominat. Iugum autem fortasse iccircò posuit Horatius, quia in amantium concordia, & coniunctione multæ insunt seruitutis similitudines.

EXCVTITVR] eijcitur tanquam iugum, vel onus. Terent. Eunucho: *homo quatietur certe cum dono foras.*

LEVIOR CORTICE] Saty. 4. lib. 1. *nabis sine cortice.*

ET IMPROBO IRAC. ADR.] Adriaticum mare sæpe vi ventorum agitari, & tempestatibus concitari constat. iccircò improbum & iracundum dixit, translatè. sic Od. 2. epod. *Nec horret iratum mare.* & Oda 3. lib. 1. *Quis vidit mare turgidum.* huc pertinet illud ex Oda 33. lib. 1. *Libertina*

D *fretis acrior Adriæ Curuantis Calabros sinus.* & Oda 33, 27. huius libri, Adriæ sinum, *atrum* appellat.

IN LYCEN
Od. 10.

ARGVMENTVM.

Vt, posita duritie, aliqua ipsius misericordia capiatur.

EXtremum Tanaim si biberes Lyce,
Sæuo nupta viro: me tamen aspe-
ras

Porrectum

Porrectum ante foreis obijcere incolis
** Plorares Aquilonibus.*
Audis, quo strepitu ianua, quo nemus
Inter pulchra situm tecta remugiat
Ventus? & positas vt glaciet niueis
** Puro numine Iupiter?*
Ingratam Veneri pone superbiam:
Ne currente retro funis eat rota.
Non te Penelopen difficilem procis
Tyrrhenus genuit parens.
O, quamuis neque te munera, nec preces,
*Nec * tinctus viola pallor amātium,*
Nec vir Pieria pellice saucius
** Curuat, supplicibus tuis*
Parcas, nec rigida mollior æsculo,
Nec Mauris animū mitior anguibus.
*Non hoc semper erit * liminis, aut aquæ*
Cælestis patiens latus.

EXTREMVM TANAIM] Si in vltima Scythia, aut Sarmatia viueres: si Scythæ, aut Sauromatæ alicui nupsisses.

ME TAMEN ASPERAS, &c.] non ita tamen dura & inhumana esses, vt me ante foreis tuas iacēre expositum, atque obiectum Aquilonibus, qui oram illam assiduè perflant, paterēris. [foreis asperas dixit, foreis puellæ asperæ, & inexorabilis. tale est illud pauimentum superbum, Od. 14. lib. 2.]

PORRECTVM] extentum. Sat. 3. lib. 2. *Si quis ad ingentem frumenti semper aceruum Porrectus vigilet.*

OBIICERE INCOLIS PLORARES] id est, non sineres, quæ tua lenitas & misericordia est, me proiectum ante tuas foreis mihi iniquas, ab Aquilonibus iactari. obstaret tibi tua lenitas & misericordia, quo minus me ante foreis tuas iacēre sineres. sic loquitur Plaut. Aulul. *Aquam hercle plorat, cum lauat, profundere.*

INCOLIS] Aquilones, venti sunt Thracij, idcircò incolas Thraciæ dicit. sup. Od. 25. lib. 1. *Thracio bacchante magis sub inter-Lunia vento.*

INTER PVLCHRA SITVM] quidam libri veteres habent *satum*, pro *situm*. ego tamen nihil muto.

REMVGIAT] grauem quendam & immanem sonitum ad aureis referat. trāslatio à bobus. sic Od. 10. Epod. *Ionius udo cum remugiens sinus Noto carinam ruperit.* & Oda 29. huius lib. *Non est meum si mugiat Africus Malus procellis, &c.* sic Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμ. μέμυκε δὲ γαῖα καὶ ὕλη.

GLACIET] vocis & significationis agentis.

A Apud M. Tull. *conglaciandi* verbum, absolutum est, lib. de nat. Deorum. 2. *tum aqua declarat effusio, quæ neque conglaciaret frigoribus, neque niue, pruinâque concresceret, nisi eadem se admisto calore liquefacta & dilapsa diffunderet.* Cælius Ciceroni, *Curioni nostro tribunatus conglaciat.*

PVRO NVM. IVP.] cælum purum & serenum: quod quidem hiberno tempore frigidius est, quàm nebulosum, aut caliginosum. si quis autem quærat cur cælo sereno, quàm nebuloso, frigus sit acrius, respōdet Aristoteles in problemat. τμήμ. μέ. ideò fieri, quia cælo puro, sereno, atque aperto nihil est, quod frigus continere possit: sed diffunditur ac dissipatur, ita vt ad nos perueniat. nebuloso autem facilè coërcetur. quidam B testantur se repetisse scriptum in lib. manuscriptis, *lumine*. ego tamen magis probo, *numine*. nam per Iouem, cælum, seu æther significatur. Ioui autem meritò numen tribuitur. per numen igitur Iouis, cæli nitor intelligendus est κατ' ἀλληγορίαν. Quòd si dixisset Horat. *Iupiter puro lumine conglaciet niuem*, corrupisset, & quasi mutilasset figuram poëticam. nunc autem his duobus ita coniunctis, manet integer & incolumis locutionis ornatus. Quin hoc contendo, si *lumine* legendum esse constet, nomen *Iupiter* hîc ferri non posse, & in eius locum, si lex carminis patiatur, cælum aut æther, esse substituendum. hoc igitur dico, *Puro numine* legendum esse, & hoc *lumine* ex annotatione natum: vt desinant περιεργάζειν quiC dam iuuenes, bonarum litterarum studiosi, minimè mali. sic numen coniunxit cum Ioue Od. 4. lib. 4. *Quas & benigno numine Iupiter Defendit, &c.* quamquam illic Iupiter pro deo positus est non pro cælo aut æthere.

INGR. VEN. PONE SVPERB.] Ingrata est & Veneri & Baccho puerorum & puellarum in amanteis superbia. Libet hîc vnum atque alterum huius rei exemplum ex Pausania ascribere. Amabat Calirrhoam quandam virginem Corrasus Bacchi sacerdos: sed quanto vehementius amabat Corrasus, tanto erat illa ab hoc alienior, tantóque se in eum duriorem ac sæuiorem præbebat. Posteaquàm autem neque precibus, neque muneribus sæuitia virginis potuit mitigari, D supplex Corasus accedit ad Bacchi statuam, orat vt vim sui numinis in virginem expromat ac declaret. Vix dum finem orandi fecerat, cùm Calydonij ferè omnes (Calydone enim hæc gerebantur) proinde ac si ebrij essent, mente capti, furóreque præcipites huc & illud ferebantur. Confugiunt tandem ad oraculum Dodonæum. responsum est, Dionysium Calydonis esse iratum, neque illum irascendi finem antè facturum, quàm Corrasus ei immolasset Calirrhoam ipsam, aliúmve, qui eius vice fungi, mortémque oppetere auderet. Virgo in has angustias redacta, cœpit primùm auxilium à nutricijs & nutricibus suis petere: à quibus cùm sprera esset, ac reiecta, restabat misera, vt ipsa ad aram Dionysi mactaretur. omnibus igitur rebus necessarijs ad sacri-

ficium cóparatis, interetat huic ſpectaculo Cotraſus, qui amore victus, nulloque iam loco relicto, ſe ipſum pro Calirrhoa deuouet, atque exanimat. At Calirrhoe altera ex parte, vt proſtratum atque exanimem Cotraſum vidit, ſerò mente mutata, miſericordia commota, pudore denique eorum, quæ inhumaniter & ſuperbè in eum admiſerat, affecta, ſeipſam ſecundam Baccho victimam mactat. Hæc Pauſanias Achaic. quæ nos arbitratu noſtro, quàm breuiſſimè potuimus, Latinè vertimus. Alterum eſt æquè miſerabile, quod idem affert Atticis, eiúſque rei ſe vidiſſe argumentum narrat, Cupidini dicatam Anterôtis aram. Meles Athenienſis Timagoram inquilinum, & hoſpitem contumelioſè deſpiciens, iuſſit, vt ſeſe è ſummo ſaxi vertice præcipitem ageret. Timagoras, vt qui adoleſcenti omnibus in rebus obtemperare & gratificari cuperet, alioqui vitæ non admodum cupidus, neque animæ parcus natura, ſeſe non dubitanter, neque cunctabundus è ſaxo illo præcipitem deiecit. Meletem autem, ſimul vt exanimem Timagoram vidit, vſque adeò facti ſui pœnituit, vt ſeipſum quoque ex eodem ſaxo præcipitem egerit. Accedat tertium ex Theocrito, ſi modò verum, & non fictum eſt, de adoleſcente illo, qui, cùm vſque adeò, tamdiúque ſpreuiſſet amantem, vt ille dolori ſuo remedium morte & ſuſpendio quærere cogeretur, atque id pro foribus adoleſcentis feciſſet: adoleſcens autem manè die poſtero domo exiens, amantémque ſuſpenſum, ac mortuum cernens, nihil commotus eſſet, neque condoluiſſet, neque ingemuiſſet: ſed rectà ad gymnaſium (vt ſolebat) in quo balneum, ſtatuàque Cupidinis erat, iuiſſet: accidit vt ſtatua, dum lauat adoleſcés, in eius caput decideret, eúmque interimeret. carmen Theocriti inſcribitur ἐραστής. ſed hæc poſteriora duo exempla cùm ad flagitioſos illos, & nefarios puerileis amores pertineant, à noſtris auribus reſpuantur. *Pone* autem, id eſt, adijce, ac depone, vt epiſt. 16. lib. 1. *Pone: meum eſt. pono, triſtiſque recedo.*

Ne cvrrente retro] ne nimia iſta ſæuitia in caput tuum récidat, tibique ipſi calamitatem, & perniciem afferat: vel ne idem tibi eueniat, quod in amanteis vſurpas & exerces: & fortuna, quam nunc experiris valde ſecundam, tibi aduerſari ac reflare incipiat. ducta ſimilitudo eſt, à rotis fune circumactis quo rupto, illę in contrariam partem voluuntur. [ſic Ariſtides Sophiſta in Panathen. loquens de Amazonib. ἐσπάσθη ἤδη πάντα ὥσπερ κάλου ῥαγέντος, ἐχώρησεν ὀπίσω, καὶ διελέλυτο ἀμαζόσιν, ἥτε ἀρχὴ, καὶ ὁ δρόμος. Tibullus libro 1. eleg. 5. *At tu, quis potior nunc es, mea furta caueto: Verſatur celeri ſors leuis orbe rota.* Iterum dixit Horatius: *currente rota* epiſtol. ad Piſones: non longè principio. alij dicunt ductam eſſe ſimilitudinem ab equo funali, retrò currente, & in contrariam partem currum trahente.

Non te Penel. diffic.] Non tu es Penelope à patre tuo procreata, ſed Lyce. Fuit autem Penelope eo in procos difficilior ac ſæuior, quo blandior. eorum enim animos verbis mulcebat, & ſpe lactabat. alia mens erat. nota ſunt illa Homerica ἰδυσ. σ. θέλγε δὲ θυμὸν Μειλιχίοις ἐπέεσσι, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοίνα, id eſt, animum autem procorum blandis verbis mulcebat, mens eius aliud cogitabat. & ἰδυσ. β. Ἤδη γὰρ τρίτον ἐστὶν ἔτος, τάχα δ' εἶσι τέταρτον, Ἐξ οὗ ἀτέμβει θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν Ἀχαιῶν. Πάντας μὲν ῥ' ἔλπει, καὶ ὑπίσχεται ἀνδρὶ ἑκάστῳ Ἀγγελίας προϊεῖσα, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοίνα: id eſt, Tertius enim iam annus abijt, agitur nunc & quartus, ex quo Penelope Græcorum animos decipit, damnóque afficit. Omnibus enim ſpem inanem oſtentat, & vnicuique pollicetur, miſſis etiam ad quemque nuntijs: ſed aliud animo molitur. nota eſt denique illa Penelopæ tela, quæ interdiu texebatur, noctu retexebatur. de qua ἰδυσ. β. & τ.

Nec tinct. viola pall.] nec pallor amantium violacei coloris particeps: luridus, & pallidus color. [Seruius ad illum Virgilij locum, Alexide, *Pallentes violas*, annotat, *Pallentes, id eſt, amantium colore tinctas.* Horat. *Nec tinctus viola pallor amantium.*]

Nec vir Pieria pell. savc.] & quamuis non te flectat viri tui iniuria, qui Pieriam amat, ciúſque amore ſaucius eſt, &c. Nihil eſt autem, quod matronam magis vrat, faciliúſque ad adulterium impellat, quàm dolor ex tali viri libidine ſuſceptus: & cùm acerrimè ad pœnas ſui doloris repetendas mulieres exſtimulentur, tum virorum ſuorum incontinentiam ſimili facto libenter vlciſcuntur. qua de re vide quæ ſuprà annotauimus ad illum locum, *Nam ſcopulis ſurdior Icari Voces audit adhuc integer*, Od. 7. huius libri.

Cvrvat] flectit, ab inſtituto tuo detorquet.

Pieria pellice] pellicem appellant Latini eam, quam maritus amat, ſempérque refertur ad vxorem, vt pater ad filium. Cic. in Cluēt. *Vxor generi, nouerca filij, filiæ pellex.* Horatius infrà Od. 27. eod. libr. *dominæque tradi Barbaræ pellex.* & Od. 3. epod. *Hoc delibutis vlta donis pellicem Serpente fugit alite.* & Oda 5. *Quibus ſuperbam fugit vlta pellicem.*

Svpplicibvs tvis parcas] quamuis tu neque muneribus, neque precibus, neque pallore, & languore meo, neque viri tui contumelia, atque iniuria inflectaris: miſerere tamen ſupplicis tui, qui omnem ſalutis ſuæ rationem in tua lenitate, & clementia collocatam habet.

Nec rigida mollior æscvlo] tu quæ neque æſculo mollior es, nec mitiore animo, quàm Mauritaniæ ſerpentes, &c.

Nec Mavris anim. mitior] nec mitiore animo, quàm angues Mauritaniæ. *mitis animum* helleniſmus eſt. *Mauris anguibus* autem ſic dictum, vt *Mauris iaculis*, ſuprà Oda 22. libr. 1.

&

A *& venena Colcha.* Od. 13. lib. 2. sic enim habent aliquot libri veteres. vbi vulg. *Colchica.*

LIMINIS] Od. 11. epod. *Limina dura, quibus lumbos & infregi latus.*

AQVAE CAELESTIS] epistol. ad August. *Caelestes implorat aquas docta prece blandus.* significat se non semper iuuenem, eáque aetate futurum, vt semper limen ianuae huius puellae, & sub diuo, idque caelo nubilo & imbrifero, cubare possit.

TVRNEBVS.

EX libr. aduers. 22. cap. 24. Cùm Horatius scribit:

– & positas vt glaciet niues

B *Puro numine Iuppiter*: saepenumerò legendum putaui, *puro lumine*, magno tamen errore, praesertim cùm lumen audiri non possit: verius est, posita glacie & Aquilone spirante, cuius flatus auditur, intelligi purius & liquidius & frigidius esse coelum, quod experimur diebus glacialibus toto coelo per aëris aethram sudo, & stellas annumerante nobis omnes. Itaque hic Iuppiter est aër: de quo tamen vt deo loquitur numen appellando. Versus paullò pòst obscurissimus sequitur,

Ne currente retrò funis eat rota. Arbitror dici cauendum ei esse, ne foelix & secundus ipsius mutetur cursus in diuersam fortunam: ne scilicet funis, id est, funalis equus, retrò eat, & in diuersum C feratur, eum sequente rota & curru, quo ipsa vehatur, cursu praecipiti. Interpretationem confirmat Ausonius hoc versu, *Funis ad quartum det sibi Castor equum.*

Ex lib. 27. cap. 9. Quaedam sunt verbis de medio sumptis dictata, quae tamen obscuram fuscamque, vt ita dicam, sententiam reddunt, vt Sepiae aquam suo atramento. Illud Flacci testimonio esse potest.

– & positas vt glaciet niues

Puro numine Iuppiter. Nam purum illud numen non satis eliquatum videtur, sed turbidum: ita vt per eius nebulam vix sensum perspicere possimus. Reperi in quodam codice, *puro nomine.* Sed quis huic testi credat aduersus tot editiones D & scripturas aliorum codicum? nos igitur vana quadam auena eludit ista stipula. Audiui & legi, qui *lumine legeret*: nec sensus fortassè deesset, praesertim cùm limen subdiuale & puram habens aream, nec tecto opertam, nec arboribus opacam gelicidio & pruinae magis pateret. Sed cur nouitatem sectamur, si recepta & vsitata verba bonam laudabilémque exprimunt sententiam? Audiui & legi qui *lumine*, legeret: sed lumen audiri non potest, sed videri solet. Ego tempestates anni video & earum commutationes adscribi Ioui: Isque grandinare, fulminare, tonare dicitur, nubes contrahere, & imbres fundere: Idem etiam niuem glaciémque cogere atque durare, quae facere credebatur omnia non operosè sed solo nutu. Nutum enim eius & voluntatem è vestigio rerum euentus fidésque sequitur. Inde Numinis appellatio, profecta est. Illa autem Iouis voluntas liquida apertáque est, cum audiatur hiberni Aquilonis frigore omnia constringentis fremitus. Quid si potiùs Iouem per allegoriam intelligamus. Iupiter enim plerumque aër est: & purum quoque numen per inuersionem accipimus quòd spirante Aquilone nubes abiguntur, tenuiúsque coelum est & purius, nullis nubibus foedatum: Hanc sententiam veriorem crediderim poëticáque figura ornatiorem & concinniorem. Versus sequitur illum nocte tenebrosior, *Ne currente retro funis eat rota.* In quo ne morer lectorem, eiúsque expectationem prorogem, existimo, & fortasse fallor, est enim lubricus error in auctoribus antiquis explicandis, quorum vitae consuetudinem morésque & studia vix coniectura plerumque leui prorsum assequi possumus: cùm tamen nihil in eis saepe coniectura certius exploratiúsque habeamus: Existimo igitur dici, cùm secundissimus tibi hoc tempore & foelicissimus curriculi tui cursus intendatur & pergat, caue ne celeriter retorsum feratur & in diuersum eat, & citò commutetur in contrarium. Translatio ducta est à curribus Circensibus, quos funis trahit, funémque currens sequitur rota: ita fune retroeunte, retro quoque currit rota, id est, currus. Quod de fune dixi verum esse ex eo apparet, quòd in curru erant equi iugales & funales illi in iugo, hi extra iugum.

Ex lib. 26. cap. 19. *– cecidit violentia retro.* apud Gratianum de venatione, est retro abijt & pessum ijt: Sic & Horatianum illud explicandum, *Ne currente retro funis eat rota*, id est, ne dum currit rota, funis retro eat, & retrorsum feratur abrumpatúrque coniunctio.

AD MERCVRIVM.

Od. II.

ARGVMENTVM.

Vt cantus sibi dictet, quibus Lyde flecti possit. Danaidum fabula.

MErcuri: nam te docilis magistro
Mouit Amphion lapides, canendo:
Túque testudo resonare septem
Callida neruis:
Nec loquax olim, neque grata, nunc &
Diuitum mensis, & amica templis,
Dic modos, Lyde, quibus obstinatas
Applicet aureis.

Quæ, velut latis equa trima campis,
Ludit exſultim: metuitque tangi,
Nuptiarum expers, & adhuc proteruo
** Cruda marito.*
Tu potes tigreis, comitéſque ſiluas
Ducere: & riuos celereis morari:
** Ceſſit immanis tibi blandienti*
Ianitor aulæ
Cerberus, quamuis furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus tæter, ſanieſque mânet
Ore trilingui.
Quin & Ixion, Tithióſque vultu
Riſit inuito. ſtetit vrna paullùm
Sicca, dum grato Danai puellas
Carmine mulces.
Audiat Lyde ſcelus, atque notas
Virginum pœnas, & inane lymphæ
Dolium fundo percuntis imo,
Seráque fata:
** Quæ manent culpas etiam ſub Orco:*
Impiæ: nam quid potuere maius?
Impiæ ſponſos potuere duro
Perdere ferro.
Vna de multis face nuptiali
Digna, periurum fuit in parentem
** Splendidè mendax, & in omne virgo*
Nobilis æuum:
Surge, quæ dixit iuueni marito:
Surge: ne longus tibi ſomnus, vnde
Non times, detur: ſocerum, & ſceleſtas
** Falle ſorores.*
Quæ, velut nactæ vitulos leænæ,
Singulos, eheu, lacerant. ego illis
Mollior, nec te feriam: nec intra
Clauſtra tenebo.
Me pater ſæuis oneret catenis,
Quòd viro clemens miſero peperci:
Me vel extremos Numidarum in agros
Claſſe releget.
I, pedes quò te rapiunt, & auræ,
A *Dum fauet nox, & Venus: i ſecundo*
Omine: & noſtri memorem ſepulcro
Sculpe querelam.

MERCVRI: NAM TE DOC. MAG.] Lyræ enim inuentor Mercurius eſt: ſup. Od.10. libr.1. *Te canam magni Iouis, & deorum Nuntium, curuæq́ lyræ parentem*. Hæc Ode autem eſt προσφωνητική.

MOVIT AMPHION] hac de re vide annot. ad epiſt. ad Piſones. ibi *Dictus & Amphion*.

TÚQVE TESTVDO RESON. SEPT. CALL.] callida reſonare, id eſt, quæ ſcis reſonare
B quæ ſcitè reſonas. *ſeptem neruis*, id eſt, ſeptem chordis ideò Pindarus φόρμιγγα ἑπτάγλωσσον, id eſt, ἑπτάφθογγον nominat.

NEC LOQVAX OLIM] antè quàm Mercurius te neruis inſtruxiſſet.

NVNC ET DIVITVM MENSIS, &c.] Vlyſſes in patriam iam ille quidem reuerſus, nõdum tamen à ſuis agnitus, ſpecie, & ornatu ſenili, ab Eumæo ad ædeis ſuas deductus citharam conuiuiorum ſodalem appellat. ἐν δέ τε φόρμιγξ Ἠπύει, ἣν ἄρα δαιτὶ θεοὶ ποίησαν ἑταίρην. id eſt, in eis ædibus autem cithara reſonabat: quam dij conuiuij ſodalem fecerunt.

OBSTINATAS] obfirmatas, & à me auerſas: ſiue duras, & rigidas.

C APPLICET] aduertat, admoueat: mihi ſcilicet.

QVÆ VELVT LATIS, &c.] Hic locus ex Anacreonte eſt expreſſus: ſunt autẽ Anacreontis verſus hi: Πῶλε Θρηϊκίη, τί δή με Λοξὸν ὄμμασι βλέπουσα Νηλεῶς φεύγεις, δοκέεις δὲ Μηδὲν εἰδέναι σοφόν; Ἴσθι ὅτι καλῶς μὲν ἄν τοι Τὸν χαλινὸν ἐμβάλοιμι· Ἡνίας δ' ἔχων στρέφοιμι Ἀμφὶ τέρματα δρόμου. Νῦν δὲ λειμῶνάς τε βόσκεαι, Κοῦφά τε σκιρτῶσα παίζεις. quod quidem nuper notauit Erricus Stephanus. horum autem verſuum hæc propemodum ſententia eſt: Pulla, ſeu equulea Thracia, quid me obliquis oculis aſpiciens miſericorditer fugis, videriſque nihil ſapere? Atqui ſcito, me tibi pul-
D chrè frenum iniecturum: &, ſi habenas teneam, ad curſus metam te flexurum, ac perducturum. Nunc autem in pratis paſceris, & ludis leuiter exſiliens: ſeu ludis exſultim.

METVÍTQVE TANGI] id eſt, non vult ſe tangi, vt ſuprà diximus ad Od. 2. lib. 2. φυλάττεται· cauet ne tangatur.

NVPTIAR. EXP.] ἄγαμος, ἀνύμφευτος, ἀνυμέναιος.

CRVDA] immatura: nondum viri potens.

TV POTES TIGREIS, &c.] vt epiſt. de arte poët. de Orpheo, *Dictus ob hoc lenire tigres, rabidóſque leones*.

ET RIVOS CELEREIS MORARI] Oda 12. lib. 1. *Arte materna rapidos morantem Fluminum lapſus*.

CESSIT

A Cessit immanis tibi blandienti] Orpheo Eurydicen suam repetenti. qua de re Virgil. Georgic. 4. *Quin ipsa stupuere domus, atque intima Lethi Tartara, caeruleósque innexae crinibus angueis Eumenides, tenuitque inhians: tria Cerberus ora, Atque Ixiones vento rota constitit orbis.*

Immanis] coniunge cum voce *aulae*, vt sit, immanis aulæ, id est, ingentis & vastæ: propterea scilicet quòd omnium mortalium est capax: contrà suprà Od. 4. lib. 1. *Et domus exilis Plutonia*, propter aliam rationem. potest tamen vox *immanis* cohærere cum voce *ianitor*, aut *Cerberus*: sed minùs aptè, minúsque commodè.

Blandienti blandè canenti, vt Od. 19. B lib. prim. *Blandam & auritas fidibus canoris Ducere quercus.*

Qvamvis fur. cent. Mun. angues, &c.] sic sup. Od. 13. lib. 2. *Quid mirum vbi illis carminibus stupens Demittit atras bellua centiceps Aureis? &c.* [cum hoc loco congruit illud ex Oda 19. eiusdem libri. *Te vidit insons Cerberus aureo Cornu decorum.*

Qvin et Ixion] de Ixione notissima fabula est, illum Iunonem persequentem, eique stuprum inferre conantem, in nube libidinem suam expromsisse, specie deceptum. Tibull. lib. 1. *Illic Iunonem tentare Ixionis ausi Versantur celeri noxia membra rota.* Quòd si quis plura de Ixione scire volet, legat Pyndarum Pyth. ᾠδ. β. & interpre- C tem. quem locum aliàs attingemus.

Tityósqve] de Tityo suprà, Od. 4. huius lib.

Vvltv Ris. inv.] risit: id est, hilaritatem quandam animi vultu significauit, cantus dulcedine delectatus scilicet: sed vultu inuito, quia mæstum vultum eius esse consentaneum est, cuius membra per iugera nouem porriguntur, iecúrque à vulture assiduè tondeatur ac depascatur.

Stet. vrna pavll.] id est, Danaï puellæ laborem suum tantisper intermiserunt, atque aquam haurire dolio pertuso destiterunt, dum eas grato carmine oblectas.

Danai pvellas] Cùm cognouisset D Danaus ex oraculo quodam, vnum è filijs Ægypti quinquaginta, quibus totidem suæ filiæ nupserant sibi necem illaturum, iussit vt suum vnaquæque virum interficeret. Qua in re patris imperio omnes præter vnam, paruerunt, & propter tam immane facinus ijs pœnis, quas hîc commemorat Horat. & quæ sunt omnibus notissimæ, apud inferos plectuntur. Idem Oda 14. lib. 2. *Cocytus errans & Danai genus Infame.* Cum his Lucret. lib. 3. in extrem. elegantissimè eos homines confert, qui numquam hac lucis vsura explentur, his verbis: *Hoc (vt opinor) id est, aeuo florente puellas, Quod memorant laticem pertusum congerere in vas. Quod tamen expleri nulla ratione potestur* ad hoc dolium alludit Plaut. in Pseud. *in pertusum ingerimus dicta dolium. operam ludimus.*

A Avdiat Lyde scelvs, &c. Commemorata de Danai filiarum supplicio fabula, hinc arripit occasionem Horat. huius puellæ, quam amat, à sæuitia, & contumacia deterrendæ: & ad facilitatem, ac benignitatem reuocandæ. Quemadmodum enim illæ omnes, quæ se in sponsos suos præbuerunt inhumanas atque immaneis pœnas luunt apud inferos suæ impietatis sempiternas: ea verò, quæ sponsum suum seruauit, meritis & sempiternis laudibus effertur: ita si Lyde contumacia & duritia sua exanimabit amantem, dabit pœnas: si miserebitur, laudem immortalem comparabit.

Et inane lymphæ] & dolium aqua vacuum, quamuis assiduè impleatur, propterea B scilicet, quòd pertusum est, & fundum nõ habet.

Seraqve fata] vel pœnas fataleis, sempiternas, & quas nulla mors sit terminatura: vel dic propriè *fata*: sera autem propter ea, quæ deinceps sequuntur, vt iam iam dicemus.

Qvæ manent cvlpas etiam] quo referatur, & quò pertineat, hoc *quæ*, ad puellasne an ad fata, non cuiuis notum est. Si ad puellas, sic videntur hæc verba explicanda, & declaranda: quæ puellæ Danai maneut culpas etiam sub Orco: id est, culpas sustinent sempiternas: nondum sunt culpa liberatæ, seu numquam culpa liberantur, vt pœnas sufferant sempiternas. Sin ad *fata*, quod Porphyrio innuit. idque indicauit C mihi Palleratius, & ego magis probo, sententia erit aperta. hoc enim significat Horatius, Fata etiam sub Orco culpas manere: id est, post mortẽ colpas exspectare, ne quis se morte, culpa simul & pœna liberatum iri confidat. Atque hoc modo locutum esse Ciceronem ille ostendebat, Philip. 2. *Cuius quidem tibi fatum, sicuti C. Curioni, manet: quoniam domi tuæ est, quod fuit illorum vtrique fatale.* & M. Antonium in epist. quadam ad Hirt. & Cæs. *Si me recta, vt spero, sensibus, euntem dij immortales adiuuerint: viuum libenter: Sin me aliud fatum manet, præcipio gaudia suppliciorum vestrorum.* Huius igitur loci hæc sententia videtur esse. Quæ fata manent culpas, &c. id est, sequuntur, & excipiunt, & exspectant culpas etiam apud inferos. vide quæ an- D not. ad Od. 28. lib. 1.

Vna de mvltis] Atqui duæ viros suos seruasse dicuntur, Hypermnestra, & Bebryce, vt scribit Eustathius in commentarijs ad Dionys. Alexand. Pindarus autẽ vnam Hypermnestram nominat. ᾠδ. 1. Nem. Neque verò Hypermnestra (inquit) mentem à recta ratione auersam habuit, quæ à sororibus suis dissentiens, sola gladium vagina tectum, clausúmque continuerit. verba Pindari sunt hæc, ὑδ' Ὑπερμνήστρα παρεπλάγχθη, μονόψαφον ἐν κολεῷ κατασχοῖσα ξίφος. Quòd autem Pindarus idem ᾠδ. θ. Πυθ. quadraginta octo duntaxat Danai filias numerat, cùm fuerint quinquaginta, non est ea causa, quã affert Eustathius, quia duæ viris suis pepercerint: sed illa, quam affert interpres Pindari, quia cùm eo loco Pindarus de filiarum collocãdarum ratione &

& via, quam secutus esset Danaus, loquatur, duæ iam quodammodo viros erant nactæ. Amymone enim fuerat à Neptuno corrupta: Hypermnestram autem Lynceus amabat, illáque Lynceum: quam ei causam iustam visam esse aiunt, quamobrem viro suo parceret, cùm existimaret, sibi in eo viro, patris imperium negligere licere, quem sibi sua ipsa sponte legisset, non à patre quæsitum haberet. Etiam hoc traditum est, iccirco illam manus à viro suo abstinuisse, quòd suæ virginitatis florem ab illo illibatum, atque intactum retinuisset. Pausanias autem Corinthiacis narrat, illam à patre in iudicium esse vocatam: partim quod existimaret Lyncei salutem sibi periculosam esse: partim quòd illa societatem facinoris aspernata, sibi qui suasor, auctorque necis fuisset, inuidiam, infamiámque iam conflatam auxisset: sed re diligenter, diúque vtrinque disceptata, fuisse absolutam.

FACE NVPTIALI] facibus nuptialibus, quinque enim faces sponsæ præferebātur, vt scribit Plut. *ῥωμαϊκοῖς*: & quam ob rem quinque, præferrentur, rationes aliquot probabileis affert. Et M. Tull. in Cluentiana, quo loco Sasiæ effrenatam libidinem exagitat, quæ genero suo nupsisset, numero multitudinis vtitur, his verbis: *o audaciam singularem! non timuisse, si minus vim Deorum, hominúmque famam, at illam ipsam noctem, facesque illas nuptiales? non limen cubiculi, &c.* Et Catull. in carmine de Iuliæ & Manlij nuptijs. *viden vt faces Splendidas quatiunt comas?* Tùm Iulius Pollux commemorat δᾷδας νυμφικὰς, id est, faceis nuptialeis, quas qui præferebant, δᾳδοῦχοι appellabantur. Æneas apud Virg. Æneid. 4. significans se eo animo non venisse, vt cum Didone matrimonio coniungeretur, sic loquitur. *nec coniugis vnquam Prætendi tædas, aut hæc in fœdera veni.* Mater autem apud Græcos præferebat faceis in nuptijs filiæ, vt ex Iphigen. in Taur. Eurip. cognoscere licet. Αγα. Χώρει πρὸς Ἄργος, παρθένους τε τημέλει. Κλυταιμν. Λιποῦσα παῖδα; τίς δ' ἀνασχήσει φλόγα; Αγα. Ἐγὼ παρέξω φῶς, ὃ νυμφίοις πρέπει. Κλυτ. Οὐχ ὁ νόμος οὗτος, id est, Agam. proficiscere Argos, & virgines adorna. Clyt. relictáne filia? at quis facem tollet? Ag. ego lumen præbebo, quod sponsos decet. Clyt. non est institutum Græciæ. Festus. *Facem in nuptijs in honorem Cereris præferebant, aquáque spargebatur noua nupta, siue vt casta, puráque ad virum veniret, siue vt ignem atque aquam cum viro communicaret.*

SPLENDIDE MENDAX.] laudabiliter, magnificè, gloriosè mendax. Nam interdum mentiri laudabile & honestum est.

NE LONGVS TIBI SOMNVS] longum somnum, mortem intellige, vt sup. diximus ad Od. 24. libri 1. ibi. *perpetuus sopor.* Atque iccircò mors ab Homero ταναληγὴς dicitur, hoc est, longum cubandi & quiescendi tempus præbens, ὀδυσ. γ. Μοῖρ' ὀλοὴ καθέλῃσι ταναληγέος θανάτοιο, id est, quem Parca mortis diu cubare sinentis, aut facientis corripuerit. quod epithetum expressit Ouidius, *Longa quiescendi tempora fata dabunt.*

SCELESTAS] sanguine contaminatas, μιαιφόνους.

FALLE] λάνθανε, late, effuge sup. Od. 10. li. 1.

SINGVLOS] separatim suum quæq; laceret.

MOLLIOR] mitior, humanior.

NEC INTRA CL. TEN.] neque te clausum tenebo, sed euadere, & periculum effugere sinam.

CLEMENS PEPERCI] id est, clementem me præbui in eo, quòd tibi peperci. notauimus hoc loquendi genus ad Odam 8. huius libr. ibi. *Negligens, ne qua populus, &c.*

NVMIDARVM] *Numidas dicimus* (inquit Festus) *quos Græci Nomadas: siue quod id genus hominum pecoribus negotiatur, siue quod herbis, vt pecora, aluntur.* Plinius lib. 5. cap. 3. *Numidia Masanissæ clara nomine, Metagonitis terra à Græcis appellata: Numidæ vero Nomades à permutandis pabulis, mapalia sua, hoc est domus plaustris circumferentes.*

RELEGET] longè à patria remoueat. M. Tull. orat. post reditum. *nominatim alij compellabantur, alij rei citabantur, alij relegabantur.* translatè dixit Saty. vlt. lib. 1. *Ambitione relegata te dicere possum Pollio.*

I, PED. QVO TE RAP. ET AVRÆ] siue terra, siue mari iter facere voles, propera, quantum potes. ὅποι πόδες ἄγουσι, καὶ ἀνεμοι. sic Eurip. Med. φεῦγε, φεῦγε, μήτε ναΐας Ἀργοῦς ἀπήνην, μήτ' ὄχοι πεζοστιβῆ, id est, fuge, fuge. neque naualem currum omittens, neque oaualem currum omittens, neque vehiculum pedestre.

MEMOREM] cuius memoria sit diuturna, ac sempiterna. vt sup. Od. 13. lib. 1. *memorem notam.*

SCVLPE QVEREL.] ita reperi scriptum in aliquot cod. manuscript. Vatic. & item Don. Faër. Russerdinis, Cleric. Nicot. non *scalpe*, quos secutus sum. nam *scalpere*, fodere est: quod ad hunc locum non satis quadrat: nisi tralationem esse dicamus.

AD NEOBVLEN.

Od. 12.

ARGVMENTVM.

Eam Hebri adolescentis amore captam inertiæ se, & desidiæ dedisse.

*MIserarum est neque * amori dare ludum,*
*Neque dulci mala * vino lauere: aut ex-*
Animari metuenteis patruæ verbera linguæ
Tibi qualum Cytherées puer ales,

[illegible] Mineruæ
[illegible], Neobule, Liparæi nitor Hebri,
[illegible] ipso melior Bellerophonte:
Neque pugno, neque segni pede victus,
Simul vnctos Tiberinis humeros lauit in vndis;
Catus idem per apertum fugienteis
A[illegible]tato grege ceruos iaculari: &
Celer arcto latitantem fruticeto excipere aprum.

MISERARVM EST] hæc Ode est παραινετικὴ, seu προτρεπτικὴ, id est, ad suadendum & exhortandum comparata.

NEQVE AM. D. LVD.] neque amori indulgere. sic loquitur Plaut. Bacchid. *ego dare me ludum meo gnato institui.* ibid. *sed nimium dolo desidia ei dare ludum.*

LAVERE] à verbo lauo is. sup. ann. ad Od. 3. lib. 2. sic Lucr. vsurpauit sonere à sono is. lib. 3. *Scire licet non sincerum sonere, atque subesse Cæcum aliquem cordi stimulum.* & item feruere, fulgere, &c. Elegenti autem & concinna tralatione vsus dixit *mala lauere vino*, quasi de sordibus quibusdam loqueretur. tale est *abstergere metum, dolorem, curam, ægritudinem animi.* Supra autem Od. 7. lib. 1. *nunc vino pellite curas*, ab eodem dictum est alia translatione. sic vini cadum dixit *amara curarum eluere efficacem.* Od. 12. lib. 4.

AVT EXANIMARI] *exanimari*, metu scilicet. sequitur enim, *metuentem pat. verb.* sic Sat. 4. lib. 1. *auidos vicinum funus vt ægros Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit, &c.* ex quo animatus participium, semper pro conturbato vsurpatur, vt notat Donatus ad illud Terent. in Andr. *Ibi tum exanimatum Pamphilus, &c.* & ad illud Hecyra. *Quæ me propter exanimatū citus eduxi foras.*

METVENTEIS PATR. VERB.] *lingua patrua* pro lingua patrui Horatianum. Sed cur metuitur lingua patrua, aut cur patruus ponitur pro obiurgatore acri & aspero? paucis expediam. Sciunt omnes, quanta vis sit στοργῆς φυσικῆς, quæ proculdubio in patre erga filium multo maior est, quàm in filio erga patrem, vt docet Aristot. lib. 8. de morib. ad Nicom. patruus autem, quāuis etiam ipse amet fratris filios: patrio illo, & immoderato affectu caret tamen. Itaque cùm *male verum examinet omnis Corruptus iudex* (vt ait Hor.) verisimile est patrem incredibili illo in filium amore impeditum, multa errata filij præterire, ac dissimulare, atq; adeò probare: quæ si quis alius cernat, valde improbet, ac reprehendat: tanta est oculorum paternorum in peccatis [illegible]pitudo, seu potiùs cæcitas. At patruus, vt [illegible] pente a[illegible] solutus, [illegible] peccatis [illegible]rrupte, [illegible] inquiunt, id acriter, & seuerè reprehen[illegible]ce, & castigat, neque à se impetrare p[illegible] me[illegible]oribus illorum peccatis faci[illegible]ncedat. E[illegible] co natum est, vt patruus pro sæuo & aspero reprehensore, seu castigatore ponatur. M. Tull. pro Cœlio. *Qui in reliqua vita mitis esset, fuit in hac causa pertristis quidam patruus, censor magister.* Idem ad Att. lib. 2. *Cura amabo te, Ciceronem nostrum. ei nos θεῖοι videmur*, id est, patrui. & Catull. in Gellium [illegible] *ius audierat, patruum obiurgare solere, [illegible] quis delicias diceret, aut faceret, &c.* & Horat. Satyr. lib. 2. *Sine ego prauè, Seu rectè, ne sis patruus mihi.* & Satyr. 2. eiusd. libri, *adde iratum patruum, vicinos.* Mitionem [illegible] Terentianum Æschini patruum excipio, lenissimum, & placatissimum: contrà patrem Demeam durissimum, atque acerbissimum.

QVALVM] id est, calathum, ex quo quasillus: quo nomine est vsus M. Tull. Philipp. 2. Petrus Victorius lib. var. lect. nono, cap. 17. admonet, hos versus treis, qui deinceps sequuntur, ex Sapphone esse expressos, cuius hi sunt versus, Γλυκεῖα μᾶτερ, οὔτοι Δυύαμαι κρέκειν τὸν ἱστὸν Πόθῳ δαμεῖσα παιδὸς, Ῥαδινὰν δι' Ἀφροδίταν, Nam sic emendo postremum, quorum hæc sententia est, Iucunda mater, non possum ordiri telam, aut texere, amore pueri capta, Veneris teneræ opera; seu culpa.

PVER ALES] Cupido, quem poëtæ pennigerum, alisque instructum fingunt, talémque pingunt & pictores. libet autem mihi ad hunc locum, Eubuli cuiusdam versus ascribere de pennigero Cupidine venustissimos, ac facetissimos quos profert Athen. libr. 13. Τίς ἦν ὁ γράψας πρῶτος ἀνθρώπων ἄρα, Ἢ κηροπλαστήσας ἔρωθ' ὑπόπτερον; Ὡς οὐδὲν ἤδει πλὴν χελιδόνας γράφειν, Ἀλλ' ἦν ἄπειρος τῶν τρόπων τῶν τοῦ θεοῦ. Ἔστιν γὰρ οὔτε κοῦφος, οὔτε ῥᾴδιος Ἀπαλλαγῆναι τῷ φέροντι τὴν νόσον, Βαρὺς δὲ κομιδῆ. πῶς ἂν οὖν ἔχοι πτερὰ Τοιοῦτο πρᾶγμα; λῆρος, ἂν φήσῃ τις. quorum hæc ferè sententia est. *Quis hominum primus Cupidinem pennigerum pinxit, aut cera finxit? Vt nihil ille præter hirundines pingere didicerat! sed erat planè huius dei morum imperitus! Nam neque leuis est, neque ad excutiendum facilis ei, qui hoc morbo affectus sit. Qui fieri igitur potest, vt alas habeat? meræ nugæ.* Pinnatum Cupidinem Mercurio & Diana prima natum esse refert M. Tull. li. 3. de nat. deorum. sic pinnigerum amorem appellat Lucretius libr. 5. *Denique non hinnitus item differre videtur, Inter equas vbi equus florenti ætate iuuencus Pinnigeri sæuit calcaribus ictus amoris? &c.*

OPEROSÆQVE MINERVÆ STVD.] id est, studium lanificij. Nam cùm omnibus artibus, atque operibus præsit Minerua, tùm maximè lanificio. Oppianus lib. β. ἁλιευτ. ad princ. Δοῦρα δὲ πηκτήνασθαι, ἀναστῆσαί τε μέλαθρα, Φάρεά τ' ἀσκῆσαι μηλώδεα χερσὶ Παλλὰς ἐπιχθονίους ἐδιδάξατο, id est, ligna autem

fabricari, & ædes excitare, & ... seu lana conficere, Pallas ... & Homer. ὕδυσ. ν. de Phæacibus, ὡς ... γυναῖ... ἱστῶν τεχνῆσσαι πέρι γὰρ σφίσι δῶκεν Ἀθήνη ἔργα τ' ἐπίστασθαι περικαλλέα καὶ φρένας ἐσθλάς, id est, vt mulieres autem ... Phæaces telam texere egregiè enim eis dedit Minerua pulchrorum operum scientiam, & bonam mentem, seu prudentiam, seu bonitatem. & Virg. de Camilla lib. ... Æn. *Bellatrix. non illa colo, calathisue Mineruæ Fœmineas assueta manus.* Idem lib. ... *Olli serua datur operum haud ignara Mineruæ.* Tibullus lib. 2. *Atque aliqua assiduæ textrix operata Mineruam Cantat, & appulso tela sonat latere.* Ælianus lib. ... περὶ φαλάγγων ... ὑφαίνειν καὶ δοκεῖ ἐργάνης ... οὔτε ... αἱ φαλάγγες, οὔτε ... βάλλονται, id est, texendi autem artem, & munera deæ operosæ, seu opificis, neque sciunt eæ bestiolæ, quæ phalanges nominantur, araneæ similes, neque scire volunt. Propert. lib. 2. de Penelope, *Coniugium poterat falsa differre Minerua, Nocturno soluens texta diurna dolo.* Expressit autem Horatius Græcum epithetum ἐργάνην. Palladem enim ἐργάνην δαίμονα appellant.

LIPARÆI NITOR HEBRI] ex bona valetudine, & maximè ex bona corporis habitudine existit nitor: quamuis interdum etiam nitere dicantur ij, qui vnguentis delibuti sunt, vt sup. diximus ad Oden. 4. lib. 1. *nitidum caput.* nitor Hebri autem positum pro Hebro ipso περιφραστικῶς. vt annot. supr. Od. 5. huius lib. quod non vidêtes quidam, ordinem horum versuum temerè peruertere conati sunt. sic Homer. ἰλ. λ ἐλθὼν γάρ ῥ' ἐκάκωσε βίη Ἡρακληείη, id est, profectus autem eum malè accepit, seu vexauit virtus Herculis. & ὀδυσ. λ. ... quoto, ψυχὴ Τειρεσίαο Χρύσεον σκῆπτρον ἔχων, id est, anima Tiresiæ, qui habebat aureum sceptrum.

BELLEROPHONTE] de Bellerophonte suprà diximus ad Od. 7. huius lib. & & 27. libr. a. dicemus & ad Od. 11. lib. 4. nonnulla. is equo Pegaso vectus Chimæram superauit.

NEQVE PVGNO, NEQVE SEGNI] præstantissimus & pugil, & cursor.

NEQVE SEGNI P. V.] segni pede esset, si à quoquam cursu vinceretur.

SIMVL] simulatque, vt sæpe aliàs.

CATVS] catus iaculari, peritus iaculandi, seu acutus & ingeniosus in iaculandis, & configendis ceruis fugientibus annotabitur hoc loquendi genus ad Od. 8. lib. 4. Iam iaculari ceruos, pro configere ceruos iaculis. Horatio familiare, vt annotauimus sup. ad Od. 2. lib. 1. ibi *iaculatus arcem.* Catus autem idem fere valet, quod doctus, seu potius acutus, vt vult Varro. lege annot. ad Od. ... lib. 1. ibi, *Voce formasti catus.* significat Horatius, hunc iuuenem esse etiam præstantem venatorem.

PER APERTVM FVGIENTEIS] per liquidum & purum campum, non siluis inter... aut ... *per apertum*, ... ibi fugientes...

... ARCTO LA... excipere ... posi... ... venatorum ... propter ... Græ. Homer. ... διάγουσι ἐν ... ξυλόχοισιν. Virgil. in Palæmone, *Non ego te vidi Damonis pessime caprum Excipere insidijs.* Idem lib. 6. Æneid. *Aemulus exceptum Triton si credere dignum est Inter saxa virum spumosa immerserat vnda.* translatum illud Ciceronis pro Roscio Amer. *Nimirum similiter arbitrantur isti bonorum emtores, vos hic talem viros, sedere, qui excipiatis eos, qui e suis manibus effugerint:* tale illud eiusdem, Catil. 3. *præsto esset ille, qui & fugientes exciperet, & se cum his vrbanis insidijs coniungeret.* Horatius epist. 1. lib. 1. *Excipiantque senes, quos in vincula mittant.* Cæsar lib. 6. de vris, *sed assuescere ad homines, & mansuefieri, ne paruuli quidem excepti possunt. arcto* autem aut certe, ne mentiar, partim *arcto*, partim *arcto* scriptum reperimus in cod. tamen. Faern. tribus Vatic. ceteris omnibus, quos secuti sumus. nam vulg. habent *alto*: quod tamen non damno. ... enim exprimere illud Homericum, βαθείῃ ξυλόχῳ, sic Homer. ἰλιάδ. λ. de apro ὁ δέ τ' εἶσι βαθείης ἐκ ξυλόχοιο, ille autem exit ex alto fruticeto, seu loco dumoso, & arbusculis denso.

TVRNEBVS.

EX lib. 24. cap. 11. *Sed nunc nolo desidia ei dare ludum.* dixit Plautus. Bacchidib. sc. quod magis in pectore. Eodem modo Horatius est locutus, *Mi: rarum est, neque amori dare ludum.*

AD FONTEM Blandusiam.

Od. 13.

ARGVMENTVM.

Commendat eius amœnitatem.

O Fons Blandusiæ splendidior vitro,
*Dulci * digne mero, non sine floribus:*
Cras donaberis hædo:
Cui frons turgida cornibus
*Primis & Venerem, & prœlia * destinat,*
*Frustrà: * nam gelidos inficiet tibi*
Rubro sanguine riuos,
Lasciui suboles gregis.

Te

Te flagrantis atrox hora Caniculæ
Nescit tangere: tu frigus amabile
Fessis vomere tauris
Præbes, & pecori vago.
Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cauis impositam ilicem
Saxis: vnde loquaces 1
Lymphæ desiliunt tuæ.

O FONS BLANDVSIÆ] Blandusia est in Sabinis quidam libri habent, & hîc, *O fons Bandusiæ*, & in inscriptione, *Ad fontem Bandusium.*

SPLENDIDIOR VITRO] purior, liquidior. vel διαφανέστερος, καὶ διαυγέστερος, id est, perlucidior. sup. Od. 18. lib. 1. *fides perlucidior vitro.*

DVLCI DIGNE MERO] diximus ad Od. 1. lib. 1. veteres existimasse in omnibus aquis, fontibus, fluuijs, aliquid numinis inesse: ideircò etiam fontibus sacrificabãt, tanquam Dijs; quod hîc se facturum ostendit Horatius. Iam in sacris præter cætera, adhibebatur & vinum. Quidam tamen hunc locum aliter explicant: Putant enim significare Horatium vel aquam Blandusiæ fontis dignam esse, quæ cum vino misceatur, vel fontem Blandusiæ dignum esse, qui vinum fundat pro aqua: vt apud Ouid. lib. 1. Metam. *Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant*. vel aquam ex hoc fonte manantem tantidem esse quanti vinum, & quasi ἀντάξιον εἶναι οἴνῳ, precio & dignitate vino parem esse: hoc est esse saluberrimam. Ego autem nihil istorum probo.

NON SINE FLORIBVS] vel ad morem veterum refer, quo fonteis floribus inspergebant. Virg. Daphnide. *Spargite humum folijs: inducite fontibus vmbras, Pastores. mandat fieri sibi talia Daphnis*. ibid. *Quis caneret nymphas, quis humum florentibus herbis Spargeret, aut viridi fonteis induceret vmbra?* vel ad alium, quo hostias floribus & sertis coronabant.

VENEREM, ET PRŒL. DEST. FRVSTRÀ] constituit apud se quodammodo Veneri operam dare, & prœliari cum alijs hædis, vt qui sit iam adultus. Frustrà autem prœlia & Venerem meditatur, quia sanguine suo riuos tibi inficiet.

INFICIET] tinget, vt sup. Od. 6. *Infecit æquor sanguine Punico.*

RVBRO SANGVINE] epithetum perpetuum, vt apud Homer. λευκοῖο γάλακτος, mel flauum, & similia. Idem Homerus tamen ferè semper αἷμα κελαινὸν & μέλαν αἷμα dicit, id est, nigrum sanguinem.

SVBOLES] sic legendum, non *sobeles*. & ita habent libri manuscripti, idémque docent Festus, & Nonius Marcellus. lasciui autem gregis suboles, id est, hœdus. Virgil. Alex. *Florentem cytisum sequitur lasciua capella.* Hor. Od. 15. huius lib. *Lasciua similem ludere caprea.*

A TE FLAGR. ATROX HORA CANIC.] *Canicula* (inquit M. Tull. de diuinatione lib. 2.) *in his locis, quæ nos incolimus, post solstitium exoritur, & quidem aliquot diebus apud Troglodytas (vt scribitur) ante solstitium.* Sirium Græci nominant. de ea sic Arat. Τοῖος δὴ καὶ φρουρὸς ἀειρομένῳ ὑπὸ νώτῳ φαίνεται ἀμφοτέροισι κύων ὑπὸ ποσσὶ βεβηκὼς, Ποικίλος, ἀλλ' οὐ πάντα πεφασμένος, ἀλλὰ κατ' αὐτὸν Γαστέρα κυάνεος περιτέλλεται· ἣ δέ οἱ ἄκρη Ἀστέρι βέβληται δεινῷ γένυς, ὅς ῥα μάλιστα Ὀξέα σειριάει, καί μιν καλέουσ' ἄνθρωποι Σείριον, &c. id est (vt M. Tullius vertit) *Namque pedes subter rutilo cum lumine claret Feruidus ille canis stellarum luce refulgens: Hunc tegit obscurus subter præcordia vester, Nec toto spirans rabido*

B *de corpore flammam, Æstiferos validis erumpit flatibus igneis. Totus ab ore micans iacitur mortalibus ardor*. Apud Homer. ἰλ. χ. Priamus Achillem cum hoc astro comparat, idque pulcherrimè describit his verbis: Τὸν δ' ὁ γέρων Πρίαμος πρῶτος ἴδεν ὀφθαλμοῖσι Παμφαίνονθ', ὡς ἀστέρ' ἐπεσσύμενον πεδίοιο, Ὅς ῥά τ' ὀπώρης εἶσιν· ἀρίζηλοι δὲ οἱ αὐγαὶ φαίνονται πολλοῖσι μετ' ἀστράσι νυκτὸς ἀμολγῷ, Ὅντε κύν' Ὠρίωνος ἐπίκλησιν καλέουσι. Λαμπρότατος μὲν ὅγ' ἐστὶ, κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται, Καί τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσι: Ὣς τοῦ χαλκὸς ἔλαμπεν, id est, cum autem primus senex Priamus vidit vndique collucentem, vt sidus, in campum irruentem, quod au-

C ctumno exsistit: valde autem clarum eius fulgor inter alia sidera videtur nocte obscura. Quem Orionis canem cognomento nominant. Atque hoc quidem astrum clarissimum est. mala autem hominibus portendit, & morbos complureis mortalibus importat. Sic illius arma ærea fulgebant. Quos Homeri versus videtur his suis adumbrasse Virgilius lib. 10. Æneid. *Ardet apex capiti, cristisque à vertice flamma Funditur, & vastos vmbo vomit aureus igneis: Non secus, ac liquida siquando nocte cometæ Sanguinei lugubre rubent, aut Sirius ardor. Ille sitim, morbósque ferens mortalibus ægris Nascitur, & læuo contristat lumine cœlum.* Vult igitur Homerus canem esse Orionis alij autem non Orionis, sed Icari, aut

D Erigonæ aiunt esse, eúmque inter astra locatum propter hanc causam. Icarus Atheniensis genere, filiam habuit Erigonam nomine. hæc catulum alebat. Ille cùm Bacchum aliquando hospitio accepisset, pro sua in eum liberalitate vino donatus ab eo est, & vite. Iusserat autem Deus, cùm illum hoc munere remuneraretur, vt beneficium acceptum cum alijs hominibus communicaret. Itaque cùm terras obire ac peragrare, Dei erga se beneficium prædicans inciperet, ac iam ex vrbe exisset, canémque Erigone vnà secum haberet: bubulcis quibusdam, qui primi ei in agro occurrerant, vinum dedit. quo illi immoderatè hausto, altissimo somno oppressi sunt. Experrecti autem cùm arbitrarentur sibi ab Icaro venenum esse datum,

eum interemerunt. Canis ad Erigonem reuersus, voce & latratu, quæ accidissent, ei indicauit. Illa, re comperta, suspendio vitam finyt. Morbo autem tæterrimo & pestilenti Athenis orto, Athenienses ab oraculo admoniti Icarum & Erigonam diuinis, iisque sollemnibus atque anniuersarijs honoribus affecerunt & venerati sunt: atque ita illi in cælo locati, & in astrorum numerum ascripti sunt: Icarúsque, Bootes: Erigona, Virgo sunt appellati: Canis nomen suum retinuit. Neque verò me fugit, Canem Icari à nonnullis προκύονα existimari, eundémque Sirium. Atque ita M. Tull. in Arato. Horat. ad Od. 17. lib. 1. *Hic in reducta valle Caniculæ Vitabis æstus.*

NESCIT TANGERE] nescit, id est, nequit, seu non potest tangere: propterea scilicet quod illis ijs saxis, vnde nasceris, insita, suis frondibus, ac ramis feruidos abs te solis excludit ictus, vt idem alibi loquitur.

FRIGVS AMABILE] διαφορά. est enim aliquod frigus naturæ inimicum & mortiferum. vt Sat. 1. lib. 2. *ò puer, vt sis Vitalis metuo, & maiorum ne quis amicus Frigore te feriat.* Præbes igitur frigus am. pec. vago, id est, vt loquitur Oda 17. lib. 1. Defendis æstatem pecori vago, nempe ouibus & capellis. sic enim de Lucretili: *& igneam Defendit æstatem capellis Vsque meis.* Sic & Virgilius Melib. *Muscosi fontes, & somno mollior herba, Et quæ vos rara viridis tegit arbutus vmbra, Solstitium pecori defendite: iam venit æstas Torrida.* idem Alex. *Nunc etiam pecudes vmbras, & frigora captant.*

PRÆBES] suppeditas. sufficis, πορίζεις. hoc enim significat verbum præbeo. vsus est suprà Od. 6. lib. 2. *Ver vbi longum, tepidásque præbet Iupiter brumas.* & Od. 4. lib. 4. *Te copias, te consilium, & tuos Præbente Diuos.* & Sat. 1. lib. 1. *Nescis, quid valeat nummus? quem præbeat vsum?* Od. 11. lib. 4. *& exemplum graue præbet ales Pegasus.* epist. ad Numicium li. 1. *chlamydes Lucullus, vt aiunt, Si posset centum scenæ præbere, rogatus, Qui possum tot? ait.* Sat. 6. lib. 1. *auita Ex re præberet sumtus mihi crederet illos.* epist. ad Vill. li. 1. *Nec vicina subest, vinum præbere taberna Quæ possit tibi.* sic Lucret. lib. 1. *Dædala tellus Vnde alit atque auget, generatim pabula præbens.* Idem lib. 5. *Pabula viua feris præbebat dentibus haustus.* & lib. 6. *Et multis alijs præbet regionibus æquor Vtilitatem opportunam sitientibus nautis.* Plautus Rud. *Ne thermopolium quidem vllum instructum hodie ita salsam præbet potionem, & frigidam.* idem in Menæchm. *quando ego tibi ancillas, penum, lanam, aurum, vestem, purpuram bene præbeo.* idem Curgul. *Nam & operam mihi, & pecuniam bene præbuisti.* & Terent. Heauton. *nolunt crebro conuenarier: præbent exiguè sumtum.* Idem in Phormione. *ea quæ præbet, non tu hunc habeas plane præsentem Deum?* in Hecyra. *Nihil apud me tibi defieri patiar, quin quod opus sit, benignè præbeatur.* Tibull. libr. 2. *Illi selectos certent præbere colores: Africa Puniceum, purpureúmque Tyros.* ibidem. *præbebat apertè Mitis in vmbrosa grandia valle Venus.* Sallust. coniur. Catilinæ. *Nam vt cuiusque studium ex ætate flagrabat, alijs*

A *scorta præbere, alijs canes, atque equos mercari.* ibidem, *si voluptatibus vestris otium præbere vultis.* Virgilius Georgic. 3. *iubeo frondentia capris Arbuta sufficere, & fluuios præbere recentes.* M. Tull. epist. ad Quint. Frat. lib. 2. *reliqua singulorum dierum scribemus ad te, si modo tabellarios tu præbebis.* idem de nat. Deorum lib. 2. *aër tali temnitate & calore temperatus vitalem, & salutarem spiritum præbet animantibus.* Idem in orat. pro Rosc. Amerino, *cibaria vobis præbere videmus.* Hirtius de bello Alex. *quod vtrisque palus large præbere poterat.* idem ibid. *seruos præterea puberes armauerant, quibus domini locupletiores victum quotidianum, stipendiúmque præbebant.* Potest etiam dici præbere idem valere, quod παρέχειν. ex quo parochi, qui legatis & magistratibus ligna, salem, &

B similia præbebant. Horat. Satyr. 5. lib. 1. *Proxima Campano ponti quæ villula, tectum Præbuit, & parochi, quæ debent ligna, salémque.* ibidem. *Murena præbente domum, Capitone culinam.* Satyr. 4. *Præter eum, qui præbet aquam.* sic Plaut. Aulular. *Neque ligna ego vsquam gentium præbere vidi pulchrius. Ita omneis exegit foras, &c.* quibus verbis iocans Congrio coquus significat, omneis coquos ab Euclione fuste esse exactos, atque eiectos.

FIES NOBILIVM TV QVOQVE] tu quoque ascriberis in numerum nobilium fontium meis carminibus, quibus ilicem, ex qua tua aqua defluit, saxo innatam, immortalitati consecrabo.

C LOQVACES] cum murmure labentes: cum murmure trepidantes. sic enim loquitur epistol. 10. lib. 1. *Quam quæ per pronum trepidat cum murmure riuum.*

DESILIVNT] ex loco superiore labuntur, defluunt, decurrunt. hoc totum autem *loquaces desiliunt*, fortasse poëtæ Græci dicerent κελαδεῦσι, seu κελαρύζουσι. tale est illud ex Od. 16. epod. *montibus altis Leuis crepante lympha desilit pede.*

Od. 14.

ARGVMENTVM.

D Cæsaris victoriam canit, eámque sacrificijs & festis dapibus prosequi hortatur. Sic Epod. Carmin. 9. Quando repostum cæcubum ad festas dapes, Victore lætus Cæsare, &c.

HErculis ritu modò dictus, ô plebs,
Morte venalem petijsse laurum.
** Cæsar Hispana repetit Penateis*
Victor ab ora.
Vnico gaudens mulier marito
*Prodeat * iustis operata diuis:*
*Et * soror clari ducis, & decoræ*
Supplice vitta.

Virginum

Virginum matres, iuuenúmque nuper
Sospitum. vos ô pueri, & puellæ
Iam virum expertæ, malè nominatis
Parcite verbis.
Hic dies verè mihi festus atras
Eximet curas: ego nec tumultum,
Nec mori per vim metuam, tenente
Cæsare terras.
I, pete vnguentum, puer, & coronas,
Et cadum Marsi memorem duelli:
Spartacum si quâ potuit vagantem
Fallere testa.
Dic & argutæ properet Neæræ
Myrrheum nodo cohibere crinem,
Si per inuisum mora ianitorem
Fiet, abito.
Lenit albescens animos capillus,
Litium, & rixæ cupidos proteruæ.
Non ego hoc ferrem calidus iuuenta,
Consule Planco.

HERCVLIS RITV] Quemadmodum Hercules grauissimis ærumnis exanclatis, seu exantlatis, plurimísque susceptis laboribus, atque aditis vitæ periculis, vt hominum generi otium ac tranquillitatem compararet, in cælum vocatus est: sic Augustus gloriosissimam deuictis hostibus victoriam in Hispania consecutus, in Italiam saluus reuertitur. De Hercule suprà ad Od. 3. huius lib.

MORTE VENAL. Oda 16. lib. 2. *non gemmis, neque purpura ve-Nale, nec auro.*

LAVRVM] frondem felicem, qua coronabantur victores, & triumphaturi.

VNICO GAVDENS] vni nupta, vnóque cótenta matrona, hoc est, casta, & pudica.

OPERATA] operari & facere pro sacrificādi verbo vsurpant Latini, vt ῥέζειν Græci ἐπὶ τοῦ θύειν. quod docet Athenæus libro 14. Virgil. Georg. 1. *lætis operatus in herbis.* Tibull. lib. 2. eleg. 5. *Tunc operata Deo pubes discumbet in herba, Arboris antiquæ quà leuis vmbra cadet.* alioqui operari propriè, opus facere est, seu operam in aliqua re ponere. Virgil. Æneid. 3. *Connubiis, aruísque nouis operata iuuentus.* [operari etiam dicuntur matresfamiliâs, quæ lanam carpunt, & in lanificio occupatæ sunt. Arnob. lib. 2. aduers. genteis, matresfamiliâs vestræ (inquit) in atriis operantur domorum, industrias testificantes suas?]

IVSTIS DIVIS] diis patriis, & consuetudine, atque vsu receptis. plerique libri veteres habent, iustis operata sacris.

A ET SOROR CLARI DVCIS] Octauia, quæ M. Antonio nupsit.

ET DEC. SVPPL. VITTA VIRGINVM MATR.] & fœminæ natu grandes supplici vestitu cultæ, atque ornatæ. Virgil. Æneid. 9. *Prætentam manibus vittas, ac verba precantum.*

SOSPITVM] qui è bello saluis redierunt.

IAM VIRVM EXPERTÆ] nuptæ, contrà Od. 11. sup. *Nuptiarum expers.*

MALE NOMEN. PARC. VERB.] id est, εὐφημεῖτε, εὔφημα φωνεῖτε ἢ σιγᾶτε; fauete linguis, vt loquitur Od. 1. huius lib. sed ne cui sit mirum, me scripturam vulgatam, *male ominatis*, immutasse, & *male nominatis* reposuisse, primùm testificor, me in octo libris manuscriptis, Don. B Faër. Tornes. Vrs. quattuor Vaticanis, & item aliis hanc reperisse sine vlla litura expressam: deinde cùm de ea ad Gabr. Faërnū retulissem, is hortatus est me, atque adeò mihi auctor fuit, vt eam sequerer tanquam veram, & incorruptam. Nunc si quis ex me huius scripturæ rationem quæret, ego dubitanter & singultim respondebo: videri mihi Horatium vocem δυσώνυμος exprimere voluisse: &, quemadmodum illi ὄνομα δυσώνυμον dixerunt, sic poëtam nostrum verba malè nominata, id est, turpia, seu potiùs mala verba, dixisse. Notum est autem olim imperari solitum esse, vt rebus diuinis, quæ publicè fierent, fauerent linguis; id est, bona verba loquerentur, & à malis verbis, seu malis nominibus abstinerent. Præterea, vt scri- C bit M. Tull. lib. 1. de diuin. *cum imperator exercitū, censor populum lustraret, bonis nominibus qui hostias ducerent, eligebantur, & consules in delectu obseruabāt, vt primus miles fieret bono nomine.* Credibile igitur est, fortasse Horatium eadem ratione dixisse *verba malè nominata*, qua ratione diceremus hominem malè nominatum, seu mali nominis: vel verba malè nominata pro malis nominibus posuisse.

ATRAS EXIMET CVRAS] sic Od. 1. huius lib. *Post equitem sedet atra cura.*

TENENTE CÆSARE TERRAS] κρατοῦντος τῆς γῆς. terrarum imperium obtinente.

I, PETE VNGVENTVM] adhibebant elegantiores homines in conuiuiis vnguenta & D coronas sup. Od. 7. lib. 2. *funde capacibus Vnguenta de conchis, quis vdo Deproperare apio coronas, Curátve myrto?* Anacr. Ἐμοὶ μέλει μύροισι Καταβρέχειν ὑπήνην, Ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι Καταστέφειν κάρηνα. quibus versibus significat Anacreon, sibi curæ esse vnguentis cæsariē madefacere, sibi curæ esse rosis caput coronare.

ET CADVM MARSI MEM.] cadum, qui iam tum fuerit in cella conditus; cùm bello Marsico Italia arderet. Dictum est autem Marsicum bellum (inquit Strabo lib. 10.) ab iis, qui defectionis illius auctores ac principes fuerunt maximéque à Propedio Marsorum duce. quanquam initium belli à Picentibus esse natum tradit Liuius, quibus cum vnà defecerant à populo Romano Marsi, Peligni, Marrucini, Lucani, Sā-

nites, cuius defectionis causa ex eo nata est, quòd cùm se communione ciuitatis ac libertatis cum populo Rom. coniungi postulassent à senatu, populóque Rom. id non obtinuerant. Necesse verò est hoc vinum, vetus admodum fuisse, cùm bellum Marsicum conflatum sit L. Iulio Cæsare, & Rutilio Lupo Coss. à quo tempore vsque ad M. Lollium, Q. Æmilium Lepidū, quibus Coss. annum ætatis suæ agebat Horatius quadragesimum quartum, si rationem inire voles, LXX. anni intercedunt. Cadus autem, ne quis erret, & Græca vox est, & Græca mensura: est enim à verbo χανδάνειν, quod est χωρεῖν, id est capere. idem autem valent, cadus, metretes, ceramium. Hesych. κάδος ἐστὶ κεράμιον, id est, cadus est ceramium. Iam ex Dioscoride licet intelligere, metretem & ceramium re idem esse: ex Plinio, metreten & cadum. Quærat aliquis, si hæc tria, nomina Græca sunt, & mensuræ Græcæ nomina, quæ vox, & quæ mensura Latina eis pariter respondet? nulla, quod sciam: nisi fortè amphora, aut (quod idem valet) quadrantal: quæ tamen mensura, vt docet Festus, octo & quadraginta sextarios capit. At metretes, vt tradit Nicandri interpres, duos & septuaginta sextarius continet. Quare amphora Romana, seu quadrantal, tertia ferè parte minus continet, quàm cadus, aut metretes, aut ceramium: quæ proximę mensuræ, amphoram, & vrnam, seu treis vrnas capiunt: amphora autem duas vrnas duntaxat, aut certè paulò plus.

SPARTACVM] Bellum seruile, quòd Chryso & Spartaco ducibus cum populo Romano gestum est, anno ferè decimo sexto post Marsicum, ortū est, L. Licinio Lucullo, & M. Aurelio Cotta Coss. De Spartaco sic Athen. lib. 7. καὶ Σπάρτακος δὲ ὁ μονόμαχος ἐκ Καπύης πόλεως Ἰταλικῆς ἀποδρὰς κατὰ τὰ Μιθριδατικὰ, πολὺ πλῆθος ἀποστήσας οἰκετῶν (ἦν δὲ καὶ αὐτὸς οἰκέτης, Θρᾷξ γένος) κατέδραμε πᾶσαν Ἰταλίαν, χρόνον οὐκ ὀλίγον, πολλῶν δούλων καθ' ἑκάστην ἡμέραν συῤῥεόντων ὡς αὐτόν· καὶ εἰ μὴ ἀπέθανεν ἐν τῇ πρὸς Λικίνιον Κράσσον παρατάξει, οὐ τὸν τυχόντα ἂν ἱδρῶτα τοῖς ἡμεδαποῖς παρέσχεν. quibus ex verbis (ne verbum verbo reddamus) intelligere licet, hunc Spartacum seruum & gladiatorem, & genere Thracem fuisse, totámque Italiam diu populatum esse, maiore in dies seruorum multitudine ad eum confluēte: & nisi in eo prœlio, quòd aduersus Crassum commisit, occubuisset, magnum in discrimē rem Romanam fuisse venturam. Plutarchus autem in Crassu scribit, quamuis in ea pugna, quæ aduersus Spartacum pugnata est, Crassus (cui id bellum fuerat mandatum à senatu) sese fortissimè gesserit, suúmque ipsius corpus periculo obtulerit: illius victoriæ tamen gloriam Pompeio esse quæsitam, atque ascriptam, propterea quòd eos, qui è prœlio aufugerant, exceptos Pompeius interfecerit: ita vt ad senatum scripserit, Crassum quidem aperto Marte vicisse fugitiuos: se autem

A belli reliquias sustulisse, & (vt ait Plutarchus) τοῦ πολέμου τὴν ῥίζαν ἀνῃρηκέναι, id est, belli radicem excidisse.

SPART. SI QVA, &c.] si qua testa, seu si quis cadus effugere potuit Spartaci, & fugitiuorum manus, totam Italiam suo arbitratu percurrentium ac vastantium. Sed videtur non posse ferri hæc explicatio, *si qua testa*, id est, si aliqua testa: alioqui esset trochæus, seu tribrachus pro dactylo, *qua* pro *quæ* enim recti casus, breuis est syllaba. Dicendum igitur est, vel hic legi debere, *si quæ*, pro *si qua*. quod quibusdam placet: vel, si seruetur lectio recepta, *si qua*, *qua* hic præter naturam, longum fieri: aut, quod magis probo, *si quà*, positum esse pro, si qua parte, seu potiùs, si

B qua ratione, vt apud Virgil. lib. 1. Æneid. princip. *Si quà fata sinant*. quamquam Carisius lib. 2. *si quà* vult esse positum apud Virgil. pro *si quo*, hoc est, si quo modo: quemadmodum & lib. 6. in extr. *si quà fata aspera rumpas Tu Marcellus eris*. non dissimile est illud eiusdem, Palæm. *Etsi non aliquà nocuisses, mortuus esses*. Non desunt qui sic explicant, *Spartacum si quà, &c.* id est, si vinum in aliqua testa conditum, potuit Spartacum fallere, vt vox *cadus* subintelligatur, & iungatur cum verbo *potuit*, & pro vino posita intelligatur: *qua testa* autem sint sexti casus, pro in aliqua testa: quod mihi nullo modo placet. Non est autem dubium, quin, quem cadum paulò antè dixerit,

C hîc testam appellet. hoc tantum interest, quòd testa materiam declarat, cadus mensuram.

FALLERE] λανθάνειν, latēre, vt sæpius iam dixi.

DIC ET ARGVTÆ PROPERET, &c.] dic & Neæræ, vt properet colligere crinem nodo: id est, religare comam in nodū. tale est illud Od. 11. lib. 2. *dic age cum lyra Maturet incomtum Lacænæ More comam religata nodum.*

MYRRHEVM] subflauum: vel myrrhei coloris: vel myrrhino vnguento delibutum. Tibull. lib. 3. eleg. 4. *Stillabat Tyrio myrrhea rore coma.* Propertius lib. 1. *Aut quid Orontheâ crineis perfundere myrrha iuuat* repetendum ἀπὸ κοινοῦ.

NODO CVHIBERE] colligere, seu religare in nodum. suprà Ode 19. lib. 2. dixit *nodo*

D *coërcere*.

LENIT ALBESCENS ANIMOS, &c.] coniungenda sunt hæc, *animos, litium & rixæ cupidos*, vt significet τὸν θυμόν. canities (inquit) & ætas ingrauescens me mitiorem & placidiorem reddidit. Atqui facit nos amariores senectus: & senes sunt iracundiores viris, vitiu ætatis: & odiosa est omnis in imbecillo corpore offensio. Itaque pueri, senes, mulieres maximè sunt iracundi. Respondeo, senes quidem, vt & mulieres, & pueros, esse admodum iracundos: sed tamen quia sunt imbecilli, iram continent, aut si non continent, frustrà irascuntur: at viri & iuuenes irati, sui doloris continuò pœnas expetunt, & manu, vi, ferro, iniuriam acceptam vlciscuntur.

CALI-

[illegible] A [illegible] ad [illegible] A
[illegible] Cle- [illegible] quam [illegible] Prorsus [illegible] Aeneid. 4. *Tum vero exarsit iuueni dolor.*

C[illegible] TVLLO] L. Volcatio Tullo, [illegible], anno ab vrbe condita DCCXX. quo tempore annum ætatis suæ agebat circiter XXXII. [illegible]rum est eum natum esse L. Aurelio Cotta, & M. Manlio Torquato Coss. quod quidem de se ipse testatur Od. 12. epod. *Tu vina Torquato moue Consule pressa meo.*

IN CHLORIM,

seu Chloridem.

Od. 15.

ARGVMENTVM.

Vt saltem vetula, nequitiæ & libidini modum constituat.

VXor pauperis Ibici,
*Tandē nequitiæ * fige modū tuæ,*
** Famosísque laboribus.*
** Maturo propior desine funeri*
Inter ludere virgines,
*Et stellis * nebulam spargere cādidis.*
Non, si quid Pholoën satis,
*Et te, Chlori, decet. filia * rectiùs*
Expugnat iuuenum domos,
Pulso thyas vti cóncita tympano.
Illam cogit amor Nothi
Lasciuæ similem ludere capreæ.
Te lanæ propè nobilem
Tonsæ Luceriam, non citharæ, decēt,
D *Nec flos purpureus rosæ.*
Nec poti vetulam fæce tenus cadi.

VXOR PAVP. IB.] hanc Oden veteres notant esse mempticen: id est, ad reprehendendum comparatam.

N[illegible]TIÆ FIGE MODVM TVÆ] cōstitue modum tuæ libidini, tuæque incontinentiæ. sic loquitur M. Tull. paradoxo 3. in extr. *Etiā ne in minimis rebus? Etiam: siquidem rerum modum figere non possumus: animorum tenere possumus.* quidam libri veteres habent *pone modum*: in his Torn. & Iann. & Danielis Aurelianensis, & Nicotian. & Ruilard.

A [illegible]AM[illegible]ISQVE LABORIBVS.] V[illegible] [illegible] tis. famosus enim semper tur[illegible] [illegible] significat, vt huius lib. Od. 3. *Fam[illegible] [illegible]*

MATVR[illegible] PROP. D[illegible]S.] id est, desine morti m[illegible] iam propinqua. id est anus decrepita [illegible] inquam, inter vir[illegible] & p[illegible] iocari, [illegible].

INTER LVDERE VIRGINES] lud[illegible] inter v[illegible]es. vide annot. ad Od. [illegible]. lib. 2

ET S[illegible]IS NEBVLAM, &c.] id est, & te vetulam, atque aridam puellis teneris, at[illegible]que ætate florentibus adm[illegible]ce[illegible].

CANDIDIS] id est, lucidis. nam vt tenebræ
B nigræ: ita lux, candida est.

PHOLOËN] puellam, filiam tuam.

EXPVGNAT IVVENVM DOMOS] non quòd iuuenum fores manibus, aut saxis effringat, sed quòd mulieris forma, & flos ætatis, hastarum & gladiorum instar, viros etiam fortissimos & constantissimos labefactet ac prosternat. Testem huc producam locupletem Anacreontem, Νικᾷ δὲ καὶ σίδηρον, Καὶ πῦρ καλή τις οὖσα. id est, mulier formosa ferrum & igne superat. Quòd si quis contendet, hanc Pholoen reuera amore stimulatam, & concitatam vltro ad iuuenum fores cucurrisse, & in eas irrupisse, non pugnabo. & fortasse hæc sententia verior est.

C PVLSO THYAS VTI, &c.] thyadi similis, pulsu tympani exaudito, furore concitatæ. sunt autem thyades Bacchi sacerdotes, quæ alijs nominibus Mænades, Bacchæ, & Bassarides, Bacche, &c. appellantur.

LVCERIAM] oppidum Apuliæ, circa quod lanæ optimæ tondebantur. aut etiam in hoc oppido templum fuisse Mineruæ consecratum: cui deæ lanificium curæ est. decet (inquit) te colus, & fusus, & tadij, & lanificium.

AMOR NOTHI] amor, quo Nothum deperit.

NEC POTI VETVLAM, &c.] nec te decet cados vsque ad fæcem exhaurire [illegible] puellas, nempè impudicas, vt Od. 36. lib. 1. *Neu multi Damalis meri Bassum Threicia, &c.* Nam fæminis, & matronis Romanis nefas erat omnino vinum gustare. Scribunt Plutarchus, Valerius Maxi. &
D Athenæus, Athenæi verba sunt hæc lib. 10. ex Polybio, Παρὰ Ῥωμαίοις δὲ (ὥς φησι Πολύβιος ἐν τῇ ἕκτῃ) ἀπείρηται γυναιξὶ πίνειν οἶνον. τὸν δὲ καλούμενον πάσσον πίνουσι. id est, apud Romanos autem (vt ait Polyb. lib. 6.) interdictum est mulieribus vini potu. vinum autem ex vuis passis bibunt. Idem tradidit & Valerius Maxim. lib. 2. cap. [illegible]. bibere autem fæce tenus, p[illegible] [illegible]um olet. sic loquuntur & Græci. Lycida quidem ille apud Theocr. in Thalysiis, di[illegible] potaturum labris vsque ad fæcem impressis. Αὐταῖσιν κυλίκεσσι καὶ ἐς τρύγα χεῖλος ἐρείδων. cod. Rain. Card. habet, *sed poti.* non probo. [Sed non dissimulabo, in vno codice Vaticano, & in Faern. meminisse me scriptum videre Romæ, *vetula*: &

item hic in [illegible] Rot[illegible]rd. & [illegible]o Nicotiano: videlicet [illegible]tum [illegible] tace: atque ita intelligamus hoc sentire Horatium non decere hanc anum vini veteris amphoras vsque ad fæcem exhaurire. Omnino vocem *vetulam* retineo, vt multo plurium librorum manu scriptorum auctoritate confirmatam: neque tamen, *vetula*, damno, si cui probabitur magis. quod fortasse verum & rectum est.

AD C. MÆCENATEM.
Od. 16.

ARGVMENTVM.

Quanta sit ad omnia expugnanda, etiam ad expugnandam pudicitiam, vis auri, exemplis docet. Sed esse id pecuniæ insitum vt nulla eius copia satiet, & crescente ea crescat simul cura & sollicitudo. Ideòque beatum esse qui mediocritate contentus viuit.

INclusam Danaën turris ahenea,
Robustæq; fores, & vigilum canum
Tristes excubiæ munierant satis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acrisium, virginis abditæ
Custodem pauidũ, Iupiter & Venus
*Risissent: * fore enim tutum iter, & patens,*
*Conuerso in * pretium Deo.*
Aurum per medios ire satellites,
*Et perrumpere * amat saxa potentius*
*Ictu fulmineo. cóncidit * auguris*
Argiui domus, ob lucrum
Demersa exscidio. diffidit vrbium
*Portas * vir Macedo, & subruit æmulos*
Reges muneribus. munera nauium
*Sæuos * illaqueant duces.*
Crescentem sequitur cura pecuniam,
*Maiorúmque fames. iure * perhorrui*
*Latè conspicuum * tollere verticem,*
Mæcenas, equitum decus.
** Quanto quisque sibi plura negauerit,*
A Dis plura feret. nil cupientium
Nudus castra peto: & transfuga, diuitum
Parteis linquere gestio,

A *Co[illegible]emtæ * [illegible]minus [illegible],*
Quam, si quicquid ar[illegible]er Appulus,
Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.
Puræ riuus aquæ, siluaque iugerum
*Paucorũ, & * segetis certa fides mea,*
Fulgentem imperio f[illegible]rt[illegible]s Africæ
** Fallit sorte beatior.*
Quamquam nec Calabræ mella ferunt apes: B
Nec Læstrygonia Bacch⁹ in amphora
** Languescit mi[illegible]: nec pinguia Gallicis*
Crescunt vellera pascuis:
Importuna tamen pauperies abest:
Nec, si plura velim, tu dare deneges.
** Contracto melius parua Cupidine*
Vectigalia porrigam,
*Quàm si * Mygdoniis regnum Halyattici*
Campis continuem. multa petentibus
C *Desũt multa. bene est, cui Deus obtulit*
Parca, quod satis est, manu.

INCLVSAM DANAËN] Acrisius consulto de lib[illegible]ris masculis, si quos filia sua páreret oraculo, responsum tulit, se ab eo, qui è filia sua nasceretur, i[illegible]terfectum i[illegible]. Hoc igitur metuens, exstructo sub te[illegible]ra æreo thalamo (de quo Pausan. Corinthiac) Danaën acerrima custodia septam tenebat. Verumtamen illa (vt tradunt nônulli) à Prœto patruo corrupta est. ex quo dissidium inter fratres implacabile natum est. Alij autem scribunt (atque hæc opinio magis vulgata, & probata est) Iouem in aurum conuersum, per impluuium in sinum Danaæ influxisse, & D cum ea rem habuisse: quam opinionem sequitur & Pindarus Pyth. carmine duodec. [illegible] Δαναας τον [illegible] χρυσου φαμεν αυτορρυτου ἔμμεναι. Danaæ [illegible]s, quem ex auro sua sponte fluente natum esse di[illegible]mus. ex eo concubitu Per[illegible]eus natus est: de quo Hom. ιλ. ξ. Οὐδ᾽ ὅτε περ Δανάης καλλισφύρου Ἀκρισιώνης, Ἡ τέκε Περσῆα πάντων ἀριδείκετον ἀνδρῶν. id est, Neque cùm amaui Danaën formosam Acrisi[illegible]iam: Quæ Perseum peperit omnium virorum clarissi[illegible]um. Hic Gorgonis caput, cuius aspectus homines in lapides vertebat, abscidit. Pindar. Pyth. [illegible] γοργόνα, &c. sed idem Pindarus, quæ de a[illegible] & Danaë dicuntur, videtur in carm[illegible]sthmiorum ad Alcmenam transtu[illegible] enim ex Thebis, quo maximè tem[illegible] c[illegible]æ [illegible]

A sint: verùm cum capillatum Bacchum genuerût, an cùm intempesta nocte optimum,& maximum Deorum, aurea niue stillantem,in Almenæ Amphitryonis vxoris sinum, complexúmque veniétem, vt Her. alem procrearet,acceperût? an. &c. Verba Pindai: unt hæc, quæ quidem ad hunc locum pertineant: ἢ χρυσῷ μεσονύκτιον νίφοντα δεξαμένα τὸν φέρτατον θεῶν ὁπότ' Ἀμφιτρύωνος ἐν θυρέτροις σταθεὶς ἄλοχον μετῆλθεν Ἡρακλείοις γοναῖς, tabula autem picta illa, quàm spectabat Chærea in Eunucho, non significabat, Iouem sese in aurum conuertisse, sed in hominem conuersum,imbrem aureum in Danaæ gremium demisisse, ac per alienas tegulas, & per impluuium fucum factum mulieri venisse clanculum.

B Attingit & Sophocles in Antigone hanc Danaæ fabulam his verbis: ἔτλα καὶ Δανάας οὐράνιον φῶς ἀλλάξαι δέμας ἐν χαλκοδέτοις αὐλαῖς· κρυπτομένα δ' ἐν τυμβήρει θαλάμῳ κατεζεύχθη. id est, Etiam Danaæ corpus potuit ætheris lucem cum tenebris mutare, & delituit in thalamo subterraneo inclusa, &c. significat autem Danaæ fabula,nullam esse fœminam vsque adeò pudicam, quæ auro expugnari non possit.

TVRR. AHENEA] Soph. αὐλαῖς χαλκοδέτοις appellat. profert hunc locũ Seru. Georg. 3.

ROBVSTÆQVE FORES] & solidissimæ ac validissimæ fores munierant satis.

NOCT. AB ADVLT. id est, satis munitam, ac tutam reddiderant aduersus adulteros nocturnos. sic loquuntur boni scriptores. Lucret. lib. 3.

C *Quòd si forte ideò magis immortalis habenda'st, Quod letalibus ab rebus munita tenetur*, & c. lege annot. ad Satyr. 1. lib. 2. *Tutus ab infestis latronibus?*

ADVLTERIS] amatoribus, corruptoribus, *adulter & adultera dicuntur, quia & ille ad alteram, & hæc ad alterum se conferunt.* Festus.

FORE ENIM TVTVM ITER, &c.] Iupiter,& Venus Acrisij patris anxiam illam,& nimis diligentem custodiam deriserant. sciebant enim aditum ad Danaam, facilem, & expeditum futurum conuerso in aurum Ioue.

IN PRETIVM] in aurum. aliter epist. 17. lib. 1. *Et decus & pretium rectè petit experiens vir*, & epist. 16. eiusd. *Nec furtum feci, nec fugi, si mihi dicat Seruus: habes pretium: loris non vreris, aio.* & Od.

D 24. huius lib. *Et peccare nefas, aut pretium est mori.* Nam veteres pretium pro mercede, & præmio vsurpabant.

AVRVM PER MED. IRE SATELL.] M. Tull. proœmio actionum Vert. Verrem, qui suos iudices corrumpere cogitabat, omnémque salutis rationem in sola pecunia collocabat, ita disputantem inducit: *nihil esse tam sanctum, quod non violari, nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia possit.* Quod autem hîc auro tribuit Horatius, idem argento Sophocles in Antigone. neque sanè quicquam refert de vtro metallo verba fiant, cùm vtroque sermone significent scriptores quantum valeat pecunia. verba Sophoclis hæc sunt: οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν οἷον ἄργυρος κακὸν νόμισμ' ἔβλαστε. τοῦτο καὶ πόλεις πορθεῖ, τόδ' ἄνδρας ἐξανίστησιν δόμων. τόδ' ἐκδιδάσκει καὶ παραλλάσσει φρένας χρηστὰς πρὸς αἰσχρὰ πράγμαθ' ἵστασθαι βροτῶν· πανουργίας δ' ἔδειξεν ἀνθρώποις ἔχειν. καὶ παντὸς ἔργου δυσσέβειαν εἰδέναι. quorum versuum hæc ferè sententia est, Nihil est, vnde talia mala nascantur, qualia ab argento. Hoc vrbeis euertit: hoc viros è suis sedibus exturbat: hoc dedocet & deprauat bonas menteis, & ad res turpe s traducit: hoc versutias & fallacias hominibus tradit, vt eas scientia comprehendant, & omnem impietatem discant.

ET PERRVMP. AMAT SAXA] amat, id est, solet, vt sup. Od. 3. lib. 2. *Vmbram hospitalem consociare amant.* sumtum est autem hoc genus loquendi à Græcis. exemplum ex Platone ad illum locum protulimus. Accedat nunc & ex Sophocl. in Antigone: φιλεῖ γὰρ τοῦτο καὶ ταύτῃ ῥέπειν.

CONCIDIT AVG. ARG.] Amphiarai fabula talis est. Amphiaraus augur Eriphylam Talai filiam duxit vxorem. Huic cùm fortè cum Adrasto nescio quid controuersiæ fuisset, iurauit vtérque se arbitrio Eriphylæ de omnibus controuersiis transacturum. Bello autem inter Argiuos & Thebanos orto, cùm exercitus in expeditionem iam duceretur, idque vehementer improbaret, ac dissuaderet Amphiaraus, perniciémque & calamitatem eis imminétem multo antè denuntiaret, ac prædiceret: Eriphyle accepto ab Adrasto monili aureo, iis assensa est, qui bellum gerendum esse censerent, Amphiaraúmque bello interesse oportere pronuntiarêt. Ita coactus est ille ci bello, à quo tantopere abhorrebat: propterea, quòd sciebat sibi quoque pestem, & calamitatem ex eo esse paratam, interesse. Sed cùm cognouisset, vxorem suam auro corruptam fuisse: non antè necessario illo belli administrandi munere fungi instituit, quàm & vxorem acerrimè accusasset, & filio Alcmæoni mandauisset, atque imperauisset, vt priusquam in castra veniret, matrem Eriphylam necaret. Quo in facinore obeundo cùm patri paruisset Alcmæon, in furorem incidit. Amphiaraus autem terræ hiatu absumtus est. de quo M. Tull. ad Cecinam lib. 6. *Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, vt in fabula Amphiaraus, sic ego prudens, & sciens ad pestem ante oculos positam, sum profectus.* Idem M. Tullius lib. 3. accus. de signis, Verrem, qui pocula quædam Diodori pulcherrima nunquam à se visa, concupiuerat, cum Eriphyla comparat, his verbis, *Eriphylam accepimus in fabulis, ea cupiditate fuisse, vt, cum vidisset monile (opinor) ex auro & gemmis: pulchritudine eius incensa, salutem viri proderet. similis istius cupiditas. hoc etiam acrior, atque insanior, quod illa cupiebat id, quod viderat: huius libidines non solum oculis, sed etiam auribus excitabantur.* Plato libr. nono de república. pulcherrimam illam de iustitia, & iniustitia, vtra sit vtilior, disputationem concludens,

ita loquitur. Est ne igitur ex iis quę diximus, quisquam, cur expediat aurum iniustè accipere, si futurum est, vt aliquid ei eiusmodi accidat, vt, cùm aurum accipit, eadem opera optimam sui partem in potestatem deterrimæ redigat: an ita dicimus, si auro accepto filium, aut filiam sæuis & immanibus hominibus cōstringendam traderet, futurum ei aurum inutile, etiam si multū auri eo nomine accipiat: partem verò sui diuinissimam si impurissimæ, & Deo inimicissimæ parti seruire cogat, nihilque eius misereatur: non fore miserrimum, neque sese auro corrumpendum præbiturum in perniciem, ac pestem multo grauioré, quàm Eriphylen, quæ aureum monile in perniciem, atque interitum viri sui accepit? verba Platonis Græca, si quis nostris Latinis non contentus, fortè desiderabit, ex ipso fonte petat. Vlysses quoque apud Hom. ὀδυσ. λ. Alcinoo narrat, se vidisse Eriphylam apud inferos, quæ aurum in caput viri acceperit. στυγερήν τ' Ἐριφύλην, Ἣ χρυσὸν φίλου ἀνδρὸς ἐδέξατο τιμήεντα. & Æneas apud Virgil. lib. 6. *mæstámque Eriphylen, Crudelis nati monstrantem vulnera, &c.* Sed, vt ad Amphiaraum redeam, de eo hæc pauca (quæ ad hunc locum pertineant) scribit Pausanias Atticis Λέγεται δ' Ἀμφιαράῳ φεύγοντι ἐκ Θηβῶν διαστῆναι τὴν γῆν. καὶ ὡς αὐτὸν ὁμοῦ καὶ ἅρμα ὑπεδέξατο. id est, aiunt autem Amphiarao fugienti discessisse terram, eúmque vnà cum curru terræ hiatu absumtum esse.

Demersa exscinio] quidam libri manu scrip. habent *Demersa exitio.* quæ scriptura nō est reiicienda. Nam siue hanc scripturam, siue alteram sequamur, significat Horat. ob lucrum, id est, ob aurum, seu ob aureum illud monile, quo Eriphyle corrupta est, Amphiarai domum funditus exstinctam, atque euersam esse: hoc est totam Amphiarai familiam, nempè vxorem & liberos & ipsum, interiisse.

Diffinit vrbium portas] *Philippus Alexandri Magni pater* (vt scribit M. Tull. epi. libr. 1. ad Attic.) *omnia castella expugnari posse dicebat, in quæ modo asellus onustus auro posset ascendere.* Plutarchus in Paulo Æmilio, scribit traditum esse à veteribus historicis, non Philippum, sed eius aurum Græciam subegisse, atque euertisse: D constátque inter omneis, illum plureis vrbeis auro, quàm vi, & ferro cepisse. Eundem Pausanias in Arcad. scribit rerum gestarum magnitudine superiores quidem Macedoniæ Reges superasse: bonum autem imperatorem non iccircò appellandum esse: quippe qui & iusiurandum Deorum semper conculcarit, & fœdera ob quamlibet caussam violarit, & fidem maximè omnium mortalium neglexerit, ac pro nihilo putarit. verba Pausan. sunt hæc: Φίλιππον δὲ βασιλέων μὲν τῶν πρὸ αὐτοῦ, καὶ ὅσοι Μακεδόσι γεγόνασιν ὕστερον, τούτων μὲν, πείθοιτο ἄν τις μέγιστα αὐτὸν ἔργα ἐπιδείξασθαι· στρατηγὸν δ' ἀγαθὸν οὐκ ἄν τις εὖ φρονῶν καλέσειεν αὐτὸν, ὅς γε καὶ ὅρκους θεῶν κατεπάτησεν ἀεὶ, καὶ σπονδὰς ἐπὶ παντὶ

A ἐψεύσατο, πίστιν τ' ἠτίμασε μάλιστ' ἀνθρώπων. Eidem consulenti, quibus potissimum rationibus vrbeis expugnare, & hostium copias profligare posset, Apollinem ita respondisse ferunt: Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις, id est, Argenteis hastis confligito, & omnia vinces. Quod quidem Philippi consilium, atque institutum elegantissimè, vt omnia, exponit Demost. in orat. περὶ παραπρεσ. his verbis, πόθεν γὰρ τῶν πραγμάτων ἐγκρατὴς γέγονε Φίλιππος ἁπάντων, καὶ πόθεν τὰ μέγιστα κατείργασται τῶν πεπραγμένων, σκέψασθε. τῷ παρὰ τῶν πωλούντων τὰς πράξεις πρίασθαι· τῷ τοὺς προεστηκότας ἐν ταῖς πόλεσι διαφθείρειν, καὶ ἐπαίρειν τούτους, id est, quibus enim rationibus rerum B omnium potitus sit Philippus, & quibus modis maximas rerum à se gestarum effecerit, videte. emendis actionibus, ac rebus à venditoribus: iis corrumpendis, qui in singulis vrbibus summæ rei præerant. his locupletandis, atque ornandis.

Svbrvit æmvl. rsg. mvner.] *subruit*, prostrauit, qui antea stabant. [Plutarchus in Phocione vsus eadem tralatione est, in re ead. ὁρῶν δὲ προδότων ἅπαντα μεστὰ, καὶ νοσοῦντα, καὶ διωρυγμένα δωροδοκίᾳ εἰς κίνδυνον μέγαν κατέστη, id est, cum aut Phocion offendisset omnia proditorum plena & morbo implicita, & muneribus subruta, ac suffossa magnum in periculum venit. Itaque Valerius C Maximus lib. VII. cap. 2. scribit Philippum maiore ex parte mercatorem Græciæ ante fuisse, quàm victorem.] Sed, quod hîc dicitur ab Horatio de ducibus corruptis, animaduertendum est, quod tradit Pausanias Messen. primos omnium Lacedæmonios hosti munera dare cœpisse, primósque belli victoriam auro venalem effecisse: antequam autem Lacedæmonij in eo bello, quod cum Messeniis gesserunt, belli administrandi leges, & iura violassent, Aristocratésque Arcas socios prodidisset: vel virtute, vel fortuna eos, qui pugnabant, de victoria decernere consueuisse. M. Tull. offic. 2. scribit *C. Pontium Samnitem optare solitum, vt ad illa tempora se fortuna seruasset, & tunc esset natus, quando Romani dona accipere cœpissent: non fuisse passurum* D *diutius eos imperare.* hoc appellat Ennius, *bellum cauponari.*

Mvnera nav. sæv. illaqveant] *illaqueant*, irretiunt, capiunt. Medea apud Eurip. ait dici solere, etiam Deos flecti muneribus. μή μοι σύ· πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος. Sed ad hūc locum quadrat magis illud: Δῶρα γὰρ ἀνθρώπων νοῦν ἤπαφεν, ἠδὲ καὶ ἔργα, id est, Munera decipiunt facta, & mortalia corda. sed non prætaribo silentio quod Passeratius, homo & mihi amicus, & singulari ingenio, doctrináque præditus, mihi in sermone dicebat, sibi hunc locum longè aliter, quàm vulgò, videri intelligendum. vulgò enim has voces duas *duces nauium* connectunt & coniungunt, & τριηράρχους, seu nauiū præfectos accipiunt. ille autem *munera*

volebat

volebat cohærere cum voce *nauium*: & per *nauium munera*, merces peregrinas, quæ nauibus ad nos aduehuntur, significari existimabat. *munera nauium* autem eadem ratione dictum ab Horat. putabat, qua ratione ab eodem *munera terræ*, & *munera maris*, in epist. ad Numicium. *quid censes munera terræ, Quid maris extremos Arabas ditantis & Indos?* Propertius, *munera peregrina* appellat. *Teque peregrinis vendere muneribus.* ego *nauium duces* coniunctim accipio. verum tamen iudicet lector.

Crescentem seq. cvra pec. duo molestissima mala pecuniam crescētem sequuntur, cura seruandi, & augendi cupiditas. sic M. Tull. Parad. ὅτι μόνον ἀγαθὸν τὸ καλὸν, cupiditatem augendi, & metum amittendi, pecuniæ comites posuit. *neque enim* (inquit) *vmquam expletur, nec satiatur cupiditatis sitis: neque ea solum, quæ habent, libidine augendi cruciantur: sed etiam amittendi metu.* quam igitur Cicero libidinem augendi dixit, Horatius *maiorum famē* nominat: quam ille metū amittendi, hic curam. Sed pauci hanc curam extimescunt, pauci pecuniam contēnūt. Anacreon quidem duobus à Polycrate Samio talentis acceptis, cùm duas iam noctes insomneis præ cura traduxisset: ea remittenda ad illum curauit, hanc veram facti sui caussam afferens, οὐ τιμᾶσθαι αὐτὰ τῆς φροντίδος, id est, non tanti ea à se fieri, quanta illa cura fuisset. hunc metū pluribus verbis describit, & exagitat Horat. Saty. 1. lib. 1. *An vigilare metu exanimem, noctésque, diésque Formidare malos fures, incendia, seruos, Ne te compilent fugientes, hoc iuuat? horum Semper ego optarem pauperrimus esse bonorum.* alterum autē malum, nempe maiorum famem, seu augendi libidinem, & cupiditatem, vt grauissimum cruciatum precatur auaris Theocritus εἰδύλλ. ιϛ'. quod inscribitur Ἱέρων. Χαιρέτω ὅστις τοῖος, ἀνήριθμος δέ οἱ εἴη Ἄργυρος, αἰεὶ δὲ πλεόνων ἔχοι ἵμερος αὐτόν. de eadem sic Horat. Od. 24. huius lib. *scilicet improbæ Crescunt diuitiæ, tamen Curtæ nescio quid semper abest rei.* & epist. ad Iul. Florum lib. 2. *Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ, Narrares medicis: quod, quanto plura parasti, Tanto plura cupis, nulline faterier audes? &c.*

Ivre perhorrvi] id est, non immeritò diuitias immensas, summos honores, & nimiam potentiam fugi, quandoquidem tam sollicito, & anxio animo sunt pecuniosi, honoribus ornati, ac potentes.

Toll. verticem] attollere caput. alter Od. 1. lib. 1. *Sublimi feriam sidera vertice.*

Qvanto qvisqve sibi plvra] id est, quanto quisque pauciora desiderabit, tanto facilius cupiditatem suam explebit.

Feret] auferet, accipiet, consequetur, obtinebit. vide annot. ad Od. 8. lib. 4.

Et transfvga] tralatio, seu allegoria à re militari.

Contemtæ dom. splend. rei.] Sed quomodo quisquam eius rei dominus esse

A potest, quam contemnit, id est, quam non habet, neq; possidet? dicam. qui rem aliquam contemnit, quamuis eam non possideat, non desiderat, tamen: si non desiderat, non caret. At, qui qua re non caret, eius verior est dominus, eaq; verius potitur, quàm, qui, quæ habet, iis vti non audet. Nam, qui iis bonis, quæ possidet, miser abstinet, ac timet vti, vt alibi ait Horat. profectò si verum quærimus, talium bonorum nō est dicendus dominus, vt pote, quę ne tangere quidem audeat. Exēplo sit Socrates: qui in pompa cùm magna vis auri, argentiq; ferretur, *Quàm multa non desidero?* inquit. Accedat Dioge. Cynicus, qui disputare solebat, quanto regem Persarum vita, fortunáque superaret: sibi nihil deesse, illi nihil satis B vmquā fore: se eius voluptates non desiderare, quibus numquā satiari ille posset, suas eū consequi nullo modo posse. Præterea, qui pecunia vti non audet, nequid de summa deminuat, ac deperdat, nō ille pecuniæ dominus est, sed eius, pecunia domina est. Postremò id cuiusq; propriū est, quo quisque vtitur, ac fruitur, vt scribit M. Tull. ad Curiū: quāuis iurisconsulti proprietatē, quam appellant, ab vsufructu separent, ac distinguant, illud dominium directum, hoc vtile nominantes. sit ita sanè, dummodò hoc sit vtile, illud inutile, atq; inane. sed plura hac de re dicemus, cùm ad locum illum peruenerimus, qui est in epist. ad Iulium Florum lib. 2. *sed quod non desit, habentem, &c.* quem video à nemine adhuc esse intellectum. Quòd autem quidam nescio C quibus veteribus libris freti, legendum putant, *contēta*, id est, compositę & mediocris, nodum in scirpo quærunt. Neq; verò est quòd mihi Acronē aut Porphyrionē opponār. Nam primùm multa falsò Acroni & Porphyrioni ascripta sunt, quæ numquam illis venerunt in mentē. Ac Porphyrionē quidē corruptū multis locis esse scio: Acronem autem istum, cuius nomen scholiis quibusdam Horatianis præpositum est, Pseudacronem esse arbitror, non verum illum Anacronem, quē grāmaticum doctissimum fuisse accepimus: deinde si Acro & Porphyrio, & ceteri grammatici veteres mihi dicerent, *contenta* hoc loco esse legendum, & ita interpretarentur, id est, *compositæ & mediocris*, ego non crederem. Nam quòd ad D veteres libros attinet, scio plerosque habere *Cōtemtæ*, aut, ne mentiar, *Contemptæ*: Et præter eos, quos in Italia vidi, nactus sum & alios hîc Lutetiæ quinq; vetustissimos: in quibus omnib. scriptum est sine vlla varietate, *contemptæ*. Quòd autem ad vocis *contentus* vim, & virtutem pertinet, nunquam mihi persuadebit grammaticus vllus *contentum* significare *mediocre*. didici enim ex bonorum scriptorum lectione, *contentus* participiū esse à verbo *contineor*, & à *contendor*. cùm à verbo contineor oritur, iungitur cum sexto casu, & ita loquuntur Latini, contentus sua re familiari, cōtētus sua sorte. Horat. Sat. 1. lib. 1. *Qui fit Mæcenas, vt nemo quam sibi sortem Seu ratio dederit, seu fors obiecerit, illa Contentus viuat?* & Saty. 4. eiusdem libri,

Vincerem viti contentus eo, quod mi ipse parasset: Cùm a verbo *contendor*: per se ponitur, & per se valet: vt contenta voa, contentus cursus, contenta oculorú acies. i. magna contentione profusa vox: vehemés & acer cursus: acies oculorum acriter ad rem, quæ spectatur, defixa. Cùm igitur, hoc loco *contenta*, neque à contineor manare possit, quia sine casu est: neque à contẽdor, quia volũt hic significari hac voce rem mediocrem: contẽtus autem à contendor, contrarium significat, vt docuimus: reliquum est, vt illi desinere debeant ✝Ε..ργῶν, seu potiùs φλυαρῶν. [Cum bis congruit illud Valerij Maximi ex libro quarto cap. secundo de Fabricio Lascinio loquentis, *quia locupletem illum faciebat non multa possidere, sed modica desiderare.*]

Impiger] sic reperi scriptum in cod. Iannoct. Vrs. tribus Vatic. Rainut. Card. Niconano, Clericano, Russard. [nam vulg. habent, *Non piger.*]

Magnas inter opes inops] paradoxum, & ὀξύμωρον. Nam implicatam habet repugnantiam. sic M. Tull. parad. 1. *Numquã me hercule neque pecunias istorum, neque tecta magnifica, neque opes, neque imperia, neque eas, quibus maxime astricti sunt, voluptates, in bonis rebus, aut expetendis numerandas esse duxi: quippe cum viderem, homines his rebus circumfluentes, ea tamen desiderare, quibus abundarent.* sic & Plaut. in Aulul. *Tenaces nimium dominos nostra ætas tulit, Quos harpágonas, harpyias, & Tantalos vocare soleo, in opibus magnis pauperes, & sitibundos in medio Oceani gurgite. Nulla illis satis diuitiæ sunt: non Midæ, non Crœsi, non omnis Persarum copia Explere illorum Tartaream ingluuiem potest.* significat autem Horatius vel opulentissimos homines, inopes esse, atque egenteis, [siue metu summæ minuendæ sumtum facere non audeant, siue augendi, & plus habendi cupiditate inflammati, perpetuò plura, quàm habeant, quærant.]

Puræ rivus aq. silváque iugerum. &c.] hoc dicit: hæc bonorum mediocritas fallit: hoc est, latet eum: vel ignoratur ab eo, qui Africæ imperat, beatior esse surte, id est, beatiore sorte, subintellige, quàm ipsius ingentes opes. Est autem hoc genus loquendi planè Græcum. sic enim Græci loquerentur, λανθάνει τοῦτο εὐδαιμονικωτέρα, τῷ κλήρῳ· τοῦτ᾽ ἐστι τῇ μερίδι, ἢ τῇ μοίρᾳ, subaudi τῶν μεγίστων αὐτοῦ κτημάτων. sic Plato in Gorgia ἔλαθεν ἑαυτὸν ἀθλιώτατος γενόμενος, id est, si verbum verbo reddas, latuit seipsum misertimus factus. Latinè dicerem, miserrimus factus est, cùm aliter putet tamen: vel nescit se miserrimũ esse factum. Iã verò vox *sorte* non regitur à nomine *beatior*, potestate comparationis: sed est septimi casus: (vt loquũtur grammatici) quemadmodum cùm dicimus aliquem esse beatum patria, parentibus, ingenio, diuitiis, &c. hunc igitur locum sic explico, riuum aquæ puræ, siluámque breuem, & angustam, & fundum fidelem, & respondentem votis agricolæ, vt ait Virgilius, is, qui toti Africæ imperat, nescit esse beatiore sorte, id est, meliore condicione: id est, nescit plus valere ad vitam beatam comparandam, quàm suas maximas opes, imperiúmque latissimum. verba igitur illa sorte beatior, sic explico: surte beatiore, vt Saty. 8. lib. 2. deterior carne, id est, deteriore carne. beatum autem accipe, pro eo, quod beatum & contentum efficit, εὐδαιμονικὸν Græci dicunt, vt opes beatæ. potest & sic explicari, vt nihil tamen a priore explicatione discedamus. Is, qui toti Africæ imperat, nescit, sortem esse meliorem eius, qui aquæ puræ fonticulum habeat, siluámque exiguam, & fundum minimè mendacem, subintellige, quàm suam, qui tot ciuitatibus, & prouinciis imperet. de verbo *fallendi* vide suprà Od. 10. lib. 1. sic loquitur infrà Od. 2. lib. epod. *num viperinus his cruor Incoctus herbis me fefellit?*

Puræ aquæ] Oda 4. sup. eod. lib. *Qui rore puro Castaliæ lauit Crines solutos.*

Segetis certa fides meæ.] γῆ πιστὴ, fundus fidelis. *fundus non mendax*, vt suprà Od. 1 huius libri.

Læstrygonia] Læstrigoniam amphorã sublata omni controuersia expono, Formianã, auctore M. Tull. ad Att. lib. 2. cuius hæc verba sunt, *si verò in hanc* τηλέπυλον *veneris* λαιστρυγονίαν, *Formias dico: qui fremitus hominum?* ad Hom. enim versum respicit, qui est ἰδύσ. κ. vt dicemus Od. prox. Formiæ autem (inquit Strabo, Λακωνικὸν κτίσμα ὁρμίαι λεγόμενον πρότερον διὰ τὸ εὔορμον. id est, Formiæ (inquit Strabo) vrbs à Lacedæmoniis condita, priùs hormiæ dictæ propter portus bonitatem, & commoditatem.

Langvescit mihi] languescit vinũ, quod deferuescit, atque inueterascit. nam *languidiora vina* appellat (opinor) Oda 21. huius libri, quæ sunt vetustiora: quandoquidem vinum ætate vapores crassiores & minus salubreis amittit: maturitatem autem amaram quidem illã, sed salubrem tamen, & ad ventriculum accommodatam, capitique vtilem colligit & comparat. potest & ita dici, languescere vinum, quod maturescit. Nam etiam Athenæus libro 1. scribit, quædam vina tardissimè maturescere, quale est Surrentinum, quod anno 25. post quàm pressum est, ad vsum bibendi idoneum esse incipit.

Importvna] quæ neminẽ veluti in portu conquiescere sinit: vel quæ quodammodo à portu prohibet. sic epist. ad Loll. 1. lib. 1 *argenti sitim, importunam* appellat. & Saty. 8. lib. 1. *importunas volucres.* sic Virgil. lib. 2. Æneid. *bellum importunum.* eadem ratione M. Tull. in Cluentiana, Sassiam illam Cluentij matrẽ, *mulierem importunã* nominat. & offic. 2. *tyrannum importunum*: & *Verris naturam immanem, atque importunam.* Est etiam importunus, qui vix vmquam, aut ne vix quidẽ quiescit, vt epi. ad Iul. Flor. lib. 2. *Alter diues & importunus*

importunus. & Saty. 5. lib. 2. *Importunus amat laudari.* & Od. 13 lib 4. *Importunus enim transuolat aridas Quercus.* & epist. ad Numic. lib. 1. *Cuilibet hic fascem dabit, eripiet que curtile, Cui volet importunus ebur.* Hoc igitur sentit Horat. se tantùm habere bonorum fortunæ, quantum satis sit & ad victum, cultúmque, & ad animi æquitatem, ac vitæ tranquillitatem. Nam quemadmodum, cui desunt res ad victum necessariæ, is quieto aut otioso animo esse non potest. sic cui tantum, quantum satis est, suppetit, quieto, & soluto animo esse debet. Importunum ait esse Festus, in quo nullum auxilium est, velut esse solet portus nauigantibus. A

CONTRACTO M. P. CUP.] Cupido pro cupiditate semper, quod sciam, apud hunc poetã, generis est masculini, vt annotat. ad Od. 16. lib. 2. refrenata (inquit) & compressa cupiditate, facilius vectigal pendam, quam si Lydiã vsque ad Mygdones continuem habitant porrò Mygdones, vt tradit Strabo lib. 12. in ea Olympi montis parte, quæ ad Septentriones spectat. *Contracto* autẽ legendum, vt habẽt omnes nostri libri veteres, & similiter vulgati, non *contento*. cõtracto autem Cupidine, id est, contracta cupiditate. tralatio est. B

MYGDONIIS] id est, Thraciis, seu Macedonicis, seu potius Phrygiis. fuit enim Mygdon Trax, qui Phrygiam, seu Mysiam tenuit. Od. 12. lib. 2. *Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes.* vbi tamẽ Seruius legit, *Aut pinguem Phrygiæ, aut Mygdonias opes.* ad illum Virgil. locum Æneid. 1. *Troianas ve opes, &c.* quem non sum secutus. C

HALIATTICI] Crœsi patris, vt aiunt.

MULTA PET. DES. M.] hoc est, qui multa appetunt, multa non habent. contra suprà eadem Oda, *Quanto quisque sibi plura negauerit,* id est, pauciora optarit, tanto plura habebit, quemadmodum Socrates quæ nõ desiderabat, ea omnia quodammodo habere videbatur.

BENE EST] subintell. ei.

PARCA, QUOD SATIS EST, MANU] dedit parca manu, & tamen dedit, quantum satis est. significat, ei, qui modica re familiari contentus sit, beatè viuere licere. D

AD ÆLIVM LAMIAM.

Ode. 17.

ARGUMENTUM.

Primùm nobilitatem ipsius laudat: deinde admonet, vt se præparet ad diem crastinum, qui pluuius fore videbatur, hilariter exigendum.

ÆLI vetusto nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias ferant
Denominatos, & nepotum
Per memores genus omne fastos:
Auctore ab illo ducis originem,
Qui Formiarum mœnia dicitur
* Princeps, & innantem * Maricæ
Littoribus tenuisse * Lirim,
Latè tyrannus, cras foliis nemus
Multis, & alga littus inutili
Demissa tempestas ab Euro
Sternet, aquæ nisi fallit * augur
Annosa cornix. dum potes, aridum
Compone lignum: cras Genium mero
Curabis, & porco bimestri,
Cum famulis operum solutis.

ÆLI] Multæ erant Æliæ gentis familiæ, Tuberonum, Pætorum, Catonum, Ligurum, Lamiarum.

VETUSTO AB LAMO.] etiam Homerus ὀδυσ. κ. videtur Lamum Formiarum, quam λαιστρυγονίην nominat, conditorem fuisse, significare. sic Homer. ἑξῆμαρ μὲν ὁμῶς πλέομεν νύκτας τε καὶ ἦμαρ· ἑβδομάτῃ δ' ἱκόμεσθα Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον, Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην, ἔνθα ποιμένα ποιμὴν ἠπύει εἰσελάων. id est, die septimo ad vrbem Lami peruenimus, Longiorquam Læstrygoniam: vbi pastorem pastor vocat pecus agens. fuit autẽ hic Lamus Neptuni filius, quemadmodũ ad eum locum annotat Eustatius.

PER MEM. GEN. OMNE FAST] siue *fastos*, siue *fastus* legas nihil refert, vt rectè annotat Muretus: & testatur Priscian. lib. 6. vtramq; scripturam reperiri: sed illud tamẽ vsitatius est. sic infrà Od. 13. lib. 4. *Nota condita fastis.* memores nominat etiam Od. 14. eod. lib.

PRINCEPS.] primus, vt sup. Ode 15. lib. 1. *principi limo.* & Od. 30. huius lib. *Princeps Æolium carmen ad Italos Deduxisse modos.*

MARICÆ] Nymphæ, de qua Virgil. lib. 7. Æneid. *hunc* (Latinum) *Fauno, & Nympha genitum Laurente Marica.* Hanc, vxorem Fauni fuisse, ex Virgil. verbis ait Seruius ad illum versum, cùm Fauni vxor Fauna fuisse tradatur. Ita Marica & Fauna idem sunt. ibidem profert ille hunc Horatij locum.

INNANTEM] influentem. tralatio ducta à rebus animatis.

LIRIM] fluuium, qui in Minturnas influit, vt docet Strab. lib. 5. verbis, περὶ τὰς Φρεγέλλας ὁ Λεῖρις ῥεῖ, ὁ εἰς τὰς Μιντούρνας ἐκδιδοὺς. Horat. Od. 31. lib. 1. *taciturnum amnem* appel-

lat. Commemorat hunc fluuium & M. Tullius A lib. 2. de legib. *Fibrenus statim præcipitat in Lirem, & quasi in familiam patritiam venerit, amittit nomen obscurius, Lirémque multo gelidiorem facit, &c.* suprà Od. 31. lib. 1. *quæ Liris quieta Mordet aqua taciturnus amnis.*

LATÈ TYRANNVS] expressit epithetum Homericum, εὐρυκρείων. sic Virg. lib. 1. Æn. prin. *Hinc populum latè regem, bellóque superbum, &c.* & lib. 7. *patriis sed non & filius aruis Contentus latè iam tum ditione premebat Sarrasteis populos, &c.*

ALGA INVTILI] alga, herba est, quam mare ad littus proiicit. Idem Horat. Sat. 5. lib. 2. *Et genus & virtus, nisi cum re, vilior alga est.*

AQVÆ NISI FALLIT AVG.] Od. 27. huius lib. *imbrium diuina auis imminentum.* B

ARIDVM] vt facilè, & citò flammam concipiat.

COMPONE] exstrue, vt frigus propulses. facito vt focus tuus sit luculentus. Od. 9. libri 1. *Dissolue frigus ligna super foco Largè reponens.*

CRAS GENIVM MERO] sic epistola ad August. lib. 2. *Floribus & vino Genium, memorem breuis æui* repete ἀπὸ κοινοῦ *piabant.* curabis ergo Genium porco, vt comedas: non vt immoles.

CVRABIS] cur non dixit, *Placabis*, vt in ep. ad Pison. *vinóque diurno Placari Genius festis impune diebus*: aut *piabis*, vt epist. ad August. *Siluanum lacte piabant, Floribus & vino Genium*? an aliud est Genium curare, aliud placare aut piare? quod C mihi non videtur.

ET PORCO BIMESTRI] Lari, & Genio porcus immolabatur, propterea quòd hæc pecus ad escã tantùm vtilis est: ob idque nihil porca genuit natura fœcundius, vt scribit M. Tull. lib. 2. de nat. deor. At Lar quidẽ & deus familiaris est, & familiam significat, quam rebus omnibus ad vescendum aptis abundare optamus: genius autem deus est, qui vim obtinet rerum gerendarum, id est, gignendarum. Meritò igitur, Genio porcum veteres immolabant, eũ tacitè orantes, vt rerũ omniũ, quæ natura gigni possunt, gignendarum facultatem daret. Non dissimili ratione Telluri porca fœmina immolabatur. epist. ad Augu. *Tellurem porco* [al. porca] *Siluanum lacte piabant.* vide quæ annotata sunt ad illum locum D Sat. 3. lib. 2. *immolet æquis Hic porcum Laribus.* sed cur & hîc, & in Saty. illa. 3. porcus Laribus immolatur: Oda autem 27. eiusdem libri, porca? sic enim ad Phidilen. *Si ture placaris & horna Fruge Lareis, auidáque porca, &c.* vel genera confudit: vel Laribus quidem & Genio porcus immolatur, vt diis maribus: laribus autẽ nõ tantùm porcus, verùm etiam & porca immolatur, propter fœcunditatẽ porcæ fœmineæ, proinde ac si, qui Laribus porcã immolat, is à diis familiaribus rerũ omniũ ad victum necessariarũ copiã tacitè petat. neque verò est quòd quisquam dicat, Horatiũ hîc vti verbo *curandi*, non *immolandi*. Nam perspicuè in Sat. 3. li. 2. dicit, *immolet æquis Hic porcum Laribus.*

A OPERVM SOLVTIS] feriatis, vacantibus ab opere, otiosis, operum vacuis, vt Saty. 2. lib. 1. *Siue operum vacuo gratus conuiua per imbrem Vicinus, &c.* M. Tull. lib. 2. de legib. *Feriarum, festorumq́ dierum ratio in liberis requietem habet litium & iurgiorum: in seruis, operum & laborum, &c.*

TVRNEBVS.

EX lib. 22. cap. 15. *Rhamnetem aggreditur, qui forte tapetibus altis,*

Extructus. Virg. 9. Æn. gaudet poëmati suo latina inserere nomina Virgilius, propter enim equites Rhamnes, hic Rhamnetis nomen finxit: sed & Homeri imitatione Rhamnes in tapetibus dormit. mox Remum in poëmate ponit, B quod nomen finxit de nomine Remi, qui frater conditoris Romæ fuit: Sed & Lamum, à quo Lamiarum familia, vt apud Horatium.

Æli vetusto nobilis ab Lamo. Lamus etiam, vt Hesychius scribit, regio erat Læstrigonum, & indigena heros, à quo regio nominata.

Ex lib. 21. cap. 22. Nympham quandam Laurentem Maricam vocat Maro, 7. Æn. quæ Minturnis colebatur, nominat & Horatius. Ea Circe erat interprete Lactantio, cuius verba sunt, lib. 1. ca. 21. *Nam & Romulus post mortem Quirinus dictus est, Leda Nemesis, & Circe Marica.*

AD FAVNVM.

C Od. 18.

ARGVMENTVM.

Faunum precatur, vt nullum suis finibus damnum inferat, cùm per eos transibit: ac vult esse memorem eorum, quæ quotannis ipsi religiosè præstat.

Faune, Nympharum fugientum amator,
Per meos fineis, & aprica rura
Lenis incedas: abeásque paruis
D Æquus * alumnis,
Si tener pleno cadit hœdus anno:
Larga nec desunt * Veneris sodali
Vina cratere: vetus ara multo
Fumat odore:
Ludit herboso pecus omne campo,
Cùm tibi nonæ redeunt Decembres:
Festus in pratis vacat otioso
Cum boue pagus:
Inter * audaceis lupus errat agnos:
Spargit agresteis tibi silua frondeis:

Gaudet inuisam pepulisse fossor
Ter pede terram.

FAVNE] Fauno sacrificabant Romani vere ineunte, & nonis decembribus. Est autem hæc Oda προσευκτικὴ, id est, ad precandum apposita. de Fauno autem diximus suprà ad Odam 17. & Ode iv. lib. 1. quibus adde, quæ notat Seruius ad illum locum Virg. Æneid 7. *atque imis Acheronta affatur auernis*, Faunum esse Deum terrenum seu infernum, quia terræ nihil sit inferius: hinc noxium induci ab Horatio, *Per meos fin. & ap. ri Lenis incedas, &c.*

LENIS] πρᾶος, propitius, minimè iratus. Nam hi dij Pan, Faunus, & similes, iracundi sunt. Quidam libri veteres habent, *latus*, quos non sequor.

ÆQVVS] ἐπιεικὴς, placatus, moderatus, nō offensus. vide ad Oden 3. lib. 2.

ALVMNIS] vt agnis, hædis.

SI TENER] preces concipiebantur cum conditione. vide annot. ad Saty. 6. lib. 2. ibi, *Si neque maiorem feci ratione mala rem.*

PLENO] confecto, exacto. infrà eod. li. Od. 22. *Quam per exactos ego latus annos, &c.*

CADIT] tibi immolatur.

VENERIS SODALI] sic Od. 25. lib. 1. *Hebrum hiemis sodalem*: neq; dissimili ratione Lucr. lib. 2. ploratus, mortis & funeris comites dixit. Sic ille. *Nec nox vlla diem, neque noctem aurora secuta est, Quæ non audierit mistos vagitibus ægris Ploratus, mortis comites, & funeris atri.* crateræ autem scriptū est in omnibus cod. antiquis. neque est quòd *crateri* substituamus in huius vocis locum: cùm vtraque peræquè sit in vsu pro re eadem, quamuis aliter sentiat Nonius.

VETVS ARA MVLTO FVM. OO.] & si vetus ara, &c. sic Virg. Tityro. *Bissenos cui nostra dies altaria fumant.*

CVM TIBI N. REO. DECEM.] Faunalibus anniuersariis.

FESTVS IN PRATIS, &c.] aiunt, in Achilis Statij libro ita legi: *Festus in pratis vacat, otioso Cum boue, pardus.* quam lectionem ego etiam in cod. Tornes. nonnullisque aliis reperi: sed cū litura, & recentiore manu. Eam probare non videtur Muretus: ego autem magnopere improbo. quorsum enim pardum festum dicat, qui nūquam in opere faciendo versatur? præterea cùm de agro suo loquatur, quis vmquam pardos vidit in Sabinis?

VACAT] vacat ab opere, otiosus est.

INTER AVDACEIS L. ERR.] audaceis, id est, lupum non pertimescenteis, quod alioqui natura faciunt. vt Oda 12. epod. *O ego non felix, quem tu fugis, vt pauet acreis Agna lupos.* audaces autem sunt præter naturam, tui numinis prçsidio freti.

INVISAM] cur inuisam? propter laborem, quem in ea fodienda & colenda perfert.

A PEPVLISSE TERR.] pellere & pulsare terram, idem valere, quod saltare, apud huoc poëtam, admonuimus suprà ad Od. 4. lib. 1.

TVRNEBVS.

EX lib. 21. cap. 3. Ter pede terram ferire pro saltare à poëtis non rarò dicitur. Flaccus,

Gaudet inuisam pepulisse fossor
Ter pede terram. Idem de Iambico carmine dicitur, quod quamquam senos reddat ictus, tamen ad tres percussiones insignes redigatur.

— pollio regum
Facta canit pede ter percusso, scripsit Horatius, lib. 1. Saty. 10. At Calpurnium,

B *-- Ecce per illum*
Seu cantare iuuat, seu ter pede læta ferire
Carmina, dixisse perspicuè de Heroico carmine intelligimus.

Ex lib. 25. cap. 29. Tripudiare videtur esse deductum, quòd ter pede in saltando terra feriatur vt apud Horatium

Gaudet inuisam pepulisse fossor
Ter pede terram. Eodem modo διποδιάζειν Græci dixisse videntur, quod est tanquam bipudiare, Aristophanes ἵν᾽ ἐγὼ διποδιάζω γε χαρίζω χαλόν.

AD TELEPHVM, OB
C Murænam augurem factum, esse compotandum.

Od. 19.

ARGVMENTVM.

Reprehendit eum, quòd veterum historiarum studio deditus, ea, quæ ad hilariter & iucundè viuendum pertinent, negligat.

QVantum distet ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus
D *mori,*
Narras, & genus Æaci,
Et pugnata sacro bella sub Ilio:
*Quo * Chium pretio cadum (ignibus*
*Mereemur: * quis aquam temperet*
*Quo præbente domum, & * quota*
Pelignis caream frigoribus, taces.
Da lunæ properè nouæ,
** Da noctis mediæ: da, puer, auguris*
Murenæ. tribus aut nouem
Miscentur cyathis pocula commodis.
Qui Musas amat impareis,

Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates. treis prohibet supra
Rixarum metuens, tangere Gratia
Nudis iuncta sororibus.
** Insanire iuuat. cur Berecynthiæ*
Cessant flamina tibiæ?
Cur pendet tacita fistula cum lyra?
** Parcenteis ego dexteras*
Odi: sparge rosas: audiat inuidus
Dementem strepitum Lycus:
Et vicina seni non habilis Lyco.
Spissa te nitidum coma,
Puro te similem Telephe vespero,
Tempestiua petit Chloë,
Me lentus Glyceræ torret amor meæ.

QVANTVM DISTET, &c.] historias, &c. quæ nihil ad hilariter, iucũdéque viuendũ pertinent, scribis, & res gestas narras: vnde & quanti vinum generosum paremus: quis aquã & balneum calfaciat: vbi cenemus, & quota hora frigus foco luculento arceamus, non narras.

AB INACHO] Phoroneus Inachi filius, rex Argiuorũ, primus homines fusos ac dispersos C & suo quemque arbitratu, modóque viuenteis, vnum in locum congregasse, & ad societatem, communitatémque ciuilem redegisse dicitur. ei successit Argus ex eius filia natus. Argi duo filij exstiterunt, Pirasus, & Phorbas. Phorbantis filius Triopa, Iasi & Agenoris pater. Atque Iasi quidem filia Io: Agenoris autem filius Crotópus post Agenorem regnauit: ex quo natus est Stenela. Danaus porrò ab Ægypto profectus, Sthenelæ filium, illiúsque posteros regno spoliauit. Inachum Æschylus vocat Ἀργεῖον ποταμὸν: quem Argiuorum regem fuisse tradunt chronologi.

CODRVS] Codrus rex Atheniensium vltimus, vt testatur Paterculus, Melanthi filius: qui D sese in medios hosteis immisit seruili vestitu, ne posset agnosci, si esset ornatu regio insignis: quia ex oraculo responderat Apollo, quorũ rex interfectus esset, eos superiores futuros. scribit M. Tull. Tuscul. 1. & alij complures.

NON TIMIDVS MORI] sic loquitur Od. 9. lib. 4. *Non ille pro caris amicis, Aut patria timidus perire.*

GENVS ÆACI] Æacidæ: Peleus, Achilles, Pyrrhus, Neoptolemus, &c. Æacus enim Iouis ex Oenone Asopi filia, quæ postea Ægina fuit appellata, filius: Pelei & Telamonis & Phoci ex Endeide pater. ex Peleo & Thetide natus Achilles: ex Telamone Aiax, & Teucer, nõ ex eadem matre. Achillis filius Pyrrhus Neoptolemus, A &c. Sic autẽ loquitur Od. 14. lib. 2. *& Danai genus Infame.* & Oda 18. eiusdem, *Tantalum atque Tantali genus.*

ET PVGN. SACRO BELLA SVB ILIO] pugnata bella, & pugnatæ pugnæ, genus loquendi non inusitatum bonis scriptoribus: cui similia quædam alia collegimus ad Od. 6. libro 2.

SACRO] vel exsecrando, vt Od. 7. epod. *Sacer nepotibus cruor.* & Saty. 3. lib. 2. *ne intestabilis & sacer esto.* Sup. Od. 3. huius libri, Iuno sibi & Mineruæ damnatum Ilium esse dicebat. Catul. ad C. Licinium Caluum, *Dij magni: horribilem & sacrum libellum.* Plaut. Bacchid. *ego sum sacer, scelestus.* vel *sacro*, quia Troiani muri a Dijs conditi sunt, B vt not. ad Odam 3. huius libri. vel sacrum puta dictum esse exemplo Homeri: apud quem sæpenumero reperitur hic dimidius versus, Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον. ἰλ. δ. τάων μοι τρεῖς χεῖρι περικαλλέ' ... Ἴλιος ἱρή. Præterea docet Eustath. vrbeis omneis & quicquid custodit, ac tuetur, ἱερὸν, id est, sacrum veteres appellasse.

CHIVM CADVM] Cadum vini Chij. Vinũ Chium numerat Athenæus lib. 1. in laudatissimis, & optimis vinis. Quemadmodum autem Horat. *cadum Chium dixit*, ita & Tibul. *cados Falernos* lib. 2. & ibid. *Chium cadum.*

QVIS AQ. TEMP. IGN] i. quis balneũ calfacit. Notissimum est autem veteres, illotos ad cenam venire non consueuisse. Plautus in C Sticho. *Quàm mox cocta est cena? impransus ego sum. E. abi intro ad me, & laua.* & in Amphitryone. *lauisti* AMPH. *quid postquàm laui?* ALC. *accubuisti.* M. Tul. quidem lib. 2. epist. ad Attic. sic loquitur, Atticum iocitans. *Tu pridie Compitalia memento. balneum calfieri iubebo: & Pomponiam Terentia rogat: matrem adiungemus.* Ideo aquam ignibus temperare, calefacere est, aut certè tepefacere. quam si quis malit intelligere adhiberi ad vinum hieme tepefaciendum, non pugnabo.

QVO PRÆB. DOM. &c.] cuius domi, & quota hora cenantes Pelignum frigus luculẽto foco propulsemus. Præbere domum Græci παρέχειν dicunt, vt præbere aquam, salem, &c. D de quo genere dicemus Sat. 4. lib. 1. sic locutus est & sat. 5. eiusdem lib. *Murena præbente domum, Capitone culinam.* Peligni, populi Samnitibus vicini quorum metropolis est Corfinium. in voce *quota* subintellig. *hora.*

DA LVNÆ PR. NOVÆ] Quemadmodum amatores amicarum suarum nomina toties commemorabãt, quoties bibebant, ita & eorũ, quos honestè amabant, absentiũ, & Deorũ quoque memoriam solebant inter bibendum recolere ac renouare. superioris moris exemplum est apud Theocrit. εἰδ. β. ἀζὰρ τόσσον οἱ ἔτ' ἔρωτος Ἀκράτω ἐπεχεῖτο, id est, semper amoris vinum fundebat, seu bibebat. Amoris vinum est (inquit interpres) quod quis bibit, amicam suã, aut puerum memoria repetens. quod intelligere licet ex illo eiusdem Theocriti versu in θαλυσ.

Καὶ

Καὶ πίομαι μαλακῶς μεμνημένος Ἀγυάνακτος, id est, & ovoliter bibam Agyanactis memor posterioris apud Tibul. eleg. 1. lib. 2. *Sed bene Messallam sua quisque ad pocula dicat, Nomen & absentis singula verba sonent.* Athenæus lib. 10. παῖ τὴν μεγάλην δὸς ἐπιδεξίας φιλίας κύαθους τῶν παρόντων τέτταρας, τοὺς τρεῖς δ' ἔρωτος. προσεπιδίδου ὕστερον καὶ Ἀντιγόνου τοῦ βασιλέως νίκης καλῶς καὶ τοῦ νεανίσκου κύαθον Δημητρίου. φέρε τὸν δέκατον φίλης Ἀφροδίτης: id est, heus puer magnum da mihi calicem infundes amicitiæ eorum, qui adsunt, cyathos quatuor, treis amoris præterea dabis posterius etiam Antigoni regis victoriæ, & adolescentis Demetrij cyathum. affer & decimum caræ Veneris. In his verbis auté, *Da lunæ properè novæ, Da noctis mediæ*, subaudiendū *cyathum*, aut *poculum*. Sed quid sibi vult *Lunæ novæ*, aut cur *lunæ novæ* cyathum poscit? Alij hanc causam afferunt, propterea quòd mensis a oascente luna initium ducebat, & Kalendæ, quæ olim erant ipso novæ lunæ die, festus dies erat: & hoc die Dij precibus & sacrificiis colebantur. Iccircò Od. 23. huius libri sic Phidilen alloquitur, *Cælo supinas si tuleris manus Nascente luna rustica Phidile, &c.* alij per novam lunam, lunam vespertinam significari volunt, quasi nunc orientem, vt apud Virgil. Georg. libro 1. *Aut cùm sole novo terras irrorat Eous.* vbi *novo sole*, id est, orieote sole. adiuuat horum sententiam id, quod sequitur: *Da noctis mediæ.* Videtur enim poculum poscere lunæ vespertinæ, seu temporis vespertini, & poculum *mediæ noctis*, seu lunæ, quæ lucet media nocte. Novam igitur lunam, id est, orientem & vespertinam cyatho colere instituit, quia ab hoc tempore cenæ initium capit: noctē mediam, quia vsque ad mediam noctem conuiuium & compotationem perducere io animo habet. sic Od. 28. huius lib. *Dicetur merita nox quoque nænia.* alibi perducitur vsque ad lucē, vt Od. 21. eiusd. ad Amphoram. *Te liber, &, si læta aderit Venus, Segnésque nodum soluere Gratiæ, Viuæque producent lucernæ, Dum rediens fugat astra Phœbus.* Auson. epist. quadā ad Symm. hunc locum videtur respexisse, his verbis. *Super mensam meam facta est mutatio non illa de Rubrij conuiuio* [sic enim hîc legendum esse admonuit Ruffardus, iurisconsultus doctiss.] *vt Græco more biberetur, sed illa de Flacci ecloga, in qua propter mediam noctem & nouam lunam, & Murenæ auguratum, ternos ter cyathos attonitus petit vates, hunc locum de ternario numero iluo nostra illa poëtica scabies cæpit ex sculpere, &c.* Quidam lib. manuscr. habent, *attonitus petat vates.* [Sed videtur Ausonius Horatij sententiam non satis esse assecutus. Nam (quod Simeo Bosius Lemouix, homo doctiss. qui pollicetur se propediem post alios omneis Varronem de lingua Latina emendatissimum editurum, existimat) tria hîc tempora describit Horatius, tempus vespertinum, nēpe per nnuam lunam, vt diximus: noctem mediam, ibi, *Da noctis mediæ*: tempus matutinū autē per augurē Murenā sigoificat, quia augures auguria captabant, auiumque volatus & garritos obseruabant sub ortum solis. Ita ostendit Horatius, se & sodaleis suos totam noctem compotaturos, compotationémque ad lucem producturos: quemadmodum Od. 8. eiusdem lib. *& vigiles lucernas Perfer in lucem.*]

Qvi Mvsas amat impareis, &c.] poëta (inquit) Musis deditus, Musarúmque amore perculsus, nouies bibet, si volet insanire: sed Gratiæ vetant eum, qui à rixis & conuiuiis abhorreat, plus quàm treis viοs cyathos haurire.

Treis prohibet svpra] extat apud Græcos prouerbium tale, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα. quod putabant quidam ad hunc locum pertinere, vt prēscribat, quoties sit bibendum. sed Eustath. cōmentar. in lib. ἐδυσσ. ἰῶτα sic hoc prouerbium explicat, vt non ad numerum cyathorū vini, quos quis ebibit: sed ad vini & aquæ temperationem referat Ait enim tria, significare vnius vini cyathi, cum duobus aquæ, confusionem: quinque, duorum vini, cū tribus aquæ: quatuor, totidem vini, quot aquæ: quod appellatur ἴσον ἴσῳ: superiores illas temperationes, esse hominū sanorū, & tamen hilarorū: hanc insanorum. esse & quartam bibendi rationē, si quis merū bibat, hancq; ἀκρατοποσίαν afferre. Athenæus autem lib. 10 videtur paullò aliter explicare. eius enim sunt hæc verba: ἡ δ' οὖν κρᾶσις αὕτη παρὰ τὸ ἔθος οὖσα ὑπέμνησε τάχα καὶ τὴν θρυλλουμένην παροιμίαν, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα. ἢ γὰρ δύο πρὸς πέντε πίνειν φησὶ δεῖν, ἢ ἕνα πρὸς τρεῖς. i. hæc igitur temperatio cùm præter morem fieret, admonuit fortasse vos omnium sermone celebrati prouerbij, aut quinque bibere, aut tria, aut nō quatuor Nam & duos aquę cyathos ad quinque vini bibere dicit oportere: aut vnum ad treis. Et profert eo loco Anacreontis versus aliquot corruptos: ex quibus intelligere licet, Anacreōtē duos aquæ cyathos quinque cyathis vini admisceri velle. vtitur hoc prouerbio & Plautus in Sticho. *vide quot cyathos bibimus? ST. tot, quot digiti sunt tibi in manu, cautio est Græca* ἢ πέντε πίνε, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα. Nihil igitur hoc prouerbium ad hunc locum (opinor) pertinet. Sed id certè pertinet, quod apud eundem Athen, li. 2. Panyasis primum potum Gratiis, Horis, & Baccho tribuit: secundum Veneri, & iterū Baccho: tertium contumeliæ & damno, seu noxæ, quàm ἄτην vocat. Eubulus autem apud eundē, Bacchum ita facit loquentem: τρεῖς γὰρ μόνους κρατῆρας ἐγκεραννύω τοῖς εὖ φρονοῦσι· τὸν μὲν ὑγιείας ἕνα, ὃν πρῶτον ἐκπίνουσι· τὸν δὲ δεύτερον ἔρωτος, ἡδονῆς τε· τὸν τρίτον δ' ὕπνου. & vsque ad decimum progreditur, quem insaniæ esse dicit. Nam treis cyathos tantùm sanis se miscere dicit: vnum bonæ valetudinis: alterum amoris & voluptatis: tertium somni: quartum petulantiæ & contumeliæ: quintum clamoris, &c.

Rixarvm metvens] sic locutus est

Od. 24. lib. 3. *& metuens alterius viri Certo fœdere* A *castitas.*

GRATIA NVDIS IVNCTA SOR.] sic infrà Od. 7. lib. 4. *Gratia cum Nymphis, geminisque sororibus audet Ducere nuda choros.* Præter ea quæ diximus suprà de Gratiis Od. 30. lib. 1. ibi, *& solutis Gratiæ Zonis*, licet dicere, nudas idcirco fingi Gratias, quia sine fuco esse debent, vt notat Seruius ad illum locum Virgil. lib. 1. Æn. *At memor ille Matris Acidaliæ.*

INSANIRE IVVAT.] sic Anacreon ait se insanire velle bibentem. Ἄφες με τοὺς θεοὺς σοι Πιεῖν, πιεῖν ἀμυστὶ Θέλω, θέλω μανῆναι. Ἐμαίνετ' Ἀλκμαίων τε, Χ' ὁ λευκόπους Ὀρέστας, Τὰς μητέρας κτανόντες. Ἐγὼ δὲ μηδένα κτὰς, Πιὼν δ' ἐρυθρὸν οἶνον, Θέλω θέλω μανῆναι, id est, *Potare me sinas, Sinito: hauriam Lyæi Dona haustibus profundis. Furere hunc volo furorem. Furebat olim Orestes, Alcmæo item furebat, Vterque matre cæsa. Ego nemine interempto, Sed ebrius Lyæo, Furere hunc volo furorem.* Suprà Oda 7. lib. 2. *non ego sanius Bacchabor Edonis recepto Dulce mihi furere est amico.* B

BERECYNTHIÆ] Phrygiæ. nam in Phrygia & Lydia tibiarum vsus primùm inuentus est. Itaq; etiam adhibebantur in sacris Cybeles matris Deorum. infrà Od. 15. lib. 4. Lydas appellat. *Lydis remisto carmine tibiis.*

CVR PENDET TACITA] sic Sappho citharam suam appellans, hortatur, vt vocalis fiat. ἄγε μοι, δῖα χέλυ, φωνάεσσα γίνεο, id est, age, C mihi, dia lyra, vocalis fias.

PARCENTEIS EGO DEXT.] ignauas & otiosas: vel parcè ministranteis.

NON HABILIS] non conueniens; quia puella.

NITIDVM] nitida & bene curata cute, vt epist. ad Albium Tibull. lib. 1. *Me pinguem & nitidum, &c.* vel nitidum intellige, vnguento nitentem vt sup. Od. 4. lib. 1. *Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto.* & ita Græci λιπαρὸν sæpe accipiunt. ego tamen malim hoc loco *nitidum* accipi pro eo, qui sit bene curato, & bene habito corpore, qualis est ille Delphis apud Theocr. εἰδ. β. quem λιπαρόχροον Simætha nominat, id est, εὔσαρκον, bene curatum, nitida cute. D sic Virg. 6. Æn. *equos nitenteis* appellat. & Terent. in Eunu. *Quis color, nitor, vestitus? quæ habitudo est corporis?*

TEMPESTIVA] matura, viri potens.

CHLOE] quidam libri vet. habent *Rhoda.*

LENTVS] languidus: qui me languore afficit. sic sup. Ode 13. lib. 1. *Quam lentis penitus macerer ignibus.*

TORRET] sic Catull. ad Manl. de Venere: *Scitis, & in quo me torruerit genere.* & suprà Od. 9. eiusd. *Me torret face mutua, &c.* & infr. Od. 1. lib. 4. *Si torrere iecur quæris idoneum.*

TVRNEBVS.

EX adu. lib. 27. ca. 16. Non omittam scrutari cur scripserit Horat. *Quantum distet ab Inacho Codrus, pro patria non timidus mori*, in quo hæsissem, nisi Ocellus Lucanus mihi subuenisset, qui principium historiæ Græcorum ait, duci ab Inacho Argiuo. Sic enim ait, διὸ καὶ τοῖς λέγουσι τὴν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀρχὴν ἀπὸ ἰνάχου εἶναι τοῦ ἀργείου, προσεκτέον οὕτως οὐχ ὡς ἀπό τινος ἀρχῆς πρώτης, ἀλλὰ τῆς γινομένης μεταβολῆς καὶ αὐτήν.

Ex li. 16. c. 11. Solebant prisci in bibendo benè sibi & iis quos amabant, aut charos habebant precari. Tale illud Comici, Stich. sc. Agite, ite foras. *Bene nos, bene te, benè me, benè nostram etiam Stephanium*: ac de more Græco velut per infinitiuũ ita extulit subaudito verbo precor, benè nos viuere & valere: sed & propter suos aut amicorũ B successus bibere consueuerant, vt Horatius,

– da puer auguris

Murenæ, quod est Græco more dictum causa subaudita. Id est enim propter auguratum Murenæ vel interprete Ausonio, qui ita scribit, Edyllio. 15. *In qua propter mediam noctem & nouam Lunam, & Murenæ auguratum ternos ter cyathos attonitus petit vates.* Inter libandum etiam benè eodẽ modo precari solebant. Ouid. lib. 2. Fastorum.

Et benè nos, benè te patriæ pater optime Cæsar,
Dicite suffuso per sacra verba mero.

Ex lib. 24. cap. 45. Quod adiungam non magis assimile erit, quàm Iodo Scytha, cum Horatius scribit,

C *Da Lunæ properè nouæ,*
Da noctis mediæ, da puer auguris

Murenæ. Tres cyathos vini petit sibi dari. Puerum enim ad cyathum habebant, qui quot petebant cyathos vini, admetiebatur in poculumque fundebant. Sic & Græci, quos Flaccus videtur imitatus esse, cyathos sibi nomine eorum misceri petebant, quos charos habebant. Alexis apud Athenæum, παῖ τὴν μεγάλην δὸς ὧδε προσχέας φιλίας κυάθους τῶν παρόντων τέτταρας, τοὺς τρεῖς δ' ἔρωτος προσαποδώσεις ὕστερον, καὶ Ἀντιγόνου τοῦ βασιλέως νίκης καλῶς, καὶ τοῦ νεανίσκου κύαθον Δημητρίου, φέρε τὸν τρίτον φιλῆς Ἀφροδίτης. Lunæ autem nouæ, nam ne hoc quidem omittendum est, cyathum poscit, quòd D mensis Calẽdis vesperi epuletur, quæ festæ semper erant. Menses enim Luna olim ducebat, primáque primus mensis dies habebatur: postea tamen ad cursum solis ea Iuliani anni correctione exacti sunt, quod tametsi obtinebat Horatij ætate, tamen is è prima & nascẽte Luna mensis principium, vt mihi videtur, libro 3. Od. 23. Carminum intellexit, cùm ait,

Cælo supinas si tuleris manus
Nascente Luna rustica Phidile: quod est, si Calendis deos precibus & sacris placaris. Quod autem ait, *Da noctis mediæ*, id verò facit, quia & Lunæ meminerat, & ad mediam vsque noctem epulari decreuerat, & Nox ritu Romano dea censebatur, vt ex hoc lib. constat Od. 28. *Dicetur merita Nox quoq; nænia.* Ausonius autem, vt antè diximus, causa subaudiebat.

AD PYRRHVM.

Od. 20.

ARGVMENTVM.

Pyrrhum monet, tam periculosum esse illi, Nearchum adolescentem à puella quæ eum deperit, conari abstrahere, quàm leænę catulos auferre Pyrrhum raptori, puellam leænæ, Nearchum (de quo ceu præda certatur) leænæ catulo comparat.

NOn vides, quanto moueas periclo
Pyrrhe, Getulæ catulos leænæ?
*Dura post paullo fugies * inaudax*
Prœlia raptor:
Cùm per obstanteis iuuenum cateruas
Ibit, insignem repetens Nearchum:
Grande certamen, tibi præda cedat
Maior, an illa.
Interim dum tu celereis sagittas
*Promis, * hæc denteis acuit timendos:*
** Arbiter pugnæ posuisse nudo*
Sub pede palmam
Fertur, & leni recreare vento
Sparsum odoratis humerum capillis:
Qualis aut Nireus fuit, aut aquosa
** Raptus ab Ida.*

NON VIDAS] ἀλληγορία est. Non vides (inquit) quanto periculo amanti puellæ formosum adolescẽtem adimas? Profectò tu, qui puerum ei eripuisti, cùm illa Nearchum suum abare repetet, bellúmque tibi ob eam cáusam inferet, non audebis cum ea prœlium inire: sed te statim in fugam coniicies, victúmque fatebere. amantem mulierem, cum leæna: adolescentem amatum, cum catulis comparat. Est autem hæc Oda ἀποτρεπτικὴ, hoc est, ad dissuadendum, & deterrendum comparata.

GETVLÆ CATVLOS LEÆNÆ] suprà Od 23. lib. 1. *tigris vt aspera, Getulúsue leo.* Virg. li. 5. Æneid. *tergum Getuli immane leonis.*

MOVAAS] loco moueas, auferas, rapias. mox enim raptorem appellat.

POAT PAVLLO] quidam libri veteres habent, *post paullum.* sic Sat. 2. lib. 1. vbi libri vulgat. habent, *Illam post paullo: sed pluris, si exierit vir, &c.* omnes ferè libri manuscr. habent, *post paullum.*

INAVDAX] non audax, ignauus, timidus. vox à nemine alio, quod sciam, vsurpata.

A RAPTOR] Tu Pyrrhe, qui catulos suos leænæ rapias, seu rapueris.

CVM PER OBSTANTEIS IVVEN. CAT.] ὅτε δὴ ὅμιλον, seu καθ' ὅμιλον.

GRANDE CARTAMEN] magnum certamen erit inter vos, vter vestrûm superior sit futurus, id est, vter Nearcho sit potiturus.

INTARIM DVM TV] intereà dum tu sagittas capedis, quas in eam mittas: illa tanquam leæna, denteis acuit, quibus te discerpat, ac laceret.

HÆC DENT. ACVIT TIM.] videtur manere in tralatione, seu potiùs similitudine. hanc enim fœminam cum leæna comparauit, cui eripiuntur sui catuli. sed tamen acuere denteis magis videtur apris conuenire, qui sunt è genere
B χαυλιοδόντων, id est, eorum animalium, quibus dentes sunt exserti, quàm leonibus, qui sunt de genere καρχαροδόντων, id est, serratos denteis habentiũ. Adiuuat me Homerus, qui ἰλ. λ. perspicuè ostendit, apros denteis acuere solere, eo loco, vbi Vlyssem a Troianis circumuentum, cũ apro comparat, quem canes, & venatores insequuntur. sic Homer. Ὡς δ' ὅτε κάπριον ἀμφὶ κύνες, θαλεροί τ' αἰζηοὶ σεύονται, ὁ δέ τ' εἶσι βαθείης ἐκ ξυλόχοιο θήγων λευκὸν ὀδόντα μετὰ γναμπτῇσι γένυσσιν, &c. i. Quemadmodum cùm circum aprum canes & iuuenes vegeti, & viuidi concitantur: ille autem prodit ex siluestri
C & dumoso loco, album dentem acuens inter flexibileis malas, &c. Sic & Cornificius lib. 4. rhetoric. ad Herenn. *Quòd si istum, iudices, vestris sententiis liberaueritis, statim sicut è cauea leo emissus, aut alia aliqua tæterrima bellua soluta ex catenis, volitabit & vagabitur in foro, acuens dentes in cuiusque fortunas, in omneis amicos & inimicos, &c.*

ARBITER PVGNÆ, &c.] ille autẽ Nearchus tanquam pugnæ arbiter, & iudex, victoriã pedibus supposuisse dicitur, vel pugnæ euentũ exspectans, vel declarans in sua potestate esse situm, vtri potiùs victoriam gratificetur, atque adiudicet. *Ponere* autem *sub pede,* seu *sub pedibus* dicũtur, qui domuerunt, qui sunt superiores, qui habent in potestate: quale est illud Lucretij libr. 1.
D *Quare religio pedibus subiecta vicissim Obteritur: nos exæquat victoria cælo.* Titus Liuius lib. 34. annalium. *Argos & Lacedæmonem duas clarissimas vrbes, lumina quondam Græciæ, sub pedibus tuis relinquemus?* Virgil. Æn. lib. 7. *quorúmque à stirpe nepotes Omnia sub pedibus, quà sol vtrumque recurrens Aspicit Oceanum, vertique, regique videbunt.*

ODORATIS] vel rosa, vel alio suaui odoris flore, vt Od. 11. lib. 2. *& rosa Canos odorati capillos, Dum licet. Odoratus* autem participium est sine origine verbi: de quo genere suprà ad Od. 21. li. 2.

QVALIS AVT NIRAVS] omnium Græcorum, Achille excepto, pulcherrimus, vt ait Hom. ἰλ. β. Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε, Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα, id est, Nireus, qui vir pulcherrimus ad bellum Troianum venit aliorũ Troianorum,

post strenuum Achillem. Od. 15. epod. *Formáque vincas. Nirea.*

Avt aqvosa raptvs] Ganymedes. Virgil. lib. 1. Æneid. *capti Ganymedis honores.* aquosam autem Idam vocat Homeri exemplo, qui πιδήεσσαν nominat, quasi πιδακόεσσαν, id est, fontibus abundantem. Hom. ἰλ. λ. Ἴδης ἐν κορυφῇσι καθέζετο πιδηέσσης: id est, in verticibus seu cacuminibus Idæ aquosæ & fõtibus circunfluentis sedebat.

AD AMPHORAM.

Ode 21.

ARGVMENTVM.

Ex qua se in Coruini gratiam vinum vetustum prompturum ostendit, & occasione oblata vini laudes commemorat.

O *Nata mecum Consule Manlio,*
** Seu tu querelas, siue geris iocos,*
Seu rixam, & insanos amores,
Seu facilem pia testa somnum:
** Quocumq; lectum nomine Massicum*
Seruas, moueri digna bono die:
Descende, Coruino iubente,
*Promere * languidiora vina.*
Non ille, quanquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus:
Narratur & prisci Catonis
Sæpe mero caluisse virtus.
*Tu lene * tormentum ingenio admoues*
Plerumq; duro: tu sapientium
Curas, & arcanum iocoso
Consilium retegis Lyæo:
Tu spem reducis mentibus anxiis,
*Vireísque, & * addis cornua pauperi*
Post te, neq; iratos trementi
Regum apices, neq; militum arma.
Te, Liber, & si læta aderit Venus
Segnésq; nodum soluere Gratiæ,
** Viuæq; producent lucernæ,*
Dum rediens fugat astra Phœbus.

Consvle Manlio] L. Manlio Torquato, L. Aurelio Cotta coss. Hi. P. Sylla, & P. Autronio, qui erant designati, ambitus à se accu- A satis, & conuictis, consules in eorum locũ facti sunt beneficio legis. sic Od. 13. epod. *Tu vina Torquato moue Consule pressa meo.* Sed quod ad Cottam attinet, vel ei duo nomina gentilia fuerunt, vt Aurelius, & Aurunculeius diceretur, quod absurdum dictu est: vel Cottarum alij Aurelij fuerunt, alij Aurũculeij: vel mendosè dicuntur Cottæ Aurelij: & omnes sunt Aurunculeij. Nã perspicuè Cæsar lib. 5. de bello Gallico L. Cottam Auruoculeum appellat. Altera dubitatio mihi ex eodem nomine oritur, quãobrem Iulia, quæ nubit Manlio apud Catullum, dicatur Aurũculeia. sic enim legendum in illo epithalamio Iuliæ & Manlij *Flere desine: non tibi Au-Runculeia periculum est, Ne qua fœmina pulchrior Clarum ab Oceano* B *diem Viderit venientem.*

Sev tv qver. sive ger.] nullum (opinor) vinum est, in quo ea propriè vis sit innata, vt vel querelas, vel iocos, vel amores, vel somnum afferat: verùm, vt Oda superiore, ex Athenæo ostendimus, quædam sunt necessitatis pocula, quædam Veneris & amoris, quædam rixæ & pugnæ, quædam somni. Prætereà constat, vinum, cùm varia sint hominum ingenia, ad illã varietatem commutari, & accommodari. verbi gratia, si quis iracundus natura paullo largius bibat, iracundiam suam statim in promtu habet, ac declarat: si quis libidinosus & voluptarius: libidine inflammatur: & ita de ceteris sentiendum. vide annot. ad Saty. 4. lib. 1. ibi, *Condita cùm verax* C *aperit præcordia Liber.*

Sev facilem, &c.] somni epithetum apud Hor. non cuiuslibet, sed quieti, lenis, placidi, & tranquilli. Sunt enim nonnulli turbidi, turbulenti, graues, implacidi, & concitati. sic Od. 11. lib. 2. *Pellente lasciuos amores Canitie, facilémque somnum.*

Qvocvmqve lect. nom.] paullo antè dixit, se, & hanc testam eiusdem esse ætatis, iisdémque coss. natos: nunc hoc prætereà, cuiuscumque consulis nomen testa præ se ferat, dignã esse, quæ suo loco moueatur læto aliquo die. vsus est autem verbo *mouendi* & Oda 13. epod. *Tu vina Torquato moue Consule pressa meo.* Inscribebantur D autem consulum nomina in testis, seu amphoris, seu cadis, ad notandam vini ætatem.

Massicvm] vinum Campanum, quod in Massicis montibus nascitur. suprà Od. 1. lib. 1. *Est qui nec veteris pocula Massici, &c.*

Descende] ex verbo descendendi intelligere licet, solitos esse veteres vasa vinaria in apothecis editioribus locare. quod declarat & locus Od. 28. huius lib. *Parcis deripere horreo Cessantem Bibuli consulis amphoram.* & Od. 12. lib. 4. *Nardi paruus onyx eliciet cadum: Qui nunc Sulpiciis accubat horreis*: fortasse vt fumum biberent, seu fumosa fierent.

Promere] vel descende promere, id est, vt ex te promas, vel iubente promere, id est, iubente Coruino, vt promam.

Langvidiora vina] languidiora

vina puto ea esse, quæ ætate maturuerunt, acerbitatémque insitam, tempore amiserunt, vt dixi suprà Od. 16.

NON ILLE, QVAMQ. S. M. SERM. TE NEGL. HORR.] quamquam pectus est ei præceptis philosophicis refertum: non ita se præbebit horridum tamen, vt te negligat. Similia loquendi genera annotauimus sup. ad Od. 8. huius libri, madet autem translatè, imbutum est. refertum est. sic Lucre. lib. 4. *Scilicet arte madent simulachra, &c.* vbi lib. vulg. habent, *valent*, mendosè. Propriè & magis vsitatè madere vino dicuntur violenti. Plautus Trinummo: *Si alia membra vino madeant, cor sit saltem sobrium.*

NARRATVR ET PRISCI CAT.] virtus Catonis περιφραστικῶς positum pro Catone, vt annotauimus ad Od. 5. huius lib. fuit autē hæc opinio de Catone maiore, illum vino se nonnumquam largiùs inuitare solitum esse, sed falsa. Plutarchus quidem in eius vita nihil tale de eo tradit. tantum scribit eum delectari solitū cenis lautioribus, & copiosioribus, maximè cū rusticis vicinis, nō solùm æqualibus, verumetiā adolescentibus. sic Plut. ἐν δὲ τῷ τὸ δεῖπνον ἐν ἀγρῷ διεπλέκετο. ἐκάλει γὰρ ἑκάστοτε τῶν ἀγρογειτόνων, καὶ περιχώρων τοὺς συνήθεις, καὶ συνδιῆγεν ἱλαρῶς τούτοις χαρ᾽ ἡλικίαν μόνοις ἡδὺς ὢν συγγενέσθαι, καὶ ποθεινὸς, ἀλλὰ καὶ τοῖς νέοις. Et M. Tull. in libello de senectute sic eum loquentem facit: *Ego propter sermonis delectationem tempestiuis conuiuiis delector, nec cum æqualibus solum, qui pauci admodum restant: sed cum vestra etiam ætate, atque vobiscum: habeóque senectuti magnam gratiam, quæ mihi sermonis auiditatem auxit: potionis & cibi sustulit.* De iuniore autem idem Plutarchus in eius vita scribit. περὶ ὅσον δὲ τῷ χρόνῳ μάλιστα περιῆπτο τὸ πίνειν ὥστε πολλάκις ἐν οἴνῳ διάγειν εἰς ὄρθρον, &c. διὸ καὶ Μέμμιός τινες ἐν συλλόγῳ φήσαντος, ὅλας τὸν Κάτωνα μεθύσκεσθαι τὰς νύκτας, ὑπολαβὼν ὁ Κικέρων, ἐκεῖνο δὲ οὐ λέγεις, εἶπεν, ὅτι καὶ τὰς ἡμέρας ὅλας κυβεύει. id est, progressu autem iam ætate maximè recipiebat compotationes, vt sæpe vsque ad horam matutinam in vino permaneret, &c. Itaq; cùm Memmius quidam in conuentu dixisset Catonē totas noctes ebrium esse; suscepto sermone Cicero, at illud non addis (inquit) etiam totos dies eum alea ludere.

TV LENE TORMENTVM] Plato lib. de legib. in extremo ait, nullum esse tormentum minus sumtuosum, minúsq; periculosum, quàm vinum, ad explorandos & exquirendos hominū affectus & mores. Verba Platonis sunt hæc: καὶ μικρά δὴ λέγων οὐκ ἄν τις ποτὲ ἀνύσειεν, ὅσον διαφέρει τὸ μετὰ παιδιᾶς τὴν ἄλλως ἄνευ μισθοῦ ζημιώδους, ἦθος ψυχῆς θεωρεῖν. καὶ δὴ τοῦτο μὲν αὐτὸ δεῖ γε τούτων οἱ ἂν χρηταὶ οὐ ἄλλως ἀνθρώπους ἰδέας οἰόμεθα ἀμφισβητήσαι μὴ οὐ κυρίας τι ἄλλων ἐπιεικῆ ταύτην εἶναι, τὸ τε εὐτελείας, καὶ ἀσφαλείας, καὶ τάχους διαφέρειν πρὸς τὰς ἄλλας βασάνους. i. *Et, vt quæ res mirabiles proferat, nihil proficiat, neque ducendo consequi possit, quanto præstet cum ludo & ioco, aliúdque agēdo, sine iactura ingenium & mores animi spectare atque explorare. Atque hoc sanè neque Cretas, neque alios vllos homines in controuersiam vocaturos existimamus, hanc probationem de ingenio mutuo esse mouestam, & laudabilem, & hoc genus probationis cum minimo sumtu fiat, tum omni periculo vacare, & præterea si cum aliis probationibus comparetur, maxima celeritate constare.* huc pertinet locus ille in epist. ad Pison. *Reges dicuntur multis vrgere culullis, Et torquere mero, quem perspexisse laborant, An sit amicitia dignus.* & epist. ad Lollium 1. lib. 1. *Commissúmque teges & vino tortus, & ira.* significat autem Horatius, ingenia seuériora, & asperiora, vino interdum leniri ac temperari: vel vino tanquam tormento quodam, explorari, & spectari qualia sint. Lene autem dixit, quia alia tormenta, aspera, grauia, molesta, & acerba sunt.

TV SAPIENTIVM CVRAS, &c.] tu, sapientium grauēs cogitationes & consilium reconditum, vino aperis, & in lucem profers.

TV SPEM RED. MENTIS] sic sup. Od. 17. lib. 1. *Quis post vina grauem militiam, aut pauperiem crepat?* & epist. ad Torq. lib. 1. *Quid non ebrietas designat? operta recludit: Spes iubet esse ratas, &c.* extāt in hanc sententiam apud Atheo. lib. 2. aliquot Diphili versus, quos me non pigebit ascribere. Nam hunc locum non solùm illustrabunt, verùm etiam explicabunt. sic igitur Diph.

Ὦ πᾶσι τοῖς φρονοῦσι προσφιλέστατε Διόνυσε καὶ σοφώτατ᾽, ὡς ἡδύς τις εἶ. Ὅταν ταπεινὸν μέγα φρονεῖν ποιῆς μόνος, Τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπείθεις γελᾶν. Τόν τ᾽ ἀσθενῆ τολμᾶν τι, τὸν δειλὸν θρασύν. id est, ô prudentibus omnibus carissime Dionyse, & sapientissime: quàm iucundus es, cùm tu solus humilem & abiectum magnos sibi spiritus sumere facis: tristem, & contrahentem aut tollentem supercilia, ad ridendū impellis: infirmū, atque imbecillum audere aliquid cogis: timidum atque ignauum, audacē efficis. eòdē pertinēt illa Plat. li. 1. de leg. de vino. πάντα τὸν ἄνθρωπον, αὐτὸν αὑτῷ ποιεῖ πρῶτον ἵλεων εἶναι μᾶλλον, ἢ πρότερον, καὶ ὁπόσῳ ἂν πλέον αὐτοῦ γεύηται, τοσούτῳ πλειόνων ἐλπίδων ἀγαθῶν πληροῦται, καὶ δυνάμεως εἰς δόξαν. καὶ τελευτῶν δὴ πάσης ὁ τοιοῦτος παρρησίας, ὡς σοφὸς ὤν, μεστοῦται, καὶ ἐλευθερίας, πάσης δὲ ἀφοβίας, ὥστε εἰπεῖν τε ἀόκνως ὁτιοῦν, καὶ αὖ πρᾶξαι, id est, hominē, qui biberit, primū efficit placidiorem, quā erat antea, & quo plus de eo gustarit, tanto illi pluteis bonas spes præbet, tanto plus virium ad gloriam & existimationem suppeditat. ad extrem. igitur omni orationis licentia ac libertate, quasi sapiens sit, omnique confidentia, atque audacia compleitur, ita vt quiduis strenuè atque impigrè & dicat pariter & agat. Aristoph. in ἱππεῦσι. Ὁρᾷς; ὅταν πίνωσιν ἄνθρωποι, τότε Πλουτοῦσι, πράττουσι, νικῶσι δίκας, Εὐδαιμονοῦσιν, ὠφελοῦσι τοὺς φίλους. i. Vidéne; cùm bibunt homines: tunc di-

uites sunt, rem suam bene gerunt, superiores è iudiciis discedunt, beati & fortunati sunt, amicis suis sunt vtiles.

Et addis corn. paup.] id est, pauperem efficis audacem, & pugoacem, & certandi cupidum. Cornua Baccho affingi notum est: qua de re suprà diximus ad Odam 19. lib. 2. ibi, *aureo Cornu decorum.*

Trementi] cum tremore timenti, vt infrà Od. 27. eiusd. lib. *palluit*, positũ pro cum pallore extimuit. & *& scatentem Belluis pontum, mediásque fraudes Palluit audax.* & paueat pro cum pauore timeat. Oda 5 lib. 4. *Quis Parthum paueat?*

Regum apices] id est, Regum maiestatem, potentiam, fastigium. sup. Od. 35. li. 1. *hinc apicem rapax Fortuna cum stridore acuto Sustulit, &c.* iratos autem *regum apices* dixit pro, *regum iratorum apices*, per hypallagen. *Apex* (inquit Festus) *qui est sacerdotum insigne, dictus est ab eo, quod comprehendere vinculo, antiqui apere dicebant, &c.* Ab hoc apice dictum id, quod eminet.

Segnesque nod. sol. Grat.] id est, quæ non facilè concordiam dissoluunt: quæ vsq; adeò arctis, & firmis vioculis ioter se coniuoctæ sunt, vt ægrè dissideant, aut distrahantur. *segnes soluere* autem genus est loquendi Græcum, vt annot. ad Od. 8. lib. 4. Seruius ad locum illum Virgil. lib. 1. Æneid. *at memor ille Mater Acidalia*, notat, Gratias iccirco cõoexas, & colligatas fiogi, ac pingi, quia insolubileis esse decet. quod spectauit Horat. (inquit) cùm dixit, *Segnésque nodum soluere Geatia.*

Viuæque prod. luc.] id est, totam noctem bibetur, & Veneri indulgebitur. tota noa in vino, & hilaritate consumetur. sic suprà Od. 8. huius lib. *& vigiles lucernas Perfer in lucem.* ad quem locum annotauimus, Romanos illos veteres, atque etiam Græcos, cenas suas totam noctẽ producere solitos esse. crebra certè lucernarum, & lychnorum apud scriptores, cùm de cenis loquntur, mentio satis declarat, eos noctu cenare consueuisse. suprà idem Horatius sigoificans multùm interesse inter arma, & conuiuia, sic loquitur, *Vino & lucernis Medus acinaces Immane quantum discrepat.* M. Tull. pro Cœlio, *Quàm volent in conuiuiis faceti & dicaces, nonnumquam etiam ad vinum diserti sint: alia fori vis est, alia triclinij: alia subselliorum ratio, alia lectorum. non idem iudicum, comissatorúmque conspectus. lux denique alia solis, & lychnorum.*

Viuæque] accensæ, ardentes, non exstinctæ. ignem enim viuere & mori dicimus, vt animantem quendam. notauimus ad Lucretiũ: ibi, *& viuant labentes ætheris ignes.* lib. 1.

TVRNEBVS.

EX lib. 19. cap. 29. *Segnesq́ nodum soluere Gratia*, dicitur ab Horatio, quòd inter se semper cõiunctæ & implexæ sunt, Sic apud Maronem 8. Æneid: *corripit in nodum*, est manibus complexis

A constrictum tenet: Sic D. Ambrosius in libro de virgiobus scripsit, *Vidern piam matrem stringentem nodo manus.* Iterum, *& religiosum quem strinxeras nodum nec morte laxabas.* Seneca lib. 1. de Benefic. de Gratiis, *quare tres Geatia, & quare sorores sint, & quare manibus implexæ?* Iterum, *quid ille consertis manibus in se redeuntium chorus?* Ego ista scio noo pluris esse, quàm nænias; Sed hinc aliorum merci precium constabit suum.

Ex lib. 30. cap. 11. Hoc logo *segnes nodum soluere* dicit: quod, vt reor, implexis & consertis inter se maoibus essent: neque enim commodior excogitari fortassè interpretatio potest, præsertim cùm subnixa sit Senecæ auctoritate, cuius fiducia audacius loquitur. Seneca autem ita scri-

B bit, *Quare tres Geatia, & quare sorores, & quare manibus implexis?* Iterum, *Quid ille manibus consertis in se redeuntium chorus?*

IN DIANAM.

Od. 22.

ARGVMENTVM.

Dianæ consecrat pinum villæ suæ propinquam, & quotannis verris immolati sanguine arborem baoc aspersurum se vouet.

C

MOntiũ custos, nemorúmq. virgo,
Quæ laboranteis vtero puellas
Ter vocata audis, adimísque letho
Diua triformis:
• Imminens villæ tua pinus esto:
Quam per exactos ego lætus annos,
Verris obliquum meditantis ictum,
Sanguine donem.

Montium cust. nem.] ὀρέων ἐπίσκοπε Od. 21. lib. 1. *Vos latam fluuiis & nemorum

D coma, &c.* Virgil. lib. 1 Æn. *Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi Exercet Diana choros: quam mille secutæ Hinc atque hinc glomerantur Oreades.*

Quæ laboranteis vtero puell.] Eandem esse Dianam, Ilithyiam, Lucinam, Genitalem, ex hoc loco, & ex carmine sæculari pro imperio populi Romani, intelligere licet: quo in carmine tribus his postremis nomioibus eam appellat. *Rite maturos aperire partus Lenis Ilithya, tuere matres, Siue tu Lucina probas vocari, Seu Genitalis.* de qua sic M. Tull. 2. de natur. deor. *Dianam autem eandem esse putant, a lucendo vtramque nominatam. Itaque & apud Græcos Dianam, eámque Luciferam: sic apud nos Iunonem Lucinam in pariendo inuocant: quæ eadem Diana omniuaga dicitur, non à venando: sed quòd in septem numeratur tamquam vagantibus.*

Diana

Diana dicta, quia noctu quasi diem efficeret. Adhibetur autem ad partus, quod ij maturescunt aut septem nonnunquam, aut plerumque nouem Lunæ cursibus: qui, quia mensa spatia conficiunt, menses nominantur. concinneque, vt multa, Timæus, qui, cum in historia dixisset, qua nocte natus Alexander esset eadem Dianæ Ephesiæ templum deflagrauisse, adiunxit, minime id esse mirandum, quod Diana, cùm in partu Olympiadis adesse voluisset, afuisset domo, hactenus M. Tull. Sed cùm Diana Latonæ: Ilithyia autem Iunonis sit filia: qui potest esse eadem Diana & Ilithya? Atqui Pindarus Nem. carmine sexto, Ilithyiam, & Iunonis esse filiam, & præstò adesse partubus, non obscurè significat. Ilithyia (inquit) quæ Parcis assides, filia Iunonis, filiorum genitrix: sine te neque diem, neque noctem aspicimus, neque pubescimus. Pindari verba sunt hæc, si quis magis delectatur Græcis: Ἐλείθυια πάρεδρος μοιρᾶν βαθυφρόνων, παῖ μεγαλοσθενέος, ἄκουσον, Ἥρας, γενέτειρα τέκνων· ἄνευ σέθεν οὐ φάος, οὐ μέλαιναν δρακέντες εὐφρόναν τεὰν ἀδελφεὰν ἐλάχομεν ἀγλαόγυιον Ἥβαν. Hesiodus item Ilithyiam Iunonis filiam facit in Theogon. ἡ δ᾽ Ἥβην καὶ Ἄρηα, καὶ εἰλείθυιαν ἔτικτεν. Homerus autem Ilithyiam, μογοστόκον, quasi μογοῦσαν, quod valet πονοῦσαν περὶ τοὺς τόκους, id est, laborantem, seu occupatam in partubus, appellat ἰλ. π. his verbis: Αὐτὰρ ἐπειδὴ τόν γε μογοστόκος εἰλείθυια Ἐξάγαγε πρὸ φόωσδε, καὶ ἠελίου ἴδεν αὐγάς. & ἰλ. λ. numero multitudinis μογοστόκους εἰλειθυίας Iunonis filias appellat. Ὡς δ᾽ ὅταν ὠδίνουσαν ἔχῃ βέλος ὀξὺ γυναῖκα Δριμύ, τό τε προϊεῖσι μογοστόκοι εἰλείθυιαι Ἥρης θυγατέρες. id est, Quemadmodum autem cùm telum acutum atque amatum, mulierem partus dolores sentientem tenet, tum procedunt Ilithiæ partus laborem leuantes, Iunonis filiæ, &c. & Theocritus εἰδ. λζ. μογοστόκον Ἄρτεμιν. Pausanias quoque aliam facit à Diana, & Iunonis filiã dicit haberi: quin etiam eam Latonæ partum adiuuisse ab Hyperboreis profectam: ceteros homines autẽ Ilithyiæ nomen ab his didicisse: Delios quoque ei sacrificare, & carmen in eius laudem de partus doloribus cantare: Cretas verò existimare Ilithyiam in Cnossia regione natam, & Iunonis filiam esse. Pausaniæ verba sunt hæc: Att. ἐλθεῖν δὲ ἐξ ὑπερβορέων εἰς Δῆλον, γενέσθαι βοηθὸν ταῖς Λητοῦς ὠδῖσι. Τοῖς δ᾽ ἄλλοις παρ᾽ αὐτῶν φασὶ τῆς εἰλειθυίας μαθεῖν τὸ ὄνομα. καὶ θύουσι δὲ τῇ εἰλειθυίᾳ Δήλιοι· καὶ ὕμνον ᾄδουσιν ὠδῖνος. Κρῆτες δὲ τῆς χώρας τῆς Κνωσίας ἐν Ἀμνισῷ γενέσθαι νομίζουσιν εἰλείθυιαν, καὶ παῖδα Ἥρας εἶναι. Idem Arcad. narrat se Ilithyiæ statuam vidisse apud Agyenseis à Damophonte fictam, quæ tota esset à capite vsque ad calcem veste textili tecta, cuiusque nihil esset nudum. præter faciem, & extremas manus, & pedes: eius alteram manum porrectam esse, & explicatam: alterâ facem tenere: quæ res vnum è duobus significaret, vel partus dolores mulieribus instar ignis esse: vel illam pueros ex vtero matris in lucem,

A atque in luminis oras (vt ait ille) protrahere. verba Pausaniæ sunt hæc: εἰλειθυίᾳ δ᾽ εἰκάσαι τις ἂν εἶναι δᾷδας, ὅτι γυναιξὶν ἐν ἴσω καὶ πῦρ εἰσὶν αἱ ὠδῖνες. Ἔχοιεν δ᾽ ἂν λόγον καὶ ἐπὶ τοιῷδε αἱ δᾷδες, ὅτι εἰλείθυιά ἐστιν ἡ ἐς φῶς ἄγουσα τοὺς παῖδας. Plato autem in Theæteto eandem esse Dianam, & Ilithyiam putat, vt ex eius verbis perspicuum esse potest. αἰτίαν δὲ τοῦ οὐδεμίαν γυναῖκα αὐτὴν κυΐσκομένην τε καὶ τίκτουσαν ἄλλας μαιεύεσθαι, φασὶν εἶναι τὴν Ἄρτεμιν, ὅτι ἄλοχος οὖσα τὴν λοχείαν εἴληχε, id est, causam autem, cur nulla mulier, quæ ipsa grauida fieri, & parere possit, obstetricis munere fungatur, aiunt hanc esse, quòd Diana à pariendo immunis maturandorum, & procurandorum partuum prouinciam nacta est. Plutarch. Sympos. 3. probl. 1. de luna loquens: Λέγεται δὲ καὶ πρὸς εὐτοκίαν συνεργεῖν. ὅταν ᾖ διχόμηνος, ἀνιεῖσα τῶν ὑγρῶν μαλθακωτέρας παρέχουσα τὰς ὠδῖνας. ὅθεν οἶμαι καὶ τὴν ἄρτεμιν, λοχείαν. καὶ εἰλείθυιαν οὐκ οὖσαν ἑτέραν ἢ τὴν σελήνην ὠνομάσθαι. id est, aiunt autem lunam etiam ad pariendi facilitatem, & felicitatem adiumento esse, cùm est semiplena, remissione & relaxatione rerum liquidarũ & humidarum partus dolores efficientẽ molliores, & leniores. Ex quo arbitror etiã Dianam Lochiam, id est, partuum præsidem, atque arbitram, & Ilithyiam, vt pote quæ non sit alia à luna, esse nominatam. Idem Plutarchus ibidem lunam à Timotheo quodam ὠκυτόκον ostendit
C esse appellatam, id est, ad accelerandos partus vtilem. Plautus, Terentius, Varro, Catullus, & ceteri Latini, Iunonem Lucinam cõiunctè, vel Lucinam tantùm efferunt. Teren. Heautontim. *Iuno Lucina fer opem.* & item alibi. Plaut Aulul. *Iuno Lucina tuam fidem.* Catull. in carmine sæculari ad Dianam, *Tu Lucina dolentibus Iuno dicta puerperis: Tu potens Triuia, & notho es Dicta lumine luna.* Plautus in Truculento, *date mihi huc ligna, atque ignem in aram, vt venerer Lucinam deam.* Varro lib. 4. de lingua Lati. *quæ ideo videtur à Latinis Iuno Lucina dicta, vel quod terram, vt physici dicunt, iuuat, & luces: vel quod ab luce eius, qua quis conceptus est, vna iuuat, donec mensibus actis produxit in lucem. Facta igitur à iuuando, & luce Iuno Lucina: à quo parientes eam inuocant. Luna enim nascentium dux, &c.*
D sic Horat. Od. 5. epod. *Per liberos te, si vocata partubus Lucina veris affuit.* Dionys. Halicarn. lib. 3. εἰλείθυιαν Ῥωμαῖοι καλοῦσι Ἥραν φωσφόρον. Ilithyiam appellant Romani Iunonem luciferam. Theocritus ἐγκωμ. Πτολ. μ. Εἰλείθυιαν, λυσίζωνον, id est, soluentem zonam appellat. Ἔνθα γὰρ εἰλείθυιαν ἐβώσατο λυσίζωνον Ἀντιγόνας θυγάτηρ βεβαρημένα ὠδίνεσσιν. Ἡ δέ οἱ εὐμενέοισα παρίστατο. id est, hîc enim Ilithyiã inclamauit, quæ zonam soluit, Antigonæ filia doloribus partus grauiter affecta. Illa autem ei præstò futura, & apud eam permansura adstabat. Virgil. etiam ad equas transfert Georg. 3. *Ætas Lucinam, iustósque pati Hymenæos Desinit ante decem: post quattuor incipit annos.* Oppianus lib. 1. partus dolores omnibus

animantibus acerbos, & molestos esse signifi- A cans, sic ait, Ὡς οὐ ῥηιδίην χαλεπὴν, οὐδ' ἰχθύσι μοῖραι. Ὤπασαν, οὐδ' ἄρα μοῦνον ἐπιχθονίοισι γυναιξὶν Ἄλγεα. πάσῃ δ' εἰσὶν ἐπαχθέες εἰλείθυιαι. i. Quàm non facilem ortum, seu nascendi rationem ne piscibus quidem fata tribuerunt! neque terrestribus solùm feminis dolores incidunt, omni autem in loco graues sunt Ilithyæ! Cur eadem genitalis dicatur, ex iis, quæ suprà exposita sunt, intelligere licet: qua de re tamen nonnihil dicemus ad carmen illud sæculare, quod est post epod.

Diva triformis] τρίμορφος. Athenæus lib. 7. ait Apollodorum scribere in libris de Diis, triglam Hecatæ immolari propter communitatē, & coniunctionē nominis. Deā enim esse B triformem. sic Athen. Ἀπολλόδωρος ἐν τοῖς περὶ θεῶν, τῇ Ἑκάτῃ φησὶ θύεσθαι τρίγλην διὰ τὴν ὀνόματος οἰκειότητα. τρίμορφος γὰρ ἡ θεός. citat & Chariclidæ cuiusdam versum: Δέσποιν' Ἑκάτη τριοδῖτι, τρίμορφε, τριπρόσωπε, τρίγλαις κηλευμένη, id est, ô regina Hecate, triuia, triformis, triplicem vultum, seu personam gerens, quæ triglis mulceris. iccircò autē triformem appellari dicunt alij, quòd eadem sit Diana, & Lucina, & Hecate, seu Proserpina. Virgil. Æneid. 4. *Tergeminámque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.* eandem, Triuiam appellat Ennius vel quòd in triuio ponitur, vel quòd in cælo tribus viis mouetur, in altitudinem, latitudinem, & longitudinem. Seruius ad illum Virg. locū, *numero Deus impare gau-* C *det.* Pharmaceutr. notat, *Dianam dicit propter triplicem eius potestatē.* hactenus Seru. Triplicem autē potestatem intelligit, in cœlo, in terris, sub terris, seu apud inferos. Quidā tradiderunt, Dianā fingi solitam specie humana, equina, canina: atque iccirco triformem dictam. Alij quia luna, quæ Diana est, modò sit ἀμφίκυρτος, id est, gibbosa, seu gibbera, seu μηνοειδὴς, modò διχότομος, id est, dimidiata: modò plena.

Imminens villæ tua p.] id est, pinus, quæ villæ meæ imminet, tua esto. his verbis hanc pinum Dianæ consecrat.

Exactos] confectos. *per exactos annos*, id est, quotannis.

Obliqvvm meditantis] qui dum D cæditur, conetur morsione obliqua eum, à quo cædatur, malè multare: vel qui videatur sese ad obliquas morsiones assuefacere, & exercere. hæc enim vis est verbi *meditandi* propria, quod à Græco μελετᾶν tractum est.

TVRNEBVS.

Ex lib. 29. cap. 25. *Verris obliquum meditantis ictum*, & exanimantis illius natura, obliquo semper ictu dentis homines ferientis: & Homeri exemplo dixit, apud quem scribitur, δοχμώ ἀίσσοντε περὶ σφίσιν ἄγνυτον ὕλην.

AD PHIDILEM.

Od. 23.

ARGVMENTVM.

Suadens, vt deos puris manibus, & conscientia bene actæ vitæ colat.

CÆlo supinas si tuleris manus
Nascente luna, rustica Phidile:
Si ture placaris, & horna
Fruge Lareis, auidaque porca:
Nec pestilentem sentiet Africum
Fœcunda vitis, nec sterilem seges
Rubiginem, aut dulces alumni
** Pomifero graue tempus anno.*
*Nam, quæ niuali pascitur * Algido*
** Deuota, quercus inter, & ilices:*
Aut crescit Albanis in herbis
Victima, pontificum secureis
Ceruice tinguet. te nihil attinet
Tentare multa cæde bidentium
*Paruos * coronantem marino*
Rore deos, fragilique myrto.
** Immunis aram si tetigit manus:*
Non sumtuosa blandior hostia,
Mollibit auersos Penateis
Farre pio, & saliente mica.

Cælo svpinas] notat interpres Homer. ad illum versum, ἰλιάδ. η. Λαοὶ δ' ἠρήσαντο, θεοῖσι δὲ χεῖρας ἀνέσχον, id est, *gentes autem precati sunt, & ad deos manus sustulerunt*, solitos esse heroas manibus in cælum sublatis Iouem, ceterósque deos cælesteis precari marinos, ad mare porrectis: manes, & inferos, terra percussa. Primi moris exempla sunt hæc. Virgil. Æneid. 1. *Ingemit, & duplices tendens ad sidera palmas, Talia voce refert.* Idem secundo Æneid. *Sustulit exutas vinclis ad sidera palmas.* Idem Æneid. tertio, *Tendóque supinas Ad cælum cum voce manus.* & quarto, *Multa Iouem manibus supplex orasse supinis.* Lucretius lib. 5. *& pandere palmas Ante Deûm delubra.* Sallust. coniur. Catil. *manus supplices ad cælum tendere, miserari paruos liberos, rogitare Deos.* Hom. ὀδυσ. ι. Εὔχετο χεῖρ' ὀρέγων εἰς οὐρανὸν ἀστερόεντα, id est, precabatur manum porrigens ad cælum stellatum. Apollon. lib. 1. ἀργ. αἱ δὲ γυναῖκες Πολλὰ μάλ' ἀθανάτοισιν ἐς αἰθέρα χεῖρας ἀειρασαι Εὔχοντο νόστοιο τέλος θυμηδὲς ὀπάσσαι, id est, mulieres autem

[illegible] *pelagi.* Po[illegible] [illegible] quere ur [illegible] [illegible] mortalibus. ex [illegible] [illegible] *siluam de*[illegible] *enerare dolebat*

RVSTICA PHI[illegible] [illegible] res hab[illegible] [illegible] d[illegible], p[illegible]

HORNA FRV[illegible] Od. 2. [illegible] *Et hor*[illegible] M. Tull. Ve[illegible] *hornotinum,* Propert. l[illegible] *nidem sat agnis.*

AVIDA VE[illegible] R[illegible] A, cor[illegible] [illegible] est [illegible], *& per*[illegible] Od[illegible]

STERILEM RVBI[illegible] M.] Virgilius Geo[illegible] vocat [illegible] *frumentis* [illegible] *addum ut mala culmos Esset rubigo.* [illegible] appellat Ouidius.

POMIFERO [illegible] GRAVE TE[illegible] ANNO.] autumnum [illegible] ferum item [illegible] Od 7. lib. 4. [illegible] *uderit.* & Od. 2. lib. epod. [illegible] *cum* [illegible] *corum* [illegible] *arcus* [illegible] p[illegible] Satir. 6. lib. 2. [illegible] *una quastus* [illegible] vocat[illegible] o est aut [illegible] te ipus [illegible], id est, [illegible] par[illegible] po[illegible]

NIVALI[illegible] mons & [illegible] 2 lib. 1. *gelidum* [illegible] Od. 4. lib. 4. [illegible]

DEV[illegible] vo[illegible] seo obl[illegible] e[illegible] to[illegible] Cæsar. lib. [illegible] de bel[illegible] qui, cuius amici [illegible] se [illegible] om[illegible] us in ita commodis [illegible] commoda & mala p[illegible] ore illam, cuius casu pro[illegible] d[illegible]uoram nominauit, [illegible]

V[illegible] a bidens: vel maior [illegible] mola [illegible] pontifice. Arnobius [illegible] nulli [illegible] annos [illegible] cantoris.]

[illegible] C[illegible]RVI[illegible] TIN[illegible].] [illegible]

[illegible] *bidente* [illegible] Fe[illegible] *quæ binos dentes* [illegible] [illegible] sententia doctis pro[illegible] atur ma[illegible] dicta esse, [illegible] Virgil. [illegible] 5. Æneid. *cadit* [illegible] Idem 6. *totidem lectas de more bidentes.*

PA[illegible] PRONANTEM, &c.] quæ paruos [illegible] don[illegible]

MARIN[illegible] R[illegible]] rore marino, seu rosmarino, [illegible] describit Dioscor. lib. 3. cap. 89

IMMV[illegible] ARAM SI TETIGIT.] manos immunis propriè, quæ nihil porrigit manus, vt Od. 12. lib. 4. [illegible] *te meis Immunem meditor tingere* [illegible] afferentem. & epist. ad Vil[illegible] [illegible] *immunem Cynaræ* [illegible] Virg. lib. 4. Georg. [illegible] *aliena ad pa*[illegible] sed [illegible] loco videtur subaudiri [illegible] [illegible] manus [illegible], aut culpa immunis: [illegible] Sed videri possit, hoc loco [illegible] quemadmodum a[illegible] *immune est factum*, vt doc[illegible] quod [illegible] placeat, dicendum erit, [illegible] Si [illegible] impro[illegible] b[illegible] & [illegible] aram tetigit, id est si [illegible] a hostia deos non [illegible] vt tuæ [illegible] farre pio, & sa[illegible] placab[illegible] Sol[illegible] bant autem oran[illegible] [illegible] Itaque Varro [illegible] Macrob. lib. [illegible] *scribit, aras* [illegible] *dictas, quod esset necessarium à sacrifi*[illegible] *eas tenere,* [illegible] *quemadmodum vasorum ansas tenere* [illegible] ad quem morem respi[illegible] V[illegible] Æn. [illegible] vt & hic Horatius, Latinum Re[illegible] facit [illegible] [illegible] *aras* [illegible] *numina testor.* idem Æn. 4. *Talibus* [illegible] *tem* [illegible] *aras* [illegible] & lib. 6. *T*[illegible] *bat* [illegible] *tenebat* [illegible] M. Tull pro [illegible] *qui* [illegible] *aram te*[illegible] *iuraret,* [illegible] *nemo,* [illegible] *quod velet, iniuratus proba*[illegible]

NON SVMT BLAND. H[illegible] [illegible] &c.] *sum*[illegible] [illegible], hæcq; est huius loc[illegible], id est, sine vlla vict[illegible], vt al[illegible], innocens, aram tetigit

æquè placabis & [illegible] mica [illegible], [illegible] sumt [illegible] pro [illegible] bo [illegible] candus, vt paulo an [illegible] *munus aram &c.* Plato in A[illegible] ostendit, Deos nimo [illegible] non spectare, sed animorum [illegible] & [illegible] ces, seu bona v[illegible] m [illegible] appel[illegible] idque Ammonis oraculo [illegible] dicit. Cùm enim quondam inter A[illegible] ac Lacedæmonios di[illegible]m, bel[illegible] natum esset: accidit autem, vt [illegible] prœliis mari & terra commissis, semper A[illegible] magna clade accepta [illegible] ores d[illegible], indignanteis & [illegible] pia la[illegible] neque vllum malorum præ[illegible] experienteis, decreuisse tandem quā [illegible] Iouem Ammonem [illegible] de [illegible] rogare quare vin[illegible], cum ipsi [illegible] omnium Græcorum & plurima & pulcherrima dis immortalibus immolarent, eorum templa plurimis & carissimis [illegible], pompas denique facerent solemnes & ma[illegible] ssimas, & sumtuosissimas, Lacedæmonii [illegible] quicquam tale omnino curarent, imo [illegible] ac re negligentes, vt sæpe hostias [illegible] ac debileis mactarent, cum e [illegible] opulenti, quàm Athenienses [illegible] num [illegible] dixisse Ammonem, Lacedæmoniorum εὐφημίαν, id est, bona verba, Dijs esse gratiora, quam vniuersi Græcorum [illegible] bona verba autem Socrates interpretatur preces rite conceptas, & iustas, aitque hominibus magnopere [illegible] dum, & videndum, quas preces [illegible] bus nuncuparent. Deos [illegible] immor[illegible] bobus auratis, neque [illegible] victimis, [illegible] cilius mal[illegible] quam Græci [illegible] nominant, plurimis, [illegible] pla[illegible] Δεινὸν γὰρ ἂν (inquit, εἰ πρὸς τὰ δῶρα καὶ πρὸς τὰς θυσίας ἀποβλέπουσιν ἡμῶν οἱ θεοί, [illegible] μὴ πρὸς τὴν ψυχήν. & mox. [illegible] ἀπὸ ἀδωροδόκητοι ὄντες, καταφρονοῦσιν ἁπάντων τούτων, &c. id est, *absurdum enim sit & [illegible], si dij dona nostra, & sacrificia spectent [illegible] non animum, &c.* deinde sequitur *illi vero cum muneribus non corrumpantur, hæc omnia contemnunt.* [illegible] Xenophon. ἀπομνημ. α. [illegible] μικρὰ [illegible] μικρῶν, δεῖν ἡγεῖτο μειοῦσθαι [illegible] πολλῶν καὶ μεγάλων πολλὰ καὶ μεγάλα [illegible]. οὔτε γὰρ τοῖς θεοῖς ἔφη, καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς μεγάλαις θυσίαις μᾶλλον, ἢ ταῖς μικραῖς χαίροιεν. πολλάκις γὰρ ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον, ἢ τὰ παρὰ τῶν [illegible] κεχαρισμένα. οὔτ' ἂν τοῖς ἀνθρώποις [illegible] ἄξιον εἶναι ζῆν, εἰ τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἦν κεχαρισμένα τοῖς θεοῖς, ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν. ἀλλ' ἐνόμιζε τοὺς θεοὺς ταῖς παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων τιμαῖς μάλιστα χαίρειν, id est, *cum autem sacrificaret parua de paruis, nihilo deteriore conditione esse putabat eo, qui de multis ac magnis multa, & magna immolaret.* [illegible] neque D[illegible] [illegible] *tum magis delectari, nam sæpe [illegible] ea [illegible] pro[illegible] ancior [illegible] tota quam [illegible] neque [illegible] talem [illegible] [illegible] ratiora, quam, quæ a [illegible] quinetiam [illegible] deos immortales omnium [illegible] torum [illegible] n[illegible] pere delectari.* [illegible] nostra [illegible] D[illegible] bon[illegible] &c. [illegible] d[illegible] na nostr[illegible]

AVERS[illegible] PENATE[illegible] x[illegible] p[illegible] *Preces & auersionem ad Iouem.*

FARRE PIO ET [illegible] M[illegible] p[illegible], quæ [illegible] P[illegible] Py[illegible] A[illegible] tix [illegible] asp[illegible] & [illegible] immor[illegible] re. [illegible] M. Tullius [illegible] *Quam [illegible] geometria quidam nouum inuenisset, [illegible] immolasse dicitur. sed [illegible] quidem non credo [illegible] ne Apollini quidem Delio hostiam immolasset, [illegible] ne aram sanguine aspergeret.* [illegible] pon[illegible] Romanorum c[illegible] dum e[illegible] quod indicat & Ar[illegible] 7. adue[illegible] ne, ut ipse Romulus [illegible] in [illegible] mini[illegible] ndis N[illegible] au[illegible] vt p[illegible] far m[illegible] [illegible] a[illegible] um V[illegible] *Dant fruges [illegible] summa [illegible] dum* [illegible] E[illegible] n[illegible] apt[illegible]

SALIENTE MICA [illegible] T[illegible] lib. [illegible] eleg. 4. *At nato [illegible] hominum genus, omnia [illegible] farre pio placant, & saliente sale.* Idem lib. 4. ad Mel. *Farraque cælestes placant [illegible] mica.* Catullus, *Non est in tanto corpore mica salis.*

TVRNEBVS.

EX lib. 24. cap. 45. *Cælo [illegible] [illegible] [illegible] te [illegible] id.*

V[illegible] quæ [illegible] lib. [illegible] 19. habentur [illegible] cap. [illegible] Molam [illegible] [illegible] integris nec [illegible] argumento est, [illegible] & κριθάς vocan[illegible], quæ [illegible] hordei integræ fruges eum [illegible] mi [illegible]. [illegible] expressit, [illegible] scripsit *[illegible] & saliente mica*, quod est salis gra[illegible] & farre, sed non molito. tamen & Man[illegible] *Dant fruges manib. salsas* Græci [illegible] Th[illegible] at, hordeo

hordeo nō molito in sacris in priscæ memoriam A vitæ vtebantur, in qua homines nondum molę refruges, sed solidis vesci solebant. Est igitur mola salsa, tanquam molitura salsa, vt molæ, qua frumenta franguntur, nomē molito farri tribuatur.

IN AVAROS.
Od. 24.

ARGVMENTVM.

In auaros inuehitur, qui domos domibus subinde addunt, in ipso etiam mari ædificantes: cùm tamen nulla ædificia necessitate mortis eos liberare possint. Scythas, qui plaustris domos B suas trahant, & in commune agros colant, feliciores esse ait. Quinetiam eam morum corruptelam & peccandi licentiam apud hos esse negat, quæ sit apud Romanos. Ad hæc autem mala extirpanda, vnà cum praua illa augendi opes cupiditate, disciplina asperiore opus esse dicit.

** INtactis opulentior*
Thesauris Arabū, & diuitis Indiæ,
** Cæmentis licet occupes*
Tyrrhenum omne tuis, & mare Apullicum: C
*Si figit * adamantinos*
Summis verticibus dira necessitas
Clauos: non animum metu,
*Non mortis laqueis * expedies caput.*
Campestres melius Scythæ,
Quorum plaustra vagas ritè trahunt domos,
Viuunt & rigidi Getæ:
** Immetata quibus iugera liberas*
Fruges, & Cererem ferunt:
Nec cultura placet longior annua:
** Defunctúmque laboribus*
Æquali recreat sorte vicarius.
Illic matre carentibus.
*Priuignis mulier temperat * innocens:*
*Nec dotata * regit virum*
Coniux: nec nitido fidit adultero.
Dos est magna, parentium
Virtus, & metuens alterius viri
Certo fœdere castitas.
*Et peccare nefas, aut * pretium est mori.*

O, quisquis volet impias
Cædes, & rabiem tollere ciuicam:
Si quæret pater vrbium.
Subscribi statuis, indomitam audeat
Refrenare licentiam,
** Clarus post genitis, quatinus, heu nefas,*
Virtutem incolumem odimus:
Sublatam ex oculis quærimus inuidi:
Quid tristes querimoniæ,
Si non supplicio culpa reciditur?
Quid leges sine moribus
Vanæ proficiunt, si neque feruidis
Pars inclusa caloribus
Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
Durataéq; solo niues
Mercatorem abigunt? horrida callidi
** Vincunt æquora nauitæ.*
*Magnum pauperies * opprobrium iubet*
Quiduis & facere, & pati:
Virtutisque viam deserit arduæ.
Vel nos in Capitolium,
Quò clamor vocat, & turba fauentium:
Vel nos in mare proximum
Gemmas, & lapides, aurum & inutile,
Summi materiam mali,
Mittamus. scelerum si bene pœnitet:
Eradenda Cupidinis
Praui sunt elementa: & teneræ nimis
Mente asperioribus
*Formandæ studiis. * nescit equo rudis*
Hærere ingenuus puer:
D *Venaríque timet, ludere doctior,*
Seu Græco iubeas trocho,
Seu malis vetita legibus alea.
Cùm periura patris fides
Consortem socium fallat, & hospitem:
Indignoque pecuniam
Heredi properet: scilicet improbæ
Crescunt diuitiæ, tamen
** Curtæ nescioquid semper abest rei.*

INTACTIS OPVL. THES. ARAB.] suprà Od. 29. lib. 1. *beatis Arabum Gazis* dixit, &

secunda epist. ad Mæcen. lib. 1. *Diuitias Arabum.* Intactos autem thesauros intellige dictos esse, quia nondum Romanorum arma senserant. sic Propert. *India quin Auguste tuo dat colla triumpho: Et domus intacta te tremuit Arabiæ.*

CÆMENTIS] lapidibus cæsis, vt sup. Od. 1. huius lib. *huc frequens Cæmenta demittit redemtor.*

MARE APVLLICVM] sic reperi scriptũ in duobus lib. Vatic. & item Faern. Tornel. in codice Donati autem *Ponticum* erat recenti manu scriptum, & in litura. Iam, quòd ad syllabas attinet, simile est illud Od. 4. huius lib. *Altricis extra limen Apuliæ.*

ADAMANTINOS, &c.] solidissimos, firmissimos, fortasse, quos sup. Od. 35. lib. 1. *clauos trabaleis* dixit, hîc nominat adamantinos. vtrobique enim vim & firmitatem, & pænè dicam æternitatem necessitatis significat. Plato quidem lib. de rep. decimo ἀδαμαντίνως, id est, adamantinè, vsurpat pro eo, quod est ἰσχυρῶς καὶ ἀμεταχινήτως. his verbis. ἀδαμαντίνως (inquit) δεῖ ταύτην τὴν δόξαν ἔχοντα εἰς ᾅδου ἰέναι. Neque temerè porrò, neque ineptè adamantini claui τῇ ἀνάγκῃ, id est, necessitati, quæ eadem ferè est hoc loco, atque εἱμαρμένῃ, tribuuntur. Significatur enim fati, mortisque necessitas immutabilis, & vis inuicta. Pindarus autem cùm de alia necessitate loquatur, ita quærit ex musa: Quod periculum Argonautas solidis ex adamante clauis vinctos ad nauigandum impulit? sic Pindar. τίς κίνδυνος κρατεροῖς ἀδάμαντος δῆσεν ἅλοις; id est, quod periculum necessarium coëgit, vt nauigarent? Æschylus autem in Prometh. ἀδαμαντίναις πέδαισι dicit pro solidissimis ac durissimis. vide annot. ad Od. 3. & 35. lib. 1.

DIRA infesta, tristis, horribilis: vt & alibi.

NON MORTIS LAQ. EXP.] *expedies*, id est, explicabis, extricabis. sunt enim hi laquei ἄφυκτοι, καὶ ἀδιέξοδοι, id est, inexplicabiles, & quos effugere nemo queat. Homerus tantã vim Parcæ esse dicit, vt ne Dij quidem ab eo, qui sibi sit carus, mortem propulsare possint, vbi eum Parca semel comprehenderit. Verba Homeri sunt hæc, ὀδυσ. γ. Ἀλλ' ἤτοι θάνατον μὲν ὁμοίιον, οὐδὲ θεοί περ Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν ὁππότε κεν δὴ Μοῖρ' ὀλοὴ καθέλῃσι τανηλεγέος θανάτοιο. id est, At profectò mortem, omnibus æquè infestam, ne dij quidem ab homine amico arcere possunt, vbi eum Parca mortis longum somnum dantis comprehenderit.

CAMPEST. MEL. SCYTHÆ] sup. Od. 35. lib. 1. *profugos* appellauit. Strabo ἁμαξοίκους, id est, in plaustris habitanteis, tanquam in domibus.

RIGIDI GETÆ] cur rigidi an quòd sunt cælibes, & ἀνέστιοι, id est, sine foco & familia? an quod ἄβιοι, id est, carentes rebus ad victum paratis, & congestis, seu vitæ cultu vtentes tenuissimo, parcissimo, ac durissimo? quæ etiam de Scythis tradita sunt: ob idque ἄβιοι appellantur ab Homero. Quin eosdem ἱππημολγοὺς appellant tum alij Græci poetæ, tum in primis Homerus: id est, equorum emulctores. Dionys. Alex. ἔνθα μελαγχλαινοί τε καὶ ἀνέρες ἱππημολγοί. Homerus ἰλιάδ. ν. αὐτὸς δὲ πάλιν τρέπεν ὄσσε φαεινὼ Νόσφιν ἐφ' ἱπποπόλων Θρῃκῶν καθορώμενος αἶαν Μυσῶν ἀγχεμάχων, καὶ ἀγαυῶν ἱππημολγῶν Γλακτοφάγων, ἀβίων τε δικαιοτάτων ἀνθρώπων, id est, ipse autem [Iupiter] reflexit oculos lucidos longè ab vrbe Troia ad terram Thracum in studio equorum assiduè versantium respiciens, & Mysorum comminus pugnantium, & admirabilium Scytharum equas mulgentium, & lac potantium, in diem viuentium, rebúsque ad victum antè paratis carentium, hominum iustissimorũ. Ex quibus versibus cognoscere licet, per hippemolgos, id est, equarum emulctores, Scythas, & populos illos omneis esse intelligendos, qui ab occasu, mari Sarmatico, & Gothico: ab ortu, palude Mæotide & Tanai, & Ponto Euxino: à meridie, Æmo, & Danubio: à Septentrione, hyperboreis gentibus, & Rhipæis montibus continentur. hanc sententiam adiuuat Herodotus, qui in Melpomene narrat, Scythas equas mulgere, & lac earum vasis exceptum potare: id quod testatur & Strabo lib. 7.

IMMETATA QVIBVS] quorũ agri, nullis cùm limitibus sint inter se separati, aut distincti, sed communes, etiam fruges efferunt liberas & communes. *immetata* autem iugera accipe nullis metis, id est, terminis distincta, vel nullis decempedis *dimensa*, aut descripta. lege quæ suprà notauimus ad illum locũ, *nulla decempeda Metata, &c.* Od. 15. lib. 2.

NEC CVLTVRA PLACET, &c.] nemo vnus per omnem vitam in eodem agro colendo versatur: sed alij ad certum numerum discripti ac distributi vnum annum agrum colunt: anno subsequente succedunt his alij ad eundem numerum: quiescunt ij, qui superiore anno coluerant, & ita deinceps. Atque hanc sententiam declarant ea verba, quæ statim sequuntur: *Defunctúmque laboribus Æquali recreat sorte vicarius*, id est, eum, qui in labore annum versatus, eóque labore defunctus est, vicarius, qui eius locum, vicémque subit, reficit ac recreat æquali sorte, id est, dat illi sui reficiendi facultatem, æquali sorte. i. dat illi sui reficiendi facultatem, æquali agri colendi, laborisque perferendi condicione vicissim accepta. Sic Cæsar de Sueuis lib. 4. de bello Gall. *Hi centum pagos habere dicuntur, ex quibus quotannis singula millia armatorum bellandi causa suis ex finibus educunt. Reliqui, qui domi manserint, se, atque illos alunt. Hi rursus inuicem anno post in armis sunt: illi domi remanent. Sic neque agri cultura, neque ratio, atque vsus belli intermittitur.*

TEMPERAT] nouerca manus abstinet à priuignis: priuignis parcit, neque eis insidias comparat, vllamve perniciem molitur, vt solent nouercæ. sic loquitur & Virgil. Georgic. 1. *Iam sibi tum curuis male temperat vnda carinis.* & M. Tull. Verr. 4. siue accusation. lib. 2. *non solùm socius in eo bello*

bello consuluit, verumetiam superatis hostibus tempera-runt. ibidem: *si cuiquam denique vlla in re vmquam temperauerit, vt et vos quoque temperetis.* idem libr. 1. *Te putet quisquam cum ab Italia freto disiunctus esses, sociis temperasse?* Sallust. conior. Catil. *Quippe secundæ res sapientium animos fatigant: nedum illi corruptis moribus, victoria temperarent.* sic enim hunc locum emendauimus, cùm in omnibus libris vulgatis corruptè legatur *obtemperarent*. emendauimus & locum apud Cæs. lib. 1. de bell. Gall. itidem corruptum, *neque, sibi homines feros ac barbaros temperaturos existimabat, quin, &c.* vbi vulgo legitur *obtemperaturos*.

TEMPERAT INNOCENS] id est, temperando priuignis est innocens: vel in eo se innocentem præstat, quòd temperat, vt diximus ad Od. 8. huius lib.

NEC DOTATA REGIT VIRVM] regit virum, id est, imperat viro, domina est viri: vt sup. Od. 9. *Me nunc Thressa Chloë regit.* Aristoteles lib. 8. de moribus, viri & vxoris societatem scribit esse Aristocraticam, id est, ei reip. formæ similem, in qua præstantiores, & meliores, & optimates imperant. iccircò virum præesse debere, cùm vxori virtute præstet. Sed interdum (inquit) imperant mulieres, nempe eæ, ad quas amplæ venerunt hæreditates, & bene dotatæ. ἐνίοτε δ᾽ ἄρχουσιν αἱ γυναῖκες ἐπίκληροι οὖσαι. sic Plaut. in Asinaria: *argentum accepi: dote imperium vendidi.*

NEC NITIDO FIDIT ADVLTERO] nitido, vel comto, & bene curato: vel vnguentis delibuto, vt annot. ad Od. 19. huius lib. & alibi. vel vt epist. 7. lib. 1. *ex nitido fit rusticus, atque Sulcos, & vinea crepat mera.*

ADVLTERO] amatori, vt sup. Od. 33. lib. 1. vel propriè accipe.

DOS EST MAGNA P. VIRT.] Querebatur iam sua ætate Theognis, non spectari in vxore quærenda genus, & parentum virtutem, sed pecuniam, his verbis: Κριοὺς μὲν καὶ ὄνους διζήμεθα, Κύρνε, καὶ ἵππους Εὐγενέας· καί τις βούλεται ἐξ ἀγαθῶν βήσεσθαι· γῆμαι δὲ κακὴν κακοῦ οὐ μελεδαίνει Ἐσθλὸς ἀνήρ, ἤν οἱ χρήματα πολλὰ διδῷ. quorum versuum hæc ferè sententia est: *Arietes quidem, & asinos, & equos generosos quærimus, & vult vnusquisque. equas si quas habet, aut alias fœminas, à maribus generosis iniri, & grauidas fieri: puellam autem vitiosam, & vitiosi filiam vir bonus vxorem ducere non magnopere dubitat, si modò magnam pecuniæ vim in dotem afferat.* Magnam igitur habet dotem sponsa, ait Horat. quæ honesto loco nata est, quæque ab alio viro abhorret. Non admodum dissimile est huic Horatiano, Plautinum illud in Amphitry. *Non ego illam mihi dotem duco esse, quæ dos dicitur: sed pudicitiam & pudorem, & sedatum Cupidinem, Deûm metum, parentum amorem, & cognatûm concordiam.* Priscianus lib. 7. hunc locum profert ostendens, *parentum* æquè, ac *parentium* vsitatum esse. idémque locum quendam ex M. Tull. Verr. 7. producit metuere autem alterum virum, nihil aliud est, quàm φυλάττεσθαι, id est, vitare, & fugere: ab alio viro tangi nolle, vt annot. ad Od. 2. lib. 2.

ET PECCARE NEFAS, AVT PRETIVM] id est, aut non putant illorum matronæ sibi licere matrimonij castitatem, fidémque violare: aut si violant, extremo supplicio afficiuntur. sic infrà Od. 4. lib. 4. *Culpam pœna premit comes.*

AVT PRETIVM EST MORI] id est, aut merces est peccati mors. sic vsurpat vocem *pretium*, epist. 16. lib. 1. *Nec furtum feci, nec fugi si mihi dicat Seruus: habes pretium: loris non vreris, aio.*

O, QVISQVIS VOLET] significat, ex peccandi licentia, & impunitate cædeis, bellaque ciuilia manare: quæ mala qui tollere velit, paréntque patriæ appellari cupiat, eum oportere seuerissimis legibus latis maleficia coërcere, & comprimere: in eos autem, qui leges neglexerint, acerrimè animaduertere. Placet autem mihi magnopere ea scriptura, quam in duodecim libris manuscriptis reperiui, *Cædem & rabiem, &c.* vbi vulgati habent, *aut rabiem*.

SI QVÆRET PATER] quidam libri veteres habent, si quærit p. vrb. *pater vrbium* autem tale est, vt si diceret, parens patriæ.

REFRENARE] comprimere. sic dixit *iniicere frena licentiæ*. Od. 15. li. 4. quem locum, quemadmodum emendauerimus, videto suo loco.

CLARVS PÒST GENITIS] clarus futurus posteris: immortalem nominis sui gloriam posteris traditurus. sic quidem habent nostri libri ferè omnes: Sed quidam aiunt se reperisse in vno item manuscr. *Carus.* quam scripturam probo. & ita cum ijs, quæ antecedunt, aptè hærebunt quæ sequuntur, *quatinus odimus virt. incol.*

QVATINVS, HEV NEFAS, VIRT. &c.] *quatinus*, legendum, non *quatenus*. & ita cod. Faërni, & vnus Vatic. & aliquot alij. Præterea sic legendum esse docent veteres grammatici. in his Festus. Pendent autem hæc ex ijs, quæ proximè antecedunt, rationémque continent, quamobrem dixerit, eum, qui res illas gesserit, clarum, seu carum fore non apud suæ ætatis homines, sed apud posteros, hoc modo. quoniam (inquit) virtutem incolumem odimus, id est, eorum virtutem, qui viui sunt, & incolumes: virorum autem virtute præstantium mortuorum desiderio afficimur. sed nomen *inuidi* non videtur suo loco esse positum: debuitque poni statim post verbum *odimus*. est enim inuidi præstanteis & excellenteis viros odisse: mortuos desiderare non item. vt epist. ad August. lib. 2. *diram qui contudit hydram, Notáque fatali portenta labore subegit, Comperit inuidiam supremo fine domari. Vrit enim fulgore suo, qui prægrauat arteis Infra se positas, &c.* sic Paterculus. *naturaliter audita visis laudamus libentius, & præsentia inuidia, præterita veneratione prosequimur: & his nos obrui, illis instrui credimus.*

VIRTVTEM INCOLVM. ODIM. SVBLATAM EX OC.] Non solùm hoc de virtute, sed &

de omnibus alijs bonis verè dici potest, tum denique eos intelligere quæ sunt bona, cum quæ erant in nostra potestate, quibúsque frui poteramus, ea amisimus: neque hoc solum ad inuidiam, sed etiam ad alia animi vitia pertinet. Plautus Capt. *Tum denique homines nostra intelligimus bona, Cum, quæ in potestate habuimus, ea amisimus.* Sophocl. Aiace. Οἱ γὰρ κακοὶ γνώμαισι τ᾿ ἀγαθὸν χεροῖν ἔχοντες οὐκ ἴσασι πρίν τις ἐκβάλῃ. id est, Mali bonum in manibus habentes, illud ignorant: vbi amiserunt, tum cognoscunt. Hanc eandem sententiam copiosè tractat Cicero oratione post reditum ad Quirit. non longè à princip.

QVID TRIST. QVERIM. SI NON, &c.] non est satis bonas leges ferri, sed oportet præterea pœnas legibus constitutas de improbis sumi. Leges enim sine moribus nihil prosunt reip. Et quemadmodum præclarè dictum est *ex malis moribus bonas leges natas esse*: ita bonis legibus hoc propositum esse debet, vt ciues benè sint morati: quem finem si lex non assequetur, inutilis & otiosa futura est. licet & aliter explicare, vt iam dicam.

QVID LEGES SINE MORIB. VANÆ PROF.] licet etiam hunc locum sic explicare, vt per se intelligatur, non vt è superioribus duobus versibus pendeat: hoc modo: *Quid leges sine moribus vanæ proficiunt?* Non satis est hominum peccata metu pœnæ coërcere, quod facit lex: sed etiam oportet ciueis à pueris bene institui, atque ad virtutem informari: quo facto, pauci erunt improbi, & scelerati: & ita pœnis à lege constitutis facilè continebuntur. contrà si nulla erit disciplina ciuium, omnes erunt iniusti, libidinosi, scelerati, impij, cùm alij tales euaserint natura, alij mala consuetudine naturæ bonitatem corruperint: quæ vitia funditus tollere lex non potest, quantumuis graueis atque acerbas pœnas improbis infligat.

SI NEQVE FERVIDIS, &c.] declarat qui sint perditi, & corrupti mores: nempe immensum pecuniæ studium, & auaritia: paupertatis pudor & timor: cupiditates, & similes animorum pestes. ex hoc fonte, omnia reipub. mala manarunt. pendent autem hæc ab ijs, quæ proximè antecedunt, hoc modo: Quid leges prosunt sine moribus, verbi gratia, si neque ea mundi pars, quæ immoderatis torretur caloribus, neque ea, quæ frigore obriguerunt, mercatorem deterrent, quo minùs pecuniam quærat, & rem in dies magis ac magis amplificet? Has mundi parteis partim propter immoderatum ardorem (vt existimarunt antiqui) partim propter nimia frigora inhabitabileis, commemorat, & alijs locis, vt annot. ad Od. 22. lib. 1. Cum his autem congruunt illa ex epistol. 1. lib. 1. *Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare pauperiem fugiens, &c.*

MAGNVM PAVPERIES OPPR.] id est, quæ habetur turpis & probrosa, maximè auaA ris, qualis inducitur Stabenus ille, Sat. 3. lib. 2. *qui quoad vixit, credidit ingens Pauperiem vitium.* Itaque Euripid. in Med. Πᾶς ἐκποδὼν φεύγει τὰς πένητας φίλος, id est, Fugit omnis amicus longè amicum pauperem. At Demost. in orat. περὶ στεφάνου, ait neque eum, qui paupertatem alteri maledicti loco obijciat, sana mente esse neque eum, qui eò, quòd diuitijs circumfluat, sese efferat insulenter. ἐγὼ γὰρ οὔτ᾿ εἴ τις πενίαν προπηλακίζει, νοῦν ἔχειν ἡγοῦμαι, οὔτ᾿ εἴ τις ἐν ἀφθόνοις τραφεὶς ἐπὶ τούτῳ σεμνύνεται. & item Hesiodus his verbibus: Μηδέποτ᾿ οὐλομένην πενίην θυμοφθόρον ἀνδρὶ Τέτλαθ᾿ ὀνειδίζειν, μακάρων δόσιν αἰὲν ἐόντων. id est, ne vnquam paupertatem vitæ corrupticem cuiquam maledicti loco obB ijcere audeto, cùm sit deorum donum. Vide annot. ad illom locum Saty. 3. lib. 2. *credidit ingens Pauperiem vitium.*

IVBET QVIDVIS ET FACERE, ET PATI] sic epistol. 1. lib. 1. *Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare, &c.* & Satyr. 4. lib. 1. *Hic mutat merces surgente a sole ad eum, quo Vespertina tepet regio: quin per mala præceps Fertur, vti puluis collectus turbine.*

VIRTVTISQVE VIAM OBS. ARD.] si legeremus *arduam* magis conueniret cum Hesiodo, cuius versus illi notissimi sont: Τῆς δ᾿ ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν Ἀθάνατοι μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ᾿ αὐτήν, &c. C id est, *Virtutem voluere dij sudore parari, Longa autem est ad eam via, & ardua, & aspera saxis.* Sed cùm omnes codices veteres hanc lectionem comprobent: nihil mutandom esse puto. Cur autem virtutem arduam appellat? an quòd homines, claros, admirabileis, & præstanteis, & deorum simileis efficit? an quòd difficilis est, & sine multo labore ad eam peruenire non potest? quam sententiam profectò altera lectio magis exprimeret.

VEL NOS IN CAPITOLIVM, &c.] vel in Capitolium, aurum omnium malorum materiam, deferamus, quemadmodum censet populus & multitudo: vel in mare proximum proijciamus. Sed quærat aliquis, quorsum hîc Capitolij mentio fiat. dicebat German. Valens, D spectasse Horatium illa tempora, quibus matronæ Rom. rep. in summum discrimen adducta, mundum omnem suum muliebrem in Capitolium comportassent, atque ad vsus, sumtúsque belli contulissent. Ego existimabam respexisse potius ad morem veterum & Græcorum, & Romanorum: qui pecuniam in fanis, & templis deponere, & sacro quasi commendare solebant, idque maximè cùm rebus timerent, aut diffiderent suis, vt testatur M. Tull. libr. 2. de legib. vbi loquitur de sacrilegij pœna, quo loco narrat, Clisthenem quendam, Atheniensem, ciuem egregium, cùm rebus timeret suis, Iunoni Samiæ filiatum doteis credidisse. Sic igitur suadet hoc loco Horatius, vt aurum & pecunia deferatur in Capitolium, si quis fortè pecuniam magni faciendam

[illegible] aut vultus, aut po- A
[illegible] philosophi magi-
[illegible] Horatium,
[illegible] ornatum
[illegible] Capitolino conse-
[illegible] θεμα.

Q[illegible]AMER VOCAT, &c.] id est, se
[illegible] voluntate, seu approbante popu-
lo [illegible] mauult populus, quam in mari
pro[illegible].

AVRVM ET INVTILE] rectè inutile, si
mate[illegible] est mali. Nam vt præclarè disputat Xe-
noph. Oeconom. χρήματα, id est, pecuniæ ab
vtendo dictæ, non sunt χρήματα ei, qui pecunijs
nesciat vti, & multo minùs [illegible], qui ex ijs detri-
mentum capiat.

ERADENDA CVPIDINIS, &c.] si ver- B
nos sceleratorum pœnitet, funditus tollenda, & radi-
citus extirpanda [illegible] cupiditatis primor-
dia. Cupido pro cupiditate, masculini generis
est apud hunc scriptorem, vt suprà notatum est
ad Od. 16. lib. [illegible].

ET TENERÆ NIMIS MENTES] edu-
cationem, & exercitationem significat, quæ duo
magnam vim habent in vtramque partem, sic
sup. à Ode 2. huius lib. *Angustam amici pauperiem
pati Robustus acri militia puer Condiscat, &c.*

NESCIT EQVO RVDIS] pueri ingenui
discunt potius trocho Græco ludere, aut alea,
quàm equitare, aut venari. hærere in equo dixit
& M. Tull. in orat. pro Deiot. C

VEN. QVE TIMET] φυλάττεται, non
vult, vt alibi admonuimus. Venatio autem *Ro-
manis sollemne viris opus vtile famæ, Vitaque & mem-
bris*, vt ait epist. 18. lib. 1.

SEV GRÆCO IVBEAS TR.] trochi
nomen, & ludus ipse Græca sunt. Itaque fortasse
meliùs sentiunt qui Sat. 2. lib. 2. Græcari inter-
pretantur, *trocho & disco ludere*, quàm qui *potare*.
sic Horatius, *vel si Romana fatigat Militia assuetum
græcari, &c.*

TROCHO] vide annot. ad epist. de arte poët.
ibi, *Indoctusque pilæ, disciue trochive quiescit.*

SEV MALIS VET. LEGIB. ALEA]
fortasse lege Cornelia, & lege Titia, quæ com-
memorantur à Martiano iureconsulto lib. 5. re- D
gularum: & exstat hoc caput lib. xi. Pandect. iu-
ris ciuilis, titulo de aleatoribus.

CVM PERIVRA PATRIS FIDES, &c.]
[illegible] pater [illegible] in rebus contrahendis fidem
[illegible] randi religione obstrictam non seruet: sed
so[illegible] fallat, & hospitem, omnéque suum stu-
dium [illegible] con[illegible]t, vt citò heredem indignum lo-
cuple[illegible] eueni[illegible] scilicet, vt diuitiarum aceruus
amp[illegible] per aliquid desit tamen. Simi-
le est ill[illegible]p. Od. [illegible] huius lib. *Crescentem sequi-
tur cura pecuniam, Maiorúmque fames.*

INDIGNO [illegible] PECVNIAM HER.
PROPERET] [illegible] properandi cum accu-
sandi casu coniunxit [illegible] Od. 7. libr. 2. *quis
vdo Deproperare apio coronas*, &c. [illegible] Virgil. libr. 9.

Æn[illegible] properet per vulnera mortem [illegible] A
igitur *properet heredi pecuniam* [illegible],
& propere heredem locuple[illegible].

S[illegible] ET IMPROBÆ] *improbæ* ab ef-
fectu, quia improbos efficiunt, vt sup. Od. 4. lib. 1.
Pallida mor. vel improbè & summo studio, &
magno labore coaceruatæ.

AD BACCHVM.

Od. 25.

ARGVMENTVM.

Se Bacchi instinctu, afflatuque concitatum,
noua quædam & inaudita de Augusto
dicturum.

QVò me, Bacche, rapis tui
Plenum? quæ in nemora, aut
quos agor in specus
Velox mente noua? quibus
Antris, egregij Cæsaris audiar
Æternum meditans decus
** Stellis inserere, & concilio Iouis?*
Dicam insigne, recens, adhuc
*Indictum ore alio. * non secus in iugis* C
** Exsomnis stupet Euias,*
Hebrum prospiciens, & niue candi-
dam
Thracen, ac pede barbaro
*Lustratam Rhodopen. * vt mihi deuio*
Rupes, & vacuum nemus
Mirari libet? ô Naïadum potens,
Baccharúmque valentium
*Proceras manibus * vertere fraxinos:*
Nil paruum, aut humili modo: D
*Nil mortale loquar. dulce * pericu-*
lum est,
*O Lenæe, * sequi deum*
Cingentem viridi tempora pampino.

QVò ME BACCHI RAP. TVI PLEN.]
significat, se Bacchi numine afflatum & mente
concitatum, Augusti laudes canere, nouoque car-
minis genere celebrare velle, nempe lyrico: quod
gloriatur à se primo Latinorum poëtarum insti-
tutum, ac vulgatum.

AVT QVOS AGOR IN SPECVS] sic
legi malo, vt reperi scriptum in tribus codicib.

antiquis [illegible] *& que* [illegible] *g. in ʃp.* quamquam ne [illegible] proebo.

VELOX] [illegible] expeditus.

MENTE NOVA] mente, qua[illegible] Bacchus innouauit, & diuino quodam [illegible] concitauit. mente non mea, sed diuina.

QVIBVS ANTRIS] in quibus antris: in quibus locorum solitudinibus, quibus in locis secretis ac remotis, &c. Od. 4. huius lib. *Finire quærentem labores Pierio recreatis antro* epist. 2. libr. 2. *Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbem, Rite cliens Bacchi, &c.* & epist. ad Pison. *secreta petit loca.*

STELLIS INSERERE] *in cælum vocare*, vt loquitur Catullus, id est, immortalitati commendare & consecrare: immortalibus laudibus afficere.

DICAM INSIGNE, &c.] non dicam res communeis, vulgareis, obsoletas, & omnium sermone vsurpatas: sed insigneis, nouas, & à nemine vsque adhuc cantatas, neque tractatas. sic epist. ad Mæcenatem tertia libri primi. *Iuuat immemorata ferentem Ingenuis oculisque legi, manibusque teneri.*

NON SECVS, &c.] sic concitari solent Thyades, seu Mænades, seu Euiades, seu Bassarides, vt ego nunc mente concitata, & commota, feror ad Augusti laudes meo carmine prædicandas.

EXSOMNIS] experrecta, sic cod. Fa[illegible]n. Vrs. Don. Torn. tres Vatic. sed ad marginem libri Faërn. ascriptum erat *Insomnis.*

HEBRVM] Thraciæ fluuium. epist. 16. lib. 1. *Fons etiam riuo dare nomen idoneus, vt nec Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus.* quem Hiemis sodalem appellat Od. 25 lib. 1.

NIVE CANDIDAM] [illegible] sup. Od. 9. lib. 1. *niue candidum Soracte*: vbi diximus Soracte montem esse in Sabinis, cum sit in Faliscis potiùs, vt apparet ex Plinio.

THRACEN] Θρῄκην alibi Thracam, vt epist. ad Iul. Florum lib. 1. *Thracáne vos, Hebrusque niuali compede vinctus.* vide sup. annot. Od. 1[illegible]. lib. 2. *Otium bello furiosa Thrace, &c.* sed cur niue candidam? quia regio est frigidissima, & ideo habet [illegible]rum ἐργαστήριον, seu officina, [illegible] ad [illegible] locum, *Thracius Bacchante magis, &c.* Od. 25. lib. 1.

A[illegible] PEDE BARB. LVSTR.] qu[illegible] barbari nempe Thraces pe[illegible]t, & incolunt.

RHODOPEN.] Thraciæ montem. Vir[illegible] Sileno. *Nec tantum Rhodope miratur, & Ismarus Orphea.*

VT MIHI DEVIO] [illegible], citra[illegible] vias [illegible] tas, atque à n[illegible] inda [illegible] *vt libet, &* [illegible], &c. [illegible] ficat [illegible] [illegible] yticos p[illegible] Lat[illegible] rum [illegible] hoc loco [illegible] in. [illegible] quo modo [illegible] quale [illegible] illud Virgil. *vt perij, vt me malus abstulit error!* [illegible] Th[illegible] Anat[illegible]

A βα[illegible] [illegible] nit [illegible] in altum dei [illegible] Od. [illegible] po[illegible]. [illegible] ra & epist. ad Mæcenat. 5. [illegible] *pe secum* [illegible] *rs mouere tumin* [illegible] bet nonnulli libri man[illegible]

VACVVM NEMVS] [illegible] ἐρῆμον. epist. ad Mæcen. [illegible] lib. [illegible] *Libera per vacuum posui vestigia princeps.*

O NAIADVM POTENS] Bacche Naiadum, & Baccharum dom[illegible] Od. [illegible] *Sic te diua potens Cypri.* N[illegible] Nymphæ, vt sup. di[illegible] libro primo.

VERTERE] euertere. Virg. Æn. 1. *Tyrias qua*

B *verteret arces.*

DVLCE PERIC. EST, O LENÆE] periculosum illud quidem est, [illegible] Bacche, [illegible] aliquid magnum, nouum, [illegible] riale & claro quodam, & grandi [illegible] tamen [illegible] est [illegible] Deo [illegible] atque impellente, [illegible] vel [illegible] quos caros habeat, viridem pampinum circundat. *Lenæus* dictus est Bacchus ἀπὸ τῶν ληνῶν, id est, à Lenæis Bacchi diebus [illegible] autem fortasse ἀπὸ τοῦ λην[illegible], id est, à [illegible]. Virgil. Geor. 2. *Huc pater ô Lenæe* [illegible]. idem dictus L[illegible]æus ἀπὸ τοῦ λύειν quod animos curis astrictos soluat. Horat. Od. 9. libr. epod. *Curam metumque Cæsaris rerum iuuat Dulci Lyæo soluere.* Liber autem

C cur nominetur, nemini obscurum est. [illegible] Thyone Bacchi matre, quæ alio nomine Semele appellatur. Od. 17. [illegible] 1. *nec Seme[illegible] Cum Marte confundet Thyoneus Prælia. Euius* à voce Bacchantium *euoe*, vt diximus ad Od. 18. lib. 1. *Bassareus* [illegible] βασσαρῶν βασσάρας autem [illegible] fuisse calceos quosdam, quibus [illegible] Bacchan[illegible], [illegible] quibus Bas[illegible] [illegible] genus [illegible] putant, quo [illegible] Bacchanalia agitabant. sup. Od. 18. lib. [illegible] *Candide Bassareu. Dionysius,* quasi è Ioue natus, & in Nysa monte Thraciæ, seu, vt alij, Indiæ educatus [illegible] Ioue, & Nysa eius nutrice appel[illegible] [illegible] Plato in Cratylo, hoc [illegible] Διόνυσος [illegible], id est, D[illegible] qui dat vinum,

D quod G[illegible] Dithyrambus autem vel [illegible] antro [illegible] quod duas ianuas hab[illegible] quod Bacchus bis natus, & è duabus [illegible] modo ianuis [illegible]. Sed de [illegible] ad Od. 2. lib. 4. *Seu per audaces noua dithyrambos.* [illegible] um, & vo[illegible] bac[illegible], & Satyrorum, & Silenorum, & cæterorum Bac[illegible] vel à [illegible] & [illegible] ful[illegible] Semel[illegible] defla[illegible] [illegible] est & [illegible]

CINGENTEM VIRIDI TEMPORA PAMPINO.] [illegible] tempora vel sibi, vel alij, q[illegible] vel & sibi [illegible] Od. 8. lib. 4. de Libero. *Ornatus viridi tempora pampino.*

Od.

Od. 26.

ARGVMENTVM.

Se iam ſenem factum rebus amatorijs minùs aptum eſſe.

VIxi puellis nuper idoneus,
Et militaui non ſine gloria:
Nunc arma, defunctúmque bello
Barbiton hic paries habebit:
*Laeuum marinae * qui Veneris latus*
Cuſtodit. hîc, hîc ponite lucida
Funalia, & vecteis & arcus
Oppoſitis foribus minaceis.
O, quae beatam diua tenes Cyprum, &
Memphim carentem Sythonia niue,
*Regina, * ſublimi flagello*
Tange Chloën ſemel, arrogantem.

VIXI PVELL. NVPER IDON.] cùm eſſem aetate integra, & ad amores accommodata: qualis eſt adoleſcentium aetas, & virorum vſque ad annum quadrageſimum: tum vixi puellis idoneus: tum me decebat puellas colere, atque amare. Erat enim ſpes amoris mutui: neque puellae, tali aetate amatores aſpernantur.

ET MILITAVI] amaui, amori operam dedi. Od. 1. lib. 4. *Et centum puer artium Latè ſigna feret militiae tuae.*

NVNC ARMA] quia dixerat ſe militauiſſe, perſtans in tralatione ait nunc ſeſe arma amatoria Veneri conſecrare velle: arma autem amatorum haec ſunt, funalia ad nocturnas ambulationes, & comiſſationes, verſus lyrici, citharae, vectes, & arcus ad foreis, & feneſtras effringendas. ſic Delphis ille apud Theocr. φαρμακεύτρ. dicit Simaethae, à qua fuerat arceſſitus, ſe, ſi ſibi non paruiſſent eius fores, & ſi excluſus eſſet, lampades & ſecureis in eius domum illaturum fuiſſe. Theocriti verba ſunt haec: Καὶ μ' εἰ μὲν κ' ἐδέχεσθε, τάδ' ἦς φίλα, &c. Εἰ δ' ἄλλᾳ μ' ὠθεῖτε, καὶ ἁ D θύρα εἴχετο μοχλῷ. Πάντως καὶ πελέκεις, καὶ λαμπάδες ἦνθον ἐφ' ὑμέας. & Thraſo apud Terent. in Eunucho, aedeis Thaidis expugnaturus, Donacem quendam iubet cum vecti in medium agmen prodire. Neque enim (vt vulgò putant) vectibus claudebantur fores, ſed effringebantur potiùs: muri, ſtatuae, aedificia ſubruebãtur. quemadmodum fugitiui illi, Verris iuſſu, duce Timarchide (vt ſcribit M. Tull. orat. in Verrem de ſignis) ſignum Herculis, quod erat in templo Agrigentino, ſubiectis vectibus commouere, & labefactare conantur. Lucil. lib. 29. apud Non. *Vecte atque ancipiti ferro effringam cardines.* Iccircò eorum, qui parietes perfodiunt, vita, vecticularia appellatur à Catone, quòd vecte parietes effrin- A gant: & Graeci parietum perfoſſoribus, quos illi τοιχωρύχους nominant vecteis tribuunt.

DEFVNCTÚMQVE BELLO] defunctus re aliqua dicitur, qui ea vſus eſt, quamdiu debuit, aut quamdiu licuit, vti autem iam deſijt: & defunctus munere, qui munus ſuſceptum, aut receptum adminiſtrauit: & defunctus opere, qui opus abſoluit: & defunctus periculo, qui periculo, in quo verſabatur, liberatus eſt. Ex his nata ſunt illa genera loquendi, defungi vita, defungi temporibus. Horat. epiſt. ad Auguſt. lib. 2. *& niſi quae terris ſemota, ſuiſque Temporibus defuncta videt, faſtidit, & odit.* & Od. 23. huius lib. *Defunctúmque laboribus Aequali recreas ſorte vicarium.*

LAEVVM MAR. QVI VEN. LATVS B CVST.] id eſt, paries laeuo Veneris lateri proximus, dexter ijs, qui ſtatuam ore aduerſo intuentur.

MARINAE] eodem epitheto vſus eſt & Od. 11. lib. 4. *Qui dies menſem Veneris marinae Findit Aprilem.* quamobrem autem Venerem marinam dicat, omnibus notum eſt: idque declarat vocabuli notatio. ἀφρὸς enim ſpuma maris eſt: ex qua facit eam natam Heſiod. in Theog. cui Plato in Crat. non putat quicquam contrà dici aequum eſſe, his verbis, περὶ δὲ τῆς Ἀφροδίτης, οὐκ ἄξιον Ἡσιόδῳ ἀντιλέγειν, ἀλλὰ συγχωρεῖν, ὅτι διὰ τὴν τοῦ ἀφροῦ γένεσιν, Ἀφροδίτη ἐκλήθη. id eſt, de Venere autem non eſt aequum Heſiodo aduerſari aut reclamare, ſed potiùs ei aſſentiendum eſt, C propterea quòd ex ſpuma maris nata ſit, iccircò Aphroditen eſſe appellatam.

TENES] κρατεῖς κύπρου, vt *Diua potens Cypri.* ſic ſuprà Od. 4. huius libri de Apolline, *qui Lyciae tenet Dumeta.* alij annotant, *tenes* hoc loco idem valere, quod Graecum ἀμφιβέβηκας. Libri aliquot veteres habent, *regis.*

SITHONIA NIVE] Thracia. Sithonij enim ſunt Thraces. vt ſup. Ode 18. lib. 1. *Sithonijs non leuis Euius.*

SVBLIMI FLAGELLO] ſublato flagello, vt grauior ſit plaga.

TANGE] feri, percute, vt ſit ἐλάσῃς.

SEMEL] ἀθρόως: vel dic propriè *ſemel*, vt illa, quae numquam vim tuam ſenſit, aliquando & ſe- D mel ſentiat, deſinátque tantum ſibi arrogare, & ſe tam ſuperbam ac ferocem in amanteis praebere.

TVRNEBVS.

EX lib. 9. cap. 27. Quiſpiam locum non putabit fuiſſe inuocandae Veneri fortaſſe in nauigatione, cùm tamen Horat. ita ſcribat. li. 1. Od. 3. *Sic te diua potẽs Cypri:* cùm ea potius amorũ foedera, quàm nauigationum pericula curet, ſed vt in verſu eſt, Ouid. epiſt. 1. Sapph. Phaoni, *Venus orta mari mare praeſtat eunti,* & Venus cognomento marina colebatur. Horatius, *Laeuum marinae qui Veneris latus.* & Venus Pontia cognominata apud Pauſaniam legitur.

Ex lib. 19. cap. 17. *Laeuum marmaequi Veneris lacus.* Non ab re Veneri, vt alias tractamus hoc epithetum attributum est ab Horat. nam in dijs numerabatur, qui mari praeerant, cùm ipsa è mari orta esset. Sic ab Euripide ποντία appellatur. Μόνον σύ μοι δέσποινα ποντία κύπρι. A

AD GALATHEAM.

Nauigaturam.

Od. 27.

ARGVMENTVM.

Deterret eam praecipuè exemplo Europae.

** IMpios parrae recinentis omen*
Ducat, & praegnans canis, aut ab agro
Raua decurrens lupa Lanuuino,
Faetáque vulpes.
Rumpat & serpens iter institutum,
** Si per obliquum similis sagittae*
*Terruit mannos. ego * cui timebo*
Prouidus auspex?
Antè quàm stanteis repetat paludes
** Imbrium * diuina auis imminentum:*
** Oscinem coruum prece suscitabo*
Solis ab ortu.
** Sis licet felix, vbicumque mauis,*
Et memor nostri Galathéa viuas:
Téque nec laeuus vetat ire picus,
Nec vaga cornix.
Sed vides, quanto trepidet tumultu
Pronus Orion. ego, quid sit ater
Adriae, noui, sinus: & quid albus
** Peccet Iapix.*
** Hostium vxores, puerique caecos*
Sentiant motus orientis Haedi, &
Aequoris nigri fremitum, & trementeis
Verbere ripas.
Sic & Europe niueum doloso
** Credidit tauro latus: & scatentem*
*Belluis pontum, * mediásque fraudeis*
Palluit audax.

Nuper in pratis studiosa florum, &
Debitae nymphis opif. x coronae,
Nocte sublustri, nihil astra praeter,
Vidit, & vndas.
Quae simul centum tetigit potentem
Oppidis Creten: pater ô relictum
*Filiae nomen, pietásque * dixit*
Victa furore,
Vnde? quò veni? leuis vna mors est
*Virginum culpae. * vigilánsne ploro*
B *Turpe * commissum? an vitijs carentem*
Ludit imago
Vana: quae porta fugiens eburna
Somnium ducit? meliúsne fluctus
Ire per longos fuit: an recenteis
Carpere flores?
Si quis infamem mihi nunc iuuencum
Dedat iratae: lacerare ferro, &
Frangere enitar modò multùm amati
C *Cornua tauri.*
** Impudens liqui patrios Penateis:*
Impudens Orcum moror. O, deorum
Si quis haec audis: vtinam inter errem
Nuda leones.
Antè quàm turpis macies decenteis
Occupet malas, teneraeque succus
*Defluat * praedae, speciosa quaero*
Pascere tigreis.
Vilis Europe pater vrget absens:
D *Quid mori cessas? potes hac ab orno*
Pendulum Zona bene te secuta
** Laedere collum.*
Siue te rupes, & acuta letho
Saxa delectant: age, te procellae
Crede veloci: nisi herile mauis
*Carpere * pensum*
Regius sanguis, dominaeq; tradi
Barbarae pellex aderat querenti
Perfidùm ridens Venus, & remisso
Filius arcu:
*Mox * vbi lusit satis: abstineto,*

Dixit,

Dixit, irarum, calidæq; rixæ:
Cùm tibi inuisus laceranda reddet
Cornua taurus.
** Vxor inuicti Iouis esse nescis?*
Mitte singultus: bene ferre magnam
Disce fortunam: tua sectus orbis
** Nomina ducet.*

IMPIOS PARRÆ RECINENTIS, &c.] hoc sentit Horatius. Impijs obijciantur huiusmodi omina, auspicia, ostenta, quæ eos ab instituto itinere reuocent, ac deterreant, id est mala: tibi autem nihil tale metuendum est. Ego enim data opera auspicium feci, vt scirem, ecquid tibi ista nauigatio benè esset euentura. Itaque neque coruus, quem ego solis ab ortu precibus suscitaui, neque picus, neque cornix, neque ceteræ aues alites, & oscines vetant, quominus proficiscare. quin licet tibi per auspicia, vbicunque malis vitam traducere, secundissima fortuna frui. aues mihi pro te auspicanti, addixerunt. Dij immortales iter tuum approbant. Sed vides, quanto trepidet, &c. id est, sed vides anni tempus: vides tempestatem imminentem. Orionis occasus denuntiat ingenteis, & horribileis fluctus. quàm periculosum sit mari Adriatico nauigare, scio. quantas procellas oriens Auster excitare soleat, nemo est, qui nesciat. quid multa? etiam si tibi aues omnia secunda, ac læta promittant, non debes te tamen tali anni tempore, tam infido mari committere.

PARRÆ] Festus. *picus autem Martius, feroniusque & parra & in oscinibus, & in alitibus habentur.* Plinius scribit lib. 18. cap. 29. auem parram Sirio oriente, ipso die non apparere, donec occidat. Parræ cantum tristem, atque infelicem veteribus habitum esse credibile est propter vocis insuauitatem, atq; asperitatem. Vocem autem ei esse insuauem declarat Ausonij versus. *Si confers fulicas cycnis, & aëdona parræ.*

RECINENTIS] iterum atq; iterum canentis. vtitur Od. 12. li. 1. in aliam paullò sententiam. *cuius recinet iocosa. Nomen imago.* & Od. proximè sequ. *Tu curua recines Lyra Latonam.* & epist. 1. lib. 1. *hæc recinunt iuuenes dictata, senésque.*

OMEN] omen propriè vox est hominum, quę aliquid faciendum, aut non faciendum esse significat. M. Tull. de diuinat. lib. 1. *Neque solùm deorum voces Pythagoréi obseruauerunt, sed etiam hominum, quæ vocant omina: quæ maiores nostri quia valere censebant, iccircò omnibus rebus agendis,* QVOD BONVM, FELIX, FORTVNATÚMQVE SIT, *præfabantur: rebúsque diuinis, quæ publicè fierent, vt fauerent linguis, imperabatur: inque ferijs imperandis, vt litibus, & & iurgijs se abstinerent: itémque in lustranda colonia, ab eo, qui eam deduceret, & cùm imperator exercitum, censor populum lustraret, bonis nominibus, qui hostias ducerent, eligebantur. quod item in delectu* COSS. *obseruant, vt primus miles fiat bono nomine. quæ quidem à te seu & Consule, & Imperatore summa religione esse seruata. Prærogatiuam etiam maiores omen iustorum comitiorum esse voluerunt, &c.* Apud Hom. ὀδυσ. υ. omen petit Vlysses domesticum, quo exploratum habere possit, se deorum voluntate in patriam esse restitutum. petit & signum aliquod, aut portentum externum. At Iupiter eo audito intonuit, & hoc fuit signum externum. domi autem mulier quædam ex ijs, quæ triticum molebant, audito ingenti illo cæli fragore, admirata, & pæne obstupefacta, dicit non esse illum è nubibus sonitum editum: sed homini alicui signum aliquod, atque ostentum prosperum datum: precatúrque à Ioue, vt proci eo die postremùm in ædibus Vlyssis cibum capiant: atque hoc fuit omen. verba Homeri sunt hæc, Ζεῦ πάτερ, εἴ μ' ἐθέλοντες ἐπὶ τραφερήν τε, καὶ ὑγρὴν, Ηγετ' ἐμὴν ἐς γαῖαν, ἐπεί μ' ἐκακώσατε λίην, Φήμην τίς μοι φάσθω ἐγειρομένων ἀνθρώπων Ενδοθεν. ἔκτοσθεν δὲ Διὸς τέρας ἄλλο φανήτω. cetera qui volet, ex Homero petat. nos locum indicauimus. Apud M. Tull. 1. lib. accus. cùm Verres ex senatusc. rationes præturæ statim referre deberet, neque id faceret tamen, quòd se quæstorem exspectare, idémque Dolabellam impetrasse diceret (fuerat autem Dolabella condemnatus) sic M. Tull. *Itaque* (inquit) *omen magni patribus conscriptis, quàm causa, placuit: probauerunt.* Significat autem in verbis Cicero, eam Verris orationem, condemnationis ipsius omen fuisse.

DVCAT] voluerat dicere, deterreat, reuocet ab instituto suo: Impij hanc autem habeant suorum consiliorum, & inceptorum ducem, cuius vox tristis est, & infelix.

ET PRÆGN. CAN.] fœta. Festus. *Grauida est, quæ iam grauatur fœtu: prægnans,* seu (vt alij scribunt) prægnas, *velut occupata in generando, quod conceperit.*

RAVA] raui coloris, inquit Festus, appellantur, qui sunt inter flauos, & cæsios, quos Plautus rauistellos appellat. Sic rauum mare apud M. Tull. li. 4. Acad. vt profert Nonius, id est, flauum: nempe vesperi cum à sole collucescit. lectorem admonitum velim, quamuis de integritate huius loci non dubitem: hoc nomen tamen in duobus codicibus manuscript. esse in litura. quam ex huius vocis ignoratione natam esse puto, cùm aliqui in hanc vocem incidentes, sibi inauditam, in eius locum aliam sibi notam substituere gestiret. quod fecerunt in Cicerone, eo quem commemoraui, loco: apud quem *flauum*, pro *rauum* supposuerunt.

RVMPAT ET SERPENS] serpens transuersa ex parte equo terrorem inferens, præsignificabat apud veteres tristem itineris euẽtum. huiusmodi monstris apud Terent. in Phorm. Geta nuptias ait se disturbaturum, vel certè tardaturum. *Introijt in ædes ater alienus canis: Anguis per impluuium décidit de tegulis: Gallina cecinit, &c.*

x

Si per obliqvvm] id est, cùm per obliquum sic Catull. *Nam si luxerit, ad librariorum Curram scrinia.*

Similis sagittæ] sagittam hoc loco non esse accipiendam pro ea sagitta, quæ arcu mittitur, sed pro ea surculi parte, quæ in vitibus contorta pangitur, admonuit me Passeratius meus: cui facile assensus sum. Est enim hæc sagitta, vtpote incurua, longè serpenti similior, quàm quæ à sagittario mittitur. Plin. *Tertium genus adiectum etiamnum expeditius sine calce, propter quod sagitta vocantur, cum intorti panguntur. ijdem cum recisi, nec intorti trigemmes, &c.* & paullo pòst, *sagittas serere minùs vtile, quoniam in transferendo facile rumpitur quod intortum fuit.*

Mannos] equos minores. Od. 4. epod. & *Appiam mannis teris.* & epist. ad Mæcen. 2. libr. 1. *Impositus mannis.*

Ego cvi timebo] cod. Rain. Cardin. & 1. Vat. *quid timebo?* quæ scriptura fortasse vera est. Verumtamen nihil muto. Nam hæc lectio hoc modo defendi potest. Impios superiora illa omnia tristia auguria, monstra, ostenta, omina ducant, ego cui timebo? quasi hoc dicat: ego tibi timere non debeo, primum quia impia non es: deinde quia talia monstra consilium tuum non retardant, neque tibi tristem aut infelicem euentum significant. [Sed Ioannes Passeratius homo valde sollers, & acutus: putabat hæc verba sine interrogationis nota esse legenda, hac sententia: ego, ei, cui timebo suscitabo oscinem coruum ab ortu antequam stanteis repetat paludes imbrium diuina auis imminentem, &c.]

Antequam stanteis] id est, quæ non fluunt, neque labuntur, neque currunt, vt fluuij: sed stant, vt stagna, quæ propterea fortasse à stando dicta sunt, vt Festo videtur: quamquam alij à voce Græca σταγὼν, aut à σταγάνι.

Imbrivm divina avis] sup. Od. 17. huius lib. *aqua augur*, id est, præsignificatrix, prænuntia. ὑετομάντιν appellat Euphorion, quod mihi indicauit Germ. Valens in epist. ad Pison. de arte Poët. *diuina futuri.*

Oscinem corvvm] Oscines appellantur aues, quæ cantu, seu occentu augurium præbent, quasi ore canentes: vel (vt Festus) auspicium ore facientes: quales sunt coruus, cornix, noctua. M. Tull. de diuinat. lib. 1. *Eademque efficit in auibus diuina mens, vt tum huc, tum illuc volent alites: tum à dextra, tum à sinistra parte canant oscines.* Titus Liu. lib. 10. *Ante consulem hæc dicentem coruus clara voce occinuit.* Apud Hom. ἰλ. ω. Priamus Hecubam dissuadentem, ne ad Achillem eat redimendi Hectoris mortui gratia, cùm diceret illum esse immitem, inexorabilem, atque infidum, auem malam appellat his verbis, Μὴ δή μοι ὄρνις ἐνὶ μεγάροισι κακὸς πέλευ. Tulit autem etiam ætas Homeri augures, & auspices. i. οἰωνοπόλους. Hom. ἰλιάδ. α. Οὔτ' ἄρ' ὅ γ' εὐχωλῆς ἐπιμέμφεται . . . Nam & senex ille Alitherses ὀδ. β. ex aquilarum volatu, collorúmque, & genarum laceratione, reditum Vlyss. & procorum interitum auguratur, & Priamus libro ἰλιάδ. ω. quem paullo antè diximus, ab Hecuba admonitus, Iouem orat, vt aquilam mittat, cuius volatu in bonam spem erectus, auspicióque secundo confisus ad naueis Græcorum sese conferat. Πέμψον δ' οἰωνὸν ταχὺν ἄγγελον, ὅς τε σοὶ αὐτῷ φίλτατος οἰωνῶν, καί εὖ κράτος ἐστὶ μέγιστον. Δεξιὸν, ὄφρα μιν αὐτὸς ἐν ὀφθαλμοῖσι νοήσας Τῷ πίσυνος ἐπὶ νῆας ἴω Δαναῶν ταχυπώλων. id est, Mittito autem oscinem, celerem nuntium, quæ tibi auium oscinum carissima, & cuius vis est maxima, dexteram, vt ego ea conspecta, eáque confisus eam ad naueis Græcorum celeribus equis vectorum.

Corvvm] qui canret à dextra manu. nam si à læua crocitaret, triste esset augurium. Plaut. Aulul. *Non temere est quod coruus cantet mihi nunc ab læua manu. Simul radebat pedibus terram, & voce crocitabat sua, &c.*

Solis ab ortv] non temerè hoc dicit. nam augures cælum in quattuor parteis diuidebant, & eùm augurium captabant, orientem solem spectabant. vt meridies esset pars dextera, septentrio sinistra.

Sis licet felix, &c.] nihil est (inquit Horat.) quod tibi nauigare cogitati casum vllum aduersum minetur, aut prænuntiet: non oscinum cantus, non alitum volatus, non serpentis, aut canis prægnantis, aut lupæ grauidæ occursus iter tuum impediunt: denique per hæc omnia licet nauigationem institutam suscipias. quocumque proficisci, & vbicumque ætatem agere in animo habes, illic omnia tibi læta, ac secunda euenient: sed Orion astrum infelix, & formidolosum maris, inconstantissimi, atque infidissimi elementi, maximéque Adriatici natura: venti, res incertissimæ: tempestates denique impendentes te ab isto nauigandi consilio deterrere debent. *Sis licet felix*, id est, licet tibi esse felici: nihil obstat, quo minùs feliciter ætatem agas, vbicumque quod tibi vitæ reliquum est, mauis traducere.

Vbicvmqve mavis] tale ferè est illud Æneid. 4. *Quæ me cumque vocant terræ, &c.*

Et memor nostri] hæc legenda sunt, quasi interposita, quibus eam orat, vt, vbicúmque vitam agat, sui memor sit.

Teqve nec lævvs vetat] sic est legendum, & ita reperi scriptum in vno codice Vaticano, non, vt in vulg. *vetet.* Est enim hæc huius loci sententia: (dicendum autem est sæpius, propter eius difficultatem, cùm videam doctissimos homines in eo hærere) paullo antè dixerat, se tanquam augurem, coruum oscinem prece suscitaturum ab oriente sole, vt ex eius garritu de huius institutæ nauigationis euentu iudicare, certique aliquid cognoscere queat. Nunc proinde quasi corui, & ceterarum auium garritum, ac volatum notauerit, atque obseruauerit, hæc subiungit, ex quibus vult intelligi, coruum, picum, cornicem addixisse, id est, Galateæ nauigationem comprobasse

comprobasse. *solebit felix* (id est lenis) per omneis alites, atque omnes partes ... neuigare, beateque viuere, quocum ... omnes aues tibi secundum, ac ... profectionis, tuique consilij euentum portendunt, atque ostendunt. sic Plaut. in Asinar. *picus, & cornix est ab laeua: coruos porro ab dextera Consuadet.* huc etiam pertinet, quod est lib. 2. Academic. quaest. *Non enim magis assentiuntur, neque approbant: lucere nunc, quàm, cum cornix cecinerit, tum aliquid eam aut iubere, aut vitare.*

PICVS] picum Martium vocant Latini, Graeci δρυοκολάπτην. de quo lege Plinium li. 10. cap. 18. & Plutarch. Ρωμαϊκοῖς.

SED VIDES QVANTO TREPIDET TVMVLTV] sed vides quantam tempestatem denunciet, &c.

PRONVS] óccidens. de Orione diximus ad Od. 28. lib. 1.

ATER ADR.] atrum Adriae sinum appellat, quasi tristem, & infestum, propter huius maris improbitatem atque iracundiam, vt Oda 9. huius lib. *improbo iracundior. Adria.*

SINVS] κόλπος. dicitur autem maris sinus per translationem à corpore humano, ea maris pars, quam littora curuata complectuntur.

ALBVS] sic sup. Od. 7. lib. 1. Notum, *album* dixit. *Albus vt obscuro deterget nubila caelo saepe Notus.* Iapyx autem Calabriae ventus est, vt suprà diximus ad Od. 3. lib. 1.

HOSTIVM VX. PVERIQVE, &c.] vsitatissimum est scriptoribus Graecis, & Latinis, cùm magnum aliquod malum significare, ac describere volunt, sine longiore vlla oratione, quicquid id est, hostibus precari, atque optare. Sophocl. in Electra. Εἰ μὲν πέφυκεν ἐσθλά, δὸς τελεσφόρα· Εἰ δ' ἐχθρά, τοῖς ἐχθροῖσιν ἔμπαλιν μέθες id est, siquidem bona sunt, dato integra, & ad exitum perducito: Sin inimica, & mala, ad hosteis transfero. Xenoph. ἀναβάσ. γ. οἶμαι γὰρ ἂν ἡμᾶς τοιαῦτα ἂν παθεῖν, οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσαιεν. id est, puto fore vt talia nobis accidant. qualia dij immortales hostibus ingerant. tale est illud Homericum. (sunt autem Achillis verba ad Asteropaeum. ἰλ. φ. τίς πόθεν εἶς ἀνδρῶν, ὅ μευ ἔτλης ἀντίος ἐλθεῖν; Δυστήνων δέ τε παῖδες ἐμῷ μένει ἀντιόωσι. id est, Quis & vnde venisti hominum, qui contra me congredi ausus es? Infelicium filij se meis viribus opponunt. Dionysius Alexandr. ἐν περιηγήσει. Δυσμενέων τοι παῖδες ἑλισσόμενοι περὶ πόντον Κείνοις ἀντιάσειαν ἀλεύμενοι. id est, hostium filij in mari versantes in illos incidant errantes. [Et Antisthenes, vt refert Diogenes Laërt. in Antisthene, ad quendam qui laudabat delicias & luxum, ἐχθρῶν παῖδες, ἔφη, τρυφήσειαν, id est, hostium, seu inimicorum filij delectentur, & luxurient.] Virg. Geórg. 3. *Dij meliora pijs, errorémque hostibus illum.* Ouid. *Hostibus eueniant conuiuia talia nostris.* Terent. Heaut. *Ah, obsecro te. istuc inimicis nostris fiet.* Plaut. Mercat. *A. periimus. C. principium inimicis dato.* Idem in Asin.

A *Vtinam, malè qui mihi volunt, sic rideant.* non dissimile est illud M. Tullij Catone maiore. *Mirari solitum C. Fabricium, quod, cum apud Regem Pyrrhum legatus esset, audisset a Thessalo Cinea Athenis quendam esse, qui se sapientem profiteretur: eumque dicere, omnia, quae faceremus, ad voluptatem esse referenda: quod ex eo audientes M. Curium, & T. Coruncanium optare solitos, vt id Samnitibus, ipsique Pyrrho persuaderetur, quo faciliùs vinci possent, cum se voluptatibus dedissent.* Propert. lib. 3. *Hostibus eueniat lenta puella meis.* Idem lib. 2. eleg. 5. *Hostis si quis erit nobis, amet ipse puellas: Gaudeat in puero, si quis amicus erit.*

CAECOS] quorum causae, & principia ignorantur: vel simpliciter, obscuros: vt sup. Od. 13. B lib. 2. *caeca fata.* & Virg. lib. 2. Æn. *Multaque per caecam congressi praelia noctem Conserimus.* & 3. *Excutimur cursu, & caeci erramus in vndis.* Lucret. lib. 2. *Quod tales turbae motus quoque materiai Significant clandestinos, caecósque subesse.*

ORIENTIS HAEDI] quidam libri veteres habent *orientis Austri.*

ET TREMENTEIS VERB.] quae videntur tremere, vndarum ictu, & fluctibus conquassatae. paullò verecundiùs dixit *trementes ilices* Od. 10. epod.

SIC ET EVROPE] Europae exemplo Galatéam deterret, ne se mari, quantumuis in praesentia tranquillo, committat. Extat autem elegantissimum Theocriti carmen de Europa Phoe-C nicis filia, & hoc tauro. Etiam M. Tull. lib. 1. de nat. deorum hunc taurum commemorat his verbis: *At me hercule ego (dicam enim quod sentio) quàmuis amem ipse me, tamen non audeo dicere pulchriorem esse me, quam ille fuit Taurus, qui vexit Europam, &c.*

DOLOSO] qui deum tegebat, vt ait Theocr. in illo carmine, Κρύψε θεόν, καὶ τρέψε δέμας, καὶ γίγνετο ταῦρος id est, Celauit deum, & mutauit corpus, & factus est taurus. sic sup. Od. 1. libr. 2. *cinerem, dolosum* appellauit, qui igneis suppositos tegeret ac celaret.

CREDIDIT] commisit, ἐπίστευσεν. suprà Od. 5. huius lib.

PALLVIT AVDAX] pallens extimuit pericula illa, in quae sese decepta, audaciùs coniecerat. neque est, quòd quisquam miretur, hic ab D Horatio cum pallore seu timore coniungi audaciam. Nam & Aristotel. lib. 3. de moribus ad Nicom. scribit, multos esse θρασυδειλούς, id est, qui audaciam habeant cum timiditate coniunctam. *palluit* hoc loco ἐνεργητικόν. cùm alioqui verbum sit absolutum: vt epist. 1. lib. 1. *Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.* & Satyr. 3. lib. 2. *quisquis Ambitione mala, aut argenti pallet amore.* & de arte poët. *Pallescet super his.*

DEB. N. OPIFEX COR.] quae coronam nectebat Nymphis debitam, hoc est promissam.

SVBLVSTRI] aliquantulum luminosa. T. Liuius lib. 5. *nocte sublustri, cùm primò inermem, qui tentaret viam, praemisissent: tradentes inde arma, vbi quid iniqui esset, &c.* Virg. lib. 9. Æneid. *Et galea Euryalum sublustri noctis in vmbra Prodidit immemorem*

SIMVL] simulatque, vt sup. Od. 4. lib. 1. *quò simul mearis.*

CENTVM TETIG. POTENT. OPP.] CRET.] sic Homer. ἰλια. β. οἳ Κρήτην ἑκατόμπολιν ἀμφενέμοντο. & Virgil. Æneid. 3. de Cretensibus, *Centum vrbes habitant.* & Horat. Od. 9. epod. *Aut ille centum nobilem Cretam vrbibus, Ventis iturus non suis, &c.*

PATER, Ô RELICT. FILIÆ NOMEN] ô pater, ô nomen paternum à filia relictum. *nomen* autem legendum, vt habent omnes libri veteres, & plerique excusi: non, *numen.*

FVRORE] amore perdito, & insano.

LEVIS VNA M. EST VIRGIN. CVLPÆ.] leuis est pœna virgini, quæ parentibus inscijs corpus cum viro commiscuerit, semel mori: grauiore pœna moltari debet. hyperbole: cuiusmodi est apod Propertium, vbi de Tarpeia vestali loquitur: *Et satis vna malæ potuit mors esse puellæ: Quæ potuit flammas fallere, Vesta tuas?* Nausicaa apud Hom. ὀδυσ. ζ. grauem in ea virgine culpam residêre dicit, quæ vtroque parente inuito, præsertim propitio, cùm viris rem habeat, neque exspectet palàm nubendi tempus Καὶ δ᾽ ἄλλῃ νεμεσῶ, ἥ τις τοιαῦτά γε ῥέζοι, Ἥ τ᾽ ἀέκητι φίλων πατρὸς, καὶ μητρὸς ἐόντων Ἀνδράσι μίσγηται, πρίν γ᾽ ἀμφάδιον γάμον ἐλθεῖν.

IMAGO VANA] species falsa in somnis occurrere solita φάντασμα.

QVÆ P. FVG. EBVR.] somtus est hic locus ex Hom. ὀδυσ. τ in extremo. Δοιαὶ γάρ τε πύλαι ἀμενηνῶν εἰσὶν ὀνείρων. Αἱ μὲν γὰρ κεράεσσι τετεύχαται, αἱ δ᾽ ἐλέφαντι. Τῶν οἳ μέν κ᾽ ἔλθωσι διὰ πριστοῦ ἐλέφαντος, Οἵ ῥ᾽ ἐλεφαίρονται ἔπε᾽ ἀκράαντα φέροντες· Οἳ δὲ διὰ ξεστῶν κεράων ἔλθωσι θύραζε· Οἵ ῥ᾽ ἔτυμα κραίνουσι, βροτῶν ὅτε κέν τις ἴδηται. quos Homeri versus expressit Virg. Æneid. 6. *Sunt geminæ somni portæ: quarum altera fertur Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris: Altera candenti perfecta nitens elephanto.* huc alludit Plato in Charmide. Ἄκουε δὴ, ἔφην, τὸ ἐμὸν ὄναρ, εἴτε διὰ κεράτων, εἴτε δι᾽ ἐλέφαντος ἐλήλυθεν, id est, audi igitur, inquam, meum somnium, vtrùm per cornu, an per ebur venerit eodem pertinet epigramma Græcum non inuenustum ex lib. 3. epigrammatum Græcorum, in Callimach. ὦ μέγα Βαττιάδαο σοφοῦ περίπυστον ὄνειαρ. Ἦ ῥ᾽ ἐτεὸν κεράων, οὐδ᾽ ἐλέφαντος ἔφυς. Τοῖα γὰρ ἄμμιν ἔφηνας, ἅ τ᾽ οὐ πάρος ἀνέρες ἴσμεν Ἀμφί τε ἀθανάτους, ἀμφί τε ἡμιθέους. quorum versuum interpretatio ad verbum expressa, hæc est. O Battiadæ sapientis valde clarum somnium. Planè re vera è cornibus, non ex ebore natum es. Talia enim nobis aperuisti ac declarasti, quæ anteà nos homines nesciebamus, de dijs immortalibus, & de semidijs.

SI QVIS INFAM. MIHI N.] re transacta solent puellæ virginitatem amissam deflere, venereamque illam voluptatem oratione detestari. Quod dico autem. id sic accipi volo, quasi Europa certò scierit, se com Ioue rem habuisse.

A Nam si taurum esse putauisset, iusta causa esset, cur eam talis turpitudinis pœniteret. sed certè nouæ nuptæ non sine lacrymis primos illos Veneris fructus cum sponsis suis decerpont. Súntne igitur veræ hæ lacrymæ, an falsæ? falsas ait esse Catullus in Carm. de coma Berenices. *Est ne nouis nuptis odio Venus? án ne parentum Frustrantur falsis gaudia lacrymulis, Vbertim thalami quas intra limina fundunt? Non ita me Diui, vera gemunt, iuuerint.* Ita puella illa apud Theocr. εἰδ. vltimo, à pastore Daphnide mulier è virgine facta, ad oueis suas reuertitur, oculis quidem pudore suffusis: animo autem penitus exhilarato ὄμμασιν αἰδομένη, κραδίη δέ οἱ ἔνδον ἰάνθη.

FRANGERE] διακόπτειν, diripere, diuellere, ac discerpere.

B CORN. TAVRI] nonnulli libri habent *cornua monstri:* quos non sequor, quamquam non damno.

IMPVD. LIQ. PAT. PEN.] impudens in eo fui, quòd patrem reliqui: impudens nunc sum, quòd tali flagitio admisso maneam in vita. sup. Od. 24. *Et peccare nefas, aut pretium est mori.*

ORCVM MOROR] Orcum moratur is, qui non moritur tum, cùm mori debet. Est enim quodammodo Orco in mora. nam quamuis nos omnes morti debeamur, nostráque vt idem sit alibi: non vno tamen die sumus omnes morituri: sed alij alijs vel citius, vel tardius.] Sic Terent. Heautont. *egomet conuiuas moror.*] sic iunxit hoc C verbum cum accusandi casu Od. 12. lib. 1. *rapidos morantem Fluminum lapsus.* plura exempla collegimus ad Od. 7. lib. 2.

SI QVIS HÆC AVDIS] cod. vnus Vatic. & Tornes. habent *hæc audit* in 3. persona. vt Od. 5. epod. *At ò deorum quicquid in cælo regit, &c.*

VTINAM INTER ERREM NVDA LEON.] vtinam errem nuda inter leones. talia aliquot loquendi genera sob vno quasi aspectu posuimus ad Od. 7. lib. 2.

TENERÆQVE SVCCVS DEFL. PR.] id est, & antequam ego præda leonibus, & tigribus debita, ac pæne deuota, contabescam, velim integra pascere tigreis, & simileis feras. legendum fortasse est *teneráque succ. Defl. præda,* nisi ita D dictum intelligamus, vt illud, *Corticem demouebit amphoræ,* Od. 8. lib. 3.

SPEC. QV. PASC. TIGR.] quæro etiãnum speciosa, & dum forma integra manet, tigribus escam & pabulum esse: *quæro pascere* genus loquendi Horatio vsitatum, alibi à nobis notatum.

VILIS EVROPÆ PATER VRG. ABS.] Vulgata quidem hæc est lectio: *vilis Europe, pater vrget absens:* quam si quis fortè ei, quam secutus sum, anteponet, sic explico. O Europa, contemta iam, & minimi pretij, posteaquàm pudicitiam tuam prodidisti: pater, qui abest, adesse videtur tamen, & te vrgere, tibique instare. Sed cùm Europæ per æ diphthongum scriptum repperissem in vno cod. Vatic. eandémque scripturam codex Faërni, quamuis hoc loco interlitus, comprobaret:

pro[illegible] putaui mihi sine arrogantiæ crimine à A vulgata lectione discedere lic[illegible] e. accedit cod. Tornes. ad cuius oram hæc verba sunt ascripta, *vilem Europa patrem dicit, quia eo relicto tantum secuta est.* solemus autem ea vilia nobis esse dicere, quæ non [illegible] nobis cara, & quæ contemnimus, parumque facimus. sic M. Tull. Philip. 12. *vita mihi quidem minime cara est, præsertim cum Dolabella fecerit, vt optanda mors esset, modo sine cruciatu, & tormentis. vobis tamen, & populo Rom. vilis esse spiritus meus non debet.* Sic igitur hunc locum explico. Pater tibi Europæ filiæ vilis, id est, quem tu filia præ tauro contemsisti, & pro nihilo putasti, videtur te absens vrgere, & stimulare, vt moriaris: ita me excruciat mei flagitij conscientia, vt quoquò eam, patrem mihi coram videar audire, quamuis abſentem, qui me ob urget, atque increpet, &c. Et sanè congruit hæc explicatio cum verbis B illis superioribus, *pietas victa furore.* idem sunt enim: pietatem in patrem, victam esse ab amore, ac libidine: & patrem ab Europa filia contemtum esse præ amante.

QVID MORI CESSAS?] putant quidam hæc esse verba patris Europam vrgentis. mihi contendere non placet. ego tamen malim hæc quoque, Europæ esse verba intelligi, vt intelligamus eam perpetuò seipsam affari.

VRGET] codex etiā ille Vatic. habet, *vrguet.*

POTES HAC AB ORNO PEND.] potes te de hac orno suspēdere. quidam per ornum, nauis malum significari putant, vt intelligamus, C Europam in naui esse. sed refellit hanc opinionem id, quod sequitur, *age, te procellæ Crede velox.* Sunt autem Europæ verba à principio vsque ad extremum, vt dixi: nisi quis malit hæc à patre tanquam præsente dici, vt Europa perturbata, & de gradu mentis deturbata hæc loquentem patrem audire sibi videatur. Iam hæc *Pendulum ab orno*, coniunctè sunt legenda, vt epist. ad Loll. 2. lib. 1. *ne fluitem dubiæ spe pendulus horæ.*

ZONA BENE TE SEC.] quàm opportunè tecum deportasti, vt ea tibi collum obstringas, animámque intercludas. erat autem verisimile, Zonam virgineam, quam taurus Europæ soluisset, ei, aliud agenti excidisse.

LÆDERE COLLVM] codex Card. Ranutij, & vnus Vatic. & nonnulli alij manuscripti D habent *elidere collum*, quæ scriptura quamquam non est mihi visa vulgatæ anteponenda, *lædere collum*: non tamen videtur reijcienda aut damnanda, vt prima littera. verbi *elidere*, pertineat ad versum antecedentem, hoc modo *Zona bene te secuta est Lidere collum.*

SIVE TE RVPES, ET AC] sine, non geminatum, annotatum ad Od. [illegible] lib. 1. acuta autem leto saxa di[illegible]it, quòd eum, qui se ex eis præcipitem ag[illegible]t, celeriter exaniment, vt morti acuti appellantur, quod celeriter tollant de medio.

AGE, TE PROC. CREDE] id est, committe, seu permitte te procellæ: ex hac rupe te præcipitem in mare deijce.

REGIVS SANGVI[illegible]] sic Od. [illegible] lib. 4. *Seu Deos, [illegible] sanguinem.* & carm. sæculare, *clarus Anchisæ Venerisque sanguis.* & de art. poet. *Vos ô Pompilius sanguis.*

QVERENTI [illegible]opæ. hoc loco adducor, vt credam orationem esse Europæ ab initio continuatam ad hunc vsque locum.

PERFIDVM RIDEN[illegible]] Hellenismus, vt annot. Od. 22. lib. 1. ad illum locum, *Dulce ridentem.* Sic quidem omnes hunc locum connectunt, & explicant. Sed Passeratius coniunctè legit, *querentis Perfidum*, id est, querenti taurum perfidum ac dolosum: vel querenti perfidiam tauri, cui latus crediderat, cuique se vehendam tradiderat. sic locutus est Ouid. in epist. Didonis. *Non tamen Æneam quamuis male cogitet, odi, Sed queror infidum: questáque peius amo.*

REMISSO] iam laxato, posteaquā Europam suis sagittis sauciarat. probabiliter autem, & ex sagittariorum more dixit, *remisso arcu.* Nam sagittarij vbi arcu vti necesse habent, eum intendunt. vbi iaculari velle desierunt, remittunt. sic suprà Od. 8. *Iam Scythæ laxo meditantur arcu Cedere campis.*

ABSTINETO (DIXIT) IRARVM] etiam hoc è Græco expressum puto, ἀπέχου τῆς ὀργῆς. nam Latino more dixisset, *abstineto ab ira.* Simile est illud suprà Od. 9. li. 2. *desine mollium Tandem querelarum.*

CÙM TIBI INVISVS LACERANDA, &c.] cùm taurus is, cui te tantopere iratam esse ostendis, te reuiset: ne, quod te facturam esse minata es, eius cornua frangito, aut lacerato: sed in eum te facilem ac placatam præbeto.

VXOR INVICTI IOVIS ESSE NESCIS?] hoc quoque loquendi genus Græcum est. sic enim loquuntur illi, οὐκ οἶδα τῷ Διὸς γυνὴ οὖσα; Latini autem sic, te vxorem inuicti Iouis esse nescis? tale est illud, *patiens vocari Cæsaris vltor* Od. 2. lib. 1.

BENE FERRE MAGNAM] ἡ γὰρ παντὸς ἀνδρὸς φέρειν εὐτυχίαν, inquit Aristot. lib. 5. polit. id est, non est cuiuislibet ferre res secundas. Quòd si quis secundam fortunam cōsecutus aut certaminibus gloriosis, aut pecuniæ magnitudine, insolentem atque odiosam petulantiam comprimere sciat, dignus sit, quem homines certatim laudibus efferant, vt ait Pindarus: cuius hæc verba sunt ἐν [illegible] princip. Εἴ τις ἀνδρῶν εὐτυχήσαις ἢ σὺν εὐδόξοις ἀέθλοις ἢ σθένει πλούτου κατέχει φρεσὶν αἰανῆ κόρον, ἄξιος εὐλογίαις ἀστῶν μεμίχθαι. Vtrùm autem sit difficilius secundam, an aduersam fortunam moderatè & compositè ferre, non est facilè pronuntiare. Aiunt quidam, quemadmodum dolor interimit, voluptas autem liquefacit: sic rebus aduersis homines opprimi, atque affligi: secundis verò, duntaxat immoderata lætitia efferri. Ego tamen existimarim si mihi quod sentio, liceat dicere, difficilius esse res secundas æquo animo, & moderatè ferre, quam aduersas: propterea quòd secundæ res animos hominum vanissimis opinionibus imbuere,

eosdémque ad superbiam, ferociam, ignorationem sui perniciosam secum..., ..., denique peccandi licentiam ... facillimè impellere solent, dum suas fortunas, tanquam deorum, stabiles, fixas, & sempiternas fore sperant. Ita fit, vt secundis rebus elati, præ se contemnant alios, sese alijs omnibus anteponat, sua profundant, alienis rebus manus afferant, leges negligant, sacra cum profanis misceant, omnia sua libidine metiantur: postremò suæ intemperantiæ ac temeritatis meritas pœnas luant. Contrà in rebus aduersis præcipua vis inest excitandorum ad virtutem animorum, acuendæ fortitudinis & industriæ, comprimendæ superbiæ, coërcendarum cupiditatum. Nam si quis, exempli gratia, sit inertior, ignauior, dissolutior, mollior natura, is rebus aduersis stimulatus, atq; exsuscitatus, omnem continuò ex animo inertiam, ac molliciam discutit, atque eijcit, totumque se ad fortitudinis & patientiæ studium traducit: si quis elatior, ferocior, ac superbior: is à rebus aduersis correctus, & quodammodo eruditus, ad modestiam & facilitatem sese dicto citiùs inflectit: ex quo Græci solent ita loqui, τοὺς ἀνθρώπους ταῖς ἀτυχίαις σωφρονίζεσθαι: id est, homines rebus aduersis sapientiores fieri, atque erudiri: si quis luxuriosus, profusus, ac sumtuosus: is consilio mutato, frugalitatem, & parsimoniam amplectitur. Hanc sententiam confirmat Cornelius Tacitus, non optimus ille quidem latinitatis auctor, sed historiæ certè scriptor prudens, verus, atque acutus, li. 1. his verbis: *fortunam adhuc tantum aduersam tulisti. secundæ res acrioribus stimulis animum explorant: quia miseriæ tolerantur, felicitate corrumpimur.* & item Sallust. coniur. Catil. *Quippe secundæ res sapientum animos fatigant: nedum illi (milites) corrupti moribus victoriæ temperarent.* Sic & Cato oratione pro Rhod. apud Gell. lib. 7. cap. 3. *Scio solere plerisque hominibus rebus secundis, atque prolixis, atque prosperis animum excellentem, atque superbiam, atque ferociam augescere, atque crescere: quod nunc mihi magna cura est, quod hac res tam secunde processerit, nequid in consulendo aduersi eueniat, quod nostras secundas res confutet: néve hæc lætitia nimis luxuriosè eueniat. Aduersæ res se domant & docent quid opus sit facto: secundæ res lætitia transuersum trudere solent à rectè consulendo, atque intelligendo.* [Accedat ad superiores Diodorus Sicul. lib. 19. Δυστυχοῦσι γὰρ ... συμφορὰς ... εὐνοίας ... . οἱ μὲν γὰρ διὰ τὸν ... μέλλοντες φόβον ... : οἱ δὲ διὰ τὸ ... ... χαταφρονεῖν πάντων.] Ad hunc locum pertinet illud epist. 8. lib. 1. in extr. *subinde Præceptum auriculis hoc instillare memento: Vt tu fortunam: sic nos te, Celse, feremus*, & illud Saty. 2. lib. 2. in extr. *quocirca viuite fortes, Fortiáque aduersis opponite pectora rebus.*

Tua secti orb. &c.] id est, tertia pars orbis terrarum tuo nomine appellabitur, ad sempiternam tui memoriam.

TVRNEBVS.

Ex aduers. lib. ... cap. 29. Quærendum ... ... est, cur Flaccus Inauspicatum cantum parræ dicat, cùm canit:

Impios parræ recinentis omen

Ducat, Quod & Prudentius lib. 2. contra Symmach. æque scribit, *Cur Cremera in campus cornice vel oscine parra Nemo ducem monuit perituros Marte sinistro Fercentum Fabios?* Ego eam fuisse superstitiosam veterum opinionem crediderim, quòd eius auis sit iniucundissimus cantus, vt in oscinibus augurij sit ideo infaustus: cantus autem infauitatem & propè diritatem eius auis satis indicarit versus iste Auonij, epist. 14.

Si conferre fulicas cygnis & acdina parra. Cantus quoque cornicis iniucundè crocitantis malum auspicium erat aliquid incipienti, malumque portendebat, *Sæpe*, inquit Maro, eclog. 1. *sinistra caua prædixit ab ilice cornix.* Erat etiam cantus eius faustus & auspicatus, vt Suet. in Domitian. ca. 23.

Nuper Tarpeio quæ sedit culmine cornix,

Est bene non potuit dicere, dixit erit. Cornix quoque & parra apud Plautum secunda sunt auspicia, non tamen cantu sed loco: Asinaria. sc. Hercle verò Litaue: *Picus*, inquit, *& cornix est ab læua, coruus parra ab dextera consuadent.*

Ex lib. 3. cap. 29. apud Horatium:

Rumpat & serpens iter institutum, non sine causa dictum esse videtur. non enim tantùm Romani auspicia ex auibus obseruabant: sed etiam è pedestribus. nam sic Festus scribit, *Pedestria auspicia nominabantur, quæ dabantur à vulpe, lupo, serpente, equo, cæteri que animalibus quadrupedibus.*

Ex li. 6. cap. 26. *Non temere est*, inquit Plautus, Aulul. sc. non temerè, *quod coruus cantat mihi nunc Ab læua manu*, Vanitas augurum auspicia coruorum fausta à dextra, à læua infausta iactabat. Itaque cùm partes mundi ab ortu augurib. Romanis læuæ essent, Horatius scripsit

Oscinem coruum prece suscitabo

Solis ab ortu, vt scilicet cantu suo iter institutum dirimat. à dextra autem suadebat coruus in asinaria,

Picus & cornix est ab læua, coruus parra ab dextera.

Consuadent Hinc apparet contrariam in cornice fuisse obseruationem: quod & à Cicerone scriptum est, cuius verba sunt: 1. de diuinat. *Cur à dextra coruus, à sinistra cornix facias ratum.* Sinistra tamen cornix Maroni inauspicata est,

Sæpe sinistra caua prædixit ab ilice cornix.

Vbi augurium malum etiã adiuuat arboris vitium.

Ex lib. 10. cap. 1. *Iratum expelidem pragrandi cum fene palles.* 1. Persi. Saty. 2. audacter dictum est pallere Eopolidem, vt si diceres pallere pallorem, quod est qui palles, quod tam impensè illis poëtis operam impenderis, vt decolorem contraxeris insano labore vultum: eodem modo sed alio sensu dixit Horatius — *& scatentem*

Belluis pontum, mediásque fraudes

Palluit audax, pro timuit.

AD

AD LYDEN.
Od. 28.

ARGVMENTVM.

Diem Neptuno sacrum hilariter exigendum esse.

Festo quid potius die
Neptuni faciam? prome reconditũ,
Lyde strenua, Cæcubum:
* *Munitæq; adhibe vim sapientiæ.*
Inclinare meridiem
*Sentis: * ac, veluti stet volucris dies,*
Parcis deripere horreo
Cessantem Bibuli consulis amphorã.
Nos cantabimus inuicem
Neptunũ, & virideis Nereidũ comas.
Tu curua recines lyra
Latonam, & celeris spicula Cynthiæ:
* *Summo Carmine, quæ Cnidon*
Fulgẽteisq; tenet Cycladas, & Paphõ
Iunctis visit oloribus.
Dicetur merita Nox quoque nænia.

FESTO QVID POTIVS DIE, &c.] ὕστερον πρότερον. Erat enim hic ordo. Prome Lyde reconditum Cæcubum, vt bibam. quid enim potius festo Neptuni die facere possum?

MVNITÆQVE ADHIBE VIM] id est, seueriorem istam sapientiam septam, & munitam aduersus voluptates, expugna liberaliore potu, vt det loci aliquid ioco, & ludo. non dissimile est illud, quod est suprà Od. 21. ad testam. *Tu lene tormentum ingenio admoues Plerumque duro.* nam qui ingenium durius, rebúsque seriis semper deditum, & sapientiam obfirmatam, atque in proposito consilio pertinacem, vini potu temperat, ac relaxat, videtur cùm dulcem quandam vim sapientiæ afferre, tùm lene quoddam tormentum ingenio duriori adhibere.

INCLINARE MERIDIEM SENTIS] vides, solem à meridie iam ad occasum vergere: & tamen proinde quasi stet in cælo fixus, neque se commoueat; sicca manes, neque ea, quæ ad curandum corpus pertinent, comparari iubes. Eandem expressit sententiam aliis verbis, sub persona parasiti Plautus Menæchm. *Dies quidem iam ad vmbilicum est dimidiatus mortuus.* sic M. Tull. lib. 3. Tuscul. quæst. princip. *Vt enim in Academiã nostram descendimus, inclinato iam in pomeridianum tempus die, &c.* Conuenienter autem & accommodatè ad naturam rerum ita loquebantur La-

A tini. Nam veteres Græci diem ad meridie vsque crescere dicebant, à meridie minui ac decrescere. Itaque manè sol surgere dicitur & oriri: vesperi occidere & cubare. Hom. ἰλ. λ. Ὄφρα μὲν ἠὼς ἦν, καὶ ἀέξετο ἱερὸν ἦμαρ: id est, Interea dum erat aurora, & dies sacer augescebat: & φθινάδα ὥραν appellant Græci tempus pomeridianum quasi tempus decrescens.

AC VELVTI] sic quidem habent omnes, quos vidi, libri calamo scripti: mallem tamen *ac veluti.*

PARCIS DERIP. HORR.] deripere scriptum reperi in quattuor libris Vatic. Don. Vrs. Tornes. eámque scripturam puto esse rectam & germanam. condebant autem vini cados, & teB stas in horreis antiqui, id est, vini apothecis, vt Od. 12. lib. 4. *eliciet cadum, Qui nunc Sulpiciis accubat horreis.* vide annot. ad Od. 21. huius libri. quo loco cùm vtatur verbo *descendendi*, satis declarat, vini apothecas fuisse in locis editioribus collocatas, & in eis testas & amphoras seruari solitas, fortasse vt facilius fumum biberent, & ita vinum inueterasceret, quemadmodum docet Columella lib 1. cap. 9. & nos diximus suprà ad Od. 6. huius lib.

BIBVLI CONSVLIS AMPH.] ætatem huius vini notat. Fuit autem Bibulus C. Iulij Cæsaris collega, anno ab vrbe condita DCXCIV.

INVICEM] vicissim, vt sup. Od. 25. lib. 1. *Inuicem mœchos anus arrogantes Flebis.* quidam libri C manuscr. habent, *Inuices.*

ET VIRIDEIS] talis color tribuitur diis & deabus marinis, seu glaucus, & cæruleus. Idem valet *vitreus.* iccircò suprà Circen *vitream* dixit Od. 16. lib. 1.

TV CVRVÆ] sup. Od. 10. lib. 1. *curuæq; lyræ parentem.*

RECINES] iterum atque iterum canes, vt Od. 12. 1. libri, *cuius recinet iocosa Nomen imago?*

CEL. SPIC. CYNTHIÆ] Dianæ. Cinthus mons Deli, à quo & Apollo, Cynthius: & Diana, Cynthia nominata est. cur celeris? quia taleis oportet esse venatores. Diana autem venatrix est. præterea Diana, luna est. at luna breuissimo tempore nempe 28. diebus orbem & cursum suum D conficit. Quare ob hanc causam *lunas celereis* dixit Od. 1. lib. 4. & Od. 6 eiusdem, lunam celerem *pronos volucrem menses.* Spicula porrò Dianæ tribuuntur, quia est iaculatrix. iccircò & ab Homero, & à ceteris ἰοχέαιρα appellatur, id est, spiculis, seu iaculis gaudens. Postremò habet etiam luna suos radios. Virgil. lib. 9. *Et galea Euryalum sublustri noctis in vmbra Prodidit immemorem, radiisque aduersa refulsit.* At radij, sunt spicula.

SVMMO] vltimo, vt epist. 1. ad Mæcen. 1. lib. 1. *summa dicende camœna.*

QVÆ CNIDON, &c.] Venerem designat. suprà Od. 30. lib. 1. *Venus, regina Cnidi, Paphique.*

FVLGENTEISQVE] *nitenteis*: Od. 14. lib. 1. *Interfusa nitentes Vites æquora Cycladas.*

IVNCTIS VISIT OLORIB.] cycnis: à

quibus trahitur currus Veneris. Od. 1. lib. 4. *purpureis ales oloribus*, id est, vtens olorum pennis, & alis ad currum suum trahendum. Vtitur etiam Venus passeribus ad eandem rem. Sappho. πατρὸς δὲ δόμοι λιποῖσα Χρύσιον ἦλθες Ἅρμ' ὑποζεύξασα, καλοὶ δὲ σ' ἄγον Ὠκέες στρουθοὶ πτέρυγας μελαίνας Πυκνὰ δινοῦντες ἀπ' οὐρανοῦ, αἰθέρος διὰ μέσου: id est, patris autem domo relicta, venisti curru aureo iuncto: Pulchri verò & celeres passeres te vehebant crebrò nigras alas agitantes à cœlo per medium æthera. Eò fortasse spectans Catullus passerem, suæ puellæ delicias, & tam lepido carmine cecinit, & mortuum tam tristibus versibus luxit. Vtitur & columbis. Propertius lib. 3. in somnio suo. *Et Veneris dominæ volucres mea turba columbæ Tingunt Gorgoneo Punica rostra lacu.*

MERITA NÆNIA] carmine debito. aliâs nænia carmen est funebre, vt suprà Od. 1. lib. 2. Putant quidam propriè hîc positam esse vocem *nænia*, pro carmine tristi & lugubri, quia (inquiunt) nox sit mortis & somni mater.

TVRNEBVS.

EX lib. 24. cap. 45. Nox ritu Romano dea cēlebatur, vt ex hoc constat loco.

Dicetur meritâ Nox quoque nænia. Vide sup. Od. 19. huius lib. 3.

AD MÆCENATEM. Od. 29.

ARGVMENTVM.

Mæcenatem ad suas epulas inuitat: quas illi gratas fore sperat, quòd diuitibus ad pauperum frugales cœnas se conferentibus vicissitudo illa placeat. Vrbem propter vehementes æstus & cum vrbe curas ab eo vult relinqui. Non debere mortales de futuris anxios esse, sed ad omnem euentum bene præparatum pectus (vt ipse alibi loquitur) habere, dicit. Sed hoc sibi (simul etiam sui similes intelligens) faciliùs esse innuit, quàm iis, qui congerendis opibus sunt dediti.

TYrrhena regum progenies, tibi
*Nō antè * verso lene merū cado*
Cum flore, Mæcenas, rosarum, &
** Pressa tuis balanus capillis*
Iamdudum apud me est: eripe te moræ,
Ne semper vdum Tybur, & Æsulæ
Decliue contempleris aruum, &
*Telegoni * iuga patricidæ.*
Fastidiosam desere copiam, &
Molem propinquam nubibus arduis
A *Omitte mirari beatæ*
Fumum, & opes, strepitúmq; Romæ.
Plerúmque gratæ diuitibus vices,
Mundæq; paruo sub lare pauperum
Cœnæ, sine aulæis, & ostro
Sollicitam explicuere frontem.
*Iam clarus occultum Andromedæ * pater*
Ostendit ignem: iam Procyon furit:
Et stella vesani leonis,
*Sole dies referente * siccos.*
B *Iam pastor vmbras cum grege languido,*
Riuúmque fessus quærit, & horridi
Dumeta Syluani: carétque
Ripa vagis taciturna ventis.
Tu ciuitatem quis deceat status,
Curas, & vrbi sollicitus times:
Quid Seres, & regnata Cyro
Bactra parent, Tanaisque discors.
Prudens, futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit Deus:
Ridetque, si mortalis vltra
C *Fas trepidat. quod adest, memento*
** Componere æquus: cetera fluminis*
Ritu feruntur, nunc medio alueo
** Cum pace delabentis Etruscum in mare, nunc lapides adesos,*
Stirpeisque raptas, & pecus, & domos
Voluentis vnà, non sine montium
Clamore, vicinæque siluæ,
Cum fera diluuies quietos
*Irritat amneis. ille * potens sui,*
D *Lætúsque deget: cui licet, in diem,*
Dixisse, vixi: cras vel atra
Nube polum pater occupato,
Vel sole puro: non tamen irritum
*Quodcumque * retro est, efficiet: neque*
Diffinget, infectúmque reddet,
Quod fugiens semel hora vexit.
Fortuna sæuo læta negotio, &
Ludum insolentem ludere pertinax,
Transmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alij benigna.

* Laudo

• Laudo manentem: si celereis quatit
Pennas: resigno, quæ dedit: & mea
Virtute me inuoluo: probámque
Pauperiem • sine dote quæro.
• Non est meum, si mugiat Africis
Malus procellis, ad miseras preces
Decurrere: & votis pacisci,
Ne Cypriæ Tyriæque merces
Addant auaro diuitias mari,
• Tunc me biremis præsidio scaphæ
Tutum per Ægeos tumultus
Aura feret, geminúsque Pollux.

THYRRHENA REG. PROG.] Mæcenatem significat, ab Etruscis regibus oriundum, vt diximus sup. Od. 1. lib. 1. *Mæcenas atauis edite Regibus.* & Propert. lib. 3. *Mæcenas eques Etrusco de sanguine Regum, Intra fortunam qui cupis esse tuam, &c.*

TIBI NON ANTE VERS. L. M. C. CVM FL. &c.] tria se præcipuè apparasse ostendit: vinum, rosas, vnguenta. sic sup. Od. 3. lib. 2. *Huc vina, & vnguenta, & nimium breueis Flores amœnæ ferre iube rosæ.*

NON ANTE VERSO CADO] quid sit cadum vertere, & cadus versus, ex Plauto intelligere licet in Sticho. *Nolo ego nos pro summo bibere: nulli celerimus posteà: Námque edepol quamuis desubito vel cadus verti potest.* & Virgil. Æneid. 9. *Indulgent vino, & vertunt crateras ahenos.* & Lucil. *Vertitur œnophoris fundus, sententia nobis.* Horat. Sat. 8. lib. 2. *Inuertunt Alifanis vinaria tota.* Vinum igitur è cado promturi cadum vertebant: & ita exhauriebant, seu vinum depromebant.

PRESSA] id est, ex qua oleum expressum est, quod balaninum appellatur. per glandem igitur pressam, oleum balaninum ex glande vnguentaria expressum significat.

TVIS CAPILLIS] vt eo vnguento tui capilli delibuti niteant.

BALANVS] balanus, glans vnguentaria. Plin. lib. 12. cap. 28.

ÆSVLÆ] Æsula oppidum in colle situm, Tiburi propinquum. Æsolanos cõmemorat. Plin. lib. 3. cap. 5. Quare malim hîc legi *Æsolæ.* quamquam ab eodem Æsulani, seu Asulani eodem loco referuntur.

ET TELEGONI IVGA PATR.] id est, Tusculũ item in colle situm. de quo multa Strabo lib. 5. De Telegono autem scribit Homeri interpres ὀδ. λ. recentiores poëtas ea, quæ de Telegono Vlyssis & Circes filio dicuntur, confinxisse, nempe ab eo, cùm in Ithacam patrem quærens venisset, imprudente patrem esse interfectũ.

FASTIDIOSAM COPIAM] quæ fastidium parit. nam *Puter aper, rhombúsque recens, mala copia quando Ægrum sollicitat stomachum*, vt est Sa-

A tyr. 2. lib. 2. suprà Od. 1. huius libri, dominum, *terræ fastidiosum* dixit, qui terræ fastidio afficiatur. Omnino copia satietatẽ, satietas fastidiũ parit.

MOLEM PROPINQ. NVBIB.] ædificia ad eam altitudinem perductam, vt nubeis attingere videantur. sup. Od. 15. lib. 2. *regias moles* appellauit.

MVNDÆ] neque sordidæ, neque nimis opiparæ, & sumtuosæ, vt Satyr. 2. lib. 2. *Mundus erit, qui non offendet sordibus, atque In neutram partem cultus miser.*

SOLLICITAM EXPLIC. FR.] ademerunt curas, tristitiam discusserunt & animos exhilararunt. *explicare frontem* dicitur tùm id, quod lætitiæ causam affert, vt hoc loco: tùm is, qui re
B aliqua læta sibi oblatá, vultu & fronte lætitiam declarat. sic Satyr. 2. lib. 2. *Ac venerata Ceres vt culmo surgeret alto, Explicuit vino contracta seria frontis.* Terentius de eo, qui hilariter viuit, dixit *exporrigere frontem.* Adelph. *date hodie mihi: Exporge frontem.* paulò pòst idem dicit aliis verbis, *hodie modò hilarum te fac.*

IAM CLARVS OCCVLTVM] videtur hîc Alcæum esse imitatus: cuius extant hi versus apud Athen. lib. 1. & 10. Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται: Ἡ δ' ὥρη χαλεπή, πάντα δὲ δίψα ὑπὸ καύματος. quibus verbis hæc ferè sententia exprimitur, Madefacito pulmones vino. Astrum enim oritur feruidum: anni tempus graue & molestum est, omnia præ æstu
C sitiunt. & alibi, Πίνωμεν: τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. significatur autem æstatis aduentus.

ANDROMEDÆ PATER] Cepheus Andromedæ pater ex Cassiepéa vxore. de quo sic Aratus: Αὐτὸς μὲν κατόπισθεν ἰὼν κυνοσουρίδος ἄρκτου Κηφεὺς ἀμφοτέρας χεῖρας τανύοντι ἐοικώς, id est, *Ipse breuem patulis manibus stat post Cynosuram Cepheus.* *Andromedæ* autem reposui, secutus libros veteres.

IAM PROCYON FVRIT] anticanem Aratus sub geminis locat. καὶ μὴν καὶ προκύων διδύμοις ὑπὸ καλὰ φαείνει. quem versum sic vertit M. Tull. *& hic Geminus est ille sub ipsis Antecanis, Graio procyon qui nomine fertur.* sic autem legendum potiùs, quàm vt vulgò, *Antecanem.*

D ET HORRIDA DVMETA SILVANI] ita scriptum reperi in duobus lib. Vatic. & Iann. alij habent *horrida, &c.* vnus, *horrida Dumeta siluarum.* ego probabiliorem, meo iudicio, scripturam secutus sum.

CARETQVE RIPA] cod. Achillis Statij *caret quà*, quam scripturam non memini me vsquam reperisse.

REGNATA CYRO BACTRA] Bactra, in quibus regnauit Cyrus. notauimus hoc genus loquendi suprà ad Od. 6. lib. 1. *& regnata petam Laconi Rura Phalantho.* Strabo βάκτρα nominat numero singulari li. 2. ἄνω εἰς βάκτραν τὴν πόλιν, &c. Plinius Bactra numero multitudinis, vt Horat.

TANAÏSQVE DISCORS] cur discors? an

quòd cum Mœotide palude Asiam ab Europa disterminat? an quòd desinens in duas se parteis findit, vnaque in Mœotidem palodem, altera in Cimmerium Bosphorum influit? an quòd Scythæ & Sarmatæ, per quos fluit, continua inter se bella gerunt? an quòd Parthi, seu Medi, Tanai vicini inter se discordant, & seditiones agitant? eòque minus Mæcenati de rep. laborandum est? quod postremum placet Passeratio: cōfirmatque simili loco, qui est Oda 8. huius libri, *Mitte ciuileis super vrbe curas. Occidit Daci Cotisonis agmen. Medus infestus sibi luctuosis Dissidet armis.*

Prvd. fvt. temp. exit.] nihil est hac sententia tritius. eam sic complectitur Pindarus εἰδ. ιϐ. Olymp. σύμβολον δ' οὔπω τις ἐπιχθονίων πιστὸν ἀμφὶ πράξιος ἐσσομένας εὗρεν θεόθεν. τῶν δὲ μελλόντων τετύφλωνται φραδαί, id est, nullus dum mortalium certam rei futuræ notam diuinitus consecutus est: & futurorum cognitio est obscura.

Vltra fas trepidat] vltra id, quod ei licet, laborat, id est, se cura rerum futurarum macerat, vt Od. 16. lib. 2. *Lætus in præsens animus, quod vltrà est, Oderit curare.*

Qvod adest] id, quod præsens est. sic Pindar. εἰδ. η. ἰσθμ. τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρειον ἀεὶ χρῆμα πᾶν. δόλιος γὰρ αἰὼν ἐπ' ἀνδράσι κρέμαται ἑλίσσων βιότου πόρον, id est, res autem omnis, quæ ante pedes est, semper est melior. dolosa enim ætas hominibus impendet vitæ cursum voluens.

Æqvvs id est, æquo animo. annot. ad Od. 3. lib. 2.

Cetera flvm. ritv fer.] ea tantū, quæ præsentia sunt, in nostra potestate sunt sita, eáque nostro arbitratu componere, & moderari possumus, inquit. cetera autem vel Dei immortalis voluntate, ac prouidentia administrantur, & horum causæ sunt æternæ ac necessariæ: vel temerè, arbitrióque fortunæ eueniunt, & horum causæ sunt fortuitæ. dico autem hæc de philosophorum sententia. Quemadmodum autem fluuij, qui nunc lenis & pacatus est: nunc rapidus & violentus, cursum moderari non possumus: sic neque rerum futurarum naturam, quæ interdum tranquilla est, sedata, læta, optata: interdum concitata, & turbulenta, & mortalibus calamitosa, atque aduersa, immutare fas est. Sæpè vtuntur poetæ hac torrentis similitudine: sed variè. Virg. Æneam armorum sonitu & fragore è somno excitatum cum pastore confert, è montis vertice torrentem ingenti cum murmure præcipitantem, omniáque secū trahentem, exaudiente. Æneid. 2. *Excutior somno, & summi fastigia tecti Ascensu supero, atque arrectis auribus asto: In segetem veluti cum flamma furentibus Austris Incidit, aut rapidus montano flumine torrens Sternit agros, sternit sata læta, boúmque labores, Præcipiteísque trahit siluas, stupet inscius alto Accipiens sonitum saxi de vertice pastor.* Sic Lucret. lib. 1. vbi disputat de primis corporibus, docétque ea cerni non posse; ventorum affert similitudinem, qui, cùm oculis non cernantur, arbores sternunt tamen, & mare turbant & concitant, non aliter (inquit) *Quàm cum mollis aquæ fertur natura repente Flumine abundanti, quod largis imbribus auget Montibus ex altis magnus decursus aquai, Fragmina coniiciens siluarum, arbustaque tota. Nec validi possunt pontes venientis aquai Vim subitam tolerare: ita magno turbidus imbri Molibus incurrens validis cum viribus amnis: Dat sonitu magno stragem, voluit q; sub vndis Grandia saxa: ruit, qua quicquam fluctibus obstat.* & Hom. ἰλ. λ. Aiacem in prœlio viros, equósque sternentem cum fluuio torrente comparat. Ὡς δ' ὁπότε πλήθων ποταμὸς πεδίονδε κάτεισι Χειμάῤῥους κατ' ὄρεσφιν ὀπαζόμενος Διὸς ὄμβρῳ· Πολλὰς δὲ δρῦς ἀζαλέας, πολλὰς δέ τε πεύκας Ἐσφέρεται, πολλὸν δέ τ' ἀφυσγετὸν εἰς ἅλα βάλλει· Ὣς ἔφεπε κλονέων πεδίον τότε φαίδιμος Αἴας. quorum versuum hæc sententia est, Quemadmodum autem cùm fluuius torrens extra ripas suas effusus in campum delabitur è mōtibus præcipitans, cælestibus imbribus auctus. Multas autem quercus aridas multásque piceas secum trahit, multum limum in mare cōiicit: Sic clarus Aiax campum turbans hosteis insequebatur. itémque Diomedem ἰλ. ε. Θῦνε γὰρ ἄμπεδίον ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς Χειμάῤῥῳ, &c. id est, furebat autem per campum Diomedes flumini torrenti exundanti similis. quos versus adumbrasse videtur. Virgil. lib. 2. Æn. *Non sic aggeribus ruptis cum spumeus amnis Exijt, oppositásque euicit gurgite moles, Fertur in arua furens cumulo, campósque per omneis Cum stabulis armenta trahit.* Horatius quoq; Od. 2. lib. 4. Pindarum cum tali fluuio comparat. *Monte decurrens velut amnis, imbres Quem super notas aluere ripas, Feruet, immensúsque ruit profundo Pindarus ore.* Idem Od. 14. eiusdem libri, Claudium Neronem eiusmodi fluuio similem facit, *Sic Tauriformis voluitur Aufidus: Qui regna Dauni præfluit Appuli, Cùm sæuit, horrendámque cultis Diluuiem meditatur agris: Vt barbarorum, &c.* Sic Homerus ἰλ. γ. Vlyssis orationem cum niuibus hibernis confert. Ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει, Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν, Οὐκ ἂν ἔπειτ' Ὀδυσῆΐ γ' ἐρίσσειε βροτὸς ἄλλος.

Nvnc medio alveo] quidam libri veteres habent *nunc medio æquore.*

Cvm pace] ἠρέμα, ἡσύχως, seu ἡσυχῆ: leniter, quietè, placidè.

Delabentis] sic est legendum, non, *dilabentis.* & ita scriptum reperi in duob. codicibus Vaticanis, Don. Faërn. Vrs. Torn. Russar. Nicot. Cleric. & nonnullis impressis.

Irritat] irritandi verbum vnico, r, scribendum esse aliquando existimaui, tamquam à verbo *irascor,* seu ab *ira* ducatur. sed cùm in omnibus libris calamo scriptis reperiatur scriptum irritare, Faër. Vrs. Don. Torn. cæteris, hoc loco *Irritandi* sine vlla litura: & cùm Plin. & Colum. vtantur verbo *prorritandi,* à sententia descisco. Est autem *irritare* propriè iram commouere, & concitare, fortasse à canibus iratis ductum. ὀργίζειν dicunt

dicunt Græci. ex quo excitare interdũ significat. A M. Tull. Philipp. 7. *irritari Antonium non oportuit.* Brutus ad Att. *nescio, quid scribam tibi, nisi vnum, pueri & cupiditatem, & licentiam potius esse irritatam, quàm compressam.* Terent. Adelph. *ne si magis irritatus siet, aliquà ad patrem hoc permanet, atque ego tunc perpetuò perierim.* Plaut. Amphit. *Nam si me irritassis, hodie lumbifragium hinc auferes.* Horat. in epist. ad Pisones, *Segnius irritant animos demissa per aureis, &c.* *Irritat amnem* autem translatè dictum est: cuius tralationis hæc ratio est. fluuius imbribus auctus dum arbores secum rapit, & ponteis disturbat, & sata læta boúmque labores diluit, iratus esse videtur, quia homo iratus potestatem & facultatem nactus, talia faceret. At qui irascendi causam dedit, irritasse dicitur. Ita diluuies ex B imbribus orta, quæ fluuio torrenti tantam vim, tantúmque impetum præbet, fluuium ab Horatio dicitur irritare.

Ille potens svi, Lætúsqve] ἐγκρατὴς ἑαυτοῦ: liber, & solutus omni cupiditate, & vacuus ab omnibus animi morbis: compos sui.

In diem vixi] crebrò monet Horat. vt in diem viuamus, id est, vt bonis præsentibus & paratis, atque in nostra potestate sitis fruamur: vt Od. 16. lib. 2.

Cras vel atra] respexit ad illud ἐμοῦ θανόντος ἡ γῆ μιχθήτω πυρί. me mortua terra misceatur incendio quæ oratio est eorum, qui futura ad se nihil pertinere putant, nõ dissimile est C illud ex Hymnide Cæcilij *Mihi sex menses satis sunt vitæ: septimum Orco spondeo.*

Non tamen irritvm] Aristot. lib. 6. de morib. ad Nicom. quo loco disputat περὶ προαιρέσεως, id est, de consilio, vt nos quidem vertimus: duos versus Agathonis profert in hanc sententiam, Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται, Ἀγένητα ποιεῖν, ἅσσ᾽ ἂν ᾖ πεπραγμένα. quos versus sic vertimus, *Hoc namque duntaxat negatum etiam Deo est, Quæ facta sunt, infecta posse reddere.* eandem sententiam sic complexus est Simonides, τὸ γὰρ γεγενημένον, οὐκ ἔτι ἄρρεκτον ἔσται. id est, quod enim factum est, non iam infectum esse poterit. [Phocylides autem sic, Οὐκ ἔτι γὰρ δύναται τὸ τετυγμένον εἶναι ἄτυκτον. D

Atra Nvbe] Virg. lib. 10. Æneid. *nubi se immiscuit atræ.* idem lib. 5. *Plaudentem nigra figit sub nube columbam.*

Qvodcvmqve retro est] quodcũque præteriit.

Diffinget] ex hoc loco intelligi potest, quid sit diffingere, nempe contrarium esse verbo fingendi, quemadmodũ suprà docuimus ad Od. 35. lib. 1. vbi locum illum in omnibus exemplaribus corruptum, *diffingas retusum, &c.* olim ita quidẽ emendaueramus coniectura ducti: *destringas retusum*: sed posteà secuti scripturam veterem, quam se alij reperisse testantur, *defigas retusum*, reposuimus. quidã tamẽ hoc loco legunt *Diffringet.* quam scripturã neq; vsquã reperi, neque probo.

Lvdere pertinax] de hoc genere loquendi dicemus ad Od. 8. lib. 4. Iam *ludum ludere, & gaudium gaudere*, & similia, Latinis sunt perusitata. Terent. in Eunucho. *quia consimilem luseras iam olim ille ludum.*

Transmvtat incert. hon. Nvnc, &c.] sic sup. Od. 34. lib. 1. *valet ima summis Mutare, &c.* & *hinc apicem rapax Fortuna cum stridore acuto Sustulit, hic posuisse gaudet.*

Benigna] quid sit benignus, & benignitas, diximus ad Od. 17. lib. 1.

Lavdo manentem] si fortuna manet, laudo: si à me discedit, æquo animo reddo quæ dedit. *fortuna manens* intelligitur secunda: *auolans & fugiens*, aduersa. ita loquitur lib. de arte poet. *Vt redeat miseris, abeat fortuna superbis.* & Od. 35. lib. 1. *Vtcumque mutata potentes Veste domos inimica linquis.* sic Eurip. Phœniss. Κρέων. Μένοιν᾽ τί φεύγεις; Τειρεσ. ἡ τύχη σ᾽, ἀλλ᾽ οὐκ ἐγώ. id est, mane. quid fugis? Tir. fortuna te fugit, non ego.

Si cele. qvat. penn.] id est, si auolat: si mutatur fortuna, si fugit, id est, si aduersa est, vt diximus.

Resigno q. d.] quæ obsignata habebam, aperio, & reddo. sic epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Hac ego si compellor imagine, cuncta resigno*, id est, reddo. Nam propriè resignare valet aperire. Idem ead. epist. princip. *Adducit febres & testamenta resignat.* Aliter Virg. lib. 4. Æn. *& lumina morte resignat.* quamquam legendus ad illũ locũ Seruius.

Mea Virt. me involvo] bona externa non desidero: sed meis contentus viuo: in mea virtute meæ vitæ præsidium constituo, non in rebus externis: meis me viribus orno, tutor, ac defendo non alienis. videtur esse translatio à vestimentis, quibus nos inuoluimus.

Probámqve Pavp. s. d. q.] id est, paupertatem cũ virtute coniunctam expeto. ducta est similitudo ab iis vxoribus, quæ indotatæ ducuntur domum. congruit cum his id, quod est Od. 9. lib. 4. *Non, possidentem multa vocaueris Rectè beatum, &c.* quæ sequuntur.

Non est mevm, &c.] non est meum nauigare, nauigationísque me periculo committere, vt ditescam: seu non est meum, rem facere, & augere per mare, per saxa, per igneis. à consequentibus, intelligenda sunt antecedentia nemo enim nauigat vt rem augeat, nisi cui quæsito opus est, & qui plus habendi studio ducitur. notat Seruius ad illum locum Virg. Pollione. *Pauca tamen suberunt priscæ vestigia fraudis: Quæ tentare Tethim ratibus, &c.* Solent autem homines in dubiis temporibus, & rebus aduersis, quemadmodum coorta in mari tempestate, ad deos cõfugere, sup. Od. 1. huius libri. *Desiderantem quod satis est neque Tumultuosum sollicitat mare: Nec sæuus, &c.*

Et votis pacisci] non est meum (inquit) votis, & precibus cum diis quodammodo trãsigere, ac pacisci, ne naufragio facto merces meæ in mari pereant.

TVNC ME BIREMIS] significat, id numquam futurum. Quis enim se in mari Ægæo, tempestate coorta, & ventis increbrescentibus scapha biremi tutò nauigaturum speret? Paruis nauibus scilicet, & orariis, littus legere & secundū oram nauigare oportet: corbitis autem & oneraris, & magnis pelagus medium tentandum est. quamquam Catullus faselum laudans negat vlla vota *littoralibus Deis sibi esse facta, cum veniret à mare Nouissimo vsque ad Benacum lacum.* Melius igitur Eurip. Ναῦς ἡ μεγίστη κρεῖσσον, ἢ μικρὸν σκάφος, id est, nauis maxima melior est, quàm paruum nauigium.

GEMINÚSQVE POLLVX] sic Catull. *Gemelle Castor, & Gemelle Castoris.* de Castore, & Polluce diximus ad Od. 12. lib. 1.

Od. 30.

ARGVMENTVM.

Scribendis carminibus lyricis se meliùs consuluisse immortalitati nominis sui dicit quàm si obtinuisset vt sibi æreæ statuæ aut pyramides erigerentur. Præcipuámque laudis materiam fore innuit, quòd primus ex Latinis in hoc carminum genere Græcos imitatus fuerit. Sic Naso de suo Metamorph. opere,

Iámque opus exegi, quod nec Iouis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas, &c.

EXegi monumentum ære perennius,
Regaliq; situ Pyramidum altius,
*Quod nō imber edax, nō Aquilo * impotēs*
Possit diruere, aut innumerabilis
*Annorum series, & * fuga temporum.*
Non omnis moriar: multáque pars mei
** Vitabit Libitinam. vsque ego postera*
Crescam laude recens: dum capitolium
Scandet cum tacita virgine pontifex.
Dicar, qua violens obstrepit Aufidus,
Et, quà pauper aquæ Daunus agrestiū
** Regnauit populorum, ex humili potens*
Princeps Æolium carmen ad Italos
Deduxisse modos. sume superbiam
Quæsitam meritis, & mihi Delphica
Lauro cinge volens Melpomene comā.

EXEGI] absolui, perfeci.

MONVMENTVM] monumentum est, quod mortui causa ædificatum est: & quicquid ob memoriam alicuius factū est, vt fama, porticus, scripta, & carmina: Festus.

ÆRE PERENNIVS] æreis statuis durabilius.

A QVOD NON IMBER EDAX, &c.] hæc videntur è Pindaro expressa: qui Pyth. εἰδ. ϛ. ἔχλεῖ, ait laudum thesaurum Xenocrati, eiúsque maioribus in Apollinis fano opulentissimo repositum neque ab imbre hiberno, neque vi ventorum in altissimos maris recessus, ac latebras delatum iri. sic Pind. Τὸν (sub. θησαυρὸν) οὔτε χειμέριος ὄμβρος ἐπακτὸς ἐλθὼν ἐριβρόμου νεφέλας στρατὸς ἀμείλιχος, οὔτ᾽ ἄνεμος ἐς μυχοὺς ἁλὸς ἄξει παμφόρῳ χεράδι τυπτόμενος.

SITV] statu, positu, θέσεως, στάσεως.

PYRAMIDVM] de Pyramidibus lege Herodotum, Euterpe, & Plin. lib. 36. cap. 12.

IMPOTENS] vehementer sæuiens tralatio ducta ab impotentibus, & incontinentibus ho-
B minibus, qui sibi temperare non possunt, quo minus, quod ira suadet, aut libido, exsequantur. vide annot. ad Od. 37. lib. 1.

INNVMERABILIS ANNORVM SERIES] immensa temporis longinquitas. series, εἱρμὸς, id est, connexio. sic Stoïci fatum, causarum seriem, & ordinem definiunt, cùm causa ex causa nexa rem gignit.

FVGA TEMPORVM] cursus temporum. sic suprà Od. 11. lib. 2. *fugit retrò Leuis iuuentas.* & Od. 14. eiusd. *fugaces annos* dixit. & Oda superiore, *horam fugientem.*

NON OMNIS MORIAR] non totus moriar. sic loquitur epist. 1. *Quid verum, atque decens, curo, & rogo, & omnis in hoc sum.* Sic & Græci. Ho-
C merus ἰλ. λ. πᾶς δ᾽ ἄρα χαλκῷ Λάμφ᾽, ὥστε στεροπὴ πατρὸς Διὸς Αἰγιόχοιο: id est, Omnis autem ære fulgebat, vt fulgur Iouis ægida tenentis.

MVLTAQVE PARS MEI] mens, ingenium, consilium, maxima, & præstantissima hominis pars.

VITABIT LIBITINAM] erit immortalis, mortem effugiet. Libitina Dea funerum. epist. ad Aug. lib. 2. *Miratúrque nihil, nisi, quod Libitina sacrauit*, id est, nisi, quod sepultum, & munere viuendi defunctum est. & Satyr. 6. lib. 2. *Autumnúsque grauis Libitinæ quæstus acerbæ.* T. Liuius lib. 41. annalium, *Ne liberorum quidem funeri Libitina sufficiebat.* vide quæ annotata sunt ad illum locum *Libitinæ quæstus acerbæ.* Sed vtrùm hoc sentit Ho-
D ratius, animum esse immortalem, quemadmodū nos Christiani credimus: an id significat, se laude, & gloria libris suis parta perpetuò victurum? quod sanè credibilius est. Nam Horatius quidem animorum immortalitatem nusquam probat: eá autem immortalitatem solam nouit, quæ sit in memoria viuorum posita, quemadmodū omnes ferè veteres existimabant, præter Platonem, & paucos alios. Nam de Aristotele quidem, vtram sententiam sequatur, philosophi certant, *& adhuc sub iudice lis est.* Videtur tamen non obscurè, quid sentiat, significare, si quis eius verba attentè consideret.

RECENS] numquam senescens, semper incolumis, incorruptus, atque integer.

DVM CAPITOLIVM SCAND. Pontifices,

ces, & sacerdotes, viri & fæminæ Idualibus in Capitolium per sacram viam ad sacra facienda ascendere solebant.

Cvm tac. verg.] solitas esse virgines Vestaleis sacris publicis interesse; declarant hæc verba Dionysij Halicar. lib. tertio, ἔπειτα ταῖς ἱεραῖς παρθένοις, ὑφ᾽ ὧν τὸ ἄσβεστον φυλάττεται πῦρ, τέτταρσιν οὔσαις δύο προσκατέλεξεν ἑτέρας. πλειόνων γὰρ ἤδη συντελουμένων ὑπὸ τῆς πόλεως ἱερουργιῶν, αἷς ἔδει τὰς ἱερὰς παρεῖναι θυηπόλους, οὐχ ἱκαναὶ αἱ τέτταρες ἀρκεῖν, id est, deinde sacris virginibus, à quibus ignis æternus custoditur, quæ quatuor erant numero, duas allêgit. Nam cùm plura iam à ciuitate sacrificia fierent, quibus oportebat Vestæ sacerdotes interesse, non videbantur ad id munus quatuor satis esse. Sed cur tacitam virginem dixit? an propterea quòd sacra, sunt ἄρρητα. id est, arcana, minimèque vulganda? ex quo illud à Virgilio dictum est lib. 3. Æn. *hinc fida silentia sacris*. adde quæ annotauimus ad illum locum Od. 13. lib. 2. *Vtrumque sacro digna silentio*, &c. an quod fęminas cùm in rebus ac locis omnibus, tum maximè in sacris tacere oportet? an quòd more & instituto Romano non solùm aliæ feminæ, quæ à sacris arcebantur, sed etiam sacerdotes Vestales tacebant?

Violens] violentus. epist. 10. lib. 1. *Sed postquàm victor violens discessit ab hoste*. acrem appellat Saty. 1. libr. 1. *Cum ripa simul auulsos ferat Aufidus acer*.

Avfidvs] Apuliæ fluuius, de quo Strabo lib. 5. commemorat & Horat. Od. 9. lib. 4. *Longè sonantem natus ad Aufidum*. & Sat. 1. lib. 1. *Cum ripa simul auulsos*, &c. & Od. 14. lib. 4. *Sic tauriformis voluitur Aufidus*.

Et quà pauper aquæ Davnvs] Od. 14. lib. 4. *Qui regna Dauni præfluit*, seu, *perfluit Appuli*. pauperem aquæ autem Daunum intellige, fluuium eiusdem nominis. epod. od. 3. *Nec tantus vnquam siderum insedit vapor Siticulosæ Apuliæ*, &c.

Regnavit popvlorvm] ego sic hunc locum emendaui à Seruio admonitus in 11.

A lib. Æn. idq; duobus locis: vno. *Iustitia'ne prius mirer*, &c. altero, *nec veterum memini, lætór ve malorum*. & item à Porphyrione. *regnauit* autem idē valet, quod rex fuit, ἐβασίλευσε, ἦρξε. solet enim Horat. structuram Græcam seruare etiam in sermone Latino, vt *desine mollium querelarum, abstineto irarum, & inuidit auenæ*, &c. Sententia igitur, & ordo horū verborum talis est, Dicar ego, qui ex humili, potens & clarus extiti, qua parte labitur Aufidus, & qua regnauit Daunus, princeps, id est, omnium primus, deduxisse carmen Æolium ad modos, seu cantus Latinos.

Princeps] primus. suprà lib. 1. Od. 16. *principi limo*. sic Lucret. lib. 1. de Iphianassa. *Nec misera prodesse in tali tempore quibat, Quod patrio princeps dona-*

B *rat nomine regem*. M. Tull. lib. 2. accus. *omnium nationum exterarum princeps Sicilia se ad amicitiam, fidémque populi Rom. applicuit*.

Svmi svperbiam] sume spiritus iustos, & tibi iure debitos, nempe ingenio partos. Nam cùm Musam alloquitur, eámq; laudat, sibi eodem tempore, eadémque opera blanditur, & fauet.

TVRNEBVS.

Ex lib. aduers. 17. cap. 7. Cùm Flaccus scribit --*dum capitolium*

Scandet cùm tacita virgine pontifex, opinor id ad sacra Idulia referendum. Nam in arcem per sa-

C cram viam quotquot Idibus sacerdotes ascendedere solebant ad sacra facienda, vt à Varrone scribitur.

Ex lib. 20. cap. 35. Lego in Varrone, *Ceroliensis à Carinarum iunctu dictus Carinæ, postea Cerolia*. Hic autem nisi falsus, vt sæpenumerò, augur sum, Ceroliam videtur indicare appellatam à κάρα, quod ibi caput esset sacræ viæ. Quod autē quotquot mensibus sacra in arcem per viam sacram dicit ferri Varro, id intelligendum crediderim de sacris Idulibus. Nam Idibus sacerdotes sacra in arcem ferebant rei diuinæ causa. Ad eam fortassè consuetudinem respexit Flaccus, cùm scripsit, --*dum capitolium*

Scandet cùm tacita virgine pontifex.

CARMINVM LIBER QVARTVS.

Od. I.

ARGVMENTVM.

Se iam ea ætate esse, vt à rebus amatoriis, & carminibus ludicris & Venereis alieno esse animo debeat: & tamen Ligurni vesano amore torreri.

NTERMISSA Venus diu,
*Rursus bella * moues. parce, precor, precor.*
Non sum qualis eram bonæ
** Sub regno Cynaræ. desine dulcium*
Mater sæua Cupidinum,
Circa lustra decem flectere mollibus
Iam durum imperiis. abi
Quò blandæ iuuenum te reuocant preces.
Tempestiuius in domo
*Paulli, purpureis * ales oloribus,*
Comissabere Maximi,
Si torrere iecur quæris idoneum.
Namque & nobilis, & decens,
Et pro sollicitis non tacitus reis:
*Et * centum puer artium,*
Latè signa feret militiæ tuæ.
*Et, * quandoque potentior*
Largis muneribus riserit æmuli:
Albanos prope, te, lacus
Ponet marmoream sub te trabe citrea.
Illic plurima naribus
Duces tura: lyræq;, & Berecinthiæ
Delectabere tibiæ
Mistis carminibus non sine fistula.
Illic bis pueri die
A *Numen cum teneris virginibus tuum*
Laudantes, pede candido
*In * morē Saliū ter quatient humum:*
*Me nec * fæmina, nec puer,*
Iam nec spes animi credula mutui,
Nec certare iuuat mero:
Vincire nouis tempora floribus.
Sed cur heu, Ligurine, cur
Manat rara meas lacryma per genas?
Cur facunda parùm decoro
Inter verba cadit lingua silentio?
Nocturnis te ego somnijs
*Iam captū * teneo, iam volucrē sequor*
Te per gramina Martij
Campi, te per aquas dure volubileis.

PRECOR, PRECOR] sic Sappho, apud quam

quam crebræ sunt hæ repetitiones: Διοσομαίζε διοσομαι. eadem: παρθενία, παρθενία, ποῖ με λιποῦσα οἴχῃ; sic idem Horat. Od. 17. lib. 2. ibimus, ibimus. & Od. 3. lib. 3. *Ilion, Ilion.* Od. 4. epod. *Deus, Deus nam me vetas, &c.* Notauimus & suprà ad Oda. 14. lib. 2. ibi, *Postume, Postume.*

NON SVM Q. ER.] nunc annos quinquaginta natus, & fortasse amplius: vt infrà, *Circa lustra decem, &c.*

BONÆ SVB REGNO CYNARÆ] bonam (opinor) appellat propterea, quòd liberaliter gratificabatur Horatio, neque vllam mercedem exigebat, vt fatetur ipse epist. ad villicum libr. 1. *Quem scis immunem Cynaræ placuisse rapaci.* neque obstat, quòd epistola ad Mæcen. 2. lib. 1. proteruam appellat. *Inter vina fugam Cynaræ mærere proteruæ.* Nam nihil pertinet hoc ad quæstum meretricium, neque quicquam prohibet, quominus eadem puella dici possit & liberalis, & proterua, vt sup. Od. 19. lib. 1. *Vrit grata proteruitas.* & Od. 5. libr. 2. *iam proterua Fronte petet Lalage maritum.* Mentionem huius Cynaræ facit etiam Od. 13. huius lib. *Felix post Cynaram.* sub regno autem dixit, quia qui amant, seruiunt, lege quæ annotata sunt ad illum locum, *Grata detinuit compede Myrtale,* Oda 33. lib. 1. & ibi, *vrgo cogit aheneo,* Oda 9. huius lib.

MATER SÆVA CVPID.] hic idem versus positus est suprà Od. 19. lib. 1. in principio.

MOLLIB. IAM DVR. IMP.] antithesis. mollia autem appellat Cupidinis, seu amoris imperia, quia molliũt animos. sic Homer. χλωρὸν δέος. & idem Horat. *pallidam mortem* nominat, quod annot. ad Od. 4. libro 1. sic Ouid. libro 1. de reme. amor. *Lude, decent animos mollia regna tuos.*

TEMPESTIVIVS] opportunius, & decẽtius: vt epist. 2. lib. 2. versu vlt. *Rideat & pulset lasciua decentius ætas.* Putant quidem hoc referendum ad ea conuiuia, quæ dicebantur tempestiua. M. Tull. in Catone. *Tempestiuis conuiuiis delector.*

PVRPVREIS ALIS OLORIB.] id est, quæ celeriter vehi soles curru oloribus iuncto. sic suprà Od. 28. lib. 3. *quæ Cnidon Iunctis visit oloribus.* Sed quòd olim *marmoreis* reposueram, pro *purpureis*: fateor equidem me in omnib. veter. li. quos vidi, scriptum reperisse *purpureis.* Verùm cùm mihi videretur hæc vulgata scriptura inepta, & corrupta: (quis enim vidit vnquam cycnos purpureos, seu purpurei coloris? at quid insolẽtius, & pæne dicam, ineptius, quàm *purpureis* interpretari, pulchris, & nitidis? Nã quamobrẽ dicat *purpureos tyrannos.* Od 34. primi lib. *& amictum purpureo varium colore.* Od. 5. lib. 2. *& purpureum, latè qui splendeat, pannum* de arte poët. ratio perspicua, & in promtu posita est) Cùm igitur hic locus mihi corruptus videretur: approbantibus quibusdam viris doct. hanc scripturam veram esse existimaueram. marmoreum enim pro candido, & candidi coloris, vsurpant optimi

A scriptores. Lucret. lib. 2. *Quòd si cærulei constarent æquora ponti Seminibus, nullo possent albescere pacto Nam quocumque modo perturbes: cærula quæ sint, Numquam in marmoreum possunt migrare colorem.* ibidem sup. *Vt mare cùm magni commorunt æquora venti, Vertitur in canos candenti marmore fluctus.* Virg. Geor. 4. *Tum quoque marmorea caput a ceruice reuulsum Gurgite cùm medio portans Oeagrius Ebrus Volueret, &c.* & Ouid. lib. 4. Fast. *Aurea marmoreo redimicula demite collo.* Nunc autem retrorsum vela dare, atque iterare cursus cogor relictos, vt ait noster Horat. Mouet me, primùm omnium librorum manuscr. consensus, qui habent sine vlla varietate *purpureis.* Neque dissentiunt vulgati. Deinde hanc scripturam agnoscunt veteres grammatici: in his

B Seruius: qui ad illum Virg. locum lib. 1. Æneid. *lumenque iuuentæ Purpureum,* notat: *purpureum*: id est, pulcrum. Sic Horat. *Purpureis ales oloribus.* Præterea Albinouanus ad Liuiam; niuem purpuream dixit, pro pulchram & candidam, vt docti interpretantur. Sic enim ille: *Purpurea sub niue terra latet.* Sic igitur interpretemur, *purpureis*, id est, nitidis, puris, pulcris. Quanquam purpureos olores etiã intelligere licet, qui sint purpureis stragulis instrati, vt apud Virg. Æneid. 7. *Instratos ostro alipedes, pictisque tapetis.* Quin & habenæ equorum apud Homer. & ceteros poetas Græcos, purpureæ, & ornamenta, puniceo colore suffecta seu contacta finguntur. Simonides. μὴ βάλῃ φοίνικας ἐκ χειρῶν ἱμάντας: id est, ne a-

C mittat è manibus lora purpurea: & Hom. ἰλ. δ. ὡς δ' ὅτε τις ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ. &c. id est, quemadmodum autem cùm ebur aliqua mulier puniceo colore infecerit, &c. Idem ἰλ. θ. Νέστωρ δ' ἐν χείρεσσι λάβ' ἡνία φοινικόεντα. Id est, Nestor autem manibus prehendit habenas purpureas, ex quibus locis hoc dici potest, purpureos cycnos ab Horat. dictos esse nõ pulcros sed quorum habenæ & stragulæ vestes, quibus instrati erant, & cetera ornamenta, essent purpurea. Nã quemadmodũ equi currui iuncti, hoc est bigæ, & quadrigæ, insternebantur purpurea veste: ita & hos cycnos, qui currum Veneris trahunt, fortasse vult intelligi Horatius, purpura esse instratos & purpureis habenis aurigatos. Ad hunc locum pertinent illa ex oda 28. lib. 3. *Sum-*

D *mo carmine, quæ Cnidon, Fulgentesq; tenet Cycladas, & Paphum Iunctis visit oloribus.* Quare nihil hîc mutandũ: & ita sentiebant Memmius, Germanus Valens, Turnebus, Auratus, Passeratius, & Scaliger. Existimabat tamen Passeratius purpureos olores etiam hac ratione dictos ab Horatio intelligi posse, quòd cycni, cùm currũ Cupidinis trahant, qui purpureus à poëtis appellatur: verbi gratia, ab Ouidio, *Carmina, purpureus quæ mihi dictat amor*: propter vicinitatẽ & propinquitatẽ, similem colorem referant, quantũuis licet sint cãdidi: videlicet (libet enim mihi hominis ingeniosi, mihiq; amici sententiam confirmare) quẽadmodum russa, aut lutea, aut purpurea vela consimilẽ colorem aspergunt iis locis, quibus in-

tenta sunt: quod docet Lucr. lib. 4. non longè à principio, *Et vulgo faciunt id lutea, russáque vela, Et ferrugina cum magnis intenta theatris Per malos vulgata, trabésque trementia pendent. Namque ibi consessum caueaï subter & omnem Scenaï speciem patrum, matrúmque deorúmque Inficiunt, coguntque suo fluitare colore.* & Ouid. lib. 10. Metam. *Inq; puellari mixtum candore ruborem Traxerat, haud aliter quàm cum super atria velum Candida purpureum, simulem dat, & inficit umbram.* Ne quis autem (loquitur Passeratius) *purpureus* positum esse putet pro pulchris, Catullus Cupidini tunicam crocinam attribuit his versibus: vnde similem colorem etiam cycni contrahere possunt. *Quam circumcursans huc illuc sæpe Cupido Fulgebat crocina candidus in tunica.*

COMISSABERE] lasciuies, iocabere, delicatè & voluptariè viues. est autem ita legendū, *comissabere*, non, *comessabere*, vt putat vulgus, existimans à comedendo, aut comesse ductū esse: vel vt emendauerat Fuluius Vrsinus vir doctiss. in cod. Raïn. Card. *comassabere*. Mutuati autem sūt Latini hoc verbum à Græcis, vt alia pleraque, apud quos κωμάζειν, est ebriorum, aut intemperantium more se gerere, lasciuire, scortatum ire, &c. Theoc. Amaryllide. Κωμάσδω ποτὶ τὰν Ἀμαρυλλίδα, ταὶ δέ μοι αἶγες Βόσκονται κατ' ὄρος, &c. id est, eo lasciuiendo ad Amaryllidem: capræ autem mihi pascuntur, &c. Omnino apud Festum legitur *comissatio*. sed eò errat Festus, quod ἀπὸ τῶν κωμῶν, id est, à vicis dictum putat. melius Varro lib. 6. de lingua Lat. qui ἀπὸ τοῦ κώμου dicit appellatam esse *comassationem*; seu, vt scriptum est in exemplarib. Varronis, *comissationē*. Omninò vel, *comassatio*, & *comassari* dicendum, vel *comissari*, & *comissatio*. Non celabo autem lectorē, quosdam libros scriptos habere, *Tempestiuius in domum*, &c. quæ scriptura fortasse recta est. Sic enim Theocr. Κωμάσδω ποτὶ τὰν Ἀμαρυλλίδα. quę si doctis probabitur, *comissabere* interpretabor intēperāter, & lasciuè, & libinosè ibis, atq; ita vsurpat Plaut. Mostell. *Alio credo comissatum abiisse*. nisi quis dicat apud Plautū, aduerbiū significans motum esse positum propter verbū *abisse*: quod verisimilius est. Qui autē hæc referenda esse potant ad sacrificij apparatum, & epulas, ad quas deos aduocabant, atque adhibebant veteres, errant. non enim hîc agitur de epulis, aut dijs ad epulas adhibendis, sed hoc dicit Horatius, Venerem tempestiuius & opportunius suis artibus, suóq; iure vsuram in domo Paulli, quàm in sua: id est, Horatij.

SI TORR. IECVR QVÆR.] iecur sedes est libidinis, & ita sentiunt etiam ipsi philosophi Nam Plato quidem perspicuè, vt in corde τὸ θυμῶδες, καὶ τὸ ὀργιστικὸν, id est, irascendi vim locat. ita in hepate τὸ ἐπιθυμητικὸν, id est, cupiditatem. & Aristoteles ita scribit topic. 4. καὶ ἡ μὲν λύπη ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ: ἐν τούτῳ γὰρ καὶ ἡδονή· ἡ δὲ ὀργὴ ἐν τῷ θυμοειδεῖ. Poetæ autem minùs accuratè hanc distinctionem seruāt. Horatius epist. ad Loll. a. lib. 1. *Non ancilla tuum iecur vlceret vlla, puérve.* sup. Od. 25. lib. 1. *Cùm tibi flagrans amor, & Cupido Sæuiet circa iecur vlcerosum.* & Od. 4. lib. 3. *Incontinentis nec Tityi iecur Relinquit ales.* quibus locis & hac Ode, perspicuè iecur, libidinis, & amoris sedē facit. at Od. 13. eiusdem primi libri, iræ: *ve, meum Feruens difficili bile tumet iecur.* & Saty. 9. lib. 1. *meum iecur vrere bilis.* sic Iuuen. Saty. 1. *Quid referam, quanta siccum iecur ardeat ira?* Homerus declarat in corde iram efferuescere ὀδ. υ. κραδίη δέ οἱ ἔνδον ὑλάκτει. & ἰλ. ι. Ἀλλά μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ. quem versum sic Latinè vertit M. Tull. *Corque meum penitus turgescit tristibus iris.* Apud eundem libidinis tale exemplū est ἰλ. ξ. Οὐ γάρ πώποτέ μ' ὧδε θεᾶς ἔρος, οὐδὲ γυναικὸς Θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι περιπροχυθεὶς ἐδάμασσε. nusquam enim Homerus (quod sciā) hepar æstuare libidine dicit: sed pectus potiùs, aut aliquid simile. ceteri libidem non obscurè in hepate locant. Theoc. Hyla ὁ δ' ᾇ πόδες ἦγον, ἐχώρει Μαινόμενος· χαλεπὸς γὰρ ἔσω θεὸς ἧπαρ ἄμυσσεν, id est, ille autē quò pedes ducebant, ibat furens. sæuus porrò penitus ei deus iecur torrebat, ac laniabat. & Anacr. de Cupidine arcum tenente: Τανύει δὲ, καὶ με τύπτει Μέσον ἧπαρ, ὥσπερ οἶστρος, id est, arcum intendit, & sagittam mittit, & mihi medium iecur ferit, tanquam œstrum.

IDONEVM] id est, tibi & tuis rebus aptum atque accommodatum.

ET DECENS] pulcher, vt sup. Od. 27. lib. 3. *malas decentes*.

NON TACITVS] non mutus, immo facundus, & eloquens. ἐλαστικός.

ET CENT. PVER ARTIVM] & quamplurimis laudabilibus artibus instructus iuuenis numerus est finitus pro infinito.

QVANDOQVE, &c.] id est, quandocumq; superiore apud amicā loco fuerit, quàm æmuli quantumuis in eam largi, & profusi, &c. sic Od. proxima. *quandoque trahet feroces Per sacrum cliuum merita decorus Fronde Sicambros.* & in epist. ad Pisones. *& idem Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.*

POTENTIOR LARGIS MVN.] plus valens apud amicam, quàm larga æmuli munera.

RISERIT] id est, hilaris & lætus fuerit: seu lętitia affectus fuerit, ex eo scilicet, quòd riualis seu æmuli munera, quantumuis larga, nihil apud amicam valuerint, neque hoc effecerint, vt minoris ab amica fiat, quàm æmulus.

ALBANOS PROPE, TE, LACVS] te prope Albanos lacus, &c. totius huius loci hæc sententia est, quandocumque superior fuerit æmulis suis, qui primum locū apud amicam pretio emere conantur: te marmoream locabit prope lacus Albanos: vbi Paullus optima prædia habebat, inquiunt.

PONET MARMOREAM] tibi marmoreū signum statuet: & ita Porphyr. explicat. sic Virg. Georg. 3. *Et viridi in campo templum de marmore ponam.*

re ponam. Idem Melibœo: *leuis de marmore tota Puniceo stabit suras euincta cothurno.*

Svb trabe citrea] sic reperi scriptũ in codice Cleric. Nicot. Russard. nisi quòd in Nicotiano erat *cyprea.* & ita habebant duo Vaticani, & nonnulli alij: quod tamen in priore editione aliud agẽs neglexeram. Atq; hoc postcà obseruatũ ab Iac. Cruquio Messinio, viro in primis docto reperi. Est autem citrus, arbor odorata, ex qua citrea mâla: & citreæ mensæ. Petronius Arbiter, *ecce Afris eruta terris Citrea mensa, greges seruorum, ostrúmque renidens Ponitur.*

Plvrima narib. dvces tvra] plurimi tibi ex ture incendentur odores. *Duces naribus*, quasi diceret, bibes naribus, vt suprà Od. 13. *bibere aure.* lib. 2. *Densum humeris bibit aure vulgus.*

Lyræqve et Berec.] quidam libri manu scrip. habent, *lyráque & Berecinthia Delect. tibia, &c.*

Berecynthiæ] Phrygiæ. suprà Od. 18. lib. 1. *cornu Berecynthium* dixit, quo vtebantur in sacris Bacchi, & matris deorum. vide annot. ad Od. 16. lib. 1.

Non sine fistvla] tria hîc organa musica enumerãtur, lyra, tibia, fistula: quę vt inter se differunt, ita ab aliis atq; aliis inuenta sunt. lyra enim ab Apolline, seu, vt alij volunt, à Mercurio: tibia à Marsya: fistula à Pane.

Pede cand. in mor. Sal. ter qvat.] Saliorum in morem ter saltabunt. Od. 36. lib. 1. *Nec morem in Salium sit requies pedum.* pellere, aut pulsare, aut quatere terram, pro eo, quod est saltare, apud hunc poëtam valde sunt vsitata. vide Od. 4. lib. 1.

Nec spes animi cred. &c.] nec spes cum persuasione coniuncta fore, vt mutuò amer ab ea, cuius impotenti amore captus sum.

Nec certare ivvat mero] epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *Nocturno certare mero, putere diurno.* Od. 12. lib. 2. *certare ioco.*

Sed cvr hev, Lig. cvr] posteaquàm multis verbis ostendit, se iam ad amorem esse ineptum, atque (vt ita dicam) mancum, denique iudicio tandem, ac voluntate ab huiusmodi deliciis, ineptiis, ac nequitiis abhorrere: nunc vi amoris coactus fatetur, se quamuis ætate iam ingrauescente à tali molitie, ac nequitia remotissimus esse debeat, amore Ligurini pueri incensum tamen ad pristinas lasciuias reuocari.

Manat rara m. lacr.] lacrymarum raritas acrem quidem significat doloris vim esse, quæ lacrymas exprimat: veruntamen ita lentum, & tabificum morbum, vt non vniuersæ erumpant, sed spatio interposito guttatim defluant.

Inter verba cadit] titubat, hæsitat in medio sermone. Plutarchus in Demetrio Ἐπίσχεσιν φωνῆς appellat. Seruius hunc locum profert ad versum illum Virg. Æneid. 4. *Incipit*

A *effari, mediáq; in voce resistit.* Vide annotat. ad Od. 13. lib. 1.

Noctvrn. te ego somn.] quo quisque in studio diem contriuit, & quibus in curis est occupatus, eas res plerumque somniare solet: quod elegantissimis versibus docet Lucret. lib. 4. *Et quo quisque ferè studio deuinctus adhæret, Aut quibus in rebus multum sumus antè morati, Atque in qua ratione fuit contenta magis mens, In somnis eadem plerumque videmur obire: Causidici causas agere, & componere leges: Induperatores pugnare, & prælia obire, Nautæ cum ventis contractum cernere bellum.* sic autem hunc postremum Lucretij versum emendaui. Virgil. pharmac. *an qui amant ipsi sibi somnia fingunt?* sic Philippides ille apud Aristoph. ὀνειροπολεῖ
B φ:λαις equos somniat. huc pertinent ea, quæ re vera, & sensibus percipitur: altera, quæ cogitatione informatur. Vnde ita debemus accipere, hunc visum, per cogitationem, opinata illa & depicta voluptate: qua cernere & alloqui videbatur absentem. Hæc ferè Seruius.

Per gramina Mart. campi] quasi ludentem in campo Martio.

Per aqvas volvb.] quasi in Tiberi denatantem.

Dvre] inexorabilis.

TVRNEBVS.

C *Ex lib. 28. cap. 10.*

Pud Flaccum lib. 4. Carminum: *Purpureis ales oloribus*, quod dicitur, intelligitur de purpuræ pulchritudine, vt & apud Maro. 1. Æneid. *--lumenq; iuuentæ Purpureum.*

Ex lib. 15. cap. 22. Vehiculum veneris quadrigis olorum trahi poetarum commentum est. Papinius de Venere

--thalamique egressa superbum
Limen, Amyclæos ad fræna citauit olores,

quos & amori tribuit Horatius,

--Purpureis ales oloribus
Commessabere Maximi, vbi vel purpureos dixit
D olores pulchros de purpuræ miranda pulchritudine, vt & Maro,

--Lumenque iuuentæ
Purpureum, ita Horatium interpretatur Seruius: vel poëtica ad miraculum audacia est vsus, vt quem rerum natura non procreat in eo auium genere colorem eum fucaret.

Ex lib. 28. cap. 10. *Mater* autem *cupidinum*, est Venus, amorum mater: nam multi ex ea nati amores ferebantur, eáque Flacci sententia est. Philostratus in Iconibus, Nymphis genitos dicit, eorúmque gregem & agmen & examen vocat, tam multi censebantur esse. At verò quod ait Flaccus,

Ponet marmoream sub trabe Cypria, & insulę Ve-

nerigratissimæ mentionem intulit, & significauit materia ad ædificandum abundare Cyprum: cuius trabibus sustineri Venus suum maluisset signum, quàm alterius prouinciæ columine aut ligno. Alio autem loco è Marcellino ostendimus, quàm esset Cyprus nemorosa & materiæ naualis copiosa & fertilis. Eodem in carmine. A

—Te per gramina Martij

Campi, te per aquas durè volubiles, cùm dicit, campum Martium & Tiberim intelligit, in quorum altero Iuuenes Ro. se exercebant: in altero natabant. Quod cùm quotidiè Ligurinus faceret, Horatius, qui eum amabat, sæpenumerò somniabat se illum videre, sequíque per Martij campi gramina, & per Tiberis alueum & volubilem aquam. Hæc quidem haud difficilia esse satis scio: sed quæ omissa tamen gratiam detrahunt cantico: & vt à multis id sine nostra ope admonitionéque percipiatur, tamen non diffido multos etiam esse, quibus mirum statim prima specie videatur esse, cur aquarum mente mentionem fecerit: quibus admiratio illa errórque detrahendus & eripiendus fuit & velut errantibus comiter monstranda via. B

AD ANTONIVM Iulum, M. Antonij triumuiri filium. C

Ode 2.

ARGVMENTVM.

Pindarum esse eiusmodi poëtam dicit, vt siquis eum imitari conetur, non minùs famæ suæ periculum sit additurus, quàm si cum Icaro pennis Dædaleis cœlo se credere audeat. Deinde vt Pindarum cycno altè volanti, ita se api grata thyma laboriosè carpenti comparat: ideóque ipsum Antonium ad celebrandam maiore plectro Cæsaris victoriam hortatur. Tradunt autem veteres scholiastæ hunc Antonium fuisse M. Antonij triumuiri filium. D

PIndarum quisquis studet æmulari, I-
*Vle, * ceratis ope Dædaléa*
** Nititur pennis, vitreo daturus*
Nomina ponto,
Monte decurrens velut amnis, imbres
*Quem super notas * aluere ripas,*
Feruet, immensúsque ruit profundo
Pindarus ore,
** Laurea donandus Apollinari,*
Seu per audaces noua dithyrambos
Verba deuoluit, numerísque fertur
** Lege solutis:*
Seu deos, regésque canit, deorum
Sanguinem: per quos cecidere iusta
Morte Centauri: cecidit tremendæ
Flamma Chimæræ:
Siue, quos Eléa domum reducit
*Palma * cælesteis: pugilémve equúmve*
Dicit: & centum potiore signis
Munere donat:
Flebili sponsæ iuuenémve raptum
Plorat: & vires, animúmque, moréſ-
*Que aureos * educit in astra, nigró-*
Que inuidet Orco.
** Multa Dircæum leuat aura cycnum,*
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus: ego apis Matinæ
More, modóque
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum circa nemus, vuidíque
Tiburis ripas, operosa paruus
Carmina fingo,
Concines maiore poëta plectro
Cæsarem, quandoque trahet feroceis
*Per * sacrum cliuum, merita decorus*
Fronde, Sicambros:
Quo nihil maius, meliúsve terris
Fata donauere, boníque diui,
*Nec dabunt: quamuis * redeant in aurum*
Tempora priscum.
*Concines * lætósque dies, & vrbis*
Publicum ludum, super impetrato
Fortis Augusti reditu, forúmque
Litibus orbum.
*Tum meæ, siquid loquar * audiendum,*
*Vocis accedet bona pars: * & ô Sol*
Pulcher, ô laudande, canam recepto
Cæsare felix.
Téque, dum procedis, Io triumphe:
Non semel dicemus, Io triomphe,
Ciuitas omnis: dabimúsque diuis
Tura benignis.

Te decem tauri, totidémque vaccæ,
Me tener soluet vitulus relicta*
Matre, qui largis iuuenescit herbis
**In mea vota,*
Fronte curuatos imitatus igneis
Tertium Lunæ referentis ortum,
**Quà notam duxit, niueus videri,*
Cetera fuluus.

PINDARVM] hæc Ode est ad laudandum comparata, seu ἐγκωμιαστική. Laudat autem Pindarum poëtam lyricum, Thebanum.

ÆMVLARI] æmulari cum quarto casu iunctum, imitari significat.

I-VLE] prima vocalis huius nominis pertinet ad pedem vltimum primi versus, hoc modo, *æmulari I-ule, &c.* vt rectè animaduertit Passeratius. quod & alibi. Od. 2. lib. 1. *Ioue non probante v-Xorius amnis.* &, vt in quibusdam libris legitur, Od. 27. lib. 3. *potes hac ab orno Pendulum zona bene te secuta e-Lidere collum.* & apud Catull. carmine de Iuliæ & Manlij nuptiis. *Flere desine: non tibi Au-Runculeia periculum est, Ne qua fœmina pulchrior, &c.*

CERATIS OPE DÆDALÉA, &c.] *ceratis*, id est, cera iunctis. ope Dædaléa autẽ, id est arte Dædali: quemadmodum Icarus scilicet. De Dædalo & Icaro, satis multa diximus ad Od. 1. & 3. lib. 1.

PENNIS] nonnulli libri veteres, habent *pinnis.*

VITREO] pellucido instar vitri: διαφανεῖ, vt Od. 13. lib. 3. *ô fons Blandusiæ splendidior vitro.* & Od. 18. lib. 1. *Arcanique fides prodiga pellucidior vitro.* vel vitreum dixit quia aqua omnis vitrei, id est, viridis, aut cærulei coloris videtur, vt anoot. ad Odã. 17. lib. 1.

MONTE DECVRR. VELVT AMN. &c.] Ordo verborum talis est. feruet Pindarus velut amnis monte decurrẽs, id est, torrens, quẽ imbres, &c. significat hoc simili, Pindarum verbis esse grandem & elatum, sententiis vberem & copiosum, ipso sermonis cursu celerem, & incitatum. de hoc autem genere ordinis aliquãtum perturbati dicemus ad illum locum Satyr. 5. lib. 1. *aqua non ducit vrna Qui locus à forti Diomede est conditus olim.* huc pertinẽt, quæ annotauimus ad illum locum, *cetera fluminis Ritu feruntur, &c.* Od. 29. lib. 3. Quòd autem quidam libri habent, *Cum super notas salire ripas*: non placet, neque ferri potest. Quid est enim *imbres salire super ripas?* dixisset potiùs, cùm amnis salit super ripas notas, seu potiùs extra ripas. Omnino inepta scriptura est, & primùm ab aliquo semidocto, & tamen confidente, excogitata, atque adscripta: deinde ab aliquo scriptore librario in texturam verborum translata.

A LAVREA DONANDVS APOLLINARI] Sup. Od. vltim. lib. 3. *lauram Delphicam* dixit. & infra Od. prox. *Delius Ornatum foliis ducem.*

SEV PER AVD. NOVA DITHYR.] M. Tull. lib. 3. de oratore, de numeris oratoriis disputans, *Namque ego (inquit) Theophrasto assentior qui putat orationem, quæ quidem sit polita, atque facta quodammodo, non astricte, sed remissius numerosam esse oportere. Etenim, sicut ille suspicatur, ex illis modis, quibus hic vsitatus versus efficitur, post anapæstus procerior quidam numerus efflorui[t, in]de ille licentior & diuitior fluxit dithyrambus, cuius membra, & pedes (vt ait idem) sunt in omni locuplete oratione diffusa: &, si numerosum est id in omnibus sonis atque vocibus, quod habet* B *quasdam impressiones, & quod metiri possumus interuallis æqualibus, recte genus hoc numerorum, dummodo ne continuum sit, in orationis laude ponetur.* quo ex loco colligi potest, dithyrambum pedem non fuisse, sed vel chorum, vel carmen aliquod, idq; in Bacchum, qui præter alia, etiam hoc nomine appellatur, vt suprà diximus. Idem Tull. in eo libello, qui inscribitur de optimo genere oratorum, dithyrambicum genus in poematis numerat. *Poëmatis enim (inquit) tragici, Comici, Epici: Melici etiam, ac Dithyrambici, quod minus est tractatum à Latinis, suum quodque genus est diuersum à reliquis.* Iam Dithyrambum O ymp. carm. 13. Pindarus significat Corinthi esse inuentum, túmq; βοηλάτην nominat, vel quòd victori bos erat C præmium, vel quòd cum clamore recitabatur, quamuis idem Pindarus in primo dithyrambo (vt scribit eius interpres: Nam nihil nos quidem comperti habere possumus, cùm omnes Pindarici dithyrambi interierint) dicat Thebis esse repertum. Tradunt nonnulli dithyrambum, chorum fuisse in orbem actum, ad honorem Bacchi, laudémque pertinentem: eúmque esse appellatum ἀπὸ τοῦ Διονύσου τοῦ ἐκ δύο θυρῶν ἐξελθόντος, id est, à Baccho binis foribus egressio, nempe ex vtero materno, & Iouis femore. Postremò illius inuentores fuisse Corinthios in Dionysiacis. hæc Pindari interpretes. Alij Bacchum ipsum διθύραμβον, & θρίαμβον esse dictũ scribunt. Fuisse autem dithyrambos planè Bac- D chicos, in eísque magnam vim ad animos concitandos & perturbandos fuisse, neque eos vllis præterquam furore quodam affectis, & lymphaticis conuenisse, declarat Plato in Phædro his verbis, Σιγῇ τοίνυν ἄκουε. τῷ ὄντι γὰρ θεῖος ἔοικεν ὁ τόπος εἶναι, ὥστε ἐὰν ἄρα πολλάκις νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου γένωμαι, μὴ θαυμάσῃς. τὰ νῦν γὰρ οὐ πόρρω διθυράμβων φθέγγομαι, id est, tacitus ergo audi. Reuera enim diuinus hic locus videtur esse. Itaque si crebrò tibi progrediente oratione lymphatus fieri videar, ne mirare. Nunc enim, quæ loquor, non longè absunt à dithyrambis. audaceis autem appellat dithyrambos, vel propter inusitatam & audacẽ verborum iuncturam, vel propter pedes & numeros lege solutos, vt mox subiicit.

DEVOLVIT] deorsum voluit, id est, quasi è superiore loco verba fundit, verba grandia loquitur. permansit autem in priore similitudine fluminis magna vi delabentis, & præcipitantis.

LEGE SOLVTIS] non quòd numeri Pindarici, etiam dithyrambici, lege sint soluti, sed quod numerorum dithyrambicorum maior sit licentia, quàm aliorum.

SEV DEOS, REGÉSQVE] quidam libri habent, *regésve*. Deos, vt Apollinem: reges: vt Hieronem Siciliæ regem.

DEORVM SANGVINEM] Homerus multis locis διογενέας, & διοτρεφέας βασιλῆας, id est, à Ioue natos, & à Ioue educatos, appellat: & Hesiod. Ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες. id est, ex Ioue reges.

CENTAVRI] Herculem, Pirithoüm, & ceteros Lapithas significat, qui centauros deuicerunt.

CECIDIT TREM. FLAM. CHIMÆ.] Bellerophontem significat: de quo lege Pindar. carm. 13. Olymp. & vide annota. ad Oda. 27. libr. 1.

ELÉA DOM. REO. PALMA] Virgil. Georg. 1. *Eliadum palmas Epiros equarum.* & 3. *Hic vel ad Eléi metas & maxima campi Sudabit spatia, & spumas aget ore cruentas.* & lib. 6. Æneid. *Quattuor hic inuectus equis, & lampada quassans, Per Graium populos, mediaque per Elidis vrbem Ibat ouans, &c.*

CÆLESTEIS] id est, quasi cælum gloria attingenteis, vel cum aliis cælestibus ob gloriam comparandos.

PVGILÉMVE EQVÚMVE] siue eũ laudat, qui pugilatu vicerit, siue eum, qui cursu, & certamine equestri superior fuerit. epist. ad Pisones, *Et pugilem victorem, & equum certamine primum.* alij de Castore & Polluce dictum volunt, à quibus dissentio.

ET CENT. POTIORE SIGN. MVNERE] videlicet carminibus donat, quæ quibuslibet signis & operibus manu factis sunt diuturniora. Pindarus Nem. quinto carmine ait se non esse statuarum faciendarum artificem, neque signa fingere motu carentia, & quæ perpetuò insistãt in sua basi: sed carmina condere, quæ terras & maria peragrent, eorúmque, qui certamine aliquo victores extiterint, laudes nuntient, & coronas. Verba Pindari sunt hæc, Οὐκ ἀνδριαντοποιός εἰμ', ὥστ' ἐλινύσοντ' ἐργάζεσθ' ἀγάλματ' ἐπ' αὐτᾶς βαθμίδος ἑσταότ'· ἀλλ' ἐπὶ πάσας ὁλκάδος στεῖχ' ἀπ' Αἰγίνας διαγγέλλοισ' ὅτι Λάμπωνος υἱὸς Πυθέας εὐρυσθενὴς νίκη Νεμέοις παγκρατίου στέφανον.

FLEBILI SPONSÆ] flebilis hoc loco valet tristis, mæstus. Interdum significationem habet patiendi, vt Ode. 24. lib. 1. *Multis ille bonis flebilis occidit.* siue (inquit) deplorat sponsum suæ sponsæ immature, atque acerba morte ereptum.

MORES AVREOS] id est, mores antiquos, & aureæ ætatis, atque ex eo probos, castos, & sanctos. vt Od. 16. epod. *Vt inquinauit ære tempus aureum.* eòdem pertinet, quod statim sequitur: *quamuis redeant in aurum Tempora priscum.* Nota est autem ex Hesiodo ætas aurea, argentea, ærea, ferrea. Χρύσεον μὲν πρώτιστα γένος μερόπων ἀνθρώπων Ἀθάνατοι ποίησαν &c. id est, Aureum quidem primum genus hominum, distinctè & articulatè loquentium fecerunt dij immortales, &c.

EDVCIT IN ASTRA] i. vt Od. 25. lib. 3. loquitur, *stellis inserit.* Catull. *vocare in cælum.* Virg. Æneid. 3. *tollere in astra.* M. Tull. *ferre in cælum.* idẽ ad Att. lib. 2. *laudes nostras in astra sustulit.* sic idem Horat. Satyr. 7. lib. 2. *absentem rusticus vrbem Tollis ad astra leuis.* Idem epist. ad Fusc. Arist. *Quæ vos ad cælum effertis rumore secundo.* corruptè autem legitur in aliis libris *deducit*, cùm libri ferè omnes veteres habeant, *educit.* sic Virg. lib. 2. Æneid. *calóque educere iussit.* ibid. *summisque sub astra Eductam tectis.*

NIGRÓQVE INVIDET ORCO] adimit Orco, id est, à morte vindicat. nam quæ aliis inuidemus, adimimus, aut certè adimere volumus.

DIRCÆVM] Pindarum poëtam Thebanũ. Dirce fons. Thebanus, cycnum autẽ, id est, vatem. sup. Od. 20. lib. 2. *& album mutor in alitem.* de cycnis dicemus ad Od. prox. horum autẽ verborum hæc sententia est. Pindarus longè se ab humo tollit, quoties canit Deorum, aut regum, aut victorum laudes. non serpit humi, sed sublimis, & longissimè remotus à terra volat.

EGO APIS MAT. M.] Pindarum quidem cum cycno, se autem cum ape Calabra cõparat, arrogantiæ crimen fugiens. sic Lucre. lib. 4. in princip. se cum apibus comparat. *Floriferis vt apes in saltibus omnia libant, Omnia nos itidem depascimur aurea dicta.* vsus est eadem comparatione & Simonides, vt refert Plutarch. πῶς ἄν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ, &c. his verbis, Ὥσπερ γὰρ ἄνθεσιν ὁμιλεῖν ὁ Σιμωνίδης φησὶ τὴν μέλιτταν, ξανθὸν μέλι μηδομέναν, &c. id est, quemadmodum enim versari circum flores apem ait Simonides, mel flauum molientem, &c.

MATINÆ] Calabræ. Nam Matinus mons in Calabria est. suprà Od. 28. lib. 1. *litus Matinũ.* & Od. 16. epod. *Matina cacumina.*

CARPENTIS THYMA] sic sup. Od. 27. *carpere flores:* quod Græci vno verbo dicunt ἀνθολογεῖν. vide annot. ad Od. 11. lib. 1.

VVIDIQVE TIBVRIS] sup. Od. 29. lib. 3. *vdum Tibur.* idque propter aquarum, quibus irrigatur, copiam, vt Od. proxima. *Sed quæ Tibur aquæ fertile perfluunt.* [al. *præfluunt.*]

OPEROSA] elaborata, laboriosa, multo labore perfecta. Od. 12. lib. 3. *Mineruam operosam* dixit. & Od. 1. libr. 2. *diuitias operosiores.* iam *operosa paruus*, ἀντίθεσις est.

CARMINA FINGO] facio, tamquam figulus,

gulus, aut fictor. fictor cùm dicit fingo, figuram pooit, inquit Varro lib. 5. de ling. Lat. Virgil. Georg. 3. *& dædala fingere tecta*. lib. 8. Æn. *& corpora fingere lingua.*

CONCINES] canes. vtitur eodem verbo & Catull. in nupt. Iuliæ & Manl. *Nuptialia concinens Voce carmina tinnula.* alter M. Tull. de finib. 5. *videísne vt hæc concinant?* id est, concordent?

MAIORE POETA PL.] versibus sublimioribus, & carmine grauiore, & maiore scribendi spiritu.

QVANDOQVE] quandocunque, vt Od. superiore.

PER SACRVM CLIVVM] per cliuum Capitolinũ, qui forum Romanũ spectat. Nam, qui triumphabant, per viam sacram, & forũ Romanum in Capitolium vehebantur, vt intelligere licet ex M. Tull. orat. de suppliciis. *At etiam, qui triumphant, eóque diutius viuos hostium duces seruant, vt his per triumphum ductis, pulcherrimum spectaculum, fructúmque victoriæ populus Rom. percipere possit, cum de foro in Capitolium currum flectere incipiūt, illos duci in carcerem iubent, idemque dies & victoribus imperij, & victis vitæ finem facit.* Alij putant per eum cliuum, triumphum agi solitum esse, qui Velabrum attingit, auctoritate Suetonij adducti, In Iulio Cæsare: cuius hæc verba sunt, *Gallici triumphi die Velabrum prætervehens pæne curru excussus est, axe effracto, ascenditque Capitolium ad lumina quadraginta elephantis dextra, atque sinistra lychnuchos gestantibus.* Porphyrio *per sacrum cliuum* interpretatur, per sacram viam, qua in Capitolium ascendebatur: per ascensum Capitolij.

SICAMBROS] Germaniæ populos, Menapiis finitimos, quos hodie Gheldrenses appellamus infrà Od. 15. *Te cæde gaudentes Sicambri Composito venerantur armis.* Non dissimulabo in aliquot libr. manusc. scriptum esse *Sygambros.*

BONIQVE DIVI] sic Od. 5. huius lib. *Diuis orte bonis, optime Romulæ Custos gentis.* boni autem Dij appellantur, id est, beneficij, largi, liberales.

IN AVRVM PRISCVM] in aureos mores: in mores illius ætatis aureæ.

ET VRBIS PVBL. LVDVM] & publicam ciuitatis lætitiam, quam declarabit populus feriis & festis diebus, & ludo.

FORÚMQVE LITIBVS ORBVM] Æschines in nobili illa oratione contra Ctesiphontem, reprehendens statim à principio orationis, suorum temporum mores, queréńsque veterum instituta esse corrupta, dicit, si hoc, & illud fiat, tum & ciuitatem optimè administratum iri & iudicia paucissima futura, quasi iudiciorum & accusationum frequentia, & multitudo sit vnum ex reip. malis non minimum. verba Æschinis hæc sunt: ὕτω γὰρ ἂν μοι δοκεῖ ἥ τε πόλις ἄριστα διοικεῖσθαι, αἵ τε κρίσεις ἐλάχιστα γίνεσθαι. & Plato lib. 3. de rep. ostendit, in eâ ciuitate, vbi increbruerit intemperantia, multa iudicia, multásque lites exsistere: quemadmodum, vbi est morborum multitudo, ibi sunt crebræ

A bræ medicorum, & pharmacopolarum officinæ. Videtur autem Horatius, vt putabat Ios. Scaliger, expressisse hoc Pindaricum Isthm. ὦ Δ. Δ. Κελαδεννὰς τ' ὀρφανοὶ ὕβριος, id est, contumeliæ magnum loquum edentis expertes. sed hoc interest quod ὀρφανοὶ, apud Pind. significationem habet actiuam: orbum apud Horat. passiuam.

TVM MEÆ, SI QVID LOQVAR, &c.] bona & præcipua meæ vocis pars, constat è laudibus Cæsaris. ea igitur meæ vocis pars tum accedet ad tuos cantus, cùm Cæsar Sicambros deuictos & captiuos ducet in triumpho. & tum ego recepto Cæsare incolumi, felix & beatus, hæc canam: *ò sol candide, ò dies pulcher, & laudan-*

B *de.* Catull. ad seipsum. *Fulsere quondam candidi tibi soles.* contrà *solem nigrum* dicit Horat. Sat. 9. lib. 1. Quidam libri manuscr. habent, *siquid loquar audiendum, &c.* quæ lectio mihi non displicet. quin magnopere probatur.

RECEPTO CÆSARE] recuperato, qui videbatur amissus: vel de cuius salute laborabamus propter incertos belli euētus, & Sicambrorum, seu Sygambrorum, quibuscum bellum gerebat, ferocitatem, siue potius immanitatem. vtitur eodem vocabulo sup. Od. 7. lib. 2. *recepto Dulce mihi furere est amico.* & epist. 2. lib. 2. *Idem finitu studiis, & mente recepta.*

TÉQVE D. PROCEDIS] Sic legendum videtur, & ita habent quidam lib. manusc. alij vt

C vulgati *Tuque dum proc.* eritque hic ordo verborum, *dúmque tu procedis, &c.*

IO TRIVMPHE] Od. 9. epod. *Io triumphe, tu moraris aureos Currus, & intactas boues.* Varro lib. 5. de lingua Latina: *triumphare* (inquit) *appellatum quod cum imperatore milites redeuntes clamitant per vrbem in Capitolium euntis: io triumphe, io, idque a Θριάμβῳ Græco Liberi patris cognomento, potest dictum esse.*

BENIGNIS] liberalibus & beneficiis erga nos, qui Cæsarem nobis saluum reddiderint. eodem sensu hic deos *benignos*, quo paullo antè *bonos* dixit.

SOLVET] voto. damnantur votis ij, quibus

D id, quod optarunt, contigit: & ita obligantur soluuntur, cùm id, quod Diis promiserant vel tacitè, vel disertè persoluunt.

RELICTA MATRE] vacca. sic infrà Sat. 3. lib. 2. de rana, *Vnus vbi effugit, matri denarrat.*

IVVENES CIT.] adolescit, fit iuuencus.

FR. CVRV. INIT. IGN. TERT. LVNÆ, &c.] id est, qui cornibus imitatus est curuam tertiæ lunæ figuram. significat, huius vituli valde parua esse cornua, & ita vitulum admodum tenerum. variæ sunt lunæ vultus. variæ figuræ, atq; ex hac varietate, similitudines, & locutiones varias ducunt poetæ. Hom. Ιλ. ψ. Diomedis equũ describens, ait eum toto corpore rufum fuisse, præterquam quòd in fronte notam candidam, & rotundam instar lunæ habuerit. Ὃς τὸ μὲν ἄλλο τόσον φοῖνιξ ἦν, ἐν δὲ μετώπῳ λευκὸν

τῆμ' ἐπὶ τυκτῷ σεῖβοχυ, ἥν τε μήνη. Horat. sup. A Od. 12. lib. 1. *micat inter omnes Iulium sidus, velut inter ignes Luna minores*, Od. 11. lib. 2. *neque vno Luna rubens nitet vultu*. eiusdē lib. Od. 18. *Nouaeque pergunt interire Lunae*. Od. 7. huius lib. *Damna tamē celeres reparat cœlestia Lunae*. & Oda 6. *canentes Rite crescentem face noctilucam*. & carmine sæculari ad Deos, *Siderum regina bicornis*. Virgilius Georgic. 1. *Luna reuertentes cum primum colligit ignes*. Idem. libro 3. Æneid. *quà se plena per insertas fundebat luna fenestras*. ibidem, *Tertia iam Lunæ se cornua lumine complerat*. Quidam libri habent, *Tertium lunæ referentis orbem*: quam scripturam minùs probo.

Qvà notam dvxit] quâ qua parte notam contraxit, candidus est, cetero corpore B fuluus.

Nivevs videri] Græca loquendi figura est. sic enim Græci λευκὸς, ἢ φαιδρὸς ἰδεῖν. de qua plura dicemus ad Od. 8. huius lib. Sic describit equum Virgilius, quo puer Priamus vehebatur: *quem Thracius albis Portat equus bicolor maculis: vestigia primi Alba pedis, frontémque ostentans arduus albam*.

Cetera] τἆλλα. etiam hoc genus græcū est Euripid. in Orest. ὦ πλὴν γυναικὸς ὑπερχαπλάτων. τἆλλ' ἐσθλός. id est, O præter quam quòd strenuus es ad ducendum exercitum pro muliere, cetera nullius pretij homo. Horatius epist. ad Fuscum Aristium lib. 1. *Excepto, quod non simul esses, cetera lætus*. Plin. lib. 36. cap. 6. *Lucullei* C *marmor atrum alioqui, cum cetera maculis, aut coloribus commendetur*. Idem alibi, *Traduxit in Mysia feram esse, quæ Bonasus vocatur, equina iuba, cetera tauro similem*. Virgil. Æneid. 3. *Consertum tegmen spinis: at cetera Graius*. Sallust. bello Iugurth. *Mauris omnibus rex Bocchus imperitabat, præter nomen, cetera populi Rom. ignarus*. Paterculus lib. poster. de Crasso, *qui vir cetera sanctissimus, immunisque voluptatibus, &c*. M. Tull. aliter hanc sententiam efferret, vt in orat. pro. *subtilem hunc oratorem, nisi quòd solum, cetero qui rectè quidam vocant Atticum*. Idem ad Qu. fratr. lib. 2. *Ego me in Cumano & Pompeiano, præter quàm quod sine te, satis commodè oblectabam*. Idem tamen sic locutus est in Quinctiana, si, vbi vulgò D legitur: *sanè ceterarum rerum paterfamilias & prudēs & attentus: vna in re minùs consideratus*: legendum est, *sane cetera paterfamilias & prudens, & attentus, &c*. quemadmodum mihi aliquando visum est.

TVRNEBVS.

Ex aduers. lib. 1. ca. 4. Quærunt autem quid inter Melicos, Lyricos, & Dithyrambicos intersit. Ego Melicos, qui cantilenas scribebant ferè in numero Lyricorum reposuerim: nam Simonidem Suidas nunc μελοποιὸν, nunc Lyricū vocat, & Platoni μελοποιοὶ canticorum scriptores & Lyrici sunt: & Sapphus, Alcmanis, Anacreontisque, qui Lyrici numerantur, μέλη nominantur. Auson. Melicos & Lyricos modos nominans distinguere paulum videtur, & pangi melos potest, quod non ad lyram canatur latiusque interdum pateat: nisi fortè idem bis locutus est, quod non est in poëtis rarū. certè ijdem Galeno sunt in fine de vsu partium scribenti ταῖς μελικοῖς ποιηταῖς, οὓς ἔνιοι λυρικοὺς ὀνομάζουσι. Lyricos autem à Dithyrambicis & materia & lege carminis differre puto. Materiam Lyricorum complexus est Horatius cùm scripsit

Musa dedit fidibus diuos puerósque Deorum,

Et pugilem victorem, & equum certamine primum,

Et iuuenum curas, & libera vina referre.

Dithyrambicorum argumentum erat Liber pater: eorúmque chori Cyclici dicebantur ad discrimen Tragicorum & Comicorū chororum, qui erant quadrati. Lege carminis differebant, quod in Lyricorum plerumque carminibus erant strophæ, Antistrophæ & Epodi: In Dithyrambicorum non erant, sed velut vna perpetuaque comprehensione sine vllis stropharum & Antistropharum legibus & interuallis, varios versiculos contexebant. Id ex Aristotele cognosci potest, qui ita in Rhetoricis scribit. τὴν δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶναι ἢ εἰρομένην καὶ τῷ συνδέσμῳ μίαν, ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς διθυράμβοις ἀναβολαί. ἢ κατεστραμμένην, καὶ ὁμοίαν ταῖς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν ἀντιστρόφοις: id est, Dictionem autem necesse est aut tractam esse & coniunctione vnam, vt Dithyrambicorum cantica: aut conuersam, & similem veterum poëtarum conuersionibus. Id etiam Aristoteles in Problematis scribit: nam cùm quæsisset, διὰ τί οἱ μὲν νόμοι οὐκ ἐν ἀντιστρόφοις ἐποιοῦντο, αἱ δὲ ἄλλαι ᾠδαὶ αἱ χορικαί. id est, Quamobrem omni. sine conuersionibus à poëtis scribebantur cum cantica chororum per conuersiones componerentur, subiicit: διὸ καὶ οἱ διθύραμβοι ἐπειδὴ μιμητικοὶ ἐγένοντο, οὐκ ἔτι ἔχουσιν ἀντιστρόφους, πρότερον δὲ εἶχον. id est, Proinde & dithyrambi posteaquam imitatores esse cœperunt, conuersiones non habent, antè habebant. Quocirca quia versus tumentes libero impetu rexunt, nec cantica certo flexu recurrentia certa lege carminum includunt, Horatius scripsit quatro carminum de dithyrambis Pindari:

Seu per audaces noua Dithyrambos

Verba deuoluit, numerisque fertur

Lege solutis. Contra de eius Lyricis certo ambitu comprehensis scribit Papinius: lib. 4. Sil. 3.

—qua lege recurrat

Pindarica vox flexa Lyra.

Et lib. 10. cap. 22. In hoc cantico cùm se in album alitem, id est, in cygnum mutari dicit, id eo facit consilio, quòd olores in Apollinis tutela sint & de illius canoræ suis modulis poëtæ olores vocari interdum soleant: vnde & de Pindaro cecinit,

Multa Dircæum leuat aura cygnum. Respexit tamen ad mutationes Pythagoricas à Platone celebratas. Nam eos censent, qui numeris delectati poëticis sunt alterius exordio vitę in olores

mutari. Plato lib. 10. de Repub. ἰδεῖν μὲν γὰρ ψυχὴν ἔφη τὴν ποτὲ ὀρφέως γενομένην κύκνου βίον αἱρουμένην. Apud eundem etiam Thamyræ animus Lusciniæ vitam deligit. Denique persuasio erat Pythagoræorum aues canoras in cantores & poëtas renasci, & cantores & poëtas in aues musicas verti.

AD MELPOMENEN.

Ode 3.

ARGVMENTVM.

Se natum esse ad artem poëticam, eiúsque beneficio nominis immortalitatem, & gloriam consecuturum esse.

Quem tu Melpomene semel
Nascentem placido lumine videris:
Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem: non equus impiger
Curru ducet Achaïco
Victorem: neque res bellica Deliis
Ornatum foliis ducem,
Quòd regum tumidas contuderit minas,
Ostendet Capitolio:
Sed, quæ Tibur aquæ fertile præfluunt,
Et spissæ nemorum comæ,
Fingent Æolio carmine nobilem.
Romæ principis vrbium
Dignatur suboles inter amabilis
Vatum ponere me choros:
Et iam dente minùs mordeor inuido.
O, testudinis aureæ
Dulcem quæ strepitum Pieri temperas:
O mutis quoque piscibus
Donatura cycni, si libeat, sonum,
Totum muneris hoc tui est,
Quòd monstror digito prætereuntium,
Romanæ fidicen lyræ:
Quòd spiro, & placeo: si placeo: tuum est.

Qvem tv Melpomene, &c.] significat, eum, qui ad poëticam factus sit natura, neque clarum pugilem, neque ludis Olympicis equestri certamine victorem, neque præstantem imperatorem vmquam futurum: sed poëtam nobilem.

Placido lvmine] oculis placidis, beneuolis, amicis, non obliquis, vt Callim. ὄμματι λοξῷ. Sappho. λοξὸν βλέπουσα.

Videris] aspexeris. vt suprà Od. 17. lib. 2. *Seu libra, seu me scorpius aspicit.* coniunctè autem sunt intelligenda *semel videris*, non *semel nascentem*.

Illvm non lab. Isthm.] id est, certamen curule Isthmium. certamen autẽ Isthmium, seu Isthmicum à Sisypho fuisse institutũ Melicertæ cadauere, quod à delphino in Isthmum, vbi sita Corinthus est, delatum fuerat, reperto, tradunt scriptores. certaminis præmium pinea corona erat: quæ priùs ex apio fuerat. Isthmia ne Corintho quidem à Mummio euersa, fuisse intermissa: sed tantisper dum ciuibus infrequens, ac deserta fuit, a Sicyoniis fuisse procurata, atque administrata scribit Pausan. Corinth.

Achaïco] Eléo. Vir. lib. 1. Georg. *Eliadum palmas Epirus equarum.*

Clarabit] clarum reddet. Vtitur hoc verbo M. Tull. in poemate illo de suis rebus gestis in secundo consulatu: *Juppiter excelsa clarabat sceptra columna.* & item sæpe in Arato. & Lucret. lib. 3. pro verbo declarandi. *Hasce secundum res animi natura videtur, Atque animæ claranda meis iam versibus esse.*

Neqve res bellica, &c.] neque rebus bene gestis in bello, deuictísque ac subactis hostibus, laureatus, & aurato curru vectus triumphabit.

Deliis] Delphicis & Apollinaribus foliis, id est, laurea corona. Laurus enim Apolline sacra est.

Ostendet Capitolio.] idcirco dicit, quia qui triumphabant, in Capitolium (vt supra dixi) vehebantur.

Præflvvnt] duo cod. Vatic. Tornes. Ruffard. Nicot. habent *præfluunt*, quos secutus sum. nonnulli *perluunt*: alij, *perfluunt*, vt vulg. T. Liuius quidem libr. 44. annal. ferè ita loquitur, vt habent libri illi, quos primo loco commemoraui. *Duo cingunt eam flumina: Clausula latere vrbis, quod in orientem patet, præfluens: Barbara ab regione, &c.*

Comæ] frondes, vt infr. Od. 7. *redeunt iam gramina campis, Arboribúsque comæ.*

Fingent] reddent, efficient. sic Virg. lib. Æneid. 2. *nec si miserum fortuna Sinonem Finxit, vanũ etiam, mendacémque improba finget.* Sallust. bello Catil. *quæ natura, prona, & ventri obedientia finxit.* lege quæ annotata sunt supr. ad illum locum, *Carmina fingo* Od. 2. huius lib.

Æolio] Sapphico, & Alcaïco. Od. 30. li. 3. *Princeps Æolium carmen ad Italos Deduxisse modos.*

Principis vrbivm] Vir. in Tityro,

Verum hæc tantum alias inter caput extulit urbes, Quantum lenta solent inter viburna cupressi, Horat. Od. 14. huius lib. *ô tutela præsens Italiæ, dominæque Romæ*.

SVBOLES] sic habent tres Vatic. & aliquot alij libri manuscr. & ita apud Lucret. in emendatis codicib. lib. 5. *Siue virûm suboles, siue est muliebris origo*. & apud Vir. Pollione. *Cara Deûm suboles, magnum Iouis incrementum*. Festus, & Nonius. Per Romæ subolem populum Romanum significari puto.

ET IAM DENTE MIN. MORD. INVIDO] tamquam inuidia maior, vt sup. Od. 20. lib. 2. *inuidiáque maior vrbes relinquam*. Sic & Sallust. *Gloria inuidiam vicisti*.

DVLCEM QVÆ STREPITVM] testudinis cantum, strepitum dixit, vt epist. 2. lib. 1. *Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam*. & epistr. 13. *nec meretrix tibicina, cuius ad strepitum salias*. sed hoc loco addidit epithetum, *dulcem*: in illis duobus non item. Petrus Victorius in commentariis suis in libr. 2. Aristot. de arte dicendi, scribit, fortasse Horatium in eandem culpam incidisse, cùm tibicinæ, seu tibiæ & citharæ cantum, strepitum nominauit, in quam Dionysius ille, qui Æneus dictus est, cùm Calliopæ vocẽ κραυγὴν, id est, clamorem seu clangorem appellauit. Ego Horatium proprio nomine, non translato, vsum esse putarim. At Aristoteles disertè dicit nomen κραυγὴν translatè ab illo poëta esse positum, eamque translationem, vt vitiosam & ineptam, reprehendit. strepitum autem, quem ψόφον Græci vocant, propriè conuenire inanimis, docet idem Arist. lib. β. de animo, his verbis: ἡ δὲ φωνὴ ψόφος τίς ἐστιν ἐμψύχου· τῶν γὰρ ἀψύχων οὐδὲν φωνεῖ, ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητα λέγεται φωνεῖν, οἷον αὐλὸς, καὶ λύρα, καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἀψύχων. id est, vox autem sonitus est quidã corporis animati. Inanimorum enim nihil vocem mittit: sed ex similitudine quadam vocem mittere dicuntur: verbi gratia tibia, & lyra, & alia omnia inanima. Quòd si quis strepitũ citharæ translatè dictum esse contendet: sic Horatium defendam, strepitum ab eo esse positum, pro eo, quod Græci τερέτισμα, vel κριγμὸν, vel quippiam simile, dicunt. τριτίζειν autem translatum est ab hirundinis, aut cicadæ strepitu. κρίκειν verò verbum est fictum à re ipsa: significatque strepitum quendam edere: ex quo κριγμὸν citharæ sonitũ appellat Apollon. lib. 4. Argon. vbi de Orpheo loquitur, citharæ cantu Sirenum voces auertente. Idem ibid. φόρμιγγα εὔκρεκτον nominat, id est, εὔηχον, suauiter sonantem, seu strepentem. eodem pertinet versiculus ille, quem testem producit Suidas, Ἀλλ' ὅκα δὴ πλάκτρῳ Λοκροῖς ἔκρεξε χέλυς. id est, sed cùm plectro Locra cithara strepuit. Ordo autem verborum hic est, O Pieri, id est, ô Musa, quæ testudinis, hoc est citharæ, aureæ dulcem strepitum temperas.

PIERI] vocãdi casus, Græcus: qui breuis est, à recto in ις. docet Seruius ad illum locum *Amaryllis vocares*: in Tityro 1 & hunc versum profert.

TEMPERAS] moderaris, aptas, modularis ad concentum concordem inflectis. vide anno. ad Od. 8. lib. 1.

O MVTIS QVOQVE PISCIBVS] Pisceis omneis præter scarum, & fluuiatilem porcum, mutuos esse, id est, vocem non mittere scribit Aristot. sed Mnaseas Patrensis (vt scribit Athen. lib. 8.) ait pisceis, qui sunt in fluuio Clitore, vocaleis esse. Præterea Philostephanus pisceis quosdam ποικιλίας nomine, in Aorno vocẽ mittere tradit. Sed Pausanias Arcad. narrat se propterea, quòd acceperat ποικιλίας esse vocaleis, ad fluuium Aroanum à prima luce vsq; ad vesperam (quo tempore maximè vocem mittere dicebantur) commemoratum esse: verùm ne tenuissimum quidem eorum sonum audiuisse. Vniuersè igitur piscium genus est ἄφωνον, id est, mutum, seu vocis expers. ex quo natus iocus ille Stratonici citharistæ in quendam Propin nomine, citharœdum, magna quidem corporis statura, sed imperitum artificem: μέγας ἰχθύς, id est, magnus piscis. piscem nominauit διὰ τὴν ἀφωνίαν, inquit Athenæus, propterea quòd nihil caneret, quod quidem esset ἀξιόλογον, significat autem Horatius, se beneficio musæ poëtã esse, non sua virtute, suóve ingenio, cùm ea possit etiam pisceis, qui sunt natura muti, vocaleis, atque adeò musicos efficere.

CYCNI.] Plato in Phædone cycnos vult esse cùm in omni reliqua vita, tùm maximè mortis tempore musicos, & canores. sic enim apud illum loquitur Socrates, ἀλλὰ φοβεῖσθε μὴ δυσκολώτερόν τι νῦν διάκειμαι, ἢ ἐν τῷ πρόσθεν βίῳ, καί, ὡς ἔοικε, τῶν κύκνων δοκῶ φαυλότερος ὑμῖν εἶναι τὴν μαντικήν· οἳ ἐπειδὰν αἴσθωνται, ὅτι δεῖ αὐτοὺς ἀποθανεῖν, ᾄδοντες καὶ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ, τότε δὴ πλεῖστα καὶ μάλιστα ᾄδουσι, γεγηθότες ὅτι μέλλουσι παρὰ τὸν θεὸν ἀπιέναι, οὗπερ εἰσὶ θεράποντες. mox subiicit ἅτε οἶμαι τοῦ Ἀπόλλωνος ὄντες, id est, *sed veremini, ne amariore, atque iniquiore animo sim, quàm superiore vita fui: atque (vt apparet) ego vobis diuinandi scientia deterior cycnis esse videor: qui, vbi senserint sibi moriẽdum esse, cùm antea canere soliti sint: tum illo tempore plurimum, & maximè canũt, lætantes se statim ad Deum, cuius famuli sunt, abituros*. Lucianus autem in libello περὶ τοῦ ἠλέκτρου, ἢ τῶν κύκνων, significat, totum illud esse fabulosum de electro, & de cycnorum cantu apud Eridanum. Nam irridẽt eum nautæ, qui putat quosdam homines canendi scientia, & facultate præditos, eo loco in aueis fuisse commutatos, atque iccircò etiã nunc canere, musicæ nõ oblitos. Ælianus lib. 1. ποικίλης ἱστορ. omnino nihil à Luciano dissidet. sic enim scribit de cycnis: ὅτι δ' εἰσὶ φιλῳδοί, τοῦτο μὲν ἤδη καὶ τεθρύλληται. ἐγὼ δ' ᾄδοντος κύκνου οὐκ ἤκουσα. ἴσως δ' οὐδ' ἄλλος. πεπίστευται οὖν ὅτι ᾄδει· καὶ λέγουσί γε αὐτὸν μάλιστα

ἐκεῖνος

ἐκεῖνον εἶναι τὸν χρόνον εὐφωνότατον, καὶ ᾀδικώτατον, ὅταν ἤδη περὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ βίου, A id est, *Cycnos autem canendi studio tenere, hoc quidem iam etiam omnium sermone vulgatum est. Ego autem canentem cycnum audiui nunquam, & fortasse neque alius quisquam. sibi igitur omnes persuaserunt cycnum canere, atque cum illo maximè tempore, maximè vocalem, & maximè canorum esse, cum agit supremum vitæ diem.* & Plinius cap. 23. lib. 10. *Olorum morte narratur flebilis cantus, falsò, vt arbitror, aliquot experimentis.* Secutus igitur est Horatius opinionem vulgi, præsertim veterum poëtarum testimonio confirmatam. Lucretius lib. 3. proœm. *quid enim contendat hirundo Cygnis?* Idem lib. 4. *Paruus vt est cycni melior canor, ille gruum quàm Clamor in ætheris dispersus nubibus Austri.* ibidem, *Nec simili penetrant aureis primordia forma, Cum tuba depresso grauiter sub murmure mugit: Vallibus, & gelidis orti cycni ex Heliconis Cum liquidam tollunt lugubri voce querelam.* B Virg. Mœt. *Vare tuum nomen, (superet modo, &c.) Cantantes sublime ferent ad sidera cycni.* Idem lib. 7. Æneid. *Ceu quondam niuei liquida inter nubila cycni Cum sese è pastu referunt, & longa canoros Dant per colla modos:* ad quem locum Seruius notat: *Secundum Plinium, qui ait in naturali historia, cycnos ideo suauius canere, quia colla longa & inflexa habent: & necesse est eluctantem vocem per longum & flexuosum iter varias reddere modulationes.* Ex quo δουλιχόδειροι dicuntur ab Homero, id est, δολιχαύχενες. Postremò Plutarchus libr. εἰ πρεσβ. πολιτ. ex eadem opinione scripsit illa: C Οὕτως ἐπεὶ τὸ πράττειν καὶ λέγειν μᾶλλον ἀνθρώποις, ἢ κύκνοις τὸ ᾄδειν μέχρι τελευτῆς κατὰ φύσιν ἐστὶν, οὐκ ἀφετέον τὴν πρᾶξιν, ὥσπερ τινὰ λύραν σύντονον, id est, Itaque quoniam agere, & dicere hominibus magis, quàm cycnis canere vsque ad exitum vitæ consentaneum naturæ est, non est ea res omittenda, tanquam lyra quædam contenta. Quem Plutarchi locum mihi Germanus Valens indicauit.

QVOD MONSTR. DIG. PRÆTERE.] notum illud est de Demosthene, *qui illo susurro (vt ait M. Tullius Tuscul. 5.) aquam ferentis mulierculæ, vt mos in Græcia est, insusurrantisque alteri, hic est ille Demosthenes,* οὗτος ἐκεῖνος Δημοσθένης, *delectari se dicebat.* D

ROMANÆ FIDICEN LYRÆ] epist. lib. 1. 19. ad Mæcen. 3. *Libera per vacuum posui vestigia princeps, Non aliena meo pressi pede, &c.* Idem Oda 30. lib. 3. *Dicar quà violens obstrepit Aufidus, Et quà pauper aquæ Daunus agrestium Regnauit populorum, ex humili potens, Princeps Æolium carmen ad Italos Deduxisse modos.*

TVRNEBVS.

EX lib. 24. cap. 35. Cæterum,

—*O testudinis aureæ*, Imitatione Pindari dictum est, apud quem pulcherrimum Pythiorum poëma sic incipit,

χρυσέα φόρμιγξ, id est, pulchra.

Od. 4.

ARGVMENTVM.

Drusi Neronis, qui fuit Augusti Cæsaris priuignus, victoriam de Rhætis & Vindelicis celebrat. Quinetiam Claudij Neronis fortia quędam facta commemorat. Tandem verò & totius gentis Romanæ fortitudo ore ipsius hostis (nimirum Annibalis) laudatur. Sed de Druso loquens poëta, disciplinam & educationem multùm ad virtutem posse ostendit, tanquam aliquam harum eius laudum partem in Augustum deriuans.

* *QValem ministrũ fulminis alitem,*
Cui rex deorum regnum in
aueis vagas
Permisit expertus fidelem
Iupiter in Ganymede flauo,
Olim iuuentas, & patrius vigor
Nido laborum propulit inscium:
Vernique, iam nimbis remotis,
Insolitos docuere nisus
Venti pauentem: mox in ouilia
Demisit hostem viuidus impetus:
Nunc in reluctanteis dracones
Egit amor dapis, atque pugnæ:
Qualemve lætus caprea pascuis
Intenta, fuluæ matris ab vbere
Iam lacte depulsum leonem,
Dente nouo peritura, vidit:
Videre Rhæti bella sub Alpibus
*Drusum gerentẽ, Vindelici * (quibus*
Mos vnde deductus per omne
Tempus Amazonia securi
Dextras obarmet, quærere distuli:
Nec scire fas est omnia:) Sed diu,
Latéque victrices cateruæ
Consiliis iuuenis reuictæ
Sensere, quid mens ritè, quid indoles
Nutrita faustis sub penetralibus
Posset, quid Augusti paternus
In pueros animus Nerones.
Fortes creantur fortibus, & bonis:
Est in iuuencis, est in equis patrum

Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.
Doctrina sed vim promouet insitam:
Rectique cultus pectora roborant:
** Vtcumque defecere mores,*
*Dedecorant * bene nata culpæ.*
Quid debeas, ô Roma, Neronibus
Testis Metaurũ flumen, & Asdrubal
Deuictus, & pulcher fugatus
Jlle dies Latio tenebris:
*Qui primus alma risit * adorea,*
Dirus per vrbeis Afer vt Italas,
Ceu flamma per tedas, vel Eurus
Per Siculas equitauit vndas.
Post hoc secundis vsque laboribus
Romana pubes creuit: & impio
Vastata Pœnorum tumultu
*Fana * deos habuere rectos.*
Dixitque tandem perfidus Annibal,
Cerui luporum præda rapacium
Sectamur vltro quos opimus
** Fallere, & effugere est triumphus.*
Gens, quæ cremato fortis ab Ilio
Iactata Tuscis æquoribus sacra,
Natósque, maturósque patres
Pertulit Ausonias ad vrbeis,
*Duris * vt ilex tonsa bipennibus*
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædeis ab ipso
Ducit opes, animúmque ferro.
Non hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem creuit in Herculem:
*Monstrúmve summisere * Colchi*
Maius, Echioniæue Thebæ.
** Merses profundo: pulchrior éuenit.*
*Luctere: multa proruet * integrum*
Cum laude victorem: gerétque
Prœlia coniugibus loquenda.
Karthagini iam non ego nuntios
Mittam superbos: óccidit, óccidit
Spes omnis, & fortuna nostri
Nominis, Asdrubale interemto.

A *Nil claudiæ non * perficient manus:*
Quas & benigno numine Iupiter
Defendit, & curæ sagaces
*Expediunt * per acuta belli.*

QVALEM MINISTRVM FVLMINIS, &c.] Quo tempore in lucem editus est Iupiter, eodem natam esse aquilam, & ad id prœliũ, quod aduersus gigantes cõmissum est, aduolasse, quasi victoriæ Deorum nuntiam, tradunt fabularum scriptores. Itaque in auium partitione, Iupiter aquilam sibi adoptauit: qua ministra, & nuntia vti solet ad eos, quibus læti aliquid significare, quosque insigneis, & claros efficere in animo
B habet. Propterea ἀετὸν à Græcis appellatum esse volunt non ἀπὸ τοῦ ἀΐσσειν, sed διὰ τὸ ἐτεὸν δηλοῦν, id est, quia verum patefaciat, ac declaret. Qualis igitur (inquit) aquila est, quam iuuenta volandi seu potiùs pugnandi, & prædandi imperitam è nido primum foras extrusit, ventique verni docuerunt insolitos volandi conatus, mox in ouium greges, & septa vigor à natura insitus deorsum immisit, tum edendi, pugnandique cupiditas in dracones incitauit, atque impulit aut qualis est catulus leonis, quem caprea pascuis intenta eius dentibus iamiam dilaceranda, ac peritura vidit, talem Drusum Rhæti, & Vindelici videre. lege hac de re Strabonem lib. 4. & Paterculum lib.
C poster.

REGNVM IN AV. VAG.] quamobrem auium rex est aquila? an quòd omnium auium celerrimè volat? an quia sola ex auibus solem irretortis oculis intuetur, & spectat? an propter eius officia, & fidem erga Iouem?

EXPERTVS FIDELEM] immo Iuppiter ipse (vt est in fabulis) aquilæ specie Ganymedẽ rapuit.

PATRIVS] paternus: nempe aquilæ. Itaque statim sequitur, *neque imbellem feroces Progenerant aquilæ columbam.*

NIDO PROPVLIT] nido foras expulit nondum volatui assuefactam. in aliis lib. est *protulit*: sed *propulit* malo: & ita habent libri ali-
D quot manuscripti: in quibus est Faërn. Vrs. Vatic. 2. & quatuor, quibus hîc nuper in mea Gallia vsus sum.

LABORVM INSCIVM] vel volandi inscium, seu insuetum. sequitur enim mox, *Insolitos docuere nisus venti, &c.* vel prædandi, & pugnandi insolentem, & nescium, seu imperitum.

INSOL. NISVS] vel non vsitatos prædandi conatus, vel non vsitatos volatus.

MOX IN RELVCT. DR.] sic apud Hom. ἰλ. μ. aquila serpentem correptum vnguibus, deferre in nidum suum parat. sed à reluctante dracone acriter morsa, prædam ex vnguibus dimittere cogitur. quo auspicio Polydamas Hectorem murum Græcorum oppugnare, & perrumpere cogitantem,

cogitantem, reuocare ac deterrere conatur, sed frustra.

AMOR DAPIS] cibi cupiditas, & fames.

LACTE DEPULSVM LEONEM] catulum leonis modò, ab vbere matris seiunctum, seu à lacte remotum. Virg. Tityro, *quo sæpe solemus Pastores, ouium teneros depellere fœtus.* ad quem locū Seruius, *Depellere*, id est, à lacte remouere. sic idem Virg. Melib. *Depulsos a lacte domi quæ clauderet agnos.* Idem Palæmone, *Dulce satis humor, depulsis arbutus hædis.*

DENTE NOVO PERITVRA] peritura dente leonis iuuenis nouo, id est, nondum prædæ assuefacto, seu nondum in pugna exercitato.

B RHÆTI] Strabo lib. 4. Rhætos, & Vindelicos in iis Alpium partibus collocat, quæ ad orientem, & Austrū spectant, vt sint Heluetiis, & Boiis finitimi: vbi & de Druso eadem scribit, quæ hîc laudat Horatius. de Vindelicis etiam Od. 14. huius libri: *Vindelici didicere nuper, Quid Marte posses.* *Rhæti, Vindelici* autem, est ἀσύνδετον, vel addenda copulatio, &, quæ tamen abest à codicibus Donati, Faërn. Torn. & duob. Vatic.

DRVSVM] Claud. Drusum, qui in Germania diem suum obiit.

(QVIBVS MOS VNDE DEO. &c.] id est, qui Vindelici quamobrem vtantur securibus in prœlio Amazonum more, non nimis diligenter hoc quidē tempore exquisiui, atque in aliud tempus distuli. Strabo lib. 2. quæ de Amazonibus tradita sunt, monstri similia, fabulosa, incre- C dibilia denique esse existimat, his verbis: Περὶ δὲ τῶν Ἀμαζόνων τὰ αὐτὰ λέγεται καὶ νῦν καὶ πάλαι τερατώδη, καὶ πίστεως πόῤῥω. Τίς γὰρ ἂν πιστεύσειεν ὡς γυναικῶν στρατὸς, ἢ πόλις, ἢ ἔθνος συσταίη ἄν ποτε χωρὶς ἀνδρῶν. καὶ οὐ μόνον γε συσταίη, ἀλλὰ καὶ ἐφόδους ποιήσαι ἐπὶ τὴν ἀλλοτρίαν χώραν, id est, *De Amazonibus eadem nunc dicuntur, quæ & olim, nempe monstri similia, & longe à fide remota. Quis enim credat, mulierum exercitum, aut ciuitatem, aut nationem sine viris consistere, neque verò solùm consistere, sed etiam in alienos fines incurrere atque inuadere potuisse?* Similem ἐπιδρομὴν seu ὠκάλεωαι esse dicebat Ios. Scaliger apud Pindarū quodam loco, καὶ τις ἀνδρας ἀλκίμους δαίμων ἐπινόσας ἔλασεν. &c. Præclarè autem Horatius, id, quod sciebat, aut certè accipere, atq; au- D dire potuerat, nempè Vindelicos, quos Liburnos esse putat Seruius, ab Amazonibus originem duxisse, se vel nescire, vel non quæsiuisse dicit, quasi in alia re magis occupatum, & aliud agentem. lege Seruium ad illum Virgil. locum Æn. 1. *atque intima tutus Regna Liburnorum, &c.* Vbi hunc Horatij locum profert.

NEC SCIRE FAS EST OMNIA)] fas, id est, pote, δυνατὸν, vt diximus supr. ad Od. 11. lib. 1. vel ita interpretare. nec scire licet omnia vt alij malunt: quibuscū pugnare nolo. Tibullus quidem fas pro eo. quod δυνατὸν dicūt Græci, vsurpauit eleg. 9. lib. 1. *Nec tibi celandi fas sit peccare*: fortasse & eleg. 5. *proprios ego tecum, sit modo fas, annos contribuisse velim.* & Propert. lib. 1. *Mene que amare aliam, neque ab hac discedere fas est.* & Virg. lib. 7. Æn. *Quem neque fas igni cuiquam, nec sternere ferro.* & Cæs. lib. 1. de bell. Gall. *Eas ita dicere, non esse fas Germanos superare, si ante nouam Lunam prælio contendissent.*

SED DIV, LATEQVE, &c.] superiora illa, *quibus mos vnde, &c.* vsque ad hunc locum, includenda sunt interpositionis notaivel potiùs ita sunt legenda, vt à proposito sermone aberrantia: quod genus appellant Græci hyperbatum, iccirco hac particula, *sed*, vtitur Horatius, quam adhibere solent scriptores in hyperbatis, cùm ad id, vnde aberrarunt, regredi volunt. adhibent & has: verumtamen, igitur, & similes. cuius rei passim occurrunt exempla apud M. Tull.

CONSILIIS IVVENIS REVICTÆ] sic puto legendum, non, vt alij volunt, reuinctæ: & ita habet liber Faët. Don. Vrs. Torn. Vatic. 2. & alij quidam. Est autem hæc sententia: Rhæti (inquit) & Vindelici, qui olim victores latissimas excursiones etiam vsque ad agros Italiæ finitimos fecēre, nunc consiliis Drusi vicissim victi, ac domiti, sentiere quid mens, &c. hæc enim vis est verbi, *reuinco*. sic Lucr. lib. 5. *Ignis enim superare potest, vbi materiai Ex infinito sunt corpora plura coorta: Inde cadunt vires aliqua ratione reuictæ.* non displicet tamen altera scriptura, *repressæ*, quæ reperitur in nonnullis emēdatis codicibus. vide autem hac de re Strabonem lib. 4.

INDOLES] indoles dicta ab *indolesco*, quod est incresco: & incrementum significat. ex eo pro ingenio puerili vsurpatur: quoniam vnà cū corpore ex sententia philosophorum mens crescit, & decrescit.

NERONES] Tiberium, & Drusum.

FORTES CREANTVR FORTIBVS] primo loco ponit naturam, & genus: deinde doctrinam, & educationem. sic Plato in oratione funebri: ἀγαθοὶ δ' ἐγένοντο διὰ τὸ φῦναι ἐξ ἀγαθῶν. τὴν εὐγένειαν οὖν πρῶτον ἐγκωμιάζωμεν δεύτερον δὲ τροφήν τε, καὶ παιδείαν, id est, boni autem fuerūt, quia ex bonis nati sunt: generis igitur præstantiam primùm laudemus: deinde educationem, & doctrinam. sic Aristoteles Politicorum tertio scribit esse probabile, vi- ros præstantiores esse eos, qui è præstantioribus nati sint: nobilitas enim, generis præstantia, & perfectio est. verba Aristot. hæc sunt: ἡ δ' εὐγένεια παρ' ἑκάστοις οἴκοι τίμιος. ἔτι διότι βελτίους εἰκὸς τοὺς ἐκ βελτιόνων. εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους. Quantum valeant ad ingenium, hoc, vel illo habitu imbuendum, moresque conformandos, atque etiam inserendos stirps generis, & educatio, declarant poëtæ, qui, quem significare volunt sæuo, immiti, inhumano esse ingenio, eum dicere solent è saxis, ac rupibus, è mari natos, à leonibus educatos, vt Hom. ιλ. π. γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα, Πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής, id est, cæruleum autem te mare peperit, Rupésque præruptæ, quoniam

tibi mens est infrenis atque indomita. Theocr. εἰδ. γ. Νῦν ἔγνων τὸν ἔρωτα· βαρὺς θεός· ἦ ῥα λεαίνας Μαζὸν ἐθήλαζε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μάτηρ, quos versus Virg. expressit Pharmaceut. *Nunc scio, quid sit amor, duris in cotibus illum Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt.* Idem Æneid. 4. *Nec tibi Diua parens, generis nec Dardanus auctor, Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens Caucasus.* Catull. de nuptiis Pelei, *Quænam te genuit sola sub rupe leæna? Quod mare conceptum spumantibus expuit vndis? Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ vasta Charybdis?*

PROMOVET] prouehit, προάγει amplificat virtutem à natura insitam.

FEROCES AQVILÆ] ferox plerúmque in laude ponitur, & si quando in vitio, non crudelē, sed elatum, aut animosum significat, vt sup. Od. 5. lib. 2. *ferox ætas.* & infrà Od. 9. huius libri *ferox Hector.* annotatum ad Od. 15. lib. 1.

RECTIQVE CVLTVS] nihil equidem muto, cùm hæc lectio ab omnibus codicibus, quos quidem viderim, confirmetur: sed putaui aliquando, Porphyrionis verbis motus, scriptum esse ab Horatio, *Rectique cultus pectora roborat:* vt, *cultus* sit numeri singularis. *recti* autem patrij casus à nomine neutro rectum, cti. quod est τὸ ὀρθόν Nā hoc modo explicat Porph. nisi quod *cultus* vult esse numeri multitudinis: nisi fortè Porphyrio corruptus est. Iam nomen *rectum* vsurpat Horat. & Satyr. 3. lib. 2. *Rectum animi seruas* id est, τὴν ὀρθότητα. rectitudinem redderemus Latinè, si pateretur Latini sermonis vsus. colere rectum autem, honestum, virtutem, veritatem: & cultus, id est, amator & studium recti, honesti, virtutis, veritatis, bonis scriptoribus sunt vsitata loquendi genera. Iam si *recti cultus* vtrúmque numero multitudinis esse intelligetur, nō valebit. quod, rectæ institutiones, seu potiùs recta viuendi instituta: quemadmodum primorum illorum hominum feram, & agrestem viuendi consuetudinem *feros cultus hominum recentum* dixit Od. 10. lib. 1. quam interpretationem multo malim, quā illam Pseudoporphyrionis, nisi vna opera legamus *roborat*, & nomen *cultus* ita accipiamus, vt sit numeri singularis, vt dixi.

ROBORANT] si *cultus* sit numeri multitud. vt accipit Porph. legendum *roborant*: si singul. *roborat* Verumtamen nihil muto.

VTCVMQVE DEFECERE MORES,] id est, vbicumque, seu quandocūque naturæ bonitas, quam εὐφυΐαν Græci nominant, à bonis moribus, qui studiū, exercitationemq; desiderant (vt docet Aristotel. lib. 2. de morib. ad Nicom.) destituta est: vitæ turpitudo bonum illud generis, & naturæ dedecore, maculaque afficit de particula, *vtcumque*, diximus suprà ad Od. 17. lib. 1. licet & *bene nata* interpretari εὐγένειαν, id est, generis præstantiam, ac nobilitatem.

DEDECORANT] sic habet lib. Donati, & omnes vulgati. Faërni autem, & 2. Vatic. *Indecorant.*

CVLPÆ] corrupti mores, seu facta improba ex corruptis moribus nata, & ideò culpanda, & vituperanda. *Culpæ*, numeri est multitudinis.

NERONIBVS] C. Claudio Neroni. de quo sic Sueton. *Claudius Nero aduenientem ex Hispania cum ingentibus copiis Asdrubalem, priusquam Annibali fratri coniungeretur, oppressit.*

TESTIS METAVR. FLVM.] sic Virg. Daph. *vos Coryli testes, & flumina nymphis.* & Propert. lib. eleg. *testes sunt sidera nobis.* quæ mihi indicauit Germ. Valens. & sunt notata a Seruio ad eum, quem commemoraui locum, in Daphn.

TESTIS METAVRVM FLVMEN] sic Catull. *Testis erit magnis virtutibus vnda Scamandri.*

METAVRVM FLVMEN] sic sup. Od. 9. lib. 2. *Medum flumen.* & in epist. ad Pison. *Rhenum flumen.* fluuius est in Vmbria, ex Picenis finibus oriens, qui nomen retinet, nisi quòd aliquantum corruptum est. Nam hodie, *il Metro*, appellāt Itali. Apud hunc fluuium cæsus est Asdrubal Annibalis frater.

ET ASDRVBAL] Narrat T. Liuius lib. 27. Asdrubalem, qui cum recente exercitu Alpeis transcenderat eo consilio, vt sese cum fratre Annibale coniungeret, à M. Liuio Salinatore victū, ac cæsum esse, cum haberet in suo exercitu quinquaginta sex hominum millia: eámque victoriam nō minore opera Claudij Neronis, alterius consulis, esse partam, propterea quòd, cùm Annibali oppositus esset, relictis ita castris, vt hostem lateret, lecta manu profectus Asdrubalem circumuenit. [Qui tamen Salinatorem equo sequi, quàm triumpho, quem ei senatus æqui decreuerat, vti maluit, quia res in prouincia Salinatoris gesta fuerat. Tit. Liuius lib. XXVIII. Valerius Max. lib. 4. cap. 1.

ET PVLCHER FVGATIS ILLE DIES, &c.] pulcher dies. i. felix & fortunatus dies. sic loquitur. M. Tull. lib. 4. epist. ad familiar. *Nolo quærere. ita mihi pulcher hic dies visus est, vt speciem aliquam viderer videre quasi reuiuiscentis reipubl.* Horatius infrà Oda prox. *Instar veris enim vultus vbi tuus Affulsit populo, gratior it dies, Et soles meliùs nitent.* Est autem hîc translatio, seu potiùs allegoria. Nam per diem pulchrum, diei illius lætitiam significat, quo die victus ac cæsus est Annibal: per tenebras fugatas: metum ex omnium animis atque ex Italia depulsum, Karthaginiensibus, & Afris ex Italia pulsis.

RISIT] lætus, & hilaritatis plenus fuit, ἐγέλασε. vt infrà Ode 11. *Ridet argento domus.* & Lucretius lib. 5. *ridentes vndas* dixit. vide annot. ad Oden 18. lib. 2.

ADOREA] victoria, & gloria. Plinius lib. 18. cap. 3. *Gloriam ipsam à farris honore adoream appellabant.* Pompeius Festus. *Adoream, laudem, seu gloriam dicebant, quia gloriosum eum putabant, qui farris copia abundaret.* Plaut. in Amphitry. *Qui præda, atque agro, adoreáque affecit populares suos.* Propriè tamen adorea frugum copiam, & vbertatem significat.

figuntur. Varro lib. 4. de Lingua Lat. *Plebi rura largiuntur aderean.* A

Dirvs per vrbeis Afer vt] horum verborum hæc sententia est: pendéntque à superioribus: *vt*, id est, posteaquam Italiam pervasit, & percursauit Annibal, veluti flamma tedas, vel Eurus vndas peragrare solet, hic primus dies parta victoria lætitiam attulit populo Rom. Erant autem qui hic legi posse putant, *Afer et Italas*. Iam *dirus Afer* consuetudine Horatiana dictum est. sic enim Od. 12. lib. 2. *Nec dirum Annibalem, nec Sicul. mare.* & Oda 6. lib. 3. *Antiochū, Annibalémque dirum.*

Eqvitavit] sic Euripid. in Phœniss. Zephyrū equitasse in cęlo dicit. Ἰονίου χεῦμα πόντου ἐλάτᾳ πλεύσασα, περιρρύτων ὑπὲρ ἀκαρπί- B στων πεδίων Σικελίας. Ζεφύρου πνοαῖς ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ. id est, Cùm in mari Ionio remis nauigasset super circumfluos, & fructus experteis Siciliæ campos, flatibus Zephyri in cælo equitantis. notauit Muretus libr. 1. Var. lect. cap. 10.

Post hoc] post Asdrubalis cædem, victoriamque populi Rom.

Secvndis laboribvs] secundis prœliis.

Impio] impio tumultu dixit, quoniam impiorum, & barbarorum est templa deorum, aras, statuas vastare, incendere, euertere, quod fecerunt Persæ, quo tempore Xerxe duce toti Græciæ bellum intulerunt. quam eorum immanitatem, atq; C impietatem barbaram Æschylus his versibus describit in Persis: Οἳ γῆν μολόντες Ἑλλάδ', οὐ θεῶν βρέτη ᾐδοῦντο συλᾶν, οὐδὲ πιμπράναι νεώς, βωμοὶ δ' ἄιστοι, δαιμόνων θ' ἱδρύματα πρόρριζα φύρδην ἐξανέστραπται βάθρων, id est, Qui cùm in Græciam venissent, neque deorum simulacra diripere, neque templa incendere veriti sunt: aræ autem deletæ, deorúmque statuæ funditus è sedibus suis euersæ sunt.

Vast. Pœn. tvm fana deos hab. rect.] horum verborum hæc sententia est. fana à Karthaginiensibus antea vastata, post hanc victoriam, Deorum statuas habere rectas, seu erectas, quæ fuerant videlicet de suis sedibus deturbatæ. sic hunc locum explico, non, vt ine- D pti quidam homines somniant, deos propitios. Deos autem pro Deorū statuis poni nō est nouū, neque inusitatum. M. Tull. accus. Verr. proœm. *Deum denique nullum Siculis, qui ei paulo magis affabrè, atque antiquo artificio factus videretur, reliquit.* Idem frumentar. *Deum verò nullum violauit, nullū attigit.* Idem de signis. *Dij ablati, fana vexata.* ibidem. *Tum imperator populi Rom. vir clarissimus Deos patrios reportabat Segestanis ex vrbe hostium recuperatos.* T. Liuius lib. 27. *Sed maiore generis eius præda abstinuit Fabius, quàm Marcellus, qui interroganti scribæ, quid fieri de signis vellet, (ingentis magnitudinis Dij sunt, suo quisque habitu in modum pugnantium formati) Deos iratos Tarentinis relinqui iussit.* Iam verò quòd rectos hoc loco pro iustis, ac propitiis accipi volunt, in eo non satis mihi videntur Latini sermonis vsum tenere. rectum enim appellant propriè Latini, quod est directum, quod obliquo, prauoque contrarium, quod erectum est, quod stat: quorum reperiuntur exēpla apud hunc poëtam, Catull. M. Tull. Horat. Satyr. 2. lib. 1. *Candida, rectáque sit.* epist. ad August. lib. 1. *Securus cadat, an recto stet fabula talo.* Catull. *Quintia formosa est multis, mihi candida, longa, Recta est.* Idem rectos homines appellat, seruos lecticarios. M. Tul. Academ. lib. 2. *interesse oportet, vt inter rectum, & prauum: sic inter verum, & falsum.* pro Murena, *homines, cum recte, & in loco constitissent, iuberi abire,* & *recti anguli* (ὀρθὰς nominant Græci) qui neque sunt acuti, neque obtusi, sed pares. Idem valet apud Græcos ὀρθὸς Hom. Ἰλιάδ. ω. ὀρθαὶ τρίχες. Pausan. in Att. τὸ δ' ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ὀρθόν ἐστιν ἐν χιτῶνι ποδήρει, id est, simulacrum autem Palladis, rectum est cum tunica talari. & Eurip. in Hecuba. Ἕως μὲν οὖν γῆς ὄρθ' ἔκειθ' ὁρίσματα. id est, Tantisper dū recti terræ siti erāt termini, &c. & Athen. libr. 4. scribit Athenienseis templum Dionysi rectum condidisse ab Amphictyone vini, & aquæ temperationem edoctos. tunc enim (inquit) rectus Bacchus est, & non ad prolapsionem procliuis, cùm vinum dilutum est, & cùm modicè bibitur: vt fortasse locus ille, qui est Od. 18. lib. 1. *non ego te candide Bassareu, inuitum quatiam*, sic explicari possit. ego te inuito neque vinum immodicū, neque aqua minùs, quàm oporteat, temperatum bibam *inuitum* autem dixit, quia quicquid fit diis inuitis, atque iratis, infeliciter cadit, vt alibi dicemus. sed verba Athen. sunt hæc: διὰ τοῦτο ἱερὸν Διονύσου ὀρθοῦ ἱδρύσασθαι. τότε γὰρ ὀρθὸς ἐστὶ τῷ ὄντι, καὶ οὐ σφαλερὸς, ὅταν συμμίσγηται, καὶ κεκερασμένως πίνηται. Plato Lachete: ὀρθὴ ἂν ἡμῖν ἡ πόλις εἴη, καὶ οὐκ ἂν ἔπεσε τοιοῦτο πτῶμα. id est, recta esset vrbs nostra, neque talem casum cecidisset. Per translationem autem sermonis, rectum pro eo, quod est cum virtute coniunctum, & pro bono ponitur, & rectè pro bene M. Tull. pro Murena, *Negat fuisse rectum Cato me tam seuerè gesto consulatu pro Murena dicere.* & *rectè facta*, quæ Græci κατορθώματα *dicunt*: & *recta studia* in Topicis. & Horatius Od. 9. huius lib. *rectum animum secundis, dubiisque rebus* appellat eum, qui neque secunda fortuna effertur, neque aduersa deprimitur, qui semper erectus est, numquam aut nimium elatus, aut nimium demissus: & Satyr. 3. lib. 2. *rectum animi*, constantiam, æquabilitatem, tranquillitatem. Quod ita esse, vt dico, declarat eadem sententia aliis verbis expressa eadem Satyra. *stare animo.* sic Horat. *Cùm prudens scelus ob titulos admittis inanes, Stas animo? stare animo* enim valet, animū habere à vitio purum, & incorruptum, minimeque deprauatum. Et Plautus in Bacchid. *rectum ad ingenium bonum* dicit, qui non est deprauatus, qui non est procliuis ad nequitiam, aut libidinem. & Ennius. *Quò vobis mentes, rectæ quæ stare solebant Ante hac, dementes sese flexere viai?* rectus

autem pro eo, quem propitium, aut placatũ, aut beneuolum dicimus, mihi non videtur esse vsitatum in tota lingua Latina.

CERVI LVPORVM PRÆDA] hæc dicuntur ab Annibale. nos Karthaginienses, tamquam cerui, Romanos tamquam lupos, insequimur.

QVOS OPIM. FALLERE, ET EFFVG.] quos si effugere possimus, magnam Diis habere gratiam, magnique triumphi loco ducere debeamus tale est illud Terent. in Heauton. *triumpho, si licet me latere tecto abscedere*, id est, triumphi loco habeo, si mihi licet latus tegere, periculúmque, in quo versor, declinare. Græci dicerent ὡς ὑπεκκλίνων καὶ ἐκφυγὼν πάνυ ἡμῖν ἀγαπητὸν εἴη.

OPIMVS] amplus, magnificus sic spolia opima dicuntur, quæ dux populi Rom. duci hostiũ detraxit. quod alibi annotauimus.

FALLERE] id est, latêre. vide annot. ad Od. 10. lib. 1.

GENS, QVÆ CREMATO, &c.] hæc sũt vel ex secundo lib. Æn. notissima. ad hunc autem locum pertinent illa ex carm. sæcul. ad Deos: *—us per ardentem sine fraude Troiam Castus Æneas patriæ superstes Liberum muniuit iter.*

NATOSQVE] & filium Ascanium, Æneas scilicet: itémque suos liberos alij Troiani, qui Æneam secuti sunt.

MATVRÓSQVE PATRES] vt Anchisen Æneas. Virg. Æneid. 5. *aut maturus Acestes*. in lib. de art. poet. *Maturúsne senex, an adhuc florente iuuenta.*

DVRIS VT ILEX, &c.] à similitudine ducta ab ilice, quæ bipennibus & securibus tonsa, id est, ramis spoliata, eo magis crescit, ostendit, Romanos incommodis, damnis, aduersis prœliis & cædibus magis ac magis inualescere, & vigere.

ALGIDO] Algidum nomen montis est hoc loco, in agro Tusculano. vt Od. 21. lib. 1. *aut gelido prominet Algido*. oppidum etiam eodem nomine appellatur.

PER DAMNA, PER CÆDEIS] Virgil. lib. 11. Æn. *Bellum importunum ciues cum gente deorum, Inuictísque viris gerimus: quos nulla fatigãt Prælia, nec victi possunt absistere ferro.*

DVCIT] acquirit, sumit, cõparat. vt de arte poet. *& veras hinc ducere voces*. & Satyr. 1. lib. 2. *aut qui Duxit ab oppressa meritum Karthagine nomen.*

NON HYD. SECTO CORP.] Hydram Alcæus ἐννεακέφαλον, id est, nouem capitum: Simonides πεντηκοντακέφαλον, id est, quinquaginta capitum facit. hanc in Lerna delitescentem (Lernam autem alij fontem, alij locum densa silua obsitum fuisse volunt) interfecit Hercules. Pausanias Corinth. narrat hydram sub platano quadam, quæ fonti Amymonæ fluuij propinqua erat, vixisse, eámque ceteris hydris magnitudine præstitisse. caput vnum ei, non plura fuisse (quod postremum abhorret ab inueterata, & peruulgata omnium opinione) hydræ vno capite ab Hercule absciso, nescio quot alia renasci confictum esse. quam opinionem hoc loco sequitur Horatius. Idem Pausanias ibide tradit, Herculem Hydræ cruore, & veneno, telorum suorum cuspides tinxisse. multa alia de hydra scribunt poetæ, quæ, ne sim longior, prætermitto. Horat. epist. 1. ad Aug. lib. 2. *Diram qui contudit hydram, Notáque fatali portenta labore subegit, Comperit, inuidiam supremo fine domari.*

FIRMIOR CREVIT IN H.] subintell. quàm hæc gens in nos.

MONSTRVMVE SVMMISERE COLCHI] vel tauros ignem spiranteis, quos tamen à Medéa edoctus Iason iunxit aratro, & agrum sulcauit: vel potiùs draconem illum ingentem, insomnem, velleris aurei custodem: vel armatos homines ex huius Draconis dentibus disseminatis natos: qui tandem Medéæ carminibus concitati, mutuis vulneribus confossi conciderunt, atque interierunt. vide annot. ad Od. 3. epod.

ECHIONIÆVE THEBÆ] Thebæ dicuntur Echioniæ ab Echione Cadmi genero. significatur autem hoc loco draco ille Marti sacer Aretiani fontis custos quem Cadmus propterea, quod eos, qui ex illo fonte aquabantur, necabat, iratus interfecit: ex cuius dentibus Palladis monitu satis, nati sunt quinque homines armati, Vdæus, Chthonius, Pelor, Hyperenor, Echion (Pherecides autem, & Apollonius multo plureis natos esse volunt) qui omnes præter vnũ Echionem, mutuis similiter vulneribus saucij perierunt. Virgil. Georg. 4. hanc vtramque fabulã tangit. *Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem Inuertere, satis immanis dentibus hydri: Nec galeis, densísque virum seges horruit hastis, Sed grauidæ fruges, &c.* Hanc fabulam persequitur item Eurip. in Phœniss. & Apollon. lib. 3. Argon.

MERSES PROFVNDO, &c.] si merses in mare, pulchrior emergit: si luctere, &c. non dissimulabo in vno atque altero libro manuscripto me scriptum reperisse, *Mersus profundo &c.*

PRORVET] prosternet. proruendi verbo etiam suprà vsus est Od. 35. lib. 1. *Iniurioso ne pede proruas Stantem columnam.* & Lucret. lib. 3. *neq; autem corpora desunt, Ex infinito quæ possint fortè coorta Proruere hanc rerum violento turbine molem.* & 5. *Proruere hanc rerum violento turbine summam.* sic enim vtrobique est legendum, non *corruere*: vt in scholiis Lucretianis pluribus verbis ostendimus.

INTEGRVM] hostem etiam integrum, & incolumem. & paulò antè victorem. profligabit ac subiget. nam minus esset mirum, si saucium percelleret, ac peruerteret.

CONIVGIBVS LOQVENDA] id est, à coniugibus commemoranda. Sed ab vtrorũ coniugibus? eorúmne, qui vicerint, virorum suorum virtutem, ac victoriam prædicantibus: an eorum, qui prostrati, ac subacti sint, viros suos interemptos desiderantibus, ac lugentibus?

KARTHA-

KARTHAGINI IAM NON EGO] verisimile est Annibalem toties iam in Italia victorem, quamplurimos Karthaginem misisse suarum victoriarum nuntios. Nunc igitur ait, Annibalem, tanta clade accepta, & Asdrubale occiso desiturum de se posthac tam gloriosè & scribere, & prædicare, vel tam superbos de suis victorijs nuntios mittere.

OCCIDIT, OCCIDIT SPES OMNIS] spes omnis præcisa est, spes omnis interijt. Sic Plautus Mostell. *occidit spes nostra.* Hoc ad historiam referendum est. Narrant enim historici, Annibalem Asdrubalis capite aspecto, res Karthaginiensium desperasse, sic locutum, *agnosco te Karthaginis fortuna.*

PERFICIENT] sic habent codic. 2. Vatic. Iann. Faër. Vrs. Tornes. vulg. *efficient:* nonnulli etiam manuscr. *perficiunt*, quod se reperisse in alijs libris item manuscr. testatur & vir doctus, Iac. Gruquius Messinius.

CVRÆ SAGACES] diligentia, & cura cum ingenio, & consilio coniuncta.

EXPEDIVNT] expeditum reddunt. dant ei facultatem euadendi, & vincendi. sic Virg. lib. 2. Æneid. *Descendo, ac ducente Deo flammam inter & hostes Expedior.*

PER ACVTA BELLI] cùm Hugolinus Martellius Florentinus vir doctissimus Laurentij Strozzij Cardinalis familiaris, me admonuisset ita scriptum esse in codice quodam manu scripto, non vt in vulgatis, *acuta belli.* ego eos libros, quos domi habebam, à Iann. Faërn. Vrsino mihi commodatos statim consului: in eisque eandem scripturã sine vlla litura expressam reperi. quam confirmarunt duo Vatic. à me posteà aditi. accessit omnium postremus Torn. & alij, quos in Gallia quinque post annis nactus sum: vt omittam vnum & alterum impressum, cùm antiquissimo & manusc. comparatum. Itaque de lectionis quidem veritate minimè dubitandum est. quid autem significet per acuta belli, videndum. Ego existimabam per *acuta belli* intelligi posse, discrimina, & pericula belli, seu prœlij potiùs, in quibus celeritate, & ingenio, & sagacitate, & vsu opus est: consilio autem nullos locus. Sed Hugolinus dicebat per acuta belli, Achilli Statio Lusitano videri significari acumina, & sollertias, & (vt ita dicam) subtilitates belli: quæ à Græcis στρατηγήματα nominantur. Cuius sententiam si probemus, erit hæc huius loci sententia, Eam curam in re militari adhibet Claudius, eáque sagacitate est, vt hostium arteis, & stratagemata facilè declinet, aut propulset. Sex. Iulius Frontinus quidem in præfatione lib. 1. stratagematicôn, stratagematica interpretatur *belli sollertias*, & *sollertia ducum facta.* Iam verò hoc loquendi genus *acuta belli* & Horatio vsitatum est, & illis simile, *subita belli*, *obliqua tumuli*, &c. quæ extant apud T. Liuium. sic ille lib. 6. annal. *tres exercitus scriberent, vnum ad præsidium vrbis: alterum, qui, siqui alicubi motus extitissent, ad subita belli mitti posset: tertium longe validissimum, &c.* Item 27. *obliqua tumuli.* Idem lib. 30. *incerta belli.* eodem libro. *incerta fortuna, & incerta casuum.* idem lib. 33. *quassata muri.* eodem libro, *aucta insula.* Catull. de coma Beren. *condita pectoris.* Lucret. lib. 1. *Arcana dum metuunt, amittunt vera viai.* ibid. *non tibi caeca Nox iter eripiet, quin vltima naturai Peruideas.* sic Cæsar. lib. 3. de bello ciuili, *Pergamique in occultis, ac remotis templi, quo præter sacerdotes adire fas non est, quæ Græci ἄδυτα appellant, tympana sonuerunt.* Nam sic hunc locum emendamus, cùm in omnibus exemplis vulgatis legatur *templis.*

TVRNEBVS.

EX lib. 24. cap. 35. *Fana deos habuere rectos*, hanc complectitur sententiam: antè dij Romanis infesti iniquique erant: sed posteaquàm impiè eorum à Pœnis violata templa sunt, recti & æqui Romanis esse cœperunt auersati Pœnos, quibus antè fauerant.

Ex lib. 11. cap. 26. Grammatici Græci obseruant ὀξὺ significare plerunque magnum & vehemens eodem modo dixit Horatius, Expediunt per acuta belli: vt Græci ὀξέα ἄκρα dicunt.

AD AVGVSTVM.

Od. 5.

ARGVMENTVM.

Augustum, vt reditum suum omnibus optatissimum maturet, precatur: & quàm felix sit eius beneficio rerum Romanarum status, commemorat. Vnde illum, non aliter quàm olim in Græcia Castorem & Herculem, coli dicit.

Diuis orte bonis, optime Romulæ
Custos gẽtis, abes iam nimiùm diu:
Maturum reditum pollicitus patrum
** Sancto concilio, redi.*
Lucem redde tuæ, dux bone, patriæ.
Instar Veris enim vultus vbi tuus
Affulsit populo, gratior it dies,
*Et soles melius * nitent.*
Vt mater iuuenem, quem Notus inuido
Flatu Carpathij trans maris æquora
Cunctantem spatio longius annuo
Dulci destinet à domo:
Votis, ominibúsque, & precibus vocat:
*Curuo nec faciem * littore demouet:*
Sic desideriis icta fidelibus
Quærit patria Cæsarem.

Tutus bos etenim rura perambulat:
Nutrit rura Ceres, almáque Faustitas:
Pacatum volitant per mare nauitæ:
Culpari metuit fides:
Nullis polluitur casta domus stupris:
* *Mos, & lex maculosum edomuit nefas:*
*Laudantur * simili prole puerperæ:*
Culpam pœna premit comes.
Quis Parthum paueat? quis gelidum Scythen?
Quis, Germania quos horrida parturit
Fœtus, incolumi Cæsare? quis feræ
Bellum curet Iberiæ?
* *Condit quisque diem collibus in suis,*
Et vitem viduas ducit ad arbores.
*Hinc ad vina redit lætus, & * alteris*
Temensis adhibet deum.
Te multa prece, te prosequitur mero
*Defuso pateris: & * laribus tuum*
Miscet numen, vti Græcia Castoris,
Et magni memor Herculis.
Longas ô vtinam dux bone ferias
*Præstes Hesperiæ, dicimus * integro*
Sicci mane die: dicimus vuidi
Cùm sol Oceano subest.

BONIS] beneficijs deorum est epitherum. Deorum enim est benefacere.

ABES IAM NIMIVM DIV] sic loquitur Liuius lib. 29. *vt mos est ijs, qui diu absunt.*

PATRVM SANCTO CONC.] senatui, seu potiùs senatorum conuentui, vt loquitur M. Tull. epist. ad Seru. Sulpic. lib. 4. Est enim concilium cœtus, congregatio, conuentus, frequentia quædam, à concalando, id est, conuocando dictum, inquit Festus. Plaut. Milite glorioso, *sed si ambas videre in vno miles concilio voles.* Lucret. lib. 2. *Multáque præterea magnum per inane vagantur, Concilijs rerum quæ sunt reiecta:* id est, quæ non potuerunt congregari, & cohærere. Idem lib. 3. *Quam, mortale quod est, immortali, atque perenni Iunctum, in concilio sæuas tolerare procellas?* Iterum lib. 2. *Quod tamen vt possint, ab cœtu, concilióque Nil faciunt præter vulgum, turbámque animantum.* Virgil. Æneid. 3. de Cyclopibus, *Concilium horrendum.* itaque *concilio* per c non per s. scribendum est hoc loco.

LVCEM REDDE TVÆ] redde te patriæ, cui lux es. redi in patriam.

INSTAR VERIS ENIM, &c.] horum verborum hæc sententia est: Cum vultus tuus,

A qui instar veris est, affulsit populo, dies sunt lætiores, & sol quodammodo nitidius, ac purius lucere videtur, id est, maior est dierum serenitas. sic infrà in carmine sæculari ad Deos, solis currum, nitidum dixit: *Alme sol, curru nitido diem qui Promis, & celas.* Sol maculosus, atque in nubem conditus imbreis, Notósque denuntiat: pallidus grandinem: cæruleus pluuiam: ruber & igneus Euros: at nitidus ac lucidus, serenitatem. Virgil. Georg. 1. Scaliger indicauit mihi hæc ex Æschylo videri esse imitata, in Agamem. Σοῦ γὰρ μολόντος δωματῖτιν ἑστίαν Θάλπος μὲν ἐν χειμῶνι σημαίνεις μολόν, &c. id est, domum cùm venis, calorem in bruma significas & nuntias.

B VT MATER IVVENEM, &c.] vt mater (inquit) votis, & ominibus, id est, bonis verbis, & precibus vocat filium iuuenem, quem Auster aduerso flatu longius anno morantem à domo materna destinet: nec curuo, &c. Sic, &c. iuuenem pro filio vsurpauit, vt Od. 12. lib. 2. *Telluris iuuenes:* & ep. ad Pison. *Pater & iuuenes patre digni.*

INVIDO] qui inuidet matri reditum filij: aduerso.

DISTINET] sic habent libri manuscripti: *detinet* libri vulgati. sed nescio quomodo mihi magis placet ea scriptura, quam sequitur Porphyr. *Distinet:* confirmatúrque auctoritate librorum 2. Vatic. Faern. Vrs. Torn. Nicoriani.

DEMOVET] sic legendum potiùs, quàm *di-*
C *mouet*, vt sit ἀναστροφὴ, pro de littore mouet. sic loquitur Terentius Adelph. *Caue nunc iam oculos à meis oculis quoquam demoueas tuos.* Tali ferè similitudine vtitur Oppian. lib. 4. de piscib. vbi de sargis loquitur. Ὡς δ', ὅτε τηλύγετον μήτηρ γόνον, ἢ καὶ ἀκοίτην Εὐνέτις ἀλλοδαπὴν τῆλε χθόνα γαῖαν ἰόντα Ἀχνυμένη στέλλῃσι, νόος δέ οἱ εἴδεν ἀλύει, Ὅσσην οἱ μεσσηγὺ ἁλὸς χύσις, ὅσσα τε κύκλα Μηνῶν, ἀκροτάτοισι δ' ἐπεμβαίνουσα θαλάσσης Κύμασι δακρυόεσσαν ἐπὶ στόμα γῆρυν ἵησι Σπεύδειν λισσομένη, καί μιν πόδες οὐκ ἔτ' ὀπίσσω Ἱεμένην φορέουσι, ἔχει δ' ἐπὶ πόντον ὀπωπάς, id est, Quemadmodum autem cùm mater filium vnicum, aut nupta virum in oras longinquas profectum mærens dimiserit, mens ei
D domi languet cogitanti quantum mare sit interiectum, & quot menseis absit: accedens autem ad vltimos maris fluctus vocem lugubrem & lacrymosam mittit, orans vt properet: nec eam pedes desiderio exanimatam domum reducunt, habet autem oculos in mari defixos.

SIC DESIDERIIS ICTA FIDELIBVS] sic pio desiderio affecta.

TVTVS BOS ETENIM RVRA] βοῦς ἀροτήρ: bos arator. hoc igitur dicit, tuti sunt agricolæ, & aratores.

PERAMBVLAT] peragrat. Od. 17. epod. *Perambulabis astra sidus aureum.*

VOLITANT] nauigant. non est infestum mare prædonibus. translatio. sic sup. Od. 3. lib. 1. *ab Italia volantem Remis adurgens.*

CVLPARI

CULPARI METUIT FIDES] non culpatur cuiusquam fides, quia nemo est, qui fidem datam non seruet: nemo, qui eam violet, aut labefactet. *metuit* valet hoc loco φυλάττεται, cauet, non vult, vt annot. ad Od. 2. lib. 2. fides igitur culpari metuit, id est, commisisse cauet quamobrem culpetur: quod est, fides non fallitur, sed inuiolata, & sancta seruatur.

MOS, ET LEX MACULOSUM] boni mores, & lex Iulia de adulterijs, compresserunt adulteria.

LAUD. SIM. PR.] Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. in ceteris bonis, ac præmijs, quæ ait eos homines, qui iustitiam colant, consecuturos esse, hoc numerat, filios parentibus similes, his verbis, Τίκτουσι δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσι. & Theocrit. εἰδυλλ. Πτολεμ. eius mulieris, quæ virum suum non amat, mentem dicit in alio viro semper esse occupatam, eámque liberos patri dissimiles parere sic Theocr. Ἀστόργω δὲ γυναικὸς ἐπ' ἀλλοτρίῳ νόος αἰὲν Ῥηΐδιοι δὲ γοναί, τέκνα δ' οὔποτ' ἐοικότα πατρί. id est, mulieris virum suum ex animo non amantis, semper in alieno mens est: faciles fœtus: liberi numquam patri similes. Politissimus autem poëta Catull. in eo carmine, quod scripsit in Iuliæ nuptias, precatur, vt Torquatus filius nasciturus suo sit similis patri Manlio, *& facile insciis Noscitetur ab omnibus, Et pudicitiam suæ Matris indicet ore.* Aristot. lib. 2. politicorum, scribit, populis quibusdam Libyæ superioris (quos Garamantes esse ex Pomponio Mela suspicor) communes esse inter ipsos vxores: liberos autem natos diuidi ex parentum similitudine in eis expressa. sic Aristot. τὰ ἐξ ὧν τοι γινόμενα τέκνα διαιρεῖσθαι κατὰ τὰς ὁμοιότητας.

CULP. POENA PREM. COM.] id est, culpam continuò sequitur pœna. culpam ita celenter sequitur pœna, vt pede pedem premat. sic Od. 2. lib. 2. *Raro antecedentem scelestum Deseruit pede pœna claudo.* Quamquam in illa Oda 2. sententia generalis est, quæ significat, tarò impia & scelerata facta manere impunita, etiam si dij non statim ea puniant: & ita explicat Seruius ad illum Virgil. versum lib. 1. Æneid. *At sperate deos memores fandi, atque nefandi.* hic autem significat Horatius, beneficio Cæsaris leges esse validas & ratas: statim, vt aliqua mulier peccauit, & in adulterio deprehensa est, eam supplicio affici. sic sup. Od. 23. lib. 3. *Et peccare nefas, aut pretium est mori.* Idémque de viris sentiendum, qui in legem Iuliam commiserint.

QUIS PARTHUM PAUEAT] Quis Parthos extimescat, viuo & saluo Cæsare. Augusto Cæsare imperium obtinente, Parthi signa quæ Crasso, & Antonio ademerant, Romam vltro remiserunt. vide Od. 15. huius lib.

CONDIT QUISQUE DIEM, &c.] diem totum vsque ad vesperum traducit in vinetis suis, occupatus in vitis cultu, verbi gratia in administrandis culorum ordinibus, capitum coniugatione, & religatione, & similibus: neque metu incursionum hostilium ab opere rustico deterretur. conditur dies, cum sol occidit, aut certè paullo post solis occasum. Non admodum dissimile est Plautinum illud, *comburere diem.* Mænech. *Clam vxorem ros sepulcrum habeamus, & hunc comburamus diem.* Simillimum & plane geminum est, componere diem. Virg. lib. 1. Æneid. *Ante diem clauso componet vesper Olympo, &c.*

ET VITEM VIDUAS, &c.] *quæ natura caduca est* (inquit M. Tull.) *&, nisi fulta sit, ad terram fertur, eadémque vt se erigat, claviculis suis, quasi manibus, quicquid est nacta, complectitur.* Vitem igitur iungit cum viduis arboribus: quales sunt vlmi, populi, & similes, quæ viduæ sunt, antequàm iungantur viti: iunctæ autem, maritæ dicuntur, vt sup. Od. 15. lib. 2. *platanúsque cælebs Euincet vlmos.* & Od. 2. epod. *Altas maritat populos.* ad quem locum aliquot ex Catullo exempla annotauimus.

HINC AD VINA REDIT] quidam libri veteres habent, *Hinc ad vina venit, &c.*

ALTERIS] secundis. Saty. 2. lib. 2. *tum pensilis vua secundas, Et nux ornabat mensas cum duplice ficu.* Athenæus lib. 14. docet etiam apud veteres fuisse secundas mensas elegantes, & accuratè apparatas, idque confirmat Pindari testimonio. Athenæi verba sunt hæc: ὅτι γὰρ ἦσαν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις αἱ δεύτεραι τράπεζαι πολυτελῶς μεμεριμνημέναι, παρίστησι Πίνδαρος ἐν Ὀλυμπιονίκαις περὶ τῆς Πέλοπος κρεουργίας διηγούμενος. τραπέζαισι δ' ἀμφὶ δεύτατα κρεῶν σέθεν διεδάσαντο, καὶ φάγον. ἐμοὶ δ' ἄπορα γαστρίμαργον μακάρων τιν' εἰπεῖν. i. fuisse autem etiam apud antiquos secundas mensas sumtuosè apparatas, & accuratas, ostendit Pindarus in Olympionicis de carnibus à Pelope concisis ita narrans: In mensis autem secundis carneis tuas diuiserunt, & comederunt. mihi verò difficile est quemquam deorum, lurconem & voracem dicere.

TE PROSEQUITUR MERO] tibi libat.

DE FUSO PATERIS] .i. de pateris fusos quod faciunt libantes Dijs immortalibus, vt annotauimus sup. Od. 31. lib. 1. ad illum locum, *quid orat de patera nouum Fundens liquorem?* Idque docet Festus in voce, calpar. *Calpar* (inquit) *vinum nouum, quod ex dolio demitur sacrificij causa antequam gustetur. Ioui enim prius sua vina libabant, quæ appellabantur Vinalia.* Iam *Defuso pateris*, pro *Fuso de pateris*, ἀναστροφὴ est, & genus loquendi Horatio, ceterisque poëtis vsitatum, & familiare, vt annotatum est ad Od. 7. lib. 2. Virg. lib. 5. Æn. sine præpositione, & cum verbo simplici, dixit, *Vina que fundebat pateris.* cui simile est illud Georg. 2. *hic fertilis vua, Hic laticis, qualem pateris libamus, & auro.* Cùm haberent autem omnes cod. vulgati *Diffuso*, ego auctoritatem cod. 2. Vatican. & Iannoct. Faern. Tomes. secutus *Defuso* reposui.

HESPERIÆ] Italiæ, vt sup. Od. 11. lib. 2. *Hesperia sonitum ruina.*

INTEG. SICCI MANÈ DIE.] quid sit integro die, declarat vox interiecta *sicci*, id est, non

poti. vt sup. Od. 18. lib. 1. Est enim dies integer is, A quo quis nihil dum gustauit, neque bibit. *solidum* appellat Od. 1. lib. 1. *Nec partem solido demere de die Spernit.* ex quo *frangere diem*, Od. 7. lib. 2. vide quæ sunt annotata hac de re ad Odam illam primam lib. 1.

VVIDI] contrarium est hoc nomen nomini *sicci*. idem enim valet *vuidi*, quòd madidi, poti. Græci dicunt βεβρεγμένοι, à verbo βρέχειν, ὃ εὕρηται καὶ ἐπὶ τοῦ πίνειν, (inquit Athenæus) id est, madefacere vsurpatur pro eo, quod est, bibere. Profert ille eo loco versiculum Antiphanis δεῖ γὰρ φαγόντας, δαψιλῶς βρέχειν, id est, oportet enim eos, qui comederũt, large bibere. sic Virg. Gallo. *Vuidus hiberna venit de glande Menalcas.* B

CVM SOL OCEANO SVBEST] id est, vesperi. Et ita omnia hic inter se cõtrariè respondent *sicci, vuidi: manè, cum sol Oceano subest*, id est, vt dixi, vesperi. subest Oceano autem, est ἀναστροφὴ, pro eo, quod est, cùm sol est sub Oceano, quod etiam à Gruquio notatum est.

TVRNEBVS.

EX lib. aduers. 24. cap. 35. Horatianum illud,

- & alteris

Te mensis adhibet deum. ita mihi videtur explicandum. Romani tui, Auguste, pro deo te colunt, & in mensa secunda, in qua solet libatio fieri, & deorum precatio, te vt deum obsecrant, & tibi vt Laribus libant. Nam & libans Dido in conuiuio C apud Maronem 1. Æneid. precatur,

Iuppiter, hospitibus nam te dare iura loquuntur.

Itaque mos libatio apud Flaccum sequitur,

Te multa prece, te prosequitur mero

Defuso pateris. Sequitur & proximè

- dicimus integro

Sicci mane die: dicimus vuidi

Cùm sol Oceano subest, quod est, precamur & veniente die ieiuni & abstemij & decedente, id est, vesperi, vuidi & poti. Nam integer dies est, qui adhuc incipit. Ea autem duo videntur fuisse tempora votis & precibus consueta, vt è Platone etiam conijci potest lib. 10. de legib. ita scribente. ἀνατέλλοντός τε ἡλίου καὶ σελήνης, καὶ πρὸς δυσμὰς ἰόντων προκυλίσεις ἅμα καὶ προσκυνήσεις ἀκούοντές τε, καὶ ὁρῶντες Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων, πάντων ἐν συμφοραῖς παντοίαις ἐχομένων καὶ εὐπραγίαις. D

IN APOLLINEM & Dianam.

Od. 6.

ARGVMENTVM.

Apollinis & Dianæ laudes hæc Ode canit, quæ est carmen sæculare: vt etiam ostendunt hæc eius verba, *- ego dijs amicum, Sæculo festas referente luces, Reddidi carmen.*

*DIue, quem proles * Niobæa magnæ*
Vindicē linguæ, Tityósque raptor
Sensit, & Troiæ propè victor altæ
Phthius Achilles,
Cæteris maior, tibi miles impar:
Filius quamuis Thetidis marinæ
Dardanas turreis quateret tremenda
Cuspide pugnax.
Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus, aut impulsa cupressus Euro,
*Prócidit latè: posuítque * collum in*
Puluere Teucro.
** Ille non inclusus equo Mineruæ*
Sacra mentito, malè feriatos
Troas, & lætam Priami choreîs
Falleret aulam:
Sed palàm captis grauis, heu nefas, heu,
Nescios fari pueros Achiuis
Vreret flammis, etiam latenteis
Matris in aluo:
** Ni tuis victus, Venerísque gratæ*
Vocibus diuûm pater annuisset
Rebus Æneæ potiore ductos
Alite muros.
Doctor argutæ fidicen Thaliæ
Phœbe, qui Xantho lauis amne crineis:
** Dauniæ defende decus camœnæ*
Leuis Agyieu.
Spiritum Phœbus mihi, Phœbus artem
Carminis, noménque dedit poëtæ.
Virginum primæ, puerique claris
Patribus orti,
** Deliæ tutela deæ, fugaceis*
Lyncas, & ceruos cohibentis arcu,
Lesbium seruate pedem, meíque
*Pollicis * ictum:*
*Ritè * Latonæ puerum canentes,*
*Ritè crescentem * face * noctilucam,*
Prosperam frugum, celerémque pronos
Voluere menseis.
Nupta iam dices, ego dijs amicum
Sæculo festas referente luces

Reddidi carmen docilis modorum
Vatis Horati.

PROLES NIOBÆA] Niobe Tantali filia Amphionis vxor, filios ex eo suscepit duodecim, sex mares, totidémque fœminas. Hæc liberorum multitudine, & pulchritudine ferox Latonam præ se contemnere ausa est, cùm diceret, illam duos solùm peperisse, Apollinem, & Dianam: se duodecim. Iccircò Dij hac contumelia offensi, Niobæ filios ad vnum interemerunt: Apollo masculos in Cithærone venanteis, Diana fœminas intra parietes domesticos, & propemodum in complexu, & gremio matris sagittis confixit. Iupiter autem Nioben suas miserias deflentem, ac deplorantem miseratus, eam in saxum vertit: quod vsque ad hoc tempus (vt aiunt) in Sipylo monte Phrygiæ lacrymarum fonteis profundens ab omnibus cernitur. Hæc interpretes Hom. ἰλ. ω. quo loco hanc fabulam sic persequitur poëta, Καὶ γάρ τ' ἠΰκομος Νιόβη ἐμνήσατο σίτου, Τῇπερ δώδεκα παῖδες ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο, Ἓξ μὲν θυγατέρες, ἓξ δ' υἱέες ἡβώοντες. Τοὺς μὲν Ἀπόλλων πέφνεν ἀπ' ἀργυρέοιο βιοῖο Χωόμενος, &c. id est, Nam & formosa Niobe cibi memor tandem fuit, Cui duodecim filij domi interierunt, sex filiæ, & sex filij puberes. Hos quidem Apollo interemit suo arcu argenteo, Iratus, &c. Pausanias autem Atticis narrat, si propiùs spectes, saxum illud nullam mulieris speciem præ se ferre: sin longiùs absis, videberis (inquit) tibi mulierem mærore, & lacrymis contabescentem intueri. sic Pausan. ταύτην τὴν Νιόβην καὶ αὐτὸς εἶδον ἀνελθὼν εἰς τὸν Σίπυλον τὸ ὄρος. ἡ δὲ πλησίον μὲν πέτρα καὶ κρημνός ἐστιν, οὐδὲν παρόντι σχῆμα παρεχόμενος γυναικός, οὔτ' ἄλλως, οὔτε πενθούσης. εἰ δέ γε πορρωτέρω γένοιο, δεδακρυμένην δόξεις ὁρᾶν, καὶ κατηφῆ γυναῖκα. Huc pertinet illud Ciceronis ex lib. 3. quæst. Tusc. *Et Niobe fingitur lapidea propter æternum, credo, in luctu silentium.* Aristoteles lib. 7. de moribus ad Nicomach. vbi de continentia & incontinentia disputat, volens ostendere, vtramque versari in ijsdem rebus, in quibus temperantia, atque intemperantia, non in ijs, quæ natura bonæ, aut honestæ sunt, quales sunt victoria, honos, liberi, parentes, neque in eatum nimio: ita loquitur: καὶ ἐπαινοῦνται οἱ περὶ ταῦτα σπουδάζοντες, ἀλλ' ὅμως ἔστι τις ὑπερβολὴ καὶ ἐν τούτοις, εἴ τις ὥσπερ ἡ Νιόβη, μάχοιτο πρὸς τοὺς θεοὺς, &c. id est, & qui in hæc studium suum conferunt, laudantur: verumtamen etiam in his aliquod est nimium, si quis, vt Niobe, cum dijs pugnet. Callimachus in hymno εἰς Δῆλον, Nioben κακόγλωσσον nominat, id est, malæ linguæ, proptereà quòd se liberorum numero, & pulchritudine Latonæ præstare dixerat.

MAGNÆ VIND. LING.] *magna linguæ vindicem*, hoc est μεγαληγορίας, seu μεγαλορρημοσύνης: id est, iactantiæ, & gloriosæ de se, suísque rebus prædicationis: quam Græci magnam

A locutionem, seu magnam dictionem nominant, vltorem. *magnæ* igitur rectè interpretatur Porphir. *superbæ*. Atque hoc obseruatum est a Cruquio.

TITYÓSQVE RAPT.] de Tityo latonam rapere conato diximus sup. ad Od. 5. lib. 3.

TROIÆ PROPÈ VICTOR.] cur propè victor? quia Hectorem interfecit, quo facto facilius Troia capi potuit, vt Od. 4. lib. 2. *& ademptus Hector Tradidit fessis leuiora tolli Pergama Graijs.* Victorem autem non dixit ἁπλῶς quia ante Troiam captam à Paride interemptus est, idque Apollinis impulsu. Virg. lib. 6. Æneid. princip. *Phœbe graueis Troiæ semper miserate labores, Dardana qui Paridis direxsti tela, manúsque Corpus in Æacidæ.*
B Sed quid locutus est Achilles, quod Apollinem offenderit? id fortasse, quod est apud Homer. ἰλ. χ. in princip. Nam eo loco Achilles minatur Apollini se de eo pœnas sumturum, si potestas detur, Troianis autem sui recipiendi facultatem, spatiúmque dederat Apollo Agenori simulatus. sic Homer. Ἦ σ' ἂν τισαίμην, εἴ μοι δύναμίς γε παρείη.

ALTÆ] ἰλιάδ. ο. αἰπεινὸν πτολίεθρον & alibi sæpius Τροίης αἰπὺ πτολίεθρον. & ὀδυσ. γ. αὐτὰρ ἐπεὶ Πριάμοιο πόλιν διεπέρσαμεν αἰπήν. Virg. lib. 2. Æneid. *ruit alto à culmine Troia.*

PHTHIVS] Phthia Achillis patria: quod quidem notum est vel ex illo vulgatiss. Homeri versu ἰλ. ι. Ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην.
C quem sic Latinè reddidit M. Tull. lib. de diuin. 1. *Tertia me Phthiæ tempestas læta locabit.*

THETIDOS MARINÆ.] Nerei filiæ. Nereus autem Deus marinus.

MORD. VELVT ICTA FERRO, &c.] sic Homer. ἰλ. δ. Simoisium Anthemionis filium, ab Aiace Telamonio interfectum, & lethali vulnere accepto cadentem, cum vlmo comparat, quam curruum opifex ferro abscidit. Hom. ὁ δ' ἐν κονίῃσι χαμαὶ πέσεν αἴγειρος ὥς, &c. Et ἰλ. ν. Imbrium Mentoris filium ab eodem Aiace cæsum cum fraxino, ὁ δ' αὖτ' ἔπεσεν μελίη ὥς, Ἥ τ' ὄρεος κορυφῇ ἑκάθεν περιφαινομένοιο Χαλκῷ τεμνομένη τέρενα χθονὶ φύλλα πέλασσε. id est,
D ille autem cecidit, vt fraxinus, quæ in vertice montis longè vndique apparentis ferro cæsa teneras frondeis terræ admouit. & ἰλ. π. Sarpedonem à Patroclo interfectum cum quercu, aut populo, aut pinu. Ἤριπε δ' ὡς, ὅτε τις δρῦς ἤριπεν, ἢ ἀχερωΐς, Ἠὲ πίτυς βλωθρὴ, τήν τ' οὔρεσι τέκτονες ἄνδρες Ἐξέταμον πελέκεσσι νεήκεσι νήιον εἶναι, id est, Concidit autem vt cùm quercus aliqua corruit, aut populus, aut pinus alta, seu frondosa, quàm fabri securibus recens acutis exciderunt, vt esset nauale, seu pars nauis. quos Homeri versus exprimere voluit Virgil. Æneid. vbi de Troia cadente loquitur, *Ac veluti summis antiquam in montibus ornum, Cùm ferro accisam, crebrísque bipennibus instant Eruere agricolæ certatim: illa vsque minatur, Et tremefacta comam concusso vertice*

putat, Vulneribus donec paullatim euicta supremum A *Congemuit, traxitque iugis auulsa ruinam.*

POSVITQVE COLL. IN PVL. TEVCRO] id est, occubuit. similia sunt illa. *Turpe solum tetigere mento.* & *humum ore momordit*. de quibus diximus Od. 7. lib. 2. Verùm Achillis mortem non narrat Hom. in Iliade, vt antè diximus. Tantùm ὀδυσ. γ. fit de ea mentio. lib. autem vltimo ὀδυσ. facit animas Achillis, & Agamemnonis apud inferos vnà colloquenteis, hoc modo. Τὸν δ' αὖτε ψυχὴ προσεφώνει Ἀτρείδαο, Ὄλβιε πηλέος υἱὲ θεοῖς ἐπιείκελ' Ἀχιλλεῦ, Ὃς θάνες ἐν τροίῃ ἑκὰς Ἄργεος ἀμφὶ δὲ σ' ἄλλοι Κτείνοντο τρώων καὶ Ἀχαιῶν υἷες ἄριστοι Μαρνάμενοι περὶ σεῖο, σὺ δ' ἐν στροφάλιγγι κονίης B Κεῖσο μέγας μεγαλωστὶ λελασμένος ἱπποσυνάων. quorum versuum si quis posteriorem, & partem eius, qui antecedit, cum hoc loco Horatiano conferet, videbitur Horatius Homeri verba Latinè exprimere voluisse. hanc autem scripturam *posuitque collum in Pul. Teuc.* reperi in duob. Vat. & Faët. Iannoct. eámque puto veram, & germanam.

ILLE NON INCLVS. EQVO MIN. SACR.] id est, si Achilles vitam vsq; ad Troiam captam perduxisset, neque à Paride Apollinis hortatu, atque impulsu interfectus esset: non per dolos, neque per insidias Troianos inopinanteis, & securos oppressisset: sed primùm eos aperto Marte cepisset, deinde omnem in eos immanitatem effudisset. C

EQVO] in hoc equo totius Græciæ principes inclusi, Menelaus, Vlysses, Diomedes, Pyrrhus, Mnestheus, Teucer, aliique complures Troiam igni, ferróque vastarunt. de quo sic Hom. ὀδυσ. δ. Ἵππῳ ἔνι ξεστῷ, ἵν' ἥμεθα πάντες ἄριστοι Ἀργείων, Τρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες, id est, in equo ligneo, in quo insidebamus Græcorum principes, Troianis cædem, & interitum inferentes & θ. τοὶ δ' ἤδη ἀγακλυτὸν ἀμφ' Ὀδυσῆα Εἵατ' ἐνὶ τρώων ἀγορῇ κεκαλυμμένοι ἵππῳ. id est, Vlysses autem, & qui cum eo erant, sedebant in Troianorum contione, seu conuentu, seu senatu equo tecti. & δ. Αὐτὰρ ὅτ' εἰς ἵππον κατεβαίνομεν, ὃν κάμ' Ἐπειός, Ἀργείων οἱ ἄριστοι, id est, D verùm cùm in equum descendimus, quem Epeus fabricatus est, nos Græcorum optimates, &c. Virgil. Æneid. 2. *Instar montis equum diuina Palladis arte Ædificant, &c.* sequitur mox, *Huc delecta virûm sortiti corpora furtim Includunt caeco lateri.* M. Tull. lib. 2. de oratore scribit *ex Isocratis ludo, tamquam ex equo Troiano, meros principes exijsse.* idem pro Murena, de Catilina, eiúsque copijs, ac socijs loquens, ostendénsque coniurationis Catilinariæ contagionem ad plureis pertinere, neque omneis illius sceleris participes cum Catilina ex vrbe exijsse: sed intra mœnia testitisse; magoopere denique metuendas esse insidias, *latius patet* (inquit) *illius sceleris contagio, quàm quisquam putat, atque ad plureis pertinet: Intus, intus, inquam, est equus Troianus.* & in oratione pro M. Cœlio, eo loco, quo loco de amatoribus Clodiæ verba facit, quos illa in quibusdam latebris delitescere: deinde, cùm venisset Licinius, qui venenum, quo ipsa necaretur, traditurus erat, prosilire, & hominem comprehendere iusserat: quærit, *quónam modo illa tuerint, aut vbi: alueúsne ille, an equus Troianus fuerit, qui tot inuictos viros muliebre bellum gerentes tulerit, ac texerit.* Plautus Bacchid. totam hanc equi Troiani fabulam sub Chrysali serui persona, multis verbis persequitur: eamque ad rem, quæ agitur, facetissimè accommodat. Lucretius huoc equum, durateum appellat lib. 1. his verbis. *Nec etiam durateus Troianis Pergama partu inflammasset equus nocturno Graiugenarum.* idem autem valet durateus apud Lucretium, quod apud Plautum ligneus. Eundem Pausanias durium nominatum esse tradit eodem ferè nomine: Epeíque fuisse machinam bellicam ad verberandos, ac perfringendos muros comparatam. Pausaniæ verba sunt hæc Atticis: ἵππος ὁ χαλκοῦς δούρειος ἀνάκειται χαλκοῦς. καὶ ὅτι μὲν τὸ ποίημα τὸ τοῦ Ἐπειοῦ μηχάνημα ἦν ἐς διάλυσιν τοῦ τείχους, οἶδεν ὅστις μὴ πᾶσαν ἐπιφέρει τοῖς Φρυξὶν εὐήθειαν. λέγεται δὲ ἐς τὸν ἵππον ὡς τοὺς Ἑλλήνων ἔνδον ἔχοι τοὺς ἀρίστους. καὶ δὴ καὶ τοῦ χαλκοῦ τὸ σχῆμα ἐστι κατὰ ταυτά, καὶ Μενεσθεὺς καὶ Τεῦκρος ὑπερκύπτουσιν ἐξ αὐτοῦ. προσέτι δὲ καὶ οἱ παῖδες οἱ Θησέως, id est, equus durius qui appellatur, æreus, dedicatus est. Hoc autem opus, Epei machinam fuisse ad muri Troiani euersionem comparatam intelligit is, qui non putat Troianos prorsus stolidos ac stultos fuisse. Atque autem, in illo equo Græcorum præstantissimos & fortissimos inclusos fuisse. Et verò æris figura, planè ita se habet. Tum Mnestheus & Teucer caput ex eo proferunt: & præterea Thesei filij. Appellatur eodem quoque nomine apud Eurip. Troad. sed alia ratione: ὅθεν πρὸς ἀνδρῶν ὑστέρων κληθήσεται δούρειος ἵππος κρυπτὸν ἀμπισχὼν δόρυ, id est, vnde à posteris durius equus appellabitur, quòd lignum seu hastam ligneam abscoditam contineat.

MINER. SACR. MENT.] id est, quem simulabant Græci à se fabricatum esse, vt Palladem offensam placarent. Virgil. Æn. 2. *Votum pro reditu simulabant.* ibidem. *Hanc pro Palladio moniti, pro numine læso Effigiem statuere, nefas quæ triste piaret.*

MALÈ FERIATOS] intempestiuè, & magno suo malo otianteis, quia tum non debuerunt ferias agitare, nec otiosi esse. M. Tull. ferè semper *feriatum* pro otioso ponit. de natura deorum 1. *deum sic feriatum volumus cessatione torpere, vt, si se commouerit, vereamur, ne beatus esse non possit*, & de orat. 3. *sic illi à negotijs publicis aut temporibus exclusi, aut voluntate sua feriati, &c.* Plaut. in Milite glorioso, *tibi ego dico, feriatus ne sit.*

FALLERET] lateret, λάθοι ἄν.

AVLAM] ἀγορῶν, Hom. ἰλ. θ. senatum. vel dic aulam Priami, id est, domum regiam Priami, & ita totam vrbem.

PALÀM

PALÈM CAPTIS] aperto Marte, non insidiosè captis. libri aliquot veteres habent. *Sed palàm victor grauis, &c.*

GRAVIS] acerbus, sæuus, immitis, δεινὸς, ἀπηνής.

NESCIOS FARI] nescios fandi, infanteis. νήπια τέκνα. ἰλιάδ. β. & δ.

ETIAM LATENTEIS MATR. IN AL.] sic Agamemnon apud Hom. ἰλιάδ. ζ. Menelaum hortatur, ne quemquam Troianum pretio accepto suis incolumem reddat, ac ne pueris quidem parcat adhuc custodia ventris materni septis. Homeri verba sunt hæc, τῶν μήτις ὑπεκφύγοι αἰπὺν ὄλεθρον, Χεῖράς θ' ἡμετέρας, μηδ' ὅντινα γαστέρι μήτηρ Κοῦρον ἐόντα φέροι, μηδ' ὃς φύγοι, ἀλλ' ἅμα πάντες Ἰλίου ἐξαπολοίατ' ἀκήδεστοι, καὶ ἄφαντοι.

POTIORE ALITE] melioribus auibus, melioribus auspicijs. vide Od. 15. lib. 1.

MVROS] Romanos. ductus autem muros ita dixit, vt Græci ἐλαμβάνειν τείχη.

ARGVTÆ] argutè canentis, canoræ, sonoræ.

LAVIS] lauas. sic loquebantur veteres, & ita semper Horatius, vt annot. ad Od. 3. lib. 2.

QVI XANTHO LAV. AMNE.] tale est illud. sup. Od. 4. lib. 3. *Qui rore puro Castaliæ lauit Crineis solutos, qui Lyciæ tenet Dumeta, &c.* Xanthus Troiæ fluuius. Virgil. lib. 1. Æn. *prius quàm Pabula gustassent Troiæ, Xanthúmque bibissent.*

DAVNIÆ] Latinæ vt sup. Od. 1. lib. 2. *Dauniæ cædes.* LÆVIS] imberbis. vt sup. ad Od. 2. lib. 1. annotauimus. [Ἀγυιεὺς etiam dictus est Mercurius, quia Mercurij sine membris fingebantur, & in vijs collocabantur. γυῖα γὰρ τὰ μέλη. vide Vlp. in orat. κατὰ Μειδ.]

AGYIEV] Apollo, Ἀγυιεὺς dictus est παρὰ τὰς ἀγυιάς: id est, vias, seu plateas. appellant autem ἀγυιὰς Elei τοὺς ὑπ' ἀθλοχίων χαλκευθέντας στενωπούς, id est, appellant Elei ἀγυιὰς, ea angiporta, quæ dicuntur ab Atheniensibus στενωποί. Hæc Pausanias Eliacorum lib. 1. commemorat idem Pausanias Apollinem Ἀγυιέα in Corinthiacis. Docet Suidas, esse etiam ἀγυιέα columnam in acumen desinentem, quàm pro foribus collocant: taleis autem columnas à nonnullis Apollini sacras dici: ab alijs Bacchi, ab alijs vtrique. Idem mox scribit, Ἀγυιὰς apud Atticos, fortasse esse aras, quæ ante ædeis priuatas poni solent: Et ἀγυιέα esse etiam columnam ante ædium atrium & vestibulum, coni formam in extremo præ se ferentem. Hunc locum in libris vulgatis, qui habebant *Agyleu*, iam olim corruptum esse viderat P. Bembus, vir clariss.

SPIRITVM PHOEB. MIHI] sup. Od. 16. lib. 2. *mihi parua rura, & Spiritum Graiæ tenuem camenæ Parca non mendax dedit.*

VIRGINVM PRIMÆ] Iulia Augusti filia, Marcellæ Marcelli, & Octauiæ sororis Augusti, filiæ: vel Iulia, & Agrippina neptes, ex Agrippa, & Iulia.

PVERIQVE CLARIS PATRIB. ORTI] C. L. nepotes Augusti.

DELIÆ TVTELA DEÆ] qui estis sub tutela Dianæ, venatricis, & iaculatricis: seu quos Diana tuetur. idem sensit Catullus alijs verbis, carm. sæcul. ad Dianam, *Diana sumus in fide Puellæ, & pueri integri.* Iurisconsulti eos ad suam tutelam peruenisse dicunt, quibus desijt esse tutor, & qui ipsi per se res suas administrare, & tueri possunt: sed Horatius hos principes pueros, & virgines Dianæ tutelam appellat, quia sub eius sunt tutela. aliter Od. 14. *Augustum Italiæ, Romæque tutelam:* & epist. 1. libr. 1. Mæcenatem *rerum tutelam suarum* appellat.

COHIBENTIS] id est, percutientis, & vulnerantis, seu configentis lyncas & ceruos fugienteis, & ita cohibentis, ac reprimentis.

LESBIVM] Sapphicum. Sappho enim Lesbia fuit.

LATONÆ PVERVM] Apollinem Latonæ filium. Ex quo Latoum appellat Oda 31. lib. 1. Puerum autem pro filio ab Horatio Græcorum more vsurpari interdum solere, alibi obseruauimus, lectorémque admonuimus.

NOCTILVCAM] lunam nocte lucentem. Varro lib. 4. de lingua Latina, *itaque ea dicta Noctiluca in palatio. nam ibi noctu lucet templum.* Fortasse expressit epithetum νυκτιλαμπῆ, quod vsurparat antè Simonides, vt intelligere licet ex quibusdam eius versibus, qui repetiuntur apud Dionys. Halicarn. quod annotauit Muretus, ab Achille Statio admonitus.

PROSPERAM FRVGVM] inest in nomine *prosper* interdum vis quædam agendi, vt hoc loco: & apud M. Tull. lib. 6. de repub. *Deinde est hominum generi prosper, & salutaris ille fulgor, qui dicitur Iouis, prosperam frugum* igitur interpretor, *fruges prosperantem*. suo more autem iunxit hoc nomen eo patrio casui.

CELERÉMQVE PRON. VOLV.] *celerem voluere* genus est loquendi Horatio familiare, quod Ode octaua annotabimus: id est, celerem in voluendis mensibus, vel celeriter voluentem menseis. hoc eò pertinet, quòd Luna 28. circiter diebus orbem suum conficit: quod est spatium menstruum: ex quo lunam Græci μήνην, & μῆνας menseis appellant. Vide quæ annotata sunt ad Odam 28. lib. 3. ibi *celeris spic. Cynthiæ.*

PRONOS] epist. de arte poët. *Vt silua foliis pronos mutantur in annos.*

SÆC. FEST. REF. LVCES] anno centesimo, aut centesimo decimo, vt infrà dicemus.

DIIS AMICVM] φίλον, id est, gratum, atque acceptum. sup. Oda 17. lib. 2. *Nec dijs amicum, nec mihi te prius Obire, Mæcenas, mearum Grande decus, &c.*

REDDIDI] quod accepi, reddidi, id est, cecini, recitaui. vide annot. ad Od. 11. huius lib.

DOCILIS MODORVM] ego, quæ studiosè, & facilè didici versus, seu cantus Horatianos.

A

TVRNEBVS.

EX lib.20.cap.37. Quòd Varro lib.5.de liogua Lati. noctilucam ait dictam esse Lunam, ex eo dicit, quòd eo cognomine Luna in palatio colebatur, & noctu io eius templo lampades lucebant. Vnde & lib.5. scribit,

Noctiluca lucere ab luce, quòd propter lucem amissam is cultus institutus. Scripsit quoque eodem cognomine Horatius, *Ritè crescentem face noctilucam.* Erat vt conijcio, etiam apud Varrooem in Marcipore noctiluca, fax vel lucerna, cùm scribebat apud Non. in Anima *Noctilucam tollo, ad focum fero, inflo, anima reuiuiscit.*

AD L. MANLIVM Torquatum. Od. 7.

ARGVMENTVM.

Veris aduentu, & æqua omnibus hominibus moriendi coodicione sine spe reuiuiscendi, omniúmque rerum mutatione & vicissitudine proposita, inuitat ad hilariter, iucundéque viuendum.

Diffugêre niues, redeunt iam gramina campis,
Arboribúsque comæ.
*Mutat terra vices, & * decrescentia ripas,*
*Flumina * prætereunt.*
Gratia cum Nymphis, geminísque sororibus audet
Ducere nuda choros.
Immortalia ne speres, monet annus, &, almum
Quæ rapit hora diem.
Frigora mitescunt zephyris: ver proterit æstas
Interitura, simul
Pomifer auctumnus fruges effuderit: & mox
Bruma recurret iners
Damna tamen celeres reparant cælestia Lunæ:
** Nos vbi decidimus*
Quò pius Æneas, quò Tullus diues, & Ancus:
Puluis, & vmbra sumus.
A *Quis scit, an adijciant hodiernæ crastina * summæ*
Tempora Dij superi?
Cuncta manus auidas fugient heredis, amico
** Quæ dederis animo.*
Cùm semel occideris, & de te splendida Minos
Fecerit arbitria,
Non, Torquate genus, non te facundia, non te
B *Restituet pietas.*
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
Liberat Hippolytum:
Nec lethæa valet Theseus abrumpere caro
Vincla Pirithoo.

DIFFVGÊRE NIVES] Verni temporis descriptio. Est & altera lib.1.Oda 4. *Soluitur acris hiems, &c.*

COMÆ] froodes, vt suprà Od.3.huius lib. *Et*
C *spissa nemorum coma.* & Od.21.lib.1. *Vos lætam fluuijs, & nemorum coma, &c.* honorem appellat Od.11. epodon. *Hic tertius december, ex quo destiti Inachia furere, Siluis honorem decutit.*

MVTAT TERRA VICES] id est, mutatur anoi tempus fit in terris temporis commutatio, & vicissitudo.

ET DECRESCENTIA, RIPAS, &c.] id est, flumina, quæ niuibus, & pluuijs hibernis creuerant, nunc decrescentia, intra alueos suos, & intra ripas suas labuntur, & fluunt. hæc enim vis est verbi *præterire* hoc loco, vt & Od.11. lib.2. *quis puer ocyus Restinguet ardentis Falerni Pocula prætereunte lympha?* & Tibull. *Sed canis æstiuos ortus vitare sub vmbra Arboris, ad riuos prætereuntis aquæ.*
D Cootrà Od.2 huius lib. *Monte decurrens velut amnis, imbres, Quem super notas aluere ripas.*

GRATIA CVM NYMPH. &c.] Pausanias Bœoticis, complureis enumerat Gratiarum imagines, & statuas à veteribus pictoribus, ac fictoribus pictas, & fictas. sua autem ætate miratur cur fingantur, & pingantur nudæ. nos sup. Ode 30. lib.1. rationes aliquot probabileis attulimus Cum hoc loco coogruit id, quod est Od.19. lib.3. *Gratia Nudis iuncta sororibus.* & Oda 4. lib.1. *Iunctæq́ nymphis Gratiæ decentes Alterno terram quatiunt pede.*

DVCERE NVDA CHOROS] Gratiæ nudæ fingebantur, vt suprà diximus: sed hîc ideò fortasse nudæ chotos audent exercere, quia *frigora mitescunt Zephyris*, vt ait tribus pòst versibus.

IMMOR-

IMMORTALIA NE SPERES] ſæpe nos deterret Pindarus à ſpe, & cogitatione immortalitatis, iubétque ea & ſperare, & optare, quæ in nobis ſita ſunt. vt Pyth. εἰδ. γ. μὴ φίλα ψυχὰ βίον ἀθάνατον σπεῦδε· τὰν δ' ἔμπρακτον ἄντλει μαχανάν, id eſt, ne, care anime, vitam immortalem expete: ſed facilem & in poteſtate tua poſitam hauri & expetire machinam & item εἰδ. ἑκ. τῶ Ἰσθμ. quem locum teſtem producemus infrà Od. 11. huius libr. Annus (inquit Horat.) in quo magnæ exiſtunt varietates, & qui certo dierum numero aliquando clauditur, ac terminatur: menſes, dies, hora, monent nos ne immortalia ſperemus.

MITESCVNT ZEPHYRIS] mitigantur à vere, cuius nuntij ſunt, & prodromi Zephyri, ſeu Fauonij.

VER. PROT. ÆST.] id eſt, ver ſequitur æſtas, atque ita ſequitur, vt pedem pede premat, & tandem proterat, & conſumat.

INTERITVRA] quæ interitura eſt, ſimul atque auctunnus fruges & fructus pepererit.

SIMVL] ſimulátque ſimul vt. vide annot. ad Od. 4. lib. 1.

POMIFER AVCTVMNVS] ſup. Od. 23. li. 3. *Pomifero graue tempus anno.* Scribit Feſtus, quoſdam exiſtimare actunnum ex eo dictum, quòd tùm maximè augeantur opes hominum coactis agrorum fructibus: quod ſi verum eſt, ſcribi debet *auctumus*, ſeu *auctuonus*, non *autumnus*.

BRVMA REC. INERS] Virg. Georg. 1. *hiems ignaua colono.* ſuprà Od. 9. lib. 2. *glacies iners.* Nonnulli libri manuſcr. habent, *recurret*: quos ſequor.

DAMNA TAMEN CELERES, &c.] attamen hæc damna temporum reparant, & reſarciunt lunæ, ſol, & ceteri planetæ (Lunam autem poſuit, quia nobis eſt omnium proxima, & quia eius vim maximè ſentimus) tempora igitur redeunt: ſed nos ſemel exſtincti nunquam renaſcimur. aliter M. Tull. in Catone maiore de temporibus: *horæ quidem cedunt, & dies, & menſes, & anni, nec præteritum tempus vmquam reuertitur.* Catullus hanc Horatij ſententiam ſic complectitur. *Soles occidere, & redire poſſunt: Nobis cum ſemel occidit breuis lux, Nox eſt perpetua vna dormienda.* Theocrit. epitaph. Bionis, eandem paſtorali quidem ſermone & more, ſed in primis eleganter, & venuſtè expreſſit, Αἲ, αἲ ταὶ μαλάχαι μὲν ἐπὰν κατὰ κᾶπον ὄλωνται, Ἠδὲ τὰ χλωρὰ σέλινα, τό τ' εὐθαλὲς οὖλον ἄνηθον Ὕστερον αὖ ζώοντι, καὶ εἰς ἔτος ἄλλο φύοντι· Ἄμμες δ' οἱ μεγάλοι, καὶ καρτεροὶ ἢ σοφοὶ ἄνδρες, Ὁππότε πρᾶτα θάνωμες, ἀνάκοοι ἐν χθονὶ κοίλᾳ Εὕδομες εὖ μάλα μακρὸν ἀτέρμονα νήγρετον ὕπνον. quos verſus ſic Latinè reddidi ludibundus. *Eheu: cum ſemel in culto malua aruit horto, Aut viuax apium, ſoliúmque virentis anethi: Verè reuiuiſcunt, aliùm & naſcuntur in annum: Nos autem magni, & ſapientes, atque potentes, vt ſemel occidimus: ſub terra lumine caſſi Dormimus longum, immenſum, æternúmque ſoporem.* Homerus omnium antiquiſſimus, vt facilius, qui volet, diſputare, ac defendere queat, nihil hodie dici, quin prius ſit dictum, eſſéque in omnium noſtrum animis innatas, atque inſitas communeis quaſdam, & generaleis ſententias: ἰλ. ι. ſub Achillis perſona ait, pecudes, boues, equos, tripodes quæri, comparari, & redimi poſſe: animum autem hominis, poſteaquàm ſemel è corpore euolarit, numquam emiſſum retrahi, numquam recuperari, numquam reprehendi poſſe, id eſt, numquam eum, qui mortuus ſit, ab inferis poſſe excitari. Verſus Homeri ſunt hi: Ληϊστοὶ μὲν γάρ τε βόες καὶ ἴφια μῆλα, Κτητοὶ δὲ τρίποδές τε, καὶ ἵππων ξανθὰ κάρηνα. Ἄνδρες δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λεϊστή, Οὔθ' ἑλετή, ἐπεὶ ἄρ κεν ἀμείψεται ἕρκος ὀδόντων. Non diſſimili admodum ratione queritur Tibullus lib. 1. pueritiam, & florem ætatis reuerti numquam, vbi ſemel deſloruerit. *Crudeles Diui: ſerpens nouus exuit annos: Formæ non vllam fata dedere moram. Solis æterna eſt Phœbo, Bacchóque iuuenta. Nam decet intonſus crinis vtrumque Deum.* Lunas autem celereis dixit, quia breuiſſimo tempore orbem ſuum metiuntur. ſuprà Oda 28. lib. 3. *& celeris ſpicula Cynthiæ.*

QVÒ PIVS ÆNEAS, QVÒ TVL. &c.] in eum locum, quò, &c. ad inferos voluit dicere: ſed vel extenuandæ rei tam formidoloſæ: vel conſolandæ conditionis humanæ gratia, ita locutus eſt. Nam qui dicit eundum eſſe, quò Æneas, quò Romulus, quò Themiſtocles, quò Socrates, quò Plato, molliore oratione vtitur, quàm ſi disertè diceret, moriendum eſſe, ſimúlque magnum affert tali oratione ſolatium ei, qui cum loquitur, cùm ille eodem tempore cum animo ſuo conſiderat, ſibi non eſſe recuſandum, quo minus eadem, atque illi clariſſimi, & præſtantiſſimi viri, condicione vtatur. ſic loquitur epiſt. ad Numicium lib. 1. *Ire tamen reſtat, Numa quò deuenit, & Ancus.* lege annot. ad Od. 28. lib. 1. lectorem non celabo in cod. Faër. & aliquot alijs, quos in Gallia nactus ſum, legi, *Quo pater Æneas*. ego tamen ſcripturam receptam ſequor. Sic Virg. lib. 1. Æn. *Sum pius Æneas, raptos qui ex hoſte penates, &c.* Neque tamen alteram damno. Nam etiam hoc epithetum Æneæ tribuit idem Virgil. eodem libr. *Iam pater Æneas & iam Troiana iuuentus.* Caſtum appellat Horatius carmine ſæculari poſt epod. *Caſtus Æneas patriæ ſuperſtes.*

PVLVIS ET VMBRA SVM.] Pleni ſunt veterum ſcriptorum libri huius ſententiæ. Soph. in Aiace, Ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο, πλὴν Εἴδωλ', ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν. id eſt, Video enim, nos, qui viuimus, nihil aliud eſſe, præterquàm imagines, aut vmbram leuem. Pindarus duo inaniſſima coniunxit inter ſe: vmbram, & ſomnium. Ait enim, homines eſſe vmbræ ſomnium, εἰδ. η. Πυθ. ἐπάμεροι· τί δέ τις, τί δ' οὔ τις; σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωποι, id eſt, diurni ſumus. quid refert ſimus, an non ſimus? vmbræ ſomnium ſunt homines. Athenæus lib. octauo verſus neſcio cuius poëtæ profert: quorum hæc ſententia

est suadere omnibus mortalibus, vt in diem viuant, volo. nam hominem mortuum, esse nihil, & vmbram sub terra. verba illius poetæ non nominat, sunt hæc, Πάντα θνητοῖσι βούλομαι παραινέσαι, Τὸν ἥμερον ζῆν ἡδέως· ὁ γὰρ θανὼν Τὸ μηδέν ἐστι, καὶ σκιὰ κατὰ χθονός. Theognis item animum suum hortatur, vt sese tantisper dum viuit, oblectet, quando ætas succedat ætati, aliique homines cito orituri sint: ipse autem puluis, & cinis futurus sit. Τέρπεο μοι φίλε θυμέ· τάχ' αὖ τινες ἄλλοι ἔσονται Ἄνδρες· ἐγὼ δὲ θανὼν γαῖα μέλαιν' ἔσομαι. Anacreon similiter, Ὀλίγη δὲ κεισόμεσθα Κόνις ὀστέων λυθέντων, id est, Exiguus autem puluis iacebimus ossibus solutis. & in epigr. Græcis, ἐν δ' Ἀχέροντι Ὀστέα καὶ σποδιὴ παρθένε κεισόμεθα, id est, in inferis autem ossa & cinis, ô virgo iacebimus. Eurip. in Protesilao apud Stob. οὐ θαυμ' ἔλεξας θνητὸν ὄντα δυστυχεῖν, Ἄνθρωπός ἐστι πνεῦμα, καὶ σκιὰ μόνον, id est, nihil mirum dixisti, homini nato fortunam aduersari, ac reflare. homo enim ventus est, & vmbra solum.

QVIS SCIT AN ADIICIANT, &c.] Quis scire potest, an Dij immortales diem crastinum vitæ nostræ adiecturi sint, quando ne id quidem exploratum habemus, an vsq; ad vesperum victuri simus? Quia autem dies crastinus hodierno est proximus, iccirco Horatius significans, vitæ nostræ partem esse incertissimam: ait incertum nobis esse etiam vtrum in die crastino simus victuri, nécne. sic Theocrit. in Hyla. Οἱ θνατοὶ πελόμεσθα, τὸ δ' αὔριον οὐκ ἐσορῶμες, id est, nos, qui mortales sumus, quique diem crastinum non cernimus. Eurip. in Alcestide, Βροτοῖς ἅπασι κατθανεῖν ὀφείλεται· Κοὐκ ἔστι θνητῶν ὅστις ἐξεπίσταται, Τὴν αὔριον μέλλουσαν εἰ βιώσεται. Τὸ τῆς τύχης γὰρ ἀφανὲς οἷ προβήσεται, id est, mortalibus omnibus moriendum est: neq; quisquam eorum est, qui sciat, vtrùm diem crastinum sit victurus, nécne. Nam fortunæ arbitrium quò sit euasurum, obscurum est. Sophocl. in Thrach. ὥστ' εἴ τις δύο, Ἢ καί τι πλείους ἡμέρας λογίζεται, Μάταιός ἐστιν· οὐ γὰρ ἔστ' ἥ γ' αὔριον Πρὶν εὖ πάθῃ τις τὴν παροῦσαν ἡμέραν. id est, si quis duos, aut plures dies secum reputet, suósque numeret, inanis est. non est enim dies crastinus prius, quàm quis hodie sibi fecerit benè.

HODIERNÆ SVMMÆ] id est, ad numerum, aut multitudinem dierum, quos vsq; ad hodiernum diem vixi mus cod. Faer. Iann. Tornes. Rainut. Card. & duo Vaticani habent *vitæ*. non, *summæ*. alij tum ij, quibus in Italia vsus sum, tum ij fere omnes, quos in Gallia nactus sum, quibuscum omnes vulgati consentiunt, *summæ*, cósque secutus sum: nó quòd alteram illam scripturam improbem: sed quòd hæc vulgata videatur mihi quodammodo venustior, & magis Horatiana. Est enim translatio vel a nummis, vel ab aceruis frugum, & similium rerum. Saty. 4. lib. 1. *quin per mala præceps Fertur, vbi puluis collectus turbine, ne quid Summæ deperdat, metuens*. & 3. li. 2. *Quantulum enim summæ curtabit quisque dierum?* & c. M. Tull. de of-

A fic. 1. *Addendo, deducendóque videre quæ reliqui summa fiat*. Idem pro Roscio comœdo. *Non ne ipsius paruæ nomina in censum: Immo omneis summas.* & itidem locutus est Od. 4. lib. 1. *Vitæ summa breuis spem nos vetat inchoare longam.*

CVNCTA MANVS AVIDAS, &c.] id est, ea omnia, quæ tu in curando corpore, & explenda libidine consumpseris, tua erunt, neque ad heredem peruenient, qui tuis bonis auide imminet, atque, vt ita dicam, inhiat. Planè hæc sententia cum ijs, quæ Sardanapali sepulcro litteris Chaldaicis fuisse inscripta tradit Athenæus lib. 12. consentanea est. ea autem sunt huiusmodi, ἐγὼ ἐβασίλευσα, καὶ ἄχρις ἑώρων φῶς τοῦ ἡλίου,
B ἔφαγον, ἔπιον, ἠφροδισίασα, εἰδὼς τὸν χρόνον ὄντα βραχὺν, ὃν ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ τοῦτον πολλὰς ἔχοντα μεταβολὰς, καὶ κακοπαθείας· καὶ ὧν ἂν καταλίπω ἀγαθῶν, ἄλλοι ἕξουσι τὰς ἀπολαύσεις. διὸ κἀγὼ ἡμέραν οὐδεμίαν παρέλιπον τοῦτο ποιῶν, id est, *ego regnaui, & quamdiu mihi lucis vsura data est, edi, bibi, rei Venereæ operam dedi, cum scirem & perbreue esse vitæ humanæ curriculum, & in hoc multas rerum commutationes, & calamitates incidere: &, quæ bona reliquero, eorum bonorum fructum alios percepturos. Quocirca nullum diem intermisi, quin hoc agerem.* Verborum autem illorum *amico animo*, eam, quam dixi sententiam esse, Græcorum testimonio vincam, à quibus Latini hoc genus mutuati sunt. sic enim loquuntur illi, φίλῃ
C ψυχῇ χαρίζεσθαι, id est, caro animo obsequi, aut gratificari, pro, *libidini suæ seruire*. Simonides apud Stobæum, Νήπιοι, οἷς ταύτῃ κεῖται νόος, οὐδὲ ἴσασιν, ὡς χρόνος ἔσθ' ἥβης, καὶ βιότου ὀλίγος θνητοῖς, ἀλλὰ σὺ ταῦτα μαθὼν βιότου ποτὶ τέρμα Ψυχῇ τῶν ἀγαθῶν τλῆθι χαριζόμενος, id est, vt nos quidem vertimus, *stulti, mens quibus est talis, nec, quanta iuuenta, Et vita humana quàm breuis hora, sciunt. Tu vero hæc doctus, bona, donec viuere perge, Obdura caro gratificans animo.* Theocr. Hierone, οὐχ ἅδε πλούτου φρεσὶν ὄνασις· Ἀλλὰ τὸ μὲν ψυχᾷ, τὸ δὲ καί τινι δοῦναι ἀοιδῶν i. non est hic diuitiarum vsus, seu fructus, aurum domi conditum seruare: sed alteram partem animo, alteram poetæ alicui donare. & apud Athenæum Bacchida ille, qui consimilem, & gemi-
D nam Sardanapali vitæ vitam egit, ita loquitur in ea inscriptione, quam in sepulcro suo incidi iussit: Πῖε, φάγε, καὶ πάντα τῇ ψυχῇ δίδου, id est, ede, bibe, & omnia animo largire. Atque ita Latini Græcorum exemplo *animum* vsurparunt. Plautus Aulular. *egomet me fraudaui, Animúmque meum, Geniúmque meum*. Idem Bacchid. *Paullisper, Lyde, lubido est homini animo obsequi. Iam aderit tempus, cum sese etiam ipse oderit*. Idem Mil. glor. *meo animo morem gero*. Idem in Trinummo, *si animus hominem perculit, actum est* id est, si libido à ratione auersa; quem locum aliàs explicabimus. Terent. Adelph. *Vxor, si cesses, aut te amare cogitat, Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi*. MANVS AVID. HER.] Sat. 3. lib. 2. *auidus iam hæc auferet heres*.

CVM SEMEL OCCIDERIS, &c.] vbi semel

semel mortuus fueris, reuiuisces numquam, cùm Θάνατος sit ἀθάνατος, vt inquit ille apud Athen.

Et de te spleno. Minos fecerit] & cùm de te Minos splendidè & præclarè iudicarit, sententiamq; æquissimam tulerit. Homerus Minoa iudicem facit apud inferos ὀδυσς. λ. Narrat enim Vlysses Alcinoö inter cetera, se illum vidisse iudicantem cum sceptro, his verbis. Ἔνθ' ἤτοι Μίνωα ἴδον Διὸς ἀγλαὸν υἱὸν Χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιστεύοντα νέκυσσιν Ἥμενον, οἱ δέ μιν ἀμφὶ δίκας εἴροντο ἄνακτα. id est, hic autem Minoa vidi Iouis filium, aureum sceptrum tenentem, Mortuis ius dicentem, ac sedentem: illi autem de iure dominum consulebant. Plato quoque in Gorgia, in ea fabula, quam narrat de iudicijs morientium, quæ anteà penes viuos erāt, ad mortuos trāslatis: Iouem inducit duos ex Asia iudices dantem, Minoëm & Radamāthum: vnum ex Europa, Æacum, quia cum ipsi quoque mortui sint, verisimile sit eos integrè & incorruptè de mortuis iudicaturos. Primæ autem, & præcipuè iudicandi partes Minoi dantur, vt ex his Platonis verbis intelligere licet. Μίνῳ δὲ πρεσβεῖα δώσω ἐπιδιακρίνειν ἐὰν ἀπορῆτόν τι ἐτέρω τινὲ ὡς δικαιότατα ᾖ ἡ κρίσις ἡ περὶ τῆς πορείας τοῖς ἀνθρώποις. vide annot. ad Od. 13. lib. 2.

Non te restituet pietas] sic suprà Od. 14. lib. 2. *Eheu fugaces, Posthume, Posthume, Labuntur anni, nec pietas moram Rugis, & instanti senecta Afferet, indomitaeq; morti.* habet autem hæc repetitio, *Non genus, non te facundia, non te, &c.* quàm Græci ἀναδίπλωσιν vocant, multum venustatis. Sic Sappho. οὐκ ἔτι ἥξω πρὸς σὲ, οὐκ ἔτι ἥξω id est, non amplius ad te veniam, non amplius veniam. lege quæ annotata sunt suprà ad illum locum, *Ibimus, ibimus, &c.* Od. 17. lib. 2.

Infernis neq. enim tenebr. &c.] Pallas apud Hom. ὀδυσς. γ. ait ne deos quidem immortaleis ab eo, quem eorum habeant, mortem arcere, aut propulsare posse, his versibus, Ἀλλ' ἤτοι θάνατον μὲν ὁμοίιον οὐδὲ θεοί περ Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, &c. quos suprà testeis produximus ad Od. 24. lib. 3.

Pudicum] pudicus est propriè, qui alterius libidinem in suo corpore non est passus, vt epist. ad Quinct. lib. 1. *neget esse pudicum.* quæ significatio huic loco fortasse conuenire non potest. itaque putabam hic pudicum accipiendum pro eo, qui alterius pudicitiam non violet: & qui alterum non efficiat impudicum. qualis fuit Hippolytus, qui nouercæ stuprum inferre noluit. Sed die etiam hoc loco pudicum propriè poni. Nam pudicus eò dicitur Hippolytus, quòd nouercæ libidinem in suo corpore non pertulit, quin eam depulit, ac discussit. Non enim ipse, sed eius nouerca Phœdra libidine ardebat, quam sua temperantia compressit, ac retrudit.

Liberat Hippolyt.] Theseus Ægei filius Hippolyto ex Antiopa Amazone suscepto, Phædram Minois filiam duxit vxorem. Ille vxoris in filium insidias veritus, Hippolytum Trœzenem amandauit, vt illic regnaret. Phædra autem illius amore incensa, primùm Veneri templum consecrauit Athenis, vt eam sibi placatam, propitiamq; haberet, quod posteà Hippolyteum appellatum est: Deinde Trœzenem profecta, sperans se iuuenis persuasuram, vt secum rem haberet: ab eòque malè accepta, ac repudiata, dicitur crimen, quod erat ipsius proprium, in illum transtulisse, Theseóque renunciasse se ab illo de stupro esse appellatam. Theseus re credita, Hippolyto iratus, cùm treis ei optiones dedisset, Neptunus, filij sui interitum optauit. Neptunus autem Hippolyto sese quadrigarum curriculo exercente, repente belluam marinam in equos immisit: cuius aspectu territi, Hippolytum distraxerunt. lege Euripidis Hyppolytum coronatum. Sed quod hic negat Horatius Hippolytum à Diana liberatum esse, nihil videtur ad rem attinere, cum Pindarus Πυθ. ὠδ. γ. eum ab Æsculapio ad lucem, vitámque ab inferis reuocatum esse auro accepto tradat: atque ob id Iouem iratum fulmen in vtrumque misisse: alij autem in Æsculapium solum: quod confirmat Pausan. Corint. bis verbis: ζαύτης τῆς στήλης τῷ ἐπιγράμματι ὁμολογοῦντα λέγουσιν Ἀρκαδεῖς, ὡς τεθνεῶτα Ἱππόλυτον ἐκ τῶν Θησέως ἀρῶν ἀνέστησεν Ἀσκληπιός, id est, huius columnæ inscriptioni consentanea dicunt Arcienses: nempe mortuum Hippolytum Thesei diris precibus ab Æsculapio esse ab inferis excitatum. & Plato libr. 3. de legibus, Ἀπόλλωνος μὲν φασιν Ἀσκληπιὸν εἶναι· ὑπὸ δὲ χρυσοῦ πεισθῆναι πλούσιον ἄνδρα θανάσιμον ὄντα ἰάσασθαι· ὅθεν δὴ κεραυνωθῆναι αὐτόν, id est, Apollinis quidem filium aiunt esse Æsculapium, Sed eum auro adductum esse, vt hominem diuitem moribundum ab interitu vindicaret: quocirca eum fulmine percussum esse. Virgilius lib. 7. Æneid. *Namque ferunt fama Hippolytum, postquàm arte nouercæ Occiderit, patriásque expleris sanguine pœnas, Turbatis distractus equis: ad sidera rursus Aetheria, & superas cali venisse sub auras; Pæonijs reuocatum herbis, & amore Dianæ.* Hæc igitur non pugnant inter se, Hippolytum non esse à Diana liberatum, quod dicit Horat. & eundem excitatum esse ab inferis beneficio Æsculapij: nisi adderet Virgil. *& amore Dianæ.* Profert hunc locum Seruius ad illum Virgilij.

Nec lethæa valet Theseus abrumpere. &c.] de Pirithoo diximus sup. ad Od. 4. lib. 3. ibi, *amatorem trecentæ Pirithoum cohibent catenæ.* de Theseo vide Plutarchum in Theseo.

AD MARCIVM CENSorinum, Od. 8.

ARGVMENTVM.

Nihil esse carminibus potentius, ad sempiternam sui nominis memoriam posteris prodendam, atque ab obliuione hominum vindicandam;

Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.
Doctrina sed vim promouet insitam:
Rectíque cultus pectora roborant:
** Vtcumque defecere mores,*
*Dedecorant * bene nata culpæ.*
Quid debeas, ô Roma, Neronibus
Testis Metaurũ flumen, & Asdrubal
Deuictus, & pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris:
*Qui primus alma risit * adorea,*
Dirus per vrbeis Afer vt Italas,
Ceu flamma per tedas, vel Eurus
Per Siculas equitauit vndas.
Post hoc secundis vsque laboribus
Romana pubes creuit: & impio
Vastata Pœnorum tumultu
*Fana * deos habuere rectos.*
Dixítque tandem perfidus Annibal,
Ceruí luporum præda rapacium
Sectamur vltro quos opimus
** Fallere, & effugere est triumphus.*
Gens, quæ cremato fortis ab Ilio
Iactata Tuscis æquoribus sacra,
Natósque, maturósque patres
Pertulit Ausonias ad vrbeis,
*Duris * vt ilex tonsa bipennibus*
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædeis ab ipso
Ducit opes, animúmque ferro.
Non hydra secto corpore firmior
Vinci dolentem creuit in Herculem: D
*Monstrúmve summisere * Colchi*
Maius, Echioniæúe Thebæ.
** Merses profundo: pulchrior éuenit.*
*Luctere: multa proruet * integrum*
Cum laude victorem: gerétque
Prœlia coniugibus loquenda.
Karthagini iam non ego nuntios
Mittam superbos: óccidit, óccidit
Spes omnis, & fortuna nostri
Nominis, Asdrubale interemto.

A *Nil claudiæ non * perficient manus:*
Quas & benigno numine Iupiter
Defendit, & curæ sagaces
*Expediunt * per acuta belli.*

QVALEM MINISTRVM FVLMINIS, &c.] Quo tempore in lucem editus est Iupiter, eodem natam esse aquilam, & ad id prœliũ, quod aduersus gigantes cõmissum est, aduolasse, quasi victoriæ Deorum nuntiam, tradunt fabularum scriptores. Itaque in auium partitione, Iupiter aquilam sibi adoptauit: qua ministra, & nuntia vti solet ad eos, quibus læti aliquid significare, quósque insigneis, & claros efficere in animo
B habet. Propterea ἀετὸς à Græcis appellatum esse volunt non ἀπὸ τοῦ ἀΐσσειν, sed διὰ τὸ ἔτεον δηλοῦν, id est, quia verum patefaciat, ac declaret. Qualis igitur (inquit) aquila est, quam iuuenta volandi seu potiùs pugnandi, & prædandi imperitam è nido primum foras extrusit, ventique verni docuerunt insolitos volandi conatus, mox in ouium greges, & septa vigor à natura insitus deorsum immisit, tum edendi, pugnandique cupiditas in dracones incitauit, atque impulit: aut qualis est catulus leonis, quem caprea pascuis intenta eius dentibus iamiam dilaceranda, ac peritura vidit, talem Drusum Rhæti, & Vindelici videre. lege
C hac de re Strabonem lib. 4. & Paterculum lib. poster.

REGNVM IN AV. VAG.] quamobrem auium rex est aquila? an quòd omnium auium celerrimè volat: an quia sola ex auibus solem irretortis oculis intuetur, & spectat? an propter eius officia, & fidem erga Iouem?

EXPERTVS FIDELEM] immo Iuppiter ipse (vt est in fabulis) aquilæ specie Ganymedẽ rapuit.

PATRIVS] paternus: nempe aquilæ. Itaque statim sequitur, *neque imbellem feroces Progenerant aquilæ columbam.*

NIDO PROPVLIT] nido foras expulit nondum volatui assuefactam. in aliis lib. est *protulit*: sed *propulit* mâlo: & ita habent libri aliquot manuscripti: in quibus est Faerni. Vrs. Vatic. 2. & quatuor, quibus hîc nuper in mea Gallia vsus sum.

LABORVM INSCIVM] vel volandi inscium, seu insuetum. sequitur enim mox, *Insolitos docuere nisus venti, &c.* vel prædandi, & pugnandi insolentem, & nescium, seu imperitum.

INSOL. NISVS] vel non vsitatos prædandi conatus, vel non vsitatos volatus.

MOX IN RELVCT. DR.] sic apud Hom. ἰλ. μ. aquila serpentem correptum vnguibus, deferre in nidum suum parat. sed à reluctante dracone acriter morsa, prædam ex vnguibus dimittere cogitur. quo auspicio Polydamas Hectorem murum Græcorum oppugnare, & perrumpere cogitantem,

cogitantem, reuocare ac deterrere conatur, sed frustrà.

AMOR DAPIS] cibi cupiditas, & fames.

LACTE DEPVLSVM LEONEM] catulum leonis modò, ab vbere matris seiúctum, seu à lacte remotum. Virg. Tityro, *quo sæpe solemus Pastores, ouium teneros depellere fœtus.* ad quem locũ Seruius, *Depellere*, id est, à lacte remouere. sic idem Virg. Melib. *Depulsos a lacte domi quæ clauderet agnos.* Idem Palæmone, *Dulce satis humor, depulsis arbutus hœdis.*

DENTE NOVO PERITVRA] peritura dente leonis iuuenis nouo, id est, nondum prædę assuefacto, seu nondum in pugna exercitato.

RHÆTI] Strabo lib. 4. Rhætos, & Vindelicos in iis Alpium partibus collocat, quæ ad orientem, & Austrũ spectant, vt sint Heloetiis, & Boiis finitimi: vbi & de Druso eadem scribit, quæ hîc laudat Horatius. de Vindelicis etiam Od. 14. huius libri: *Vindelici didicere nuper, Quid Marte posses.* *Rhæti*, *Vindelici* autem, est ἀσύνδετον, vel addenda copulatio, &, quæ tamen abest à codicibus Donati, Faërn. Torn. & duob. Vatic.

DRVSVM] Claud. Drusum, qui in Germania diem suum obiit.

(QVIBVS MOS VNDE DEO. &c.] id est, qui Vindelici quamobrem vtantur securibus in prœlio Amazonum more, non omnis diligenter hoc quidé tempore exquiui, atque in aliud tempus distuli. Strabo lib. 2. quæ de Amazonibus tradita sunt, monstri similia, fabulosa, incredibilia denique esse existimat, his verbis: Περὶ δὲ τῶν Ἀμαζόνων τὰ αὐτὰ λέγεται καὶ νῦν καὶ πάλαι τερατώδη, καὶ πίστεως πόῤῥω. Τίς γὰρ ἂν πιστεύσειεν ὡς γυναικῶν στρατὸς ἢ πόλις ἢ ἔθνος συσταίη ἄν ποτε χωρὶς ἀνδρῶν, καὶ οὐ μόνον γε συσταίη, ἀλλὰ καὶ ἐφόδους ποιοῖτο ἐπὶ τὴν ἀλλοτρίαν χώραν, id est, *De Amazonibus eadem nunc dicuntur, quæ & olim, nempe monstri similia, & longe à fide remota. Quis enim credat, mulierum exercitum, aut ciuitatem, aut nationem sine viris consistere, neque verò solùm consistere, sed etiam in alienos fines incurrere atque inuadere potuisse?* Similem ἀποικίαν, seu ὡπλισμένας esse dicebat Ios. Scaliger apud Pindarũ quodam loco, καὶ τὰς ἀνδρας ἀλκίμους Δαίμων ... ἐλάσαν. &c. Præclaré autem Horatius, id, quod sciebat, aut certè accipere, atq; audire poterat, nempè Vindelicos, quos Liburnos esse putat Seruius, ab Amazonibus originem duxisse, se vel nescire, vel non quæsiuisse dicit, quasi in alia re magis occupatum, & aliud agentem. lege Seruium ad illum Virgil. locum Æn. 1. *atque intima tutus Regna Liburnorum, &c.* Vbi hunc Horatij locum profert.

NEC SCIRE FAS EST OMNIA)] fas. id est, poté, δυνατόν, vt diximus supr. ad Od. 11. lib. 1. vel ita interpretare. nec scire licet omnia vt alij malunt: quibuscũ pugnare nolo. Tibullus quidem fas pro eo, quod δυνατὸν dicũt Græci, vsurpauit eleg. 9. lib. 1. *Nec tibi celanti fas sit peccare*: fortasse & eleg. 5. *propter ego tecum, Sit modo fas, annos contribuisse velim.* & Propert. lib. 1. *Mi neque amare aliam, neque ab hac discedere fas est.* & Virg. lib. 7. Æn. *Quem neque fas igni cuiquam, nec sternere ferro.* & Cæs. lib. 1. de bell. Gall. *Eas ita dicere, non esse fas Germanos superare, si ante nouam Lunam prælio contendissent.*

SED DIV, LATEQVE, &c.] superiora illa, *quibus mos vnde, &c.* vsque ad hunc locum, includenda sunt interpositionis notaivel potiùs ita sunt legenda, vt à proposito sermone aberrantia: quod genus appellant Græci hyperbatum, icirco hac particula, *sed*, vtitur Horatius, quam adhibere solent scriptores in hyperbatis, cùm ad id, vnde aberrarunt, regredi volunt. adhibent & has: verumtamen, igitur, & similes. cuius rei passim occurrunt exempla apud M. Tull.

CONSILIIS IVVENIS REVICTÆ] sic puto legendum, non, vt alij volunt, reuinctæ: & ita habet liber Faër. Don. Vrs. Torn. Vatic. 2. & alij quidam. Est autem hæc sententia: Rhæti (inquit) & Vindelici, qui olim victores latissimas excursiones etiam vsque ad agros Italiæ finitimos fecére, nunc consiliis Drusi vicissim victi, ac domiti, sensere quid mens, &c. hæc enim vis est verbi, *reuinco*. sic Lucr. lib. 5. *Ignis enim superare potest, vbi materiai Ex infinito sunt corpora plura coorta: Inde cadunt vires aliqua ratione reuicta.* non displicet tamen altera scriptura, *repressa*, quæ reperitur in nonnullis emédatis codicibus. vide autem hac de re Strabonem lib. 4.

INDOLES] indoles dicta ab *indolesco*, quod est incresco: & incrementum significat. ex eo pro ingenio puerili vsurpatur: quoniam vná eũ corpore ex sententia philosophorum mens crescit, & decrescit.

NERONES] Tiberium, & Drusum.

FORTES CREANTVR FORTIBVS] primo loco ponit naturam, & genus: deinde doctrinam, & educationem. sic Plato in oratione funebri: ἀγαθοὶ δ' ἐγένοντο διὰ τὸ φῦναι ἐξ ἀγαθῶν. τὴν εὐγένειαν οὖν πρῶτον ἐγκωμιάζωμεν· δεύτερον δὲ τροφήν τε, καὶ παιδείαν, id est, boni autem fuerũt, quia ex bonis nati sunt generis igitur præstantiam primùm laudemus: deinde educationem, & doctrinam. sic Aristoteles Politicorum tertio scribit esse probabile, viros præstantiores esse eos, qui è præstantioribus nati sint: nobilitas enim, generis præstantia, & perfectio est. verba Aristot. hæc sunt: ἡ δ' εὐγένειά παρ' ἑκάστοις οἴκοι τίμιος. ἔτι διότι βελτίους εἰκὸς τοὺς ἐκ βελτιόνων. εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους. Quantum valeant ad ingenium, hoc, vel illo habitu imbuendum, moresque conformandos, atque etiam inserendos stirps generis, & educatio, declarant poëtæ, qui, quem significare volunt sæuo, immiti, inhumano esse ingenio, eum dicere solent è saxis, ac rupibus, è mari natos, à leonibus educatos, vt Hom. Ιλ. π. γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα, Πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής, id est, cæruleum autem te mare peperit, Rupésque præruptæ, quoniam

tibi mens est infrenis atque indomita. Theocr. *εἰδ. γ.* Νῦν ἔγνων τὸν ἔρωτα· βαρὺς θεός· ἦ ῥα λεαίνας Μασδὸν ἐθήλαζε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μάτηρ, quos versus Virg. expressit Pharmaceut. *Nunc scio, quid sit amor, duris in cotibus illum Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes Nec nostri generis puerum, nec sanguinis edunt.* Idem Æneid. 4. *Nec tibi Diua parens, generis nec Dardanus auctor, Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens Caucasus.* Catull. de nuptiis Pelei, *Quænam te genuit sola sub rupe leæna? Quod mare conceptum spumantibus expuit vndis? Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ vasta Charybdis?*

PROMOVET] prouehit, προάγει amplificat virtutem à natura insitam.

FEROCES AQVILÆ] ferox plerùmque in laude ponitur, & si quando in vitio, non crudelē, sed elatum, aut animosum significat, vt sup. Od. 5. lib. 2. *ferox ætas.* & infrà Od. 9. huius libri *ferox Hector.* annotatum ad Od. 15. lib. 1.

RECTIQVE CVLTVS] nihil equidem muto, cùm hæc lectio ab omnibus codicibus, quos quidem viderim, confirmetur: sed putaui aliquando, Porphyrionis verbis motus, scriptum esse ab Horatio, *Rectique cultus pectora roborat:* vt, *cultus* sit numeri singularis. *recti* autem patrij casus à nomine neutro rectum, *&c.* quod est τὸ ὀρθὸν Nā hoc modo explicat Porph. nisi quòd *cultus* vult esse numeri multitudinis: nisi fortè Porphyrio corruptus est. Iam nomen *rectum* vsurpat Horat. & Satyr. 3. lib. 2. *Rectum animi seruas:* id est, τὴν ὀρθότητα. rectitudinem redderemus Latinè, si pateretur Latini sermonis vsus. colere rectum autem, honestum, virtutem, veritatem: & cultus, id est, amator & studium recti, honesti, virtutis, veritatis, bonis scriptoribus sunt vsitata loquendi genera. Iam si *recti cultus* vtrùmque numero multitudinis esse intelligetur, ibi valebit, quod, rectæ institutiones, seu potiùs recta viuendi instituta: quemadmodum primorum illorum hominum feram, & agrestem viuendi consuetudinem *feros cultus hominum recentum* dixit Od. 10. lib. 1. quam interpretationem multo malim, quā illam Pseudoporphyrionis, nisi vna opera legamus *roborat,* & nomen *cultus* ita accipiamus, vt sit numeri singularis, vt dixi.

ROBORANT] si *cultus* sit numeri multitud. vt accipit Porph. legendum *roborant:* si singul. *roborat* Verumtamen nihil muto.

VTCVMQVE DEFECERE MORES,] id est, vbicumque, seu quandocūque naturæ bonitas, quam εὐφυΐας Græci nominant, à bonis moribus, qui studiū, exercitationēmq; desiderant (vt docet Aristotel. lib. 2. de morib. ad Nicom.) destituta est: vitæ turpitudo bonum illud generis, & naturæ dedecore, maculáque afficit de particula. *vtcumque,* diximus suprà ad Od. 17. lib. 1. licet & *bene nata* interpretari εὐγενεῖς, id est, generis præstantiam, ac nobilitatem.

DEDECORANT] sic habet lib. Donati, & omnes vulgati. Faërni autem, & 2. Vatic. *Indecorant.*

CVLPÆ] corrupti mores, seu facta improba ex corruptis moribus nata, & ideò culpanda, & vituperanda. *Culpæ,* numeri est multitudinis.

NERONIBVS] C. Claudio Neroni. de quo sic Sueton. *Claudius Nero aduenientem ex Hispania cum ingentibus copiis Asdrubalem, priusquam Annibali fratri coniungeretur, oppressit.*

TESTIS METAVR. FLVM.] sic Virg. Daph. *vos Coryli testes, & flumina nymphis.* & Propert. lib. eleg. *testes sunt sidera nobis.* quæ mihi indicauit Germ. Valens. & suos notata à Seruio ad eum, quem commemoraui locum, in Daphn.

TESTIS METAVRVM FLVMEN] sic Catull. *Testis erit magnis virtutibus vnda Scamandri.*

METAVRVM FLVMEN] sic sup. Od. 9. lib. 2. *Medum flumen.* & in epist. ad Pison. *Rhenum flumen.* fluuius est in Vmbria, ex Picenis finibus oriens, qui nomen retinet, nisi quòd aliquantum corruptum est. Nam hodie, *il Metro,* appellat Itali. Apud hunc fluuium cæsus est Asdrubal Annibalis frater.

ET ASDRVBAL] Narrat T. Liuius lib. 27. Asdrubalem, qui cum recente exercitu Alpeis transcenderat eo consilio, vt sese cum fratre Annibale coniungeret, à M. Liuio Salinatore victū, ac cæsum esse, cum haberet 10 suo exercitu quinquaginta sex hominum millia. eamque victoriam nō minore opera Claudij Neronis, alterius consulis, esse partam, propterea quòd, cùm Annibali oppositus esset, relictis ita castris, vt hostem laterēt, lecta manu profectus Asdrubalem circumuenit. [Qui tamen Salinatorem equo sequi, quàm triumpho, quem ei senatus æqui decreuerat, vti maluit, quia res in prouincia salinatoris gesta fuerat. Tit. Liuius lib. XXVIII. Valerius Max. lib. 4. cap. 1.

ET PVLCHER FVGATIS ILLE DIES, &c.] pulcher dies. i. felix & fortunatus dies. sic loquitur. M. Tull. lib. 4. epist. ad familiar. *Noli quærere. ita mihi pulcher hic dies visus est, vt speciem aliquam viderer videre quasi renascentis reipubl.* Horatius infrà Oda prox. *Instar veris enim vultus vbi tuus Affulsit populo, gratior it dies, Et soles melius nitent.* Est autem hîc translatio, seu potiùs allegoria. Nam per diem pulchrum, diei illius lætitiam significat, quo die victus ac cæsus est Annibal: per tenebras fugatas: metum ex omnium animis atque ex Italia depulsum, Karthaginiensibus, & Afris ex Italia pulsis.

RISIT] lætus, & hilaritatis plenus fuit, ἐγέλασε. vt infrà Ode 11. *Ridet argento domus.* & Lucretius lib. 5. *ridentes vndas* dixit. vide annot. ad Oden 18. lib. 2.

ADOREA] victoria, & gloria. Plinius lib. 18. cap. 3. *Gloriam ipsam à farris honore adoream appellabant.* Pompeius Festus. *Adoream, laudem, seu gloriam dicebant, quia gloriosum eum putabant, qui farris copia abundaret.* Plaut. in Amphitry. *Qui præda, atque agro, adoreáque affecit populares suos.* Propriè tamen adorea frugum copiam, & vbertatem significat.

signi... at. Varro lib. 4. de Lingua Lat. *Plebi rura largiuntur aderam.* A

DIRVS PER VRBEIS AFER VT] horum verborum hæc sententia est: pendéntque à superioribus: *vt*, id est, posteaquam Italiam peruasit, & percursauit Annibal, veluti flamma tedas, vel Eurus vndas peragrare solet, hic primus dies parta victoria lætitiam attulit populo Rom. Erant autem qui hic legi posse putant, *Afer et Italas.* Iam *dirus Afer* consuetudine Horatiana dictum est. sic enim Od. 12. lib. 2. *Nec dirum Annibalem, nec Sicul. mare.* & Oda 6. lib. 3. *Antiochum, Annibalémque dirum.*

EQVITAVIT] sic Euripid. in Phœniss. Zephyrū equitasse in cœlo dicit. Ἰονίου κατὰ πόντον ἐλάτᾳ πλεύσασα, περιρρύτων ὑπὲρ ἀκαρπί- B στων πεδίων Σικελίας, Ζεφύρου πνοαῖς ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ, id est, Cùm in mari Ionio remis nauigasset super circumfluos, & fructus expertes Siciliæ campos, flatibus Zephyri in cælo equitantis. notauit Muretus libr. 1. Var. lect. cap. 10.

POST HOC] post Asdrubalis cædem, victoriámque populi Rom.

SECVNDIS LABORIBVS] secundis prœliis.

IMPIO] impio tumultu dixit, quoniam impiorum, & barbarorum est templa deorum, aras, statuas vastare, incendere, euertere, quod fecerunt Persæ, quo tempore Xerxe duce toti Græciæ bellum intulerunt. quam eorum immanitatem, atq; C impietatem barbaram Æschylus his versibus describit in Persis: Οἳ γῆν μολόντες Ἑλλάδ', οὐ θεῶν βρέτη ᾐδοῦντο συλᾶν, οὐδὲ πιμπράναι νεώς, Βωμοὶ δ' ἄιστοι, δαιμόνων θ' ἱδρύματα Πρόρριζα φύρδην ἐξανέστραπται βάθρων, id est, Qui cùm in Græciam venissent, neque deorum simulacra diripere, neque templa incendere veriti sunt: aræ autem deletæ, deorúmque statuæ funditus è sedibus suis euersæ sunt.

VAST. PŒN. TVM FANA DEOS HAB. RECT.] horum verborum hæc sententia est. fana à Karthaginiensibus antea vastata, post hanc victoriam, Deorum statuas habere rectas, seu erectas, quæ fuerant videlicet de suis sedibus deturbatæ. sic hunc locum explico, non, vt inepti quidam homines somniant, deos propitios. D Deos autem pro Deorū statuis poni nō est nouū, neque inusitatum. M. Tull. accus. Verr. proœm. *Deum denique nullum Siculis, qui ei paulo magis affabre, atque antiquo artificio factus videretur, reliquit.* Idem frumentar. *Deum vero nullum violauit, nullū attigit.* Idem de signis. *Dij ablati, fana vexata.* ibidem. *Tum imperator populi Rom. vir clarissimus Deos patrios reportabit Segestanis ex vrbe hostium recuperatos.* T. Liuius lib. 27. *Sed maiore generis eius præda abstinuit Fabius, quam Marcellus, qui interroganti scribæ, quid fieri de signis vellet, (ingentis magnitudinis Dij sunt, sue quisque habitu in modum pugnantium formati) Deos iratos Tarentinis relinqui iussit.* Iam verò quòd rectos hoc loco pro iustis, ac propitiis accipi volunt, in eo non satis mihi videntur Latini sermonis vsum tenere. rectum enim appellant propriè Latini, quod est directum, quod obliquo, prauoque contrarium, quod erectum est, quod stat: quorum reperiuntur exempla apud hunc poetam, Catull. M. Tull. Horat. Satyr. 2. lib. 1. *Candida, rectáque sit.* epist. ad August. lib. 1. *Securus cadat, an recto stet fabula talo.* Catull. *Quintia formosa est multis, mihi candida, longa, Recta est.* Idem rectos homines appellat, seruos lecticarios. M. Tul. Academ. lib. 2. *interesse oportet, vt inter rectum, & prauum: sic inter verum, & falsum.* pro Murena, *homines, cum recte, & in loco constitissent, tubera abire, & recti anguli* (εὐθεῖς nominant Græci) qui neque sunt acuti, neque obtusi, sed pares. Idem valet apud Græcos ὀρθὸς Hom. Ἰλιάδ. ω. ὀρθαὶ τρίχες. Pausan. in Att. τὸ δ' ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς ὀρθὸν ἐστὶν ἐν χιτῶνι ποδήρει, id est, simulacrum autem Palladis, rectum est cum tunica talari. & Eurip. in Hecuba. Ἕως μὲν οὖν γῆς ὀρθ' ἔκειθ' ὁρίσματα. id est, Tantisper dū tecti terræ siti erāt termini, &c. & Athen. libr. 4. scribit Athenienseis templum Dionysi rectum condidisse ab Amphictyone vini, & aquæ temperationem edoctos. tunc enim (inquit) rectus Bacchus est, & non ad prolapsionem procliuis, cùm vinum dilutum est, & cùm modicè bibitur: vt fortasse locus ille, qui est Od. 18. lib. 1. *non ego te candide Bassareu, inuitum quatiam*, sic explicari possit. ego te inuito neque vinum immodicè, neque aqua minùs, quàm oporteat, temperatum bibam *inuitum* autem dixit, quia quicquid fit dijs inuitis, atque iratis, infeliciter cadit, vt alibi diximus. sed verba Athen. sunt hæc: διὰ τοῦτο ἱερὸν Διονύσου ὀρθοῦ ἱδρύσασθαι. τότε γὰρ ὀρθὸς ἐστὶ τῷ ὄντι, καὶ οὐ σφαλερὸς, ὅταν συμμιγέντος κεκερασμένως πίνηται. Plato Lachete: ὀρθὴ ἂν ἡμῖν ἡ πόλις ἦν, καὶ οὐκ ἂν ἔπεσε τοιοῦτο πτῶμα. id est, recta esset vrbs nostra, neque talem casum cecidisset. Per translationem autem sermonis, rectum pro eo, quod est cum virtute coniunctum, & pro bono ponitur, & rectè pro bene M. Tull. pro Murena, *Negat fuisse rectum Cato me tam seuere gesto consulatu pro Murena dicere.* & *rectè facta*, quæ Græci κατορθώματα dicunt: & *recta studia* in Topicis. & Horatius Od. 9. huius lib. *rectum animum secundis, dubiisque rebus* appellat eum, qui neque secunda fortuna effertur, neque aduersa deprimitur, qui semper erectus est, numquam aut nimium elatus, aut nimium demissus: & Satyr. 3. lib. 2. *rectum animi*, constantiam, æquabilitatem, tranquillitatem. Quod ita esse, vt dico, declarat eadem sententia aliis verbis expressa eadem Satyra. *stare animo.* sic Horat. *Cum prudens scelus ob titulos admittit maneus, Stas animo? stare animo* enim valet, animū habere à vitio purum, & incorruptum, miniméque deprauatum. Et Plautus in Bacchid. *rectum ad ingenium bonum* dicit, qui non est deprauatus, qui non est procliuis ad nequitiam, aut libidinem. & Ennius. *Quò vobis mentes, rectæ quæ stare solebant Ante hac, dementes sese flexere viai?* rectus

autem pro eo, quem propitium, aut placatũ, aut beneuolum dicimus, mihi non videtur esse vsitatum in tota lingua Latina.

Cervi lvporvm praeda] hæc dicuntur ab Annibale. nos Karthaginienses, tamquam ceru, Romanos tamquam lupos, insequimur.

Qvos opim. fallere, et effvg.] quos si effugere possimus, magnam Diis habere gratiam, magnique triumphi loco ducere debeamus tale est illud Terent. in Heauton. *triumpho, si licet me latere tecto abscedere.* id est, triumphi loco habeo, si mihi licet latus tegere, per cuiúmque, in quo versor, declinare. Græce dicerem εἰς ὑπεκκλίνειν καὶ διαφυγεῖν πάνυ μέγα γάρ ποτ᾽ εἶναι.

Opimvs] amplus, magnificus sic spolia opima dicuntur, quæ dux populi Rom. duci hostiũ detraxit. quod alibi annotauimus.

Fallere] id est, latere. vide annot. ad Od. 10. lib. 1.

Gens, qvae cremato, &c.] hæc sũt vel ex secundo lib. Æn. notissima. ad hunc autem locum pertinent illa ex carm. sæcul. ad Deos: *per ardentem sine fraude Troiam Castus Æneas patriæ superstes Liberum muniuit iter.*

Natosqve] & filium Ascanium, Æneas scilicet: itémque suos liberos alij Troiani, qui Æneam secuti sunt.

Matvrósqve patres] vt Anchisen Æneas. Virg. Æneid. 5. *aut maturum Acesten.* in lib. de art. poet. *Maturúsne senex, an adhuc florente iuuenta.*

Dvris vt ilex, &c.] à similitudine ductà ab ilice, quæ bipennibus & securibus tonsa, id est, ramis spoliata, eo magis crescit, ostendit, Romanos incommodis, damnis, aduersis prœliis & cædibus magis ac magis inualescere, & vigere.

Algido] Algidum nomen montis est hoc loco, in agro Tusculano. vt Od. 21. lib. 1. *aut gelido prominet Algido.* oppidum etiam eodem nomine appellatur.

Per damna, per caedis] Virgil. lib. 11. Æn. *Bellum importunum ciues cum gente deorum, Inuictisque viris gerimus: quos nulla fatigãt Prœlia, nec victi possunt absistere ferro.*

Dvcit] acquirit, sumit, cõparat. vt de arte poet. *& verbas hinc ducere voces.* & Satyr. 1. lib. 2. *aut qui Duxit ab oppressa meritum Karthagine nomen.*

Non hyd. secto corp.] Hydram Alcæus ἐννεακέφαλον, id est, nouem capitum: Simonides πεντηκοντακέφαλον, id est, quinquaginta capitum facit. hanc in Lerna delitescentem (Lernam autem alij fontem, alij locum deosa silua obsitum fuisse volunt) interfecit Hercules, Pausanias Corinth. narrat hydram sub platano quadam, quæ fonti Amymonæ fluuij propinqua erat, vixisse, eamque ceteris hydris magnitudine præstitisse. caput vnum ei, non plura fuisse: (quod postremum abhorret ab inueterata, &

A peruulgata omnium opinione) hydræ vno capite ab Hercule abscisso, nescio quot alia tenaci contictum esse. quam opinionem hoc loco sequitur Horatius. Idem Pausanias ibide tradit, Herculem Hydræ cruore, & veneno, telorum suorum cuspides tinxisse. multa alia de hydra scribunt poetæ, quæ, ne sim longior, prætermitto. Horat. epist. 1. ad Aug. lib. 2. *Diram qui contudit hydram, Notáque fatali portenta labore subegit, Comperit, inuidiam supremo fine domari.*

Firmior crevit in H.] subintell. quàm hæc gens in nos.

Monstrvmve svmmisere Colchi] vel tauros ignem spiranteis, quos tamen à
B Medea edoctus Iason iunxit aratro, & agrum sulcauit: vel potiùs draconem illum ingentem, insomnem, velleris aurei custodem: vel armatos homines ex huius Draconis dentibus disseminatis natos: qui tandem Medeæ carminibus concitati, mutuis vulneribus confossi conciderunt, atque interie unt. vide annot. ad Od. 3. epod.

Echioniaeve Thebae] Thebæ dicuntur Echioniæ ab Echione Cadmi genero. significatur autem hoc loco draco ille Marti sacer Aretiani fontis custos, quem Cadmus propterea, quod eos, qui ex illo fonte aquabantur, necabat iratus interfecit: ex cuius dentibus Palladis monitu satis, nati sunt quinque homines armati, Vdæus, Chthonius, Pelor, Hyperenor, Echion (Pherecides autem, & Apollonius multo
C plureis natos esse volunt) qui omnes præter vnũ Echionem, mutuis similiter vulneribus saucij perierunt. Virgil. Georg. 4. hanc vtrámque fabulã tangit. *Hæc loca non tauri spirãtes naribus ignem Inuertere, satis immanis dentibus hydri. Nec galeis, densisq; virum seges horruit hastis, Sed grauidæ fruges, &c.* Hanc fabulam persequitur item Eurip. in Phœniss. & Apollon. lib. 3. Argon.

Merses profvndo, &c.] si mersẽs in mare, pulchrior emergit: si luctere, &c. non dissimulabo in vno atque altero libro manuscripto me scriptum repetisse, *Mersus profundo &c.*

Proryet] prosternet. proruendi verbo etiam suprà vsus est Od. 35. lib. 1. *Iniurioso ne pede proruas Stantem columnam.* & Lucret. lib. 3. *neq; autem corpora desunt, Ex infinito quæ possint fortè coorta
D Proruere hanc rerum violento turbine molem.* & 5. *Proruere hanc rerum violento turbine summam.* sic enim vtrobique est legendum, non corruere: vt in scholiis Lucretianis pluribus verbis ostendimus.

Integrvm] hostem etiam integrum, & incolumem. & paulò antè victorem, profligabit ac subiget. nam minus esset mirum, si saucium percelleret, ac peruerteret.

Conivgibvs loqvenda] id est, à coniugibus commemoranda. Sed ab vtrorũ coniugibus? eorúmne, qui vicerint, virorum suorum virtutem, ac victoriam prædicantibus: an eorum, qui prostrati, ac subacti sint, viros suos interemptos desiderantibus, ac lugentibus?

Kartha-

KARTHAGINI IAM NON EGO] verisimile est Annibalem toties iam in Italia victorem quàmplurimos Karthaginem misisse suarum victoriarum nuntios. Nunc igitur ait, Annibalem, tanta clade accepta, & Asdrubale occiso deliturum de se posthac tam gloriosè & scribere, & prædicare: vel tam superbos de suis victorijs nuntios mittere. A

OCCIDIT, OCCIDIT SPES OMNIS] spes omnis præcisa est, spes omnis interijt. Sic Plautus Mostell. *occidit spes nostra.* Hoc ad historiam referendum est. Narrant enim historici, Annibalem Asdrubalis capite aspecto, res Karthaginiensium desperasse, sic locutum, *agnosco te Karthaginis fortuna.*

PERFICIENT] sic habent codic. 2. Vatic. Iann. Faër. Vrs. Tornes. vulg. *efficient:* nonnulli etiam manuscr. *perficiunt*, quod se reperisse in alijs libris item manuscr. testatur & vir doctus, Iac. Gruquius Messinius. B

CVRÆ SAGACES] diligentia, & cura cum ingenio, & consilio coniuncta.

EXPEDIVNT] expeditum reddunt. dant ei facultatem euadendi, & vincendi. sic Virg. lib. 2. Æneid. *Descendo, ac ducente Deo flammam inter & hostes Expedior.*

PER ACVTA BELLI] cùm Hugolinus Martellius Florentinus vir doctissimus Laurentij Strozzij Cardinalis familiaris, me admonuisset ita scriptum esse in codice quodam manu scripto, non vt in vulgatis, *acuta belli.* ego eos libros, quos domi habebam, à Iann. Faërn. Vrsino mihi commodatos statim consului: in eisque eandem scripturã sine vlla litura expressam reperi. quam confirmarunt duo Vatic. à me posteà aditi. accessit omnium postremus Torn. & alij, quos in Gallia quinque pòst annis nactus sum: vt omittam vnum & alterum impressum, cùm antiquissimo & manusc. comparatum. Itaque de lectionis quidem veritate minimè dubitandum est. quid autem significet per acuta belli, videndum. Ego existimabam per *acuta belli* intelligi posse, discrimina, & pericula belli, seu prœlij potiùs, in quibus celeritate, & ingenio, & sagacitate, & vsu opus est: consilio autem nullus locus. Sed Hugolinus dicebat per acuta belli, Achilli Statio Lusitano videri significari acumina, & sollertias, & (vt ita dicam) subtilitates belli: quæ à Græcis στρατηγήματα nominantur. Cuius sententiam si probemus, erit hæc huius loci sententia, Eam curam in re militari adhibet Claudius, eàque sagacitate est, vt hostium arteis, & stratagemata facile declinet, aut propulset. Sex. Iulius Frontinus quidem in præfatione lib. 1. stratagematicôn, stratagematica interpretatur *belli sollertias*, & *sollertia ducum facta* Iam verò hoc loquendi genus *acuta belli* & Horatio vsitatum est, & illis simile, *subita belli, obliqua tumuli*, &c. quæ extant apud T. Liuium. sic ille lib. 6. annal. *tres exercitus scriberent, vnum ad præsidium vrbis: alterum, qui, siqui alicubi motus extitissent, ad subita belli mitti posset: tertium longe validissimum, &c.* Idem 27. *obliqua tumuli.* Idem lib. 30. *incerta belli.* eodem libro. *incerta fortuna, & incerta casuum.* idem lib. 33. *quassata muri.* eodem libro, *auersa insulæ.* Catull. de coma Beren. *candida pectoris.* Lucret. lib. 1. *Arua dum metuunt, amittunt vera viai.* ibid. *non tibi cæca Nox iter eripiet, quin vltima naturæ Peruideas.* sic Cæsar. lib. 3. de bello ciuili, *Pergamique in occultis, ac remotis templi, quo præter sacerdotes adire fas non est, quæ Græci ἄδυτα appellant, tympana sonuerunt.* Nam sic hunc locum emendamus, cùm in omnibus exemplis vulgatis legatur *templis.* C D

TVRNEBVS.

EX lib. 24. cap. 35. *Fana deos habuere rectos,* hanc complectitur sententiam: antè dij Romanis infesti iniquique erant: sed posteaquàm impiè eorum a Pœnis violata templa sunt, recti & æqui Romanis esse cœperunt auersati Pœnos, quibus antè fauerant.

Ex lib. 11. cap. 26. Grammatici Græci obseruant ὀξὺ significare plerunque magnum & vehemens eodem modo dixit Horatius. Expediunt peracuta belli: vt Græci ὀξέως ἅπαντα dicunt.

AD AVGVSTVM.

Od. 5.

ARGVMENTVM.

Augustum, vt reditum suum omnibus optatissimum maturet, precatur: & quàm felix sit eius beneficio rerum Romanarum status, commemorat. Vnde illum, non aliter qoàm olim in Græcia Castorem & Herculem, coli dicit.

Diuis orte bonis, optime Romulæ
Custos gẽtis, abes iam nimiùm diu:
Maturum reditum pollicitus patrum
** Sancto concilio, redi.*
Lucem redde tuæ, dux bone, patriæ.
Instar Veris enim vultus vbi tuus
Affulsit populo, gratior it dies,
*Et soles melius * nitent.*
Vt mater iuuenem, quem Notus inuido
Flatu Carpathij trans maris æquora
Cunctantem spatio longius annuo
Dulci destinet à domo:
Votis, ominibúsque, & precibus vocat:
*Curuo nec faciem * littore demouet:*
Sic desideriis icta fidelibus
Quærit patria Cæsarem.

Tutus bos etenim rura perambulat:
Nutrit rura Ceres, almáque Faustitas:
Pacatum volitant per mare nauitæ:
Culpari metuit fides:
Nullis polluitur casta domus stupris:
** Mos, & lex maculosum edomuit nefas:*
*Laudantur * simili prole puerperæ:*
Culpam pœna premit comes.
Quis Parthum paueat? quis gelidum Scythen?
Quis, Germania quos horrida parturit
Fœtus, incolumi Cæsare? quis feræ
Bellum curet Iberiæ?
** Condit quisque diem collibus in suis,*
Et vitem viduas ducit ad arbores.
*Hinc ad vina redit lætus, & * alteris*
Te mensis adhibet deum.
Te multa prece, te prosequitur mero
*Defuso pateris: & * laribus tuum*
Miscet numen, vti Græcia Castoris,
Et magni memor Herculis.
Longas ô vtinam dux bone ferias
*Præstes Hesperiæ, dicimus * integro*
Sicci mane die: dicimus vuidi
Cùm sol Oceano subest.

Bonis] beneficijs deorum est epithetum. Deorum enim est benefacere.

Abes iam nimivm div] sic loquitur Liuius lib. 29. *vt mos est ijs, qui diu absunt.*

Patrvm Sancto conc.] senatui, seu potiùs senatorum conuentui, vt loquitur M. Tull. epist. ad Seru. Sulpic. lib. 4. Est enim concilium cœtus, congregatio, conuentus, frequentia quædam, à concalando, id est, conuocando dictum, inquit Festus. Plaut. Milite glorioso, *sed si ambas videre in vno miles concilio volet.* Lucret. lib. 2. *Multáque præterea magnum per mare vagantur, Concilijs rerum quæ sunt reiecta:* id est, quæ non potuerunt congregari, & cohærere. Idem lib. 3. *Quam, mortale quod est, immortali, atque perenni Iunctum, in concilio saeuas tolerare procellas?* Iterum lib. 2. *Quod tamen vt possint, ab cœtu, concilióque Nil facient præter vulgum, turbámque animantum.* Virgil. Æneid. 3. de Cyclopibus, *Concilium horrendum.* itaque *concilio* per *c* non per *s.* scribendum est hoc loco.

Lvcem redde tvæ] redde te patriæ, cui lux es. redi in patriam.

Instar veris enim, &c.] horum verborum hæc sententia est: Cùm vultus tuus,

A qui instar veris est, affulget populo, dies sunt lætiores, & sol quodammodo nitidius, ac purius lucere videtur, id est, maior est dierum serenitas. sic infrà in carmine sæculari ad Deos, solis currum, nitidum dixit: *Alme sol, curru nitido diem qui Promis, & celas.* Sol maculosus, atque in nubem cónditus imbreis, Notósque denuntiat: pallidus grandinem. cæruleus pluuiam: ruber & igneus Euros: at nitidus ac lucidus, serenitatem. Virgil. Georg. 1. Scaliger indicauit mihi hæc ex Æschylo videri esse imitata, in Agamem. Σὺ γὰρ μολόντος δωματῖτιν ἑστίαν Θάλπος μὲν ἐν χειμῶνι σημαίνεις μολόν, &c. id est, domum cùm venis, calorem in bruma significas & nuntias.

B Vt mater ivvenem, &c.] vt mater (inquit) votis, & ominibus, id est, bonis verbis, & precibus vocat filium iuuenem, quem Auster aduerso flatu longius anno morantem à domo materna destinet: nec curuo, &c. Sic, &c. iuuenem pro filio vsurpauit, vt Od. 12. lib. 2. *Telluris iuuenes:* & ep. ad Pison. *Pater & iuuenes patre digni.*

Invido] qui inuidet matri reditum filij: aduerso.

Distinet] sic habent libri manuscripti: *detinet* libri vulgati. sed nescio quomodo mihi magis placet ea scriptura, quam sequitur Porphyr. *Distinet:* confirmatúrque auctoritate librorum 2. Vatic. Faërn. Vrs. Torn. Nicotiani.

Demovet] sic legendum potiùs, quàm *dimouet*, vt sit ἀναστροφὴ, pro de littore mouet. sic

C loquitur Terentius Adelph. *Caue nunc iam oculos à meis oculis quoquam demoueas tuos.* Tali ferè similitudine vtitur Oppian. lib. 4. de piscib. vbi de sargis loquitur. Ὡς δ', ὅτε τηλύγετον μήτηρ γόνον, ἢ καὶ ἀκοίτην Εὐνέτις ἀλλοδαπὴν πέμψε χθόνα γαίας ἰοῦσα Ἀχνυμένη πέμπησι, νόος δέ οἱ εἴδεν ἀλῦξ, Οἶσιν οἱ μεσσηγὺ ἁλὸς χύσις, ὅσσα τε κύκλα Μηνῶν, ἀκροτάτοισι δ' ἐπεμβαίνουσα θαλάσσης Κύμασι, δακρυόεσσαν ἐπὶ στόμα γῆρυν ἵησι Σπεύδειν λισσομένη, καί μιν πόδες οὐκ ἔτ' ὀπίσσω Ἱεμένην, φορέουσιν, ἔχει δ' ἐπὶ πόντον ὀπωπάς, id est, Quemadmodum autem cùm mater filium vnicum, aut nupta virum in oras longinquas profectum mærens dimiserit, mens ei

D domi languet cogitanti quantum mare sit interiectum, & quot menseis absit: accedens autem ad vltimos maris fluctus vocem lugubrem & lacrymosam mittit, orans vt properet: nec eam pedes desiderio exanimatam domum reducunt, habet autem oculos in mari defixos.

Sic desideriis icta fideli-bvs] sic pio desiderio affecta.

Tvtvs bos etenim rvra] βοῦς ἀροτήρ: bos arator. hoc igitur dicit, tuti sunt agricolæ, & aratores.

Perambvlat] peragrat. Od. 17. epod. *Perambulabis astra sidus aureum.*

Volitant] nauigant. non est infestum mare prædonibus. tralatio. sic sup. Od. 3. lib. 1. *ab Italia volantem Remis adurgens.*

CULPARI METUIT FIDES] non culpatur cuiusquam fides, quia nemo est, qui fidem datam non seruet: nemo, qui eam violet, aut labefactet. *metuit* valet hoc loco φυλάττεται, cauet, non vult, vt annot. ad Od. 2. lib. 2. fides igitur culpari metuit, id est, committisse cauet quamobrem culpetur: quod est, fides non fallitur, sed inuiolata, & sancta seruatur.

MOS, ET LEX MACULOSUM] boni mores, & lex Iulia de adulterijs, compresserunt adulteria.

LAUD. SIM. PR.] Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. in ceteris bonis, ac praemijs, quae ait eos homines, qui iustitiam colant, consecuturos esse, hoc numerat, filios parentibus similes, his verbis, Τίκτουσι δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσι. & B Theocrit. ἐγκωμ. Πτολεμ. eius mulieris, quae virum suum non amat, mentem dicit in alio viro semper esse occupatam, eamque liberos patri dissimileis parere sic Theocr. Ἀστόργω δὲ γυναικὸς ἐπ' ἀλλοτρίῳ νόος αἰεὶ Ῥηΐδιοι δὲ γοναί, τέκνα δ' οὔποτ' ἐοικότα πατρί. id est, mulieris vitum suum ex animo non amantis, semper in alieno mens est: faciles foetus: liberi numquam patri similes. Politissimus autem poëta Catull. in eo carmine, quod scripsit in Iuliae nuptias, precatur, vt Torquatus filius nasciturus suo sit similis patri Manlio, *& facile insciis Noscitetur ab omnibus, Et pudicitiam suae Matris indicet ore.* Aristot. lib. 2. politicorum, scribit, populis quibusdam Libyae superioris (quos Garamantes esse ex Pomponio Mela suspicor) communeis esse inter ipsos vxores: liberos autem natos diuidi ex parentum similitudine in eis expressa. sic Aristot. τὰ μέντοι γενόμενα τέκνα διαιρεῖσθαι κατὰ τὰς ὁμοιότητας.

C

CULP. POENA PREM. COM.] id est, culpam continuò. sequitur poena. culpam ita celeriter sequitur poena, vt pede pedem premat. sic Od. 2. lib. 2. *Raro antecedentem scelestum Deseruit pede poena claudo.* Quamquam in illa Oda 2. sententia generalis est, quae significat, rarò impia & scelerata facta manere impunita, etiam si dij non statim ea puniant: & ita explicat Seruius ad illum Virgil. versum lib. 1. Aeneid. *At sperate deos memores fandi, atque nefandi.* hic autem significat Horatius, beneficio Caesaris leges esse validas & ratas: D statim, vt aliqua mulier peccauit, & in adulterio deprehensa est, eam supplicio affici. sic sup. Od. 23. lib. 3. *Et peccare nefas, aut pretium est mori.* Idemque de viris sentiendum, qui in legem Iuliam commiserint.

QUIS PARTHUM PAUEAT] Quis Parthos extimescat, viuo & saluo Caesare: Augusto Caesare imperium obtinente, Parthi signa quae Crasso, & Antonio ademerant, Romam vltro remiserunt. vide Od. 15. huius lib.

CONDIT QUISQUE DIEM, &c.] diem totum vsq; ad vesperum traducit in vinetis suis, occupatus in vitis cultu, verbi gratia in administrandis culorum ordinibus, capitum coniugatione, & religatione, & similibus: neque metu incursionum hostilium ab opere rustico deterretur. conditur dies, cùm sol occidit, aut certè paullò post solis occasum. Non admodum dissimile est Plautinum illud, *comburere diem.* Maenechm. *Clam vxorem vbi sepulcrum habeamus & hunc comburamus diem.* Simillimum & planè germanum est, componere diem. Virg. lib. 1. Aeneid. *Ante diem clauso componet vesper Olympo, &c.*

ET VITEM VIDUAS, &c.] *quae natura caduca est* (inquit M. Tull.) *&, nisi fulta sit, ad terram fertur, eademque vt se erigat, claniculis suis, quasi manibus, quicquid est nacta, complectitur.* Vitem igitur iungit cum viduis arboribus: quales sunt vlmi, populi, & similes, quae viduae sunt, antequàm iungantur viti: iunctae autem, maritae dicuntur, vt sup. Od. 15. lib. 2. *platanusque caelebs Euincet vlmos.* & Od. 2. epod. *Altas maritat populos.* ad quem locum aliquot ex Catullo exempla annotauimus.

HINC AD VINA REDIT] quidam libri veteres habent, *Hinc ad vina venit, &c.*

ALTERIS] secundis. Saty. 2. lib. 2. *tum pensilis vua secundas, Et nux ornabat mensas cum duplice ficu.* Athenaeus lib. 14. docet etiam apud veteres fuisse secundas mensas eleganter, & accuratè apparatas, idque confirmat Pindari testimonio. Athenaei verba sunt haec: ὅτι γὰρ ἦσαν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις αἱ δεύτεραι τράπεζαι πολυτελῶς μεμεριμνημέναι, παρίστησι Πίνδαρος ἐν Ὀλυμπιονίκαις τὰ περὶ τὴν Πέλοπος κρεουργίας διηγούμενος. τραπέζαισί τ' ἀμφὶ δεύτατα κρεῶν σέθεν διεδάσαντο, καὶ φάγον. ἐμοὶ δ' ἄπορα γαστρίμαργον μακάρων τιν' εἰπεῖν. i. fuisse autem etiam apud antiquos secundas mensas sumtuosè apparatas, & accuratas, ostendit Pindarus in Olympionicis de carnibus à Pelope concisis ita narrans: In mensis autem secundis carneis tuas diuiserunt, & comederunt. mihi verò difficile est quemquam deorum, lurconem & voracem dicere.

TE PROSEQUITUR MERO] tibi libat. DE FUSO PATERIS] i. de pateris fuso. quod faciunt libantes Dijs immortalibus, vt annotauimus sup. Od. 31. lib. 1. ad illum locum, *quid orat de patera nouum Fundens liquorem?* Idque docet Festus in voce, calpar. *Calpar* (inquit) *vinum nouum, quod ex dolio demitur sacrificij causa antequam gustetur. Ioui enim prius sua vina libabant, quae appellabantur Vinalia.* Iam *Defuso pateris*, pro *Fuso de pateris*, ἀναστροφή est, & genus loquendi Horatio, ceterisque poetis vsitatum, & familiare, vt annotatum est ad Od. 7. lib. 2. Virg. lib. 5. Aen. sine praepositione, & cum verbo simplici, dixit, *Vinaque fundebat pateris.* cui simile est illud Georg. 2. *bis fertilis vua, Hic laticis, qualem pateris libamus, & auro.* Cum haberent autem omnes cod. vulgati *Diffuso*, ego auctoritatem cod. 2. Vatican. & Iamoct. Faern. Tornes. secutus *Defuso* reposui.

HESPERIAE] Italiae, vt sup. Od. 1. lib. 2. *Hesperiae sonitum ruinae.*

INTEG. SICCI MANE DIE.] quid sit integro die, declarat vox interiecta *sicci*, id est, non

Reddidi carmen docilis modorum
Vatis Horati.

PROLES NIOBÆA] Niobe Tantali filia Amphionis vxor, filios ex eo suscepit duodecim, sex mares, totidémque fœminas. Hæc liberorum multitudine, & pulchritudine ferox Latonam præ se contemnere ausa est, cùm diceret, illam duos solùm peperisse, Apollinem, & Dianam: se duodecim. Iccircò Dij hac contumelia offensi, Niobæ filios ad vnum interemerunt: Apollo masculos in Cithærone venanteis, Diana fœminas intra parietes domesticos, & propemodum in complexu, & gremio matris sagittis confixit. Iupiter autem Nioben suas miserias deflentem, ac B deplorantem miseratus, eam in saxum vertit: quod vsque ad hoc tempus (vt aiunt) in Sipylo monte Phrygiæ lacrymarum fonteis profundens ab omnibus cernitur. Hæc interpres Hom. ἰλ. ω. quo loco hanc fabulam sic persequitur poëta, Καὶ γάρ τ' ἠΰκομος Νιόβη ἐμνήσατο σίτου, Τῇπερ δώδεκα παῖδες ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο, Ἓξ μὲν θυγατέρες, ἓξ δ' υἱέες ἡβώοντες. Τοὺς μὲν Ἀπόλλων πέφνεν ἀπ' ἀργυρέοιο βιοῖο Χωόμενος, &c. id est, Nam & formosa Niobe cibi memor tandem fuit, Cui duodecim filij domi interierunt, sex filiæ, & sex filij puberes. Hos quidem Apollo interemit suo arcu argenteo, Iratus, &c. Pausanias autem Atticis narrat, si propiùs spectes, saxum illud nullam mulieris speciem præ se ferre: C sin longiùs absis, videberis (inquit) tibi mulierem mœrore, & lacrymis contabescentem intueri. sic Pausan. Ταύτην τὴν Νιόβην καὶ αὐτὸς εἶδον ἀνελθὼν ἐς τὸν Σίπυλον τὸ ὄρος. ἡ δὲ πλησίον μὲν πέτρα καὶ κρημνός ἐστιν, οὐδὲν παρόντι σχῆμα παρεχόμενος γυναικός, οὔτε ἄλλως, οὔτε πενθούσης. εἰ δέ γε πορρωτέρω γένοιο, δεδακρυμένην δόξεις ὁρᾶν, καὶ κατηφῆ γυναῖκα. Huc pertinet illud Ciceronis ex lib. 3. quæst. Tusc. *Et Niobe fingitur lapidea propter æternum, credo, in luctu silentium.* Aristoteles lib. 7. de moribus ad Nicomach. vbi de continentia & incontinentia disputat, volens ostendere, vtramque versari in ijsdem rebus, in quibus temperantia, atque intemperantia, non in ijs, quæ natura bonæ, aut honestæ sunt, quales D sunt victoria, honos, liberi, parentes, neque in earum nimio: ita loquitur: καὶ ἐπαινοῦνται οἱ περὶ ταῦτα σπουδάζοντες, ἀλλ' ὅμως ἐστί τις ὑπερβολὴ καὶ ἐν τούτοις. εἴ τις ὥσπερ ἡ Νιόβη, μάχοιτο πρὸς τοὺς θεούς, &c. id est, & qui in hæc studium suum conferunt, laudantur: verumtamen etiam in his aliquod est nimium, si quis, vt Niobe, cum dijs pugnet. Callimachus in hymno εἰς Δῆλον, Nioben κακόγλωσσον nominat, id est, malæ linguæ, propterea quòd se liberorum numero, & pulchritudine Latonæ præstare dixerat.

MAGNÆ VINO. LING.] *magna lingua vindicem*, hoc est μεγαλαυχείας, seu μεγαλορρημοσύνης: id est, iactantiæ, & gloriosæ de se, suisque rebus prædicationis: quam Græci magnam

A locutionem, [illegible] dictionem nominant, vl[illegible]. *magna* igitur [illegible] interpretatur [illegible] plit. *superba*. Atque hoc obseruatum est a Cruquio.

TITYOSQVE RAPT.] de Tityo latonam rapere conato diximus sup. ad Od. 5. lib 3.

TROIÆ PROPE VICTOR.] cur propè victor? quia Hectorem interfecit, quo facto facilius Troia capi potuit, vt Od. 4. lib. 2. *& ademptus Hector Tradidit fessis leuiora tolli Pergama Graijs.* Victorem autem non dixit ἁπλῶς quia ante Troiam captam à Paride interemtus est, idque Apollinis impulsu. Virg. lib. 6. Æneid. princip. *Phœbe graueis Troiæ semper miserate labores, Dardana qui Paridis direxsti tela, manusque Corpus in Æacide.* B Sed quid locutus est Achilles, quod Apollinem offenderit? id fortasse, quod est apud Homer. ἰλ. χ. in princip. Nam eo loco Achilles minatur Apollini se de eo pœnas sumturum, si potestas detur, Troianis autem sui recipiendi facultatem, spatiúmque dederat Apollo Agenori simulatus. sic Homer. Ἦ σ' ἂν τισαίμην, εἴ μοι δύναμίς γε παρείη.

ALTÆ] ἰλιάδ. ο. αἰπεινὸν πτολίεθρον & alibi sæpius Τροίης αἰπὺ πτολίεθρον. & ὀδυσ. γ. αὐτὰρ ἐπεὶ Πριάμοιο πόλιν διεπέρσαμεν αἰπήν. Virg. lib. 2. Æneid. *ruit alto à culmine Troia.*

PHTHIVS] Phthia Achillis patria: quod quidem notum est vel ex illo vulgatiss. Homeri versu ἰλ. ι. Ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην. quem sic Latinè reddidit M. C Tull. lib. de diuin. 1. *Tertia me Phthia tempestas læta locabit.*

THETIDOS MARINÆ.] Nerei filiæ. Nereus autem Deus marinus.

MORO. VELVT ICTA FERRO, &c.] sic Homer. ἰλ. δ. Simoisium Anthemionis filium, ab Aiace Telamonio interfectum, & lethali vulnere accepto cadentem, cum vlmo comparat, quam curruum opifex ferro abscidit. Hom. ὁ δ' ἐν κονίῃσι χαμαὶ πέσεν αἴγειρος ὥς. &c. Et ἰλ. ν. Imbrium Mentoris filium ab eodem Aiace cæsum cum fraxino, ὁ δ' αὖ τ' ἔπεσεν μελίη ὥς, Ἥ τ' ὄρεος κορυφῇ ἕκαθεν περιφαινομένοιο Χαλκῷ ταμνομένη τέρενα χθονὶ φύλλα πελάσσῃ. id est, D ille autem cecidit, vt fraxinus, quæ in vertice mõtis longè vndique apparentis ferro cæsa teneras frondeis terræ admouit. & ἰλ. π. Sarpedonem à Patroclo interfectum cum quercu, aut populo, aut pinu. Ἤριπε δ' ὡς, ὅτε τις δρῦς ἤριπεν, ἢ ἀχερωΐς, Ἠὲ πίτυς βλωθρή, τήν τ' οὔρεσι τέκτονες ἄνδρες Ἐξέταμον πελέκεσσι νεήκεσι νήϊον εἶναι, id est, Concidit autem vt cùm quercus aliqua corruit, aut populus, aut pinus alta, seu frondosa, quàm fabri securibus recèns acutis excidetunt, vt esset nauale, seu pars nauis. quos Homeri versus exprimere voluit Virgil. Æneid. vbi de Troia cadente loquitur, *Ac veluti summis antiquam in montibus ornum, Cum ferro accisam, crebrisque bipennibus instant Eruere agricolæ certatim: illa vsque minatur, Et tremefacta comam concusso vertice*

nutat, Vulneribus donec paullatim euicta supremum Congemuit, traxitque iugis auulsa ruinam. A

POSVITQVE COLL. IN PVL. TEVCRO] id est, occubuit. similia sunt illa. *Turpe solum tetigere mento.* & *humum ore momordit.* de quibus diximus Od. 7. lib. 2. Verùm Achillis mortem non narrat Hom. in Iliade, vt antè diximus. Tantùm ὀδυσσ. γ. fit de ea mentio. lib. autem vltimo ὀδυσσ. facit animas Achillis, & Agamemnonis apud inferos vnà colloquenteis, hoc modo. Τὸν δ' αὖτε ψυχὴ προσεφώνεεν Ἀτρεΐδαο, Ὄλβιε Πηλέος υἱὲ θεοῖς ἐπιείκελ' Ἀχιλλεῦ, Ὃς θάνες ἐν Τροίῃ ἑκὰς Ἄργεος· ἀμφὶ δέ σ' ἄλλοι Κτείνοντο Τρώων καὶ Ἀχαιῶν υἷες ἄριστοι Μαρνάμενοι περὶ σεῖο, σὺ δ' ἐν στροφάλιγγι κονίης Κεῖσο μέγας μεγαλωστὶ λελασμένος ἱπποσυνάων. B quorum versuum si quis postremum, & partem eius, qui antecedit, cum hoc loco Horatiano conferet, videbitur Horatius Homeri verba Latinè exprimere voluisse. hanc autem scripturam *posuitque collum in Pul. Teuc.* reperi in duob. Vat. & Faër. Iannoct. eámque puto veram, & germanam.

ILLE NON INCLVS. EQVO MIN. SACR.] id est, si Achilles vitam vsq; ad Troiam captam perduxisset, neque à Paride Apollinis hortatu, atque impulsu interfectus esset: non per dolos, neque per insidias Troianos inopinanteis, & securos oppressisset: sed primùm eos aperto Marte cepisset, deinde omnem in eos immanitatem effudisset. C

EQVO] in hoc equo totius Græciæ principes inclusi, Menelaos, Vlysses, Diomedes, Pyrrhus, Mnestheus, Teucer, aliique complures Troiam igni, ferróque vastarunt. de quo sic Hom. ὀδυσσ. δ. Ἵππῳ ἔνι ξεστῷ, ἵν' ἐνήμεθα πάντες ἄριστοι Ἀργείων, Τρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες, id est, in equo ligneo, in quo insidebamus Græcorum principes, Troianis cædem, & interitum inferentes & θ. τοὶ δ' ἤδη ἀγακλυτὸν ἀμφ' ὀδυσῆα Εἵατ' ἐνὶ Τρώων ἀγορῇ κεκαλυμμένοι ἵππῳ. id est, Vlysses autem, & qui cum eo erant, sedebant in Troianorum contione, seu conuentu, seu senatu equo tecti. & δ. Αὐτὰρ ὅτ' εἰς ἵππον κατεβαίνομεν, ὃν κάμ' Ἐπειὸς, Ἀργείων οἱ ἄριστοι, id est, D verùm cùm in equum descendimus, quem Epeus fabricatus est, nos Græcorum optimates, &c. Virgil. Æneid. 2. *Instar montis equum diuina Palladis arte Ædificant, &c.* sequitur mox, *Huc delecta virûm sortiti corpora furtim Includunt cæco lateri.* M. Tull. lib. 2. de oratore scribit ex *Isocratis ludo, tamquam ex equo Troiano, meros principes exijsse.* idem pro Murena, de Catilina, eiúsque copijs, ac socijs loquens, ostendénsque coniurationis Catilinariæ contagionem ad plureis pertinere, neque omneis illios sceleris participes cum Catilina ex vrbe exijsse: sed intra mœnia restitisse: magnopere denique metuendas esse insidias, *latius patet* (inquit) *illius sceleris contagio, quàm quisquam putat, atque ad plureis pertinet: Intus, intus, inquam, est equus Troianus.* & in oratione pro M. Cœlio, eo loco, quo loco de amatoribus Clodiæ verba facit, quos illa in quibusdam latebris delitescere: deinde, cùm venisset Licinius, qui venenum, quo ipsa necaretur, traditurus erat, prosilire, & hominem comprehendere iussisse ait: quærit, *quonam modo tuerint, aut vbi: alueúsne ille, an equus Troianus fuerit, qui tot inuictos viros muliebre bellum gerentes tulerit, ac texerit.* Plautus Bacchid. totam hanc eqói Troiani fabulam sub Chrysali serui persona, multis verbis persequitor: eamque ad rem, quæ agitur, facetissimè accommodat. Lucretius hunc equum, durateum appellat lib. 1. his verbis. *Nec clam durateus Troianis Pergama partu inflammasset equus nocturno Graiugenarum.* idem autem valet durateus apud Lucretium, quod apud Plautum ligneus. B Eundem Pausanias durium nominatum esse tradit eodem ferè nomine: Epeique fuisse machinam bellicam ad verberandos, ac perstringendos muros comparatam. Pausaniæ verba sunt hæc Atticis: ἵππος ὁ καλούμενος δούριος ἀνάκειται χαλκοῦς. καὶ ὅτι μὲν τὸ ποίημα τοῦτο Ἐπειοῦ μηχάνημα ἦν εἰς διάλυσιν τοῦ τείχους, οἶδεν ὅστις μὴ πᾶσαν ἐπιφέρει τοῖς Φρυξὶν εὐήθειαν. Λέγεται δὲ ἐς τὸ ἐκεῖνον τὸν ἵππον ὡς τῶν Ἑλλήνων εἶδον εἶχε τοὺς ἀρίστους. καὶ δὴ καὶ τοῦ χαλκοῦ τὸ σχῆμα ἐστὶ κατὰ ταῦτα, καὶ Μενεσθεὺς καὶ Τεῦκρος ὑπερκύπτουσιν ἐξ αὐτοῦ. προσέτι δὲ καὶ οἱ παῖδες οἱ Θησέως, id est, equus durius qui appellatur, æreus, dedicatus est. Hoc autem opus, C Epei machinam fuisse ad muri Troiani euersionem comparatam intelligit is, qoi non putat Troianos prorsus stolidos ac stultos fuisse. Aiunt autem, in illo equo Græcorum præstantissimos & fortissimos inclusos fuisse. Et verò æris figura, planè ita se habet. Tum Mnestheus & Teucer caput ex eo proferunt: & præterea Thesei filij. Appellatur eodem quoque nomine apud Eurip. Troad. sed alia ratione: ὅθεν πρὸς ἀνθρώπων ὑστέρων κληθήσεται δούριος ἵππος κρυπτὸν ἀμπίσχων δόρυ, id est, vnde à posteris durius equus appellabitur, qoòd lignum seu hastam ligneam absconditam contineat.

MINER. SACR. MENT.] id est, qoem simulabant Græci à se fabricatum esse, vt Palladem D offensam placarent. Virgil. Æn. 2. *Votum pro reditu simulabant.* ibidem. *Hanc pro Palladio moniti, pro numine læso Effigiem statuêre, nefas quæ triste piaret.*

MALÈ FERIATOS] intempestiuè, & magno suo malo otianteis, quia cum non debuerunt ferias agitare, nec otiosi esse. M. Tull. ferè semper feriatum pro otioso ponit. de natura deorum 1. *deum sic feriatum volumus cessatione torpere, vt, si se commouerit, vereamur, ne beatus esse non possit.* & de orat. 3. *sic illi à negotijs publicis aut temporibus exclusi, aut voluntate sua feriati, &c.* Plaut. in Milite glorioso, *tibi ego dico, feriatus ne sis.*

FALLERET] lateret, λάθοι ἄν.

AVLAM] ἀγορὴν, Hom. ἰλ. θ. senatum. vel dic aulam Priami, id est, domum regiam Priami, & ita totam vrbem.

PALàM

PALAM CAPTIS] aperto Marte, non insidiosè captis. libri aliquot veteres habent. *Sed palam victor grauis, &c.*

GRAVIS] acerbus, sæuus, immitis, δεινὸς, ἀπηνής.

NESCIOS FARI] nescios fandi, infanteis. νήπια τέκνα. Ἰλιάδ. β. & δ.

ETIAM LATENTEIS MATR. IN AL.] sic Agamemnon apud Hom. Ἰλιάδ. Ζ. hortatur, ne quemquam Troianum pretio accepto suis incolumem reddat, ac ne pueris quidem parcat adhuc custodia ventris matris septis. Homeri verba sunt hæc, τῶν μή τις ὑπεκφύγοι αἰπὺν ὄλεθρον, Χεῖράς θ' ἡμετέρας, μηδ' ὅντινα γαστέρι μήτηρ Κοῦρον ἐόντα φέροι, μηδ' ὃς φύγοι, ἀλλ' ἅμα πάντες Ἰλίου ἐξαπολοίατ' ἀκήδεστοι, καὶ ἄφαντοι.

POTIORE ALITE] melioribus auibus, melioribus auspicijs. vide Od. 15. lib. 1.

MVROS] Romanos. ductos autem muros ita dixit, vt Græci ἐλαύνειν τεῖχος.

ARGVTÆ] argutè canentis, canoræ, sonoræ.

LAVIS] lauas. sic loquebantur veteres, & ita semper Horatius, vt annot. ad Od. 3. lib. 2.

QVI XANTHO LAV. AMNE.] tale est illud. sup. Od. 4. lib. 3. *Qui rore puro Castaliæ lauit Crineis solutos, qui Lyciæ tenet Dumeta, &c.* Xanthus Troiæ fluuius. Virgil. lib. 1. Æn. *prius quàm Pabula gustassent Troiæ, Xanthúmque bibissent.*

DAVNIÆ] Latinæ vt sup. Od. 1. lib. 2. *Daunia cædes.* LÆVIS] imberbis. vt sup. ad Od. 2. lib. 1. annotauimus. [Ἀγυιεὺς etiam dictus est Mercurius, quia Mercurij sine membris fingebantur, & in vijs collocabantur. γυῖα γὰρ τὰ μέλη. vide Vlp. in orat. κατὰ Μειδ.]

AGYIEV] Apollo, Ἀγυιεὺς dictus est ἀπὸ τῶν ἀγυιῶν: id est, vias, seu plateas. appellant autem ἀγυιὰς Elei τοὺς ὑπ' ἀθλοσχίων χαλεπὰς στενωπούς, id est, appellant Elei ἀγυιὰς, ea angiporta, quæ dicuntur ab Atheniensibus στενωποί. Hæc Pausanias Eliacorum lib. 1. commemorat idem Pausanias Apollinem Ἀγυιᾶ in Corinthiacis. Docet Suidas, esse etiam ἀγυιᾶ columnam in acumen desinentem, quam pro foribus collocant: taleis autem columnas à nonnullis Apollini sacras dici: ab alijs Baccho, ab alijs vtrique Idem mox scribit, Ἀγυιὰς apud Atticos, fortasse esse aras, quæ ante ædeis priuatas poni solent: Et ἀγυιᾶ esse etiam columnam ante ædium atrium & vestibulum, coni formam in extremo præ se ferentem. Hunc locum in libris vulgatis, qui habebant *Agylen*, iam olim corruptum esse viderat P. Bembus, vir clariss.

SPIRITVM PHOEB. MIHI] sup. Od. 16. lib. 2. *mihi parua rura, & Spiritum Graiæ tenuem camœnæ Parca non mendax dedit.*

VIRGINVM PRIMÆ] Iulia Augusti filia, Marcellæ Marcelli, & Octauiæ sororis Augusti, filiæ: vel Iulia, & Agrippina neptes, ex Agrippa, & Iulia.

PVERIQVE CLARIS PATRIB. ORTI] C. L. nepotes Augusti.

DELIÆ TVTELA DEÆ] qui estis sub tutela Dianæ, venatricis, & iaculatricis: seu quos Diana tuetur. idem sensit Catullus alijs verbis, carm. sæcul. ad Dianam, *Dianæ sumus in fide Puellæ, & pueri integri.* Iurisconsulti eos ad suam tutelam peruenisse dicunt, quibus desijt esse tutor, & qui ipsi per se res suas administrare, & tueri possunt: sed Horatius hos principes pueros, & virgines Dianæ tutelam appellam, quia sub eius sunt tutela. aliter Od. 14. *Augustum Italiæ, Romæque tutelam*: & epist. 1. libr. 1. Mæcenatem *rerum tutelam suarum* appellat.

COHIBENTIS] id est, percutientis, & vulnerantis, seu configentis lyncas & ceruos fugienteis, & ita cohibentis, ac reprimentis.

LESBIVM] Sapphicum. Sappho enim Lesbia fuit.

LATONÆ PVERVM] Apollinem Latonæ filium. Ex quo Latoum appellat Oda 31. lib. 1. Puerum autem pro filio ab Horatio Græcorum more vsurpari interdum solere, alibi obseruauimus, lectorémque admonuimus.

NOCTILVCAM] lunam nocte lucentem. Varro lib. 4. de lingua Latina, *itaque ea dicta Noctiluca in palatio. nam ibi noctu lucet templum.* Fortasse expressit epithetum νυκτιλαμπῆ, quod vsurparat antè Simonides, vt intelligere licet ex quibusdam eius versibus, qui reperiuntur apud Dionys. Halicarn. quod aonotauit Muretus, ab Achille Statio admonitus.

PROSPERAM FRVGVM] inest in nomine *prosper* interdum vis quædam agendi, vt hoc loco: & apud M. Tull. lib. 6. de repub. *Deinde est hominum generi prosper, & salutaris ille fulgor, qui dicitur Iouis*, *prosperam frugum* igitur interpretor, *fruges prosperantem*. tuo more autem iunxit hoc nomen patrio casui.

CELERÉMQVE PRON. VOLV.] *celerem voluere* geous est loquendi Horatio familiare, quod Ode octaua annotabimus: id est, celerem in voluendis mensibus, vel celeriter voluentem menseis. hoc eò pertinet, quòd Luna 28. circiter diebus orbem suum conficit: quod est spatium menstruum: ex quo lunam Græci μήνην, & μῆνας menseis appellant. Vide quæ annotata sunt ad Odam 28. lib. 3. ibi *celeres spic. Cynthiæ.*

PRONOS] epist. de arte poët. *Vt siluæ foliis pronos mutantur in annos.*

SÆC. FEST. REF. LVCES] anno centesimo, aut centesimo decimo, vt infrà dicemus.

DIIS AMICVM] φίλον, id est, gratum, atque acceptum. sup. Oda 17. lib. 2. *Nec dijs amicum, nec mihi te prius Obire, Mæcenas, mearum Grande decus, &c.*

REDDIDI] quod accepi, reddidi, id est, cecini, recitaui. vide annot. ad Od. 11. huius lib.

DOCILIS MODORVM] ego, quæ studiosè, & facilè didici versus, seu cantus Horatianos.

A

TVRNEBVS.

EX lib.20.cap.37. Quòd Varro lib.5.de lingua Lati. noctilucam ait dictam esse Lunam, ex eo dicit, quòd eo cognomine Luna in palatio colebatur, & noctu in eius templo lampades lucebant. Vnde & lib.5. scribit, *Noctiluca lucere ab luce, quòd propter lucem amissam is cultus institutus.* Scripsit quoque eodem cognomine Horatius, *Ritè crescentem face noctilucam.* Erat vt conijcio, etiam apud Varronem in Marcipore noctiluca, fax vel lucerna, cùm scribebat apud Non. in Anima *Noctilucam tollo, ad focum fero, inflo, anima reuiuiscit.*

B

AD L. MANLIVM Torquatum. Od. 7.

ARGVMENTVM.

Veris aduentu, & æqua omnibus hominibus moriendi condicione sine spe reuiuiscendi, omniúmque rerum mutatione & vicissitudine proposita, inuitat ad hilariter, iucundéque viuendum.

Diffugêre niues, redeunt iam gramina campis,
Arboribúsque comæ.
*Mutat terra vices, & * decrescentia ripas,*
*Flumina * prætereunt.*
Gratia cum Nymphis, geminísque sororibus audet
Ducere nuda choros.
Immortalia ne speres, monet annus, & almum
Quæ rapit hora diem.
Frigora mitescunt zephyris: ver proterit æstas
Interitura, simul
Pomifer auctumnus fruges effuderit: & mox
Bruma recurret iners
Damna tamen celeres reparant cælestia Lunæ:
** Nos vbi decidimus*
Quò pius Æneas, quò Tullus diues, & Ancus:
Puluis, & vmbra sumus.

A *Quis scit, an adijciant hodiernæ crastina * summæ*
Tempora Dij superi?
Cuncta manus auidas fugient heredis, amico
** Quæ dederis animo.*
Cùm semel occideris, & de te splendida Minos
Fecerit arbitria,
Non, Torquate genus, non te facundia, non te
Restituet pietas.
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
Liberat Hippolytum:
Nec lethæa valet Theseus abrumpere caro
Vincla Pirithoo.

DIFFVGÊRE NIVES] Verni temporis descriptio. Est & altera lib.1.Oda 4. *Soluitur acris hiems, &c.*

COMÆ] frondes, vt suprà Od.3.huius lib. *Et*
C *spissa nemorum coma.* & Od.21.lib.1. *Vos lætam fluuijs, & nemorum coma, &c.* honorem appellat Od.11. epodon. *Hic tertius december, ex quo destiti Inachia furere, Siluis honorem decutit.*

MVTAT TERRA VICES] id est, mutatur anni tempus fit in terris temporis commutatio, & vicissitudo.

ET DECRESCENTIA, RIPAS, &c.] id est, flumina, quæ niuibus, & pluuijs hibernis creuerant, nunc decrescentia, intra alueos suos, & intra ripas suas labuntur, & fluunt. hæc enim vis est verbi *præterire* hoc loco, vt & Od.11. lib.2. *quis puer ocyus Restinguet ardentis Falerni Pocula prætereunte lympha?* & Tibull. *Sed canis æstiuos ortus vitare sub vmbra Arboris, ad riuos prætereuntis aquæ.*
D Contrà Od. 2 huius lib. *Monte decurrens velut amnis, imbres, Quem super notas aluere ripas.*

GRATIA CVM NYMPH. &c.] Pausanias Bœoticis, complureis enumerat Gratiarum imagines, & statuas à veteribus pictoribus, ac fictoribus pictas, & fictas. sua autem ætate miratur cur fingantur, & pingantur nudæ. nos sup. Ode 30. lib.1. rationes aliquot probabileis attulimus Cum hoc loco congruit id, quod est Od.19. lib.3. *Gratia Nudis iuncta sororibus.* & Oda 4. lib.1. *Iunctæq; nymphis Gratiæ decentes Alterno terram quatiunt pede.*

DVCERE NVDA CHOROS] Gratiæ nudæ fingebantur, vt suprà diximus: sed hic ideò fortasse nudæ choros audent exercere, quia *frigora mitescunt Zephyris*, vt ait tribus pòst versibus.

IMMOR-

IMMORTALIA NE SPERES] sæpenos A decertet Pindarus à spe,& cogitatione immortalitatis, iubétque ea & petere, & optare, quæ in nobis sita sunt. vt Pyth. ἐὐ. γ. μὴ φίλα ψυχά βίον ἀθάνατον σπεῦδε· τὰν δ' ἔμπρακτον ἄντλει μαχανάν, id est, ne,care anime,vitam immortalem expete: sed facilem & in potestate tua positam hauri & expetire machinam & item ἐὐ. ἐκ. τῶ Ἰσθμ. quem locum testem producemus infrà Od. 11. huius libr. Annus (inquit Horat.) in quo magnæ existunt varietates, & qui certo dierum numero aliquando clauditur, ac terminatur: menses,dies,hora,monent nos ne immortalia speremus.

MITESCVNT ZEPHYRIS] mitigantur à vere, cuius nuntij sunt, & prodromi Zephyri, B seu Fauonij.

VER. PROT. ÆST.] id est, ver sequitur æstas, atque ita sequitur, vt pedem pede premat, & tandem proterat, & consumat.

INTERITVRA] quæ interitura est, simul atque auctunnus fruges & fructus pepererit.

SIMVL] simulatque simul vt. vide annot.ad Od. 4. lib. 1.

POMIFER AVCTVMNVS] sup. Od. 23. li. 3. *Pomifero graue tempus anno.* Scribit Festus, quosdam existimare actunnum ex eo dictum, quòd tùm maximè augeantur opes hominum coactis agrorum fructibus: quod si verum est, scribi debet *auctunnus*, seu *auctumnus*, non *autumnus*.

BRVMA REC. INERS] Virg. Georg. 1. C *hiems ignaua colono*. supra Od. 9. lib. 2. *glacies iners*. Nonnulli libri manuscr. habent, *recurret*: quos sequor.

DAMNA TAMEN CELERES, &c.] attameo hæc damna temporum reparant, & resarciunt lunæ, sol, & ceteri planetæ: Lunam autem posuit, quia nobis est omnium proxima, & quia eius vim maximè sentimus) tempora igitur redeunt: sed nos semel exstincti nunquam renascimur. aliter M. Tull. in Catone maiore de temporibus: *hora quidem cedunt, & dies, & menses, & anni, nec præteritum tempus vmquam reuertitur.* Catullus hanc Horatij sententiam sic complectitur. *Soles occidere, & redire possunt: Nobis cum semel occidit breuis lux, Nox est perpetua vna dormienda.* Theocrit. D epitaph. Bionis, eandem pastorali quidem sermone & more, sed in primis eleganter, & venustè expressit, Αἲ, αἲ· ταὶ μαλάχαι μὲν ἐπὰν κατὰ κᾶπον ὄλωνται, Ἠδὲ τὰ χλωρὰ σέλινα, τό τ' εὐθαλὲς οὖλον ἄνηθον Ὕστερον αὖ ζώοντι, καὶ εἰς ἔτος ἄλλο φύοντι· Ἄμμες δ' οἱ μεγάλοι, καὶ καρτεροὶ ἢ σοφοὶ ἄνδρες, Ὁππότε πρᾶτα θάνωμες, ἀνάκοοι ἐν χθονὶ κοίλᾳ Εὕδομες εὖ μάλα μακρὸν, ἀτέρμονα, νήγρετον ὕπνον. quos versus sic Latinè reddidi ludibundus. *Eheu: cum semel in culto malua aruit horto, Aut viuax apium, folijsque virentis anethi: Vere reuiuiscunt, alium & nascuntur in annum: Nos autem magni, & sapientes, atque potentes, vt semel occidimus: sub terra lumine cassi Dormimus longum, immensum, æternùmque soporem.* Homerus omnium antiquissimus, vt facilius, qui volet, disputare, ac defendere queat, nihil hodie dici, quin prius sit dictum, esséque in omnium nostrum animis innatas, atque insitas communeis quasdam, & generaleis sententias: ἰλ. ι. sub Achillis persona ait, pecudes, boues, equos, tripodes quæri, comparari, & redimi posse: animum autem hominis, posteaquàm semel è corpore euolarit, numquam emissum retrahi, numquam recuperari, numquam reprehendi posse, id est, numquam eum, qui mortuus sit, ab inferis posse excitari. Versus Homeri sunt hi: Ληϊστοὶ μὲν γάρ τε βόες καὶ ἴφια μῆλα, Κτητοὶ δὲ τρίποδές τε, καὶ ἵππων ξανθὰ κάρηνα. Ἀνδρὸς δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λεϊστή, Οὔθ' ἑλετή, ἐπεὶ ἄρ κεν ἀμείψεται ἕρκος ὀδόντων. Non dissimili admodum ratione queritur Tibullus lib. 1. pueritiam, & florem ætatis reuerti numquam, vbi semel defloruerit. *Crudeles Diui: serpens nouus exuit annos: Forma non vllam fata dedere moram. Solis æterna est Phœbo, Bacchóque iuuenta. Nam decet intonsus crinis vtrumque Deum.* Lunas autem celeris dixit, quia breuissimo tempore orbem suum metiuntur. suprà Oda 28. lib. 3. *& celerem fuscula Cynthia.*

QVÒ PIVS ÆNEAS, QVÒ TVL. &c.] in eum locum, quò, &c. ad inferos voluit dicere: sed vel extenuandæ rei tam formidolosæ: vel consolandæ conditionis humanæ gratia, ita locutus est. Nam qui dicit eundum esse, quò Æneas, quò Romulus, quò Themistocles, quò Socrates, quò C Plato, molliore oratione vtitur, quàm si disertè diceret, moriendum esse, simúlque magnum affert tali oratione solatium ei, qui cum loquitur, cùm ille eodem tempore cum animo suo considerat, sibi non esse recusandum, quo minus eadem, atque illi clarissimi, & præstantissimi viri, condicione vtatur. sic loquitur epist. ad Numicium lib. 1. *Ire tamen restat, Numa quò deuenit, & Ancus.* lege annot. ad Od. 28. lib. 1. lectorem non celabo in cod. Faër. & aliquot alijs, quos in Gallia nactus sum, legi, *Quo pater Æneas*. ego tamen scripturam receptam sequor. Sic Virg. lib. 1. Æn. *Sum pius Æneas, raptos qui ex hoste penates, &c.* Neque tamen alteram damno. Nam etiam hoc epithetum Æneæ tribuit idem Virgil. eodem libr. *Iam pater Æneas & iam Troiana iuuentus.* Castum appellat Horatius carmine sæculari post epod. *Castus Æneas patriæ superstes.*

PVLVIS ET VMBRA SVM.] Pleni sunt veterum scriptorum libri huius sententiæ. Soph. in Aiace, Ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο, πλὴν Εἴδωλ', ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν. id est, Video enim, nos, qui viuimus, nihil aliud esse, præterquàm imagines, aut vmbram leuem. Pindarus duo inanissima coniunxit inter se: vmbram, & somnium. Ait enim, homines esse vmbræ somnium, πυθ. η. Πυθ. ἐπάμεροι· τί δέ τις; τί δ' οὔ τις; σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωποι, id est, diurni sumus, quid refert simus, an non simus? vmbræ somnium sunt homines. Athenæus lib. octauo versus nescio cuius poëtæ profert: quorum hæc sententia

est suadere omnibus mortalibus, vt in diem viuant, solo. nam hominem mortuum, esse nihil, & vmbram sub terra. verba illius poetæ non nominati sunt hæc, Πᾶσι θνητοῖς τὸ ζῆν ἀγαθὸν ... Τὸν ἐφήμερον ζῆν ἡδέως· ὁ γὰρ θανὼν Τὸ μηδὲν ἐστι, καὶ σκιὰ κατὰ χθονός. Theognis item animum suum hortatur, vt sese tam per dum viuit, oblectet, quando ætas succedat ætati, aliique homines cito orituri sint: ipse autem puluis, & cinis futurus sit. Τέρπεο μοι φίλε θυμέ· τάχ' αὖ τινες ἄλλοι ἔσονται Ἄνδρες· ἐγὼ δὲ θανὼν γαῖα μέλαιν' ἔσομαι. Anacreon similiter, Ὀλίγη δὲ κεισόμεσθα Κόνις ὀστέων λυθέντων. id est, Exiguus autem puluis iacebimus ossibus solutis. & in epigr. Græcis, ἐν δ' Ἀχέροντι Ὀστέα καὶ σποδιὴ παρθένε κεισόμεθα. id est, in inferis autem ossa & cinis, o virgo iacebimus. Eurip. in Protesilao apud Stob. οὐ θαυμ' ἔλεξας θνητὸν ὄντα δυστυχεῖν, Ἄνθρωπός ἐστι πνεῦμα καὶ σκιὰ μόνον, id est, nihil mirum dixisti, homini nato fortunam aduersari, ac reflare. homo enim ventus est, & vmbra solùm.

Qvis scit an adiiciant, &c.] Quis scire potest, an Dij immortales diem crastinum vitæ nostræ adiecturi sint, quando ne id quidem exploratum habemus, an vsq; ad vesperum victuri simus? Quia autem dies crastinus hodierno est proximus, ideirco Horatius significans, vitæ nostræ spatium esse incertissimum: ait incertum nobis esse etiam vtrùm die crastino simus victuri, nécne. sic Theocrit. in Hyla. Οἱ θνατοὶ πελόμεσθα, τὸ δ' αὔριον οὐκ ἐσορῶμες. id est, nos, qui mortales sumus, quique diem crastinum non cernimus. Eurip. in Alcestide, Βροτοῖς ἅπασι κατθανεῖν ὀφείλεται· Κοὐκ ἔστι θνητῶν ὅστις ἐξεπίσταται, Τὴν αὔριον μέλλουσαν εἰ βιώσεται. Τὸ τῆς τύχης γὰρ ἀφανὲς οἷ προβήσεται, id est, mortalibus omnibus moriendum est: neq; quisquam eorum est, qui sciat, vtrùm diem crastinum sit victurus, néene. Nam fortunæ arbitrium quò sit euasurum, obscurum est. Sophocl. in Thrach. ὥστ' εἴ τις δύο, Ἢ καί τι πλείους ἡμέρας λογίζεται, Μάταιός ἐστιν· οὐ γὰρ ἔστ' ἥ γ' αὔριον Πρὶν εὖ πάθῃ τις τὴν παροῦσαν ἡμέραν. id est, si quis duos, aut plures dies secum reputet, suósque numeret, inanis est. non est enim dies crastinus prius, quàm quis hodie sibi fecerit benè.

Hodiernæ svmmæ] id est, ad numerum, aut multitudinem dierum, quos vsq. ad hodiernum diem vixinus cod. Faer. Iann. Tornes. Ramut. Card. & duo Vaticani habent *vitæ*, non, *summæ*. alij tum ij, quibus in Italia vsus sum, tum ij fere omnes, quos in Gallia nactus sum, quibus etiam omnes vulgati consentiunt, *summæ*, cósque secutus sum: nó quod alteram illam scripturam improbem: sed quòd hæc vulgata videatur mihi quodammodo venustior, & magis Horatiana. Est enim translatio vel a nummis, vel ab aceruis frugum, & similium rerum. Saty. 4. lib. 1. *quin per mala præceps Fertur, vti puluis collectus turbine, ne quid Summa deperdat, metuens.* & 3. li. 2. *Quantulum enim summæ curtabit quisque dierum? &c.* M. Tull. de offic. 1. *Addendo, deducendóque videre quæ reliqui summa fiat.* Idem pro Roscio comœdo. *Non refert parua nomina in codicem? Immo omnes summas.* & ita fere locutus est Od. 4. lib. 1. *Vitæ summa breuis spem nos vetat inchoare longam.*

Cvncta manvs avidas, &c.] id est, ea omnia, quæ tu in curando corpore, & explenda libidine consumseris, tua erunt, neque ad heredem peruenient, qui tuis bonis auide imminet, atque (vt ita dicam) inhiat. Planè hæc sententia cum ijs, quæ Sardanapali sepulcro litteris Chaldaicis fuisse inscripta tradit Athenæus lib. 12. consentanea est. ea autem sunt huiusmodi, ἐγὼ ἐβασίλευσα, καὶ ἄχρις ἑώρων φῶς τοῦ ἡλίου, ἔφαγον, ἔπιον, ἠφροδισίασα, εἰδὼς τόν τε χρόνον ὄντα βραχὺν, ὃν ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ τοῦτον πολλὰς ἔχοντα μεταβολὰς, καὶ κακοπαθείας· καὶ ὧν ἂν καταλίπω ἀγαθῶν, ἄλλοι ἕξουσι τὰς ἀπολαύσεις. διὸ κἀγὼ ἡμέραν οὐδεμίαν παρέλιπον τοῦτο ποιῶν. id est, *ego regnans, & quamdiu mihi lucis vsura data est, edi, bibi, rei Venereæ operam dedi, cum scirem & perbreue esse vitæ humanæ curriculum, & in hoc multas rerum commutationes, & calamitates incidere: &, quæ bona reliquero, eorum bonorum fructum alios percepturos. Quocirca nullum diem intermisi, quin hoc agerem.* Verborum autem illorum *amico animo*, eam, quam dixi sententiam esse, Græcorum testimonio vincam, à quibus Latini hoc genus mutuati sunt. sic enim loquuntur illi, φίλῃ ψυχῇ χαρίζεσθαι, id est, caro animo obsequi, aut gratificari, pro, *libidini suæ seruire*. Simonides apud Stobæum, Θνητοῖς ... ὄφρα τις ἄνθος ἔχῃ πολυήρατον ἥβης ... οὐδὲ ... ὡς χρόνος ἔσθ' ἥβης, καὶ βιότου ὀλίγος θνητοῖς, ἀλλὰ σὺ ταῦτα μαθὼν βιότου ποτὶ τέρμα ψυχῇ τῶν ἀγαθῶν τλῆθι χαριζόμενος, id est, vt nos quidem vertimus, *stulti, mens quibus est talis, nec, quanta iuuenta, Et vita humana quàm breuis hora, sciunt. Tu vero hæc doctus, bona, donec viuere perge, Obdura caro gratificans animo.* Theocr. Hierone, οὐ γὰρ ἔνδον πλούτου φειδὼ ... ἀλλὰ τὸ μὲν ψυχᾷ, τὸ δέ καί τινι δοῦναι ἀοιδῶν i. non est hic diuitiarum vsus, seu fructus, aurum domi conditum seruare: sed alteram partem animo, aliam etiam poetæ alicui donare. & apud Athenæum Bacchida ille, qui consimilem, & geminam Sardanapali vitæ vitã egit, ita loquitur in ea inscriptione, quam in sepulcro suo incidi iussit: Πῖνε, φάγε, καὶ πάντα τῇ ψυχῇ δίδου, id est, ede, bibe, & omnia animo largire. Atque ita Latini Græcorum exemplo *animum* vsurparunt. Plautus Aulular. *egomet me fraudaui, Animumque meum, Geniumque meum* Idem Bacchid. *Paullisper, Lyde, libido est hominis animo obsequi. Iam aderit tempus, cum sese etiam ipse oderit.* Idem Mil. glor. *meo animo morem gero.* Idem in Trinummo, *si animus hominem perculit, actum est* id est, si libido à ratione auersa: quem locum alias explicabimus. Terent. Adelph. *Vxor, si cesses, aut te amare cogitat, Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi.* Manvs avid. her.] Sat. 3. lib. 2. *auidus iam hæc auferet heres.*

Cum semel occideris, &c.] vbi semel

semel mortuus fueris, reuiuisces numquam, cùm A θανατος sit ἀθάνατος, vt inquit ille apud Athen.

ET DE TE SPLENO. MINOS FECERIT] & cùm de te Minos splendidè & præclarè iudicarit, sententiámq; æquissimam tulerit. Homerus Minoa iudicem facit apud inferos ὀδυσ. λ. Narrat enim Vlysses Alcinoö inter cetera, se illum vidisse iudicantem cum sceptro, his verbis. Ἔνθ' ἤτοι Μίνωα ἴδον Διὸς ἀγλαὸν υἱὸν Χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιστεύοντα νέκυσσιν Ἥμενον· οἱ δέ μιν ἀμφὶ δίκας εἴροντο ἄνακτα, id est, hic autem Minoa vidi Iouis filium, aureum sceptrum tenentem, Mortuis ius dicentem, ac sedentem: illi autem de iure dominum consulebant. Plato quoque in Gorgia, in ea fabula, quam narrat de iudicijs morientium, quæ anteà penes viuos erāt, B ad mortuos trāslatis: Iouem inducit duos ex Asia iudices dantem, Minoëm & Radamāthum: vnum ex Europa, Æacum, quia cum ipsi quoque mortui sint, versimile sit eos integrè & incorruptè de mortuis iudicaturos. Primæ autem, & præcipuè iudicandi partes Minoi dantur, vt ex his Platonis verbis intelligere licet. Μίνῳ δὲ πρεσβεῖα δώσω ἐπιδιακρίνειν, ἐὰν ἀπορῆτόν τι τὼ ἑτέρω, ἵνα ὡς δικαιοτάτη ἡ κρίσις ᾖ περὶ τῆς πορείας τοῖς ἀνθρώποις. vide annot. ad Od. 13. lib. 2.

NON TE RESTITVET PIETAS] sic suprà Od. 14. lib. 2. *Eheu fugaces, Posthume, Posthume, Labuntur anni, nec pietas moram Rugis, & instanti senectæ Afferet, indomitæq; morti.* habet autem hæc C repetitio, *Non genus, non te facundia, non te, &c.* quàm Græci ἀναδίπλωσιν vocant, multum venustatis. Sic Sappho. οὐκ ἔτι ἥξω πρὸς σε, οὐκ ἔτι ἥξω id est, non amplius ad te veniam, non amplius veniam. lege quæ annotata sunt suprà ad illum locum, *Ibimus, ibimus, &c.* Od. 17. lib. 2.

INFERNIS NEQ. ENIM TENEBR. &c.] Pallas apud Hom. ὀδυσ. γ. ait ne deos quidem immortaleis ab eo, quem carum habeant, mortem arcere, aut propulsare posse, his versibus, Ἀλλ' ἤτοι θάνατον μὲν ὁμοίιον οὐδὲ θεοί περ Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, &c. quos suprà testeis produximus ad Od. 24. lib. 3.

PVDICVM] pudicus est propriè, qui alterius libidinem in suo corpore non est passus, vt epist. D ad Quinct. lib. 1. *neget esse pudicum.* quæ significatio huic loco fortasse conuenire non potest. Itaque putabam hic pudicum accipiendum pro eo, qui alterius pudicitiam non violet: & qui alterum non efficiat impudicum. qualis fuit Hippolytus, qui nouercæ stuprum inferre noluit. Sed dic etiam hoc loco pudicum propriè poni. Nam pudicus eò dicitur Hippolytus, quòd nouercæ libidinem in suo corpore non pertulit, quin eam depulit, ac discussit. Non enim ipse, sed eius nouerca Phœdra libidine ardebat, quam sua temperantia compressit, ac retrudit.

LIBERAT HIPPOLYT.] Theseus Ægei filius Hippolyto ex Antiopa Amazone suscepto, Phædram Minois filiam duxit vxorem. Ille vxoris in filium insidias veritus, Hippolytum Trœzenem amandauit, vt illic regnaret. Phædra autem illius amore incensa, primùm Veneri templum consecrauit Athenis, vt eam sibi placatam, propitiamq; haberet, quod posteà Hippolyteum appellatum est: Deinde Trœzenem profecta, sperans se iuueni persuasuram, vt secum rem haberet: ab eóque malè accepta, ac repudiata, dicitur crimen, quod erat ipsius proprium, in illum transtulisse, Theseóque renunciasse se ab illo de stupro esse appellatam. Theseus re credita, Hippolyto iratus, cùm treis ei optiones dedisset. Neptunus, filij sui interitum optauit. Neptunus autem Hippolyto sese quadrigarum curriculo exercente, repente belluam marinam in equos immisit: cuius aspectu territi, Hippolytum distraxerunt. lege Euripidis Hyppolytum coronatum. Sed quod hîc negat Horatius Hippolytum à Diana liberatum esse, nihil videtur ad rem attinere, cum Pindarus Πυθ. ὠδ. γ. eum ab Æsculapio ad lucem, vitámque ab inferis reuocatum esse auro accepto tradat: atque ob id Iouem iratum fulmen in vtrumque misisse: alij autem in Æsculapium solum: quod confirmat Pausan. Corint. his verbis: ἔστιν τῆς στήλης τῷ ἐπιγράμματι ὁμολογοῦντα λέγουσιν Ἀρικιεῖς, ὡς τεθνεῶτα Ἱππόλυτον ἐκ τῶν Θησέως ἀρῶν ἀνέστησεν Ἀσκληπιός, id est, huius columnæ inscriptioni consentanea dicunt Aricienses: nempe mortuum Hippolytum Thesei diris precibus ab Æsculapio esse ab inferis excitatum. & Plato libr. 3. de legibus, Ἀπόλλωνος μὲν φασιν Ἀσκληπιὸν εἶναι· ὑπὸ δὲ χρυσοῦ πεισθῆναι πλούσιον ἄνδρα θανάσιμον ὄντα ἰάσασθαι· ὅθεν δὴ κεραυνωθῆναι αὐτόν, id est, Apollinis quidem filium aiunt esse Æsculapium, Sed eum auro adductum esse, vt hominem diuitem moribundum ab interitu vindicaret: quocirca eum fulmine percussum esse. Virgilius lib. 7. Æneid. *Namque ferunt fama Hippolytum, postquam arte nouercæ Occiderit, patriásque explerit sanguine pœnas, Turbatis distractus equis: ad sidera rursus Aetheria, & superas talis venisse sub auras, Pæonijs reuocatum herbis, & amore Dianæ.* Hæc igitur non pugnarent inter se, Hippolytum non esse à Diana liberatum, quod dicit Horat. & eundem excitatum esse ab inferis beneficio Æsculapij: nisi adderet Virgil. *& amore Dianæ.* Profert hunc locum Seruius ad illum Virgilij.

NEC LETHÆA VALET THESEVS ABRVMP. &c.] de Pirithoo diximus sup. ad Od. 4. lib. 3. ibi, *amatorem trecentæ Pirithoum cohibent catenæ.* de Theseo vide Plutarchum in Theseo.

AD MARCIVM CENSORINUM, Od. 8.

ARGVMENTVM.

Nihil esse carminibus potentius ad sempiternam sui nominis memoriam posteris prodendam, atque ab obliuione hominum vindicandam;

*Donarem pateras, gratáque * commodus,*
*Censorine, meis * æra sodalibus:*
Donarem tripodas, præmia fortium
Graiorum: neque tu pessima munerum
** Ferres: diuite me scilicet artium,*
Quas aut Parrhasius protulit, aut Scopas
Hic saxo, liquidis ille coloribus
** Sollers nunc hominem ponere, nunc deum.*
*Sed non hæc mihi * vis: non tibi talium*
Res est, aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus: carmina possumus
*Donare: & * pretium dicere muneris*
Non incisa notis marmora publicis,
Per quæ spiritus, & vita redit bonis
Post mortem ducibus: non celeres fugæ
Reiectæq; retrorsum Annibalis minæ,
Non incendia Karthaginis impiæ,
** Eius, qui domita nomen ab Africa*
Lucratus redijt, clarius indicant
Laudes, quàm Calabræ Pierides: neque,
*Si chartæ * sileant quod bene feceris,*
*Mercedem tuleris. * quid foret Iliæ,*
Mauortísque puer, si taciturnitas
Obstaret meritis inuida Romuli?
Ereptum Stygijs fluctibus Æacum
Virtus, & fauor, & lingua potentium
Vatum diuitibus consecrat insulis.
*Dignum laude virũ Musa vetat * mori:*
** Cælo Musa beat. sic Iouis interest*
Optatis epulis impiger Hercules.
** Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis*
Quassas eripiunt æquoribus ratis.
Ornatus viridi tempora pampino
Liber vota bonos ducit ad exitus.

PATERAS] pateræ in poculis erant (inquit Varro lib. 4. de lingua.) à patendo dictæ.

COMMODVS] Sic reperi scriptum in duob. cod. Vatic. longè optimis, & Iannoct. & vno Nicotiano, & Danielis, & vno Russardino, & præterea meo, alij cum vulgatis consentiunt, qui omnes (præter Aldinos) habent *commodus*. Ego ita priorem scripturam amplexus sum, vt tamen A vulgatam, præsertim ab alijs veteribus codic. confirmatam, non damnem. sed hæc certè mihi videtur elegantior, Horatioq; familiarior: quam sic explico, *Donarem commodus*, id est, in eo me commodum præberem. & in eo commodus essem, quòd donarem pateras meis sodalibus, &c. Iam verò commodi dicuntur ij, qui sese ad aliorum mores vel suo iudicio accommodant, vel sunt accommodati natura, & qui alijs facilè, & libeter obsequuntur, & prosunt. Cic. pro Murena, *Nemo Catone proauo suo commodior, comior, moderatior fuit ad omnem rationem humanitatis.* Idem de amicit. *Qui autem commodis fuerint moribus, eos prosperis rebus immutari.* Idem frumentar. *tot ánque habebat morum similitudo coniunctionem, atque concordiam, vt* B *Apronius, qui alijs inhumanus, ac barbarus, isti vnus commodus ac disertus videretur.* Horat. in epist. ad Pisones, *Spondéos stabiles in iura paterna recepit Commodus, & patiens.* & in epist. ad August. *commodus vltro Arcessas.* Terent. Heautont. *mulier commoda & faceta hæc est meretrix.* Plautus Milit. glorioso, *vel conuiua commodus.* & Pœnulo, *commodos conuiuas.* ἀρθμίοις appellant Græci. *Donarem commodus* autem ex illo genere est, cuius illa sunt, *ne parce malignus, Parce negligens, Si veneror stultus*, & similia, quæ annotata sunt ad Od. 8. lib. 3.

ÆRA] signa ærea, statuas æreas: vel vasa ærea affabrè facta, & antiqua epist. ad Numic. *I nunc, argentum, & marmor vetus, æráque, & artes Suspice.* & Saty. 4. lib. 1. *stupet Albius ære.* & Saty. 3. lib. 2. C *Quo vafer ille pedes lauisset Sisyphus ære.*

TRIPODAS, PRÆMIA FORTIVM] exemplum est apud Hom. ἰλ. ψ. Δῶκε δ' ἄγειν ἑτάροισιν ὑπερθύμοισι γυναῖκα, Καὶ τρίποδ' ὠτώεντα φέρειν, id est, dedit autem socijs magnanimis fæminam agere, & tripoda ferre. ita Hesiod. ἔργ. κ. ἡμερ. cuius vers. mox proferemus. Iterum Homer. ἰλ. ι. ὑμῖν δ' ἐν πάντεσσι περικλυτὰ δῶρ' ὀνομήνω· Ἑπτ' ἀπύρους τρίποδας, δέκα δὲ χρυσοῖο τάλαντα, &c. quos Homeri versus sic videtur adumbrasse Virg. Æn. 9. *Bina dabo argento perfecta atque aspera signis Pocula, deuicta genitor quæ cepit Arisba: Et tripodas geminos, auri duo magna talenta.* Iterum Hom. ὀδ. ο. δώσει δέ τοι ἕν γε φέρεσθαι, Ἠέ τινα τρίποδα εὐχάλκεον, ἠὲ D λέβητα· Ἠὲ δύ' ἡμιόνους, ἠὲ χρύσειον ἄλεισον: dabit autem tibi vnum quidem ferre, Aut aliquem tripodem ex ære, aut lebetem, Aut duos alinos, aut aureum poculum.

FERRES] auferres, acciperes, vt sup. Od. 16. lib. 3. *à Dijs plura ferret.* & epist. ad Iulium Florum lib. 2. *non temere à me Quiuis ferret idem.* ead. epist. *Grandia laturus meritorum præmia.* & epist. ad August. eodem li. *Munera, quæ multa dantis cum laude tulerunt.* & Saty. 1. lib. 2. *multa laborum Præmia laturus.* & epist. 3. lib. 1. *Prima feres ederæ victricis præmia.* & epistol. 17. eiusdem lib. *Coram rege suo de paupertate tacentes Plus poscente ferent.* sic loquuntur & Græci. Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμερ. ἔνθα με φημὶ Ὕμνῳ νικήσαντα φέρειν τρίποδ' ὠτώεντα. id est, hic me dico cùm hymno victor discessissem, tulisse tripodem

tripodem auritum, seu ansatum. sic Virg. Æn. 4. *magnum dat ferre talentum.*

DIVITE ME SCILICET ARTIVM, &c.] id est, si abundarem signis & tabulis pictis.

PARRHASIVS] pictor clarus, Atheniensis: vel, vt alij volunt, Ephesius. de quo Xenoph. ἀπομνημονευμ. γ. εἰσελθὼν μὲν γάρ ποτε πρὸς παῤῥάσιον τὸν ζωγράφον, καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, &c. & Plin. lib. 35. cap. 6. & cap. 10. statim à principio capitis.

SCOPAS] statuarum fictor: cuius opus commemorat Pausanias Corinth. Herculem è saxo. Idem Atticis opera omnium præstantissima vel ipsius artificis iudicio, Satyrum, & Cupidinem. De eodem Tullius lib. 1. de Diuinatione, *Fingebat Carneades, in Chiorum lapidicinis saxo diffisso caput extitisse Panisci. Credo, aliquam non dissimilem figuram, sed certè non talem, vt eam factam à Scopa diceres.*

HIC] Scopas. refertur enim ad id, quod propius abest.

LIQVIDIS ILLE COLORIBVS] ille, Parrhasius.

SOLLERS] sollers dictus, quasi ὅλος ἀρετή. id est, totus ars, seu virtus. Itaque prior syllaba rectè scribitur duobus ll, vt producatur: vel à voce Osca sollo, id est, toto, & arte, inquit Festus.

SOLLERS NVNC HOMI. PONERE] id est, sollers in ponendo, hoc est, in fingendo, seu faciendo homine. frequens est Horatius hoc loquendi genere; quod à Græcis sine dubio manauit. solent enim ita loqui, δεινὸς λέγειν, ἱκανὸς ποιεῖν. Æschylus in Prometh. δεινὸς γὰρ εὑρεῖν κἀξ ἀμηχάνων πόρον. id est, sollers & callidus ad inueniendam viam, & facultatem etiam in rebus impeditis, & pæne inexplicabilibus. Plutarchus de Catone maiore, ἡδὺς συγγενέσθαι, id est, suauis in congressibus. Hom. ἰλ. μ. τάφρος οὔτ' ἄρ ὑπερθορέειν σχεδὸν, οὔτε περῆσαι ῥηϊδίη, id est, fossa neque ad transiliendum, neque ad transeundum facilis. Libet autem mihi hoc loco Horatiana omnia, quæ ad hoc genus pertinent, colligere, ac sub vno veluti aspectu ponere. Od. 12. lib. 1. *Blandum & auritas fidibus canoris Ducere quercus.* ibidem, *superare pugnis Nobilem.* Od. 10. eiusdem, *Callidum, quicquid placuit, iocoso Condere furto.* Ode vndecima eiusdem, *scire nefas.* nisi quis malit illud *scire*, pertinere ad verbum *quæsieris*, Od. 35. *Præsens vel imo tollere de gradu.* ibid. *Ferre iugum pariter dolosi.* Od. 37. eiusd. *quidlibet impotens Sperare.* Od. 11. lib. 3. *Tuque testudo resonare septem Callida neruis.* Od. 12 eiusd. *catus iaculari.* ibid. *celer excipere.* Od. 3. eiusd. *Aurum irrepertum spernere fortior, Quàm cogere humanos in vsus.* Od. 12. eiusd. *Segnésque nodum soluere Gratiæ.* Od. 29. eiusd. *Ludum insolentem ludere pertinax.* Od. 3. lib. 1. *Audax omnia perpeti gens humana.* in carmine sæculari ad Deos post epod. *maturos aperire partus Lenis Ilithyia.* ibid. *veraces cecinisse Parcæ.* Od. 6. huius lib. *celerémque pronos Voluere menses.* Od. 14. eiusd. *impiger hostium Vexare turmas.* Od. 4. lib. 2. *lenitura tolli Pergama*

A *Graiis.* Od. 2. hoc libro. *niueus videri.* Od. 12. eiusd. lib. *Curas eluere efficax.* ibid. *Spes donare nouas largus.* epist. ad librum suum lib. 1. *Præsti celerem.* & epist. ad Scæuam eod. lib. *fundus nec pascere firmus.* Saty. 4. lib. 1. *durus componere versus.* ibid. *piger scribendi ferre laborem.* Sat. 8. lib. 2. *Ridiculus totas simul absorbere placentas.* Satyr. 7. eiusd. lib. *Responsare cupidinibus, contemnere honores Fortis.* & Od. 16. epod. *Nefas videre.* & epist. ad Quinctium. *Fons riuo dare nomen idoneus.* de arte poet. *amata relinquere pernix.* ibid. *foramine pauco Aspirare, & adesse choris erat vtilis.* ibid. *Cereus in vitium flecti.*

B PONERE] fingere, facere, ποιεῖν, τιθέναι. Sic enim Græci sæpe τιθέναι, quod valet ponere, pro facere vsurpant.

SED NON HÆC MIHI VIS] sed non est mihi hæc facultas, seu potestas, δύναμις: seu copia.

RES] res familiaris: aut quia abundas, aut quia non desideras, vt declarat id, quod sequitur.

ET PRETIVM DICERE MVNERIS] æstimare munus, & indicare quanti sit, non, vt vendamus tamen: sed vt scias, quanti pretij rem accipias à nobis, nempe carmina. *muneris* autem, non *muneri* legendum videtur: & ita Acron & Porph. Accedit vnius cod. antiq. Vatic. auctoritas, & Tornes. & aliquot aliorum. Iam per munus perspicuè carmina significat, quæ se donare posse dicit. *muneri* tamen non damno: si quis fortè malit: cùm in pluribus codicib. antiqu. reperiatur.

C NON INCISA NOTIS MARMORA, &c.] horum verborum sententia hæc est, Non statuæ marmoreæ, litteris & inscriptionibus honorificis notatæ, ceteráque monumenta à senatu P. Scipioni Africano decreta, neque retractus Annibal ab Italia in Africam consilio & virtute P. Scipionis, non domita ab eo Karthago, clariorem illum reddiderunt, quàm Ennij poema. Non enim omnes, qui res præclaras ac laudabiles gesserunt, iidem sui nominis memoriam posteritati prodere potuerunt: sed ij demum, qui præconem aliquem suarum virtutum, rerúmque gestarum nacti sunt, vt dicemus ex Pindaro Od. proxima. non dissimile est id, quod ait epist. ad

D August. libro. 2. *Nec magis expressi vultus per ahenea signa, Quàm per vatis opus mores, animique virorum Clarorum apparent.*

INCISA NOTIS PVBLICIS] verbi gratia his litteris, S. P. Q. R. AD ÆTERNAM P. CORNELII SCIP. AFRICANI MEMORIAM.

PER QVÆ SPIR. ETV. R. B.] i. quæ efficiunt & præstant, vt boni & fortes imperatores mortui quodammodo renascantur, & reuiuiscant.

BONIS] fortibus, ἀγαθοῖς, ἐσθλοῖς.

REIECTÆQVE RETRORSVM] reuocatæ, ac retractæ in Africam, vide T. Liuium lib. 28. 29. 30. annal.

Impiæ] fœdifragæ, & contra fœdera bellum renouantis.

Eius, qui, &c.] P. Cornelius Scipio Africanus describitur. Coniunge autem, *eius* cum voce *laudes*.

Lucratus] nam ob deuictam Karthaginem ei cognomen Africano ex virtute fuit. Saty. 1. lib. 2. *num Lælius, aut qui Duxit ab oppressa meritum Karthagine nomen, &c.*

Quàm Calabræ Pierides] quā Ennij scripta, qui Calaber fuit, neque Rudius. Sic Pindarus Olymp. ὠδ. ιαʹ. ἔχοντι δ' ὦρὺ κλέος κόραι Πιερίδες Διός. id est, habent enim amplam laudem Iouis filiæ Pierides.

Neque, si chartæ sileant, quod, &c.] si litteris (inquit Horat.) non mandentur rectè facta, præclaraque facinora: nulla erit eorum merces, nullum præmium: erunt autem tenebris sepulta sempiternis. Hanc sententiam splendidè, sanè, atque ornatè persequitur Pindarus Nem. carm. septimo, hoc modo. *Magnæ corporis vires, magnæque animi virtutes, ab hymnis & laudationibus derelictæ densis tenebris circumfunduntur. Vnicum est autem rerum fortiter gestarum speculum, quo videlicet illa posteritati prodantur, atque immortalitati commendentur, & consecrentur, carmen à docto aliquo poëta conscriptum, quod illarum rerum laudes, tanquam laborum præmia, complectatur.* Verba Pindari sunt hæc, ταὶ μεγάλαι γὰρ ἀλκαὶ σκότον πολὺν ὕμνων ἔχοντι δεόμεναι. ἔργοις δὲ καλοῖς ἔσοπτρον ἴσαμεν ἑνὶ σὺν τρόπῳ, εἰ Μναμοσύνας ἕκατι λιπαράμπυκος εὕρηται τις ἄποινα μόχθων κλυταῖς ἐπέων ἀοιδαῖς.

Quod bene feceris] tua in remp. benè merita: tuas res gestas, reipublicæ vtileis ac salutareis.

Mercedem] ἄποινα μόχθων vocat Pind. carmine illo 7. quod suprà protuli. & alibi, μισθόν. sic ille, πεπρωμένος δ' ἀγαθοῖσι μισθὸς οὗτος.

Tuleris] abstuleris, acceperis, vt suprà annot.

Quid foret Iliæ, Mavortisque puer] Romulus. hanc sententiam videtur ex Theocrito, nominibus dumtaxat immutatis, expressisse. sic autem ille ex Hierone, τίς δ' ἂν ἀριστῆας Λυκίων ποτὲ, τίς κομόωντας Πριαμίδας D ἢ θῆλυν ἀπὸ χροιᾶς Κύκνον ἔγνω, Εἰ μὴ φυλόπιδας προτέρων ὕμνησαν ἀοιδοί; Οὐδ' Ὀδυσεὺς ἑκατόν τε καὶ εἴκοσι μῆνας ἀλαλεὶς Πάντας ἐπ' ἀνθρώπους, ἀίδαν τ' εἰς ἔσχατον ἐλθὼν Ζωὸς, καὶ σπήλυγγα φυγὼν ὀλοοῖο Κύκλωπος, Δηναιὸν κλέος ἔσχεν· ἐσιγάθη δ' ἂν ὑφορβὸς Εὔμαιος, καὶ βουσὶ Φιλοίτιος ἀμφ' ἀγελαίαις Ἔργον ἔχων, αὐτός τε περιαπλαγχνὸς Λαέρτης, Εἰ μή σφας ὤνασαν Ἰάονος ἀνδρὸς ἀοιδαί. id est, Quis vnquam optimateis Lyciorū, quis Priami filios, aut Cycnū nouisset, nisi superiora bella cecinissent poëtæ: Neque verò Vlysses post errores decem annorum, per omnium ferè hominum vrbeis vagatus, etiam ad inferos profectus viuus, tot denique periculis perfunctus, atque ex antro Cyclo- A pis saluus reuersus, diuturnam laudem consecutus esset: tùm subulcus Eumæus silentio præteritus esset, & Philœtius, & Laërtes: nisi eos Homeri cantus ab obliuione vindicassent. sic Tibul. lib. 1. *Carmine purpurea est Nisi coma, carmina ni sint, Ex humero Pelopis non nituisset ebur.*

Divitibus consecrat insulis] consecrat immortalitati. sic & Od. 16. epod. *arua, beata Petamus arua, diuites & insulas.* μακάρων νῆσοι, vocant Græci.

Cælo Musa beat] in cælo collocans beatum efficit. annotatum ad Od. 3. lib. 2.

Sic Iovis int. optatis, &c.] Vlysses apud Home. ὀδ. λ. Alcinoo narrat, se B Herculis idolum quidem apud inferos vidisse: ipsum Herculem autem cum ceteris dijs immortalibus suauissimis epulis oblectari, Iouisque & Iunonis filiam Heben in matrimonio habere. Verba Homeri sunt hæc: τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα βίην Ἡρακληείην, Εἴδωλον· αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι τέρπεται ἐν θαλίῃς, καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην, Παῖδα Διὸς μεγάλοιο καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου. Hoc idē scribit Hesiod. in Theogon. his verbis. Ἥβην δ' Ἀλκμήνης καλλισφύρου ἄλκιμος υἱὸς Ἲς Ἡρακλῆος τελέσας στονόεντας ἀέθλους, Παῖδα Διὸς μεγάλοιο, καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου, Αἰδοίην θῆκ' ἄκοιτιν ἐν Οὐλύμπῳ νιφόεντι, Ὄλβιος, ὃς μέγα ἔργον ἐν ἀθανάτοισι τελέσσας Ναίει ἀπήμαντος, καὶ ἀγήραος ἤματα C πάντα. id est, Heben autem Iouis & Iunonis filiam vxorem in cœlo nactus est Alcmenæ filius, duris laboribus perfunctus: Fortunatus, qui magna re gesta inter immortaleis habitat, malorum, & senectutis semper expers. Pindarus itē Nem. ὠδ. αʹ. Tiresiam facit cùm alia, tùm hæc de Hercule vaticinantem, ac prædicentem, multis eum exhaustis laboribus, omni reliquo tempore otiosum, quietúmque victurū, & in domicilio Deorum immortalium commorantem & epulantem Hebes nuptijs potiturum. & ἰσθμ. ὠδ. δʹ. eodem sic, Νῦν δὲ παρ' Αἰγιόχῳ κάλλιστον ὄλβον ἀμφέπων ναίει, τετίματαί τε πρὸς ἀθανάτων φίλος, Ἥβαν τ' ὀπυίει, χρυσέων οἴκων ἄναξ καὶ γαμβρὸς Ἥρας.

Impiger Hercules] sup. Od. 3. libr. 3. *vagus Hercules.* infrà efficacem dixit Od. 3. epod.

Tindaridæ] Castor, & Pollux, quamuis Castor, Tyndari: Pollux, Iouis esset filius, *clarum sidus* autem κατὰ σύλληψιν. *lucida sidera* dixit numero multitudinis Od. 3. lib. 1. *Sic fratres Helenæ lucida sidera.* Eodē pertinent illa ex Oda 12. eiusd. lib. *puerósque Ledæ, Hunc equis, illum superare pugnis Nobilem: quorum simul alba nautis Stella refulsit: Defluit saxis agitatus humor, &c.*

Ornatus viridi temp. pamp.] Liber, cui tempora sunt ornata pampino, carminibus poëtarum in cælum sublatus, & Deus factus, ab hominibus imploratus, & precibus fatigatus, eorum preces ad bonos & secundos exitus perducit. Ex eo quòd Baccho vota faciunt homines,

hominc*s*, intelligimus eum Deum esse factum: A
Deus autem factus est carminibus poetarum, vt extrema cum primis consentiant. suprà Od. 25. lib. 3. *dulce periculum est, O Lenae sequi Deum Cingentem viridi tempora pampino.*

TVRNEBVS.

EX lib. 9. cap. 31. *--quia ponere totum Nesciet*, more Græco dixit Horatius, de art. poët. pro facere. Nam in eo sensu sæpenumerò τιθέναι ab Homero vsurpatur. Sic alio loco Flaccus,

Soles nunc hominem ponere, nunc Deum: id est facere.

AD LOLLIVM.

Od. 9.

ARGVMENTVM.

Scripta sua nunquam interitura. sine poëtarum ope, virtutem obliuione sempiterna deleri. se suis versibus res à Lollio gestas memoriæ proditurum. Laus constantiæ, abstinentiæ, & ceterarum virtutum.

NE fortè credas interitura, quæ
Longè sonantem natus ad Aufidum, C
** Non antè vulgatas per arteis*
Verba loquor socianda chordis:
Non, si priores Mæonius tenet
Sedeis Homerus: Pindaricæ latent,
Ceæq;, & Alcæi minaces,
Stesichorique graues camœnæ.
Nec, si quid olim lusit Anacreon,
Deleuit ætas. spirat adhuc amor:
Viuúntque commissi calores
** Æoliæ fidibus puellæ.*
Non sola comtos arsit adulteri
Crineis, & aurum vestibus illitum
Mirata, regaleísque cultus,
Et comites, Helene Lacæna:
Primúsve Teucer tela Cydonio
Direxit arcu: non semel Ilios
Vexata: non pugnauit ingens
Idomeneus, Sthenelúsve solus
Dicenda Musis prœlia: non ferox
Hector, vel acer Deiphobus graueis
Excepit ictus pro pudicis
Coniugibus, puerísque primus:
Vixere fortes ante Agamemnona
Multi: sed omnes illacrymabiles
Vrgentur, ignotique longa
Nocte: carent quia vate sacro.
** Paullum sepultæ distat inertiæ*
Celata virtus. non ego te meis
Chartis inornatum silebo,
Tótve tuos patiar labores
B *Impune Lolli carpere liuidas*
Obliuiones, est animus tibi
Rerúmque prudens, & secundis
Temporibus, dubiísque rectus,
** Vindex auaræ fraudis, & abstinens*
** Ducentis ad se cuncta pecuniæ,*
Consúlque non vnius anni,
** Sed quoties bonus, atque fidus*
Iudex honestum prætulit vtili: &
Reiecit alto dona nocentium
Vultu: & per obstanteis cateruas
Explicuit sua victor arma.
Non, possidentem multa vocaueris
Rectè beatum: rectiùs occupat
Nomen beati, qui deorum
Muneribus sapienter vti,
Durámque callet pauperiem pati:
Peiúsque letho flagitium timet:
Non ille pro caris amicis,
Aut patria timidus perire.

NE FORTE CREDAS] vt ne fortè credas,
D &c. *Non, si priores, &c.* hæc enim pendent ex iis, quæ sequuntur, vt statim dicemus.

LONGE SONANTEM NATVS] ego Hor. de Aufido sup. Od. vlt. lib. 3. & Satyr. 1. lib. 1. *Aufidus acer.* Significat, sua carmina immortalia futura, quamuis alios ante se poëtas præstantiores fuisse fateatur: quemadmodum poetarum, qui post Homerum scripserunt, multo illo inferiorum scripta manent, & viuunt.

NON ANTÈ VVLGATAS PER ARTEIS] nouis, & inusitatis artibus, quia primus sum poëta Lyricus Latinus. vt sup. Od. vlt. libr. 3. *Dicar, &c. ex humili potens Princeps Æolium carmen ad Italos Deduxisse modos.* & epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *Libera per vacuum posui vestigia princeps.* & Oda 3. huius lib. *Romanæ fidicen Lyræ.*

VERBA LOQVOR] quidam libri vet. habent *Verba loquar*: quos non sequor.

SOCIANDA CHORDIS] Lyrica, ad lyram canenda. in cod. Rain. Card. scriptum est, *neruis*. non clauditur autem hîc sententia, sed cohærent hæc verba cum iis, quæ deinceps sequuntur, hoc modo. vt ne fortè existimes, versus meos propterea, quòd non sum poëta Latinorum primus, nec Epicus, sed Lyricus, interituros: non continuò si Homerus primum in poetis locum meruit, Pindarus, Simonides, Alcæus, Stesichorus, Anacreon, Sappho sunt obscuri: ita non, si principem inter poetas Latinos locum non obtineo, quem Ennius occupauit, existimare debes, nullum mihi, in quo consistam, esse reliquum. Non enim accipiendum est illud *ne* quasi sit prohibentis particula, vt diximus, sed vt valeat *vt non*. sic Od. 1. lib. 2. *Sed ne relictis Musa procax iocis, Ceæ retractes munera Neniæ, Quære modos, &c.* & epist. de arte poët. *ne forte seniles Mandentur iuueni partes.* ibid. *ne forte pudori Sit tibi Musa Lyræ sollers.* & Od. 3. lib. 2. *Ne sit ancillæ tibi amor pudori, &c.* & Od. 33. lib. 1. *Albi, ne doleas plus nimio memor, &c.*

MEONIVS.] Lydius sup. Od. 6. lib. 1. *Mæonij carminis alite.*

LATENT] obscuræ sunt.

CEÆQVE] Simonideæ. sup. Od. 1. lib. 2. *Ceæ retractes munera neniæ.* quo loco notauimus, Simonidis præcipuam virtutem fuisse in commouenda miseratione, Quinctiliano teste citato. accedat, si voles, Dionys. Halicar. de eodem testimonium. Σιμωνίδου δὲ παρατήρει τὴν ἐκλογὴν τῶν ὀνομάτων· τῆς συνθέσεως τὴν ἀκρίβειαν· πρὸς τούτοις (καθ' ὃ βελτίων εὑρίσκεται καὶ Πινδάρου) τὸ οἰκτίζεσθαι μὴ μεγαλοπρεπῶς, ὡς ἐκεῖνος, ἀλλὰ παθητικῶς, id est, *Simonidis autem delectum verborum obserua, compositionis concinnitatem accuratam. præterea (in quo etiam Pindaro præstat) rationem miserationis commouendæ non magnificè. vt ille, sed dolenter, & miserabiliter.* Iam, quod ad huius loci sententiam pertinet, sic M. Tullius in perfecto orat. *Prima enim sequentem honestum est in secundis, tertiisque consistere. Nam in poëtis non Homero soli locus est (vt de Græcis loquar) aut Archilocho, aut Sophocli, aut Pindaro: sed horum vel secundis, vel etiam infra secundos.*

ALCÆI MINACES] minaceis Alcæi camœnas vocat, quia Alcæus non modò armis & ferro tyrannos persecutus est, verú etiam amaris & acribus versibus lacerauit, atque insectatus est. suprà Od. 13. lib. . *sed magis Pugnas & exactos tyrannos Densum humeris bibit aure vulgus.*

STESICHORIQVE GR. EA.] Stesichorus, Tisias pri s dictus est, vt scribit Suidas: Stesichorus postea appellatus, ὅτι κιθαρῳδίᾳ πρῶτος χορὸν ἔστησεν. id est, quia primus citharæ cantu chorum statuit, & stabiliuit. fuit autē Himeræus: quæ est vrbs Siciliæ. M. Tull. Verr. de iure dicundo. *Erat etiam Stesichori poetæ statua, senilis, incurua: summo, vt putant, artificio facta ab eo, qui fuit Himeræ. sed est, & fuit tota in Græcia summo propter*

A *ingenium honore, & nomine.*

LVSIT ANACREON.] Teius sup. Od. 17. lib. 1. *& fide Teia Dices laborantes in vno, &c.* lusit autem, quia res leueis, & amatorias scripsit. sic Virgil. in Tityro. *Ludere, quæ vellem.* Horat. Satyr. 4. lib. 1. *vbi quid datur oti, Illudo chartis.*

DELEVIT ÆTAS] Anacreontis odas aliquot, maiorum nostrorum negligentia, & superiorum temporum culpa sepultas, ac demersas, in lucem reuocauit non ita dudum Erricus Stephanus Roberti F.

SPIRAT ADHVC AMOR, &c.] amor (inquit) quem Lesbia puella Sappho suis politissimis, & eruditissimus versibus lyricis mandauit, & commisit, nondum obliuione hominum sepultus est. Quamquam huius quidem poëtriæ B versus nobis eripuit vetustas. Extant tantū quædam eorum fragmenta pauca, ac minuta: & de ea Græcorum, Latinorúmque scriptorum testimonia, quibus illius memoria ab hominum obliuione vindicatur.

CALORES] amores. Od. 11. huius lib. *Non enim posthac alia calebo Fœmina.*

NON SOLA COMTOS, &c.] Posteaquàm ostendit, sibi locum aliquem esse inter poëtas relictum, docet nunc idem ferè, quod oda superiore, quæcumque vmquam fortiter, & præclatè gesta sunt, eorum memoriam ad posteros non fuisse peruenturam, si litteris mandata, atque ab aliquo vel poëta, vel quouis alio scriptore probato, ab C obliuione vindicata non essent: indicat præterea, multa olim, magnáque bella esse gesta, in quibus viri fortissimi interfuerint, quorum nomen tamen, & memoria eò deleta sit, quia suarum laudum scriptore, ac præcone caruerint. Athen. lib. 13. plurima bella enumerat præter Troianum, propter mulieres conflata: cum quo concinit illud, Satyr. 3. lib. 1. *Nam fuit ante Helenam cunnus tæterrima belli Causa.* Non sola igitur Helena Paridis formam, capillos accuratè pexos, & comtos, vesteis auro pictas, seu limbis aureis prætextas, cultum & ornatum regium, comitatum denique tali duce dignum mirata, arsit amore. Nam verbum *arsit* malim ita accipi, vt sit absolutum, nec actionem significet. Non sola (inquam) Helena D alterius viri amore capta belli causam præbuit.

ET AVRVM VESTIB. ILLITVM] sic describit Paridis cultum Eurip. Iphigen. in Aulide, Ἀνθηρὸς μὲν εἱμάτων στολῇ, Χρυσῷ τε λαμπρὸς, βαρβάροις χλιδήμασι. id est, floridus quidem vestimentorū cultu, & auro lucidus ac splendidus, barbaris deliciis. per aurum igitur vestibus illitum, vesteis aureas, aut certè auro prætextas & ornatas significat.

PRIMÚSVE TEVCER, &c.] aut non primus Teucer bonus fuit iaculator. Homerus de Teucro ἰλ. ν. Τεῦκρός θ', ὃς ἄριστος Ἀχαιῶν τοξοσύνῃ, ἀγαθὸς δὲ καὶ ἐν σταδίῃ ὑσμίνῃ, id est, Teucérque, qui optimus erat Græcorū iaculator & bonus miles etiam in pugna stataria. Menelaus autem apud Sophoclem in Aiace, Teucrum maledicti

ledicti loco, sagittarium appellat. Menel. ὀιστοβότης ἐοικεν ὑ σμικρὰ φρονεῖν.

CYDONIO] Cretensi. Virg. Gallo. *libet Partho torquere Cydonia cornu Spicula.*

NON SEMEL ILIOS VEX.] Ilios vrbs ipsa: Ilium arx vrbis: quamquam interdum Ilium pro Troia vsurpatur: vt fortasse sup. Od. 19. li. 3. *Et pugnata sacro bella sub Ilio.* & apud Virgilium principio libri 3. Æneid. *ceciditque superbum Ilium.* vbi Seruius hunc Horatij locum profert. Troiam ter obsessam esse traditum est: semel ab Hercule: iterum ab Amazonibus: tertium à Menelao, & iis, qui eum secuti sunt.

IDOMENEVS] cùm alibi, tùm ἰλ. ν. licet præclara, & gloriosa Idomenei cognoscere facinora.

B STHENELÚSVE] de Sthenelo diximus suprà ad Od. 15. lib. 1. Iam hoc loquendi genus *pugnauit prælia*, annotauimus ad Od. 6. lib. 2.

HECTOR] Aiax Hectorem grauiter vulnerauit ἰλ. ξ. adeò vt ille ingenti lapide ictus ex prœlio ablatus, atque ad ripas Xanthi fluuij collocatus, animo pæne deficeret: etiam præ dolore humi supinus iacêre cogeretur, sanguinē vomeret, visum oculorum immensæ offusæ tenebræ adimerent.

VEL ACER DEIPH.] Deiphobus ἰλ. ν. à Merione vulneratur in brachio. Itaque à Polita germano suo rectus, ac defensus, & in curru collocatus in vrbem reuehitur.

C VIXERE FORTES ANTE AGAM.] ἰλιάδ. λ. suæ virtutis specimen edit certissimum, argumentúmque præbet luculentissimum Agamemnon, ab illo loco, Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι, Ὅς τις δὴ πρῶτος Ἀγαμέμνονος ἀντίος ἦλθεν, &c. id est, dicite nunc mihi musæ, quæ domos Olympicas incolitis, Quis primus Agamemnoni obuius venerit, &c. Itaque quàm diu hic pugnat inter primos ordines, atque in prima acie, Iouis monitu hortatur suos Hector vt strenuè repugnent ac resistant: ipse recedit, & à prœliando abstinet, donec in brachio dextero à Coone vulneretur Agamemnon. Quo facto eùm paulò post dolore coactus, quamuis vulnus lætale non esset, è prœlio, & ex acie ad naueis curru reuectus esset, Hector eius discessu cognito init prœlium incre-D dibili fiducia, maximóque animo & spiritu elatus.

SED OMNES ILLACRYM. VRG.] sed omnes iacent æternis demersi tenebris, propterea quòd nullum poëtam nacti sunt, à quo sua facta memoriæ proderentur.

ILLACRYMABILES] ἀκλαυστοι, quos nemo lacrymis decorat (vt loquitur Ennius) propter quos nemo lacrymatur, auditis scilicet aut lectis eorum rebus gestis, & casibus aduersis, ab aliquo scriptore memoriæ mandatis. vel *illacrymabilem* accipe, qui nullis lacrymis ab inferis reuocari possunt. Suprà Od. 14. lib. 2. *illacrymabilem Plutona* nominauit, id est, inexorabilem,

A lacrymis inflexibilem, qui lacrymis non commouetur.

VRGENTVR LONGA NOCTE] æternis tenebris obruuntur: obliuione sui nominis sempiterna merguntur. vel longam noctē, mortem intellige, vt sup. Od. 28. lib. 1. *sed omnes vna manet nox.* & Od. 11. lib. 3. *ne longus tibi somnus, vnde Non times, detur.* vbi notauimus θάνατον ab Homero appellari ταναλεγέα, id est longum somnum, longásque ad dormiendum tenebras præbentem.

SACRO) poëtas Græci ἱεροαοιδοὺς appellant, id est, sacros cantores. sunt enim Musis sacri, earúmque sacris initiati res sacras, & diuinas, & B humano sensu maiores plerúmque nuntiant. Virg. Georg. 2. *Me vero primùm dulces ante omnia Musæ, Quarum sacra fero ingenti percussus amore, Accipiant.* Horat. de arte poët. *Siluestres homines sacer, interpresque deorum Cædibus, & victu fœdo deterruit Orpheus.* Itaque fortasse propter hanc causam suprà idem Horat. Od. 13. lib. 2. de Alcæo & Sapph. dixit illud, *Vtrúmque sacro digna silentio Mirantur vmbræ dicere.*

PAVLLVM SEPVLTÆ DISTAT, &c.] id est, virtus non laudata, nullísque litteris illustrata, & incognita, parum differt ab ignauia, & otiosa vita. parum interest, vtrùm quis totam vitam otio, & desidia traduxerit, nulla sui nominis memoria posteris prodita, an rebus præclarissimè gestis nemo exstiterit, qui eas scriptis e-C ruditis ac politis memoriæ sempiternæ consecret, & commendet. Nam (vt ait Pindarus) Pyth. ᾠδ. γ. χρονία μὲν ἀρετὰ κλειναῖς ἀοιδαῖς χρονία τελέθει. id est, virtus carminibus eruditis illustrata, & celebrata, diuturna est. tum verba lecta, & ornata, quæ lingua ex alto animi recessu depromserit, diutiùs viuunt, quàm facta, vt idem Pindarus ait Nem. carm. 4. verba Pindari sunt hæc, ῥῆμα δ' ἐργμάτων χρονιώτερον βιοτεύει, ὅ, τι κε σὺν χαρίτων τύχᾳ γλῶσσα φρενὸς ἐξέλοι βαθείας. & ᾠδ. ζ. Νεμ. ait hymnos, & carmina, esse quædam rerum fortiter, & præclarè gestarum specula. Verbum *distat* autem cum dandi casu coniunxit, vt discrepandi, & differendi verba in epist. de arte poët. *nisi quòd pede certo Differt sermoni, sermo merus.* & Satyr. D 4. lib. 1. *& tamen idem Scire volam, quantum simplex, hilarisque nepoti Discrepet.*

NON EGO TEM. CHART. INORN. SIL. TOTVE TVOS, &c.] non committam, vt tu silētio à me prætermissus meis scriptis non illustreris, ac celebreris: vel non te ita silebo, vt meis chartis sis inornatus: nec sinam, tot tuas res gestas vetustate paulatim obscurari, posteritatisque obliuione deleri. Verus est dictum (Inquit Pindarus Nem. ᾠδ. θ) non oportere id, quod fortiter, & cum virtute gestum est, silentio tegere. verba Pindari sunt hæc, ἔστι δὲ τις λόγος ἀνθρώπων τετελεσμένον ἐσλὸν μὴ χαμαὶ σιγᾷ καλύψαι. Cùm in aliquot libris manuscr. Russar. Nicotiano, Clericano, nonnullis aliis, reperissem

ſcriptum *inornatum ſilebo*: eandémque ſcripturam A expreſſam fuiſſe meminiſſem in duobus Vaticanis, & Ianooct. & Faërn. Gulielmúſque Canterus, homo doctus admonuiſſet nos ſe itē in vno perantiquo codice reperiſſe, ego damnata volgata ſcriptura *ſileri*, *ſilebo* edendum curaui.

CARPERE] id eſt, paullatim obſcurare, atque immouere. tranſlatio eſt. vide annot. ad Od. 11. lib. 1.

RERÚMQVE PRVDENS, &c.] id eſt, rerum cognitione præſtans, vel rerum futurarum prouidus.

ET SECVNDIS TEMP. &c.] & in ſecunda, atque aduerſa fortuna conſtans, & æquabilis: & in neutram partem propenſus, id eſt, neque inſolens, & elatus, neque fractus, ac demiſſus. Eſt B autem elegans metaphora à corpore ad animum. nam quemadmodum corpus rectum eſſe dicitur, quod non eſt inflexum, aut incuruatum, vt ann. ſup. ad Od. 4. ſic animus dicitur eſſe rectus, qui non eſt perturbatus, neque concitatus, neque anxius: ſed ſedatus, tranquillus, & pacatus. eadē tranſlatione vtitur Sat. 3. lib. 2. *Rectum animi ſeruas?* cui par eſt illud, quod eſt ibidem, *Stas animo?* vt ſuprà diximus.

DVBIIS] *dubia tempora, res dubia, caſus dubij* dicuntur à Latinis non admodum ſecūdi, & propemodum aduerſi. Cœlius Cicer. lib. 8. epiſt. *nunc te contra victorem facere, quem dubiis rebus lædere noluiſti.* Horat. Satyr. 2. lib. 2. *vter nam*, vel, vt habent libri manuſcr. *vterne Ad caſus dubios fidet ſibi* C *certius, &c.* Plautus in Moſtellar. *Qui homo timidus erit in dubiis rebus, is nauci non erit.* Salluſt. coniur. Catil. *qui labores, pericula, dubias, atque aſperas res facile tolerauerant, iis otium, diuitiaque, optanda aliis, oneri, miſeriaque fuere.* Catull. de Pel. & Thet. nup. *Nate, ego quem in dubios cogor dimittere caſus.* T. Liuius lib. 30. annalium. *In bonis tuis rebus, noſtris dubiis, tibi ampla, ac ſpecioſa dantis eſt, pax: nobis petentibus, magis neceſſaria, quàm honeſta.*

VINDEX AVARÆ FRAVDIS] qui pœna coërcet auaritiam, & animaduertit in auaros. vindex (inquit Feſtus) *ab eo dictus, quod vindicat, quo minus is, qui prenſus eſt ab aliquo teneatur.* ſed hîc *vindex* vltorem, & quaſi punitorem ſignificat. D

CONSÚLQVE NON VNIVS ANNI] conſul eſt vnius anni, qui comitiis centuriatis, populi beneficio, & ſuffragiis conſulatum adeptus eſt. Magiſtratus enim Romæ erant annui: conſul autem perpetuus eſt ille, atque etiam Rex, qui ſuas cupiditates comprimere, ſuíſque appetitionibus imperare poteſt, qui honeſtum vtili anteponit, qui muneribus non capitur, vt ſuprà Od. 2. lib. 2. *regnum & diadema tutum Deferens vni, propriámque laurum, Quiſquis ingenteis oculo irretorto ſpectat aceruos*: Atque hæc ſunt dicta ex Stoïcorū ſententia: qui ſapientem volunt eſſe ſolum liberum, ſolum diuitem, pulchrum, honoratum, cōſulem, regem. M. Tull. Lucullo. & Tuſcul. 4. & lib. 3. de finib. & parad. 5.

SED QVOTIES BON. ATQVE FID. IVD. HON.] Quæritur hîc cur quem conſulem fecerit, eundem ſtatim iudicem faciat. ego Horatium hoc ſignificare puto, eum, quem pecunia ab officio non deducat, eſſe verè conſulem, neque vnius anni conſulem, vt ſunt ceteri conſules, ſed perpetuum, & tandiu quandiu pecunia non corrumpitur in perniciem alterius, ſiue ſit iudex, ſiue aliqua alia poteſtate præditus, in qua integritas & abſtinentia eius alteri ſalutaris: δωροδοκία & auaritia pernicioſa eſſe poſſit. Paſſeratius ad ea quæ de conſule ſcribit Liuius lib. 3. annal. referebat. Sic autem Liuius. *Fuere qui interpretarentur, eadem hac Horatia lege cōſulibus quoq; & prætoribus, quia iiſdem auſpiciis, quibus conſules, crearentur, cautū eſſe: Iudicem enim conſulem appellari.* Cicero 3. de legibus, de conſulari poteſtate loquens, *Regio imperio duo ſunto, iique præeundo, iudicando, conſulendo prætores, iudices, conſules appellantor.*

REIEC. ALTO D. NOC. VVLTV.] erecto vultu, excelſoque animo munera hominū nocentium à ſe repulit: non accepit pecuniam, vt nocentem abſoluat. quod erat animi, ad vultum tranſtulit. alti enim animi eſt pecuniam aſpernari ac reiicere. licet etiam dicere *alto vultu* dictum eſſe ab Horatio, quia animi affectiones ſæpe declarantur atque exprimuntur conſimili corporis geſtu.

ET PER OBSTANTEIS CATERVAS, &c.] & ſibi per mediam hoſtium aciem armis iter patefacit: vel per obſtanteis cateruas: id eſt, per munera, & pecuniam, quibus ſæpe expugnatur religio & fides iudicis, & magiſtratus, expromſit ſua arma: id eſt, ſuam integritatem & abſtinentiam, & magnitudinem animi ab omni corruptela tutam, ac munitam: quam explicationem magis probo, vt ſit allegoria. & ita Paſſeratius noſter: neque longè aliter Porphyrio, qui *per obſtanteis cateru.* interpretatur, per vitia obſiſtentia rationi.

SVA ARMA] vel propriè, vel, ἀλληγορικῶς ſuam integritatem, abſtinentiam, magnitudinem animi, &c.

NON, POSSIDENTEM MVLTA, &c.] ordo eſt, non rectè vocaueris eum beatum, qui multa poſſidet. vel non eum, qui multa poſſidet, rectè beatum vocaueris: ſequitur deinceps, *rectius occupat, &c.* *rectè* autem, id eſt, meritò: vt epiſt. 17. lib. 1. *Aut decus & pretium rectè petit experiens vir.*

DVRÁMQVE CALL. PAVP.] ſupr. Od. 2. lib. 3. *Anguſtam, amici, pauperiem pati Robuſtus acri militia puer condiſcat.* pauperiatem non eſſe alteri maledicti loco obiiciēdam, collectis aliquot exemplis diximus ad Odam 24. eiuſd. lib. ibi. *Magnum pauperies opprobrium, &c.*

PEIÚSQVE L. FL. TIM.] *peius timet*, id, peius odit, ſeu accuratiùs vitat, vt epiſt. 17. lib. 1. *cane peius & angue Vitabit Chlamidem.*

FLAGITIVM] turpitudinem, vt ſup. Od. 5. lib. 3. *flagitio additus Damnum.*

NON ILLE PRO CAR. A. AVT PATR. TIM.

TIM. P.] sup. Od. 2. lib. 3. *Dulce & decorum est pro patria mori.* timidus perire autem sic dictum hac Oda, vt illud lib. 3. Od. 19. *Codrus pro patria non timidus mori.*

AD LIGVRINVM.

Od. 10.

ARGVMENTVM.

Vt, dum per ætatē licet, fruatur formæ suæ bono: alioqui fore, vt ipsum pœniteat, cùm flos ille ætatis exaruerit.

O Crudelis adhuc, & Veneris muneribus potens:
*Insperata tuæ cùm veniet * pluma superbiæ*
Et, quæ nunc humeris inuolitant, deciderint comæ:
Nunc & qui color est Puniceæ flore prior rosæ,
Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam,
Dices, heu (quoties te in speculo videris alterum)
Quæ mens est hodie, cur eadem non puero fuit?
Vel cur his animis incolumes non redeunt genæ?

O CRVDELIS] Sic Virg. Alex. *O Crudelis Alexi, nihil mea carmina curas.*

VENERIS MVNER. POT.] formosus, venustus, lepidus, candidus, comatus, & florens ætate. hunc Ligurinū credibile est amatum fuisse ab Horat. sup. Od. 1. huius lib. *Sed cur, heu, Ligurine, cur Manat rara meas lacryma per genas?* vt & Lyciscum Od. 11. epod. *Nunc gloriantis quamlibet mulierculam Vincere mollitia Amor Lycisci me tenet.*

INSPERATA TVÆ CÙM VENIET, &c.] cùm tibi pili, & barba os, parteísque corporis nunc læueis, & politas occupabunt. superbiam Ligurini appellat, oris, & totius corporis læuitatem: comam humeris inuolitantem, id est, dispersam, & diffusam, florem ætatis denique. per plumam autem pilos & barbam significat.

ET, QVÆ NVNC HVMERIS INVOLIT. DEC CO.] comæ non collectæ in nodum, sed diffusæ, & passæ. Pueri concubini alebant comām puellarum in morem: vt Od. 11. epod. *Aut*

A *teretis pueri longam renodantis comam.* & suprà de Gyge puero Od. 5. lib. 2. *Quem si puellarum insereres choro, Mire sagacis falleret hospites Discrimen obscurum solutis Crinibus, ambiguóque vultu.* Detondebantur autem, cum vel domini vxorem ducebant, vel pueri ipsi ætate adulta, & corroborata esse cœpetant. Catull. in nuptias Iuliæ, *Nunc tuum cinerarius Tondet os, miser, ah, miser Concubine nuces da.* hæc verba igitur *cùm deciderint comæ*, licet ita accipere: cùm exoletus ueris, cùm ad vsum illum puerilem, & impudicum, quem nunc præbes, ineptus fueris, nempe adultus, & vir factus, & detonsa coma. Cùm in Italia essem, quendam adolescentem vidi Siculum, hoc nomine malè audientem, & impudicitiæ nota aspersum, quòd B mentum & genas tum primùm florescenteis, vitio læuigaret, ac poliret. Dicebantur etiam murium, & soricum vrina parteis illas oris, quas commemoraui, manè defricare, & madefacere, vt lanuginem, & barbam nascentem funditus exstirparet ac deleret: atque hoc pacto glaber, læuis & imberbus permaneret. quod ei benè processit. nam cùm eum adolescentem annorum decem & octo Venetus vidissem, in eundem postea Romæ annos triginta natum anno duodecimo pòst fortè incidi, æquè imberbum, vt erat adolescentulus.

PVNICEÆ] purpureæ. Od. 9. *Punico Lugubre mutauit sagum.* Virg. lib. 12. Æn. *cùm primum crastina cælo Puniceis inuecta rotis aurora rubebit.*

C HISPIDAM] hirsutam, horridam, barbatā, pilosam, asperā. Theocrit. Ἐραστῇ, formæ puerilis breuitatem cum rosa, viola, lilio, niue confert his versibus. Καὶ τὸ ῥόδον καλόν ἐστι, καὶ ὁ χρόνος αὐτὸ μαραίνει. Καὶ τὸ ἴον καλόν ἐστιν ἐν εἄρι, καὶ ταχὺ γηρᾷ. Λευκὸν τὸ κρίνον ἐστὶ, μαραίνεται ἀνίκα πίπτει. Ἁ δὲ χιὼν λευκὰ, καὶ τάκεται ἀνίκα παχθῇ· Καὶ κάλλος καλόν ἐστι τὸ παιδικὸν, ἀλλ' ὀλίγον ζῇ, id est, *Pulchra rosa est, sed eam tempus corrūpit & virit: Pulchra quidem viola est Zephyris spirantibus, illam Sed nimium festina viget, præcepsque senectus, Lilia candida sunt, sed tempore victa fatiscunt. Candida nix etiam est, sed sole aut igne liquescit. Sic pueri facies, pulcra, & iucunda, decensque est: Sed cito marcescit neque longos permanet* D *annos.*

TE IN SPECVLO] sic habent septem libri veteres: cùm vulgati propositionem *in* non habeant.

ALTERVM] differentem, dissimilem, mutatum ab hoc, qui nunc es. Græci ἕτερον dicunt, id est, alterum Ἀριστ. ῥητορ. β. τὸ γὰρ δεινὸν, ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ. & ἠθικῶν κ. ὁ φίλος ἕτερος ὢν τοῦ κόλακος. nam quod horribile est, differt à miserabili. & de moribus ad Nicom. lib. 10. amicus, qui alter est ab assentatore. Sed hac de re plura alibi.

QVÆ MENS EST HODIE, CVR EADEM, &c.] Non dissimile est illud Tibulli libro 1. *At te pœna manet, nisi desinis esse superba. Quàm cupies votis hunc renocare diem?* & Terent. in

Hecyra, *Eheu me miseram. cur nō aut isthæc mihi Ætas & forma est, aut tibi hæc sententia?* & Auson. *Nunc piget & quereris, quod non aut ista voluntas Tunc fuit, aut non est nunc ea forma tibi.* & Homer. ὀδ. π. Αὐτὰρ ἐγὼν ὢ νέος εἴην τῷδ' ἐπὶ θυμῷ. id est, Porro autem [vtinam] ego ita iuuenis essem hac mente.

Incolvmes] læues, & imberbes. quamdiu enim tales manent impudici pueri genæ, saluæ sunt, & integræ: barbatæ autem, & pilosæ atque hirsutæ, corruptæ sunt, & quodammodo mortuæ, neque iam integræ, neque incolumes: quia ineptæ ad quæstum meretricium, & amores pueriles.

AD PHYLLIDEM.

Od. II.

ARGVMENTVM.

Phyllidem amicam ad celebrandum secum Mecænatis natalem inuitat. De Telepho autem iam illi cogitandum non esse dicit, quippe qui alius puellæ amore captus sit: ac certè Phaëthontem & Bellerophontem documēto illi esse, vt sibi disparem vitet.

Est mihi nonum superantis annum
*Plenus * Albani cadus: est in horto*
Phylli, nectendis apium coronis,
*Est ederæ * vis*
Multa, qua crineis religata fulges:
** Ridet argento domus: ara castis*
Vincta verbenis auet immolato
Spargier agno:
Cuncta festinat manus: huc, & illuc
Cursitant mistæ pueris puellæ:
*Sordidum flammæ * trepidant rotantes*
Vertice fumum.
Vt tamen noris, quibus aduoceris
Gaudiis: idus tibi sunt agendæ,
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem,
Iure sollennis mihi, sanctiórque
*Pæne natali proprio, * quòd ex hac*
Luce Mæcenas meus affluenteis
Ordinat annos.
*Telephum, quem tu * petis, occupauit*
*Non * tuæ sortis iuuenem puella*
Diues, & lasciua: tenétque grata
Compede vinctum.
Terret ambustus Phaëthon auaras
Spes: & exemplum graue præbet ales
** Pegasus, terrenum equitem grauatus*
Bellerophontem:
Semper vt te digna sequare: & vltrà,
Quam licet, sperare nefas putando,
Disparem vites. age, iam meorum
Finis amorum,
(Non enim posthac alia calebo
Fœmina) condisce modos, amanda
Voce quos reddas. minuentur atræ
Carmine curæ.

Est mihi nonvm s. a.] Est mihi Albani vini cadus, quod vinum nouem & amplius, annorum est.

Plenvs Albans cadvs] Albanum vinum commemorat Athenæus lib. 2.

Nectandis apivm coronis] vtebantur veteres illi coronis in conuiuiis, obscurè significantes rerum abundantiam, & copiam. στέφειν enim, quod valet coronare Latinè, implere est: vt apud Homer. ἰλιάδ. α. Κοῦροι δὲ κρητῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο, quem versum propemodum ad verbum expressit Virg. lib. 1. Æn. *Crateras magnos statuunt, & vina coronant.* quamquam nonnulli arbitrantur, solitos esse poculis imponere coronas, & ita Virgilij versum intelligendum: quæ sententia Tibulli auctoritate cōfirmari potest lib. 2. *Aut è veste sacra tendens vmbracula sertis Vincta: coronatus stabit & ipse calix.* iterum Virg. Æneid. 3. *Tum pater Anchises magnum cratera corona Induit, impleuitque mero.* conficiebāt autem ex edera, vel apio coronas ad significandam eam, quæ in conuiuio versari debet, hilaritatem, & iucunditatem. Theocr. in Amarylide. Τὸν στέφανον τιλαί με κατ' αὐτίκα λεπτὰ ποιησεῖς, Τόν τοι ἐγὼν Ἀμαρυλλὶ φίλα, κισσοῖο φυλάσσω. i. coges me tua sæuitia coronam statim discerpere: quā ego tibi Amaryllis ex edera connexā seruo. Anacr. ἐπὶ δ' ὀφρύσι σελίνων στεφανίσκους θέμενοι, θάλειαν ἑορτὴν ἀγάγωμεν Διονύσῳ. i. superciliis autem coronas ex apio imponentes diem festum & epulas Dionyso celebremus. Æneä, & sociis eius, cū primùm in Italiam aduenissent, humi discumbentibus, ac prandentibus, solum apio fuisse substratū, idque illis mensæ loco fuisse scribit Dionysius Halycar. lib. 1. ἀρχαιολ. ῥωμ. vide sup. annot. ad Od. 17. lib. 1. Linus apud Virgilium in Sileno, apio coronatus est. *Vt Linus hæc illi diuino carmine pastor Floribus, atque apio crineis ornatus amaro Dixerit.* Sed cur hîc ex apio coronas conficere cogitat, cum apium sit

apiom [illegible] lugubres, [illegible] funebris, si Suidæ credimus [illegible], [illegible] τέ φανος, [illegible] ὅτι τὸ γὰρ [illegible] : id est, corona ex apio, lugubris est. apium enim luctibus cõuenit. cum quo congruit & Plinius lib. 20. cap. 11. *Chrysippus & Dionysius dicunt neutrum appium ad cibos admittendum: omnino omnino nefas. nam id defunctorum epulis dicatum esse.* An apium Græcis lugubre, Romanis non item: an cibus quidem ex apio, funebris est. corona verò ea apio nequaquam. Nã & alibi in rebus lætis, & fecũdis coronæ ea apio ab Horatio adhibẽtur: vt Od 36. li. 1. *Neu desit epulis rosæ. Neu viuax apium, neu breue lilium.* [Huc pertinet illud Arnobij libr. 5. aduersus gẽtes, *Obliuioni etiam Corybantia sacra dimentur: in quibus sanctum illud mysterium traditur, frater trucidatur a fratribus: interemti ex sanguine apium natum, prohibitum mensis olus illud apponi, ne a manibus mortui inexpiabilis contraheretur offensio.*]

Sed ἐν παρόδῳ. quod doctus quidam ad ostẽdendum, hanc herbam esse tristem & funebrẽ, affert verba illa Ciceronis ex epist. quadam ad M. Cœlium lib. 2. epist. non longè ab exit. *Vter ætatis vitio, inquit. velim ita sit. sed tamen togam prætextam texi Appio, puto te audisse, &c.* vbi ille legit *apio*, cùm sit scriptum in omnibus libris emendatis Appio, & sit nomen proprium gentile Appiorum: vehementer errat. conficiebantur etiã ex philyra coronæ. sed hæ erant sumtuosiores, vt Od. vlt. lib 1. *Displicent nexæ phylyra coronæ.* ad quem locum lege, si tibi commodum est, quæ annotauimus. commemorat coronas etiam lib. 2. Saty. 3. *potus vt ille Dicitur ex collo furtum carpsisse coronas, Postquàm est impransi correptus voce magistri.* ad quem locum quædam alia annotata sunt similia.

CRINEIS RELIGATA] sup. Od. 11. li. 2. *comam religata.* & Od. 5 lib. 1. *cui flauam religas comam.* & Od. 11. epod. *Flauam renodantis comam.* fulget autem pro eo, quod est, fulgere soles, vt rectè Porph.

RIDET ARGENTO DOMVS.] γελᾷ. renidet. hilaritatem quandam præ se fert. vide annot. ad Od. 18. lib. 2.

ARA CAST. VINCTA VERB.] aræ ex cæspitibus, & terra exstructæ, verbenis reuinciebantur. Est autem verbena (vt scribit Plin. lib. 22. cap. 11.) gramen ea arce, seu ex arce cum sua terra euulsum. Hac vtebantur legati cùm ad hostes clarigatum, id est, res repetitum mittebantur: hac Iouis mensa verrebatur, domus purgabantur, ac lustrabantur, vt idem scribit li. 25. ca. 9. Quamquam verbenæ in sacris non herbã certam, sed quãlibet frondem, & quemuis ramum, modò felicem, significant: verbi gratia frondem pineã, myrteam, lauream, oleaginam. Festus, *sagmina vocantur verbenæ*, id est, *herbæ puræ, quia ex loco sancto arcebantur.* sic autem legendum, non, *arcebantur*] *a consule, prætórve legatis proficiscentibus, ad fœdus faciendum, bellúmque indicendum, &c.* Porph. *Verbena dicta quasi herbena.*

A AVET IMMOLATO, &c.] videtur cupere infici, seu imbui sanguine agni mactati.

CVNCTA FESTIN. MAN.] omnes diligentiam adhibent, manúsque admouent ad eam rem, quam paro. festinat σπεύδει, studium adhibet. sic Theoc. Ἡρακλίσκῳ. ἐσεπλήσθη δὲ δόμος σπεύδοντος ἔχοντος. significat quantus sit apparatus.

SORDIDVM] ab effectu, quia quicquid fumus contingit, sordescit.

TREPIDANT] cum trepido, seu tremulo motu sursum feruntur. vide annot. ad Od. 4. lib. 2.

ROTANTES] torquentes, glomerantes, rotarum in morem voluentes. sic Virgil. Georg. 1.

B & Æn 3. *globos flammarum* appellat, flammas Ætnæ globorum in modum erumpenteis.

VT TAMEN NOR. Q. ADV.] vt tamẽ scias ad quem diem festum omni lætitia celebrãdum voceris, *idus, &c.*

QVIBVS GAVDIIS] Oda proxima infrà, *Ad quæ si properas gaudia, &c.*

IDVS] Idus Apriles, vt statim declarat. *eidus* malim scribi per ei, vt docet Plut. & vetera marmora admonent.

MARINÆ] sup. Od. 26. lib. 3. *Læuum marina qui Veneris latus Custodit.* Aprilem autem a Venere, quam ἀφροδίτην Græci appellant, nomen traxisse docet Plutarch. in Numa, vel, vt alij volunt, ab aperiendo, quod idem auctor scribit.

C FINDIT] videtur voluisse delatare iduum etymon. Nam Plutarchus ῥωμαϊκοῖς, idus deriuat vel ἀπὸ τοῦ εἴδους διὰ τὸ κάλλος, quia idibus dimidiata luna est, vel ἀπὸ τοῦ διός, vel ἀπὸ τοῦ ἰδύειν, iduare, quod est, μερίζειν, id est, diuidere. idus enim διχοτομοῦσι τὴν μήνα id est, idus enim lunam dimidiatam faciunt. Sed admonendus est lector, hæc postrema verba Plutarchi, ne quis frustrà quærat, non reperiri in vulgatis codibus.

IVRE] propter amicitiam, quæ mihi cum Mæcenate intercedit.

SOLLENNIS] dies festus status, & fixus vt dicimus sacrificium solenne. quod & certo anni

D tempore, & omnibus annis præstari debet à sollo, id est, toto. Festus. M. Tull. Tuscul. 1. *cum enim illã ad solenne, & statum sacrificiũ curru vehi ius esset satis longè ab oppido ad fanum, &c.* de hac voce vide annot. ad epist. 1. libr. 1. ibid. *Insanire putas sollennia me.*

QVÒD EX HAC LVCE, &c.] id est, quia ab hoc die annos ætatis suæ ordinũ numerat. ab hoc die annorum ætatis suę numerandorum initium ducit. hic dies est eius natalis. significat, Męcenatem idibus Aprilibus esse natum, & idus Apriles, esse diem eius natalem.

AFFLVENTEIS] accedenteis, seu accrescenteis. translatio est à fluminibus. Virg. Æneid. 2. *lenis fluit agmine Tibris.* Sic iterum Horat. epist. 1. lib. 1. *Sed mihi tarda fluunt, ingrataque tempora.*

ORDINAT] ordine numerat. alij sic, *affluen-*

Seu ordinat annos, id est, à singulis diebus natalibus constituit quid quoque anno sit acturus. non placet.

TELEPH. QVEM TV PET. OCCVP. &c.] Telephus, quē tu amas, & expetis, in puellā tibi valde dissimili, loco, re, genere, amorem suum collocauit, eiúsque amore tenetur est.

NON TVAE SORTIS] non tui generis, loci, rei, fortunae.

TENETQVE GRATA COMP. VINCT.] tenétque grata seruitute deuinctam. sic. Od.33. lib.1. *Ipsum me melior cum peteret Venus, Grata detinuit compede Myrtale Libertina, fretu acrior Adriae, Curuantis Calabros sinus.*

TERRET AMBVST. PHAETHON] Notissimū est, Phaëthontē, cùm ętate iam adulta se Solis esse filiū ex matre Rhoda, seu, vt alij volunt, Clymena, cognouisset, currúmq; patris moderari illo diu, multúmque negante voluisset caelúmque, & terras ob aurigandi inscientiam incēdio miscuisset, ambustum ipsum, fulmineq; percussum in Eridanū fluuium decidisse. Plato in Timaeo sic interpretatur Phaëthontis fabulā: Τὸ γὰρ οὖν καὶ παρ' ὑμῖν λεγόμενον, ὥς ποτε Φαέθων ἡλίου παῖς τὸ τοῦ πατρὸς ἅρμα ζεύξας διὰ τὸ μὴ δυνατὸς εἶναι κατὰ τὴν τοῦ πατρὸς ὁδὸν ἐλαύνειν, τά τ' ἐπὶ γῆς ξυνέκαυσε, καὶ αὐτὸς κεραυνωθεὶς διεφθάρη, τοῦτο μύθου μὲν σχῆμα ἔχον λέγεται. τὸ δὲ ἀληθές ἐστι τῶν περὶ γῆν καὶ κατ' οὐρανὸν ἰόντων παράλλαξις, καὶ διὰ μακρῶν χρόνων γιγνομένη τῶν ἐπὶ γῆς, πυρὶ πολλῷ φθορά. Quae verba (vt summatim perstringam) hanc sententiam continent: per illam Phaëtontis fabulam, omnium, quę circum terrā, & sub caelo feruntur ac mouētur, mutationem, eorúmque, quae sunt in terra, longo temporis spatio interitum, & deflagrationem multo igni erumpente significari. Lucretius lib.5. Platoni assentiēs idem cōplectitur his pulcherrimis versibus, *Igneus enim superauit, & ambiens multa perussit, Auia cum Phaethonta rapax vis Solis equorum Aethere raptauit toto, terrásque per omnes. At pater omnipotens ira tum percitus acri Magnanimum Phaetonta repenti fulminis ictu Deturbauit equis in terram, Sólque cadenti Obuius aeternam suscepit lampada mundi, Disiectósque redegit equos, iunxitque trementes. Inde suum per iter recreauit cuncta gubernans, Scilicet, vt veteres Graium cecinere poëtae. Quod procul à vera est animi ratione repulsum.* Horatius autem hoc Phaëtontis exemplo Phyllidem deterret, ne maiora, quàm, quae sibi conueniunt, expetat, & concupiscat.

AVARAS SPES] id est, spes cupidas & auidas. hoc totum autem *terret auaras spes*, hoc est, vetat auidè sperare, seu vetat cupere & sperare, quae nefas est cupere & sperare scilicet.

ET EXEMPL. GR. PRAEB. ALES PEGAS.] poëticè id attribuit Pegaso Horatius, quod à Iouis ira natum est. Nam Bellerophon Antēae calumnia liberatus, grauissimísque periculis per- A functus, denique gener Proeti, regnique socius ac particeps factus, his rebus omnibus elatus, & Pegaso fretus, dicitur, quid in caelo esset, quidque ibi fieret, explorare voluisse. Qua audacia offensus Iupiter, oestrum in Pegasum immisit. Ita excussus equo Bellerophon in Lyciae campū decidit, qui Aleius ἀπὸ τοῦ ἀλᾶσθαι, quod est errare, dictus est, quia in eo campo, debilitato corpore errarit. haec Homeri interpretes ἰλ. ζ. Vtitur eodem exemplo Pindarus Isthm. ᾠδ. ζ. monens, ne quis sibi immortalitatis spem proponat, cùm simus mortales, vitaq; multo breuioris, quàm vt deorum sedem attingere possimus. Verba Pindari sunt haec, τὰ μακρὰ δ' εἴ τις παπταίνει, βραχὺς ἐξικέσθαι χαλκόπεδον θεῶν B ἕδραν· ὅ τοι πτερόεις ἔρριψε Πάγασος δεσπόταν ἐθέλοντ' ἐς οὐρανοῦ σταθμοὺς ἐλθεῖν μεθ' ὁμάγυριν Βελλεροφόνταν Ζηνός. id est, longa autem siquis circumspicit, cum sit breuior & imbecillior, quàm vt ad deorum sedem aheneo pauimento constratam peruenire possit: primùm Pegasus pennatus dominum Bellerophontem Iouis familiarem, & consabulatorem ad caeli stationes transire cupientem excussit, &c.

ALES] alatus, pennatus, penniger, πτερόεις, Pindarus. alitem posuit Od.1. huius libri pro eo qui alatis iumentis vehitur; *Tempestiuius in domo Pauli purpureis ales oloribus*, &c. De Pegaso suprà Od.27. lib.1.

TERRENVM EQVITEM GRAVATVS] C *grauatus equitem*, pro eo, quod est, grauatus ferre equitem, Horatianum est. Nam sic loquūtur & Graeci, βαρυνόμεθα τὴν πενίαν, τὴν ἀτιμίαν, id est, grauiter fero paupertatem, infamiam, &c. Plutarchus in Caesare, τοὺς βασκαίνοντας, καὶ βαρυνομένους τὴν δύναμιν. Sic & Suetonius in Tiberio, *matrem Liuiam grauatus*: idem in Augusto, *ampla & operosa praetoria grauabatur.*

TE DIGNA] tibi apta, tibi conuenientia.

ET VLTRA QVAM LICET SPER. NEF. P. DISP. V.] ordo est, & disparem vites, putando nefas esse, sperare vltra quàm licet.

DISPAREM VITES] Prouerbium est vulgatum apud Graecos, quod monet, vt sibi quisq; D aequalem vxorē ducat, τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. subintellige βάδιζε. hoc est, tui similem tibi conuenientem & propinquum age. natum à lusu puerorū turbines flagellis circumagentium ac versantium. lege in libris epigrammatū Graecorum, pulcherrimum Callimachi epigramma ad Dionem. Ita igitur & Horat. Phyllidi suadet, vt amicum sibi parem deligat ab amore Telephi animum auertat.

FINIS AMORVM] ô Phylli, quam omniū postremam amare constitui. sic Propert. lib.1. *Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit.*

CALEBO] incendar, ardebo, vt Od.9. lib.3. *Donec non alia magis Arsisti.*

MODOS] cantus, carmina modulata.

REDDAS] reddere interdum est id, quod ab aliquo

[illegible] ceperis, ac didiceris vel recitare, vel cā- [illegible] &c, & supra Od. 6. huius libri, *Reddidi carmen docilis modorum Vatis Horati.* & epist. ad Loll. 2. lib. 1. *Vt puerum sæuo credas dictata magistro Reddere.* idem ad Pisones de arte poet. *Reddere qui voces iam scit puer.* & Lucret. lib. 4. *reddere dicta. Et fontium audire (senera [al. sonara] silentia noctis Vndique cum constent) & reddere dicta tacentes.*

A T R Æ] id est, tristes, vel quia tenebræ nigrę sunt, quæ viuis inuisæ, & tristes sunt: vel quia nigra omnia per se tristia & horribilia sunt. centies notauimus. vsitatum est Horatio hoc epithetū. sup. Od. 14. lib. 3. *Hic dies verè mihi festus atras Eximet curas*, & Od. 1. eiusd. *Post equitem sedet atra cura.* & Satyr. 7. lib. 2. *nam comes atra premit, sequitúrque fugacem.*

TVRNEBVS.

EX lib. 4. ca. 14. *Quid face Troianos atra vim ferre Latinus.* dixit Maro 10. Æn. Atra est infesta, dira noxia, peruersa', iniusta, quòd niger color infaustus sit. Sic apud Flaccum,

—minuentur atra

Carmine curæ, Sic Homerus μελαίνας ὀδύνας dixit.

Ex lib. 19. cap. 9. Cùm igitur in eo scribitur, de art. poët.

— ut turpiter atrum

Desinat in piscem, ater, turpis & fœdus est. Ater etiam non insolita Flacco vsurpatione, est malus & tristis, vt, de art. poët.

—minuentur atra

Carmine curæ. &,

—eripere atris

Luctibus implicitum.

Ex lib. 22. cap. 7. Atrum porrò timorē dicit Maro, per metalepsim etiam, fœdum, turpem, molestum, odiosum. 9. Æn.

Immisitq́; fugam Teucris atrúmq; timorem.

Ex eo, vt opinor, quòd atra quæ sunt, inauspicata & funesta & iniucunda erant, sic Flaccus

--minuentur atræ

Carmine curæ: Inuisæ, odiosæ, molestæ. lib. 3. Od. 1.

Post equitem sedet atra cura, id est, molesta. & lib. 2. saty. 6.

--at simul atras

Ventum est Esquilias: id est, odiosas mihi & molestas ob negocia. Sic de art. poët.

--atrum

Desinat in piscem mulier formosa supernè, dixit pro turpi & fœdo.

A

AD VIRGILIVM.

Od. 12.

ARGVMENTVM.

Describit veris aduentum: tùm eum inuitat ad epulas, ea condicione, vt secum pro symbola vnguenti nardini onychem afferat.

IAm veris comites, quæ mare temperant,
B *Impellunt * animæ lintea Thraciæ:*
Iam nec prata rigent, nec fluuij strepunt
Hiberna niue turgidi.
Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
*Infelix * auis, & Cecropiæ domus*
Æternum opprobrium, quòd malè barbaras
Regum est vlta libidines.
Dicunt in tenero gramine, pinguium
Custodes ouium, carmina fistula:
C *Delectántque * deum, cui pecus, & nigri*
Colles Arcadiæ placent.
Adduxere sitim tempora Virgili:
Sed, pressum Calibus ducere Liberum
Si gestis, iuuenum nobilium cliens,
** Nardo vina merebere.*
Nardi paruus onyx eliciet cadum,
*Qui nunc Sulpiciis accubat * horreis*
Spes donare nouas largus, amaráque
D *Curarum eluere efficax.*
Ad quæ si properas gaudia, cum tua
*Velox * merce veni. non ego te meis*
Immunem meditor tinguere poculis,
Plena diues vt in domo.
Verùm pone moras, & studium lucri:
** Nigrorúmque memor, dum licet, ignium,*
** Misce stultitiam consiliis breuem.*
*Dulce est * desipere in loco.*

I A M V E R I S C O M I T E S] hæc Ode eius-

dem ferè est argumentum, atque septima.

IMPELLVNT LINTEA] impellunt vela.

ANIMÆ THRACIÆ] Id est, venti Thracij, nempe Fauonij. Quidã putãt Etesias significari, a quibus valde dissentio. nam Etesiæ æstate spirant: Fauonij vere ineunte. Quod autem Fauonios, qui dicuntur à Græcis Zephyri, aiunt quidam non esse Thracios, quia Aquilones qui sunt Septentrionales: Thracij appellantur à poetis, respondeo, Homerum ἰλιάδ. ι. facere etiam Zephyrum à Tracia vnà cum Borea spirãtem. Sic enim ille, *Βορέης, καὶ Ζέφυρος τώ τε Θρήκηθεν ἄητον*: ad quem versum notat Eustathius, Zephyrum dici vnà cum Borea spirare ex Thracia, vel quòd Thracia sit communis omnium ventorum quasi officina, seu commune domicilium: vel quod Zephyrus per Thraciam in mare Græcum incidat: vel quòd Thracia salci figuram præ se ferat: vel, vt alij volunt, sigma litteræ: quare cùm ita latè pateat, non esse mirum si ab vtraque eius parte hi venti spirare dicantur, Boreas à septentrionali, Zephyrus ab Occidentali. vide quæ sunt annotata sup. ad Odam 25. lib. 1. ibi, *Thracio vento*. Iam verò quòd alij dicunt, hîc æstatem perspicuè describi vel ex hoc versu intelligi posse, *Adduxere sitim tempora Virgili*: dico eum referendum esse non ad anni, sed ad diei tempus: nempe ad horam diei septimam aut octauam, seu potiùs nonam, ac decimam: quo tempore Romani cenare solebant. Quòd si quis contendat pertinaciter ad anni tempus esse referendum, respondebo, in Italia Vernum tempus multo calidius, & siticulosius esse, quàm in Gallia. Quocirca non debere esse mirum si dicat, *Adduxere sitim*. Præterea versus illi superiores, *Nidum ponit, Ityn, &c.* declarant, hîc ver describi, non æstatem. hirundo enim Veris est nuntia, vt sciunt omnes: vnde prouerbium, *Vna hirundo ver non efficit*. Itaque Horatius vernum tempus significat per Zephyros & hirundinem primam epist. septim. libro 1. Mæcenat. 2. *te dulcis amice reuiset Cum Zephyris, si concedes, & hirundine prima*. adde quòd epithetum illud *veris comites*, argumento est significari Fauonios, qui vnà cum vere ineunte spirant. neque probo quòd illi, *veris comites*, interpretantur, *ver sequentes*. quemadmodum (inquiunt) Od. 7. huius libri, dixit *ver proterit æstas*. Longè enim hoc illi dissimile est. Nam ver quidem sequitur æstas: & cónuenit ita loqui. sed *etesiæ sequuntur ver*, non item cónuenit. Multo autem minus cónuenit, ita describere etesias: *ventos ver sequentes, mare temperantes, &c.* Postremò vocem *comes* non significare eum, qui subsequatur, & qui pòst eat: sed qui vnà & eodem ordine ingrediatur, argumento est locus ille Od. 28. libro 1. *Me quoque deuexi rapidus comes Orionis Illyricis notus obruit undis*. Sed nimis multa de nugis. Vtatur suo quisque iudicio. Iam ex Lucretio, M. Tullio, Plauto, Terentio intelligere licet, quid intersit inter animum, & animam. Lucret. libro 3. *Nunc animum, atque animam dico coniuncta teneri Inter se, atque vnam naturam conficere ex se. Sed caput esse quasi, & dominari in corpore toto Consilium, quod nos animum, mentemque vocamus.* Idem libro 5. *ac prece quæsit Ventorum pauidus paces, animásque secundas.* Idem libro 3. *Et magis est animus vitaï claustra coercens, Et dominantior ad vitam, quàm vis animaï. Nam sine mente, animóque nequit residere per artus Temporis exiguam partem pars vlla animaï, Sed comes insequitur facilè, & discedit in auras, Et gelidos artus in lethi frigore linquit, &c.* Et M. Tull. Tuscul. libro 1. *Animum autem animam nostri declarant nominari. Nam & agere animam, & efflare dicimus.* animam, id est, ventum. ibidem. *Ipse autem animus ab anima dictus est.* Idem ibidem. *quam regionem cùm superauit animus, naturámque sui similem contigit, & agnouit: iunctis ex anima tenui, & ex ardore solis temperato, ignibus insistit, &c.* Idem ibidem, *anima sit animus, ignisne, nescio.* Plaut. Asinar. DE. *Animam edepol suauiorem, quàm vxoris meæ.* PHILÆN. *Dic, amabo, an fœtet anima vxoris tuæ?* Idem Aulular. *sed me animam recipere sinas, te rogo.* idem ibidem, *S. Quin cùm it dormitum, follem obstringit ob gulam. A. cur? S. nequid animæ fortè amittat dormiens.* Terent. Adelph. *quid festinas, mi Geta? animam recipe.* Idem in Phorm. *Animam compressi, aurem admoui.* Iterum M. Tull. frumentaria, de Apronio, *qui non modo animum integrum, sed ne animam quidem puram conseruare potuisset.* idem in Timæo, *ita contigit, vt inter ignem, & terram, aquam Deus, animámque poneret, eáque inter se compareret, & proportione coniungeret, vt, quemadmodum ignis animæ, sic anima aquæ: quódque anima aquæ, id aqua terræ proportione redderet.* Virgil. in Sileno, *Semina terrarúmque, animæque, marísque fuissent, Et liquidi simul ignis.* Idem Georg. 3. *animásque & olentia Medi ora fouent illo, & senibus medicantur anhelis.* Idem libr. 8. Æneid. *Quantum ignes, animæque valent.*

RIGENT] horrent, squallent: frigore, glacie, gelu.

NEC FL. STR. HIB. N. T.] nec fluuij niuibus & imbribus hibernis aucti, horribilem strepitum edunt. supr. Od. 2. eiusd. lib. *Monte decurrens velut amnis, imbres Quem super notas aluere ripas.*

NID. PON. ITYN FLEB. GEM.] hirundo (inquit) veris nuntia Ityn filium gemens à se interfectum in odium Terei v[...] sui, nidum ponit. Hesiodus ἔργ. καὶ ἡμ. hirundinem ὀρθογόην appellat, id est, manè gementem. Τὴν δὲ μετ' ὀρθογόη Πανδιονὶς ὦρτο χελιδὼν Ἐς φάος ἀνθρώποις ἔαρος νέον ἱσταμένοιο, id est, post hunc autem hirundo Pandionis filia surrexit, & in lucem prodiit hominibus vere ineunte. apud Homerum

Homerum item ὀδυσ. τ. Penelopa Vlyssem virum suum nondum agnoscens, & tamen cum eo loquens, sese cum luscinia comparat Itylum filium suum lugente, his verbis: Ὡς δ᾽ ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρηῒς ἀηδὼν Καλὸν ἀείδῃσιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν, Ἥτε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνήν. Παῖδ᾽ ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον. id est, Quemadmodum autem cùm Pandarei filia Chloreis luscinia suauiter canit vere ineunte ramis densis arborum insidens: Quæ se crebrò conuoluens vocem variam, & flexibilem mittit: filium Itylum optatum lugens, &c. Plato autem in Phædone, negat hirundinem, lusciniam, vpupam, cycnos doloris gemitus vere causa canere, his verbis, οὐδ᾽ αὐτὴ ἡ ἀηδὼν, καὶ χελιδὼν, καὶ ἔποψ, ἅ δή φασι διὰ λύπην θρηνοῦντα ᾄδειν, ἀλλ᾽ οὐδὲ ταῦτα φαίνεταί μοι λυπούμενα ᾄδειν, οὔτε οἱ κύκνοι.

CECR. DOM. ÆTERN. OPPR.] &c. Erysichthon Cecropis filius non regnauit Athenis. nam patre viuo mortuus est. Cecropi successit Cranaus, quem Amphictyon eius gener regno spoliauit. Hic rursus ab Erichthonio eiectus est. Erichthonij autem patrem mortalem fuisse negant, natúmque eum dicunt alij ex Marte & Terra, alij ex Vulcano & Terra, cùm Vulcanus Mineruæ coniugio à Ioue impetrato, illa reluctante effectum libidinis in terram profudisset. Huius filius fuit Pandion: cuius filiæ Procne & Philomela. Itaque, quòd hac auem æternum Cecropiæ domus opprobrium dicit esse, non est ita intelligendum, eam stirpe & sanguine Cecropis ortam esse: sed Cecropia domus intelligenda est, regnum Atheniensium familia, tametsi non sit vna. Fabula autem notissima est de Procne in hirundinem Philomela in lusciniam mutata: quam cùm Tereus rex Thraciæ, qui Procnem in matrimonio habeat, constuprasset, ei ipsi, quam constuprarat, linguam præcidit, ne vxori suæ rem enuntiaret, quamquam alij putant Philomelam in hirundinem, Procnen in lusciniam esse versas: vt Gorgias, qui, cùm hirundinis volantis stercore inquinatus esset αἰσχρόν γε (inquit) ὦ φιλομήλα. refert Aristotel. libro tertio. Rhetoricor. Sic Virgil. in Sileno: *Quas illi Philomela dapes.* sic & Varro libro quarto de lingua Latina.

QVÒD MALÈ BARBARAS, &c.] quia barbaram illam Terei viri sui libidinem immaniter, & crudeliter vlta fuerat, nempe filio communi Ity interfecto. Propert. lib. 3. *Increpat absumptum ne sua mater Ityn.*

DELECTENTQVE DEVM] Pana. fuit autem Pan (vt scribit Theocriti interpres) Penelopæ, & procorum filius: ideóque Pan vocatus est, quia ἐκ πάντων ἐσπάρη, id est, omnium semine satus est. alij Mercurium eius patrem fuisse, in [illegible] um [illegible]. De Pane scribit Plutarchus mirabile quiddam libr. περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρίων. Epithersen quendam sibi narrasse, cùm ille in Italiam nauigaret, & ad insulas Echinadas peruenisset, vesperi, mari placido, & tranquillo vocem esse auditam cuiusdam Thamum appellanti. Erat autem is Thamus gubernator nauis Ægyptius non omnibus vectoribus notus. Qui cùm bis appellatus tacuisset, atque ad tertiam appellationem respondisset: eum, cuius erat illa vox, summa vocis contentione ita locutum esse: Vbi ad Palodes delatus fueris, nuntiato, Pana magnum diem suum obiisse. qua voce audita, primùm omnes, qui in naui erant, metu perterritos esse: deinde consultasse vtrùm præstaret, eine voci obtemperare, an totam rem negligere. re inter eos communicata, & consultando agitata, ad extremum placuisse, vt Thamus, quod iussus esset, faceret, maximè si idin, cùm ad illum locum peruenissent, malacia esset. itaque fecit: & quàm clarissima voce potuit, proclamauit, magnum Pana obiisse. Vixdum clamandi finem fecerat, cùm ingens factus est non vnius, sed veluti complurium hominum gemitus. Id cùm Romam perlatum esset, Tiberium, qui tum imperium obtinebat, ita ei nuntio fidem habuisse, vt doctissimis quibusque hominibus conuocatis, & coactis, quærere instituerit de Panis ortu genere, & natura. Illos autem te multùm, diúque disputata, ad extremum sine vlla dissensione ac varietate pronuntiasse, Pana, de quo quæreretur, & qui diem suum obiisse diceretur, Mercurij, & Penelopæ filium fuisse. Non defuerunt Christiani homines, qui hunc Pana, Christum fuisse putarint, magnum omnium mortalium pastorem, & seruatorem: tempora certè conueniunt. conueniunt & ea, quæ ab antiquis de Pane tradita sunt: Pana, Deum esse rusticum in naturæ similitudinem conformatum: vnde & πᾶν dictus est, id est, omne, quasi naturæ vniuersæ Deus. habet enim cornua, quæ radios solis, & cornua lunæ significat naturam ætheris igneam. ad pectus pellem ceruinam habet stellatam, qua cælum stelliferum, seu stellis distinctum significatur. pars eius inferior, hirsuta est, qua designantur arbores, virgulta, fruges, herbæ, feræ, & ceteræ animantes in terra sedem habentes. pedes sunt ei caprini, vt declaretur terræ stabilitas, firmitas, ac soliditas. fistulam tenet septem calamis compactam, vt ostendatur cæli harmonia ex vno cæli, & altero septem siderum motu contrario, vnde septem soni efficiuntur, constans. virgam incuruam, seu pedum gestat, propter annum, qui in se recurrit. Idem cum Amore Deo, seu Cupidine luctatus est, ab eóque superatus. Sic Deum huius mundi opificem, amor generis humani vicit, & (pæne dicā)

coegit, vt [illegible] sumpta terras incoleret ouesq pasceret, hoc [illegible] homines veritatis & simplicitatis amanteis erudiret, eosq; ex Orci faucibus morte sua vindicatos ac redemptos seruaret, & (vt Arnobij verbo vtar) sospitaret. Herodotus in Euterpe Pana scribit a Mendesiis in octo diis numerari. hos autem deos octo, duodecim diis priores haberi. Addit prætereà Pana à pictoribus & fictoribus Græcis ac Latinis αἰγοπρόσωπον, καὶ τραγοσκελέα, id est, facie caprina, & cruribus hircinis pingi, & sculpi solere.

Nigri Colles Arcad.] Vir. Gallo. *Pan deus Arcadiæ.* Arcadia, frumenti ferax. Nigra autẽ terra, frumentis optima. idcirco nigros Arcadiç colleis dixit. Virg. Georg. 2. *Nigra fere, & presso pinguis sub vomere terra, Et cui putre solum (namque hoc imitamur arando) Optima frumentis. non vllo ex æquore cernes Plura domum tardis decedere plaustra iuuencis.*

Addvx. sitim temp. Virgili] Alcæus, πάντα δὲ διψῶσ' ὑπὸ καύματος, id est, omnia præ calore & æstu sitiunt. Virgil. libro tertio, Georg. *Inde vbi quarta sitim venient collegerit hora.*

Sed pressvm Calib.] sed si vinum Calenum haurire & bibere cupis. sup. Od 31. li. 1. *Cæcubum, & prælo domitam Caleno Tu bibes vuam.* ducere interdum est spiritu attrahere, vt hîc, & sup. Od. 17. lib. 1. *Hic innocentis pocula Lesbij Duces sub vmbra.* & apud M. Tull. lib. 2. de nat. deorũ. *ab aëre eo, quem spiritu ducimus.*

Gestis] id est, vehementer cupis. *Gestit* (inquit Festus) *qui subita felicitate exhilaratus, nimio corporis motu præter consuetudinem exsultat.*

Ivvenvm nobilivm] Claudij, & Drusi.

Nardo vina merebere] vnguento nardino dato, vinũ Calenum accipies, id est, si vnguentum nardinum afferes, ego vinum Calenum tibi depromam. In quibusdam libris scriptum reperi, *mereberis.*

Nardi parvvs onyx] idem dicit, quod paullo antè dixerat. nam Virgilium ad cenam ea cõditione inuitat, si nardi concham, aut onychem afferat. Cõtrà Catull. cenaturum esse apud se Fabullũ dicit paucis pòst diebus, si modò ille cenam lautam, & copiosam attulerit cũ vino & sale: se autem nihil præter vnguentum fragrantissimum præbiturum. sic Catul. *Cenabis benè mi Fabulle apud me Paucis, si tibi Dij fauent, diebus, Si tecum attuleris bonam, atque magnam Cenam, non sine candida puella, Et vino, & sale, & omnibus cachinnis.* deinde paucis versibus interpositis, *Nam vnguentum dabo, quod meæ puella Donarunt Veneres, Cupidinesque.* ὄνυξ autẽ vt ait Dioscorides lib. 2. πῶμά ἐστι κογχυλίου ὅμοιον τῷ τῆς πορφύρας, εὑρισκόμενον ἐν τῇ Ἰνδίᾳ ἐν ταῖς ναρδοφόροις λίμναις. διὸ καὶ ἀρωματίζει νεμομένων τῶν κογχυλίων τὴν νάρδον, id est, onyx, conchylij est operculum, purpuræ operculo simile, quod reperitur in India in paludibus [illegible] runt. It[illegible]que & dolores suauissimo [illegible] conchylia nardo vescuntur. Ea [illegible] testis, siue conchis, fieri poterant, vasa [illegible] vnguentũ seruãdum aptissima, quippe quæ [illegible] odore iam essent penitus imbuta. alij dicunt Onychẽ esse marmoris genus, & onychẽ hîc interpretantur ampollam marmoream. Est etiam ὄνυξ lapis idem, qui alabastrites, ex quo ὄνυξ vnguentarius id est, vas ad diuturnam vnguenti custodia probatissimum. vide Hermolaum Barbarum. Duxeruot autem appellationem & hic lapis, & hæc concha à similitudine vnguis humani, quia nihil sit in eis rugosum, nihil asperum: sed omnia, vt in vngue, læuia ac polita. Propertius lib. 3. *Sit mẽsa caeio, noxque inter pocula curras: Et crocino nares myrrheus vngat onyx.* & Catull. de coma Berenices, *Nunc vos, optato quas iũxit lumine teda, Non prius vnanimis corpora coniugibus Tradite nudantes reiecta veste papillas, Quàm iucunda mihi munera libet onyx.* Est etiam onyx gemma coloris candidi, ex qua vas vnguentarium fieri solitum esse constat.

Qvi nvnc Svlp. accvb. horr.] Od. 28 lib. 3. *Parcis deripere horreo Cessantem Bibuli consulis amphoram.* in verbo *accubat* autem translatio est a rebus animatis: positũmque est pro acclinatur, seu acclinatum est.

Spes donare novas largvs] largus & liberalis in afferenda & donanda noua spe: vt epist. ad Torqu. lib. 1. *Spes iubet esse ratas.* *largus donare*, id est, largus ad donandum.

Amaráqve Cvrarvm] id est, amaras curas, seu potiùs amaiores curarũ. sic loquitur Od. 2. lib. 2 *Et cuncta terrarum subacta.* & tertia secunda libri secundi, *Corruptus vanis rerum.* & vltima eiusdem, *dumque Ridetur fictis rerum Balatrone secundo.* & epistola ad Pisones, *Indiciis mõstrare recentibus abdita rerum.* & epist. ad Sexuam, *tu pisces vilsareeũ.* sic Liu. *subita rerum.* lib. 9. *incerta casuum.* lib. 30. & alibi, *diuersa montium.* & Lucret. lib. 1. *Inter septa meant voces & clausa domorum Trãsuolitant.* idem lib. 2. *Nunc hic, nunc illic superant vitalia rerum, Et superantur item.* ibidem. *Contemplator enim, cum solis lumina cumque Insertim fundunt radios per opaca domorum.* & libr. 6. *penetrat per caca viarum.* Virgil. lib. 6. Æn *per opaca viarum Corripiunt spatium medium, foribusque propinquant.* idem lib. 2 *Obsedere alij telis angusta viarum.* Paterculus *auersa viarum*, & *auia itinerum.* sic etiam Græci. Aristoph. Pluto. ὁ Ζεὺς μὲν οὖν εἰδὼς τὰ τούτων μῶρα, id est, Iupiter igitur sciens horum stulta, id est, stultitias.

Elvere efficax] ad eluendas curas efficax. suprà ann. ad Od. 8. iam, quòd hoc vinum ad curas eluendas efficacem esse dicit, id omniũ vinorum cõmune ferè est: atque hãc laudem omnibus propemodũ vinis tribuunt poetæ. itaq; vinum λαθικηδέα, id est, obliuionem mærorum afferens: & παυσίλυπον, id est, molestius modum & finem imponens. & νηπενθές, id est luctum

luctum adimens, seu luctu liberans. & κακῶν ἁπάντων ἐπίληθον, id est, malorum omnium obliuionem inducens, appellant Græci: obliuiosum Latini, vt Horat. supra Od. 7. lib. 2. *Obliuioso pocula Maßico Ciboria exple.* eodem pertinet illud Od. 9. epod *Curam metumque Cæsaris rerum iuuat Dulci Lyæo soluere.* & illud Od. 13. eodem. lib. *Illic omne malum vino, cantuq; leuato Deformis ægrimoniæ Dulcibus alloquiis.* & illud saty. 7. lib. 2. *Nunc vino quærens, nunc somno fallere curam.* & hi Alcæi versus apud Athenæum, Οὐ χρὴ κακοῖσι θυμὸν ἐπιτρέπειν. Προκόψομεν γὰρ οὐδὲν ἀσάμενοι, ὦ Βακχί. φάρμακον δ' ἄριστον Οἶνον ἐνεικαμένοις μεθύσθην. Nα. quos sic vertimus, *Stultum est malis est dedere languidum, O Bacche: assequemur prorsus enim nihil Mœrendo. pharmacum optimum autem est, Ferundere madere vino.*

Cvm tva merce] cum onyche nardi.

Immvnem] inanem, nihil afferentem, vt annotatum est ad Od. 23. lib. 3. Sic apud Virgil. Georg. 4. *Immunisque sedens aliena ad pabula fucus.* Sed Græcum verbum exprimere voluit, *asymbolum:* quo vtitur Terent. Phorm. *te-ne asymbolum venire unctum, atque lautum è balneis?* Non vult igitur Horatius, Virgilium venire ἀσύμβολον, id est, sine symbola. Animaduertendum est autē tùm apud Græcos, tùm apud Latinos, quemadmodum & apud nos, cenas alias fuisse conuiuatoris sumtu apparatas, atque instructas: alias, in quas suam quisque partē conferebat. has ἐράνους illas εἰλαπίνας appellant Græci, ab eo, quod quasi gregatim, seu turmatim, aut turbatim cōpotarent, παρὰ τὸ κατ' ἴλας πίνειν: vel ab eo, quòd vniuersim, & quasi in gyrum, παρὰ τὸ εἰλαδὸν seu εἰληδὸν, seu εἰλεῖσθαι. Hom. ὀδυσσ. α. Τίς δαίς, τίς δὲ ὅμιλος ὅδ' ἔπλετο; τίπτε δέ σε χρεώ; Εἰλαπίνη, ἦε γάμος; ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ' ἐστίν, id est, Quod epulum, quis cœtus hic est? quæ tandem te cogit necessitas? vtrùm conuiuium publicum, an nuptialis cena? Nam non est conuiuium ex collecta. & ὀδυσσ. λ. Ἢ γάμος, ἠ' ἔρανος, ἠ' εἰλαπίνη τεθαλυῖα, id est, Aut nuptiali conuiuio, aut ex collecta, aut cena publica & vniuersa omni epularum copia referta. in ἐράνῳ autem, id, quod confertur à conuiuis, συμβολὴν Græci, & symbolam Latini vsucapto vocabulo nomināt: *collectam* Latino & proprio. Itaq; quòd apud Terent. Andr. vulgò legitur *symbolum dedit*, corrupta scriptura est. nam, vt aliàs admonui, symbolam legendum, quod item dudū docuit Adrianus Turnebus, vir doctiss. & ita scriptum est apud Plautum in Sticho, *eadem nocte symbolam dabo*. Præterea interpretes Homeri sic docent, ἔρανος λέγεται τὸ ἐκ συμβολῆς γινόμενον δεῖπνον. & interpres Theocriti ad εἰδ. ζ. ἐστὶ δὲ τῆς ... παροιμία, ὅτι ἐπὶ δεῖπνον κληθεὶς ... ἔρχεται, ἢ χωλός ἐστιν, ἢ οὐ δίδωσι συμβολάς, qui ad cenam vocatus tardiùs venit, aut claudus est, aut nō dat symbolas. & Proculus in hunc locum Hesiodi, Μηδὲ πολυξείνου δαιτὸς δυσπέμφελος εἶναι Ταῦτα, φησί, καὶ γὰρ

A δὲ ... ταῖς χαλκευτικαῖς συμβολαῖς. αὗται γὰρ πολύξενοι ὡς ἂν ἐκ τῆς κοινῆς πολλοῖς συνιόντων εἶναι, παρήγγειλε μὴ οὐκ εἶναι δυσπρόσιτον ἐν ταύταις, καὶ δύσκολον, ἐχούσαις δαπάνην μὲν ἐλαχίστην, χάριν δὲ πλείστην διὰ τὴν κοινωνίαν. οὕτω γὰρ πάλαι συνεσίτουν ἀλλήλοις συνεισφέροντες εἰς τὸ κοινὸν ἕκαστοι, καὶ μετ' ἀλλήλων ἑστιώμενοι, id est, hæc, inquit, locum dant symbolis, quæ appellantur hæ enim valde hospitales, & multorum hospitum fuerint, multos inter se conciliantes, vt vnà cibum capiant, & efficientes ne quis in eis se aditu difficilē, & morosum præbeat, quia sumtum quidem exiguum habeant, iucunditatem autem & gratiam plurimam propter communionem. Sic enim olim vB nà inter se cibum capiebant, conferentes singuli in commune, & vnà inter se epulantes. sic Alexis apud Athen. lib. 6. οὗ γὰρ μὴ τίθενται συμβολάς, Πρυτανεῖα ταῦτα προσαγορεύεται. vbi enim non conferuntur symbolæ, ea prytanēa appellantur. Hegesander apud eundem lib. 8. τὴν συμβολὴν τὴν εἰς τὰ συμπόσια ὑπὸ τῶν συμπινόντων εἰσφερομένην Ἀργεῖοι χῶν καλοῦσι, τὴν δὲ μερίδα, αἶσαν, id est, symbolam, quæ à compotantibus in conuiuia confertur, Argiui χῶν appellant, portionem autem αἶσαν. Erat & tertium genus, γάμος id est, conuiuium nuptiale, vt intelligere licet ex illis versib. Homeri, quos suprà protulimus. quod quamobrē præbetetur, nomen ipsum declarat. Erat autem hoc C quod nuptiale dicitur conuiuium, magnificum, & sumtuosum, & liberale, vt perspicuū est tùm ex iisdem versibus, tùm ex Aristot. lib. 4. de moribus ad Nicom. vbi loquitur de eo, quem βάναυσον Græcè nominat, ego opertariorum more insolentem in sumtu faciendo Latinè reddidi. verba Aristot. sunt hæc, καὶ λαμπρύνεται παρὰ μέλος, οἷον ἐρανιστὰς γαμικῶς ἑστιῶν, id est, & splendorem ac magnificentiam ostentat inconcinnè atq; inuenustè, verbi gratia, nuptiali apparatu eos accipit, qui symbolā in cenā dederunt.

Tingere] τέγγειν, quo verbo vtitur Alcæus: vel dicēdum, positū esse tingere, pro madefacere: cui respondet Græcum βρέχειν. Sed nō D dissimulabo me reperisse in vno cod. Vatican. & Ianooct. aliquótque aliis, *tinguere.*

Nigrorvmqve memor] id est. rogi, busti, mortis memor.

Dvm licet] dum vita manet, & dū fert ætas. sic Saty. 6. lib. 2. *quo, bone, circà, Dum licet, in rebus iucundis viue beatus: Viue memor, quàm sis æui breuis.* vide annot. ad Od. 9. lib. 1.

Misce stvltit. consil. brev.] misce seriis iocola. Nam animus humanus perpetuā contentionem ferre non potest. & nisi interdum ioco ac ludo remittatur & relaxetur, obtunditur, atq; (vt verbo Lucretiano vtar) obbrutescit. Rectè igitur poëta noster ita monet, Od. 11. li. 2. *quid æternis minorē Consiliis animū fatigas.*

In loco] opportunè: cùm tempus, & locus ferunt, aut etiam postulant. ἐν καιρῷ.

IN LYCEM.

Ode 13.

ARGVMENTVM.

Insultat ei, quòd iam anus fiat, & libidine flagrans, contemnatur à iuuenibus.

Audiuere Lyce di mea vota: dij
Audiuere Lyce. fis anus, & tamē
Vis formosa videri:
Ludisque, & bibis impudens:
*Et cantu * tremulo pota cupidinem*
Lentum sollicitas. ille virentis, &
Doctæ psallere Chiæ,
Pulchris excubat in genis.
Importunus enim transuolat aridas
Quercus, & refugit te, quia luridi
Dentes, te quia rugæ
*Turpant, & capitis * niues.*
Nec Coæ referunt iam tibi purpuræ,
*Nec clari lapides * tempora, quæ semel*
Notis condita fastis
Inclusit volucris dies.
*Quo fugit * Venus? heu: quóve color decēs*
Quò motus? quid habes illius, illius,
*Quæ spirabat * amores:*
Quæ me surpuerat mihi,
*Felix post Cynaram, notáque, & * artiū*
Gratarum facies? sed Cynaræ breuis
Annos fata dederunt,
Seruatura diu parem
Cornicis vetulæ temporibus Lycen:
Possent vt iuuenes visere feruidi
Multo non sine risu,
Dilapsam in cineres facem.

AVDIVERE LYCE] Lycæ meretrici nūc tandem senescenti, insultat, cuius ferociam ac superbiam queritur Oda 10. lib. 3. *Extremum Tanaim si biberes Lyce, &c.*

LVDISQ.] & ludis ludos amatorios, & Venereos. hoc enim significat *ludere* interdum. vt *Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti.* epist. 2 lib. 2. Terent. Eunucho. *quia consimilem luserat ille ludum.*

ET BIBIS IMPVDENS] in eo declaras,

A quàm sis impudens, quòd ludas, & bibas proinde ac si puella esses. puellas autem hoc loco accipio pro scortis. nam neque puellæ virgines, & pudicæ, neque matronæ Romanæ vinum bibebant, vt annotauimus sup. ad Od. 15. lib. 3 quem locum huc ascribere libet, quia cum hoc congruit. *Te lanæ prope nobilem Tonsæ Luceriam, non citharæ decēt: Nec flos purpureus rosæ, nec poti vetulam fæce tenus cadi.* vbi quidam non rectè consueuerunt legendum *Sed poti vetulam, &c.*

CANTV TREMVLO.] qualis est senum, & vetularum.

CVPID. LENTVM SOLLIC.] amoris flāmam in te iam extinctam, & pæne emortuam, cantu prouocas, & excitas.

B ILLE VIRENTIS ET DOCT.] Ille autem, nempe Cupido, vigil cubat in genis Chiæ puellæ ætate florentis, & psallendi peritæ.

EXCVBAT] vigil cubat, cùm in te sit sopitus, ac, pæne dicam, sepultus.

IMPORTVNVS] qui nec quiescit, nec alios conquiescere sinit. diximus supra ad Odam 6. libr. 3.

ARIDAS QVERCVS] δρῦς ἀζαλέας, γεράνδρυα. vetulas significat, quæ ætate defloruerunt, atque exaruerunt.

LVRIDI DENTES] illuuie squallidi. & crocei coloris: luridi. supra *Orcum luridum* dixit Od. 4. lib. 3. & infra Od 17. epod *ossa pelle amicta lurida.* γηραλέους ὀδόντας eodem sensu dixit Anacr.

C Luridum dictum est a luta, vrte, seu calleo seu pelle: quæ prius quam sit aliquo colore suffusa, pallida & crocei, vel lutei coloris est.

CAPITIS NIVES] canities, cani. sic loquitur Antipater in epigram. illo, quod scripsit in Biantem lib. 3. epigr. Τῆδε Βίαντα κέκευθα, τὸν ἀτρέμας ἤγαγεν Ἑρμῆς εἰς Ἀΐδην πολιῷ γήραϊ νιφόμενον, id est, hic Biantem texi, quem tacitè, seu quietè ad Orcum duxit Mercurius canæ senectæ niuibus perfusum. Iam Græci γῆρας πολιοκρόταφον solent appellare [Sed Quintilianus hanc translationem ait esse duram lib. 8. Cap. de tropis his verbis, *Sunt & dura, hoc est, à longinqua similitudine ducta, vt capitis niues.*

D NEC COÆ REFERENT] nec Coæ vestes (inquit) id est, tenues, subtilísque, & bombycino filo contextæ: nec gemmæ ætatem illā florentem, quæ iam abiit, tibi reducent. Significat nec vestitus elegantia ac nitore, nec gemmarum pretio, ac fulgore formam amissam, & tempore ac vetustate consumtam atque extinctam reuocari. Coas vestes fuisse admodū tenues, & pæne pellucidas declarat locus Saty. 2. lib. 1. *Altera nil obstat Cois tibi, pæne videre est, vt nudam.* quamquam quidam libri veteres illic habent, *Altera nil obstat. Chloris tibi pæne videre est, Ut nudam.* Hermolaus Barbatus autem conatus est ostendere, in omnibus libris, vbi Coæ vestes appellantur, mendum inesse, & Céas vestes, ab insula Céo, non Coas esse nominatas. ego tamen non sum ausus scripturam inueteratam immutare.

NEC

NEC CLARI LAPIDE.] nihil muto. Nam quamuis mihi valde placeat altera scriptura, quæ reperitur in duobus codicibus Vaticanis & in Iannoct. Vrf. Tornef. vno Ruffard. *Nec cari lapides*, mouet me tamen locus ille apud M. Tull. lib. 4. accuf. *Candelabrum e gemmis clarissimis opere mirabili perfectum*. nisi quis etiam locum illũ corruptum esse dicet, & legendum esse contendet, *e gemmis carissimis*. Omnino & hæc recepta tolerabilis, & illa altera probabilis est.

TEMPORA, QVÆ SIMEL NOTIS, &c.] id est, tempora præterita, ætatem exactam, præteritos annos: vt Virg. Æn. 5. *O mihi præteritos referat si Iupiter annos*. solebant autem Romani (vt sciunt omnes) cùm res fortis gestas, tùm facta vrbana singulorum annorum, & COSS. nomina in fastis, memoriæ publicæ causa, perscribere. iccirco suprà *memores fastos* appellat Od. 17. lib. 3. & Saty. 3. lib. 1. *fastos mundi*. *Tempora si, fastósque velles euoluere mundi*. Quæ sunt igitur in fastis perscripta, aut incisa, ea sunt præterita: & quæ præterita, si modò sunt alicuius momenti, fastis includuntur. Porphyrion *inclusit* interpretatur *signauit, deposuit, sepeliuit*. *Inclusi enim tumulo, vita defuncti intelliguntur*.

QVOVE COLOR DECENS?] colorem decorem eadem ratione, eodemque ferè sensu dixit, quo suprà Od. 17. lib. 3 *malas decentes*. *Antequam turpis macies decentes Occupet malas*. in quibusdam lib. scriptum est *calor decens*.

SPIRABAT AMORES] ἔρωτας ἔπνει. sic enim loquuntur Græci. Anacreon ἀταλὴν παῖδα κατέχων, Κύπριν ὅλην πνέουσαν, id est, teneram puellam tenens, quæ totã Venerẽ spirat. M. Tull. ad Q. Fratr. lib. 3. *sed minantur tamen, in primísque Appiũ πνέων Q. Scæuola*, id est, Martem spirans sic epistola ad Augustum lib. 2. *Et spirat tragicum satis*. & Virg. Georg. 2 *spirantes naribus ignem*.

QVÆ ME SVRPVERAT MIHI] id est, quæ optimam mei partem mihi furtim ademerat. *surpuerat* autem συγκοπὴ, pro subripuerat: quod est admodum vsitatum & huic, & ceteris poetis. vt Saty. 3. lib. 2. *vnum me surpite morti*, pro subripite. Lucret. 2. *quapropter vbi ipsam Cernere iam nequeas, motus quoque surpere debet*. Virgil. Æneid. 8. *Cingite fronde comas, & pocula porgite dextris*.

FELIX POST CYNARAM] de Cynara. sic epist. ad Villicum lib. 1. *Quem scis immunem Cynaræ placuisse rapaci*. & epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Inter vina fugam Cynaræ mærere proterua*. post Cynaram autem, vel quia soli Cynaræ cedebat: vel quia Cynara mortua est.

ARTIVM GRAT. FAC.] facies lepôris, & venustatis plena: facies instructa atq; ornata iis rebus omnibus, quæ homines ad amandum allicere & possunt, & solent, vt oculorum splẽdor & flagrantia, frontis læuor, oris nitor, vultus ad risum & hilaritatem compositus, & quasi natura factus, labrorum natiuus rubor, & arte adiutus, genarum candor puniceo colore temperatus. & simil.

PAREM CORN. VETVLÆ TEMP.] sup. Od. 17. lib. 3. *Annosa cornix*. cornicum viuacitas prouerbij locum obtinuit. Hesiodus Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη Ἀνδρῶν ἡβώντων, id est, *Nouem iuuenum ætates, & hic sex garrula cornix Metitur viuendo dies*. Lucr. lib. 1. *cornicum vt secla vetusta*.

DILAPSAM IN CIN. FACEM] vel te, quæ olim vris tui suauitate, & flagrantia oculorum iuuenes incendebas, nunc consumptam, aridam, exsanguem: vel formam tuam olim eximiã nunc corruptam. *dilapsam* autem legendum est, non *delapsam*, vt habent nonnulli mendosi codices, etiam veteres. sic Virgil. Georg. 4. *dilapsus in aquas* dixit, vbi de Proteo loquitur. *aut in aquas tenues dilapsus abibit*, idem lib. 4. Æneid. *dilapsus calor*, absolutè. *& vnà Dilapsus calor, atque in ventos vita recessit*.

AD AVGVSTVM.

Ode. 14.

ARGVMENTVM.

Augusto nullos à senatu populóque Romano honores deferri dicit, qui virtutes eius æquare possint. Victorias, quas eius priuigni de variis gentibus reportarunt, celebrat: tanquam ad ipsius Augusti felicitatẽ simul & gloriã pertinentes: quòd nimirum bella auspiciis illius gesserint. Tandem igitur qualibet gentes, etiam quæ in remotissimis terræ partibus sitæ sint, eius imperiũ agnoscere & venerari ait.

QVæ cura patrum, quæue Quiritium
Plenis honorum muneribus, tuas
Auguste virtutes in æuum
Per titulos memoresque fastos
Æternet? ô quà sol habitabileis
Illustrat oras, maxime principum,
Quem legis expertes Latinæ
Vindelici didicere nuper,
Quid Marte posses. milite nam tuo
Drusus Genaunos, implacidum genus
Brencósque veloceis, & arceis
Alpibus impositas tremendis,
Deiecit acer, plus vice simplici.
Maior Neronum: mox graue præliũ
Commisit, immaneisque Rhætos
Auspiciis pepulit secundis,

Spectandus in certamine Martio,
Deuota morti pectora liberæ
Quantis fatigaret ruinis:
* *Indomitas prope qualis vndas*
Exercet Auster Pleiadum choro
*Scindente nubes: * impiger hostium*
Vexare turmas: & frementem
Mittere equum medios per igneis:
* *Sic tauriformis voluitur Aufidus:*
Qui regna Dauni perfluit Appuli:
Cùm sæuit: horrendamq; cultis
Diluuiem meditatur agris:
Vt Barbarorum Claudius agmina
Ferrata vasto diruit impetu:
Primosq; & extremos metendo
*Strauit humum * sine clade victor,*
*Te copias, te consilium, & * tuos*
Præbente diuos. nam tibi, quo die
Portus Alexandria supplex,
Et vacuam patefecit aulam,
Fortuna lustro prospera tertio
Belli secundos reddidit exitus:
Laudemque, & optatum peractis
*Imperiis * decus arrogauit.*
Te Cantaber non antè domabilis,
Medúsque & Indus: te profugus Scythes
Miratur, ô tutela præsens
Italiæ, dominæq; Romæ:
Te, fontium qui celat origines
Nilúsque, & Ister: te rapidus Tigris,
Te belluosus, qui remotis
Obstrepit Oceanus Britannis:
Te non pauentis funera Galliæ,
Duræque tellus audit Iberiæ:
Te cæde gaudentes Sicambri,
* *Compositis venerantur armis.*

QVÆ CVRA] significat senatum, populúmque Rom. quantumuis studij, curæque conferat ad iustos, & meritos Augusto honores decernendos. nullos tamen eius in patriam meritis dignos decernere vllo modo posse.

PATRVM] senatorum. Sallust. de bello Ca-
A til. *Delecti, quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientia validum erat, Resp. consulebant. hinc vel ætate, vel curæ similitudine patres appellabantur.*

QVIRITVM] populi Rom. suprà Od. 1. lib. 1. *Hunc si mobilium turba Quiritium, &c.*

PLENIS HONOR. MVNERIB.] honorificis muneribus, vt statuis, triumphis, monumentis publicis.

PER TITVLOS] per inscriptiones tuæ virtutis, tuorúmque in remp. meritorum indices.

MEMORÉSQVE FASTOS] qui continét memoriam rerum foris, & domi gestarum, actorúmque publicorum: sup. Od. 17. lib. 3. & Od. superiore.

B ÆTERNET] perpetuet, æternas reddat. Varro lib. 2. rerum humanar. *litteris ac laudibus æternare*, ex Nonio.

O, QVÀ SOL HABITABILES] ô omnium principum, qui terrarũ parteis habitabiles incolunt, maximè. non enim omnes terrarum partes sunt habitabiles, vt su. Od 22. li. 1. *quà*, id est, qua parte, seu quibus partibus. cod. Raïn. Card. habet. *O, quà lux, &c.*

QVEM LEGIS EXPERT. LAT. VINDEL.] de Vindelicis sup. Od. 4. huius libri. *Videre Rhætis bella sub Alpibus Drusum gerentem, Vindelici.* Iam hoc genus loquendi, *Quem*, nempe te, *Vindelici didicere, Quid Marte posses*, Græcorum est propriũ,
C quo sæpe vtuntur Comici, & Tragici, & alij. Aristoph. in Pluto. ἄγε δὴ πρότερον σαυτὸν ὅστις εἶ, φράσον: age igitur, prius te ipsum, qui sis, dicito. Sophocl. in Thracin. πρὸς θεῶν, φράσον, φίλη δέσποινα, τόνδε, τίς ποτ' ἐστὶν ὁ ξένος, id est, per deos, dicito hunc, cara domina, seu hera, quis tandem sit hospes. Plato in Phædro. καὶ εἰδέναι χρὴ τὴν ἐραστοῦ φιλίαν, ὅτι οὐ μετ' εὐνοίας γίνεται, id est, & scire oportet amatoris amicitiam, quòd nõ est cum beneuolentia coniuncta. Terent. in Eunucho. *Ego illum nescio, qui fuerit. hoc quod fecit, res ipsa indicat.* M. Tull. epist. ad Q. Frat. libr. 2. *Hac me, vt confidam, faciunt.* Plautus Asinar. *Verum meam vxorem nescis, qualis*
D *siet.* Idem Aulular. *Ego te faciam, miserrumus mortalium vti sies.* Idem in Menæchmis. *Solem vides, vt statim occæcatus est præ huius corporis candoribus?*

LEGIS EXP. LAT.] id est, qui suis legibus viuunt, neque Romanis, aut vllis aliis astricti sunt.

GENAVNOS, &c.] magna est in his nominibus librorum antiquorum varietas. alij habent *Geraunos, Breunósque.* alij *Genauuos, Breunosque*: sed plures *Genaunos, Brencósque*: Strabo lib. 4. si locus emendatus est, hos populos Tenauos, & Bren-Hecyra, *Eheu me miseram. cur nõ aut istas mihi Æ*-cos appellat his verbis, οἱ δὲ Οὐινδελικοὶ, καὶ Νωρικοὶ τὴν ἐκτὸς παρωρείαν κατέχουσι τὸ πλέον μετὰ Βρεύκων καὶ Γεναύνων, id est, Vindeliciautem & Norici eam, quæ extrà est, partẽ montib. vicinam ferè totam incolunt, cum Brencis & Tenauis. Itaque, vel ex illo Strabonis loco Horatius

ratius est emendandus, & legendum hîc Tenaunos, seu Tenaunos, & Breocos: vel ex Horatio, Strabo est corrigendus. omnino vel *Tenaunos, & Brencos*, vel *Genaunos*: vel *Geraunos, & Brennos*, seu Breunos potiùs: non *Gelonos* legendum puto.

IMPLACIDVM GENVS] horum populorum immanitatem ex paucis verbis Strabonis cognoscere licet. οὐ μόνον ἀνδροφονοῦσιν ἀλλὰ καὶ μέχρι νηπίων ἀῤῥένων προέρχονται· καὶ μηδ' ἐνταῦθα παύονται, καὶ τὰς ἐγκύους γυναῖκας κτείνουσιν, ὅσας φασὶν οἱ μάντεις ἀῤῥενοκυεῖν, id est, non solùm viros interficiunt, verùm etiam vsque ad infanteis masculos progrediuntur: & ne hîc quidem desinentes, etiam prægnanteis mulieres trucidant eas, quas vates dixerint in vtero masculos gerere.

DEIECIT] aptissimo verbo vsus est, & pæne dicam, militari: vtitur eo sæpissimè & Cæsar *Deiecit* autem *plus vice simplici*, id est, plus quàm semel: semel atque iterum deiecit.

MAIOR NERONVM] Claudius Tiberius Nero. de quo sic Sueton. *Ex hinc Rhæticum, Vindelicúmque bellum, inde, Pannonicum, inde Germanicum gessit. Rhæticas, ac Vindelicas genteis Alpinas, Pannonicos Brencos & Dalmatas subegit.* epist. ad Iul. Florum lib. 1. *Iuli Flore, quibus terrarum militet oris Claudius Augusti priuignus, scire laboro. Maior Neronum* autẽ sic dixit hoc loco, vt in lib. de arte poët. *O maior iuuenum.* & Satyr. 6. lib. 1. *qui se Vultum ferre negat Nouiorum posse minoris.*

MOX GR. PROEL. COMM.] mox, Genaunis, & Brencis, seu Breunis præsidio deiectis, pugnam cum hostibus commisit, & signa contulit.

SPECTANDVS IN CERT. MART.] dignus, qui spectaretur in prœlio, quantis ruinis & cladibus vexaret Rhætorum animos, mortẽ liberam non extimescenteis. certamen Martium dixit, quia sunt quædam certamina ludicra, vt prœlia campestria, vt epist. 18. lib. 1. sunt *& certamina diuitiarum*, vt epist. 4. eiusd. & certant interdum inter se homines ingenio, contendũt nobilitate, vt ait Lucret. lib. 3. *Certare ingenio, contendere nobilitate.*

DEVOTA MORTI PECT. LIB.] Rhætorum pectora ita mortem nón horrentia, vt se morti deuouisse viderentur. *morti liberæ* autem, vel quia sponte sua, & nulla necessitate coacti mortem opperebant: vel quia qui pugnantes in acie cadunt, liberi moriuntur: & ita *libera* epithetum est perpetuũ mortis, quæ in acie oppetitur.

INDOMITAS PROPE QVAL. VND.] Drusum Rhætorum turmas prœliis secundis vexantem, ac profligantem comparat cum Austro Virgiliis exortis, quæ tempestates excitant, vndas maris agitante. Ordo autem verborum hic est, Drusus impiger hostium vexare turmas, & mitt. frem. eq. p. m. ign. qualis propemodum est Auster cùm vndas exercet, Pleïadum choro scindente nubeis.

EXERCET] fatigat, agitat. vt apud Virgil. A Georg. 3. *exercita cursu Flumina.*

PLEÏADVM CHORO] Pleïadas Atlantis fuisse filias, nunc stellas in Tauri cauda locatas, (Virgilias nominant Latini) quarum sex dumtaxat cernãtur, septima sit obscurior: earúmque ortum, atque obitum, pluuium esse: præterea eas ortu matutino, qui est à Kal. Maiis vsque ad decimum Kal. Quinctileis, æstatem: vespertino, qui est à Kal. Octobribus vsque ad v. Idus Decembr. hiemen præsignificare, ac nuntiare, notum est vel pueris. Hesiod. ἔργ. ἡμ. Πληϊάδων ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων Ἄρχεσθ' ἀμήτου, ἀρότοιο δὲ δυσομενάων, id est, *Pleiades Atlantigenæ cælo exorientes Messis tempora significant, eædemque cadentes Venisse agricolis ostendunt tempus arandi.* & Aratus, B Ἑπτάποροι δὴ ταίγε μετ' ἀνθρώποις καλέονται, Ἓξ οἶαί περ ἐοῦσαι ἐπόψιαι ὀφθαλμοῖσιν· Ἀλκυόνη, Μερόπη τε, Κελαινώ τ', Ἠλέκτρη τε, Καὶ Στερόπη, καὶ Τηϋγέτη, καὶ πότνια Μαῖα. quos versus sic Latinè reddidit Cicero, *Hæ septem vulgo perhibentur more vetusto Stellæ: cernuntur verò sed vndique paruæ. At non interiisse putari cõuenit vnam, Sed frustrà ac temerè à vulgo ratione sine vlla Septem dicier, vt veteres statuêre poëtæ, Æterno cunctas æuo qui nomine dignant, Alcyone, & Merope, atque Celæno, Taygetéque, Electra, Steropéque, simul sanctissima Maia.* & Theocr. in Hyla. Ἆμος δ' ἀντέλλοντι πελειάδες, ἐσχατιαὶ δὲ Ἄρνα νέον βόσκοντι τετραμμένου εἴαρος ἤδη, Τῆμος ναυτιλίας μιμνάσκετο θεῖος ἄωτος Ἡρώων, id est, Cùm au- C tem oriuntur Virgiliæ, prata autem remota agnũ nouellum pascunt, conuerso iam vere: Tum nauigationis memor erat flos heroüm diuinus. Ostendit autem his versibus Aratus, eas æstatis, & brumæ nuncias esse. Ζεὺς σφίσι καὶ θέρεος, καὶ χείματος ἀρχομένοιο Σημαίνειν ἐπένευσεν, ἐπερχομένου τ' ἀρότοιο. Athenæus lib. 2. docet Pleïadas ab Æschylo, Pindaro, Simonide Peleiadas, quod valet περιστεράς, id est, colũbas, nominari. Vnius Simonidis verba ascribam ea, quæ ad hunc locum pertinent. Ἔπατε δὲ Ἄτλας ἑπτὰ ἰοπλοκάμων φίλαν θυγατέρων τὰν (Μαῖαν) ἔξοχον εἶδος, αἳ καλέονται πελειάδες οὐράνιαι. Sed de his qui plura scire volet, legat Athen. eo, quem dixi, libro.

D SCINDENTE NVB.] id est, imbreis profundente nubibus à vento scissis.

IMPIGER HOST. VEX. TVRM.] impiger in vexandis hostium turmis.

ET FREMENTEM] Virg. Georg. 1. princ. *túque ô, cui prima frementem Fudit equum, &c.* & Horat. Oda 9. epod. *Ad hunc frementes verterunt bis mille equos, &c.*

MEDIOS PER IGNEIS] id est, per medias prœlij flammas: per media, eáque acerrima pericula. sic epist. 1. lib. 1. *Per mare pauperiem fugiens per saxa, per igneis.* sic Hom. ἰλ. κ. Τούτου δ' ἑσπομένοιο, καὶ ἐκ πυρὸς αἰθομένοιο Ἄμφω νοστήσαιμεν, ἐπεὶ περὶ οἶδε νοῆσαι, id est, *Hoc comitante vel ex ardentibus ignibus ambo Salui euadamus, quoniam egregiè apit vnus:*

Sic tauriformis volvitur, &c.] Hercules ab inferis reuersus, in Ætoliam profectus est ad OEneum, filiam suam Deianiram vxorem sibi vt ille daret, quam cùm offendisset Acheloo fluuio vicino iam desponsam, cum eo luctatus est, tauri speciem præ se ferente: cuius altero cornu auulso puella potitus est. Est autem Achelous omnium, qui sunt in Græcia, fluuiorum maximus, videturque tauriformis habitus vel propter eius multas flexiones, vel potiùs propterea, quòd multis locis relicto suo alueo exundabat. Ab eo ceteri fluuij maximè ij, qui imbribus augentur, non solùm tauriformes, sed etiam Acheloi solent appellari. Quin etiam tam Græci, quàm Latini Acheloum pro aqua vsurpare B solent. Euripid. Bacch. ὁ δ' ὡς ἐσεῖδε, δώματ' αἴθεσθαι δοκῶν, Ἧσσ' ἐκεῖσε κἀτ' ἐκεῖσε δμωσὶν Ἀχελῷον φέρειν Ἐννέπων, &c. id est, ille autem vt vidit, ædeis conflagrare putans, eò se properè contulit: deinde iubens illuc famulos Acheloum ferre, &c. Virgil. Georg. 1. *Poculaque inuentis Acheloia miscuit vndis.* Homerus ἰλ. φ. Xantum Achilli iratum, quòd alueum suum cadaueribus impediret, facit erumpentem, atque exæstuantem corpora denique in terram eiicientem cum mugitu instar tauri: ex quo fortasse qui Homerum secuti sunt, poetæ, fluuios omnibus tauri speciem tribuerunt. verba Hom. sunt hæc: Τοὺς ἐξέβαλλε θύραζε μεμυκὼς ἠΰτε ταῦρος Χέρσονδε. his consentanea scribit interpres Sophoclis in Trach. οἱ ποταμοὶ ταυρόκρανοι διετυποῦντο, ἢ ὅτι μυκηθμὸν ἐν ταύροις παραπλήσιον περὶ τὰς ἐκβολὰς, ἢ ὅτι σχίζουσι τὴν γῆν, ὡς βόες, ἢ διὰ τὰς κατὰ ψάμμας περὶ τοῖς ποταμοῖς εἶναι, id est, C fluuij taurinis cornibus fingebantur, vel quòd mugitu ad ostia, taurorum sunt similes, vel quòd terram scindunt, vt boues: vel quia pascua sunt propter fluuios. sic Ælianus ποικίλ. ἱστορ. β. τὴν τῶν ποταμῶν φύσιν, καὶ τὰ ῥεῖθρα αὐτῶν ὁρῶμεν. ὅμως δ' οἱ τιμῶντες αὐτοὺς, καὶ τὰ ἀγάλματα αὐτῶν ἐργαζόμενοι, οἱ μὲν ἀνθρωπομόρφους αὐτοὺς ἱδρύσαντο, οἱ δὲ βοῶν εἶδος αὐτοῖς περιέθηκαν. sic enim emendandus Ælianus, vt hoc notem ἐν παρόδῳ. quorum verborum hæc sententia est, Fluuiorum autem naturã & eorum alueos videmus. Verumtamen qui eos colunt, & qui eorum simulacra fingunt, alij in humanam figuram D eos conformant, alij eis boum formam affingũt. licet etiam dicere, ostia & ora fluuiorum per cornua significari. Itaque Virgilius lib. 8. Æneid. in extr. Rhenum bicornem appellat, vel quia duobus alueis fluit, vt vult Seruius, vel quia duobus ostiis in Oceanum influit. Idem de Tiberi lib. 8. *Corniger Hesperidum fluuius regnator aquarum.*

Avfidvs] suprà *longè sonantem* appellat Od. 9. de quo plura ad Od. vlt. lib. 3.

Perflvit] reclamantibus ferè omnibus cod. veteribus in quibus scriptum est *perfluit*, aut *præfluit*, vulgatos secutus sum, non pugnaturus, si quis malit, *præfluit*. sic suprà Od. 3. huius libri, vbi vulgati habent *perfluunt*, veteres pleriq; omnes habebant *præfluunt*. Et verò ita Liuius locutus est lib. 54. *Duo cingunt Scodram flumina: Clausula latere vrbis, quod in orientem patet, præfluens: Barbana palude oriens.* Quare quamuis & olim & nunc editum sit me assentiente, *perfluit*, antiquam tamẽ censeo restituendam.

Cvm sævit] cùm auctus imbribus *sternit sata læta, boúmque labores*, vt ait Virgil. vide suprà annot. ad Od. 29. lib. 3. sic Hom. de Diomede ἰλ. ε. Θῦνε γὰρ ἂμ πεδίον ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς Χειμάρρῳ, ὅς τ' ὦκα ῥέων ἐκέδασσε γεφύρας. Τὸν δ' οὔτ' ἄρ τε γέφυραι ἐεργμέναι ἰσχανόωσιν, Οὔτ' ἄρα ἕρκεα ἴσχει ἀλωάων ἐριθηλέων Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ὅτ' ἐπιβρίσῃ Διὸς ὄμβρος. Πολλὰ δ' ὑπ' αὐτοῦ ἔργα κατήριπε καλ' αἰζηῶν, id est, Ruebat autem per campum fluuio torrenti exundanti similis: qui celeriter fluens ponteis disturbat. Eum autem neque pontes continent, neque septa agrorum virentium comprimunt repente labentem, cùm eum auxerit cælestis imber: multa autem ædificia, & opera manu hominum facta eius impetu labefactata concidunt.

Meditatvr] secutus sum scripturam triũ veterum codicum, quos in Italia vidi, & totidem, quos in Gallia, in his Tornes. quam & viri docti valde probant: agnoscit Porphyr. Nam vulgati habent *minitatur*, quam tamen non aspernor. nam ita legit Non. Marcell. testem citans hũc locum, inest autem in verbo *meditatur* mirabilis, & longè audacior, quàm in illo altero *minitatur*, tralatio à re animata ad inanimam.

Primósqve et extr. met.] sic Virg. lib. 10. *Proxima quæq; metit gladio.* quem locum producunt testem Acron & Porphyr.

Stravit hvmvm] sic scriptum reperi in plerisque libris calamo exaratis, tribus Vatic. & Iannoct. Faer. Vrs. Tornes. Nicot. Russar. *Strauit humum* autem, id est, operuit, & compleuit humum. vulgati habent, *strauit humi*, quod minùs probo. sic enim locutus est suprà Od. 17. lib. 3. *& alga litus inutili Demissa tempestas ab Euro Sternet, aquæ nisi fallit augur, &c.*

Sine clade victor] victor sine vlla suorum iactura. longè huic dissimilis est ea, quam victoriam Cadmeam nominant.

Præbente] sufficiente, suppeditante, προῒζοντος, ἐπαρκοῦντος.

Tvos Divos] qui tibi fauent, qui tua omnia incœpta fortunant. hoc ideò dictum (inquit Porphyrio) quòd Augusti auspiciis hæc à Druso gesta sunt.

Nam tibi, qvo die Port. &c.] sententia huius loci hæc est. Quo die Alexandria, in quam Antonius, & Cleopatra confugerant, potitus es, anno scilicet, post initium belli Mutinensis, decimo tertio: eo ipso die omnium bellorum præteritorum felicem exitum habuisti. Nam bellis omnibus compositis, & victoria parta, temp. constituisti, imperium populi Rom. stabiliuisti, laudem, & gloriam tibi sempiternam tot victoriis partis comparasti, tertium denique consulatum,

falatum, dominatúmque perpetuum consecutus est. Priscian. lib. 2. docet, vtrúmque esse vsitatú, *Alexandréa*, & *Alexandría*: vt Antiochia & Antiochéa.

LVSTRO TERTIO] nondum finito, id est, anno decimo tertio nondum exacto. Errant autem, qui duo lustra nouem annis duntaxat putant constare, quasi quintus annus finis sit vnius & principium alterius.

ARROGAVIT] peperit, vendicauit.

TE CANTABER] sup. Od. 8. lib. 3. *Cantaber sera domitus catena.* & Oda 6. lib. 2. *Cantabrum indoctum iuga ferre nostra.*

PROFVGVS] Od. 24. lib 3. *Campestres melius Scytha.* & Od. 35. lib. 1. *te profugi Scythæ.*

O TVTELA PRÆSENS ITAL. DOMINÆQVE] qui tanquam Deus præsens Italiam, Romamque tutaris. alia ratione dixit sup. Od. 6. *Virginum prima, puerique*, &c. *Deliæ tutela deæ*, id est, quos Diana tuetur. magna autem vis est in nomine *præsens*. dicimus enim *Deum præsentem*, cuius numinis vim, auxiliúmque, quasi præsentis, sentimus. vide annot. ad Od. 35. lib. 1.

DOMINÆQVE ROMÆ] Od. 3. huius lib. *Romæ principis vrbium Dignatur suboles, &c.*

TE PONT. QVI CEL. ORIGINES] Herodotus in Euterpe scribit neminem vnquam neque Græcum, neque Afrum, neque Ægyptium ausum esse sibi profiteri se scire Nili fonteis, seu origines, præterquam quendam tabularum, & ædis Mineruæ, pecuniæque custodem in vrbe Sai, atque eum tamen sibi ludere, & nugari visum esse: quippe qui dixerit Nilum ex quodam lacu infinitæ altitudinis inter duos monteis interiecto manare. Scriptores recentiores, quibus hæc exquirere fuit curæ, aiunt Nilum ex montibus Lunæ oriri. Tibull. lib. 1. *Nile pater, quánam possim te dicere causa, Aut quibus in terris occuluisse caput?* [Dion Nicæus in Seuero scribit, *Nilum oriri ex monte Atlante, qui quoniam omnium montium altissimus est, semper niuibus oppletus est, quæ æstate liquescentes maximam aquarum vim illo tempore maximè gignunt. Addit idem illius montis radices eius semper aliàs esse palustreis, tum maximè æstatis tempore. ex eóque Nilum tum potissimùm crescere.*] *origines* autem habent cod. Faër. & Iann. ceteri omnes, quibuscum vulgari congruunt, *origines*: quos sequor: quia perspicuè Herodotus eo, quem dixi libro, πηγὰς Νείλου dicit, non πηγὴν. de Nilo plura in commentar. Lucret.

ISTER] quem eundem esse, atque Danubiú nonnulli volunt, sed aliis atque aliis gentibus. Apollonius lib. 4. argon. scribit Istrum ex hyperboreis montibus oriri, & cùm ad eum locum, qui interiectus est inter Scythiam, & Thraciam peruenerit, in duas parteis secari: quarum altera in Pontum Euxinum, altera in mare Tyrrhenú influit: eadémque tradit interpres ad eum locum. de eodem lege Strabon. lib. 4.

TE RAPID. TIGR.] Tigris, Armeniæ fluuius, à celeritate nomen traxit. Itaque meritò rapidus ab Horatio appellatur: quánquam quidam legi volunt, trepidus, id est, celer.

TE BELLVOSVS] Oceanum belluosum vocat propter ingenteis belluas in eo nascenteis, & viuenteis: in quibus est physeter, *ingentis columnæ modo* (vt narrat Plin. lib. 9. cap. 4.) *se attollens, altiorque nauium velis, diluuiem quandam eructans.*

TE NON PAV. FVN.] Aristot. lib. 3. de moribus ad Nicom. scribit, Celtas neque terræ motus, neque fluctus extimescere. Ælianus autem lib. 12. Var. histor. etiam ampliùs, nempe illos pugnare coronatos: argumentúmque eis suarum cantilenarum constare ex hominibus iis, qui fortiter in bello pugnantes ceciderint: eosdem partim rebus præclarè gestis glorianteis, partim suæ ipsorum virtutis monumenta Græcorum more relinquenteis, tropæa victoriæ excitare: fugere autem, apud eos vsque adeò turpe esse, vt ne ex domibus ruinosis quidem, ac labantibus sese auferant: quin ne his quidem incendio deflagrantibus saluti suæ fuga consulere, à flamma iam occupatos: nonnullos autem maris æstum accedentem exspectare, ac subire: alios vltrò fluctibus arma inferre, eorúmque impetum excipere nudis gladiis, hastísque destrictis, quasi eos possint vel exterrere, vel sauciare.

CÆDE GAVDENTES SICAMBRI] suprà Od. 2. eiusd. lib. *quandoque trahet feroces Per sacrum cliuum merita decorus Fronde Sicambros.* Cæde gaudentes autem, vel quia bellicosi, & belli studio dediti sunt, vnde cædes oriuntur: vel simplicius, quia cædibus delectantur: quod argumentum est immanitatis.

COMPOSITIS] vno cõsensu, vnóque tempore de manu positis: vel cónditis, & suo loco positis, vt Od. 7. epod. *cur dexteris Aptantur enses cónditi?* eadem fortasse significatione dixit Satyr. 3. lib. 2. *Audire atque togam iubeo componere, quisquis Ambitione mala, aut argenti pallet amore.*

TVRNEBVS.

EX lib. 23. cap. 5. Etsi cornigeri amnium Dei finguntur, vnde & *Tauriformis Aufidus* ab Horatio dicitur: tamen etiam cornua amnium, ipsorum ostia & ora dicuntur, vt apud Maronem 8. Æn.

— *Renúsque bicornis.* Exit enim duobus ostiis in Oceanum: Sic & Valerius lib. 8. Argonaut.

Haud procul hinc ingens Scythicis ruit impetus Istri,
Fundere non vno tantum quem flumina cornu,

Accipimus. Nam septem, vt ait, exit alueis in Euxinum Pontum.

AVGVSTI LAVDES.

Od. 15.

ARGVMENTVM.

Augusti laudes hac quoque oda canit, licet à canendis eius prælijs ab Apolline deterritum se fuisse dicat. Potissimùm autem laudat eum, quòd pacem suis reddiderit, & refrænata, quæ cum summa licentia vagabatur, morum corruptela, eas artes reuocarit, per quas imperium à maioribus fuerat amplificatum.

PHOEBVS *volentem prælia me loqui,*
Victas & vrbeis, increpuit lyra:
** Ne parua Tyrrhenum per æquor*
Vela darem. tua, Cæsar, ætas
Fruges & agris rettulit vberes,
Et signa nostro restituit Ioui,
Derepta Parthorum superbis
Postibus: & vacuum duellis
** Ianum Quirini clausit: & ordinem*
*Rectum * euaganti frena licentiæ*
*Iniecit: * emouitque culpas:*
Et veteres reuocauit arteis:
Per quas Latinum nomen, & Italæ
Creuere vires: famaque, & imperI
Porrecta maiestas ad ortum
Solis ab Hesperio cubili.
Custode rerum Cæsare non furor
*Ciuilis, aut vis * exiget otium:*
Non ira, quæ procudit enseis,
*Et miseras * inimicat vrbeis.*
Non, qui profundum Danubium bibunt,
Edicta rumpent Iulia: non Getæ,
Non Seres, infidive Persæ,
Non Tanain prope flumen orti.
Nósque & profestis lucibus, & sacris
Inter iocosi munera Liberi
Cum prole, matronísque nostris,
Rite deos prius apprecati,
Virtute functos more patrum duces,
Lydis remisso carmine tibijs,
Troiámque, & Anchisen & almæ
Progeniem Veneris canemus.

PHOEBVS VOLENTEM PROELIA, &c.] sic Virgil. in Sileno, *Cum canerem reges &*
A *prælia, Cynthius aurem Vellit, & admonuit, pastorem Tityre pingues Pascere oportet oues*, &c. Idem in E. orpa. *Mors autem vellens, viuite, ait: venio.*

NE PARVA TYRRH. PER ÆQVOR] allegoria est. nam alijs verbis aliud significat, nempe vetuisse Phœbum, ne humilibus vertibus, & imbelli Musa, res grandeis, amplas, & bellicas canat. quod sup. Od. 3. lib. 3. dixit, *Magna modis tenuare paruis.* Quemadmodum enim periculosum est paruo nauigio in mari Tyrrheno nauigare, sic nô est tutum tenuibus, & humilibus versibus res magnas & graueis persequi.

ET SIGNA NOSTRO REST. IOVI] Parthi Phraate regnum obtinente signa, quæ Crassus amiserat, Romam ad Augustum vltro re-
B miserunt. scribunt Strabo, Sueton. Paterculus, & alij. *nostro Ioui* autem, id est, Ioui Capitolino. Horat. epist. ad Lollium 2. lib. 1. *& Cantabrica bella tulisti Sub duce, qui templis Parthorum signa refixit.* Idem ad August. *Et formidatam Parthis te principe Romam.* & Satyr. 5. lib. 2. *Tempore, quo iuuenis Parthis horrendus ab alto Demissum genus Ænea*, &c. sic & Virgil. lib. 7. Æneid. *Auroràmque sequi, Parthósque reposcere signa.*

DEREPTA] id est, detracta. Sic autem legendum vel inuitis codicibus omnibus & antiquis, & recentioribus, non *Direpta*: quamquam in duobus non obscura exstant huius germanæ scripturæ vestigia.

ET VACVVM DVELLIS IANVM
C QVIRINI, &c.] Hac de re sic Sueton. in Augusto, *Ianum Quirinum semel atque iterum à condita vrbe ante memoriam suam clausum, in multo breuiore temporis spatio, terra, marique pace parta, tertio clausit.* & Varro lib. 4. de lingua Latina, *Tertia est Ianualis porta ab Iano: & ideo ibi positum Iani signum, & institutum à Numa Pompilio rege, vt scribit in annalib. L. Piso, vt sit semper clausa, nisi cum bellum sit. Nusquam traditum est memoriæ Pompilio rege fuisse apertam. sed post T. Manlio consule bello Karthaginiensi primo confecto, & eodem anno apertam.* Hactenus Varro. Plutarch. de fortuna populi Rom. δίπυλος Ἰανοῦ, id est, portam Iani biforem appellat: quam (inquit ille) πολέμου πύλην καλοῦσιν, id est, belli portam nominant. Idem in Numa. Ἐστὶ δὲ καὶ αὐτοῦ
D νεὼς ἐν Ῥώμῃ δίθυρος, ὃν πολέμου πύλην καλοῦσιν, id est, est autem & eius templum Romæ cuius duæ sunt ianuæ, quod belli portam appellant. Virg. lib. 7. Æneid. geminas belli portas appellat. *Sunt geminæ belli portæ (sic nomine dicunt) Religione sacræ, & sæui formidine Martis*, &c. Porrò autem, *Fanum Quirini* edendum putarim M. Antonio Mureto, & I. Passeratio assensus: quorum alter coniectura ductus sic reponit, alter mihi asseuerauit se scriptum vidisse Romæ in vno libro manuscr. *Fanum Quirini*. vnde quàm sit facile facere *Fanum Quir.* neminem esse puto, qui non videat. Putabat tamen Passeratius etiam legi posse, *Ianum Quirinum*. quæ lectio nec mihi displicet.

EVAG. FRENA LICENT. INIE.] hanc

scripturam in vno Vatic. repertam, cum quo tamen consentiunt cod. Iannoct. Faern. & Torn. Russard. Nicot. Cleric. sic probo, vt contendam, eam esse veram & germanam: vulgatam autem, & ordinem rectum, & vaganti frena licentiæ, &c. corruptam dicimus enim Latinè frenos, aut frena inijcere, vt M. Tull. Philipp. 13. *namque illis exsultātis tanquam frenos furoris iniecit*. Valerius Max. lib. 2. cap. 9. *Frenis sunt iniecti vobis Quirites nullo modo perpetiendi: alligati & constricti estis amaro vinculo seruitutis.*] *Ordinem iniicere*, nemo, qui Latinè loqueretur, meo quidem iudicio, dixit vmquam. Significat autem, Augusti Cæsaris ætate immoderatam, & ordine carentem peccandi licentiam veluti quibusdam frenis esse repressam. sup. Od. 24. lib. 3. *indomitam audeat Refrenare licentiam.* ordo autem est, Iniecit frena licentiæ euaganti ord. rect. id est, extra ordinem rectum vaganti: ordinem non seruanti. Atque hæc ipsa lectio in nonnullis lib. vulg. reperitur: & eam agnoscit Porphyrio.

EMOVITQVE CVLPAS] nempe supplicio in improbos constituto. sic suprà Od. 24, quam modò commemoraui, *Quid tristes querimoniæ, Si non supplicio culpa reciditur? Quid leges sine moribus, &c.* secutus sum autem hoc loco cod. Iannoct. Tornes. 2. Vatic. & Clericanum, & Nicotianum, qui ita habent, non *amouit*. neque verò dubitabit quisquam Latinè doctus, quin hæc scriptura sit vera. vtitur eodem verbo Satyr. 3. lib. 2. *Emouit veterem mirè nouum.* & epist. 2. lib. 2. *Dura sed emouere loco me tempora grato.* & Virgil. lib. 2. Æneid. *Neptunus, magnóque emota tridenti Fundamēta quatit.* Idem lib. 6. *His dictis curæ emotæ, pulsúsque parumper Corde dolor tristis.* ibidem, *Egregia interea coniux arma omnia tectis Emouet.*

ET VETERES REVOC. ART.] id est, virtutes: vt frugalitatem, patientiam paupertatis, contemtum pecuniæ & diuitiarum, studium laudis & gloriæ, continentiam, &c.

PORRECTA] prolata, amplificata, propagata.

AD ORTVM SOLIS] quidam libri veteres habent *ad ortus*, in his Tornes. Nicotiani duo, Clericanus, Danielis.

AB HESPERIO CVBICVLI] à solis occasu. ἕσπερος Græcis, vesper est Latinis.

FVROR CIVILIS] bellum ciuile: quod ciues furore concitati inter se gerunt. Virg. lib. 1. Æneid. *Iámque faces & saxa volant: furor arma ministrat.*

EXIGET OTIVM] secutus sum meliorum codicum, Iannoctij, & Vaticanorum 2. & Clericani, & vnius Nicotiani scripturam, quam Por-

A phyr. comprobat: nam vulgati habent *eximet*. exigere autem hoc loco valet, eiicere, expellere: vt dicimus, *Regibus exactis*. vel, vt Nonius interpretatur apud Lucilium, excludere. Lucil. *Vestimentis frigus atque horrorem exacturum putet. Exacturum pro exclusurum*, inquit Nonius: quod minùs probo. Nam etiam apud Lucilium exigere frigus valet, expellere, meo quidem iudicio. sic apud Næuium, seu Nouium potiùs, *Indigne exigor patria innocens.*

PROCVDIT ENSEIS] ad procudendos & fabricandos enseis impellit.

INIMICAT] inimicas inter se reddit. συγχρύζ. ςαπάζζ, verbum non admodum vsitatū. non dissimile est id, quo vtitur Laberius, *iniquare*.
B sic ille apud Nonium, *Æquum animum indignanti iniquat contumelia.*

NON QVI PROFVNDO. DANVB. BIB.] Thraces. Pannones, Taurici, Germani.

EDICTA RVM. IVL.] leges Iulias infirmabunt, vel de adulteriis, vel quaslibet alias.

INFIDIVE PERSÆ] duo codic. Vatican. Rain. Card. Tornes. *infidique*. sic infrà Allobrogem nouis rebus infidelem dicet. Od. 16. epod. *Nouisque rebus infidelis Allobrox.*

TAN. PR. FLV. ORTI] Scythæ, & Sarmatæ.

PROFESTIS] dies profesti hominibus cōcessi sunt ad rem priuatam, ac publicam admini-
C strandam. vtitur hoc nomine Satyr. 3. lib. 2. *Qui Veientanum festis potare diebus Campana solitus trulla, vappámque profestis.* & Satyr. 2. lib. 2. *luce profesta.*

VIRTVTE FVNCT. MORE PATR.] apud Hom. ἰλ. ι. Aiax. Vlysses, Phœnix ad Achillem missi, vt eius animum placarent, atque ad lenitatem inflecterent, offendunt eum citharæ cātu animum oblectantem, priscorúmque virorum laudes canentem, his verbis, Τῷ ὅγε θυμὸν ἔτερπεν. ἄειδε δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν, &c.

LYDIS TIBIIS] siue Phrygiis, nihil refert. Tibiæ enim in Barbaria primùm repertæ sunt, in quas cum aliquando incidisset Minerua, eásque semel inflasset, continuò reiecit, vt omnium organorum musicorum deterrimas. Quamquam Porphyrio Phrygiis tibiis res tristeis: Lydiis læ-
D tas cani solitas scribit.

REMISTO] in libro de arte poët. *sic veris falsa remiscet.*

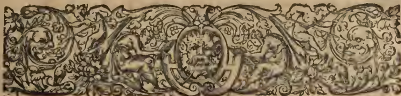
ET ALMÆ PROGEN. VEN.] Iuliū Cæsarem, Augustum, Tiberium, Drusos: vel, si quis mallet, Iuliam gentem ab Iulo nominatam. sic Lucretius princip. lib. 1. *Æneadûm genetrix, hominum, diuúmque voluptas, Alma Venus.*

EPODON LIBER.

LAMBINVS LECTORI.

DIV, multúmque dubitaui, & quæsiui: neque dum dubitandi finem feci, lector erudite, quamobrem hic liber vel epodôn, vel epodos nominetur. Nam quid sit στροφὴ, ἀντιστροφὴ, ἐπῳδὸς apud Pindarum, docent eius interpretes. Apud Horatium autem vbi locus est ἐπῳδῷ si neque στροφαὶ, neque ἀντιστροφαὶ reperiuntur? an dicemus ἐπῳδῶν librum dici propter adiunctos breuiores versiculos: quós, qui canebant, in neutram partem mouebantur: sed in vno loco insistebant? atque in his Odis esse stropheo, siue antistrophen cum epodo, vt in choréa mouerentur à sinistra parte in dexteram, deinde quiescerent, vnóque in loco insisterent? an epôdon liber dictus propterea, quòd duo essent, qui canerent: vnus, qui longiores versus pronuntiaret: alter, qui breuiores subiiceret, qui dicebatur ἐπῳδὸς, quasi accentor, aut succentor quidam, respondendi munere fungens? an, quod vir quidam doctissimus Florentinus mihi dixit in sermone, cùm eius hac de re sententiam exquirerem, in superioribus libris fuisse στροφὴν, & ἀντιστροφὴν, in hoc esse ἐπῳδόν: an placebit, huius libri Odas appellatas esse ἐπῳδὰς, quasi odas posteriores, non ἐπῳδοὺς: quemadmodum liber posterior Platonis de legibus Ἐπινομὶς inscribitur? an ἐπῳδοὶ appellati versiculi breuiores, eò quòd accinuntur longioribus, vt, *Beatus ille qui procul negotiis.* *Vt prisca gens mortalium*? an quod quidam testantur se vidisse in quodam codice vetere, hunc librum ita inscriptum, *Quintus Odarum liber*, id sequemur, vt nullus iam dubitandi locus sit relictus, nihilque causæ, quamobrem hac de re plura quæramus? ego quidem neque vnius codicis auctoritate standum esse censeo, neque vllam earum, quas exposui, causarum, satis certam, aut necessariam esse puto. Itaque vetus illud Academicum verbum hîc vsurpans, ἐπέχω, ne rei falsæ assentiens, temeritatis culpam sustineam. Intereà tamen placet Diomedis, & Marij Victorini, & aliorum Grammaticorum veterum sententiam probare, qui propterea hunc librum ita inscriptum esse dicunt, quia singulis longioribus versibus, singuli breuiores accinuntur, qui ἐπῳδοὶ appellantur. Docent enim illi carminis genus vnum esse, in quo versus ita inter se connexi sunt, vt alter sine altero audiri non possit: quorum prior προῳδικὸς, id est, præcinens, posterior ἐπῳδικὸς. i. quasi succinens, nominatur, vt in elegis, longus & hexameter, est προῳδικὸς: breuior, & pentameter, ἐπῳδικὸς. Eadem igitur ratione hic trimeter *Ibis Liburnis inter alta nauium*, προῳδικὸς erit, quasi præcinens. alter autem, dimeter, ἐπῳδικὸς, quasi succinens. *Amice propugnacula.* Sed lubet mihi Marij Victorini verba hîc subscribere ex lib. 3. *Archilochus fuit singularis artificij in excogitandis ac formandis nouis metris, primúsque epodos excitauit, alios breuiores, alios longiores, detrahens vnum pedem, seu colum metro, vt illi subijceret id quod ex ipso detractum esse videbatur, vt in heroo, à quo primùm cœpit*, Diffugêre niues: redeunt iam gramina campis: *Dehinc epodus sui generis*, Arboribúsque comæ. Idem paulò pòst. *Idem Archilochus penultimis herois hexametri partibus adiecta syllaba huiusmodi versum induxit, qui metro Phalæcio: id est, tribus trochæis vltimus clauderetur: vt est*, At tuba terribilem sonitum dedit ære canoro. *Adiecta enim ante vltimos pedes*, sed *syllaba, fiet* ære sed canoro. *quod est carmen Phalæciũ, Iuncto omni fiet versus huiusmodi:* At tuba terribilem sonitum dedit ære sed canoro. *Quod quidam hexametrum heroum* [illegible] *dixerunt. Huic idem epodum subdidit trimetrum versum Iambicum catalecticum*: id est, *vltima parte imminutum. Cuius exemplum noster Horatius secutus est illa Oda, Soluitur acris hiems grata vice veris & Fauoni. Dehinc trimeter catalecticus vice epodi Trahúntque siccas machinæ carinas, &c.* Ex quibus Marij verbis intelligere licet & qui sint, & quare dicantur epodi. Sed quærat aliquis, cùm etiã in superioribus libris reperiantur minores versiculi longioribus subtexti: cur non etiam libri epodôn appellentur, & cur hic solus appelletur. respondeo, quia totus hic liber, & omnes odæ, quæ in hoc libro sunt, habent taleis versiculos, qui epodi dicuntur: non item odæ librorum superiorum, sed paucæ. hæc mea de huius libri inscriptione sententia est, quæ si cui minùs probetur, afferat probabiliorem: & ego manus dabo.

AD MÆCENA-

AD MÆCENATEM.

Od. 1.

ARGVMENTVM.

Mæcenati ad bellum Actiaticum proficiſcenti comitem ſe offert, non tam quòd præſentia ſua quicquam commodi ſit ei laturus, quàm quòd minùs de ſalute eius ſollicitus ſit futurus.

*I BIS * Liburnis inter alta nauium,*
Amice propugnacula,
Paratus omne Cæſaris periculum
Subire, Mæcenas, tuo.
Quid nos? quibus te vita ſit ſuperſtite
Iucunda: ſi contrà, grauis?
** Vtrúmne iuſſi perſequemur otium*
Non dulce, ni tecum ſimul?
An hunc laborem mente laturi, decet
Qua ferre non molleis viros?
Feremus: & te vel per Alpium iuga,
Inhoſpitalem & Caucaſum,
Vel Occidentis vſq; ad vltimum ſinum,
Forti ſequemur pectore.
Roges, tuum labore quid iuuem meo,
Imbellis ac firmus parum.
Comes minore ſum futurus in metu:
Qui maior abſenteis habet.
Vt aſſidens implumibus pullus auis
*Serpentium allapſus * timet:*
Magis, relictis: non, vt adſit, auxilI
Latura plus præſentibus.
Libenter hoc & omne militabitur
Bellum in tuæ ſpem gratiæ:
Non vt iuuencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis:
*Pecúſve * Calabris ante ſidus feruidum*
Lucana mutet paſcua:
*Nec, vt * ſuperni villa candens Tuſculi*
*Circæa * tangat mœnia.*
Satis, ſupérque me benignitas tua
Ditauit haud parauero,
Quod aut, auarus vt Chremes, terra
premam:
Diſcinctus aut perdam vt nepos.

A LIBVRNIS] nauibus ſic dictis à Liburnorum gente: de qua Veget. lib. 4. cap. 28. & tribus deinceps ſequentibus cap. vide Od. 32. lib. 1. Nauibus igitur Liburnis, quæ ſunt aliquanto triremibus humiliores, ibis inter altas & magnas triremeis, ac naueis roſtratas. fortaſſe Antonianas ſignificat. Nam Cæſarianæ humiliores erant, vt narrat Plutarch. in Anton. & Dion. lib. 30. ſed alij per alta nauium propugnacula, turreis, quæ erant in nauibus Cæſaris, aut etiam ipſas Cæſaris naueis, quæ turritæ erant, ſignificari volunt: quorum ſententiam confirmat Seruius ad hunc Vir-

gilij locum lib. 8. Æneid. extr. *Unà omnes ruere, ac totum spumare reductis Conuulsum remis, rostrisque tridentibus aequor. Alta petunt pelago. credas innare reuulsas Cycladas, aut monteis concurrere montibus alteis, Tanta mole viri turritis puppibus instant.* ad quæ verba notat: *hoc de historia traxit. Nam Agrippa primus hoc genus turrium inuenit, vt de tabulatis subito erigerentur, simulac ventum esset in prælium, turres hostibus improuisæ.* Accedit Prudentius, cuius sunt hi versus. *Fluctibus Actiacis signum symphonia belli Ægypto dederat: clangebat buccina contra. Institerant tenues cymbæ, fragilesque phaseli Inter turritas Memphitica rostra Liburnas.* Ego suum cuique iudicium liberum relinquo: sed tamen mouet me Plutarchus, qui naueis Antonianas longè Cæsarianis altiores fuisse narrat: mouet & Dion: apud quem sic Antonius ad milites. ὁρᾶτε γάρ που καὶ αὐτοὶ καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὸ πάχος τῶν ἡμετέρων σκαφῶν. ὥστε εἰ καὶ τὸν ἀριθμὸν ἰσοπαλεῖς αὐτοῖς ἐκεῖνοι ἦσαν: ἀλλ' ὑπό γε τούτων οὐδὲν ἂν οὔτε ταῖς ἐμβολαῖς, οὔτε ταῖς προσβολαῖς ἐκακούργησαν, τὸ μὲν ἡ παχύτης τῶν ξύλων, τὸ δὲ αὐτὸ τὸ ὕψος τῶν νεῶν, καὶ εἰ μηδεὶς ἀπ' αὐτῶν ἠμύνετο, πάντως ἂν ἐπέχοι. νῦν δὲ δὴ καὶ τοξοτῶν, καὶ σφενδονητῶν τοσούτων ἐπιπλεόντων καὶ προσέτι καὶ ἀπὸ τῶν πύργων ἄνωθεν αὐτῶν ἐφιεμένων, δυνήσεταί τις σφίσι προσμῖξαι; Εἰ δὲ δὴ καὶ πλησιάσειέ τις, πῶς μὲν ἂν οὐχ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πλήθους τῶν κωπῶν βαπτισθείη; πῶς δ' οὐκ ἂν ὑπὸ πάντων τῶν τε ἀπὸ τῶν καταστρωμάτων, καὶ τῶν ἀπὸ τῶν πύργων βαλλόμενος καταποντωθείη; id est, *Videtis enim etiam ipsi & magnitudinem, & crassitudinem nauium nostrarum. Itaque etiam si Cæsaris naues nostris numero essent æquales, attamen propter hæc neque incursionibus, neque eminus pugnando nostris nocere possent. Nam ab incursionibus lignorum crassitudo, à telorum iactu defenderet eas altitudo, etiam si nemo ab eis hostem repelleret. Nunc autem cùm tot sagittarij, & funditores in eis nauigent, & præterea ex turribus è loco superiore tela iacere, & impetum hostium arcere possint, poteritne quisquam illorum nobiscum congredi, & ad naueis nostras accedere? Quòd si quis accesserit, nonne multitudine remorum obruetur? nónne & de nauium nostrarum tabulatis & de turribus iaculis appetitus, mersabitur?* Adde quod Vegetius lib. 4. cap. 33. & 34. vbi de Liburnis scribit, nullum verbum de earum altitudine, aut turribus facit. quod verisimile non est præteritum fuisse, si verum esset quod isti dicunt. Postremò L. Anuæus Florus, seu L. Annæus Seneca in Epitoma rerum Rom. ex T. Liuio perspicuè Turnebi sententiam refellit, his verbis: *Nobis quadringenta amplius naues: ducentæ non minus hostibus: sed numerum magnitudo pensabat: quippe à senis in nouenos remorum ordinibus: ad hoc turribus atque tabulatis sublatæ castellorum & vrbium specie, non sine gemitu maris & labore ventorum ferebantur. quæ quidem ipsa moles illis exitio fuit.* sed ne Plutarchi quidem verba omittenda sunt in Antonio, δυσανασχετοῦντες οἱ Ἀντωνίου πρὸς τὴν διατριβὴν, καὶ τοῖς ὕψεσι, καὶ μεγέθεσι τῶν οἰκείων νεῶν πεποιθότες ὡς ἀπροσμάχοις, τὸ εὐώνυμον ἐκίνησαν, id est, ægrè ferentes autem Antoniani moram, & altitudinibus, ac magnitudinibus nauium suarum confisi, sinistrum cornu mouerunt. Adiuuant me & ea, quæ apud eundem paucis pòst versibus sequuntur, vbi dicit τειχομαχίαν veriùs fuisse, id est pugnam è muris, quàm pugnam naualem, cùm Antoniani è nauibus suis, tanquam è muro, pugnarent.

AMICE] ô amice Mæcenas. neque est quòd quisquam dicat non conuenire pudori Horatij, Mæcenatem amicum appellare: Nam Horatius erat amicus inferior, Mæcenas, potentior. Satyr. 6. lib. 1. *Dissimile hoc illi est: quia non vt forsan honorem Iure mihi inuideat quiuis, ita te quoque amicum.* ibid. *felicem dicere non hoc Me possum casu, quòd te sortitus amicum.* Od. 20. lib. 1. *Care Mæcenas.* Od. 18. libr. 2. *nec potentem amicum Largiora flagito.*

SVBIRE] excipere, ἀναδέχεσθαι, sufferre.

SI CONTRÀ] me tibi superstite.

VERÚMNE IVSSI] verùm nos, quos manere, & quiescere iubes, otiabimur vitam iniucundam victuri, nisi tecum viuamus?

AN HVNC LABOREM MENTE LATVRI, &c.] an hunc militiæ laborem laturi sumus ea mente, eóque animo, quo viros forteis, & patienteis laborum ferre decet? subaudi verbum *sumus*, vt sit, laturi sumus. vel, quod minùs probo, repete ἀπὸ κοινοῦ persequemur. legendum autem *qua*, non *quem*.

NON MOLLEIS] id est, patienteis & toleranteis laborum, quos Græci καρτερικοὺς appellant μαλακοῖς contrarios.

FERREMVS] sibi ipse respondet.

INHOSPITALEM] ἄξενον. sic sup. Od. 22. lib. 1. *Siue facturus per inhospitalem Caucasum.*

ROGES] quæras fortasse, quid ego tibi sim comes profuturus, qui neque admodum sim bellicosus, neque valde robusto corpore.

IMBELLIS, AC FIRM. P.] ἀπόλεμος καὶ ἄναλκις.

COMES] respondet superiori tacitæ quæstioni hoc modo. si tecum proficiscar: multo minùs sollicitus sum futurus, quàm si maneam, & à te absim.

VT ÁSSIDENS IMPLVM. &c.] id est, quemadmodum auis pullis implumibus assidens, atque accubans, serpentium illa quidem insidias & impetus extimescit: sed multo magis tamen timet absens, cùm scilicet pullos suos relinquit. Tali similitudine vtitur Theocritus. εἰδ. κδ. quod inscribitur Μέγαρα. Ὡς δέ τ' ὀδύρεται ὄρνις ἐπὶ σφετέροισι νεοσσοῖς Ὀλλυμένοις, οὕς τ' αἰνὸς ὄφις ἔτι νηπιάχοντας Θάμνοις ἐν πυκινοῖσι κατεσθίει. ἡ δὲ κατ' αὐτοὺς Πωτᾶται κλάζουσα μάλα λιγὺ πότνια μήτηρ, Οὐδ' ἄρ' ἔχει τέκνοισιν ἐπαρκέσαι. ἦ γάρ οἱ αὐτῇ Ἆσσον ἴμεν μέγα τάρβος ἀμειλίκτοιο πελώρου, Ὣς ἐγὼ, &c. id est, Quemadmodum autem ingemescit auis pullis suis pereuntibus, quos horribilis serpens in dumis densis deuorat: Illa autem circum eos volat vociferans valde clarè eorum mater:

neque

neque tamen exitium à pullis suis depellere potest. te vera enim valde metuit propius accedere ad implacidam belluam. Sic ego, &c. nec admodum discrepant illa Oppiani lib. 5. ἁλιευτ. Ὡς δ' ὁπότ' ὀρταλίχοισι χελιδόσι νηπιαχοῖσι Νέρθεν ὑπ' ἐξ ὀρόφοιο τυχὼν ὄφις ἄγχι πελάσσῃ· Καὶ τοὺς μὲν κατέπεφνε, καὶ ἔσπασεν ἔνδον ὀδόντων· Μήτηρ δὲ πρῶτον μὲν ἀτυζομένη περιπέτεται Λοίγια τετριγυῖα φίλων γόον, ἀλλ' ὅτε παῖδας Ἀθρήσῃ φθιμένους, ἡ δ' οὐκ ἔτι φύξιν ἀλύξαι Δίζεται, ἀλλ' αὐτῇσιν ὑπαὶ γενύεσσι δράκοντος Εἱλεῖται, μέσφ' ὄρνιν ἕλῃ παιδοκτόνος ἄτη. Ὣς ἄρα, &c. id est, *Quemadmodum autem cum ad hirundines implumes & paruulas serpens forte sub tecto propius accessit: & eas quidem interemit, ac dentibus discerpsit: mater primum quidem pauens circumuolat, deplorans cadem pullorum suorum: Cum autem eos interire videt, non amplius exitij fugam quærit, sed circum maxillas ipsas serpentis versatur, donec eam iactura pullorum interfectorum in perniciem traxerit: Sic, &c.* Neque verò admodum dissimilis est illa comparatio ducta à ceruа apud Homer. ἰλ. λ. Ὡς δὲ λέων ἐλάφοιο ταχείης νήπια τέκνα Ῥηϊδίως συνέαξε λαβὼν κρατεροῖσιν ὀδοῦσιν Ἐλθὼν εἰς εὐνήν, ἁπαλόν τέ σφ' ἦτορ ἀπηύρα· Ἡ δ' εἴπερ τε τύχῃσι μάλα σχεδὸν, οὐ δύναταί σφι Χραισμεῖν. αὐτὴν γάρ μιν ὑπὸ τρόμος αἰνὸς ἱκάνει, Καρπαλίμως δ' ἤϊξε διὰ δρυμὰ πυκνὰ καὶ ὕλην Σπεύδουσ', ἱδρώουσα, κραταιοῦ θηρὸς ὑφ' ὁρμῆς: Ὣς ἄρα, &c. id est, Vt leo ceruæ celeris paruos inulos facilè confregit dentibus correptos, cùm ad eorum cubile iuerit: teneramque eis animam abstulit: illa autem etiamsi valde propè adsit, non tamen eis opitulari potest, etiam enim tremor grauis occupat: Continuò autem gradum corripit per densa dumeta, & siluam properans, sudans propter validæ bestiæ impetum: Sic, &c.

Non, vt adsit, Auxili] id est, quæ, quamuis adsit, plus auxilij non est latura præsentibus, quàm relictis. in quibusdam libris calamo exaratis scriptum reperi, *Non vti sit auxili Latura, &c.* quorum verborum hic sensus est, Non quo sit plus auxilij latura præsentibus, subintell. quàm, &c. ego tamen priorem scripturam mâlo.

Militabitur bellum] tale est hoc, *militabitur bellum*, qualia illa, *bella pugnata, & rura regnata.* de quibus vide ad Od. 6. lib. 4. ego (inquit) totius huius belli laborem ac periculum subibo ac perferam, nulla abs te sperata mercede, nullóque præmio exspectato: sed tuæ erga me beneuolentiæ retinendę studio & spe ductus.

Non, vt iuvencis, &c.] id est, non vt plura agri iugera possideam.

Aratra nit. m.] Quidam libri veteres habent *Aratra nitantur mea.*

Pecusve Calabris ante sidus, &c.] aut vt pecus meum pascuis Calabris paullo antè Caniculam selictis, quæ post ortum Caniculæ nimio solis ardore sunt torrida, in Lucaniam, quæ temperatior est, transferatur. sic epistol. 2. libr. 1. *Quid vus propriè, & horrea, quidve Calabris saltibus adiecti Lucanis? si metit Orcus, &c.* hæc eo pertinent, quòd quibus magni pecudum greges erant, ij saltus hibernos & æstiuos habebant, in quibus pascebantur pecora.

Lucana mut. pascua] *pascuis* habent complures cod. veteres. in his tres Vatican. & Tornes. Russard. Nicotiani duo: quam scripturam non reijcio.

Nec, vt superni villa] supernum Tusculum ideò dixit, quia in colle situm est. Strabo lib. 5. sup. Od. 29. lib. 3. *Telegoni iuga parricida.* nec (inquit Horatius) vt villa mei fundi Tusculani perueniat, & producatur vsque ad mœnia Circæa, ὑπερβολικῶς dictum est, ad exprimendam ædificij magnitudinem, magnificentiam, atque amplitudinem.

Benignitas tva] liberalitas & munificentia tua, vt docuimus suprà ad Od. 17. lib. 1.

Havd parav. qvod avt avar.] nolim parauisse, quod aut defodiam & condam in terra auarorum more, qui bonis quæsitis parcunt vt sacris, aut profundam vt luxuriosus nepos.

Discinctvs] dissolutus, luxuriosus, intemperans. nam discingi ferè mollitiem & turpitudinem quandam significat. Itaque turpe erat Romanis illis veteribus in publicum prodire discinctos. vnde prouerbium *discincta veste, discinctus animus.* sic Persius Saty. 3. *Non pudet in morem discincti viuere Nattæ?*] Seruius ad illum Virgil. locum *discinctos Mulciber Afros*: notat *vel habitum eorum ostendit, qui vsque ad talos fluebat: quod Plautus in Pœnulo ridet, his verbis, Quæ est illa auis? cùm Afrum vidisset vestem demissam trahentem: vel discinctos dixit, militia inhabiles. omnes enim, qui militant, cincti sunt, alioqui inefficaces: vt contrà præcinctos strenuos dicimus.* Horatius. *Hoc iter ignaui diuisimus altius ac nos, Præcinctis, vnum. Vnde Græci εὐζώνους appellant non qui habet bonam zonam, sed qui strenuus est, & expeditus ad iter faciendum, aut aliquid agendum.* Hactenus Seruius. Horat. Satyr. 2. lib. 1. *Discincta tunica fugiendum est, ac pede nudo.* discinctus tamen aliquando etiam accipitur pro eo, qui remissiore & liberiore quidem interdum victu, ac ludo, vitæ quotidianæ seueritatē leuat ac temperat: verùm sine flagitio & turpitudine, vt Sat. 1. lib. 2. *Nugari cum illo, & discincti ludere, donec Decoqueretur olus.*

Nepos] nepos præter vulgatam significationem, profusum & perditum hominem significat, quem Græci ἄσωτον nominant. *Nepotes* (inquit Paullus in epitome Festi) *luxuriosæ vitæ homines appellati, quòd non magis his rei suæ familiaris cura est, quàm ijs, quibus pater, auúsque viuunt.* Horat. Saty. 8. lib. 1. *Pantolabo scurra, Nomentanóque nepoti.* epist. ad Vallam, *Scilicet vt ventres lamina candente nepotum Diceret vrendos.* Saty. 4. lib. 1. *quod meretrice nepos insanit amica Filius*, al. insanus, &c.

TVRNEBVS.

Ex lib. 21. cap. 6.

CVR Epodoo liber appelletur ambigi video: ac sanè quibusdam probabile videtur, quomodo orbibus Lyricorum suæ sunt conuersiones, quibus pares reuersiones respondent στροφὰς καὶ ἀντιστροφὰς vocant) demumque ijs sua epodus accinitur: Sic accini libris Carminum & tanquam succini librum Epodum: quasi illi libri iocentiui sint, hic succentiuus. Equidem noo eo inficias verisimilitudine niti hanc sententiam, sed tanti apud me veterum auctoritas est, vt quòd illos voluisse videam, id maioris apud me ponderis sit. Existimo igitur lib. Epodoo à versiculis alternis qui maioribus iustisque oumeris adiunguntur, B nomen quæsitum: minuti enim illi versicoli etiam per se positi, Epodi oomine celebrantur, vt constat è Mario Victorioo ità scribente, *dehinc Epodus sui generis, Arboribúsque coma.* Ausonius epist. 17. *Libello tamen Apologorum anteculi paucas epodes studio in te obseruantia mea impudentissimos.* Deindè versiculos minutos subijcit, ibid.

Perge ô libelle Sirmium,
Et dic hero meo ac tuo,
Aue atque salue plurimum. Iterum ep. 1.
Dactylicos, elegos, choriambum carmen, epodos.

Iterum

Perfer in excursu vel terniga millia epodon.

Hermogenes. τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ τεσσάρων καὶ πέντε συλλαβῶν καὶ μέτρει τῷ ἐξ κόμμα ἐστὶν ἐπῳδοῦ μετρούμενον. C Victorinus horum versoom inuentiooem tribuit Archiloco. *Quorum sicut & aliorum complurium auctor & parens fertur Archilochus, singul.... artificij in excogitandis & formandis nouis metris, qui primus Epodos excitauit.* Ergo cum imitatur in Epodis Horatius, vt antè diximus. Hephæstion autem Epodos esse dicit, cùm longiori versui versiculus subnectitur, αὐτοὶ δὲ ἐν τοῖς ποιήμασι καὶ οἱ ἀρρενικῶς ὑπὸ καλούμενοι ἐπῳδοί, ὅταν μεγάλῳ στίχῳ προστεθέντι ἐπιφέρηται. Est igitur iudicatu perfacile ex istis modis, id est, versiculis, nomen esse libro inditum.

Ex lib. 28. cap. 38. Sæpè acta, sæpè comperendinata caosa est, sæpè ampliata cur ab Horatio liber Epodon appellatus sit: neque dum satis quòd D liqueat habere iudices videotur. Ego pro mea virili, quod eorum cognitionem adiuuet adferam. Cum strophe & antistrophe subijci in Melicorum coouersionibus & poëmatis soleat Epodus, ferè crediderim librum illum appellari Epodon nomine, quod carmioum libris veluti strophis & antistrophis accinatur. Vnde & Epodon Græci solent vocare eleganter quod succinitur & subijcitur, vt & liber ille subijcitur libris Carminum & eos subsequitur. Plutarchus. ὡς δ' οὖν πυθομένης διηγήσατο, καὶ προσέθηκε τὸ κοινὸν ἁπάσης ἀδολεσχίας ἐπῳδὸν τὸ ταῦτα μηδενὶ φράσῃς, ἀλλὰ σιώπα.

Oda 1.

Ex lib. 12. cap. 14. Ipsum statim Epodoo, vt ità A dicam, vestibulum negotium exhibet literatis.

Ibis Liburnis inter alta nauium
Amice propugnacula. Amicum autem sine controuersia Mœcenatem vocat, vt in Sermonibus
Iubésque
Esse in amicorum numero. Et principes primorésque Romani ab inferioribus clientibúsque suis & familiaribus amici magni vocabantur, vt alio loco disimus. Cum igitur Mœcenas classi Liburnarum præesset, vtrúmne ioter aliarum nauium, vt triremium & quadriremium propugoacula & turres ibat io bellum: an inter alta suæ classis propugnacula & turritas moles? Priorem sensum vt verum fateamor, verba recipiunt: posteriorem Prudentius, lib. 2. contra Symmach. B agnoscere videtur, qui eadem de re ità scribit,

Fluctibus Actiacis signum symphonia belli
Ægypto dederat, clangebat buccina contra:
Instruerant tenues cymba, fragilésque faselli:
Inter turritas Memphitica rostra Liburnas.

Et Propertius lib. 3. eleg. 11.

Baridos & contis rostra Liburna sequi.

At cùm ait,

Non vt iuuencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis:
Pecúsve Calabris ante sidus feruidum
Lucana mutet pascua, se militarurum libenter nullius latifundij, nullorúmqoe saltuum mercede nec opum spe, io Mœcenatis solium gratiam, prædicat: Sic alio loco dixit.

C *Sit pecore, & multa diues tellure licebit.* Qui autem ditissimi erant, suo pecori saltus hiberoos & æstiuos habebant: pecuarij quoque qui noo possidebant saltus, tamen pecus profitentes, alioquì lege ceosoria commissurum, & scripturam soluentes poblicaoo, in alijs æstiuis & hibernis pecus pascebant. Varro, lib. 2. de re rust. cap. 1. *Itaque greges ouium longè abiguntur ex Appulia in Samnium æstiuatum, atque ad publicanum profitentur, ne si inscriptum pecus pauerint, lege censoria committant.* Iterum, *quod accidit ijs, qui per calles siluestres longinquos solent commutare in æstiua & hiberna.* Hinc, *æstiua Lyces,* in Marone 3. Georgic. lego, pro pascuis, in quibus pecus æstiuat. Cùm aotem suburbanæ villæ in maximo precio essent, magísque quæ D præclarè magnificéque ædificatæ erant & amplitudine plurimum loci spatiique occupabant, scripsit per hyperbolen,

Nec vt superni villa candens Tusculi
Circæa tangat mœnia. Illud verò
- haud parauero,
Quod aut auarus, vt Chremes, terra premam
Discinctus aut perdam vt nepos. hanc continere senteotiam videtur: modicæ diuitiæ, quæ benignitate tua iam mihi suppetunt, quæque satis sunt vsui, me delectant, vltrà nihil desidero: diuitias naturæ finibus & vsu termino, quicquid diuitiarum extra oaturalem vsum quæritur, vel auaritiæ, vel luxuriæ est instrumentum, cùm hæc nequiter profundat, at illa terræ infodiat.

Od. 2.

Od. 2.

ARGVMENTVM.

Varias vitæ rusticæ laudes hæc ode complectitur: præsertim verò ab animi tranquillitate & frugalitate eam laudat.

BEatus ille, qui procul negotijs,
Vt prisca gens mortalium,
Paterna rura bubus exercet suis,
Solutus omni fœnore:
Neque excitatur classico miles truci:
Neque horret iratum mare:
Forúmque vitat, & superba ciuium
Potentiorum limina.
Ergo aut adulta vitium propagine
Altas maritat populos:
Aut in reducta valle mugientium
Prospectat erranteis greges:
Inutileísque falce ramos amputans,
Feliciores inserit:
Aut pressa puris mella condit amphoris: C
Aut tondet infirmas oueis:
Vel, cum decôrum mitibus pomis caput
Auctumnus aruis extulit,
Vt gaudet insitiua decerpens pira:
Certantem & vuam purpuræ:
Qua muneretur te, Priape, & te pater
Siluane, tutor finium.
Libet iacêre modò sub antiqua ilice:
Modò in tenaci gramine.
Labuntur altis interim ripis aquæ:
Queruntur in siluis aues:
*Fontésque lymphis * obstrepunt manantibus,*
*Somnos * quod inuitet leueis.*
*At, cùm tonantis * annus hibernus Iouis*
Imbreis, niueísque comparat:
Aut trudit acreis hinc & hinc multa cane
Apros in obstanteis plagas:
*Aut * amite læui rara tendit retia,*
Turdis edacibus dolos:
A *Pauidúmque léporem, & * aduenam laqueo gruem,*
Iucunda captat præmia.
Quis non malarum, quas amor curas habet,
Hæc inter obliuiscitur?
** Quòd si pudica mulier in partem iuuet*
Domum atque dulceis liberos:
Sabina qualis, aut perusta solibus
Pernicis vxor Appuli:
B ** Sacrúmque vetustis exstruat lignis focum*
Lassi sub aduentum viri,
Claudénsque textis cratibus lætum pecus,
*Distenta * siccet vbera:*
Et horna dulci vina promens dolio,
Dapes inemtas ápparet:
Non me Lucrina iuuerint conchylia,
Magísve rhombus, aut scari:
*Si quos Eois * intonata fluctibus*
Hiems ad hoc vertat mare:
Non Afra auis descendat in ventrem meum,
Non attagen Ionicus
Iucundior, quàm lecta de pinguissimis
Oliua ramis arborum:
Aut herba lapathi prata amantis, & graui
Maluæ salubres corpori:
Vel agna festis cæsa Terminalibus:
Vel hædus ereptus lupo.
D *Has inter epulas, * vt iuuat pastas oueis*
Videre properanteis domum?
Videre fessos vomerem inuersum boues
Collo trahenteis languido:
Positósque vernas, ditis examen domus,
Circum renidenteis Lareis?
Hæc vbi locutus fœnerator Alphius,
Iam iam futurus rusticus,
** Omnem relegit idibus pecuniam:*
Quærit Kalendis ponere.

Vt prisca gens mort.] vt primi homines, qui nondum vrbibus conditis ruri viuebant, atque in siluis habitabant: quin neque arabant, neque fodiebant, neque serebant, &c. quam vitam pulchrè describit Lucretius libr. 5. *Multáque per cælum solis voluentia lustra Vulgiuago vitam tractabant more ferarum: Nec robustus erat curui moderator aratri Quisquam, nec scibat ferro molirier arua. Nec noua defodere in terram virgulta, neque altis Arboribus veteres decidere falcibu' ramos. Quod sol, atque imbres dederant, quod terra crearat Sponte sua, satis id placabat pectora donum, &c.*

Bvbvs] sic habent libri aliquot veteres. itáque legit Priscian. lib. 7.

Exercet] colit, subigit. Virgil. Georg. 2. *Aut presso exercere solum sub vomere.*

Neqve excit. class. mil. &c.] id est, neque militat, neque nauigat quæstus causa, neque vel litigat, vel ligatoribus operam dat, neque in potentiorum hominum ædibus emolumenti spe inuitatus commoratur.

Nec horret ir.] Glauco comœdus dicere solebat se libentius iuxta mare pedibus iter facere, quàm iuxta terram nauigare supr. Od. 3. *Qui vidit mare turgidum.* Virg. Georg. 9. *Sollicitant alij remis freta cæca, ruúntque In ferrum.*

Forúmqve. vitat,] Virgil. ibid. *nec ferrea iura, Insanúmve forum, aut populi tabularia vidit.*

Avt svperba civivm pot. lim.] Virgil. ibid. *penetrant aulas, & limina regum.* superba autem, id est, superbis conuenientia, vel superborum dominorum, vt Od. 14. lib. 2. *pauimentum superbum.*

Propagine] Virg. ibid. non longè à princip. *Sed truncis olea melius: propagine vites Respondent.*

Altas maritat popvlos] sic Catullus vlmum maritum appellat in carmine nuptiali, *At si forté eadem est vlmo coniuncta marito.* & in eodem carmine *vitem viduam*, quæ non est coniuncta cum vlmo. *Vt vidua, in nudo vitis quæ nascitur aruo, Numquam se extollit, numquam mitem educat vuam.* Horatius sup. Od. 15. lib. 2. *platanúsque cælebs Euincet vlmos.* Idem contra Od. 5. lib. 4. Vlmum, populum, & simileis arbores *viduas* appellat, quæ vitibus carent. *Et vitem viduas ducit ad arbores.* Idem in epist. ad Quinctium lib. 1. *Pomisne, an pratis an amicta vitibus vlmo.* Sed quid hoc loco valet epithetum *altas*? quid altitudo populi confert ad coniunctionem seu maritationem vitium? Quid si legendum dicamus, *Albas mar. pop?* Nam & suprà hoc epithetum populo tribuit Oda 3. lib. 2. *Quà pinus ingens, albáque populus, &c.* nisi fortè illic legendum est, *altáque pop.* vt respondeant pariter inter se *pinus ingens, altáque populus:* & contra hic *Alb. mar. pop.* An *altas populos* hoc loco dixit, vt significaret, altitudinem populorum valere ad extollendam vitis, quæ natura caduca est, & humi repit, humilitatem? Nihilominus tamen etiam epithetum *alba*, populo conuenit. habet enim frondeis altera ex parte albas: atque ideircò λεύκη à Græcis dicitur: atque ob eandem causam candida à Virgilio appellatur, in Mœride, *hic candida populus antro Imminet.* quamquam est & populus nigra. Ex quo fortasse à Virgilio bicolor dicta est 8. Æneid. *Dixerat: Herculea bicolor cùm populus vmbra, &c.* nisi potiùs propterea quòd frons populi etiam albæ re vera bicolor est.

Avt in redvcta valle] sic supr. Od. 17. lib. 1. *Hic in reducta valle Caniculæ Vitabis æstus.*

Prospectat] procul spectat. Virg. Æn. 9. *Hac super è vallo prospectant Troes.*

Erranteis greges] Virgil. Tityro, *Ille meas errare boues.*

Invtileisqve] superuacaneos, aut sterileis.

Ampvtans] *putare* (inquit Varro lib. 5. de ling. Lat.) *est purum facere.*

Feliciores inserit.] Virg. Georg. 2. *nec longum tempus: & ingens Exijt in cælum ramis felicibus arbos.* steriles arbores, infelices nominantur. M. Tull. in orat. pro C. Rabirio. *infelici arbori suspendito.* & ita Liuius. de infelicibus arboribus consule Macrob. lib. 3. cap. 20.

Inserit] Virgil. Tityr. *Insere nunc Melibæe pyros.* Idem Mæride, *Insere Daphni pyros.*

Decorvm mit. pom. cap.] pomis ornatum. sic sup. Od. 7. lib. 4. *Pomifer auctumnus.*

Mitibvs] maturis, non acerbis. sic Virgil. Tityro, *sunt nobis mitia poma.*

Agris extvlit] sic habent omnes ferè, quos vidi, libri manuscript. non, vt vulgati, *aruis.*

Vt gavdet] quàm gaudet, vt suprà Od. 25. lib. 3. *vt mihi deuio Ripas, & vacuum nemus Mirari libet!* & hac eadem Oda infrà, *Has inter epulas, vt iuuat pastas oueis Videre properanteis domum!* annot. sup. ad Od. 25. lib. 3.

Certantem et vvam pvrp.] liuidam, purpuream certantem colore cum purpura. de verbis pugnandi, & certandi, & similibus, vide annot. ad Od. 6. lib. 2.

Mvneretvr te] donet te. Terentius Heaut. *munerarier ancillas primum.*

Priape] de Priapo dicemus Saty. 8. lib. 1.

Silvane] epist. 1. lib. 2. *Tellurem porca, Siluanum lacte piabant.*

Svb antiqva il.] annosa. Virg. lib. 4. Æneid. *ac velut annosam valido cum robore quercum, &c.* Idem *argutam* appellat propter lenem venti susurrum: *Forte sub arguta consederat ilice Daphnis.*

Tenaci gramine] tenax gramen appellat, quod terræ firmiter adhæret. sup. Od. 12. lib. 4. *tenerum.* Od. 3. lib. 2. *remotum.* Virgilius cretam, tenacem dixit, quæ valeat ad conglutinandum, argillam significans, lib. 1. Georg. *creta solidanda tenaci.* alia ratione Plautus senem quendam tenacem & pertinacem dicit.

Labvntvr]

LABVNTVR] fluunt. vt epistola ad Lollium A libr. 1. *at ille Labitur, & labetur in omne volubilis æuum.* & Od. 29. lib. 3. *cetera fluminis Ritu feruntur, nunc medio alueo Cum pace delabentis Etruscum in mare, &c.*

RIPIS] complures libri veteres habent, *riuis.*

QVERVNTVR IN SILVIS AVES] ita canunt, vt queri videantur: quod refellit Plato, vt alibi annotauimus. μινυρίζουσι. vide annotata ad Odam 7. lib. 3. ibi. *Sub cantu querulæ, &c.* sic Virgil. Tityro. *Nec gemere aeria cessabit turtur ab vlmo.* idem 3. Georgic. *Et cantu querulæ rumpent arbusta cicadæ.* vbi notat Seruius *querulæ*, id est, canoræ. & profert versum illum ex Oda 7. libr. 3. *Sub cantu querulæ despice tibiæ.*

SOMNOS QVOD INVITET] quod, nempe fonteis lymphis manantibus circumstrepere, somnos leueis suadeat. sic Virg. Tityro, *Sæpe leui somnum suadebit inire susurro.* Theocrit. εἰδ. η. Αδὺ δὲ τῷ θέρεος παρ' ὕδωρ ῥέον αἰθριοκοιτεῖν. id est, Dulce est æstate ad aquam fluentem sub dio cubare.

LEVEIS] sic Od. 16. lib. 2. *Nec leueis somnos timor, aut Cupido Sordidus aufert.* alibi somnum *facilem* appellat. vnde Lucret. canes *leuisomnos* dicit lib. 5. *At leuisomna canum fido cum pectore corda.*

TONANTIS IOVIS] eadem ratione hic Iouem tonantem dixit, qua supr. Od. 1. lib. 1. *Iouem frigidum.* & Od. 3. lib. 3. *fulminantem Iouem.* & Virg. Georg. 1. *Iouem humidum.* & Theocr. Ζεὺς C ὕθειον. vt annot. ad Od. 1. lib. 1.

ANNVS HIBERNVS] tempus anni hibernum. annum pro parte anni posuit, vt rectè Porphyr. sic Virg. Palæm. *Nunc frondent siluæ, nunc formosissimus annus.*

MVLTA CANE] id est, multis canibus, vt sup. Od. 15. li. 1. *multo milite*, pro eo, quod est multis militibus: & infr. Od. 16. *Argeo remige.* & Virgil. lib. 2. Æneid. *vterúmque armato milite complent.* idem lib. 1. *raptósque ex hoste penates*: ad quem locum profert hunc Seruius.

OBSTANTEIS] oppositas, obiectas.

AMITE LÆVI] *pertica, seu furcula aucupali.* Festus.

TVRDIS EDACIBVS DOLOS] tendit D retia, κατ' ἀνθεσιν, dolos turdis. Turdorum, quos κίχλας Græci nominant, tria genera ponit Aristoteles.

PAVIDÛMQVE LEPOREM] rectè *pauidum.* nam huic animali maius est quàm pro portione cor. quibus autem animalibus hoc naturâ contigit, ea sunt timidissima, teste Plinio lib. 11. cap 37. vbi corde loquitur. sic Plin. *Maximum autem est portione muribus, lepori, asino, ceruo, panthera, mustelis, hyænis, & omnibus timidis, aut propter metum maleficis.* Quapropter Demosthenes oratione περὶ στεφάνου Æschinem conscientia vitæ anteactæ, & facinorum ac flagitiorum à se admissorum metu perterritum ait in rebus secundis ciuitatis leporis vitam vixisse, trepidantem, & pauentem, & semper plagas exspectantem. sic Demosthen. Τοιαύτην γὰρ εἵλου πολιτείαν (ἐπειδή ποτε καὶ τοῦτ' ἐπῆλθέ σοι ποιῆσαι,) δι' ἣν εὐτυχούσης μὲν τῆς πατρίδος λαγὼ βίον ἔζης, δεδιὼς καὶ τρέμων, καὶ ἀεὶ πληγήσεσθαι προσδοκῶν: ἐν οἷς δ', &c. id est, *Talem enim reipub. administrandæ rationem secutus es, postea quam tibi tandem rempub. administrare venit in mentem, vt in rebus secundis ciuitatis, leporis vitam viueres, omnia circumspectares, horreres, tremeres, paueres, plagas & verbera ob ea, quorum tibi conscius eras, scelera, & flagitia, semper exspectares, &c.* Profertur etiam ab Eustathio ad librum. ἰλ. χ. hic versiculus in eandem sententiam, Λαγὼ βίον ζῇς ὁ πρὶν ἄτρομος λέων. id est, leporis vitam viuis, B qui antea leo intrepidus eras.

ADVENAM GRVEM] aptissimum epithetum. Grues enim in oris septentrionalibus non nisi vere, æstate, & auctunno commorantur. sub finem auctunni in regiones commigrant temperatiores, ac tepidiores. nos Galli hanc ob causam peregrinatrices, seu (si dicere liceat) viatrices appellamus. Aristoteles hanc auem ait esse ἀγελαῖαν καὶ πολιτικήν, id est, congregabilem, & ciuilem. Itaque ducem habere, cuius imperio pareat: ducem autem nudo capite prospicere, & speculari. tum, si quid forte periculi impendeat, clamando significare, ac denuntiare. M. Tull. lib. 2. de nat. deorum. *Illud vero ab Aristot. animaduersum, à quo pleraque, quis potest non mirari? grues cum loca calidiora petentes, maria transmittunt, trianguli formam efficere, &c.* satis enim mihi est locum indicasse.

CAPTAT] non dixit, capit. iucundius enim est captare, quàm capere. vt Sat. 2. li. 1. *nam Transuolat in medio posita, & fugientia captat.* & ibid. *positum sic tangere nolit: Captat, & apponit.* Sic enim legendum, quantumuis alij nescio qui obstrepant, & reclament.

QVIS NON MALARVM] mendosè legitur in nonnullis cod. *Quis non malorum*, cùm omnes manuscripti habeant, *malarum.* hoc autem epithetum distinguit curas malas à bonis. sunt enim aliquæ curæ laudabiles, & cum virtute coniunctæ: vt cura rei familiaris, cura valetudinis, cura eius nostri patris, quæ præest, & imperat: amoris autem curæ, vitiosæ sunt, ac vituperabiles. sed quòd attinet ad amoris, aut curarum earum, quæ propter amorem suscipiuntur, obliuionem, scribit Pausanias in Achaicis, aquam Selemni fluuij viris, & fœminis ex amore laborantibus mederi, eámque vim habere, vt qui in eo fluuio loti fuerint, illos amoris capiat obliuio: quod si verum est (inquit ille) τιμιώτερον πολλῶν χρημάτων ἐστὶν ἀνθρώποις τὸ ὕδωρ τὸ Σελίμνου, id est, aquam Selemni multo pluris facere debent homines, quàm magnam pecuniæ vim.

QVÒD SI PVD. MVL. IN P. E. &c.] quemadmodum nihil viro optabilius est vxore pudica: ita nihil mulieri iucundius euenire po-

A teſt viro, qui vnum, & idem cum ea ſentiat, eámque amet ex animo: quod quidem Nauſicaæ precatur Vlyſſes ſummæ felicitatis loco ὀδυσ. ζ. nihil enim (inquit) præſtabilius, nihil melius eſt, quàm viri, & vxoris conſentiens, & conſpirãs voluntas: taliſq; coniũctio inimicis acrem dolorem inurit, amicis voluptatem affert: ipſi autem experiendo ſentiunt, quãta inſit in tali coniunctione, vitæ iucunditas. verba Homeri ſunt hæc ſub Vlyſſis perſona. Σοὶ δὲ θεοὶ τόσα δοῖεν, ὅσα φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς, ἄνδρα τε, καὶ οἶκον, καὶ ὁμοφροσύνην ὀπάσειαν Ἐσθλήν. οὐ μὲν γὰρ τοῦ γε κρεῖσσον καὶ ἄρειον, Ἢ ὅθ᾽ ὁμοφρονέοντε νοήμασιν οἶκον ἔχητον Ἀνὴρ, ἠδὲ γυνή, πόλλ᾽ ἄλγεα δυσμενέεσσι, Χάρματα δ᾽ εὐμενέτῃσι, μάλιστα δέ τ᾽ ἔκλυον B αὐτοί Heſiod. item ἔργ. καὶ ἡμ. ait virum nihil ſibi bona, & pudica vxore melius parare poſſe: contrà nihil grauius, atque acerbius mala. his verbis, Οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ᾽ ἄμεινον Τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ᾽ αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο Δειπνολόχης, &c. Quidam hîc reponendum cenſent *iuuans*, & infrà legunt, detracta copulatione *que*, *Sacrum vetuſtis*, &c. Præterea quidam libri vet. habent, *Quid ſi pud. mul.* &c.

Dvlceis liberos] ſic Virgil. 3. Georg. *Sed tota in dulceis conſument vbera natos*. idem libro 2. Æneid. *Nec mihi iam patriam antiquam ſpes vlla videndi, Nec dulceis natos, exoptatúmque parentem*. & lib. 4. *Nec dulceis natos, Veneris nec præmia noris?*

C Sabina qvalis] quales ſunt Sabinæ mulieres, aut Apulæ.

Pervsta solibvs] Græci vno vocabulo dicunt, ἡλιοκαυτός. Theocr.

Pernicis vx. App.] profert hunc verſum Seruius ad illum Virgil. Georg. 3. *Dura iacet pernix*, &c. atque vtrobique interpretatur pernicem, perſeuerantem: aitque ductum eſſe à pernitendo.

Sacrúmqve] focus ſacer eſt Veſtæ, & Lari. ſic autem legendum potiùs *Sacrúmque*, inquam, quàm, vt vulgò, *Sacrum vet.* quo poſito, nihil eſt ſuprà mutandum in voce, *iuuet*, quod quidam volunt: pro quo reponunt *iuuans* contra auctoritatem omnium librorum antiquorum: neque tamen lectionem illam damno, ſi quis fortè D eam receptæ anteponat.

Exstrvat lignis focvm] hypallage eſt. i. exſtruat ligna ſuper focum. Od. 9. lib. 1. *ligna ſuper foco Largè reponens*. Ad hunc locum pertinent ea, quæ ſunt apud Euripid. in Electra: vbi Electra colono cuidam, & operario nupta, ſic cum eo loquitur. ſatis tibi negotij exhibent, quæ foris ſunt: nos autem domeſtica curare, & adornare oportet. aduenienti enim foris operario iucundum eſt domeſtica, compoſita & pulchrè adornata reperire. Verba Euripid. hæc ſunt, ἅλις δ᾽ ἔχεις τἄξωθεν ἔργα. τ᾽ ἂν δόμοις δ᾽ ἡμᾶς χρεὼν Ἐξευτρεπίζειν, εἰσιόντι δ᾽ ἐργάτῃ Θύραθεν ἡδὺ τἄνδον εὑρίσκειν καλῶς.

Svb] paullo antè, vt annotauimus ſuprà ad Od. 9. lib. 1.

Distenta] Sat. 1. lib. 2. *Quódque aliena capella gerat diſtentius vber, Tabeſcat*. Virgil. Pollione. *Ipſæ lacte domum referent diſtenta capellæ Vbera*. Idem in Melibœo. *Thyrſis ouem: Corydon diſtentas lacte capellas*. Lucret. lib. 1. *& candens lacteus humor Vberibus manat diſtentis*.

Et horna] huius anni: vt ſuprà Od. 23. lib. 3. *hornam frugem* dixit & Satyr. 6. lib. 2. *palea porrectus in horna*.

Dvlci dolio] *dulci*, propter vinum, quod eo continetur.

Promens] ſup. Od. 28. lib. 3. *prome reconditum, Lyde ſtrenua, Cæcubum*. & Od. 21. eiuſd. *Coruino iubente Promere languidiora vina*.

Dapes inemptas] eſcas domi natas non piſceis vrbe petitos, vt Saty. 2. lib. 2. *bene erat, non piſcibus vrbe petitis: Sed pullo, atque hædo*. Virgil. Georg. 4. *ſeráque reuertens Nocte domum dapibus menſas onerabat inemptis*. nam inemtas malè quidam vileis interpretantur.

Lvcrina] in lacu Lucrino capta. vt Satyr. 4. lib. 2. *Lucrina peloris*.

Ivverint] delectauerint. ſic vſurpat ep. 19. lib. 1. *iuuat immemorata ferentem Ingenuis oculiſque legi, manibúſque teneri*. & Satyr. 6. lib. 2. *Tandem vrbanus ad hunc: quid te iuuat* (inquit) *amice, Prærupti nemoris patientem viuere dorſo?* eadem non longè à princip. *ſi quod adeſt, gratum iuuat: hac prece te oro, Pingue pecus domino facias*, &c. & paullò pòſt: *Hoc iuuat, & melli eſt*. & epiſt. ad Piſon. de arte Poët. *iuuat, aut impellit ad iram*. ibidem ſub extre. *Sic animis natum, inuentúmque poema iuuandis, Si paullum à ſummo diſceſſit, vergit ad imum*. Oda 19. libr. 3. *Inſanire iuuat*. & Oda 9. hoc libr. *Curam metúmque Cæſaris rerum iuuat Dulci Lyæo ſoluere*. Od. 11. ibid. *Pecti, nihil me ſicut antea, iuuat ſcribere verſiculos amore percuſſum graui*. Oda 16. eod. lib. *Nouáque monſtra iunxerit libidine Mirus amor, iuuet vt tigreis ſubſidere ceruis*, &c. Satyra 1. lib. 1. *Quid iuuat immenſi te argenti, pondus & auri Furtim defoſſa timidum deponere terra?* ibid. *An vigilare metu exanimem, noctéiſque, diéſque Formidare malos fures, incendia, ſeruos, Ne te compilent fugientes: hoc iuuat?* & Satyr. 3. lib. 1. *inaneis Hoc iuuat, haud illud quærenteis, num ſine ſenſu*, &c. Iuuare interdum eſt prodeſſe. idem epiſt. 2. lib. 1. *Qui cupit, aut metuit, iuuat illum ſic domus, aut res, Vt lippum pictæ tabulæ, fomenta podagram*.

Conchylia] conchylium nomen eſt generale omnia teſtacea complectens, vt moſculos, mitylos, oſtrea, pectines, echinos, &c. putátque Athenæus conchylia eſſe dicta παρὰ τὸ κεχηνέναι, id eſt, ab hiando.

Rhombvs] quem Romani Rhombum Græco nomine appellant, Græci alio etiam Græco ψῆττας dicunt, vt ſcribit Athenæus lib. 7. in extremo. à figura autem rhombus appellatus eſt. nos Galli noſtra lingua turbinem, & (vt propiùs accedam ad conſuetudinem noſtri ſermonis) turbonem nominamus. piſcem fuiſſe magni pretij declarat etiam locus Hor. Sat. 2. lib. 2. *quid? tum rhombos*

rhombos minus aequora alebant? Tutus erat rhombus, &c. Hodie quoque apponitur in mensis diuitum, & in caris piscibus habetur. Idem Athen. lib. 8. videtur ψῆτταν à rhombo distinguere.

SCARI] Diphilus apud Athe. lib. 8. his verbis scarum commendat. σκάρος ἁπαλόσαρκος, ψαθυρὸς, γλυκὺς, κοῦφος, εὔπεπτος, εὐανάδοτος, εὐκοίλιος, id est, Scarus molli, seu tenera carne praeditus est, friatilis, dulcis, leuis, ad concoquendum facilis, facile redditur, ventrem mollit. Addit idem, recentem scarum esse suspectum propterea, quòd lépores marinos captat, iisque vescitur. iccircò eius intestina vim bilis effectricem habent. Idem lib. 7. hunc solum ex omnibus piscibus dormire dicit, & propter eam causam nunquam noctu capi. Oppian. lib. 1. Ἁλιευτ. solum vocalem esse scribit, Καὶ σκάρον ὃς δὴ μοῦνος ἐν ἰχθύσι πᾶσιν ἀναύδοις Φθέγγεται ἱμαλέην λαλαγήν, καὶ μοῦνος ἐδωδὴν Ἄψορρον προΐησιν ἀνὰ στόμα δεύτερον αὖθις, &c. vide annotata ad Od. 3. lib. 4.

SI QVOS EOIS INTON.] id est, Si quos scarus coorta tempestas, & fluctus excitati in mari Ionio, & Oriētali ad hoc mare, nempe Tyrrhenum, conuertant, & compellant. ad Eleusinem scaros pulcherrimos capi Lynceus quidam Samius scribit in epistolis, vt tradit Athen. lib. 7. Priscianus lib. 9. docet tonitum à verbo tonandi vsitatius esse, quàm tonatum, & producit hunc locum testem, vt nouum, & paene inusitatum.

AD HOC VERTAT MARE.] Tyrrhenum, seu Etruscum.

AFRA AVIS] gallinam Africanam, seu Numidicam significat, de qua Columella, & Plinius.

DESCENDAT IN VENTREM MEVM &c.] mihi sit cibus iucundior.

ATTAGEN IONICVS] Mart. *Ionicarum gustus attagenarum.* Aristoteles lib. 9. περὶ ζώων ἱστορ. Attagenam ponit inter eas aueis, quas ὄρνιθας κονιστικὰς vocant Graeci, id est, quae in puluere volutantur: qualis est gallina, perdix, phasianus. Idem li. 9. ὁ ἀτταγὴν, κονιστικὸς ὄρνις. τῶν γὰρ ὀρνίθων ὅσοι μὲν μὴ πτητικοὶ, ἀλλ' ἐπίγειοι, κονιστικοὶ, &c. i. Attagen, auis est in puluere volutabilis. Aues enim omnes, quae non sunt altiuolae, sed terrestres, sunt in puluere volutabiles.

AVT HERBA LAPATHI] lapathum Latini rumicem nominant. eum commendat Lucillius apud M. Tull. li. 2. de finibus. *O lapathe, vt iactare necesse est, cognitu' cuis sis.* vnde lapathium, deminutum nomen: Varro. *Hanc eandem voluptatem tacitulus taxim consequi lapathio & ptisana possim.* haec verba mollit aluum, vt docet infrà Sat. 4. lib. 2. *Si dura morabitur aluus, Mitulus, & viles pellent obstantia concha, Et lapathi breuis herba, sed albo non sine Coo.* & vers. seq. *& grans Maluae salubres corpori.* & Od. 31. lib. 1. *Me pascunt oliuae, Me cichorea, leuésque maluae.* Quin lapathus ἀπὸ τοῦ λαπάζειν dictus est, quod valet exinanire, & pro ventrem leuare vsurpatur: vnde λάπαξις, qua voce vtitur Arist. lib. β. φυσ. ἀκροάσ. οἷον τὸ βαδίσαι, εἰ λαπάξεως

A ἕνεκα ἐστι: id est, verbi gratia, ambulare, si est alui leuandae gratia. Iam ἐξαλαπάζειν, populari, & vastare significat.

TERMINALIBVS] Terminalia dies festi qui agebantur in honorem Termini Dei. *Termino autem sacrificabant* (inquit Festus) *quòd in eius tutela fines agrorum esse putabant. Denique Numa Pompilius statuit, eum, qui terminum exarasset, & ipsum & boues sacros esse.* Idem addit deinceps. *Terminus quo loco colebatur, super eum foramen patebat in tecto, quod nefas esse putabant, terminum intra tectum consistere.* Ei autem quotannis agna immolabatur, mense Februario, eiúsque mensis die vltimo: propterea scilicet, quòd initio vrbis cónditae Februarius mensis fuerat vltimus. Imò falsum est, si Plutarcho B credimus agnam, aut aliam animantem Termino immolari solitam, nihil enim viuum, animáque praeditum Romani ei immolabant, vt testatur ille, propterea fortasse (inquit) quòd, cùm Romulus terminos eus constituisset, quò progredi armis liceret, omnémque terram propriam esse statuisset, ad quam hastae, & ferri acies peruenire posset: Numa Pompilius vir iustus, & ciuilis, & philosophus, agrum Romanum ab agro finitimorum finibus distinxerit, atque iccirco Terminum, vt pacis & amicitiae praesidem & custodem, à sanguine & caede purum esse oportet existimarit. Ouid. tamen libr. 2. Fastor. priorem sententiam confirmat: & addit, *Nec queritur, lactens cum sibi porca datur.* de Termino C notauimus etiam quaedam alia ad carmen saeculare infrà.

VEL HAEDVS EREPTVS LVPO.] vir quidam doctiss. annot. Plutarchum libro secundo συμποσιακῶν tradere. earum pecudum, quas lupus momorderit, carnem quidem teneriorem fieri, lanam autem corrumpi: ex hoc intelligi posse, cur Horatius ereptū lupo haedum dixerit. Ego haec verba *ereptum lupo*, non iccirco ab Horatio esse addita puto, quòd haedi caro à lupo morsa, sit tenerior: sed propterea quòd rustici, & aratores, quorum hominum vitam, & victum, vt frugalem, hîc laudat Horatius, non aliter essent haedum in cenam apposituri, nisi à lupo dentibus appetitus, ac laceratus esset, multo enim malunt caprum D adultum habere viuum, quàm haedum tenellum, ac delicatum comesse. nunc autem posteaquam à lupo morsus, & fortasse interemtus est, multo satius est eum lupo ereptum comesse, quàm deuorandum reliquisse praetereà, quòd é lupi faucibus ereptum edunt, non videntur ex haedili suo sumere: sed alienum, neque iam suum capere, & apponere: & ita de lucro quodammodo cenare. sententiam meam adiuuat Martialis libr. 10. in epigrammate, cuius initium est, *Nunciat octauam Pharia, &c.* ex quo paucos hos versus proferam: *Paruus onyx, vna ponetur cenula mensa, Haedus inhumani captus ab ore lupi, Et, quae non egeant ferro structoris, ofella, Et faba fabrorum, prototomique rudes: Pullus ad hoc, cenisque tribus iam perna superstes Addetur, saturis mitia poma dabo, &c.* Postremò mecum

facit & Porphyrio, his paucis verbis: *Factus grauior ex perdito.*

VT IVVAT] quàm delectat? ὡς ἡδύ: quàm iucundum est? vt paullò antè.

VIDERE FESS. VOM. INV.] Sic Virg. Alex. *Aspice: aratra iugo referunt suspensa iuuenci.* profert hunc locum Seruius ad illum Virgilij versum.

RENIDENTEIS] ridenteis, hilaros, vt sup. Od. 18. lib. 2.

HAEC VBI LOCVTVS] nihil subaudiendum puto. fingit autem superiora illa omnia dicta esse à fœneratore Alfio. ostenditque tantam esse vitæ rusticæ iocunditatem, & opportunitatem, vt etiam homines ab hac alienissimi, eam laudare cogantur: qui tamen lucri dulcedine, & B sordibus irretiti, eius suauitatem gustare non possint. nonnulli subaudiunt verbum, *sum*, vt totus ille sermo sit poëtæ. quod si placet, addenda distinctionis nota post vocem *locutus*, vt sit hic Horatij sensus: Hæc vbi locutus sum, id est, postquam Alfius me hæc loquentem audiuit: is *omnem pecuniam idibus, &c. quærit Kalendis ponere*, id est, collocare: nempe ad ingenium suum rediens, & oblitus illorum omnium, quæ de laudibus vitæ rusticæ dicta sunt. Quidam tamen vt mihi referebat Germ. Valens, hunc Alfium aiunt iccirco ab Horatio induci studentem & properantem Kalendis pecuniam collocare, quam idibus à suis debitoribus relegerat, quòd vereatur, C ne Romani ij, qui sumtuosius & luxuriosius viuunt, quique nummos alienos pascunt, vt alibi loquitur, vitæ rusticæ laudibus auditis, luxuriosè viuere desinant, & sese ad continentiam & frugalitatem conferant: & ita non habeat iam qui nomina facere velint, & pecuniam fœnori accipere, atque hoc modo pecunia sua sit sterilis & otiosa. Quam explicationem minùs probo. Veruntamen iudicet lector.

IAM IAM FVTVRVS] id est, eo animo, & consilio, vt rusticam vitam colat.

OMNEM RELEGIT] id est, omnem pecuniam in fœnore positam, exegit idibus: statim ad ingenium rediens, denuò quærit apud quos Kalendis collocet. D

RELEGIT] in nonnullis cod. scriptum est, *redegit*. ego, tamen *relegit* mâlo, vt habent cod. duo Vatic. Ianoct. Vrs. Tornes. Russard.

IDIBVS] idibus nomina exigebant, vt ex hoc loco intelligere licet. & Saty. 6. lib. 1. *magni Quo pueri magnis e centurionibus orti Ibant octonis referentes Idibus æra*: Kalendis autem, & exigebant, & collocabant, vt Satyr. 3. lib. 1. *Qui, nisi cum tristes misero venère Kalendæ, Mercedem, aut nummos vnde extricat, amaras Porrecto iugulo historias, captiuus vt, audit*. quod item declarat Plutarchus in libello περὶ τοῦ μὴ δανείζεσθαι. Οὐδ᾽ αἰσχύνονται τὰς Καλανδῶν, καὶ τῆς νουμηνίας ἣν ἱερωτάτην ἡμερῶν οὖσαν, ἀποφράδα ποιοῦσιν οἱ δανεισταὶ, καὶ στυγνόν. id est, neque Kalendarum memoriam refricat, & nouæ lunæ: quæ cùm sit omnium dierum

A sacerrima, & sanctissima, nefastam tamen & horribilem, ac tristem faciunt fœneratores. Prætereà interdum fœneratores, præsertim moderatores, quæ summo iure debebant debitores soluere Kalendis, ea exigebant demum idibus, & dabant eis diem soluendi laxiorem.

TVRNEBVS.

EX lib. 26. cap. 23. at verò, *Inque sinus scindit sese vnda reductos*, Virg. 1. Æneid. est recedentes, in recessum remotos, vt, *in reducta valle*, apud Flaccum, id est, recedente.

Ex libr. 6. cap. 14. Quæ rerum esse vocabula plerunque credimus, ea rerum imagines significant, nobisque illudunt falsa quadam specie & B ludibrio: vt apud Lucretium, lib. 1.

Vites Autumno fundi suadente videmus. Vbi partem anni accipimus, cùm Autumni simulachrum pictum significari credam, Autumni tamen tempus per inuersionem intelligi censeam: nam Autumnus ità pingebatur, vt aut è vitibus vinum colligeret, aut vuas calcaret, vel ab earum calcatione sordidus esset Ouidius, 2. Metamorph.

Stabat & Autumnus calcatis sordidus vuis.

Pingebatur & pomis capite redimito, Flaccus,

Vel cum decorum mitibus pomis caput
Autumnus aruis extulit.

C Ex libr. 12. cap. 15. Licet homines dicant me perfricuisse frontem & gnauiter impudentem esse, qui nulla tot editionum verecundia, nulla tot pluteorum audeam in Horatio legere,

Quod si pudica mulier in partem iuuans
Domum atque dulces liberos:
Sabina qualis, aut perusta solibus
Pernicis vxor appuli:
Sacrum vetustis extruat lignis focum.

Scio ego *Iuuet* vbicunque extare, sed cùm participium desideretur, & subiungat mox participia Horatius, parem orationis tenorem persequens, denique participium sensus, qui nobis vim adfert faucesque premit, flagitet, *iuuans* legere non cunctabor, atque in hoc periculum me conijciam. *Si quis*, D inquit Horatius,

Eois intonata fluctibus
Hyems ad hoc vertat mare, quòd est, si tempestate fluctus ab ortu excitatus & coortus, & in occasum prouolutus & impulsos, in Italicum mare raros illos & peregrinos pisces aduehat.

Vel agna, inquit, *festis cæsa Terminalibus*, vt Siculus Flaccus ait, Termini in terra collocabantur consecrabanturque, cæsa immaculata hostia à dominis, qui confines agros possidebant, &, vt opinor, quotannis terminalibus agnas cædebant, iucundéque epulabantur.

AD MÆCE-

AD MÆCENATEM. Od. 3.

ARGVMENTVM.

Esus allij detestatio.

Parentis olim si quis impia manu
Senile guttur fregerit:
* *Edit cicutis allium nocentius.*
O dura messorum ilia,
* *Quid hoc veneni sæuit in præcordijs?*
Num viperinus his cruor
Incoctus herbis me * *fefellit: an malas*
Canidia tractauit dapes?
Vt Argonautas præter omneis candidum
Medéa * *mirata est ducem:*
Ignota tauris illigaturum iuga,
Perunxit hoc Iasonem:
Hoc delibutis vlta donis pellicem,
Serpente fugit alite.
Nec taurus vmquam siderum insedit * *vapor*
Siticulosæ Apuliæ:
Nec munus * *humeris efficacis Herculis*
Inarsit æstuosius.
At, si quid vmquam tale concupiueris
Iocose Mæcenas, precor,
Manum puella suauio opponat tuo:
Extrema & in sponda cubet.

PARENTIS OLIM SI QVIS] id est, si quis post hac patrem senem strangulauerit, aut iugulauerit: non cicutam, aut aliud vsitatum venenum, sed allium quouis veneno perniciosius, ac præsentius edat. *frangere guttur* ita dictum, vt suprà *frangere ceruicem*, Od. 13. lib. 2. *Illum & parentis crediderim sui Fregisse ceruicem.* tale illud epist. 16. libri 1. *Contendas laqueo collum pressisse paternum, &c.*

EDIT] Petrus Victorius, quem semper honoris causa nomino, Variar. lectionum li. 6. scribit, hoc loco legendum esse, *edit*, ab edim, is, it, testatúrque ita se reperisse scriptum in codicibus manu scriptis: Cui assentior. namque eam scripturam & agnoscunt Acro, & Porph. & ego in trib. cod. Vatic. & Iann. Vrs. Torn. sine vlla litura expressam reperi, Denique ita loquitur Plaut. in Trinummo, *hostésne, an ciues comedis, parui péndere.* & A ita loquitur Saty. vlt. lib. 2. *Et leporum auulsos, vt multo suauius, armos, Quam si cum lumbis, quis edit.* Nouius apud Nonium, *Quod editis, nihil est: si voltis, quod tacetis, copia est.* iterum Plautus in Mænechm. *Dum tu illi quod edis, & quod potes, prabeas, &c.* Idem Trinummo, *De mendico male meretur qui ei dat, quod edit, aut quod bibat. Nam & illud; quod dat, perdit, & illi producit vitam ad miseriam.*

CICVTIS] quæ necant frigore. nam allium. contra calore nocet. de cicutis epist. 2. li. 2. plura

O DVRA MESSORVM ILIA] quæ ferre possint tam dirum venenū, vt quidem Hor. videtur. nam allium, cibus est rusticis, & messoribus non iniucundus. Virg. Alex. *Thestylis & rapido fessis messoribus æstu Allia, serpillúmque, herbas* B *contundit olentes.*

QVID HOC VEN. SÆV.] Quid hoc est veneni, quod sæuit in præcordijs? sæuit, id est, æstuat: ventriculum, & totum corpus nimio calore incendit.

IN PRÆCORDIIS] præcordia, vt nomen ipsum indicat, pars est corporis interior, corde anterior, & superior: sub qua sunt pulmones, vngulæ bubulæ speciem gerentes, & cor eis annexum, in pectore sub sinistra mamma situm: sub corde & pulmonibus sæptum est transuersum ex valida membrana constans: infrà sunt à dextra parte iecur: à sinistra lien. Sat. 4. lib. 2. *leni præcordia mulso Prolueris melius.*

NVM VIPERINVS HIS CRVOR, &c.] C num me insciente cruor viperinus his herbis incoctus est? *fefellit*, latuit, ἔλαθε. *fefellit incoctus*, id est, ignoraui esse incoctum. de verbo fallendi diximus ad Od. 10. lib. 1. *incoctus herbis* autem sic dictum, vt infrà Saty. 8. lib. 2. *Erucas virides inulas ego primus amaris Monstraui incoquere.* vt quidem olim putabam legendum. & ita Virg. Georg. 4. *Huius odorato radices incoque Baccho.*

CANIDIA] Gratidia venefica, quam multis locis exagitat, & insectatur acerbissimis versibus Horatius, vt infrà tota Oda 17. & Satyr. 1. lib. 2. *Canidia Albuci. quibus est inimica venenum.* & tota Sat. 8. lib. 1. Canidiam autem nominat, quia non licebat quemquam nominatim scripto maledico, & contumelioso describere.

D VT ARGONAVTAS, &c.] id est, posteaquam Medéa præ omnibus Argonautis Iasonis amore capta est, hoc illum veneno perunxit, ne à tauris illis ignem spirantibus, quos aratro iungere ab Æta cogebatur, vlla ex parte offenderetur. Hoc dicit, non quòd re vera ita fecerit Medéa, vt ego quidem arbitror, sed vt allij diritatem, & inclementiam declaret. quamquam licet etiam dicere, Horatium spectasse allij vim, & naturam: quæ est eiusmodi, vt venena efficiat præsentiora, certiora, atque efficaciora. Iccircò veneficijs accommodatissimum est, siue quis amicos seruare velit, siue inimicos de medio tollere. Quin etiam hoc traditum de allio est, si galli gallinacei prœlium commissuri, allium gustarint, ad pugnãdum animosiores, ac ferociores reddi. Idē equis paul-

lo antequàm signa conferantur aciesque concurrant, cum pane & vino datum, iram in eorum pectoribus ferociam, incredibilemque pugnandi cupiditatem, & laboris tolerantiam ingenerat. Nonnulli autem ex interpretibus Pindari scribunt, Medeam Iasoni præcepisse, ne tauros reflante, & aduerso vento ageret: sed secundo vento, vt ita vis flammæ in anteriorem partem auerteretur. Itaque consuluit ei eadem opera, vt sulco vno confecto, ne ab eius extremo nouum sulcum instrueret, vt solent aratores: sed ad eundem locum reuersus, vnde primùm arare cœpisset, sulcum secundum designaret. alij tradunt, Medéam nescio quod pharmacum cum oleo cōfudisse, & miscuisse eoque Iasonem perunxisse, ne flamma quicquam in eum valere posset. hanc totam fabulam persequitur Pindarus in carmine illo elegantissimo quarto Pyth. cuius hæc pauca verba mihi ascribere licet, Ἀλλ' ὅτ' Αἰήτας ἀδαμάντινον ἐν μέσσοις ἄροτρον σκίμψατο, καὶ βόας, οἳ φλόγ' ἀπὸ ξανθᾶν γενύων πνέον καιομένοιο πυρός, χαλκέαις δ' ὁπλαῖς ἀράσσεσκον χθόν' ἀμειβόμενοι, τοὺς ἀγαγὼν ζεύγλᾳ πέλασσεν μόνος. id est, sed vbi Æetas ferreum aratrum medio in agro statuit, taurósque, qui flammas ignis ardentis ex naribus, & faucibus spirabant, vngulisque ferreis terram gradiētes pulsabant: eos adductos Iason solus admouit iugo. de his tauris sic Apoll. lib. 3. δοιὼ πεδίον τὸ Ἀρήιον ἀμφινέμοντες Ταύρω χαλκόποδε, στόματι φλόγα φυσιόωντες. cetera vide apud eundem Apollon. de tauris illis, & de Medea amore Iasonis capta. dicemus nos quoque nonnihil ad Od. 5. huius lib.

Hoc delibvtis vlta donis pellicem] Glaucam Creontis filiam: de qua dicemus ad illum locum Od. 5. *cur dira barbaræ minus Venena Medeæ valent, Quibus superbam fugit vlta pellicem Magni Creontis filiam? Cum palla tabo munus imbutum, &c. hoc delibutis*, id est, allio imbutis, seu vnctis. hoc autem significat, non alia te delibutam eam vestem fuisse, quam Medéa Glaucæ donauit, quàm allio: quasi allium ignem, & flammam concipere potuerit, qua illa & tota domus conflagrarit, instar naphthæ: seu olei viui, quo credibile est donum illud Medéæ perunctum fuisse, Glaucámque flamma subito comprehensa exarsisse. Plinius lib. 2. cap. 105. de naphtha, *Ita ferunt à Medéa pellicem crematam, postquam sacrificatura ad aras accesserat, corona igne rapta.*

Serpente fvit alite.] à dracone alis instructo, & pennigero vecta. notum est hoc ex Medéa Euripidis in extrem. Λέγ', εἴ τι βούλει· χειρὶ δ' οὐ ψαύσεις ποτέ· Τοιόνδ' ὄχημα πατρὸς Ἥλιος πατὴρ Δίδωσιν ἡμῖν, ἔρυμα πολεμίας χερός. id est, dic siquid vis. manu autem tanges numquam: tale nobis vehiculum pater Sol donat, arcem & præsidium aduersus hostilem manum. Varro Marcip. *Dixe regi Medeam aduectam per aera in rheda anguibus.*

Nec tantvs vmqvam siderum, &c.] vapor apud Lucretium, & ceteros bonos scriptores semper valet idem, quod calor. Lucret. lib. 3. *Tenuis enim quædam moribundos deserit aura Mista vapore. vapor porro trahit aëra secum: Nec calor est quisquam, cui non sit mistus & aer.* duobus nominibus vaporis, & caloris, eandem rem significat Virgil. Æneid. 5. *lentusque carinas Est vapor, & toto descendit corpore pestis.* ibid. *restinctus donec vapor omnis, & omnes, Quattuor amissis, seruatæ à peste carinæ.* siderum vaporem, seu calorem omnis aerem, æstuosam in potentiam appellat Oda 16. infrà, *Nulla nocent pecori vestigia, nullius astri Gregem æstuosa torret impotentia.* huc pertinet illud Oda 1. lib. 3. *arbore nunc aquas Culpante, nunc torrentia agros Sidera.*

Siticvlosæ] aridæ, siti hiulcæ, vt loquitur Virg. Georg. 2.

Nec mvnvs nvmeris, &c.] id est, nec id munus, quod Deianira ad Herculem misit, Nessi Centauri cruore imbutum, vehementiore calore humeros eius, & viscera excruciauit, quàm allium, eorum, qui eo vescūtur, inflammare corpora solet. De hac tunica ad Herculem missa, qui plura scire volet, legat Sophoclis Trachinias, & M. Tull. Tuscul. lib. 2. vbi aliquot Sophoclis versus, qui ad hanc rem pertinent, producuntur, ab ipso Tullio Latini facti. *Sed videamus Herculem ipsum* (loquit M. Tull.) *qui tum dolore frangebatur, cùm immortalitatem ipsa morte quærebat. quas hic voces apud Sophoclem in Trachinijs edit? cui, cum Deianira sanguine Centauri tinctam tunicam induisset, inhæsissetque ea visceribus, ait ille, O multa, &c.* vide & annot. ad Od. 17. huius libri.

Efficacis] id est, ad agendum, & efficiendum apti. πρακτικοὶ, δραστήριοι, ῥεκτικοί.

Si qvid vmqvam tale] nempe allium.

Iocose Mæcenas,] opportunè hoc loco iocosum appellauit. de Mæcenatis osculis, & rebus amatorijs verba facturus, vt notat Porphyrio.

Manvm pvella svavio &c.] id est, te osculari volentem opposita manu prohibeat. In quibusdam libris veteribus scriptum est, *sauio.*

Extrema et in sponda cvbet.] & sese quàm longissimè abs te remoueat, neque se tibi complectendam, potiendámque præbeat, cùm in communi tecum lecto cubabit. spondæ, extrema sunt lecti latera: seu exteriores lecti partes.

TVRNEBVS.

Ex lib. 12. cap. 15. Proxima ode cùm ait,

Vt argonautas præter omnes candidum
Medea mirata est ducem:
Ignota tauris illigaturum iuga,
Perunxit hoc Iasonem.

Significat allium esse veneficium omnium certissimum & præstantissimum, non cibum, Medeamque veneficam nullas potiores herbas ad veneficium habuisse, cùm vel

charos

charos seruare & liberare periculis vellet, vel inimicos vlcisci & perdere. Ità venustè & lepidè fingens iocatur poëta: quòd, etsi absque ope mea omnes intelligere potuerunt, tamen mihi dicendum esse credidi, vt si aliis, quod dici solet, non canerem, mihimetipsi certè cecinisse viderer.

Ex lib. 6. cap. 9. Naphtha, inquit Plinius, li. 2. cap. 105. *appellatur circa Babyloniam & in Austagenis Parthiæ profluens bituminis liquidi modo:* quod idem ferè è Dione Xiphilinus in Pompeio, his verbis scribit, καὶ τῇ νάφθᾳ κατὰ τῶν μηχανῶν χρωμένοι δεινῶς ἐκάκωσαν. ἀσφαλτῶδες δὲ τὸ φάρμακον τοῦτο καὶ διάπυρον οὕτως, ὥστε ὅσοις ἂν προσμίξῃ, πάντως αὐτὰ κατακαίειν. *Hinc*, inquit Plinius, lib. 2. cap. 103. *magna cognatio ignium, transiliúntque protinus in eam vndecúmque visam. Ità ferunt à Medea pellicem crematam, postquàm sacrificatura ad aras accesserat, corona igne rapta.* Hæc Plinij verba plurimum adferent lucis, ac veluti prælucebũt Horatio sic scribenti.

Hoc delibutus vlta donis pellicem
Serpente fugit alite: Etsi iocatur alio non naphtha imbutam fuisse coronam.

IN MENAM LIBERtum Pompeij Magni. Od. 4.

ARGVMENTVM.

Inetius, ex mutata conditione arrogantiam inuehitur.

*LVpis, & agnis quanta * sortitò obtigit,*
Tecum mihi discordia est,
Ibericis peruste funibus latus,
Et crura dura compede.
Licet superbus ambules pecunia:
Fortuna non mutat genus.
Vidésne sacram metiente te viam
*Cum bis * ter vlnarum toga,*
Vt ora vertat huc, & huc euntium
Liberrima indignatio?
** Sectus flagellis hic triumuiralibus*
Præconis ad fastidium,
Arat Falerni mille fundi iugera:
*Et Appiam * mannis terit:*
** Sedilibúsque magnus in primis eques*
Othone contemto sedet.
** Quid attinet tot ora nauium graui*
Rostrata duci pondere

A *Contra latrones, atque seruilem manum,*
Hoc hoc tribuno militum?

LVPIS ET AGNIS] Luporum & agnorum discordiam, atque inimicitias etiam Homerus significat his verbibus Ἰλ. χ. Οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν· Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισιν. id est, neque lupi & agni concordem animum habent. sed perpetuò inter se male cogitant & maleuolunt. & Plato in Phædro, Ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ', ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί, id est, vt lupi agnum amant, sic puerum amatores. versus est nescio cuius poëtæ. infrà Od. 12. *vt pauet acres Agna lupos.*

B TECVM MIHI DISC.] subintellige, tanta: vt sit, Tanta mihi tecum discordia est.

SORTITÒ] sortitò non est fortuitò: sed hoc sentit Horat. cùm primùm nata animalia sunt, suum cuique animali à natura proprium quendã, &, vt ita dicã, peculiarem affectum, verbi gratia, alicuius rei persecutionem vel fugam, amoré vel odium esse attributũ. sumtò fortasse à veterũ more, qui plurimis & maximis in rebus sortibus vtebantur: vnde & apud Græcos λαγχάνειν, & apud Latinos sortiri vsurpatur pro consequi, atq; obtinere. Potest etiam hoc dici, sortem, quam κλῆρον Græci dicunt, idem esse, quod aliis verbis δαίμονα & μοῖραν à partiendo appellant, quia vnusquisque statim ab ortu suo certam viuendi &
C moriendi conditionem diuinitus, aut à fatis diuisam, ac tributam consequatur. de sortibus nõnihil diximus ad Odam 3. lib. 2. Quanta igitur inter lupos & agnos discordia est natura: tantæ mihi tecum inimicitiæ intercedunt.

IBERICIS PERVSTE FVNIB.] significat, eum fuisse seruum, vtpote cuius in lateribus & tergo, verberum: in cruribus, vinculorum & compedum exstarent vestigia. Funes Iberici autem è sparto intelliguntur: cuius magna est in Hispania copia iam *peruste latus*, est hellenismus id est, tu, cuius latus perustum est.

ET CRVRA DVRA COMP.] & cuius crura perusta sunt duris compedibus. epi. 16. lib. 1. *In manicis & compedibus duro te sub custode tenebo.*

D SACRAM METIENTE TE VIAM] cùm per viam sacram incedis. via sacra ad Capitolium ducit. sic autem dicta est, quòd in ea fœdus inter Romulum & Tatium ictum sit. auctor Festus Pomp. Ode 7. eodem libro *vt descenderet Sacra catenatus via.* & Satyr. 9. libr. 1. *Ibam forte via sacra, sicut meus est mos.*

CVM BIS TER VLNAR. TOGA] amplissima. togæ laxitas & amplitudo diuitum est: contrà arcta toga eorum, qui sunt mediocris, aut etiam tenuioris fortunæ, vt epist. ad Loll. 2. libr. 1. *Arcta decet sanum comitem toga.* Porphyr. instam togæ magnitudinem sex vlnis constitisse vult intelligi.

VT ORA VERTAT, &c.] quo pacto homines prætereuntes, in te ora vertentes indignó-

tur indignationem Græci νέμεσιν, & indignari νεμεσᾶν vocant. quod distinguit Aristoteles ἀπὸ τοῦ φθονεῖν libr. 2. de moribus ad Nicomachum, his verbis, νεμεσητικὸς λυπεῖται ἐπὶ τοῖς ἀναξίως εὐπραττοῦσι· φθονερὸς ὑπερβάλλων τοῦτον ἐπὶ πᾶσι λυπεῖται, id est, indignabundus, seu is, qui ad indignandum propensus est, dolet eorum rebus secundis, qui eis indigni sunt: inuidus hunc superans rebus omnium secundis contabescit. Idem propemodum scribit ῥητορ. β. εἰ γὰρ ἐστὶ τὸ νεμεσᾶν λυπεῖσθαι ἐπὶ τῷ φαινομένῳ ἀναξίως εὐπραγεῖν, πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἐπὶ πᾶσιν ἀγαθοῖς νεμεσᾶν, ἀλλ' ἐπὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει, &c. id est, *Si enim indignari, est dolore affici ob eum, qui præter dignitatem & meritum videtur rem suam bene gerere, res secundas: primùm quidem perspicuum est non licere ob omnia bona indignari, sed ob diuitias & potentiam, &c. duntaxat.* & item Topic. β νεμεσητικὸς δὲ ὁ λυπούμενος ἐπὶ ταῖς τῶν χειρόνων εὐπραγίαις. huc pertinet locus ille Ciceronis ad Atticum lib. 5. nô satis explicatus. *vt libet. sed plane gaudeo, quoniam* τὸ νεμεσᾶν *interest* τοῦ φθονεῖν. *vt libet* (inquit M. Tull.) *sed plane gaudeo*, videlicet Hirrum repulsam tulisse. erat enim indignus eo honore, quem perebat, nempe auguratu. Itaque si eum obtinuisset, ego meritò indignatus essem, neque propter meam indignationem, inuidere ei honorem dicendus essem. differt enim τὸ νεμεσᾶν, quod indignari Latinè dicimus, ab eo, quod est inuidere, seu φθονεῖν, vt Græci nominant. Atq; hunc quidem locum sic arbitror esse explicandum, nô, vt alij interpretantur, *interest*, id est, vtile est, &c. nam illud *interest*, pro differt, est positum, vt Academic. 2. *qui illa visa, e quibus omnia decreta sunt nata, negant quicquam à falsis interesse.* Plutarchus præterea, vt mihi indicauit German. Valens, libello περὶ ἠθικῆς ἀρετῆς, his Aristoteles consentanea scribit: ὧν πολὺ χρησιμώτερα τὰ τῶν παθῶν ὁρμήματα τῷ λογισμῷ συμπαρόντα, καὶ συνεπιτείνοντα ταῖς ἀρεταῖς, ὁ θυμὸς ἀνδρείᾳ μέτριος ὤν, ἡ μισοπονηρία τῇ δικαιοσύνῃ, καὶ ἡ νέμεσις ἐπὶ τοὺς παρ' ἀξίαν εὐτυχοῦντας τῇ ἐπιτιμήσει, καὶ νουθετήσει ἀφρόνων, id est, quibus multo vtiliores sunt affectuum alumni impetus, cùm rationi prestò sunt, & virtutes adiuuant: vt animi excandescentia fortitudinem acuit, improbitatis odium ad iustitiam valet, indignatio ad eorum, qui præter meritum fortunati sunt, obiurgationem & monitionem excitat.

Sectus flagellis hic] μίμησις est orationis eorum, qui indignantur, hunc Menam esse tribunum militum, sumtuosissimis & mollissimis vestibus collucère, tot agri iugera possidere, in quatuordecim ordinibus sedere, cùm ciuis Romanus nô sit. Nam triumuiri capitales de maleficio eorum cognoscebant, qui ciues Romani non erant, id est, aut peregrini, aut serui: eósque flagellis dissecari, ac verberari iubebant. iidem Treuiri dicebâtur. Erant & triumuiri, seu treuiri monetales, qui his litteris significabantur, III V. A A A F F. id est, Treuiri auro, argento, æri flando fundendo: vnde natus iocus Ciceronis in epist. ad Trebat. *Treuiros vites censeo. audio capitales esse. mallem auro, argento. æri essent, &c.* id est, Treuiros populos Belgis & Germanis interiectos vites censeo, audio esse bellicosos & pugnaceis. mallem essent monetales, id est, pecuniosi & locupletes, vt eorum spoliis, & præda te locupletare posses. Atque hæc ex Bembo.

Præconis ad fastidium] vsque ad satietatem præconis, qui absentibus, aut etiam aliud agentibus triumuiris huc Menam aliquando flagellis dissecandum curauit, & satiatus verberibus lictorem finem cædendi facere iussit.

Arat Falerni mille f. ivg.] indignum, libertum impurum tot agri iugera, præsertim Campani, arare.

Et App. mannis terit] & vectus eqois breuibus, & ad delicias & luxum fortunatorum hominum accommodatis, viam Appiam perequitat. Epist. 7. lib. 1. *Impositus mannis aruum cælumque Sabinum Non cessat laudare.*

Sedil. qve magn. in primis eq. Oth.] in primis sedilibus, id est, in primis ordinibus. L. Roscius Otho legem tulit, ne quis equestris ordinis esse posset, qui quadringenta millia sestertiûm non haberet, & vt equitibus Rom. solis in quattuordecim ordinibus, & separatim à plebe ludos spectare liceret. excepti autem erant duo primi tribunis. Iccircò huc Menam dicit lege Roscia contemta, in primis sedilibus sedere, qui esset indignus tribunatu. De hoc Roscio Othone sic M. Tull. in orat. pro Muræna, *L. Otho vir fortis, meus necessarius, equestri ordini restituit non solùm dignitatem, sed etiam voluptatem.* Idem Philipp. 2. *Illud tamen audacia tua, quod sedisti in quattuordecim ordinibus, cùm esset lege Roscia decoctoribus certus locus constitutus, quamuis quis fortunæ vitio, non suo decoxisset.* Horat. epist. 1. ad Mæcen. lib. 1. *Roscia dic sodes, melior lex, an puerorum Nænia, quæ regnum rectè facientibus offert?*

Tot ora navivm, &c.] tot naueis rostratas.

Contra latrones] contra piratas, cùm hic ipse Mena pirata esset, vt eum appellat Plutarch. in Antonio.

Atqve servilem manvm] & contrà fugitiuos, id est, contra seruos qui bellum seruile gesserunt Chryso, & Spartaco ducibus. de bello seruili diximus suprà nonnulla ad Od. 14. lib. 3. sed præstat seruilem manum, fugitiuos accipi, quos armauit Sex. Pompeius Magni filius, in quo exercitu Mena & Menecrates erant tribuni militum.

TVRNEBVS.

Ex aduersarior. lib. 14. cap. 1. & cap. 9. Subnerbusta, inquit Festus, est sub verberibus vsta, licentia & petulantia Comica, vocabulo è multis coagmentato: sic

-- vti virgis ferróque necari, dixit Flaccus, quàquam eo vti per se etiam commodè intelligi, vt antè dixisse me recordor, potest: alio loco

Ibericis peruste funibus latus

Lupis, inquit Flaccus, *& agnis quanta sortito obtigit,*

Tecum mihi discordia est: Illud sortito ex eo dictum est, quòd res maximas solebant veteres sorti permittere: vt sortiri solebant Tribus, sortiri prouincias: velut igitur naturæ sorte, & vt melius quod volo intelligebatur, sortitione quadam mutuas gerant inimicitias lupi & agni, quasique eas sortiti sint, *sortito* Horatius dixit. Ibericos autem funes pro sparteis in eo admiramur, cùm ait.

Ibericis peruste funibus latus: at, vt Fabius ait, Ineptus & ridiculus ille Orator fuit, qui pro Sparto herbas Ibericas dixit, quod tamen Horatij imitatione fortassè dicebat: adeò aliud orationi, aliud poëmati decorum est.

Ex lib. 28. cap. 31. Nihilo secius in illo Martialis lib. 3. epig. 5. 2. mirabamur,

Mauis, Rufe, coquum scindere quàm leporem.

cùm scindere coquum sit, flagris cædere: quo & Horatius modò dixit,

Sectus flagellis hic Triumuiralibus.

Ex lib. 14. cap. 9. *Sedilibúsque magnus in primis eques.* Equites maioris dignitatis, vt qui Tribuni militum erant, aut Tribunitij, aut maioris censûs, sedebant in primis subselliis quatuordecim ordinum, sed & ditiores propiùs spectabant, quã pauperes è plebis cuneis; hinc illud ab Horat. scriptum esse puto, lib. 1. epist. 1.

Vt propius spectes lachrymosa poëmata Puppi.

Propius enim spectat qui in sedilib. primis sedet: etsi de equestri censu accipi potest, quem adepti, cùm in quatuordecim sederent, propiùs quàm reliqua plebs spectabant.

IN CANIDIAM VENEFICAM, Od. 5.

ARGVMENTVM.

Loquentem inducit puerum quendam, quem aliquot veneficæ sub terra defoderant mento tenus, fame necandum: vt ex eius iecore & medulla poculum amatorium conficerent. Huius preces primùm, deinde imprecationes aduersus eas describit. Existimatur autẽ Gratidiam Canidiæ nomine significare.

AT ô deorum quicquid in cælo regit
Terras, & humanum genus:
** Quid iste fert tumultus, & quid omniũ*
Vultus in vnum me truces?
Per liberos te, si vocata partubus
Lucina veris affuit,
A *Per hoc inane purpuræ decus precor,*
Per improbaturum hæc Iouem,
Quid vt nouerca me intueris? aut vti
Petita ferro bellua?
** Vt hæc trementi questus ore, constitit*
** Insignibus raptis puer,*
Impube corpus, quale posset impia
Mollire Thracum pectora:
Canidia breuibus implicata viperis
Crineis, & incomptum caput,
B ** Iubet sepulchris caprificos erutas*
Iubet cupressus funebreis,
Et vncta turpis oua ranæ sanguine,
Plumámque nocturnæ strigis,
Herbásque, quas Iolchos, atque Iberia
Mittit, venenorum ferax:
Et ossa ab ore rapta ieiunæ canis
*Flammis aduri * Colchicis.*
At expedita Sagana per totam domum
Spargens auernaleis aquas,
Horret capillis, vt marinus, asperis
C *Echinus, aut * currens aper.*
Abacta nulla Veia conscientia,
Ligonibus duris humum
Exhauriebat ingemens laboribus,
Quò posset infossus puer
** Longo die bis, terve mutatæ dapis*
Inemori spectaculo:
Cùm promineret ore, quantũ exstãt aqua
Suspensa mento corpora:
** Exsucta vti medulla, & aridum iecur,*
Amoris esse poculum:
D ** Interminato cùm semel fixæ cibo*
*Intabuissent * pupulæ:*
Non defuisse masculæ libidinis
Ariminensem Foliam,
Et otiosa credidit Neapolis,
Et omne vicinum oppidum:
Quæ sidera excantata voce Thessala,
Lunámque cælo deripit.
Hîc irresectum sæua dente liuido
Canidia rodens pollicem,

Quid dixit? aut quid tacuit? ô rebus meis A
Non infideles arbitræ
Nox, & Diana, quæ silentium regis,
Arcana cùm fiunt sacra:
Nunc nũc adeste: nunc in hostileis domos
Iram, atque numen vertite.
Formidolosæ dum latent siluis feræ
Dulci sopore languidæ:
Senem, quod omnes rideant, adulterum
*Latrent * Suburanæ canes,*
Nardo perunctum, quale, nec perfectius, B
Meæ laborarunt manus.
Quid áccidit? cur dira barbaræ minus
Venena Medéæ valent,
Quibus superbam fúgit vlta pellicem
Magni Creontis filiam,
Cùm palla, tabo munus imbutum, nouam
Incendio nuptam abstulit?
Atqui nec herba, nec latens in asperis
*Radix * fefellit me locis.*
** Indormit vnctis omnium cubilibus*
Obliuione pellicum.
Ah, ah, solutus ambulat venefica
Scientioris carmine.
*Non vsitatis, Vare, * potionibus,*
*(O * multa fleturum caput,)*
Ad me recurres: nec vocata mens tua
Marsis redibit vocibus.
Maius parabo: maius infundam tibi
** Fastidienti poculum:*
Priúsque cælum sidet inferius mari,
*Tellure * porrecta super:*
Quàm non amore sic meo flagres, vti
Bitumen atris ignibus.
Sub hæc puer, iam non, vt antè, mollibus
** Lenire verbis impias:*
*Sed dubius vnde * rumperet silentium,*
*Misit * Thyestéas preces.*
*Venena, * magnũ fas, nefásq;: non valẽt*
Conuertere humanam vicem.
Diris agam vos: dira detestatio
Nulla expiatur victima.
Quin, vbi perire iussus expirauero:
Nocturnus occurram furor:
Petámq; vultus vmbra curuis vnguibus:
Quæ vis deorum est Manium:
Et inquietis ássidens præcordiis,
Pauore somnos auferam.
Vos turbam vicatim hinc, & hinc saxis petens
Contundet obscœnas anus.
*Pòst insepulta membra * different lupi,*
Et Esquilinæ alites.
Neq; hoc parenteis, heu, mihi superstites,
Effugerit spectaculum.

AT, Ô DEORVM QVICQVID] facit quendam puerum loquentem, quem Canidia, hoc est Gratidia: (Gratidiam enim mutato nomine, per Canidiam significat) Sagana, & ceteræ venefiræ mento tenus sub terra defoderant, faméqoe necare constituerant, vt ex eius iecore, & medulla amoris poculum conficerent. *quicquid* autem scriptũ reperitur in codicibus manuscriptis, Donati, Faër. quinque Vatic. Tornes. Vrs. ceteris ferè omnibus: itáqne legit Seruius annota-
C tione quadam ad lib. 7. Æneid. eámqne scripturã secutus sum. non enim vnum aliquem Deum, sed omneis implorat. sic loquitur Horat. Satyra 6. lib. 1. *Non, quia Mæcenas, Lydorum quicquid Etruscos, &c.* & Liuius lib. 23. *pauca horæ sunt, intra quas iurantes, per quicquid Deorum est, dextræ dextra iungentes fidem obstrinximus.* in eo dessident inter se, quòd alij habent *regis*: alij *regit*. sed plureś *regis*: nempe quinque Vatic. Faër. & Tornes. & Nicotian. vnus, & Russard. Iam quòd Priscian. lib. 17. ait, *at* hoc loco abundare, id mihi mirum est, & penè dicam, incredibile. Est enim interiectio dolorem, aut conquestionem exprimens, non coniunctio. Idem tamen videtur sentire Seruius, qui ad illum Virgilij versum lib. 7. Æn. *At non sic Phrygius penetrat Lacedæmona pastor, &c.* hæc annotat, *legitur*
D *& An non, &c. Sed hoc absolutum & planum est. Si autem legeris At, copulatiua particula est, ad ornatum solum pertinens. Horat. At ô deorum quicquid in cælo regit, &c.* Idémque ferè scribit ad illum locum lib. 9. *an non viderunt mœnia Troiæ, &c.* nisi quòd ibi scriptum est *regis*.

QVID ISTE FERT TVMVLTVS?] quid sibi vult iste tumultus? quid affert? quorsum tumultuamini?

ET QVID OMNIVM] sic habent quinqoe libri Vatic. & Torn. & Nicotianus, & Russard. vnus: non *aut*.

PER LIBEROS TE] genus obtestandi religiosissimum, & sanctissimũ, orare aliquem per res ei carissimas, aut misericordia dignissimas. Sic

Plautus

Plautus Asinaria, *Ita te obtestor per senectutem tuam, Perque illam, quam tu metuis, uxorem tuam, &c.* Sic hoc loco hic puer orat Canidiam primùm per res ei carissimas, per liberos: deinde per prætextam suam, id est, ornamentum ætatis, quod proinde est ac si oraret per ætatem suam, videlicet ætatem infirmam, atque imbecillam. vide annot. ad illũ locum infrà, *Supplex & oro regna per Proserpinæ, &c.* Oda vltima. Malè autem vtrobique quidam accipiunt præpositionem *per*, quasi sit iurantis, cùm sit orantis & obsecrantis, vt dixi.

Si vocata partvbvs Lvcina] de Lucina diximus sup. ad Od. 22. lib. 3. hoc igitur, dicit. Oro te per liberos tuos, si vnqua verè peperisti: si vnquam tibi parienti Lucina affuit, &c.

Veris] vult intelligi Canidiam falsos sibi supposuisse partus, neque vnquam peperisse. cui cõcinit illud antiphrasticum Od. 17. infrà, *Tuusq; venter partumeius.* Catull. ad Ianuam. *Longus homo est, magnas cui lites intulit olim Falsum mendaci ventre puerperium.*

Per hoc inane pvrpvræ] prætextam significat, qua vtebantur pueri vsque ad annum decimum quartum: deinde sumebant togam virilem, quam puram appellabant. inane autem appellat purpuræ decus, quia nihil ei prodest ad molliendam, aut flectendam harum mulierum immanitatem, & crudelitatem. Valet autem hæc ad augendam facinoris atrocitatem à persona, cui fiat tam immanis iniuria.

Qvid, vt noverca] quæ inimica est priuignis (inquit Eurip. in Alcest.) nihilóque vipera mitior. Ἐχθρὰ γὰρ ἡ 'πιοῦσα μητρυιὰ τέκνοις τοῖς πρόσθ' ἐχίδνης οὐδὲν ἠπιωτέρα, id est, Inimica enim est subiens nouerca liberos priores, vipera nihilo mitior.

Avt vti pet. ferro bell.] aut vt bellua ferro lacessita. Aristoteles lib. 3. de moribus ad Nicomach. ait feras, si non lacessantur, & quamdiu in silua sunt, non temerè sæuire in quemquam: sed tum denique cùm percussæ fuerint, aut perterritæ.

Vt hæc trem.] posteaquam puer hæc tremula voce questus, finem querendi fecit, &c. participium *questus* iunxit cum quarto casu, vt Od. 2. lib. 1. *Sæculum Pyrrhæ noua monstra questæ.*

Insignibvs raptis] prætexta, & fortasse etiam bulla sibi à Canidia ereptis. Bullam sic describit Virg. Æneid. 5. *It pectore summo Flexilis obtorti per collum circulus auri.* M. Tull. primo accus. lib. de Iunio pupillo, *Itaque tibi Hortensi non illius ætas, sed causa: non vestitus, sed fortuna popularis videbatur. Neque te tam commouebat, quod ille cum toga prætexta, quàm quòd sine bulla veniret. Vestitus enim neminem commouebat is, quem illi mos, & ius ingenuitatis dabat: quod ornamentum pueritiæ pater dederat indicium atque insigne fortunæ, hoc ab isto prædone ereptum esse grauiter, & acerbè homines ferebant.* prætexta vtebantur pueri omnes, modò ingenui: prętexta & bulla, senatorum filij duntaxat.

Impvbe corpvs] si puer erat, & prætextatus: ergo & impubes. Quare quòd addit, *Impube corpus*, valet etiam ad amplificationem facinoris.

Thracvm] qui tamen sunt barbari: & ita, immites, & inhumani. ex quo vult intelligi, has veneficas inhumanitate, & immanitate populos barbaros atque immaneis superare.

Canidia brevib. implic.] Canidia, cui crines erant viperis implicati. Hellenismus est, *implicata crines & caput.* hanc Canidiam, furiam facit. ornat enim eam, viperis & anguibus furiarum in morem: quarum crinibus angues implicati finguntur à poëtis. Vide quæ notauimus suprà ad illum locum, *Eumenidum recreantur angues*, Oda 13. lib. 2. Iam Satyra 8. lib. 1. planè hãc Canidiam, & Saganam, quæ paulò pòst commemoratur, furias appellat: *& vt non testis inultus Horruerim voces furiarum & facta duarum?*

Cvpressvs fvnebres] suprà Od. 14. lib. 2. *inuisas* appellat. ad quem locum multa de cupresso diximus: quibus hæc ascribãtur, quæ tradita sunt à Seruio ad illum Virgilij versum Æn. 3. *Cæruleis mœstæ vittis, atráque cupresso* cupressum atram dici à Virgilio: id est, funestam: quia inferis consecrata est, & quia cæsa numquam reuiuescit. Prætereà moris Romani fuisse ramum cupressi domui funestæ præponi, ne quis pontifex per ignorantiam ingressus, pollueretur. Hinc Horat. (inquit ille) *nec harum, quas colis, arborum, Te præter inuisam cupressum Vlla bre. dom. seq.* in duobus Vatic. & Vrs. scriptum reperi *cupressus*. in alijs *cupressos*.

Tvrpis ranæ] rubetæ. Propertius quoque significat, rubetam adhiberi solitam à veneficis ad amatoria pocula. sic enim ille libr. 3. ad Lygdamum, *Illum turgentis ranæ portenta rubetæ, Et lecta ex sectis anguibus ossa trahunt.*

Plvmámqve noct. strig.] idem Propert. deinceps, *Et strigis inuentæ per busta iacentia plumæ.* strigem describit Ouid. lib. 6. Fastor. auis est nocturna mali ominis (inquit Porphyr.) Plinius lib. 11. cap. 39. hoc de strige scribit duntaxat, *Esse in maledictis iam antiquis strigem conuenit: sed quæ sit auium constare non arbitror.*

Iolcos] vrbs Thessaliæ. Iam Thessalica venena celebrantur à scriptoribus. ne longiùs abeamus, suprà Od. 27. lib. 1. *Quæ saga, quis te soluere Thessalis Magus venenis, quis poterit Deus?* & mulieres Thessalæ, veneficæ habebantur. Aristophan. Nubib. Γυναῖκα φαρμακίδ' εἰ πριάμενος Θετταλήν, &c. Iolcos autem esse legendum admonuit iampridem Beroaldus: quàm lectionem cõprobant boni codices. in his Faërn. & duo Vati. agnoscit Porphyrio.

Et ossa ab ore rap. ie. c.] vtrũ dentes ieiunæ canis, an ossa aliena, quæ ieiuna canis rodebat? quod probabilius est. Iam ieiuna canis, auida, & desiderio æstuans. Iccircò, quæ ab eius saliua contacta sunt, ad philtrum conficiendum vtilia.

Flamm. advri Colch.] qualibus tota Creõtis domus, & eius filia Glauca, seu Creu-

sa conflagrauit, vt mox dicemus. Colchicas autem appellat, quia opera & arte Medeæ Colchidis excitatæ sunt.

AT EXPEDITA SAG.] εὔζωνος, succincta. Saganam veneficam commemorat etiam Satyra octaua lib. 1.

SPARGENS AVERN. AQV.] sic Virg. de Didone sacra quædam magica simulante. lib. 4. Æn. *Sparserat & latices simulatos fontis Auerni.*

HORRET CAPILL. VT MARIN. &c.] Echinus marinus è genere est ostreorum, seu testaceorum malis. est & terrenus, quorum vtrúmque aduersus eorum, à quibus captatur, insidias esse cautissimum ac munitissimum spinis & capillis suis oppositis, scribit Athen. lib. 3. his verbis, ὅτι δ' οἱ ἐχῖνοι, λέγω καὶ τοὺς χερσαίους καὶ τοὺς θαλαττίους, καὶ ἑαυτῶν εἰσι φυλακτικοὶ πρὸς τοὺς θηρῶντας προβαλλόμενοι τὰς ἀκάνθας, ὥσπερ τι χαράκωμα, Ἴων ὁ Χῖος μαρτυρεῖ, λέγων οὕτως. Ἀλλ' ἔν γε χέρσῳ τὰς λέοντος ᾔνεσα, Ἢ τὰς ἐχίνου μᾶλλον οἰζυρὰς τέχνας, Ὃς εὖτ' ἂν ἄλλων κρεισσόνων ὁρμὴν μάθῃ, Στρόβιλος ἀμφ' ἀκάνθας εἱλίξας δέμας, Κεῖται δακεῖν τε καὶ θιγεῖν ἀμήχανος. quæ verba Latinè reddemus ad Satyr. 4. lib. 2.

ABACTA NVLLA VEIA, &c.] id est, Veia non vllius facinoris, aut maleficij conscientia ab instituto depulsa, nec deterrita. Hæc est tertia venefica.

HVMVM EXHAVRIEBAT] scrobem faciebat, in quam puerum defoderet.

QVÒ POSS.] quam in terram defossus puer, posset immori longo spectaculo dapis bis, aut ter die mutatæ: id est, spectaculo dapis nouæ aliâs atque aliâs oppositæ, & semper sublatæ, nunquã concessæ, vt pueri auiditas hoc spectaculo in horas augeretur, & in hoc desiderio fame moreretur: & ita ex eius medulla præsentissimum amatorium poculum conficeretur.

CVM PROMINERET ORE, &c.] cùm puer in terram defossus mento tenus, ore è terra tantùm promineret, quantùm ex aqua extant corpora mento suspensa.

EXSVCTA VTI MEDVLLA] cùm in omnibus lib. scriptis Vaticanis, & ceteris, Iann. Faër. Vrs. Nicor. & aliis aliquot, scriptum reperissem *exsecta* in vno autem atque altero *exsucta*, sine vlla litura, idque ad Gulielmum Faërnum, hominem acerrimo iudicio, & ad restituendos veterũ scriptorum libros temporis iniuria corruptos cùm natura factum, tùm arte cõparatum, retulissem: is re aliquantisper considerata, respondit sibi videri legendum *exsucta* ab exsugendo, mihique, vt ita excudendum curarem, auctor fuit. libri vulgati autem habent *Exerta*: quos si quis mallet sequi, non inuidebo.

AMORIS ESSET POCVLVM] φίλτρον. quòd infrà desiderij poculum nominat, Od. vltima. *Desiderique temperare poculum.*

INTERMINATO] id est, interdicto, interminari est minando vetare, vt Terent. And. *Interminatus sum ne faceres?* & Heautont. *meminisli' me esse grauidam, & mihi te magnopere interminatum, Si puellam parerem, nolle tolli:* habet autem hoc quidem verbum significationem agendi: sed nobiles grammatici tradiderunt, omnium verborum, quæ deponentia nominantur, participia interdũ etiam passionem significare. itaque interminatus cibus intelligendus est, quem quis tangere prohibitus est: cibus vetitus, & interdictus. Hoc igitur dicit Horatius, fiebant illa omnia à Canidia Sagana, Veia, vt exsucta ex puero ita mortuo medulla, amoris esset poculum, cum pupulæ oculorum huius pueri cibo alio atque alio aliâs apposito, & sæpe mutato, & numquam concesso, sed negato, & interdicto, ac vetito infixæ contabuissent, atque exstinctæ essent, puero fame mortuo. Hoc autem fiebat, vt, puero fame necato, quam cibus appositus quidem atque ostentatus, sed negatus & sublatus augebat, amoris poculum ex pueri iecore & medulla compositum, & conflatum, præsentius, ac validius esset.

PVPVLÆ] oculorum acies, κόραι.

MASCVLÆ LIBIDINIS] significat, hanc fuisse tribada, & amore fœminarum, tanquam virum, arsisse, qualem fuisse Sapphonem plerique tradiderunt.

VOCE THESSALA] carminibus, & cantionibus Thessalicis. τῇ ἐπῳδῇ. de cantionibus, quas Græci ἐπῳδὰς appellant, quibus constat veteres studiosè vsos esse, quibúsque multum tribuisse, dicemus ad epist. 1. lib. 1.

LVNÁMQVE CÆLO DERIPIT] Virgil. dicit *deducere Lunam*, in Pharmac. *Carmina vel cælo possunt deducere Lunam.* Horatius infrà Od. vltima, *deuocare Lunam: Per atque libros carminum valentium Refixa cælo deuocare sidera.* & ibid. *& polo Deripere Lunam vocibus possum meis.* Proper. lib. 2. *Et iam Luna negat toties descendere cælo.* καταιρεῖν, & κατάγειν τὴν σελήνην dicunt Græci. Plato in Gorgia, ὅπως μὴ πεισόμεθα, ὅ, φασὶ τὰς τὴν σελήνην καθαιρούσας τὰς θετταλίδας, &c. id est, vt ne nobis accidat quod aiunt mulieribus Thessalicis euenire, Lunam deducentibus. Eodem pertinent Petronij Arbitri versus, quos quia neque emendati leguntur in vulgatis exemplis, (descripsi autem nuper ex v. c. Errici Memmij exemplari, cùm id esset Petro Ronsardo, Antonio Baïfio, Remigio Bellaqueo, poëtis nostræ Galliæ clarissimis, & mihi commodatum) & multas alias veneficarum arteis, & præstigias, cõplectuntur, non me pigebit huc ascribere. *Quicquid in orbe vides, pâret mihi: florida tellus Cùm volo, siccatis arescit languida succis: Cùm volo, fundit opes, scopulíque atque arida saxa Niliacas iaculantur aquas: mihi pontus inerteis Summittit fluctus, Zephyríque tacentia ponunt Ante meos sua flabra pedes: mihi flumina parẽt, Hyrcanaq́; tigres: & iussi stare leones. Quid leuiora loquor? Luna descendit imago Carminibus deducta meis, trepidúsque furenteis Flectere Phœbus equos reuoluto cogitur orbe: Tantum dicta valent. taurorũ flamma quiescit Virgineis exstincta sacris, Phœbéiaq́; Circe Carminib' magicis socios*

socios mutauit Ulyssis: Proteus esse solet, quicquid libet: his ego callens Artibus Idaeos frutices in gurgite sistam, Et rursum fluuios in summo vertice ponam. καταπατεῖν dicit Lucian. in φιλοψευδ. id est, deuellere. deripere autem est è loco superiore rapere, vt suprà Od. 28. lib. 3. *deripere horreo*. & Virg. Georgic. 2. *Tu spisso vimine qualos, Colàque prælorum fumosis deripe tectis.*

IRRESECTVM] pollicis vnguem, quem ita roserat adviuum, vt amplius resecari non posset: vel simpliciter, non resectum.

QVID DIXIT? AVT QVID TACVIT?] epi. ad Mæcen. 2. lib. 1. *dicenda, tacenda locutus.*

O REBVS MEIS] hæc dicuntur à Canidia.

ET DIANA] Hecate, seu Luna. Sed cur Lunā implorat? scribunt Græci interpretes, mulieribus amore captis vsitatū esse Lunam inuocare, vt viris Solem: quemadmodum & Euripides Phædram inducit in Hippolyto: vel propterea quòd nox taciturna est: amoribus autē furtiuis, & clādestinis silētio, & nocte opus est: vel quia Luna quoque ex amore aliquando laborauit: ex quo fieri, vt mulieribus, quæ eodem malo affli-ctātur, adiutricem se præbeat: vel quia hæc dea ignis calorem præ se fert: amor autem ignis instar est. hæc interpr. Theocr.

QVÆ SILENTIVM REGIS:] Primùm cur hic silentij mentio fit? deinde quamobrem Luna silentium regit? respondeo Sacris omnibus silentio opus est, etiā magicis & maleficis. Virg. lib. 3. *Idæùmque nemus: hinc fida silentia sacris*. Itaq; pronuntiabat præco in sacris publicis, *fauete linguis*. annotatum ad Odam 1. lib. 3. Ad sacra autē nocturna & nefaria, præcone, qui silentium indiceret, opus non erat, cùm luna teste, & nocte silente fierent: vt appàret ex Theocr. pharmaceutr. Luna enim silentio præest, quia nox taciturna est. Virg. lib. 4. Æneid. *Cum tacet omnis ager, pecudes, pictæque volucres, Quæque lacus late liquidos, quæque aspera dumis Rura tenent somno positæ sub nocte silenti.* Idem lib. 8. *cæsarum ouium sub nocte silēti, Pellibus incubuit stratis.* & lib. 2. *tacitæ per amica silentia lunæ.* Lucret. lib. 4. de Faunis, *Quorum noctiuago strepitu, ludóque iocanti Affirmant vulgo taciturna silentia rumpi.* Horat. sup. lib. 2. Oda 8. *& toto taciturna noctis Signa cum cælo.*

NOCTVRNA] arcana, & muliebria, & malefica. Diagondas Thebanus, vt scribit M. Tullius lib. 2. de legibus, nocturna omnia sacra perpetua lege è media Græcia sustulit. Idem Marcus hanc legem sanxit eod. libro *Nocturna mulierum sacrificia ne sunto, præter olla, quæ populo ritè fient.*

CVM FIVNT] Sic habent plerique libri manuscr. alij *dum fiunt sacra.*

NVMEN] vim & potentiam vestram diuinam.

FORMIDOLOSÆ DVM LATENT, &c.] noctu. sic Virgil. lib. 4. *Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem Corpora per terras, siluæque, & sæua quierunt Æquora, &c. formidolosæ*, quæ metum

A incutiunt, horribiles. alij timidas interpretantur. in quibusd. libris legitur *formidolosis*, vt cohæreat cum voce *siluis*. sed plerique libri manuscript. habent, *formidolosæ*, quos sequor.

DVLCI SOPORE LANGVIDÆ] Virg. lib. 4. Æn. *nec dulci declinat lumina somno.* Homer. ἰλ. κ. ὕπνος ἔχε γλυκερὸς.

SENEM, QVOD OMNES RIDEANT, ADVLT.] Est enim ridiculum quiddam, senex amator. Ouid. *Turpe senex miles: turpe senilis amor.* Tibull. elegia 1. lib. 1. *Iam subrepet iners ætas, nec amare decebit, Dicere nec cano blanditias capite.*

ADVLTERVM] Varum amatorem, & scortatorem: qui me spreta, & reiecta meretrices Suburanas sectatur.

B LATRENT SVBVRANÆ CANES.] primùm hoc sit constitutum, ita legendum cōsentientibus omnibus veteribus codicibus, non *suburbana*, neq; *Suburrana*: deinde quid sit Subura videamus. Subura locus in vrbe Roma, in quo sunt mons Cœlius, & Carinæ. Varro lib. 4. de ling. Latina putat Suburā dictā esse à pago Sucusano C, in B, mutato. idē eod. li. Suburanā regionē, primā scriptā esse tradit. P. Victor autē Suburā in secunda regione vrbis collocat. à Subura dicta est trib⁹ Suburana. de quib. lege Dionys. Halicarn. lib. 4. ἀρχ. Ῥωμ. In Subura prostabāt meretrices; quas dum noctu sectatur Varus, optat Canidia vt eum allatrent canes, quæ in

C eo loco sunt.

NARDO PERVNCT. QVALE, NEC PERF.] id est, tali vnguento nardino perunctum, quale meæ manus non laborarunt, & quo perfectius non laborarent, seu laborarint: vel nardo perūctum, quale meæ manus numquam laborarunt: aut certè quo perfectius non fecerunt, vt sit correctio. sic enim mihi videtur explicandus hic locus. ne cogamur dicere, quod quidam *quale* hîc positum pro *qualis*: quemadmodum, inquiunt, loquebantur antiqui. quamuis ita explicet Priscianus lib. 17. quod si demus ita esse, non video tamen, quomodo hæc possint cohærere: nardo perunctum tali, quali nun elaborarunt meæ manus perfectius. numquam enim quisquam Lati-

D nus *quale* vsurpauit pro *quod*: nec *qualis* pro *quo*. Deniq; ne sim longior, præsertim in re non ita magni momenti, sic est locutus Horatius saty. 5. lib. 1. vt hoc loco: *animæ, quales, neque candidiores Terra tulit, neque queis me sit deuinctior alter*: quorum versuū explicationem videto suo loco. est enim planè huic similis, & geminus. Neq; verò mihi vllo modo probari potest eorum sententia, qui sic explicant, Perfusus erit ille tali vnguēto, quale eiusdem generis numquam melius feci, seu fecerim. Non enim ita loqui solent Latini, *quale perfectum, aut quale melius, &c.* Sed non celabo lectorem, me in nonnullis libris manuscriptis scriptū reperisse, *laborarint*. QVID ACCIDIT, &c.] Adhibuerat Canidia in Varum præstantissima venena, quæ nihil in eum valuerant tamen.

CVR DIRA BARBARÆ. &c.] cur ea

ipsa venena, quibus vsa Medéa Creusam, seu Glaucam Creontis filiam, & totam regiam incendio consumsit, nihil mihi prosunt, nullámq; vim habent in Varum?

SVPERBAM] ita legendum, non *superba*, vt referatur ad Glaucam Creontis regis filiam, & tota lib. Don. & Vatic. duo, & Torn. & Cletic. & Dauielis, & Nicotianus. *superbam* accipe pro potentem, & superbi regis filiam. sic Virg. principio libri tertij Æneid. *ceciditque superbum Ilium* ad quê locum Seruius, *superbum*. id est, nobile, & potens sic suprà Oda 14. lib. 2. *& mero Tinguet pauimentum superbum, &c.*

CVM PALLA, TABO MVNVS] Medéa dolore illo muliebri excruciata, stimulata, atque impulsa propter Iasonis, & Glaucæ Creontis Corinthiorum regis filiæ nuptias, pallam dicitur ad pellicem suam misisse veneno infectam: qua accepta & Creontis domus, & eius filia conflagrauit. lege Euripidis Medéam: vbi ita loquitur, Λεπτόν τε πέπλον, καὶ πλόκον χρυσήλατον. [repete πέμψω, ἀπὸ κοινοῦ.] Κἄνπερ λαβοῦσα κόσμον ἀμφιθῇ χροΐ, Κακῶς ὀλεῖται, πᾶς θ' ὃς ἂν θίγῃ κόρης. Τοιοῖσδε χρίσω φαρμάκοις δωρήματα, id est, Et tenuem vestê, & comam auro intertextam ad eam mittam. Quòd si hoc ornamentû acceperit, & corpori circundederit, malè peribit, & quisquis eã attigerit. Talibus pharmacis hæc dona inficiã. Iam verò Medeã fuisse veneficam, multi boni scriptores memoriæ prodiderunt, Theocritus Pharmac. eam inter veneficas numerat, Circen videlicet, & Agamedam quarum illa pharmacis homines ex hominibus exuebat, atq; in feras vertebat: hanc tot venena cognouisse ait Homerus, quot alit terra, his verbis, ἣ τόσα φάρμακα ᾔδη, ὅσα τρέφει εὐρεῖα χθών. Scholiastes Theocriti scribit, in mõte quodam, quem Selenæû appellat, quasi Lunæ montem, Circes & Medeæ mortaria, seu tusilla ostẽdi, in quibus sua pharmaca tundebant. Theocriti versus sunt hi: φάρμακα ταῦθ' ἔρδοισα χερείονα μήτε τι Κίρκης, Μήτε τι Μηδείας, μήτε ξανθᾶς Περιμήδας. accedat ad Theocrit. Tibullus eleg. 4. libr. 2. *Quicquid habet Circe, quicquid Medea veneni, &c.*

ATQVI NEC HERBA] Germanus Valẽs existimabat significari aconitû: quam ἀπὸ τῆς ἀκόνης, id est, à cote, dictam volunt, quod ex ea nascatur. Theophr. φύεται δὲ πανταχοῦ, καὶ οὐκ ἐν ταῖς ἀκόναις μόνον, ἀφ' ὧν ἔχει τὴν προσηγορίαν, &c. Ouid. li. 7. metamorph. *Quæ quia nascuntur dura viuacia caute, Agrestes aconita vocant.*

ME FEFELLIT] me latuit, me fugit. Verbum fallo coniunxit eum participio latens. ita in libro de arte poëtica. *Numquam te fallant animi sub vulpe latentes.*

INDORMIT VNCT. OMN. CVBIL. &c.] ordo est. indormit cubilibus omnium mearum pellicum, vnctis obliuione mei, neque mea mihi quicquam prosunt pharmaca: vel indormit

A cubilib. vnctis obliuione omniũ pellicum, vt intelligamus, hoc dicere, & queri Canidiam. Varû non solum sui amore solutum, suiq; oblĩtum in vttamq; autem dormire: sed etiam omniũ suarum pellicum. Porphyr. hunc locum sic explicat: *Indormit cubilibus vnctis obliuione omnium pellicum, & est sensus: nescio quare sint præsentiora veneficia, quæ cubile Vari vngunt medicaminibus: per quæ medicamina obliuio ei affertur omnium pellicum. Pellices autem Canidia pro se vna dixit.* hactenus Porphyrio. Ego Porphyrionis explicationem probare non possum, in eo quòd omneis pellices Horatium dixisse putat pro vna Canidia. Credibilius est in omnium pellicum numero etiam Canidiam côtineri.

B CARMINE] ἐπῳδῇ, cantione. credibile est (inquit) Canidia, Varum solutum esse meis veneficiis opera, & carminibus alicuius potentioris veneficæ.

POTIONIBVS] nonnulli libri habent, *cantionibus*.

(O MVLTA FLETVRVM CAPVT)] hæc sunt includenda interpositionis nota. Versiculus autem, qui antecedit, cohæret cum iis, quæ deinceps sequuntur. *multa* porrò valet multûm, seu sæpe, vt Virg. Georg. 3. *Multa gemens, ignominiam, plagásque superbi Victoris.* ô caput multûm fletutum, id est, ô quàm grauia tibi impendent mala. sic Græci loquuntur οἰμώξεις flebis, id est,

C miser eris. &, cui malum minantur, aut precantur, eum iubent οἰμώζειν, id est, plorare, quod loquendi genus multis locis expressit Hor. vt saty. 10. li. 1. *Demetri, téque Tigelli, Discipularum inter iubeo plorare cathedras* saty. 1. lib. 2. *Qui me commorit (melius nil tangere clamo) Flebit, & insignis tota cantabitur vrbe.* & saty. 5. lib. 2. *inuenietq; Nil sibi legatû, præter plorare, suisq;* sic (vt dixi) sæpe loquûtur Græci. Xenoph. ἑλλην. β. de Theramene. λέγεται δ' ἓν ῥῆμα καὶ τοῦτ' αὐτοῦ, ἐπεὶ, ὡς ἔφη ὁ Σάτυρος, ὅτι οἰμώξοιτο, εἰ μὴ σιωπήσειεν, ἐπήρετο, ἂν δὲ σιωπῶ, οὐκ ἄρα οἰμώξομαι; id est, celebratur & hoc eius dictum, cûm dixisset Satyrus eum ploraturum, nisi taceret; at si taceam (inquit) nô igitur plorabo? Athenæus libr. 4. ex Hegesan-

D dro de quodam asoto, Ἐλευσῖνί τε μυστηρίων ὄντων ἔθηκεν Ἀριστογείτῃ τῇ ἐρωμένῃ θρόνον πρὸς τὸ Ἀνάκτορον, οἰμώζεσθαι φήσας τοὺς κωλύοντας, id est, Eleusinie autem mysteriorum die Aristagoræ amicæ sedem posuit ad ædem Castoris & Pollucis, ploraturos dicens qui probiberent. vritur & M. Tull. epist. vltima lib. 3. ad Q. Fratr. ἀλλ' οἰμώζέτω. nos modò valeamus. Euripid. in Cyclope, τὸν Κύκλωπος ἀμαθίαν Κλαίειν κελεύων, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν μέσον. Apud Aristophanem autem locis innumerabilibus hæc verba iterantur κλαίειν, & οἰμώζειν. & totidem apud Lucianum.

MARSIS VOCIBVS] Marsis carminibus Virg. Æn. 7. *neque eum iuuere in vulnera cantus Somniferi & Marsis quæsitæ in montibus herbæ.* Pompon. Pistorib. *Mirum ni hæc Marsa est. in colubras*

bras callet canticunculum. al. *canticulum.* ex Nonio: sententia autē hæc est, nec mens tua semel meis venenis alienata, carminibus Marsis reuocata ad sanitatem reuertetur.

FASTIDIENTI] subintellige *me*: vt rectè notat Porphyr. id est, me aspernanti. epist. 3. li. 1. *Fastidire lacus, & riuos ausus apertos.*

PRIVSQVE CÆLVM SIDET INF.] hyperbole. Prius inquit, cælum mari subsidebit, seu subsidet & subiacebit, terra super cælum & mare proiecta, atque extenta, quàm non amore, &c.

TELLVRE PORR. SVP.] terra superiecta. sic enim locutus est sup. Od. 2. libr. 1. *Et superiecto pauidæ natarunt Æquore damæ.*

BITVMEN ARTIS IGNIB.] Virg. lib. 3. *nigrúmque bitumen.*

B SVB HÆC] paullo pòst quàm hæc locuta est Canidia. de præpositione *sub*, vide annot. ad Oden 9. lib. 1.

LENIRE] lenibat. vt sat. 9. libr. 1. *meum iecur vrere bilis.* vide annot. ad sat. 8. lib. 1. *at illa currere in vrbem.*

VNDE RVMP. SIL.] vnde exordium loquendi sumeret. sic loquitur Lucret. lib. 4. *Quorum noctiuago strepitu, ludoque iocanti, Affirmant. vulgò taciturna silentia rumpi.* Virg. libro 10. Æneid. *quid me alta silentia cogis Rumpere, & obductum verbis vulgare dolorem?* idem videtur valere *rumpere vocem.* Virg. Æneid. 2. *Composito rumpit vocem, &*

C *me destinat aræ.* & libr. 3. *rupitque hanc pectore vocem.* Sed hoc ita dictum, vt illud ab eodem lib. 4. *Tantos illa suo rumpebat pectore questus.* & ita Græci, ῥῆξαι φωνήν. Aristoph. νεφελ. Οὐ ῥαγομένην ῥῆξαι τε κ' ἀμοὶ φωνὴν ὦ παμβασίλεια. Herod. lib. 1. ὁ δὲ παῖς οὗτος ὁ ἄφωνος, ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν πέρσην, ὑπὸ δέους τε, καὶ κακοῦ ἔρρηξε φωνήν, &c. id est, hic autem puer, qui mutus erat, vt vidit irruentem Persam, præ metu, & malo, rupit vocē. Demost. Philip. 9. ὥστε οὐ περὶ τῶν ἐτόλμησεν οὐδεὶς τοιούτου κακοῦ παρόντος ῥῆξαι φωνήν: id est, Quare non ante quisquam ausus est tali malo coorto vocem rumpere. & ῥῆξαι σιωπήν. Oppian. lib. 1. κυνηγετ. Ἵππος ἐν ὑσμίνῃ ῥῆξεν ποτε δἰομὰ σιωπῆς. id est, *Quondam equus*

D *in pugna, intérque arma, silentia rupit.*

THYESTEAS PRECES] diras precationes, & exsecrationes, quales Thyestæ fuerunt in fratrem Atreū, quia illi Atreus filios eius trucidatos, & in frusta sectos, & coctos apposuerat. epist. de arte poët. *Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus.* qua de re sic M. Tull. lib. 1. Tuscul. quæst. *Exsecratur luculentis sanè versibus apud Ennium Thyestes primùm, vt naufragio pereat Atreus. durum hoc sanè. talis enim interitus non est sine graui sensu. Illa mania. summis saxis fixus asperis Euisceratus látere pendens saxa spargens tabo, sanie, & sanguine atro: Neque sepulcrum, quo recipiatur, habeat, portum corporis, vbi remissa humana vita corpus requiescat à malis.* Idem in L. Pisonem, *Thyestea ista exsecratio est, poetæ vulgi animos, non sapientum mouentis, vt tu naufragio expulsus vsquam saxis fixus asperis, &c.*

A preces etiam Cæsar vsurpat pro exsecrationibus diris lib. 6. de bello Gall. *Catiuulcus rex dimidiæ partis Eburonum omnibus precibus detestatus Ambiorigem, qui eius consilij auctor fuisset, taxo se exanimauit.* sic Hor. infr. sat. 6. libr. 2. *improbus vrges Iratis precibus.* & supr. Od. 28. lib. 1. *precibus non linquar inultus.* Græci ἀρὰς appellant. Eurip. Phœniss. Ἀρὰς ἀρᾶται παισὶν ἀνοσιωτάτας.

VENENA MAGN. FAS, NEFÁSQVE.] hunc locum alij aliter, ego sic explico. Venena magnum fas, nefásque quidem conuertere possunt, atque adeò conuertunt, ac peruertunt: sed humanam vicem conuertere, aut immutare nō possunt. Venena confundunt quidem fas, & ne-

B fas, cùm venefici fas violent: sed venenis non potest sors humanæ vitæ immutari. Itaque licet venenis iura omnia humana, ac diuina perfringatis: effugere tamen non poteritis, quin vestrorum maleficiorum pœnas detis, morteq; miserabili pereatis. Virgil. Georg. 1. *Quippe vbi fas versum atque nefas.* Quòd si quis dicat, hoc loquēdi genus esse impeditum, & perplexum: ita locutus est & M. Tull. lib. 10. epist. ad Att. epist. 1. *Istum, qui filium Brundisium de pace misit, me legatum iri non arbitror.* & Plautus Amphitr. *Tuæ quiduis nūtiare, hanc nostram adire non sinam.* Nam sic Plauti versus explicandus est: Tuæ quiduis nuntiare sinam, hanc nostram adire non sinā. Sic & De-

C mosth. περὶ τῶν ἐν χερρον. Ἂν δὲ τοιοῦτον λέγῃ τις, ὃν κρατήσαντας τοῖς ὅπλοις, ἄλλως δ' οὐκ ἔστι κολάσαι, οὐκ ἔχετε, οἶμαι, τί ποιήσετε. Nam sic Demosthen. explicandus. ὃν κρατήσαντας τοῖς ὅπλοις, ἔστι κολάσαι, ἄλλως δ' οὐκ ἔστι κολάσαι, id est, quem vobis armis victum licet castigare, aliter autem castigare nō licet. Cùm hæc scripsissem, atque edidissem, Turnebus collega meus, vir alioqui doctiss. à me dissentiens, sic hunc locum explicauit Aduersar. lib. 14. *In veneficiis quidem magna vis est: sed tantum profecto non possunt illa pro hominibus efficere, vt natura æqui & iniqui, vt fas & nefas, vt ius & iniuria mutentur.* Hactenus ille, *Humanam vicem* scilicet interpretatur, humāna vice, seu pro hominibus. in quo

D valde fallitur. & vehementer errat: & miror, hoc ei in mentem venire potuisse: neque eum adiuuat M. Tullius, quē profert. adde quòd sententia ex hac explicatione nascitur inepta, ac frigida atque adeò falsa. nam venena, seu venefici ac veneficæ suis veneficiis vertūt fas & nefas: quēadmodum scelerati & facinorosi, & iniusti, & intemperantes homines suis factis ac flagitiis fas & nefas miscent ac peruertunt. quod & Virgilius ipse confirmat illo, quem protuli, loco.

DIRIS AGAM VOS] diris precibus vos persequar: diras vobis precabor. Tibull. eleg. 7. lib. 7. *Tunc tibi, lena, precor diras: satis anxia viuas, Moueris e votis pars quotacumque Deis.*

NOCTVRN. OCCVRR. FVROR.] sic minatur Dido lib. 4. se mortuam Ænéam persecuturam. *sequar atris ignibus absens: Et, cum frigida*

mors anima seduxerit artus, Omnibus umbra locis adero: A *dabis improbe pœnas.* sic Furius ille Heracliensis apud M. Tull. de suppliciis, cùm moriendum iam sibi esse videret, dicebat, *non testium modo catervas, cùm res Verris ageretur, sed tum à diis man. bus innocentium pœnas, sceleratorúmque Furias in eius iudicium esse venturas.* tales in impios Furias immitti fingunt poetę. sic enim loquitur Orestes apud Eurip. in Oreste. ὦ μᾶτερ, ἱκετεύω σε μὴ 'πίσειε μοι τὰς αἱματωποὺς, καὶ δρακοντώδεις κόρας. Αὗται γὰρ αὗται πλησίον θρώσκουσι μου. O mater obsecro te, ne mihi incute virgines istas facie cruenta, & draconibus implicatas. istæ enim, istę in me irruunt. M. Tullius autem in oratione pro Rosc. Amerino, & in L. Pisonem, ait hæc esse à poetis conficta, B *revera autem à sua quemque fraude, & suo terrore maximè vexari, a suis malis cogitationibus conscientiáque animi terreri. Has esse impiis assiduas, domesticásque Furias, quæ dies, noctésque parentum pœnas ab impiis filiis repetunt.*

Post insep. memb. different] different. i. discerpent, dilacerabunt, diversa ferent, dissipabunt, vt infrà Od. 10. *Fractósque remos differat.* διαφορήσεις. Aristoph. equitib. διαφορήσω σ', εἴ τι γρύξεις i. differam te, si quid mutiες. Nihil autem fuit veteribus illis horribilius, quàm insepultum corpus canibus, atque auibus dilaniandum relinqui. Hoc minatur Hector, vt grauissimam pœnam, Troianis ignauis ἰλ. ο. Ὃν δ' ἂν ἐγὼν ἀπάνευθε νεῶν ἑτέρωθι νοήσω, Αὐτοῦ οἱ C θάνατον μητίσομαι, οὐδέ νυ τόνγε Γνωτοί τε, γνωταί τε πυρὸς λελάχωσι θανόντα, Ἀλλὰ κύνες ἐρύουσι πρὸ ἄστεος ἡμετέροιο. Quem autem ego longè à nauibus alibi videro, ibidem ei necem affetam, neque eum propinqui, neque propinquæ mortuum combutent, sed canes ante vrbem nostram dilacerabunt. Et idem Hector moriens ἰλ. χ. petit ab Achille in maximi beneficij loco ne se canibus apud naueis dilacerandū præbeat: sed Troiá pretio accepto remittat, vt à viris, matronisq; Troianis sepeliatur. Et Priamus ἰλ. ω. id vnum extimescens, ac detestans, audet per media Græcorū castra ad inimicissimū hominem Achillem supplex ire, ab eóque petere, vt filij corpus quam plurimis muneribus ac- D ceptis sibi reddat, sepeliēdiq; potestatem faciat: & Elpenor ὀδυσ. λ. vnus è socijs Vlyssis, qui, cùm potus in tabulato obdormisset, subitoq; experrectus non per scalas descēdisset: sed è tecto delapsus sibi ceruices fregisset, orat Vlyssem apud inferos, ne se insepultum, flectúque, ac lacrymis amicorum carentem, iacere patiatur, his verbis, Μή μ' ἄκλαυτον, ἄθαπτον ἰὼν ὄπιθεν καταλείπειν Νοσφισθεὶς, μή τοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι. Et Aiax apud Sophoclem iamiam sibi latus gladio perfossurus, Iouem orat, vt simul atq; occubuerit, mittat ad se aliquem, qui suæ mortis nuntium ad Teucrum perferat, vt ab illo sepeliatur, neq; à quopiam inimico prius cōspectus, obiiciatur canibus, atque auibus diripiendus. Aiacis verba sunt hæc. καὶ μὴ πρὸς ἐχθρῶν τοῦ κα-

A τοπτευθεὶς πάρος ῥιφθῶ κυσὶ προβλητος οἰωνοῖς θ' ἕλωρ. & Ariadna à Theseo relicta se queritur apud Catull. carm. de Pelei & Thet. nupt. *Pro quo dilaceranda feris dabor, alitibusque Præda, neq; iniecta tumulabor mortua arena.* Sic igitur hic puer præcitetore, vt lupi, & auęs rapaces harum veneficarum membra insepulta dilacerent, ac differāt. hac eadem de re diximus nonnulla ad Od. 28. libro 1.

Esqvilinæ alites] ita reperi scriptum in omnibus libris manuscriptis: neque assentior iis, qui hoc loco legi volunt *Esquilinia*, nam ab Esquilijs colle vrbis Romæ dicuntur aues Esquilinæ, quæ in illo colle volitare solent. diphthongum autem sequente vocali non elidi B non est nouum, vt dicemus ad Od. 11. hujus lib. Iam verò quòd ad primam syllabam attinet, ea constat ex e. vocali, non diphthongo æ, & ex s. consonante, non x. Atque hanc scripturam cōprobant cùm antiqua marmora, tùm manuscripti codices, vt omittam, quòd apud Dionys. Halic. lib. . Ῥωμ. ἀρχ. ita scriptum est hoc nomē ἐσκυλῖνος λόφος, & item alijs locis.

Neqve hoc parenteis (hev) mi. svp.] acerbum quidem, & luctuosum est parentibus, ipsos superstites esse liberis: sed magnum tamē illis afferi solatium, videre eos, quorum opera bi morte immatura interierint, quàm acerbissimas pœnas persoluere. hoc igitur dicit puer. erunt quidem C mihi parentes (quo nihil eis grauius accidere potest) superstites: sed hoc solati tamen suum luctum, mærorémque lenient, ac leuabunt, quòd vos insepultas, ac proiectas, à canibus, lupis, & auibus dilacerari videbunt. Sic M. Tullius lib. 5. Accusatio. de Dexione quodā, cuius filium Verres necandum curarat. *Non ex litibus æstimatis tuis pecuniam domum, sed ex tua calamitate cineri atque ossibus filij sui solatium vult aliquod reportare. Hic tam grandis natu Eubulida hoc tantum exacta ætate laboris, itinerisque suscepit, non vt aliquid ex suis bonis reciperaret, sed vt, quibus oculis cruentas ceruices filij sui viderat, ijsdem te condemnatum videret.* Admonendus autem lector est, vocem *parenteis* hoc loco non esse vocandi. Nam si vocandi ca- D sus, quod putauit Porphyr. sed accusandi. Nam si vocandi casus esset, subintelligendum esset extrinsecus, *vos*, vt esset *vos effugeret*: quod esset Horatio indignum. Nunc autem hoc posito, quod ita est, *parenteis superstites*, esse accusandi genus, nihil est difficultatis, nihilque subintelligendum. Quòd autem addit interiectionem dolentis, *heu* id eo pertinet, vt ostendat, casum parentibus esse abominandū, ipsos filiis esse superstites. Nā contrà assiduis precibus, & omnibus deos obsecrāt, vt filij sibi sint superstites. M. Tull. 2. de natura deorum. *Nam qui totos dies precabantur, & immolabant, vt sui liberi sibi superstites essent, superstitiosi sunt appellati.* dictus autem superstes à verbo supersum, quòd supersit: & refertur ad alterum extinctum, & corruptum. Horat. lib. 2. Oda 2. *Illum aget penna metuente solui Fama superstes.* li. 3. Od. 9.

Pro

Pro qua non metuam mori, Si parcent animæ fata superstiti. ibid. *Pro quo bis patiar mori, Si parcent puero fata superstiti.* & Oda 17. lib. 2. *Nec carus æque, nec superstes Integer.* & Carm. sæcul. post epud. *Castus Æneas patriæ superstes.*

TVRNEBVS.

Ex lib. aduersarior. 18. cap. 25. Erat iusiurandum per ea, quæ chara erant, vt per liberos. Horatius,

Per liberos te si vocata partubus
Lucina veris adfuit. Plautus, Asinaria Sc. Sicut tuum vis, &c.

Sicut tuum vis vnicum gnatum tua
Superesse vita sospitem & superstitem:
Ita ted obtestor per senectutem tuam,
Perq; illam, quam tu metuis vxorem tuam,
Si quid med erga hodie falsum dixeris,
Vt tibi superstes vxor ætatem fiet. His enim verbis herum ita obstrinxit seruus, vt, si per Dium fidium, quod sacramentum sanctiss. erat, rogasset non magis obstringere potuerit: Itaque respondet herus, Asinat. ibid.

Per Dium fidium quæris, iurato mihi
Video necesse esse eloqui quicquid roges. Vt si diceret, istud quidem est rogare per Diumfidium: ac vt hoc interim addam, Diusfidius explicatur in antiquo Lexico, Διὸς υἱὸς, ἡρακλῆς: atque vt formulæ res charas inserebant, ita odiosas & inuisas adiiciebant, quod veterator seruus fecit.

Ex libr. 14. cap. 9. In hac oda, *Canidia breuibus implicata viperis crines.* non tam mulier esse dicitur & fingitur quàm Acherontis furia.

Spargens auernales aquas, dicit, quòd in veneficiis, & magicis sacris simulatos latices Auerni spargere solerent, vt apud Maronem Æneid. 4.

Sparserat & latices simulatos fontis Auerni
Spargitur igitur aqua, vt in sacris, & species magicis accommodatæ veneficiis, & infœlices arbores, inferisque dicatæ, vt cupressi, caprifici sepulchrales, oua rubetarum sanguine imbuta, plumæ strigis, herbæ venenatæ Thessaliæ & Iberiæ, ossa erepta ieiunoro cani adolentur quodam sacro. At verò,

—Inemori spectaculo
Cum promineret ore. est, mori in spectaculo ore prominente. Iam

Interminato cùm semel fixa cibo
Intabuissent pupulæ, valet, cùm desiderio cibi immortuus esset, & contabuisset, eius oculis in cibo ante negato, coràm tamen posito semper defixis, fame appetitum prouocante & cibo excitante. Sic autem cibi desiderio immoriens enecatur puer, vt in eius iecore & medulla maior sit vis amatorij & philtri ex desiderio cibi.

Ex lib. 25. cap. 2. Qui se otio asserere cupiebant & ab vrbe secedebant Neapolin non rarò se recipiebant: quæ hominum otiosorum domicilium erat: vt ea de causa scripserit Flaccus

Et otiosa credidit Neapolis.

Ex eod. lib. 29. cap. 30. Legendum ferè crediderim apud Tibullum, lib. 1. eleg. 2.

Sertoq; de sanctis deripuisse facis, vt apud Horatiū;

—Lunamque cœlo deripit.

Ex lib. 12. cap. 5. Etsi Luna silere dicitur, cùm intermenstrua est, neque lucet: tamen *tacitæ amicæ silentia Lunæ* Maro 2. Æn. dixit, nocturnum eius lumen intelligens, quòd noctem silere dicerent, vt Catullus

Aut quam sidera multa cum tacet nox. Id est, cum est nox. Dies enim inquietus & clamosus est: nox tranquilla & tacita: & à Flacco eleganter scriptum est,

—ô rebus meis
Non infideles arbitræ
Nox, & Diana, quæ silentium regis
Arcana cùm fiunt sacra.

Ex lib. 14. cap. 9. Cæterum, *Diana, quæ silentium regis*, ex ritu sacrorum dictum, in quibus imperabatur à præcone, vt qui aderant linguam pascerent, id est, tacerent & linguis fauerent. Spectatricem igitur & arbitram magici sacri lunam, cui & silentium tribuitur, vt à Marone 2. Æn.

—per amica silentia Lunæ, tegere dicit in nocturnis & magicis sacris silentium.

Latrent, inquit, *suburranæ canes.* Hic significat Varum circum cellas meretricum & fornicis scortari. Nam in Suburra meretrices erant. Persius, Saty. 5.

—totaque impune Suburra:
Permisit sparsisse oculos iam candidus vmbo.

Ex li. 12. ca. 24. Appellat Tacitus magnas animas, excellentiū & præstantiū virorū animos & manes, cū ita scribit, In vita Iulij Agricolæ. *Si, vt sapiētibus placet, non cum corpore extinguuntur magnæ animæ.* atque vt, quemadmodum in prouerbio est, linum lino nectam, vbi animas pro hominibus posuit Horatius, genere dicendi cùm vsus sit, quod concoquere literatorum quorundam stomachus non potest, id explicare conabor, hominésque his velut plagis aut cassibus implicatos liberare. Sed eius verba proponenda sunt Lib. 1. Sat. 5.

Occurrunt animæ quales neque candidiores
Terra tulit, neque quis me sit deuinctior alter.

Extat etiamnum & locus geminæ similitudinis in Epodis,

Nardo perunctum, quale non perfectius
Meæ laborarunt manus. Ego ne diutius teneam lectorē, si quis modo ad hæc oculū adiicere dignabitur, arbitror illud *quale*, valere cuiusmodi, cuius generis vt dicat eo delibutum vnguento nardino cuius generis nunquam ipsa melius perfectiúsq; laborauerit. Vt quidē & indignissimum sit, Varū eius vnguētis perfusum circū aliarum amicarū hostia vagari ipsa contempta. Sic & homines dicit, cuius generis nō sint candidiores, neque meliores: erant enim docti, qui plerunq; inter se inuidere & liuere solent: neq; semper literis mores respondēt. Perfusus igitur ille tali erat vnguento, quale eiusdē generis nunquā melius eo fecerat & illæ tales erant animæ, quales,

id est, cuiusmodi nūquā terra candidiores his tulerat. Scio visum interpretatiūculā hāc paulo coactiorem, sed quo te pacto hinc extrices, nisi ita accipias, noon video. Nam quale pro quali reddere, & quales pro qualibus, id verò sit stribiliginē flagitiosam accuratissimo & diligentissimo poëtæ attribuere, & eum hominum ludibrio exponere, qui se censorem aliàs acrem & aliorum venustum densorem libenter præstare soleat. Quare ab auctoritate Grammatici primarij Prisci. lib. 17. de construct. discere malo, & vtcumque possum dictionum ordinem conseruare, quam in nobili poëta tam fœdam culpam hærere fiteri. Vidi & qui per admirationem *animæ quales* legeret.

Ex lib. 14 cap. 9. *—nec vocata mens tua*

Marsis redibit vocibus. Hanc meo iudicio continer sententiam: non te Maria næmia nec cantione ad me reuocabo, nec mens tua mihi restituetur magico carmine: sed maius quiddam parabo, & ex humanis extis amatorio temperato non vsitata potione te insanum amore mei reddam.

Ex li. 14. cap. 10. At superiore quadam Oda,

Venena, magnum fas, nefasque non valent

Conuertere humanam vicem: sic interpretor: In veneficiis est quidem magna vis, sed tantum profectò non possunt illa pro hominibus efficere, vt natura æqui & iniqui, vt fas & nefas vt ius & iniuria mutentur: hoc hominum causa non possunt præstare. Atque id est humanam vicem, vt Cicero. lib. 1. famil. ep. 9.

Nostram vicem vltus est ipse sese: id est, quod facere debuimus, id pro nobis nostráque vice fecit. Nam debuimus eum vlcisci, qui se vltus vltrò est. At, *Et exquilinæ alites*, cùm ait, eas dicit insepultas proiectum iri extra aggerem in exquilinis puticulis feris & alitibus laniandas. Erat autem antiquis acerbissimum & ignominiosissimum honore sepulturæ carere obijcique feris & alitibus, aut in Tiberim trahi, aut in Gemonias scalas.

Ex lib. 26. cap. 1. Sequitur, lib. 1. Od. 28.

—precibus non linquar inultis

Teque piacula nulla resoluent. quod suspicor ex ea veterum opinione dictum, qua malas preces & execrationes inexpiabiles credebant; quocircà scripsit in Epodis

Diris agam vos: dira detestatio

Nulla expiatur victima. ac nisi intelligamus veterum animis incessisse eam opinionem à sententia plurimum aberremus, necesse est.

IN CASSIVM SEVERUM POËTAM MALEDICUM.

Od. 6.

QVID immerenteis hospites vexas
**canis,*
A *Ignauus aduersum lupos?*
Quin huc inanes, si potes, vertis minas
Et me remorsurum petis?
Nam, qualis aut Molossus, aut fuluus
Lacon,
Amica vis pastoribus,
**Agam per altas aure sublata niues,*
Quæcumque præcedet fera.
Tu, cùm timenda voce complesti nemus:
Proiectum odoraris cibum.
B *Caue: caue. namque in malos asperrimus*
Parata tollo cornua.
*Qualis Lycambæ spretus infido * gener,*
*Aut acer * hostis Bupalo.*
An si quis atro dente me petiuerit,
Inultus vt flebo puer?

IMMERENTEIS] immeritos, nihil commeritos. Aiunt quidam, Horatium inuehi in quendam Cassium Seuerum, poëtam maledicum & petulantem.

CANIS] latrator, malèdice. M. Tull. in oratione pro Roscio Amerino, accusatores cum anseribus, & canibus comparat: *alios enim esse, qui clamare possunt tantum, non etiam nocere: alios, qui latrare, & mordere possunt.* illos anseribus: hos canibus esse simileis. eadem ratione maledicos homines, canes appellare licet. Itaque Menæchmus ille apud Plautum, Hecubam eò canem ait cœptam esse appellari, quòd, quemcumque aspexerat, in eum omnia mala ingerebat. Præterea canes dicuntur, qui sunt impudentes. Hom. ἰλ. Α. Ἐξ αὖ νῦν ἔφυγες θάνατον κύον, id est, nūc quidem mortem effugisti canis. Ex quo κυνώπης, qui oculis est caninis, impudentibus, vox eidem vsitatiss. Obseruatione autem dignum est, Horatium, hunc maledicum siue Cassium, siue quem alium cum cane ignauo, imbelli, & nullius animi: se, cum cane strenuo, valido, & generoso comparare.

LVPOS] eos, qui remordere possunt.

MOLOSSVS.] canis magnus, & procerus, quales nascuntur in Epiro. infrà sat. 6. lib. 2. *simul domus alta Molossis Personuit canibus.* Lucret. lib. 5. *Irritata canum cum primùm magna Molossum Mollia ricta fremunt duros nudantia denteis.* Virg. Georg. 3. *Veloces Spartæ catulos, acrémque Molossum Pasce sero pingui.*

LACON] canis Laconicus, seu Lacedæmonius. Virg. Amiclæum nominat Georg. 3. *Armáque, Amyclæúmque canem, Cressámque pharetram.*

AMICA VIS PASTORIBVS] φίλη, amans pastorum, vel cara pastoribus. Theocrit.

eid. 1.

εἰδ..κύνα φιλοποίμενον dicit, id est, canem amicum gregi.

AGAM] persequar, vrgebo, ἐπείξω, ἐλάσω, διώξω. vt Virg. Æn. 7. de canibus. *Vt ceruum ardentes agerent.* Oda sequ. *Acerba fata Romanos agũt.* epist. ad August. *Nauem agere.*

QVÆCVMQVE PRÆC. FERA] quisquis erit petulans, contumeliosus, & maledicus. Præclarè ille, quisquis fuit, qui in circuitibus & domesticis animalibus, assentatorem : in feris, maledicum & obtrectatorem, pessimum esse dixit.

TV, CÙM TIMENDA VOCE, &c.] tu posteaquam diu, multúmque latrasti, cibo tibi oblato nares admoues, & tum latrare desinis. allegoria est. significat enim, hunc lingua promptum esse, vocéque admodum valere: sed re & factis ignauum: quippe qui maledicat, vt pretium accipiat: quo ei oblato, taceat.

QVALIS LYCAMBÆ SPR.] id est, qualis Archilochus: qui Lycambeo socerũ propterea, quòd ille filiam suam sibi iam desponsam mutata voluntate se daturum negarat, tam maledicis, & contumeliosis versibus insectatus est, vt illum ægritudini animi remedium suspendio quærere coëgerit, atque ad idem mortis genus sponsam quoque suam adegerit. infr. epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *Nec socerum quærit, quem versibus oblinat atris; Nec sponsæ laqueum famoso carmine nectit.* & in epist. de arte poët. *Archilochum proprio rabies armauit iambo.*

AVT ACER HOST. BVPALO] Hipponax poëta iamborum item scriptor, Archilocho ætate posterior: qui, vt tradit Diooys. Halicarn. trimetrum Archilochium de industria in scazontem inflexit, vt vehementius feriret. M. Tull. li. 7. epist. de Tigellio. *cúmque addictum iam tum puto Calui Licinij Hipponactéo præconio.* Idem lib. 3. de natura deor. *Neque enim quem Hipponactis iambus læserat, aut qui erat Archilochi versu vulneratus, à deo immissum dolorem, non conceptum à seipso, continebat, &c.* *Hipponacti* (inquit Plinius libr. 36. cap. 5.) *notabilis fœditas vultus erat. quamobrem imaginem eius lasciuia iocorum Bupalus, & Anthermus sculptores fratres proposuere ridentium circulis. Quod Hipponax indignatus amaritudinem carminum destrinxit in tantum, vt credantur aliquibus ad laqueum eos compulisse: quod falsum est. complura enim in finitimis, insulis simulacra postea fecere, sicut in Delo, quibus sui secerunt carmen, non vitibus tantum censeri Chium, sed & operibus Anthermi filiorum.* Bupalo autem legendum esse, non Bubalo, & libri ferè omnes veteres fidem faciũt & illa declarant, quæ exstant lib. 3. epigr. Græc. in Hippon. Ω ξεῖνε, φεῦγε τὸν χαλαζεπῆ τάφον, Τὸν φρικτὸν Ἱππώνακτος· οὗ τε χ' ἁ τέφρα Ἰαμβιάζει Βουπάλειον ἐς στύγος, &c. id est, ô hospes, fuge Hipponactis sepulcrum horrendum, verborum grandine refertum : cuius etiam cinis iambos intorquet in odium Bupali.

INVLTVS VT FLEBO PVER?] frequens est his generibus loquendi Homerus, nõ me terrebis, vt puerum. non te extimescam, vt puer vno contenti erimus exemplo. Hector Achilli ἰλιάδ. υ. Πηλείδη, μὴ δή μ' ἐπέεσσί γε νηπύτιον ὥς, Ἔλπεο δειδίξεσθαι, id est, Pelide, ne spera te mihi, vt puero, terrorem incussurum. sic igitur Horatius hoc loco. an si quis mihi maledixerit, confugiam ad fletum, & lacrymas inultus, vt puer, qui dolorem suum nulla alia ratione vlcisci potest? minimè verò.

IN BELLVM CIVILE gestum hinc Bruto & Cassio, illinc Octauiano, M. Antonio, M. Lepido ducibus.

Od. 7.

Quò quò, scelesti ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enses conditi?
*Parúmne * campis, atque Neptuno super*
Fusum est Latini sanguinis,
Non, vt superbas inuidæ Karthaginis
Romanus arces vreret:
** Intactus aut Britannus vt descenderet*
Sacra catenatus via:
Sed vt, secundum vota Parthorum, sua
Vrbs hæc periret dextera?
Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus
*Vmquam, nisi in dispar * genus.*
Furórne cæcus, an rapit vis acrior?
An culpa? responsum date.
Tacent: & ora pallor albus inficit:
*Mentésque * perculsæ stupent.*
Sic est. acerba fata Romanos agunt,
Scelúsque fraternæ necis,
Vt immerentis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor.

SCELESTI] impij, qui bellum ciuile meditemini : in quo ciuem à ciue interfici necesse est.

AVT CVR DEXTERIS, &c.] cur enses vagina tecti nudantur, vt destringantur in ciuis?

NON VT SVPERBAS, &c.] non vt Romanus miles Karthaginem, quæ de imperio cũ populo Rom. bello antiquo diu decertauit, seu (vt ait Paterculus priore libro) quæ imperij Ro-

diu æmula fuit, euerteret, atque ne eoderet, neque vt Britaoni nondum bello laceßiti, aut oondum domiti, vincti per triumphum ducerentur: sed vt Roma sua manu labefactata concideret. A

DESCENDERET] erat enim via Sacra decliuis à Carinis ad forum: deiode accliuis ad Capitolium. M. Tull. lib. 4. epist. ad Att. *Itaque ad tertium Id. Nouemb. cùm sacra via descenderem, insecutus est me.*

SACRA VIA] suprà Oda 4. *sacram metiente te viam.* & Satyr. 9. lib. 1. *Ibam forte via sacra, sicut meus est mos, &c.*

VOTA] optata, vt Sat. 6. lib. 2. *Hoc erat in votis.* epistol. de arte poët. *voti sententia compos.* & in respons. Caoid. Od. 17. infr. *Si tardiora fata te votis manent?*

NISI IN DISPAR GENVS] sic habeot libri complures manuscripr. alij, *feris*: quod si cui placebit magis, cohærebit cum voce *leonibus.* reperi & in vno codice impresso quidê illo, sed in quo ioerant optimæ notæ ascriptæ à Ioanne Morello, viro nobili, & in primis docto, quas dicebat se ex Gulielmi Pelliserij, eruditißimi viri, episc. Mompesl. codice manu scripto descripsisse: in illo igitur codice ascriptum reperi, *nisi in dispares feras.* quæ scriptura si est antiqua, oulla, meo quidem iudicio, ei est anteponenda.

FVRÓRNE CÆCVS] insaniáne vos agit præcipites, an vis aliqua maior, oempe τὴν βία, seu θεοβλάβεια, seu θεόπεμπτος συμφορά. an culpa? C

ET ORA PALLOR ALBVS, &c.] Virgilius Æneid. 4. *Hac effata silet, pallor simul occupat ora.*

MENTÉSQVE PERC. STVP.] conscientia sceleris obstupuerunt. Hom. ἰλ. ω. Τέκνον ἐμὸν, θυμός μοι σοὶ ἐν στήθεσι πέπηγε. percellere autem est ita commouere, vt prorsus ac prosternas: percuertere, euertere. infrà Od. 11. *Amore percussum graui.*

SCELÚSQVE FRATERNÆ NECIS] vult bella ciuilia ex scelere Romuli, qui fratrem Remum interfecit, à Diis immortalibus in Romanos esse immissa, atq; inuecta. Virgil. Georg. refert accepta periurio Laomedontis, *satis iampridem sanguine nostro Laomedonteæ luimus periuria gentis.* D

VT IMMERENTIS] posteaquam Remus immeritò, & iniuria à fratre Romulo interfectus est.

SACER] perniciosus, exsecrabis, vt suprà *sacrum Ilium* dixit Od. 19. lib. 3. (quamquam mihi magis placet, ideò sacrum dici, vel quia Troiana mœnia à Diis structa sunt: vel quia vrbes omnes, sacræ sunt.) & Catull. ad Vitronem, *Si cui Vitro, bonus sacer alarum obstitit hircus, &c.*

IN ANVM LIBIdinosam.

Od. 8.

R* Ogare longo putidam te sæculo,
Vireis quid eneruet meas?
Cùm sit tibi dens ater: & rugis vetus
Frontem senectus exaret:
Hietque turpis inter aridas nateis
Podex, velut * crudæ bouis.
B * Sed incitat me pectus, & mammæ putres
Equina quales vbera:
Venterque mollis, & femur tumentibus
Exile suris additum.
Esto beata: funus, atque imagines
Ducant triumphales tuum.
Nec sit marita, quæ rotundioribus
Onusta bacis ambulet.
Quid? quod libelli Stoici inter sericos
Iacere puluillos amant?
Illiterati num minus nerui rigent?
Minúsve languet fascinum?
Quod vt superbo prouoces ab inguine,
Ore allaborandum est tibi.

ROGARE, &c.] Præcisio est, qua vti morin indignationibus. subaudiendum enim, verúmne est? oportétne? ferendúmne est? aut similia. sic infrà Satyr. 4. lib. 4. lib. 2. *Ten' lapides Parios lutulenta radere palma?* Cic. pro Rosc. Amerino, *Esse ne quemquam tanta audacia praeditum?* Idem Phil. 14. *quemquámne fuisse tam sceleratum, qui hæc fingeret?* Lucret. lib. 2. principio. *O miseras.* [al. *cæcas*] *hominum menteis, ô pectora cæca: Qualibus in tenebris vitæ, quantisque periclis, Degitur hoc æui, quodcumque est! nónne videre, Nil aliud sibi naturam latrare, nisi vt cùm* [al. *cui*, seu *qui*] *Corpore seiunctus dolor absit, mente fruatur Iucundo sensu, cura semotu,* [al. *semota*] *metúque?* Terentius in Andria, *Nihilne esse proprium cuiquam?* Idem in Phormione, *Tantáne affectum hominem quemquam esse audacia?* Iterum Horatius Satyra 8. libri secundi. *Téne, vt ego accipiar lautè, torquerier omni Sollicitudine districtum?* sic Aristoph. in Pluto, τὸ γὰρ ἀπλήγως τολμᾶν ὑμᾶς, ὃς ὑ πάντ' ἐς' ἀγαθ' ὑμῖν διὰ τὴν πενίαν; Contrà dicere vos audere, quin omnia bona vobis à paupertate proficiscantur? vbi tale quiddam subaudiri annorat scholiastes, τίς ἂν ἀκούων ἀνάσχοιτο;

ἀνδέχοιτο; vel τῶς οὐκ ἂν εἴη φορτικὸν; id est, quis pati inter audiat? vel, nonne sit graue & insolens dictu?

LONGO PVTRIDAM TE SAEC.] longa ætate. ὑπερβολή: nam cùm ætas, triginta scilicet annorum, centum annorum spatio terminetur, vix credibile est hanc mulierem tamdiu vixisse. Aiunt autem significari ac describi Gratidiam, quam acerrimo odio persequebatur Horatius, quámque nomine mutato alibi Canidiam appellat.

ENERVET] infirmet, frangat, ad Venerem ineptas reddat?

CÙM SIT TIBI DENS ATER] sup. Oda. 8. lib. 2. *Dente si nigro fieres, vel vno Turpior vngui.* M. Tull. in Pisôn. *dentes putridi.*

B ET RVGIS VETVS FRONT. SENECTVS] & cùm senectus frontem tibi rugosam effecerit? frons exarata, rugosa est intelligenda per translationem. Mulier quædam Veneta, anus, cùm essem Venetiis, miraretque eius cutem nitidam, faciémque omnium rugarum expertem multis à me precibus obsecrata, vt mihi nitoris illius, & læuoris causam aperiret, dixit, se vnguento amygdalino, ex amygdalis amaris confecto, cui adiectum esset aliquantum mellis, cum radice lilij, & ea siue candida, siue flaua, omnes rugas & oris, & totius corporis abstersisse.

HIÉTQVE TVRPIS INTER] & cùm tibi sit podex ita hiulcus, & patens, vt podex crudæ bouis, id est, quæ cruditate laborat, quæ cibum non concoquit, ideóq; cibum non continet, sed crudum eiicit, inest autem fortasse flagitiosa in his verbis obscœnitas. significat enim hanc vetulam esse εὐρύπρωκτον.

C SED INCITAT ME PECTVS, &c.] amara ironia est, hoc modo, Sed debent me pectus aridum, & mammæ pendulæ, & flaccidæ, putrésque, & venter mollis ad Venerem incitare. Hoc autem mammarum vitium emendare potest edera, siue cruda, modò cootusa, atque ita mammis admota: siue in vino rubro incocta vsque eò, vt parum liquoris supersit: & itē cum illo reliquo exiguo liquore admota. Verùm huius incommodi muuebris remedium longè certissimum, ac probatissimum est, squatina piscis, mulieris mammis impositus. à quo narrauit mihi iuuenis Rondeletus oaru iam grandis, cùm vnà essemus in comitatu Francisci Turonij Cardinalis, mammas pendulas & languidas adeò côtrahi & constringi, vt virginalium mammarum similitudinem gerant. Quin (vt idem mihi confirmauit) si qua mulier habeat ficum, & rimam illam pudendam nimis latam & patentem vel natura, vel multo partu, aut etiam concubitu, hic piscis admotus speluncam illam immanem ita constringet & angustam reddet, vt puellæ nondum viro maturæ rimula videatur.

D EQVINA QVALES VBERA] id est, mammæ putres & pendulæ, tales, qualia sunt equina vbera. sic enim loquuntur Latini. At Horatius Græcorum morem loquendi secutus est, apud quos id prouerbium, quod ostendendi vim habet, cum eo nomine, quod antecedit, cōgruere solet, nulla habita eius, quod sequitur, ratione: vt Plato lib. nono de rep. in princip. τοῦτο δὲ σοφίας ἔχεται, ἐπιθυμία ἐστὶ ἡ ζητοῦσα τοῦ ζητουμένου. sic L. Luceius M. Tull. Ciceroni lib. 5. epist. *si solitudine delectare, cum scribas, & aliquid agas eorum, quorum consuesti, gaudeo.*

A ET FEMVR TVMENTIB. &c.] femur exile cum suris tumidis, vel tabem, vel aquam intercutem, vel languorē totius corporis, & ἀτροφίας, vel similem aliquem morbum significat.

ESTO BEATA FVN. ATQVE] côcessio est. esto quantumuis diues, & nobilis: imagines in funere tuo circumlatæ antiquitatem tui generis declarant. solebant enim in pompa funebri maiorum imagines, præsertim eorum, qui triumphassent, & res præclaras gessissent, præferri. M. Tull. de orat. 2. *Quid illam anum* (Iuniā, quæ effertur) *patri nunciare vis tuo? quid illis omnibus, quorum imagines duci vides? quid maioribus tuis?*

ROTVNDIORIBVS] rotunditas vniones commendat, vt & candor, & magnitudo, & læuor, vt scribit Plin. libr. 9. cap. 35. Quare si per baccas vniones significat, cur *rotundioribus* dicat, apparet: sin alias gemmas intelligat, obscurum est.

BACIS] gemmis, lapillis. sat. 3. libr. 2. *aceto Diluit insignem baccam.*

AMANT] solent, vt suprà Od. 3. lib. 2. *Vmbram hospitalem consociare amant.* Quid, quòd inter tuos puluillos molleis, & delicatos, philosophorum libros eorum, quorum disciplina seuerissima est, adhibere, & ostentare soles?

ILLITER. NVM MIN. NERVI RIGENT?] num mentulæ minus arriguntur, si sunt ineruditæ? num mentulæ sine litteris non arriguntur? Amicus & collega meus totum hunc locum sic explicandum putabat. Libelli Stoici cupiunt versari inter puluillos molleis & delicatos, ergo multò magis Epicurei. Cùm igitur ego sim Epicureus, & doctus, existimare debes me multo fastidiosiorem amatorem esse, quàm Stoicum aliquem. Quare alius tibi amator quærendus est, isque indoctus atque illitteratus. nam mentulæ illiteratæ, non minus arriguntur, quàm litteratæ. Sic ille. Sed hæc explicatio ita aliena & à verbis, & à sensu Horatij est, vt seipsa refellat: mirórque eam homini illi doctissimo venire vnquam in mentem potuisse.

MINÚSVE LANGVET FASCIN. &c.] hic versiculus coniungēdus est cum duobus, qui deinceps sequuntur, & interrogationis nota ei apposita, ad finem vltimi transferenda. Sed mihi prius exorandæ sunt aures verecundiores, vt mihi ignoscant, si, dum huiusmodi locos explico, verbis flagitiosis, & obscœnis vtar. nā vel intacti erant mihi relinquēdi: vel, si sententiam verborum exprimere meæ partes erant, id commodè

facere ſine verborum turpitudine nõ poteram. *fascinum* igitur hoc loco mentulam ſignificat, vt in Priapëis. *Pedicabere fascino pedali*: Cuius rei hæc ratio eſt. mentulæ ſpecies è collo puerorum ſuſpenſa, aſpicientibus riſum mouet: atq; iccircò faſcinum,& faſcinãtium inuidiam depellere, aut placare exiſtimabatur. Nã quæ ridicula, & ſubturpia ſunt, faſcinationibus remedio ſunt. Et Varro lib. 5. de lingua Lat. teſtatur, *collo pueris rem turpiculam ſuſpendi ſolitam, ne quid obeſſet, bonæ ſcæuæ cauſa*. Idem eodem libro ea remedia, *praebra* dicta eſſe docet, ſeu *prohebra* à prohibendo: & item Feſtus: quæ Græci ἀλεξίκακα appellant. ſignificat autem, hanc anum ita eſſe deformem, vietã, rugoſam, putidam, vt ad eã nemo arrigere poſſit, niſi ea mentulã languidam, & iacentem ore exſuſcitet. hæc igitur erit ſententia, Mentula, quam tu turpiſſime ore & lingua mulcendo excitas, & erigis, minúſne iccirco lãguida eſt, quòd ore tuo prouocata arrigitur? profectò nihilominus languida eſt. nam quantumuis licet ore obſcæniſſimo, atq; impuriſſimo eam prouoces, tãdiu ſtat, quandiu eam permulces, & linguis: ſimulatq; verò deſiiſti mulcere, & cùm primùm tuam libidinem explere conaris, concidit, ventris tui mollitudine, femorum exilitate, frontis rugis, reliqua denìq; totius corporis deformitate offenſa, debilitata, atque eneruata. quidam tamen per os vocem blandam intelligunt: & proferunt illud Iuuenalis. *Vox blanda & nequam digitos habet*. ſignificat igitur, hanc anum nullis neque blandimentis, neque delinimentis aſſequi poſſe, vt ametur, aut eius amplexus expetatur, propterea quòd anus eſt. Huc pertinent Afranij verſus, *Si poſſent homines delinimentis capi, Omnes haberent nunc amatores anus. Ætas & corpus tenerum, & morigeratio, Hæc ſunt venena formoſarum mulierum. Mala ætas nulla delinimenta inuenit.*

SVPERBO] faſtidioſo: quia te faſtidit, atque aſpernatur.

ORE ALLABORAND. EST TIBI?] ore tibi præterea laborandum eſt? ore tibi permulcenda & adiuuanda mentula eſt?

TVRNEBVS.

EX lib. 14. cap. 10. Quædam ſunt, quæ quãuis obſcœna flagitioſáque ſint, tamen vt intelligantur ſunt declaranda, in his præſertim auctoribus, quos ſæpe tractamus: vt apud Flaccum,

Quid? quod libelli Stoici inter ſericos
Iacere puluillos amant?
Illiterati num minus nerui rigent?

Interpretum ſententia in medio eſt, & multò melior illa quidem quàm noſtra: attamẽ quia neſcio quid aliud hîc mihi placet, me deridendum propinare non verebor. Puto igitur ſentẽtiam eſſe, alium tibi quærere amatorẽ, aliũ ſubactorẽ & admiſſariũ, me tã docto & erudito potiri nõ potes, Epicureo præſertim & delicato. Nã & Stoicorum libri, quorum philoſophorũ ſententia ſeueriſſ. & duriſſima eſt, tamen inter delitias ſericorum puluinorum collocari deſiderant: vt inde coniecturam de voluptariis Epicureis facias, & aliis doctis hominibus, quam faſtidioſi ſint amatores. Quare alium tibi amatorem vide, cúmque illiteratum: niſi fortè exiſtimas nõ ſatis valentes ad res venereas eſſe indoctos homines.

AD C. CILNIVM
Mæcenatem.

Ode. 9.

B ARGVMENTVM.

Præſentit voluptatem, quam percipiet, cùm Auguſtus de Antonio, & Cleopatra triumphum aget.

*QVANDO * repoſtum Cæcubum*
ad feſtas dapes,
Victore lætus Cæſare,
Tecum ſub alta (ſic Ioui gratum) domo,
Beate Mæcenas, bibam,
Sonante miſtum tibiis carmen lyra,
C ** Hac Dorium, illis Barbarum?*
*Vt nuper, actus cùm freto * Neptunius,*
Dux fugit vſtis nauibus,
Minatus vrbi vincla, quæ detraxerat
** Seruis amicus perfidis.*
Romanus (eheu, poſteri negabitis,)
*Emancipatus * fœminæ,*
Fert vallum, & arma miles: & ſpadonibus
Seruire rugoſis poteſt:
D *Intérque ſigna turpe militaria*
*Sol aſpicit * conópeum*
** Ad hunc frementes verterunt bis mille equos*
Galli canentes Cæſarem:
Hoſtiliúmque nauium in portu latent
*Puppes * ſiniſtrorſum * citæ.*
*Io triumphe, tu * moraris aureos*
Currus, & intactas boues.
Io triumphe, nec Iugurthino parem
Bello reportaſti ducem,
*Neque Africano: * cui ſuper Karthaginem*

ginem
Virtus sepulcrum condidit.
Terra, marique victus hostis, Punico
Lugubre mutauit sagum.
Aut ille centum nobilem Cretam vrbibus
*Ventis iturus * non suis,*
Exercitatas aut petit Syrteis Noto:
Aut fertur incerto mari.
Capaciores affer huc, puer, scyphos,
Et Chia vina, aut Lesbia:
Vel, quod fluentem nauseam coërceat,
Metire nobis Cæcubum.
Curam, metúmque Cæsaris rerum iuuat
Dulci Lyæo soluere.

REPOSTVM] repositum, reconditum, vt Od. 28. lib. 3. *prome reconditum Lyde strenua Cacubum.*

VICTORE LÆTVS CÆSARE] in prœlio nauali aduersus Anton. & Cleop.

SVB ALTA DOMO] δώματ' ἐν ὑψορόφῳ, in alta domo: vel sub tecto altæ domus.

C SONANTE MISTVM TIBIIS] sic Od. 1. lib. 4. *lyraque, & Berecynthia Delectabere tibia Mistis carminibus, non sine fistula.* & Od. 19. lib. 3. *cur Berecynthia Cessant flamina tibiæ?* cod. Faërn. & vnus Vatic. habent, *Sonante mixtis tibiis carm. &c.* quæ scriptura mihi non displicet.

HAC DORIVM, ILLIS BARBARVM] lyra sonante carmen Dorium, tibiis barbarum. Per barbarum autē vel Phrygius modus, vel Lydius significatur, licet aliter dicat Glareanus. Nam Athenæus lib. 14. tradit ex Heraclida Pontico lib. 3. de musica, quemadmodum tria totius Græciæ genera sunt, nempe Dores, Æoles, Iones: ita treis harmonias esse duntaxat, Doriam D seu Doricam, Æoliam, Ioniam: Phrygiam autē, & Lydiam à barbaris, qui Pelopen in Peloponesum venientem secuti sunt, manauisse. Ac Doria quidem grauior, virilior, seuerior, & pæne dicā, tristior fuit: cui non admodum dissimilis erat Ionia antiqua, quæ degenerauit posteà, à barbaris mutata & corrupta. Æolia verò remissior, hilarior laxior, mollior denique, & ad res amatorias aptior habebatur. Sed præstat hac de re ipsa Heraclidis verba ascribere: Ἁρμονίας γὰρ εἶναι τρεῖς· τρία γὰρ καὶ γενέσθαι Ἑλλήνων γένη, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Ἴωνας. Οὐ μικρᾶς οὔσης διαφορᾶς ἐν τοῖς τούτων ἤθεσι, Λακεδαιμόνιοι μάλιστα τῶν ἄλλων Δωριέων τὰ πάτρια διαφυλάττουσι, id est, Harmonias enim esse treis. Tria enim etiam fuisse Græcorum genera, Dores, Æo-

A les, Iones. Cùm igitur non parua inesset in horū moribus differentia, Lacedæmonij maximè aliorum Dorum patriam morem conseruant. Lucianus quoque in Harmonide de his consentanea scribit, καὶ ἑκάστης ἁρμονίας διαφυλάττειν τὸ ἴδιον, τῆς Φρυγίου τὸ ἔνθεον· τῆς Λυδίας τὸ βακχικὸν, τῆς Δωρίου τὸ σεμνὸν· τῆς Ἰωνικῆς τὸ γλαφυρόν. id est, &, quod cuiusque harmoniæ propriū est, seruare: Phrygiæ, cōcitationē, & furoris diuini similitudinem quandam: Lydiæ, agitationē Bacchicam: Doriæ, grauitatem seueritatis plenam: Ionicæ, hilaritatē lepidam, & concinnam: & Aristoteles lib. 8. de rep. eo loco, vbi de harmoniarū dissimilitudine disputat, ostēdens ex dissimilibus cantibus aliter atque aliter B affici auditores, Doriā harmoniā solam ex omnibus ait moderatos, sedatos, temperatos affectus in animis auditorum ingenerare. Verba Aristot. sunt hæc, Εὐθὺς γὰρ ἡ τῶν ἁρμονιῶν διέστηκε φύσις, ὥστε ἀκούοντας ἄλλως διατίθεσθαι, &c. In eodem libro Phrygiam harmoniam ait nō rectè à Socrate esse relictam ac retentam cum Doria, præsertim cum ex organis tibias reiecerit habet (inquit Aristotel.) eandem vim in vocibus Phrygia harmonia, quam tibia in organis. Nam vtraque ad animos concitandos & permouendos valet. Sed plura de his lege apud Platonem lib. 3. de rep. & apud Aristot. lib. 8. Barbarū autem interdum idem valere, quod Phrygium, declarant exempla ex bonis scriptoribus: Hora. e-C pist. 2. libr. 1. *Græcia barbariæ lento collisa duello. Barbariæ*, id est, Phrygiæ: & Virgil. libr. 1. Æneid. *Barbarico postes auro, spoliísque superbi: Barbarico*, id est, Phrygio.

ACTVS] fugatus, διωχθείς. agere enim interdum valet insequi, διώκειν, vt sup. Od. 6. *Agam per altas aure sublata niueis.* quemadmodum (inquit) nuper fecimus cùm victus est Sext. Pompeius in freto Siciliensi, nempe ante pugnam Actiacam.

NEPTVNIVS DVX] Sext. Pompeius Magni filius, qui se Neptuni filium prædicabat.

MINATVS VRBI VINCLA] minatus D ciuibus Rom. seruitutem, quam seruis & fugitiuis demerat. sup. Od. 4. *Contra latrones, atque seruilem manum.*

ROMANVS] nunc redit ad victoriā Actiac. spe præceptam, & ad Anton.

EHEV, POSTERI NEGABITIS] negabitis vnquā factum esse, vt incredibile quiddam, & à ciuis Romani ingenio, atque indole alienum.

EMANCIPATVS] Antonius traditus fœminæ Cleopatræ. Emancipatus, id est, potestati permissus, & pæne dicā, in manū datus. Emancipare enim non est id propriè, quod quidam & literarū, & iuris ciuilis imperiti existimant, patria potestate liberare. Nam quāuis hoc quoque significet, non est tamē hæc propria huius verbi significatio: sed tralata, & ex simulata illa, seu (vt

loquuntur) imaginaria venditione, quæ in emãcipationibus intercedebat, nata. mãcipare enim dicebatur emtor, id est, quasi manu capere: emãcipare venditor, id est, è manu dimittere, & alteri tradere. Sic Plautus in Bacchid. *nunc mulier tibi me emancupo: tuus sum, tibi operam do.* M. Tull. in Catone maiore. *ita senectus honesta est, si se ipsa defendit, si ius suum retinet, si nemini emancipata est.* sic enim legit Nonius Marcellus, non vt vulgò, *mancipata.* & lib. 1. de finibus, *Quid L. Torquatus, is qui consul cum Cn. Octauio fuit: cum illam seueritatem in eo filio adhibuit, quam in adoptionem D. Silano emancipauerat, &c.* & Philipp. 2. *tum iste venditum, atq; emancipatum tribunatum consiliis vestris opposuit.* Rectè igitur Festus, *Emancipari duobus modis intelliguntur, aut ij, qui ex patris iure exierunt, aut ij, qui aliorum fiunt dominij: quorum vtrumq; fit emancipatione,* id est (vt ego interpretor) traditione.

Fert vallum] miles Romanus, vt intelligamus quantum intersit inter disciplinam militarem hodiernam, & veterem illam Romanam, ferebat plus dimidiati mẽsis cibaria, ferebat si quid ad vsum vellet, ferebat vallum, vt scribit M. Tull. Tuscul. 2. *nam scutum, gladium, galeã, in onere nostri milites non plus numerant* (inquit idẽ) *quam humeros, lacertos, manus. arma enim, membra militis esse dicunt:* sed hæc sub imperio fœminę perferre turpe est.

Spadonibus servire rugosis] qui erant in comitatu Cleopatræ. supr. Od. 37. libro 1. *Contaminato cum grege turpium Morbo virorum.* Propert. libro 3. *Et famulos inter fœmina trita suos.*

Conopeum] κωνωπεῖον nominant Græci velum ad culices excludendos, atque arcendos comparatum: quos illi κώνωπας dicunt. Quòd autem syllaba huius nominis ea, quæ est vltimæ proxima, corripitur ab Horatio, & item a Propertio lib. quem modò commemoraui, *Fœdáque Tarpeio conópea tendere saxo*, id minus est vsitatum. Nam diphthongus Græca ει ferè semper à Latinis vertitur in *i* aut *e* longa, vt cichoréa, choréa, Alexandréa, siue Alexandría. Sed cur turpe conopeum? quia molle, & delicatum, & thalamis aptum, non castris, aut militiæ: neque Romanæ grauitati, ac disciplinę decôrum.

Ad hunc] Antonium. Iam hoc totum, *ad hunc verterunt.* idem valet, quod, huic aduersi fuerunt, seu constiterunt: huic aduersati sunt: ab Antonio desciscentes ad Cæsarẽ transfugerunt, & ita, cum Cæsare stantes, equos in Antonium verterunt. Nam nomen *aduersus* ex præposit. ad, & vertendo factum est. vnde *venti aduersi, fortuna aduersa, prælium aduersum:* & *aduersi hostes*, qui terga non vertunt, & *aduersa naues*, quæ proram habent obuersam, seu aduersam. Cæsar lib. 3. de bello Gall. *circiter* c c x x. *naues eorum paratissimæ, atque omni genere armorum ornatiss. è portu profectæ, nostris aduersæ constiterunt.* Contrà *auersi*, qui terga vertunt. Idem lib. 1. de bell. Gall. *cum ab hora septima ad vesperum pugnatum sit, auersum hostem nemo*

A *videre potuit.*

Frementeis] vsitatum equorũ epithetum. sic suprà Od. 14. lib. 4. *& frementem Mittere equum medios per ignes.* Virg. Georgic. 1. *tuque, ô, cui prima frementem Fudit equum magno Tellus percussa tridenti, Neptune, &c.*

Galli] perinde ac si diceret: Galli Antonium reliquerunt, atque ad Cæsarem transfugerunt: Romani autem spadonibus Ægyptiis seruire maluerunt. Fortasse significat Gallos equites Amyntæ, aut Deiotari, qui ambo ab Antonio ad Cæsarem transfugerunt: quod cõfirmare possum Plutarchi, & Dionis, & aliorum testimonio Iam quòd equites commemorat, cùm agatur de pugna nauali, notum est ex Plutarcho, B aliisque, Cæsari, & Antonio eodem tempore, quo classes erant ad pugnam naualem paratæ, fuisse etiam in terra, & in littore exercitus aduersarios, pedestreis & equestreis.

Hostiliúmque navium] & hostilium nauium puppes, id est, naues hostiles: vel propriè posteriores nauium partes, fugam & Alexandriam spectantes, in portu delitescunt. *cita* habent omnes lib. manuscrip. quod nomen al ȷ interpretantur, ad fugam paratæ, & expeditæ: ad fugiendum, quàm ad pugnandum aut vincẽdum paratiores. quã sententiam confirmat Plutarch. in Antonio, his verbis, de Cleopatra loquens. ἤδη πρὸς φυγὴν ὁρῶσα, καὶ τιθεμένη τὰ C καθ' ἑαυτὴν οὐχ ὅπου πρὸς τὸ νικᾶν ἔσται χρήσιμα, ἀλλ' ὅθεν ἄπεισι ῥᾷστα τῶν πραγμάτων ἀπολλυμένων, id est, iam fugam spectans, & res suas ita instruens & adornans, non vt ad vincendum essent accõmodatæ, & vtiles, sed quo modo rebus perditis facillimè se reciperet. alij simpliciter, celeres, vt Homer. & ceteri Græci θοὰς νῆας dicunt, sed nunnulli *sita* legunt, & ita habẽt quidam lib. typis excusi, vt intelligamus Cleopatræ naueis L X post sinistrum cornu collocatas: cui præerat Cœlius.

Io triumphe, tu mor.] id est, tu nimis tardus es: currus ipsi triumphales parati sunt, tu eis in mora es. Erat autẽ *Io triumphe* vox militum Imperatorem triumphãtem prosequẽ- D tium. quod declarat T. Liuius lib. 45. his verbis, *Militum quidem propria est causa: qui & ipsi laureati, & quisque donis, quibus donati sunt, insignes, triumphum nomine cient.* & Varro libr. 5. de lin. Lat. *Triũphare appellatum, quod cum imperatore redeuntes milites clamitant per vrbem in Capitolium eunte, Io triumphe.*

Avreos cvrrvs] aureos fuisse triumphantium imperatorum Ro. currus docet Philostratus in vita Dionis, his verbis Τραϊανὸς γοῦν αὐτοκράτωρ ἀναθέμενος αὐτὸν ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἐς τὴν χρυσῆν ἅμαξαν, ἐφ' ἧς οἱ βασιλεῖς τὰς ἐκ τῶν πολέμων πομπὰς πομπεύουσιν, ἔλεγε θαμὰ ἐπιστρεφόμενος πρὸς τὸν Δίωνα, τί μὲν λέγεις οὐκ οἶδα, φιλῶ δέ σε ὡς ἐμαυτόν, id est, Traianus igitur imperator cùm eum Romæ in curru aureo,

in quo

in quo imperatores triumphant, posuisset, dicebat, sæpe se ad Dionem conuertens, equidē quid dicas nescio, te autem amo, vt meipsum.

Et intactas boves] ἀδμώτους ἀζεύκτους: nondum sub iugum missas, vt apud Virg. lib. 4. Georg. *& intacta totidem ceruice iuuencas.* vel nondum à tauro initas. intellige autem boues ad sacrificium pro victoria faciendum paratas.

Ducem] Marium. cuius legato Syllæ Iugurtha vinctus traditus est, & ab eo ad Marium deductus. auctores Sallust. & Plutarch.

Neque Africano] neque Africano bello parem Augusto ducem reportasti, nempe P. Cornelium Scipionem Africanum minorem.

Cui super Karthaginem virtus, &c.] id est, qui sua virtute Karthaginem, vrbem olim potentissimam ac florentissimam deleuit, atque euertit, sepulcrúmque sibi super eius ruinas positum, atque exstructum amplissimum, atque ad sempiternam hominum memoriam clarissimum comparauit. Nam videtur mihi hoc significare Horat. gloriam, & immortalitatem P. Cornelij Scipionis Africani minoris mortui in euersione & exscissione Karthaginis positam esse, quia illius vrbis bustum ac funus, ipsi Africano sit instar magnificentissimæ sepulturæ, quæ non sinat, illum iacère insepultum. M. Tull. in orat. contra Rull. *Quam* (de Karthagine loquitur) *P. Africanus nudatam tectis, ac mœnibus, siue ad notandam Karthaginiensium calamitatem, siue ad testificandam nostram victoriam, siue ad oblatam aliquam religionem, ad æternam hominum memoriam consecrauit.* Idem Offic. 1. *At Karthaginem & Numantiam funditus sustulerūt.* ex quibus duobus M. Tull. locis, & ex historia cùm inter omneis constet, Karthaginē funditus à Scip. fuisse euersam, hunc huius loci sententiam esse arbitror, Karthaginem euersam & deletam P. Corn. Scipioni Africano, L. Paulli filio, sepulcri loco esse. Quēadmodum enim dum manent sepulcrorum monumenta, manet & eorum, qui in eis conditi sunt, memoria: sic dum exstabunt Karthaginis ruinæ, seu potiùs dum exstabit dirutæ Karthaginis memoria, Scipionis virtus ac victoria celebrabitur. atque hanc explicationē huius loci cōfirmat Paterculus his verbis, *Eam vrbem* (nempe Karthaginem) *magis inuidia imperij, quàm vllius eius temporis noxia inuisam Romano nomini P. Scipio funditus sustulit, fecitque suæ virtutis monumentum, quod fuerat aui sui clementia.* Adr. Turnebus autem sic hunc locum explicat, *cuius sepulcro Karthaginis euersa titulus subscriptus, aut incisus est.* Ego puto, aliam sententiam acutiorem, & argutiorem his verbis cōtineri ac significari. Omnino videtur mihi Horatius, si eam, quam vult ille, sententiam exprimere voluisset, aliis verbis fuisse vsurus. verumtamen vtatur suo quisque iudicio.

Punico lug. mut. sag.] hoc dicit Punico, id est, pupureo sago posito, lugubre sumsit. vide annot. ad Od. 16. lib. 1. Vtebantur au-

A tem imperatores in prœlio etiam temporibus Heroïcis, vt licet ex Homero intelligere, chlamydibus, aut sagis purpureis. Homer. ἰλ. θ. de Agamemn. βῆ δ' ἰέναι κατὰ τε κλισίας καὶ νῆας Ἀχαιῶν Πορφύρεον μέγα φᾶρος ἔχων ἐν χειρὶ παχείῃ, id est, Iuit autem per Græcorum tabernacula, & nauis magnum pallium purpureum manu tenens. Iam de Romanis ducibus, cōstat, eos hoc colore vestitus vsos esse in bellis & prœliis. Plutarch. Bruto, Τὸν δὲ βροῦτον ὁ Ἀντώνιος ἀνευρὼν τεθνηκότα, τὸ μὲν σῶμα τῇ πολυτελεστάτῃ τῶν ἑαυτοῦ φοινικίδων περιβάλλειν ἐκέλευσεν. ὕστερον δὲ τὴν φοινικίδα κεκλεμμένην αἰσθόμενος, ἀπέκτεινε τὸν ὑφελόμενον, id est, Cùm

B autem Brutum Antonius mortuū repetisset, corpus quidem sumtuosissimo ex suis sago purpureo tegi iussit. Postea autem cùm id furtim sublatum esse cognouisset, eum, qui substraxerat, interfecit. [Idem ἀποφθ. βασιλ. Ἀντίοχος ὁ ἐπικληθεὶς ἱέραξ ἐπολέμει περὶ βασιλείας πρὸς τὸν ἀδελφὸν σέλευκον. ἐπεὶ δὲ ὁ σέλευκος ἡττηθεὶς ὑπὸ γαλατῶν οὐδαμοῦ φανερὸς ἦν, ἀλλ' ἐδόκει κατακεκόφθαι, θεὶς τὴν πορφύραν ὁ Ἀντίοχος, φαιὸν ἱμάτιον ἀνέλαβε, &c.] Eiusdem coloris vestitu vtebatur Cæsar, vt coniicere licet ex illis verbis, quæ extant libr. 1. comm. de bello Gallico, *Accelerat Cæsar, vt prælio intersit. Eius aduentu ex colore vestitus cognito, (quo insigni in præliis vti consueuerat) turmisque equitum & cohortibus visis, quas se sequi iusserat, &c.* Pollux

C lib. 4. ἐφαπτὶς στρατιωτικὸν τι φοινικοῦν ἢ πορφυροῦν, ὃ περὶ τὴν χεῖρα εἶχον οἱ πολεμοῦντες στρατηγοί, id est, ephaptis erat chlamys quædam Punicea, aut purpurea, quam circum manum habebant pugnantes imperatores, aut venantes.

Aut ille centum nobilem, &c.] sic suprà Od. 27. lib. 3. *centum tetigit potentem Oppidis Creten.*

Non suis] id est, aduersis, inimicis.

Exercitatas Noto] vsitatius erat *exercitas*, id est, vexatas à Noto, vt Od. 14. libr. 4. *Indomitas propè qualis vndas Exercet Auster Pleiadum choro.* & M. Tull. pro Milone. *Quid enim nobis duobus, iudices, laboriosius? quid magis sollicitum, magis exercitum dici, aut fingi potest?* T. Liuius lib. 49.

D de Catone, *simultates multo plures & exercuerunt eum, & ipse exercuit eas.* Virgil. Æneid. 3. *nate Iliacis exercite fatis.* de Syrtibus diximus suprà ad Od. 22. lib. 1.

Aut fertur incerto mari] errat, nesciens quo in sinu, quáve in regione maris nauiget.

Capaciores affer huc, &c.] affer maiores calices, vt bibamus liberalius. sic Satyr. 7. lib. 2. *Et calices poscunt maiores:* quod Græci dicunt, αἰτοῦν μείζους, subaud. κύλικας. Athenæus lib. 2. αἰτοῦντος δὲ τοῦ γραμματικοῦ Λεωνίδου μείζον ποτήριον &c. M. Tull. autem lib. Accusat. 1. *fit sermo inter eos, & inuitatio, vt Græco more biberetur. hospes hortatur. poscunt maioribus poculis,*

ad quem locum annotat Asconius Pedianus, *poscunt*, id est, *prouocant*. sed mihi videtur hoc quoque loquendi genus à Græcis expressum. sic enim loquuntur. αἰτεῖν πιεῖν μεγάλῃ κύλικι, id est, poscere bibere, seu potum maiore poculo. Athenæus libro XV. ἐπὶ τούτοις ὁ Οὐλπιανὸς ᾔτει πιεῖν μεγάλῃ κύλικι. post hæc Vlpianus, poscebat vt biberet maiore poculo. & ita Plaut. in Rudente. *Neptunum magnis poculis hac nocte eum inuitauit.*

VEL QVOD FLV. NAVS. COËRC.] quamobrem vinum Cæcubum dicatur hîc vim habere nauseæ coërcendæ, ex iis, quæ suprà ad Od. 20. libr. 1. de hoc vino annotauimus, intelligere licet, nempe esse πληκτικόν, id est, sensum pungere, ac ferire. nam, quæ pungunt, mordéntque, ac feriunt sensum, ea nauseam sedant.

CVRAM, METÚMQVE CÆSARIS RERVM IVVAT] suprà Oda 7. libr. 1. *nunc vino pellite curas*. Iam de hoc genere loquendi *soluere metum*, & *soluere curam*, diximus ad Od. 11. lib. 1.

LYÆO SOLVERE] alludit ad Græcum nomen Lyæi, id est, Bacchi: quod ductum est à verbo λύειν, id est, soluere: interpretatióque nominis est. sic M. Tull. pro Roscio Amerino alludens ad Chrysogoni Syllæ liberti nomen, *Verum nunc ad illud nomen aureum Chrysogoni*. Idem Philipp. 11. *Lysidicum ipsum Græco verbo, qui omnia iura dissoluit.*

TVRNEBVS.

EX lib. aduersar. 9. ca. 18. Sed vt huic tanquã ob sonio sua vt prisci loquebãtur, mãtilla addatur: aliquid ex eodem lib. primo Tusc. quæst. adiiciam, in quo cùm ex antiquo poëta adseritur, *Astante ope Barbarica*, barbaricum interpretor Phrygium, vt sit stante Phrygum imperio. Sic apud Horat. lib. 1. epi. 2.

Græcia Barbariæ lento collisa duello, id est, Phrygiæ. & apud eundem,

Sonante mixtum tibiis carmen Lyra,
Hac Dorium, illis Barbarum. id est Phrygium.

& apud Maronem, 2. Æneid.

Barbarico postes auro, spoliisque superbi, id est, Phrygio. Phryges enim opibus & auro abundabant, opinióque Græcorum erat opulentos fuisse, vt & Persas. Itaque vt Barbarus ætate Demosthenis dicebatur Persarum Rex: sic Barbaros, qui de bello Troiano scripsere, aut Tragædias illius argumenti attigere, Phryges intellexerunt: quãquam latius Barbari nomen patet. Quòd autem hæc duo regna opulentissima fuerunt, inde Barbaricum aurum dixit Maro, & vetus poëta apud Cic. 2. Tuscul. *quibus magis palæstra, Eurotas, sol, puluis, labor, militia in studio est, quàm fertilitas Barbara.* id est, quàm barbarorum delitiæ & copiæ.

Ex lib. 9. cap. 14. At illud, lib. 1. Od. 37.

Contaminato cum grege turpium

A *Morbo virorum.* cùm dicit morbum, impudicitiam intelligit, vt & Catullus: epig. 53.

Morbosi pariter gemelli vtrique.

Spadones autem hoc genere morbi erant infames, quos habebat plurimos Cleopatra: vnde in Epodis scribitur,

Romanus, eheu posteri negabitis,
Emancipatus fœmina
Fert vallum & arma miles, & spadonibus
Seruire rugosis potest:

Ex lib. 20. cap. 33. Cæterùm *Ganeum*, quod apud eundem Comicum est, Adelph. act. 3. Sc. 3. dicitur fornix, quasi Græcè γύνειον. Nam Latini η in a sæpenumerò commutant, & ει in e etiam breue, vt Gynæceum apud Terentium penultima est breui. & *Cyclopem* apud Maronem, 1. Æn. id est, κυκλώπειος, & *Conopeum* apud Horat. quod est κωνώπειον.

B

Ex lib. 14. cap. 10. *Ad hunc frementes verterunt bis mille equos,*

Galli canentes Cæsarem, cùm ait, aut *verterunt* media breui pronunciandum, vt versus nõ claudicet, aut *verterint* legendum: Seruius autem lib. 6. Æneid. scribit duo millia equitum ab Antonio transiisse ad Augustum, per quos victoriam adeptus sit.

Ex lib. 2. cap. 16. Aurei in Horatio currus leuiter audiuntur, auréique penè nostras prætereuehuntur aliud agentibus, nec attendimus tales

C triumphantium Augustorum fuisse currus: sic autem scribit in Epodis,

Io triumphe tu moraris aureos
Currus, & intactas boues. Mihi nolo credi, sed Philostrato in Dionis vita, quod dixi, tradenti hunc in modum. Τραιανὸς γοῦν αὐτοκράτωρ ἀναθέμενος αὐτὸν ἐπὶ τῆς ῥώμης ἐς τὴν χρυσῆν ἅμαξαν, ἐφ᾽ ἧς οἱ βασιλεῖς τὰς ἐκ τῶν πολέμων πομπὰς πομπεύουσιν, ἔλεγε θαμὰ ἐπιστρεφόμενος πρὸς τὸν Δίωνα. Etsi autem certa quædam erat triumphalis currus forma, tamen ea imperatori ornatior & preciosior, quàm aliis ducibus parabatur: forma autem eius neque bellico currui, quo Heroicis temporibus Troiani & Thebani belli, homines vsi sunt, vt barbari Britanni & Belgæ Couino. neque currui Circensi, quo

D Romæ ludis equestribus quadrigarij vtebantur & agitatores Olympiæ, sed rotundæ turri assimilis erat, vt Zonaras scribit, cuius & verba adposui. τὸ δὲ δὴ ἅρμα οὔτε ἀγωνιστηρίῳ οὔτε πολεμιστηρίῳ ἦν ἐμφερές, ἀλλ᾽ εἰς πύργου περιφερῆς τρόπον ἐξείργαστο. Illud eiusdem Odes etiam illustrandum est.

Terra marique victus hostis Punico
Lugubre mutauit sagum. Nam apud Romanos qui exercitibus præerant, coccinis vtebantur sagis militiæ, vt & Lacedæmonij omnes militantes sagulis rubris φοινικίδας Græci vocant, partim, vt inquiunt Crammatici Græci, quòd color ille insignis viros præcipuè decere videatur, partim quòd sanguineus ille color consuefaciebat fusum cruorem contemnere: nec desunt

qui

qui ea veste Lacedæmonios tradant vel solitos A esse, ne hostis si quem sauciasset, sanguinem eius videret, colore sanguinem manātem suffurante. Quin & militaris habebatur chlamys Phœnicis, vt apud Aristophanis interpretem scribitur, φοινικὶς χλαμὺς πολεμική. Sed quod de Romanorum ducum veste diximus auctoritate confirmemus. Plutarch. in Bruto ita scribit, τὸν δὲ Βρούτου ὁ Ἀντώνιος ἀνευρὼν τεθνηκότα, τὸ μὲν σῶμα τῇ πολυτελεστάτῃ τῶν ἑαυτοῦ φοινικίδων περιβαλεῖν ἐκέλευσεν. ὕστερον δὲ τὴν φοινικίδα κεκλεμμένην αἰσθόμενος, ἀπέκτεινε τὸν ὑφελόμενον. Ideò enim imperatoris Bruti iacentis corpus induit sago Punico, quod & honorificum & imperatorium putaret vestimentum. Quod autē Horat. fecisse fugientem victúmque canit Antoniū, B punico sago lugubre mutasse, Plutarchus quoque victum fugientémque Pompeium ex acie Pharsalica scribit fecisse, posuisseque imperatoriam vestem & imperij insignia.

Ex lib.10.cap.11. Primo autem Maronis libro quod scribitur,

— veniet lustris labentibus ætas
Cum domus Assaraci Phthiam, clarásque Mycenas,
Seruitio premet, ac victis dominabitur Argis.

De mummio victore Achaiæ Seruius interpretatur, prærogatiuámque Grammaticorū primæ classis meruit: ego tamen potiùs de Paulo Æmilio intellexerim, à quo victa Macedonia, Thessalia, patria Achillis, quæ Macedonum regno C parebat, venit in ditionem Romanorum, & Græcia subactis Macedonibus sub imperium Romanum ferè videtur concessisse, etsi antè à Flaminio libertate donata: atque hac quidem in sententia videtur esse Propert. quod ad patriam Achillis attinet, cum ita scribat, lib. 4. Eleg. 12.

Et Persen proaui simulantem pectus Achillis,
Quique tuas proauus fregit Achille domos.

quo etiam loco confirmatur nostra de illo Horatij loco sententia,

— cui super Carthaginem
Virtus sepulchrum condidit.

Ibi canente Propertio,

Sub quorum titulis Africa tonsa iaces.

Ex lib. 14.cap.10. *— cui super Carthaginem* D
Virtus sepulchrum condidit, est, cuius sepulchro euersæ Carthaginis titulus subscriptus est. Nam rerum gestarum memoriam sepulchrorū elogiis inscribebatur. Silius, lib. 1.Bell. Punici.

Hac Decios stygias Erebi detrusit ad vndas,
Dum cineri titulum, memorandáque nomina bustis
Prætendit. Et Iuuenalis, Satyt. 6.
— Titulo res digna sepulchri.

IN MÆVIVM.
Od. 10.

ARGVMENTVM.

Tempestatem, & naufragium ei imprecatur.

*Mala soluta nauis exit * alite,*
Ferens olentem Mæuium.
Vt horridis vtrumque verberes latus,
Auster memento, fluctibus.
*Niger rudentes Eurus * inuerso mari,*
Fractósque remoros differat.
Insurgat Aquilo, quantus altis montibus
Frangit trementeis ilices.
Nec sidus atra nocte amicum appareat:
*Qua * tristis Orion cadit.*
Quietiore nec feratur æquore,
Quàm Graia victorum manus:
Cùm Pallas vsto vertit iram ab Ilio
In impiam Aiacis ratem.
O, quantus instat nauitis sudor tuis,
Tibíque pallor luteus,
Et illa non virilis eiulatio,
Preces & auersum ad Iouem:
Ionius vdo cùm remugiens sinus,
Noto carinam ruperit!
** Opima quòd si præda curuo littore*
Porrecta mergos iuueris:
Libidinosus immolabitur caper,
Et agna tempestatibus.

MALA ALITE] malo auspicio, sup. Od.15. lib. 1. *Mala ducis aui domum, Quem multo repetet Græcia milite.* ἀπαισίῳ ὄρνιθι. Mæuio poëtæ inepto, & odioso nauigationem aduersam exoptat. Seruius & Porphyrio eundem esse putāt, quem Virgilius oderat, vt apparet ex Palæm. *Qui Bauium non odit, amet tua carmina Mæui:* ad quem versum etiam hunc locum affert Seruius.

OLENTEM] tetri odoris hominem: qui odor ex alis exsistit, sed non in omnibus æquè grauis: in rufis, in edacibus, in immundis, atque illotis plerúmque intolerabilis. *nasorum pestem* appellat Catullus, vt alibi dicemus.

VT HORRIDIS VTRVMQVE VERBERES LATVS, &c.] optat ei nauigationem incommodam, atque aduersam, vt dicebamus, denique naufragium.

NIGER RVDENTEIS EVRVS] Nigrum Eurum dixit fortasse, quia tempestates, & fluctus excitat. lege annot. ad illum locum, *nigris æquora ventis*, Oda. 5. lib. 1.

RVDENTEIS] Virgil. lib. 3. Æneid. *stridórque rudentum.* rudentes, funes sunt nautici, seu nauales.

INVERSO] concitato, agitato sed in voce

inuerso maior vis inest. significat enim mare ita A esse concitatum, vt inuersum videatur.

DIFFERAT] diuersos ferat, dissipet suprà Od. 5. huius libri. *insepulta membra different lupi.* Terent. Adelph. *miseram me, differor doloribus.* Idem in Andria. *Oratunem sperat inuenisse se, Qua differat te.* Lucret. lib. 2. *Scintillásque agere, ac late differre fauillam.* Plaut. in milite glor. *nempe vt assimulem me amore istius differri.* Itaque quemadmodum hîc Horat. *remos differat*, sic Vi[...] Æneid. 1. *Franguntur remi*, dixit.

SIDVS AMICVM] φίλον, gratum, optatũ, salutare: nempe Castor, & Pollux, vt suprà Od. 12. lib. 1.

NEC SIDVS ATRA, &c.] Virgil. libr. 1. Æneid. *calo nox incubat atra.* sic describit aduer- B sam tempestatem, & naufragium Apollon. libr. 2. ὦρσε δὲ κῦμα Κιχλήχος ποιῆσαι· χελαίνη δ' ὑγερὸν ἀχλὺς Ἄμπεχεν, οὐδέ πῃ ἄστρα διαυγέα φαίνετ' ἰδέσθαι Ἐκ νεφέων, σκοτόεις δὲ περὶ ζόφος ἠρήρειστο. id est, fluctum autem excitauit ventos euocans: atra autem nubes cælum occupauit, neque vsquam lucida sidera apparebant, vt per nubeis cerni possent, aer autem caliginosus increbuerat. Sed omnium, mea quidem sententia, optimè Virg. lib. 1. Æneid. *Vna Eurúsque Notúsque ruunt, creberque procellis Africus, &c.*

TRISTIS ORION] Virgil. lib. 1. Æneid. *nimbosus Orion.*

TREMENTES ILICES] sup. paulloaudaciùs dixit *trementes Verbere ripas*, Od. 27. lib. 3. C

QVIETIORE] placatiore, tranquilliore, sedatiore.

QVAM GRAIA VICTORVM MANVS] quàm Græci victores, qui vel omnes ferè naufragio perierunt, vel magnis tempestatibus iactati, longísque erroribus circumacti, vix tandem nudi, & egentes in patriam redierunt. Agamemnon autem tot periculis terra, marique defunctus, ab Ægisto & Clytemnestra vxore interfectus est.

IN IMPIAM AIACIS RATEM] Aiacis Oïlei. Aiax Oïlei filius Locrus plerisque Græcis conuectoribus suis Troia excisa calamitati, & exitio fuit, propterea quòd Cassandram Mineruæ supplicem in eius templo stuprauerat: quo facinore Dea offensa dicitur etiam oculos auer- D tisse. Itaque reuertentibus Græcis, iámque Eubœæ vicinis, tantos fluctus, tantásque tempestates excitauit, vt complures naufragio perierint. Neptunus autem, cùm ille ad vada Gyræa saluus delatus esset, dixissétque se diis inuitis seruatum esse, periculúmque effugisse, eam vocem tam impiam indignè ferens, saxum Gyræum, cui ille insidebat, diruipit, ac discidit: quo facto præcipitem illum in medios fluctus exturbauit. auctor Homer. ὀδυσ. δ. Καί νύ κεν ἔκφυγε κῆρα, καὶ ἐχθόμενός περ Ἀθήνῃ, Εἰ μὴ ὑπερφίαλον ἔπος ἔκβαλε, καὶ μέγ' ἀάσθη· Φῆ ῥ' ἀέκητι θεῶν φυγέειν μέγα λαῖτμα θαλάσσης. Τοῦ δὲ Ποσειδάων μεγάλ' ἔκλυεν αὐδήσαντος. Αὐτίκ' ἔπειτα τρίαιναν ἑλὼν A χερσὶ στιβαρῇσιν, Ἤλασε Γυραίην πέτρην, ἀπὸ δ' ἔσχισεν αὐτήν· Καὶ τὸ μὲν αὐτόθι μεῖνε, τὸ δὲ τρύφος ἔμπεσε πόντῳ, Τῷ ῥ' Αἴας τὸ πρῶτον ἐφεζόμενος μέγ' ἀάσθη, Τὸν δ' ἐφόρει κατὰ πόντον ἀπείρονα κυμαίνοντα.

O, QVANTVS INSTAT NAVITIS, &c.] ἀποστροφὴ ad Mæuium. quantum (inquit) sudabunt nautæ tui in ea, quæ tibi impendet, tempestate? quantum tu pallebis?

PALLOR LVTEVS] pallor luridus, fuluus, crocei, vel aurei coloris, vt Catullus ad Iuuent. *Hospes inaurata pallidior statua?*

EIVLATIO] fletus muliebris. M. Tull. de legib. 2. *Cælius lessum quasi lugubrem eiulationem esse dicit se suspicari.* Idem Tuscul. 2. *eiulatus ne mulieri quidem concessus: & hic nimirum fletus est, quem XII. Tabula in funeribus vetant adhiberi.* Horat. Od. 16. hoc libro infrà, *Vos quibus est virtus, muliebrem tollite luctum.*

AVERSVM] minus audientem preces. vt sup. Od. 1. lib. 1. *minus audientem Carmina vestam?*

VDO NOTO] humido Austro. sic Virgil. li. 1. Georg. *quid cogites humidus Auster.*

REMVGIENS] iterum, atque iterum murmurans. tralatio est à bobus vt [...] d 10. lib. 3. *Audis quo strepitu ianua, quo nemus Inter pulchra situm tecta remugiat Ventis?*

OP. QVOD SI PR. CVRVO LITT. &c.] C Quòd si tu naufragio perieris, & corpus tuum in littus eiectum, præda mergis fuerit, libidinosus, &c. *inuerni* autem non *inuersis* esse legendum petunt vnt libri manu scripti: duo Vatican. Iannoct. Faern. Nicotiani, Russardini duo, Nonnulli tamen habent, vt vulgati *inuersis*.

LIB. IMMOL. CAP. ET AGN. TEM.] caper Baccho potiùs solebat immolari, vt annot. sup. ad Od. 8 lib. 3. *album Libero caprum.* interdum etiam tempestatibus: & item agna, eáque nigra. Virg Æneid. 5. *Treis Eryci vitulos, & tempestatibus agnam, Cadere deinde iubet.* Idem lib. 3. *Nigram hiemi pecudem, zephyris felicibus albam.* Aristophan. βατραχ. Ἄρν', ἄρνα μέλαιναν παῖδες ἐξενέγκατε· Τυφὼς γὰρ ἐκβαίνειν παρασκευάζεται. id est, Agnam, agnam nigram pueri efferte: Nam typhon exsistere incipit.

TVRNEBVS.

Ex aduersar. lib. 3. cap. 1. At oram soluere, vt hoc interea interponam, quod variè exponi, & pro suo cuique captu declarari animaduerto, non aliud quicquam esse credo, quàm è littore nauigare, ipsúmque littus & oram liberare & soluere. Vt enim ab Horatio scriptum est,

Mala soluta nauis exit alite, quòd ante in littore retinaculo esset religata: Sic cùm eodem retinaculo ora ipsa æquè ac nauis ligata sit, eo sublato cùm incipit nauigatio, solui merito ora dicitur, vt & nauis. Vtraque enim antè vincta erat.

Ex lib. 4. cap. 22. Nigram hyemi pecudem immolari facit Maro, 3. Æn. vt & Flaccus ei agnã, cũ esset Tepestas ritu Romano dea: ait enim Flaccus

Libidinosus immolabitur caper,
Atque agna tempestatibus.

Aristophanes βατράχοις, id est, Ranis.
ἄρ' ἄρνα μέλαιναν παῖδες ἐξενέγκατε,
τυφὼς γὰρ ἐκβαίνειν παρασκευάζεται.

Ita etiam ritu Græco Tempestati agna nigri velleris immolabatur.

Ex lib. 14. cap. 4. — *Et tempestatibus agnam*. hoc scribit Maro, 5. Æn. quòd, vt ait Cice. lib. 3 de Natura deorũ, Tempestates pop. Rom. ritibus cõsecratæ erant, Tempestatique vt deæ minori, minor hostia immolabatur, vt fœminæ fœmina: Horat.

Libidinosus immolabitur caper.
Atque agna tempestatibus.

AD PETTIVM.
Od. 11.

ARGVMENTVM.

Se amore captum, non posse ad versus faciendos operam, studiumve conferre.

PEtti, nihil me, sicut anteà, iuuat
Scribere versiculos,
Amore perculsum graui:
Amore, qui me, præter omneis, expetit
Mollibus in pueris,
Aut in puellis vrere.
*Hic tertius * december, ex quo destiti*
Inachia furere,
Siluis honorem decutit.
Heu me, per vrbem (nam pudet tanti mali)
Fabula quanta fui?
Conuiuiorum & pœnitet:
In queis amantem languor, & silentium
Arguit, & latere
Petitus imo spiritus.
Contráque lucrum nil valere candidum
Pauperis ingenium
Querebar applorans tibi,
*Simul calentis inuerecundus * Deus*
Feruidiore mero
Arcana promorat loco.
Quòd si meis inæstuet præcordiis
Libera bilis, vt hæc
Ingrata ventis diuidat

A * *Fomenta, vulnus nil malum leuantia:*
Desinet imparibus
Certare summotus pudor.
Vbi hæc seuerus te palàm laudaueram:
Iussus abire domum,
Ferebar incerto pede
Ad non amicos, heu, mihi postes, & heu,
Limina dura, quibus
Lumbos, & infregi latus.
B *Nunc gloriantis quamlibet mulierculam*
Vincere mollitia,
Amor Lycisci me tenet:
Vnde expedire non amicorum queant
Libera consilia,
Nec contumeliæ graues:
Sed alius ardor aut puellæ candidæ,
Aut teretis pueri,
Longam renodantis comam.

Hanc oden, quæ in omnibus libris erat dicôlos, distrophos, feci vt esset tricôlos, tristrophos,
C partim Georg. Bucanani sententia approbata, partim codices quosdam antiquiss. secutus.

AMORE PERCVLSVM] tralatio est, sic Virgil. Georg. 2. *Quarum sacra fero ingenti perculsus amore.* percellere propriè significat ita impellere, vt peruertas, quemadmodum suprà diximus ad Od. 7. huius lib. *Mentésque perculsæ stupent:* quod quidem exempla ex bonis scriptoribus declarabunt. Lucret. lib. 1. *Aeriæ primùm volucres te, diua, tuúmque Significant initum perculsæ corda tua vi.* Idem lib. 6. *Nimirum quia cùm vehementi perculit ictu, Confluere ex ipso possunt elementa vaporis.* Idem libr. 5. *regésque superbi Corripiunt Diuûm perculsi membra timore.* Catull. ad Manlium. *Tempore, quo certa Stymphalia monstra sagitta Perculit.* Virgilius
D Æn. 5. *Victorem Buten, immani corpore qui se Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat, Perculit & fulua moribundum extendit arena.* Plaut. Epid. *pery, plaustrum perculi*, vbi tamen docti quidam legũt, *hau plaustrum perculi*. Terent. Eunucho, *Quo trudis? perculeris iam tu me.* C. Cato lib. Originum, *Ventrem Cereris cùm loquare, buccam implet: armatum hominem, plaustrum oneratum percellit.* libet autem mihi ἐν παρέργῳ, vt studiosis bonarum litterarum adolescentibus consulam, & gratificer, Plautum, & M. Tulliũ, quibus in locis hoc verbo vsi, à librariis corrupti sunt, suæ integritati restituere. Plautus in Trinummo. *Si animus hominem perculit, actum est, si animo seruiunt, non sibi. Si ipse animum perculit: dum vincit, victor victorum cluet. Tu si animum vicisti potius,*

quidam animus te, est quòd gaudeas. quo loco omnia, quæ quidem viderim exempla, habent, *perpulit.* Idem Epidico. *plane hic est, qui mihi in Epidauro primus pudicitiam perculit.* vbi corruptè *pepulit.* M. Tull. in orat. pro M. Cœlio. *Quid tumultuaris soror? quid insanis? quid clamore exorsa, verbis, paruam rem, magnam facis? vicinum adolescentulum aspexisti: candor huius te, & proceritas, vultus, oculique perculerunt,* id est, de recto mentis statu deturbarunt, ἐξέπληξαν. vbi vulgò legitur *perpulerunt*, mendosè. Idem lib. 1. de orat. ad Q. Fratrem, *Equidem, & Ser. Galbam memoria teneo, diuinum hominem in dicendo, & M. Æmilium Porcinam, & Cn. ipsum Carbonem, quem tu adolescentulus perculisti, ignarum legum, hæsitantem in maiorum institutis, rudem in iure ciuili:* vbi vulgati codices habent *perpulisti*, vitiosè: cùm significet, Cn. Carbonem, quem M. Crassus accusauerat, sententiis iudicum damnatum, & fortunis suis euersum esse. & epist. ad Nigid. Figul. lib. 4. *Nulla enim meipsum priuatim perculit insignis iniuria:* vbi mendosè vulgò *pepulit.* Sed quòd quidam simij hîc contendunt legendum esse *percussum* & repugnantibus libris omnibus, & reclamante ratione, næ illi valde pingues sunt.

MOLLIB. IN PV. AVT IN PVEL.] sic sic Lucret. de amore lib. 4. *Sic igitur, Veneris qui telis accipit ictum, Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur, Seu mulier toto iactans è corpore amorem, Unde feritur, eò tendit, gestitque coire, Et iacere humorem in corpus de corpore ductum.*

HIC TERTIVS DECEMBER] tertius annus, seu potius tertia hiems, & ita, tertius ann°.

HONOREM] frondeis, quæ sunt arboribus ornamento. Virgil. lib. 2. Georg. *frigidus & siluis Aquilo decussit honorem.*

FABVLA QVANTA FVI?] quàm multus de me sermo habitus est dedécoris, & ignominiæ plenus? sic loquitur Tibull. de Apolline lib. 2. eleg. 3. *Fabula nunc ille est. sed, cui sua cara puella: Fabula sit, mauult, quàm sine amore, Deus.* Idem lib. 1. eleg. 4. *Parce puer, quæso, ne turpis fabula fiam.* vbi quidam malè volunt legi, *turba*, sic Hor. infrà epist. ad Vinn. Asellam. *Asinæque paternũ Cognomẽ vertas in risum, & fabula fias.* Non dissimile est illud Propertij lib. 1. *Quòd si peruas tua dederis vestigia culpa, Quàm citò de tanto nomine rumor eris?* Idem propè valet venire in ora: de quo genere lege annot. ad epist. ad Iul. Flor. lib. 1. *Quid Titius, Romana, &c.*

CONVIVIORVM ET PŒNITET] id est, & pœnitet me interfuisse in eis conuiuiis, in quibus, &c. vel & vellem me non interfuisse in eis conuiuiis, &c. vel sic, & displicent mihi ea conuiuia, &c. Sic vsurpant interdum hoc verbum Latini. M. Tull. lib. 6. de rep. *Jam verò ipsa terra ita mihi parua visa est, vt me imperij nostri, quo quasi punctum eius attingimus, pœniteret.* Idem in Cœliana, *Quod obiectum est Cœlio de pudicitia, id numquam tam acerbè feret Cœlius, vt eum pœniteat non deformem esse natum.* Quidam libri veteres habent, *& conuiuiorum pœnitet, &c.* quæ fortasse vera est scriptura, vt copula & pertineat ad finem versus antecedētis, & versus deinceps sequens initium capiat à *Conuiuiorum.*

IN QVEIS AMANT. ET LANG. ET SILENT. &c.] hæc sunt amoris argumenta: de quibus suprà ad Od. 13. lib. 1.

ET LATERE PET. IMO SPIR.] Plautus in Cistell. *Hoc, sis, vide: vt suspirium petiuit altè.* Notaueram olim in nomine *latere* syllabam vltimam *re* produci: nisi quis diceret esse legendum, *& latere ex petitus imo spiritus*, id est, è latere petitus, sed versibus ita in suum ordinem & numerum restitutis, ac descriptis, non est ei obseruatio-
B ni locus. Interdum vocalis longa ante vocalem sequentem non eliditur quidem, sed tamen producitur, vt Od. 28. lib. 1. *ossibus, & capiti inhumato.* sic Catull. in Lesbiam. *Quo signo? eadem totidem mox deprecor illi Assiduè.* Lucret. lib. 6. *Sed natura loci opus efficit ipsa sua vi.* ibid. *Denique res auro argentum copulat vna, Æráque.* quamquam hic versus in nonnullis libris manuscriptis ita legitur: *Denique res auro argentum concopulat vna.* Propertius lib. 2. *Regna ve prima Remi, animos Karthaginis altæ.* Virgil. Georg. 2. *Orchites, & radij, & amara Pausia bacca.* Æn. 5. *sed amœna piorum Concilia, Elysiúmque colo: huc casta Sibylla Nigrarum, &c.* idem in Pharmac. *dura in cotibus illum Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes, &c.* idem in Palæmone: *Et
C succus pecori, & lac subducitur agnis.* Idem Æneid. 4. *Quid struit, aut qua spe inimica in gente moratur?* idem Æneid. 1. *Posthabita coluisse Samo: hic illius arma.* Idem lib. 10. *Mænia generosi domo, vbi pinguia culta, &c.* Interdum non solùm non eliditur, verùm etiam corripitur, etiam si sit vocalis natura longa, aut etiam diphthongus, vt suprà Od. 5. *Et Esquilinæ alites.* & Satyr. 9. lib. 1. *Si me amas* (inquit) *paullum hic ades.* Catull. in Mamurr. & Cæs. *Vni in lectulo erudituli ambo.* Idem ad Camerium, *Te quæsiuimus in minore campo, Te in Circo, te in omnibus tabernis.* Virgil. Æneid. 6. *Nomen, & arma locum seruant, te amice nequiui Conspicere, &c.* idem lib. 3. *Insulæ Ionio in magno.* idem Pharm. *an, qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?* Lucret. lib. 4. *Nam si abest, quod ames, præsto simulacra tamen sunt illius, & nomen dul-
D ce obuersatur ad aureis.* Idem lib. 5. *Pectora, terrarum qui in orbi sanctè tuetur Fana.* Idem lib. 2. *Viuam progeniem, qui in oras luminis edant.*

CONTRÁQVE LVCR. NIL VALERE] Etiam Anacr. queritur, in amore nihil valere genus, sapientiam, mores: solámque pecuniã spectari: præterea ostendit, pecuniã cùm rebus omnibus humanis pestem afferre, atque interitum, tum maximè miseris amantibus esse calamitosam, & capitalem, his verbis: Ἀπόλοιτο πρῶτος αὐτὸς Ὁ τὸν ἄργυρον φιλήσας. Διὰ τοῦτον οὐκ ἀδελφός· Διὰ τοῦτον οὐ τοκῆες· Πόλεμοι, φόνοι δι' αὐτόν· Τὸ δὲ χεῖρον, ὀλλύμεσθα Διὰ τοῦτον οἱ φιλοῦντες, id est, *Pereat male ipse primus, Argenti amore captus, Hoc propter & duorum Amica corda fratrum Soluuntur, vt alteri alter Necem afferat cruentam.* Hoc

Hoc propter & parentes A filijs necantur: Hoc fonte bella, pugnæ, Cædes, necésque manant. Sed, quod grauius videri, Capitalióque debet, Hoc propter interimunt Miserabiles amantes. Cum his congruit Plautinom illud Curgul. *edepol qui amat, si eget, misera Afficitur ærumna.* hac eadem de re lege eleg. nonam Tibull. lib. 1.

SIMVL] simul vt, vt sæpe alibi.

INVERECVNDVS DEVS] Bacchus. contrà sup. Od. 21. libr. 1. *verecundúmque Bacchum Sanguineis prohibete rixis.* Inuerecundum hoc loco Bacchum dicit, quia, qui immoderate vinum biberunt, nihil verentur.

FERVID. MERO ARCANA PROM. LOCO] quæ tacenda erant, me, vt proloquerer, coëgerat: è pectore in locem protulerat. sic lib. 1. Saty. 4. *Condita cùm verax aperit præcordia liber.* Ouid. lib. 1. de arte. *Tunc aperit mentem æuo rarissima nostro Simplicitas, artes excutiente Deo.* sic Alcæus, Οἶνος ἀνθρώποις δίοπτρα, id est, vinum hominibus est instar dioptræ, qua cognoscantur eorum mores.

QVÒD SI MEIS INÆST. &c. horum, qui deinceps sequuntur, quattuor versuum, hæc mihi videtur esse sententia. Quòd si hæ iniuriæ, quæ mihi ab Inachia inferuntur, iustum ac liberum mihi dolorem commoucrint, méque ira irritarint, vt has inaneis querelas, & ægritudines animi, quibus non modò non consanescit amoris vulnus, verùm etiam recrudescit, ex animo deponere, ac delere, & te contèmnere atque aspernari possim: desinam impudenter cum potentioribus contendere: vel pudebit me non cedere superioribus: vel desinam summoto & deposito pudore certare cum aduersarijs meis, qui plus apud te pretio & pecunia possunt. Est enim impudentis cum potentioribus pugnare. potest & alio modo explicari, vt statim dicemus. Sed Turnebo neutro modo placet, vt eadem opera, eodem loco referemus.

VT HÆC INGR. VENTIS DIV.] id est, vt hæc amoris pabula eijciam ex animo. *ventis diuidat*, id est, dissipet, discutiat: ex animo meo deleat. vide annot. ad Od. 26. libr. 1. ibi. *Tradam proteruis in mare Creticum, &c.*

FOMENTA] amoris fomenta sunt, nisi fallor, eæ omnes cogitationes, quæ dolorem, & curam ex amore proficiscentem, alunt, fouent, amplificant: curæ, querelæ, cogitationes anxiæ, suspiria, lacrymæ. Lucret. appellat *amoris pabula*, libr. 4. *Sed fugitare decet simulacra, & pabula amoris Absterger̂e* [al. *absterrere*] *sibi.* Propert. alimenta libr. 3. *Crescit enim assidue spectando cura puellæ: Ipse alimenta sibi maxima præbet amor.* Horatius epist. ad Iul. Florum lib. 1. *fomenta curarum* appellat curarum segetem, ac materiam. *quòd si Frigida curarum fomenta relinquere posses, Quò te cælestis sapientia duceret ires.* Cum hunc locum, vt & alios innumerabileis, planissimè declarassem, miror, homines quosdam κακοσπούδους etiam hîc, vbi suis perturbatissimis & dissolutissimis notarum scopis fa-

A cilè carere poteramus, blaterare ausos esse.

DESINET IMP. CERTARE SVMM.] locus est, meo quidē iudicio, perobscurus, quem & paullo antè explanaui, & nunc iterum explano: *summotus pudor:* id est, impudentia desinet certare cum æmulis me superioribus: proinde ac si ita dicat, desinam vsque eò esse impudens, vt certem cum superioribus. Nam & lib. 1. epist. ad Claud. Neronem per depositum pudorem, impudentiam significat. *quod si Depositum laudas ob amici iussa pudorem:* vel hoc modo: desinam deposito pudore contendere cum potentioribus, id est, non pudebit me iam finem cum potentioribus pugnandi facere: summoto pudore desinam iam cum superioribus certare: id est, non iam me B pudebit à superioribus vinci. Adr. Turnebus aliam huius obscurissimi loci sententiam esse arbitrabatur, nempe hanc. *Me paullo inuerecundius geram, nec ita pudenter me amicæ summittam, vt soleo: sed eam aspernabor, desinámque sectari imparem, neque redamantem. Impares enim in amore appellantur, cùm mutuò non amant amantes, & cùm alteri amanti alter vicem non reddit: contrà cùm mutuò & artiter inter se amant, pares dicuntur.* Hæc sunt verba viri & mihi amicissimi, & doctissimi. sed primùm carior est mihi amicitia, veritas: deinde quantumuis doctus sit, errare tamen potest, vt homo. Profert ille ad confirmandam sententiam suam locum ex Oda 15. hoc eodem lib. & *quæres iratus parem:* & alterum ex Oda 33. lib. 1. *cui placet impares Formas,* C *atque animos sub iuga ahenea Sæuo mittere cum ioco.* Sed hæc exempla nihil eum adiuuant. non enim negamus, animos impares significare animos discordeis, & in amore non respondenteis: Sed hoc dicimus *imparibus*, hoc loco aliud significare. Nam primùm *imparibus* per se ponitur sine substantiuo, vt loquuntur grammatici: deinde si hoc sensisset Horat. quod ille putabat, dixisset, *Desinet impari certare, &c.* non vt hic, *desinet imparibus:* quemadmodum Oda 11. lib. 4. *Disparem vites.* sed quid multis opus est? luce clarius est, horum verborum eam, quam ille vult, sententiam esse non posse, cùm præsertim verbum *certare* satis declaret pee impares significari æmulos, & aduersarios, quibuscum ei certandum erat, non D poellam, quam amabat. Iam vt dicimus certamen impar, iniquum, & inæquale: ita & aduersarium imparem, & inæqualem, siue intelligamus superiorem, siue inferiorem.

VBI HÆC SEVSRVS TS PALàM] posteaquam te audiente hæc iactaueram ac probaram: abs te dimissus, redibam tamen ad illam amore coactus.

IVSSVS ABIRE DOMVM] iussus participium à verbo iubeor, qood negat esse vsitatum Seruius ad illum locum Æn. 10. *æquore iusso,* cùm tamen dixerit M. Tullius in oratione pro Quinctio. *ita iubebare. recusabat Alphenus.* Ac de hoc verbo quidem, esto vt lubet: sed de participio non est dubium, quin sit vsitatum. Virgil. Georg. 4. *huc tu iussos asperge sapores.* & 3. Æneid.

Junoni Aeginæ iussi adolemus honores. Horatius præter hunc locum, etiam in Oda 6. libr. 3. *Sed iussa coram me sine conscio Surgit marito, &c.* & Satyr. 2. libr. 1. *neque iunctetur cum est iussa venire.* carm. sæculari post epod. *Iussa pars mutare lares, & urbem.* Idem epist. 12. ad Iccium: *Stella sponte sua, iussane vagentur & errent.* Ex quo iniussus a. um. idem Od. 16. infrà *Illic iniussæ veniunt ad mulctra capellæ.* & Satyra 3. libr. 1. *Vt numquam inducant animum cantare, rogati: Iniussi numquam desistant.*

Fereb. incerto p. ad non am.] tametsi constitueram animum obfirmare, ne Inachiam expeterem, néve amarem: ego tamen ad eas ædeis, quæ mihi tam iniquæ, atque inimicæ fuerant, recurrebam: ad ea vestibula, super quæ iacueram nocteis totas, reuertebar. sic Tibull. li. 2. eleg. 7. *Iurasti quoties rediturum ad limina numquam? Cum bene iurasti: pes tamen ipse redit.* & Lucr. lib. 4. *At lacrymans exclusus amator limina sæpe Floribus, & sertis operit, posteisque superbos Vnguit amaracino, & foribus miser oscula figit.* Est autem miserrima amantis condicio, cùm ab ea puella, de qua se bene meritum esse existimat, & quam ex animo amabat, iniuste læsus, amandi tamen finem facere non potest. tum enim cum odio pugnat amor: quo grauius malum amanti accidere nullum potest. id declarat Catull. hoc elegantissimo epigr. ad Lesbiam, *Dicebas quondam, solum te nosse Catullum, Lesbia, nec præ me velle tenere Iouem. Dilexi, cum te, non tantum vt vulgus amicam: Sed, pater vt natos diligit, & generos. Nunc te cognoui. quare & si impensius vrer, Multo mi tamen es vilior, & leuior. Qui potis est? inquis. quod amantem iniuria talis Cogat amare magis, sed bene velle minus. amare magis* autem (vt hoc dicam ὅδ᾽ ὥ πάρεργον) valet magis vri, & μᾶλλον ἐρᾶν, non μᾶλλον φιλεῖν. eiusdem argumenti est etiam hoc in eandem, *Odi & amo. quare id faciam, fortasse requiris. Nescio, sed fieri sentio, & excrucior.* eodem pertinet illud Græcorum epigramma quo negat amator verum esse, quod vulgo dici solet, contumelia amorem dissolui, quippe qui experiatur, puellæ suæ cōtumelia amoris sui insaniam magis irritari, atque excitari. sic habet epigram. Ὕβρεις ἔρωτας ἔλυσαν μάταιον ὁ δὲ μῦθος ἀλᾶται. ὕβρεις ἐμὴν ἐπέθεξ μᾶλλον ἐρωμανίην.

Postibus] foreis, seu posteis, ex quibus constant fores, seu quæ sunt in atrio domus. suprà Oda 1. lib. 3. *Cur inuidendis postibus, & nouo Sublime ritu moliar atrium?* & Virgil. lib. 2. *Ipse inter primos correpta dura bipenni Limina perrumpit, posteisque à cardine vellit.* & Lucret. libr. 4. *posteisque superbos Vnguit amaracino.*

Limina dura, quibus lumb.] ab hoc loco non abhorret ille Od. 10. lib. 3. *Non hoc semper erit liminis, aut aquæ Cælestis patiens latus.*

Nunc gloriantis quamlibet mulierc.] nunc vix dum Inachiæ amore solutus, Lyciscum puerum quauis muliere molliorem perdite amo.

Vnde expedire] quo me amore explicare, ac soluere non possint amici neque libere monendo, ac reprehendendo: neque grauiter, & contumeliosè obiurgando.

Libera consilia] infr. Sat. 4. lib. 1. tria proponit, quibus sua quisque vitia corrigere possit, his verbis, *fortassis & istinc Largiter abstulerit longa ætas, liber amicus, Consilium proprium.*

Nec contumeliæ graves] quorum? vtrùm etiam amicorum, qui mihi libera consilia dederunt, an inimicorum, qui de nobis sæpe melius merentur contumeliosè nos insectando, quàm blandi amici?

Sed alius ardor, &c.] alius amor. Lucret. lib. 4. non minimum hoc esse ostendit è remedijs amoris, *aliò conuertere mentem: Et iacere humorem collectum in corpora quæque, Nec retinere semel conceptum vnius amore, Et seruare sibi curam, certúmque dolorem. Vlcus enim viuescit, & inueterascit alendo, Inque dies gliscit furor, atque ærumna grauescit, Si non prima nouis conturbes vulnera plagis, Volgiuagáque vagus Venere ante recentia cures.* M. Tull. lib. 4. quæst. Tuscul. *Etiam nouo quodam amore veterem amorem, tanquam clauum clauo eijciendum putant.* Pausan. in Ach. (vt suprà diximus) tradit, aquam Selemni flu. mederi animis amore saucijs.

Puellæ candidæ] Sat. 2. lib. 1. *Candida, rectáque sit.*

Teretis] proceri: vel membris teretibus, solidis, & politis. Od. 4. lib. 2. *teretésque suras.*

Longam renod. com.] religantis: in nodum colligentis. alebant enim comam formosi, & impudici pueri, vt annot. sup. ad Odam 10. lib. 4.

TVRNEBVS.

Ex aduersar. lib. 14. cap. 20. Cùm Horat. scribit,

- Ingrata ventis diuidat

Fomenta, vulnus nil malum leuantia, puto eum intelligere amoris curas & solicitudines anxias, & suspiria & lacrymas & querelas & obsequia erga amicam, & cogitationes & molestias, quas animo fouebat, quas si virili quadam ita in præcordijs æstuante dimiserit, præsertim ingratas nec vulnus amoris sedantes aut leuantes, cùm eis nihil proficiat, nec amica potiatur,

Desinet, inquit, *imparibus certare summotus pudor*, me inquit paulò inuerecundiùs geram, nec ita pudenter summittam amicæ, sed eam aspernabor desinámque sectari imparem neque redamantem. Impares enim in amore appellantur, cùm mutuò non amatur, sed alteri amanti alter vicem non reddit, neque animum mutuum: contrà, cùm mutuò inter se pariter amant, pares dicuntur Horat. infrà Od. 15.

Et quæret iratus parem. Iterum, lib. 1. Od. 33.

- Cui placet impares

Formas at animos sub iuga ahenea

Sæuo mittere cum ioco. Atque hic locus planè & apertè ostendit vnde pares & impares dicantur.

cantur. Nam cùm ad aratrum iungi parium viriom parísque magnitudinis iumenta armentáque debeant solum vertenti, euenit vt cùm sub iugum imparia mittuntur animalia, sulcus rectus non ducatur, & ab altero iumento alterum opprimatur, aratióque inæqualis sit. A

Diligeret mulier sua quàm te.
O ego non felix, quam tu fugis, vt pauet acreis
Agna lupos, capreæq; leones.

Od. 12.

ARGVMENTVM.

In anum fœdam, ac fœtidam, quæ se ab eo subigi cupiebat.

QVid tibi vis mulier nigris dignissima barris?
Munera cur mihi, quídve tabellas
Mittis nec firmo iuueni, neque naris obesæ?
Namque sagacius vnus odoror,
Polypus, an grauis hirsutis cubet hircus in alis:
Quàm canis acer, vbi lateat sus.
Quis sudor vietis, & quàm malus vndique membris
Crescit odor, cùm pene soluto
Indomitam properat rabiem sedare: nec illi
Iam manet humida creta, colórque
Stercore fucatus crocodili: iàmque subando
Tenta, cubilia, tectáque rumpit,
Vel mea cum sæuis agitat fastidia verbis!
Inachia langues minus, ac me.
Inachiam ter nocte potes, mihi semper ad vnum
Mollis opus. pereat malè, quæ te
Lesbia quærenti taurum, monstrauit inertem,
Cùm mihi Cous adesset Amyntas:
Cuius in indomito constantior inguine neruus,
Quàm noua collibus arbor inhæret:
Muricibus Tyrijs iteratæ vellera lanæ,
Cui properabantur? tibi nempe:
Ne foret æqualeis inter conuiua, magis quem

QVID TIBI VIS] etiam hanc odam in Gratidiam scriptam esse volunt veteres.

NIGRIS DIGNISSIMA BARRIS] valentissimis ac metulantissimis amatoribus dignissima: vel propriè & litteratè, elephantis, immanibus belluis digna, non viris. nonnulli existimant significari nefarium concubitum, id est, auersum. in cod. Faër. neque vsquam alibi, si bene

B memini, scriptum est *longu dign. barr.* Turnebus putat etiam dici posse, per Barros hic non elephantos, seu Barrum illum, qui deformis, & niger erat, significari: de quo Horat. Satyr. 4. libr. 1. *Nónne vides, Albi vt male viuat filius, vtque Barrus inops? &c.* & 6. eiusd. lib. *vt si qui ægrotet quo morbo Barrus, &c.* & 7. eiusd. *Sisennas, Barros vt equis præcurreret albis.*

MVNERA CVR MIHI, QVIDVE.] malim sic potiùs legi: *munera cur mihi, curùe tabellas Mittis, &c. vel*, vt Canterus, *Munera quid mihi, quidue tab. &c.*

TABELLAS] litteras, epistolas.

NEC FIRMO.] non admodum strenuo in

C certamine Venereo.

NEQVE NARIS OBESÆ] sic habent omnes ferè vet. cod. non *nec naris*. significat, hanc mulierem esse immũdam ac fœtidam: quod cùm ita sit, sibi illius immunditiem, ac fœtorem virulentum placere non posse, vtpote qui sit sagacissimus, ac naris acutissimæ, atque emunctissimæ. Nam naris acutæ homines, sunt sagaciores, citiúsque ac melius odorantur, quàm qui narem habent obesam atque obtusam. ex quo *naris acutæ* homo pro eo, qui acuto ingenio est: *naris obtusæ*, pro pingui, & stupido vsurpatur. Saty. 3. lib. 1. *minus aptus acutis Naribus horum hominum.*

NAMQVE SAGACIVS] Cic. ad Attic. lib. 6. *Illud præterea μυστικώτερον ad te scribam: tu*

D *sagacius odorabere.*

POLYPVS] polypos narium morbus, *caruncula est* inquit Corn. Celsus lib. 6. cap. 8.) *modò alba, modo subrubra, quæ narium ossi inhæret, & modò ad labra pendens narem implet, modò retro per id foramen, quo spiritus à naribus ad fauces descendit, adeo increscit, vt post vuam conspici possit: strangulátque hominem, maximè Austro, aut Euro flante: ferèque mollis est, rarò dura.*

AN GRAVIS HIRS. CVB. HIRC. IN] an insit fœtor ille teter in alis. Catullus ad Varronem, *Si cui, Varro, homini sacer alarum obstitit hircus.* idem in Rufum, caprum appellat. *Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur Valle sub alarum trux habitare caper. Hunc metuunt omnes: neque mirum, nam mala valde est Bestia, &c.* ibidem *nasorum pestem* dicit. Horat. ad Torquat. lib. 1. epist. *capram*

Sed nimis arcta premunt olida conuiuia capra. vbi tamen quidam per capras, meretrices significari putant. Ad huiusmodi autem alarum, & totius corporis odorem tollendum, mirum in modum valet cinaræ radix siue decocta cum vino, bibatur: siue ex ea factum emplastrum, partibus corporis huic odori opportunis, admoueatur.

QVIS SVDOR, &c.] loquitur iam secum de hac anu cum quadam exclamatione, in tertia persona.

VIETIS] marcidis, languidis, tempore corruptis, & imminutis. Vietum dictum à viendo, quod est vincire, vt docet Varro lib. 4. de lingua Lat. M. Tull. de diuinat. lib. 2. *contactum aliquo morbo, bonis exile & exiguum, & vietum cor fuisse.* Idem in Catone maiore, *sed tamen necesse fuit esse aliquod extremum, & tanquam in arborum baccis, terraque frugibus, maturitate tempestiua quasi vietum, & caducum.* Iam cùm tertia huius nominis syllaba longa sit, vt apud Lucret. lib. 3. *Nec supra caput eiusdem cecidisse vietam Vestem*, dicendum est duarum vocalium *i* & *e* fieri συναίρεσιν, vt apud eundem Lucret. eodem lib. *seorsum* est dissyllabum. *At neque seorsum oculi, neque nares, nec manus ipsa Esse potest anima, &c.* qua de re plura aliàs.

ET QVÀM MALVS VNDIQVE M. CR. O.] Ad hunc locum illustrandum valde mihi conferre videntur illa Plautina, Mostell. *quia ecastor, mulier rectè olet, vbi nihil olet. Nam istas veteres, quæ se vnguentis vnctitant, interpoles. Vetulæ, edentulæ, quæ vitia corporis fuco occulunt: Vbi sese sudor cum vnguentis consociauit, illico itidem olent, quasi cùm vna multa iura confundit coquus: Quid oleant, nescias: nisi id vnum, male olere intelligas.*

PENE SOLVTO] pene meo à me depromto, nudato, & expedito: & ita accipiendum est verbum λύειν in Græco illo oraculo, quod Ægeo ab Apolline editum refert Plutarchus. Ἀσκοῦ τὸν προὔχοντα πόδα, μέγα φέρτατε λαῶν Μὴ λύσῃς πρὶν δῆμον Ἀθηναίων ἀφικέσθαι. nec illud Virgil. multum dissimile est lib. 3. Georg. *Solue mares, mitte in Venerem.* alij pene meo languente. alij *pene soluto* interpretantur re transacta. quod non placet penem antiqui caudam vocabant, inquit Fest.

INDOMITAM RABIEM] libidinem effrenatam, & rabiosam.

PROPERAT] hæc anus. alij legunt *properas:* quos ego neque sequor, neque refello scripturam quam in omnibus codicibus reperi, tueor, ac retineo. Iam, hoc totum, *Indomitam properat rabiem sedare* vno verbo, aut certè duobus expressit Lucret. lib. 4. *subat, ardet:* quem locum mox proferemus.

ILLI] anui. quidam volunt legi *illis*, vt subaudiatur membris. sed reclamant omnes codices. volunt autem ijdem legi hæc omnia in secunda persona *properas, rumpis, agitas*, quæ scriptura mihi placeret, si eam vetus aliquis codex comprobaret.

CRETA] ad candefaciendum, qualem vim habet & cerussa. Mart. lib. 6. *Psilothro nitet, aut acida latet oblita creta.*

STERC. FVC. CROCOD.] Paulus Ægineta scribit, crocodili terrestris fimum, porriginem, & furfures abstergere, his verbis, ἡ δὲ τῶν χερσαίων κροκοδείλων κόπρος ἀλφοὺς ἀποσμήχει. Sola autem Lybia terrestreis crocodilos alit, vt scribit Pausan. Corinth. duorum ferè magnitudine cubitorum. Iam verò è crocodili stercore, seu fimo, fucum fieri declarat & Clemens Alexand. his verbis, in mulieres suæ ætatis inuehens, Κροκοδείλων ἀποπάτοις χρώμεναι, καὶ σηπεδόνων ἀφροῖς ἐγχριόμεναι, καὶ τοῖς ὀφρύσι τὴν ἀσβόλην ἀναματτόμεναι, καὶ ψιμμυθίῳ τὰς παρειὰς ἐντριβόμεναι. id est, Crocodilorum stercoribus vtentes, & spumis rerum putrium sese vngentes, & supercilia fuligine denigrantes, & cerussa malas candefacientes.

SVBANDO] cluneis agitando, libidinéque ardendo. Festus: *quidam autem suillum genus iccirco Veneri immissum esse prodiderunt, quia immundissimi sunt sues ex omni mansueto pecore, & ardentissima libidinis, ita vt opprobrium mulieribus inde tractum sit, eium subare, & subire dicuntur.* Lucret. lib. 4. *Nec ratione alia volucres, armenta, feraque, Et pecudes, & equa maribus subsidere possent, Si non, ipsa quòd illarum subat, ardet abundans Natura, & Venerem salientum læta retractat.* Καπρῶν dicunt Græci: quod tamen verbum propriè locum habet in apris, & suibus. dicunt & ταυρᾶν: quod tractum est à vaccis taurum appetentibus.

TENTA] penem. Catull. ad Gell. *Nescio quid certè est. an vere fama susurrat, Grandia te medij tenta vorare viri?* Itaque nomen *tenta*, distinctionis nota separo à voce sequente.

VEL MEA CÙM] disiunctio *vel* pertinet ad alteram *cum*, quod antecedit suprà, *cum pene soluto Indomitam properat, &c.* id est, vel cùm hæc anus verbis iracundis atque asperis fastidia mea exagitat.

INACH. LANG. MIN. AC ME] verba vetulæ ad Horatium. minùs langues Inachiæ complexu, quàm meo: minùs remissus, aut ignauus es cùm Inachia, quàm mecum.

INAC. TER NOCTE POTES] honestè & pudenter verbum turpe tacuit. quale est illud Terentianum Eunuch. *Ego illum Eunuchum, si sit opus, vel sobrium.* & Virg. Palæm. *Nouimus & qui te, transuersa tuentibus hircis: Et quo, sed faciles nympha risere, sacello.*

MOLLIS] languidus, enervatus.

OPVS] Venereum.

PEREAT MALÈ, QVÆ TE LESB.] ordo est, pereat malè Lesbia, lena, quæ mihi robustum aliquem, bonísque lateribus iuuenem quærenti, quæ mihi commonstrauit ignauum, inualidum, atque ad Venerem ineptum.

QVÆRENTI TAVRVM] validum, firmúmque iuuenem. Od. 5. libr. 2. *nec tauri ruentis in Venerem, tolerare pondus.* taurus significat etiam

etiam membrum viri obscœnum. ex quo verbum Græcum (A) ϐαυροῦν, quod dicitur de muliere libine ardente & marem concupiscente, vt modò dixi: & ἀπολύρωτος puella, id est, intacta & incorrupta.

MVRICIBVS TYRIIS ITERATÆ] bis tinctæ, διβαφεῖς vide sup. Od. 7. lib. 1. Optima autem habebatur purpura Tyria. Virgil. Georg. 3. *Tyrio conspectus in ostro*. Idem 4. Æneid. *Tyrióque ardebat murice læna Demissa ex humeris*. Horat. Sat. 4. lib. 2. *Et Tyrias dare circum illota toralia vestes*. epist. 10. libr. 1. *Non qui Sidonio contendere callidus ostro Nescit Aquinatem, &c.* Ne quis autem incautior fallatur, *iterata lana*, numeri singularis est, patrij casus. (B)

CVI PROPERABANTVR?] cui magna cum celeritate texebantur, vel farciebantur? vide annot. ad Od. 7. lib. 2.

NE POR. ÆQV. INTER] vt omnium æqualium tuorum dici posses fortunatissimus, & puellæ, seu amicæ tuæ carissimus.

MVLIER SVA] amica sua.

O EGO NON FELIX] sic habent nostri libri veteres. alij tamen se in suis reperisse dicunt, *O ego infelix*. Et verò ita profert hunc versum Carisius lib. 2. institutionum grammaticarum his verbis, *quia nemo dicit, ò ego, nisi exclamatio sit, vt apud Horatium, O ego infelix, quem tu fugis, &c.*]

VT PAV. ACR. AGNA LVP.] sic Theocrit. in Cyclope, (C) φεύγεις δ' ὥσπερ ὄις πολίον λύκον ἀθρήσασα, id est, fugis autem, vt ouis, quæ lupum canum vidit Ouid. lib. 1. de arte, *Vtque fugit visos agna nouella lupos*. vide suprà ad Od. 4. huius lib. in princ.

CAPR. QVE LEON.] Homerus ἰλιαδ. λ. Οἵ τέ σε πεφρίκασι λέονθ' ὡς μηκάδες αἶγες, id est, qui te horrent, vt leonem capræ.

TVRNEBVS.

EX aduersar. libr. 14. cap. 20. Non longè hinc

Quid tibi vis mulier nigris dignissima Barris?

de anu deformissima dicitur & turpissima, fœdissimísque & nigerrimis digna amatoribus, quales (D) erant Romæ Barri:

Sisennas, inquit Horatius, lib. 1. Satyr. 7. *Barros vt equus præcurreret albus*: & lib. 1. Satyr. 4.

Barrus inops magnum documentum. Nam non perinde placet de elephanto, qui & Barrus latinè dicitur, intelligi: quod si placet, tot enim interpretum consensum vereri decet, cùm elephas animal sit inconditum, incompositum, informis molis, turpissimum, & deformissimum spectaculum, dignam tali deformitate amatoris intelligemus. Ait Horatius,

- nec naris obesæ. qui enim nasi sunt acutioris, meliùs odorari, & sagaciores intelligentioresque censebantur: vt alio apud Flaccum loco, *acutis*

(A) *Naribus horum hominum rideri possit*. Erat autem mulier fœtidissima & hircosa: contrà, qui naris obesæ, deteriùs olfacere, tardiores minúsque intelligentes esse putabantur. Tradunt enim ista mutuas operas, & inuicem lucem, alterum alteri fœnerat. Non fuit magni negotij ista sic explicare: sed tamen minùs ingeniosis molestiam fortassis exhibèrent. eorum autem potissimum rationem nostris, vt ita dicam, comitijs habemus.

AD AMICOS.

Od. 13.

(B) *ARGVMENTVM.*

Hiemem hilariter & iucundè esse traducendam.

*HOrrida tempestas cælum contraxit: & * imbres,*
Niuésque deducunt Iouem,
Nunc mare, nunc siluæ
Threicio Aquilone sonant. rapiamus amici
Occasionem de die:
(C) Dúmque virent genua,
Et decet, obducta soluatur frôte senectus,
Tu vina Torquato moue
Consule pressa meo.
** Cetera mitte loqui. Deus hæc fortasse benigna*
Reducet in sedem vice:
*Nunc & * Achemenia*
Perfundi nardo iuuat: & fide Cyllenéa
Leuare diris pectora
Sollicitudinibus:
*(D) Nobilis vt grandi cecinit * Centaurus alumno,*
Inuicte mortalis dea
Nate puer Thetide,
*Te manet * Assarici tellus: quam frigida parui*
Findunt Scamandri flumina,
Lubricus & Simois.
Vnde tibi reditum certo subtemine Parcæ
Rupere: nec mater domum
Cærula te reuehet.

Illic omne malum vino, cantúque leuato,
Deformis ægrimoniæ
*Dulcibus * alloquijs.*

HORRIDA TEMPESTAS CÆLVM] descriptio turbulentæ & spurcæ tempestatis, qualis est illa apud Homer. ὀδ. ε. Ὣς εἰπὼν σύναγεν νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον Χερσὶ τρίαιναν ἑλών· πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας Παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε Γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον· ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ. id est, Sic locutus nubeis contraxit, & conduxit vnum in locum; mare autem conturbauit, tridente in manus sumto, omneis porrò variorum ventorum procellas excitauit, totámque terram simul & mare nubibus cooperuit nox denique è cælo terræ incubuit. Sed propius ad Horatianam accedit illa Anacreontis, Μεὶς μὲν δὴ Ποσιδηΐων ἕστηκε· Νεφέλαι δ' ὕδατι βαρύνονται· Ἄγριοι δὲ χειμῶνες παταγοῦσιν. id est, mensis autem Nouember instat. nubes aqua grauidæ sunt: feræ tempestates personant & perstrepant. adde & illam Archilochi, Γλαῦκε ὅρα· βαθὺς γὰρ ἤδη κύμασι ταράσσεται πόντος· ἀμφὶ δ' ἄκρα Γυρέων ὀρθὸν ἵσταται νέφος. id est, Glauce vide. Profundum enim iam fluctibus turbatur mare: circum summa autem tecta, in orbem acta stat nubes.

ET IMBRES, NIVESQVE DEDVCVNT IOVEM.] ita cælum est nubilum, niuibúsque, atque imbribus obscurum, & turbulentum, vt videatur Iupiter in terram, seu in nubeis potiùs descendere cælum enim (inquit Euripides) imbribus referttum in terram decidere cupit. sic Euripid. ἐρᾷ δ' ὁ σεμνὸς οὐρανὸς πληρούμενος ὄμβρου Πεσεῖν εἰς γαῖαν Ἀφροδίτης ὕπο. Fuit autem veterũ opinio, quam secuti sunt poëtæ, Iouem in nubeis descendere, cum pluere, tonare, fulgurare cogitat. Lucret. lib. 6. *An simul ac nubes successere, ipse in eas tum Descendit, prope vt hinc teli determinet ictum?* Virg. lib. 1. Georg. *Ipse pater media nimborum in nocte, corusca Fulmina molitur dextra.* idem ibidem, *Tum pater omnipotens fecundis imbribus æther Coniugis in gremium lætæ descendit.* Idem in Melib. *Iupiter & læto descendet plurimus imbri.* Hom. ἰλ. λ. τότε δὴ πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε Ἴδης ἐν κορυφῇσι καθέζετο πιδηέσσης Οὐρανόθεν καταβάς· ἔχε δὲ στεροπὴν μετὰ χερσίν. Ἶριν δ' ὤτρυνε χρυσόπτερον ἀγγελέουσαν, id est, Tunc autem pater hominum & deorum in Idæ montis fontibus circumfluentis verticibus sedebat cùm è cælo descendisset. habebat autem fulgur in manibus. Irin porrò aureis alis præditam properare iussit nuntiaturam, &c. [Petronius Arbiter, *Sanguineóque recens descendit Iupiter imbre.*

SILVÆ] diæresis, vt Od. 23. lib. 1. *non sine vano Aurarum, & siluæ metu.*

THREICIO] Thracio. vt sup. Od. 24. libr. 1. *Threicio blandius Orpheo.* quòd Aquilonem Thracium appellat, de eo lege annot. ad Od. 25. libr. 1.

RAPIAMVS AMICI OCCASIONEM DE DIE] arripiamus (inquit) ex hoc die occasionem hilariter viuendi. est autem vsus verbo ad rem aptissimo, quemadmodum Ennius, *viue Vlysses, dum licet, Oculis postremum lumen radiatum rape.* *Non dixit cape, non pete* (inquit M. Tull. de oratore 3.) *haberet enim moram sperantis diutius esse sese victurum: sed rape. hoc verbum est ad id aptatum, quod ante dixeras, Dum licet.* sic suprà Od. 8. lib. 3. *Dona præsentis rape lætus horæ.*

DVMQVE VIRENT GENVA] hac de re sup. diximus ad Od. 9. lib. 1. & 13. lib. 4. sed mihi videtur Horatius hoc loco. Theognidem exprimere voluisse: qui post illa, quæ dixit de homine iam mortuo, ac sepulto, nulla eum amplius re delectari, nulla postea voluptate potiri, addit Ταῦτ' ἐσορῶν κραδίην εὖ πείσομαι, ὄφρα τ' ἐλαφρὰ Γούνατα, καὶ κεφαλὴν ἀτρομέως προφέρω, id est, *Hæc cernens viuam iucunde, dum mihi membra sana virent, & dum stat caput intrepidum.* veteres autem per genuum viriditatem, vireis corporis integras significant, vt apud Homerum, Agamemnon optat Nestori, vt quali est animo, talibus sit & genibus. sic Hom. ἰλ. δ. Ὦ γέρον, εἴθ', ὡς θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι φίλοισιν, Ὥς τοι γούναθ' ἕποιτο, βίη δέ τοι ἔμπεδος εἴη, id est, ô senex, vtinam, qualis tibi animus est, talia essent & genua, viresque firmæ & stabiles. & Theocr. Κυνίσκας ἔρωτι. vltimo versu ποιεῖν τι δεῖ ἕως γόνυ χλωρόν, id est, faciendum aliquid eis es, quibus viride est genu. Iterum Hom. ἰλ. ι. εἰσόκ' ἀϋτμὴ Ἐν στήθεσσι μένῃ, καί μοι φίλα γούνατ' ὀρώρῃ, id est, donec spiritus in præcordijs maneat, & mihi cara genua sursum moueantur, & surgant. idem ἰλ. ν. Ἄρρηκτόν τ', ἄλυτόν τε, τὸ πολλῶν γούνατ' ἔλυσεν, id est, belli vinculum irruptum & insolubile, quod multorum genua soluit? id est, quod multis exitio fuit, seu interitum attulit. eodem pertinent illa apud eundem sæpe repetita Ἀλλ' ἤτοι μὲν ταῦτα θεῶν ἐν γούνασι κεῖται, id est, At verò hæc in deorum genibus sita sunt.

ET DECET] dum fert ætas. Horat. inf. epist. ad Iul. Florum lib. 2. epistol. verso vltimo, *lasciua decentius ætas.* Tibull. eleg. 1. li. 1. *Iam subrepet iners ætas, nec amare decebit, &c.*

OBD. SOLV. FR. SENECT.] senectus hoc loco fortasse non ætatem, sed ætatis vitium tristitiámque ac seueritatem senilem significat, vt & senium. M. Tull. pro Milone, *tota ciuitas confecta senio est.* Statius in Synephœbis, *tibi ego Antipho has fero, inquit, senium est cùm audio.* hoc igitur dicit, explicetur, seu exporrigatur frons: obducta, id est, contracta, & corrugata.

TV VINA TORQV. MOVE, &c.] Suprà Od. 21. lib. 3. *moueri digna bono die.* moue igitur, loco scilicet: profer ex cella, seu apotheca.

TORQVATO MEO] Horatius natus est L. Manlio Torquato, & M. Aurelio Cotta Consulibus, vt suprà ea Ode, quam modò diximus. notabantur autem cadi Coss. nominibus. ita enim tempus significabatur. ex quo more illa nata

nata sunt, *optima nota*, *de meliore nota*, & *interiore nota* Od. 3. lib. 2. *Interiore nota Falerni*.

PRESSA] calcata. vt suprà Od. 12. lib. 4. *Sed pressum Calibus ducere Liberum si gestis*. aliter Od. 29. lib. 3. *Pressa tuis balenus capitis*.

MITTE] omitte. vt epist. ad Torquatum. *Mitte leues spes, & certamina diuitiarum*.

REDUCET] restituet, Prisc. legit. *reddacet*.

VICE] vicissitudine. Od. 4. libr. 1. *Soluitur acris hiems grata vice veris, & Fauoni*. aliter sup. Od. 14. lib. 4. *plus vice simplici*.

ACHAEMEN. PERF. NARDO] Persico vel Assyrio vnguento nardino, vt sup. Od. 11. lib. 2. *Assyriaque nardo Potamus vncti?* & Od. 7. eiusd. libr. *nitentes Malobathro Syrio capillos*. sic Anacr. Ἐμοὶ μέλει μύροισι Καταβρέχειν ὑπήνην. nardus B Achæmenia ab Achæmene Persarum, & Assyriorum Rege. Od. 1. lib. 3. *Achameniumque costum*. & Od. 12. lib. 2. *quæ tenuit dines Achamenes*.

FIDE CYLLENÆA] lyra Mercurtali, à Mercurio inuenta, vel conformata.

LEVARE DIRIS PECT. SOLLICITUD.] curis animos leuare. suprà Od. 11. lib. 4. *minuentur atra Carmine curæ*. & Od. 32. lib. 1. ad Barbytum. *ò laborum Dulce lenimen*. & hac Od. inf. *Illic omne malum vino, cantúque leuato*.

NOBILIS VT GRANDI CEC.] Chironem significat cuius pater Saturnus, mater Philyra, vxor Chariclo, de quo sic Apollon. lib. 1. Argon. Ἔνθ' ἵνα δὴ Χείρωνα πελώριον ἄλλα μὲν ἵππῳ, Ἄλλα θεῷ ἀτάλαντον ἀμοιβαδὶς ἐξετέλεσσεν, id est, Vbi Chironem ingentem partim C equo, partim Deo similem lecto alterno peperit: fuit autem hic Chiron præstantissimus doctor ac magister, siquidem ei Deus vnus Æsculapius, & duo clarissimi Heroes, Iason, & Achilles traditi sunt educandi, & instituendi. Atque Æsculapium quidem medicinam docuit, vt testatur Pindarus ὠδ. γ. πυθ. καί ῥά μιν (Æsculapium) Μάγνητι φέρων πόρε Κενταύρῳ διδάξαι πολυπήμονας ἀνθρώποισιν ἰᾶσθαι νόσους. Iason autem ait apud eundem Pindarum ὠδ. δ. πύθ. se à parentibus suis Chironi traditum esse educandum, his verbis, Κρονίδᾳ δὲ τράφεν Χείρωνι δῶκαν. quod item confirmat Hesiodos in Theogonia, Αἴσονι δ' ὃς τέκεθ' υἱὸν Ἰάσονα ποιμένα λαῶν, Ὃν Χείρων θρέψατ' ἐνὶ Πηλίῳ ὑλήεντι. Achillem præterea D (quemadmodum hîc declarat Horatius) erudijt eique præcepit in primis, vt pietatem in Deos, & in parenteis coleret: quod prodidit Pindarus ὠδ. ἕκτῃ. Πυθ. ταύταν ἐφημοσύναν ποτὲ ἐν οὔρεσι φαντὶ μεγαλοσθενεῖ Φιλύρας υἱὸν ὀρφανιζομένῳ Πηλεΐδᾳ παραινεῖν, μάλιστα μὲν Κρονίδαν βαρυόπαν στεροπᾶν, κεραυνῶν τε πρύτανιν θεῶν σέβεσθαι· ταύτας δὲ μήποτε τιμᾶς ἀμείρειν γονέων βίον πεπρωμένον, id est, hanc præceptionem, seu monitionem quondam aiunt in montibus Philyræ filium magnis viribus prædito Achilli parentibus orbato dedisse, maximè quidem deorum Saturnium grauisonum fulgurum, & fulminum moderatorem colere & venerari, hoc verò honore numquam parentum vitam fatis datam priuare. idem Pind. de Achill. ὠδ. γ. Νεμ. ξανθὸς δ' Ἀχιλλεὺς τὰ μὲν μένων Φιλύρας ἐν δόμοις παῖς ἐὼν ἄθυρε μεγάλα ἔργα χερσὶ θαμινὰ βραχυσίδαρον ἄκοντα πάλλων, μάχᾳ λεόντεσσιν ἀγροτέροις ἔπρασσεν φόνον, κάπρους τ' ἔναιρε, &c. id est, flauus autem Achilles in domo Philyræ, & Chironis habitans, puer cùm esset, ludos serios ludebat, crebrò manibus telum mucrone ferreo celerrimum iaciens, leonibus immanibus cædem pugna inferebat, aprósque interficiebat, &c.

GRANDI] non ætate, sed genere, animo, indole, & spe rerum gerendarum.

ALVMNO] Achilli, quem aluit, atque erudijt. alumnus semper eum significat, qui alitur, quauis amicus quidam meus aliter sentiat. epist. 4. lib. 1. *Quid voueat dulci nutricula maius alumno, &c.* innumerabilia sunt alia ex bonis scriptoribus exempla.

MORTALIS DEA] inest antithesis in his duobus nominibus.

NATE PVER THETIDE] vbique Homerus Achillem Thetidis filium facit: & item Pindarus. alij autem, (vt tradit interpres Apollonij lib. 1. Argon.) à Philomila quadam natum esse volunt. Catullus in pulcherrimo illo, & elegantissimo carmine de Pelei, & Thetidis nuptijs, ab Homero, & Pindaro dissentiés, scribit Thetidem sibi turpe esse non duxisse Peleo mortali nubere. Nam apud Homerum ἰλ. σ. Thetis in maxima suarum miseriarum parte numerat, quòd ipsa immortalis, mortalis lectum & complexum subire coacta sit. his enim verbis de Ioue queritur, Ἥφαιστ', ἦ ἄρα δή τις, ὅσαι θεαί εἰσ' ἐν Ὀλύμπῳ, Τόσσα δ' ἐνὶ φρεσὶν ᾗσιν ἀνέσχετο κήδεα λυγρά, Ὅσσ' ἐμοὶ ἐκ πασέων Κρονίδης Ζεὺς ἄλγε' ἔδωκεν; &c. deinde paullò pòst, καὶ ἔτλην ἀνέρος εὐνήν Πολλὰ μάλ' οὐκ ἐθέλουσα. Pindarus autem in Nem. carm. 4. perspicuè significat, Thetidem, cùm eam Iupiter in matrimoniũ Peleo collocare vellet, sese in ignem, leonem, atque alias formas, Protei in morem, vertisse: Peleum verò his omnibus repressis & superatis, eius nuptias expugnasse. Verba Pindari sunt hæc de Peleo, Πῦρ δὲ παγκρατὲς, θρασυμαχᾶν τε λεόντων ὄνυχας ὀξυτάτους, ἀκμὰν τε δεινοτάτων χάσαις ὀδόντων, ἔγαμεν ὑψιθρόνων μίαν Νηρεΐδων, id est, Peleus autem, cùm ignem omnia superantem, & audacium leonum acutissimos vngueis, aciémq; horribilium dentium cohibuisset, vnam ex Nereidibus vxorem duxit. Idem Isthm. ὠδ. η. narrat, Iouem, & Neptunum Thetidis amore mirum in modum flagrasse, déque eius nuptijs diu inter se contendisse: sed Themin, ne has nuptias ita cupidè expeterent, dissuasisse, quia à Parcis constitutum, & prædictum esset, eum, qui ex Thetide nasceretur, patre meliorem ac præstantiorem futurum, telúmque Iouis fulmine potentius, missurum, si Iupiter eam deduceret vxorem: aut Neptuni tridente, si Neptuno Thetis nube-

ret. Verba Pindari sunt hæc, Εἶπε δ' εὔβουλος ἐν μέσοισι θέμις ... id est, verumtamen non intermittebat eam inuitam obseruare, donec veneranda Themis ei omnia exposuit, nempe fatale esse, filium, qui ex ea nasceretur, patre suo meliorem futurum. Homeri interpretes tradunt ἰλ. α. Iouem Thetidem vsque ad Caucasum montem esse persecutum, stuprúmque ei per vim inferre conatum, verùm à Prometheo, ne id faceret, esse deterritum.

TE MANET] tibi debetur, tibi parata est. vide supra annot. ad Oden 28. lib. 1.

ASSARACI TELLVS] sic Virg. Æneid. 1. Assaraci domum eos, qui à Troianis orti sunt, appellat. *veniet lustris labentibus ætas, Cum domus Assaraci Phthiam, clarásque Mycenas Seruitio premet.* Assaraci autem, & duorum eius fratrum Ili Ganymedis pater fuit Tros, Trois Erichthonios, Erichthonij Dardanos, Dardani Iupiter: Assaraci filius Capys Anchysæ pater. Ili filius Laomedon, Laomedontis Priamus. vide Hom. ἰλ. υ. & Dionysium Halicarnass. Ρωμ. ἀρχαιολ. α. Assaraci tellurem, Troiam intellige.

SCAMANDRI FLVMINA] sic suprà Od. 6. lib. 2. *Galesi flumen.* Scamandrus & Simois Troiæ fluuij. Hom. ἰλ. μ. princip. ... id est, diuinúsque Scamander, & Simois, in quos fluuios multa scuta, multæ cassides deciderunt.

VNDE TIBI REDITVM] Achili fuisse fatale ad Troiam mori declarat Hom. ἰλ. α. sub persona Thetidis, ... id est, debebas apud naueis sine lacrymis & sine incommodis & malis sedere: quoniam tibi fatale est non diu viuere. Nunc autem simul & vitæ breuis, & calamitosus supra mortaleis omneis natus es.

SVBTEMINE] *subtemine* legendum, vt est scriptum in omnibus codic. manuscriptis, Vaticanis, & Faer. Iann. Rain. Vrs. Tornes. Clericano, Nicotianis, Russard. ceteris. non *subtegmine*. & item apud Catull. carmine de nupt. Pelei, & Thetid. *Currite ducentes subtemina currite fusi.* est autem subtemen filum, quod stamini subtexitur: vel, vt Vatto, quod subit stamini. ex quo loco quidam dicendum putant *substamen.* sed errant. Terent. in Heautont. *anus subtemen nebat.* vbi vulgò legitur *subtegmen.* Tale autem est illud Virg. de Lauso. lib. 10. Æn. *Extremúsque Lauso Parcæ fila legunt.*

MATER CÆRVLA] Pindarus ποντίαν θεὸν, id est, marinam Deam appellat. idem Horat. sup. Od. 17. lib. 1. Circen vitream, id est, marinam, & in aqua habitantem. Nam marinis dijs, glaucus, & cæruleus color tribuitur, vt suprà diximus.

ILLIC OMNE MALVM, &c.] apud Hom. ἰλ. ι. qui ad Achillem, vt illum placarent, missi sunt, offendunt eum in naui, citharæ cantu ægritudinem animi lenientem. sic Hom. Τὸν δ' εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ, Καλῇ, δαιδαλέῃ, &c. Hesiodus autem in Theogon. maximum dicit hominibus esse ægritudinum, & mærorum solatium, ac leuamentum, si quis cantor Musarum famulus ac minister, eorum, qui olim vixerint, Deorúmque immortalium laudes cantibus & carminibus suis concelebret. versus Hesiodi posuimus ad Od. 26. lib. 1. ... &c. & Pind. ... id est, cantibus autem etiam nonnulli laborem suum leuiorem reddiderunt. Quin senex ille Simulus apud Virgil. in moreto laborem suum cantu leuat. *Alternáque vices, modo rustica carmina cantat, &c.* Itaque meritò hoc loco Horat. vinum & cantum ægritudinis alloquia, id est, solatia, καὶ παραμύθια appellat.

ÆGRIMONIÆ] ægritudinis vtitur infrà Od. 17. eodem nomine. *castissimis tristis ægrimonia.* Cic. ad Att. lib. 12. *ferrem grauiter, si noua ægrimonia locus esset.*

DEFORM. ÆGR. DVLCIB. ALLOQ.] Sic reperi scriptum in omnib. cod. manusc. tum Vatic. tum alijs sine copulatione & ante vocem *alloquijs* neque est quòd quisquam de scripturæ veritate dubitet. corruperant autem hunc locum ij homines, qui cùm in litt. cæcutiant, videri tamen volunt perspicaces, atque oculati. hæc igitur verba *dulcibus alloquijs* coniungenda sunt cum illis, quæ antecedunt, *vino, cantúque*, vt vinum & cantum intelligamus dici ab Horatio ægritudinis alloquia, id est, vt Latini loquuntur, solatia. Græci enim solatium παρηγορίαν, & παραμύθιον nominant, id est, verbum de verbo, alloquium. [Valerius Max. lib. 2. cap. 7. *incerta gratulandi prius, an alloquendi officio fungeretur.* Idem lib. 4. cap. 6. *coniuges eorum illustri sanguine, velut allocutura perituros viros impetrato à custodibus aditu carcerem intrauerunt, &c.* Atque hunc locum ita esse intelligendum vir quidam doctissimus professus amicom, & meo me quasi onere leuare, meásque partes agere gestiens, non ita pridem docuit.

TVRNEBVS.

Ex lib. 9. cap. 9. Quod è nubibus fulminum manobias mittere Iuppiter crederetur, scripsit Mantuanus poëta,

Ipse pater media nymborum in nocte corusca

Fulmina

Fulmina molitur dextra. Itaque quòd tum descendere, vt dixi existimaretur ab illa antiqua, & vt ita dicam, casca hominum natione, καταιβάτης à Græcis Iupiter ob tonitrum, fulminum & pluuiarum tempestates vocabatur, id est descensor, quem Elicium Latini dicunt: quo fit, vt & ad eam opinionem cognominationémque Poëtarum Latinorum illa reuocanda sint, quæ à nobis surdis auribus non audiuntur, nominatimque citanda sunt & suis adscribenda auctoribus, ne quem posthac fallant, quæ subijciam. Maro in Eclog. 7.

Juppiter & læto descendet plurimus imbri.

Ab eadem mente & illud manauit lib. 2. Georg.

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium læta descendit.

Quod tamen ex Euripidis etiam versibus imitatum & effectum est. Horat. quoque in Epodis non alia de causa scripsit,

- & imbres
Niuésque deducunt Iouem. Nam cùm Iupiter de cœlo deducitur priscorum superstitione & sententia, cùm in imbres descendat. Salmoneus quoque ille impius tyrannus opinionis diuinæ & maiestatis affectator, quadrigis equorum & curribus & lampadum quassatione iactúque Iouis fulmen, & tonitru imitabatur: quæ fabula spondet testimonium eius opinionis antiquorum quam commemoraui.

Ex lib. 26. cap. 36. In Thracia regnasse Aquilo dicitur, & in Græciam è Thracia ventus ille mittitur: vnde hoc loco *Threicio Aquilone sonant.* Vates autem Græcæ qui è Thracia Aquilonem ferri scripserunt in Græciam, & Threicium Aquilonem appellarunt, imitatores æmulatorésque Latinos habuerunt: etsi in latium aliunde Aquilo venit.

Ex eodem libr. 26. cap. 31. Est & illud Horatianum Græcum,

- dúmque virent genua, quod est, dum iuuenes sumus, neque dum senectute arescimus. Theocritus Idill. 14. ποιεῖν τι δεῖ ἕως γόνυ χλωρόν.

AD C. MÆCENATEM. Od. 14.

ARGVMENTVM.

Phrynes amorem causam esse, quamobrem promissos Iambos non absoluat.

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
Obliuionem sensibus,
Pocula lethæos vt si ducentia somnos
Arente fauce traxerim,
Candide Mæcenas, occîdis sæpe rogando.
Deus, deus nam me vetat,
Inceptos olim, promissum carmen, iambos
Ad ° vmbilicum adducere.
Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Teïum:
Qui persæpe caua testudine fleuit amorem
Non elaboratum ad pedem.
Vreris ipse miser. ° quòd si non pulchrior ignis
Accendit obsessam Ilion,
Gaude sorte tua me libertina, neque vno
Contenta, Phryne macerat.

MOLLIS INERTIA] mollities, μαλακότης, laboris impatiens ignauia.

DVCENTIA SOMNOS] adducentia, seu afferentia somnos, ὑπνωτικά, ὑπνοποιά: quæ somnos gignunt, & (vt Virgil. loquitur) *soporifera.* aliter dixit idem Virg. lib. 4. *potes hoc sub casu ducere somnos?*

TRAXERIM] hauserim, biberim. Virgil. Æneid. 6. *Lethæi ad fluminis vndam Securos latices, & longa obliuia potant.* sic Horat. Sat. 6. lib. 2. *Ducere sollicitæ iucunda obliuia vitæ.*

OCCÎDIS SÆPE ROGANDO] toties me rogas, vt eneces: persæpe me rogas.

DEVS, DEVS] Cupido deus potentissimus, & imperiosissimus. magna autem vis inest in huiusmodi repetitionibus *Ilion, Ilion* Od. 3. lib. 3. *Posthume, Posthume* Od. 13. li. 2. *Ibimus, Ibimus* Od. 18. eiusdem.

AD VMBILICVM ADDVCERE] absoluere, finire. solebant enim veteres illi librorum suorum tegumenta vmbilicis ornare. Catul. ad Varum, *Noui vmbilici, lora rubra, membrana Directa, plumbo & pumice omnia æquata.* Martial. lib. 4. *Ohe, iam satis est, ohe libelle, iam peruenimus vsque ad vmbilicos.* Fiebant autem vmbilici ex ligno, aut ebore, aut aliquo alio osse.

NON ALITER SAMIO] Bathyllum Anacreontis delicias fuisse, ex eius carminibus intelligere licet.

ANACREONTA TEÏVM] sup. Od. 17. lib. 1. *& fide Teia Dices laborantes in vno, &c.* Traditum est, Anacreontem interrogatum, cur carmina non scriberet in Deos, sed in pueros, respondisse hos nobis deos esse. Pindarus quidem qui Anacreonte posterior fuit, scribit ἰσθμ. εἰδ. β. veteres poëtas lyricos formosorum puerorum amores canere solitos esse: non enim illo tempore Musam mercenariam, neque lucri studio deditam fuisse. verba Pindari sunt hæc, οἱ μὲν πάλαι, ὦ Θρασύβουλε, φῶτες, οἳ χρυσαμπύκων ἐς δίφρον μοισᾶν ἔβαινον, κλυτᾷ φόρμιγγι συναντόμενοι, ῥίμφα παιδείους ἐτόξευον μελιγάρυας ὕμνους, ὅστις ἐὼν καλὸς, εἶχεν Ἀφροδίτας εὐθρόνου μνάστειραν ἁδίσταν ὀπώραν. ἁ μοῖσα γὰρ, οὐ φι-

λοχεραῖς πω πάτε λῶ, ὄδ' ἱμάτης, &c. id eſt, A Veteres quidem illi, ô Thraſybule, quicumque in Muſarum aureis redimiculis ornatarum currum aſcenderant cum inſigni citbara ratiooem habeotes, continuò puerileis iaculabantur dulceis cantus, ſi quis forma præſtans ætatis maturæ florem dulciſſimũ Veneris memorem præ ſe ferret. Muſa enim nondum erat lucri cupida, oeque mercenaria.

NON ELAB. AD PEDEM] ex Anacreontis paucorum, qui ad nos peruenerunt, verſuum lectiooe, cuiuis intelligere licet, incredibilem in eo eſſe carminis facilitatem, ac ſimplicitatem: ſed, quam tamen nullus labor, nulla cura, nulla cogitatio conſequi poſſe videatur.

VRERIS IPSE] Tu quoque Mæcenas amore flagras, miſer. B

QVÒD SI NON PVLCHR. IGN.] id eſt, quòd ſi Helena, quæ Paridem amore incendit: vel quæ Troiani incendij cauſa fuit, non fuit tua puella formoſior: tuo te booo oblecta, eóque fruere: vel eo contentus eſto. ambiguum ineſt in voce *ignis*. Nam Helena & incendij Troiani cauſam attulit, & Paridem amore inflammauit: quod vtrumque ignis appellatiooe declaratur. Virgil. Palæm. *meus ignis Amyntas*. Idem Æneid. 3. *Phrygióque penates Quos mecum à Troia, mediíſque ex ignibus vrbis Extuleram.*

OBSESSAM ILION] Troiam obſeſſam. Quidam libri vet. habent, *oppreſſam Ilion.*

NEC VNO CONTENTA] Terent. Eunucho, *quia Neque tu vno eras contenta, neque ſolus dedit.* C

PHRYNE] commemoratur ab Athenæo lib. 14. meretrix huius nominis Phryne Theſpienſis, vſque adeò venuſta, & eximia forma. vt, cùm in iudicium capitis adducta eſſet, plurimíſque & grauiſſimis criminibus premeretur, nulla ei res alia ad abſolutionem fuerit ſuffragata, quàm formæ præſtantia. Nam Hyperides orator, qui eam defendebat, cùm eſſet hæc opinio, iudices eam condemnaturos, conſtituit eam in eorum conſpectu tunicáſque à pectore abſcidit, vt nudas eius papillas, & oudum pectus aſpicerent: tantùmque & oratiooe, & hoc facto iudicum miſericordiam commouit, cùm eam tanquam Veneris D ſacerdotem oleo perfudiſſet, vt iudices, religione quadam animis eorũ occupatis, ac deterritis, non ſint auſi Veneris ſacerdotem & antiſtitem condemnare: qua abſoluta Euthias accuſator iratus quòd è iudicio victus in re tam aperta diſceſſiſſet, nullam poſtea cauſam dixit. Hanc illam Phrynen eſſe puto, quæ cùm Venerem auream Delphis dedicaſſet, & appendiſſet: inſcripſit ei Veneris ſtatuæ Diogenes Cynicus, τῆς ἀπὸ τῆς ἑλλήνων ἀκρασίας: id eſt, *Græcorum incontinentiæ monumentum*. Cùm ſuperiora illa ex Athenæo de Phryne ſcripſiſſem, quadrieonio pòſt, iuuenis quidam, eruditus quidem ille, ſed plus nimio φιλεπιτιμητὴς, reprehendit me quod apud Atheoæum ita legiſſem, vt habent omnes editiones, quas vidi, τὴν ὑποφήτιν ᾗ ζάκορον ἀφροδίτης ἐλαίῳ χειρισάμενος: itaque vertiſſem, *cum eam tanquam Veneris ſacerdotem, & antiſtitem oleo perfudiſſet, &c.* quooiam, inquit, perſpicuum eſt, legendum eſſe ἐλέῳ χρησάμενος, quod valet, ſi verbum verbo reddas, *miſericordia vſus*: id eſt, miſericordia, vt ille interpretatur, commota. Cui ego hoc reſpondeo, primùm lectionem receptam ἐλαίῳ χειρισάμενος, viſam mihi eſſe tolerabilem, & probabilem. Nam veteres, deorum aras ac ſtatuas, diuinóſque homines oleo perfundere ſolebant. Verbi gratia, Plato libro 3. de rep. facit Homerum amandari in aliam ciuitatem è ſua, oleo perfuſum & lana coronatum. ſic enim Plato, ἀποπέμποιμεν τε ἂν εἰς ἄλλην πόλιν μύρον κτ' τῆς κεφαλῆς καταχέαντες καὶ ἐρίῳ στέψαντες: quem locum his verbis expreſſit Maximus Tyrius λόγῳ. κ. στεφανώσας τον ποιητὴν καὶ χρίσας μύρῳ, id eſt, cùm poetam coronaſſet, vnguentóque perunxiſſet. Et Alexander Magnus, cùm in Sigæum peruenilſet, columellam in tumulo Achillis defixam vnguento perunxiſſe dicitur. deinde ἐλέῳ χρῆσθαι pro miſericordiam commouere non magis vſitatum eſſe, quàm ἐλαίῳ χρίειν pro oleo vngere. Poſtremo me non eſſe tam acutum aut ſagacem, vt quæ apud ſcriptores antiquos reperiuntur, probabiliter & commodè dicta, ea immutate ſine auctoritate codicum manu ſcriptorum poſſim. De hac eadem Phryne ſic Arnobius libro 6. aduerſus genteis, *Phryne illa Theſpiaca* (*ſicut ille referunt, qui negotia Theſpiaca ſcriptitarunt*) *cum in acumine ipſo eſſet pulchritudinis, venuſtatis & floris, exemplar fuiſſe perhibetur cunctarum, quæ in opinione ſunt, Venerum, ſiue per Vrbeis Græcas, ſiue quò iſte fluxit amor talium, cupiditáſque ſignorum. Itaque artifices omnes, ipſi iiſdem qui temporibus extiterunt, quibus primas dabat exprimendarum ſimilitudinum veritas, omni cura ſtudióque certabant ſiluni capitis proſtitutæ Cytherea in ſimulacra traducere: ardebant artificum ſtudia, alteŕque alterum vincere contentioſa æmulatione quærebant, non Venus vt auguſtior fieret, ſed vt Phryne pro Venere ſtaret*. hanc eandem commemorat Lucill. in Sat. *Phryne nobilis illa vbi amatorem improbius quem, &c.*

AD NEÆRAM.

Od. 15.

ARGVMENTVM.

Non ſeruatam ab ea fidem conqueritur.

NOx erat, & cælo fulgebat luna ſereno
Inter minora ſidera,
Cùm tu magnorum numen læſura deorũ
In verba iurabas mea,

Arctius

Arctius, atque edera procera astringi-tur ilex
** Lentis adhærens brachijs:*
• Dum pecori lupus, & nautis infestus Orion
Turbaret hibernum mare:
Intonsósque agitaret Apollinis aura capillos,
Fore hunc amorem mutuum.
O dolitura mea multùm virtute Neæra:
*Nam, si quid in Flacco * viri est,*
Non feret assiduas potiori te dare noctes,
*Et quæret iratus * parem.*
Nec semel offensæ cedet constātia formæ,
Si certus intrarit dolor.
At tu quicumque es felicior, atque meo nunc
Superbus incedis malo:
Sis pecore & multa diues tellure licebit,
Tibique Pactolus fluat.
Nec te Pythagoræ fallant arcana renati,
Formáque vincas Nirea:
Eheu: translatos aliò mærebis amores:
Ast ego vicissim risero.

NOX ERAT] sic Virgil. Æneid. 3. *Nox erat, & terris animalia somnus habebat.* & 4. *Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem Corpora, &c.* Apollon. lib. 3. Argon. Νὺξ μὲν ἔπειτ' ἐπὶ γαῖαν ἄγεν κνέφας, οἱ δ' ἐνὶ πόντῳ Ναῦται εἰς Ἑλίκην τε, καὶ ἀστέρας Ὠρίωνος Ἔδρακον ἐκ νηῶν, id est, Nox erat, seu nox in terram tenebras adduxerat: nautæ autem ad Helicam, & Orionem è nauibus aspectum defigebant. Et Varro, *Desierant latrare canes, vrbésque silebant: Omnia noctis erant, placida composta quiete.*

ET CÆLO FVLG. LVNA SER. INT. MINORA.] suprà Od. 12. lib. 1. *velut inter igneis Luna minores.* & carmine sæcul. infrà. *Siderum regina bicornis.*

CVM TV MAGN. NVMEN LÆS. DEOR.] id est, cùm tu peieratura. Dij magni autem sunt Iupiter, Minerua, Apollo, & ij, quos Æneas præter Deos penates, id est, deos familiares, qui domi colebantur, secum in Italiam attulerat. Nam dij magni publicè, Penates priuatim colebantur. Ennius, *Dono, ducite, dóque volentibus cum magnis Dijs.* Virgil. lib. 3. Æneid. princip. *Cum socijs natóque, penatibus, & magnis Dijs.*

A IN VERBA IVRABAS MEA] iurare in verba, sermo militaris. Cæsar lib. 1. de bello ciuili. *Princeps Petreius in hæc verba iurat ipse: ad idem iusiurandum adigit Afranium: subsequuntur tribuni militum.* T. Liuius lib. 3. *Nobis verò* (inquit Quinctius) *nihil delectu opus est, cùm, quo tempore P. Valerius ad recipiendum Capitolium arma plebi dedit, omnes in verba iurauerint, conuenturos se iussu consulis.* Idem lib. 45. *omnes, qui in consulis verba iurauerint.* Horatius Od. prox. *Sed iuremus in hæc, simul imis saxa renarint Vadis leuata, ne redire sit nefas.* & epist. 1. lib. 1. *Nullius addictus iurare in verba magistri.* est autem in verba iurare, verbis ab altero conceptis, iurare se ita fecisse, vel non: facturum, vel non. verùmtamen non dissimulabo, me scriptum reperisse

B in lib. Don. *In vota iurabas.*

ARCT. ATQVE EDERA, &c.] me arctiùs amplectens, quàm ab edera astringitur ilex. sic Catull. carm. in nuptias Iuliæ. *Mentem amore reuinciens Vt tenax edera hàc, & hàc Arborem implicat errans.* ibidem, *Lenta quin velut assitas Vitis implicat arbores, Implicabitur in tuum Complexum.* Horat. sup. Od. 36. li. 1. *nec Damalis nouo Diuelletur adultero Lasciuis ederis ambitiosior.*

LENTIS ADHÆRENS BRACHIIS] Lentis, id est, flexibilibus, inhærentibus, sequacibus, tenacibus, ambitiosis, ad amplectendum accommodatis. tralatio est. sic Virg. lib. 4. Georg. *Ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis Cùm properant.* per lentas enim significat ductileis εὐηλάτους. aliter Satyr. 9. lib. 1. *Et pressare manu lentissima brachia.*

C ibi enim lentissima dicere videtur, ad sentiendum quid vellet Horat. tarda & aliter Oda 19. lib. 3. *Me lentus Glyceræ torret amor meæ:* cui simile est illud Od. 13. lib. 1. *Quàm lentis penitus macerer ignibus.*

DVM PECORI, LVPVS, &c.] id est, semper. Tale illud Virg. Daphnide. *Dum iuga montis aper, fluuios dum piscis amabit, Dúmque thymo pascentur apes, dum rore cycadæ: Semper honos, &c.* & illud Æneid. 1. *In freta dum fluuij current: dum montibus vmbræ Lustrabunt conuexa: polus dum sidera pascet: Semper honos, &c.* Neque verò ab hoc genere alienum est illud, quod est apud Herodotum, Vrania: in extr. quo loco Athenienses Alexandro,

D quem ad eos miserat Mardonius, vt eos ad conditiones à rege Persarum latas adduceret, respondent hoc modo, ὁμολογῆσαι δὲ τῷ βαρβάρῳ μήτε σὺ ἡμέας πειρῶ ἀναπείθειν: οὔτε ἡμέες πεισόμεθα. νῦν τε ἀπάγγελλε τῷ Μαρδονίῳ, ὡς Ἀθηναῖοι λέγουσιν, ἔστ' ἂν ὁ ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἴῃ τῇ περ καὶ νῦν ἔρχεται, μήκοτε ὁμολογήσειν ἡμέας Ξέρξῃ, ἀλλὰ θεοῖσί τε συμμάχοισι πίσυνοι μιν ἐπέξιμεν ἀμυνόμενοι, καὶ τοῖσι ἥρωσι, id est, Vt autem cum Barbaro cōsentiamus, & conspiremus, neque tu nobis persuadere conare, neque nos adducemur: & nunc Mardonio renuntia, Athenienseis dicere, quamdiu sol eandem viam ibit, quam nunc init, numquam nos cum Xerxe vllas pacis pactiones facturos, sed & dijs adiutoribus ac socijs fretos, & heroibus,

bellum Græciæ inferentem repulsuros.

ORION.] de Orione diximus suprà ad Od. 28. lib. 1.

INTONSÓSQVE] sup. Od. 21. lib. 1. *Intonsum pueri dicite Cinthium.* ἀκερσεκόμαν dicunt Græci.

O DOLITVRA MEA, &c.] minatur Neæræ se amorem suum ab ea in aliam translaturum.

NAM, SI Q. IN FL. VIRI EST,] id est, si quid virtutis. appellata enim est à viro virtus, inquit M. Tull. Tuscul. 2.

PAREM] puellam. Oda 11. hoc libr. *Semper ut te digna sequare, & ultrà, Quàm licet, sperare, nefas putando, Disparem vites.*

POTIORI] riuali meo, qui tibi potior est: quem tu mihi anteponis: qui priores parteis habet apud te, vt loquitur Terent. Eun.

NOCTEIS] assiduas potiori dare nocteis, id est, assiduè cum eo, quem pluris facis, quàm me, pernoctare, & cubare. epist. 1. libr. 1. *Vt nox longa quibus mentitur amica, &c.* Plautus Trucul. *Si eaτas noctes duces, ab animo peris.* Idem Pœnul. *Cuius ego vel nebula cyatho septem noctes non emam.* Idem Asinar. *Noctem tuam, & vini cadum velim, si optata fiant.*

NEC SEMEL OFFENSÆ, &c.] locus est obscurus, quem sic declaro. Nec, si certo, & vero dolore affectus fuero, constátia mea, quæ me diu tuos mores, tuámque iniuriam perferre coëgit, cedet tuæ formæ semel offensæ, id est, quæ semel offenderit, quæ semel peccarit: quæ mihi semel offensa, atque inuisa, dum alios amas, fuerit. vel sic, & in eo constans ero, quod numquam cedam posthac tuæ formæ semel lapsæ, & ita mihi inuisæ. Ea autem est interdum nominis offensus, significatio, apud bonos scriptores. sic M. Tullius existimationem ordinis senatorij, offensam dixit, propterea quòd senatores malè administrabant iudicia. Verr. de iurediscundo. *Si me animus, atque amor in Remp. existimatióque offensa nostri ordinis, ac iudiciorum non hoc facere coëgisset, &c.* Idem in frumentaria, *ô miserum, atque inuidiosum, offensúmque paucorum culpa, atque indignitate ordinem senatorium.* Idem Catilin. 1. *Et, si me meis ciuibus iniuria suspectum tam grauiter, atque offensum viderem: carere me aspectu ciuium, quàm infestis oculis omnium conspici mallem.* Idem pro Sextio. *alsíus est aliquis improbus peculiaris populus, cui nos offensi, inuisique fuerimus?* Idem pro Cluentio. *etiam si is inuidiosus, aut multis offensus esse videatur: etiam si eum oderitis, &c.* Idem ad Attic. lib. 2. *scito nihil umquam fuisse tam infame, tam turpe, tam peræquè omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offensum, quàm hunc statum, qui nunc est.* talia sunt *tacitus, iuratus*, quæ tametsi à verbis taceo, iuro mânent, vocémque habeant patiendi, significant actionem tamen. Porphyrio autem *offensæ formæ* interpretatur *peruersè pollutæ*. quod si cui placeat magis, non reclamabo. offensus etiam nonnumquam idem valet, quod infensus, & iratus, propterea, quòd, qui offensi, & læsi fuerunt,

A irasci solent. Plancus Ciceroni lib. 10. epist. *Sibimetnem offensum mihi, coniunctum cum Rep. non sublenassem.* Propert. lib. 3. *Offensa illa mihi, non tibi amica dedit.* quæ significatio ad hunc locum quadrare non potest, quamuis in vno cod. manuscr. reperierim. *Nec semel irata.*

SI CERT. INTR. DOL.] si certum animo dolorem conceperit Flaccus: si certus in animum Flacci se insinuarit dolor, subaudiendum enim in verbo intrarit, in mētem, aut in animum Flacci: & ita loquitur M. Tull. de orat. 2. *definitio in sensum, & in mentem iudicis intrare non potest.* Cornel. Tacitus lib. 1. annalium. *pauidos, & conscientia vecordes intrat metus.*

AT TV, QVICVMQVE ES.] ἀποστροφὴ

B ad æmulum, seu riualem suum.

FELICIOR] qui nunc Neæra frueris, me extruso, atque expulso.

MEO MALO] meo incommodo exsultas, quod spernor à Neæra.

LICEBIT] licebit per me sis opulentissimus sapientiss. pulcherrimus sic loquitur Sat. 2. lib. 2. *licebit Ille repotia, natalem, aliósve dierum Festos albatus celebret.*

TIBIQVE PACTOLVS FLVAT.] Pactolus Lydiæ fluuius, qui ad Sardianos auri ramenta ex monte Tmolo deferens, per medium forum vrbis fluit: auctor Herodot. Terpsichore. Plinius lib. 33. cap. 4. quinque totius orbis terrarum fluuios auriferos enumerat, Tagum in Hi-

C spania, Padum in Italia, Hebrum in Thracia, Pactolum in Asia, Gangem in India.

NEC TE PYTHAGORÆ FALLANT] & quamuis philosophiam Pythagoricam perdidiceris, animóque comprehenderis. de Pythagora diximus sup. ad Od. 28. lib. 1.

FORMÁQVE VINCAS NIREA] quo nemo, Achille excepto, ad bellum Troianum pulchrior profectus est Hom. auctore ἰλ. β. vt ann. sup. ad Od. 20. li. 3. *Qualis aut Nireus fuit, &c.* sed quòd hoc loco formam in amore haud multùm valere significat Horatius, Pausanias in eandem sententiam tradit Achaicis, ædificium quoddam fuisse in Ægiria, & in eo, Fortunæ signum, quod Amalthéę cornu in manu teneret: tùm huic

D signo proximum adstitisse Cupidinem pennigerum: Atque huius operis hanc fuisse significationem fortunam magis, quàm formam, in amore dominari.

EHEV, TRANSLATOS ALIÒ] tale est illud Od. 6. lib. 1. *Heu, quoties fidem, Mutatósque deos flebit, & aspera Nigris æquora ventis.* sic Tibul. lib. 1. eleg. 5. *At tu, qui potior nunc es, mea furta caueto. Versatur celeri fors leuis orbe rota.* Iam quemadmodum hîc *mercedis amores*, sic epist. ad Mæcen. 2. lib. 2. dixit *mærere fugam*. atque *Inter vina fugam Cynara mærere proteruæ.*

TVRNEBVS.

EX lib. 1. cap. 15. *Lenta* apud Petronium *traxit manum*. est traxit manu tenaci & hærente vt apud Flaccum,

Lentis adhærens brachiis, quod est sequacibus, inhærentibus, & apud Flaccum lib. 1. Satyr. 9. A

Et pressare manu lentissima brachia, valet pigra, tarda, surda, segnia, nihil commota meo pressu, vt ab Ouidio scriptum est, episto. 1, Parolep. Vlyss.

Aut vbi lentus abes. Veteres tamen interpretes pro lentissimè, quòd erit tenacissimè & pressissimè audiunt, nomine aduerbij vicario.

Ex 14. lib. cap. 20. *Et quæres iratus parem.* Vide suprà Od. 11. hoc libro.

Ex lib. 12. cap. 14. *Sic pecore & multa diues tellure lucebis.* Vide Od. 1. sup. hoc lib.

Od. 16.

ARGVMENTVM.

Queritur, bellorum ciuilium nullum esse finem & remp. Romanam desperat, aliásque terras & ipse petere cogitat, & aliis, vt idem faciãt, suadet.

Altera iam teritur bellis ciuilibus ætas,
Suis & ipsa Roma viribus ruit:
Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi, C
Minacis aut Etrusca Porsenæ manus,
Æmula nec virtus Capuæ, nec Spartacus acer,
Nouísque rebus infidelis Allobrox:
Nec fera cærulea domuit Germania pube
Parentibúsque abominatus Annibal:
*Impia * perdemus * deuoti sanguinis ætas:*
*Ferísque * rursus occupabitur solum.*
Barbarus, heu, cineres insistet. victor: & vrbem
Eques sonante verberabit vngula: D
Quæque carent ventis, & solibus, ossa Quirini,
*Nefas * videre, dissipabit insolens.*
*Fortè, quid * expediat, communiter, aut melior pars*
Malis carere quæritis laboribus.
Nulla sit hac potior sententia: Phocæorũ
Velut profúgit exsecrata ciuitas:
Agros, atque Lares patrios, habitandáque fana
Apris reliquit, & rapacibus lupis:
Ire, pedes quocumque ferunt: quocúmque per vndas
Notus vocabit, aut proteruus Africus
Sic placet? an melius quis habet suadere? secunda
Ratem occupare quid moramur alite?
*Sed iuremus in hæc. * simul imis saxa renarint*
Vadis leuata, ne redire sit nefas?
B ** Neu conuersa domum pigeat dare lintea, quando*
Padus Matina lauerit cacumina:
In mare seu celsus procurrerit Apẽninus;
Nouáque monstra iunxerit libidine
*Mirus amor, iuuet vt tigreis * subsidere ceruis:*
Adulteretur & columba miluio:
Credula nec fuluos timeant armenta leones:
Amétque salsa læuis hircus æquora.
Hæc, & quæ poterunt reditus abscindere dulceis,
Eamus omnis exsecrata ciuitas,
** Aut pars indocili melior grege. mollis, & exspes*
Inominata perprimat cubilia.
Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum:
Etrusca præter & volate littora.
*Nos manet Oceanus * circumuagus: arua, beata*
*Petamus arua, * diuiteis & insulas:*
Reddit vbi Cererem tellus inarata quotannis:
Et imputata floret vsque vinea:
*Germinat & numquam * fallentis termes oliuæ:*
** Suámq; * pulla ficus ornat arborem;*
Mella caua manãt ex ilice: mõtibus altis
Leuis crepante lympha desilit pede.
Illic iniussæ veniunt ad mulctra capellæ:

*Refértq; * tenta grex amicus vbera:*
Nec vespertinus circũ gemit vrsus ouile:
Nec intumescit alta viperis humus:
Pluráq; felices mirabimur, vt neq; largis
Aquosus Eurus arua radat imbribus,
Pinguia nec siccis vrantur semina glebis:
Vtrumque rege temperante cælitum.
*Non huc * Argoo contendit remige pinus:*
Neq; impudica Colchis intulit pedem:
*Nõ huc * Sidonij torserũt cornua nautæ,*
** Laboriosa nec cohors Vlyssei.*
Nulla nocent pecori cõtagia: nullius astri
*Gregem æstuosa torret * impotentia.*
Jupiter illa piæ secreuit littora genti,
** Vt inquinauit ære tempus aureum:*
Ære, dehinc ferro durauit secula. quorũ
Piis secunda vate me datur fuga.

ALTERA IAM TERITVR BELLIS] ætas triginta annorum spatium continet, vt suprà admonui ad Od. 9. lib. 2. Prior igitur ætas bellis ciuilibus vexata, ea est, quæ intra Syllæ & Sulpicij, Octauij & Cinnæ, Marij & Syllæ, Põpeij & Cæsaris tempora vertitur. M. Tull. epist. lib. 4. ad M. Marcel. *Omnia sunt misera in bellis ciuilibus, quæ maiores nostri ne semel quidem: nostra ætas sæpe iam sensit.* Idem Philipp. 8. *Sylla cum Sulpicio de iure legum, quas per vim latas Sylla dicebat, contendit: Cinna cum Octauio de nouorum ciuium suffragiis: rursus cum Mario, & Carbone Sylla, ne dominarentur indigni, & vt clarissimorum hominum crudelissimam puniretur necem. De proximo bello ciuili non libet dicere: ignoro causam: detestor exitum. Hoc bellum quintum ciuile geritur, atque omnia in nostram ætatem inciderunt.* Altera autem ætas, quæ cædem C. Cæsaris consecuta est, multa item alia bella ciuilia vidit: Mutinense, aduersus M. Antonium: Perusinum, contra L. Antonium M. Antonij fratrem: Siciliense, seu potiùs Fretense, contra Sex. Pompeium Pompeij Magni filium: Thessalicum seu Philippense, aduersus M. Brutum & C. Cassium, Actiacum, contra M. Antonium & Cleopatram.

SVIS ET IPSA RO. VIR.] sic suprà Od. 7. *vt sua Vrbs hac periret dextera.* In vno quidem cod. manuscr. scriptum reperi, *Suis & ipsa R. v. perit.*

MARSI] à quibus Marsicum bellum appellatum, quorum dux Popedius, vt sup. annotauimus ex Strabone ad Od. 14. lib. 3.

PORSENÆ MANVS] Porsena dux Etruscorum, de quo vide T. Liuium lib. 2. annalium.

ÆMVLA NEC VIRT. CAP.] M. Tull.

A in ea orat. quam habuit in senatu de lege agr. cõtra Rull. sic ait, *Maiores nostri Capua magistratus, senatum, consilium commune, omnia denique insignia reip. sustulerunt, neque aliud quicquam, nisi inane nomẽ Capuæ reliquerunt, non crudelitate (quid enim illis fuit clementius, qui etiam externis hostibus victis sua sæpissimè reddiderunt?) sed consilio, quòd videbant, si quod reip. vestigium illis mœnibus contineretur, vrbem ipsam imperio domicilium præbere posse.* Idem in ea, quam habuit ad populum contra eundem, dicit populum Rom. treis solùm vrbeis in terris omnibus, Karthaginem, Corinthum, Capuam statuisse posse imperij grauitatem, ac nomen sustinere. *Deleta Karthago est* (inquit) &c. *De Capua multum*
B *est, & diu consultatum. Exstant litteræ, Quirites, publica sunt S. C. complura.*

SPARTACVS] de Spartaco, seruorum duce, & bello seruili ab eo conflato, diximus suprà ad Od. 14. lib. 3.

NOVISQ. REB. INFID.] Cæsar. commentar. de bello Gall. lib. 3. & 4. scribit, omneis Gallos rebus nouis studere, & ad bellum celeriter, mobiliterque excitari. Potest igitur fieri, vt Horatius hoc loco nomine Allobrogum, qui Ciceronis, & Cæsaris ætate fuerunt pacati, ceteros Gallos significet, qui Romanorum imperiũ non æquo admodum animo perferebant. Quamquã mihi sit verisimilius, Allobrogum nomine, Allobroges ipsos, non alios Gallos, intelligi. Neque
C me mouebit, quòd obiicit Glareanus, Allobroges in coniuratione illa Catilinaria, populi Ro. maiestatem conseruare, quàm coniuratorum cõsilijs assentiri, & fauere maluisse: neque vsquam alibi alienos à populo Rom. animos habuisse: quare non facilè explicari posse, quamobrẽ nunc eos dicat Horatius infideleis: sed hæc (vt dixi) nõ me mouent. Nõ enim, si nihil moliti sunt aduersus populum Ro. continuò sequitur, metuendũ non fuisse, ne facerent. Præterea infideles non hi solùm appellantur, qui fidem non seruant: quales sunt perfidi: sed & ij, quibus tutò non creditur, & qui data occasione libenter, & cupidè sint nocituri, fidémque violaturi. Itaque M. Tull. Catil. tertia, hanc Allobrogum in rebus tam turbu-
D lentis, & periculosis quietem, atque hoc otium, non eorum erga populum Ro. caritati, aut fidei, aut constantiæ tribuendum esse censet: sed Deorum in populum Ro. beneuolentiæ, ac benignitati. sic enim scribit eo loco, *Iam verò illa Allobrogum sollicitatio à Lentulo, ceterisque domesticis hostibus, tantæ res, tam dementer credita & ignotis, & barbaris, commissaque litteræ numquam essent profectò, nisi à Diis immortalibus huic tantæ audaciæ consilium esset ereptum.* Præterea constat ex oratione M. Tull. de prouinc. coss. Allobroges non perpetuò in officio, neque in fide erga populũ Ro. mansisse, his verbis. *Modo C. Pomtinius fortissimus vir ortum repente bellum Allobrogum, atque hac scelerata coniuratione excitatum, prælio fregit, eósque domuit, qui lacessierant.* Postremò in oratione pro M. Fonteio, Belgarum, & Allobrogum infidelitatem

tatem disertè notat idem Cicero his verbis. *quibus neque propter iracundiam, fidem: neque propter infidelitatem, honorem habere debetis.* Nam hos significari declarant ea, quæ tribus pagellis pòst sequuntur. *Vos Belgarum, atque Allobrogum testimonijs non credere timetis?* quidam vir doctus hunc locum ita videtur intelligere, vt Allobroges eò dixerit Horatius infideleis nouis rebus, quia se præbuerint in eos infideleis, qui nouis rebus studerent, nempe in coniuratos. hæc enim illius verba sunt in cõmentariis eius in Catilinariam tertiam. *sed illi cùm simularent, se eis consilio fauere, totam rem tamen ad Q. Fabium Sangam detulerunt. vnde dictum est ab Horatio, Nouisque rebus infidelis Allobrox.* Mihi autẽ hæc sententia probari nullo modo potest. Nam cùm Horatius Allobroges hîc cum Marsis illis, qui bellum Marsicum excitarunt, cũ Porsena, cum Capua, Spartaco, Germanis, Annibale numeret, qui fuerunt hostes populi Ro. perspicuéque hoc dicat Horatius, Romam, quæ hostibus externis restiterit, aut quæ ab hostibus externis labefactari non potuerit, à ciuibus euerti: pugnantia loqueretur, si hunc sensum probaremus. Multa in Allobroges M. Tull. pro Fonteio. Sed dici potest, eum inseruire causæ.

NEC FERA CÆRVLEA, &c.] cærulea iuuentute. Sed cur cæruleam appellat? an quòd se Germani cæruleo colore inficiunt, vt formidolosiores sint in prœliis? quod quidem de Germanis à quoquam memoriæ proditum esse non memini. At de Britannis sic Cæsar lib. 5. *Omnes vero se Britanni glasto inficiunt, quod cæruleum efficit colorem, atque hoc horridiore sunt in pugna aspectu.* vbi docti quidam legunt *luto*, seu *luteo infic.* alij *glauco.* Item Propert. lib. 2. *Nunc etiam infectos demens imitare Britannos, Ludis & externo tincta nitore caput.* an quòd Germani ferè omnes cæruleis sunt oculis? quæ ratio probabilior est. nam etiam hoc traditum est à Corn. Tacito libro de moribus Germa. *Vnde habitus quoque corporum quamquam in tanto hominum numero, idem omnibus: truces & cærulei oculi, rutilæ comæ, magna corpora, & tantum ad impetum valida, &c.*

PARENTIBÚSQVE ABOM. ANN.] eorum parentibus, qui bellis Punicis in prœliis cæsi sunt. vt sup. Od. 1. lib. 1. *belláque matribus Detestata.* abominatus igitur παθητικὸν.

IMPIA PERD.] nos impij, qui huius ætatis sumus, Romam perdemus, quam tot hostes violare non potuerunt.

DEVOTI SANG.] quorum sanguis Diis, vel morti videtur esse deuotus ad expianda maiorum nostrorum scelera. vide sup. Od. 4. lib. 3. de voce, *deuotus.*

FERÍSQVE RVRSVS, &c.] solum vrbis Romæ rursus erit incultum, infrequens, vastum, ac desertum, ferísque receptacula, ac latebras præbebit. suprà Od. 3. lib. 3. *Paridísque busto Insultet armentum, & catulos feræ Celent inultæ.*

BARBARVS (HEV) CIN.] cineres vrbis, vel ciuium, pedibus conculcabunt barbari.

A EQVES SON. VERB. VNG.] id est, eques insultabit cineribus. Ennius 8. annal. *Consequitur: summo sonitu quatit vngula terram.* idem 17. *It eques, & plausu caua concutit vngula terram.* Virg. Georg. 3. *atque equitem docuere sub armis Insultare solo.* Varius de morte: *Insultare docet campis.* Lucretius li. 3. *Et contemsit, aquas insultans, murmura ponti.*

QVÆQVE CAR. VENT. ET SOLIB.] & ossa Romuli, quæ sunt penitus in terram defossa, & in vrna condita, atque ita neque ventis commouentur, neque à solis radiis attinguntur victor insolens dissipabit. Iam quòd ad verbum carendi attinet, non semper in eo inest velle. dicimus enim *carere febri, carere culpa, carere malo,* & similib.

B NEFAS VIDERE] videre Romuli cineres dispersos. [Non debent enim sepulchra violari, nec ossa mortuorum còndita, aperiri, & oculis hominum exponi. Phocyl. Μὴ τύμβον φθιμένων ἀνορύξῃς, μηδ' ἄθικτα Δείξῃς ἠελίῳ καὶ δαιμόνιον χόλον ὄρσῃς.] cod. vnus Vatic. & Tor. habent *Nefas videri.* quam scripturam non imprôbo.

INSOLENS] suprà Od. 16. li. 1. *exercitus insolens.*

FORTÈ. QVID EXPEDIAT] fortè dictũ pro fortasse. quod exemplum, vt rarum, notandum est.

EXPEDIAT] vtile sit, vt sup. Od. 8. lib. 2. *Expedit matris cineres opertos Fallere.* Catull. in Priapeis, *Manúmque seorsum habebis, hoc tibi expedit.*

C COMMVNITER, AVT MELIOR PARS] aut vos omnes communi consilio, aut melior pars vestrûm. melior autem propriè positum, nõ pro maiore.

MALIS CARERE QVÆRITIS, &c.] ordo est hic, Fortasse quid expediat, vos omnes quæritis, aut melior pars vestrûm: carere, id est, vt careatis malis laboribus. Græci subintelligunt in huiusmodi loquendi generibus, particulam ὥστε, quæ valet, vt. interdum etiam, & quidẽ sæpius, non subintelligitur, sed adhibetur. quod itẽ imitatus est Horat. Od. 11. lib. 1. *vt melius quicquid erit, pati,* quomodo interpretantur Linacer, & Erasmus. vel repetendum est verbum *quæritis* hoc modo, *quæritis quid expediat,* & *quæritis carere,* D vt loquitur Od. 16. lib. 1. *mitibus Mutare quæro tristia.* & epist. 1. ad Mæcenatem, *quæris me includere ludo* adde cetera exempla, quæ ascripsi ad Od. 10. lib. 1.

MALIS LABORIBVS] *malis* epithetum est distinguendi causa adhibitum. sunt enim aliqui boni, & laudabiles labores. sunt & secundi, vt Od. 4. lib. 4. *Post hoc secundis vsque laboribus Romana pubes creuit.* *malos labores* igitur intellige, qui perferuntur in bellis ciuilibus.

NVLLA SIT HAC POTIOR] hanc sententiam potissimùm sequamur, vt eamus quocúmque nos pedes ferent, veluti Phocæi, &c.

PROCÆORVM] à quibus Massiliam esse cónditam traditum est. Athenæus lib. 13. Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Μασσαλιωτῶν πολιτείᾳ γράφει

οὕτως. φωκαιεῖς οἱ ἐν Ἰωνίᾳ, ἐμπορίᾳ χρώμενοι ἔκτισαν μασσαλίαν. id est, Aristoteles in libro de Massiliensium rep. ita scribit. Phocæi ij, qui sunt in Ionia, mercaturæ studio dediti, Massiliam cóndiderunt. T. Liuius lib. 34. *Iam tum Emporia duo oppida erant muro diuisa vnum Graeci habebant, à Phocaea, unde & Massiliensis oriundi: alterum Hispani.* Idem Herodotus memoriæ prodidit lib. 1. seu Clione, vbi hanc Phocæorum exsecrationé,quam hic commemorat Horatius, his verbis exponit, Μετὰ δὲ ὡς τοῦτο σφὶ ἐξέργαστο, ἐποιήσαντο ἰσχυρὰς κατάρας τῷ ὑπολειπομένῳ ἑωυτῶν τοῦ στόλου. πρὸς δὲ ταύτῃσι καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν καὶ ὤμοσαν μὴ πρὶν ἐς φωκαίην ἥξειν πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀναφῆναι: id est, B Posteaquam autem hoc ab iis confectum est,magnis & validis exsecrationibus classis suæ reliquias deuinxerunt: præterea verò etiam massam ferream in mare demerserunt, & iurarunt non prius se in Phocæam reuersuros,quàm hæc massa è fundo maris emergeret, atque in summa aqua exstaret. [Isocrates Archidamo. ἔτι δὲ τοῦτο καταγελαστότατον εἰ φωκαεῖς μὲν φυγόντες τὴν τῆς μεγάλου βασιλέως δουλείαν, ἐκλιπόντες τὴν ἀσίαν, εἰς μασσαλίαν ἀπῴκησαν, ἡμεῖς δὲ, &c.

Exsecrata] exsecrationibus vsa, quas Græci ἀρὰς & κατάρας appellant: vnde ἀρᾶσθαι,& καταρᾶσθαι exsecrari. Cicer.Off.3.*erranti viam non monstrare: quod Athenis exsecrationibus publicis sancitum est*.sic loquitur Liuius lib.39.de Annibale, *Exsecratus deinde in caput, regnumque Prusiae, & hospitales Deos violatae ab eo fidei testes inuocans,poculum exhausit*. huiusmodi exsecrationis exemplú præter hoc de Phocæis, exstat & apud Æschinem in oratione κατὰ Κτησιφῶντος. satis erit mihi locum indicasse: γέγραπται γὰρ οὕτως ἐν τῇ ἀρᾷ. εἴτις τάδε, φησὶ, παραβαίνοι ἢ πόλις, ἢ ἰδιώτης, ἢ ἔθνος, ἐναγὴς ἔστω τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς ἀρτέμιδος,&c. id est,si quis hæc migrauerit, siue ciuitas, siue quis priuatus, siue natio, Apollini, Dianæ, Latonæ, Mineruæ prouidæ sacer esto. sequitur, καὶ ἐπεύχεται αὐτοῖς μήτε γῆν καρποὺς φέρειν, μήτε γυναῖκας τέκνα τίκτειν γονεῦσιν ἐοικότα, ἀλλὰ τέρατα, id est, & hoc eis precatur, vt neque eis terra fructus efferat,neque vxores eorú liberos patentibus simileis,sed monstra & portenta pariant. & apud T. Liu. lib. 28. Annal. *His adhortationibus exsecratio dira adiecta est, si quem à proposito spes,mollitiáque animi flexisset.*

Atque Lareis patrios] cùm duo cod. Vatic. & item Don. Faer. Torn. Cleric. Nicotiani, Russard. & item meus haberent patrios, ego reiecta vulgata lectione *proprios*, hanc probaui.

Pedes quocumque ferunt] quocunque via patuerit, nullo nobis ab initio loco, quò eamus, proposito. sic & suprà Od. 11. lib. 3. *I, pedes quò te rapiunt, & aurae.* sic loquuntur & Græci ᾗ πόδες ἄγουσι, id est, quò pedes ducunt. Theoc. in Hyla. ὁ δ', ᾗ πόδες ἆγον, ἐχώρει Μαινόμενος. Apollon. lib. 1. Argon. ἐς δὲ κέλευθον Τὴν θέεν, ᾗ πόδες αὐτὸν ὑπέκφερον ἀΐσσοντα. idem lib. 4. Ὡς ἄρ ἔφη. τὴν δ᾽ αἶψα πόδες φέρον ἐγκονέουσαι. [Hom. ἰλ. σ. τὴν μὲν ἄρ ὑλυμπόνδε πόδες φέρον: αὐτὰρ ἀχαιοὶ Θεσπεσίῳ ἀλαλητῷ,&c.] Plautus Mercat. *Nec podagricus, nec articularius est, quem rus pedes ducunt.* Virgil. Mœr. *Quo te Moeri pedes* ? lib. vet. habent *ferunt*.

Proteruus Africus] tralatio est. sic suprà ventos proteruos appellauit Od. 26. lib. 1. *Tradam proteruis in mare Creticum Portare ventis.*

Secunda alite] αἰσίῳ ὄρνιθι. auspicatò,bonis auibus. vide annot.ad Od. 15. lib. 1.

Sed iuremus in haec] quid sit in verba iurare, dixi suprà ad Oden superiorem.

Simul imis saxa renar.&c.] verba sunt ita concepta, posteaquàm saxa ex imis aquarum vadis in summam aquam emerserint, & exstiterint: tum nobis fas esse putemus in patriam, quam relinquimus, redite. prius autem redire, quàm saxa enatarint è profundo, sit nefas. ne prius in patriam redeamus, quàm saxa, quæ sunt in profundo, in summam aquam euaserint: proinde ac si dicat, numquam redeamus. sed satis apparet, Horatium historiam, & rem gestam, quam paullò antè ex Herodoto retulimus, spectauisse, quamuis non dicat, simul massa ferrea, (quam Herodotus μύδρον σιδήρεον nominauit) è maris fundo enatarit, sed *simul imis saxa renarint*, id est, simul atque saxa ex imis vadis emerse- C rint, atque exstiterint, vel in summam aquam resilierint.

Neu conversa domum, &c.] neue tum pigeat nauibus domum reuehi, cùm Padus, citerioris Galliæ fluuius, ad montis Matini, qui est in Calabria, verticem peruenerit. antequam id fiat verò, pigeat nos in patriam reuerti. atqui numquam illud futurum est. tale est illud Virgil. in Tityro. *Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.*

In mare seu celsus] seu quando Apenninus,&c.ne pigeat,&c.

Nouaque libidine] noua & inusitata, & inaudita libidine. esset enim nouæ & inaudita, & monstri similis libido, si tigres fœminæ libidine incensæ à ceruis se subigi paterentur:& D si miluij cum columbis commiscerentur, & cum vaccis leones: quemadmodum pictor ille ridiculus esset, qui placidis copularet immitia, *Serpentes auibus geminaret, tigribus agnos*, vt ait epist. ad Pison. princip.

Subsidere] succumbere, subiacere. sic Lucret. lib. 4. *Nec ratione alia volucres, armenta, feraque, Et pecudes, & equae maribus subsidere possent, Si non, &c.*

Credula nec fuluos] id est,& quãdo non timuerint armenta leones, &c. alij libri habent *flauos*.

Credula] id est, quando vsque adeò fuerint credula, vt sibi non timeant à leonibus. *non timeant credula*, genus est loquendi, quod suprà notaui-

notauimus: in quo nomẽ appositũ vim verbi adiuuat. quale & illud Od. 24. lib. 1. *Primaque mulier temperat tenocem*. de quibus vide annot. ad Od. 8. lib. 3. Nam hoc totũ, *nec timeant leones creduli*, perinde valet ac si dixisset, & in non timendis leonibus credula sint. FVLVOS] nonnulli lib. veteres habent *flauos*: quidam alij *fenos*. A

LAEVIS HIRCVS] factus læuis, qui est horridus, & hirsutus natura.

ABSCINDERE] præcidere, intercludere, abrumpere.

EAMVS OMNIS EXSECR. CIV.] tota ciuitas, (inquit) aut melior pars, *exsecrata*, id est, exsecratione tali vsa, eamus. *omnis*, est recti casus, nequis errans putat esse accusandi cas. numeri multitudinis. B

INDOCILI MELIOR GREGE] melior multitudine indocta, atque imperita, cui persuaderi non potest, vt patria relicta, alias terrarum oras petat. indocilis est, qui ad discendum ineptus est, qui doceri non potest, vt sup. Od. 1. lib. 1. *indocilis pauperiem pati* & Od. 3. lib. 3. *tigres indociles iugum Collo trahentes*.

MOLLIS ET EXSPES] pars autem mollis, & laboris impatiens: & ab omni spe derelicta, &c. tale illud est Virgil. Æn. 5. *Transcribunt vrbi matres, populúmque volentem Deponunt, animos nil magnæ laudis egentes*.

INOMINATA PERPRIMAT CVBILIA] sedes malè ominatas, & infeliceis, δυσοιωνίστους κοίτας perpetuò incolat. *inominata* sic dictum puto, vt, inauspicata. [Auratus sic hunc locum explicandum putat, perprimat cubilia, inominata, id est, perpetuò incubet cubilibus seu lectis inauspicatis, hoc est, adulterinis, & nõ legitimis, seu iniustis.] C

PERPRIMAT] perpetuò premat: quod valet, perpetuò in eis insideat, & hæreat.

MVLIEBREM TOLLITE LVCTVM] sic habent omnes libri vulgati: quibuscum consentiunt aliquot manu scr. Sed mihi magis placet ea, quæ in aliis manu scr. reperitur, scriptura: *muliebrem pellite luctum*. nam vulgata lectio, quãuis eam confirment nonnulli veteres, non mihi videtur æquè Horatiana, quia Horatius verbum *tollendi* rarius solet vsurpare, pro auferre: sæpius pro excipere, & sumere: quale illud, *partem vel tolleret omnem*. epist. 7. lib. 1. Quin dixisset potiùs *muliebrem ponite luctum*: vt Virgil. lib. 11. Æneid. *Pone animos*. & Horat. epist. 16. lib. 1. *Pone, meũ est: pono, tristisque recedo*. & epist. 10. *si quid mirabere, pones Inuitus*. Verumtamen *tolle querelas* dixit epist. 12. princip. pro aufer querelas. Ex quo, licebit, si quis volet, vulgatam lectionem retinere ac tueri. Iam quòd ad muliebrem naturam attinet, ad lugendum propensam, tale est illud suprà Od. 10. eod. lib. *Et illa non virilis eiulatio*. D

PRÆTER ET VOLATE] & præteruolate, præteruehimini, præterite.

NOS MANET] nobis est prænauigandus, vel nobis debetur: idque dicit propter insulas fortunatas, quæ sunt in Oceano. de verbo manendi sup. Od. 28. lib. 1.

CIRCVMVAGVS] à quo vniuersa terra circumfunditur. M. Tull. lib. 6. de rep. *omnis enim terra, quæ colitur a vobis, angusta verticibus, lateribus latior, parua quædam insula est, circumfusa illo mari, quod Atlanticum, quod magnum, quod Oceanum appellatis in terris*. Catull. in nupt. Pel. & Thet. *Oceanúsque pater, totum qui amplectitur orbem*. Horatius autem videtur Hmericum epithetum expressisse, ἀψόῤῥοον id est, εἰς ἑαυτὸν ὁρμῶντα, ἤγουν ἐπανιόντα, καὶ ὡς κύκλου σχῆμα περιαγόμενον. qui in seipsum reuertitur, dum circuli instar circumducitur. Sic Orpheus, Κύκλον δ' ἀκαμάτοιο χαλιῤῥόου ὠκεανοῖο, Ὃς γαῖαν δίνῃσι περιξ ἔχει ἀμφιελίξας. id est, *Circuitum Oceani, quem motu nulla fatigat: Et qui verticibus terrarum amplectitur orbem*.

ARVA, BEATA PETAMVS ARVA] concinna & peruenusta ἐπανάληψις. *Petamus* (inquit) *arua, arua, inquam, beata*. Quidam hoc ordine & sensu legunt, *Nos manet Oceanus circumuagus arua: beata Petamus arua, &c.*

DIVITEIS ET INSVLAS] quas fortunatas appellant Latini: & Græci ὀλβίους νήσους. sic suprà Od. 8. libr. *diuitibus consecrat insulis*. in quibus est campus Elysius. Homer. Ὀδ. δ. Ἀλλά σ' ἐς Ἠλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης Ἀθάνατοι πέμψουσιν, ὅθι ξανθὸς Ῥαδάμανθυς Τῇ περ ῥηΐστη βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν, Οὐ νιφετὸς, οὔτ' ἂρ χειμὼν πολὺς, οὔτε ποτ' ὄμβρος· Ἀλλ' αἰεὶ Ζεφύροιο λιγυπνείοντας ἀήτας Ὠκεανὸς ἀνίησιν ἀναψύχειν ἀνθρώπους. i. sed te in campum Elysium, & orbis terrarum fineis Dij immortales deducent, vbi est flauus Rhadamanthus: Qua in regione viuendi ratio facillima, & minimùm laboriosa est hominibus: non sunt in ea niues, non hiems multa, non imbres: sed semper Oceanus Fauonios suauiter spiranteis mittit, ad homines refrigerandos.

TELLVS INARATA] ἀνήροτος. Homerus de Cyclopibus Ὀδ. ι. Οὔτε φυτεύουσιν χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν, Ἀλλὰ τά γ' ἄσπαρτα, καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται. id est, neq; manibus stirpeis plantant, neque arant: sed omnia eis nascuntur non sata, & inarata. sic Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμ. καρπὸν δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα Αὐτομάτη πολλόν τε καὶ ἄφθονον. i. fructum autem efferebat terra rerum vitalium largitrix, sua sponte, multum, & copiosum. Sic Ouid. lib. 1. Metam. *Ipsa quoque immunis, rastróque intacta, nec vllis Saucia vomeribus, per se dabat omnia tellus, &c.* sequitur paucis pòst versib. *Mox etiam fruges tellus inarata ferebat*. & Virg. lib. 1. Georg. *Ipsáque tellus Omnia liberius nullo poscente ferebat*.

IMPVTATA] non putata, non culta. Festus, *Putum antiqui dicebant pro puro. vnde putata vites & arbores, quod decisis impedimentis remanerent pura*.

NVMQVAM FALLENTIS] numquam fallentis spem domini. suprà Od. 1. lib. 3. *fundum mendacem* dixit, qui spem agricolæ fallit. tale est

illud epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Spem mentita seges.* eadem ratione agrum fidelé appellamus, qui multo plus reddit domino, quàm accepit. sic suprà Od. 16. lib. 3. *& segetis certa fides mea.*

TERMES] ramus ex arbore decerptus, nec foliis repletus, nec nimis glaber. Festus. alij propriè ramum oliuæ esse volunt.

SVÁMQVE] id est, non insitam, sed naturalem, & propriam. contrà Virgil. de insitis lib. 2. Georg. *Miratúrque nouas frondes, & non sua poma.*

PVLLA] nigra non viridis, nec acerba: sed matura.

LEVIS CREPANTE LYMPHA] illustris ὑποτύπωσις aquæ cum murmure è loco decliui defluentis, per translationem à rebus animatis. Sic Lucret. lib. 5. *Qua vna secta semel liquido pede detulit vndas.* & Virgil. lib. 9. Æneid. *cunctatur & amnis Rauca sonans, reuehitque pedem Tiberinus ab alto.* Idem in Culice, *Castaliaque sonans liquido pede labitur vnda.* codices Faër. & Iannoct. habent *crepitante*: quæ scriptura mihi non displicet. malim tamen *trepidante*, si quid mutandum sit.

INIVSSÆ] sua sponte, αὐτόματοι, αὐτοκέλευτοι.

VENIVNT AD MVLCTRA] mulctrum, & mulctra æquè sunt vsitata. Virg. in Palæmone, *Bis venit ad mulctram.*

TENTA] distenta, vt sup. Od. 2. *Distenta siccet vbera.* vtitur & Satyr. 5. lib. 2. eodem simplici: *seu pinguis tentus omaso Furius, &c.*

GREX AMICVS] φίλος, carus, vt suprà multis locis.

NEC VESPERTINVS, &c.] id est, nec vrsus vesperi gemit circum ouile. sic loquitur Virgil. Georg. 3. *Nec gregibus nocturnus obambulat.* id est, noctu. Idem ibid. de Leandro, *Nocte natat cæca serus freta*, id est, serò. & Æneid. 8. *Nec minus Æneas se matutinus agebat.* Horatius Satyr. 3. lib. 1. *Et qui nocturnus Diuum sacra legerit.* Idem epist. ad Numicium libr. 1. *Nauus manè forum, & vespertinus pete tectum.* Idem Satyr. 4. lib. 2. *Si vespertinus subito te oppresserit hospes.* & Satyr. 6. lib. 1. *Fallacem circum, vespertinúmque pererro Sæpe forum.* & Satyr. 6. lib. 2. *vrbis auentes Mania nocturni subrepere.* & Satyr. 7. eiusdem lib. *iusserit ad se Mæcenas serum sub lumina prima venire.* & Od. 15. lib. 1. *tamen, heu, serus adulteros Crines puluere collines.* fluxit autem hoc loquendi genus à Græcis. Hom. ἰλ. β. Ὡς κε πανημέριοι στυγερῷ κρινώμεθ' Ἄρηϊ. id est, vt toti nocturni tristi decertemus Marte. & ἰλ. η. Παννύχιοι μὲν ἔπειτα καρηκομόωντες Ἀχαιοὶ Δαίνυντο. id est, toti nocturni Græci epulabantur. Iterum ἰλ. β. Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα, id est, non oportet totum nocturnum dormire virum consiliarium. Idem ἰλ. α. Χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα. id est, hesternus abiit ad epulas. Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. Εὖτε λοεσσαμένη τέρενα χρόα καὶ λίπ' ἐλαίῳ Χρισαμένη νυχίη καταλέξεται ἔνδοθι οἴκου. Cum loto tenero corpore, & pingui oleo vncta nocturna cubabit domi. idem ibid. Πρῶτον παμφαίνων ἐπιτέλλεται ἀκρονύχιος. id est, Primùm totus collucens oritur primo diluculo. idem in Aspide, Παννύχιος δ' ἄρ' ἔλεκτο παρ' αἰδοίῃ παρακοίτι, id est, totus nocturnus cubuit iuxta verecundam vxorem. Theocr. θαλυσίοις. ὁδ' ὄρθριος ἄλλον ἀλέκτωρ Κοκκύσδων νάρκαισιν ἀνιηροῖσι διδοίη, id est, Gallus autem matutinus cucuriens alium in torpores molestus conijciat. Eurip. Hecuba, μεσονύκτιος ὠλλύμαν. i. medio nocturnus perij.

CIRCVMGEMIT VRSVS OVILE] circũ ouile gemit. talia, sunt illa, quæ suprà collegimus ad Od. 7. lib. 2. *inter errem Nuda leonis. purgatam crebro qui personet aurem, &c.*

VT NEQVE LARGIS] mirabimur quomodo neque Eurus nimiis imbribus terras abstergeat, deterat, minuat: neque sol nimius caloribus exurat. sic loquitur Satyr. 6. lib. 2. *Siue Aquilo radit terras.*

PINGVIA NEC SICCIS VRANTVR SEM.] significat, ab illis locis etiam abesse siccitatem: quam αὐχμὸν appellant Græci. Virgilius Melibœo. *Aret ager.* Idem lib. 1. Georgic. *Et cùm exustus ager morientibus æstuat herbis: Ecce supercilio, &c.* sequitur mox, *scatebrisque arentia temperat arua.*

VTRVMQVE REGE TEMPERANTE] moderante, modificante. de verbo temperandi suprà Od. 8. lib. 1.

NON HVC ARGO.] tale prupemodum est illud Virg. de Italia lib. 2. Georg. *Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem Inuertêre, &c.*

ARGO REMIGE.] Argoois remigibus, vt suprà *multo milite, multa cane.* dixi ad Od. 2. huius lib. Argoos remiges appellat heroas illos, & Græciæ principes, qui Argo naui vecti sunt, vellus aureum petentes: quæ sola, vt aiunt Homer. Pindarus, Theocritus, Apollonius, Cyaneas illas, seu Symplegadas, beneficio Palladis, incolumis prætergressa est. sic Homer. ὀδ. μ. Οἴη δὴ κείνῃ γε παρέπλω ποντοπόρος νηῦς Ἀργὼ πᾶσι μέλουσα. Pind. πυθ ᾠδ. δ. Ἐς δὲ κίνδυνον βαρὺν ἱέμενοι δισσὰς ἀπέπλευσαν νηῒ συνδρόμων κινηθμὸν ἀμαιμάκετον ἐκφυγεῖν πετρᾶν. Theocr. in Hila. Ἅτις κυανεᾶν οὐχ ἥψατο συνδρομάδων ναῦς Ἀλλὰ διεξάιξε, βαθὺν δ' εἰσέδραμε Φᾶσιν, Αἰετὸς ὣς μέγα λαῖτμα. Apollon. Ἀργοναυτ. β. Καὶ τότ' Ἀθηναίη στιβαρῆς ἀντίασασα πέτρης Σκαιῇ. δεξιτερῇ δὲ διαμπερὲς ὦσε φέρεσθαι. Ἡ δ' ἰκέλη πτερόεντι μετήορος ἔσσυτ' οἰστῷ.

COLCHIS] Medea. Propert. lib. 2. *Seu mihi Circæo pereundum est gramine, siue Colchis Colchiacis vret ahena focis.*

SIDONII] Cadmo duce. Hic Pœnicum classe vectus, rudibus adhuc Græcorum populis, & ciuilioris cultus, & litterarum pingendarum auctor fuisse dicitur. quod cùm multi scriptores memoriæ prodiderint, tum Cornel. Tacit. Annal. lib. 2. scriptum reliquit.

CORNVA] cornua antennarum. Virg. Æn. 3. *Cornua velatarum obuertimus antennarum.*

LABORIOSA NEC COH. VLYSSEI] Oda 6. *Nec cursus duplicis per mare Vlyssei.* & infrà

infrà Oda proxima. *Laboriosi remiges Vlyssei.* laboriosus appellatur is, qui multum laborem perfert, vt M. Tull. pro Cœlio, *Vos laboriosos existimet.* & res laboriosa, laboris plena, & magno labore perfecta. Catull. *Doctis Iupiter, & laboriosis.* Iam *Vlysses* quatuor esse syllabarum ab antiquo recto Vlysseus, notum est. A

NVLLA NOCENT PECORI] Virg. in Tityro, *Nec mala vicini pecoris contagia lædent.* vitiatius est nomen contagionis: & eo semper vtitur M. Tull.

VT INQVINAVIT] Posteaquam ætas ærea successit aureæ. notissima ex Hesiodo hæc æratum dissimilitudo est & diximus hac de re sup. ad Od. 2. lib. 4 nonnulla.

QVORVM] quorum, nempe sæculorū ferreorum, datur fuga piis, id est, quæ tempora ferrea licet iis, qui non sunt ciuili sanguine cruenti, me vate, effugere. *fuga*, id est, vt Homerus loquitur, ἀλεωρή, vt alij, ὑπεκφυγή, seu ἔκκλησις. B

TVRNEBVS.

EX lib. 14. cap. 21. Pertæsus bella ciuilia Horat. idem Romanis faciendum esse putat, quod à Phocæis factū Herodotus li. 1. retulit, vt solum patrium infœlix & nefastum perpetuo mutent exilio, omni spe reuersionis in posterum sublata & execratione dira penitus adempta. Deligi autem exilio censet oportere insulas fortunatas, quas in Oceano esse commemorauit antiquitas & aperuit ætas nostra, suo tamen nomini non respondere reperit, sed remotissima & distantissima supra fidem efferre semper solemus, dum vel nobis nostra non satis placent, vel operæ precium fecisse volumus videri, qui longam perfectionem suscepimus, ne si consueta loquamur, de nihilo frustràque peruagati & peregrinati fuisse videamur. Consilium autem migrandi in eas insulas cœpit Horatius ni fallor, è Sertorij consultatione. Nàm cùm Sertorius de mercatoribus qui in Oceano nuper nauigarant, de illis audisset insulis, pacem quietémque desideràs consilium cepit in eas migrandi, secedendique procul ab omni tumultu & bello & dominatione tyrannidis. Plutarchus, ἔσχε ὁ Σερτώριος ἀκούσας ἔρωτα θαυμαστὸν οἰκῆσαι τὰς νήσους, καὶ ζῆν ἐν ἡσυχίᾳ τυραννίδος ἀπαλλαγεὶς, καὶ πολέμων ἀπάντων. Flaccus,

Petamus arua, diuites & insulas. addit Flaccus eadem Oda,

Quæq; carent ventis & solibus ossa Quirini
Nefas videre, dissipabit insolens. Etsi opinio erat Romulum in Cœlum fuisse raptum: tamen illis assentitur, qui sepultum Romæ post rostra dicebant, aut in suo templo: sepulchra autem violari cineréśque eorum dissipari sceleratissimum omnium putabant. Maro Æn. 4.

Nec patris Anchisæ cineres manesq; reuelli
Subiicit,

Sed iuremus in hæc: simul imis saxa renarint
Vadis leuata, ne redire sit nefas. Sanctissimum olim in Græcia iusiurandum erat, & execratione grauissima deuotionéque cōfirmatum, cùm se deuouebant suáque capita execrabantur, si sacramentum, quod conciperent, violarent, contráque facerent, priusquam saxa, quæ in aquam iaciebant, sponte leuata supernatarent. Herodotus libro primò ἐποιήσαντο ἰσχυρὰς κατάρας τῷ ὑπολειπομένῳ ἑαυτῶν τοῦ στόλου. πρὸς δὲ ταύτῃσι καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν, καὶ ὤμοσαν μὴ πρὶν ἐς Φωκαίην ἥξειν, πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀναφανῆναι. Idem & apud Sophocl. fit in Antigone,

Ἦμεν δ' ἕτοιμοι καὶ μύδρους αἴρειν χεροῖν. Eiusque interpres ait massam ferri sumebant iurabántque firma fore pacta conuenta, dum ea massa appareret, quam in profundum abiiciebant, vt æterna religione iurisiurandi pacta deuincta essent. Callimachus,

Φωκαιέων μέχρις κε μένῃ μέγας εἰν ἁλὶ μύδρος. Sed cùm μύδρον massam ferri interpretantur, Horatius vel saxum intellexit, vel profer- ro saxum summutauit.

Ex lib. 6. cap. 20. Solent poëtæ humori fluenti pedem tribuere: id ex eo credo, quòd etiam currere aqua dicatur, quòd sine pedum officio fieri non posse videtur: ac certè ius suum poëtæ tenent, vt translationibus vtantur audacius. Itaque scripsit Horatius, C

Leuis crepante lympha desilit pede.

Et Lucretius, lib. 5.

Qua via secta semel liquido pede, id est, aurei seculi tempore, vinum sua sponte fluebat, vinique flumina erant, non vt nunc, coactum & expressum calcantium pedibus manat.

AD CANIDIAM.

Od. 17.

ARGVMENTVM.

D Petit, vt sibi ignoscat. eam autem dum vult videri placare, grauissimè & acerbissimè vellicat, atque adeò lacerat.

IAM iam efficaci do manus scientiæ:
Supplex & oro regna per Proserpinæ,
Per & Dianæ non mouenda numina,
Per atque libros carminum valentium
Refixa cælo deuocare sidera,
Canidia parce * *vocibus tandem sacris:*
Citúmque retrò volue volue * *turbinem.*
* *Mouit nepotem Telephus Nereium:*

In quem superbus ordinarat agmina
Mysorum: & in quem tela acuta torserat.
Unxere matres Iliæ addictum feris
Alitibus, atque canibus homicidam Hectorem,
Postquàm relictis mœnibus rex prócidit,
Heu, peruicacis ad pedes Achillei
Setosa duris exuêre pellibus
Laboriosi remiges Vlyssei,
Volente Circe, membra: tunc mens & sonus
** Relatus, atque notus in vultus honor.*
Dedi satis, superque pœnarum tibi,
Amata nautis multùm, & institoribus:
Fugit iuuentas, & verecundus color
Reliquit ossa pelle amicta lurida:
*Tuis * capillus albus est odoribus:*
Nullum à labore me reclinat otium:
Vrget diem nox, & dies noctem: neq; est
*Leuare * tenta spiritu præcordia.*
*Ergo negatum, * vincor vt credam miser,*
Sabella pectus increpare carmina:
Caputq; Marsa dissilire nænia,
Quid amplius vis? ô mare, & terra, ardeo
Quantùm neque atro delibutus Hercules
Nessi cruore: nec Sicana feruida
Vrens in Ætna flamma. tu, donec cinis
Iniuriosis aridus ventis ferar,
Cales venenis officina Colchicis.
*Quæ finis? aut * quod me manet stipendium?*
Effare: iussas cum fide pœnas luam:
Paratus expiare, seu poposceris
Centum iuuencos: siue mendaci lyra
Voles sonari: tu pudica, tu proba:
Perambulabis astra sidus aureum.
** Infamis Helenæ Castor offensus vice,*
Fraterque magni Castoris, victi prece
Ademta vati reddidere lumina.
Et tu (potes nam) solue me dementia:
** O nec paternis obsoleta sordibus,*

A *Nec in sepulcris pauperum prudens anus*
Nouendialeis dissipare pulueres.
Tibi hospitale pectus, & puræ manus:
*Tuúsq; venter * partumeius: & tuo*
Cruore rubros obstetrix pannos lauit,
Vtcumque fortis exsilis puerpera.

Canidia respondet, ostendens, se nullis precibus exorari, nulla ratione placari posse.

B *Quid obseratis auribus fundis preces?*
Non saxa nudis surdiora nauitis
** Neptunus alto tundit hibernus salo.*
** Inultus vt tu riseris Cotyttia*
Vulgata, sacrum liberi Cupidinis?
*Et Esquilini * pontifex venefici*
Impune vt vrbem nomine impleris meo
Quid proderit ditasse Pelignas anus,
Velociúsue miscuisse toxicum,
C *Si tardiora fata te votis manent?*
Ingrata misero vita ducenda est in hoc,
Nouis vt vsque suppetas doloribus.
Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignæ Tantalus semper dapis:
Optat Prometheus obligatus aliti:
Optat supremo collocare Sysyphus
In monte saxum: sed vetant leges Iouis.
** Voles modò altis desilire turribus:*
Modò ense pectus Norico recludere:
D *Frustráque vincla gutturi nectes tuo,*
Fastidiosa tristis ægrimonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques:
Meæq; terra cedet insolentiæ:
** An, quæ mouere cereas imagines,*
(Vt ipse nosti curiosus) & polo
Deripere Lunam vocibus possim meis:
Possim crematos excitare mortuos,
Desiderĩq; temperare poculum:
Plorem artis, in te nullum habentis exitum?

Efficaci

EFFICACI] ἐνεργῷ Od. 3. huius libri. *Nec manus humeris efficacis Herculis, &c.*

DO MANVS] *dare manus* est cedere, & fateri se inferiorem esse. M. Tull. ad Att. lib. 2. *aiebat illum primo sané diu multa contrà: ad extremum autem manus dedisse.* Lucret. lib. 2. *& si tibi vera videtur, Dede manus: aut, si falsa est, accingere contrà.* Idem ibid. *Nam certè fluere, atque recedere corpora rebus Multa, manus dandum est: sed plura accedere debet: Donec olescendi summum tetigere cacumen.* Iterum M. Tull. in Lælio, *qui aduersando sæpe assentetur, & litigare se simulans, blanditur, atque ad extremum det manus.* Cæsar lib. 5. de bell. Gallico, *tandem dat Cotta manus permotus superiore sententia Sabini.* Virgil. libr. 11. *neque ipse manus feritate dedisset.*

REGNA PER PROSERP.] mos erat apud veteres obsecrare per res ei, quem obsecrabant, aut carissimas, aut religiosissimas, & maximè venerandas, sanctissimas, atque augustissimas interdum etiam per res suas maximè imbecillas, & humileis, & afflictas, & misericordia dignissimas. Plautus, Rudente. *Per ego hæc genua te obtestor, senex.* M. Tull. pro Quinctio, *vt te, atque eos, qui tibi in consilio adsunt, obsecret, obtesteturque P. Quinctius per senectutem ac solitudinem suam, nihil aliud nisi vt vestra natura, bonitatique obsequamini.* ibid. *Obsecrauit* [Quinctius Næuium] *per fratris sui mortui cinerem, per nomen propinquitatis, per ipsius coniugem & liberos, &c.* vide annot. ad Odam 5. eiusd. lib.

NON MOVENDA] ἀκίνητα, vel non irritanda. Diana enim irata grauiter ab iis, qui offenderunt, sumit pœnas. hac horribilis dea est. epist. ad Pison. *Aut fanaticus error, & iracunda Diana.* Talis & eius frater Apollo: vt suprà notauimus.

REFIXA] Virg. lib. 5. Æn. *Cælo con sæpe refixa Transcurrunt crinémque volantia sidera ducunt.*

DEVOCARE] deducere, vt sup. Od. 5.

VOCIBVS TANDEM SACRIS] carminibus, cantionibus, ἐπῳδαῖς, vt epist. 1. libr. 1. *Sunt verba, & voces.*

VOLVE VOLVE] omnes quidem libri & vulgati, & manuscr. habent *solue*: sed omnino legendum *volue, volue*: itaque Io. Auratus collega meus, & Carolus Vtenbouius Gandauensis, vir doctus, existimabant legendum. volue autem *retro*, id est, conuerte in contrariam partem, vt, quem cruciatum, & ardorem mihi attulit prior turbinis conuersio, eo me liberet contraria: vel vt, qui a me discessit, is ad me reuertatur. Theoc. εἰδύλλ. β. Χ' ὡς δινεῖθ' ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος ἐξ Ἀφροδίτας, Ὣς κεῖνος δινοῖτο ποθ' ἁμετέραισι θύραισιν. id est, Vt voluitur hic turbo æreus ex Venere, seu vi Veneris: ita voluatur ille ad foreis nostras. Omnino *retro voluere*, valde vsitatè & Latinè, & conuenienter, aptéque dictum: *retro soluere*, non item.

TVRBINEM] rhombum magicum significat, quem Martialis appellat Thessalicum lib. 9. *Quæ nunc Thessalico lunam deducere rhombo, Quæ scit hos, illos vendere lena toros?* de quo & Theocrit. in Pharmac. Χ' ὡς δινεῖθ' ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος ἐξ Ἀφροδίτας, Ὣς κεῖνος δινοῖτο ποθ' ἁμετέραισι θύραισιν. & Propert. lib. 3. ad Lygdamum. *Staminea rhombi ducitur ille rota.* & Lucian. Διαλ. ἑταιρ. in eo, cuius principium est Εἶτα ἴσθι, &c. ἔπειτα ἐκ τοῦ κόλπου προκομίσασα ῥόμβον, ἐπιστρέφει ἐπῳδήν τινα λέγουσα, ἐπιτρόχῳ τῇ γλώσσῃ βαρβαρικὰ καὶ φρικώδη ὀνόματα. id est, Deinde cum ex sinu turbinem deprompsisset, voluit carmen quoddam dicens lingua volubili, & barbara quædam atque horribilia vocabula pronuntians.

MOVIT NEP. TELEPH.] Exemplo Achillis, qui inimicis suis tandem placabilem se præbuit, conatur Canidiam ad misericordiam flectere. Telephus Mysorum rex ab Achille, quem armis, & manu facta prohibere conatus erat, ne ad Troiam oppugnandam veniret, vulneratus, cùm consulto oraculo responsum tulisset, vulnus ab Achille illatū alio medicamento sanari non posse, quàm ferrugine ensis Achillis, (responderat enim Apollo ὁ τρώσας ἰάσεται) illum orauit, vt eius rei sibi copia fieret; & impetrauit. Propert. li. 2. ad Mæcen. *Mysus & Æmonia iuuenis, qua cuspide vulnus Senserat, hac ipsa cuspide sensit opem.* hic, qui rex antea fuerat, exulauit, & mendicauit. vide in epist. de arte poët. *Telephus & Peleus, cum pauper & exsul, vterque, &c.* Achillem autem, nepotem Nereium dicit, quia Thetis, Achillis mater, Nerei est filia.

ORDINARAT AGMINA] Instruxerat & duxerat exercitum. suprà Od. 1. lib. 3. *ordinare arbusta*, pro ordine serere, *Est vt viro vir latius ordinet Arbusta sulcis.*

VNXERE MATRES] Cùm & manuscripti, & typis excusi codices hoc loco inter se dissentirent, alij, *vnxere*, alij *luxere* haberent, (quiquam, ne quid dissimulem. ex iis, quos ego vidi, plures habent *vnxere*) ego olim eam scripturam secutus eram, quæ mihi probabilior visa erat, suum cuique iudicium liberum relinquens, vt hanc, vel illam amplecteretur, quemadmodum ego vnam altera meliorē iudicaram. cuius mei iudicij, factique rationem reddideram lectori hoc modo. Negabam igitur, apud Homer. Ἰλ. ω. corpus Hectoris à mulieribus Troianis vnctum esse, sed ploratum primùm, lacrymisque decoratum, & combustum: deinde ossa pannis mollissimis inuoluta, & in vrnam coniecta: postremò exstructum ei è grandibus saxis monumentum: Iam verò, quòd vnctionis mentio fit interdum apud scriptores, id non magis ad honorem sepulturæ pertinet, quàm lauatio, & pleraque alia, quæ nonnunquam in exsequiis, & funeribus mortuorum solebant adhiberi: quale est hoc exemplum ex Ennio, *Tarquinij corpus bona fœmina lauit, & vnxit*: & item hoc ex Virgil. libro septimo Æneid. de Miseno. *Principio pinguem tædis, & robore secto Ingentem struxere pyram, cui frondibus atris*

Intexunt lateri, & ferales ante cupressos Constituunt, decorántque super fulgentibus armis: Pars calidos latices, & ahena vndantia flammis Expediunt, corpúsque lauant frigentis, & vngunt. apud eundem lib. 9. mater Euryali queritur se filio oculos non pressisse, neque vulnera lauisse, his verbis, *Heu, terra ignota canibus data præda Latinis, Alitibúsque iaces, nec te tua funera mater Produxi, pressíue oculos, aut vulnera laui.* eodem pertinet illud Euripid. Phœniss. ἐγὼ δ' ἥκω μεταστέλλων Ἀδελφὴν Ἰοκάστην, ὅπως λούσῃ, προθῆταί τ' οὐκέτ' ὄντα παῖδ' ἐμόν. Quis autem vnquam vel poeta, vel alius scriptor in miseriis mortui numerauit, quòd lotus non fuerit, aut quòd ei morienti oculi pressi, vel clausi non fuerint? nemo, quod sciam. At omnes poetæ harum commiserationum pleni sunt, dum vel eorum, qui naufragio perierunt, vel eorum, qui in acie ceciderunt, vel similium calamitosorum conditionem miserantur, ac deploranti *iacet insepultus, & indefletus*, aut *non lotus*. Optabant enim omnes se sepeliri, humari, fleri, ac lugeri post mortē: & hæc crebrò à scriptoribus commemorantur: *lauari corpus* autem *vngi*, *oculos claudi*, & similia, vel non ita expetebant, vel dicere licet illa esse horum accessiones, & ad supremum honorem, id est, luctum, & sepulturam, tanquam ad finem, referri. Iam verò quòd scribunt quidem vngere cadauera solitos esse veteres, vt diutiùs integra conseruarentur: id verum esse non puto. Nam vnctionem, vel munditiei, & nitoris, vel luxus causa adhibebant, & sciebant ad corporum integritatem conseruandam nihil adiuuare: corpora autem cū diu manere incorrupta, & integra volebāt, ea vel condiebant, vel cera circumlinebant: quod ostendit M. Tullius lib. 1. Tuscul. his verbis. *Cōdiunt Ægypty mortuos, & eos domi seruant: Persæ etiā cera circumlitos condunt, vt quam maximè permaneant diuturna.* id quod ab Herodoto traditum est libro secundo. ad eundem vsum cedrum, & cupressum adhibebant. Sed cuius hominis est dicere hoc loco, vngi solita apud antiquos cadauera, vt diutius integra seruarentur, cùm constet & Troianos, & Romanos, maximè Horatij ætate, corpora mortuorum in rogum imponere, & comburere, non integra seruare consueuisse? *Vnxere* igitur mihi propter has causas non admodum probabatur: *luxere* autem, maximè: proptereà quòd vbique apud scriptores lugeri, & luctu, seu fletu honorari mortuos legimus. Itaque Homerus non semel κλαίειν θανόντας, id est flere mortuos, dicit esse γέρας θανόντων, id est, decus, præmiumque mortuorum, vt annot. est sup. ad Od. 6. lib. 2. Tùm crebra sunt hæc apud Tragicos ἄκλαυστος, ἄταφος, id est, non ploratus, non sepultus. Euripid. Phœn. ἐᾶν δ' ἄκλαυστον, ἄταφον οἰωνοῖς βοράν, id est, relinquere non ploratum, insepultum, volucribus escā. quæ Virg. expressit libr. 2. *Nos animæ viles, infleta, inhumatáque turba* Iterum apud Eurip. in Medea Iason Medéam orat, vt sinat se filios suos sepe-

A lire, & lugere, his verbis, Θάψαι νεκρούς μοι τῷδε καὶ κλαῦσαι πάρες, apud eund. in Hecuba, sic vmbra Polydori loquitur: πολλοῖς διαύλοις κυμάτων φορούμενος Ἄκλαυστος, ἄταφος. apud eundem in Androm. ij, qui nuntiant Peleo interfectum esse Neoptolemum, aiunt se corpus eius afferre, vt nepotem defleat, & sepeliat, Κομίζομεν νιν σοὶ κατοιμῶξαι γόοις, Κλαῦσαί τε, Πηλεῦ, γῆς τε κοσμῆσαι τάφῳ. Alcæus libro tertio epigr. græc. Ἄκλαυστοι, καὶ ἄθαπτοι ὁδοιπόρε τῷδ' ἐπὶ τύμβῳ Ἠμαθίης τρισσαὶ κείμεθα μυριάδες, &c. Itaque Solon mortem suam lacrymis carere non vult. *Linquamus amicis* (inquit) *Mærorem, vt celebrent funera cum gemitu.* At Ennius contrà. *Nemo me lacrymis decoret, nec*

B *funera fletu Faxit: cur? volito viuu' per ora virûm.* Quòd si quis mihi dicat, licere mortuos lugere, & deflere, etiam si corpus absit: ergo hoc loco legendum *vnxere*, quia ad luctum, & ploratum & similia, non erat necesse corpus Hectoris redimi, & Troiam referri: respondeo ploratus illos, & fletus non nisi posito ante omnium lugentium oculos cadauere, esse solitos vsurpari. quod ex Homero, Virgilio, & ceteris, cuiuis perspicuum esse potest. M. Tullius autem hæc genera lugendi enumerat libr. 3. quæst. Tuscul. *pedores, muliebres lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percussiones*: & Euripides in Alcest. nō admodum dissimilia. Πυλῶν πάροιθεν δ' οὐχ ὁρῶ

C Πηγαῖον, ὡς νομίζεται, χέρνιβ' ἐπὶ φθιτῶν πύλαις: Χαίτη τ' οὔτις ἐπὶ προθύροις τομαῖος, ἃ δὴ νεκύων πένθει πίτνει Οὐ δουπεῖ νεολαία γυναικῶν id est, ante portas autem non video, vt mos & instituta postulant, fontanas aquas, quæ solent adhiberi in mortuorum portis: coma autem nulla est in vestibulo è capite abscissa: quæ in mortuorum luctibus fieri solent. postremò mulierum conuentus non tollit clamorem, neque strepitum excitat. sic igitur hunc locum explicabam. Matres Troianæ corpus Hectoris, quod Achilles canibus, & auibus destinauerat, luxerunt, honoréque sepulturæ affecerunt, posteaquam Achilles Priami supplicis oratione, & precibus flexus est. Iam A-

D chilles apud Homer. ἰλ. ω. à Mercurio præmonitus, & de Iouis voluntate certior factus, Priamo corpus Hectoris Troiam deportandum, ac sepeliendum tradit. sic Hom. Υἱὸς μὲν δή τοι λέλυται, γέρον, ὡς ἐκέλευες· Κεῖται δ' ἐν λεχέεσσ'· ἅμα δ' ἠοῖ φαινομένηφιν Ὄψεαι αὐτὸς ἄγων. Virgil. Æneid. 2. *At non ille, satum quo te mentiris, Achilles Talis in hoste fuit Priamo: sed iura, fidémque Supplicis erubuit, corpúsque exsangue sepulcro Reddidit Hectoreum.* Cùm his rationibus, & argumentis adductus in priore editione *luxere* excudendum curassem: & aliquot annis pòst Lutetiæ non pauca Horatij exemplaria manu scripta nactus, in eis omnibus *Vnxere* scriptum reperissem, nisi quòd in vno hoc verbum erat in litura: hac secunda editione plurium librorum auctoritatem sequi malui; in sententia tamen priore manens,

nens, vt putem, *Luxere* potiùs legendũ esse, quàm *Uaxere*: aut certè vtramque lectionem esse probabilem: quod & Antonio Mureto videtur.

Adiectum feris] Addixerat Hectorem canibus, & auibus Achilles iam ab eo tempore, quo Hector mortifero illo inter humeros & ceruices, ἵνα τε ψυχῆς ὤκιστος ὄλεθρος, id est, vbi celerrimus est interitus, vulnere accepto, tacénsque, & pæne exanimis, Achillem orabat, vt corpus suum patri Priamo comburendum, ac sepeliendum redderet, neque canibus dilacerandum apud naueis relinqueret. sic enim respondet Achilles ἰλ. χ. Μή με κύον γούνων γουνάζεο, μηδὲ τοκήων. Αἲ γάρ πως αὐτόν με μένος, καὶ θυμὸς ἀνείη Ὤμ᾽ ἀποταμνόμενον κρέα ἔδμεναι, οἷα μ᾽ ἔοργας. Ὡς οὐκ ἔσθ᾽ ὃς σῆς γε κύνας κεφαλῆς ἀπαλάλκοι, id est, Ne mihi homo impudentissime per genua mea supplica, neque per parenteis. Nam me animus & ira incitaret, vt te crudum in frusta sectum comedam: talia in me commisisti: Quare non est quisquam, qui canes à capite tuo prohibere possit. & ἰλ. ψ. in sepultura Patrocli cùm duodecim illos Troianos iuuenes, quos viuos ceperat, mano sua interfectos in rogum coniecisset, ait se Hectorem non flammis exustum, sed canibus dilaniandum proiecturum. Ἕκτορα δ᾽ οὔτι δώσω Πριαμίδην πυρὶ δαπτέμεν, ἀλλὰ κύνεσσι.

B

Homicidam] ἀνδροφόνον. neque verò deterius multo est nomen Latinum Græco. nam ἀνδροφόνος, id est, viricida, apud Homerum idem ferè valet, quòd ἀνθρωποκτόνος, id est, homicida. & item apud Euripid. in Hecuba, vbi Polymnestor mulieres Troianas, à quibus eius liberi parui pueri fuerant interfecti, ἀνδροφόνους appellat. Denique Eustath. ad illum locum Homer. ἰλ. ψ. ἤγαγεν ὑμέτερόνδ᾽ ἀνδροκτασίης ὕπο λυγρῆς Ἤματι τῷ ὅτε παῖδα κατέκταν Ἀμφιδάμαντος, &c. notat ἀνδροφόνος γὰρ ὁ ἁπλῶς ἄνθρωπον ἀναιρῶν εἴτε παῖς ὢν ὁ φονῶν, εἴτε ἀκμαῖος, εἴτε καὶ γυνή. id est, ἀνδροφόνος, seu, si dicere liceat viricida, is est simpliciter, qui hominem occidit, siue puer sit is, qui cecidit siue vir ætate corroborata, siue mulier.

C

Postquam relictis mœnib. rex] Priamus ἰλ. ω. à Mercurio per media Græcorum castra noctu deductus, vt suprà diximus ad Od. 10 lib. 1. neque à quoquam visus, ad Achillem peruenit: & cùm eius genua manibus tetigisset, manúsque exosculatus esset: sese ad pedes abiiciens orans, vt corpus Hectoris, pretio accepto, sibi redderet, sepeliendique potestatem faceret. Homeri verba sunt hæc ἄγχι δ᾽ ἄρα στὰς χερσὶν Ἀχιλλῆος λάβε γούνατα, καὶ κύσε χεῖρας Δεινὰς, ἀνδροφόνους, αἵ οἱ πολέας κτάνον υἷας. sequitur aliquot pòst versibus, Κλαῖ᾽ ἁδινὰ προπάροιθε ποδῶν Ἀχιλῆος ἐλυσθεὶς, id est, Plorabat miserabiliter, seu indesinenter ante pedes Achillis volutatus.

D

Peruicacis] in sententia sua obfirmati, pertinacis, &, vt alibi, cedere nescij. quamquã interest inter peruicaciam & pertinaciam.

A

Setosa duris exuere] id est, porcorum, & ceterarum bestiarum, in quas à Circe fuerant versi, figuras exuerunt, & humanas receuperarunt, Circe volente, ac libente. hac de re Homerus ὀδ. κ. Κίρκη δὲ δι᾽ ἐκ μεγάροιο βεβήκει ῥάβδον ἔχουσ᾽ ἐν χειρὶ, θύρας δ᾽ ἀνέῳξε συφειοῦ, &c. id est, Circe autem per domum, & è domo egressa est, virgam manu tenens; foreis autem haræ aperuit. sequitur, Τῶν δ᾽ ἐκ μὲν μελέων τρίχες ἔρρεον, ἃς πρὶν ἔφυσε φάρμακον οὐλόμενον, τό σφιν πόρε πότνια Κίρκη· Ἄνδρες δ᾽ αἶψ᾽ ἐγένοντο νεώτεροι, ἢ πάρος ἦσαν. id est, ex eorum autem membris pili defluebant, quos priùs nasci fecerat pharmacũ perniciosum, quod eis dederat veneranda Circe. Viri autem citò facti sunt iuniores, quàm antea erant.

Remiges Vlyssei] socij Vlyssis. epist. 2. lib. 1. *remigium vitiosum Ithacensis Vlyssei*.

Relatus] sic habent duo cod. Vatic. & Ioann. Rainut. Vrs. Tornes. & ita legendum, non *relapsus*. relatus autem, id est, redditus & restitutus.

Atque notus in vultus honor] id est, & facies pristina honesta, omnibus nota, nempe humana.

Amata nautis multum] ô tu, quam nautæ, & institores multùm amant. Cùm videri velit eam honorificè appellare, eíque blandiri, reuera tamen contumeliosè insectatur. qui sint institores, dixi sup. ad Od. 6. lib. 3.

Iuventas] id est, iuuenta. nam quamuis Deæ nomen sit, eodem tamen etiam ætas bæc significatur.

Verecundus color] purpureus, & rubicundus: qualis inest in pueris, & adolescẽtibus, qui verecundi sunt: vel per verecundum colorem, ideo rubicundus significatur: quia, quos pudet, ij erubescunt. significat, sibi cantiones & veneficia Canidiæ pallorem, maciem, canitiémque attulisse.

Reliquit ossa, &c.] nihil mihi reliquit præter ossa pelle lurida amicta: vel præter ossa & pellem luridam. prouerbium de summa macie. Plaut. Capt. *Macesco, consenesco, & tabesco miser: Ossa atque pellis sum misera macritudine*. Theocritus εἰδ. β. Τῆνας μὲν δή τοι πᾶς πόρτιος αὐτὰ λέλειπται τ᾽ ὀστέα, id est, Illius quidem iuuencæ sola ossa relicta sunt. Apollon. Ἀργον. β. πίνῳ τε οἱ αὐσταλέος χρὼς ἐσκλήκει, ῥινοὶ δὲ σὺν ὀστέα μοῦνον ἔεργον, id est, sordibus ei corpus erat aridum & squallidum: pellis autem & ossa sola continebant. Virgil. Palæm. *vix ossibus hærent*.

Pelle amicta lurida] pallida, subuiridis, vel crocei coloris: qualis vmbrarum, arquatorum, lutæ, Orci. vt sup. Od. 4. libr. 3. *luridum Misses ad Orcum*. amicta autem, id est, vestita, epist. 15. lib. 1. *Pomisse & pratis, an amicta vitibus vlmo*.

Tuis capillus albus est] Ad

odores, tuáque vnguenta, id est, veneficia, mihi canitiem attulerunt. Oda 14. lib. 3. *Lenit albescens animos capillus.*

NVLLAM À LABORE ME] nulla mihi à labore, siue animi & corporis datur intermissio, nulla conquiescendi potestas.

VRGET DIEM NOX, ET D.] id est, sine vlla temporis intermissione laboro, cõtinuis animi laboribus exerceor. diurno labori succedit nocturnus, & nocturno diurnus.

NEQVE EST LEVARE] οὐδ' ἔστι, vel ἔξεστι non licet, non datur respirare. distenta mihi sũt spiritu præcordia, neque ea respirando leuare possum, iccircò enim data est respiratio, vt & attrahatur aër frigidus, qui calorem intestinum, ac naturalem refrigeret: & vicissim pectus spiritu, & aere concalefacto distentum, atque inflatum subleuetur.

ERGO NEGATVM VINCOR, VT CREDAM] horum verborum hæc sententia est. ergo ego nunc tandem infelix meis malis vincor, vt credam, & fatear id, quod initio negaueram: quidnam? Sabella carmina, id est, Canidiæ Sabellæ cantiones vim habere ad permouẽdos, & perturbandos hominum animos.

CAPÚTQVE MARSA.] & vt credam, caput Marsis cantionibus, seu carminibus, quodammodo dirumpi, amentiaque affici. suprà Od. 5. eodem lib. *nec vocata mens tua Marsis redibit vocibus.* [Licet & ita interpretari, *dissilire*, id est, dirumpi, & verò vtrũque coniunxit Arnobius lib. 2. aduersus genteis, *vt infidelium dissiliat, & dirumpatur auditus.*]

DISSILIRE.] in diuersas parteis ferri, dissipari, differri. epist. 18. lib. 1. *Gratia sic fratrum geminorum Amphionis, atque Zethi dissiluit.*

QVANTVM NEQVE ATRO DELIBVTVS] Hercules Eunomo Architelis filio, à se non sponte interfecto, voluntario se exsilio multauit, atque in oppidum Trachinem proficisci constituit. Cùm ad Euenum fluuium, cuius portitor erat Nessus centaurus, peruenisset, ipse fluuium pedibus superauit; Deianiram autem mercede pacta Nesso traiiciendam reliquit. Hic, dum eam traiicit, vim ei inferre conatur. Hercules Deianiræ vim propulsaris clamore eaudito, egredienti Nesso mortiferum vulnus inflixit. Nessus moribundus, Deianiræ ad se euocatæ dixit, se philtrum ei dare velle, quo Herculis erga se amorem perpetuum, ac sempiternum retineret, (constabat autem id philtrum ex ipsius Nessi cruore, & eo veneno, quo suorum telorum cuspides Hercules inficere solebat.) Quo cupide accepto, & studiosè seruato, cùm Deianira parum gratum de Iola Euryti filia nuntiũ accepisset, vereretúrque ne Iolam sibi anteponeret Hercules, tunicam ad eum misit cruore illo imbutam, cùm existimaret philtrum esse: quã cùm ille induisset, venenúmque illud corporis contactu concalefactum, vsque ad viscera permanasset, voces illas miserabileis edidit, quæ leguntur apud Sophoclem in Trachin. vide Od. 3. huius lib.

A

NEC SICANA FERVIDA VIRENS] Sic ego hunc locum veterum codicum auctoritatem secutus emendaui. sic enim scriptum reperi in cod. Don. Iann. & duobus Vatic. vno Petri Danielis, & totidem Nicotianis, & vno Nicot. Cleric. & duobus Russardinis, *Virens in Ætna.* quod sine dubio rectum est, vt per virẽtem flammam significari intelligamus eam, quæ valida & perpetua sit, & numquam languescat, aut moriatur: quemadmodum apud Homerum ἰλ. ι. φλὸξ ἐμαράνθη, id est, flamma exaruit: seu marcida facta est, pro exstincta est. & ἰλ. ψ. πῦρ ... ἐμαραίνετο, id est, tunc incendium

B

marcescebat. [Sic apud Lucretium lib. 5. *Donec sufferunt flammas flore coorta.*] *Virens* autem, quod in ceteris omnibus manuscr. reperitur, longè est aptissimum. Ego igitur priore sententia desisto: quæ fuit huiusmodi, *Virens* esse mendosum, & legendum *Vibrans.* Sic autem hanc sententiam confirmabam in priore editione. Ex hoc *virens,* quod mihi deprauatum videbatur, coniectura ductus, tamquam manu quadam, ad veram ac germanam (vt tum putabam) lectionem, *vibrans flamma,* reponebam: atque ita disputabam. *Vibrans flamma* (opinor) ab Horatio appellatur, quæ strictè ferri, aut luminis in morem splendet, ac micat: vel quæ se attollit, atque eiaculatur in auras: qualem describit Lucretius libro 6. Ætnę flammam, & Virgil. libro 3. Æneid sic Lucret.

C

Nunc tamen illa modis quibus irritata repente Flamma foras vastis, Ætna fornacibus efflet, Expediam. primum totius subcaua montis Est natura, fere silicum suffulta cauernis, &c. sequitur mox, *Venius enim fit, vbi est agitando percitus aer. Hic vbi percaluit calefecitque omnia circum Saxa furens quà contingit, terrámque: & ab ollis Extrusit calidum flammis velocibus ignem: Tollit se, ac rectus ita faucibus eicit alte, Funditque ardorem longè, longèque fauillam Differt, & crassa voluit caligine fumum, Extruditque simul mirando pondere saxa.* Et Virgil. *sed horrificis iuxta tonat Ætna ruinis: Interdúmque atram prorumpit ad æthera nubem Turbine fumantem piceo, & candente fauilla. Attollitque globos flammarum, & sidera lambit: Interdum scopulos, auulsáque viscera montis Erigit eructans, liquefactáque saxa sub auras Cum gemitu glomerat, fundóque exæstuat imo.* quos Virgilij versus ex Pindari Oda 1. expressos, aut certè imitatos ostendit Macrob. lib. 5. Saturnal. cap. 17. κίων δ' οὐρανία συνέχει, νιφόεσσ' Αἴτνα, πάνετες χιόνος ὀξείας τιθήνα, τᾶς ἐρεύγονται μὲν ἀπλάτου πυρὸς ἁγνόταται ἐκ μυχῶν παγαί: ποταμοὶ δ' ἁμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ αἴθων': ἀλλ' ἐν ὄρφναισι πέτρας φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖαν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ. κεῖνο δ' ἁφαίστοιο κρουνοὺς ἑρπετὸν δεινοτάτους ἀναπέμπει, id est, Columna autem cælestis continet, niuosa Ætna, per totum annum niuis acutæ nutrix: cuius ex recessibus eructantur ignis, ad quem nemo accedere audeat, purissimi

D

simi fontes. Fluuij autem ignei interdiu profundunt fluentum fumi candens, seu nigrum: noctis autem tenebris pœnicea flamma voluitur, & saxa portat in maris æquor profundum cum ingenti sonitu. Illud autem Vulcani repri-le scaturigines horribilissimas sursum mittit. Iam verbum vibrare, sæpius esse absolutum, quàm ἐνεργητικόν, id ex Lucret. M. Tull. intelligere licet. Lucretius libro tertio. *Quin etiam tibi si lingua vibrante minacem Serpentem, & cauda procero corpore vtrinque Sit libitum in multas partes discindere ferro, &c.* Virgilius Æneid. 2. *Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.* Idem libro nono *Vibranti gladio connixus ab aggere dexter Occupat.* & libro 10. *Vibranti cuspis medium transuerberat ictu.* M. Tullius orat. perfect. de Demonstr. *Cuius non tam vibrarent fulmina illa, nisi numeris contorta ferrentur.* Idem in Locullo. *Nobismetipsis modò cæruleum mare videbatur, nunc ravum: nunc, quia à sole collucet, albescit, & vibrat.* Idem in Bruto extremo. *& erat oratio cùm incitata, & vibrans, tum etiam accurata & polita.* Quinctil. libro 10. de Archilocho. *cùm valida, tum breues, vibrantésque sententia.* hanc igitur scripturam veram esse puto, *Vibrans in Ætna flamma.* Nam quòd quidam emendauerunt, *Furens in Ætna flamma*, non equidem inuideo: & scio Virgil. libro quarto Æneid. in extr. dixisse: *flammæque furentes Culmina pérque hominum voluantur, perque Deorum:* Verùm hæc lectio, quam sequor, & propiùs abest à vetere scriptura *Vrens*, & significantius (meo quidem iudicio) exprimit flammæ è fornacibus illis erumpentis, & in altum sese eiicientis, & cunglobantis naturam. *Virens* autem factum esse puto ex *Vrens*: & *Vrens* ex *Vibrans* errore, & negligentia librariorum. Hæc igitur olim scripseram. Nunc autem sententia mutata, *Virens flamma* retineo, & virentem flammam interpretor, validam, acrem, perpetuam, non languescentem. Cur sententiam mutem autem vna hæc causa est, quod tutiùs esse arbitror veteres codices sequi, præsertim vbi defendi possunt, vbique probabilem scripturam continent, quàm aliam excogitare. Si quis tamen *vibrans flamma*, quæ lectio coniectura sola nititur, huic anteponet, non improbabo.

Tv donec cinis, &c.] tu veluti quædam venenorum officina, non cessabis me tuis venenis exurere donec exaruerim, & cineris in modũ consumtus: atque à ventis dispersus fuerim: seu donec in cinerem versus fuerim, vt loquitur Oda 3. lib. 3.

Colchicis] Medeæ venenorum similimis. suprà Od. 5. *Flammis aduri Colchicis.* & Od. 13. lib. 2. *ille venena Colchica, Et quicquid vsquam concipitur nefas, Tractauit, &c.*

Qvæ finis?] finis generis fœmin. vt suprà Od. 18. libro secundo. *fine destinata.* & Lucret. libro 1. *Denique iam quoniam generatim reddita finis Crescendi rebus constat.* & Virgil. libro 5. *Quæ finis standi?*

A

Qvod me manet stipend.] quod tibi à me vis stipendium persolui? id est, quam mihi pœnam irrogabis aut impones? quam me pœnam vis sufferre, ac sustinere?

Effare] quidam legi volunt Ecfare, quo modo scriptum reperi etiam ego in vno, & altero codice antiquo.

Ivssas] participium à verbo *iubeor*: de quo alibi. iussas autem, id est, à te in me constitutas: vel quas ego subire & luere abs te iussus fuero.

Cvm fide] tralatio à pecunia: quæ cum fide solui dicitur, si tota, & ad diem soluatur.

B

Expiare] pœna subeunda luere, ac delere. vt Od. 1. lib. 2. *arma Nondum expiatis vncta cruoribus.* & huius lib. Od. 5. *dira detestatio Nulla expiatur victima.* Cicero de harusp. resp. *nomen populi Rom. tanto scelere contaminauit, vt id nulla re possit, nisi ipsius supplicio, expiari.*

Meno. lyra voles sonari.] id est, falsò, seu falsis carminibus, & mendacibus hymnis laudari, significat, eam veris laudibus ornari non posse.

Tv pvdica, tv proba.] significat eam esse impudicam, & improbam. sic Catull. in quandam. *Pudica & proba, redde codicillos.*

Perambvlabis astra sidvs] tanquam Erigone referêris in siderum numerum:

C

vel si tu sidus aureum inter astra versaberis. hoc dicitur interesse inter astrum & sidus, quòd sidus vna stella sit: astrum, multæ: vt Virgiliæ, Orion, Vrsa maior, & Vrsa minor, &c. sidus aureum autem dixit ἐπιθετικῶς. vt non semel Virg. Æn. 2. *ferit aurea sidera clamor.* & lib. 11. *Tum vero immensus surgens ferit aurea clamor Sidera.*

Infamis Hel. Cast. offens.] Quæ sunt peruulgata, omnibúsque notissima de Stesichoro poeta, iccircò eum oculis esse multatum, quia Helenam versibus maledicis, & contumeliosis lacerarat, prætermitto. Pausanias autẽ in Laconicis, noua quædam hac de re, atq; inaudita profert, Leonymum quendam Crotoniatam in insulam Λευκὴν profectum, Achillem

D

in ea, duos Aiaces, aliósque Heroas, & vnà cũ illis Helenam vidisse: cum ea etiam esse locutum sibíque ab illa esse mandatum, vt, cùm primùm Himerã (qua in vrbe natus est Stesichorus) nauigasset, Stesichoro nunciaret, se iratam ob carmen in se scriptũ, oculos ei ademisse: Quo nuntio accepto Stesichorum stilum vertisse, Helenámque, quã antea vituperarat, laudauisse. Eius autem palinodiæ principiũ ponit Plato in Phædro his verbis, ἔστι δὲ τοῖς ἁμαρτάνουσι περὶ μυθολογίαν καθαρμὸς ἀρχαῖος, ὃν Ὅμηρος μὲν οὐκ ᾔσθετο, Στησίχορος δέ. τῶν γὰρ ὀμμάτων στερηθεὶς διὰ τὴν Ἑλένης κακηγορίαν, οὐκ ἠγνόησεν, ὥσπερ Ὅμηρος, ἀλλ᾽ ἅτε μουσικὸς ὤν, ἔγνω τὴν αἰτίαν, καὶ ποιεῖ εὐθὺς, Οὐκ ἔστ᾽ ἔτυμος ὁ λόγος οὗτος, οὐδ᾽ ἔβας ἐν νηυσὶν εὐσέλμοις, οὐδ᾽ ἵ-

χεο πέργαμα τροίης. ποίησας δὲ πᾶσαν τὴν καλουμένην παλινῳδίαν παραχρῆμα ἀνέβλεψεν. id est, iis, qui in tabulãdo peccarũt, vetus est expiatio, quæ Homerũ quidem fugit, sed non Stesichorũ. Nam cùm oculis orbatus esset propterea, quòd Helenæ maledixerat, non ignorauit, quemadmodum Homerus, sed, vt pote qui musicus esset, causam eius rei intellexit, & cõtinuò hoc carmen fecit. *Non verus ille est sermo: numquam puppibus vecta es velinolis opulenta ad pergama Troiæ.* Absoluta igitur tota illa, quæ appellatur, palinodia, oculorũ sensum cõtinuò recuperauit. vsurpat M. Tullius huius carminis principium libro 9. epist. ad Attic. οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος (vt opinor) *ille de ratibus*, id est, non est verus ille rumor de Pompeij nauibus. Extat & alius Stesichori versus apud Lycophronis interpr. ad eandẽ rem pertinens, Τρῶες τοί ποτ' ἴσαν Ελένης εἴδωλον ἔχοντες, id est, Troiani quondam abierũt secum Helenæ imaginem habentes.

INFAMIS HELENÆ] quam infamarat Stesichorus: dedecore & infamia notatæ a Stesichoro. non dissimulabo me reperisse in vno Vatic. libr. Infimis de qua scriptura equidem nihil pronuntio. tantùm admonitum lectorem velim, vt consideret, idem ne sit sentiendum de nomine infamis, quod de infacetus censuit Hermolaus Barbarus: nempe scribendum esse, infícetus.

VATI] Stesichoro. de quo suprà ad Od 9. lib. 4. vide de eod. multa apud Quinct. libr. 10.

ET TV] tu quoque eorum exemplo.

O NEC PATERNIS] hæc palinodiæ irrisionis cõtumeliosæ plenissima est: imò verò mera contumelia est, cũ vrbanitate tamen Horatiana coniuncta. Vult enim Horatius intelligi, quæ laudandæ Canidiæ causa dicit, esse planè falsa.

NEC IN SEPVLCRIS, &c.] id est, nec docta, seu quæ nescis pauperum mortuorum cineres nono post eorum mortem die dispergere, ac dissipare. tamen hoc eam factitare solere.

NOVENDIALES] nouendiales pulueres, nouendiale sacrum, nouendiales ludi, nouendiales feriæ à numero dierum sunt dictæ. Nam cadauer domi dies septẽ seruabatur: octauo die comburebatur: nono sepeliebatur, seu humabatur: deinde iustis persolutis, & imposita inscriptione humatus dicebatur mortuus. ante hoc tempus, & antequã hæc facta essent, dicebatur esse supra terram. Ad hunc locum pertinet illud Virgil. 5. Æneid. *Præterea si nona diem mortalibus almum Aurora extulerit, radiisque retexerit orbem, &c.* ad quem locum lege Seruiũ, qui ibi profert hũc Horatianum versum.

PVRÆ MANVS] καθαραὶ χεῖρες: non maculatæ sanguine: quod est falsum, vt cetera omnia.

TVVSQVE VENTER PARTVMEIVS] venter partum eius est, qui partum edere & solet, & potest: venter fæcundus: qualis profectò non est Canidiæ: id est, Gratidiæ. est autẽ nomen con-

A flatum à partu, & verbo meio, in codice Io. Morellij viri nobilis, & in primis eruditi, annotatum erat ad hanc vocem *partumeius, partu aptus.*

TVO CRVORE RVBROS] tuo cruore & tabo commaculatos in puerperio tuo.

VTCVMQVE, &c.] quoties, vel quandocũque tu partu edito è lecto surgis fortis puerpera. quod numquam tibi contigit. numquam enim nec paris, nec peperisti. videtur enim significare, Canidiam obstetricis opera, & ministerio vti, quæ pannos eius cruore ex partu inquinatos, abluat, cùm longè aliud & sentiat, & velit intelligi. Nam nec vmquam puerpera fuit, neque obstetrice vsa est, neque pannos habet cruentos, vtpote quæ suppositos partus ostenB tet, non veros. vt sup. Od. 5. *si vocata partubus Lucina veris affuit.* Exilis autem secundæ personæ est, à verbo exilio.

CANIDIA.

OBSERATIS] obturatis, clausis, surdis. obserare a sera factũ. vtitur & Catull. ad Ipsithil. seu, vt alij volunt, hospitellam, *Ne quis liminis obseret tabellam.*

NON SAXA NVDIS SVRD.] huius versus, & proximi sententia est. Non sunt nautis surdiora saxa, quæ fluctibus hibernis verberantur, subintell. quàm ego tibi sum. vel hoc modo.
C non magis audiunt nautas miseros, nudos, & eiectos saxa, quæ a fluctibus hibernis verberantur quàm ego te. *nudis* autem, id est, spoliatis, naufragis. sic suprà Od. 7. libr. 3. *nam scopulis surdior Icari Voces audit adhuc integer.*

TVNDIT] verberat. Virgil. Æneid. 5. *Est procul in pelago saxum, spumantia contra Littora: quod tumidis summersum tunditur olim Fluctibus hibernis condunt vbi sidera Cori.* Idem in Daphn. *Nec percussa iuuant fluctu tam littora, &c.*

NEPTVNVS HIBERNVS] id est, mare tempestatibus hibernis commotum, atque ventis concitatum.

SALO] fluctu: maris agitatione & iactatione. Græcum nomen est, ex quo σαλεύειν agitare,
D concutere.

INVLTVS VT TV RISERIS, &c.] egóne cõmittam, vt tu impune riseris Cotyttia, quæ sacra tu tuis versibus vulgauisti? de hoc loquendi genere vide quæ sunt annotata ad illum locum, *Visne tegam spurco Damæ latus?* Satyr. 5. lib. 2.

COTYTTIA] sic scribendum docuit Politianus, nõ *Cocytia.* Cotyttia autem dicta sunt sacra quædam nocturna, flagitiosa, obscæna, & nefaria, à Cotyttone impudentiæ, & Veneris obscænæ dea, cuius sacerdotes erant Baptæ: de qua Iuuenalis Sat. 2. *Talia secreta coluerunt Orgia tæda Cecropiam soliti Baptæ lassare Cotyttô.*

LIBERI CVPID.] liberi, id est, nulla lege, nullóque pudore à libidine reuocati: liberè & solutè per omne libidinis, quamtumuis obscænæ, & flagitiosæ genus vagantes.

ET ES-

Et Esqvil. pontif. venefici] conscius, & particeps à me factus eorum sacrorum & veneficiorũ, qui in Esquiliis tracto: vel dic pontificem eum appellari veneficij Esquilini, quia veluti pontifex quidam hæc sacra reprehendat, & de his existimare, & iudicare audeat. erat enim pontificum religiones, & cæremonias tueri. Festus, *Pontifex maximus, iudex, atque arbiter habetur rerum diuinarum, humanarúmque.* Plautus Rudente, *Lubet iurare. tûne pontifex periurio es?*

Impvne vt vrbem, &c.] egóne te patiar inultum esse, qui me populi fabulam feceris?

Qvid proderit ditasse, &c.] id est, quid proderit tibi te Pelignas anus impenso pretio conduxisse, vt te dolore, & cruciatu corporis liberarent: præsentibúsque venenis vsum esse, vt statim exanimatus miseriarũ tuarum portum occupares, si tardiùs, quàm optas, moriturus es?

Dvcenda] producenda, extrahenda. sic dicimus *ducere bellum.*

In hoc] ad hoc, propter hoc, ἐπὶ τούτῳ.

Svppetas] vt sufficias, ac suppedites materiam, & locum nouis doloribus: vel vt sis semper recens & integer nouis doloribus. ἵνα ἐπαρκῇς καιναῖς ἀλγηδόσι.

Doloribvs] sic habent aliquot libri scripti, & excusi: quidam scripti *laboribus*: quidam *cruciatibus.*

Infidvs] qui Deorum consilia recondita vulgauit, vt dicemus ad Sat. 1. libro 1. sed mihi tacendum non videtur, me in octo libr. manuscriptis legisse, *Pelops infidus pater.* [quam lectionem confirmat Catull. *Troicáque obsidens longinquo mœnia bello Periuri Pelopis vastabit tertius heres.*]

Benignæ] copiosæ, affluentis, abundantis, largæ. videntur quidem hæc pugnare, copiosum esse, & egere: sed ea est Tantali, & Tantali similium pœna, vt in media rerum copia egeant. de hac autem Tantali pœna vide annot. ad Satyr. 1. libri 1.

Optat Promethevs] de Prometheo suprà diximus nonnulla ad Od. 3. libr. 1. ad quæ hæc addimus: Prometheum iccircò Caucaso esse affixum fingi, quòd is in monte illo assiduè hærens, inde astra studiosè contemplaretur, & rerum cælestium cognitioni operam daret quod testatur & Cicero libro 5. Tuscul. quæst. non lõgè à princip. Est autem hic mons circa Assyrios, altissimus, & pæne dicam, sideribus vicinus. ex quo fit, vt astra maiora, quàm aliunde videantur, demonstret, & planissimè eorum ortus obitúsq; declaret. Dicitur idem totam fulminũ rationem accuratè perquisiuisse, eámque perspectam & cognitam hominibus indicasse. Ex quo ignem cælestem furatus esse traditus est. Quòd autem Aquila cor eius exest, significat ea fabula curam, & sollicitudinem acrem animi, qua siderum

A motus peruestigauit.

Obligatvs] id est, *alligatus*: vel dic *obligatus*, quasi circumligatus, id est, firmissimè & tenacissimè ligatus. sic enim dicunt Latini, *nexu se obligare, & verborum obligationes, & obligare vulnus, & obligatum beneficium.* Sed cur non dixit, *obligatus Caucaso*, potiùs quàm *aliti*? An hoc significat, Prometheo aquilam esse assiduè affixam per hypallagen? an Prometheum Caucaso esse obligatum & affixum, vt aliti, id est, aquilæ pabulum assiduè præbeat, quasi *aliti* positum sit pro, alitis causa?

Optat svpremo, &c.] de Sisypho & eius saxo, cùm fabula sit notissima, tùm collegimus quædam ad Od. 14. lib. 2. ibi, *damnatúsque*
B *longi Sisyphus Æolides laboris.*

Voles modò altis despl. tvrr.] modò voles te ex altis turribus præcipitem agere.

Ense pectvs Norico recludere] tibi pectus ferro transfigere. sic Virg. loquitur lib. 10. Æneid. *Tum latebras animæ pectus mucrone recludit.* Noricus ensis autem à gente Norica dictus, Rhætis, & Lepontij finitima. Nam inter Noricos, & Rhætos Rhenus fluuius interfluit. suprà Od. 16. libro 1. *quas neque Noricus Deterret ensis.*

Innectes] sic reperi scriptum in duob. codic. Vatic. Vrsin. Raïnutij, Faërn. Nicot. Russat. Cleric. in trib. Vatic. Faern. Torn. *nectes.*

C Vectabor hvmeris] tuis humeris insidebo mihi inuisis.

An, qvæ movere cereas] an ego, quæ cereas imagines motu præditas efficere, & animare possum, &c. adhibebãtur autem cereæ, & laneæ imagines in rebus magicis: vt sat. lib. lib. 1. *Lanea & effigies erat, altera cerea.*

Vt ipse nosti cvriosvs, et polo] in lib. Iannoct. scriptum est, *Vt ipse curiosius nosti, & polo.* quam scripturam non reiicerem, nisi magis mihi placeret vulgata.

Et polo deripere Lvnam] suprà Od. 5. *Lunámque cælo deripit. Deripere* autem non *diripere*, scriptum est in omnibus libris calamo exaratis.

Excitare] excitare mortuos ab inferis.

D Desideríqve temperare pocvlvm] & conficere, ac miscere poculum amatorium. sup. Od. 5. *Amoris esset poculum.* temperare, κεράσαι.

Flor. art. in te nvll. habentis exit.] Cùm dissentirent hoc loco inter se libri veteres, alijque haberent, *Florem artis in te nil habentis exitum*: alij, *Florem artis in te nil habentis exitũ*: alij, *nil agentis exitum*: ego olim eam scripturam, quæ mihi probabiliss. visa erat, quæque reperitur in duobus cod. Vatic. Iannoct. Torn. (quãquam in vno ex his, non sine litura.) *Florem artis in te nil agentis exitum*, secutus eram. quam sic explicabam: ego, que Lunam è cælo possum deducere, & mortuos excitare ab inferis, & ama-

toria pocula præsentissima conficere, vsque adeóne infelix ero, vt ars mea in te sit inanis, nullámque vim aut potestatem babeat? hæc mihi quidem videbatur esse verborum sententia: sed hærebat scrupulus, quòd genus hoc loquendi, *ars nil agit in aliquo*, seu *in aliquem*, pro eo, quod est, inanis est, & nullam vim babet. nil valet, videbatur mihi, & vt nunc videtur, parùm Latinum, & Horatio, eleganti scriptori, indecorum. nam *nil agere* quidem, inanem operam sumere est: quo sæpe vtuntur Latini. vtitur & Hor. sat. 9. libro 1. *sed nil agis: vsque tenebo.* & satyr. 3. libr. 2. locus videtur præcipuè huius lectionis sententiam adiuuare. *Nil agit exemplum, litem quod lite resoluit.* significat enim inutile, atque inane esse exemplum, quod rem dubiam & controuersam, alia re dubia soluit. hoc igitur tunc afferebam, quo banc scripturam defenderem. nam illam alteram, *artis in te nil habentis exitum*, planè reiiciebā. quæ tamen reperitur ferè in omnibus libr. excusis, Venetis, Lugdunēsibus, Parisiensibus, Germanicis, & maiore parte manuscriptorum. ego autem eam annos ab hinc duodecim ita in meo libro immutaram, *Florem artis in te nil valentis exitum*. quod idem nuper venit in mentem Paullo Manutio, viro doctissimo, seu potiùs Mureto: qui ita curauit excudendum, cùm Aldini antiquiores babeant, *nil habentis*. neque verò bæc mihi scriptura displiceret, si eius exstaret in libris veteribus vel tenuissimum vestigiū. Nunc cùm id non sit: hanc, quam explanaui, & quæ reperitur in libris scriptis, *Florem artis in te nil agentis, exitum*. tenebam, quia non habebam meliorem. Nam, ne mentiar, ne eam quidem magnopere probabam. Videbatur enim mihi inelegans & insolens, ac, pæne dicam, barbarum loquendi genus: vt & nunc videtur. *ars nil agit in te*, vt suprà dixi. Nunc igitur (vt, quod sentio, liberè dicam) banc ipsam scripturam, quam religione quadam deterritus immutare, aut reiicere tum non sum ausus, corruptam esse, neque vllum mendum inesse in verbo *habentis*, sed in voce *nil*, aut in voce *exitum*: &, ne longum faciam, totum hunc locum sic esse legendum puto. *Florem artis in te nullam habentis exitum*? seu, si quis malit, quòd in quibusdam libr. reperitur, *Florem artis in te nil habentis exitus*? Natum autem fortasse mendum est ex hac scriptura *null' habentis*, & ex ignoratione consuetudinis loquendi Horatianæ. Nam cùm indocti quidem siue librarij, siue lectores, quid sibi vellet illud *null'*, non intelligerent, neque quò referri possent bi patrij casus *artis habentis*, videraot ex ea voce *null'* fecerunt *nil*. Ita nobis locus corruptus per manus traditus est, quem posteà nonnulli ita corrigere conati sunt, vt *agentis* reponerent in locū verbi, *habentis*. in libro quidem Don. perspicuè vox *agētis* alia & recentiore manu scripta est. in solo autem codice Tornes. & duob. Vatic. integram reperi: quibus cum posteà consentire animaduerti Lutetiæ Clericanum, Nicotianum, v-

A numRuslard. ceteros. hanc igitur germanam, & integram scripturam esse arbitror. verborum autem hic ordo est, Plorem artis nullum exitum in te habentis? vel, si quis fortè alteram lectionem huic anteponat, *Plorem artis*, id est, plorem gratia artis. *nil exitum*, id est nullū exitum, *in te habentis*? Iam hoc *Plorem artis*, Græcorum more dictum est, pro eo, quod est, plorem artis ergô, seu caussa artis, vel ob artem. solent enim illi in huiusmodi loquendi generibus subintelligere χάριν, vel ἕνεκα. Plato in Euthyd. μακαρίζω ἄρ ὑμᾶς ἔγωγε τῆς κτήσεως, πολὺ μᾶλλον ἢ μέγαν βασιλέα τῆς ἀρχῆς. id est, beatos equidem vos duco possessionis istius magis nomine, quā magnum regem, seu Persarum regem imperij

B Aristot. ῥητορ. α. πολλοὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν, ὥσπερ Ἡρόδικος λέγεται, οὓς οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονίσειε τῆς ὑγιείας, id est, ad verbum, quos nemo beatus duxerit valetudinis. quod valet, ob valetudinem vel caussa valetudinis. Dion. Halicar. ἀρχαιολ. βιβλ. ζ. Ταύτης μὲν τοίγε τῆς γνώμης ἐπαινοῦντες ὑμᾶς, id est, huius sententiæ vos laudantes. quod valet, ob banc mentem, vel ob hanc sententiam. Eurip in Androm. χρῆν μὲν οὖν σ' ἐπὶ τοῖς δείας τόλμας, ἂν ἔρεξα, ὦ κατάρατος ἐγώ, κατάρατος ἀνδράσι, id est, gemo igitur facinoris horribilis, quod perpetraui. Idem Iphigenia in Aulide, Ἑλλάδος μάλιστ' ἔγωγε τῆς ταλαιπώρου στένω, id est, maximè equidem Græciæ cala-

C mitosæ gemo ac ploro. Idem Phœniss. φεῦ, φεῦ, κακῶν σῶν Οἰδίπου σὸς ὢν στένω. malorum tuorum Oedipe ploro. quæ tria postrema exempla proximè accedunt ad hanc locutionem Horatianam. Integrum est illud genus apud Æschyl. in Prometh. Αἶ αἶ Προμηθεῦ, σῶν ὕπερ στένω πόνων imitatus est etiam Virgil. 11. Æneid. *Vir Troiane, quibus cælo te laudibus æquem? Iustitiæ ne prius mirer, belline laborum?* id est, téne mirer ob iustitiā priùs, an ob belli labores? sic enim hunc versum explico, quamuis paullo aliter Seruius. Iam hæc loquendi genera, *habere exitum*, *nullum habere exitum*, Latinis scriptoribus valde sunt vsitata: quorum hoc proximum significat, quippiam non consequi finem, cuius gratia cœptum ram

D est, atq; ita inane & inutile, seu nullius efficaciæ esse: illud alterū, contrarium, nempe ad exitum optabilem peruenire & efficax esse, seu (vt ita dicam) effectum aliquem gignere. M. Tull. libr. 7. epist. ad Attic. *Rursus autem ex dolore municipali, sermonibúsque eorum, quos conuenio, videtur hoc consilium exitum habiturum.* Idem Philipp. 2. *Fugam quærebamus omnes, quæ ipsa exitum non habebat.* Idem de diuinat. lib. 2. *Quid ego Haruspicum responsa commemorem? (possum equidem innumerabilia) quæ aut nullos habuerunt exitus, aut contrarios.* Idem Acad. 2. *Ipsa autem philosophia, quæ rationibus progredi debet, quem habebit exitum?* Idem ferè valet *reperire exitum*. Idem Cicero libr. 1. de finib. *Quòd si ne ipsarum quidem virtutum laus reperire potest exitum, nisi dirigantur ad voluptatem, &c.* Licet etiam ita legere seruata eadem loquendi cōsuetudine & elegantia,

Plorem

plorem artis in te nil habentis exitum? vt sit ordo verborum, Plorem gratia artis, nil exitus, id est, nullum exitum in te habētis? vt iam diximus. Videtur mihi tamen hæc lectio durior aliquanto altera: contrà illa superior, suauior, & concinnior. Verùm tamen, vt sunt hominum dissimilia palata, amplectatur quisque quam volet: aliam respuat, ac reiiciat. manum non verterim. Quòd si cui mea coniectura non probabitur, omnium scripturarum tolerabilissima mihi videtur ea, quā dixi reperiri in codice Iann. & Tornes. & duobus Vaticanis.

TVRNEBVS.

EX libr. 30. cap. 39. Opinio priscis erat cantionibus veneficarum angues sic inflari, vt tandem rumperentur, & dissilirent. Ouidius,

Viperas rumpo & verbis & carmine fauces.

Idem de hominibus Horatius dixit,

Caputq; Marsa dissilire nænia.

Ex eod. lib. 30. cap. 27. Non tantùm stipendium est, quod victis imponitur tributum: sed & æs militare: quin & stipendium militia & ærumna ac labor. Iustinus,

Herculi res, cum 12. stipendia debebat. Hic duodecim Herculis labores, stipendia 12. sine controuersia vocantur, vnde pœna & labor dicitur. Horatius, lib. 2.

Quæ finis? aut quod me manet stipendium?
Effare: iussas cum fide pœnas luam.

Sunt & stipendia, anni militiæ: vnde 10. stipendia habere aut 12. legimus: quod est, 10. vel 12. annis militasse.

Ex lib. 24. cap. 27. Papinius, lib. 6. Thebaid.

Roscida iam nouies Cœlo demiserat astra
Lucifer, & totidem Luna præuenerat ignes
Mutato nocturnus equo.

quo loco significantur nouendialia sacra, quibus sepulchro reliquiæ solebant condi, dabántque operam vt moles sepulchri tum perfecta esset: subiicit enim,

Mirum opus accelerante manu stat saxea moles
Templum ingens cineri.

Illo quoque die claris viris, aut pueris dabantur ludi funebres, vt apud Maronem & Papinium: Maro quidem ita scribit Æn. 5.

Præterea si nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit, radiisque retexerit orbem:
Prima citæ Teucris ponam certamina classis.

Ea de causa, *Nouendiales dissipare pulueres*, dixit amarè Horatius, quòd quo die religiosè solebāt coli mortui sacris & ludis, venefica impiè & sceleratè eorum cineres solita esset dissipare, & eorum busta violare, qui iustis perfectis consecrari videbantur. Nouendialia eodem modo Græci ἔννατα vocare solent.

Ex lib. 30. cap. 2. Scribit in Epodis Flaccus,

Tuusq; venter partumeius, & tuo
Cruore rubros obstetrix pannos lauet,
Vtcumque fortis exilis puerpera.

Hi versus spectatissimos & clarissimos in om-

A ni liberali eruditione viros habuerant, nec tamen impedimenta omnia horum versuum expedierunt. Nihil illos moror, qui omnia adulterant & *Partumeius* vt proprium nomen sit, improba superstitione subiiciunt. Existimo autem Flaccum solito suo vti naso, aliudque sentire quàm loquatur. Obiicit enim veneficæ suppositionem puerorum figurata simulatione. Falso, inquit, suppositrix haberis, nam paris, & pannos tuos cruentatos puerperio lauat obstetrix: veruntamen, quia eam non dicit partum eniti, sed meiere, probrosèque eius ventrem pertumeium appellat, quasi tam facilè pariat, vt sine nixu vllo meiere videatur potius, quàm parturire. Vehementior subest suppositionis susppitio, quàm si illud crimen & apertè & rectè impegisset: Sed & eam exauget suspitionem, quòd cùm eam dicat nullo modo debilitatam partu, meiere: quòd primo aspectu miraculi cuiusdam & laudis esse videatur, acerrimè sanna perstringitur obliqua, perinde quasi non pepererit, quæ laborem & debilitatem nullam partus sentiat. Itaque *vtcumque* tria esse existimo vocabula hoc sensu: & vt cùm es fortis puerpera, è lecto exilis: & puerpera æquè valens ac firma es, ac cùm fortis ac sana.

Canidia respondens inducitur eodem carmine

Ex lib. 8. cap. 10. *Equitabit*, inquit Cicer. 6. in Verr. *in his equuleis*, quod est, se ostentabit, se iactabit: qua in significatione verbo equitandi nisi me memoria fallit, vtitur Arnobius: & Horatius, pro insultabo dixit,

Vectabor humeris, tunc ego inimicis eques.

Ex lib. 26. cap. 7. Desiderij poculum amatorium. vt

Desiderique temperare poculum. dixit Horatius.

Q. HORATII FLACCI Carmen Sæculare, pro imperij Romani incolumitate.

*PHOEBE, siluarúmque * potens Diana,*
Lucidum cæli decus, ô colendi
Semper, & culti, date, quæ precamur
** Tempore sacro:*
Quo Sibyllini monuere versus,
Virgines lectas, puerósque castos
** Diis, quibus septem placuere colles,*
Dicere carmen.
Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis, & celas: aliúsque, & idem
Násceris: possis nihil vrbe Roma
Visere maius.

SILVARÚMQVE POTENS] siluarum A domina. sic locutus est sup. Od. 3. lib. 1. *Sic te diua potens Cypri.* & Od. 25. lib. 3. ad Bacchum, *ô Naiadũ potens, &c.* Dianæ autem gratæ sunt siluæ. suprà Oda 21. lib. 1. *Vos lætam fluuiis, & nemorum coma, &c.* Callimach. καὶ χορὸς ἀμφιλαφὴς καὶ ἐν οὔρεσιν ἐψιάασθαι.

O COLENDI SEMP. ET CVLTI.] sic epist. 1. lib. 1. *Prima dicte mihi, summa dicende camœna, &c.*

TEMPORE SACRO] die festo, seu diebus festis. Oda 12. lib. 2. *Ludentem nitidis virginibus sacro Dianæ celebris die.*

SIBYLL. MON. VERS.] tanta erat apud veteres illos Romanos librorum Sibyllinorum auctoritas, vt in rebus aduersis, ac difficilibus B reip. temporibus non minore spe ad eos, quàm ad Etruscorum disciplinam confugerent: quod testatur M. Tull. lib. 4. accus. Verr. his verbis. *Itaque apud maiores nostros atroci, ac difficili reip. tēpore, cùm Tib. Graccho occiso magnorum periculorum metus ex ostentis portenderetur P. Mutio, L. Calpurnio Coss. aditum est ad libros Sibyllinos, ex quibus inuentum est, Cererem antiquissimam placari oportere.*

DIIS, QVIBVS SEPTEM] Diis vrbis Romæ præsidibus, & custodibus, πολιεῦσι.

SEPTEM COLLES] septem colles vrbis Romæ primò mœnibus inclusi, hi sunt, Quirinalis, Viminalis, Esquilinus, Cœlius, Palatinus, C Tarpeius, seu Capitolinus, Auentinus, quibus additi sunt posteà, Cœliolus, Ianiculus, Vaticanus, aut certè eius pars, Collis hortulorum. Ex his montibus aliquot commemorat Horatius: Quirinalem epist. ad Iul. Flor. lib. 2. *cubat hic in colle Quirini.* Esquilinum non semel Sat. 8. lib. 1. *Nunc licet Esquiliis habitare salubribus.* Satyr. 6. lib. 2. *at simul atras Ventum est Esquilias, &c.* Palatinum infrà hac Oda, *Si Palatinas videt æquus arces.* & epi. 3. lib. 1. *Scripta, Palatinus quæcunque recepit Apollo.* Capitolinum, Od. 3. lib. 3. *dum Capitolium Scandet cum tacita virgine pontifex.* & item alibi. Auentinum epist. 2. lib. 2. *Hic extremo in Auentino.* Vaticanum Oda 20. lib. 1. *Redderet laudes tibi Vaticani Montis imago.*

ALME SOL] qui omnia alis & foues.

CVRRV NITIDO DIEM QVI, &c.] id D est, qui diem curru nitido aperis, & idem claudis. de curru solis suprà Od. 6. lib. 3.

PROMIS ET CELAS] promis oriens, celas & condis occidens. & supr. Od. 5. lib. 4. dixit *condere diem collibus in suis.*

ALIÚSQVE, ET IDEM NASCERIS] alius, quia alio quotidie loco oritur: vel quia alius est dies hodiernus ab hesterno: vel quia alio colore est propter cæli, temporísque dissimilitudines. idē autē, quia semper vnus est. sup. Od. 16. lib. 1. *quid terras alio calentes Sole mutamus?*

POSSIS] optantis, seu precantis oratio est.

APERIRE LENIS] quæ lenem te præbes in aperiendis partubus. de Ilithya diximus suprà ad Od. 22. lib. 3.

SIVE TV LVCINA] profert Seruius ad illum locum Virgil. Pollione, *Casta faue Lucina.*

SEV GENITALIS] γενεθλία θεά. dea nascenteis fœtus adiuuans: seu partus maturans, seu ad gignendum valens, seu fœtus vtero inclusos in lucem proferens. Taleis autem deos, γενεθλίους Græci vocant. qua voce vsum esse Platonem li. 5. de rep. non ita pridem mihi indicauit Iosephus Scaliger, cùm Lutetiã, vt coniectanea sua in Varronem de lingua Latina excudenda curaret, venisset. Platonis autem verba sunt hæc. ξυγγένειαν δὲ καὶ ὁμογνίων θεῶν κοινωνίαν ἅπασαν ταὐτοῦ φύσιν αἵματος ἔχουσαν τιμῶν τις, καὶ σεβόμενος, εὔνους ἂν γενεθλίοις θεοῖς ἐς παίδων αὐτοῦ σπορὰν ἴσχοι κατὰ λόγον. vbi vulgò legitur εὔνους B ἂν καὶ γενέσθαι τοὺς θεούς. id est, cognationem autem & societatem gentiliorum deorum omnem vnius sanguinis natura præditam honorans quis, & colens, deos genitaleis, propitios erga liberorum suorum sationē meritò & probabiliter habuerit. Iam quòd vnius deæ plura nomina ponuntur, referendum est hoc ad morem & ritum precātium: qui ne fortè in nomine errarēt, complura eorum, quos orabant, deorum nomina cōgerere solebant, vt *Luna, Dêum quæ sola vides periuria vulgi. Seu Cretæa magis, seu tu Dictynna vocaris, Huc descende.* Horatius Satyr. 6. lib. 2. *Matutine pater, seu Iane libentius audis.*

PATRÚMQVE PROSP. DECR.] facito, C vt Senatusconsulta, & leges de contrahendis matrimoniis, & de maritandis ordinibus, sanctè seruentur, secundósque habeant exitus.

LEGE MARITA] id est, & super lege Papia, Poppæa de maritandis ordinibus, à M. Papio Mutilo, Qu. Poppæo Secundo COSS. Augusto imperium obtinente, lata: per quam sanciebatur, ne quinquaginta annis minor sexagenario nuberet: aut ne vir sexaginta annis minor quinquagenariam vxorem duceret: & vt omnibus ingenuis, præterquàm senatoribus, eorúmque liberis libertinas vxores habere liceret. De hac lege Cornel. Tacitus lib. 3. Annalium, his verbis, *Relatum deinde de moderanda Papia, Poppæa, quam senior Augustus post Iulias rogationes incitandis cælibum pœnis, & augendo ærario sanxerat.* & Suetonius in D Augusto.

CERTVS VNDENOS DECIES] dissentiunt etiā hîc codices manuscript. in aliis enim scriptum est, *Certus vt denos decies per ann. Orbis & cantus, &c.* in aliis & quidem multo pluribus, trib. Vatic. Iann. Faët. Torn. Nicot. Ruff. *Certus vndenos dec. per ann. Orb. vt cant. &c.* quam scripturam secuti sumus, vt veram & rectam, & ab omnibus viris doctis comprobatam: & ita intelligemus, ludos sæculareis cētesimo decimo quoque anno fieri solitos esse.

ORBIS] sæculum: quod vel centum & decem, vel centum dumtaxat annorum spatium continet.

ET CANTVS, REFERÁTQVE LVDOS] cantus referat, & ludos sæculareis, sed hi ludi

non semper centesimo, vel centesimo decimo A quoque anno fiebant. Nam & Suetonius scribit, ab Augusto anticipatos esse. & Cornel. Tacitus lib. 2. Annal. tradit, quarto & sexagesimo anno pòst quàm Augustus ediderat, imperatore Claodio spectatos esse. Iterum Suetonius io Domitiano narrat, eum fecisse ludos sæculareis habita ratiooe temporis, & anoi, non qoo Claudius proximè, sed quo olim Augustus ediderat.

Ter die claro, totiésqve] tribus diebus, totidémque noctibus.

Vósqve verac. cecin. Parcæ] ordo verborum, & sententia hæc mihi videtur esse. Vósque ô Parcæ veraces cecinisse: id est, quæ vera cecinistis, vel quæ veraces estis in iis, quæ cecinistis, iungite bona fata fatis iam peractis, id est B præteritis, ac transactis: quod quidem semel iam à vobis dictum est, & stabilis, id est, ratus, & fixus, atque immutabilis rerum terminus id seruat, neque id vllo pacto potest immotari quidnam semel dictom est: vos iúcturas bona præteritis fata. Quòd si legamus *seruet*, vt habent aliquot libri veter. erit oratio bene precantis, & optantis, hoc modo, & Dij faciant, vt stabilis, fixus, & altè hærens terminus id seruet. quale illud apud Virgil. Æneid. 12. *Vt potius reor, & potius Dij numine firment.* atque ita legisse videtur Porph. atque adeò ita legit Seruius ad illum Virgilij versum, Pollione: *Concordes stabili fatorum numine Parcæ*: qui hunc locum profert. ego tamen non improbo, C *seruat*, vt intelligamus esse εὐφήμησιν, id est, orationem boni ominis. Neque verò est, quòd quisquam mihi dicat, prouocabulum *quod*, referri solere ad ea, quæ antecedunt potiùs, quàm ad ea, quæ subsequuntur. Nam quamuis negare nō possim ita esse: constat tamen interdum etiam ad ea referri quæ sequuntur. M. Tull. ad Att. lib. 2. *Pompeius, noster amores, quod mihi summo dolori est, ipse se afflixit*, quorum verborum hic ordo est. Pompeius nostri amores, ipse se afflixit, quod mihi summo dolori est. Pompeius ad Domit. lib. 8. epist. ad Attic. *In quibus* (litteris) *scribis, Cæsarem apud Corfinium castra posuisse. quod putaui, & prænunciaui, fit, vt nec in præsentia committere tecum prælium velit, & omnibus copiis conductis te implicet, ne ad me iter expe-* D *ditum tibi sit, &c.* verba illa, *quod putaui*, referenda sunt ad ea, quæ sequuntur, non ad superiora. T. Liuius libr. 22. *quod numquam antea factum erat, prodictatorem populus creauit.* Idem libr. 27. *Id quod nullo ante bello acciderat, duo consules sine memorando prælio interfecti velut orbam rempubl. reliquerant.* Iterum M. Tullius Acad. lib. 1. *Dabitis enim profectò, vt in rebus inusitatis, quod Græci ipsi faciunt, à quibus hæc iamdiu tractantur, vtamur verbis interdum inauditis* quamquam in hoc postremo exemplo hæc verba, *quod Græci ipsi faciunt*, videntur media esse interiecta, hoc modo, dabitis enim, vt io rebus inusitatis vtamur verbis interdū inauditis, quod Græci ipsi faciunt, &c. Porphyrio autem longè aliter hunc Horatij locum explicat: quam explicationem ego hîc proponam, vt de ea iudicet lector intelligens, & eruditus. eius verba sunt hæc aliquanto obscuriora: *syllepsis est. ex verbo enim singularis numeri, seruet, pluralis nascitur, seruent.* hæc Porphyrio: nihil præterea ex quibus appâret, eum sic intelligere hunc locum. Vósque, ô Quirites, Parcæ, veraces cecinisse id, quod semel dictū est, seruent, & stabilis rerum terminus vos seruet, &c. & ita *Parcæ veraces* erunt recti casus, noo vocandi. quam explicationem nullo modo probo, putóque vel Porphyrionem, vt hominem hîc planè lapsum esse: vel oon esse germani Porphyrionis verba, sed alicuius inepti scholiastæ.

Stabilisqve rervm Term.] Lucret. lib. 1. *atque altè terminus hærens.* Notum illud, Terminum Deum, Romæ in loco Ioui consectando repertum, remansisse ac restitisse, neqoe Ioui ipsi cedere voluisse. Ouid. Fast. 2. *Quid? noua cum fierent Capitolia, nempe Deorum Cuncta Ioui cessit turba, locúmque dedit: Terminus, vt veteres memorant, inuentus in æde Restitit, & magno cum Ioue templa tenet.* hoc pertinet lepidissimum illud ænigma, quod extat apud A. Gell. lib. 12. cap. 6. *Semel, minusne, an bis minus sit, non sat scio: An vtrumque eorum: vt quondam audiui dicier, Ioui ipsi regi noluit concedere.* Festus. *Numa Pompilius statuit, eum, qui terminum exarasset, ipsum & boues sacros esse.* de Termino plura sup. ad Odam 2. epod.

Fertilis frvgvm] frugibus abondans, & pecore. Lucret. lib. 2. quamobrem terra, magna Deùm mater habita & dicta sit, moltis versibus, iísque elegantissimis declarat, quos satis erit mihi indicasse. *Quare magna Deûm mater, materque ferarum, Et nostri genitrix hæc dicta est corporis vna, &c.*

Spicea donet Cer. cor.] Hesiodus Cererem ἐυστέφανον appellat, id est, pulchrè coronatam. corooa donabatur scilicet ab agricolis propter frugum vbertatem. sic Tibull. eleg. 1. li. 1. *Flaua Ceres, tibi sit nostro de rure corona Spicea, quæ templi pendeat ante fores.* Sic autem legeodum, nō, vt vulgò, *tibi fit.*

Et iovis avræ] auræ salubres: cælum salubre.

Cóndito mitis, placidúsqve] numqoam enim nisi iratus, iaculatur Apollo, vt alibi notauimus. Itaque Pæan dictus est παρὰ τὸ παίειν, quod valet ferire. Tum eius sagittæ pestem ac pernitiem mortalibus afferunt. Homer. ἰλ. α. suprà Od. 10. lib. 2. *neque semper arcum Tendit Apollo.* Virgil. lib. 8. extr. *Actius hæc cernens arcum intendebat Apollo Desuper.* Notat Seruius apud Virgil. Daphnide ad illum locum, *duóque altaria Phœbo, triplicem esse Apollinis potestatem, & eundem esse Solem apud superos: Liberum patrem in terris: Apollinem apud inferos. Vnde etiam* (inquit) *tria insignia circa simulacrum eius videmus: lyram, quæ nobis cælestis harmoniæ imaginem demonstrat: Grypum, quod terrenum numen ostendat: sagittas, quibus Deus infernus, & noxius declaratur. Vnde & Apollo dictus est*, παρὰ τὸ ἀπολλύειν: id est, propterea quòd perdat, seu

ſeu interimat. *Hinc eſt quòd Homerus tam peſtilentia, quàm ſalutis auctorem eſſe dicat. Et Horatius ait Condito lenis, &c.*

Idem ad illum locum Æneid. 3. *Corrupto cæli tractu*, notat, Apolline offenſo peſtilentiam gigni: quod & Homerus indicat (inquit ille) cùm eum inducit ſagittis & arcu armatum. quo tempore peſtilentiā Græcis importare parat, lib. α. Ἰλιάδ. Contrà ſi citharam teneat, lenis, mitis, & placidus eſt: vnde Horat. *Condito mitis, placidúſque telo, Supplices audi, &c.*

SIDERVM REGINA BICORNIS] lib. 1. Od. 12. *micat inter omnes Iulium ſidus velut inter ignes Luna minores.* bicornis autem, id eſt, μηνοειδής

B ROMA SI VESTRVM EST OPVS.] ſubintell. vt eſt. ſed quamobrem Roma opus Apollinis eſſe dicitur? forta ſe quia Æneas cū ſuis Apollinis reſponſa ſecutus ſolum mutauit, aliaſque terras petiuit, nempe Italiam, ibique nouas ſedeis collocauit. Virgil. lib. 4. Æneid. *Sed nunc Italiam magnam Gryneus Apollo, Italiam Lyciæ iuſſere capeſſere ſortes.*

ILIÆQVE] Troianæ.

IVSSA PARS] quæ Æneam ſecuta eſt, ab Apolline iuſſa, vt paullò antè diximus. *iuſſa* autē particip. à verbo iubeor.

SOSPITE CVRSV] id eſt, ſecundo curſu: vel ſaluo curſu potiùs. nam ſalui quidem in Italiam peruenerunt Troiani cum Ænea: ſed non ſemper ſecundis ventis, nec ſecundo curſu vſi ſunt, per curſum autem nauigationem intelligi, ad librum primum notauimus.

C CVI PER ARD. S. F.] id eſt, cui per medium incendium Troianū, ſeu medias flammas, quibus Troia conflagrauit. liberè, impune, & ſine vitæ noxa, ſeu pernicie effugiendi facultatem dedit, &c. Sic Virg. lib. 2. Æn. *Deſcendo, ac ducente Deo, flammam, inter & ignes Expedior.* Sed Seruius aliter, vt mox dicemus.

SINE FRAVDE] ſine damno, aut pernicie Æneæ: vt ſup. Od. 19. lib. 2. *Nodo coerces viperino Biſtonidum ſine fraude crines.* Seruius ad illum Virgilij locum Æneid. 1. *Antenor potuit mediis, &c.* profert hunc Horatij, & *ſine fraude* interpretatur, ſine proditione. quod non probo.

D PATRIÆ SVPERSTES] quia patria incenſa, ac deleta, ſaluus, & incolumis euaſit.

DII PROBOS MORES] Nam, vt ait Oda 24. lib. 3. *Quid leges ſine moribus Vanæ proficiunt?*

IVVENTÆ] iuuentæ nomen pro iuuenibus vſurpauit. quod eſt vſitatius in voce iuuentutis, vt Od. 6. lib. 3. *Non his iuuentus orta parentibus Infecit æquor ſanguine Punico.* & ita ferè ſemper à M. Tull. vſurpatur.

DII SENECTVTI] in aliquot libris manu ſcriptis, hic verſus ſuperiorem antecedit. Quòd autem ad ſententiam attinet, huc pertinet illod ex Satyr. 1. lib. 2. *ſeu me tranquilla ſenectus Exſpectat.*

A ROMVLÆ] id eſt, Romanæ. ſic Od. 5. lib. 4. *optime Romulæ Cuſtos gentis.*

BOBVS] duo Vatic. & Torn. habent *bubus*.

ALBIS] Albæ victimæ Apollini & Dianæ immolantur, quia lucidi ſunt: omnis autem lux alba: vt nox & tenebræ nigræ. Itaque apud Homerum ἰλ. κ. pecudes promittuntur ſpeculatori ſeu exploratori nocturno Diomedi, nigræ. Præterea immolabantur Ioui à conſule, aut imperatore tauri, ſeu iuuenci albi. Virg. Æneid. libr. 9. *Et ſtatuam ante aras aurata fronte iuuencum Candentem, &c.* & Georg. 2. *Hinc albi Clitúmne greges, & maxima taurus Victima, &c.*

VENERATVR] precatur, vt dicemus ad Satyr. 6. lib. 2.

CLARVS ANCH. VEN. QVE SANGVIS] Auguſtus à Iulio Cæſare: Iulius Cæſar autem ab Iulo. ſic ſuprà Od. 15. lib. 4. *& almæ progeniem Veneris Canemus.* Venus oraculo edito & vulgato, Troianorum imperium, genere Priami funditus deleto, ad Anchiſæ poſteros peruenturum, Anchiſæ concubitum vltrò expetiuit, cùm eſſet ille ætate iam affecta & ingraueſcente. Ex quo concubitu Ænea nato cauſas ac ſemina belli quærens, quo bello opes Priami conciderent, imperiúmque frangeretur, Alexandrum ad amorem Helenæ impulit. Quo facto, Helenáque rapta, Venus opinione quidem hominum, & dicis cauſa, Troianis opitulabatur ac fauebat, ſed reuera cladem eis imminentem ſubleuabat, ne ſalute prorſus deſperata Helenam redderent, & ita poſitis armis & pace cōfirmata, diſcordiúſque compoſitis ac ſedatis, Priami imperium in multos annos incolume maneret: quòd ſi factum eſſet, neque Æneas à quo Romani profecti ſunt, Troia profugiſſet, neque imperio Rom. initium dediſſet.

IMPERET BELL. PR. IAC.] ſic Virgil. Æneid. 6. *Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.*

PRIOR] id eſt, ſuperior, maior, præſtantior. Satyr. 5. lib. 2. *fama ciuem, cauſáque priorem Sperne. domi ſi natus erit, fœcundáve coniux.* Virgil. Æneid. 11. *Hic pietate prior.* propriè poſuit epiſt. 2. lib. 1. in extr. *Extremos primorum, extremus, vſque priores.*

MANVS POTENTEIS] potentiam. Rom. vim imperij Rom. χεῖρας ἀάπτους.

ALBANÁSQVE] vel Romanas: populus enim Albanus Romam tranſlatus eſt: Vel dic, Albanas propriè, id eſt, Latinas à monte Albano, in quo carnem accipere erant ſoliti aliquot Italiæ populi: & vbi fiebat ſacrificium Ioui Latiali à pontifice Romano. ſed illud priùs magis placet: & confirmatur illo Virgiliano lib. 1. Æneid. *Albanique patres, atque altæ mœnia Romæ.*

ET NEGL. REO. VIRT. AVO.] & virtus antea ab hominibus neglecta, nunc audet redire: id eſt, nunc homines virtutem & ſuperiora illa fidem, iuſtitiam, pacem, &c. quæ anteà neglexerunt, & è terris expulerunt, colere & amplecti incipiunt. tale eſt illud Virgil. Pollione. *Iam redit & Virgo: redeunt Saturnia regna.*

PLENO COPIA CORNV] vt sup. Od. 17. lib. 1. *hinc tibi copia Manabit ad plenum benigno Ruris honorum opulenta cornu.*

AVGVR] sic sup. Od. 2. lib. 1. *Augur Apollo.*

ÆQVVS] placatus, placidus, propitius. vt suprà Od. 18. lib. 3. *abeásque paruis Æquus alumnis.*

ARCEIS] quidam libri veteres habent *aras.*

ALTERVM IN LVSTRVM] non dixit, alterum in sæculum, quod erat nimis longum: sed alterum in lustrum: quod breuius est.

MELIÚSQVE SEMPER, &c.] & semper proferat, ac producat in ætatem meliorem, imperium Romanum, & Italiam. repetenda enim est præpositio *in.*

QVINDEC. QVE PRECES VIROR.] ad Quindecimuirûm, qui sacerdotes erant Sibyllini, collegium, ludorum sæcularium procuratio pertinebat, vt docet Cornel. Tacit. lib. 2. Annalium, his verbis, *Nam Domitianus quoque edidit ludos sæculares, iísque intentius affui sacerdotio Quindecimuirali præditus, ac tum Prætor. quod non iactantia refero, sed quia collegio Quindecimuirûm antiquitus ea cura mandabatur, & magistratus potissimum exsequebantur officia cæremoniarum.* Quindecimuiri autem Sibyllini, à Sylla dictatore fuerunt instituti, cùm ante Syllæ dictaturam decem dumtaxat fuissent.

DOCTVS ET PHOEB.] ordo est. ego chorus, doctus Phœbi & Dianæ laudes dicere, spem bonam & certam domum reporto, hæc Iouem & omneis Deos sentire: hæc approbare: his assentiri. chorus enim vnius personam gerit, vniúsque parteis agit, vt epist. de arte poët. *Actoris parteis chorus, officiúmque virile Defendat.* sic enim versum illum potiùs explicandum & legendum esse puto, vt dicam suo loco.

TVRNEBVS.

EX lib. 20. cap. 31. Mirantur eruditi quod in Cœmedia palliata inuocetur à puerpera Iuno Lucina, vt in Adelphis, Act. 3. sc. 4. *Iuno Lucina fer opem.* Sed iniuria mirantur, & multo iniquius Terent. reprehendunt. Vtitur enim sermone Latino, sed qui Græcam deam Ilithyam exprimat. Ea enim non est alia, quàm Iuno Lucina. Itaque ab Horat. scribitur,

Lenis Ilithya tuere matres, ex consuetudine Romana: & ex eadem à Catullo, Epigram. 32.

Tu Lucina dolentibus, Iuno dicta puerperis,
Iuno autem Lucina, Diana est.

DE VNDEVIGINTI GENERIBVS METRORVM Horatij.

Tractatus Aldi Manutij.

PRIMVM genus: vt Ode 1. lib. 1. quæ est monocolos. Sunt enim omnes versus Choriambici Asclepiadei tetrametri acatalecti: qui constant è spondeo, & duobus choriambis, & pyrrhichio, vel iambo: hoc modo,

Mæce--nas atauis -υυ- edite re -υυ- gibus υυ
O et -- præsidium et -υυ- dulce decus -υυ- meum υυ

-- -υυ- -υυ- υυ
-- -υυ- -υυ- υυ

Primi generis Ode 3.

Lib. 1. Ode 1. Mæcenas atauis edite regibus.
Lib. 3. Ode 31. Exegi mouimentum ære perennius.
4 8 Donarem pateras, gratáque commodis.

SECVNDVM genus: vt Ode 2. quæ est dicolos tetrastrophos. Primi quique tres versus sunt hendecasyllabi Sapphici pentametri acatalecti: qui constant è trochæo, spondeo, dactylo, & duobus trochæis: vel spondeo vltimo: sic,

Iam sa -υ tis ter --ris niuis υυ atque -υ diræ --
Grandi -υ nis ini -- sit pater -υυ & ru- υ bente -υ
Dexte -υ ra sa -- cras iacu - υυ larus - υ arces --

Quartus autẽ quisq; est Adonius dimeter catalecticus, ex dactylo & spondeo vel trochæo: sic,

Terruit -υυ vrbem -υ

-υ -- -υυ -υ --
-υ -- -υυ -υ -υ
-υ -- -υυ -υ --
-υυ -υ

Secundi generis Odæ 26.

1 2 Iam satis terris niuis atque diræ.
1 10 Mercuri facunde nepos Atlantis.
1 12. Quem virum, aut heroa lyra, vel acri.
1 20 Vile potabis modicis Sabinum.
1 22 Integer vitæ, scelerísque purus.
1 25 Parcius iunctas quatiunt fenestras.
1 30 O Venus regina Cnidi Paphique.
1 32 Poscimus si quid vacui sub vmbra.
1 38 Persicos odi puer apparatus.
2 2 Nullus argento color est.
2 4 Ne sit ancillæ tibi amor pudori.
2 6 Septimi Gades aditure mecum.
2 8 Vlla si iuris tibi peierati.
2 10 Rectius viues Licini, neque altum.
2 16 Otium diuos rogat in patenti.
3 8 Martiis cœlebs quid agam calendis.
3 11 Mercuri, nam te docilis magistro.
3 14 Herculis ritu modò dictus, ô plebs.
3 18 Faune nympharum fugientum amator.
3 20 Non vides quanto moueas periclo.
3 22 Montium custos nemorúmque virgo.
3 27 Impios parræ recinentis omen.
4 2 Pindarum quisquis studet æmulari.
4 6 Diue, quem proles Niobea magnæ.
4 11 Est mihi nonum superantis annum.
5 18 Phœbe, syluarúmque potens Diana.

Tertiũ genus: vt Ode 3. quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est Choriambicus Glyconius trimeter acatalectus: constans è spondeo, choriambo, & pyrrichio, vel iambo: sic:

Sic te -- diua potens - υυ- Cypri υ-

Secundus verò quisque, Choriambicus, Asclepiadeus tetrameter acatalectus: è spondeo, duobus choriambis, & pyrrhichio, vel iambo: sic, Sic fra--tres Helenæ -υυ- lucida si -υυ- dera υυ A

-- -υυ- υ-
-- -υυ-- υυ- υυ

Tertij generis Oda 11.

1 3 Sic te diua potens Cypri,
1 13 Quum tu Lydia Telephi,
1 19 Mater sæua Cupidinum.
1 36 Et thure & fidibus iuoat
3 9 Donec gratus eram tibi.
3 15 Vxor pauperis Ibyci.
3 19 Quantum distet ab Inacho
3 24 Intactis opulentior
3 25 Quo me Bacche rapis tui
3 28 Festo quid potius die
4 1 Intermissa Venus diu.
4 3 Quem tu Melpomene

Quartum genus: vt Ode 4. quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est Dactylicos Archilochius heptameter acatalectus: constans è quatuor primis pedibus spondeis, vel dactylis, indifferenter, vt in versu Heroico: deinde è tribus trochæis, vel spondeo vltimo: sic,

Soluitur -υυacris hy -υυems gra --ta vice -υυ veris -υ & fa -υ ooni --

Secundus verò quisque est Archilochius, constans ex penthemimeri iambica, id est, ex iambo vel spondeo, iambo, & syllaba. Deinde è tribus trochæis, vel spondeo vltimo: sic,

Trahunt υ- que sic υ - cas- machi-υ næ ca-υ rinas --

-υυ -υυ -- -υυ -υ -υ -
υ- υ- - -υ -υ --

Quarti generis Oda vna.

1 4 Soluitur acris hyems grata vice veris & Fauoni.

Quintum genus: vt Ode 5. quæ est tricolos tetrastrophos. Primi quique duo versus sunt Asclepiades, qualis ille, Mæcenas atauis edite regibus. Scanduntur enim sic,

Quis mul -- ta gracilis -υυ- te puer in -υυ- rosa υ-
Persu -- sus liquidis -υυ- vrget odo -υυ- ribos υυ D

Tertius autem quisque est Pherecratius Heroicus trimeter acatalectus: constans è spondeo, dactylo & spondeo, sic,

Grato -- Pyrrha sub - υυ antro --

Quartus verò quisque est Glyconius: qualis ille, Sic te diua potens Cypri. Scanditur enim hoc modo,

Cui fla -- uam religas -υυ-comam υυ

-- -υυ- -υυ- υ-
-- -υυ- -υυ- υυ
-- -υυ --
-- -υυ- υυ

Quinti Oda septem.

1 5 Quis multa gracilis te puer in rosa
1 14 O nauis referent in mare te noui.
1 21 Dianam teneræ dicite virgines.
1 23 Vitas hinnuleo me similis Chloe.
3 7 Quid fles Asterie quem tibi candidi.
3 13 O fons Blandusiæ splendidior vitro.
4 13 Audiuere Lyce dij mea vota.

Sextum genus: vt Ode 6. quæ est dicolos tetrastrophos. Primi quique tres versus sunt Asclepiadei, qualis ille, Mæcenas atauis edite regibus. Scanditur enim hoc modo,

Scribe--ris Vario -υυ- fortis & ho -υυ- stium υυ
Victor -- Mæonij -υυ- carminis a -υυ- lite υυ
Quam rem -- cumq; ferox -υυ- nauibus aut -υυ- equis υ-

B Quartus autem, Glyconius, qualis, Sic te diua potens Cypri. Scanditur sic,

Miles -- te duce gesſ -υυ- υυ

-- -υυ- -υυ- υυ
-- -υυ- -υυ- υυ
-- -υυ- -υυ- υ-
-- -υυ- -υυ

Sexti generis Oda 9.

1 6 Scriberis Vario fortis, & hostium
1 15 Pastor quum traheret per freta nauibus.
1 24 Quis desiderio sit pudor, aut modus
1 33 Albi, ne doleas plus nimio memor
2 12 Nolis longa feræ bella Numantiæ
3 10 Extremum Tanaim si biberes Lyce.
3 16 Inclusam Danaen turris ahenea
C 4 5 Diuis orte bonis optime Romulæ
4 12 Iam veris comites quæ mare temperant.

Septimum genus: vt Ode 7. quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est Heroicus hexameter catalecticus in duas syllabas: constans è sex pedibus, dactylo & spondeo indifferenter in omnibus locis. quanquam in quinto aliquando spondeus ponitur, & in sexto dactylus: vbi etiam sæpe pro spondeo trochæus admittitur. Sed de versu Heroico multa diximus in institutionibus nostris grammaticis. Scanditur autem sic, Lauda--bunt ali-υυ cla--ram Rhodon -υυ aut Mity -υυ lenen --

Secundus autem quisque est dactylicus Alcmanius tetrameter catalecticus: habens quatuor vltimos pedes heroici versus sic,

Aut Ephe -υυ som bima-υυ tisve Co-υυ rinthi-

-- -υυ -- -υυ -υυ --
-υυ -υυ -υυ --

Septimi generis Oda 3.

1 7 Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mitylenen.
1 28 Te maris & terræ, numeróque carentis arenæ.
5 12 Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris.

Octauum genus: vt Ode 8. libr. 1. quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est Aristophanius dimeter acatalectus: constans è choriambo, & bacchio, siue amphimacro: hoc modo,

Lydia dic -υυ- per omnes υ--

Secundus autem quisque est Choriambicus Alcaicus tetramerer acatalectus: constans ex epitrito secundo, duobus choriambis, & bacchio, siue amphibracho: hoc modo,

Te deos o -υ- -ro Sybarim -υυ- cur properes -υυ- amando υ--
-υυ- υ--
-υ-- -υυ- -υυ- υ--

Octaui generis Ode vnica.

1 8 Lydia dic per omnes.

NONVM genus: vt Ode 9. quæ est tricolos tetrastrophos. Primi quinque duo versus sunt Dactylici Alcaici.acatalecti:qui constant ex penthemimeri iambica,id est, ex iambo vel spondeo, iambo & syllaba, quæ dicitur cæsura: deinde è duobus dactylis, vel vltimo amphimacro: hoc modo,

Vides υ- vt al υ- ta- stet niue -υυ candidum -υυ
Sora υ- cte,nec υ- iam- sustine -υυ anr onus- υυ

Tertius autem quisque est Iambicus Archilochius dimeter hypercatalectus: constans quatuor pedibus: primo & tertio, iambo, vel spondeo: secundo & quarto, iambo duntaxat. deinde superest syllaba, hoc modo,

Syluæ -- labo υ-rantes -- gelú υ- que υ

Qoartus autem quisque est Dactylicus Alcaicus acatalectus: constans ex dimetro Heroico, & dimetro Trochaico. i.è duobus dactylis, & duobus trochæis: vel vltimo spondeo, hoc modo,

Flumina -υυ constite -υυ rint a -υ cuto--
υ- υ- - -υυ -υυ
υ- υ- - -υυ -υυ
-- υ- -- υ- υ
-υυ -υυ -υ --

Noni generis Odæ 37.

1 9 Vides vt alta stet niue candidum
1 16 O matre pulchra filia pulchrior
1 17 Velox amœnum sæpe Lucretilem
1 26 Musis amicus tristitiam & metus.
1 27 Natis in vsum lætitiæ scyphis.
1 29 Icci beatis non Arabum inuides
1 31 Quid dedicatum poscit Apollinem
1 34 Parcus deorum cultor & infrequens
1 35 O diua gratum quæ regis Antium
1 37 Nunc est bibendom,nunc pede libero
2 1 Motum ex metello consule ciuicum
2 3 Æquam memento rebus in arduis
2 5 Nondum subacta ferre iugum valet
2 7 O sæpe mecum tempus in vltimom
2 9 Non semper imbres nobibus hispidos
2 11 Quid bellicosus Cantaber,& Scythes
2 13 Ille & nefasto te posuit die
2 14 Ehcu fugaces Posthume, Posthume
2 15 Iam pauca aratro iogera regiæ
2 17 Cor me querelis exanimas tuis
2 19 Bacchum in remotis carmina rupibus
2 20 Non vsitata nec tenui ferar
3 1 Odi profanum vulgus,& arceo
3 2 Angustam amice pauperiem pati
A 3 3 Iustum & tenacem propositi virum
3 4 Descende cœlo, & dic age tibia
3 5 Cælo tonantem credidimus Iouem
3 6 Delicta maiorum immeritus lues
3 17 Æli, vetusto nobilis ab Lamo
3 21 O nata mecum consule Manlio
3 23 Cœlo supinas si tuleris manus
3 26 Vixi puellis nuper idoneus
3 29 Tyrrhena regum progenies, tibi
4 4 Qualem ministrum fulminis alitem
4 9 Ne forte credas interitura,quæ
4 14 Quæ cura patrum,quæve Quiritium
4 15 Phœbus volentem prælia me loqui.

DECIMVM genus: vt Ode 11. quæ est monocolos. Sunt enim omnes versus Choriambici
B Alchaici pentametri acatalecti: qui constant è spondeo, tribus choriambis, & pyrrhichio, vel iambo: hoc modo,

Tu ne -- quæsieris -υυ- scirè nefas -υυ- quem mihi quem -υυ- tibi υυ
Finem -- dij dederint -υυ- Leuconoe -υυ - nec Babylo -υυ-nios υ-
-- υυ- υυ- -υυ- υυ
-- -υυ- -υυ- -υυ- υ-

Decimi generis Odæ 3.

1 11 Tu ne quæsieris scire (nefas) quem mihi, quem tibi.
1 18 Nullam Vare sacra vite prius seueris arborem
C 4 10 O crudelis adhoc,& Veneris muneribus potens.

VNDECIMVM genus: vt Od. 18. libr.2. quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est iambicus Archilochius dimeter acatalectus: constans amphimacro & duobus iambis, vel vltimo pyrrichio: hoc modo,

Non ebur -υ- nequ' au υ- reum υ-

Secundus quisque versus est Iambicus Archilochius trimeter catalecticus: constans è quinque iambis & syllaba: recepto tamen in locis imparibus etiam spondeo: hoc modo,

Mea υ- reni υ- det in υ- domo υ- lacu υ- nar υ
-υ- υ- υ-
υ- υ- υ υ- υ- υ

Vndecimi generis Ode vna.

D 2 18 Non ebur, neque aureum.

Duodecimum genus: vt Ode 12.lib.3. quæ est dicolos tristrophos. Primi qoinque duo versus sunt Ionici à minore, Sapphici,trimetri acatalecti: qui constant è tribos ionicis à minore, vel vltimo pæone tertio: hoc modo,

Miseras' est υυ -- nequ' amori υυ -- dare ludum υυ--
Neque dulci υυ -- mala vino υυ -- lauer' aut ex υυ--

Tertius item versus est Ionicus à minore, Sapphicus, acatalectus, sed tetrameter: constans è quatuor Ionicis à minore: hoc modo,

animari υυ-- metuentes υυ-- patriæ ver υυ-- bera linguæ υυ--

υυ--

vv— vv— vv—
vv— vv— vv—
vv— vv— vv— vv—
Duodecimi generis Ode vna.

5 12 Miserarum est neque amori dare ludum.

A

DECIMVMTERTIVM genus: vt Ode 7. libri quarti, quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est Heroicus hexameter catalecticus: qualis, Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mitylenen. hoc modo,

Diffu -- gere ni -vv ues rede -vv unt iam -- gramina -vv campis --

Secundus quisque est Dactilicus Archilochius dimeter hypercatalectus: constans duobus dactylis & syllaba: hoc modo,

arbori -vv búsque co -vv mæ -
-- -vv -vv -- -vv --
- vv -vv -
Decimitertij generis Ode vna.

4 7 Diffugere niues, redeunt iam gramina campis.

DECIMVMQVARTVM genus: vt libr. 5. Ode 1. quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est iambicus Hipponacteus trimeter acatalectus: constans è sex iambis: recepto tamen in locis imparibus etiam spondeo: hoc modo,

Ibis -- Libur v- nis in -- ter al v- ta na v- uium vv

Secundus quisque est Iambicus Archilochius dimeter acatalectus: constans è quatuor iambis recepto tamen in locis imparibus etiam spondeo: hoc modo,

Ami v- cepto v- pugna -- cula vv
-- v- -- v- v- vv
v- v- -- vv
Decimiquarti generis Ode 10.

5 5 Ibis liburnis inter alta nauium
5 3 Beatus ille, qui procul negotijs.
5 3 Parentis olim si quis impia manu
5 4 Lupis & agnis quanta sortito obtigit
5 5 At o deorum quisquis in cælo regis
5 6 Quid immerentes hospites vexas catis.
5 7 Quò quò scelesti ruitis, aut cur dextris
5 8 Rogare longo putidam te sæculo
5 9 Quando repostum Cæcubum ad festas dapes
5 10 Mala soluta nauis exit alite.

DECIMVMQVINTVM genus: vt Ode 11. quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est iambicus Hipponacteus trimeter acatalectus: qualis ille, Ibis Liburnis inter alta nauium: hoc modo,

Pecti -- nihil v- me si -- cut an v- tea v- iuuat vv

Secundus verò quisque est Sapphicus: constans penthemimeri heroica, & dimetro iambico, id est, è duobus dactylis, & syllaba. deinde è quatuor iambis: recepto tamen in locis imparibus etiam spondeo, hoc modo,

Scribere -vv versicu -vv los- amo v- re per v- culium -- graui v-

-- v- -- v- v- vv
-vv -vv -v- v- -- v-
Decimiquinti generis Ode vna.

5 11 Pecti nihil me sicut antea iuuat.

DECIMVMSEXTVM genus: vt Ode 13. quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est Heroicus hexameter catalecticus: qualis ille, Laudabunt alij claram Rhodô, aut Mitylenen: hoc modo,

Horrida -vv tempe -- stas cœ -- lum con -- traxir & -vv imbres --

Secundus verò quisque est Archilochius: constans dimetro iambico & penthemimeri heroica, id est, è quatuor iambis: recepto tamen in locis imparibus etiam spondeo. Deinde è duobus

B

dactylis, & syllaba: hoc modo,

Niues v- que de v- ducunt -- Iouem v- nunc mare -vv nunc sylii -vv æ -
-vv -- -- -v --
v- v- -- v- -vv -vv -
Decimisexti generis Ode vna.

5 13 Horrida tempestas cælum contraxit, & imbres.

DECIMVMSEPTIMVM genus: vt Ode 14. quæ est dicolos distrophos. Primus quisque versus est, qualis, Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mitylenen: hoc modo,

Mollis in -vv ertia -vv cur tan -- tam dif -- fuderit -vv imis --

Secundus autem quisque est Iambicus Archilochius dimeter acatalectus: qualis ille, Amice propugnacula: hoc modo,

C

Obli -- uio v- nem sen -- sibus vv
-vv -vv -- -- -vv --
-- v- -- vv
Decimiseptimi generis Ode 2.

5 14 Mollis inertia cur tantam diffuderit imis.

6 15 Nox erat, & cœlo fulgebat Luna sereno.

DECIMVMOCTAVVM genus: vt Ode 16. quæ dicolos distrophos. Primus quisque versus est Heroicus hexameter hoc modo,

Altera -vv iam teri -vv tur bel -- lis ci -- uilibus -vv ætas --

D

Secundus verò quisque est Iambicus Hipponacteus trimeter: qualis ille, Ibis Liburnis inter alta nauium. Quanquam in hac ode secundus quisque versus constat è solis iambis: quod semel tantùm legitur fecisse Horatius. Quamobrem versus ille, Eamus omnes execrata ciuitas, sic est legendus, Eamus omnis execrata ciuitas. Quod & Porphyrioni placet, vt sit figurata loquutio, Eamus omnis ciuitas execrata hæc & quæ poterunt reditus abscindere dultes. Sunt enim omnes iambi: hoc modo,

Suis v- & ip v- sa Ro v- ma vi v- ribus v- ruit vv
-vv -vv -- -- -vv --
v- v- v- v- v- vv
Decimioctaui generis Ode vna.

5 16 Altera iam teritur bellis ciuilibus ætas.

VNDEVIGESIMVM genus: vt Ode 17. quæ est monocolos. Sunt enim omnes versus Iambici Hipponactei trimetri acatalecti: qualis ille, Ibis Liburnis inter alta nauium. hoc modo,

Iam ef -- fica υ- ci do -- manus υ- scien υ- tiæ υ- Supplex -- & o υ-ro te -- gna per υ- Proser -- pinæ υ-

--υ- -- υ- υ- υ-

-- υ- -- υ- -- -- υ-

Undeuigesimi generis Ode vna.

5. 17. Iam iam efficaci do manus scientiæ.

Q. HORATII FLACCI
SERMONVM, SEV
SATYRARVM, SEV ECLOGARVM
LIBRI DVO: EPISTOLARVM
libri totidem.

A Dionysio Lambino Monstroliensi ex fide & authoritate complurium librorum manuscriptorum emendati, & commenrariis copiosissimis explicati:

Ab eodémque antè paulò quàm è viuis excederet, recogniti, ac mendis omnibus & vitiis perpurgati: ac dilucidiùs quàm prima & secunda editionibus, commentariis iterum auctis, illustrati.

Accesserunt postremæ huic editioni Adriani Turnebi philosophiæ & Græcarum literarum Regij professoris in eundem Horatium Commentarij.

PARS ALTERA.

PARISIIS,
Apud BARTHOLOMÆVM MACÆVM, in monte D. Hilarij, sub scuto Britanniæ.
M. D. C. V.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

Dionys. Lambinus Monstroliensis Francisco TVRNONIO SAPIENTISS. ET CLARISS. viro, Cardinalium Ecclesiæ Romanæ primario.

S. D.

VM fortunati mihi videntur ij fuisse, Francisce Turnoni, qui confecto sine offensione, suæ vitæ cursu, ad extremam ætatem peruenerunt, eámque tranquillè, placidèque traduxerunt: tùm longè beatissimos illos fuisse iudico, qui toto ferè ætatis spatio magnis in rebus domi, forísque gerendis decurso, non modò lenem, & quietam, verùm etiam honoratam, & gloriosam adepti sunt senectutem. In quibus te, si quem alium, his temporibus, & meritò possumus numerare, & principem locum iure videmus obtinere. Nam, vt ceteros honores, qui tibi & in tua senectute, & in superiore ætate habiti sunt, omittam, atque ad ea, quæ his temporibus propiora, & coniunctiora sunt, veniam, quis fuit nuper tuus in Galliam ex Italia reditus? Quæ Aureliani (qua in vrbe trium totius regni ordinum conuentus habebatur) à principibus, & nobilibus facta tibi gratulatio est? qui plausus? quæ ex tuo aduentu perceptæ lætitiæ significatio? quo te vultu Rex Franciscus II. paucis antequam diem suum obiret, diebus: quo Catharina Medicea, mater eius, excepit? qui complexus? quæ lacrymæ partim gaudio, partim eorum, quæ in Gallia, te absente, acciderant, recordatione profusæ fuerunt? Lætabantur omnes scilicet, eum difficilibus, & turbulentis reip. temporibus saluum, & incolumem longo interuallo patriæ esse redditum, qui non vinculis, non terrore, non pœna, non cruciatu, sed ratione, consilio, prudentia, sapientia ciuileis discordias sedare, belli intestini incendium restinguere, dissensionibus de religione modum, finémque constituere posset. Meminerant, te cùm semper aliàs pacis suasorem, auctorémq; fuisse, neque vnquam, nisi necessariò tua sententia bellum comprobasse: tum anno cIↃ IↃ LVI. & Errico Regi, datis ad eum Roma litteris, inducias cum Philippo Hispaniarum Rege factas gratulatum esse, & Pontifici Max. Paullo IIII. coram dissuasisse, ne bellum pactis inter Erricum, & Philippum induciis repressum, ac sopitum excitaret, aut redintegraret. Memoria tenebant, te eundem, cùm Pontificem Max. in belli studium incumbere videres, instigante præsertim fratris eius filio Cardinali Carrafa, cui Deus immortalis dignum flagitiosa vita, sceleratisq; factis exitum dedit, Regi per litteras suasisse, vt in sententia maneret, pactáq; & sibi honestissima, & populo tuo vtilissima sanctissimè, religiosissiméq; obseruaret: sua quidem omnia Pontifici Max. bellum Colonis inferre meditanti, pro sua dignitate, ac maiestate polliceretur, laborantiq; sedulò subueniret: cum tamen precibus omnibus obsecraret, ne bellũ renouando, spem pacis pæne exploratam turbaret, atq; è manibus quodammodo extorqueret. Quòd si ille de belli gerendi sententia, neq; difficultate deterreri, neque precibus demoueri posset, ita rex illum pecunia, virisq; iuuaret, vt neq; eum desertum esse pateretur, neq; induciarum pactum infirmaret. Hæc tua fuit de bello illo Romanis calamitoso, nobis propè funesto sententia: hoc consilium: hoc iudicium. In quo si tibi obtemperatũ esset: & si vel Pontifex Max. de summo iure aliquid remittens, Colonas (à quibus se læsum esse querebatur) leniore pœna coërcere in animum induxisset: vel Erricus Pontificis Max. iusto illi quidem fortasse, sed tamen immoderato dolori paullo restrictiùs indulsisset: non tot oppida Latium flamma, ferroq; vastari vidisset: non tot menses Roma obsidionem miserrimã pertulisset: non tot fortissimi viri partim in oppidorum oppugnationibus: partim in prælijs, partim fame, frigore, morbo interiissent: non tot in Gallia clades essent acceptæ: non tot agri depopulati: non tot vrbes captæ: non tot templa direpta: non tot populi è suis sedibus, & focis auitis exturbati. Itaq;, qui consilium tuum, rebus integris, non fuerant secuti, ij serò iam, & malo demùm accepto, te plus vidisse, se spe fallaci ductos esse cognouerunt. Tu autem, cùm passim bellicum caneretur, passim dilectu habito milites conscriberentur, neq; iam (vt inquit ille) audiret currus habenas, tempestatem futurã multo antè prospiciens, volontate, & concessu ipsius Pontificis Max. cuius apud te grauissima semper, & sanctissima fuit auctoritas, quamuis multa eius instituta, actáq; nõ admodum tibi (vt credibile est) probarentur, ex vrbe discessisti: triennium, & eo amplius Roma afuisti. menses circiter quindecim in Vmbria: sex Venetiis: in oppido Corneliano annum commoratus es. Inde longo itinere valetudinis causa suscepto, ad aquas Lucenseis de medicorum sententia profectus es. Vbi cùm de Pontif. Max. obitu multorum litteris certior factus esses, tibiq; instarent non solùm tui, verùm etiam alieni, & tamen tui amantissimi, vt Romam ad comitia pontificia mari contenderes, (quam te ter... iter facere aduersa tua valetu-

valetudo prohibeat) vix tandem peruicerunt. Ita Romam nauigasti non spe pontificatus adipiscendi ductus: quem sperauisti nunquam, ac ne optauisti quidem: sed ecclesiæ Ro. laborantis iuuandæ studio incensus. In comitium Cardinalium ad quintum idus Septembr. exspectatus introisti. Vbi cùm studiis partium rem eo loci adductam esse animaduertisses, vt comitia in multos menses tractum iri facile appareret: quæ tua fuit & priuatim cum tuis, & palàm in Cardinalium conuentu oratio? cùm ecclesiæ Ro. statum deplorares, cùm vniuersum pontificum, & sacerdotum ordinem infamia, inuidiáq; flagrare ostenderes, cùm tuos collegas hortareris, vt sublatis discordiis, concordiáq; cõstituta, vnum aliquem ex toto collegio diligerent virtute, consilio, prudentia, sanctimonia, integritate, vitæ antè actæ existimatione præstantem, qui tantam personam, tantamq; dignitatem sustinere, qui ecclesiã Ro. propemodum oppressam, atq; afflictam excitare, qui religionem Christianam terris opinionum pestibus affectam, ex literarum sacrarum præscripto sanare posset! Quid? illúdne omnibus notissimũ silentio præterire debeo, quòd, cùm etiam ij, qui aduersariarum partiu studiis erant implicati, atque irretiti, te suffragio suo Pontificem Max. cuperent declarare, ij ipsi, qui se omnia tua causa & velle, & debere dicebant, atque adeò præ se ferebant, tibi defuerunt: tibi aduersati sunt: tibi, ne, ad quem locũ te tuæ præstantissimæ virtutes, maximaq; & plurima in ecclesiam Ro. merita secunda omnium voluntate prouehebant, in eum locum cunctis Cardinalium suffragiis sublatus ascenderes, obstiterunt? Quod cùm comperisses, tantum abest, vt eorũ animi egestatem (grauiore enim verbo vti non libet) iniquiore animo tuleris, vt multò accuratiùs, quàm anteà, tuos collegas ad concordiã cohortatus sis, orarisq; vt de te iam cogitare desinerent, alium viderent, ad alium tanto gradu digniorem sese totos vno consensu conuerterent. Itaq; cùm in eo comitio non pauci illi quidem essent pro illius ordinis splendore, atq; amplitudine eo loco dignissimi, sed non omnibus propter studium partium æquè probati, te suasore, atq; adeò auctore vir eximia virtute, doctrina, morum integritate, vitæ religione, ornatissimus Pius IIII. omnibus omnium Cardinalium suffragiis Pontifex Max. declaratus est. Cui quid ego nunc dicam quàm carus sis? quanti te ille, & Romæ præsentem fecerit, & nunc absentem faciat? neque id immerito. Non enim audierat solùm, id quod omniũ sermone celebratum, omniúmq; testimonio comprobatum, & confirmatum est, te singulari sapientia, animi magnitudine, grauitate, constantia, iustitia, integritate præditum esse, sed quotidie in priuatis, publicis, de religione, de ecclesiæ Romanæ statu negotiis experiebatur tuam & in consilio dando fidem, & in sententia dicenda prudentiam, sapientiámq; singularem. Neque verò ille vnquam adduci potuisset, vt te à sese dimitteret, nisi tristibus, iisq; crebris è Gallia allatis ad se de religione litteris, ac nuntiis commotus, cùm cuperet florentissimo, potentissimóq; regno, pro suo paterno in omneis Christianos amore, consulere, te vnum ad eas parteis aptissimũ esse iudicasset, cùm præsertim Rex ipse Franciscus II. & mater, consiliariiq; Regis te quotidianis litteris à se flagitarent, eámq; ob causam triremes quattuor in portum Ostiensem partim ventis prouectæ, partim remis appulsæ essent: quarum erant duæ regiæ è portu Massiliensi profectæ: reliquarum duarum altera à Cosmo Florentiæ Regulo, altera à ciuitate Genuensi rogato regis erat missa. Ita te Pontifex Max. Pius IIII. à se discedere, atque in Galliam reuerti passus est, vt hominem sibi carissimum, nõ libenter: vt ad sedandas discordias, ecclesiæq; Ro. auctoritatem sartam tectam conseruandam accommodatissimum, non inuitus. Redeo igitur nunc ad id, quod initio proposueram, te verè fortunatum, ac beatum esse, Francisce Tornoni, quem ea conditione, eoque fato natum esse videmus, vt omneis vitæ tuæ parteis ad rempub. iuuandam, atque ad bene de hominibus merendum contulisse videaris. Ille enim demum verus est honos, qui virtuti spectatæ, & cognitæ tribuitur: verè ille honoratus est, qui omni opera, consilio, labore, studio suo, cõmunibus hominum vtilitatibus seruit. Laboriosum vitæ genus, fateor. sed magnus inest in tali labore fructus, magnum præmium, magna merces: quam, per deos immortaleis, noli contemnere. Non enim si iam magnam gloriam vita superiore peperisti, eáque contentus es, idcirco te conuenit patriæ in eius dubiis, atque aduersis temporibus deesse, labori tuo parcere, otio consulere. Quanquam cui hæc dico? nempe ei viro, qui præclarum sibi ducat, de hominum genere bene merendo, patriæq; cõsulendo, non modò grauissimos labores suscipere, ac perferre, verùm etiam vitam, si opus sit, profundere. Sed de his nimis multa, tibi præsertim, homini occupato, & fortasse grauissimis de rep. curis, & cogitationibus fatigato. Intereà peropportunè, nisi fallor, Q. Horatij Flacci à nobis, vt scis, magno labore nostro, multisq; vigilijs explicati, & commentarijs illustrati, atque ex auctoritate decem codicum antiquorum quàm plurimis locis emendati, Satyrarum lib. duos, totidémq; epistolarum ad te defero, vt, quo scriptore plurimùm semper in otio tuo (si quando vnquam otiosus fuisti) delectatus es, eius lectione maiorum rerum cura defessus aliquantùm acquiescas, atque ita hac honestissima animi remissione recentior quodammodo factus ad munus tuum administrandum reuertare. Vale. Lugduni,

Idib. Aprilibus anno cIↄ. Iↄ. LXI.

HORATII SERMONVM, SEV Satyrarum, seu Eclogarum initia: ac versuum numerus.

LIBRI PRIMI.

LIBRI SECVNDI.

SATYRARVM LIBER I.

ARGVMENTVM SATYRÆ I.

Inuehitur primùm in prauam hominum consuetudinem, qua fit vt nunquam sua sorte sint contenti, nec in suo vitæ instituto sibi placeant, sed alienum suo anteferant, & suæ conditionis semper eos pœniteat. Deinde auaritiam, capta ex hoc sermone occasione, insectatur.

Vi fit, Mæcenas, vt nemo, quam sibi sortem A
Seu ratio dederit, seu Fors obiecerit, illa
*Contentus viuat? laudet * diuersa sequenteis?*
O fortunati mercatores, grauis annis
Miles ait, multo iam fractus membra labore.
Contrà mercator, nauim iactantibus Austris, C
*Militia est potior. * quid enim? concurritur: horæ*
Momento aut cita mors venit, aut victoria læta.
Agricolam laudat iuris, legúmque peritus,
Sub galli cantum consultor vbi ostia pulsat.
** Ille, datis vadibus qui rure extractus in vrbem est,* D
Solos feliceis viuenteis clamat in vrbe.
** Cetera de genere hoc (adeò sunt multa) loquacem*
Delassare valent Fabiū. ne te morer: audi
Quò rem deducam. si quis deus, en ego, dicat,
Jam faciam, quod vultis: eris tu, qui modò miles,
Mercator: tu consultus modò, rusticus. hinc vos,
Vos hinc mutatis discedite partibus. eia,
Quid statis? nolint. atqui licet esse beatis.
Quid causæ est, meritò quin illis Jupiter ambas
Iratus buccas inflet? neque se fore posthac
Tam facilem dicat, votis vt præbeat aurem?
*Præterea, * ne sic, vt, qui iocularia, ridens*
Percurram (quamquam ridentem dicere verum
*Quid vetat? vt pueris olim dant * crustula blandi*
Doctores, elementa velint vt discere prima.)
Sed tamen amoto quæramus seria ludo:
Ille, grauem duro terram qui vertit aratro:
Perfidus hic caupo, miles, nautæque, per omne
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem
Sese ferre, senes vt in otia tuta recedant,
Aiunt, cum sibi sint cōgesta cibaria: sicut
Paruula (nam exemplo est) magni formica laboris,

Ore trahit, quodcumq; potest, atque addit aceruo,
Quem struit, haud ignara, ac non incauta futuri.
*Quæ, * simul inuersum contristat * Aquarius annum:*
Non vsquam prorepit: & illis vtitur antè
Quæsitus sapiens: cùm te neque feruidus æstus
Demoueat lucro, neque hiems, ignis, mare, ferrum,
Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.
Quid iuuat immensum te argenti pondus, & auri
Furtim defossa timidum deponere terra?
** Quòd si comminuas, vilem redigatur ad assem.*
At, ni id fit, quid habet pulchri constructus aceruus?
Millia frumenti tua triuerit area centum:
*Non tuus * hoc capiet venter plus, quàm meus: vt si*
Reticulum panis venaleis inter onusto
Fortè vehas humero: nihilo plus accipias, quàm
*Qui nil portarit. vel dic, quid referat * intra*
Naturæ fineis viuenti, iugera centum, an
Mille aret. at suaue est ex magno tollere aceruo.
Dum ex paruo nobis tantumdem haurire relinquas:
Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?
*Vt, tibi si sit opus * liquidi non amplius vrna,*
Vel cyatho: & dicas magno de flumine (mallem
Quàm ex hoc fonticulo tantumdem sumere. eò fit,
** Plenior vt si quos delectet copia iusto:*
Cum ripa simul auulsos ferat Aufidus acer.

A *At, qui tantulo eget, quanto est opus, is neque limo*
Turbatam haurit aquam, neq; vitam amittit in vndis.
*At bona pars hominum decepta * Cupidine falso,*
Nil satis est, inquit: quia tanti, quantum habeas, sis.
Quid facias illi? iubeas miserum esse libenter:
B *Quatinus id facit: vt quidam memoratur Athenis*
Sordidus, ac diues, populi contemnere voces
Sic solitus: populus me sibilat, at mihi plaudo
Ipse domi: simul ac nummos contemplor in arca.
Tantalus à labris sitiens fugientia captat
C *Flumina. quid rides? mutato nomine, de te*
Fabula narratur. congestis vndiq; saccis
*Indormis inhians: & * tanquam parcere sacris*
Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.
*Nescis * quò valeat nummus: quem præbeat vsum?*
Panis ematur, olus, vini sextarius: adde
Queis humana sibi doleat natura negatis.
An vigilare metu exanimem: noctesq;, diésque
D *Formidare malos fures, incendia, seruos,*
*Ne te compilent fugientes: hoc iuuat? * horum*
Semper ego optarim pauperrimus esse bonorum
At si condoluit tentatum frigore corpus:
*Aut alius casus lecto te * affixit: habes, qui*
Assideat, fomenta paret, medicum roges, vt te

Susci-

Suscitet: ac reddat natis, carisq; propinquis? A
Non uxor saluum te vult, non filius: omnes
Vicini oderunt, noti, pueri, atque puellæ.
Miraris, cùm tu argento post omnia ponas:
Si nemo præstet, quem non merearis, amorem?
* *At si cognatos, nullo natura labore*
Quos tibi dat, retinere velis, seruaréque amicos:
Infelix operam perdas: vt si quis asellum B
In campo doceat parentem currere frenis.
Denique sit finis quærendi: cúmque habeas plus,
Pauperiem metuas minus: & finire laborem
*Incipias, * parto quod auebas: nec facias, quod*
Vmidius quidam (non longa est fabula) diues
Vt metiretur nummos: ita sordidus, vt se
Non vmquam seruo melius vestiret: ad vsque C
Supremum tempus ne se pænuria victus
*Opprimeret, metuebat. at hunc * liberta securi*
*Diuisit medium, * fortissima Tyndaridarum.*
*Quid mi igitur suades? vt viuam * Menius? aut sic,*
Vt Nomentanus? pergis pugnantia secum
Frontibus aduersis componere? non ego, auarum
Cùm veto te fieri, vappam iubeo, aut nebulonem, D
*Est inter * Tanaim quiddam, socerúmque Visellî.*
Est modus in rebus: sunt certi deniq; fines
Quos vltra, citráque nequit consistere rectum
*Illuc, vnde abij redeo, * nemon' vt auarus*
Se probet: ac potiùs laudet diuersa sequenteis?
Quódq; aliena capella gerat distentius vber
Tabescat: neque se maiori pauperiorum
Turbæ comparet? hunc, atque hunc superare laboret?
Sic festinanti semper locupletior obstat:
Vt, cùm carceribus missos rapit vngula currus,
Instat equis auriga suos vincentibus illum
* *Præteritum temnens extremos intereuntem.*
Inde fit, vt rarò, qui se vixisse beatum
Dicat, & exacto contentus tempore vitæ
Cedat, vti conuiua satur, reperire queamus.
Iam satis est: ne me Crispini scrinia Lippi
Compilasse putes, verbum non amplius addam.

Constet inter omneis doctos, satyrarum libros duos, totidémq; epistolarum & ab Horatio scriptos esse, & ad nostram ætatẽ peruenisse. Sed vtri priore loco debeant collocari, id verò quæri solet, neque inter eos conuenit. Alij enim epistolas satyris anteponi volunt: alij contrà: neque hæc controuersia veterum mẽbranarum auctoritate decidi, aut componi potest: quippe quæ ita inter se ipsæ dissideant ordine, & dispositione librorum, vt in nonnullis, epistolarum libri odis præponantur: satyræ autem postremo loco positæ sint: in aliis satyræ primo loco, epistolæ secundo, odæ tertio sint collocatæ: vt facilè appareat vel veteres illos de horum librorum ordine non admodum laborasse, vel librarios ordinem à veteribus seruatum perturbasse. Ego primùm hoc testificor, me cum quoquã hac de re, vt quæ mihi parui admodum momenti videatur, decertare nolle: deinde difficile esse puto certi aliquid de hac controuersia statuere ac pronuntiare. postremò si quis hoc dicet, me tamen iudicasse satyras epistolis esse præponendas, quia hoc ordine eas disposuerim: licet mihi respondere me nullo cõsilio, nulláque ratione id fecisse: sed cùm initio, quo tempore hos commentarios adumbrare cœpi, hunc ordinem eò secutus essem; quòd in meo exemplo libri ita essent collocati: me eundem ordinem tum cum typis excudendos dedi, seruauisse. Verumtamen si quis facti mei rationem flagitabit, neque mihi credet, me temere, aut casu hos libros ita disposuisse: is me hac ratione motum esse sibi persuadeat per me licet. Horatius

primus omnium Latinorũ versus lyricos exem- A
pl › Græcorum scripsit, eóque lyricorum poëtarum princeps, ne dicam solus, inter Latinos habetur: quod ipse de se non vno loco prædicat: vt Od 3. lib. 4. *Totum muneris hoc tui est, Quod monstror digito prætereuntium Romanæ fidicen lyræ.* & Od. vltima lib. 3. magnificè gloriatur se primum omnium carmen Æolium, nempe Alcaicum & Sapphicum ad cantus Italos deduxisse. *Dicar, qua violens obstrepit Aufidus, Et, qua pauper aquæ Daunus agresti um Regnauit populorum, ex humili potens Princeps Æolium carmen ad Italos deduxisse modos* Satyrarum etiam scriptor, seu potius poëta fuit, non primus ille quidem (fuit enim Lucillius Satyræ inuentor) sed eo, qui primus satyras scripsit, lõgè præstãtior: quod ipse de se non fal- B
sò prædicat satyra 4. & 10. lib. 1. Iccircò Od. 20. lib. 2. poëtam biformem seipse nominat, id est, opinor, lyricum, & satyricum. Itaque cùm carminum lyricorum libros, ex quibus poëtæ lyrici nomen adeptus est, primo loco posuerim: satyras, ex quibus satyrici poëtæ nomen sibi peperit, mihi videor statim post Odarum libros, non immeritò collocasse. Nam epistolæ quidem, siue illæ communi nomine sermones appellandæ sunt, siue secus: nihil addunt Horatio neque ad lyrici, neque ad satyrici poetæ nomen. Sunt enim illæ & à lyricis versibus, & à satyris reseiunctæ, ac separatæ, vnúmque quoddam corpus vtrique dispar & dissimile constituunt. neque o- C
mnes eodem planè stilo, atque satyræ mihi videntur esse scriptæ. hæ enim non solùm humili & orationi solutæ simillimo, verùm etiam faceto, vrbano, mordaci genere verborum textæ sunt. pistolæ verò quamuis quotidiano illę quoque sermone, & verbis de medio sumtis ac petitis magna ex parte constent, quemadmodum debet epistolæ: ea tamen vrbanitate, tis salibus, eo denique aceto (vt ita dicam) quo satyræ imbutæ sunt, carent: vt omittam quòd earum nonnullæ paullo sunt elatiores, atque ornatiores, & quibusdam verborum ac sententiarum luminibus illustriores. Gloria igitur illa summa tùm lyrico carmine, tùm satyrarum scriptione Horatio parta & quæsita, insigni quidem, & luculenta epistolarum accessione cumulatur: sed nullum ei nouum poëtæ nomen per illas acquiritur. Prę- D
tereà si solæ satyræ sermonum nomine sunt appellandæ (vt vulgus putat) Horatius ipse declarat se epistolas posteriùs scripsisse, quàm satyras. Sic enim epist. ad Tibull. *Albi nostrorum sermonum candide iudex, &c.* His rationibus adductus satyras priore loco, quàm epistolas collocaui: quas, si quis non probabit, súsque, déque habebo, eique libenter assentiar, qui à me dissentiens, sententiam afferet probabiliorem. Sed, ne quis miretur, me vulgatam inscriptionem horum librorum immutasse, primùm vir quidam, doctissimus mihi asseuerauit Romæ, se Venetiis codicem vidisse peranciquum, in quo inest hæc inscriptio. Deinde (vt dicam, quod sentio) sermonis nomen generale est omnia sermonum genera continens, & complectens: neque propriè ad satyram significandam natum, aut factum. Itaque Horatius epistola ad Augustum, epistolæ suæ locutionem hoc nomine appellat. *Ne longo sermone morer tua tempora Cæsar.* Præterea cùm satyra nomen sit Latini poëmatis proprium, quo nomine etiam ipse id afficit prima satyr. libr. 2. *Sunt quibus in satyra videar nimis acer, &c.* & cum, vbi de ordine satyrarum agitur, soleamus ita loqui, satyra prima, satyra secunda, &c. nónne absurdum est, vbi de ordine librorum fit sermo, sermonum potius, quàm satyrarum librum primum, & satyrarum librum secundum nuncupare? Nam, vt loquar de satyris tantùm, conueniebat eas aut hoc modo & inscribere, & appellare, *Sermonum libri duo* deinde *Sermonum liber primus, liber secundus*: deinde *sermo primus, sermo secundus, sermo tertius, &c.* aut hoc modo, *Satyrarum lib. duo. Satyrarum liber prim. lib. secund.* deinde *satyra prima, &c.* Quòd si modus ille superior erat absurdus, atque ineptus futurus: relinquitur, vt hunc posteriorem probare debeamus. Prætereà quis negabit, omneis epistolas quotidiano sermone textas esse, vt diximus? Nam non, si aliæ sunt aliis ornatiores, propterea minùs putandæ sunt verbis de medio petitis esse perscriptæ. Præterea dici potest, quod & veteres quidam grammatici tradiderunt, hoc differre sermonem ab epistola, quod sermo ad præsentem, seu præsenteis habetur: epistola ad absentem, seu absenteis mittitur. Nam hoc quidem prætereundum est, singulos sermones, in omnibus ferè libris manuscr. ita esse inscriptos, *ecloga prima, ecloga secunda, ecloga tertia*, & item deinceps de ceteris, *Non satyra prima, &c.* eclogas autem appellant Græci disputationes, aut sermones, aut locos quosdam breueis, insigneis, eximios atque electos. Itaque non solùm satyras, verùm etiam odas eclogas esse appellatas ab Ausonio videmus. Postremò hoc præter cetera inter satyras, & epistolas interesse arbitror, quòd illæ sunt dicaciores, vrbaniores, licentiores: interdum etiam impudentiores, amariores, mordaciores: hæ contrà quamuis vrbanitate, & sale non careant, minus tamen dicaces, seueriores, modestiores, verecundiores, dulciores, mitiores. De satyra autem hoc vnum dicã, quod scribit Quinctilianus, eam Latinorum esse totam, neque à Græcis arcessitam. Satyras enim Græci non scripserunt. Negari certè hoc non potest, Lucillium Satyrarum inuentorem, atque auctorem (nam de Varrone nihil attinet dicere) veteris comœdiæ poëtas Eupolim, Cratinum, Aristophanem, & ceteros secutum, se ad satyras scribendas contulisse: quod testatur Horat. ipse saty. 4 lib. 1. Itaque verè hoc dicere licet, satyram veteris comœdiæ, quæ ob immoderatam maledicendi licentiam lege sublata est, locum occupasse.

QVI FIT MÆCEN. VT NEMO Q. S.] Quæritur hîc à doctis, quamobrem Horatius,

ratius, tam variè, & inconstanter pugnet ipse secum, qui in oda prima videatur ostendere, suo quemque studio delectari, in eòque ad extremum constantissimè permanere, spreto alieno: hìc contrà perspicuè significet, neminem sua sorte contentum esse. Soluunt hunc nodum quidam hoc modo, vt dicant, hîc verba fieri de hominibus laborantibus, & in negotio & periculo versantibus, in oda illa autem de iis, qui otiosam & tranquillam vitam agunt, quibusque omnia ex animi sententia procedunt. Quæ solutio mihi nullo modo probari potest. Nam perspicuè in Oda 1. ait, mercatorem, cùm ille quidem tempestate aduersa conflictatur, laudare otium vitæ rusticæ, & commorationem in prædio suo rustico: vbi verò periculo defunctus est, & domū saluus vênit: naufragio facto, nauem fractam, reficere, vt denuò nauiget. prætereà milites nónne in negotio & periculo quotidie versantur? venatores sub cælo frigido ceruum aut aprum sectantes, conquiescúntne? & tamen neque venator teneræ vxoris memoria, aut amore domum reuocatur: neque miles labore militari, aut vitæ discrimine ab instituto deducitur. Quid igitur dicendum? In omni viuendi genere & studio aliquid inest commodi, aliquid etiam incommodi: aliquid voluptatis, aliquid & molestiæ in Oda 1. voluptatis, quam ex suo studio capiunt, duntaxat rationem ducunt, molestiam ad animum non reuocant, neque spectant, aut sentiunt: hic sua quisque incommoda, suásque molestias, quibus in suo viuendi genere afficitur, intuetur, & ob oculos ponit, atque in eis mentem defigit, neque cum commodis & voluptatibus, quas percipit, comparat: contrà vitæ alienæ, studiique alieni commoda, & voluptates veluti decempeda metitur, & ponderibus quibusdam examinat, eásque amplificat, & magni æstimat. ita suam vicem conqueritur, & deplorat, alienam condicionem admiratur, & exoptat: sed tamen vbi ad se rediit, si quis ei deus commutationis cum alio faciendæ potestatem faciat, nolit suam sortem cum quoquam commutare: sed suo studio, suóque vitæ instituto, vel quod ratione probauit, vel ad quod aliquo casu tamquam vento delatus est, magis delectetur. Prætereà hîc propter inuidiam, qui affectus plerisque omnibus innatus est, sua condicione non sunt contenti. Nam dum se quisque cum fortunatiore comparat, sua reperit deteriora, aliena meliora. quo fit, vt suæ quemque sortis pœniteat, alienam expetat. Sic infrà. Horat. *Quódque aliena capella gerat, distentius vber, Tabescat, neque se meliori* [al. *maiori*] *paup. Turbæ comparet, &c.* illìc nemo se cum beatiore confert, neque alienam felicitatem admiratur, neque alteri inuidet, sed contrà, sibi quisque præ aliis videtur pulcher & fortunatus, suóque studio & sua sorte valde delectatur, atque ita nihil est in his duobus locis discrepans, neque repugnans. [licet & hoc modo hanc repugnantiæ speciem conciliare. In oda 1. lib. 1. suo quisque studio delecta-

A tur, quia sua quisque actione, & sua arte gaudet, quemadmodum suum quisque artifex opus vehementer amat: hic offenduntur homines δυσπραξίᾳ, i. infelici actione, seu mala negotiorū suorum gestione, & aduersa fortuna in rebus suis gerendis. huc pertinent illa ex epist. ad August. lib. 2. *Nauem agere ignarus nauis timet: abrotonum ægro Non audet, nisi qui didicit dare: quod medicorum est, Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.*]

Mæcenas] de Mæcenate cùm satis multa diximus ad Od. 1. lib. 1. ad illa lectorem reiicimus. hoc vnum omisimus (quod ad hunc locum non minus accommodatè dici potest) Mæcenatis cognomen fuisse, Cilnium, vt sit, C. Mæcenas Cilnius: quod docuit nuper Onufrius B Panuinus.

seu fors] ita sine dubio legendum, & ita scriptum est tùm in exemplis excusis emendatis, tum in codicibus calamo exaratis, non sors. Prætereà quid ineptius, quàm ita loqui, *siue ratio sortem dederit, siue sors obtulerit, &c.* nunc autem cùm fors idem ferè sit, quod fortuna: sors autem præter vulgatam significationem, sit id, quod vel à Deo, siue à fortuna offertur: vel à ratione, & consilio datur, verbi gratia nobilitas, ignobilitas, vita priuata, vita publica: horum verborum sententia est apertissima: mirum esse neminem sua sorte esse contentum, siue eam sortem ratio dederit, siue Deus aliquis, aut fortuna C obiecerit. Proptereà autem, quod parùm admodum interest inter harum litterarum ſ, & f, figuras: librariorum negligentia in optimorum scriptorum libros menda turpia irrepserunt, & *sors*, pro *fors* ab illis aliquot locis positum est: vt apud Catull. in carm. de nupt. Pelei, *vt læta gaudia mente Agnoscam, cùm te reducem fors prospera sistet.* leg. *fors prospera.* & apud Virgil. in Mœride, *quoniam fors omnia versat*, legendum *fors.* & apud M. Tull. epist. ad Attic. li. 2. legendum *quod fors obtulerit, id acturus videtur*: non *sors*, vt habent libri typis excusi: & oratione in Verr. de signis, legendum, *telpómque, quod cuique fors offerebat, arripuerit*, non *sors.* & offic. 1. in versibus illis Ennianis, mendosa est vulgata lectio, *Vósne velit, an me regnare hera, quidve ferat sors.* est enim legendum, *quidve ferat Fors.* & apud Sallust. in proœm. belli Iugurtini, D mendosè ita legitur *Falsò queritur de natura sua genus humanum, quòd imbecilla, atque æui breuis sorte potius, quàm virtute regatur.* est enim legendum *forte.* & ita reperi scriptum in codice perantiquo. & apud T. Liuium lib. 36. sic emendandus locus: *ne paullum quidem dubitarunt, quin pro fide erga Romanos, quicquid sors belli tulisset, paterentur.* denique vt sic emendentur hi loci, postulat Latini sermonis vsus, idque è paucis exemplis intelligere licet. Terentius in Phorm. *Quod fors feret, feremus æquo animo.* Idem Hecyra, *Quia tam incommodè illis fors obtulerat aduentum meum.* Lucret. lib. 5. *Quod cuique obtulerat præda fortuna, ferebat.* vbi fortuna pro nomine *fors* perspicuè positum est. Idem lib. 3. *casúmque*

tament, quem cuique ferat fors. M. Tull. epist. ad Att. A
libr. 4. *sed de illa ambulatione fors viderit, aut si quis est, qui curet, Deus*, & lib. 14. *sed haec fors viderit ea, quae talibus in rebus plus, quàm ratio potest.* & lib. 8. *eandem, vt, quemcumque fors tulerit casum, subeam potiùs cum iis, qui dicuntur esse boni, quam videar à bonis dissentire.* Horat. sat. 6. huius lib. *Nulla etenim mihi te fors obtulit.* idem sup. Od. 9. lib. 1. *Quem fors dierum cumque dabit, lucro Appone.* Idem Sat. 1. lib. 2. *Diues, inops: Romae, seu fors ita iusserit, exsul: Quisquis erit vitae, scribam color.* Virgil. Æneid. 7. *Quae fors prima dedit, sanguis nouus imbuit arma.* Sallustius bello Iugurt. *cetera, vti fors tulit, aliàs alia sunt, aliàs in tempestate vadosa.* T. Liuius lib. 25. *quos fors obtulit, rati interfecerunt.*

DIVERSA SEQVENTIS] id est, eos B
omneis, qui dissimilia, & diuersa viuendi instituta sequuntur. Plutarchus in lib. περὶ εὐθυμίας ostendit, multum valere ad animi tranquillitatem, seipsum & sua inspicere: sin minus, ac certè se inferiores spectare, & non imitari vulgus hominum, qui se cum praestantioribus comparant: verbi gratia, serui, qui vincti sunt, solutos, beatos esse praedicant: illi autem libetos: liberi, ciueis: hi rursus copiosos, & locupleteis: copiosi autem, satrapas: satrapae, reges: reges, deos, propemodum tonare, & fulgurare volentes, sic Plutarch. καί τοι καὶ τοῦτο μέγα πρὸς εὐθυμίαν ἐστὶ τὸ μάλιστα μὲν αὐτὸν ἐπισκοπεῖν, καὶ τὰ καθ' ἑαυτόν· εἰ δὲ μή, τοὺς ὑποδεεστέρους C
ἀποθεωρεῖν, καὶ μή, καθάπερ οἱ πολλοὶ πρὸς τοὺς ὑπερέχοντας ἀντιπαρεξάγειν. οἷον εὐθὺς οἱ δεδεμένοι εὐδαιμονίζουσι τοὺς λελυμένους· ἐκεῖνοι δὲ τοὺς ἐλευθέρους· οἱ δὲ ἐλεύθεροι, τοὺς πολίτας· οὗτοι δὲ πάλιν αὖ τοὺς πλουσίους· οἱ δὲ πλούσιοι τοὺς σατράπας· οἱ δὲ σατράπαι τοὺς βασιλεῖς· οἱ δὲ βασιλεῖς τοὺς θεούς, μονονουχὶ βροντᾶν καὶ ἀστράπτειν ἐθέλοντες. eodem pertinet illud Liuianum lib. 5. *crede fortunatum matrimonium ei sororis visum, suique ipsam male arbitrio, quo à proximis quisque minime anteiri vult, poenituisse.*

FRACTVS MEMBRA] hellenismus, fractis membris dixisset, si Latino more loqui voluisset. Virgil. lib. 4. Æneid. *Os, humerósque deo similis.* Horat. lib. 1. Oda. 1. *nunc viridi membra sub arbute Stratus.* D

QVID ENIM?] Iacobus Taurellus, Florentinus, Laelij Taurelli iurisconsulti clariss. frater, homo in his litteris magnopere exercitatus, dicebat mihi Romae anno superiore, hoc loco legendum sibi videri *quid ni?* non, *quid enim?* neque tamen vllius codicis veteris auctoritatem proferebat: nec ego eam scripturam vllo in codice manuscripto reperi: iccirco nihil mutaui, sed receptam, praesertim à 14. libris veteribus confirmatam, retinui. cuius explicationem si quis à me requirat, dicam solere Latinos hac interrogatione vti, cùm significare volunt se rectè sentire, vel verum dicere, neque eum, qui cum loquuntur, contrà dicere quicquam posse, vt intelligere licet ex illo loco epist. L. Luccij ad Cic lib. 5. epist. *Quid enim? tu solus aperta nõ videbis, qui propter acumen occultissima perspicis?* sic Cic. epist. sequ. ad Lucceium, *Quid enim? ad amicósne confugiam?* Idem lib. 2. de finibus, *Quid enim? te ipsum dignissimum maioribus tuis voluptásne induxit, vt adolescentulus eriperes P. Syllae consulatum?* ibid. *Quid enim? fortémne possumus dicere eundem illum Torquatum?* ibid. *Quid enim? summus dolor plureis dies manere non potest?* Sic Horat. Sat. 3. lib. 2. *Cum laqueo vxorem interimis, matrémque veneno, Incolumi capite es? quid enim? neque tu hoc facis Argis, &c.* quamquam, ne mentiar, locus ille Sat. 3. mihi suspectus est, vt suo tempore dicemus. sic igitur hunc locum explico. *Militia est potior* (inquit mercator) *quid enim?* id est, quid est, quod contrà dici possit, quamobrem ita non sit? *concurritur, &c.* Quòd si quis mallet legi, *quid ni?* sententia erit planior. hoc modo, quid ni potior sit? πῶς γὰρ οὔ.

CONCVRRITVR] sic Virgil. de apibus libr. 4. *Erumpunt portis: concurritur: aethere in alto Fit sonitus.*

AVT CITA MORS] sic reperi scriptum in cod. duob. Vatic. Iann. Tornes. & verò scriptura haec concinnior est, quàm vulgata.

SVB GALLI CANTVM] ante galli cantum, vt alibi annot. sic M. Tullius pro Muraena. Seruium iurisconsultum alloquens, *Te gallorum, illum buccinarum cantus exsuscitat.*

CONSVLTOR] qui consulit iurisconsultum. M. Tull. eadem orat. *Vigilas tu de nocte, vt consultoribus tuis respondeas.* episto. ad August. *Romae dulce diu fuit, & sollemne reclusa Mane domo vigilare, &c.*

OSTIA PVLSAT] Oda 4. lib. 1. *Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas, Regúmque turreis.*

ILLE, DATIS VAD.] agricola, qui cum vadimonio promisit se in iudicio staturum. Sunt autem vades, qui promittunt suo periculo se aliquem in iudicio stituros, siue caput agatur, siue pecunia: saepius tamen, & vsitatiùs vades dicuntur, qui intercedunt in causa capitis. vt M. Tull. offic. 3. *Damonem & Pythiam Pythagorios ferunt, hoc animo inter se fuisse, vt, cum eorum alteri Dionysius tyrannus diem necis destinauisset, & is, qui morti addictus esset, paucos sibi dies commendandorum suorum causa postulauisset, vas factus sit alter eius sistendi, vt, si ille non reuertisset, moriendum esset sibi ipsi.* Idem de finib. lib. 2. *Vadem te ad mortem tyranno dabis pro amico, vt Pythagoreus ille fecit Siculo tyranno?*

CETERA DE GENERE HOC] Lucretianum hemistichium. vt lib. 3. *Et cum cetera de genere hoc, cur omnia membris Ex ineunte aeuo ingenerascunt, inque gignuntur?* & lib. 4. *Cetera de genere hoc monstra, ac portenta loquuntur.* & lib. 5. *Cetera de genere hoc, quae sunt portenta perempta, Si non victa forent, quid tandem viua nocerent?*

(ADEÒ SVNT MVLTA)] haec sunt includenda interpositionis nota.

LOQVACEM FABIVM] quasi aliud agens Fabium quendam notat, qui Pompeio deuicto,

A

uicto, cuius parteis secutus erat, sese ad Stoicam disciplinam totum contulerat, librósq; aliquot, eius scholæ sententias, & decreta continenteis, conscripserat satis verbosos.

DELASSARE] valde lassare. vt *desæuire* valde sæuire, epist. 3. lib. 1. *An tragica desæuit & ampullatur in arte?* idem sat. 3. lib. 2. *Vum vbi effugit, matri denarrat.*

CONSVLTVS] iurisconsultus. vt epist. ad L. Flor. lib. 2. *Frater erat Romæ consulti rhetor.*

NOLINT.] sic habent omnes libri manuscripti: & ita legendum est. quòd à me omissum fuerat in priore editione.

ATQVI LICET] libri aliquot manuscr. habent *atquin.*

B

BVCCAS INFLET] id est, irascatur. nam buccas inflant, qui irascuntur: vt infrà dicemus, quod Græci φυσᾷν τὰς γνάθους, dicunt Demost. περὶ παραπρ. καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς πορεύεται θοἰμάτιον καθεὶς ἄχρι τῶν σφυρῶν, ἴσα βαίνων Πυθοκλεῖ, τὰς γνάθους φυσῶν. id est, & per forum ambulat veste ad talos demissa, pariter incedens atque Pythocles, & buccas inflans.

VOTIS VT PRÆB. AVREM?] eorum vota audiat? præbere idem fere valet, quod suppeditare, παρέχειν πορίζειν, vt annot. ad Od. 13. lib. 3. *votis* autem, id est, precibus.

VT, QVI IOCVLARIA] vt qui res iocularcis percurrit ἀπὸ κοινοῦ, vel subintell. loquitur, aut quippiam simile.

OLIM] aliquando, ποτέ.

C

QVAMQVAM RIDENTEM DICERE VERVM, QVID VETAT?] satyr. 10. lib. 1. *ridiculum acri Fortius, & melius magnas plerunq; secat res.*

CRVSTVLA] pemmata quædam ex farina, lacte, caseo, oleo, melle, & similibus confecta. sat. 4. lib. 2. *Sunt, quorum ingenium noua tantùm crustula promit.* Obseruandum est, quod docet Seruius ad illum Virgilij versum Georg. 3. *Concrescunt subitò currenti in flumine crustæ*, crustam genere fœmineo lapidis, aut ligni, aut aquæ conglaciatæ partem significare: crustum genere neutro, partem panis, aut placentæ, aut cuiusuis rei ad vescendum aptæ, factæve. vbi profert ille hunc locum Horatij: & illum Iuuenalis, *Nos colaphum incutimus lambenti crustula seruo.* sunt autem hoc modo alliciendi pueri, & auditores, vt discere atque audire velint. Non admodum dissimile est illud Lucretij lib. 4. *Nam veluti, pueris absinthia tetra medentes Cum dare conantur, prius oras pocula circum Contingunt mellis dulci, flauóque liquore, Vt puerorum ætas improuida ludificetur Labrorum tenus: intereà perpotet amarum Absinthi laticem, deceptáque non capiatur, Sed potius tali tactu recreata valescat: Sic ego, &c.* Sic Plato lib. 7. de Repub. non vult pueros ad disciplinas vi adigi, sed ludenteis inuitari, vt appareat, ad quod disciplinæ genus quisque sit aptus natura: atque in eisdem retineri, propterea quòd nulla disciplina cum vi coniuncta stabilis in animo permaneat. verba Platonis sunt hæc:

μὴ τοίνυν βίᾳ, εἶπον, ὦ ἄριστε, τοὺς παῖδας ἐν τοῖς μαθήμασιν, ἀλλὰ παίζοντας τρέφε, ἵνα καὶ μᾶλλον οἷός τε ἦς καθορᾶν ἐφ' ὃ ἕκαστος πέφυκεν.

ELEMENTA] epist. 1. lib. 1. *Restat vt his ego me ipse regam, solérque elementis.*

SED TAMEN AMOTO] quia longam interposuerat παρένθεσιν, mutata orationis institutæ forma, vt fit in hyperbatis, redit ad institutum, his vocibus duabus vsurpatis, *Sed tamen*: quibus solent vti Latini cùm sententiam verbis ab ea alienis interpositis, quasi interruptam, repetere, ac reuocare volunt. sic M. Tull. lib. accus. in Verr. 3. *Atque hoc ego plus oneris subeo, quàm qui ceteros accusarunt (si onus est id appellandum, quod cum lætitia feras ac voluptate) Veruntamen hoc ego amplius suscepi, quàm ceteri, &c.*

SERIA] seria dicta sunt quasi sine risu. Nonius.

ILLE GRAVEM DVRO, &c.] agricola, γεώργος.

TERRAM QVI VERTIT AR.] sic loquitur Virg. Georg. 1. *quo sidere terram Vertere Mæcenas, &c.*

PERFIDVS HIC CAVPO] caupones, seu copones, malignos appellat Sat. 5. huius lib. *Differtum nautis, cauponibus atque malignis.*

MILÉSQVE] suprà, *Miles ait multo iam fractus membra labore.*

NAVTÆQVE PER OMNE AVD. M. Q. C.] episto. 1. *Impiger extremos curris mercator ad Indos, Per mare pauperiem fugiens, &c.*

AVDACES] Oda 1. lib. 1. *Illi robur & æs triplex Circa pectus erat, &c.*

CVRRVNT] nauigant. vt Od. 28. lib. 1. *licebit, Iniecto ter puluere, curras.* ex quo cursus pro nauigatione sumitur: vt Oda 6. lib. 1. *Nec cursus duplicis per mare Vlyssei.* & Od. 34. eiusd. lib. *nunc retrorsum Vela dare, atque iterare cursus Cogor relictos.*

D

HAC MENTE LABOREM S. F.] hi omnes aiunt sese eo animo, & consilio, intereà dum integris sunt viribus, & dum viget ætas, laborem perferre, ac perpeti, vt senes otiosam, & tranquillam vitam traducere queant, rebus omnibus ad victum, cultúmq; necessariis collectis, & comparatis.

CONGESTA CIBARIA] infra ead. Saty. *congestis vndiq; saccis Indormis inhians.*

SICVT PARVVLA, &c.] aiunt ij omnes, qui in re facienda occupati sunt, se formicæ exēplo, vt quærant, & congerant opes, admoneri.

MAGNI FORMICA LABORIS] Theocritus ἐγκωμ. Πτολεμ. ostendere volens, Ptolemæi diuitias non asseruari ab eo domi conditas, ac sub terra defossas, sed ad liberalitatem, ac munificentiam conferri, dissimilitudine vtitur formicarum, his verbis, Οὐ μὰν ἀχρεῖός γε δόμῳ ἐνὶ πίονι χρυσὸς, Μυρμάκων ἅτε πλοῦτος, ἀεὶ κέχυται μογεόντων, Ἀλλὰ πολὺν μὲν ἔχοντι θεῶν ἐρικυδέες οἶκοι, &c. Virg. Æneid. 4. *Ac veluti ingentem formicæ farris aceruum Cum populant hiemis*

memores, te<ctoque reponunt, &c. [De formicis, sic & A Phocylides, Μύρμηκες γαίης μυχάτης παραλείπουσι οἴκους, Ἔρχονται βίοτον κεχρημένοι, ὁππότ᾽ ἄρουραι Λήϊα κειράμεναι καρπὸν πλήθουσιν ἀλωαί· οἱ δ᾽ αὐτοὶ ἢ πυροῖο κομίζοντες ἢ κριθῶν αἰεὶ δὲ φέρει φόρτον, διαμεμφ... ἔργα... Ἀ φῦλον ὀλίζον πολύμοχθον. Est autē hic venusta antithesis, *paruula, magni laboris.* sic Virgil. Georgic. 4. *Ingentes animos angusto in corpore versant.*

Q V Æ S I M V L] simul atque, cùm primùm: nempe mense Ianuar. brumam enim describit. Sunt autem nunc Horatij verba.

C O N T R I S T A T] tralatio à re animata ad inanimam, λιτῶς. vtitur eo verbo Cælius ad Cicero. lib. 8. episto. *Contristauit hæc sententia Balbum Cornelium.* & Virgil. Georgic. 3. *aut vnde nigerrimus Auster Nascitur, & pluuio contristat frigore cælum.* idem lib. 10. Æneid. *Ille sitim, morbosque ferens mortalibus ægris Nascitur: & læuo contristat lumine cælum.* B

A Q V A R I V S] Virgil. lib. 3. Georgic. *cùm frigidus olim Iam cadit, extremoq; irrorat Aquarius anno.* Aquarium autem sol ingreditur mense Ianuario.

P R O R E P I T] foras repit. nam *pro* in compositione interdum foris, seu foras, & palàm significat, vt in his procurro, produco, prodeo, prodoceo, & similibus.

S A P I E N S] sic restitui ex codic. antiquis, Vatic. Ramut. Tornes. Nicot. Rustar. significat autem sapientis esse bonis partis vti. cōtrà insipientis, parcere, vt factis. sic suprà Od. 11. *sapias: vina liques.* & Od. 7. eiusd. *sic tu sapiens finire memento Tristitiam, vitaq; labores, Molli, Plance, mero.*

D E M O V E A T L V C R O] sic cutauimus excudendum, quòd ita scriptum reperimus in libris manuscript. Vatic. Iānoct. Torn. cùm in vulgatis legatur *demoueat*, planè mendosè: vt apud M. Tull. quamplurimis locis. *demoueas lucro* autē dictum pro demoueat de lucro: vt *propugnat nugis*. cum his autem Horatianis valdè mihi congruere videntur illa Varronis Eumenidib. *denique auarus Quo sanus? cui esse terrarum traditus orbis, Furando tamen, & morbo stimulatus eodem Ex sese ipse D aliquid quærat, cogatq; peculi.*

N E Q V E H I E M S, I G N I S, M. F.] sic. epistο. 1. lib. 1. *impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare pauperiem fugiens: per saxa, per ignes.*

D V M N E S I T T E D.] nullum laborem recusas, nullum periculum reformidas, dummodo id assequaris, ne quis alter te ditior sit.

F V R T I M D E F O S S A] sic dixit *defossa terra*, vt Virg. Georg. 3. *defossis specubus. Ipsi in defossis specubus secura sub alta Otia agunt terra*: alioqui vsitatius dicimus aurum, siue quid aliud, defodere in terram, aut sub terra. Lucret. lib. 5. *nec sciebat ferro moliri arua. Nec noua defodere in terram virgulta.* Idem ibid. *Et noua defodere in terram virgulta per agros.* M. Tull. de diuinat. 3. *respondit conie-A ctor, thesaurum defossum esse sub lecto.* Asinius Pollio ad Cicer. lib. epist. 10. *deinde abstractum defodit in ludo, & viuum combussit.* Horat. epist. ad Numic. *Defodiet, condetq; nitentia.* Virgil. lib. 10. Æneid. *iacent penitus defossa talenta Cælati argenti.* Plautus in Mostell. *hospes hic me necauit, isque me defodit insepultum.*

T I M I D V M] vel timentem vti, vt epistο ad Pisones. *Quærit, & inuentis miser abstinet, ac timet vti*: vel timentem à furibus & seruis fugitiuis ac furacibus, vt infr. ead. Saty. *An vigilare metu exanimem, noctesque diesque formidare malos fures, &c.*

Q V O D S I C O M M I N V A S] at si pondus istuc auri, & argenti minuas, redigatur ad assem, dices. in quibusdam codicibus scriptum est *Quod*, sine accentu: quam scripturam non improbo, & ea fortassè melior est. Omnino in vetustis codicibus non ferè solet hæc, quæ sit per accentus, distinctio obseruari. Quare quod ad libros veteres attinet, vtrouis modo legere licet.

A T N I I D F I T] respondet Horat. et si aurum tuum non minuitur, si non insumitur in res necessarias, quid est quòd aceruus auri, quantumuis altè exstructus, tantopere sit admirandus?

Q V I D H A B E T P V L C H R I] tale est illud Od. 2. lib. 2. *Nullus argento color est auaris Abdito terris, &c.*

N O N T V V S H O C C A P I E T.] sic scriptū C reperi in antiquis codicibus Vaticanis, Iannoctij, Torn. Nicot. Cleric. Rullārdinis, ceteris. sententia autē horum verborū est. etiam si centum frumenti medimnorum millia in tua area trita fuerint, tuus venter ne pilo quidem plus accipiet, quàm meus. *hoc*, accipiendum δεικτικῶς, verbi gratia, pilo, & similib. quod quidam non intelligentes, reposuerunt *hinc*. alij *hoc* interpretantur propter hoc. sed minùs rectè.

R E T I C V L V M P A N I S] reticulum hoc loco sacculi genus est, retis in modum factum.

V E N A L E S I N T E R] inter seruos venaleis, seu venalitios.

V E L D I C Q V I D R E F. I N T. N.] id est, vel dic, quid intersit, si eius personam spectes, qui vitæ luæ modum, naturæ finibus circunscribat, ac terminet, vtrùm centum agri iugera, an mille aret?

A T S V A V E E S T E X M.] dices tu auare. *tollere* autem, id est, sumere: vt epist. 7. lib. 1. *partem, vel tolleret omnis.*

C V M E R I S] vasis fictilibus, aut vimineis, in quibus condebant frumentum. epist. 5. lib. 1. *Forte per angustam tenuis vulpecula rimam Repserat in cumeram frumenti.* χυψέλας appellant Græci.

L I Q V I D I V R N A] aquæ vrna. liquoris vrna. ὑγροῦ, vt loquuntur Græci. quod annotat. P. Victorius, vat. lect. lib. 23. cap. 10.

M A L L E M] quinque libri manuscri. habent *malim*. alij, vt vulgati, *mallem*.

E Ò F I T, P L E N I O R V T S I Q V O S, &c.] id est, ob id: vel ex eo fit, vt si quos vberior aquæ

aquæ copia, quàm par sit, delectet, & icirco malint è flumine bibere, quàm ex fonte, Aufidus rapidus sæpe os vnà cũ ripa abreptos auferat. allegoria est, per quam significat, sæpe euenire, vt qui mediocribus facultatibus non contenti ampliores desiderant, in maximas calamitates incidant, aut interitum sibi & pestem accessant. Mendosè autem, meo iudicio, nõnulli libri manuscr. habent *delectet copia cornu*: quam scripturam tamẽ vir doctissimus Adr. Turnebus obseruatione & commendatione dignam iudicauit. mihi quidẽ non æquè probatur vt altera, quam secutus sum: quæque reperitur in decem & amplius libris antiquissimis, & calamo exaratis. Quòd sicut tamen illa probabitur magis, vt varia sunt hominum palata, ego eam longè aliter, quàm ille, explicabo. Sic enim ille. *Copia cornu plenior, est copia, quæ cornu abundantiore, & bonis opibus opulentiore, refertioréque est.* Ego autem sic: *Copia cornu plenior*, est copia, quæ plenior, & refertior est ipso copiæ cornu, ipso Amalthææ capræ cornu, quod tamẽ erat bonis omnibus refertissimum. per eum igitur, quem copia cornu plenior delectet, intelligemus significari hominem inexplebilem atque insatiabilem, & qui non sit contentus copiis vitatis, & aliquando auditis, & tamen ingentibus & amplis. sed qui concupiscat opes amplitudinem ipsam & vbertatem rerum omnium & copiam superanteis.

AVFIDVS ACER] rapidus. Aufidus Apuliæ fluuius. sup. Od. 9. lib. 4. *Longè sonantem natus ad Aufidum.*

QVANTO EST OPVS] quidam libri vet. habent, *quantum est opus.*

IS NEQVE LIMO TVRB. H. A.] huius loci hæc sententia est, qui tantulum desiderat, quantum satis est, id est, quantum naturæ necessitas postulat, is hoc assequitur, quòd neque turbidam haurit aquam: qualis est ea, quę è riuulo arido petitur: neque fluuij impetu abreptus interit: quod periculum impendet iis, qui è fluuio, aut torrente, quàm è fonte, aquam petere sitientes malunt.

NEQVE VITAM AMITTIT] amittere vitam etiam Plautus dixit Asinar. *Cur ergo minitaru tibi te vitam esse amissurum?* & M. Tullius pro Rosc. Amer. *an insutus in culeum per summum dedecus vitam amittere.*

CVPIDINE FALSO] vitiosa cupiditate. vide Od. 16. libr. 2. ibi, *aut Cupido sordidus aufert.* quem locum profert Seruius ad illum Virgilij li. 5. Æneid. *Centauro inuehitur magna.* vbi ait genus plerumque confundi aut metiri, aut hiatus causa: quasi verò non potuerit, si non in Oda illa 16. at certè in hac Sat. scribere *Cupidine falsa.*

QVIA TANTI, QVANTVM N. S.] Plutarchus in lib. περὶ φιλοπλουτίας, hanc vulgi in re facienda omne studium, omnémq; operam suam ponentis vocem commemorat, κέρδαινε καὶ φείδου, καὶ τοσούτου νόμιζε σαυτὸν ἄξιον,

A ὅσον ἂν ἔχῃς, id est, fac quæstum, & parce, & tanti te futurum, quantum habeas, puta.

IVBEAS MISERVM ESSE LIB.] æquo animo ferre miseriam suam.

QVATENVS ID FACIT] id est, vsque ad quem locum id facit, vsque eò sit miser libenter. Quidam legunt *quatenus*, id est, quoniam, quibus assentior, eadémque erit sententia: nempe iubeas eum æquo animo ferre miseriam suã, quoniam per totam vitam studio lucri incumbat, neq; vnquam bonis quęsitis vtatur fruatur. Lucret. lib. 3 *Quatenus est vnum inter se, coniunctáque res est.* & Od. 24. lib. 3. *quatenus (heu nefas) Virtutem incolumem odimus.* potest & ita explicari, iube eum miserum esse, quatenus, seu quatinus id

B libenter facit: mutata distinctione. sed malo illo modo.

VT QVIDAM MEMORATVR ATH.] Timonem μισάνθρωπον significari putant, qui hominum generi bellum indixerat, omneisque omnis ætatis, ordinis, & fortunæ homines odisse animum induxerat.

ME SIBILAT, AT MIHI PLAVDO, &c.] quasi res geratur in scena. nam populus histrionẽ exsibilabat, si paululum se extra numerum mouisset, aut si versus pronunciatus esset vna syllaba breuior, vt scribit M. Tull. Parad. Sibilis etiam excipiebantur homines potentes inuidiosi, & populo offensi: gratiosi contrà plau-

C su, & clamoribus secundis. M. Tull. ad Att. lib. 2. *populi sensus maximè in theatro & spectaculis perspectus est. nam gladiatoribus, quà dominus, quà aduocati, sibilis conscissi.* Idem pro Sextio, *Quid ego nunc dicã, quibus viris, aut cui generi ciuium maximè applaudatur? neminem vestrûm fallit. sit hoc sane leue: quod non ita est, quoniam optimo cuique impertitur: sed si est leue, homini graui leue est: ei vero, qui pendet à rebus leuissimis, qui rumore, & (vt ipsi loquuntur) fauore populi tenetur, & ducitur, plausum, immortalitatem: sibilum, mortem videri necesse est.*

TANTALVS À LABRIS S. F.] hoc supplicio plecti Tãtalum facit Homer. ὀδυσ. λ. sub persona Vlyssis, ea, quæ apud inferos viderat, Alcinoo narrantis: his verbis, Καὶ μὴν Τάν-

D ταλον εἰσεῖδον χαλέπ' ἄλγε' ἔχοντα, ἑσταότ' ἐν λίμνῃ. ἡ δὲ προσέπλαζε γενείῳ. Στεῦτο δὲ διψάων· πιέειν δ' οὐκ εἶχεν ἑλέσθαι. Ὁσσάκι γὰρ κύψει' ὁ γέρων πιέειν μενεαίνων. Τοσσάχ' ὕδωρ ἀπολέσκετ' ἀναβροχέν, ἀμφὶ δὲ ποσσὶ Γαῖα μέλαινα φάνεσκε, καταζήνασκε δὲ δαίμων· Δένδρεα δ' ὑψιπέτηλα κατακρῆθεν χέε καρπόν, Ὄγχναι, καὶ ῥοιαὶ, καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι, Συκέαι γλυκεραὶ, καὶ ἐλαῖαι τηλεθόωσαι. Τῶν ὁπότ' ἰθύσει' ὁ γέρων ἐπὶ χερσὶ μάσασθαι, Τὰς δ' ἄνεμος ῥίπτασκε ποτὶ νέφεα σκιόεντα. Et Tantalum vidi graueis dolores perferentem: Stantem in palude. hæc autem mentum attingebat. At ille stabat sitiens. sed potum sumere nõ poterat. Quoties enim sese senex capite demisso inflectebat, seu incuruabat, bibere cupiens: toties aqua resorpta peribat, & circum

pedes terra nigra apparebat. Deus enim eam aridam reddebat. Arbores autẽ altæ in eius caput fructum deferebant, pirus, malus Punicæ, pomus, & ficus, & oleæ virides: Quas cum se erigẽs senex tangere volebat: eas arbores, earúmque fructus ventus ad nubes vmbrosas dissipabat. Sed Pindarus, & Euripides, & Lucretius inter se consentientes de Tantali pœna, ab Homero dissentiunt. Volunt enim hi tres poetæ, saxum ei impendêre, cuius casum semper extimescens, omni animi alacritate spoliatur, verba Pindari sunt hæc Olymp. ὠδ. α. εἰ δὲ δή τιν' ἄνδρα θνατὸν Ὀλύμπου σκοποὶ ἐτίμασαν, ἦν Τάνταλος οὗτος· ἀλλὰ γὰρ καταπέψαι μέγαν ὄλβον οὐκ ἐδυνάσθη. κόρῳ δ' ἕλεν ἄταν ὑπέροπλον, τάν οἱ πατὴρ ὑπερκρέμασε καρτερὸν αὐτῷ λίθον, τὸν αἰεὶ μενοινῶν κεφαλᾶς βαλεῖν, εὐφροσύνας ἀλᾶται. id est, Si quem autem virum mortalem Olympi custodes honorarunt; hic fuit Tantalus. Verùm concoquere magnam beatitudinem nõ potuit. ex satietate magnum detrimentum accepit: quoniam Iupiter asperum & grauem lapidem eius capiti imminere voluit: quem semper cupiẽs longè à capite depellere, omni animi iucunditate priuatur. Euripid. in Oreste, ὁ γὰρ μακάριος, κοὐκ ὀνειδίζω τύχας, Διὸς πεφυκώς, ὡς λέγουσι, Τάνταλος, κορυφῆς ὑπερτέλλοντα δειμαίνων πέτρον, ἀέρι ποτᾶται, καὶ τίνει ταύτην δίκην. id est, Beatus enim ille (neque tamen ei suam fortunã maledicti loco obiicio) à Ioue natus, vt aiũt, Tantalus, capiti imminens saxũ horrẽs in aere volat, & has persoluit pœnas. Lucretius lib. 3 *Nec miser impendens magnum timet aere saxum Tantalus (vt fama est) cassa formidine torpens. Sed magis in vita diuûm metus vrget inanis Mortaleis, casumq́; timent, quem cuique ferat sors.* Causam autem cur supplicio affectus sit, hanc fuisse narrat Pindarus, quòd, cùm Deorum epulis, & conuiuiis interesse iussus esset, in eorúmque cœtu, & concilio quotidie versaretur, magna illa, & insolita Deorum liberalitate, & beneuolentia intemperanter vsus, nectar, ambrosiámque furatus sit, æqualibúsque, atq. amicis suis impertiuerit: & ita Homeri interp. Euripides verò aliam affert, nẽpe quòd linguam habuerit incontinentem, turpissimum (inquit) morbũ. alij, quod canem illum templi custodem à Pandareo Milesio furto sublatum, atque apud se depositum, vidisse se iuratus negarit, periurióque sese commaculauerit. At Horat. de pœna sequitur Homerum, tùm hîc, tùm Od. vltima epod. *Optat quietem Pelopis infidus pater Egens benigna Tantalus semper dapis.* Quánquam non defuerunt, qui versus illos Homeri, quos suprà protuli, subditos, & adulterinos esse dixerint: in quibus est Aristarchus. Extat politissimum in libris epigrammatum Græcorum epigramma de Tantalo: quod de pœna cum Homero concinit, de culpa cum Euripide. Οὗτος ὁ πρὶν μακάρεσσι συνέστιος, οὗτος ὁ νηδὺν πολλάκι νεκταρέου πλησάμενος πόματος, Νῦν λιβάδος θνητῆς ἱμείρεται· ἡ φθονερὴ δὲ κρᾶσις ἀεὶ χείλεος ἐστὶ ταπεινοτέρη· Πῖνε, λέγει τὸ τόρευμα, καὶ ὄργια μάνθανε σιγῆς. Οἱ γλώσσῃ προπετεῖς ταῦτα κολαζόμεθα. Quorum versuum hæc ferè sententia est: iste, qui antea fuit Deorum contubernalis & domesticus: iste, qui sæpe ventrẽ nectare expleuit: Nunc, potum mortalem exoptat: sed potus inuidus semper labro eius humilior est: Bibe, inquit sculptura, & mysteria silentij perdisce. Nos, qui lingua præcipites sumus, hac pœna afficimur. Huc pertinet ille Lucij versus, *Tantalus, qui pœnas ob facta nefantia luit.* Superioribus consentanea ferè de Tantalo scribit Athen. lib. 7. locum duntaxat indicabo, φιλήδονον δὲ οἱ ποιηταὶ καὶ τὸν ἀρχαῖον φασὶ γενέσθαι Τάνταλον, &c. qui locus non longè abest à principio. ordo autem horum verborum hic est: Tantalus sitiens captat flumina à labris fugientia.

Mvtato nom. de te Fab. narr.] quia detracto nomine hęc fabula in te, & in omneis auaros quadrat, & conuenit. Quemadmodum enim Tantalus bonis præsentibus vti non potest, & in omnium rerũ copia, esurit, sitit, eget: ita & tu omnibus rebus ad victum, cultúmque necessariis abundans, nihilo magis iis vteris, quàm si egentissimus esses. Sic Teles lib. περὶ συγκρίσεως πλούτου καὶ πενίας, Tantali fabulam ad ingenium auari accommodat. his verbis, καὶ ὥσπερ ὁ Τάνταλος ἐν λίμνῃ ἕστηκε, κατὰ κρατὸς δὲ καρποί· ἀλλ' ὁπότε ἰθύσει ὁ γέρων πιεῖν ἢ τῶν καρπῶν ἅψασθαι· ἡ μὲν λίμνη ξηρὰ ἐγίνετο· τοὺς δ' ἄνεμος ῥιπτάσκε ποτὶ νέφεα σκιόεντα· οὕτως ἐνίοις ἡ ἀνελευθερία καὶ δυσελπιστία καὶ τὸν οἶνον καὶ τὸν σῖτον, καὶ τὴν ὀπώραν ῥιπτάσκει οὐ ποτὶ νέφεα, ἀλλὰ ἃ μὲν εἰς τὴν ἀγοράν, ἃ δὲ εἰς τὸ καπηλεῖον· καὶ ἐπιθυμοῦντες οὐδενὸς γεύονται, &c. id est, & quemadmodum Tantalus in palude stat, in caput autẽ fructus dependẽt, sed cum se erigebat, aut demittebat senex, vt biberet aut fructus tangeret: palus quidẽ arescebat: fructus autem ventus in nubeis dispergebat ac dissipabat: sic nonnullorum illiberalitas & diffidẽtia, ac desperatio vinum, frumentum, fructuum genera omnia disijcit ac dispergit non in nubeis sed alia quidem in forum, alia in cauponam: & quamuis cupiditate & desiderio afficiantur, nihil tamen earum rerum gustant, &c.

Inhians] semper cupiens, etiam si tot rebus abundes. sat. 5. lib. 2. *coruum deludet hiantem.*

Et tanqvam parc. s.] impellit te immensa cupiditas, atque auaritia, vt tot, ac tantis bonorum aceruis parcas tanquam sacris: aut, vt iis ita delecteris, vt inani pictura. vsum bonorum partorum semper commendat, & suadet Horatius. verbi gratia, epist. 2. lib. 2. *Vtar, & ex modico, quantum res poscet, aceruo Tollam*, Sic Cornelius Gallus. *Quid mihi diuitiæ? quarum si demeris vsum, Quamuis largus opum, semper egenus ero. Immo etiã pœna est partis incumbere rebus, Quas cum possideas est violare nefas. Non aliter sitiens vicinas Tantalus vndas Captat,*

Cuptat, & appositis abstinet ora cibis. sic sat. 3. libro 2. *Qui nummos, aurúmque recondit nesciens vti Compositus, metuénsque velut contingere sacrum?* & sat. 4. huius lib. *ne quid Summa deperdat, metuens.*

AVT PICTIS] quidam libri veteres habẽt *& pictis*: al. *at pictis.*

NASCIS QVÒ VAL. N. Q. P. VSVM?] legendum cum interrogatione, & *quò valeat*, nõ *quid valeat*. sic enim habent lib. manuscrip. Vat. 2. Faër. Torn. Nicot. Ruard. *quo* autem, id est, ad quam rem, vel ad quem vsum.

ADDE, QVEIS HVM. S. D.] id est, adde ea quibus sibi negatis, humana natura sit dolitura: vel ita, adde ea, quib⁹ natura humana sine dolore, & interitu carere non possit: videlicet quæ sunt necessaria. Plato lib. octauo de rep. necessarias quasdã cupiditates ponit, eásq; ita defini: ἃς οὐκ ἂν οἷοί τ' εἶμεν ἀποτρέψαι, al. ἀποτρίψαι. καὶ ὅσαι ἀποτελούμεναι ὠφελοῦσιν ἡμᾶς. Τούτων γὰρ ἀμφοτέρων ἐφίεσθαι ἡμῶν τῇ φύσει ἀνάγκη, id est, quas nulla ratione propulsare possimus: & quæcumque, cum explentur, nobis prosunt. Nã has res vtrasque concupiscere, nostræ naturæ necessarium est. Atque Epicurus quidem ita propemodum, vt Plato, partiebatur cupiditates, vt scribit M Tull. libr. 1. de finib. *Nam vnum genus ponebat earum cupiditatum, quæ essent & naturales, & necessariæ: alterum, quæ naturales essent, nec tamen necessariæ: tertium, quæ nec naturales, nec necessariæ: quarum ea ratio est, vt necessariæ nec opera multa, nec impensa expleantur. ne naturales quidem multa desiderant, propterea quòd ipsa natura diuitias, quibus contenta est, & parabiles, & terminatas habet. Inanium autem cupiditatum nec modus vllus, nec finis inueniri potest.*

MALOS FVRAS] *malos*, est epithetũ perpetuum, non discretionis. vt sat. 6. huius lib. *mala lustra.* & sat. 3. lib. 2. *ambitione mala.*

NE TE COMPILENT] ne tua furentur. *compilare* (inquit Festus) *est cogere* in vnum, & condere, ex quo furari M. Tull. lib. de Orat. 2. *Cum C. Fabricio P. Cornelius, homo, vt existimabatur, auarus & furax, sed egregiè fortis, & bonus Imperator, gratias ageret, quod se homo inimicus consulem fecisset, bello præsertim magno, & graui: Nihil est, quòd mihi gratias agas (inquit) si malui compilari, quàm venire.* Idem 1. lib. accus. *quasi verò id cupiditate defendendæ nobilitatis, aut studio partium fecerit, ac non apertissimè Consulem, exercitum, prouinciámque compilarit.* Horat. vltimo huius sat. versu. *ne me Crispini scrinia Lippi Compilasse putes.*

FVGIANTES] si fugientes, cohæreat cum superioribus illis nominibus, malos fures, erit accusandi casus: sin cum verbo *compilent*, recti casus, & numeri multitud.

HOC IVVAT?] hoc delectat? vt suprà annot. ad Odam 2. epod.

HORVM SEMPER EGO OP.] ego quidem his bonis semper carere potius, quàm ea habere velim. *pauperrimus bonorum* autem, sic dixit, vt sat. 3. libr. 2. *Pauper Opimius argenti positi in-*

A *tus & auri. Optarim* autem habẽt libri ferè omnes veteres: perpauci *optarem.*

CONDOLVIT] doluit. nam condolere pro eo, quod Græcis est συναλγεῖν, aut συμπάσχειν, non est Latinum. M. Tull. Tuscul. 2. *nos, si pes condoluit, si dens: sed fac totum dolere corpus, ferre non possumus.*

TENTATVM FRIGORE] sic alibi, *tentari morbo*, vt epist. ad Numicum. *ni latus, aut renes morbo tentantur acuto.* sic & M. Tull. lib. 4. Tuscul. *animi valentes morbo tentari non possunt, corpora possũt.* frigus hoc loco propriè positum: aliàs pro morte translatè, vt sat. 1. lib. 2. *& maiorum ne quis amicus Frigore te feriat.*

LECTO TE AFFLIXIT] afflixit, reperi
B scriptũ in codic. calamo exaratis, Iannoct. Faër. Torn. duob. Vatic. Raïnut, Card. Clericano, Nicotianis, Russardinis, ceteris, vt de huius scripturæ veritate non sit dubitandum, valdéque contemnam quorundam simiorum κακοζηλίαν, qui, vt aliquid sapere videantur, contendunt tamen hîc vulgarem lectionem esse retinendam. affligere autem est ad terram deijcere. de quo verbo vide annot. ad illum locum, *Atque affigit humo diuinæ particulam auræ*, *saty. 2. lib. 2.* Præterea nomen, *casus*, quod antecedit, hanc lectionem cõfirmat. Sic enim M. Tull. loquitur epist. ad Dolab. lib. 9. *Vel meo ipsius interitu mallem litteras meas desiderares, quàm eo casu, quo sum grauissimè*
C *afflictus.* Idem in Timæo. *Postremo ne quis morbus eũ possit, aut senectus affligere, &c.* Adde quòd affligere lecto, id est, ad lectum, sic dictum ab Horat. vt ab Eurip. Orest. πόσον χρόνον δὲ δεμνίοις πέπτωχ' ὅδε; id est, quampridem ille ad lectum afflictus est? seu, vt propius accedam ad vim verbi Græci, ad lectum decidit? vel vno verbo, decubuit?

HABAS, QVI ASSID. POM. PAR.] hæc sunt accipienda ἱστορικῶς, & sine interrogatione legenda. Nam paucis pòst negat hoc ita esse. VT TE SVSCITET] iacentem, & afflictum erigat. sententia hæc est: vt medicus ille ab vxore, aut aliquo tuorum arcessitus te morbo affectum, atque afflictum excitet, id est, sanum fa-
D ciat, recreet.

ET REDDAT NATIS, CAR.] quibus te propemodum morbus ademerat.

NON VXOR SAL.] tollit, ac remouet, quod paullo antè dissimulanter concesserat. ne vxor quidẽ, & filius, quibus carissimus esse debebas, te saluere volunt, tibíue salutẽ exoptant. Ex quo collige, auarum omnibus esse odiosum atque inuisum. Nam qui patrẽ colit, qui vxorẽ & liberos amat, iísque vicissim carus est, eũ credibile est etiam alienis amicum futurũ. Qui verò neque amat coniunctissima capita, neque ab iis amatur: neque eum cuiquam, neque ei quemquam carum esse posse probabile est. Nonnulli libri habent, *Non vxor te vult saluum.*

ARGENTO POST OMNIA PONAS] perspicuè verbum compositum *postponas* diuisit.

QVEM NON MER. AM.] quia pecuniam rebus omnibus anteponas,

RETINERE VELIS, SERVAREQVE AM.] retinere & seruare amicos. i. in amicitia, & perpetua erga te beneuolentia continere. sic loquitur sat. 3. eiusd. lib. *Hac res & iungit, iunctos & seruat amicos* & epist. ad Numic. quæ est ordine 6. *Solaque, qua possit facere & seruare beatum, &c.*

VT SI QVIS ASELLVM, &c.] quod est, indocibilem docere, aut aliquid alieni suadere. quod ille nunquã sit facturus. Asinus enim suapte natura tardus est, atque ad cursum ferè ineptus: itaque frenari non solet. inde natus est iocus ille apud Aristoph. in auibus ὄνος ὄρνις, id est, asinus auis. Illud, prouerbium olet. & ὄνος κάλις: quod vsurpauit M Tullius in epist. 15. lib. 10 ad Attic. vt quidẽ legendum censet Simeo Bosius. Nam vbi vulgò legitur *Scyra* ὄνον ille coniectura ductus, & veteris scripturæ vestigia secutus, putat à Cicerone scriptum esse, habes κάλιτα ὄνον id est, habes equum, quo veharis. tardum, tanquam asinum, vel habes talem asinum, quo vehi possis. & qui tibi sit loco equi ephippiati. quibus verbis significat fortasse, Atticum tardum esse ad discessum: vel lentè de discessu deliberare: vel tardè esse discessurũ: vel moras omneis, quibus tardetur eius discessus, nectere, atque excogitare. *campo.* autem hoc loco excudendum curaui, libros ferè omneis veteres secutus. Cohæret enim cum verbo currere: quod quamuis motum significet, motus non est tamen à campo in alium locum, sed in campo motus omnis consumitur.

DENIQVE SIT FINIS QVÆRENDI] tempus enim est quærendi, tempus vtendi ac fruendi quæsitis, vt sup. ead. Sat. *& illis vtitur antè Quæsitis.* sic epistola ad Lollium li. 1. *certum voto pete finem.* & Sat. 6. lib. 2. *nihil amplius oro, Maia nate, nisi vt propria hæc mihi munera faxis.* Theognis, homo alioqui in ferenda paupertate mollissimus, infinitum quærendi studium acriter insectatur, & magnopere reprehendit, atque improbat his versibus, Πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισιν· Οἳ γὰρ νῦν ἡμέων πλεῖστον ἔχουσι βίον, Διπλάσιον σπεύδουσι· τίς ἂν κορέσειεν ἅπαντας; Χρήματα τοῖς θνητοῖς γίνεται ἀφροσύνη. quanquam Aristoteles primo libro de rep. hos versus Soloni ascribit. eorũ autem versuum hæc propemodum sententia est. Diuitiarum autem nullus certus est hominibus terminus: Nam qui nunc ex nobis plurimas iucundè viuendi facultates habent, ij duplo tantas parare student, quis omneis satiare queat? Planè pecunia hominibus amentia est.

CVMQVE HABEAS PLVS, &c.] sic omnes ferè habent libri manu scr. sententia perbona. hoc enim significat, & cùm habeas plus, quàm antè habebas, pauperiem met. min. Si quis tamen mallet, *quoque habeas plus, &c.* quo modo & Muretus, & nos olim edideramus, non

A improbabo. sed profectò hæc scriptura, est tutior: & fortasse elegantior.

NEC FACIAS] libri aliquot manu scr. habent, *ne facias, &c.*

VMIDIVS] sic scriptum est in omnibus ferè lib. manu scr. in vno tantùm *Vmmidius*, in vno & altero, *Eufidius*. in vulg. *Vnidius.*

DIVES, VT METER. N.] ita diues, vt metiretur nummos, non numeraret. multitudinem numeramus: magnitudinem, eáque, quæ ita minuta sunt, vt numerari vix possint, qualia sunt legumina, fruges, baccæ arborum, & similia, quæ aceruatim congerimus, metimur: res, quæ pondere constant, pendimus. tantæ igitur erant huius diuitiæ, vt essent innumerabiles, B essetque necesse ei, qui æstimare vellet, modiis nũmorum aceruos metiri. Quòd autem reperitur apud M. Tull & alios, *magnus frumenti, vini, & similium numerus*, id ita accipiendum est: quasi dicerent, magnus modiorum frumenti, & magnus amphorarum, similiúmque valorum vini numerus. cum hoc congruit ille Sat. 5. libro 2. *vnde diuitias, ærisque ruam dic augur aceruos.*

SVPREMVM] extremum, vt epist. ad Alb. Tibullum lib. 1. *Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.*

LIBERTA] vel vxor, vel concubina, quod vtrumque licebat iure ciuili.

C DIVISIT MEDIVM] in duas parteis dimidias diuisit.

FORTISSIMA TYNDARIDARVM] hanc libertam, quæ patronum, eundémque virũ suum occiderit, alteram Clytemnestram esse fingit, propterea quòd Clytemnestræ facinus sit imitata. Itaque eam, quasi Clytemnestram, Tyndaridarum fortissimam nominat, Tyndaridæ autem intelligendi sunt Tyndari liberi, Castor & Pullux, Helena, Phœbe, Clytemnestra. Nam quamuis Tyndaridæ propriè dicantur Castor, & Pollux: Clytemnestra verò & Helena Tyndarides, tamen masculorum appellatione continentur & fœminæ. Notum est autẽ Agamẽnonem è bello Troiano reuersum, iamiámque D pedem domum inferre conantem, ab Ægisto & vxore Clytemnestra insidiis exceptum & interfectum esse.

QVID MI IGITVR SVADES?] quid igitur me facere iubes? inquit auarus: quo modo me viuere vis? profusè ne ac sumtuosè? Non celabo lectorem reperisse me scriptum in duobus cod antiquis, *Quidne igitur.*

MÆNIVS] homo luxuriosus & profusus. de quo epist. ad Vallam libro 1. *Mænius vt rebus maternis, atque paternis.* alij legunt Næuius, de quo Sat. 2. lib. 2. *nec sic, vt simplex Næuius, vnctam Conuiuis præbebit aquam.*

NOMENTANVS] fuit hic quoque luxuriosus & profusus nepos. de quo Sat. 3. lib. 2. *Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.* & ibid. *Nunc age luxuriam, & Nomentanum arripe mecum.* Nomentanus

mentanus autem à Nomento oppido appellatus est cognomento, cùm ei Callio nomen esset.

PERGIS PVGN. SECVM FR. AOV.] respõdet Horatius: pergis, id est, perseueras res inter se contrarias, conferre & comparare inter se? vel committere? vt sit tralatio ducta à gladiatoribus. Sat. 7. hoc lib. *vti non Compositus melius cũ Bitho Bacchius*. duo enim sunt vitia maximè inter se pugnantia, profusio, seu luxuria: auaritia, seu immodica parsimonia, & immũditia. Hanc dubitationem & controuersiam eleganter decîdit, ac dirimit Theognis: qui, posteaquàm incertum esse ostendit quam diu victuri simus, eóque difficile esse iudicare, vitum sit potius, tenuitérne & parcè: an sumtuosè, profusè, & libidinosè viuere: itaque se quodammodo in triuio stare. alium enim se vidisse quantumuis diuitem, præparcum tamen, atque aridum: omnia ventri & necessariis cupiditatibus denegantem: eundémque in mediu vitæ cursu extinctum: eius bona denique ad heredem insperatum, indignum, atque ignotum delata: alium itidem copiosum ac locupletem, omnia ventri & libidinibus largiẽtem & gratificantem, breui bonis suis consumtis ac dissipatis, ad egestatem & mendicitatem redactum esse: subiungit ad extremum, optimũ ac tutissimum esse sumtus facere copiis & facultatibus rei familiaris consentaneos atque æquales. versus Theognidis sunt hi, Ἐν βιότῳ δ᾽ ἐπέχειν δύ᾽ εἰσὶ προθέσθαι ὁδοί μοι· Φροντίζω τούτων ὁπποτέρην ἴω προτέρην· Ἢ μηδὲν δαπανῶν τρύχω βίον ἐν κακότητι, Ἢ ζώω τερπνῶς ἔργα τελῶν ὀλίγα. Εἶδον μὲν γὰρ ἔγωγ᾽, ὃς ἐφείδετο, κοὔποτε γαστρὶ Σῖτον ἐλευθέριον πλούσιος ὢν ἐδίδου· Ἀλλὰ πρὶν ἐκτελέσαι, κατέβη δόμον Ἄϊδος εἴσω, Χρήματα δ᾽ ἀνθρώπων οὑπιτυχὼν ἔλαβεν. Ὥστ᾽ ἐς ἄκαιρα πονεῖν καὶ μὴ δόμεν ὧι κ᾽ ἐθέλοι τις. Εἶδον δ᾽ ἄλλον, ὃς ἧι γαστρὶ χαριζόμενος, Χρήματα μὲν διέτριψεν· ἔφη, ὑπάγω φρένα τέρψας. Πτωχεύει δὲ φίλους πάντας, ὅπου τιν᾽ ἴδῃ. Οὕτω Δημόκλεις κατὰ χρήματ᾽ ἄριστον ἁπάντων Τὴν δαπάνην θέσθαι, καὶ μελέτην ἐχέμεν.

NON EGO, AVARVM CÙM VATO T. F.] sententia huius locis hæc est. Tu ex eo, quòd veto te auarum esse, colligis, & concludis me tibi auctorem esse, vt profusè, & luxuriosè viuas, & bona tua perdas, ac dissipes. erras. Nam inter hæc duo extrema, & contraria, aliquid medium est: nempe moderatus & mediocris pecuniæ vsus: huiusmodique animi habitus, per quem quis neque pecuniam partam in terram defodiat: neque perdat, ac profundat. Quam mediocritatem se in vita traducenda securum esse ostendit Horatius tum multis locis, tum maximè Oda 1. epod. *haud parauero, Quod aut, auarus vt Chremes, terra premam, Discinctus aut perdam vt nepos.*

VAPPAM] hominem omnia profundentẽ, nullius bonę frugi, nequã, ad nullam rem vtilem. tralatio ducta à vino corrupto. vappa enim vinũ

A est, quod degenerauit à bonitate, & natura vini. Hora. Sat. 5. huius lib. *Multa prolutus vappa nauta, atque viator.* idem Sat. 3. lib. 2. *Pauper Opimius, &c. Qui Veiẽtanum festis potare diebus Campana solitus trulla, vappámque profestis.* Plin. lib. 14. cap. 20. *vitiúmque musto quibusdam in locis iterum sponte feruere: qua calamitate deperit sapor, vappaq́ accipit nomen probrosum etiã hominum, cum degenerauerit animus.*

EST INTER TANAÏM Q. S.] Tanaïm quidem spadonem fuisse aiunt, libertum Mæcenatis: Visellij autem socerum non nominatum hernia laborasse, herniosúmque fuisse.

VISELLI] in nonnullis codicib. antiq scriptum est. *Beselli.*

MODVS] mediocritas, μέσον, μέτρον.

B QVOS VLTRA, CITRAQVE N. C.] certi sunt fines, intra quos rectum consistit: vltra, aut citra hos fineis consistere non potest.

RECTVM] τὸ ὀρθὸν, quo nomine sæpe vtitur.

ILLVC, VNDE ABII, R.] eò, vnde degressus sum, reuertor.

NEMÓN' VT AVARVS SE PR.] itáne fieri oportet, vt nemo auarus se satis vmquam beatum putet: sed alienum vitæ institutum pluris faciat, quàm suum? & quòd alius rem suam melius gerat, quàm ipse suam, contabescat?

QVODQVE ALIENA CAPELLA G. D. V.] id est, bonis alterius amplioribus, & diuitiis maioribus macrescat? vel sic: eò quòd aliquis alius maiores facultates, & ampliores for-
C tunas habeat, angatur, & mærore contabescat?

NEQVE SE MAIORE PAVP. TVRBÆ COMP.] neque se vmquam cum pauperioribus, qui multo plures sunt, comparet: sed cum diuitioribus? eísque assiduè superare contendat? quod eum facere non oportet, qui animo tranquillo esse velit, vt suprà ex Plutarcho demonstrauimus. nonnulli libri veteres habent, *melioris pauperiorum Turbæ comparet*: quam scripturam si probabimus meliorem partem fortasse ita intelligere debebimus, vt pro maiore accipiamus. licebit & propriè, vt pauperes sentiat esse diuitibus meliores ac probiores. vt Oda 30. li. 3. *probámque Pauperiem sine dote quæro.* atque ita vsurpatur *melior pars* Oda 16.
D epod. *Aut pars indocili melior grege.*

SIC FESTINANTI SEMPER LOCVPL.] sic ad diuitias ampliores contendenti, semper aliquis locupletior impedimento est, quo minus suis bonis, ac fortunis contentus sit. illud *sic* autem coniungendum cum participio *festinanti*, nõ cũ verbo *obstat*. Est autem aliud festinare, quam properare. Nam, vt docet Nonius Marcellus ex Catone, qui vnum quid maturè transigit, is properat: qui multa simul incipit, nec perficit, is festinat.

VT, CÙM CARCERIBVS M.] Docet à simili quàm miserum, atque infinitum sit auari studium. Quemadmodum (inquit) in ludis Olympicis, compluribus quadrigis certamen ineuntibus, & iã dimissis è carceribus, is auriga, quis tibus, & iam dimissis è carceribus, is auriga, qui

secundo, aut tertio loco currit, posteriores quadrigas, & eas, quas præteriit, ne respicit quidē: sed eas tantùm, quæ anteceduot, & à quibus superatur, spectat, eisque instat, id est, eas proximè insequitur, primùm vt assequatur, deinde vt superet: ita homo rei amplificandæ studio supra modum deditus, quem auarum appellamus, non solet se cum minus diuitibus comparare, vt cùm eos à se superatos cogitet, quærendi finem faciat: sed cum locupletioribus, vt totam vitam in quærendo & congerendo consumat, numquā autem rebus quæsitis fruatur. cum hoc Horatiano versu congruit Virgilianus ille Georgic. 1. in extr. *Vt cum carceribus sese effudere quadrigæ.* Ordo autem horū verborū, & sententia, hæc est: Quēadmodū (inquit) cum vngula rapit currus carceribus missos, id est, cum equi vngulis solidis & cōtinuis præditi, id est, μώνυχες, seu μώνυχοι, corripiūt, id est, celerrimè trahunt currus è carceribus patefactis dimissos: auriga instat iis equis, qui suos præcurrunt, & cursu præuertunt, nihili faciens & contemnens eos equos, qui sunt à se præteriti, & qui inter vltimos currunt. vngulā posuit, pro vngulis: vngulas pro equis vngulatis.

INSTAT EQVIS AVR. SVOS VINC.] insequitur proximè equos antecedenteis, & suos cursu præuertenteis. sic suprà epist. ad Loll. lib. 1. *nec præcedentibus insto.*

PRÆTERITVM] equum, quem præteriit, & superauit.

CEDAT VTI CONVIVA SATVR] sic Lucretius libr. 3. *Cur non, vt plenus vitæ conuiua, recedis?* Exstat pulcherrima Dionis Chrysostomi oratio, χαρίδημος inscripta, in qua comparat multis verbis hanc vitam cum cōuiuio variis cibis atque epulis referto, homines cum conuiuis.

CRISPINI] Philosophi Stoici, de quo Satyra 6. lib. 2. *Dum, quæ Crispini docuit me ianitor, edo.* & sat. 3. huius lib. *neque te quisquam stipator, ineptū Præter Crispinum, sectabitur.* & sat. 4. *ecce Crispinus minimo me prouocat,* scripsit hic versus numero quidem multos, pondere autem leueis.

TVRNEBVS.

Ex lib. 26. cap. 15.

X Paulino agnoscimus, quod & in veteribus recognoscimus autographis, in Sallustij bello Iugurthino legendum, *fortè potius quàm virtute regatur.* non, vt promulgatum est, *forte.* Eius verba sunt: *Et forte magis quam numine arbitraris argentum illud sanctis commercij inter hibernos turbines & nautas auaros amisso custode seruatum.* Fors enim fortuna est proinde & in Horatio, quod & appromittunt libri vetustate cariosi & fuliginosi,

Qui fit Mæcenas vt nemo quam sibi sortem
Seu ratio dederit, seu fors obiecerit. id est, fortuna scribendum censeo, & si mihi liceret vsurpare ver-

A ba patrum conscript. consentio consciscóque.

Ex lib. 6. cap. 25. In eodem poeta, Sat. 6.

— eia
Quid statis? nolint: sine vlla dubitatione legendum est, pendente è superioribus sententia ait. n. si quis deus dicat, iam quod vultis faciam, nolint. Hæc cùm ego scripsissem, admonuit me summus meus & intimus amicus Leodegarius à Quercu eandem constitui à Britannico lectionem: in quo mirificè lætatus summe in vestigiis doctissimi viri pedem posuisse, etsi eius commentarium non euolueram.

Ex lib. 12. cap. 3. Etsi qui iocantur plerumque mentiuntur, & mendacio gratiam quærunt, tamen iocantem Horatius nihil putat vetare verū
B proloqui, cùm lepos & venustas ioci pro inuitamento & illecebra plerumque sit, & sermonē verum condiat, & perfundat iucunditate sui, vt dulciario opere pueri & crustulis ad literas discendas quodam blandimento inducuntur, idq; est, quod Horatius scribit,

— vt pueris olim dant crustula blandi
Doctores, elementa velint vt discere prima. Est igitur plerumque iocus poetis pro crustulo & bellario verique condimento. Cùm autem ibi ait Flaccus, *Sed tamen amoto quæramus seria ludo: Sed tamen* vacat: Sed eo solent interdum vti Latini, cùm inchoatum sensum & longo tractu productum, aut interpellatum interiectione & distractum, reuocare & continuare volunt. Cic. 2.
C Tuscul. *Etenim si orationes, quas nos multitudinis iudicio probari volebamus: popularis est enim illa facultas & effectus eloquentiæ audientium approbatio. Sed si reperiebantur nonnulli, qui nihil laudarent, nisi quod se imitari posse confiderent, Quemque sperandi sibi, eundem & bene dicendi finem proponerent, quid futurum putamus, cum adiutore populo, quo vtebamur antea, nunc minime nos vti posse videamus?*

Quod autem Flaccus scribit,
Perfidus hic caupo; nō de his tantùm quidam intelligunt, qui stata habent in vrbibus cauponam: sed de copiariis etiam, qui magistratibus præbēda & eorum familiæ præstabant publicè conducta, qui peregrinantes principes & magistratus
D sectabantur, vinum cibariáque vendentes: in quinta vtique Satyra apertissimum est de iis intelligi, qui certam statamque vspiam habent cauponam, *Differtum nautis, cauponibus atque malignis,* malignitatem enim eorum accusat, qui malignè & illiberaliter victum ferè præbent: in Q. Cicer. dubium magis videatur esse, & de copiariis intelligi etiam fortasse nomen coponis possit, nisi, *omnes* vniuersitatis particula officeret cùm ita scribit in commentario de Petitione consulatus, *in petitione autem consulatus, copones omnes compilare per turpissimam legationem maluit, quam adesse, & pop. Romano supplicare. Annus* vero *vniuersus*, annus est Brumalis, vt si τῶν τροπῶν diceretur. Nam τροπαὶ à Græcis reuersiones solis vocantur, à Latinis Bruma & Solstitium.

Ex lib. 19. cap. 29. *Quæ simul inuersum contristat*
Aquarius

Aquarius annum, vt Horatius dixit, sic Theocritus τετραμμένος εἴαρος ἤδη: Sed Horatius Brumam intellexit, Theocritus ver. Aratus quoque scripsit ἵνα τρέπεται ἠέλιος.

Ex lib. 10 cap. 25. — *Quid habet pulchri constructus aceruus?* recurre ad ad libr. 2. Carm. od. 2. *Nullus argento color est auaris*. &c.

Ex lib. 5. cap. 13. *Cur tua plus laudas cumeris granaria nostris?* Vide super lib. 1. Epistola 7. de cumera.

Ex lib. 11. cap. 23. In primo quoque Sermone, quod animi esset nimium dissoluti & negligentis prætermittere, hác in antiquo libro scripturam reperi:

Plenior vt si quos delectat copia cornu. cum hodie, *Iusto* & quidem perbellè edatur: sed illud alterum extra numerum iacere ant pro reijculo esse, fortassè non debuit, cùm sententiæ non malè conueniat. Nam Copia cornu plenior, erit copia quæ cornu abundantiore & bonis opulentiore refertioréque est.

Ex lib. 28. cap. 38. — *quia tanti, quantum habeas, sis*, Horatij sententiam, quam crebro patres auari filij occinere solebant, eos ad pecuniæ & diuitiarum studium accendentes, expressit ad verbum Plutarchus in commentario de diuitiarum cupiditate, ταῦτα γάρ ἐστιν ἃ προλέγουσι καὶ διδάσκουσι, κέρδαινε, καὶ φείδου. καὶ τοσούτου νόμιζε σαυτὸν ἄξιον, ὅσον ἂν ἔχῃς.

Ex lib. 12. cap. 3. Iam illud.

—Iubeas miserum esse libenter,

Quatenus id facit. ita accipiendum arbitror, qui insanabilis est, nec deduci de auiditate studióq; nummorum accumulãdorum potest, eum cùm videas in maxima versari miseria, iubeas eam, quantacumque auaritia adfert, libenter iucundéque ferre. Esse. n. puto *Quatenus id facit*, ad quam vsque studium lucri miseriam perducere solet. Miseria autem magna est in quærenda omni labore pecunia, & diligenter custodienda, furibus cauendis, saccis indormiendo, nummis vt sacris parcendo & abstinendo, fame se enecando.

Ex lib. 15. cap. 23. Quin quod in prima scribitur,

—neque se maioris pauperiorum
Turba comparet, in eo, *melioris pauperiorum*, scriptum comperi, quomodo meliorem partem pro maiore, dicere vsus obtinuit.

SATYRA 2.

Exemplis dictum illud confirmat, Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt. Insanas quorundam circa adulteria libidines insectatur.

* *Ambubaiarum collegia, pharmacopolæ,*
Mendici, mimæ, balatrones, hoc genus omne,
A *Mæstum, ac sollicitum est cantoris morte Tigelli.*
*Quippe benignus erat. contrà * hic, ne prodigus esse*
Dicatur. metuens, inopi dare nolit amico,
Frigus quo, durámq; famẽ depellere possit.
Hunc si percuncteris, aui cur, atque parentis
*Præclaram ingrata * stringat malus ingluuie rem,*
B *Omnia * conductis coëmens obsonia nummis:*
Sordibus, atque animi quòd parui nolis haberi,
Respondet. laudatur ab his, culpatur ab illis.
*Fufidius * vappæ famam timet, ac nebulonis,*
Diues agris, diues positis in fœnore nũmis.
C * *Quinas hic capiti mercedes exsecat: atq;*
Quanto perditior quisque est, tanto acrius vrget.
* *Nomina sectatur modò sumta veste virili*
Sub patribus duris tironum, maxime, quis non,
Iupiter, exclamat, simulátque audiuit? at in se
Pro quæstu sumtum facit. hic? vix credere possis,
D *Quàm sibi non sit amicus: ita vt pater ille, Terenti*
Fabula quem miserũ nato vixisse fugato
Inducit, non se peius cruciauerit, atque hic.
Si quis nunc quærat, quò rès hæc pertinet? illuc
Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.
Malthinus tunicis demissis ambulat: est, qui

Inguen ad obscęnū subductis vsq; facetus. A
Pastillos Rufillus olet: Gorgonius hircum.
Nil medium est. sunt, qui nolint tetigisse, nisi illas,
Quarum subsuta talos tegat instita veste.
Contrà, alius nullam, nisi olenti in fornice stantem.
Quidam notus homo cùm exiret fornice: macte
Virtute esto, inquit sentētia dia Catonis.*
Nam simulac venas inflauit tætra libido: B
Huc iuuenes æquum est descendere, non alienas
Permolere vxores. nolim laudarier, inquit,
Sic me, mirator cunni Cupiennius albi.
Audire est operæ pretiū, procedere rectè*
Qui mœchis non vultis, vt omni parte laborent:
Vtq; illis multo corrupta dolore voluptas,
Atque hæc rara, cadat dura inter sæpe pericla. C
Hic se præcipitem tecto dedit: ille flagellis
Ad mortem cæsus: fugiens hic decidit acrē
Prædonum in turbam: dedit hic pro corpore nummos:
Hunc perminxerunt calones. quin etiam illud
Accidit, vt cuidam testeis, caudámque salacem
** Demeteret ferrum: iure omnes: Galba negabat.* D
Tutior at quanto merx est in classe secunda?
Libertinarum dico: Sallustius in quas
*Non minus * insanit, quàm qui mœchatur. at hic si,*
Quà res, quà ratio suaderet: quaq; modestè
Munifico esse licet, vellet bonus, atque benignus
*Esse: * daret quantum satis esset: nec sibi damno,*
*Dedecorique foret: verùm * hoc se amplectitur vno:*
Hoc amat, hoc laudat: matronam nullam ego tango.
*Vt quondam Marsæus amator * Originis ille,*
Qui patrium mimæ donat fundúmque, Larémque:
Nil fuerit mi, inquit, cū vxoribus vnquā
Verùm est cum mimis: est cum meretricibus: vnde
*Fama * malum grauius, quàm res, trahit. an tibi abundè*
** Personam satis est, non illud, quicquid vbique*
Officit, euitare? bonam deperdere famam,
Rem patris oblimare, malum est vbicumque. quid inter-
Est in matronis, ancilla, peccésne togata?
Villius in Fausta Syllę gener, hoc miser vno
Nomine deceptus, pœnas dedit vsque supérque,
Quàm satis est, pugnis cæsus, ferróque petitus,
Exclusus fore, cū Longarenus foret intus.
Huic si mutonis verbis mala tanta videti
Diceret hæc animus: quid vis tibi? numquid ego à te
Magno prognatū deposco consule cunnū,
Velatúmque stola, mea cū conferbuit ira?
Quid responderet? magno patre nata puella est.
At quanto meliora monet, pugnantiáque istis,
Diues opis natura suæ: si tu modò rectè
Dispensare velis: ac non fugienda petēdis
Immiscere? tuo vitio, rerúmne labores,
Nil referre putas? quare, ne pœniteat te,
Desine matronas sectarier: vnde laboris
Plus haurire mali est, quàm ex re decerpere fructus.
Nec magis huic inter niueos, viridesque lapillos,

Sit

Sit licet hoc Cherinte tuum, tenerum est femur, aut crus
Rectius: atque etiã melius persæpe togatæ.
Adde huc quòd mercem sine fucis gestat: apertè
Quod venale habet, ostendit: nec, si quid * honesti est,
Iactat, habétque palã: quærit, quo turpia celet. (opertos
Regibus hic mos est, vbi equos mercantur
Inspiciunt, ne, si facies (vt sæpe) decôra,
Molli fulta pede est: emtorem inducat * hiantem,
Quòd pulchræ clunes, breue quòd caput, ardua ceruix. (ceu
Hoc illi * rectè: ne corporis optima Lyn-
Contemplere oculis: Hypsæa cæcior, illa,
Quæ mala sunt, spectes. ô crus, ô brachia: verùm (go est.
Depigis, nasuta, breui látere, ac pede lon-
Matronæ, præter faciẽ, nil cernere possis,
Cetera, ni Catia est, demissa veste tegentis.
Si * interdicta petes, vallo circundata, nam te
Hoc facit insanum) multæ tibi tum officient res:
Custodes, lectica, * ciniflones, parasitæ,
Ad talos stola demissa, & circũdata palla:
Plurima, quæ inuideant purè apparêre tibi rem (est,
Altera * nil obstat Cois tibi: pæne videre
Vt nudã: ne crure malo, ne sit pede turpi:
Metiri possis oculo latus. an tibi mauis
Insidias fieri, pretiúmque auellier antè,
Quàm mercem ostendi? léporem venator vt alta
In niue sectatur: * positum sic tangere nolit:
* Captat, & apponit. meus est amor huic similis: nam
Transuolat in medio posita, & fugientia captat.

A Hiscéne versiculis speras tibi posse dolores,
Atq; æstus, curásq; graueis è pectore pelli?
Nonne cupidinibus statuit natura modum? quem,
Quid latura sibi, quid sit dolitura negatum,
Quærere plus prodest, & * inane abscindere soldo,
Num, tibi cum fauces vrit sitis, aurea quæris
B Pocula? nũ esuriens fastidis omnia præter
Pauonem, rhombúmque? tument tibi cùm inguina, num, si
Ancilla, aut verna est præstò puer, impetus in quem
Continuò fiat, mális tentigine rumpi?
Non ego: namque parabilem amo Venerem, facilémque.
Illam, pòst paullo: sed pluris: si exierit vir:
Gallis hanc Philodemus ait: sibi, quæ neque magno
C Stet pretio, neque cunctetur, cùm est iussa venire.
Candida, rectáque sit: munda hactenus, vt neque longa,
Nec magis alba velit, quàm det natura, videri.
Hæc vbi supposuit dextro corpus mihi læuum:
Ilia, & Ægeria est: do nomen quodlibet illi.
D Nec vereor ne, dum futuo, vir rure recurrat:
Ianua frangatur: latret canis: vndique magno
Pulsa domus strepitu resonet: vepallida lecto
Desiliat mulier: miseram se cõscia clamet:
Cruribus hæc metuat: doti deprensa: egomet mi.
Discincta tunica fugiendum est, ac pede nudo:

Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama.
Deprendi miserum est: Fabio vel iudice vincam.

M.Tigellium Hermogenem præstantem musicum & cantorem fuisse, Cæsarique dictatori primùm, deinde etiam Augusto, & Cleopatræ mirificè placuisse tradũt Acro & Porphirio. Addunt iidem, Horatio inuisum fuisse, quòd eius versus, parum numerosos, parúmque modulatos esse dixisset.

Ambubaiarum coll.] Ambubaias, mulieres fuisse impudicas, & infameis, suspicari licet: & ita putat Porphirio: quem plerique secuti sunt. vnde sint appellatæ, non est facile diuinare. vtitur hoc nomine Suet. in Nerone, *Cenitabat nonnunquam & in publico, naumachia præclusa, vel Martio campo, vel Circo maximo, inter scortorum totius vrbis, ambubaiarúmque ministeria.* Alij à Baiis, & voce peregrina *ambub* nominatas esse putant: alij ab an, vel am, quod est circum, & Baus. Ego ambubaias non mulieres, sed αὐλητὰς, id est, tibicines quosdam barbaros, aut certè a barbara voce *ambub*, quæ tibiam significat, appellatos esse dico: idq; non solùm à P. Mercerio, collega meo, viro linguæ Hebraicæ scientissimo audiui, verùm etiam in vno exemplari manu script. antiquissimo, ad oram libri annotatũ reperi: quod item mihi Scaliger huius linguæ non ignarus cõfirmauit. Siquis tamẽ tibicinas fuisse contendet, non tibicines, non magnopere repugnabo, aut laborabo: tibicines tamen malo.

Pharmacopolæ] pharmacopolæ fuerunt olim turpes, & inhonesti. vendebãt enim pharmaca simulata, & speciosa, atq; horum pharmacorum vim miram esse iactabant, re vera populo verba dabant: iidem etiam vnguenta ostentabant in præsentia odoris grati, breui pòst tempore fugientia, & euanescentia. postremò venditabant omne genus fuci ad candorem & ruborem neque verum, neq; natiuum ori, cuti, comisq; appingendum. Appellantur autem à nõnullis nomine Latino vnguentarij. quod mihi non probatur. hos enim, μυροπώλας Græci dicunt, non φαρμακοπώλας.

Mendici] Simeo Bolius putat per mendicos, ἀγύρτας significari, homines egenteis, qui vel præstigiis populo obiectis, vel næniis recitãdis, & similib. victum quæritant, & stipem colligunt, & flagitant.

Balatrones] Balatronem, nomen cuiusdam nepotis, aut parasiti fuisse quidam putãt. Horat. Sat. vlt. lib. 2. *cum Seruelio Balatrone*: ab eoq; huiusmodi ordinis, & ingenij homines ita esse appellatos: alij balatrones à barathro dictos esse, quasi barathrones. Sex. Pompeius Festus scribit balathrones, & blatéas esse bullas luti ex itineribus: vel, quod de calceamentorum soleis

A eraditur. Varro de re Rustica: *Videbo vestiam, balathrones, & huc afferam meum corium, & flagella.*

Cantoris morte Tigelli] Tigellium Hermogenem Sardum commemorat etiam in Saty. 3. huius lib. *Sardus habebat ille Tigellius hoc.* & 9. *Inuideat quod & Hermogenes ego canto.* & 10. *Demetri, téque Tigelli, Discipularum inter iubeo plorare cathedras.* & iterum tertia huius lib. *Vt quãuis tacet Hermogenes, cantor tamen, atque Optimus est modulator.* Eundẽ puto significari à M.Tull. epist. ad Fab.Gall. lib. 7. his verbis, *Ille autem* (nempe Phamea) *qui sciret se nepotem bellum tibicinem habere, & sat bonum cantorem. discessit à me, vt mihi videbatur iratior. Habes Sardos venales, alium alio nequiorem.* per nepotem Phameę tibicinem, & cantorem, hunc
B Hermogenem, Tigellium (inquam) significari arbitror.

Benignus erat] id est, beneficus & liberalis, vt infrà eadem Satyra: *at hic, si Quà res, quà ratio suaderet, quáque modestè Munifico esse licet, vellet bonus, atq; benignus Esse, &c.* vide annot. ad Od. 17. lib. 1. Erat autem hic Tigellius, munificus in tibicines, & tibicinas, mimas, pharmacopolas, & id genus homines.

Inopi dare n. a.] amico inopi id dare nolit, quo frigus, &c.

Præclar. ingr. string. m.] id est, cur amplissimas à maioribus suis relictas fortunas comedat, ac deuoret, &c. ego puto idẽ dictum esse Latinè ab Horatio, quod à Græcis
C dicitur σφαῖραν ποιῆσαι τὴν οὐσίαν: id est, ex patrimonio suo pilam, aut pilulam facere. Athenæus lib. 4. Δειπνοσ. ἕνα μὲν οὖν ἄσωτον μνημονεύει Ἄλεξις ἐν Κνιδίᾳ· Διόδωρος ὁ πάνυ ἐντὸς ἐτῶν δύο σφαίρας ἀπέδειξε τὴν πατρῴαν οὐσίαν, οὕτως ἰταμῶς ἅπαντα κατεμασήσατο. id est, Diodorus perditus dictus, biennio patrimonium suum pilam reddidit: ita improbè omnia deuorauit. Idem in Phædro, Σχολῇ γε ἂν τὸν ἥλιον, χολὴν λέγεις, Ἐπιχαρμίδης ὁ μικρὸς ἐν πένθ' ἡμέραις Σφαῖραν ἐποίησε τὴν πατρῴαν οὐσίαν, Οὕτω συνεστρόγγυλεν ἰταμῶς καὶ ταχύ. id est, serò verò per solem, seru dicis. Epicharmides paruus quinque diebus pilam reddidit pa-
D terna bona. Ita impudenter & improbè, & celeriter ea conglobauit, atque in pilam conformauit. idem ferè valet illud, quamuis alio modo dictum, epist. ad Vallam lib. 1. *vbi omne Verterat in fumum, & cinerem.* stringat igitur, id est, imminuat, & in pilam conformet, & ita deuoret. nã quicquid deuorare volumus, vel manu, vel dentibus & lingua in sphæram, seu globum conformamus, deinde deoramus, vel gutture ipso stringimus, & extenuamus. Sed cur ingluuiem ingratam dixit? fortasse quia nepotes, & prodigi, luxuriosiq; homines, qui amplũ à patre, aut à maioribus acceptum patrimoniũ paucis annis perdunt, ac dissipant, præbent se in illos ingrati neque illis eam, quã debent, gratiã referũt: quid ita? quia consumto patrimonio ad inopiam & egestatẽ redacti, videntur iam nihil à maioribus suis

suis accepisse, afferúntq; hâc nónullis opinioné, nihil sibi ab illis esse relictum: quod illis turpe est. Ita quibus ornamento esse debent, iis sunt dedecori: ergo ingrati.

Malvs] χακος, profusus, dissolutus, nequá.

Condvctis nvmmis] fænori acceptis. ex quo fænus mox ab eodem merces nominabitur.

Animi parvi] pusilli animi, μικρόψυχος, sat. prox. seq. *Dij bene fecerunt, inopis me, quódque pusilli Finxerunt animi.*

Vappæ] hominis omnia sua effuse largientis, ac perditi, vt dixi superiore Satyra. vel hominis nullius bonæ frugi, & nequam: quod idem valet.

Dives agris, dives] hic versus repetitur etiam in epist. ad Pisones de arte Poëtica.

Qvinas hic cap. merced.] id est, quinas vsuras. si vsuræ sint semisses, quinæ vsuræ semisses quadragesimo mense æquabunt sortem: si centesimæ, vicesimo. Itaque finge me ab hoc improbissimo fæneratore centũ aureos fænori accepisse, & quinas centesimas in singulos menseis promisisse: vicesimo mense sors æquabitur. sunt enim soluendi in singulos menses aurei quini. finge me quinas semisseis promisisse: quadragesimo mense vsuræ sortem æquabunt. Nam duo aurei cum dimidio, in vnumquemq; mensem vsuræ nomine erunt ei numerandi. *exsecat* autem excudendum curaui, secutus auctoritaté vnius cod. Vatic. Raïnutij Card. Iann. Faër. Tornes. quod interpretor, demit, detrahit, deducit. Atque hanc scripturam videtur agnoscere Porphyrio: idque ex eius verbis quamuis corruptis intelligere licet. Sic enim ille: *exigit autem capiti, ad illud pertinet, quod auari faneratores cùm dabãt vsurariam pecuniam, primi mensis vsuras capiti ipsius sortis statim demebant: hoc est ergo exigit.* apud Porphyr. legendum *exsecat* supra, vbi est *exigit autem,* Nam exigit, interpretatio est verbi exsecat, quæ postea in contextum translata est.

Capiti] sorti, τῶ κεφαλαίῳ.

Qvanto perditior qvisqve] quanto quisque est luxuriosior, & ἀσωτότερος, tanto fænerator ille grauiores ei vsuras imponit. vnus & alter liber manuscr. habent *proditior:* quos non sequor.

Nomina sect. &c.] nomina sectatur adolescentulorum, qui nuper admodum sumserunt virilem togam, quorum sciat duros, & præparcos esse patres, id est, quos sciat à patribus suis nihil, aut parum admodum abradere, atque exprimere posse ad cupiditates suas explendas. quærit filios familiâs admodum adolescenteis, qui modò virilem togam sumserunt, quibus pecuniã grandi fænore pacto expensam ferat. notum est *nomen* vsurpari & pro eo, quod nobis debetur, & pro eo, quod aliis debemus. vterq; enim & creditor & debitor *nomina facere* dicitur, cùm hic refert in codicẽ nomen creditoris, ille

A debitoris. Vetabant autem leges & senatusconsulta pecuniam filiis familiâs, & minoribus viginti quinque annis fænerari: qui hîc tirones appellantur.

Svb patribvs dvris tir.] ordo est hic, Sectatur nomina tironum sub patribus duris, id est, adulescentium, qui sunt sub imperio patrum durorum, non ita pridem sumta virili toga. Per duros patres autem, præ parcos & nimiùm tristeis, ac seueros significat. Sic M. Tul. in Lælio de Demea & Mitione. *Quanta in altero duritas, in altero comitas?* enim legendum esse, non, vt vulgò, *diritas*, alibi admonuimus.

At in se pro qvæstv.] dicet fortasse aliquis, hunc fæneratoré sumtus in se facere, quæstui pares, & conuenienteis: minimè, minimè verò: immò tenuissimè, & sordidissimè viuit seséque miserandum in modum excruciat, Cùm in vulgatis cod. legeretur *at ipse*, ego ex fide cod. Raïnut. Card. Faërn. vnius Vatic. *in se* reposui. Est autem in se facere sumtum, ea emere, quæ sint ad victum, cultúmque necessaria.

Hic? vix cred. poss.] infirmat, & remouet, quod obiectum fuerat.

Qvàm sibi non sit amicvs] quàm sit sibi inimicus, atque infestus, dum Genium suum defraudat: dum omnia non solùm iucunda, verùm etiam necessaria naturæ denegat.

Pater ille] Menedemus seipsum excrucians, quia filium suum Cliniam nimia duritia & sæuitia sua in Asiam proficisci, & patriam fugere coëgerat. ex quo dicta est ἑαυτοντιμωρούμενος comœdia.

Malthinvs] existimant complures hîc Mæcenatem describi, ac notari, propterea quòd ille solutis & discinctis tunicis ambulasse, & mollissimè vixisse traditus sit: Malthinum autem ab Horatio ficto nomine esse appellatum, vel ἀπὸ τῆς μάλθης, quæ est pix cum cera mista: aut, vt docet Suidas, κηρὸς μεμαλαγμένος, id est, cera mollita: vel ἀπὸ τοῦ μαλθακοῦ, quod molle significat: vnde veteres malthas, molleis appellare voluerunt, inquit Nonius. ego vt cetera vera esse fateor, ita non puto, Horatium vsque eò vel improbum, vel imprudentem, vel maledicendi cupidum fuisse, vt ne Mæcenati quidem optimè de se merito, & gratiosissimo apud Augustũ viro pepercerit. Verisimilius mihi quidem est alium quempiam eiusdem ætatis conficto nomine ab eo designari, qui nimis longis, & demissis, & solutis tunicis vteretur. Veruntamen si quis contendet pertinacius atque improbius, Mæcenatem, non vllum alium, ab Horatio significari, præsertim cùm constet, vt suprà dixi, Mæcenatem tunicis ad talos demissis, & solutis vsum esse non pugnabo.

Tvnicis demissis] tunicis longis, & talaribus. ποδήρεις. & ποδηνεκεῖς appellant Græci, erant autem tales vestes parum viriles, stolæ contrà, muliebres vestes, demissæ ad pedes erant. infrà Satyra ead. *Ad talos stola demissa, &c.*

Est qui Ingven ad obs.] est alius multùm illi dissimilis, qui tunicis vtitur breuioribus, & vix partes corporis inhonestas regentibus.

Facetvs] ridiculus est: mouet risum.

Pastillos] globulos, & quasi panes rotundos, massas tereteis, ex rebus odoratis compositos: ex quibus suaues odores efflantur: quibus vtuntur mulieres, & viri mulierum similes, nempe molles, ac delicati: Græci vocant τρωχίσκυς. alij διαπλάσματα, & vnguenta interpretantur. Nonius: *Panis proprietatem à pascendo putant veteres existimandam.* Varro de vita populi Romani lib. 1. *Pastillos & panes hæc vocabula pastus, quod esse, pascere dicebant.* conficiuntur etiam hodie pastilli odorati. sunt & alij pastilli, quibus vtuntur medici: qui quid à malagmatis, & emplastris differant, docet Cornelius Celsus libro 5. ca. 17. hic versus iteratur infrà Sat. 4. huius lib. Seneca epist. 1. lib. 13. profert hunc dimidium versum: sed legisse videtur Rucillus: sic enim ille, *Describturus infamem. & nimis notabilem delicias. Horatius. Flaccus quid ait? Pastillos Rucillus olet. Dares nunc Rucillum.*

Olet] epist. 19. lib. 1. *Vina fere dulces oluerunt mane camœnæ.* Terent. Eunu. *olet vnguenta de meo.*

Hircvm] vel odorem illum teterrimum, qui sub alis esse solet: vel animal ipsum sua natura pessimè olens. vide suprà Od. 12. epod. *An grauis hirsutis cubet hircus in alis.*

Nisi illas, Qvarvm svbs.] matronarum vestitus hic erat, stola, & palla. infrà eadem Sat. *Ad talos stola demissa, & circundata palla.* matronas igitur significat. assuebatur autē tostita extremæ stolæ. Itaq; per vestem subsutam pannum tenuem, ac mollem, seu latam fasciam & prætextam significari puto, quæ nihil aliud est, quàm ipsa instita, id est fasciola, quæ stolam ambibat: περιστόλιον appellari à Græcis docet Porphyrio. Ouid. lib. 1. de arte Amandi. *Este procul vittæ tenues, insigne pudoris, Quæque tegis medios instita longa pedes.*

Contrà alivs nvllam nisi olenti in forn. st.] contrà alius nullam tangere velit, nisi eam, quæ in fornice prostet: nisi mercenariam, seu meretricem, seu venalem, in hoc versu *ce* syllaba postrema vocis *fornice* quamuis excipiatur à voce initium capiente à duabus cōsonantibus, *st.* nihilominus breuis manet. sic apud Tibull. eleg. 1. lib. 1. *O quantum est auri pereat, potiúsque smaragdi,* siue, *Zmaragdi.* & apud Catul. carm. de Pelei & Thet. nup. *Testis erit magnis virtutibus vnda Scamandri.* & Virg. lib. 10. *Ponite: spes sibi quisque.* Horat. Sat. seq. *Si quod sit vitium non fastidire. strabonem Appellat pætum pater.* & Sat. 5. *insani ridentes præmia scribæ.* Iam fornix appellatus est, locus, vbi prostitutæ pudicitiæ mulieres erant, à locis arcuatis, vt docet Isidorus.

Macte virtvte] sic sæpe loquitur Liuius, vt lib. 10. *Tu quidem macte virtute, diligentiáque esto.* & Cic. Tuscul. 1. *Macte virtute. ego enim*

A *ipse cum eodem ipso non inuitus errauerim.* idem lib. 12 epist. ad Att. *Macte virtute. mihi quidem gratum: & erit gratius, si, &c.* Virgil. lib. 9. Æn. *Macte noua virtute puer: sic itur ad astra.* Macte autem valet magis aucte. ex quo *mactare*: quod valet magis augere. Cic. lib de rep. *ferunt laudibus, mactant honoribus.* mactus verbum pontificale, & quo vtebantur in sacris & libationibus. *Mactus hoc vino inferio esto.* quæ verba sic explicat Arnobius lib. 7. aduers. gentes. *Quid est aliud quàm dicere, tantum esto mactus, quantū volo: tantum amplificatus, quantum iubeo &c.* Priscian. li. 17. in extr. notat, *macte* hîc situm esse, pro *mactus*.

Inqvit sentent. dia Cat.] id est, inquit Cato. periphrasis. sic Lucretius lib. 5. *Democriti quod sancta viri sententia ponit.* i. Democritus
B
Id. lib. 3. *Nec tam doctus equæ pullus, quàm fortis equi vis,* id est, fortis equus. & Horat. Od. 21. lib. 3. *Narratur & prisci Catonis Sæpe mero caluisse virtus.* cuius generis sup. ad Od. 5. lib. 3. plura collegimus exempla. *dias* autem habent libri aliquot veteres.

Tætra libido] Venerea libido. sic Catullus amorem *tætrum morbum* appellat. *Ipse valere opto, & tætrum deponere morbum. O dij reddite mi hoc pietate mea.*

Descendere] verbo apto, & significante vsus est. in locis enim depressis, & defossis erant ganea: videlicet sub fornicibus. à quibus etiam fornices ganea sunt appellata.

C
Permolere] corrumpere, adulterare, μοιχεύειν. translatio est. sic & Theoc. εἰδ. δ. Εἰπ' ἄγε μοι Κορύδων, τὸ γερόντιον ἦρ' ἔτι μύλλει Τήνας τὰς κυάνοφρυν ἐρωτίδας; quem locum indicauit mihi Fuluius Vrsinus, vir humanissimus. Lucill. *Hunc molere, illum autem vt frumentum vannere in vis.* improbius dixit Catull. in Gellium, *Hoc ne ipsi accideret, patrus perdepsuit ipsam Vxorem, &c.* vbi vulgò mendosè legitur *perdespuit*.

Mirator cvnni Cvpi.] hic Cupiēnius longè ab illo superiore dissidebat, vtpote qui matronas solas amaret, & miraretur. cunnus ἐσχάρα muliebris.

Albi] albati. per cunnum album, matronā, & ingenuam mulierem significat, quia matro-
D
næ albatæ, id est, stola amictæ in publicum prodibant: libertinæ, atratæ.

Avdire est operæ pret.] incommoda, pericula, aduersos denique casus adulterorum enumerat. est operæ pretium (inquit) vobis, qui mœchis sua flagitia ex sententia succedere non vultis, audite quo pacto hi omni ex parte malis omnibus exerceantur ac vexentur. Est autem imitatus Horat. versus Ennianos, *Audire est operæ pretium, procedere rectè Qui rem Romanam, Latiúmque augescere vultis.* operæ pretium, id dicimus, quod tanti est, quanti opera in eo insumta. Itaque operæ pretium facere, & inanem operam sumere, planè sunt contraria: &, cùm ita loquimur, operæ pretium est audire, operæ pretium

est spa-

est spectare, hoc significamus, non perditurum eum operam, qui audiat, neque eum, qui spectet. M. Tull. lib. 2. accus. *Iam vero Censores quemadmodum in Sicilia isto pratore creati sint, opera pretium est cognoscere.* Idem lib. 4. de finib. *at, quo vtantur homines acuti argumento ad probandum, opera pretium est considerare.* T. Liuius 1. lib. ab vrbe cond. *Facturusne opera pretium sim, si à primordio vrbis res populi Rom. perscripserim, &c.* Terent. in Andr. *Audireque eorum est opera pretium audaciam.* Horat. epist. ad August. *Sed tamen est opera pretium cognoscere, quales Custodes habeat, &c.* & Satyr. 4. lib. 2. *Est opera pretiũ duplicis pernoscere iuris Naturam.* sic Iuuenalis Satyr. 6. Est operæ pretium penitus cognoscere toto Quid faciant agitántque die.

Ille flagellis ad mortem cæs.] C. Crispum Sallustium significari dicunt: qui deprehensus ab Annio Milone in adulterio cum Fausta eius vxore, flagellis ab eo cæsus est.

Dedit hic pro corp. nvm.] honesto homines loco nati, & locupletes deprehẽsi in adulterio, pretio sese redimebant: hu miles & pauperes non item, vt iam cognoscemus. huiusmodi pre.ia autem Homerus ὀδυσ. θ. μοιχάγρια nominat, eo loco, vbi cantum illum Demodici persequitur de Marte, & Venere in adulterio deprehensis, & à Vulcano tenuissima vinculorum textura irretitis.

Pro corpore] vel ne sibi cauda salax ferro demeteretur: vel ne stupraretur.

Hvnc perminxervnt cal.] id est, calones alium præciderunt, seu prædicarunt: pudicitiam ei eripuerunt. erat & alia pœna grauior in pauperes deprehensos Atheniensibus vsitata, quam τιλμοὶ ῥαφανιδῶσι appellabant à verbo τίλλειν, quod est vellere: & à verbo ῥαφανιδῶν, quod est rhaphano podicem perfodere: quam Catullus describit his versibus ad Aurelium. *Ah, tum te miserum, malique fati, Quem attractis pedibus patente porta Percurrent rhaphanique, mugilesque.* Aristophanes. Νεφ. Τί δ', ἢν ῥαφανιδωθῇ γε πιθόμενός, τέφρᾳ τε τιλθῇ, ἕξει τινὰ γνώμην λέγειν τὸ μὴ εὐρύπρωκτος εἶναι; id est, quid si rhaphanis perfossus fuerit sua voluntate, cineréque vulsus, poteritne negare se esse impudicum?

Vt cvidam testeis, c. qvæ sal.] cùm anteà in omnibus libris impressis legeretur, quidam t. c. q; s. D. ferro, ego à duobus codicib. calamo exaratis admonitus, in quibus scriptum reperi *quoidam*, coniecturam feci totum hunc locum sic esse legendum, *vt cuidam testeis, caudámque salacem Demeteret ferrum:* quæ quidẽ mea coniectura ita mihi vera, & certa videtur, vt neque quemquam in his litteris exercitatum à me dissensurum: neque loci huius sententiam cuiquam obscuram futuram putem.

Cavdámqve salacem.] penem, caudam turgentem nominauit Satyr. 7. lib. 2. *turgentis verbera caudæ.* κέρκον, & οὐρὰν appellant Græci.

Galba.] Seruius Galba iurisconsultus, & idem adulter.

Moechatvr.] propriè hoc verbo vsus est, pro vxorem alienam, mulierem ingenuam adulterare.

Qvà r. q.] Quà: id est, qua ratione, &c. significat eos, quoque esse reprehendendos, ac vituperandos, qui libertinas ita perditè amant, vt neque rei, neque existimationi suæ parcentes, aut consulentes, maximis iacturis, summóque dedecore, atque infamia earum complexus emãt.

Mvnifico esse licet.] sic habent omnes fere libri veteres. in his tres Vat. & Faer. Iann. Torr. Nicot. Russ.

Benignvs] beneficus, liberalis: vt ferè sẽper: itemque interdum bonus.

Daret qvantvm s. e.] daret intra modum, patrimonium suum non profunderet.

Hoc se amplectitvr vno] hoc vno se venditat: hoc vno sibi placet: hoc vno se amat.

Hoc amat, hoc lavdat,] sic habẽt omnes libri veteres, quos hic nactus sum, Russard. Cleric. Nicot. cęteri: neque aliter ij, quibus Romæ vsus sum.

Origini] mimæ cuiusdam & meretricis nomen. quidam libri vet. habent, *Origenus*, quos non sequor. Commemorantur hæ tres nobiles meretrices, cùm ab aliis, tum à Seruio: quæ vno tempore, nempe ætate Ciceronis, floruerunt Citheris, Volumnij liberta, M. Antonium in castra secuta, quæ à Virgilio Lycoris appellatur, quam Gallus perditè amauit: Arbuscula, Origo. profert hunc locum Seruius commentar. in Gallum.

Nil fverit mi (inqvit)] hic Marsæus his verbis sibi blandiebatur, suámque hoc modo nequitiam, ac libidinem extenuabat.

Verùm est cvm m. f. c.] hæc iam sunt Horatij, ita respondentis, quid tum postea, si te ab vxoribus alienis abstines, cùm mimas, & meretrices impotentissimo amore persequaris? quem quidem amorem fac tibi minus esse damnosum: at est tibi turpior: grauiorémque tibi infamiæ notam inurit: multo autem maior existimationis, & famæ, quàm rei viro bono habenda ratio est.

Qvàm res] quàm res familiaris: quàm bona, & facultates.

An tibi abvndè p. s.] dicit non satis esse personam, cum qua adulterium committitur, nempe matronam, vitare: sed operam præterea dandam esse, vt existimationi nostræ consulamus, & vt ne rem nostram familiarem amoribus, & libidinibus exhauriamus. M. Tull. Phil. 1. M. Antonio nimium mimæ cuiusdam amorẽ maledicti loco obiicit his verbis: *Venisti Brundisium, in sinum quidem, & complexum tua mimula. Quid est? num mentior? quàm miserum est, id negare non posse, quod sit turpissimum confiteri?* hoc idem & Verr. Acc. lib. 5. *Huc tertia illa producta per dolum, atque*

insidias ab Rhodio tibicine, maximas in istius castris effecisse turbas dicitur, cum indigne pateretur uxor Cleomenis Syracusani, nobilis mulier, itemque Aeschrionis honesto loco nata, in conuentum suum mimi Isidori filiam venisse. Iste autem Annibal, qui in suis castris virtute putaret oportere, non genere certari, sic hanc Tertiam dilexit, vt eam secum ex prouincia exportaret.

REM PATRIS OBLIMARE.] consumere, perdere. verbum est à lima deductum.

PECCESNE] *peccesve* habent quidam libri veteres: sed legendum tamen puto *peccesne*. & ita loquitur Satyr. 8. *Cum faber incertus scamnum, faceretne Priapum.*

TOGATA?] matrona adulterij conuicta, ac damnata, vt quidam volunt. alij simpliciter meretricem interpretātur: & melius. Nam mulieres, quæ vulgò expositæ erant, in publicum togatæ prodibant, & togis vtebantur, vt à matronis stolatis distinguerentur. M. Tull. Philipp. 2. *Sumpsisti virilem: quam statim muliebrem togam reddidisti.* Sic enim hunc locum restituerunt ex antiquiss. codice manuscrip. Romano Muretus & Faernus. Mart. *Vis mage quæ meruit, mittere: mitte togam.*

VILLIVS IN FAVSTA SYLLÆ G.] Fausta Fausti Syllæ filia, Antonio Miloni nupserat. quem Horatius hoc loco Longareni nomine videtur appellare. Nam quòd Porphyrio, & Acro per Villium volunt Milonem significari, per Lōgarenum adulterum: id probare nullo modo possum, cùm alias ob causas, quas prætermitto, tùm quòd Horatius non exsolueret id, quod promisit, (promiserat autem se expositurum, quantis incommodis afficiantur, quantisque in periculis versentur adulteri) si faceret Annium Milonem Faustæ virum domo sua excludi, pugnis cædi, ferro peti: Longarenum autem adulterum impunè mœchari, & ex animi sententia in ædibus Milonis eo inuito, ac malè multato cum Fausta delicias facere. Itaque arbitror vel Milonem hoc loco Longarenum nominari, vt intelligamus Villium adulterum ad Faostam introire meditātem, & conantem, à Milone & eius seruis fuisse pessimè acceptum: vel potiùs (quod quibusdam placet) vtrumque, & Villium, & Longarenum fuisse adulterum: sed Longareno bene processisse: Villio verò infeliciter. neque quemquam mouere debet, quòd Villium Fausti generum dicit. ita enim appellat, non quòd reuera sit Fausti gener, sed quòd eius filiam subigat, ac permolat: quemadmodum epistol. ad Loll. 2. lib. 1. *sponsos Penelopæ* appellat eos, qui proci erant, non sponsi, eò quòd Penelopam sibi quisque vxorem exoptaret.

EXCLVSVS FORAS] foris, & forem, & fore Terentio, Plauto, T. Lioio vsitata. Terent. Heaut. *Mane, mane. quid est quod tam à nobis grauiter crepuit foris?* Plaut. Mil. glor. *Sed foris concrepuit hinc à vicino senis.* T. Liuius lib. 40. *forem ex æde Lunæ, quæ in Auentino est, ruptam tulit.* Dicta est autem foris, siue fores, quòd olim apud veteres Romanos foras, non intrò aperiebantur: vt scribit Seruius ad illum Virgilij locū Æn. 1. *foribus cardo stridebat ahenis.* Hinc fieri videmus, vt apud Terentium & Plautum, vbi quis domo prodit, crepent fores. Nam qui domo foras prodibat, antequàm fores aperiret, crepitu illo significabat iis, qui per viam publicā iter faciebant, & eà fortè prætéribant, vt sibi cauerent, ne à foribus læderentur.

LONGARENVS] alter adulter Villio felicior: seu, vt alij, Milo.

INTVS] domi: ἔνδον, vt loquuntur Græci, & ἔνδοι. Theocr. εἰδ. ιε. Συρακοῦσαι. Ἔνδοι Πραξινόα; Εὐ Γοργοῖ φίλα, ὡς χρόνῳ· ἔνδοι. ibidem, Ὤνασθεν μεγάλως ὅτι μοι τὸ βρέφος οὐκ ἔνδον.

HVIC] Villio adultero, cui male processit.

MVTONIS] penis, caudæ salacis, mentulæ. Lucil. lib. 8. *Laeso tam lacrymas mutonis absterget amica.*

MALA TANTA] quibus tam malè multatur adulter.

ANIMVS] pars animi concupiscens. τὸ ὀρεκτικὸν μέρος.

MAGNO PROGN. DSP. COS. C. &c.] nobilem matronā, magnis maioribus prognatā.

VELATÚMQVE STOLA?] & fœminam stolatam? id est, matronam? Nam (vt docet Festus) *matronas eas fere appellabant, quibus stolas habendi ius erat.*

MEA CVM CONFERE.] cùm tentigine rumpor.

DIVES OPIS NAT. SVÆ] αὐτάρκης. suis opibus contenta.

TVSI MODO RECTÈ] hæc cohærent cū superioribus, hoc sensu. Quanto rectius te monet natura rebus ad victum, cultúmque necessariis cumulata, nihílque externum desiderans, si modò tu fugienda cum expetendis confundere, ac permiscere nolis? quidam libri habent *si tu modo*: quæ scriptura dulcior, & concinnior est.

TVO VITIO, RERÚMNE L. N.] nihílne interesse putas vtrùm tuo vitio, id est, immoderata, & vitiosa cupiditate labores, an rerum, id est, penuria, & egestate? atqui multùm interest, vtrùm quis suo, an rerum vitio laboret. exempli causà, qui sitiens aquam in medio positam, ac paratam spernit, vinum vel capitis periculo desiderat, suo vitio laborat: qui bibere non vult, nisi aureo poculo, suo vitio laborat: qui verò præclarè secum agi putat, si aqua sitim explere detur: sed tanta inopia cōflictatur, vt ne aqua quidem suppetat, is rerum vitio laborare dicendus est.

DESINS MATR. SECTARIER,] libri aliquot manu scr. habent, *Desine sectari matronas*, quos non sequor.

NEC MAG. HVIC INTER NIVEOS, &c.] nec magis tenerum est femur, aut crus rectius matronæ nobili, & vnionibus, ac smaragdis ornatæ, subintell. quàm togatæ. quin sæpe togatæ femur tenerius est. significat neq; nobilitatem, & generis splendorem, neque ornatum & cultum corporis ad voluptatem rei Venereæ valere, sed naturam. *huic* autem legendom, & ita habent omnes libri manu scrip. non *hinc*, quod quidam

quidam ἀθέτησιν arbitrantur: neque quemquam mouere debet, quòd suprà proxime visus sit numero multitudinis, *matronas*. nam mutare numerum, scriptoribus est vsitatum.

NIVEOS, VIRIDESQVE LAP.] id est, vniones, & smaragdos: quibus ornantur matronæ nobiles.

SIT LICET HOC CHÆRINTE T.] licet ames matronas vnionibus, & smaragdis, & auro collucenteis. Nam si hunc locum intelligendum arbitror, hoc, nempe vniones, & smaragdos, & cetera ornamenta in matronis admirari, itaque capi, & teneri. sermonem ad Chærintum conuertit, qui matronas gemmis collucenteis sectabatur. Alij hunc Chærintum, puerum formosum, mollem, & impudicù fuisse, & gemmis tanquam fœminam, ornatum incessisse dicunt, hoc modo explicantes: *sit licet hoc Chærinte, tuum*, hoc, nempe, vniones & smaragdos gestare. quod mihi non displicet. Iam verò quòd in nonnullis libris manuscript. reperitur scriptum, *sit licet hoc Chærinte tuo*: nullo modo probo.

MERCEM S. F. GESTAT] togata. mercem autem intellige eam corporis partem, quam meretrix habet venalem. non *simulabo*, me in aliquot libris manu scrip. Nicoriano vno, duob. Russard. Cleric. *reperisse gestat apertam: Quod vrn. h. est*.

HONESTI] pulchri, καλῶ.

IACTAT,] coniunge negationis copulam cum hoc verbo, & ex his, *habétque palàm*, hoc modo, nec iactat, habétque palàm, si quid honesti est. i. nec venditat aut ostentat, & in luce collocat, & proponit ob omnium oculos, si quid pulchri est.

QVÆRIT.] repete & hîc negationem, hoc modo, nec, si quid pulchri habet, id ostentat, ac præ se fert: deformitatem autem, aut vitium alicuod corporis occultare studet. Lucretius contrà ait hoc omnium mulierum impudicarum esse commone, vt sua mala loos amatores celare conentur: bona in promtu habeant, lib. 4. his verb. *Nec Veneres nostras hoc fallit: quo magis ipsæ Omnia summopere eos vitæ post scenia celant, Quos retinere volunt astrictósque esse in amore, & c.*

REGIBVS HIC MOS EST, &c.] eandem cautionem, ac diligentiam in fœminis, quæ libidinis causa coluntur, vult adhiberi, atque in equis. Nam quemadmodum in equis pedum præcipuè habenda ratio est, cauendumque ne capitis, & ceruicum pulchritudine capti, in pedibus, & tibiis, quæ maiorem curam desiderat, simus negligentes: sic in fœmina parùm debet commouere prudentem amatorem (si quis amator prudens reperiri potest) facies, & forma: alia enim sunt, quæ longè maioris sunt ponderis, quæque in re Venerea magis dominantur. Xenophon in libello περὶ ἱππικῆς ei, qui equum sit emturus, præcipit vt pedes primùm inspiciat, & diligenter cõsideret. Quemadmodum enim (inquit) ædium nullus vsus sit, si partes earum superiores admodum sint ornatæ, magnificæ, affabrè factæ: fundamenta autem sint vitiosa, malè materiata, ac ruinosa: sic & equus bellacus inutilis ad bellum futurus est, si sit χωλόπους, id est, pedibus vitiosis etiam si cetera omnia eius membra sint optima, ac præstantissima. sic in lib. de arte poëtica, similitudinem sumit à regibus. *Reges dicuntur multis vrgere culullis, Et torquere mero, quem perspexisse laborent, An sit amicitia dignus. si carmina condes, Nunquam*, &c. sic M. Tull. frument. in ea parte, quæ est de decumano frumento, *Solere aiunt Barbaros Reges Persarum, ac Syrorum, pluresт vxores habere: his autem vxoribus ciuitates attribuere hoc modo: Hæc ciuitas mulieri redimiculum præbeat, hæc in collum, hæc in crines: ita populos habent vniuersos non solum conscios libidinis suæ, verum etiam administros. eandem illam, qui se regem Siculorum esse ducebat, licentiam libidinemque fuisse cognoscite.* qui locus Ciceronis (vt dicam ἐν παρόδῳ) videtur è Platone Petitus, Alcib. primo. mendosè autem puto legi in quibusdam libris, *apertos*, cùm videatur potiùs legendum *opertos*, vt habent cod. Vatican. 2. Iannoct. Torocs. duo Nicot. Russard. totidem, Clericanus, meus. Librorum veterum auctoritatem hac ratione adiuuare, & confirmare possum, quod perspicuè Horatius mulierem cù equo comparat. Quemadmodum autem vtile est ei, qui equum emturus est, opertum inspicere, ne, dum caput, & ceruicem, & clunes, & ceteras parteis corporis in promtu positas admiratur, cæcus sit in pedibus considerandis, & ita fallatur: sic interest amatoris, meretricis amore potiùs, quàm matronæ capi: quia meretrix neque tegit eas parteis, quas habet venaleis, neque ostentat eas, quæ sunt pulchriores.

FACIES] εἶδος, forma. Neque verò facies solùm de homine, aut equo, sed & de re alia qualibet dicitur. Virg. Georg. 1. iu extr. *Tam multæ scelerum facies.* Idem lib. 4. de apibus. *Vt binæ regum facies, ita corpora gentis.* M. Tullius pro Flacco. *Facies ciuitatis.* Idem Philip. 8. *Facies senatus.*

INDVCAT] decipiat, in fraudem impellat.

HIANTEM] inhiantem, cupidum, capitis pulchritudine captum. quod accideret, si emeret apertum Saty. v. lib. 2. *recoctus Scriba ex quinqueuiro coruum deludet hiantem.*

QVÒD PVLCHRÆ CLVNES, &c.] hæc sunt, quæ cupidum equi emtorem inducere possunt: & ita describitur pulcher equus à Virg. 3. Georg. *illi ardua ceruix, Argutúmque caput, breuis aluus, obesáque terga.* Itaque reges inspiciunt equos opertos. Animaduertendum *clunes*, ab Hor. vlurpari genere fœmineo, quod notat Nonius.

ARDVA CERVIX] Xenoph. eo, quem suprà commemoraui, libro, ἀπὸ δὲ μὴν τοῦ στέρνου ὁ μὲν αὐχὴν αὐτῷ μὴ ὥσπερ κάπρου προνεύς πεφύκοι, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἀλεκτρύονος, ὀρθὸς πρὸς τὴν κορυφὴν ἥκοι. id est, à pectore autem ceruix quidem eius ne, vt apri, prona, seu præceps nata sit, sed, vt galli gallinacei, recta ad caput eat. Oppianus lib. 1. κυνηγ. μετήορον ὑψηλὸν

ρῶν appellat, quo loco equum pulchrum describit: & Hom. ἀλλ᾽ ὅδε δ᾽ ὑψαύχενας ἵππους: id est, vt interpretatur Eustath. ὑψαύχενας: duos equos arduis ceruicibus: & Virg. eo, quem paullo antè posui, loco, *illi ardua ceruix, &c.* A

HOC ILLI RECTÈ, NE CORP. &c.] id est, hunc illi morem rectè instituerunt, vt ne quis venustissimas corporis parteis in equo acutissimè cernat, vitiosas autem, & imbecillas prætereat.

LYNCEIS OCVLIS] acutissimis. Idas, & Lynceus Apharei filij: quorum Lynceus minor natu tam acuta oculorum acie fuisse traditur, vt ea per densos etiam quercetorum truncos, ac stipites, atque adeò vsque ad inferos vim suam expromeret. vide Pausan. Mess. de Lynceo. Apoll. lib. 1. Argon. Λυγκεὺς δὲ καὶ ὀξυτάτοις ἐκέκαστο Ὄμμασιν, εἰ ἐτεόν γε πέλει κλέος, ἀνέρα κεῖνον Ῥηϊδίως καὶ νέρθε κατὰ χθονὸς αὐγάζεσθαι. id est, Lynceus autem acutissimis instructus erat à natura oculis, si quidem verum est quod de eo ferunt, illum facilè etiam sub terram ad inferos oculorum aciem contendisse. Theocr. Λυγκεὺς ἀκριβέσιν ὄμμασι Λυγκεύς. id est, acribus oculis Lynceus. & Pind. Νεμ. εἰδ. ι. κείνου γὰρ ἐπιχθονίων γένετ᾽ ὀξύτατον ὄμμα. Aristoph. in Pluto. Βλέποντ᾽ ἀποδείξω σ᾽ ὀξύτερον τοῦ Λυγκέως. Erasmus hic legit *Lyncei*, non *Lynceis*. ego vtrámque lectionem probabilem esse puto: sed hanc receptam magis Horatianam. B C

HYPSÆA CÆCIOR, &c.] cæcis oculis ea quæ mala sunt, cernas, id est, non cernas. tale est illud Od. 7. lib. 3. *nam scopulis surdior Icari Voces audit adhuc integer*. Hypsæam mulierem conijcere licet cæcam fuisse, vel parùm vidisse: nihil autem, præter coniecturam, comperti de ea habemus: nisi quòd Porphyrio tradit, Planciam Hypsæam vitiosos oculos habuisse: quam hic ἐν παρόδῳ carpit Horat.

O CRVS, Ô BRACHIA.] hæ sunt exclamationes admirationis plenæ, hominis togatas consectantis potiùs, quàm matronas: & in togatis alia probantis. alia improbantis: quæ quidem potestas cuiuis datur, cùm in eis liceat non solùm crura, vt pote quæ breuioribus vestibus vtantur, sed etiam reconditas corporis parteis spectare: quod idem non licet in matronis. D

VERÙM DEPYGIS, N. B.] hæc improbat amator in togata. depygis est, quæ nateis habet macras, graciles, & depressas: iccircò reijcienda. notæ sunt contrà puellæ illæ καλλίπυγοι, id est, pulchris natibus, apud Athen. lib. 12. quæ cùm pauperis patris filiæ, atque indotatæ: non alio nomine præclarè & splendidè fuerunt collocatæ, quàm quòd à duobus fratribus honesto loco natis, καλλίπυγοι habitæ, & repertæ sunt. ex quo templum Veneri posuerunt: quam καλλίπυγον nominarunt. mulierem depygem ἀπόλισθον & λισσόπυγον appellat Aristophanes. pyga nomen Græcum est, quo nates significantur. vtitur eo infrà Horatius hac Saty. in extr. *Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama*. ex quo πυγίζειν verbum obscænum, quo vtitur Theocritus εἰδ. ε. Depugis autem habent aliquot libri veteres. quod æquè rectum est. nam υ Græcum, est u Latinum.

NASVTA] nasus nimiùm longus in puella aut muliere, non laudatur. Catull. *Salue nec minimo puella naso*: nec pes longior. idem Catull. ibid. *Nec bello pede, Nec nigris ocellis, Nec longis digitis*. sic Theocritus, ἰσχνὰ πόδας, ἢ ῥινὰ σιμὰ. Μάντις τοι τὰν νύκτα χροΐξεται ἁ καλαμαία: id est, noctu tibi adiacebit vates in calamis nascens & habitans: hoc est locusta: ad quem locum notat interpres: ἔστι δὲ ἀκρὶς ἐν τῇ καλάμῃ γινομένη. καὶ καλεῖται μάντις. ἴσως οὖν, &c. sequitur Ἔστι δὲ χλωρὰ καὶ λεπτὴ καὶ μακροσκελὴς τοὺς ἐμπροσθίους πόδας ἔχουσα, καὶ λεπτοὺς καὶ συνεχῶς αὐτοὺς κινοῦσα: id est, Est autem locusta, quæ in calamis nascitur, & vates appellatur. Fortasse igitur, &c. Est autem pallida seu viridis, & longis pedibus, & gracilibus, & assiduè eos mouens.

MATRONÆ, PRÆTER] id est, ex omnibus autem matronæ membris nullum præter faciem aspicere licet.

NI CATIA EST] hæc matrona præter decorum vestitu breuissimo vtebatur, vt crurum pulchritudinem in promptu haberet, atque ostentaret. iccircò ab Hor. vrbanè notatur.

DEMISSA VESTE] longa, & talari veste. quæ mulierum, & maximè matronarum propria est: vt suprà diximus, ibi *Matronis tunicis demissis*, &c. Nam meretrices breuioribus vtebantur, vt & paullo antè diximus.

SI INTERD. P.] si matronam amabis: si matronæ concubitum concupisces: qui & lege vetitus est: & multis difficultatibus obseptus, atque obuallatos.

VALLO CIRCVMDATA] difficilia expugnatu. tralatio ducta à re militari.

HOC] difficultas potiendi.

MVLTÆ TIBI TVM OFFICIENT RES] quidam libri veteres habent, *tum officiunt res*: quæ scriptura ferri potest: nonnulli *dum officiunt res*; quæ reijcienda est. alij omnes, vt vulgati, & vt edidimus, *tum officient res*.

CINIFLONES] cinerarij, qui calamistris crineis inurunt.

STOLA] vestis muliebris, vt diximus. M. Tull. Philip. 2. *& tanquam stolam dedisset, in matrimonio stabili & certo collocauit*. ex quo Cæsar Caliagula Lioiam proauiam suam, *Vlyssem stolatum* nominare solebat, significans, eam mulierem esse astutissimam.

PALLA] hic appone distinctionis notam. *Est autem palla, mulieris honestioris vestimentum*, inquit Non. Marcellus.

PLVRIMA] plurima denique alia, quæ tibi obstent, quo minus totum matronæ corpus planè, & porè abs te perspici possit.

INVIDEANT] tralatio est, obstent, ac prohibeant, quo minùs tibi res purè appareat.

ALTERA

ALTERA] togata, seu meretrix.

NIL OBSTAT COIS TIBI,] sic mihi videtur distinguendus hic locus: non, vt in vulgatis: in quibus distinctionis nota locatur post verbum *obstat*. erant autem Coæ, vel, vt alij volunt, Ceæ vestes, tenuissimæ, mollissimæ, ac delicatissimæ: & velut vitreæ ac pellucidæ, à Co, vel Ceo insula, vbi fiebant, sic appellatæ. Tibul. li. 2. eleg. 3. *Illa gerat vestes tenues, quas fœmina Coa Texuit, auratas disposuitque vias.* Taleis vesteis, vitreas appellat Varro. *quorum vitrea toga ostentant tunicæ clauos.* Sed non celabo lectorem, quosdam libros veteres habere: *Altera nil obstat. Chloron tibi pene videre est, Vt nudam.* quæ scriptura non est reijcienda.

METIRI POSSIS OCVLO LATVS] ita omnia habet in promtu, vt solo aspectu, longòne, an breui sit latere, iudicare possis.

PRETIVMQVE,] suprà dixit eam apertè, quod venale habet, ostendere, & mercem sine fuco gestare, quocirca conuenienter nunc pretij nomine vtitur.

LEPOREM VENATOR] verba sunt amatoris matronarum.

POSITVM SIC] sic appositum, id est, sine cursu, & labore venationis sibi appositum: vel ita positum, vt manu capere possit: sed priorem explicationem magis probo. & ita vsurpauit Sat. 2. lib. 2. *Vix tamen eripiam, posito pauone velis quin Hoc potius, quàm gallina, tergere palatum,* & Satyra vlt. lib. 2. *Vidimus & merulas poni, & sine clune palumbes.* sic autem, accipiendum δεικτικῶς, vt Od. 31. lib. 2. *iacentes Sic temere.* Talis erat Xerxes ille Darij filius: (sic paruis magna componere licet:) qui negabat se caricas Atticas gustare velle venaleis ad se allatas, & ita sibi appositas: sed tum demum se libenter & iucundè comesurum, cùm eam terram, quæ eas genuisset, & excoluisset, armis partam obtineret.

CAPTAT, ET APPONIT] hunc locum in omnibus libris, & manuscriptis, & excusis depranatum restitui, vnius litteræ immutatione facta, coniectura duntaxat ad veram scripturã ductus, à nullis codicib. adiutus. miror autem tam manifestum mendum, vel, vmquã admissum esse: vel semel admissum, tamdiu in codicibus hæsisse. Ne longum faciam, huius loci sic emendati hæc sententia est. Quemadmodum (inquit amator matronarum) venator in mediis frigoribus, altissimisq; niuibus leporem sectetur, id est, sectari non recuset: quem, si ei ab alio captus, & sine ipsius labore detur, atque apponatur, ne tangere quidem velit: nunc autem per niueis, & frigora sectatur, & captat, atque ita captum summa cum voluptate sibi apponi iubet: sic ego fœminas in medio positas, & meretrices sperno: matronas, quæ non nisi cum labore, & periculo expugnantur, peto & persequor. ita locutus est sup. Od. 2. epod. *Pauidumque leporem, & aduenam laqueo gruem, Iucunda captat præmia.* & proximo versu idem verbum vsurpat. Cùm ego hæc scripsissem, & edidissem quattuor abhinc annos, vir quidam doctissimus à me dissentiens, Pseudacronem secutus, vulgatam huius loci explicationem iam à me explosam, & abiectam, deintegro excitauit, ac reuocauit in medium, verba ipsa Acronis vsurpans, nihilque de suo præterea afferens. sic enim ille: *Amator,* inquit, *cantat quomodo venator libenter sectetur in niue leporem: sic appositum in ferculo tangere nolit: & mox addit, (hoc enim est apponit) suum amorem esse similem, &c.* sequitur deinceps. *& cùm versiculos dicat, satis indicat, versus superiores pro cantato accipi debere, vt explicant.* hactenus ille. Ille verò vehementer fallitur, cum suo Acrone, cuius verba cadentia tollit: & piget me toties explicationem tam absurdam refellere: Quid enim ineptius, quàm ita loqui: *amator cantat,* id est, cantando exponit, *vt,* id est, quomodo, *venator sectetur* &c. *& apponit,* id est, addit ad superiora, quæ dixit, seu cãtauit, *meus amor, &c.* Nam primùm hoc contendo, non posse ita Latinè dici, vt illi volunt, *cantat vt,* seu *quomodo venator, &c.* deinde *apponit,* pro addit, seu adiungit iis, quæ dixi, non reperietur in tota lingua Latina. Præterea hæc verba *Hiscène versiculis,* nullo modo arguunt, neque declarant, superiora illa esse cantata. Nam si hoc verum esset, personæ omnes, quas hic loquenteis facit Horatius, cãtarent, eùm versieuli sint: quod ineptum atque absurdum dictu est. Postremò in his verbis, *meus est amor huic similis,* est ἀνταπόδοσις. At inter similitudinis partem eam, quæ assumta est ad aliquid illustrandum, & ἀπόδοσιν, id est, redditionem, nihil debet ex persona scriptoris interponi. quod hic fieri volunt. essent enim hæc Horatij verba, *Cantat & apponit,* illorum ratione. Maneo igitur in sententia, & dico, *captat* legendum esse, & *apponit,* explicandum, apponit ad comedendum, & cetera, vt suprà. Nam piget eadem toties inculcare.

HISCÈNE VERSICVLIS] loquitur nunc Horatius. & fortasse hæc verba locum errori, & errato dederunt Acroni, & Porphir. & iis, qui eos secuti sunt.

NONNE CVPIDINIBVS ST. N. M.] id est, nònne cupiditates sunt aliquæ naturales, eædémque à natura finitæ, ac terminatæ? Non sum secutus eos codices veteres, qui habent, *statuat.*

QVEM, QVID LAT. SIBI, QVID S. D.] id est, quem modum, seu finem cupiditatum, vtilius est quærere, & superuacaneas, minimèque necessarias cupiditates amputare, subaudiendum, quàm cupiditates habere infinitas, minimèque necessarias. modus autem cupiditatum in eo positus est, vt expetamus ea, quæ natura desiderat, & quibus sine dolore carere nõ potest: ea non expetamus, quibus facilè potest carere. hunc igitur locum sic explico studiosorum causa, quibus videri solet impeditus, atque implicatus. nònne cupiditatibus natura modum constituit, quem quærere, videlicet quid natura sibi deesse ferre possit, quid sit dolitura deesse, id est, qua re facile carere possit, qua non possit: & dis-

cernere inania, ac superuacua à plenis & necessariis, vtilius est, quàm cupiditatibus inanibus, miniméque necessariis æstuare?

INANS ABSCINDERE SOLVO?] id est, inania ab iis, quæ sunt plena, ac solida resecare? inanis est cupiditas esurienti, verbi causa, poscere phasianum, pauonem, acipenserem, & similia: inane est sitienti, vinum Falernum, Calenum, Lesbium desiderare: necessarius est esurienti panis, sitienti aqua: & harum rerum copia plena & solida est, illarum autem inanis. vide annotat. ad illum locum: *adde, Quis humana sibi doleat, &c.* Satyr. 1.

NVM, TIBI CÙM FAVCES V. S.] inductione probat, cupiditates non necessarias esse circumcidendas, & resecandas, neque eis esse vllo pacto obtemperandum, hoc modo: quis sitiens malit siti enecari, quàm non ex quolibet vase bibere? quis esuriens nolit alio cibo, quàm pauone, aut rhombo famem explere? Quis igitur libidine inflammatus, cùm ei suppetat, & præstò sit ancilla, cuius complexu libidinis flammam restinguat, malit cupiditate rei venereæ excruciari, matronæ concubitum expetens, atque exspectãs, quàm præsenti, & parato remedio vti?

FASTIDIS] fastidiosè aspernatis, ac reiicis, vt suprà Od. 1. lib. 3. *somnus agrestium Lenis virorũ, non humiles domos Fastidit*, &c. epist. ad Iul. Florum lib. 1. *Fastidire lacus, & riuos ausus apertos.* & Satyra prox. *sic nos debemus amici, Si quod sit, vitium non fastidire.*

TENTIGINE RVMPI?] tentigo à tendendo est nominata: quæ significat hoc loco libidinem ardentissimam, per quam alicui penis valdè intenditur. Periculum est autem, ne, quæ nimiùm tenduntur, rumpantur. hoc igitur periculum, atque hunc tentiginis dolorem, vt parabili & facili concubitu leuet, ac minuat, suadet. fœdum ac nefarium illud in Priapeiis. *Turpe quidem factu: sed, ne tentigine rumpar, &c.*

PARABILEM] quæ facilè parari potest, & quæ paruo constat, εὐπόριστον, εὔωνον.

ILLAM PÒST PAVLLO, SED PL.] id est, illam autem Venerem, seu mulierem, quæ mihi quærenti, quando veniam, aut quando sit ipsa ventura, respondet, pòst paullo, seu post paullum: aliàs quærenti facturáne sit mihi sui corporis copiam, respondet se facturam, sed pluris: aliàs respondet, se mihi gratificaturam, si modò exierit vir: hanc (inquam) Philodemus ait Gallis esse relinquendam, seu dandam, tam caram, ac difficilem, (mala enim solemus hostibus, & inimicis precari, vt annotauimus sup. ad Od. 27. lib. 3.) sibi autem optat eam, quæ, &c. Fuit autem Philodemus, seu Philodamus, philosophus Epicureus, idémque poëta: qui cum L. Pisone aliquandiu vixit: de quo M. Tullius in orat. in Pisonem. *Est quidam Græcus, qui cum isto viuit, homo, verè vt dicam, sic enim cognoui, humanus: sed tãdiu, quamdiu cum aliis est, aut ipse secum, &c.* & lib. 2. de finib. bon. & mal. in extr. *Credo, Syronem dicis, & Philodamum*

A *cùm optimos viros, tum doctissimos homines.* Alij legunt Philo, demus, ait: quæ lectio videtur facilior quidem, & planior, verùm tamen prior altera probatur magis omnibus eruditis: & fortassè idem significat Martialis lib. 9. in eo epigr. cuius principium est, *Hanc volo, quæ facilis, quæ palliolata vagatur, &c.* sequuntur hi versus, *Poscentem nummos, ac grandia verba sonantem Possideat crassi mentula Burdegali.* vocem *Gallis*, alij explicant ita, vt intelligantur Cybeles sacerdotes, quia cùm illi sint euirati, faciliùs ferre moram possunt. in quibusdam exemplaribus antiquis scriptum est *post paullum.* Legenda autem sunt hæc membratim, & singillatim, vt rectè admonet Porphir. nempe hoc modo, *post paullo: sed pluris: si exierit vir.*

B

SIBI, QVÆ NEQVE MAGNO ST. P.] id est, sibi autẽ optabat subaudi, eam, quæ neque magno constet, neque vocata, longam moram interponat. animaduerte autem, hanc fœminam, quæ non cunctetur, opponi illi, quæ respondeat se pòst paullo venturam, aut differat in id tẽpus, quo exierit vir: eam, quæ non magno constet, ei quæ plus poscat, quàm solita sit, aut quàm amator promittat.

MVNDA HACTENVS, &c.] tantam munditiem, tantúmque ornatum adhibens, vt neque cerussa malas candefaciat, aut vlla alia re muliebri expoliat, neque veram corporis staturã crepidarum altitudine augeat: quæ duo in vxore

C

sua improbat Ischomachus apud Xenophon. in Oeconomico, his verbis: ἐγὼ τοίνυν (ἔφη) ἰδὼν ποτε αὐτὴν, ὦ Σώκρατες, ἐντετριμμένην πολλῷ μὲν ψιμυθίῳ, ὅπως λευκοτέρα ἔτι δοκεῖν εἶναι, ἢ ἦν, πολλῇ δ᾽ ἐγχούσῃ, ὅπως ἐρυθροτέρα φαίνοιτο τῆς ἀληθείας, ὑποδήματα δ᾽ ἔχουσαν ὑψηλὰ, ὅπως μείζων δοκείη εἶναι, ἢ ἐπεφύκει, εἰπέ μοι ἔφην, ὦ γύναι, &c. καὶ ἐμὲ τοίνυν νόμιζε εἰπεῖν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὦ γύναι, μήτε ψιμυθίῳ, μήτε ἐγχούσης χρώματι ἥδεσθαι μᾶλλον, ἢ τῷ σῷ, id est, ergo igitur (inquit) cùm aliquãdo, ô Socrates, eam vidissem multa cerussa suffectam, vt candidior: multa anchusa, vt rubicundior, quàm re vera esset, videretur: calceis autem vtentem altis, vt maior, quàm nata esset: dic mi-

D

hi, inquam vxor, &c. me igitur hoc dicere puta, inquit Ischomachus, ô vxor, neque cerussam, neque anchusam mihi tuo colore esse iucundiorem, eodem pertinent illa Propert. lib. 1. *Quid iuuat ornato, &c. Naturæque decus mercato perdere cultu? Nec sinere in propriis membra nitere bonis?* idem lib. 2. *Vt natura dedit, sic omnis recta figura: Turpis Romano Belgicus ore color.*

HÆC VBI SVPPOSVIT] vtitur eodem verbo ad eandem rem Catullus, *Noli admirari, quare tibi fœmina nulla, Rufe, velit tenerum supposuisse femur.* sententia autem huius loci hæc est, Hæc vbi dexteram corporis partem, seu dextrũ latus, meo lateri læuo supposuit, ita vt hæc mihi sit læua, ego ei dexter: mihi Iliæ & Egeriæ instar est. Quidam hîc significari putant Veneris modum omnium

omnium ſimpliciſſimum, ac facillimum, vel Ouidij iudicio. ſic enim ille libr. 3. de arte amandi, *Mille modi Veneris: ſimplex, minimique laboris, Cum iacet in dextrum ſemiſupina latus*. ſed vt cum Ouidio congruat Horat. legēdum videtur, *dextrum corpus mihi laeuo.* in Tornes. quidem *laeuo* aſcriptū reperi.

Nec vereor] quidam libri calamo exarati habent, *Nec metuo*, quod idem valet: & fortaſſe magis ad hunc locum quadrat.

Recurrat] fortaſſe aliquid de vxoris impudicitia vel per ſe ſuſpicans, vel etiam ab aliquo domeſtico, aut vicino certior factus.

Ianua frangatur, &c.] ianua frangatur à viro redeunte, vel adulterum & vxorem vnà cum eo comprehendere cupiente: vel eò quòd ſibi fores tardius aperiantur, calcibus & ſaxis eas pulſante. *Ianua*, primus eſt domus ingreſſus, dicta à Iano, cui omne principium dicatum eſt, vt ſcribit Seruius quodam loco commentar. in lib. 1. Æneid.

Vepallida] ſic reſtituimus, auctoritatem veterum lib. Vatic. Iann. Faërn. Tornes. & aliorum omnium, quāuis vt pallida diuiſim legatur, ſecuti. atque hanc ſcripturam agnoſcunt Porph. & Acron. Et certè ſine librorum manu ſcriptorum teſtimonio, ex ipſa orationis ſtructura, atque ex verborum curſu facilè erat hoc mendum tollere. nam totus hic ſermo eſt ἀσυνδέτως ab illis verbis, *vir rure recurrat*, vſque ad hæc, *egomet mi*. vt pallidus autem idem ferè valet, quod malè & miſerè pallidus: vel aliquantum pallidus. nam *ve*, in compoſitione interdum auget, interdum minuit, vt in his, *veſanus, vecors, vegrandis*, quod proximum nomen item emendauimus in oratione de leg. Agrar. contra Rull. ad popul. Nam cùm anteà legeretur in omnibus exempl. vulg. *quem hominem vt grandi macie torridum*, ſiue horridum, &c. nos viris doctiſſimis probauimus coniecturam noſtram, quæ eſt, legendum eſſe *vegrandi*. Pompeius Feſtus præterea nomine *vegrande*, ait ſignificari vel malè grande, vel parùm grande. vide eundem in nomine *veſculi*, & *veſcus*.

Conscia] ancilla, vt Sat. 7. lib. 2. *peccati conſcia herilis*. animaduertere autem hoc loco eſſe pulcherrimam antitheſim, mulier vepallida lecto deſiliat: ancilla culpæ herilis conſcia, ſe miſeram exclamet: hæc, nempe ancilla, cruribus metuat: illa autem, nempe vxor à viro ſuo deprehenſa, doti. amittebant enim dotem maritæ in adulterio deprehenſæ. ſed eas interficere viro ne deprehenſas quidem, licebat iure ciuili: patri licebat.

Discincta tunica] magna adulteri trepidatio, magnúſque timor exprimitur, qui ita vrgeatur à viro, vt diſcincta tunica, & pede nudo fugere cogatur. Non ſolebant autem veteres in publicum diſcincti prodire. notum eſt illud, *Diſcincta veſtis, diſcinctus animus*. Poſtremò milites, qui fugerant, aut, qui flagitium aliquod aliud militare admiſerant, diſcincti ſub iugo et anſite cogebantur.

Ne nummi per. aut pyga, &c.] id eſt, ne pecunia mulcter, néve, ſi ſoluendo non ſim, pudicitia mihi eripiatur, aut ne nateis meas percurrant raphanique, mugilésque, vt ait Catull. aut denique ne damner lege Iulia de adulterijs.

Aut pyga] pyga, πυγὴ, Græcum nomen eſt, quod nateis ſignificat. nonnulli codices antiqui habent, *puge*, Latinis literis ſcriptum. ſic ſuprà eadem Sat. *Depugis*.

Fabio vel iud. v.] etiam Fabio iudice obtinebo, miſerum eſſe deprehendi: qui fortaſſe fuit aliquando deprehenſus, quòd autem ad loquendi genus attinet, ſic loquitur Liuius lib. 27. *Quem cum principem ciuitatis eſſe, vel Annibale iudice, victurum eſſet*. & Hor. Sat. 3. lib. 2. *Vincet enim, ſtultos ratio inſanire nepotes*. & Sat. 3. libr. 1. *Nec vincet ratio, tantumdem vt peccet, idémque, &c.* C. Matius ad Cicer. epiſt. lib. 2. *Id quidem me cupere, niſi & anteacta vita, & reliqua mea ſpes tacente me probat, dicendo vincere non poſtulo.*

TVRNEBVS.

Ex libr. 11. cap. 23. Quas Horatius Ambubaias appellat, eas equidem eſſe nomen adeptas exiſtimo, quòd circum Baias, quarum lauacra calida delicatis hominibus ſtudio & voluptati erant, verſarentur, fuiſſéque mulieres laſciuas & impudicas arbitror, quæ Romam vſque tandem permanarint, ibique cœtus habuerint. *Inter Scortorum vrbis Ambubaiarúmque miniſteria*, in Nerone Tranquillus cap. 27. dixit. Ambu autem pro an, quod eſt circum, dixiſſe veteres, vt indu pro in, exiſtimo. Inde fortaſſe Ambarualis & Ambedo. Videtur etiam vt ab ἄμφω ambo, ſic ab ἀμφὶ ambu. deduci poſſe. Non aſſentior ijs, qui è Syria vſque hanc vocem repetunt. At Balathrones vel à Barathro nomen habent: nam r. illud virile & ſtreperum in lambda balbum ſæpe effœminatur & emolleſcit: vel à blatheis, vt Verrio videtur. Nam ſunt Balathrones & blatheæ bullæ luti ex itineribus, aut quod de calciamentorum ſoleis deraditur. Nos integrum propè hoc vocabulum noſtra retinemus vernacula lingua. Belithrones .i. appellamus homines non bonæ frugi, & nihili nequamque. Varro de re Ruſtica, libr. 2. cap. 5. *videbo vos iam*, inquit, *balathrones: & huc adferam meum cornum & flagella*. Cùm autem ait Horatius, *Sub patribus duris tironum*, eum ſignificat fœnus exercere contra leges, quæ vetabant filijsfam. & minoribus 25. annis fœnerare: Plautus, Pſeudulo ſc. Pſeudule non audis Mercatores ſc. Duas res. *Tum me perdet lex vicenaquinaria*. & alio loco, *Omnes tenerent mutuitantes credere*. Tirones autem appellabantur, qui ſumpſerant togam virilem, idque tirocinium vocabatur: Tranquillus in Caio Caligula, cap. 10. *vno atque eodem die togam ſumpſit barbámque poſuit, ſine vllo honore, qualis contigerat tirocinio fratrum eius*.

A Meliuſculè autem ex antiquis codicibus,

— maximè quas non

Iupiter exclamas, legitur: cùm *exclamet* hodie excudi ſemper ſoleat. Malthini nomen pro molli finxit Horatius à Maltha, vnde & μάλθων Græcè dicitur mollis & effœminatus.

Demiſſæ autem tunicæ, ſunt tunicæ talares, quæ non viriles, ſed ceu fœmineæ cenſebantur, vt infrà, *Ad talos ſtola demiſſa & circundata palla*. Iterum *Cætera in Catia eſt demiſſa veſte tegentis.*

Attamen elegantiæ cultúſque ſtudioſi tales gerebant. Propertius, lib. 4. eleg. 2. *Mundus demiſſis inſtitor in tunicis* Cumque tunicam cinctura colligeret & ſuſpenderet, diſcinctum fuiſſe probro dabatur, vt Mœcenati. Itaque in eius epicedio id excuſatur his verbis, B

Quod diſcinctus eras animo quoque carpitur vnum:
Diluitur nimia ſimplicitate tua.
Sic illi vixêre, quibus fuit aurea virgo:
Quæ bene præcinctos poſtmodo pulſa fugit.
Inuide quid tandem tunicæ nocuêre ſolutæ?
Aut tibi ventoſi quid nocuere ſinus? Iterum
Et tibi ſecuro tunicæ fluxêre ſolutæ. Ruſum,
Lydia te tunicas iuſſit laſciua fluentes
Inter laniſicas, ducere ſæpe ſuas.

Laxius quoque cingi, neque ſatis ſinum tunicæ adſtringi, vitio dabatur, vt Iulio Cæſari.

Ex libr. 11. cap. 6. Verſus eſt Horatij Satyricæ obſcænitatis,

— mirator Cunni Cuppennius albi, explicandus tamen: mihi videtur ex pudenda parte mulierem intelligere, ex albo ingenuam. In ingenuis autem ſtupra legibus vindicabantur, non item in libertinis. Ingenuæ autem mulieres albatæ erant, libertinæ atratæ, nobiliores purpuratæ. Artemidorus καὶ ἐσθὴ ἡ χλαμὺς εἴη λευκή, ἐλευθέραν ὁ ἰδὼν γαμεῖται· εἰ δὲ μέλαινα, ἀπελευθέραν· εἰ δὲ πορφυρᾶ, εὐγενεστέραν ἑαυτοῦ. Sic enim coniicit ſomnia iſta & viſa Artemidorus, quòd his eſſent ſolitæ. veſtibus vti ingenuæ, libertinæ, & nobiles. C

Ex lib. 11. cap. 23. Caudam autem ſalacem venuſtè dixit, & expreſſius quàm Græci. quos imitatus eſt. Nam illi virile pudendum κέρκον, id eſt, caudam interdum vocant, & ὀρθόν. *Hunc* autem, *permanxerunt calones*, valet huic pudicitiam eripuerunt: vt & in eclogæ clauſula, D

Ne nummi pereant aut pyga, id eſt, ne ſtupretur.

Ex lib. 29. cap. 51. *— quamuis non vitta ligates*, inquit Tibull. lib. 1. Eleg. 6. *Impediat crines, nec ſtola longa pedes.* Honeſtæ & ingenuæ matronæ vittatæ & ſtolatæ erant: non item libertinæ, vt hinc ſuſpicer amicam Tibulli libertinam eſſe. Nam in libertinis non vindicabantur Veneris furta, ac ex eo ordine multæ meretrices erant. Horatius *Tutior at quanto merx eſt in claſſe ſecunda Libertinarum.* Meretricula apud Plautum, Ciſtellaria ſc. tum antehac amaui. *Sunt*, inquit, *depreſſum, quia ſumus libertina.* Idem ſcribit, *Quarum ſubſuta talos tegat inſtita veſte*, Ouidius de matronis ingenuis libr. 1. de art. amandi & 2. Triſt.

A *Eſte procul vittæ tenues inſigne pudoris*
Quæque tegis medios inſtita longa pedes. Iterum 2. de art. amandi.

Luditur in noſtris inſtita nulla iocis.

Ex lib. 24. cap. 18. Quod in epigrammate ad amicum ſcribitur à Catullo,

Mirifice eſt a te nactus vtrumque malum, deprauatum ſuſpicor, emendandúmque reor. *eſt tactus*: quo ſenſu ab Horatio dicitur,

-- Matronam nullam ego tango.

Ex lib. 29. cap. 34. Limare pro delibare vſurpauit Lucretius libr. 3. hoc verſu,

Floriferis vt apes in ſaltibus omnia limant.

Sic poſtliminij iure in ſua redit vox, quæ exulabat, & in cuius vicem *libant* ſubſtitutum fuerat: B Sic, *Rem patris oblimare, malum eſt vbicunque*, dixit Horatius pro deterere.

Ex lib. 11. cap. 23. Sed & quod in quodam reperi perbono exemplari contemnendum non duxi, cùm aliquanto ſit apertius & clarius quàm edititia ſcriptura,

Nec magis huic inter niueos viridéſque lapillos
Sit licet, hoc Cherinthe tuo tenerum eſt femur aut crus
Rectius. Vt dicat gemmato quàm inornato non eſſe delicatius femur. Puto tamen non adulteratum eſſe & verum, *Nec magis hinc: &* *-- hoc Cherinthe tuum*, vt dicat, nō hinc femur hoc tuum eſt tenerius. quod ſit gemmatum & vnionibus diſtinctum. Lego etiam ex antiquis libris

Si interdicta petes, vallo circundata: Nam te
C *Hoc facit inſanum, multa tibi dum efficiunt res.* id eſt, ſi interdictam & vetitam petas matronarum venerem, ea veluti caſtra quædam, vallo circundata eſt, & magna difficultate expugnanda: quæ res tamen ad inſaniam te adigit & furorem. Placet etiam vt editur,

-- vallo circundata (nam te
Hoc facit inſanum) multa tibi tum efficient res. venerem matronarum appetas, ita vndique obuallatam atque munitam, quæ tamen res te ad amorem vehementer impellit & incendit, multa tibi obiicientur incommoda & impedimenta. Reperi etiam,

-- Chlorin tibi pene videre eſt.

Vt nudam: Sed neſcio quomodo velut centuria- D tis magniſque comitijs omnium ordinum ſuffragia *Cois* meretur: in his etiam meum, ſi fortè hac acceſſiuncula lætetur. Chlorin tamen ſi quis tueatur, nomen erit meretriculæ. Sic & illa diſtinguo.

-- Leporem venator vt alta
In niue ſectetur, poſitum ſic tangere nolit,
Cantat: & apponit, meus eſt amor huic ſimilis.

Amator inquit, cantat vt venator ſectetur in niue libenter leporem, ſic appoſitum in ferculo nolit tangere: & mox addit (hoc enim eſt apponit) ſuum amorem eſſe ſimilem. *Sectetur* autem non *ſectatur* legendum eſt, quod & veteribus credimus libris & Grammaticorum rationi ita flagitanti aſſentimur. Mox reperio, *Hiſcine verſiculis*: & cùm verſiculos dicat, ſatis indicat verſus

ſus ſuperiores pro cantico accipi debere vt ex- A plicaui.

Ex lib. 21. cap. 15. *Eſt quidam Græcus*. inquit Tullius in Piſonem. Philodemus autem ſignificatur, cuius Horatius meminit in Sermonibus, *Gallis hanc Philodemus ait*. Huius aliquot hodiéque amatoria epigrammata in ἀνθολογίᾳ ἐπιγραμμάτων Græcorum repeniuntur.

Ex lib. 11. cap. 23. Ne nummi pereant, aut pyga. id eſt ne ſtupretur.

SATYRA 3.

Eos primùm reprehendit, qui quum ad ſua ipſorum vitia conniueant, in alienis videndis acumine oculorum valent. Deinde amatorum & B patrum exemplo leuiora vitia in amicitia diſſimulanda eſſe docet. Poſtremò ad reprehenſionem Stoici paradoxi delabitur, quo paria eſſe peccata dicunt.

OMnibus hoc vitium eſt cantoribus, inter amicos
Vt numquam inducant animum cantare, rogati:
Iniuſſi numquam deſiſtant. Sardus habebat
*Ille Tigellius hoc. * Cæſar qui cogere poſſet*
Si peteret per amicitiam patris, atque ſuam, non
*Quicquā proficeret: ſi collibuiſſet * ab ouo*
*Vſque ad mala * citaret, Io Bacche, modò ſumma*
Voce, modo hac, reſonat chordis quę quattuor ima.
*Nil æquale homini fuit illi: * ſæpe velut, qui*
Currebat, fugiēs hoſtem: perſæpe velut ſi
** Iunonis ſacra ferret. habebat ſæpe ducentos,*
Sæpe decem ſeruos. modo reges, atque tetrarchas,
Omnia magna loquens. modo, ſit mihi menſa tripes, &
Concha ſalis puri, & toga, quæ defendere, frigus,
Quamuis craſſa, queat. decies centena dediſſes
Huic parco, paucis contento: quinque diebus A
Nil erat in loculis: noctes vigilabat ad ipſum
Manè diem totum ſtertebat. nil fuit vnquam
*Sic * impar ſibi. nunc aliquis dicat mihi, quid tu?*
Nulláne habes vitia? immò alia, & fortaſſe minora.
B *Manius abſentem Nouium cùm carperet: heus tu,*
Quidam ait, ignoras te? an, vt ignotum, dare nobis
Verba putas? egomet mi ignoſco, Manius inquit.
Stultus, & improbus hic amor eſt, dignúſque notari.
Cùm tua peruideas oculis mala lippus inunctis,
C *Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum,*
*Quàm aut aquila, aut * ſerpens Epidaurius? at tibi contrà*
Euenit, inquirant vitia vt tua rurſus & illi.
*Iracundior eſt paullo, minùs aptus * acutis*
*Naribus * horum hominum, rideri poſſit, eò quòd*
D ** Ruſticius tonſo toga defluit: & malè laxus*
In pede calceus hæret. at eſt bonus, vt melior vir
Non alius quiſquam: at tibi amicus: at ingenium ingens
Inculto latet hoc ſub corpore. denique te ipſum
** Concute, numqua tibi vitiorum inſeuerit olim*
Natura, aut etiam conſuetudo mala. namque

* *Neglectū vrenda filix innaſcitur agris.* A
*Illuc * præuertamur, amatorem quòd amicæ*
Turpia decipiunt cæcum vitia: aut etiam ipſa hæc
*Delectant: veluti Balbinum * polypus Agnæ.*
Vellem in amicitia ſic erraremus: & iſti
Errori nomen virtus poſuiſſet honeſtum.
At pater vt nati, ſic nos debemus amici,
Si quod ſit vitium, non faſtidire. ſtrabonem B
Appellat pætum pater: & pullum, malè paruus
Si cui filius eſt: vt abortiuus fuit olim
Siſyphus. hunc varum, diſtortis cruribus: illum
Balbutit ſcaurū, prauis fultum malè talis.
Parcius hic viuit? frugi dicatur. ineptus,
Et iactantior hic paullò eſt? concinnus amicis
Poſtulat, vt videatur. at eſt truculentior, atque C
Plus æquo liber? ſimplex, fortiſque habeatur.
* *Caldior eſt? acreis inter numeretur. opinor*
Hæc res & iungit, iunctos & ſeruat amicos.
At nos virtutes ipſas inuertimus: atque
* *Sincerum cupimus vas incruſtare. probus quis* D
Nobiſcum viuit? multum eſt demiſſus homo. illi
Tardo, cognomen pinguis damus. hic fugit omneis
Inſidias, nullíque malo latus obdit apertum?
(Cùm genus hoc inter vitæ verſetur, vbi acris
Inuidia, atque vigent vbi crimina) pro bene ſano,
Ac non incauto, fictum, aſtutúmque vocamus.
Simplicior quis ac eſt? (qualem me ſæpè libenter
Obtulerim tibi, Mæcenas) vt fortè legentem
*Aut tacitum * appellet, quouis ſermone moleſtus?*
Communi ſenſu planè caret, inquimus. eheu
Quàm temerè in noſmet legem ſancimus iniquam!
Nam vitijs nemo ſine naſcitur. optimus ille eſt,
Qui minimis vrgetur. amicus dulcis, vt æquum eſt,
Cùm mea compenſet vitijs bona, pluribus hiſce,
(Si modò plura mihi bona ſunt) inclinet, amari
Si volet. hac lege in trutina ponetur eadem.
Qui, ne tuberibus proprijs offendat amicum,*
Poſtulat, ignoſcat verrucis illius. æquum eſt,
Peccatis veniam poſcentem, reddere rurſus.
Denique, quatinus excîdi penitus vitium iræ,*
Cetera item nequeunt ſtultis hærentia cur non
Ponderibus, modulíſque ſuis ratio vtitur? ac, res
Vt quæque eſt, ita ſupplicijs delicta coërcet?
Si quis eum ſeruum, patinam qui tollere iuſſus,
Semeſos piſceis, tepidúmque ligurrierit ius,
In cruce ſuffigat: Labeone inſanior, inter
Sanos dicatur. quanto hoc furoſius, atque

Maius

Maius peccatum est? paullùm deliquit amicus: A
*Quod nisi concedas, habeare insuauis, * acerbus,*
Odisti, & fugis, vt Drusonem debitor æris:
Qui, nisi cum tristes misero venêre kalendæ,
Mercedem, aut nummos vndeunde extricat: amaras,
*Porrecto iugulo, * historias, captiuus vt, audit.* B
Comminxit lectum potus: mensáve catillum
** Euandri manibus tritum deiecit: ob hanc rem,*
Aut, positum antè mea quia pullum in parte catini
Sustulit esuriens: minus hoc iucundus amicus
*Sit mihi? * quid faciam, si furtum fecerit? aut si* C
*Prodiderit commissa * fide? sponsúmve negarit?*
*Queis * paria esse ferè placuit peccata, laborant,*
Cùm ventum ad verum est: sensus, moresque repugnant,
Atque ipsa vtilitas, iusti propè mater, & æqui.
Cùm prorepserũt primis animalia terris,
Mutum, & turpe pecus, glandem, atque cubilia propter, D
Unguibus, & pugnis dein fustibus, atque ita porrò
Pugnabant armis, quæ pòst fabricauerat vsus:
Donec verba, quibus voces, sensúsque notarent,
Nomináque inuenêre. dehinc absistere bello,
Oppida cœperunt munire, & ponere leges,

Nequis fur esset, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunnus tæterrima belli
Causa: sed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos Venerem incertam rapienteis more ferarum,
Viribus editior cædebat, vt in grege taurus.
Iura inuẽta metu iniusti fateare necesse est,
Tẽpora si fastósque velis euoluere mũdi.
Nec natura potest iusto secernere iniquum,
** Diuidit vt bona * diuersis, fugienda petendis:*
** Nec vincet ratio hoc, tantundem vt peccet, idémque,*
Qui teneros caules alieni fregerit horti:
*Et qui * nocturnus diuûm sacra legerit. assit*
Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas:
Ne scutica dignum, horribili sectere flagello.
Nam vt ferula cædas meritum maiora subire
Verbera, non vereor: cùm dicas esse pareis res
*Furta latrocinijs: & * magnis parua mineris*
Falce recisurum simili te, si tibi regnum
Permittant homines. si diues, qui sapiens est,
Et sutor bonus, & solus formosus, & est rex:
** Cur optas, quod habes? non nosti, quid pater, inquit,*
Chrysippus dicat: sapiens crepidas sibi numquam,
Nec soleas fecit: sutor tamen est sapiens. quò?

Vt, quamuis tacet Hermogenes: cantor tamen, atque
Optimus est modulator: vt Alfenus vafer omni,
Abiecto instrumento artis, clausaque taberna,
Sutor erat: sapiēs operis sic optimus omnis
*Est opifex solus: sic rex. * vellunt tibi barbam*
Lasciui pueri: quos tu nisi fuste coërces,
Vrgeris turba circum te stante: miserque
** Rumperis: & latras magnorum maxime regum.*
*Ne longum faciam: * dum tu quadrante lauatum*
Rex ibis: neque te quisquam stipator, ineptum
Præter Crispinum, sectabitur: & mihi dulces
Ignoscent, si quid peccauero stultus, amici:
Inque vicem illorū patiar delicta libēter:
Priuatúsque magis viuam te rege beatus.

SARDVS HABEBAT ILLE TIG.] Hermogenes, de quo superiore saty.

CÆSAR, QVI COGERE P. &c. Cæsar, qui cogendi potestatem haberet, si eum oraret per amicitiam Iulij Cæsaris patris, & suam, ab eo non impetraret, vt caneret.

PATRIS] auunculi sui natura: patris iure ciuili, id est, adoptione.

AB OVO VSQVE AD MALA] prouerbium est, quod valet, à prima mensa ad secundam M. Tull. lib. 9. epist. ad Varron. *Integram famem ad ouum affero.* Apponebant enim etiam veteres oua in prima mensa: quod vel ex Athenæo lib. 3. cognoscere licet. quanquam idem tradit lib. 14 etiam in secunda mensa apponi solita, his verbis, ἐτίθετο δὲ καὶ ᾠὸν ἐν τῇ δευτέρᾳ τραπέζῃ.

CITARET IO BACCHE] probabile est carmen quoddam fuisse in laudem Bacchi hoc principio, *Io Bacche*: aut, in quo hæ voces identidem iterararentur. Quia autem *Io Bacche* vocandi casus est, verbo citandi aptissimo, & cōuenientissimo vsus est: proinde ac si diceret Horatius: Tigellius ille, si ei collibuisset, carmina in Bacchi laudem caneret, Bacchúmque identidem appellaret, atque inuocaret. *Io* autem vox est, lætitiam animi significantium, vox triumphantibus gratulantium, vox inclamantium, & inuocantium. Tibull. *Agna cadet vobis, quam circum rustica pubes Clamet io, messes, & bona vina date.* Ita & triumphantibus acclamabant *io triumphe*, vt suprà annot. ad Od. 9. epod. sed Adr. Turnebus existimabat legendum, *Io Bacche.*

MODÒ SVMMA VOCE, MODÒ H. S.] modò acutissima, modò grauissima voce. Intellige, hunc Tigellium hoc loco vno tempore & voce, & fidibus cecinisse: organoque quattuor chordarum, quod τετράχορδον appellant Græci, vsum esse. *resonat* autem excudendum curaui codices veteres secutus: ex quibus tamen nonnulli habent *resonet.*

NIL ÆQVALE HOMINI F.] erat sibi ipse inæqualis, inconstans, varius, multiplex, nullam vitæ æquabilitatem retinens.

SÆPE VELVT Q.] ordo verborum hic est, Qui sæpe currebat, velut fugiens hostem.

PERSÆPE VELVT, SI IVN. S. F.] persæpe ita incedebat, quasi Iunonis sacra ferret. eas autem virgines. quæ Iunonis, aut Cereris sacra ferebant, quæ κανηφόροι dicebantur, vt notauimus ad illum locum, vt *Attica virgo Cum sacris Cereris &c.* Sat. 8. lib. 2. tardissimè incidere solitas esse, declarat locus ille M. Tull. Offi. 1. *cauendum est, ne aut tarditatibus vtamur in ingressu mollioribus, vt similes pomparum ferculis esse videamur: aut in festinationibus suscipiamus nimias celeritates.* & illud ἥραιον βαδίζειν. id est Iunonium incedere: & illud Virg. lib. 1. *Ast ego, quæ diuûm incedo Regina, &c.*

HABEBAT SÆPE DVCENTOS, &c.] Totum hunc locum profert Seneca epist. 1. lib. 22. sub extr. vbi de hominum inconstantia disserit.

SIT MIHI MENSA TRIP.] qualis est pauperum, & tenuium. Ouid. Metam. 8. *mensam succincta, treménsque Ponit anus: mensæ sed erat pes tertius impar: Testa parem fecit.*

CONCHA SALIS PVRI] concha salis, id est, ex concha salinum. suprà Od. 16. lib. 2. *Viuitur paruo benè, cui paternum Splendet in mensa tenui salinum.* per concham salis puri, tenuem victum, paruúmque apparatum significat. talis enim est pauperum victus & apparatus, panis & sal pro obsonio. vt Sat. 2. libr. 2. *cum sale panis Latrantem stomachum bene leniet.* Et Plutarch. Sympos. κινδυνεύουσι γὰρ οἱ ἅλες τῶν ἄλλων ὄψων ὄψον εἶναι καὶ ἥδυσμα. διὸ καὶ χάριτας ἔνιοι προσαγορεύουσιν αὐτούς, ὅτι τῆς τροφῆς ἀναγκαῖον ἡδὺ ποιοῦσιν, id est, videtur enim sal aliorum opsoniorum obsonium & condimentum esse. Quocirca & eum gratias appellant nonnulli, quia victum, eum, qui necessarium est, dulcem efficiunt.

PVRI] cur puri? an quòd res puras & incorruptas conseruet, & iccirco appellatur à Lycophrone ἁγνίτης, & ab Homero θεῖος; an per purum, merum & solum & simplicem, & sine vllo alio obsonio coniunctum significat, vt sal purus, solus, & simplex obsonij loco sit? quod probabilius est.

DEFENDERE

DEFENDERE] id est, arcere, & propulsare, vt sup. Od. 17. lib. 1. *Defendit aestatem capellis.*

DECIES CENTENA] decies centena sestertia, id est, decies centum millia nummûm: quae efficiût circiter xxv. aureorum Gallicorum, aut Italicorum millia. vsurpabatur à veteribus pro ingenti summa. de sestertio autem plura alibi dicemus.

HVIC PARCO P. C.] ἀντιστικῶς: vel qui paullo antè tam parcus, & tam paucis contentus erat.

SIC IMPAR SIBI] sic inaequale, atque inconstans.

MAENIVS ABS] si Maeuius recta & emendata est scriptura, credibile est hic describi ab Horatio Maeuium illum, de quo Virg. in Palaemone, *Qui Bauium non odit, amet tua carmina Maeui.* Sed plerique legunt Maenius, existimantes ab Horatio significari luxuriosum illum Maenium, & facetissimum scurram, qui ex amplissimo & lautissimo patrimonio nihil sibi praeter vnam columnam excepit, quin omne profunderet, ac dissiparet, vnde gladiatores spectaret. de eo autem plura dicemus ad epist. ad Vallam, ibi, *Maenius vt rebus maternis, &c.*

IGNORAS TE?] non nouisti te? sic Terent. Heaut. *Eiras, sed credo: & me ignoras Clinia.* M. Tull. Academic. quaest. lib. 4. *Maiore studio Lucullum philosophiae studio deditum fuisse, quàm, qui illum ignorabant, arbitrabantur.*

IMMO ALIA ET F. M.] libr. quidem omnes vulgati habent *haud fortasse min.* sed aliquot veteres: in his duo Vatic. Iannoct. Faern. Rainutij Card. & Torn. & Nicotian. Cleric. *immo alia, & fortasse minora*, quos secutus sum.

AN, VT IGNOTVM DARE NOBIS V.] dare verba, est nihil, praeter verba, dare: multa quidem & larga promittere, sed nihil re praestare: verbis iactare, ad decipere. Terentius Heaut. *Dic me hic oppido esse inuitam, atque seruari: Verum aliquo pacto verba me his daturam esse, & venturam.* Lucilius. *Vnu se atque eidem studio omnes dedere, & arti, Verba dare vt cautè possint, pugnare dolose, blanditia certare, bonum simulare virum se, Insidias facere, vt si hostes sint omnibus omnes.* Plaut. Menaech. *Sic hoc decet, dari facetè verba custodi cata.* Idem Milite glor. *Ve misero mihi. Verba mihi data esse video.*

STVLTVS ET IMPROBVS H. A.] hoc genus hominum, qui in aliorum ingenijs, ac moribus obseruandis sunt diligentes, & acres: in suis, admodum negligentes, pulchrè notat Theognis his versibus, Νήπιος, ὃς τὸν ἐμὸν μὲν ἔχει νόον ἐν φυλακῇσι. Τὸν δ' αὐτοῦ ἴδιον οὐδὲν ἐπιστρέφεται. id est, Stultus est, qui mentem quidem meam obseruat: suam autem non attendit. & Plutarchus lib. περὶ εὐθυμίας. τί τὸ ἀλλότριον, ἄνθρωπε βασκανώτατε, κακὸν ὀξυδερκεῖς, τὸ δ' ἴδιον παραβλέπεις; id est, quid alienum malum, homo inuidissime, acutissimè perspicis: tuum transuersis & conniuentibus oculis intueris? Non abhorrent ab his illa Ciceronis lib. 3. Tuscul. q. *Et qui sunt cuiusque aliter ferunt, atque vt alijs auctores si fuerunt, non sunt vitiosiores, quam fere alieni que, qui auari auaros, gloriae cupidos gloriosi reprehendunt. Est enim proprium stultitiae aliorum vitia cernere oblitisci suorum.*

CVM TVA PERVIDEAS OC. M. L. I.] huius loci haec sententia est. Cùm tua mala oculis lippientibus, & negligenter vel quasi lippus, cuius oculi inuncti, id est vncti sont, cernas, cur in amicorum, &c. P. Victorius libr. Var. lectionum 20. ait hoc loco *peruidere*, idem valere, quod apud Graecos παραβλέπειν, quod est, non admodum contenti oculis intueri, conniuere, negligenter inspicere. Atqui apud M. Tullium aliam vim habet verbum peruidendi. vt lib. 5. de finib. *Intrandum est igitur in rerum naturam, & penitus, quid ea postulet, peruidendum.* Et apud Lucret. lib. 1. *Peruideamus vtrùm finitum funditus omne Constet, an immensum pateat, vasteque profundum.* & lib. 2. *Ex quo restat magis omnia materiae. Corpora Peruideas.* Itaque existimarim, quod quidem pace Victorij dixerim, *peruidere* semper significare acerrimè, & acutissimè intueri: sed hoc loco fieri, vt contrarium significare videatur propter has voces adiectas, *oculis lippus inunctis.* sic suprà dixit Od. 7. lib. 3. *nam scopulis surdior Icari Voces audit adhuc integer.* inunctis autem participium est à verbo *inunguor.* epist. 1. lib. 1. *Non tamen idcirco contemnas lippus inungi.*

TAM CERNIS ACVTVM] ὀξυδερκεῖς, vt loquitur apud Plutarchum poëta quidam.

AQVILA] Traditum est à veteribus, aquilas esse acie oculorum acutissima praeditas: easdem pullos suos nuper natos Soli admouere, cogereque, vt solem aduersum intueantur: quod si facere possint, legitimos haberi: sin minus, vt adulterinos reijci. Hom. quoque Ἰλιάδ. ρ. aquilam omnium auium esse oculatissimam satis declarat ijs versibus, quibus Menelaum quoquouersus circumspicientem, si forte Antilochum reperiat, vt eum ad Achillem mittat, Patrocli mortem nuntiatum, cum aquila comparat, his verbis. Πάντοσε παπταίνων, ὥς αἰετός, ὅν ῥά τέ φασιν Ὀξύτατον δέρκεσθαι ὑπουρανίων πετεηνῶν, id est, quoquouersus circumspiciens, tanquam aquila, quam omnium auium acutissimè cernere ferunt.

SERPENS EPIDAVRIVS?] draco. oculatissimum est enim genus draconum, ex quo nomen traxerunt. nam δέρκεσθαι cernere est: vnde dracones sunt appellati, serpentem Epidaurium dixit, vel quòd Aesculapius Epidauri colitur, cui sacri sunt dracones: vel quòd in agro Epidaurio, nusquam alibi, genus quoddam draconum nascitur mansuetum, colore ab alijs differens, vt scribit Pausan. in Corinth. vel quòd Romanis graui pestilentia laborantibus, draco Epidauro Romam aduectus, saluti fuit, & hac specie Romae colebatur. quod postremum probabilius est. posuit tamen serpentem Epidaurium

pro quo is alio dracone. Adiuuat autem & confirmat hanc postremam sententiam [illegible] lib. 7. aducens gentes ab Epidauro, tamen [illegible] est aliud allatum, nisi magni agminis [illegible] fidem si annalium sequimur, & exploratam eis attribuimus veritatem, nihil [illegible] ut con[illegible] est aliud. quid ergo dicimus? Æscul[apium] [illegible], quem prædicatis, Deus præstans, sanctus Deus, salutis dator, valetudinum pessimarum propulsator, prohibitor & exstructor, serpentis est forma, & circumscriptione fructus: per terram reptaos, cœno [illegible] is ut vermiculis mos est, solum mento tadit & pectore, tortuosis voluminibus se trahens, atque ut pergere prorsus possit, parte sui postremam conatibus prioris adducit, &c.

IRACVNDIOR EST PAVLLO, &c.] huius loci hæc sententia est. Est aliquis fortasse aliquanto plus quàm par sit iracundus, qui leuissima de causa irascitur, & iccirco minus aptus est congressibus hominum, qui hodie viuunt, dicacium, & vrbanorum, quia ferre non potest eorum sales & risus, & dicta, id est, scommata. cùm sit autem subrusticis moribus, & inculto corpore, expositus est dicacium hominum naso. Esto igitur aliquis, tali ingenio, talique corporis cultu: at vir bonus est, at tibi amicus est, at ingenio præstat. est igitur ferendus & amandus.

MINVS APT. AC NAR. HORVM HOM.] minus aptè huiusce ætatis hominum vrbanitati atque irrisoni, qui sagacissimè aliorum mores odorantur, vitiaque vel leuissima vrbanè insectantur. acutæ nares, sunt sagaciores: obtusæ & obesæ, ad odorandum ineptiores. iracundi autem homines, inepti sunt ad congressus hominum vrbanorum, & dicacium, quia si quid in eis reprehendendum est, illis quidem ridendi materiam præbent, ipsi autem ferre non possunt propter innatam iracundiam: quanto autem [illegible] estius risus & sal a dicta ferunt, tanto magis irridentur. Alij sic distinguunt, quod & mox iterabimus, *Iracundior est paullo: minus aptus. acutis Naribus hominum rid. p. &c.* vt sit hæc sententia, Iracundior est paullo, minus aptus. id est, ineptus ad hominum congressus, quia sit aliquanto iracundior. rideri possit acutis naribus hor. homi. id est, rideri possit ab istis nasutis, & derisoribus. Simeo Busius Lemouix autem dicebat mihi, se in suo codice per [illegible] quo scriptum habere, *Iracundior es paullo* quam scripturam nullo modo probo. vide epist. ad Mæcen. 2. lib. 5. ibi, *ad hæc ego naribus vti formido.* Sed quidam sic legendum ac distinguendum existimarit, minus aptus, acutis narib. hor. hom. &c. vt sit hæc sententia, Iracundior est paullo, minus aptus, id est, homo ineptus: & post minus aptus, locant interpunctionem [illegible], aut virgulam, aut comma: deinde ita sequetur, ἀσκιδῆτες, rideri possit, eò quòd, &c. id est, ridiculus sit, eo quod rusticius est tonsus, quòd ei toga laxa, minusque astricta pendet è pectore, seu ex hu-

A n[illegible]

[illegible]

EO QVOD RVSTICIVS TONSO TOGA DEFL. ET M. L. IN P. H.] id est, quòd & imper[itius] tonsus est, & toga non est aptè composita, & calceos habet nimis laxos, ita vt in eis pes quasi natare videatur, vt loquitur Ouidius: id est, malè hæreat, incertus & instabilis sit. Quidam dicunt hic Virgilium vellicari, quasi subrusticis moribus hominem.

B MALE LAXVS IN P. C. H.] si *malè* coniungas cum nomine laxus, sic erit interpretandum, nimis, aut valde laxus, vt infr. ead. Sat. *male paruus si cui sinus est.* & Od. 17. lib. 1. *ne male dispare Incontinentem iniiciat manus.* & Sat. 4. *Sulcius, & Caprius rauci male.* & Sat. 5. lib. 2. *male tussiet.* alias contrariam habet significationem, vt Od. 9. lib. [illegible]. *aut digito male pertinaci*, id est, parum pertinaci. & epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *vt male sanos Ascripsit liber satyris, Faunisque poetas.* M. Tull. epist. ad Att. lib. 2. *Sed ego odi illum male Consularem.* Catull. ad Aur. & Fur. *malè me marem putastis.* Ouid. lib. 1 de arte. *Et si quis male vir quæret habere virum.* T. Liuius lib. 35. annalium, *videretur vix duarum malè plenarum legiuncularum instar in*

C *castris regis.* Sed omnino hoc *male*, cohærere debet, cum verbo *hæret*, vt sit hic ordo, & structura. *& calceus laxus in pede male hæret.* Vnum autem hoc est argumentum rusticitatis maiorem pede calceum gerere, vt docet Theophr. libello, quem inscripsit ἠθικοὶ χαρακτῆρες sic enim ille, capite περὶ ἀγροικίας, id est, de rusticitate. καὶ ἀγροῖκος τοιοῦτος τις, οἷος μείζω τοῦ ποδὸς ὑποδήματα φορεῖν, id est, rusticus eo ingenio est, vt pede maiores calceos gerat.

SVA CERTORE] aliquot membranæ manu scriptæ habent, *ab pectore*. quæ scriptura non est fortasse reijcienda. pectus enim proculdubio propriè, pars est corporis, sed ex sententia Epicureorum, animi, & ingenij, & consilij sedes. Ex quo pro animo à poetis vsurpatur. hanc scripturam

D confirmat illud ex Sat. 6. huius lib. *& lætum deposit pectore clauum.*

NVMQVA TIBI VIT. SNS.] id est, numqua vitia tibi natura ingenuerit, seu ingenerauerit. malè autem Acron, siue potius Pseudacron, qui *inseuerit* positum esse putat pro insita fuerit. & *numqua* coniungit cum *natura*.

CONSVETVDO MALA] consuetudinem malam, non intelligit victus consuetudinem cùm vitiosis, & improbis hominibus: quamuis hæc quoque multum valeat ad animos corrumpendos, vt ostendit Theognis his versibus, Οἱ κακοὶ οὐ πάντως κακοὶ ἐκ γαστρὸς γεγόνασιν. Ἀλλ' ἄνδρεσσι κακοῖς συνθέμενοι φιλίην. id est, *vitiosi & improbi homines, non prorsus vitiosi ex vtero nascuntur: sed ex eo vitiosi fiunt, quòd cum vitiosis familiariter*

miliaritate eminentis sint: sed consuetudinem peccandi: de qua Aristot. lib. 3. de morib. ad Nicomach. his verbis, ἀλλὰ τοῦ τοιούτους γενέσθαι αὐτοὶ αἴτιοι, ζῶντες ἀνειμένως· καὶ τοῦ ἀδίκους, ἢ ἀκολάστους εἶναι, οἱ μὲν κακουργοῦντες, οἱ δ' ἐν πότοις, καὶ τοῖς τοιούτοις διάγοντες· αἱ γὰρ περὶ ἕκαστα ἐνέργειαι, τοιούτους ποιοῦσι, id est, vt quidem nos vertimus (nostri enim vti licet) verùm cur tales exstiterint, caussam ipsi sustinent, quippe qui negligenter ac dissolutè viuant: & cur iniusti, atque intemperantes sint, caussa in ipsis consistit, vt pote quorum alteri in maleficiis, alteri in compotationibus, & id genus deliciis ætatem consumant. Nam quales sunt in quaque re collocatæ functiones, taleis eos, qui munere funguntur efficiunt. Præterea idem lib. 2. principio docet, virtutes moraleis, quas Græci ἠθικὰς appellant, nomen habere ex ἔθους, id est, ex consuetudine: quod nomen paullum declinat ac deflectit ἀπὸ τοῦ ἔθους, id est, à moribus & comparari consuetudine. & M. Tull. libr. 3. aceusat. *o consuetudo peccandi: quantam habes iucunditatem in improbis, & audacibus, cum pœna afuit, & licentia consecuta est.*

NAMQVE NEGLECTIS VRENDA FILIX, &c. allegoria est, per quam significat, in animis nulla doctrina excultis vitia innasci.

ILLVC PRÆVERTAMVR] ad illud prius veniamus: illud priore loco explicemus de amatoribus, qui amicarum suarum vitiis ita blandiuntur, & ignoscunt, vt etiam interdum iis delectentur, aut certè ea non animaduertant, quàm de amicorum officio dicamus. Plautus hoc verbum in Milite glor. cum accusandi casu coniungit, *Igitur id quod agitur, nunc hoc primum prauorti decet.* In Mercatore cum dandi, *etiam non est: mandatis rebus prauerti volo.* sic Cæsar libr. 7. de bello Gallico, *huic rei prauertendum existimauit.* T. Liuius lib. 35. παθητικῶς. *Aliud in præsentia, quod magis instaret, prauertendum sibi esse dixit.*

AMATOREM QVOD AM. TVRP. DEC.] decipiunt amatorem, id est, ab amatore non animaduertuntur, neque sentiuntur: sed ignorantur, λανθάνουσι, fallunt, latent. vt suprà Od. 13. lib. 2. *Dulci laborem decipitur sono.* Plato libr. 5. de Rep. ostendens, eum, qui aliquid amet, non solùm id amare, quod sit in eo genere perfectum, sed id omne, quod sit eius generis: neque quemquam, disciplinarum cupidum verè dici solere, qui hanc, vel illam disciplinam sequatur: sed eum, qui hoc nomine dignus sit, omneis disciplinas colere, & amplecti oportere: exemplum affert amatorum eorum, qui puerilibus amoribus dediti sunt: atque illos puerorum omnium, in quibus insit maturitas illa ætatis, aspectu quodammodo pungi, & commoueri: eorúmque vitia corporis, si qua sint, studiosè extenuare, & eleuare. verba Platonis sunt hæc, ἢ οὐχ οὕτω ποιεῖτε πρὸς τοὺς καλούς; ὁ μὲν ὅτι σιμός, ἐπίχαρις κληθεὶς ἐπαινεθήσεται ὑφ' ὑμῶν· τοῦ δὲ τὸ γρυπόν, βασιλικόν φατε εἶναι· τὸν δὲ δὴ διὰ

A μέσου τούτων, ἐμμετρώτατα ἔχειν· μέλανας δέ, ἀνδρικοὺς ἰδεῖν· λευκοὺς δέ, θεῶν παῖδας εἶναι· μελιχλώρους δὲ καὶ τοὔνομα οἴει τινὸς ἄλλου ποίημα εἶναι, ἢ ἐραστοῦ ὑποκοριζομένου τε, καὶ εὐχερῶς φέροντος τὴν ὠχρότητα, ἐὰν ἐπὶ ὥρᾳ ᾖ; καὶ ἑνὶ λόγῳ πάσας προφάσεις προφασίζεσθε, καὶ πάσας φωνὰς ἀφίετε, ὥστε μηδένα ἀποβάλλειν τῶν ἀνθούντων ἐν ὥρᾳ, id est, nonne ita vos genus aduersus formosos? nonne hic quidem quòd sit simus, venustus appellabitur, atque à vobis laudabitur? illius nasum aquilinum dicitis regium esse? alium, qui medius inter hos locutus sit, exquisitissimam mediocritatem obtinere? nigros autem aspectum virilem præ se ferre? candidos, Deorum esse filios?

B Iam verò eorum, qui μελίχλωροι appellantur, nonne nomen ipsum ab eo amatore factum est, qui eius, quem amet, pallorem luridum, ac subuiridem extenuet, facilèque ferat, si sit ætate matura? Denique (vt vnu verbo absoluam) caussas omneis excogitatis, vocésque omneis mittitis, vt nequis eorum, quorum ætas floreat, de manibus vestris elabatur. Huc pertinent quæ Lucretius scribit libr. 4. *Multimodis igitur prauas, turpésque videmus Esse in deliciis, summoque in honore vigere. Atque alios alii irrident, Venerémque suadent Vt placent, quoniam fœdo afflictantur amore, Nec sua respiciunt miseri mala maxima sæpe. Nigra* μελίχροος. [id est mellei coloris] *est, immunda, & fœtida* ἄκοσμος [id est immunda seu inornata.] *Ca-*

C *sia* παλλάδιον [id est parua Pallas] *neruosa & lignea*, δορκάς [id est caprea] *Paruula pumilio*, χαρίτων μία [id est vna gratiarum] *tota merum sal. Magna atque immanis*, κατάπληξις, [id est horrorem seu potius stuporem incutiens.] *plenáque honoris. Balba, loqui non quit*, τραυλίζει, [id est balbutit.] *muta, pudens est: At flagrans, odiosa, loquacula*, λαμπάδιον, [id est parua lampas] *fit.* Ἰσχνὸν ἐρωμένιον [id est gracilis amicula] *tum fit, cum viuere non quit Præ macie:* ῥαδινὴ *verò est iam mortua tussi. At gemina & mammosa, Ceres est ipsa ab Iaccho: Simula* σιλήνη, [id est silena] *ac Satyra est: labiosa* φίλημα. [id est osculum] His similia sunt illa apud M. Tull. lib. 1. de natu. Deor. *Naeuus in ar-*

D *ticulo pueri delectat Alcæum. at est corporis macula naeuus. Illi tamen hoc lumen videbatur. Q. Catulus huius collega, & familiaris noster pater, dilexit municipem suum Roscium: in quem etiam illud est eius: Constiteram exorientem auroram forte salutans, Cum subito à læua Roscius exoritur: Pace mihi liceat, cælestes, dicere vestra: Mortalis visus pulchrior esse Deo. Huic pulchrior Deo? at erat, sicut hodie est, peruersissimis oculis.* sic & Theocr. ἐν ἐργάταις. Βομβύκα χαρίεσσα, Σύραν καλέοντί τυ πάντες, Ἰσχνάν, ἁλιόκαυστον, ἐγὼ δὲ μόνος μελίχλωρον. Bombyce venusta, Syram, te omnes appellant, gracilem, sole perustam: ego autem solus pallidam, & subflauam. Itaque amorem cæcum faciunt ideò, quòd amantes, eorum, quos amant, deformitatem tum animi, tum corporis non videant: & quod ea, quæ minimè pulchra sunt, amanti pulcherrima videantur: quemad-

Est qui inguen ad obs.] est alius multùm illi dissimilis, qui tunicis vtitur breuioribus, & vix partes corporis inhonestas tegentibus.

Facetus] ridiculus est: mouet risum.

Pastillos] globulos, & quasi panes rotundos, massas tereteis, ex rebus odoratis compositos: ex quibus suaues odores efflantur: quibus vtuntur mulieres, & viri mulierum similes, nempe molles, ac delicati: Græci vocant τρωχίσκους. alij διαπλάσματα, & vnguenta interpretantur. Nonius: *Panis proprietatem a pascendo putant veteres existimandam.* Varro de vita populi Romani lib. 1. *Pastillos & panes hac vocabula pastus, quod esse, pascere dicebant.* conficiuntur etiam hodie pastilli odorati. sunt & alij pastilli, quibus vtuntur medici: qui quid à malagmatis, & emplastris differant, docet Cornelius Celsus libro 5. ca. 17. hic versus iteratur infrà Sat. 4. huius lib. Seneca epist. 1. lib. 13. profert hunc dimidium versum: sed legisse videtur Rucillus: sic enim ille, *Describturus infamem, & nimis notabilem delicijs. Horatius. Flaccus quid ait? Pastillos Rucillus olet. Dares nunc Rucillum.*

Olet] epist. 19. lib. 1. *Vina fere dulces oluerunt manè camenæ.* Terent. Eunu. *olet vnguenta de meo.*

Hircum] vel odorem illum tæterrimum, qui sub alis esse solet: vel animal ipsum sua natura pessimè olens. vide suprà Od. 11. epod. *An grauis hirsutis cubet hircus in alis.*

Nisi illas, quarum subs.] matronarum vestitus hic erat, stola, & palla. infrà eadem Sat. *Ad talos stola demissa, & circundata palla.* matronas igitur significat. assuebatur autē instita extremæ stolæ. Itaq; per vestem subsutam pannum tenuem, ac mollem, seu latam fasciam & prætextam significari puto, quæ nihil aliud est, quàm ipsa instita, id est fasciola, quæ stolam ambibat: περιπόδιον appellari à Græcis docet Porphyrio. Ouid. lib. 1. de arte Amandi. *Este procul vittæ tenues, insigne pudoris, Quæque tegis medios instita longa pedes.*

Contrà alius nullam nisi olenti in forn. st.] contrà alius nullam tangere velit, nisi eam, quæ in fornice prostet: nisi mercenariam, seu meretricem, seu venalem, in hoc versu ce syllaba postrema vocis *fornice* quamuis excipiatur à voce initium capiente à duabus cōsonantibus, *st.* nihilominus breuis manet. sic apud Tibull. eleg. 1. lib. 1. *O quantum est auri pereat, potiùsque smaragdi,* sius, Zmaragdi. & apud Catull. carm. de Pelei & Thet. nup. *Testis erit magnis virtutibus vnda Scamandri.* & Virg. lib. 10. *Ponite: spes sibi quisque.* Horat Sat. seq. *Si quod sit vitium non fastidire. strabonem Appellat patum pater.* & Sat. 5. *insani ridentes præmia scribæ.* Iam fornix appellatus est, locus, vbi prostiturae pudicitiæ mulieres erant, à locis arcuatis, vt docet Isidorus.

Macte virtute] sic sæpe loquitur Liuius, vt lib. 10. *Tu quidem macte virtute, diligentiáque esto.* & Cic. Tuscul. 1. *Macte virtute. ego enim*

A *ipse cum eodem ipsomet inuitus erraucrim.* idem lib. 12 epist. ad Att. *Macte virtute. mihi quidem gratum & erit gratum, si, &c.* Virgil. lib. 9. Æn. *Macte noua virtute puer: sic itur ad astra.* Macte autem valet magis aucte. ex quo *mactare*: quod valet magis augere. Cic. lib de rep. *ferunt laudibus, mactant honoribus.* mactus verbum pontificale, & quo vtebantur in sacris & libationibus. *Mactus hoc vino inferio esto.* quæ verba sic explicat Arnobius lib. 7. aduers. genteis. *Quid est aliud quàm dicere, tantum esto mactus, quantū volo: tantum amplificatus, quantum iubeo &c.* Priscian. li. 17. in extr. notat, *macte* hic situm esse, pro *mactus*.

Inquit sentent. dia Cat.] id est, inquit Cato. periphrasis. sic Lucretius libr. 5. *De-*
B *mocriti quod sancta viri sententia ponit.* i. Democritus Id. lib. 3. *Nec tam doctus equæ pullus, quàm fortis equi vis*, id est, fortis equus. & Horat. Od. 21. lib. 3. *Narratur & prisci Catonis Sæpe mero caluisse virtus.* cuius generis sup. ad Od. 5 lib. 3. plura collegimimus exempla. *dias* autem habent libri aliquot veteres.

Tætra libido] Venerea libido. sic Catullus amorem *tætrum morbum* appellat. *Ipse valere opto, & tætrum deponere morbum. O dij reddite mi hoc pietate mea.*

Descendere] verbo apto, & significante vsus est. in locis enim depressis, & defossis erant gānea: videlicet sub fornicibus. à quibus etiam fornices gānea suot appellata.

C Permolere] corrumpere, adulterare, μοιχεύειν. tralatio est. sic & Theoc. ἀλλ᾽ ἤδη εἴπ᾽ ἄγχι μοι Κορύδων, τὸ γερόντιον ἦρ᾽ ἔτι μύλλει Τήναν τὰν κυάνοφρυν ἐρωτίδα; quem locum indicauit mihi Fuluius Vrsinus, vir humanissimus. Lucill. *Hunc molere, illum autem vt frumentum vannere in vn.* improbius dixit Catull. in Gellium, *Hoc ne ipsi accideret, patrus perdepsuit ipsam Vxorem, &c.* vbi vulgò mendosè legitur *perdespuit*.

Mirator cunni Cupi.] hic Cupiēnius longè ab illo superiore dissidebat, vtpote qui matronas solas amaret, & miraretur. cunnus ἐσχάρα muliebris.

D Albi] albati. per cunnum album, matronā, & ingenuam mulierem significat, quia matronæ albatæ, id est, stola amictæ in publicum prodibant: libertinæ, atratæ.

Audire est operæ pret.] incommoda, pericula, aduersos denique casus adulterorum enumerat. est operæ pretium (inquir) vobis, qui mœchis sua flagitia ex sententia succedere non vultis, audire quo pacto hi omni ex parte malis omnibus exerceantur ac vexentur. Est autem imitatus Horat. versus Ennianos, *Audire est operæ pretium, procedere rectè Qui rem Romanam, Latiúmque augescere vultis.* operæ pretium, id dicimus, quod tanti est, quanti opera in eo insumta. Itaque operæ pretium facere, & inanem operam sumere, planè sunt contraria: &, cùm ita loquimur, operæ pretium est audire, operæ pretium est spa-

A est spectare, hoc significamus, non perditurum eum operam, qui audiat, neque eum, qui spectet. M. Tull. lib. 2. accus. *Iam vero Cen, rei quemadmodum in Sicilia isto pratore creati sint, opera pretium est cognoscere.* Idem in lib. 4. de finib. *at, quo vtantur homines acuti argumento ad probandum, opera pretium est considerare.* T. Liuius 1. lib. ab vrbe cond. *Facturúsne opera pretium sim, si à primordio vrbis res populi Rom. perscripserim, &c.* Terent. in Andr. *Audire que eorum est opera pretium audaciam.* Horat. epist. ad August. *Sed tamen est opera pretium cognoscere, quales Custodes habeat, &c.* & Satyr. 4. lib. 2. *Est opera pretiũ duplicis pernoscere iuris Naturam.* sic Iuuenalis Satyr. 6. Est operæ pretium penitus cognoscere toto Quid faciant agitántque die.

B Ille flagellis ad mortem cæs.] C. Crispum Sallustium significari dicunt: qui deprehensus ab Annio Milone in adulterio cum Fausta eius vxore, flagellis ab eo cæsus est.

Dedit hic pro corp. num.] honesto homines loco nati, & locupletes deprehẽsi in adulterio, pretio sese redimebant: humiles & pauperes non item, vt iam cognoscemus. huiusmodi pretia autem Homerus ὀδυσσ. θ. μοιχάγρια nominat, eo loco, vbi cantum illum Demodoci persequitur de Marte, & Venere in adulterio deprehensis, & à Vulcano tenuissima vinculorum textura irretitis.

Pro corpore] vel ne sibi cauda salax ferro demeteretur: vel ne stupraretur.

C Hunc perminxerunt cal.] id est, calones alium præciderunt, seu prædicarunt: pudicitiam ei eripuerunt. erat & alia pœna grauior in pauperes deprehensos Atheniensibus vsitata, quam τιλμοὶ ῥαφανιδῶσαι appellabant à verbo τίλλειν, quod est vellere: & à verbo ῥαφανιδοῦν, quod est rhaphano podicem perfodere: quam Catullus describit his versibus ad Aurelium. *Ah, tum te miserum, malique fati, Quem attractis pedibus patente porta Percurrent rhaphanique, mugilesque.* Aristophanes. Νεφ. Τί δ', ἢν ῥαφανιδωθῇ γε πιθόμενος, τέφρᾳ τε τιλθῇ, ἕξει τινὰ γνώμην λέγειν τὸ μὴ εὐρύπρωκτος εἶναι; id est, quid si rhaphanis pertusus fuerit sua voluntate, cineréque vulsus, poteritne negare se esse impudicum?

D Vt quidam testeis, c. quæ sal.] cùm anteà in omnibus libris impressis legeretur, quidam t. c. q. s. D. ferro, ego à duobus codicib. calamo exaratis admonitus, in quibus scriptum reperi *quaedam*, coniecturam feci totum hunc locum sic esse legendum, *vt quidam testem, caudámque salacem Demeteret ferrum*: quæ quidẽ mea coniectura ita mihi vera, & certa videtur, vt neque quemquam in his litteris exercitatum à me dissensurum. neque loci huius sententiam cuiquam obscuram futuram putem.

Caudámque salacem.] penem, caudam turgentem nominauit Satyr. 7. lib. 2. *turgentis verbera caudæ.* κέρκον, & οὐρὰν appellant Græci.

A Galba.] Seruius Galba iurisconsultus, & idem adulter.

Moechatur.] propriè hoc verbo vsus est, pro vxorem alienam, mulierem ingenuam adulterare.

Quà r. q.] Quà: id est, qua ratione, &c. significat eos, quoque esse reprehendendos, ac vituperandos, qui libertinas ita perditè amant, vt neque rei, neque existimationi suæ parcentes, aut consulentes, maximis iacturis, summóque dedecore, atque infamia earum complexus emãt.

Munifico esse licet.] sic habent omnes ferè libri veteres. in his tres Vat. & Faër. Iani. Torn. Nicot. Russ.

B Benignus] beneficus, liberalis: vt ferè sẽper, atque interdum bonus.

Daret quantum s. e.] daret intra modum patrimonium suum non profunderet.

Hoc se amplectitur vno] hoc vno se venditat: hoc vno sibi placet: hoc vno se amat.

Hoc amat, hoc laudat,] sic habẽt omnes libri veteres, quos hîc nactus sum, Russard. Cleric. Nicot. cęteri: neque aliter ij, quibus Romæ vsus sum.

Originis] mimæ cuiusdam & meretricis nomen. quidam libri vet. habent, *Origenis*, quos non sequor. Commemorantur hæ tres nobiles meretrices, cùm ab aliis, tum à Seruio: quæ vno tempore, nempe ætate Ciceronis, floruerũt: C Citheris, Volumnij liberta, M. Antonium in castra secuta, quæ à Virgilio Lycoris appellatur, quam Gallus perditè amauit: Arbuscula, Origo. profert hunc locum Seruius commentar. in Gallum.

Nil fuerit mi (inquit)] hic Marsæus his verbis sibi blandiebatur, suámque hoc modo nequitiam, ac libidinem extenuabat.

Verùm est cum m. e. c.] hæc iam sunt Horatij, ita respondentis, quid tum posteà, si te ab vxoribus alienis abstines, cùm mimas, & meretrices impotentissimo amore persequaris? quorum quidem amorem fac tibi minus esse damnosum: at est tibi turpior: grauiorémque tibi infamiæ notam inurit: multo autem maior existimationis, & famæ, quàm rei viro bono habenda D ratio est.

Quàm res] quàm res familiaris: quàm bona, & facultates.

An tibi abundè p. s.] dicit non satis esse personam, cum qua adulterium committitur, nempe matronam, vitare: sed operam præterea dandam esse, vt existimationi nostræ consulamus, & vt ne rem nostram familiarem amoribus, & libidinibus exhauriamus. M. Tull. Phil. 1. M. Antonio nimium mimæ cuiusdam amorẽ maledicti loco obiicit his verbis: *Venisti Brundisium, in sinum quidem, & complexum tua mimula. Quid est? num mentior? quàm miserum est, id negare non posse, quod sit turpissimum confiteri!* hoc idem & Verr. Acc. lib. 5. *Huc tertia illa producta per dolum, atque*

insidias ab Rhodio tibicine, maximas in istius castris effecisse turbas dicitur, cum indigne pateretur uxor Cleomenis Syracusani, nobilis mulier, itemque Aeschrionis honesto loco nata, in conuentum suum mimi Isidori filiam venisse. Iste autem Annibal, qui in suis castris virtute putaret oportere, non genere certari, sic hanc Tertiam dilexit, vt eam secum ex prouincia exportaret.

RAM PATRIS OBLIMARE.] consumere, perdere. verbum est à lima deductum.

PECCESNE] *pecesue* habent quidam libri veteres: sed legendum tamen puto *peccesne*. & ita loquitur Satyr. 8. *Cùm faber incertus scamnum, faceretne Priapum.*

TOGATA?] matrona adulterij conuicta, ac damnata, vt quidam volunt. alij simpliciter meretricem interpretãtur: & melius. Nam mulieres, quæ vulgò expositæ erant, in publicum togatæ prodibant, & togis vtebantur, vt à matronis stolatis distinguerentur. M. Tull. Philipp. 2. *Sumsisti virilem: quam statim muliebrem togam reddidisti.* Sic enim hunc locum restituerunt ex antiquiss. codice manuscrip. Romano Muretus & Faernus. Mart. *Vis mage qua meruit, mittere: mitte togam.*

VILLIVS IN FAVSTA SYLLÆ G.] Fausta Fausti Syllæ filia, Antonio Miloni nupserat. quem Horatius hoc loco Longareni nomine videtur appellare. Nam quòd Porphyrio, & Acro per Villium volunt Milonem significari, per Lõgarenum adulterum: id probare nullo modo possum, cùm alias ob causas, quas prætermitto, tùm quòd Horatius non exsolueret id, quod promisit, (promiserat autem se expositurum, quantis incommodis afficiantur, quantisque in periculis versentur adulteri) si faceret Annium Milonem Faustæ virum domo sua excludi, pugnis cædi, ferro peti: Longarenum autem adulterum impunè mœchari, & ex animi sententia in ædibus Milonis eo inuito, ac malè multato cum Fausta delicias facere. Itaque arbitror vel Milonem hoc loco Longarenum nominari, vt intelligamus Villium adulterum ad Faustam introire meditãtem, & conantem, à Milone & eius seruis fuisse pessimè acceptum: vel potiùs (quod quibusdam placet) vtrumque, & Villium, & Longarenum fuisse adulterum: sed Longareno bene processisse: Villio verò infeliciter. neque quemquam mouere debet, quòd Villium Fausti generum dicit. ita enim appellat, non quòd reuera sit Fausti gener, sed quòd eius filiam subigat, ac permolat: quemadmodum epistol. ad Loll. 2. lib. 1. *sponsos Penelopæ* appellat eos, qui proci erant, non sponsi, eò quòd Penelopam sibi quisque vxorem exoptaret.

EXCLVSVS FORE] foris, & forem, & fore Terentio, Plauto, T. Liuio vsitata. Terent. Heaut. *Mane, mane. quid est quod tam à nobis grauiter crepuit foris?* Plaut. Mil. glor. *Sed foris concrepuit hinc à vicino senis.* T. Liuius lib. 40. *forem ex æde Lunæ, quæ in Auentino est, ruptam tulit.* Dicta est autem foris, siue fores, quòd olim apud veteres Romanos foras, non intrò aperiebantur: vt scribit Seruius ad illum Virgilij locũ Æn. 1. *foribus cardo stridebat ahenis.* Hinc fieri videmus, vt apud Terentium & Plautum, vbi quis domo prodit, crepent fores. Nam qui domos foras prodibat, antequàm fores aperiret, crepitu illo significabat iis, qui per viam publicã iter faciebant, & eà fortè prætenbant, vt sibi cauerent, ne à foribus læderentur.

LONGARENVS] alter adulter Villio felicior: seu, vt alij, Milo.

INTVS] domi: ἔνδον, vt loquuntur Græci, & ἔνδοι. Theocr. εἰδ. ιε. Συρακοῦσαι. Ἔνδοι Πραξινόα; Εὐνόα. Γοργοῖ φίλα, ὡς χρόνῳ· ἔνδοι. ibidem, Ὠνάθεν μεγάλως ὅτι μοι τὸ βρέφος οὐκ ἔνδον.

HVIC] Villio adultero, cui male processit.

MVTONIS] penis, caudæ salacis, mentulæ. Lucil. lib. 8. *Lasso iam lacrymas mutoni absterget amica.*

MALA TANTA] quibus tam malè multatur adulter.

ANIMVS] pars animi concupiscens. τὸ ὀρεκτικὸν μόριον.

MAGNO PROGN. DEP. COS. C. &c.] nobilem matronã, magnis maioribus prognatã.

VELATÚMQVE STOLA?] & fœminam stolatam? id est, matronam? Nam (vt docet Festus) *matronas eas ferè appellabant, quibus stolas habendi ius erat.*

MEA CVM CONFERBE.] cùm tentigine rumpor.

DIVES OPIS NAT. SVÆ] αὐτάρκης. suis opibus contenta.

TV SI MODÒ RECTÈ] hæc cohærent cũ superioribus, hoc sensu. Quanto rectius re monet natura rebus ad victum, cultúmque necessariis cumulata, nihilque externum desiderans, si modò tu fugienda cum expetendis confundere, ac permiscere nolis? quidam libri habent *si tu modo*: quæ scriptura dulcior, & concinnior est.

TVO VITIO, RERÚMNE L. N.] nihilne interesse putas vtrùm tuo vitio, id est, immoderata, & vitiosa cupiditate labores, an rerum, id est, penuria, & egestate? atqui multùm interest, vtrùm quis suo, an rerum vitio laboret. exempli causà, qui sitiens aquam in medio positam, ac paratam spernit, vinum vel capitis periculo desiderat, suo vitio laborat: qui bibere non vult, nisi aureo poculo, suo vitio laborat: qui verò præclarè secum agi putat, si aqua sitim explere detur: sed tanta inopia cõflictatur, vt ne aqua quidem suppetat, is rerum vitio laborare dicendus est.

DESINE MATR. SECTARIER,] libri aliquot manu scr. habent, *Desine sectari matronas*, quos non sequor.

NEC MAG. HVIC INTER NIVEOS, &c.] nec magis tenerum est femur, aut crus rectius matronæ nobili, & vnionibus, ac smaragdis ornatæ, subintell. quàm togatæ. quin sæpe togatæ femur tenerius est. significat neq; nobilitatem, & generis splendorem, neque ornatum & cultum corporis ad voluptatem rei Venereæ valere, sed naturam. *huic* autem legendum, & ita habent omnes libri manu scrip. non *hinc*, quod quidam

quidam περίεργοι arbitrantur: neque quem- A quam mouere debet, quòd suprà proxime vsus sit numero multitudinis, *matronas*. nam mutare numerum, scriptoribus est vsitatum.

Niveos, viridesqve lap.] id est, vniones, & smaragdos: quibus ornantur matronæ nobiles.

Sit licet hoc Chærinte t.] licet ames matronas vnionibus, & smaragdis, & auro collucenteis. Nam si huoc locum intelligendum arbitror, *hoc*, nempe vniones, & smaragdos, & cetera ornamenta in matronis admirari, iisque capi, & teneri. sermonem ad Chærintum conuertit, qui matronas gemmis collucenteis sectabatur. Alij hunc Chærintum, puerum formosum, B mollem, & impudicũ fuisse, & gemmis tanquam fœminam, ornatum incessisse dicunt, hoc modo explicatores: *Sit licet hoc Chærinte, tuum*, hoc, nempe, vniones & smaragdos gestare. quod mihi non displicet. Iam verò quòd in nonnullis libris manuscript. reperitur scriptum, *sit licet hoc Chærinte tuo*: nullo modo probo.

Mercem s. f. gestat] togata. mercem autem intellige eam corporis partem, quam meretrix habet venalem. non dissimulabo, me in aliquot libris manu scrip. Nicotiano vno, duob. Russard. Cleric. *reperisse gestat apertam: Quod ven. h. est.*

Honesti] pulchri, καλοῦ.

Iactat,] coniunge negationis copulam C cum hoc verbo, & cum his, *habétque palam*, hoc modo, nec iactat, habétque palàm, si quid honesti est. i. nec vendicat, aut ostentat, & in luce collocat, & proponit ob omnium oculos, si quid pulchri est.

Quærit.] repete & hîc negationem, hoc modo, nec, si quid pulchri habet, id ostentat, ac præ se fert: deformitatem autem, aut vitium aliquod corporis occultare studet. Lucretius contrà ait hoc omnium mulierum impudicarum esse commune, vt sua mala suos amatores celare conentur: bona in promtu habeant, lib 4. his verb. *Nec Veneres nostras hoc fallit: quo magis ipsæ Omnia summopere eos vitæ post scenia celant, Quos retinere volunt adstrictósque esse in amore, &c.* D

Regibvs hic mos est, &c.] eandem cautionem, ac diligentiam in fœminis, quæ libidinis causa coluntur, vult adhiberi, atque in equis. Nam quemadmodum in equis pedum præcipuè habenda ratio est, cauendumque ne capitis, & ceruicum pulchritudine capti, in pedibus, & tibiis, quæ maiorem curam desiderãt, simus negligentes: sic in fœmina parùm debet commouere prudentem amatorem (si quis amator prudens reperiri potest) facies, & forma: alia enim sunt, quæ longè maioris sunt ponderis, quæque in re Venerea magis dominantur. Xenophon in libello περὶ ἱππικῆς ei, qui equum sit emturus, præcipit vt pedes primùm inspiciat, & diligenter cõsideret. Quemadmodum enim (inquit) ædium nullus vsus sit, si partes earum superiores admo- A dum sint ornatæ, magnificæ, affabrè factæ: fundamenta autem sint vitiosa, malè materiata, ac ruinosa: sic & equus bellacus inutilis ad bellum futurus est, si sit χαυνόπους, id est, pedibus vitiosis etiam si cetera omnia eius membra sint optima, ac præstantissima. sic in lib. de arte poetica, similitudinem sumit à regibus. *Reges dicuntur multis vrgere culullis, Et torquere mero, quem perspexisse laborent, An sit amicitia dignus. si carmina condes, Nunquam, &c.* sic M. Tull. frument. in ea parte, quæ est de decumano frumento, *Solere aiunt Barbaros Reges Persarum, ac Syrorum, plureis vxores habere: his autem vxoribus ciuitates attribuere hoc modo; Hæc ciuitas mulieri redimiculum præbeat, hæc in collum, hæc in* B *crineis: ita populos habent vniuersos non solum conscios libidinis suæ, verum etiam administros. eandem istius, qui se regem Siculorum esse dicebat, licentiam, libidinémque fuisse cognoscite.* qui locus Ciceronis (vt dicam ἐν παρόδῳ) videtur è Platone Petitus, Alcib. primo. mendosè autem puto legi in quibusdam libris, *apertos*, cùm videatur potiùs legendum *opertos*, vt habent cod. Vatican. 2. Ianuocl. Tornes. duo Nicot. Russard. totidem, Clericanus, meus. Librorum veterum auctoritatem hac ratione adiuuare, & confirmare possum, quod perspicuè Horatius mulierem cũ equo comparat. Quemadmodum autem vtile est ei, qui equum emturus est, opertum inspicere: ne, dum caput, & ceruicem, & clunes, & ceteras parteis corporis in C promtu positas admiratur, cæcus sit in pedibus considerandis, & ita fallatur: sic interest amatoris, meretricis amore potiùs, quàm matronæ capi: quia meretrix neque tegit eas parteis, quas habet venaleis, neque ostentat eas, quæ sunt pulchriores.

Facies] ὄψις, forma. Neque verò facies solùm de homine, aut equo, sed & de re alia quali-bet dicitur. Virg. Georg. 1. in extr. *Tam multæ scelerum facies.* Idem lib. 4. de apibus. *Vt binæ regum facies, ita corpora gentis.* M. Tullius pro Flacco. *Facies ciuitatis.* Idem Philip. 8. *Facies senatus.*

Inuecat] decipiat, in fraudem impellat.

Hiantem] inhiantem, cupidum, capitis pulchritudine captum. quod accideret, si D emeret apertum Saty. v. lib. 2. *excoctus Scriba ex quinqueuiro coruum deludet hiantem.*

Qvòd pvlchræ clvnes, &c.] hæc sunt, quæ cupidum equi emtorem inducere possunt: & ita describitur pulcher equus à Virg. 3. Georg. *illi ardua ceruix, Argutúmque caput, breuis aluus, obésáque terga.* Itaque reges inspiciunt equos opertos. Animaduertendum *clunes*, ab Hor. vsurpari genere fœmineo, quod notat Nonius.

Ardva ceruix] Xenoph. eo, quem suprà commemoraui, libro, ἀπό γε μὴν τοῦ στέρνου ὁ μὲν αὐχὴν αὐτῷ μὴ ὥσπερ κάπρου, προπετὴς πεφύκοι, ἀλλ' ὥσπερ ἀλεκτρυόνος, ὀρθὸς πρὸς τὴν κεφαλὴν ἥκοι. id est, à pectore autem ceruix quidem eius ne, vt apri, prona, seu præceps nata sit, sed, vt galli gallinacei, recta ad caput eat. Oppianus lib. 1. κυνηγ. μετώπῳ, ὑψικέ-

δειρον appellat, quo loco equum pulchrum describit: & Hom. Ἰλ. κ. δύω δ' ὑψαυχένας ἵππους: id est, vt interpretatur Eustath. ὑψαυχένας: duos equos arduis ceruicibus: & Virg. eo, quem paullo antè posui, loco, *illi ardua ceruix, &c.* A

Hoc illi rectè, ne corp. &c.] id est, hunc illi morem rectè instituerunt, vt ne quis venustissimas corporis parteis in equo acutissimè cernat, vitiosas autem, & imbecillas prætereat.

Lynceis oculis] acutissimis. Idas, & Lynceus Apharei filij: quorum Lynceus minor natu tam acuta oculorum acie fuisse traditur, vt ea per densos etiam quercetorum truncos, ac stipites, atque adeò vsque ad inferos vim suam expromeret. vide Pausan. Mess. de Lynceo. Apoll. B lib. 1. Ἀργον. Λυγκεὺς δὲ καὶ ὀξυτάτοις ἐκέκαστο Ὄμμασιν, εἰ ἐτεόν γε πέλει κλέος, ἀνέρα κεῖνον Ῥηϊδίως καὶ νέρθε κατὰ χθονὸς αὐγάζεσθαι. id est, Lynceus autem acutissimis instructus erat à natura oculis, siquidem verum est quod de eo ferunt, illum facilè etiam sub terram ad inferos oculorum aciem contendisse. Theocr. Διοσκούρ. ἀκριβὴς ὄμμασι Λυγκεύς. id est, acribus oculis Lynceus. & Pind. Νεμ. εἰδ. ι. κείνου γὰρ ἐπιχθονίων γένετ' ὀξύτατον ὄμμα. Aristoph. in Pluto. Βλέποντ' ἀποδείξω σ' ὀξύτερον τοῦ Λυγκέως. Erasmus hîc legit *Lyncei*, non *Lynceus*. ego vtramq; lectionem probabilem esse puto: sed hanc receptam magis Horatianam. C

Hypsæa cæcior, &c.] cæcis oculis ea quæ mala sunt, cernas, id est, non cernas. tale est illud Od. 7. lib. 3. *nam scopulis surdior Icari Voces audit adhuc integer.* Hypsæam mulierem coniicere licet cæcam fuisse, vel parùm vidisse: nihil aute, præter coniecturam, comperti de ea habemus: nisi quòd Porphyrio tradit, Planciam Hypsæam vitiosos oculos habuisse: quam hîc ἐν παρόδῳ carpit Horat.

O crus, ô brachia.] hæ sunt exclamationes admirationis plenæ, hominis togatas consectantis potiùs, quàm matronas: & in togatis alia probantis. alia improbantis: quæ quidem potestas cuiuis datur, cùm in eis liceat non solùm crura, vt pote quæ breuioribus vestibus vtantur, sed etiam reconditas corporis parteis spectare: D quod idem non licet in matronis.

Verùm Depygis, n. a.] hæc improbat amator in togata. depygis est, quæ nateis habet macras, graciles, & depressas: iccircò reiicienda. notæ sunt contrà puellæ illæ καλλίπυγοι, id est, pulchris naribus, apud Athen. lib. 12. quæ cùm pauperis patris filiæ, atque indotatæ: non alio nomine præclarè & splendidè fuerunt collocatæ, quàm quòd à duobus fratribus honesto loco naris, καλλίπυγοι habitæ, & repertæ sunt. ex quo templum Veneri posuerunt: quam καλλίπυγον nominarunt. mulierem depygem ἀπόλιστον & λισσόπυγον appellat Aristophanes. pyga nomen Græcum est, quo nates significantur. vtitur eo infrà Horatius hac Saty. in extr. *Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama.* ex quo πυγίζειν verbum obscænum, quo vtitur Theocritus εἰδ. ε. Depugis autem habent aliquot libri veteres. quod æquè rectum est. nam υ Græcū, est u Latinum.

Nasuta] nasus nimiùm longus in puella aut muliere, non laudatur. Catull. *Salue nec minimo puella naso*: nec pes longior. idem Catull. ibid. *Nec bello pede, Nec nigro ocello, Nec longis digitis.* sic Theocritus, ἰσχνὰ ποσὶν, ἢ θέρεος. Μάντις τοι τὰν νύκτα χροΐξεται ἁ καλαμαία: id est, noctu tibi adiacebit vates in calamis nascens & habitans: hoc est locusta: ad quem locum notat interpres: ἔστι δὲ ἀκρὶς ἐν τῇ καλάμῃ γινομένη. καὶ καλεῖται μάντις. ἴσως οὖν, &c. sequitur Ἔστι δὲ χλωρὰ καὶ περιμήκεις τοὺς ἐμπροσθίους πόδας ἔχουσα, καὶ λεπτοὺς καὶ συνεχῶς αὐτοὺς κινοῦσα: id est, Est autem locusta, quæ in calamis nascitur, & vates appellatur. Fortassè igitur, &c. Est autem pallida seu viridis, & longis pedibus, & gracilibus, & assiduè eos mouens.

Matronæ, præter] id est, ex omnibus autem matronæ membris nullum præter faciem aspicere licet.

Ni Catia est] hæc matrona prętet decorum vestitu breuissimo vtebatur, vt crurum pulchritudinem in promtu haberet, atque ostentaret. iccircò ab Hor. vrbanè notatur.

Demissa veste] longa, & talari veste. quæ mulierum, & maximè matronarum propria est: vt suprà diximus, ibi *Malchinus tunicis demissis*, &c. Nam meretrices breuioribus vtebantur, vt & paullo antè diximus.

Si interd. p.] si matronam amabis: si matronæ concubitum concupisces: qui & lege vetitus est: & multis difficultatibus obseptus, atque obuallatos.

Vallo circumdata] difficilia expugnatu. tralatio ducta à re militari.

Hoc] difficultas potiendi.

Multæ tibi tum officient res] quidam libri veteres habent, *tum officiunt res*: quæ scriptura ferri potest: nonnulli *dum officiunt res*: quæ reiicienda est. alij omnes, vt vulgati, & vt edidimus, *tum officient res.*

Ciniflones] cinerarij, qui calamistris crineis inurunt.

Stola] vestis muliebris, vt diximus. M. Tull. Philip. 2. *& tanquam stolam dedisset, in matrimonio stabili & certo collocauit.* ex quo Cæsar Caligula Liuiam proauiam suam, *Vlyssem stolatum* nominare solebat, significans, eam mulierem esse astutissimam.

Palla] hîc appone distinctionis notam. *Est autem palla, mulierum honestarum vestimentum*, inquit Non. Marcellus.

Plurima] plurima denique alia, quæ tibi obstent, quo minus totum matronæ corpus planè, & purè abs te perspici possit.

Inuidebant] tralatio est, obstent, ac prohibeant, quo minùs tibi res purè appareat.

Altera

ALTERA] togata, seu meretrix.

NIL OBSTAT COIS TIBI,] sic mihi videtur distinguendus hic locus: non, vt in vulgatis: in quibus distinctionis nota locatur post verbum *obstat*. erant autem Cœ, vel, vt alij volunt, Ceæ vestes, tenuissimæ, mollissimæ, ac delicatissimæ: & veluti vitreæ ac pellucidæ, à Co, vel Ceo insula, vbi fiebant, sic appellatæ. Tibul. li. 2. eleg. 3. *Illa gerat vestes tenues, quas fœmina Coa Texuit, auratas disposuitque vias.* Taleis vesteis, vitreas appellat Varro. *quorum vitrea toga ostentant tunicæ clauos.* Sed non celabo lectorem, quosdam libros veteres habere: *Altera nil obstat. Chloris tibi pane videre est, Vt nudam.* quæ scriptura non est reiicienda.

METIRI POSSIS OCVLO LATVS] ita omnia habet in promtu, vt solo aspectu, longóne, an breui sit latere, indicare possis.

PRETIÚMQVE,] suprà dixit eam apertè, quod venale habet, ostendere, & mercem sine fuco gestare, quocirca conuenienter nunc pretij nomine vtitur.

LÉPOREM VENATOR] verba sunt amatoris matronarum.

POSITVM SIC] sic appositum, id est, sine cursu, & labore venationis sibi appositum: vel ita positum, vt manu capere possit: sed priorem explicationem magis probo. & ita vsurpauit Sat. 2. lib. 2. *Vix tamen eripiam, posito pauone velis quin Hoc potius, quàm gallina, tergere palatum*, & Satyra vlt. lib. 2. *Vidimus & merulas poni, & sine clune palumbes.* sic autem, accipiendum δεικτικῶς, vt Od. 11. lib. 2. *iacentes Sic temere.* Talis erat Xerxes ille Darij filius: (sic paruis magna componere licet:) qui negabat se caricas Atticas gustare velle venaleis ad se allatas, & ita sibi appositas: sed tum demum se libenter & iucundè comesurum, cùm eam terram, quæ eas genuisset, & extulisset, armis partam obtineret.

CAPTAT, ET APPONIT] hunc locum in omnibus libris, & manuscriptis, & excusis depravatum restitui, vnius litteræ immutatione facta, coniectura duntaxat ad veram scripturā ductus, à nullis codicib. adiutus. miror autem tam manifestum mendum, vel, vmquā admissum esse: vel semel admissum, tamdiu in codicibus hæsisse. Ne longum faciam, huius loci sic emendati hæc sententia est. Quemadmodum (inquit amator matronarum) venator in mediis frigoribus, altissimisq; niuibus léporem sectetur, id est, sectari non recuset: quem, si ei ab alio captus, & sine ipsius labore detur, atque apponatur, ne tangere quidem velit: nunc autem per niueis, & frigora sectatur, & captat, atque ita captum summa cum voluptate sibi apponi iubet: sic ego fœminas in medio positas, & meretrices sperno: matronas, quæ non nisi cum labore, & periculo expugnantur, peto & persequor. ita locutus est sup. Od. 2. epod. *Pauidumque leporem, & aduenam laqueo gruem, Iucunda captat præmia.* & proximo versu idem verbum vsurpat. Cùm ego hæc scripsissem, & edidissem quattuor abhinc annos, vir quidam doctissimus à me dissentiens, Pseudacronem secutus, vulgatam huius loci explicationem iam à me explosam, & abiectam, deintegro excitauit, ac reuocauit in medium, verba ipsa Acronis vsurpans, nihilque de suo præterea afferens. sic enim ille: *Amator,* inquit, *cantat quomodo venator libenter sectetur in niue leporem: sic appositum in ferculo tangere nolit: & mox addit, (hoc enim est apponit) suum amorem esse similem, &c.* sequitur deinceps. *& cùm versiculos dicat, satis indicat, versus superiores pro cantico accipi debere, vt explicaui.* hactenus ille. Ille verò vehementer fallitur, cum suo Acrone, cuius verba cadentia tollit: & piget me toties explicationem tam absurdam refellere: Quid enim ineptius, quàm ita loqui: *amator cantat*, id est, cantando exponit, *vt*, id est, quomodo, *venator sectetur* &c. *& apponit*, id est, addit ad superiora, quæ dixit, seu cātauit, *meus amor, &c.* Nam primùm hoc contendo, non posse ita Latinè dici, vt illi volunt, *cantat vt*, seu *quomodo venator, &c.* deinde *apponit*, pro addit, seu adiungit iis, quæ dixi, non reperietur in tota lingua Latina. Præterea hæc verba *Hiscéne versiculis*, nullo modo arguunt, neque declarant, superiora illa esse cantata. Nam si hoc verum esset, personæ omnes, quas hîc loquenteis facit Horatius, cātarent, cùm versiculi sint: quod ineptum atque absurdum dictu est. Postremò in his verbis, *meus est amor huic similis*, est ἀνταπόδοσις. At inter similitudinis partem eam, quæ assumta est ad aliquid illustrandum, & ἀπόδοσιν, id est, redditionem, nihil debet ex persona scriptoris interponi. quod hîc fieri volunt. essent enim hæc Horatij verba, *Cantat & apponit*, illorum ratione. Maneo igitur in sententia, & dico, *captat* legendum esse, & *apponit*, explicandum, apponit ad comedendum, & cetera, vt suprà. Nam piget eadem toties inculcare.

HISCÉNE VERSICVLIS] loquitur nunc Horatius. & fortasse hæc verba locum errori, & errato dederunt Acroni, & Porphir. & iis, qui eos secuti sunt.

NÓNNE CVPIDINIBVS ST. N. M.] id est, nónne cupiditates sunt aliquæ naturales, eædémque à natura finitæ, ac terminatæ? Non sum secutus eos codices veteres, qui habent, *statuat*.

QVEM, QVID LAT. SIBI, QVID S. D.] id est, quem modum, seu finem cupiditatum, vtilius est quærere, & superuacaneas, miniméque necessarias cupiditates amputare, subandiendum, quàm cupiditates habere infinitas, miniméque necessarias. modus autem cupiditatum in eo positus est, vt expetamus ea, quæ natura desiderat, & quibus sine dolore carere nō potest: ea non expetamus, quibus facilè potest carere. hunc igitur locum sic explico studiosorum caussa, quibus videri solet impeditus, atque implicatus. nónne cupiditatibus natura modum constituit, quem quærere, videlicet quid natura sibi deesse ferre possit, quid sit dolitura deesse, id est, qua re facile carere possit, qua non possit: & dis-

cernere inania, ac superuacua à plenis & necessariis, vtilius est, quàm cupiditatibus inanibus, minimèque necessariis æstuare?

INANE ABSCINDERE SOLDO?] id est, inania ab iis, quæ sunt plena, ac solida resecare? inanis est cupiditas esurienti, verbi causa, poscere phasianum, pauonem, acipenserem, & similia: inane est sitienti, vinum Falernum, Calenum, Lesbium desiderare: necessarius est esurienti panis, sitienti aqua: & harum rerum copia plena & solida est, illarum autem inanis. vide annotat. ad illum locum: *adde, Quis humana sibi doleas, &c.* Satyr. 1.

NVM, TIBI CÙM FAVCES V. S.] inductione probat, cupiditates non necessarias esse circumcidendas, & resecandas, neque eis esse vllo pacto obtemperandum, hoc modo: quis sities malit siti enecari, quàm non ex quolibet vase bibere? quis esuriens nolit alio cibo, quàm pauone, aut rhombo famem explere? Quis igitur libidine inflammatus, cùm ei suppetat, & præstò sit ancilla, cuius complexu libidinis flammam restinguat, malit cupiditate rei venereæ excruciari, matronæ concubitum expetens, atque exspectãs, quàm præsenti, & parato remedio vti?

FASTIDIS] fastidiosè aspernaris, ac reiicis, vt suprà Od. 1. lib. 3. *somnus agrestium Lenis virorũ, non humiles domos Fastidit*, &c. epist. ad Iul. Florum lib. 1. *Fastidire lacus, & riuos ausus apertos.* & Satyra prox. *sic nos debemus amici, Si quod sit, vitium non fastidire.*

TENTIGINE RVMPI?] tentigo à tendendo est nominata: quæ significat hoc loco libidinem ardentissimam, per quam alicui penis valdè intenditur. Periculum est autem, ne, quæ nimiùm tenduntur, rumpantur. hoc igitur periculum, atque hunc tentiginis dolorem, vt parabili & facili concubitu leuet, ac minuat, suadet. fœdum ac nefarium illud in Priapeiis. *Turpe quidem factu: sed, ne tentigine rumpar, &c.*

PARABILEM] quæ facilè parari potest, & quæ paruo constat, εὐπόριστον, εὐώνητον.

ILLAM PÒST PAVLLO, SED PL.] id est, illam autem Venerem, seu mulierem, quæ mihi quærenti, quando veniam, aut quando sit ipsa ventura, respondet. pòst paullo, seu post paullum: aliàs quærenti factutàne sit mihi sui corporis copiam, respondet se facturam, sed pluris: aliàs respondet, se mihi gratificaturam, si modò exierit vir: hanc (inquam) Philodemus ait Gallis esse relinquendam, seu dandam, tam caram, ac difficilem, (mala enim solemus hostibus, & inimicis precari, vt annotauimus sup. ad Od. 27. lib. 3.) sibi autem optat eam, quæ, &c. Fuit autem Philodemus, seu Philodamus, philosophus Epicureus, idémque poëta: qui cum L. Pisone aliquandiu vixit: de quo M. Tullius in orat. in Pisonem. *Est quidam Græcus, qui cum isto viuit, homo, verè vt dicam, sic enim cognoui, humanus: sed tãdiu, quamdiu cum aliis est, aut ipse secum. &c.* & lib. 2. de finib. bon. & mal. in extr. *Credo, Syronem dicis, & Philodamum* *cùm optimos viros, tum doctissimos homines.* Alij legunt Pibilo, demus, ait: quæ lectio videtur facilior quidem, & planior, verùm tamen prior altera probatur magis omnibus eruditis: & fortasse idem significat Martialis lib. 9. in eo epigr. cuius principium est, *Hanc volo, quæ facilis, quæ palliolata vagatur, &c.* sequuntur hi versus, *Poscentem nummos, ac grandia verba sonantem Possideat crassæ mentula Burdegali.* vocem *Gallis*, alij explicant ita, vt intelligantur Cybeles sacerdotes, quia cùm illi sint euirati, faciliùs ferre moram possunt. in quibusdam exemplaribus antiquis scriptum est *post paullum*. Legenda autem sunt hæc membratim, & singillatim, vt rectè admonet Porphir. nempe hoc modo, *post paullo: sed pluris: si exierit vir.*

SIBI, QVÆ NEQVE MAGNO ST. P.] id est, sibi autẽ optabat subaudi, eam, quæ neque magno constet, neque vocata, longam moram interponat. animaduerte autem, hanc fœminam, quæ non cunctetur, opponi illi, quæ respondeat se pòst paullo venturam, aut differat in id tẽpus, quo exierit vir: eam, quæ non magno constet, ei quæ plus poscat, quàm solita sit, aut quàm amator promittat.

MVNDA HACTENVS, &c.] tantam munditiem, tantúmque ornatum adhibens, vt neque cerussâ malas candefaciat, aut vlla alia re muliebri expoliat, neque veram corporis staturã crepidarum altitudine augeat: quæ duo in vxore sua improbat Ischomachus apud Xenophon. in Oeconomico, his verbis: ἐγὼ τοίνυν (ἔφη) ἰδών ποτε αὐτὴν, ὦ Σώκρατες, ἐντετριμμένην πολλῷ μὲν ψιμυθίῳ, ὅπως λευκοτέρα ἔτι δοκοίη εἶναι ἢ ἦν, πολλῇ δὲ ἐγχούσῃ, ὅπως ἐρυθροτέρα φαίνοιτο τῆς ἀληθείας· ὑποδήματα δ' ἔχουσαν ὑψηλὰ, ὅπως μείζων δοκοίη εἶναι, ἢ ἐπεφύκει, εἰπέ μοι ἔφην, ὦ γύναι, &c. καὶ ἐμὲ τοίνυν νόμιζε εἰπεῖν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὦ γύναι, μήτε ψιμυθίῳ, μήτε ἐγχούσης χρώματι ἥδεσθαι μᾶλλον, ἢ τῷ σῷ, id est, ergo igitur (inquit) cùm aliquãdo, ô Socrates, eam vidissem multa cerussa suffectam, vt candidior: multa anchusa, vt rubicundior, quàm re vera esset, videretur: calceis autem vtentem altis, vt maior, quàm nata esset: dic mihi, inquam vxor, &c. me igitur hoc dicere puta, inquit Ischomachus, ô vxor, neque cerussam, neque anchusam mihi tuo colore esse iucundiorem, eodem pertinent illa Propert. lib. 1. *Quid iuuat ornato, &c. Naturæque decus mercato perdere cultu? Nec sinere in propriis membra nitere bonis?* idem lib. 2. *Vt natura dedit, sic omnis recta figura: Turpis Romano Belgicus ore color.*

HÆC VBI SVPPOSVIT] vtitur eodem verbo ad eandem rem Catullus, *Noli admirari, quare tibi fæmina nulla, Rufe, velit tenerum supposuisse femur.* sententia autem huius loci hæc est, Hæc vbi dexteram corporis partem, seu dextrũ latus, meo lateri læuo supposuit, ita vt hæc mihi sit læua, ego ei dexter: mihi Iliæ & Egeriæ instar est. Quidam hîc significari putant Veneris modum omnium

omnium simplicissimum, ac facillimum, vel Ouidij iudicio. sic enim ille libr. 3. de arte amandi, *Mille modi Veneris: simplex, minimique laboris, Cum iacet in dextrum semisupina latus*. sed vt cum Ouidio congruat Horat. legẽdum videtur, *dextrum corpus mihi laeuo*. in Tornes. quidem *laeuo* ascriptũ reperi.

Nec vereor] quidam libri calamo exarati habent, *Nec metuo*, quod idem valet: & fortasse magis ad hunc locum quadrat.

Recurrat] fortasse aliquid de vxoris impudicitia vel per se suspicans, vel etiam ab aliquo domestico, aut vicino certior factus.

Ianva frangatvr, &c.] ianua frangatur à viro redeunte, vel adulterum & vxorem vnà cum eo comprehendere cupiente: vel eò quòd sibi fores tardius aperiantur, calcibus & saxis eas pulsante. *Ianua*, primus est domus ingressus, dicta à Iano, cui omne principium dicatum est, vt scribit Seruius quodam loco commentar. in lib. 1. Æneid.

Vepallida] sic restituimus, auctoritatem veterum lib. Vatic. Iann. Faërn. Tornes. & aliorum omnium, quãuis vt pallida diuisim legatur, secuti. atque hanc scripturam agnoscunt Porph. & Acron. Et certè sine librorum manu scriptorum testimonio, ex ipsa orationis structura, atque ex verborum cursu facilè erat hoc mendum tollere. nam totus hic sermo est ἀσυνύδετος ab illis verbis, *vir rure recurrat*, vsque ad hæc, *egomet mi*. vt pallidus autem idem ferè valet, quod malè & miserè pallidus: vel aliquantum pallidus. nam *ve*, in compositione interdum auget, interdum minuit, vt in his, *vesanus*, *vecors*, *vegrandis*, quod proximum nomen item emendauimus in oratione de leg. Agrar. contra Rull. ad popul. Nam cùm anteà legeretur in omnibus exempl. vulg. *quem hominem vt grandi macie torridum*, siue horridum, &c. nos viris doctissimis probauimus coniecturam nostram, quæ est, legendum esse *vegrandi*. Pompeius Festus præterea nomine *vegrande*, ait significari vel malè grande, vel parùm grande. vide eundem in nomine *vesculi*, & *vescum*.

Conscia] ancilla, vt Sat. 7. lib. 2. *peccati conscia herilis*. animaduertere autem hoc loco esse pulcherrimam antithesim, mulier vepallida lecto desiliat: ancilla culpæ herilis conscia, se miseram exclamet: hæc, nempe ancilla, cruribus metuat: illa autem, nempe vxor à viro suo deprehensa, doti. amittebant enim dotem maritæ in adulterio deprehensæ. sed eas interficere viro ne deprehensas quidem, licebat iure ciuili: patri licebat.

Discincta tvnica] magna adulteri trepidatio, magnúsque timor exprimitur, qui ita vrgeatur à viro, vt discincta tunica, & pede nudo fugere cogatur. Non solebant autem veteres in publicum discincti prodire. notum est illud, *Discincta vestis, discinctus animus*. Postremò milites, qui fugerant, aut, qui flagitium aliquod aliud militare admiserant, discincti sub iugo cr ansire cogebantur.

Ne nvmmi per. avt pyga, &c.] id est, ne pecunia mulcter, néve, si soluendo non sim, pudicitia mihi eripiatur, aut ne nateis meas percurrant raphanique, mugilésque, vt ait Catull. aut denique ne damner lege Iulia de adulterijs.

Avt pyga] pyga, πυγὴ, Græcum nomen est, quod nateis significat. nonnulli codices antiqui habent, *puge*, Latinis literis scriptum. sic suprà eadem Sat. *Depugis*.

Fabio vel ivd. v.] etiam Fabio iudice obtinebo, miserum esse deprehendi: qui fortasse fuit aliquando deprehensus, quòd autem ad loquendi genus attinet, sic loquitur Liuius lib. 27. *Quem tum principem ciuitatis esse, vel Annibale iudice, victurus esset*. & Hor. Sat. 3. lib. 2. *Vincet enim, stultos ratio insanire nepotes*. & Sat. 3. libr. 1. *Nec vincet ratio, tantundem vt peccet, idémque, &c.* C. Marius ad Cicer. epist. lib. 2. *Id quidem me cupere, nisi & antecta vita, & reliqua mea spes tacente me probat, dicendo vincere non postulo*.

TVRNEBVS.

Ex libr. 11. cap. 23. Quas Horatius Ambubaias appellat, eas equidem esse nomen adeptas existimo, quòd circum Baias, quarum lauacra calida delicatis hominibus studio & voluptati erant, versarentur, fuisséque mulieres lasciuas & impudicas arbitror, quæ Romam vsque tandem permanarint, ibique cœtus habuerint. *Inter Scortorum vrbis Ambubaiarúmque ministeria*, in Nerone Tranquillus cap. 27. dixit. Ambu autem pro an, quod est circum, dixisse veteres, vt indu pro in, existimo. Inde fortasse Ambarualis & Ambedo. Videtur etiam vt ab ἄμφω ambo, sic ab ἀμφὶ ambu. deduci posse. Non assentior ijs, qui è Syria vsque hanc vocem repetunt. At Balathrones vel à Barathro nomen habent: nam r. illud virile & streperum in lambda balbum sæpe effœminatur & emollescit: vel à blatheis, vt Verrio videtur. Nam sunt Balathrones & blatheæ bullæ luti ex itineribus, aut quod de calciamentorum soleis deraditur. Nos integrum propè hoc vocabulum nostra retinemus vernacula lingua. Belithrones .i. appellamus homines non bonæ frugi, & nihili nequamque. Varro de re Rustica, libr. 2. cap. 5. *videbo vos iam*, inquit, *balathrones: & huc adferam meum corium & flagella*. Cùm autem ait Horatius, *Sub patribus duris tironum*, eum significat fœnus exercere contra leges, quæ vetabant filijsfam. & minoribus 25. annis fœnerare: Plautus, Pseudulo sc. Pseudule non audis Mercatores sc. Duas res. *Tum me perdit lex vicenaquinaria*. & alio loco, *Omnes tenerent mutuitanti credere*. Tirones autem appellabantur, qui sumpserant togam virilem, idque tirocinium vocabatur: Tranquillus in Caio Caligula, cap. 10. *vno atque eodem die togam sumpsit barbámque posuit, sine vllo honore, qualis contigerat tirocinio fratrum eius*.

Meliusculè autem ex antiquis codicibus,

— maximè quos non

Iupiter exclamat, legitur: cùm *exclamet* hodie excudi semper soleat. Malthini nomen pro molli finxit Horatius à Maltha, vnde & μάλθων Græcè dicitur mollis & effœminatus.

Demissæ autem tunicæ, sunt tunicæ talares, quæ non viriles, sed ceu fœmineæ censebantur, vt infrà, *Ad talos stola demissa & circundata palla*. Iterum *Cætera in Catia est demissa veste tegentis.* Attamen elegantiæ cultúsque studiosi tales gerebant. Propertius, lib. 4. eleg. 2. *Mundus demissis institor in tunicis* Cumque tunicam cinctuta colligeret & suspenderet, discinctum fuisse probro dabatur, vt Mœcenati. Itaque in eius epicedio id excusatur his verbis,

Quod discinctus eras animo quoque carpitur vnum:
Diluitur nimia simplicitate tua.
Sic illi vixêre, quibus fuit aurea virgo:
Quæ benè præcinctos postmodo pulsa fugit.
Inuide quid tandem tunica nocuêre solutæ?
Aut tibi ventosi quid nocuere sinus? Iterum
Et tibi securo tunica fluxêre soluta. Rursum,
Lydia te tunicas iussit lasciua fluentes
Inter lanificas, ducere sæpe suas.

Laxius quoque cingi, neque satis sinum tunicæ adstringi, vitio dabatur, vt Iulio Cæsari.

Ex libr. 11. cap. 6. Versus est Horatij Satyricæ obscænitatis,

— mirator Cunni Cuppennius albi, explicandus tamen: mihi videtur ex pudenda parte mulierem C intelligere, ex albo ingenuam. In ingenuis autem stupra legibus vindicabantur, non item in libertinis. Ingenuæ autem mulieres albatæ erant, libertinæ atratæ, nobiliores purpuratæ. Artemidorus καὶ εἰ μὲν ἡ χλαμὺς εἴη λευκή, ἐλευθέραν ὁ ἰδὼν γαμήσει· εἰ δὲ μέλαινα, ἀπελευθέραν. εἰ δὲ πορφυρᾶ, τῷ γαμήσαντι ἑαυτῆς. Sic enim conijcit somnia ista & visa Artemidorus, quòd his essent solitæ vestibus vti ingenuæ, libertinæ, & nobiles.

Ex lib. 11. cap. 23. Caudam autem salacem venustè dixit, & expressius quàm Græci, quos imitatus est. Nam illi virile pudendum κέρκον, id est, caudam interdum vocant, & οὐράν. *Hunc* autem, *permunxerunt calones*, valet huic pudicitiam eripuerunt: vt & in eclogæ clausula, D

Ne nummi pereant aut pyga, id est, ne stupretur.

Ex lib. 29. cap. 31. *— quamuis non vitta ligatos*, inquit Tibull. lib. 1. Eleg. 6. *Impediat crines, nec stola longa pedes.* Honestæ & ingenuæ matronæ vittatæ & stolatæ erant: non item libertinæ, vt hinc suspicer amicam Tibulli libertinam esse. Nam in libertinis non vindicabantur Veneris furta, ac ex eo ordine multæ meretrices erant. Horatius
Tutior at quanto merx est in classe secunda
Libertinarum. Meretricula apud Plautum, Cistellaria sc. tum antehac amaui. *Sunt*, inquit, *deprensum, quia sumus libertinæ*. Idem scribit, *Quarum subsuta talos tegat instita veste*, Ouidius de matronis ingenuis libr. 1. de art. amandi & 2. Trist.

A *Este procul vittæ tenues insigne pudoris*
Quæq; tegis medios instita longa pedes. Iterum 1. de art. amandi.

Luditur in nostris instita nulla iocis.

Ex lib. 24. cap. 18. Quod in epigrammate ad amicum scribitur à Catullo,

Moris ite est actu nactus vtrumque malum, deprauatum suspicor, emendandúmque reor. *est tactu*: quo sensu ab Horatio dicitur,

— Matronam nullam ego tango.

Ex lib. 29. cap. 34. Limare pro delibare vsurpauit Lucretius libr. 3. hoc versu,

Floriferis vt apes in saltibus omnia limant.

Sic postliminij iure in sua redit vox, quæ exulabat, & in cuius vicem *libant* substitutum fuerat:
B Sic, *Rem patris oblimare, malum est vbicumque*, dixit Horatius pro deterere.

Ex lib. 11. cap. 23. Sed & quod in quodam reperi perbono exemplari contemnendum non duxi, cùm aliquanto sit apertius & clarius quàm edititia scriptura,

Nec magis hoc inter niueos viridésque lapillos
Sic licet, hoc Cherinthe tuo tenerum est femur aut crus
Rectius. Vt dicat gemmato quàm inornato non esse delicatius femur. Porro tamen non adulteratum esse & verum, *Nec magis hinc: &* *— hoc Cherinthe tuum*, vt dicat, nõ hinc femur hoc tuum est tenerius. quod sit gemmatum & vnionibus distinctum. Lego etiam ex antiquis libris

Si interdicta petes, vallo circundata: Nam te
C *Hoc facit insanum, multa tibi dum efficiunt res.* id est, si interdictam & vetitam petas matronarum venerem, ea veluti castra quædam, vallo circundata est, & magna difficultate expugnanda: quæ res tamen ad insaniam te adigit & furorem. Placet etiam vt editur,

— vallo circundata (nam te
Hoc facit insanum) multa tibi tum efficient res. venerem matronarum appetas, ita vndique obuallatam atque munitam, quæ tamen teste ad amorem vehementer impellit & incendit, multa tibi obijcientur incommoda & impedimenta. Reperi etiam,

— Chlorin tibi pene videre est.

Vt nudam: Sed nescio quomodo velut centuriatis magnísque comitijs omnium ordinum suffragia D *Cois* meretur: in his etiam meum, si fortè hac accessiuncula lætetur. Chlorin tamen si quis tueatur, nomen erit meretriculæ. Sic & illa distinguo.

— Leporem venator vt alta
In niue sectetur, positum sic tangere nolit,
Cantat: & apponit, meus est amor huic similis.

Amator inquit, cantat vt venator sectetur in niue libenter leporem, sic appositum in ferculo nolit tangere: & mox addit (hoc enim est apponit) suum amorem esse similem. *Sectetur* autem non *sectatur* legendum est, quod & veteribus credimus libris & Grammaticorum rationi ita flagitanti assentimur. Mox reperio, *Hiscine versiculis*: & cùm versiculos dicat, satis indicat ver-

ius

ſus ſuperiores pro cantico accipi debere vt ex- A
plicaui.

Ex lib. 21. cap. 15. *Eſt quidam Græcus*. inquit Tullius in Piſonem. Philodemus autem ſignificatur, cuius Horatius meminit in Sermonibus, *Gallis hanc Philodemus ait*. Huius aliquot hodiéque amatoria epigrammata in ἀνθολογίᾳ ἐπιγραμμάτων Græcorum reperiuntur.

Ex lib. 21. cap. 23. Ne nummi pereant, aut pyga. id eſt ne ſtupretur.

SATYRA 3.

Eos primùm reprehendit, qui quum ad ſua ipſorum vitia conniueant, in alienis videndis acumine oculorum valent. Deinde amatorum & B parrum exemplo leuiora vitia in amicitia diſſimulanda eſſe docet. Poſtremò ad reprehenſionem Stoici paradoxi delabitur, quo paria eſſe peccata dicunt.

Omnibus hoc vitium eſt cantoribus, inter amicos
Vt numquam inducant animum cantare, rogati:
Iniuſſi numquam deſiſtant. Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. * *Cæſar qui cogere poſſet* C
Si peteret per amicitiam patris, atque ſuam, non
Quicquã proficeret: ſi collibuiſſet * *ab ouo*
Vſque ad mala * *citaret, Io Bacche, modò ſumma*
Voce, modo hac, reſonat chordis quę quattuor ima.
Nil æquale homini fuit illi: * *ſæpe velut, qui* D
Currebat, fugiẽs hoſtem: perſæpe velut ſi
* *Iunonis ſacra ferret. habebat ſæpe ducentos,*
Sæpe decem ſeruos. modo reges, atque tetrarchas,
Omnia magna loquens. modo, ſit mihi menſa tripes, &
Concha ſalis puri, & toga, quæ defendere, frigus,
Quamuis craſſa, queat. decies centena dediſſes
Huic parco, paucis contento: quinque diebus
Nil erat in loculis: noctleis vigilabat ad ipſum
Manè diem totum ſtertebat. nil fuit vnquam
Sic * *impar ſibi. nunc aliquis dicat mihi, quid tu?*
Nulláne habes vitia? immò alia, & fortaſſe minora.
Manius abſentem Nouium cùm carperet: heus tu,
Quidam ait, ignoras te? an, vt ignotum, dare nobis
Verba putas? egomet mi ignoſco, Manius inquit.
Stultus, & improbus hic amor eſt, digniúſque notari.
Cùm tua peruideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum,
Quàm aut aquila, aut * *ſerpens Epidaurius? at tibi contrà*
Euenit, inquirant vitia vt tua rurſus & illi.
Iracundior eſt paullo, minùs aptus * *acutis*
Naribus * *horum hominum, rideri poſſit, eò quòd*
* *Ruſticius tonſo toga defluit: & malè laxus*
In pede calceus hæret. at eſt bonus, vt melior vir
Non alius quiſquam: at tibi amicus: at ingenium ingens
Inculto latet hoc ſub corpore. denique te ipſum
* *Concute, numquã tibi vitiorum inſeuerit olim*
Natura, aut etiam conſuetudo mala. namque

* *Neglectis vrenda filix innascitur agris.* A
*Illuc * praeuertamur, amatorem quòd amicae*
Turpia decipiunt caecum vitia: aut etiam ipsa haec
*Delectant: veluti Balbinum * polypus Agnae.*
Vellem in amicitia sic erraremus: & isti
Errori nomen virtus posuisset honestum.
At pater vt nati, sic nos debemus amici,
Si quod sit vitium, non fastidire. strabonem B
Appellat paetum pater: & pullum, malè paruus
Si cui filius est; vt abortiuus fuit olim
Sisyphus. hunc varum, distortis cruribus: illum
Balbutit scaurũ, prauis fultum malè talis.
Parcius hic viuit? frugi dicatur. ineptus,
Et iactantior hic paullò est? concinnus amicis
Postulat, vt videatur. at est truculentior, atque C
Plus aequo liber? simplex, fortisque habeatur.
* *Caldior est? acreis inter numeretur. opinor*
Haec res & iungit, iunctos & seruat amicos.
At nos virtutes ipsas inuertimus: atque
* *Sincerum cupimus vas incrustare. probus quis*
Nobiscum viuit? multum est demissus homo. illi D
Tardo, cognomen pinguis damus. hic fugit omneis
Insidias, nullique malo latus obdit apertum?
(Cùm genus hoc inter vitae versetur, vbi acris
Inuidia, atque vigent vbi crimina) pro bene sano,
Ac non incauto, fictum, astutúmque vocamus
Simplicior quis at est? (qualem me saepè libenter
Obtulerim tibi, Maecenas) vt fortè legentem
*Aut tacitum * appellet, quouis sermone molestus?*
Communi sensu planè caret, inquimus. eheu
Quàm temerè in nosmet legem sancimus iniquam!
Nam vitijs nemo sine nascitur. optimus ille est,
Qui minimis vrgetur. amicus dulcis, vt aequum est,
Cùm mea compenset vitijs bona, pluribus hisce,
(Si modò plura mihi bona sunt) inclinet, amari
Si volet. hac lege in trutina ponetur eadem.
Qui, ne tuberibus proprijs offendat amicum,*
Postulat, ignoscat verrucis illius. aequum est,
Peccatis veniam poscentem, reddere rursus.
Denique, quatinus excîdi penitus vitium irae,*
Cetera item nequeunt stultis haerentia curnom
Ponderibus, modulísque suis ratio vtitur? ac, res
Vt quaeque est, ita supplicijs delicta coërcet?
Si quis eum seruum, patinam qui tollere iussus,
Semesos pisceis, tepidúmq; ligurrierit ius,
In cruce suffigat: Labeone insanior, inter
Sanos dicatur. quanto hoc furosius, atque

Maius

Maius peccatum est? paullùm deliquit amicus:
*Quod nisi concedas, habeare insuauis, * acerbus,*
Odisti, & fugis, vt Drusonem debitor æris:
Qui, nisi cum tristes misero venêre kalendæ,
Mercedem, aut nummos vndeunde extricat: amaras,
*Porrecto iugulo, * historias, captiuus vt, audit.*
Comminxit lectum potus: mensâve catillum
* *Euandri manibus tritum deiecit: ob hanc rem,*
Aut, positum antè mea quia pullum in parte catini
Sustulit esuriens: minus hoc iucundus amicus
*Sit mihi? * quid faciam, si furtum fecerit? aut si*
*Prodiderit commissa * fide? sponsúmve negarit?*
*Queis * paria esse ferè placuit peccata, laborant,*
Cùm ventum ad verum est: sensus, moréśque repugnant,
Atque ipsa vtilitas, iusti propè mater, & æqui.
Cùm prorepserũt primis animalia terris,
Mutum, & turpe pecus, glandem, atque cubilia propter,
Unguibus, & pugnis dein fustibus, atque ita porrò (vsus:
Pugnabant armis, quæ pòst fabricauerat
Donec verba, quibus voces, sensúsque notarent,
Nomináque inuenêre. dehinc absistere bello,
Oppida cœperunt munire, & ponere leges,

A *Ne quis fur esset, neu latro, neu quis adulter.*
Nam fuit ante Helenam cunnus teterrima belli
Causa: sed ignotis perierunt mortibus illi,
Quos Venerem incertam rapienteis more ferarum,
Viribus editior cædebat, vt in grege taurus.
B *Iura inuẽta metu iniusti fateare necesse est,*
Tẽpora si fastósque velis euoluere mũdi.
Nec natura potest iusto secernere iniquum,
* *Diuidit vt bona * diuersis, fugienda petendis:*
* *Nec vincet ratio hoc, tantundem vt peccet, idémque,*
Qui teneros caules alieni fregerit horti:
*Et qui * nocturnus diuûm sacra legerit. assit*
C *Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas:*
Ne scutica dignum, horribili sectere flagello.
Nam vt ferula cædas meritum maiora subire
Verbera, non vereor: cùm dicas esse pareis res
*Furta latrocinijs: & * magnis parua mineris*
D *Falce recisurum simili te, si tibi regnum*
Permittant homines. si diues, qui sapiens est,
Et sutor bonus, & solus formosus, & est rex:
* *Cur optas, quod habes? non nosti, quid pater, inquit,*
Chrysippus dicat: sapiens crepidas sibi numquam,
Nec soleas fecit: sutor tamen est sapiens. quò?

Vt, quamuis tacet Hermogenes: cantor tamen, atque A
Optimus est modulator: vt Alfenus vafer omni,
Abiecto instrumento artis, clausaque taberna,
Sutor erat: sapiẽs operis sic optimus omnis
*Est opifex solus: sic rex. * vellunt tibi barbam*
Lasciui pueri: quos tu nisi fuste coërces,
Vrgeris turba circum te stante: miserque B
** Rumperis: & latras magnorum maxime regum.*
*Ne longum faciam: * dum tu quadrante lauatum*
Rex ibis: neque te quisquam stipator, ineptum
Præter Crispinum, sectabitur: & mihi dulces
Ignoscent, si quid peccauero stultus, amici:
Inque vicem illorũ patiar delicta libẽter: C
Priuatúsque magis viuam te rege beatus.

Sardvs habebat ille Tig.] Hermogenes, de quo superiore saty.

Cæsar, qvi cogere p. &c. Cæsar, qui cogendi potestatem haberet, si eum oraret per amicitiam Iulij Cæsaris patris, & suam, ab eo non impetraret, vt caneret.

Patris] auunculi sui natura: patris iure ciuili, id est, adoptione.

Ab ovo vsqve ad mala] prouerbium est, quod valet, à prima mensa ad secundam M. Tull. lib. 9. epist. ad Varron. *Integram famem ad ouum affero.* Apponebant enim etiam veteres oua in prima mensa: quod vel ex Athenæo lib. 3. cognoscere licet. quamquam idem tradit lib. 14 etiam in secunda mensa apponi solita, his verbis, ἐτίθετο δὲ καὶ ᾠὰ ἐν τῇ δευτέρᾳ τραπέζῃ.

Citaret Io Bacche] probabile est carmen quoddam fuisse in laudem Bacchi hoc principio, *Io Bacche*: aut, in quo hæ voces identidem iterararentur. Quia autem *Io Bacche* vocandi casus est, verbo citandi aptissimo, & conuenientissimo vsus est: proinde ac si diceret Horatius: Tigellius ille, si ei collibuisset, carmina in Bacchi laudem caneret, Bacchúmque identidem appellaret, atque inuocaret. *Io* autem vox est, lætitiam animi significantium, vox triumphantibus gratulantium, vox inclamantium, & inuocantium. Tibull. *Agna cadet vobis, quam circum rustica pubes Clamet io, messes, & bona vina date.* Ita & triumphantibus acclamabant *io triumphe*, vt supra annot. ad Od. 9. epod. sed Adr. Turnebus existimabat legendum, *Io Bacche.*

Modo svmma voce, modò h. r.] modo acutissima, modò grauissima voce. Intellige, hunc Tigellium hoc loco vno tempore & voce, & fidibus cecinisse: organoque quattuor chordarum, quod τετράχορδον appellant Græci, vsum esse. *resonat* autem excudeodum curaui codices veteres secutus: ex quibus tamen nonnulli habent *resonet.*

Nil æqvale homini f.] erat sibi ipse inæqualis, inconstans, varius, multiplex, nullam vitæ æquabilitatem retinens.

Sæpe velvt q.] ordo verborum hic est, Qui sæpe currebat, velut fugiens hostem.

Persæpe velvt, si Ivn. s. f.] persæpe ita incedebat, quasi Iunonis sacra ferret. eas autem virgines: quæ Iunonis, aut Cereris sacra ferebant, quæ κανηφόροι dicebantur, vt notauimus ad illum locum, vt *Attica virgo Cum sacris Cereris &c.* Sat. 8. lib. 2. tardissimè incidere solitas esse, declarat locus ille M. Toll. Offi. 1. *cauendum est, ne aut tarditatibus vtamur in ingressu mollioribus, vt similes pomparum ferculis esse videamur: aut in festinationibus suscipiamus nimias celeritates.* & illud ἡραῖον βαδίζειν, id est Iunonium incedere: & illud Virg. lib. 1. *Ast ego, quæ diuûm incedo Regina, &c.*

Habeat sæpe dvcentos, &c.] Totum hunc locum profert Seneca epist. 1. lib. 22. sub extr. vbi de hominum inconstantia disserit.

Sit mihi mensa trip.] qualis est pauperum, & tenuium. Ouid. Metam. 8. *mensam succincta, tremensque Ponit anus: mensæ sed erat pes tertius impar: Testa parem fecit.*

Concha salis pvri] concha salis, id est, ex concha salinum. suprà Od. 16. lib. 2. *Viuitur paruo benè, cui paternum Splendet in mensa tenui salinum.* per concham salis puri, tenuem victum, paruúmque apparatum significat. talis enim est pauperum victus & apparatus, panis & sal pro obsonio. vt Sat. 2. libr. 2. *cum sale panis Latrantem stomachum bene leniet.* Et Plutarch. Sympos. κινδυνεύουσι γὰρ οἱ ἅλες τῶν ἄλλων ὄψων ὄψον εἶναι καὶ ἥδυσμα. διὸ καὶ χάριτας ἔνιοι προσαγορεύουσιν αὐτούς, ὅτι τῆς τροφῆς ἀναγκαῖον ἡδὺ ποιοῦσι, id est, videtur enim sal aliorum opsoniorum obsonium & condimentum esse. Quocirca & eum gratias appellant nonnulli, quia victum, eum, qui necessarium est, dulcem efficiunt.

Pvri] cur puri? an quòd res puras & incorruptas conseruet, & iccirco appellatur à Lycophrone ἁγνίτης, & ab Homero θεῖος; an per purum, merum & solum & simplicem, & sine vllo alio obsonio coniunctum significat, vt sal purus, solus, & simplex obsonij loco sit? quod probabilius est.

Defendere

DEFENDERE] id eſt, arcere, & propulſare, A vt ſup. Od. 17. lib. 1. *Defendit æſtatem cap ke.*

DECIES CENTENA] decies centena ſeſtertia, id eſt, decies centum millia nummum: quæ efficiũt circiter xxv. aureorum Gallicorum, aut Italicorum millia. vſurpabatur à veteribus pro ingenti ſumma. de ſeſtertio autem plura alibi dicemus.

HVIC PARCO P. C.] *αὐτάρκης*: vel qui paullo antè tam parcus, & tam paucis contentus erat.

SIC IMPAR SIBI] ſic inæquale, atque inconſtans.

MÆNIVS ABS] ſi Mæuius recta & emendata eſt ſcriptura, credibile eſt hic deſcribi ab B Horatio Mæuium illum, de quo Virg. in Palæmone, *Qui Bauium non odit, amet tua carmina Mæui.* Sed pleriſque legunt Mænius, exiſtimantes ab Horatio ſignificari luxurioſum illum Mænium, & facetiſſimum ſcurram, qui ex ampliſſimo & lautiſſimo patrimonio nihil ſibi præter vnam columnam excepit, quin omne profunderet, ac diſſiparet, vnde gladiatores ſpectaret. de eo autem plura dicemus ad epiſt. ad Vallam, ibi, *Mænius vt rebus maternis, &c.*

IGNORAS TE?] non nouiſti te? ſic Terent. Heaut. *Erras, ſi id credis: & me ignoras Clinia.* M. Tull. Academic. quæſt. lib. 4. *Maiore ſtudio Lucullus philoſophiæ ſtudio deditus fuit, quam, qui illum ignorabant, arbitrabantur.*

C IMMO ALIA ET F. M.] libr. quidem omnes vulgari habent *haud fortaſſe min.* ſed aliquot veteres: in his duo Vatic. Iannoct. Faern. Rainutij Card. & Torn. & Nicotian., Cleric. *immo alia, & fortaſſe minora.* quos ſecutus ſum.

AN, VT IGNOTVM DARE NOBIS V.] dare verba, eſt nihil, præter verba, dare: multa quidem & larga promittere, ſed nihil re præſtare: verbis iactare, ad decipere. Terentius Heaut. *Dic me hic oppido eſſe inuitam, atque ſeruari: Verum aliquo pacto verba me his daturam eſſe, & venturam.* Lucilius. *Vnus ſe atque eidem ſtudio omnes dedere, & arti, Verba dare vt cautè poſſint, pugnare doloſe, blanditia certare, bonum ſimulare virum ſe, Inſidias facere, vt ſi hoſtes ſint omnibus omnes.* Plaut. Menæch. *Sic hoc decet, dari facetè verba cuſtodi catæ.* Idem Milite glor. *Ve miſero mihi. Verba mihi dari eſſe video.* D

STVLTVS ET IMPROBVS H. A.] hoc genus hominum, qui in aliorum ingenijs, ac moribus obſeruandis ſunt diligentes, & acres: in ſuis, admodum negligentes, pulchrè notat Theognis his verſibus, Νήπιος, ὃς τὸν ἐμὸν μὲν ἔχει νόον ἐν φυλακῇσι. Τὸν δ' αὐτοῦ ἴδιον οὐδὲν ἐπιστρέφεται. id eſt, Stultus eſt, qui mentem quidem meam obſeruat: ſuam autem non attendit. & Plutarchus lib. περὶ εὐθυμίας. τί τὸ ἀλλότριον, ἄνθρωπε βασκανώτατε, κακὸν ὀξυδερκεῖς, τὸ δ' ἴδιον παραβλέπεις; id eſt, quid alienum malum, homo inuidiſſime, acutiſſimè perſpicis: tuum tranſuerſis & conniuentibus oculis intueris?

A Non abhorrent ab his illa Ciceronis lib. 3. Tuſcul. q. *Et qui ſuos ea ne aliter ferunt, atque vt alij auctores ij fuerunt, non ſunt vitioſiores, quam ſere plerique, qui auari auaros, gloriæ cupidos gloriose reprehendunt. Eſt enim proprium ſtultitiæ aliorum vitia cernere oblitiſci ſuorum.*

CÙM TVA PERVIDEAS OC. M. L. I.] huius loci hæc ſententia eſt. Cùm tua mala oculis lippientibus, & negligenter vel quaſi lippus, cuius oculi inuncti, id eſt vncti ſunt, cernas, cur in amicorum, &c. P. Victorius libr. Var. lectionum 20. ait hoc loco *peruidere*, idem valere, quod apud Græcos παραβλέπειν, quod eſt, non admodum contentis oculis intueri, conniuere, negligenter inſpicere. Atqui apud M. Tullium B aliam vim habet verbum peruidendi. vt lib. 5. de finib. *Intrandum eſt igitur in rerum naturam, & penitus, quid ea poſtulet, peruidendum.* Et apud Lucret. lib. 1. *Peruideamus vtrum finitum funditus omne Conſtet, an immenſum pateat, vaſtéque profundum.* & lib. 2. *Ex quo caſtare magis omnia materiai Corpora Peruideas.* Itaque exiſtimarim, quod quidem pace Victorij dixerim, *peruidere* ſemper ſignificare acerrimè, & acutiſſimè intueri: ſed hoc loco fieri, vt contrarium ſignificare videatur propter has voces adiectas, *oculis lippus inunctis.* ſic ſuprà dixit Od. 7. lib. 3. *nam ſcopulis ſurdior Icari Voces audit adhuc integer.* inunctis autem participium eſt à verbo *inungor.* epiſt. 1. lib. 1. *Non tamen idcirco contemnas lippus inungi.*

C TAM CERNIS ACVTVM] ὀξυδερκεῖς, vt loquitur apud Plutarchum poëta quidam.

AQVILA] Traditum eſt à veteribus, aquilas eſſe acie oculorum acutiſſima præditas: eaſdem pullos ſuos nuper natos Soli admouere, cogereque, vt ſolem aduerſum intueantur: quod ſi facere poſſint, legitimos haberi: ſin minus, vt adulterinos reijci. Hom. quoque ἰλιάδ. ρ. aquilam omnium auium eſſe oculatiſſimam ſatis declarat ijs verſibus, quibus Menelaum quoquouerſus circumſpicientem, ſi forte Antilochum reperiat, vt eum ad Achillem mittat, Patrocli mortem nuntiatum, cum aquila comparat, his verbis. Πάντοσε παπταίνων, ὥς τ' αἰετὸς, ὅν ῥά τέ φασιν Ὀξύτατον δέρκεσθαι ὑπουρανίων πετεηνῶν, D id eſt, quoquouerſus circumſpiciens, tanquam aquila, quam omnium auium acutiſſimè cernere ferunt.

SERPENS EPIDAVRIVS?] draco. oculatiſſimum eſt enim genus draconum, ex quo nomen traxerunt. nam δέρκεσθαι cernere eſt: vnde dracones ſunt appellati, ſerpentem Epidaurium dixit, vel quòd Æſculapius Epidauri colitur, cui ſacri ſunt dracones: vel quòd in agro Epidaurio, nuſquam alibi, genus quoddam draconum naſcitur manſuetum, colore ab alijs differens, vt ſcribit Pauſan. in Corinth. vel quòd Romanis graui peſtilentia laborantibus, draco Epidauro Romam aduectus, ſaluti fuit, & hac ſpecie Romæ colebatur. quod poſtremum probabilius eſt. poſuit tamen ſerpentem Epidaurium

pro quoniam illo dracone. Adiuuat autem [illegible] hanc postremam sententiam Arnobius lib. 7. aduersus gentes. Et Epidauro, tamen qui est aliud [illegible]tum, nisi magni agminis [illegible]? fidem si annalium sequimur, & experta [illegible] eis [illegible] uiuimus veritatem, nihil (vt [illegible]) est aliud. quid ergo dicimus? Æsculapium [illegible], quem prædicatis, Deus præstans, sanctus Deus, salutis dator, valetudinum pessimarum propulsator, prohibitor & exstructor, serpentis est forma, & circumscriptione fructus: per terram repens, cœno [illegible] vt vermiculis mos est, solum mento radit & pectore, tortuosis voluminibus se [illegible]hens, atque vt pergere prorsus possit, partê sui postremam conatibus priori adducit, &c.

IRACVNDIOR EST PAVLLO, &c.] huius loci hæc sententia est. Est aliquis fortasse aliquanto plus quàm par sit iracundus, qui leuissima de causa irascitur, & ideo minus aptus est congressibus hominum, qui hodie viuunt, dicacium, & vrbanorum, quia ferre non potest eorum sales & risus, & dicta, id est scommata. cum sit autem subrusticis motibus, & inculto corpore, expositus est dicacium hominum naso. Esto igitur aliquis, tali ingenio, talique corporis cultu: at vir bonus est, at tibi amicus est, at ingenio præstat. est igitur ferendus & amandus.

MINVS APT. AC NAR. HORVM HOM.] minus apte huiusce ætatis hominum vrbaniati atque irrisoni, qui sagacissimè aliorum mores odorantur, vitiaque vel leuissima vrbanè insectantur. acutæ nares, sunt sagaciores: obtusæ & obesæ, ad odorandum ineptiores. iracundi autem homines, inepti sunt ad congressus hominum vrbanorum, & dicacium, quia si quid in eis reprehendendum est, illis quidem ridendi materiam præbent, ipsi autem ferre non possunt propter innatam iracundiam. quanto autem molestius risus & falsa dicta ferunt, tanto magis irridentur. Alii sic distinguunt, quod & mox [illegible]terabimus, *Iracundior est paullo: minus aptus. Acutis Naribus h. min. rid. p. &c.* vt sic hæc sententia, Iracundior est paullo, minus aptus, id est ineptus ad hominum congressus, quia sit aliquanto iracundior. rideri possit acutis naribus hor. homi. id est, rideri possit ab istis nasutis, & derisoribus. Simeo Bosius Lemouix autem dicebat mihi, se in suo codice [illegible] quo scriptum habere, *iracundior et paullo* quam scripturam nullo modo probo. vide epist. ad Mæcen. 1. lib. 1. ibi, *ad hæc ego naribus vti formido.* Sed quidam sic legendum ac distinguendum existimant, minus aptus, acutis narib. hor. hom. &c. vt sit hæc sententia, Iracundior est paullo, minus aptus, id est, homo ineptus: & post minus aptus, locant interpunctionis notam, aut virgulam, aut comma: deinde ita sequetur, ἀστεῖστες, rideri possit, eò quod, &c. id est, ridiculus sit, eò quod rusticius est tonsus, quòd ei toga laxa, minusque astricta pendet è pectore, seu ex humero.

RIDERI POSSIT ET [illegible].] hæc verba [illegible] con[illegible] [illegible] rum, nempe, [illegible] sap[illegible] ac. n. h. h. vel [illegible] vt proximè [illegible].

EO QVOD RVSTICIVS TONSO TOGA DEFL. ET M. L. IN P. [illegible].] id est, quòd & imperitius tonsus sit, & toga non est apte composita, & calceos habet nimis laxos, ita vt in eis pes quasi natare videatur, vt loquitur Ouidius: id est, malè hæreat, incertus & instabilis sit. Quidam dicunt hic Virgilium vellicari, quasi subrusticis moribus hominem.

B MALE LAXVS IN P. C. H.] si malè coniungas cum nomine laxus, sic erit interpretandum, nimis, aut valde laxus, vt infr. ead. Sat. *male paruus [illegible] est.* & Od. 17. lib. 1. *ne male dispari Incontinentem iniiciat manum.* & Sat. 4. *Sulcius, & Caprius rauci male.* & Sat. 5. lib. 2. *malè tussiret.* alias contrariam habet significationem, vt Od. 9. lib. 1. *aut digito malè pertinaci*, id est, parum pertinaci. & epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *vt male sanos Ascripsit Liber satyris, Faunisque poetas.* M. Tull. epist. ad Att. lib. 2. *sed ego odi illum male Consularem.* Catull. ad Aur. & Fur. *male me marem putastis.* Ouid. lib. 1 de arte. *Et si quis malè vir quæret habere virum.* T. Liuius lib. 35. annalium, *videretur vix duarum malè plenarum legiunculaurum instar in*

C *castris regis.* Sed omnino hoc *malè*, cohærere debet, cum verbo *hæret*, vt sit hic ordo, & structura. *& calceus laxus in pede male hæret.* Vnum autem hoc est argumentum rusticitatis maiorem pede calceum gerere, vt docet Theophr. libello, quem inscripsit ἠθικοὶ χαρακτῆρες sic enim ille, capite περὶ ἀγροικίας, id est, de rusticitate. [illegible] ἀγροῖκος τοιοῦτός τις, οἷος μείζω τοῦ ποδὸς ὑποδήματα φορεῖν. id est, rusticus eo ingenio est, vt pede maiores calceos gerat.

SVB CORPORI] aliquot membranæ manu scriptæ habent, *ob pectore.* quæ scriptura non est fortasse reiicienda. pectus enim proculdubio propriè, pars est corporis, sed ex sententia Epicureorum, animi, & ingenij, & consilij sedes. Ex quo pro animo a poetis vsurpatur. hanc scripturam

D tam confirmat illud ex Sat. 6. huius lib. *& latum demisit pectore clauum.*

NVMQVA TIBI VIT. INS.] id est, numqua vitia tibi natura ingenuerit, seu ingenerauerit. malè autem Acron, [illegible] potius [illegible]udacem, qui *inseuerit* positum esse putat pro insita fuerit. & *numqua* coniungit cum *natura.*

CONSVETVDO MALA] consuetudinem malam, non intelligit victus consuetudinem cum vitiosis, & improbis hominibus: quamuis hæc quoque multum valeat ad animos corrumpendos, vt ostendit Theognis his versibus, Οἱ κακοὶ οὐ πάντως κακοὶ ἐκ γαστρὸς γεγόνασιν. Ἀλλ' ἄνδρεσσι κακοῖς συνθέμενοι φιλίην. id est, *vitiosi & improbi homines, non prorsus vitiosi ex vtero nascuntur: sed ex eo vitiosi fiunt, quod cum vitiosis familiariter*

miliaritate coniuncti sint: sed consuetudinem pec- A
candi: de qua Aristot. lib. 3. de morib. ad Nicomach. his verbis, ἀλλὰ τοῦ τοιούτους γενέσθαι αὐτοὶ αἴτιοι, ζῶντες ἀνειμένως· καὶ τοῦ ἀδίκους, ἢ ἀκολάστους εἶναι, οἱ μὲν κακουργοῦντες, οἱ δ' ἐν πότοις, καὶ τοῖς τοιούτοις διάγοντες· αἱ γὰρ περὶ ἕκαστα ἐνέργειαι, τοιούτους ποιοῦσι, id est, vt quidem nos vertimus (nostri enim vti licet) verùm cur tales exstiterint, causam ipsi sustinent, quippe qui negligenter ac dissolutè viuant: & cur iniusti, atque intemperantes sint, causa in ipsis consistit, vt pote quorum alteri in maleficijs, alteri in compotationibus, & id genus delicijs ætatem consumant. Nam quales sunt in quaque re collocatæ functiones, taleis eos, qui munere funguntur efficiunt. Præterea idem lib. 2. prin- B
cip. docet, virtutes moraleis, quas Græci ἠθικὰς appellant, nomen habere ex ἔθους, id est, ex consuetudine: quod nomen paullum declinat ac deflectit ἀπὸ τοῦ ἔθους. id est. à moribus & comparati consuetudine. & M. Tull. libr. 3. accusat. *o consuetudo peccandi: quantam habes iucunditatem in improbis, & audacibus, cum pœna afuit, & licentia consecuta est.*

NAMQVE NEGLECTIS VRENDA FILIX, &c. allegoria est, per quam significat, in animis nulla doctrina excultis vitia innasci.

ILLVC PRÆVERTAMVR] ad illud prius veniamus: illud priore loco explicemus de amatoribus, qui amicarum suarum vitijs ita blan- C
diuntur, & ignoscunt, vt etiam interdum ijs delectentur, aut certè ea non animaduertant, quàm de amicorum officio dicamus. Plautus hoc verbum in Milite glor. cum accusandi casu coniungit, *Igitur ad quod agitur, nunc hoc primum prauorti decet.* In Mercatore cum dandi, *otium non est: mandatis rebus prauorti volo.* sic Cæsar libr. 7. de bello Gallico, *huic rei prauertendum existimauit.* T. Liuius lib. 35. πειθαν[illegible]. *Aliud in præsentia, quod magis instaret, prauertendum sibi esse dixit.*

AMATOREM QVOD AM. TVRP. DEC.] decipiunt amatorem, id est, ab amatore non animaduertuntur, neque sentiuntur: sed ignorantur, λανθάνουσι, fallunt, latent. vt suprà Od. 13. lib. 2. *Dulci laborem decipitur sono.* Plato libr. 5. de Rep. ostendens, eum, qui aliquid amet, D
non solùm id amare, quod sit in eo genere perfectum, sed id omne, quod sit eius generis: neque quemquam, disciplinarum cupidum verè dici solere, qui hanc, vel illam disciplinam sequatur: sed eum, qui hoc nomine dignus sit, omneis disciplinas colere, & amplecti oportere: exemplum affert amatorum eorum, qui puerilibus amoribus dediti sunt: aitque illos puerorum omnium, in quibus insit maturitas illa ætatis, aspectu quodammodo pungi, & commoueri: eorúmque vitia corporis, si qua sint, studiosè extenuare, & eleuare. verba Platonis sunt hæc, ἢ οὐχ οὕτω ποιεῖτε πρὸς τοὺς καλούς; ὁ μὲν ὅτι σιμός, ἐπίχαρις κληθεὶς ἐπαινεθήσεται ὑφ' ὑμῶν· τοῦ δὲ τὸ γρυπὸν, βασιλικὸν φατὲ εἶναι. τὸν δὲ δὴ διὰ A
μέσου τούτων, ἐμμετρώτατα ἔχειν. μέλανας δὲ, ἀνδρικοὺς ἰδεῖν. λευκοὺς δὲ, θεῶν παῖδας εἶναι· μελιχλώρους δὲ καὶ τοὔνομα οἴει τινὸς ἄλλου ποίημα εἶναι, ἢ ἐραστοῦ ὑποκοριζομένου τε, καὶ εὐχερῶς φέροντος τὴν ὠχρότητα, ἐὰν ἐπὶ ὥρᾳ ᾖ; καὶ ἑνὶ λόγῳ πάσας τε προφάσεις προφασίζεσθαι, καὶ πάσας φωνὰς ἀφιέτε, ὥστε μηδένα ἀποβάλλειν τῶν ἀνθούντων ἐν ὥρᾳ, id est, nonne ita vos geritis aduersus formosos? nonne hic quidem quod sit simus, venustus appellabitur, atque à vobis laudabitur? illius parum aquilinum dicitis regium esse: alium, qui medius inter hos locutus sit, exquisitissimam mediocritatem obtinere? nigros autem aspectum virilem præ se ferre? candidos, Deorum esse filios? B
Iam verò eorum, qui μελίχλωροι appellantur, nonne nomen ipsum ab eo amatore factum est, qui eius, quem amet, pallorem luridum, ac subuiridem extenuet, facilèque ferat, si sit ætate matura? Denique (vt vno verbo absoluam) causas omneis excogitatis, vocésque omneis mittitis, vt ne quis eorum, quorum ætas floreat, de manibus vestris elabatur. Huc pertinent quæ Lucretius scribit libr. 4. *Multis modis igitur prauas, turpésque videmus Esse in delicijs, summoque in honore vigere. Atque alios alij irrident, Venerémque suadent Vt placent, quoniam fœdo afflictantur amore, Nec sua respiciunt miseri mala maxima sæpe. Nigra* μελίχροος. [id est mellei coloris] *est. immunda, & fœtida* ἄκοσμος [id est immunda seu inornata.] *Cæ-* C
sia παλλάδιον [id est parua Pallas] *neruosa & lignea,* δορκὰς [id est caprea] *Paruula pumilio,* χαρίτων μία [id est vna gratiarum] *tota merum sal. Magna atque immanis,* καταπλὴξ, [id est horrorem seu potius stuporem incutiens.] *plenáque honoris: Balba, loqui non quit,* τραυλίζει, [id est balbutit.] *muta, pudens est: At flagrans, odiosa, loquacula,* λαμπάδιον, [id est parua lampas] *fit.* ἰσχνὸν ἐρώμενον [id est gracilis amicula] *tum fit, cum viuere non quit Præ macie:* ῥαδινὴ *verò est iam mortua tussi. At gemina & mammosa, Ceres est ipsa ab Iaccho: Simula* σιλήνη, [id est silena] *ac Satyra est: labiosa* φίλημα. [id est osculum] His similia sunt illa apud M. Tull. lib. 1. de natu. Deor. *Naeuus in articulo pueri delectat Alcæum. at est corporis macula* D
naeuus. Illi tamen hoc lumen videbatur. Q. Catulus huius collega, & familiaris noster pater, dilexit municipem suum Roscium: in quem etiam illud est eius: Constiteram exorientem auroram forte salutans, Cum subito à læua Roscius exoritur: Pace mihi liceat, cælestes, dicere vestra: Mortalis visus pulchrior esse Deo. Huic: pulchrior Deo? at erat, sicut hodie est, peruersissimis oculis. sic & Theocr. ἐν ἐργατίν. Βομβύκα χαρίεσσα, Σύραν καλέοντί τυ πάντες, ἰσχνὰν, ἁλιόκαυστον. ἐγὼ δὲ μόνος μελίχλωρον. Bombyce venusta, Syram, te omnes appellant, gracilem, sole perustam: ego autem solus pallidam, & subflauam. Itaque amorem cæcum faciunt ideò, quòd amantes, eorum, quos amant, deformitatem tum animi, tum corporis non videant: & quòd ea, quæ minimè pulchra sunt, amanti pulcherrima videantur: quemad-

modum idem Theocr. ait in Βουκολιάσ. ἦ γὰρ A ἔρωτι Πολλάκις ὦ πολύφαμε τὰ μὴ καλὰ, πέφανται.

POLYPVS] Ode II. epod. *Polypus an grauis hirsutis cubet hircus in alis.*

STRABONEM APP.] oculis peruersis ac distortis. M. Tull. lib. I. de natura deorum. *redeo ad deos. Ecquos, si non tam strabones, at paetulos esse arbitramur?*

PÆTVM] pæti dicuntur semiclusis oculis, & vt ait Porphi. leuiter declinatis. qualis pingebatur Venus.

ET PVLLVM] quasi paruulum.

MALÈ PARVVS] valde paruus.

VT ABORTIVVS F. O. SISYPHVS] quis fuerit iste Sisyphus, quæro: credibile est a- B bortiuum dictum esse propter corporis breuitatem, Sisyphum propter calliditatem.

NVNC VARVM DISTORTIS, &c.] hũc, qui distortis est cruribus, varum appellat.

BALBVTIT SCAVRVM] balbotiendo scaurum nominat. scauri dicuntur, quorum tali exstant, seu prominent.

PARCIVS HIC VIVIT? FR. D.] docet nunc, quo pacto amicorum vitia sint verbis extenuanda, dissimulanda, ac ferenda.

INEPTVS] quid valeat nomen *ineptus* apud Latinos, docet M. Tull. lib. 2. de Orat. *Quem nos ineptum vocamus, is mihi videtur ab hoc nomen habere ductum, quod non sit aptus: idque in sermonis nostri consuetudine perlatè patet. Nam, qui aut, tempus quid po-* C *stulet, non videt, aut plura loquitur, aut se ostentat, aut eorum, quibuscum est, vel dignitatis, vel commodi rationem non habet, aut denique in aliquo genere aut inconcinnus, aut multus est, is ineptus dicitur.*

CONCINNVS] lepidus, politus, eorum, quibuscum viuit, ingenio, & moribus accommodatus, commodus. Lucret. lib. 4. *Et simul ipsa viris Venus vt concinnior esset.*

TRVCVLENTIOR] qualis ille Stratilax Plautinus, à quo dicta comœdia est Truculentus.

SIMPLEX] simplicem appellant Latini apertum, liberum, nihil dissimulantem, omnia & loquentem, & facientem, quæ sentit, & recta iudicat. sic item & Græci. Euripid. Ἰφιγ. ἐν αὐλ. sub pers. Achill. Ἐγὼ δ' ἐν ἀνδρὸς εὐσεβεστά- D του τραφεὶς Χείρωνος, ἔμαθον τοὺς τρόπους ἁπλοῦς ἔχειν, id est, ego autem in viri maximè pij domo educatus, Chironis, didici mores simplices habere. cui contrarius duplex διπλοῦς supr. Od. 6. libr. I. *Nec cursus duplicis per mare Vlyssei.* Eustath. p. 1279.

CALDIOR] calidior, ardentior, feruidior.

HÆC RES ET IVNGIT, &c.] Plato quodam loco ait hac re amicitiam maximè integram, incolumémque conseruari, si nostra in amicos beneficia, minora esse putemus, quàm ij in quos conferuntur, putant: illorum contrà, erga nos merita, maiora nobis, quàm illi existimant, videantur. sic Plato ταῦτα φυλάττοντες, ἀσάλευτον τὴν φιλίαν φυλάξομεν.

A IVNCTOS ET SERV. AM.] id est, Atque amicos partos & conciliatos, continet. frustrà autem amici parentur, nisi in amicitia retineantur. Nam quid iuuat præda, si postea quàm capta est, elabatur è manibus? inquit Themistius iunior. τί γὰρ ἂν εἴη κέρδος τῆς ἄγρας, εἰ κρατήσαντες αὐτῆς μὴ κατασχοίμεν;

AT NOS VIRTVTES IP.] tantum abest (inquit) vt amicorum vitia extenuemus, leuioribúsque nominibus appellemus, vt contrà, eorum virtutes vitiorum nominibus calumniantes inquinemus.

ATQVE SINCERVM CVP. VAS.] quæ sunt suapte natura pura, & sincera, ea per summam iniquitatem, & malitiam turpi, atque im- B puro tectorio deformamus, allegoria est, per quam significat, nos, quæ sunt recta, honesta, cum virtute coniuncta, ea per improbissimam calumniam praua, turpia, vitiosa nominare. Incrustabantur autem vasa vel lapide, vel tectorio, vel herba intrinsecus. Lucill. *nam vel regionibus illis incrustatus calix ruta, caulive bibetur.* Tale ferè est illud Plautin. Mostell. *Vna opera ebur atramento candefacere postulas.*

PROBVS QVIS NOB. VIV. &c.] hunc locum sic explicabam, vulgatam lectionẽ, quam tamen nonnulli codices veteres confirmant, secutus: quæ talis est. *probus quis Nobiscum viuit, multum demissus homo: illi Tardo cognomen pingui damus.* si quis probus, & demissus homo nobiscum vi- C uit: illum tardum & pinguem nominamus. hæc enim *tardo, pingui,* ἀσυνδέτως posita mihi videbantur esse: atque ita longè maiorem vim habent, quàm si dixisset tardo & pingui, vt infrà eadem satyra, *habeare insuauis, acerbus.* Iam verò non est dubium, quin vox *demissus*, interdum in laude ponatur. vt apud M. Tull. pro Muræna. *Sit apud vos modestiæ locus: sit demissis hominibus perfugium: sit auxilium pudori.* Idem lib. 2. de orat. ad Q. Fr. *eáque omnia, quæ proborum, demissorum, non acrium, non pertinacium, non litigiosorum, non acerborum sunt.* sed deintegro consultis libris manuscriptis, aliter arbitror hunc locum esse explicandum. sic autem in eis scriptum est. *probus quis Nobiscum viuit? multum est demissus homo. illi Tardo cognomen pinguis* D *damus:* quæ sic explico. Si quis probus nobiscum viuit: eum dicimus esse hominem demissum, & abiectum. si quis sit tardus: eum pinguem appellamus.

HIC FVGIT OM. INS.] si quis est cautior, & aduersus omneis insidias, & fallacias hominum septus, ac munitus, cùm inter eos homines se versari intelligat, qui bonis inuidere, & innocenteis criminari solent: pro prudente, & cordato, fictum, astutúmque eum appellamus.

NVLLIQVE MALO LATVS OBD. AP.] tralatio est à re militari, aut à gladiatoribus, qui studiosè cauere solent, debent quidem certè, ne latus apertum aduersario ostendant. Tibullus nudum latus appellat libr. I. eleg. 4. *Si volet arma, leui tenta bis ludere dextra: Sæpe dabis nudum, vincat*

vincat vt ille, latus. Cæsar libr. 1. de bello Gallic. idem lib. 7. *Multis undique vulneribus acceptis, nulla munitione perrupta, cùm lux appâreret, veriti ne ab lâtere aperto ex superioribus castris eruptione circumuenirentur, se ad suos receperunt. Boij, & Tulingi, qui hominũ millibus circiter XV. agmen hostium claudebant, & nouissimis præsidio erant, ex itinere nostros latere aperto aggressi circumuenere.* contrarium est *latus tectum.* Terent. Heautont. *triumpho, si licet me lâtere tecto discedere.*

Crimina] criminationes, ἐγκλήματα. vt infrà epist. ad Loll. 2. lib. 1. *Vt penitus notum si tentent crimina, serues.*

Simplicior] apertior, vt suprà *simplex, fortísque habeatur.* opponitur duplici, vafro, & callido. *Simplicior quis ut est* autem edendum curaui libros veteres pleró sque omneis secutus. pro quo alij habent, *Simplicior si quis, qual. &c.* minùs emendatè.

Avt tacitvm appellet] hunc locum in omnibus codicibus vulgatis corruptum, restitui. nam cùm antea legeretur *impellat*, ego *appellet* reponendum curaui, ab vno codice manu exarato admonitus, atque adiutus, in quo scriptum erat, *appellat*. quid sit autem tacitum, aut legentem appellare, sciunt omnes, qui Latinè sciunt. Verùm tamen minùs exercitatos exempla docebunt. Cic. in Bruto, *Videor enim iam te ausurus appellare, quoniam longo interuallo modò primùm animaduerti paullo te hilariorem.* idem epist. 2. libr. 1. *videbatur enim reconciliata nobis voluntas senatus esse, quod tùm dicendo, tùm singulis appellandis perspexeram.* Idem in orat. pro P. Quinctio, *Tunc appellas vltro Næuium, vt quoniam, &c.* Idem libr. 15. epistol. *Tu me Treboni, quando ad amorem meum aliquantulum discedens addidisti: quo tolerantius feramus igniculum desiderij tui, crebris nos litteris appellato.* Idem 1. libr. accus. *appellat heredem L. Annium, qui erat institutus secundum filiam. non enim mihi persuadetur, istum ab illo primo appellatum: dicit se posse ei condonare edicto hereditatem.* Idem procemio accus. Verr. *Videt ad ipsum fornicem Fabianum in turba Verrem: appellat hominem, & ei voce maxima victoriam gratulatur.* Plautus in Trinum. *Iubet adire, atque appellare hunc. verum ausculto perlubens: sed metuo, si compellabo, ne aliam rem occipiat loqui.* Plus est autem tacitum aut legentem appellare, quàm appellare simpliciter. nam tacitum, aut etiam legentem appellare, interpellare est: quæ sententia huic loco conuenit maximè, legentem autem, tacitúmve impellere, quid sibi velit hoc loco, nescio. hoc tantùm dicam, si Horatius, aut quis alius principem impelleret: non simplex, aut quouis sermone molestus, aut communis sensus expers diceretur: sed vel, vt insanus, & mente captus vinculis constringeretur: vel, vt audax, & scelestus, supplicio afficeretur. nemo enim impellitur sine grauiore ictu, vt vis verbi declarat. tribus, quattuórve exemplis contenti erimus. Cicero pro Plancio. *Etenim, si quando, vt fit, iactor in turba, non illum accuso, qui est in summa sacra*

A *via, cum ego ad Fabij fornicem impellor: sed eum, qui in me ipsum incurrit, atque incidit.* Idem in Cluentiana. *Præcipitantem igitur appellamus, & perditum prosternamus.* Lucret. lib. 2. *Nec simile est, vt cum impulsi procedimus ictu Viribus alterius magnis, magnóque coactu.* T. Liuius lib. 33. annalium. *& primo adeo acriter inuaserunt, vt antesignanos impulerunt.* Horat. Od. 6. libr. 4. *aut impulsa cupressus Euro.* incidi & in alium codicem veterem, vbi ad vocem *impellat*, ascriptum erat, id est, alloquatur. cui annotationi si additum esset, *vltro*, seu *prior*, vis verbi, quod ad hunc locum attinet, expressa esset. nam, qui appellat alterum, eum prior, aut vltrò affatur. Ineptissimè autem quidam legunt, *impellam*, cum sit referendum, ad id, quod antece-
B dit, *Simplicior quis ut est? &c.*

Qvovis sermone molestvs] licet hæc verba vel cum ijs, quæ antecedunt, coniungere, hoc modo, *vt fortè legentem, Aut tacitum appellet, quouis sermone molestus?* id est, cùm sit, vel qui sit quouis sermone molestus? vel separatim legere, vt intelligamus esse verba eorum, qui hominem simplicibus moribus præditum insectantur, & reprehendunt.

Qvàm tem. in nosm. l. s.] nimia (inquit) hac seueritate, & asperitate in amicos leuiter peccanteis, condicionem nostram efficimus duriorem, nobísque (vt ita dicam) legem grauissimam imponimus. Nam cùm ab omni vitij labe nemo sit purus, nec integer, non du-
C bium est, quin eadem lex sit in nos valitura, quam in alios tulerimus.

Nam vit. nemo sine n.] sic Theognis, Εἴ τις ἁμαρτωλῇσι φίλων ἐπὶ παντὶ χολῷτο, Οὔποτ' ἂν ἀλλήλοις ἄρθμιοι, οὐδὲ φίλοι Εἶεν· ἁμαρτωλαὶ γὰρ ἐν ἀνθρώποισιν ἕπονται Θνητοῖς, Κύρνε, θεοὶ δ' οὐκ ἐθέλουσι φέρειν. id est, Si quis ob amicorum peccata, & ob quoduis delictum stomacheturː numquam inter nos concordes, & amici esse possimus. peccata enim, Cyrne, mortaleis omneis comitantur: soli dij ferre non possunt. Idem, Οὐδένα παμπήδην ἀγαθὸν, καὶ μέτριον ἄνδρα Τῶν νῦν ἀνθρώπων ἠέλιος καθορᾷ. id est, neminem prorsus bonum, & moderatum virum eorum, qui
D nunc sunt, hominum sol aspicit. & auctor epigrammatis illius, quod est in oratione Demosth. περὶ στεφάν. in extr. Μηδὲν ἁμαρτεῖν ἐστι θεῶν, καὶ πάντα κατορθοῦν· Ἐν βιοτῇ μοῖραν δ' οὔτι φυγεῖν ἔπορεν. quos versus sic verti, *Nil peccare Dei est, neque falli in rebus agendis: Sed fati legem non licet effugere.* Et Themist. iunior oratione 3. ἐπεὶ δὲ τὸ μηδὲν ἁμαρτεῖν ἔξω τῆς φύσεως κεῖται τῆς ἀνθρωπίνης, &c. quoniam igitur nihil peccare extra naturæ humanæ sortem positum est, &c.

Amicvs dvlc. vt æqv. e. Cùm m.] id est, quo tẽpore amicus virtutes meas cum vitijs comparat, propendeat in virtutes nostras numero plureis (si modò plures sint meæ virtutes, quàm vitia,) earúmque pondere vitia nostra

eleuet. poteſt & particula *cum* pro coniunctione accipi, hoc modo, mea bona cum vitijs compenſet: deinde ſequetur ἀσωδίτως: pluribus hiſce, &c. ego tamen illo modo malo.

HAC LEGE IN TRVT.] id eſt, hac lege, eadem erga eum adhibebitur æquitas, ac lenitas. trutina nomen eſt Latinum, à Græco τρυτάνη ductum: quod ſignificat eam libræ partem, per quam horium & illorſum vergit lingula, ſeu examen: aniam appellant Latini, nomine tranſlato. Sunt enim hæ libræ, ſeu bilancis partes: trutina, tracta & paullum deflexa à Græco nomine τρυτάνη: quod nomen à verbo τρύχεσθαι dictum eſt, hoc eſt, fatigari, & laborare: examen, quod eſt lingula, quæ cùm in neotram partem inclinatur, ſed me lio anſæ puncto reſpondet, fit ἰσοῤῥοπία, id eſt, æquamentum, ſeu æquilibrium iugum, à cuius extremis duobus pendent lances: lances binæ, quæ à Græcis dicuntur πλάστιγγες ἀπὸ τοῦ πλάτους à latitudine: in quarum altera ponitur pondus ſiue plumbeum, ſiue æreum: in altera res, quæ penditur, ſeu ponderator. pendent autem lances è iugulo ſingulæ ternis funibus ab inferiore parte in tribus punctis pari interuallo inter ſe diſtantibus, annexæ: à ſuperiore autem, id eſt, ea, qua iugo funes adhærent, funes in vnum colliguntur & coeunt. QVI, NE TVB. PROP.] id eſt, qui vult ſibi ab amico ſua peccata ignoſci grauiora, ignoſcat ei leuiora. ἀλληγορία eſt.

DENIQVE QVATIN. EXC.] Ingreditur diſputationem aduerſus Stoicos, quorum vnum è multis hoc erat decretum, omnia peccata eſſe paria. Quandoquidem (inquit Horatius) vitijs carere non poſſumus, neque fieri vllo pacto poteſt, vt peccata, ſiue à natura ſint inſita, ſiue mala conſuetudine contracta, funditus exſtirpemus: cur non ea diſtinguimus, & pro cuiuſque grauitate, aut leuitate pœnas irrogamus? Quidam libri veteres habent *excindi*, ſeu *exſcindi*: quod non diſplicet, vt ſit à verbo *exſcindo* ſcilicet. nam alterum, quod hic editum eſt à verbo iuncto *excido*, cuius ſimplex *cado*, deductum eſt.

QVATINVS] quoniam, vt Od. 24. lib. 3. *quatenus, heu nefas, Virtutem incolumem odimus*. & Saty. 4. lib. 2. *Quatenus tota petis voluens aliena vitellum*.

CVR NON POND. MOD. ES. R.] cur non ratione peccata ponderamus, & metimur, vt pœnæ ſint peccatis æquales?

TEPIDVMQVE LIGVRR. IVS] id eſt, paulatim & leuiter delibarit, ſeu exſorbuerit. Eſt enim ligurrire, eleganter & paulatim, & ferè cùm faſtidio delibare, ac decerpere, ἀπὸ τοῦ λείχειν, *quod eſt ſuaue*, inquit Donat. in Eunuch. ad illum locum, *Qui dum foris ſunt, nihil videtur mundius, Nec magis compoſitum quicquam nec magis elegans: Qui cum amatore ſuo cum ſunt, ligurriunt, Harum videre ingluuiem, &c.* idem eadem comœd. ſup. *Hominem haud impurum, patria qui abligurrierat*, ſeu (vt alij legunt) *obligurrierat bona*. *Abligurrierat* (inquit ille) *id eſt, ſuauibus eſcis conſumpſerat*. *Nam* ἀπὸ τοῦ λείχειν, *id eſt ligurrire: &* λιχνεύειν *Græci ſuaue appellant*. Nonius Marc. producit teſtem hunc locum, & ligurrire interpretatur, deguſtare. *inde (inquit) abligurrire, multa auide conſumere*. Vtitur Hor. hoc eodem verbo Saty. 4. lib. 2. *ſemper vnctis tractauit calicem manibus, dum furta ligurrit*. M. Tull. lib. accuſ. 2. poſuit tranſlatè. *non reperietis hominem timidum, nec leuiter hac improbiſſima lucra ligurrientem: deuorare omnem pecuniam publicam non dubitauit*. Hoc verbum autem duobus rr. ſcribendum eſſe viri docti cenſent, & in libris calamo exaratis omnibus præterquàm in Tornei. ita ſcriptum eſt. fortaſſe autem acceſſit r. vt produca.ut. neque vero eſſem auſus princeps vulgatam ſcripturam immutare, niſi mihi Faernus, vir acerrimi iudicij auctor fuiſſet, vt ita typis excudendum curarem.

LABEONE INSANIOR] M. Antiſtium Labeonem carpens, Auguſto adulatur. Nam hic Labeo vſque adeò fuit liber, & contumax, ve etiam Auguſto ſæpe reſtiterit, ac reſponiarit.

QVOD NISI CONG. HAB. IN.] quod niſi ignoſcas, meritò poſſis inſuauis haberi, atque acerbus *inſuauis, acerbus* dixit ἀσυνδέτως, quod genus alibi notabimus.

ODISTI, ET FVGIS, &c.] quamuis leue admodum ſit amici peccatum, odiſti eum tamen & fugis, vt Druſonem fœneratorem debitor. Hic Druſo, ſiue, vt habent alij libri, *Ruſo*, fœnerator, erat, & hiſtoriarum ſcriptor, ſuorum ſcriptorum inimus amator, nimiúſque admirator. Itaque cum à debitoribus ſortem, aut vſuras ad diem non abſtulerat, eos ſuarum hiſtoriarum recitatione male mulctabat. Erat enim ijs grauiſſimæ pœnæ inſtar audire Druſonis hiſtorias, vt potè indoctè ſcriptas.

QVI] debitor æris, non nominatus.

TRISTES KALENDÆ] Kalendis pecuniam & collocabant in fœnore, & quæſtu vſurprà Od. 3. epod. *Quæret Kalendis ponere*. & exigebant, vt hoc loco. triſtes autem, nempe debitori. vide quæ ad Od. illam 2. annotauimus.

MERCEDES] vſuram. vt Satyr. 2. *Quinas hic capiti mercede exſecat*.

EXTRICAT] explicat, expedit, & ita diſſoluit. & ita Latinè dicimus, expedire nomen.

PORRECTO IVG.] ſignificat, ita fuiſſe iniucundam, & moleſtam debitoribus recitationem illam, vt vltro iugulum Druſoni, ſeu Ruſoni, præbere, & iugulari mallent, quàm audire: vel vt viderentur iam iam, quaſi iugulandi, iugulum præbere. Druſo ſcilicet recitandis ſuis hiſtorijs debitores ſuos occidebat. ſic libr. de arte poët. *Indoctum, doctúmque fugat recitator acerbus: Quem vero arripuit, tenet, occiditque legendo. Non miſſura cutem, niſi plena cruoris hirudo*.

CATILL. EVANDRI M. TR.] paruum catinum, quo vſus ſit Euander: ex quo intellige antiquiſſimum. Euander Pallantis Arcadiæ regis nepos, patre interfecto in Italiam venit, expulſúſque

pulsisque Ab originibus, ea loca, vbi nunc Ro- A
ma est, occupauit. vide Virgil. lib. 7. Æneid. Alij Euandrum cælatorem, aut figulum, & plastam ætate Horatij fuisse dicunt. à quibus dissentio. *Catinum* (inquit Varro) *dicunt Siculi, vbi assa ponebant.*

Commissa fide.] id est, fidei. arcana quædam consilia suæ fidei commissa, *fide* enim pro fidei positum: vt apud Virg. Georg. 1. *Libra die, somnique pares vbi fecerit horas*, idem lib. 1. *Munera, Lætitiámque die.* & suprà Od. 7. lib. 3. *Constantis iuuenem fide.*

Sponsúmve negarit] promissum vel suo nomine, vel alieno, infitiatus sit. epi. 1. lib. 2. *Hic sponsum vocat, hic auditum scripta, &c.*

Queis paria esse f. p.] Nunc a- B
pertè Stoicos exagitat.

Sensus, morésque repugn.] sic M. Tullius de finib. libr. 4. *In prima igitur constitutione Zeno tuus à natura recessit: cúmque summum bonum posuisset in ingenij præstantia, quam virtutem vocamus, nec quicquam aliud bonum esse dixisset, nisi quod esset honestum: nec virtutem posse constare, si in ceteris rebus esset quicquam, quod aliud alio melius esset, aut peius: his propositis tenuit prorsus consequentia*, &c. sequitur mox. *Omnes, qui non sapientes sunt, æquè miseros esse: sapientes omnes, summe beatos esse: rectè facta omnia æqualia: omnia peccata paria: quæ magnificè primo dici videntur, considerata minus pro- C
bantur: sensus enim cuiusque, & natura rerum, atque ipsa veritas clamat quodammodo non posse se adduci, vt inter eas res, quas Zeno exæquaret, nihil interesset.* Fuit autem Zeno Stoicæ disciplinæ auctor, Polemonis auditor.

Atque ipsa vtilitas, iusti] sequitur hoc loco Horat. quorũdam philosophorum opinionem, qui existimabant nullũ ius esse, nullum iustum naturâ: sed hæc omnia ab vtilitate e se nata, & profecta, id est, propterea leges esse latas, & iura descripta, quia sine iure, & legibus societas humana incolumis cõseruari nõ posset: qua de re mox plura dicemus.

Cùm prorepserunt] cùm sensim è terris in lucem exstiterunt, & processerunt.

Mutum, et turpe pecus] id est, homines illi recentes, à pecudibus parum admo- D
dum differentes, nondum scilicet sermonis vsu, nec ciuili cultu reperto, nondum denique legibus vllis constitutis. sic Lucretius lib. 5. *Multáque per cælum solis voluentia lustra Vulgiuago, vitam tractabant more ferarum.* Mutum, id est, ἄλογον, rationis & orationis expers, non quòd reuera tales essent primi homines, sed quòd victu & cultu parum à mutis animantibus differrent, vt diximus.

Gland. atque cub.] id est, propter victum, & locum, vbi cubarent. glans primorum & ferorum illorum hominum victus fuit: ex quo illud ἄλις δρυός: satis quercus. Lucret. lib. 5. *Glandiferas inter curabant corpora quercus Plerumque, &c.*

Vnguibus, et pugn.] sic Lucret. lib. 5. *Arma antiqua manus, vngues, dentésque fuerunt, Et lapides, & item siluarum fragmina, rami.*

Quæ post fabr. vs.] Hæc fuit ætas ferrea, vt poëtæ volunt. Aratus. Χαλκείη γενεὴ προτέρων ὀλοώτεροι ἄνδρες, Οἳ πρῶτοι κακόεργον ἐχαλκεύσαντο μάχαιραν Εἰνοδίην· πρῶτοι δὲ βοῶν ἐπάσαντ' ἀροτήρων: quos sic Latinos fecit M. Tullius. *Ferrea tum vero proles exorta repente est: Ausáque funestum prima est fabricarier ensem, Et gustare manu victum, domitúmque iuuencum.*

Donec verba, quibus v. s.] Plato in Cratylo vult, nomina rebus consilio esse imposita: docérque, eum, qui primus nomina fabricatus sit, quem ὀνοματουργὸν nominat, ὀνοματοθέτου munere functum esse, nomináque cuique rei accommodata imposuisse: ex dialectici præscripto tamen: quemadmodum faber gubernaculum efficit præcipiente, & præeunte gubernatore. admonendus autem est lector minùs exercitatus in libris Platonis, in eo dialogo corruptè legi νομοθέτης, cùm legendum sit ἐν μακρῷ τῆς. simile erratum admissum à librariis primo libro ἱστορ. ἀναλ. (sic enim vulgò nominant) indicauit mihi Muretus. Nam vbi νομοθέτῃ legitur, legendum ὀνοματοθέτῃ hoc modo, Εἰ δὴ δεῖ ὀνοματοθέτην, ἔστω τὸ ὄνομα κατηγορεῖν. vbi omnes interpretes vitiosa scriptura decepti, lapsi sunt, præter veterem. Lucret. lib. 5. à Platone dissentiens, ex sententia Epicuri ait, naturam & vtilitatem ab hominibus voces ad significandum aptas, sermonémque expressisse: neque vnũ aliquem nomina rebus imposuisse: his versibus. *At varios linguæ sonitus natura subegit Mittere, & vtilitas expressit nomina rerum, Non alia longè ratione, atque ipsa videtur Protrahere ad gestum pueros infantia linguæ, Cùm facit, vt digito quæ sint præsentia, monstrent. Sentit enim vim quisque suam, quoad possit abuti*, &c. sequuntur hæc deinceps, *Proinde putare aliquem tum nomina distribuisse Rebus, & inde homines didicisse vocabula prima, Desipere est. nam cur hic posset cuncta notare Vocibus, & varios sonitus emittere linguæ: Tempore eodem alij facere id non quisse putentur?*

Dehinc absistere bello, Opp.] M. Tull. lib. 1. de inuentione, & lib. 1. de Orat. ad Qu. fratr. & in orat. pro Sextio, ait, primos illos homines, cùm primò dispersi essent, & vagi, posteà vi eloquentiæ, & prudentia paucorum, vnum in locum esse congregatos, atque à fera, agrestique vita, ad humanum cultum, ciuilémque societatem deductos: & constitutis iam ciuitatibus, vrbibúsque cónditis, leges ab eis, & iura, iudiciáque fuisse descripta. Horatius hãc vim ascribit poëtis, & musicis: qui iidem erant sapientes, & eloquentes, in epist. de arte poët. *Siluestres homines sacer, interpresque deorum, Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus.* qua de re ad illum epistolæ ad Pisones locum nõnihil dicemus. & ad Od. 10. lib. 1. plura diximus. cũ his Horatianis congruũt

illa Isocratis in Nicocle. Ἐγγενομένου δὲ ἡμῖν τοῦ A πείθειν ἀλλήλους, καὶ δηλοῦν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ ὧν ἂν βουληθῶμεν, οὐ μόνον τοῦ θηριωδῶς ζῆν ἀπηλλάγημεν, ἀλλὰ καὶ συνελθόντες πόλεις ᾠκίσαμεν, καὶ νόμους ἐθέμεθα. id est, Eò autem quòd innata est in nobis fidei inter nos faciendæ, & voluntatum, cogitationúmque nostrarum declarandarum facultas, nō solùm agresti, & ferino viuendi genere liberati sumus, verùm etiam vnà congressi, & conciliati & vrbeis condidimus, & leges tulimus. quem locum retulit Muret. in lib. var. lect.

OPPIDA] M. Tull. lib. 1. de gloria, oppida ex eo appellata esse existimat, quòd opem daret: alij, quod eò opes suas homines conferant. Varro lib. 4. de ling. Lat. vel ab ope, quòd B muniuntur opis causâ, vel quòd opere muniantur mœnia, quo tutius essent.

ET PONERE LEGES] ita natæ sunt leges ex vtilitate. nam cùm anteà primi illi homines more ferarum viuerent, & valentissimus, ac robustissimus quisque imbecilliorem, & infirmiorem opprimeret, atque hoc modo omnium ferè vita esset sollicita, infesta, & iniuriæ exposita, quòd nemo ita viribus suis confideret, vt vel ab insidiis, vel ab aperto finitimorum bello securus esse posset: tandem partim his incommodis conflictati, partim sapientium oratione adducti, belli gerendi finem fecerunt, vrbeis condiderunt, leges & tulerunt, & sibi imponi passi sunt. Quæ C testimonio Lucretij confirmantur, lib. 5. *Inde magistratum partim docuère creare: Iuráque constituère, vt vellent legibus vti. Nam genus humanum defessum vi colere æuum, Ex inimicitiis languebat. quo magis ipsum Sponte sua cécidit sub leges, arctáque iura. Acrius ex ira quod enim se quisque parabat Vlcisci, quã nunc concessum est legibus æquis, Hanc ob rem est homines pertæsum vi colere æuum, &c.* Ponere leges autem Græco & more, & sermone dictum est, τιθέναι νόμους.

NAM FVIT ANTE HEL.] id est, fuerunt enim ante Helenam aliæ mulieres, è quibus belli causæ natæ sunt: fuerunt alij ante Paridem adulteri. Athen. libro 13. compluresis mulieres enumerat, quæ belli principia, causásque præbuerunt: & Herodotus lib. 1. prima inter Græcos & D barbaros bella ob fœminas hinc & illinc raptas orta esse ostendit.

TÆTERRIMA BELLI CAVSA:] sic habent plerique omnes libri veteres, & ita legendum, non, vt vulgati, *deterrima.*

QVOS VENEREM INCERTAM, &c.] sic Lucret. lib. 5. *Et Venus in syluis iungebat corpora amantum. Conciliabat enim vel mutua quamque cupido, Vel violenta viri vis, atque impensa libido, Vel pretium glandes, atque arbuta, vel pira lecta.*

VIRIBVS EDITIOR] viribus altior, id est, valentior, robustior.

IVRA INVENTA METV INIVSTI] Concludit Horat. iura non natura, sed vtilitate valere & constare. quæ sententia fuit etiam veterum quorumdam philosophorum, vt ex Platone multis locis cognoscere licet. Atque in lib. quidem de leg. 10. scribit hanc esse sententiam quorumdam hominum, qui haberi volunt sapientes, eorum omnium, quæ orta sunt, quæ oriuntur, quæque oritura sunt, alia naturâ, alia arte, alia fortunâ constare: verbi gratia, ignem, aquam, terram, animam, seu acra naturâ, & fortuna, vigere, & valere, non arte: cetera, quæ pictura, ars fabricandorum signorum, musica, & artes omnes efficiunt, arte valere: ita Deos non natura, sed arte, id est, quibusdam legibus, & institutis hominum constare. Iam honesta quidem alia lege, alia naturâ valere: iusta autem nulla esse naturâ: sed homines assiduè inter se iusto, & iniusto diffidere, quotidiéque ea immutare. quæ porrò iusta esse statuerint, tum esse iusta, lege scilicet, & arte, non naturâ. Atque hæc loquuntur (inquit Plato) sapientes quidam apud adolescenteis homines, dicúntque id esse iustissimum, quod quis vi obtinuerit: vnde in adolescentium animis impietas ingeneratur, proinde ac si non sint ij dij, quos lex animo, & cogitatione informare iubet. Idem in Gorgia eorum opinionem refellit, qui dicebant τὸ δίκαιον εἶναι τὸν κρείττω τοῦ ἥττονος ἄρχειν, καὶ πλέον ἔχειν, id est, ius esse, vt, qui præstantior est siue viribus, siue virtute, inferiori imperet, & plus eo obtineat. Cùm enim in eo dialogo Socrates multis verbis docuisset præstare iniuriam accipere, quã inferre: Callicles & Polos contrà disputant, iniuriam inferre deterius esse, quàm accipere, naturâ: sed lege constitutum esse contrarium ab hominibus imbecillis, ne præstantioribus parère cogerentur, néve ab illis spoliarentur. Quo etiam eos (quos dixi) imbecillos rerum nomina immutasse, ac peruertisse. nam, quod iustum sit naturâ, id illos, vt iniustum haberetur, lege lata extorsisse: & contrà, quod iniustum est naturâ, vt iustum. exempli causâ, si quis præstantior ac potentior, deteriorem atque imbecilliorem spoliet, id iniustum esse dixisse, & iniuriam appelasse, cùm sit iustum, & ius appellandum. Atque hæc quidem, & multo plura apud Platonem, & ab illis contra iustitiam disputantur, & à Socrate refelluntur. Horatius autem hoc loco eos sequitur potissimùm, qui ius ab vtilitate natũ esse volunt: quæ sententia quamuis videatur probabilis, est tamen & falsa, & perniciosa: saniúsque multo & verius eorum iudicium est, qui stirpem iuris à natura repetunt, quam ducem secuti probant, iura aut omnia, aut multo plurima, naturâ valere: primùm propterea quòd homo solus ex omnibus animantibus rationis sit particeps naturâ: lex autem, quæ iusta ab iniustis distinguit, nihil aliud sit, quàm recta ratio: deinde quòd homines congregabiles sint naturâ: nulla autem societas sine iure & legibus diu incolumis manere possit: postremò quod optimus quisque iustitiam colat, improbissimus iniustitiam: vir bonus autem sit optimus & verissimus rerum humanarũ exist

existimator ac iudex, atque adeò regula, seu mẽsura: Itaque iustitiam, & iuris æquabilis descriptionem, vtilem illam quidem esse hominum generi, sed non ideò ab vtilitate esse natam. Hesiodus quidem scribit hoc interesse inter feras, & homines, quòd illæ soleát se mutuo vorare, quia non sit illa inter eas iuris, & iustitiæ communitas: hominibus autem non sit fas hac immanitate vti, propterea quòd Deus immortalis iura, legésque eis dederit, quibus imbuti ac temperati iustitiam inter se colerent. versus Hesiodi sunt hi, Τόνδε γὰρ ἀνθρώποισι νόμον διέταξε Κρονίων Ιχθύσι μὲν, καὶ θηρσὶ, καὶ οἰωνοῖς πετεηνοῖς Εσθειν ἀλλήλους, ἐπεὶ οὐ δίκη ἐστὶ ἐπ' αὐτοῖς. Ανθρώποισι δ' ἔδωκε δίκην, ἣ πολλὸν ἀρίστη Γίνεται. Idẽ paullo autẽ dixerat Iustitiam virginem esse, & Iouis filiam: quibus duobus perspicuè significat, eam & à Deo natam esse, & incorruptam atque inuiolatam esse tuendam: quod ita non esset, si ab vtilitate ortum haberet. Et M. Tull. lib. 1. de legibus, iuris ortum à natura repetendum esse pluribus verbis ostendit.

FASTÓSQVE VELIS EVOLV. M.] & si velis annaleis explicare, seu replicare potiùs, & ita legere. Fasti, libri sunt, in quibus totius anni, totúmque, quæ per totum annum gestæ sunt, fit descriptio.

NEC NATVRA POTEST I. S.] à dissimili probate conatur, nihil esse iustum, aut iniustum natura, sed hæc sola vtilitate distingui: id est, vtilitatis causa constitutum esse, vt alia sint iusta, alia iniusta: de bonis autem & malis longè aliter esse sentiendum: bona enim à malis, fugienda ab experendis natura, non vtilitate distingui.

NEC VINCET RATIO HOC] Posteaquam docuit, ius ab iniuria non natura, sed vtilitate separari, redit ad institutum, vt refellat πολυθρύλλητον illud Stoicorum decretum, peccata esse paria. pendet autem hæc quæstio à superiore illa de iuris origine. Nam si iusta & iniusta natura valerent, fortasse omnia iusta essent æqualia, (quod enim per se, & natura est tale, neque vtilitate ponderatur, id non potest altero magis esse tale) idémque de iniustis esset sentiendum: ex quo efficeretur vt peccata essent æqualia, cum peccata omnia sint iniusta. Nunc autem cùm ab vtilitate ius & iniuria originem, principiúmque duxerint (vt vult Horatius) sequitur vt, quẽadmodum alia aliis sunt vtiliora, & inutiliora: ita alia aliis sint & iustiora, & iniustiora: ergo vt etiã alia peccata aliis sint grauiora, aliáque aliis leuiora. sic loquitur autem Satyra 3. lib. 2. *Vincet enim stultos ratio insanire nepotes.*

TANTVND. VT PECC. IDÉMQVE] id est, tam grauiter peccet. notauimus hoc loquẽdi genus, *idem peccat*, in epi. de arte poët.

QVI TENEROS CAVLEIS ALIENI FR.] non dubium est, quin Draconis leges respexerit, quod vidit Simeo Bosius Lemouix: quæ vsque adeò acerbæ & crudeles fuerunt, vt omnibus ferè peccatis m[...]s esset in pœnam constituta. Arque ob eam cau[...]am Demades orator non atramento, sed sanguine scriptas esse dixit, vt refert Plutarchus in Solone: vbi, quod ad hunc locum planè pertinet, hoc quoque tradit, illius legibus eos, qui olera, aut poma furati sint, æquè graui pœna affici, atque sacrilegos & paricidas. Verba Plutarchi sunt hæc: καὶ τοὺς λάχανα κλέψαντας, ἢ ὀπώραν, ὁμοίως κολάζεσθαι τοῖς ἱεροσύλοις, καὶ ἀνδροφόνοις.

NOCTVRNVS LEGERIT] id est, noctu, vt sup. annot. ad Od. 19. epod. *sacra legerit* autem, sacrilegium admiserit: rem sacram furatus sit, seu compilarit. Lucill. lib. 28. *Omnia viscatis manibus leget, omnia sumet.*

ASSIT REGVLA F.] id est, si peccata sunt inæqualia, vt re vera sunt, debent & pœnæ esse inæquales, id est, peccatis æquales.

NE SCVTICA] id est loro. vox Græca est, σκύτος enim corium, & σκυτεὺς, cerdonem, seu sutorem significat.

NAM, VT FERVLA CÆDAS, &c.] occurrit iis, quæ poterat Stoicus dicere, hoc modo: non vis Horati, eum, qui scutica, seu loro, id est, minore pœna dignus sit, flagello cædi. i. grauiore pœna affici. cur non eadem opera vetas, ne, qui grauiorem pœnam meritus sit, ferula cædatur? quia non vereor (inquit Horat.) ne id facias, cùm furta latrociniis paria esse dicas, & mineris te vtráque peccata pari pœna castigaturum, si regiam potestatem adeptus sis. attendat autem lector Latini sermonis studiosus, non esse hoc ordine vocabula collocanda, *non vereor vt ferula cadas*. Nam qui ita loquitur, *vereor vt cadas*, vult cædi, & videtur ita dicere: *vereor ne non cadas*. qui hoc modo autem, *vereor ne cadas*, non vult cædi, & contrà: si quis ita loquatur, *non vereor ne cadas*, hoc significat, *ego non dubito quin non sis casurus*, vel *confido te non casurum*: & si quis ita, *non vereor vt cadas*, hoc innuit, *non vereor ne non cadas: mihi dubium non est, quin sis casurus: confido te esse casurum*. non sunt igitur hæc verba ita disponenda, *non vereor, vt ferula cadas meritum maiora, &c.* alioqui Horatium aliud, quàm sentiat, loquentem faceremus. nam hoc sentit Horatius, hócque à nobis vult audiri, atque intelligi, *non vereor ne cadas ferula*, id est, certò scio, te ferula non esse cæsurum eum, qui pœnas sit meritus grauiores. quid igitur dicemus? Horatium minus Latinè esse locutum? minimè verò. confugiendum igitur est ad id, quod toties iam dixi, particulam *vt*, non esse cum verbo *vereor*, coniungendam, sed totam illam, quæ antecedit, orationem, suo loco, & separatim esse legendam, hoc modo: *Nam vt ferula cadas eum, qui maiores pœnas sit meritus: non vereor*, subaudi, *ne id facias*, id est, scio te istuc non facturum. exempla autem è bonis scriptoribus sumta, quis sit huius verbi & similium vsus, nos docebũt. Terent. in Andr. *haud vereor, si in te solo sit situm: sed, vt vim queas ferre.* ibid. *id paueo ne ducas tu illam: tu au-*

tem vt ducas, id est, *ne non ducas*. M. Tull. ad Attic. lib. 7. *tamen vereor, vt hic ipsis consentens sit*, &c. id est, *ne non consentens sit*. Idem lib. 2. *Videris vereri, vt epistolas illas acceperint*. Idem epist. 1. ad Torquat. lib. 6. *cum tantis mali, quantum docti viri multa dicant, tamen vereor, vt consolatio vlla possit vera reperiri, præter illam, quæ tanta est, quantum in cuiusque animo roboris est, atque neruorum*, &c. vel legendum *ne consolatio nulla*. nam vulgata scriptura mendosa est. Idem ad Terentiam. *Vereor vt Dolabella ipse satis vobis prodesse possit*. Idem orat. contra Rull. ad popul. *hoc quia vos fœdus non iusseritis, veretur Hiempsal, vt satis firmum sit, & ratum*. Idem lib. 1. de Orat. ad Qu. frater. *sed illa duo, Crasse, vereor vt tibi possim concedere*. idem orat. pro Quinctio, *tamenne vereris, vt possis hæc contra Hortensium defendere?* Horat. Sat. 1. lib. 2. *ò puer, vt sis vitalis, metuo*. Cæsar lib. 5. de bello Gall. *Labienus veritus, si ex hibernis fuga similem profectionem fecisset, vt hostium impetum sustinere posset, præsertim quos ecentis victoria efferri sciret*, &c. sic enim habent cod. calamo exarati. Veniamus ad exempla alterius locutionis, *vereor, ne*: cuius quidem sententia priori contraria est. Terent. in Eunuch. *Miseram me, vereor ne illud grauius Phædria tulerit*. &c. idem in Andr. *hei vereor, ne quid Andria apportet mali*. in Hecyra. *vereor, si clamorem eius hic crebro exaudiat, Ne parturire eam intelligat*. ibid. *simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat diutius celare*. idem Phorm. *vereor ne istæc fortitudo in neruum erumpat denique*. ibid. *hei vereor lenonem, ne quid fuat*. M. Tull. in [C] Lælio, *neque enim verendum est, ne quid excidat, aut ne quid in terram defluat*. Ibid. *sin autem illa vereor, ne idem interitus sit animorum, & corporum*, &c. qui locus mendosè in vulgatis codicibus legitur, *vt idem interitum*. epist. ad C. Cœlium C. F. vltima, lib. 3. *verebar ne id ita caderet, quod etiam nunc vereor, vt ante quàm tu in prouinciam venisses, ego de prouincia decederem*. & pro M. Marcello, *vereor ne hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu possit, atque ego ipse cogitans sentio*. vbi mendosè legitur vulgò *vereor vt hoc, quod dicam*. Virgil. in Palæm. *ipse Nearam Dum fouet, ac, ne me sibi præferat illa, veretur, Hic alienus*, &c.

Et magnis parva, &c.] id est, & mineris te similem pœnam ad leuia peccata vindicanda adhibiturum, atque ad grauia, *simili falce* [D] *recidere* posuit pro eo, quod est, simili pœna coërcere. pœnis enim deterrentur, ac reuocantur improbi à flagitiis ac maleficiis: atque ita maleficia pœnis reciduntur. falce autem simili magnis dixit more Græcorum, ὁμοῖα τοῖς μεγάλοις. simili atque magna peccata reciduntur.

Si dives, qui sap.] Stoicos irridet hoc modo, Quid opus est ista condicione, *si tibi regnum Perm. homines?* nónne hoc vestrum est, sapientem esse diuitem, sutorem, formosum, atque etiam regem? quid igitur vetat, quominus potestate regia vtaris? & cur id, quod habes, optas, quasi desit? cum hoc loco congruit ille, epist. 1. lib. 1. *Ad summam sapiens vno minor est Ioue, diues, Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum.* sed illic seriò loquitur, hic iocò. M. Tullius. li. 3. de finibus in extremo, sub Catonis persona talẽ describit sapientem, his verbis, *rectius enim appellabitur rex, quàm Tarquinius, qui nec se, nec suos regere potuit: rectius magister populi, quàm Sylla*, &c. *rectius diues, quàm Crassus, qui nisi eguisset, numquam Euphratem nulla belli causa transire voluisset*, &c. *rectè etiam pulcher, rectè solus liber. rectè solus inuictus.*

Sutor tamen est sapiens] sapiẽs est sutor bonus (inquit Stoicus τῇ δυνάμει, οὐ τῇ ἐνεργείᾳ, id est, potestate, non vsu, neque functione muneris.

Quo?] id est, quò istuc pertinet? vt superio- [B] re Satyra, *quo res hæc pertinet?* alij interpretantur, quò modo? alij legunt *qui?*

Vt quamvis tacet Herm.] de Hermogene sup. Satyr. 2. vt cantor est Hermogenes (inquit) etiam si taceat. (habitu enim cantor est, dum tacet: ἐνεργείᾳ autem cantor est, dum canit) ita & sapiens, consul, diues, formosus est τῇ δυνάμει, καὶ τῇ ἕξει, id est, potestate & habitu.

Vt Alfenus] more Satyrico, id est, vrbano & faceto, Alfenum quemdam Cremonensem irridet, qui cùm sutrinam primùm fecisset, deinde clausa sutrina Romæ iuri ciuili Seruio Sulpicio magistro operam nauasset, iurisconsultus clarissimus euasit, consulatum adeptus est, honorificentissimòque funere elatus est. De eo fit locis aliquot in Pandectis iuris ciuilis mentio.

Est opifex solus:] sic scriptum, & distinctum est in duobus cod. Vatic. Iann. Faërn. Tornes. Rainutij Card. Nicotiano, Russard.

Vellunt tibi barb.] significat, ita inepta, & stulta loqui Stoicos, vt etiam à pueris irrideantur: vel ita non esse regem, sapientem Stoicum, vt pueri ei barbam vellant: id est, eum contumeliosè illudant: neque ille eos alia ratione, aut alia vi arcere possit, quàm fuste, aut baculo: quod minimè est regium. non celabo lectorem in aliquot codicibus antiq. scriptum esse *vellent*.

Lascivi] proterui, ad iocandum, ludendúmque natura procliues ac parati. translatè dixit sup. Oda 36. lib. 1. Lasciuas ederas. At propriè Oda 19. eod. lib. lasciuam licentiam.

Quos tu nisi fuste coerc. Vrg. t.] id est, quos nisi fuste abigis, te vt insanum quendam, & mente captum vrgent, & sectantur: id est, sectabuntur, atque vrgebũt. solent autem pueri mente captos, & fatuos circumsistere, ac sectari: quod & M. Tullius ostendit lib. 4. accus. de Theomnasto quodam, his verbis, *Retinere incipit tabulam Theomnastus quidam ridicule insanus, quem Siracusani Theoractum vocant: qui illic eiusmodi est, vt eum pueri sectentur: vt omnes, cùm loqui cœperit, irrideant*: vel sic, quos tu nisi fuste coërces, & repellis, vrgeris, id est continuò vrgeberis puerorum turba, te circumsistent, téque irridente,

rridenge, atque illudente, neq; quicquam tuam A potestatem regiam pertimescente.

VRGERIS TVRBA] cod. 1. Vatic. & Iann. habent *Vrgueris*, vt sæpe alibi.

RVMPERIS] clamore: sic M. Tull. lib. 7. epi. *Irrupi pene me in iudicio Galli Caninij familiaris tui*. vel iracundia & dolore.

DVM TV QVADRANTE LAV.] concludit neque sapientem, regem esse dicendum, quamdiu, vt vnus de multis, quadrante lauatur, & ab vno Crispino comite deducitur, cùm reges & in domibus suis regiis de suo lauent, & quamplurimos habere soleant stipatores: neque vera esse Stoicorum decreta, *peccata esse æqualia, sapientem nunquam ignoscere, nunquam misereri, &c.* Erat autem quadrãs, merces balneatoris. M. Tull. pro B Cœlio, de Clodia. *nisi forte mulier potens quadrantaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori.*

STIPATOR] comes, satelles, δορυφόρος. nam Stoicum alloquitur, qui se regem esse prædicat. M. Tullius de Alexandro Pheræo, off. 2. *præmittebátque de stipatoribus suis, qui perscrutarentur arculas muliebres, &c.*

SI QVID PECCAVERO] aliquot libri manuscr. habent, *si quid peccabo*: vnde amicus quidam meus, vir doctus, legendum existimabat, *si quid peccaro*, propter vocem sequentem initium capientem à duabus consonãtibus. Sed nihil hoc me mouet, qui sciam hoc ab Horatio non admodum studiosè vitari: Sic enim Sat. 2. hoc lib. *nisi olentis in fornice stantem*, & Satyr. 5. *insani ridentes* C *præmia scribæ*. vt neque ab Homero, verbi gratia, ἰλιάδ. μ. διὲς τε Σκάμανδρος. *peccaro* tamen valdè probo: & ita postea in vno cod. antiquissimo scriptum reperi.

TVRNEBVS.

EX lib. 13. cap. 1. Consociabo & illud ex eodem sermone,

Vsque ad mala citaret, io Bacche, in quo *Io Bacchæ*, per diphthongum legi debere non iniuria nec ineptè suspicor, cum & mensura syllabæ id flagitet, & imitatio videatur fanaticæ exclamationis Liberalium ad Bacchas, aut etiam ipsarum inter sese Bacchatum furore correptarum vociferatio. Plautus, Casina, St. Bacchæ ergo Hercle vxor. Cl. Bacchæ? St. Hercle vxor. Cl. quid est? D Au. Nugatur sciens. Nam eccastor nunc Bacchæ nullæ ludunt. St. Oblitus fui, Sed tamen Bacchæ.

Ex lib. 19. cap. 30. Prouerbium Græcum, quod è fidium harmonia sumptum est. δὶς διὰ πασῶν, video explicari bis per omnia: cui ego interpretationi non possum vllo modo assentiri. puto. n. esse bis per omnes, vt chordas subaudiamus: Sic διὰ τεσσάρων est per quatuor chordas, quarũ tria interualla continent proportionem sesquitertiam, quæ est quatuor ad tria. Tria interualla sunt, sesquioctaua, sesquioctaua, & defectio, vel vt Cicero vertit in Timæo, relicta particula, id est, λεῖμμα, quæ proportionem efficiunt sesquitertiam, vt docent Musici: & in diatonico genere sunt, tonus scilicet, tonus & semitonium. Quæ tamen proportio, vt Psellus præclarè docet, non è tonis sed è chordarum lõgitudine vel crassitudine sumi debet. Sic Diapente per quinque chordas, quæ quatuor habent interualla, proportionémque efficiunt sesquialteram, quæ non è tonis aut sesquioctauis spatiis sumi debet, sed, vt dixi, è chordis. διὰ πασῶν per omnes, id est, per octo chordas. Nam octo chordarũ erat olim musica, quæ octo discrimina efficiebant vocum, & septem interualla: ac δὶς διὰ πασῶν, bis per omnes, id est, bis per octo, quod est, per sexdecim chordas, quæ perfecta complexio est omnium concentuum, eiúsque sunt quindecim interualla. Apud Horatium Systema est tetrachordum, cùm scribitur in sermonibus,

--*Modo summa*

Voce, modo hac resonans quæ chordis quatuor ima.

ὑπάτη autem ab eo summa vocatur: νεάτη ima. ac Latinis quàm Græcis vocibus vti maluit: & si, quod studium musices in Græcia florebat, & eorum literis mandatum erat, obtinuerat vt omnia ferè in musica Græcis appellarentur vocabulis.

Ex lib. 2. cap. 14. --*casta ducebant sacra per vrbem. Pilentis matres in mollibus*, dixit Maro 8. Æneid. Ducere sacra & ferre sacra dicuntur, qui res sacras & quæ ad sacrum vtilia sunt, rémque diuinam ferunt. Sic & apud. Cic. in Verrem, *quæ manibus sublatis sacra quædam more Atheniensium virginum reposita in capitibus sustinebant, canephoræ ipsæ vocantur*: nam Canephoræ canistra ferebant, in quibus ea erant posita, quæ ad Quinquatria aut Cerialia pertinebant. Horatius lib. 2. Satyr. 8.

--*vt Attica virgo*

Cum sacris Cereris, procedit fuscus hydaspes. Idem,

--*sæpe velut qui*

Iunonis sacra ferret. Varro de sacra via; lib. 4. de lingua Latina, *quæ sacra quot mensibus feruntur in arcem.* Ferunt & sacra sacerdotes, id est, res sacras, aut sacris vtiles & diis consecratas dedicatásque, diisque sacrificant. Maro 2. Georgic.

Me vero dulces primum ante omnia Musæ,

illud eiúsdem poetæ,

Quarum sacra fero ingenti percussus amore. Matronæ autem honestæ apud Romanos in publicis sacris vehiculis vehebantur in quibus sacra ferebant: quo respexit Maro.

Ex lib. 13. cap. 1. Hinc capiti adglutinabo &

--*sæpe velut qui*

Iunonis sacra ferret: vbi quibusdam *quæ* legendum videtur. Nam & Athenis virgines sacra canistris in capitibus reposita ferebant, & à virginibus id fieri in Iunonis sacris religionis ritus postulabat non à maribus vel Ouidio teste lib. 3. Amorum ita scribente,

More patrum sancta velata vestibus albis,

Tradita supposito vertice sacra ferunt. Sed animaduerto, *qui* retineri commodissimè posse, vt ad Ti-

A gellium suauissima vrbanitate & similitudine referatur, qui tam lento passu tardóque incedebat interdum, vt Iunonis sacra ferre videretur.

Ex lib. 13. cap. 16. *Ast ego, quæ diuum incedo regina, Iouísque,*

Et soror & coniux. à Marone i. Æneid. cùm cantatur, semper arbitratus sum plus aliquanto latere, quàm statim à nobis animaduerteretur: tandem autem ex Athenæo cognoui insigni quadam maiestate incessus veteres existimasse Iunonem procedere, quò respexisse poetam iudicaui. Nã Athenæus ἡραϊκῶς βαδίζει, id est, Iunonio incessu ambulat, pro grauitate quadam & magnificentia incessus dixit, vt & Propertius, lib. 2. eleg. 2.

--& incedit vel Ioue digna soror. Eum fortasse B incessum etiam imitabantur, qui eius sacra ferebant: vnde & Flaccus scripsit, *--sæpe velut qui Iunonis sacra ferret*: quod tamen propter dignitatem sacrorum tantæ deæ, & propter Pompam potius fiebat. Ea porrò sacra ferebant puellæ ve ait Ouidius, 3. Amorum eleg. 12. *More patrum sancta velatæ vestibus albis Tradita supposito vertice sacra ferunt.* Quamquam & aliàs sacra etiam omnia tardo gressu ferebantur, & vt ait Cicero, fercula pomparum.

Ex lib. 19. cap. 4. Apud Flaccum nequissimus ille Tigellius, in viuendi ratione dissimilior & inæqualior, quàm æstas hyemi comparata, modò reges atque tetrachas loquitur, modo subitò C mutata voluntate, quasi frugi, ait,

—Modo sit mihi mensa tripes &

Concha salis puri: vbi mensam tripedem interpretor mutilam & claudam vno pede, vt plerúmque pauperiorum supellectili accidit. Sic apud Martial. lib. 12. epigr. 32. scribitur, *Ibat tripes grabatus*, id est vno pede claudus. nihil, inquit, Hermogenes, moror istorum lautitias, vel tripedem boni consuluerim mensam: nec moueor epulis exquisitis & opiparis, mihi pro obsonio fuerit vel solus sal & merus, quem linguam. Id. n. puto esse quod dicit *Concha salis puri*, præsertim cùm quibusdam obsonij loco esse Plinius scribat, lib. 31. cap. 7.

Ex lib. 29. cap. 17. Concham salis puri pro Salino dixit Horatius proinde scripsit Pomponius, Apud Non. in Eliminare. *Concha vos istic manet, eliminabo extra ædes coniugem.* pro cœna vobis parata D est, quòd in mensa salinum poni soleat.

Ex lib. 18. cap. 30. Vt sexcenta plerúmque ab auctoribus Latinis pro multis poni solent: vt sexcenta eiusdem generis proferre possum exempla: ita decies centena pro immani & prægrandi summa, idque iam inde ab vltima propè antiquitate vrbis. credo quòd tum ea pecunia videbatur ingens, cùm minor erat nummi copia. Proinde Iuuenalem dixisse reor,

--vtin decies centena dabuntur

Antiquo, pro immensa dote. Certè posteaquam creuit pecunia & abundauit Romæ, nihilominus permansit illa antiqua loquendi ratio, vt decies centena infinitam pecuniam significarent. Horatius, Satyr. 10.

A *--decies centena dedisses*

Huic parco paucis contento quinque diebus

Nil erat in loculis. Iouenalis,

Optima sed quare Cesonia teste marito?

Bis quingenta dedit. id est, decies centena millia Martialis lib. 1. *Si dederint superi decies mihi millia centum.* Nam decies centena, decies centena millia significant & valent.

Ex lib. 14. cap. 20. Ait Horatius, epod. Od. 12.

--nec naris obesæ. qui enim nasi sunt acutioris, melius adorari & sagaciores intelligentioréſque censebantur: vt alio apud Flaccum loco

---acutis

Naribus horum hominum rideri possit. Erat autem mulier fœtidissima & hircosa. Contrà qui naris B obesæ, deterius olfacere, tardiores minúsque intelligentes esse putabantur. tradunt enim ista mutuas operas & inuicem lucem alterum alteri fœnerat.

Ex lib. 19. cap. 4. Sensuum autem interpunctio improba in ea ecloga corrupit. sic. n. puto distinguendum esse.

Iracundior est paulò, minus aptus, acutis

Naribus horum hominum rideri possit. Nam hominem iracundum esse ait, & non aptum, nec appositum nec accommodatum ad hominũ aliorum mores. Ac ne me in alieno ostentem, militémq; gloriosum imiter, sic distingunt chirographi libri & interpretes antiqui.

C Ex lib. 21. cap. 3. Acutas aures pro acribus & iudicij intelligentis dici. animaduerto: Calpurnius, Eclog. 4.

Quicquid inest, siluestre licet videatur acutis

Auribus, & nostro tantum memorabile pago. Sic acutas nares dixit Flaccus.

--minus aptus, acutis

Naribus horum hominum rideri possit. contrà obesæ aures iudicij nullius, aut obtusi & hebetis habentur. Idem Calpurnius,

Rustica credebam nemorales carmina nobis

Concessisse deos, & obesis auribus apta, id ex eo, quòd pingue pro stupido & barbo tardique ingenij à Latinis poni consueuit.

Ex lib. 23. cap. 18. Scaupedam Aurelius exponebat, apud Varr. lib. 6. de ling. Latina, à scauro pede vel Scauripedam. Nam sic in Varrone lego. D Scaurus autem exponitur στρεβλόπους, & σκαμβὸς σκέλος à vetere critico. Horatius quoq;,

--illum

Balbutit scaurum prauis fultum malè talis, in Sermonib. scribit.

Ex lib. 19. cap. 4. Ibidem ait, si quis nobiscum probus viuat, à nobis per contumeliam iniquam appellari *demissum*: si quis tardior, vocari pinguẽ, quod est nullius ingenij. Legendum itaq; est,

Tardo cognomen pingue damus.

Sincerum, Inquit, *cupimus vas incrustare*, id est, malo quodam inficere succo: quod dictum est inuersis verbis accipiendum. Incrustare autem est tanquam crusta quadam tectorij obducere. Varro de Glirario, lib. 3. de re rust. cap. 15. *Tota*

leui

lens lapide aut tectorio intrinsecus incrustatur. Calices etiam succis quibusdam lentis & crassis medicatisque saporibus incrustantur. Scribonius Largus *Calices quoque eis incrustentur additis quinque vel sex salis vel farris granis.* Hic autem incrustationem de succo vitiosi saporis, & liquorem inficiente in vas missum interpretandam censeo cum omnibus enarratoribus: vt & apud Lucilium,

— nam vel regionibus illis
Incrustatus calix rutae caulisq́; habetur.

Ex libr. 2. cap. 15. Piscis patinarius qui sit apud Plautum, Asinaria Sc. Vnum istorum quodque, in quaestionem vocatur: ego eum puto, qui non assatur, nec elixatur, sed in patina è iure coquitur. Id ex Horatio intelligi potest, ita scribente,

Si quis eum seruum, patinam qui tollere iussus
Semesos pisces tepidumque ligurierit ius. nam si malè non coniicio, pisces patinarios è iure paratos intellexit.

SATYRA 4.

Lucilium, veteres comicos Graecos sequutum, mordacem fuisse ait: sua tamen scripta non itidem legi ostendit, quum bona pars hominum sibi vitij alicuius conscia, se ibi perstringi sciat. Se alioqui virulentia carere, ac tantùm iocosa & velut paterna quadam castigatione ad deterrendos à vitiis homines vti profitetur.

EVPOLIS, *atque Cratinus, Aristophanésque, poëtae*
Atque alij, quorum comoedia prisca virorum est:
Si quis erat dignus describi, quòd malus, aut fur:
Quòd moechus foret, aut sicarius, aut alioqui
Famosus: multa cum libertate notabant.
** Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus:*
Mutatis tantum pedibus, numerísque facetus:
** Emunctae naris, * durus componere versus.*
Nam fuit hoc vitiosus: in hora saepe ducentos
A ** Vt magnum, versus dictabat stans pede in vno:*
Cùm flueret lutulentus, erat quod tollere velles:
Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem:
*Scribendi rectè: nam * vt multum, nil moror. ecce*
*Crispinus * minimo me prouocat: accipe, si vis*
B *Accipiam tabulas. detur nobis locus, hora,*
Custodes: videamus vter plus scribere possit.
Dij benè fecerunt, inopis me, quódque pusilli
Finxerunt animi, raro & perpauca loquentem.
At tu conclusas hircinis follibus auras
C *Vsque laborantes, dum ferrum molliat ignis,*
Vt mauis, imitare. beatus Fannius, vltro
** Delatis capsis, & imagine: cùm mea nemo*
Scripta legat, vulgò recitare timentis, ob hanc rem,
Quòd sunt, quos genus hoc minimè iuuat, vtpote plures
D *Culpari dignos. quemuis media erue turba:*
Aut ob auaritiam, aut misera ambitione laborat.
Hic nuptarum insanit amoribus: hic puerorum:
Hunc capit argenti splendor: stupet Albius aere:
Hic mutat merces surgente à sole ad eum, quo

Vespertina tepet regio: quin per mala praeceps
Fertur, vti puluis collectus turbine, nequid
** Summa deperdat, metuens, aut ampliet vt rem.*
Omnes hi metuunt versus: odere poëtas.
** Faenum habet in cornu: longè fuge. dummodo risum*
Excutiat sibi, non hic cuiquam parcet amico.
Et, quodcumque semel chartis illeuerit, omneis
Gestiet à furno redeunteis scire, lacúque
Et pueros, & anus. agedum pauca accipe contrà.
Primum ego me illorum, dederim quibus esse poëtas,
Excerpam numero. neque enim concludere versum
Dixeris esse satis, neque, si quis scribat, vti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poëtam.
Ingenium cui sit, cui mens diuinior, atque os
*Magna * sonaturum: des nominis huius honorem.*
*Iccircò quidam, comedia, * necne poëma*
Esset, quaesiuere, quòd acer spiritus, ac vis
Nec verbis, nec rebus inest: nisi quòd pede certo
Differt sermoni, sermo merus. at pater ardens
Saeuit, quod meretrice nepos insanus amica*
Filius, vxorem grandi cum dote recuset:

A *Ebrius & magnum, quod dedecus, ambulet ante*
Noctem cum facibus: nunquid Pomponius istis
Audiret leuiora, pater si viueret? ergo
Non satis est pueris versum perscribere verbis,
Quem si dissoluas, quiuis stomachetur eodem
*Quo * personatus, pacto pater. his, ego*
B *quae nunc,*
Olim quae scripsit Lucilius, eripias si
** Tempora certa, modósque: &, quod prius ordine verbum est,*
Posterius facias, praeponens vltima primis:
Non, vt si soluas, postquam discordia taetra
Belli ferratos posteis, portásque refregit:
C ** Inuenias etiam disiecti membra poëtae.*
Hactenus haec: aliàs iustum sit, nécne, poëma
Nunc illud tantùm quaeram: meritóne tibi sit
Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer
*Ambulat, & Caprius, rauci malè, cumq; * libellis,*
Magnus vterque timor latronibus: at,
D *bene si quis,*
Et puris viuat manibus, contemnat vtrumque.
** Vt sis tu similis Caeli, Birríque latronum:*
Non ego sim Capri, neque Sulci: cur metuas me?
Nulla taberna meos habeat, neque pila libellos:
Queis manus insudet vulgi, Hermogenísque Tigelli?

Non

Non recito cuiquam, nisi amicis, ídque coactus. A
Non vbiuis, corámve quibuslibet. in medio qui
*Scripta foro recitent, sunt multi: quíque * lauantes:*
Suaue locus voci resonat conclusus. inaneis
Hoc iuuat, haud illud quærenteis, num sine sensu,
*Tempore num faciant alieno. * lædere gaudes,* B
Inquis: & hoc, studio prauus facis. vnde petitum*
Hoc in me iacis? est auctor quis denique eorum
Vixi cum quibus? absentem qui rodit amicum:
Qui non defendit alio culpante: solutos
Qui captat risus hominum, famámque dicacis: C
Fingere qui non visa potest: commissa tacere
Qui nequit: hic niger est: hunc tu Romane caueto.
Sæpe tribus lectis videas cenare quaternos:
*E quibus vnus auet * quáuis * aspergere cunctos,*
Præter eum, qui præbet aquam: pòst, hunc quoque potus, D
Cóndita cùm verax aperit præcordia Liber.
Hic tibi comis, & vrbanus, libérque videtur
*Infesto * nigris. ego, si risi quòd ineptus*
Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum:
Liuidus, & mordax videor tibi? mentio siqua
De Capitolini furtis iniecta Petilli

Te coram fuerit: defendas, vt tuus est mos:
Me Capitolinus conuictore vsus, amicó-
Que à puero est: causáque mea permulta rogatus
Fecit: &, incolumis lætor quod viuit in vrbe.
Sed tamen admiror, quo pacto iudicium illud
Fugerit. hic nigræ succus lolliginis: hæc est*
*Ærugo mera: quod vitium procul afore * chartis,*
Atque animo prius, vt, si quid promittere
Possum aliud verè promitto. liberius si
Dixero quid, si forte iocosius: hoc mihi iuris
Cum venia dabis. insueuit pater optimus hoc mi,*
Vt fugerem, exemplis vitiorum quæque notando
Cùm me hortaretur, parcè, frugaliter, atque
Viuerem vti contentus eo, quod mi ipse parasset:
Nónne vides, Albi vt malè viuat filius? vtque
Barrus inops? magnum documentum, ne patriam rem
Perdere quis velit. à turpi meretricis amore
Cùm deterreret: Sectani dissimilis sis.
Ne sequerer mœchas, concessa cum Venere vti
Possem: deprensi non bella est fama Treboni,
*Aiebat. sapiens * vitatu, quídque petitu*
Sit melius, causas reddet tibi: mi satis est, si

Traditum ab antiquis morem seruare, tuámque,
Dum custodis eges, vitam, famámque tueri
Incolumem possim. simulac durauerit ætas*
Membra, animúmque tuum: nabis sine cortice. sic me
Formabat puerum dictis: &, siue iubebat,
Vt facerem quid: habes auctorem, quo facias hoc:
Vnum ex iudicibus selectis obijciebat:
Siue vetabat: an hoc inhonestum, & inutile factu,
Nécne sit, addubites: flagret rumore malo cùm
Hic, atque ille? auidos vicinum funus vt ægros
Exanimat: mortísque metu sibi parcere cogit:
Sic teneros animos aliena opprobria sæpe
Absterrent vitiis. ex hoc ego sanus ab illis,
Perniciem quæcumque ferunt, mediocribus, &, queis
Ignoscas, vitiis teneor. fortassis & istinc
Largiter abstulerit longa ætas, liber amicus
Consilium proprium. neque enim, cùm lectulus, aut me
*Porticus excepit, * desum mihi rectius hoc est:*
Hoc faciens, viuam melius: sic dulcis amicis
*Occurram: hoc quidam * non bellè. numquid ego illi*
Imprudens olim faciem simile? hæc ego mecum
Compressis agito labris. vbi quid datur oti,
A *Illudo chartis. hoc est mediocribus illis*
*Ex vitiis vnum: cui si * concedere nolis,*
Multa poëtarum veniat manus, auxilióque
Sit mihi. nam multo plures sumus: ac veluti, te,
Iudæi, cogemus in hanc concedere turbã.

EVPOLIS, ATQVE CR.] hi fuerunt poëtæ comici veteris comœdiæ. De Eupoli M. Tul. epst. ad Attic. libr. 6. Ἐ πόλιν τὸν τῆς ἀρχαίας *qui non dixit ab Alcibiade nauigante in Siciliam*
B *deiectum esse in mare? &c.*

CRATINVS] interpres Pindari εἰδ. ς. ὀλυμπ. prufert hunc Cratini versum in Bœotos, Οὗτοι δ' εἰσὶν συβοιωτικὸν πεζοφόρων γένος ἀνδρῶν: id est, hi autem sunt genus suillobœoticũ virorum fimbriatorum. & Plutarch. in vita Periclis scribit, Periclem (fuerunt enim ferè æquales) ab eo dictum esse κεφαληγερέταν. quod idem valet, atque capite oblongo, & amplo, & quasi congregato. de eodem infrà Horat. ep. ad Mæcenat. 3. lib. 1. *Prisco si credis, Mæcenas docte, Cratino, &c.*

ATQVE ALII, QVORVM COM.] id est, & alij veteris comœdiæ scriptores. erat autem
C vetus comœdia liberior, ac maledicentior, quàm vt aures hominum ferre possent. sic Satyra 10. hoc lib. *Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est, hoc stabant.*

SI QVIS ER. DIGN. DESCR. Q. M.] immo etiam indignos, qui describerentur, & integros atq; innocenteis viros notabant: vt Periclem, Socratem, Aristidem, & simileis. qua de re sic M. Tull. libr. 4. de rep. *Quem illa* [comœdia vetus] *non attigit, vel potius quem non vexauit? cui pepercit? esto. populareis homines, improbos in rempubl. seditiosos, Cleonem, Cleophontem, Hyperbolum læsit. patiamur. Etsi huiusmodi ciueis à censore melius est, quam à poeta, notari. Sed Periclem cum ita suæ ciuitati maxima auctoritate plurimos annos domi & belli præfuisset, viola-*
D *ri versibus, & eos agi in scena, non plus decuit, quàm si Plautus noster voluisset, aut Næuius P. & Cn. Scipioni aut Cæcilius M. Catoni maledicere.* Neque verò singulos ciueis solùm notabant, & vellicabant, verum etiam populum vniuersum nominibus cõtumeliosis insectabantur, appellantes δῆμον πυκνίτην, δύσκολον γερόντιον, ὑπόκωφον, id est, populum in Pnyce, qui locus erat contionis legitimæ, assiduè hærentem, senecionem difficilem, & morosum, surdastrum.

FAMOSVS] malè audiens. suprà Od. 3. lib. 3. *Iam nec Lacenæ splendet adulteræ Famosus hospes.* M. Tull. lib. 2. de Orat. ad Q. Fratr. *Non pol (inquit) audeo. Nam me ad famosas vetuit mater accedere.*

LVCILIVS] significat, satyram, cuius inuentor fuit Lucilius, veteris comœdiæ locum

occu-

occ[illegible] hunc Lucilium Bassum insectatur vrbanè, id est, suo more Sat. 10. De eodem sic M. Tull. lib. 1. de finib. *Nec verò, vt noster Lucilius, recusabo, quo minus omnes mea legant. Vtinam ille Persius: Scipio verò, & Rutilius multo etiam magis: quorum ille iudicium reformidans, Tarentinis ait, se, & Consentinis, & Siculis scribere. facetè is quidem, sicut aliàs: sed nec tam docti tunc erant, ad quorum iudicium elaboraret, & sunt illius scripta leuiora, vt vrbanitas summa appareat, doctrina mediocris.* Idem epist. ad Atticum libr. 12. *Cato me quidem delectat: sed etiam Bassum Lucilium sua.* Idem tamen lib. 2. de Orato. sub persona Crassi, Lucilium hominem doctum, & perurbanum appellat.

Mvtatvm tantùm pro.] quia Lucilius hexametris ferè versibus, illi iambeis mores hominum notabant.

Emvnctæ naris] id est, sagax, acri iudiciu, sagaciter odorans hominum mores, & vitia: tralatio est, vel allegoria. Nam vt qui sunt emunctæ naris, nisi quid aliud obstat, sagaciter olfaciunt odores: ita qui nares habent mucóre obstructas, minus sunt in sentiendis odoribus sagaces. eadem ratione verbū *odorari* pro eo quod est, acutè, & celeriter percipere, atque intelligere, & peruestigando consequi, vsurpatur a M. Tullio, Verr. de iuredicundo. *huius vero erat ars, & malitia miranda, quod acutissime tota prouincia, quid cuique esset necesse, indagare, & odorari solebat.* & in epistolis ad Atticum multis locis.

Dvrvs compon. vers.] durus in componendis versib. vide annot. ad Od. 8. lib. 4. eiusdem generis est id, quod statim sequitur, *piger scribendi ferre laborem.*

Vt magnvm,] tanquam aliquid magnū.

Stans pede in vno] id est, breuissimo tempore, & non magna opera insumta, vel sine conatu, & contentione magna virium Nam qui aliquid magnum faciunt, toto corpore, & omnibus, vt dicitur, vnguiculis, ei rei, quam faciendam susceperunt, asseruiūt. Etiam genu terram tangere visus est Antonius cùm contentè pro seipse lege Varia diceret, vt refert se vidisse M. Tullius in libris de Oratore ad Q. Fr.

Cùm flveret lvtvl. erat q. t.] allegoria est, ducta à flumine torrente lutulento. hoc autem sentit: cùm versus profunderet innumeros, incultos, atque illepidos, erat tamen aliquid, quod exciperes, sumeres, & probares. huic loco respondent ea, quæ suo sat. 10. *At dixi fluere hunc lutulentum: sæpe ferentem Plura quidem tollenda relinquendis.* *tollenda*, id est, sumenda. vt epist. de arte poet. *hoc tibi dictum Tolle memor.* & epist. ad Numicum lib. 1 *partem, vel tolleret omnem.* & epist. ad Mæcen. 1. *at tu quantum vis, tolle, benignè.* & epist. 18. eiusdem lib. *Sic vt erat voces, sic verba cadentia tollit, Vt puerum, &c.* Alij *tollere* accipiunt pro eo, quod est amputare, & resecare: à quibus dissentio. nam locus ille, qui est saty. 10. perspicuè declarat, per *tollenda*, ea significari, quæ sumenda, & probanda sunt, vt suo loco docebimus.

Quintilianus libr. 10. ad hunc locum respiciens scribit illa: *Ego quantum ab illis, tantum ab Horatio dissentio, qui Lucilium fluere lutulentum, & esse aliquid quod tollere possis, putat.* Ex quibus Quintiliani verbis Turnebus hunc Horatij locum à me dissentiens, sic explicat. *erat quod tollere velles*, id est, erat quod auferre, & detrahere velles. Sed ne tempus in re aperta conteram, planè fallitur. Acron quidem & Porphir. mecum faciunt: & quod familiam ducit, Horatius ipse sat. 10. vt ostendam suo loco. neq. me Quintilianus mouet.

Nam vt mvlt. nil mor.] id est, nam si quis multum scribat, nihili æstimo, magnū non verterim. sic epist. ad Vallam, lib. 1 *nam vina nihil moror illius oræ.* Virg. Æn. 5. *nec dona moror.*

Crispinvs] de quo suprà saty. 1.

Minimo me provocat] minimo, subaudi, digito. prouerbium est à gestu eorum, qui alterum in certamen prouocāt, natum. nam minimum digitum porrigunt, illum a se contemni significantes, proinde ac si eum possint vel minimo digito percellere, ac peruertere.

Accipe, si vis] verba Crispini Horatium prouocantis. accipe tu, inquit, si vis. ego accipiam tabulas. sic autem legendum videtur, *Accipiam tabulas:* non, vt habent libri vulg. *accipe iam tabulas.* quamquam etiam hæc vulgata lectio ferri potest.

Detvr n. l. h.] aliquot libri calamo exarati habent, *dentur nobis, &c.*

Cvstodes] addantur, seu apponantur nobis custodes, qui obseruent, & speculentur diligenter, nequid suffuremur, néue aliena opera vtamur. M. Tullius Diuin. in Cæcilium: *Custodem (inquit) Tullio me apponite.*

Dii bene fecarvnt] respondet Horat. Diis habeo gratiam. vel benefici, ac benigni erga me fuerunt Dij immortales, quòd me parui animi, & paucorum verborum finxerunt. notandum hoc loquendi genus, *Dij benè fecerunt.* quod par est illi vsitatiori *benèfactum.*

Perpavca loqventem] sic saty. 6. huius lib. *Vt veni coram singultim pauca locutus.* mendosè autem habent omnes libri, *loquentis*, præterquàm Faërnensis: in quo scriptum est *loquentis.* Sed s. alia manu, & in litura.

At tv concl. hirc.] id est, at tu imitare ventum, qui ex follibus fabrorum fert artorum exspiratur tandiu, quoad ferrum ab igne molliatur: quibus verbis significat, versus eius esse vel inaneis, ac leueis: vel inflatos, ac turgidos. *hircinis follibus* autem, id est, ex corio hircino factis.

Beatvs Fannivs, vltro, &c.] O beatum (inquit Horat.) Fannium, cui populus siue senatus vltro, id est, non petenti. capsas, in quibus eius libri conderentur, ac seruarentur, imaginémque ad memoriam eius prodendam, detulit, cùm mea, &c. hunc Fannium ineptū vocat sat. 10. his verbis. *aut crucier, quod Vellicet absentem Demetrius? aut quod ineptus Fannius Hermogenis*

ladat conuiua Tigelli? sic loquitur M. Tull. in orat. pro Plancio. *Itaque hac spe decedebam, vt mihi populum Rom. omnia delaturum putarem.* & epist. ad P. Nigidium Figulum libr. 4 *nec mihi quicquam tali tempore in mentem venit optare, quod non vltro mihi Cæsar detulerit.* alij hunc locum sic explicant, beatus Fannius, cuius capsæ vltro in bibliothecam Augusti fuerint delatæ cum imagine. quibuscũ equidem pugnare nolim, præsertim cum, vtrãcumque explicationem sequamur, semper intelligere nos oporteat. Fannij poëmata in ædem Apollinis, & Musarum, seu in aliam publicam bibliothecam esse recepta: veruntamen priorẽ explicationem malo. Alij, vt testatur Acron, dicũt, hunc Fannium, malum poetam, liberis caruisse: Itaque scripta eius, atq; imaginem in publicam bibliothecam a captatoribus fuisse deportata nullo merito scriptoris.

Qvòd svnt, qvos gen. hoc] id est, ob id, quòd sint non pauci, qui non delectantur, immo verò offenduntur satyris: ij scilicet, qui reprehensione digni sunt, quales sunt auari, ambitiosi, libidinosi, adulteri, scelerati, impij, vasorum & signorum plus æquo studiosi, mercatores, & similes.

Erve] codices a. Vatic. Iann. Faërn. Torn. Raïnutij Card. habent *elige.*

Hic nvpt. ins am.] alius amore matrumfamiliàs vsque ad insaniam captus est.

Stvpet Albivs ære] miro signorũ, & vasorum æreorum amore, studióq. ducitur, eáque supra modum amat, & admiratur. sic loquitur Virg. Geor. 2 *Hic stupet attonitus rostris.* Horat. sat. 6. *Qui stupet in titulis.*

Hic mvtat merceis] emit, comparat, permutat. vide sup. annot. ad Od. 16. lib. 1. de verbo mutandi.

Ad evm, qvo vesp.] ad occidentem Virg. libro 5. Æneid. *vespere ab atro Consurgunt venti* Horat. Od. 15. libro 4. *ad ortum Solis ab Hesperio cubili.*

Qvin per mala præc.] vt sup. epi. 1. lib. 1. *Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare paup. fugiens, per saxa, per ignes. per mala.* id est, per molestias, per discrimina vitæ, per dolores, & labores.

Vti pvlvis collect. tvrb.] puluerem vento concitatum, & collectum vocant Græci poëtæ κονίσαλον, alij κονιορτόν. Itaque hoc nomen videtur exprimere voluisse.

Ne qvid Svmma deperd. m.] metuens ne quid de aceruo deriuat: metuẽs ne quid de bonis quæsitis & congestis deminuat, si quid forte insumat in res ad victum, cultúmque necessarias: vel sic, metuens ne quid de summa fures detrahant, néue alio aliquo casu summa minuatur, & depereat.

Versvs] præsertim satyricos, id est, vrbanos, & mordaces.

Fænvm habet in c.] intellige, hæc dici ab improbis, & vitiosis hominibus: quibus

A inuisi sunt poetæ. con[illegible]um in homines acres, promptos, viribus corporis, aut ingenij facultate instructos, ac paratos ad iniuriã, si quis inferatur, propulsandam, atque adeò ad lacessendum, si quis occurrat malo dignus. Plutarchus in Crasso huius prouerbij originem indicans, ait a bobus, qui cornu petunt, prouerbium esse natum, quorum cornibus Romani solebant fęnum appẽdere, vt sibi ab eis cauẽrent homines in via fortè occurrentes. narrat idem Plutarch. Sicinniũ quendã de Crasso dicere solitum, fænum eum habere in cornu. sic ille, ἴσχυε δὲ χάριτι καὶ φόβῳ· φόβῳ δ' οὐκ ἐλάττονι. γοῦν πλεῖστα πράγματα παρέχων τοῖς καθ' αὑτὸν ἄρχουσι, καὶ δημαγωγοῖς Σικίννιος, πρὸς τὸν

B εἰπόντα, τί δὴ μόνον οὐ σπαράττει τὸν Κράσσον, ἀλλὰ παρίησιν αὐτόν. χόρτον ἔχειν φησὶν ἐπὶ τοῦ κέρατος. εἰώθεισαν δὲ Ῥωμαῖοι τὸν κυρίττοντα τῶν βοῶν ὑπὲρ τοῦ φυλάττεσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας, χόρτῳ περιελίσσειν τὸ κέρας. id est, Valebat autẽ Crassus gratia, & terrore: terrore quidem non minùs, quàm gratia Sicinnius enim, qui suæ ætatis magistratibus, & tribunis pl. plurimum negotij facessiuit, ei, qui quæsiuerat quamobrem Crassum solum non laceraret, sed eum præteriret, quia (inquit) fænum habet in cornu. Soliti autem erant Romani bouis, cornu petentis, vt, qui in vijs occurrerent, sibi ab illo cauerent, fænum cornibus alligare. eadem de re lege & Plutarch. ῥωμαϊκοῖς.

C Dvm modo risvm exc. s. &c.] ita est ridiculorum dictorum cupidus, vt, dummodo quippiam falsè dicat, ne amicis quidem parcere velit Aristo. lib. 4. de morib. ad Nicom. scribit, scurram, quem βωμολόχον Græcè nominat, eo differre ab vrbano, quòd vrbanus ita falsè dicat, vt neminem offendat, aut vt etiam delectet: scurra autem ridiculo moderari non possit: tum nec sibi, nec alijs parcat, dummodo risum moueat. verba Aristotel. sunt hæc, ὁ δὲ βωμολόχος, ἥττων ἐστὶ τοῦ γελοίου, καὶ οὔτε ἑαυτοῦ, οὔτε τῶν ἄλλων ἀπεχόμενος, εἰ γέλωτα ποιήσει. excutiat autem risum, id est, risum profusum moueat.

Et, qvodcvmqve sem. ch. ill.] id est, quodcumque per iocum, & ludum scrip-

D serit.

Gestiet] cupiet. idem epist. ad Pisoo. *gestit paribus colludere.*

Fvrno] in quo coquitur panis. iccircò magna semper eò turba cõuenit & vetularum, & puerorum.

Lacúqve] lacus significat interdum vas amplissimum, vbi calcantur vuæ. M. Tull. in Bruto, *sic ego istis censuerim, & nouam istam quasi de musto, ac lacu feruidam orationem fugiendam: nec illam præclaram Thucydidis nimis veterem, tanquam Anticianam notam persequendam.* Est etiam lacus (vt docet Varro lib. 4. de lingua Latina) lacuna magna vbi aqua contineri potest, seu locus, quo aqua ex flumine ad aquandum excepta est: quo modo cre-

do credibilius est hoc loco accipiendum esse, vt intelligamus pueros, & anos aquandi causa ad lacum iuisse, & è lacu redire. Propert. lib. 2. *Cui fuit indoctis fugienda hac semita vulgi, Ipsa petita lacu nunc mihi dulcis aqua est.* Terent. Adelph. *Apud ipsum lacum est pistrilla.* Est & alius lacus, vt epistola prima libr. 1. *lacus, & mare sentit amorem Festinantis heri.*

A GEOVM PAVCA ACC.] respondet Horatius ad ea, quæ cùm in omne genus poëtarum, tum in satyrarum scriptores dicta fuerant. & primùm negat, se esse poëtam: quia scripta sua, sermoni quotidiano similiora sint, quam locutioni poëticæ.

PRIMÙM EGO ME ILLORVM, &c.] id est, primùm me ex numero poëtarum excerpam.

B

CONCLVDERE VERSVM] certis pedibus, & numeris claudere: vt sat. 10. huius libr. *ut si quis pedibus quid claudere sonus, Hoc tantum contentus, &c.* Cum his Horatianis congruunt illa Petronij Arbitri, *Multos, inquit Eumolpus, iuuenes carmen decepit. nam vt quisque versum pedibus instruxit, sensumque teneriore verborum ambitu intexuit, putauit se continuo in Heliconem venisse. Sic forensibus ministeriis exercitati, frequenter ad carminis tranquillitatem, tanquam ad portum faciliorem confugerunt, credentes facilius poema exstrui posse, quàm controuersiam vibrantibus sententiolis pictam. Ceterum, neque generosior spiritus sanitatem amat, neque concipere aut edere partum mens potest, nisi ingenti flumine litterarum inundante. effugiendum est ab omni verborum, vt ita dicam, vilitate, & sumenda voces à plebe summota, vt fiat, Odi profanum vulgus & arceo, &c.*

C

SERMONI PROPIORA] orationi solutę similiora, quàm versibus. sic epistola ad August. *nec sermones ego mallem Repentes per humum, quàm res componere gestas.* Satyras igitur propter hanc caussam sermones appellauit. Sunt autem etiam epistolæ, sermones: sed illæ ad absenteis, satyræ ad præsenteis: & iccircò sermones potiùs, quàm epistolæ dictæ sunt, noménque generis retinuerunt, quia epistolæ appellantur suo & proprio.

D

ING. C. E. C. MENS DIVIN.] M. Tull. item in orat. pro Arch. poëta ait, poëtam natura ipsa valere, & mentis viribus excitari, & quasi diuino spiritu afflari. vide ann. ad. illum locum, *Ingenium misera, &c.* de art poët.

MAGNA SONATVRVM] Prisc. libro 2. producit hunc locum, & ait *soniturum* esse vsitatius, quàm sonaturum, à verbo *sono*.

ICCIRCÒ QVIDAM COM.] sic M. Tull. in orat. perf. *At comicorum senarij propter similitudinem sermonis sic sæpe sunt abiecti, vt nonnunquam vix in his numerus, & versus intelligi possit.*

NISI QVÒD PEDA CERTO] comica oratio, merus est sermo, præter quàm quòd certo, ac definito numero, certisque pedibus ab oratione soluta differt. sic M. Tull. in orat. perf. *Itaque video visum esse nonnullis, Platonis, & Demosthenis locutionem, etsi absit à versu, tamen, quod incitatius feratur, & clarissimis verborum luminibus vtatur, potius poema putandum, quam comicorum poetarum, apud quos nihil est aliud quotidiani dissimile sermonis, nisi quòd versiculi sunt.*

A

AT PATER ARDENS] aduersarium facit occurrentem ei rationi, propter quam putęt quidam comœdiam merum sermonem esse, non poëma: nempe quia desit ei spiritus acer, & vis poëtica, hoc modo. atqui sæpe (inquit) videmus in comœdia senem induci à poëta, filio libidinosè atque intemperanter viuenti, scortanti, omnia quæ habeat, profundenti, vxorem benè dotatam recusanti, ante noctem cū facibus ambulanti, grauiter irascentem: vt Demeam apud Terent. Teutopidem apud Plautum. non deest igitur comœdiæ vis, nec spiritus. sic epist. de arte poët. *Interdum tamen & vocem comœdia tollit, Iratusque Chremes tumido delitigatore.*

B

SÆVIT] excandescit, irascitur, χαλεπαίνει. Plaut. Epid. *Sed memento, si quid sæuiunt senes, suppetias mihi cum sorore ferre.* vide annot. ad Od. 33. libri primi.

NEPOS] luxuriosus, ἄσωτος. vide annotata ad Od. 1. epod. in extr.

INSANVS] sic edendum curaui ex auctoritate sex codicum manuscr.

NVMQVID POMPON. ISTIS AVO.] dissoluit id, quod responsum fuerat ab aduersario, hoc modo. patres (inquit) quotidie solent ita filiis suis succensere, potantibus, & scortantibus: & Pomponius, adolescens libidinosus, & luxuriosus, si eius pater viueret, æquè asperè obiurgaretur. hunc Pomponium quasi aliud agens, vellicat: in quo genere reprehendendi, & diuinus est Horatius, & ceteros omneis satyrarum scriptores longo interuallo superat.

C

ERGO NON SATIS EST, &c.] id est, non est igitur satis versum facere verbis puris, & lectis, si ordine verborum commutato, ac numero dissoluto, restet sermo quotidiano sermoni similis: & quali patres domi cum filiis vti solent.

PERSONATVS] pater comicus, & qui in scena, seu in comedia patris personam sustinear.

D

HIS EGO QVÆ, &c.] si ea, quæ nunc scribo, & quæ Lucillius scripsit olim, dissoluas, modósque, ac numeros tollas: ordinem deniq; verborum immutes, non ita inuenias parteis orationis poëticæ dissolutæ, ac dissipatæ, vt si Ennij versum sumas, eúmque ordine verborum cōuerso, dissolutum legas. exempli gratia: si hæc Enniana, *postquàm discordia tetra Belli ferratos, &c.* dissoluas, ordineq; verborum turbato ita legas, *Postquàm ferratos belli posteis, & portas tetra discordia refregit:* non reperietur hic sermo quotidianus, sed poëticus.

TEMPORA CERTA, MODÓSQVE] id est, pedes certos, & modulationem, seu mensuram definitam. per tempora breuitatem, & lon-

gitudinem vocum, & syllabarum intelligit: verbi gratia, spondeus duo habet tempora, dactylus & anapæstus totidem: iambus, choreus, tribrachus vnum cum dimidio. longa enim syllaba vno tempore continetur: & item duæ breues: vna breuis dimidio. Quare duæ longæ syllabæ duobus temporibus constant: & item quattuor breues, & longa ac duæ breues. longa autem & breuis, tres breues, breuis & longa, vnum tempus & dimidium continent.

BELLI FERRATOS POSTEIS,] constat versum esse Ennianum. belli posteis autem, id est, belli foreis. sic Virg. lib. 2. Æneid. *postesq; sub ipsos Nituntur gradibus.* ibid. *Amplexæque tenent postes, atque oscula figunt.* & lib. 7. *& cardine verso Belli ferratos rupit Saturnia postes.* ad quem locum Seruius notans, ἀκυρολογίαν (inquit) fecit commutando Ennij versum. Nam ille ait, *Belli ferratos postes, portásque refregit.*

ALIAS] aliàs quæremus, &c. Sed dubitandū non est, quin comœdia sit poema: neque Horatius dubitat, vt appàret ex lectione lib. seu epist. de art. poëtica.

SVLCIVS ET CAPRIVS] accusatores acerrimi.

RAVCI MALE] admodum rauci, ex quo significat, eos admodum vocaleis, & clamosos fuisse, seu plurimùm vocem contendere solitos esse. obtunditur enim vox, & raucescit nimium clamando.

LIBELLIS] accusatoriis: in quibus habent maleficorum nomina, & crimina perscripta.

MAGNVS VTERQVE TIMOR] id est, vterque valde horribilis latronibus, & sicariis.

PVRIS MANIBVS] puris à cæde, ἁγναῖς, καθαραῖς χερσί: si quis sit καθαρὸς τὼ χεῖρε. vt sup. annot. ad Od. 22. lib. 1. *scelerísque purus.*

VT SIS TV SIM. COELI, BIRRIQVE LATR. NON E. S. C. &c.] quamuis tu sis latronum similis: si sim Caprio, & Sulcio dissimilis, quid est cur metuas me?

NVLLA TABERNA MEOS H.] Et quid est, quòd metuas me, si libri mei nulla in taberna, nullàque in columna sint venales, neque legantur à vulgo? ad columnas, seu pilas prostabāt libri: vt in epist. de arte poët. *mediocribus esse poetis Non dij, non homines, non concessere columnæ.* Nā poetæ sua scripta, quæ edere, & diuulgare volebant, bibliopolis & librariis, quorum tabernæ & officinæ erant ad columnas, dabant: a quibus emebat deinde vulgus.

QVEIS MANVS INSVD. VVL.] id est, quos emtos vulgus manibus terat, & Tigellius vocet è vulgo? vrbanè, & saltè Hermogenem Tigellium, qui doctus haberi volebat, vnum è multis facit, & in vulgo numerat.

NON REC. CVIQ. NISI] hæc aliquantùm separanda sunt à superioribus, hoc modo. prætereà non recito cuiquam, nisi amicis, idque coactus. quid est igitur, quod me pertimescas, aut versus meos? in quibusdam libris scriptum reperi, *Nec recitem,* quæ scriptura mihi non displiceret. quin ego veru eam secutus essem, nisi vidissem, hanc vulgatam & ferri posse, & quattuor librorum veterum auctoritate confirmari.

IN MEDIO QVI SCRIPTA FORO] Multi sunt, (dicat aliquis Horatij consilium, & consuetudinem improbans,) qui in medio foro recitent sua poemata: nonnulli etiam in balneis.

QVIQVE LAVANTEIS] & qui in balneis. sic enim loquuntur Latini scriptores. suprà sat. 3. *dum tu quadrante lauatum Rex ibis.* Theophrastus libello, qui inscribitur, ἠθικοὶ χαρακτῆρες, in argumentis ingenij rustici etiam hoc enumerat, cantare in balneis.

SVAVE LOCVS RES.] hæc quoque dicuntur ex sententia, & sub persona gloriosorum leuiumque poëtarum, in balneis sua scripta recitare solitorum.

INANEIS HOC IVVAT] hęc nunc Horatius: leues, (inquit) & inanes homines libenter, & cupidè in balneis recitant, non quærentes apud se num stultè, num intempestiuè illud faciant. *inanes* dicit, quos Græci κενοδόξους, id est, inanis gloriæ cupidos. sic ferè Lucr. lib. 1. *Clarus ob obscuram linguam magis inter inaneis. Quam de grauis inter Graios, qui vera requirunt.*

SINE SENSV] ἀναισθήτως, sine iudicio. sup. sat. 3. *communi sensu planè caret.*

STVDIO] ἐκ προνοίας, ἐξεπίτηδες, data opera, de industria. tu autem prauus es, quod prudens, & de industria lædis alterum. vides hic nomen *prauus* mire adiuuare vim verbi *facis.*

IN ME IACIS?] mihi obiicis? translatio ducta ab iis, qui iaculantur. M. Tul. pro Quinctio. *ita fit, vt ego, qui tela depellere, & vulneribus mederi debeam, tum id facere cogar, cum etiam telum aduersarius nullum iecerit.* Idem translatè, pro Q. Rosc. com. *quin tu hoc crimen aut obijce, vbi licet agere, aut iacere noli, vbi non oportet.*

RODIT] obscurè lædit, & insectatur, vt infrà epist. ad Loll. 2. lib. 1. *circum roditur.*

SOLVTOS QVI CAPTAT R.] γελωτοποιός, qui risum effusum mouere studet.

COMMISSA] arcana, occulta consilia suæ fidei commissa: vt epist. 18. lib. 1. *Commissúmque teges, & vino tortus, & ira.*

HIC NIGER EST: HVNC TV ROM.] id est, hic est improbis moribus, ingeniòque infido. puto Horatium respicere ad symbolū illud Pythagoricum, quod monet μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων, id est, ne gustemus de iis, quibus nigra est cauda, quo vetabat Pythagoras (vt interpretatur Plutarchus περὶ παίδων ἀγωγῆς.) συνδιατρίβειν μετὰ τῶν ἀνθρώπων διὰ κακοήθειαν, id est, versari cū hominibus, qui nigri essent morum improbitate. Dici etiā fortasse potest, Horatium alludere ad prouerbium illud μὴ τοι μελαμπύγου τύχῃς, id est, caue ne in virum, qui nigro sit podice, incidas: quod ab historia

Cercôpum

Cercôpum natum est. qui à matre fuerant præmoniti, vt cauerent ne in melampygum inciderent. vide Suidam. Ego tamen malo nigrum hoc loco μελάμπυγον, quam μελάμπυγον intelligi, cùm μελάμπυγος nomen sit honestum, atque in laude positum. Nam Hercules dictus est μελάμπυγος, quasi minimè mollis, miniméque impudicus: παρὰ τὸ πλῆθος, οὐχ εὐρύπρωκτος. Seruius ad illum locum Virg. Georg. 1. *turbine nigro*, notat, tempestate noxia. Horatius, *hic niger est: hunc tu Romane caueto.* ex quibus verbis intelligere licet, Seruij sententia nigrum hîc apud Horatium idem valere, quod *nocuum*, perniciosum, pestiferum.

Sæpe tribus lectis] in singulis lectis discubitoriis magna ex parte veteres illi, quaterni discumbebant. ita in ternis lectis, discumbebant duodeni. plures autem, quàm quaternos in singulis lectis discumbere, erat incommodum ac sordidum: e quo illa M. Tullij in Pisonem, *nihil apud hunc lautum, nihil elegans, nihil exquisitum (laudabo inimicum) ... magnopere quidem quicquam, præter libidines, sumptuosum. toreuma nullum, maxima calices, & hi, ne contemnere suos videatur, Placentini, &c. Græci stipati, quini in lectulis, sæpe plures, ipse solus, bibitur vsque eo, dum de solio ministretur.*

E quibus vnde] id est, è quibus conuiuis vnus gestit falsè in omneis dicere, præterquàm in conuiuatorem.

Qvavis] quauis ratione, quouis modo. Catull. *difficile est, verum hoc qualibet efficias.* idem ad Rauidum, *Quid vis? qualibet esse notus optas?* vel dic, in quamuis partem. alij versu proximo legunt *aquæ* & *quamuis* cum *aqua* coniungi volunt. quidam codices veteres habent *quamuis*, & idē *aquam*. quos non sum secutus. admonendum tamen de hac scriptura lectorem putaui.

Aspergere] falsis dictis carpere, & vellicare: maledictis insectari. sic M. Tull. pro Plancio, *hunc tu vitæ splendorem maculis aspergis istis?* Idem epist. ad Cecinam lib. 6. *Ex eodem fonte se hausturum intelliget laudes suas, e quo sit leuiter aspersus.* sic loquuntur & Græci. Athen. lib. 12. ex Hegisandro, Ἀρίστιππος ῥαινόμενος μὲν ὑπὸ τῶν τοῦ Διονυσίου θεραπόντων, σκωπτόμενος δ᾽ ἐπὶ τῷ ἀνέχεσθαι, ὑπ᾽ Ἀντιφῶντος· εἰ δ᾽ ἁλιευόμενος ἐτύγχανε, ἔφη, καὶ ἀπιὼν τὴν ἐργασίαν ἂν ἀπέλιπον; Aristippus autem cùm aspergeretur à Dionysij familiaribus, & famulis, & cùm falsis dictis ab Antiphonte peteretur, quòd id pateretur: at si ego (inquit) piscarer, num quid propterea quòd aspergerer, relicto negotio discederem?

Præter evm, qvi præb. aqvam] præter eum, qui dat cenam, id est, conuiuatorē. conuiuator enim balneum calfaciebat, aquámque præbebat, qua lauarent conuiuæ, vt diximus suprà ad illum locum Od. 19. lib. 3. *quis aquā temperet ignibus?* neque verò necesse habeo sententiam eorum refellere, qui volunt hoc loco legi, *præbet*, *aqua*, vt præbet, per se, & separatim legatur, & subaudiatur, cenam, aut aliquid simile. nam verbum *præbere*, accusandi casum semper desiderat, neque vmquam video à scriptoribus omitti, ac subintelligi, vt M. Tull. ad Qu. Fratr. lib. 2. A.d. VIII. Idus Apr. *sponsalia Crassipedi præbui. huic conuiuio puer optimus Q. tuus, meúsque, quod perleuiter commotus fuerat, defuit.* Horat. sat. 2. libr. 2. *nec sic, vt simplex Naeuius, vnctam Conuiuis præbebit aquam.* sic loquuntur & Græci ὕδωρ παρέχειν, Athen. lib. 4. & παρέχειν στέγην, ἅλας, ἔλαιον, ὄξος. quod Latini præbere tectum, salem, oleum, acetum dicunt. Horat. sat. 5. huius lib. *Proxima Campano ponti quæ villula, tectum præbuit: & parochi, quæ debent, ligna, salémque.* ex quo idem Horat. sat. 8. lib. 2. conuiuatorem, parochum vocat παρὰ τὸ παρέχειν. quod valet præbere: & *parochi* dicebantur, qui legatis salem, & ligna præbebant. Adr. Turnebus lib. 2. Aduers. cap. 2. vult totum hunc locum esse allegoria tectum, allegoriámque ductam esse à lusu, quo quis alio aquam ex vrceo aut situla ministrante, alios omneis aqua per lasciuiam aspergat, ei vni, qui ministret aquam, parcat. Atque ita videtur velle legi, *aqua* contra omnium librorum auctoritatem: quod tamen non est necesse. nam hac seruata allegoria, quam non improbo, legi potest *aquam*, vt habent omnes libri. tantùm in verbo *aspergere*, subintelligendum erit, *aqua*.

Post, hvnc qvoqve potvs] posteà autem ne conuiuatori quidem parcit: sed hunc quoque aspergit, tùm scilicet, cùm vino concaluit, & cùm potus est.

Cond. cùm verax ap. pr.] id est, cùm Bacchus veritatis amator, & simplex, aperit arcana consilia in præcordiis cóndita. Catullus *condita pectoris* appellat, carm. de coma Beren. suprà Od. 21. lib. 3. amphoram dixit plerumque lene tormentum duro ingenio admouere. nulla sententia verior, nulla certior, quàm vino ingenium cuiusque indicari, atque aperiri. sic Od. 11. epod. *Simul calentis inuerecundus Deus Feruidiore mero Arcana promorat loco.* & epist. de arte poët. ad Pison. *Reges dicuntur multis vrgere culullis, Et torquere mero, quem perspexisse laborent, An sit amicitia dignus.* His consentanea sunt illa Theognidis, Ἐν πυρὶ μὲν χρυσόν τε καὶ ἄργυρον ἴδριες ἄνδρες Γινώσκουσ᾽· ἀνδρὸς δ᾽ οἶνος ἔδειξε νόον, Καὶ μάλα περ πινυτοῦ, τὸν ὑπὲρ μέτρον ἤρατο πίνειν, Ὥστε καταισχῦναι καὶ πρὶν ἐόντα σοφόν. id est, In igni quidem homines scientes aurum & argentum explorant, & spectant: hominis autem mens vino cognoscitur, & declaratur, quantumuis prudentis: si supra modum id biberit: ita vt, qui anteà sapientiæ laude florebat, is dedecore, maculáque afficiatur. Sed non celabo lectorem, me in aliquot libris manu scriptis, scriptum reperisse, *candida cùm verax aperit præc. libr.* quam scripturam videtur confirmare illud ex Oda. 18. libr. 1. *non ego te, candide Bassareu, Inuitum quatiam.* Verumtamen ego receptam magis probo.

Hoc] quem proximè descripsi, ibi, *E quibus unus amet, &c.*

Comis] facetus, commodus, facilis, suauis sic satyra 10. de Lucilio. *Nil comis tragici mutat Lucilius Accii* & ibid. sup. *Arguta meretrice potes, Dauóque Chremetem Eludente senem comis garrire libellos, &c.*

Pastillos Rufillus] hic versus iam supra positus est Saty. 2.

De Capitolini] Petillius Capitolinus cùm furti, aut peculatus accusatus esset, corona è Capitolio sublata, iudicio absolutus est. Anno superiore cùm essem Romæ, Clemens Teuenunus Gallus, homo Romanarum antiquitatum studiosissimus, ostēdit mihi domi suæ nummum argēteum: cuius in antica parte, expressa erat figura templi Capitolini, & circùm signatum nomen *Petillius*: in postica Iouis effigies, & circumscriptum cognomen *Capitolinus*. de eodem satyra 10. *& cum Dura tibi peragenda rei sit causa Petilli.*

Defendas, vt tuus est mos] alloquitur eum, à quo sua scripta reprehendi, ac metui videt, tanquam nimis mordacia, & aculeata: & cui se inuisum, & formidolosum esse intelligit, veluti nigrum, ac μελάντερον. defendas (inquit) Petillium iudicio absolutum, si fortè de eo mentio incidat, tuo more, id est, non liberaliter, neque candidè: sed malignè, perfidiosè, atq; insidiosè: his verbis, quæ deinceps sequuntur, *Me Capitolinus, &c.* in cod. Faer. & Don. & quibusd. aliis, scriptum est *conuictore vsus amico.* sine coniunctione *que*.

Hic nigræ succ. lollig.] huiusmodi ratio (inquit Horatius) occultæ maleuolentiæ, obscurique, atque insidiosi odij plenissima est. quid ita? quia quamuis te Petillij absolutione lætari, eique bene velle simules, eo tamen, quòd te mirari dicis, quónam pacto sit absolutus, significas, eum non fuisse innocentem, neq; iure aut gratis esse absolutum *succum lolliginis* appellat orationem inuidiæ, ac maleuolentiæ plenam, quæ alterius famæ maculam aspergat. ab atramento lolliginis piscis ducta tralatio est: de quo sic Varro lib. 4. *lolligo (inquit) quod subuolat, littera commutata. Nam primò volligo.* Describit autem hîc hominem improbum, perfidum, atque insidiosum, qui, quæ nihil ad rem pertineant, laudet: ea autem, de quibus quæritur, carpat, & vituperet.

Hæc est ærugo] ærugo, æris est vitium. M. Tull. Tuscul. 4. *ut Corinthiacum tardius in aruginem incidit. hæc est ærugo mea*, id est, hoc est graue virus, & venenum vitæ, & pestis amicitiæ, vt loquitur Catull. ad Rufum, *Siccine subrepsti mi, atque intestina perurens, Sic misero eripuisti omnia nostra? bona? Eripuisti, eheu, nostra crudele venenum Vita, eheu, nostræ pestis amicitiæ.*

Quod vitium, &c.] quam maleuolentiam amicitiæ simulatione tectam, ita esse afuturam, & ab animo meo (quod prius est) & à scri-

A ptis, promitto, vt quiduis aliud, si quid est, quod de me spondere, ac recipere possim.

Afore] sic habent plerique codices manu scr. iiq; longè optimi: neque dubiū est, quin ita sit reponendum. nam neque absui, absuisti, &c. neque absore, neque absuturum dicebant veteres: sed afui, afuisti, &c. & afore, & afuturū. qua de re plura diximus annotationib. in M. Tullium anno superiore multo emendatiorem, quàm antea, à nobis editum: qui tamen multo emendatior exiret, si typographum diligentiorem nacti essemus, & si nobis locatores, iique, qui sumtus suppeditarunt, paullo plus spatij ac temporis ad rem tantam accurandam dedissent.

Insueuit pater optim. hoc mi.] B hunc locum in omnibus exemplaribus & manu scriptis, & excusis corruptum, detractione vnius litteræ in verbo *insueuit*, & mutatione *e*, in *i*, in pronocabulo *me*, restitui, atque emendaui, cùm antea legeretur *insueuit pater optimus hoc me*: nisi quod in vno codice impress[illegible]ptum reperi, *insevit pater optimus hoc me.* qua[illegible] scripturarum vtraque vitiosa est. Nam pri[illegible] *insueuit* verbum est absolutum, seu potiùs, vt [illegible]mmatici appellant, neutrum παθητικόν. Quare longè abest ab eo, vt duos accusandi casus suo iure postulare debeat, nempe *me*, & *hoc*. nisi si quis dicat *me* pro *mihi* positum esse, vt loquebantur antiqui, auctore Festo, quod mihi non sit verisimile. Deinde si quis dicat *hoc*, esse sexti, aut septimi casus, & C *insueuit*, dictum esse pro *assuefecit*: ne id quidē benè procedet. nam dicimus Latinè *assuefeci me labori, vigiliis, studio litterarum, inedia, & similibus*: non autem, *assuefeci me labore, &c.* Itaque dicendum fuerat, *insueuit pater optimus huic me*, id est, assuefecit me huic rei. Iam verò quòd nonnulli ita dicunt, insueuit me instituere, vt hoc fugerem, &c. mera somnia. nam neque placet mihi, verbū *instituere* subintelligi, & foris peti: neq; hoc sentit Horatius, quod illi voluor. non enim significat, se à patre esse assuefactum, vt hoc, id est, certum vitium: sed vt omnia vitia fugeret, exēplis ea notando. Itaque, ne sim longior, primùm sic ostēdo hunc locum esse legendum, vt à me emendatus est: deinde sic eum explico: pater optimus hoc mihi inseuit, vt quæq; vitiorum fugerem, in-D seuit, inquam, ea vitia notando exemplis. eodem verbo vsus est suprà sat. 3. *numqua tibi vitiorum inseuerit olim Natura, aut etiam consuetudo mala, &c.* insuesco quidem nusquam memini me legere vsurpatum, nisi significatione absoluta. vt Lucr. libr. 4. *Nam facit ipsa suis interdum fœmina factis, Morigerisque modis, & mundo corporis cultu, Vt facile insuescat secum vir degere vitam.* Sallust. coniur. Catil. *Ibi primùm insueuit exercitus populi Rom. amare, potare, signa, tabulas pictas, vasa cælata mirari, &c.* Quod quidam exempla contraria ex Columella proferunt, maouin non verterim. Quemadmodum autem dicunt Latini, insinuo in animum seu animo: sic exserere ex animo: cuius exemplū est apud M. Tull. lib. de nat. deorum sub princ.

quem

quem locum indicare institui eò maximè, quia corruptus est in omnibus libris, neque a nobis fuit emendatus. sic igitur vulgò legitur, *Etsi, id est, primum, quod inter omnes, nisi admodum impios, cónvenit: mihi quidem ex animo exuri non potest, esse deos*, legendum *exseri*.

Cùm me hortaretur, parcè, &c.] ordo est: Cùm me pater hortaretur, vti parcè, & frugaliter viuerem, & vti eo contentus viuerem, quod mihi ipse quæsiisset, ac parasset: dicebat, Nónne vides, &c.

Nónne vides, &c.] hæc sunt exempla. attende autem mirum poëtæ artificium, qui dum simulat se hoc agere, vt exponat, quemadmodú à patre fuerit institutus, quasi aliud agens, multorum vitia vrbanissimè notat. quod reprehendendi genus & satyricum est, & ab Horatio diuinitus vsurpatum, ac seruatum: à Iuuenali & Persio aut ignoratum, aut neglectum.

Magnum documentum] Barrus libidinosè, & luxuriosè viuendo ad egestatem redactus, magno documento est omnibus, ne rem à maioribus relictam dissipent, ac profundant. Putant plerique, hunc esse Barrum, de quo satyr. 6. huius libr. *Vt si qui ægrotet quo morbo Barrus, &c.* Od. 12. epod. *Quid tibi vis mulier nigris dignissima Barris?*

Sectani dissimilis sis] hoc exemplo deterrebat Horatius pater Horatium filium, ne meretricum amore caperetur, atque irretiretur.

Sapiens vi[illegible]] à philosopho dicebat Horatio fi[illegible]ratius pater) disces quid sit expetendum, q[illegible]endum: & quamobrē hoc sit fugiendum, [illegible]xpetendum: mihi satis est traditum à veteribus consuetudinem retinere, vitámque, ac famam tuam, tantisper dú puer es, & impubes, ab omni dedecore, ac turpitudine integram tueri. sic Saty. 6. *quid mul. s? pudicum, Qui primus? virtutis honos, seruauit ab omni Non solum facto, verum opprobrio quoque turpi.*

Dum custodis eges, dum puer & adolescentulus es: dum eges custode, seu pædagogo. Plaut. Mercat. *Seruum vnà mittit, qui olim à puero paruulo Mihi pædagogus fuerat, quasi vti mihi foret Custos.* Horat. epist. ad Pison. *Imberbis iuuenis tandem custode remoto, &c.* ibidem, *An custos, famulúsque dei Silenus alumni.* Idem Sat. 6. huius lib. 1. *Ipse mihi custos incorruptissimus, omnes Circum doctores aderat.*

Incolumem possim] aliquot libri veteres habent *possum*.

Duraverit ætas] corroborauerit, confirmauerit. durare enim est durum efficere, vt Od. 34. lib. 3. *nec Boreæ finitimum latus, Durataq; solo niues Mercatorem abigunt.* sat. 4. lib. 2. *Rectius Albanam fumo durauerit vuam.* Od. 16. epod. *Ære, dehinc ferro durauit sæcula.* Virg Georg. 3. *Atque hunc atque illunc humeros ad vulnera durat.* interdum significationem habet absolutam, idémque valet quod apud Græcos διακαρτερεῖν, καρτερεῖν, id est, permanere, obstinato animo esse, vt Virg. Æn. 1. *Durate, & vosmet rebus seruate secundis.* Horatius transfert ad res inanimas, & tribuit ei calum accusandi: vt Od. 14. lib. 1. *ac sine funibus Vix durare carinæ Possint imperiosius Æquor?* M. Tull. in Catone vsurpat pro verbo permanendi: *Iam sensus moriendi, si aliquis esse potest, is ad exiguum tempus duret, præsertim in sene.* Horat. epist. 1. lib. 1. *Iidem eadem possunt horam durare probantes?* Idem sat. 6. huius lib. *Pransus non auidè, quantum interpellet inani Ventre diem durare, &c.* id est, καρτερεῖν, & ἀνέχεσθαι vel διακαρτερεῖν. Lucret. libr. 4. *artémque auorem Præbent, vt nequeant contrà durare feroces.* Idem lib. 3. *nec autem Cassum anima corpus durare, & sensibus vti Sola potest.* Terent. Adelph. *Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.*

Nabis sine cortice] per te sapere poteris. alienis præceptis non egebis. ductum ab iis, qui primùm nare discunt. tum enim sibi diffidentes, subere, aut cortice nituntur. Plautus Aulul. *Quasi pueris, qui nare discunt, scirpea inducitur ratis, Qui laborent minus, facilius vt nent, & moueant manus.*

Formabat] instituebat, docebat, vt epist. ad August. libr. 2. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.* vide annot. ad Od. 16. lib. 1.

Habes auctorem] dicebat pater, obiiciens mihi vnum ex iudicibus selectis: habes iudicem illum, virum integerrimum, & castissimum, quo auctore, hoc, quod tibi præcipio, facias.

Vnum ex iudic. select. obiic.] pater obiiciebat, id est, opponebat, seu ante oculos ponebat vnum ex iudicibus selectis, & ita dicebat, *habes auctorem, &c.* habes illum, cuius auctoritatem secutus, ita viuas. selecti iudices dicebantur ij, qui à prætore vrbano vel ex senatorio vel ex equestri ordine, vel ex tribunis ærariis, (non enim semper idem ordo præfuit rebus iudicandis) seligebantur, atque in albo proponebantur. M. Tull. in orat. pro Cluent. *Deinde prætores vrbani, qui iurati debent optimum quemque in selectos iudices referre, numquam sibi ad eam rem, censoriam ignominiam, impedimento esse oportere duxerunt.* libri aliquot antiqui & manuscr. habent *vnum ex iudicibus electis*. quod eò lectori indicaui, vt videat, s, vocis *selectis*, esse omissum à librario propter vocem antecedentem in similem litteram, desinentem.

An hoc inhonestum] aiebat pater. plerique libri manu scripti habent *inutile factum*, quos tamen non sum secutus, quoniam tolerabilis est vulgata lectio *factu*. Tale autem ferè est illud Plutarchi περὶ παίδων ἀγωγῆς. δεῖ τοίνυν τοὺς ἔμφρονας πατέρας περὶ τοῦτον μάλιστα τὸν καιρὸν φυλάττειν, ἐγρηγορέναι, σωφρονίζειν τοὺς μειρακίσκους, διδάσκοντας, ἀπειλοῦντας, δεομένους, συμβουλεύοντας, ὑπισχνουμένους, παραδείγματα δεικνῦντας τῶν διὰ μὲν φιληδονίαν συμφοραῖς περιπεσόντων, διὰ δὲ καρτερίαν ἔπαινον καὶ δόξαν ἀγαθὴν περιποιησαμένων, id est,

Oportet igitur patres prudenter hoc maximè tempore custodire, vigilare, castigare adolescenteis, docendo, interminando, obsecrando, consilio dando, promittendo, exemplis proponendis eorum, qui propter libidines voluptatum in calamitates inciderunt, propter continentiam & tolerantiam laborum laudem & bonam existimationem consecuti sunt.

FLAGRET RVMORE MALO c.] id est, cùm malè audiat: cùm de eo malè existiment homines. ita dixit Horatius *flagrare rumore malo*, vt M. Tullius *flagrare infamia*, *flagrare inuidia*.

AVIDOS VIC. F. VT ÆG.] quomodo mors vicinorum terret ægros edaceis, & intemperanteis, eósq; cogit ab iis abstinere, quæ morbum alunt, & fouent: valetudini operam dare: medico denique obtemperare: sic adolescentium animos infamia eorum, qui profusè, turpiter, & flagitiosè viuunt, ad pudorem, & honestatem, & parsimoniam à libidine, & luxuria reuocat. satý. proxima, *conuiuas auidos* appellat: & 6. ait se nô auidè prandium domi otiari. & Od. 28. lib. 1. *nautas auidos*. Non celabo lectorem, me in aliquot libris manu scr. præter eos, qui enumerantur in libro Io. Murelli, scriptum repeñisse, *vides vicinum f. &c.*

EXANIMAT] conturbat, exterret. ita enim loquuntur Latini: *metu exanimatus sum*. Idem suprà Oda 12. lib. 3. *Miserarum est neque amori dare ludum, Neque d. m. v. l. aut ex- Animari metuentes patruæ verbera linguæ*. & Od. 17. libr. 2. *Cur me querelis exanimas tuis?*

EX HOC] ex his præceptis paternis.

SANVS] integer, & purus ab iis vitiis, quæ sunt fœda, & insanabilia. sequitur infrà verbum *teneor*, ad quod vox *sanus* pertinet: nec est quicquam subintelligendum.

ET, QVIS IGNOSCAS] id est, & vitiis venia dignis, seu ignoscendis.

FORTASSIS ET ISTINC, &c.] attende, tria hîc ab Horatio poni, quæ cuiusque nostrûm vitia minuere possint, præsertim mediocria, & sanabilia: longam ætatem, vt epist. 2. li. 2. *Lenior, & melior fis accedente senecta?* amicum liberum, consilium proprium. Iam quantum prosit homini liber amicus, ex hoc intelligere licet, quòd sæpe maiorem vtilitatem capimus ab inimicis acerrimis, quàm à blandis amicis: quia hi peccata nostra oratione sua eleuant, aut etiã probant, nobisq; magno nostro malo blandiuntur, & assentantur, malos & stultos medicos imitantes, qui vulnera, aut vlcera scalpello tangere non audent, veriti ne quid offendant: illi autem vitia nostra vel occultissima insectantur, & exagitant. quod Cato dicere solebat, vt tradit M. Tull. in Lælio, his verbis, *Scitum est enim illud Catonis, multo melius de quibusdam acerbos inimicos mereri, quàm eos amicos, qui dulces videantur: illos verum sæpe dicere, hos numquam*. quibuscum concinunt illa Plutarchi in libro πῶς ἄν τις ὑπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο. ὅθεν ὀρθῶς ὁ Ἀντισθένης εἶπεν, ὅτι τοῖς μέλλουσι σώζεσθαι, ἢ φίλων δεῖ γνησίων, ἢ διαπύρων ἐχθρῶν. οἱ μὲν γὰρ νουθετοῦντες τοὺς ἁμαρτάνοντας· οἱ δὲ λοιδοροῦντες, ἀποτρέπουσιν. ἐπεὶ δὲ ἡ φιλία ταυνῦν ἰσχνόφωνος γέγονεν ἐν τῷ παῤῥησιάζεσθαι, καὶ τὸ κολακεῦον αὐτῆς λάλον ἐστὶ, τὸ δὲ νουθετοῦν ἄναυδον, ἀκουστέον ἐστὶ παρὰ τῶν ἐχθρῶν τὴν ἀλήθειαν. i. *Vnde præclarè dixit Antisthenes, iis, qui salui futuri sint, opus esse aut germanis, atque ingenuis amicis: aut acribus & feruidis inimicis. illi enim monendo: hi conuiciando & maledicendo à peccatis deterrent, & auocant. Sed quando hoc tempore amicitia, vbi liberè est cum amico loquendum, titubanter, & singultim loquitur: & eius quidem monitio elinguis & muta est: assentatio autem loquax, audienda est ab inimicis veritas*. Et Isocrat. πρὸς Νικοκλ. in ceteris, quibus priuati homines possunt fieri meliores, παῤῥησίαν numerat, καὶ τὸ φανερῶς ἐξεῖναι τοῖς τε φίλοις ἐπιπλῆξαι, καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπιθέσθαι ταῖς ἀλλήλων ἁμαρτίαις: id est, atque apertè licere & amicis eos obiurgare, & inimicis incurrere in mutua peccata. Consilium autem proprium est id, quod quisque suopte iudicio, & suapte sponte cepit. Non est autem cuiuslibet bonum consilium capere, sed hominis bene à natura informati, id est, τοῦ εὐφυοῦς. qui per se & quid rectum sit, videt: & quod tale esse iudicauit, id omni studio persequitur, atque expetit ille autem ipse est, de quo Hesiodos, Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ φρασσάμενος τά κ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾖσιν ἀμείνω. id est, *Optimus ille quidem est, qui per se mente, animóque omnia perlustret, quæ sint meliora futura postea ad extrema vsque nouissima tempora vitæ.*

NEQVE ENIM, CVM LECTVL.] hæc sunt referenda ad id proximum, quod antecedit, *consilium proprium*. sic Pithagoras iubebat suos discipulos, quicquid aut egissent, aut dixissent interdiu, commemorare vesperi, hoc modo, Πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; Ἀρξάμενος δ' ἀπὸ πρώτου ἐπέξιθι, καὶ μετέπειτα Δειλὰ μὲν ἐκπρήξας ἐπιπλήσσεο· χρηστὰ δὲ, τέρπευ, id est, quò iui? quid egi? quid, quod non oporteret, à me factum est? orsus à principio reliqua persequere, & postea si res vitiosas egisti, te ipse obiurga: sin cum virtute coniunctas, oblectare.

AVT ME PORTICVS EXCEP.] aut cùm in porticum veni, ambulandi gratia. infr. epist. 1. libr. 1. *Non, vt porticibus, sic iudiciis fruar iisdem*.

EXCEPIT] sat. 7. libr. 2. *sub clara nuda lucerna Quæcumque excepit turgentis verbera caudæ*. Oda 15. lib. 2. *nulla decempedis Metata priuatis opacam Porticus excipiebat Arcton*.

DESVM MIHI] sume negationem, quæ est suprà non longè, *neque*, hoc modo: neq; enim desum mihi, id est, non negligo quod officij mei est, cùm in lectulo taceo, aut cùm in porticu ambulo: sed hæc, quæ sequûtur, tacitus mecum loquor. deesse sibi, est non vti bonis ac facultatibus sibi vel à natura datis, vel à fortuna oblatis: vt si

ve si quis optimè à natura informatus, acerrimo A ingenio præditus, rebus necessariis instructus, atque adeo abundans, ac circumfluens, voluptatibus & inertiæ se dedat, nihil dignum tot, & tantis opportunitatibus ex se promat: si quis alicuius liberalissimi, atque opulentissimi principis amicitiam nactus, sua negligentia, & culpa rem suam minus benè gerat. M. Tull. ad Trebat. epistol. lib. 7. *Imperatorem liberalissimum habet, ætatem opportunissimam, commendationem certè singularem, vt tibi vnum timendum sit, ne ipse tibi defuisse videare.* Idem Off. 3. *Quare quantum conniti animo potes, quantum labore contendere, tantum fac vt efficias, neve committas, vt, cum omnia tibi suppeditata sint à nobis, tute tibi defuisse videare.* Horat. Satyr. 1. lib. 2. *haud mihi deero, Cum res ipsa feret.* & Sat. 9. huius libr. *haud mihi deero: Muneribus seruos corrumpam.* B

NVMQVID EGO ILLI, &c.] dij prohibeant, vt quicquam tale admittam. non committam, vt mihi tale facinus, aut erratum excidat imprudenti. non dissimile est illud, quod narrat Plutarchus de Platone in eo, quem paullo antè commemoraui, libro, πῶς ἄν τις ὑπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο. ὁ Πλάτων ὁσάκις ἀσχημονοῦσιν ἀνθρώποις παρεγένοιτο, πρὸς αὐτὸν ἐπιὼν εἰώθει λέγειν μή που ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος; id est, *Quoties Plato hominibus indecorum quippiam aut loquentibus, aut agentibus præsto fuisset, solebat discedens sic apud se dicere, numquid ego talis sum?*

IMPRVDENS] insciens, λανθάνων ἐμαυτόν. C

COMPRESSIS LABRIS] tacitus, συμμύων, mussans.

VBI QVID DATVR OTI, ILL. CH.] vbi suppetit aliquid otij, ego has meas cogitationes mando litteris, & scribo Satyras ludibundus.

CONCEDERE] ignoscere, vel locum date.

MVLTA POETARVM VENIAT M.] vrbanè & facetè poëtarum multitudinem notat.

AVXILIOQVE SIT MIHI] quidam libri veteres habent, *auxilioque sit mihi*: quæ lectio mihi quidem non displicet: quin sic edendū curaui. verùm tamen nihil refert: & recepta, *auxilio quæ sit mihi*, ferri etiam potest.

NAM MVLTO PLVRES SVMVS,] tale D est illud Platonis lib. α. πολιτ. in princip. ὁρᾷς οὖν ἡμᾶς, ἔφη, ὅσοι ἐσμέν; πῶς γὰρ οὔ; ἢ τοίνυν τούτων, ἔφη, κρείττους γένεσθε, ἢ μένετ' αὐτοῦ. id est, *Vides igitur* (inquit) *quàm multi simus? Quidni? aut igitur nobis estote potentiores, aut state istic illico.*

AC, VELVTI, TE, IVDÆI, &c.] ridiculè cùm Iudæis poëtas confert, significans, tantam esse poëtarum turbam, ac multitudinem, tantámque in scribēdo pertinaciam, vt quemadmodum Iudæi plerósque ad suam superstitionem, suásque cæremonias pertrahere, ac perpellere solent: ita poëtæ hominibus sua studia improbantibus, facilè sint vim allaturi, eósque ad sententiam suam perducturi.

CONCEDERE] ire, venire, transire. M. Tull. A de diuinat. lib. 2. *Cæli enim distributio, quam antè dixi, & certarum rerum notatio docet, vnde fulmen venerit, quo concesserit.* Idem Catil. 1. *si te parentes timerent, atque odissent tui, neque eos vlla ratione placare posses: vt opinor, ab eorum oculis aliquò concederes.* Terent. Heautont. *Ego: at certè concedas aliquò ab eorum ore aliquantisper.*

TVRBAM] nos poëtæ, inquit, tanquàm Iudæi, cogemus te in hanc poëtarum multitudinē transire, & nostras parteis sequi. Nos poëtæ, qui, vt Iudæi, numero vincimus, & penè dicam, iustum exercitum conficere possumus: nec minus in scribendi studio, quàm Iudæi in sua religione, pertinaces & obstinati sumus, te in nostram sententiam, & quasi in nostra castra traducemus.

TVRNEBVS.

EX lib. 7. cap. 19. *-- stans pede in vno*, apud Flaccum, est facili conatu & opera, sine contentione & nixu. Nam vno pede qui stat, aduersarium se nullum vel non fortem habere credit. Cum. n. vno pede nos sustinentes pendeamus & vacillemus, securus esse videtur, aduersariique vires contemnere, qui sese nō vtroque pede firmat stabiliter. Vnde & omni pede standum Quintilianus lib. 12. cap. 9. vsurpat, pro omni contentione totísque viribus. Ergo illud,

-- in hora sæpe ducentos,

Vt magnum versus dictabat stans pede in vno: significat Lucilium temporis momento solitum vena facili plurimos effundere versus.

Ex lib. 15. cap. 9. Hic tanquam in statera nobis appendendi sunt Grammatici & Rhetorum præstantissimus Fabius. Illi, Acro, Porphyrio in Horariano versu,

Cum flueret lutulentus: erat, quod tollere velles:

Tollere explicant vno ore, sumere: at Fabius ita scribens, *Ego quantum ab illis, tantum ab Horatio dissentio, qui Lucillium fluere lutulentum, & esse aliquid quod tollere possis putat*: Ibi tollere perspicuè sentit esse rescindere de scripto, auferre, remouere vt superuacaneum: vt & Horatius ait, Sat. 10. lib. 1.

Plura quidem tollenda relinquendis: quod est, plura remouenda vt redundantia, quàm in poëmate relinquenda. Sed tantum Fabij pondus est, vt terram & maria deprimat, tantum abest vt illa Grammaticorum leuitate tantum pondus æquo examine possit perlibari. Venustè autem in medium tamquam producit Crispinū eodem multa scribendi verbosè & loquacitet, quo Lucillius, morbo laborantem & fundentem extemporalem & subitam versuum tumidorum & garrulorum copiam, & omnia in celeritate scribendi ponentem.

Crispinus minimo me prouocat: accipe si vis,

Accipiam tabulas. Hanc scripturā, vt magis dramaticam & comicam, quàm quæ editur, è lucifugis exemplaribus repetitam, in apertū tetulimus,

vt melius prouocatoris exprimatur arrogantia. Edititia est,

- accipe si vis,

Accipe iam tabulas. Figuratè autem respondet Horatius, præclarè secum à diis actum, quòd eorum munere pauca loquatur. Nam quæ breuitas non optatior est, quàm tam importuna Crispini in poëmate otiosæ orationis profluentia? Quin tamquam poetices nomine inuidiosos sit, extenuandi gratia & de inuidia deonerandi ait, sua scripta à nemine legi: & Fannium nescio quem poetam, cuius libros Romani & armario & capsa, ipsum imagine donarant, præ se fœlicem prædicat:

-- Beatus inquit Fannius vltro

Delatis capsis & imagine vt verum fortasse sit, quod ab interpretibus scriptum est, hunc orbum diuitémque fuisse, & à captatoribus cum imagine eius carmina dicata fuisse in Bibliothecis.

Ex lib. 20. cap. 29. *Quo deinde*, inquit Varro li. 4. de ling. Latina, *suscipiunt perpetuo flumen, Lacus: Lacuna, in qua ibi aqua.* Lacum autem hic intelligo, quo ex flumine ad aquandum aut lauādum aqua excepta est, qoo etiam ex aquæ ductu aut fonte recipitur. Tereotius, Adelph. act. 4. Sc. 2.

Apud ipsum lacum est pistrilla. Horatius

Gestiat a furno redeuntes scire lacúque.

Ex lib. 26 cap. 27. Vide sup. lib. 1. Epistol. 3. explicationem versus.

Fastidire lacus & riuos ausus apertos.

Ex lib. 5. cap. 3. Maro lib. 1. Æneid. scribit de templo Iani ab Augusto clauso, pace terra mariqoe parta.

Claudentur belli portæ. & apud Flaccum de iisdē portis scribitur, *— postquam discordia tetra*

Belli ferratos postes portásque refregit. Id sic explicandom è Plutarcho est, Iani templum portas habuisse bifores, vocatúmque esse belli portam. Eius verba sunt in Numa, ἔστι δὲ καὶ αὐτοῦ ναὸς ἐν ῥώμῃ δίθυρος, ὃν πολέμου πύλην καλοῦσι.

Ex lib. 10. cap. 1. Inanes à Latinis plerúmque intelligūtur homines ieiuni animi & laudis ambitiosi & honoris cupidi: quòd. n. iis carere videantur & vacui esse, auidè quo carent consectari putantur. Nam si laude & gloria satiati pleriq; essent, noo tanto ad eam aoimi sitim explendam studio raperentur. Tacitus, *Deos postquam inanem animū spe & cupidine impleuerat.* Hic inanis est, qui auidus & cupidus est. Et Horatius de his, qui poëmatū recitatione gloriam quærunt, *-- inanes Hoc iuuat.* Et Persius, de iis, qui scribenda oratione soluta, aut condendo carmine fama ingenij stultè ambiunt, aut ineptè eloquentiæ & eruditionis oomen captant, & à vera laudis via aberrant,

— ô quantum est in rebus inane.

Ex lib. 2. cap. 2. Quod ab Horatio dicitur, *Præter eum qui præbet aquam*, Grammatici eruditissimi vix cōcoquere possunt: mirū n. eis videtur conuiuatorem aquæ præbitorem appellari. Sed Dionysius Lambious, aliis hic caligantibus, primus

A lucem dispexit, viditque conoiuatorem solitum balneum præbere conuiuis: quam eruditissimi viri interpretationem nemo reprehendere, nisi improbos vel indoctus potest. Licet tamen in antiquis auctoribus præter aliorum sententiam, iusque est & fas interdum aliquid excogitare modo probabile sit. Quid igitur si dicat hominem tam esse procacem & petulantem in iocando, vt nec conuiois nec ministris abstineat vllis, quin eos perstringat, præter eum, qui ipsi pocula miscet ministratque aquam? ait. n. Martialis, lib. 3. epigram. 12.

Iam defecisset portantes calda ministros,

Si non potares Sextiliane merum. Sed omnino
B præstiterit locum per allegoriam ioterpretari, inflexione verborum & inuersione ducta à lusu, quo aliquo in situla aut vrceo nobis aquam ministrante, alios ea aspergimus, aut perfundimus per lasciuiam, quod cùm facimus, eo qui aquam nobis præbet interim abstinemus. Aquæ igitur præbitori similem voloit esse Flaccos conuiuatorem. huic inuersiooi *aspergere* & *aqua* fauere videntur & hac tanquam constituta allegoriæ imagine nobis diu quærendum non putabimus, cur conuiuatorem aquæ præbitorem dixerit. Cogitationem enim ad lusus speciem referemus, vnde genus dicendi tractum proounciabimus.

Ex lib. 30. cap. 30. Inuidiam veteres animi vitium esse censebant, vt ferri rubiginem & eius æ-
C ruginem. Et proinde per translationem æruginem vocauēre, quasi sit tanquam æris, sic animi ærugo, Martialis,

Vt tu si viridi tinctos ærugine versus. id est furore & maledica inuidia. Horatius, lib. 10. epig. 33.

— hæc est

Ærugo mera.

Ex lib. 30. cap. 19. Consuesco Lucretius pro consuefacio posuit lib. •. quod rarius est

An tum brachia consuescunt firmāntque lacerto?

Et Horatius,

-- Insueuit pater optimus hoc me, pro insuefecit. Sic apud Maronem requiesco est, vt ita dicā, requie facio.

Et mutata suos requierunt flumina cursus.

Ex lib. 14. cap. 20. Bartus inops documentum
D &c. Vide sopra quæ annotata sunt Epod. lib. Od. 12.

Ex lib. 2. ca. 2. In eodem sermone, non est facilè quod ita scribitur per quam venostè,

Multa poëtarum veniat manus, auxilióque

Sit mihi: nam multo plures sumus: ac veluti, te,

Iudæi cogemus in hanc concedere turbam.

Puto autem perfacetè ab Horatio dici, si poëticum tibi displicet stodium, & poetæ tibi inuisi sunt, vt vulgo Iudęos omnibus hominibus videmus, nos poëtæ, qui plurimi somus, exercitúmqoe conficere possumus iustum, pertinacésque, vt Iudæi in religione sua & ceremoniis ita in studio poëtico & proposito sumus, non modò noo de sentētia deducemur, sed te vltrò ad poëtas tradu-

traducemus,& vnum è turba poëtarum,quàmuis inuitum, reddemus, vt illud studium, quod improbas, posthac celebraturus culturúsque sis & carmina scripturus. Interim autem multitudinem eorum, qui versus scribebant, lepidè illudit more suo. Malim autem vt & reperi in antiquis libris, *anxilióque* legere adposita coniunctione, quàm pro vocabulo adiuncto *anxilio quæ*: quamquam non magni refert, nec id magni momenti est, cum vtroque modo sensus idem explicetur.

ARGVMENTVM.
Satyra 5.

Iter suum ab vrbe Roma Brundisium vsque describit, exemplo Lucilij, qui itidem quoddam iter suum descripserat. Narrat autem quæ risu digna in eo contingerint: inter quæ primum locum obtinet duorum scurrarum Sarmenti & Messij faceta contentio.

*EGressum magna,me * accepit Aricia, Roma*
Hospitio modico: rhetor comes Heliodorus,
Græcorum longè doctißimus: inde Forũ Appi
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.
*Hoc iter ignaui * diuisimus, altius ac nos,*
*Præcinctis vnum minus est grauis * Appia tardis.*
Hic ego, propter aquam, quòd erat deterrima, ventri
**Indico bellum, cenanteis haud animo æquo*
Exspectans comites. iam nox inducere terris
*Vmbras,& cœlo diffundere * signa parabat:*
Tum pueri nautis, pueris, conuicia nautæ
*Ingerere. huc * appelle. trecentos inseris, ohe:*
*Iam satis est,dum æs exigitur: dum * mula ligatur,*
Tota abit hora. mali culices, ranæque palustres
A *Auertunt somnos. absentem cantat amicam*
*Multa prolutus vappa nauta; atque * viator*
Certatim. tandem fessus dormire viator
*Incipit: ac * missæ pastũ retinacula mulæ*
Nauta piger saxo religat: stertitque supinus.
Jámque dies aderat, cùm nil procedere lintrem
B *Sentimus: donec * cerebrosus prosilit vnus:*
Ac mulæ, nautæque caput, lumbósque saligno
*Fuste dolat. quarta vix demum * exponimur hora.*
Ora,manúsque tua lauimus Feronia lympha.
Millia tum pransi tria repimus. atque subimus
C *Impositũ saxis latè candentibus Anxur.*
Huc venturus erat Mæcenas optimus, atque
Cocceius, missi magnis de rebus vtérque
Legati auersos soliti componere amicos.
Hic oculis ego nigra meis colyria lippus
Illinere. intereà Mæcenas aduenit, atq;
*Cocceius, Capitóque simul Fonteius; * ad vnguem*
*Factus homo, * Antonî, non vt magis alter amicus.*
D *Fundos Aufidio Lusco prætore libenter*
Linquimus, insani ridẽtes præmia scribæ,
*Prætextam, & latum clauum, prunæque * batillum.*
**In Mamurrarum lassi deinde vrbe manemus,*
*Murena præbente domum; Capitone * culinam.*
Postea lux oritur multo gratissima. nãquẽ
Plotius, & Varius Sinuessæ, Virgiliúsque

Occurrunt: animæ, qualeis neque candidiores
Terra tulit: neque queis me sit deuinctior alter.
O, qui complexus, & gaudia quanta fuerunt!
Nil ego contulerim iucundo sanus amico.
Proxima Campano ponti quæ villula, tectum
Præbuit: & parochi, quæ debent, ligna, salémque.*
Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt.*
Lusum it Mæcenas: dormitum ego, Virgiliúsque:
Namque pila lippis inimicum, & ludere crudis.
Hinc nos Cocceij recipit plenissima villa:*
* *Quæ super est Claudi cauponas. nunc mihi paucis*
Sarmenti scurræ pugnam, Messíque Cicerri
Musa velim memores: & quo patre natus vterque
* *Contulerit liteis.* Messi clarum genus Osci:*
Sarmenti domina exstat. ab his maioribus orti
Ad pugnam venêre. prior Sarmentus: equi te
Esse feri similem dico. ridemus: & ipse
Messius, accipio: caput & mouet. ô, tua cornu
Ni foret exsecto frons, inquit: quid faceres, cum
Sic mutilus minitaris? at illi fœda cicatrix
Setosam læui frontem turpauerat oris.
Campanum in morbum, in faciem permulta iocatus,*
Pastorem saltaret vti Cyclopa, rogabat:
Nil illi larua, aut tragicis opus esse cothurnis.

A *Multa Cicerrus ad hæc: donasset iámne catenam*
Ex voto Laribus, quærebat. scriba quòd esset,
Deterius nihilo dominæ ius esse rogabat
Denique, cur vnquam fugisset: cui satis vna
Farris libra foret, gracili sic, támque pusillo.
Prorsus iucundè cenam produximus illã.
B *Tendimus hinc rectà Beneuentum: vbi sedulus* hospes*
Pæne arsit, macros dum turdos versat in igne:
Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
Vulcano, summum properabat lambere tectum.
Conuiuas auidos cenam, seruósque timenteis
C *Tum rapere, atque omneis restinguere velle videres.*
Incipit ex illo monteis Apulia notos
Ostentare mihi, quos torret Atabulus: & quos*
Numquam erepsemus, nisi vos vicina Triuici
Villa recepisset lacrymoso non sine fumo,
Vdos cum folijs ramos vrente camino.
Hic ego mendacem stultissimus vsque puellam
D *Ad mediam noctem exspecto. somnus tamen* aufert*
Intentum Veneri. tum immundo somnia visu
Nocturnam vestem maculant, ventrémque supinum.
Quatuor hinc rapimur, viginti & millia rhedis,*
Mansuri oppidulo, quod versu dicere non est:*
Signis perfacile est. vênit vilissima rerum

Hic

Hîc aqua: sed panis longè pulcherrimus, vltrà
Callidus vt soleat humeris portare viator:
*Nam Canusî * lapidosus: aquæ non ditior vrna*
Qui locus à forti Diomede est conditus olim.
Flentibus hinc Varius discedit mæstus amicis.
Inde Rubos fessi peruenimus: vtpote longum
Carpentes iter, & factum corruptius imbri.
Postera tēpestas melior: via peior adusque
Bari mœnia piscosi. dehinc Gnatia lymphis*
Iratis exstructa dedit risúsque iocósque:
*Dum flamma sine, tura liquescere * limine sacro,*
Persuadere cupit. credat Iudæus* Apella:*
Non ego. namque deos didici securum agere æuum:
Nec, si quid miri faciat natura, deos id
Tristeis ex alto cæli demittere tecto.
Brundisium longæ finis chartæque, viæque.

EGRESSVM MAGNA] in hac Satyra Horatius vrbanè, & facetè hominum leuitatem notat, ne sibi quidem parcens: describitque suum iter ab vrbe, ad oppidum Brundisium, Lucillij exemplo, qui iter suum ab vrbe Capuam, & ad fretum Siciliense descripserat. *accepit* autem, habent plures libri manu scripti: quam scripturam vulgatæ antepono. sic enim loquimur, *accipere hospitio*. Plautus Amphitr. *ita peregrè veniēs hospitio publicitus accipiar*. M. Tull. ad Att. lib. 2. *te in Arpinati videbimus, & hospitio agresti accipiemus*. & ita Virg. lib. 3. Æneid. *Illos porticibus rex accipiebat in amplis*. Verumtamen *excepit* non damno.

ARICIA] Strabo lib. 5. μετὰ δὲ τὸ Ἄλβανον Ἀρίκια ἐστὶ πόλις ἐπὶ τῇ ὁδῷ τῇ Ἀππίᾳ· στάδιοι δ' εἰσὶν ἐκ τῆς Ῥώμης ρξ. id est, post Albanum autem, est vrbs Aricia in via Appia. Distat autem ab vrbe Roma stadia centum sexaginta.

GRÆCORVM LONGÈ DOCTISS.] aliquot libri manu scr. habent *Græcorum linguæ doctissimus*. ego tamen vulgatam & receptam lectio-

A nem tueor, præsertim ab aliis libris manuscript. confirmatam. Quòd si omnes libri eos, qui *linguæ* malunt legi, adiuuarent, quod non fit, tamen hæc lectio vix ferri posset. Nam cùm hic Heliodorus, natione Græcus esset, nonne laus esset ridicula, si Horatius eum laudaret, quòd Græcæ linguæ scientiam maximam haberet? nempè vt si quis Gallum, quod Gallicæ. Præterea solet Horatius coniungere vocem *doctus* cum accusandi casu. vt, *Dulceis docta modos, &c.* & *Docte sermones vtriusque linguæ*.

FORVM APPI.] à foro Appij vsque ad Feroniam per Pontinas paludes tunc nauigare licebat.

B DIFFERTVM NAVTIS] hac, & illac refertum, propterea quòd eà nauigari solebat. vsus est hac voce sine nomine casus ablat. epist. ad Numic. libr. 1. *qui manè plagas, venabula, seruos Differtum transire forum, populúmque iubebat*. Catullus iunxit cum gignendi casu, epigr. in Asinium, *est enim leporum Differtus puer ac facetiarum*. Sic enim legendum censeo: vbi vulgò legitur *Disertus puer, &c.*

MALIGNIS] *malignis*, epithetum est nominis, *cauponibus*, quantum vis licet reclamitet Acron. Dicuntur autem caupones maligni, quia magna ex parte res eas, quas vendunt, maligna mensura metiri consueuerunt. est enim malignum idem ferè, quod angustum, parcum, exiguum, vt dicemus ad epist. ad August. ibi, *laudare malignè*. perfidos appellat Sat. 1. *Perfidus*
C *hic caupo.*

DIVISIMVS] cùm esset vnius diei iter, biduum in eo conficiendo consumsimus. ex vnius diei itinere, duorum dierum iter fecimus.

ALTIVS, AC NOS, PRÆCINCTIS VNVM] quod vno die confici potest ab iis, qui sunt nobis expeditiores, & (vt Græco verbo dicam) εὐζωνότεροι. Seruius ad illum Virgilij locum Æneid. 8. extr. *& discinctos Mulciber Afros*, hunc Horatij locū profert, aitque præcinctos opponi discinctis, his verbis, *vel habitum eorum ostendit, qui vsque ad talos fluebat, &c. vel discinctos dixit inhabiles militiæ. omnes enim, qui militant, cincti sunt: vel inefficaces: vt contrà præcinctos, strenuos dicimus. Horat. altius ac nos Præcinctis vnum*. Vnde & Græcè
D εὔζωνος appellatur, non qui bonam zonam habet, sed qui est strenuus.

MINVS EST GRAVIS APPIA] via Appia minùs est laboriosa iis, qui tardè ambulant, propter crebra diuersoria.

VENTRI INDICO BELLVM] non ceno allegoria. non valde dissimilis est illa, in Satyr. 8. lib. 2. *Da, si graue non est, Quæ prima iratum ventrem placauerit esca.*

HAVD ANIMO ÆQVO] iniquo animo, ægrè, grauatè.

IAM NOX INDVCERE TERRIS, &c] periphrasis noctis appropinquantis & aduentantis.

PVERI] serui conuicia nautis ingerebant.

puerorum autem appellatione etiam serui intelliguntur, vt docent iurisconsulti.

Hvc appells] nauem subintell. verba autem sunt puerorum à dominis præmissorum, nautas iubentium ad certam ripæ partem, nauiũ appellere.

Trecentos inseris] dicuntur hæc quoque à pueris, vel dominis ipsis iam ingressis, nautæ, plureis quàm par sit, vectores in nauim imponenti, vt maiorem quæstum faciat. Alij putant esse nautæ verba stomachantis, quòd plureis in nauim imponantur, quàm pactus fit: à quibus dissentio. Hoc enim quotidie videmus, nautas & portitores quàm plurimos possunt, in naueis recipere, vt plus lucri faciant, reclamantibus vectoribus, qui, quo plures sunt, hoc & angustiùs in naui sedent, & periculosiùs nauigant. Præterea hîc non est ab vno, aut paucis conducta nauis, (quod si factum esset communi omnium nomine pretium solueretur) sed nauta singulos in nauem suam recipit, & à singulis pretium exigit. sunt autem legenda sine interrogatione. *inferis*, ἐμβιβάζεις εἰς τὴν ναῦν. trecentos autem: id est, nimis multos. sic Catull. *Quos simul complexa tenet trecentos.*

Inseris] in duobus libris manuscr. reperi *ingeris*.

Æs] pretium, quod datur nautæ à vectoribus. naulum.

Dvm mvla ligatvr] quæ nauim, cui alligata est, trahat aduersa aqua.

Cvlices κώνωπες: vnde conopeum Od. 9. epod. genus est insecti valde infestum & inimicum dormire volentibus. Nam cùm sua promuscide ora pertundat, & lanciner, sanguinemque tanquam siphone quodam eliciat, atque exsuggat, tum ita horribili elangore aureis verberat, vt somnos ex oculis excutiat. canam culicem dixit Plautus in Casina, de sene amatore, in genere fæmin.

Ranæqve palvstres] Columella de cultu hortorum, *Nam neque sicca placet, nec quæ stagnata palude Perpetitur querula semper conuicia rana.*

Avertvnt somnos] diuellunt, aut depellunt somnos, vt loquitur epist. 10. lib. 1. *Est vbi diuellat* (seu, vt habent alij libri, *depellat*) *somnos minus inuida cura?*

Prolvtvs] à proluendo: quo verbo vtitur Sat. 4. lib. 2. *lenis præcordia mulso Proluerit melius.* & Virgil. lib. 1. Æneid. *pleno se proluit auro.*

Vappa] vino, cuius deperiit sapor. lege annot. sup. ad illum locum, *vappam iubes ac nebulonẽ.* Satyr. 1.

Viator] qui mulam moderabatur.

Tandem fessvs dorm.] hactenus intelligendum est nauem processisse, & hîc procedere desinere, mula videlicet soluta, & pastum missa.

Retinacvla] funeis, quibus alligatam nauem trahebat mula.

A Stertitqve svpinvs] non dicit dormit, sed stertit: id est, altum & securum somnũ dormit. sic suprà Satyr. 3. *noctem vigilabat ad ipsum Manè, diem totum stertebat.* M. Tull. in Lucullo, *per me vel stertas licet*, inquit Carneades, *non modo quiescas.*

Cerebrosvs] cerebro malè affecto mente commota. Plaut. Mostell. *senex hic cerebrosus est.* quidam cerebrosum interpretantur ὀξύχολος, seu ὀξύθυμος, id est, iracundum, & qui cerebro citò irascitur: putántque Bollanum illum describi, de quo Sat. 9. *O te Bollane cerebri Felicem, aiebat.* Nonius. *cerebrosi ad insaniam faciles, & quibus frequenter cerebrum moueatur.* Lucill. *Te primum cum istis insanum hominem, & cerebrosum.*

B Dolat] pulsat, verberat, tralatio est à fabris lignariis, qui dolabro ligna dolant. M. Tull. de diuinat. lib. 2. *quis robur illud cædit, dolauit, inscripsit?*

Exponimvr] è naui. verbum est valdè ad hanc rem accommodatum, eóque vtitur Cæsar non semel. vt lib. 3. de bello ciui. *quibus regionibus exercitum exposuisset.* & Virgil. lib. 10. *socios de puppibus altis, Pontibus exponunt.* idem lib. 6. *Tandem trans fluuium incolumem vatémque, virúmque Informi limo, glaucáque exponit in vlua.* Sic & Græci loquuntur. Sophocl. Philoct. Ἐγὼ σφ' Ἀχιλλέως παῖδ' ... Νεοπτόλεμον, τὸν Μηλιᾶ Ποίαντος υἱὸν ἐξέθηκ' ἐγὼ ποτε: id est, hic ô

C viri optimi Græcorum patris Achillis filii Neoptolemi, Thessalum Pæantis filium exposui ego quondam.

Feronia] Feronia, vrbs est Tarracinæ vicina, & Dea, & fons eiusdem nominis, de qua Virg. Æneid. 7. (vbi Seruius notat, Feroniam Iunonem esse virginem.) & Dionys. Halicarn. lib. 3. his verbis, ἱερὸν δέ κοινῇ τιμώμενον ὑπὸ Σαβίνων τε καὶ Λατίνων, ἅγιον ἐν τοῖς πάνυ, θεᾶς Φερωνίας ὄνομα ζομένης, ἣν οἱ μεταφράζοντες εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν οἱ μὲν Ἀνθηφόρον, οἱ δὲ Φιλοστέφανον, οἱ δὲ Περσεφόνην καλοῦσιν. id est, templum est, quod communiter à Sabinis, & Latinis colitur, in primis sanctum Deæ Feroniæ, quæ nominatur: quam qui interpretantur Græcè, alij Florigeram, alij coronarum amantem, a-

D lij Proserpinam vocant.

Repimvs] lentè, & quasi rependo ambulamus. tralatio est. & ita Græci. Theocrit. θαλυσίοις. Ἦς χρόνος, ἀνίκ' ἐγώ τε, καὶ Εὔκριτος εἰς τὸν Ἄλεντα Εἵρπομες ἐκ πόλιος. id est, Tempus erat, cum ego & Eucritus ad Alentem ex vrbe repebamus. repimus autem in præsenti habent libri ferè omnes veteres: quos secutus sum.

Anxvr] Tarracinam, oppidum Volscorum. Festus. *Anxur vocabatur, quæ nunc Tarracina dicitur, Volsca gentis. sicut ait Ennius, Volsculos perdidit Anxur.* Liuius lib. 4. *Anxur fuit, quæ nunc Tarracinæ sunt, vrbs prona in paludes.* Seruius ad eum Virgil. locum lib. 7. Æneid. *Circæúmque iugum, queis Iupiter Anxurus aruis Præsidet, &c.* notat, Iouem, qui

qui circa hunc Campaniæ tractum colebatur, Auxurum dictum esse, quasi ἄνευ ξυροῦ id est, sine onoacula, quia nondum barba n rasisset: & ibidem Iunonem virginem, Feroniam: vt paullo antè diximos.

COCCEIVS] Nerua iurisconsultus: cuius nepos fuit imperator Nerua.

AVERSOS] Cæsarem Augustum, & M. Antooium significat, inter se tum dissidenteis.

COMPONERE] placare inter se: in pristinam gratiam restituere.

ILLINERE] ego (inquit Horatius) oculos meos lippitudine affectos, colyrijs inungebam. colyria medicamenta ad lippitudinem depellendam vtilia ἀπὸ τῦ κωλύειν τὸν ῥοῦν, id est, à prohibenda fluxione dicta, non ἀπὸ τῦ κολλᾶν. icciicò vno l. excludendum curaui. nigra autem erant, quia componebantur ex lycio, glaucio, opio, acacia, hypocystide, & simil. lege Cornel. Celsum lib. 6. de colyrijs.

AD VNGVEM FACTVS HOMO] spectatissimos homo: vel politissimis moribus homo. vide ann. ad illum locum, *& exactis minimum distantia*, epist. ad August. vbi quid sit ad *unguem factus*, declarauimus. Seruius profert hunc locum ad illum Virgil. Georg. 2. *nec secius omnis in unguem Arboribus positis, &c.* vbi *in unguem* interpretatur, ad perfectionem: aitque translationem esse à marmorarijs, qui iuncturas vnguibus probant. Capito aotem cognomen est, Fonteius nomen, vt sit Fonteius Capito.

ANTONI, NON VT M.] id est, ita Antonij, seu Antonio amicus, vt non alius magis.

FVNDOS] Strabo lib. 5. Φοῦνδοι πόλις ἐν τῇ ὁδῷ τῇ Ἀππίᾳ κειμένη, id est, Fundi vrbs in via Appia sita.

AVFIDIO LVSCO PRÆTORE] Existimant quidam hîc significari, ac describi ab Horatio Cn. Aufidium cæcum, prætoriũ hominem, de quo M. Tull. lib. 5. Tuscul. his verbis. *Puerus nobis Cn. Aufidius Praetorius & in senatu sententiam dicebat, nec amicis deliberantibus deerat, & Graecam scribebat historiam, & videbat in litteris*: sed vehementer errant. nam repugnant ætates, & tempora, cùm Horatius M. Tullio multo fuerit ætate posterior, & Tullius scribat, Cn. Aufidiom se puero prætorium, & senatorem fuisse. de eodem idem M. Tul. lib. 5. de finibus. Adde quòd hic Aufidius, quem ridet Horatius, Fundis præturam gerebat: ille alter Romæ gesserat.

INSANI RID. PRÆM. SCR.] cur insanum appeller, exputare uon possum, nisi dicamus propterea, quòd cùm scriba fuisset, prætoriis insignibus vteretur: qood non probo. Nam si eum prætorem fecerat populus Fundanus, insanisset potiùs, si magistratus insignibus non vteretur, quamuis licet ex scriba prætor esset factus: nisi quis dicat, eum se insolenter gessisse, & magnifice circumspexisse, quòd his insignibus ornatus esset: quasi verò Romæ præturam gereret, non Fundis iu paruo municipio. icircco dixit super proximè *Fundos Aufidio Lusco praetore linquimus*, Romanorum consuetudinem imitans, qui solent ita loqui, hoc aut illud factum est hoc & illo consulibus.

PRÆMIA SCRIBÆ] vocalis, a, corripitur, etiamsi sequantur tres consonantes, quod quamobrem fiat, disce ex Prisc. lib. 1. vbi huuc locum testem producit. lege annot. ad illum locum, *nisi olenti in fornice stantem*. Sat. 2. huius lib.

PRÆTEXTAM] togam purpura prætextam, insigne magistratuum. Vtebantur & pueri prætexta vsque ad pubertatem: quo tempore sumebant togam virilem, quæ & pura dicebatur. M. Tull. lib. 6. epist. ad Attic. epist. 1. *Q. togam puram Liberalibus cogitabam dare.*

LATVM CLAVVM] de lato clauo, vide quæ annotata sunt ad illum locum *& latum demisit pectore clauum*, Sat. proxima infrà.

PRVNÆ'QVE BATILLVM] hoc etiam iure vtebatur prætor municipalis, vt ipsi è balneis publicis prunas sumere liceret: vel refer hoc ad morem ignis magistratibus & imperatoribus præferendi: quod magis probo. batillum autem aiunt esse ferreum vas, quo pruna colligitur. Plin. libr. 33. cap. 8. *batillis ferreis candentibus ramento argenti imposito, quod candidum permaneat, probatur.* Quidam *batillum* dictum putant à voce Sicula βατάνιον, quod patellam significat: Alij patillum legi volunt πατάνιον, quod idem significat. in quibus libris veteribus scriptum reperi *vatillum*. Non desunt qoi putent legendum *bacillum*. à quibus dissentio.

IN MAMVRR. VRBE] Formijs. Mamurram Cæsaris amicum insectatur aliquot locis Catullus, vt in Cæsarem, *Quis hoc potest videre, quis potest pati, Nisi impudicus, & vorax, & aleo? Mamurram habere, quod comata Gallia, Habebat, & vncta vltima Britannia?* sic enim legendum esse hunc versum ex veteribus libris admonuit me vir humanissimus. Gabriel Faërnus. eodem pertinent illa Ciceronis ad Attic. lib. ". *Et Labieni domitia, & Mamurra placent, & Balbi horti, & Tusculanum?* Fuit autem Mamurra, eques R. præfectus fabrûm C. Cæsaris in Gallia, quem primùm Romæ parietes totios domus suæ in Cœlio monte crusta marmoris operuisse Cornelius nepos tradidit, vt scribit Plin. lib. 36. cap. 6.

MVRENA PRÆB. DOM.] significat Murenam, tectum, quò se reciperent, præbuisse: Capitonem autem cenam dedisse. præbente valet παρέχοντος, ἤτοι πορίζοντος.

SINVESSÆ.] Sinuessa oppidum Minturnis proximom. Horat. epist. ad Torq. li. 1. *Inter Minturnas, Sinuessanúmque Petrinum.*

ANIMÆ] homines. sic loquuntur Græci ψυχαί. M. Tull. Terentiæ, & Tulliolæ. *vos mea carissima anima quàm sæpissimè ad me scribite*, ordo aotem verborum hic est, meo quidem iudicio: animæ tales, quales terra non tulit, & quibus candidiores terra non tulit, & quibus non sit alter me deuinctior. huic loco similis est ille Od. 5. ep.

Nardo perunctum, quale, nec, &c.

CANDIDIORES] integriores. vt supr. Od. 11. epod. *candidum Pamperis ingenium.* & Od. 13. eiusd. *Candide Mecenas occidis sæpe rogando.* & Od. 18. lib. 1. *non ego te, candide Bessaren, Iniustum quæstam.* Cœlius Ciceroni lib. 8. epist. *cauendum tibi erit, ne parum simpliciter, & candide posuisse inimicitias videaris.*

NIL EGO CONTVLERIM IVC.] Plautus paullo aliter quidem, sed non minùs probabiliter, in Epidico. *Nihil hominis, amico est opportuno amicius: sine tuo labore, quod velis, actum est tamen.* Idem Trinummo. *Verum est verbum, quod memoratur: vbi amici, ibi sunt opes.* sed cur non dixit potius, *Nil ego contulerim sincero sanus amico?* An hoc B sensit Horatius, iucundum esse non posse, nisi sit verus, & sincerus, &, vt Græci dicunt, ἀληθινὸς καὶ ἄδολος; An Epicuri sententiam spectauit, qui dicebat, etiam amicitias propter voluptatem esse expetendas, easque non modo fautrices esse fidelissimas, sed etiam effectrices maximarum voluptatum, tam amicis, quàm sibi? Sed de amicitia, verùm vsus, an rectum nos ad eam trahat, vide quæ annotata sunt ad illum versum Sat. 6. lib. 2. *Quidue ad amicitias, vsus, rectùmne trahat nos.*

TECT. PRÆBVIT] ἐπόρισε, seu παρέσχε. in ea villula diuersati sumus, & pernoctauimus. ea villula nos tecto recepit.

PAROCHI] parochi ἀπὸ τοῦ παρέχειν sunt C appellati: quod valet præbere, quorum erat hoc munus, vt iis, qui publicè mitterentur, ligna, & salem, & similia præberent, ac suppeditarent. Sat. vlt. lib. 2. *parochum* per tralationem videtur posuisse pro eo, qui cenam præbet. & pro conuiuatore. *vertere pallor Tum parochi faciem, &c.* vide annot. ad Saty. superiorem, ibi, *Præter eum, qui præbet aquam.* Iam verò admonuit me Germ. Valens, *parochum* significare præterea παράνυμφον, & nuptiarum auspicem apud Aristophan. auibus. sic Aristoph. non longe ab extremo: Ζεὺς πάροχος γάμων, Τῆς τ' εὐδαίμονος ἥρας. vbi interpres, πάροχοι λέγονται οἱ παράνυμφοι, παρὰ τὸ παρέχεσθαι τοῖς νυμφίοις. ἐπ' ὀχήματος γὰρ τὰς νύμφας ἄγουσι: id est, parochi dicuntur nuptiarum auspices, seu nuptiis celebrandis curatores, propterea quòd vnà cùm sponsis, & iuxta D sponsos in curru vehantur. Nam in curru sponsas portare solent. Idem docet Suidas in voce πάροχος: ἰλ. λ. Αὐτίκα δ' αὖ παρέβασκε παραικλυτες. &c. vbi tradit hoc præterea Eustathius, treis gestari, seu vehi solitos in curru nuptiali: sponsam mediam: sponsum & parochum extremos, alterum scilicet à dextra parte, alterum à læua.

HINC MVLI CAPVÆ, &c.] id est, ab hoc loco, nempe ab hac villula, quæ Campano ponti proxima est, in qua deuersati sumus, muli cum mulionibus suis Capuam iuerunt, eóque, tempori peruenerunt, vt vbi positis clitellis pernoctarent. Putant quidam legendum esse, *Hic muli, &c.* Seruius quidem annotatione ad illum Virg. versum, Georg. 1. *Sæpe oleo tardi costas agitator* A *aselli*, ita legisse videtur. Nam mendosè habent libri vulgati, *Hi muli Capuæ.*

LVSVM IT MÆC.] pila, vt intelligere licet eo proximo versu. *Namque pila lippis, &c.*

NAMQVE PILA LIPPIS, &c.] lippitudine laborabat Horatius, cruditate Virgil. ludus pilæ autem lippis quidem, & crudis inimicus est, quia vtrisque quiete, & abstinentia cibi opus est: sed crudis magis, quàm lippis.

CRVDIS] ægrè cibum concoquentibus. suprà Oda 8. epod. *velut cruda bonus.* & epist. 6. lib. 1. *crudi, tumidique lauemur.* M. Tull. pro Cluent. *cum ad illud prandium crudior venisset, &c.*

PLENISSIMA] copiosissima, refertissima, B abundantissima.

QVÆ SVPER EST CLAVDI CAVP.] quæ Claudii cauponis imminet, quæ est supra Claudii cauponas. legendum autem putaui aliquando *supra est*, vel *supera est* (supera enim valet supra) non *superest*: sed & veteres codices repugnant, & nobiles grammatici tradiderunt *super* nonnumquam idem valere, quod supra. *Claudi* autem habent omnes libri veteres: quod valet, *Claudii.*

NVNC M. P. SARM. SC. P. M q; CIC. MVSA V.] Solent poëtæ in re magna, ac difficili, quasi ingenio suo diffidentes, Musas appellare, atque ad earum nomen confugere: vt Homer. ἰλ. β. Græcarum nauium numerum, & du- C cum nomina persecuturus, Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι· Ὑμεῖς γὰρ θεαί ἐστε, πάρεστέ τε, ἴστε τε πάντα, Ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, οὐδέ τι ἴδμεν, &c. id est, *Dicite nunc mihi musæ, quæ domos cælestes incolitis: Vos enim deæ estis, & adestis, & omnia nouistis: Nos autem famam duntaxat accepimus, neque quicquam scimus, &c.* & ἰλ. λ. quot & quantas strageis Agamemnon ediderit, narraturus, Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, &c. Ὅστις δὴ πρῶτος Ἀγαμέμνονι ἀντίος ἦλθεν, &c. id est, *Dicite nunc mihi musæ, &c. quis primus Agamemnoni aduersus ierit.* & ἰλ. π. incendium nauium Græcarum descripturus, Ἔσπετε νῦν μοι, &c. Ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. quem locum M. Tullius lib. 1. epist. ad Atticum ab Homero mutuatus est, eo in loco, in quo scribit de turpitudine illa D iudicii Clodiani expositurus, cuius operâ Clodius sit absolutus. verba Ciceronis sunt hæc, *responsurum hominem nemo arbitrabatur.* Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, &c. ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. *Nosti Caluum ex Nanneianis, illum laudatorem meum, de cuius oratione erga me honorifica ad te scripseram. biduo per vnum seruum, & eum ex ludo gladiatorio, confecit totum negotium.* & Theocrit. Διοσκουρ. Πῶς γὰρ δὴ Διὸς υἱὸς ἀδηφάγον ἄνδρα καθεῖλεν, Εἰπὲ θεά, σὺ γὰρ οἶσθα, ἐγὼ δ' ἑτέροις ὑποφήτης. id est, Quomodo enim Iouis filius edacem hominem interfecerit, dicito mihi dea: tu enim nosti: ego autem aliorum vates & sacerdos. & Virgil. Æneid. 7. *Pandite nunc Helicona Deæ, &c.* & Plato in Euthydemo. ὥστ' ἔγωγε, καθάπερ οἱ ποιηταὶ, δέομαι ἀρχόμενος τῆς διηγήσεως, Μούσας

Μύσας τι, καὶ μνημοσύνην ἐπικαλεῖσθαι. Quare ego quemadmodum poëtæ necesse habeo initio orationis, Musas, & Mnemosynen inuocare. Ita & hîc Horat. vrbanè & facetè in re ridicula Musas inuocat.

MESSI CLARVM GEN. OSCI.] εἰρωνεία est. Osci enim omnium ferè Italiæ populorum pessimè audiebant, turpissimique habebantur, & αἰσχροποιοί. Itaque Festus obscænum vult esse ab Oscis deductum (qui olim Opsci dicti sunt) propter libidines obscænas, quæ apud eos increbuerant. Varro autem libr. 6. obscænum non ab Oscis, sed vel à scæna, vel à nomine Græco σκαιὸς vult esse ductum. erat igitur hic Messius Oscus: Sarmentus vix liber. nam seruitutem seruierat.

SARMENTI UOMINA EXSTAT.] à qua est manumissus. Sarmentum quendam puerum commemorat Horatius in Antonio, si fortè is est, quem hîc describit Horat.

EQVI TE ESSE FERI SIM. u.] equi feri, id est, equi indomiti. Quin ferum interdum dicunt Latini pro equo. Virg. lib. 2. *inque feri validam compagibus aluum, &c.* Accius Medea. *Feriso in stabulis frenos immittens feris.*

ET IPSE MESSIVS] & Messius respondens, accipio (inquit) plagam, quam tu mihi infligis.

CAPVT ET MOVET] Messius, *caput mouere*, gestus minantis, vt alibi annotabimus.

O TVA, CORNV NI FORET] hæc sunt verba Sarmenti: quid faceres (inquit Sarmentus) ô Messi, si cornu tibi non esset exsectum, quod tu gerebas in fronte. cùm sic mutilatus minitetis? id est, si non accepisses vulnus in fronte? si non haberes frontem insigni cicatrice deformatam?

MVTILVS] cornu amisso. tralatio à bobus mutilatis. cornu autem ei exsectum esse dicit, eúmque mutilum appellat, non quòd re vera cornua vnquam habuerit: sed quòd cicatrice illa obducta similis sit bobus mutilatis.

AT ILLI FOEUA CIC.] Horatius bis verbis Sarmenti iocum in Messium Cicerrum Campanum de cornu exsecto, & mutilata fronte, explicat hoc modo: illi (inquit Horatius) Cicerro, inquam, fœda cicatrix, quæ erat in læua faciei parte, frontem hirsutam, ac pilosam deformarat. setosam autem facetè dixit potiùs, quàm hirsutam. ὑπερβολικῶς.

CAMPAN. IN MORB. &c.] Sarmentus (inquit Horat.) multa iocatus in turpitudinem, & impuritatem oris Campani, Cicerrum orabat. vt Cyclôpa saltaret, id est, saltando ageret, ac referret, quia videlicet corporis statura Polyphemum Cyclôpem æquare videbatur: fortasse etiam propter oris cicatricem, qua Polyphemo similis videri poterat, posteaquam ei Vlysses oculum effodit. Campani, qui anteà Osci dicebantur, habiti sunt (vt dixi) ore impuro, atque incesto: τῦτ' ἔστι τῷ σώματι αἰσχροποιοῦντες, καὶ λεσβιάζοντες. morbum igitur animi intellige, vt sup. Od. 37. lib. 1 *Contaminato cum grege turpium Morbo virorum.* M. Tull. lib. 1. accusat. *Nam ille quoque, sodalis istius erat in hoc morbo, & cupiditate.* Alij per morbũ Campanum, arrogantiam Campanam significari volunt: quam M. Tullius in oratione de lege Agr. habita in sen. declarat his verbis: *si superbia nata inibi esse ex Campanorum fastidio videtur, &c.* & in ea, quæ habita est ad Quir. *Itaque Campanam illam arrogantiam atque intolerandam ferociam ratione & consilio ad inertissimum & desidiosissimum otium perduxerunt.* ego tamen priorem explicationem magis probo.

PASTOREM SALTARET, &c.] saltare Cyclôpa, est saltando Cyclôpa imitari ac referre. Arnob. lib. 4. aduersus Genteis, *& quod nefarium esset auditu, gentis illa genitrix Martia regnatoris & populi procreatrix amans saltatur Venus, &c.* Idem lib. 7. *Ponit animos Iupiter, si Amphitruo fuerit actus, pronuntiatúsque Plautinus? aut si Europa, si Leda, si Ganimedes fuerit saltatus, aut Danaë, motum compescit irarum?* infrà epistol. ad Pis. *nunc agrestem Cyclôpa mouetur.* Scribit Paterculus, Plancum in conuiuio genibus innixum Glaucum saltasse.

NIL ILLI LARVA, &c.] neque larua ei opus esse, quia ore ita deformi esset propter fœdam cicatricem, vt instar laruæ videri posset, neque cothurnis, quia magna corporis esset statura.

CICERRVS] in Sarmentum, qui seruiuerat seruitutem.

DONASSET IÀMNE CATENAM, &c.] quærebat (inquit Horatius) à Sarmento, iámne ex voto donasset Laribus catenam, eò quòd manumissus, & catena, seu compede liberatus esset. Solebant veteres, labore aliquo, vel metu, vel periculo defuncti, Dijs immortalibus nonnullum suorum præteritorum malorum insigne, ac monumentum consecrare, vt gladiatores arma Herculi. epist. 1. lib. 1. *Vesanius armis Herculis ad postem fixis latet abditus agro:* naufragi Neptuno tabulam, quæ sui naufragij imaginem expressam contineret. vt Od. 5. lib. 1. *me tabula sacer Votiua paries indicat humida Suspendisse potenti Vestimenta maris Deo.* ita & pueri bullam Penatibus, seu Laribus, togam virilem sumturi: & virgines nupturæ, puppas Veneri. Sic igitur & hunc Sarmentum significabat Cicerrus catenam Laribus ex voto consecrare debuisse.

SCRIBA QVÒU ESSET, &c.] hæc sunt coniungenda cum ijs, quæ deinceps sequuntur, vt sit hæc eorum sententia: quod autem scriba esset Sarmentus, non eo minùs esse seruum, neque Seruilem condicionem excussisse: aut certè non minùs esse libertum. liberti autem certas patronis operas debebant, vt ex Pandectis iuris ciuilis intelligere licet.

DETERIVS NIHILO] nostri libri veteres ferè omnes, & ij, quibus in Italia, & ij, quibus in Gallia vsi sumus, habent, *Nihilo deterius.* quam scripturam probo. licet etiam legere *Nilo dete-*

tius. talia sunt illa *vehemens*, & *vemens*: *prehendo*, & *prendo*.

ROGABAT DENIQVE CVR VMQVAM.] sic scriptum est in vno codice Vaticano, Donati, Faërni, Tornes. Nicotiano, Clericano, Danielis. Videtur autem hæc esse sententia, denique rogabat cur hic Sarmentus fugisset vmquam à domina, quasi ab ea nimis parcè aleretur, & quasi apud eam esuriret, rebúsque necessarijs egeret, cùm esset tam gracili, pusilloque corpore. Quidam putant iocum esse ex contrario, meràmque εἰρωνείαν, & legunt *numquam*, quasi Sarmentus scurra, ingenti corporis fuerit statura, idemque edacissimus: qua de re non pugnabo. Hoc tantum dicam, Sarmentum non fuisse obiecturum Cicerro immanem corporis staturam illis versibus, *Pastorem saltaret vti Cyclopa, &c.* si ipse eidem maledicto, seu salsè dicto opportunus esset. Vnde existimo primùm legendum esse *vmquam*, vt habent omnes ferè libri veteres, & plerique vulg. deinde hunc Sarmentum breui statura corporis fuisse.

CVI SATIS VNA FARR. LIB.] Donatus in Phorm. tradit, seruos accipere solitos esse in singulos menses, quaternos modios frumenti: idque (inquit ille) dimensum dicebatur. Vide Cuiacium obseruation. lib. 9. cap. 37. Præterea constat in diurnum victum non plus selibra farris quemque Romæ accipere solitum: Et lege decemvirali vincti debitores vel de suo viuebant, vel selibram farris in victum diurnum à creditoribus accipiebant. Verba legis XII. tabul. sunt hæc, apud A. Gell. seu, vt alij appellant, Agellium lib. 20. cap. 1. *Si volet, suo viuito: ni suo viuit, qui eum vinctum habebit, selibram farris in dies dato.* sic enim legendum censeo, vel hoc modo, *libra s*, id est, libræ semissem, seu libræ dimidium: ἡμιλίτριον. Constat autem veteres frumentum non solùm metiri, sed etiam pendere solitos.

BENEVENTVM] oppidum, & coloniam populi Rom. quod nomen bene ominandi causa Romani ei imposuerunt, cùm anteà à Græcis Maleuentum nominaretur. Mala enim nomina fugiebant Romani, quia essent mali ominis.

SEDVLVS] officiosus quidem ille, & bona fide suum munus administrans: sed non satis cautus, neque consideratus. vide anno. ad epist. ad Vinnium Asell. lib. 1.

PÆNE ARSIT, M. D. T.] sic hunc locum restitui vnum codicem antiq. secutus. nam in alijs omnibus præpostero ordine scriptum est, *Pæne macros arsit dum turdos, &c.* quam scripturam quamuis non damnem, vt tot librorũ testimonio confirmatam, alteram tamen magis probo. Turdos autem quòd macros fuisse dicit, eo hospitem notat. præterea hospes arsit, id est, hospitis domus: vt Virg. Æn. 2. *iam proximus ardet Vcalegon.*

VVLCANO] igni. vt Virg. ibid. *dedit ampla ruinam, Vulcano superante, domus.*

LAMBERE TECTVM] sic Virg. Æneid. 2. *tactúque innoxia molli Lambere flamma comas, & circum tempora pasci.*

CONVIVAS AVIDOS, &c.] id est, cernere licebat, conuiuas, & seruos trepidos cenam è flamma rapienteis, & communi studio ignem restinguere conanteis, vt cenam seruarêt scilicet.

NOTOS] quia Horatius erat Venusinus. *Lucanus, an Appulus, anceps.* Sat. 1. lib. 2.

ATABVLVS] ventus Apuliam infestam reddens, quem Horatianum appellat Gellius lib. 2. cap. 22.

EREPSEMVS] id est, erepsissemus, vt infrà Sat. 9. *hunccine solem Tam nigrum surrexe mihi?* cuius generis aliquot exempla colligere haud me pigebit, vt studiosorum adolescentium laborem minuam. Satyr. 3. lib. 2. *duo prædia diues Antiquo censu natis diuisse duobus.* ibid. *Gaudes si cameram percusti forte.* Sat. 7. eiusd. lib. *Euasti credo metuas, doctúsque cauebis.* Lucret. lib. 1. *iam copia materiai Vndique prodeuntibus solido consluxet ad imum.* ibid. suprà, *Omnia enim debet, mortali corpore quæ sunt, Infinita ætas consumse anteacta diesque.* idem lib. 3. *Nec tenet, amissam lanam cum tegmine sæpe Inter equos abstraxe rotas, falcisque rapaces.* Idem lib. 5. *Aut morbo delirantes procraxe ferantur.* Catull. ad C. Licinium Caluum. *Quem tu scilicet ad tuum Catullum Misti*, id est, misisti, idem de coma Berenices. *At tu non orbum luxti desertæ cubile*, id est, luxisti. & eodem carm. *Iupiter: vt tersti lumina sæpe manu!* idem ad Rufum. *Siccine subrepsti mi.* pro subrepsisti. idem ad Aufilenam. *Aut facere ingenuæ est, aut non promisse pudicæ.* Terent. Adelph. *non tu eum rus hinc modo Produxe aibas?* Idem in Hecyra. *vt veni, ibidem incertum amisti.* Virg. Æneid. 4. *natúmque patrémque Cum genere extinxem.* Idem libr. 1. *penitúsque sonantes Accestis scopulos.* Idem lib. 11. *Vixet, cui vitam Deus, aut sua dextera dedisset.* erepsemus autem tralatum est à reptilibus animalibus, pro eo, quod est lentè ambulando superassemus, vt suprà *Millia tum pransi tria repimus.*

TRIVICI] oppidum est in finibus Campaniæ.

LACRVMOSO] lacrymoso ab effectu, id est, lacrymas excitante, propter acrimoniam suam. Virg. Moreto. *Sæpe manu summa lacrymantia lumina tergit: Immeritóque furens dicit conuicia fumo.* hinc natus iocus Plautinus Asin. *Sed num fumus est hæc mulier, quam amplexare?* Arg. *Quid dum?* Lib. *quia oculi sunt, tibi lacrymantes, ego rogans.* Sic ferè lacrymosum vsurpauit epist. 1. lib. 1. *Vt proprius spectes lacrymosa poëmata Pupi.* sic Græci, in bis Homerus πόλεμον, δακρυόεντα, & μάχην δακρυόεσσαν appellat, id est, bellum lacrymosum, & pugnam lacrymosam.

MENDACEM] epist. 1. libr. 1. *Vt nox longa, quibus mentitur amica, diesque Longa videtur, opus debentibus, &c.* vt hic puellam, mendacem appellat, eam, quæ non dat quod promisit: sic Od. 1. lib. 3. fundum mendacem, qui spem agricolæ fallit: neque multo aliter Oda 17. epod. vbi Canidia respondens

pondens Horatio, inducitur, lyram mendacem, A quæ falsis laudibus Canidiam ornaret.

Somnvs tamen avfert.] somnos me occupat: somnus me opprimit, & caluitur, vt loquitur Plautus.

Intentvm] vel animo, vel corpore, vel vtroqoe. mentula enim à mente dicta est, qoòd, si mens à re Veneria aoersa sit, nihil pars illa corporis magnopere ad eam rem confert.

Tvm imm. somnia visv.] significat, ac describit nocturnam seminis eruptionem, quæ fit in somno, quam Græci ἐξονειρωγμὸν nominant. turpis igitur est horum quidem verborum sententia, verumtamen non pudebit me huc ascribere, quę ab Aristotele, & Platone disputata ad hunc locum mihi videntur valdè pertine- B re. Ac Plato quidem sic lib. nono. de rep. quæ nos interpretabimur. *cùm ea pars animi, quæ rationis est particeps, & mansueta, alterique præposita, sopita est. altera autem, quæ fera, & immanis est, cibo & potione expleta, atque ebria exsultat, somnóque depulso conatur erumpere, sibique obsecundare, atque indulgere: scis tum eam omnia audere, tanquam omni pudore, cogitatione, prudentia solutam, ac vacuam. Aut enim se cum matre corpus commiscere putat, neque id veretur: aut cum alio homine, aut cum Deo, aut cum fera: manus suas sanguine, & cæde cuiusuis hominis contaminare: quouis cibo vesci. quid multa? nullam amentiam, nullámque impudentiam aspernatur, aut prætermittit.* Aristoteles autem libr. 1. de moribus ad Nicom. posteaquam docuit, in somno eam animi nostri C partem duntaxat, quæ nobis cum stirpibus communis est, nempe, in qua vis inest alendi, & augendi, suo monere fungi: ceteras autem quiescere, neque eo tempore virum bonum, virtutéque præditum, ab homine vitioso, atque improbo differre: ex quo illud dici solere, inter beatos, & miseros dimidiam vitæ partem nihil interesse: eios rei, cur ita fiat, rationem probabilem ait afferri posse, nempe hanc, quia somnus animi sit vacatio ab opere, qua ratione bonus dicitur, ac malus, nisi si aliquà motus quidam eò perueniunt, ac permanant: atque hac ratione bonorum virorum, quàm quorumlibet aliorum, visa esse in somnis meliora. hactenus Plato, & Aristoteles: ex qoorum verbis intelligere licet, D non satis esse, vt somnia nostra sint casta, pura, munda, pudica, integra, dedere nos somnu modico cibo, ac potione cotaros, sed illud etiam accedere oportere, vt mentis tranquillitas, animíque æquabilitas adsit: nulla ægritudo, non ira, non libido, non alia vlla cupiditas animum concitarit, ac perturbarit. Non est enim dubium, quin, quales sunt nostræ diornæ cogitationes, atqoe appetitiones, talia sint & visa nostra, somniáque nocturna. Itaqoe Aristoteles in problematibos Τμήματι λ. scribit meliorum virorum somnia esse meliora, propterea, quòd eorum, tantisper dum vigilant, cogitationes sunt meliores. Iam quod Horatius sibi hanc immunditiem ventre supino dormiēti potius, quàm

A prono dicit euenisse, Aristoteles hoc qnoque commemorat in problematis τμήματι ι. vbi quærit διὰ τί τὰ μὲν ἄλλα ζῷα τὰ μὲν οὐκ ἐξονειρώττει, τὰ δ' ὀλιγάκις, id est, cur ex ceteris animalibus alia nomquàm dormiendo semen profundant, alia rariùs. respondet autem ille ideò fieri, vel quia nullum aliud animal præter hominem, supinum cubet: nullum autem nisi supinum, semen profundat in somnis: vel quia aliæ animantes longè aliter somnient, quàm homines: profusio autem seminis nocturna in dormiente fiat cum visione aliqua, & specie animo oblata. Lucretius huiusmodi somniorum hanc causam exponit libr. 4. *Tum quibus ætatis freta primitus insinuantur, Semen vbi ipsa dies membris matura creauit, B Conueniunt simulacra foris è corpore quoque, Nuncia præclari vultus, pulchrique coloris, Qui ciet irritans loca turgida semine multo, Vt, quasi transactis sæpe omnibu' rebu', profundant Seminis ingenteis fluctus, vestémque cruentent.*

Noct. v. macvlant.] id est, vt Lucretius locutus est, cruentant. Qui cruentat enim, maculat, atque inquinat: & quod cruentum est, impurum est. Ex qoo cruentum pro impuro, & cruetare pro inquinare, & impurare vsurpatur.

Rapimvr] celeriter vehimur rhedis.

Oppio. qvoo versv d.] Equotutium significat: de quo M. Tullius lib. 6. ad Attic. epist. 1. *omnes ferè tuas litteras accepi, quas commemoras, præter eas, quas scribis Lentuli pueris, & Equotu-* C *tio, & Brundisio datas.*

Vilissima rervm] ita vilis est, vt non soleat vendi, neque vllo in pretio sit. Plato in Euthydemo. τὸ γὰρ σπάνιον, ὦ Εὐθύδημε, τίμιον. τὸ δ' ὕδωρ εὐωνότατον, ἄριστον ὄν, ὡς ἔφη Πίνδαρος, id est, quod rarom est, Euthydeme, magni pretij est. aqua autem vilissima est, cùm sit optimum quiddam, vt ait Pindarus.

Aq. non ditior vrna Qvi locvs, &c.] hunc locum à nemine (quod sciam) rectè explicatom, sic explico. Panis enim (inquit Horatius) Canusij lapidosus est: qui locus, nempe Canusiom, haud multo magis abundans aqua quàm Equorutiom, olim à Diomede cōditus est. Canusium à Diomede esse cónditum, tradit Stra- D bo lib. 6. his verbis, οὐ πολὺ γὰρ δὴ τῆς θαλάττης ὑπέρκεινται δύο πόλεις ἐν τῷ πεδίῳ μέγισται τῶν ἰταλιωτίδων γεγονυῖαι πρότερον, ὡς ἐκ τῶν περιβόλων δῆλον, τό τε Κανύσιον καὶ ἡ Ἀργυρίππα· ἀλλὰ νῦν ἐλάττους εἰσί. &c. λέγεται δ' ἀμφότερα Διομήδους κτίσματα. id est, non longè autem à mari suprà vrbes duæ, qoæ anteà Italicarum vrbium maximæ fuerunt, vt ex mœnium circuitu perspicuum est, in campo sitæ sunt, Canusiom, & Argyrippa. nunc autem, minores sunt, &c. dicuntur autem ambæ à Diomede cónditæ. Neqoe verò nouum, aot inusitatum est hoc loqoendi genus vel Horatio, vel alijs bonis scriptoribus, in quo vox vna aliqua, aut plures inter id nomen, quod antecedens appellant Grammatici, & prouocabulum, quod referendi

vim habet, interponatur, vt Od. 2. libr. 4. *Monte decurrens velut amnis, imbres Quem super notas aluere ripas, Feruet, immensúsque ruit profundo Pindarus ore.* Idem in carmine sæculari ad Deos, *Alme Sol, curru nitido diem qui Promis, & celas.* & Satyr. 8. lib. 2. *quos Mæcenas adduxerat vmbras, Nomentanus erat super ipsum, Porcius infrà.* nam Nomentanus, & Porcius, vmbræ Mæcenatis erant, vt nonnulli volút. Catull. de coma Berenic. *anne parentum Frustrantur falsis gaudia lacrymulis, Vbertim thalami quas intra limina fundunt?* quorum verborum ordo est, Quas intra thalami limina vbertim fundunt. idem ibidem. *Inuita ô regina tuo de vertice cessi: Inuita, adiuro téque, tuúmque caput: Digna ferat quod si quis inaniter adiurarit.* ordo est, quod si quis inaniter adiurarit, digna ferat, id est, pœnas meritas luat. Lucret. libr. 5. *Et dominos acreis asciscunt, omnia posse Quos miseri credunt.*

R V B O S] Rubi oppidum Campaniæ, à quo Rubea, seu Rubia virga apud Virgil. Georgic. 1. *Nunc facilis Rubea texatur fiscina virga* quamquam alij non à Rubis oppido, sed à rubo virgulto virgam rubeam dictam volunt.

C A R P E N T E S I T E R] carpere iter translatè dictum. *carpendi* verbum enim propriè locum habet in lana, & lino, & si voles, etiam in floribus, vt suprà annot. ad Od. 11. lib. 1.

T E M P E S T A S] tempestatem antiqui pro tempore posuère, inquit Festus. Itaque tempestatem & malam, seu aduersam: & bonam, seu idoneam dicunt Latini. superioris exempla sunt crebriora, alterius rariora. M. Tull. ad Q. Frat. lib. 2. *Tu si ista expedisti, velim quamprimum bona, & certa tempestate conscendas, ad méque venias.* ad eundem eod. lib. *Tu mi frater simulac ille venerit, primam nauigationem (dummodo idonea tempestas sit) ne omiseris.* Idem epist. ad Titon. *si statim nauigas, nos Leucade consequère: sin te confirmare vis, & comites, & tempestates, & nauem idoneam vt habeas, diligenter videbis.* Idem ad Terentiam, *tuas litteras ego exspectassem Brundisij, si esset licitum per nautas, qui tempestatem prætermittere noluerunt.* Idem ad Att. lib. 9. *fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempestas, qua ego illam vsum puto.* Lucret. libr. 1. *Dum tempestates adsunt, & viuida tellus Tutò res teneras effert in luminis oras.* Idem libr. 4. *liquidissima cæli Tempestas.* Ibid. *Turbida tempestas.*

B A R I] Barium Appuliæ oppidum. piscosum autem dicit, propterea quòd à mari alluitur. ἰχθυόεις diceret Homerus.

G N A T I A] Egnatiam alio nomine appellant: oppidum est Salentinum: Græci Ἰγνατίας, vt Strabo lib. 6.

L I M P H I S I R A T I S] vel quia magna est in eo oppido aquæ dulcis, & ποτίμου pænuria, vel propter ignis miraculum, quod subijcit. vide annot. ad illum locum, *Iratis natus paries Dijs.* Sat. 3. lib. 2.

L I M I N E S A C R O] in vestibulo, & primo aditu templi. corruptè autem habent nonnulli codices, *lumine.* ad hunc locum fortasse pertinet quod est apud Plinium lib. 2. cap. 107. *In Salentino oppido Egnatia, imposito ligno in saxum quoddam ibi sacrum, protinus flammam existere.*

A P E L L A] vel cui ea cutis, quæ glandem colis tegere debet, circumcisa est: ἀπεψωλημένος, ἀπόδερμος, verpus, recutitus, curtus, vt Sat. 9. huius lib. vt sit nomen appellatiuum, vt Grammatici loquuntur: vel Apellam sic accipe, vt sit Iudæi cuiusdam proprium nomen, Ἀπελλῆς: quod Scaligero magis probatur: eique assentior. sed quod hic Horatius negat se credere thura, & cetera, quę in sacrificio adhibentur, sine flamma, aut igni iniecto, liquescere: idque Iudæis, vt supra modum credulis, & superstitiosis, credendum reliquit: sacrificia Iudæorum (vt ex libris Hebraicis intelligere licet) sine vllo igne ab hominibus excitato, flamma è cælo delapsa, interdum perficiebantur: eaque flamma hostias miro modo, & diuinitus absumebat. produxissem locos complureis ex illis libris, nisi veritus essem, ne sacra nuicere profanis viderer.

N V M Q. D E O S D I D. S E C. A G. Æ V.] hunc versum mutuatus est à Lucret. libr. 5. & 6. quibus locis probare conatur ille ex sententia Epicuri, homines propter ignorationem caussarum omnia, quę fiunt, ad Deos referre, eorúmque nutu, ac voluntate fieri existimare, atque iccircò eis regnum concedere rerum humanarum. Sed præstat aliquot illius poëtæ versus impios quidem illos, sed tamen eleganteis, & mira facilitate Latini sermonis ornatos, qui ad hunc locum pertinent, ascribere. sic igitur Lucret. lib. 5. *Præterea solis cursus, lunaque meatus Expediam, qua vi flectat natura gubernans: Ne forte hic inter cælum, terrámque reamur Libera sponte sua cursus lustrare perennis Morigera ad fruges augendas, atque animanteis: Néve aliqua Diuûm volui ratione putemus. Nam, benè qui didicere Deos securum agere æuum, Si tamen interea mirantur, qua ratione Quæque geri possint, præsertim rebus in illis, Quæ supra caput ætherijs cernuntur in oris, Rursus in antiquas referuntur religiones, Et dominos acreis asciscunt, omnia posse Quos miseri credunt, ignari quid queat esse, Quid nequeat, &c.* Idem lib. 6. *Cetera, quæ fieri in terris, cælóque tuentur Mortales, pauidis cùm pendent mentibus sæpe, Efficiunt animos humileis formidine diuûm, Depressósque premunt ad terram, propterea quòd Ignorantia caussarum conferre Deorum Cogit ad imperium res, & concedere regnum: & Quorum operum caussas nulla ratione videre Possunt, hæc fieri diuino numine rentur. Nam, benè qui Didicere, Deos securum agere æuum. Si tamen interea mirantur, &c.* vt sup. Idem lib. 5. *O genus infelix humanum: talia Diuis Cùm tribuit facta, atque iras adiunxit acerbas, Quãtos tum gemitus ipsi sibi, quantáque nobis Volnera, quas lacrymas peperere minoribus nostris!* Idem libr. 2. *Omnis enim per se Diuûm natura necesse est Immortali æuo summa cum pace fruatur, Semota à nostris rebus, seiunctáque longè. Nam priuata dolore omni, priuata periclis, Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri, Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.* M. Tull. quoque lib. de nat. Deorum, sub persona Velleij, ita scribit, *Quod si ita est, verè*

exposita

exposita illa sententia est ab Epicuro, Quod æternum, beatúmque sit, id nec habere ipsum negotij quicquam, nec exhibere alteri. Itaque neque ira, neque gratia teneri, quod, quæ talia essent, imbecilla essent omnia. Idem lib. 3. ait, *videri Epicurum de Dijs immortalibus non magnopere pugnare: tantummodo negare Deos esse non audere, ne quid inuidiæ subeat, aut criminis.* Idem lib. 1. scribit, *Posidonium dixisse Deos Epicuro nullos esse videri, quæque is de dijs immortalibus dixerit, inuidiæ detestandæ causa dixisse.* Verùm tamen verùm voluerit, & cogitarit Epicurus Deos tollere, néene, obscurum est, illud perspicuum, eum sensisse nullam illos habere curam rerum humanarum, id est, quod Lucretius & Horatius dicunt, *securum agere æuum.* Plato autem contrà probat & Deos esse, & curare res humanas: itaque & pijs benè velle, benignéque facere: & impijs, ac sceleratis iratos, & infensos esse. sic enim ille in Phædone, ἀλλὰ τόδε γέ μοι δοκεῖ, ὦ Κέβης, εὖ λέγεσθαι. τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους. id est, Sed hoc quidem mihi, Cebes, rectè dici videtur, deos esse, qui nostri curam habeant, & rebus humanis consulant. & lib. 1. de legibus, ait Deos omnium custodum esse maximos, & in maximis rebus eorum custodiam, curámque versari: quam sententiam iterat in Ἐπινομ.

DIOICI] ab Epicuro, cuius sapientiam insanientem appellat Od. 34. libr. 1. *Insanientis dum sapientiæ Consultus erro.*

TRISTEIS] tristes essent Dij scilicet, & laboriosi, si, quicquid mirabile quotidie accidit, id ab illis proficisceretur, ac de cælo in terras demitteretur. Lucret. lib. 2. *Quæ benè cognita si teneas, natura videtur Libera continuo dominis priuata superbis, Ipsa sua per se sponte omnia Dijs agere expers.* Quidam *tristeis* interpretantur iratos, atque infestos.

TVRNEBVS.

Ex lib. 1. cap. 29. In itinerario Sermone Horatij, nónne, obsecro, multò accommodatius legetur, *Græcorum linguæ doctissimus*, quàm quomodo est promulgatum

Græcorum longe doctissimus? nam Rhetori linguæ cognitio conuenit, summa doctrina non item: nec tamen meum hoc inuentum est, sed antiquorum librorum scriptum.

Ex lib. 12. cap. 3. Differtum nautis, cauponib. a. m. Hic versus illustratur super Saty. 1. huius libri. In explicatione versus, *Perfidus hic c.*

Ex lib. 15. cap. 23. Altè cinctum antiqui vocabant strenuum, fortem, virilem, minime mollem: credo quòd genus illud cincturæ hominum non esset delicatorum. nam præcinctura vt fluxior & laxior in Cæsare argumentum habuit mollitudinis: & discincti quoque effœminati habebantur demissísque esse vestibus elegantiæ videbatur mollioris. Sed è tabularijs eruenda fides est, quando in eo genere scriptionis versamur quod signatis tabulis ferè confirmandum est. Seneca libr. epistolar. 14. de Mæcenate, *Altè cinctum putes dixisse. habuit enim ingenium & grande & virile, nisi illud ipse discinxisset.* Hinc illustratur duobus locis Horatius, lib. 2. Saty. 8.

Hoc iter ignaui diuisimus, altius ac nos,
Præcinctis vnum: id est, quod vnum esse solet strenuioribus.

Iterum *Hic vbi sublatis puer altè cinctus acernam*
Gausape purpureo mensam pertersit --: id est fortis & strenuus seruus mensam tersit: βαθυζώνους tamen mulieres Homerus, id est, altè cinctas alio sensu dixit.

Ex lib. 1. cap. 29. *Ora manúsque tua lauimus Feronia lympha.*

Religione quadam & cerimonia factum esse existimo vt se viua sacráque Feroniæ aqua lauarent purificarént que cùm in conspectum eius fani venissent. Nam se flumine viuo abluere in parte religionis ponebant, vt è Marone & poëtis alijs est notissimum, 2. Æneid.

Millia tum pransi tria repimus, quàm *repsimus* malo cùm mox sequatur, *subimus.* atque ita Lambinus legit.

Ex lib. 19. cap. 9. --*ad vnguem*

Factus homo. accipiendum est pro eleganti & polito perfectóque. Vide super lib. de art. poët. In explicatione versus,

Perfectum decies non castigauit ad vnguem.

Ex lib. 1. cap. 29. *Fundos Aufidio Fusco prætore libenter.*

Linquimus Hic venisse Aufidium rider, qui cum Fundis in oppido exiguo præturam gereret, insaoa arrogantia & animis elatis fastúque insolenti & inaudito erat, & insignibus magistratus consules Romanos superabat, cùm tamen Romæ tantum scriba esset, qui ordo vilis & vulgaris erat, patebátque hominibus Libertinis, vt in hoc sermooe,

— *scriba quod esset*
Deterius nihilo domina ius esse. Itaque prætextam & latum clauum, vt Prætor aot consul Romanns gerebat, æquare studens amplitudinem & dignitatem fastigij Romani. Ignis autem ei præferebatur (id enim est quod scribit,

-- *Prunæque batillum*) quod supra humanam propè conditionem erat, & diuinum religiosúmque habebatur. Sic imperatoribus Romanis, & eorum vxoribus, interdum sororibus, ignis præferri solebat. Herodianus de sorore Commodi Imperatoris, καὶ αὐτῆς τὸ πῦρ προπομπεύειν. Videtur autem Horatius, cùm ait, *Fundos Aufidio Fusco prætore*, in eo iocari, quòd sic tempus notare solebant magistratuum nominibus: vt si diceres, veni Romam Cicerone consule.

Ex lib. cap. 24. *Occurrunt animæ quales neque candidiores &c.* Reuertere ad Od. 5. Epod. vbi explicatur hic locus in versu.

Nardo perunctum, quale non perfectius
Meæ laborarunt manus.

Ex lib. 2. cap. 13. Veteres frumentum non solum metiri, sed & appendere solebant, quod nunc

quoque in panificio obseruamus. hinc illud Horatianum A

– cui satis vna

Farris libra foret, tenui sic támque pusillo. & Liuius, lib. 4. ab urb. Condit. *frumentarium diuitem bilibri farris sperasse libertatem se suorum ciuium emisse.* Iterum, *Selibrisne farris gratiam seruatori relaturum.* In lege 12. tabul. *Si volet suo viuito, ni viuit, qui eum vinctum habebit, libram farris in dies dato* Farris autem nomine etiam farina intelligitur. Itaque apud Iurisconsultum legendum censeo, *frumentumve publice dandum, præbendum, appendendum.* non vt vulgo *apprehendendum, aut vt quidam emendant, approbandum.*

Ex lib. 1. cap. 29. *Conuiuas auidos cœnam seruósque timentes,* B

Tum capere, atque omnes restinguere velle videres.

Etiam iocose dictum accipio: nam primùm auidi conuiuæ & incendio & flamma rapiebant cœnam, & serui, qui si cœna vreretur, timebant ne ab heris verberarentur: quo facto, cœnáque in tuto posita, tum denique cùm omnibus ignem cœperunt restinguere, cùm epulis potissimum timerent, ne perirent.

ARGVMEN. SATYR. 6.

Reprehendit vanum populi Romani de nobilitate iudicium, quòd eam stemmatum antiquitate non virtute metiretur, & nobilitate illa non præditos ad magistratus non libenter admitteret. Sibi non eadem ratione amicitiam Mæcenatis qua tribunatum posse quemquam inuidere: quum hæc non fortunæ fuerit, sed virtutis commendatione quæsita sit. Tandémque suam conditionem longè meliorem in vita priuata ostendit, quàm in magistratu esse posset. C

*NOn, quia, Mæcenas, * Lydorum quicquid Etruscos*
Incoluit fineis, nemo generosior est te:
Nec, quòd auus tibi maternus fuit, atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint:
*Vt plerique solent, * naso suspédis adunco* D
Ignotos, vt me libertino patre natum.
Cùm referre negas, quali sit quisque parente
Natus, dum ingenuus: persuades hoc tibi verè,
Ante potestatem Tulli, atque ignobile regnum,
Multos sæpe viros nullis maioribus ortos,
Et vixisse probos, amplis & honoribus auctos:
*Contra * Læuinum Valeri genus, vnde superbus* A
Tarquinius regno pulsus fuit, vnius assis
Non vmquam pretio pluris licuisse, notante
Iudice, quem nosti, populo: qui stultus honores
Sæpe dat indignis: & famæ seruit ineptus:
*Qui stupet in titulis, & imaginibus. * quid oportet.* B
Nos facere à vulgo longè, latéque remoto?
Namque esto: populus Læuino mallet honorem,
*Quàm Decio mandare * nouo: censórque moueret*
Appius, ingenuo si non essem patre natus:
Vel meritò, quoniam in propria non pelle quiessem.
*Sed fulgente trahit constrictos * gloria curru* C
Non minus ignotos generosis. quò tibi Tulli*
Sumere depositum clauum, fieríque tribuno?
Inuidia accreuit: priuato quæ minor esset.
*Nam, vt quisque insanus * nigris medium impedijt crus*
Pellibus, & latũ demisit pectore clauum:
Audit continuò, quis homo hic est? quo patre natus? D
Vt, si qui ægrotet, quo morbo Barrus, haberi
Vt cupiat formosus: eat quacumque, puellis
Iniiciat curam quærendi singula: quali
Sit facie, sura quali, pede, dente, capillo:
Sic, qui promittit, ciues, vrbem sibi curæ,
Imperium fore, & Italiam, & delubra deorum:

Quo

Quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus, A
Omneis mortaleis curare, & quaerere cogit.
Túne Syri, Damae, aut Dionysi filius, audes
** Deijcere è saxo cineis, aut tradere Cadmo?*
*At Nouius collega * gradu post me sedet vno.*
Namque est ille, pater quod erat meus. B ** hoc tibi Paullus,*
*Et Messalla videris. * at hic si plostra ducenta,*
Concurrántque foro tria funera: magna sonabit,
Cornua quod, vincátque tubas. saltem tenet hoc nos.
Nunc ad me redeo libertino patre natum:
Quem rodunt omnes libertino patre natum:
Nunc, quia Maecenas tibi sim conuictor: at olim,
Quòd mihi parêret legio Romana tribuno.
Dissimile hoc illi est: quia non vt forsit honorem
Jure mihi inuideat quiuis: ita te quoque amicum:
Praesertim cautum dignos assumere, praua
Ambitione procul felicem dicere non hoc
Me possum casu, quòd te sortitus amicum.
Nulla etenim mihi te fors obtulit. optimus olim
Virgilius, post hunc Varius dixere quid essem.
Vt veni coram: singultim pauca locutus.
(Infans namque pudor prohibebit plura profari,)*
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rura caballo:
Sed, quod eram, narro. respondes (vt tuus est mos)
Pauca: abeo: & reuocas nono pòst mense: iubésque
Esse in amicorum numero magnum hoc ego duco,
Quòd placui tibi, qui turpi secernis honestum,
** Non patre praeclaro, sed vita, & pectore puro.*
Atqui si vitijs mediocribus, ac mea paucis
Mendosa est natura, alioqui recta: velut si
Egregio inspersos reprendas corpore naeuos:
C *Si neque auaritiam, neque sordeis, ac * mala lustra*
Obijciet verè quisquam mihi: purus, & insons
(Vt me collaudem) si viuo, & carus amicis:
*Causa fuit pater his: qui macro * pauper agello*
*Noluit in * FlauI ludum me mittere: * magni*
D *Quò pueri magnis è centurionibus orti,*
Laeuo suspensi loculos, tabulámque lacerto,
Ibant octonis referentes idibus aera.
Sed puerum est ausus Romam portare, docendum
Arteis, quas doceat quiuis eques, atque senator
Semet prognatos: vestem, seruósque sequenteis

Jn magno vt populo si quis vidisset, * auita A
Ex re præberi sumtus mihi crederet illos.
Jpse mihi custos incorruptissimus omneis
Circum doctores aderat. quid multa? pudicum,
Qui primus virtutis honos, seruauit ab omni
Non solùm facto, verùm opprobrio quoque turpi:
Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim B
Si præco paruas, aut, vt fuit ipse, * coactor
Mercedes sequerer. neque ego essem questus. ob hoc nunc
Laus illi debetur, & à me gratia maior.
Nil me pœniteat sanum patris huius: eóque
Non, vt magna dolo factum negat esse suo pars,
Quòd non ingenuos habeat, clarósque parenteis: C
Sic me defendam. longè mea discrepat istis
Et vox, & ratio. nam, si natura iuberet
* A certis annis æuum remeare peractum:
Atque alios legere ad fastum quoscumque parenteis:
Optaret sibi quisque: meis contentus, honestos
Fascibus, & sellis, nollem mihi sumere, demens D
Iudicio vulgi, sanus fortasse tuo: quòd
Nollem vnus, haud vmquam solitus, portare molestum.
Nam mihi continuò maior quærenda foret res:
Atque salutandi plures: ducendus & vnus,
Et comes alter: vti ne solus, rúsve, peregré-
Ve exirem: plures calones, atque caballi
Pascendi: ducenda petorrita. nunc mihi * curto
Ire licet mulo, vel, si libet, vsque Tarentum:
Mantica cui lumbos onere vlceret, atque eques armos.
Obijcies nemo sordeis mihi, quas tibi Tulli,
Cùm Tiburte via prætorem quinque sequuntur
Te pueri lasanum portantes, œnophorúmque.
Hoc ego commodius, quàm tu præclare senator,
* Multis atque alijs viuo. quacumque libido
Incedo solus: percunctor quanti olus, ac far:
Fallace * Circum, vespertinúmque pererro
Sæpe forum: assisto diuinis: inde domum me
Ad porri, & ciceris refero, lachanique catinum.
Cena ministratur pueris tribus: & lapis albus
Pocula cum cyatho duo sustinet: astat echinus
Vilis cum patera guttus, * Campana supellex.
Deinde eo dormitum, non sollicitus, mihi quòd cras
Surgendum sit manè: * obeundus Marsya, qui se
* Vultum ferre negat Nouiorum posse minoris.
Ad quartam iaceo: post hanc vagor, aut ego * lecto,
Aut * scripto, quod me tacitum iuuet. vngor oliuo,

Non,

Non, quo fraudatis immundus Natta A
lucernis.
Ast, vbi me fessum sol acrior ire lauatũ
*Admonuit, fugio rabiosi * tempora signi.*
Pransus non auidè, quantum interpelles*
inani
Ventre diem durare, domesticus otior.
hæc est
Vita solutorum misera ambitione, gra-
uique:
His me consolor, victurus suauiùs, ac si B
Quæstor auus, pater atque meus patruúsque
fuissent.

NON, QVIA MÆCENAS, &c.] huius loci hæc sententia est, non ideò Mæcenas, quòd omnium Lydorum, quicumque in Etruriam domicilium ac sedes transtulerunt, generosissimus es, nec, quòd maiores tui magnis legionibus imperauerunt, humilis & obscuri generis homines despicis, ac derides. Dionysius Halicarnass. lib. 1. ῥωμ. ἀρχαιολ. hæc de Etruscis scribit, Τυῤῥηνοὺς οἱ μὲν αὐτόχθονας Ἰταλίας ἀποφαίνουσιν, οἱ δ' ἐπήλυδας· καὶ τὴν ἐπωνυμίαν αὐτοῖς ταύτην C οἱ μὲν αὐθιγενὲς τὸ ἔθνος ποιοῦντες ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων, ἃ πρῶτοι τῶν τῇδε οἰκούντων κατεσκευάσαντο, τεθῆναι λέγουσι. τύρσεις γὰρ καὶ παρὰ Τυῤῥηνοῖς αἱ ἐντείχιοι, καὶ στεγαναὶ οἰκήσεις ὀνομάζονται, ὥσπερ παρ' Ἕλλησιν, &c. οἱ δὲ μετανάστας μυθολογοῦντες αὐτοὺς εἶναι, Τυῤῥηνὸν ἀποφαίνουσιν ἡγεμόνα τῆς ἀποικίας γενόμενον, ἀφ' ἑαυτοῦ θέσθαι τῷ ἔθνει τοὔνομα. τοῦτον δὲ Λυδὸν εἶναι τὸ γένος ἐκ τῆς πρότερον Μῃονίας καλουμένης, παλαιὸν δή τι μεταναστάντα. id est, *Tyrrhenos alij indigenas Italiæ populos esse aiunt, alij aduenas: atque ij quidem, qui hanc gentem in Etrurìa natam faciunt, hoc nomen à propugnaculis, quæ primi mortalium, qui in his locis habitarunt, construxêre, impositum esse dicunt. turses enim, seu turres, etiam apud Tyrrhenos* D *domicilia muris vincta, solida, ac valida nominantur, quemadmodum & apud Græcos. Ab euentu porrò nomen impositum esse volunt, &c. Qui autem eos aduenas esse fabulantur, Tyrrhenum aiunt, qui Coloniæ dux fuerit, à seipso genti nomen imposuisse. Hunc autem genere Lydum fuisse, antiquum quendam, atque ab ea, quæ anteà Meonia appellabatur, in hæc loca commigrasse.* Hæc, & longè plura Dionysius de Etruscis, seu Tyrrhenis, tradit lib. 1. quæ legat apud illum, qui his paucis nondum expletus erit: videat & apud Herodotum nonnulla non iniucunda libr. 1. quæ tamen Dionysius profert in eodem, vnde illa deprompsi, loco. Ex hac opinione illud Virgilij est libr. 2. *Ad terram Hesperiam venies, vbi Lydius arua Inter opima virûm leni fluit agmine Tibris.* Mæcenatem autem ab Etruriæ regibus ac principibus esse prognatum, cùm Horatius multis locis prędicet, vt Od. 1. lib. 1. & Od. 29. libr. 3. tum & Propertius ipse testimonio est lib. 3. vt annotauimus suprà ad Od. 29. lib. 3.

LYDORVM QVICQVID] id est, quantum Lydorum incoluit, &c. quod eiusmodi est, vt si dixisset, *quicumque* seu *quotcumque* Lydi incoluerunt fineis Etruscos, &c. sic loquitur suprà Od. 5. epod. *At, ò deorum, quicquid in cælo regit Terras.* simile est illud Catullianum, *O quantum est hominum venustiorum.* & Terent. Heauront. *At te omnes Dij, Deæque quidem, quantum est, Syre, Cum istoc inuento, cúmque incepto perduint.*

OLIM QVI MAGN. LEG. IMP.] hæc è Lucretio sumta sunt lib. 3. *Inde alij multi reges* B *rerúmque potentes Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt.* *Imperitarunt* autem excudi iussi, secutus aliquot libros manuscr. quamquam cod. Iann. Tornes. & Vatic. habent *imperitarent.*

NASO SVSPEND. ADVN.] derides. Sat. 8. lib. *Balatro suspendens omnia naso.* Græci dicunt μυκτηρίζειν.

IGNOTOS] ignobileis, obscuros, ἀσήμους. vt infrà ead. Sat. *Non minus ignotos generosis.*

LIBERTINO PATRE NAT.] item infrà, *Nunc ad me redeo libertino patre natum.* & epist. ad libr. *Me libertino natum patre.*

CVM REFERRE NEGAS] sic habent libri omnes antiqui. hoc eò dico, ne quis suppo- C nat, *neges.*

DVM INGENVVS] ingenuus erat Horatius, si ingenuus est is, cuius pater seruitutem non seruiuit. Nam antiquo iure ciuili libertini à libertis differebant, cùm liberti sint serui manumissi: libertini autem libertorum filij, quam distionem imperatores sustulerunt.

TVLLI] Seruij Tullij regis sexti, ex captiua nati.

AMPLIS ET HON.] quidam libri veteres habent *multis & bon.*

CONTRÀ LÆVINVM VALERI G.] id est, contrà Læuinum P. Valerij Læuini Poplicolæ, à quo Tarquinius exactus est, filium, persuades tibi verè, & exploratum habes, hominem D contemtissimum fuisse.

VALERI GENVS] Valerij filium: vt Tibull. lib. 4. ad Mess. de Circe, *Quamuis illa foret Solis genus.* & Propert. libr. 2. *Qualis & Ischomache Lapitha genus heroine.* & Horat. Oda 14. lib. 1. *& Danai genus Infame.* Quidam doctiss. viri, eum, qui primus in hac nobilissima familia, Læuinus dictus est, hoc cognomentum à sinistro atque improbo animo, malisque moribus inuenisse suspicantur: quod mihi quoque fit verisimile: sed tamen per Valerij genus, auctorem huius generis nego intelligi debere: quod illi existimare videntur.

VNDE] à quo, ὑφ' οὗ. sic Terent. Adelph. *domus habuit, vnde disceret.*

REGNO PVLS. FVIT] quidam libri veteres habent *pulsus fugit.* ego receptam scripturam retineo.

VNIVS ASS. NON VMQVAM, &c.] A id est, numquam pluris æstimatum esse vno asse. verbum *liceo* autem in mancipijs, & rebus mancipi, venalibus denique propriè locum habet, vt obscurè significare videatur Horat. hunc Læuinum quantumuis nobilem, propterea quòd iners, & ignauus fuerit, seruo nihilo meliorem fuisse. M. Tull. ad Attic. lib. 12. *De Drusi hortis, quanti licuisse tu scribis, id ego quoque audieram.*

NOTANTE IVDICE, Q.] amplificatio est. hic Læuinus etiam à populo, qui nobilitatem pluris facere solet, quàm bonos mores, & virtutem, tamen contemtus, ac præteritus est: neque vllum honorem, præter quæsturam, potuit obtinere, propter inertiam, & cetera animi vitia.

QVI STVLTVS HON. SÆ. D.] si po- B pulus (inquit) qui sæpe honores defert ad indignos, & famam sequitur, & splendorem generis potiùs, quàm veritatem, ac virtutem, Læuinum hominem nobilissimum propterea, quòd à maioribus suis degenerauerat, contemsit, ac pro nihilo putauit, quid nos oportet facere, multum à populo studijs, & iudicijs discrepanteis, ac dissidenteis?

INDIGNIS] epist. 16. lib. 1. *vt si Detulerit fasces indigno, detrahet idem.*

ET FAMÆ SERVIT INEPTVS:] & famæ seruit, in eóque ineptus est: vel in eo ineptus est, quòd famæ, & rumori seruit. notauimus alibi hoc loquendi genus.

STVPET IN TITVLIS] admiratur titu- C los, & generis antiquitatem. suprà Satyr. 4. *stupet Albius ære.*

ET IMAGINIBVS] statuis, generis antiquitatis indicibus ac testibus. Od. 8. epod. *summis atque imagines Ducant triumphales tuum.*

A VVLGO LONGE, LATÈQVE] omnes ferè libri manuscr. habent, *longè, longèque remotos*

NAMQVE ESTO: POPVLVS, &c.] redit ad illud superius de populi leuitate, atque errore, qui plerumque nobilitatem pluris facit, quàm integritatem, grauitatem, constantiam, ceteráſque virtutes. Esto, inquit, demus, populum Læuino homini nobilissimo potiùs, quam Decio nouo, & ignobili honores mandaturum: &, si egocùm ingenuo patre natus non essem, me ad D petendos honores contulissem dubium non esse, quin me cēsor à petēdo summoueat, vt indignum magistratu: veruntamen æquè ignobiles, vt nobilissimi homines, honoris studio ducuntur.

DECIO] P. Decio Muri, qui primus è Decijs consul fuit, vt testatur M. Tull. lib. 1. de diuinat. iccircò nouus ab Horat. appellatur.

MANDARE] *mandare honorem, mandare magistratum,* vsitatum genus loquendi bonis auctoribus. Admonet me hic locus, vt emendem locum Cicer. in proœmio orationis pro lege Manil. qui ita vulgo legitur. *Nunc cum & auctoritatis in me tantum sit, quantum vos honoribus mandandum esse voluistis, & ad agendum facult. &c.* ego *honoris* legendum censeo.

NOVO] noui sunt, quorum maiores ornati non fuerunt populi honoribus.

MOVERET] moueret ordine, notaret, iure suffragij priuaret, in ærarios referret.

APPIVS] M. Tull. epist. ad App. lib. 3. *Vale, & in censura, si iam es censor, (vt spero) multum de proauo cogitato tuo.*

VEL MERITÒ, QVONIAM] atque id meritò (inquit) quia mea sorte contentus non fuissem, aut quia maiora, quàm mei generis, ac loci ratio ferat, concupiuissem: aut quia prætexta lato clauo, calceis lunatis, & ceteris insignibus honoris & senatorij ordinis ornatus incessissem. Erasmus putât natum prouerbium ab asino Cumano, qui leonina pelle sumta, leonem simulasset.

SED FVLGENTE TRAHIT] id est, sed æquè cupidi gloriæ & triumphi sunt homines noui, & ignobiles, vt nobiles. currum gloriæ tribuit vel propter triumphantium currus, vt sup. Od. 9. epod. *Io triumphe, tu moraris aureos Currus, & intactas boues.* & ideò *fulgente*, accipiendum, pro aureo, seu aurato, & quod auro renidet. vel per currum significatur gloriæ altitudo, & præstantia. Lucret. lib. 6. princip. *Quandoquidem semel insignem conscendere currum Ventosum spes Hortata est, &c.* aliàs, *vincendi spes, &c.* Horat. epist. ad August. lib. 1. *Quem tulit ad scænam ventoso gloria curru, &c. constrictos* autem dixit venustè, significans, gloriæ cupidos quasi vinctos in curru triumphali portari. Atque ita prior explicatio erit posteriori anteponenda.

QVÒ TIBI TVLLI] hunc Tullium Iul. Cæsar rerum potitus, quòd Pompeianas parteis secutus esset, è senatu mouit, cùm præsertim obscuro, & humili loco natus esset. Interfecto autem Cæsare fuerat restitutus, atque iterum se ad petendos magistratus contulerat. Hoc igitur dicit, quò tibi profuit sumere vestem senatoriam tibi à Cæsare ademtam, & obtinere tribunatum? in eundem inuehitur infrà, *Obijciet nemo sordes mihi, quas tibi Tulli.*

CLAVVM] Latum clauum, de quo mox dicemus. erat enim senator.

FIERIQVE TRIBVNO] sic edendum curaui, codicum aliquot manu scr. auctoritatem secutus: quam scripturam agnoscit Porphyr.

NAM, VT QVISQVE] sententia hæc est. nam statim, vt quis nigris calceis lunatis, & senatorio vestitu vti cœpit nouus, & obscurus homo, & eo ipso insanus, quòd obscuro loco natus, & nouus insignia senatoria sibi sumat, atque arroget: audit hos populi sermones. *Quis homo hic? &c.* calcei autem senatorij vsque ad medium crus producebantur. iccircò dixit, *medium impedijt crus.* Noui homines autem adepti magistratum, eo ipso fiebant senatores.

ET LATVM DEMISS. PECT. CLAV.] id est, tunicam longam atque ad talos demissam, latis clauis ornatam induit. clauus (inquit Sosipater Carisius) impurpurata & inclauata vestis,

id est, ἐπιπόρφυρος ἐσθὴς καὶ ἧλος. Erant autem hi claui ornamenta quædam purpurea clauorum speciem præbentia, tunicis attexta, seu fortasse assuta: à quibus latus clauus dictus, id est, tunica lati claui: quod erat insigne maiorum magistratuum, vt ædilium maiorum, prætorum, consulũ, denique senatorum. Plin. lib. 33. *Annulis distinxere alterum ordinem à plebe, vt semel cœperunt esse celebres, sicut tunica ab annulis senatum tantum.* Sueton. in Vespas. *Sumpta toga virili, latum clauum, quamquam fratre adepto, diu auersatus est: nec, vt tandem appeteret, compelli, nisi à matre, potuit.* Idem in C. Claud. *Latum clauum, quamuis initio affirmasset non lecturum senatorem, nisi ciuis Rom. abnepotem, etiam libertini filio tribuit, &c.* Idem in Tiber. *senatori latum clauum ademit, &c.* Idem in Oct. *liberis senatorum, quò celerius reip. assuescerent, protinus à virili toga latum clauũ induere, & curiæ interesse permisit.* erat & angustus clauus, id est, tunica angusti claui, qua vtebantur equites. Sueton. in Octau. *vsus est togis neque restrictis, neque fusis: clauo nec lato, nec angusto.* Paterc. de Mæcen. *non minus Agrippa Cæsari carus: sed minus honoratus, quippe vixit angusto clauo penè contentus.* à lato, & angusto clauo laticlauij, & angusticlauij nomina ducta sunt. Sueton. in Nerone, *Ac sæpe in eiusmodi rixis oculorum, & vitæ periculum adiit, à quodam laticlauio, cuius vxorem attrectauerat, propè ad necem cæsus.* Idem in Othone. *Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis tertiæ decimæ legionis tribunus angusticlauius.* Ita in Vita C. Suet. Tranquilli in princip. sic legendum, *C. Suetonius Tranquillus, patrem habuit Suetonium, cognomento Lenem, tertiæ decimæ legionis tribunum, & angusticlauium, &c.* Neque verò videtur mihi prætermittendum, quod scribit Pomp. Festus, tunicam palmatam à latitudine clauorum esse dictam, *quæ nunc* (inquit ille) *a genere picturæ appellatur.* quibus verbis satis significat, clauos illos in tunicis acu fuisse depictus. Idem alibi clauata vestimenta quædam ait esse appellata clauis intertexta. Varro libr. 8. de ling. Lat. *Nam si quis tunicam in vsu ita consuit, vt altera plagula sit angustis clauis, altera latis: vtráque pars in suo genere caret analogia.*

AVDIT CONTINVO] sic suprà Oda 25. lib. 1. *audis minus & minus iam: Me tuo longas pereũte noctes, &c.*

QVIS HOMO HIC EST: QVO P. N.] sic reperi scriptum in deceem veteribus cod. vno Vat. Raïnutij Card. Iann. Faern. Torn. Russard. Cleric. Nicot. 2. meo.

VT SI QVI ÆGROTET, QVO M.] vt si quis (inquit) eo morbo laboret, quo Barrus, homo immodicè formæ studio deditus, & nimis accuratè comtus, & cultus, vt pote libidinosus, & mulierosus, & adulter: quacũque incedat, curã afferat puellis, de singulis eius corporis partibus quærendi: sic, qui se profitetur idoneum esse ad Remp. administrandam, omneis homines impellit, vt quærant, quo sit loco natus. morbi igitur nomine morbum animi intelligere nos oportet, quomodo & Catullus vsurpat in Egnatium, ob dentium candorem, vsquequaque renidentem. *Quodcumque agit, renidet* (inquit Catull.) *hunc habet morbum Neque elegantem, vt arbitror, neque vrbanum.* Idem alibi, amorem tæterrimum morbũ nominat, vt suprà admonuimus. Sic Plato in Sophista δειλίαν, καὶ ἀδικίαν νόσον, id est, morbum appellat. sic & M. Tullins Verris studium immoderatum in signis, & vasis antiquis comparandis, morbum vocat. Verr.3.& 6. sic Horatius suprà Oda 25. lib. 1. per *morbum* eunuchorum, & cohortis Cleopatræ, morbum animi significat, nempè impudicitiam, & mollitiem muliebrem. & suprà Sat. superiore, *Campanum morbũ* eodem sensu nominauit. & infrà Sat. 3. lib. 2. *ponas insignia morbi.* ibidem. *Et morbi miror purgatum te illius.* Aiunt quidam hunc Barrum impudicum & mollem fuisse: alij adulteriis nobilem, & Æmiliam virginem Vestalem corrupisse, eóque crimine damnatum esse.

VT CVPIAT FORM.] sic habent omnes ferè libri, quos vidi, manuscr. aliquanto meliùs, nisi fallor, quàm vulgati, *Et cupiat*, Est autem hic ordo, vt si qui, id est, si quis ægrotet eo morbo, quo morbo Barrus ægrotat, seu ægrotabat, nempè, vt cupiat haberi formosus, &c. Potest tamen vulgata lectio ferri.

SYRI, DAMÆ,] Syri, Damæ dictum est ἀσυνδέτως. sunt enim nomina duo seruilia, id est, minimè Romana: vt & Dionysius. Túne igitur (inquit Horat. aut ciuis aliquis alius Rom.) è seruo quopiam natus, audes ciueis Rom. dãnatos vel de saxo Tarpeio deiicere, vel carnifici tradere securi feriendos? quòd erat in tribunorum plebis potestate situm. quamquam hoc iuris nõ moderati, neque populares tribunipl. sed turbulentiores, & violentiores vsurpabant.

DEIICERE È SAXO] Tarpeio: ἐκ πέτρας Ταρπηΐας καταῤῥιπτεῖν. hoc igitur significat, audes tribunatu fungi?

ET TRADERE CADMO] Cadmum lictorem quemdam hoc nomine fuisse volut. quamquam nonnulli *carmo* legi malunt. carmo autem id est, catenæ. alij *camo*.

AT NOVIVS COLLEGA] respondet ignobilis ille, & libertinus, & tamen magistratu fungens, hoc modo. At collegam habeo gradu me inferiorem. Est enim libertus, cùm ego sim libertinus.

NAMQVE EST ILLE, PATER QVEM.] sic mihi videntur hæc accipienda, vt sint etiam ignobilis illius & libertini, magistratum gerentis verba: non Horatij: quamuis reclamet Porph.

HOC TIBI PAVLLVS, ET MESSALLA] hoc nomine (respondet Horat. aut alius ciuis Rom. aut populus) nempè quod collega tuo soperior sis vno gradu, & conditione, tibi videris summo loco natus.

AT HIC SI PL. D.] verùm quamuis hic Nouius sit libertinus, & deteriore loco natus, quàm tu: vno tamen te vincit, quòd voce admo-

dum valeat. hoc saltem nos retinet, ac delectat: A hoc nos solatur. intellige, hæc quoque dici à ciue, aut populo Rom. Hoc loco autem Horatius vrbanè & populum Rom. irridet, qui talibus hominibus magistratus mandet, & ambitiosos, ac magistratus ipsos, qui sola vociferandi facultate fieri dignos se honoribus populi esse putent.

MAGNA SONAB. CORN. Q. V.] id est, vocem edet, quæ plaustrorum strepitum: cornuũ, & tubarum cantum vincat. clamore, & profusa dicendi facultate, & linguæ volubilitate te vincet, sonabit, sonitus edet. nomen *magna* vel cum voce *cornua* coniungere licet, vel cum verbo *sonabit*. Nam & M. Tull. ita loquitur multis locis. vt pro Arch. poeta. *vt etiam Corduba natis poetis pingue quiddam sonantibus, atque peregrinum, tamen aures suas dederet.* B Idem in Bruto. *cotta, quia se valde dilatandis litteris à similitudine Græca locutionis abstraxerat, sonabátque contrarium Catulo subagreste quiddã; planèque subrusticum, alia quadam quasi inculta & siluestri via ad eandem laudem peruenerat.*

SALTEM TENET HOC NOS] id est, saltẽ hæc vocis magnitudo, & profusa loquacitas, & laterum firmitas, nos retinet, nósque solatur, seu à nobis impetrat, vt eius ignobilitatem atque humilitatem feramus.

NVNC AD ME REDEO, &c.] ex his verbis intelligere licet, ne superiora quidem illa, *hoc tibi Paullus, Et Messala videris, &c.* esse Horatij verba, C sed ciuis alicuius alius, seu populi ipsius Romani. Nam quòd ad illa attinet. *Namque est ille, pater quod erat meus, &c.* multo minùs Horatij esse putanda sunt.

RODVNT] carpunt, clanculum insectantur, mordent clanculum, vt loquitur Terent. Eunu. sup. Sat. 4. *absentem qui rodit amicum.* epist. 18. li. 1. *Dente Theonino cùm circumroditur.* Cicer. orat. pro Corn. Balbo. *more hominum inuident: in conuiuiis rodunt.*

NVNC QVIA MÆCEN. T. S.] duobus temporibus, & duabus de causis se clanculum morderi ostendit, nunc quidem quòd cum Mæcenate viuat, olim autem, quia tribunus militum fuerit, Bruto imperatore.

DISSIMILE HOC ILLI EST] id est, non est idem olim tribunum militũ fuisse, atque ho- D die cum Mæcenate viuere.

QVIA NON, VT FORSIT, &c.] quia (inquit Horat.) nõ vt fortasse quiuis mihi possit iure tribunatum, seu quemuis alium honorem inuidere, ita mihi tuam amicitiam iure inuideat. honos enim nonnumquam forte fortuna mandatur etiam indignis: amicitia autem tua neq, indignis, neque casu contingere solet, cùm delectũ amicorum adhibeas, neque quemquam in amicitiam tuam recipias, nisi perspectum, spectatũ, & cognitum. Sciunt autem, qui legerunt Aristotelem lib. 2. rhetor. inuidiam locum habere in rebus alterius secundis, & fortuitis, nõ in iis, quę sunt animi viribus, & virtute partæ. sed silentio prætereundum nõ videtur, Priscianum lib. 15. ita hunc locum legere, vt excudendum curauimus. *quia non vt forsit honorem.* forsit autem idem valet, quod fortassis: eáque voce vsus est sup. Od. 28. lib. 1. & Virg. lib. 2. Æn. *Forsit vota faces, cumulósque altaria donis.* atque ita reperi scriptum in cod. antiquis, Vatic. Iann. Fact. Torn. Clericano, Nicotiano, ceteris omnibus.

CAVTVM DIGNOS ASSVM.] in amicis deligendis prudentem, consideratum, ac diligentem: amicos non ambitione, aut alicuius togatu recipientem: sed tua sponte, tuóque iudicio adoptantem: videlicet qui tibi visi sint amicitia tua digni.

FELICEM DICERE N. H.] non possum me hoc nomine felicem prædicare, quòd te amicum nactus sim. nulla etenim me tibi fortuna obtulit: sed certo iudicio, & consilio me ascivisti. tuo igitur consilio, id est, τῇ σῇ προαιρέσει effectum est, vt tibi sim amicus, non mea εὐτυχίᾳ, id est, felicitate.

HOC CASV] hoc euentu, vel hac sorte. sors enim est effectus fortunæ, vt suprà annotauimus, etiam si aliud scribat Nonius. significat tamen interdum cuiusque viuendi genus, siue fortuitò oblatum, siue consultò susceptum.

SORTITVS] subintellige, sim, vt sæpè aliàs. Sortiri autem est λαγχάνειν, nancisci, consequi.

NVLLA ETENIM MIHI TE F.] perspicuè ostendit, se in amicitiam Mæcenatis receptũ esse non alterius commendatione, non gratia, nô fortuitò: sed illius consilio, ac iudicio: suáque ipsius virtute. *fors* autem legendum, atque ita habent omnes libri manuscr. non vt vulg. *sors.*

SINGVLTIM PAVCA LOCVTVS] sic suprà Sat. 4. dicebat se animi pusilli natum esse, rarò & perpauca loquentem. *singultim loqui* est sermone interrupto, & veluti voce identidem compressa loqui: quod vsuuenire solet verecundis, & timidis natura. talem autem locutionem ἰσχοφωνίαν vocant Græci, παρὰ τὸ ἴσχειν τὴν φωνήν non ἰσχνοφωνίαν, quæ est vocis (vt ita dicam) gracilitas, & ἰσχόφωνοι, qui ita loquuntur, id est, qui loquendo hæsitant, à Græcis appellantur, nõ ἰσχνόφωνοι, quemadmodum corruptè, ac mendosè habent libri problematum Aristotel. Τμήματι ια. περὶ φωνῆς, quod quidem declarat ipse Aristoteles problemate LV. his verbis οἱ δὲ ἰσχόφωνοι φαίνονται μετὰ λόγον δὲ οὐ δύνανται συνείρειν. quo loco tamen libri omnes vulgati habent ἰσχνόφωνοι.

INFANS PVDOR] infantem pudorem appellat, qui fandi facultatem eripit. ab effectu. pudor enim, & timor obsunt locuturo.

NON EGO CIRCVM ME SAT.] id est, non egome meas villas, & meos fundos obire dico, equo Apulo insidentem: equo in Satureianis, id est, Tarentinis, aut Appulis pascuis nato, & pasto. Satureiam dictam esse Tarentum volũt quidam. Seruius ad illum locum, *hyali saturo fucata colore*, Georg. 4. notat, Satureium oppidum fuisse Tarento vicinum. Porphyrio Satureianos

agros.

agros in Appulia fuisse, illis temporibus nobileis A ttadit e quo per equum Satureianum, Appulum significari.

QVI TVRPI SECER. HON. &c.] id est, qui honestum hominem à turpi separas non generis splendore: sed vitæ innocentia, & animi integritate.

SED VITA, ET PECTORE PVRO.] sed vita integra, ac pura: & animo casto, ac puro. infrà paucis pòst versibus *purus & insons*. sic epist. 2. lib. 1. *nunc adhibe puro Pectore verba puer*. idē Od. 22. lib. 1. *Integer vitæ, scelerisque purus*.

ALIOQVI RECTA] paucis vitiis, iisque mediocribus exceptis, recta.

NEC MALA LVSTRA] flagitiosas, & nefarias libidines. lustra hoc loco idē, quod ganea, B fornices. *mala lustra* dixit, propterea quod sunt quædam legibus ciuilibus concessæ, & ferendæ voluptates: vt supra Sat. 4. *Ne sequerer mœchas, concessa cum Venere vti Possem*. nomine lustrorum vtitur & M. Tull. vt in orat. pro M. Cœlio. *Nulla luxuriæ reperietur, nulli sumtus, nullum æs alienum, nulla conuiuiorum, ac lustrorum libido*. & in Orat. post reditum in senatu. *cur in lustris, & helluationibus, huius calamistrati saltatoris tam eximia virtus tamdiu cessaret?* & pro Sextio de Gabinio. *hominem emersum subito ex diuturnis tenebris lustrorum, ac stuprorum, vino, ganeis, lenociniis, adulteriisque confectum*. & epi. ad Catil. lib. 11. *Quæ autem in lustris, & vino commentatio potuit esse?* & Lucret. lib. 4. *Desidiose agere ætatem, lustrisque perire*. & Plautus Bacchid. *atque id pollicetur se daturum aurum mihi, Quod dem scortis, quodque in lustris comedim, & congræcem pater*. Idem in Asinar. in extrem. *cano capite te cuculum vxor ex lustris rapit*. Idem Curculione de lenonibus. *hi malè suadendo, & lustris lacerant homines*. ex quo apud eundem verbum *lustrari*. in Pseudolo. *nam qui liberos esse illico Se arbitrantur, ex conspectu heri sui si se abdiderint, luxuriantur, lustrantur, comedunt*. Sed mihi reticendum esse non puto me repetisse in vno & altero codice manu scripto *mala lucra*, quam lectionem tamen non valdē probo. quamquam hæc recepta, vt nequid dissimulem, me subostendit in eo, quòd scriptum est *ac mala*, non *nec mala*. videtur enim ita loqui debuisse Horat. *Si neque auaritiam, neque sordes, nec mala lustra, &c.* nam mala lustra longē aliud sunt, quàm sordes, & pænè D inter se contraria videntur esse. At si legamus *mala lucra*, vt est in nonnullis libris, *ac* non *nec* conuenite videntur, quia mala lucra cum sordibus ferè consentiunt, & conspirant.

SI VIVO, ET CAR. AM.] coniunge hæc cum superioribus, hoc modo: si viuo purus, & insons, & carus amicis, &c. libri plerique manu scr. habent, *si & viuo carus amicis*. quæ scriptura magis Horatiana est, quamuis sit duriuscula.

CAVSA FVIT PATER HIS] quòd non sit auarus, non sordidus, non turpibus, & fœdis libidinibus inquinatus, non impudicus: patri acceptum refert, qui se optimè educandum, & instituendum curauerit.

FLAVI] hic docebat artem numerandi, ac ratiocinandi. vox autem *magni* cohærere debet cū nomine *pueri*. magni pueri autem, id est, magnis, & claris patribus nati. Significat Horatius, alios patribus non id esse curæ, vt filij sui bonis & honestis, & liberalibus artibus erudiantur, sed vt quæstuosis, & sordidis.

LÆVO SVSPENSI LOC.] hic versus repetitus est in epist. 1. lib. 1. tabulam autem accipe, vt ita dicam, ratiocinatoriam, & in qua ratiocinari, & numerare, & similia discunt. Iuuenal. Sat. 9. *ponatur calculus: adsint Cum tabula pueri*.

IBANT OCTONIS REF.] omnes ferè hæc verba accipiunt de mercede, quæ daretur Flauio numerandi magistro. ego autem putabam intelligenda de pecunia anteà collocata, & in fœnore occupata, nunc exacta. caput enim, aut certè vsuræ idibus exigebantur, pecunia Kalendis ponebatur, vt diximus sup. ad Od. 2. epod. in extr. Itaque hæc verba *referentes æra*, sic explicabam: referentes à debitoribus vsuras idibus. Iam octonis idibus dixit, quia iduum dies sunt octo.

DOCENDVM ARTEIS, QVAS] quid Romæ didicerit, ostendit his versibus epist. ad Loll. lib. 2. *Romæ nutriri mihi contigit, atque doceri, Iratus Graiis quantum nocuisset Achilles*.

SEMET PROGNATOS] semet natos. aut propriè pronepotes suos à se prognatos. hæc enim vis est huius nominis. M. Tull. Tusc. lib. 3. C *Qualis enim tibi ille videtur Tantalo prognatus, Pelope natus, qui quondam à socero Oenomao rege Hippodamiam raptis nactus nuptiis?* Nam de Thyesta loquitur.

VESTEM, SERVÓSQVE S.] adeo (inquit) vt si quis vestitum, & comitatum meum in turba videret, existimaret sumtus illos mihi ex rea uita suppeditari. sed nónne fieri poterat, vt ex patrimonio auito sumtus illi Horatio suppeditarentur, quamuis eius auus libertus fuisset? poterat. sed credibilius est patrem Horatij nihil, aut pauca à patre accepisse, omniáque, quæ haberet, quæsiuisse. ordo horum verborum hic est, quem alij turbant: adeò, vt si quis magno in populo vestem, & seruos sequenteis vidisset, &c.

PRÆBERI] suppeditari, χορηγεῖσθαι, vt suprà annotauimus.

IPSE MIHI CVSTOS] sic M. Tullius de Cœlio in Cœliana, *Nam quoad ætas M. Cœlij dare potuit isti suspicioni locum, fuit primum ipsius pudore, deinde etiam patris diligentia, disciplinâ que munita*.

INCORRVPTISSIMVS] hoc dicit, quia interdum puerorum custodes & ductores, à pudicitiæ puerilis insidiatoribus & oppugnatoribus corrumpi solent. quod in patrem cadere non potest, est enim pudicitiæ liberorum suorum custos integerrimus, & sanctissimus.

QVID MVLTA?] vtuntur auctores hoc interrogandi genere, cùm properant ad euentum rei, & cùm multis singillatim enumeratis, & cōmemoratis significant longum esse cetera omnia persequi: vt M. Tull. lib. 1. ad Atticū, *si vmquam mihi ἐπιχειρήματα suppeditauerunt, illo tempore*.

Quid multa? clamores (etenim hac erat ἐπιθέτοις, *&c.) tanti fuerunt, vt ego eo breuior sim, quod eos vsque istinc exauditos putem.* Idem accuſ. lib. 4. *Omnibus curat rebus instructum, & paratum vt sit commuiiū. Quid multa? Rex ita, &c.* Idem de Orat. ad Qu. Frat. lib. 1. *Quid multa? nemo in illo iudicio pedē supplosit, credo, ne Stoicis renuntiaretur.* Idem epiſt. ad Pap. Pætum lib. 9. *Quid multa? non mehercule tam perscribere possum, quàm mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris.* Iterum Horatius Sat. v. lib. 2. *Quid multa? neque ille Sepositi ciceris, neque multæ inuidit auenæ.*

Pvdicvm] ab aliena libidine intactum, atque integrum, vt annotatum eſt epiſt. ad Quinct. lib. 1.

Servavit] quidam libri veteres habent, *seruabat*, qoos non ſequot.

Non solùm pacto, verùm.] ita me pudicum ſeruauit, vt non ſolùm vllam turpitudinem ab alteto illatam perpeſſus ſim: ſed ne verbum quidem contumelioſum, aut maledictū audierim. quod poſuit vt mirū & pænè ἀδύνατον, & incredibile quiddam. Nam difficillimum eſt maledictum vitare vbi ætas, & formæ maturitas ſuſpicioni dant locum.

Olim] aliquando, ποτέ, vt ſæpe aliàs. & Virg. Æn. 5. *quod tumidis summersum fluctibus olim Tunditur.*

Si præco] præconis munus quale fuerit, notatum eſt infrà ad illum locum, *Præconem tenui censu.* epiſt. 7. lib. 1. ad Mæcenatem 2.

Coactor] coactores dicebantur publicanorum miniſtri, qui vectigalia minutatim exigebant, operàmque ſuam in ea re publicanis locabant. appellabantur eodem nomine etiam argétariorum miniſtri, qui in auctionibus pretia rerū venditarum exigebant.

Neqve ego essem. Q.] neque verò de patre meo queſtus eſſem, ſi præco, aut coactor fuiſſem, queſtúmque ex iis artibus feciſſem.

Nil me poeniteat san. p.] id eſt, quandiu ſanus ſim, numquam mihi doleat, aut numquam mihi parùm beatus videar, quòd tali patre natus ſim. nam verbum *pœnitet* hanc interdum vim habet, vt apud M. Tull. iu Cœliana. *id numquam tam acerbè feret. M. Cælius, vt eum pœniteat non deformem esse natum.* Idem in diuinat. in Vert. *cuius consuetudinis, atque instituti patres nostros non pœnitebat.* Terent. Phorm. *nostri nosmet pœnitet*, id eſt, nobis noſmet diſplicemus. Iterum M. Tull. lib. 1. ad Attic. *à senatu quanti fiam minimè me pœnitet*, id eſt, *à senatu magni fio: vel non paruu æstimor.* Liuius lib. 28. *Ea vestra merita, imperatorúmque vestrorum erga nos fuerunt, vt nos cladium nostrarum non pœniteat.* Idem eod. libr. *pœnitebit te P. Corneli, gloria tua, si hostem eum, qui tot funerum, tot cladium nobis causa fuit, tu consul Italia expuleris?*

Eóqve non vt m. d.] iccircò (inquit Hor.) non imitabor eos, qui obſcutiote loco, parentibúſque ignobilibus nati, ſolent ita ſe defendere, culpam ſuam non eſſe, quòd ingenuos, &

A claros parentes non habeant.

Nam si natvra ivb. &c.] nam ſi liceret aliis hominibus à certis annis repueraſcere, atque ætatem anteactam iterare, aliaſque parētes quoſlibet ad oſtentationem, & gloriam optate, nemo eſt, qui non ſit alios optaturus: ego autem meis parentibus contentus, alios populi honoribus ornatos, & claros nolim mihi ſumere.

Honestos Fascibvs, et sellis] prætorios, conſulareis, ædilitios viros. honeſtos autem valet idem, quod honeſtatos, ornatos. placet autem mihi mirum in modum ea ſcriptura, quæ eſt in eod. Card. Rain. & tribus Vaticanis & aliquot aliis, *onustos*. vt ſignificet Horatius, prætores & conſules faſcibus, & ſellis & ceteris in-

B ſignibus onerari potiùs, quàm honorari. natum autem mendum eſſe credibile eſt è duarum vocum ſimilitudine, *honestus*, & *onustus*, ſeu, vt nonnulli ſcribunt, *hon-stus*. nam & Varro lib. 4. de lingua Latina ſcribit, honorem ab onere honeſto dictum eſſe: & honeſtum eò dictum quòd ſit oneratus: & dicuntur magiſtratus geri, tanquam onera. poſtremò hanc lectionem confirmat paullò pòſt ipſe Horat. ibi, *quod Nollem onus, haud vmquam olitus, portare molestum.* Omninò hæc receepta lectio, tolerabilis quidem eſt, & reperitur in aliquot lib. manuſcriptis, probabilior tamen eſt altera, pluriúmque antiquorum librorum auctoritate confirmata: &, niſi fallor, planè recta

C & vera..

Fascibvs] quærit Plutarchus quæſt. Ro. quare conſulibus & prætoribus faſces olim præferrentur: & reſpondet vel proptetea quòd ſignificabant, magiſtratus iracundiam promtam & ſolutam eſſe non oportere: vel vt magiſtratus interea dum ſoluuntur faſces, ſpatium habeant conſiderandi ſitne ſupplicio dignus is, cui irati ſunt. mora enim iracundiæ iniecta, ſæpe fecit vt magiſtratus ſententiam mutarint. Quoniam autem vitia alia ſunt ſanabilia, alia inſanabilia: faſces quidem ea caſtigant & corrigunt, quæ corrigi & ſanari poſſunt: ſecures verò, ea, quæ ſunt inſanabilia, ac deſperata, amputant atque excîdunt.

Demens ivd. vvlgi] quod nihil ad-

D miratur, niſi quod eſt in ſpecie forenſi poſitum.

Sanvs tvo] ſanus tuo iudicio, qui populareis honores non magni admodum æſtimas. Nam Mæcenas nullos vmquam magiſtratus geſſit, vixítque equeſtri dignitate & loco contentus *demens, sanus*, antitheſis.

Nam mihi cont.] nam, ſi ſplendidiore loco natus eſſem, maiores mihi continuò quærendæ facultates eſſent: ſumtus faciendi maiores, &c.

Salvtanoi plvres] fortaſſe ſuffragiorum, & ambitionis cauſa. vt epiſt. 6. lib. 1. *Mercemur seruum, qui dictet nomina, &c.*

Peregrè-V'exirem] tale illud Od. 16. lib. 2. *neque purpura ve-Nale neq; auro.* & ead od. *tibi tollit hinni-Tum apta quadrigis, &c.* ſic Homer. ἰλιάδ.

ἰλιάδ. ξ. Ἥρης ὡς πρώτιστ᾽ ἀρηξάμην εὐνόσια A ζῶ·Ν᾽ ὡς νεχκλεῖος, &c.

CALONES] qui sint calones, docet Festus: & notauimus ad illum locum epist. 14. lib. 1. *invidet vsum Lignorum & pecoris tibi calo argutus.*

PETORRITA] vehicula Gallica. epist. ad Aug. *Essida festinant, pilenta, petorrita, naues.*

CVRTO] curtato, cui cauda est decurtata.

MANTICA] mantica, peram significat, vt docet Porphir. interdum autem costis, seu lumbis equi, aut muli impunebatur, vt hic & apud Lucil. *Mantica canteri costas grauitate premebat*: interdum humeris gestabatur, vt apud Catull. ad Varrum de Suffeno, *Sed non videmus manticæ, quod in tergo est.* B

TVLLI] iterum Tullio illi, quem paullò antè insectatus erat, grauiùs insultat.

TIBVRTIS VIA] via, quæ Tibur ducit. à *Tibure Tiburs*, inquit Varro libr. 7. de lingua Latina.

PVERI LASANVM PORT. OEN.] ridiculè hæc duo coniunxit, lasanom, & œnophorum; vt hominis sordes indicaret, ac declararet. neque frustra hæc vasa à pueris portari facit. nam hoc ipso significat, inelegantem & immundam eius familiam, sordidùmque comitatum fuisse. Mercatores enim & ad quæstum attentiores homines, ne quid à coponibus & hospitibus sumere necesse haberent, & vt minore sumtu peregrinarentur, & iter facerent, vasa necessaria ser- C uorum suorum humeris imponebant. Est autem lasanum vas ad onus ventris excipiendum, comparatum, & est vos Græca, qua vtitur Nicarchus lib. 2. epigramm. Ἢν ὄψον αἰτήσω, δοκὸν εἰσφέρει· ἂν λάχανον μοι Εἴπω, δὶς, πιέσας, εὐθὺ φέρει λάσανον, id est, si opum, seu liquorem poscâ, docum, id est, trabem affert: si dicam esuriens, dato lachanum, id est, olus: statim affert lasanum. Alij quidem lasanum, dicunt fuisse ollæ podium: sed nihilo minùs hoc loco vas significare fatentur, quo aluus exoneratur.

HOC EGO COMMOD. &c.] ego hac re, & multis aliis rebus viuo commodiùs, quàm tu: hac re (inquam) quòd mihi licet ire vel vsq; Tarentum, si libeat, vno mulo, cùm id prætori non D liceat. omnia autem exempla & typis excusa, & manu scripta, quæ quidem viderim, hîc sunt mēdosa, in quibus hæc inest scriptura, *Millibus atque alus*: cùm legendum sit, *Multis atque aliis.* Quis enim vmquam ita locutus est *millia alia*, aut *millibus aliis*? nonne ita potiùs loquuntur omnes Latini scriptores, *mille alia*, & *mille aliis*? Adiutus sum autem ab vno codice manu scripto, in quo ita scriptum reperi non sine litura tamen, *Multibus atque aliis.* cuius codicis testimonium non eò produco, quòd ex ea scriptura de vera fecerim cōiecturam (ego enim multò antè, quàm in illū librum incidissem, ita, vt dico, hunc locum esse emendandum iudicaram) sed nequis religiosior me arrogantiæ, atque audaciæ insimulet, quasi libros vulgatos sine auctoritate veterum librorum pro meo iore corrigam. Sed sit ita: omninò aut ita hic locus corrigendus est codicibus omnibus inuitis, aut dicendum, Horatium Latinè loquendi consuetudinem vel neglexisse, vel ignorasse.

FALLACEM CIRCVM] cur fallacem? an propterea quòd in eo res furtiuæ vendebantur? vt vult Acro: an propter astrologos, & diuinatores, & interpretes somniorum, & id genus homines, qui in Circo Romano frequentes erant? quod magis probo. M. Tull. de diuinat. lib. 1. in extr. ex Pacuuio. *non vicanos haruspices, non de Circo astrologos: Non Isiacos coniectores, non interpretes somnium.* Plautus Pœnulo. *Itaque replebo atritate, atrior multo vt fiet, Quàm Ægyptij aut qui cortinam ludis per circum ferunt.*

VESPERTINÚMQVE PERERRO] *vespertinum forum* dixit, vt distingueret à matutino, quod erat frequentius & magis differtum: vt epi. 6. lib. 1. *Gargilius, qui mane plagas, venabula, seruos Differtum transire forum, populúmque iub bat.* Sed putaui aliquando legendum *vespertinum*, id est, vesperi, vt epistol. ad Numicium. *& vespertinus pete tectum.* & Satyr. 4. lib. 2. *Si vespertinus subito te oppresserit hospes, &c.* Vtro autem modo legas, nihil refert. vide annot. ad illom locum Od. 16. epnd. *Nec vespertinus circumgemit vrsus ouile.*

ASSISTO DIVINIS] id est, rebus diuinis, sacrificiis priuatis, aut publicis: rei diuinæ. Virg. Æn. 8. *Exin se cuncti diuinis rebus, ad vrbem, Perfectis, referunt.* T. Liuius lib. 36. *res diuinas facere maioribus hostiis iusserunt.* M. Toll. Verr. de signis, *patera, qua mulieres ad res diuinas vterentur.* Imò dic potiùs *diuinis*, id est, diuinatoribus & coniectoribus rerū futurarum, & interpretibus somniorum, qui in Circo versari solebant, vt suprà ostendimus. hanc enim explicationem magis probo. significat autē sibi licere, quod non licet iis, qui magistratum gerunt.

CICERIS] Sat. 6. lib. 2. *neque illi Sepositi ciceris, neque longæ inuidit auenæ.* Sed admonet me ciceris facta mentio, & nomē ipsum, vt locum illum, qui est in epist. 1. Ciceronis ad Atricum libr. 1. corruptissimum, in quo restituendo tot hominess doctissimi elaborarunt, nos quoque ecquid possemus, tentaremos, ex sententia, seu coniectura Simeonis Bosij Lemouicis, planè, vt ego quidem sentio, diuina, sanem, atque emendem. sic igitur legitur locus ille in libris veteribus. *qua tum erit absoluta sane facile, eum libenter nuncuiteri consuls accederemt.* al. *num tueri tonsuls accederemt.* vnde sic conicit ille esse legendum, *quæ cum erit absoluta, sanè facilè tum & libenter Thermum iteri cusili accederemus*: vt sit hæc sententia, quæ via cùm erit absoluta, sanè facilè & libenter tum Thermum via Flaminia scilicet munita, ciceri cusili, id est, mihi Ciceroni creato consuli, consulem adiecerim. primùm alludit ad fabam cusam, seu tusam: deinde ad nomen Thermi, quòd apud Græcos lupinum significat, postremò ad prouerbium, in me cudetur faba. Hæc Bosius.

LACHANIQVE CATINVM] Græco nomine A vſus eſt: quod non eſt ei nouum. lachanum autem olus ſignificat. ſed non diſſimulabo, me hunc locum in omnibus codic. deprauatum reſtituiſſe, beneficio Rainutij Farneſ. Card. in cuius libro ſic eſt emendatus. Nam ſcriptura vulgata, eſt inepta, & abſurda: *laganique catin.* quod non eſt mihi difficile peruincere. Solet Horatius cùm victum tenuem, miniméque ſumtuoſum ſignificare vult, oleris nomen vſurpare. epiſt. 17. libr. 1. *Si pranderet olus patienter, regibus vti Nollet Ariſtippus.* epiſt. ad Torqu. eod. lib. *Nec modica cœnare times olus omne patella.* Satyr. 1. lib. 2. *diſcinctus ludere donec Decoqueretur olus.* Satyr. 6. eiuſd. *O quando faba Pythagoræ cognata, ſimulque Vncta ſatis pingui ponentur oluſcula larda?* Sat. 2. eiuſd. *Non ego, narrantem B temere edi luce profeſta Quicquam, præter olus fumoſa cum pede pernæ.* Sat. 7. eiuſd. *ſi nuſquam es forte vocatus Ad cenam, laudas ſecurum olus.* ſic Plautus Captiuis, *Æ. Terreſtris cena. E. ſus, terreſtris beſtia eſt. Æ. multis oleribus. E. curato ægrotos domi.* Quòd autem quidam poſt Acronem nugantur hîc de lagano, non ſolùm turpiter errant, ſed etiam κακοζηλίαν ſuam declarant. Nam omnino ita legendum, vt edendum curaui: neque laganum habebatur in cibis parabilibus, & facilibus: cùm ex oleo, & farina, & melle, & pipere, & aliis nonnullis rebus conflaretur. Neque me mouet Iſidorus lib. 20. cap. 1. qui tradit laganum eſſe panem latum C & tenuem, qui primùm in aqua, deinde in oleo frigitur. Nam ſi laganum panis eſt, videtur minùs aptè dixiſſe, *lagani catinum*: ſi frigitur, non eſt panis, neque cibus parabilis, neque cum cicere numerandus.

PVERIS TRIBVS] à pueris tribus. cuius locutionis ſexcenta ſunt exempla: ex quibus pauca carpamus. Od. 6. libr. 1. *Scriberis Vario fortis,* &c. Od. 35. eiuſd. *examen Eois timendum Partibus.* Od. 25. *Audiam moderere arboribus fidem.* Satyr. 10. huius lib. *Illi, ſcripta quibus comœdia priſca viris eſt,* &c. epiſt. 16. *Si quis bella tibi terra pugnata, marique Dicat.* de art. poet. *Nolito ad verſus tibi factos ducere plenum Lætitia.* ſic Catull. ad ſeipſum. *Amata nobis, quantum amabitur nulla.* ſic Græci. Xenoph. Cyripæd. 5. ἐμοὶ πεπραγμένον.

LAPIS ALBVS] menſa ex albo marmore, D menſa Delphica: quæ rotunda erat, vt alibi dicemus.

POCVLA CVM CYATHO DVO] cur pocula duo? quia pocula ſemper pari numero in menſa delphica ponebantur: Verbi gratia, ſi tres conuiuæ, tria paria: id eſt, ſex pocula: ſi duo, duo paria: ſi vnus, qui cenaret, vnu par, ſeu duo pocula, vt hîc. cyathus autem adhibebatur ad aquæ & vini temperationem. aquâ enim ex vrna, ſeu futo, ſeu echino, ſeu quo alio vaſe aquario: vinum ex amphora, ſeu cratere cyatho hauriebant, & in ſcyphos, aut pocula infundebant.

ASTAT ECHIN. VILIS CVM P. G.] locus eſt obſcurus cùm propter ſcripturæ varietatem, tùm propter ignorationem vaſorum Romanorum, quibus vtebantur in cenis, & conuiuiis. oritur alia difficultas ex voce *echinus*: quæ quid hoc loco ſignificet, non eſt facilè explicare. alij igitur libri habent: *aſtat echino Vilis cum patera guttus*: & ita videtur legiſſe Porphir. alij, *aſtat echinus Vilis, cum pat. gutt.* alij mutata interpunctione, *aſtat echinus, Vilis cum patera guttus*: quarum lectionum, quæ ſit optima, difficile, & periculoſum eſt pronuntiare. mihi quidem non liquet. ſecutus ſum autem eam ſcripturam, quam plures codices veteres confirmant, eámque ſic explico. aſtat mihi cenanti echinus ſiue fictilis, ſeu æneus, & vilis guttus, & patera. quòd ſi cui magis placeat altera ſcriptura, *aſtat echino,* &c. eius hanc ſententiam eſſe puto: vilis guttus, & B patera aſtant echino, id eſt, propè echinum locati ſunt. Iam echinum alij vas fictile: alij æneum fuiſſe dicunt: ſed ad quem vſum comparatum fuerit, docet nemo: alij thecam, ſeu inuolucrum ſcorteum, in quo vaſa includerentur: alij ampullam vitream. Omninò nihil certi, in quo inſiſtere queas. Ego in tanta librorum, & opinionum varietate, quid afferre poſſum, in quo lector acquieſcat? planè nihil. Verumtamen ne hic κωφὸν πρόσωπον fuiſſe dicar, quid ſi dicam echinum vas fuiſſe fictile, aut æneum, amplum, rotũdum, humile, in quod vel ciborum reliquiæ coniicerentur: vel id, quod in poculis reliquũ eſſet, C effunderetur, à ſimilitudine vel echini illius forenſis, & iudicialis, vel echini marini nominatũ? quid ſi, vt Porphyr. ampullam vitream, aquariam quid ſi, vt alij, æneam? Guttus porrò à guttis dictus: quia ex eo minutatim vinum fundebant, vt docet Varro lib. 4. de ling. Latin. Sed videtur hîc *guttus* vas puſillum ſignificare, in quo oleũ inſit. Pateræ verò in poculis numerabantur, & à patendo dictæ ſunt, vt idem ibidem ſcribit: & eis ad libandum vtebantur. Hæc habui, quæ de hoc loco nunc quidem dicerem: aliàs fortaſſe probabiliora allaturus.

CAMPANA SVPELL.] ſignificat, vaſa illa omnia fuiſſe fictilia. nam in Campania, ex luto & argilla, cuius propter ſoli bonitatem, magna eſt ibi copia, pulcherrima vaſa fingebantur. Sat. 3. lib. 2. *Qui Veientanum feſtis potare diebus Campana* D *ſolitus trulla.* Alij ænea fuiſſe dicunt, propter æris Campani nobilitatem, ac præſtantiam.

MARSYA] Marſyæ ſtatuam in foro fuiſſe poſitam aiunt, vt eius aſpectu improbi, atque iniuſti litigatores deterrerentur. Ad hãc autem ſtatuam ſiſtebant vadimonium. Notiſſima eſt de Marſyæ contentione cum Apolline, & de contentionis illius euentu fabula. *obeundus Marſya,* id eſt, obeunda ea pars fori, in qua Marſyæ ſtatua poſita eſt.

NOVIORVM FER. MIN.] ex duobus Nouiis fratribus probabile eſt minorem fuiſſe improbiſſimum litigatorem, & impudentiſſimum fæneratorem: cuius os ne marmora quidem ferre poſſent.

VNGOR OLIVO, NON QVO] non eo

vngor

vngor oleo, quo Natta, seu Naca, vngebatur autē ille oleo ex lucernis detracto, quēadmodum Crates Thebanus si quando eum vngi opus esset, in balneum ingressus, olei sordibus, & amurca vngebatur. sic enim de eo Teles libro περὶ συγκρίσεως πλούτου καὶ πενίας. πρὸς ῥῖγος ἡμεῖς ζητοῦμεν παχύτερον ἱμάτιον. ἐκεῖνος δὲ διπλώσας τὸν τρίβωνα περιείει, ὥσπερ τινὰ δύο ἱμάτια ἔχων. εἰ ἀλείψασθαι χρείαν ἔχοι, εἰσελθὼν εἰς τὸ βαλανεῖον, τῷ γλοιῷ ἠλείψατο: id est, ad frigus vestem crassiorem quærimus. ille autem duplicato pallio circumibat, quodammodo duas vesteis habens. si opus esset eum vngi, ingressus in balneum, olei sordibus, & amurca vngebatur:) vel, quod quidam magis probant, oleo lucernario, id est, quod lucernis conuenit, quódque ellychniis instillatur: tantæ erant hominis sordes. Tale autem oleum, insuauis & ingrati odoris est, minimèq; ad vngenda corpora accommodatū. Neque verò assentior iis, qui *naca* legendum esse contendunt: primùm quòd alteram scripturam video ab omnibus codicib. etiam calamo exaratis confirmari: deinde quod probabilius est ab Horatio Nattam nescio quem hoc nomine notari. Scimus autē Nattam familiæ Rom. cognomen fuisse. M. Tull. libr. 4. ad Attic. *De Natta ex tuis primum sciui litteris: oderam hominem, &c.* Idem de diuinat. libr. 2. *Natta vero statua, aut æra legum de cælo tacta quid habent obseruatum ac vetustum? Pinarij Nattæ nobiles. à nobilitate igitur periculum.* Idem in orat. pro Muræna. *Non igitur si L. Natta summo loco adolescens, qui, & quo animo iam sit, & qualis vir futurus sit, videmus, &c.* Nihil prohibet autem, quominùs, vt ex optimo patre sæpe improbissimus nascitur filius: sic ex nobili & honesta familia, turpis aliquis, & infamis homo exsistat. Præterea credibile est ab Horatio sordidum aliquem hominem appellatum esse nomine alieno, non suo, propter metum legis: vel eum iam fuisse mortuum.

Ast, vbi me f. s. acr. ire lavatvm] profert hunc versum Seruius ad illud Virgilij, *vel cùm tonsis illotus adhæsit Sudor, &c.* & ait à lauor esse lotus & lautus. *inde est,* inquit, *lautum eo.* Nam illud ab Horatio satis licenter dictum est. *Ast. v. me f. s. acr. ire lauatum, &c.*

Admonvit] ὑπέμνησε. nam aliud est monere, aliud admonere, ne quis erret: quamquam monitores dicuntur à Latinis, ij, qui admonent.

Rabiosi signi] Caniculæ. signum appellauit impropriè. Oda 17. libr. 1. *Hic in reducta valle Caniculæ Vitabis æstus.*

Prans. non avidè, qvant. int.] huius loci sententia est, Ego tantillum pransus, quantum interpellet, id est, non sinat, me totum diem inani vētre permanere, domi otior. significat, se non tantum vorare in prandio, vt cibo & potione ventrem referciat, atq; oneret: sed quantum satis sit ad ieiunitatem, faméinque depellendam, vireísq; corporis reficiendas, donec cenæ tempus adueniat. si quis enim non prandeat: sed cibi, & potionis vsum in vesperum, & cenæ tempus differat, ieiunus, & inanis diem totum durare dicendus sit: Nunc autem cùm prandet tenuiter, & parcè: saltem hoc prandiū eum interpellat, quominus inanis ad vesperam permaneat. *interpellare* propriè valet interloqui, seu loquentis orationem interrumpere. vsurpatur pro eo, quod est obstare, & interrūpere simpliciter, & impedimento esse, vt hoc loco, & apud M. Tull. lib. 1. epist. ad Attic. *sed hæc tota res interpellata bello refrixerat.* C Marius ad Cic. lib. 11. epist. *sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar numquam interpellauit, quin, quibus vellem, atque etiam quos ipse non diligebat, tamen iis vterer: eos, qui mihi amicum eripuerunt, efficere conari, ne, quos velim, diligam?* Brut. ad Cic. eod. lib. *Interpellent me, quo minus honoratus sim, dum ne interpellent, quo minus resp. à me commodè administrari possit.* Notissimum autem est, prandia Romana aut breuissima, & parcissima fuisse, aut, si qua fuerint sumtuosiora, & liberaliora, ea vel festis diebus vsurpari solita, vel nuptialia fuisse, vel ambitionis, & largitionis, vel luxuriæ causa instituta. his causis exceptis, & similibus, parcè admodum prandebant, cenabant liberaliùs. ientaculo autem, merenda, & vesperna puto pueros duntaxat, & operarios homines vsos esse. Ne illud quidem prætermittendū est, Græcos illos Heroas, tantisper dum bellum gerebant, & in castris erant, ter die cibum, capere consueuisse: ac primum quidem cibum, & matutinum, ἄριστον esse nominatum: secundum, δεῖπνον, id est, prandium: tertium, δόρπον, id est, cenam: cùm hodie δεῖπνον idem, quod cena valeat: ἄριστον autem prandium. annot. interpres Hom. ὀδυσ. β.

Domesticvs] domi. quod erat loci, ad personam transtulit: vt quod est temporis, crebrò solet. de quo genere paullò antè diximus.

Victvrvs svavivs] ego victurus. sic habent aliquot manuscr. cod. in his duo Vatic. & Iann. quam scripturam secutus sum. alij habent *victurum* nempe *me.*

TVRNEBVS.

EX lib. 4. cap. 9. -- *naso suspendis adunco*, quod est derides, ideo dicit, quod qui adunci nasi sunt, homines irrisores habentur. qui quòd irrident, id verò vt lance quadam, sic naso suspendere & ponderare videntur: vt enim

-- gemina suspendere lance

Ancipitis libra, dixit Persius: Sat. 4. sic naso suspēdere dictum interpretor. *Contra Lauinum Valeri genus*, cùm dicit in Valeriorum familia nobilissima eum, qui primus hoc cognomento fuit, suspicamur à sinistro lęuoq; & improbo animo, malísque & nequam moribus cognomen meritum fuisse. Cùm autem gloria de ambitiosis & gloriosis bonorúmque cupidis triumphare videatur. illique de quibus triumphabatur post currum constrictis manibus vincti per pompam trahe-rentur: Ideò Horatius scripsit,

Sed fulgente trahit constrictos gloria curru. At vero. *—in propria non pelle quiessem*, sumptum videtur à vestitu & calceis, quæ tanquam hominum Pellis est. Nam Libertinus latum clauum senatorij ordinis proprium & calceos lunatos si gerat, intra pellem suam quiescere non putetur: nisi quis à cumano asino tractum putet, qui leonem metiebatur leonis exuuio.

Deijcere è saxo ciues, aut tradere Cadmo. dicit, quia Tribuni Tullij antè mentionem fecerat: hoc autem ius tribuni violentiores & importuniores interdum sumebant, vt sine iudicio indictáque causa è saxo Tarpeio ciuem deijcerent: vt tentatum à tribuno in Metellum Macedonicum apud Plinium repetimus, aut carnifici traderent, cum legitimo iure à carnificis pœna immunes B essent ciues Romani, id igitur vt indignissimum & tyrannicum scripsit.

Ex lib. 12. cap. 14. *—Iubesque*

Esse in amicorum numero. huius versus explicationem videas super Od. 1. libr. Epodum. in

Ibis liburnis inter alta nauium

Amice propugnacula.

Ex libr. 4. cap. 9. *Laeuo suspensi loculos tabulamq; lacerto*, de calculatoria tabula & calculis intelligo. discebant enim ratiocinandi artem, non liberales disciplinas vt in arte,

—discat

Filius Albini, si de quincunce remota est

Vnica, quid superat?

C Ex lib. 26. cap. 26. *Laeuo* autem *suspensi. l. q. t. l.* cum ait, monstrat Romanos numerandi artem præcipuè sequi & ediscere ob auaritię studium, quærere que tabulam calculatoriam & loculos calculis refertos, vt in abbaco in promptu rationes expediant. inquit de art. Poet.

—dicat

filius albini s. d. q. r. e.

—V. q. s?

Ex lib. 13. ca. 3. Hic & alius à me locus explanabitur aliquando fortasse leniter tactus,

Cum Tiburte via prætorem quinque sequuntur

Te pueri, lasanum portantes œnophorumque.

Hic sordidus & nimis parua comitatus & inelegante immundáque familia, & indignus præturæ D honore significatur, qui vel vt mercator, quo minorem sumptum faceret, domesticum vinum secum portabat, vasa quoque coquinaria, ne pro his quicquam solueret, aut a cauponibus quicquam sumeret. mercatores autem, qui ad quæstũ sunt attentissimi peregrè proficiscentes suis pueris imponebant œnophorum. Persius, Sat. 5.

Iam pueris pellem succinctus & œnophorum

Aptas

Atque vt interea hoc dicam, pellem dicit Persius pro mantica & inuolucro vestis supellectilis aliorúmque vtensilium & sarcinarum. Id intelligi potest è Petronio viri clariss. Memmij, in quo ita scribitur, *Ego vos in duas iam pelles conijciam, vinctósque loris inter vestimenta pro sarcinis habebo.* vel potius qui nullos lautiores in comitatu haberet

A quam vilia seruitia & sordidissima mancipia. neque enim bona altis & lautis seruis œnophorum imponebatur, minus etiam lasanum, quo venter exonerarur, quem qui ferebat λαζανοφόρος à Græcis vocabatur: etsi interdum etiam lasanum podium ollę significat, quem chytropoda etiam dicebant, vt ait Aristophanis enarrator, quo sensu si quis accipiat, etiam sordes hominis agnoscat: & primò ita acceperam, deinde discessionem in alteram & receptiorem significationem feci, vt aluo subseruiat.

Ex lib. 5. cap. 23. Non aruspices vicanos, non de circo Astrologos, Cicero dixit libr. 1. de Diuinat. Vicani Aruspices sunt, qui in vicis & pagis aruspicinam exercebant, qui vanissimi & mendacissimi erant. In circo Romano erant Astrologi; Iuuenalis, Saty. 6. *Consulit ante phalas Delphinorúmque columnas*: nec alia de causa quàm propter diuinaculus, circum fallacem dicere videtur Horatius hoc versu,

Fallacem circum vespertinúmque pererro

Sæpè forum. Illic autem multos diuinos fuisse liquet è Iuuenale ita scribente, Sat. 6.

Si mediocris erit, spatium lustrabit vtrumque

Metarum, & sortes ducet, frontemque manúsque

Præbebit vati crebrum poppysma roganti.

Ex lib 9. cap. 19. Quod Flaccus ait,

Ad porri & ciceris refero laganique catinum, de parabili cibo intelligendum frugique mensa arbitror: nam porrum pro oleribus posuit, quæ vilissima sunt cibaria, & cicer legumen est, quo pauperiores vescebantur. Itaque viles homines & abiectos fricti ciceris emptores alio loco de art. poetic. vocat, Laganum etiam, quod fictum erat farinaceum, quod in sartagine ex oleo frigebatur, in parabilibus escis numeratum existimo. Id autem Galenus duorum generum scribit, vnum ῥύμμα appellat, alterum λάγανον.

—& lapis albus, inquit,

Pocula cum cyatho duo sustinet, Veteres solebant Delphicam mensam multis onerare poculis, numeroque semper pari, duobus contentus est Horat. & cyatho, quo modum potionis metiebantur, & certis cyathis vini certos aquæ cyathos miscebant, quod qui faciebat, ad cyathum stare dicebatur. Nam cyatho hauriebant vinum & aquam è vasis, & in pocula fundebant. quod κυαθίζειν Græci appellant, Plutar. in Marcel. noto Marcelli ioco, cuius naues machinis Archimedis leuatæ in puppim aut proram, deinde illisæ mari, aquam cum plurimam haurirent, aut grauibus libramentis depressæ acciperent aquã, ludens dixit Archimedem suis nauibus pro cyathis vti. Solitos autem esse veteres paria pocula in delphica ponere, declarat Agretius sic scribens, *Cicero, iubeo promi vtrosque binos vt habeam: quia in Delphica comparia vasa semper sunt, vnde ipse Cicero dicebat, Scyphorum paria complura*

—adstat, inquit, *Echinus*

Vilis. Echinus Hesychio vas coquinarium est, sed & patella. Interpretibus est vas æneum,

in quo

in quo calices lauantur, quod etiam Trisilla vocatur. Trichilam puto scribi debere, vt eo in epigrammate, quod Maroni adscribitur:

Trichila umbrosis frigida arundinibus. Et apud Columellam, lib. 10. de cult. hort.

-- *sub trichila manantem serpis ad vndam* Alij vitreã ampullam, alij scorteam explicant: Ego hic vas aquarium rotundum lagenæ simile, aut ampullæ crediderim, vt guttum vinarium. Vt Varro de lingua Lat. docet. Patera autem ad libandum vtebantur, & interdum post libationem ad bibendum. hoc mihi veniebat in mentem, quod de hoc loco dicerem, quem Echino spinosiorem & aculeatum magis esse & ipse sentio, & intelligo multis videri: sed nec illud omittam, Porphyrionem perspicue legere Echino, cùm explicet propter Echinum astat vilis guttus, qui & Echinum vult hic vitream esse ampullam, vt aquariũ vas existimasse videatur aquam enim lympidam nitido vitro perlibenter infundimus. nomen habere videtur à rotunditate Echini se in pilam colligentis.

Ex libr. 27. cap 15. Insigne est & adnotandum diligenter, ab auctore vocabularij perquam veteris abaci Delphicam explicari μανιστεῖον ὡς ὁ Ἰουβενάλιος. Significatur & tanquam digito demonstratur locus ille Iuuenalis

Lectus erat codrò Procula minor, vrceoli sex
Ornamentum abaci, necnon & paruulus infrà
Cantharus, & recubans sub eodẽ marmore Chiron. Delphicam autem mensam lapideam habere solebant, vnde conuiuis mininistrabatur apud Flaccum, -- *& lapis albus*

Pocula cum cyatho duo sustinet. Ea de causa Ministerium interpretatur vocabularij auctor. Iterũ in eodem lexico, Delphica, μανιστεῖον.

Ex lib. 23. cap. 6. Osci populi erant Campaniæ vbi figlinæ erant, vnde ab Horatio scriptum est *Vilis cum patera guttus Campana supellex.* id est, fictilis.

Ex lib. 22. cap. 12 *Ipse potest fieri Marsia causidicus,* non sine quodam naso a Martiale lib 2 epig. 64. dictum reor: constat autem Marsiam bardum & hebetem fuisse, qui de musica cum Apolline certare ausus pœnas dederit. Sed & in vrbe Roma Marsiæ statua erat in foro, vt hic quoque sensus lateat, statuam effici causidicum posse, & saxeum Marsiam Rhetorem. Horatius,

-- *Marsia vultum*

Qui se ferre negat Nouiorum posse minoris, Plinius, lib. 21. cap. 3. *cuius luxuriam coronatum Marsiam literaillius Deigemuit.* Seruius in 4. Æn. refert Marsiam in ciuitatibus signum fuisse libertatis, qui erecta manu testabatur vrbi nihil deesse.

Ex lib. 4. cap. 9. Quid est apud Flaccum, *Non quo fraudatis immundus nacta lucernis?* non enim vt opinor, oleum intelligit è lucerna sumptum. Nec enim in ea satis olei est ad vnctionem: deinde, quis è lucerna, quam ampulla sumere mallet? Ego genus quoddam olei lucernarium fuisse appellatum lego, quod vile & rancidum esset,

A & ad lumina relegatum: quo tamen inopes, & sordidi vngere se solebant, cùm Horatius optimo oleo primæque notæ vteretur. Nam qui oleo se vngit, eo quo solent lucernæ accendi, is lucernas defraudat alimento suo, suóque fomento. Ætius, τὸ δὲ λιχνιαῖον ἀπὸ τοῦ μέσου καὶ εὐκράτου, τοῦ γλυκέος λέγω, τοσοῦτον ἐπὶ τὸ θερμότερον νεύει, ὅσον τὸ ὀμφάκινον ἐπὶ τὸ ψυχρότερον.

Ex lib. 23. cap 23. *Non pudet in morem discincti viuere Nactæ.* in antiquis apud Persium libris scribitur, nec ab ratione: nam fullones qui Nactæ vocantur, vestimenta pedibus calcata saltu suo fullonio premunt & densant: sed & vestis à fullone dum cogitur, consiliari dicitur. id enim est
B νάζειν Græcè, & ναχτὰ vocantur coactilia. Nacta igitur velut νάκτης erit: eodem verbo coactiliarius & piliearius accipi etiam poterit. Quod si a νάκος, vt apud Festum est deducitur, vnico c. scribi debet. Sed cùm ea litera duplicata reperiatur, suspicio est posteriorem esse t: nec officiet veriloquium, cum etiam notatio ναχὺς à νάζειν accersi possit: Vox hæc integra hodie est in Apuleio Asini aurei lib. 9. *Maritus feru apud Nactam proximum cœnitabat.* In secunda quoque Apologia. *Quod illis existiment nacta, non putabo,* legendum censeo non *nactis*, vt editur: non desunt tamen, qui *naucis* legant. In Horatio quoque scribendũ, *Non quo fraudatis immundus nacta lucernis.*

C
ARGVMENTVM. SAT. 7.

Rixam Rupilij cognomento Regis cum Græculo quodam Persio describit. Proscriptus enim ab Augusto Rex, fugit ad Brutum, vbi Horatio tunc tribuno militum ignobilitatem exprobrasse fertur, qui nunc eam contumeliam vlcisci velit.

*PRoscripti Regis Rupili * pus, atque venenum,*
** Hybrida quo pacto sit Persius vltus opinor*
Omnibus & lippis notum, & tonsoribus esse. D
Persius hic permagna negotia diues habebat (lestas:
Clazomenis: etiam liteis cum Rege mo-
Durus homo, atque odio qui posset vincere Regem:
Confidens, tumidus, adeò sermonis amari,
*Sisennas, Barros vt * equis præcurreret albis.*
Ad Regem redeo. postquàm nihil inter vtrumque

vim habet, interponatur, vt Od. 2. libr. 4. *Monte decurrens velut amnis, imbres Quem super notas aluere ripas, Feruet, immensúsque ruit profundo Pindarus ore.* Idem in carmine sæculari ad Deos, *Alme Sol, curru nitido diem qui Promis, & celas.* & Satyr. 8. lib. 2. *quos Mæcenas adduxerat vmbras, Nomentanus erat super ipsum, Persius infrà.* nam Nomentanus, & Porcius, vmbræ Mæcenatis erant, vt nonnulli volūt. Catull. de coma Berenic. *anne parentum Frustrantur falsis gaudia lacrymulis, Vbertim thalami quas intra limina fundunt?* quorum verborum ordo est, Quas intra thalami limina vbertim fundunt. idem ibidem. *Inuita ó regina tuo de vertice cessi: Inuita, adiuro téque, tuúmque caput: Digna ferat quod si quis inaniter adiurarit.* ordo est, quod si quis inaniter adiurarit, digna ferat, id est, pœnas meritas luat. Lucret. libr. 5. *Et dominos acres asciscunt, omnia posse Quos miseri credunt.*

R V B O S] Rubi oppidum Campaniæ, à quo Rubea, seu Rubia virga apud Virgil. Georgic. 1. *Nunc facilis Rubea texatur fiscina virga* quamquam alij non à Rubis oppido, sed à rubo virgulto virgam rubeam dictam volunt.

C A R P E N T E S I T E R] carpere iter translatè dictum. *carpendi* verbum enim propriè locum habet in lana, & lino, & si voles, etiam in floribus, vt suprà annot. ad Od. 11. lib. 1.

T E M P E S T A S] tempestatem antiqui pro tempore posuère, inquit Festus. Itaque tempestatem & malam, seu aduersam: & bonam, seu idoneam dicunt Latini. superioris exempla sunt crebriora, alterius rariora. M. Tull. ad Q. Frat. lib. 2. *Tu si ista expedisti, velim quamprimum bona, & certa tempestate conscendas, ad méque venias.* ad eundem eod. lib. *Tu mi frater simulac ille venerit, primam nauigationem (dummodo idonea tempestas sit) ne omiseris.* Idem epist. ad Tiron. *si statim nauigas, nos Leucade consequère: sin te confirmare vis, & comites, & tempestates, & nauem idoneam vt habeas, diligenter videbis.* Idem ad Terentiam, *tuas litteras ego exspectassem Brundisij, si esset licitum per nautas, qui tempestatem prætermittere noluerunt.* Idem ad Att. lib. 9. *fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempestas, qua ego illum vsum puto.* Lucret. libr. 1. *Dum tempestates adsunt, & viuida tellus Tuto res teneras effert in luminis oras.* Idem libr. 4. *liquidissima cæli Tempestas.* Ibid. *Turbida tempestas.*

B A R I] Barium Appuliæ oppidum. piscosum autem dicit, propterea quòd à mari alluitur. ἰχθυόεις diceret Homerus.

G N A T I A] Egnatiam alio nomine appellant: oppidum est Salentinum: Græci Ἐγνατίας, vt Strabo lib. 6.

L Y M P H I S I R A T I S] vel quia magna est in eo oppido aquæ dulcis, & ποτίμου penuria, vel propter ignis miraculum, quod subijcit. vide annot. ad illum locum, *Iratis natus paries Dijs.* Sat. 3. lib. 2.

L I M I N E S A C R O] in vestibulo, & primo aditu templi. corruptè autem habent nonnulli codices, *lumine.* ad hunc locum fortasse pertinet quod est apud Plinium lib. 2. cap. 107. *In Salentino oppido Egnatia, imposito ligno in saxum quoddam ibi sacrum, protinus flammam exsistere.*

A P E L L A] vel cui ea cutis, quæ glandem colis tegere debet, circumcisa est: ἀπεψαλημένος, ἀπόδερμος, verpus, recutitus, curtus, vt Sat. 9. huius lib. vt sit nomen appellatiuum, vt Grammatici loquuntur: vel Apellam sic accipe, vt sit Iudæi cuiusdam proprium nomen, Ἀπελλῆς: quod Scaligero magis probatur: eique assentior. sed quod hic Horatius negat se credere thura, & cetera, quę in sacrificio adhibentur, sine flamma, aut igni iniecto, liquescere: idque Iudæis, vt supra modum credulis, & superstitiosis, credendum relinquit: sacrificia Iudæorum (vt ex libris Hebraicis intelligere licet) sine vllo igne ab hominibus excitato, flamma è cælo delapsa, interdum perficiebantur: eáque flamma hostias miro modo, & diuinitus absumebat. produxissem locos complureis ex illis libris, nisi veritus essem, ne sacra miscere profanis viderer.

N V M Q. D E O S D I D. S E C. A G. Æ V.] hunc versum mutuatus est à Lucret. libr. 5. & 6. quibus locis probare conatur ille ex sententia Epicuri, homines propter ignorationem caussarum omnia, quę fiunt, ad Deos referre, eorúmque nutu, ac voluntate fieri existimare, atque iccircò eis regnum concedere rerum humanarum. Sed præstat aliquot illius poëtæ versus impios quidem illos, sed tamen eleganteis, & mira facilitate Latini sermonis ornatos, qui ad hunc locum pertinent, ascribere. sic igitur Lucret. lib. 5. *Præterea solis cursus, lunæque meatus Expediam, qua vi flectat natura gubernans: Ne forte hæc inter cælum, terrámque reamur Libera sponte sua cursus lustrare perennes Morigera ad fruges augendas, atque animanteis: Neve aliqua Diuûm volui ratione putemus. Nam, benè qui didicere Deos securum agere æuum, Si tamen interea mirantur, qua ratione Quæque geri possint, præsertim rebus in illis, Quæ supra caput ætherijs cernuntur in oris, Rursus in antiquas referuntur religiones, Et dominos acreis asciscunt, omnia posse Quos miseri credunt, ignari quid queat esse, Quid nequeat, &c.* Idem lib. 6. *Cetera, quæ fieri in terris, cæloque tuentur Mortales, pauidis cùm pendent mentibu' sæpe, Efficiunt animos humileis formidine diuûm, Depressósque premunt ad terram, propterea quòd Ignorantia caussarum conferre Deorum Cogit ad imperium res, & concedere regnum: & Quorum operum caussas nulla ratione videre Possunt, hæc fieri diuino numine rentur. Nam, benè qui Didicere, Deos securum agere æuum. Si tamen interea mirantur, &c.* vt sup. Idem lib. 5. *O genus infelix humanum: talia Diuis Cùm tribuit facta, atque iras adiunxit acerbas, Quātos tum gemitus ipsi sibi, quantáque nobis Volnera, quas lacrymas peperere minoribu' nostris!* Idem libr. 2. *Omnis enim per se Diuûm natura necesse est Immortali æuo summa cum pace fruatur, Semota à nostris rebus, seiunctáque longè. Nam priuata dolore omni, priuata periclis, Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri, Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.* M. Tull. quoque lib. de nat. Deorum, sub persona Velleij, ita scribit, *Quod si ita est, verè*

expofita

expoſita illa ſententia eſt ab Epicuro, Quod æternum, beatúmque ſit, id nec habere ipſum negotij quicquam, nec exhibere alteri. Itaque neque ira, neque gratia teneri, quod, quæ talia eſſent, imbecilla eſſent omnia. Idem lib. 3. ait, *videri Epicurum de Dijs immortalibus non magnopere pugnare: tantummodo negare Deos eſſe non audere, ne quid inuidiæ ſubeat, aut criminis.* Idem lib. 1. ſcribit, *Poſidonium dixiſſe Deos Epicuro nullos eſſe videri, quæque is de dijs immortalibus dixerit, inuidiæ deteſtandæ cauſa dixiſſe.* Verùm tamen vtrùm voluerit, & cogitarit Epicurus Deos tollere, nécne, obſcurum eſt, illud perſpicuum, eum ſenſiſſe nullam illos habere curam rerum humanarum, id eſt, quod Lucretius & Horatius dicunt, *ſecurum agere æuum.* Plato autem contrà probat & Deos eſſe, & curare res humanas: itaque & pijs benè velle, benignéque facere: & impijs, ac ſceleratis iratos, & infenſos eſſe. ſic enim ille in Phædone, ἀλλὰ τόδε γέ μοι δοκεῖ, ὦ Κέβης, εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους. id eſt, Sed hoc quidem mihi, Cebes, rectè dici videtur, deos eſſe, qui noſtri curam habeant, & rebus humanis conſulant. & lib. 1. de legibus, ait Deos omnium cuſtodum eſſe maximos, & in maximis rebus eorum cuſtodiam, curámque verſari: quam ſententiam iterat in Ἐπινομ.

Dioici] ab Epicuro, cuius ſapientiam inſanientem appellat Od. 34. libr. 1. *Inſanientis dum ſapientiæ Conſultus erro.*

Tristeis] triſtes eſſent Dij ſcilicet, & laborioſi, ſi, quicquid mirabile quotidie accidit, id ab illis proficiſceretur, ac de cælo in terras demitteretur. Lucret. lib. 2. *Quæ benè cognita ſi teneas, natura videtur Libera continuo dominis priuata ſuperbis, Ipſa ſua per ſe ſponte omnia Dijs agere expers.* Quidam *triſteis* interpretantur iratos, atque infeſtos.

TVRNEBVS.

Ex lib. 1. cap. 29. In itinerario Sermone Horatij, nónne, obſecro, multò accommodatius legetur, *Græcorum linguæ doctiſſimus*, quàm quomodo eſt promulgatum

Græcorum longe doctiſſimus? nam Rhetori linguæ cognitio conuenit, ſumma doctrina non item: nec tamen meum hoc inuentum eſt, ſed antiquorum librorum ſcriptum.

Ex lib. 12. cap. 3. Differtum nautis, cauponib. a. m. Hic verſus illuſtratur ſuper Saty. 1. huius libri. In explicatione verſus, *Perfidus hic c.*

Ex lib. 15. cap. 23. Altè cinctum antiqui vocabant ſtrenuum, fortem, virilem, minimè mollem: credo quòd genus illud cincturæ hominum non eſſet delicatorum. nam præcinctura vt fluxior & laxior in Cæſare argumentum habuit mollitudinis: & diſcincti quoque effœminati habebantur demiſſiſque eſſe veſtibus elegantiæ videbatur mollioris. Sed è tabularijs eruenda fides eſt, quando in eo genere ſcriptionis verſamur quod ſignatis tabulis ferè confirmandum eſt. Seneca libr. epiſtolar. 14. de Mæcenate, *Altè cinctum putes dixiſſe. habuit enim ingenium & grande & virile, niſi illud ipſe diſcinxiſſet.* Hinc illuſtratur duobus locis Horatius, lib. 2. Saty. 8.

Hoc iter ignauis diuiſimus, altius at nos,

Præcinctis vnum: id eſt, quod vnum eſſe ſolet ſtrenuioribus.

Iterum *Hic vbi ſublatis puer altè cinctus acernam*

Gauſape purpureo menſam terterſit --: id eſt fortis & ſtrenuus ſeruus menſam terſit: βαθυζώνους tamen mulieres Homerus, id eſt, altè cinctas alio ſenſu dixit.

Ex lib. 1. cap. 29. *Ora manúſque tua lauimus Feronia lympha.*

Religione quadam & cerimonia factum eſſe exiſtimo vt ſe viua ſacráque Feroniæ aqua lauarent purificaréntque cùm in conſpectum eius ſani veniſſent. Nam ſe flumine viuo abluere in parte religionis ponebant, vt è Marone & poëtis alijs eſt notiſſimum, 2. Æneid.

Millia tum pranſi tria repimus, quàm *repſimus* malo cùm mox ſequatur, *ſubimus.* atque ita Lambinus legit.

Ex lib. 19. cap. 9. --*ad vnguem*

Factus homo. accipiendum eſt pro eleganti & polito perſectóque. Vide ſuper lib. de art. poët. In explicatione verſus,

Perfectum decies non caſtigauit ad vnguem.

Ex lib. 1. cap. 29. *Fundos Aufidio Fuſco prætore libenter.*

Linquimus Hic veniſſe Aufidium ridet, qui cum Fundis in oppido exiguo præturam gereret, inſana arrogantia & animis elatis faſtuque inſolenti & inaudito erat, & inſignibus magiſtratus conſules Romanos ſuperabat, cùm tamen Romæ tantum ſcriba eſſet, qui ordo vilis & vulgaris erat, patebátque hominibus Libertinis, vt in hoc ſermone,

-- *ſcriba quod eſſet*

Deterius nihilo domina ius eſſe. Itaque prætextam & latum clauum, vt Prætor aut conſul Romanus gerebat, æquare ſtudens amplitudinem & dignitatem faſtigij Romani. Ignis autem ei præferebatur (id enim eſt quod ſcribit,

-- *Prunæque batillum*) quod ſupra humanam propè conditionem erat, & diuinum religioſúmque habebatur. Sic imperatoribus Romanis, & eorum vxoribus, interdum ſororibus, ignis præferri ſolebat. Herodianus de ſorore Commodi Imperatoris, καὶ αὐτῆς τὸ πῦρ προηγηπόμπευε. Videtur autem Horatius, cùm ait, *Fundos Aufido Fuſco prætore*, in eo iocari, quòd ſic tempus notare ſolebant magiſtratuum nominibus: vt ſi diceres, veni Romam Cicerone conſule.

Ex lib. cap. 24. *Occurrunt animæ quales neque candidiores &c.* Reuertere ad Od. 5. Epod. vbi explicatur hic locus in verſu.

Nardo perunctum, quale non perfectius
Meæ laborarunt manus.

Ex lib. 2. cap. 13. Veteres frumentum non ſolum metiri, ſed & appendere ſolebant, quod nunc

quoque in panificio obseruamus. hinc illud Horatianum A

- cui satu vna
Farris libra foret, tenui sic támque pusillo. & Liuius, lib. 4. ab urb. Condit. *frumentarium diutem bilibri farris sperasse libertatem se suorum ciuium emisse.* Iterum, *selibrisue farris gratiam seruatori relaturum.* In lege 12. tabul. *Si volet suo viuito, ni viuit, qui eum vinctum habebit, libram farris in dies dato.* Farris autem nomine etiam farina intelligitur. Itaque apud Iurisconsultum legendum censeo, *frumentumve publice dandum, præbendum, appendendum.* non vt vulgo *apprehendendum, aut vt quidam emendant, approbandum.*

Ex lib. 1. cap. 29. *Conuiuas auidos cœnam seruósque timentes,* B
Tum rapere, atque omnes restinguere velle videres.
Etiam iocose dictum accipio: nam primùm auidi conuiuæ & incendio & flamma rapiebant cœnam, & serui, qui si cœna vreretur, timebant ne ab heris verberarentur: quo facto, cœnáque in tuto posita, tum denique cùm omnibus ignem cœperunt restinguere, cùm epulis potissimum timerent, ne perirent.

ARGVMEN. SATYR. 6.

Reprehendit vanum populi Romani de nobilitate iudicium, quòd eam stemmatum antiquitate non virtute metiretur, & nobilitate illa non præditos ad magistratus non libenter admitteret. Sibi non eadem ratione amicitiam Mæcenatis qua tribunatum posse quemquam inuidere: quum hæc non fortunæ fuerit, sed virtutis commendatione quæsita sit. Tandémque suam conditionem longè meliorem in vita priuata ostendit, quàm in magistratu esse posset. C

NOn, quia, Mæcenas, Lydorum quicquid Etruscos*
Incoluit fineis, nemo generosior est te:
Nec, quòd auus tibi maternus fuit, atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarint:
*Vt plerique solent, * naso suspẽdis adunco* D
Ignotos, vt me libertino patre natum.
Cùm referre negas, quali sit quisque parente
Natus, dum ingenuus: persuades hoc tibi verè,
Ante potestatem TullI, atque ignobile regnum,
Multos sæpe viros nullis maioribus ortos,
Et vixisse probos, amplis & honoribus auctos:
*Contra * Læuinum ValerI genus, vnde superbus*
Tarquinius regno pulsus fuit, vnius assis
Non vnquam pretio pluris licuisse, notante
Iudice, quem nosti, populo: qui stultus honores
Sæpe dat indignis: & famæ seruit ineptus:
*Qui stupet in titulis, & imaginibus. * quid oportet.*
Nos facere à vulgo longè, latéque remotos?
Namque esto: populus Læuino mallet honorem,
*Quàm Decio mandare * nouo: censórque moueret*
Appius, ingenuo si non essem patre natus:
Vel meritò, quoniam in propria non pelle quiessem.
*Sed fulgente trahit constrictos * gloria curru*
Non minus ignotos generosis. quò tibi Tulli*
Sumere depositum clauum, fieríque tribuno?
Inuidia accreuit: priuato quæ minor esset.
*Nam, vt quisque insanus * nigris medium impedijt crus*
Pellibus, & latũ demisit pectore clauum:
Audit continuò, quis homo hic est? quo patre natus?
Vt, si qui ægrotet, quo morbo Barrus, haberi
Vt cupiat formosus: eat quacumque, puellis
Iniiciat curam quærendi singula: quali
Sit facie, sura quali, pede, dente, capillo:
Sic, qui promittit, ciueis, vrbem sibi curæ,
Imperium fore, & Italiam, & delubra deorum:

Quo

Quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus,
Omneis mortaleis curare, & quærere cogit.
Túne Syri, Damæ, aut DionysI filius, audes
* *Deijcere è saxo ciueis, aut tradere Cadmo?*
*At Nouius collega * gradu post me sedet vno.*
*Namque est ille, pater quod erat meus. * hoc tibi Paullus,*
*Et Messalla videris. * at hic si plostra ducenta,*
Concurrántque foro tria funera: magna sonabit,
Cornua quod, vincátque tubas. saltem tenet hoc nos.
Nunc ad me redeo libertino patre natum:
Quem rodunt omnes libertino patre natum:
Nunc, quia Mæcenas tibi sim conuictor: at olim,
Quòd mihi paréret legio Romana tribuno.
Dissimile hoc illi est: quia non vt forsit honorem
Iure mihi inuideat quiuis: ita te quoque amicum:
Præsertim cautum dignos assumere, praua
Ambitione procul felicem dícere non hoc
Me possum casu, quòd te sortitus amicum.
Nulla etenim mihi te fors obtulit. optimus olim
Virgilius, post hunc Varius dixere quid essem.
Vt vêni coram: singultim pauca locutus.
(Infans namque pudor prohibebit plura profari,)*
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rura caballo:
Sed, quod eram, narro. respondes (vt tuus est mos)
Pauca: abeo: & reuocas nono pòst mense: iubésque
Esse in amicorum numero magnum hoc ego duco,
Quòd placui tibi, qui turpi secernis honestum,
* *Non patre præclaro, sed vita, & pectore puro.*
Atqui si vitijs mediocribus, ac mea paucis
Mendosa est natura, alioqui recta: velut si
Egregio inspersos reprendas corpore næuos:
*Si neque auaritiam, neque sordeis, ac * mala lustra*
Obijciet verè quisquam mihi: purus, & insons
(Vt me collaudem) si viuo, & carus amicis:
*Causa fuit pater his: qui macro * pauper agello*
*Noluit in * FlauI ludum me mittere: * magni*
Quò pueri magnis è centurionibus orti,
Læuo suspensi loculos, tabulámque lacerto,
Ibant octonis referentes idibus æra.
Sed puerum est ausus Romam portare, docendum
Arteis, quas doceat quiuis eques, atque senator
Semet prognatos: vestem, seruósque sequenteis

In magno vt populo si quis vidisset, auita* A
Ex repræberi sumtus mihi crederet illos.
Ipse mihi custos incorruptissimus omneis
Circum doctores aderat. quid multa? pudicum,
Qui primus virtutis honos, seruauit ab omni
Non solùm facto, verùm opprobrio quoque turpi:
Nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim B
*Si præco paruas, aut, vt fuit ipse, * coactor*
Mercedes sequerer. neque ego essem questus. ob hoc nunc
Laus illi debetur, & à me gratia maior.
Nil me pœniteat sanum patris huius: eóque
Non, vt magna dolo factum negat esse suo pars,
Quòd non ingenuos habeat, claróśque parenteis: C
Sic me defendam. longè mea discrepat istis
Et vox, & ratio. nam, si natura iuberet
** A certis annis æuum remeare peractum:*
Atque alios legere ad fastum quoscumque parenteis:
Optaret sibi quisque: meis contentus, honestos
Fascibus, & sellis, nollem mihi sumere, demens D
Iudicio vulgi, sanus fortasse tuo: quòd
Nollem vnus, haud vmquam solitus, portare molestum.
Nam mihi continuò maior quærenda foret res:
Atque salutandi plures: ducendus & vnus,
Et comes alter: uti ne solus, rúsve, peregré-
Ve exirem: plures calones, atque caballi
*Pascendi: ducenda petorrita. nunc mihi * curto*
Ire licet mulo, vel, si libet, vsque Tarentum:
Mantica cui lumbos onere vlceret, atque eques armos.
Objciet nemo sordeis mihi, quas tibi Tulli,
Cùm Tiburte via prætorem quinque sequuntur
Te pueri lasanum portantes, œnophorúmque.
Hoc ego commodius, quàm tu præclare senator,
** Multis atque alijs viuo. quacumque libido*
Incedo solus: percunctor quanti olus, ac far:
*Fallace * Circum, vespertinúmque pererro*
Sæpe forum: assisto diuinis: inde domum me
Ad porri, & ciceris refero, lachanúmque catinum.
Cena ministratur pueris tribus: & lapis albus
Pocula cum cyatho duo sustinet: astat echinus
*Vilis cum patera guttus, * Campana supellex.*
Deinde eo dormitum, non sollicitus, mihi quòd cras
*Surgendum sit manè: * obeundus Marsya, qui se*
** Vultum ferre negat Nouiorum posse minoris.*
*Ad quartam iaceo: post hanc vagor, aut ego * lecto,*
*Aut * scripto, quod me tacitum iuuet. vngor oliuo,*

Non,

Non, quo fraudatis immundus Natta lucernis.
Ast, vbi me fessum sol acrior ire lauatũ
*Admonuit, fugio rabiosi * tempora signi.*
*Pransus non auidè, * quantum interpellet inani*
Ventre diem durare, domesticus otior. hæc est
Vita solutorum misera ambitione, grauique:
His me consolor, victurus suauiùs, ac si
Quæstor auus, pater atque meus patruúsque fuissent.

Non, qvia Mæcenas, &c.] huius loci hæc sententia est, non ideò Mæcenas, quod omnium Lydorum, quicumque in Etruriam domicilium ac sedes transtulerunt, generosissimus es, nec, quòd maiores tui magnis legionibus imperauerunt, humilis & obscuri generis homines despicis, ac derides. Dionysius Halicarnass. lib. 1. ῥωμ. ἀρχαιολ. hæc de Etruscis scribit, Τυῤῥηνοὺς οἱ μὲν αὐτόχθονας Ἰταλίας ἀποφαίνουσιν, οἱ δ' ἐπήλυδας· καὶ τὴν ἐπωνυμίαν αὐτοῖς ταύτην οἱ μὲν αὐθιγενὲς τὸ ἔθνος ποιοῦντες ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων, ἃ πρῶτοι τῶν τῇδε οἰκούντων κατεσκευάσαντο, τεθῆναι λέγουσι. τύρσεις γὰρ καὶ παρὰ Τυῤῥηνοῖς αἱ ἐντείχιοι, καὶ στεγναὶ οἰκήσεις ὀνομάζονται, ὥσπερ παρ' Ἕλλησιν, &c. οἱ δὲ μετανάστας μυθολογοῦντες αὐτοὺς εἶναι, Τυῤῥηνὸν ἀποφαίνουσιν ἡγεμόνα τῆς ἀποικίας γενόμενον, ἀφ' ἑαυτοῦ θέσθαι τῷ ἔθνει τοὔνομα. τοῦτον δὲ Λυδὸν εἶναι τὸ γένος ἐκ τῆς πρότερον Μηονίας καλουμένης, παλαιὸν δή τι μεταναστάντα. id est, *Tyrrhenos alij indigenas Italiæ populos esse aiunt, alij aduenas: atque ij quidem, qui hanc gentem in Etruria natam faciunt, hoc nomen à propugnaculis, quæ primi mortalium, qui in his locis habitarunt, construxêre, impositum esse dicunt. turses enim, seu turres, etiam apud Tyrrhenos domicilia muris iuncta, solida, ac valida nominantur, quemadmodum & apud Græcos. Ab euentu porrò nomen impositum esse volunt, &c. Qui autem eos aduenas esse fabulantur, Tyrrhenum aiunt, qui Coloniæ dux fuerit, à seipso genti nomen imposuisse. Hunc autem genere Lydum fuisse, antiquum quendam, atque ab ea, quæ antea Meonia appellabatur, in hæc loca commigrasse.* Hæc, & longè plura Dionysius de Etruscis, seu Tyrrhenis, tradit lib. 1. quæ legat apud illum, qui his paucis nondum expletus erit: videat & apud Herodotum nonnulla non iniucunda libr. 1. quæ tamen Dionysius profert in eodem, vnde illa deprompsi, loco. Ex hac opinione illud Virgilij est libr. 2. *Ad terram Hesperiam venies, vbi Lydius arua Inter opima virûm leni fluit agmine Tibris.* Mæcenatem autem ab Etruriæ regibus ac principibus esse prognatum, cùm Horatius multis locis prædicet, vt Od. 1. lib. 1. & Od. 29. libr. 3. tum & Propertius ipse testimonio est lib. 3. vt annotauimus suprà ad Od. 29. lib. 3.

Lydorvm qvicqvid] id est, quantum Lydorum incoluit, &c. quod eiusmodi est, vt si dixisset, *quicumque* seu *quotcumque* Lydi incoluerunt fineis Etruscos, &c. sic loquitur suprà Od. 5. epod. *At, ô deorum, quicquid in cælo regit Terras.* simile est illud Catullianum, *O quantum est hominum venustiorum.* & Terent. Heautont. *At te omnes Dij, Deæque quidem, quantum est, Syre, Cum istoc inuento, cùmque incepto perduint.*

Olim qvi magn. leg. imp.] hæc è Lucretio sumta sunt lib. 3. *Inde alij multi reges, rerúmque potentes Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt.* *Imperitarint* autem excudi iussi, secutus aliquot libros manuscr. quamquam cod. Ianu. Tornes. & Vatic. habent *imperitarent*.

Naso svspend. advn.] derides. Sat. 8. lib. *Balatro suspendens omnia naso.* Græci dicunt μυκτηρίζειν.

Ignotos] ignobileis, obscuros, ἀσήμους. vt infrà ead. Sat. *Non minus ignotos generosis.*

Libertino patre nat.] item infrà, *Nunc ad me redeo libertino patre natum.* & epist. ad libr. *Me libertino natum patre.*

Cùm referre negas] sic habent libri omnes antiqui. hoc eò dico, ne quis supponat, *neges.*

Dvm ingenvvs] ingenuus erat Horatius, si ingenuus est is, cuius pater seruitutem non seruiuit. Nam antiquo iure ciuili libertini à libertis differebant, cùm liberti sint serui manumissi: libertini autem libertorum filij, quam distinctionem imperatores sustulerunt.

Tvlli] Seruij Tullij regis sexti, ex captiua nati.

Amplis et hon.] quidam libri veteres habent *multis & bon.*

Contrà Lævinvm Valeri G.] id est, contrà Læuinum P. Valerij Læuini Poplicolæ, à quo Tarquinius exactus est, filium, persuades tibi verè, & exploratum habes, hominem contemtissimum fuisse.

Valeri genvs] Valerij filium: vt Tibull. lib. 4. ad Mess. de Circe, *Quamuis illa foret Solis genus.* & Propert. libr. 2. *Qualis & Ismariæ Lapitha genus heroine.* & Horat. Oda 14. lib. 1. *& Danai genus infame.* Quidam doctiss. viri, eum, qui primus in hac nobilissima familia, Læuinus dictus est, hoc cognomentum à sinistro atque improbo animo, malisque moribus inuenisse suspicantur: quod mihi quoque fit verisimile: sed tamen per Valerij genus, auctorem huius generis nego intelligi debere: quod illi existimare videntur.

Vnde] à quo, ὑφ' οὗ. sic Terent. Adelph. *domi habeat, vnde disceret.*

Regno pvls. fvit] quidam libri veteres habent *pulsus fugit.* ego receptam scripturam retineo.

VNIVS ASS. NON VMQVAM, &c.] id est, numquam pluris æstimatum esse vno asse. verbum *licet* autem in mancipijs, & rebus mancipi, venalibus denique propriè locum habet, vt obscurè significare videatur Horat. hunc Læuinum quantumuis nobilem, propterea quòd iners, & ignauus fuerit, seruo nihilo meliorem fuisse. M. Tull. ad Attic. lib. 12. *De Drusi hortis, quanti licuisse tu scribis, id ego quoque audieram.*

NOTANTE IVDICE, Q.] amplificatio est. hic Læuinus etiam à populo, qui nobilitatem pluris facere solet, quàm bonos mores, & virtutem, tamen contemtus, ac præteritus est: neque vllum honorem, præter quæsturam, potuit obtinere, propter inertiam, & cetera animi vitia.

QVI STVLTVS HON. SÆ. D.] si populus (inquit) qui sæpe honores defert ad indignos, & famam sequitur, & splendorem generis potiùs, quàm veritatem, ac virtutem, Læuinum hominem nobilissimum propterea, quod à maioribus suis degenerauerat, contemsit, ac pro nihilo putauit, quid nos oportet facere, multum à populo studijs, & iudicijs discrepanteis, ac dissidenteis?

INDIGNIS] epist. 16. lib. 1. *vt si Detulerit fasces indigno, detrahet idem.*

ET FAMÆ SERVIT INEPTVS.] & famæ seruit, in eòque ineptus est: vel in eo ineptus est, quòd famæ, & rumori seruit. notauimus alibi hoc loquendi genus.

STVPET IN TITVLIS] admiratur titulos, & generis antiquitatem. suprà Satyr. 4. *stupet Albius ære.*

ET IMAGINIBVS] statuis, generis antiquitatis indicibus ac testibus. Od. 8. epod. *summis atque imagines Ducant triumphales tuum.*

A VVLGO LONGE, LATÉQVE] omnes ferè libri manuscr. habent, *longè, longéque remoti?*

NAMQVE ESTO: POPVLVS, &c.] redit ad illud superius de populi leuitate, atque errore, qui plerumque nobilitatem pluris facit, quàm integritatem, grauitatem, constantiam, ceteràsque virtutes. Esto, inquit, demus, populum Læuino homini nobilissimo potiùs, quam Decio nouo, & ignobili honores mandaturum: & si ego cùm ingenuo patre natus non essem, me ad petendos honores contulissem dubium non esse, quin me cẽsor à petẽdo summoneat, vt indignum magistratu: veruntamen æquè ignobiles, vt nobilissimi homines, honoris studio ducuntur.

DECIO] P. Decio Muri, qui primus è Decijs consul fuit, vt testatur M. Tull. lib. 1. de diuinat. iccircò nouus ab Horat. appellatur.

MANDARE] *mandare honorem, mandare magistratum,* vsitatum genus loquendi bonis auctoribus. Admonet me hic locus, vt emendem locum Cicer. in proœmio orationis pro lege Manil. qui ita vulgo legitur. *Nunc cum & auctoritatis in me tantum sit, quantum vos honoribus mandandum esse voluistis, & ad agendum facult. &c.* ego *honoris* legendum censeo.

A NOVO] noui sunt, quorum maiores ornati non fuerunt populi honoribus.

MOVERET] moueret ordine, notaret, iure suffragij priuaret, in ærarios referret.

APPIVS] M. Tull. epist. ad App. lib. 3. *Vale, & in censura, si iam es censor, (vt spero) multum de proauo cogitato tuo.*

VEL MERITÒ, QVONIAM] atque id meritò (inquit) quia mea sorte contentus non fuissem, aut quia maiora, quàm mei generis, ac loci ratio ferat, concupiuissem: aut quia prætexta lato clauo, calceis lunatis, & ceteris insignibus honoris & senatorij ordinis ornatus incessissem. Erasmus putat natum prouerbium ab asino Cumano, qui leonina pelle sumta, leonem simu-

B lasset.

SED FVLGENTE TRAHIT] id est, sed æquè cupidi gloriæ & triumphi sunt homines noui, & ignobiles, vt nobiles. currum gloriæ tribuit vel propter triumphantium currus, vt sup. Od. 9. epod. *Io triumphe, tu moraris aureos Currus, & intactas boues.* & ideò *fulgente*, accipiendum, pro aureo, seu aurato, & quod auro renidet. vel per currum significatur gloriæ altitudo, & præstantia. Lucret. lib. 6. princip. *Quandoquidem semel insignem conscendere currum Ventosum spes Hortata est, &c.* aliàs, *vincendi spes, &c.* Horat. epist. ad August. lib. 2. *Quem tulit ad scenam ventoso gloria curru, &c.* *constrictos* autem dixit venustè, significans, gloriæ cupidos quasi vinctos in curru triumpha-

C li portari. Atque ita prior explicatio erit posteriori anteponenda.

QVÒ TIBI TVLLI] hunc Tullium Iul. Cæsar rerum potitus, quòd Pompeianas parteis secutus esset, è senatu mouit, cùm præsertim obscuro, & humili loco natus esset. Interfecto autem Cæsare fuerat restitutus, atque iterum se ad petendos magistratus contulerat. Hoc igitur dicit, quò tibi profuit sumere vestem senatoriam tibi à Cæsare ademtam, & obtinere tribunatum? in eundem inuehitur infrà, *Obijciet nemo sordes mihi, quas tibi Tulli.*

CLAVVM] Latum clauum, de quo mox dicemus. erat enim senator.

FIERÍQVE TRIBVNO] sic edendum cu-

D raui, codicum aliquot manu scr. auctoritatem secutus: quam scripturam agnoscit Porphyr.

NAM, VT QVISQVE] sententia hæc est. nam statim, vt quis nigris calceis lunatis, & senatorio vestitu vti cœpit nouus, & obscurus homo, & eo ipso insanus, quòd obscuro loco natus, & nouus insignia senatoria sibi sumat, atque arrogat: audit hos populi sermones. *Quis homo hic? &c.* calcei autem senatorij vsque ad medium crus producebantur. iccircò dixit, *medium impedijt crus.* Noui homines autem adepti magistratum, eo ipso fiebant senatores.

ET LATVM DEMISS. PECT. CLAV.] id est, tunicam longam atque ad talos demissam, latis clauis ornatam induit. clauus (inquit Sosipater Carisius) impurpurata & inclauata vestis,

id est,

id est, ἀντιπρόσωπος ἰσθὴς καὶ ἵππος. Erant autem hi claui ornamenta quædam purpurea clauorum speciem præbentia, tunicis attexta, seu fortassè assuta: à quibus latus clauus dictus, id est, tunica lati claui: quod erat insigne maiorum magistratuum, vt ædilium maiorum, prætorum, consulũ, denique senatorum. Plin. lib. 33. *Annulis distinxere alterum ordinem à plebe, vt semel cœperunt esse celebres, sicut tunica ab annulis senatum tantum.* Sueton. in Vespas. *sumpta toga virili, latum clauum, quanquam fratre adepto, diu auersatus est: nec, vt tandem appeteret, compelli, nisi à matre, potuit.* Idem in C. Claud. *Latum clauum, quamuis initio affirmasset non lecturum senatorem, nisi ciuis Rom. abnepotem, etiam libertini filio tribuit, &c.* Idem in Tiber. *senatori latum clauum ademit, &c.* Idem in Oct. *liberis senatorum, quò celerius reip. assuescerent, protinus à virili toga latum clauũ induere, & curiæ interesse permisit.* erat & angustus clauus, id est, tunica angusti claui, qua vtebantur equites. Sueton. in Octau. *vsus est togis neque restrictis, neque fusis: clauo nec lato, nec angusto.* Paterc. de Mæcen. *non minus Agrippa Cæsari carus: sed minus honoratus, quippe vixit angusto clauo penè contentus.* à lato, & angusto clauo laticlauij, & angusticlauij nomina ducta sunt. Sueton. in Nerone, *Ac sæpe in eiusmodi rixis oculorum, & vitæ periculum adiit, à quodam laticlauio, cuius vxorem attrectauerat, propè ad necem cæsus.* Idem in Othone. *Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis tertiæ decimæ legionis tribunus angusticlauius.* Ita in Vita C. Suet. Tranquilli in princip. sic legendum, *C. Suetonius Tranquillus, patrem habuit Suetonium, cognomento Lenem, tertiæ decimæ legionis tribunum, & angusticlauium, &c.* Neque verò videtur mihi prætermittendum, quod scribit Pomp. Festus, tunicam palmatam à latitudine clauorum esse dictam, *quæ nunc* (inquit ille) *à genere picturæ appellatur.* quibus verbis satis significat, clauos illos in tunicis acu fuisse depictos. Idem alibi clauata vestimenta quædam ait esse appellata clauis intertexta. Varro libr. 8. de ling. Lat. *Nam si quis tunicam in vsu ita consuit, vt altera plagula sit angustis clauis, altera latis: vtráque pars in suo genere caret analogia.*

Avdit continvò] sic suprà Oda 25. lib. 1. *audis minùs & minùs iam: Me tuo longas pereũte noctes, &c.*

Qvis homo hic est: qvo p. n.] sic reperi scriptum in decem veteribus cod. vno Vat. Raïnutij Card. Iann. Faërn. Torn. Russard. Cleric. Nicot. 2. meo.

Vt si qvi ægrotet, qvo m.] vt si quis (inquit) eo morbo laboret, quo Barrus, homo immodicè formæ studio deditus, & nimis accuratè comtus, & cultus, vt pote libidinosus, & mulierosus, & adulter: quacúque incedat, curã afferat puellis, de singulis eius corporis partibus quærendi: sic, qui se profitetur idoneum esse ad Remp. administrandam, omneis homines impellit, vt quærant, quo sit loco natus. morbi igitur nomine morbum animi intelligere nos oportet, quomodo & Catullus vsurpat in Egnatium, ob dentium candorem, vsquequaque renidentem. *Quodcumque agit, renidet* (inquit Catull.) *hunc habet morbum Neque elegantem, vt arbitror, neque vrbanum.* Idem alibi, amorem, teterrimum morbũ nominat, vt suprà admonuimus. Sic Plato in Sophista δειλίαν, καὶ ἀδικίας νόσον, id est, morbum appellat. sic & M. Tullius Verris studium immoderatum in signis, & vasis antiquis comparandis, morbum vocat. Verr. 3. & 6. sic Horatius suprà Oda 25. lib. 1. per *morbum* eunuchorum, & cohortis Cleopatræ, morbum animi significat, nempè impudicitiam, & mollitiem muliebrem. & suprà Sat. superiore, *Campanum morbũ* eodem sensu nominauit. & infrà Sat. 3. lib. 2. *ponas insignia morbi.* ibidem. *Et morbi miror purgatum te illius.* Aiunt quidam hunc Barrum impudicum & mollem fuisse: alij adulteriis nobilem, & Æmiliam virginem Vestalem corrupisse, eóque crimine damnatum esse.

Vt cvpiat form.] sic habent omnes ferè libri, quos vidi, manuscr. aliquanto meliùs, nisi fallor, quàm vulgati, *Et cupiat*, Est autem hic ordo, vt si qui, id est, si quis ægrotet eo morbo, quo morbo Barrus ægrotat, seu ægrotabat, nempè, vt cupiat haberi formosus, &c. Potest tamen vulgata lectio ferri.

Syri, Damæ,] Syri, Damæ dictum est ἀσυνδέτως. sunt enim nomina duo seruilia, id est, minimè Romana: vt & Dionysius. Túne igitur (inquit Horat. aut ciuis aliquis alius Rom.) è seruo quopiam natus, audes ciueis Rom. dãnatos vel de saxo Tarpeio deiicere, vel carnifici tradere securi feriendos? quòd erat in tribunorum plebis potestate situm. quamquam hoc iuris nõ moderati, neque populares tribunipl. sed turbulentiores, & violentiores vsurpabant.

Deiicere è saxo] Tarpeio: ἐκ πέτρας ταρπηίας καταῤῥίπτειν. hoc igitur significat, audes tribunatu fungi?

Et tradere Cadmo] Cadmum lictorem quemdam hoc nomine fuisse volut. quamquam nonnulli *carmo* legi malunt. carmo autem id est, catenæ. alij *ramo*.

At Novivs Collega] respondet ignobilis ille, & libertinus, & tamen magistratu fungens, hoc modo. At collegam habeo gradu me inferiorem. Est enim libertus, cùm ego sim libertinus.

Namqve est ille, pater qvod erat, m.] sic mihi videntur hæc accipienda, vt sint etiam ignobilis illius & libertini, magistratum gerentis verba: non Horatij: quamuis reclamet Porph.

Hoc tibi Pavllvs, Et Messalla] hoc nomine (respondet Horat. aut alius ciuis Rom. aut populus) nempè quòd collega tuo superior sis vno gradu, & conditione, tibi videris summo loco natus.

At hic si pl. d.] verùm quamuis hic Nouius sit libertinus, & deteriore loco natus, quàm tu: vno tamen te vincit, quòd voce admo-

dum valeat. hoc saltem nos retinet, ac delectat: hoc nos solatur. intellige, hæc quoque dici à ciue, aut populo Rom. Hoc loco autem Horatius vrbanè & populum Rom. irridet, qui talibus hominibus magistratus mandet, & ambitiosos, ac magistratus ipsos, qui sola vociferandi facultate fieri dignos se honoribus populi esse putent.

MAGNA SONAB. CORN. Q. V.] id est, vocem edet, quæ plaustrorum strepitum: cornuũ, & tubarum cantum vincit. clamore, & profusa dicendi facultate, & linguæ volubilitate te vincet, sonabit, sonitus edet. nomen *magna* vel cum voce *cornua* coniungere licet, vel cum verbo *sonabit*. Nam & M. Tull. ita loquitur multis locis. vt pro Arch. poeta. *vt etiam Cordubæ natis poetis pingue quiddam sonantibus, atque peregrinum, tamen aures suas dederet.* Idem in Bruto. *Cotta, quia se valde dilatandis litteris à similitudine Græcæ locutionis abstraxerat, sonabátque contrarium Catulo subagreste quiddã; planéque subrusticum, alia quadam quasi inculta & silnestri via ad eandem laudem peruenerat.*

SALTEM TENET HOC NOS] id est, saltẽ hæc vocis magnitudo, & profusa loquacitas, & laterum firmitas, nos retinet, nósque solatur, seu à nobis impetrat, vt eius ignobilitatem atque humilitatem feramus.

NVNC AD ME REDEO, &c.] ex his verbis intelligere licet, ne superiora quidem illa, *hoc tibi Paullus, Et Messala videris, &c.* esse Horatij verba, sed ciuis alicuius alîus, seu populi ipsius Romani. Nam quòd ad illa attinet. *Namque est ille, pater quod erat meus, &c.* multo minùs Horatij esse putanda sunt.

RODVNT] carpunt, clanculum insectantur, mordent clanculum, vt loquitur Terent. Eunu. sup. Sat. 4. *absentem qui rodit amicum.* epist. 18. li. 1. *Dente Theonino cum circumroditur.* Cicer. orat. pro Corn. Balbo. *more hominum inuident: in conuiuiis rodunt.*

NVNC QVIA MÆCEN. T. S.] duobus temporibus, & duabus de causis se clanculum morderi ostendit, nunc quidem quòd cum Mæcenate viuat, olim autem, quia tribunus militum fuerit, Bruto imperatore.

DISSIMILE HOC ILLI EST] id est, non est idem olim tribunum militũ fuisse, atque hodie cum Mæcenate viuere.

QVIA NON, VT FORSIT, &c.] quia (inquit Horat.) nõ vt fortasse quiuis mihi possit iure tribunatum, seu quemuis alium honorem inuidere, ita mihi tuam amicitiam iure inuideat. bonos enim nonnumquam forte fortuna mandatur etiam indignis: amicitia autem tua neq; indignis, neque casu contingere solet, cùm delectũ amicorum adhibeas, neque quemquam in amicitiam tuam recipias, nisi perspectum, spectatũ, & cognitum. Sciunt autem, qui legerunt Aristotelem lib. 2. rhetor. inuidiam locum habere in rebus alterius secundis, & fortuitis, nõ in iis, quę sunt animi viribus, & virtute partæ. sed silentio prætereundum nõ videtur, Priscianum lib. 15. ita hunc locum legere, vt excudendum curauimus. *quia non vt forsit honorem.* forsit autem idem valet, quod fortassis: eáque voce vsus est sup. Od. 18. lib. 1. & Virg. lib. 2. Æn. *Forsit vota facit, cumulátque altaria donis.* atque ita reperi scriptum in cod. antiquis, Vatic. Iann. Fa. r. Torn. Clericano, Nicotiano, ceteris omnibus.

CAVTVM DIGNOS ASSVM.] in amicis deligendis prudentem, consideratum, ac diligentem: amicos non ambitione, aut alicuius rogatu recipientem: sed tua sponte, tuóque iudicio adoptantem: videlicet qui tibi visi sint amicitia tua digni.

FELICEM DICERE N. H.] non possum me hoc nomine felicem prædicare, quòd te amicum nactus sim. nulla etenim me tibi fortuna obtulit: sed certo iudicio, & consilio me asciuisti. tuo igitur consilio, id est, τῇ σῇ προαιρέσει effectum est, vt tibi sim amicus, non mea εὐτυχίᾳ, id est, felicitate.

HOC CASV] hoc euentu, vel hac sorte. sors enim est effectus fortunæ, vt suprà annotauimus, etiam si aliud scribat Nonius. significat tamen interdum cuiusque viuendi genus, siue fortuitò oblatum, siue consultò susceptum.

SORTITVS] subintellige, sim, vt sæpè aliàs. Sortiri autem est λαγχάνειν, nancisci, consequi.

NVLLA ETENIM MIHI TE F.] perspicuè ostendit, se in amicitiam Mæcenatis receptũ esse non alterius commendatione, non gratia, nõ fortuitò: sed illius consilio, ac iudicio: suáque ipsius virtute. *fors* autem legendum, atque ita habent omnes libri manuscr. non vt vulg. *fors.*

SINGVLTIM PAVCA LOCVTVS] sic suprà Sat. 4. dicebat se animi pusilli natum esse, raro & perpauca loquentem. *singultim loqui* est sermone interrupto, & veluti voce identidem compressa loqui: quod vsu venire solet verecundis, & timidis natura. talem autem locutionem ἰσχοφωνίαν vocant Græci, παρὰ τὸ ἴσχειν τὴν φωνὴν non ἰσχνοφωνίαν, quæ est vocis (vt ita dicam) gracilitas, & ἰσχόφωνοι, qui ita loquuntur, id est, qui loquendo hæsitant, à Græcis appellantur, nõ ἰσχνόφωνοι, quemadmodum corruptè, ac mendosè habent libri problematum Aristotel. Τμήματι ια. περὶ φωνῆς, quod quidem declarat ipse Aristoteles problemate LV. his verbis οἱ δὲ ἰσχόφωνοι φωνοῦσι μετὰ λόγον δὲ οὐ δύνανται συνείρειν. quo loco tamen libri omnes vulgati habent ἰσχνόφωνοι.

INFANS PVDOR] infantem pudorem appellat, qui fandi facultatem eripit. ab effectu. pudor enim, & timor obsunt locuturo.

NON EGO CIRCVM ME SAT.] id est, non ego me meas villas, & meos fundos obire dico, equo Apulo insidentem: equo in Satureianis, id est, Tarentinis, aut Appulis pascuis nato, & pasto. Satureiam dictam esse Tarentum volũt quidam. Seruius ad illum locum, *hyali saturo fucata colore*, Georg. 4. notat, Satureium oppidum fuisse Tarento vicinum. Porphyrio Satureianos agros,

agros in Appulia fuisse, illis temporibus nobilels A tradit: ex quo per equum Saturcianum, Appulum significari.

QVI TVRPI SECER. HON. &c.] id est, qui honestum hominem à turpi separas non generis splendore: sed vitæ innocentia, & animi integritate.

SED VITA, ET PECTORE PVRO.] sed vita integra, ac pura: & animo casto, ac puro. infrà paucis pòst versibus *purus & insons.* sic epist. 2. lib. 1. *nunc adbibe puro Pectore verba puer.* idé Od. 22. lib. 1. *Integer vita, scelerisque purus.*

ALIOQVI RECTA] paucis vitiis, iisque mediocribus exceptis, recta.

NEC MALA LVSTRA] flagitiosas, & ne- B farias libidines. lustra hoc loco idé, quod ganea, fornices. *mala lustra* dixit, propterea quòd sunt quædam legibus ciuilibus concessæ, & ferendæ voluptates: vt supra Sat. 4. *Ne sequerer mœchas, concessa cum Venere vti Possem.* nomine lustrorum vtitur & M. Tull. vt in orat. pro M. Cœlio. *Nulla luxuries reperietur, nullus sumtus, nullum æs alienum, nulla conuiuiorum, ac lustrorum libido.* & in Orat. post reditum in senatu. *cur in lustris, & helluationibus, huius calamistrati saltatoris tam eximia virtus tamdiu cessauit?* & pro Sextio de Gabinio. *hominem emersum subitò ex diuturnis tenebris lustrorum, ac stuprorum, vino, ganeis, lenociniis, adulteriisque confectum.* & epi. ad Cass. lib. 12. *Qua autem in lustris, & vino commentatio potuit esse?* & Lucret. lib. 4. *Desidiose agere ætatem, lustrisque perire.* & Plautus Bacchid. *atque* C *id pollicetur se daturum aurum mihi, Quod dem scorto, quódque in lustris comedim, & congræcem pater.* Idem in Asinar. in extrem. *cano capite te cuculum vxor ex lustris rapit.* Idem Curculione de lenonibus. *hi malè suadendo, & lustris lacerant homines.* ex quo apud eundem verbum *lustrari.* in Pseudolo. *nam qui liberos esse illico se arbitrantur, ex conspectu heri sui si se abdiderint, luxuriantur, lustrantur, comedunt.* Sed mihi reticendum esse non puto me repperisse in vno & altero codice manu scripto *mala lucra*, quam lectionem tamen non valdè probo. quamquam hæc recepta, vt nequid dissimulem, ne suboffendit in eo, quòd scriptum est *ac mala*, non *nec mala*. videtur enim ita loqui debuisse Horat. *Si neque auaritiam, neque sordes, nec mala lustra, &c.* nam mala lustra longè aliud sunt, quàm sordes, & penè D inter se contraria videntur esse. At si legamus *mala lucra*, vt est in nonnullis libris, *ac* non *nec* conuenire videntur, quia mala lucra cum sordibus ferè consentiunt, & conspirant.

SI VIVO, ET CAR. AM.] coniunge hæc cum superioribus, hoc modo: si viuo purus, & insons, & carus amicis, &c. libri plerique manu scr. habent, *si & viuo carus amicis.* quæ scriptura magis Horatiana est, quamuis sit duriuscula.

CAVSA FVIT PATER HIS] quòd non sit auarus, non sordidus, non turpibus, & fœdis libidinibus inquinatus, non impudicus: patri acceptum refert, qui se optimè educandum, & instituendum curauerit.

FLAVI] hic docebat artem numerandi, ac ratiocinandi. vox autem *magni* cohærere debet cū nomine *pueri.* magni pueri autem, id est, magnis, & claris patribus nati. Significat Horatius, aliis patribus non id esse curæ, vt filij sui bonis & honestis, & liberalibus artibus erudiantur, sed vt quæstuosis, & sordidis.

LÆVO SVSPENSI LOC.] hic versus repetitus est in epist. 1. lib. 1. tabulam autem accipe, vt ita dicam, ratiocinatoriam, & in qua ratiocinari, & numerare, & similia discunt. Iuuenal. Sat. 9. *ponatur calculus: adsint Cum tabula pueri.*

IBANT OCTONIS REF.] omnes ferè hæc verba accipiunt de mercede, quæ datetur Flauio numerandi magistro. ego autem putabam intelligenda de pecunia anteà collocata, & in fœnore occupata, nunc exacta. caput enim, aut certè vsuræ idibus exigebantur, pecunia Kalendis ponebatur, vt diximus sup. ad Od. 2. epod. in extr. Itaque hæc verba *referentes æra*, sic explicabam: referentes à debitoribus vsuras idibus. Iam octonis idibus dixit, quia iduum dies sunt octo.

DOCERE NOVM ARTEIS, QVAS] quid Romæ didicerit, ostendit his versibus epist. ad Loll. lib. 2. *Romæ nutriri mihi contigit, atque doceri, Iratus Graiis quantum nocuisset Achilles.*

SEMET PROGNATOS] semet natos. aut propriè pronepotes suos à se prognatos. hæc enim vis est huius nominis. M. Tull. Tusc. lib. 3. *Qualis enim tibi ille videtur Tantalo prognatus, Pelope natus, qui quondam à socero OEnomao rege Hippodamiam raptis nactus nuptiis?* Nam de Thyesta loquitur.

VESTEM, SERVÓSQVE S.] adeò (inquit) vt si quis vestitum, & comitatum meum in turba videret, existimaret sumtus illos mihi ex tenuita suppeditari. sed nónne fieri poterat, vt ex patrimonio auito sumtus illi Horatio suppeditarentur, quamuis eius auus libertus fuisset? poterat. sed credibilius est patrem Horatij nihil, aut pauca à patre accepisse, omniáque, quæ habebat, quæsiuisse. ordo horum verborum hic est, quem alij turbant: adeò, vt si quis magno in populo vestem, & seruos sequenteis vidisset, &c.

PRÆBERI] suppeditari, παρέχεσθαι, vt suprà annotauimus.

IPSE MIHI CVSTOS] sic M. Tullius de Cœlio in Cœliana, *Nam quoad ætas M. Cœlij dare potuit isti suspicioni locum, fuit primum ipsius pudore, deinde etiam patris diligentia, disciplináque munita.*

INCORRVPTISSIMVS] hoc dicit, quia interdum puerorum custodes & ductores, à pudicitiæ puerilis insidiatoribus & oppugnatoribus corrumpi solent. quod in patrem cadere non potest. est enim pudicitia liberorum suorum custos integerrimus, & sanctissimus.

QVID MVLTA?] vtuntur auctores hoc interrogandi genere, cùm properant ad euentum rei, & cùm multis singillatim enumeratis, & cōmemoratis significant longum esse cetera omnia persequi: vt M. Tull. lib. 1. ad Atticū, *si vmquam mihi ἐπιχειρήματα suppeditauerunt, illo tempore.*

Quid multa? clamores (*etenim hæc erat* ὑπόθεσις, *&c.*) *tanti fuerunt, vt ego eo breuior sim, quod eos vsque istinc exauditos putem.* Idem aecus. lib. 4. *Omnibus curat rebus instructum, & paratum vt sit conuiuiû. Quid multa? Rex ita, &c.* Idem de Orat. ad Qu. Frat. lib. 1. *Quid multa? nemo in illo iudicio pedê supplosit, credo, ne Stoicis renuntiaretur.* Idem epist. ad Pap. Pætum lib. 9. *Quid multa? non mehercule tam perscribere possum, quàm mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris.* Iterum Horatius Sat. v. lib. 2. *Quid multa? neque ille Sepositi ciceris, neque multæ inuidit auenæ.*

PVDICVM] ab aliena libidine intactum, atque integrum, vt annotatum est epist. ad Quinct. lib. 1.

SERVAVIT] quidam libri veteres habent, *seruabat*, quos non sequor.

NON SOLÙM FACTO, VERÙM.] ita me pudicum seruauit, vt non solùm vllam turpitudinem ab altero illatam perpessus sim: sed ne verbum quidem contumeliosum, aut maledictû audierim. quod posuit vt mirû & penè ἀδύνατον, & incredibile quiddam. Nam difficillimum est maledictum vitare vbi ætas, & formæ maturitas suspicioni dant locum.

OLIM] aliquando, ποτέ, vt sæpe aliàs. & Virg. Æn. 5. *quod tumidis summersum tunditur olim Tunditur.*

SI PRÆCO] præconis munus quale fuerit, notatum est infrà ad illum locum, *Præconem tenui censu.* epist. 7. lib. 1. ad Mæcenatem 2.

COACTOR] coactores dicebantur publicanorum ministri, qui vectigalia minutatim exigebant, operámque suam in ea re publicanis locabant. appellabantur eodem nomine etiam argentariorum ministri, qui in auctionibus pretia rerû venditarum exigebant.

NEQVE EGO ESSEM. Q.] neque verò de patre meo questus essem, si præco, aut coactor fuissem, questúmque ex iis artibus fecissem.

NIL ME POENITEAT SAN. P.] id est, quandiu sanus sim, numquam mihi doleat, aut numquam mihi parùm beatus videar, quòd tali patre natus sim. nam verbum *pænitet* hanc interdum vim habet, vt apud M. Tull. in Cœliana. *id numquam tam acerbè feret. M. Cœlius, vt eum pæniteat non deformem esse natum.* Idem in diuinat. in Verr. *cuius consuetudinis, atque instituti patres nostros non pænitebat.* Terent. Phorm. *nostri nosmet pænitet*, id est, nobis nosmet displicemus. Iterum M. Tull. lib. 1. ad Attic. *à senatu quanti fiam minime me pœnitet*, id est, *à senatu magni fio: vel non parui æstimor.* Liuius lib. 28. *Ea vestra merita, imperatorúmque vestrorum erga uos fuerunt, vt nos cladium nostrarum non pæniteat.* Idem eod. libr. *pænitebit te P. Corneli, gloriæ tuæ, si hostem eum, qui tot funerum, tot cladium nobis causa fuit, tu consul Italia expuleris?*

EÓQVE NON VT M. D.] iccircò (inquit Hor.) non imitabor eos, qui obscuriore loco, parentibúsque ignobilibus nati, solent ita se defendere, culpam suam non esse, quòd ingenuos, & claros parentes non habeant.

NAM SI NATVRA IVB. &c.] nam si liceret aliis hominibus à certis annis tepueras... et atque ætatem anteactam iterare, aliósque paréteis quoslibet ad ostentationem, & gloriam optare, nemo est, qui non sit alios optaturus: ego autem meis parentibus contentus, alios populi honoribus ornatos, & claros nolim mihi sumere.

HONESTOS FASCIBVS, ET SELLIS] prætorios, consulareis, ædilitios viros. honestos autem valet idem, quod honestatos, ornatos. placet autem mihi mirum in modum ea scriptura, quæ est in cod. Card. Rain. & tribus Vaticanis & aliquot aliis, *onustos.* vt significet Horatius, prætores & consules fascibus, & sellis & ceteris insignibus onerari potiùs, quàm honorari. natum autem mendum esse credibile est è duarum vocum similitudine, *honestos*, & *onustos*, seu, vt nonnulli scribunt, *honustos.* nam & Varro lib. 4. de lingua Latina scribit, honorem ab onere honesto dictum esse: & honestum eò dictum quòd sit oneratus: & dicuntur magistratus geri, tanquam onera. postremò hanc lectionem confirmat paulò post ipse Horat. ibi, *quod Nollem onus, haud vnquam solitus, portare molestum.* Omninò hæc recepta lectio, tolerabilis quidem est, & reperitur in aliquot lib. manuscriptis, probabilior tamen est altera, pluriúmque antiquorum librorum auctoritate confirmata: &, nisi fallor, planè recta & vera.

FASCIBVS] quærit Plutarchus quæst. Ro. quare consulibus & prætoribus fasces olim præferrentur: & respondet vel propterea quòd significabant, magistratus iracundiam promtam & solutam esse non oportere: vel vt magistratus interea dum soluuntur fasces, spatium habeant considerandi sitne supplicio dignus is, cui irati sunt. mora enim iracundiæ iniecta, sæpe fecit vt magistratus sententiam mutarint. Quoniam autem vitia alia sunt sanabilia, alia insanabilia: fasces quidem ea castigant & corrigunt, quæ corrigi & sanari possunt: secures verò, ea, quæ sunt insanabilia, ac desperata, amputant atque excidunt.

DEMENS IVD. VVLGI] quod nihil admiratur, nisi quod est in specie forensi positum.

SANVS TVO] sanus tuo iudicio, qui populareis honores non magni admodum æstimas. Nam Mæcenas nullos vnquam magistratus gessit, vixitque equestri dignitate & loco contentus *demens*, *sanus*, antithesis.

NAM MIHI CONT.] nam, si splendidiore loco natus essem, maiores mihi continuò quærendæ facultates essent: sumitus faciendi maiores, &c.

SALVTANDI PLVRES], fortasse suffragiorum, & ambitionis causa. vt epist. 6. lib. 1. *Mercemur seruum, qui dictet nomina, &c.*

PEREGRÈ-V'EXIREM] tale illud Od. 16. lib. 2. *neque purpura ve-Nale neq; auro.* & ead. od. *tibi tellus binos-Tum apta quadrigis, &c.* sic Homer. Ἰλιάδ.

ἰλιάδ. ξ. Ηφῆς ὡς πράτοισιν ἀρηγέμθυ εὐόοντα
ζη-Ν' ὡς ηρακλειος, &c.

CALONES] qui sint calones, docet Festus: & notauimus ad illum locum epist. 14. lib. 1. *mutidet vsum Lignorum & pecoris tibi calo argutus.*

PETORRITA] vehicula Gallica. epist. ad Aug. *Essedа festinant, pilenta, petorrita, naues.*

CVRTO] curtato, cui cauda est decurtata.

MANTICA] mantica, peram significat, vt docet Porphir. interdum autem costis, seu lumbis equi, aut muli imponebatur, vt hic & apud Lucil. *Mantica canteri costas grauitate premebat:* interdum humeris gestabatur, vt apud Catull. ad Varrum de Suffeno, *Sed non videmus manticae, quod in tergo est.*

TVLLI] iterum Tullio illi, quem paullò antè insectatus erat, grauiùs insultat.

TIBVRTI VIA] via, quæ Tibur ducit. à *Tibure Tiburs*, inquit Varro lib. 7. de lingua Latina.

PVERI LASANVM PORT. OEN.] ridiculè hæc duo coniunxit, lasanum, & œnophorum; vt hominis sordeis indicaret, ac declararet. neque frustra hæc vasa à pueris portari facit. nam hoc ipso significat, inelegantem & immundam eius familiam, sordidùmque comitatum fuisse. Mercatores enim & ad quæstum attentiores homines, ne quid à coponibus & hospitibus sumere necesse haberent, & vt minore sumtu peregrinarentur, & iter facerent, vasa necessaria seruorum suorum humeris imponebant. Est autem lasanum vas ad onus ventris excipiendum, comparatum, & est vox Græca, qua vtitur Nicarchus lib. 2. epigramm. Ην ὄψον αἰτήσω, δοκὸν ὥσφερ' ἂν λάχανόν μοι Εἴπω, δὸς, πτισάνην, εὐθὺ φέρει λάσανον. id est, si opum, seu liquorem poscâ, docum, id est, trabem affert: si dicam esuriens, dato lachanum, id est, olus: statim affert lasanum. Alij quidem lasanum, dicunt fuisse ollæ podium: sed nihilo minùs hoc loco vas significare fatentur, quo aluus exoneratur.

HOC EGO COMMOD. &c.] ego hac te, & multis aliis rebus viuo commodiùs, quàm tu: hac te (inquam) quòd mihi licet ire vel vsq; Tarentum, si libeat, vno mulo, cùm id prætori non liceat. omnia autem exempla & typis excusa, & manu scripta, quæ quidem viderim, hîc sunt mendosa, in quibus hæc inest scriptura, *Millibus atque aliis:* cùm legendum sit, *Multis atque aliis.* Quis enim vmquam ita locutus est *millia alia*, aut *millibus aliis*? nonne ita potiùs loquuntur omnes Latini scriptores, *mille alia*, & *mille aliis*? Adiutus sum autem ab vno codice manu scripto, in quo ita scriptum reperi non sine litura tamen, *Multibus atque aliis.* cuius codicis testimonium non eò produco, quòd ex ea scriptura de vera fecerim cõiecturam (ego enim multò antè, quàm in illũ librum incidissem, ita, vt dico, hunc locum esse emendandum iudicaram) sed nequis religiosior me arrogantiæ, atque audaciæ insimulet, quasi libros vulgatos sine auctoritate veterum librorum pro meo iure corrigam. Sed sit ita: omninò aut ita hic locus corrigendus est codicibus omnibus inuitis, aut dicendum, Horatium Latinè loquendi consuetudinem vel neglexisse, vel ignorasse.

FALLACEM CIRCVM] cur fallacem? an propterea quòd in eo res furtiuæ vendebantur? vt vult Acro: an propter astrologos, & diuinatores, & interpretes somniorum, & id genus homines, qui in Circo Romano frequentes erant? quod magis probo. M. Tull. de diuinat. lib. 1. in extr. ex Pacuuio. *non vicanos haruspices, non de Circo astrologos: Non Isiacos coniectores, non interpretes somniorum.* Plautus Pœnulo. *Itaque replebo atritate, atrior multo vt fiet, Quàm Ægyptij aut qui cortinam ludis per circum ferunt.*

VESPERTINÚMQVE PERERRO] *vespertinum forum* dixit, vt distingueret à matutino, quod erat frequentius, & magis differtum: vt epi. 6. lib. 1. *Gargilius, qui mane plagas, venabula, seruos Differtum transire forum, populumque iub bat.* Sed putaui aliquando legendum *vespertinus*, id est, vesperi, vt epistol. ad Numicium. *& vespertinum pete tectum.* & Satyr. 4. lib. 2. *Si vespertinum subito te oppresserit hospes, &c.* Vtro autem modo legas, nihil refert. vide annot. ad illum locum Od. 16. epod. *Nec vespertinus circumgemit vrsus ouile.*

ASSISTO DIVINIS] id est, rebus diuinis, sacrificiis priuatis, aut publicis: rei diuinæ. Virg. Æn. 8. *Exin se cunctis diuinis rebus, ad vrbem, Perfectis, referunt.* T. Liuius lib. 36. *rei diuinas facere maioribus hostiis iusserunt.* M. Tull. Verr. de signis, *patri, qua mulieres ad res diuinas vterentur.* Imò dic potiùs *diuinis*, id est, diuinatoribus & coniectoribus rerũ futurarum, & interpretibus somniorum, qui in Circo versari solebant, vt suprà ostendimus. hanc enim explicationem magis probo. significat autẽ sibi licere, quod non licet iis, qui magistratum gerunt.

CICERIS] Sat. 6. lib. 2. *neque illi Sepositi ciceris, neque longæ inuidit auenæ.* Sed admonet me ciceris facta mentio, & nomẽ ipsum, vt locum illum, qui est in epist. 1. Ciceronis ad Atticum libr. 1. corruptissimum, in quo restituendo tot homines doctissimi elaborarunt, nos quoque ecquid possemus, tentauimus, ex sententia, seu coniectura Simeonis Bosij Lemouicis, planè, vt ego quidem sentio, diuina, sanem, atque emendem. sic igitur legitur locus ille in libris veteribus. *qua tum erit absoluta sanè facile, eum libenter nunciteri comitiis acciderunt.* al. *num citeri comitis accederint.* vnde sic coniicit ille esse legendum, *quæ cum erit absoluta, sanè facile tum & libenter Thermum iceri consuli acciderem:* vt sit hæc sententia, quæ via cùm erit absoluta, sanè facilè & libenter tum Thermum via Flaminia scilicet munita, ciceri cusuli, id est, mihi Ciceroni creato consuli, consulem adiecerim. primùm allodit ad fabam cusam, seu cusam: deinde ad nomen Thermi, quòd apud Græcos lupinum significat, postremò ad prouerbium, in me cudetur faba. Hæc Bosius.

LACHANIQVE CATINVM] Græco nomine vsus est: quod non est ei nouum. lachanum autem olus significat. sed non dissimulabo, me hunc locum in omnibus codic. deprauatum restituisse, beneficio Rainutij Farnes. Card. in cuius libro sic est emendatus. Nam scriptura vulgata, est inepta, & absurda: *laganique catin.* quod non est mihi difficile peruincere. Solet Horatius cùm victum tenuem, miniméque sumtuosum significare vult, oleris nomen vsurpare. epist. 17. libr. 1. *Si pranderet olus patienter, regibus uti Nollet Aristippus.* epist. ad Torqu. eod. lib. *Nec modica cenare times olus omne patella.* Satyr. 1. lib. 2. *discincti ludere donec Decoqueretur olus.* Satyr. 6. eiusd. *O quando faba Pythagoræ cognata, simúlque Vncta satis pingui ponentur oluscula lardo?* Sat. 2. eiusd. *Non ego, narrantem temere edi luce profesta Quicquam, præter olus fumosæ cum pede pernæ.* Sat. 7. eiusd. *si nusquam es forte vocatus Ad cenam, laudas securum olus.* sic Plautus Captiuis, *Æ. Terrestris cena. E. sane, terrestris bestia est. Æ. multis oleribus. E. curato ægrotos domi.* Quòd autem quidam post Acronem nugantur hîc de lagano, non solùm turpiter errant, sed etiam χοιροκωθείαν suam declarant. Nam omnino ita legendum, vt edendum curaui: neque laganum habebatur in cibis parabilibus, & facilibus: cùm ex oleo, & farina, & melle, & pipere, & aliis nonnullis rebus conflaretur. Neque me mouet Isidorus lib. 20. cap. 1. qui tradit laganum esse panem latum & tenuem, qui primùm in aqua, deinde in oleo frigitur. Nam si laganum panis est, videtur minùs aptè dixisse, *lagani catinum*: si frigitur, non est panis, neque cibus parabilis, neque cum cicere numerandus.

PVERIS TRIBVS] à pueris tribus. cuius locutionis sexcenta sunt exempla: ex quibus pauca carpamus. Od. 6. libr. 1. *Scriberis Vario fortis,* &c. Od. 35. eiusd. *examen Eois timendum Partibus.* Od. 25. *Auditam moderere arboribus fidem.* Satyr. 10. huius lib. *Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est,* &c. epist. 16. *Si quis bella tibi terra pugnata, marique Dicat.* de art. poet. *Nolito ad versus tibi factos ducere plenum Lætitiæ.* sic Catull. ad seipsum. *Amata nobis, quantum amabitur nulla.* sic Græci. Xenoph. Cyripæd. 5. ἱμοὶ πεπαιδεύσθων.

LAPIS ALBVS] mensa ex albo marmore, mensa Delphica: quæ rotunda erat, vt alibi dicemus.

POCVLA CVM CYATHO DVO] cur pocula duo? quia pocula semper pari numero in mensa delphica ponebantur: Verbi gratia, si tres conuiuæ, tria paria: id est, sex pocula: si duo, duo paria: si vnus, qui cenaret, vnu par, seu duo pocula, vt hîc. cyathus autem adhibebatur ad aquæ & vini temperationem. aquã enim ex vrna, seu futo, seu echino, seu quo alio vase aquario: vinum ex amphora, seu cratere cyatho hauriebant, & in scyphos, aut pocula infundebant.

ASTAT ECHIN. VILIS CVM P. G.] locus est obscurus cùm propter scripturæ varietatem, tùm propter ignorationem vasorum Romanorum, quibus vtebantur in cenis, & conuiuiis. oritur alia difficultas ex voce *echinus*: quæ quid hoc loco significet, non est facilè explicare. alij igitur libri habent: *astat echino Vilis cum patera guttus*: & ita videtur legisse Porphir. alij, *astat echinus Vilis, cum pat. gutt.* alij mutata interpunctione, *astat echinus, Vilis cum patera guttus*: quarum lectionum, quæ sit optima, difficile, & periculosum est pronuntiare. mihi quidem non liquet. secutus sum autem eam scripturam, quam plures codices veteres confirmant, eámque sic explico. astat mihi cenanti echinus siue fictilis, seu æneus, & vilis guttus, & patera. quòd si cui magis placeat altera scriptura, *astat echino,* &c. eius hanc sententiam esse puto: vilis guttus, & patera astant echino, id est, propè echinum locati sunt. Iam echinum alij vas fictile: alij æneum fuisse dicunt: sed ad quem vsum comparatum fuerit, docet nemo: alij thecam, seu inuolucrum scorteum, in quo vasa includerentur: alij ampullam vitream. Omninò nihil certi, in quo insistere queas. Ego in tanta librorum, & opinionum varietate, quid afferre possum, in quo lector acquiescat, planè nihil. Verumtamen ne hîc κωφὸν πρόσωπον fuisse dicar, quid si dicam echinum vas fuisse fictile, aut æneum, amplum, rotũdum, humile, in quod vel ciborum reliquiæ coniicerentur: vel id, quod in poculis reliquũ esset, effunderetur, à similitudine vel echini illius forensis, & iudicialis, vel echini marini nominatũ? quid si, vt Porphyr. ampullam vitream, aquariam quid si, vt alij, æneam? Guttus porrò à guttis dictus: quia ex eo minutatim vinum fundebant, vt docet Varro lib. 4. de ling. Latin. Sed videtur hîc *guttus* vas pusillum significare, in quo oleũ inest. Pateræ verò in poculis numerabantur, & à patendo dictæ sunt, vt idem ibidem scribit: & eis ad libandum vtebantur. Hæc habui, quæ de hoc loco nunc quidem dicerem: aliàs fortasse probabiliora allaturus.

CAMPANA SVPELL.] significat, vasa illa omnia fuisse fictilia. nam in Campania, ex luto & argilla, cuius propter soli bonitatem, magna est ibi copia, pulcherrima vasa fingebantur. Sat. 3. lib. 2. *Qui Veientanum festis potare diebus Campana solitus trulla.* Alij ænea fuisse dicunt, propter æris Campani nobilitatem, ac præstantiam.

MARSYA] Marsyæ statuam in foro fuisse positam aiunt, vt eius aspectu improbi, atque iniusti litigatores deterrerentur. Ad hãc autem statuam sistebant vadimonium. Notissima est de Marsyæ contentione cum Apolline, & de contentionis illius euentu fabula. *obeundus Marsya,* id est, obeunda ea pars fori, in qua Marsyæ statua posita est.

NOVIORVM FER. MIN.] ex duobus Nouiis fratribus probabile est minorem fuisse improbissimum litigatorem, & impudentissimum fæneratorem: cuius os ne marmora quidem ferre possent.

VNGOR OLIVO, NON QVO] non eo

vngor

vngor oleo, quo Natta, seu Naca. vngebatur autē ille oleo ex lucernis detracto, quēadmodum Crates Thebanus si quando eum vngi opus esset, in balneum ingressus, olei sordibus, & amurca vngebatur. sic enim de eo Teles libro περὶ συγκρίσεως πλούτου καὶ πενίας. πρὸς ῥῖγος ἡμεῖς ζητοῦμεν παχύτερον ἱμάτιον. ἐκεῖνος δὲ διπλώσας τὸν τρίβωνα περιῄει, τρόπον τινὰ δύο ἱμάτια ἔχων. εἰ ἀλείψασθαι χρείαν ἔχοι, ἐλθὼν εἰς τὸ βαλανεῖον, τῷ γλοιῷ ἠλείψατο: id est, ad frigus vestem crassiorem quærimus. ille autem duplicato pallio circumibat, quodammodo duas vestes habens. si opus esset eum vngi, ingressus in balneum, olei sordibus, & amurca vngebatur:) vel, quod quidam magis probant, oleo lucernatio, id est, quod lucernis conuenit, quódque ellychnio instillatur: tantæ erant hominis surdes. Tale autem oleum, insuauis & ingrati odoris est, miniméq; ad vngenda corpora accommodatū. Neque verò assentior iis, qui *naca* legendum esse contendunt: primùm quòd alteram scripturam video ab omnibus codicib. etiam calamo exaratis confirmari: deinde quod probabilius est ab Horatio Nattam nescio quem hoc nomine notari. Scimus autē Nattam familiæ Rom. cognomen fuisse. M. Tull. libr. 4. ad Attic. *De Natta ex tuis primùm sciui litteris: oderam hominem, &c.* Idem de diuinat. libr. 2. *Natta verò statua, aut æra legum de cælo tacta quid habent obseruatum ac vetustum? Pinarij Nattæ nobiles. à nobilitate igitur periculum.* Idem in orat. pro Muræna. *Non igitur si L. Natta summo loco adolescens, qui, & quo animo iam sit, & qualis vir futurus sit, videmus, &c.* Nihil prohibet autem, quominùs, vt ex optimo patre sæpe improbissimus nascitur filius: sic ex nobili & honesta familia, turpis aliquis, & infamis homo exsistat. Præterea credibile est ab Horatio sordidum aliquem hominem appellatum esse nomine alieno, non suo, propter metum legis: vel eum iam fuisse mortuum.

Ast, vbi mef. s. acr. ire lavatvm] profert hunc versum Seruius ad illud Virgilij, *vel cùm tonsis illotus adhæsit Sudor, &c.* & ait à lauor esse lotus & lautus. *inde est*, inquit, *lautum eo.* Nam illud ab Horatio sans licenter dictum est. *Ast. v. me f. s. acr. ire lauatum, &c.*

Admonvet] ὑπεμίμνησκε. nam aliud est monere, aliud admonere, ne quis erret: quamquam monitores dicuntur à Latinis, ij, qui admonent.

Rabiosi signi] Caniculæ. signum appellauit impropriè. Oda 17. libr. 1. *Hic in reducta valle Caniculæ Vitabis æstus.*

Prans. non avidè, qvant. int.] huius loci sententia est, Ego tantillum pransus, quantum interpellet, id est, non sinat, me totum diem inani ventre permanere, domi otior. significat, se non tantum vorare in prandio, vt cibo & potione ventrem reficiat, atq; oneret: sed quantum satis sit ad ieiunitatem, faméinque depellendam, vireísq; corporis reficiendas, donec cenæ tempus adueniat. si quis enim non pran-

A deat: sed cibi, & potionis vsum in vesperum, & cenæ tempus differat, ieiunus, & inanis diem totum durare dicendus sit: Nunc autem cùm prandet tenuiter, & parcè: saltem hoc prandiū eum interpellat, quominus inanis ad vespetam permaneat. *interpellare* propriè valet interloqui, seu loquentis orationem interrumpere. vsurpatur pro eo, quod est obstare, & interrūpere simpliciter, & impedimento esse, vt hoc loco, & apud M. Tull. lib. 1. epist. ad Attic. *sed hæc tota res interpellata bello refrixerat.* C. Matius ad Cic. lib. 11. epist. *sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar numquam interpellauit, quin, quibus vellem, atque etiam quos ipse non diligebat, tamen iis vterer: eos, qui mihi amicum eripuerunt, efficere conari, ne, quos velim, diligam?*

B Brut. ad Cic. eod. lib. *Interpellent me, quo minus honoratus sim, dum ne interpellent, quo minus resp. à me commodè administrari possit.* Notissimum autem est, prandia Romana aut breuissima, & parcissima fuisse, aut, si quæ fuerint sumtuosiora, & liberaliora, ea vel festis diebus vsurpari solita, vel nuptialia fuisse, vel ambitionis, & largitionis, vel luxuriæ causa instituta. his causis exceptis, & similibus, parcè admodum prandebant, cenabant liberaliùs. ientaculo autem, merenda, & vesperna puto pueros duntaxat, & operarios homines vsos esse. Ne illud quidem prætermittendū est, Grçcos illos Heroas, tantisper dum bellum gerebant, & in castris erant, ter die cibum, capere consueuisse: ac primum quidem cibum, & ma-

C tutinum, ἄριστον esse nominatum: secundum, δεῖπνον, id est, prandium: tertium, δόρπον, id est, cenam: cùm hodie δεῖπνον idem, quod cena valeat: ἄριστον autem prandium. annot. interpres Hom. ἰλιάδος. β.

Domesticvs] domi. quod erat loci, ad personam transtulit: vt quod est temporis, crebrò solet. de quo genere paullò antè diximus.

Victvrvs svavivs] ego victurus. sic habent aliquot manuscr. cod. in his duo Vatic. & Iann. quam scripturam secutus sum. alij habent *victurum* nempe *me*.

TVRNEBVS.

Ex lib. 4. cap. 9. -- *naso suspendis adunco*, quod est derides, ideo dicit, quod qui adunci nasi

D sunt, homines irrisores habentur. qui quòd irrident, id verò vt lance quadam, sic naso suspendere & ponderare videntur: vt enim

--*gemina suspendere lance*

Ancipitis libræ, dixit Persius: Sat. 4. sic naso suspēdere dictum interpretor. *Contra Lauinum Valeri genus*, cùm dicit in Valeriorum familia nobilissima eum, qui primus hoc cognomento fuit, suspicamur à sinistro læuoq; & improbo animo, malisque & nequam moribus cognomen meritum fuisse. Cùm autem gloria de ambitiosis & gloriosis bonorúmque cupidis triumphare videatur. illique de quibus triumphabatur post currum constrictis manibus vincti per pompam trahe-rentur: Ideò Horatius scripsit,

in quo calices lauantur, quod etiam Trisilla vocatur. Trichilam puto scribi debere, vt eo in epigrammate, quod Maroni adscribitur:

Trichila vmbrosis frigida arundinibus. Et apud Columellam, lib. 10. de cult. hort.

-- sub trichila manantem serpit ad vndam Alij vitreã ampullam, alij scorteam explicant: Ego hic vas aquarium rotundum lagenæ simile, aut ampullæ crediderim, vt guttum vinarium. Vt Varro de lingua Lat. docet. Patera autem ad libandum vtebantur, & interdum post libationem ad bibendum. hoc mihi veniebat in mentem, quod de hoc loco dicerem, quem Echino spinosiorem & aculeatum magis esse & ipse sentio, & intelligo multis videri: sed nec illud omittam, Porphyrionem perspicuè legere Echino, cùm explicet B propter Echinum astat vilis guttus, qui & Echinum vult hic vitream esse ampullam, vt aquariũ vas existimasse videatur aquam enim lympidam nitido vitro perlibenter infundimus. nomen habere videtur à rotunditate Echini se in pilam colligentis.

Ex libr. 27. cap 15. Insigne est & adnotandum diligenter, ab auctore vocabularij perquam veteris abaci Delphicam explicari *μανισέιον ὡς ὁ Ἰσσερχάλιος*. Significatur & tanquam digito demonstratur locus ille Iuuenalis

Lectus erat cedrò Procula minor, vrceoli sex
Ornamentum abaci, necnon & paruulus infrà
Cantharus, & recubans sub eodẽ marmore Chiron. Delphicam autem mensam lapideam habere solebant, vnde conuiuijs mininistrabatur apud Flaccum, C

-- & lapis albus
Pocula cum cyatho duo sustinet. Ea de causa Ministerium interpretatur vocabularij auctor. Iterũ in eodem lexico, Delphica, *μανισέιον*.

Ex lib. 23. cap. 6. Olci populi erant Campaniæ vbi figlinæ erant, vnde ab Horatio scriptum est *Vdus cum patera guttus Campana supellex*. id est, fictilis.

Ex lib. 22. cap. 12 *Ipse potest fieri Marsia causidicus*, non sine quodam naso a Martiale lib 2 epig. 64. dictum reor: constat autem Marsiam bardum & hebetem fuisse, qui de musica cum Apolline certare ausus pœnas dederit. Sed & in vrbe Roma Marsiæ statua erat in foro, vt hic quoque sensus D lateat, statuam effici causidicum posse, & saxeum Marsiam Rhetorem. Horatius,

-- Marsia vultum
Qui se ferre negat Nouiorum posse minoris, Plinius, lib. 21. cap. 3. *cuius luxuriam coronatum Marsiam literæ illius Dei gemunt*. Seruius in 4. Æn. refert Marsiam in ciuitatibus signum fuisse libertatis, qui erecta manu testabatur vrbi nihil deesse.

Ex lib. 4. cap. 9. Quid est apud Flaccum, *Non quo fraudatis immundus nacta lucernis?* non enim vt opinor, oleum intelligit è lucerna sumptum. Nec enim in ea satis olei est ad vnctionem: deinde, quis è lucerna, quàm ampulla sumere mallet? Ego genus quoddam olei lucernarium fuisse appellatum lego, quod vile & rancidum esset, A & ad lumina relegatum: quo tamen inopes, & sordidi vngere se solebant, cùm Horatius optimo oleo primæque notæ vteretur. Nam qui oleo se vngit, eo quo solent lucernæ accendi, is lucernas defraudat alimento suo, suóque fomento. Ætius, τὸ δὲ λιχνιαῖον ἀπὸ τῦ μέσυ καὶ εὐκράτυ, τῦ γλυκέος λέγω, τοσῦτον ἐπὶ τὸ θερμότερον νεύει, ὅσον τὸ ὀμφάκινον ἐπὶ τὸ ψυχρότερον.

Ex lib. 23. cap 23. *Non pudet in morem discincti viuere Nactæ*. in antiquis apud Persium libris scribitur, nec ab ratione: nam fullones qui Nactæ vocantur, vestimenta pedibus calcata saltu suo fullonio premunt & densant. sed & vestis à fullone dum cogitur, consiliari dicitur. id enim est B νάσσειν Græcè, & ναχτὰ vocantur coactilia. Nacta igitur velut νάκτης erit: eodem verbo coactiliarius & pilicarius accipi etiam poterit. Quod si a νάκος, vt apud Festum est deducitur, vnico c. scribi debet. Sed cùm ea litera duplicata reperiatur, suspicio est posteriorem esse r: nec officere veriloquium, cum etiam notatio νάκυς à νάσσειν accersi possit: Vox hæc integra hodie est in Apuleio Asini aurei lib. 9. *Maritus ferus apud Nactam proximum cœnitabat*. In secunda quoque Apologia. *Quod illi existiment nacta, non putabo, legendum* censeo non *nacti*, vi editur: non desunt tamen, qui *nauci* legant. In Horatio quoque scribendũ, *Non quo fraudatis immundus nacta lucernis*.

C *ARGVMENTVM. SAT. 7.*

Rixam Rupilij cognomento Regis cum Græculo quodam Persio describit. Proscriptus enim ab Augusto Rex; fugit ad Brutum, vbi Horatio tunc tribuno militum ignobilitatem exprobrasse fertur, qui nunc eam contumeliam vlcisci velit.

*PRoscripti Regis Rupili * pus, atque venenum,*
** Hybrida quo pacto sit Persius vltus opinor*
Omnibus & lippis notum, & tonsoribus esse. D
Persius hic permagna negotia diues habebat
Clazomenis: etiam liteis cum Rege molestas:
Durus homo, atque odio qui posset vincere Regem:
Confidens, tumidus, adeò sermonis amari,
*Sisennas, Barros vt * equis præcurreret albis.*
Ad Regem redeo. postquàm nihil inter vtrumque

Cónuenit (hoc etenim sunt omnes iure molesti,*
Quo fortes, quibus aduersum bellum incidit. inter
Hectora Priamiden, animosum atque inter Achillem
Ira fuit capitalis, vt ultima diuideret mors:
Non aliam ob causam, nisi quòd virtus in vtroque (teus:
Summa fuit. duo si discordia vexet iner-*
Aut si disparibus bellum incidat, vt Diomedi
Cum Lycio Glauco: discedat + pigrior, vltro
Muneribus missis.) Bruto prætore tenente
Ditem Asiam, Rupili, & Persi par pugnat: vti non*
Compositus melius cum Bitho Bacchius. in ius
Acres procurrunt, magnum spectaculum vterque.
Persius exponit causam: ridetur ab omni
Conuentu: laudat Brutum: laudátque cohortem.
Solem Asiæ Brutum appellat: stellásque salubreis
Appellat comites, excepto Rege: canē illū,
Inuisum agricolis sidus venisse ruebat,*
Flumē vt hibernū, fertur quò rara securis
Tum Prænestinus salso, multumq; fluenti
Expressa arbusto regerit conuicia, durus*
Vindemiator, & inuictus: cui sæpe viator
Cessisset, magna compellans voce cucullum,
At Græcus, postquàm est Italo perfusus aceto,
Persius exclamat: per magnos, Brute, deos te
Oro: qui reges consueris tollere: cur non
Hunc Regem iugulas? operum hoc (mihi crede) tuorum est,*

A PROSCRIPTI REGIS RVPILLI] Rupilius cognomento Rex, præturam gerens, ab Augusto, M. Antonio, M. Lepido proscriptus est: qua calamitate afflictus, ad Brutum confugit, eumque postea perpetuò secutus est. inter hūc, & Persium quendam natione Græcum, graue nescio quod dissidium natum est, molestæque lites exstiterunt. eas lites nunc Horatius vrbanissimè, & facetissimè nobis exponit, Rupilium Regem, à quo fuerat aliquando in iurgio contumelia affectus, vrbanè vlciscens.

PVS ATQVE VENENVM] ingenium improbum, mores odiosos, vel maledicentiam impuram, ac pestilentem: vel potiùs ipsum Rupiliū Regem ingenio improbo, ac peruerso, & quasi B putris pleno: hominem cōtaminatum, perniciosum, maledicum, pestiferum. sic Lucilius. *In numero quorum nunc primus Trebelli' multum Lucius marcebat febris, senium, vomitus, pus.*

HYBRIDA] quia Græcus ciuitate donatus: vel quia ex patre peregrino, & matre Romana natus. translatio est ab animalibus rationis expertibus. Hybridæ enim nominantur ex diuerso genere nata animalia, & maximè canes ex cane venatico & gregario creati.

OMNIBVS ET LIPPIS NOT. ET TONS.] duo hominum genera posuit & ipsa loquacia, & ad quæ loquaces conuenire solent, alterum propter oculorum morbum, alterum propter artificij naturam. Nam lippi quidem, quia oculorum sensus eis inutilis & otiosus est, ideò C & loquaces sunt, & taleis homines ad se libenter accessunt atque alliciūt: quin etiam loquaces ad lippos certatim concurrunt & conuolant, scientes, se, id quod vnum expetunt, aureis apud eos patulas reperturos: tonsores autem propterea sunt loquaces, quia ad eos loquaces confluūt, & apud eos resident, multásque diei horas conterunt: cuius rei testis est Plutarchus lib. περὶ ἀδολεσχίας, his verbis, Ἐν κουρείῳ τινὶ λόγων γινομένων περὶ τῆς Διονυσίου τυραννίδος, ὡς ἀδαμαντίνη καὶ ἄρρηκτος εἴη, γελάσας ὁ κουρεὺς, ταῦτα ὑμεῖς, ἔφη, περὶ Διονυσίου λέγετε, οὗ ἐγὼ παρ' ἡμέρας ὀλίγας ἐπὶ τοῦ τραχήλου τὸ ξυρὸν ἔχω; ταῦτα ἀκούσας ὁ Διονύσιος, ἀνεσταύρωσεν αὐτόν. Ἐπικῶς δὲ λάλον ἐστὶ τὸ τῶν κουρέων γένος. οἱ D γὰρ ἀδολεσχότατοι προσρέουσι καὶ προσκαθίζουσιν, ὥστε αὐτοὺς ἀναπίμπλασθαι τῆς συνηθείας. χαριέντως γοῦν ὁ βασιλεὺς Ἀρχέλαος ἀδολέσχου κουρέως περιβαλόντος αὐτῷ τὸ ὠμόλινον, καὶ πυθομένου πῶς σε κείρω βασιλεῦ, σιωπῶν, ἔφη, id est, In tonstrina autem quadam cùm verba fierent de Dionisij tyrannide, eam esse adamantinam, & irruptam, subridens tonsor, vos ista, inquit, de Dionysio dicere, cuius ego in collo paucis pòst diebus nouaculam teneo? his auditis Dionysius, eum in crucem sustulit. Planè loquax & garrulum est tonsorum genus. loquacissimus enim quisq; ad eos accurrit, & eis assidet, ita vt ij garriendi consuetudine imbuantur. Venustè igitur rex Archelaus, cùm loquax quidem ton-

sor linteum

sorlineum pannum humeralem (Plautus iouolucre appellat) ei circumdedisset, & quæsiuisset ab eo, quomodo eum rodderet: tacent, inquit. Præterea lippi neque domo prodire, neque lucem ferre possunt. Eò fit vt studiosè, & curiosè, quæ fotis aguntur, ab iis, à quibus inuisuntur, exquirant. Idem fit à tonsoribus. vtitur hoc prouerbio Aristoph. in Pluto, καί τοι λόγος γ' ἦν τὸ τοι Ἡρακλέα πολὺς Ἐπὶ τοῖσι κουρείοισι τῶν καθημένων, Ὡς ἐξαπίνης ἀνὴρ γεγένηται πλούσιος, id est, Atqui multus hercle erat sermo eorum, qui in tonstrinis sedent, cum repente diuitem esse factum.

PERMAGNA NEG. D. H.] negotiabatur Clazomenis. aliud est autem mercatorem esse, aliud negotiatorem.

CLAZOMENIS] vrbs est Asiæ. Strabo libr. 14. ἐπ' αὐτῷ τῷ τῆς Χερρονήσου ἰσθμῷ οἰκοῦσι Τήϊοι, καὶ Κλαζομένιοι, id est, ad ipsum Chersonesi isthmum habitant Teii, & Clazomenij. Iuxta hanc vrbem erat nemus Grynæum, vbi Apollo colitur.

DVRVS] σχέτλιος, στερρὸς, sæuus, pertinax, peruicax. aliter dicunt Latini, durum patrem: sat. 2. huius lib. *Sub patribus duris tironum, &c.* paulòque aliter idem Horatius, Vulteium Menam, rusticum ex vrbano factum, durum appellat epist. 7. lib. 1.

ODIO] odiosa oratione, conuicio. Cic. ad Att. libr 4. *sed tamen cum horas tres ferè dixisset, & strepitu senatus, coactus est aliquando perorare.*

ADEÒ SERMONIS AMARI] sermonis odiosi, insuauis, iniucundi, mordacis: homo petulans in maledicendo. πικρὸν appellant Græci, hominem amarè irasci solitum. *tumidus* autem excudendum curaui sine copula *que*, secutus auctoritatem 2. cod. Vatic. Iann. & Torn. sic suprà sat. 3. *habeare insuauis, acerbus.* & ibid. *illi Tardo, cognomen pingue damus.* sic Hom. ἰλιάδ. γ. ἐν θαλάμῳ εὐώδει, κηώεντι. & ὀδυσσ. κ. δεινὴ θεὸς, αὐδήεσσα. Apollon. α. ἀργον. Ἄρρηκτος, ἄχαμπτος ἐδύσετο νειόθι γαίης. idem libr. β. Ὡς ἐν ἀμφιδύτοις ἀγίας εὐάζετο νύκτας. Oppian κυνηγ. μετέπειτα δὲ χρίεται ἐλαίῳ Πᾶν δέμας εὐῶδες, κηῶδες.

STENNAS, BARROS] duo nomina sunt ἀσυνδέτως posita. Porphy. videtur legisse *Varros.* quod si cui magis probabitur, non repugnabo. malim tamen *Varos* quàm *Varros.*

EQVIS PRÆCVRRERET ALBIS] id est, longè superaret. notum prouerbium est. Plaut. In Asinar. *Nam si huic occasioni tempus se subterduxerit, Numquam pol indipiscet quadrigis albis.* Iam albis quadrigis vehebantur, qui triumphabant: & equi albi celeritate præstare putabantur. Quamquam quadrigas albas, ducti quidam Iouis quadrigas interpretantur.

(HOC ETENIM SVNT O. S.] hæc omnia vsque ad illum lucum, *Bruto prætore, &c.* interpositionis nota sunt includenda. molesti autem suos ij ferè, quos alio numine pertinaces appellamus: nisi quis fortè dicat, eo inter se differre, quòd pertinaces interdum pertinacia sua neminem offendunt: molesti autem quouis sermone, & quouis tempore offendunt, atque adeò enecant. huius igitur loci hæc sententia est: molesti eudem iure sunt, id est, eandem sibi libertatem, licentiàmque sumunt, ac vendicant, quam viri fortes, inter quos nata dissensio & discordia est. Nam quemadmodum hi numquam placantur inter se, numquàmque in gratiam mutuam redeunt, quàdiu viuunt: sic & molesti nunquã inducere animũ queunt, vt reconcilientur inter se. ordo verborum hic est, molesti hoc sunt iure, quo fortes, quibus aduersum bellum incidit.

INTER HECTORA PRIAM.] quàm graues, & implacabiles inter Hectorem, & Achillem inimicitiæ intercesserint, declarat ipse Achilles ἰλ. χ. cui cùm Hector polliceretur, se, si eum interficeret, corpus eius Græcis redditurũ, cumque eum oraret, vt idem facturum sibi promitteret, si ille ab eo interficeretur, hæc respondentur ab Achille: inter leones, & homines rata fœdera fieri non posse, neque vmquam lupis cũ agnis conuenturum: sed eos inimicitias inter se sempiternas gerere. Verùm præstat Homeri versus ascribere: Ἕκτορ, μή μοι ἄλαστε συνημοσύνας ἀγόρευε· Ὡς οὐκ ἔστι λέουσι, καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστά. Οὐδὲ λύκοι τε, καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν, [illegible]κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισι. *animosumque inter* malim legi, quã vt habent omnes li[illegible] *animosum atque inter Atrid.*

CAPITALIS] quæ non, nisi alterius interitu, sedaretur: ira pestifera, perniciosa, inexpiabilis. M. Tull. Philip. 3. *capitalem, & pestiferum M. Antonij reditum timeremus.* Idem Off. 1. *capitalis Eteocles.* Idem epist. ad Trebat. libr. 7. *Treuiri capitales.* Idem Verr. 4. *Illud, illud est capitale: illud formidolosum, illud optimo cuique metuendum.*

VT VLTIMA DIVIDERET MORS] Ita capitalis, vt sola mors eorum dissidium, atque offensionem decideret, ac dirimeret.

DVO] duos, vt sat. 3. lib 2. *iure-iurando obstringam ambo.* & ita sæpe apud M. Tull. & item apud Virgil.

VAXET] sic habent tres libr. manuscr. Don. Fact. Torn. nonnulli alij *verset.*

INERTIS] ignauus, δειλὸς, ἄνανδρος.

VT DIOM. CVM LYCIO GL.] quomodo Glaucus ab Horatio & Homero Lycius dicitur, cùm genere esset Corinthius? fuit enim Hippolochi filius, cuius pater Bellerophon, auus Sisyphus. Lycius factus est hoc modo. Bellerophon à Prœto in Lyciam ad Iobatum Lyciæ regem missus, cum litteris in eius necem scriptis, propter illam omnibus notissimam adulterij calumniam, rebus præclarissimè gestis, maximisq; periculis perfunctus, Ioban filiam Anticleam duxit vxorem, ex qua, soceri successor, & heres factus, Hippolochum suscepit. cuius filius Glaucus. Præfuisse autem Glaucum Lyciis in bello Troiano narrat Homer. ἰλιάδ. β. Σαρπηδὼν δ'.

A ἦρχε Λυκίων, καὶ Γλαῦκος ἀμύμων Τηλόθεν ἐκ Λυκίης Ξάνθου ἄπο δινήεντος, id est, Sarpedon autem Lyciis præerat, & Glaucus nulli culpæ affinis Longè ex Lycia à fluuio Xantho vorticoso.

DISCEDET PIGR. VLTRO MVN. M.] memoria digna est Glauci, & Diomedis permutatio, nisi ei, qui litteras nescit. hæc autem sumpta sunt ex libr. 6. Iliad. vbi sic Homer. Ἔνθ' αὖτε Γλαύκῳ Κρονίδης φρένας ἐξέλετο Ζεύς, Ὃς πρὸς Τυδείδην Διομήδεα τεύχε' ἄμειβε Χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων, id est, *Iupiter at Glauco mentem supremus ademit: Qui cum Tydide Diomede arma inclyta mutans Aurea dat, pretioq; boues æquantia centum: Ærea fert, pretióque nouem exæquata iuuencum.* locum autem prouerbij obtinet, ab omnibus ferè scriptoribus celebrati. vtitur & B Plato in sympolio, & Arist. lib 5. de moribus ad Nicom. Non celabo lectorem, scriptum esse in nonnullis codicibus calamo exaratis, *disce* a pro *discedes*, & pro *pigrior*, *pulchrior*.

PIGRIOR] ignauior: vt Glaucus, qui arma aurea sua cum æreis Diomedis permutauit. Diomedem autem Glauco meliorem, ac fortiorem fuisse, ex Homero cognoscere licet.

TENENTE] κρατοῦντος τῆς Ἀσίας, Asiam obtinente.

RVPILLI, ET PERSI PAR] vt M. Tullius *gladiatorum par*, ita *Rupilij*, *& Persij par* dixit Horatius. Poterat & [illegible], si per versum liceret, *Rupilius*, *& Persius par*, vt M. Tullius pro domo sua, *Atque hanc rem* [illegible] *illud simile*, *Piso &* C *Gabinium*, *vide.* Iterum Horat. infrà saty. 3. libr. 2. *Quinta progenies Arri*, *par nobile fratrum.*

VTI NON COMPOS. S. M. CVM B.] ita pares erant Rupilius, & Persius, vel par ita simile, vt Bithus & Bacchius, gladiatorum par, non meliùs inter se compositi fuerint. componi dicuntur gladiatores, qui vnà in arenam descensuri, & inter se decertaturi sunt. Ausonius, *Quis Myrmilloni componitur? æquimanus Thrax.* Lucilius, *Cum Placideiano hic componitur.* M. Tull. ad Cœlium lib 2. epist. *Quid? tu me hoc tibi mandasse existimas, vt mihi gladiatorum compositiones, vt vadimonia dilata, & Chresti compilationem mitteres?* dicuntur itē committi, & comparari. fuerunt autem Bithus & Bacchius nobiles gladiatores, de quibus Suet.

D PROCVRRVNT] id est, foras, & in publicum currunt: vel currendo prodeunt. hæc enim vis est interdum præpositionis *pro* in compositione. *procurrunt* autem edendum curaui, codices veteres secutus, in quibus omnibus partim ita scriptum reperi, partim *præcurrunt*, quod posterios reieci, vt à recto *procurrunt* deprauatum. *Concurrunt* autem, quod reperitur in vulg. damnaui, vt suppositiium, & adulterinum.

RIDETVR AB O. C] ridetur accipiendū impersonaliter, vt sit, ridet omnis conuentus.

CANEM ILLVM INVIS. AGR.] ceteros omneis (inquit) Bruti comites, stellas salubreis appellat, præter Regem. hunc autem cum Canicula cōparat, grauissimo, & perquam horribili sidere, quo solis calor magnopere amplificatur. sic Hom. ἰλιάδ. χ. Achillem in Troianos irruentem, cum cane Orionis comparat, his versib. Τὸν δ' ὁ γέρων Πρίαμος πρῶτος ἴδεν ὀφθαλμοῖσι Παμφαίνονθ' ὥστ' ἀστέρ', ἐπεσσύμενον πεδίοιο, Ὅν τε κύν' Ὠρίωνος ἐπίκλησιν καλέουσι. id est, cum autem senex Priamus primus oculis vidit, totum collucentem, per campum ruentem, vt astrum, quod Orionis canem cognomento appellant. Propert. lib. 2. eleg. 28. *Incipit, & sicco feruere terra Cane.*

RVEBAT, FLVM. VT HIB] id est, fluminis celerrimè, ac rapidissimè labentis, ac præcipitantis instar loquebatur, seu dicebat. vim orationis significat. sic loquitur Demosthenes in orat. περὶ στεφάνου. ἐγὼ μὲν τῷ Πύθωνι πολλῷ ῥέοντι καθ' ὑμῶν, οὐκ εἶξα, οὐδ' ὑπεχώρησα. id est, ego Pythoni, qui torrentis instar contra nos ruebat, non cessi, neque locum dedi. & Plutarchus in Fabio, Τῷ μὲν Μαρκέλλῳ, ὡς ῥέοντι σφοδρῷ ποταμῷ, πολλάκις ἀπαντῶν, ἀπεκρούετο, καὶ παρεθραύετο τὴν δύναμιν. id est, Marcello tanquam rapidè fluenti fluuio sæpe numero occurrens, repellebatur, ac debilitatur viribus. in quo exemplo tamen ad facta, non ad verba Marcelli referenda est similitudo. Dionys. Halicarnas. libro 7. de Spurio Sicinnio, αὐτὸς τε πολὺς ἐρρύη κατὰ τῆς βουλῆς, αὔξων, ὡς μάλιστα οἷός τε ἦν, τὸν κατ' αὐτῆς φθόνον. id est, ipse autem magnam vim orationis in senatum profundebat, quam maximè fieri poterat, augens in eum inuidiam. Horat. suprà, de torrente, Od. 2. lib. 4. *Monte decurrens velut amnis, imbres Quem super notas aluere ripas, Feruet, immensusq; ruit profundo Pindarus ore.*

FERTVR QVO RARA SEC.] vt flumen hibernum, seu torrens, qui quacumque labitur, & præcipitat, omnia latè dissipat, ac disturbat, & ædificia, & arbores, & (vt ait Virgil.) *sata læta, boumque labores.* ad quem torrentem raro admodum, aut potiùs numquam, cum securibus eunt rustici, aut calones, vt ligna cædant, cum arbores omneis, quacūq; fuerit, corripuerit.

PRÆNESTINVS] Rupilius Rex Præneste natus.

EXPRESSA ARBVSTO] ex pectore tracta. allegoria est ducta à frondatoribus, vinitoribus, ac vindemiatoribus, qui viatores deridere, & in eos conuicia congerere: & vicissim à viatoribus conuiciis onerari solent

REGERIT CONVICIA] sic suprà saty. 5. dixit, *pueri nautis conuicia. nautæ Ingerere.*

VINDEMIATOR] in nomine *vindemiator* i & a vocales in vnam syllabam coeunt, vt apud Hom. Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος. idem. καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα. sic Od. 12. epod. *Quis sudor vietis, & quam malus vndique membris Crescit odor.* sic infrà satyr. 3. libr. 2. *Luscinias soliti impenso prandere coemtas.* & satyr. 8. huius libr. *& imagine cerea Largior arserit ignis.* & satyr. 2. libr. 2. *pinguem vitiis, albumque, nec ostrea, Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.* sic Lucretius libro 2. *Succus item seorsum, & rerum sapor insinuatur.* & libr. 3. *At neque seorsum*

oculis,

oculi, neque nares, nec manus ipsa Esse potest anima. non enim assentior P. Victorio, viro alioqui doctissimo, qui putat *forsum* esse legendum, quantumuis licet codicis scripti auctoritatem producat. Idem Lucret. libro 2. de primis corporibus, *Et sonitu sterila, & succo iciuna feruntur.* in *sterila*, duę vocales *i* & *a* vnam syllabam efficiunt: nisi fortè legendum est *sterila.* idem eod. lib. *Denique cælesti sumus omnes semine oriundi.* in *oriundi i* & *u* in vnam syllabam contrahuntur. sic in *duellica u* & *e* apud eundem eodem libro. *Lanigeræ pecudes, & equorum duellica proles* nisi quis dicat in. liquescere in *equorum.* Idem lib. 3. *Nec nebulam noctu, nec aranei tenuia fila Obuia sentimus.* Catullus in Priap. *Proin viator, hunc Deum vereberis, Manúmque seorsum habebis, hoc tibi expedit.* Virgilius libro 10. *Vna, eadémque via sanguísque, animúsque sequuntur.* Idem libro 6. *Vis & Tarquinios reges, animámque superbam Vltoris Bruti, fasceísque videre receptos?* Ennius, *Quorum virtuti belli fortuna pepercit, Eorundem me libertati parcere certum est.* sic enim legendus est hic proximus versus, non vt vulgò *Horundem.*

Cvi sæpe viator Cess. magn. comp.] solebant viatores, vinitoribus, aut vindemiatoribus de via conuiciari, eósque vt nimis tardos, aut nimis serò vitem colenteis ac putanteis, aut in re aliqua turpi & flagitiosa deprehensos, insectari, & increpare, & cucullos appellare: in quos, vindemiatores conuicia interdum ita contumeliosa regerebant, vt illi cedere cogerentur. Plinius libro 18. cap. 26. *In hoc temporis interuallo 15. diebus primis agricolæ rapienda sunt ea, quibus peragendis ante æquinoctium non suffecerit, dum sciat inde natam exprobrationem fœdam putantium vites per imitationem cantus alitis temporarij. quem cucullum vocant. Dedecus enim habetur, opprobriúmque meritum falcem ab illo volucre in vite deprehendi, vt ob id petulantiæ sales etiam cum primo vere ludantur. auspicio tamen detestabiles videntur: adeo minima quæque in agro naturalibus trahuntur argumentis.* Ausonius in Mosella, *inde viator Riparum subiecta terens, hinc nauita labens Probra canunt seris cultoribus.*

Italo perfvs. aceto] salibus Italis, aculeatis, & mordacibus. Plautus Bacchidibus, acetum translatè vsurpauit pro iracundia. *Nunc experiar sitne acetum tibi cor acre in pectore.*

Qvi reg. cons. toll.] L. Iunius Brutus, & P. Valerius Leuinus Tarquinium exegerunt. M. Brutus cum ceteris coniuratis Caium Cæsarem de medio sustulit. M. Tull. pro Planc. *Quid potuit amplius si Junius Brutus esset, qui ciuitatem dominatu regio liberauit?* Idem Philipp. 2. *Etenim si auctores ad liberandam patriam desiderarentur, illis auctoribus Brutos ego impellerem? quorum vterque Junij Bruti imaginem quotidie videret: alter etiam Ahalæ? hi igitur iis maioribus orti, ab alienis potius consilium peterent, quàm à suis? & foris potius, quam domo?*

Hoc] videlicet hunc Rupilium Regem iugulare, in nomine *Regis* inest ambiguum.

A TVRNEBVS.

EX lib. 14. cap. 20. *Sesemias, barros vt e. p a.* vide sup. in Od. 12. Epod. explicationem.

Ex lib. 2. cap. 1. *-- ruebat*
Flumen vt hibernum, fertur quo rara securis:

Hic seosum esse dicebat Gallandius, cui & assentior, tam concitata oratione & veloci rapidáque decurrisse, quàm torrens hibernus deuolui & præcipitari solet per loca abrupta & abscissa, quò raro solent lignatores accedere propter arduam & erectam inaccessarum rupiũ montiúmque eminentiam. Flumen autem hibernum est torrens, qui & Græcè, quòd heyme fluat, æstate siccetur χειμάῤῥυς vocatur: de torrente enim hyemis aquis abundante Ouid. amorum libr. 3.
B scribit,

Fontis habet instar pluuiásque niuésque solutas,
Quas tibi diuitias pigra ministrat hyems.

Addit *Tum Prænestinus salso multumque fluenti*
Expressa arbusto regerit conuitia. Arbustum dicitur multum fluere, quòd multum vini fundit: sed per allegoriam, hoc ad dicacia vinitorum & vindemiatorum retulit conuitia, quibus vel lacessunt prætereuntes viatores, vel prouocati vlciscuntur & remordent. Ergo vindemiatoriis probris & dictis petulanter ei Rupilius respondit, cap. 26.

-- cui sapè viator
Cessisset, magna compellans voce cucullum. Viatores solebant cultores & vinitores serò colentes appel-
C lare cucullos in desidiæ probrum. Plinius lib. 18. *Dum sciat inde natam exprobrationem fœdam putantium vites per imitationem cantus alitis temporaria, quam cucullum vocant: dedecus enim habetur opprobriúmque meritum falcem ab illa volucre in vite deprehendi, vt ob id petulantiæ sales, etiam cum primo vere laudantur auspicio tamen detestabiles videantur.* Ausonius quoque in Mosella istius petulantiæ ita meminit,

- inde viator
Riparum subiecta terens, hinc nauita labens,
Probra canunt seris cultoribus.

ARGVMENTVM. SATYR. 8.

D Priapum Deum, custodem hortorum, inducit querentem de Canidia & Sagana veneficis, & quæ ab illis in occulto fierent, describentem.

OLim truncus eram ficulnus, inutile lignum:
Cùm faber incertus scamnum, facerétne Priapum:
Maluit esse Deum: Deus inde ego, furum, auiúmque
*Maxima formido: nam fures * dextra coërcet,*

Obscænóque ruber porrectus ab inguine palus:
Ast importunas volucreis in vertice arundo
Terret fixa: vetátque nouis considere in hortis.
*Huc prius angustis eiecta cadauera * cellis*
** Conseruus vili portanda locabat in arca.*
Hoc miseræ plebi stabat commune sepulcrum,
Pantolabo scurræ, Nomentanóque nepoti.
*Mille pedes in fronte, trecentos * cippus in agrum*
Hîc dabat: heredes monumentum ne sequeretur
Nunc licet Esquiliis habitare salubribus, atque
Aggere in aprico spatiari: quò modò tristes
Albis informem spectabant ossibus agrum:
*Cùm mihi non tantùm furésque, feræq; * suëtæ*
Hunc vexare locum, curæ sunt, atque labori:
Quantum, carminibus quæ versant, atque venenis
Humanos animos. has nullo prodere possum,
Nec prohibere modo, simulac vaga Luna decôrum
Protulit os, quin ossa legant, herbásque nocenteis.
Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam pedibus nudis, passóque capillo,
Cum Sagana maiore vlulantem. (pallor vtrasque
Fecerat horrendas aspectu) scalpere terrã

A *Unguibus, & pullam * diuellere mordicus agnam*
Cœperunt. cruor in fossam confusus: vt inde
Maneis elicerent, animas responsa daturas.
Lanea & effigies erat, altera cerea: maior
Lanea, quæ pœnis compesceret inferiorem.
Cerea suppliciter stabat, seruilibus vtq;
Iam peritura, modis. Hecaten vocat altera, sæuam
B *Altera Tisiphonem serpenteis, atque videres*
Infernas errare canes, Lunamq; rubentẽ,
Ne forte his testis, post magna latère sepulcra.
Mentior at si quid: merdis caput inquiner albis
Coruorum: atque in me veniant mictum, atque cacatum
C *Iulius, & * fragilis Pediatia, fúrque Voranus.*
Singula quid memorem: quo pacto alterna loquentes
Umbræ cum Sagana resonarent triste, & acutum?
Vtq; lupi barbam variæ cũ dente colubræ
Abdiderint furtim terris? & imagine cerea
Largior arserit ignis? & vt non testis inultus
D *Horruerim votes Furiarum, & facta duarum?*
*Nam, * displosa sonat quantum vesica, pepedi*
Diffisa nate ficus. at illæ currere in vrbẽ.
*Canidiæ denteis, altum Saganæ * caliendrum*
Excidere, atque herbas, atque incantata lacertis
Vincula cum magno risúque, iocóque videres.

Priapum

Priapum Deum, custodem hortorum in hortis Esquilinis positum inducit conquerentem de Canidia & Sagana veneficis, & commemorantem plus sibi esse negotij eas mulieres prohibere, atque arcere, quam fures, & volucreis.

Olim truncus eram fic. inut. l.] ficus, lignum fragile, & infirmum est, eóque nullam ad rem vtile: ex quo *ficulnum auxilium* pro auxilio inani, nulliusque momenti: tralatione ducta à ficu, inquit Theocriti interpres, his verbis: τὸ τῆς συκῆς ξύλον εὔθραυστον, ἀσθενὲς, καὶ ἀδύνατον· ὅθεν καὶ παροιμία, συκίνη ἐπικουρία ἡ μηδὲν ὠφελοῦσα, ἀπὸ μεταφορᾶς τῆς συκῆς. & homo ficulnus pro inerti, ignauo, inutili. Theocritus ἐργατ. εἰδ'. ιʹ. Σφίγγετ' ἀμαλλοδέται τὰ δράγματα, μὴ παριών τις Εἴπῃ, σύκινοι ἄνδρες, ἀπώλετο χ' οὗτος ὁ μισθός. Constringite manipulos vos manipulorum colligatores, ne quis præteriens dicat, ficulni homines: periit hæc merces. & γνώμη συκίνη, id est, mens vel sententia ficulna, apud Lucianum lib. πρὸς τὸν ἀπαίδευτον, καὶ πολλὰ βιβλ. ὠνούμενον. Priapos autem finxisse veteres ex ficu, declarat epigramma illud Theocriti, cuius mihi nuper memoriam refricuit Simeo Bosius, cùm me domi meę Lutetiæ conuenisset, sæpiúsque, vt est perhumanus, & perofficiosus, inuiseret. Τὴν αὐτὰν λαύραν τῆ αἱ δρύες· αἰπόλε κάμψας, Σύκινον εὑρήσεις ἀρτιγλυφὲς ξόανον Τρισκελὲς, αὐτόφλοιον, ἀνούατον: ἀλλὰ φάλητι Παιδογόνῳ δυνατὸν Κύπριδος ἔργα τελεῖν. i. Eadem via, eodémve angiportu, vbi sunt quercus, ô caprarie, iter flectẽs, ficulnum reperies modò sculptum signũ, tribus cruribus præditum, cum ipso cortice, sine auribus, sed qui pene, filiorum genitore, possit res Veneris absoluere.

Incertus scamn. facerétne] incertus scamnúmne faceret, an Priapum, sic autem legendum, & ita habent tres cod. Vatic. Faërn. Tornes. Iannoct. & aliquot alij, non *facerétve*. hunc Priapũ Dionysi, & Naïdis nymphæ, aut Chionæ filium esse dicunt: prætereà non lõgè à Lampsaco vrbem sui nominis condidisse. Alij eundem esse Priapum volunt, & Bacchum: quod ex vocabuli ratione, ac veritate probari potest, πρίηπος enim videtur esse quasi βρίηπος id est, clamosus, propter eos, qui in poculis immoderatis, & bacchationibus edũtur, clamores: aut πρίαπος dictus est, quasi περιϊέμενος τὸ σπέρμα, id est, semen profundens. Præponebatur autem Priapus agris, hortisque custodiẽdis, atq; è ligno fingebatur, vt hic è ficu, & Catullianus ille è quercu. *Hunc ego iuuenes locum, Villulámque palustrem Tectam vimine iunceo, Caricisque maniplis Quercus arida rustica Conformata securi Nutriui, vt magis, & magis Sit beata quot annis, &c.* & item alter eiusdem Catulli populo. *Ego hac, ego arte fabricata rustica, Ego arida, o viator, ecce populus, Agellulum hunc, sinistrà tute quem vides, Herique villulam, hortulúmque pauperis Tuor, malásque furis arceo manus.*

eodem pertinet illud incerti auctoris. *Insulsissima quid puella rides? Non me Praxiteles, Scopásve fecit: Nec sum Phidiaca manu politus: Sed lignum rude villicus dolauit: Et dixit mihi, tu Priapus esto.*

Furum, aviúmque max. for.] sic Virg. Georg. lib. 4. *Et custos furum, atque auium cum falce saligna Hellespontiaci seruet tutela Pr.* & Tibull. eleg. 1. lib. 1. *Pomosisque ruber custos donatur in hortis, Terreat vt sæua falce Priapus aues.* sic enim legendum: non, vt vulgò, *ponatur*. & in superiore versu hexam. *Flaua Ceres tibi sit, &c.* non vt vulgò *fit*. Profert hunc locum Seruius ad illum Virgilij versum Georg. 4. paullù antè à nobis commemoratum: additque, Priapum hortis præesse dici propter eorum fæcunditatem, quoniam horti numquam sine fructu sunt.

Nam fures dextra coerc.] qua falcem tenet, seu fustem: coërcet & palus, id est, penis, seu mentula: quam in Priapeis columnam & fascinum bipedale nominant incerti auctores. his duobus telis fures terrebat Priapus, nempe falce & pene: ex quo in epigrammate quodam queritur, falcẽ sibi à furibus esse subreptam, dicitque se vereri, ne altero etiam telo spolietur. *Credere quis posset falcem quoque (turpe fateri) De digitis fures subripuisse meis? Nec mouet amissi tam me iactura, pudórque, Quàm præbent iustos altera tela metus. Quæ si perdidero, patria multabor, & olim Ille tuus ciuis, Lampsace, Gallus ero.* Columella carm. de cultu hortorum: *sed truncum forte dolatum Arboris antiqua numen venerare Ithyphalli Terribilis membri, medio semper in horto Inguinibus puero, prædoni falce minetur.*

Obscænóque ruber porr.] & penis ex palo factus, ab inguine protentus & prominens.

Ast importunas] quæ me quodammodo à portu, & quiete excludunt: per quas mihi conquiescere non licet: vt annot. ad Odam 16. libri 3.

Novis] nuper à Mæcenate institutis.

Huc prius angustis] olim in Esquiliis humabantur serui, cùm sepulcris priuatis carerent: & plebeij homines ita tenues & egentes, vt non haberent, vbi sepelirentur: & scurræ decoctores.

Cællis] in quibus habitabãt serui. M. Toll. Philipp. 2. *conchyliatis Cn. Pompey peristromatis seruorum in cellis lectos stratos videres.* Terẽtius Eunucho. *Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.* Valerius Max. lib. 7. cap. 6. *Cellis seruilibus exstructa corpora, & à pastoralibus casis collecta mancipia, &c.*

Hoc miseræ plebi] hoc (inquit) erat sepulcrum commune miseræ, id est, inopi & egenti plebi, quæ cùm priuatum & proprium monumentum, seu locum, vbi sepeliretur, non haberet, communi & publico ei opus erat. dicti Puticuli, vbi plebs humilis & infima sepeliebatur, locus ad Esquilias, à putrescendo, seu putendo, quòd ibi corpora mortuorum putiscerent, seu putrescerent.

SEPVLCHRVM] sepulcretum, si non vnũ Esquilus erat sepulchrum, sed plura. Quòd si vnum erat, nempe seruis & plebi cõmune, rectè & propriè dixit *sepulchrum*. sic Catullus eo carmine, in quo fratris ad Troiam mortui ac sepulti interitum deplorat, *Troiam, commune sepulcrum Europæ, Asiæque dicit*. sic & Lucretius terram cõmune rerum omnium sepulcrum libr. 5. *Omniparens, eadem rerum commune sepulcrum*.

PANTOLABO SCVRRÆ, NOMENT.] Mallium Pantolabũ scurram: Cassium Nomentanum nepotem numerat in misera plebe, satyricè & vrbanè, quia rem suam familiarem consumserant, & in cinerem verterant. Eos autem sæpe vellicat & carpit, vt sat. 1. libr. 2. *tristi lædere versu Pantolabum scurram, Nomentanumque nepotem*.

MILLE PEDES IN FRONTE, &c.] hæc erat formula verborum, quibus testatores significabant, se certum loci spatium è suis agris excipere, quod & suis heredibus adimerent, & reip. seu alicui corpori, & vniuersitati: seu libertis & familiæ suæ donarent, vt esset vel populi, & vniuersitatis, vel familiæ sepulcretum, *hoc monumentũ heredes nõ sequitur*, vel hę litteræ H. M. H. N. S. quæ tantumdem valent. cuiusmodi notæ, prætẽrquàm quòd exstant apud Probum grammaticum de scripturis antiquis, reperiuntur etiam hodie in veteribus marmoribus, & lapidibus incisæ, ex quibus quattuor hoc loco exempla proponam: vnũ ex marmoreo monumento, quod Bononiæ vidi: alterũ ex vno, quod Romæ: duo ex duobus Mutinensibus, à me scripta. sic igitur insculptum est in Bononiensi. Q. MANILIO C. F. CORDO LEG. XXI. RAPAC. PRÆF. EQVIT. EXACT. TRIBVT. CIVIT. GALL. FAC. CVR. CERTVS LIB. IN AGR. P. XLIV. IN FR. P. XLIV. H. M. H. N. S. (i. hoc monumentũ heredes nõ sequitur.) Sic in vno Muti. C. CLODIA PLAVTILLA SIBI ET Q. VERCONIO AGATHONI, MARITO OPTIMO, ET LVCIFERÆ LIBERTÆ IN FR. P. XX. IN AG. P. XX. H. M. H. N. S. sic in altero. C. STATIVS C. F. SALVIVS SIBI ET C. STATIO, C. FABIO RVSTICO, ET P. POMPONIO P. L. ANTEROTI POMPONIÆ P. L. OPTATÆ, POSTERISQVE EORVM P. L. (id est, faciendum locauit) IN FR. P. XVI. IN AG. P. XX. quartum, quod est Romæ in æde D. Cæciliæ, indicauit mihi Fuluius Vrsinus, vir doctiss. & human. DIIS MANIBVS SACRVM. MARIO L. LIB. HERMETI ET DOCETIÆ PASIDI MARIVS L. LIB. FELIX PATRONIS SVIS BENEMERENTIBVS DE SVO FECIT, ET SIBI, ET LIBERTIS, LIBERTABVSQVE SVIS, POSTERISQVE EORVM, ITA NE VNQVAM DE NOMINE FAMILIÆ NOSTRÆ EXEAT HOC MONVMENTVM. HOC

A MONVMENTVM HEREDES NON SEQVITVR IN FRONTE LAT. PED. XX. ET DIG. II. IN AGR. LONG. &c. Eadem autem est harum litterarum sententia apud Probum, quem suprà commemoraui. H. M. AD. H. N. TRANS, id est, hoc monumentum ad heredes non transit. exstat & hæc scriptura apud eundem non admodum dissimilis. H. M. H. EX T. N. S. id est, hoc monumentum heredes ex testamento non sequitur. Nemo autem (opinor) ignorat, sepulcrorũ alia fuisse familiaria: alia hereditaria. Familiaria erant ea, quæ testator sibi, & familiæ, id est, sibi, & libertis, & libertis: hereditaria, quæ sibi, & heredibus facienda curabat. non enim semper liberi scribe-

B bantur heredes, sed interdum vel alieni ssimi. hæc igitur Horatij verba sic explico. hîc, id est, in Esquiliis, vbi nunc sunt horti Mæcenatis, cippus erat defixus, & locatus in terra, qui verbis aut litteris quibusdam incisis significabat, mille pedes agri Esquilini ad sepulturam plebis tributũ in fronte, id est, ea parte, quæ viam publicam attingebat, trecentos in agrũ, id est, eam partem versus, quæ ad agros coniunctos pertinebat, ne heredes hunc sibi locum vendicarent, néve in hoc monumentum, heredum reliquiæ inferrentur. legendum autem *heredes monumentum ne sequeretur*: non, vt vulgò, *sequeretur*. Quidam putant iocũ esse ex ambiguo in his verbis, *heredes monumentum ne sequeretur*, & maximè in verbo *heredes*, quasi si-

C gnificet, locupletes & homines, quibus venerint hereditates, in hoc sepulcro non sepeliri, sed pauperes, nudos, inopes, atque egenteis.

MONVMENTVM.] Monimenta, seu monumenta sepulcrorum (inquit Varro) secundum viam ponuntur, quo prætereuntes admoneant & se fuisse, & illos esse mortaleis: ab eóque cetera scripta, ac facta memoriæ causa, monumenta dicta. NVNC LICET ESQ. H. S.] nunc autem desiit hic collis esse sepulcretum, & habitatur, & ædificiorum pulchritudine ac magnitudine, & cæli salubritate gratus atque amœnus est.

ALBIS INFORM.] nonnulli codices anti-

D qui habent, deformem. albis autem epithetum est ossibus perpetuum, cuiusmodi multa sunt apud poetas.

NON TANTVM] non tam. sententia huius loci hæc est. quo quidem tempore non tantam mihi curam, tantúmque laborem afferunt fures, & feræ, quæ hunc locum vexare consueuerunt, quantum sagæ mulieres, & veneficæ, quæ carminibus, & veneris animos hominum immutant.

SVĒT Æ] trisyllabum: vt *Sŭetus* apud Lucret. lib. 9. *quis ferri quoque vim penetrare sueuit*.

CARMINIBVS] cantionibus, excantationibus, ἐπῳδαῖς.

VAGA LVNA] eam enim putabant esse συνεργὸν πρὸς τὰς μαγείας. sup. Od. 5. epod. *Nox & Diana, quæ silentium regis, &c.* vagam autẽ

dicit

dicit propterea quod non est rectus, sed obliquus, & vagus lunæ cursus. iccirco Virg. libr. 1. Æneid. *Hic canit errantem Lunam, solisq; labores.*

SVCCINCTAM] expeditam. vt sat. 6. lib. 2. *veluti succinctus cursitat hospes.* simile est illud Virgil. libr. 4. *Vnum exuta pedem vinclis in veste recincta.*

CANIDIAM] de qua, & in quã Od. 5. epo. *Canidia breuibus implicata viperis Crines & incomtum caput.* & Od. 17. Et item satyr. 1. li. 2. *Canidia Albuci, quibus est inimica, venenum:* minuatur, ἀπὸ κοινοῦ.

PASSÓQVE CAP.] sparso, non religato, neque in nodum collecto. Terent. Heaut. *capillus passus, prolixus, &c.* sic dicitur & *passis manibus.* Cæsar lib. 1. de bello Gall. *Eo mulieres impofuerunt: quæ in prælium proficiscentes milites passis manibus flentes prosequebantur.* Idem libr. 7 *matres familiæ suos obtestari, & more Gallico passum capillum ostentare, liberósque in conspectum proferre cœperunt.* Nonius, *Passum* (*præter alias significationes*) significat *extensum, patens.* Ennius, *Ægro corde, comis passis, &c.* vel *passis late palmis.* locus est apud Nonium corruptus.

CVM SAGANA MAIORE] Ex eo, quòd Saganam maiorem dicit, intellige, duas Saganas fuisse, vnam maiorem, quæ hic describitur, alteram minorem. sic satyra superiore, *qui se Vultum ferre negat Sosiorum ferre minoris.*

SCALPERE] fodere. aliud est sculpere.

PVLLAM DIVELLERE M.] diuellere id est, discerpere, ac diripere, *mord.* i. dentibus. Pullam autem, id est, nigram. Et verò nigra esse debet, cùm hæc sacra sint magica, & fiant diis inferis: qua de re alibi.

CRVOR] agnæ diuulsæ, ac dilaceratæ.

VT INDE MAN. ELIC. ANIM.] vt cruore mortuorum animas ab inferis excitarent, *inde,* id est, è fossa, vel potiùs, cruore. Maneis lacte, melle, & sanguine delectari, ex poëtarum Græcorum, & Latinorum lectione intelligere licet. Virg. Æneid. 2. *Inferimus tepido spumantia cymbia lacte, Sanguinis & sacri pateras.* & lib. 5. *Ille è concilio multis è millibus ibat Ad tumulum magna medius comitante caterua. Hic duo rite mero libans carchesia Baccho Fundit humi, duo lacte nouo, duo sanguine sacro.* ibidem, *hùc casta Sibylla Nigrarum multo pecudum te sanguine ducet.* & ὀδυσ. λ. Vlysses ad inferos descensurus, de Circes consilio primùm in fossam mel cum lacte permistum, vinũ, aquam infundit: deinde oueis aliquot mactat, ad quarum sanguinem animas aduolantes arcet gladio destricto, neque eas sinit de sanguine gustare, immo ne accedere quidem prius, quàm Tiresiam conuenerit, & consuluerit de suo, & sociorum reditu. verba Vlyssis sunt hæc, Αὐτὰρ ἐγὼ ξίφος ὀξὺ ἐρυσσάμενος παρὰ μηροῦ Ἥμην, οὐδ' εἴων νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα Αἵματος ἆσσον ἴμεν πρὶν Τειρεσίαο πυθέσθαι. Tiresias autem statim, vt ad fossam lactis, sanguinis, & ceterorum liquorum plenam accessit, Vlyssem orat, vt sese aliquantisper à fossa auferat, gladiúmque abstineat,

A donec de sanguine biberit: quo impetrato, & sanguine hausto, Vlyssem ea omnia edocet, quibus ille in patriam redeundi facultatem sit habiturus: sic Tiresias eodem loco. Ἀλλ' ἀποχάζεο βόθρου, ἄπισχε δὲ φάσγανον ὀξὺ, Αἵματος ὄφρα πίω, καί τοι νημερτέα εἴπω. Vmbræ autem aliæ præter Tiresiam, & eos maneis, qui de Letheo flumine non gustarant, Vlyssem non agnouerũt, nisi post eporum sanguinem. sic enim Vlysses loquitur de Agamemnone eod. libr. Ἔγνω δ' αἶψ' ἐμὲ κεῖνος, ἐπεὶ πίεν αἷμα κελαινόν. Eurip. Hecuba. ἐλθὲ δ' ὡς πίῃς μέλαν Κόρης ἀκραιφνὲς αἷμ', ὅ σοι δωρούμεθα Στρατός τε, κἀγώ. id est, accede autem vt bibas atrum puellæ sangui-B nem sacerum, quem tibi ego & exercitus donamus.

ELICERENT] excitarent, inuitarent, extraherent. Manes, animæ sunt à corporibus seiunctæ, & quæ iam inferorum sedem incolunt.

LANEA ET EFFIGIES ER.] duæ (inquit) etiam erant imagines: vna lanea, altera cerea. solebant autem mulieres, quæ veneficiis, & magicis artibus vtebantur, imagines adhibere & cereas, vt is, quem amore furere vellent, instar ceræ mollescerent: & cretaceas, vt is se in alias mulieres obfirmaret, atque obdurescerèt tanquam creta: & laneas, vt amore sui incenderetur, atque inflammaretur non aliter, quàm lana. exẽplum imaginis cretaceæ simul & ceræ ex-C stat apud Virg. in Pharmac. *Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit Vno, eodemque igni: sic nostro Daphnis amore.* ceræ tantùm apud Theocr. εἰδ'. β. Ὡς τοῦτον τὸν κηρὸν ἐγὼ σὺν δαίμονι τάκω, Ὣς τάκοιθ' ὑπ' ἔρωτος ὁ Μύνδιος αὐτίκα Δέλφις. id est, quemadmodum autem hanc ceram ego cum dea liquefacio, sic continuò liquescat amore Daphnis Mindius.

MAIOR LANAEA, QVÆ POENIS, &c] maior (inquit) erat lanea effigies, quàm cerea: ita vt lanea inferiorem pœnis coërcere velle videretur.

CEREA SVPL. STAB. SERVILL. VTQVE IAM P. M.] cerea (inquit) suppliciter stabat, & seruilibus modis stabat, vt iam peritura. sic lo-D cus & intelligendus & legendus: errántque vehementer, atque adeò planè cæcutiunt, qui legi volunt, vt quæ, &c. Nam si ita esset, deesset verbum *erat,* seu *esset.*

HECATEN] Hecaten alij Iouis, & Iunonis, alij Iouis, & Cereris filiam esse volunt, ex furtiuo concubitu procreatam: cámque primùm Nymphis à Ioue esse traditã, vt aleretur: deinde iam adultam Iunonis vnguentum, quo illa faciem iungere solebat, clam sustulisse, Europæque Phœnicis filiæ dedisse: quod cùm Iuno resciuisset, illámque insequeretur, vt in eam animaduerteret: Hecaten in cuiusdam puerperæ thalamum sese contulisse, ibique aliquantisper delituisse: inde ad homines quosdam, qui mortuum efferebant, confugisse, eáque per mediam funeris pompam dilapsa, Iunonem perse-

quendi finem fecisse, atque abiisse: Cabarnos autem Cereris sacerdotes eam pauidam, & anxiam Iouis iussu recepisse, vt expiarent: Quod vt efficere possent, ad Acherusiam paludem detulisse. Ex eo natam opinionem, Hecaten esse vmbrarum, Maniúmque dominam, atque arbitram: & ob eandem causam χθονίαν, id est, terrestrem esse nominatã. Itaque Simætha illa apud Theocr. in Pharmaceutr. Daphnidis amore flagrans, eumque venenis, & carminibus, & ceteris magicis artibus ad se reuocare cupiens, ait se Lunæ primùm, deinde Hecatæ laudes cantaturam, his verbis, τὶν γὰρ προσαείσομαι ἅσυχα δαῖμον, Τᾷ χθονίᾳ θ' Ἑκάτᾳ, τὰν καὶ σκύλακες τρομέοντι, &c. solebant præterea Hecaten in triuiis collocare, quoniam rebus pollutis, & expiationibus præest. Tradunt etiam nonnulli, Iouis, & Pheræ filiam fuisse, eámque à matre in triuiũ proiectam esse: sed bubulcos, & pastores eam sublatam, atque exceptam aluisse: Idcircò triuia huic deæ sacra existimari. hæc ex Græcorum commẽtariis. Hesiodus autem in Theogon. (si modò Hesiodi est hoc poëma) Hecaten facit Persei, & Asteriæ filiam.

TISIPHONEN] vnam ex Furiis, inde appellatam, quòd cædeis vlciscatur. lege annot. ad illum locum Od. 13. lib. 2. *Eumenidum recreantur angues.*

SERPENTEIS, ATQVE VIDERES INFERN] videres serpenteis, & canes infernas errare. talis est Hecates, seu Triuiæ comitatus. sic Virg. Æn. 6. *visæque canes vlulare per vmbram.* & Simætha illa apud Theocr. ea canum latratu, & vlulatu Hecatæ aduentum, præsentiámque colligit, his verbis, Θέστυλι, ταὶ κύνες ἄμμιν ἀνὰ πτόλιν ὠρύονται. Ἁ θεὸς ἐν τριόδοισι· τὸ χαλκίον, ὡς τάχος, ἄχει. i. Thestyli, canes nobis per vrbem vlulant. Dea est in triuiis. æs quàm celerrimè pulsa. eodem pertinet, quod ait Sophron in mimis, θύειν ῥέα καὶ ἑκάτῃ κύνας, ὅτι κύνες βαύζασι λύει τὰ φάσματα, ὡς καὶ χαλκὸς κροτηθεὶς, ἤ τι τοιοῦτο. i. Rheæ, & Hecatæ canes immolant, propterea quòd canis latrans Lemures fugat, ac dissipat, quemadmodum & æs pulsatum, aut aliquid tale.

LVNÁMQVE RVBENTEM] vel quòd eo interdum colore est, vt sup. Od. 11 lib. 2. vel rubentem intellige αἰσχυνομένην, id est, erubescentem, propterea, quod eam talium facinorũ, ac maleficiorum puderet, vt declarat subsequens versus, *Ne foret his testis, &c.*

CAPVT INQVINAR] κατὰ κεφαλήν. Hellenismus. Latinè dixisset mihi caput inquinetur.

VENIANT] sic habent omnes ferè libr. vet.

FRAGILIS PEDIATIA] mutato genere, & adiecto epitheto *fragilis*, Pediatij impudicitiam, mollitiémque notat. fuisse autem hunc Pediatium equitem Rom. vnáque cum patrimonio pudicitiam amisisse dicunt. huc videtur

A pertinere iocus ille à M. Tull. relatus lib. 2. de orat. *Est bellum illud quoque, ex quo is, qui dixit, irridetur in eo ipso genere, quod dixit: vt cum Q. Opimius consularis, qui adolescentulus male audisset, festiuo homini Egilio, qui videretur mollior nec esset, dixisset: Quid tu Egilia mea? Quando ad me venis cum tua colu, & lana? Non pol (inquit) audeo. Nam me ad famosas vetuit mater accedere.* sic Catull. in Galliambo de Atti, Cybeles sacerdotes Gallas vocat, quia mulieribus, quàm viris, essent similiores.

FÚRQVE VORANVS] hunc Voranum Q. Lutatij Catuli libertum fuisse aiunt, adeò furacem, vt cum à nummulario quodam in furto deprehensus esset, nummos ei substractos in calceos abdiderit.

B ALTERNA] alternis sermonibus, alternatim.

ACVTVM?] Arist. in problem. scribit mulieres, pueros, eunuchos esse ὀξυφώνους· & cur ita sit, causam affert. Itaque verisimile est, vmbras quoque, si loquerentur, ὀξυφωνοτάτας fore, id est, acutissimam vocem missuras.

ET IMAGINE CEREA] ex imagine cerea, vel ob imaginem ceream in ignem coniectam in nomine *cerea* autem inest συναίρεσις, seu συνίζησις, vt sup. admonuimus.

FVRIARVM DVARVM] furias vocat Canidiam, & Saganam veneficas. Canidia autem mutato nomine Gratidia est, vt sæpe alibi admonuimus.

C DISPLOSA] vtitur eodem nomine Lucret. lib. 6. de nube, ex qua fulmen erumpit, loquens *Tum perterricrepo sonitu dat missa fragorem. Nec mirum: cum plena animæ vesicula parua Sæpe ita dat pariter sonitum displosa repente.*

DIFFISSA NATE] corruptè legitur in quibusdam exemplar. *diffisa* vno s. cùm *diffissa* sit legendum à verbo diffindo, id est, in multas parteis findo.

FICVS] ego Priapus è ficu dolatus: ego Priapus ficulnus.

CVRRERE] currere cœperunt: currebant, seu cucurrerunt. sic loquuntur & historici, & poëtæ, & oratores. Horat. Od. 5. epod. *Sub hæc puer, iam non, vt antè, mollibus Lenire verbis impias*, sat. proxima infr. *Ridens dissimulare: meum iecur vrere bilis.* ibid. in princip. *Ire modo ocyus, interdum consistere.* sat. 8. libr. 2. *vertere pallor Tum parochi faciem.* satyr. 3. eiusd. libr. *Illa rogare Quantáne.* & saty. 6. *Currere per totum pauidi conclaue.* M. Tull.

D frument. *Instat Scandilius: poscere Recuperatores.* Idem de signis. *minitari absenti Diodoro, vociferare palàm, lacrymas interdum vix tenere.* ibid. *Iste vnumquodque vas in manum sumere, laudare, mirari. Rex gaudere, &c.*

CANIDIÆ DENTEIS, &c.] id est, tum cuiuis videre liceret Canidiæ denteis non suos, sed alienos, & arte insitos: Saganæ autem comam προσθετὸν excidere. caliendrũ alij aiũt esse comã προσθετὸν, id est, appositam, non natiuam. quæ declaratio huic loco cõuenit. Alij per

per caliendrum, capitis operimentum & ornamentum significari volunt, à Græco deflexum χαλένδηρ, seu potiùs χάλιωτρον. Ego hac voce vitumnis significari posse existimarim, nam etiã coma appositicia caput operit. Arnobius. *falciculas, clauos, caliendra, fomites, talarea.*

VITTA Ḍ] licia nominat Virgilius, in Pharm. *Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore Licia circundo.*

TVRNEBVS.

EX lib. 30. cap. 30. *Orciniana*, inquit Martialis, lib. 10. epig. 5. *qui feruntur sponda.* Sandapila erat quædam popularis, qua plebei vilésque efferebantur. Suetonius in Domitiano cap. 17. *Cadauer eius populari sandapila per vespillones exportatum.* Sed & miseræ plebis quædam erat Sandapila, de qua Horat.

Huc prius angustis eiecta cadauera cellis
Conseruus vili portanda locabat in arca.

& Lucanus.

Da vilem Magno plebeij funeris arcam.

Erat & Orciniana Sandapila, velut Libertinorũ Sandapila ex illo ordine nomen habens (Quidã enim liberti Orcini vocabantur) quàm Martialem putem intelligere.

Ex lib. 5. cap. 16. Cùm olim qui locupletes erant in suis fundis aliquid loci sepulturæ seponerent, & priuata haberent ibi sepulchra sibi familiæque suæ, aut hæredibus: plebs, quæ agris fundisque carebat, in loco aliquo communi sepulturæ destinato humabatur: sepulchrúmque commune vocabatur, vbi sepeliebatur. ex quo scripsit Horatius,

Hoc miseræ plebi stabat commune sepulchrum.

Et elegantissimus poëta Catullus fata fratris sui deplorans apud Troiam mortui & conditi, vbi tot quondam heroës belli Troiani tempore ex Asia & Europa occubuerant & compositi fuerant, eam vrbem commune sepulchrum appellat Europæ & Asiæ.

Troia, inquit, ad Malliu. *nefas commune sepulchrũ Europæ Asiæq;.* Et optimus poëta Lucretius terram mortuos omnes omniáque senectutis situ cariosa & putrida æuoque fessa suo sinu gremióque receptantem, commune sepulchrum eodem modo appellat.

Omniparens, inquit, *eadem rerum commune sepulchrum.* Lepidè autem iocatur Horatius, vt interpretor ex illa nota inscriptione sepulchrorum, *Hoc monumentum hæredes non sequitur*, cùm in exquilini busti cippo scriptum fuisse dicit, *monumentum hæredes ne sequeretur* Nam alio sensu deflexum quàm intelligi soleret, accipit: sepulchrũ scilicet illud esse pauperum & exhæredatorum & bonis euersorum. Hoc, inquit, monumentum non est hæredum sed hominum tenuium & nullum hæredium habentium, nullámque agri perticam vel decempedam possidentium.

Ex lib. 21. cap. 23. Scribit Varro de re Rustica,

A Circum ripas fluuij ambulatio erat pedes lata denos, ab ambulatione in agrum versus, ornithonis, id est, auiarij locus. In agrũ versus autẽ dicit, à flumine versus agrum progrediendo & ab ambulatione recedẽdo vt in sepulchris dici solebat, quemadmodũ mostendit Horatius,

Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum.
Hic dabat.

Ex lib. 6. cap. 10. Apud Maronem sacra inferis magica se facturam simulans Dido, est 4. Æn.

Vnum exuta pedem vinclis in veste recincta,

videlicet è ritu & cõsuetudine nocturnorũ sacrorum & veneficiorum, vt & apud Ouid. 7. Metam.

Egreditur tectis vestes induta recinctas.
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos.

B Apud Horatium tamen venefica succincta est:

Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam: sine calceis tamen & capillo passo:
-- pedibus, inquit, *nudis passóque capillo.*

Vt & apud Ouidium 7. Metam.

-- passis Medea capillis. Quod autem addit Horatius

-- scalpere terram.
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam:

eò facit, quòd veneficæ solebant in scrobe sacra facere diis inferis, vt apud Ouidium, 7. Metam.

Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit. quod quidem & ab Homero in Odyssea cantatur.

C Ex lib. 15. cap. 8. A nobilissimo poëtarum & facilè principe scribitur, 4. Æneid.

Nocturnisque Hecate triuiis vlulata per vrbes:

quòd ea dea nocturnis sacris coli soleret, cùm in diis inferis numeretur, quibus noctu sacra facere religio antiquorum præcipiebat. Veneficæ itaque ei tum operari solebant in triuiis, cùm ea τριοδῖτις à Græcis ista de causa vocetur, à Latinis Triuia: cum vlulatu autem ei veneficæ sacra faciebant. Horatius,

Cum Sagana maiore vlulantem. Apuleius, *seu nocturnis vlulatibus horrenda Proserpina*, Nam Hecate Proserpina censetur.

Ex lib. 13. cap. 12. *-- serpentes atque videres*
Nocturnas vlulare canes, dixit Horatius veluti significans comitatum Triuiæ, vt & apud Maronẽ,
D 6. Æneid.

-- visæque canes vlulare per vmbram,
Aduentante dea: nam & Dianæ, quæ est eadem Triuia, canes tribuuntur, & noctiuagæ Triuiæ etiam nocturnæ canes, quas furias quidam interpretantur non insciẽ. Apollonius quoque eius canes χθονίους κύνας vocat. Hecatæ canum mentio quoque est apud Orpheum, lib. 1. eleg. 2. σαίνον δὲ σκύλακες τριγλώχ.. & apud Tibull.

Sola feros Hecates perdomuisse canes.

Ex lib. 16. cap. 4. *Sola feros Hecates perdomuisse canes.* Tibullus dixit. Hecaten veneficiorũ præsidem veneficæ susurro magico eliciunt canibus comitantibus occurrentem vt diximus: Horatius,

-- serpentes atque videres

Nocturnas errare canes. Maro A

— visaeq; canes vlulare per vmbram.

Ex lib. 28. cap. 44. Vetustas credidit aduentante Proserpina vel Hecate, eadem enim est, in eius comitatu esse canes & serpentes. Horatius,

— serpentes a. v.

N. e. c. Maro,

— visaeq; canes vlulare per vmbram.

Canes furias interpretatur Seruius. Sed Theocritus Pharmaceus canes simpliciter accipere videtur, cùm scribit, τὰ χθονία ἐχέτα, ἅν καὶ σκύλακες τρομέοντι.

Ex lib. 22. cap. 23. Existimatum est à veteribus Lunam carmine magico solicitatam rubore suffundi, velut verecundantem, aut etiam noctu veneficarum, facta cernentem: Horatius, B

— Lunámque rubentem,

Ne foret his testis, post magna latere sepulchra.

Quod & in defectu quoque ei euenire veneficiis credebant. Ouidius, 2. Amorum eleg. 5.

Quale rosa fulgens inter sua lilia mista:

Aut vbi cantatis luna laborat equis. Papinius

— qualis per nubila Phoebes

Atracia rubet arte color.

Ex lib. 24. cap. 8. Scribit Flaccus, *Iulius & fragilis Pedacia furque Voranus.* quo sensu, obsecro, fragilem dixit? Frangere turpe verbum veteribus fuit, vt & diuidere, quod è Catullo cognosci potuit. Fragilis igitur est mollis, qui muliebria patitur, qui pathicus est. C

Ex lib. 7. cap. 20. *Crepidulam & caliendrum* dixit Tertullianus lib. de Pallio. atque hoc vocabulum, quod operimentũ capitis significat, à Graeco κάλυμμα duci videtur. vsurpatur & ab Arnobio, lib. 6. *fasciculа, claues, caliendra, fomites, salaria:* & à Flacco,

— altum Saganae caliendrum: apud quem sunt qui appositiciam comam interpretentur.

ARGVMENTVM. Satyr. 5.

Describit cuiusdam, in quem fortè inciderat, importunam & pertinacem garrulitatem: qua iactabundè quaedam, nonnulla impudenter, omnia stultè deblaterans, diu inuitum detinuerit, & propemodum enecarit. D

IBAM forte via sacra, sicut meus est mos,
Nescio quid meditans nugarum, & totus in illis.
Accurrit quidam notus mihi nomine tantùm,
*Arreptáque manu, * quid agis, dulcissime, rerum?*
Suauiter, vt nunc est, inquam: & cupio omnia, quae vis.
Cùm assectaretur: num quid vis? occupo. at ille,
Noris nos, inquit: docti sumus. hîc ego: pluris
Hoc, inquam, mihi eris. miserè discedere quaerens,
Ire modo ocyus: interdum consistere: in aurem
Dicere nescio quid puero. cùm sudor ad imos
Manaret talos, ô te, Bollane, cerebri
Felicem, aiebã tacitus. cùm quidlibet ille
Garriret: vicos, vrbem laudaret, vt illi
Nil respondebam: miserè cupis, inquit, abire,
Iamdudũ video: sed nil agis: vsq; tenebo,
Persequar. hinc quò nunc iter est tibi? nil opus est te
Circumagi: quemdam volo visere, nõ tibi notum:
Trans Tiberim longè cubat is propè Caesaris hortos.
Nil habeo, quod agam: & non sum piger. vsque sequar te.
Demitto auriculas, vt iniquae mentis asellus,
Cũ grauius dorso subiit onus. incipit ille.
Si bene me noui, non Viscum pluris amicum,
Non Varium facies. nam quis me scribere pluris,
Aut citiùs possit versus? quis membra mouere
Molliùs? inuideat quod & Hermogenes, ego canto.
**Interpellandi locus hîc erat. est tibi mater,*
Cognati, queis te saluo est opus? haud mihi quisquam.
*Omnes * composui. * felices. nũc ego resto.*

Confice

Conſice. namque inſtat fatum mihi triſte, Sabella
Quod puero cecinit, diuinâ mota anus vrna.
Huc neque dira venena, nec hoſticus auferet enſis,
Nec laterum dolor, aut tuſsis, nec tarda podagra
Garrulus hunc quãdo conſumet cúmque: loquaces,
Si ſapiat, vitet, ſimulátq; adoleuerit ætas.
Ventum erat ad Veſtæ, quarta iam parte diei
Præterita: & caſu tũc reſpõdere vadato
Debebat: quod ni feciſſet, perdere litem.
Si me amas, inquit, paulum hic ades. intercam, ſi
*Aut valeo * ſtare, aut nôui ciuilia iura:*
Et propero, quò ſcis. dubius ſum, quid faciam, inquit:
Téne relinquam, an rem. me ſodes. non faciam ille:
Et præcedere cœpit. ego, vt contendere durum eſt
Cum victore, ſequor. Mæcenas quomodo tecum?
Hinc repetit. paucorum hominum, & mentis bene ſanæ.
Nemo dexterius fortuna eſt vſus. haberes
*Magnum adiutorem, poſſet qui ferre * ſecundas,*
*Hunc hominem velles ſi * tradere. diſpeream, ni*
Summoſſes omneis. non iſto viuimus illic,
Quo tu rere, modo. domus hac nec purior vlla eſt,
Nec magis his aliena malis. nil mi officit vmquam,
Ditio hic, aut eſt quia doctior eſt loc° vni-
Cuique ſuus. magnum narras, vix credibile. atqui
Sic habet. accẽdis, quare cupiã magis illi*

A *Proximus eſſe. velis tantũmodo: quæ tua virtus,*
Expugnabis. & eſt qui vinci poſsit: eóque
Difficileis aditus primos habet. haud mihi deero:
Muneribus ſeruos corrumpam: non, hodie ſi
Excluſus fuero, deſiſtam: tempora quærã:
Occurram in triuiis: deducam. nil ſine magno
B *Vita labore dedit mortalibus. hæc dum agit: ecce*
Fuſcus Ariſtius occurrit mihi carus, & illum
Qui pulchrè noſſet. conſiſtimus: vnde venis? &
Quò tendis? rogat: & reſpondet. vellere cœpi:
*Et * preſſare manu lentiſſima brachia, nutans,*
Diſtorquens oculos, vt me eriperet, malè
C *ſalſus*
Ridens diſſimulare. meũ iecur vrere bilis.
Certè neſcio quid ſecretò velle loqui te
Aiebas, mecum. memini bene: ſed meliori
Tempore dicam: hodie tricesima ſabbata. vin tu
** Curtis * Iudæis oppedere? nulla mihi, inquam,*
Religio eſt. at mi: ſum paullo infirmior, vnus
Multorum: ignoſces: aliàs loquar. huncD cine ſolem
Tam nigrum ſurrexe mihi? fugit improbus, ac me
Sub cultro linquit. caſu venit obuius illi
Aduerſarius: & quò tu turpiſsime? magna
*Exclamat voce: & licet * anteſtari? ego verò*
Oppono auriculam: rapit in ius. clamor vtrinque:

Vndique concursus: sic me seruauit Apollo. A

IBAM FORTÈ] Describitur hac Satyra homo odiosè loquax, & molestus, iam antè à Theophrasto in libello, qui inscribitur ἠθικοὶ χαρακτ. magis philosophico more indicatus, ac demonstratus.

VIA SACRA] quæ ferebat ad forum Romanum, vel, vt vult Festus, à regia in arcem: sic autem appellata, quòd in ea fœdus ictum sit inter Romulum & Tatium. Od. 4. epod. *Videsne sacram metiente te viam.* & Od. 7. *Sacra catenatus via.*

NESCIO, QVID MEO. NVGARVM] verius, nugas appellat, vt Catull. *Namque tu solebas meas esse aliquid putare nugas.* B

ET TOTVS IN ILLIS,] sic habent omnes libri manuscr. non à vulg. abest copulatio *&*.

ACCVRRIT] sic habent omnes libri manuscrip. Vatic. & ceteri.

ARREPTÀQVE MANV] non dixit *apprehensáque manu*, aut simili quodam modo, sed *arrepta*, vt exprimat hominis impudentiam, & oris duritiem, & ingenium odio dignum.

QVID AGIS DVLC.] quid rerum agis, dulcissimè Horati? inquit ille.

NVM QVID VIS? OCCVPO] cùm me assectaretur, ego præoccupans, num quid vis? id est, num quid est, quod me tua causa efficere velis? inquam. solebant autem qui aliquo defungi, C quiue aliquem à se dimittere honestè vellent, ita loqui. Terent. Eunucho. *Rogo numquid velit: Recte, inquit, abeo.*

HIC EGO] tum, ego inquam, tanto pluris à me fies: tantò mihi eris carior.

MISERÈ DISC. Q. IRE MODÒ] ego, qui miserè cuperem ab eo discedere, modo celeriùs incedebam, modò consistebam, modò aliquid puero meo in aurem dicebam, loquaci illi non obscurè significans, aliquid mihi esse serij negotij, quod agerem. *miserè* idē ferè valet, quod vehementer, vsque ad miseriā. Terent. in Heaut. *Vt stultæ, & miserè omnes sumus religiosæ. miserè religiosæ* valet, supra modum religiosæ. simile est illud *miserè amare*, quod ferè æquale est illi, perditè D amare. Theophrastus libello inscr. ἠθικοὶ χαρακτ. ad hanc sententiam accommodatè, scribit oportere manibus dimissis, & quasi grallatoriis passibus taleis homines fugere, quisquis velit sine febri esse. Difficile est enim (loquit ille) æquo animo cum iis versari, aut commorari, qui neque otium, neq; negotiū discernunt. verba Theophr. sunt hæc: περιεύσαντα δὲ χρὴ τοὺς τοιούτους τῶν ἀνθρώπων καὶ διαράμενον ἀπαλλάττεσθαι. ὅστις ἀπύρετος βούλεται εἶναι. ἔργον γὰρ συναρκεῖσθαι τοῖς μήτε σπουδὴν μήτε σχολὴν διαγινώσκουσιν.

IN AVREM] Dicere in aurem solemus, quæ ab aliis nolumus exaudiri, notus ille Homeri versus. ὀδ. δ. & alibi iteratus, Ἄγχι σχὼν κεφαλήν, ἵνα μὴ πευθοίαθ' οἱ ἄλλοι, id est, admoto propiùs capite, ne alij exaudirent. sic Euripid. A Ione, δεῦρ' ἔλθ'. ἐς οὖς γὰρ τοὺς λόγους εἰπεῖν θέλω. id est, huc ades. in aurem enim tecum loqui volo. M. Tull. Verr. de supplic. *atque eum videns sedere ad latus prætoris, & ad aurem familiariter, vt solitus erat, insusurrare.* Idem lib. 2. de Finib. *ad aurem admonere.* Virg. Æneid. 5. *& sidam sic fatur ad aurem.* Plautus Trin. *Idque, quod in aurem rex regina dixerit, sciunt.*

CÙM SVDOR AD IMOS] sudor sua spōte, id est, nullo corporis labore antegresso, manans significat æstum, & perturbationem, & angorem animi, vt alibi annotabimus.

Ò TE, BOLLANE, CEREBRI FEL.] aiunt hunc Bollanum ea animi libertate, ac simplicitate fuisse præditum, vt sine dissimulatione, B quicquid sibi in quoque homine ineptum, insolens, odiosum videretur, reprehenderet, damnaret, reiiceret, ac respueret, nihilque, quod sibi molestum, aut iniucundum esset, ab altero ferre soleret. *felicem cerebri* autem dixit eadem ratione qua illa dicuntur, *integer mentis egregius animi, sanus animi, &c.* quæ annotata sunt ad Od. 22. lib. 1. In oratione soluta diceremus hominem sanæ mentis, & cerebri felicis: vel sana mente, &c. potest etiam dici, Horatium imitatum esse Græcorum genus loquendi, μακαρίζω σε τῆς παρρησίας, καὶ τῆς γενναιότητος: vbi subintelligitur ἕνεκα.

VICOS] vicos vrbis Romæ, vt episto. ad Fuscum Arist. *Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum, &c.* C significat, hunc loquacem nihil habuisse negotij serij, de quo cum Horatio loqueretur aut ageret, sed planè molestum, & odiosè garrulum fuisse.

VT ILLI NIL RESP.] id est, posteaquā illi nil respondebam: cùm illi nihil responderem. quo satis significabat Horatius, se eo defungi, & dissolui velle.

SED NIL AGIS] sed nihil assequeris, frustrà cupis effugere, inanem operam sumis.

VSQVE TENEBO] non te relinquam: perpetuò tibi affixus hærebo.

PERSEQVAR. HINC QVÒ NVNC] ita sunt hæc distinguenda, Persequar te quocunque D iturus es. ab hoc loco autem quò te confers?

NIL OPVS EST TE CIRC.] verba Horatij hunc garrulum à se amandare & amoliri cupientis. nihil est opus, inquit, te circumire, & mecum longo itinere, & magno amfractu & flexu venire.

PROPE CÆS. HORTOS] C. Cæsaris horti non lōgè aberāt à flumine Tiberi, in ea regione vrbis, quæ Ianiculus appellabatur à veteribus.

NIL HABEO, QVOD] respondens molestus ait se vacuum esse, & impigrum.

DEMITTO AVRICVLAS,] demissæ auriculæ in iumentis significant defatigationem corporis, sensuúmq; torporē, ac lāguorem. Itaq; si quis ad homines transferens, dicat, aliquem demissis auriculis esse, significat, eum animo laborare, languere, demisso animo esse, quippiam

ægrè

ægrè ferre. Plato lib. 10. de rep. Τὰ μὲν πρῶτον ὀξέως ἀποπηδῶσι, τελευτῶντες δὲ καταγέλαστοι γίγνονται, τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες id est, primò quidem celeriter exsiliunt: ad extremum verò ridiculi fiunt, auriculas in humeros demittentes. sup. Oda 14. lib. 2. *Demittit atras bellua centiceps Aureis.*

VT INIQVÆ MENTIS AS.] vt iniquo animo onus impositum ferens asellus. vel dic iniquæ mentis, id est, pigro ingenio. tales enim asini sunt. itaque inepti sunt ad equitem, seu sessorem vehendum. ex quo illud κάλλης ὄνος: de eo, qui sit ineptus ad munus aliquod administrandum. Est autem κάλλης, equus ephippiatus, & frenatus ad vehendum sessorem aptus, differens ab eo, qui cũ altero iunctus est currus trahendi gratia. Videtur autem hoc prouerbium M. Tullius vsurpasse epist. 15. lib. 10. ad Attic. vt quidem locum illum legit Simeo Bosius Lemouix. Nã vbi vulgò legitur, Scytha ὄνον, ille coniectura ductus, & veteris scripturæ vestigia secutus, putat à Cicerone scriptum esse. habes κάλλητα ὄνον: id est, habes equum, quo veharis, tardum, tanquã asinum: vel habes saltem asinum, quo vehi possis, & qui tibi loco equi ephippiati esse possit: vel aliqua alia sententia est reconditior. nempe Atticum sua sponte ad proficiscendum esse tardiorem.

SVBIIT ONVS] it. o. nus, trochæus, seu tribrachus pro dactylo, vt sup. Sat. 4. *Qui non defendit alio culpante.* & Od. 3. lib. 2. *Cæca timet aliunde fata.* & Sat. 3. lib. 2. *amator Exclusus, qui distat, agit vbi secum, &c.*

VISCVM] Sat. vlt. huius lib. *& hæc vtinam Viscorum laudet vterque.* & Sat. vlt. lib. 2. *Summus ego, & prope me Viscus Thurinus.*

QVIS MEMBRA MOVERE] saltare. Lucret. lib. 4. *vt videantur Cernere saltantes, & mollia membra mouentes.*

INVIDEAT QVOD ET HERM.] ego ita bellè canto, vt vel Hermogenes ipse, qui cantor est optimus, mihi inuideat. Attende vt Horatius huuc garrulum ac molestum, faciat etiam arrogantem, atque ineptè, & gloriosè multa de se prædicantem.

INTERPELLANDI LOCVS] hîc erat interloquendi (inquit Horatius) & sermonis interrumpendi locus. itaque quæsiui ab eo, matérne eius viueret? cognatósne haberet? &c.

QVEIS] quibus tua salus est vtilis, ac necessaria? vel quibus tua opera opus est? quidam libri veteres habent ordine verborum conuerso, *quibus est te saluo opus?*

HAVD MIHI QV.] respondet garrulus, propinquum sibi superesse neminem, omneis à se esse compositos, id est, conditos & humatos.

OMNEIS COMPOSVI.] id est, omneis cognatos, & propinquos meos condidi seu omnium illorum ossa, & reliquias in vrna cõposui. Virg. lib. 1. Æneid. *nunc placida cõpostus pace quiescit.* ibidem translatè, *Ante diem clauso componet vesper Olympo, &c.* Catullus propriè ad Malleum. A *Quem nunc tam longè non inter nota sepulcra Nec prope cognatos compositum cineres, &c.*

FELICES] mortuos appellant Græci μακαρίτας, vel κατ' εὐφημισμόν, id est, boni ominis caussa, quemadmodum iidem Furias, Eumenidas vocant: vel quasi beatos, & omnibus calamitatibus, & miseriis humanis defunctos, ac liberatos. Iccircò putant nonnulli hæc esse cõiunctim legenda: *omnem composui feliceis.* à quibus dissentio, arbitrórque Horatium respondere, illos esse, vt mortuos feliceis, quippe quorum aureis huius hominis non ferenda loquacitas non sit amplius verberatura: atque ob eam caussam nunc verè dici posse feliceis, id est, μακαρίτας, non eo solùm nomine, quòd mortui, sed quòd maxima B molestia, népe huius loquacitate, defuncti sunt. Theocr. φαρμακ. χἀ μ' ἁ Θευχαρίλα Θρᾷσσα τροφὸς ἁ μακαρῖτις Ἀγχίθυρος ναίοισα κατεύξατο. id est, & me Theochariла Thracia nutrix: felix, id est, quæ mortua est, hic in propinquo habitans, orauit, &c. Lucian. περὶ πένθους. ἀπὸ τοῦ ἀναπαύσασθαι τὸς ὦ μακαρίτην δαίμονας. id est, finito quiescere felicis, id est, mortui genios. Verum autem mortui, felices ac beati dici possint, néne, disputat Aristoteles lib. 1. de moribus ad Nicom.

PVERO] tùm, cùm puer essem.

DIVINA VRNA] sortibus in vrnam coniectis, quibus diuinantur, id est, præsentiuntur, C & prædicuntur futura: de quibus disputans M. Tull. de diuinat. lib. 2. ait totam rem esse inuentam fallaciis aut ad quæstum, aut ad superstitionem, aut ad errorem.

HVNC] puerum Horatium. sunt etenim verba anus Sabiæ ex sortibus Horatio sua fata canentis.

LATERVM DOLOR πλευρῖτις. M. Tull. lib. 2. de orat. ad Qu. fr. *diéque septimo est laterum dolore consumptus.* Horat. Sat 3. lib. 1. *vt solet in cor Trajecto laterum miseri, capitísque dolore.* de lateris doloribus lege Corn. Cels. lib. 4. cap. 6.

TVSSIS] βήξ. infrà Sat. 5. lib. 2. *si quis Fortè coheredum senior malè tussiet.* De tussis generibus, & remediis lege Corn. Celsum lib. 4. cap. 4.

D AVT TARDA POD.] Nodosam appellat epist. 1. lib. 1. de articulorum doloribus in manib. & pedib. idem Celsus lib. 4. cap. 24.

GARRVLVS NVNC QVANDO, &c.] quando, id est, quandoquidem, seu quoniam homo garrulus hunc quouis tempore consumet. Porp. & Acr. *quandocunque consumet* cumque dictum esse volunt κατὰ τμῆσιν, cùm vox *quandocumque* huic loco nullo modo conuenire possit, nisi absolutè accipias pro quouis tempore. *cumque* igitur, si separatim accipias, idem valebit, quòd *quandocumque* absolutè, seu quouis tempore, vt Od. 32. li. 1. *Dulce lenimen mihi cùmque salue Ritè vocanti.* & ita Lucret. lib. 4. *Omne genus quoniam passim simulacra feruntur, Partim sponte sua, quæ fiunt aere in ipso, Partim quæ variis abrebus cumque recedunt:* nisi si quis apud Lucret. particulam *cùmque* cum prouo-

cabulo *qua* coniungendam esse dicat.

Ad Vestæ] ædem, vt M. Tull. lib. 6. epist. ad Att. *atqui nihil habuit inscriptum nisi censor, ea statua, quæ ad Opis aperte posita in excelso est.* Catull. de Vari scorto, *volo ad Serapis ferri mane.* Terent. Adelph. *vbi ad Dianæ veneris, ito ad dexteram.* Iterum M. Tull. pro Cluent. *sicut in statuis inauratis, quas ad Iuturnæ posuit.* Idem ad Att. lib. 14. *Rapinas scribis ad Opis fieri.*

Qvarta iam parte d. P.] id est, hora tertia diei præterita. singuli enim dies in duodecim horas inæqualeis diuiduntur.

Vadato] ei, cui vadimonium promiserat: ei, qui se in ius vocauerat, vadibus acceptis. nam vadari est in ius vocare, vadibus, id est, fideiussoribus acceptis. M. Tull. pro Quinctio, *hic hominem in præsentia non vadatur: ita sine vadimonio disceditur.* ibid. *debere tibi dicis Quinctium: procurator negat: vadari vis, promittit: in ius vocas, sequitur iudicium postulas, non recusat.* sunt autem vades, qui promittunt suo periculo aliquem vadimonium obiturum, ita, vt, si ille non obeat vadimonij diem, vas æstimationem litis subeat, ac sufferat, quemadmodum suprà annot. ad Sat. 1. vel breuius, (vt Varro) *vas appellatus, qui pro altero vadimonium promittebat.* omninò vas interdum videtur simpliciter pro sponsore vsurpari, vt M. Tull. epistol. ad Brut. *Maxime autem, cum hæc scribebam, afficiebar dolore, quod, cum me pro adolescentulo, ac penè puero resp. accepisset vadem, vix videbar, quod promiserã, præstare posse.*

Si me amas] vocalis e hîc non solùm nõ eliditur: verùm etiam corripitur, tametsi longa sit, vt suprà annot. ad Od. tt. epod. sunt autem huius loquacis verba.

Interream, si] responsio Horatij omnia facientis, vt hunc loquacem à se abigat: sed frustrà.

Stare] in iudicio, seu in iure. non satis validus vt in iure multas horas stare possim.

Et propero, qvò scis] ad Cæsaris hortos, vt suprà dixit.

An rem] litem, siue causam: vnde rei sunt appellati, quorum res agitur. vide Festum, & Ciceron. in lib. 2. de oratore: idque duobus locis.

Me sodes] me relinque, amabo te, inquit Horatius, potiùs quàm rem, id est, causam tuam. *sodes* pro si audes, inquit M. Tull. perf. Or. infrà epist. 7. *vescere sodes.*

Seqvor] victorem, videlicet garrulum. nã superiora illa sic sunt distinguenda: *vt contendere durum est cum victore*, id est, cum pertinaci, qui me odio vicit, vt suprà Satyr. 7. *atque odio qui posset vincere regem.*

Mæcen. qvomodo tec. Hinc r.] sermonem intermissum ab hoc principio repetit his verbis, Quomodo tecum agit Mæcenas? quomodo se aduersus te gerit? qualem sese erga te præbet Mæcenas?

Pavcor. homin.] respondet Hor. Mæcenas paucorum est hominum, id est, paucis hominibus familiaris est, paucos homines in consuetudinem, & familiaritatẽ suam recipit: paucis hominibos patet ad Mæcenatem aditus, & familiaritas. sic Terent. Eunuch. *Imo sic homo est, perpaucorum hominum.* GNATHO. *imo nullorum est, si tecum viuit.* Cicero fragment. lib. de fato. *Cum autem Scipio vnum & alterum ex iis, qui eum salutatum venerant, inuitasset, pluresque etiam inuitaturus videretur: in aurem Pontius: Scipio, inquit, vide quid agas: acipenser iste, paucorum hominum est.* refert Macrob. lib. 3. Saturnal. cap. 16.

Nemo dexterivs f.] verba loquacis. fortunatus (inquit) fuisti in eo, quòd te Mæcenas admisit io amicorum suorum numerum.

Adivtorem] *συνεργὸν, συμπράκτορα, συλλήπτορα.*

Ferre secvndas] parteis subint. id est, qui tibi secundus esse, seu inseruire posset. qui dicantur histriones primarum & secundarum partium, dicemus ad illum locum, *vel partes mimum tractare secundas*, epist. 17. ad Lollium 2. lib. 1.

Hvnc hominem] me δεικτικῶς. pergit autem loqui garrulus. hunc versum in omnibus libris excusis, præpostera verborum positura deprauatum, restitui, ex auctoritate omnium librorum manuscr.

Tradere] commendare. vide annot. ad epist. ad Claud. Neron. lib. 1.

Svmmosses omneis] omneis, qui tibi obstant, & qui te antecedũt gratia apud Mæcenatem, dudom perculisses, aut certè loco depulisses. Od. 10. lib. 2. *informes hiemes reducit Iupiter: idem summouet.* Quemadmodũ in diuitũ, & potentiorũ virorũ domibus familiares, & comites diuitis inter se æmulentur, & alter alterũ euertere conetur, pulchrè describit Lucianus in li. *περὶ τοῦ μὴ ῥᾳδίως πιστεύειν τῇ διαβολῇ*, his verbis, *πάντες οὖν ἀλλήλοις ὀξὺ δεδόρκασι, καὶ ὥσπερ οἱ μονομαχοῦντες, ἐπιτηροῦσιν εἴ πού τι γυμνωθὲν μέρος θεάσαιντο τοῦ σώματος, καὶ πρῶτος αὐτὸς ἕκαστος εἶναι βουλόμενος παρωθεῖται, καὶ παραγκωνίζεται τὸν πλησίον καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ, εἰ δύναιτο, ὑποσπᾷ, καὶ ὑποσκελίζει*, &c. id est, omnes igitur acutè intuentur, &, quemadmodom qui singulari certamine inter se deprælientur, obseruant si quam partem corporis nudam, atque apertam cernere queant: & vnusquisque primus esse volens, pellit, & cubito trudit vicinũ, eúmque, qoi antecedit, si potest percellit, & supplantat, &c.

Non isto vivimvs] respondens Horat. Nulla est (inquit) in familia Mæcenatis talis æmulatio, nulla obtrectatio, nullæ insidiæ, nulla inuidia.

Nec mag. his aliena malis] æmulatione, obtrectatione, inuidia, criminationibus occultis, insidiis, & calomniis. quorum malorum plene sunt potentiorum virorum, & principum aulæ.

Nil mi officit vmq.] libri manuscripti aliquot habent, *nil mi officit, inquam.*

Magnvm

MAGNVM NARRAS] hæc dicuntur à garrulo. magnum est id, quod narras.

ATQVI SIC H.] respondentur hæc ab Hor. etiam si hoc, quod dico, magnum tibi, & propè incredibile videatur, sic est tamen. quidam libri veteres habent. *atquin.*

ACCENDIS] verba garruli. incendis me (inquit) studio, & cupiditate talis familiaritatis.

VELIS TANTVMMODÒ] satis est te hoc velle, inquit Horat. virtute enim tua facilè apud Mæcenatem, honestissimum locú obtinebis, omnesque difficultates superabis, & perfringes. Iam verò obseruatione dignum est hoc loquendi genus, *qua tua virtus, expugnabis*: quod tantundem valet, quantum, si diceret, ea est tua virtus, vt facilè sis expugnaturus: vel ea, qua prędiτus es, virtute, facilè ad Mæcenatis amicitiam peruenies. sic sæpe loquitur M. Tull. vt epist. ad Rufum lib. 5. *tamen, qua tua est suauitas, quique in me amor, nolles à me hoc tempore æstimationem accipere.* Idem ad Trebat. lib. 7. *Mortuar ni (qua tua gloria est) puto te malle à Cæsare consuli, quàm inaurari.* Idem pro Sylla, *Quæ si de vno me cogitasses, qua mollitia sum animi, ac lenitate, nunquam me hercule illius lacrymis ac precibus restitissem.* Idem pro Cœlio, *Genus orationis facultatem, copiam sententiarum, atque verborum (quæ vestra prudentia est) perspexistis.* Idem ad Att. lib. 7. *& si esset factum, (qua tua est humanitas) ascripsisses.*

HAVD MIHI DEERO] loquitur hæc garrulus. non mihi (inquit) deero, id est, omnem diligentiam adhibebo, vt eò perueniam. non prætermittam facultates eò perueniendi, quæ sese mihi offerent. quid sit, deesse sibi, diximus ad Sat. 4. huius lib. ibi. *neque enim cum lectulus, aut me Porticus excepit, desum mihi.*

TEMPORA QVÆRAM] καιροδοκήσω, καιροφυλακτήσω: tempus occupabor, seu obseruabo, seu, vt Liuius, captabo.

NIL SINE MAGNO VITA L. D.] sententia est multorum veterum scriptis celebrata. Pindar. ᾠδ. ε. ὀλυμπ. αἰεὶ δ' ἀμφ' ἀρεταῖσι πόνος, δαπάνα τε μάρναται πρὸς ἔργον κινδύνῳ κεκαλυμμένον. id est, semper autem ob virtutes labor suscipitur, & sumtus fit in rem cum periculo coniunctam. Idem ᾠδ. ι. ibid. ἄπονον δ' ἔλαβον χάρμα παῦροι τινές. id est, lætitiam sine labore pauci ceperunt. Sophocl. in Electr. πόνου τοι χωρὶς οὐδὲν εὐτυχεῖ: id est, sine labore nihil fortunatum est. Hesiod. Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν Ἀθάνατοι, &c. noti enim sunt versus: & profert eos M. Tull. libr. 6. epist. ad familiar. epist. ad Leptam. i. *Virtutem dij immortales sudore parant, Atque labore volunt.* protulimus & sup. Oda 24. lib. 3. ibi, *Virtutisque viam deserit arduæ*: seu *arduam*. Sed videtur Horatius ex Epicharmo potiùs, quàm è quouis alio expressisse. sic enim ille, τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγαθ' οἱ θεοί. id est, dij nobis omnia bona laboribus vendunt. Sic & Phocylides, οὐδὲν ἄνευ καμάτου πέλει ἀνδράσιν εὐπετὲς ἔργον. Cum his congruunt & illa Virgiliana lib. 1. Georg. *pa-*

A *ter ipse colendi Haud facilem esse viam voluit: primúsque per artem Mouit agros, curis acuens mortalia corda, Nec torpere graui passus sua regna veterno.* & prouerbium illud à Platone vsurpatum libr. 6. de Rep. Τὰ καλὰ τῷ ὄντι χαλεπά: id est, quæ pulcra sunt, planè sunt difficilia. Contrà qui mollia quærunt, & sequuntur, ferè dura reperiunt, vt admonet Epicharmus, his verbis, quæ mendosa leguntur apud Xenoph. lib. 2. ἀπομνημ. ὦ πονηρὲ μή τι μαλακὰ χρήζειν ὁ μὴ τὰ σκλήρ' ἔχῃς. sic autem sunt emendanda, ὦ πονηρὲ μή τι μαλακὰ μώσο, μὴ τὰ σκλήρ' ἔχῃς: id est, ó infelix, ne tu mollia quære, ne dura habeas.

HÆC DVM AGIT] hæc dum loquitur. sic habent omnes ferè libr. vet. vnus & item alter, B *Hæc dum ait*, quos non sum secutus. neque id temerè. nam qui loquitur, agit. præterea sic locutus est Sat. 3. lib. 2. *amator Exclusus qui distat, agit vbi secum, eat, an non, &c.* FVSCVS ARISTIVS] ad quem exstat Horatij epist. libr. 1. hoc principio, *Vrbis amatorem Fuscum saluere iubemus.*

ROGAT] Aristius: & à me rogatus, vnde veniret, & quò tenderet, vicissim respondet.

VELLERE COEPI] significans me cupere ab hoc garrulo eripi.

PRESSARE] sic restitui ex auctoritate cod. duor. Vatic & Rainutij Card. Don. Torn. Clericant, Nicotiani, ceteris.

LENTISSIMA BRACHIA] quid sibi vult C vox *lentissima*? an mollissima? an potiùs pressationem minimùm sentientia? aut certè ita lenta, vt sentire non viderentur?

NVTANS, DISTORQ. OC.] innuens ei, & oculos huc, & illuc mouens, ὑποδηλῶν, obscurè & tacitè admonens, vt me eriperet. vide annotationem ad illum locum, *Deme supercilio nubem*, epist. 18.

MALÈ SALSVS R. D.] nimiùm salsus, vel in meam fraudem salsus, dissimulabat se intelligere quid vellem.

MEVM IECVR VR. B.] iecur vrebat. atqui iecur, sedes bilis non est, sed libidinis, vt annot. sup. ad Od. 13. lib. 1.

CERTÈ NESCIO QVID] hæc dicebat D Horatius Fusco, vt per speciem colloquij secreti hoc garrulo defungi posset.

MEMINI BENE] respondet Fuscus planè aliud, quàm cupiat Horatius, idque dedita opera, cum eo perfacetè, & perurbanè iocans, vt is magis, ac magis ab hoc garrulo vexatus, & pæne dicam, enecetur.

HODIE TRICESIMA SABBATA] Sabbata dicunt Latini numero multitudinis, vt cetera dierum festorum nomina, Saturnalia, Floralia, Palilia, Faunalia, Terminalia, tricesima autem appellantur fortassis à dierum numero, quibus menses constant. quamuis enim Iudæorum menses cum lunæ cursu congruentes, vicesimo nono quoque circiter die compleantur, tricenarius tamen numerus rotundior, & aptior erat versui, quàm vicenarius nouenarius. Quin etiam dici

potest, Iudæorum menseis cum lunæ cursu congruisse, & tamen triginta diebus cōstitisse, quemadmodum & Atheniensium. credibile est autem prima cuiusque mensis Sabbata, Iudæis fuisse religiosissima. Iam verò ne illud quidem dubium est, quin plerique etiam Latini ac Romani, temporibus illis Iudæorum religionem, ac cæremonias coluerint. sed cùm hæc explicatio mihi non satisfaceret, Iudæum quendam de suis Sabbatis, & de annorum, mensiúmq; suorum ratione consului. ex ijs, quæ mihi respondit, collegi, tricesima Sabbata ea esse intelligenda, quæ ab ijs maxima religione coluntur, atque observantur: quo die agnum immolant, seu manducant potiùs, & comedunt. quod Sabbatum, (vt barbarè loquar) tricesimum est ordine, si Sabbata à principio anni numeres. annus enim apud illos initium capit à mense Septembri. Alij per tricesima Sabbata, neomeniam significari volunt: quæ feriæ tricesimo quoque die mensis redeunt. Iam quod Plutarchus συμποσ. δ. προβλ. ς. putat Sabbata dicta à voce Bacchantium σαβοί, ignoratione linguæ Syriacæ, errat. dicta sunt enim Sabbata à verbo sabbat, quod valet cessare, & feriarum esse.

Vin tv Cvrtis Ivd. opp.] id est, viu' tu Iudæorum religionem contemnere, irridere, ac pro nihilo putare? oppedere est ventris crepitum in alterius odium, & contumeliam edere: quod dicunt Græci καταπέρδειν, & ἀντιπορδεῖν. Aristoph. Pluto, καὶ τῇ πενίᾳ ἀντιπαρδεῖν. id est, paupertati oppedere. Idem περιλ. καὶ βδέλυξαι ἀντιπαρδεῖν πρὸς τὰς βροντάς.

Cvrtis] supra Saty. 5. ἀψιλεῖς nominauit: quod tantundem valet: vt quidem vulgus explicat. nam illic admonuimus de Scaligeri sententia, Apellam Iudæi alicuius, qui tum viueret, nomen proprium fuisse. Curtos igitur Iudæos intellige, recutitos, verpos, ἀπειλημμένους. Curtos autem appellat, quòd pellem eam, quæ glandem caudæ salacis tegit, habeant circumcisam, & quasi decurtatam, sic ferè supra Saty. 6. mulum curtum dixit, cui cauda esset breuior, & decurtata, non hæc salax, sed illa, quæ nateis operit. quamquam in illa Satyra quidam mulum, curtum volunt esse dictum, cui non esset integra pellis, sed quadam parte lacera, & dettita: cum quibus non pugnabo.

Nvlla mihi (inqvam Rell.] multis locis perspicuè ostendit Horatius, se omneis religiones contemnere.

At mi. svm pavllo] at mihi (inquit Aristius) religio est aliqua: ego religionibus aliquanto sum deditus: aliquanto sum superstitiosior.

Vnvs mvltorvm] vnus è multis, epistola ad Numicium lib. 1. *Vnus vt è multis populo spectante referret Emtum mulus aprum.* & infrà Satyra 10. *Vnus vinorum*, neque verò ijs assentior, qui putant dictum esse ab Horatio, *vnus multorum* pro eo, quod Græci dicunt, εἷς τῶν πολλῶν, id est, vnus è plebe, seu vnus è vulgo. sed arbitror esse positum. pro illo εἷς πολλῶν, id est, ego vnus egregiè præter ceteros.

Hvncine solem tam nigr.] loquitur Horatius, suum casum deplorans. *nigrum solem* pro die infausto, tristi, & inauspicato dixit: quemadmodum diem atrum veteres appellabant ad res gerendas ineptum, & nefastum: quales erant Kalendæ, Nonæ, Idus, quòd his diebus imperatores infeliciter rem gessissent. Catullus contrà *soles candidos* vsurpauit, pro diebus lætis, optatis, & iucundis, vt carm. ad seipsum. *Miser Catulle desinas ineptire, Et, quod vides perisse, perditum ducas. Fulsere quondam candidi tibi soles, &c.* & Propert. libr. 2. *O me felicem, nox ô mihi candida, & ô tu Lectule delicijs facte beate meis.* & Tibull. *auroram candidam.* lib. 1. eleg. 3. *Hoc precor: hunc illum nobis auroræ nitentem Luciferum roseis candida portet equis.* vide annot. ad Od. 36. lib. 1.

Svrrexe] id est, surrexisse: vt sup. *erepsemus*, pro erepsissemus, Sat. 5. ad quem locum lege, si tibi lubet, quæ annotauimus.

Svb cvltro linqvit] id est, in extremo discrimine. ductum à victimis iamiam mactandis. Tale ferè illud est apud Homerum Ἰλιάδ. κ. ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμῆς: id est, in acie nouaculæ stat.

Et licet amtestari?] huius loquacis aduersarius quærit à me, vtrùm sibi liceat me testem in eum sumere, nécne? id est, an ego passurus sim illum meo testimonio vti. est enim amtestari vnum aliquem ex ijs, qui assunt, prehensa auricula, testem sumere. quo facto licebat ei, qui vadibus acceptis quempiam in ius vocasset, manus ei inijcere, eúmq; in ius rapere. Quòd si quis non amtestatus, manu iniecta aduersarium suum in ius rapuerit, iniuriarum actione tenebatur. Plautus in Persa, satvr. *age, ambula in ius leno.* D. *Quid me in ius vocas?* S. *Illic dicam apud pratorem. sed ego in ius voco.* D. *nónne amtestaris?* S. *tuan' ego causa carnifex Quoiquam mortali libero aureis atteram, Qui hic cōmercaris ciueis homines liberos?* idem declarat lex xij. tabul. quamquam deprauata sit, neque facile sit eam restituere. Hæc igitur verba legis videntur fuisse, Si vis vocationi fvat, avt si te in ivs vocantem non seqvatvr, amtestatvs em capito, seu, in ivs em rapito. Turn. sic restituendam putat, si in ivs vocat, ni it, amtestatvs manvm inicito, avrem amtestati capito. compositum autem est hoc verbum ab *am*, quod in compositione valet *circum*, & *testari*. quanquam Priscian. alter libr. 8. proferens illud Liuij Andron. *Impubes libripens esse non potest, neque amtestari.* vult enim Latinum *amtestari*, Græco illi παραμαρτυρεῖσθαι respondere. sed errat. Vsus est & M. Tullius hoc verbo in Miloniana.

Ego verò Opp. avric.] ego præbeo illi auriculam, vt me testem sumat.

Rapit in ivs] garrulum. *rapit* autem vim

vim significat, & actius est, quàm *ducit*. rapere au- A
tem in ius suum aduersarium hic licet litigatori,
quia antestatus est. alioqui non liceret, vt dixi-
mus. sic Sat.3.lib.2. *Cùm rapies in ius malis ridentem*
alienis. Plaut. Asinar. *Nam volo hunc ipsum abducere,*
& rapere in eum Exarambum. Idem Aulul. *Iam qui-*
dem ad Prætorem hercle te rapiam: & tibi scribam di-
cam. Ad prætorem trahere autem, & in ius tra-
here, idem valere. sciunt qui pandectas iuris ciui-
lis vel extremis digitis attigerunt. Ius enim si-
gnificat etiam tribunal, aut certè locum, vbi præ-
tor ius dicit.

Sic me serv. Ap.] quidam hæc refe-
runt ad Apollinis statuam eburneam, quæ posita
erat in foro Augusti, vt significet Horatius, se ra-
pto tandem in ius aduersario, quasi beneficio fo- B
rensis Apollinis liberatum esse: à quibus dissen-
tire nolim. habebatur enim deus ἀλεξίκακος &
ἀποτρόπαιος Apollo, id est, malorum depulsor,
& seruator. sed tamen credibile est, Horatium
vna opera ad illum Homeri locum respexisse, vbi
Ænean cum Achille congressum eripit Apollo.
versus sunt hi, ἰλιάδ. υ. τὸν δ' ἐξήρπαξεν Ἀπόλ-
λων ῥεῖα μάλ', ὥστε θεὸς, ἐκάλυψε δ' ἄρ ἠέρι
πολλῇ, id est, hunc autem valde facile eripuit A-
pollo, vt deus. multa autem caligine obtexit. sic
& ἰλιάδ. γ. Paridem, qui Menelaum ad singu-
lare certamen prouocarat, ab eóque pæne victus,
atque ad naueis pertractus erat, eripit Venus. τὸν
δ' ἐξήρπαξ' Ἀφροδίτη ῥεῖα μάλ', ὥστε θεὸς ἐκ-
άλυψε δ' ἄρ ἠέρι πολλῇ, id est, eum autem eri- C
puit Venus valde facile, &c.

TVRNEBVS.

EX lib. 15. cap. 18. In illo elegantissimo & sua-
uiss. festiuissimóque sermone Horatij, quo
graphicè exprimitur importuni scurræ & homi-
nis odiosissimi molestia, *- nunquid vis occupo*, mo-
re Romano dictum est. Sic n. loqui solebat, qui
vel discedere ab aliquo, vel aliquem à se dimitte-
re volebat. Terentius, Eunucho act. 2. sc. 3. *Ro-*
go nunquid velit: rectè inquit, abeo. ait Horatius,

- ô te Bollane cerebri
Felicem aiebam tacitus. Vbi græcari videtur. Nam
illi μακαρίζω σε τοῦ φρονήματος. dicunt, subau-
diuntque ἕνεκα, vt & hic subintelligitur causa. D
Cerebrosum autem fuisse Bollanum indicat, a-
pertæque & ingenuæ libertatis & bilis hominem,
qui molestos ferre nullo modo posset: sed eos
obiurgaret audacter, & à se contumeliosè dimit-
teret amandaretque.

Sed nec illud omittam, quod leue dictu est,
- & totus in illis, legi in antiquis exemplari-
bus, cùm ab editionibus exulet coniunctio, qua
quidem scio & sententiam carere posse. *Trans*
Tiberim longè cubat is propè Cæsaris hortos. Iulij Cæ-
saris horti trans Tiberim erant prope portam
Portuensem: de industria autem locum longin-
quum in vltima vrbis regione situm mentitus est
extra Ianiculum, vt assectatorem à se abigeret at-
que remoueret.

- est tibi mater?
Cognati? quis te saluo est opus? habésne charos &
propinquos, qui tuo auxilio egeant, quos à te cu-
rari oporteat, quorum negotia à te geri, potius
quàm me otiosè comitari, qui nisi te saluo & in-
columi salui esse non possunt, nec si te careant.
Importunus ille & odiosus nebulo se omnes suos
sepelisse ait, neque quicquam se negocij habere.

Ex lib. 10. cap. 11. *Ante diem clauso componet ve-*
sper olympo, vt de die mortuo dicitur à Marone 1.
Æneid. Nam componi mortui dicuntur. Hora-
tius, *Omnes composui, fælices, nunc ego resto.*

Ex lib. 18. cap. 27. Noctu cælum claudi cen-
sebant, hinc illud Maronis,
Ante d. c. c. v. o. Ac vt illud *componet* obiter expla-
nem, à cadaueribus ductum esse reor, quorum os-
sa & reliquiæ in vrna componebantur. Horatius,
Omnes c. f. n. e. r.
Confice. Nam de die emerito & exacto, vt mor-
tuo loqui plerumque consueuerant. Plautus,
Menæchi. sc. Ni mala, ni stulta. *Dies quidem iam*
ad vmbilicum dimidiatus est mortuus.

Ex lib. 15. cap. 18. Illud porro, *Aut valeo sta-*
re, est: cùm homines cogantur stare in Iure ante
prætoris tribunal, neque ibi sedere liceat, aut ho-
nestum sit, tandiu ego illic stare non possim, nec
te iuuare queam, qui ius nescio. Ait apud Flac-
cum ille scurra, *- paucorum hominum & mentis*
bene sanæ, quod est, paucos in amicitiam recipit,
neque vulgo ad eum familiariter aditus patet,
neque se multis communicat, sed paucis, iísque
valde prudentibus sanísque Apud Cic. de Fato,
acipenser paucorum hominum perfacetè dicitur,
ad cuius dapes multi conuiuæ non sunt adhiben-
di, quasi acipenser multis communicari nolit.
Cicero apud Macrob. lib. 3. Sat. cap. 16. *Nam*
cùm esset apud se ad lacum Auernum Scipio vnàque
Pontius, allatus est fortè Scipioni acipenser. qui admo-
dum raró capitur: sed est piscis, vt ferunt imprimis nobi-
lis. Cùm autem Scipio vnum & alterum ex his qui eum
salutatum venerant, inuitasset, pluresque etiam inuita-
turus videretur, in aurem Pontius, Scipio, inquit, vide
quid agas: acipenser iste paucorum hominum est.

-- eóque
Difficiles aditus primos habet, qui se facilè vinci ex-
pugnaríque sentiunt, cùm quid ab ipsis petitur,
se muniunt aduersus fallacium & audacium ho-
minum postulationes, aditum ad se intercluden-
do. *- vnde venis &*
Quo tendis, rogat & respondet: hoc ita interpretor,
rogauit me vnde venirem & quo tenderem: &
mihi quoque roganti vnde veniret & quo tende-
ret, respondit: Vtrumque enim miro orationis
compendio constrinxit. Quod, inquit, solet ro-
gari vicissim & respondere, vnde venis & quo
tendis, rogauit & respondit.

Ex lib. 1. cap. 19. *Et pressare manu lentissima bra-*
chia, valet pigra, tarda, surda, segnia, nihil com-
mota meo pressu, vt ab Ouidio scriptum est, epist.
1. Penelop. Vlyssi. *Aut vbi lentus habes.* vide O-
dam 15. Epod.

Ex lib. 15. cap. 18. At vero *– tricesima sabbata,* A significare videntur neomeniam, vt quidam non ineleganter censent, quæ feriæ tricesimo quoque die, mensis initio repetunt. Nam Iudæorum menses triginta dierum erant, vt menses Atheniensium: ac sabbatum pro festo die hic ponitur, ob sabbati cultum: & neomeniæ tricesima sabbata vocantur, ad discrimen sabbati septimi. Satyricum autem vocabulum est, [illegible], honos auribus, ioci causa & risus positum, in seria oratione & honesta & graui re non vsurpandum.

Ex libr. 6. cap. 24. *– sic me seruauit Apollo.* nam qui mala depellit, seruat. Vide super Odam 21. lib. 1. carminum.

ARGVMENT. SAT. 10.

Hac satyra respondet ijs quos offenderat suprà, satyra quarta, cùm Lucilij versus reprehenderet, ac suæ reprehensionis rationem reddit, qua eam fuisse iustam ostendit.

NEmpe incomposito dixi pede currere versus
Lucili quis tam Lucili fautor ineptè est,
*Vt non hoc fateatur? at idem, quod * sale multo*
Vrbem defricuit, charta laudatur eadem.
Nec tamen hoc tribuens, dederim quoque cetera. nam sic C
Et Laberi mimos, vt pulchra poëmata mirer.
Ergo non satis est risu diducere rictum
Auditoris: & est quædam tamen hîc quoque virtus.
Est breuitate opus, vt currat sententia, neu se
Impediat verbis lassas onerantibus aures. D
Et sermone opus est modò tristi sæpe iocoso,
Defendente vicem modo rhetoris, atque poëtæ
Interdum vrbani parcètis viribus, atque
Extenuantis eas consultò. ridiculum acri
Fortius: & melius magnas plerumque secat res.
Illi scripta quibus comœdia prisca viris est,
*Hoc * stabant: hoc sunt imitandi: quos neque pulcher* A
*Hermogenes vmquam légit, neque * simius iste*
Nil præter Caluum, & doctus cantare Catullum.
*At * magnum fecit, quòd verbis Græca Latinis*
*Miscuit. ô * seri studiorum, * qui ne puteis*
B *Difficile. & mirum, Rhodio quod Pitholeonti*
Contigit. at sermo lingua concinnus vtraque
Suauior: vt Chio nota si commista Falerni est.
Cùm versus facias, teipsum percontor: an, & cùm
Dura tibi peragenda rei sit caussa Petilli:
Scilicet oblitus patriæque, patrisque, Latinè
C *Cùm Pedius caussas * exsudet Poplicola, atque*
Coruinus patrijs intermiscere petita
*Verba foris malis, * Canusini more bilinguis?*
Atqui ego, cùm Græcos facerem, natus mare citra,
Versiculos, vetuit me tali voce Quirinus,
Post mediam noctem visus, cùm somnia vera:
D *In siluam non ligna feras * insanius, ac si*
Magnas Græcorum malis implere cateruas.
*Turgidus Alpinus, * iugulat dum Memnona, dúmque*
Defingit Rheni luteū caput, hæc ego ludo:
Quæ nec in æde sonent certantia iudice Tarpa:
Nec redeant iterum, atque iterum spectanda theatris.

Arguta

Arguta meretrice potes, Dauóque Chremeta
Eludente senem, comis garrire libellos
Vnus virorum Fundani. Pollio regum
*Facta canit * pede ter percusso. forte epos acer,*
Vt nemo, Varius ducit. molle, atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure camœnæ
** Hoc erat, experto frustra Varrone Atacino,*
Atque quibusdam alijs, melius quod scribere possem,
Inuentore minor: neque ego illi detrahere (ausim
Hærentem capiti multa cum laude coronam.
At dixi fluere hunc lutulentum. sæpe ferentem
Plura quidem tollenda relinquendis. age, quæso,
Tu nihil in magno doctus reprendis Homero?
Nil comis Tragici mutat Lucilius AttI?
Non ridet versus EnnI grauitate minores,
Cùm de se loquitur, non vt maiore reprensis?
Quid vetat, & nosmet LucilI scripta legenteis
Quærere, num illius, num rerum dura negarit
*Versiculos natura magis * factos & eunteis*
Mollius? aut si quis pedibus quid claudere senis,
Hoc tantùm contentus: amet scripsisse ducentos
Ante cibum versus, totidem cenatus: Etrusci
Quale fuit CassI rapido feruentius amni
A *Ingenium: capsis quem fama est esse, librisque*
Ambustum proprijs: fuerit Lucilius, inquam,
*Comis & vrbanus: fuerit * limatior idem,*
Quàm rudis, & Græcis intacti carminis auctor,
Quámque poëtarum seniorum turba: sed ille,
B *Si foret hoc nostrum fato dilatus in æuum:*
Detereret sibi multa: recíderet omne; quod vltra
Perfectum traheretur: & in versu faciendo
Sæpe caput scaberet: viuos & roderet vngueis.
*Sæpe * stilum vertas, iterum quæ digna legi sint,*
Scripturus: neque, te vt miretur turba, (labores,
C *Contentus paucis lectoribus. an tua demens*
Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego. nam satis est equitem mihi plaudere: vt audax,
*Contemtis alijs, explosa * Arbuscula dixit.*
*Men' moueat * cimex Pantilius? aut crucier, quòd*
Vellicet absentem Demetrius? aut quòd ineptus
D *Fannius Hermogenis * lædat conuiua TigellI?*
Plotius, & Varius, Mæcenas, Virgiliúsque,
Valgius, & probet hæc Octauius optimus atque
Fuscus: & hæc vtinam Viscorum laudet (vterque.
Ambitione relegata te dicere possim
Pollio, te Messalla tuo cum fratre, simúlq;
Vos Bibuli, & SeruI, simul his te candide Furni:

Complureis alios, doctos ego quos, & amicos
Prudens prætereo: quibus hæc, ſint qualiacumque,
Arridere velim, doliturus, ſi placeant ſpe
Deterius noſtra. Demetri, téque Tigelli
Diſcipularum inter iubeo plorare cathedras.
I puer, atque meo citus hæc ſubſcribe libello.

NEMPE INCOMP. DIXI P. C.] dixerat Horat. ſuprà Saty. 4. Lucillium duriuſculum eſſe in componendis verſibus: quo nomine fuerat à nonnullis accuſatus. his igitur nunc reſpondet, & ſe ita purgat, vt oſtendat, ſe, quòd de Lucillio dixerit, iure dixiſſe. In nonnullis libris manuſcriptis reperiuntur hîc verſus octo, quorum hic primus eſt, *Lucili, quàm ſit mendoſus, &c.* verùm non ſunt Horatiani, ſed ab aliquo ſemidocto nebulone adiecti, qui, propterea quòd hæc ſatyra initium capit à voce *Nempe*, putauit hîc aliquid deſiderari, cùm planè nihil deſideretur. Neque eſt quòd quemquam moueant veteres libri, ſi C qui hos verſus habent. Nam plureis libros producere teſteis poſſum, in quibus non reperiuntur. Præterea ſi in omnibus libris antiquis reperirentur, non tamen idcircò neceſſe haberem fateri eſſe huius poëtæ germanos verſus. Nam nullus ferè eſt liber Latinus manuſcr. qui annos quadringentos ſuperet. At hos alienos verſus, puto annos abhinc quadringentos eſſe factos, aut ſuprà. Non eſt igitur mirum, ſi in veteribus libris reperiuntur. Ineſt autem multo plus lepôris & venuſtatis in talibus principijs, præciſis (inquam) atque abruptis, quàm planis, atque integris, propterea quòd quædam relinquuntur auditori, ſeu lectori potiùs, ſubintelligenda, quæ ſubintelliguntur concinniùs, quàm à poëta exprimerentur. D Hæc enim ſcilicet ſunt ſubintelligenda. Quid eſt quamobrem tam grauiter accuſer? aut quid eſt quòd ita de me querantur hominés? *nempe incompoſito, &c.* id eſt, planè fateor, me dixiſſe Lucillij verſus eſſe incompoſitos, &c. Verſus autem, quos dixi, ſunt hi, ſi quis fortè eos requiret.

Lucili, quàm ſis mendoſus, teſte Catone
Defenſore tuo peruincam: qui male factos
Emendare parat verſus: hoc lenius ille,
Quo melior vir eſt, longè ſubtilior illo,
Qui multùm puer & loris, & funibus vdis
Exoratus, vt eſſet opem qui ferre poëtis
Antiquis poſſet contra faſtidia noſtra,
Grammaticorum equitum doctiſſimus. vt redeam illuc:
Nempe incompoſito, &c. Hos verſus ſi quis non videt non eſſe Horatianos in his literis parùm vi-

A det. Primus verſus in pleriſque libris antiq. habet, *Lucili quod ſis mendoſus.* Quartum nemo non videt claudicare. deſinat autem claudicare, & recto ſtet talo, ſi ſic legatur, *Quo melior vir is eſt.* Quintus in quibuſdam alijs libr. antiq. ita legitur, *Qui paullum puer, &c.* In ſexto quædam exemplaria habent, *Exhortatus.* Septimus hoc habet initium in quibuſd. *Ambiguus poſſet.* Octauus ita legitur in quibuſd. lib. *Romanorum equitum, &c.* Ego igitur hos verſus ἀθετῶ, & delendos cenſui: quin etiam edi vetui, vt ſuppoſititios & adulterinus. mihi aſſentiuntur Io. Auratus, M. Antonius Muretus, Simeo Boſius, Iô. Palleratius.

QVOD SALE MVL. VRB. DEFR. B GIT. L.] idem, quòd ſalsè & vrbanè ciuium Romanorum vitia notarit, eadem ſatyra laudatûr, nempe illis verſibus, *Hinc omnis pendet Lucillius hiſce ſecutus, Mutatis tantum pedibus, numeriſque facetus.* non dixit, *ſalibus*, ſed *ſale*, vt eſſet tota ἀλληγορία. quòd ſi ſalibus dixiſſet, tranſlatio fuiſſet in verbo *defricuit.* quamquam negari non poteſt, ſalem etiam in numero ſingulari, vrbanitatem & dicta falſa ſignificare. Prætereà vrbem poſuit pro ciuitate, ſeu ciuibus.

NAM SIC ET LABERI MIM.] nam ſi propterea, quòd vrbanè, & facetè vitia reprehendit Lucillius, habendus eſſet in numero bonorum poëtarum, eadem ratione Laberij mimi quoque eſſent in bonis poëmatis numerandi. C fuit autem Laberius, mimorum ſcriptor dicaciſſimus, ac maledicentiſſimus: à Iulio Cæſare tamen donis auctus, & annulo aureo ornatus. M. Tull. ad Trebat. ſcribens, ſignificat eſſe metuendum, ne, ſi diutius ille cum Cæſare commoratus, ab eo redeat inanis, derideant eum Laberius, & Catullus his verbis, *Sin fruſtra diutius afueris, non modo Laberium, ſed etiam ſodalem noſtrum Valerium pertimeſco. mira enim perſona induci poteſt. Britannici iuriſconſulti.*

ERGO NON S. EST RIS. DIU.] non eſt igitur ſatis auditoris os riſu dilatare. i. auditori riſum profuſum mouere, quamuis inſit in hoc etiam quædam virtus: ſed opus eſt, &c. breuitas deſideratur duabus de cauſis: primùm vt ſententia currat, id eſt, ne claudicet, néve inſiſtat: deinde ne & verborum multitudine ſe impediat, & D oneret auditorem.

DEFENDENTE VICEM] id eſt, tuente munus, ac parteis, &c. id eſt, ea cumulatè præſtante, quæ propria ſunt rhetoris, aut poëtæ.

VRBANI P. V.] εἴρωνος, qui multo minus contendit, quàm poteſt.

RIDIC. ACRI FORTIVS ET MEL.] plus interdum valet riſus opportunus, quàm vis & ſeueritas, & acrimonia. ſcribit Ariſtoteles libr. 3. de arte dicendi, Gorgiam Leontinum dicere ſolitum, res ſeueras, & ſerias riſu: riſum, rebus ſeueris diſcutiendum eſſe. M. Tullium pro Murena dicentem, riſu mouendo, & auctoritate Catonis, qui erat vnus ex accuſatoribus, illudenda, cauſam obtinuiſſe, locupletes auctores tradiderunt.

SECAT]

SECAT] decidit, terminat, finit. epist. 10. li. 1. *Quo multa, magnaq́ secantur iudice lites.* A

ILLI SCRIPTA QVIBVS] poëtæ veteris comœdiæ, Eupolis, Cratinus, Aristophanes vt sup. Sat. 4. in princip. *quibus*, id est, à quibus.

STABANT] placebant, probabantur, non explodebantur, στῆναι ἐξ ἀντιλόγου. translatum ab actoribus, seu histrionibus, qui exsibilantur, & exploduntur, cùm inepti & imperiti sunt: id est, eijciuntur. contrà stare dicitur fabula, cùm probatur epist. ad August. *Securus, cadat, an recto stet fabula talo.*

PVLCHER] εὐμορφος, homo bellus.

SIMIVS] ineptus imitator. Demetrium significat, de quo infrà eadem Satyra vel simium fortasse appellat à forma, seu potiùs deformitate corporis.

NIL PRÆTER CALVVM, ET DOCT.] qui nihil aliud cantare didicit, quàm Caluum, & Catullum. neque verò est, quod quisquam existimet ab Horatio Caluum, & Catullum improbari: sed ineptos, & stultos imitatores. ordo est, nihil cantare doctus, id est, qui nihil cantare didicit, præter Caluum & Catullum. B

AT MAGNVM FECIT] Lucillius verba Græca Latinis miscebat, vt apparet ex his versibus à me sic emendatis. *Quam lepide lexes compostæ, vt tesserulæ omnes, Arte pauimento, atque emblemate vermiculato?* quos profert M. Tull. in orat. perf. sed corruptos. & ex his Χαῖρε, *inquam, Tite lictores, turma omnis cohorsque:* Χαῖρε· *hinc Muci hostis Albucius, hinc inimicus.* quamquam in his posterioribus Albucium, qui Græcus dici malebat, quàm Romanus, Scæuola de industria Græcè salutat. vide libr. 1. de finibus. & in his. *In quo Lelius clamores sophos ille solebat Edere*, qui citantur à Cicer. lib. 2. de finibus. Idem Lucillius M. Crassum, qui semel in vita risisse dicitur, ἀγέλαστον in satyra quadam nominauit, teste M. Tull. libr. 5. de finib. exstant & hi Lucillij versus ad hanc rem magnopere pertinentes, apud Nonium in voce, *compernes. Num censes* καλλιπλόκαμον, καλλισφυρον *illam, Non licitum esse vterum, atque etiam inguina tangere mammis? Compernem aut varam fuisse Amphitryonis ἄκοιτιν, Alcmenam atque alias: Ledam ipsam denique nolo Dicere. tute vide, atque* δισύλλαβον *elige quoduis.* Τυρω εὐπατέρεια *aliquam rem insignem habuisse: Verrucam, næuum, dicta est, dentem eminulum vnum.* sic enim hos versus emendo. C D

O SERI STVDIORVM] ὀψιμαθεῖς vno verbo appellant Græci, qui serò didicerunt. M. Tull. epist. ad Papir. Pætum. Ὀψιμαθεῖς *autem homines scis quàm insolentes sint.* contrà παιδομαθεῖς qui à pueris didicerunt.

QVINE PVTETIS, &c.] sic habent tres cod. Varic. & Iano. Faër. Torn. & aliquot alij. Et Prisc. lib. 6. sic legit hunc locum, & ait *ne* coniunctionem esse neque dubitantem, neque interrogantem: sed confirmantem, aut certè enontiantem. alterum exemplum profert ex sat. 3. libr. 2. *Clarus erit, fortis, iustus sapiens ne etiam, & rex.* vbi vulgò aliter legitur tamen.

VT, CHIO NOTA SI COMMISTA FAL.] Vt si vino Chio Falernum temperatum est, quod fieri solebat, vt vini Falerni austeritas vino Chio, quod erat lenius, ac mitius, obtunderetur. cur autem notam Falerni dixerit, vide suprà Od. 3. libr. 2. ad illum locum, *Interiore nota Falerni.*

DVRA] difficilis: vt Terent. Phorm. *Verùm scientem, tacitum causam tradere aduersarijs, Etiámne id lex coëgit? PHÆD. Illud durum. GET. ego expediam.*

CVM VERSVS FACIAS TEIPSVM PERC. &c.] ordo verborum & sententia huius loci hæc est. te ipsum percunctor, id est, ex te ipso quæro, cùm versus facturus sis, & eùm Petillij causa tibi sit agenda, an tu patriæ, & patris oblitus verba Græca, patrijs, id est, Latinis intermiscere malis, quàm puro sermone latino vti, cùm Pedius Poplicola, & Messalla Coruinus causas agant Latinè multo cum sudore?

PATRIÆQVE, PATRISQVE] oblitus Italiæ, quæ patria tua est, & patris tui, qui Romanus, aut certè Latinus est, vel erat, &c.

LATINÈ CVM PEDIVS CAVS. &c.] id est, cùm hi duo præstantissimi, & clarissimi oratores, Petillij accusatores, Pedius Poplicola, & Messalla Coruinus, multùm sudent in causis Latino sermone componendis, & agendis: id est, cùm multum laborem, multámque operam sumant in causis Latinè componendis, atque agendis, &c. Cùm anteà in omnibus libris vulgatis legeretur, *patrisque Latini*, ego admonitus à duobus cod. Vat. & Tornæs. veram scripturam restitui: de qua dubitaturum positum litteris arbitror neminem. quis enim non videt aduerbium *Latinè* ad verbum *exsudet* pertinere? idque ignorantem confidentem aliquem librarium, aut lectorem, hunc locum corrupisse?

CANVSINI MORE BIL.] Canusinorum more, qui partim Græcè, partim Latinè loquebantur. vide Festum in nomine *bilingues.* δίγλωσσοι appellant Græci.

NATVS MARE CITRA] in Apuliæ finibus, non in Sicilia, aut Græcia.

POST M. N. V. CVM SOMNIA VERA] hoc etenim maximè tempore, cùm & confectus, depulsúsque è pectore cibus est, & liber animus, ac solutus à contagione corporis futura prouidere potest, vera videntur in somnis sic Theocritus in Europa, εἰδ. κ. Εὐρώπῃ ποτὲ Κύπρις ἐπὶ γλυκὺν ἧκεν ὄνειρον, Νυκτὸς ὅτε τρίτατον λάχος ἵσταται, ἐγγύθι δ' ἠώς, Ὕπνος ὅτε γλυκίων μέλιτος βλεφάροισιν ἐφίζων Λυσιμελὴς πεδάᾳ μαλακῷ κατὰ φάεα δεσμῷ. Εὖτε καὶ ἀτρεκέων ποιμαίνεται ἔθνος ὀνείρων, id est, Europæ quondam Cypris dulce somnium misit: cùm tertia pars noctis staret, aurora autem appropinquaret: quo tempore somnus melle dulcior palpebris insidens, membra soluens oculos molli

somno deuincit: cùm verorum somniorum natio patens vagatur.

In silv. non ligna feras insan.] id est, æquè fueris insanus, si tu Latinus Græcos versus scribas, atque si in siluam ligna feras.

Tvrgidvs] inflatus. A. Cornelium Alpinum designat.

Ivgvlat] dum ita inscitè, & ineptè Memnonis ab Achille iugulati historiam, seu potiùs fabulam narrat, vt Memnonem ipse iugulare videatur: & dum Rhenum fluuium ita ineleganter describit, vt luto conspurcare videatur, vel dum è luto caput Rheni defingit, hoc est, deformat, cùm è marmore potiùs fingendum esset: hæc ego ludibundus scribo. Memno, & Hemathio fratres, Tithoni & Auroræ filij: quorum hic ab Hercule: ille ab Achille interfectus est. Hesiodus in Theog. Τιθωνῷ δ' Ἠὼς τέκε Μέμνονα χαλκοκορυστὴν Αἰθιόπων βασιλῆα, καὶ Ἠμαθίωνα ἄνακτα.

B

Defingit] deformat, illepidè describit, & inuenustè. In quibusdam codicibus legitur *diffingit*: in cod. Don. *depingit* in I orn. & aliquot alijs, *defingit*. ego *defingit* verum esse puto.

Lvtevm capvt] per caput Rheni, significatur fons & origo Rheni: & tamen fluuij specie humana figurabantur: vt annotauimus suprà ad Odam 14. lib. 4. luteum dixit, vel ad naturam fluminis spectans, quod turbidum est, vel ad inscitiam poëtæ, qui hunc fluuium inuenustè, & impolitè describeret. licet etiam dicere, spectasse Horatium ad opera fictilia, & è luto facta, quæ præ marmoreis contemnuntur, & iacent.

C

Qvæ nec in æde s. cert.] Quæ nec in æde Apollinis recitentur, vt subeant Mecij Tarpæ iudicium, nec iterum atque iterum spectentur à populo. de Mecio in epist. de art. poët. *Si quid tamen olim Scripseris, in Meti descendat iudicis aures.*

Itervm atqve itervm spectanda] quidam libri veteres habent, *spectata*.

Argvta meretr. pot. D. qu. Chr.] id est, tu Fundani vnus ex ijs, qui hodie viuunt, potes omnium optimè comœdiam scribere: tu omnibus hominibus præstas in scribendis comœdijs: in quibus inducuntur meretrices argutæ, & serui dominos fallentes dolis. *unus viuorum.* εἷς ζώντων.

D

Comis garr. lib.] nonnulli *comis libellos* coniunctè legunt, vt sit *comem libellos*, & interpretantur, vrbanos, facetos, hilaros. ego nullius sententiam reprehendo. vtatur suo quisque iudicio. Verumtamè magis mihi placet, *comis* esse numeri singul. casus recti, vt cohæreat cum his, *tu vnus viuorum potes garrire libellos.* comis, id est, comiter, hilariter, facetè, & comicè. Illam Varro lib. 5. de lingua Latina à Græco nomine Κῶμος, qui Deus hilaritatis, saltationis, lasciuiæ, intemperantiæ, & similium esse dicitur, ait Latinum *comus* ortum esse, indéque dictam à Latinis comissationem, seu potiùs comissationem, quemadmodum & à Græcis comœdiam. Præterea hac eadem satyra Lucilium bis comem appellat, semel ibi. *Nil comis tragici mutat Lucilius Acti?* iterum ibi. *fuerit Lucilius, inquam, Comis & vrbanus.* Postremò puto Horatium Græcum verbum κωμάζειν quod est res vrbanas, & Como dignas canere, seu dicere, his verbis *comis garrire libellos*, exprimere voluisse. Non ignoro tamen M. Tull. vocem *comis* aliter interpretari in orat. pro Corn. Balbo: cuius hæc verba sunt. *in quo erat accusatoris interpretatio indigna responsione, qui ita dicebat, comiter esse communiter. quasi verò priscum aliquod, aut insolitum verbum interpretaretur. comes, benigni, faciles, suaues homines esse dicuntur, qui erranti comiter monstrant viam, benignè, non grauate: communiter certe non conuenit.* Sed in ijs, quæ in iudicijs habentur, orationibus, hominum auctoritates non sunt consignatæ. omnes enim illæ orationes, causarum sunt, & temporum, non hominum ipsorum, ac patronorum, vt ait idem Tullius in Cluentiana. Varronem igitur hîc sequamur. Incidi etiam aliquando in quendam virum doctum, qui diceret *comis* hîc esse septimi casus à Græco κῶμοι, *comi* numeri multitudinis, quod nomen significat cantilenas lasciuas, delicatas, molles, impudicas, conuiuio, & conuentu hominum intemperantium, & Como dignas: cum quo nolui pugnare.

Pollio reg. fact. can.] Pollio tragœdias Latinas, id est, Prætextas, scribit. Personæ tragicæ sunt, reges, principes, consules, prætores, tribuni pl. & similes personæ publicæ: res, & argumentum prætextarum, facta regum, & principum, & clarorum virorum.

Pede ter percvsso.] id est, senarijs iambicis, qui trimetri appellantur. hæc malè distinguuntur in omnibus libris vulgatis.

Fortè epos] carmen longum, hexametrum, Meonium, seu Homericum, heroicum. nam tametsi hoc nomine quilibet versus significetur κατὰ πλάτος, tamen ferè semper Aristoteles, & Plato pro hexametro vsurpant. ille enim ἔπη, id est, epopœiam in libello περὶ ποιητικῆς, tragœdiæ opponit, his verbis: καὶ τοι τὸ πρῶτον ὁμοίως ἐν ταῖς τραγῳδίαις τοῦτο ἐποίουν, καὶ ἐν τοῖς ἔπεσιν, id est, *atque primò similiter in tragœdijs hoc faciebant, & in ἔπεσιν, id est, versibus heroicis.* vnde poëtæ epici dicti. Sic M. Tullius epistola vltima libri 3. epistol. ad Q. Fratr. *Quod me hortaris, vt absoluam, habeo absolutum suaue, mihi quidem vt videtur ἔπος ad Cæsarem.* Plato item in Phædro, alijsque locis non quoduis carmen ἔπος appellat, sed hexametrum. sic Plato in illo dial. cùm versum illum protulisset, ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ', ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί, Vt lupus agnum, sic puerum expetit, ardet amator: rogatus à Phædro, cur finem loquendi fecisset, respondet, οὐκ ἤσθου, ὦ μακάριε, ὅτι ἤδη ἔπη φθέγγομαι, ἀλλ' οὐκ ἔτι διθυράμβους; id est, non sensisti, ò beate, me iam

epe,

epe, id est, versus longos loqui, non dithyrambos? vide Eustath. in lib. α. ιλ.

VT NEMO] ita vt nemo melius. sup. Od. 6. lib. 1. *Scriberis vario fortis, & hostium Victor Mæonij carminis alite.* [al. *aliis*] dixit autem *ducere epos* vel propterea quod versus heroici ferè alijs sunt longiores, ac productiores: itaque longi appellantur: vel (quod magis probo) quia epos dictum est παρὰ τὸ ἕπεσθαι ἐν αὐτῷ τὰ ἑξῆς μόνον τοῖς πρώτοις, id est, ob id quòd in eo primas parteis ceteræ consequuntur. Denique (vt semel dicam) fortasse intelligendus est Horat. vel ita dixisse *epos ducere*, vt solemus dicere, *lineam ducere*: quemadmodum enim mathematici aiunt lineam esse punctum productum: ita versus heroicus constat ex numeroso sermone ad iustam longitudinem lineæ in modum producto. vel ita, vt *lanam, seu filum ducere, ac trahere*: ex quo Horat. alibi dixit *tenui deducta poemata filo*. & M. Tull. *genus orationis tractum*. vel vt aurum, argentum, ferrum, & similia, duci dicuntur, quod est Græcis ἐλαύνεσθαι.

MOLLE, ATQVE FACETVM] carmen tenerum, elegans, & politum. hæc sunt referenda ad Bucolica, & Georgicorum libros.

GAVDENTES RVRE] rusticæ, pastorales, bucolicæ. nondum scilicet hoc tempore Virgilius Æneida ediderat, & fortasse ne scripserat quidem. HOC ERAT, EXPERTO.] id est, ego nihil habui, quod potius, aut melius scribere possem, quàm satyras: quod quidem genus Varro Atacinus frustrà expertus est, & quidam alij, quos necesse non est nominare. De Varrone Atacino Quinct. lib. 10. dictus est autem Atacinus ab Atace Narbonensis Galliæ fluuio. fuit enim Varro ille, Narbonensis.

INVENTORE MINOR] Lucilio. infrà eadem Sat. *Græcis intacti carminis auctor.* & Satyr. 1. libr. 2. *me pedibus delectat claudere verba Lucilî ritu, nostrûm melioris vtroque.* ibid. *quid, cum est Lucillius ausus Primus in hunc operis componere carmina morem? &c.*

AT DIXI FL.] hæc pertinent ad illum locum Satyr. 4. *Nam fuit hoc vitiosus: in hora sæpe ducentos, Vt magnum, versus dictabat stans pede in vno. Cùm flueret lutulentus erat, quod tollere velles.*

SÆPE FERENTEM PLVR. Q. TOLL.] quasi ita dicat, non tantùm hoc dixi, illum fluere lutulentum, sed etiam illud addidi, sæpe proferentem plura digna, quæ excipiantur, sumantur, & probentur, quàm quæ reijciantur. vel sic. At dixi Lucillium versus effundere ineleganteis, incompositos, & incultos, vt torrens fluuius, lutulentus & turbidus fluit: seu aquam turbidam & lutulentam deuoluit, & præcipitat: Fateor, me hoc dixisse: sed addidi *plura ferentem tollenda relinq.* id est, plura proferentem digna, quæ sumantur, & excipiantur, quàm quæ omittantur, & negligantur. significat illum versum, qui paullo antè à me commemoratus est, *Cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles*: cuius hæc sententia est, quantumuis alij reclament, immò verò rumpantur licet: Cùm Lucillius versus effunderet lutulentos, id est, impolitos, & ineleganteis (tralatio ducta à fluuio turbido, & lutulento) erat tamen aliquid, quod humi iacens tollere, & sumere velles. sic vsurpauit hæc verba *tollere* & *relinquere* epist. 7. ibi, *at tu quantumuis tolle.* deinde sequitur non longè, *hæc porcis hodie comedenda relinques*. est enim hæc illorum verborum sententia, tolle, id est, sume pirorum quantum libet: si non tolles, ea relinques porcis comedenda. En tibi: tollere perspicuè idem valet illic quod accipere, sibi sumere, secum auferre: contrà relinquere, idem ferè quod aspernari, reijcere, omittere, *tollenda* igitur, id est, sumenda. excipienda, vt de arte poëtica. *hoc tibi dictum. Tolle memor.*

AGE, QVÆSO] Dic mihi (amabo te) nihilne interdum reprehendis in Homero? nónne viri docti quædam in Homero improbant, quædam desiderant? Nónne Lucillius ipse, vrbanissimus, ac facetissimus poëta, nonnulla mutat in L. Attio tragico? Nónne versus Ennij notat interdum, & irridet, vt leuiores?

TV NIHIL IN MAGNO D. R. H.] Horatius epistol. de arte poëtic. ait se indignari quandocunque Homerus dormitat. Dormitat igitur interdum Homerus.

QVID VETAT ET NOSMET, &c.] si licuit Lucillio Attium, & Ennium reprehendere quid vetat quo minus & nos Lucillij scripta examinemus, videamúsque num vel sua culpa, vel earum rerum, quas tractauit, vitio non sit assecutus compositum, & politum scribendi genus?

MAGIS FACTOS] magis elaboratos, accuratos, expolitos. Græci dicunt πεποιημένους, idque annotauit Muretus, & alij. ita M. Tull. in Bruto, *sed vt intellectum est, quantam vim haberet accurata, & facta oratio, &c.*

EVNTEIS MOLL.] molliores, concinniores, leniores. tralatio est à rebus animatis iter facientibus per loca plana. habent autem etiam carmina suos pedes. Quare non immeritò ire & currere dicuntur. sic Martial. *Carmina nulla probas, molli quæ tramite currunt, Sed quæ per salebras, altáque saxa cadunt.*

AT SIT QVIS] sic legendum, non *at si quis*, vt habent vulgati codices. Est autem totius huius loci sententia, At sit aliquis hoc vno contentus, nempe versus facere, qui singuli senis pedibus constent: scribat ducentos versus ante cenam, totidem à cena, &c. demus præterea Lucillum fuisse limatum, & accuratum scriptorem, quod non ita est: tamen si hodie viueret, multa inania, & superuacanea sibi amputaret, &c.

PEDIBVS QVID CL.] sic ferè loquitur Satyr. 1. lib. 2. *me pedibus delectat claudere verba Lucili ritu.*

DVCENTOS] suprà Sat. 4. *in hora sæpe ducentos, Vt magnum, versus dictabat stans pede in vno.*

ETRVSCI QVALE FVIT] id est, qualis fuit Cassius Etruscus, Parmensis, de quo in epist. ad Alb. Tibull. *Scribere, quod Cassî Parmensis opuscula vincat?* quo versu laudat eum Horatius, cùm & hoc, & proximo vituperare videatur. vel dicendum non eò vituperari, quòd ei celeritatem ingenij tribuat, nec quòd tam multa eum scripsisse dicat, vt suis chartis, sine lignis, combustus fuerit: vel assentiendum ijs, qui hunc Cassium Etruscum, alium à Parmensi fuisse dicunt: quod mihi non videtur. Reperti autem sunt in Brutijs versus aliquot huius Cassij Parmensis non ita pridem à Quadrimano quodam erudito iuuene: deinde ab Achille Statio, editi post libr. Suetonij de claris rhetoribus: quos putaui hic quoque non alieno loco ascribendos. *Cassij Parmensis Orpheus. Arguta primum cùm plectra parentis & auro Distinctam sumsit citharam Rhodopeius heros: Ridebant segnes pulsus, digitósque micantes Sertus, & chordis indocta dissona vocis. Mox pudor exardens, & gloria dulcis honesti Lusibus auertit puerilibus, omnis & illuc Perdiceis incumbens Musa pallet ac amore. Et nunc maternis inhiat, nunc ille paternis Cantibus, hinc illinc discens dependet vtrimque. Nulla Venus faciem cepit mentita dolosis Compedibus. somni fuerat, parcúsque Lyæi: Donec ridiculus dudum modulamine siluas, Euulsósque suis scopulos radicibus egit. Ausus & ire viam viuentibus inconcessam: Pœnarum oblitos demulsit carmine manes. Non leuis ascensus, siquis petit ardua: sudor Plurimus hunc tollit, nocturno exsomnis oliuo Immoritur, delet quod mox laudauerit in se, Qui cupit æterna donari frondis honore.*

CAPSIS QVEM FAMA EST, &c.] qui tam multa scripsit, vt suis libris fuerit ambustus, seu, vt habent quidam cod. *combustus*.

FVERIT] concessio. demus, eum fuisse vrbanum, ac facetum: demus, eundem fuisse limatum & politum scriptorem.

FVERIT LIMATIOR IDEM, QVàM] hunc locum, quem scio difficilem, & impeditum haberi, sic expedio, atque explico. Demus (inquit Horatius) Lucilium limatorem fuisse, quàm auctorem satyræ Græcis intactæ esse videmus: quod idem ferè valet, ac si dicat, demus, Lucilium fuisse limatiorem, quàm ipse sit: atque ita nomen *rudis* in patrio casu accipio & cum voce *carminis* coniungo. Nam quod alij faciunt *rudis*, recti casus, hoc modo: *fuerit limatior idem, Quàm rudis*, id est, fuerit limatus potius, quàm rudis, & impolitus, hoc illi non rectè. Sic enim locutus esset Horatius, *fuerit limatior, quàm rudior*, vt docent exempla. T. Liuius. libr. 28. annalium. *Acrior impetu, atque animis, quàm compositior ordine illa pugna fuit.* Idem lib. 30. de Fabio Max. *cautior tamen, quàm promtior his habitus fuit.* Valer. Max. libr. 3. cap. 3. *tristior Porsenæ salute, quàm sua lætior.* idem eod. lib. cap. 8. *Lasium ad idem opus aggrediendum maiore cupiditate, quàm spe tertiore tentare ausus est.* Colum. libr. 6. *si longior fuerit, quàm latior.* Quinctil. *salubrior studijs, quàm dulcior.* Paterculus, *Festinationem itineris eius aliquandiu morata Massilia est, fide melior, quàm consilio prudentior.* sic & Græci Euripid. Medea, εἰς Ἰωλκὸν ἱκόμην Σὺν σοὶ πρόθυμος μᾶλλον, ἢ σοφωτέρα. Lysias. ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφ. χρημ. ὅτι οἱ πολλοὶ βελτίονα ἡγοῦνται εἶναι ἢ τὸ ὑπάρχον. *carminis rudis* autem, id est, satyræ nondum perfectæ.

GRÆCIS INTACTI] quod Græci non attigerunt. Satyra enim (inquit Quinctil.) tota nostra est.

DILATVS] magna est hîc librorum antiq. varietas. in alijs enim scriptum est *delapsus*: in vno *dilapsus*: in vno *delatus*: in quattuor *dilatus*: quos secutus sum: & hunc locum sic explico. sed si Lucilius ad nostram ætatem esset reseruatus, si nostra demùm ætate introiuisset in vitam, seu natus esset, &c.

DETERERET SIBI MVLTA] detraheret, limaret, demeret.

RECIDERET] resecaret, amputaret, circumcideret.

QVOD VLTRA PERF. TRAH.] quod supervacaneum esset, quod redundaret.

CAPVT SCABERET, VIVOS ET] est, sæpe torqueretur: seu moltum sudaret, multúmque laboraret in versibus scribendis. vt epist. 2. lib. 2. *Ludentis speciem dabit, & torquebitur.* gestus sunt hominum in attentissima cogitatione defixorum, & eorum maximè, qui summam curam in scribendo ponunt.

VIVOS ET ROD. VNG.] vngueis vsque ad viuum roderet.

SÆPè STILVM VERTAS, &c.] monet hîc Horat. vt sua quisque scripta mutet, limet, corrigat, & emendet. Est enim *stilum vertere*, scriptum mutare, inducta priore scriptura. M. Tull. lib. 1. accusation. *Vertit stilum in tabulis suis: quo facto causam omnem euertit suam.* natum hoc loquendi genus à veterum consuetudine. qui stilo inuerso, id est, superiore stili parte, quæ erat obtusior, id, quod acumine, seu acie stili exaratum erat in tabulis ceratis, delebant, & ceram rursum complanabant. Ad hunc locum pertinet, quod est in epistola ad Augustum: vbi queritur suæ ætatis poëtas turpe sibi ducere, ea quæ semel scripserint, immutare, his verbis: *Nam spirat tragicum satis, & feliciter audet: Sed turpem putat in scriptis, metuitque lituram:* cui consentanea sunt illa in epist. de arte poët. *Nec virtute foret, clarísve potentius armis, Quam lingua, Latium, si non offenderet vnum. Quemque poëtarum limæ labor.*

NEQVE TE VT MIRETVR TVRBA, LAB.] contrà se res habet in oratore: qui si probatur multitudini, non est, quòd doctorum iudicium magnopere desideret, vt multis verbis docet M. Tull. in Bruto.

VILIBVS] parui pretij, contemtis.

DICTARI CARMINA MALIS?] Persius Sat. 1. *Tén' cirratorum centum dictata fuisse Pro nihilo pendas?*

EXPLOSA]

Explosa] à plebe, & multitudine: ab equitibus autem probata.

Arbuscula] mima: de qua M. Tull. ad Attic. libr. 4. *Quæris nunc de Arbuscula. Valde placuit.* & meretrix, vt scribit Seruius commentar. in Gallum, ad illum versum: *Iuuipe, sollicitos Galli dicamus amores,* vbi hæc notat. *post Cutheridis discessum, quam Lycorim vocat. Fuerunt autem vno tempore meretrices tres Cutheris, Origo, Arbuscula. Horat. explosa Arbuscula.*

Cimex] credibile est, hunc Pantilium ab Horatio ob immunditiam, aut fœtorem, aut maledicentiam, cimicem esse nominatum: quod insectum est fœtidum & mordax.

Aut crucier quod] nonnulli libri veteres habent, *aut cruciet quod*, quod si quis probabit, subintelligendum erit, *me*, vt sit cruciet me, id est, doleat mihi: omninò scriptura recepta mihi probatur magis.

Demetrius] quem suprà simium appellauit.

Fannius] de quo suprà Sat. 4. *beatus Fannius vltro Delapsis capsis.*

Octavius] poëtam Octauium intellige, non Octauianum eum, qui Cæsar Augustus posteà dictus est. vide P. Victor. Var. lect. lib. 14.

Ambitione relegata] id est, Sublata omni ambitione, depositoque omni studio tuæ gratiæ colligendæ, beneuolentiæque aucupandæ.

Complvreis alios] aliquot libri manu scripti habent, *Compluresque alios.*

Prudens] sciens: non per imprudentiam, aut ignorantiam.

Arridere] probari, placere. quibus (inquit) hæc scripta mea, qualiacumque sint, placere velim, non fœminis, & viris fœminatum similibus.

Discipularum inter, &c.] sic scriptum est in trib. cod. Vat. & Iann. Faër. Torn. Ruffard. Nicot. Cleric. neque verò dubium cuiquam debet esse, quin hæc sit recta, & vera lectio, tot codicibus confirmata, vt taceam, quòd eam Porphyr. agnoscit. significat autem Horatius hunc Hermogenem, vel fœminis probari tantùm, non viris: vel discipulos habere impudicos, & parùm mares, & fortasse, qui magistro flagitiosè morigerarentur.

Plorare] οἰμώζειν. Quemadmodum quibus bene cupiunt Græci, eos iubent χαίρειν, ὦ πράττειν, id est, gaudere, & bene rem gerere: sic, quibus malum precantur, eos iubent οἰμώζειν, id est, plorare. vide annot. ad Od. 5. epod. ibi, *O multa fletum caput.*

Citus] citò.

Subscribe] in infima parte scribe: post alia scripta scribe.

TVRNEBVS.

Ex lib. 15. cap. 19. Satyra Horatij cuius principium est, *Nempe incomposito*, vt appendix quædam & accessio libro priori subscribitur, vt Horatius fingit: hinc illud,

I puer, atque meo citus hæc subscribe libello. Nam cùm audisset aliquos iniquo animo ferre Lucilij reprehensionem, pro apologia imperat amanuensi suo, aut scribæ, vt hunc sermonem, quem dictauit, vel scripsit pro clausula adiungat superioribus Satyris. Vrbem autem sale defricare in eo venustè & falsè dictum est. Nam cùm sal dicta significet & faceta & ridicula mordaciáque, & soleamus interdum marino aut fossitio sale, quo in cibis & medicamentis vtimur, aliquid defricare, vt palatum pecoris, qui dictis facetis perstringitur, cum dixit sale defricari. Columella, lib. 6. cap. 11. *totùmque eorum palatum sale defricato.* Sic apoplectici sale defricari solent, vt dolore excitetur sensus qui torpet.

-- *magnas*, autem, *plerùmque secat res.* significat res magnas decidit & transigit, melius quàm acris & seuera sententia: quasi διαιρεῖν, τέμνειν διαχρίνειν dicat.

Ex lib. 29. cap. 24. Maro scribit, *-quam quisque secat spem.* quod quo sensu modò accipiendum est? Secare interdum transigere, definire, absoluere, vt apud Horatium *- ridiculum acri Fortius & melius magnas plerùmque secat res.* Hic videtur esse desecare & proinde sumere. qui n. quid desecat, sibi id sumit. quod & Græci ἀποτέμνεσθαι dicunt.

Ex lib. 15. cap. 19. *- Sere*, autem, *studiorum*, sunt indocti, qui serò discunt, aut didicerunt scilicet, neque sunt παιδομαθεῖς: sed ὀψιμαθεῖς. Fabius, lib. 1. cap. 12. *quare qui in sua quidque arte optimè facit*, παιδομαθὴς dicitur.

At vero, *Cum versus facias, teipsum percontator*, præcisè dictum est, sententiáque sic explenda est, cùm versus facis, an decorum putas & concinnum intermiscere Latinis Græca, quod Lucilius fecit, & ludens postea Ausonius, sed sine reprehensione, cum de industria & opera dedita.

--- *Intermiscere petita*, agitur ad duo pertinet per subiunctionem: vel potius quod in versu [illegible] is, interrogo te an faceres in causis agendis, aduersarium haberes Messalam aut Pedium, eisque orator & patronus causæ dutissimæ Ergo *Cum versus facias*, est, Tu qui poëta es, an in causis id faceres, vt verba foris petita patrijs admisceres *oblitus patriæ patrisque Latini.* *Latinè* tamen antiqui videntur interpretes legisse, & vir politissimæ orationis & doctrinæ Lambinus elegantes legit.

Defingit Rheni lutrum caput, venustè dixit. Nam & caput de fluminibus dicitur, vt Cæsar libr. 4. de bello Gall. Rhenum duobus capitibus in Oceanum dicit effundi, ostia significans: & capita

fluuiorum etiam dicuntur eorum fontes: sed & A fluuij humana forma aquam vrnæ effundentes pingebantur, fingebantúrque: & fingi dicuntur, quæ e materia molli in statuas formantur, vt è luto & cera. At iste malus poëta & inelegans non tam fingebat quàm velut figmenta deformabat deturpabátque: nec tam è cera egregia faciebat opera, quàm è luto fingebat, nam & luteum negotium de vili toreumate dixit Cicero in Verrem act. 6.

-- *Garrire libellos* dicitur, vt garrire sermonem, garrire garritum, argutè & dicaciter effundere & eloqui: vt γαρύειν ἄεθλα dixit Pindarus: vnde & garrire ortum videri potest. Denique vt dicimus, ludere poëma.

Ex lib. 10. cap. 21. -- *Pollio regum facta canit pede ter percusso*, quod iambicis senarijs tres habentibus mensiones, regum calamitates tragicè caneret. Vide sup. lib. 2. Carm. in interpretatione primæ Odæ.

Ex lib. 21. cap. 3. Ter pede terram ferire pro saltate à poëtis non tarò dicitur. Flaccus, libr. 3. Od. 18.

Gaudet inuisam pepulisse fossor

Ter pede terram. Idem de iambico carmine dicitur, quòd quanquam senos reddat ictus, tamen ad tres percussiones insignes redigatur. *Pollio regum.*

Facta canit pede ter percusso, scripsit Horat. vid. sup. Odam 18. lib. 3. Carm.

Ex lib. 18. cap. 11. -- *fortè opus acer Vt nemo ducit Varius*, quo sensu dictum accipimus? Equidem illud ducere tralatitium arbitror, vt ex metallo multa dicuntur duci: vnde & ἐλάσματα etiam laminæ dicuntur, quia ducuntur. Nam cudendo malleis, ita aliquando metalli materia ducitur, & informatur in effigiem aliquam: quod quia operosè fit, & dura materia est, eòque magis, quo maius opus informatur, idcirco de heroico Varij opere dixit,

-- *forte epos acer Vt nemo ducit Varius.*

Non est tamen supprimenda librorum antiquorum auctoritas, in quibus reperio,

Vt nemo Varius: molle atque facetum. Etiam de marmore duci aliquid dicitur, sed æquè translatè, vt apud Maronem, 6. Æneid.

-- *viuos ducent è marmore vultus*

Ex libr. 15. cap. 9. *Plura quidem tollenda relinquendis*, quod est plura remouenda vt redundantia, quàm in poëmate relinquenda. Suprà hoc libro. Satyra. 4. explicatur verbum Tollere à Fabio.

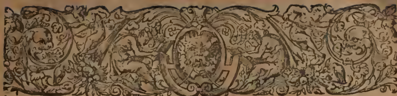
Ex lib. 14. cap. 24. Stilo scribebant in cerata B tabella, cuius stili pars, qua scribebatur, acumen dicebatur. Cicero, lib. 1. de orat. *Omnia sub acumen stili subeant necesse est*: altera pars erat obtusa, qua in cera delebant verba, quæ non placebant, ac ceram rursum complanabant atque æquabant ad scripturam nouam veteri deleta. Prudentius, hymno 9. περὶ στεφάνων.

Inde alij stimulos & acumina ferrea vibrant,
Qua parte aratis cera sulcis scribitur,
Et qua secti apices abolentur & aequor hirti
Rursus nitescens innouatur area. atque inde Horatius scripsit,

Sæpe stilum vertas, iterum quæ digna lego sint,
Scripturus. Vertit enim stilum, qui cùm antè eius acumine scriberet, vertit, & alteram ad delen-C dum partem adhibet. Præcipit ergo Horatius inter scribendum esse sæpenumerò delendum, si quis hominum lectione digna scribere velit.

Ex lib. 15. cap. 19. - *Cimex*, autem, *Pantilius*, & ad contemptum dixit Flaccus, ex insecti nomine fœtoréque omnibus inuisi, & quod ab eo roderetur mordereturque.

SATYRARVM

SATYRARVM LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM SATYRÆ I.

Sibi datum à Trebatio consilium de scribendis rebus gestis Augusti potiùs, quàm Satyris (vt pote in quibus alij aliud desiderent) exponit: & cur ei parere non possit, ostendit.

VNT quibus in satyra videar nimis acer: & vltra
Legem tendere opus: sine neruis altera, quicquid
Composui, pars esse putat: similésque meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati,
Quid faciam, præscribe. quiescas. ne faciam, inquis,
Omninò versus? aio. peream male, si non
Optimum erat. verùm nequeo dormire. ter vncti
Transnato Tiberim, somno quibus est opus alto:
Irriguúmque mero sub noctem corpus habento.
Aut, si tantus amor scribendi te rapit, aude
Cæsaris inuicti res dicere, multa laborum
Præmia laturus. cupidum, pater optimè, vires
Deficiunt. neque enim quiuis horrentia pilis
Agmina, nec fracta pereunteis cuspide Gallos,
Aut labentis equo describat vulnera Parthi.
Attamen & iustum poteras, & scribere fortem,
** Scipiadam vt sapiens Lucilius. haud mihi dcero,*
Cùm res ipsa feret. nisi dextro tempore, (Flacci
Verba per attentam non ibunt Cæsaris aurem:
A ** Cui, malè si palpere, recalcitrat vndique tutus.*
Quanto rectius hoc, quàm tristi lædere versu
Pantolabum scurram, Nomentanúmque nepotem:
Cùm sibi quisque timet, quamquam est intactus, & odit?
Quid faciā? saltat Milonius, vt semel icto
Accessit feruor capiti, numerúsq; lucernis.
B *Castor gaudet equis: ouo prognatus eodem*
*Pugnis. * quot capitum viuunt, totidem studiorum*
Millia. me pedib' delectat claudere verba
Lucili ritu, nostrûm melioris vtroque.
Ille velut fidis arcana sodalibus, olim
Credebat libris: neque, si malè cesserat vmquam

Decurrens * aliò, neque si bene. quo fit, vt omnis
Votiua pateat veluti descripta tabella,
Vita senis. sequor hunc, * Lucanus, an Appulus, anceps:
Nam Venusinus arat finem sub vtrumq; * colonus,
Missus ad hoc, pulsis (vetus est vt fama) Sabellis:
Quo ne per vacuum Romano incurreret hostis:
Siue quòd Appula gens, seu quòd Lucania bellum
Incuteret violenta. sed hic stilus haud petet vltrò
Quemquam animantem: & me veluti custodiet ensis
Vagina tectus: quẽ cur destringere coner
Tutus ab infestis latronibus? ô pater, & rex
Iupiter, vt pereat positũ rubigine telum:
Nec quisquam noceat Cúpido mihi pacis. at ille,
Qui me commôrit, (melius non tangere, clamo)
* Flebit: & insignis tota cantabitur vrbe.
Seruius iratus leges minitatur, & vrnã:
Canidia Albucî, quibus est inimica, venenum:
Grande malum Turius, si quis se iudice certet.
Vt, quo quisque valet, suspectos terreat: vtque
Imperet hoc natura potẽs, sic collige mecũ.
Dente lupus, cornu taurus petit. vnde, nisi * intus
Monstratum? * Sceuæ viuacem crede nepoti
Matrem: nil faciet sceleris pia dextera, * mirum:
Vt neque calce lupus quemquam, neque dente petit bos.

A Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.
Ne longum faciam: seu me tranquilla senectus
Exspectat, seu mors atris circũuolat alis:
Diues, inops, Romæ, seu fors ita iusserit, exsul,
Quisquis erit vitæ, scribam, color. * ô puer, vt sis
Vitalis metuo, & * maiorũ ne quis amicus
* Frigore te feriat. quid cùm est Lucilius ausus
B Primus in hunc operis componere carmina morem
Detrahere & pellem, nitidus qua quisque per ora
Cederet, introrsum turpis? num Lælius, aut qui
Duxit ab oppressa meritum Karthagine nomen
C Ingenio offensi? aut læso doluere Metello?
Famosisq; Lupo cooperto versibus? atqui
Primores populi arripuit, populúmque * tributum,
Scilicet vni æquus virtuti, atque eius amicis.
Quin, vbi se à vulgo, & scena, in secreta remorant
Virtus Scipiadæ, & mitis sapiẽtia Lælî:
Nugari cũ illo, & discincti ludere, donec
Decoqueretur olus, soliti. quicquid sum ego, quamuis
D Infra Lucilî censum, ingeniúmque tamen me
Cũ magnis vixisse inuita fatebitur vsque
Inuidia: & * fragili quærens illidere dentem,
Offendet solido. nisi quid tu, docte Trebati,
Dissentis. equidem nihil hîc diffindere possum.
Sed tamen vt monitus caueas, ne fortè

Incutiat

Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum:
Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est,
Iudiciúmque esto, si quis mala: sed bona si quis
Iudice condiderit laudatur Cæsare. si quis
*Opprobriis dignum * latrauerit, integer ipse:*
Soluentur risu tabulæ: tu missus abibis.

VIDEAR NIMIS ACER] videar nimis vehemens in reprehendendis, & insectandis hominibus, nimiùm sæuus, & asper: χαλεπώτερος τῷ Νόμῳ. quidam libri vet. habent *videor.*

ET VLTRA LEGEM TEND.] & quibus videar vltra satyræ legem opus intendere. & vero in quibusdam libris manuscriptis ita legitur, *intendere.* ductum à neruis, aut fidibus in tuum intentis. Est autem satyræ lex, vt comiter, & vrbanè, & per ludum, ac iocum, mores, vitiáque hominum notet, ac reprehendat: non aspere, non seriò, non petulanter, non cortu nelose, no iracundè, vt Persi. & Iuuenal. Et attende, legem non temerè commemorari ab eo, qui loquatur cum Iurisconsulto.

SINE NERVIS ALTERA] altera pars, quicquid scripsi, nimis laxum, & propemodum eneruè esse existimat. & attende, eum in tralatione manere.

TREBATI] hunc Trebatium, clarum Iurisconsultum fuisse constat. eundem M. Tullio Ciceroni admodum familiarem fuisse ex ipsius Ciceronis ad illum epistolis perspicere licet lib. 7.

DEDVCI] tanquā lineas: vel potiùs tanquā lanam, seu linum. epi. ad August. *tenui deducta poëmata filo.* ad quem locum hanc de re plura.

TER VNCTI TRANSN. TIB.] quoniā hæc à Trebatio iurisconsulto pronuntiātur, quasi edicta quædam, & leges: facetè simili verborum formula concipiuntur, atque leges componi solent. Iam verò nemini est obscurum à labore, & cibo, vinóque somnum esse dulcissimum, ac placidissimum. quod cur ita fiat, docet Lucret. lib. 4. his versibus, *Deinde cibum sequitur somnus, quia, quæ facit aer, Hæc eadem cibus, in venas dum diditur omnes, Efficit: & multo sopor ille grauissimus exstat, Quem satur, aut lassus capias: quia plurima tum se Corpora conturbant magno contusa labore. Fit ratione eadem coniectus porrò animai Altior, atque foras eiectus largior eius, Et diuisior inter se, ac distractior intus.*

ALTO] Homerus, & Græci νήδυμον appellant, id est, vel altum, vel iucundum: quamquā interdum pro eo, quem idem ἥδιστον nominat, vsurpatur. Virgil. lib. 8. Æneid. princip. *pecudúmque genus sopor altus habebat.*

IRRIGVVM] nō dixit obrutum, esset enim tum somnus implacidus, insuauis, iniucundus, atque vt ita dicam, insomnis: sed irriguum. recte igitur Alcæus τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, id est, vino pulmones irriga. tralatio autem est ab horto irriguo. Sat. 4. lib. 2. *irriguo nihil est elutius horto.*

SVB NOCTEM] paullò ante noctem, vt alibi docuimus.

RAPIT] significantiùs dixit, quàm si dixisset, *capit.*

LATVRVS] consequuturus, accepturus, vt sæpè alibi.

CVPIDVM, PATER OPT.] respondens Horatius, cupiētem (inquit) pater optimè Trebati, vires deserunt: præclara quidem est voluntas, sed deest nobis facultas. Debet autem poëta sua vires diligenter explorare, neque rem vllam scribendam suscipere maiorem viribus, & facultate. sic epist. ad Pison. *Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam Viribus, & versate diu, quid ferre recusent, Quid valeant humeri.*

NEQVE ENIM QVIVIS HORR. PIL.] sic fere Od. 6. lib. 1. *Nos, Agrippa, neque hæc dicere, nec grauem Pelidæ stomachum cedere nescij,* &c. & Od. 12. lib. 2. *Nolis longa feræ bella Numantiæ,* &c.

AVT LABENTIS EQVO D. VVLN. P.] Parthi enim ex equis pugnabant, & erāt equites. Od. 2. lib. 1. *Neu sinas Medos equitare inultos Te duce Cæsar.* & Od. 19. eiusd. *Nec patitur Scythas, Et versis animosum equis Parthum dicere, nec quæ nihil attinent.* ad quem locum, & item ad alios odarum lib. Parthos equites fuisse, & ex equis pugnare solitos notauimus. *labentis* autem *equo Parthi vulnera* dixit ad laudem Augusti spectans, quasi Augusti virtute Parthi, qui in pugnis equestribus multū valere & pollere putabantur, superati ex equis suis deiecti fuerint. *describat* autem edendum curaui, libros aliquot veteres secutus: nonnulli tamen non minùs vetusti habent *describit,* quod æquè probo.

FRACTA CVSPIDE] cuiusmodi tela dicitur Marius excogitasse, vt & essent hostibus inutilia, & ne è corporibus sauciorum euelli possent: qua de re sic Plutarchus in Mario, Λέγεται δὲ εἰς ἐκείνην τὴν μάχην πρῶτον ὑπὸ Μαρίου καινοτομηθῆναι τὸ περὶ τοὺς ὑσσούς. τὸ γὰρ εἰς τὸν σίδηρον ἐμβαλλόμενον τοῦ ξύλου πρότερον μὲν ἦν δυσὶ περόναις κατειλημμένον σιδηραῖς. Τότε δὲ ὁ Μάριος τὴν μὲν, ὥσπερ εἶχεν, εἴασε· τὴν δὲ ἑτέραν ἐξελὼν, ξύλινον ἧλον εὔθραυστον ἀντ' αὐτῆς ἐνέβαλε, τεχνάζων προσπεσόντα τὸν ὑσσὸν τῷ θυρεῷ τοῦ πολεμίου, μὴ μένειν ὀρθὸν, ἀλλὰ τοῦ ξυλίνου κλασθέντος ἥλου καμπὴν γίνεσθαι περὶ τὸν σίδηρον, καὶ παρέλκεσθαι τὸ δόρυ διὰ τὴν στρεβλότητα τῆς αἰχμῆς ἐνεχόμενον, id est, *Dicitur tum ad id prælium illud à Mario ac tacu..lis innouatum esse. Nam ea pars ligni, quæ in ferrum inseritur, antea duabus fibulis ferreis continebatur: Tunc autem Marius, alteram quidem, quemadmodum erat, reliquit: altera autem exemta, clauum ligneum fragilem in*

eius locum immisit, eo consilio, vt iaculum ad clypeum hostis adiectum, non manet rectum, sed clauo ligneo fracto, curuaretur ferrum, & lignum transuersa cuspide haerens, deorsum penderet.

ATTAMEN ET IVST.] loquitur Trebatius. Si bella ab Augusto gesta scribere non potes: at poteras eius fortitudinem, iustitiam, animi magnitudinem, ceterásque virtutes laudare, ac prædicare: quemadmodum Scipionis laudes Lucilius suis scriptis posteritati commendauit, ac memoriæ prodidit.

ET IVSTVM POTERAS, ET SCRIBERE FORTEM] Augustum iustitiæ, & fortitudinis nomine laudare poteras.

SCIPIADAM VT SAP. LVCIL.] quemadmodum Lucilius sapiens descripsit Scipiadam, id est, Scipionem. infrà eadem Sat. *Virtus Scipiada, &c.*

HAVD MIHI DEERO] id est, operam huic rei nauabo, inquit Horat.

NISI DEXTRO TEMP. FLACCI VERBA] ordo verborum hic videtur esse quibusdam, & sententia ab illo loco, *haud mihi deero.* Non me præbebo negligentem, neque ignauum in laudandis Augusti virtutibus, cum opus erit, si modò mea verba tempore opportuno attentè audientur ab Augusto. atque ita hic locus pendere è superioribus verbis intelligetur, *haud mihi deero, nisi dextro tempore Flacci verba non ibunt, &c.* id est, haud mihi deero, si mea verba opportunè ibunt per attentam Cæsaris aurem. Alij sic, & fortasse melius, explicant, vt separatim legatur, & per se, hoc modo. Verba mea non nisi dextro, seu opportuno tempore per attentam Cęsaris aurem ibunt: carmina mea ad aureis Cæsaris peruenire non sinam nisi tempore opportuno. Itaque attentam aurem interpretantur ad audiendum erectam. *dextro tempore* posuit pro opportuno, vt *Laeuo tempore.* Sat. 4. huius lib. pro contrario. *cum te sic tempore laeuo interpellarim.*

CVI MALÈ SI PALP.] cui si quis blandiatur ineptus, aut immoderatis laudibus: ita omni ex parte tectus, ac septus est aduersus assentationis dulcedinem, atque illecebram, itaque eam odit, ac reiicit, vt ab ea capi non possit. bláditias, & assentationem aspernatur, ac respuit. tralatio est ab equis *calcitrosis.* sic M. Tull. de Cœlio Clodiam amantem spernente, *calcitrat.*

QVANTO RECTIVS HOC] Trebatius loquens, quanto præstat (inquit) hoc scribendi genus tractare, quàm satyras scribere, quibus vitiosos homines lædas?

QVID FACIAM?] respondens Horat. ostendit suo quemque studio delectari, sua quemque voluptate teneri. & ἐν παρόδῳ vrbanè, & satyricè Milonium quendam ætatis suæ scurram, notat, hominem temulentum, & cùm temulentus esset, saltare solitum.

VT ICTO ACC. FERV. CAP. NVM. QVE LVC.] id est, vbi, seu posteaquàm vino vini potu caput eius concaluit, & ebrius factus

A binas se lucernas videre existimat, pro singulis. Sic Iuuen. *& geminis exsurgit mensa lucernis.* Aristoteles problem. τμημ. γ. quærit cur ita fiat, & rationem affert his verbis, Διὰ τί τοῖς μεθύουσιν ἐνίοτε πολλὰ φαίνεται τὸ ἓν ὁρῶσιν, ἢ ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῆς ὄψεως ἰσωθεν κινοῦνται ὑπὸ τοῦ οἴνου, καθάπερ ἡ ὅλη κεφαλή. κινουμένων δὲ τῶν ἀρχῶν οὐκ εἰς ταὐτὸ συμβάλλουσιν αἱ ὄψεις, ἀλλ' οἷον ἐπὶ μέρος ἑκάτερον τοῦ ὁρωμένου. διὸ δύο φαίνεται. ταὐτὸ δὲ τοῦτο γίνεται, καὶ ἐάν τις κάτωθεν πιέσῃ τὴν ὄψιν. ἐκίνησε γὰρ τὴν ἀρχὴν τῆς ὄψεως· ὥστε μηκέτι εἰς ταὐτὸ συμβάλλειν τῇ ἑτέρᾳ. ἡ μὲν οὖν τοιαύτη κίνησις ἔξωθεν γίνεται. ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ οἴνου, ἔσωθεν. διαφέρει δὲ οὐδέν. ταὐτὰ γὰρ ποιεῖ ὁπωσοῦν κινηθεῖσα. quæ sic interpretor,
B Quam ob causam ebrijs cùm vnu cernunt, multa videntur? an quoniam aspectuum principia intrinsecus à vino mouentur, quemadmodum caput totum: cùm principia autem mouentur, non in idem conueniunt aspectus, sed ad vtrámque quodammodo partem eius, quod cernitur: ideircò duo apparent. hoc idem porrò etiam accidit, si quis infernè aspectum premat. nam principium ipsius aspectus mouit, ita vt is non amplius in eandem rem, atque alter, conueniat. Ac talis quidem motio fit extrinsecus. ea autem, quæ à vino gignitur, intrinsecus. verùm nihil interest. visus enim quomodocúmque motus fuerit, hæc ita efficiet. Lucretius autem lib. 4 ho-
C rum, & similium causam opinioni, & errori animorum ascribit. sensus enim numquam falli affirmat. sic Lucret. *At si fortè oculo manus vni subdita subter Pressit eum: quodam sensu fit vti videantur Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo: Bina lucernarum flagrantia lumina flammis, Bináque per totas ædeis geminare supellex, Et duplices hominum facies, & corpora bina, &c.* sequitur statim, *Cetera de genere hoc mirando multa videmus, Quæ violare fidem quasi sensibus omnia quærunt: Ne quicquam, quoniam pars horum maxima fallit Propter opinatus animi, quos addimus ipsi Pro visis vt sint, quæ non sint sensibus visa.*

CASTOR GAVDET EQVIS, OVO P.] etiam geminorum fratrum diuersa studia solent esse, vt appáret in Castore, & Polluce, quorum hic pugil clarissimus, ille optimus eques fuisse
D dicitur. existimant nonnulli, ætate Horatij geminos fratres fuisse hoc nominatos, quorum alter equis, alter cæstibus delectaretur. mea nihil refert. sed mihi tamen simplicius videtur, vt fratres Helenæ intelligamus.

ME PEDIBVS DELECT. CLAVD.] sic locutus est satyra superiore. *at sit quis pedibus quid claudere senis, Hoc tantùm contentus.*

CREDEBAT] committebat. tralatio est. vide annot. ad Od. 5. lib. 3. ibi, *Qui perfidis se credidit hostibus.*

NEQVE SI MALÈ CESSERAT VSQVAM DEC.] id est, neque si quid ei malè euenerat, neque si prosperè, vsquam aliò confugiens, quàm ad scribendum, aut legendum. mendosè in quibusdam libris legitur *gesserat.* Iam *de-*

currens

currens alio, id est, conferens se alio, confugiens alio. lib. ita hoc participio vsus est Oda 29. lib. 3. *Non est meum si mugiat Africus Malus procellis, ad miseras preces Decurrere, &c.* Præterea *vsquam* edendum curaui potius, quàm *vmquam*, libros plureis veteres secutus: quamquam *vmquam* non damno, in nonnullis libris etiam vet. repertum. A

Qvo fit, vt omnis Vot.] quo fit, vt omnis Lucillij vita pateat, veluti in tabula votiua, descripta, atque expressa. *votiuæ tabulæ* appellantur, quæ sunt votæ, quæve ex voto suspenduntur in fanis, quales sunt naufragorum, aut eorum, qui ex graui & periculoso morbo recreari conualuerunt. suprà Od. 5. lib. 1. *me tabula sacer Votiua paries indicat humida Suspendisse potenti Vestimenta maris Deo.*

Lvcanvs, an Appvlvs anceps] inter Lucaniam, & Appuliam interiectus, vtriusque particeps, ita, vt dubium sit, Lucanúsne sim, an Appulus, nempe Venusinus: quia Venusinus colonus inter vtrosque fineis Lucaniæ scilicet, & Appuliæ, arat. Intellige, coloniam è populo Rom. in Venusiam esse missam, ne eà hostes iu Romanos incurrerent.

Qvo ne, &c.] id est, vt ne hostes populi Ro. in Romanos inuaderent. quidam libri manu scripti habent, *Quà ne*, id est, ne aliquà, seu per aliquā partem, seu viam.

Sive qvòd] siue quia Appuli, siue quia Lucani bellum populo Ro. inferrēt. alij *quod* positum esse putant pro *aliquod*. sed eos fefellit codex vnus Vatic. & Tornes. in quibus ita scriptum est, *Siue quia Appula gens, seu quod Lucania bellum, &c. incutere bellum* autem, id est, inferre, Horatio vsitatum.

Havd petet vltrò] non petet quēquam, nisi sim lacessitus. hæc enim vis est, vocis *vltro*.

Qvemqvam animantem] quemquam viuum, quemquam anima & corpore constantem. M. Tull. in Timæo, *à quo enim animante reliquos omneis contineri vellet animanteis: hunc ea forma figurauit, qua vna omnes reliqua forma concluduntur.* aliàs animās, & fæminini generis est, & neutrius.

Distringere] propriè, & vsitatè, vt sup. annot. ad Od. 35. lib. 1.

Tvtvs ab infestis latron.] sic loquitur sup. Od. 4. lib. 3. *Vt tuto ab atris corpore viperis Dormirem, &c.* & Sat. 6. huius lib. in extr. *Tutus ab insidiis.* vide annotationem ad Odam 16. lib. 3. ibi, *munierant satis Nocturnis ab adult.*

Vt pereat positvm rvb. f.] vtinam telum in vagina cōnditum, rubigine exedatur. Priscian. hunc locum testem producit lib. 15.

Nec qvisqvam noc. cvp.] & vtinā nemo me lacessat iniuria: vtinam nemo mihi vltrò iniuriam inferat, pacis cúpido.

At ille, Qvi me com.] at, qui me prouocarit, plorabit, & erit fabula totius populi. Plato in Minoë, mouet eum, qui bonæ existimationis cupidus est, ne poëtas offendat, néve lacessat, Minois exemplo, qui quamuis fuerit rex clementissimus, iustissimus, optimus: tamen propterea quòd offensionem, odiúmque tragicorum poëtarum subierit: & clementiæ, iustitiæque suæ fructu caruit, & inustus est inhumanitatis, crudelitatis, iniustitiæ notis in posterum sempiternis. Verba Platonis sunt hæc, Διὸ χρὴ σοῦ, ὦ βέλτιστε, ἐάν σώφρονῇς, εὐλαβῆς, εἶναι, καὶ ἄλλος πᾶς ἀνὴρ, ὅτῳ μέλει τοῦ εὐδόκιμον εἶναι, μηδέποτε ἀπεχθέσθαι ἀνδρὶ ποιητικῷ μηδενί· οἱ γὰρ ποιηταὶ μέγα δύνανται εἰς δόξαν ἐφ' ὁπότερ' ἂν ποιῶσι εἰς τοὺς ἀνθρώπους εὐλογοῦντες, ἢ κακηγοροῦντες. id est, Quapropter etiam tu ô vir optimè, si sapis, caue, & quiuis alius, cui curæ sua B existimatio est, ne vllius poëtæ inimicitias in te confles. poëtæ enim multum valent ad famam in vtrámque partem, siue laudent, siue maledicant. Itaque Archilochus ille ad maledicendum egregiè promtus, ac paratus, cùm à quodam contumeliosè appellatus esset, ita respondit, τὸν τέττιγα πτεροῦ συνείληφας. id est, cicadam ala cōprehendisti. huius autem animalis mirus est stridor, si ala prehendatur. Huc pertinet & illud, quod scribit Plutarchus in Theseo, ἔοικε γὰρ ὄντως χαλεπὸν εἶναι φωνὴν ἐχούσῃ πόλει, καὶ μοῦσαν, ἀπεχθάνεσθαι. id est, reuera molestum & durum est cum ciuitate, quæ vocem & musam habeat, inimicitias suscipere.

C Flebit] οἰμώξει, dolebit, misetiam suam conqueretur, ac deplorabit. miser erit, vide anno. sup. ad Od. 5. epod. ibi, *O multa fleturum caput.*

Et insignis tota cantab. vr.] perueniet in ora virûm: nobilitabitur meis versibus ad ignominiam, & infamiam sui nominis sempiternam.

Servivs iratvs] quæsitor. intelligamus, hunc ætate Horatij fuisse prætorem, & quæstioni alicui rei capitalis præfuisse. Virgil. 6. Æn. *Quæsitor Minos vrnam mouet.* adhibebatur autem vrna ad sortitionem, subsortitionémque iudicum. Alij accusatorem & calumniatorem fuisse volunt.

Canidia Albvci] Albucij filia venefica, Gratidia nomine: de qua sup. Od. 3. epod. *an D malas Canidia tractauit dapes?* & tota Od. 5. & 17. & Sat. 8. lib. 1.

Grande malvm Tvr.] quia iudex leuis, & nūmarius, & venalis, & δωροδόκος. Quòd autem Porphyrio notat, apud hunc C. Turiū accusatum esse C. Verrem à Cicerone, Hortensio defendente, mihi non probat. Potest tamen fieri, vt discoloribus signis iuratorum hominum sententias, seu tabellas notarit: quod factū esse Romæ cùm senatorius ordo iudicaret, quæritur Cicero procemio actionis primæ in Verr. non longè ab extremo.

Vt, qvo qvisqve valet, &c.] id est, quo modo, qua re quisque plurimùm potest, ea re inimicos suos, eósque, quibus se inuisum esse sentit, aut quos metuit, terreat, & vlciscatur: &

quemadmodum imperet hoc ipsa natura, cuius maxima vis est, sic ratiocinare mecum: οὔ τι συλλογίζῃ μετ' ἐμοῦ.

DENTE LVPVS, &c.] sic M. Tull. libr. 2. de nat. deor. *Iam illa cernimus vt contra metum, & vim suis se armis quaeque defendat. cornibus tauri, apri dentibus, morsu leones, aliae fuga, aliae occultatione se tutantur: atramenti effusione sepiae, torpore torpedines: multae etiam insectanteis odoris intolerabili foeditate repellunt.* & Lucret. lib. 5. *Principio genus acre leonum, saeuáque saecla Tutata est virtus, vulpes dolus, & fuga ceruos, &c.* Hac eadem de re lege Aristot. lib. 2. de partibus animalium cap. 9. & lib. 3. cap. 1. & 2. locum autem tantùm indicabo. Sic igitur cap. 9. lib. 2. σύνεγγυς δὲ κατὰ τὴν ἁφὴν ἐστὶ τοῖς ὀστοῖς καὶ τὰ τοιάδε τῶν μορίων, οἷον ὄνυχές τε καὶ ὁπλαὶ, καὶ χηλαὶ, καὶ κέρατα, καὶ ῥύγχη τὰ τῶν ὀρνίθων. πάντα δὲ ταῦτα βοηθείας ἔχουσι χάριν τὰ ζῷα. τὰ γὰρ ἐξ αὐτῶν συνεστηκότα, &c. οἷον ὁπλή τε ὅλη καὶ κέρας ὅλον μεμηχάνηται πρὸς τὴν σωτηρίαν ἑκάστοις. ἐν τούτῳ δὲ τῷ γένει καὶ ἡ τῶν ὀδόντων ἐστὶ φύσις, τοῖς μὲν ὑπάρχουσα πρὸς ἓν ἔργον, τὴν τῆς τροφῆς ἐργασίαν· τοῖς δὲ πρὸς τε τοῦτο καὶ πρὸς ἀλκὴν οἷον τοῖς καρχαρόδουσι, καὶ χαυλιόδουσιν: id est, proximè autem ad ossium naturam, quod ad tactum attinet, accedunt etiam tales partes, verbi gratia, vngues, & vngulae, tum solidae, tum bisulcae, & cornua, & rostra auium. Omnia autem haec praesidij gratia habent animantes. Quae enim ex iis constant, &c. verbi causa, vngula tota, & cornu totum, ad salutem cuiusque animalis à natura excogitatum & comparatum est. In hoc genere autem etiam dentes numerandi sunt, aliis quidem attributi ad vnum munus obeundum, nempè ad cibum conficiendum: aliis & ad hoc, & ad praelium, vireisque expromendas, vt iis animalibus & quibus serrati, & quibus exserti sunt dentes. Eodem ferè pertinent quae 1. cap. vbi de dentibus, & quae. 2. libr. 3. vbi de cornibus, scripta sunt: quae, ne sim longior, lectori relinquo suo loco, & apud auctorem ipsum legenda, nisi quòd tẽperare mihi nõ potui quin ascriberem, quae de Momo affert Aristotel. cap. illo 2. lib. 3. naturam reprehendente quod cornua tauris affinxisset in capite, nõ in humeris. sic Arist. Ὁ θεὸς δὲ καὶ τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ποιῆσαι τὴν τῶν κεράτων φύσιν, ἀλλὰ μὴ καθάπερ ὁ Αἰσώπου μῶμος διαμέμφεται τὸν ταῦρον, ὅτι οὐκ ἐπὶ τοῖς ὤμοις ἔχει τὰ κέρατα, ὅθεν τὰς πληγὰς ἐποιεῖτ' ἂν ἰσχυροτάτας, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἀσθενεστάτου μέρους τῆς κεφαλῆς. οὐ γὰρ ὀξὺ βλέπων ὁ μῶμος ταῦτα ἐπιτιμᾷ. ὥσπερ γὰρ καὶ εἰ ἑτέρωθί που τοῦ σώματος κέρατα ἐπεφύκει, βλάβος ἂν παρεῖχε, καὶ ἄλλως οὐδὲν ὄντα χρήσιμα, κἂν ἐμπόδια τῶν ἔργων πολλοῖς ἦν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων πεφυκότα. οὐ γὰρ μόνον χρὴ σκοπεῖν πόθεν ἰσχυρότεραι αἱ πληγαί, ἀλλὰ καὶ πόθεν πορρώτεραι, &c. id est, Rectè autem etiam in eo à natura prouisum & consultum est, quòd cornua in capite locarit, non vt Momus Aesopi volebat, qui taurẽ improbabat, quòd non in humeris cornua habeat, vnde plagas incussisset acriores, sed in infirmissima parte capitis. Nam cùm haec reprehendedat, parum videbat. Quemadmodum enim si vel in quauis alia corporis parte cornua innata essent, oneri essent, damnúmque importarent, neque quicquam prodessent, multísque operis functionibus impedimento essent: sic & si in humeris essent à natura collocata. Non solùm enim videre oportet, vnde plagae acriores fiant, sed etiam vndè longiores.

INTVS] non foris, sed à natura insitum.

SCEVA, &c.] significat, hunc fuisse impium in parenteis, & matrem veneno necasse: veneficúmque, non sicarium fuisse. Non admodum dissimile est illud Ciceronis pro Scauro. *Libertus patronum non occidit, sed duobus digitulis gulam oblisit.* Sceuae (inquit) luxurioso & perdito homini suã matrem crede, id est, committe, & permitte: manus quidem, & ferrum ab illa abstinebit: sed cicuta cum melle confusa matrem necabit.

NIL FACIET SCEL. PIA DEXT.] pura quidem manus erit à sanguine materno: sed cicuta eam de medio tollet.

MALA] ἐπίθετον perpetuum. nulla enim cicuta bona est. sic alibi *mala lustra, mala ambitio, mali fures.* apud Hom. λευκοῖο γάλακτος.

TOLLET] necabit, occidet. sic Varro, *qui patrem decem annos natus tollet, nisi veneno?*

NE LONGVM FACIAM] ne sim longior: vt paucis expediam. sic loquitur M. Tull. lib. 1. de legib. *Non faciam longius: huc enim pertinet, animal hoc prouidum, sagax, multiplex, acutum, memor: plenum rationis, & consilij, praeclara quadam ratione generatum esse à supremo Deo.*

TRANQVILLA SENECT.] quae optanda est, & à diis petenda: vt carmine saecul. post epod. *Dij senectuti placidae quietem,* [*date.*]

SEV MORS ATR. CIRCVMV. AL.] siue mors mihi impendet, atque imminet, iamiam aduentans. Alas affinxit morti ad significandam eius celeritatem. atras autẽ appellauit, quia omnia, quae ad inferos. & ad mortem pertinent, tristia, iniucunda, & horribilia sunt: cuiusmodi sunt & nigra, seu atra: quod saepè alibi notauimus. Cõtrà Od. 17. lib. 2. *volucrisque fati Tardauit alas.*

FORS] fortuna. caue legas, *fors.* & vide annot. ad illum locũ Sat. 1. *Seu ratio dederit, seu fors obiecerit.*

QVISQVIS ERIT VITAE SCR. COL.] ordo est, quisquis erit vitae color, scribã. *vitae colorem* intellige vitae genus, conditionem viuendi, sortem, personam non enim vna est omnium hominum persona, non idem vitę color, non eadem species: aliúdq; vitae genus est imperatoris, aliud oratoris: aliud negotiatoris, aliud poëtae. rectè autem colorem appellauit, quia singulorum vitae degendae genera, plerúmque tamquam colores quidam, in nobis immutantur, neque quicquam ad animum pertinent: sed ad corpus, aut fortunam. Quamuis autem sua quemque natura ad certum vitae genus fingere videatur: neque tamen semper in deligendo vitae genere naturam

sequimur,

sequimur, & sæpe, ad quam nos ætatis agendæ viam vel propinqui impulerint, vel fortuna, veluti tempestas quædam, detulerit, in ea constantiæ causa, repugnante natura, cogimur consenescere, & ad extremum vitæ spiritum permanere. epist. 17. *Omnis Aristippum decuit color, & status, & res.*

O PVER, VT SIS VITALIS, METVO] ô puer (inquit Trebatius) ne non sis vitalis, metuo. nomen *vitalis* autem, id propriè significat, quod ad vitam pertinet, quod ad vitam adiuuat, quod vitæ vtile est. Lucret. lib. 3. *Est igitur calor, ac ventus vitalis in ipso Corpore, qui nobis moribundos deserit artus.* ibid. *mors omnia praebet, Vitalem præter sensum, calidumque vaporem.* ibid. *Et caput abscissum calido, viuentéque trunco, Seruat humi vultum vitalem, oculósque patenteis, Donec relliquias animai reddidit omneis.* Et libr. 5. *Nudus humi iacet infans indigus omni Vitali auxilio.* & libr. 6. *primùm multarum semina rerum Esse suprà docui, quæ sint vitalia nobis.* M. Tullius lib. de nat. deor. 2 *ex quo intelligi debet, eam caloris naturam, vim in se habere vitalem, per omnem mundum pertinentem.* ibid. *& cæteris naturis omnibus salutarem impertit, & vitalem calorem.* Idem de diuination. libr. 1. *Luce serenanti vitalia lumina liquit.* quanquam legendum est eo loco, *vitali lumina liquit:* itaque edendum curauimus. Virg. Æneid. 1 *Quisquis es, haud (credo) inuisus cælestibus auras Vitaleis carpis.* Plaut. in Pœnulo, *Jupiter, qui genus colis, alisque hominum, per quem viuimus vitale æuum.* Interdum etiam vitale appellamus, quod vita prædiuum est, & viuax: vt Plaut. in Bacchid. *Da, si esse saluum vis me, aut vitalem tibi.* M. Tull. in Læ io ex Ennio, *Qui potest esse vita vitalis, vt ait Ennius, qui non in amici mutua beneuolentia conquiescat?* & ita hoc loco ponitur ab Horat. itémque io sat. 7. huius lib. *ita, Dauus, amicum Mancipium domino, & frugi, quod sit satis, hoc est, Vt vitale putes.*

MAIORVM NE QVIS AMICVS] ne quis gratiosus apud maiores, & potentiores viros, &c.

FRIGORE TE FERIAT] mortem tibi inferat: te de medio tollat. sic Lucr. lib. 3. *& discedit in auras, Et gelidos artus in lethi frigore linquit.* Idem lib. 4. *namque iaceret Æterno corpus perfusum frigore lethi.* Virgil. lib. 9. Æn. *voluitur ille vomens calidum de pectore flumen Frigidus*, id est, moribundus, atque adeo mortuus, vt explicat Nonius Marcell. Idem in diris. *Et calor infuso decedit frigore mortis.* Idem li. 4. Æn. *Et cum frigida mors anima seduxerit artus.* Horat. Od. 8. libr. 2. *gelidáque diuos Morte carentes.* Itaque docet Varro lib. 4. de ling. Lat. *ignem à nascendo dictum, quod hinc nascitur, quicquid nascitur: ideóque calet: vt, qui denascitur, ignem amittit, & frigescit.*

QVID? CÙM EST LVCIL. AVSVS. &c. Quid? (inquit Horat.) cùm Lucilius primus ausus est satyras scribere?

DETRAHERE ET PELL. NITID. Q.] & cùm ausus est ea integumenta detrahere, quibus quisque sua flagitia, suámque turpitudinem tegeret,

A ac celaret? ausus est omnia, aut plurima improborum peccata nudare, & in publico quodam modo proponere? sic epist. 16. lib. 1. *Speciosum pelle decora.*

CEDERET] incederet. sic Plautus. *Vt transuersus, non prouersus cedit, quasi cancer solet.* citat Varro lib. 6. de ling. Lat.

INTRORSVM TVRPIS] epi. ad Quinctium li. 1. *Introrsum turpem, speciosum pelle decora.*

AVT, QVI DVXIT AB] P. Scipio Africanus posterior, qui Karthaginem deleuit. Od. 8. lib. 4. *Non incendia Karthaginis impiæ, Eius, qui domita nomen ab Africa Lucratus rediit, clarius indicant Laudes, quàm calabræ Pierides.*

INGENIO OFFENSI?] num ingenio B Lucilij offensi, subintell. sunt?

FAMOSISQVE LVPO COOP.] & num dolore ob Rutilium Lupum famosis versibus conscissum? exstant Lucilij versus non integri apud M. Tull. libr. 1. de nat. Deor. in quibus hic Lupus, & aliquot alij commemorantur. M Tull. *Quid de sacrilegis, quid de impiis, periurisque dicemus? Tubulus si Lucius vnquam, Si Lupus, aut Carbo, aut Neptuni filius, vt ait Lucilius, putasset esse Deos: tam periurus, aut tam impius fuisset?*

POPVLÚMQVE TRIBVTVM] per populum tributum, plebem infimam, &, vt M. Tullius sæpe nominat, vrbanam, significat. erant enim tribus vrbanæ omnium infimæ, & longè minùs honestæ, quam rusticæ. Itaq; in eas coniecti fuerunt à Gracchorum patre libertini, vt C scribit M. Tull. lib. 1. de orat. ad Q. Fr. Denique tributum populum hîc dicit, quem in epist. 7. li. 1. *tunicatum popellum. Vilia vendentem tunicato scruta popello.* Sic autem esse legendum peruincunt plerique codices manuscr. in aliis est *tributim:* quæ scriptura tamen ferri potest.

SCILICET VNI ÆQVVS] scilicet vni virtuti placatus, æquabilis, atq; amicus: non iratus, neque offensus: sed propitius, & ad fauendum propensus. vide annot. ad Od. 3. lib. 2.

A VVLGO, ET SCENA] à scena, id est, à luce forensi, ab oculis ciuium, à conspectu populi, & multitudinis. tralatio est à ludis scenicis. sic loquitur M. Tull. oratione pro Plancio: *omitto illa, quæ si minus in scena sunt, at certè cùm sunt* D *prolata, laudantur.* sic enim hunc locum emendaui ex auctoritate librorum manuscri. qui sic legebatur in vulgatis, *quæ si minus necessaria sunt, &c.*

VIRG. SCIP. ET MITIS SAP. LÆL] id est, Scipio, & Lælius: Σκιπιάδαις: quod genus suprà annotauimus ad Od. 5. lib. 3. Priscian. lib. 2. scribit dicendú fuisse *Scipionida.* Vsus tamen est eadem voce & Lucilius. *Cornelius Publius noster Scipiadas dicto, &c.* & Lucr. lib. 3. *Scipiades belli fulmen, Karthaginis horror.* suprà iterum Horat. *Scipiadam vt sapiens Lælium.*

DISCINCTI] cur non dixit *discincta*? quia per virtutem Scipionis, & sapientiam Lælij, Scipio, & Lælius significantur, vt diximus. sic Homerus ὀδ. λ. Ἦλθε δ᾽ ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου Τε-

ρεσίαο Χρύσεον σκῆπτρον ἔχων. id est, Venit autem postea Tiresiæ anima aureum sceptrum teneos. & ἰλ. μ. Ἐλθὼν γὰρ ῥ' ἐκάκωσε βίη Ἡρακληείη: id est, Virtus enim Herculea profectus Pylios infestos habuit, ac diuexauit. quib. locis videbatur dicendum ἔχουσα, & ἐλθοῦσα. & Euripi. apud Stobæũ, Γ'δοιμι δ' αὐτῶν ἔχων ἄρσεν' ἀρρένων, Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιος τυραννίδος. videbatur dicendum, ἄρσενα ἄξια. sic M. Tull. orat. pro Sextio. *duo importuna prodigia, quos egestas, quos aris alieni magnitudo, &c. tribuno pl. constrictos addixerat.* discinctus hoc loco non ponitur in vitio, vt Ode 1. epod. *Discinctus aut perdam vt nepos*: sed ad animi laxamentum, ac remissionem dumtaxat pertinet, vt ibidem docuimus. *discinctis* igitur valet hoc loco idem, quod remissi ac relaxati: animo à rebus seriis, & a reip. curis soluto; omni seueritate posita.

LVDERE] ludebãt, ludere solebãt. M. Tull. de Orat 2. *Non audeo dicere de talibus viris* (Scipione & Lælio) *sed tamen ita solet narrare Scæuola, conchas eos & vmbilicos ad Caietam, & ad Laurentum legere consueuisse, & ad omnem animi remissionem ludúmque descendere.*

DONEC] interea dum, vel tantisper dum, vt Od. 9. lib. 3. *Donec gratus eram tibi.*

DECOQ. OLVS] ex apparatu, qualis esset eorum cena significat, nempe frugi, minimeq; sumtuosa. vide quæ annotata sunt ad illũ locum *lachanique catinum.* sat. 6. lib. 1. *folia* autem subintell. erant.

QVAMVIS INFRA LVCILI C. ING.] quamuis & censu, & ingenio Lucilio inferior. fuit autem Lucilius honesto loco natus, nempe familia equestri.

CVM MAGNIS VIXISSE] sic infra epi. vlt. lib. 1. *Me primis vrbis belli placuisse, domique.*

ET FRAGILI QVÆR. ILL. O.] allegoria est. significat autem, inuidis, qui conabantur eum, obtrectando, & clanculum mordendo, in crimen vocare, suæ vitæ integritatem, castitatẽ, & innocentiam responsuram, ac restituram. ducta allegoria est à dente, qui res teneras, molleis ac fragileis perfringere, & comminuere potest: duras & solidas non potest. vtitur alia quidẽ similitudine M. Tull. orat. pro Roscio Com. in eadem re: sed non minus apta, his verbis, *Nónne, vt ignis in aquam coniectus continuò restinguitur, & refrigeratur: sic referuens falsum crimen in purissimam, & castissimam vitam collatum, statim cóncidit & exstinguitur?*

OFFENDET SOLIDO.] in solidum incurret, ita vt lædatur potiùs, quàm lædat.

EQVID. NIHIL HIC DIFFIND. POSSVM] ita reperi scriptum in vno cod. Vatic. & Tornes. vno Nicotiano. non, vt habent vulgati libri, *diffingere.* Et sanè hanc (quam dico) scripturam agnoscere videtur siue Acro, siue Porphyrio. *diffindere* autem verbum est antiqui iuris ciuilis, quod valet differre, quamquam nonnulli maluor dici *diffundere*: à quibus dissentio. Verba sunt

A hæc ex lege secunda Numæ Pompilij: *Si quid horum fuit vitium iudici, arbitróve, reove, is dies diffissus esto*, T. Liuius lib. 9. *atque ei legem Curiatam de imperio ferenti, triste omen diem diffidit.* Aul. Gellius lib. 14. cap. 2. *Atque in dierum quidem diffissionibus, &c.* vbi vulgo legitur *rerum diffusionibus.*

SED TAMEN VT MON.] hæc pertinent ad versum, qui statim sequitur, *Si mala cond.* hoc sensu: sed tamẽ, vt cautior sis, idque à me monitus, ne fortè ignorantia legum te in fraudem impellat: si quis in aliquem famosa carmina scripserit, datur in eum actio, & pœna est in eum lege sancita. M. Tull. lib. 4. Tuscul. *quamquam id quidem etiam XII. tabulæ declarant, condi iam tum solitum esse carmen: quod ne liceret fieri ad alterius iniuriam, le-*
B *ges sanxerunt.* idem libr. 4. de Rep. *Nostra contrà XII. tabulæ cum perpaucas res capite sanxissent, in his hanc quoque sanciendam putauerunt, si quis actitauisset, siue carmen condidisset, quod infamiam afferret, flagitiúmve alteri. præclarè. Iudiciis enim, ac magistratuum disceptationibus legitimis propositam vitam, non poëtarum ingeniis habere debemus, nec probrum audire, nisi ea lege, vt respondere liceat, & iudicio defendere.* sic epist. ad August. *quin etiam lex, Pœnáque lata, malo quæ nollet carmine quemquam Describi.* Arnob. lib. 4. aduers. Gent. *Carmen malum conscribere, quo fama alterius coinquinetur, & vita decemuiralibus scitis euadere noluistis impune: ac ne vestras aures conuicio aliquis petulantiore pulsaret, de atrocibus formulas constituistis iniuriis.*

C SANCTAR. INSC. LEG.] sanctæ leges dicuntur, quæ aliquid iubent, aut vetant pœna irrogata, & sancita, si quis secus faciat. *inscitia legum*, id est, inscientia, seu ignorantia legum. sic loquitur infrà sat. prox. in extr. *aut vafri: inscitia iuris.* & sat. 3. eiusd. libr. *& quæcumque inscitia veri Cæcum agit.* & epist. 3. lib. 1. *seu rerum inscitia vexat.* nisi fortè in his omnibus locis legendum est, *inscientia*, vt *inscientia* sit quattuor syllabarum, per συνίζησιν, quod item fieri in aliis vocibus alibi indicauimus, verbi gratia, in *Vindemiator.* saty. 7. lib. 7. lib. 1. in *Luscinias.* sat. 3. huius lib. & similib.

IVS EST, IVDICIVMQVE] lex lata est, & actio in eum datur.

D ESTO] demus ita esse, inquit Horat. videlicet pœnam esse constitutam in eum, qui mala in quempiam carmina scripserit: sed si quis bona scripserit, laudatur iudice Cæsare, ambiguũ inest in voce *mala.* Trebatius enim *mala* accipit famosa: Horat. autem indocta, atque incondita, seu malè nata.

OPPROBRIIS] quidam libri veteres habent, *Opprobrio*: in his Morellianus, & Clericanus, & Russardinus vnus.

LATRAVERIT] sic reperi scriptum in septem codicibus calamo exaratis: trib. Vatic. & Iann. Nicot. Russ. Cleric. vnus Vat. & Faërn. & quidam alij habent *lacerauerit.* ego priorem scripturam secutus sum, quia à pluribus libris comprobatur. placet mihi tamen & altera, *lacerauerit*: cui ex aduerso respondet nomen *integer*: hoc modo,

modo, lacerauerit homines improbos, ideóque lacerandos, cùm ipse sit integer, id est, innocens, & castus. Prætereà M. Tull. Philipp. II. ita loquitur, *verborum contumeliis lacerare*, nisi quis dicat *lacerare*, grauius esse, quàm *latrare*: & hoc huic loco conuenire: illud non conuenire. Hæc autem *si quis oppr. dign. lac.* & reliqua, quæ sequuntur, videntur dici à Trebatio, hoc modo, si quis improbum, impudicum, periurum, atque impium latrauerit, seu lacerauerit, cùm sit ipse purus, & innocens, leges ipsę XII. tabularum risu dissoluentur, & pœnam remittent: tu autem omni molestia liberatus, abibis: tu missus fies: tu absoluêris. Ego suspicatus sum aliquando, etiam superiora illa verba, *sed bona si quis, &c.* esse Trebatij, continentémque iam esse, & perpetuam Trebatij ad extremam orationem, vt aduersentur scilicet illis, *si mala condiderit.* alij omnia volunt esse Horatij.

TABVLÆ] id est, vel ipsæ leges risu dissolutæ supplicium remittēt, vel ipsi iudices, qui sunt legum custodes, atque adeò leges loquentes, effusè ridebunt ob carmina abs te in quempiam opprobriis dignum scripta.

TVRNEBVS.

Ex lib. 7. cap. 11.

SCRIBIT Flaccus, -- *at qui Primores populi arripuit populúmque tributim*: quo versu significat summos & infimos à Lucilio stili satyrici acerbitate vulneratos fuisse: sed cùm primores dixerit & plebem significare proximo casu debuerit, haud inuitus scripturæ accedo, quam in quodam exemplari reperi, -- *populumq́ tributum.* Tribus. n. ignobiliorum erant: qui sensus etiam efficietur *tributim* legenti, etsi non tam commodè respondebit. Vtraque certè scriptura patronos habet, vna Porphyrionem, altera Acronem. Ergo sic illud *tributum* amplector, vt tamen tributim non omninò asperner, nec improbem. Plinius lib. 19. cap 4. quoque vt quodam loco docemus, tribus pro pauperioribus dixit, & eadem notione à Flacco lib. 1. epi. 14. conuiua tribulis appellatur, non diues.

Ex lib. 9. cap. 7. -- *Sanctarum inscitia legum.* est ignoratio earum legum, quæ sanctè aliquid cogunt aut vetant metu pœnæ, quęque supplicia pœnásque sanciunt & irrogant. Itaque sancta lex est, quæ aliquid cogit aut vetat fieri, nocentique & sonti minatur. Cornificius ad Herennium, lib. 2. de par. Legit. constit. *Infirma erit eius defensio, qui negabit se fecisse, quod cogeretur, cum altera lex permitteret, plus enim valet sanctio permissione.*

ARGVMENTVM. SATYR. 2.

Sub Ofelli persona, luxui deditos ac luxu modo non perditos insectatur: & quidem de eo loquens, qui gulæ seruit. Non recto iudicio, sed ex opinione quadam stultè concepta delicias in nonnullis cibis consectari dicit. Atque vt incommoda recenset, quæ comitantur hunc, qui circa victum est luxum, ita commoda, quæ tenui & frugali insunt enumerat.

**Quæ virtus, & quanta, boni, sit viuere paruo:*
Nec meus hic sermo est: sed, quem præcepit Ofellus
*Rusticus, * abnormis sapiens, crassáque Minerua:)*
Discite non inter lances, mensásque nitenteis,
Cùm stupet insanis acies fulgoribus, & cùm
Acclinis falsis animus, meliora recusat:
Verùm hîc impransi mecum disquirite. cur hoc?
Dicam si potero. malè verum examinat omnis
Corruptus iudex. leporem sectatus, equóve
Lassus ab indomito: vel, si Romana fatigat
*Militia assuetum * græcari, seu pila velox,*
**Molliter austerum studio fallente laborem,*
Seu te discus agit: pete cedentem aëra disco.
*Cùm labor * extuderit fastidia: siccus, inanis*
Sperne cibum vilem: nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta foris est promus: & atrum
Defendens pisceis hiemat mare. cum sale panis

Latrantem stomachum benè leniet. vnde putas, aut
Qui partum? non in caro nidore voluptas
*Summa, sed in te ipso est. tu * pulmentaria quære*
Sudando. pinguem vitiis, albúmque, nec ostrea,
Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare lagois.
*Vix tamen * eripiam, posito pauone, velis quin*
Hoc potius, quàm gallina tergére palatum,
Corruptus vanis rerum: quia veneat auro
Rara auis: & picta pandat spectacula cauda:
Tãquam ad rem attineat quicquam. num vesceris ista,
*Quam laudas, pluma? cocto num adest * honor idem?*
*Carne tamen quamuis distat nihil: * hac magis illa,*
Imparibus formis deceptum te pater. esto,
Vnde datum sentis, lupus hic, Tiberinus, an alto
Captus hiet? ponteísue inter iactatus, an amnis
Ostia sub Tusci? laudas insane trilibrem
Mullum: in singula quem minuas pulmenta, necesse est.
** Ducit te species, video. quò pertinet ergo*
Proceros odisse lupos? quia scilicet illis
Maiorem natura modum dedit: his breue pondus.
** Ieiunus rarò stomachus vulgaria temnit.*
Porrectum magno magnum spectare catino
Vellem, ait harpyiis gula digna rapacibus. at vos
A *Præsentes Austri * coquite horum obsonia quamquam*
Pútet aper, rhombúsque recens, mala copia quando
Ægrum sollicitat stomachum: cùm rapula plenus,
Atque acidas mauult inulas. nec dum omnis abacta
** Pauperies epulis regum. nam vilibus ouis,*
B *Nigrísque est oleis hodie locus. haud ita pridem*
Galloni præconis erat accipensere mensa
Infamis. quid? tum rhombos minùs æquor alebat?
Tutus erat rhombus, tutóque ciconia nido:
*Donec vos auctor docuit * prætorius. ergo*
Si quis nunc mergos suaueis edixerit assos:
C ** Parebat praui docilis Romana iuuentus.*
Sordidus à tenui victu distabit, Ofello
Iudice. nam frustra vitium vitaueris illud,
Si te alio prauum detorseris. Auidienus,
Cui Canis ex vero dictum cognomen adhæret:
D *Quinquenneis oleas * est, & siluestria corna:*
*Ac, nisi * mutatum, parcit defundere vinum: &,*
Cuius odorem olei nequeas perferre (licebit
Ille repotia, nataleis, aliósve dierum
Festos albatus celebret) cornu ipse bilibri
Caulibus instillat, veteris non parcus aceti.

Quali

Quali igitur victu sapiens vtetur? & horum
Vtrum imitabitur? hâc vrget lupus, hâc canis, aiunt.
** Mundus erit, qui non offendet sordibus: atque*
In neutram partem cultus miser, hic neque seruus,
Albuci senis exemplo, dum munia didit,*
*Sæuus erit: neque sic, vt simplex Næuius, * vnctam*
Conuiuis præbebit aquam. vitium hoc quoque magnum
Accipe nunc, victus tenuis quæ, quantáque secum
*Afferat: inprimis * valeas bene. nam, variæ res*
Vt noceant homini, credas, memor illius escæ,
*Quæ simplex olim tibi * sederit. at, simul assis*
Miscueris elixa: simul conchylia turdis:
Dulcia se in bilem vertent: stomachóque tumultum
Lenta feret pituita. vides, vt pallidus omnis
Cena desurgat dubia? quin corpus onustum
Hesternis vitiis animum quoque prægrauat vnà:
Atque affligit humo diuinæ particulam auræ:
Alter, vbi dicto citiùs curata sopori
Membra dedit: vegetus præscripta ad munia surgit.
Hic tamen ad melius poterit transcurrere quondam:
Siue diem festum rediens aduexerit annus:
Seu recreare volet tenuatum corpus: vbique
A *Accedent anni, & tractari molliùs ætas*
Imbecilla volet. tibi quidnam accedet ad istam,
*Quam puer, & validus * præsumis, mollitiem, seu*
Dura valetudo inciderit, seu tarda senectus?
Rancidum aprum antiqui laudabant: non quia nasus
B *Illis nullus erat: sed, credo, hac mente, quòd * hospes*
Tardius adueniens, vitiatum commodiùs, quàm
Integrum edax dominus consumeret. hos vtinam inter
Heroas natum tellus me prima tulisset.
** Das aliquid famæ, quæ carmine gratior aurem*
Occupat humanam? grandes rhombi, patinæq;
C *Grande ferunt vnà cum damno dedecus. adde*
Iratum patruum, vicinos, te tibi iniquum,
Et frustra mortis cupidum, cùm deerit egenti
*As, laquei pretium. * iure, inquis, Trasius istu*
Iurgatur verbis ego vectigalia magna,
D *Diuitiásque habeo tribus amplas regibus. ergo,*
*Quod * superat, non est, meliùs quò insumere possis?*
Cur eget indignus quisquam te diuite? quare
** Templa ruunt antiqua deûm? cur, improbe, caræ*
Non aliquid patriæ tanto emetiris aceruo?
** Vni nimirum rectè tibi semper erunt res?*

O magnus posthac inimicis risus. vtérne
Ad casus dubios fidet sibi certiùs: hic, qui
Pluribus assuerit mentem, corpúsque superbum:
An, qui contentus paruo, metuénsque futuri,
In pace, vt sapiens, aptarit idonea bello?
Quo magis his credas: puer hunc ego paruus Ofellum
Integris opibus nôui non latiùs vsum,
Quam nunc accisis. videas metato in agello
Cum pecore, & natis fortem mercede colonum,
Non ego, narrantem, temerè edi luce profesta
Quicquam, præter olus fumosæ cum pede pernæ.
Ac, mihi seu longum post tempus venerat hospes,
*Siue operum vacuo gratus conuiua per * imbrem*
*Vicinus: * bene erat, non piscibus vrbe petitis,*
Sed pullo, atque hædo: tum pensilis vua secundas,
Ex nux ornabat mensas, cum duplice ficu,
*Post hoc * ludus erat cuppa potare magistra:*
Ac venerata Ceres, vti culmo surgeret alto,
Explicuit vino contractæ seria frontis.
Sæuiat, atque nouos moueat fortuna tumultus:
Quantum hinc imminuet? quanto aut ego parcius, aut vos
*O pueri * intuistis, vt huc nouus incola venit?*
A *Nam propriæ telluris herum natura neque illum,*
Nec me, nec quemquam statuit. nos expulit ille:
Illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris.
Postremò expellet certè viuacior heres
Nunc ager Vmbreni sub nomine, nuper Ofelli
B *Dictus, erit nulli proprius: sed cedet in vsum*
Nunc mihi, nunc alij. quocirca viuite fortes:
Fortiáque aduersis opponite pectora rebus.

QVÆ VIRTVS] hæc satyra sub Ofelli persona luxuriosos vrbanè reprehendit atque obiurgat.

BONI] in tribus Vatic. cod. & Faër. & Torn. scriptum reperitur *boni*, vt sit vocandi casus, quos secutus sum.

VIVERE PARVO] sic Tibull. eleg. 1. lib.
C 1. *contentus viuere paruo.*

NEC M. HIC SERMO, &c.] hi duo versus, qui deinceps sequuntur, includendi sunt interpositionis nota.

PRÆCEPIT] præscripsit, docuit, præmonstrauit. hoc enim significat verbum *præcipere*, non id, quod vulgus putat.

ABNORMIS SAPIENS] hæc duo coniũctè sunt legenda, *sapiens abnormis*, id est, qui sapiẽs quidem est, sed non ad istorum philosophorum normam. sic M. Tull. in Lælio, *Numquam ego dicã C. Fabricium, M. Curium, T. Coruncanium, quos sapientes nostri maiores iudicabãt, ad istorũ normã fuisse sapientes. abnormis* autem excudendum curaui, secutus auctoritatem quinque codicum veterum. Sed
D non est dissimulandum scriptum esse in aliquot libris manuscr. *abnormi.* quod si quis probabit (mihi quidem non displicet) hic erit ordo verborum, Rusticus sapiens, abnormi, crassáque Minerua: vt *abnormi* cohæreat cum voce *Minerua.*

CRASSÁQVE MINERVA] & sapiens crassa Minerua i. non politus, neq; excultus doctrina, sed factus natura: non productus è schola, sed ex caula. in Priapeiis, *Simplicius multo est, da verbum turpe Latinè Dicere. quid faciam? crassa Minerua mea est* M. Tull. in Lælio, *Agamus igitur, vt aiunt, pingui Minerua.*

NITENTEIS] λιπαρὰς, pingueis, vnctas, opiparas.

CÙM STVP. INSAN. ACIES FVLG.] id est,

id est, cùm oculorum acies epularum, & deliciarum, & vasorum pretiosorum splendore obtusa est, allegoria est. nam per aciem oculorum, quæ nimio splendore præstringuitur, iudicium rationis significat obtusum, & corruptum luxu, & voluptatibus.

INSANIS.] ab effectu. quia animum spoliant sanitate.

ACCLINIS] propensus ad assentiendum falsis propterea, quòd corpus multo cibu, multáq; potione completum est: quod cùm accidit, minùs expedite suo munere mens fungi potest, *acclinis* legendum esse, nos *acclinis* perumincunt omnes codices veteres & Vaticani, & alij nullo excepto. *acclinis* autem significat incumbentem, & propensum. quo nomine vtitur Virg. li. 10. Æn. *Vulnera siccabat Lymphis, corpúsque leuabat Arboris acclinis trunco.* quo loco tamen in lib. vulgatis legitur mendosè *acclinus*. hinc versum acclino & acclinatus. Cæs. lib. 6. de bello Gallico, *huc cùm se consuetudine acclinauerint, &c.* & sup. *atque ita paullum modo acclinata quietem capiunt.* Atque hæc omnia Adr. Turne. cùm probasset, quadrienoio post in cap. 19. lib. 3. Aduers. retulit.

IMPRANSI] sicci, ieiuni. epist. ad Nummonium Vall. lib. 1. *impransus non qui ciuem dignosceret hoste.* & infr. sat. prox. *impransi correptus voce magistri.*

MALÈ VERUM EXAM. O. C.] corruptus autem est animus hominis vino, ciboque conferti, & saturi: Itaque expedite verum à falso distinguere non potest. huc pertinent, quæ scribit Aristot. περὶ ἐνυπνίων· οἱ αὐτοὶ δὲ ῥᾳδίως ἐν ὀργαῖς, καὶ πᾶσαις ἐπιθυμίαις ἐξαπατῶνται πάντες, καὶ μᾶλλον, ὅσῳ ἂν μᾶλλον ἐν τοῖς πάθεσιν ὦσι. id est, eodem autem modo & in iris, & in omnibus cupiditatibus facilè decipi possunt omnes, tantóque magis, quanto magis in perturbationibus sint.

LEPOREM SECTATUS, EQUÓVE, &c.] huius loci hæc sententia est. qui labore corpus exercuit, sumtuosas epulas non desiderat: sed tenuissimo apparatu, & quolibet cibo sibi apposito contentus est. notum est illud Hippocratis ὁ πόνος σιτίων ἡγείσθω. labor cibum antecedat. & Cyrus apud Xenoph. libro secundo ἐπιμέλειαν curam adhibebat, ne vnquam sui ad prandium, aut coenam ἀνίδρωτοι. i. sine sudore venirent. & Hippolytus ille apud Eurip. ait, redeuntibus è venatione, plenas mensas esse iucundas: significans, opinor, exercitatione, & labore corporis cibi cupiditatem excitari. verba Eurip. sunt hæc, Σίτων μέλεσθε· τερπνὸν ἐκ κυναγίας Τράπεζα πλήρης. commemorat autem hoc loco Horatius quattuor exercitationis genera, venationem, equitationem, ludum pilæ, disci iactum; quorum duo superiora, Romana: posteriora, Græca sunt.

VEL SI ROM. FAT.] id est, vel si Romana exercitatio te assuetum pila ludere, & discum iacere, qui sunt ludi in Græcia vsitati, fatigat, id est, delassat, & nimio labore conficit: & iccirco

A ab ea refugis, atque abhorres: siue pilæ ludo delectatis, in quo studium ludendi seorsum laboris adimit, subint. lude pila. siue disci iactu ducens tace discum: & cùm labor expulerit fastidia, tibique appetitionem excitarit, tum tu mihi aspernare cibum vilem, & tenuem victum, & vulgarem, paruúmque apparatum: quasi dicat, non facies: sed primo quoque cibo, & fortè oblato contentus eris. fatigare, id est, valde exercere, & delassare. sic Virg. Georg. 3. *Saepe etiam cursu quatiunt & sole fatigant.* & Æneid. 1. *vel qualis equos Threissa fatigat Harpalyce.* Per Romanam militiam autem equitationem & venationem significat: quæ duæ exercitationes valde sunt laboriosæ, minimèq; molles, vt Græcorum. sic Oda 24. lib. 3. *nescit equo rudis*

B *Hærere ingenuus puer: Venarique timet, ludere doctior, Seu Græco iubeas trocho, Seu malis vetita legibus alea.*

GRÆCARI] Græcari interdum valet intemperantiùs potare, Græcorum more bibere. M. Tull. Verr. 3. *Fit sermo inter eos, & inuitatio, vt Græcorum more biberetur.* Plautus Mostell. *Dies, noctésque bibite: pergræcamini, Amicas emite, liberate, pascite Parasitos, obsonate pollucibiliter.* Idem Bacchid. *atque id pollicetur, se daturum aurum mihi: Quod dem scortis, quódque in lustris comedim, & congræcem pater.* sed hic Græcari posuit, pro Græcos ludos ludere, seu Græcis ludis exerceri. Græci autem ludi, sunt pila & discus.

C MOLL. AUSTERUM STUD. FALL.] id est, studio pilæ obliuionem quandam, & ἀναισθησίαν laboris afferente. non enim sentitur labor ab eo, qui pila ludit, propter eam, quam ex lusione percipit, voluptatem. Totus autem hic locus videtur claudicare. nā primùm in his verbis: *seu pila velox*, subintelligendum, seu iumendum ἀπὸ κοινοῦ te agit: Deinde. post hunc versum *Molliter austerum studio fall. lab.* subintelligendum *Lude pila*: vt respondeat ei, quod sequitur, *pete cedētem aera disco.* Quod si pro *Molliter*, posuisset Horatius, *Lude pila*: & facilior esset huius loci explicatio, & molliùs curreret sententia, neque quicquam subintelligendum, aut supplendum esset. Neque verò mihi soli hic locus scrupulosus visus est, verum etiā doctissimo cuidam, eidem-

D que optimo viro: qui putabat legendū, vel *Mollito austerum st. f. l.* vel *Mollire austerum studio fallente laborem.* quam posteriorem coniecturam magis probarem. sententia autem & huius, & illius superioris versus plana est. volebat enim ille hoc intelligi per illum, *Mollito austerum, &c. pila ludito*: quia qui pila ludit, laborem exercitationis mollē reddit studio ludendi, quod laborem fallit. ex posteriore autem eandem sententiam eliciebat, sed alia ratione. nā qui pila ludit, laborem molitur, id est, laborem suscipit grauem illum quidē, sed quem studium ludendi fallit & obscurat. Molire igitur laborem austerum studio fallente eum ipsum laborem, id est, ludo pilæ.

CEDENTEM] cedit enim aër corporibus, præsertim grauioribus.

CVM LABOR EXTVDERIT] id est, depulerit nauseam, quæ ex satietate, & crapula nascebatur, faméмq; irritarit, ac prouocarit. vsus est Virg. hoc verbo paullo aliter Georg. 1. *Ut varias vsus meditando extunderet artes.* vbi tamen nonnulli legi volunt, *excuderet.*

SPERNE CIBVM VILEM] verbum *sperne* pertinet ad illa superiora, *leporem sectatus, equo ve, &c.* & inest in his verbis εἰρωνεία. hoc modo, cum venatu, equitatione, pilæ lusione, disco te exercueris, ac fatigaris, cibiq; fastidium depuleris, tum tu, sodes, sperne tenuem apparatum, & nega te bibiturum, nisi tibi vinum falernum melle mitigatum ministretur. quod simile est, vt si dicat, numquam tu hoc facturus es, immò vilissimum quemque cibum auidissimè voraturus, & quodlibet vinum, atque adeo aquam, si vinum desit, æquissimo animo bibiturus. ad hanc sententiam pertinet id, quod Dionysio tyranno respondit cocus quidam Lacedæmonius. *Cum cenasset ille in Phiditiis, negaretque se iure nigro nescio quo delectatum, quod erat caput cenæ: eum is, qui illa coxerat, minime mirum (inquit:) condimenta enim defuerunt. Quæ tandem, inquit ille? labor in venatu, sudor, cursus ab Eurota, fames, sitis: his enim rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur.* hæc M. Tull. Tuscul. lib. 5. eodé illud Varronis de liberis educandis ex Nonio, *vel maxime illuc didici, & sitienti videri aquam, mulsum: & esurienti, panem cibarium, siligineum: & exercitato somnum suauem.* quem locum sic restituit Muretus.

NISI HYMETTIA MELLA FAL.] ne biberis, ne quicquam bibito, nisi vinum Falernum melle conditum. Erat autem Falernum aliquanto austerius, iccircò melle admisto leniri solitum erat. Virg. Georg. 4. *Dulcia mella premes, nec tantum dulcia, quantum Et liquida, & durum Bacchi domitura saporem.* Hymettia mella à monte Hymetto in Attica. Od. 6. libr. 2. *vbi non Hymetto Mella decedunt.*

FORIS EST PROMVS] is qui dapes, & vinum promit, non est domi: tempestas ad piscandum non est idonea. Tu igitur esuriens, & sitiens, neque, dum promus redeat: neque, dum ex longinquo, & concitato mari tibi pisces afferantur, exspectabis: sed pane, & sale famem sedabis. sal autem pauperum est condimentum, vt suprà diximus ad Odam 15. libr. 2. Persæ verò nihil ad panem adhibebant præter nasturtium. Promus dictus est à promendo, vt condus à cōdendo: quibus duabus vocibus vtitur Plautus.

LATRANTEM STOM. B. L.] sal cum pane stomachum latrantem, id est, inanem, & iccircò quasi latrando poscentem cibum, bene leniet, & iratum placabit sic enim loquitur saty. vlt. huius lib. *Quæ prima iratum ventrem placauerit esca.* Latrare autem etiam apud Lucr. poscere significat princip. lib. secund. *Nil aliud sibi naturam latrare, &c.*

VNDE PVTAS, AVT QVI P.] vnde

A putas hanc in tam tenui, & vili cibo, nasci voluptatem?

NON IN CARO NID.] id est, non in caro rerum obsoniorum nidore, siue carnes sint, siue pisces, &c. cō dico quòd in quibusdam libris scriptum est, *in carnis nidore.*

TV PVLMENTAR. QVÆRE SVD.] id est, suda priùs, quàm pransum, aut cenatum eas, & pulmentaria non magnopere desiderabis. Nā ei, qui sudauerit, faméмq; labore prouocarit, fastidio depulso, cibus quantumuis tenuis, ac vilis, erit quouis pulmento suauior: vt Ptolemæo panis in casa quadā datus comitibus eum non consecutis: & aqua etiam impura sitienti vino præstantissimo erit dulcior, vt Dario: qui in fuga

B cùm aquam turbidam, & cadaueribus inquinatam bibisset, negauit se vmquam bibisse iucundius. Rectè igitur Cyrus: de quo sic Xenoph. Στρατ. βιβ. β. ἐπεμέλετο δὲ καὶ τοῦδε ὁ Κῦρος, ὅπως μήποτε αὐτοὶ ἄσιτοι γενόμενοι ἐπὶ τὸ ἄριστον, καὶ τὸ δεῖπνον εἰσίοιεν. quæ verba paullo antè interpretati sumus. Pulmenta à pulte dicta sunt; qua voce etiam vsus est epist. ad Loll. 2. libr. 1. *Cenes vt pariter pulmenta laboribus empta.* Siue autem sola puls, siue quid aliud cum pulte permistum sit, pulmentum rectè dici potest, teste Isidoro. Erat autem puls, Romanus & Italus cibus, vt polenta Græcus.

PINGVEM VITIIS] obesum, vitioso, & graui abdomine oneratum.

C ALBVMQVE] pallidum, vt infrà eadem sat. *vides vt pallidus omnis Cena desurgat dubia?* vel vt alij volunt, ἀργὸν, tardum, aut pigrum, vt Od. 2. lib. 2. *& aquosus albo Corpore languor.*

OSTREA] συναίρεσις est in nomine *ostrea*, vt suprà admonuimus. ostrea autem loco & tempore inter se distinguuntur. ea enim sunt optima quæ & in mari, & vere, aut sub æstatem capiuntur, vt docet Athen. lib. 3.

NEC SCARVS] de Scaro sic Athen. lib. 8. ὁ δὲ Σκάρος ἁπαλόσαρκος, ψαθυρὸς, γλυκὺς, χυλὸς, εὐπεπτος, εὐεκκριτος, εὐχυλος. quę verba suprà sumus interpretati ad Od. 2. epod. quā ratus autem, & carus Rumæ fuerit hic piscis, ex Macrobio cognosces libr. 3. cap. 16.

D LAGOIS] leporem Græci λαγωὸν, seu λαγῶ nominant, à cuius similitudine piscis quidam hoc nomine appellatus est.

VIX TAMEN ERIPIAM, &c.] vix tamē expugnabo, vt non malis pauone apposito, palatum tuum delectare, ac permulcere, seu, vt vult Turnebus, quod tamen minùs probo, quasi sordes aut ex inedia, aut ex alio cibo contractas detergēre, & fastidium discutere, quàm gallina famem explere, vanis rebus corruptus. tergēre autem dixit in secunda inflexione, vt Lucr. multis locis. exempli causa lib. 4. *Et quasi perterget pupillas, atque ita transit.*

CORRVPTVS VANIS RERVM] id est, vanitatibus rerum, vel vanis rebus. sic loquitur Od. 12. lib. 4. *eadem Spes donare nouas largus, amaráque*

naráque Curarum eluere efficax. Idem epist. de arte poet. *si forte necesse est Indiciis monstrare recentibus abdita rerum.* id est, res abditas. & saty. vlt. huius lib. *dúmque Ridetur fictis rerum Balatrone secundo.* Lucretius lib. 6. de fulmine, *Inter enim fugit, & penetrat per rara viarum.* vide annot. ad Odam illam 12. lib. 4.

ET PICTA PANDAT SPECT. C.] Athen. lib. 9. de paunnis penois, & ala, hæc scribit ex Antiphonte, εἴ τις ἐθέλοι καταβαλεῖν εἰς πόλιν τὰς ὄρνιθας, οἰχήσονται ἀναπτάμενοι· ἐὰν δὲ τῶν πτερῶν ἀποτέμνῃ, τὸ κάλλος ἀφαιρήσεται· τὰ πτερὰ γὰρ αὐτῶν τὸ κάλλος ἐστὶν, ἀλλ' οὐ τὸ σῶμα. id est, si quis velit in vrbe bas aueis continere, auolabunt: quòd si alas circum cidat, formã adimet. alæ enim earum sunt pulchritudo, non corpus. Sic & Chrysipp. vt refert Plutarch. in li. φυσικῶν ἐσχατῳ. ὁ ταὼς ἕνεκα τῆς οὐρᾶς γέγονε, διὰ τὸ κάλλος αὐτῆς. id est, Paun caudæ gratia natus est, propter pulchritudinem eius.

NVM VESCERIS ISTA, QVAM L. P.] ostendit, belunnũ, luxuriosorúmq; cupiditates non esse naturaleis, neque rectas: sed ab opinione, & vitio natas, ac deprauatas: proptereà, quòd ea obsonia maximè conquiruntur, vehementissiméque expetunt, quæ vel rarissima, & carissima sunt, vel à naturali magnitudine discesserũt: verbi gratia, pauonibus malunt vesci, quàm gallinis: lupos proceros ederunt, qui proceri suot natura: minores magno redimunt, magnóque studio consectantur: mullos contrà deridetant insusitata magnitudine, quia parui sunt, & lupis minores natura.

C CTO NVM ADEST HON.] ita scriptũ est in tribus cod. Vatic. & Iano. Faer. Torn. & ita legendum. neque est quòd quéquam moueat *m* ante vocalem, non elisum. nam hoc non est aut nouũ, aut inusitatum. Enn. lib. 10. annal. *Insignita ferè tum millia militum octo.* Lucre libr. 1. *Corporum augebit numerum, summámque sequetur.* sic enim scriptum est in exemplaribus Lucretianis manuscriptis, vt diximus in nostris ad illum poëtam scholiis.

CARNE TAMEN QVAMVIS D.] borum verborum hæc sententia est, Quamuis ramẽ nihil differat pauo à gallina carne, (nam gallinæ caro, carni paunnis est simillima) perspicuum est te hac forma (paunnis inquã) magis, quàm illa, nempe gallinæ, quæ formæ sunt impares, deceptum, & captum esse. non igitur te carnis dissimilitudo, cùm inter hanc, & illam nihil intersit, sed formæ, decipit, quia pauonis plumæ sunt pulchriores, ac speciosiores, quàm gallinæ. At enĩm pauone non manent illæ plumæ.

VNDE DATVM SENTIS,] vndẽ tuo palato ista vis data est, qua iudices vtrũ lupus hic sit in mari, an in fluuio Tiberi captus, & cr Lupũ Græci λάβρακα nominant παρὰ τὴν λαβρότητα piscis est boni succi, neque tamen multi alimenti, litterarum studiosis perutilis, & valdè accõmodatus: de quo Aristophanes, λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος. i. lupus, omnium piscium sapientissimus. Iam verò illud didici ex Macrobio lib 3. cap. 16. Lupum Tiberinum, eo, qui quouis alio loco captus sit, esse meliorem: eo auté, qui circa ostia Tiberis captus sit, eũ, qui inter pontes fuerit agitatus, esse potiorem, credibile est, & ita Macrob. ibidem ex C. Titio, & Lucilio poëta: cuius poëtæ versus ascribam. *Fingere præterea afferri quod quisque volebat. Illum sumina ducebant, atque altilium lanx.: Hunc pontem Tiberinus duo inter captu' catillo.* lupum *Catillonem* appellauit, quasi ligurritorem. Titij autem verba sunt hæc. *Quid mihi negotij est cum istis nugatoribus potius, quam potamus mulsum mistum vino Græco? edimus turdum pinguem, bonúmque piscem lupum germanum, qui inter duos pontes captus fuit?* Alij tamen aliter sentiunt, quibuscum non pugnabo. Quòd autem dixit, *captus hiet*, hoc fortasse ex historia. Nam laudatur coquus quidam apud Euphronem, quod solus artem ac rationem inuenerit, qua ratione lupus frustra oro hiet. σὺ γὰρ μὴ χανεῖν λύκον διὰ κενῆς, σὺ μόνος εὕρηκας τέχνην: id est, tu enim solus artem reperisti, qua arte coquus non hiet frustrà.

LAVDAS INSAN. TRILIBR.] mulli non ita sunt magni ponderis natura: tu trilibreis mullos enoquitis, lupi magni, & proceri sunt natura: tu paruos consectaris. sed quid attinet te mullum trilibrem comparare, cùm sit tibi in pulmenta minuendus? dices te specie, id est, magnitudine delectari. cur igitur magnos lupos respuis? Asinius Celes vir consularis mullum vnum septem millibus nummûm mercatus est: vt refert Macrob. libr. 3. ex Sammonico.

IN SING. QVEM MIN.] quantumuis (inquit) magnum, & magni ponderis mullum emeris, non edes integrum. sed erit tibi in frusta secandus, ac minuendus, vt ex iis fiant pulmenta.

IEIVNVS RARÒ STOMACHVS] hoc verborũ ordine scriptus est hic versus in tribus cod. Vatic. Faer. & Tornesiano, & Nicotiano, & Clericaon: cuius scripturæ fortasse alia sententia est, quàm vulgatæ. Vulgata enim *Ieiunus stom. rarò vulg. &c.* significat, eos, qui famem exspectant, & qui ieiuni ad mensam accedunt, non temerè vulgareis cibos fastidire. hæc verò longe aliud, nempe eos, qui rarò ieiuni sunt, id est, qui ferè semper saturi, & conferti cibo sunt, cibos vulgareis contemnere & fastidire.

PORRECT. MAGNO MAGNVM] subintell. mullum. respondet ὀψοφάγος, quem gulam Harpyiis dignam appellat.

AIT HARPYIIS GVLA DIGNA RAP.] id est, ait obsoniorum helun, per appositionem, sex τῷ ψιάθιον, gula Harpyiis digna. Harpyiæ (inquit Homeri interpres) aut venti pestilentes, aut Deæ rapaces fuerunt, quarum nomina sunt hæc, Celæno, Aëllo, Ocypete, Podarge: si modò hæc quoque vna est ex Harpyiis, & non vnius Harpyiæ epithetum, ἅρπυια πόδαργη.

Hæ quondam Phineo (si fabulis credimus) molestissimæ fuerût propter hanc causam. Phineus liberos suos ex Cleopatra susceptos Euryriæ eorum nouercæ, quam mortua Cleopatra, vxorem duxerat, apud se falsò accusatos, necandos tradidit. Quo facto Iupiter offensus, hanc ei tulit optioné, vt eligeret, vtrum mallet, Solem nô videre an cæcus esse. At ille maluit Solem non videre. quod cùm Sol grauiter, molesteq; tulisset, Harpyias in eum immisit, quæ, quoties cibû capturus esset, vnguibus, & rostris, quicquid erat appositum, inquinabât, & corripiebant. Has postea Zetes, & Calais abegerunt. vide Apollon. Argonaut. libr. 2. & scholiasten. Earum autem deformitatem, ingluuiem, fœditatem pulchrè describit Virgil. 3. Æneid. Apud Hom. porrò, B nulla fit de Harpyiis mentio, nisi quòd in Odys. Telemachus & Eumæus Vlyssis desiderio affecti, longáque exspectatione defessi sæpe ita loquuntur, illum vel à feris esse deuoratum, vel naufragio periisse, vel ab Harpyiis esse discerptũ, ac dilaceratum. Nam iteratur hic versus aliquoties in ὀδυσ. Νῦν δή μιν ἀκλειῶς ἅρπυιαι ἀνηρείψαντο. gula igitur Harpyiis digna, id est, digna cuius dapes Harpyię suo contactu contaminent atque inquinent.

At vos Præsentes Avstri] Austri venti sunt insalubres, ac pestilentes. precatur igitur, vt hi venti suo afflatu gurgitum istorum obsonia percoquant, ac perurant. *præsentes* C autem dicit, quia præsentes plus possunt, quàm absentes. sic dicimus *præsentia numina*.

Qvamqvam] seipsum reprehendit: & id, quod dixerat, corrigit hoc modo, Quid opus est Austrorum afflatu ad istorum beluarum obsonia corrumpenda, cùm apri, & rhombi, qui eis apponuntur, quamuis sint recentes, & integri, tamen eis putent, & nauseam moueant, adeò vt sint eis epulæ insuaues, & iniucundæ? quid ita? propterea scilicet, quia nimia copia confecti, satietate, & cruditate corrupti, ac languidi, de ciborum bonitate verè iudicare non possunt. Ita sæpe eis vsu uenit, vt rapula, & inulas acidas, pauonibus, ac rhombis anteponant.

Mala copia qvando] sic satyr. 7. D huius libr. *Nempe inamarescunt epulæ sine fine petitæ.* malam copiam dixit, quoniam quędam bona est, & laudabilis. Cum his congruunt illa Lucretiana lib 6. *Tum penuria deinde cibi languentia letho Membra dabat: contrà nunc rerum copia mersat.*

Sollicitat] malè habet, legit, grauat, onerat, & quasi de sua sede mouet.

Invlas] quas amaras appellat saty. vltima huius libri, *Erucas virideis, inulas ego primus amaras Monstraui incoquere.* quamobrem igitur hîc *acidas* dicit? fortasse ab effectu.

Galloni] *Galloni* legendum, non *Gallonis*. vt habent quædam exempla mendosa. De hoc Gallonio præcone M. Tull. in orat. pro Quinctio, *qui relicta bonorum virorum disciplina, & quæstum, & sumtum Gallonij sequi maluerunt: atque etiã,* A *quod in illo non fuit, cum audacia, perfidiáque vixerunt.* & Lucilius apud M. Tull. lib. 2. de finib, *O Publi, gurges Galloni: es homo miser, (inquit) Cenasti in vita numquam bene, cum omnia in ista consumis squilla, atque acipensere cum decumano.* & ipse M. Tul. de eodem multa ibidem.

Acipensere] apparet ex iis versibus Lucilij, quos modò protuli, hunc Gallonium, obsoniorum gurgitem, acipensere, vt carissimo, & suauissimo pisce, ornasse, instruxisséque conuiuium. Verùm quis sit piscis, acipẽser, ambigitur. Archestratus apud Athenæum lib. 8. existimat γαλεὸν eundem piscem esse, atque eum, qui apud Romanos cum tibiis, & coronis ad cenas cum pompa quadam circumfertur, coronatis e- B tiam iis, qui eum ferût: qui appellatur acipenser. Verba Athenæi sunt hæc, Ἀρχέστρατος δὲ ὁ τὸν αὐτὸν Σαρδαναπάλῳ ζήσας βίον, περὶ τοῦ ἐν Ῥόδῳ γαλεοῦ λέγων, τὸν αὐτὸν εἶναι ἡγεῖται τῷ παρὰ Ῥωμαίοις μετ' αὐλῶν καὶ στεφάνων εἰς τὰ δεῖπνα περιφερομένῳ, ἐστεφανωμένων καὶ τῶν φερόντων αὐτόν, καλούμενον δὲ ἀκιπήνσερα. Sed Appio Grammaticus (vt idem Athen. refert) in libr. de Apicij deliciis & luxuria, cum piscẽ, quẽ ἔλλοπα vocant Græci, acipenserem Romanorũ dicit esse. Aullus Gel. quidem li. 7. ca. 16. ἔλλοπα Ῥόδιον inter cibos lautos, opiparos, & exquisitos numerat. Sed quòd ad acipenserem attinet, liber adscribere etiam illa Ciceronis verba ex li. de Fa- C to, quæ leguntur apud Macrob. libr. 13. & inter fragmenta Ciceronis. *Nam, cum esset apud se ad Lauernium Scipio, vnáque Pontius, allatus est forte Scipioni acipenser, qui admodum raro capitur: sed est piscis, vt ferunt, in primis nobilis. Cum autem Scipio vnum, & alterum ex iis, qui eum salutatum venerant, inuitasset, pluresque etiam inuitaturus videretur. in aurem Pontius, Scipio, inquit, vide quid agas: acipenser iste paucorum hominum est.* de hoc pisce lege plura apud Macrob. lib. 3 cap. 16.

Infamis] nam malè audiebat Gallonius ob cenas sumtuosas, & luxuriam, & maximè ob acipenserem.

Rhombos] de rhombo vide quæ annotata sunt suprà ad Od. 2. epod.

D Minvs æqvor aleb.] sic habent omnes libri manuscr. quos quidem viderim: vulgati, *æquora alebat*.

Avctor prætorivs] Sempronius Rufus. quem irridens, prætorium appellat, quia in petitione præturæ repulsam tulerat. in quem hos versus elegãtissimos profert Porphyrio: *Chionisarum Rufus iste conditor. Hic est duobus elegantior Plancis. Suffragiorum puncta non tulit septem. Ciconiarum populus vltus est mortem.*

Pravi docilis] quæ docilis est ad prauum.

Edixerit] quasi suo iure, & pro imperio dixerit. vide annot. ad sat. proximè sequentem.

Sordidvs à tenvi] inter sordidum, & sumtuosum victũ, medius interiectus est. tenuis, &

nois, & modicus, & muodus: qui laudabilis est. duo illa extrema sunt vituperanda, & fugienda.

NAM FRVSTRA VITIVM VIT.] frustra enim (inquit) luxuriam & profusionem vitaueris, si in alterum vitium contrarium incidas. mediocritatem igitur sequi, & sumere oportet, in qua virtus posita est.

CVI CAN. EX VERO DICTVM] videtur legendum *ductum*, non *dictum*, vt habeor vulgata exempla, & nonnulla manu scripta. *ductum ex vero*, id est, ex veritate, & proprietate ingenij, & morum tractum. Sic ferè Plautus Sticho: *Microtrogus nomine ex vero vocor*. Hic igitur Auidienus ex vero, id est, ex re ipsa, & immunditia, & sordibus canis cognomen traxerat.

EST] comedit. vt epist. ad Loll. 1. *si quod est animum, differs curandi tempus in annum?* quamquam illud translatè positum est.

AC, NISI MVT. PARCIT DEFVNO] non consentiunt hic codices veteres. alij enim habent *diffundere*, vt vulgati: alij *defundere*. ego hanc scripturam veriorem indicaui. & refero ad morem veterum illorum Rom. qui solebant vinum nouum libare diis immortalibus, priusquā ipsi gustarent: cuius rei exemplum est in Oda 31. lib. 1. *quid orat de patera nouum Fundens liquorem?* & in Od. 5. lib. 4. *Te multa prece, te prosequitur mero Defuso pateris*. Tantum abest igitur, vt hic Auidienus vinum nouum Diis libaret, deinde ipse biberet, vt non nisi mutatum, id est, corruptum, & acidum, quod Græci οἶνον ἐξεστηκότα appellāt, defunderet. quòd si quis *diffundere* mallet, referendum erit ad aliam consuetudinem: de qua dicemus ad illum locum, *Vina bibes iterum Tauro diffusa* epist. ad Torq. lib. 1.

ET CVIVS ODOREM OLEI N. P.] ordo hic est verborū, Et instillat caulibus oleum, cuius olei odorem nequeat quisquam perferre: instillat, inquam, cornu bilibri. significat, hoc oleum, quod Auidienus infundit in cauleis, odoris esse tæterrimi: quale erat illud satyr. 6. libr. 1. *quo fraudatis immundus Natta lucernis* vngebatur.

CORNV IPSE BILIBRI] vasculo corneo, quod duarum olei librarum capax erat. cornua tamen more Ro. erant libralia, vt intelligere licet ex Galeno, qui ea κέρατα λιτραῖα appellat. addidit pronomen, *ipse*, vt significet eum seruis suis diffidere.

LICEBIT ILLE REPOTIA, &c.] hæc verba vsque ad vocem *cornu*, includenda sunt interpositionis nota, aut certè legenda sunt post versum *Caulibus instillat*, &c. hoc modo, & oleū odoris tæterrimi cornu bilibri ipse instillat, vinúmque acidum bibit, licet repotia, aut natalitia, aut alios dies festos celebret.

REPOTIA] diem posterum à nuptiis, quo apud nouum maritum cenatur, *quia quasi reficitur potatio*. Festus. alij septimum, quo iterum potabatur: alij secundum quidem, sed quo virgo mulieb̄ri vestitu ornabatur: alij diem, quo liberi susce-

A ptidati erant tollendi, seu alendi. nam licebat parentibus in Græcia liberos exponere, παιδοσοφία nominant Græci, idque voluit Acro dicere, apud quem corruptè legitur ποδοστροφία. Atque hæc interpretatio magis huic loco conuenit.

ALBATVS] veteres, albati conuiuia inibant, vt declarat locus Inotat. M. Tull. in Vatinium, vbi obiicit illi, quòd cenauerit atratus: eaq; consuetudo nō solùm natalitiis, & repotiis, & nuptialibus, aut sponsalibus cenis seruabatur: verùm etiam in epulis funebribus. sed præstat M. Tullij verba ascribere. sic igitur ille, *Atque illud etiam scire ex te cupio, quo consilio, aut qua mente feceris, vt in epulo Qu. Arrij familiaris mei cum toga pulla accumberes: quem vmquam videris, quem audieris, quo*
B *exemplo, quo more feceris? Dices, supplicationes te illas non putasse. optimè. nullæ fuerint supplicationes, &c. quis vmquam cenauit atratus? ita enim illud epulum est funebre, vt munus sit funeris, epulæ quidem ipsa dignitatis. sed omitto epulum, populi Ro. festum diem argento, veste, omni apparatu visendo: quis vmquam in luctu domestico, quis in funere familiari cenauit cum toga pulla? cui de balneo exeunti, præter te, toga pulla vmquam data est? cùm tot hominum millia accumberent, cùmque ipse epuli dominus Qu. Arrius albatus esset, tu in templum Castoris te cum C. Fidulo atrato, ceterisque tuis furiis funestum intulisti. quis tum non ingemuit? &c. hunc tu morem ignorabas? numquam epulum videras?*
C *numquam puer, aut adolescens inter cocos fueras? Fausti adolescentis nobilissimi paullo antè ex epulo magnificentissimo famem illam veterem tuam non expleras? quem accumbere atratum videras, dominum tum toga pulla, & eius amicos, ante conuiuium?*

VTETVR] χρήσεται.

HAC VRGET LVPVS, HAC] ἀμηχανίας quandam, id est, inopiam consilij, & ancipitem cogitationem, vtrum potissimum sequaris, aut fugias, significat hoc prouerbium. nam cui lupus instat à tergo, canis latrator, & mordax, infestus est à fronte, is non facilè effugiēdi consilium explicare potest. contrahi autem potest huius prouerbij sententia, & ad hunc locum propius accōmodari, vt per lupū, edacitatē, ingluD uiémque: per canem, sordeis, & immundiciam, & auaritiam intelligamus. Nam lupus quidem, animal est edacissimum ac voracissimum: canis autem, immundum. Quocirca suprà Auidienū, canem ex re, & ex veritate nominatum esse dixit. Non dissimulabo, me in plerisque libris manuscr. reperisse scriptum, *lupus, aiunt*. quæ scriptura videtur receptæ, *hàc canis angit*, anteponenda, iccirco eam hac editione secutus sum.

AIVNT] φασί.

MVNDVS ERIT] mundus est medius inter sordidū, & luxuriosum, seu profusum in victu. Cicero de Finibus 2. *mundos, elegantes, optimis cocis, pistoribus, piscatu, aucupio, venatione: his omnibus exquisitis, vitantes cruditatem.* Idem epist. ad Papyr. Pætum. libr. 9. *Nos iam ex te tantum artis habemus, vt Verrium tuum, & Camillum, quam mun-*

data homines? qua elegantia? vocare sæpius audeamus. Idem perf. orat. *fucati medicamenta candoris, & ruboris omnia repellentur: elegantia modo, & munditia remanebit.* Horat. epist. ad Alb. Tibull. *Et mundus victus non deficiente crumena. fordibus* autem legendum est potiùs, quàm *fordidus*. ita enim scriptum est in codic. manu scriptis. Atque huius loci hæc sententia est, *Mundus erit, qui non offendet fordibus*, id est, immoderata, atque indecora parsimonia: & qui in neutram cultus partem miser erit, id est, neque nimis sumtuosè viuet, neque nimis parcè. nam vterque, & is, qui sumtuosius, luxuriosiúsque viuit, quam oportet: & is, qui parcius, miser est. vocem *cultus* igitur ita accipio, vt sit patrij casus. cultum enim appellant interdum Latini, vitæ colendæ rationem. Itaque sæpe coniungit M. Tullius hæc duo, *victum*, & *cultum*: vt Off. 1. *quod si omnia nobis, quæ ad victum, cultúmque pertinent, quasi virgula diuina (vt aiunt) suppeditarentur, tamen optimo quisque ingenio, negotijs omnibus omissis, totum se in cognitione, & scientia collocaret.* Idem libr. 2. *quibus rebus exculta hominum vita tantum distat à victu, cultúque bestiarum.* Idem epist. ad Varron. libr. 9. *dabimus sermonem ijs, qui nos nunc, nobis, quocumque in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse.* Idem in Lælio. *multis diuitias despicimus, quos paruo contentos tenuis victus, cultúsque delectat.* Horat. separatim posuit, item vt hic, sat. 3. huius libr. *cultum Maiorem censu.* & Od. 10. lib. 10. *Qui feros cultus hominum recentum Voce formasti.*

HIC NEQVE SERV. ALB. S. EXEMP.] hic, quem mundum appellamus (inquit) neque sæuus erit in seruos interea dum eis munera distribuit, ac describit: dum suas cuique parteis dat: dum suum cuique negotium imponit, quod agat: neque vt simplex Næuius, homo ineptè, & stultè sumtuosus, aquam vnguento perfusam conuiuis præbebit. Non assentior autem ijs qui Albucium luxuriosi exemplar ab Horatio propositum esse putant: Næuium auari Nam Albucius quidem Gratidiæ, seu Canidiæ pater, homo fuit insigniter auarus, ac sordidus: Næuius autē supra sat. 1. lib. 1. ab ipso Horatio cum luxuriosissimo illo nepote, Cassio Nomentano, tanquā par & geminus, componitur, his verbis, *Quid mi igitur suades? vt viuam Næuius, aut sic, Vt Nomentanus?* sic enim scriptum est in quibusdam lib. Iam verò vnctam conuiuis aquam præbere, luxuriæ est non ferendæ, siue ea aqua adhibeatur ad manus lauandas, siue ad balneum. Plutarchus in Cæsare scribit, Valerium Leontem quendam, cùm Cæsari cenam daret, asparago apposito vnguentum pro oleo infudisse, idq; simpliciter Cæsarem edisse, neque iniquo animo tulisse: immò verò familiareis, & comites suos, qui indignabātur, molestéq; ferebant, obiurgasse. Narrat autē hæc de Cæsare Plutarchus, vt insignem eius lenitatem, patientiam, facilitatem denique in victu declaret. Verba Plut. sunt hæc, τῆς δὲ περὶ τὴν δίαιταν εὐκολίας καὶ τοῦτο ποιοῦνται σημεῖον, ὅτι τοῦ δειπνίζοντος αὐτὸν ἐν Μεδιολάνῳ ξένου Οὐαλερίου Λέοντος παραθέντος, ἀσπάραγον, καὶ μύρον αὐτὸς μὲν ἀφελῶς ἀπ᾽ ἐλαίου καταχέαντος, ἔφαγε, τοῖς δὲ φίλοις δυσχεραίνουσιν ἐπέπληξεν· ἤρκει γὰρ, ἔφη, τὸ μὴ χρῆσθαι τοῖς ἀπαρέσκουσι. ὁ δὲ τὴν τοιαύτην ἀγροικίαν ἐξελέγχων, αὐτός ἐστιν ἄγροικος. Quod si vnguentum pro oleo apponere, luxuriam præ se fert ineptam, odiosā, insolentem: quanto ineptius, & intolerabilius est aquam vnguento perfusam pro aqua pura conuiuis præbere?

DIRIT] distribuit. non enim, vt linguæ Latinæ ignari homines explicant, *didit* positum est pro diuidit, καὶ συζυγίαν: sed *didit* verbum est integrum, compositū ex præpositione di, & do, das, dat. quo verbo vtuntur optimi linguæ Latinæ auctores. Lucret. lib. 3. de quarta quadam natura nominis experte, ex qua constat animus. *Qua neque mobilius quicquam, neque tenuius extat, Nec magis e paruis, aut leuibus ex elementis, Sensiferos motus quæ didit prima per artus.* Idem ibid. *Denique cur hominem cum vinis vis penetrauit Acris, & in venas discessit diditus ardor, Consequitur grauitas membrorum?* lib. 4. *Nunc ea, quæ dico, rerum simulacra feruntur Vndique, & in cunctas iaciuntur didita parteis.* ibidem. *Nec refert quicquam, quo victu corpus alatur; Dummodo, quod capias, concoctum didere possis Artubus, & stomachi humectum seruare tenorem.* eodem libr. *quia quæ facit aer, Hæc eadem cibus, in venas dum diditur omneis, Efficit.* & lib. 5. *Partim quod subter per terras diditur omneis.* eodem libr. *Fulmen detulit in terras mortalibus ignem Primitus: inde omnis flammarum diditur ardor.* Virg. Æne. 7. *Diditur hic subitò Troiana per agmina rumor.* Idem octauo. *Sed mea me virtus, & sancta oracula diuûm, Cognatique patres, tua terris didita fama Coniunxere tibi.*

SÆVVS ERIT] asper, χαλεπός. sic Liuius libr. 13. *sæua, & insueta in seruos imperia* dixit. vide annotata ad Od. 33. lib. 1.

VNCTAM CONVIVIS PRÆB. AQ.] quod est luxuriæ non ferendæ.

ACC. NVNC, VICT. TEN. Q.] nunc victus tenuis & commoda enumerat, eáque cum incommodis sumtuosarum, & immoderatarum epularum comparat. similia sunt his illa M. Tullij Tuscul. lib. 5. *Adde siccitatem, quæ consequitur hanc continentiam in victu: adde integritatem valetudinis, confer sudanteis, ructanteis, refertos epulis tamquam opimos boues.* deinde sequitur paucis interiectis, *Quid, quod ne mente quidem rectè vti possumus, multo cibo, & potione repleti?*

NAM, VAR. RES VT NOC. H.] id est, nam quemadmodum, vel quantum res variæ noceant homini, tum credas, si cibum illum simplicem recorderis, quem tu aliquando adhibueris. continentia in victu, & tenuis apparatus, naturæ vireis calore natiuo & pecoitus insito imminutas, & labefactas reficit, resarcit, ac recreat: nimia copia verò, & luxuria opprimit, obruit, atque exstinguit. quod quidem his versibus cōfirmat Theognis, Πολλῷ τοι πλέονας λιμοῦ κόρος ὤλεσεν ἤδη Ἀνδρας, ὅσοι μοίρας πλεῖον ἔχειν

ἔχειν ἤθελον, id est, multò pluteis satietas perdidit quàm fames: qui plus, quàm par erat, habere voluerunt. sed præclare Euripides, Ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι πλὴν δυοῖν μόνον, Δήμητρος ἀκτῆς, πώματός θ' ὑδρηχόου; ἅπερ πάρεστι, καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν. ὧν οὐκ ἀπαρκεῖ πλησμονή. τρυφῇ γέ τοι ἄλλων ἐδεστῶν μηχανὰς θηρεύομεν. quorum versuum hæc ferè sententia est. Nam quid mortales desiderant, præter duo sola, fruges, & aquam? Quæ in medio posita sunt, & eo à natura sunt producta, vt nos alant. Quorum non satis est nobis satietas: sed luxuria deprauati, alias epulas summo studio excogitamus, & consectamur. Aristot. problem. τμη. α. ποικίλη τροφὴ νοσώδης. ταραχώδης γὰρ ἡ μία πέψις, id est, cibus varius, morbosus. turbulentus enim est, neque eius vna concoctio est.

Qvæ simplex olim tibi sederit] placuerit. Virgil. lib. Æneid. 5. *Idque pio sedet Æneæ.*

Dvlcia se in bilem vertvnt,] quæ concoqui non possunt à ventriculo, vertuntur in bilem: sed maximè dulcia.

Stom. qvæ tvmvlt. Lenta fer. pit.] pituita è cerebro fluens, quæ incensa febrim gignit, stomachum conturbabit. in voce *pituita*, fit synæresis vocalium *u* & *i*, vt alibi annotauimus.

Vides, vt pallidvs omn. &c.] licet hæc legere sine interrogatione: licet & interrogando pronuntiare, vt libet.

Cena dvbia] quid sit cena, declarat Phormio apud Terent. *cena dubia apponitur? GETA. Quid istuc verbi est? PHORM. vbi tu dubites, quid sumas potissimum. cena autem dubia desurgat*, id est, de cena dubia surgat. Nam quamuis *desurgere* significet interdum ἀποδύειν, id est, secedere ad exonerandam aluum, hic tamen non puto ita accipiendum, nisi dicamus, Horatium more suo, id est, Satyrico, & vrbano, hoc verbum etiam in hanc significationem vsurpasse ad exprimendam hanc quoque cenarum dubiarum & magnificorum apparatuum cum ceteris, quæ enumerat, incommodis, pœnam, quòd epulis onusti, statim eas effundere, atque egerere necesse habent.

Qvin corp. onvst. Hest. vit.] Itaque meritò Theopompus ille vir clarus Athenis, & princeps ciuitatis, cenas laudabat Platonicas, quia non solùm in præsenti: sed etiam postero die iucundæ essent, vt tradit Hegesander. refert Ath. lib. 10. his verbis, Ἡγήσανδρος δ' ἐν τοῖς ὑπομνήμασί φησιν, ὡς καὶ τῇ ὑστεραίᾳ ὁ Τιμόθεος ἀπαντήσας τῷ Πλάτωνι εἶπεν, ὑμεῖς, ὦ Πλάτων, εὖ δειπνεῖτε μᾶλλον εἰς ὑστεραίαν ἢ τὴν παροῦσαν ἡμέραν. refert & M. Tull. Tusc. 5. *Timotheum clarum hominem Athenis, & principem ciuitatis, ferunt, cum cenauisset apud Platonem, eóque conuiuio admodum delectatus esset, vidissetque eum postridie, dixisse. Vestræ quidem cenæ non solum in præsenti, sed etiam postero die iucundæ sunt.* Eodem pertinet, quod scripsit Theopomp. lib. 5. Philipp. τὸ ἐσθίειν πολλὰ καὶ κρέα φαγεῖν, τοὺς μὲν λογισμοὺς ἐξαιρεῖ, καὶ τὰς ψυχὰς ποιεῖται βραδυτέρας· ὀργῆς δὲ, καὶ σκληρότητος, καὶ πολλῆς σκαιότητος ἐμπίπλησι, id est, multa edere, & carnibus vesci, rationis & consilij vsum adimit, animósque efficit tardiores, & eos immani quadam duritia, ac stultitia complet.

Atqve affligit hvmo] ita legendũ & ita reperimus olim scriptum in quattuor codicibus calamo exaratis, duob. Vat. Rainutij Card. Iann. & posterius, in Cleric. Rossar. Nicot. meo. non, vt in vulgaris, *affigit*. atque hãc meam emendationem, vt rectam, & veram, Paulus Manutius, & M. Muretus vehementer approbarunt: neque me mouent ij, qui dicunt, Horatium exprimere voluisse illa Græcorum, προσπερονᾶν, προσηλοῦν. id est, fibulis & clauis affigere. Nam primùm hoc est diuinare. Deinde non negamus aut verbum *affigere* esse Latinum, aut affigere humo, Latinè, & luculentè dici: sed cùm veteres codices sequimur, tum eorum auctoritatem ratione confirmamus, contendimúsque hanc antiquam scripturam, vulgatæ esse anteponendam. Est autem affligere non solùm deiicere, sed etiam graui quodam ictu, & impetu ad humum abiicere. προσουδίζειν dicunt Græci: Homerus οὔδει ἐρείδειν. sic Il. μ. Πλῆξ' αὐτοσχεδίην· ὁ δ' ἄρ' ὕπτιος οὔδει ἐρείσθη, id est, percussit [Antiphatem] cominus & è propinquo loco: ille autem supinus solo firmatus & afflictus est. Plautus Mostell. *cedo manum: nolo equidem te affligi.* Idem milite glorios. *obsecro te, mulierem sine, ne affligatur.* Pyrg. *quid istuc?* Pal. *postquam abs te abiit, animo male factum est huic repente miseræ.* Idem in Rudente. *Ni hunc amittis, exsugebo, quicquid humoris tibi est. Tange: affligam te ad terram, itidem vt piscem soleo polypum.* idem in Persa. *Næ ego, si me vno digito attigeris, te ad terram affligam, scelus.* Cæsar lib. 6. de bello Gall. de alcibus. *mutila sunt cornibus, & crura sine nodis, articulisque habent, neque quietis causa procumbunt, neque, si quo afflictæ casu conciderint, erigere sese, aut subleuare possunt.* ibidem de eisdem. *earum ex vestigiis cum est animaduersum à venatoribus, quo se recipere consueuerint, omnes eo loco aut à radicibus subruunt, aut accidunt arbores, tantum vt summa species earum stantium relinquatur: huc cum se consuetudine reclinauerint, infirmas arbores pondere affligunt, atque vnà ipsæ concidunt.* idem lib. 5. *qui nuntiarent, superiore nocte maxima coorta tempestate propè omnes naues afflictas atque in littus eiectas esse.* Liuius lib. 4. *repetitúmque sæpius cuspide ad terram affixit.* Idem lib. 2. *vt neque sustinere se à lapsu possent, nec, si qui paullum titubassent, hærere afflicti vestigio suo.* Idem lib. 28. *Vbi Mars communis & victum sæpè erigeret, & affligeret.* Lucretius lib. 2. *Præterea quamuis animantem grandior ictus, quam patitur natura, repente affligit, & omnes Corporis, atque animi pergit confundere sensus.* M. Tull. de lege Agrar. translatè. *Hæc, quæ procul erant à conspectu imperij, non solum afflixerunt, sed etiam,*

ne quando recreata exsurgere, atque erigere se possent, A *funditus (vt dixi) sustulerunt.* Idem lib. 2. de Orat. ad Qu. Fr. *ita cum singuli casus humanarum miseriarum grauiter accipiuntur, si dicuntur dolenter, tum afflicta, & prostrata virtus maximè luctuosa est.* Idem frumentaria: *Tu tuis factis & consiliis illam prouinciam afflictam erexisti, atque recreasti.* Idem ad Attic. lib. 12. *Vt me leuarat tuus aduentus, sic discessus afflixit.* Idem orat. pro C. Rabirio perduell. r. *numquam profectò istam imaginem, quæ domi posita pestem, atque exitium Sex. Titio attulisset, in rostra, atque in concionem attulisses: nec tuas vmquam rationes ad eos scopulos appulisses, ad quos Sext. Titij afflictam nauem, & in quibus C. Deciani naufragium fortunarum videres.* Idem pro Cœlio. *ne adolescentiam plenam spei maximæ non modò non aluisse vos, sed etiam perculisse, atque afflixisse videamini.* B Idem Catilin. 2. *quanto tandem illum mærore afflictum esse, & profligatum putatis?* P. Cornelius Tacitus lib. 2. *Idem placere Annio Gallo, paucos antè dies lapsu equi afflicto missi, qui consilium eius sciscitarentur, retulerant.* Nihil autem me mouet vox *humo*. Nam *humo* positum pro, ad humum: quemadmodum apud Virgil. in illo, *It clamor cælo*, grammatici veteres *cælo* interpretantur, in cælum. sic Valerius Maximus lib. 9. cap. 2. *Infantesque alios in conspectu parentum humo infligi, alios superiactatos pilis excipi iussit.* Quòd si quis quærat ex me quid intersit inter *percellere*, & *affligere*, hoc dicam interesse, quòd percello idem ferè valet, quòd peruerto, euerto, proruo: affligere autem est (vt dixi) ita vehementer in terram deiicere, ac proruere, vt eo casu, id, quod deiicitur, contundatur, neque facilè excitari queat. C Ita fit vt grauius sit affligere, quàm percellere, vt licet ex hoc exemplo intelligere. M. Tull. Tuscul. 3. *Existimant enim Diis immortalibus se facilius satisfacturos, si eorum plaga perculsi, afflictos se & stratos esse fateantur.* Itaque *infligere*, idem ferè valet, quod illidere, aut incutere Valerius lib. suprà commemorat. cap. 4. Idem significare cupiens quanto inter se odio Karthago & Roma dissiderent, inflicto in terram pede, suscitatóque puluere, tunc inter eas fore finem belli dixit, cum alterutra vrbs in habitum pulueres esset redacta. Cum hæc superiore editione annotassem, quidam simius vul- D gatam lectionem hac meliorem esse probare conatus est, cùm diceret, eam in vno codice manuscr. reperiri. Ego verò cum illo non pugnabo, neque moror κακοήθεις, & μελανύρους, & ἀλαζόνας. hoc vnum asseuerabo, hanc, quam dico, in xii. libris antiquis esse à me repertam.

Divinæ particulam auræ] animum, seu potiùs mentem. Virgil. Æneid. 6. *Æthereum sensum, atque auraï simplicis ignem.* Lucret. lib. 2. *Denique cælesti sumus omnes semine oriundi.* Iterum Virgil. Æneid. 6. *Igneus est ollis vigor, & cælestis origo Seminibus.* Postremò Pindarus sic orditur sextum carmen Nem. Ἓν ἀνδρῶν, ἓν θεῶν γένος, ἐκ μιᾶς δὲ πνέομεν ματρὸς ἀμφότεροι, id est. vnum virorum, vnum deorum genus: ex vna autem matre spiramus vtrique. Iam Plato mul- A tis locis auctor est, animam humanam esse ἀπόσπασμα, τμῆμα, μόριον τῆς τοῦ παντὸς ψυχῆς, id est, segmentum, seu ramentum, fragmentum, particulam animæ totius mundi. At animam mundi non solùm à Deo creatam esse, sed etiam Dei partem esse idem vbique demonstrat: & testatur Plutarchus quæst. Platon. his verbis, ἡ δὲ κόσμου ψυχὴ νοῦ μετασχοῦσα, καὶ λογισμοῦ, καὶ ἁρμονίας, οὐκ ἔργον ἐστὶ τοῦ θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέρος, οὐδ' ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ γέγονεν: id est, Anima autem mentis, & ratiocinationis, & harmoniæ particeps facta, non solùm Dei opus est, verùm etiam pars, neque ab eo, sed de eo, & ex eo facta est. Postremò Stoici B nostros animos quædam esse deorum ἀποσπάσματα, id est, delibramenta, seu parteis auulsas dicunt.

Alter] qui tenuiter, & parcè viuit.

Curata] cibo, & potioue refecta, & recreata.

Surgit] libri aliquot manu scr. habent, *surget*.

Ad melius] ad lautiorem, & elegantiorem victum, cultúmque.

Quondam] aliquando, olim, vel posthac, ποτέ.

Redeuns] Homer. περιπλομένων ἐνιαυτῶν. vtitur hoc eodem argumento Simonides apud Xenophontem in Hieròne, ad ostendendum, C tyrannorum voluptates priuatorum voluptatibus minores esse, his verbis: τὸ γὰρ τὰ εἰωθότα ὑπερβάλλειν, τοῦτο παρέχει τὰς ἡδονάς. διὸ καὶ πάντες ἄνθρωποι ἡδέως προσδέχονται τὰς ἑορτάς, πλὴν οὐχ οἱ τύραννοι. ἐκπλέω γὰρ αὐτοῖς ἀεὶ παρεσκευασμέναι οὐδεμίαν ἐν ταῖς ἑορταῖς ἐπίδοσιν ἔχουσιν αὐτῶν αἱ τράπεζαι· ὥστε ταύτῃ πρῶτον τῇ εὐφροσύνῃ τῆς ἐλπίδος μειονεκτοῦσι τῶν ἰδιωτῶν, id est, namque vsitata, & sollennia superare, hoc præbet voluptates. Iccircò etiam omnes homines diebus festis delectantur, præterquam tyranni. eorum enim mensæ omnibus epulis semper instructæ, ac refertæ, nullũ in diebus festis augendi apparatus relinquunt locum. Itaque hac primùm spei iucunditate priuatis ce- D dant necesse est.

Advexerit] sic reperi scriptum in duob. cod. Vatic. & Faër. Nicot. Russard. Cleric. meo. quæ scriptura mihi mirum in modum placet. Ita autem locutus est Od. 29. libr. 4. *Quòd fugiens semel hora vexit.* Vulgati autem habent *adduxerit*.

Vbique accedent anni] id est, & vbi ætate fueris prouectior.

Et tractari moll. ætas, &c.] non admodum dissimilis sententia est versus illius integri, & dimidiati, apud Plutarch. πῶς δ' ἂν τὸν νέον ποιεῖν. φίλοις τε δοῦναι σῶμά τ' εἰς νόσους πεσὸν δαπάναισι σῶσαι, id est, diuitiæ eo sũt vtiles: vt & amicis largiaris & corpus morbo implicitum sumtibus serues.

Præsumis] antè tempus sumis προλαμβάνεις,

ζάνεις, cùm tam molliter, & delicatè viuas: cum A tam lauto & sumtuoso, & accurato victu, cultúque vtaris, quis erit tibi superandi relictus locus, siue diem festum agere, siue corpus extenuatum reficere, siue te annis, aut morbo affectum paullo lautius tractare voles? sic hoc verbo est vsus Virgil. Æneid. 11. *Arma parate animis, & se præsumite bellum.*

RANCIDVM APRVM ANTIQVI] rancentem aprum (inquit) antiqui laudabant, non quòd odoratu carérent, seu quòd existimarent præstare vitiatum apponi hospiti, qui serò venisset, quàm integrum, & recentem ab edaci domino comedi.

HOS VTINAM, &c.] vtinam primis illis téporibus quasi heroicis natus essem: vtinam inter B antiquos & primos illos homines, heroica virtute præditos, & qui minùs longè aberant à diis suis auctoribus, natus essem. per heroas, homines significat suæ ætatis hominibus præstanteis: quales erant heroes. sic Aristot. lib. 7. de moribus ad Nicom. virtutem humana virtute potiorem, & superiorem, heroïcam, & diuinam appellat: eámque opponit θηριότητι, id est, feritati. aut eos, quos antiquos appellauit.

TELLVS ME PRIMA TVLISSET.] hoc referendũ est ad eorum philosophorum opinionem, qui aliquam mundi originem & principium aliquod, terręque nouitatem fuisse opinan- C tur: in quibus fuit Epicurus, quemadmodũ etiam ex Lucretio appâret, lib. 5. *Nunc redeo ad cali nouitatem, & mollia terra Arua, nouo fœtu quid primum in luminis oras Tollere, &c.* & paullò post. *Sic noua tum tellus herbas, virgultáque primum Sustulit: inde loci mortalia sacla creauit, Multa modis multis, varia ratione coorta.* Eodem pertinet illud Virg. Georg. 1. *túque ô cui prima frementem Fudit equum tellus magno percussa tridente.*

DAS ALIQVID FAMÆ] si famæ consulédum esse putas: si famæ aliquid tribuendum esse existimas: magnifici isti & sumtuosi apparatus magno sunt etiam dedecori, non solùm damno.

QVÆ CARM. GR. AVR. &c.] i. quæ auri humanæ gratior sit, quã quoduis carmen. Themistoclem aiunt dixisse, cùm ex eo quæreretur, quod acroama, aut cuius vocem libentissimè audiret, D eius, à quo sua virtus optimè prædicaretur. bona fama autem, seu bona existimatio, quàm εὐδοξίαν Græci nominant, à laude non admodum longè abest. Pind. ἄκουε δ' ἰδών. si quis in rebus secundis bene audiat, suadet ei, ne optet Deus esse. omnia enim eum consecutum esse, quæ mortalem fas sit obtinere. sic Pindarus: εἴ τις εὖ πάσχων λόγον ἐσλὸν ἀκούῃ, μὴ μάτευε Ζεὺς γενέσθαι· πάντ' ἔχεις, ὧν τούτων μοῖρ' ἐφίκοιτο καλῶν. Quemadmodum autem honorifica, & laudis plena oratio nostris auribus grata accidit: sic contrà maledicta, & contumeliæ nobis iram commouent. Quocirca præclarè illud dictum est ab Herodoto Polyhymn. *iram in auribus hominum habitare:* quæ si bona quidem audiat, oblectatione corpus

A complet: sin contraria, tumore. legendum autem *Occupet*, potiùs quàm *Occupat*. Sic enim habent libri veter.

PATRVVM] eum, cuius sub imperio es, vt annot. suprà ad Od. 12. li. 3.

INIQVVM] inimicum, & infensum, propter ægritudinem, & molestiam ex luxuria præterita & egestate præsente nascentem.

CÙM DEERIT EGENTI AS L. P.] cùm tanta erit tua egestas, vt ne tantillum quidẽ pecuniæ habeas, vnde laqueum, quo animam tibi intercludas, cómpares: hoc est, cùm ad extremam egestatem redactus eris.

IVRE (INQVIS) TRASIVS ISTIS] dices (inquit Horatius) iure ita obiurgari Trasium B hominem profusum, & sumtuosum, eundémque egétem: hominem sumtuosiorem, quàm res eius familiaris ferre queat: te verò magnis vectigalibus instructum esse: & sumtus tuos censu nõ esse maiores. hæc est asoti, seu luxuriosi hominis oràtio; sibi in sua luxuria velificantis, ac blandíentis. Porph. legit *Trausius*: nonnulli libri habent *Trallius*. Sed nihil refert.

EGO VECTIG. MAGNA, &c.] cũ his congruunt ea, quæ scribit Arist. lib. 4. de moribus ad Nicomachum, ea, quæ profusionis propria sunt, nempè plus, quàm par sit donare, & minus quàm oporteat, accipere, non admodum inter se cohæ- C rere posse, neque facilè amplificari: quia non sit facilè, eum, qui à nemine accipiat, omnibus donare. nam celeriter (inquit) deficiunt eis facultates, qui cùm priuati sint, plus æquo largiuntur: qui quidem prodigi videntur esse. Reges autem (inquit eodem libro paullo antè) prodigos dicere non solemus. Rerum enim, quas possident, vim & copiam, non videtur eis esse facilè donationibus & sumtibus superare.

ERGO, QVOD SVPERAT] respondet huic asoto Horatius esto: demus te esse abundantissimum, ac pecuniosissimũ: demus, te plus habere in nummis, quàm in victum, cultúmque insumere queas, quantumuis sumtuosum, & luxuriosum: nihílne est, in quod id, quod tibi superest è tuo sumtu quotidiano, meliùs insumas, quàm in cenas luxuriosas, & ceteras delicias?

D QVOD SVPERAT] superest. Virg. Georg. 2. *superat tener omnibus humor.* M. Tull. parad. ὅτι μόνος ὁ σοφὸς πλούσιος. *vter igitur est diuitior, cui deest, an cui superat?* Idem de finibus 5. *déque eo, quod ipsis superat, aliis gratificari volunt.*

NON EST, MELIVS QVÒ] ordo est: an non est aliquid, in quod id, quod superat, melius insumere possis, quàm in epulas sumtuosas?

INDIGNVS] indiguus, qui egeat: indignus egestate, seu paupertate. Atque ita explicat hunc versum Seruius, qui eum profert ad illum Virg. lib. 7. Æneid. *Nec partem posuere suis.* sic loquitur M. Tull. lib. 4. Tuscul. *misericordiam datam esse dicunt ad opem ferendam, & calamitates hominum indignorum subleuandas.* vbi tamen quidam legendum censent *indigorum*, à quibus dissentio. Sic enim

Lucretius lib. 2. *quod ſæpè nocentes Præterit, exanimdatque indignos, inque merentes.*

Cvr templa rv. antiq. Deûm?] Theocritus εἰδ. ιζ. laudans Ptolemæi Philadelphi liberalitatem, ait illum diuitias ſuas conferre partim ad ornamēta templorum, partim ad munificentiam in reges, in ciuitates, in amicos & familiareis. ſic Theocr. Οὐ μὰν ἀχρεῖός γε δόμῳ ἐνὶ πίονι χρυσὸς, Μυρμάκων ἅτε πλοῦτος ἀεὶ κέχυται μογεόντων, Ἀλλὰ πολὺν μὲν ἔχοντι θεῶν ἐρικυδέες οἶκοι, Αἰὲν ἀπαρχομένοιο σὺν ἄλλοισι γεράεσσι· Πολλὸν δ' ἰφθίμοισι δεδώρηται βασιλεῦσι. Πολλὸν δὲ πολίεσσι, πολὺν δ' ἀγαθοῖσιν ἑταίροις.

Tanto emetiris acervo] id eſt, è tanto metiris aceruo: vt annot. ſup. ad Od. 7. lib. 2. venuſtè autem verbo *metiris* vſus eſt, cùm de aceruo loqueretur, pro largiris, præbes, παρέχεις.

Vni nimirvm tibi recte] vſque adeòne es ſtolidus, & rerum humanarum imperitus, vt ſperes tuas res eodem ſemper ſtatu manſuras? vt ſperes fortunam vno ſemper vultu in te futuram? vt exiſtimes te meliore eſſe conditione, quàm ceteros homines, in quorum vita magnas quotidie videmus rerum commutationes, magnáſque fortunæ varietates exſiſtere? in quibuſdam libris ſcriptum eſt *rectè*, quam lectionem nō damno.

O magnvs posthac] nempe vbi quippiam tibi aduerſi acciderit. credibile enim non eſt, te vnum fortunæ eximium futurum. Intolerabile eſt autem ab inimicis irrideri, inquit Euripid. Medea Οὐ γὰρ γελᾶσθαι τλητὸν ἐξ ἐχθρῶν, φίλαι.

Vterne] ſic reperi ſcriptum in omnibus libris manu ſcriptis: & ita legendum. *ne* autē hoc loco non interrogat: ſed additur interrogationi: vt & Sat. 3. *Illa rogare Quantane?* vel ornatus cauſa ponitur, vel otioſum eſt. vt ſup. Satyr. 10. lib. 1. *O ſeri ſtudiorum, quine putetis Difficile, & mirū, Rhodio quod Pitholeonti Contigit.*

Ad casvs dvbios] *dubij caſus, dubiæ res, dubia tempora*, quæ ſint, declarant vbique ex bonis ſcriptoribus exempla. vide annot. ad Od. 9. lib. 4. Nam vter (inquit) in rebus dubiis, & aſperis conſtantior, & meliore ſpe erit, hicne, qui corpus & animum aſſueſecerit abundantiæ, & copiæ rerum omnium, an, qui paruo contentus vixerit? *aſſuerit* dictum pro aſſueſecerit: vt Virgil. Æneid. 6. *ne tanta animis aſſueſcite bella.* eſt enim illo loco hypallage pro *aſſueſcite animos bellis*. & Georg. 3. *dehinc vbi libera colla Seruitio aſſuerint.* poteſt etiam dici aſſuerit abſolutè poſitum eſſe, vt intelligamus in illis *mentem, corpúſque ſuperbum*, ineſſe hellenismum. χαίτα ἴσθι, καὶ κατὰ σῶμα.

In pace, vt sapiens, apt. idon. b.] ſignificat, ſapientis eſſe in pace, & rebus ſecundis, ea præparare, quæ in bello & rebus aduerſis vſui eſſe poſſint. nihil eſt enim in hominū vita ſtabile, nihil perpetuum, nihil conſtans. Sa-

A pientis igitur hominis eſt & in rebus ſecundis ea arma parare, quibus te aduerſus res dubias tegere, ac tueri poſſis: & in aduerſis ſecundam fortunam ſperare, vt Od. 10. lib. 2. *Sperat infeſtis, metuit ſecundis Alteram ſortem bene præparatum pectus.*

Integris opibvs] incolumi re ſua familiari.

Non lativs] non largius, nō profuſius.

Metato] vel metis, limitibus, ac terminis circumſcripto: vel perticis, ſeu decempedis definito, ac terminato, ſeu potiùs dimenſo: vt poſteà Vmbreno aſſignaretur, & vt Vmbrenus eius eſſet dominus: Ofellus autem, colonus. Vtebantur veteres hoc verbo in agrorum dimenſionibus, diuiſionibus, atque aſſignationibus. Virg. Diris,

B *Pertica, qua noſtros metata eſt impia agellos.* & Horat. Oda 15. lib. 2. *nulla decempedis Metata priuatis opacam Porticus excipiebat arcton.*

Fortem mercede colon.] Ofellū nunc colonum, fortem, id eſt, patientem, & fortiter iniuriam temporum, atque incommodum ſuum ferentem, qui antea dominus erat.

Non ego, narrantem] narrantem hæc: *ego non temere edi die profeſto quicquam, &c.* Eſt autem Ofelli totus, qui deinceps ſequitur, ſermo.

Lvce profesta] die profeſto, id eſt, nō feſto. ſup. Od. 15. lib. 4. *Nóſque & profeſtis lucibus, & ſacris Inter iocoſi munera Liberi, &c.*

Sev longvm post tempvs] id eſt,

C ſiue longo poſt temporis interuallo, &c. non temerè hoc poſitum. nam hoſpites, qui crebrò nos inuiſunt, minùs interdum optati veniunt. contrà qui rarò, & longo interuallo nobis veniunt, eos & videre libentiùs, & liberaliùs accipere ſolemus. quidam hîc legi volunt *longò poſt tempore*. ego nihil muto. ſic enim potiùs loqui ſolet Horatius vt alibi *poſt paullum*, non *poſt paullo*.

Operum vacvo] cùm eſſem ab opere ſolutus, & otioſus propter imbrem. ſup. Od. 17. li. 3. *Cum famulis operum ſolutis.*

Per imbrem] imbris tempore: vel quandiu imbres è cælo decidebant: quamdiu pluebat.

Bene erat] bene erat nobis, bene cura-

D bamur. ſic Plautus in Menæch. *ſi ſapiam, hinc intro abeam, vbi mihi bene ſit.* Terent. Adelph. *vxor ſi eſſes, aut te amare cogitat, At teſe amari, aut potare, aut animo obſequi, Et tibi bene eſſe ſoli, cùm ſibi ſit malè.* Catull. ad Furium. *Quare non tibi ſit bene ac beatè?* Horat. epi. 1. *iuras bene ſolis eſſe maritis.* & Sat. 8. huius lib. *ſic vt mihi numquam In vita fuerit melius.* ibidem. *pulchre fuerit tibi.* iterum Catull. ad Fur. *Eſt pulchre tibi cum tuo parente.* poteſt & ſic intelligi. bene erat vicinus, id eſt, bene accipiebatur. nam etiam hoc modo loquitur Plaut. in Menæch. *quid multis verbis opus eſt? minore nuſquam bene fui diſpendio.* M. Tull. epiſt. lib. 13. ad Att. *Quid quæris? delectatus eſt, & libenter fuit.* & lib. 16. *cum vnum diem Veliæ conſtitiſſem: vbi quidē fui ſane libenter apud Talnam noſtrum: nec potui accipi, illo abſente præſertim,*

præsertim, liberalius. ſic & Catull. in fundum. *Fui libenter in tua ſuburbana Villa.*

Non piscibvs vrbe petitis] apud veteres illos Romanos, lautiores & apparatiores habebantur menſæ, piſcibus, quàm carnibus, extructæ. Cic. in Piſonem. *exſtructa menſa non conchyliis, aut piſcibus, ſed multa carne ſubrancida.* quo loco Piſonis ſordeis oſtendere conatur.

Cvm dvplice ficv] id eſt, vt docet Turnebus, cui aſſentior, cum duplicibus ficubus. ſunt autem ficus duplices, maiores, & quaſi geminæ, quas mariſcas appellant. Vegetius libr. 1. artis veterin. *ficus duplices viginti, rutæ faſciculum.*

Post hoc lvd. erat cvppa post.] hunc locum in omnibus ferè libris corruptum ego vna littera detracta emendaui. cuius emendationis ſpero omneis politos, & eruditos homines approbatores fore. ab Adriano quidem Turnebo eam magnopere olim probatam memini. Horum igitur verborum hæc ſententia eſt. poſtea (inquit) noſter ludus hic erat, cuppa magiſtra, id eſt, nullo alio bibendi magiſtro adhibito, quàm ipſa cuppa, potare: nullus erat, qui bibendi leges conuiuis daret: ſuo quiſque arbitratu bibebat, & quantum volebat, *ſolutus legibus inſanis*, vt ait Sat. 6. hoc libro. De hoc more autẽ, & de magiſteriis, bibendique legibus vide annot. ad Od. 4. lib. 1. Sic igitur hunc locum explicandum cenſeo. Sed Turnebus mutata poſtea ferè ſententia, non ita pridem ſcripſit, *culpa potare magiſtra*, (ſic enim legitur in codicibus omnibus vulg. & pleriſque manuſcr. ludi genus fuiſſe à veteribus excogitatum, quo non magiſtri imperio conuiuæ bibere cogebantur, ne in ebrietatem inciderent: ſed vt ab ea coërcerentur, nemo, niſi qui aliqua in re peccarat, calicẽ ducebat: vt bibere pœnæ & dedecoris eſſet, non inuitationis, aut magiſterij. Sic apud Plautum in Sticho, qui peccat, poculo multatur: *vter* (inquit) *demutaßit, poculo multabitur.* Idem Turnebus ſtatim ſubiicit: legitur & apud Flaccum *cuppa*, quod vas eſt potorium etiã linguæ vernaculæ vſurpatum pro patera: & in epigrammat. *Sunt cuppæ, calices, cyathi.* quam ſcripturam Lambinus ſequitur: vt libertatem bibendi accipiamus poculo imperante, non bibendi arbitro. Poculum enim non cogit niſi volentem, cùm magiſter etiam inuitum bibere cogeret. *Cuppa* etiam Porphyrio agnoſcere videtur. Hæc ille: ex quibus verbis intelligere licet, ita illum à me diſſentire, vt tamen meam explicationem probet. quod mihi ſatis eſt: neque neceſſe habeo vulgatam lectionem, eiúſque explicationẽ refellere.

Et venerata ceres] id eſt, & orata Ceres, vt culmo, &c. ſequitur deinceps, *Explicuit vino contr. ſer. fr.* id eſt, ſeueritatem noſtram exhilarauit, nobis ſcilicet libantibus, & poſtea compotantibus: vel ſic, orata Cerere, & libatione facta, compotatione triſtitiam diſcuſſimus, & frontis rugas explicuimus. verbum *venerari* autẽ idem valere, quod *orare, & precari*, declarant exempla

A è bonis ſcriptoribus producta. Plaut. in Aulul. Lar. *Auri theſaurum clam omneis in medio foco Defodit, venerans me, vt id ſeruarem ſibi.* Idem Rudente, *Eſt Deus: veneror, vt nos ex hac ærumna eximat miſeras, inopes, ærumnoſas, aut aliquo auxilio vt adiuuet.* Idem ibidem. *Venus, veneror te, vt omnes miſeri lenones ſient.* Idem Bacchid. *ſaluto te vicine Apollo, qui ædibus Propinquus noſtris accolis, veneror que te, Ne Nicobulum ſinas noſtrum ſenem prius Me conuenire, quàm ſodalem viderim Mneſilochi Piſtoclerum.* Idem Trinum. *Larem corona noſtrum decorari volo. vxor venerare, vt Nobis hæc habitatio bona, fauſta, felix, fortunatáque eueniat.* Virgil. Æneid. 3. *Nymphas venerabar agreſteis, Gradiuúmque patrem, Geticis qui præſidet aruis, Rite*
B *ſecundarent viſus, omenque leuarent.* Idem eod. libr. *curſúſque dabit venerata ſecerdos.* & libr. 4. Georgic. *tu munera ſupplex Tende petens pacem, & faciles venerare Napæas. Námque dabunt veniam votis, iráſque remittent.* A Cæcinna ad M. Tull. Ciceronem lib. 6. epiſt. *quid iraſcitur ei, qui ſcripſerit aliquid contra ſuam voluntatem, cum ignorit omnibus, qui multa Deos venerati ſunt contra eius ſalutem?* id eſt, qui multa à diis precati ſunt. ſic Horat. infr. Sat. 6. *Si veneror ſtultus nihil horum*, id eſt, ſi nihil tale à Diis precor: vt ſuo loco dicemus.

Ceres] Cererem Græci Δημήτερα appellant, cuius ἔτυμον afferens Plato in Cratylo, φαίνεται (inquit) κατὰ τὴν δόσιν τῆς ἐδωδῆς διδοῦσα ὡς μήτηρ, Δημήτηρ κεκλῆσθαι, id eſt, videtur enim propter donationem cibi, quæ largiatur
C nobis cibum vt mater, δημήτηρ, quaſi donans mater eſſe appellata.

Contr. seria frontis] id eſt, ſeueritatem frontis: ſeu ſeueram, ſeriam, & contractam frontem. Nam contrahitur frons rebus ſeriis, ac triſtibus: compotationibus, conuiuiis, riſu, ioco & ſimilibus explicatur.

Sæviat atqve novos, &c.] id eſt, iterum atque iterum ſeſe nobis præbeat iniquã, atque infeſtam fortuna, nouos nobis terrores incutiat, nouos motus excitet: quantum poterit de hoc noſtro tenui victu, & parſimonia detrahere? quaſi dicat, aut nihil, aut parum.

Qvantvm hinc imminvet?] Quidam libri manu ſcr. habent, *Quantum hinc eminuet?* vnde coniicere poſſis, legendum *deminuet*.

D Qvanto avt ego parc. avt] poſteaquam Vmbrenus nos de vetere poſſeſſione deturbauit, nobíſque eiectis agrum noſtrum occupauit: quanto minus aut ego, aut vos ſplendidè vixiſtis? quanto deterior fuit noſtri corporis nitor? nihilo ſcilicet. Quemadmodum ex lautiore, & liberaliore victu, cultúque nitent corpora: ita ex parciore, & maligniore ſquallent. Non diſſimulabo lectori tamen, in quibuſdam libris calamo exaratis ſcriptum eſſe, *O pueri vixiſtis, &c.* quod non ſequor.

Hvc novvs incola] Vmbrenum ſignificat. aliquot libri mano ſcripti habẽt, *hic nouus*. quam ſcripturam non improbo: & fortaſſe recta eſt. alij cum vulgatis conſentientes, *huc*.

NAM PROPRIÆ TELLVRIS] sic M. Tull. off. 1. *sunt autem priuata nulla natura: sed aut vetere occupatione, vt, qui quondam in vacua venerunt: aut bello, vt, qui victoria potiti sunt, aut lege, aut pactione, conditione, forte.*

NOS EXPVLIT ILLE] ille Vmbrenus nos agro expulit per vim: nempè facta assignatione agrorum ab Imperatore. Sic Arrius Virgilium, vt significat in Mœride. *ô Lycida, viui peruenimus, aduena nostri (Quod numquam veriti sumus) vt possessor agelli Diceret: hæc mea sunt, veteres migrate coloni.*

NEQVITIES] mollities, luxuries, libido, profusio, ἀκολασία. Nam hominem nequam appellant Latini, inertem, nullius vsus, inutilem.

VAFRI INSCITIA IVRIS] ignorantia, seu insicientia iuris callidi, & versuti, vt M. Tull. appellat in orat. pro Cæcina. quattuor igitur hoc loco enumerat, quibus mutatur dominus, quibúsque possessio rerum soli, & aliarum amittitur: vim, per quam exactus est Ofellus: profusum sumtum, & luxuriam: iuris versuti ignorationem: mortem. non admodum huic dissimilis est locus ille epist. ad Iul. Florum lib. 2. *tanquã Sit proprium quicquam, puncto quod mobilis hora Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema Permutet dominos.* sic Theognis, Πολλοί τοι πλουτοῦσι κακοὶ, ἀγαθοὶ δὲ πένονται· Ἀλλ' ἡμεῖς τούτοις οὐ διαμειψόμεθα Τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον, ἐπεὶ τὸ μὲν ἔμπεδον αἰεί. Χρήματα δ' ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει, id est, multi improbi diuitiis circumfluunt: viri boni autem egent. Verùmtamen cum horum diuitiis virtutem non commutabimus. Quoniam virtus quidem fixa, & stabilis est: pecunias autem aliàs alius habet. Quamquam hos versus Plutarchus in libello, πῶς ἄν τις ὑπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο, ascribit Soloni, vt iam alibi diximus. inscitia autem pro inscientia positum, vt sæpè alibi.

TVRNEBVS.

EX lib. 3. cap. 19. Decimo lib. Æneid. legendum censeo, *Arboris acclinis trunco*, potius quàm accliuis. quem eundem errorem præclarè emendauit apud Horatium collega meus vir eruditissimus Lambinus. Nam Virgilio hoc loco, acclinis, est quod Cæsari acclinatus. Eius verba sunt, lib. 6. de bell. Gal. *Atque ita paulum modo acclinatæ quietem capiunt*, Iterum *huc cum se consuetudine acclinarunt.* malè vtrobique reclinarunt excudi reor, contra auctoritatem veterum librorum.

Ex lib. 7. cap. 9. Ibidem *Græcari* esse reor Græcanicis exercitationibus disci & pilæ, aliísque Græcorum nationi vsitatis vti. Eas. n. militiæ Romanæ opponit, id est, militaribus exercitationibus. Scribit enim,

-- vel si Romana fatigat
Militia assuetum græcari: mox duas Græcorum subiungit exercitationes, discum & pilam.

-- seu pila velox,
Seu te discus agit. id est, siue delectaris lusu pilæ seu disci.

Ex lib. 18. cap. 12. At verò, *quàm gallina tergere palatum*, sic dictum accipio, quasi quædam in eo sordes eluantur cibi succo & sapore. Sic detergeri dicitur fastidium, quasi in palato insideat humor aliquis fastidium pariens, quo detracto auiditas & appetentia gignatur. Columella, lib. 8. cap. 10. *Quæ in autumno quoque desidentium detergent fastidia, faciuntque auidiorem volaturam, quod maximè expedit.*

Ex lib. 9. cap. 6. *-- Et picta pandat spectacula cauda.* hic locus explicatur in libello de Arte poëtica super eo in versiculo,

Traxitque vagus per pulpita vestem.

Ex lib. 20. cap. 34. *-- at vos*
Præsentes austri coquite horum obsonia: huius versus explicationem videbis infrà sermone octauo huius posterioris libri.

Ex lib. 7. cap 8. Est lib. 9. Metamorph. Bona copia abundantiæ dea, quæ cornu Amaltheæ vel Acheloï gerit: eáque dicitur ratione, vt bonus euentus: & apud Catonem & Plautum bona salus, quæ ad Euphemismum sic ficta sunt. Nam & à Flacco scribitur,

-- mala copia quando
Ægrum sollicitat stomachum -- Ouidius autem ita scribit,

-- diuesque meo est bona copia cornu.

Ex lib. 7. cap. 9. *Cui canis ex vero dictum cognomen adhæret*, hunc arbitror propter sordidam immúdámque vitam esse canem appellatum: sed & Cynici non tantum quia obuios adlatrabant, sed etiam ob vitam illiberalem ab humanitate remotam & munditia appellabantur in Græcia. In ead. Ecloga. *Ac nisi mutatum parcit defundere vinum*, cùm dicit, vinum à Græcis ἐκτροπίας vocatum & τροπίας circumloquutus est. Ita autem intelligitur vinum vapescens, & degenerans exolescénsque, & in acetum aut vappam transiens.

Ex lib. 1. cap. 1. Defundere vinum est de dolio in craterem aut de cratere in pateram fundere. In Horatio igitur rectè coniicit vir doctiss. Lambinus scribendum, *Ac nisi mutatum parcit defundere vinum.* Id enim est in pateram vel trullam fundere & bibere. & lib. 2. de Finib. *Quibus vinum defusum sit e pleno Oenophoro*, id est, deorsum in pateram aut poculum fusum. & apud Maronem, 4. Georgic.

Hæc ait & liquidum Ambrosiæ defudit odorem.

Ex lib. 3. cap. 6. Ad conuiuiorum classem etiã pertinent Repotia, de quib. Horatius, *-- licebit*
Ille repotia, natales, aliosque dierum
Festos albatus celebret. Festus quoq; Pompeius, repotia postridie nuptias interpretatur, cû apud nouû maritum cœnatur, quia quasi reficiatur potatio: adferrque exemplu Pacuuij, *Ab hoc depulsum mamma pædagogandum accipit Repotialis liber.*

& in-

& interpretantur Grammaticorum tribules, septimum à nuptijs diem, quo iterum epulabantur: alij secundum, quo virgo in muliebrem habitum componebatur. Sed crediderim etiam repotia celebrari solita liberis natis, & cùm maritis noua quotannis propè soboles nascatur, vt renouanda sit epulatio, ideircò ea conuiuia repotia appellata: cui interpretationi Pacouij exemplum non repognat. Nec vero Auidieni personæ conuenit nuptiale coouiniom. Ea, nisi me fallit aoguriom, dicere voluit Acro Grammaticus, παιδοτρόφια Græcè vocari, velut sublatis & susceptis liberis, & parentibus eos alere decernentibus. Nam in Græcorum potestate erat liberos expoocre, nec alere. Vt autem repotia ita ita interpreter, mihi persuadet Ausonius sic scribens, epist. ad Pau. *Coniugióque dapes & sacra repotia patrum.* Ecce eorum epulas dicit, qui susceptis liberis facti sunt parentes.

Ex lib. 17. cap. 17. Apud Horatiom cùm Sermonum lib. 2. scribitur,

-vides vt Pallidus omnis
Cœna desurgat dubia? exponitur ab interpretibus optimis rectè de cœna iorgat. legi tamen in Lexico Latinogræco interpretationem, quam si negligerem, piacularem me putarem. Constat cruditates & alui proflumia parari epulis dubijs & varijs. expositum igitur reperi *desurgat*, in secessum eat ad exonerandam aloom. Sic enim scribitur: ἀφοδεύω ὡς ὡσάτης. Sic desurgere à Setibonio vsurpatur, *Tenesmus est irritatio vltima partis intestini directi, in quo sæpius libet desurgere sine causa.*

Ex lib. 28. cap. 4. Cœna dobia etiam parasitorum verbum est, laotámque & opiparam significat; atque adeò id cùm satis non intelligeretur, declarauit eam esse Terentius, Phormio. act. 2. sc. 2. *In qua dubites quid potissimum sumas.* Sed & illud parasiticum verbum Terentij vsurpauit Horatios

- vides vt Pallidus omnis
Cœna desurgat dubia?

Ex lib. 7. cap. 9. Cùm autem ait, *-- tellus me prima tulisset*, cuipiam fortasse videatur significari tellus illa, quæ antiquorum ætate erat, non tellus sæculi Horatiani, nec culpari fortassè is sensos possit. Sed tellus prima videtur esse, quæ à chao prima ante elementa omnia, etiam ante cœlom (si Hesiodo in Theogonia credimus) extitit, Maro,

-- Prima & tellus & pronuba Iuno
Dant signum & lib. 1. Georhic. sm,

- tuque, ô cui prima frementem
Fudit equum magno tellus percussa tridenti. Etsi enim in Attica hoc factum fuisse legimus, quam antiquissimam terram indigenarum atticem audiuimus: tamen absolutè de terra accipiendum existimamus, cui primatus originis triboitur. At libro 3. Æneid. *- quæ vos à stirpe parentum*

Prima tulit tellus, aliter exponitur, & rectè: posset tamen etiam eodem sensu commodè conseruari.

Ex lib. 13. cap. 1. Est intellectu difficile quod scribitur,

Quem nunc accisis videas metato in agello
Cum pecore & gnatis fortem mercede colonum.
Hic intelligo Ofelli agrum diuisum & assignatum fuisse Vmbreno, ipsumque eius agri, cuius antè dominus fuerat, factum esse mercenarium colonum. Nam in agrorum diuisione & assignatione, modum metiebantur, quod est metari: sed & metis & limitibus solebant centurias & agrorum formas includere. Vnde & metationem hac in re his verbis nominat Siculus Flaccus. De diuisis & assig.

Ex lib. 15. cap. 6. *Siquidem*, inquit Plautus, Penu. sc. Negotij sibi qui volet, *tu es meum futurus pro vua passa pensilis.* Vuæ sæpenumerò suspenduntur, vt passæ fiant: etsi alia ratio earum faciendarum est. Vnde illud Varronis, libr. 1. de re rust. cap. 68. *Pensilia, vt vuæ, sorba, ipsa ostendunt quando ad vsum oporteat promi.* Horatius,

- tum pensilis vua secundas
Et nux ornabat mensas.

Ex lib. 13. cap. 1. Ambigitur quæ sit apud Horatiom duplex ficus in hoc verso,

Et nux ornabat mensas, cum duplice ficu. & plerique sunt in hac sententia, vt censeant duo genera ficus significari, ego verò ficum poto significari maiorem, vt quæ marisca vocabatur. Vt enim Maro scripsit, 1. Georgic.

-duplex dentalia dorso, &
At duplex agitur per lumbos spina: cùm & crassum dorsum dentalis, & latam spinam equi demonstrare vellet: sic duplicem ficum ab Horatio appellari sospicor, quæ maior est & vberior, quæque formæ amplioris est. Sed ad testimonium veniendum, & vt ita dicam, tabellate scriptorom suffragium. Vegetius libr. artis veterinariæ 1. *Addisque nouem duplices ficus*, iterum, *ficus duplices, 20. rutæ fasciculum.* Plinius naturalis historiæ lib. 20. cap. 6. *Diocles hydropicis cum centaurea, aut in duplici fico.* Marisca autem ficus vilior erat sapotisque fatui. Martialis, lib. 7. epig. 24.
Infantis melimela dato fatuasque mariscas. Sic vilioribus bellarijs explicatam fuisse mensam secundam Horatius demonstrat.

Ex lib. 30. cap. 3. Refert Seneca solitos fuisse veteres etiam rusticos post prandium aot cœnam bibere. Qood ex Horatio caliginem aliquam remouet ita canente.
Post hoc ludus erat culpa potare magistra. verba sũt Senecæ, *Post prandium aut cœnam bibere, vulgare est: hoc patresfam. rustici faciunt & veræ voluptatis ignari.*

Ex lib. 7. cap. 9. Quæsitum de me aliquando recordor, quid apud Horatium esset,
Et venerata Ceres, vt culmo surgeret alto,
Explicuit vino contracta seria frontis. & vt verum fatear, non satis in præsentia quicquam ad enodandum tam implicatum sensum succurrebat: tamen similis illis, qui nulla in re hærent & celeritate respondendi ad omnia, emunt doctrinæ famam,

ego quoque ex tempore aliquid garrij & effutij: A Nunc re apud me diutius & accuratius exacta & cogitata, sensum euoluere è suis tegumentis, quibus velut obductus est conabor. Significari igitur libationem puto, qua antiqui post epulas vti solebant. Nam pateram tenentes, ex ea aliquid in honorem dei, vt hic rusticus in honorem Ceteris, venerantes precantésque fundebant: deinde bibebant, inuitatióque fiebat. Hic ergo colonus ait se cum suis conuiuis veneratum Cererem, vinum post cœnam bibisse, & contractæ frontis rugas vino explicasse. *Culpa vero, potare magistra*, excogitatum erat ludi genus post cœnam, quo non magistri imperio ad bibendum cogebantur, ne nimium ebrietati indulgeretur: sed vt ea coërceretur, nemo nisi qui qua in re peccarat, calicem ducebat: vt bibere pœnæ & dedecoris esset, non inuitationis aut magisterij, Plautus in sticho, sc. Agite, ite foras. B

Qui peccat poculo multatur.

Vter, inquit, *demutaßit poculo multabitur.*

Legitur & in Flacco. *cuppa*, quod vas est potorium vernaculæ linguæ etiam vsurpatum pro patera. & in epigrammate, *Sunt cuppæ, calices, cyathi*: quam scripturam ingeniosissimus & doctissimus interpres Lambinus sequitur. vt libertatem bibendi accipiamus poculo imperante, non bibendi arbitrio. Poculum enim non cogit nisi volentem cùm magister inuitum potare cogeret: *cuppam* etiam Porphyrio videtur agnoscere.

C

ARGVMEN. SATYR. 3.

Sub persona Damasippi Stoicum paradoxum tractat, à Cicerone quoque tractatum: quo stultos omnes insanire dicebant. Ipse autem his verbis hanc eorum sententiam proponit,

Quem mala stultitia & quæcunque inscitia veri
Cæcum agit, insanum Chrysippi porticus & grex
Autumat. Initio Damasippum inducit ipsum accusantem, quòd præ desidia nihil scriberet: deinde quomodo ad Stoicam sectam se contulisset, narrantem. De qua etiam nonnulla per ironiam sub eius persona dicit, vt, *sapientem pascere barbam*: &, *Stertinius sapientum octauus*. Tandem verò ita claudit satyram, vt sub ipsius Damasippi D nomine cæteros omnes apertè irridere videatur, cùm varijs insaniæ generibus ab eo commemoratis, aliquot suæ quoque audiens, respondet, *o maior tandem parcas insane minori.*

*Sic rarò scribis, vt toto non quater anno,
Membranam poscas, scriptorum quæque retexens,
Iratus tibi, quòd * vini, somníque benignus
Nil dignum sermone canas. quid fiet? * ab ipsis
Saturnalibus huc fugisti. sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissis: incipe: nil est:
Culpantur frustra calami: immeritúsque laborat
Iratis natus * paries dijs, atque poëtis.
Atqui vultus erat multa, & præclara minantis, *
Si vacuum tepido cepisset villula tecto.
Quorsum pertinuit stipare Platona Menandro?
Eupolin, Archilochum, comites educere tantos?
* Inuidiam placare paras virtute relicta?
Contemnere miser. vitanda est improba Siren
Desidia: aut, quicquid vita meliore parasti,
Ponendum æquo animo. dij te Damasippe, deæq;
Verum ob consilium donent * tonsore. sed vnde
Tam bene me nosti? postquam omnis res mea Ianum
Ad medium fracta est, aliena negotia curo,
Excussus proprijs. olim nam quærere amabam,
Quo vafer ille pedes lauisset Sisyphus ære:
Quid sculptum infabrè, quid fusum durius esset.
Callidus huic signo ponebã millia centum.
Hortos, egregiásque domos mercarier vnus
Cum lucro noram. vnde frequẽtia * Mercuriale
Imposuere mihi cognomen compita. noui:
Et morbi miror purgatum te illius. atqui
* Emouit veterem mirè nouus: vt solet, in cor*

Traiecto

Traiecto lateris miseri, capitísque dolore: A
*Vt lethargicus hic cùm fit pugil, & medicum * vrguet.*
Dum ne quid simile huic, esto, vt libet. ô bone, ne te
Frustrere, insanis & tu: stultíque propè omnes: (mira
Si quid Stertinius veri crepat: vnde ego
Descripsi docilis præcepta hæc, tempore, quo me
*Solatus iussit * sapientem pascere barbam,* B
Atque à Fabricio non tristem ponte reuerti.
Nam, malè re gesta cum vellem mittere operto
Me capite in flumen: dexter stetit: &, caue faxis
Te quicquam indignum. pudor, inquit, te malus vrget:
Insanos qui inter vereare insanus haberi.
Primùm nam inquiram, quid sit furere. C *hoc si erit in te*
*Solo * nil verbi pereas quin fortiter, addam.*
Quem mala stultitia: &, quemcumque inscitia veri
Cæcum agit: insanum Chrysippi porticus, & grex
Autumat. hæc populos, hæc magnos formula reges,
Excepto sapiente, tenet. nũc accipe, quare
Desipiant omnes æquè ac tu, qui tibi nomen D
Insani posuere. velut siluis, vbi passim
Palanteis error certo de tramite pellit:
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abijt: vnus vtrique
Error: sed varijs illudit partibus: hoc te
Crede modo insanum: nihilo vt sapientior ille,
*Qui te deridet, * caudam trahat. est genus vnum*

Stultitiæ, nihilum metuenda timentis: vt igneis,
Vt rupeis, fluuiósque in campo obstare queratur.
Alterum & huic varium, & nihilo sapientius, igneis
Per medios, fluuiósque ruentis. clamet amica
Mater, honesta soror, cum cognatis, pater, vxor,
*Hîc fossa est ingens: hîc rupes maxima: * serua:*
Non magis audierit, quàm Fufius ebrius olim
*Cùm * Ilionam edormit, Catienis mille ducentis,*
Mater te appello, clamantibus. huic ego vulgum
Errori similem cunctum insanire docebo.
Insanit, veteres statuas Damasippus emendo: (esto:
Integer est mentis Damasippi creditor?
Accipe, quod numquam reddas mihi, si tibi dicam:
Túne insanus eris, si acceperis? an magis excors
** Reiecta præda, quam præsens Mercurius fert?*
Scribe decem à Nerio. non est satis: adde Cicutæ
Nodosi tabulas centum: mille adde catenas:
Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus:
*Cùm rapies in ius * malis ridentem alienis:*
Fiet aper: modò auis, modò saxum: & cùm volet, arbor.
*Si malè rem gerere insani est: * contrà, bene sani:*
Putidius multo cerebrum est (mihi crede) Perilli

*Dictantis, quod tu numquam * rescribere possis.*
*Audire, atque * togam iubeo componere, quisquis*
Ambitione mala, aut argenti pallet amore:
Quisquis luxuria, tristíve superstitione,
Aut alio mentis morbo calet: huc propius me,
Dum doceo insanire omneis, vos ordine adite.
Danda est ellebori multo pars maxima auaris:
Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
Heredes StaberI summam incidêre sepulcro.
Ni sic fecissent, gladiatorum dare centum
Damnati populo paria, atque epulum, arbitrio ArrI:
Frumenti, quantum metit Africa. siue ego praue,
*Seu rectè: hoc volui: * ne sis patruus mihi. credo*
Hoc StaberI prudentem animum iussisse. quid ergo
Sensit, cùm summam patrimonI insculpere saxo
Heredes voluit? quoad vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium: & cauit nihil acrius: ut si
Forte minus locuples uno quadrante perisset,
Ipse videretur sibi nequior. omnis enim (res,
Virtus, fama, decus, diuina, humanáque pulcris
Diuitijs pârẽt: quas, qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, iustus, sapiénsne etiam, & rex,
Et, quicquid volet. hoc, veluti virtute paratum,
*Sperauit magnæ laudi fore. quid * simile isti*
Græcus Aristippus? qui seruos proijcere aurum
In media iussit Libya: quia tardius irent
Propter onus segnes. vter est insanior horum?
*Nil agit exemplum, * litem quod lite resoluit.*
Si quis emat citharas, emtas comportet in vnum,
Nec studio citharæ, nec Musæ deditus vlli:
Si scalpra, & formas non sutor: nautica vela
Auersus mercaturis: delirus, & amens
Vndique dicatur meritò. quid discrepat istis,
Qui nummos, aurúmque recondit, nesciuс uti
Compositis, metuénsque velut contingere sacrum?
Siquis ad ingentem frumenti semper aceruum.
Porrectus vigilet cum longo fuste: neque illinc
*Audeat * esuriens * dominus contingere granum:*
Ac potiùs folijs parcus vescatur amaris:
Si positis intus Chij, veterísque Falerni
Mille cadis: nihil est, tercentum millibus, acre
Potet acetum: age, si & stramentis incubet, vnde-
Octoginta annos natus, cui stragula vestis,
Blattarum, ac tinearum epulæ, putrescat in arca:
Nimirum insanus paucis videatur eò, quod
Maxima pars hominum morbo iactatur eodem.

Filius,

Filius, aut etiam hæc libertus vt ebibat heres,
Dijs inimice senex custodis? ne tibi desit?
Quantulum enim summæ curtabit quisque dierum,
Vngere si cauleis oleo meliore, capútque
Cœperis impexa fœdum porrigine? quare,
Si * quiduis satis est, periuras, surripis, aufers
Vndique tun' sanus? populum si cædere saxis
Incipias, seruósve tuos, quos ære pararis:
Insanũ te omnes pueri, clamentq; puellæ.
Cum laqueo vxorem interimis, matrémque veneno,
Incolumi capite es? quid enim? neque tu hoc facis Argis,
Nec ferro: vt demens genitricem occidit Orestes.
An tu reris eum occisa insanisse parente?
Ac non antè malis dementem actum furijs, quàm
In matris iugulo ferrum tepefecit acutum?
Quin ex quo est habitus * malè tutæ mentis Orestes:
Nil sanè fecit, quod tu reprendere possis.
Non Pyladen ferro violare, ausúsve sororem
Electram: tantùm * malè dicit vtrique, vocando
Hanc furiam, hunc aliud, iussit quod splẽdida bilis.
Pauper Opimius argenti positi intus, & auri,
Qui Veientanum festis potare diebus
Campana solitus trulla, vappámque profestis:
Quondam lethargo grandi est oppressus: vt heres
Iam circum loculos, & claueis lætus, ouánsque

A Curreret hunc medicus multùm celer, atque fidelis
Excitat hoc pacto: mensam poni iubet: atque
Effundi saccos nummorum, accedere pluris
Ad numerandum: hominem sic * erigit. addit & illud,
Ni tua custodis, auidus iam hæc auferet heres.
B Men' viuo? vt viuas igitur, vigila: hoc age. quid vis?
Deficient inopem venæ te, ni cibus, atque
Ingens accedat stomacho fultura ruenti.
* Quid cessas? agedum sume hoc ptisanarium oryzæ.
Quanti emtæ? paruo. quanti ergo? octo assibus. eheu:
Quid réfert, morbo, an furtis, pereámque rapinis?
C Quísnam igitur sanus? qui non stultus. quid? auarus?
Stultus & insanus. quid? si quis non sit auarus:
* Continuò sanus? minimè. cur Stoice? dicam.
Non est cardiacus, Craterum dixisse putato,
Hic æger: rectè est igitur, surgétque negabit:
D Quòd latus, aut renes morbo tentantur acuto.
Non est periurus, neque sordidus. immolet æquis
Hic porcum Laribus. verùm ambitiosus, & audax.
Nauiget Anticyram. quid enim differt, * barathróne
Dones, quicquid habes, an numquam vtare paratus?
Seruius Oppidius Canusi duo prædia diues

Antiquo censu, natis diuisse duobus
Fertur. & hæc moriens pueris dixisse vocatis
Ad lectum: postquàm te talos, Aule, nucésque
Ferre sinu laxo: donare, & ludere vidi:
Te Tiberi, numerare: cauis abscondere tristem:
Extimui, ne vos ageret vesania discors:
Tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam.
Quare per diuos oratus vterque Penateis,
Tu caue ne minuas: tu ne maius facias id,
*Quod satis esse putat pater: & natura * coërcet.*
*Præterea ne vos titillet * gloria, iureiurando obstringam ambo: vter ædilis, fueritve*
Vestrûm prætor: is intestabilis, & sacer esto.
In cicere, atque faba bona tu, perdásque lupinis,
Latus vt in circo spatiere, aut æneus vt stes,
Nudus agris, nudus nummis, insane, paternis:
Scilicet vt plausus, quos fert Agrippa, feras tu,
* *Astuta ingenuum vulpes imitata leonem?*
* *Nequis humasse velit Aiacem Atrida vetas cur?*
* *Rex sum. Nil vltrà * quæro plebeius. Et æquam*
Rem imperito: ac, si cui videor non iustus, inulto
Dicere, quæ sentit, permitto. Maximè regum,
Dij tibi dent capta classem reddducere Troia:
*Ergo * consulere, & mox respondere licebit?*

A *Consule. Cur Aiax heros ab Achille secundus*
Putrescit, toties seruatis clarus Achiuis:
Gaudeat vt populus Priami, Priamúsque inhumato:
Per quem tot iuuenes patrio caruere sepulcro?
* *Mille ouium insanus morti dedit, inclytum Vlyssem,*
B *Et Menelaum vnà mecum se occidere clamans.*
Tu, cùm pro vitula statuis dulcem Aulide natam
Ante aras, spargísque mola caput, improbe, salsa:
* *Rectum animi seruas? Quorsum? * Insanus quid enim Aiax*
Fecit, cùm strauit ferro pecus? abstinuit vim
C *Vxore, & nato, mala multa precatus Atridis:*
Non ille aut Teucrum, aut ipsum violauit Vlyssem.
Verùm ego, vt hærenteis aduerso littore naueis
Eriperem, prudens placaui sanguine diuos.
* *Nempe tuo furiose. meo, sed non furiosus.*
D *Qui species * alias veris, scelerísque tumultu*
Permistas capiet, commotus habebitur: atque,
Stultitiáne erret, nihilum distabit, an ira.
* *Aiax immeritos dum occidit, desipit, agnos?*
Cùm prudens scelus ob titulos admittis inaneis:
Stas animo? & purum est vitio tibi, cùm tumidum est cor?

Si quis

Si quis lectica nitidam gestare amet agnam: A
Huic vestem, vt natæ. paret ancillas: paret aurum:
** Pupam, aut pupillam appellet, fortíque marito*
Destinet vxorem: interdicto huic omne adimat ius
Prætor & ad sanos abeat tutela propinquos.
Quid? si quis natam pro muta deuouet agna: B
Integer est animi? ne dixeris. ergo, vbi praua
Stultitia, hic summa est insania. qui sceleratus:
** Et furiosus erit. quem cepit vitrea fama,*
*Hunc * circumtonuit gaudens Bellona cruentis.*
Nunc age luxuriam, & Nomentanum arripe mecum. C
Vincit enim stultos ratio insanire nepotes
Hic simul accepit patrimonI mille talenta:
Edicit piscator vti, pomarius auceps,
Vnguentarius, aut Tusci turba impia vici.
*Cum scurris fartor, cum * velabro omne macellum,* D
Manè domum veniant. quid tum? venêre frequentes.
Verba facit leno. quicquid mihi, quicquid & horum
Cuique domi est, id crede tuum, & vel nunc pete, vel cras.
*Accipe, quid contrà iuuenis responderit * æquus.*
In niue Lucana dormis ocreatus, vt aprum

Cœnem ego: tu pisceis hiberno ex æquore verris:
Segnis ego, indignus, qui tantum possideam: aufer:
*Sume tibi * decies: tibi tantumdem: tibi triplex,*
Vnde vxor media currat de nocte vocata
Filius Æsopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet vt decies solidum exsorberet, aceto
*Diluit insignem * baccam: quî sanior, ac si*
Illud idem in rapidum flumen, iacerétve cloacam?
Quincti progenies ArrI, par nobile fratrum
*Nequitia & nugis, * prauorum & amore gemellum:*
** Luscinias soliti impenso prandere coëmtas.*
Quorsum abeant sani? creta, an carbo- ne notandi?*
Ædificare casas, plostello adiungere mures,
Ludere par impar, equitare in arundine longa
Si quem delectet barbatum: amentia verset.
Si puerilius his ratio esse euincet amare:
Nec quicquam differre, vtrúmne in puluere, trimus
Quale prius, ludas opus: an meretricis amore
Sollicitus plores: quæro, faciásne, quod olim
Mutatus Polemo? ponas insignia morbi,
Fasciolas, cubital: focalia? potus vt ille

Dicitur ex collo furtim carpsisse coronas:
*Postquàm est impransi correptus voce * magistri?*
Porrigis irato puero cùm poma, recusat.
Sume Catelle: negat. si non des, optat. amator
*Exclusus quî distat: * agit ubi secum, eat, an non,*
Quò rediturus erat non arcessitus: & heret
*Inuisis foribus? nec * nunc, cùm me vocet ultro,*
Accedam? an potiùs mediter finire dolores?
Exclusit: reuocat: redeam? non, si obsecret. ecce
Seruus non paullo sapientior. ô here, quæ res
Nec modum habet, neque consilium, ratione, modóque
Tractari non vult. in amore hæc sunt mala, bellum,
Pax rursum. hæc si quis tempestatis propè ritu
Mobilia, & cæca fluitantia sorte, laboret
*Reddere * certa: sibi nihilo plus explicet, ac si*
Insanire pâret certa ratione, modóque.
Quid? cùm Picenis excerpens semina pomis
Gaudes, si cameram percussi forte: penes te es?
*Quid? cùm? * balba feris annoso verba palato:*
* *Ædificante casas quî sanior? adde cruorem*
Stultitiæ: atque ignem gladio scrutare: modò, inquam,
Hellade percussa Marius cùm præcipitat se,

A *Cerritus fuit: an commotæ crimine mētis*
Absolues hominem: & sceleris damnabis eundem,
Ex more imponens cognata vocabula rebus?
*Libertinus erat, qui circum compita * siccus*
Lautus manè senex manibus currebat. & unum
* *Quiddam magnum addens, unum me surpite morti:*
B *Dijs etenim facile est, orabat: sanus utrisque*
Auribus, atque oculis: mentem, nisi litigiosus,
*Exciperet dominus, cùm venderet. hoc quoque * vulgus*
Chrysippus ponit fæcunda in gente MenenI.
Iupiter, ingenteis qui das, adimísque dolores:
C *Mater ait pueri menseis iam quinque cubantis,*
Frigida si puerum quartana reliquerit: illo
Manè die, quo tu indicis ieiunia, nudus:
In Tiberi stabit. casus, medicúsve leuarit
*Ægrum ex * præcipiti: mater delira necabit*
In gelida fixum ripa: febrímque reducet.
D *Quóne malo mentem concussa? * timore deorum.*
*Hæc mihi Stertinius * sapientum octauus amico*
Arma dedit: posthac ne compellarer inultus.
Dixerit insanum qui me, totidem audiet: atque
* *Respicere ignoto discet pendentia tergo.*
*Stoice, * post damnum sic vendas omnia pluris:*

Quam me stultitiam (quoniam non est genus vnum) A
Insanire putas? ego nam videor mihi sanus.
Quid? caput abscissum demens cùm portat Agaue
Nati infelicis, sibi tum furiosa videtur?
Stultum me fateor (liceat concedere verù)
Atque etiam insanum: tantum hoc edisfere, quo me B
Ægrotare putes animi vitio. accipe: primùm
*Ædificas: hoc est * longos imitaris, ab imo*
Ad summum totus moduli bipedalis: & idem
Corpore maiorem rides Turbonis in armis
** Spiritum, & incessum: quî ridiculus minus illo?* C
*An, quodcumque facit Mæcenas, * te quoque verum est,*
Tanto dissimilem, & tanto certare minorem?
** Absentis ranæ pullis vituli pede pressis,*
Vnus vbi effugit: matri denarrat, vt ingens
Bellua cognatos eliserit. illa rogare,
Quantáne? num tandem, se inflans, sic magna fuisset. D
Maior dimidio. num tanto? cùm magis, atque
Se magis inflaret: non, si te ruperis, inquit,
Par eris. hæc à te non multum abludit imago.
Adde poëmata nunc: hoc est oleum adde camino:
Quæ si quis sanus fecit: sanus facis & tu.
** Non dico horrendam rabiem. iam desine cultum*
Maiorem censu. teneas Damasippe tuis te:
Mille puellarum, puerorum mille furores.
O maior tandem parcas insane minori.

Poëta in hac satyra Damasippum quendam facit loqoentem, qui aliquando exercoerat signorum, & vasorum antiquorum, atque hortorum mercaturam: in qua cùm rem suam minùs hene cessisset, relicto lucri studio sese ad philosophiam contulerat. Ego eum esse puto, de quo M. Tull. scribit in epist. ad M. Fabium Gallum lib. 7. qui mandatu Ciceronis quædam ei signa emerat haud illi grata, nempe Bacchas, & Martis signum. Itaque optabat M. Tull. aut vt ea essent inemta, aut vt aliquis eorum emtor seu Damasippus, seu quis alius reperiretur. verba M. Tull. sunt hæc, *sed tamen si ista mihi sunt habenda, certiorem velim me facias, vbi sint, quando arcessantur, quo genere vecturæ. Si enim Damasippus in sententia non manebit, aliquem Pseudodamasippum vel cum iactura reperiemus.* de eod. lib. 12. epist. ad Attic. *si & Silius is fuerit, quem tu putas, nec Drusus facilem se præbebit, Damasippum velim aggrediare.*

Membranam poscas] scribis tu quidem multa, sed quicquid scribis, retexis ac deles, neque ex aduersarijs, aut tabulis ceratis, aut palimpsesto in membranam refers. Ita raro aliquid dignum oculis, & lectione scribis, vt toto anno membranam non quater poscas, id est, vt toto anno membranam tibi à puero dari non iubeas, in qoam referas ea, quæ in palimpsesto, aut tabula cerata scripseris.

Scriptorum quæque retexens] ea omnia, quæ à te scripta sunt, motaos, vertens, delens. & est tralatio à tela texta, & postea retexta. *telam retexere* autem est ἀναλύειν, dissoluere. nemini est inaudita Penelopæ tela.

Vini, somníque benignus] id est, plus quàm par sit, vino, somnóque deditus. largius æquo bibens, & supra modum dormiens. dictum est autem *vini & somni benignus*, vt *profusus sui, parcus temporis, largus pecuniæ. benignus* enim idem ferè est, quòd largus, vt suprà anootauimus: *malignus* contrà parcus.

Nil dignum sermone] sic loqountur Græci, οὐδὲν ἄξιον λόγου. Arist. ῥητορ. β. τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότατον, ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες οὐ χρημάτων, ἀλλὰ λόγου ἄξιοί εἰσι. τὸ γὰρ λόγου ἄξιον οὐχ ἁπλῶς λέγεται. id est, sermonem esse rem optimam, quia viri booi non pecunia, sed ratione aut sermone digni sunt.

Nam λόγου ἄξιον, seu sermone dignum non simpliciter dicitur. Plato in Euthydemo, ἐνθυμοῦ δὴ μή τι παραλείπομεν τῶν ἀγαθῶν, ὅ,τι καὶ ἄξιον λόγου. cogita igitur numquid aliquod bonum prætermittamus, quod & dignum sermone sit. idem in Alcibiade 1. ἐπιμέλειά τις καὶ σοφία, ταῦτα μόνα ἄξια λόγου ἐν Ἕλλησιν. id est, diligentia, & sapientia, hæc sola digna sunt sermone apud Græcos. idem lib. 1. de repub. λυσιτελεῖ μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα ἐὰν περ λανθάνῃ· ἔστι δ' οὐκ ἄξια λόγου, id est, prosunt igitur etiam talia, si quidem lateant. sunt autem non digna sermone. Titus Liuius ἄξια λόγου, *digna dictu* solet dicere. vt lib. 35. annal. in princip. *crebra magis, quàm digna dictu prælia fecit*. Idem lib. 27. *certamina haud satis digna dictu serebant*.

SATVRNALIBVS] quæ agebantur 14. Kalend. Ianuarias: de quibus alibi dicemus pluribus verbis.

SOBRIVS ERGO] si propter vini, & somni liberaliorem vsum ad scribendum tardior, atque ineptior es: nunc igitur, dum sobrius, & siccus es, profer aliquid promissis dignum.

CVLPANTVR FR. CAL.] frustra culpa in calamos confertur, quasi ad scribendum, seu pingendum minus aptos.

IMMERITÚSQVE LABORAT] sic ferè Virgil. Moreto, *& immerito dicit conuicia fumo*. Solebant veteres illi, maximè poëtæ, & scriptores, parietes habere ceratos, vt si quid fortè noctu in mentem veniret, statim in eo inscriberent. paries igitur tuus ceratus immeritò abs te vexatur: iniuriáque in eum culpam confers.

IRATIS NATVS PARIES DIIS] cùm tibi nihil in mentem veniat, quod in eo inscribas, videtur Dijs, & poëtis iratis natus esse. sic loquitur infrà Saty. 7. de Prisco quodam ingenij mobilissimi. *Vertumnis, quotquot sunt, natus iniquis*. & sup. Sat. 5. lib. 1. *dehinc Gnatia Lymphis Iratis extructa*. *Dijs iratis* fieri dicitur id, quod infeliciter geritur. Hæc enim opinio semper fuit hominum animis insita, Dijs iratis, aut inuitis nihil prosperè euenire, nihil feliciter geri, nihil denique benè procedere, quod Homerus confirmat cùm alibi, tum ἰλ. μ̃, princip. vbi de muro, quem Græci ante naueis duxerant, loquitur: θεῶν δ' ἀέκητι τέτυκτο Ἀθανάτων· τῷ καὶ οὔτι πολὺν χρόνον ἔμπεδον ἦεν: id est, Dijs autem inuitis factus fuerat immortalibus. idcirco neque diu firmus & stabilis fuit. Virgil. Æneid. 2. *Heu nihil inuitis fas quemquam fidere Diuis*. & Catull. ad Manlium, *Nil mihi tam valdè placeat Rhamnusia virgo: Quod temerè inuitis suscipiatur heris*, id est, Dijs. ex quo nata sunt hæc loquendi genera. Terent. And. *nescio, Nisi mihi Deos satis scio fuisse iratos, qui auscultauerim*. Idem Phorm. *mihi vsu venit hoc, scio, Memini relinquis me, Deo irato meo*. M. Tull. orat. pro Cœlio. *Quamobrem si quem forte inueneritis, qui aspernetur oculis pulchritudinem rerum; non odore vllo, non tactu, non sapore capiatur, excludat auribus omnem suauitatem: huic homini ego fortasse & pauci Deos propitios, plerique* A *autem iratos putabunt*. Plaut. Pœnulo, *Nam ego hodie infelix dijs meis iratissimis Sexagenos immolaui*. T. Liuius li. 3. *Sin periurio gaudeant, Dijs magis iratis, quàm hostibus bellum gesturos*. Idem lib. 9. *nec moror, quo minus in ciuitatem obligatam sponsione commissa iratis omnibus Dijs, quorum eluditur nomen, redeant*. M. Tull. epist. ad Attic. lib. 4. *De Apollonio quod scribis, qui illi Dij irati homini Græco? qui conturbare quidem putat sibi licere, quod equitibus Romanis*. videtur autem locus ille cum interrogatione legendus, vt dicam ὁδοῦ πάρεργον. *qui illi Dij irati?* id est, qui Dij sunt illi irati? quos ille Deos sibi habet iratos? quamquam alij censent genus esse loquendi antiquum, & esse legendum enunciando. Persius Satyr. 4. B *Hunc an Chunc, dijs iratis, genióque sinistro, Qui quandoque iugum pertusa ad compita figit, &c.* Dolore animi impulsus, & perturbatus dixit illud Catullus ad seipsum, *Quin te animo obsirmas, teque astringisque, reducisque, Et Dijs inuitis desinis esse miser?* Solent enim homines interdum perturbati impiè loqui, vt Chremes ille Terentianus in Heaut. *Deos nescio*. eòdem pertinet illud, quod est suprà Od. 18. lib. 1. *non ego te, candide Bassareu, inuitum quatiam*. & illud de art. poët. *Tu nihil inuita dices, faciesve Minerua*.

ATQVI VVLTVS ERAT, &c.] atqui vultu, & fronte significabas, te præclara quædam scripturum, ac prolaturum. *minantis*, id est, promittentis: vt epist. ad Celsum lib. 1. *dic multa &* C *pulchra minantem, Viuere nec rectè, nec suauiter*, ad quem locum plura. Et verò sic *minantis* explicat Seruius ad illum Virgilij versum lib. 2. Æneid. *Promisi vltorem, & verbis odia aspera moui*. hæc enim ille. *promisi*, per contrarium dixit, pro minatus sum. quia minamur mala, promittimus bona. Sic Horatius contrà, *Atqui vultus erat multa & præcl. min.* id est, promittentis. Quidam libri veteres habent, *Atquin*.

SI VACVVM] si te vacuum, id est, omnibus negotiis, & curis solutum tua villula accepisset, id est, cum te in villam tuam expeditum, & otiosum recepisses. *si* valet, *cum*, vt alibi annotauimus. *tepido tecto* autem vel quòd loca tecta apertis tepidiora sunt natura: vel *tepido* propter focum luculentum, quo delectabatur Horatius.

D QVORSVM PERTINENT STIPARE] quid fuit opus cum Platone Menandrum, Eupolim, Archilochum tecum deportare, si nihil lecturus, nihil tuo nomine dignum scripturus eras? Quod autem Platoni adiunxerat Menandrum, Eupolim, Archilocum, ex eo intelligere debemus, consilium hoc eius fuisse, vt satyras scriberet, comitatis, & vrbanitatis plenas: & præterea iambos. Sed animaduertendum est, Horatium ita dixisse *stipare Platona Menandro: Eupolim, Archilocum, &c.* quibus verbis significat, coniunxisse cum Platone Menandrum, non etiam Eupolim, neque Archilochum: quamuis hos etiam poëtas secum portarit. An censebimus temerè, aut frustrà hoc ab eo esse dictum, & Menandrum cùm Platone iunxisse, quia Menandri

nomen

nomen aptè cadebat in hunc versum? Liceat vtatur suo quisque in hac re, vt in alijs, arbitratu. Mihi videtur Menandrum, vt nouæ comœdiæ comicum, & magis moratum, & grauiorem, & (vt Græco nomine vtar) politicoteron, & seueriorem, quàm veteres comœdiæ poëtas, cum Platone, Socraticorum omnium grauissimo, potissimùm copulasse, & commixisse. Adiuuat meam opinationem Dion Chrysostomus in ea oratione, quæ inscripta est περὶ λόγου ἀσκήσεως, his verbis, καὶ μηδεὶς τῶν σοφῶν αἰτιάσηταί με ὡς προκρίναντα τῆς ἀρχαίας κωμῳδίας τὴν Μενάνδρου, ἢ τῶν ἀρχαίων τραγῳδιῶν τὴν Εὐριπίδου. οὐδὲ γὰρ οἱ ἰατροὶ τὰς πολυτελεστάτας τροφὰς συντάττουσι τοῖς δεομένοις θεραπείας, ἀλλὰ τὰς ὠφελίμους. πολὺ δ' ἂν ἔργον εἴη τὸ λέγειν ὅσα ἀπὸ τούτων χρήσιμα. ἥ τε γὰρ τοῦ Μενάνδρου μίμησις, ἅπαντος ἤθους καὶ χάριτος πᾶσαν ὑπερβέβληκε τὴν δεινότητα τῶν παλαιῶν κωμικῶν· ἥ τε Εὐριπίδου, &c. id est, Neque verò me quisquam doctorum reprehendat, quòd aut Menandri comœdiam nouam, veteri anteponam, aut tragœdias Euripidis, antiquis. Nam ne medici quidem victum sumptuosissimum, & apparatissimum curationi egentibus præscribunt, sed vtilissimum. Difficillimum autem sit verbis consequi, quanta ex his poëtis vtilitas percipi possit. Nam & Menandri virtus quædam & facultas omnium morum imitandorum, omnisque lepòris & venustatis exprimendæ, omnem antiquorum comicorum sollertiam superauit: & Euripidis, &c.

INVIDIAM PLACARE PARAS] Quémadmodum res secundæ inuidiam conflant: ita aduersæ exstinguunt, & misericordiam commouent. Cùm sit autem nihil calamitosius, nihil miserius animo vitioso, nullàque virtute ornato: credibile est, ignauiam, atque inertiam ad placandam, sedandámque inuidiam multum valere. nam contrà vsu experimur quotidie virtute præstanteis viros acerrima inuidia laborare, quamuis Aristot. lib. 2. rhetor. doceat, inuidiam locum habere sæpius in fortunæ, quàm in animi bonis. Sed, vt cœperam dicere, nõ est id, quod scribit. Aristot. perpetuò, neque vsquequaque verum. vno exemplo erimus contenti. quid fuit in Aristide admirabilius, quid præstantius, quàm iustitia, & patientia paupertatis? attamen cùm pauper esset, iustique cognomen factis & vita consecutus esset, hoc vno nomine, non odio potentiæ, aut diuitiarum, exsilio illo decennali Atheniensibus visitato, quod διὰ ὀστράκων fiebat, multatus est. rectè igitur hoc loco Damasippus ait, Horatium inuidiam placare conari ignauia, desidia, & inertia: hoc est, virtute relicta. Non est illud Pindari à multis posterioribus scriptoribus vsurpatum, inuidiam miseratione meliorem, atque optabiliorem esse. verba Pindari sunt hæc Pyth. ὠδ. α. ἀστῶν δ' ἀκοὰ κρύφιον θυμὸν βαρύνει μάλιστ' ἐσλοῖσ' ἐπ' ἀλλοτρίοις. ἀλλ' ὅμως κρέσσων οἰκτιρμῶν φθόνος· μὴ παρίει καλά, id est, ciuium autem animos occultè grauat inuidia, cum alienas virtutes audiunt. Verùm tamen melior miseratione inuidia est. ne prætermitte res præclaras, ex quibus expressum est illud epigramma Græcum lib. 1. ὁ φθόνος οἰκτιρμοῦ κρείσσων Πινδαρόν ἐστιν ἄμεινον. Οἱ βασκαινόμενοι λαμπρὸν ἔχουσι βίον, Τοὺς δὲ λίαν ἀτυχεῖς οἰκτείρομεν. ἀλλὰ τί εἴην; Μήτ' ἄγαν εὐδαίμων, μήτ' ἐλεεινὸς ἐγώ. id est, Inuidia, ex sententia Pindari, misericordia melior est. Ii, quibus inuidetur, opiparè, & splendide viuunt. Eorum autem, qui misereri & calamitosi sunt, miseremur. at quẽ me esse velim? neque valde fortunatum, neque valde miserabilem. cum quibus congruunt illa Plautina in Trucul. *Mauelim mihi inimicos inuidere, quam me inimicis meis. Nam inuidere alij bene esse, tibi male esse, miseria est. Qui inuident, egent: illi, quibus inuidetur, rem habent.* Idem Pindarus Nεμ. ὠδ. η. ait inuidiam semper inuadere viros forteis, & virtute præstanteis: cum deterioribus autem non certare. ἅπτεται δ' ἐσλῶν ἀεὶ, χειρόνεσσι δ' οὐκ ἐρίζει. & Pyth. ὠδ. ια. ἴσχει τε γὰρ ὄλβος οὐ μείονα φθόνον· ὁ δὲ χαμηλὰ πνέων ἄφαντον βρέμει. id est, opes enim & res valdè secundæ, non paruam inuidiam habent: qui autem humilia spirat, & & humi iacet, obscurum fremit. cum his concinit illud Æliani lib. 2. ποικίλης ἱστορ. ὅστις δ' ἐρᾷ φθονεῖσθαι, τοῦτο δὴ τὸ τοῦ Εὐριπίδου περίβλεπτος ἄγαν σπευδέτω, id est, quisquis cupit inuideri, planè (quod ait Euripides) clarus, atque insignis esse studet. Propterea autem quòd veteres existimabant, inuidiam, ijs, quibus inuidebatur, esse damnosam, perniciosam, ac pestiferam, (solo enim aspectu inuido, & maligno inuides hominibus, & maximè pueris, nocuisse vsu didicerant) iccirco eam multis modis placare, atque exstinguere studebant: vt ridiculo aliquo spectatoribus obiecto, fortunæ secundæ dissimulatione, aut occultatione, casu aliquo aduerso sponte suscepto & contracto, & similibus: quorum libet mihi subiicere ex bonis auctoribus exempla. ridiculi exemplum est, mentola, seu similis aliqua res turpicula, quæ collo puerorum appendebatur ad inuidiam auertendam. Varro, *Pueris turpicula res quædam suspenditur, nequid obsit, bonæ scænæ causa.* Nam res turpis, qualis est ea pars, quam diximus, spectatorum oculis obiecta, risu commoto inuidiam discutit, atque auertit. huc pertinent illa ex epist. 14. lib 1. *Rident vicini glebas & saxa mouentem.* fortunæ secundæ occultationis exemplum suppeditabit Catullus, carm. ad Lesbiam, *Dein cum millia multa fecerimus: Conturbabimus illa, ne sciamus, Aut nequis malus inuidere possit.* Exemplum casus aduersi est apud Herodotum de Polycrate in Thalia: cui nihil acciderat, quod nollet, nisi quòd annullum, quo delectabatur, in mare sua voluntate de Amasis consilio abiecerat, vt deorum inuidiam (sic enim Herodotus) exstingueret. Etiam Cunina dea puerorum cunis addita, à pueris fascinum arcebat, vt testatur Lactantius, his verbis, *Et Cunina, quæ infantes in*

cunis tuetur, & fascinum summouet. Putabant etiam A eum, qui ter despueret in sinum, fascinum posse auertere, vt ille apud Theocr. εἰδ' ϛ'. Ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον. Ταῦτα γὰρ ἁ γραῖά με Κοτυτταρὶς ἐξεδίδαξεν: id est, Vt ne autem fascinari possem, ter in sinum meum despui. Hæc enim me anus Cotyttaris edocuit. Tale ferè illud Persij Sat. 2. *Ecce auia, aut metuens diuûm matertera cunis, Exemit puerum, frontémque, atque vda labella Infami digito, & lustralibus antè saliuis Expiat, vrentes oculos inhibere perita.* Sic igitur hoc loco Damasippus quærit ab Horatio, paretne inuidiam placare, inertia, & desidia, & virtutis derelictione.

Improba Siren.] desidiam hîc Sireni B similem facit. alibi voluptates cum Sirenibus comparantur: quia vtraque & desidia, & voluptas vno ferè modo animos hominum permulcet, lactat, corrumpit. de Sirenibus plura dicemus ad epist. 1. libr. 1. ad illum verbum, *Sirenum voces, &c.* Nunc autem mihi venit in mentem mirari, quamobrem M. Tull. lib. 5. de finib. quo loco de scientia, & rerum cognitione disputat, scribat, Sirenum cantibus nihil aliud ab Homero significari, quàm discendi studium, sciendique voluptatem. sic enim M. Tull. *Mihi quidem Homerus huiusmodi quiddam vidisse videtur in ijs, quæ de Sirenum cantibus finxerit. Neque enim vocum suauitate videntur, aut nouitate quadam, & varietate cantandi reuocare eos solitæ, qui prætereuehebantur: sed quia multa se scire profitebantur, vt homines ad earum saxa discendi cupiditate adhærescerent. ita enim inuitant Vlyssem (nam verti, vt quædam Homeri, sic istum ipsum locum) O decus Argolicum quin puppim huc flectis Vlysses, Auribus vt nostros possis agnoscere cantus? Nam nemo hæc vnquam est transuectus cærula cursu, Quin prius astiterit vocum dulcedine captus, &c.* C Hactenus M. Tull. Ego autem hoc mihi persuadere non possum. Cùm enim voluptates aliæ sint turpes, aliæ honestæ: hæque expetendæ, illæ fugiendæ: fugiendæ profectò non sunt eæ voluptates, quæ è rerum cognitione, scientiáque nascuntur, quippe quæ sint honestissimæ. At Vlysses, ne Sirenum cantibus caperetur, vinciri se iussit: sociosque, quibus aureis cera, ne cantus illi exaudirent, obstruxerat, vincla sibi soluere vetuit, etiam si posteriùs, vt id facerent, magnopere contenderet, atque adeò imperaret. D Quod non fecisset, nisi in ijs cantibus insignem turpitudinem, pestem, calamitatem inesse, atque ab eis magnum sibi, suisque detrimentum importatum iri sciret. Postremò vt Sirenum cantus perniciosos, ac calamitosos fuisse facilius intelligere possis, scribit Homerus, quotquot homines Sirenibus canentibus aureis præbuissent, in ijs patriam redeuntibus neque vxores, neque liberos obuiam lætos procedere, reditúmque gratulari: locum autem, vbi versentur, & commorentur Sirenes, hominum, qui illic contabuerint, ac putruerint, ossibus esse coopertum. Quorum omnium nihil eis, qui discendi studio ducuntur, impendere, aut accidere solere dicendum est: nisi forte dicat aliquis, Vlyssem, quemadmodum immortalitatis, sic & rerum cognitioni patriam, vxorisque & liberorum complexum prætulisse. Xenophon autem ἀπομνημ. β. existimare videtur, in carminibus Sirenum vim quandam eorum, qui nauigabant, retinendorum fuisse propterea, quòd scirent illæ, quibus quisque cantibus duceretur, ac delectaretur: & quòd ad eas arteis, ac virtutes, quas quisque coleret, suos cantus accommodarent, propriisque, & conuenientibus vnumquemque laudibus ornarent. Itaque cùm scirent, Vlyssem esse veræ laudis, solidæque gloriæ cupidissimum, eo carmine vsas esse, quod ad illius virtutem prædicandam, famaque sempiterna celebrandam B valde pertineret: alios autem Vlyssis dissimileis tali carmine neque allici, neque retineri vllo modo potuisse: imò verò existimaturos fuisse sese à Sirenibus derideri. verba Xenophontis sunt hæc, Ἃς μὲν οὖν Σειρῆνες ἐπῇδον τῷ Ὀδυσσεῖ ἠκούσαμεν Ὁμήρου, ἔστιν ἀρχὴ τοιάδε τις. Δεῦρ' ἄγε δὴ πολύαιν' Ὀδυσεῦ. Ταύτην οὖν, ἔφη, τὴν ἐπῳδήν, ὦ Σώκρατες, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις αἱ Σειρῆνες ἐπᾴδουσαι κατεῖχον, ὥστε μὴ ἀπιέναι ἀπ' αὐτῶν τοὺς ἐπᾳσθέντας; Οὔκ, ἀλλὰ τοῖς ἐπ' ἀρετῇ φιλοτιμουμένοις οὕτως ἐπῇδον. Σχεδόν τι λέγεις τοιαῦτα χρῆναι ἑκάστῳ ἐπᾴδειν οἷα μὴ νομιεῖ ἀκούων τὸν ἐπαινοῦντα καταγελῶντα λέγειν. Athen. quoque lib. 1. scribit Sirenes ea Vlyssi cecinisse, quæ ad eius ambitionem, & plurimarum C rerum studium essent accommodata. sic Athen. καὶ αἱ Σειρῆνες δὲ ᾄδουσι τῷ Ὀδυσσεῖ τὰ μάλιστα αὐτὸν τέρψοντα, καὶ τὰ οἰκεῖα τῇ φιλοτιμίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολυμαθίᾳ λέγουσαι.

Ponendum] amittendum, abijciendum, vt epist. ad Quinct. *Pone meum est (inquit) pono, tristisque recedo.*

Dii te Damasippe] loquitur Horat. significat autem huius Damasippi, vt iam philosophi, barbam fuisse admodum magnam, & longam. iccircò ei vrbanè tonsorem optat, qui eius barbam ad vmbilicum fortasse, aut ad pubem, demissam radat, aut certè tondeat.

Verum ob cons.] tectum, bonum. annot. infrà eadem fat.

D Postquàm omnis res mea] respondet Damasippus hoc modo. Postquàm rem malè gerendo, & ære alieno contrahendo, & versoris faciendis ad inopiam redactus sum, &c. tralatio est à naufragio, quod ferè fieri solet ad scopulos, coorta in mari tempestate. sic M. Tull. pro Sylla. *Sed vt aliquis patrimonio naufragus, inimicus otij, &c.* idem Philipp. 12. *qui ex naufragio luculenti patrimonij ad hæc Antoniana saxa proiectus est.*

Ianum ad medium fr.] in Iano medio habitabant, vel magnam diei partem conterebant fæneratores. Erat autem medius Ianus, locus, sic appellatus à Iano, Deo bifróte, in quem locum conueniebant mercatores & fæneratores: vt declarant verba illa Ciceronis Philipp. 6. *Ianus medius in L. Antonij clientela sit? quis vnquam in illo Iano*

Iano inuentus est, qui L. Antonio mille nummûm ferret expensum? Erant enim duo Iani, superior, & inferior: quos summum, & imum appellat idem epist. 1. libr. 1. *hæc Ianus summus, ab imo Prodocet.* Alij treis fuisse volunt, in quibus est Acron: ídque etiam ex Liuio intelligere licet lib. 41. annalium. Ianus medius igitur intelligendus est locus medius inter duos Ianos, quo in loco erant argentarij, & fæneratores, Ouid. *Qui puteal, Ianumque timet celeresque Kalendas.* Idem lib. 1. Fast. *Cum tot sint Iani, cur stas sacratus in vno, Hic vbi iuncta foris tẽpla duobus habes?* hoc igitur ait Damasippus, se postea quàm naufragium fecerit suarum fortunaruoi, versuris & fænore, & mercaturis, aliena negotia curare. inest autem in verbo *fracta*, tralatio à naui fracta.

Aliena neg. c. Exc. pr.] quia nihil habeo domi, quod agam, vtpote naufragio facto totius rei meæ familiaris, aliena negotia curo. Tales homines describuntur à parasito illo Plautino in Sticho, his verbis, *Sed curiosi sunt hic complures mali, Alienas res qui curant studio maximo. Quibus ipsis nulla est res, quam procurent, sua.* Talis inducitur & Dimarchus ille in Trucul. *expedibo. Rem perdidi: cum re meum negotium abstulisti. Si rem seruassem, fuit vbi negotiosus essem.* Itaque scitum est illud Platonis lib. 4. de Republ. ὅτι τὸ τὰ αὑτοῦ πράττειν, καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν, δικαιοσύνη ἐστὶν, id est, res suas agere, & alienas non curare, iustitiam esse. Et Aristoteles lib. 6. de moribus ad Nicom. eo loco, vbi disputat de prudentia, & scientia, seu prudentia ciuili, quam Græci πολιτικὴν appellant, ostendit, probabiliter dici posse, politicos homines, id est, qui rempub. tractant, atque administrant, nõ esse prudenteis, sed potius πολυπράγμονας, seu φιλοπράγμονας. quia prudentis sit res suas agere, & suis rationibus consulere: illi autem negotiis alienis implicentur: & ad hanc opinionem confirmandam profert aliquot versus Euripidis ex Philocteta, dimidiatos, & truncatos.

Vafer Sisyphus.] à quo prouerbium Σισύφου μηχαναί, id est, Sisyphi machinæ. de Sisypho Æoli filio vide annotata suprà ad Od. 14. lib. 2. significat autem Damasippus. sese olim studiosum fuisse vasorum antiquorum. Et Æschines oratione περὶ [illegible].

Qvid scvlptvm] ita habent duo codices Vatic. & Iannoct. Faër. Torn. Nicot. Russar. quos secutus sum. nam *scalptum* aliud est: vt sup. *scalpere terram Unguibus*. Sat. 8. lib. 1. id est, fodere.

Infabrè] sine arte. cuius contrarium *affabre*.

Qvid fvsvm dvrivs] quid minus eleganter conflatum. contra Virgil. Æn. 6. *Excudent alij spirantia mollius æra, &c.* Pausan. Arcadicis scribit, Rhœcum Phici filium, & Theodorum Teleclei, Samios, primos æs conflare instituisse, atque ex eo fuso, & conflato statuas fecisse. fuit autem hic Theodorus annuli illius opifex, quo tantopere delectabatur Polycrates Samius, &

A quem in mare olim à se abiectum, rursus in præcordiis piscis posteà reperit, vt tradunt Herodotus in Thalia, & M. Tull. lib. 5. de finib. Antequã autem æneæ statuæ sculpi, conflarique cœptæ essent, ex ebeno (vt ait idem Pausan.) cupresso, cedro, omni genere quercuum, taxo, loto fiebant: Mercurij ex ea sola arbore, quam θύον nominant Græci. Vnde prouerb. *non ex quouis ligno Mercurius.*

Callidvs hvic signo] ego quoduis signum, quanti esset, dicere noueram. ego cuiuslibet signi pretium sciebam: & in eo callidus eram. nomen est verbum adiuuans: vt si diceret, callidè sciebam: vel in eo callidus eram, quòd sciebam, &c.

B Mercvriale] Mercurius præest mercaturis, & lucra adiuuat, vt infrà eadem Satyr. *an magis excors, Reiecta præda, quam præsens Mercurius fert?* Plaut. in Sticho. *Quàm bene re gesta saluos conuertor domum, Neptuno grates habeo, & tempestatibus, simul Mercurio, qui me in mercimoniis iuuit, lucrísque quadruplicauit rem meam.* vnde Ἑρμαῖον apud Græcos, pro lucro insperato. Atque huc referendum est illud Ciceronis in epist. 23. lib. 7. ad familiareis. *Martis vero signum quo mihi pacis auctori? gaudeo nullum Saturni signum fuisse. hæc enim duo signa putarem mihi æs alienum attulisse. Mercurij mallem aliquod fuisset, felicius, puto cum Auianio transigere possemus.* Iccircò Damasippus, qui statuas, vasa, fundos, hortos mercabatur, vt pluris reuenderet, in C eòque benè rem suam gerere putabatur, Mercurius vulgò dicebatur. *Mercuriale* autem excudendum curaui, secutus decem codices manuscriptos: vt intelligamus, Damasippum cognomento Mercurium dictum esse. Nam Mercuriale nomen dictum, pro Mercurij nomen. sic apud A. Gell. lib. 15. cap. 29. ex Pisonis annalib. quia Tarquinium ei nomen esset: mihi Iulium seu Gelliũ nomen est. alij habent *Mercuriale*: vt significet Horatius Damasippum Mercurialem esse nominatum.

Novi, et morbi] verba Horatij. Lucri autem studium, & operam assiduam in vasis, & signis, & similibus emendis positam, morbum appellat. Iam verbum *purgare* coniunxit & Liuius D cum patrio casu lib. 37. *Quibus purgantibus ciuitatem omnis facti, dictique hostilis aduersus Rom. &c.* In quibusdam lib. antiquis scriptum est ordine verborum conuerso, *Et miror morbi purg.*

Atqvi Emovit veterem] respondet Damasippus, morbum suum veterem à nouo esse depulsum. vtitur hoc eodem verbo Od. 15. li. 4. *emouitque culpas.* etiam hoc loco libri veteres aliquam multi habent *atqui*.

Vt solet in cor.] id est, vt fieri solet cùm lateris, & capitis dolor in cor transfertur, fitque ex pleuritico quispiam cardiacus. secutus est autem Horat. hoc loco opinionem, seu potiùs errorem communem in eo, quòd cardiacis cor dolere existimat. nam non est ita. καρδίαν enim veteres appellabant stomachum, vt docet

Galenus: ex cuius affectu ac dolore καρδιακοὶ A dicti sunt, non ex cordis. nam & Corn. Cels. lib. 3. cap. 19. morbum καρδιακὸν ait esse nimiam imbecillitatem corporis, quod immodico sudore digeritur.

Vt letharg. hic cùm fit pugil.] variè explicatur hic locus, à quibusdam sic: vt cùm ego lethargo laborans fio pugil, & phreniticus. lethargicus hic, id est, ego lethargicus, vt intelligamus, Damasippum se demonstrare, atque ita loquitur Satyr. 9. lib. 1. *Hunc hominem velles si tradere, &c. hunc hominem*, id est, me, δεικτικῶς. alij sic: vt cū aliquis lethargicus morbo commutato fit phreniticus, quæ explicatio mihi magis placet. Quidam vir doctus, idémque summum dignitatis gradum in Ecclesia Roma. B obtinens, mihi nuper Lutetiæ in sermone, cùm huius poëtæ mentio incidisset, dicebat, sibi videri, hunc locum simpliciter sic esse explicandū: vt, cùm hic, qui antea lethargicus erat, nunc lethargo liberatus est, fit pugil, id est, pugilatum exercet: & pugnis, cæstúq; dimicat: vt *pugil* propriè accipiatur pro eo, qui ad pugilationem exercendam, pugnóque dimicandum aptus est: non pro phrenitico. Quòd si quis dicat, non posse verbis Horatij hanc explicationem conuenire, propterea quòd, cùm loquatur Horatius de morbo nouo, qui veterem emouet, & videatur exempla morborum veterum, qui pelluntur à nouo C subijcere: exemplum quidem doloris lateris in cardiacum conuersi, satis aptè quadrat ad rem propositam: pugilis verò ex lethargico facti exemplum non item, quia pugilem esse, non sit ægrum esse: huic argumento respondebat vir ille amplissimus, Horatium suo more, id est, Satyricè, & vrbanè significare, pugiles morbo animi laborare: atque ita etiam hoc exemplum ad hunc locum accommodatum esse. λήθαργος autem est pæne inexpugnabilis somni necessitas, Latinè veternus, id est, mentis torpor, omnium propemodum rerum obliuionem afferens. lethargici dicûtur, à Græcis, qui tali morbo sunt affecti, quos veternosos appellant Latini.

Et medicum vrget] & medicum pugnis, & plagis insequitur, quod facere solent D phrenitici: vel, si *pugil* propriè accipiatur, vt volebat vir ille in summo dignitatis gradu locatus, quod facere & possunt, & amant pugiles.

Dum ne quid sim. huic] hunc quoque locum variè video explicari, & intelligi. alij sic: esto, vt libet, id est, per me licet sis lethargicus, & phreniticus, dum modò nihil phrenitico simile facias, ac me pugnis cædas: dum modo nihil simile facias huic, qui ex lethargico fit pugil. & ita Porph. alij sic: esto vt libet: sit ita vt dicis, dum nequid simile huic, id est, mihi accidat: dum modò in similem morbum non incidam. quibus verbis significat, Damasippum non esse sanum.

A · O bone, ne te frustr.] loquitur Damasippus.

Si quid Stert. veri crep.] si quid veri loquitur, vt annot. sup. ad Od. 18. lib. 1. Vnum est è decretis Stoicorum, stultos omneis insanire. fuerat autem hic Stertinius, philosophus Stoicus: de quo epist. ad Iccium lib. 1. *Empedocles, an Stertinium deliret acumen.* & fortasse Stertinius ille est, quem commemorat Cœlius in orat. ad populum. *equusque mihi sub feminibus occisus erat: oreas detraho inspectante Lucio Stertinio.* citat Festus in voce *orea*. Non celabo lectorem in quibusdam lib. veteribus scriptum esse, *verum crepat*. quemadmodum contrà Od. 3. lib. 1. vbi libri vulg. habent, *Nil mortalibus arduum est, &c.* plerique veteres habent, *Nil mortalibus ardui est.*

Vnde] à quo, vt sæpè aliàs.

Sap. pasc. barb.] barbam philosophicam. solebant enim philosophi, vt seueriore, ac tristiore aspectu essent, barba maiore, & longiore capillo in publicum prodire. Atque etiam ceteris in rebus, ac personis, mœroris, tristitiæ, luctus indicium erat barba longior, vt declarant illa apud M. Tull. Verr. 4. de iure dicundo. *Heraclius ille Siracusanus, & hic Bidinus Epicrates, expulsi bonis omnibus Romam venerunt: sordidati, maxima barba, & capillo Romæ propè biennium fuerunt*, idem in orat. de lege Agrar. contra Rull. *cum eo tandem exspectata P. Rulli, quod & princeps erat Agrariæ legis, & truculentius se gerebat, quam ceteri. iam, designatus alio vultu, alio vocis sono, alio incessu esse meditabatur. vestitu obsoletiore, corpore inculto, & horrido: capillatior quam ante, barbáque maiore, vt oculis & aspectu denuntiare omnibus vim tribunitiam, & minitari reip. videretur.* Suetonius in Augusto. *Adeo namque consternatum ferunt, vt per continuos menses, barba, capillóque summisso, caput interdum foribus illideret, vociferans, Quintili Vare redde legiones.* T. Liuius lib. 2. *ad hoc promissa barba, & capilli efferauerant speciem oris.* Idem lib. 6. *Coniecto in carcerem Manlio satis constat magnam partem plebis vestem mutasse, multos mortales capillum, ac barbam promisisse.* Idem lib. 27. de M. Liuio Salinatore. *sed erat veste obsoleta, capillóque, & barba promissa, præferens in vultu, habitúque insignem memoriam ignominiæ acceptæ.* Plutarch. in Catone Vticensi. D ἀπ' ἐκείνης δὲ τῆς ἡμέρας λέγεται μήτε κεφαλὴν ἔτι κείρασθαι· μήτε γένεια, μήτε στέφανον ἐπιθέσθαι· πένθους δὲ, καὶ κατηφείας, καὶ βαρύτητος, ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς τῆς πατρίδος, ἓν σχῆμα, νικώντων ὁμοίως, καὶ νικωμένων, ἄχρι τελευτῆς διαφυλάξαι, id est, *Ab illo vero die fertur neque caput, neque barbam totondisse: neque coronam capiti imposuisse: luctus autem, & mæroris, & tristitiæ ob calamitates patriæ, vnam perpetuam speciem, siue vincerent, siue vincerentur, vsque ad supremum vitæ diem, seruauisse.*

Fabricio] pontem Fabricium, hodie Iudaïcum nominant.

Mittere operto me capite] capite operto: ἐγκαλυπτόμενος. Qui sibi mortē consciscere volebant, & qui mortis periculū sibi immi-

[illegible]ere videbant, & quos alicuius facti valde pudebat, qui se diis manibus deuouebant, ij caput sibi operiebant. M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *vt quidam imperatores etiam seipsos diis immortalibus capite velato verbis conceptis pro repub. deuouerunt.* Et Socrates apud Platonem de Amore dicturus. Et qui Veris sacri voto erant obligati, liberos ad ætatem adultam progressos velabant, atque ita extra fineis agri Rom. exigebant, cùm velatos antea interficere solerent. Tum qui extremo supplicio damnati erant, iis caput velabatur, seu obnubebatur. T. Liuius, lib. 1. annal. *i lictor, colliga manus, caput obnubito, infelici arbori suspendito.* refert M. Tull. oratione pro C. Rabirio perduellionis reo. Huc pertinet illud Plaut. Mostell. Facturum me vt ne etiam aspicere in ædeis audeat: capite obuoluto vt fugiat cum summo metu.

DEXTER] opportunus, æquus, amicus, propitius. Virg. Æneid. 4. *Assis, ô, placidúsque iuues, & sidera cælo Dextra feras.* dextra etiam Pythagoréi ponebant in ordine bonorum, vt læua in malorum. Itaque tum Græci, tum Latini dextera pro bonis & commodis: læua pro malis, & incommodis vsurpant. suprà Sat. 9. *Nemo dexterius fortuna est vsus.* epist. 7. *puer hic non læuè iussa Philippi Accipiebat.* epist. ad Pison. *ô ego læuus, Qui purgo bilem sub verni temporis horam.* & Sat. 4. hoc lib. *cùm te sic tempore læuo interpellarim.*

PVDOR (INQVIT) TE MALVS VRGET.] pudore vitioso afficeris: de quo lege quæ annotata sunt ad epist. ad Quinct. lib. 1.

QVID SIT FVRERE:] quidam libri manuscripti habent, *quid sit furor.* ego lectionem receptam retineo, præsertim aliorum librorum auctoritate confirmatam.

NIL VERBI, &c.] nihil prætereà afferam: nihil loquar, quo tibi dissuadeam, ne tibi mortē consciscas: non prohibebo, quo minùs forti animo moriaris.

PEREAS Q. FORTITER] *pereas fortiter.* i. forti animo mortem oppetas: quasi fortis viri sit ob res aduersas lucem fugere, & mortem sibi consciscere quod negat Arist. lib. 3. de mori ad Nicom.

MALA STVLTITIA] mala. epithetum est perpetuum. nulla enim stultitia bona est: nisi fortè simulata, qualis ea, quam Brutus simulauit, aut qualis Solonis furor.

ET QVEMCVMQVE] sic habent tres libri Vat. & Iann. Faër. Torn. vulgati *quæcumque* mendosè. *agit* autem, id est, agitat, impellit, vexat.

INSCITIA VERI] *inscitia*, id est, inscientia: nisi fortè legendum, *inscientia*, vt notauimus suprà ad illum locum, Sat. 1. eiusd. lib. *functarum inscitia legum.*

QVI TIBI NOMEN INS. POS.] epist. 7. *Si velles (inquit) verum mihi ponere nomen.*

CHRYSIPPI PORTICVS] schola Stoica. στοὰ enim porticus est. Chrysippus autem Stoicorum porticum fulcire putabatur, inquit M. Tullius lib. 2. Academ. quæstion. quamuis Zeno Citiens Stoicæ disciplinæ sit auctor, & princeps.

AVTVMAT] id est, dicit, vel putat. Nonius.

HÆC MAGNOS FORMVLA R.] translatio à formulis prætoriis.

TIBI NOMEN INSANI POS.] libri vulgati habent, *Insano posuere, &c.* quam lectionem quamuis non damnem, hanc tamen malo: atque ita locutus est Sat. 3. lib. 1. *illi Tardo cognomen pingui damus, &c.*

VELVT SILVIS VBI PASSIM] quemadmodum (inquit) in siluis, & locis impeditis, ij omnes, qui à recta, seu certa via deflexerunt, æquè à via aberrant, etia si alius aliorsum feratur: ita varia quidem sunt stultitiæ, atq; insaniæ genera, & totidem, quot vitiorum nomina: sed peræquè omnes stulti, atque insani sunt. huc pertinet illud Simonidis, quod cōmemorat Plato in Protag. [illegible], id est, stultorum infinita sunt genera.

PALANTEIS] vaganteis: quo verbo sæpè vtitur T. Liuius: & Lucretius lib. 2. *atque viam palanteis quærere vitæ.*

CERTO DE TRAMITE] quidam legi volunt *recto de tramite*: & verò etiam mihi ita legendum iam pridem visum est. quin ita legi debere contenderim. adiuuat me locus simillimus Sat. 5. libr. 2. *Quam nequiere proci recto depellere cursu.* Dixit tamen M. Tullius proœmio actionis primæ, *Habeo autem certam viam, & rationem, qua omnes illorum conatus inuestigare & consequi possim.*

SED VARIIS ILLVD. PARTIB. id est, sed error ille in variis partibus versatur, quasi ludibundus. sic Virgil. Georg. 2. *Cui super indignas hiemes, solémque potentem, Siluestres vri assiduè, capreæque sequaces Illudunt.*

HOC TE CREDE MODO INSAN.] ita te insanum esse crede, vt is, qui te deridet, nihilo minus sit ridiculus, nihilóque sapientior, quàm tu.

CAVDAM TRAHAT] sibilis & risu dignus sit. natum à puerorum more. solent enim eorum, quos irrideri, sinistróque vulgi clamore excipi volunt, tergo, animantium caudas assuere, aut alligare, iisque vsque eò acclamare, dum hi clamoris causa cognita, caudam sibi auellant, vel caudam trahat, id est, caudam à tergo habeat, vt bellua quadrupes: sit stolidus, & stultus, vt pecus. Turnebus autem *Caudam trahere* positum esse putat pro magnificè se ostentare, sibique valde placere, ducta translatione ab iis, qui longas vesteis trahunt: vt in epist. ad Pison. *traxitque vagus per pulpita vestem*: & Od. 4. epod. *Vidésne sacram metiente te viam, Cum bis ter vlnarum toga, &c.* vel à pauonibus, vt Satyr. superiore, *quia veneat auro Rara auis, & picta pandat spectacula cauda.* & Persius. *Ante diem blando caudam iactare popello.* A quo dissentio. Mouet me genus loquendi. non enim dicit Horatius, caudam iactet, aut pandat, vt videri possit à pauonibus tractum: neque ve-

ftem trahat, vt ab iis, qui veftem longam induti, incedunt, vt in illa epift. *traxitque vagus*, &c. & Apud Arift. lib. 7. de morib. ad Nicom. ὃς ἕλκει τὸ ἱμάτιον, ἵνα μὴ πονήσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ αἴρειν λύπην, &c. id eft, *qui veftem trahit nequid in ea tollenda laboris fufcipiat, ac doloris*: & apud Varr. Modio. *Quòd tum erant in Græcia coma promiffa, rafa barba, pallia trahentes*: fed *caudam trahat*. Eft autem longè aliud *caudam trahere*, quàm *veftem trahere*.

Est genus vnum Stvltitiæ] duo ftultitiæ genera admodum diffimilia, ac diuerfa proponit: vnum eius, quæ ea extimefcit, in quibus nihil periculi eft: alterum eius, quæ certiffimà pericula non metuit. Atque hæc multo antè à Xenophonte fuerant occupata. ἀπομνημ. α. his verbis, τῶν τε γὰρ μαινομένων, τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ δεδιέναι, τοὺς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι. &c. id eft, eorum, qui infaniunt, alios ne horribilia quidem metuere: alios ea, quæ non funt metuenda, metuere, &c. Ad hoc genus etiã referri poffunt ij, quos commemorat Ariftotel. lib. 7. de moribus ad Nicom. qui metuunt ftridorem muris, & qui felem extimefcunt.

In campo] in planitie. vt fuprà Sat. 2. *vt fi quis afellum in campo doceat parentem currere frenis*: aliàs campi appellatione Martius intelligitur.

Hvic varivm] ab hoc fuperiore diuerfum.

Amica Mater] *amica mater*, vno fpiritu, & fine interpunctione legendum, & fcribendum eft. Nam fic loquuntur & Græci, φίλημά τηρ. Hefiod. in Theog. de Tritone, ὅς τε θαλάσσης Πυθμένα ἔχων παρὰ μητρὶ φίλῃ, καὶ πατρὶ ἄνακτι Ναίει χρύσεα δῶ δεινὸς θεός. id eft, qui matris fundum habitans apud amicam, feu caram matrem, & patrem dominũ incolit aureas ædeis horribilis Deus.

Serva] caue. φυλάττου: vel ferua te.

Non mag. avd. qvàm Fvf. ebr.] non magis audierit, quàm Fufius ille actor tragicus: qui, cùm aliquando Hecubam Priami vxorem dormientem ageret, & Polydorus à Polymneftore interfectus Hecubam matrem, & Ilionam fororem dormienteis inclamaret, ille ferio dormiens, neque refpondere potuerit, neque exaudierit. Polydorum autem Priami filium interfecerat Polymneftor rex Thraciæ, auri vnà cùm puero apud fe depofiti cupiditate impulfus: quod & Virgil. narrat Æneid. 3. *Fas omne abrumpit: Polydorum obtruncat, & auro Vi potitur*. & Polydorus Euripidis in Hecuba his verbis, Κτείνει με χρυσοῦ τὸν ταλαίπωρον χάριν Ξένος πατρῷος. Erant autem hæc verba Polydori mortui ex aliqua vetere tragœdia, fortaffe Attij. quæ ponuntur etiam in oratione pro Sextio, quo loco oftendit M. Tullius, quàm inuifus populo fuerit P. Clodius. fic M. Tull. de Clodio. *is, cum quotidie gladiatores fpectaret, numquam eft confpectus: cum veniret, emergebat fubitò, cùm fub tabulas fubrepferat, vt, Mater te appello, dicturus videretur*. innuit autem verbis illis M. Tull. P. Clodium, in eo, quòd ita populi afpectum fugeret, & latebras affiduè quæreret, cùm fpectaturus gladiatores veniens fubitò è tabulis prodiret, Polydoro illi ab inferis exeunti, matrem que appellanti, fimilem fuiffe. extãt duo verfus integri ad hunc locum pertinentes, quos primo libro Tufcul. profert idem M. Tull. *Ecce alium exoritur è terra, qui matrem dormire non finat. Mater te appello, quæ curam fomno fufpenfam leuas. Neque te mei miferet: furge, & fepeli natum*. Idem Acad. 2. *Quid Iliona fomno illo? Mater te appello, Nonne illa credit filium locutum, vt verè experrecta etiam crederet*. fed quòd hoc loco Ilionam nominat Horatius, vt & in fuperiore loco Cicero, dicendum Hecubam Ilionam quoque fuiffe nominatam. Alioqui non facilè hic locos poterit explicari, cùm Iliona Priami filia fuerit, Polydori foror. Iam non admodum his diffimile eft illud Virgil. Georg. 3. *nec miferi poffunt reuocare parentes*.

Catienis mille dvcentis] Catienus Polydori parteis agebat. totius igitur huius loci hæc fententia eft. funt rurfus quidam hoc in faniæ genere laborantes, vt nullum periculum extimefcant, non ignes, non rupem, non foffam: quos, fi propinqui moneant, vt fibi caueant, nihilo magis audierint, quàm Fufius ille tragœdiarum actor, Ilionæ, aut Hecubæ perfonam fuftinens, & fomnum fimulans, (quemadmodũ perfonæ, & tragœdiæ ratio ferebat) audiuit Catienũ tragœdum Polydori parteis agentem, cùm hæc verba magno clamore loqueretur, *Mater te appello*. obfcurè autem, & vrbanè Fufium irridet, qui cũ fomnum fimulare deberet, feriò dormierit, vino obrutus.

Hvic ego vvlgvm err. simil.] docebo, atque oftendam, volgum, fimilem huic errori errorem errare, id eft, fimili atque hic laborat, infania laborare. *Infanire errorem* genus loquendi Horatianum, qualia funt illa, *currere curfum, ludere ludum*. Terent. Eunucho, *& quia confimilem luferat Iam olim ille ludum*, &c. Plaut. Moftell. fub extrem. *Scis folere illam ætatem tales ludos ludere*. vbi tamen vulgò legitur *tabs ludo*. M. Toll. pro lege Agr. ad Pop. *Quod fi Alexandrea petebatur, cur non eofdem curfus hoc tempore, quos L. Cotta L. Torquato Coff. cucurrerunt*: Ita infrà eadem Saty. legendum cenfeo: *Quam me ftultitiam (quoniam non eft genus vnum) Infanire putas?*

Insanit, vster. [...]tat.] fateor Damafippum non effe fanum, qui tanto ftatuarum emendarum ftudio ducatur: fed Damafippi creditor longè infanior eft, qui ipfe quæftus ei homini credat, qui nunquam fit id, quod crediturus eft, foluturus. infanos eft emtor: venditor infanior, qui Damafippi fidei credat. *integer mentis* autem ex eo genere eft, quod fuprà collegimus ad Od. 22. lib. 1. *integer vitæ, maturus aui*, &c.

Accipe, qvod nvmqvam, &c.] fi te accipere iubeam, quod numquam reddas mihi, verum tu infanus eris, fi accipias, an potius infanus, fi prædam æquo Mercurio oblatam reiicias?

Præ-

PRÆSENS] æquus, fauens.

SCRIBERE DECEM à NERIO, &c.] sic habent codic. duo Vatic. & Card. Rainut. Iann. Tornes. Rutiard. Clericanus, & Nicorianus. Nerium, & Cicutam fænetatores accipio, hoc modo: Scribat debitor se à Nerio fæneratore accepisse decem: decem Nerio ferat accepta, id est, caueat Nerio per syngrapham, vel per argentariorum scripturam, se pecuniam ei certam debere. non est satis. accedant centum tabulæ Cicutæ fæneratoris nodosi, id est, supra modum diligentis, & actis in nominibus, & syngraphis faciendis: qui debitores multis cautionibus, & perscriptionibus, & litteris, veluti nodis quibusdam obstringebat. adde mille cautiones, & formulas, & iuris laqueos, quibus debitor constrictus teneatur: hæc omnia vincula tamen hic fugacissimos debitor effugiet. ita futuræ suot inanes, atque inutiles creditori omoes illæ tabulæ, formulæ, caotiones, scripturæ. Cicutæ tabulas intellige, litteras, & syngraphas, quibus sibi caueri iubebat Cicuta, cùm pecuniam fænerabatur. Iam verba illa, *scribe decem à Nerio*, sic accipienda sunt, quasi dicerentur debitori ab ipso Nerio fæneratore. nam *scribere* dicebatur debitor, qui mutuum sumebat, cùm vel ipse, vel argentarius eius nomine, ferebat acceptum creditori: & idem *rescribere* dicebatur, cùm æs alienum dissoluebat, id est, pecuniam mutuam reddebat vel per se, vel per argentarij scripturam, qui in codicem suom referebat, æs alienum à debitore creditori esse dissolutum. Alij Nerium & Cicutam iuriscoosultos fuisse volunt. Seruius hunc locum profert ad illum Virgilij versum Æn. 7. *Et tua Dardaniis transcribi sceptra colonis.*

PROTEVS] tergiuersatorem, & fugacem debitorem cum Proteo comparat, qui, vt est apud Hom. ὀδ. δ. modò leo, modò pardalis, modò aper, modò, quicquid voles, fiebat. vide annot. ad epist. 1. lib. 1. similis igitur erit Proteo debitor Damasippus, cùm vocabitur in ios ex omnibus enim cautionibus, & formulis, & syngraphis, & tabulis elabetur.

CVM RAPIES IN IVS MALIS RIDEBIT ALIENIS] sic legendum esse, non vt vulgò, *Cum rapies in iura malis rid. &c.* admonui iam anteà in commentariis Lucretianis. quod antea facere me fugerat, quamuis in vno atque altero libro ita scriptum reperissem, dum scilicet aliis curis, cogitationibúsque suspensus ac districtus in lectione recepta nihil vitij inesse arbitror. sumtum autem est, & ferè expressum ex illo Homeri versu ὀδ. υ. Οἱ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελώων ἀλλοτρίοισιν. id est, illi autem malis iam ridebant alienis. Iam verò malis alieois ridere, est id, quod dixit Oda 11. lib. 3. *vultu renidet*, seu potius, non ex animo, quo modo rident, qoi lætitiam simulant. vultum enim compononr illi quidem ad risum, & risus vestigia in vultu præbent, sed ita vt facilè appareat, risum esse quasi alieois maxillis confictum, & conformatum. Talis est & risus At-

A gyrippi illius apud Plautum in Asin. Arg. *Hem, aspecta: rideo.* Dem. *Vtinam male qui mihi volunt, sic rideant.* Huius autem loci restitutio, ne quid dissimulem, Simeoni Bosio Lemouici debetur. Ille enim Auratum admonuit per litteras; ita se repperisse scriptum in optimo, & antiquissimo cod. eadémque opera, se animaduertisse sumtum esse ab Homero: quod subindicat & Porphyrio. Auratus, autem, qui sciret, hoc mihi gratissimum futurum, cuius hoc scire in primis interesset, mihi impertiuit. Quod cùm ego item cum Turnebo collega meo in sermone, vt fit, communicassem, & iam cuidam loco meorum in Lucretium commentariorum, aspersissem, ita probauit, vt in caput. 5.23. lib. Aduers. retulerit.

B RAPIES IN IVS] quamobrem *rapies*? nam nemo in ius rapi, id est, manu iniecta & inuitus & per vim in ius trahi potest, alioquin iniuriarum actiooem habebit in eum, qui rapuerit. respondeo vel inuitum in ius duci posse eum, quem aduersarius vadatus sit, id est, vadibus acceptis in ius vocarit, si ille se ad diem non sistat in iudicio, & si aduersarius antestatus sit, id est, prehensa auricula aliquem ex præsentibus testem sumserit. vt suprà Satyr. 9. lib. 1. *Et licet antestari? ego vero Oppono auriculam: rapit in ius.*

PVTIDIVS MVLTO, &c.] multo stolidior, atque insanior est Perillius, qui id credit alteri, quod ille numquam sit dissoluturus. *dictare* est creditoris. dictat enim creditor, cùm iubet

C scribere, sibiqoe acceptum ferre debitorem. vel cùm dictat argentario nomen suum, vt perscribat ille in codice suo nomina creditoris, & debitoris. Satyr. 7. eiusd. *Nō dices hodie quorsum hæc tam putida tendant, Furcifer?*

RESCRIBERE] reddere per argentarij codicem, & scripturam.

TOGAM COMPONERE] toga composita attendere: se ad audiendum parare.

ARGENTI PALLET AMORE] epistol. 19. lib. 1. *Quod si pallerem casu, &c.*

CALET] æstuat. tralatio ducta est à morbis corporis, & maximè à febri. suprà transtulit ad amorem, morbum animi tæterrimum Od. 11. lib. 4. *Non enim posthac alia calebo Femina.*

D VOS ORDINE ADITE] vos, qui morbis animi affecti estis, suo quisque ordine ad me accedite.

DANDA EST ELLEBORI] significat, auaros omnium, qui animo laborant, insanissimos esse, auaritiámque, maximam esse insaniam.

NESCIO AN ANTICYRAM] amplificatio est. non solùm hoc dico, multo maximam ellebori partem auaris esse dandam: verumetiam existimo totam Anticyram, in qua nascatur elleborus, iis esse tribuendam epist. ad Pison. de arte poët. *Si tribus Anticyris caput insanabile numquam Tonsori Licino commiserit.* Sic Pers. *Anticyras melior sorbere meracas.*

HEREDES STABERI, &c.] Staberij

heredes iussi sunt à testatore incidere in eius sepulcro, quantum ab illo ex testamento accepissent: quod nisi fecissent, damnati sunt ab eodem testatore Staberio, centum paria gladiatorũ populo Rom. dare. sic autem cõcipi solebant verba testamentorum: hoc, vel illud faciat heres meus: si non fecerit, hoc, vel illud dare, seu facere damnas esto.

SVMMAM INCIDÊRE SEP.] inciderunt, iussu testatoris scilicet, in sepulcro summam pecuniæ, seu bonorum, quæ ex illo testamento acceperant.

ATQVE EPVLVM] & damnati sunt epulũ præbere populo Rom. arbitratu Arrij hominis sumtuosi, & luxuriosi: & item maximam vim frumenti.

FRVM. QVANT. M. AFR.] dixit ὑπερβολικῶς *Frumenti quantum metit Africa.* fuisse autem Africam frumenti feracem, ac frumentosam, notauimus ad illum locum Odæ 1. lib. 1. *Quicquid de Libycis verr. ar.*

SIVE EGO PRAVÈ, SEV R.] Staberium loquentem facit.

NE SIS PATRVVS MIHI] ne me reprehende. vide annot. ad Od. 12. lib. 3.

CREDO HOC STABERI PR. A.] id est, credo Staberium hoc prudenter iussisse. *iussisse* autem legendum est, aut *voluisse*: non *vidisse*, vt vulgò scriptum est. sic enim loquebantur veteres: eiúsque rei exstant cõplura apud scriptores exempla. Cicero accus. lib. 2. *heredem statuas iussum esse in foro ponere: nisi posuisset, Veneri Erycinæ esse multatum.* Caius tit. de legat. & fideicomm. lib. 30. Pandect. *Et si a quo pretio emere, vel vendere iusserit testator, adhuc vtile legatum est.* Iulianus eodem lib. *Si Sempronius Titium heredem instituerit, & ab eo post biennium fundum dari iusserit Maeuio.* Paulus lib. 31. *si testator dari quod iussisset, aut opus fieri, &c.* Idem lib. 32. *præterea si sine liberis Hermippus moreretur, aliam possessionem dari iusserat.* licet legere & *voluisset* quod hoc ipso loco confirmari potest, semel ibi *siue ego praue, Seu rectè, hoc volui.* iterum infrà *cum summam patrimoni insculpere saxo Heredes voluit.* De altera autem scriptura dubitaturum arbitror neminem in probatis linguæ Latinæ auctorib. versatũ, quin sit inepta, & corrupta. nã ita quidẽ loquimur, *plus vidit, multum vidit*, pro his intelligentior fuit, valde intelligẽs fuit: *prudens vidit* autem, numquã dicunt Latini, quod sciam. Cùm autẽ ita dicimus, *hoc vidit*, simile est, ac si diceremus, hoc intellexit. quæ sententia huic loco non conuenit. Nam hæc verba, *credo hoc Stab. pr. anim. iuss.* referuntur ad illa superiora, quæ dixerat Staberius, *siue prauè, siue rectè: hoc volui*, id est, hæc est mea vltima voluntas, siue sit praua, siue recta. respondet nunc Damasippus, siue quis alius. credo Staberium id, quod iussit, ac voluit, rectè voluisse, prudentérque iussisse: sed quid sensit, cùm, &c. id est, quid spectauit? quæ fuit eius mens? quæ sententia? &c. Animaduerte autem, animum Staberij prudentem, pro eo, quod est, Staberiũ prudentem, positum esse. quod genus alibi notauimus.

QVOAD VIXIT] quoad, hoc loco, vnius syllabæ est, vt apud Lucret. lib. 5. *Sentit enim vim quisque suam, quoad possit abuti.* ibid. *Et simul ecqua sit finis, quoad mœnia mundi, Et taciti motus possint hunc ferre laborem.*

CREDIDIT ING. PAVP. VIT.] qua in re magnopere fallebatur. Non est enim paupertas ea vitio vertenda, quæ à Deo immortali in nos profecta est, quæque nulla nostra ignauia, aliáve culpa nobis accidit. Itaque vetat eã Hesiodus maledicti loco alteri obiicere, aut exprobare, tanquã Dei munus, his verbis, Μηδέ ποτ' οὐλομένην πενίην θυμοφθόρον ἀνδρὶ Τέτλαθ' ὀνειδίζειν μακάρων δόσιν αἰὲν ἐόντων. quos versus interpretati sumus ad illum locum Od. 24. libr. 3. *Magnum pauperies opprobrium, &c.* sic & Theognis, Μήποτέ τοι πενίην θυμοφθόρον ἀνδρὶ χολωθεὶς, Μηδ' ἀχρημοσύνην οὐλομένην πρόφερε, id est, ne vmquam animi pestem paupertatem cuiquã maledicti loco obiice, neque pecuniæ penuriã perniciosam.

ET CAVIT NIHIL ACRIVS] quàm paupertatem. acrius, id est, vehementius.

VT, SI FORTE] adeò, vt si forte vno quadrante minus diues mortuus esset, &c. *perisset* excudendum curaui, secutus auctoritatem duorum Vatic. & Rain. Card. Iann. Tornes. Russard. Nicotiani.

OMNIS ENIM RES] hæc dicuntur ex persona Staberij, hominis auarissimi. his autem Horatianis non est dissimile admodum Theognidis illud, nullam aliam vulgò virtutem haberi, nihilque aliud esse opinione hominum laudabile, & gloriosum, quàm diuitias: ceteras res inutileis duci, etiam si quis Rhadamanthum continentia, & æquitate vincat, Sisypho scientia antecellat. sic Theogn. Πλήθει δ' ἀνθρώπων ἀρετὴ μία γίνεται ἥδε, Πλουτεῖν, τῶν δ' ἄλλων οὐδὲν ἄρ' ἦν ὄφελος, Οὐδ' εἰ σωφροσύνην μὲν ἔχοις Ῥαδαμάνθυος αὐτοῦ, πλεῖστα δ' εἰδείης Αἰολίδου Σισύφου. sic Eurip. Phœniss. ait, pecuniam ab hominibus plurimi fieri, maximámque vim habere rerum humanarum. Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισι τιμιώτατα, Δύναμιν δὲ πλείστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει. Hesiodus autem pecuniam mortalibus animam dicit esse, Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι. adde his illud, πλούτῳ δ' ἀρετὴ καὶ κῦδος ὀπηδεῖ. id est diuitias virtus & gloria, seu decus comitantur.

QVAS QVI CONSTRVXERIT, ILLE &c.] falsa sententia, ex auari sensu, & iudicio, non de poëtæ sententia pronuntiata. Nam sic ipse poëta, Sat. 1. lib. 1. *At ne id fit, quid habet pulchri constructus aceruus?* Et Oda 2. lib. 2. *Nullus argento color est, auaris Abdita terris inimice lamnæ, &c.*

SAPIENS NE, ETIAM ET] sic habent omnes libri manuscripti. sed in aliis post particul. *ne*, scripta est interrogationis nota: in aliis non item. itaque dicendum est vel eam vacare, aut certè

certè ornatus causa adiectam esse, vt, sat. 10. li. 1. *O seri studiorum, quis ne putetis Difficile, & mirum*, &c. & sæpe alias: vel interrogandi vim habere. sed ego arbitror ornatus causa adiectam esse. In lib. Card. Rain. non erat copulatio & ante *rex*.

QVID SIMILE ISTI GRÆC. ARISTIPP.] M. Tull. de inuent. rher. lib. 2. *Et pecuniam in mare deiicere: inutile: at non ex consilio, quo Aristippus fecit.* Laërtius in Aristippo, τῷ θεράποντος ἐν ὁδῷ βαστάζοντος ἀργύριον, καὶ βαρυνομένου, ἀπόχει (ἔφη) τὸ πλεῖον, καὶ ὅσον δύνασαι, βάσταζε. id est, cùm seruus eius in via argentum portaret, eóq; opere grauaretur, abijce (inquit) quod vireis tuas superat: & quantum potes, gere. Idem fere de Crate Thebano ferunt. Tradit quidem idem Diogenes scriptum esse à Diocle quodam B persuasisse ei Diogenem Cynicum, vt agros suos incultos relinqueret, & quicquid pecuniæ haberet, in mare proijceret.

PROIICERE AVRVM] epistol. de arte poët. ad Pisoo. *Proijcere ampullas, & sesquipedalia verba.* περιϊέναι dicunt Græci.

NIL AGIT EXEMPLVM, LITEMQVE] nihil prodest: inane, & inutile est exemplum, quod æquè in controuersiam vocari potest, atque id, de quo dubitatur. nam quod eiusmodi est, hic priore diremta, ac dissoluta, nouam ex se gignit. at dubia debent apertis, & certis, & incontrouersis doceri, demonstrari, ac declarari. quod hic non fit. nam vt Staberius vitiosus est, qui pecuniam rebus omnibus anteponat, ita & Aristippus, qui eam contemnat, & in mare abijciat. Aristippum laudat epist. 17. lib. 1. non longè à principio. Significat autem, verum que insanire, & eum, qui aurum ita consectatur, & amplectitur, vt bonis quæsitis vti non audeat, & eum, qui sua bona profundit, dissipat, pro nihilo putat. Sic loquitur M. Tull. li. 3. de Oratore. *Ars enim cùm à natura profecta sit, nisi naturam moueat ac delectet, nihil sanè egisse videatur.*

SI QVIS EMAT CITHARAS, &c.] totus hic locus videtur ex Oeconomico Xenophontis petitus in principio, vbi multis verbis docet, χρήματα, id est, pecunias, non esse χρήματα ei qui nesciat vti, quemadmodum neque tibias ei, qui tibiis canere nesciat, esse vtileis. sic Xenoph. ὥσπερ γε αὐλοὶ τῷ μὲν ἐπισταμένῳ ἀξίως λόγου αὐλεῖν, χρήματά εἰσι· τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ, οὐδὲν μᾶλλον ἢ ἄχρηστοι λίθοι, εἰ μὴ ἀποδιδοῖτό γε αὐτούς, id est, quemadmodum tibiæ ei quidem, qui scit probè tibia canere, sunt vtiles: ei autem, qui nescit nihilo magis vtiles sunt, quàm lapides inutiles, nisi fortè eos vendat. Semper vsum bonorum paitorum suadet & commendat Horatius: vide annot. ad illum locum saty. 1. li. 1. *& tanquam parcere sacris*.

SI SCALPRA, ET FORMAS] scalpra, scalpendo dicta sunt. cultri sunt sutorij, qui duas habent acies, vnam inflexam, & incuruam: alteram rectà procurrentem.

ADVERSVS MERCAT.] abhorrens à mercaturis. Oda 4. libr. 2. *Sic lucro auersam potuisse nasci, &c.*

QVID DISCREPAT ISTIS, QVI N.] in diuitiis semper vsum desiderat Horat. vt sat. 1. li. 1. *Nescis quo valeat nummus, quem prabeat vsum? Panis ematur*, &c. vsum autem diuitiarū præclarè Pindarus in eo situm esse ait Νεμ. ᾠδ. α. non, vt aurum domi conditum, atque in terram defossum serues: sed vt tibi imprimis benè facias, primúsq; fruare: secundo loco, vt egentibus amicis largiēs benè audias. Verba Pindari sunt hæc, Οὐκ ἔραμαι πολὺν ἐν μεγάρῳ πλοῦτον κατακρύψαις ἔχειν, ἀλλ' ἐόντων εὖ τε παθεῖν, καὶ ἀκοῦσαι φίλοις ἐξαρκέων sunt & alia quædam ab ipso Horatio posita in superiore satyra: quæ cum bis conferat studiosus lector.

NESCIVS VTI COMPOS.] nesciens vti bonis quæsitis, paratis, congestis, & cónditis. epi. 1. lib. 1. *Condo & compono, quæ mox depromere possim* translatè posuit. propriè Od. 17. libr. 3. *dum potes, aridum Compone lignum*. aliter satyra 9. libr. 1. *Omnes composui*.

MET. QVE, VELVT CONT. SAC.] sic sat. 1. lib. 1. *congestis vndique saccis Indormis inhians, & tanquam parcere sacris Cogeris, & tanquam pictis gaudere tabellis.*

PORRECTVS] stratus, iacens, extensus, vt saty. superiore: *Porrectum magno magnum spectare, &c.* & Oda 10. lib. 3. *Porrectum ante fores, &c.*

C FOLIIS AMARIS] non oleribus hortensibus, sed agrestibus, & idcirco amaris.

NIHIL EST] nihil est mille optimi vini cados domi conditos habere.

VNDE-OCTOGINTA] tmesis. vndeoctoginta enim dicimus, pro lxxix. vt vnde viginti, pro xix. & similia. BLATTAR. AC TIN. EP.] stragula vestis à blattis, & tineis corrosa. quidam scribi volunt hoc nomen hoc modo, *blaptis*, & non *blattis*, à verbo βλάπτειν.

FIL. AVT ETIAM HÆC LIB.] sic suprà Od. 14. lib. 2. *Absumet heres Cæcuba dignior Seruata centum clauibus, & mero Tinguet pauimentum superbum Pontificum potiore cœnis.* Tales homines heredibus quidem sunt diuites, sibi autem pauperes vt indicat Græcorum epigramma, Πλοῦτον μὲν πλουτοῦντος ἔχεις, ψυχὴν δὲ πένητος· Ὦ τοῖς D κληρονόμοις πλούσιε, σοὶ δὲ πένης, id est, *Diuitias locupletis habes, animum sed egentis. O miser heredis diues, inópsque tibi.* Sic autè vertit Thomas Morus Anglus, seu Britannus.

DIIS INIMICE] θεοῖς ἐχθρέ. Diis inuise. Nā Dij immortales grauissimè offenduntur tua immoderata parsimonia. vel credibile est, te inuisum esse Diis immortalibus, seu tibi iratos esse Deos, qui ita miser sis. sic enim loquuntur Græci Demost. πᾶσι γέμων, ὁ δὲ παμπόνηρος, καὶ θεοῖς ἐχθρὸς, καὶ βάσκανος ὄντως. id est, omnibus vitiis coopertus, & diis inimicus, & planè improbus sycophanta.

CVSTODIS?] hic est scribenda interrogationis nota. duo enim quærit, vtrū sua custodiat,

vt absumat heres, an, ne sibi quippiam desit.

Qvantvl. enim svmmæ cvrt.] quantum de summa, & de aceruo deminuet vnusquisque dierum, si paullo mundiore, & liberaliore victu, cultúque vteris?

Oleo meliore] oleo meliore, quàm soles: non tali, quali vtebantur Auidienus ille, nempe odoris tæterrimi, & quem nemo perferre posset. vide satyra superiore de Auidieno Cane, & sat. 6. lib. 1. de Natta, qui oleo lucernario, seu de lucernis detracto vngebatur.

Porrigine] porriginem putant quidam à porrigēdo dictam, propterea quòd porrigi ac dilatari solet, nisi maturè curetur: alij à porro olendo. morbus est capitis furfuribus, & quasi farina obsiti. nascitur autē inter pilos, vt in capillo, idque sæpius: in barba autē, & supercilio rariùs: surgunt in locis porrigine affectis squamulæ quædam (vt scribit Corne. Celsus lib. 6.) eæque a cute resoluuntur, & interdum madent, multo sæpius siccæ sunt. repurgatur hic morbus sæpe pectendo, & medicamentis leniter reprimentibus, vt aceto cum oleo, & similibus. In vno codice calamo exarato ego scriptum reperi *prurigine*: quam scripturam tametsi non damnē, alteram tamen ei antepono. vtitur ea voce Lucill. lib. 30. *Triste, & corruptum scabie, & porrigine plenum.*

Qvare, si qvidvis satis est, periv r.] quamobrem si quouis victu, & quantumuis tenui, sordidóque cultu contentus es, omnia facis, & pateris, vt rem augeas? cur peieras, furaris, eripis vndique?

Perivras] hoc verbo etiam Plautus vtitur Asinaria. *pernegabo, atque obdurabo, periurabo denique.* & Mercat. *nolim quidem: verum homo periurabit.* & Pœnulo. *Perge. optume hercle periuras.* & in Cistell. *Periurare me patiere?* Vsitatius tamen peierandi verbum.

Pararis] parateris, emeris notauimus alibi

Cùm laqveo vxorem, &c.] credibile est, quempiam hîc ab Horatio tecto nomine describi, qui vxorē laqueo exstinxerit, vt dote potiretur: quemadmodum & alium, qui matrem veneno necarit, vt pecunia materna citiùs frueretur.

Incolvmi capite es?] sanus ne es? sanæ ne mentis es?

Qvid enim? neqve tv hoc f. &c.] ridicula auari scelerati, atq; impij defensio, dedita opera ab Horatio conficta, vt ostendat statim, eius insaniam cum Orestis furore esse comparādam: immò verò esse acriorem & grauiorem. dices te (inquit Damasippus) non esse impium, neque insanum, quia neque Argis matrem tuam interfeceris, neque ferro, quomodo Orestes. malim autem ita legi, *quidni? neque enim hoc facis Argis.* quam scripturam probant doctiss. viri, & ratio tuetur ac confirmat. respondet enim pro aduersario ridiculè, hoc modo, quidni incolumi capite sis? Neq; enim Argis matrem interficis, vt Orestes. significat autem, eum æquè matricidam, & insanum esse, atque Orestem, cùm locus matricidam non distinguat.

Genitricem occîdit Orestes] Ita nota est Orestis, & Clytemnestræ ab Oreste necatæ historia, vt superuacaneæ operæ sit plura hac de re annotare. Præterea ex Euripide, si quis eam ignorat, petere licet. verumtamen hæc ascribam ad hunc locum, quæ non sunt fortasse cuiuis notissima: Orestem, cùm pater eius interficeretur, annum ætatis decimum tertium agentem, vt vult Pherecydes, à nutrice Laodamia, vt Pindarus ait ᾠδ. ια Πυθ. ab Ærsinoa, ex oculis, & manibus Clytemnestræ sublatum, atq; ereptum fuisse: deinde (id quod omnibus est notū) corroborata iam ætate, Apollinis iussu patris vlciscendi causa supplicium de matre sumsisse: postremò non solum diuina, sed etiam deæ sapientissimæ sententia esse liberatum, vt ait M. Tull. in orat pro Milone, & Demosthen. ἐν τῷ κατ' Ἀριστοκράτους λόγῳ.

An tv reris evm] existimásne (inquit) matre demum à se necata insanisse Orestē, & non antequam facinus admitteret, dementē, atque insanum fuisse? vult, Orestem, antequàm materno sanguine manus contaminaret, insanū fuisse, nō ex scelere insaniam natam esse, vt poetæ fabulantur: qui faciunt Orestem, Athamentem, & ceteros matricidas, in tragœdiis à Furiis agitari, eisunique tædis ardentibus perterreri. sed M. Tull in orat. in L. Pisonem, & ora. pro Rosc. Amerino negat illa esse credenda de Furiis, ac facibus, aitque *sua quemque fraude, suo facinore, suo scelere, sua audacia, de sanitate, ac mente deturbari: has esse impiis assiduas, domesticásque Furias: has esse impiorum flammas, tædas, & faces.* sic ferè Æschines orat. κατ' Τιμάρχου, in extrem. Μὴ γὰρ οἴεσθε, ὦ Ἀθηναῖοι, τὰς τῶν ἀδικημάτων ἀρχὰς ἀπὸ θεῶν, ἀλλ' ὑπ' ἀνθρώπων ἀσελγείας γίνεσθαι, μηδὲ τοὺς ἠσεβηκότας, καθάπερ ἐν τραγῳδίαις, ποινὰς ἐλαύνειν, καὶ κολάζειν δᾳσὶν ἡμμέναις, ἀλλ' αἱ προπετεῖς τοῦ σώματος ἡδοναὶ, καὶ τὸ μηδὲν ἱκανὸν ἡγεῖσθαι· ταῦτα πληροῖ τὰ λῃστήρια· ταῦτα ἐπακτροκέλητα ἐμβιβάζει· ταῦτά ἐστιν ἑκάστῳ ποινή· ταῦτα παρακελεύεται τοῖς νέοις, σφάττειν τοὺς πολίτας, ὑπηρετεῖν τοῖς τυράννοις, συγκαταλύειν τὸν δῆμον· id est, *Nolite enim existimare, Athenienses, sinistrorum, & audaciū facinorum principia à Diis, non à petulanti hominum improbitate nasci: neque impios, & sceleratos homines Furiarum tædis ardentibus agitari, atq; excruciari, sed profusæ & prorupta corporis libidines, ac voluptates: vasta, & immensæ cupiditates: hæc sunt, quæ terras omneis latronibus, & grassatoribus complent: hæc nauibus piraticis maria infesta reddunt: hæc ab vtroque pœnas repetunt: hæc iuuentem impellunt atque hortantur, vt ciues trucidet, vt tyrannis inseruiat, vt populi libertatem opprimat, &c.* ex tragicorum fonte manauit illud Virgilianum libr. 4. Æneid. *Aut Agamemnonius scenis agitatus Orestes Armatam facibus matrem, &c.*

& ferpentibus atris Cum fugit, vltricésque sedent in limine Diræ.

ACTVM] agitatum: impulsum: vt od. 6. epod. *Agam per altas aure sublata niues.*

QVAM IN MAT. IVG. FERR. TEP.] id est, quàm matrem ferro necauit. sic Virgil. lib. Æn. 9. *atro tepefacta cruore Terra, torique madent.* ibi. *& fixo ferrum in pulmone tepescit.* Ad hanc rem pertinet nescio cuius poëtæ versus, quem profert Carisius li. 1. vbi de communibus syllabis disputat. *Tune Clytemnestræ fœdasti viscera ferro?*

MALÈ TVTÆ MENTIS] parùm tutæ mentis, id est, furiosus. non enim tutum est sese furioso committere.

VOCANDO HANC FVRIAM] hanc videlicet Electram. hic locus sumtus est ex Euripide in Oreste. Μέθες μί' οὖσα τῶν ἐμῶν ἐριννύων. B Μέσον μ' ὀχμάζεις, ὡς βάλῃς ἐς τάρταρον, id est, omitte me tu, quæ vna es mearum furiarum. Medium me tenes, & portas, vt in Tartarum deiicias.

HVNC, ALIVD] hunc autem, videlicet Pyladem, alio nomine appellat, quo nomine bilis atra eum appellare iussit.

SPLENDIDA] referendum ad atræ bilis naturam, quæ splendida est, vt docet Galenus περὶ αἰτίων συμπτωμ. β'. Μέλαινα χολὴ ἀλλο ποιεῖ ἐξ αὐτοῦ τοῦ αἵματος ἔστιν, ὥσπερ γ' ἡ ἐκ τυίγρας θαλάττης ἀσφαλτος, ἣν Ἰουδαϊκὴν ὀνομάζουσιν, id est, atra bilis splendidior est ipso sanguine: C quemadmodum & bitumen, quod ex mari mortuo oascitur: quod Iudaicum nominant. Idem lib. 4. ἀφορ. xxii. Μέλαινα αἵματι μεμελασμένῳ παραπλήσια φέρεται, διαφέροντα τῷ χεῦσθαι μὴ πηγνύναι, καθάπερ ἐκεῖνο. Μέλαινα δὲ χολή, ὡς τῷ κεχύσθαι χωρὶς τῶν πεπῆχθαι, καὶ τῷ σίλβειν τὸ μέλαν, ἔτι δὲ δάκνουσα εἶναι, καθάπερ ὄξος, ἀναζέειν τὴν ζυμοῦσι τὴν γῆν ὧν οὐδὲν ὑπάρχει τοῖς μέλασιν, id est, atramenta ei sanguini, qui niger factus est, similia dicuntur esse: cùm eo differant, quòd fundantur, neque concrescant, quomodo sanguis. Atra bilis autê his à sanguine nigro differt, & quòd ita liquida sit, vt non concrescat, & quòd splendida sit, & mordax instar aceti: prætereàque terram glubat, ac fermentet: quorum nihil in attamentis D inest.

PAVPER OPIMIVS] hominis auari ingenium sub Opimij cuiusdam persona pulchrè describit. pauperem autem argenti dicit, quia eo vti vel nequibat, vel non audebat, ne quid de aceruo detraheret, néue deminueret. sic Od. 16. lib. 3. *Magnas inter opes inops.*

POSITI INTVS] domi conditi: ἔνδον κείμενα.

VEIENTANVM] vinum tenuissimum, vilissimum, pessimum denique, à Veiento oppido.

CAMPANA TRVLLA] fictili poculo: alij æneo. suprà saty. 6. lib. 1. *Campana supellex.* trulla genus est vasis, seu poculi vinarij, vt declarat hic A locus apud M. Tull. quarto lib. accus. *Erat etiam vas vinarium ex vna gemma pergrandi, trulla excauata cum manubrio aureo.* vide Varron. li. 4. de lingua Latina.

LETHARGO] veterno, vt sup. diximus.

HVNC] Opimium lethargicum, seu lethargo oppressum, seu veternosum.

ERIGIT] veterno oppressum, atq; afflictũ excitat.

ADDIT ET ILLVD] addit orationem ad factum medicus. nam nihil sanè locutus erat. sic infrà eadem satyr. *& vnum Quiddam magnum addens, vnum me surpite morti, &c.*

HÆC AVFERET] sic habent omnes libri veteres: vulgati autem *hoc*.

MEN' VIVO:] méne viuo, auferet heres? (inquit Opimius æger)

HOC AGE] in hanc curam incumbe (inquit medicus): huic rei da operam assiduam: totum studium tuum eò confer, vt conualescas, & viuas. nam hæc verba, *hoc age*, eam, quam diai, vim habeor, vt & alibi ostendeimus.

QVID VIS?] quid vis faciam? (inquit Opimius.)

DEFICIENTE INOP. VENÆ TE] destituent te inopem (inquit medicus) venæ, nisi cibo vireis reficies, & recreabis. Lucret. libr. 4. *His igitur rebus rarescit corpus, & omnis Subruitur natura, dolor quam consequitur rem. Propterea capitur cibus, vt suffulciat artus, Et recreet vireis interdatus, atque patentem Per membra, ac venas vt amorem obturet edendi.* in vno cod. manuscripto legitur *Destituent inopem.* quam scripturam non sum secutus, vt suppositam.

SVME HOC PTISANAR. ORYZÆ] πτισάνη, seu πτισσάνη geminato σσ pultis genus est ex farina hordeacea. veruntamen fit & ex alijs frugibus. docent autem medici, hordeaceam omnium esse salubertimam, atque ad concoquendam facillimam. nam quæ ex oryza constat, cùm copiosiùs alat ægrum, quàm plerumq; vires ferre queant, tùm ventriculum prægrauare solet. ptisanarium nomen est ὑποκοριστικὸν à ptisana, quasi pusilla ptisana. Accipiendum est autem ptisanæ nomen hoc loco, non pro oryzæ succo, qui in potionem præbeatur, cuiusmodi hodie fieri consueuit ex hordeo, in qua nihil inest præter aquam, & hordei cremorem: sed pro pulte, in qua solidæ partes ipsius oryzę maneant, quæ detur in cibum.

QVANTI EMTÆ?] quærimus quanti emta sit oryza, morbo & fame moriturus potiùs, quàm asseis octo in salutem, & vitam æquo animo insumturus. *emta* autem patrij casus est, numeri singularis.

OCTO ASSIBVS] octussis numero singulari, & asses octo, vnum sunt, aut certè idem valent. itaque sic loquuntur Latini, *ptisanam octusse emi*, numero singulari, id est, octo assibus. Quòd si quis ita loquatur, emi octussibus numero multitudinis, ineptè loquatur, nisi eũ hac adiectio-

ne, verbi gratia, duobus, tribus, quattuor, &c. octussibus. duo octusses autem sedecim asseis valent, & ita deinceps. Iccircò scripturam vulgatam reieci, vt corruptam, & ineptam. mihi suffragantur aliquot veteres codices in quibus in nomine *octussibus* n non vacabat litura. ex qua feci coniecturam, scriptum fuisse initio *oct' assibus*: deinde ab aliquo audaciore, quàm doctiore, factũ esse *octussibus*. as autem principio nummus erat libralis æreus, & per L scriptum notabatur, valebátque quattuor nostros Turonenseis: vnum Marketum Venetum. Itaq; sestertius, qui duos asseis & semissem valet, per duo LL & S à veteribus notabatur hoc modo LLS, vel iis litteris linea trauersa notatis: vel sic, IIS. vt pluribus verbis ostendemus annot. ad illum locum, *Dum septem donat sestertia*. epist. 7. lib. 1. non vt hodie, idque inscienter, H—S

Ehev: Qvid refert morbo, &c.] quid réfert (inquit Opimius) vtrùm morbo, nempe lethargo, peream, an furtis, ac rapinis? multo certè mihi optabilius esse debet morbo perire, quàm furtis, & rapinis quasi hoc significet Opimius, tanti emere oryzam, esse sua furto amittere, suisq; bonis spoliari. sine igitur me, ô medice, (inquit Opimius) morbo castingui, & interire. tantam enim impensam æquo animo ferre non possum. morte mihi longè grauius, atque acerbius est, mea sic diripi, & compilari videre.

Pereámqve rapinis] ita reperi scriptum in quattuor codicibus calamo exaratis, vno Vatic. Ran. Card. Iann. Torons. non, vt in vulgatis, *peream me*?

Qvid? si qvis non sit avarvs,] nunc incipit docere alios præterea esse stultos, & insanos, quàm auaros: neque enim, qui non stauarus, continuò esse sanum: quemadmodũ non efficitur ex eo, si quis non sit cardiacus, vt benè valeat, cùm sint alij quamplurimi corporis morbi. vnà autem colloquuntur Horat. & Damasippus hoc loco. quærit enim Horat. respondet Damasippus.

Non est cardiacvs] qui sint cardiaci, suprà abhinc non longè, diximus.

Craterum] medicum, de quo M. Tull. lib. 12. epist. ad Att. *commonet me Attica, etsi assentior Cratero*. & Persius saty. 3. *venienti occurrite morbo. Et quid opus Cratero magnos promittere monteis?* huius seruum scribit Porphyrius Tyrius lib. 1. περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων, morbo inusitato affectu, cùm medicamenta non prodessent, vipera piscis in formam figurata, & ab eo vorata, sanũ factũ. Verba Tyrij hæc sunt, Κρατεροῦ τοῦ ἰατροῦ οἰκέτης ξένῳ περιπεσὼν νοσήματι, τῶν σαρκῶν ἀποσπασθεισῶν ἐκ τῶν ὀστῶν, τοῖς μὲν φαρμάκοις ὠφέλητο οὐδέν· ἰχθύος δὲ τρόπῳ, ἔχιν σκευασθέντα, καὶ βρωθέντα ἰάσατο, τῆς σαρκὸς συγκολληθείσης. i. Crateri autem medici seruus nouo & inusitato morbo affectus, nempe carne ab ossibus diuulsa ac distracta, pharmacis quidem nihilo

A melius se habuit: sed vipera in piscem conformata, & comesa conualuit, carne de integro conglutinata.

Rectè ast igitvr] .i. valétne igitur hic æger, quòd cardiacus non sit? & è lectulo surget?

Neo abit] medicus Craterus.

Qvod latvs, avt renes M. T. Ac. ep. 6. libr. 1. *Si latus aut renes morbo tentatur acuto*. morbus acutus est, aut quia vel citò hominem exanimat, vel citò periculo vacat: aut quia tanquam gladius, seu telũ, corpus ęgri dolore quasi transuerberat: ex quo etiam à Latinis telum appellatur. Serenus. *Est ea vis morbi, quod telum nominatur, Cum subitò dolor insanus furit intimus æstu.* ὀξεῖα νόσος etiam à Græcis appellatur. Cels. lib. 4.
B cap. 6. *Sed interdum id malum intra dolorem est, isque modo tardè modo celeriter soluitur: interdum ad perniciem quoque procedit, oriturque acutus morbus, qui pleuriticus.* [al. πλευρῖτις] *à Græcis nominatur.* De renum morbis legito eundem Celsum eod. libr. cap. 10.

Immolet æqvis Hic p. L.] qui non est periurus, id est, qui periurio rem non auget, neque sordidus est, videtur habere deos Lares sibi propitios, æquos, amicos, placatos. Quare meritò debet eis, vt ab insania liber, porcum immolare, gratiásque agere: verùm est ambitiosus, &c. Porcum ab insanis, & furiosis immolari solitum esse, declarat iocus Plautinus Menæchm.
C *Quibus hic pretiis veneunt porci Sacres sinceri? nummum vnum en à me accipe. iube te piari de mea pecunia. nam ego quidem insanum esse te certò scio.* Iam à Laribus Laruæ dicuntur, à laruis laruati, id est, furiosi atque insani. Ob hanc fortasse causam insani Laribus sacrificare iubebantur, vt eum placarent. Alij hanc causam afferunt. Mania Larum mater, aut auia est siue à Manibus dicatur, qui iidem sunt & Lares, siue ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι, quod est insanire, siue, ἀπὸ τοῦ μανοῦ, quod est rarum, & remissum, siue ἀπὸ τοῦ μονοῦσθαι, quòd solitudine delectentur. Cùm igitur Larum mater sit Mania, quæ insaniæ dea est, atque iccirco Lares & Mania templum commune, arámque communẽ
D habeant, non immeritò etiam sacra habent inter se communia & ab insanis communiter placantur. Porcus autem potissimùm Laribus immolabatur, quia lares, Grundules dicebantur, Romæque publicè Grundules erant constituti, & consecrati ob eam porcam, quæ triginta pepererat, vt docet Nonius. Arnobius libr. 1. aduersus Genteis, *Meliorisne sunt causæ qui Grundules adorant Lares, Aios locutios, Libentinos, quàm summus nos omnes, qui Deum colimus rerum patrem?* &c. sed de Laribus plura apud eundem Arnob. libr. 3, sub extrem.

Navig. Anticy.] vt purgetur veratro, seu elleboro. innuit ambitiosum alio genere insaniæ insanum esse, quàm auarum: quia hic nũquam vtatur bonis quæsitis: ille sua largiatur, & profundat, vt honores à populo obtineat.

Qvid

Qvid enim diff. barathrone] quantum ad insaniam attinet, nihil interest, vtrùm quis sua profundat, an suis abstineat, vel alienis, aut sacris. Vterque enim est insanus. barathrum locum fuisse altitudine immẽsa, in quem nocentes, & malefici demittebantur, notum est.

Canvsi] Canusij. oppidi nomen est, de quo suprà sa. 5. lib. 1.

Nates divisse dvobvs] corruperant hunc locum insolentes, & audaces quidam homines, supposuerántq; *dedisse*, planè vitiosè, & contra auctoritatem codicum non solùm antiquorum, & calamo exaratorum, verùm etiam typis excusorum melioris notæ. *diuisse* autem rectum est, dictúmque, vt *promisse* apud Catullum. *Aut facere ingenuæ est, aut non promisse pudicæ, Aufilena, fuit.* & apud Terent. *produxe*, & similia exẽpla bonis scriptoribus vsitata: ex quibus collegimus nonnulla suprà ad sat. 5. lib. 1.

Tv Nomentanvm] tu Aule, ne Nomentanum sequerere, veritus sum. Erat autem Cassius Nomentanus profusus nepos: vt suprà diximus ad saty. 8. lib. 1.

Tv ne seqverere Cicvt.] tu Tiberi, ne sequerere Ciculam, sordidissimum, atque auarissimum, cumini sectorem, & fæneratorem.

Qvare per divos o r. vterq. pen.] sic epist. 7. libr. 1. *Quod te per Genium dextrámque, deósq́ penateis, Obsecro, &c.*

Tv cave ne min. tv, &c.] hic Oppidius duos habebat filios dissimileis admodum moribus, & natura. in Aulo enim indoles quædam inerat præsignificatrix largitionis futuræ & profusionis: Tiberius contrà ad parsimoniam, atq; auaritiã natura factus videbatur. Pater igitur vtriusque ingenio perspecto, & cognito, vtilia vtrique præcepta dat, quibus naturæ vitium tẽperare, atque ad mediocritatẽ inflectere queat. Aulum monet, ne rem a patre acceptam largitione, & profusione minuat: Tiberium, ne immoderata parsimonia, & nimio lucri studio augeat. Cephalus ille apud Platonem li. 1. de rep. quærenti à se Socrati, qualis fuisset χρηματιστής, id est, quantum studij adhibuisset in pecunia quærenda, & in facienda re, respondet se mediũ fuisse χρηματιστὴν inter auũ, & patrem. Auũ enim tãto ferè patrimonio à maioribus suis accepto, quantum ipse nunc possideat, multo maius fecisse, atque auxisse: Lysaniam autem patrẽ rem, quam acceperit, aliquanto minorem, quam nunc sit, fecisse: sibi verò satis esse, si liberis non pauciora quidem, sed aliquantulo plura, quàm acceperit, relinquat. verba Platonis sunt hæc, si quis forte magis delectatur Græcis, quàm Latinis, præsertim nostris. μέσος τις γέγονα χρηματιστὴς τοῦ τε πάππου, καὶ τοῦ πατρὸς. ὁ μὲν γὰρ πάππος τε, καὶ ὁμώνυμος ἐμοὶ, σχεδόν τι, ὅσην ἐγὼ νῦν οὐσίαν κέκτημαι, παραλαβὼν, πολλάκις τοσαύτην ἐποίησε· Λυσανίας δὲ ὁ πατὴρ, ἔτι ἐλάττω αὐτὴν ἐποίησε τῆς νῦν οὔσης. ἐγὼ δὲ ἀγαπῶ, ἐὰν μὴ ἐλάττω καταλίπω τουτοισὶ, ἀλλὰ βραχεῖ τινι πλείω, ἢ παρέλαβον.

Natvra coercet.] quia modico contenta est.

Titillet] ne vos gloriæ dulcedo alliciat ad petendos magistratus. μὴ ὑμᾶς γαργαλίζῃ. translatio est.

Ambo] antiquum pro *ambos.* sic M. Tull. epi. ad M. Fabium Gallum lib. 7. *præter duo nos, loquitur isto modo nemo.* nam ita habent codices emendati, tum excusi, tum calamo scripti. sic & Virg. Æneid. xj. *Si duo præterea tales Idæa tulisset Terra viros.* sic suprà satyr. vij. libr. 1. *duo si discordia vexet inertes.*

Intesabiles] intestabilis est is, cui nemo iure cogitur testimonium dicere: cui testeis nulla sua in re adhibere licet. nam ciui Rom. incolumi capite, & fama licebat testimonium iis denũtiare, quos sciret aliquid compertum habere earum rerum, de quibus quæreretur, aut controuersia esset. licebat ei & testeis omnibus in rebus quas agere vellet, adhibere: ex quo natus est iocus ille apud Plautum in Curculione. *Semper curato ne sis intestabilis. Quod amas, ama testib. præsentibus.* intestabilis, illo loco, valet sine testibus. Sed ambiguè dictum est. propterea autem quòd testamentum non nisi aliquot testibus præsentibus fieri potest: iccircò, qui sunt intestabiles, testamentum facere non possunt, cùm eis testeis in suis rebus adhibere non liceat. Atque eadem ratione ne ad testamentum quidem, quod quis alius facere velit, adhiberi possunt: quod auctoritate Vlpiani comprobatur. Nam id senatuscõsultum, quo decretum est, vt damnatus ob carmen famosum, sit intestabilis, sic interpretatur, vt dicat, ei neque testamentum facere licere, neque ad testamentum ab altero adhiberi.

Sacer] exsecrandus. vt sup. Od. vii. epod. *Sacer nepotibus cruor.*

In cicere, atqve faba] ædiles & ambitiosi homines solebant Floralibus, vel in annonæ caritate id genus legumina vel populo viritim metiri, vel vulgò spargere. M. Tull. frumentaria. *nunquam tam grati hi sesquimodij, Qu. Hortensi fuissent: quos tu, cùm ad mensura tam exiguam rationem populo Ro. in capita descripsisses, gratissimum omnibus fecisti. Caritas enim annonæ faciebat, vt istuc, quod re paruum videbatur, tempore magnum videretur.* Ego tamen hæc Horatij verba de iis, quæ spargebantur in vulgus, & de missilibus accipienda esse arbitror: quamuis traditum sit Milonem tria amplissima patrimonia in deliniendα plebe consumsisse, & P. Crassum populo Rom. epulum præbuisse, ac treis minas in singula ciuium capita distribuisse. sed hæc Horatiana, sunt referenda ad superiora tempora.

Latvs vt in Circo spatiere] vt sis ædilis, vt præsis ludis, vt in Circo multis antè euntibus, & turbam summouentibus, ãmbules. sup. Od. 16. lib. 2. *Non enim Gaza, neque consularis Summouet lictor miseros tumultus Mentis, &c.*

Latus autem excudendum curaui septem codicum auctoritate fretus, duorum Vatic. Ian. Faër. Tornesiani, Clericani, Nicotiani, & aliorum. interpretórque ita, vt dixi, lictoribus turbam summouentibus. alij referunt ad togæ latitudinem, atque amplitudinem, vt sup. Od. 4. epod. *cum bis ter vlnarum toga.*

AVT ÆNEVS VT STES] aut vt tibi statua ænea ponatur. sic loquuntur & Græci. ἱςαϑαι χαλκῶν, statuæ æneæ honore affici: & ἱςάναι χαλκοῦν, erigere alicui statuam æneam.

NVDVS AGRIS, NVD. P. I.] spolians te agris, & pecuniis à patre acceptis?

SCILICET VT PLAVSVS] scilicet vt populus Roma. tibi eodem modo applaudat, quo modo Agrippæ applaudere solet.

ASTVTA INGENIVM VVLPES IMIT. L.] quid tam dissimile, quàm vulpes leoni? Illa imbecilla, hic valentissimus: illa dolis, hic viribus confidit. plerique tamen vbi pellis leonina non satis valet, vulpinam adhibent, nituntúrque & viribus & dolis. quod fecisse L. Syllam accepimus, eiq; bene processisse videmus Sed insigniter ij stulti sunt, qui cùm ingenio, & sollertia locum aliquem inter suos ciueis obtinere possint, viribus simulatis, potentiæque specie ostentata, cum superioribus, atque illustrioribus viris malunt contendere.

NE QVIS HVMASSE VELIT] inducitur nunc nouus dialogus, nouáq; disputatio inter priuatum aliquem, ac plebeium, & Agamémnonem: cuius hæc summa & sententia est, reges, & principes, & huiusmodi personas claras, & illustreis ob speciem gloriæ inanem multa quotidie peccare, immania scelera suscipere, denique vehementer insanire. Totus autem hic locus ex Sophoclis Aiace adumbratus est, apud quem, cũ Aiacem suaipsiusmanu interfectum Teucer tollere, vt sepeliret, conaretur, interueniens Menelaus Agaménonis iussu, vetat Aiacis corpus loco mouere propterea, quòd (inquit ille) cùm speraremus eum belli adiutorem, & nobis amicum vnà nobiscũ venisse domo, comperimus re quæsita inimicũ nobis fuisse Troianis ipsis acriorem: qui vniuersi exercitus cædem meditatus, noctu nos adortus est, vt armis opprimeret. Quòd si quis Deus hunc eius conatum nó compressisset, (inquit) nos in eius locum indignissima nece affecti iaceremus: iste autem viueret. at nunc Deus immortalis istius contumeliam, petulantiámq; à nobis in oueis, & greges auertit. Quapropter nemo est quantumuis viribus præstans, & pollens, qui corpus eius sepultura afficere audeat: sed omninò in arena proiectus, ac prostratus mergis, & reliquis auibus maritimis escã suo corpore, pabulũq; præbebit. Sed præstat Sophoclis versus ascribere. Με. Οὗτος, σὲ φωνῶ. τόνδε τὸν νεκρὸν χεροῖν Μὴ συγκομίζειν, ἀλλ' ἐᾶν ὅπως ἔχει. Τευ. Τίνος χάριν τοσόνδ' ἀνήλωσας λόγον; Μεν. Δοκοῦντ' ἐμοὶ, δοκοῦντα δ', ὃς κραίνει στρατοῦ. Τευ. Οὔκουν ἂν εἴποις, ἥντιν' αἰτίαν προ-

A θείς; Με. Ὁθ' οὕνεκ' αὐτὸν ἐλπίζοντες οἴκοθεν ἄγειν Ἀχαιοῖς ξύμμαχόν τε καὶ φίλον, ἐξεύρομεν ζητοῦντες ἐχθίω Φρυγῶν, &c. i. M. Heus tu: te appello. hoc cadauer manibus humo tollito, sed vt est humi positum, relinquito. T. quamobrem tantam orationem consumsisti? M. Ita mihi visum est, ita à toto exercitu decretum est. T. Non igitur dices quæ vos causa impulerit? M. Quia, &c. reliqua supra sunt a nobis Latinè reddita. Idem facit postea Agamemnon: cui fortiter in os aduersatur, & resistit Teucer, quoad Vlysses clamore, & iurgio exaudito adueniens mitigatus iam, ac placatus in Aiacem mortuum, Agamemnonem quoque flexit, atque exorauit, vt Aiacem fineret sepeliri. *Atrida* autem hic ca-

B sus vocatiuus Latinus est. alioqui produceretur: vt Anchisa apud Virg. li. 3. Æn. *Coniugio Anchisa veneris dignate superbo.* ad quem lege Seruium.

REX SVM] rex sum, inquit, Manelaus. Quare licet mihi pro meo iure, quicquid libet, & iubere, & vetare: & pro ratione, mea est voluntas. describit personam Regiam, orationémque imitatur. talia sunt illa, *Si te se secundo lumine hic offendero. Præter rogatum si loquare*: seu, *non loquare.*

NIL VLTRÀ QVÆRO PLEB.] verba sũt eius, qui quærens hæc dixerat, *Ne quis humasse velit, &c.* cui cùm Agamemnon nihil aliud respõdisset, quàm se regem esse, neque causam facti sui attulisset: sic vicissim excipit ille, nihil vltrà

C quæro, ego, qui plebeius sum. Itaque ab iis dissentio, qui hic legi volunt, nil vltra quære plebeius, quasi etiam hæc verba sint Agamemnonis. Agamemnon tamen, quasi orationem perpetuans, subiungit: *& æquam rem imperito, &c.* proinde quasi dicat, non solùm quia rex sum, id, quod feci, probari debet, verumetiam, quia rem æquam impero.

DII TIBI DENT CAPTA, &c.] hæc sunt ex Homero ferè expressa ἰλιάδ. α. Ὑμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες, Ἐκπέρσαι Πριάμοιο πόλιν, εὖ δ' οἴκαδ' ἱκέσθαι. hic igitur plebeius primùm Agamemnoni bene precatur, & quidem illi precatur & exoptat id, quod scit ei esse optatissimum: deinde rogat, liceátne

D quædam ex eo quærere: postremò quærit quæ putat esse quærenda. *redducere* excudendum curaui omnibus ferè codicibus antiq. fretus.

ERGO CONSVLERE, ET MOX RESP. ETC.] id est, ergo licebitne mihi & interrogare, & respondere? Videtur tractum ab iis, qui iurisconsultos consulebant, & ab eorum more. solebant enim ita ab illis quærere, *licet consulere.*

CVR AIAX HER. AB ACH. SEC.] Cur Aiax viro Achille inferior iacet insepultus, qui toties Græcos in maximas angustias redactos seruauit? Homerus ἰλιάδ. β. Aiacem Telamonium, de quo nunc verba facimus, testatur omnium Græcorum fuisse longè fortissimum, quamdiu Achilles iratus prælio abstinebat. Illum enim Aiaci præstitisse. sic Hom. Ἀνδρῶν δ' αὖ μέγ' ἄριστος ἔην Τελαμώνιος Αἴας, Ὄφρ' Ἀχιλλεύς

χιλλεὺς μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα· ὁ γὰρ πολὺ φέρτατος ἦεν. Erat igitur ab Achille secundus. Quin etiam ipse Vlysses, cùm apud inferos ὀδυσσ. λ. Aiacis vmbrã vidisset solam, aliarumque cœtum fugientem, & etiam tum indignantem, atque iratã propterea, quod Græci Achillis arma Vlyssi potius, quã sibi adiudicassent, optat vt, si fieri possit, ne in illo certamine superior Aiace fuerit, quia talis vir propter eam victoriã excesserit è vita, qui & forma corporis, & rebus gestis (inquit Vlysses) ceteris Græcis omnibus antecellebat, vno Achille excepto. sic Vlysses, cuius grauissimum testimoniũ esse debet. Αἴανθ', ὃς πέρι μὲν εἶδος, πέρι δ' ἔργα τέτυκτο Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα. Idem Vlysses eadem de Aiace prædicat apud Sophoclem his verbis. Ἀλλ' αὐτόν ἔμπας ὄντ' ἐγὼ τοιόνδ' ἐμοὶ Οὐκ ἂν ἀτιμάσαιμ' ἄν, ὥστε μὴ λέγειν Ἕν' ἄνδρ' ἰδεῖν ἄριστον Ἀργείων, ὅσοι Τροίαν ἀφικόμεσθα, πλὴν Ἀχιλλέως, id est, Veruntamẽ nolim Aiacẽ, quãuis mihi inimicum atque infestum, huiusmodi contumelia afficere, vt negem eum vnum à me visum esse omnium Græcorum, qui ad bellũ Troianũ venimus fortissimum, Achille excepto. Eodem pertinet illud Pindari Νεμ. ᾠδ. ζ. de Aiace. ὃν κράτιστον Ἀχιλλέος ἄτερ, μάχᾳ ξανθῷ Μενέλᾳ δάμαρτα κομίσαι θοαῖς ἐν ναυσὶ πόρευσαν εὐθυπνόου Ζεφύροιο πομπαὶ πρὸς Ἴλου πόλιν, id est quem præstantissimum ac fortissimum Achille excepto Zephiri recta regione flãtis spiritus prosequentes ad vrbem Troianam nauibus celeribus detulerunt, vt flaui Menelai vxorem prælio recuperaret, atque in patriam referret.

PVTRESCIT] πύθεται. Hom. ἰλ. λ. πύθεται· οἰωνοὶ δὲ περὶ πλέες, ἠὲ γυναῖκες: id est, putrescit: aues autem circum eũ plures sunt, quàm mulieres. *Putrescit* autem, id est, iacet insepultus, neque humatur, neque ei terra inicitur. Hac de re lege, sibi tibi commodum est, quæ suprà à nobis annotata sunt ad illum locum Oda 28. li. 1. *licebit Iniecto ter pul. curras.* quibus hæc adde ex Ennio in Cresphoote: *Neque terram inijcere, neque cruenta Conuestire mihi corpora licuit, Neque miseræ lauere lacryma salsum sanguinem.*

TOTIES SERV. CLAR. ACH.] Cùm alibi, tùm in defensione nauium maximè virtus Aiacis apparuit, atque enituit: qui ceteris ferè Græcis omnibus metu perterritis, atq; in fugam versis, solus Hectoris, & Troianorum impetum tardauit, ac repressit. quod narratur ab Homer. ἰλ. ο. Præterea apud Sophoclem in ea, quam dixi, tragœdia, præclara Aiacis à Teucro exponuntur facinora his versibus Οὐ μνημονεύεις οὐκέτ' οὐδέν, ἡνίκα Ἑρκέων ποθ' ὑμᾶς οὗτος ἐγκεκλῃμένους Ἤδη τὸ μηδὲν ὄντας ἐν τροπῇ δορὸς Ἐρρύσατ' ἐλθὼν μοῦνος; &c. quorũ hæc ferè sententia, oblitúsne es illius temporis, cùm vos intra munitiones, & vallum inclusos, profligatos iam, & in extremum discrimen adductos, acie versa solus hic liberauit, ac seruauit, transtris quidem nauium iam incendio conflagrantibus, irrumpente autem in naueis, fossis superatis, Hectore? quis hæc propulsauit? nonne hic erat, qui has res gessit, quem ais ne pedem quidem vsquam contulisse?

GAVD. VT POP. PR. PR.] expressum ex Homero. ἰλιάδ. α. Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες, Ἄλλοι τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ. tale est & Virgilianum illud sub persona Sinonis. *iam dudum sumite pœnas. Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atridæ.* Iterum Hom. ἰλ. β. Οὕτω δὴ οἶκόνδε φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν Ἀργεῖοι φεύξονται ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης; Κὰδ δέ κεν εὐχωλὴν Πριάμῳ, καὶ Τρωσὶ λίποιεν Ἀργείην Ἑλένην, id est, itaoe domum in patriam terram fugient Græci nauigantes? gloriandi autem materiam Priamo & Troianis relinquent Argiuam Helenam? &c. quæ exempla eò maximè valent, quòd omnes, qui modò sapiunt ac prudenter sentiũt, operam dare solent, ne quid admittãt, quod & inimicis voluptatem afferat, & amicis acerbum sit, atque iniucundũ. quod sibi euenisse lamentatur Theognis. Ὤ μοι ἐγὼ δειλός, καὶ δὴ κατάχαρμα μὲν ἐχθροῖς· Τοῖς δὲ φίλοισι πόνος, δειλὰ παθών, γενόμην, id est, hei mihi, infelix ego homo: ludibrio & lætitiæ fui inimicis: amicis autem dolori calamitate accepta. Et Aristoteles rhetor. 1. καὶ ὅλως ὃ οἱ ἐχθροὶ βούλονται, ἢ ἐφ' ᾧ χαίρουσι, τοὐναντίον τούτῳ ὠφέλιμον φαίνεται. διὸ εὖ εἴρηται· ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, id est, *Et omnino contrarium eius, quod inimici volunt, aut quo lætantur, vtile videtur. Quapropter pulchre illud ab Homero dictum est, Gaudeat haud dubiè Priamus.* Et Demosth. in orat. περὶ παραπρεσβ. oraculum quoddam profert, quod monet, nihil esse committendum, quamobrem gaudeant inimici. φησὶ δὴ γὰρ ἡ μαντεία δεῖν, ὅπως μὴ χαίρωσιν οἱ ἐχθροί, ποιεῖν. eodem pertinet illud, Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμ. Πάντα μάλ' ἀμφὶς ἰδών, μὴ γείτοσι χάρματα γήμης, id est, omnia valde circumspiciens, ne vicinis lætitiam præbeas vxorem ducens: seu ne vxorem ducas, ex qua vicinis, qui te oderunt, lætitiam præbeas.

MILLE OVIVM] hæc dicuntur hîc ab Agamemnone. eadem loquitur Menelaus apud Soph. quem locum suprà produxi: & item Vlysses his verbis, Ἐφθαρμένας γὰρ ἀρτίως εὑρίσκομεν Λείας ἁπάσας, καὶ κατηναριμένας Ἐκ χειρὸς αὐτοῖς ποιμνίων ἐπιστάταις, id est, pecora omnia modò interfecta, & necata reperimus vnà cum pecorum magistris. *mille ouium* autem, id est, mille oueis. talia sunt illa, quæ proferunt Gellius lib. 1. cap. 16. & Macr. lib. 1. Saturn. ex bonis & probatis scriptoribus, M. Tullio, Quadrigario, Lucilio, *mille hominum, mille nummum, mille passuum.*

INSANVS] cùm in iudicio illo, & disceptatione armorum Achillis nemo præter Vlyssem cum Aiace contenderet, ceterique ei omnes cederent, Aiacem è iudicio discessisse ab Vlysse victum, armáque Vlyssi adiudicata fuisse, atque ex

ea iniquitate Aiacē incredibili animi dolore affectum in furorem incidisse, cùm multa auctores litteris, & memoriæ prodiderunt, tùm ea de re pulcherrima exstat ea, quam sæpe iam commemoraui, Sophoclis tragœdia, quæ inscribitur Αἴας μαστιγοφόρος. Pindarus quoq; Nem. ὠδ. η. ostendens, quanta vis sit callidæ & artificiosæ orationis, dicit, Græcos eloquentia Vlyssis, non æquitate, aut veritate rei adductos Vlyssem Aiaci prætulisse. Ἐχθρὰ δ᾽ ἄρα πάρφασις ἦν καὶ πάλαι, αἱμύλων μύθων ὁμόφοιτος δολοφραδὴς κακοποιὸν ὄνειδος· ἃ τὸ μὲν λαμπρὸν βιᾶται, τῶν δ᾽ ἀφάντων κῦδος ἀντείνει σαθρόν. id est, Sed nimirū odiosa olim quoque eloquentia erat, blandorum sermonum socia, fallacium cogitationū plena, opprobrium maleficium: quæ id quidem quod clarum & splendidum est, per vim deprimit: eorum autem, quæ sunt obscura, decus victum attollit.

INCLYTVM VLYSSEM] in eadem tragœdia Aiax Palladi, quid fecerit, roganti, respōderse Vlyssem domi habere vinctum eo consilio, vt eum domus interioris columnæ astrictū, flagellis ad necem cædat.

ET MENEL. VNÀ MECVM] eo ipso loco Aiax percunctanti Palladi non solùm fatetur, verùm etiam, vt gloriosum quiddam prædicat, se sanguine Græcorum ferrum tinxisse: in eis autem Agamemnonem, ac Menelaum interfecisse. Αθη. ἦ καὶ πρὸς Ἀτρείδαισιν ᾔχμασας χέρα; Αι. ὥστ᾽ οὔποτ᾽ Αἴανθ᾽ οἵδ᾽ ἀτιμάσουσ᾽ ἔτι. Αθη. Τεθνᾶσιν ἄνδρες, ὡς τὸ σὸν ξυνῆκ᾽ ἐγώ.

TV CÙM PRO VITVLA] versa Plebeij. Cùm Græci Aulide detinerentur adue.sa tempestate, neq; vlla eis nauigandi facultas daretur, Agamemnon partim Chalcantis responso adductus, partim ambitione impulsus filiam suam Iphigeniam simulatione nuptiarum domo accessitam Dianæ immolare instituit: quam Diana ad Tauros vsque ductam, cerua in eius locum substituta eripuit. Agamemnon apud Euripidem in ea tragœdia, quæ Iphig. in Aulide inscribitur, sic de hoc Chalcantis responso, suóq; consilio loquitur. Ἡθροισμένου δὲ, καὶ ξυνεστῶτος στρατοῦ Ἥμεσθ᾽ ἀπλοίᾳ χρώμενοι κατ᾽ Αὐλίδα. Χάλχας δ᾽ ὁ μάντις ἀπορίᾳ κεχρημένοις Ἀνεῖλεν Ἰφιγένειαν, ἣν ἔσπειρ᾽ ἐγώ, Ἀρτέμιδι θῦσαι τῇ τόδ᾽ οἰκούσῃ πέδον. Καὶ πλοῦν τ᾽ ἔσεσθαι, καὶ κατασκαφὰς Φρυγῶν Θύσασι, μὴ θύσασι δ᾽ οὐκ εἶναι τάδε, id est, congregato autem, & vnum in locum contracto exercitu, sedebamus, nauigandi facultatem non habentes ad Aulidem. Chalcas autem vates, consilij inopia laborans, respondit oportere me Iphigeniam, filiam meam, Dianæ, quæ huic solo præsidet, immolare: quòd si Iphigeniam immolaremus, & nauigandi facultatem nobis fore, & Phrygum euersionem: sin omnus, ea, quæ nunc sunt. Apud Sophoclem autē in ea tragœdia, quæ Electra inscribitur, Clytemnestra ab Electra accusata, quòd virum suum interfecerit, sic respondet, atque hac sui facti defensione vtitur: quia ille filiam suam solus Græcorum mactandam præbere non dubitarit. verba Sophoclis sunt hæc: Ὡς ἐξ ἐμοῦ τέθνηκεν, ἐξ ἐμοῦ, καλῶς Ἔξοιδα, τῶνδ᾽ ἄρνησις οὐκ ἔνεστί μοι. Ἡ γὰρ Δίκη νιν εἷλεν, οὐκ ἐγὼ μόνη· Ἧι χρῆν σ᾽ ἀρήγειν, εἰ φρονοῦσ᾽ ἐτύγχανες· Ἐπεὶ πατὴρ οὗτος σὸς, ὃν θρηνεῖς ἀεὶ, Τὴν σὴν ὅμαιμον μοῦνος Ἑλλήνων ἔτλη Θῦσαι θεοῖσιν, id est, a me interfectum esse præclare scio, neque negare possum. Iustitia enim eum de medio sustulit, non ego sola: cui te opitulari oportebat, si saperes. Nam pater iste tuus, quem semper luges, tuam sororem solus Græcorum dijs ausus est immolare. At Pindarus, quasi res in dubium veniat, quærit vtrúmne dolor ex Iphigeniæ filiæ nece susceptus Clytemnestram, vt virum interficeret, impulerit, an nocturnę adulteri blanditiæ; his verbis, πότερόν νιν ἄρ᾽ Ἰφιγένει᾽ ἐπ᾽ Εὐρίπῳ σφαχθεῖσα [illegible] πάτρας ἔκνισεν βαρυπάλαμον ὄρσαι χόλον, ἢ ἑτέρῳ λέχει δαμαλιζομένας ἔννυχοι πάραγον κοῖται; Lucretius libr. 1. Iphigeniæ mactandæ caussam in religionem confert his versibus. *Aulide quo pacto Triuiai virginis aram Iphianassai turparunt sanguine fœde Ductores Danaûm delecti, prima virorum* Sequuntur illa deinceps aliquot versibus interpositis. *Nec misera prodesse in tali tempore quibat, Quod patrio princeps donarat nomine regem. Nam sublata virûm manibus, tremebundáque ad aras Deducta est, non vt sollenni more sacrorum Perfecto, posset claro comitari Hymenæo: Sed casta inceste nubendi tempore in ipso Hostia concideret mactatu mœsta parentis, Exitus vt classi felix, faustúsque daretur. Tantum religio potuit suadere malorum.* M. Tull. item stultam Agamemnonis religionē reprehendit libr. 3. off. his verbis. *quid Agamemnon? cum deuouisset Dianæ, quod in suo regno pulcherrimum natum esset illo anno, immolauit Iphigeniam, qua nihil erat eo quidem anno natum pulchrius. promissum potius non faciendum, quàm tam tætrum facinus admittendum fuit.*

MOLA SALSA] farre cum sale. Fest. *Mola vocatur etiam far tostum, & sale sparsum, quod eo molito, hostiæ aspergantur.*

RECTVM ANIMI] τὸ ὀρθὸν, id est, τὴν ὀρθότητα. rectitudinem diceremus, si esset vsitatum. *rectum animi*, est sanitas & constantia. sup. sat. 1. lib. 1. rectum vsurpauit nullo alio adiuncto. *sunt certi denique fines, Quos vltra, citráque nequit consistere rectum.* rectum animi seruas? igitur, id est, tunc mentis compos es? tunc sanus es?

QVORSVM?] inquit Agamemnon.

INSANVS] quem insanum dicis fuisse. verba sunt plebeij.

VERÙM EGO, VT HÆRENTEIS] hunc locum paullò ante ex Euripide, & Lucretio illustrauimus. eodem pertinent & illa ex eadem tragœdia, quæ respondet Agamemnon filiæ mortem deprecanti. Ὁρᾶθ᾽ ὅσον στράτευμα ναύφαρκτον τόδε. Χαλκέων θ᾽ ὅπλων ἄνακτες Ἑλλήνων ὅσοι· Οἷς νόστος οὐκ ἔστ᾽ Ἰλίου πύργους ἔπι, Εἰ μὴ σε θύσω, μάντις ὡς Κάλχας λέγει, id est, vide quāta sit hæc classis: quam [illegible] ubi Græcorum

corum duces: quibus non liceret ad Troiam nauigare, nisi re mactem, vt vaticinatur Chalcas. Sed quod diximus suprà, Euripidem, & Eustathium secuti, Iphigeniam à Diana fuisse liberatã, ac sublatam, non immolatam, Pausanias quoque in Arcad. narrat ab Arcadibus idem vulgo dictitari. præterea testatur Hesiodos Iphigeniam nõ esse mortuam, sed Dianæ beneficio, ac munere inferorum esse Deam, quam Hecaten appellamus. *harenteis* autem, id est, à ventis aduersis impeditas, & in littore iacenteis.

PRVDENS] sciens, iudicio ac voluntate, vel prudenter.

QVI SPECIES ALIAS VERIS, &c.] ex iis duobus, quæ Agamemnoni plebeius, seu priuatus obiecerat, videlicet eum & diuos placasse suo, id est, filiæ suæ sanguine, & furiosum in eo fuisse: prius illud fassus est Agamemnon: hoc posterius negauit, se furiosum propterea
B fuisse. Nunc igitur probare conatur plebeius quod ille negauerat, hoc modo. Sed mihi priùs admonendus est lector, hunc locum in omnibus libris, quos quidem viderim, tum excusis, tum calamo exaratis esse corruptum: à me autem vnius litteræ adiectione restitutum. Cùm enim anteà ita legeretur, *Qui species alias veri*, &c. ego sic emendaui, *Qui species alias veris*, meam coniecturam doctis omnibus approbãtibus, &, quod caput est, ipsa veritate, ac sententia hanc scripturã postulante. species autem aliæ veris, seu aliæ a veris (vtroq; enim modo loquuntur Latini, vt mox
C dicemus) sunt species à veris differentes, species falsæ: quib. nobis occurrentibus decepti falsa, & praua pro rectis, & veris sequimur, expetimus, probamus. sic M. Tull. off. 3. de Regulo, *Is cum Romam venisset vtilitatis speciem videbat: sed eam, vt res declarabat, falsam iudicauit.* ibid. *apud superiores, vtilitatis species falsa ab honestatis auctoritate superata est.* eadem ratione, falsa visa idem M. Tull. nominat in Lucullo, quæ cùm habeant quandam veri similitudinem nos inducunt, vt falsa pro veris habeamus. Iam verò hoc genus loquendi, *aliud vero*, aut, *aliud à vero*, Latinis est vsitatũ: vt docuimus in annotationibus nostris in lib. 1. Arist. de morib. ad Nicom. ex quibus licet (opinor) nobis exempla in hunc locum transferre. M. Brut. epi. ad M. Tull. lib. 2 *Nos ab initio spectasse otium, nec quicquam aliud à libertate communi quæsisse, exitus declarat.*
D *aliud à libertate*, id est, diuersum, discrepans, & differens à libertate. Tibull. lib. 3. eleg. 4. *Hoc tibi coniugium promittit Delius ipse, Felix: hoc alium desine velle virum.* hoc alium, id est, alium ab hoc, alium quàm hunc. sic enim & emendat, & explicat M. Muretus mihi assentiens. Atque ita loquuntur Græci. Plato in Menone. ἄλλο ἐπιστήμης, aliud à scientia. Aristot. rhetor. 2. τὸ γὰρ δεινὸν ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ, id est, horribile enim aliud est à miserabili. & de morib. ad Nicom. lib. 10. ὁ φίλος ἕτερος ὢν τοῦ κόλακος, id est, amicus cùm sit alius ab assentatore, &c. Idem lib. 5. ἢ γὰρ τὸ δίκαιον οὐ σπουδαῖον, ἢ τὸ ἐπιεικὲς οὐ δίκαιον, εἰ ἄλλο, ἢ
A εἰ ἄμφω σπουδαῖα, ταυτόν ἐστι, id est, aut enim iustum non est bonum, aut æquum non, si aliud est à iusto: aut si ambo iusta sunt, idem sunt. Iterum Plato in Parmenide. ὥστε οὐδ' ἂν οὕτως εἴη ὅ, τι ἔστιν, ἕν, ἀλλ' ἕτερον ἑνός, id est, itaque ne sic quidem fuerit vnum, quod est, sed aliud ab vno. & in eodem dialogo iterum, ac sæpius. Idẽ in Sophista. πονηρία ἕτερον ἀρετῆς, id est, improbitas aliud est a virtute. & Horat. epistol. ad Quinctium lib. 1. *Néue putes alium sapiente, bonóque beatum.* Idem ad August. libr. 2. *Edicto vetuit ne quis se, præter Apellem, Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra.* Ita igitur probat, Agamẽnonẽ furiosum esse. *Qui species alias veris*, id est, vt diximus, à veris differenteis, seu non veras, & præterea sceleris tumultu permistas, id est, cum scelere coniun-
B ctas capiet, commotus habendus est, & furiosus. at tu secutus es speciem religionis falsam, & cum scelere coniunctam, tum cùm filiam tuam diis immolare instituisti, quasi eos eius sanguine placaturos, & tuæ classi secundum exitum, faustamque nauigationem ab illis impetraturus. furiosus igitur fuisti. Porphirio quidem quamuis aliquantum sit corruptus hoc loco, vt & multis aliis locis, meam coniecturam, meámq; interpretationem adiuuat, & confirmat. sic enim ille: *Qui conspicit animo species falsas, & vera non videt, is demens est.* Postremò in cod. Tornes. quàuis hic locus sit itidem corruptus, tamen his verbis explicatus est: *Species veritatis dissimiles.* Quod autem limius quidam, indignus, qui a me nominetur, nuper
C scripsit, nihil hîc esse mutandum, & quia scriptum sit in omnibus libris manuscr. *alias veri*: & quia tale sit hoc *alias veri*, quale apud Lucr. *aliena salutis*, nę ille valde delipit. Nam primùm longè dissimilis significatio est vocis *alienus*: deinde longè alia structura. dicunt enim Latini, *alienus vero, à vero, veri*: & *alius vero, alius a vero*: nunquã autem *alius veri*. Tum verò *aliud à vero*, seu *aliud vero*, est id, quod est vero dissimile, seu quod nõ est verum: *alienum à vero* autem, quod est contrarium & inimicum vero: quemadmodum apud Lucretium, *aliena salutis*, dicuntur inimica saluti, pestifera, & letalia: apud Horatium autẽ *species alia à veris* dicuntur, aliæ quàm veræ, differentes a veris, & ita non veræ: & apud eundem in illo versu, *Néue putes alium sapiente, bonóque be-
D atum*: alius sapiente, & bono diciturís, qui alius est, quàm sapiens & bonus: seu alius præter sapientem, bonúmque. Deniq; non potest dici aliud iis de rebus, de quibus alienum, neque alienum de quibus aliud, in eandem sententiam. Verbi gratia, consuetudo aliud quiddam est à natura, non tamen alienum est à natura. Vulgò enim dici solet, consuetudinem esse alteram naturam. Ars aliud est à natura: sed non est alienũ à natura: dicere enim solemus, artem imitari naturam. Æquum & bonum, id est, τὸ ἐπιεικές, aliud est à summo, seu scripto iure. non est tamen alienum à summo iure: sed est melius, quàm summum ius. Sexcenta alia exempla si-

milia proferre possum. Sed hęc pauca sint instar multorum. Fui autem ea causa paullò longior, vt comprimerem quorundam impudētiam, qui cùm sint in lingua Latina peregrini atq; hospites, quasi Romæ cum Varrone, ac Cicerone vixeriot de has lingua magno supercilio sententiam pronuntiant, & ceteros, qui in ea bonam partem ætatis consumserunt, arroganter & fastidiosè tertio quoque verbo damnant.

Aiax, immaritos dvm occ] licet legere hûc versum sine interrogatione, vt sit concessio, hoc modo: demus, Aiacem desipere intereà dum agnos immeritos occîdit: tu cùm scelus admittis, id est, cùm filiæ sanguine manus tuas cruentas ob titulos inaneis, sanæ mentis es? & videtur argumentum esse à minori, huc modo: si Aiax insanus habetur eò quòd agnos iugulauerit: quanto tu insanior, qui filiam tuam mactauisti ambitione adductus? licet & interrogando pronuntiare. Aliquot libri veteres habent, *cùm occidit*. quam scripturam magnopere probo.

Scelvs admittis] filiam occidis. scelus enim cædem semper aliquam, aut impietatem continet, vt alibi admonuimus. patriam prodere: parentes violare: Deos contemnere: hominem, qui non lælit, & ciuem occidere, scelus est.

Stas animo?] idem valet, quod illud superius, *Rectum animi seruas?* ésne compos mētis? minimè verò.

Et pvrvm ast vitio] expers vitij. mendosè nonnulli coniungunt nomen *vitio* cū voce *tumidum*. *purum* iunxit cum patrio casu Oda 22. lib. 2. *scelerisque purus*.

Cùm tvmidvm est cor?] tale est illud M. Tullij Tuscul. lib. 3. *Itaque non inscitè Heracleotes Dionysius ad ea disputat, apud Homerum queritur Achilles, hoc (vt opinor) modo. Corque meum penitus turgescit tristibus iris, Cum decore, atque omni me orbatum laude recordor. Num manus affecta rectè est, cùm in tumore est? aut num aliquod membrum tumidum, ac turgidum non vitiose se habet?* sic igitur inflatus & tumens animus in vitio est. Sunt autem versus illi Homeri, quos M. Tullius Latinos fecit, ex Iliad. 1. Ἀλλά μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ, ὁππότ' ἐκείνου Μνήσομαι, ὅς ἀσύφηλον ἐν Ἀργείοισιν ἔρεξε.

Si qvis lectica] aliud argumentum à minori.

Pvpam, avt pvpillam] sic habent nonnulli codices calamo exarati, quos ego secutus sum. nam vulgata quidem scriptura, *Rufam, aut pusillam*, quæ reperitur etiam in nonnullis veteribus cod. mendosa est, cùm prima syllaba nominis *pusillam*, sit breuis. circumfertur & hæc *Rufam, & Rufillam*, quam non improbo. pupus autem idem, quod puer: ex quo pupulus & pupillus. Catull. ad Caton. *Deprendi modò pupulū puellæ Trusantem*.

Interd. hvic omne adim. ivs

A Pr.] prætor ei interdicat suorum bonorum administratione, tanquam furioso, & det curatorem bonis. sed quid opus est prætoris interdicto, cùm lex ipsa interdicat, vt mox dicemus?

Et ad sanos abeat tvt. pr.] tutelam posuit pro curatione. nam propriè tutorem appellant Iurisconsulti, qui datur pupillis: curatorem, qui puberibus, vsque ad annum 25. Datur etiam prodigis, & furiosis curator: sed nō ita, vt puberibus. bonis enim eorum datur, non ipsis, seu personis, quemadmodum ex pandectarum libris intelligere licet. vetabant autē XII. tabulæ furiosum dominum esse rerum suarum. earúmq; curatio ad illius gētileis, & propinquos

B pertinebat. Cornificius lib. 1. ad Herenn. *Si furiosus existit* [aliàs *esse incipit*,] *agnatorum, gentiliúmque in eum, pecuniáque eius potestas esto*. Columella lib. 1. cap. 3. scribit, Catonem dicere solitum, eum, qui agrum coleret nec salubri cęlo, nec fertilem, velut commotæ mentis ad agnatos, ac gentileis esse deducendum. sic & Varro libr. 1. de re rustica. *Qui salubrem locum negligit, mente captus est, atque ad agnatos, & gentileis deducendus*. Iustinianus Institutionum iuris ciuilis lib. 1. Tit. de curat. *furiosi quoque, & prodigi, licet maiores vigintiquinque annis sint, tamen in curatione sunt agnatorum ex lege duodecim tabularum*. sic epistola ad Iulium Florum lib. 2. *Hic, vbi cognatorum opibus, curisque refectus, &c.*

C Quòd si desint propinqui, dantur curatores à prætore, vt suprà epist. 1. libr. 1. *Nec medici credis, nec curatoris egere A prætore dati*.

Qvid? si qvis natam] sic legendū est, & ita habent libri calamo exarati, vt vulgati, *Quòd si quis*.

Mvta] ἀλόγῳ, vt idem saty. 3. lib. 1. *Mutum & turpe pecus*, homines significans quasi mutos, id est, orationis & rationis experteis ante inuentum sermonis vsum.

Integer est animi?] vt suprà ead. sat. *Integer est mentis*, &c.

Hîc svmma est insania.] sic restitui ex libris manuscr. Nam vulgati omnes habēt, hîc est summa ins. planè inconcinnè, atque in-

D compositè.

Qvi sceleratvs:] qui sceleratus erit idem & furiosus erit.

Qvem cepit vitr. f.] qui fama populari ducitur, quæ fragilis, & leuis est, hic & furore concitatus est. Vitream posuit pro fragili: Od. 17. libr. 1. pro pellucida, aut splendida aut marina, quia vitri color, aquæ colori similis sit.

Hvnc circvmt. gavd. bell. cr.] id est, hic insanus & mente captus est. *Circumtonuit*, id est, attonitum reddidit, seu ἐμβρόντητον. Nam interdum tonitru homines de gradu, & statu mentis deturbat. Bellona Martis soror, sacerdotibus suis, & suorum sacrorum cultoribus bonam mentem adimebat, ita vt destrictis gladiis cruenti circumcursarent. Festus. *Bellona dicebatur*

batur dea bellorum, ante cuius templum erat columella, quæ bellica vocabatur: supra quam, hastam iaciebant, cùm bellum indicebatur. significat Agamemnonem populari fama adductum & bellum Troianis intulisse, & filiam suam mactauisse, ideóqu furiosum esse.

Nvnc age] nunc docet, luxuriosos quoque, & asótos insanire.

Vincet enim, stvltos rat.] sic loquitur saty. 3. lib. 1. *Nec vincet ratio, tantumdem vt peccet, idémque, &c.* Nonnulli libri veteres habent *Vincet*.

Hic] Nomentanus, aut quiuis alius ei similis.

Edicit, piscator vti, po.] edicere est palàm, & claré, & veluti pro imperio dicere. Terent. Eunucho. *miles, nunc adeo edico tibi: Ne vim facias vllam in illam.* Virg. Æn. 3. *socios tunc arma capessant, Edico.* Itaque dicuntur edicere prætores, & consules, cùm proponendum in publico, vel publicè prædicandum, ac proclamandũ, curant quid sint obseruaturi, vel quid fieri velint vel aliud simile. hic igitur luxuriosus nepos simul atque amplissimi patrimonij heres factus est atque hereditatem adijt, edicit vt piscatores, aucupes, vnguentarij, coqui, cupediarij, lenones, scurræ, & id genus deliciarum, ac libidinum ministri, sibi præstò sint, domúmq; veniãt. Ad hæc quæ hîc ab Horatio dicuntur, pertinet illud, quod dicebat Diogenes Cynicus, prodigos & nepotes ficubus in loco edito & præcipiti natis esse similes, quia, quemadmodum harum fructibus non homines vescuntur, sed corui & vultures: ita & profusorum ac nepotum bonis non viri boni, sed assentatores, lenones, meretrices, tales pestes fruuntur.

Tvsci tvrba impia vici] homines, qui emunt vt pluris reuendant, id est παλιγκάπηλοι. Plaut. in Curculione, *In Tusco vico ibi sunt homines, qui ipsi sese venditant.* turbam Tusci vici impiam, id est, periuram, sceleratam Deorum contemptricem, nominat, propterea quòd hoc genus hominum nihil proficiat, nisi strenuè mentiatur, & peieret. alij lenones malunt significari, qui omnium maximè sunt periuri, atque impij, quod videtur verius. sequitur enim mox *Verba facit leno.* Iam vnde appellatus sit vicus Tuscus, docet T. Liuius libr. 2. & Varro libr. 4. de ling. Lat. & Seruius ad illum locum Virg. Æn. 5. *Tres equitum numero turmæ.* vbi hunc locum profert.

Cvm scvrris] scurræ sunt βωμολόχοι, parasiti, qui risum mouent diuitibus pabuli causa.

Fartor.] à farciendo fartores appellati, qui farcimina conficiunt.

Cvm Velabro] velabrum, locus Romæ à vehendo dictus, quòd cùm paludibus mõs Auentinus à reliquis esset disclusus, eò ex vrbe, quadrante soluto per paludes illas aduehebantur. Alij à velis, propterea quòd viam, quæ è foro ad hippodromum ferebat, velis obtendere so-

A lebant. In eo habitabant vnguentarij, vt vult Porphir.

Macellvm] macellum dictum vel à voce Græca μάγειρος paucis literis immutatis, vel à Macello quodam, qui exercebat in vrbe latrocinia: quo damnato censores, Æmilius, & Fuluius, statuerunt, aut vt in domo eius obsonia venderentur: aut vt ex eius pecunia locus publicus obsoniis vendendis accommodatus exstrueretur. sic ferè Varro lib. rerum Romanarum, & Plutarchus quæstion. Rom.

Accipe qvid contra] quidam libri veteres habent, *Accipe quid contra hæc &c.* Accipe autem, id est audi, seu cognosce. sic Virg. libr. 2. Æneid. *Accipe nunc Danaûm insidias.* notat Seruius ad illum locum, *da Tityre nobis*, in

B Tityro.

Æqvvs] placidus, facilis, assentiens huic lenoni, æquissimo animo orationem lenonis audiens. est enim hæc vis huius nominis interdùm vt sæpe anteà admonuimus.

In nive Lvcana] alloquitur venatorem, dormis sub dio, αἰθριοκοιτεῖς. suprà Od. 1. libr. 1. *manet sub frigido Venator.*

Tv piscis] hæc oratio habetur ad piscatorem.

Hiberno ex æqvore] ex mari pisceis euerris tẽpore hiberno. hieme piscaris, quo tẽpore difficilior, laboriosior, periculosior denique est piscatio. Scriptura, quã in quattoor codic. manuscriptis, vno Vatic. Rain. cardin. Iann.

C Tornes. reperi, *hiberno ex æquore verris*, ita mihi, & omnibus viris doctis, quibuscum communicaui, probata est, vt temperare mihi non potuerim, quin ita excudendum curarim: quamquam vulgatam *vellis* non damno. a verbo verrendi autem euerriculum esse nominatum, retis genus, quod, quicquid piscium nactum fuerit, euerrit, docet Nonius: citatque locum illum Cicer. ex orat. de signis. *Quod vnquam, iudices, huiuscemodi euerriculum illa in prouincia fuit?*

Decies] decies centena sestertiûm nummûm millia.

Tibi triplex] triplum: & ita fortasse legendum. lenonem alloquitur.

Media de nocte] infrà epist. ad Mæcenatem 2. lib. 1. *media de nocte caballum Arripit.*

D Filivs Æsopi] Clodius Æsopus, Clodij Æsopi tragœdi filius, luxuriosus nepos: cui Æsopum patrem histrionem ducenties sestertiûm reliquisse constat. Dignos planè fuit pater filio, siquidem illius patina sexcentis sestertiis fuit æstimata, filius autem margaritas deuorauit.

Decies] id est, decies centum millia sestertiûm nummûm.

Solidvm] integrum, non comminutum, vno haustu.

Dilvit] aceto macerauit, & liquefecit.

Bacam] vnionem, margaritam. sup. Od. 8. epod. *Nec sit marita, quæ rotundioribus Onusta bacis*

ambulet. Tradit Suetonius C. Cæsarem Caligulã similiter portentosissima ciborum genera esse commentum, vt pretiosissimas margitas acero liquefactas obsorberet. Tale quiddam & de Cleopatra narrant.

NEQVITIA, ET NVG. PRAVOR. ET AMGEM.] nequitia, (id est, luxuria, & profuso vitæ genere) & ingenij leuitate, & studio rerum malarum simillimum. vide annot. ad illũ locum *ad cetera pene gemelli*. epist. ad Fuscum Arist. libr. 1. malè enim Porphirio, si modò eius oratio est, putat *gemellum* positum esse pro *gemellorum*. Iam nequam homines dicuntur libidinosi, luxuriosi lurcones, & voluptatibus liquefacti homines, ad nullam rem vtiles, vt alibi diximus.

B LVSCINIAS] hîc fit *συναίρεσις* duarum vocalium i & a, vt alibi docuimus. hoc idem factitasse Æsopum histrionem tradidit Plin. libr. 10. his verbis, *In patina posuit aues cantu aliquo, aut humano sermone vocales sex nummis singulas coëmtas nulla alia inductus suauitate, nisi vt in his imitationem hominis manderet.*

IMPENSO COËM] impenso pretio coëmtas: magno pretio comparatas.

QVORSVM ABEANT SANI?] id est, nónne sit absurdum, si iudicentur, aut censeantur sani?

CRETA, AN CARBONE NOTANDI?] laudandíne sint, an vituperandi? in tribus cod. antiquis scriptum reperi, *Quorsum abeant sani, vt creta, an carbone notati?* vt fortasse ita legendum sit, *Quorsum abeant? creta, vt sani, an carbone notandi?* verùm iudicet lector potiùs. Vnũ testabor, in omnibus libris antiquis scriptum esse *notati*.

C ÆDIFICARE CASAS] hæc solent à pueris factitari. Tibull. lib. 2. elegia 1. *Turbaq; vernarum saturi bona signa coloni Ludet, & ex virgis exstruet ante casas.* Conatur autem ostendere, puerilius esse amare, viro barbato, quàm hos ludos puerileis ludere.

PLOSTELLO] plostellum, pusillum plaustrum: sic sup. dixit *plostea ducenta*.

EQVITARE IN ARVNDINE LONG.] Valerius Maximus libr. 8. cap. 8. *Socrates non erubuit tunc cum interposita arundine cruribus suis cum paruulis filiolis ludens ab Alcibiade visus est*. Idémq; de Agesilao traditum est à Plutarcho in apophthegm. Laconicis. φιλοτεκνότατος δ' ὢν διαφερόντως λέγεται ὅτι μικροῖς τοῖς παιδίοις κάλαμον ἐπιβεβηκὼς ὥσπερ ἵππον, οἴκοι συνέπαιζεν. &c. hoc etiam ab Æliano relatum est lib. 12. ποικίλης ἱστορίας.

AMENTIA VERSET] id est, is dicendus sit amens, vel non dubium fuerit, quin eum amentia agitet. duo cod. calamo exarati habent *amentia vexet*. quæ scriptura non est reiicienda: neque tamen admodum refert vtro modo legas, quod ad sententiam attinet.

SI PVERIL. HIS RATIO ESSE EVIN.] admonitum lectorem velim, libros omneis vulgatos esse corruptos, in quibus hæc scriptura inueterauit: *Sic puerilius*: cùm legendum sit, *Si puerilius his ratio esse euincet am.* vt habẽt quatuor cod. antiqui, vnus Vatican. Ianno. Faer. Tornes. & item Clericanus, & Nicotianus. Hoc igitur sentit Horatius, si doceo, ac peruinco rationibus & argumentis firmissimis, puerilius & stultius esse homini barbaro amare, quam ædificare casas & similia: nec quicquam interesse, vtrùm talem nunc, barbatus, & grandis natu scilicet, ludum ludas, qualem olim ludebas, cùm puer esses trium annorum, an meretricis amore captus plores: quæro ex te, sisne facturus, quod olim fecit Polemo, qui, cùm anteà mollissimè, ac dissolutissimè viueret, assiduéque in conuiuiis, & lustris versaretur: posteaquàm à Xenocrate philosopho Academico reprehensus & obiurgatus est, omisso priore illo viuendi genere, dicitur sese totum ad sapientiæ studium contulisse?

TRIMVS] puer trium annorum. coniungẽdum est autem nomen *trimus* cum aduerbio *prius* hoc modo, vtrúmne in puluere tale nunc opus ludas, quale prius ludebas, cùm trimus eras. itaque tollenda est distinctionis nota, quam habẽt vulgati codices post vocem *trimus*, & post nomen *puluere* locanda.

POLEMO] hanc rem sic Laërtius, καί ποτε συνθέμενος τοῖς νέοις ἐστεφανωμένος, καὶ μεθύων εἰς τὴν Ξενοκράτους ἦλθε σχολήν· ὁ δὲ οὐδὲν διατραπεὶς συνεῖρε τὸν λόγον ὁμοίως. ἦν δὲ περὶ σωφροσύνης. ἀκούων δὲ τὸ μειράκιον, κατ' ὀλίγον ἐθηράθη, καὶ οὕτως ἐγένετο φιλόπονος, ὡς ὑπερβάλλειν τοὺς ἄλλους, καὶ αὐτὸν διαδέξασθαι τὴν σχολήν, id est, *Et aliquando re cum iuuenibus constituta, coronatus, & ebrius in Xenocratis scholam venit. Ille autem oculis immotis, similiter orationem contexebat: erátque sermo de temperantia. Adolescens autem audiens paulatim captus est: & vsque adeò fuit industrius, studióque ac labori deditus, vt ceteros superarit & magistro in schola successerit.*

INSIGNIA MORBI] deliciarum, & amoris indicia, ornamenta amatoria: quæ statim enumerantur.

FASCIOLAS] quibus coronæ præligabantur, seu quibus crura vinciebantur. M. Tull lib. 2. epist. ad Attic. *& Epicratem suspicor (vt scribis) lascinum fuisse. etenim mihi caligacium, vt fasciæ cretatæ, non placebant.* Idem in orat. de Haruspic. respons. *P. Clodius a crocôta: à mitra, à muliebribus soleis, purpureísque fasciolis, à strophio, à psalterio, à flagitio, à stupro est factus repente popularis.* Idem in Oratione in Clod. & Curionem. *Túnc cùm vincerentur pedes fasciis, cùm calanticam capiti accommodares, cùm strophio accurate præcingerere, &c.* Græci vocant tænias. Ita apud Platonem in symposio interuenit Alcibiades ebrius, coronatus, & fasciis redimitus. verba Platonis hæc sunt, καὶ ἐπιστῆναι ἐπὶ τὰς θύρας ἐστεφανωμένον αὐτὸν κιττοῦ τινι στεφάνῳ δασεῖ καὶ ἴων, καὶ ταινίας ἔχοντα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πάνυ πολλάς, &c. & Archytas apud Stobæum declarat, fasciarũ vsũ ad mollitiẽ pertinere. διὰ

τοῦτο

τοῦτο οὐδαμῶς καλὸν οὔτε ἐσθῆσι πολλαῖς κα- A
τασκέπειν τὸ σῶμα, οὔτε ταινίαις κατειλεῖν, id est, iccirco nullo modo honestum est, multis vestibus corpus tegere, neque fasciis inuoluere. Vtebantur etiam fasciis homines infirma valetudine, & qui ex morbo surrexerant, & conualuerant, necdum satis firmi erant.

CVBITAL] sic legendum, non *cubitale*. quamuis enim vtrumque sit Latinum, tamen *cubitale*, non patitur carminis lex. nam prima nominis *focalia* syllaba producitur, cùm à faucibus sint appellata. est autem cubital à cubito nominatum. erat enim puluinus, cui innitebātur inter cenandum: quamquam hic tegmentum brachiorum potiùs significat. quod περιχειρίδια, seu περι-
βραχιόνιον Græci appellant. focalia autem solita erant adhiberi ab imbecillis ad arcendum frigus à collo, & faucibus. eisdem vtebantur mulieres, mollésque, & voluptarij homines, paullùm à mulieribus differentes. Quintil. libr. 11. cap. 3. *Palliolum sicut fascias, quibus crura vestiuntur, & focalia, & aurium ligamenta, sola excusare potest valetudo.* B

CORONAS] quibus vtebantur in conuiuiis & compotationibus, vt alibi ostendimus. Plaut. in Menæch. *Non ego te modo hic ante ædes cum corona florea vidi astare?* Idem Amphitr. *spectatores, vobis spectantibus Capiam coronam mi in caput: assimulabo me esse ebrium.* Idem Asinaria. *Possis, si fortè accubantem tuum virum conspexeris, Cum corona amplexum amicam si videas cognoscere?* Aristoph. Pluto C
de iuuenello, qui amicā vetulā diues factus aspernabatur. ἔοικε δ' ἐπὶ κῶμον βαδίζειν. Χρ. φαίνεται, στέφανόν γέ τοι, καὶ δᾷδ' ἔχων πορεύεται. lege annotata ad illum locum *nectendis apium coronis*. Od. 11. lib. 4.

CORREPTVS] libri aliquot veteres habent *correctus*. quod magis probo: & ita excudi iussetam. potest tamen recepta scriptura ferri.

MAGISTRI] Xenocratis. M. Tull. de finib. lib. 5. *Hic Xenocrates, hic eius auditor Polemo.* Fuit autem Xenocrates, continentissimus: de quo cùm Lais meretrix aliquando sponsionem fecisset, *ut eum ad suos amplexus pelliceret, atque adeò perpelleret*, & sub noctem metu simulato ad eum confugisset, vt apud illum totam noctem manendi, & D
eum eo cubandi causam probabilem, seu necessariam potiùs haberet: ille eam quidem domum recepit, & secum cubare passus est: sed ne tantillū quidem commotus est. qua re comperta cùm ij, qui cum ea sponsionem fecerant, quasi sponsione victa, pecuniam stipulatam flagitarent: respondit illa, se de homine, non de lapide, sponsionem fecisse.

PORRIGIS IRATO P.] confert iterum amatorem cum puero.

AGIT VBI SECVM, EAT, AN NON] totus hic locus ex Eunucho Terent. ferè ad verbum expressus est, vbi sic Phædria, *Quid igitur faciam? non eam, ne nunc quidem Cum arcessor vltrò? an potiùs ita me comparem, non perpeti meretricum contumelias? Exclusit, reuocat. redeam? non si me obsecret.* imitatus est & Persius Sat. 5. *Nunc ferus & violens: at si vocet, haud mora, dicat. Quidnam igitur faciam? nec nunc cùm arcessor, & vltro supplicat, accedam?* in versu Horat. *Exclusit: reuocat: redeam? non si obsecret:* subintelligendum est *me*, vt sit integra oratio, qualis est apud Terent. *non si me obsecret.* *agit* porrò restitui auctoritate nouem codic. antiq. adductus; vnius Vaticani, Rain. Card. Tornes. 2. Nico. 2. Russard. Cleric. mei: *agit secum* autem, id est, loquitur secum. nam qui loquitur, agit, vt infrà annot. ad epist. 2. lib. 2. versu 3. *Tibure vel Gabiis, & tecum sic agat, &c.* Plato Cratylo. τὸ λέγειν μία τις τῶν πράξεών ἐστι, id est, loqui, seu, dicere, vna quædam est actio.

O HERE, QVÆ RES NEC MODVM H.] sic Terentius, *Here, quæ res in se neque consilium, neque modum Habet vllum, eam consilio regere non potes, &c.*

SIBI NIHILÓ PLVS EXPLICET] Terent. *Nihilo plus agas, quàm si des operam, vt cum ratione insanias.*

PICENIS] Satyr. proxima, *Picenis cedunt pomis Tiburtia succo.*

GAVDES, SI CAMERAM] Quid? (inquit) cùm tu excerpens semina ex pomis Picentinis, gaudes si quo casu cameram. i. tectū in curuitatē formatū, vt exponit Festus, percussisti? *penes te es?* id est, esne mentis compos? profectò non es. *gaudes*, igitur, nempe quasi ea res significet, omnia tibi læta & secunda in amore euentura. Atque hunc locum ita esse intelligendum argumento erit id, quod à Iulio Polluce lib. 8. eo capite, in quo conuiuiorum lusus enumerat, traditum est ἔτι τοίνυν τὸ σπέρμα τῶν μήλων, ὅπερ ἔγκειται τοῖς μήλοις ἔνδοθεν, ἄκροις τοῖς πρώτοις τῆς δεξιᾶς δύο δακτύλοις συμπιέζοντες ἔτι διάβροχον καὶ ὀλισθηρὸν ὂν εἰ πρὸς ὕψος ἀναπηδήσειεν, ἐσημαίνοντο τούτῳ τὴν εὔνοιαν τὴν παρὰ τῶν παιδικῶν, &c. id est, Præterea semen malorū, seu pomorum, quod inest in intimis eorum partibus, summis primis duobus manus dexteræ digitis comprimentes adhuc madidum, & lubricum, si ad laquear, aut cameram subsiluisset, ex eo significari putabant, puellarum suarum erga se beneuolentiam, &c. Alij simpliciter intelligunt, significare Horatium, sani hominis non esse, tempus conterere in mittendis, & exprimendis in cameram seminibus: quod ferè facere solemus cùm cerasa edimus: neque tamen icircò extra mentis potestatem esse dicimur, maximè si in regno nostro id faciamus: aliud agere fortasse, & operam ludere videri possimus.

QVID? CVM BALBA] hypallage est. erat enim recta locutio, Quid? cùm balbis verbis annosum palatū feris, & verberas, id est, cùm grandis natu iuuenum more puellam blandè appellas, qui sanior es eo, qui casas ædificat? *feris* autem reperi scriptum in quinque cod. vet. vno Vatic. Iann. Torn. Clericano, Nicotiano. alij libri habent, *ferit* qood tamen non damno.

Auue cruorem Stultitiæ] acce- A dat (inquit) ad stultitiam amatoris, scelus, cædes, cruor, vt sæpe fieri solet, nempe cùm miscetur cum amore odium. Tum scilicet malum ingrauescit: tum fit insanabile, ac mortiferum amuris vulnus.

Atque ignem gladio scrut.] idem dicit, sed obscurius, & Pythagoreorum more, ἀλληγορικῶς, & συμβολικῶς. amor ignis est. si quis ad amoris insaniam scelus addat, dici poterit ignem gladio scrutari.

Modò (inquam) Hellaux perc.] Marius quidam Helladem impotenter amabat: à qua cùm se sperni, & contemni putaret, eam interfecit. quo facto incredibili mærore & ægritudine affectus, atque afflictus, sese e sublimi B præcipitem demisit. eu tibi cruor cum stultitia coniunctus. Marij igitur exemplo ostendit plerúmque homines ab amore ad cædem, & scelus progredi.

Cerritus fuit, an] id est, fuitne furiosus & insanus, an sceleratum quidem fuisse iudicabis, & tamen insanum negabis, & sanum fuisse dices? perinde ac si dicat: quo pacto potest esse sanus, & sceleratus? an hoc dices, Mariū non fuisse insanum, sed sceleratum, distinguens scelestatum ab insano, & suo quámque rem nomine volens appellare? quod quidem ineptum, & absurdum est. nam satis probatum est, eum sanum non esse dicendum, qui sit sceleratus, & cæde pol- C lutus, καὶ μιαιφόνος; *Cerritus* dictum quasi Cereritus, id est, à Cerere percussus, Δημητριακὸς, νυμφόληπτος. Itaque duæ syllabæ breues, *ce* & *re* in vnam longam coïerunt. Plautus Amphit. *quæso, quin tu istanc iubes Pro Cerrita circumferri?* Idem in Pœnulu. *Ne tu opinere, haud quisquam hodie nostrûm curret per vias: Neque nos populus pro Cerritis insectabit lapidibus.* Idem in Rudente, *Elleborosus sum.* G. *at ego Cerritus: hunc non mitt am tamen.* Non. Marcel. Cerritos, & laruatos dici malesanos, & aut Cereris ira, aut laruarum incursatione vexatos ait. Sed ne quis miretur, me *Cerritus* excudendum curasse, liquidò confirmo sic esse scriptum in omnibus libris antiquis. Oblata occasione non pigebit me lecturi indicare Simeonis Bosij Le- D mouicis coniecturam de quodā Cic. loco in epi. 5. lib. 8. epist. ad Attic. non longè à princip. vbi sic legitur in nostra editione, vt & in vulgata, nisi quòd versum Græcū emendauimus. *Et si solet eū, cum aliquid furiose fecit, pænitere. numquā autem* [al. *tamen*] *certior fuit, quàm in hoc negotio. Nam, quod ad te non scripseram, postea audiui, à tertio miliario tū eum isse,* Πολλὰ μάτην κεράεσσιν ἐς ἠέρα θυμήναντα, &c. Ille igitur pro *certior fuit*, legendū censet *cerritior fuit*, id est, insanior: & pro *eum esse*, *eum omnisse*, *&c.* Versum etiam Græcum immutandū censet: *in quo* ab eo dissentimus. Sed hac de re aliàs.

Libertinus erat, qui] nunc ad superstitiosus veniamus: vel, vt quidam volunt, ad eos, qui supra modum mortem extimescunt. verùm tamen potiùs de superstitiosis sermonem A nunc haberi puto, præsertim cùm testetur Porphyr. libertinos ab Augusto his sacris præfuisse, & ex eo Augustales esse dictos.

Circum compita] in quibus erant Lares ab Augusto positi. Imò verò ante Augusti tempora Compitalia sunt appellati dies festi Laribus attributi. Ouid. lib. 2. Fast. *qui compita seruant, Et vigilant nostra semper in æde Lares.*

Siccus] ne quis dicat eum vino madidum, & ebrium fuisse.

Lautis manè senex manibus] oraturi manus lauabant. præterea Hesiodus vetat illotis manibus Ioui manè libare: quoniam (inquit ille) non audiunt, sed respuunt preces. B μηδέ ποτ' ἐξ ἠοῦς Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον Χερσὶν ἀνίπτοισι, μηδ' ἄλλοις ἀθανάτοισι· Οὐ γὰρ τοίγε κλύουσ' ἀποπτύουσι δέ τ' ἀράς.

Et vnum quiddam m. au.] ad illa superiora hoc addebat, quod sequitur. addebat ad facta, hæc verba, quibus Deos orabat, vt solus à morte vindicaretur. quid potest autem mortalis à Dijs petere maius, quàm immortalitatem? Quidam libri manu scripti habent, *& vnum, Quid tam magnum? addens: vnum me, &c.* quę scriptura si cui probabitur, videtur hæc eius esse sententia, & orabat deos his verbis, vnū me, me (inquam) vnum, morti surripite, id est, à morte vindicate. quid tam magnum est, quàm immortalitatem consequi? vel sic distingue: quid? tam C magnum? id est, quid? éstne hoc tam magnum à dijs immortalitatem consequi, cùm dij omnia possint? *Dijs etenim facile est, &c.*

Vnum me svrpite morti] me vnū ab inferis & Orco vindicate. me vnum immortalitate donate: vel me vnum alijs omnibus superstitem esse iubete. his verbis superstitiosum describi putabat Simeo Bosius, quia quemadmodum parentes, qui totos dies deos orabant, vt sibi filij essent superstites, iccircò superstitiosi dicti sunt: ita hic, qui se vnum omnibus superstitem esse exoptat, superstitiosus est appellandus, à quo dissentio. *surpite* autem dictum pro *surripite*, id est, subducite, eripite.

Diis etenim facile est] ex his in- D telligimus, hunc libertinum superstitiosum fuisse. sed non videtur mihi omittendum, aut dissimulandum, quod quidam vir doctus mihi dixit aliquando in sermone: hunc libertinum non eò poni ab Horatio, vt nobis superstitiosi exemplum suppeditet: sed potius vt hominis nimium mortem extimescentis. mouebatur autem verbis illis, *vnum me surpite morti.* Iam ne hoc quidē dubium est, quin mortem supra modum horrere, vitiosum, & vituperabile sit. ego nihil pronuntio, & suum cuique liberum iudicium relinquo.

Sanus vtrisque Aur. a. o. m.] sanus toto corpore quidem ille, sed mente non: item.

Mentem, nisi litigiosus, Excip. d.] id est, mentem autem Dominus in ven-

vendendo, exciperet, id est, excepisset, nisi litigare vellet, vel in litteris amaret. Vt hic locus autẽ planius intelligatur, sciendum est, venditorem mancipij, qui in vendendo, serui vitia, quæ scire debuit, &, quæ non sunt in promtu, tacuit, præstare edicto ædilium. videlicet, si non sit sanus siue corpore, siue animo, si fugitiuus, si fur. qua de re vide annot. ad illum locum, *In scalis latuit metuens pend. hab.* epist. 11. libr. 2. sed quæret aliquis. qui pateat hic à domino venire, aut omnino dominum habuisse, cùm esset libertinus, vt hic dicitur? quã libertini nũquã seruierant seruitutem, quippe qui essent liberti filij. loquor autem ex eorum sententia, qui volunt inter libertos, & libertinos discrimen fuisse.) Puto respõderi posse, aut libertinum pro liberto hîc esse positum: B itaque cùm seruus esset venditus: ab emtore, cui venditor in lege mancipij receperat, esse sanum corpore, & furtis, noxisque solutum, fuisse manumissum. aut Horatium, siue potius Damasippum non dicere, hunc libertinum aliquando fuisse à domino venditum: sed hoc tantùm, si hic libertinus, seruus esset, & à domino suo venderetur, dominum fuisse in vendendo, mentem exceptum, id est, hoc serui vitium emtori dictum ac pronuntiatum, videlicet non esse sanæ mentis: nisi ab emtore redhibitoriæ actionis periculum sibi impendere vellet. Itaque significat Damasippus superstitiosos non esse sanos animo: C quod verum est. De superstitione, quam δεισιδαιμονίαν, id est, timorem deorum, appellãt Græci, scripsit libellum vtilissimum Plutarchus.

Hoc qvoqve vvlgvs] nempe superstitiosos, vt omnes ferè intelligunt: vel, vt quidã, mortem nimiùm extimescenteis.

Fæcvnda in gente Meneni] credibile est hunc Menenium fuisse ætate Horatij quendam mente captum omnibus notum. Alij quia Dionys. Halicarnasseus scribit libr. 9. in gente Menenia, fuisse consulem quendam Menenium non satis sanæ mentis, idcirco per Menenios stultos significari putant. alij stultos, Menenios dictos, vel à verbo Græco μέμηνα, id est, insanio: vel à nomine ἀθύμινος, id est, iræ impotens, & iracundia elatus, vel à ἀφήνιος, id est, D frenis & habenis patens, vt quadrupes. Ego existimaui aliquando per gentem Meneniam, stultos ideò significari, quia quemadmodum gens Menenia, fuit fæcunda Romæ, & multarum familiarum, ita stultorum maxima est multitudo, &, vt vulgò dicimus, numerus infinitus. Sed siue hoc, siue illud, aut illud probemus, hoc dicit Horatius: hoc quoque vulgus, id est, superstitiosos ponit Chrysippus in numero stultorum, qui numerus est multiplex, atque adeò infinitus.

Ivpiter ingenteis] alterum exemplum superstitionis.

Frigida] aptissimum epithetum. nam hæc febris ab atra bili oritur, quæ frigida est. Febris A autem quartanæ depellendæ rationem miram, & paucis fortasse inauditam, quam, cùm in Italia essem, à quodam Vmbro accepi, hîc referre volo. Sumatur totum id lotium, quod æger febre vigente, seu παροξυσμοῦ tempore semel effuderit. hoc lotio in locum aquæ, tantum farinæ, quantum satis sit ad exiguum panem conficiendum, temperetur: subigatur, ac pinsatur: panisque fiat, & coquatur: coctus & refrigeratus cani masculo, esurienti, si æger sit mas: fœminæ, si fœmina sit, præbeatur idque ter fiat. hoc facto æger conualescet, canis febri quartana corripietur.

Illo manè die, qvo] id est, die Iouis, Iupiter enim non alio die, quàm suo, ieiu- B nium indicit. Est autem loquendi genus poeticum: pro eo, quod est, illo die, quo Consules, aut alij magistratus ieiunium in honorẽ Iouis indicunt. T. Liuius lib. 36. *Eorum prodigiorum caussa libros Sibyllinos ex S. C. decemuiri cum adissent, renuntiarunt ieiunium instituendum Cereri esse, & id quinto quoque anno seruandum.*

Casvs, medicúsve lev.] id est, siue casus aliquis, siue medicus hunc puerum morbo leuarit, ac liberarit. in cod. Iann. Tornes. & vno Vatic. legitur *casus, medicúsque.* non probo.

Ex præcipiti] ex periculoso & ancipiti morbo: quamuis Cornelius Celsus scribat, quar- C tanam neminem iugulare.

Mater delira nec.] mater stulta puerum existimans Iouis beneficio conualuisse, atque idcircò se voti religione obstrictam esse: vt se voto exsoluat, ac liberet, cum in Tiberi nudum statuet, ac necabit. in Tiberi autem nudum statuet, vt puer aqua præterfluente ablutus, & viuo flumine perfusus, & ita purus, ad sacra accedat. Virgil. Æneid. 2. *Me bello è tanto digressum, & cæde recenti Attrectare nefas, donec me flumine viuo Abluero.*

Qvóne malo mentem conc.] quo malo commota, & concitata mente? respondet, *timore deorum.* vim nominis Græci expressit, δεισιδαιμονίας. nam, quam superstitionem appellant Latini, eam δεισιδαιμονίαν nominant Græci. quam illi pietatem, eam hi εὐσέβειαν. D sed nos Galli pietatem, δεισιδαιμονίαν, id est, timorem numinis diuini appellamus, *crainte de Dieu*, Iudæos fortasse secuti. Iam illud, *concussa mentem*, hellenismus est, qualia sunt illa *suspensi loculos, crines religata.* Virg. Æn. 1. *Os, humerósque Deo similis*, & sexcenta alia. nonnulli hæc verba, *Quóne malo*, ita explicant, *Quónam malo.* alij putãt illud *ne* abundare, & à veteribus ornatus caussa nominibus adici solitum esse, vt Satyr. 10. libr. 1. *O seri studiorum, quine putetis Difficile, & mirũ, &c.* alij seruire interrogationi, vt hîc, & infr. ead. Sat. *Quantáne.*

Hæc mihi Stertinivs sapient. oct.] septem duntaxat numerãtur totius Græciæ sapientes nobiliores, & clariores. Horatius sub persona Damasippi, Stertinium irridens,

quasi magnam, ob sapientiam, laudem meruerit, A octauum ei in sapientibus locum tribuit.

Dixerit insanvm qvi me, tot. avo.] vetus dictum, & Terentianum in Andr. *Si mihi pergit ea, quæ volt, dicere, ea, quæ non volt, audiet.* Sed superior Terentio Sophocles, hanc sententiam sic expresserat in Aiace, Ἐγὼ γὰρ αὐτὸς συγγνώμην ἔχω Κλύοντι φλαῦρα, συμβαλεῖν ἔπη κακά. id est, ego enim ei ignosco, qui cùm mala audierit, mala regerat. Homerus autē omnium antiquissimus sic, ἰλ. ύ. Ὁπποῖόν κ' εἴπῃσθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις. id est, Quale verbū mihi dixeris, tale & audies. & Hesiod. Εἰ δὲ κακὸν τ' εἴποις, τάχα κ' αὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις. id est, Si autem male dixeris, cito & tu ipse peius audieris.

Atqve Resp. ignoto, &c.] id est, audiet sua peccata: vel dicet sua peccata, quæ in posteriore mantica condi solent, respicere. Æsopus dicebat duas vnumquemque nostrûm manticas ferre, alteram à tergo, alteram à fronte: atque in ea quidem, quæ ante nos est, aliena peccata reponere: in posteriore, nostra. Hæc sic leguntur Græcè apud Stobæum, Αἴσωπος ἔφη δύο πήρας ἕκαστον ἡμῶν φέρειν. τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δ' ὄπισθεν, καὶ εἰς μὲν τὴν ἔμπροσθεν ἐντίθεσθαι τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα εἰς δὲ τὴν ὄπισθεν τὰ ἑαυτοῦ. διὸ οὐδὲ καθορᾶν αὐτά. Catull. ad Varum, *Sed non videmus, manticæ quod in tergo est.*

Stoice post damn. sic] Stoice (inquit Horatius) sic tibi post damnum quæstuosa eueniat mercatura. *sic*, est benè precantis, vt annotauimus sup. ad Od. 3. lib. 1.

Qva me stvltitia] sic omnes quidem habent, quos vidi, libri. Sed iis inuitis legēdum censeo, *Quam me stultitiam*, &c. sic loquitur sup. ead. Sat. *hunc ego vulgum Erroris similem cunctum insanire docebo.*

Qvid? capvt absc.] quid? (inquit Damasippus) existimáne te continoò sanum esse, si tibi videris sanus? Agaue, quæ Pentheum filium discerpsit, eique caput præcidit, sibine tum furiosa videbatur? minimè verò. sic tu tibi videris sanus, cum sis tamen insanus, ac furiosus.

Nati infelicis] Penthei, quem diripuerunt, ac dilacerarunt mulieres Thebanæ bacchātes (in quibus erat & Agaue mater) propterea quòd ille ex arbore, vel (vt alij volunt) ex edito saxo, eas sacrificanteis prospectare ausus erat. Quod autem ait hic Horatius matrem Agauen caput eius abscissum tulisse, id confirmat Theocrit. εἰδ. κϛ. quod inscribitur Λῆναι ἢ Βάκχαι. Μάτηρ μὲν κεφαλὰν μυκήσατο παιδὸς ἑλοῖσα, Ὅσσον περ τοκάδος τελέθει μύκημα λεαίνης. Ἰνὼ δ' ἐξέρρηξε σὺν ὠμοπλάτᾳ μέγαν ὦμον Λὰξ ἐπὶ γαστέρα βᾶσα, καὶ Αὐτονόας ῥυθμὸς ωὑτός. Αἱ δ' ἄλλαι τὰ περισσὰ κρέα νεμέοντο γυναῖκες, Ἐς Θήβας δ' ἀφ' ἀφίκοντο πεφυρμέναι αἵματι πᾶσαι, Ἐξ ὄρεος πένθημα, καὶ οὐ Πενθῆα φέροισαι. cetera petat lector ex ipso Theocr. atque adeo totum eidyllion legat. quod si faciet, non mediocrem voluptatem ex lectione capiet, sed tamen superiores illos Græcos versus totidem Latinis interpretabor. *Correpto nati capite ingentem edit Agaue Rugitum, grauida quantum solet esse leæna. Ino autem magni ossa humeri candentia frangit, Calcibus in ventrem insultans, quam deinde secuta est Autonoa: ast aliæ matres depascere carnis Reliquias, Thebásque ire omnes ore cruento, Ex illo luctum, non Penthea monte ferentes.*

Ædificas, ædificas sumtuosè, insolenter, magnificè.

Longos imit.] allegoria est: diuites, & opulentos, & potenteis viros imitaris, cùm sis B tenuis, & obscuro loco natus. Erat autem Horatius parua quidem corporis statura, sed non ita humili tamen, vt ad bipedalem magnitudinem non perueniret, quod hic dicit. per breuitatem igitur staturæ, tenuitatem, & angustias rei familiaris significat, si conferantur cum opibus Mæcenatis & aliorum principum ciuitatis.

Tvrbonis] gladiatoris: quem aiunt breui corporis statura fuisse, eundémque animosum, & pugnacem.

Spiritvm] φρόνημα. spiritus numero multitudinis dicere solet M. Tullius.

Qvi ridicvlvs minvs illo?] vel subintelligere *es*, hoc modo, & tu idem, Turbonis C spiritum & incessum corpore maiorem rides. quî minus illo ridiculus es? vel potiùs coniunge cum verbo *rides*, hoc modo, & tu idem rides Turbonis corpore maiorem spiritum & incessum: qui minos ridicolus, illo rides? *minus ridiculus*, ἀντὶ sobintell. testificor tamen me in cod. Nicot. & meo reperisse *es*.

Verum est] æquum est, par est, rectum est: vt epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Metiri se quemque suo modulo, ac pede verum est.* sic suprà ead. Sat. *Dij te Damasippe, Deaque Verum ob consilium donent tonsore.* M. Tull. orat. pro Murena, *Negat verum esse allici beneuolentiam cibo.* Idem ad Attic. lib. 2. *Quid verius, quàm in iudicium venire, qui ob rem iudicandam, pecuniam acceperit?* T. Liuius lib. 32. *Ceterum & sociorum* D *audiri postulata verum esse.* Virg. lib. 12. Æneid. *me verius vnum Pro vobis fœdus luere, & decernere ferro.* Terent. Andr. *Idne verum est? imo id genus hominum est pessimum* Homer. ἰλ. μῦ. Ἀλλ' ἔχετ' ἀτρέμα, ὥς τε τάλαντα γυνὴ χερνῆτις ἀληθὴς· Ἥτε σταθμὸν ἔχουσα καὶ εἴριον ἀμφὶς ἀνέλκει. id est, sed ita erāt, seu ita se habebant, vt mulier manu victum quærens, vera, [id est, iusta] Quæ pondus & lanam tenens, libram suspendit, seu sustollit. horum igitur verborum hæc sententia est: an si Mæcenas ædificat, te quoque ædificare, & cum eo certare par est, qui tanto ei dissimilis, & tanto eo inferior es, si cum eo certes?

Absentis ranæ pvllis] ranæ exemplo, quæ sese inflando vituli magnitudinem imitari, atque assequi conabatur, deterret nos, ne potentiorum,

tentiorum, ac superiorum cultum, magnificentiam, & splendorem æmulemur.

DENARRAT] *de* auget vim verbi: vt supr. *desaeuit, delitigat*. & apud Terent. *deamare, deuerberare*. Sic Plaut. Trucul. *numquam Ædepol mihi quicquam homo mortalis posthac suarum rerum credideit, Ni ego vostra hero amara facta denarrauero*.

COGNATOS] συγγενεῖς, fratres: quod tamen videtur ἄκυρον. dic igitur, vt Porphyrio, secum natos, congeneratos.

QVANTÁNE? rogabat tantáne esset, quanta ipsa esset. quidam legunt *Tantáne*, quæ scriptura longè expeditior esset. eam tamen nullis in libris reperi. alij *Quantáne* dictum volunt. pro *quantánam*, vt & suprà, *Quóne malo mentem concussa?* id est, quónam malo, quemadmodum illi explicát. alij *ne* abundare, aut ornatus causa positum dicunt: quod probabilius est.

NVM TANDEM SE INFLANS, &c.] aliquot libri manuscr. habent, *num tandem sufflans, &c.*

SIC] δεικτικῶς, vt Od. 11. lib. 2. *Cur non sub alta vel platano? vel hac Pinu iacentes sic temerè, &c.*

MAIOR DIMIDIO] respondet pullus.

NVM TANTO? subaudi, maior est? ait mater.

NON, SI TE RVPERIS] non, si distumparis, διαῤῥαγῆναι dicunt Græci. Demosthen. orat. περὶ στεφάνου. ἐπειδὴ τοίνυν ἐκ τῆς Εὐβοίας ὁ Φίλιππος ἐξηλάθη, τοῖς μὲν ὅπλοις ὑφ' ὑμῶν, τῇ δὲ πολιτείᾳ καὶ τοῖς ψηφίσμασι, κἂν διαῤῥαγῶσί τινες τούτων, ὑπ' ἐμοῦ. id est, postaquam igitur eiectus ex Euboea Philippus, armis quidē à vobis: consilio autem reip. administrandæ, & decretis, (etiam si quosdam istorum disruptum iri videam) à me, &c. Virgil. in Melibœo, *inuidia rumpantur vt ilia Codro*. Propius autem ad hunc locum accedit exemplum illud ex epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *Rupit Hiarbitam Timagenis æmula lingua*. Martialis, *Rumpitur inuidia quidam carissime Iuli, &c.* Sed idem Martialis lib. 10. hanc eandem de boue & rana fabulam ad stultam cuiusdam Otacilij imitationem, ita vt Horatius, facetissimè accommodauit hoc epigrammate, *Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum: Ad quartum breue rus emit Otacilius. Torquatus nitidas vario de marmore thermas Extruxit: cucumam fecit Otacilius. Disposuit daphnona suo Torquatus in agro: Castaneas centum seuit Otacilius. Consul Torquatus: vici fuit ille magister: Nec minor in tanto visus honore sibi. Grandis vt exiguam bos ranam ruperat olim: Sic (puto) Torquatus rumpet Otacilium*.

OLEVM ADDE CAMINO] oleum camino addere, est malum alio malo cumulare, atque augere: aut malo satis graui per se, materiam, ac pabulum præbere. Notat hîc Porphyr. *vsus est vulgari prouerbio, oleum in incendium*. significat itaque Damasippus, Horatium suaptè natura insanire: & ad eius naturalem insaniam poëmata accedere, tanquam pabula, quibus illa amplificetur, & maior fiat.

A QVÆ SI QVIS SANVS FECIT, S. F.] si quis vmquam sanus fecit versus, tu quoque sanus facis versus: sed nemo sanus fecit vmquam versus: nemo enim poëta sanus: Ergo, &c. alij sic. demus, aliquem sanum poëtam reperiri: non continuò tu quoque sanus es, cùm versus facis. non continuo sequitur, si quis sanus aliquando versus fecit, te quoque sanum versus facere. & hoc sensu hæc legenda sunt interrogando. sed nō est reticendum, in sex libris manuscriptis ita legi, *Quæ si quis sanus facit, & sanus facies tu*.

NON DICO HORREND. RAB.] prætermitto iracundiam tuam, cum rabie comparandam. sic M. Tull. lib. 4. Tuscul. quæst. *definiB tione fortitudinis aperta, quis est, qui aut bellatori, aut imperatori, aut oratori quærat aliquid, neque eos existimet sine rabie quicquam fortiter facere posse?* ibidem. *atque hi collocuti inter se, priusquam manum consererent, leniter & quietè, nihil, ne in ipsa quidem pugna iracundè rabiosève fecerunt*. Quidam libri veteres habēt, *Non dicam*.

IAM DESINE] verba Horatij sua vitia à Damasippo inuitè audientis, hoc modo. Desine Damasippe in me tot maledicta congerere, aut tot mea vitia enumerare.

CVLTVM MAIOREM CENSV] continuans orationem Damasippus, omitto (inquit) cultum maiorem censu. significat autem his verbis, Horatium sumtuosiùs & viuere, & vestiri, quàm census eius ferat. Non dubium est autem, C quin Horat. dum sibi patum parcit, aliorum vitia vrbanè notet, atque insectetur. huc pertinee illud epist. 17. lib. 1. *Gloria quem supra vires, & vestit, & vnguit, &c.*

TENEAS DAMASIPPE TVIS TE.] id est, tuis te vitiis contineto: aliena autem ne tangito. satis multa babes vitia: noli esse in alienis exquirendis, & aperiendis curiosus. habes domi, quod agas.

MILLE PVELLARVM] Hæc quoque sunt Damasippi Horatio libidinem, & insanos amores obiicientis. nam repetendum est ἀπὸ κοινοῦ non dico.

O MAIOR TAND. PARC. INSANE] tertiò Horatius iubet Damasippum finem facere sui obiurgandi, ac reprehendendi, hoc moD do: ô Damasippe, quæso desinas tandem tu, qui me insanior es, mihi minùs insano maledicere: parciùs me obiurgato, cùm tu sis me vitiosior, stultior, atque insanior. tale ferè est illud ex Satyr. 3. lib. 1. *quid tu? Nullàne habes vitia? imo alia, & fortasse minora*.

TVRNEBVS.

EX lib. 7. cap. 10. Poscere membranam ille videtur, qui ea scripsit, quæ in membranam efferenda sint, nec retinenda in aduersariis, aut palimpsesto, nec delenda sint, sed edenda, & hominum lectioni committenda,

Sic, inquit apud Flaccum Damasippus, *rarò scribis vt toto non quater anno*

Membranam poscas, scriptorum quaque retexens. reprehendit. n. Horatium, quòd quæ scribebat, retexebat omnia, aut delebat: neque quicquam eorum dignum membrana putabat, & hominũ lectione.

Ex libr. 9. cap. 6. *-- stipare Platona Menandro,* est tanquam stipatorem & comitem Platoni Menandrum adiungere: quòd non philosophandi tantum causa, sed etiam sermones scribendi in villam secessisset, cùm in sermonibus imitari soleret lepores salésque Menandri, Eupolidis, Archilochi.

Ex lib. 9. cap. 28. Inuidiæ magnam vim ad nocendum antiqui putabant, cùm eam sola voluntate, & ipso afflatu & contagione maleficam & venenatam esse, & hominibus, quibus malè vellet, obesse grauiter censerent: hinc illa Horatij,

Inuidiam placare paras virtute relicta? Leniendum enim & demulcendum hoc vitium quod crederent, ita loquutus est. Rursum, lib. 1. epist. 14.

Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat, non odio obscuro morsúque venenat.

Catullus epigr. 7. basia conturbat, ne quis malus inuidere possit, & ne mala fascinate lingua. Discidium sibi euenisse quadã suspicatur inuidia Propertius, lib. 1. eleg. 11.

Inuidia fuimus, an me Deus obruit, an qua
Lecta Prometheis diuidit herba iugis? Commemorat rerum gestarum Augusti magnitudinem Maro 3. Geotgic. tantam esse, vt inuidia suum liuorem in eas non sit ausura expromere,

Inuidia infœlix furias amnémque seuerum
Cocyti metuet.

Ex lib. 6. cap. 10. *Qui puteal Ianique timet celerésque Calendas,* cùm Ouidius 2. De temed. amor scribit, vtrum de Iani templo, an de Iano, id est, de transitione quadam, quæ ad puteal Liboois esset intelligendum est? nihilo secius illud Horatianum,

-- postquam omnis res mea Ianum
Ad medium fracta est. Nam & in fori Romani regione legimus fuisse Iani templum, & prope puteal Ianos duos celebrem mercatorum locum auctore Victore. De vrb. Rom. reg. & locis. Ego igitur de templo non crediderim accipiendum: Eorum aotem alter superior dicebatur, alter inferior eodem Victore auctore. Vnde & ab Horatio scriptum, lib. 1. epist. 1.

-- Hæc Ianus summus ad imum
Perdocet. quod est superior ad inferiorem vsque: ac medium eorum spatium, Ianus medius dicitur, vt suspicor ab Horatio & à Cicerone lib. 2. officiorum, *à quibusdam viris optimis ad medium Ianum sedentibus.* Non desunt, qui ibi tres Ianos fuisse scribant. Esse etiam Ianus cuipiam videretur in Ouidio pars portæ peruia, vt si duos in ea discrimine interposito postis medij, Ianos diceres. Inquit enim 2. Fastorum

Carmentis porta dextro est via proxima Iano:
Ire per hanc noli, quisquis es, omen habet & Liuius 2. ab vrb. con. *Infelici via e dextro Iano porta Carmentalis profecti.* Proinde quasi vetus illa Carmentalis porta continuò duas haberet in proximo vias suis adiunctas Ianis: dextram, quæ scelerata est appellata ob calamitatem trecentorum Fabiorum, & alteram sinistram: Sed his in locis de templo Iani proximo Carmentali portæ verba accipienda sunt auctore Festo, Pomp. lib. 16. cuius hæc verba sunt, *Religioni est quibusdam porta Carmentali egredi, & in æde Iani, quæ est extra eam senatum habere.*

Ex lib. 26. cap. 26. lib. 1. epist. 1.

-- Hæc Ianus summus ab imo
Perdocet. In regione fori Romani duo Iani erant ad arcum Fabianum vt ait Victor, incrustati & adornati signis, superior & inferior: celebris mercatorum locus & fœneratorum: apparétque spatium inter illos duos Ianos superiorẽ & inferiorem, vocatum fuisse Ianum medium. Vt Ianus summus imúsque appellatus ideò sit, quòd & medius esset. Horatius,

-- postquam omnis res mea Ianum
Ad medium fracta est. Cicero 2. Offic. 6. Philipp. *Commodius à quibusdam viris optimis ad medium Ianum sedentibus. Iterum, Iani medius in Antonij clientela sit?*

Ex lib. 22. cap. 1. *Quid sculptum infabre, quid fusum durius esset.* Supra lib. de Art. poëtic. In explicatione versus *Excudent alij spirantia mollius æra.* scribuntur nonnulla hunc in locum.

Ex lib. 7. cap. 10. Scribitur eadem ecloga,

Dum ne quid simile huic, esto vt libet: in quo obliquè quidem & acriter tamen perstringitur Damasippus vt insanus: vt & alio loco,

-- qui tibi nomen
Insano posuere: quo cognomine vulgo notabatur, vt apparet, cùm inquit,

Dixerit insanum qui me, totidem audiet,
Motsum autem persensit, Horatiúmque vlciscitur, & de iustitia insaniáque differit.

Ex lib. 9. cap. 6. *-- nihilo vt sapientior ille,*
Qui te deridet, caudam trahat. explicatus est hic locus suprà in libello de Art. poëtic. in versu.

-- traxitque vagus per pulpita vestem.

Ex lib. 23. cap. 5. Qui non ex animo ridet, neq; exhilaratur: sed coactò tanquam & inuito vultu renidet: non suo, sed alieno vultu gaudere dicitur, vt apud Valerium Flacc. lib. 8. argon.

Errantésque genæ, atque alieno gaudia vultu.
Sic & Horatius.

Cùm rapies in ius malis ridentem alienis.
Non enim suis ridere malis videtur, qui inuitus lætitiam simulat, cùm eius pristinus non agnoscatur vultus, nec pristinus ridentis habitus.

Ex lib. 4. cap. 13. Ait Plautus, Asinaria Sc. Quid hoc sit negot. *Adducit domum etiam vltrò, & rescribit nummos.* Scribere nummos est, nummos non præsentes soluere, sed pro his incertum diem soluendis apud Trapezitam se obligare, & per argentarium in certam diem cauere redditum iri nummos, qui debeantur. Queritur enim pro pecunia præsenti cautionem soluendæ per mensam

mensam pecuniæ apud argentarium factam: & antè dictum erat, Plaut. ibidem. *Nam vidi huc ipsum adducere ad Trapezitam Exærambum*. Itaque apud Terentinm in Phormione, act. 5. sc. 7. *Illud mihi argentum iube rursum rescribi*, valet, caue mihi à mensa redditum iri: Et apud Horatium, *Putidum multò cerebrum est, mihi crede, Perilli Dictantis quod tu numquam rescribere possis*. valet, quod tu nominibus ad mensam factis non possis ei per argentarium postea renumerare: sic, Phormione act. 5. sc. 8. *Quod ne ego perscripsi porro illis, quibus debui?* Est, quod ad Trapezitam attuli, & totus scripsi, quibus dinumeraret certa die, vt nihil iam mihi reliqunm sit, atque ita expunxi nomina, quibus debebam.

Ex lib. 9. cap. 6. Cùm ait, *Audire atque togam Iubeo componere*, attentionem postulat, vt in vera & longa reprehensione. Qui enim se comparat ad audiendum attentius, togam primum colligit, & circum se componit, ne defluat, & soluta laxaque aliqua parte decidat: Qui etiam ad dicendum aggrediuntur, togam solent componere. Quintilianus, lib. 11. cap. 4. *Ergo cum iudex in priuatis, aut præco in publicis dicere de causa iusserit, leuiter consurgendum: tum componenda toga, vel si necesse erit, etiam ex integro iniicienda.*

Ex lib. 30. cap. 5. *-- centum paria ob res*

Egregiè gestas Induco, dixit Persius, Saty. 6. vbi duplicem significare videtur hecatomben: sed fortasse ludos gladiatorios significat, cùm paria dicat. vt apnd Horatium,

-- gladiatorum dare centum

Damnati populo paria. munera autem gladiatoria Indósque in religionis parte numerabant.

Ex lib. 28. capite 3. Scribit Cic. in orat. quam post reditum ab exilio in Senatu habnit, *nondum palam factum erat concidisse Rempub. cùm tibi arbitraria funeris persoluebantur.* & in Pisonem. *Atque eo in templo, eodem & loco vestigio & temporis arbitraria non mei solùm, sed patriæ abstulisti.* Ego his in locis arbitraria significare existimo impensam & precium funeris: quæ quidem res ita appellata est, propterea quòd in arbitrium alicuius ab eo, qui testatus fuerat, conferebatur: vt & Sepulchrum interdum. Horat. Saty. 5. huius libri.

-- Sepulchrum

Permissum arbitrio, sine sordibus extrue? Sic & epulum funebre arbitrio alicuius permitti solebat à testatore. Horatius,

-- Atque epulum arbitrio Arri. quo factum esse arbitror, vt arbitrinm præminm & precinm significet: vt arbitria victoriæ, pro præmijs victoriæ Q. Curtius dixit.

Ex lib. 3. cap. 22. *Formam qua ludum gladiatorum erat ædificaturus considerans*, cum dicit Tranquillus, in Iul. Cæs. cap. 31. simulachrum significat & adnmbratam vel effictam speciem (ichnographiam vocat Vitruuins libr. 1. cap. 2. atque orthographiam) qua ludum erat ædificaturus gladiatorum. Cicero, libr. 4. epist. famil. *vt ex tuis literis cum formam Reipub. viderim, quale ædificium futurum*

A *sit, scire possim*: est & forma, ad quam calceus conficitur: Horatius, Si scalpra & formam sutor.

Ex libr. 7. cap. 10. *Si scalpra & formas*: Scalpra sunt, quas Græci σμίλας vocant, ferramenta sutoria primore parte curua & à flexu procurrentia acie recta, quibus corium secant: sed & à similitudine in falce vinitoria pars illa quæ sic acie est recta post sinnm curuum scalprum vocatur à Columella, lib. 4. cap. 25. *quæ*, inquit, *à flexu procurrit scalprum*. nomen adeptum est à Scalpendo. Eo enim commodius sic post flexum procurrente quàm directo scalpi potest.

Ac potius folijs parcus vescatur amaris. puto hic significari olera agrestia, quæ amariora sunt quam vrbana: vt omnia siluatica. Nam cultu & irri-
B gatione proficinnt atque mansuescunt.

Ex lib. 23. cap. 22. Non est oscitanter prætereundnm cur à Persio vitrea bilis dicatur 3. Satyra cum scribit,

-- turgescit vitrea bilis,

Finditur. ea est bilis splendida & clara, id est quæ se clarissimè è splendore prodit, quæ & splendida bilis à Flacco dicitur: qnidam tamen putant, quæ statim euanescit & frangitur, etsi emicat & splendet vt in versu illo Publiano,

Fortuna vitrea est, cùm splendet, frangitur.

verùm vt exposui, eodem modo Græci ὑαλόεν clarum & pellucens appellans. Scio & apud medicos esse pituitum vitream, quamquis hic bilem vocari à poëta suspicaretur: sed id nimis lon-
C gè repetitum esset. non sunt tam ex alto ducendi sensus, de quibus poëta nihil cogitarit.

Ex lib. 7. cap. 10 *Non est periurus, neque sordidus: Immolet æquis Hic porcum Laribus*. Si, inquit, non est auarus (nam auari studio rei augendæ quacumque ratione peierant & sordidissimè viuunt) rem diuinam dijs Laribus porco faciat qui ei talem insaniam non immiserunt. Nam à laribus laruæ, à laruis furiosi insanique vocantur.

Ex lib. 29. cap. 32. Porcis in expiationibus veteres vti solebant. Varro de re rust. lib. 2. cap. 4. Itaque *apud Plautum in Mnechmis, cum insanum quem putat vt pietur in oppido Epidamno, interrogat, Quanti hic sunt porci sacres?* & apud Cic. lib. 2. de legib. *Porco fœmina piaculum hæres patitur*. immolabatur &
D laribus, vt illud ostendit,

-- immolet æquis

Hic porcum laribus

Ex lib. 26. cap. 14. Eleganter epistola 120. apud Senecam, *sinum laxa* est sinum vestis extende & expande, vt eum lucro compleas. Sed audiendum coràm ipse Seneca est,

Sinum laxa, merum lucrum est. Secus in Flacco sinus laxus illius esse dicitur, qui sinum non adstringit, ideoque quæ in eo gerit, effluere & excidere sinit & perdit. Flaccus ait,

Ferre sinu laxo donare & ludere vidi.

Ex libr. cap. 10. Nomen Iurisiurandi etiam veteres posuisse in execratione videntur: vt Seruius Oppidius apud Flaccum execrans natos si præturam aut ædilitatem peterent, eo: se dicit

obstringere iutelurando. Ita autem scribitur, A

-- Iure -

Iurando obstringam ambo: vter ædilis fuerit, vel
Vestrum prætor, is intestabilis & sacer esto.

Concipi tamen videtur iurisiurandi formula, in quam iuraturi erant eius filij: & iureiurando execratio addi solebat, vt dira detestatione sanctius redderetur.

Ex lib. 29. cap. 14. *Intestabilis*, vt inquit Caius, L. cum lege ff. qui testam. fac. poss. & qui test. *est & qui lege iubetur, ne eius testimonium recipiatur, néue ipsi dicatur testimonium.* Puto autem ratione plecti eum, qui testimonium defugerit, vt nemo ei cogatur testimonium dicere, ex eo inde factum est, vt intestabilis homo, inuisus, sceleratus, flagitiosus & execrabilis esset. Horat. B

-- is intestabilis, & sacer esto. Plautus, Curculione sc. quo te hoc noctis, *Semper caueto ne sis intestabilis*. Sallustius, in orat. Lepidi ad populum, *neque se aliter tutum putat, quàm si peior atque intestabilior metu vestro fuerit.*

Ex lib. 7. cap. 10. *Ergo consulere & mox respondere licebit.* Hic Flaccus imitatus est venustè iurisconsultos, & eorum consultores: qui enim ad eos adibant, dicere solebant, Licet consulere? Cic. pro Murena. *Itaque non modo beneficij collocandi spem, sed etiam illud quod aliquando fuit, licet consulere? iam perdidistis*

Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis, valet, hic insanus & furiosus est, ἐμβρόντητός ἐστι, vt C Græci dicunt, id est, attonitus est. nam tonitru homines de statu mentis & prudentia deijciuntur.

Ex lib. 21. cap. 15. Lego apud Cic. in Pisonem, *non Senatum? non ciuitatem? cruentare corpus suum?* Nam Phrygijs numeris in sacris Cibeles stimulati & in furorem acti se sauciebant & cruentabant, Simile illud Flacci. *Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.*

Ex libr. 25. cap. 17. Bellonæ ministri sibi brachia cruentare solebant, Horatius,

Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis. Id tamen non tam faciebant, quàm artificio aliquo consequebantur, vt facere viderentur. veram autem brachiorum cruentationem exegit Commodus. Lampridius, in Commodo. *Bellonæ seruientes vere exsecare brachium præcepit studio crudelitatis.* D

Ex libr. 13. cap. 5. Immane precium, impensum precium dicitur. Sed & impenso emere tacita pretij voce vsurpauit Horatius cùm dixit, *Luscinias solus impenso prandere coëmptas.*

Ex lib. 7. cap. 10. *- ponas insignia morbi*
Fasciolas, cubital, focalia: hoc ego explano de hominibus, qui morbo laborarunt, quo liberati refocillatis recuperatisque viribus, ponunt fasciolas, quib. crura obuoluebāt: ponunt & cubital, quod est brachiale, Græcis περιβραχιόνιον appellatum: vt enim fasciolæ crurum sunt, ita cubitalia, tegmenta sunt brachiorum. Absque morbo enim fascijs crura pedésque inuoluere, viris indecorum erat, mollésque & muliebre censebatur. Cicero in Clodium.

Tunc cum vincirentur pedes fascijs, cum calanticam capiti accommodares, Focalia autem operimenta colli & faucium sunt. Plutarchus de Demosthene, καὶ μεθ' ἡμέραν ὤφθη καὶ χλαῖναν ἔχων ἱερὰν καὶ ταινίαις κατὰ τῶν σκελῶν κατειλιγμένος. Fabius, *Palliolum sicut fasciæ, quib. crura vestiuntur, & focalia & aurium ligamenta, sola excusare potest valetudo.* Apud Fabium autem, vt interim hoc dicam, aurium ligamenta esse videntur, quæ à Græcis ἀμφωτίδες appellantur: sed in Græcia pugilibus tribuebantur & luctatoribus.

Ex lib. 23. cap. 2. *Quid tum magnum*, vt in libro antiquo vidi, mallem quàm *Quiddam*, vt intelligatur, non esse magnum dijs & operosum vnum hominem seruare, & morti surripere.

Inexplicabile autem videtur nonnullis quod de libertino scribit Horat.

- mentem nisi litigiosus
Exciperet dominus, cum venderet.

Serui n. inquiunt non libertini venire solebant. Ego hoc explicatu facile puto. constat. n. eum antè seruum fuisse, & emptitium Horatius ponit. Cùm ergo dominus, ei qui emptum postea manumisit, eum sanum esse furtis noxisque solutum sponderet, aliáque præstaret & caueret, quæ in mancipijs alienandis præstari solent, mentem excepit. Mutatio igitur temporis est, pro excepisset, cum vendebat.

-- Hoc quoque vulgus
Chrysippus ponit fœcunda in gente Meneni, ab Horatio perbellè ænigmatis more dictum est de superstitiosis, quos Chrysippus numero stultorum habet.

Nomina autem familiarum Romanarum quædam Græcanica erant, vt Æmiliorum, Pompeiorum. Sic & Meneniorum. Nam & αἱμύλος Græcum verbum est, & πομπή: & μενήνιος, qui tanquam fræms stultus habenísque paret, ad nutumque & voluntatem aliorum flectitur, vel à μενοινάω deducitur, qui ira & cupiditate nimium intemperantérque effertur, ideoque insanit: aut à μαιμάω, quod est insanio, vno elemento mutato ad euphonismū. Maniæ etiā & meniæ & meneniæ vicina nomina sunt, quæ in stultitia & ineptijs ponebantur: vt gens Menenij sit natio stultorum, quę longè latéque patet, neque vnius prouinciæ finibus continetur, sed orbis terrarum, qua sol vtrúmque recurrens aspicit Oceanum, amplitudine spatiatur. Ita ex familiæ nomine & veriloquio lusit poëta. Quidam etiam Menenium fuisse ea tempestate hominem insanum suspicantur. Est & apud Halicarnasseum libr. 9. consul Menenios, qui ab historico stultitiæ insimulatur apertissimè. *Mater*. inquit, quæ votum fecerit Ioui, vt eo se ream liberet, filium nudum, vt vouit, viuo flumine perfundet sacrorum causa, vt castus & purus rem diuinam Ioui faciat, morbúmque, reuocabit, quo liberatus erat. *In gelida*, autem, *fixum ripa* dicit, ex antiquorum ritu, qui sacris operaturi se in flumine purificabant.

Ex lib-

Ex li7.c.10. Obſeruandum autem arbitror eſſe, A Flaccum in percontatione particulis ſua ſponte interrogantibus, quis & quantus, addere ex ſuperuacuo etiam interrogatricem particulam,ne. vt, *Quóne malo mentem concuſſa?* id eſt, quo malo? &, *quantáne?* id eſt, quanta?

ARGVMEN. SATYR. 4.

Catium Epicureum inducit quædam artis culinariæ præcepta tradentem. Sub huius Catij perſona ſectam illam irridet, vt quæ in huiuſmodi rerum cognitione,tanquam maximi facienda, valde ſibi placeret,& lautæ menſæ honorem affectaret. Interim tamen pleraque à vera culinariæ artis ſcientia aliena hic ei tribuere exiſtimatur, vt illos eam quoque falsò ſibi arrogare oſtendat. B

*VNde, & quò Catius? non eſt mihi * tempus, * auenti*
Ponere ſigna nouis præceptis: qualia vincant
*Pythagoran, * Anytique reum, doctúmque Platona.*
Peccatum fateor, cùm te ſic tempore læuo
Interpellarim : ſed des veniam bonus, oro.
*Quòd ſi * interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox:* C
** Siue eſt naturæ hoc, ſiue artis, mirus vtroque.*
Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem.
*Vt pote res * tenueis, tenui ſermone peractas.*
Ede hominis nomen: ſimul & Romanus, an hoſpes.
Ipſa memor præcepta canam: celabitur auctor. D
Longa quibus facies ouis erit, illa memento,
Vt ſucci melioris, & vt magis alba rotundis,
Ponere. namque marem cohibent calloſa vitellum.
Cole Suburbano qui ſiccis creuit in agris,
*Dulcior, irriguo nihil eſt * elutius horto.*
Si veſpertinus ſubitò te oppreſſerit hoſpes A
Ne gallina malùm reſponſet dura palato,
Doctus eris viuam miſto merſare Falerno.
Hoc teneram faciet. pratenſibus optima fungis
Natura eſt : alijs malè creditur. ille ſalubreis
*Æſtates peraget, qui nigris * prandia moris*
Finiet, ante grauem quæ legerit arbore ſolem. B
Aufidius forti miſcebat mella Falerno:
Mendosè : quoniam vacuis committere venis
Nil, niſi lene, decet. leni præcordia mulſo
Prolueris melius. ſi dura morabitur aluus:
Mitulus, & viles pellent obſtantia conchæ,
*Et lapathi breuis herba, ſed albo non ſine * Coo.*
Lubrica naſcentes implent conchylia lunæ.
*Sed non omne mare eſt * generoſæ fertile teſtæ.*
Murice Baiano melior Lucrina Peloris.
Oſtrea Circæis, Miſeno oriuntur echini.
Pectinibus patulis iactat ſe molle Tarentum.
Nec ſibi cenarum quiuis temerè arroget artem,
Non prius exacta tenui ratione ſaporum.
*Nec ſatis eſt cara piſceis auerrere * menſa,*
Ignarum quibus eſt ius aptius, & quibus aſſis
*Languidus * in cubitum iam ſe conuiua reponet.*
Vmber, & iligna nutritus glande rotundas

*Curuat aper lanceis carnem * vitantis inertem.*
Nam Laurens malus est, vluis, & arundine pinguis.
*Vinea summittit * capreas non semper edules.*
*Fæcundi lèporis * sapiens sectabitur armos.*
Piscibus, atque auibus quæ natura, & foret ætas,
Ante meum nulli patuit quæsita palatum.
** Sunt, quorum ingenium noua tantùm crustula promit.*
Nequaquam satis in re vna consumere curam:
Ut si quis solum hoc, maláne sin: vina, laboret,
Quali perfundat pisceis securus oliuo.
Massica si cælo supponas vina sereno:
Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur aura:
Et decedet odor neruis inimicus: at illa
*Integrum perdunt * lino vitiata saporem.*
Surrentina vafer qui miscet fæce Falerna
*Vina, colũbino limum benè colligit * ouo:*
*Quatinus ima petit, * voluens aliena vitellus.*
Tostis marcentem squillis recreabis, & Afra
Potorem cochlea. nam lactuca innatat acri
Post vinum stomacho: perna magis, ac magis hillis
Flagitat in morsus refici. quin omnia malit,
Quæcumque immundis feruent allata popinis.
Est operæ pretium duplicis pernoscere iuris
Naturam. simplex è dulci constat oliuo:

A *Quod pingui miscere mero, muriáque decebit:*
*Non alia, quàm, quâ Byzantia * putruit orca.*
Hoc vbi confusum sectis inferbuit herbis:
Corycióque croco sparsum stetit: insuper addes
Pressa Venafranæ quod baca remisit oliuæ.
B *Picenis cedunt pomis Tiburtia succo.*
*Nam facie præstant. Vennucula conuenit * ollis.*
Rectiùs Albanam fumo duraueris vuam.
** Hanc ego cum malis, ego fæcem primus, & alec,*
Primus & inuenior piper album cum sale nigro
Incretum, puris circumposuisse catillis.
Immane est vitium, dare millia terna macello:
C *Angustóque vagos pisceis vrgere catino.*
Magna mouent stomacho fastidia, seu puer vnctis
*Tractauit calicem manibus, dum * furta ligurrit:*
*Siue grauis veteri * crateræ limus adhæsit.*
*Vilibus in scopis, in mappis, in * scobe * quantus*
D *Consistit sumtus? neglectis, flagitium ingens.*
** Ten' lapides * varios lutulenta radere palma:*
Et Tyrias dare circum illota toralia vesteis,
Oblîtum, quanto curam, sumtúmque minorem
Hæc habeant, tanto reprendi iustius illis,
Quæ, nisi diuitibus, nequeant contingere mensis?

Dic.

Doctè Cati per amicitiam, diuósque rogatus,
Ducere me auditum, perges quocumque, memento.
Nam quamuis referas memori mihi pectore cuncta:
Non tamen interpres tantumdem iuueris. adde
Vultum, habitúmque hominis: quem tu vidisse beatus
Non magni pendis, quia contigit: at mihi cura
Non mediocris inest, fonteis vt adire remotos,
Atque haurire queam vitæ præcepta beatæ.

VNDE, ET QVÒ] sic orditur Phædrum Plato. φίλε Φαῖδρε ποῖ δὴ, καὶ πόθεν; id est, care Phædre, quò, & vnde?

CATIVS] Catius philosophus Epicureus Insuber: de quo M. Tull. epist. ad Cassium libr. 15. *Nam, ne te fugiat, Catius Insuber Epicureus, qui nuper est mortuus, quæ ille Gargettius, etiam antè Democritus εἴδωλα, hic spectra nominat.* Idem eodem libro, eundem Catium, & Amafanium, seu Amafinium,] *malos verborum interpretes* appellat, Hunc inducit Horatius apud se quærentem, & cogitantem quibus nominibus vtatur in interpretandis, & Latinè exprimendis Epicureis quibusdam præceptis, quæ ad artem culinariam, conuiuij apparatum, obsonia, condimenta, & similia pertinent. Itaque interroganti Horatio vnde veniat, quò eat, respondet, se esse occupatissimum in appellandis, & exprimendis ijs, quæ dixi, præceptis.

NON EST MIHI TEMP.] non est mihi tempus vacuum: non sum vacuus, dum cupio litteris & memoriæ mandáre noua quædam præcepta Pythagoréis, Socraticis, Platonicis potiora.

AVENTI PONERE SIGNA] cupienti imponere nomina nouis præceptis, numquam à quoquam traditis, eadémque litteris mandare. *signa* interpretor nomina, & vocabula rerum. nomina enim sunt rerum notæ, & σημεῖα, id est, signa, vt docet Aristoteles. Iccirco ea appellat Horatius indicia epist. de arte poët. *si fortè necesse est Indicijs monstrare recentibus abdita rerum.* eodem pertinet illud in ead. epist. *licuit, sempérque licebit Signatum præsente nota producere*, seu (vt alij legunt) *procudere nomen.* licet etiam interpretari *signa ponere*, litteris mandare. Nam etiam litteræ sunt notæ, & signa rerum. Vir quidam doctissimus, idémque amplo sacerdotio præditus dicebat, per

A signa significari imagines, quæ adhibebantur ab ijs, qui artificialem memoriam colebant. quam sententiam quamuis non improbem (nam vt litteris, ita & imaginibus memoria adiuuatur, & conseruatur: præterea vtræque ad res significandas comparatæ sunt, quemadmodum & vocabula) tamen signorum appellatione mihi magis placet, voces, & nomina aut litteras, quàm imagines hoc loco intelligi, maximè cùm constet, hunc Catium nominibus, & vocabulis Latinis disciplinam Epicuream explicuisse, litterísque mandasse, vt suprà ex M. Tullio ostendimus. Adiuuat sententiam meam Arnobius: cuius hæc sunt verba libr. 4. *An numquid iamdudum sine nominibus dij erant: & postquàm res nasci terrísque inesse cœperunt, hi à vobis dignati sunt signis, atque appellationibus nuncupari?*

B QVALIA VINCANT PYTH. ANYT.] id est, quæ talia sunt, vt Pythagoræ, Socratis, Platonis disciplinam vincant: vel simpliciter, cuiusmodi præcepta vincere possint, &c. in cod. Iann. scriptum erat *vincant*: itaque postea scriptum reperi in Nicotianis, & Clericano, & duobus alijs: in Russardinis duobus, & tribus alijs *vincent*: in vulg. *vincunt*. ego *vincent* non improbo. *vincant* tamen malo. Verumtamen iudicent docti.

ANYTIQVE REVM] Socratem: cuius tres fuerunt accusatores, Melitus sycophanta,
C Anytus sophista, iratus Socrati quòd ab eo conuictus & reprehensus esset, Lycon Rhetor, & concionator popularis.

TEMPORE LÆVO] tempore inopportuno: intempestiuè. cuius contrar. *dextro tempore*, sat. 1. huius lib.

INTERCIDERIT] è memoria interea effluxerit. hæc enim vis est huius verbi: quemadmodum interceptæ litteræ dicuntur, quæ interea dum afferuntur ad eum, ad quem datæ sunt, ab alio capiuntur.

REPETES MOX.] vel memoria repetes, vel simpliciter retractabis, & recoles.

SIVE EST NAT. H. SIVE ART. M. V.] qui, siue memoria natura constet, siue arte,
D vtroque mirum in modum excellis: vel ita: qui, siue hæc res, in qua tu occupatus es, sit naturæ, siue doctrinæ, in vtraque præstas.

QVIN ID ERAT CVRÆ] immò (inquit Catius) hoc ipsum agebam, quemadmodum omnia memoriæ mandarem. Itaque non erit mihi molestum, neque alienum à meo instituto, & consilio, tibi illa narrare. sic enim faciliùs memoriæ infigam.

RES TENVEIS] res subtileis, tenuitétque limatas, & quæ sub aspectum non cadunt: tantùm cogitatione comprehenduntur. λεπτὰ νοήματα, τὰ μὴ πολλοῖς εὔληπτα.

TENVI SERM.] λεπτοῖς λόγοις. vnde λεπτολόγοι, qui res tenueis & argutas, & minutas loquuntur: & λεπτολογεῖν, arguta minuta, & tenuia loqui.

LONGA QVIB. FAC. OVIS] Primùm, A quid hac de re tradiderint probati scriptores, proponam: deinde sententiam Horatij (si id consequi potero) explicabo. Aristoteles igitur ita scribit lib. sexto de histor. animal. *ἔςι δὲ τὰ μὲν μακρὰ, καὶ ὀξέα τῶν ᾠῶν, θήλεα· τὰ δὲ ςρογγύλα, καὶ περιφερῆ ἔχοντα κατὰ τὸ ὀξὺ, ἄρρενα*, id est, ea quidem oua, quæ longa sunt, & acuta, fœminam excludunt: quæ autem rotunda, & obtusa ab ea parte, quæ acuta solet esse, marem. Plinius autem lib. 10. cap. 52. planè pugnantia tradit his verbis, *fœminam edunt, quæ rotundiora gignuntur: reliqua marem*. Columella lib. 9. cap. 5. cum Plinio congruit his verbis, *Cum volet quis quamplurimos mares excludi, longißima quæque, & acutißima oua subijciet, & rursus cum fœminas, quàm rotundißima.* B Veniamus nunc ad Horat. qui non videtur à Plinio, & Columella discrepare. hoc enim dicit, mea quidem sententia: oua, quibus longa est figura, seu forma, meliore sunt succo, & candidiora, quàm rotunda. ea igitur memento apponere potius, quàm rotunda. nam hæc, quæ dico, longa, cùm sint veluti callo obducta, id est, dura, marem vitellum continent, ijs meliora, & salubriora sunt, quæ fœmineum quid videtur significare Plinius eodem loco. sic enim ille, *Quæ oblonga sunt oua, gratioris saporis putat Horat. Flaccus*. Immò fortasse hoc potius sentit Horatius, & cum Aristotele consentit: hoc modo, *namque marem cohib. call. vit.* oua enim callosa, id est, rotunda, vitellum marem cohibent: quæ autem talia sunt, C minus salubria sunt, quàm fœminea, & longa: quia scilicet, nimis calida sunt.

PONERE.] id est, apponere: vt sat. 2. lib. 1. *positum sit tangere nolit.*

IRRIGVO] qui irrigari solet. sat. 1. huius lib. *Irriguúmque mero sub noctem corpus habento.*

COLIS SVBVRB. QVI SICC. CR.] ordo verborum, & sententia hæc est: caulis, seu colis, qui creuit in agris siccis, id est, minimè irrigatis, dulcior est suburbano, vt pote qui creuit in hortis irriguis. quid ita? quia hortus suburbanus, qui crebrò irrigari solet, multùm deperdit de naturali soli bonitate. in quibusd. lib. antiqu. legitur *Cole*: quos secuti sumus. nam vulg. ferè habent omnes *caule*.

SI VESPERTINVS SVBITÒ] id est, si vesperi te imparatum occupauerit: si improuiso aduenerit hospes, &c. *vespertinus* dictum pro vesperi. nomen pro aduerbio, vt sup. Od. 15. epod. *Nec vespertinus circumgemit vrsus ouile.* & Virgil. de lupo, Georg. 3. *nocturnus obambulat.*

NE GALLINA MALVM.] ne gallina dura malè responset palato, id est, aduersetur, & ob duritiem ingrata sit palato. tralatio est in verbo *responsandi*. responsant enim, qui ferociter & asperè alteri compellanti respondent. epist. 1. libr. 1. *An qui fortunæ te responsare superbæ Liberum & erectum, &c.* & sat. 7. huius lib. *Responsare cupidinibus, contemnere honores.*

DOCTVS ERIS VIVAM] licet & alia A ratione qua suis carneis duras, reddere teneras, ad vescendum aptas, atque ad maudendum faciles. sume quodlibet lapathi genus. hanc herbam in ollam, in qua gallinam, seu quas alias carneis coquere cogitabis, imponito. hoc teneras faciet.

MISTO] aqua diluto. quidam legunt *mulso*. quam scripturam minus probo. verumtamen iudicet lector.

ALIIS MALÈ CRED.] id est, alij non sunt tuti: aliis non est tutum vesci. tralatio est in verbo *creduntur*.

QVI NIGR. PRAND. MORIS FIN.] non dicit Catius, eum salubreis æstates traducturum, qui, posteaquam se obsonio expleuerit, prandium moris clauder, ac terminabit: (mea quidem B sententia) sed, qui nihil præter mora nigra, & matura manè ex arbore decerpta, in prandio comedet. Nam perspicuè Galenus docet, mora esse principio apponenda.

ANTE GRAVEM SOLEM] quæ legerit antè quàm solis ardor ingrauescat: quod est manè.

AVFIDIVS FORTI MISC.] Aufidius (inquit) mulsum ex Falerno, quod est austerum, & ex melle conficiebat: mendosè: quia nihil nisi lene venis vacuis committendum est. austeritas autem illa vini Falerni etiam in mulso remanebat.

FORTI] austero. erat enim vinum Falernum austerius, vt scribit Athen. Itaque illam austeri- C tatem veteres melle lenire, & mitigare, eòque mulsum melle addito conficere solebant. Verùm tamen non ita poterat ea austeritas minui, neque temperari, vt vini Falerni, seu mulsi ex eo confecti potus in primis poculis salubris esset, vt quidem ait Catius: Vel dic epithetum *austerum* eò additum esse, quòd erat & alterum Falerni genus dulce, vt idem Athen. tradit.

MISCEBAT.] eòque ita temperato, & mulso, quod ex eo vino, & melle constaret, vtebatur in primis poculis.

LENE] quod contrarium est austero: cuiusmodi est vnum genus Falerni, quantumuis melle temperetur.

LENI PRÆC. M.] leni mulso: cuiusmodi D esse non poterat id, quod esset ex vino austero, & melle temperatum.

PROLVERIS] suprà sat. 5. libr. 1. *Multa prolutus vappa nauta, atque viator.*

MITVLVS] Apud Athen. libr. 3. si locus est emendatus, hoc nomen ita scribitur *μύτλος*. verba Athenæi sunt hæc, *τὴν τελλίναν λεγομένην ἴσως δηλοῖ ἣν Ῥωμαῖοι μύτλον ὀνομάζουσι*, id est, fortasse tellinam, quæ nominatur, significat, quam Romani mutlum appellant. ego autem locum esse mendosum arbitror, legendúmque apud Athenæum adiecto *ἰῶτα μύτιλος*. vel potius translatis litteris *μίτυλος*. nam vtrumque reperitur in libris calamo scriptis, & *mutilus*, & *mitulus*: quorum vtrum sit verum, non est facile, mihi quidem, pronunciare. apud Martialem lib. 5. ita scribitur

scribitur hoc oomeo, mytulus: quod idem est, ac *si mutulus* scriptum sit. nam y, & u, idem valent. Versus Martialis sont hi, *Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino: Sumitur inciso mytulus ore mihi.* Sed ego hanc quoque scripturam vitiosam esse puto. Quidam mitulos arbitrantur eosdem esse, atque musculos: quos Graeci μῦας appellāt: de quibus Aristoteles lib. 4. de hist. animal. & Athen. lib. 3. quos videtur satis excellere Athen. nam perspicuè τελλίνας ἀπὸ τῶν μυῶν, id est, mitulos à mosculis distinguit his verbis, τῶν τελλινῶν λεπτότεραι μὲν εἰσὶν αἱ βασιλικαί, διαχωρητικαὶ κτλ. ... id est, mitulorum tenuiores sunt quidem regij, & aluum mouent, & leoes sunt, tum praetereà valdè alunt: fluuiales autem sunt dulciores: at musculi mediocriter alunt, mediocritérque aluum, & vrinam mouent. ex his igitur verbis Athenaei perspicuum est inter mitolos, & musculos aliquid interesse.

CONCHAE.] concharum nomen generale est, & quidem Graecum. κόγχαι autem videntur esse appellatae παρὰ τὸ κεχηνέναι, quod est, hiare.

ET LAPATHI BREV. HERBA] lapathum rumicem vocant Latini: quem laudat Lucillius apud M. Tull. lib. 2. de finibus, oon quòd eius suauitas in ciborum delicijs locum habeat, quod quidam existimauit: sed quòd frugalitatem, & parsimoniam in victu luxuria praestabiliorem esse ducat. sic Hesiodus maluam laudat, & asphodelum, herbas parabileis, plebeias, & vileis, significans idem, quod Lucillius, tenuem, ac modicum victum sumtuosis, & opiparis diuitum cenis esse anteponendum. dictus autem lapathus ἀπὸ τοῦ λαπάζειν, quod est exinanire, vt suprà notauimus ad illum locum, *Aut herba lapathi prata amantis, &c.* Oda 2. epod. Addidit autem hic epithetum *breuis*, per breoem lapathum, rumicem minorem significans, quem ὀξυλάπαθον vocant Graeci.

LVBRICA NASC. IMPL. CONCH.] cur lubrica? an quia aluum leuant, molliunt, & lubricam reddunt? an, vt alij volunt, quòd sunt intus laeuia, & polita?

GENEROSAE TESTAE] conchyliorum generosorum: quae sunt ὀστρακόδερμα, id est, vt scriptores Latini recentiores appellant, testacea.

LVCRINA PELORIS] pelotis, ostrei genus chama maius, vt ait Eustathius. διὸ πελωρὶς λέγεται διὰ τὸ μέγεθος. icircò (inquit) peloris propter magnitudinem appellatur. cum quo cōgruens Athen. lib. 3. ita scribit, πελωρίδες ὠνομάσθησαν διὰ τὸ πελώριον. λέγονται δὲ χήμαι καὶ παρηλλαγμέναι αἱ πελωρίδες. Pelotides nominatae sunt à voce πελώριον, quod significat magnum, seu ingens. maior enim est chama peloris, & aliquanto ab ea differt magnitudine. Varro libr. 4. de ling. Lat. *in conchylijs* (inquit) *aliqua ex Graecis, vt pelorus, ostrea, echinus.* Lucrinam autem intellige in lacu Lucrino captam.

MISENO ORIVNTVR ECHINI] de Echinis sic Athen. lib. 3. Echinos autem tum terrenos, tum marinos, aduersus eos, à quibus captantur, esse munitissimos, atque vndique septos spinas suas, tanquam valluoi, oppoenentes, testatur Ioo Chius his verbis. At in terra quidem leonis arteis laudo, sed magis echini, quamuis miseras: qui cùm aliorum valentiorum in se impetum sensit, conooluto spinoso vndiqoe corpore, rotundus iaceat aduersus motus, & tactus omnium animantium tutissimus. verba Graeca retulimus ad Od. 4. epod. Echinorum autem marinorum cùm plura genera sint, scribit Aristoteles, vnum genus esse, quod in cibum apponi possit, ac debeat, illud videlicet, in quo insint ea, quae oua magna oomioantur. verba Aristot. sunt haec lib. 4. ζῴων ὅσπερ ... γένος ἐδώδιμον. τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν ᾧ τὰ καλούμενα ᾠὰ μεγάλα γίνεται, καὶ ἐδώδιμα. Misenus autem, seu Misenum potius, Baiarum portus est. Plin. lib. 3. cap. 5.

PECTINIB. PATVLIS] Pectines pisceis, etiam κτένας appellant Graeci. Athenaeus libr. 3. τῶν κτενῶν ἁπαλώτεροι μὲν εἰσιν οἱ λευκοί. ἄβρωμοι γὰρ καὶ εὐκοίλιοι· τῶν δὲ μελάνων, καὶ πυῤῥῶν οἱ μείζονες * εὔσαρκοι. κοινῶς δὲ πάντες εὐστόμαχοι, εὔπεπτοι, εὐκοίλιοι λαμβανόμενοι μετὰ κυμίνου καὶ πεπέρεως, id est, Pectinom ij quidem sunt tenuiores, qui albi sunt. salsugioem enim noo olent. ex nigris autem & rufis, qui sunt maiores * gustatu sunt gratiores. Communiter verò stomacho sunt accommodati, faciles ad concoquendom, aluo vtiles, si sumantur cum cumino & pipere.

PATVLIS] cur pectines patulos dicat, ex Aristotel. lib. 4. intelligere licet, vbi sic scribit: τῶν δὲ διθύρων τὰ μὲν ἐστὶν ἀναπτυκτά, οἷον οἱ κτενές καὶ οἱ μύες, &c. id est, eorum, quae duabus testis continentur: alia sunt patula, vt pectines, & musculi, &c.

MOLLE TARENTVM] epistola 7. libr. 1. *imbelle Tarentum.*

NEC SIBI CENAR. QVIVIS] in eod. Ram. Card. & 1. Vat. scriptum est, *quisque*: ex quo feceramus olim *quisquam*, quod quamuis valdè probabile sit, malui tamen re diligentiùs considerata, sequi lectionem receptam, *quiuis*, praesertim multo plurium antiquorum codicum auctoritate confirmatam. Superiora illa pertinent ad praecepta de fercolis ante cenam: nunc de ijs, quae ceoae fercula dicuntur.

EXACTA] exquisita, explorata. Virgil. Aen. 1. *socijsque exacta referre.* idem lib. 4. *tempus secum ipse modumque exigit.*

CARA PISC. AVERR. MENSA] mensa, vbi exponuntur venales, vt vult Acron. non est satis (inquit Catius) pisceis è macello magna impensa coëmere, & quasi euerriculo ad te transferre, nisi scias, quious piscibus quod ius conueniat, & qui pisces assi, qui elixi, sint meliores:

Quidam putant per mensam caram, mensam di- A
uitum significari, vt sit hic sensus, non est satis eos pisceis emere, qui diuitibus solis apponi solent, & pisceis diuitibus destinatos præripere pretio persoluto, & ita ab eorum mēsis auersos in tuam transferre. à quibus dissentio multis quidem de causis, sed eò maximè, quòd illi legunt, vt vulgò *auertere*, & ita eis necessariò legendum. Ego autem auctoritate complurium librorum manuscr. fretus *auerrere*. Itaque sic hunc locum explico, nec satis est pisceis caro pretio emtos è macello in tuam domum conuerrere: sed præterea tenēdum quibus piscibus ius conueniat, id est, qui pisces in patina iure mersi apponi debeant, & qui assati.

IGNARVM QVIBVS EST IVS] id est, B
ignarum qui pisces debeant cum iure in patina apponi: (patinarios appellat Plautus in Asinaria) & qui assi.

ET QVIB. ASS. LANG. IN CVB. SASE C.] id est, & qui pisces assati ita sint conuiuis suaues, & grati futuri, vt illi etiam cibo, vinóque conferti, ac saturi & pænè dicam, nauseantes, in eum tamen corporis situm sese denuo integro componant: quo situ esse solent conuiuæ tantisper dum cibum capiunt. qua de re tametsi sup. Od. 27. lib. 1. nonnihil diximus, ad illum locum, *Et cubito remanete presso*, tamen, vt hunc locum explicemus, pauca quædam præterea nobis dicenda sunt. Hoc igitur in primis sciendum est, inter prandendum & cenandum, non sedisse vete- C
teres illos Romanos, sed accubuisse. Accumbebant autem singulis in lectis terni, aut quaterni, hoc modo (nam eadem opera huius verbi vis aperietur) superiore parte corporis modicè inflexa, capite leuiter erecto, tergóque aliquantum subleuato, nempe ceruicalibus, aut puluillis subiectis: reliqua parte corporis in lectos reclinata, & iacente, in cubito altero nitebantur: atque vtramque manum quidem ad epularum & poculorum vsum adhibebant, sed maximè dexteram. fingamus igitur treis lectos esse discubitorios, & in singulis quaternos conuiuas discumbere, & mensam rotundam mediam inter treis lectos esse collocatam: ita fient duodecim conuiuæ, ex vna mensa communi cibum capientes. iam singulorum lectorum conuiuæ, quos quaternos esse po- D
suimus, hoc modo discumbebant, vt eius, qui summus accumberet, pedes ponè secundum porrigerentur, & secundi ponè tertium, & ita deinceps: rursus eius, qui secundus accumberet, occiput ad vmbilicum, aut pectus primi obuersum esset: & sic deinceps ceteri accubabant. Quandiu igitur vescebantur, & potabant, eo corporis situ manebant. vbi verò cibum capere vel desierant, vel intermiserant, tum dorsi spinam, quæ antea erat inflexa, & ad epulandum composita, reponebant, & caput in ceruical reclinabant. nonnumquam etiam sedentium instar erigebant. Itaque supra Oda illa 27. lib. 1. quam paullo antè commemorauimus, vous è conuiuis sodaleis suos Lapitharum, ac Centaurorum in morem tumultuanteis, atque inter se decertare paranteis, corpore iam ad pugnam composito, & expedito, hortatur vt cubito presso remaneant, hoc est, vt se eo corporis situ contineant, quo esse & bibere possent, non quo dimicare. Hæc igitur verba, *& quibus assis Lang. in cub. &c.* sic explico, (dicendum est enim sæpius) & qui pisces assi futuri sint conuiuis gratiores, quàm si essent patinarij, & elixi, eósque quamuis iam cibo languidos, de integro ad epulandum inuitaturi. Quòd autem hîc à Catio præcipitur de piscibus quibusdam assandis, Athenæus item libr. 3. scribit pisceis quosdam esse, quos assari conueniat potiùs, quàm elixari.

VMB. ET ILIGNA NVT. GL.] aprum ex Vmbria, & glande iligna nutritum laudat: Laurentem improbat. hoc igitur dicit: qui carne pingui non delectatur, seu qui abhorret à carne pingui, suas patinas implendas curat frustis apri in Vmbria capti, & iligna glande pasti.

CVRVAT] implet, onerat. verbo curuandi pondus exprimere voluit. in quibusdam codicibus vulgatis impressum est, *Curuet*. cod. duo Vatic. & Iano. Faer. Torn. habent *Curuat*. sed parùm refert.

LAVRENS] in agro Laurenti captus, & in locis illis palustribus natus, ac nutritus. Laurentum Latij est oppidum, Ostiæ vicinum.

VLVIS] herbis maiusculis, quæ in paludibus nascuntur. Virg. Georg. 3. *Nec vescas salicum frondeis, vluámque palustrem, sed frumenta manu carpes sata.* Idem Æn. 2. *Limosóque lacu per noctem obscurus in vluis Delitui.*

VINEA SVMM. CAPR.] locus, in quo insunt vites, suppeditat capreas non semper ad edendum vtileis. neque verò dubitādum est, quin capreæ animalia sint intelligenda hoc loco. Virg. Georg. 2. de vite. *Texendæ sepes etiam, & pecus omne tenendum est: Præcipue dum frons tenera, imprudénsque laborum, Cui super indignas hiemes, solemque potentem, Siluestres vri assidue, capreæque sequaces Illudunt, pascuntur oues, auidæque iuuencæ.* Quod autem dicit, capreas à vineis summitti, id est suppeditari, aut præberi, non est intelligendum eas ibi nasci, sed è siluis vicinis pabuli causa progressas, in vinetis capi. alij capreolos significari putant, qui sunt vitium cincinni intorti.

FÆCVNDI LEP. SAP. SECT. ARM.] sapiens, id est, cui palatum sapit fortasse magis, quàm cor. cuiusmodi homines in consuetudinem victus recipere nolebat M. Cato, qui Censorius dictus est, quod refert Plutarchus in eius vita his verbis, Τῶν δὲ φιληδόνων τινὰ βουλόμενον αὐτῷ συνεῖναι, παραιτούμενος ἔφη μὴ δύνασθαι ζῆν μετ' ἀνθρώπου τῆς καρδίας τὴν ὑπερῴαν εὐαισθητοτέραν ἔχοντος. id est, *voluptarium quendam, qui cum eo viuere volebat, recusans Cato, dixit se cum eo viuere non posse, cui palatum magis, quàm cor sapiat.* quamquam Marc. Tull. libr. 2. de finibus, negat sequi, *vt, cui cor sapiat, ei non sapiat palatum.* significat autem,

lepotis

leporis armos reliquis partibus esse palato gratiores, & suauiores. Iam quamobrem leporem fœcundum appellet, ex Aristotelis, & Varronis, & Plinij lectione intelligere licet. Plinius sic lib. 9. cap. 55. *Lepus omnium præda nascens, solus præter dasypodem, superfœtat, aliud educans, aliud in vtero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter.* A

Piscibvs, atqve avibvs] ait se ita subtili esse palato, vt piscium, atque auium naturam & ætatem solo gustatu cognitam habere possit: quod neminem è veteribus, quamuis ei rei operam dederit, consequi potuisse.

Nvlli patvit q.] à nullo cognita fuit, quamuis quæsierit.

Crvstvla] placentas, & cetera pemmata ex farina, melle, oleo, lacte, seu caseo confecta. vtitur sat. 1. lib. 1. *dant crustula blandi Doctores, elementa velint vt discere prima.* B

Qvali perf. p. secvrvs ol.] non admodum sollicitus, seu non curas, quo oleo pisceis condiat.

Massica si cælo] si vina Massica (inquit Catius) cælo sereno subijcias, & totam noctem sub cælo puro & nitido maneant, si quid in eis crassi est, extenuabitur & liquescet aura nocturna. idem ferè tradit Athen. libr. 1. his verbis, οἰνοποιητέον δὲ αὐτοὺς (τὸν Ἀλβανὸν, καὶ τὸν Φαλέρνον, καὶ τὸν Ἀδριανὸν) πρό τινος χρόνου, καὶ εἰς ἀναπεπταμένον τόπον θετέον, εἰς τὸ διαπνεῦσαι τὸ πολὺ τῆς δυνάμεως, id est, faciēda autem C sunt ea vina (videlicet Albanum, Falernum, Adrianum) ante certum quoddam tempus, & in aperto loco, id est, sub dio ponenda, vt vis eorum multa exspirando minuatur. videtur tamen aliud hoc loco à Catio dici, nempe si quid insit crassi in vino Massico, aura nocturna extenuari, & odorem neruis aduersatium decedere. De vino Massico diximus ad Odam 1. lib. 1. ibi. *Est qui nec veteris pocula Massici, &c.* Quidam libri veteres habent *suppones*, quos sequor. alij *supponas*, ijque pauciores.

At illa integrvm pern.] at illa, videlicet Massica, colo lineo extenuata, saporem amittunt naturalem. existimabant autem veteres colo, seu sacco lineo, vina crassiora extenuari: quod declarat versus ille Mart. lib. 12. *Turbida sollicito transmittere Cæcuba sacco.* Lucret. libr. 2. *Et quam vis subito per colum vina videmus Perfluere: at contrà tardum cunctatur oliuum.*

Svrrentina] vina Surrentina fuisse admodum laudata, declarant hi versus Martialis lib. 14. *Surrentina bibis? nec murrhina picta, nec aurum Sume: dabunt calices hæc tibi vina suos.* Totius autem huius loci hæc sententia est, Qui Surrentina vina cum Falerna fæce miscet, forteasse vt vinum Surrentinum ex fæce Falerna aliquid boni contrahat, & combibat, & hoc pacto melius & suauius fiat: vitello columbino in cadum cōiecto fæcem collectam, atq; in vnum conductam, ab eo, quod liquidius est, secernit, & ita vinum turbidum, liquidum & sincerum reddit: quoniam vitellus suapte natura in fundum decidens, quicquid est à liquido vino alienum, vnà secum trahit. Sic igitur fiet vt & sapor vini Falerni cum vino Surrentino commisceatur ac confundatur, & quicquid est turbidi, vi vitelli ab eo, quod est liquidum, secernatur, id quę sine colo vinario. Atqui ego contrà didici ex ijs, qui vina vendunt, sumenda esse sex aut septem ouorum albumina, (non vitellos) eaque primùm in dolium conijcienda: deinde virga, aut bacillo vinum, quod est in dolio, esse agitandum: nihil præterea, nam post illam satis longam, verbi gratia, vnius horæ agitatiouem, fæcem, & quicquid est alienum, subsessurum.

Qvatinvs] quoniam, vt sat. 3. lib. 1. *quatinus excidi, penitus vitium iræ, Cetera item nequeunt stultis hærentia.* Lucret. libr. 3. *Quatinus est vnum inter se, coniunctáque res est.* annotatum alio loco.

Aliena] aliena à natura vini, turbida.

Tostis] assis, aut frictis, à torrendo.

Marcentem] languentem, cibo & potione confertum.

Sqvillis] καρίδας nominant Græci, quarum Aristot. lib. de histor. anim. plura genera esse tradit, & refert in numerum μαλακοστράκων, id est, eorum piscium, qui crusta molli teguntur, quos Gaza crustatos appellat. Patuas squillas scribit Athen. li. 3. reperiri in conchis patulis pinnarum custodes, vt & patuos cancros. & M. Tull. lib. 2. de natu. deor. *Pinna vero (sic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula conchis cum paruo squilla quasi societatem coit comparandi cibi.* Idem eadem ferè lib. 3. de finib. Hunc admirabilem duorum piscium consensum, atque has operas mutuas pulchrè describit Oppian. lib. 2. ἁλιευτ. Ὄστρακον αὖ βυθίας μὲν ἔχει πλάκας, ἐν δέ οἱ αὐτὸς Πίννη τρηχεταί κικλημένος, ἢ μὲν ἄναλκις. Οὔτε τι μητίσασθαι ἐπίσταται, οὔτε τι ῥέξαι. Ἀλλ' ἄρα οἱ ξυνόν τε δόμον, ξυνήν τε καλύπτρην Καρκίνος ἐνναίει, φέρβει δέ μιν, ἠδὲ φυλάσσει. Τῷ καὶ πιννοφύλαξ κικλήσκεται, &c. id est, testa autem profundas habet crustas. habitat autem in ea piscis, qui pinna appellatur: quæ est imbecilla, neque quicquam prouidere, aot facere potest. sed D cancer communem cum eo domum, & commune tectum incolit, pascitque eam, & custodit. Quocirca pinnophylax, id est, pinnæ custos appellatur.

Recreabis] ad edendum ac potandum innouabis, ac redintegrabis.

Cochlea] cochlearum genera omnia vno nomine appellat Aristoteles lib. 4. histor. anim. στρομβώδη, id est, vt Gaza vertit, turbinata.

Nam lactvca innatat] occupatio est. poterat enim quispiam dicere, lactucam ad candem rem valere. hoc autem per occupationem refellit, cum dicit, lactucam post epulas, & largiorem potum sumtas, stomacho innatare, neque subsidere: quæ res concoquendi vim debilitat, atque obtundit, quia ore ventriculi laxo

Qq ij

& patente, calor innatus, qui ad cibi & vini con- A coctionem necessarius erat, non continetur, sed dissipatur, ac difflatur. Itaque nos quoque hodie lactucas in prima mensa apponimus, easque primas omnium gustare & esse consueuimus, siue crudas, siue coctas. huc pertinet Martialis distich. lib. 13. *Claudere quæ cenas lactuca solebat auorum, Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?*

PERNA MAGIS, ET MAG. HIL.] hoc dicit, conuiua languens & nauseans, in morsus reficiendus est, id est, ad epulas de integro excitandus perna, & hillis, id est, tenuissimis intestinis fartis, potiùs, quàm lactuca. *hilla ab hilo, id est, à minimo dicta*, inquit Varro lib. 4. de ling. Lat. Festus autem *hillam diminutiuè dictam esse ab hira, quod est intestinum ieiunum*. Nonius porrò, *hillas, intestina veteres esse dixerunt. Unde Bohilla oppidum in Italia, quod eò bos intestina vulnere trahens aduenerit.* B Iam *in morsus* duæ sunt voces, non vna, vt quidam volunt, qui legunt *immorsus* pro eo, quod est, impransus: quod nomen non reperitur in tota lingua Latina. *in morsus* igitur idem valet, quod ad morsus. appellant autem Græci hanc (vt ita dicam) in morsus refectionem, atque instaurationem, ἀνασόμωσιν, id est, relaxationem. Athenæus lib. 4. ἐχρῶντο γὰρ οἱ παλαιοὶ καὶ τοῖς εἰς ἀνασόμωσιν βρώμασιν, ὥσπερ ταῖς ἁλμάσιν ἐλαίαις, ἃς κολυμβάδας καλοῦσι, id est, vtebantur enim veteres etiam cibis ad irritandam ac redintegrandam edendi cupiditatem accommodatis, vt oleis C sale conditis, quas natatrices, seu vrinatrices appellant. Idem paullo pòst, Εἴσθιον δὲ καὶ τέττιγας, καὶ κερκώπας ἀνασομώσεως χάριν. id est, comedebant autem & cicadas & cercopas aperiendæ aut redintegrandæ appetitionis cibi gratia. Idem paullò pòst ex Nicandro probat, ad eundem vsum rapas aceto, & sinapi maceratas adhiberi solitas. Nam ἀνασομοῦν idem ferè valet, quod aperire, & laxare. Diphilus apud eundem Athen. eod. lib. τῶν πρεσβυτέρων γὰρ πάντα τῶν ἐδεσμάτων ἀνασομοῖ τάχιστα τ' αἰσθητήρια τό, τε ταχέως καὶ κατημελυμμένον ἐκκλύζει, κἀπὶ τὸ ἐσθίειν ἡδέως φαγεῖν. id est, vetera enim hæc condiméta laxant celerrimè eas parteis, in quibus inest vis sentiendi: languorem, & quicquid est obtusum in appetitione, discutiunt, D edendique cupiditatem, ac iucunditatem redintegrant. Euripides in Cyclope, εὐρείας φάρυγγος, ὦ Κύκλωψ, ἀνασόμου τὸ χεῖλος· ὡς ἕτοιμά σοι ἑφθά τε καὶ ὀπτά, &c. id est, lati gutturis ô Cyclops, aperi labrum, nam en tibi parata sunt elixa & assata.

IN MORSVS REFICI.] sic dictum ab Horat. *in morsus refici*, vt à Virg. Æneid. 11. *reficitque ad prælia mentem.*

QVIN OMN. MAL. QVÆC. IMM.] immò (inquit) ne mireris, me dixisse superiora illa adhibenda esse ad excitandam edendi cupiditatem, tanquam satiris conuiuis gratiora, & optatoria, hoc dico amplius, illis placitura magis, quæcumque coquuntur in popinis, quæ solent esse immundæ, quàm escas optimas, ac lautissimas.

ALLATA] allata è popinis. quidam libri typis excusi habent *illata*, quæ ex scriptura suspicatus sum aliquando legendum *ellota*. omnes autem veteres partim *adlata*, partim *allata*: quos sequor.

EST. OP. PRET. DVPL. PERN. IVR.] duo proponit iuris genera: vnum simplex, quod ex solo oleo constat: alterum duplex, quod ex oleo, vino, muria, herbis concisis, croco, conflatum est.

QVOD PINGVI] his, quæ deinceps, sequuntur, iuris duplicis naturam describit. Sed quid sibi vult hoc, *pingui mero?* cur non dixit, *Simplex e pingui constat oliuo: Quod dulci miscere mero, &c.* Nam vt pingue, epithetum est oleo accommodatius, Virg. Æn. 6. *Pingue superque oleum fundens ardentibus extis*: idem Daphnide, *Crateràsque duos statuam tibi pinguis oliui*: ita & dulce, vino. Hor. Oda 12. libr. 3. *Neque dulci mala vino lauere*. idem Oda 13. eod. lib. *Dulci digne mero*. quin pinguitudo in vino, vitium est. An hoc dicemus, ad hoc ius, quod duplex ab Horatio appellatur, componédum, vinum pingue esse aptius, quàm purum & liquidum, atque (vt ita dicam) siccum? dulce autem oliuum ab Horatio esse dictú, quod Lucretius appellat *molem*, id est, ἄοσμον, seu odoris expers, cui opponitur tætrum, & graue, seu grauis & tætri odoris oleum: quemadmodum aqua dulcis à Latinis, ὕδωρ γλυκὺ à Græcis vocatur, aqua non amara, aut non salsa? an Simeoni Bosio, Lemouici assentiemur, qui sic legendum ex vno antiq. cod. existimat? *Quod pingue immiscere mero, muriaq; decebit*: id est, quod oleum pingue, decebit mero immiscere, & muriæ? vel, vt ille mauult, quod ius pingue, id est, duplex. quanquam idem ait, in suo codice esse dilucidè scriptum, *At pingue immiscere, &c.* atque ita *pingue* interpretatur, ius duplex, à quo dissentio.

NON ALIA, QVÀM, QVÂ BYZ.] non qualibet muria, sed ea, quæ facta sit ex orca Byzantia. Quidam autem mendosè legunt *quæ*. nam necessariò *quâ* legendum est: & ita habent codices calamo scripti. *Byzantia orca* porrò sunt numeri singul. recti casus, hoc modo: non alia muria ius illud miscere, id est, temperare decebit, quàm ea, quâ orca Byzantia, verbi causa, thynnus Byzantius putruit, hoc est, liquefactus est: laudabatur enim muria ex thynno Byzantio liquefacto: sed longè erat laudatissima ex scombris, quæ proprio nomine garum appellabatur. *Orca* (inquit Plin. lib. 9. ca. 6.) *infesta balenis bellua: & cuius imago nulla repræsentatione exprimi possit alia, quàm carnis immensæ dentibus truculenta.*

CORYCIO] Cilicio. Corycus, Ciliciæ, seu Pamphiliæ mons est: à quo Corycæi speculatores, & exploratores appellati.

SPARSVM STETIT] *sparsum*, iunxit cum casu sexto, vt satyra vlt. huius libr. *Membra gruis sparsi sale multo.* & Od. 20. lib. 3. *Sparsum odoratis humerum*

nerrum capillis, sic & verbum *spargo* Od. 6. libr. 2. A *Debita sparges lacryma fauillam Vatis amici*. stetit autem, id est, propemodum, conereuit.

INSVP. ADD. PRESSA VENAFR.] id, addes præterea oleum Venafranum, oleum ex baca Venafrana expressum. Præstitisse ceteris oleum Venafranum declarat hoc distichoo Martialis, *Hoc tibi Campani sudauit baca Venafri: Vnguentum quoties sumis, & istud olet*. Horat. saty. 8. huius lib. *Hic mistum ius est, oleo, quod prima Venafri Pressit cella*. & sup. Od. 6. lib. 2. laudans agrum Tarentinum, *vbi non Hymetto Mella decedunt, viridique certat Baca Venafro*.

PICENIS CEDVNT MALIS] ab hoc loco enumerantur secundæ mensæ fercula. secundas autem mensas etiam apud veteres fuisse alibi ostendimus. B

VENNVCVLA] vua Vennucula meliùs in ollis conseruatur, quàm si ex ea fiat vua passa.

RECT. ALBAN. FVMO DVR.] vua Albana meliùs seruatur, & diutius permanet, si fumo duretur, & fiat vua passa. vide Plin. lib. 14. cap. 1.

HANC EGO] vuam Albanam. ordo verborum hic est, Ego primus inuenior circumposuisse puris catillis vuam Albanam, cum malis: fæcem, & alec, & piper album cum sale nigro incretum.

ALEC] genus est liquaminis ex piscium intestinis sale colliquefactis, & tabefactis. fiebat etiam alec ex muriæ fæce. Nonius Marcell. in C voce *alec* testem citat hunc dimidiatum versum, *ego facem primus, & halec*, siue *alec*. infrà sat. 8. *siser, alec, fæcula, coa*. quamquam Priscianus hunc versum proferens, ait esse genus piscis.

PRIMVS ET INVENIOR] sic habent omnes libri manuscripti, & ij quos Romæ, & ij, quos in Gallia consului: quos secutus sum: quanquam Nonius Marcellus in voce *hales* videtur legisse *inueni*, vt est in vulgatis. sic enim ille. *halec genere neutro*. Plautus Aulul. *Qui mihi olera cruda ponunt, halec danunt*. Horat. lib. 2. serm. *ego facem primus & halec inuêns*. Sed Carisius Sosipater videtur velle scribi *allex* libr. 1. Institu. grammat. Sic enim ille, *hoc allex*, ἄλλεξ ἰχθὺς ταριχευμένος, id est, allex piscis sale maceratus & côditus. D

ET PIP. ALB.] piper aliud est album, aliud nigrum: quorum nigrum candido suauius esse tradit Dioscorid. lib. 2. cap. 189.

INCRETVM] incerniculo purgatum. est autem incerniculum cribri genus, ab incernendo nominatum.

CIRCVMPOSVISSE] id est, singulis conuiuis apposuisse, vt singuli conuiuæ singulos haberent catillos sibi appositos: vel circum catillos posuisse, vt alij malunt. mihi magis illa altera explicatio placet. circumposuisse dixit fortasse propterea quòd mensæ erant rotundæ.

IMMANE EST VITIVM, &c.] reprehendit eos, qui in obsonijs quidem coëmendis magnum faciunt sumtum: in supellectili autem comparanda, in patinis, lancibus, catinis, cantharis, & similibus conquirendis, neque vllam curam adhibent, neque insumere quicquam volunt. magnum (inquit) vitium est, tria millia sestertium insumere in pisceis emendos: pisceis autem illos grandeis, & caros angustis patinis coërcere. par est enim, si grandes sint pisces, grandeis quoque patinas esse. Nonnulli arbitrantur hîc sumtum duntaxat reprehendi, hoc modo, Indignum est facinus, sumtus ingenteis facere in coëmendos pisceis, vt in angustis patinis apponantur, & edantur, qui suapte natura liberè vagari solent. ego priorem explicationem huic antepono.

VRGERE] quasi in angustias redigere, & contrahere. quidam libri vet. habent *vrguere*.

MAGNA MOVENT STOM. FAST.] nunc præcepta dat, quæ ad munditiam, nitorem, elegantiamque pertinent. magnam (inquit) nauseam mouent hæc, siue puer poculum, aut calicem tractauerit manibus vnctis, dum carnium frusta suffuratur, & ligurrit: siue crater limo sit oblitus. danda igitur opera est, vt pueri ac ministri sint mundi, loti, politi, culti, à sordibus, omnique deformitate vacui, ad omnem munditiem & hilaritatem speciosam assuefacti, atque eruditi.

DVM FVRTA] libri aliquot veteres habent *dum frusta ligurrit*, quos malim sequi. *frusta* autem, carnium & piscium intellige.

LIGVRRIT.] sic habent omnes cod. manuscrip. quo de verbo suprà ad sat. 3. lib. 1.

VETERI CRAT.] & tanto pretiosiori: nam pocula antiqui artificij laudabantur: vt priore sat. *Quo vafer ille pedes lauisset Sisyphus ære*. & Saty. 3. lib. 1. *catillum Euandri manibus tritum*. in alijs codic. est *cratera*, in alijs *cratera*, vtrumque est vsitatum.

VILIB. IN SCOP. IN MAPP. IN SC.] danda est opera, vt pauimentum sit mundum: vt conuiuatori mapparum mundarum copia suppetat, quæ distribuantur conuiuis ad manus vnctas tergendas: vt patinæ, & cetera vasa scobe defricata sint, ac splendeant. quantulus enim sumtus inest in scopis, mappis, scobe? certè minimus. alij (in quibus est Turnebus) putant, scobem hic commemorari ad lacunas pauimenti explendas, ex humore effuso natas, vt humor omnis scobe inspersò exsiccetur: quod probabilius est. talem munditiem, qualem hic desiderat Catius, se studiosè adhibiturum in ea cena, ad quam Torquatum inuitat, pollicetur Horat. epist. 5. lib. 1. *Hæc ego procurare & idoneus imperor & non Inuitus, ne turpe toral, ne sordida mappa Corruget nareis: ne non & cantharus, & lanx Ostendant tibi te*.

TÈN' LAPID. VAR. LVTVL. R. P.] præcisa locutio est, vt illa Od. 8. epod. *Rogare longo putidam te seculo, &c.* subintelligendum est enim verbum aliquod, *oportet? verum est? par est* aut aliud simile. Tale est illud Virgil. 1. Æneid. *mène incepto desistere victam?* lege quæ annotata

sunt ad illum locum, *Rogare longo*. &c. qoibus adde illud ex Plauto Casina, princip. *Non mihi licere meam rem me solum, vt volo, Loqui, atque cogitare, sine te arbitro?* Sed, antè, quàm huius loci sententiam esplicemus, videndum est, quid significet pet varios lapides, quid per palmam. Ego arbitror, per varios lapides significari pauimenta marmorea versicoloria. erant enim quædam marmora varij coloris, vt ex Plinio intelligere licet. palmam autem scopam ex palma accipio. Martialis libr. 14. *In pretio scopas testatur palma fuisse.* Itaque hæc erit horum verborum sententia, Téne vsqueadeò munditiam negligere, vt triclinium marmore pauimeotatum, palma lutulenta verri patiaris? pauimenta autem solita esse fieri marmotea ex M. Tullio, & ex M. Catone cognoscere licet. M. Tull. lib. 2. de leg. *Equidem, qui nunc primum huc venerim, satiari non queo, magnificásque villas, & pauimenta marmorea, & laqueata tecta contemno.* Idem paradox. vlt. *ille autem tecta in villis, & sola marmorea faciens, fructus ad sumtum exiguus est.* Cato in ea orat. quam habuit, ne quis consul bis fieret. *dicere possum quibus villa atque ædes ædificata, atque expolita maxime opere, citro atque ebore, atque pauimentis Pœnicis stent.* Pauimenta autem Pœoica marmore Numidico constrata intelligenda suot, vt docet Festus. Horat. sup. Od. 14. lib. 2. *& mero tinget pauimentum superbum Pontificum potiore cenis.* vbi superbum nos Porphyrionem secuti, marmoreum explicauimus. quamquam idem Porph. alteram illius loci explicationem posuit, vt ibidem retulimus. Lucillius, *Quàm lepide lexes compostæ? vt tesserula omnes Endo pauimento, atque emblemate vermiculato?* sic enim emendaui hos versus. quamquam licet etiam legere *emblemata vermiculata*, vt quidam malunt, pro *emblemate vermiculato.*

A

Et Tyr. dare circ. ill. tor.] locus est obscurus, & variè explicatus. Quidam sic: & citcum toros date, id est, citcumdate toris illota toralia, videlicet vesteis stragulas purpureas illotas? & ita toralia, & vestes Tyriæ vnum eruot. quam explicationem non ptobo. plerique per Tyrias vesteis, significari putant conuiuarum vesteis hoc sensu, & téne oportet committere, vt conuiuæ vesteis suas Tyrias toralibus illotis, atque immundis inquinent? sed errant. nam primùm verba Horatij non recipiunt hanc sententiam. quod cùm sit perspicuum, non est, quòd eos pluribus verbis refellam. Deinde veteres non solebant cenare purpurati, sed albati potiùs, vt alibi docuimus. Omninò purpureas vesteis inter cenandum, & dum accumberent, non habebant. Contrà autem lecti, in quibus discumbebant, & in quibus dormiebant, stragulis vestibus textilibus, aut purpureis insternebantur. M. Tull. lib. 5. Tùscul. q. *collocari iussit hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo textile stragulo magnificis operibus picto.* Catull. de Pell. & Thet. nupt. *Hæc vestis priscis hominum variata figuris, Heroum mira virtutes indicat arte.* ibidem. *Purpureáve tuum consternens veste cubile.* T. Liuius lib. 34. annalium, *Et, cum tibi viro liceat purpura, in veste stragula, vti, matremfamilias tuam purpureum amiculum habere non sines?* Lucret. li. 2. *Nec calidæ citius decedunt corpore febres, Textilibus si in picturis, ostróque rubente iacteris, quàm si plebeia in veste cubandum.* Virg. Æneid. 1. *Arte laborata vestes, ostróque superbo.* ibidem. *stratóque super discumbitur ostro.* Horat. Sat. 6. infrà, *ponit vterque In locuplete domo vestigia, rubro vbi cocco Tincta super lectos canderet vestis eburnos.* quo loco perspicuè vestem intelligit eam, qua lecti insternerentur: vt & ibidem, *Ergo vbi purpurea porrectum in veste locauit Agrestem.* & Plautus in Bacch. lectos stratos appellat. *Animaduertite, Mnesiloche, & tu Pistoclere: iam facite In biclinio cum amica sua vterque accubitum eat: Ita negotium est: atque ibi in lectis stratis potetis cito.* Ego autem putabam, hæc potiùs ita intelligi posse, vt toralia, & Tyriæ vestes, duo sint: oempe vt tori primùm toralibus insteruerentur, deinde toralia illa purpureis vestibos, seu stragulis operirentur ornatus gratia. oam primùm toral, stragulum est, quod toro inijcitur, vt docet Festus: deinde verba hanc sententiam ferre posse mihi videntur, hoc modo, Téne decet Tyrias vesteis toralibus illotis circomponere, & circundare? vt sit hic ordo verborum, dare Tytias vesteis circum ill. tor. pro eo, quod est, circundare, & circuoijcere Tyrias vesteis toralibos, id est, tororum inuolucris, illotis? quam explicationem magis probat Tornebus, eámque nuper quadriennio post quàm hæc scripsissem, in Aduersaria sua retulit: & his Ouidianis versib. confirmauit, *in medio torus est de mollibus vlua Impositus lecto sponda, pedibusque salignis Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo Sternere consuerant.*

B

C

Oblitvm] participium *oblitum* coniungendum est cum prouocabulo *te*. téne illa facere oblitum, quanto minorem curam, sumtúmque munditia desiderat, tanto iustiùs reprehendendum, si negligatur: magísque adeò, quàm si non adhibeatur magnificus ille, & somtuosus apparatus, quem nulli, præterquàm diuites, adhibere possint? *nequeant* autem edendum curaui, veterum librorum auctoritatem secutus, pro quo vulgati habent, *nequeunt*, minùs rectè.

Docte Cati] iocatur Horatius, & vrbanè hunc Catium deridet.

D

Non tamen interpr. tantvnd. iv.] id est, non tamen renontiando, & referendo, quæ ab illo audioisti, tantùm mihi profueris, quantùm magister ipse loquens. notum prouerbium ζώσης φωνῆς μεῖζω ἐνέργειαν εἶναι. & illud Æschinis de Demosthen. τί ἂν, εἰ τοῦ θηρίου ἀκηκόατε, id est, quid si bestiam audiuissetis?

Non magni pendis] id est, non magni facis: tractum ab antiquorum consuetudine, qui ante vsum signatæ pecuniæ, æs & argentum pendebant.

Qvia contigit.] nam bonum, quo fruimur, ferè minoris facimus: neque tam attendimus aut sentimus, quantus insit in eo fructus,

cùm

cùm fruimur, quàm cùm caremus. Itaque verè A illud à M. Tullio disputatum, & demonstratum est in oratione, quam habuit ad Quirites post reditum, non longè à princip. nos carendo magis, quàm fruendo, quid quæque res habeat voluptatis, intelligere. sic ille: *Res familiaris sua quemque delectat: reliqua mea fortuna recuperata plus mihi nunc voluptatis afferunt, quàm tunc incolumis tota afferebant. Amicitia, consuetudines, vicinitates, clientela, ludi denique & dies festi quid haberent voluptatis, carendo magis intellexi, quàm fruendo, &c.*

FONTEIS VT ADIRE REMOTOS] fonteis vltimos, & capita fontium vltima, vt definam riuulos consectari, & ab ipsis fontibus hauriam, id est, vt ipsum auctorem, & inuentorem B huius disciplinæ, horúmque præceptorum adire possim, atque ab ipso præcepta vitæ beatæ sumere. est autem totus hic sermo vrbanitatis & satyricæ irrisionis plenus.

TVRNEBVS.

EX lib. 1. cap. 24. Culinaria Catij Epicurei philosophia ab Horatio scitè irridetur, qui non sapientiæ doctrinam, sed voluptatis indulgentiam profitetur, & non tam intelligendi, quã cœnandi scientiam & artem docet. is conuiuium suum à promulside incipit: sic enim eos cibos vocabant, quibus ante primum haustum vescebantur, quem è mulso ducebant, quòd vacuis & inanibus venis initio dulcem esse potionem putaret C infundendam. Itaque ex austero vino mulsum conditum reprehenditur.

Aufidius, inquit, forti miscebat mella falerno,

Mendosè: Alij promulsidem interpretantur, quod vice mulsi conuiuis ad appetentiam prouocandam dabatur. *Ponere*, autem, *signa*, est literis consignare & conscribere. instituerat. n. hæc literis mandare Catius, sed tamen antè mauult Horatio ea reddere & narrare, vt quæ accepit recomminiscatur, cùm vereatur, ne quid è memoria excidat: id enim est quod scribit,

Quid id erat cura quo pacto cuncta tenerem.

Et tibi narrando, inquit, memoriæ infigam meæ tenacius & firmius. Promulsidem autem, quam Macrobius lib. 3. cap. 13. Satur. etiam antecœnã vocat, appellare videtur festiuè prandium, quòd D quam propriè cœnam vocabant, antecedat. Primã. n. illam mensam æstate terminati salubriter moris ait, --*ille salubres*

Æstate peraget, qui nigris prandia moris.

Finiet: Nisi quis censeat æstate nihil vltra mora prandendum esse, abstinendúmque tum pulmento & alio obsonio: quod & verius videtur.

Ex lib. 28. cap. 23. Promulsidem, vnde iurisconsultis L. etsi non sunt §. sed si vasa. ff. de aur. & arg. leg. Promulsidiaria vasa, puto cibum fuisse, qui initio vel prandij vel cœnæ sumebatur loco mulsi: quod caput & principium olim cœnæ erat, vt ex Horatio intelligimus scribente,

Aufidius forti miscebat mella falerno

Mendosè: quoniam vacuis committere venis Nil nisi lene decet. leni præcordia mulso Prolueris melius.

Ex lib. 1. cap. 24. Cùm autem breue lapathũ dicitur, intelligo rumicem minorem, vt oxylapathum, & oxalida, ad maioris rumicis, quẽ hippolapathum vocant, distinctionem.

Lubrica conchylia dicuntur, intus polita, læuia, nitida, & si quædam foris scabra sunt, & aspera, vt ex his, quæ subiicit Flaccus, apparet: alioquin sunt politæ foris conchæ, & quædam ab Histoticis vocantur hostrea, quod eorum sit læuigatior & æquabilior foris testa.

Ex lib. 21. cap. 21. *Lubrica nascentes implent conchylia luna.* Vide super. Odam 19. lib. 1. Carminum. in explicatione versus *Et vultus nimium lubricus aspici.*

Ex lib. 1. cap. 24. *Molle*, autem, *Tarentum*, cum dixit, si Macrobio lib. 1. Satyr. cap. 8. credimus, errasse videri potest, qui etymologiam respiciens idem esse Terentum & Tarentum crediderit. Nam quæ dicuntur oues Tarentinæ, eas Terentinas dici debere credit, quòd Terentum Sabinorum lingua sit molle: Sed Flaccus potius ad populi fortasse mores, quàm vocis notationem respexit.

Nec sibi, inquit, cœnarum quiuis temerè arroget artem. Ecce, quæ adhuc dixit, & memorauit, ante cœnam esse putat, quæ sequuntur cœnæ fercula censet. Nam & Macrobius cœnam, & antecœnam distinguit: sed & missus piscium, cœna piscium: missus auium, cœna auium dicebatur.

Iguarum quibus est ius aptius, de patinariis piscib. qui in patina iure merli apponebantur dicit. *Eũ*, inquit Comicus, Asinaria Sc. Vnum istotũ quoque verbum, *quouis pacto condias, vel patinarium, vel assum.*

Si, inquit Flaccus, Surrentino vino Falernum fæcatum & turbidius misceas, aut ei fæcem vini falerni, vt eius saporem combibat, & vt iucundior potio temperetur, addas, sine colo vinario defæcare vinum poteris ouo columbino. Nam fæcem deuoluet vitellus: hodie tamen qui limpidas defæcatásque reddunt potiones, decocta & diluta, albumine potius, quàm vitello solent vti. At

Corticóque croco sparsum stetit, eleganter dixit. Nam quæ liquidiora erant & humidiora, vt aliquam adepta sunt coquendo concretionem, stare dicuntur. Hinc describit secundam mensam, quæ & mensa pomorum dicitur.

Picenis cedunt poma Tiburtia succo. Scobem porrò à Catio credo imperari, vt si in pauimento lacuna sit facta effuso humore, inspersa protinus Scobs humorem exiccet.

Toralibus autem lectorum, vestes stragulæ, aut conchyliatæ, aut purpureæ, aut Babilonicæ à locupletissimis patribusfamilias circũdabantur: sed tam honesta vestis parum decebat, si toral, quod subesset, turpe & sordidum, aliqua parte non opertum vel retectum appareret. Toral. n.

inuoluctum erat thori, id est, congestæ plumæ, vel herbæ, vel arundinis operimentum, quod & elegantiore rursus stragulo obducebatur, conuiuij causa, aut feriarum: Ouidius, 8. Metamor.

—in medio torus est de mollibus vluis,
Impositum lecto, sponda pedibúsque salignis,
Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo,
Sternere consuerant.

ARGVMENTVM. *Satyr. 5.*

Sub persona Vlyssis (quem inducit sciscitantem ex Tiresia apud inferos, quibus artibus res amissas reparare queat) describit varias artes quibus vtebantur qui hæreditates captabant.

HOc quoque, Tiresia, præter narrata petenti
Responde: quibus amissas reparare queam res
Artibus, atque modis. quid rides? iámne doloso
Non satis est Ithacam reuehi: patriósque Penateis
Aspicere? ô nulli quicquam mentite, vides, vt
Nudus, inopsq; domum redeam te vate: neque illic,
Aut apotheca procis intacta est, aut pecus. atqui
Et genus, & virtus, nisi cum re, vilior alga est.
Quādo pauperiē missis ambagibus horres:
Accipe, qua ratione queas ditescere. turdus,
*Siue aliud * priuum dabitur tibi: deuolet illuc,*
Res vbi magna nitet domino sene: dulcia poma,
Et, quoscumque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet venerabilior Lare diues,
*Qui quamuis periurus erit, * sine gente, cruentus*
Sanguine fraterno, fugitiuus: ne tamē illi
*Tu comes * exterior, si postulet, ire recuses.*
A *Vtne tegam spurco Damæ latus? haud ita Troiæ*
Me gessi, certans semper melioribus. ergo
Pauper eris. fortem hoc animum tolerare iubebo.
*Et quondam maiora tuli: tu * protinus, vnde*
Diuitias, ærísque ruā, dic augur, aceruos.
Dixi equidem: & dico: captes astutus vbique
B *Testamenta senum: neu, si vafer vnus, & alter*
Insidiatorem præroso fugerit hamo:
Aut spem deponas, aut artem illusus omittas:
Magna, minórve foro si res certabitur olim:
*Viuet vter locuples sine natis, * improbus vltrò*
C *Qui meliorē audax vocet in ius: illius esto*
Defensor. fama ciuem, causáque priorem
Sperne, domi si natus erit, fœcundáue coniux.
** Quincte puta, aut Publi (gaudent prænomine molles*
Auriculæ) tibi me virtus tua fecit amicū.
Ius anceps nôui? causas defendere possum:
Eripiet quiuis oculos citius mihi, quàm te
*Contentum cassa nuce * pauperet, hæc mea cura est,*
Ne quid tu perdas, neu sis iocus. ire domum, atque
D *Pelliculam curare iube. * fi cognitor ipse.*
Persta, atque obdura: seu rubra canicula findet
Infanteis statuas: seu pingui tentus omaso
*Furius * hibernas cana niue conspuet Alpeis:*
Nónne vides, aliquis cubito stantem propè tangens
Inquiet, vt patiens? vt amicis aptus? vt acer?

* Pluré

*Plures annabunt thynni : & cetaria crescent.
Sicut præterea *validus malè filius in re
Præclara sublatus aletur:ne manifestum
Cælibis obsequium nudet te:leniter in spem
Arrepe *officiosus, vt & scribare secūdus
Heres : & , si quis casus puerum egerit Orco,
*In vacuū venias. perrarò hæc alea fallit.
Qui testamentum tradet tibi cúmque legendum:
Abnuere, & tabulas à te remouere memento,
Sic tamen vt *limis rapias,quid prima secundo
Cera velit versu. solus, multísne coheres,
Veloci percurre oculo. plerúmq; *recoctus
Scriba ex quinqueuiro coruum deludet hiantem:
Captatórque dabit risus Nasica Corano.
Num furis: an prudens ludis me, obscura canendo?
O Laërtiade, *quicquid dicam, aut erit, aut non.
Diuinare etenim magnus mihi donat Apollo.
Quid tamen ista velit sibi fabula, si licet, ede.
*Tempore, quo iuuenis Parthis horrendus ab alto
Demissum genus Ænéa, tellure,maríque
Magnus erit:*forti nubet procera Corano
Filia Nasicæ metuentis reddere soldum.
Tum gener hoc faciet: tabulas socero dabit: atque
Vt legat,orabit. multùm Nasica negatas
Accipiet tandem: & tacitus leget, inueniétque
Nil sibi legatum, præter *plorare, suísque.
Illud ad hæc iubeo: mulier si forte dolosa,
Libertúsve senem delirum *temperet: illis
Accedas socius:laudes, lauderis vt absens.

A Adiuuat hoc quoque: sed vincit longè prius, ipsum
Expugnare caput. scribet mala carmina vecors?
Laudato. scortator erit? caue te roget:vltro
Penelopam facilis potiori trade. putásne?
Perduci poterit, tam frugi,támq; pudica,
Quā nequiere proci *rectò depellere cursu?
Venit enim magnum donandi parca iuuentus.
B Nec tantùm Veneris, quantùm studiosa culinæ.
Sic tibi Penelope frugi est: quæ si semel *vno
De sene gustarit,tecum partita lucellum:
Vt canis, à corio numquam absterrebitur vncto.
Me sene,quod dicam,factum est.anus improba Thebis
Ex testamento sic est elata: cadauer
C Vnctum oleo largo nudis humeris tulit heres:
Scilicet elabi si posset mortua: credo,
Quòd nimiùm institerat viuenti. cautus adito:
Neu desis operæ: néve immoderatus abundes.
Difficilem, & morosum offendet *garrulus. vltrò
Non etiam sileas. Dauus sis comicus:atq;
D Stes capite obstipo,multùm similis metuēti
*Obsequio grassare: mone, *si increbruit aura,
Cautus vti velet carum caput. extrahe turba
Oppositis humeris. aurem substringe loquaci.
Importunus amat laudari?donec ohe, iam
Ad cælū manibus sublatis,dixerit,vrge:&
Crescentem tumidis infla sermonibus vtrem.

Cùm te seruitio longo, curáque leuarit:
Et certum vigilans, quartæ sit partis Vlysses
*Audieris, heres: * ergo nūc Dama sodalis*
Nusquā est? vnde mihi tam fortem, tamque fidelem?
*Sparge subinde: & si paulum potes, illacrymare. * est*
Gaudia prodentem vultum celare. sepulcrum
Permissum arbitrio, sine sordibus exstrue. funus
Egregiè factum laudet vicinia. si quis
*Forte coheredum senior * male tussiet: huic tu*
Dic, ex parte tua, seu fundi, siue domus sit
*Emtor, * gaudentem nummo, te addicere. sed me*
Imperiosa trahit Proserpina: viue, valeque.

Hac satyra describit sub Vlyssis persona insidiatores, & captatores hereditatum: quorum magna quidem iam erat turba ætate Horatij, sed lōgè maior posteà exstitit, dominantibus Romæ impotentissimis, sceleratissimis, flagitiosissimis, impurissimis tyrannis. Ad hanc rem pertinent illa, quæ sunt epist. 1. lib. 1. *Frustis* [seu *Crustis*] & *pomis viduas venentur auaras, Excipiántque senes, quos in viuaria mittant.* facit autem Tiresiam Vlyssi cōsulenti apud inferos, quibus rationibus, atque artibus damna præterita sarcire, & ditescere possit, respondentem, nullam esse rei faciendæ viam breuiorem, atque expeditiorem, quàm senes diuites vel orbos, vel quibus liberi sint parùm firma valetudine, omni studio, atque officio pro- D sequi, aucupari, captare.

Hoc qvoqve Tiresia.] proinde quasi multa alia inter se locuti sint, & quasi non sit hoc sermonis principium, à media quodammodo narratione orditur: quo in genere frequētes sunt comici. Terent. And. *Quid igitur sibi vult pater? cur simulat?* & ibidem. *Itapol quidem res est, vt dixti, Lesbia.* ibid. *Mitte orare, &c.* Sciendum est autem, Horatium alludere ad ea, quæ finxit Homerus de Vlyssis ad inferos descensu, quæ sunt ὀδυσ. κ. vbi Circe Vlyssi omnibus precibus obsecranti, vt sibi in patriam redeundi potestatem faciat, viámque ostendat, respōdet, illi per se quidem reuerti licere: sed non antè id fieri posse, quàm ad inferos descenderit, Tiresiámque vatē cōsuluerit: quem ait numquam labi, numquam

A errare: cui soli *Proserpinam* etiam mortuo prudentiam, sapiētiámque dedisse: ceteros verò vmbras esse, atque huc & illuc vagari, ac volitare. Homeri verba sunt hæc: Ἀλλ᾽ ἄλλην χρὴ πρῶτον ὁδὸν τελέσαι καὶ ἱκέσθαι Εἰς Ἀΐδαο δόμους, καὶ ἐπαινῆς Περσεφονείης, Ψυχῇ χρησομένους Θηβαίου Τειρεσίαο Μάντιος ἀλαοῦ, τοῦ τε φρένες ἔμπεδοί εἰσι· Τῷ καὶ τεθνειῶτι νόον πόρε Περσεφόνεια, Οἴῳ πεπνῦσθαι· τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι. cū quibus congruunt illa Pindarica εἰδ. ἐχλω ἰσθμ. Τειρεσίαο πυκιναῖς βουλαῖς, id est, Tiresiæ prudentibus consiliis.

Amissas rep. qv. res] iacturas præteritas sarcire possim. omnium autem damnorū, B quæ fecit Vlysses, grauissimum fuit illud, quod ei accidit ob solis boues ab eius sociis violatos, ac mactatos. Nam propter huius facinoris culpam socios omneis suos amisit, ipse vix nudus ligno vno nauis nixus ad Calypsonem peruenit: quæ narrātur ὀδυσ. μ & nos attigimus annot. ad epi. 5. lib. 1.

Doloso] noti quidem sunt Vlyssis doli vel pueris, & diximus sup. quiddam hac de re ad Od. 6. lib. 1. sed non me pigebit tamen locos duos ex Homero proponere lectori, quibus ingenium Vlyssis tale fuisse declaratur. Nestor. ὀδ. γ ipsius Vlyssis filio Telemacho Vlyssem fallaciarum, atque astutiarum omnium varietate, & multitudine Græcis omnibus antecelluisse dicit, his ver- C bis, Ἔνθ᾽ οὔτις ποτὲ μῆτιν ὁμοιωθήμεναι ἄντην Ἤθελ᾽, ἐπεὶ μάλα πολλὸν ἐνίκα δῖος Ὀδυσσεὺς Παντοίοισι δόλοισι, πατὴρ τεός, id est, Vbi nemo vmquam consilio & sollertia cum eo se comparare vellet, quoniam multò superior erat Vlysses pater tuus variis dolis. & Pallas ὀδυσ. ν. posita pastoris, cuius similitudinem & ornatum sibi sumserat, persona, astutissimum, & callidissimum omnium futurum esse ait, qui vllo astutiarum genere Vlyssem superare queat, etiam si Deus ei obuiam fiat. Κερδαλέος κ᾽ εἴη, καὶ ἐπίκλοπος, ὅς σε παρέλθοι Ἐν πάντεσσι δόλοισι, καὶ εἰ θεὸς ἀντιάσειε, Σχέτλιε, ποικιλομῆτα, δόλων ἆτ᾽, οὐκ ἄρ᾽ ἔμελλες Οὐδ᾽ ἐν σῇ περ ἐὼν γαίῃ λήξειν ἀπατάων, Μύθων τε κλοπίων, οἵ τοι πεδόθεν D φίλοι εἰσίν, id est, Astutus sit ille, & valde fallax, qui te omnibus dolis prætereat, etiamsi Deus tecum certet. infelix, seu miserabilis, variorum consiliorum artifex, dolis inexplebilis: ergo ita futurum fuit, vt ne in tua quidem patria fallaciarum sermonúmque dolosorum, qui tibi natura soli cari sunt, modum constitueres?

Iámne dol. Non satis est Ith. rev.] Iámne doloso Vlyssi (inquit Tiresias) non satis est, in patriam nauibus reuerti, patriámque aspicere? Verùm tamen Ithacam vt videret, patriam suam, vir ille sapientissimus immortalitatem scribitur repudiasse, ait M. Tull. lib. 2. de legib. & Homer. ὀδυσ. α. αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς Ἱέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρῴσκοντα νοῆσαι Ἧς γαίης, θανέειν ἱμείρεται, id est, At Vlysses cupiēs etiam fumū patriæ suæ exsilientem aspicere, mori exoptat.

c OMNE ET QVICQV. MENT.] sic Sophocl. in OEdip. tyranno de Tiresia, Τὸν θεῖον ἤδη μάντιν ὧδ' ἄγουσιν, ᾧ Τἀληθὲς ἐμπέφυκεν ἀνθρώπων μόνῳ, id est, huc iam diuinum vatem adducunt, cui homini soli verum est insitum.

APOTHECA] ἀποθήκη locus, vbi quippiam conditur, vt vinum, arma, fruges. *apotheca vinaria*, frequentes voces apud Plinium, & Columellam. M. Tull. Philipp. 2. *apotheca tota nequissimis hominibus condonabantur.*

AVT PECVS] primo libro ὀδυσ. queritur Pallas, procos Penelopæ, oueis, & boues Vlyssis mactare. οἵ τε οἱ αἰεὶ Μῆλ' ἀδινὰ σφάζουσι καὶ εἰλίποδας, ἕλικας βοῦς. & eodem libro Telemachus. οἱ δὲ φθινύθουσι ἔδοντες Οἶκον ἐμόν· τάχα δή με διαρραίσουσι καὶ αὐτόν. i. hi autem domū B meam comedentes absumunt: fortasse verò etiā meipsum interficient. in quibusdam libris scriptum esse *penu*, quidam, qui habetur doctus, mihi dicebat Romæ, & ita legendum vero vultu contendebat.

ALGA] sop. Od. 17. lib. 3. *& alga litus inutili Demissa tempestas ab Euro Sternet.* Virgil. Melibœo, *Horridior rusco, proiecta vilior alga.*

QVANDO PAVPER M.] Quoniam igitur (inquit Tiresias) omissa longa verborum circuitione, paupertatem pertimescis, ac reformidas: audi, & cognosce ex me, qua ratione possis rem facere, & locupletari.

SIVE ALIVD PRIV.] priuatum, proprium: vt epist. 1. lib. 1. *quem ducit priua triremis.* Siue, hoc loco non geminatur, vt nec Od. 6. lib. 1. *Cantamus vacui, siue quid vrimur Non præter solitum leues.* Siue turdus (inquit) siue quid aliud propriū, tibi suppetet, mittatur illico ad dinitem senem. Priuum est proprium vniuscuiusque: vnde & res priuata, inquit Nonius aliàs priuum idem valet, quod singulare, seu singulum, vt loquebantur veteres.

DEVOLET] deferatur illuc, idque quàm primùm, & celerrimè. verbo accommodatissimo ad nomen *turdus*, quod antecedit, vsus est.

NITET] nitor domus significat copiam, & diuitias: vt nitor corporis, victum mundum, lautum, & elegantem. sic Lucret. lib. 1. & item alibi, fruges nitidas appellat, significans, pingueis, opimas, & vberes. D

DVLCIA POMA] Virgil. Tityro, *sunt nobis mitia poma.*

HONORES] optimos quosque fructus, atq; adeò primos, quibus significes, te optimè de eo existimare, beneque ei cupere.

VENERABILIOR LARE] quem priùs & potiùs venerari debes, quàm Larem, si quidem quàm primùm ditescere velis. Lares & Penates, dij, qui à quoque domi colebantur: quibus è cena libare, & fructuum primitias consecrare solebant. vide annot. ad epist. 7. lib. 1.

SINE GENTE] vt pote libertus, aut libertinus. gentiles sunt, qui inter se eodem nomine sunt, qui ab ingenuis oriundi sunt, quorum maiores nulli seruitutem seruierunt, vt definit Scæuula. Inter gentem autem, & familiam, tantūdem interest, quantum inter genus & stirpem. Nam quemadmodum latiùs patet gens, quàm familia: ita & genus plus continet, quàm stirps. denique familiæ multæ possunt esse vnius gentis, vt in gēte Valeria erant Maximi, Messallæ, Leuini, Flacci: in Cornelia Scipiones, Cinnæ, Lentuli, Sullę. Itaque si de hereditate aliqua controuersia sit, propiores, ac priores sunt agnati, quoniam eiusdem familiæ sunt, quàm gentiles, qui duntaxat eiusdem sunt gentis. qua de re quod inter Marcellos, & Claudios patricios, litigatum esse scriptum reliquit M. Tullius lib. 1. de oratore ad Qu. Fr. cùm Marcelli ab liberti filio, stirpe; Claudij patricij, eiusdem hominis hereditatem gente ad se rediisse dicerent: non dubito, quin ea hereditas à centumuiris fuerit Marcellis adiudicata. ius enim stirpis, & familiæ, iure generis, & gentilitatis potius, atque interius est. gentem igitur eorū fuisse, qui eiusdem nominis essent, quorūmque maiores seruitutem non seruierant: familiam autem eorum, qui eiusdem nominis essent, & cognominis, inter omnes cōuenit. Itaq; sine gente erant liberti, libertini, libertinorum filij, tametsi hi, quos vltimo loco posui, essent ingenui.

CRVENT. SANG. FRAT.] fratricida. Virg. lib. 1. Æneid. *primo quæ prodita somno Tydides multa vastabat cæde cruentus.* *Cruentus* autem & hîc C & apud Virgil. idem valet, quod, contaminatus & inquinatus. sanguis enim inquinat. Itaque qui occiderunt aliquem, impuri sunt. Ex eo cruentum pro impuro vsurpatur, vt à Lucretio lib. 6. de nat. rer. *An calum nobis vltro natura cruentum, &c.* vbi vulgò *corruptum* legebatur.

FVGITIVVS] id est, seruus. nam seruum, fugitiuum appellabant per contumeliam, ab affectu. Terent. Eunuch. *fugitiue prodis, malè conciliate.* Interdum etiam liberum ab effectu, atque euentu, vt idem Heautont. *Quamobrem me rogas? homini fugitiuo dabo?* nam ibi de Clinia loquitur. Omninò fugitiui propriè serui appellantur. ex quo in edicto ædilium curulium titulus est seruorum fugitiuorum, *Si quis fugitiuus, errove sit, noxáve solutus non sit.*

EXTERIOR] inferior: vt cum eo ambules, & iter facias minùs honorato loco: vt incedas ab eius sinistro látere: vt ei claudas, & tegas lænū latus. quod declarat proximus versus. translatio autem ducta est à circulis, quorum ij, qui sunt exteriores, sunt posteriores: interiores autem, priores. Sic igitur qui in ingressu dextram partem obtinent, interiorem circulum, & iccircò minorem faciunt: qui læuam, exteriorem, & maiorem.

VTNE TEGAM] sic habent cod. 2. Vatic. & Iannoct. Faërn. Tornes. Ruffard. cuius lectionis elegantiam quidam non intelligentes supposuerant, *Vis ne tegam.* Nam sic loquuntur boni scriptores: in his Liuius libr. 4. *Illine vt impune primò discordias serentes concitent finitima bella? deinde, &c.*

*Curuat aper lances carnem * vitantis inertem.*
A
Nam Laurens malus est, uluis, & arundine pinguis.
*Vinea summittit * capreas non semper edules.*
*Fecundi leporis * sapiens sectabitur armos.*
Piscibus, atque auibus quæ natura, & foret ætas,
Ante meum nulli patuit quæsita palatum.
B
** Sunt, quorum ingenium noua tantum crustula promit.*
Nequaquam satis in re vna consumere curam:
Vt si quis solum hoc, maláne sin: vina, laboret,
Quali perfundat pisceis securus oliuo.
Massica si cælo supponas vina sereno:
Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur aura:
Et decedet odor neruis inimicus: at illa
*Integrum perdunt * lino vitiata saporem.*
Surrentina vafer qui miscet fæce Falerna
*Vina, colũbino limum benè colligit * ouo:*
*Quatinus ima petit, * voluens aliena vitellus.*
Tostis marcentem squillis recreabis, & Afra
Potorem cochlea. nam lactuca innatat acri
Post vinum stomacho: perna magis, ac magis hillis
Flagitat in morsus refici. quin omnia malit,
Quæcumque immundis feruent allata popinis.
Est operæ pretium duplicis pernoscere iuris
Naturam. simplex è dulci constat oliuo:
Quod pingui miscere mero, muriáque decebit:
*Non alia, quàm, quâ Byzantia * putruit orca.*
Hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis:
Corycióque croco sparsum stetit: insuper addes
Pressa Venafranæ quod baca remisit oliuæ.
Picenis cedunt pomis Tiburtia succo.
*Nam facie præstant. Vennucula conuenit * ollis.*
Rectiùs Albanam fumo durauerit vuam.
** Hanc ego cum malis, ego fæcem primus, & alec,*
Primus & inuenior piper album cum sale nigro
Incretum, puris circumposuisse catillis.
Immane est vitium, dare millia terna macello:
C
Angustóque vagos pisceis vrgere catino.
Magna mouent stomacho fastidia, seu puer vnctis
*Tractauit calicem manibus, dum * furta ligurrit:*
*Siue grauis veteri * crateræ limus adhæsit.*
*Vilibus in scopis, in mappis, in * scobe * quantus*
D
Consistit sumtus? neglectis, flagitium ingens.
** Ten' lapides * varios lutulenta radere palma:*
Et Tyrias dare circum illota toralia vesteis,
Oblitum, quanto curam, sumtúmque minorem
Hæc habeant, tanto reprendi iustiùs illis,
Quæ, nisi diuitibus, nequeant contingere mensis?

Doct.

Docte Cati per amicitiam, diuósque rogatus,
Ducere me auditum, perges quocumque, memento.
Nam quamuis referas memori mihi pectore cuncta:
Non tamen interpres tantumdem iuueris. adde
Vultum, habitúmque hominis: quem tu vidisse beatus
Non magni pendis, quia contigit: at mihi cura
Non mediocris inest, fonteis vt adire remotos,
Atque haurire queam vitæ præcepta beatæ.

Vnde, et quo] sic orditur Phædrum Plato. φίλε Φαῖδρε ποῖ δὴ, καὶ πόθεν; id est, care Phædre, quò, & vnde?

Catius] Catius philosophus Epicureus Insuber: de quo M. Tull. epist. ad Cassium libr. 15. *Nam, ne te fugiat, Catius Insuber Epicureus, qui nuper est mortuus, quæ ille Gargettius, etiam ante Democritus εἴδωλα, hic spectra nominat.* Idem eodem libro, eundem Catium, & Amafanium, seu Amafinium,] *malos verborum interpretes* appellat, & cogitantem quibus nominibus vtatur in interpretandis, & Latinè exprimendis Epicureis quibusdam præceptis, quæ ad artem culinariam, conuiuij apparatum, obsonia, condimenta, & similia pertinent. Itaque interroganti Horatio vnde veniat, quò eat, respondet, se esse occupatissimum in appellandis, & exprimendis ijs, quæ dixi, præceptis.

Non est mihi temp.] non est mihi tempus vacuum: non sum vacuus, dum cupio litteris & memoriæ mandare noua quædam præcepta Pythagoreis, Socraticis, Platonicis potiora.

Aventi ponere signa] cupienti imponere nomina nouis præceptis, numquam à quoquam traditis, eadémque litteris mandare. *signa* interpretor nomina, & vocabula rerum. nomina enim sunt rerum notæ, & σημεῖα, id est, signa, vt docet Aristoteles. Iccirco ea appellat Horatius indicia epist. de arte poët. *si fortè necesse est Indicijs monstrare recentibus abdita rerum.* eodem pertinet illud in ead. epist. *licuit, sempérque licebit Signatum præsente nota producere,* seu (vt alij legunt) *procudere nomen.* licet etiam interpretari *signa ponere*, litteris mandare. Nam etiam litteræ sunt notæ, & signa rerum. Vir quidam doctissimus, idémque amplo sacerdotio præditus dicebat, per signa significari imagines, quæ adhibebantur ab ijs, qui artificialem memoriam colebant. quam sententiam quamuis non improbem (nam vt litteris, ita & imaginibus memoria adiuuatur, & conseruatur: præterea vtræque ad res significandas comparatæ sunt, quemadmodum & vocabula) tamen signorum appellatione mihi magis placet, voces, & nomina aut litteras, quàm imagines hoc loco intelligi, maximè cùm constet, hunc Catium nominibus, & vocabulis Latinis disciplinam Epicuream explicuisse, litterísque mandasse, vt suprà ex M. Tullio ostendimus. Adiuuat sententiam meam Arnobius: cuius hæc sunt verba libr. 4. *An numquid iamdudum sine nominibus dij erant: & postquam res nasci terrisque inesse cœperunt, hæc à vobis digna sunt signa, atque appellationibus nuncupari?*

Qualia vincant Pyth. Anyt.] id est, quæ talia sunt, vt Pythagoræ, Socratis, Platonis disciplinam vincant: vel simpliciter, cuiusmodi præcepta vincere possint, &c. in cod. Ianu. scriptum erat *vincant*: itaque postea scriptum reperi in Nicotianis, & Clericano, & duobus alijs: in Russardinis duobus, & tribus alijs *vincerent*: in vulg. *vincunt*. ego *vincent* non improbo. *vincant* tamen malo. Verumtamen iudicent docti.

Anytique reum] Socratem: cuius tres fuerunt accusatores, Melitus sycophanta, Anytus sophista, iratus Socrati quòd ab eo conuictus & reprehensus esset, Lycoo Rhetor, & concionator popularis.

Tempore lævo] tempore inopportuno: intempestiuè. cuius contrar. *dextro tempore*. sat. 1. huius lib.

Interciderit] è memoria interea effluxerit. hæc enim vis est huius verbi: quemadmodum interceptæ litteræ dicuntur, quæ interea dum afferuntur ad eum, ad quem datæ sunt, ab alio capiuntur.

Repetes mox.] vel memoria repetes, vel simpliciter retractabis, & recoles.

Sive est nat. h. sive art. m. v.] qui, siue memoria natura constet, siue arte, vtroque mirum in modum excellis: vel ita: qui, siue hæc res, in qua tu occupatus es, sit naturæ, siue doctrinæ, in vtraque præstas.

Qvin id erat cvræ] immò (inquit Catius) hoc ipsum agebam, quemadmodum omnia memoriæ mandarem. Itaque non erit mihi molestum, neque alienum à meo instituto, & consilio, tibi illa narrare. sic enim faciliùs memoriæ infigam.

Res tenveis] res subtileis, tenuitérque limatas, & quæ sub aspectum non cadunt: tantùm cogitatione comprehenduntur. λεπτὰ νοήματα, τὰ μὴ πολλοῖς εὔληπτα.

Tenvi serm.] λεπτοῖς λόγοις. vnde λεπτολόγοι, qui res tenueis & argutas, & minutas loquuntur: & λεπτολογεῖν, arguta minuta, & tenuia loqui.

LONGA QVIB. FAC. OVIS] Primùm, A quid hac de re tradiderint probati scriptores, proponam: deinde sententiam Horatij (si id consequi potero) explicabo. Aristoteles igitur ita scribit lib. sexto de histor. animal. ἔστι δὲ τὰ μὲν μακρὰ, καὶ ὀξέα τῶν ᾠῶν, θήλεα· τὰ δὲ στρογγύλα, καὶ περιφερῆ ἔχοντα κατὰ τὸ ὀξὺ, ἄρρενα, id est, ea quidem oua, quæ longa sunt, & acuta, fæminam excludunt: quæ autem rotunda, & obtusa ab ea parte, quæ acuta solet esse, marem. Plinius autem lib. 10. cap. 52. planè pugnantia tradit his verbis, *fæminam edunt, quæ rotundiora gignuntur: reliqua marem*. Columella lib. 9. cap. 5. cum Plinio congruit his verbis, *Cum volet quis quamplurimos mares excludi, longissima quæque, & acutissima oua subijciet, & rursus cum fæminam, quàm rotundissima.* B Veniamus nunc ad Horat. qui non videtur à Plinio, & Columella discrepare. hoc enim dicit, mea quidem sententia: oua, quibus longa est figura, seu forma, meliore sunt succo, & candidiora, quàm rotunda. ea igitur memento apponere potius, quàm rotunda. nam hæc, quæ dico, longa, cùm sint veluti callo obducta, id est, dura, marem vitellum continent, ijs meliora, & salubriora sunt, quæ fæmineum quid videtur significare Plinius eodem loco. sic enim ille, *Quæ oblonga sunt oua, gratioris saporis putat Horat. Flaccus*. Immò fortasse hoc potius sentit Horatius, & cum Aristotele consentit: hoc modo, *namque marem cohib. call. vit.* oua enim callosa, id est, rotunda, vitellum marem cohibent: quæ autem talia sunt, C minus salubria sunt, quàm fæminea, & longa: quia scilicet, nimis calida sunt.

PONERE.] id est, apponere: vt sat. 2. lib. 1. *positum sit tangere nolit.*

IRRIGVO] qui irrigari solet. sat. 1. huius lib. *Irriguúmque mero sub noctem corpus habento.*

COLE SVBVRB. QVI SICC. CR.] ordo verborum, & sententia hæc est: caulis, seu colis, qui creuit in agris siccis, id est, minimè irrigatis, dulcior est suburbano, vtpote qui creuit in hortis irriguis. quid ita? quia hortus suburbanus, qui crebrò irrigari solet, multùm deperdit de naturali soli bonitate. in quibusd. lib. antiqu. legitur *Cole*: quos secuti sumus. nam vulg. ferè habent omnes *Caule*.

SI VESPERTINVS SVBITÒ] id est, si vesperi te imparatum occupauerit: si improuiso aduenerit hospes, &c. *vespertinus* dictum pro vesperi. nomen pro aduerbio, vt sup. Od. 15. epod. *Nec vespertinus circumgemit vrsus ouile.* & Virgil. de lupo, Georg. 3. *nocturnus obambulat.*

NE GALLINA MALVM.] ne gallina dura malè responset palato, id est, aduersetur, & ob duritiem ingrata sit palato. tralatio est in verbo *responsandi*. responsant enim, qui ferociter & asperè alteri compellanti respondent. epist. 1. libr. 1. *An qui fortunæ te responsare superbæ Liberum & erectum, &c.* & sat. 7. huius lib. *Responsare cupidinibus, contemnere honores.*

DOCTVS ERIS VIVAM] licet & alia ratione qua suis carneis duras, reddere teneras, ad vescendum aptas, atque ad mandendum facileis. sume quodlibet lapathi genus. hanc herbam in ollam, in qua gallinam, seu quas alias carneis coquere cogitabis, imponito. hoc teneras faciet.

MISTO] aqua diluto. quidam legunt *mulso*. quam scripturam minus probo. verumtamen iudicet lector.

ALIIS MALÈ CREO.] id est, alij non sunt tuti: alijs non est tutum vesci. tralatio est in verbo *creditur*.

QVI NIGR. PRAND. MORIS FIN.] non dicit Catius, eum salubreis æstates traducturum, qui, posteaquam se obsonio expleuerit, prandium moris claudet, ac terminabit: (mea quidem B sententia) sed, qui nihil præter mora nigra, & matura manè ex arbore decerpta, in prandio comedet. Nam perspicuè Galenus docet, mora esse principio apponenda.

ANTE GRAVEM SOLEM] quæ legerit antè quàm solis ardor ingrauescat: quod est manè.

AVFIDIVS FORTI MISC.] Aufidius (inquit) mulsum ex Falerno, quod est austerum, & ex melle conficiebat: mendosè: quia nihil nisi lene venis vacuis committendum est. austeritas autem illa vini Falerni etiam in mulso remanebat.

FORTI] austero. erat enim vinum Falernum austerius, vt scribit Athen. Itaque illam austeri- C tatem veteres melle lenire, & mitigare, ex eóque mulsum melle addito conficere solebant. Verùm tamen non ita poterat ea austeritas minui, neque temperari, vt vini Falerni, seu mulsi ex eo confecti potus in primis poculis salubris esset, vt quidem ait Catius: Vel dic epithetum *austerum* eò additum esse, quòd erat & alterum Falerni genus dulce, vt idem Athen. tradit.

MISCEBAT.] eóque ita temperato, & mulso, quod ex eo vino, & melle constaret, vtebatur in primis poculis.

LENE] quod contrarium est austero: cuiusmodi est vnum genus Falerni, quantumuis melle temperetur.

LENI PRÆC. M.] leni mulso: cuiusmodi D esse non poterat id, quod esset ex vino austero, & melle temperatum.

PROLVSRIS] suprà sat. 5. libr. 1. *Multa prolutus vappa nauta, atque viator.*

MITVLVS] Apud Athen. libr. 3. (si locus est emendatus) hoc nomen ita scribitur μύτλος. verba Athenæi sunt hæc, τὴν τελλίνας λεγομένην ἴσως δηλοῖ ἣν Ῥωμαῖοι μύτλον ὀνομάζουσι, id est, fortasse tellinam, quæ nominatur, significat, quam Romani mutlum appellant. ego autem locum esse mendosum arbitror, legendúmque apud Athenæum adiecto ἰῶτα μίτυλος. vel potius translatis litteris μίτυλος. nam vtrumque reperitur in libris calamo scriptis, & *mutilus*, & *mitulus*: quorum vtrum sit verum, non est facile, mihi quidem, pronuntiare. apud Martialem lib. 5. ita scribitur

scribitur hoc nomen, mytulus: quod idem est, ac A fi *mutulus* scriptum sit. nam y, & u, idem valent. Versus Martialis sunt hi, *Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino: Sumitur inciso mytulus ore mihi.* Sed ego hanc quoque scripturam vitiosam esse puto. Quidam mitulos arbitrantur eosdem esse, atque musculos: quos Græci μύας appellãt: de quibus Aristoteles lib. 4. de hist. animal. & Athen. lib. 3. quos videtur satis fefellere Athen. nam perspicuè πολλάκις ἀπὸ τῶν μυῶν, id est, mitulos à musculis distinguit his verbis, τῶν πελωρίδων λεπτότεραι μὲν εἰσὶν αἱ βασιλικαί, ἀλλὰ ...ικαί, πολὺ καὶ ξηραί. ἔτι δὲ καὶ τρόφιμοι. αἱ δὲ ποτάμιαι γλυκύτεραι. οἱ δὲ μύες μέτριοι εὔπεπτοι. διὸ ... ὑπνωτικοί, &c. id est, mitulorum tenuiores sunt quidem regij, & aluum mouent, & B leues sunt, tum præterea valdè alunt: fluuiales autem sunt dulciores: at musculi mediocriter alunt, mediocriterque aluum, & vrinam mouent. ex his igitur verbis Athenæi perspicuum est inter mitulos, & musculos aliquid interesse.

CONCHAE.] concharum nomen generale est, & quidem Græcum. κόγχαι autem videntur esse appellatæ παρὰ τὸ κεχηνέναι, quod est, hiare.

ET LAPATHI BREV. HERBA] lapathum rumicem vocant Latini: quem laudat Lucillius apud M. Tull. lib. 2. de finibus, non quòd eius suauitas in ciborum delicijs locum habeat, quod quidam existimarūt: sed quòd frugalitatem, C & parsimoniam in victu luxuria præstabiliorem esse ducat. sic Hesiodus maluam laudat, & asphodelum, herbas parabileis, plebeias, & vileis, significans idem, quod Lucillius, tenuem, ac modicum victum sumtuosis, & opiparis diuitum cenis esse anteponendum. dictus autem lapathus ἀπὸ τοῦ λαπάζειν, quod est exinanire, vt suprà notauimus ad illum locum, *Aut herba lapathi prata amantis, &c.* Oda 2. epod. Addidit autem hic epithetum *breuis*, per breuem lapathum, tumicem minorem significans, quem ὀξυλάπαθον vocant Græci.

LVBRICA NASC. IMPL. CONCH.] cur lubrica? an quia aluum leuant, molliunt, & lubricam reddunt? an, vt alij volunt, quòd sunt D intus læuia, & polita?

GENEROSAE TESTAE] conchyliorum generosorum: quæ sunt ὀστρακόδερμα, id est, vt scriptores Latini recentiores appellant, testacea.

LVCRINA PELORIS] peloris, ostrei genus chama maius, vt ait Eustathius. διὸ πελωρὶς λέγεται διὰ τὸ μέγεθος. icircò (inquit) peloris propter magnitudinem appellatur. eum quo côgruens Athen. lib. 3. ita scribit, πελωρίδες ὠνομάσθησαν παρὰ τὸ πελώριον. μεῖζον γὰρ ἐστι χήμης καὶ παρηλλαγμένον ἢ πελωρίς. Pelorides nominatæ sunt à voce πελώριον, quod significat magnum, seu ingens. maior enim est chama peloris, & aliquanto ab ea differt magnitudine. Varro lib. 4. de ling. Lat. *in conchylys* (inquit) *aliqua ex Græcis, vt peloris, ostrea, echinus.* Lucrinam autem intellige in lacu Lucrino captam.

MISENO ORIVNTVR ECHINI] de Echinis sic Athen. lib. 3. Echinos autem rum terrenos, tum marinos, aduersus eos, à quibus căptantur, esse munitissimos, atque vndique septos spinas suas, tanquam vallum, opponenteis, testatur Ion Chius his verbis. At in terra quidem leonis artcis laudo, sed magis echini, quamuis miseras: qui cùm aliorum valentiorum in se impetum sensit, conuoluto spinoso vndique corpore, rotundus iaceat aduersus motus, & tactus omnium animantium tutissimus. verba Græca retulimus ad Od. 4. epod. Echinorum autem marinorum cùm plura genera sint, scribit Aristoteles, vnum genus esse, quod in cibos apponi possit, ac debeat, illud videlicet, in quo insint ea, quæ oua magna nominantur. verba Aristot. sunt hæc lib. 4. ζῶον ὅσον ... ἕν γένος ἐσθιόμενον. τὸ δ' ἐστὶν ἐν ᾧ τὰ χαλούμενα ὠὰ μεγάλα γίνεται, καὶ ἐδώδιμα. Misenus autem, seu Misenum potiùs, Baiarum portus est. Plin. lib. 3. cap. 5.

PECTINIB. PATVLIS] Pectines pisceis, etiam κτένας appellant Græci. Athenæus lib. 3. τῶν κτενῶν ἁπαλώτεροι μὲν εἰσιν οἱ λευκοί. ἄβρωμοι γὰρ καὶ εὐκοίλιοι. τῶν δὲ μελάνων, καὶ πυῤῥῶν οἱ μείζονες * εὔσομοι. κοινῶς δὲ πάντες εὐστόμαχοι, εὔπεπτοι, εὐκοίλιοι λαμβανόμενοι μετὰ κυμίνου καὶ πεπέρεως. id est, Pectinum ij quidem sunt teruiores, qui albi sunt. salsuginem enim non olent. ex nigris autem & rufis, qui sunt maiores * gustatu sunt gratiores. Communiter verò stomacho sunt accommodati, faciles ad concoquendum, aluo vtiles, si sumantur cum cumino & pipere.

PATVLIS] cur pectines patulos dicat, ex Aristotel. lib. 4. intelligere licet, vbi sic scribit: τῶν δὲ διθύρων τὰ μὲν ἐστὶν ἀναπτυχὰ, οἷον οἱ κτένες, καὶ οἱ μύες, &c. id est, eorum, quæ duabus testis continentur: alia sunt patula, vt pectines, & musculi, &c.

MOLLE TARENTVM] epistola 7. libr. 1. *imbelle Tarentum.*

NEC SIBI CENAR. QVIVIS] in cod. Ram. Card. & 1. Vat. scriptum est, *quisque*: ex quo feceramus olim *quisquam*, quod quamuis valdè probabile sit, maliũ tamen re diligentiùs considerata, sequi lectionem receptam, *quiuis*, præsertim multo plurium antiquorum codicum auctoritate confirmatam. Superiora illa pertinent ad præcepta de ferculis ante cenam: nunc de ijs, quæ cenæ fercula dicuntur.

EXACTA] exquisita, explorata. Virgil. Æn. 1. *socijsque exacta referre.* idem lib. 4. *tempus secum ipsa modumque exigit.*

CARA PISC. AVERR. MENSA] mensa, vbi exponuntur venales, vt vult Acron. non est satis (inquit Catius) pisceis è macello magna impensa coëmere, & quasi euerriculo ad te transferre, nisi scias, quibus piscibus quod ius conueniat, & qui pisces assi, qui elixi, sint meliores.

A Quidam putant per mensam caram, mensam diuitum significari, vt sit hic sensus, non est satis eos pisceis emere, qui diuitibus solis apponi solent, & pisceis diuitibus destinatos præripere pretio persoluto, & ita ab eorum mẽsis auersos in tuam transferre. à quibus dissentio multis quidem de causis, sed eò maximè, quòd illi legunt, vt vulgò *auertere*, & ita eis necessariò legendum. Ego autem auctoritate complurium librorum manuscr. fretus *auerrere*. Itaque sic hunc locum explico, nec satis est pisceis caro pretio emtos è macello in tuam domum conuerrere: sed prætereà tenẽdum quibus piscibus ius conueniat, id est, qui pisces in patina iure mersi apponi debeant, & qui assati.

B IGNARVM QVIBVS EST IVS] id est, ignarum qui pisces debeant cum iure in patina apponi: (patinarios appellat Plautus in Asinaria) & qui assi.

ET QVIB. ASS. LANG. IN CVB. SESE &c.] id est, & qui pisces assati ita sint conuiuis suaues, & grati futuri, vt illi etiam cibo, vinóque conserti, ac saturi & pænè dicam, nauseantes, in eum tamen corporis situm sese deintegro componant: quo situ esse solent conuiuæ tantisper dum cibum capiunt. qua de re tametsi sup. Od. 27. lib. 1. nonnihil diximus, ad illum locum, *Et cubito remanete presso*, tamen, vt hunc locum explicemus, pauca quædam prætcrea nobis dicenda sunt. Hoc igitur in primis sciendum est, inter prandendum & cenandum, non sedisse veteres illos Romanos, sed accubuisse. C Accumbebant autem singulis in lectis terni, aut quaterni, hoc modo (nam eadem opera huius verbi vis aperietur) superiore parte corporis modicè inflexa, capite leuiter erecto, tergóque aliquantum subleuato, nempe ceruicalibus, aut puluillis subiectis: reliqua parte corporis in lectos reclinata, & iacente, in cubito altero nitebantur: atque vtramque manum quidem ad epularum & poculorum vsum adhibebant, sed maximè dexteram. fingamus igitur treis lectos esse discubitorios, & in singulis quaternos conuiuas discumbere, & mensam rotundam mediam inter treis lectos esse collocatam: ita fient duodecim conuiuæ, ex vna mensa communi cibum capientes. iam singulo- D rum lectorum conuiuæ, quos quaternos esse posuimus, hoc modo discumbebant, vt eius, qui summus accumberet, pedes ponè secundum porrigerentur, & secundi ponè tertium, & ita deinceps: rursus eius, qui secundus accumberet, occiput ad vmbilicum, aut pectus primi obuersum esset: & sic deinceps ceteri accubabant. Quandiu igitur vescebantur, & potabant, eo corporis situ manebant. vbi verò cibum capere vel desierant, vel intermiserant, tum dorsi spinam, quæ antea erat inflexa, & ad epulandum composita, reponebant, & caput in ceruical reclinabant. nonnumquam etiam sedentium instar erigebant. Itaque suprà Oda illa 27. lib. 1. quam paullo antè commemorauimus, vnus è conuiuis sodaleis suos Lapitharum, ac Centaurorum in morem tumultuanteis, atque inter se decertare paranteis, corpore iam ad pugnam composito, & expedito, hortatur vt cubito presso remaneant, hoc est, vt se eo corporis situ contineant, quo esse & bibere possent, non quo dimicare. Hæc igitur verba, *& quibus assis Lang. in cub. &c.* sic explico, (dicendum est enim sæpius) & qui pisces assi futuri sint conuiuis gratiores, quàm si essent patinarij, & elixi, eósque quamuis iam cibo languidos, de integro ad epulandum inuitaturi. Quòd autem hîc à Catio præcipitur de piscibus quibusdam assandis, Athenæus item libr. 3. scribit pisceis quosdam esse, quos assari conueniat potiùs, quàm elixari.

VMB. ET ILIGNA NVT. OL.] aprum ex Vmbria, & glande iligna nutritum laudat: Laurentem improbat. hoc igitur dicit: qui carne pingui non delectatur, seu qui abhorret à carne pingui, suas patinas implendas curat frustis apri in Vmbria capti, & iligna glande pasti.

CVRVAT] implet, onerat. verbo curuandi pondus exprimere voluit. in quibusdam codicibus vulgatis impressum est, *Curuet*. cod. duo Vatic. & Iann. Faer. Torn. habent *Curuat*. sed parùm refert.

LAVRENS] in agro Laurenti captus, & in locis illis palustribus natus, ac nutritus. Laurentum Latij est oppidum, Ostiæ vicinum.

VLVIS] herbis maiusculis, quæ in paludibus nascuntur. Virg. Georg. 3. *Nec vescas salicum frondes, vluámque palustrem, sed frumenta manu carpes sata.* Idem Æn. 2. *Limosóque lacu per noctem obscurus in vluis Delitui.*

VINEA SVMM. CAPR.] locus, in quo insunt vites, suppeditat capreas non semper ad edendum velleis. neque verò dubitãdum est, quin capreæ animalia sint intelligenda hoc loco. Virg. Georg. 2. de vite. *Texendæ sepes etiam, & pecus omne tenendum est: Præcipuè dum frons tenera, imprudénsque laborum, Cui super indignas hiemes, solémque potentem, Siluestres vri assiduè, capreæque sequaces Illudunt, pascuntur oues, auidæque iuuencæ.* Quod autem dicit, capreas à vineis summitti, id est suppeditari, aut præberi, non est intelligendum eas ibi nasci, sed è siluis vicinis pabuli causa progressas, in vineis capi. alij capreolos significari putant, qui sunt vitium cincinni intorti.

FÆCVNDI LEP. SAP. SECT. ARM.] sapiens, id est, cui palatum sapit fortasse magis, quàm cor. cuiusmodi homines in consuetudinem victus recipere nolebat M. Cato, qui Censorius dictus est, quod refert Plutarchus in eius vita his verbis, Τὸν δὲ φιλήδονον τινὰ βουλόμενον αὐτῷ συνεῖναι, παραιτούμενος ἔφη μὴ δύνασθαι ζῆν μετ' ἀνθρώπου τῆς καρδίας τὴν ὑπερῴαν εὐαισθητοτέραν ἔχοντος. id est, *voluptarium quendam, qui cum eo viuere volebat, recusans Cato, dixit se cum eo viuere non posse, cuius palatum magis, quàm cor sapiat.* quamquam Marc. Tull. libr. 2. de finibus, negat sequi, *vt, cuius cor sapiat, ei non sapiat palatum.* significat autem, leporis

leporis armos reliquis partibus esse palato gratiores, & suauiores. Iam quamobrem leporem fœcundum appellet, ex Aristotelis, & Varronis, & Plinij lectione intelligere licet. Plinius sic lib. 9. cap. 55. *Lepus omnium præda nascens, solus præter dasypodem, superfœtat, aliud educans, aliud in vtero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter.* A

PISCIBVS, ATQVE AVIBVS] ait se ita subtili esse palato, vt piscium, atque auium naturam & ætatem solo gustatu cognitam habere possit: quod neminem è veteribus, quamuis ei rei operam dederit, consequi potuisse.

NVLLI PATVIT Q.] à nullo cognita fuit, quamuis quæsierit.

CRVSTVLA] placentas, & cetera pemmata ex farina, melle, oleo, lacte, seu caseo confecta. vtitur sat. 1. lib. 1. *dant crustula blandi Doctores, elementa velint vt discere prima.* B

QVALI PERF. P. SECVRVS OL.] non admodum sollicitus, seu non curas, quo oleo pisceis condiat.

MASSICA SI CÆLO] si vina Massica (inquit Catius) cælo sereno subijcias, & totam noctem sub cælo puro & nitido maneant, si quid in eis crassi est, extenuabitur & liquescet aura nocturna. idem ferè tradit Athen. libr. 1. his verbis, οἰνοποιητέον δὲ αὐτοὺς (τὸν ἀλβανὸν, καὶ τὸν φαλέρνον, καὶ τὸν Ἀδριανὸν) πρὸ τινὸς χρόνου, καὶ εἰς ἀναπεπταμένον τόπον θετέον, εἰς τὸ ἀποπνεῦσαι τὸ πολὺ τῆς δυνάμεως, id est, faciẽda autem C sunt ea vina (videlicet Albanum, Falernum, Adrianum) ante certum quoddam tempus, & in aperto loco, id est, sub dio ponenda, vt vis eorum multa exspirando minuatur. videtur tamen aliud hoc loco à Catio dici, nempe si quid insit crassi in vino Massico, aura nocturna extenuari, & odorem neruis aduersarium decedere. De vino Massico diximus ad Odam 1. lib. 1. ibi. *Est qui nec veteris pocula Massici, &c.* Quidam libri veteres habent *suppones*, quos sequor. alij *supponas*, iique pauciores.

AT ILLA INTEGRVM PERD.] at illa, videlicet Massica, colo lineo extenuata, saporem amittunt naturalem. existimabant autem veteres colo, seu sacco lineo, vina crassiora extenuari: quod declarat versus ille Mart. lib. 12. *Turbida sollicito transmittere Cæcuba sacco.* Lucret. libr. 2. *Et quamuis subito per colum vina videmus Perfluere: at contrà tardum cunctatur oliuum.* D

SVRRENTINA] vina Surrentina fuisse admodum laudata, declarant hi versus Martialis lib. 14. *Surrentina bibis (nec murrhina picta, nec aurum Sume: dabunt calices hæc tibi vina suos.* Totius autem huius loci hæc sententia est, Qui Surrentina vina cum Falerna fæce miscet, fortasse vt vinum Surrentinum ex fæce Falerna aliquid boni contrahat, & combibat, & hoc pacto melius & suauius fiat: vitello columbino in cadum cõiecto fæcem collectam, atq; in vnum conductam, ab eo, quod liquidius est, secernit, & ita vinum turbidum, liquidum & sincerum reddit: quoniam vitellus suapte natura in fundum decidens, quicquid est à liquido vino alienum, vnà secum trahit. Sic igitur fiet vt & sapor vini Falerni cum vino Surrentino commisceatur ac confundatur, & quicquid est turbidi, vi vitelli ab eo, quod est liquidum, secernatur, idque sine colo vinario. Atqui ego contrà didici ex ijs, qui vina vendunt, sumenda esse sex aut septem ouorum albumina, (non vitellos) eaque primùm in dolium conijcienda: deinde virga, aut bacillo vinum, quod est in dolio, esse aliquamdiu agitandum: nihil præterea, nam post illam satis longam, verbi gratia, vnius horæ agitationem, fæcem, & quicquid est alienum, subsessurum.

QVATINVS] quoniam, vt sat. 3. lib. 1. *quatinus excidi, penitus vitium iræ, Cetera item nequeunt stultis hærentia.* Lucret. libr. 3. *Quatinus est vnum inter se, coniunctáque res est.* annotatum alio loco.

ALIENA] aliena à natura vini, turbida.

TOSTIS] assis, aut frictis, à torrendo.

MARCENTEM] languentem, cibo & potione confertum.

SQVILLIS] καρίδας nominant Græci. quarum Aristot. lib. de histor. anim. plura genera esse tradit, & refert in numerum μαλακοστράκων, id est, eorum piscium, qui crusta molli teguntur, quos Gaza crustatos appellat. Paruas squillas scribit Athen. li. 3. reperiri in conchis patulis pinnarum custodes, vt & paruos canceros. & M. Tull. lib. 2. de natu. deor. *Pinna vero (sic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula conchis cum parua squilla quasi societatem coit comparandi cibi.* Idem eadem ferè lib. 3. de finib. Hunc admirabilem duorum piscium consensum, atque has operas mutuas pulchrè describit Oppian. lib. 2. ἁλιευτ. Ὄστρακον αὖ βυθίας μὲν ἔχει πλάκας, ἐν δὲ οἱ ἰχθὺς Πίννη ναχεταί κεχλημένος, ἠδ' ἀναλκής. Οὔτε τι μητίσασθαι ἐπίσταται, οὔτε τι ῥέξαι. Ἀλλ' ἄρα οἱ ξυνόν τε δόμον, ξυνὴν τε καλύπτρην Καρκίνος ἐνναίει, φέρβει δέ μιν, ἠδὲ φυλάσσει. Τῷ καὶ πιννοφύλαξ κικλήσκεται, &c. id est, testa autem profundas habet crustas. habitat autem in ea piscis, qui pinna appellatur: quæ est imbecilla, neque quicquam prouidere, aut facere potest. sed D cancer communem cum eo domum, & commune tectum incolit, pascitque eam, & custodit. Quocirca pinnophylax, id est, pinnæ custos appellatur.

RECREABIS] ad edendum ac potandum innouabis, ac redintegrabis.

COCHLEA] cochlearum genera omnia vno nomine appellat Aristoteles lib. 4. histor. anim. στρομβώδη, id est, vt Gaza vertit, turbinata.

NAM LACTVCA INNATAT] occupatio est. poterat enim quispiam dicere, lactucam ad eandem rem valere. hoc autem per occupationem tefellit, cum dicit, lactucam post epulas, & largiorem potum sumtas, stomacho innatare, neque subsidere: quæ res concoquendi vim debilitat, atque obtundit, quia ore ventriculi laxo

& patente, calor innatus, qui ad cibi & vini con- A coctionem necessarius erat, non continetur, sed dissipatur, ac difflatur. Itaque nos quoque hodie lactucas in prima mensa apponimus, easque primas omnium gustare & esse consueuimus, siue crudas, siue coctas. húc pertinet Martialis distich. lib. 13. *Claudere quæ cenas lactuca solebat auorum, Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?*

PERNA MAGIS, ET MAG. HIL.] hoc dicit, conuiua languens & nauseans, in morsus reficiendus est, id est, ad epulas de integro excitandus perna, & hillis, id est, tenuissimis intestinis fartis, potiùs, quàm lactuca. *hilla ab hilo, id est, à minimo dicta*, inquit Varro lib. 4. de ling. Lat. Festus autem *hillam diminutiuè dictam esse ab hira, quod est intestinum ieiunum*. Nonius porrò, *hillas, intestina veteres esse dixerunt. Vnde Bouilla oppidum in Italia, quod eo bos intestina vulnere trahens aduenerit.* B Iam *in morsus* duæ sunt voces, non vna, vt quidam volunt, qui legunt *immorsus* pro eo, quod est, impransus: quod nomen non reperitur in tota lingua Latina. *in morsus* igitur idem valet, quod ad morsus. appellant autem Græci hanc (vt ita dicam) in morsus refectionem, atque instaurationem, ἀνασόμωσιν, id est, relaxationem. Athenæus lib. 4. ἐχρῶντο γὰρ οἱ παλαιοὶ καὶ τοῖς εἰς ἀνασόμωσιν βρώμασιν, ὥσπερ ταῖς ἅλμαις ἐλαίαις, ἃς κολυμβάδας καλοῦσιν, id est, vtebantur enim veteres etiam cibis ad irritandam ac redintegrandam edendi cupiditatem accommodatis, vt oleis C sale conditis, quas natatrices, seu vrinatrices appellant. Idem paullo pòst, Εἰώθεσαν δὲ καὶ τέττιγας, καὶ κερκώπας ἀνασομώσεως χάριν. id est, comedebant autem & cicadas & cercopas aperiendæ aut redintegrandæ appetitionis cibi gratia. Idem paullo pòst ex Nicandro probat, ad eundem vsum rapas aceto, & sinapi maceratas adhiberi solitas. Nam ἀνασομοῦν idem ferè valet, quod aperire, & laxare. Diphilus apud eundem Athen. eod. lib. τῶν πρεσβυτέρων γὰρ πάντα τῶν ἐδωμάτων Ἀνασομοῖ τάχιστα τ' αἰσθητήρια Τὸ, τι ναρκῶδες καὶ κατημβλυμμένον Ἐξαιρεῖσθαι, καὶ ποιοῦν ἡδέως φαγεῖν. id est, vetera enim hæc condiméta laxant celerrimè eas partes, in quibus inest vis sentiendi: languorem, & D quicquid est obtusum in appetitione, discutiunt, edendique cupiditatem, ac iucunditatem redintegrant. Euripides in Cyclope, εὐρείας φάρυγγος, ὦ Κύκλωψ, ἀνασόμου τὸ χεῖλος· ὡς ἕτοιμά σοι Ἑφθὰ καὶ ὀπτὰ, &c. id est, lati gutturis ô Cyclops, aperi labrum, nam en tibi parata sunt elixa & assata.

IN MORSVS REFICI.] sic dictum ab Horat. *in morsus refici*, vt à Virg. Æneid. 11. *reficitque ad prœlia mentem*.

QVIN OMN. MAL. QVÆC. IMM.] immò (inquit) ne mireris, me dixisse superiora illa adhibenda esse ad excitandam edendi cupiditatem, tanquam saturis conuiuis gratiora, & optatiora, hoc dico amplius, illis placitura magis, quæcumque coquuntur in popinis, quæ solent esse immundæ, quàm escas optimas, ac lautissimas.

ALLATA] allata è popinis. quidam libri typis excusi habent *illata*, quæ ex scriptura suspicatus sum aliquando legendum *illota*. omnes autem veteres partim *adlata*, partim *allata*: quos sequor.

EST. OP. PRET. OVPL. PERN. IVR.] duo proponit iuris genera: vnum simplex, quod ex solo oleo constat: alterum duplex, quod ex oleo, vino, muria, herbis concisis, croco, conflatum est.

QVOD PINGVI] his, quæ deinceps, sequuntur, iuris duplicis naturam describit. Sed quid sibi vult hoc, *pingui mero?* cur non dixit, *Simplex e pingui constat oliuo: Quod dulci miscere mero, &c.* Nam vt pingue, epithetum est oleo accommodatius, Virg. Æn. 6. *Pingue superque oleum fundens ardentibus extis*: idem Daphnide, *Crateràsque duos statuam tibi pinguis oliui*: ita & dulce, vino. Hor. Oda 12. libr. 3. *Neque dulci mala vino lauere*. idem Oda 13. eod. lib. *Dulci digne mero*. quin pinguitudo in vino, vitium est. An hoc dicemus, ad hoc ius, quod duplex ab Horatio appellatur, componédum, vinum pingue esse aptius, quàm purum & liquidum, atque (vt ita dicam) siccum? dulce autem olium ab Horatio esse dictũ, quod Lucretius appellat *molem*, id est, ἄοσμον, seu odoris expers, cui opponitur tætrum, & graue, seu grauis & tætri odoris oleum: quemadmodum aqua dulcis à Latinis, ὕδωρ γλυκὺ à Græcis vocatur, aqua non amara, aut non salsa? an Simeoni Bosio, Lemouici assentiemur, qui sic legendum ex vno antiq. cod. existimat? *Quod pingue immiscere mero, muriaq; decebit*: id est, quod oleum pingue, decebit mero immiscere, & muriæ? vel, vt ille mauult, quod ius pingue, id est, duplex. quanquam idem ait, in suo codice esse dilucidè scriptum, *At pingue immiscere, &c.* atque ita *pingue* interpretatur, ius duplex, à quo dissentio.

NON ALIA, QVÀM, QVÂ BYZ.] non quaiibet muria, sed ea, quæ facta sit ex orca Byzantia. Quidam autem mendosè legunt *quæ*. nam necessariò *quâ* legendum est: & ita habent codices calamo scripti. *Byzantia orca* porrò sunt numeri singul. recti casus, hoc modo: non alia muria ius illud miscere, id est, temperare decebit, quàm ea, quâ orca Byzantia, verbi causa, thynnus Byzantius putruit, hoc est, liquefactus est: laudabatur enim muria ex thynno Byzantio liquefacto: sed longè erat laudatissima ex scombris, quæ proprio nomine garum appellabatur. *Orca* (inquit Plin. lib. 9. ca. 6.) *infesta balenæ bellua: & cuius imago nulla repræsentatione exprimi possit alia, quàm carnis immensæ dentibus truculenta.*

CORYCIO] Cilicio. Corycus, Ciliciæ, seu Pamphiliæ mons est: à quo Corycæi speculatores, & exploratores appellati.

SPARSVM STETIT] *sparsum*, iunxit cum casu sexto, vt satyra vlt. huius libr. *Membra gruis sparsi sale multo.* & Od. 20. lib. 3. *Sparsum odoratis humerum*

merum capillis. ſic & verbum *ſpargo* Od. 6. libr. 2. *Debita ſparges lacryma fauillam Vatis amici*. ſteuit autem, id eſt, propemodum, concreuit.

Insvp. add. Pressa Venafr.] id, addes præterea oleum Venafranum, oleum ex baca Venafrana expreſſum. Præſtitiſſe ceteris oleum Venafranum declarat hoc diſtichon Martialis, *Hoc tibi Campani ſudauit baca Venafri: Vnguentum quoties ſumis, & iſtud olet*. Horat. ſaty. 8. huius lib. *His miſtum ius eſt, oleo, quod prima Venafri Preſſit cella*. & ſup. Od. 6. lib. 2. laudans agrum Tarentinum, *vbi non Hymetto Mella decedunt, viridique certat Baca Venafro*.

Picenis cedvnt malis] ab hoc loco enumerantur ſecundæ menſæ fercula. ſecundas autem menſas etiam apud veteres fuiſſe alibi oſtendimus.

Vennvcvla] vua Vennucula meliùs in ollis conſeruatur, quàm ſi ex ea fiat vua paſſa.

Rect. Alban. fvmo dvr.] vua Albana meliùs ſeruatur, & diutius permanet, ſi fumo duretur, & fiat vua paſſa. vide Plin. lib. 14. cap. 2.

Hanc ego] vuam Albanam. ordo verborum hic eſt, Ego primus inueni me circumpoſuiſſe puris catillis vuam Albanam, cum malis: fæcem, & alec, & piper album cum ſale nigro incretum.

Alec] genus eſt liquaminis ex piſcium inteſtinis ſale colliquefactis, & tabefactis. fiebat etiam alec ex muriæ fæce. Nonius Marcell. in voce *alec* teſtem citat hunc dimidiatum verſum, *ego facem primus, & halec*, ſiue *alec*. infrà ſat. 8. *piſcer, alec, facula, coa*. quamquam Priſcianus hunc verſum proferens, ait eſſe genus piſcis.

Primvs et invenior] ſic habent omnes libri manuſcripti, & ij quos Romæ, & ij, quos in Gallia conſului: quos ſecutus ſum: quamquam Nonius Marcellus in voce *halec* videtur legiſſe *inueni*, vt eſt in vulgatis. ſic enim ille. *halec genere neutro*. Plautus Aulul. *Qui mihi olera cruda ponunt, halec dannnt*. Horat. lib. 2. ſerm. *ego facem primus & halec inuēni*. Sed Cariſius Soſipater videtur velle ſcribi *allex* libr. 1. Inſtitu. grammat. Sic enim ille, *hoc allex*, ἅλιξ ἰχθὺς τεταριχευμένος, id eſt, allex piſcis ſale maceratus & cōditus.

Et pip. alb.] piper aliud eſt album, aliud nigrum: quorum nigrum candido ſuauius eſſe tradit Dioſcorid. lib. 2. cap. 189.

Incretvm] incerniculo purgatum. eſt autem incerniculum cribri genus, ab incernendo nominatum.

Circvmposvisse] id eſt, ſingulis conuiuis appoſuiſſe, vt ſinguli conuiuæ ſingulos haberent catillos ſibi appoſitos: vel circum catillos poſuiſſe, vt alij malunt. mihi magis illa altera explicatio placet. circumpoſuiſſe dixit fortaſſe propterea quòd menſæ erant rotundæ.

Immane est vitivm, &c.] reprehendit eos, qui in obſonijs quidem coemendis magnum faciunt ſumtum: in ſupellectili autem

A comparanda, in patinis, lancibus, catinis, cantharis, & ſimilibus conquirendis, neque vllam curam adhibent, neque inſumere quicquam volunt. magnum (inquit) vitium eſt, tria millia ſeſtertium inſumere in piſceis emendos: piſceis autem illos grandeis, & caros anguſtis patinis coërcere. par eſt enim, ſi grandes ſint piſces, grandeis quoque patinas eſſe. Nonnulli arbitrantur hìc ſumtum duntaxat reprehendi, hoc modo, Indignum eſt facinus, ſumtus ingenteis facere in coëmendos piſceis, vt in anguſtis patinis apponantur, & edantur, qui ſuapte natura liberè vagari ſolent. ego priorem explicationem huic antepono.

Vrgere] quaſi in anguſtias redigere, &
B contrahere. quidam libri vet. habent *vrguere*.

Magna movent stom. fast.] nunc præcepta dat, quæ ad munditiam, nitorem, elegantiámque pertinent. magnam (inquit) nauſeam mouent hæc, ſiue puer poculum, aut calicem tractauerit manibus vnctis, dum carnium fruſta ſurfuratur, & ligurrit: ſiue crater limo ſit oblitus. danda igitur opera eſt, vt pueri ac miniſtri ſint mundi, loti, politi, culti, à ſordibus, omnique deformitate vacui, ad omnem munditiem & hilaritatem ſpecioſam aſſuefacti, atque eruditi.

Dvm fvrta] libri aliquot veteres habent *dum fruſta ligurrit*, quos malim ſequi. *fruſta* autem, carnium & piſcium intellige.

C Ligvrrit.] ſic habent omnes cod. manuſcrip. quo de verbo ſuprà ad ſat. 3. lib. 1.

Veteri crat.] & tanto pretioſiori: nam pocula antiqui artificij laudabantur: vt priore ſat. *Quo vafer ille pedes lauiſſet Siſyphus ære*. & Saty. 3. lib. 1. *catillum Euandri manibus tritum*. in alijs codic. eſt *cratera*, in alijs *crateri*, vtrumque eſt vſitatum.

Vilib. in scop. in mapp. in sc.] danda eſt opera, vt pauimentum ſit mundum: vt conuiuatori mapparum mundarum copia ſuppetat, quæ diſtribuantur conuiuis ad manus vnctas tergendas: vt patinæ, & cetera vaſa ſcobe defricata ſint, ac ſplendeant. quantulus enim ſumtus in ſcopis, mappis, ſcobe? certè minimus. a-
D lij (in quibus eſt Turnebus) putant, ſcobem hîc commemorari ad lacunas pauimenti explendas, ex humore effuſo natas, vt humor omnis ſcobe inſperſo exſiccetur: quod probabilius eſt. talem munditiem, qualem hîc deſiderat Catius, ſe ſtudioſè adhibiturum in ea cena, ad quam Torquatum inuitat, pollicetur Horat. epiſt. 5. lib. 1. *Hæc ego procurare & idoneus imperor & non Inuitus, ne turpe toral, ne ſordida mappa Corruget nares: ne non & cantharus, & lanx Oſtendant tibi te*.

Tēn' lapid. var. lvtvl. r. p.] præciſa locutio eſt, vt illa Od. 8. epod. *Rogare longo putidam te ſeculo, &c.* ſubintelligendum eſt enim verbum aliquod, *oportet? verum eſt? par eſt* aut aliud ſimile. Tale eſt illud Virgil. 1. Æneid. *méne incepto deſiſtere victam?* lege quæ annotata

sunt ad illum locum, *Rogare longo*. &c. quibus adde illud ex Plauto Casina, princip. *Non mihi licere meam rem me solum, vt volo, Loqui, atque cogitare, sine te arbitro?* Sed, antè, quàm huius loci sententiam explicemus, videndum est, quid significet per varios lapides, quid per palmam. Ego arbitror, per varios lapides significari pauimenta marmorea versicoloria. erant enim quædam marmora varij coloris, vt ex Plinio intelligere licet. palmam autem scopam ex palma accipio. Martialis libr. 14. *In pretio scopas testatur palma fuisse.* Itaque hæc erit horum verborum sententia, Téne vsqueadeò munditiam negligere, vt triclinium marmore pauimentatum, palma lutulenta verri patiaris? pauimenta autem solita esse fieri marmorea ex M. Tullio, & ex M. Catone cognoscere licet. M. Tull. lib. 2. de leg. *Equidem, qui nunc primùm huc venerim, satiari non queo, magnificásque villas, & pauimenta marmorea, & laqueata tecta contemno.* Idem paradox. vlt. *illi autem tecta in villis, & sola marmorea facienti, fructus ad sumtum exiguus est.* Cato in ea orat. quam habuit, ne quis consul bis fieret. *dicere possum quibus villa atque ædes ædificata, atque expolita maximo opere, citro atque ebore, atque pauimentis Pœnicis stent.* Pauimenta autem Pœnica marmore Numidico constrata intelligenda sunt, vt docet Festus. Horat. sup. Od. 14. lib. 2. *& mero Tinget pauimentum superbum Pontificum potiore cœnis.* vbi superbum nos Porphyrionem secuti, marmoreum explicauimus. quamquam idem Porph. alteram illius loci explicationem posuit, vt ibidem retulimus. Lucillius, *Quàm lepidè lexes compostæ? vt tesserula omnes Endo pauimento, atque emblemate vermiculato?* sic enim emendaui hos versus. quamquam licet etiam legere *emblemata vermiculata*, vt quidam malunt, pro *emblemate vermiculato.*

ET TYR. DARE CIRC. ILL. TOR.] locus est obscurus, & variè explicatus. Quidam sic: & circum toros dare, id est, circumdare toris illota toralia, videlicet vesteis stragulas purpureas illotas? & ita toralia, & vestes Tyriæ vnum erunt. quam explicationem non probo. plerique per Tyrias vesteis, significari putant conuiuarum vesteis hoc sensu, & téne oportet committere, vt conuiuæ vesteis suas Tyrias toralibus illotis, atque immundis inquinent? sed errant. nam primùm verba Horatij non recipiunt hanc sententiam. quod cùm sit perspicuum, non est, quòd eos pluribus verbis refellam. Deinde veteres non solebant cenare purpurati, sed albati potiùs, vt alibi docuimus. Omninò purpureas vesteis inter cenandum, & dum accumberent, non habebant. Contrà autem lecti, in quibus discumbebant, & in quibus dormiebant, stragulis vestibus textilibus, aut purpureis insternebantur. M. Tull. lib. 5. Tuscul. q. *collocari iussit hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo textili stragulo magnificis operibus picto.* Catull. de Pell. & Thet. nupt. *Hæc vestis priscis hominum variata figuris, Heroum mira virtutes indicat arte.* ibidem. *Purpureáve tuum consternens veste cubile.* T. Liuius lib. 34. annalium, *Et, cùm tibi viro liceat purpura, in veste stragula, vti, matremfamilias tuam purpureum amiculum habere non sines?* Lucret. li. 2. *Nec calidæ citius decedunt corpore febres, Textilibus si in picturis, ostróque rubenti iacteris, quàm si plebeia in veste cubandum.* Virg. Æneid. 1. *Arte laborata vestes, ostróque superbo.* ibidem. *stratóque super discumbitur ostro.* Horat. Sat. 6. infrà, *ponit vterque In locuplete domo vestigia, rubro vbi cocco Tincta super lectos canderet vestis eburnos.* quo loco perspicuè vestem intelligit eam, qua lecti insternerentur: vt & ibidem, *Ergo vbi purpurea porrectum in veste locauit Agrestem.* & Plautus in Bacch. lectos stratos appellat. *Animaduertite, Mnesiloche, & tu Pistoclere: iam facite In biclinio cum amica sua vterque accubitum eat: Ita negotium est: atque ibi in lectis stratis potetis cito.* Ego autem putabam, hæc potiùs ita intelligi posse, vt toralia, & Tyriæ vestes, duo sint: nempe vt tori primùm toralibus insternerentur, deinde toralia illa purpureis vestibus, seu stragulis operirentur ornatus gratia. nam primùm toral, stragulum est, quod toro inijcitur, vt docet Festus: deinde verba hanc sententiam ferre posse mihi videntur, hoc modo, Téne decet Tyrias vesteis toralibus illotis circumponere, & circundare? vt sit hic ordo verborum, dare Tyrias vesteis circum ill. tot. pro eo, quod est, circundare, & circuniicere Tyrias vesteis toralibus, id est, totorum inuolucris, illotis? quam explicationem magis probat Turnebus, eámque nuper quadriennio postquàm hæc scripsissem, in Aduersaria sua retulit: & his Ouidianis versib. confirmauit, *in medio torus est de mollibus vluæ Impositus lecto sponda, pedibúsque salignis Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo Sternere consuerant.*

OBLITVM] participium *oblitum* coniungendum est cum prouocabulo *te*. téne illa facere oblitum, quanto minorem curam, sumtúmque munditia desiderat, tanto iustiùs reprehendendum, si negligatur: magísque adeò, quàm si non adhibeatur magnificus ille, & sumtuosus apparatus, quem nulli, præterquàm diuites, adhibere possint? *nequeant* autem edendum curaui, veterum librorum auctoritatem secutus, pro quo vulgati habent, *nequeunt*, minùs rectè.

DOCTE CATI] iocatur Horatius, & vrbanè hunc Catium deridet.

NON TAMEN INTERPR. TANTVNO. TV.] id est, non tamen renuntiando, & referendo, quæ ab illo audiuisti, tantùm mihi profueris, quantùm magister ipse loquens. notum prouerbium ζώσης φωνῆς μείζω ἐνέργειαν εἶναι. & illud Æschinis de Demosthen. τί δ' ἂν εἰ τοῦ θηρίου ἠκηκόειτε, id est, quid si bestiam audiuissetis?

NON MAGNI PENDIS] id est, non magni facis: tractum ab antiquorum consuetudine, qui ante vsum signatæ pecuniæ, æs & argentum pendebant.

QVIA CONTIGIT.] nam bonum, quo fruimur, ferè minoris facimus: neque tam attendimus aut sentimus, quantus insit in eo fructus,

cùm

cùm fruimur, quàm cùm caremus. Itaque verè illud à M. Tullio disputatum, & demonstratum est in oratione, quam habuit ad Quirites post reditum, non longè à princip. nos carendo magis, quàm fruendo, quid quæque res habeat voluptatis, intelligere. sic ille: *Res familiaris sua quemque delectat: reliqua mea fortuna recuperatæ plus mihi nunc voluptatis afferunt, quàm tunc incolumis tota afferebant. Amicitia, consuetudines, vicinitates, clientelæ, ludi denique & dies festi quid haberent voluptatis, carendo magis intellexi, quàm fruendo, &c.*

FONTEIS VT ADIRE REMOTOS] fonteis vltimos, & capita fontium vltima, vt desinam riuulos consectari, & ab ipsis fontibus hauriam, id est, vt ipsum auctorem, & inuentorem huius disciplinæ, horúmque præceptorum adire possim, atque ab ipso præcepta vitæ beatæ sumere. est autem totus hic sermo vrbanitatis & satyricæ irrisionis plenus.

TVRNEBVS.

EX lib. 1. cap. 24. Culinaria Catij Epicurei philosophia ab Horatio scitè irridetur, qui non sapientiæ doctrinam, sed voluptatis indulgentiam profitetur, & non tam intelligendi, quã cœnandi scientiam & artem docet. is conuiuium suum à promulside incipit: sic enim eos cibos vocabant, quibus ante primum haustum vescebantur, quem è mulso ducebant, quòd vacuis & inanibus venis initio dulcem esse potionem putarẽt infundendam. Itaque ex austero vino mulsum conditum reprehenditur.

Aufidius, inquit, *forti miscebat mella falerno,*

Mendosè: Alij promulsidem interpretantur, quod vice mulsi conuiuis ad appetentiam prouocandam dabatur. *Ponere*, autem, *signa*, est literis consignare & conscribere. instituerat. n. hæc literis mandare Catius, sed tamen antè mauult Horatio ea reddere & narrare, vt quæ accepit recomminiscatur, cùm vereatur, ne quid è memoria excidat: id enim est quod scribit,

Quid id erat curæ quo pacto cuncta tenerem.

Et tibi narrando, inquit, memoriæ infigam meæ tenacius & firmius. Promulsidem autem, quam Macrobius lib. 3. cap. 13. Satur. etiam antecœnã vocat, appellare videtur festiuè prandium, quòd quam propriè cœnam vocabant, antecedat. Primã. n. illam mensam æstate terminari salubriter moris ait, *-- ille salubres*

Æstate peraget, qui nigris prandia moris.

Finiet: Nisi quis censeat æstate nihil vltra mora prandendum esse, abstinendúmque tum pulmento & alio obsonio: quod & verius videtur.

Ex lib. 28. cap. 23. Promulsidem, vnde iurisconsultis L. etsi non sunt §. sed si vasa. ff. de aur. & arg. leg. Promulsidiaria vasa, poto cibum fuisse, qui initio vel prandij vel cœnæ somebatur loco mulsi: quod caput & principium olim cœnæ erat, vt ex Horatio intelligimus scribente,

Aufidius forti miscebat mella falerno

A *Mendosè: quoniam vacuis committere venis*
Nil nisi lene decet. leni præcordia mulso
Proluerit melius.

Ex lib. 1. cap. 24. Cùm autem breue lapathũ dicitur, intelligo rumicem minorem, vt oxylapathum, & oxalida, ad maioris rumicis, quẽ hippolapathum vocant, distinctionem.

Lubrica conchylia dicuntur, intus polita, læuia, nitida, & si quædam foris scabra sunt, & aspera, vt ex his, quæ subiicit Flaccus, apparet: alioquin sunt politæ foris conchæ, & quædam ab Historicis vocantur liostrea, quod eorum sit læuigatior & æquabilior foris testa.

Ex lib. 21. cap. 21. *Lubrica nascentes implent conchy-* B *lia luna.* Vide super. Odam 19. lib. 1. Carminum. in explicatione versus *Et vultus nimium lubricus aspici.*

Ex lib. 1. cap. 24. *Molle*, autem, *Tarentum*, cum dixit, si Macrobio lib. 1. Satyr. cap. 8. credimus, errasse videri potest, qui etymologiam respiciens idem esse Terentum & Tarentum crediderit. Nam quæ dicuntur oues Tarentinæ, eas Terentinas dici debere credit, quòd Terentum Sabinorum lingua sit molle: Sed Flaccus potius ad populi fortasse mores, quàm vocis notationem respexit.

Nec sibi, inquit, *cœnarum quiuis temerè arroget artem.* Ecce, quæ adhuc dixit, & memorauit, ante cœnam esse putat, quæ sequuntur cœnæ fercola censet. Nam & Macrobius cœnam, & antecœ- C nam distinguit: sed & missus piscium, cœna piscium: missus auium, cœna auium dicebatur. *Ignarum quibus est ius aptius*, de patinariis piscib. qui in patina iure mersi apponebantur dicit. *Eũ*, inquit Comicus, Asinaria Sc. Vnum istorũ quoque verbum, *quonam pacto condias, vel patinarium, vel assum.*

Si, inquit Flaccus, Surrentino vino Falernum fæcatum & turbidius misceas, aut ei fæcem vini falerni, vt eius saporem combibat, & vt iucundior potio temperetur, addas, sine colo vinario defæcare vinum poteris ouo columbino. Nam fæcem deuoluet vitellus: hodie tamen qui limpidas defæcatásque reddunt potiones, decocta & diluta, albumine potius, quàm vitello solent vti. At

D *Corticóque croco sparsum stetit*, eleganter dixit. Nam quæ liquidiora erant & humidiora, vt aliquam adepta sunt coquendo concretionem, stare dicuntur. Hinc describit secundam mensam, quæ & mensa pomorum dicitur.

Picenis cedunt pomis Tiburtia succo. Scobem porrò à Catio credo imperari, vt si in pauimento lacuna sit facta effuso humore, inspersa protinus Scobs humorem exiccet.

Toralibus autem lectorum, vestes stragulæ, aut conchyliatæ, aut purpureæ, aut Babilonicæ à locupletissimis patribusfamilias circũdabantur: sed tam honesta vestis parum decebat, si toral, quod subesset, turpe & sordidum, aliqua parte non opertum vel retectum appareret. Toral. n.

innoluctum erat thori, id est, congestæ plumæ, A vel herbæ, vel arundinis operimentum, quod & elegantiore rursus stragulo obducebatur, conuiuij causa, aut feriarum: Ouidius, 8. Metamor.

—in medio torus est de mollibus vluis,
Impositus lecto, sponda pedibúsque salignis,
Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo,
Sternere consuerant.

ARGVMENTVM. Satyr. 5.

Sub persona Vlyssis (quem inducit sciscitantem ex Tiresia apud inferos, quibus artibus res amissas reparare queat) describit varias artes quibus vtebantur qui hæreditates captabant.

HOc quoque, Tiresia, præter narrata petenti
Responde: quibus amissas reparare queam res
Artibus, atque modis. quid rides? iámne doloso
Non satis est Ithacam reuehi: patriósque Penateis
Aspicere? ô nulli quicquam mentite, vides, vt
Nudus, inopsq́; domum redeam te vate: neque illic,
Aut apotheca procis intacta est, aut pecus. atqui
Et genus, & virtus, nisi cum re, vilior alga est.
Quãdo pauperiẽ missis ambagibus horres:
Accipe, qua ratione queas ditescere. turdus,
*Siue aliud * priuum dabitur tibi: deuolet illuc,*
Res vbi magna nitet domino sene: dulcia poma,
Et, quoscumque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet venerabilior Lare diues,
*Qui quamuis periurus erit, * sine gente, cruentus*
Sanguine fraterno, fugitiuus: ne tamẽ illi
*Tu comes * exterior, si postulet, ire recuses.*
Vtne tegam spurco Damæ latus? haud ita Troiæ
Me gessi, certans semper melioribus. ergo
Pauper eris. fortem hoc animum tolerare iubebo.
*Et quondam maiora tuli. tu * protinus, vnde*
Diuitias, ærísque ruã, dic augur, aceruos.
Dixi equidem: & dico: captes astutus vbique
B *Testamenta senum: neu, si vafer vnus, & alter*
Insidiatorem præroso fugerit hamo:
Aut spem deponas, aut artem illusus omittas:
Magna, minórve foro si res certabitur olim:
*Viuet vter locuples sine natis, * improbus vltrò*
C *Qui meliorẽ audax vocet in ius: illius esto*
Defensor. fama ciuem, causáque priorem
Sperne, domi si natus erit, fœcundáue coniux.
** Quincte puta, aut Publi (gaudent prænomine molles*
Auriculæ) tibi me virtus tua fecit amicũ.
Ius anceps nôui? causas defendere possum:
Eripiet quiuis oculos citiu: mihi, quàm te
*Contentum cassa nuce * pauperet, hæc mea cura est,*
Ne quid tu perdas, neu sis iocus. ire domum, atque
D *Pelliculam curare iube. * si cognitor ipse.*
Persta, atque obdura: seu rubra canicula findet
Infanteis statuas: seu pingui tentus omaso
*Furius * hibernas cana niue conspuet Alpeis:*
Nónne vides, aliquis cubito stantem propè tangens
Inquiet, vt patiens? vt amicis aptus? vt acer?

** Plures annabunt thynni : & cetaria crescent.*
*Sicut præterea * validus malè filius in re*
Præclara sublatus aletur: ne manifestum
Cælibus obsequium nudet te: leniter in spem
*Arrepe * officiosus, vt & scribare secūdus*
Heres : & , si quis casus puerum egerit Orco,
** In vacuū venias. perrarò hæc alea fallit.*
Qui testamentum tradet tibi cúmque legendum:
B *Abnuere, & tabulas à te remouere memento,*
*Sic tamen vt * limis rapias, quid prima secundo*
Cera velit versu. solus, multísne coheres,
*Veloci percurre oculo. plerúmq; * recoctus*
Scriba ex quinqueuiro coruum deludet hiantem:
Captatórque dabit risus Nasica Corano.
Num furis : an prudens ludis me, obscura canendo?
C *O Laërtiade, * quicquid dicam, aut erit, aut non.*
Diuinare etenim magnus mihi donat Apollo.
Quid tamen ista velit sibi fabula, si licet, ede.
** Tempore, quo iuuenis Parthis horrendus ab alto*
Demissum genus Ænéa, tellure, maríque
D *Magnus erit:* forti nubet procera Corano*
Filia Nasicæ metuentis reddere soldum.
Tum gener hoc faciet: tabulas socero dabit: atque
Vt legat, orabit. multùm Nasica negatas
Accipiet tandem: & tacitus leget, inueniétque
*Nil sibi legatum, præter * plorare, suísque.*
Illud ad hæc iubeo: mulier si forte dolosa,
*Libertúsve senem delirum * temperet: illis*
Accedas socius: laudes, lauderis vt absens.
A *Adiuuat hoc quoque: sed vincit longè prius, ipsum*
Expugnare caput. scribet mala carmina vecors?
Laudato. scortator erit? caue te roget: vltro
Penelopam facilis potiori trade. putásne?
Perduci poterit, tam frugi, támq; pudica,
*Quā nequiere proci * recto depellere cursu?*
Venit enim magnum donandi parca iuuentus.
Nec tantùm Veneris, quantùm studiosa culinæ.
*Sic tibi Penelope frugi est : quæ si semel * vno*
De sene gustarit, tecum partita lucellum:
Vt canis, à corio numquam absterrebitur vncto.
Me sene, quod dicam, factum est. anus improba Thebis
Ex testamento sic est elata: cadauer
Vnctum oleo largo nudis humeris tulit heres:
Scilicet elabi si posset mortua: credo,
Quòd nimiùm institerat viuenti. cautus adito:
Neu desis operæ: néve immoderatus abundes.
*Difficilem, & morosum offendet * garrulus. vltrò*
Non etiam sileas. Dauus sis comicus: atq;
Stes capite obstipo, multùm similis metuēti
** Obsequio grassare: mone, * si increbruit aura,*
Cautus vti velet carum caput. extrahe turba
Oppositis humeris. aurem substringe loquaci.
Importunus amat laudari? donec ohe, iam
Ad cælū manibus sublatis, dixerit, vrge: &
Crescentem tumidis infla sermonibus vtrem.

Cùm te seruitio longo, curáque leuarit:
Et certum vigilans, quartæ sit partis Vlysses
*Audieris, heres: * ergo nūc Dama sodalis*
Nusquā est? unde mihi tam fortem, támque fidelem?
*Sparge subinde: & si paulum potes, illacrymare. * est*
Gaudia prodentem vultum celare. sepulcrum
Permissum arbitrio, sine sordibus exstrue. funus
Egregiè factum laudet vicinia. si quis
*Forte coheredum senior * malè tussiet: huic tu*
Dic, ex parte tua, seu fundi, siue domus sit
*Emtor, * gaudentem nummo, te addicere. sed me*
Imperiosa trahit Proserpina: viue, valéque.

Hac satyra describit sub Vlyssis persona insidiatores, & captatores hereditatum: quorum magna quidem iam erat turba ætate Horatij, sed lōgè maior posteà exstitit, dominantibus Romæ impotentissimis, sceleratissimis, flagitiosissimis, impurissimis tyrannis. Ad hanc rem pertinent illa, quæ sunt epist. 1. lib. 1. *Frustis* [seu *Crustis*] *& pomis viduas venentur auaras, Excipiántque senes, quos in viuaria mittant.* Facit autem Tiresiam Vlyssi cōsulenti apud inferos, quibus rationibus, atque artibus damna præterita sarcire, & ditescere possit, respondentem, nullam esse rei faciendæ viam breuiorem, atque expeditiorem, quàm senes diuites vel orbos, vel quibus liberi sint parùm firma valetudine, omni studio, atque officio prosequi, aucupari, captare.

Hoc qvoqve Tiresia.] proinde quasi multa alia inter se locuti sint, & quasi non sit hoc sermonis principium, à media quodammodo narratione orditur: quo in genere frequētes sunt comici. Terent. And. *Quid igitur sibi vult pater? cur simulat?* & ibidem. *Ecastor quidem res est, vt dixti, Lesbia.* ibid. *Mitte orare, &c.* Sciendum est autem, Horatium alludere ad ea, quæ finxit Homerus de Vlyssis ad inferos descensu, quæ sunt ὀδυσ. κ. vbi Circe Vlyssi omnibus precibus obsecranti, vt sibi in patriam redeundi potestatem faciat, viámque ostendat, respōdet, illi per se quidem reuerti licere: sed non antè id fieri posse, quàm ad inferos descendent, Tiresiámque vatē consuluerit: quem ait numquam labi, numquam

A errare: cui soli Proserpinam etiam mortuo prudentiam, sapiētiámque dedisse: ceteros verò vmbras esse, atque huc & illuc vagari, ac volitare. Homeri verba sunt hæc: Ἀλλ' ἄλλην χρὴ πρῶτον ὁδὸν τελέσαι καὶ ἱκέσθαι Εἰς Ἀΐδαο δόμους, καὶ ἐπαινῆς Περσεφονείης, Ψυχῇ χρησομένους Θηβαίου Τειρεσίαο Μάντιος ἀλαοῦ, τοῦ τε φρένες ἔμπεδοί εἰσι· Τῷ καὶ τεθνειῶτι νόον πόρε Περσεφόνεια, Οἴῳ πεπνῦσθαι· τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι. cū quibus congruunt illa Pindarica εἶδ' ἔχω ἰσθμ. Τειρεσίαο πυκιναῖς βουλαῖς, id est, Tiresiæ prudentibus consiliis.

Amissas rep. qv. res] iacturas præteritas sarcire possim. omnium autem damnorū,
B quæ fecit Vlysses, grauissimum fuit illud, quod ei accidit ob solis boues ab eius sociis violatos, ac mactatos. Nam propter huius facinoris culpam socios omneis suos amisit, ipse vix nudus ligno vno nauis nixus ad Calypsonem peruenit: quæ narrātur ὀδυσ. μ & nos attigimus annot. ad epi. 5. lib. 1.

Doloso] noti quidem sunt Vlyssis doli vel pueris, & diximus sup. quiddam hac de re ad Od. 6. lib. 1. sed non me pigebit tamen locos duos ex Homero proponere lectori, quibus ingenium Vlyssis tale fuisse declaratur. Nestor. ὀδ. γ ipsius Vlyssis filio Telemacho Vlyssem fallaciarum, atque astutiarum omnium varietate, & multitudine Græcis omnibus antecelluisse dicit, his ver-
C bis, Ἔνθ' οὔτις ποτὲ μῆτιν ὁμοιωθήμεναι ἄντην Ἤθελ', ἐπεὶ μάλα πολλὸν ἐνίκα δῖος Ὀδυσσεὺς Παντοίοισι δόλοισι, πατὴρ τεός, id est, Vbi nemo vmquam consilio & sollertia cum eo se comparare vellet, quoniam multò superior erat Vlysses pater tuus variis dolis. & Pallas ὀδυσ. ν. posita pastoris, cuius similitudinem & ornatum sibi sumserat, persona, astutissimum, & callidissimum omnium futurum esse ait, qui vllo astutiarum genere Vlyssem superare queat, etiam si Deus ei obuiam fiat. Κερδαλέος κ' εἴη, καὶ ἐπίκλοπος, ὅς σε παρέλθοι Ἐν πάντεσσι δόλοισι, καὶ εἰ θεὸς ἀντιάσειε. Σχέτλιε, ποικιλομῆτα, δόλων ἆτ', οὐκ ἄρ' ἔμελλες Οὐδ' ἐν σῇ περ ἐὼν γαίῃ λήξειν ἀπατάων, Μύθων τε κλοπίων, οἵ τοι πεδόθεν
D φίλοι εἰσίν, id est, Astutus sit ille, & valde fallax, qui te omnibus dolis prætereat, etiamsi Deus tecum certet. infelix, seu miserabilis, variorum consiliorum artifex, dolis inexplebilis: ergo ita futurum fuit, vt ne in tua quidem patria fallaciarum sermonúmque dolosorum, qui tibi natura soli cari sunt, modum constitueres?

Iámne dol. Non satis est Ithacam rev.] Iámne doloso Vlyssi (inquit Tiresias) non satis est, in patriam nauibus reuerti, patriámque aspicere? Verùm tamen Ithacam vt videret, patriam suam, vir ille sapientissimus immortalitatem scribitur repudiasse, ait M. Tull. lib. 2. de legib. & Homer. ὀδυσ. α. αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς Ἱέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρῴσκοντα νοῆσαι Ἧς γαίης, θανέειν ἱμείρεται, id est, At Vlysses cupiēs etiam fumū patriæ suæ exsilientem aspicere, mori exoptat.

O

O NVLLI QVICQV. MENT.] sic Sophocl. in OEdip. tyranno de Tiresia, Τὸν θεῖον ἤδη μάντιν ὧδ' ἄγουσιν, ᾧ τἀληθὲς ἐμπέφυκεν ἀνθρώπων μόνῳ, id est, huc iam diuinum vatem adducunt, cui homini soli verum est insitum. A

APOTHECA] ἀποθήκη locus, vbi quippiam conditur, vt vinum, arma, fruges. *apotheca vinaria*, freqoentes voces apod Plinium, & Columellam. M. Tull. Philipp. 2. *apotheca tota nequissimis hominibus condonabantur.*

AVT PECVS] primo libro ὀδυσ. qoeritur Pallas, procos Penelopæ, oueis, & boues Vlyssis mactare. οἵ τε οἱ αἰεὶ Μῆλ' ἀδινὰ σφάζουσι, καὶ εἰλίποδας, ἕλικας βοῦς. & eodem libro Telemachus. οἱ δὲ φθινύθουσιν ἔδοντες Οἶκον ἐμόν· τάχα δή με διαρραίσουσι καὶ αὐτόν. i. hi autem domũ B meam comedentes absumunt: fortasse verò etiã meipsum interficient. in quibusdam libris scriptum esse *penus*, quidam, qui habetur doctus, mihi dicebat Romæ, & ita legendum vero vultu contendebat.

ALGA] sup. Od. 17. lib. 3. *& alga littus inutili Demissa tempestas ab Euro Sternet*. Virgil. Melibœo, *Horridior rusco, proiecta vilior alga.*

QVANDO PAVPER M.] Quoniam igitur (inquit Tiresias) omissa longa verborum circuitione, paupertatem pertimescis, ac reformidas: audi, & cogoosce ex me, qua ratione possis rem facere, & locupletari.

SIVE ALIVD PRIV.] priuatum, proprium: vt epist. 1. lib. 1. *quem ducit priua triremis*. Siue, hoc loco noo geminatur, vt nec Od. 6. lib. 1. *Cantamus vacui, siue quid vrimur Non præter solitum leues*. siue turdus (inquit) siue quid aliod propriũ tibi suppetet, mittatur illico ad diuitem senem. Priuum est proprium vniuscuiusque: vnde & res priuata, inquit Nonius alias priuum idem valet, quod singulare, seu singulum, vt loquebantur veteres. C

DEVOLET] deferatur illuc, idque quàm primùm, & celerrimè. verbo accommodatissimo ad nomen *turdus*, quod antecedit, vsus est.

NITET] nitor domus significat copiam, & diuitias: vt nitor corporis, victum mundum, lautum, & elegantem. sic Lucret. lib. 1. & item alibi, fruges niridas appellat, significans, pingueis, opimas, & vberes. D

DVLCIA POMA] Virgil. Tityro, *sunt nobis mitia poma.*

HONORES] optimos quosque fructus, atque adeò primos, quibus significes, te optimè de eo existimare, beneque ei cupere.

VENERABILIOR LARE] quem priùs & potiùs venerari debes, quàm Larem, si quidem quàm primùm ditescere velis. Lares & Penates, dij, qui à quoque domi colebantur: quibus è cena libare, & fructuum primitias consecrare solebant. vide annot. ad epist. 7. lib. 1.

SINE GENTE] vt pote libertus, aut libertinus. gentiles sunt, qui inter se eodem nomine sunt, qui ab ingenuis oriundi sunt, quorum maiores nolli seruitutem seruierunt, vt defioit Scæuula. Inter gentem autem, & familiam, tantũdem interest, quantum inter genus & stirpem. Nam quemadmodum latiùs patet gens, quàm familia: ita & genus plus continet, quàm stirps. denique familiæ multæ possunt esse vnius gentis, vt in gẽte Valeria erant Maximi, Messallæ, Leuini, Flacci: in Cornelia Scipiones, Cinnæ, Lentuli, Sullæ. Itaque si de hereditate aliqua controuersia sit, propiores, ac priores sunt agnati, quoniam eiusdem familiæ sunt, quàm gentiles, qui duntaxat eiusdem sunt gentis. qua de re quod inter Marcellos, & Claodios patricios, litigatum esse scriptum reliquit M. Tullius lib. 1. de oratore ad Qu. Fr. cùm Marcelli ab liberti filio, stirpe: Claudij patricij, eiusdem hominis hereditatem gente ad se rediisse dicerent: non dubito, quin ea hereditas à centumuiris fuerit Marcellis adiudicata. ius enim stirpis, & familiæ, iure generis, & gentilitatis potius, atque interius est. gentem igitur eorũ fuisse, qui eiusdem nomiois essent, quorúmque maiores seruitutem non seruierant: familiam autem eorum, qui eiusdem nominis essent, & cognominis, inter omnes cõuenit. Itaq; sine gente erant liberti, libertini, libertinorum filij, tametsi hi, quos vltimo loco posui, essent ingenoi.

CRVENT. SANG. FRAT.] fratricida. Virg. lib. 1. Æneid. *primo quæ prodita somno Tydides multa vastabat cæde cruentus*. *Cruentus* autem & hîc & apud Virgil. idem valet, quod, contaminatus & inquinatus. sanguis enim inquinat. Itaqoe qui occiderunt aliquem, impuri sunt. Ex eo cruentum pro impuro vsurpatur, vt à Lucretio lib. 6. de nat. rer. *An cælum nobis vltro natura cruentum, &c.* vbi vulgò *corruptum* legebatur.

FVGITIVVS] id est, seruus. nam seruum, fugitiuum appellabant per contumeliam, ab affectu. Terent. Eunuch. *fugitiue prodi, malè conciliate*. Interdum etiam liberum ab effectu, atque euentu, vt idem Heautont. *Quamobrem me rogas? homini fugitiuo dabo?* nam ibi de Clinia loquitur. Omninò fugitiui propriè serui appellantur. ex quo in edicto ædilium corulium titulus est seruorum fugitiuorum, *Si quis fugitiuus, errôve sit, noxâve solutus non sit.*

EXTERIOR] inferior: vt cum eo ambules, & iter facias minùs honorato loco: vt incedas ab eius sinistro latere: vt ei claudas, & tegas læoũ latus. quod declarat ptoximus versus. translatio autem ducta est à circulis, quorum ij, qui sunt exteriores, sont posteriores: interiores autem, priores. Sic igitur qui in ingressu dextram partem obtinent, interiorem circulum, & icircò minorem faciunt: qui læuam, exteriorem, & maiorem.

VTNE TEGAM] sic habent cod. 2. Vatic. & Iannoct. Faërn. Tornes. Russard. cuius lectionis elegantiam quidam non intelligentes supposuerant, *Visne tegam*. Nam sic loquuntur boni scriptores: in his Liuius libr. 4. *Iáine vt impune primò discordias serentes concitent finitima bella? deinde, &c.*

Horat. Od. 16. epod. respons. Canid. *Inultus vt tu riseris Cotyttia Vulgata, sacrum liberi Cupidinis?* & fortasse M. Tullius lib. 4. accusation. ita locutus est non longè à princip. mutata scilicet interpũctione, *Quid si magnitudine pecuniæ persuasum est? verisimile non est. Vt ille homo tam locuples, tam honestus religionis suæ, monumentisque maiorum pecuniam anteponeret?* nam hæc legi coniunctè, *veri simile non est, vt ille homo tam locupl. &c.* non placet. quamquam non sum oblitus, me nuper, cùm M. Tullij opera omnia edidi, paulò aliter hunc locum legendũ esse putauisse.

DAMA] seruili genere nato. sup. Sat. 6. lib. 1. *Tune Syri, Damæ, Dionysi filius, audes Deiicere è saxo ciues?*

CERTANS SEMP. MELIORIB.] vt cum Aiace. participium *certans* cum dandi casu coniunxit, vt solet similia.

FORTEM HOC ANIMVM TOLERABO IVB.] mihi, meóque animo imperabo, vt præter meam cõsuetudinem, meámque dignitatem, Damam, & infimum quémque hominem colam rei faciendæ, & ditescendi causa. Alludit autem ad illud Homericum, quod dicit Vlysses ὀδυσσ. υ. Τέτλαθι μοι κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης, id est, dura & perfer mihi anime: & et am grauius aliud aliquando pertulisti.

RVAM] eruam, effodiam, comparem: vel dic *ruam aceruos*, id est, corruam, colligam, construam. tale illud est Sat. 1. lib. 1. *diues, Vt metiretur nummos.* eodem pertinet illud ex ead. Sat. *At ni id fit, quid habet pulchri constructus aceruus?* tralatio est.

INSIDIATOREM] te captatorem hereditatis: insidiatorem bonorum.

PRÆROSO FVG. HAMO] translatum à piscibus, qui plerúmque hamo vnà cum esca vorato, vel certè esca circumrosa, effugiunt manus piscatoris. huc pertinet distichum illud Martialis de captatore lib. 6. *Munera magna quidem misit, sed misit in hamo, Et piscatorem piscis amare potest?*

AVT SPEM OPP.] profert hunc locum Priscian. lib. 1. *spem deponas* autem, id est, desperes, spem abiicias.

AVT ARTEM] τέχνην, captandi scilicet.

ILLVSVS] ab eo, quem captabas. Ars omnis incerta est, & in coniectura posita. Quare non debet artifex, si quando præceptis artis minus respondeat euentus, artem desinere: sed aliam viam experiri, & tamen præcepta, quibus ars ea, quam tractat, constat, accuratissimè seruare.

MAGNA, MINÓRVE, &c.] id est, siue de magna, siue de parua re olim disceptabitur, litigabitur, iudicio contendetur: eius, qui sit audax, improbus, & sceleratus, causam, & patrocinium suscipito, si modò sit locuples, & sine liberis: alterum autem, qui sit vir bonus, deserito, si liberos habebit. verbum *certabitur* hoc loco personale est (vt appellant) παθητικόν. sic Liu. lib. 35. *Tribuni plebis mulctam M. Postumio dixerunt. cuius certandæ cum dies aduenisset, &c.*

OLIM] posthac: vt epist. ad Iul. Florum lib. 1. *Ne, si forte suas repetitum venerit olim Grex auium plumas, &c.* & Od. 10. lib. 2. *non, si malè nunc, & olim Sic erit.* & epist. ad Fusc. Aristium: *vt calceus olim Si pede maior erit, subuertet: si minor, vret.* Virgil. Æn. 1. *Hunc tu olim cælo spoliis orientis onustum Accipies secura.* & 4. *gentique meæ data mœnia ternam, Cognatas vrbes olim, populósque propinquos.*

VLTRO] qui non lacessitus, non læsus, nulla iniuria, nullóque damno affectus, virum se multo meliorem in ius vocet: quod est improbi hominis.

FAMA CIVEM, C. Q; PR.] ciuem, cuius sit & fama melior, & causa verior.

QVINCTE, PVTA, ET PVBLI] instituit, & docet captatorem Tiresias, qua se oratione ad aures, & amicitiam diuitis sit insinuaturus. Nemini autem inauditum est, Romanos illos veteres ingenuos, tribus appellationibus esse nominatos, habuisséque prænomen, id est, nomen commune: nomen, quod erat gentis: cognomen, quod erat familiæ nomen. Prænomina erant exempli causa Caius Cn. Dec. Hostus, L. M'. id est, Manius, M. Num. Post. Proc. P. Q. Ser. Sextus, Sp. Tib. Titus, &c. quamquam nonnulla ex his longo pòst tempore pro cognominibus cœpta sunt vsurpari. sed de his Carol. Sigonius, & Onofr. Panuinus, viri doctissimi, sunt consulendi.

GAVDENT PRÆNOMINE M. AVR.] prænomina enim maximè erant ingenuorũ propria. Quin serui prænominibus carebant. Vnde longè honorificentius erat prænominibus salutare, quàm nominibus, aut cognominibus. contrà familiarius, & communius cognominibus salutare, vt salue Casca, salue Pulcher, Cicero, Cæsar.

TIBI ME VIRTVS TVA F. A.] virtus tua, non pecunia tua.

MOLLES] quæ delectantur assentatione: libertate orationis offenduntur.

IVS ANCEPS] M. Tull. *ius varium* in oratione pro Cæcina: pro Murena *ius controuersum nominat*: id est, ius ambiguum, & quod in vtrámque partem trahi potest.

ERIP. QVIVIS OCVL. CIT.] prouerbialiter dixit. nam etiam ita loquimur, tu mihi carior es his oculis. Catull. ad Quinct. *Eripere ei noli, multo quod carius illi Est oculis, seu quid carius Est oculis.* idem ad C. Licin. Caluum, *Ni te plus oculis meis amarem Iucundissime Calue, munere isto Odissem te odio Vatiniano.* Iccircò Phædromus ille apud Plaut. in Curculione, amicæ suæ ostium *oculissimum* appellat, id est, carissimum.

CASSA NVCE] inani. cassum idem valet, quod inane, & vacuum: ex quo, *lumine cassi* appellantur mortui. Virg. Æneid. 2. *nunc cassum lumine lugent.* Lucret. lib. 4. *Nam nihil esse potest aliud, nisi lumine cassus Aër id, quod nos vmbram perhibere suemus.* idem lib. 5. *Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur.* ibidem. *corpus, quod cassum lumine semper.* Idem lib. 3. *Sollicitúmque geris cassa formidine*

mentem

mentem. Iterum lib. 4. *Illa tibi est igitur verborum copia cassa*. Pacuuius de testudine, *Terrigenam, herbigradam, domiportam, sanguine cassam*. M. Tullius lib. 5. Tuscul. *vt omne, quod honestum nos, & laudabile esse dicimus, id illi cassum quiddam, & inani vocis sono decoratum esse dicant*. Plautus Aulul. *virginem habeo grandem, dote cassam, atque inlocabilem*. Idem Pseud. *Te amatorem inuentum esse inanem, quasi cassam nucem*. Idem in Rud. *Cassam glandem*.

PAVPERET] pauperem, seu pauperiorem reddat. vtitur hoc verbo & Plautus Mil. glorioso. *merx, Quæ improba est, pro mercis vitio, dominum pretio pauperat*. Idem in Pseud. *nam boni viri Me pauperant, improbi alunt: augent rem meam mali*.

NEV SIS IOCVS] id est, ne ve sis cuiquã ludibrio: néve te quisquam habeat pro delectamento. sic loquitur Catull. in quandam, *Iocum me putat esse mœcha turpis*.

IRE DOMVM, ATQVE, &c.] superiora illa intelligenda sunt esse dicta à Tiresia, quasi orationem captatori præscribente, qua hic sibi diuitis beneuolentiam conciliet: & captatoris orationem imitante: Nunc autem loquitur Tiresias ex sua persona.

PELLICVLAM CVRARE] cibo & potione se explere: inuitare se liberaliter, & lautè: molliter & delicatè viuere: sibi benefacere. infrà epist. 2. lib. 1. *In cute curanda plus æquo operata iuuentus*. & epist. ad Alb. Tibull. *Me pinguem & nitidum bene curata cute vises*.

FI COGNITOR IPSE] cognitor est is, qui iura alterius habet cognita, eáque alios docet, quos scire illius interest. hoc autem differt cognitor à procuratore, quòd hic est absentis, ille præsentis. M. Tull. pro Qu. Rosc. com. *in hãc rem me cognitorem dedisti*. Idem pro Cæcin. de Æbutio. *cognitoris viduarum, defensoris nimium litigiosi*. legendum autem est non *sis*, vt habent libri vulgati, sed *fi*, vt manu scr. quod cùm indicasset mihi Io. Daniel Aurelianus in vno codice, ita reperi postea in sex aliis: itaque memini scriptum esse in iis ferè omnibus, quibus Romæ vsus sum. Vtitur eodem imperatiuo & Plautus Curculione, *Sequere hac Palinure me ad foreis. fi mi obsequens*. ibid. paullò pòst, *Potate, fite mihi volentes propitiæ*. idem Persa: *Age, fi benignus, subueni*. & Cn. Martius apud Nonium libr. 16. Iliad. *Nunc socij, nunc fite viri*.

SEV RVBRA CANICVLA, &c. siue æstas erit, & anni tempus ardore solis immoderato æstuosum, siue bruma, & cælum perfrigidũ. rubram Caniculam nominat, quia calida, & ignita rubent. post Caniculæ autem ortum acerrimi solent esse totius anni temporis calores. suprà ode 13. lib. 3. *Te flagrantis atrox hora Caniculæ Nescit tangere*. & Od. 17. eiusd. libr. *Hic in reducta valle Caniculæ Vitabis æstus*.

SEV PINGVI TENTVS OMASO] Furium Bibaculum poëtam vrbanè, satyricéque insectatur, & irridet: & ex eo, quòd vilibus obsoniis sese expleret, ac saginaret, contemtum si-

A gnificat: qui, cùm brumæ tempus describeret, hoc versu fuerat vsus, *Iupiter hibernas cana niue cõspuit Alpes*. Huius tamen Furij versus aliquot profert Macrob. lib. 6. Satur. cap. 1. non malos: quippe quos Virg. mutuatus sit: vt 6. annalium. *Quod genus hoc hominum Saturno sancte create?* & 8. *Interea Oceani linquens Aurora cubile*. & 10. *Rumorésque serunt varios, & multa requirunt*. ibidem. *Confirmat dictis simul, atque exsuscitat acreis Ad bellandum animos, reficitque ad prælia mentes*. Profert & hos Aul. Gellius lib. 18. cap. 10. *Sanguine diluitur tellus, caua terra lutescit. Omnia noctescunt tenebris caliginis atræ. Increscunt animi, virescit vulnere virtus. Sicut sulca leuis, volitat super æquora classis. Spiritus Eurorum virideis cùm purpurat vndas. Quo magis in patriis*
B *possint opulescere campis*. Iam omasum bubulum cõmemorat Plinius lib. 8. cap. 46. *damnatus est à populo Rom. die dicta, qui concubino procaci rure omasum edisse se negante, occiderit bouem, actusque in exsilium, tanquam colono suo interemto*. Nonius, *Præcisum & omasum partes carnis & viscerum*. significat Horatius, hunc Furium hominem fuisse obesum, & pinguem.

NÓNNE VIDES, ALIQVIS] dicet aliquis de te, vel diuitem illum, vel alium sibi proximum cubito tangens, non vides, *vt patiens*, id est, quo modo, vel quàm sit patiẽs, & laboriosus Vlysses? quàm officiosus, & vtilis, & opportunus amicis? quo modo, seu quàm acer, id est,
C quàm acriter in eo, quod suscepit, perseuerans? vel quàm fortis, ac diligens? *Nónne vides* autem principium versus, à Lucretio térque, quatérq; iteratum.

PLVRES ANNAB. THYNNI] allegoria est. per thynnos, senes diuites sine liberis significat. captatorem autem cum piscatore cõparat. Thunnum Athenæus libr. 7. scribit appellatum esse ἀπὸ τοῦ θύειν τε, καὶ ὁρμᾶν, id est, impetum facere, irruere. hunc piscem enim admodum concitatum & celerẽ esse, propterea, quòd certo anni tempore stimulum, seu œstrum quoddam habeat in capite, à quo concitetur, atque impellatur: quod item scribit Aristoteles lib. 8. cap. 19. his verbis, οἱ δὲ θύννοι, καὶ οἱ ξιφίαι οἰστρῶ-
D σι περὶ κυνὸς ἐπιτολήν· ἔχουσι γὰρ ἀμφότεροι τηνικαῦτα παρὰ τὰ πτερύγια, οἷον σκωλήκιον, τὸ καλούμενον οἶστρον ὅμοιον μὲν σκορπίῳ, μέγεθος δὲ ἴσον ἀράχνῃ· τοῦτο δὲ ποιεῖ αὐτοὺς ἐξάλλεσθαι, οὐκ ἔλαττον τοῦ δελφῖνος· καὶ τοῖς πλοίοις πολλάκις ἐμπίπτουσι, id est, Thunni & gladij concitantur œstro quodam, seu asilo, circiter ortum Caniculæ. habent enim tum vterique ad alas seu pinnas tanquam vermiculum, qui œstrum, seu asilum appellatur, scorpio simile, magnitudine autem araneo æquale. Hoc autem ita eos vrit, & cruciat, vt exsiliant, & subsiliant non minùs quàm delphinus. Tum sæpe in nauigia irruunt. Iidem auctores tradunt, thynnis oculi dextri aciem acriorem esse, quàm læui.

CETARIA] vel vasa, in quibus grandiores pisces sale conditi seruantur: vel stagna, in qui-

bus viui aluntur.

VALIDVS MALE] parùm firmus, infirma valetudine, & ita non vitalis.

SVBLATVS ALETVR] tolli dicuntur pueri, qui, cùm in lucem editi sunt, studiosè, & magna cura dantur alendi, vt adolescant, & ad ætatis florem, ac pubertatem perueniant. natum ex eo, quòd patres si filios sibi natos alere vellent, eos humi iacenteis, tollere, & complecti solebāt: sin nollent, exponi iubebant: exponi autem, id est, domo exportatos in loco publico, vt in via publica, aut in littore maris, aut in ripa fluminis aut in silua aliqua ponere, & fortunæ committere, ac permittere. nam parentibus licebat liberos nuper natos vel exponere, ac necare, vel tollere, id est, alendo, ad pubertatem, & adultam ætatem perducere. Terent. in Andr. *nam, quod peperisset, iussit tolli.* & Heaut. *meministi me esse grauidam, & mihi te magnopere interminatum, si puellam parerem, nolle tolli?* Chr. *scio quid feceris. sustulisti.* ibi. *sed hic erat anus Corinthia haud impura. ei dedi exponendam.* ibid. *Nam iam primum, si imperium meum exsequi voluisses, interemptam oportuit.* Idem Adelph. *Tu illos duos pro re olim tollebas tua, Quod satis putabas tua bona ambobus fore.* Virgil. lib. 9. Æneid. *Non ita me genitor bellis assuetus Opheltes Argolicum terrorem inter Troiaque labores Sublatum erudijt.* Et poeta quidam vetus apud M. Tull. Ciceronem lib. 3. Tusc. qu. nisi fortè Cicero ipse vertit ex Eurip. *Ego cum genui, tum moriturum sciui, & ei rei sustuli.* Notum illud eiusdem Ciceronis dictum ambiguum in Octauianum. *ornandum, & tollendum adolescentem* quòd ipsum Octauianum Cęsarem esse questum scribit D. Brutus ad Cicer. epist. lib. 9. & refert Paterculus libr. poster. & Suetonius in Augusto.

IN RE PRAECL.] in re familiari lauta, & ampla.

NE MANIFEST. CÆLIB. OBSEQV. NVD.] id est, ne cultus senis cælibis tam apertus ac manifestus declaret, te esse captatorem hereditatis, nudet te, id est, prodat te: consilium tuum aperiat, ac patefaciat: tuam artem & fallaciam, quam tegi expedit, retegat.

LEN. IN SPEM ARR.] sensim ad spem hereditatis accede: officiis tuis paullatim allēquere, vt iam sperare audeas, fore, vt secundus heres scribaris. sic dixit Horat. *arrepere in spem,* vt Mar. Tullius in Frumentar. *arrepere ad amicitiam. quibus rebus non sensim, atque moderatè ad istius amicitiam arrepserat, sed breui tempore totum hominem possederat.*

SECVNDVS HERES] secundi heredes dicebantur à veteribus iurisconsultis, qui substituebantur primis heredibus, ita fortasse dicti, quia in secunda cera scribebantur, id est, secunda parte ceræ, seu in secundis tabulis: vel in secundo gradu.

EGERIT ORCO] ad Orcum egerit, id est, ad inferos: de medio sustulerit: è numero viuorum expulerit.

IN VACVVM VENIAS] in vacuum, mortuo filio primo herede, locum iubeas.

PERR. HÆC AL. FALL.] id est, perrarò hic euentus frustratur. tractum a cubis, in quibus fortuna quidem dominatur, sed tamen nonnihil ars adiuuat, & digitorum mobilitas, & cetera, quæ tenent callidi aleatores.

QVI TEST. TR. T. CVMQVE] quicúque testamentum tibi tradet, &c. tmesis.

ABNVERE, ET TABVLAS] id est, memento id recusare, & tabulas abs te remouere, ita tamen, vt raptim, & limis, hoc est, obliquis oculis inspicias, quid prima cera, id est, prima tabula testamenti, in qua scribuntur primi heredes cōtineat, vt scias, verùm solus sis heres institutus, an tibi dati sint coheredes. Sciendum est autem in prima cera scribi solitos primos heredes, in secunda secundos, & ita deinceps.

QVID PRIMA SECVNDO] in primo versu, testatoris nomen: in secundo, heredis, aut heredum scribebatur. neq; verò iis assentior, qui *secundo versu* interpretantur secundo gradu. nam qui secundo gradu erant instituti, secundi heredes dicebantur, quos etiam substitutos appellāt. prætereà hîc vnus est gradus dumtaxat, non plures. Iam verò in tabulis ceratis scribere consueuisse antiquos, constat. itaque sic loquebantur, *prima cera, media cera, vltima cera.* quo genere loquendi significabant primam, mediam, vltimam partem, seu tabulam testamenti. Sueton. in C. Iulio, *sed nouissimo testamento tres instituit heredes sororum nepotes, C. Octauium ex dodrante, & L. Pinariū & Q. Pedium ex quadrante: reliquos in ima cera.* Idémque de aliis tabulis sentiendum. M. Tull. libr. Accus. I. *deinde in codice extrema cera nomen infimum in flagitiosa litura fecit.* Plaut. Curcul. *Dum scribo, expleui totas ceras quattuor.* Idem Asinar. *Aut quòd illa dicat peregrè allatam epistolam: Ne epistola quidem vlla sit in ædibus: Nec cerata adeo tabula.* Et paucis versibus pòst, *Ne vlla sit cera, vbi facere possit litteras.* Idem Bacchid. *cedo tu ceram, ac linum actutum. age obliga, obsigna citò.* Idem ibidem, *Cera quidem haud parcit, neque stilo: sed quicquid est, perlegere est certum.*

VELOCI PERC. OC.] celeriter perlegito tacitus.

PLER. RECOCT. SCRIBA] Coranum significat, qui ex scriba quinqueuiratum adeptus mox ex quinqueuiro, scriba iterum factus erat. Ita dicuntur autē quinqueuiri, vt duumuiri, triumuiri, decemuiri, & similes. Recoctum igitur scribam appellat, vel quòd ex quinqueuiro refectus erat scriba, quod munus ante quinqueuiratum gesserat: vel quia hic Coranus, quamuis aliquantùm esset ætate prouecta, ita firmus erat tamen, & validus, vt recoctus esse videretur: vel quia erat callidus, atque astutus, multis in negotiis exercitatus, tritus, ac versatus veterator: vel per recoctum, simpliciter ætate grandem significat. quod videtur Seruius velle, qui hunc locū profert ad illum Virgilij locum libr. II. Æneid.

solidum

solidum nodis, & robore cocto. Nota autem est omnibus de Æsone à Medea recocto fabula: itemq; de Pelia, quam sic explicabat Diogenes Cynicus, vt diceret, Medeam non fuisse veneficam, sed eruditam & sapientem fœminam. illam enim sumere solitam homines molleis, & desidia, luxuria, voluptate fractos: eósque labore & exercitatione fatigare, atque ita validos & robustos efficere. vnde hanc opinionem, famámque de ea fluxisse, illam hominum carnibus coctis, eos iuuenes reddere consueuisse. Plaut. in Pseud. *Quis sorbitione faciam ego te hodie meá, Item vt Medea Peliã concoxit senem: Quem medicamento, & suis venenis dicitur Fecisse ex sene adolescentulum.* M. Tull. in Catone Maiore, *quò quidem me proficiscentem haud sanè quis facilè retraxerit, néve tamquam Peliam, recoxerit.* Varro Marcip. *Peliam Medea permisse, vt se viuum deglu beret, dummodo puellum redderet.* Ita Catullus Suffectum quendã, senem recoctum dicit, quasi iterum iuuenem factum. Quòd si per recoctum vafrum, & callidum intelligemus, erit translatio à rebus coctis, & recoctis. sententia autẽ huius loci hæc est: Sæpe accidet, vt senex aliquis diues & astutus à captatore insidiis appetitus, eius spẽ fallat, vt Coranus Nasicam delusit. Simile exẽplum commemorat Cornelius Tacitus libr. 13. Annalium de Pomponio Siluano, repetundarũ accusato, & absoluto loquens, *valuitq; pecuniosa orbitate & senecta: quam vltra eorum vitam produxit, quorum ambitu euaserat.*

Corv. delvd. hiantem] captatorem inhiantem, & insidiantem hereditati deludet, ac frustrabitur.

Dabit risvs] præbebit risus, præbebit argumentum ridendi.

Nvm fvris, an] Vlysses non satis intelligens, quid sibi velit Tiresias, quærit, vtrùm furat, vt solent vates: an prudens, & sciens eum ludificiet. Plato in Timæo scribit, neminem mẽtis compotem vaticinium diuinum ac verum attingere: sed aut in somnis prudentiæ facultate impedita, aut morbo affectum, aut diuino aliquo afflatu cõcitatum. Verba Platonis sunt hæc, οὐδεὶς γὰρ ἔννους ἐφάπτεται μαντικῆς ἐνθέου καὶ ἀληθοῦς, ἀλλ' ἢ καθ' ὕπνον τὴν τῆς φρονήσεως πεδηθεὶς D δύναμιν, ἢ διὰ νόσον, ἢ τιν' ἐνθουσιασμὸν παραλλάξας.

Qvicqvid dicam, avt] videtur diuinatores, & vaticinia irridere, atq; adeò ipsum Apollinem: si intelligamus, hoc eum dicere, diuinos, & vates ambigua loqui, & quæ in hanc, vel in illam partem trahi possint. Alij non putant esse iocum, sed seriò dici à Tiresia, quicquid dicturus sit, id aut fore, aut non fore, fore, si fore dixerit: non fore, si negarit fore. qui fortasse falluntur. Nam Horatius vbique sui similis est: id est, comis, facetus, & vrbanus. Verumtamen vtatur suo quisque iudicio.

Divinare etenim] ridiculum erat, quod iamiam dixerat, iuxta priorem explicationem. magis ridicula est ratio: quasi verò magnæ

A diuinationis sit, id dicere, quod sit vel futurum, vel non futurum. nonnulli tamen, vt iam dixi, superiorem versum sic explicant, *quicquid dicam*, id est, quicquid dicam futurum, id eueniet: quicquid non futurum, non eueniet: vt nullus insit in his verbis iocus, nulláque irrisio.

Si licet, eos] sic habent omnes libri vulg. cum quibus consentiunt pleriq; manuscrip. pauci quidam discrepantes habent, *si licet, edam*, quam scripturam siquis fortè probabit, ea sic mihi videtur explicanda. sed tamen (inquit Vlysses) quid sibi velit ista fabula, subintellige, *ede*. cui respondens Tiresias, *edam*, inquit. Tale est illud apud Ciceronem de P. Victorij sententia libr. 4. epist. ad famil. epistola 11. *postea se à Marcello ad me* B *missum esse, qui hæc nuntiaret, & rogaret, vti medicos. Coegi, & è vestigio, &c.* sic enim legendum putat vir ille doctiss. ex auctoritate codicis antiquissimi: non, vt vulgò, *vti cogerem medicos.* Nam verbũ *cogerem* dicit ille natum esse ex annotatione, atq; subintelligendum.

Temp. qvo ivvenis Parthis] Augustum significat, quo imperium obtinente Parthi signa, quæ Crassus, & Antonius amiserant, vltrò Romam remiserunt. epist. ad August. lib. 2. *Et formidatam Parthis, te principe, Romam.* his versibus autem tempus notat.

Forti nvb. proc. Cor.] Nasica socer captabat Corani generi testamentum: Coranus G gener à Nasica socero captabatur, dolisq; petebatur. Iam verò propterea quòd Vlysses multis sæculis ætatem Augusti antecessit: cum Vlysse autem Tiresias apud inferos verba facit, iccircò inducitur Tiresias hæc narrans non tãquam præsentia (cùm tempora repugnent) sed tanquam multis pòst annis euentura.

Met. reddo. solo.] id est, non libenter reddentis, à reddendo abhorrentis. *metuentis* enim idem valet, quod φυλαττομένου, id est, cauentis, fugientis, vt sæpe iam admonuimus. significat, hunc Nasicam, fuisse fraudatorem, & infitiatorem lentum, neq; bona fide, neq; ad diem æs alienum dissoluere consueuisse. *solidum* accipio solidum æs alienum, siue dotem deberet, siue quid aliud. sic loquitur M. Tull. pro C. Rabirio Post. *ita bona veneant, vt solidum suum cuique soluatur.*

Gener] Coranus: cui Nasicæ filia nupta erat. socero] Nasicæ, Corani captatori, & insidiatori bonorum.

Mvltùm negatas] quas multùm & sæpe negauerit se inspicere velle.

Præter plorare] id est, præter ploratum, & fletum, propterea quòd spe sua deciderit. οἰμώζειν iubent eum Græci, cui malum & damnum precantur. annot. sup. sat. vlt. lib. 1. *Demetri, téque Tigelli Discipularum inter iubeo plorare cathedras.* vide & quæ annotauimus ad illum locũ. *O multa fleturum caput.* ad Od. 5. epod.

Illvd ad hæc ivbeo] Alia discendi ratio, quam Vlyssi præscribit Tiresias, quæ

tamen ad idem genus refertur.

Mvlier si forte] mulier vel vxor, vel concubina.

Temperet] regat. Nam hoc proximo modo locutus est Od. 24. lib. 3. *Nec ducata regit virum Vxor.* altero Od. 3. eius lib. *qui mare temperat.*

Lavdes lavd. vt abs.] laudes mulierem, aut libertum, absentem scilicet: (immò præsentem. magis enim hoc assentatori & captatori conuenit) vt vel ab hoc, vel ab illa lauderis absens. Non temerè autem hoc dictum. nam nemo absentem laudat, qui non amet. quocirca si te absentem laudet mulier, aut libertus, dubitare non debes, quin ab eis ameris. Iam hamus ad capiendum amicum efficacissimus est, laus, quamuis eam assentatores valde suspectam reddiderint, vt oleum, vnguentatij. Quemadmodū enim hi oleum: sic illi laudem, ad decipiendum alterum corrumpunt. Quare vt vino, sic laude modicè vtendum est, oe & hîc veritatis, & illic temperantiæ fineis transeamus. Minimè igitur præsentem laudare debet is, qui & verus amicus esse, & verum amicum parare studet, sed absentem potiùs. Neq; verò existimanda est laus absentis minùs valere ad eius, qui laudetur, amicitiam conciliandam, quàm præsentis. Immò verò contra se res habet. Quemadmodum enim acriùs feriunt, qui è longinquo loco iaculantur, quàm qui è nimis propinquo: sic magis hominū amorem beneuolentiàmque commouet atque excitat, qui absenteis, quā qui præsenteis laudat.

Adivvat] συμβάλλεται, συνεργεῖ, confert, conducit.

Sed vinc. longè pr. ip. Exp.] sed longè præstat, senem ipsum capere. tralatio ab expugnatione oppidorum. sic sat. 9. lib. 1. *velis tantummodo: quæ tua virtus, Expugnabis.* Eodem ferè simili vsus est Themistius iunior oratione tertia his verbis, προσηκεν τοῖς δὲ οὐκ αὐτῷ μόνῳ τῷ θηρευθέντι τὰς μηχανάς, ἀλλὰ κἀκείνοις, οἳ προσελόντες ἐπέθεσαν ἡμῖν ἔργον ποιήσειν: id est, admouendæ autem sunt machinæ non ei soli, qui captatur, seu oppugnatur, sed etiam illis, qui antè captiorem oobis facilem ad ingrediēdum reddent. qui locus ad hæc Horatiana maximè accommodari potest, vt intelligamus, maximè esse optandum, senem ipsum expugnare: secundo loco, eos, qui facilem aditum ad eum capiendum præbeant.

Vecors] excors, stultus: quasi mali cordis, inquit Festus.

Cave te roget] posteriorem syllabam verbi *caue* corripuit, vt & epist. 13. lib. 1. *Vade vale, caue ne titubes, &c.* non celabo lectorem tamen me in quibusdam libris manuscriptis reperisse scriptum *caueas roget.*

Vltro] noli expectare dum rogeris, sed vltrò, id est, non rogatus, ἀπαράκλητος, vxorem ei tuam trade, vt potiori.

Vtne tenes? p. t.] poteritne perpelli ad hoc flagitium Penelope, tam frugi, & tam pudica?

A persuaderi ne ei poterit, vt adulteretur, mulieri tam temperanti, & pudicæ? à verbo perducendi, perductores sunt appellati, qui mulieres nobileis vel promissis inductas, vel vi, & minis coactas ad potentiores viros perducunt. Cic. 1. li. accus. *lenonum, aleatorum, perductorum nulla mentio fiat*, quamquam docti quidam *productores* illo loco legendum censent, vt Latinum Græco respondeat, προαγωγεῖς.

Tam frvgi, tàmqve pvd.] pudicitiam Penelopæ omnes ferè scriptores prædicant, Homerum secuti: qui eam passim hac pudicitiæ laude afficit, pudicissimamque describit, vsque adeo, vt neque ex eius oratione, neque ex factis vel tenuissima impudicitiæ suspicio in eam

B iure constitui, aut accommouerit possit. Occurrit mihi locus ille ὀδ. σ. in quo Eurynomam anum hortantem, vt loto corpore, faciéq; vnguento, seu oleo perfusa in conspectum filij prodeat, & cum eo loquatur, malè accipit verbis: atq; formam suam, posteaquam Vlysses ad bellum Troianum profectus sit, defloruisse, atque exaruisse: itaque sibi talem munditiam esse neglegendam: quæ verba locuta, ancillas euocari iubet, vt sibi præstò sint: nam se solam in cœtum virorū prodire nolle. sic Hom. Τὸν δ' αὖτε προσέειπε περίφρων Πηνελόπεια· Εὐρυνόμη, μὴ ταῦτα παραύδα κηδομένη περ, Χρῶτ' ἀπονίπτεσθαι, καὶ ἐπιχρίεσθαι ἀλοιφῇ. & eodem libro Eurymacho

C vni è procis formam ipsius laudanti, atque affirmanti, si ab omnibus Argiuis, & Græcis spectata esset, multo pluteis in eius ædibus procos epulaturos: respondet, formam suam defluxisse post initium belli Troiani, quòd si Vlysses domi sit, maiorem suam gloriam futuram ex viri præsentia, quàm ex forma. Sed Pausanias Arcad. narrat sua ætate poesin quandam Θεσπρωτίδα inscriptam extitisse, in qua scriptum esset, Penelopam Vlysse ex Troia reuerso filium peperisse nomine Ptoliporthum. addit & illud, Mantinenseis vulgò dicere, Penelopam ab Vlysse domo eiectā, & sibi suas res habere iussam, quòd viros à se quæsitos, & arcessitos domū intromisisset: atque illam quidem primò Lacedæmonem se contulisse: deinde relictâ Lacedæmone Mantineam profectam esse, ibique diem suum obiisse.

D Qvam neqv. pr. &c.] quam proci corrumpere, & labefactare non potuerunt: quam ad adulterium impellere nequiuerunt.

Recto depell. cvrsv] ex hoc loco illum puto esse emendandum, qui est sat. 3. eiusd. lib. *Palantes error certo de tramite pellit*: & legendum, *recto de tramite.*

Ven. en. magnvm don. p.] respondet Tiresias. atq; hæc subintelligenda aut similia quædam, Quid mirum, procos non potuisse vxorem tuam ad stuprum perducere? *Venit enim, &c.* i. venerunt enim ad eam iuuenes illiberales, & parci ac restricti in magnum donando, proci Penelopæ nō admodum effusè, nec largè donabāt: parcè & illiberaliter donabant: fortasse quia donandi

donandi facultatẽ non habebant, non quòd donare nollent. De largitione procorum vnus mihi duntaxat locus succurrit, qui est ὀδ. σ. eo loco mittit quisque suum ad Penelopam munusculũ per puerum: Antinous vestem muliebrem elegãtissimã duodecim fibulis aureis nexam: Eurymachus monile aureum, electro intertextum, affabre factum, ac perpolitum: Eurydamas duo aurium ornamenta pulcherrima, summoq; artificio elaborata: Pisander torquem: alij aliud. Verba Homeri sunt hæc, Δῶρα δ' ἄρ' οἴσε ἑκάστῳ κήρυκα ἔχα ἕως· Ἀντινόῳ μὲν ἔνεικε μέγαν περικαλλέα πέπλον Ποικίλον, ἐν δ' ἄρ' ἔσαν περόναι δυοκαίδεκα πᾶσαι Χρύσειαι, κληῖσιν ἐϋγνάμπτοις ἀραρυῖαι· Ὅρμον δ' Εὐρυμάχῳ πολυδαίδαλον αὐτίκ' ἔνεικε Χρύσεον, ἠλέκτροισιν ἐερμένον, ἠέλιον ὥς. Ἕρματα δ' Εὐρυδάμαντι δύω θεράποντες ἔνεικαν Τρίγληνα, μορόεντα. χάρις δ' ἀπελάμπετο πολλή, &c. Sed non celabo lectorem, Simeonem Bosium Lemouicẽ, virum doctum, quem iam anteà sæpè commemoraui, Auratı olim contubernalem conuictorem & discipulum, existimare hîc esse legendũ, *Vinit enim magno, donandi parca iuuentus*: vt sic hæc sententia. Penelope magno venalis est, id est, non nisi magno pretio emi, seu non nisi magna mercede conduci potest: at iuuentus, parca est donandi: id est, at proci Penelopæ, sunt illiberales & restrictiò donando: non donant liberaliter.

Nec tantùm Ven. qvant. st.] multis locis commemorantur ab Homero procorum prandia, cœnæ, compotationes, epulæ: exempli causa, ὀδ. β. sic queritur de procorum conuiuijs Telemachus in concione, Οἱ δ' εἰς ἡμέτερον πωλεύμενοι ἤματα πάντα Βοῦς ἱερεύοντες, καὶ ὄϊς, καὶ πίονας αἶγας Εἰλαπινάζουσιν, πίνουσί τε αἴθοπα οἶνον Μαψιδίως, id est, hi autem domi nostræ assidue versantes, boues immolantes, & oueis, & pingueis capras epulantur, & vinum rubrum bibunt, &c. & ὀδ. γ. Pallas Vlyssi eandem procorum in ædibus alienis intemperantiam, insolentiam, ac luxuriam narrat ipsi Vlyssi, Ἀνδρῶν μνηστήρων, οἵ τοι βίοτον κατέδουσι.

Sic tibi Penel. frvgi est] id est, quia proci pauca munera largiuntur, & quia studiosiores sunt poculorum, & obsoniorũ, quàm rerum Venerearum, icircò tibi Penelope casta & pudica est, alioqui ceterarum mulierum similis futura.

Qvæ, si semel vno] si semel munera ab vno sene acceperit, lucro tecum communicato: si semel experta sit, quantus insit fructus in consuetudine senis diuitis: numquam poterit ab hoc quæstu demoueri. *de sene gustarit* autem videtur è Græco imitatum, τῶν γερόντων γεύονται. Significat, mulieres ferè omneis, quantumuis castæ, ac pudicæ habeantur, muneribus capi, & labefactari solere.

Vt canis, à corio nvmq.] prouerbium est, quod in eos cõuenit, qui postea- A quam rem aliquam iucundam, & optabilem gustarunt, ab ea ægrè auelli, aut deterreri possunt. sic autem efferũt Græci, χαλεπὸν μαθοῦσαν κύνα σκυτοτραγεῖν, id est, periculosa res est canis, quæ corium rodere didicerit. Theocritus paullò alter εἰδ. ι. χαλεπὸν χορίω κύνα γεῦσαι, id est, periculosum est, canem de intestinis gustauisse.

Ex testamento] iussu, aut voluntate ipsius testatrix ipsa sic se voluerat efferri.

Elata] elata è domo ad rogum. Terent. Andr. *effertur, imus.* Plautus Asinar. *Vtinam sic efferamur.* Idẽ Mostell. *vidi efferri mortuum* M. Tull. epist. ad Att. lib. 15 epist. 1. *Cn. Lucullus familiaris noster matrem efferebat.* Etiam Græci ἐκφέρειν dicunt, ex quo ἐκφορά.

B Scilic. el &c.] si fortè anus illa mortua ex humeris heredis elabi posset.

• Credo qvod nimiùm instit.] credo (inquit Tiresias) icircò anum illam voluisse se ita efferri ab herede, quia is fuerat supra modum in ipsam officiosus: quia odiosè, & molestè viuam coluerat: nimio officio eam prosecutus fuerat. Monet igitur hoc exemplo Vlyssem Tiresias, vt in officio senibus, aut vetulis præstãdo, operaq; danda, modum seruet, videatq; ne sedulitate peccet, néve, dum officio, & studio, senis, anus diuitis gratiam aucupatur, offendat, atq; abalienet. credibile est autem, verbis testamenti hoc fuisse expressum, ne captator ille ab anu institutus heres, & iussus corpus eius oleo C perfusum nudis humeris ad rogum ferre, heres esset, si corpus excideret, aut sub ea conditione institutum esse, si testatricis corpus oleo multo perfusum nudis humeris portaret.

Ne desis operæ, néve] cautè ne officio tuo desis, néve suprà modum sis officiosus id est, ne superes modum in opera tua præstanda, atque obtrudenda. Nam (vt air alibi) *sedulitas, stultè quem diligit, vrget.*

Difficil. et moros.] difficilem, χαλεπὸν, δύσκολον, morosum, δύσκολον. suprà Od. lib. 1. senectutem morosam appellat. morosi enim ferè sunt, senes: & item difficiles. epist. ad Pison. *Difficilis, querulus, laudator temporis acti.*

D Off. garrvlvs. vltro Non] si illam distinctionem, & lectionem probamus, *garrulus vltro*, hæc sententia est: qui vltrò garrit, id est, qui non prouocatus, aut interrogatus loquitur, idque supra modum, offẽdet. sin, vt hîc scriptum est: *vltro* pertinebit ad ea, quæ sequuntur, *Non etiam sileas.* Sed quid erit, *Non etiam vltro sileas?* arbitror, cum *vltro silere* dicendum, qui appellatus, aut interrogatus, aut alioqui ad loquendum prouocatus, tacet. ab eo enim silentium oritur: & ipse sine causa tacet: immò cùm causam nactus sit loquendi à diuite oblatam, tacet. Itaq; vltro silet. Vetat igitur Tiresias Vlyssem captatorem vltro silere, id est, causam & originem silentij esse. Et verò mediocritatem seruare iubet. Nam primùm monet, vt garrulitatem vitet: deinde deterret à nimia taciturnitate, qualis est eius

qui ad sermonem prouocatus, tacet. In cod. Ian. & Tornesij scriptum reperi *vltrà.* quam scripturã si quis probabit, interpretabimur vltrà quàm satis est, vltra modum. Nam inest etiam hæc in hoc loco difficultas, quòd in aliis cod. interpunctionis nota post nomen *garrulus*: in aliis post vocem *vltrò*, siue *vltrà*, locatur. iudicet igitur lector.

DAVVS SIS COMICVS] talis esto, qualis inducitur Dauus in comœdiis, nempe seruiliter, & timidè cum domino loquens, eiq; non nisi ad rogata respondens, neq; eum interrogare audens. talis etiam ab ipso Horatio inducitur sat. 7. infr. *Iamdudum ausculto: & cupiens tibi dicere seruus Pauca, reformido.*

CAPITE OBSTIPO] incuruato, inflexo, inclinato: qui gestus est hominis animum demittentis, & ad palpandum parati. M. Tull. in Arato, *Obstipum caput, & tereti ceruice reflexum, Obtutum in caudam maioris figere dicas.* Lucret. libr. 4. *Denique vt in fabrica, si praua est regula prima: Normáque si fallax rectis regionibus exit: Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum: Omnia mendosè fieri, atque obstipa necessum est, Praua, cubantia, prona, supina, atque absona tecta.* quem Lucretij locum testem producens Festus, legit *obstita*, in voce *obstitum.* sed puto, Festũ eo loco esse mendosum, & legendum, *obstipum*, & *obstipa.* nam aliud est *obstipum*, aliud *obstitum.* Sueton. de Tiberio, *Incedebat ceruice rigida & obstipa, adducto fere vultu.*

OBSEQVIO GRASSARE] *grassari*, vt Nonius Marcellus docet ex Næuio & Afranio, idẽ ferè valet, quod ambulare, & iter facere. Festus autem ait antiquos *grassari posuisse pro adulari: præterea grassari latrones dici vias obsidentes. gradi siquidem ambulare est. vnde tractum grassari, videlicet ab impetu gradiendi.* quod item ex Sallustio probari potest, procemio belli Iugurth. *Sed dux, atque imperator vitæ mortalium, animus est: qui vbi ad gloriam virtutis via grassatur, abunde pollens, poténsque, & clarus est, neque fortuna eget.* & ita Liuius libr. 10. *consilio grassandum, si nihil vires iuuarent, ratus.* Idem libr. 45. *Etiam apud vos fuisse audimus, qui assentando multitudini grassarentur*, Itaque hæc verba *obsequio grassare*, hanc sententiam videntur continere, Obsequio, opera, officio aditum tibi ad diuitem pate facito: nulla alia ratione, aut via diuitem capta, quàm obsequendo: insidiare diuiti obsequio. nam grassari valet interdum insidiosè, & dolosè ambulare. vnde grassatores sunt nominati, qui vias obsident, vt repente viatores inermeis, neque satis instructos, ac paratos adoriantur, vt paullò autẽ ex Festo ostendimus.

SI INCREBRVIT AVRA] hæc etiam nunc in nonnullis libris impressis hæc mendosa scriptura *increbuit*: vsque adeò difficile est inueterata vitia exstirpare. Nos autem multis verbis docuimus ἀνταπόδοσιν in annotationib. ad lib. Aristot. de moribus, ad Nicomac. hoc verbum sic esse scribendum, non, vt vulgò, *increbuit*. libri autem calamo exarati alij habent *increbuit*, vt & nos curauimus excudendum: alij *increpuit*, quæ

A scriptura corrupta est. *si increbuit aura*, id est, si ventus factus est acrior, ac vehementior. sic loquitur & M. Tull. lib. 7. epist. ad Trebat. *ventus increbrescit. cura vt valeas.* & Virgil. lib. 3. Æneid. *Crebescunt optatæ auræ, portúsque patescit, Iam propior.*

CAVTVS] valetudini consulens, sibi cauens ab iniuria cæli.

CARVM CAPVT] φίλην κεφαλήν. Omnia quæ in homine præcipuam vim habent salutis & vitæ conseruandæ, aut quæ summam præbent voluptatem atque vtilitatem, cara dicuntur à poetis Græcis, vt φίλη ψυχή, φίλον κῆρ, φίλος θυμὸς, φίλα γούνατα, φίλη κεφαλὴ, φίλα ὄμματα, φίλοι ὀφθαλμοὶ, φίλη πάτρις, φίλος οἶκος, vel φίλα οἰκία in numero multitud. φίλη B μήτηρ, φίλα τέκνα, &c. id est, cara anima, carum cor, carus animus, cara genua, carum caput, cari oculi, cara patria, cara domus, seu caræ domus, cara mater, cari liberi, &c.

EXTR. TVRBA OPPOS. HVM.] nequis eum in turba iactet, aut impellat. *oppositis humeris* tuis scilicet, προβαλὼν τοὺς ὤμους σου. obiectis humeris, tamquam scuto aduersus pulsum multitudinis & turbæ. Theophrastus ἠθικ. χαρακτ. in describendo assentatore etiam hoc argumentum commemorat non admodum dissimile, καὶ τοὺς ἀπαντῶντας ἐπιστῆσαι κελεῦσαι ἕως αὐτὸς παρέλθῃ: id est, & proprium est assentatoris iubere eos, qui obuiam eunt, consistere, donec ille C præterierit.

AVRVM SVBSTR. LOQ.] si tibi res est cum loquaci sene, aureis tuas, si fieri potest, cõprime, vel obtura, vt ne eius loquacitate offendaris: sed potiùs, vt eum, quandiu ei videatur, loquentẽ perferre, ac perpeti possis. aureis tuas ei præbe verberandas, atque obtundendas: verùm tamen ne te loquacitate sua obtundat, & exsurdet, eas substringe, & supprime, vt minus molestè & sine periculo surditatis eius garrulitatem ferre possis. Sic mihi videtur hic locus esse explicandus, non, vt Acr. & Porphir. *aurem admoue, & intende.* Iam qui aureis suas obturant, facilius quemuis clamorem, sonitum, strepitum, fragorem excipiunt, ac perferunt, neque vllo pacto D commouentur, quemadmodum Satyrus ille Clazomenius apud Aristot. problem. τμημ. γ. quod esset ad maledicendum promtus ac propensus, cùm sibi in iudicio causa dicẽda esset, ne ad maledicẽdum aduersario, si eum audiret, impelleretur, ac potius vt de re ipsa diceret, aureis sibi obturauit. Ita dicimus clausis oculis periculũ adire, id est, sine vllo metu, ac dubitatione, propterea quòd, qui clausis oculis, vt Andabatæ illi, seu Antandabatæ potius, sese periculo offerunt aut laborem aliquem suscipiunt, facilius vtroque defunguntur, quàm si periculi, aut laboris magnitudinem oculis cernant: & ægri, qui sunt teneriores, pharmaca solent clausis oculis deuorare. Sic apud Platon. in Gorgia, Socrates probat, vnumquemque, qui aliqua in te peccant, vltrò ad iudicem ire, atque ad pœnam à lege constitutam

tutam subeundam occurrere, & quodammodo clausis oculis, & fortiter sese vrendum ac secandum medico præbere oportere. verba Platonis hæc sunt, παρέχειν μύσαντα καὶ ἀνδρείως ὥσπερ τέμνειν καὶ καίειν ἰατρῷ. vt igitur ad Horatium reuertar, sic hunc locum explico, aurem, videlicet tuam, substringe loquaci seni, id est, aure tua substricta & compressa, sine senem istum loquacem, quandiu volet, verba fundere: aureis tuas ei præbe totum diem, si ei libebit, longis & odiosis narrationibus tundendas, ac verberandas. Atque ita in codice quodam manu scrip. ad oram ascriptum vidi, *substringe aurem*: id est, præbe aurem. Licet dicere, quod mihi hac secunda editione venit in mentem, *aurem substringere*, positum ab Horatio pro aurem vellere, quod est admonere: vt sit hæc sententia, aurem substringe loquaci, id est, senem paullo loquaciorem, & quædam fortasse expromerem, vel euulgantem, quæ taceri præstabat, & quædam effundentem, atque afferentem, quorum enunciatio ei periculum sit allatura, admone, vt linguæ temperet: vel sic, multitudine verborum eos, qui adsunt, offendentem, nullámque loci, neque temporis, neque personarum rationem habentem, admone vt modum orationi constituat. Ita autem substringere, idem atque aurem vellere, valere dicemus: quo vsus est Virg. Sileno, *Cum canerem reges & prælia, Cynthius aurem vellit, & admonuit, &c.* idem in Copa, *Mors aurem vellens, viuite, ait, venio.* Adr. Turnebus autem vir singulari doctrina præditus, aliter hunc locum explicandum putabat, nempe hoc modo: *aurem substringe loquaci*: id est, aurem senis loquacis leniter tracta, seu prebende, vel molliter attinge: quod faciebant qui adulabantur, & qui se amare simulabant. Ego memini, apud Plautum *prehendere crineis & auriculas*, esse amatoriè, & blandè aliquē delinire, & permulcere, sed *substringere aurem* fortasse non idem valet. Veruntamen iudicet lector eruditus.

IMPORTVNVS AMAT LAVDARI?] si in eo importunus, quòd cupit laudari: si assiduè vult laudari, &c. Importunus is est, (vt alibi annotauimus) qui numquam conquiescit, neque alus conquiescendi potestatem facit. si igitur tali ingenio est, vt suis laudibus supra modum delectetur, tamdiu eius laudes persequere, donec, manibus ad cælum sublatis, dixerit satis esse.

MANIBVS SVBLATIS] gestus lætantis, & Diis immortalibus gratias agentis, vt Dionys. Halicar. lib. 3. de patre Horatiorum tergeminorum, ὁ δὲ πατὴρ, ὡς ἔμαθε τὴν διάνοιαν αὐτῶν, περιχαρὴς γενόμενος, καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείνων εἰς τὸν οὐρανὸν, πολλὰς ἔφη χάριτας εἰδέναι τοῖς θεοῖς, ὅτι παῖδας ἔδωκεν αὐτῷ γενναίους, καλοὺς, καὶ ἀγαθούς. id est, Pater autem vt eorum sententiam cognouit, lætitia elatus, & manibus sublatis in cælum, magnam se diis habere gratiam dixit, quòd sibi hoc beneficij dedissent,

A vt filij sui essent pulchri & fortes. est etiam orantis gestus, vt docuimus ad Od. 23. libr. 3. itémque ad episto. ad Loll. 2. libr. 1. admonebimus.

ET CRESC. TVM. INFLA] ingenium hominis inanis, qui suprà modum cupit laudari, quique assentatione nimis delectatur, expressit. Itaque eiusmodi quidem ingenium cum vtre comparauit: assentatoris autem orationem ad huiusmodi homines inflandos valere declarauit.

CÙM TE SERVITIO LONGO, &c.] cùm moribundus iam in lecto decubuerit, téque heredem instituerit ex quadrante.

ET CERTVM VIGILANS] & tu certò vigilans non somnians audieris, &c. solent enim

B plerumque, qui quippiam magnopere exoptāt, id in somnis cernere. Virgil. in Pharm. *Credimus? an qui amant, ipsi sibi somnia fingunt?* & piscator ille pauperculus apud Theocritum εἰδ. κα. somniat procerum quendam, & grandem piscem ad hamum decurrisse. quemadmodum (inquit) in somnis canis omnis prædam vaticinatur. sic Theocritus, καθεζόμενος δὲ δόκευον ἰχθύας, ἐκ καλάμων δὲ πλάνον κατέσειον ἐδωδάν· καί τις τῶν τραφερῶν ὠρέξατο· καὶ γὰρ ἐν ὕπνοις πᾶσα κύων ἄγραν μαντεύεται, ἰχθύα κἠγών. id est, sedens pisceis excipiebam, seu capiabam: ex calamo autem fallacem escam concutiebam. Atque aliquis è piscium pinguium numero escam appetiuit. Namque in somnis om-

C nis canis prædam vaticinatur: sic & ego piscem. *certum vigilans* igitur valet id, quod dicunt Græci vno verbo, ὕπαρ cuius contrarium est κατ' ὄναρ. Plat. lib. 2. de Repub. in extremo, οὔτ' ἄλλους ἐξαπατᾷ ὁ θεὸς, οὔτε κατὰ φαντασίας, οὔτε κατὰ λόγους, οὔτε κατὰ σημείων πομπάς, οὔθ' ὕπαρ, οὔτ' ὄναρ. id est, neque alios decipit Deus, neque per visiones, neque per sermones, neque per signorum missiones, neque vigilanteis, neque in somnis.

QVARTÆ SIT PARTIS, &c.] ordo verborum est, cum tu certò vigilans audieris hæc verba: quartæ partis heres sit Vlysses. sic suprà locutus est Od. 25. lib. 1. *audis minus & minus iam, Me tuo longas pereunte noctes, Lydia dormis?* quidam libri veteres habent, *quartæ esto partis, &c.*

D ERGO NVNC DAMA SOD.] sic dices voce flebili, & queribunda, itáne est? ergo sodalis meus, quicum mihi erat mensa, victúsque cōmunis, mihi ereptus est, & interiit? Dama autem nomen est Seruile.

NVSQVAM EST?] id est, periit: Hellenismus est, οὐδαμόθι ἐστί; οὐκ ἔστι;

VNDE M. TAM FORT. TÀMQVE] ordo est, *sparge subinde*, id est, deinde subiunge iterans hæc verba, vnde mihi tam fortem, ac fidelem amicum parabo? solemus autem oratione præcisa vti in comminationibus, conquestionibus, obiurgationibus, & similibus animi motibus, vt infrà sat. 7. *vnde mihi lapidem? vnde sagittas?*

Terent. in Eunuch. *Egóne illam? quæ illum? quæ me? quæ non? sine modò: mori me malim.* A Germanus Valés autem hæc verba, *Sperge subinde*, referenda esse putat ad veterum consuetudinem in funeribus procurandis: in quibus præter alia, quæ factitare soliti erant, flores spargebant. Virg. lib. 6. Æn. *manibus, date lilia, plenis Purpureos spargam flores: animámque nepotis His saltem accumulem donis.* Idem Daphnide, *spargite humum foliis, inducite fontibus,* [alias *frondibus*] *umbras Pastores: mandat fieri sibi talia Daphnis: Et tumulum facite, &c.*

Est gavdia prodentem] est, vt Græci, ἔξω, ἔξεστιν. id est, licet animi lætitiam fronte tegere: nihil vetat, quominus quis vultum lætitiæ indicem, dissimulatione & fictis lacrymis celare possit. notus versiculus ille ex mimo Pub. B *Heredis fletus sub persona risus est.*

Perm. arbitrio] tuo. interdum testatores, quæ post mortem suam fieri volunt, ea permittunt arbitrio vel heredis, vel legatarij: quæ verba eandem vim habent, ac si arbitrio boni viri res esset permissa. secutus sum autem libros omnes veteres, qui habent *Permissum*, nó, vt vulgati, *Commissum*: & rectè. committere enim fidei dicimus potius, permittere potestati, & arbitrio. Horat. Od. 9 lib. 1. *Permitte diuis cetera: qui simul, &c.* Idem lib. 1 epist. 18. *Arcanum neque tu scrutaberis ullius unquam, Commissúmque teges.* idem sat. 4. *Commissa tacere Qui nequit.*

Sin sordidvs] magnificè, splendidè, C non sordidè.

Malè tvssiet] tussi graui, & periculosa laborabit, quam βήχα nominant Græci. *malè* hoc loco valet, grauiter, valdè.

Hvic tv dic ex p. t. &c.] id est, huic coheredi dic, si fundum, aut domum, quæ sibi ex testamento obuenerit, habere cupiat: te ei libentissimè venditurum, & quanti velit, addicturum, atque adeò, si videatur, donaturum. *nummo*, id est, pretio vilissimo. Atque ita ferè omnes hunc locum explicant: quam explicationem adiuuans Porphyrio, scribit, si quidem eius verba sunt, legem fuisse, quæ vetaret, quicquam testamento acceptum alteri donare. Itaque qui donare volebant, & tamen contra legem com- D mittere nolebant, aut non audebant, venditionem simulabant: & quod erat, verbi gratia, centum millibus sestertium nummûm æstimabile, nummo addicebant. Sed Germanus Valés, hæc putat esse nugatoria, & *nummo* coniungendum esse cum participio *gaudentem*, hoc modo, *Dic te gaudentem nummo*: id est, malentem nummum, quàm fundum, addicere ei fundum pecunia. quam explicationem ego magis probo.

Proserpina] Proserpina mortis, & vitæ arbitra est, vt suprà diximus ad Od. 28. lib. 1. imperiúmque in primis habere in mortuos, quod & Homerus ostendit ὀδυσσ. λ. Ἤ τί μοι εἴδωλον τόδ' ἀγαυὴ Περσεφόνεια Ὤτρυν', ὄφρ' ἔτι μᾶλλον ὀδυρόμενος στεναχίζω; id est, aut quid ad me hoc simulacrum impulsum misit Proserpina? an vt magis ac magis lamentans gemam? Tibull. libr. 3. *At mihi Persephone nigram denuntiat horam. Immerito nocens parce nocere Dea.* Virg. Æn. 4. *Nondum illi flauum Proserpina vertice crinem Abstulerat, Stygióque caput damnauerat Orco.*

TVRNEBVS.

Ex lib. 2. cap. 19. *Ante larem gustet venerabilior lare diues,* Ex antiquorum pietate superstitiosa dictum est, qui de cœna lari libare solebant, ita & fructuum primitias ei sacrabant libabántque.

Ex lib. 14. cap. 24 *Ne comes exterior, si postulet, ire recuses.* Quis hic est exterior comes? nempe qui ad læuam est, qui locus interioris est: nam cùm quicquid agimus ad dextram ferè nos conuertamus, cuius maior est habilitas & agilitas quàm læuæ, fit proinde vt flexus & gyrus sit eius minor & interior, à circi consuetudine, vbi ad metam flectebant in dextram cursum, vnde & dextratio appellata est. Ita dexter qui erat, interiore flectebat gyro, vt læuus exteriore: sed & equus sinisterior ampliorem lustrabat orbem quàm dexterior, itidem & rota: Ouidius ait, 3 amo. eleg. 2.

Nunc stringam metas interiore rota, id est, breuiore cursu. nisi si quis dicat interiorem cuique & proximiorem esse dextram partem, exteriorem C læuam: indéque exteriorem comitem dici, quod & verius puto. Ouidius dextrum hominem, qui in honestiore loco est, interiorem putauit, cùm qui ad læuam esset, exteriorem vocauit, 5. Fast.

Et medius iuuenum non indignantibus ipsis
Ibat, & exterior, si comes vnus erat.

Visne tegam spurce Dama latus? Sermonum secundo scribit Horatius, quod quidem illic ab Horatio fingitur ab Vlysse, vt Heroë indignum recusari: & Oppius ait libr. 4. de bell. Alexandr. *deinde post Racilium, nam is latus Cassij tegebat, quasi responsum ab eo peteret celeriter dato loco, cum se insinuasset, sinistra corripit eum, dextráque bis ferit pugione.* his locis velut chirographis aut testationibus, tegere latus intelligimus esse latus sinistrum alte- D rius, qui vel ætate vel honore superior est, claudere: quod qui facit, tanquam pro scuto sit, quo latus præterrimque sinistrum tegitur, latus tegere dicitur: aut vt qui in acie nobis ad læuam adstat, dum scutum ad dextram vertimus, nudum latus sinistrum protegit.

Ex lib. 6. cap. 4. Ex Senecæ loco perspici potest, cur ab Horatio scriptum sit,
Visne tegam spurco Dama latus? Nam cùm Dama diminutionis forma à Demetrio deductum sit, nomen seruile est, & in Horatio libertini hominis, quales multi ad opes perueniebant, & si pro vilissimis & sordidissimis semper habebantur. Adscribam Senecæ verba, libr. 4. Controuers. *Idem res dicebat omnes sordidissimas, acetum & puleium, & Damam & philerotem, laternas & spongias.* Cùm igitur Horatiani mihi loci in mentem iter legendum

gendum venisset, in articulo opprimeodum putaui & huic schedulæ inserendum, cùm ei nonnulla lux è Seneca adfulgere videatur.

Ex libr. 2. cap. 19. *Quinte puta aut Publi*, quod Horatius ait, expressit mores Romanorum, qui cùm aliquem honorificè, vt liberum aut ingenuum appellabant, prænomine salutabant. Nam salutare cognomine, familiaris erat, vt apud Ciceronem *Cæsar Pulchre*: & Polybius in historia semper superiorem Africanum honoris credo, gratia, Publium appellat, & apud Persium scribitur falsè & venustè, Sary. 5.

Marco spondente recusas. & Ibidem.

-- has signa Marte tabellas & Saty. 5.

Ingentes trepidare Titos: & quasi dignitas ingenuorum in prænomine tota posita sit, quo serui carebant. Scribit idem, Sat. 5.

Verterit hunc dominus, momento temporis exit

Marcus Dama. Potest tamen & in eo interdum quiddam familiaritatis latere.

Ex lib. 24. cap. 28. *De cute quid faciat ille, vel ille sua* apud Martialem, lib. 7. epig. 9. est de corpore, vt & apud Flaccum, *Pelliculam curare iube.* Sic & χρὼς Græce cutis & corpus est. nam Latini Græcanicum sermonem æmulari gaudebant.

Ex lib. 26. cap. 27. Pellicull. c. 1. Hic locus explicatur suprà Epistola 2. lib. 1. in versu,

In cute curanda plus æquo operata iuuentus.

Ex lib. 13. cap. 17. *Si cognitor ipse*, è chirographis exemplis repertum aliquanto concinnius erit, quàm vt peruulgatum *Sis cognitor*: nec vero si inusitatum est in imperandi modo, eóque comicus Plautus vtitur.

Ex lib. 2. cap. 19. *-- seu pingus tentus omaso*, ad eo contemptum dicitur de eo, qui obsoniis se saturatvilibus, vt li. 1. epist. 15. *-- tabulas cœnabat omasi.* Qui autem è Romanis testamenta faciebant, tabulas his, quos vel legato, vel parte hæreditatis prosequebatur, interdum ostendebant, vt postea obsignatas reponerent, nec nisi ipsis mortuis aperirentur: quibus autem ostendebantur, inspicere abnuebant & recusabant, ne hæredipetæ & captatores viderentur.

Horatius tamen monet oculis limis primæ ceræ secundum versum saltem percurrat captator, ne illudatur vana spe. Nam qui testantur & vltrò inspectandas offerunt tabulas, cùm putent negaturum recusaturúmque inspicere verecundè captatorem, cui simulant se aliquid reliquisse, vana spe lactant, nihilque interdum relinquunt: quod deprehensum in Nasica est, cui impudenter captanti tabulas testamenti sui Coranus gener ostendit, legeréque sæpius tenuêtem, tandem coëgit: qui intellexit nil sibi legatum, sed frustrà sibi euenisse captatorias artes. Neigitur qui io testamento aliquid sibi relictum credit, fallatur, vt Nasica, obliquo oculo celeriter rapiat quid scriptum sit io prima cera, ne ludibrio habeatur.

Ex libro 21. cap. 26. *Sed non omnia displicere vellem*

A *Tibi, & Suffetio seni recessi*, Catullus in clausula epigrammatis 50. cùm iocos frigidiores videret seueris non placituros, personam quæsiuit, cui eos attribueret & ad veniam dixit, id est, tibi homini seno, & Suffetio veteri seni: tibi seuero & acri iudicio prædito & Suffetio homini multo rerum vsu trito, nimiúmque graui. Quibusdam videtur traoslatio esse ducta à metallis, quæ recoquendo meliora & puriora fiunt, omnique scoria liberantur & aliena materia. Sed hic potius ab his ferramentis ducitur, quæ cùm inueterarunt, recoquuntur, vt reficiantur ac reformentur, aut in aliam speciem mutentur. Itaque quod multi temporis est, exponitur à Seruio. In lib. 11. Æn. Horatius

B *Scriba ex quinque viro, coruum deludet hiantem*, id est, qui sæpe factus & refectus est scriba. Sic recoxisse Peliam dicitur Medea, id est, reformasse atque renouasse, vt recoctus senex sit hic annosus, antiquus, longæ ætatis, & plurimi vsus, multis in rebus tritus & versatus, ideóque seueri & acris iudicij. Quinque virum primi nominis Iurisconsulti, vt hoc etiam appingam in Horatio signatorem explicant quòd quinque signatores adhiberi solebant: ego verò puto nomen esse magistratus, vt in coloniis deducendis & agris assignandis. Nam Triumviros, Quinqueviros, Decemviros, Vigintiviros legi assignatores agrorum fuisse. Cicero Quinqueviri meminit in

C Lucullo. *neminem esse pratorem, imperatorem, nescio an ne Quinquevirum quidem quemquam nisi sapientem.* Sed & quinqueviri de exilio iudicabant, vt & eleganissimè docuit Pithœus. Erant & quinque viri mensarij, & quinque viri muris turribusque reficiendis, quod paruum erat & exiguũ munus. Sed qui scribæ sæpe fuerant & quinque viri, veteratores & callidi habebantur. Scribis, qui sunt χαμματεῖς, postea adiecti fuot Cancellarij, qui erant, vt veteres critici explicat, ἀντιγραφεῖς. Erant & quinque viri cis & vltra Tiberim, quorum non admodùm magnum munus erat, cùm quidam magistratuum vicarij forent, de quib. Horatium potissimum locutum esse credo: ac fortasse Coranus scriba & quinque vir fuerat.

D Ex lib. 2. cap. 19. O Laërtiade quicquid dicam, aut erit, aut non. Ita apud Horatium vulgo accipi video, quasi vates illudantur: Sed, ni fallor stultissimus esset Tiresias, si vltrò sibi detraberet. Potius opiner eum dicere, se non esse alius vatibus similem, qui diuinorum nomen ementiuntur, homineśque falluot: Idcircóque ambagibus, ne in mendacio deprehendantur, sua responsa inuoluunt, & draconem nescio quem vel aquilam ænigmate inexplicabili loquuntur, nec res suis appellant nominibus: quod se contrà facturum Tiresias pollicetur, séque sine figura & anfractu locuturum, id quod erit, aut non erit, cùm & sibi ab Apolline diuinandi ars data sit, quæ vulgaribus istis non sit tributa vatibus. Proinde apertè & sine vlla figura captatoris Nasicæ & Corani nomen elocutus est: nec

Nasica aut Coranos aliud quicquam, quàm quod recto nudóque sermone sonant, significant.

Ex lib. 26. cap. 31. Quod Horatius perlepidè scripsit, *Ut canis à corio nunquam absterrebitur uncto.* nónne esse putares, quod Theocritus Idyll. 10. eadem vrbanitate facetè lusit χαλεπὸν χορίων κύνα γεῦσαι; Sed quis persuaderet sibi corium apud Horatium esse χόριον Theocriti, cùm hoc significet membranas partum inuoluentes, à quibus agnos serotinos Chordos putat vocatos Varro, lib. 2. de re rust. cap. 2. Crediderim Horatium prouerbium Græcum esse secutum: tamen nonnihil significationem deflexisse in id quod æque conueniret. Sed & σκυτοδέψην id enarrator interpretatur, quod Horatiano sensui conuenit.

Ex lib. 16. cap. 17. *Soli gerendum censeo morem, & capiundos crines* Plautus ait. Mostell. Sc. iampridē mecastor. Vbi ego capere crines esse suspicor blandiri & assentari lenique capillorum tractu ac mulcente delenire, & amabiliter attingere: sic etiam aures leniter tractabant iis, quibus adulabantur, quósque captabant & admirabantur, & quibus indicabant vel simulabant amorem, & quos osculabantur.

-- aurem inquit Flaccus, *substringe loquaci.*

Plautus Asinaria, Sc. Cur me retentas.

Prehende auriculas, compara labella cum labellis.

Ex lib. 19. cap. 13. *Soli censeo gerendum morem & capiundos crines.* Capere crines est blandè & amatoriè osculandi causa capillos amatoris prendere, vt & aures solebant, quod ante annotasse me recordor. apud Horatium quoque *-- aurem substringe loquaci*, eodem modo accipimus. vetus tamen magnæque auctoritatis liber, *substringe* præbe interpretatur, vt dicat loquaci præbendas aures.

Ex li. 30. ca. 27. *-- aurem substringe loquaci* apud Hor. blandientis & adulātis est, vt existimo, & mirabundè assentantis. nā qui osculabantur, amatoriè auriculas prehendebant vt apud Plautum est. *Prende auriculas.* significat igitur quasi amplexeris & admireris, auriculam eius substringe.

Ex lib. 28. cap. 3. *--sepulchrum*

Permissum arbitrio &c. recurre ad Satyr. 3. huius libri in explanatione versiculi

-- atque epulum arbitrio Arri. Scribit Cicero in oratione pro Rab. Posth.

Tua posthume nummo sestertio à me addicuntur. Si quis magnum æs alienum conflauisset plerumque eius bona alicui nummo sestertio addicebantur hac lege, vt creditoribus satisfaceret, in quorum fraudem vendere non licebat, itaque subiicit, *ita bona veneant vt solidum suum cuique soluatur: nihil iam aliud nisi fidem curat.* Sic scribit Asconius, *Bona Milonis propter magnitudinem æris alieni semuncia venisse* cùm semuncia etiam minor sit sestertio, quamquam fortasse in Asconio *sestertio nummo* legendum est, etsi id non ausim adfirmare. Flagitiosissimum & sceleratissimum habebatur olim fidē

A in credita pecunia fallere: ad famam igitur debitorum tuendam sic bona vendebantur & emptori onus soluendi imponebatur: eandem venditionem & in captatione posuit Horatius,

-- huic tu

Dic ex parte tua, seu fundi siue domus sit

Emptor, gaudentem nummo te addicere. id est, vt vulgo loquimur, frusto panis minimóque precio, vt in captatoria venditione. Quo sanè loco hoc adnotant interpretes, quod an verum sit, ipsi viderint, ego neque fidem detrahere, neque addere decreui, lege cautum fuisse, ne res vel agrum vel domum testamento donatam, quis donaret: & vt viderentur emisse, nummum dare solitos, ii quibus donabant.

B

ARGVMENTVM. SATYR. 6.

Se contentum iis quæ habet, viuere, ac plura non optare dicit. Deinde otij sui, quo ruri fruitur, commoda cum incommodis negotiorum & molestiarum, quæ vitam vrbanam comitantur, comparat.

HOc erat in votis: modus agri non ita magnus,
Hortus vbi, & tecto vicinus iugis aquæ fons,
C *Et paullum siluæ super his foret. auctius, atque*
Dij melius fecere. bene est. nihil amplius oro,
Maia nate, nisi vt propria hæc mihi munera faxis:
Si neque maiorem feci ratione mala rem:
Nec sum facturus vitio, culpáve minorem:
Si veneror stultus nihil horum: ô si angulus ille
D *Proximus accedat: qui nunc * denormat agellum:*
*O si vrnam argenti fors * quà mihi monstret: vt illi,*
Thesauro inuento qui mercenarius agrum
Illum ipsum mercatus arauit, diues amico
*Hercule: si, quod adest, * gratum iuuat: hac prece te oro*
Pingue pecus domino facias, & cetera, præter

Ingenium

Ingenium: vtq; soles, custos mihi maximus adsis
Ergo vbi me in monteis, & in arcem ex vrbe remoui:
Quid prius illustrem satyris, * Musáque pedestri?
Nec mala me ambitio perdit, nec * plumbeus Auster,
Auctunnúsq; grauis, Libitinæ quæstus acerbæ.
Matutine pater, seu Iane libentius audis,
Vnde homines * operum primos, vitæq; labores
Instituunt (sic dis placitum) tu carminis esto
Principium. * Romæ sponsorem me rapis: eia,
Ne prior officio quisquam respondeat, vrges:
Siue Aquilo radit terras: seu bruma niualem
Interiore diem gyro trahit: ire necesse est.
Post modò, quod mi obsit, clarè, certúmque locuto,
Luctandum in turba, facienda iniuria tardis,
Quid vis insane? & quas res agis? improbus vrget
Iratis precibus. tu pulses omne, quod obstat,
Ad Mæcenatem memori si mente recurras.
Hoc iuuat: & melli est: non mentiar. at simul atras
Ventum est Esquilias: aliena negotia centum
Per caput, & circa saliunt latus. ante secundam
Roscius orabat sibi adesses ad puteal cras.
De re communi scribæ magna, atque noua te

A Orabant hodie meminisses Quincte reuerti.
Imprimat his, cura, Mæcenas signa tabellis.
Dixeris, experiar? si vis, potes, addit: & instat.
Septimus octauo propior iam fugerit annus,
Ex quo Mæcenas me cœpit habere suorum
B In numero: dumtaxat ad hoc, quem tollere rheda
Vellet iter faciens: & cui concredere * nugas
Hoc genus. hora quota est? Thrax, an Gallina Syro par?
Matutina parum cautos iam frigora mordent:
Et, quæ rimosa bene deponuntur in aure.
Per totum hoc tempus subiectior in diem, & horam
C Inuidiæ: * noster ludos spectauerat vnà:
Luserat in campo, fortunæ filius, omnes.
Frigidus à rostris manat per compita rumor?
Quicumque obuius est, me consulit: ô bone (nam te
Scire, deos quoniam propius contingis, oportet)
Numquid de Dacis audisti? nil equidem. vt tu
D Semper eris derisor. at omnes dij exagitent, me,
Si quicquam. quid? * militibus promissa, Triquetra,
Prædia Cæsar, an est Itala tellure daturus?
Iurantem me scire nihil, mirantur, vt vnum
Scilicet egregij mortalem, altíq; silenti.
Perditur hæc inter misero lux, non sine votis.

Orus, quando ego te aspiciam? quandoq; licebit
Nunc veterum libris, nunc somno, & inertibus horis
Ducere sollicitæ iucunda obliuia vitæ?
*O, quando faba Pythagoræ * cognata, simulq;*
Vncta satis pingui ponentur oluscula lardo?
O noctes, cenæq; deûm: quibus ipse, meique
B *Ante Larem proprium vescor: vernásque procaceis*
*Pasco * libatis dapibus. * prout cuique libido est,*
Siccat inæqualeis calices conuiua, solutus
Legibus insanis: seu quis capit acria fortis
Pocula: seu modicis vuescit lætius. ergo
Sermo oritur non de villis, domibúsve alienis:
C *Nec malè, nécne Lepos saltet: sed, quod magis ad nos*
Pertinet, & nescire malum est, agitamus: vtrúmne
Diuitiis homines, an sint virtute beati:
*Quidue ad amicitias, * vsus, rectúmne trahat nos:*
Et quæ sit natura boni: summúmque quid eius.
D *Ceruius hæc inter vicinus garrit aniles*
** Ex re fabellas. nam si quis laudat Arelli*
Sollicitas ignarus opes, sic incipit, olim
Rusticus vrbanum murem mus paupere fertur
Accepisse cauo, veterem vetus hospes amicum,
*Asper, & attentus quæsitis: * vt tamen arctum*
Solueret hospitiis animum. quid multa? neque illi
Sepositi ciceris, neque longæ inuidit auenæ:
A *Aridum & ore ferens acinum, semesáque lardi*
Frusta dedit, cupiens varia fastidia cena
*Vincere, tangentis * malè singula dente superbo:*
Cum pater ipse domus palea porrectus in horna
** Esset ador, loliúmque, dapis meliora relinquens.*
Tandem vrbanus ad hunc, quî te iuuat, inquit amice,
Prærupti nemoris patientem viuere dorso?
** Vin' tu homines, vrbémque feris præponere siluis?*
Carpe viam (mihi crede) comes: terrestria quando
Mortaleis animas viuunt sortita: neque vlla est
*Aut magno, aut paruo lethi fuga, * quo, bone, circà,*
Dum licet, in rebus iucundis viue beatus:
Viue memor, quàm sis æui breuis. hæc vbi dicta
Agrestem pepulere: domo leuis exsilit. inde
Ambo propositum peragunt iter, vrbis auentes
Mœnia nocturni subrepere. iámque tenebat
Nox medium cæli spatium, cùm ponit vtérque
In locuplete domo vestigia: rubro vbi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos:
Multáque de magna superessent fercula cena:
Quæ procul exstructis inerant hesterna canistris.
Ergo, vbi purpurea porrectum in veste locauit

Agrestem

Agrestē: veluti succinctus cursitat hospes: A
*Continuátque dapes: nec non * vernaliter ipsis*
Fungitur officiis, prælambens omne, quod affert.
Ille cubans gaudet mutata sorte: bonisq;*
Rebus agit lætum conuiuam, cùm subitò ingens
Valuarum strepitus lectis excussit vtrumque
Currere per totum pauidi conclaue: magísque B
Exanimes trepidare, simul domus alta Molossis
Personuit canibus. tum rusticus, haud mihi vita
Est opus hac, ait: & valeat. me silua, cauúsque
Tutus ab insidiis tenui solabitur eruo.

Hoc erat in votis] hoc erat in optatis: hoc optabam. C

Modus agri] agrum optabam breuibus, & paucis decempedis mensum: agrum non admodum latum. modus in agro significat longitudinem ac latitudinem descriptam, ac dimensam. exstat titulus in Pandectis iuris ciuilis. *Si mensor falsum modum dixerit.* M. Tull. in orat. pro Flacco, *voluisti magnum agri modum censeri.* Cœlius lib. 8. epist. *de signis, & tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrimè agere.* Plautus Aulul. Prologo, *Agri reliquit ei non magnum modum.*

Iugis aquæ fons.] fons aquæ perennis. sic M. Tull. dixit aquā de iugi puteo haustā.

Super his.] ἐπὶ τούτοις, ad hæc, vel præter hæc.

Auctius] amplius, benignius, cumulatius. D

Maia nate] Mercuri. Oda. 2. libr. 1. *Siue mutata iuuenem figura Ales in terris imitaris alma Filius Maiæ.* & Oda 10. eiusd. *Mercuri facunde, nepos Atlantis, &c.* Mercurium appellat, quia creditur amplificationem rei familiaris, & lucra adiuuare, & fortunate. vide annot. ad Satyr. 3. huius libri.

Propria] firma, stabilia, perpetua. vide annot. ad illum locum, *Si proprium est, quod quis libra, &c.* epist. 2. lib. 2. infrà.

Si neque maiorem, &c.] sic precatur Horatius. Si neque rem meam auxi per cuiusquam iniuriam, aut per dedecus, aut turpitudinem, neque sum imminuturus nequitia, & luxuria: si non opto iis, quæ habeo, plura, aut maiora, neque agrum vicinum concupisco. neque thesaurum inuenire aueo, seu inuenturio: si denique iis, quæ mihi suppetunt, contentus viuo te oro, vt, &c. solebant autem preces cum conditione concipi à veteribus. sic Thetis apud Homer. lib. α. Iliad. Ζεῦ πάτερ, εἴποτε δή σε μετ' ἀθανάτοισιν ὄνησα Ἢ ἔπει, ἢ ἔργῳ, τόδε μοι κρήηνον ἐέλδωρ. id est, Iupiter pater, si quando te inter immortaleis iuui aut verbo, aut facto: hoc, quod peto, mihi perficito. sic Horat. Od. 18. lib. 3. *Faune Nympharum fugientum amator Per meos fines, & apr. &c. Si tener pleno, &c.*

Ratione mala] turpitudine aliqua, iniuria, vt lenocinio, impudicitia, cæde, & similibus. Pindarus εἰδ. ι. Νεμ. ait, diuitias honestis rationibus, & cum Diis volentibus partas, stabiliores esse. sic Pind. σὺν θεῷ γάρ τοι φυτευθεὶς ὄλβος ἀνθρώποισι παρμονώτερος.

Si vener. stult. nihil horum] id est, si huiusmodi vota, quæ statim sequuntur, non facio: si talia non opto. supra ad illum locum, *Et venerata Ceres, &c.* Sat. 2. huius libri, ostendimus, *venerari* interdum idem valere, quod precari, & vota facere. precari autem Græci εὔχεσθαι dicunt: quod non solùm à diis aliquid precibus expetere significat, αἰτεῖν τοὺς θεούς, vt loquitur Plato in Euthypr. sed etiam optare. itaque, quæ Latini optata, Græci εὐχὰς quoque nominant, vt sciunt Græcè docti. sic igitur hunc locum explicandum censeo, si nihil horum opto, seu si quis malit, si nihil horum à Diis precor, non vt Erasmus, qui legendum putat, *venor*, Iam *veneror stultus*, sic dictum, vt illa, *parce malignum*, Od. 28. lib. 1. *& non te negliget horridus*, Od. 21. lib. 3. & similia, quæ collegimus ad Od. 8. lib. 3. Existimabant autem veteres illi, diuitias, & cetera bona fortunæ à Diis immortalibus donari, & ab iisdem incommoda, damna, & egestatem hominibus importari, quod & Theog. approbat. Οὐδείς χρήματ' ἄτης, καὶ κέρδεος αἴτιος αὐτός, Ἀλλὰ θεοὶ τούτων δώτορες ἀμφοτέρων. id est, Nullus est, Cyrne, detrimenti & lucri sibi ipse causa: sed Dij horum vtriusque sunt donatores. Itaque quemadmodum bona à Diis votis, omnibúsque expetebant, ita mala & aduersam fortunam deprecabantur.

O si angulus ille, &c.] talia sunt auarorum vota, atque optata. *ó si*, optantis, & precantis est. Virg. Æneid. 8. *O, mihi præteritos referat si Iupiter annos.* & *si.* vt Æneid. 6. *& sic fortè precatur, Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus Ostendat nemore in tanto:* vt apud Græcos, εἰ, εἰ γένοιτο. vtinam accidat, vtinam mihi contingat. & ita Euripid. Oreste, Εἰ γὰρ γένοιτο, φωκέων δ' ἔλθοι πόλιν. Et ó solum. Idem Virg. li. 5. Æneid. *nec vincere certo* (*Quanquam ó.*)

Denormat agellum.] Denormat, legunt Porphyr. & Acro, & ita reperi scriptum in omnibus ferè codicibus calamo exaratis, & nonnullis vulg. eámque scripturam, præsertim à viris doctis comprobatam secutus sum. denormare autem idem valet, quod denormem, &

inæqualem, & normæ expertem efficere. huc pertinet, quod ſcribit Ariſtot. lib. 1. de arte dicēdi, ea quæ nobis deſunt, etiam ſi parua ſint, nobis eſſe bona, & optabilia, καὶ ἃ ἐλλείπει οἷς ἐστι, καὶ ἂν μικρὰ ᾖ, αἱρετά.

FORS] fortuna. vt ſup. annot. ad Sat. 1. lib. 1.

QVâ] aliqua via, aliqua ratione, aut aliqua parte potiùs. quidam libri veteres tamen habent *qua*.

AMICO HERCVLE.] æquo, & propitio Hercule. beneficio Herculis diues factus. nam & Hercules eorum rem familiarem fortunare, atque augere credebatur, qui bonorum ſuorum decimas ad eum detuliſſent. Alij dicunt eum præeſſe theſauris. Alij hoc referunt ad fabulam de quodā ruſtico, cui viſus eſt Hercules in ſomnis locum, vbi eſſet theſaurus, demonſtraſſe. Herculem autem theſauris, & lucris inſperatis, item vt Mercurium, ideò præeſſe volunt, qood Hercules diuitias & bona externa viribus & virtute adeptus eſt. hunc locum imitatus eſt Perſius Sat. 2. *& ô ſi Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro Hercule.*

THESAVRO INVENTO] theſaurum ſic definit Paullus Iuriſconſultus lib. 41. Digeſtor. tit. 1. de acqoir. rer. domin. *Theſaurus eſt quædam vetus depoſitio pecuniæ, cuius non exſtat memoria, vt iam dominum non habeat. Sic enim fit eius, qui inuenerit, quod non alterius ſit. alioquin ſi quis aliquid vel lucri, vel metus, vel cuſtodiæ cauſa condiderit ſub terra, non eſt theſaurus: cuius etiam furtum fit.*

SI, QVOD ADEST, GRATVM IVVAT:] id eſt, ſi, quod mihi ſuppetit, gratum, & iucundum eſt: ſi eo, quod adeſt, delector & contentus ſum. nomen *gratum* coniungendum eſt cum verbo *iuuat*, hoc modo, *gratum iuuat*, id eſt, cùm ſit gratum iuuat: κεχαρισμένον ἢ ἀγαπητὸν ὃ παρὸν. gratum eſt enim id, in quo acquieſcimus, quo contenti ſumus.

HAC PRECE TE ORO. [ſic loqoitur epiſt. ad Vinn. Aſell. libr. 1. *oratus multa prece nitere porro.*

PRÆTER INGEN.] nam ingenium pingue, id eſt, hebes, neqoe laudabile, neque optabile eſt.

VTQVE SOLES] nam poëtæ omnes ſub Mercurij tutela ſunt. quos ſup. Od. 17. li. 2. *viros Mercuriales* appellat: vbi Faunum, Mercurialium virorum cuſtodem dicit.

ET IN ARCEM] in locum editum, qui mihi arcis loco eſſe poſſit: vel villam ſuam ſignificat, vbi tex eſt, & in quam ſe recipit, tamquam in arcem, longè à ſtrepitu vrbano, longè à negotiis vrbanis.

MVSÁQVE PEDESTRI.] Muſam pedeſtrem, verſus, quibus vtitur in Satyris, & in epiſtolis appellat, quia ſolutæ orationi ſunt ſimillimi. intrà epiſt. ab Auguſt. in extrem. *nec ſermones ego mallem Repentes per humum, quam res componere geſtas.* & Ode 12. lib. 2. hiſtorias pedeſtreis dicit, quæ ſunt oratione ſoluta conſcriptæ, *túque pedeſtribus Dices hiſtoriis prælia Cæſaris, Mæcenas, melius.* πεζὸν λόγον appellant Græci.

MALA ME AMBITIO] *mala* epithetū eſt ambitionis perpetuum: vel diſtinguit ambitionē honeſtam, & laudabilem, à turpi & vituperanda. vide Ariſtot. lib. 4. de motibus ad Nicomach. vbi de ambitione diſputat, quam φιλοτιμίαν nominant Græci.

NEC PLVMBEVS AVST.] inſalubris, peſtilens, & quo corpora ingraueſcunt. M. Tull. per tranſlationem ſermonis *plumbeos* appellat, tardos & hebetes lib. 1. Tuſcul. *niſi plane plumbei ſumus in philoſophicis.* vel refer ad colorem oris, & corporis, quæ efficiuntur pallida Auſtri flatu. B ſuprà Ode 14. lib. 2. *Fruſtra per autumnos nocentem Corporibus metuemus Auſtrum.* Ariſtoteles problem. lib. 2. τμῆμ. κϛ. quærit cur Auſter ſit δυσώδης, id eſt, fœtidi, & tætri odoris: & reſpondet, fortaſſe eò fieri, quòd humida, & calida corpora efficiat, hæc enim maximè putreſcunt. ſignificat autem fortaſſe Horatius, ſe continentia, & frugalitate conſequi, vt à tempore anni minùs ſalubri, non offendatur ſua valetudo. Nam & Socratem ferunt ita continentem in victu, cultuque fuiſſe, vt ſæpe Athenis orta peſtilentia, multiſque vi morbi abſumtis, ſolus intactus, & integer à peſte fuerit. Vel dic, quòd rectè valeat anni tempore inſalubri, id eum loco aſcribere, & cælo.

LIBIT. QVÆST. ACERBÆ] quia Auſtro flante complures in morbum incidunt, atque intereunt. Libitina, Dea funerum, à qua dicti Libitinarij, qui in funeribus procurandis ſunt occupati. Plaut. ſenes decrepitos *libitinarios* appellat in Bacchid. *Blandulæ, facetæ, pulchræ: incuriosi, libitinarios, veternoſos ſenes illorum traherent patres.* Ode 30. lib. 3. *magnáque pars mei Vitabit Libitinam.* Dionyſ. Halicarnaſ. lib. 4. ſcribit, Venerem neſcio quam a Romanis appellatam eſſe Libitinam. & item Plutarchus Ῥωμαϊκοῖς.

AVDIS] adpellatis, vt epiſt. ad Mæcen. 2. lib. 1. *réxque, paterque Audiſti coràm.*

MATVTINE] à Iano diei, & anni principiū ducitur. de quo vide Plutarch. ῥωμαϊκοῖς, & Macrob. lib. 1. Saturn. [Herod. lib. 1. διπρόσωπον δὲ αὐτοῦ ἵδρυται τὸ ἄγαλμα ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν ὁ ἐνιαυτὸς ἄρχεταί τε καὶ παύεται. Seruius ad illum Virgil. verſum lib. 7. Æneid. *Sunt geminæ belli portæ, &c.* notat, *Ianum apud aliquos bifrontem apud aliquos quadrifrontem eſſe non mirum eſt. Alij enim eum diei dominum eſſe volunt, in quo eſt ortus & occaſus: Horat. Matutine pater, ſeu Iane libentius audis: alij anni totius, quem in quattuor tempora conſtat eſſe diuiſum. Anni autem eſſe Deum illa res probat, quòd ab eo prima pars anni nominatur. Nam à Iano Ianuarius nuncupatus eſt* M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. *Cúmque in omnibus rebus vim haberent maximam prima & extrema, principem in ſacrificando Ianum eſſe voluerunt, quod ab eundo nomen eſt ductum ex quo tranſitiones peruiæ Iani, foreſque in liminibus profanarum ædium, ianuæ nominantur.* ſic Arnob. lib. 1. *Ianum quidam ex vobis*

ex vobis mundum, annum alij, solem esse prodidere nonnulli, &c. sequitur paucis post. *quem (Janum) in cunctis anteponitis precibus, & viam nobis pandere deorum ad audientiam creditis, &c.*] Incipit hinc narrare suas totius diei actiones à tempore matutino ad vesperam.

Vnde] à quo, vt sup. Sat. 3. *vnde ego mira Descripsi docilis præcepta hæc.* ibid. *Unde vxor media surgat de nocte vocata.*

Romæ sponsorem] cum Romæ sum, inquit, sponsorem me rapis, sponsorem iurisconsulti recentiores Paullus, Vlpianus, & ceteri, fideiussorem appellant. infrà epist. 2. lib. 2. *Hic spõsum vocat.*

Rapis] verbum *rapis* significat necessitatẽ, non illam quidem vi impositam, sed ab officio natam: quæ plurimum valet apud viros bonos. rapis igitur, id est, cogis me ex officij ratione. spõdere autem pro altero, graue onus esse, declarat prouerbium Græcum ἐγγύα, πάρα δ᾽ ἄτα, id est, sponde: at propinquum est damnum.

Eia, Ne prior officio] si legemus *vrge*, vt habent omnes libri vulgati: horum verborum hæc mihi videtur fore sententia. eia (inquit Horatius) Matutine vrge, atque impelle me acriter ad hoc officium spondendi alicui amico præstandum, ne quis me officiosior exsistat, atque hanc mihi laudem præripiat. Sin, vt nonnulli libri manu scripti, *vrges*: quam scripturam ego magnopere probo: huius loci hæc erit sententia: tu Matutine me sic hortando vrges: eia Horati noli committere, vt quisquam officio satisfaciat prior, quàm tu. potest & sic explicari, seruata vulgata, & communi scriptura, vt intelligamus, Horatium seipsum hortari, eia: vrge quod agis, vrge officium tuum, neqnis te sit officiosior. sed ego *vrges* legi mâlo.

Sive Aqvilo rad. terr.] siue fiat Aquilo, &c. sed cur terras dicit ab Aquilone radi, cùm hic ventus à superiore parte spiret, vt docet Aulus Gell. lib. 3. cap. 30? fortasse responderi potest, radendi verbo vsum esse Horatium non quòd significet, per extremas maris, aut terræ parteis hunc ventum spirare, sed vt eius vim exprimat. sic de Euro dixit Od. 16. epod. *vt neque largis Aquosus Eurus arua radat imbribus.*

Sev bruma nival. interiore] id est, siue dies totius anni sunt frigidissimi, ac breuissimi, niuibus denique infestissimi, &c. *Interiore gyro*, id est, breuiore circulo. nam compluribus ab vno communi puncto medio descriptis circulis, interiores, sunt breuiores, seu minores. neque tamen hoc ita accipiendum est, quasi dicamus solis circulos parallelos, id est, æqualiter inter se distanteis, quos quotidie motu cæli sol efficit, hieme, quàm vere, atque estate esse breuiores: (quouis enim tempore anni sunt æquales, quia quanto sunt minores semicirculi suprà finientem nostrũ, tãto sunt maiores ij, qui sunt infrà, & sub pedibus nostris) sed quòd minores sint supra finientem nostrum hieme, quàm cete-

A ris anni partibus, semicirculi: idq; propter orbẽ signiferum, quẽ ζωδιακὸν Græci appellant: quo fit vt dies sint contractiores, noctésque lõgiores. Itaque hæc verba, *niualem, interiore diem gyro trahit*, hanc vim habent, dies efficit contractiores, ac breuiores, simúlque frigidos, & nimbus informeis, ac turbulentos. Vel dic, omnino eos circulos, quos cæli motu sol hieme efficit, esse minores, quàm quos vere, & auctunno, propterea, quòd illi sunt tropico capricorni, seu brumali signo, proximi. Quòd si quis dicat, eadem ratione etiam eos circulos, quos sol æstate cæli motu cõficit, esse iis breuiores, quos verè, & auctunno: quia sint signo solstitiali, seu tropico cancri viciniores:

B fatebor, & concedã, sed hoc intereſt, quòd dies æstiui sunt noctibus longiores propter sitũ orbis signiferi, seu zodiaci, cuius pars maior æstiuis diebus exstat supra terram: quam partem dum sol permeritur & perambulat, dies efficit noctibus longiores, & propter viciniratem suam ardenteis, & torridos: dies brumales autem contrà propter contrariam rationem sunt noctibus breuiores, simúlque turbulenti & frigidi. Itaq; significans Horatius hos dies brumaleis, rectè, & εὐλόγως addit ad nomen *diem*, epithetum *niualem*.

Pòst modò, qvod mi obsit, &c.] postea mihi id locuto, quod mihi damnum afferat, ita clarè, & apertè, vt inficiari non possim, luC ctandum est in turba. Sed quid de se locutum esse sentit Horat. quod ei obesse possit? vel intellige vniuersè, & generatim de quouis sermone, cuius hæc natura est, vt, maximè si multus sit, & cum multis, non possit non nocere ei, qui sit locutus: vel ad sponsionem refer, quæ, vt paullò antè diximus, sponsori plerúmque damnosa est. alij referunt ad defensionem clientis, quasi Horatius alicuius causam defenderit in iudicio, & defendendo clientem, aduersarium læserit: alij ad conuicia, quæ fieri solent in turba, dum alij tardius, alij celerius eunt: quarum explicationum posteriores duas non probo: duarum autem priorum mihi placet magis ea, quæ ad sponsionem refertur: & ita Ouidius, *Unum & verbi*

D *grandia damna ferat.* Iam *pòst modò* Seruius ad illum locum Virgilij Tityro *longo pòst tempore venit*, vult esse vnam vocem, & hunc versum Horatij profert.

Lvctandvm in tvrba] id est, laborandum, & contendendum est in turba.

Faciendа inivr. tard.] dum propero, non possum effugere, quin faciam iniuriam iis, qui antecedunt, tardius euntibus. fit enim, vt eos impellam & pulsem: quod illi molestè ferentes, mihi conuiciantur & maledicunt his verbis, *quid vis insane*, &c.

Qvid vis insane? et qvas] verba sunt (vt dixi) eius, qui ab Horatio properante impulsus, excandescit, per imitationem quandã expressa.

Improbvs vrget] improbè, & sine

intermissione me insectatur verbis contumeliosis, & precibus iratis, id est, exsecrationibus & diris precationibus: ἀρᾶς, vt sup. Od. 5. epod. *misit Thyesteas preces.*

Tvpvls. omne, q. obst. Ad Maec.] haec verba, *tu pulses omne, quod obstat*, coniunctè legenda sunt, cùm versu proximo, *Ad Maecenatem memori, &c.* & hoc modo, mea quidē sententia, explicāda. tu autē Horati (nā se ipsum affatur) non dubitaueris, quicquid obstat eunti, pulsare, cum tibi fuerit ad Maecenatem reuertendum.

Hoc ivv. et melli est: non m.] verè loquar, ingenuè fatebor, quod verum est: hoc mihi magnae voluptati est, iactari in turba, & pulsare, & pulsari, & male audire, cùm ad Maecenatem redeo, aut recurro.

Melli est] est mihi instar mellis: est mihi dulcissimum, ac iucundissimum, ad Maecenatem reuerti, vel, cùm ad Maecenatem reuertor, pulsari.

Atras] cur atras? an propterea quòd erat cōmune plebis sepulcretū, seu sepulcrum: at illic fuerat olim: nunc autem in Esquiliis erant horti Maecenatis. itaque salubres appellat Sat. 8. lib. 1. an propter sexcentas occupationes, & curas, quibus distringebatur, & obruebatur, cùm eò veniret? nam & alibi curas, atras nominauit.

Per cap. et circa sal.] negotia quamplurima me omni parte adoriuntur, & circumueniunt. illustris hypotyposis, seu subiectio, per quā negotiorum multitudo hàc & illàc Horatium vrgentiū & circumuenientiū, exprimitur, & quasi oculis subiicitur. Videre enim videmur negotia quamplurima, tanquam animantia quaedam, circum Horatium per caput, & per latus salientia, eumque molestè insectantia, & vexantia. sic idem suprà de curis Od. 16. lib. 2. *& curas laqueata circum Tecta volantes.* sic Iuuenalis de morbis Sat. 10. *circūsilit agmine facto Morborū omne genus.*

Ante secvndam] alia μίμησις, per quam eius orationem imitatur, quem ad se miserat Roscius oratum, vt sibi adesset Horatius in sua causa aduocatus.

Sibi adesses] tu Horati sibi esses aduocatus. M. Tull. frumentar. *Tota Metelli cohors hominum non ingratorum aderat Apronio.* aduocati autē ab actoribus, & patronis multùm differebant. nam hi oratione reum defendebant, & causam agebant: illi muti ac taciti, & praesentia sua dumtaxat, aut, si forte, testimonio causam rei sublenabant. M. Tull. in Cluentiana. *Quis eum vnquā non modo in patrons, sed in laudatoris, aut aduocati loco viderat?* aduocati illi apud Plautum in Poenulo, testium munere funguntur.

Ad pvteal.] Puteal, locus erat putealī opertus, in quo erat tribunal praetoris: vel (quod magis probo) basilica, in qua ius dicebat praetor, à Scribonio Libone aedificata, à puteo, qui ibi erat appellata epist. ad Maecen. 3. lib. 1. *forum, putealque Libonis Mandabo siccis.* Puteal enim propriè est tectum, quo puteus operitur. trāsfertur etiam ad alia M. Tull. lib. 1. de diuinat. *cotem autem illam, & nouaculam defossam in comitio, suprāque impositum puteal accepimus.* Dionys. Halicarn. lib. 4. in extremo, χαλῶσιν δὲ φρέαρ ὁ τόπος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. M. Tull. orat. in Pisonem, *puteali, & faeneratorum gregibus inflatus atque compulsus.* Cùm essem Romae, Clem. Teueninus, nostras, id est, Gallus, vir humaniss. & antiquitatis Rom. studiosiss. ac scientissimus, sexcentos mihi nummos aereos, totidémque argenteos, & aliquot aureos ostendit, alios florente repu. Romana, alios repub. ab imperatoribus, ac tyrannis occupata, atque oppressa cusos: in his duos, quos hîc exprimendos curaui, vt ex horum exemplorū inspectione, quid sit puteal, & quamobrē puteal Libonis dixerit Horatius, lector intelligere queat.

Erat autem tribunal Libonis in foro Romano, arcui Fabiano, duobus Ianis, superiori & inferiori proximum, à templo Iani non longè distans. Ouidius, *Qui puteal, Ianúmque timet, celeresque Kalendas.*

De re commvni] alia μίμησις. Alius (inquit Horatius) à scribis missus nuntiat mihi scribas orare, vt reuertar, propterea quod res magna, & noua, quae ad rem communem pertineat, acciderit. *de re communi* igitur, id est, ob rem communem. Putant autem nōnulli, Horatium in numero scribarum fuisse, quorum munus erat, acta publica litteris mandare, & litteras publicas perscribere: icciréò videri commune hoc loco positum esse χρηματιστικῶς pro publico: vt Ode 15. lib. 2. *Priuatus illis census erat breuis: Commune magnum:* vt apud Graecos τὸ κοινόν. ego autem malim, commune hoc loco propriè accipi, vt intelligamus rem cōmunem scribarum. Sic Plautus, *Paucis est quod te volo de communi re appellare, mea & tua.* neque verò assentior iis, qui *nouata* legunt vno nomine. nam *nouata ta*, neque vsitatum est in tota lingua Latina, neque potest esse, cùm huiusmodi nomina in *ta*, masculina, primae declinationis, Graeca sint: vt poëta, alipta, athleta, citharista, dynasta, sophista, & similia. At nouata à

Graeco

Græco deduci non poteſt, ſed à verbo nouandi ortum haberet, quod analogia reſpuit.

Dixeris, experiar] id eſt, ſi ego ei reſpondero, me expetturum, poſsimne à Mæcenate impetrare: addit, me poſſe, & vrget.

Septim. oct. prop.] id eſt, parum abeſt, quin ſeptimus annus præterierit, poſteaquàm cœpi eſſe in numero familiarium & amicorum Mæcenatis: octauus propemodum annus agitur, ex quo, &c.

Dvmtax. ad hoc] ſignificat, ſe non eò arceſſitum eſſe à Mæcenate, atque in amicitiam receptum, vt ei eſſet vſui in rebus magnis ac ſeriis: ſed, vt cū eo nugaretur, ac iocaretur. ſic Ariſtoteles lib. 8. de morib. ad Nicomach. ait opulentos & potẽteis viros diſtinctis, ac diuiſis amicis vti ſolere. alios enim eſſe, qui & dicantur, & ſint vtiles: alios ſuaueis & iucundos, & videlicet comeis, & vrbanos.

Tollere rheda] recipere in rhedā. ſic loquitur T. Liu. lib. 22. *cape hunc equū, dum & tibi virium aliquid ſupereſt, & comes ego te tollere poſſum.* vide quæ annotata ſunt ad illum locū, *Tollite, non ludo, crudeles, tollite clamāt,* epiſt. ad Scæuam lib. 1.

Concredere] committere, ὑπισχνεῖν, vt annotatum eſt ad Od. 5. lib. 3.

Nvgas] res non admodum magni pōderis, neque reconditas: res leueis, videlicet huius generis, *hora quota eſt?*

Thrax, an Gall.] Gallina vel nomen eſt proprium gladiatoris, vel dicendum per Gallinam Mirmillonem ſignificari, ſeu Gallum. Mirmillones enim Galli dicebantur, & Gallica armatura vtebantur. hunc igitur mirmillionem, Gallinā appellat vrbanè, fortaſſe impudicitiæ notans, & parùm virum eſſe ſignificans, vel parùm validum, parúmque fortem arguens. Thrax autem ſeu Threx, nomen quorumdam gladiatoru commune: vt epiſt. 18. ad Loll. 2. lib. 1. *ad imum Thrax erit.* Thraces autem dicti ſunt gladiatores (inquit) Sext. Pomp. à ſimilitudine parmularum Threïciarum. Thrax cum Mirmillone comparabatur: quod declarat locus M. Tullij Philipp. 6. de L. Antonio loquentis. *Tantúmne ſibi ſumſit, quia Mylaſis Mirmillo Thracem iugulauit familiarem ſuum?* & Auſonij verſiculus, *Quis Mirmilloni componitur? æquimanus Thrax.* Nonnulli legunt *Threx*, ſeu *Thrax*, ſeu *Trex*, Præterea pleriq; libri manuſcripti habent *Thrax, an Gallina, &c.* quos ſequor.

Matvtina par. cavt.] vt ſub exitum menſis Septembris. parùm cautos autem intellige eos, qui vtuntur adhuc veſte æſtiua, neque ſe muniunt aduerſus frigoris auctumnalis initia.

Et, qvæ rim. bene dep.] & ea, quæ poſſunt impunè, & ſine periculo homini rimarum pleno, & hac & illac perfluenti (vt ait Terentius) committi: id eſt, quæ nō ſunt admodum recondita, quæ licet proponere in publico, & diuulgare. Georgius Torodes vir bonus, & doctus, & mihi amicus, quem nuper Lugduni mors immatura nobis eripuit, horum verborum hanc ſententiam eſſe putabat à priore differentem. Et cetera mihi ſolet committere Mæcenas, quorum licet obliuiſci, quæ non eſt neceſſe memoria tenere, quæ licet è memoria dilabantur, nihil ſit periculi aut mali futurum: ea, quæ mihi narrat, aut quæ mecum loquitur Mæcenas, non deſiderant attentum admodum, nec memorem auditorem: ſed ea licet & negligenter audire, & audita è memoria deponere. de qua explicatione iudicet lector.

Per tot. hoc temp. svbiect.] per totum hoc ſepteunium inuidiæ fui magis ac magis opportunus: ad inuidiam expoſitus: inuidia laboraui.

In diem et horam,] debuerat dicere in dies, aut in horas: ſed hæc duo, *in diem*, & *in horam*, pro alterutro, vel *in dies*, vel *in horas*, poſita eſſe intelligenda ſunt. aliud eſt enim *in diem*, aliud *in dies*, vt ſciunt Latinè docti.

Nost. lvd. spect. vnà: Lvs.] nōnulli ſic explicant hunc locum. ſi fortè Mæcenas noſter vnà mecum ludos ſpectauerat: ſi vnà in campo Martio luſerat, & ſe exercuerat: dicebant ſtatim omnes, En Horatius omnium mortalium eſt fortunatiſſimus. Ego autem puto eſſe *μίμησιν*, id eſt, imitationem ſermonis inuidorum, ac maleuolorum, hoc modo, noſter Horatius vnà cum Mæcenate ludos ſpectauerat, vnà in campo luſerat. ô hominem fortunatum. Atq; ita videtur Acro explicare. Adr. Turneb. *μίμησιν* quidem orationis inuidorum eſſe fatebatur, ſed hoc modo. Horatius homo noſtri ordinis & loci, vnà nobiſcum in vltima cauea inter pauperum cuneos, ludos olim ſpectauerat, vnà in campo luſerat: nunc autem fortunatiſſimus eſt, qui cum Mæcenate coniunctiſſimè, & familiariſſimè viuit.

Omnes] omnes maleuoli & inuidi hæc dicunt.

Fortvnæ fil.] homo fortunatiſſimus (inquiunt illi.)

Frigidvs à rostris] id eſt, ſi quis rumor, aut nontius triſtior à roſtris profectus increbreſcit per compita, ſtatim vt quiſque mihi fit obuius, ecquid de Dacis, & ceteris populi Rom. hoſtibus audierim, rogat. nam (inquiunt) veriſimile eſt te ſcire, quandoquidem Mæcenati familiaris & amicus es intimus.

Me consvlit] ex me quærit, me rogat, num aliquid de Dacis audierim: vt Sat. 3. ſup. *Ergo conſulere, & mox reſpondere licebit? Conſule.*

Deos] Mæcenatem, Agrippam, Auguſtum, ſic Virgil. Tityro, *Nec tam præſentes alibi cognoſcere diuos.*

Nil eqviorem] reſpondet Horatius, fortaſſe εἰρωνευόμενος.

Tt tv semper eris] vt, ὡς, id eſt, quàm ſemper eris deriſor! verba ſunt illius percunctatoris.

At omnes Dii exag.] at omnes Dij (inquit Horatius) me perdant, ſi quicquam cō-

perti habeo. iurandi formula per diram precatio- A nem. sic sup. Sat. 9. lib. 1. *disperеam, ni Summosses omneis*. mendosè habent nonnulli libri, *derisor ad omnes*. sæpe autem ita loquuntur boni auctores, *Dij omnes*, vt Terent. Heautont. *At te omnes quidem Dij, Deæque, quantum est, Syre, cum istoc inuento, cúmque incæpto perduint*. Virgil. lib. 6. Æneid. *Dique, Deæque omnes, quibus obstitit Ilium & ingens, &c.* & lib. 1. Georgic. *Diique, deæque omnes, studium quibus arua tueri*.

Qvid militibvs, &c.] ordo & sententia verborum hæc est, Quid? (inquit percunctator ille) vtrùm prædia militibus promissa daturus est Cæsar ex Sicilia, an ex Italia? Siciliam dictam esse Triquetram à tribus promuntoriis, Pa- B chino, Lilybæo, Peloro, notum est. Lucret. lib. 1. de Empedocle, *Insula quem Triquetris terrarum gessit in oris*. τρινακρίαν eadem ratione appellant Græci, seu θρινακίαν, seu τρινακρίαν, nempe à tribus promuntoriis. Lycophron τρίδειρον, quasi trium iugorum, seu collorum: Pindarus τριγλώχινα, id est, trium angulorum.

Altiqve silenti] sic Virg. Æneid. 10. *quid me alta silentia cogis Rumpere?*

Non sine votis] non sine optatis, οὐκ ἄνευ εὐχῶν, non sine precibus.

O rvs, qvando ego te asp.] hæc sunt optata Horatij, vt liceat ruri ætatem agere, ibique nunc legere, nunc dormire, & cessare, & nihil agere.

Dvcere soll. ivc. obl.] id est, sol- C licitudines huius vitæ obliuione quadam oblitterare, & vitam curarum & molestiarum plenam, animi remissione dulcem efficere. quod suadet Matius in mimiambis, his versibus, *Quapropter edulcare conuenit vitam, Curásque acerbas sensibus gubernare*. Porphyrio ad hunc locum notat, *ducere obl. vitæ, id est, potare*. quod non est ita intelligendum, quasi ille intelligat, Horatium è vini potu malorum præteritorum, & præsentium obliuionem quærere, vt suprà Od. 7. lib. 2. *Obliuioso leuia Massico Ciboria exple*: sed omnia huius vitæ mala, omneisq. curas, & molestias obliuisci velle: quemadmodum dixit Virg. Æneid. 6. *Lethæi ad fluminis vndam Securos latices, & longa obliuia potant*. Sic igitur hic locus explicandus est, & quidem facilius. Quando mihi licebit ruri traducentem D tempus ætatis, nunc lectione librorum veterum, nunc somno, & otio, obliuisci huius vitæ sollicitudines, ac molestias? vult enim, curarum, & sollicitudinum memoriam oblitterari, atque obrui posse tribus rebus: veterum libris, somno, otio, seu cessatione: vel duabus, si quis fortè somnum, & inerteis horas pro vno accipere malit. Nam ordo verborum hic est, quando licebit ruri sollicitæ vitæ obliuia ducere nunc libris, nunc somno, & inertibus horis? Esset autem ineptissimum ita loqui, Quando licebit rure meo potantem curas meas obliuisci nunc libris, nunc somno, &c. *ducere obliuia* porrò sic dictum (opinor) vt apud Virgil. Æneid. 4. *ducere somnos*. Nā

A *ducere somnos* videtur illis esse simile *ducere nectaris succos*. Od. 3. lib. 3. & *ducere Liberum*, Od. 12. lib. 4. & *innocentis pocula Lesbij Duces*, Od. 17. lib. 1. & *ducere spiritum, ducere animam* apud Cic. pro Sex. Rosc. Amer. Ita *ducere obliuia vitæ sollicitæ, &c.* idem quodammodo valebit, quod potare, seu haurire obliuia curarum, nunc veterum libris, nunc somno, &c. i. nunc legendo, nunc dormiendo.

Faba Pythag. cognata] Horatius facetè cognatam Pythagoræ fabā dicit, quasi Pythagoras existimarit, fabā animal esse, vel certè in fabis mortuorū animas inesse: atque iccircò ab hoc cibo se abstinuerit, veritus, ne in fabam a- B liquam animus paternus immigrasset. Variæ tamen causæ afferuntur, cur Pythagoras & ipse à fabis abstinuerit, & alios voluerit abstinere: quas refert Laërtius ex Aristotele, his verbis, φησὶ δ' Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ τῶν κυάμων, παραγγέλλειν αὐτὸν ἀπέχεσθαι τῶν κυάμων, ἤτοι ὅτι αἰδοίοις εἰσὶν ὅμοιοι, ἢ ὅτι ᾅδου πύλαις· ἄγονον γάρ· ἢ ὅτι φθείρει, ἢ ὅτι τῇ τοῦ ὅλου φύσει ὅμοιον, ἢ ὅτι ὀλιγαρχικόν· κληροῦνται γοῦν αὐτοῖς, &c. i. ait autē Aristot. in lib. de fabis, Pythagorā iubere à fabis abstinere, aut quòd partibus virilibus inhonestis similes sunt, aut quòd Orci portis (sterile enim quiddam est faba) aut quòd corrumpit, aut quod naturæ vniuersi similis est, aut quòd ad paucorum principatum pertinet. fabis enim sortiuntur magistratus. Festus ait, fabā nec C tangere, nec nominare Diali flamini licere, quòd ea putetur ad mortuos pertinere. *Nam & Lemuralibus iacitur laruis (inquit) & parentalibus sacrificiis adhibetur, & in flore eius, luctus littera apparere videntur*. M. Tull. lib. 1. de Diuinatione aliam causam affert his verbis, *Ex quo etiam Pythagoricis interdictum putatur, ne faba vescerentur, quod habet inflationem magnam is cibus, tranquillitati mentis quærentis vera, contrariam*. Ne illud quidem omittendum est, litteris esse proditum, fabam in vasculo æreo seruatam, certo temporis spatio in sanguinem verti: atque iccirco Pythagoram, cùm eum latrones persequerentur, maluisse in eorum potestatem venire, quàm, cùm alia via effugere non liceret, per agrum fabis obsitum euadere. Fabam igitur Pythagoræ cognatā appellat fortasse Ho- D ratius, quòd ille se ab ea abstinuerit, quasi sibi cum ea cognatio aliqua esset. [sed A. Gellius lib. 4. cap. 11. ex Aristoxen. & Plutarcho opinionem falsam animos hominum occupasse, Pythagoram non comedisse animalium carnes, & se à fabis abstinuisse.]

Simúlqve vncta satis p. p. o. l.] significatur his omnibus tenuis, & minimè sumtuosus, miniméque exquisitus apparatus. *ponentur* autem, id est, apponentur. Et animaduerte, olufcula semper locum habere in tali apparatu significando: de quo lectorem admonuimus in not. ad Sat. 6. lib. 1. ibi. *lachanique catinum*.

O noctes, cenæqve Deûm] cur noctes cum cenis coniunxit? an quòd cenæ veterum

terum plerumque noctu agitabantur, totámque noctem producebantur, vt suprà annotauimus? nunc autem cenas rusticas, tenueis scilicet, & minimè sumtuosas, & nocteis placidas ac tranquillas, cenis illis nocturnis opiparis anteponit? an hoc significat, cenas suas rusticas, breueis esse, & modicas, atque ex eo se nocteis ducere quietas, ac tranquillas, somnósque capere placidissimos, neque à cibo immoderato, nimiaque potione interruptos? Prætereà cur cenas Deorum dixit? an significans tenueis, minimèq; apparatas, aut opiparas, quòd tales essent cenæ, quæ dijs apponi solebant? an suaueis & iucundas, qualeis deorum cenas esse credibile est?

VERNÁSQVE] Vernas (inquit Nonius) appellabant veteres, qui vere sacro fuerint nati: & habebatur nomen hoc pro vitabili maledicto. Festus, *Vernæ appellabãtur ex ancillis ciuiũ R. vere nati.*

PROCACEIS] proteruos, audaculos. Procari, poscere est (inquit Festus) vnde procaces meretrices ab assiduè poscendo. sup. Od. 1. lib. 2. Musam, procacem appellauit, & Catull. Fescenninam locutionem, procacem. M. Tull. libr. 4. de Rep. apud Nonium. *Itaque à petendo petulantia, à procando, id est, poscendo, procacitas nominata est.*

LIBATIS DAPIBVS] ex quibus ego degustaui, quantum volui, & quantum satis est: atque ita explicat Acro, seu quis alius nomine Actonis, & alij. Turnebus autem sic: ex quibus particulam dijs Penatibus libaui. Veteres enim de eo quod in cenam paratum habebant, partem aliquam detrahebant, quam Lari, & ceteris dijs domesticis, atque etiam alijs, donabant. Varro ex Nonio. *Quocirca oportet bonum ciuem legibus parère, & deos colere, in patellam dare* μικρὸν κρέας.

PROVT CVIQVE LIB.] hæc pertinent ad versum proximè sequentem, non ad superiorem.

SICCAT INÆQVALEIS CALICES] bibit quisque quantum libet, siue multum, siue parum. nemò cogitur à bibendi magistro calices æqualeis exhaurire, sed suo quisque arbitratu bibit. nemo necesse habet ex magistri præscripto bibere. Solebat autem magister ille, quem alio nomine regem appellabant, conuiuis omnibus æqualeis calices ebibendos dare, & bibendi leges ferre. quas insanas proximo versu vocat.

SOLVTVS LEGIBVS INSANIS] hac de re vide, quæ annotata sunt ad illum locum, *Olim ludus erat cuppa potare magistra*, sat. 2. huius lib.

SEV QVIS CAPIT, &c.] siue quis liberaliorem potum ferre potest, siue modico magis delectatur. per *acria pocula* significat vel grandia, & immoderata, & nimia: & ad quæ ferenda, acri & robusto potore sit opus: (nam infrà Satyr. 8. *acreis potores* appellat eos, qui multum & strenuè bibunt) vel parum diluta, atque adeò mera. ego tamen priorem, explicationem malo. *capit acria pocula* autem, id est, capax est acrium poculorum.

VVESCIT] sic reperi scriptum in cod. vno Vatic. & Iann. & nonnullis alijs. alij habent *humescit*. illud alterũ magis mihi probatur. Nam & *vuidos* dixit Od. 5. lib. 4. potos & madidos. *dicimus integro Sicci mane die: dicim' vuidi, Cũ sol Oceano subest.*

SERMO ORITVR NON DE VILLIS, &c.] Cuiusmodi de rebus sermones in conuiuijs haberi debeant, iam olim docuerat Varro sat. Menipp. qui referuntur ab A. Gell. li. 13. c. 11. & commemorabuntur à nobis ad epistolam 5. lib. 1.

LEPOS] saltator quidam hoc nomine. reperi in duobus libris manuscr. *nepos*: quos non sum secutus.

VTRÚMNE DIV. HOM.] si quis in hac quæstione disceptatore, ac iudice Zenone vtatur, non dubium est, quin ille iudicaturus sit, in virtute vitam beatam esse positam: siu ad vulgum referat, alij in voluptate, alij in bona valetudine, alij in diuitijs locatam esse d[illegible]. sed profectò, cùm diuitiæ sint ad vsum corporis comparatæ, corpus animi causa natum, & ita animi bona, primum locum: corporis, secundum: diuitiæ tertium, obtineant, iniquum, atque absurdum sit, in bonis deterrimis, ac tertijs vitam beatam collocare. his consentanea scripta sunt à Platone lib. 9. de legib.

VSVS, RECTÚMNE] aut quid nos ad amicitias trahat, vtilitátne, an rectum, atque honestum. Negat M. Tullius, amicitiam ab vtilitate nasci. Aristoteles tot amicitiæ genera constituit, quot sunt amabilia. quicquid enim amabile sit, id esse vel honestum, vel vtile, vel iucundum, ita treis amicitias esse: aliam, cui solum honestum sit propositum: aliam, cui vtile: aliam, cui iucundum. Ait tamen idem, eam amicitiam, quæ honesti causa constituta est, cùm multis alijs rebus reliquas duas superet, tum hoc maximè præstare, quòd eadem & honesta, & vtilis, & iucunda est. Pindarus videtur amicitiam vtilitate ponderare atque æstimare. nam hoc vno nomine amicitiam commendat, quòd multæ ac variæ sint an[illegible]rum vtilitates, atque opportunitates, verba eius sunt hæc, Νεμ. ὠδ. η. Χρεῖαι δὲ παντοῖαι φίλων ἀνδρῶν. Homerus ὀδ. θ. in extremo ait, amicum suauem, & prudentem fratre nõ esse deteriorem, ἐπεὶ οὐ μέν τι κασιγνήτοιο χερείων Γίνεται, ὅς κεν ἑταῖρος ἐὼν πεπνυμένα εἰδῇ. id est, Nam nihilo fratre deterior est is, qui cùm amicus sit, tum cordatus & prudens sit. Horatius amicum iucundum rebus omnibus anteponit, suprà Sat. 5. li. 1. *Nil ego cõtulerim iucundo sanus amico.* ad quem locum lege quæ annotauimus, si tibi cõmodum est.

ET QVÆ SIT NAT. BONI] bonum definit ex sententia veterum Aristoteles libr. 1. de Morib. ad Nicomachum, quod omnia desiderant, seu appetũt. ἀγαθὸν, οὗ πάντα ἐφίεται Idem libr. 1. ῥητορ. huic definitioni addit alias descriptiones. M. Tull. lib. 2. de finib. *bonum ipsum etiam quid esset, fortasse, si opus fuisset, definisses: aut quod esset natura appetendum, aut quod prodesset.* Idem lib. 5. *Bonum appello, quicquid secundum naturam est.*

SVMMÚMQVE QVID EIVS] de summo bono disputat Aristot. lib. 1. de Morib. ad Nicomach. & M. Tull. in libris de finib.

Ex re] vulgus interpretatur *ex re*: id est, non alienas à proposito sermone. Ego autem sic, *ex re*, id est, ex vsu, vtileis.

Arelli] auari cuiusdam nomen est, Arellius

Sollicitas ign. op.] sollicitas opes, ab effectu, quia sollicitum & anxium reddunt eum, qui habet. *ignarus* autem rectè addidit. Nam insipientes laudât diuitias quantumuis licet possessoribus molestas: sapientes non item, qui vitam beatam in animo paucis contento positam esse ducunt, non io copia bonorum externorum. vide quæ annotata sunt ad illum locum Od. 16. lib. 3. *Contemtæ dominus splendidior rei, &c.* & ad illum, *Crescentem sequitur cura pecuniam, &c.* eadem Oda paullo antè.

Olim] quondam. *Olim* (loquir Æl. Donatus ad illum locum Terent. Andria, *Atticus quidam olim, &c.*) *fabula principium*. & citat hunc locum Horat. Sic epist. ad Mæcen. 1. lib. 1. *Olim, quod vulpes agroto cauta leoni Respondit, referam.*

Cavo] epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Macra cauum repetes arctum, quem macra subisti. paupere cauo* autem sic dictum ab Horatio, vt à Virgil. *pauperis & tuguri congestum cæspite culmen.*

Asper] durus, laboriosus. aliter dixit epist. ad Pison. monitoribus asper.

Arctum] ad rem attentum, parcum, restrictum, angustum. libri veteres plerique habent *artum*.

Solveret] laxaret. ita tamen parcus, & ad rem attentus, vt in hospitibus accipiêdis largum se, ac liberalem præberet.

Neqva illi sepositi cic.] libri ferè omnes calamo exarati, quos quidem viderim, & emendatiores excusi, sic habent, non *sepositi*, vt nonnulli corrupti. Est autem hoc genus loquendi planè Græcum. Sic enim loquuntur Græci, φθονῶ σοι τῆς εὐτυχίας, id est, inuideo tibi secundum fortunam. Plutarchus in Cæsare, ὦ Κάτων, φθονῶ σοι τοῦ θανάτου, καὶ γὰρ ἐμοί σοι τῆς σαυτοῦ σωτηρίας ἐφθόνησας. ô Cato, inuideo tibi mortis, seu mortem. nam etiam tu mihi tuæ salutis, seu tuam salutem inuidisti. Plato in Hipparcho, οὐχ οἷόν τε ὤς δεῖν οὐδενὶ σοφίας φθονεῖν. non putans oportere cuiquam sapientiæ, seu sapientiam inuidere. præterea *illi* repositum ex eorundem libr. auctoritate. iungunt etiaā interdum hoc verbum cum infinitiuo. Euripid. Med. τὸ δ' ἐστὶν ὦ γεραιέ; μὴ φθόνει φράσαι. id est, quid est, senex? ne inuide dicere, seu dixisse. Homerus Ιλ. ν. Κυανοχαῖτα ποσειδάων βιότοιο μαγνήσας id est, Neptunus cæsariem cæruleam habens cùm ei vitæ inuidisset. Horatius Latinorum more locutus est epist. ad villicum suum libr. 1. *inuidet vsum Lignorum & pecoris tibi calo argutus, & horti.* sic Virg. Æneid. 4. *Ascanione pater Romanas inuidet arces?* Idem lib. 8. *Sed mihi tarda gelu, sæclisque affecta* [al. *effæta*] *senectus Inuidet imperium.* & Catull. nupt. Pel. *Sic nimis insultans, extremo tempore sæua Fors etiam nostris inuidit questibus aureis.* M. Tull. Tuscul. 3. *tum planè inficimur opinionum prauitate, à naturâque ipsa desciscimus, vt nobis optimam naturam inuidisse videantur qui nihil melius homini, nihil magis expetendum, nihil præstantius honoribus, imperys, populari gloria iudicauerunt.* propterea autem quod qui rem aliquam alteri inuident, eam, si habeant in sua potestate, illi nullo pacto, nullâque conditione impertire velint, iccircò & inuidere vsurpant Latini, pro denegare, & non largiri, quod sine tuo incommodo dare possis: & contrà, non inuidere, pro largiri. horum igitur verborum hæc sententia est, magnam illi ciceris & auenæ copiam apposuit. cicer, quod sepositum habebat, & longam auenam ei apposuit liberaliter, & prolixè.

Semesa] semi esa. sat. 3. libr. 1. *Semesos pisceis, tepidúmque ligurrierit ius.*

Cvpiens varia fastid. cena] cupiens muris vrbani dente superbo singula ligurrientis, & languidè degustantis fastidia epularum varietate discutere. Vt similitudo fastidium parit, ita varietas depellit, ac discutit.

Tangentis malè] non libenter gustantis, sed languidè, & fastidiosè.

Cùm pater ipsa domvs] mus rusticus sat. 8. *at aiebat cena pater.*

Porrectvs] stratus, vt sup. Od. 1. libr. 1. *nunc viridi membra sub arbuto Stratus, &c.* Sic satyr. 3. huius libr. *Si quis ad ingentem frumenti semper aceruum Porrectus vigilet.* & hac eadem sat. *purpurea porrectum in veste locauit.*

Horna] huius anni, vt Od. 2. epo. *Et horna dulci vina promens dolio.* & Od. 23. libr. 3. *Si ture placaris, & horna Fruge Lares, auidâque porca.*

Esset] ederet, ab edo es, est. Epist. 2. lib. 1. *si, quod Est animum, differs curandi tempus in annum.* sic es pro edis. Catull. ad Aurell. *Pudicare cupis meos amores, Nec clam: nam simul est, iocaris vnà* vbi vulgò legitur, *simul es, &c.*

Ador] farris genus, ab edendo dictum, seu potius ab adurendo. adurebatur enim, & torrebatur, vt commodiùs moleretur, ac subigeretur.

Vin' tv] sic habent duo cod. Vat. & Ram. Card. Iann. Nicot. Russardin. quos secutus sum vulgati, *Vis tu*, minùs concinnè.

Carpe viam] sic Virg. Geotg. 3. *Iniusto sub fasce viam cum carpit.* vide annotat. ad Od. 11. lib. 1. de verbo carpendi.

Terrestr. qvando mortal.] id est, quandoquidem animalia terrestria mortaleis animos habent. anima dicta à nomine Græco ἄνεμος, id est ventus. putabant enim nonnulli veteres, animum nihil aliud esse, quàm spiritum, aut ventum. Cùm homines autem terrestria sint animalia, videtur Horatius hominum quoque animos, mortaleis esse arbitrari: quæ sententia non modò à religione Christiana aliena, verùm etiam à Platone improbata ac reiecta. Pausanias Messenicis scribit primos omnium Chaldæos & Magos, dixisse animum hominis esse immortalem, itsque cùm alios Græcos compluréis, tùm Platonem maximè, Aristonis filium, assensum

assensum esse. Plato quidem in Phædro, & Phæ- A doneplurimis argumentis ita esse probare conatur. sed neque illa ita firma sunt, vt refelli non possint,& non minùs ad ceterarum animantium, quàm ad hominum animos, videntur pertinere. Christiani igitur hominis est, cum hæc quæstio à philosophis disputetur in vtramque partem, sacrarum literarum auctoritatem, nudamque veritatem amplecti, rationes humanas ad eam confirmandam non desiderare.

Neqve vlla est avt magno] sic sup. Od. 4. li. 1. *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regúmque turreis*: vide annotat. ad Od. 28. eiusdem libri, quibus adde illud Menandri, Ἀθάνατα δ' οὐκ ἔσῃ, οὐδ' ἂν συναγάγῃς Τὰ Ταντάλου τάλαντα λεγόμενα. Ἀλλ' ἀποθανῇ, καὶ ταῦτα καταλείψεις τινί: id est, immortalitas autem non est, ne si Tantali quidem B talenta coaceruaueris: Sed morieris, & hæc alicui relinques.

Dvm lic. in rec. ivc. v. b.] creber est in hac sententia Hor. vide exempla, quæ collegimus ad illum locum, *Donec virenti canities abest Morosa, nunc & campus, & areæ, &c.* Oda 9. libr. 1.

Vive memor qvàm sis ævi br.] epist. ad August. lib. 2. *Tellurem porca, siluanum lacte piabant: Floribus & vino Genium memorem breuis æui.* al. *memorem.*

Pepvlere] impulerunt, vt vitæ genus, & C locum commutaret.

Nocturni] νύχιοι, noctu, vt annot. suprà ad illum locum, *Nec vespertinus circumgemit vrsus ouile*, Od. 16. epod.

Svbrepere] quasi rependo subire.

Cocco] coccum Galatiæ rubens granum, aut circa Emeritam Lusitaniæ, in maxima laude est, inquit Plin. lib. 9. cap. 4.

Canderet vestis] stragula vestis splenderet, roberet. *canderet vestis* dixit, vt dicimus, *ferrum candens.* & M. Tull. Offic. 2. *candente carbone.* & idem, *lamina candentes.* Verr. de supplic. & Horat. epist. 15. *lamna candente.*

Exstructis] exaggeratis, cumulatis, refertis, completis. suprà Od. 3. lib. 2. *& exstructis in altum Diuitijs potietur heres.* Virg. Georg. 1. *Ter D pater exstructos disiecit fulmine montes.* Lucret. lib. 6. *Fulmina gignier è crassis, altéque putandum est Nubibus exstructis.* Plautus Menæchm. *Cereales cenas dat, ita mensas exstruit; Tantas struices concinnat patinarias.* M. Tull. in Catone. *cares epulis, exstructisque mensis, & frequentibus poculis.* Idem pro Sextio, *tantos corporum aceruos exstruebat.* Idem libr. 2. epist. ad Attic. *& herculè magnum aceruum Dicæarchi mihi ante pedes exstruxeram.* Idem Tuscul. 5. *mensæ conquisitissimis epulis exstruebantur.*

Ergo, vbi pvrpvr.] in stragula veste purpurea, qua lectus erat instratus.

Velvti svccinct. cvrs. h.] mus vrbanus, quasi altè præcinctus, & ad ministrandum expeditus circumcursat. sup. sat. 8. lib. 1. *Vidi egomet nigra succinctam vadere palla Canidiam*, & sat. vlt. huius libr. *Hic vbi sublatis, puer altè cinctus acernam Gausape purpureo mensam pertersit, &c.* Ouidius lib. 8. metamorph. *mensam succincta, tremensque Ponit anus.*

Continvatqve dapes] vno, & perpetuo ordine dapes apponit. nouas assiduè dapes apponit: dapes dapibus accumulat.

Nec non vern. ipsis fvng.] id est, atque adeò vernarum in morem, ipse ministeria, & munera necessaria obit. *vernaliter* (inquit Nonius Marcellus) *valet adulatoriè, à vernis.* vbi tamen quidam legi volunt, *vernuliter.* de scriptura autem huius loci, si quid sentiam, quæris: vulgata quidem, quæ est, *vernaliter ipsis Fungitur officijs*, omnium librorum veterum auctoritate confirmatur: sed, si mihi liceat, ego libenter legam, *vernaliter*, seu, *vernuliter ipse Fung. &c.* quæ vox exprimeret, ac declararet studium, & sedulitatem muris vrbani: qui non per alios, sed ipse per se hospiti suo vernaliter inseruiret, ac ministraret.

Prælambens] prægustans. an, vt hospitem ad liberaliter epulandum inuitet, ac prouocet? an, vt omnem veneni suspicionem remoueat? quod est ridiculum dictu in animantibus rationis expertibus, sed si quis apologorum & & fabularum naturam, legémque consideret, in quibus animantes ratione carentes inducuntur nostro more loquentes, & pleraque agentes, minus absurdum videbitur.

Ille cvbans] recubans. accommodat enim consuetudinem hominum ad mores, quo ad eius fieri potest.

Bonisqve rebvs agit l. c.] & ob res prosperas & secundas: seu in rebus prosperis & secundis; *agit. l. c.* id est, præbet se lætum conuiuam: seu præbet speciem læti conuiuæ: seu simulat & fingit se lætum conuiuam: ὑποκρίνεται.

Valv. str. lectis] lectis discubitorijs, vt epist. ad Torquatum lib. 1. *Si potes archaicis conuiua recumbere lectis, &c.* & suprà non longè *Tincta super lectos canderet vestis eburnos.* valuæ dictæ sunt, vel quasi voluæ, à voluendo, quia geminæ fores introrsus reuoluuntur, cùm aperiuntur: vel à valendo, quia talis ianua, quæ bifores est, quæque duabus partibus constat, & vtrinque aperitur, validior ea est, quæ vna est, vnáque ex parte clauditur & aperitur: præsertim cùm intrinsecus repagulis obfirmatur. Sed vnde ortus est hic valuarum strepitus, seu crepitus? fortasse à domino, qui foris cenarat, aut qui rus ierat, domum redeunte. talis est ianuæ strepitus, & canum latratus lib. 1. sat. 1. ibi, *Ianua frangatur, latret canis, &c.*

Magisqve exan.] id est, multóque magis trepidare, & pauere cœperunt, simulatque canum latratu domus personuit. Non est perpetuò verum, quod notat Ælius Don. in Andr. Terent. *exanimem dici mortuum, exanimatum, perturba-*

qui ad sermonem prouocatus, tacet. In cod. Ian. & Tornesij scriptum reperi *vltrà*. quam scripturā si quis probabit, interpretabimur vltrà quàm satis est, vltra modum. Nam inest etiam hæc in hoc loco difficultas, quòd in aliis cod. interpunctionis nota post nomen *garrulus*: in aliis post vocem *vltrò*, siue *vltra*, locatur. iudicet igitur lector.

DAVVS SIS COMICVS] talis esto, qualis inducitur Dauus in comœdiis, nempe seruiliter, & timidè cum domino loquens, eiq; non nisi ad rogata respondens, neq; enim interrogare audens. talis etiam ab ipso Horatio inducitur sat. 7. infr. *Iamdudum ausculto: & cupiens tibi dicere seruus Pauca, reformido.*

CAPITE OBSTIPO] incuruato, inflexo, inclinato: qui gestus est hominis animum demittentis, & ad palpandum parati. M. Tull. in Arato, *Obstipum caput, & tereti ceruice reflexum, Obtutum in caudam maioris figere dicas.* Lucret. libr. 4. *Denique vt in fabrica, si praua est regula prima: Normáque si fallax rectis regionibus exit: Et libella aliqua si ex parte claudicat hilum: Omnia mendosè fieri, atque obstipa necessum est, Praua, cubantia, prona, supina, atque absona tecta.* quem Lucretij locum testem producens Festus, legit *obstita*, in voce *obstitum*. sed puto, Festū eo loco esse mendosum, & legendum, *obstipum*, & *obstipa*. nam aliud est *obstipum*, aliud *obstitum*. Sueton. de Tiberio, *Incedebat ceruice rigida & obstipa, adducto fere vultu.*

OBSEQVIO GRASSARE] *grassari*, vt Nonius Marcellus docet ex Næuio & Afranio, idē ferè valet, quod ambulare, & iter facere. Festus autem ait antiquos *grassari posuisse pro adulari: præterea grassari latrones dici vias obsidentes. gradi siquidem ambulare est. vnde tractum grassari, videlicet ab impetu gradiendi.* quod item ex Sallustio probari potest, procemio belli Iugurth. *Sed dux, atque imperator vitæ mortalium, animus est: qui vbi ad gloriam virtutis via grassatur, abunde pollens, poténsque, & clarus est, neque fortuna eget.* & ita Liuius libr. 10. *consilio grassandum, si nihil vires iuuarent, ratus.* Idem libr. 45. *Etiam apud vos fuisse audius, qui assentando multitudini grassarentur,* Itaque hæc verba *obsequio grassare*, hanc sententiam videntur continere, Obsequio, opera, officio aditum tibi ad diuitem parafacito: nulla alia ratione, aut via diuitem capta, quàm obsequendo: insidiare diuiti obsequio. nam grassari valet interdum insidiose, & dolosè ambulare. vnde grassatores sunt nominati, qui vias obsident, vt repente viatores inermeis, neque satis instructos, ac paratos adoriantur, vt paullò antè ex Festo ostendimus.

SI INCREBRVIT AVRA] hæret etiam nunc in nonnullis libris impressis hæc mendosa scriptura *increbuit*: vsque adeò difficile est inueterata vitia exstirpare. Nos autem multis verbis docuimus ἐν παρόδῳ in annotationib. ad lib. Aristot. de moribus, ad Nicomac. hoc verbum sic esse scribendum, non, vt vulgò, *increbuit*. libri autem calamo exarati alij habent *increbuit*, vt & nos curauimus excudendum: alij *increpuit*, quæ A scriptura corrupta est. *si increbuit aura*, id est, si ventus factus est acrior, ac vehementior. sic loquitur & M. Tull. lib. 7. epist. ad Trebat. *ventus increbrescit. cura vt valeas.* & Virgil. lib. 3. Æneid. *Crebrescunt optatæ auræ, portúsque patescit, Iam propior.*

CAVTVS] valetudini consulens, sibi cauens ab iniuria cæli.

CARVM CAPVT] φίλην κεφαλήν. Omnia quæ in homine præcipuam vim habent salutis & vitæ conseruandæ, aut quæ summam præbent voluptatem atque vtilitatem, cara dicuntur à poetis Græcis, vt φίλη ψυχή, φίλον κῆρ, φίλος θυμὸς, φίλα γούνατα, φίλη κεφαλή, φίλα ὄμματα, φίλοι ὀφθαλμοὶ, φίλη πατρίς, φίλος οἶκος, vel φίλα οἰκία in numero multitud. φίλη B μήτηρ, φίλα τέκνα, &c. id est, cara anima, carum cor, carus animus, cara genua, carum caput, cari oculi, cara patria, cara domus, seu caræ domus, cara mater, cari liberi, &c.

EXTR. TVRBA OPPOS. HVM.] nequis eum in turba iactet, aut impellat. *opposito humeris tuis scilicet*, προβαλὼν τοὺς ὤμους σου. obiectis humeris, tamquam scuto aduersus pulsum multitudinis & turbæ. Theophrastus ἠθικ. χαρακτ. in describendo assentatore etiam hoc argumentum commemorat non admodum dissimile, καὶ τοὺς ἀπαντῶντας ἐπιστῆσαι κελεῦσαι ἕως αὐτὸς παρέλθῃ: id est, & proprium est assentatoris iubere eos, qui obuiam eunt, consistere, donec ilC le præterierit.

AVRVM SVBSTR. LOQ.] si tibi res est cum loquaci sene, aureis tuas, si fieri potest, cōprime, vel obtura, vt ne eius loquacitate offendaris: sed potiùs, vt eum, quamdiu ei videatur, loquentē perferre, ac perpeti possis. aureis tuas ei præbe verberandas, atque obtundendas: verùm tamen ne te loquacitate sua obtundat, & exsurdet, eas substringe, & supprime, vt minus molestè & sine periculo surditatis eius garrulitatem ferre possis. Sic mihi videtur hic locus esse explicandus, non, vt Acr. & Porphir. *aurem admoue, & intende.* Iam qui aureis suas obturant, facilius quemuis clamorem, sonitum, strepitum, fragorem excipiunt, ac perferunt, neque vllo pacto D commouentur, quemadmodum Satyrus ille Clazomenius apud Aristot. problem. τμημ. γ. quod esset ad maledicendum promtus ac propensus, cùm sibi in iudicio causa dicēda esset, ne ad maledicēdum aduersario, si eum audiret, impelleretur, ac potius vt de re ipsa diceret, aureis sibi obturauit. Ita dicimus clausis oculis periculū adire, id est, sine vllo metu, ac dubitatione, propterea quòd, qui clausis oculis, vt Andabatæ illi, seu Antanabatæ nomus, sese periculo offerunt aut laborem aliquem suscipiunt, facilius vtroque defunguntur, quàm si periculi, aut laboris magnitudinem oculis cernant: & ægri, qui sunt teneriores, pharmaca solent clausis oculis deuorare. Sic apud Platon. in Gorgia, Socrates probat, vnumquemque, qui aliqua in re peccarit, vltrò ad iudicem ire, atque ad pœnam à lege consti-

tutam

turam ſubeundam occurrere, & quodammodo clauſis oculis, & fortiter ſeſe vrendum ac ſecandum medico præbere oportere. verba Platonis hæc ſunt, παρέχειν μύσαντα καὶ ἀνδρείως ὥσπερ τέμνειν καὶ καίειν ἰατρῷ. vt igitur ad Horatium reuertar, ſic hunc locum explico, aurem, videlicet tuam, ſubſtringe loquaci ſeni, id eſt, aure tua ſubſtricta & compreſſa, ſine ſenem iſtum loquacem, quandiu volet, verba fundere: aureis tuas ei præbe totum diem, ſi ei libebit, longis & odioſis narrationibus tundendas, ac verberandas. Atque ita in codice quodam manu ſcrip. ad oram aſcriptum vidi, *ſubſtringe aurem:* id eſt, præbe aurem. Licet dicere, quod mihi hac ſecunda editione venit in mentem, *aurem ſubſtringere*, poſitum ab Horario pro aurem vellere, quod eſt admonere: vt ſit hæc ſententia, aurem ſubſtringe loquaci, id eſt, ſenem paullo loquaciorem, & quædam fortaſſe exprom ērem, vel euulgantem, quæ taceri præſtabat, & quædam effundentem, atque afferentem, quorum enuntiatio ei periculum ſit allatura, admone, vt linguæ temperet: vel ſic, multitudine verborum eos, qui adſunt, offendentem, nullámque loci, neque temporis, neque perſonarum rationem habentem, admone vt modum orationi conſtituat. Ita autem ſubſtringere, idem atque aurem vellere, valere dicemus: quo vſus eſt Virg. Sileno, *Cum canerem reges & prælia, Cynthius aurem vellit, & admonuit, &c.* idem in Copa, *Mors aurem vellens, viuite, ait, venio.* Adr. Turnebus autem vir ſingulari doctrina præditus, aliter hunc locum explicandum putabat, nempe hoc modo: *aurem ſubſtringe loquaci:* id eſt, aurem ſenis loquacis leniter tracta, ſeu prehende, vel molliter attinge: quod faciebant qui adulabantur, & qui ſe amare ſimulabant. Ego memini, apud Plautum *prehendere crineis & auriculas*, eſſe amatoriè, & blandè aliquē delinire, & permulcere, ſed *ſubſtringere aurem* fortaſſe non idem valet. Veruntamen iudicet lector eruditus.

Importvnvs amat lavdari?] ſi in eo importunus, quòd cupit laudari: ſi aſſiduè vult laudari, &c. Importunus is eſt, (vt alibi annotauimus) qui numquam conquieſcit, neque aliis conquieſcendi poteſtatem facit. ſi igitur tali ingenio eſt, vt ſuis laudibus ſupra modum delectetur, tamdiu eius laudes perſequere, donec, manibus ad cælum ſublatis, dixerit ſatis eſſe.

Manibvs svblatis] geſtus lætantis, & Diis immortalibus gratias agentis, vt Dionyſ. Halicar. lib. 3. de patre Horatiorum tergeminorum, ὁ δὲ πατὴρ, ὡς ἔμαθε τὴν διάνοιαν αὐτῶν, περιχαρὴς γενόμενος, καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείνας εἰς τὸν οὐρανὸν, πολλὰς ἔφη χάριτας εἰδέναι τοῖς θεοῖς, ὅτι παῖδας ἔδωκαν αὐτῷ γενναίους, καὶ ἀγαθούς. id eſt, Pater autem vt eorum ſententiam cognouit, lætitia elatus, & manibus ſublatis in cælum, magnam ſe diis habere gratiam dixit, quòd ſibi hoc beneficij dediſſent, vt filij ſui eſſent pulchri & fortes. eſt etiam orantis geſtus, vt docuimus ad Od. 23. libr. 3. itémque ad epiſto. ad Loll. 2. libr. 1. admonebimus.

Et Cresc. tvm. infla] ingenium hominis inanis, qui ſuprà modum cupit laudari, quique aſſentatione nimis delectatur, expreſſit. Itaque eiuſmodi quidem ingenium cum vtre comparauit: aſſentatoris autem orationem ad huiuſmodi homines inflandos valere declarauit.

Cùm te servitio longo, &c.] cùm moribundus iam in lecto decubuerit, téque heredem inſtituerit ex quadrante.

Et certvm vigilans] & to certò vigilans non ſomnians audieris, &c. ſolent enim plerumque, qui quippiam magnopere exoptāt, id in ſomnis cernere. Virgil. in Pharm. *Credimus? an qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt?* & piſcator ille pauperculus apud Theocritum εἰδ. κα. ſomniat procerum quendam, & grandem piſcem ad hamum decurriſſe. quemadmodum (inquit) in ſomnis canis omnis prædam vaticinatur. ſic Theocritus, καθιζόμενος δὲ ἐδόκευν ἰχθύας, ἐκ καλάμων δὲ πλάνον κατέσειον ἐδωδάν· Καί τις τῶν τραφερῶν ὠρέξατο· καὶ γὰρ ἐν ὕπνοις Πᾶσα κύων ἄρτον μαντεύεται, ἰχθύα κ' ἠγών. id eſt, ſedens piſceis excipiebam, ſeu captabam: ex calamo autem fallacem eſcam concutiebam. Atque aliquis è piſcium pinguium numero eſcam appetiuit. Namque in ſomnis omnis canis prædam vaticinatur: ſic & ego piſcem. *certum vigilans* igitur valet id, quod dicunt Græci vno verbo, ὕπαρ cuius contrarium eſt κατ' ὄναρ. Plat. lib. 2. de Repub. in extremo, οὔτ' ἄλλους ἐξαπατᾷ ὁ θεὸς, οὔτε κατὰ φαντασίας, οὔτε κατὰ λόγους, οὔτε κατὰ σημείων πομπάς, οὔθ' ὕπαρ, οὔτ' ὄναρ. id eſt, neque alios decipit Deus, neque per viſiones, neque per ſermones, neque per ſignorum miſſiones, neque vigilanteis, neque in ſomnis.

Qvartæ sit partis, &c.] ordo verborum eſt, cum tu certò vigilans audieris hæc verba: quartæ partis heres ſit Vlyſſes. ſic ſuprà locutus eſt Od. 25. lib. 1. *audis minus & minus iam, Me tuo longas pereunte noctes, Lydia dormis?* quidam libri veteres habent, *quartæ eſto partis, &c.*

Ergo nvnc Dama sod.] ſic dices voce flebili, & queribunda, itàne eſt? ergo ſodalis meus, quicum mihi erat menſa, victúſque cōmunis, mihi ereptus eſt, & interiit? Dama autem nomen eſt Seruile.

Nvsqvam est?] id eſt, periit: Helleniſmus eſt, οὐδαμόθι ἐστί; οὐκ ἔτι;

Vnde m. tam fort. tàmqve] ordo eſt, *ſparge ſubinde*, id eſt, deinde ſubiunge iterans hæc verba, vnde mihi tam fortem, ac fidelem amicum parabo? ſolemus autem oratione præciſa vti in comminationibus, conqueſtionibus, obiurgationibus, & ſimilibus animi motibus, vt infrà ſat. 7. *vnde mihi lapidem? vnde ſagittas?*

Terent. In Eunuch. *Egóne illam? quæ illum? quæ me? quæ non? sine modò: mori me malim.* A Germanus Vales autem hæc verba, *Sparge subinde*, referenda esse putat ad veterum consuetudinem in funeribus procurandis: in quibus præter alia, quæ factitare soliti erant, flores spargebant. Virg. lib. 6. Æn. *manibus, date lilia, plenis Purpureos spargam flores: animámque nepotis His saltem accumulem donis.* Idem Daphnide, *Spargite humum foliis, inducite fontibus*, [alias *frondibus*] *umbras Pastores: mandat fieri sibi talia Daphnis: Et tumulum facite, &c.*

Est gavdia prodentem] est, vt Græci, ξῆν, ἐξεῖναι, id est, licet animi lætitia fronte tegere: nihil vetat, quo minus quis vultum lætitiæ indicem, dissimulatione & fictis lacrymis celare possit. notus versiculus ille ex mimo Pub. B *Heredis fletus sub persona risus est.*

Perm. arbitrio] tuo. interdum testatores, quæ post mortem suam fieri volunt, ea permittunt arbitrio vel heredis, vel legatarij: quæ verba eandem vim habent, ac si arbitrio boni viri res esset permissa. secutus sum autem libros omneis veteres, qui habent *Permissum*, nó, vt vulgati, *Commissum*: & rectè. committere enim fidei dicimus potius, permittere potestati, & arbitrio. Horat. Od. 9 lib. 1. *Permitte diuis cetera: qui simul, &c.* Idem lib. 1 epist. 18. *Arcanum neque tu scrutaberis vllius vnquam, Commissúmque teges.* Idem sat. 4. *Commissa tacere Qui nequit.*

Sine sordibvs] magnificè, splendidè, C non sordidè.

Malè tvssiet] tussi graui, & periculosa laborabit, quam βῆχα nominant Græci. *malè* hoc loco valet, grauiter, valdè.

Hvic tv dic ex p. t. &c.] id est, huic coheredi dic, si fundum, aut domum, quæ tibi ex testamento obuenerit, habere cupiat: te ei libentissimè venditurum, & quanti velit, addicturum, atque adeò, si videatur, donaturum. *nummo*, id est, pretio vilissimo. Atque ita ferè omnes hunc locum explicant: quam explicationem adiuuans Porphyrio, scribit, si quidem eius verba sunt, legem fuisse, quæ vetaret, quicquam testamento acceptum alteri donare. Itaque qui donare volebant, & tamen contra legem com- D mittere nolebant, aut non audebant, venditionem simulabant: & quod erat, verbi gratia, centum millibus sestertiûm nummûm æstimabile, nummo addicebant. Sed Germanus Valés, hæc putat esse nugatoria, & *nummo* coniungendum esse cum participio *gaudentem*, hoc modo, *Dic te gaudentem nummo*: id est, malentem nummum, quam fundum, addicere ei fundum pecunia. quam explicationem ego magis probo.

Proserpina] Proserpina mortis, & vitę arbitra est, vt suprà diximus ad Od. 28. lib. 1. imperiúmq; in primis habet in mortuos, quod & Homerus ostendit ὀδυσσ. λ. Ἢ τί μοι εἴδωλον τόδ' ἀγαυὴ Περσεφόνεια Ὤτρυν', ὄφρ' ἔτι μᾶλλον ὀδυρόμενος στεναχίζω; id est, aut quid ad me hoc simulacrum impulsum misit Proserpina? an vt magis ac magis lamentans gemam? Tibull. libr. 3. *At mihi Persephone nigram denuntiat horam. Immerito iuueni parce nocere Dea.* Virg. Æn. 4. *Nondum illi flauum Proserpina vertice crinem Abstulerat, Stygióq; caput damnauerat Orco.*

TVRNEBVS.

Ex lib. 2. cap. 19. *Ante larem gustet venerabilior lare dones*, Ex antiquorum pietate superstitiosa dictum est, qui de cœna lari libare solebant, ita & fructuum primitias ei sacrabant libabántque.

Ex lib. 14. cap. 24 *Ne comes exterior, si postulet, ire recuses.* Quis hic est exterior comes? nempe qui ad læuam est, qui locus interioris est: nam cùm quicquid agimus ad dextram ferè nos conuertamus, cuius maior est habilitas & agilitas quàm læuæ, fit proinde vt flexus & gyrus sit eius minor & interior, à circi consuetudine, vbi ad metam flectebant in dextram cursum, vnde & dextratio appellata est. Ita dexter qui erat, interiore flectebat gyro, vt læuus exteriore: sed & equus sinisterior ampliorem lustrabat orbem quam dexterior, itidem & rota: Ouidius ait, 3 amo. eleg. 2.

Nunc stringam metas interiore rota, id est, breuiore cursu. nisi si quis dicat interiorem cuique & proximiorem esse dextram partem, exteriorem læuam: indéque exteriorem comitem dici, quod & verius puto. Ouidius dextrum hominem, qui in honestiore loco est, interiorem putauit, cùm qui ad læuam esset, exteriorem vocauit, 5. Fast.

Et medius iuuenum non indignantibus ipsis
Ibat, & exterior, si comes vnus erat.

Visne tegam spurco Damæ latus? Sermonum secundo scribit Horatius, quod quidem illic ab Horatio fingitur ab Vlysse, vt Heroë indignum recusari: & Oppius ait libr. 4. de bell. Alexandr. *deinde post Racilium, nam is latus Cassij tegebat, quasi responsum ab eo peteret celeriter dato loco, cum se insinuasset, sinistra corripit eum, dextráque bis ferit pugione.* His locis velut chirographis aut testationibus, tegere latus intelligimus esse latus sinistrum alterius, qui vel ætate vel honore superior est, claudere: quod qui facit, tanquam pro scuto sit, quo latus præsertimque sinistrum tegitur, latus tegere dicitur: aut vt qui in acie nobis ad læuam adstat, dum scutum ad dextram vertimus, nudum latus sinistrum protegit.

Ex lib. 6. cap. 4. Ex Senecæ loco perspici potest, cur ab Horatio scriptum sit,
Visne tegam spurco Damæ latus? Nam cùm Dama diminutionis forma à Demetrio deductum sit, nomen seruile est, & in Horatio libertini hominis, quales multi ad opes perueniebant, & si pro vilissimis & sordidissimis semper habebantur. Adiciebam Senecæ verba, libr. 4. Controuers. *Idem eos dicebat omnes sordidissimas, acetum & puleiú, & Damam & philerotem, laternas & spongias.* Cùm igitur Horatiani mihi loci in mentem iterum legendum

gendum veoisset, in articolo opprimeodum putaui & huic schedulæ Inserendum, cùm ei nonnulla lux è Seneca adfulgere videatur.

Ex libr. 2. cap. 19. *Quinte puta aut Publi*, quod Horatius ait, expressit mores Romanorum, qui cùm aliquem bonorificè, vt liberum aut ingenuum appellabant, prænomine salutabant. Nam salutare coguomioe, familiaris erat, vt apud Ciceronem *Cæsar Pulchro*: & Polybius in historia semper superiorem Africanum honoris credo, gratia, Publium appellat, & apud Persium scribitur salsè & venustè; Saty. 5.

Marco spondente recusas. & Ibidem.

-- has signa Marce tabellas & Saty. 5.

Ingentes trepidare Titos: & quasi dignitas ingenuorum in prænomine tota posita sit, quo serui carebant. Scribit idem, Sat. 5.

Verterit hunc dominus, momento temporis exit

Marcus Dama. Potest tamen & in eo interdum quiddam familiaritatis latere.

Ex lib. 24. cap. 28. *De cute quid faciat ille, vel ille sua* apud Martialem, lib. 7. epig. 9. est de corpore. vt & apud Flaccum, *Pelliculam curare iube.* Sic & χρὼς Græce cutis & corpus est. nam Latini Græcanicum sermonem æmulari gaudebant.

Ex lib. 26. cap. 27. Pellicull. c. 1. Hic locus explicatur suprà Epistola 2. lib. 1. in versu,

In cute curanda plus æquo operata iuuentus.

Ex lib. 13. cap. 17. *Si cognitor ipse*, è chirographis exemplis repetitum aliquanto concinnius erit, quàm vt peruulgatum *Sis cognitor?* nec vero si inusitatum est in imperandi modo, eóque comicus Plautus vtitur.

Ex lib. 2. cap 19. *-- seu pingui tentus omaso*, ad contemptum dicitur de eo, qui obsoniis se saturat vilibus, vt li. 1. epis. 15. *-- tabulas cœnabat omasi.* Qui autem è Romanis testamenta faciebant, tabulas his, quos vel legato, vel parte hæreditatis prosequebatur, ioterdum ostendebant, vt postea obsignatas reponerent, nec nisi ipsis mortuis aperirentur: quibus autem ostendebantur, inspicere abnuebant & recusabant, ne hæredipetæ & captatores viderentur.

Horatius tamen monet oculis limis primæ ceræ secundum versum saltem percurtat captator, ne illudatur vana spe. Nam qui testantur & vltrò inspectandas offerunt tabulas, cùm putent negaturum recusaturúmque inspicere verecundè captatorem, cui simulant se aliquid reliquisse, vana spe lactant, nihilque interdum relinqunt: quod deprehensum io Nasica est, cui impudenter captanti tabulas testamenti sui Coranus gener ostendit, legeréque sæpius renuẽtem, tandem coëgit: qui intellexit nil sibi legatum, sed frustrà sibi euenisse captatorias artes. Ne igitur qoi in testamento aliquid sibi relictum credit, fallatur, vt Nasica, obliquo oculo celeriter rapiat qoid scriptum sit in prima cera, ne ludibrio habeatur.

Ex libro 21. cap. 26. *Sed non omnia displicere vellem*

A *Tibi, & Suffetio seni recocto*, Catullus io clausula epigrammatis 50. cùm iocos frigidiores videret seuerioribus fortasse non placituros, personam quæsiuit, cui eos attribueret & ad veniam dixit, id est, tibi homini serio, & Suffetio veteri senis tibi seuero & acri iudicio prædito & Suffetio homini multo rerum vsu trito, nimiúmque graui. Quibusdam videtur translatio esse ducta à metallis, quæ recoquendo meliora & puriora fiunt, omnique scoria liberantur & aliena materia. Sed hic potius ab his ferramentis ducitur, quæ cùm inueterarunt, recoquuntur, vt reficiantur ac reformentur, aut in aliam speciem mutentur. Itaque quod multi temporis est, exponitur à Seruio. In lib. 11. Æn. Horatius

B *Scriba ex quinque viro, coruum deludet hiantem*, id est, qui sæpe factus & refectus est scriba. Sic recoxisse Peliam dicitur Medea, id est, reformasse atque renouasse, vt recoctus senex sit hic annosus, antiquus, longæ ætatis, & plurimi vsus, multis in rebus tritus & versatus, ideóque seueri & acris iudicij. Quinque virum primi nominis Iurisconsulti, vt hoc etiam appingam in Horatio signatorem explicant quòd quinque signatores adhiberi solebant: ego verò puto nomen esse magistratus, vt in coloniis deducendis & agris assignandis. Nam Triumviros, Quinqueviros, Decemviros, Vigintiviros legi assignatores agrorum fuisse. Cicero Quinqueviri meminit in

C Lucullo. *neminem esse pratorem, imperatorem, nescio an ne Quinquevirum quidem quemquam nisi sapientem.* Sed & quinqueviri de exilio iudicabant, vt & elegantissimè docuit Pithœus. Erant & quinque viri mensarij, & quinque viri muris turribusque reficiendis, quod paruum erat & exiguũ munus. Sed qui scribæ sæpe fuerant & quinque viri, veteratores & callidi hadebantur. Scribis, qui sunt γραμματεῦσι, postea adiecti sunt Cancellarij, qui erant, vt vetus criticus explicat, ἀντιγραφεῖς. Erant & quinque viri cis & vltra Tiberim, quorum non admodùm magnum munus erat, cùm quidam magistratuum vicarij forent, de quib. Horatium potissimum locutum esse credo: ac fortasse Coranus scriba & quinque vir fuerat.

D Ex lib. 2. cap. 19. O Laërtiade quicquid dicam, aut erit, aut non. Ita apud Horatium vulgo accipi video, quasi vates illudantur: Sed, nisi fallor stultissimus esset Tiresias, si vltrò sibi detraheret. Potius opiner eum dicere, se non esse aliis vatibus similem, qui diuinorum nomen ementiuntur, bominésque fallunt: Idcircóque ambagibus, ne in mendacio deprebendantur, sua responsa inuoluunt, & draconem nescio quem vel aqnilam ænigmate inexplicabili loquuntur, nec res suis appellant nominibus: quod se contrà facturum Tiresias pollicetur, séque sine figura & anfractu locuturum, id quod erit, aut non erit, cùm & sibi ab Apolline diuinandi ars data sit, quæ vulgaribus istis oon sit tributa vatibus. Proinde apertè & sine vlla figura captatoris Nasicæ & Corani nomen elocutus est: non

Nasica aut Coranus aliud quicquam, quàm quod recto nudóque sermone sonant, significant.

Ex lib. 25. cap. 31. Quod Horatius perlepidè scripsit, *Vt canis à corio nunquam absterrebitur vncto.* nonne esse putares, quod Theocritus Idyll. 10. eadem vrbanitate facetè lusit χαλεπὸν χορίων κύνα γεῦσαι; Sed quis persuaderet sibi corium apud Horatium esse χόριον Theocriti, cùm hoc significet membranas partum inuoluentes, à quibus agnos serotinos Chordos putat vocatos Varro, libr. 2. de re rust. cap. 1. Crediderim Horatium prouerbium Græcum esse secutum: tamen nonnihil significationem deflexisse in id quod æquè conueniret. Sed & σκυτοδάψαι id coartator interpretatur, quod Horatiano sensui conuenit.

Ex lib. 26. cap. 17. *Soli gerendum censeo morem, & capiundos crines* Plautus ait, Mostell. Sc. iampridè mecastor. Vbi ego capere crines esse suspicor blandiri & assentari lenique capillorum tractu ac mulcente delenire, & amabiliter attingere: sic etiam aures leniter tractabant iis, quibus adulabantur, quósque captabant & admirabantur, & quibus indicabant vel simulabant amorem, & quos osculabantur.

— aurem inquit Flaccus, *substringe loquaci.* Plautus Asinaria, Sc. Cur me retentas.

Prehende auriculas, compara labella cum labellis.

Ex lib. 29. cap. 13. *Soli censeo gerendum morem & capiendos crines.* Capere crines est blandè & amatoriè osculandi causa capillos amatoris prendere, vt & aures solebant, quod ante annotasse me recordor. apud Horatium quoque *— aurem substringe loquaci*, eodem modo accipimus. vetus tamen magnæque auctoritatis liber, *substringe* præbe interpretatur, vt dicat loquaci præbendas aures.

Ex li. 30. ca. 27. *— aurem substringe loquaci* apud Hor. blandientis & adulantis est, vt existimo, & mitabundè assentantis. nã qui osculabantur, amatoriè auriculas prehendebant vt apud Plautum est. *Prende auriculas.* significat igitur quasi amplexeris & admireris, auriculam eius sobstringe.

Ex lib. 28. cap. 3. *— sepulchrum*

Permissum arbitrio &c. recurre ad Satyr. 3. huius libri in explanatione versiculi

— atque epulum arbitrio Arri. Scribit Cicero in oratione pro Rab. Posth.

Tua posthume nummo sestertio à me addicuntur. Si quis magnum æs alienum conflauisset plerumque eius bona alicui nummo sestertio addicebantur hac lege, vt creditoribus satisfaceret, in quorum fraudem vendere non licebat, itaque subiicit, *ita bona veneant vt solidum suum cuique soluatur: nihil sane aliud nisi fidem curat.* Sic scribit Asconius, *Bona Milonis propter magnitudinem æris alieni semuncia venisse* cùm semuncia etiam minor sit sestertio, quamquam fortasse in Asconio *sestertio nummo* legendum est, etsi id non ausim affirmare. Flagitiosissimum & sceleratissimum habebatur olim fidē

A in credita pecunia fallere: ad famam igitur debitorum tuendam sic bona vendebantur & emptori onus soluendi imponebatur: eandem venditionem & in captatione posuit Horatius,

— hunc tu

Dic ex parte tua, seu fundi siue domus sit

Emptor, gaudentem nummo te addicere. id est, vt vulgo loquimur, frusto panis minimóque precio, vt in captatoria venditione. Quo sanè loco hoc adnotant interpretes, quod an verum sit, ipsi viderint, ego neque fidem detrahere, neque addere decreui, lege cautum fuisse, ne res vel agrum vel domum testamento donatam, quis donaret: & vt viderentur emisse, nummum date solitos, si quibus donabant.

B

ARGVMENTVM. SATYR. 6.

Se contentum iis quæ habet, viuere, ac plura non optare dicit. Deinde otij sui, quo ruri fruitur, commoda cum incommodis negotiorum & molestiarum, quæ vitam vrbanam comitantur, comparat.

Hoc erat in votis: modus agri non ita magnus,
Hortus vbi, & tecto vicinus iugis aquæ fons,
C *Et paullum siluæ super his foret. auctius, atque*
Dij melius fecere. bene est. nihil amplius oro,
Maia nate, nisi vt propria hæc mihi munera faxis:
Si neque maiorem feci ratione mala rem:
Nec sum facturus vitio, culpáve minorem:
Si veneror stultus nihil horum: ô si angulus ille
D *Proximus accedat: qui nunc denormat agellum:*
O si vrnam argenti fors quà mihi monstret: vt illi,
Thesauro inuento qui mercenarius agrum
Illum ipsum mercatus arauit, diues amico
Hercule: si, quod adest, gratum iuuat: hac prece te oro
Pingue pecus domino facias, & cetera, præter

Ingenium

Ingenium: vtq; soles, custos mihi maximus adsis
Ergo vbi me in monteis, & in arcem ex vrbe remoui:
*Quid prius illustrem satyris, * Musâque pedestri?*
*Nec mala me ambitio perdit, nec * plumbeus Auster,*
Auctunnúsq; grauis, Libitinæ quæstus acerbæ.
Matutine pater, seu Jane libentius audis,
*Vnde homines * operum primos, vitæq; labores*
Instituunt (sic diis placitum) tu carminis esto
*Principium. * Romæ sponsorem me rapis: eia,*
Ne prior officio quisquam respondeat, vrges:
Siue Aquilo radit terras: seu bruma niualem
Jnteriore diem gyro trahit: ire necesse est.
Post modò, quod mi obsit, clarè, certúmque locuto,
Luctandum in turba, facienda iniuria tardis,
Quid vis insane? & quas res agis? improbus vrget
Jratis precibus. tu pulses omne, quod obstat,
Ad Mæcenatem memori si mente recurras.
Hoc iuuat: & melli est: non mentiar. at simul atras
Ventum est Esquilias: aliena negotia centum
Per caput, & circa saliunt latus. ante secundam
Roscius orabat sibi adesses ad puteal cras.
De re communi scribæ magna, atque noua te

A *Orabant hodie meminisses Quincte reuerti.*
Imprimat his, cura, Mæcenas signa tabellis.
Dixeris, experiar? si vis, potes, addit: & instat.
Septimus octauo propior iam fugerit annus,
Ex quo Mæcenas me cœpit habere suorum
B *In numero: dumtaxat ad hoc, quem tollere rheda*
*Vellet iter faciens: & cui concredere * nugas*
Hoc genus. hora quota est? Thrax, an Gallina Syro par?
Matutina parum cautos iam frigora mordent:
Et, quæ rimosa bene deponuntur in aure.
Per totum hoc tempus subiector in diem, & horam
C *Inuidiæ: * noster ludos spectauerat vnà:*
Luserat in campo, fortunæ filius, omnes.
Frigidus à rostris manat per compita rumor?
Quicumque obuius est, me consulit: ô bone (nam te
Scire, deos quoniam propius contingis, oportet)
Numquid de Dacis audisti? nil equidem. vt tu
D *Semper eris derisor. at omnes dij exagitent, me,*
*Si quicquam. quid? * militibus promissa, Triquetra,*
Prædia Cæsar, an est Itala tellure daturus?
Iurantem me scire nihil, mirantur, vt vnum
Scilicet egregij mortalem, altIq; silentI.
Perditur hæc inter misero lux, non sine votis.

O rus, quando ego te aspiciam? quandoq; licebit A
Nunc veterum libris, nunc somno, & inertibus horis
Ducere sollicitæ iucunda obliuia vitæ?
*O, quando faba Pythagoræ * cognata, simulq;*
Vncta satis pingui ponentur oluscula lardo?
O noctes, cœnæq; deûm: quibus ipse, meique
Ante Larem proprium vescor: vernásque procaceis B
*Pasco * libatis dapibus. * prout cuique libido est,*
Siccat inæqualeis calices conuiua, solutus
Legibus insanis: seu quis capit acria fortis
Pocula: seu modicis vuescit latius. ergo
Sermo oritur non de villis, domibúsve alienis: C
Nec malè, nécne Lepos saltet: sed, quod magis ad nos
Pertinet, & nescire malum est, agitamus: vtrúmne
Diuitiis homines, an sint virtute beati:
*Quídue ad amicitias, * vsus, rectúmne trahat nos:*
Et quæ sit natura boni: summúmque quid eius.
Ceruius hæc inter vicinus garrit anileis
** Ex re fabellas. nam si quis laudat Arelli* D
Sollicitas ignarus opes, sic incipit, olim
Rusticus vrbanum murem mus paupere fertur
Accepisse cauo, veterem vetus hospes amicum,
*Asper, & attentus quæsitis: * vt tamen arctum*
Solueret hospitiis animum. quid multa? neque illi
Sepositi ciceris, neque longæ inuidit auenæ:
Aridum & ore ferens acinum, semesáque lardi
Frusta dedit, cupiens varia fastidia cena
*Vincere, tangentis * malè singula dente superbo:*
Cùm pater ipse domus palea porrectus in horna
** Esset ador, loliúmque, dapis meliora relinquens.*
Tandem vrbanus ad hunc, quî te iuuat, inquit amice,
Prærupti nemoris patientem viuere dorso?
** Vin' tu homines, vrbémque feris præponere siluis?*
Carpe viam (mihi crede) comes: terrestria quando
Mortaleis animas viuunt sortita: neque vlla est
*Aut magno, aut paruo lethi fuga, * quo, bone, circà,*
Dum licet, in rebus iucundis viue beatus:
Viue memor, quàm sis æui breuis. hæc vbi dicta
Agrestem pepulere: domo leuis exsilit. inde
Ambo propositum peragunt iter, vrbis auentes
Mœnia nocturni subrepere. iámque tenebat
Nox medium cœli spatium, cùm ponit vterque
In locuplete domo vestigia: rubro vbi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos:
Multáque de magna superessent fercula cena:
Quæ procul exstructis inerant hesterna canistris.
Ergo, vbi purpurea porrectum in veste locauit

Agrestem

Agrestē: veluti succinctus cursitat hospes:
*Continuátque dapes: nec non * vernaliter ipsis*
Fungitur officiis, prælambens omne, quod affert.
Ille cubans gaudet mutata sorte: bonísq;*
Rebus agit lætum conuiuam, cùm subitò ingens
Valuarum strepitus lectis excussit vtrumque
Currere per totum pauidi conclaue: magísque
Exanimes trepidare, simul domus alta Molossis
Personuit canibus. tum rusticus, haud mihi vita
Est opus hac, ait: & valeat. me silua, cauúsque
Tutus ab insidiis tenui solabitur eruo.

Hoc erat in votis] hoc erat in optatis: hoc optabam.

Modus agri] agrum optabam breuibus, & paucis decempedis mensum: agrum non admodum latum. modus in agro significat longitudinem ac latitudinem descriptam, ac dimensam. exstat titulus in Pandectis iuris ciuilis. *Si mensor falsum modum dixerit.* M. Tull. in orat. pro Flacco, *voluisti magnum agri modum censeri.* Cœlius lib. 8. epist. *de signis, & tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrimè agere.* Plautus Aulul. Prologo, *Agri reliquit ei non magnum modum.*

Ivgis aqvæ fons.] fons aquæ perennis. sic M. Tull. dixit aquā de iugi puteo haustā.

Svper his.] ἐπὶ τούτοις, ad hæc, vel præter hæc.

Avctivs] amplius, benignius, cumulatius.

Maia nate] Mercuri. Oda. 2. libr. 1. *Siue mutata iuuenem figura Ales in terris imitaris alma Filius Maiæ.* & Oda 10. eiusd. *Mercuri facunde, nepos Atlantis, &c.* Mercurium appellat, quia creditur amplificationem rei familiaris, & lucra adiuuare, & fortunare. vide annot. ad Satyr. 3. huius libri.

Propria] fixa, stabilia, perpetua. vide annot. ad illum locum, *Si proprium est, quod quis libra, &c.* epist. 2. lib. 2. infrà.

Si neqve maiorem, &c.] sic precatur Horatius. Si neque rem meam auxi per cuiusquam iniuriam, aut per dedecus, aut turpitudinem, neque sum imminututus nequitia, & luxuria: si non opto iis, quæ habeo, plura, aut maiora, neque agrum vicinum concupisco. neque

A thesaurum inuenire aueo, seu inuenturio: si denique iis, quæ mihi suppetunt, contentus viuere oro, vt, &c. solebant autem preces cum condicione concipi à veteribus. sic Thetis apud Homer. lib. α. Iliad. Ζεῦ πάτερ, εἴποτε δή σε μετ' ἀθανάτοισιν ὄνησα Ἢ ἔπει, ἢ ἔργῳ, τὸ δέ μοι κρήηνον ἐέλδωρ. id est, Iupiter pater, si quando te inter immortaleis iuui aut verbo, aut facto: hoc, quod peto, mihi perficito. sic Horat. Od. 18. lib. 3. *Faune Nympharum fugientum amator Per meos fines, & apr. &c. Si tener pleno, &c.*

Ratione mala] turpitudine aliqua, iniuria, vt lenocinio, impudicitia, cæde, & similibus. Pindarus εἰδ. η. Νεμ. ait, diuitias honestis B rationibus, & cum Diis volentibus partas, stabiliores esse. sic Pind. σὺν θεῷ γάρ τοι φυτευθεὶς ὄλβος ἀνθρώποισι παρμονώτερος.

Si vener. stvlt. nihil horvm] id est, si huiusmodi vota, quæ statim sequuntur, non facio: si talia non opto. suprà ad illum locum, *Et venerata Ceres, &c.* Sat. 2. huius libri, ostendimus, *venerari* interdum idem valere, quod precari, & vota facere. precari autem Græci εὔχεσθαι dicunt: quod non solùm à diis aliquid precibus expetere significat, αἰτεῖν τοὺς θεοὺς, vt loquitur Plato in Euthypr. sed etiam optare. itaque, quæ Latini optata, Græci εὐχὰς quoque nominant, vt sciunt Græcè docti. sic igitur hunc locum explicandum censeo, si nihil horum opto, seu si C quis malit, si nihil horum à Diis precor, non vt Erasmus, qui legendum putat, *venor*, Iam *veneror stultus*, sic dictum, vt illa, *parce malignus*, Od. 28. lib. 1. *& non te negliget horridus*, Od. 21. lib. 3. & similia, quæ collegimus ad Od. 8. lib. 3. Existimabant autem veteres illi, diuitias, & cetera bona fortunæ à Diis immortalibus donari, & ab iisdem incommoda, damna, & egestatem hominibus importari, quod & Theog. approbat. Οὐδεὶς κύρν' ἄτης καὶ κέρδεος αἴτιος αὐτὸς, Ἀλλὰ θεοὶ τούτων δώτορες ἀμφοτέρων. id est, Nullus est, Cyrne, detrimenti & lucri sibi ipse causa: sed Dij horum vtriusque sunt donatores. Itaque quemadmodum bona à Diis votis, ominibúsque expetebant, ita mala & aduersam fortunam de- D precabantur.

O si angvlvs ille, &c.] talia sunt auarorum vota, atque optata. *ó si*, optantis, & precantis est. Virg. Æneid. 8. *O, mihi præteritos referat si Iupiter annos.* & *si.* vt Æneid. 6. *& sic fortè precatur, Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus Ostendat nemore in tanto:* vt apud Græcos, εἰ, εἰ γένοιτο. vtinam accidat, vtinam mihi contingat. & ita Euripid. Oreste, Εἰ γὰρ γένοιτο, φωνὰν δ' ἔλθοι πόλιν. Et ô solum. Idem Virg. li. 5. Æneid. *nec vincere certo (Quamquam ô.)*

Denormat agellvm.] Denormat, legunt Porphyr. & Acro, & ita reperi scriptum in omnibus ferè codicibus calamo exaratis, & nonnullis vulg. eámque scripturam, præsertim à viris doctis comprobatam secutus sum. denormare autem idem valet, quod deformem, &

ex vobis mundum, annum alij, solem esse prodidere nonnulli, &c. sequitur paucis post. *quem (Janum) in cunctis anteponitis precibus, & viam nobis pandere deorum ad audientiam creditis, &c.*] Incipit hinc narrare suas totius diei actiones à tempore matutino ad vesperam.

VNOS] à quo, vt sup. Sat. 3. *vnde ego mira Descripsi docilis præcepta hac.* ibid. *Vnde vxor media surgat de nocte vocata.*

ROMÆ SPONSOREM] cum Romæ sum, inquit, sponsorem me rapis, sponsorem iurisconsulti recentiores Paullus, Vlpianus, & ceteri, fideiussorem appellant. infrà epist. 2. lib. 2. *Hic spõsum vocat.*

RAPIS] verbum *rapis* significat necessitatẽ, non illam quidem vi impositam, sed ab officio natam: quæ plurimum valet apud viros bonos. rapis igitur, id est, cogis me ex officij ratione. spõdere autem pro altero, graue onus esse, declarat prouerbium Græcum ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα, id est, sponde: at propinquum est damnum.

EIA, NE PRIOR OFFICIO] si legemus *vrge*, vt habent omnes libri vulgati: horum verborum hæc mihi videtur fore sententia. eia (inquit Horatius) Matutine vrge, atque impelle me acriter ad hoc officium spondendi alicui amico præstandum, ne quis me officiosior exsistat, atque hanc mihi laudem præripiat. Sin, vt nonnulli libri manu scripti, *vrges*: quam scripturam ego magnopere probo: huius loci hæc erit sententia: tu Matutine me sic hortando vrges: eia Horati noli committere, vt quisquam officio satisfaciat prior, quàm tu. potest & sic explicari, seruata vulgata, & communi scriptura, vt intelligamus, Horatium seipsum hortari, eia: vrge quod agis, vrge officium tuum, ne quis te sit officiosior. sed ego *vrges* legi mâlo.

SIVE AQVILO RAD. TERR.] siue fiat Aquilo, &c. sed cur terras dicit ab Aquilone radi, cùm hic ventus à superiore parte spiret, vt docet Aulus Gell. lib. 3. cap. 30? fortasse responderi potest, radendi verbo vsum esse Horatium non quòd significet, per extremas maris, aut terræ parteis hunc ventum spirare, sed vt eius vim exprimat. sic de Euro dixit Od. 16. epod. *Vt neque largis Aquosus Eurus arua radat imbribus.*

SEV BRVMA NIVAL. INTERIORE] id est, siue dies totius anni sunt frigidissimi, ac breuissimi, niuibus denique infestissimi, &c. *Interiore gyro*, id est, breuiore circulo. nam compluribus ab vno communi puncto medio descriptis circulis, interiores, sunt breuiores, seu minores. neque tamen hoc ita accipiendum est, quasi dicamus solis circulos parallelos, id est, æqualiter inter se distanteis, quos quotidie motu cæli sol efficit, hieme, quàm vere, atque æstate esse breuiores: (quouis enim tempore anni sunt æquales, quia quanto sunt minores semicirculi suprà finientem nostrũ, tãto sunt maiores ij, qui sunt infrà, & sub pedibus nostris) sed quòd minores sint supra finientem nostrum hieme, quàm cete-

A ris anni partibus, semicirculi: idq; propter orbẽ signiferum, quẽ ζωδιακὸν Græci appellant: quo fit vt dies sint contractiores, noctésque lõgiores. Itaque hæc verba, *niualem, interiore diem gyro trahit*, hanc vim habent, dies efficit contractiores, ac breuiores, simúlque frigidos, & niuibus informeis, ac turbulentos. Vel dic, omnino eos circulos, quos cæli motu sol hieme efficit, esse minores, quàm quos vere, & auctunno, propterea, quòd illi sunt tropico capricorni, seu brumali signo, proximi. Quòd si quis dicat, eadem ratione etiam eos circulos, quos sol æstate cæli motu cõficit, esse iis breuiores, quos verè, & auctunno: quia sint signo solstitiali, seu tropico cancri vici-
B niores: fatebor, & concedã, sed hoc interest, quòd dies æstiui sunt noctibus longiores propter sitũ orbis signiferi, seu zodiaci, cuius pars maior æstiuis diebus exstat supra terram: quam partem dum sol permetitur & perambulat, dies efficit noctibus longiores, & propter vicinitatem suam ardenteis, & torridos: dies brumales autem contrà propter contrariam rationem sunt noctibus breuiores, simúlque turbulenti & frigidi. Itaq; significans Horatius hos dies brumaleis, rectè, & εὐλόγως addit ad nomen *diem*, epithetum *niualem*.

PÒST MODÒ, QVOD MI OBSIT, &c.] postea mihi id locuto, quod mihi damnum afferat, ita clarè, & apertè, vt inficiari non possim, lu-
C ctandum est in turba. Sed quid de se locutum esse sentit Horat. quod ei obesse possit? vel intellige vniuersè, & generatim de quouis sermone, cuius hæc natura est, vt, maximè si multus sit, & cum multis, non possit non nocere ei, qui sit locutus: vel ad spunsionem refer, quæ, vt paullò antè diximus, sponsori plerúmque damnosa est. alij referunt ad defensionem clientis, quasi Horatius alicuius causam defenderit in iudicio, & defendendo clientem, aduersarium læserit: alij ad conuicia, quæ fieri solent in turba, dum alij tardius, alij celerius eunt: quarum explicationum posteriores duas non probo: duarum autem priorum mihi placet magis ea, quæ ad sponsionem refertur: & ita Ouidius, *Vnum & verbi grandia damna ferat.* Iam *pòstmodo* Seruius ad il-
D lum locum Virgilij Tityro *longo post tempore venit*, vult esse vnam vocem, & hunc versum Horatij profert.

LVCTANDVM IN TVRBA] id est, laborandum, & contendendum est in turba.

FACIENDA INIVR. TARD.] dum propero, non possum effugere, quin faciam iniuriam iis, qui antecedunt, tardius euntibus. fit enim, vt eos impellam & pulsem: quod illi molestè ferentes, mihi conuiciantur & maledicunt his verbis, *quid vis insane*, &c.

QVID VIS INSANE? ET QVAS] verba sunt (vt dixi) eius, qui ab Horatio properante impulsus, excandescit, per imitationem quandã expressa.

IMPROBVS VRGET] improbè, & sine

intermissione me insectatur verbis contumeliosis, & precibus iratis, id est, exsecrationibus & diris precationibus: *ἀραῖς*, vt sup. Od. 5. epod. *misit Thyesteas preces.*

Tv pvls. omne, q. obst. Ad Mæc.] hæc verba, *tu pulses omne, quod obstat*, coniunctè legenda sunt, cùm verso proximo, *Ad Mæcenatem memori, &c.* & hoc modo, mea quidē sententia, explicāda. tu autē Horati (nā seipsum affatur) non dubitaueris, quicquid obstat eunti, pulsare, cum tibi fuerit ad Mæcenatem reuertendum.

Hoc ivv. et melli est: non m.] verè loquar, ingenuè fatebor, quod verum est: hoc mihi magnæ voluptati est, iactari in turba, & pulsare, & pulsari, & malè audire, cùm ad Mæcenatem redeo, aut recurro.

Melli est] est mihi instar mellis: est mihi dulcissimum, ac iucundissimum, ad Mæcenatem reuerti, vel, cùm ad Mæcenatem reuertor, pulsari.

Atras] cur atras? an propterea quòd erat cōmune plebis sepulcretū, seu sepulcrum? at istuc fuerat olim: nunc autem in Esquiliis erant horti Mæcenatis. itaque salubreis appellat Sat. 8. lib. 1. an propter sexcentas occupationes, & curas, quibus distringebatur, & obruebatur, cùm eò veneerat? nam & alibi curas, atras nominauit.

Per cap. et circa sal.] negotia quamplurima me omni parte adoriuntur, & circumueniunt. illustris hypotyposis, seu subiectio, per quā negotiorum multitudo hàc & illàc Horatium vrgentiū & circumuenientiū, exprimitur, & quasi oculis subiicitur. Videre enim videmur negotia quamplurima, tanquam animantia quædam, circum Horatium per caput, & per latus salientia, cùmque molestè insectantia, & vexantia. sic idem suprà de curis Od. 16. lib. 2. *& curas laqueata circum Tecta volantes.* sic Iuuenalis de mor-

A bis Sat. 10. *circūsilit agmine facto Morborū omne genus.*

Ante secvndam] alia *μίμησις*, per quam eius orationem imitatur, quem ad se miserat Roscius oratum, vt sibi adesset Horatius in sua causa aduocatus.

Sibi adesses] tu Horati sibi esses aduocatus. M. Tull. frumentar. *Tota Metelli cohors hominum non ingratorum aderat Apronio.* aduocati autē ab actoribus, & patronis multùm differebant. nam hi oratione reum defendebant, & causam agebant: illi muti ac taciti, & præsentia sua dumtaxat, aut, si forte, testimonio causam rei subleuabant. M. Tull. in Cluentiana. *Quis eum vmquā non modo in patroni, sed in laudatoris, aut aduocati loco viderat?* aduocati illi apud Plautum in Pœnulo, B testium munere funguntur.

Ad Pvteal.] Puteal, locus erat puteali opertus, in quo erat tribunal prætoris: vel (quod magis probo) basilica, in qua ius dicebat prætor, à Scribonio Libone ædificata, à puteo, qui ibi erat appellata epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *forum, putealque Libonis Mandabo siccis.* Puteal enim propriè est tectum, quo puteus operitur. trāsfertur etiam ad alia M. Tull. lib. 1. de diuinat. *cotem autem illam, & nouaculam defossam in comitio, supráque impositum puteal accepimus.* Dionys. Halicarn. lib. 4. in extremo, *καλεῖται δὲ φρέαρ ὁ τόπος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων.* M. Tull. orat. in Pisonem, *puteali, & fœneratorum gregibus inflatus atque compulsus.* Cùm essem Romæ, Clem. Teueninus, nostras, id est, Gallus, C vir humaniss. & antiquitatis Rom. studiosiss. ac scientissimus, sexcentos mihi nummos æreos, totidémque argenteos, & aliquot aureos ostendit, alios florente repu. Romana, alios repub. ab imperatoribus, ac tyrannis occupata, atque oppressa cusos: in his duos, quos hîc exprimendos curaui, vt ex horum exemplorū inspectione, quid sit puteal, & quamobrē puteal Libonis dixerit Horatius, lector intelligere queat.

Erat autem tribunal Libonis in foro Romano, arcui Fabiano, duobus Ianis, superiori & inferiori proximum, à templo Iani non longè distans. Ouidius, *Qui puteal, Ianúmque timet, celeresque Kalendas.*

De re commvni] alia *μίμησις*. Alius (inquit Horatius) à scribis missus nuntiat mihi scribas orare, vt reuertar, propterea quod res magna, & noua, quæ ad rem communem pertineat, acciderit. *de re communi* igitur, id est, ob rem communem. Putant autem nōnulli, Horatium in numero scribarum fuisse, quorum munus erat, acta publica litteris mandare, & litteras publicas per-

D scribere: iccircò videri commune hoc loco positum esse *κατ᾽ ἐξοχήν* pro publico: vt Ode 15. lib. 2. *Priuatus illis census erat breuis: Commune magnum:* vt apud Græcos *τὸ κοινὸν*. ego autem malim, commune hoc loco propriè accipi, vt intelligamus rem cōmunem scribarum. Sic Plautus, *Paucis est quod te volo de communi re appellare, mea & tua.* neque verò assentior iis, qui *nouata* legunt vno nomine. nam *nouata*, neque vsitatum est in tota lingua Latina, neque potest esse, cùm huiusmodi nomina in *ta*, masculina, primæ declinationis, Græca sint: vt poëta, alipta, athléta, citharista, dynasta, sophista, & similia. At nouata à

Græco

Græco deduci non poteſt, ſed à verbo nouandi ortum haberet, quod analogia reſpuit.

DIXERIS, EXPERIAR] id eſt, ſi ego ei reſpondero, me experturum, poſsimne à Mæcenate impetrare: addit, me poſſe, & vrget.

SEPTIM. OCT. PROP.] id eſt, parum abeſt, quin ſeptimus annus præterierit, poſteaquàm cœpi eſſe in numero familiarium & amicorum Mæcenatis: octauus propemodum annus agitur, ex quo, &c.

DVMTAX. AD HOC] ſignificat, ſe non eò arceſſitum eſſe à Mæcenate, atque in amicitiam receptum, vt ei eſſet viui in rebus magnis ac ſeriis: ſed, vt cũ eo nugaretur, ac iocaretur. ſic Ariſtoteles lib. 8. de morib. ad Nicomach. ait opulentos & potẽteis viros diſtinctis, ac diuiſis amicis vti ſolere. alios enim eſſe, qui & dicantur, & ſint vtiles: alios ſuaueis & iucundos, & videlicet comeis, & vrbanos.

TOLLERE RHEDA] recipere in rhedã. ſic loquitur T. Liu. lib. 22. *cape hunc equũ, dum & tibi virium aliquid ſupereſt, & comes ego te tollere poſſum.* vide quæ annotata ſunt ad illum locũ, *Tollite, non ludo, crudeles, tollite claudũ*, epiſt. ad Scæuam lib. 1.

CONCREDERE] committere, πιστεύειν, vt annotatum eſt ad Od. 5. lib. 3.

NVGAS] res non admodum magni põderis, neque reconditas: res leueis, videlicet huius generis, *hora quota eſt?*

THRAX, AN GALL.] Gallina vel nomen eſt proprium gladiatoris, vel dicendum per Gallinam Mirmillonem ſignificari, ſeu Gallum. Mirmillones enim Galli dicebantur, & Gallica armatura vtebantur. hunc igitur mirmillonem, Gallinã appellat vrbanè, fortaſſe impudicitiæ notans, & parùm virum eſſe ſignificans, vel parùm validum, parúmque fortem arguens. Thrax autem ſeu Threx, nomen quorumdam gladiatorũ commune: vt epiſt. 18. ad Loll. 2. lib. 1. *ad imum Thrax erit.* Thraces autem dicti ſunt gladiatores (inquit) Sext. Pomp. à ſimilitudine parmularum Threïciarum. Thrax cum Mirmillone comparabatur: quod declarat locus M. Tullij Philipp. 6. de L. Antonio loquentis. *Tantúmne ſibi ſum, it, quia Myliſſi Mirmillo Thracem iugulauit familiarem ſuum?* & Auſonij verſiculus, *Quis Mirmilloni componitur? æquimanus Thrax.* Nonnulli legunt *Threx*, ſeu *Thrax*, ſeu *Trex*, Præterea pleriq; libri manuſcripti habent *Thrax, an Gallina, &c.* quos ſequor.

MATVTINA PAR. CAVT.] vt ſub exitum menſis Septembris. parùm cautos autem intellige eos, qui vtuntur adhuc veſte æſtiua, neque ſe muniunt aduerſus frigoris auctumnalis initia.

ET, QVÆ RIM. BENE DEP.] & ea, quæ poſſunt impunè, & ſine periculo homini rimarum pleno, & hac & illac perfluenti (vt ait Terentius) committi: id eſt, quæ nõ ſunt admodum recondita, quæ licet proponere in publico, & diuulgare. Georgius Torodes vir bonus, & doctus, & mihi amicus, quem nuper Lugduni mors immatura nobis eripuit, horum verborum hanc ſententiam eſſe putabat à priore differentem. Et cetera mihi ſolet committere Mæcenas, quorum licet obliuiſci, quæ non eſt neceſſe memoria tenere, quæ licet è memoria dilabantur, nihil ſit periculi aut mali futurum: ea, quæ mihi narrat, aut quæ mecum loquitur Mæcenas, non deſiderant attentum admodum, nec memorem auditorem: ſed ea licet & negligenter audire, & audita è memoria deponere. de qua explicatione iudicet lector.

PER TOT. HOC TEMP. SVBIECT.] per totum hoc ſeptennium inuidiæ fui magis ac magis opportunus: ad inuidiam expoſitus: inuidia laboraui.

IN DIEM ET HORAM,] debuerat dicere in dies, aut in horas: ſed hæc duo, *in diem*, & *in horam*, pro alterutro, vel *in dies*, vel *in horas*, poſita eſſe intelligenda ſunt. aliud eſt enim *in diem*, aliud *in dies*, vt ſciunt Latinè docti.

NOST. LVD. SPECT. VNà: LVS.] nõnulli ſic explicant hunc locum. ſi fortè Mæcenas noſter vnà mecum ludos ſpectauerat: ſi vnà in campo Martio luſerat, & ſe exercuerat: dicebant ſtatim omnes, En Horatius omnium mortalium eſt fortunatiſſimus. Ego autem puto eſſe μίμησιν, id eſt, imitationem ſermonis inuidorum, ac maleuolorum, hoc modo, noſter Horatius vnà cum Mæcenate ludos ſpectauerat, vnà in campo luſerat. o hominem fortunatum. Atq; ita videtur Acro explicare. Adr. Turneb. μίμησιν quidem orationis inuidorum eſſe fatebatur, ſed hoc modo. Horatius homo noſtri ordinis & loci, vnà nobiſcum in vltima cauea inter pauperum cuneos, ludos olim ſpectauerat, vnà in campo luſerat: nunc autem fortunatiſſimus eſt, qui cum Mæcenate coniunctiſſimè, & familiariſſimè viuit.

OMNES] omnes maleuoli & inuidi hæc dicunt.

FORTVNÆ FIL.] homo fortunatiſſimus (inquiunt illi.)

FRIGIDVS à ROSTRIS] id eſt, ſi quis rumor, aut nuntius triſtior à roſtris profectus increbreſcit per compita, ſtatim vt quiſque mihi fit obuius, ecquid de Dacis, & ceteris populi Rom. hoſtibus audierim, rogat. nam (inquiunt) veriſimile eſt te ſcire, quandoquidem Mæcenati familiaris & amicus es intimus.

ME CONSVLIT] ex me quærit, me rogat, num aliquid de Dacis audierim: vt Sat. 3. ſup. *Ergo conſulere, & mox reſpondere licebit? Conſule.*

DEOS] Mæcenatem, Agrippam, Auguſtum, ſic Virgil. Tityro, *Nec tam præſentes alibi cognoſcere diuos.*

NIL EQVIDEM] reſpondet Horatius, fortaſſe εἰρωνευόμενος.

VT TV SEMPER ERIS] vt, ὡς, id eſt, quàm ſemper eris deriſor! verba ſunt illius percunctatoris.

AT OMNES DII EXAG.] at omnes Dij (inquit Horatius) me perdant, ſi quicquam cõ-

perti habeo. iurandi formula per diram precationem. sic sup. Sat. 9. lib. 1. *differeâm, ni Summosses omneis.* mendosè habent nonnulli libri, *derisor ad omnes.* sæpe autem ita loquuntur boni auctores, *Dij omnes*, vt Terent. Heautont. *At te omnes quidem Dij, Deæque, quantum est, Syre, cum istoc inuento, cúmque incæpto perdunt.* Virgil. lib. 6. Æneid. *Dîque, Deæque omnes, quibus obstitit Ilium & ingens, &c.* & lib. 1. Georgic. *Dîique, deæque omnes, studium quibus arua tueri.*

QVID MILITIBVS, &c.] ordo & sententia verborum hæc est, Quid? (inquit percunctator ille) vtrùm prædia militibus promissa daturus est Cæsar ex Sicilia, an ex Italia? Siciliam dictam esse Triquetram à tribus promuntoriis, Pachino, Lilybæo, Peloro, notum est. Lucret. lib. 1. de Empedocle, *Insula quem Triquetris terrarum gessit in oris.* τρινακρίαν eadem ratione appellant Græci, seu θρινακίαν, seu τριακρίαν, nempe à tribus promuntoriis. Lycophron τρίδειρον, quasi trium iugorum, seu collorum: Pindarus τριγλώχινα, id est, trium angulorum.

ALTIQVE SILENTI] sic Virg. Æneid. 10. *quid me alta silentia cogis Rumpere?*

NON SINE VOTIS] non sine optatis, οὐκ ἄνευ εὐχῶν, non sine precibus.

O RVS, QVANDO EGO TE ASP.] hæc sunt optata Horatij, vt liceat ruri ætatem agere, ibique nunc legere, nunc dormire, & cessare, & nihil agere.

DVCERE SOLL. IVC. OBL.] id est, sollicitudines huius vitæ obliuione quadam oblitterare, & vitam curarum & molestiarum plenam, animi remissione dulcem efficere. quod suadet Matius in mimiambis, his versibus, *Quapropter edulcare conuenit vitam, Curásque acerbas sensibus gubernare.* Porphyrio ad hunc locum notat, *ducere obl. vitæ, id est, potare.* quod non est ita intelligendum, quasi ille intelligat, Horatium è vini potu malorum præteritorum, & præsentium obliuionem quærere, vt suprà Od. 7. lib. 2. *Obliuioso leuia Massico Ciboria exple*: sed omnia huius vitæ mala, omneisq. curas, & molestias obliuisci velle: quemadmodum dixit Virg. Æneid. 6. *Lethæi ad fluminis vndam Securos latices, & longa obliuia potant.* Sic igitur hic locus explicandus est, & quidem facilius. Quando mihi licebit ruri traducentem tempus ætatis, nunc lectione librorum veterum, nunc somno, & otio, obliuisci huius vitæ sollicitudines, ac molestias? vult enim, curarum, & sollicitudinum memoriam oblitterari, atque obrui posse tribus rebus: veterum libris, somno, otio, seu cessatione: vel duabus, si quis fortè somnum, & inerteis horas pro vno accipere malit. Nam ordo verborum hic est, quando licebit ruri sollicitæ vitæ obliuia ducere nunc libris, nūc somno, & inertibus horis? Esset autem ineptissimum ita loqui, Quando licebit rure meo potantem euras meas obliuisci nunc libris, nunc somno, &c. *ducere obliuia* porrò sic dictum (opinor) vt apud Virgil. Æneid. 4. *ducere somnos.* Nā

A *ducere somnos* videtur illis esse simile *ducere nectaris succos.* Od. 3. lib. 3. & *ducere Liberum*, Od. 12. lib. 4. & *innocentis pocula Lesby Duces*, Od. 17. lib. 1. & *ducere spiritum, ducere animam* apud Cic. pro Sex. Rosc. Amer. Ita *ducere obliuia vita sollicita, &c.* idem quodammodo valebit, quod potare, seu haurire obliuia curarum, nunc veterum libris, nunc somno, &c. i. nunc legendo, nunc dormiendo.

FABA PYTHAG. COGNATA] Horatius facetè cognatam Pythagoræ fabā dicit, quasi Pythagoras existimarit, fabā animal esse, vel certè in fabis mortuorū animas inesse: atque iccircò ab hoc cibo se abstinuerit, veritus, ne in fabam a-
B liquam animus paternus immigrasset. Variæ tamen causæ afferuntur, cur Pythagoras & ipse à fabis abstinuerit, & alios voluerit abstinere: quas refert Laërtius ex Aristotele, his verbis, φησὶ δ' Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ τῶν κυάμων, παραγγέλλειν αὐτὸν ἀπέχεσθαι τῶν κυάμων, ἤτοι ὅτι αἰδοίοις εἰσὶν ὅμοιοι, ἢ ὅτι ᾅδου Πύλαις· ἄγονον γάρ· ἢ ὅτι φθείρει, ἢ ὅτι τῇ τοῦ ὅλου φύσει ὅμοιον, ἢ ὅτι ὀλιγαρχικόν· κληροῦνται γοῦν αὐτοῖς, &c. i. ait autē Aristot. in lib. de fabis, Pythagorā iubere à fabis abstinere, aut quòd partibus virilibus inhonestis similes sunt, aut quòd Orci portis (sterile enim quiddam est faba) aut quòd corrumpit, aut quod naturæ vniuersi similis est, aut quòd ad paucorum principatum pertinet. fabis enim sortiuntur magistratus. Festus ait, fabā nec
C tangere, nec nominare Diali flamini licere, quòd ea putetur ad mortuos pertinere. *Nam & Lemuralibus iacitur larum (inquit) & parentalibus sacrificiis adhibetur, & in flore eius, luctus litteræ apparere videntur.* M. Tull. lib. 1. de Diuinatione aliam causam affert his verbis, *Ex quo etiam Pythagoricis interdictum putatur, ne faba vescerentur, quod habet inflationem magnam is cibus, tranquillitati mentis quærentis vera, contrariam.* Ne illud quidem omittendum est, litteris esse proditum, fabam in vasculo æreo seruatam, certo temporis spatio in sanguinem verti: atque iccirco Pythagoram, cùm eum latrones persequerentur, maluisse in eorum potestatem venire, quàm, cùm alia via effugere non liceret, per agrum fabis obsitum euadere. Fabam igitur Pythagoræ cognatā appellat fortasse Ho-
D ratius, quòd ille se ab ea abstinuerit, quasi sibi cum ea cognatio aliqua esset. [sed A. Gellius lib. 4. cap. 11. ex Aristoxen. & Plutarcho opinionem falsam animos hominum occupasse, Pythagoram non comedisse animalium carnes, & se à fabis abstinuisse.]

SIMÚLQVE VNCTA SATIS P. P. O. L.] significatur his omnibus tenuis, & minimè sumtuosus, minimèque exquisitus apparatus. *ponentur* autem, id est, apponentur. Et animaduerte, olluscula semper locum habere in tali apparatu significando: de quo lectorem admonuimus annot. ad Sat. 6. lib. 1. ibi. *Lachanique catinum.*

O NOCTES, CENÆQVE DEÛM] cur nocteis cum cenis coniunxit? an quòd cenæ veterum

cerum plerumque noctu agitabantur, totámque A noctem producebantur, vt suprà annotauimus? nunc autem cenas rusticas, tenueis scilicet, & minimè sumtuosas, & nocteis placidas ac tranquillas, cenis illis nocturnis opiparis anteponit? an hoc significat, cenas suas rusticas, breueis esse, & modicas, atque ex eo se nocteis ducere quietas, ac tranquillas, somnósque capere placidissimos, neque à cibo immoderato, nimiæque potione interruptos? Præterea cur cenas Deorum dixit? an significans tenueis, miniméq; apparatas, aut opiparas, quòd tales essent cenæ, quæ dijs apponi solebant? an suaueis & iucundas, quales deorum cenas esse credibile est?

VERNÁSQVE] Vernas (inquit Nonius) appellabant veteres, qui vere sacro fuerint nati: & B habebatur nomen hoc pro vitabili maledicto. Festus, *Vernæ appellabãtur ex ancillis ciuiũ R. vere nati.*

PROCACEIS] proteruos, audaculos. Procari, poscere est (inquit Festus) vnde procaces meretrices ab assiduè poscendo. sup. Od. 1. lib. 2. Musam, procacem appellauit, & Catull. Fescenninam locutionem, procacem. M. Tull. libr. 4. de Rep. apud Nonium. *Itaque à petendo petulantia, à procando, id est, poscendo, procacitas nominata est.*

LIBATIS DAPIBVS] ex quibus ego degustaui, quantum volui, & quantum satis est: atque ita explicat Acro, seu quis alius nomine Acronis, & alij. Turnebus autem sic: ex quibus particulam dijs Penatibus libaui. Veteres enim de eo quod in cenam paratum habebant, partem C aliquam detrahebant, quam Lari, & ceteris dijs domesticis, atque etiam alijs, donabant. Varro ex Nonio. *Quocirca oportet bonum ciuem legibus parère, & deos colere, in patellam dare* μικρὸν κρέας.

PROVT CVIQVE LIB.] hæc pertinent ad versum proximè sequentem, non ad superiorem.

SICCAT INÆQVALEIS CALICES] bibit quisque quantum liber, siue multum, siue parum. nemo cogitur à bibendi magistro calices æqualeis exhaurire, sed suo quisque arbitratu bibit. nemo necesse habet ex magistri præscripto bibere. Solebat autem magister ille, quem alio nomine regem appellabant, conuiuis omnibus æqualeis calices ebibendos dare, & bibendi leges D ferre. quas insanas proximo versu vocat.

SOLVTVS LEGIBVS INSANIS] hac de re vide, quæ annotata sunt ad illum locum, *Olim ludus erat cuppa potare magistra*, sat. 2. huius lib.

SEV QVIS CAPIT, &c.] siue quis liberaliorem potum ferre potest, siue modico magis delectatur. per *acria pocula* significat vel grandia, & immoderata, & nimia: & ad quæ ferenda, acri & robusto potore sit opus: (nam infrà Satyr. 8. *acreis potores* appellat eos, qui multum & strenuè bibunt) vel parum diluta, atque adeò mera. ego tamen priorem, explicationem malo. *capit acria pocula* autem, id est, capax est acrium poculorum.

VVESCIT] sic reperi scriptum in cod. vno Vatic. & Iann. & nonnullis alijs. alij habent *humescit*. illud alterũ magis mihi probatur. Nam & *vuidos* dixit Od. 5. lib. 4. potos & madidos. *dicimus integro Sicci mane die: dicim⁹ vuidi, Cũ sol Oceano subest.*

SERMO ORITVR NON DE VILLIS, &c.] Cuiusmodi de rebus sermones in conuiuijs haberi debeant, iam olim docuerat Varro sat. Menipp. qui referuntur ab A. Gell. li. 13. c. 11. & commemorabuntur à nobis ad epistolam 5. lib. 1.

LEPOS] saltator quidam hoc nomine. reperi in duobus libris manuscr. *nepos*: quos non sum secutus.

VTRÚMNE DIV. HOM.] si quis in hac quæstione disceptatore, ac iudice Zenone vtatur, non dubium est, quin ille iudicaturus sit, in virtute vitam beatam esse positam: sin ad vulgum referat, alij in voluptare, alij in bona valetudine, alij in diuitijs locatam esse asserint. sed profectò, cùm diuitiæ sint ad vsum corporis comparatæ, corpus animi causa natum, & ita animi bona, primum locum: corporis, secundum: diuitiæ tertium, obtineant, iniquum, atque absurdum sit, in bonis deterrimis, ac tertijs vitam beatam collocare. his consentanea scripta sunt à Platone lib. 9. de legib.

VSVS, RECTÚMNE] aut quid nos ad amicitias trahat, vtilitásne, an rectum, atque honestum. Negat M. Tullius, amicitiam ab vtilitate nasci. Aristoteles tot amicitiæ genera constituit, quot sunt amabilia. quicquid enim amabile sit, id esse vel honestum, vel vtile, vel iucundum, ita treis amicitias esse: aliam, cui solum honestum sit propositum: aliam, cui vtile: aliam, cui iucundum. Ait tamen idem, eam amicitiam, quæ honesti causa constituta est, cùm multis alijs rebus reliquas duas superet, tum hoc maximè præstare, quòd eadem & honesta, & vtilis, & iucunda est. Pindarus videtur amicitiam vtilitate ponderare atque æstimare. nam hoc vno nomine amicitiam commendat, quòd multæ ac variæ sint amicorum vtilitates, atque opportunitates, verba eius sunt hæc, Νεμ. ᾠδ. η. Χρεῖαι δὲ παντοῖαι φίλων ἀνδρῶν. Homerus ὀδ. θ. in extremo ait, amicum suauem, & prudentem fratre nõ esse deteriorem, ἐπεὶ οὐ μέν τι κασιγνήτοιο χερείων Γίνεται, ὅς κεν ἑταῖρος ἐὼν πεπνυμένα εἰδῇ. id est, Nam nihilo fratre deterior est is, qui cùm amicus sit, tum cordatus & prudens sit. Horatius amicum iucundum rebus omnibus anteponit, suprà Sat. 5. li. 1. *Nil ego cõtulerim iucundo sanus amico.* ad quem locum lege quæ annotauimus, si tibi cõmodum est.

ET QVÆ SIT NAT. BONI] bonum definit ex sententia veterum Aristoteles libr. 1. de Morib. ad Nicomachum, quod omnia desiderant, seu appetũt. ἀγαθὸν, οὗ πάντα ἐφίεται. Idem libr. 1. ῥητορικ. huic definitioni addit alias descriptiones. M. Tull. lib. 2. de finib. *bonum ipsum etiam quid esset, fortasse, si opus fuisset, definisses: aut quod esset natura appetendum, aut quod prodesset.* Idem lib. 5. *Bonum appello, quicquid secundum naturam est.*

SVMMÚMQVE QVID EIVS] de summo bono disputat Aristot. lib. 1. de Morib. ad Nicomach. & M. Tull. in libris de finib.

Ex re] vulgus interpretatur *ex re*: id est, A non alienas à proposito sermooe. Ego autem sic, *ex re*, id est, ex vsu, vtileis.

Arelli] auari cuiusdam nomen est, Arellius

Sollicitas ign. op.] sollicitas opes, ab effectu, quia sollicitum & anxium reddunt eum, qui habet. *ignarus* autem rectè addidit. Nam insipientes laudãt diuitias quantumuis licet possessoribus molestas: sapientes noo item, qui vitam beatam in animo paucis cootento positam esse ducunt, non io copia bonorum externorum. vide quæ annotata sunt ad illum locum Od. 16. lib. 3. *Contemtæ dominus splendidior rei, &c.* & ad illum, *Crescentem sequitur cura pecuniam, &c.* eadem Oda paullo antè.

B Olim] quondam. *Olim* (inquit Æl. Donatus ad illum locum Terent. Andriæ, *Atticus quidam olim, &c.*) *fabula principium*. & citat hunc locum Horat. Sic epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Olim, quod vulpes ægroto cauta leoni Respondit, referam.*

Cavo] epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Macra cauum repetes arctum, quem macra subisti.* *paupere cauo* autem sic dictum ab Horatio, vt à Virgil. *pauperis & tuguri congestum cæspite culmen.*

Asper] durus. laboriosus. aliter dixit epist. ad Pison. monitoribus asper.

Arctvm] ad rem attentum, parcum, restrictum, angustum. libri veteres plerique habent *artum*.

Solveret] laxaret. ita tamen parcus, & ad rem attentus, vt in hospitibus accipiẽdis largum C se, ac liberalem præberet.

Neqve illi Sepositi etc.] libri ferè omnes calamo exarati, quos quidem viderim, & emendatiores excusi, sic habent, non *sepositu*, vt nonnulli corrupti. Est autem hoc genus loquendi planè Græcum. Sic enim loquuntur Græci, φθονῶ σοι τῆς εὐτυχίας, id est, inuideo tibi secundum fortunam. Plutarchus in Cæsare, ὦ Κάτων, φθονῶ σοι τοῦ θανάτου, καὶ γὰρ ἐμοὶ σὺ τῆς σαυτοῦ σωτηρίας ἐφθόνησας. ô Cato, inuideo tibi mortis, seu mortem. nam etiam tu mihi tuæ salutis, seu tuam salutem inuidisti. Plato in Hipparcho, οὐχ οἰόμενος δεῖν οὐδενὶ σοφίας φθονεῖν. non putans oportere cuiquam sapientiæ, seu sapientiam inuidere. prætereà *illi* reposuimus ex D eorundem libr. auctoritate. iunguntur etiã interdum hoc verbum cum iofinitiuo. Euripid. Med. τὸ δ' ἐστὶν ὦ γεραιέ; μὴ φθόνει φράσαι. id est, quid est, senex? ne inuide dicere, seu dixisse. Homerus ιλ. ν. Κυανοχαῖτα Ποσείδαον βιότοιο μεγήρας id est, Neptunus cæsariem cæruleam habens cùm ei vitæ inuidisset. Horatius Latinorum more locutus est epist. ad villicum suum libr. 1. *inuidet vsum Lignorum & pecoris tibi calo argutus, & horti.* sic Virg. Æneid. 4. *Ascanione pater Romanas inuidet arces?* Idem lib. 8. *Sed mihi tarda gelu, sæclisque affecta* [al. *effœta*] *senectus Inuidet imperium*. & Catull. nopt. Pel. *Sic nimis insultans, extremo tempore sæua Fors etiam nostris inuidit questibus aureis*. M. Tull. Tuscul. 3. *tum planè inficimur opinionum prauitate, à naturáque ipsa desciscimus, vt nobis optimam naturam inuidisse videantur qui nihil melius homini, nihil magis expetendum, nihil præstantius honoribus, imperiis, populari gloria indicauerunt*. propterea autem quod qui rem aliquam alteri inuident, eam, si habeant in sua potestate, illi nullo pacto, nulláque conditione impertite velint, iccircò & inuidere vsurpant Latini, pro denegare, & non largiri, quod sine tuo incommodo dare possis: & contrà, non inuidere, pro largiri. horum igitur verborum hæc sententia est, magnam illi ciceris & auenæ copiam apposuit. cicer, quod sepositum habebat, & longam auenam ei apposuit liberaliter, & prolixè.

Semesa] semi esa. sat. 3. libr. 1. *Semesis pisceis; tepidúmque ligurrierit ius.*

Cvpiens varia fastid. cena] cupiens muris vrbani dente superbo singula ligurrientis, & languidè degustantis fastidia epolarum varietate discutere. Vt similitudo fastidium parit, ita varietas depellit, ac discutit.

Tangentis malè] non libenter gustantis, sed languidè, & fastidiosè.

Cùm pater ipse domvs] mus rusticus sat. 8. *at aiebat cenæ pater.*

Porrectvs] stratus, vt sup. Od. 1. libr. 1. *nunc viridi membra sub arbuto Stratus, &c.* Sic satyr. 3. huius libr. *Si quis ad ingentem frumenti semper aceruum Porrectus vigilet.* & hac eadem sat. *purpurea porrectum in veste locauit.*

Horna] huius anni, vt Od. 2. epo. *Et horna dulci vina promens dolio.* & Od. 23. libr. 3. *Si ture placaris, & horna fruge Lareis, auidáque porca.*

Esset] ederet, ab edo es, est. Epist. 2. lib. 1. *si, quod Est animum, differs curandi tempus in annum.* sic es pro edis. Catull. ad Aurell. *Pedicare cupis meos amores, Nec clam: nam simul es, iocaris vnà* vbi vulgò legitur, *simul &c.*

Ador] farris genos, ab edendo dictum, seu potius ab adurendo. adurebatur enim, & torrebatur, vt commodiùs moleretur, ac subigeretur.

Vin' tv] sic habent duo cod. Vat. & Ram. Card. Iann. Nicor. Russardin. quos secutus sum vulgati, *Vis tu*, minùs concinnè.

Carpe viam] sic Virg. Georg. 3. *Iniusto sub fasce viam cum carpit.* vide annotat. ad Od. 11. lib. 1. de verbo carpendi.

Terrestr. qvando mortal.] id est, quandoquidem animalia terrestria mortaleis animos habent. anima dicta à nomine Græco ἄνεμος, id est ventus. putabant enim noonulli veteres, animum nihil aliud esse, quàm spiritum, aut ventum. Cùm homines aotem terrestria sint animalia, videtur Horatius hominum quoque animos, mortaleis esse arbitrari: quæ sententia non modò à religione Christiana ast aliena, verùm etiam à Platone improbata ac reiecta Pausanias Messenicis scribit primos omniom Chaldæos & Magos, dixisse animum hominis esse immortalem, iisque cùm alios Græcos compluresis, tùm Platonem maximè, Aristonis filium, assensum

assensum esse. Plato quidem in Phædro, & Phædone plurimis argumentis ita esse probare conatur. sed neque illa ita firma sunt, vt refelli non possint, & non minus ad ceterarum animantium, quàm ad hominum animos, videntur pertinere. Christiani igitur hominis est, cum hæc quæstio à philosophis disputetur in vtramque partem, sacrarum literarum auctoritatem, nudamque veritatem amplecti, rationes humanas ad eam confirmandam non desiderare.

NEQVE VLLA EST AVT MAGNO] sic sup. Od. 4. li. 1. *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regúmque turres*: vide annotat. ad Od. 28. eiusdem libri, quibus adde illud Menandri, Ἀθάνατοι δ' οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἂν συναγάγῃς Τὰ Ταντάλου τάλαντα ἰχανὰ λεγόμενα· Ἀλλ' ἀποθανῇ, καὶ ταῦτα καταλείψεις τινί: id est, immortalitas autem non est, ne si Tantali quidem talenta coaceruaueris: Sed morieris, & hæc alicui relinques.

DVM LIC. IN REC. IVC. V. B.] crebet est in hac sententia Hor. vide exempla, quæ collegimus ad illum locum, *Donec virenti canities abest Morosa, nunc & campus, & area, &c.* Oda 9. libr. 1.

VIVE MEMOR QVÀM SIS ÆVI BR.] epist. ad August. lib. 2. *Tellurem porca, siluanum lacte piabant: Floribus & vino Genium memores breuis æui.* al. *memorem.*

PEPVLERE] impulerunt, vt vitæ genus, & locum commutaret.

NOCTVRNI] νύχιοι, noctu, vt annot. suprà ad illum locum, *Nec vespertinus circumgemit vrsus ouile*, Od. 16. epod.

SVBREPERE] quasi tependo subire.

COCCO] coccum Galatiæ rubens granum, aut circa Emeritam Lusitaniæ, in maxima laude est, inquit Plin. lib. 9. cap. 4.

CANDERET VESTIS] stragula vestis splenderet, ruberet. *canderet vestis* dixit, vt dicimus, *ferrum candens*. & M. Tull. Offic. 2. *candente carbone*. & idem, *laminæ candentes*. Verr. de supplic. & Horat. epist. 15. *lamina candente.*

EXSTRVCTIS] exaggeratis, cumulatis, refertis, completis. suprà Od. 3. lib. 2. *& exstructis in altum Diuitijs potietur heres.* Virg. Georg. 1. *Ter sunt conati imponere Pelio Ossam. Scilicet, atque Ossæ frondosum inuoluere Olympum: Ter pater exstructos disiecit fulmine montes.* Lucret. lib. 6. *Fulmina gignier e crassis, alteque putandum est Nubibus exstructis.* Plautus Menæch. *Cerealeis cenas dat, ita mensas exstruit, Tantas struices concinnat patinarias.* M. Tull. in Catone. *caret epulis, exstructisque mensis, & frequentibus poculis.* Idem pro Sextio, *tantos corporum aceruos exstructos.* Idem libr. 2. epist. ad Attic. *& hercule magnum aceruum Dicæarchi mihi ante pedes exstruxeram.* Idem Tuscul. 5. *mensæ conquisitissimis epulis exstruebantur.*

ERGO, VBI PVRPVR.] in stragula veste purpurea, qua lectus erat instratus.

VELVTI SVCCINCT. CVRS. H.] mus vrbanus, quasi altè præcinctus, & ad ministrandum expeditus circumcursat. sup. sat. 8. lib. 1. *Vidi egomet nigra succinctam vadere palla Canidiam.* & sat. vlt. huius libr. *Hic vbi sublatus, puer alte cinctus acernam Gausape purpureo mensam pertersit, &c.* Ouidius lib. 8. metamorph. *mensam succincta, tremensque Ponit anus.*

CONTINVÁTQVE DAPES] vno, & perpetuo ordine dapes apponit. nonas assiduè dapes apponit: dapes dapibus accumulat.

NEC NON VERN. IPSIS FVNG.] id est, atque adeò vernarum in morem, ipse ministeria, & munera necessaria obit. *vernaliter* (inquit Nonius Marcellus) *valet adulatorie, à vernis.* vbi tamen quidam legi volunt, *vernaliter*. de scriptura autem huius loci, si quid sentiam, quæris: vulgata quidem, quæ est, *vernaliter ipsis Fungitur officijs*, omnium librorum veterum auctoritate confirmatur: sed, si mihi liceat, ego libenter legam, *vernaliter*, seu, *vernaliter ipse Fung. &c.* quæ vox exprimeret, ac declararet studium, & sedulitatem muris vrbani: qui non per alios, sed ipse per se hospiti suo vernaliter inseruiret, ac ministraret.

PRÆLAMBENS] prægustans. an, vt hospitem ad liberaliter epulandum inuitet, ac prouocet? an, vt omnem veneni suspicionem remoueat? quod est ridiculum dictu in animantibus rationis expertibus, sed si quis apologorum & & fabularum naturam, legémque consideret, in quibus animantes ratione carentes inducuntur nostro more loquentes, & pleraque agentes, minus absurdum videbitur.

ILLE CVBANS] recubans. accommodat enim consuetudinem hominum ad mures, quo ad eius fieri potest.

BONISQVE REBVS AGIT L. C.] & ob res prosperas & secundas: seu in rebus prosperis & secundis, *agit. l. c.* id est, præbet se lætum conuiuam: seu præbet speciem læti conuiuæ: seu simulat & fingit se lætum conuiuam: ὑποκρίνεται.

VALV. STR. LECTIS] lectis discubitorijs, vt epist. ad Torquatum lib. 1. *Si potes archaicis conuiua recumbere lectis, &c.* & suprà non longè *Tincta super lectos canderet vestis eburnos.* valuæ dictæ sunt, vel quasi voluæ, à voluendo, quia geminæ fores introrsus reuoluuntur, cùm aperiuntur: vel à valendo, quia talis ianua, quæ bifores est, quæque duabus partibus constat, & vtrinque aperitur, validior ea est, quæ vna est, vnaque ex parte clauditur & aperitur: præsertim cùm intrinsecus repagulis obfirmatur. Sed vnde natus est hic valuarum strepitus, seu crepitus? fortasse à domino, qui foris cenarat, aut qui rus ierat, domum redeunte. talis est ianuæ strepitus, & canum latratus lib. 1. sat. 2. ibi, *Ianua frangatur, latret canis, &c.*

MAGISQVE EXAN.] id est, multóque magis trepidare, & pauere cœperunt, simulatque canum latratu domus personuit. Non est perpetuò verum, quod notat Ælius Don. in Andr. Terent. *exanimem* dici *mortuum*, *exanimatum*, *perturba-*

tum. Nam proculdubio hoc loco *exanimes* interpretari aliter non possumus, quàm metu perturbati. A

DOMVS ALTA] fortasse expressit Græcam vocem *μέγαρον*, id est, domum altè sublatam: quales esse solent diuitum, & potentium, & principum domus.

ET VALEAT] sic legendum, non, vt vulgò, *valeas*, nam primùm sic habent ferè omnes libri manuscript. deinde significat Horatius, murem rusticum aspernari & improbare vitam vrbanam, vtpote turbulentam, sollicitam, & timoris plenam. valere enim iubere solemus ea, quæ spernimus, & reijcimus, quæ nolumus denique. sic Tibull. *O valeant siluæ, deficiántque canes.* vide quæ notaui ad illum locum, *valeat res ludicra, si me. &c.* epist. ad August. B

CAVVSQVE] latebra mea, locus excauatus, fossa, cauerna. epist. ad Mæcen. 2. libr. 1. rimam cumeræ, cauum nominat. *Macra cauum repetes artum, quem macra subisti.*

TVTVS AB INSIDIIS] sic loquuntur Latini. sic ipse Horat. vt Oda 4. lib. 3. *Vt tuto ab atris corpore viperis Dormirem*, & sat. 1. huius libri. *Tutus ab infestis latronibus.*

SOLABITVR] sic Virg. Georg. 1. *Concussáque famem in siluis solabere quercu. Eruum, hordei genus, quod Græci ὄροβον appellant.* Festus.

TVRNEBVS.

EX libr. 29. cap. 35. Dextra cùm erant numina, fauere credebantur: cùm læua, non fauere. hinc illud, Iuuenal. sat. 10.

— quid tam dextro pede concipis, vt non Conatus te peniteat factique peracti? Atque in eo quidem numine, quod præpotens est, idem & in alijs faciebant. vt dextro Hercule, & amico Hercule, vt Persius, Saty. 2.

Sub rastro crepet argenti mihi seria dextro Hercule. Horatius, *— qui mercenarius agrum Illum ipsum mercatus arauit, diues amico Hercule*, hic Hercules inuocatur, quòd propter ærumnas & labores, quos fœliciter exanclauit & perfunctus est: in agro arando & incipiendis omnib. conatibus eius inuocatio fœlicis auspicij videtur. Dextro etiam Castore fieri dicitur propitio & fauente Castore. Sed & in equitando, cùm optimus eques fuerit Castor. Papinius, 4. Siluarum, *Signa frenata moderatus ala. Castore dextro.* Ex contrario igitur etiam intelligi possunt numina apud Maronem læua: etsi aliter explicari etiam animaduerto cùm scribit,

— Si quem Numina læua sinunt, auditque vocatus Apollo. Sic etiam, *Dextra fremuit approbatione*, in Catullo legimus, vt auspicij & ominis fortunati.

Ex lib. 28. cap. 26. Pinguis, hebes & tardus dicebatur. Horat.

Pingue pecus domino facias, & cætera præter Ingenium.

Ex li. 13. c. 17. Hoc elegantius & verius fuerit, *— Romæ sponsorem me rapis:* id est Romæ. Etenim quibus Romæ negotijs implicat' & impeditus solear esse, scribit: quibus turi quòd careat, se fœlicé & beatum putat. Etiam pari constantia & asseueratione illud affirmandum,

Ne prior officio quisquam respondeat vrges.

Quis n. hoc non malit, quàm *vrge?* neque tamen hoc excogitatum proferimus, sed ex antiquis libris prosarum edimus.

Ex lib. 22. cap. 7. *— at simul atras Ventum est Esquilias.* i. odiosas mihi & molestas ob negotia. vide super Odam 1. libr. 3. Carminum.

Ex lib. 6. cap. 7. Quid? non & illud negotium facessit, *— nostee ludos spectauerat, vna Luserat in campo:* Non tamen operosè velut è cuniculo latebroso effodiendus est sensus. Imitatur enim sermonem hominum sibi inuidentium, & mirantium tam prosperam secundámque fortunam suam. Horatius, inquiunt, nostri ordinis & loci erat, & in vltima cauea nobiscum spectabat ludos inter pauperum cuneos, in campo Martio nobiscum sese exercebat, qui fortunæ filius nunc videtur, tantis auctus successibus est. Nam Senatores ludos theatrales spectabant ex orchestra: è quatuordecim ordinibus equites: & plebeiorum lautiores & ditiores commodius sedebant, pauperiorum deterior vt conditio, sic & in cauea locus: in campo quoque generosi cum generosis se exercebant, pauperes cum pauperibus. ergo iuuenem Horatium olim sui fuisse ordinis dicebant, qui fortunæ indulgentia ad amicitiam Mæcenatis opésque peruenerit, & fortunæ beneficio prouectus sit ad tantam fœlicitatem. C

Ex lib. 13. cap. 17. Exclamat Horatius,

O noctes cœnæque Deum. Suas frugi modicásque sed iucundas & suaues cœnas comparans epulis, quæ in honorem Deûm in templis Romæ apponebantur tenues & parabiles, non sumptuosæ neque splendidæ. Dionys. Halicarnasseus Ἐγὼ γοῦν ἐθεασάμην ἐν ἱεραῖς οἰκίαις δεῖπνα προκείμενα θεοῖς, ἐν τραπέζαις ξυλίναις ἀρχαικαῖς; ἐν κανοῖς καὶ πινακίσκοις κεραμέοις ἀλφίτων μάζας καὶ πόπανα καὶ ζέας καὶ καρπῶν τινων ἀπαρχὰς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα λιτὰ, καὶ ἀδάπανα, καὶ πάσης ἀπειροκαλίας ἀπηλλαγμένα. D

Ex li. 17. c. 17. *O noctes cœnæque Deûm,* Horati' scripsit: eas cœnas è Dionysio exposuimus: sunt tamen qui cœnas Deorû interpretétur epulas illas esse, quæ deorum nomine in templis dabantur, aut ædibus sacris: vt epulum Iouis legimus. Apparatissimæ autem erant illæ cœnæ & lautissimæ. Sed & dijs ipsis sternebantur lecti, quibus similes dicat esse rusticas & frugi mensas Horatius. Citatur & à Prisciano lib. 6. Cornificius de cœnis Deorum.

Ex lib. 6. cap. 7. Quid sit apud Flaccum, libatis dapibus pascere, non tam facilè fortasse reperias,

A tias, qui tibi explanet, quàm vel in littore algam, vel in sentibus spinam inuenias. Proinde operam mihi hanc sumendam putaui, vt eos edocerem, qui facilius à vero aberrarent, quàm tectam viam instarent: Sic autem scribit,

Ante Larem proprium vescor, vernásque procaces Pasco libatis dapibus. Ego hoc crediderim referendum ad antiquorum pietatem, qui partem cœnæ lari, diisque donabant, & in focum mittebant lari sacrum, vt constat, id enim erat libare dapes: ex ea consuetudine, vt arbitror, scribit Varro, vt à Marcello citatur, in distinctio. Patella. libr. 2. de finib. *quocirca oportet bonum ciuem legibus parere, & deos colere, in patellam dare μικρὸν κρέας.* Et Cicero de finibus *Atque reperiemus Asotos primùm ita non religiosos, vt edant de patella*, id est, vt edant ea, quæ B dijs è cœna libata sunt: Sed ritus ille optimè intelligente è Plutarcho, ita in libello de Fortuna Romanorum scribente, οἱ δ' οὔ φασιν, ἀλλὰ παρθένον τὴν ὀψοποιὸν ἀπάργματα καὶ λοιβὴν ἑκάστοτε λαμβάνουσαν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς τραπέζης, ἐπὶ τὴν ἑστίαν κομίζειν, καὶ τότε τυχεῖν, ὥσπερ εἰώθει, τῷ πυρὶ τὰς ἀπαρχὰς ἐπιβάλλουσαν. Ea igitur se castitate & sanctimonia ruri, dicit cœnare Horatius, vt dapibus nisi ante deo piè libatis, vesci non soleat. inde & dij patellarij à *Plauto* Cistellaria. sc. Credi ego amorem. festiuè iocante sunt dicti, quibus in patella libabatur, non magna sacrificia fiebant. Tales dij erant in Larario domestici penates & lares.

C

ARGVMEN. SATYR. 7.

Inducit seruum liberè (pro ea nimirum libertate, quæ Saturnalium tempore concedebatur seruis) vitia heri sui reprehendentem, atque ostendentem talem eius esse vitam, vt suam illi meritò anteponere possit.

IAmdudum ausculto: & cupiens tibi dicere seruus
Pauca, reformido. Dauus ne? ita, Dauus, amicum
*Mancipium domino, & * frugi, quod sit satis: hoc est,*
Vt vitale putes. age, libertate Decembri,
(Quando ita maiores voluerunt) vtere: narra.
Pars hominum vitijs gaudet constanter? & vrget
*Propositum: pars multa * natat, modò recta capessens,*
Interdum prauis obnoxia. sæpe notatus
A *Cum tribus annellis, modò læua Priscus inani*
*Vixit * inæqualis, clauum vt mutaret in horas*
*Ædibus ex magnis subitò se * conderet, vnde*
Mundior exiret vix libertinus honestè.
Iam mœchus Romæ, iam mallet doctus Athenis
*Viuere: * Vertunnis, quotquot sunt, natus iniquis.*
B *Scurra Volanerius, postquàm illi iusta chiragra*
Contudit articulos: qui pro se tolleret, atque
*Mitteret in * pyrgum talos, mercede diurna*
Conductum pàuit. quanto constantior idem
In vitijs, tanto leuius miser: ac prior illo,
Qui iam contento, iam laxo fune laborat.
C *Non dices hodie, quorsum hæc tam * putida tendant,*
*Furcifer? ad te inquam. quo pacto pessime? * laudas*
Fortunam, & mores antiquæ plebis: & idem,
Si quis ad illa deus subitò te agat, vsque recuses:
Aut quia non sentis, quod clamas rectius esse:
D *Aut quia non firmus rectum defendis: & hæres,*
Necquicquam cœno cupiens euellere plantam.
*Romæ rus optas: absentem * rusticus vrbem*
Tollis ad astra leuis. si nusquam es fortè vocatus
Ad cenam, laudas securum olus: ac, velut vsquam
Vinctus eas, ita te felicem dicis, amásque

Quòd

Quòd nusquã tibi sit potãdũ. iusserit ad se. A
Mæcenas serum sub lumina prima venire
*Conuiuam? nemon' * oleum feret ocyus? ecquis*
Audit? cum magno blateras clamore: fugísque.
Miluius, & scurræ tibi non referenda precati,
Discedunt. etenim fateor, me dixerit ille
*Duci ventre leuem. nasum nidore * supinor,*
Imbecillus, iners, si quid vis, adde, popino: B
Tu, cùm sis, quod ego, & fortassis nequior: vltro
Insectere velut melior? verbísque decoris
Obuolas vitium? quid si me stultior ipse
Quingentis emto drachmis deprenderis? aufer.
*Me vultu terrere: * manum, stomachúmque teneto,*
*Dum, quæ Crispini docuit me * ianitor, edo.* C
Te coniux aliena capit: meretricula Dauum.
Peccat vter nostrûm cruce dignius? acris vbi me
Natura incendit: sub clara nuda lucerna
Quæcumque excepit turgentis verbera caudæ,
Clunibus aut agitauit equum lasciua supinum:
Dimittit neque famosum, neque sollicitum, ne D
Ditior, aut formæ melioris meiat eodem.
Tu, cùm proiectis insignibus, annulo equestri,
Romanoque habitu, prodis ex iudice Dama
*Turpis, * odoratum caput obscurante lacerna,*
*Non es, quod simulas? metues * induceris: atque*
Altercante libidinibus tremis ossa pauore.
Quid refert vri virgis, ferróque necari
** Auctoratus eas: an turpi clausus in arca,*
Quò te demisit peccati conscia herilis
Contractum, genibus tangas caput? ést ne marito
Matronæ peccantis, in ambos iusta potestas?
*In * corruptorem vel iustior? illa tamen se*
Non habitu, mutátve loco: peccátve supernè,
Cùm te formidet mulier: neque credat amanti.
*Ibis sub furcam prudens: * dominóque furenti*
Committes rem omnem, & vitam, & cum corpore famam.
** Euasti? * credo, metues: doctúsque cauebis.*
Quæres quando iterum paueas: iterúmque perire
Possis. ô toties seruus. quæ bellua, ruptis
Cùm semel effugit, reddit se praua catenis?
Non sum mœchus, ais. neque ego hercule fur, vbi vasa
Prætereo sapiens argentea. tolle periclum,
Iam vaga prosiliet frenis natura remotis.
Túne mihi dominus, rerum imperiis, hominúmque
Tot, tantísque minor? quem ter vindicta, quatérque
Imposita haud vmquam misera formidine priuet?
Adde suprà dictis, quod non leuius valeat. nam
Siue vicarius est, qui seruo pâret, vti mos
Vester ait: seu conseruus: tibi quid sum ego? nempe
Tu mihi qui imperitas, alijs seruis miser: atque
Duceris, vt neruis alienis mobile lignum.

Quisnam

Quisnam igitur liber? sapiens, sibíque imperiosus:
Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent:
* *Responsare cupidinibus, contemnere honores*
*Fortis, & in seipso totus * teres, atque rotundus,*
Externi nequid valeat per læue morari:
In quem manca ruit semper fortuna. posséne
Ex his, vt proprium quid noscere? quinque talenta
Poscit te mulier: vexat: foribúsque repulsum
Perfundit gelida. rursus vocat. eripe turpi
Colla iugo. liber: liber sum, dic age. non quis.
Vrget enim dominus mentem non lenis: & acreis
Subiectat lasso stimulos, versatque negantem.
*Vel cùm * Pausiaca torpes insane tabella:*
* *Qui peccas minùs, atque ego? cùm Fului, Rutubæque,*
Aut Placideiani, contento poplite, miror
Prœlia rubrica picta, aut carbone: velut si
Re vera pugnent, feriant, viténtque mouentes
*Arma viri: nequam, & cessator * Dauus. at ipse*
Subtilis veterum iudex, & callidus audis.
* *Nil ego, si ducor libo fumante: tibi ingens*
Virtus, atque animus cenis responsat opimus.

A *Obsequium ventris mihi perniciosius est, cur?*
*Tergo plector enim. * quid? tu impunitior illa,*
Quæ paruo sumi nequeunt, obsonia captas?
*Nempe * inamarescunt epulæ sine fine petitæ:*
Illusíq; pedes vitiosum ferre recusant
B *Corpus. an hic peccat, sub noctem qui puer vua*
Furtiuam mutat strigilem? qui prædia vendit,
Nil seruile gulæ párens habet? adde, quòd idem
Non horam tecum esse potes: non otia rectè
Ponere: téque ipsum vitas fugitiuus, & erro,
Iam vino quærens, iam somno fallere curam,
C *Frustra: nam comes atra premit, sequitúrque fugacem.*
* *Vnde mihi lapidem? quorsum est opus? vnde sagittas?*
Aut insanit homo: aut versus facit. ocyus hinc te
Ni rapis: accedes opera agro nona Sabino.

IAMDVDVM AVSCVLTO] Iamdudum audio te loquentem: nihil ipse, cùm pauca habeam tibi dicenda, loqui audeo.

ITA, DAVVS] ita est, ego Dauus cupio te paucis cõuenire: vel, ita, inquam, Dauus. sic enim loquuntur Latini, cùm liquidius quippiam affirmare volunt. M. Tull. Verr. de signis. *qui tamen* (de Catone loquitur) *cum consul fuisset, condemnatus est, ita, C. Cato, duorum hominum: clarissimorum nepos, L. Paulli, & M. Catonis, & P. Africani sororis filius.* & Philipp. 14. *tot legionibus cæsis, tanta multitudine interfecta, hostium dico: ita, inquam, hostium: quamuis hoc isti hostes domestici nolint, clarissimis ducibus, supplicationum honorem tribuemus, imperatorum nomen adimemus?* Idem frumentar. *an me ad M. Antonij æstimationem frumenti, exactionémque pecuniæ reuocaturus es? ita* (inquit) *ad M. Antonij.* nonnumquam omittitur vox *ita.* vt Priap. *licet indignere, ferámque Propter olus, dicas, hoc ego' propter olus.*

Frvgi] M. Tull. lib. 3. Tuscul. frugi homines χρησίμους à Græcis ait appellari: latius tamen esse nomen frugi, quàm χρήσιμον. nam ceteras propemodum virtutes, nomine frugalitatis contineri: eamque à fruge esse appellatam, qua nihil melius è terra oritur: cui contrarium vitium nequitiam dici. & nequam hominem, id est, nihili frugi homini contrarium. nequam autem dictum esse ab eo, quod nec quicquam, seu nequicquam, id est, nihil, seu nonquicquam est in tali homine. Idem in oratione pro Deiotaro, *frugi hominem dici non multum habet laudis in Rege: fortem, iustum, seuerum, grauem, magnanimũ, largum, beneficum, liberalem, hæ sunt regiæ laudes: illa priuata est. ego tamen frugalitatem, id est, modestiam, & temperantiam, virtutem esse maximam iudico.* Porrò ita solent laudari maximè serui. Plaut. Casina, *Pol, bona frugi hominem te iampridem esse arbitror.* Terent. Heautont. *de fallacia dicis? est. inueni nuper quandam.* Chr. *frugi es.* Idem Adelph. Syrus. *factum est, quod iussi, Demea.* D. *frugi homo es.*

Qvod sit satis, hoc est, Vt vit. p.] id est, tanta frugalitate præditus, quanta in seruo postuletur, id est, ita frugi, vt in vita retinendum, ac seruandum, minimèque occidendum esse putes. Constat autem, dominis in seruos olim fuisse vitæ, necisque potestatem. seruum frugi igitur dominus non temerè occiderit: inutilem autem, & nequam, non mirum si occiderit. vel sic: frugi, quantum satis ad bonam valetudinem, & ad salutem. nam vt edaces, & intemperantes, & nequam homines corrumpunt valetudinem, nec diu viuunt: sic & qui nimis tenui, & præparco victu vtuntur, quique ad rem domini familiarem bene gerendam nimis attenti sunt, nimis vigilantes, nimiùm diligenter domino consulentes: quasi hoc, iocans cum domino, significet Dauus, se no præstare ceteris seruis frugalitate, neque immoderato frugalitatis studio immori velle, sed satis habere, si tam frugi sit, quàm vulgus seruorum esse solet. vel sic: mediocriter, & intra modum frugi: non immoderatè, neque supra modum: vt spes sit me diu victurum. Nam contrà, opinio est hæc omnium animis insita, eos qui frugalitate, aut alia aliqua virtute præstant, nõ diu in terris ætatem agere, tanquam Dijs immortalibus omnem præstantiam, vtpote à se profectam, suo iure repetentibus. Omnino locus est, mihi quidem, perobscurus. Sed non dissimulabo quibusdam videri ita legendum, *frugi, quoad sit satis, &c.* hoc sensu, vsque eo frugi, quoad sit satis. Nam, *quoad*, vnius syllabæ est etiam apud Lucret.

Vt vitali pvtes] vt putes posse viuere, neque ante diem moriturum. sat. 1. lib. 1. *O puer, vt sis Vitalis, metuo.*

Libertate Decembri] quæ datur seruis, Saturnalibus. agitabantur autem Saturnalia XIIII. Kal. Ianuarias, vt scribit Macrob. libr. 1. cap. 10. Eo die domini seruos suos conuiuijs liberalibus, & epiparis accipiebant, ipsi muneribus seruilibus fungebantur: seruis impune, quicquid libèret, loqui licebat, vt & scribit idem Macrob. lib. 1. & Athenæus lib. 14. his verbis, ταῖς τῶν Κρονίων ἡμέραις ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίων παισὶν ἑστιᾶν τοὺς οἰκέτας, αὐτοὺς τὰς τῶν οἰκετῶν ἀναδεχομένους λειτουργίας, id est, Saturnaliorum diebus solent Romani famulis cenas opiparas & apparatas dare, cùm ipsi seruilibus muneribus fungantur. quo loco idem Athenæus multarum nationum dies festos similes commemorat. Catull. ad C. Licinium Caluum, Saturnalia, optimum dierum appellat, propterea (opinor) quòd aurei illius sæculi, quod Saturno regnante fuisse dicitur, imaginem referebat, memoriámque repræsentabat: quo nondum erat auditum nomen seruitutis. sed de his vide plura apud Macrobium, & apud Lucianum ἐν τοῖς πρὸς Κρόνον. vbi primo dial. sic Saturnus, καὶ διὰ τοῦτο ἁπανταχοῦ κρότος. καὶ ᾠδὴ, καὶ παιδιὰ, καὶ ἰσοτιμία πᾶσι καὶ δούλοις, καὶ ἐλευθέροις. οὐδεὶς γὰρ ἐπ᾽ ἐμοῦ δοῦλος ἦν, id est, *Atque iccirco vbique plausus, & cantus, & ludus, & honoris æqualitas omnibus tum seruis, tum liberis. Neque enim me regnante seruus erat.*

Constanter] καταχρηστικῶς, pro pertinaciter: vel dicendum *constanter* esse positum pro æquabiliter, & conuenienter vitæ superiori: vt quinto abhinc versu, inæqualem vsurpabit pro eo, qui sibi non constat. & infrà ead. satyr. *quanto constantior idem in vitijs, &c.* & M. Tull. Tuscul. 5. de Epicuro, *quàm sibi constanter, conuenienterque dicat, non laborat.*

Et vrget Propositvm] persequitur id, quod sibi ab initio proposuit: perstat in consilio suscepto.

Natat] modò ad vitia propensa est, modò ad virtutes incumbit: incerta & instabilis est. non perstat in vitijs, sed modò vitia, modò virtutes sequitur. Sic ferè loquitur M. Tull. lib. 1. de natur. deorum. *Mihi quidem etiam Democritus, vir magnus in primis, cuius fontibus Epicurus hortulos suos irrigauit, natare videtur in natura deorum. Tum enim censet, imagines diuinitate præditas inesse vniuersitati rerum, tum principia, menteisque quæ sunt in eodem vniuerso, deos esse dicit.* vbi tamen quidam legi volunt, *nutare.* Iosephus Scaliger Iulij Cæsaris filius, iuuenis in primis doctus, putat hîc *natare* idem valere, quod ἐπιπολάζειν, crebrum esse, frequens esse, abundare, quia, inquit, quæ sunt ἐπιπολῆς, maximè apparent. Ego, vt quæ sunt ἐπιπολῆς, ea in promtu esse & fateor, & ex Aristotele docui in annotatione quadam ad libros Arist. de morib. ad Nicom. ἐπιπολάζοντα, ea quæ increbruerunt, seu quæ frequentia sunt, verti: ita hoc etiam scio ἐπιπόλαια alibi dici à Græcis & ab ipso Aristotele, quæ sunt infirma, & non diuturna, & quæ non habent altas admodum radices. non tamen fateor, natare idem valere hoc loco, quod crebrum esse: sed potiùs positum esse puto pro, sibi non constare, incertum esse. tralatione ducta à natatoribus, qui in elemento molli, cuiusmodi est aqua, versantes, stabiles & certi esse

eſſe non poſſunt. Taleis autem deſcribit inconti- A nenteis Ariſtot. lib. 7. de moribus ad Nicom. vt mox dicemus.

INÆQVALIS] ſibi non conſtans. ſuprà ſat. 3. li. 1. *Nil æquale homini fuit illi.* ibid. *nil fuit vnquam Sic impar ſibi.* inæqualis igitur, in victu, & cultu, & conſilijs omnib.

SÆPE NOT. CVM TRIB. ANN.] Hoc quidem conſtat, læua manu duntaxat, non etiam dextera, annulos geſtari ſolitos: ſed nec quibus digitis, nec quot annulos geſtare conſueuerint, conſtat. Scribit Plinius libr. 33. cap. 1. primò ijs digitis, qui ſunt minimis proximi, geri morem fuiſſe: poſteà eo, qui pollici proximus eſt, geſtatos eſſe: deinde iuuiſſe etiam minimum digitum annulo ornare: ſua ætate ſolum hunc B digitum exceptum fuiſſe, ceteros omneis oneratos eſſe. Iam de multitudine, alios eorum pondera oſtentaſſe: alijs pluteis, quàm vnum, geſtare laborioſum fuiſſe: nonnullos treis minimo congeſſiſſe. [A. Gellius lib. 10. ca. 10. ex Appione cauſam quare annulum eo ſiniſtræ manus digito, qui minimo proximus eſt, geſtarint veteres, exponit his verbis. inſectis, apertiſque humanis corporibus vt mos in Ægypto fuit, quas Græci ἀνατομὰς appellant, repertum eſt, neruum quendam tenuiſſimum ab eo vno digito, de quo diximus, ad cor hominis pergere, ac peruenire, &c.] Ex hoc Hor. loco videri poteſt turpe fuiſſe treis annulos geſtaſſe. hanc enim vim puto ineſſe in voce *notatus*. Iam verò illud non eſt du- C bium, quin annuli initio ferrei inſtituti & facti ſint etiam illud certum eſt, initiò ſignandi cauſa eſſe comparatos. [Quòd autem hîc *annellis*, & *annulus*, &c. duobus nn. impreſſum eſt, in eo conſuetudinem vulgi ſecutus ſum. Nam ſi libros veteres ſequi, & rationem audire volumus, *anulus*, & *anellus* ſcribi debet vno n. anus, ani, enim, ex quo anellus, dicebant veteres pro annus, ni.

CLAVVM] ſiue anguſtum, ſiue latum. nam erat & latus clauus, & anguſtus, vt dixi ſuprà ad illum locum ſatyræ 6. libri primi, *& latum demiſit pectore clauum.*

SE CONDERET, VNDE, &c.] ſe conderet, ſubintellige, in eum locum, ſeu in eam do- D mum, *vnde*, id eſt, ex qua, &c.

MVNDIOR] lautior, elegantior: non egentiſſimus, neque abiectiſſimus.

DOCTVS ATH.] Vatic. cod. vnus Torneſ. Morellianus, Nicotianus, Clericanus, habent, *doctor*: quæ lectio mihi vehementer placet, vt intelligamus Horatium dicere, hunc Priſcum modò Romæ mæchari ſolitum, modò Athenis docere. *doctus* tamen ferri poteſt.

VERTVNNIS, QVOTQVOT SVNT, NAT. INIQV.] Vertunnum ei iratum eſſe dicebant veteres. vel eum irato Vertunno natum, qui mobili eſſet ingenio, qui ſecum pugnaret, qui ſententiam mutaret in horas. vide plura de Vertunno ad epiſt. vltim. lib. 1.

VOLANERIVS] hic erat in vitijs pertinax, & perſeuerans.

IVSTA CHIRAGRA] iuſtam chiragram dixit magnam, & grauem, vt ſuis (vt ita dicam) numeris omnibus abſolutam: quemadmodum dicimus *iuſtum exercitum, iuſtum poema, iuſtum iter, iuſtam victoriam*: non (vt alij) debitam, aut, quæ meritò ei accidiſſet.

ARTICVLOS] chiragram, & podagram morbum articulorum nominant Latini, quia vtraque in articulis inſidet. M. Tull. lib. 1. epiſt. ad Attic. *Terentia magnos articulorum dolores habet.* Itaque ἀρθρῖτιν appellant Græci. *contudit articulos* autem, tralatè dictum pro *debilitauit*. propriè poſuit in epiſt. ad Auguſt. lib. 2. *diram qui contudit hydram, &c.* & Cicero pro Flacco: *manus, quas contudit: digitus, quos confregit: neruos, quos confregit, reſtituere non poteſt.*

TOLLERET] ex alueo ſumeret, & in pyrgum demitteret.

PYRGVM] pyrgus non eſt tabula, luſoria, ſeu alueus, vt quidam putat: ſed vaſculum in turriculę figuram conformatū, ex quo tali in alueum conijciebantur, ne ſi manu iacerentur, fraus à luſoribus admitteretur. turriculam appellat Martialis Latino nomine, quod Græco πύργος ferè æqualiter reſpondet. *Quærit compoſitos manus improba mittere talos: Si per me miſit, nil niſi vota facit.* dicitur & fritillus. [Sed non celabo lectorem, me reperiſſe ſcriptum in aliquot libris manu ſcriptis partim, *mitteret in fimum*: partim, *mitteret in phimum*. Eſt autem phimus vox Græca φιμὸς quam vſurpauit Æſchines in oratione κατὰ Τιμάρχου, octaua ferè pagina orationis, cùm ea oratio in exemplo meo Aldino viginti quattuor paginas compleat. Ex quo loco licet intelligere, φιμὸν, vas luſorium fuiſſe, in quod aleatores cubos conijciebant. Verba Æſchinis ſubijciam, vt huius vocis ſignificatio fiat planior, μεθυσθέντες γὰρ ποτε καὶ αὐτοί, καὶ τῶν συγκυβευτῶν τινές, καὶ ἄλλοι, οὓς οὐ βούλομαι τὰ ὀνόματα λέγειν, εἰσπηδήσαντες, νύκτωρ εἰς τὴν οἰκίαν, οὗ ᾤκει ὁ Πιττάλακος, πρῶτον μὲν συνέτριβον τὰ σκεύη καὶ διερρίπτουν εἰς τὴν ὁδὸν ἀστραγάλους τέ τινας διασείστους, καὶ φιμοὺς καὶ κυβευτικὰ ἕτερα ὄργανα, &c. id eſt, ebrij enim facti aliquando etiam ipſi, & nonnulli ex colluſoribus, & alij, quorum nominibus parco, noctu in ædeis, in quibus Pittalacus habitabat, impetu facto, primùm quidem vaſcula contriuerunt, & talos quoſdam ſonoros, & phimos, & alia inſtrumenta aleatoria in viam diſiecerunt. Ex quibus verbis licet intelligere, phimum alueolum fuiſſe, in quem cubos, ſeu talos potiùs, conijcere ſolebant: quem alio nomine etiam κημὸν nominant Græci, vt teſtantur Heſychius, & Suidas, & Harpocration. Nunc ſi quis ex me quærat, veram ſcripturam magis probem, dubitanter & timidè reſpondeam, forraſſe *phimum* verum & rectum eſſe: loco autem eſſe motum in quibuſdam libris, ab ijs, qui

eius vocis vim non intellexerint, & in eius locum pyrgum esse substitutum. verumtamen iudicent doctiores.]

Qvanto constantior idem in vitiis.] quanto obstinatior in vitijs, tanto minus miser, & prior illo, qui modò ita contendit funem, vt periculum sit, ne rumpatur: modò nimis laxat: id est, qui modò virtutem studiosissimè colit, modò in omni vitiorum genere volutatur.

Ac prior illo, Qvi, &c.] dissentiunt, hic codices veteres. alij enim habent, *ac prior illo*. quos secuti sumus: alij *ac prior ille*: quam lectionem tamen non damno. licet enim eam sic interpretari. tanto leuius miser, id est, minùs miser, quàm prior ille, qui, &c.

Non dices hodie] Quamdiu inquit Horatius, me tam longo sermone obtundes, non dicens ad quem pertineat: aut de quo loquare?

Tam pvtida] tam odiosa, inolesta, inepta, absurda, insolentia, φορτικά Cicer. orat. perf. *Cum Demosth. ...* id est, nimis exquisitè, & elaboratè loquens: inusitatis & odiosis verbis vtens. Putidum (inquit Nonius) non solum ab ore fœtido & graui, quod naribus probatur. sed & quod auribus triste, & insuaue, austerum, rancidum, &c.

Fvrcifer] de hac voce mox dicemus, ibi: *Ibis sub furcam prudens.*

Antiqvae plebis] &c. fortunam (inquit Dauus) & mores antiquorum, laudas. mores antiqui, & homines antiqui, & antiquum officium, semper in laude ponuntur à scriptoribus Latinis. Plaut. in Trin. *meo modo, & moribus viuito antiquis.* Terent. Andr. *O optime hospes, pol, ritu antiquum obtines.* Idem Ad Iph. *Nam huiusmodi iam nobis ma... Fannia ... antiqua virtute, ac fide.* M. Tull. pro Sex. Roscio Amer. *Homines antiqui, qui ex sua natura ceteros fingerent.* Idem pro Quintio. *Quid tum? tu aliquem patronum inuenies, hominem antiqui officij, qui splendorem nostrum, & gratiam ... ligat.* Item pro Roscio Amer. *in qua multa ... vestigia antiqui officij remanent.* Idem ad Attic. lib. 9 *vide quam sim antiquorum hominum.* T. Liuius lib. 43. *ceterum & mihi vetustas res scribenti nescio quo pacto antiquus fit animus &c.*

Te agat] te ducat, seu compellat, seu transferat.

Avt qvia non sentis qvod clamas, &c.

Avt qvia] id est, aut quia non idem sentis, quod loqueris: pugnatque cum sententia tua oratio: aut quia ... ab eo, quod rectum esse statuisti, desciscis, neque in sententia permanes. Animaduerte, hoc loco describi ab Horatio duo malorum genera: vnum eorum, qui de industria flagitiosè, turpiter, & vitiosè viuunt: alterum eorum, qui flagitium quidem, & turpitudinem, & vitium oderunt & natura, & consilio: sed animi perturbatione impulsi ab honestate, & recto consilio descisunt, vitiúmque persequuntur. sic distinguit Aristoteles lib. 7. de moribus ad Nicom. ἀκόλαστον, id est, intemperantem ab incontinente, quem ἀκρατῆ nominant Græci. ille enim sibi persuasit, turpiter, & libidinosè esse viuendum: itaque insanabilis est: hic contrà frugalitatem quidem, & temperantiam libidini & flagitio anteponendam esse putat: sed in sententia non manet, quoniam in eo superat rationem cupiditas. sic Euripides in Hippolyto, ait plerosque bene sentire, & quæ recta sint, nosse: sed non facere, alios inertia, alios propterea, quòd aliam quandam voluptatem honesto anteponant. sed præstat Eurip. verba ascribere, ἐστὶ γὰρ τό γ' εὖ φρονεῖν Πολλοῖσιν· ἀλλὰ τῇδ' ἀθρητέον τάδε. Τὰ χρήστ' ἐπιστάμεσθα καὶ γιγνώσκομεν, Οὐκ ἐκπονοῦμεν δ', οἱ μὲν ἀργίας ὕπο. Οἱ δ' ἡδονὴν προθέντες ἀντὶ τοῦ καλοῦ ἄλλην τιν'. Eodem pertinent illa Plutarchi libr. πῶς δεῖ τὸν νέον τῶν ποιημ. ἀμαθὲς μὲν οὖν, καὶ ἄλογον, καὶ οἰκτρὸν, εἰδότα τὸ βέλτιον, ὑπὸ τοῦ χείρονος ἐξ ἀκρασίας καὶ μαλακίας ἄγεσθαι, id est, immò verò ferinum, & à ratione alienum, & miserabile est, scientem id, quod melius est, ab eo, quod deterius est, propter incontinentiam, & mollitiem trahi.

Non firmvs] id est, non certus, neque stabilis: vel vt suprà dixit, *natans*: ὁ ἄλογος, ὁ ἀσφαλής.

Neqvicqvam coeno cvp. evell. pe.] id est, nequicquam cupiens ex vitioso habitu, quem ex assiduis actionibus improbis ac vitiosis contraxisti, emergere, & ad bonam frugem redire. tralatio perpetua est ab ijs, qui in luto ita alto ac profundo hærent, vt sese ex eo expedire, aut euoluere nequeant. Terent. Phorm. *In luto hæres, versuram solues.* Quanta autem sit luti, præsertim profundi, tenacitas, declarat Catullianum illud carmen ad Coloniam, *Et supinum animum in graui derelinquere cœno, Ferream vt soleam tenaci voragine mula.*

Romae rvs optas] sic infrà epist. ad Celium lib. 1. *Romæ Tibur amem ventosus, Tibure Romam.*

Rvsticvs] rure. quod est loci ad personam translat: vt sup. sat. 6. lib. 1. in extr. *domesticus otior*, id est, domi otiosus sum.

Tollis ad astra] ad cælum laudibus effers. epist. ad Fuscum Arist. lib. 1. *Qua vos ad cælum effertis rumore secundo.* Virgil. Daphn. *Daphnimque tuum tollemus ad astra.*

Levis] in eo leuis, quòd cùm es rure, vrbem absens miris laudibus ad cælum effers, quam fastidiebas præsens, & cùm in vrbe esses.

Ac, velvt vsqve vinctvs eas] & quasi, quò vocaris, eò constrictus, & vi coactus, & inuitus eas, ita lætaris, quòd à nemine sis vocatus. non dissimulabo, in nunnullis libris & manuscript. & vulg. reperiri *vsquam.*

Amás qve] quid sibi vult hoc *amásque?* aut cum quibus debet cohærere? Vtrùm cum superioribus, hoc modo, te felicem dicis, & te amas, quòd

quod nusquam, &c. an cum ijs, quæ sequuntur? A hoc modo, amâsque, id est, & tibi iucundum est, & lætaris, quòd nusquam, &c.

SERVM] serò: vt sæpe aliàs. sic epist. ad August. *Serus enim Græcis admouit acumina chartis*. verumtamen *serum*, seu *sero*, intellige vesperi.

SVB LVMINA PRIMA] paullò ante vesperam: paullò ante solis occasum, quod erat tempus cenæ epist. ad Torq. lib. 1. *Supremo te sole domi Torquate manebo*. sic loquitur epist. 2. li. 2. *Lento Samnites ad lumina prima duello*.

NEMON' OLEVM FERET OC] μίμησις verborum Horatij, cum ad Mæcenatem ire properat, ab eo vocatus. lauabantur autem & vngebantur cenaturi. iccircò poscit oleum, quo perunctus, cenatum eat apud Mæcenatem. B

ECQVIS AVDIT?] numquis est, qui audiat? nemóne audit? errant, qui putant *ecquis* idem valere, quod *quis*. licet tamen hîc legere, *& quis audit?* quamquam minùs probo. mendosè autem habent nonnulli libri vulg. *hæc quis*.

BLATERAS] blaterare est stultè, & cupidè loqui, inquit Festus Pompeius. Cæcil. in Hymnide, *desine blaterare*. Afranius. *Ten' blaterare, & obloqui?* Plaut. Aulul. *vbi tu es, quæ deblaterasti iam vicinis omnibus Meæ filiæ daturum dotem?* Alij blaterare volunt esse furiosè clamare.

FVGISQVE] cod. Iann. & vnus Vat. *furisque* quod si cui probabitur, *furis* interpretabor furenter irasceris, insanis, vt apud Terent. Adelph. *non insanis?* Nam ira, furor breuis est: vt est in epist. 1. C sic hæc duo coniunxit Varro, *blaterare*, & *rabire*. *Quid est? quid blateras? quid rabis? quid vis tibi?* *fugis* autem, quod, quamquam in pluribus libris veteribus reperitur, minùs probo tamen, interpretor, ad cenam properas.

MILVIVS, ET SCVRRÆ] qui erant apud te cenaturi.

TIBI NON REF. PR.] tibi multa mala precati: quæ tibi referre vel nolo, vel non debeo, vel non audeo.

ETENIM ME DIXERIT ILLE] id est, etenim dicere possit aliquis, me ventre duci, id est, ventri indulgere, & seruire. Daui etiam nunc sunt verba, non Horatij. vox *ille* autem, idem ferè valet hoc loco, quod apud Græcos ὁ δεῖνα, id D est aliquis, nescio quis. vno Demosthenis, & altero Cicer. exemplo contenti erimus. Demosthen. περὶ Αἰσχίνου· οὐ δὲ ποιεῖς, ὃ λέγεις χρῆναι τοὺς τετελευτηκότας, τῶν εὐεργετῶν τὸν δεῖνα μεμφόμενος, καὶ τὸν δεῖνα ἀνάξιον εἶναι φάσκων, ὧν εὖ δὲν ἐκείνοις πεποίηκεν, id est, tu autem facis, non dicis malè mortuis, cùm illum, aut illum ex bene meritis reprehendis, & illum aut illum eorum, qui beneficio affecti sunt, indignum beneficio dicis. Cicero pro Rosc. Amer. *quasi iste nunc ille, aut ille defensurus esset*.

LEVEM] coniunge cum verbo *duci*, & pronocabulo *me*: vt sit *me leuem duci vētre*: me duci ventre, & in eo leuem esse, quòd ventre ducar.

NASVM NIDORE SVPINOR] id est, nasus mihi nidore cibi supinatur: hoc est, excitatur, attollitur. Virgil. Georg. 2. *Ante supinatas Aquiloni ostendere glebas*. in nonnullis libris legitur *supino*. cod. Don. autem, & Vat. 3. Torn. Faër. Cleric. habent *supinor*, vt vulgati: quæ scriptura recta est. hoc enim significat, quod dixi, *nasum supinor*: id est, nasus mihi supinatur, seu excitatur nidore obsonij. helleoismus est.

SI QVIDVIS, ADDE, POPINO] libri vulgati, nulli ferè manuscrip. habent *sim quiduis, adde popino*, id est, sim etiam quoduis: sim popino. popinones à popina sunt appellati: qui popinas consectantur. sed non est reticendum scriptum esse in duobus codicib. Vatic. Iannoct. Faërni Tornes. Clericano, Nicotianis duobus Russard. *si quiduis*, non *sim quiduis*, vt habent vulgati. ego tamen olim hanc secutus eram, vt sit hæc sententia, ego nidore ciborum moueor, (inquit Dauus) fateor: nasus mihi excitatur nidoribus, vt imbecillo, & infirmo. iners sum & ignauus, & sim quicquid aliud voles: adde, si tibi videtur, me esse popinonem, &c. sic loquitur epist. 6. lib. 1. *frater, pater adde*. nunc autem hac editione scripturam veterem sequi malui: quam sic explico: nasum nidore supinor: sum imbecillus, sum iners, adde siquid aliud vis, sum popino. licet etiam cōiungere hæc nomina *Imbecillus*, *iners* cum verbo *supinor*, hoc modo, nasum nidore supinor ego imbecillus, iners, &c. vt verbum *sum*, non sit necesse foris assumere.

QVOD EGO] id est, seruus.

VLTRO INSECTERE, &c.] subintellige *me*, vt sit, cùm sis seruus, & nequam, & fortassis nequior quam ego, vltro me insectere, velut melior? id est, debéste me vltro insectari velut melior? nequior, & melior opponuntur. nam nequam & frugi opponuntur. bonus autem cùm de seruo dicitur, idem valet, quod frugi: χρηστός, χρήσιμος.

VERBÍSQVE DECORIS OBVOLVIT.] verbis speciosis vitium tuum tegas?

AVFER ME VVLTV TERRERE] cùm Horatius liberiore serui oratione offenderetur, terrorem ei vultu denuntiabat, eique minabatur: qua re animaduersa orat Dauus ne stomachetur, ne sibi terrorem intentet, & vt manus contineat. *aufer me terrere*, id est, ne me terre: noli me terrere.

MANVM, STOMACHÚMQVE TEN.] & manum contineto, id est, ne me pulsato: & stomachum, id est, ne irascitor, ne stomachator, iram comprimito.

DVM QVÆ CRISP.] de Crispino philosopho sat. 1. libr. 1. in extr. *ne me Crispini scrinia Lippi compilasse putes*. Sed cur se à Crispini ianitore edoctū esse dicit, non ab ipso Crispino? quia seruis nō licebat cum ingenuis audire philosophos, neque vllos alios ingenuarum artiū magistros publicè profitenteis. quæ igitur Dauus à Crispino discere non potuit, ab eius ianitore item seruo didicit. Pares autem cum paribus, vetere prouerbio, &c.

TE CONIVX ALIENA] ex contentione, & comparatione ostẽdit Dauus, dominum suum se esse deteriorem, & grauius peccare.

CRVCE DIGNIVS?] grauius? vtrius peccatum cruce dignius est?

ACRIS NATVRA] id est, naturalis cupiditas, vehemens. φυσικὴ ἐπιθυμία ἰσχυρά.

SVB CLARA LVCERNA] Mart. libr. 11. *ludere teste lucerna.*

EXCEPIT] excipere, præter illam, quam suprà notauimus, significationẽ, valet etiam idem ferè, quod *recipere*, & id, quod extrinsecus venit, aut obiectum est, capere: vt *verba loquentis excipere, excipere sanguinem patera, excipere tela, excipere pericula.* nonnulli libri tamen manuscript. habent, *accepit.*

TVRGENTIS] tumentis. suprà sat. 2. lib. 1. *tument tibi cùm inguina.* fortasse verbo Latino *turgere* respondet Græcum ὀργᾶν, quo sæpe vtitur Aristoteles pro verbo ἐπιθυμεῖν, & ἐφίεσθαι, cuiuscunque rei sit cupiditas: vt problem. τμήμ. δ. Διὰ τί οὐ δεῖ μὴ ὀργῶντα οὔτε ἀφροδισιάζειν, οὔτε ἐμεῖν, οὔτε πταρνύσθαι, οὔτε φῦσαν ἀφιέναι; id est, quamobrem non oportet eum, qui minimè turgeat, neque Veneri operam dare, neque vomere, neque sternutare, neque flatum emittere? caudam autem salacem intellige, vt sat. 2. lib. 1. *tester caudámque salacem Demeteret ferrum.*

CLVNIBVS AVT AGITAVIT] aut me succumbentem agitauit, tanquam equo insidẽs. genus est Veneris. Mart. lib. 2. *Hectoreo quoties sederat vxor equo.* Ouid. de arte amandi libr. 3. *Parua vehatur equo. quòd erat longissima numquam Thebais Hectoreo nupta resedit equo.* infrà ead. satyr. *Non habitu, mutátve loco, peccátve supernè.*

DIMITTIT, &c.] me missum facit incolumi fama.

MEIAT SÒOEM] cum eadem rem habeat. Catull. *Qui ipse sui patris minxerit in gremium.* Horat. suprà satyr. 2. lib. 1. *Hunc perminxerunt calones.* Persius. *Patritia immeiat vulua.*

TV, CVM PROIECT. INSIGNIB.] tu, cùm posita equitis Rom. aut iudicis persona: proiectis ornamentis equestribus, posito angusto clauo, quo vtebantur equites, ab Augusto allecti in iudicum numerum, posito annulo, sumis cultum, ac vestitum seruilem: non is es, cuius habitum, & similitudinem geris? Non sunt autem hęc ita accipienda, quasi Horatius significet, se equitem Romanum: sed eò dicuntur tantùm, vt intelligamus, pleróſq; dominos seruis suis esse deteriores, & nequiores, vtpote, qui turpissimis cupiditatibus, & libidinibus seruientes, multa se indigna, suæque personæ indecóra perpetiantur, ac perferant. hæc igitur verba pertinent ad omneis dominos, nobileis & honestos.

PROIECTIS INSIGNIBVS, &c.] positis & abiectis ornamentis equestribus, posita persona, positóque vestitu iudicis.

ANNVLO EQVESTRI] Plinius libr. 33. cap. 1. *Annuli distinxere alterum ordinem à plebe, vt semel cœperant esse celebres, sicut tunica ab annulis senatum tantum, &c.*

PRODIS EX IVD. DAMA.] sumis vestitum seruilem, ne ab alijs agnoscaris, posito iudicis habitu, ac vestitu, prodis seruus ex eo, qui eras, nempe ex iudice, & equite. hoc tempore etiam equites iudicabant.

ODORATVM] odore aliquo imbutum: vt Od. 11. lib. 2. *& rosa Canos odorati capillos.*

LACERNA] lacerna, pallium fimbriatum, quo olim soli milites vtebantur.

INDVCERIS] intromitteris in ædeis mulieris.

ALTERCANTE LIBID.] hinc te impellit libido ad flagitium: illinc reuocat pœnæ metus. Ita pugnat metus cum cupiditate, & libidine.

QVID RÉFERT VRI VIRGIS] quid interest (inquit) vtrùm eas obligatus pacto gladiatorio, quod erat huiusmodi, *vri flammis, secari virgis, ferro necari*: an turpi clausus in arca, in quam te demisit ancilla contractum, genibus caput tangas? id est, quid interest inter gladiatorem, & adulterum? Sic hunc locum Acro explicat, & rectè.

FERRÒQVE NECARI,] quidam legunt, *ferròque secari*: quod non placet. nam *secari* virgis, quod est, vri, & cruciari virgis, cõuenit: *secari ferro*, non item, sed *necari.*

AVCTORATVS] obnoxius, obligatus nempe mercede accepta. auctorati dicuntur milites posteaquàm iurarunt in verba imperatoris. exauctorati, vbi militiæ sacramento sunt liberati. sed propriè dicuntur auctorati gladiatores, qui mercedem acceperunt, vt depugnent in ludo, & vt vrantur flammis, virgis secentur, ferro necentur. hæc enim lex fuit gladiatoria, vt notat Acro. C. Asinius Pollio libr. 10. epistol. *ob Fadium quendam militem Pompeianum, quia, cum depressus in ludum bis gratis depugnasset, auctorari sese nolebat, & ad populum confugerat, primum Gallos equites immisit, &c.* *Merces ipsa* (inquit M. Tull. Offic. 1.) *in mercenarijs auctoramentum est seruitutis.* Quid igitur réfert (inquit) vtrùm tanquàm quidam gladiator, eas quò velit is, qui te auctorauit, & conduxit, tu, inquam, paratus vri flammis, ferróque necari: an clausus in arca ita contracto sis corpore, vt genibus caput tangas?

CONTRACTVM] te contractum, propter arcæ angustias. caue coniungas participium *contractum* cum voce *caput.*

QVÒ TE DEMISIT] in quam te ancilla contractum demisit, fortasse propter subitum domini sui aduentum.

CONSCIA] ancilla, vt suprà sat. 2. lib. 1. *miseram se conscia clamet.*

GENIBVS TANG. CAP.] participium *contractum* non est coniungendum cum voce *caput*, quæ sequitur, vt diximus, sed cum prouocabulo *te*, quod antecedit, hoc modo: & quidem altius repetamus, totúmque hunc locum explanemus.

nemus. quid réfert (inquit) quòd ad miseriam & turpitudinem attinet, vtrùm quis eat in ludũ, depugnare, vri flammis, virgis secari, ferro necari accepta mercede obligatus, an in arca inclusus ab ancilla conscia corpore contracto, genibus tãgat caput? proinde quasi dicat, vtrobique manifesta inest turpitudo: sed maior in homine libero, qui libidinis causa, tanto in periculo, tantáq; in miseria versatur. libri Rain. Card. & Iann. & Turnesian. aliqoantum ab aliis discrepant. sic enim in illis scriptum est, *Contractum, vt genibus tangas caput.* quam scripturam olim non sum secutus, quòd existimarem particulam *vt* adiectam esse ab aliquo, qui non videret verbum *tangas* pendère à superioribus illis *an turpi clausus, &c.* Et mea quidem sententia sine hac particula hic totus locus legi potest. Verumtamen cùm videã, plureis libros veteres eam habere, peccaturũ non arbitror, qui eos sequatur: vt sit hic ordo verborum & repetatur ἀπὸ κοινοῦ verbum *eas*, hoc modo: *an turpi clausus in arca eas, Quò te demisit, &c.* ita, inquam, clausus, vt *genibus tangas caput.*

ESTNE MARITO MATRONÆ PECCANTIS, &c] Lege Iulia de adulteriis, marito adulterum quidem cum vxore deprehensum occidere licet: non tamen quemlibet, sed eum, qui leno fuerit, quíve artem ludicram fecerit, vel in scenam saltandi, cantandive causa prodierit: iudicióve publico damnatus, neque in integrum restitutus erit: quíve libertus eius mariti, vxorisve, patris, matris, filij, filiæ vtrius eorum fuerit, quíve seruus erit: non autem vxorem. Eadem lex tamen patri vtriusque occidendi potestatem permittit, filiæ, inquam, & adulteri.

ILLA TAMEN SE NON HAB. M.] huius loci hæc mihi videtur esse sententia, tu cùm libidinem tuam explere vis, in alienas ædeis non sine periculo ingrederis, vestitũ mutas, ne à quoquam agnoscaris: illa autem nulla conditione adduci potest, vt domum tuam veniat, neque vt habitum, cultúmque matronæ mutet, cùm te metuat, neque tibi credat.

PECCÁTVE SVPERNÈ] id est, si eam velis tibi morem gerere, & obsequi à superiore parte: si iubeas eam tibi incubare, aut insidère subiacenti, nulla conditione est factura: ita sui iuris est, ita libera, & contumax. suprà ead. Sat. *aut agitauit equum lasciua supinum.* quidam putãt describi αἰσχρουργίαν τὴν διὰ στόματος, καὶ τὸ λεσβιασμὸν, seu fellationem: & ita declarant, *non peccat supernè*, id est, ore tibi non morigeratur. Alij *nõ peccat supernè*, sic explicant, non proiicit insignia nobilitatis, vt tibi morem gerat: neque eius flagitiũ in sublimi eminet, propter dignitatem: sed contrà vilis & contemta mulier est: neque quicquam de sua dignitate deperdit, vt tu, qui proiectis insignibus prodis ex iudice Dama. sed hæc explicatio planè reiicienda est, vt suo auctore indigna, & pugnans cum Horatij verbis & sensu. Quidã legunt *peccátve supinè.*

SVB FVRCAM] vt seruus. Donat. in Andr. A *Furciferi dicebantur serui, qui ob leue delictum cogebantur à dominis, ignominiæ magis, quàm supplicij causa, circa vicinos furcam in collo ferre, subligatis ad eam manibus, &c.* Plutarch. Ῥωμαϊκοῖς, Διὰ τί τοὺς ἀπεγνωσμένους ἐπὶ κλοπαῖς, ἢ δουλικοῖς τισὶν ἄλλοις ἁμαρτήμασι, φουρκιφέρους καλοῦσιν; ἢ καὶ τοῦτο τῆς τῶν παλαιῶν ἐπιμελείας τεκμήριόν ἐστι; ὁ γὰρ οἰκότριβος ἰδίου καταγνοὺς τινὰ μοχθηρίαν, ἐκέλευε διπλοῦν ξύλον, ὃ ταῖς ἁμάξαις ὑφιστᾶσιν, ἀράμενον διὰ τῆς συνοικίας, ἢ τῆς γειτνιάσεως διεξελθεῖν ὑπὸ πάντων ὁρώμενον, ὅπως ἀπιστοῖεν αὐτῷ καὶ φυλάττοιντο πρὸς τὸ λοιπόν. τὸ δὲ ξύλον ἡμεῖς μὲν στήριγμα, Ῥωμαῖοι δὲ φοῦρκαν ὀνομάζουσι. διὸ καὶ φουρκίφερ ὁ τοῦτο περιενεγκὼν καλεῖται, id est. Quam- B obrem eos seruos, qui in furando, aut similibus aliis delictis seruilibus sunt insanabiles & desperati, furciferos appellant? an etiam hoc antiquorum diligentiæ argumentum est? Nam qui seruum suum compertum habebat vitio aliquo esse affectum, iubebat lignum duplex, quod curribus supponunt, tollentem per viciniam transire in omnium oculis, vt ne ei fidem haberent, & vt sibi ab eo cauerent in reliquum. lignum autem tale nos quidem sterita, Romani autem furcam nominant. quare & furcifer qui hoc circumtulit, appellatur.

PRVDENS] sciens, vt Sat. 3. huius lib. *Cùm prudens scelus ob titulos admittis inaneis, Stas animo?*

DOMINÓQVE FVRENTI] vel marito, vel C amori, & libidini. sed marito mãlo.

CREDO, METVES] scilicet tu metues, tibique malo, & periculo doctus, cauebis. proinde quasi dicat, non metues, imò verò cogitabis, quo tempore te iterum in periculum coniicias. *doctus*, periculo scilicet, aut malo accepto Hesiod. παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω: id est, malo accepto stultus cognouit.

QVÆ BELLVA, &c.] ostendit, amanteis & libidinosos belluis esse incautiores, & inconsideratiores, cùm hæ ferè numquam, posteaquàm è laqueis effugerunt, iterum capiantur: illi autem vitato periculo, iterum, atque iterum in idem genus fraudis incurrant. notum est prouerbium, & refertur à Plutarcho, ἀλώπηξ διαφυγοῦσα D πάγας, αὖθις οὐχ ἁλίσκεται, id est, vulpes, quæ tendiculas, aut laqueos effũgit, iterum non capitur.

REDDET] siue legas *reddit*, siue *reddet*, nihil réfert. & vtraque scriptura codicum manu scriptorum auctoritate nititur.

NON SVM MOECHVS, AIS] si dices, te non esse mœchum, licebit mihi quoque dicere, me non esse furem. nam quemadmodum ego me à furtis abstineo, neque vasa argentea tango metu pœnæ: sic tu propter periculum ab vxoribus alienis te abstines, non consilio, aut ratione.

SAPIENS] mihi sapiens, vt Sat. 1. lib. 1. *Non vsquam prorepit, & illis vtitur antè Quæsitis sapiens:* vel dic sapiens, id est, cautus, consideratus, cõsultus.

Euripid. Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὐτῷ σοφός, id est, odi sapientem, qui sibi non sapit.

TOLLE PERICVLVM] si nullum sit periculum, tum natura ad vitium procliuis, & præceps, sese ad quoduis facinus audêdum effrenata profundet. significat Horatius, aut nullos, aut paucissimos esse, qui iudicio ac voluntate à flagitio, & maleficio tempetent. qua de re plura ad epist. ad Quinct. lib. 1.

TÚNE MIHI DOM. RERVM IMP. &c.] cùm tot tibi res, atque homines impetent, videlicet pecunia, libido, gloria, metus, viri potentiores, & locupletiores, túne te mihi dominû esse dicis?

QVEM TER VINDICTA] vindicta dicebatur ea virga, qua prætor seruum liberabat. natum autem nomen est vel à seruo illo Vindicio, qui coniurationem adolescêtum aduersus populi R. libertatem, patefecit: vel à vindicando, propterea, quòd vindicta seruus à prætore in pristinam, & naturalem libertatem vindicabatur, vt docet Theophilus lib. 1. Institutionum iuris ciuil. significat porrò, duriorem, ac turpiorem esse libidinum, & cupiditatum seruitutem, quàm legitimam, & ingenuum. *ter, quaterque* autem, id est, sæpius. Virgil. 1. Æneid. *O terque quaterq; beati*.

NAM, SIVE VICARIVS EST] seruorum alij erant ordinarij, alij vicarij. vicarius erat is, qui in alterius erat peculio, & pæne dicã, serui seruus. ordinarius, qui seruum habebat in peculio suo. Quamuis autem vicarius, esset ordinarij κτῆμα, id est, possessio, ordinatióque patetet: erat tamen eius conseruus propterea, quod ordinarij dominus, erat & vicarij dominus, & communis vtriusque dominus: id est, vtrumque habebat in sua potestate. Nam cùm seruus omnis sit in alterius potestate: & vicarius, seruus sit: is autem, qui in alterius potestate est, alterum in sua habere non possit: efficitur, vt vicarius, eiusdem domini, cuius & ordinarius, seruus sit.

ATQVE DVCERIS, VT NERV. ALIEN. M.] lignum neruis alienis mobile omnes ferè acceptiût turbinem, qui scutica torqueri, & impelli solet à pueris. quam sententiam possem Tibulli tabulis confirmare lib. 1. eleg. 5. *Námque agor, vt per plana citus sola verbere turbo, Quem celer assueta versat ab arte puer.* & Virgilij Æneid. lib. 7. *Ceu quondam torto volitans sub verbere turbo: Quem pueri magno in gyro vacua atria circum, Intenti ludo exercent: ille actus habena Curuatis fertur spatijs, &c.* sed mihi magis placet, quod M. Antonius Muretus prior quidem annotauit, & protulit: ego autem iampridem in aduersariis meis habueram, per mobile lignum, &c. hoc loco significari ab Horatio id, quod appellant Græci νευρόσπαστα. erant autem νευρόσπαστα, parua quædam animalium simulacra, quorum vel singula, vel vniuersa membra certis neruis, aut fidiculis in hanc vel illam partem cum quadam venustate, & conuenientia sua sponte mouebantur. quæ etiam αὐτόματα, & αὐτοκίνητα dicuntur à Græcis, quod

A sua sponte moueantur. Qui huiusmodi simulacra vulgo ostentabant, νευροσπάσται dicebantur, vt intelligere licet ex Aristot. in libr. de mundo ad Alexandrum, si modò est Aristotelis. cuius hæc verba sunt, καὶ οἱ νευροσπάσται μίαν μήρινθον ἐπισπασάμενοι ποιοῦσι καὶ αὐχένα κινεῖσθαι, καὶ χεῖρα, τοῦ ζώου, καὶ ὦμον, καὶ ὀφθαλμὸν, ἔστι δ' ὅτε πάντα τὰ μέρη, μετά τινος εὐρυθμίας, id est, neurospastæ vna fidicula tracta faciunt, vt ceruix & manus, & humerus, & oculus animalis: interdum autem & omnes corporis partes cum quadam venustate, & moderatione moueantur. Vsurpat hanc vocem Herodotus Euterpe, ἀντὶ δὲ φαλλῶν ἄλλα σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κώμας αἱ γυναῖκες, id est, pro Phallis autẽ B alia sunt eis inuenta cubitalia simulacra, neruis tractis sua sponte mobilia, quæ circumferunt per vicos mulieres. hinc νευροσπαστεῖσθαι, neruis & fidiculis trahi ac moueri.

QVÍSNAM IGITVR LIBER? &c.] hæc dicuntur ex sententia Stoicorum.

SIBI QVÆ IMPER.] & qui sibi, suisque appetitionibus & affectibus imperat. al. *sibiqui*.

RESPONSARE] obsistere, vt epist. ad Mæcen. 1. lib. 1. *fortunæ responsare*. & Sat. prox. *cenæ responsat opimæ*. *fortis responsare*, id est, fortis ad respõsandum, seu in responsando, vt alibi, & sæpius admonuimus.

C ET IN SEIPSO TOTVS TERES, ATQVE] id est, totus ex se aptus, & pendens: in se conuersus, non spectans foras, sui similis, æquabilis, perfectus, perpolitus, nihil habẽs asperum, nihil inæquale, nihil laciniosum, ductum à forma conglobata, in qua nihil externi hætere potest, propterea quòd tota in se collecta, & vndique læuis ac polita est. M. Tull. in orat. perf. aureis Atticorum teretes nominat, propterea quòd nihil ferre possunt insolens, nihil putidum, nihil inelegans, nihil inuenustum. & in lib. de optimo gen. oratorum, ita loquitur, *quæ teretes aureis habent, intelligensque iudicium*. Iam rotunda figura, omneis alias figuras complectitur, eique formæ minimè noceri potest. significat igitur, talem debere esse hominem verè liberum, & sapientem, D nempe se ipso contentum, & omni ex parte aduersus externas iniurias septum ac munitũ. apud eundem in oratore perf. *rotundum* valet idẽ, quod cultum, politum, perfectum. sic enim ille, *Thucydides præfractior, nec satis, vt ita dicam, rotundus*. & in Bruto, *verborum copia, & quasi rotunda constructio*. idem de natura deorum, *figura rotunda, nihil habens incisum angulis, nihil emmeus, nihil lacunosum*: seu, vt alij legunt, *lacunosum*. sic Plato in Phædro, ἐκεῖνα μόνον ἐπαινητέον ἂν δεῖ λόγον, ὅτι σαφῆ καὶ στρογγύλα καὶ ἀκριβῶς ἕκαστα τῶν ὀνομάτων ἀποτετόρνευται. i. illa solùm ratione laudari debet oratio, quòd dilucida, & rotunda, & exquisitè tornata sunt singula nomina. & Aristot. libr. 2. rhetor. παρατίθησι τὸ διότι στρογγυλώτατα. Rotundum (inquit Nonius) *à rota dictum, vel rota à rotundo*.

rotundo. & est rotundam, collectum & per omnem circuitum sine offensione a p r , aut ligula lane, &c. A

EXTERNI NE QVID VALEAT] nequid exterium eum commoueat: vt is omnia externa contemnat, neque concupiscat, neque pertimescat, cùm sit animo ab omni perturbatione & cũcitatione vacuo, ac libero talis describitur vir bonus à Virgilio, si modò Virgilij sunt versus illi, *Securus, mundi instar habens, teres atque rotundus, Externæ nequid labis per læuia sidat.*

MORARI] hærere, residere, absolutè positum est.

MANCA] debilis, fracta, sine viribus. in quẽ nihil valet fortuna. sic M. Tull. in epist. ad Pærum lib. 9. de fortuna. *Quam existimo leuem & imbecillam, ab animo firmo & graui, tanquam fluctum à saxo, frangi oportere.* B

FORIBÚSQVE REPVLSVM] à foribus reiectum.

ERIPE TVRPI COLLA IVGO] translatio à bubus, qui iugum subierúnt. vide annotation. ad illum locum Odæ 33. lib. 1. *atque animos sub iuga ahenea Sæuo mittere cum ioco.*

VRGET ENIM DOM. M.] Dominus sænus, & immitis te premit, videlicet cupiditas, seu libido, vt paollò antè, *dominóque furenti Committes rem omnem.* quamquam illic per dominum videtur potiùs significari vir matronæ, cum qua quis facit adulterium.

ET ACREIS SVBIECTAT] translatum C ab equis, quos cursu iam defessos, equites interdum calcaribus fodere solent, &, velint, noliot, vt currant subigere.

VEL CÙM PAVSIACA] alium domini sui morbum commemorat, nempe immoderatum tabularum pictarum studium: quòd item reprehendit M. Tull. parad. ὅτι οἱ σοφοὶ ἐλεύθεροι, his verbis, *Aetionis tabula te stupidum detinet, aut signum aliquod Polycleti. omitte vnde sustuleris, & quomodo habeas: intuentem te, admirantem, clamores tollentem cùm video, seruum te esse ineptiarum omnium iudico.* &c. Verr. de signis, *Venio nunc ad istius, quemadmodum ipse appellat, studium, vt amici eius, morbum, & insaniam.* fuit autem Pausias pictor insignis, de quo Plin. lib. 21. cap. 2. & Varro de re rustica D lib. 3.

QVÎ PECCAS MINVS, ATQVE EGO?] sic habent ferè omnes libri manuscr. & vulgati: nisi qoòd in aliquot vulgatis interrogationis nota posita est non post vocem *ego*, sed quinto abhinc versu post vocem *viri*. hunc autem locũ sic omnes explicant. Quî peccatis minùs, quàm ego? sed ea, quæ sequuntur, videntur esse curta. deberent enim hæc subsequi. *Atqui cum ego Fului Rutubæq;, Aut Placid. cont. popl. m. Pr. r. p. aut carb. v. si R. v. p. f. v. q. m. A. viri, nequam, &c.* Itaque sic aliquando legendum putaui, Quî peccas minus? *Atque ego cum, &c.* Verumtamen nihil ausim mutare. subintelligendum igitur est, atquî, vt oratio currat hoc modo, *Atqui cùm ego, &c.* vel mutanda duntaxat interpũctionis nota est, & sic legendum, *qui peccas minus? atque ego cum, &c.* subintelligendúmque in his *qui peccas minus*, quàm ego. *atque* autem interpretandum, atqui. Nam sæpe apud probatos scriptores Latinos *atque* valet atqui: quod ignorantes multi sæpe apud M. Tull. fecerunt *atqui*, vbi erat *atque*. sic igitur totus hic locus videtur legi debere. *Vel cùm Pausiaca corp. ins. tab. Qui pecc. minus?*] subintell. quàm ego?] deinde *atque ego cum Fului, Rutubæue Aut Placideiani contento poplite miror Prælia, rubr. picta, aut carb. velut si Re vera pugn. fer. viténtque mou. Arma viri, nequam, &c.*

CÙM FVLVI. RVT.] de Fuluio, & Rutuba equidem nihil me legisse fateor: sed Placideianum, seu Pacidianum (nam sic reperio scriptum in codicibus Ciceronianis excusis) constat fuisse gladiatorem, & eum quidem præstantissimum, ex Lucilij versibus, quos profert Nonius Marcellus in declaratione verbi *compono* versus sunt hi, *Samnis, spurcus homo vita illa dignus locóque, Cum Placideiano componitur: optimus longe Post homines natos gladiator qui fuit vnus.* eundem commemorat M. Tull. lib. 3. epist. ad Qu. frat. his verbis, *non putasset sibi Pompeius de illius salute, sed de sua dignitate mecum esse certamen: in vrbem introiuisset: ad inimicitias res venisset: cum Æsernino Samnite Placideianus comparatus videretur.* & de optimo gen. orat. *A me autem (vt cum maximis minima conferam) gladiatorum par nobilissimum inducitur. Æschines, tanquam Æserninus (vt ait Lucillius) non spurcus homo, sed doctus & acer Cum Placideiano componitur, optimus longè Post homines natos, &c. nihil enim illo oratore arbitror cogitari posse diuinius.* & Tuscul. lib. 4. *An verò vir fortis, nisi stomachari cœperit, non potest fortis esse? gladiatorum id quidem est. quamquam in eis ipsis videmus sæpe constantiam: colloquuntur, congrediuntur, aliquid postulant, vt magis placati, quàm irati esse videantur. sed in illo genere sit Placideianus aliquis hoc animo, vt narrat Lucillius, Occidam illum equidem, & vincam, si id quæritis, inquit. Verum illud crede fore: in os prius accipiam ipse, Quàm gladium in stomacho, lura, & pulmonibus sisto. Odi hominem: iratus pugno: nec longius quicquã Nobis, quàm dextræ gladium dum accommodet alter. Vsque adeò studio, atque odio illius efferor ira.* De Placideiano igitur nemini dubium est, quin fuerit gladiator: De Fuluio autem & Rutuba, de quibus nihil extat, quod sciã, nihil affirmare possum: hoc tantùm licet suspicari, eos quoque fuisse gladiatores, propterea quòd cum Placideiano gladiatore numerentur. huius loci autem hæc sententia est, cùm admiraris tabulam aliquam à Pausia pictam, quid est cur minùs peccare existimandus sis, quàm ego, cùm gladiatorum prœlia in pariete nimio, aut rubrica, aut carbone depicta erecto corpore contemplor?

CONTENTO POPLITE] quidam hæc ad Dauum referunt, ita studiosè & cupidè spectantem, vt poplites contendat: alij ad gladiatorum imagines contẽtis poplitibus pugnãtium. Acron vtrámque sententiam complectitur, & proponit. Ego mâlo referri ad gladiatores pictos, vel ad

Placidianum tãtùm. Nam certè ita solent pugnare gladiatores, nempe altero poplite contento, altero leuiter inflexo. atque hanc sententiam confirmat id quod sequitur, *velut si Reuera pugnent, &c.* si quis tamen alteram malet, non pugnabo. A

Nequam] paullò antè diximus, hominem nequam, homini frugi esse contrarium.

Subtilis] ἀκριβής, subtilis, & limati iudicij. translatio est à filo, seu tela subtiliter texta. epist. ad August. lib. 2. *Iudicium subtile uidendis artibus.*

Audis] diceris, vt *rexque paterque Audisti coràm.* epist. ad Mæcen. 2. lib. 1.

Nil ego, si ducor libo f.] si libi nidore, seu vapore ducor, homo nihili sum, vel homo nihili audio, vel, hominem nihili me dicis esse. Græci hominem nullius pretij, contemtissimum, nullius bonæ frugi, ignobilem, οὐδὲν, id est, nihil, nominant. τοῦτ' ἐστιν, ὑποδεέστατον, παρ' οὐδὲν γενόμενον, εὐτελῆ, δυσγενῆ, hoc est, nullius pretij, ad nullam rem vtilem, vilem, obscuro genere, & humili loco natum. quid sit libum, dicemus ad illum locum, *Vtque sacerdotis fugitiuus liba recuso.* epist. ad Fuscum lib. 1. in lib. Don. Morell. vno Nicot. & Rullard. scriptum est. *Nil sum ego.* B

Tibi ingens Virtus] Solent hæc legi enuntiando, & sine interrogationis nota, hoc sensu, Tu autem tanta virtute, ac temperantia præditus es scilicet, vt cenas lautiores, & sumtuosiores contemnere queas. ironia est. sentit enim planè contrarium eius, quod dicit, nempe herum suum tam imbecillum esse, & propè nullius virtutis, vt cenis opiparis facillime capiatur, & vincatur. Iam verò *cenis responsare opimis*, eadem ratione, & significatione dictum, qua *responsare fortunæ*, epist. 1. lib. 1. & *Responsare cupidinibus*, suprà hac ead. Satyr. pro non cedere, non obsequi, sed contemnere potiùs. significat autẽ, nõn eam in illo inesse virtutem, & continentiam, & fortitudinem, & constantiam, vt cenas opiparas contemnere queat. Quòd si quis malet hæc legi interrogando, & sine ironia, hoc modo, Quantumuis licet virtus tibi magna sit, potésne ea fretus cenas apparatas, & opiparas contemnere? non improbabo. Licet etiam hoc modo hunc locum explicare, & sine ironia, si ducor libro fumante, nihili sum, vel homo nihili audio. tu autem ingenti virtute præditus diceris, cùm cenis opimis responsas, seu cùm cenas opimas aspernaris. quasi ita dicat: non sine ingenti & admirabili virtute cenas opimas reiicis: vel ita, cùm cenas opiparas reiicis, tum ingens tibi virtus adhibenda atque expromenda est. quod rarò euenit. nam plurimum, seu plerúmque vinceris à cenis sumtuosis, eásque libenter, & cupidè sequeris. quod cùm facis, non leuiùs peccas, vel non minùs nequam es, quàm ego, qui libi nidore ducor. C D

Obsequium ventris, &c.] huius loci hæc sententia est, dices me maiore meo malo ventri obsequi, quàm te, quia, si quando escas aliquas lautiores ligurriero, scapulæ meæ operientur loris. at tu cùm cara, & sumtuosa obsonia consectaris, num impunè ferre soles? minime verò. nam talem victum consequitur cruditas, & infirma corporis valetudo. longè igitur grauiùs plecteris, quàm ego, qui vapulo. A

Cur?] cur grauiùs plector, cùm ventri morẽ gessero, quàm tu? quasi dicat, non est ita.

Quid? tu impunitior, &c.] quid? (inquit Dauus) tune impunitior, id est, impuniùs, illa obsonia consectaris, & concupiscis, quæ magno constant? sic autem edendum curaui cod. B veteres omneis secutus. vulgati enim sic habent, *Qui tu impunitior, illa, Quæ paruo sumi nequeunt cum obson. capt.*

Nempe inamarescunt] non est ita (inquit Dauus) id est, non est tibi minùs impunita ista victus intemperantia, ac luxuria, quàm mihi mea edacitas: non minoris tibi constant cara ista obsonia, cenæque sumtuosæ, quàm mihi mea auiditas, propterea, quòd nimia ciborum copia tibi ægrè concoquitur à ventriculo. ita nascitur cruditas: ex qua totius corporis constitutio perturbatur. his similia sunt illa Sat. 2. huius lib. *Pisces aper, rhombúsque recens, mala copia quando Ægrum sollicitat stomachum.* ibid. *at simul assis miscueris elixa, simul conchylia turdis, Dulcia se in bilem vertent, &c.*

C Illusique ped. vit. ferr. &c.] propterea quòd ventriculus cruditate laborans, suo munere probè fungi non potest. quo fit vt corpus non alatur, debilitentur pedes, & reliquæ corporis partes. Sic autem legendum, non *Illusique.*

An hic peccat, &c.] argumentum est à minore: Demus, puerum seruum, qui furtiua strigili vuam emit, peccare: quanto grauiùs peccat is, qui prædia sua vendit, eorúmque pretium in coemenda obsonia, & in cenas sumtuosas apparandas insumit, ac profundit? nauclerus quidam apud Menandrum (vt refert Athenæus lib. 4.) vota facit, vt qui agros, & prædia vendunt, & bona sua comedunt, semper nauigent, numquam terram tangant, vt ita sentiant, quali bo-
D no accepto non pepercerint. sic Menander, Ὦ φιλτάτη γῆ μῆτερ, ὡς σεμνὸν σφόδρ' εἶ Τοῖς νοῦν ἔχουσι κτῆμα, πολλοῦ τ' ἄξιον. Ὡς δῆτ' ἐχρῆν, ὅστις πατρῴαν παραλαβὼν Γῆν καταφάγοι, πλεῖν τοῦτον εἰς τέλος, Καὶ μὴ δ' ἐπιβαίνειν γῆς, ἵν' οὕτως ᾔσθετο Οἷον παραλαβὼν ἀγαθὸν οὐκ ἐφείσατο. id est, ô carissima mater, terra: quàm magnifica es prudentibus possessio, & magni pretij. Quàm oportebat si quis agrum à parte relictum deuorauerit, eum perpetuò nauigare, & numquam terram tangere, neque in ea iter facere, vt hoc pacto tandem cognosceret, quanto bono accepto, ei non pepercerit.

Qui puer vva furtivam mut. Stri-

STRIGILEM] sic edendum curaui, nouem libros manuscr. secutus, vbi vulgati habebant, *qui puer vuam furtiua mutat strigili.* minùs rectè. Ita enim loqui solet Horatius verbo *mutare:* vt Oda 29. lib. 1. *Socraticam & demum Mutare loricis Iberis*, id est, Socratica domo omissa, sumere loricas Iberas, quod genus loquendi notauimus ad Odam 16. eiusd. lib. ibi, *nunc ego mitibus Mutare quæro tristia.* Sic igitur hunc locum explico, puer, qui sub noctem data strigili furtiua vuam accipit. [Priscianus tamen lib. 7. legit vt vulgò, *qui puer vuam Furtiua mutat strigili.*]

NIL SERV. GVL. P. H.] nil seruile habet, cùm gulæ patet, ac seruit? quasi dicat, plurimum.

B ADDE, QVOD IDEM] sic Aristoteles de improbis ac vitiosis hominibus lib. nono de moribus ad Nicom. *Et vitiosi homines quærunt quibuscum totos dies traducant: se ipsos autem fugiunt. multa enim grauia & horrenda recordantur. & cum soli sunt, talia exspectant altera: cum aliis autem obliuiscuntur: & cùm sit nihil in eis amabile, nullo erga se amoris affectu commouentur.* verba Græca sunt hæc, ζητοῦσί τε οἱ μοχθηροὶ μεθ' ὧν συνημερεύσουσιν· ἑαυτοὺς δὲ φεύγουσιν. ἀναμιμνήσκονται γὰρ πολλῶν καὶ δυσχερῶν· καὶ τοιαῦθ' ἕτερα ἐλπίζουσι καθ' ἑαυτοὺς ὄντες· μεθ' ἑτέρων δ' ὄντες ἐπιλανθάνονται· οὐδὲν δὲ φιλητὸν ἔχοντες, οὐδὲν φιλικὸν πάσχουσι πρὸς ἑαυτούς. Sic Lucret. lib. 3. *Hoc se quisque modo fugit: at quod scilicet, vt fit, Effugere haud potis est, ingratis hæret, & angit, Propterea morbi quia causam non tenet æger.* vide suprà Od. 16. lib. 2. *patria quis exsul Se quoque fugit.* C

NON OTIA RECTÈ PONERE] nulla in re feria, atque honesta otium tuum ponere potes. [Non esse autem cuiusuis hominis, neque cuiuslibet ciuitatis otium rectè ponere, & bene otiari, ostendit Aristoteles lib. 1. Polit. Et hac de re exstant Ennij versus elegantes. apud Aull. Gell. lib. 19. cap. 10.]

TEQVE IPSVM VITAS FVG. ET] tu te ipsum fugis, vt serui improbi solent à domino fugere, & huc, & illuc errare. seruos errones distinguunt Iurisconsulti à fugitiuis, quòd hi ita fugiunt à dominis, vt non habeant in animo ad eos vmquam reuerti: errones eo consilio fugiūt, vt aliquando reuertantur. sed hoc loco Horatius hanc distinctionem non seruat: vtrùmque his nominibus translatè, hoc modo: tu te ipsum, vt fugitiuus, & erro, vitas: seruorum erronum, & fugitiuorum instar, qui dominum reliquerūt, te ipsum fugis. secutus sum autem scripturam librorum manuscriptorum Donati, Faerni, 2. Vaticanorum, Tornesij. nam exscil omnes, quos quidem viderim, habent *fugitiuus vt erro.* quam scripturam si quis probabit, sic explicabo, Te ipsum vitas, vt erro fugitiuus, id est, vt seruus erro, qui fugit à Domino: vel te ipsum vitas, fugiens à te, vt erro: vel te ipsum vitas, vt seruus fugitiuus errabundus. quod si placebit, idem ferè valebit hoc loco fugitiuus, quod fugax, aut fugere solitus, quemadmodum Terent. in Heautont. *argentum fugitiuum:* & Varro lib. 1. de ling. Lat. *obliuionem fugitiuam* appellat. ego tamē priorem scripturam magis probo.

FALLERE] leuare, lenire, βουκολεῖν. vt Virg. Æneid. 4. *si fallere possit amorem.*

NAM COMES ATRA PR. SEQ. F.] sic Od. 16. lib. 2. *quid terras alio calentes Sole mutamus? patria quis exsul Se quoque fugit?* & epistol. ad Villic. lib. 1. *Stultus vterque locum immeritum causatur inique: In culpa est animus, qui se non effugit vmquam.*

VNDE MIHI LAPIDEM?] loquitur Horatius, serui oratione nimis libera offensus. significat autem, sua vitia neminem libenter audire. *Vnde mihi lapidem*, subinr. sumam?

AVT VERSVS FACIT] significat, versuū faciendorum studium, insaniæ esse proximum atque ad insaniam propemodum hominem adigere, vt suprà Sat. 3. huius libri, *Adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino, Quæ si quis sanus fecit, sanus facis & tu.*

ACCEDES OPERA AGRO] mittam te in agrum Sabinum, vt nonus accedas ad seruos octo operarios, qui in opere rustico faciendo versantur. sic Plaut. Mostell. *Cis hercle paucas tempestates, Tranio Augebis ruri numerum genus ferratile.*

TVRNEBVS.

C EX lib. 18 cap. 27. Mediocritatem frugalitatis laudasse videtur in seruo Horatius cùm scripsit, -- *amicum*

Mancipium domino, & frugi quod sit satis, hoc est, vt vitale putes: proinde quasi frugalitas nimia & attentio acrior ad rem diligentiaque noceat. & quamuis, qui nequam & dissoluti sunt, perditi profligatique sint, neque vita digni, quos ne salus quidem ipsa seruare posse videatur, cum contrà viuere videantur & vitales esse qui sunt frugi & attenti: tamē nimia auiditate & auaritia & nimia parsimonia exitium sæpe acerbum accersitur. Seneca eodem sensu lib. 5. Epistolarum scribit, epi. 39. *magni animi magna contemnere, ac mediocria malle quàm nimia. Illa n. vtilia vitaliaque sunt, at hac eo quo superfluunt nocent.* quæ verba multum lucis D adferunt Horatio nisi fallor. Simile est illud Lactantij libr. 6. *Vnum est enim sapientis & iusti & vitalis viri opus, diuitias suas in sola iustitia collocare.*

Ex lib. 13. cap. 17. Cùm scribit Horatius,

Iam mœchus Romæ, iam mallet doctus Athenis Viuere, si sileam quod in Atenoso situque pleno legi libro piaculare videatur, *iam mallet doctor Athenis:* vt eum dicat tam inconstantem iocettúmque sententiæ fuisse, vt modò mœchari, modò docere vellet. equidem *doctus* illud non moueo loco, puto tamen mihi fraudi nō futurum, quod aliud quiddam me reperisse dixerim. *Vertumnis* autem legendum arbitror, non *Vertumnus*, vt Portunnus, Saturnus, Neptunus dicitur.

In eodem Sermone ſcriptum eſt diſertè *-- ac prior illo*: non vt publicatum eſt, *ille*: nec mehercule inepto ſenſu, quòd dicetur illi anteponendus. hoc etiam monentis tantùm, non ſtatuentis more dico.

Cæterùm cùm ait, *Ne quicquam cæno cupiens euellere Plantam*, ad prouerbium Græcum adluſit, ἐκτὸς πηλοῦ πόδας ἔχεις: quod eſt, extra lutum pedes habes, de his, qui alicunde ſe expedierunt, & è moleſtia euaſerunt.

Ex lib. 2. cap. 20. In Apocolocynthoſi à Seneca luditur, *Et proximo munere inter nouos auctoratos ferulis vapulare placet.* In quo ambigitur à noſtris literatis, qui ſint auctorati. Quòd ſi in eorum tanquam ſenatulo dicendæ ſententiæ mihi ius eſt, eos exiſtimo, qui ſuam ad gladium operam mercede locarant, & qui ſe ludo gladiatorio ad depugnandum mercede addixerant: quod & à veteribus Grammaticis in Horatium ſcriptum eſſe recordor, vt Helenio, Acrone & Porphyrione, qui tradunt eos, qui ſe vendunt ludo auctoratos appellari, quæ quidem ſignificatio belliſſimè cõuenit Senecæ loco. Nam & auctoramẽtum merces eſt, apud Paterculum poſterio. volumine, *In ea iugulati ciuis Reip. conſtitueretur auctoramentum*, id eſt, conſtitueretur merces, & præmium ei, qui proſcriptum trucidaret. Iterum ibidem, *auctoramentóque funebri ad conſeruatorem quondam Reip. tanti que Coſ. irritando necem.* Hic auctoramentum funebre propoſitum præmium funeſtum ſignificat ei, qui Ciceronem iugularet: & Auctorare pro præmium mercedémque ſibi quærere idem vſurpauit, vt de Perpenna Sertorij interfectore: *Romaniſque certam victoriam, partibus ſuis excidium, ſibi turpiſſimam mortem peſſimo auctorauit facinore*, id eſt, mortem veluti mercedem ſibi quæſiuit & arceſſiuit vt debitam. Auctorati quoque dicuntur milites & exauctorati, illi ſacramento militiæ & ſtipendio obligati, hi tanquam ære diruti & ſacramento ſoluti. Quin & auctoramentum etiã in artibus mercenariis & opificiis obligatio quędam eſt, interpoſita mercede contracta. Inquit enim Tullius, 1. Offic. *Merces ipſa in mercenariis auctoramentum eſt ſeruitutis* His ita explanatis, quod in Horatio ſalebroſum eſt, & interpunctionibus librariorum tenebroſum, æquatum ad planitiem reddetur & diſtinctione commoda internotatum lucem accipiet. Nam ſic vulgo diſtingunt.

Quid refert vri virgis ferróque necari?
Auctoratus eas, an turpi clauſus in arca,
Quo te demiſit peccati conſcia herilis.
Contractum genibus tangas caput?

Ego ſic interpuncta collocanda contendo,

Quid refert vri virgis ferróque necari
Auctoratus eas? Hoc ſenſu, quid refert verum te ludo gladiatorio obligaris & vendideris hac lege, vt ius ſit te virgis cædere & ferro interficere? Conſtrui enim ſic debet, *auctoratus eas vri.* Etiam Grammatici veteres poſt *vri* diſtinxiſſe videntur, & coniunxiſſe duo ſequentia, *virgis fer-*

A *róque necari*. Legem enim gladiatoria & cautionem fuiſſe referunt, vt vrerentur, virgis ſecarentur, ferro necarentur. Hunc Horatij locum adſcripſi, vt ſenſum elegantem incuria ſcripturæ conturbatum atque confuſum digererem atque ordinarem. Concipitur & apud Petronium Iuriſiurandi formula, huic, quam Grammatici narrant, perſimilis, & ad Horatianam legem compoſita, quæ & gladiatorium ſacramentum quale fuerit, oſtendit. *In verba Eumolpi ſacramentum iurauimus vri, vinciri, verberari ferróque necari, & quicquid aliud Eumolpus iuſſiſſet, tamquam legitimi gladiatores domino corpora animóſque religioſiſſimè addicimus.* Scribendum tamen potius in Petro-

B nio videtur, *virgis ferróque necari.*

Ex lib. 14. cap. 1. *Vri virgis ferróque necari.* vide quæ adnotata ſunt ſuper in Od. 4. Epod. ad locum

Ibericis perusti funibus latus.

Ex lib. 2. cap. 18. In varios trahitur ſenſus ab hominibus eruditis, quod ab Horatio ſcribitur,

Non habitu mutátve loco, peccátve supernè. Nam illud peccare ſupernè in varias deducitur interpretationes: quæ fortaſſe & vna creſcent, ſi quis noſtram fortè aliquo in numero habere dignabitur. Hic ergo peccare ſupernè dicitur, qui quòd inſignis aut nobilis, aut dignitate præditus eſt, in ſublimi eminet, vt proinde eius flagitia

C nullo modo latere poſſint, cùm in ſpecula quadam conſtitutus alta & ardua, vt è ſuperiore loco, ita ex ea peccet, vt eius probra omnibus pateant. Nam de eo loquitur, qui proiectis inſignibus & annulo equeſtri & toga, è iudice ſelecto, dum libidini lacernatus ſeruit, ſe abiicit infra libertinos damas. Mulieris autem vt vulgaris aut libertinæ, aut plebeiæ & vilis, minus notũ eſt & peruulgatum opprobrium.

In eodem ſermone verbum Græcum elegantiſſima circuitione expreſſum animaduertiſſe videor,

Duceris vt neruis alienis mobile lignum. id enim Græci dicunt νευροσπαστεῖσθαι. vt inquit, fidiculis neuroſpaſta mouentur, ſic tua libidine, vt neruis aut fidicula traheris. Verbum autem il-

D lud Græcum in ea re frequenter vſurpatur à Philoſophis, præſertim Stoïcis. Antonius Imperator de vita ſua, ὅτι κρεῖττόν τι καὶ δαιμονιώτερον ἔχεις ἐν σαυτῷ τῶν τὰ πάθη ποιούντων, καὶ καθάπαξ τῶν νευροσπαστούντων σε. & Simplicius in Epictetum. ὅταν δὲ ἑαυτὴν ἐνδῷ τοῖς σώμασι καὶ τοῖς ἀλόγοις καὶ τοῖς σωματικοῖς κινήμασι, καὶ αὐτὴ νευροσπαστεῖται καὶ ὠθεῖται. Quid quod *-- in ſeipſo totus teres atque rotundus*, eſt totus in ſe conuerſus & ex ſe pendens, non è fortuna, nec foras ſpectans & vergens? nam figura rotunda in ſe tota collecta eſt, nihilque in ea angulis eminet quod fortunæ & iniuriæ ſit obnoxium, & in quo quicquam externũ hærere poſſit, in læui & conglobata connexitate.

Ex lib. 8.

Ex lib. 5. cap. 13. In versibus Lucillianis, quos adhibet Cicero, de opt. gene. oratorum, parú emendatum mihi videtur, quod sic legitur. *Cum Pacidiano hic componitur*: verius puto & incorruptius *Cum Placideiano* vel Horatio auctore, qui de eodem gladiatore agens scribit,

Aut Placideiani contento poplite miror
Prælia rubrica picta aut carbone. quamquam si sola adductus coniectura sic corrigerem, à me faceret syllaba, quæ in Pacidiano producta est, in Placideiano breuis & versui accommodata.

ARGVMENTVM. SAT. 8.

Fundanium inducit describentem cenam Nasidieni, & quidem ita vt multa sint, quæ risum ipsi audienti mouere possint Præsertim verò putidam lautitiarum ostentationem, atque adeò lautitias minimè lautas, siue luxum lautitiis & omni gratia carentem, Horatius sub Fundanij persona irridere videtur.

*VT Nasidieni iuuit te cena * beati?*
Nam mihi quærenti conuiuam, dictus here illic
De medio potare die. sic, vt mihi numquam
*In vita fuerit melius. * da, si graue non est,*
Quæ prima iratum ventrem placauerit esca.
In primis Lucanus aper, leni fuit Austro
*Captus, vt aiebat * cenæ pater. acria circùm*
Rapula, lactucæ, radices, qualia lassum
Peruellunt stomachum, siser, alec, fæcula Coa.
His vbi sublatis, puer altè cinctus, acernam
Gausape purpureo mensam persersit: & alter
Sublégit, quodcumque iacéret inutile, quódque
Posset cenanteis offendere: vt Attica virgo,
Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes

A *Cæcuba vina ferens, Alcon Chium * maris expers.*
Hic herus, Albanum Mæcenas, siue Falernum
Te magis appositis delectat: habemus vtrumque.
* *Diuitias miseras. sed queis cenantibus vnà*
Funndani, pulchrè fuerit tibi, nosse laboro.
B * *Summus ego, & prope me Viscus Turinus, & infrà,*
Si memini, Varius. cum Seruilio Balatrone
Vibidius: quos Mæcenas adduxerat vmbras:
Nomentanus erat super ipsum, Porcius infrà,
* *Ridiculus totas * simul obsorbere placentas.*
C *Nomentanus * ad hoc, qui, si quid fortè lateret, (ba,*
Indice monstraret digito. Nam cetera turNos, inquam, cenamus aueis, conchylia pisceis,
Longè dissimilem noto celantia succum:
*Vt vel continuò patuit, cum * pasceris, atque*
Ingustata mihi porrexerat ilia rhombi.
Post hoc me docuit melimela rubere minorem
D *Ad lunam delecta. quid hoc intersit, ab ipso*
Audieris melius. tum Vibidius Balatroni.
Nos, nisi damnosè bibimus, moriemur inulti.
Et calices poscit maiores. vertere pallor
*Tum * parochi faciem nil sic metuentis, vt acreis*
Potores: vel, quòd maledicunt liberiùs: vel,

Feruida quòd subtile exsurdant vina palatum.
** Inuertunt Alliphanis vinaria tota*
Vibidius, Balatróque, secutis omnibus imis.
Conuiuæ lecti nihilum nocuere lagenis.
Affertur squillas inter muræna natanteis
In patina porrecta. sub hoc herus, hæc grauida, inquit,
Capta est, deterior post partum carne futura.
His mistum ius est oleo, quod prima Venafri
*Pressit cella, garo de succis * piscis Iberi,*
Vino quinquenni, verùm citra mare nato,
Dum coquitur: cocto Chium sic cónuenit, vt non
Hoc magis vllum aliud: pipere albo, non sine aceto,
Quod Methymnæam vitio mutauerat vuam,
Erucas virideis, inulas ego primus amaras
Monstraui incoquere: illutos Curtillus echinos,
Vt melius muria, quam testa marina remittit.
Intereà suspensa graueis aulæa ruinas
In patinam fecere, trahentia pulueris atri,
Quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
Nos maius veriti, postea quàm nihil esse pericli
*Sensimus, erigimur. Rufus * posito capite, vt si*
*Filius immaturus obisset. flere. * quis esset*
Finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum

A ** Tolleret? heu Fortuna, quis est crudelior in nos*
Te Deus? vt semper gaudes illudere rebus
Humanis! Varius mappa compescere risum
Vix poterat. Balatro suspendens omnia naso,
Hæc est condicio viuendi, aiebat: eóque
Responsura tuo numquam est par fama labori
B *Téne, vt ego accipiar lautè, torquerier omni*
Sollicitudine districtum? ne panis adustus,
Ne malè conditum ius apponatur? vt omnes
Præcincti rectè pueri, comtiq; ministrent?
Adde hos præterea casus: aulæa ruant si,
Vt modò: si patinam pede lapsus frangat agaso.
Sed conuiuatoris, vti ducis, ingenium res
C *Aduersæ nudare solent, celare secundæ.*
Nasidienus ad hæc: tibi dij, quæcumque preceris,
Commoda dent: ita vir bonus es, conuiuáque comis.
Et soleas poscit. tum in lecto quoque videres
Stridere secreta diuisos aure susurros.
** Nullos his mallem ludos spectasse: sed illa*
** Redde age, quæ deinceps risisti. Vibidius dum*
D *Quærit de pueris, num sit quoque fracta lagena,*
Quòd sibi poscenti non dentur pocula: dúmque
*Ridetur * fictis rerum Balatrone secundo:*
Nasidiene redis mutatæ frontis, vt arte
*Emendaturus * fortunam. deinde secuti*
Mazonomo pueri magno discerpta ferentes
Membra gruis sparsi sale multo, non sine farre:

Pinguibus

Pinguibus & ficis pastum iecur anseris albi,
Et leporum auulsos, vt multo suauius, armos,
Quàm si cum lumbis quis edit. tum pectore adusto
Vidimus & merulas poni, & sine clune palumbes,
** Suaueis res, si non causas narraret earum, &*
Naturas dominus: quem nos sic fugimus vlti,
Vt nihil omninò gustaremus: velut illis
** Canidia afflasset peior serpentibus Afris.*

Vt Nasideni iuuit.] Si hæc scriptura, vera est, in nomine *Nasideni* tertia, & quarta syllabi contrahuntur, in vnam, videlicet i, & e, quod sæpe aliàs fieri solere suprà ostendimus. præterea secunda eiusdem nominis syllaba hîc producitur, cùm infrà corripiatur ibi, *Nasidienus ad hæc*: & ibi, *Nasidiene redis.* verùm ego incidi in duos libros manuscriptos Romæ, in quibus sic legitur. *Nasidieni qui iuuit te cena beati*: Quin etiam hîc in Gallia in tribus item manuscript. eandem scripturam repeti. Vnde suspicari posset aliquis, eam non esse reiiciendam. sed quia & Priscianus lib. 17. priorem, ac receptam scripturam agnoscit, & ceteri omnes libri veteres comprobant, hanc de possessione deiiciendam esse non putaui. Notat autem Acro, Nasidienum equitem Rom. cetera elegantem, in commemorandis & prædicandis suis lautitiis fuisse putidũ. Videtur tamen hic Nasidienus, non satis liberalis, neque elegans fuisse, vt suis locis indicabimus. Describitur hîc fortasse Saluidienus ille Rufus, quem commemorat Suetonius in Augusto, his verbis. *Neque enim temerè ex omni numero in amicitia eius afflicti reperientur, præter Saluidienum Rufum: quem ad consulatum vsque, & Cornelium Gallum, quem ad præfecturam Ægypti ex infima vtrumque fortuna prouexerat. Quorum alterum, &c. alteri* (Saluidieno) *ob ingratum & maleuolum animum domo & prouinciis suis interdixit.*

Beati] ὀλβίου, μάκαρος, vt apud Homer. ἰλ. Α. Ουμεν ἐλαύνοντι ἀνδρὸς μάκαρος κατ' ἄρουραν, Πυρῶν, ἢ κριθῶν, &c. diuitis copiosi. vt Od. 7. li. 3. *Thyna merce beatum.* & epist. ad Loll. 2. lib. 1. *beatus enim iam Cum pulchris tunicis, &c.* & epist. 2. eiusd. lib. quæ est 1. ad Loll. *Quæritur argentum, puerisque beata creandis Uxor.*

Dictvs heri illic] dictus es mihi heri illic apud Nasidienum à meridie potare. *be*A*re pro heri*, notat Priscil. libr. 15. & hunc locum profert. quamquam in aliquot libr. veteribus scriptum est *heri.*

Sic vt mihi nvmq.] sic me iuuit, vt numquam iucundius vixerim: vt numquam libentius cenarim: vt numquam liberalius acceptus fuerim. sic locutus est suprà sat. 2. huius li. *bene erat non piscibus vrbe petitis, &c.*

Da] dic. vt Virg. in Tityro. *Sed tamen, iste Deus qui sit, da Tityre nobis.*

Qvæ prima irat. ventr. plac.] suprà sat. 2. *cum sale panis Latrantem stomachum bene leniet.* Vlysses apud Alcinoum ait ventre nihil esse impudentius, qui etiam in luctu, ac mærore, sui meminisse iubeat. sic Hom. ὀδ. η. Ἀλλ' ἐμὲ μὲν B δορπῆσαι ἐάσατε κηδόμενόν περ. Οὐ γάρ τι στυγερῇ ἐπὶ γαστέρι κύντερον ἄλλο Ἔπλετο, ἥ τ' ἐκέλευσεν ἕο μνήσασθαι ἀνάγκῃ, Καὶ μάλα τειρόμενον. id est, sed me cenare sinitote, quamuis mærentem. Non enim quicquam aliud ventre improbius est: qui iubet, sui meminisse necessariò etiam eum, qui malis conficitur, ac vexatur.

Avstro] Austro leniter flante carnes efficiuntur teneriores. Νότος γὰρ σήπει. ait Aristoteles quodam loco, id est, Auster enim putrefacit.

Cenæ pater] cenæ pater, conuiuator, parochus in hac saty. idem valent.

Qvalia lass. pervell. st.] cuiusmodi res stomachum languorem, ac nauseantem C lacessunt, ac prouocant. adhibebantur enim illa ἐναγωμάσεως χάριν, vt suprà ostendimus ex Athenæo, comment. sat. 4.

Siser] genus est pastinacæ, *quæ mulso in cibis temperata etiam in gratiam vertitur*, inquit Plin. lib. 19. Sosipater autem libr. 1. institut. grammat. *Siser*, inquit, ἄγριον σέλινον, id est, agreste apium.

Alec] genus liquaminis esse diximus suprà sat. 4.

Fæcvla coa] ex vino Coo: genus condimenti.

Altè cinctvs] εὔζωνος, expeditus ad ministrandum. sup. sat. 6. *veluti succinctus cursitat hospes.* vel, vel, vt ego malo, cultu nimiũ è molD li, habitu ipso pudicitiam præ se ferens, strenuus virilis.

Acernam] ex acere arbore factam. acernas mensas etiam fuisse in pretio, quamuis citreis inferiores, declarat distichum illud Martialis libro 14. *Non sum crispa quidem, nec silua filia Maura: Sed norunt lautas & mea ligna dapes.*

Gavsape pvrpvreo] Prisc. libro septimo, eo capite, vbi docet in sextis casibus nominum neutrorum tertiæ declinationis in e. reperiri e. & i. hunc versum profert. sic & Lucillius. *Purpureo tersit tunc latas gausape mensas.* Varro. *Claudicat Oceano, Lybico mare, flumine Nilo.* Lucretius libro 1. *E mare primum homines, è terra posset oriri Squamigerum ge-*

diuitem? quam sententiam magis probat Muretus; & mihi quoq; probabilior est, vt intelligamus, ab Horatio vrbanè Nasidienum derideri, qui cùm habeat Falernum, & Albanum, vina laudatissima, & fortasse appositis meliora, non apponat tamen. Diuitiæ autem miseræ sunt eius, qui eis non vtitur. Sic *Aricill Sollicitas opes* dixit Sat. 6. eiusd. lib.

SED QVIS CENANTIBVS VNÀ] id est, sed quibus aliis conuiuis vnà cenantibus libenter, & iucundè cenaris, liberalitérque acceptus sis, scire peruelim.

PVLCHRÈ FVERIT TIBI] benè fuerit tibi, iucundè vixeris. vide sup. annot. ad saty. 2. huius lib. *benè erat non piscibus vrbe petitis.*

SVMMVS EGO] i. in est, summo lecto, & tamen medius inter Viscum Turinum & Varium.

CVM SERVILIO BALA.] Balatro & Vibidius erant in imo lecto: & inter eos medius cubabat Nasidienus conuiuator.

QVOS MÆCENAS ADDVX. VMBR.] vmbræ appellantur, vt dicemus ad epist. ad Torq. lib 1. conuiuæ non vocati illi quidem à conuiuatore: verùm tamen eũ, qui vocatus est, secuti. sed quæri potest quos dicat Fundanius vmbras fuisse Mæcenatis, Balatronémne & Vibidium: an Nomentanum, & Porcium: an hos omneis? si Balatronem & Vibidium, pronomen *quos* referetur ad ea, quæ antecedunt: si Nomentanum & Porcium, hic erit ordo verborum, & Nomentanus erat supra ipsum Mæcenatem, Porcius infrà, quos quidem Mæcenas secum adduxerat nõ inuitatos à Nasidieno: & ita Aldus Manutius. Si hos omneis, mira erit verborum implicatio. Puto autem hîc treis lectos fuisse: in summo lecto Fũdanium medium, Viscum Turinum superiorẽ Varium inferiorem accubuisse: in imo Balatronem, Vibidium, Nasidienum conuiuatorem: in secundo, seu medio, Mæcenatem medium, Nomentum suprà, Porcium infra discubuisse. media inter lectos erat mensa. Et credibile est, lectum, in quo Mæcenas medius accumbebat, secundũ fuisse. Nam vt medius in lecto accumbentium locus erat honoratior, sic & secũdus lectus. quod & Seruius admonet ad illum Virg. locum, *mediámque locauit*: vbi hæc profert ex Sallustio: *Igitur discubuere, Sertorius inferior in medio: super eum Fabius Hispaniensis senator ex proscriptis: in summo Antonius, & infrà scriba Sertorij Versius, & alter scriba Mæcenas suprà: in imo medius inter Tarquinium & Ouium* [al. *Denatium*] *Perperna.* Erant scilicet (vt etiam dispositionem huius triclinij: & ordinem conuiuarum accumbentium declarem ἐν παρόδῳ) hîc quoq; tres lecti. In medio lecto duo accumbebant duntaxat, Sartorius, & T. Fabius Hispaniensis senator. Sartorius in medio lecto accũbebat infra Fabium. & ita ille secundus erat Fabio. In summo lecto tres erant conuiuæ: medius cubabat Antonius: suprà eum scriba Mæcenas, infrà Versius. in imo tres quoq; cõuiuæ: Perper-

A na medius. suprà Tarquinius, infrà Denatius, seu Ouius. Constat autem, Cassium Nomentanum fuisse luxuriosum, & perditum nepotem: de quo suprà sat. 8. lib. 1. & alibi. Nomentanus igitur erat supra Mæcenatem, Porcius infrà. Mæcenas igitur medius: & præterea in medio lecto. atque ita in loco accumbebat honoratissimo.

SVPER IPSVM] sic habent libri veteres, non suprà: quod malim tamen. & ita loquitur M. Tull. epist. ad Papirium Pætum lib. 9. *& quidem supra me Atticus, infrà Verrius familiares tui.* omninò ego suspicor ab Horatio scriptum esse suprà, vel certè super', id est, supera, seu supra, docent tamen nobiles grammatici, veteres vsurpasse *super* & *supera.* pro *supra* quemadmodum v-

B surpauit Sallustius in superiore illo exemplo à nobis modò relato.

RIDICVLVS TOTAS] Porcius in eo ridiculus, quòd totas vno haustu placentas absorbebat, quasi nimis liquidas libri aliquot veteres, in his Vatic. vnus, & Torn. habent *obsorbere.* quam scripturam probo: vt *obligurrire* apud Terent.

NOMENTANVS AD HOC] Nomentanus ad hoc fuerat à Nasidieno vocatus, vel à Mæcenate ductus, vt si quid esset obsonij lautioris, quod aliis obscurum, atque incognitum esset, digito indicaret. vel, vt alij explicant, in eo erat ridiculus, vt si quid inesset in cibis insipidũ, aut illorum, aut vulgare, digito indicaret. erat e-

C nim hic Nomentanus, insignis obsoniorum artifex, iudex, & helluo.

NAM CETERA TVRBA] nam nos harum deliciarum rudes, & imperiti, comedimus aueis, conchylia, &c.

LONGÈ DISSIMILEM NOTO] quæ omnia succum continebant nobis incognitum, longæque ei succo dissimilem, qui vulgo est notus.

PASSERIS] piscis plani: qui à rhombo, hoc tantùm differt, quòd rhombo situs corporis dexter resupinatus est: passeri læuus. Plin. lib. 9.

ATQVE INGVST.] aliquot libri manuscr. habent, *cum passeris assi, & ingust.*

PORREXERAT] sic reperi scriptum in trib. cod. Vat. & Iaon. & Russard. & Cleric. nam

D vulgati habent, *porrexerit.*

MELIMELA] μελίμηλα, mâla mellei saporis.

DAMNOSÈ] plurimum. nam damno conuiuatoris supra modum bibunt conuiuæ.

MORIEMVR INVLTI] iocus: quasi ita dicat. par est nos Nasidienum, qui nos inuitauit, támque ineleganter. & illiberaliter accepit, hanc gratiam referre, vt plurimum bibamus, quod nisi faciemus, Nasidienus nos impune cibis tam vilibus, & vulgaribus, & illotis pauerit. vel dic iocum in eo consistere, quòd oratio eorum, qui in ancipiti, & aduerso prœlio, quamplurimis hostibus interfectis, mori decreuerunt, ad certamen poculorum transfertur. Virgil. Æn. 2. *numquam*

omnes hodie moriemur inulti. ego illud mâlo.

Et calices poscit] sic efferunt Græci, αἰτεῖ μείζονας. subaudi κύλικας. vide annot. ad Od. 9. epod. *poscit* autem habet cod. vnus Vatica. Rain. Card. Torn. quos secutus sum. alij, *poscunt*. Apud M. Tullium poscere pro inuitare vsurpatum est. lib. 4. accus. *fit sermo inter eos, & inuitatio, vt Græco more biberetur: hortatur hospes. poscũt maioribus poculis.*

Vertere pallor] tum cœpit Nasidienus pallere.

Parochi] conuiuatoris, qui cenam præbebat. aliàs parochum appellant παρὰ τὸ παρέχειν, eum, qui salem, acetum, oleum, ligna, & similia præbet legatis, aut magistratibus, vt diximus sup. ad sat. 4. li. 1. M. Tull. epist. ad Att. li. 13. epist. 1. *Omnino eum Sextius noster, parochus publicus, occupauit, quod quidem facilè potuit. Veruntamen, quod mihi magno beneficio meo magna cũ fratribus illius necessitudo est, inuito eum per litteras, vt apud me deuersetur.*

Acreis] qui largiter, & supra modum bibunt. vt sat. 2. huius lib. *acria pocula.*

Exsurdant] hebetant, obtundunt. translatio est ab aurium sensu ad gustatum. palato enim iudicantur sapores.

Invertunt Allifanis, &c.] i. vini cados inuertentes, totos exhauriunt poculis Allifanis. alij per vinaria lagenas significari, volunt, quod magis probo. M. Tull. orat. pro Plancio. *totus ille tractus celeberrimus Venefranus, Allifanus.* iam illud *inuertunt vinaria,* dictum, vt vertere cados, Od. 29. libr. 3. *Non ante verso lene merum cado.* Vertebantur enim cadi, & similia vasa vinaria, cùm vinum ex iis promebatur: & cùm exhauriebantur, ita inuertebantur, vt os terram tangeret, vt docet Acro, siue quis alius nomine Acronius.

Imis] qui accumbebant in imis lectis, seu in infimis lectorum partibus, vt epist. ad Loll. 2. lib. 1. *imus Derisor lecti.* seu infimi loci, atque ordinis hominibus.

Convivæ lecti] conuiuæ honoratiores, qui summi & medij accumbebant, videlicet Mæcenas, Viscus Turinus, Varius, ego Fundanius.

Sqvillas] supra sat. 4. *Tostis marcentē squillis recreabis, &c. Potorem.*

Natantes] in iure, quod iamiam describet.

Porrecta] muræna procera, in patina exposita: elixa scilicet, & patinaria. participium *porrecta* declarat murænæ magnitudinem, ac proceritatem. sic sup. sat. 2. huius libr. *Porrectum magno magnũ spectare catino Vellem, ait Harpyiis gula, &c.*

Hæc gravida (inquit)] si verum est, quod de muræna traditum est, eam cum serpente commisceri, cibus est non tã suauis, quàm periculosus. Oppianus quidē lib. 1. ἁλιευτ. hãc vulgatam de muræna opinionem non prætermisit. sic enim scribit, Ἀμφὶ δὲ μυραίνης φάτις ἔρ-

A χεται οὐκ ἀΐδηλος, Ὡς μὲν ὄφις γαμέει τε, καὶ ἐξ ἁλὸς ἔρχεται αὐτὴ Πρόφρων ἱμείρουσα παρ' ἱμείροντι γάμοιο, &c. id est, de muræna fama dimanat non obscura, serpentem cum ea cōmisceri, & eam ipsam ex mari prodire libenter & cupidè, & ad serpentem accedere coniunctionis cupiditate affectam.

Svb hoc] cùm allata esset muræna, atque apposita. *sub hoc*, id est, hoc ipso tempore: vel circiter hoc tempus.

Deterior carne] deteriore carne futura, si post partum capta esset.

His mistvm ivs est] ex his, quæ sequuntur, temperatum est: ex his constat, nempe ex oleo Venafrano, garo optimo, vino quin-
B quenni Italico, & Chio, pipere albo, aceto Methymnæo. Hæc muræna, elixa erat, & iccircò in ius immersa, & in patina porrecta. suprà satyra 4 eod. libr. *Nec satis est cara pisces auertere mensa Ignarum quibus est ius aptius, & quibus assis Languidus in cubitum sese conuiua reponat.*

Oleo, qvod prima Ven. P.] oleo totius Venafrani tractus præstantissimo: vel potiùs eo oleo, quod primum ex oliuia Venafranis manauit verius, quam expressum est: quod nostro sermone parentem, seu matrem guttam appellamus. oleum Venafranum in primis laudabatur: vt sup. saty. 4. *insuper addes, Pressa Venafranæ quod baca remisit oliua.* Martialis lib. 13. *Hoc tibi Cam-*
C *pani sudauit baca Venafri. Vnguentum quoties sumis, & istud olet.*

Piscis Iberi] id est, scombri. Laudatissimum fuisse garum, quòd ex scombris maceratis, ac liquefactis esset confectum, suprà notauimus: quod item testatur Strabo lib. tertio. cuius verba refert Athenæus lib. 3. δειπνοσοφ. Στράβων δ' ἐν τρίτῳ γεωγραφικῶν πρὸς ταῖς Ἡρακλείοις φησὶ νήσοις κατὰ Καρχηδόνα τὴν καινὴν, πόλιν εἶναι Σεξιτανίαν, ἐξ ἧς καὶ τὰ ταρίχη ἐπωνύμως λέγεσθαι· καὶ ἄλλην σκομβροαγρίαν ἀπὸ τῶν ἁλισκομένων σκόμβρων· ἐξ ὧν τὸ ἄριστον σκευάζεσθαι γάρον, id est, *Strabo autem lib. 3. Geograph. ait, ad Herculis insulas circa Karthaginem nouam, vrbē esse Sexitaniam: ex qua salsamenta quadam quasi gentili*
D *nomine appellari, & aliam scombrorum prædam, à scombris, qui eo loco capiuntur: ex quibus optimum garum confici.*

Citra mare nato] Italico. significat, vinum Italicum quinquenne adhibitum esse in hoc iure coquendo: sed eidem iam cocto vinum Chium esse infusum. Verùm si legamus *cocta*, hic erit sensus: in muræna coquenda vinum Italicum adhibitum esse, sed ei iam coctę, vinum Chium.

Dvm coqvitvr] ius: vel muræna, si legamus *cocta*.

Cocto] iuri cocto vinum Chium est aptissimum, sed quidam libri calamo exarati habent *cocta*, videlicet murænæ.

Ac. qvod Methym.] aceto, ex vino Lesbio corrupto.

Erv-

Ervcas viridis inulas ego A primum amarus] Sic omnes quidem habent libri, præter vnum & alterū, in quibus est, *inuláſque ego primus amaras, &c.* Sed ego olim hunc locum in omnibus libris deprauatum esse putabam; & duarum litterarum dumtaxat, in duabus vocibus, immutatione emendandū arbitrabar, & pro eo, quod vulgo legitur, *inulas ego Primus amaras*, ego *inulis ego primus amaris*, restituendum curarā, coniecturam meam nonnullis viris doctiss. approbantibus: verborum verbotum, atq; adeò huius totius loci hic ordo, hæcq; sententia esset. Ego primus omniū monstraui, hoc est, docui incoquere inulis amaris erucas virideis, vt melius, quod Græci dicunt, ὡς ἄμεινόν, id est, tanquā melius quiddā ea muria, quā resta marina, népe echinus, remittit. Curtillus autē monstrauit incoquere illotos, B seu illutos echinos inulis. hæc igitur verba, *illutos Curtillus echinos*, includenda essent interpositionis nota. Iā hoc loquendi genus, *erucas inulis incoquere*, cùm fit aliis Latinis vsitatum, tum Horatio. Virgil. Georg. 4. *Huius odorato radices incoque Baccho.* Horat. Od. 3. epod. *Num viperinus his cruor incoctus herbis me fefellit?* Nūc autem mihi videtur antiqua scriptura, à qua non discrepat vulgata, retinenda, vt intelligamus, erucas virideis, & inulas amaras incoqui iurilli, quod descriptum est: *& erucas virides, inulas amaras* positum esse ἀσυνδέτως. Quod autē ad hoc attinet, *vt melius*, tale est illud, quod est in hac eadem sat. *Et leporū auulsos, vt multo ſuauius, armos*, id est, vt rem multo suauiorē: vel, vt multo suauius quiddam. Echinum piscem porrò diximus esse ea genere testaceorum, ad illum locum, *Horret capillus, vt marinus asperis Echinus*, Od. 5. epod. Quod autem in nōnullis libris veteribus, vt in duobus Vatic. & in Iann. scriptum est, *Erucas virides, inulásque ego prim. am. &c.* hanc scripturam ideò non sequor: quia fit mihi verisimile copulationem *que* ab aliquo semidocto scripturæ receptę fuisse additam. Verum tamen iudicet lector eruditus.

Illvtos Cvrtillvs echinos] illutos, id est, non liquatos, non maceratos, non delutos, ἀπλύτους, non labefactos, non liquefactos, id est, echinos integros, non muriam ex eis factam. Interea svspensa gravis avlæa] quæ cameris tricliniorum subtendebatur, seu potius suspendebantur, & suspendebantur, vt si quid pulueris superne cadetet, exciperent. *suspenda* malim legi, à verbo *suspendo*, quàm *suspensa*, à *suspendo*. Seruius ad illum Virgil. locum Æneid. 1. *aulæis iam se regina superbis*, aulæa interpretatur vela picta: docetque, aulæa esse dicta quod primùm in aula Attali regis Asiæ, qui populum Ro. scripsit heredē, inuenta sunt. *ideo enim in domibus tendebantur* (inquit) *aulæa, vt imitatio tentoriorum fieret, sub quibus bellantes semper habitauere maiores. Varro tamen dicit, vela solere suspendi, ad excipiendum puluerem, quia tum vsus cameræ ignorabatur. Unde Horatius: Interea suspensa grauis aulæa ruinas, &c.*

In patinam] in eam patinam, in qua inerat muræna illa porrecta, elixa, & patinaria.

Pvlveris atri, qvantvm] tātùm, subintellige, vt sat. 3. huius lib. *Frumenti, quātum metit Africa.* Sed dicere possit aliquis, hoc triclinium, in quo hi cōuiuæ cenabāt, nō fuisse cameratū, si vera sunt, quæ modò retulimus ex Seruio & Varrone. cameræ enim nō facilè puluerē colligebant. Iccirco in triclinus cameratis non erat opus aulæis. At in hoc triclinio erant aulæa.

Maivs veriti] fortasse totius domus: aut certè tabulati, aut tecti, aut cameræ, si hoc triclinium erat cameratum, ruinam.

Rvfvs] Nasidienus cōuiuator, cenæ pater.

Posito capite] demisso capite, & ita mæstus. καταβαλὼν τὴν ὄψιν, ἢ τὴν κεφαλήν.

Immatvrvs] ætate ad mortē immatura.

Flere] flebat: vel flere cœpit.

Sapiens] vel sapientia ea disciplina, quæ ad obsoniorum apparatum, & ventris, gutturísque voluptatem pertinet: vel *sapiens*, cui palatum sapiebat: vel quòd sapientis est velit, hilariter &, iucundè viuere, vt Od. 11. lib. 1. *sapias, vina liques, &c.*

Tollaret] in spem meliorem erigeret, demissum excitaret, mæstum solaretur. sup. coim dixerat, *Rufus posito capite, vt si &c. imm. obiss. flere.*

Vt semper, &c.] quàm, ὡς. sic sup. sat. 6. *vt tu Semper eris derisor!*

Svspendo omnia naso] omnia deridens. sup. sat. 6. lib. 1. *naso suspendis adunco Ignotos.*

Hæc est conditio viv.] hac conditione (inquit) nati sumus, vt multis & varius casibus exposita sit vita nostra. sermo dissimulationis, & vrbanitatis plenus. C

Tvo] alloquitur Nasidienum conuiuatorem.

Tene, vt ego] tēne æquum est sollicitari, & laborare, vt lautè accipiar? ne panis, &c. sic Phorm. ille apud Terē. Phorm. *Tene asymbolū venire vnctum, atque lautum è balneis, Otiosum ab animo: cùm ille & cura, & sumtu absumitur, Dum tibi fit, quod placeat? ille ringitur, vt tu rideas, Prior bibas, prior decumbas? cena dubia apponitur?* tale & illud loquendi genus est Od. 8. epod. *Rogare longo putidam sæculo, &c.*

D Accipiar lavtè] sic Virg. Æn. 3. *Illos porticibus rex accipiebat in amplis.*

Torqverier] cruciari, angi. vt epi. ad Loll. lib. 1. *Ludentis speciem dabit, & torquebitur.*

Ne panis advstvs, &c.] hæc fortasse peccata fuerant à Nasidieno, quæ dissimulanter & vrbanè reprehendit Balatro.

Vt omnes præc.] fortasse pueri Nasidieni, qui in hoc conuiuio ministrabant, erant minùs rectè præcincti, erant incomti, ineptique ad ministrandum.

Si patinam pede l. f.] si quis puer, seu minister non minus ineptus, aut absurdus, quàm agaso aliquis, offenso pede patinā frangat. Nasidienum notat, qui talcis ministros haberet.

SED CONVIVATORIS, &c.] id est, quẽadmodum imperatoris ingenium in rebus aduersis perspicitur, & elucet, in secundis obscurũ est: sic & conuiuatoris prudentiam declarat casus aliquis aduersus, qui in cõuiuio interuenerit. Non pugnat hoc cum eo, quod scribit Cæsar li. 7. de bell. Gall. *res aduersæ imperatorum auctoritatem minuere.*

QVAE. PRECERIS] quæcumque optes: ὅσα εὔχοιο. Dij faxint, vt omnia tibi ex sententia succedant. omnia optata tibi à Dijs contingant. sic Plautus Asin. *Dij tibi dent quæcumque optes.*

COMIS] vrbanus, εὐτράπελος, facetus. sat. 4. libr. 1. *Hic tibi comis, & vrbanus, liberque videtur.*

ET SOLEAS POSC.] ex hoc loco intelligere, & colligere licet, veteres illos Ro. soleis in triclinio vsos esse, non calceis. his enim vtebantur foris, & in publico. Vtebantur soleis & qui morbo impediti, vel alioqui minus firmi, minúsque rectè valentes, publico abstinebant, & domi se continere propter morbum, & corporis infirmitatẽ cogebantur, sic meretrix illa apud Plautum in Trucul. puerperam simulans, soleas poscit. *Date soleas, atque me intro actutum ducite.* Denique vtebantur soleis in cubiculo & triclinio. Idcirco Verri obiicit M. Tull. libr. 5. accus. stetisse eum soleatum in littore cũ pallio purpureo, &c. Præterea hinc etiam intelligimus, cõuiuas soleas ponere solitos esse antequàm accumberent.

IN LECTO QVOQVE] ex hoc loco perspicuum est, non omneis conuiuas in vno lecto accubuisse, sed pluteis lectos fuisse. *videres* autem videtur positum pro *audires*. audiuntur enim susurri, non videntur.

STRIDERE] a verbo *strido*. sic Virg. Georg. 4. *Stridere apes vtero, & ruptis efferuere costis.* licebat (inquit) videre, seu audire conuiuas in singulis lectis consusurranteis. Secreta autem aure diuisos susurros dicit, quia non communiter inter se consusurrabant, sed separatim terni in singulis lectis: neq; collatis omnium capitibus, sed pro numero lectorum separatis.

NVLLOS HIS MALL. L. S.] Horatius loquitur. *his*, id est, quàm bos.

REDDA] renuntia, refer. tralatio est. nã reddere, is propriè dicitur, cui datum est, vel qui eripuit, aut abstulit.

NVM SIT QVOQVE FRACTA LAG.] num, quemadmodum aulæa corruerunt, ita etiam lagenæ fractæ sint.

RIDETVR] dum ridetur à conuiuis: dum rident conuiuæ, & cachinnantur.

FICTIS RERVM] ob res confictas: rebus confictis: quia Nasidienus commendabat suas epulas, suáq; condimenta, quæ reuera non erant commendanda: quæque talia non erant, qualia mentiebatur. similia sunt illa, *abdita rerum*, *amara curarum*, *opaca domorum*, *&c.* quæ notauimus ad Od. 12. lib. 4.

BALATRONE SECVNDO] id est, Bala-

A trone approbante: ex sententia Balatronis: fauente, & applaudente, seu adiuuante Balatrone. sic suprà *rumore secundo*. lege annot. ad epist. ad Fuscum Arist. lib. 1. M. Tull. ad Q. Frat. lib. 2. *Vatinium arbitratu nostro concidemus, Dijs, hominibúsque applaudentibus.* vel dic secundas quasi parteis agẽte, vt quamuis esset magnus derisor, hic tamen ad alios in ridendo secundum locum obtineret, & secundarum partium esset.

NASIDIENE REDIS MVT. FR.] ἀποστροφὴ ad Nasidienum. sed hoc sentit: Nasidienus mutatæ frontis redit, id est, Nasidienus hilarior & lætior redit.

MAZONOMO.] genus lancis prægrande.

SPARSI] aspersi, conspersi, vt sat. 4. huius li.
B *Corycióque croco sparsum stetit.*

PINGVIB. ET FICIS PAST. IEC. ANS.] iecur saginatum, & auctum pinguibus ficis. Athẽ. lib. 9. scribit, tanto in pretio fuisse veteribus anseris iecur, vt essent apud eos χηνοβοσκοί, id est, anserum pastores, qui anseres ita alerent, vt eorum iecur mirificè augeretur: quod item tradit Plinius. Ego in Italia idem vidi factitari. sed quo modo, aut qua arte id fieret, non admodũ quæsiui: nisi quod audiebam, dulcia ad eam rẽ multum conferre. Itaque hodie in Gallia mulier quædam potens & sumtuosa gregem anserum domi melle pascit. Martialis lib. 13. *Aspice quàm tumeat magno iecur ansere maius. Miratus dices: hoc rogo,*
C *creuit vbi?* Iam pingueis ficus dixit, quia siccis sunt meliores.

VT MVLTO SVAV.] tamquam suauius quiddam. sic sat. 4. huius lib. *Fæcundi leporis sapiẽs sectabitur armos.* cod. Tornes. & duo alij habent, *Et leporis vulsos.*

EDIT] in duob. cod. Vat. Iannoct. Tor. Russard. Nicot. legitur, *edit*, ab edim is, it, vt sup. Od. 3. epod. *Edit cicutis allium nocentius.* sic & Plaut. in Pœnulo, *Est domi, quod edimus.*

VIDIMVS ET MERVLAS PONI] poni, id est, apponi: vt saty. 2. libr. 1. *positum sic tangere nolit.*

SVAVEIS RES] appositio est, vt gramm. appellant. *merulas & palumbes, suaueis res.* merulæ
D illæ, & palumbes sine clune (inquit) suaues res essent, nisi dominus ineptè, & loquaciter de earum naturis & causis dissereret: vel nisi nobis narraret harum palumbium, seu palumborum naturas, & quamobrem clunes eis deessent. Sed quid significat his verbis Horatius? vtrùm conuiuatorum quorumdam ineptias, inscitiam, & stultitiam notat, qui singularum rerum, quæ apponuntur, naturas & causas nimis subtiliter, & odiosè commemorant? Ita fit interdum, vt, dum vel ingenium suum intempestiuè, atque ineptè ostentant, vel imprudentes aliquid de cibis appositis proferunt, quod parum placeat: conuiuas ab edendo absterreant? atque huc fortasse pertinet, quod scribit Plutarch. libro septimo sympos. καὶ περὶ οἴνων διαφορᾶς, καὶ μύρων ἐρωτᾷν, καὶ διαπυνθάνεσθαι, φορτικὸν κομιδῆ, καὶ

ἰχθύς, ὑπό πάντων, id est, *& de vinorum, vnguentorumq́; differentia rogitare, & quaerere, piugue, & neptunum, & hominis nuper diuitis facti proprium est.* an clunes illae iccirco detractae erant palumbibus, quòd putebant, cùm tamen partes essent omnium suauissimae naturâ: & ita carpitur inscitia conuiuatoris, qui palumbium partes eas apponeret, quae minus lautae essent: eas, quae suauitate praestarent, apponi vetuisset, siue sua voluntate, siue ob eam causam, quam diximus? an in clunibus illis vermeis extitisse dicemus, quod Actoni placet: & ideò defectas esse?

CANIDIA AFFL.] Gratidiam, seu Canidiam veneficam, quam, vt apparet, odio Variniano persequebatur, etiam hic insectatur, mordet, & lacerat non mimico, aut satyrico, hoc est, vrbano, sed planè hostili, & Theonino dente.

PRIOR SERPENTIB. AFR.] hoc eò pertinet, quòd quae à serpentibus afflata sunt, quantumuis salutaria sint licet, venenata, & mortifera redduntur. Columella, *cauendúmque ne a serpentibus afflentur, quarum odor tam pestilens est, vt interimat vniuersos.* in quibusdam eodicibus manuscript. reperi scriptum *Acru* pro *Afris.* ego nihil muto: quamquam atras viperas dixit Oda 4. lib. 3. *Vt tuto ab atris corpore viperis, &c.*

TVRNEBVS.

EX lib. 20. cap. 34. Vltima Satyra conuiuium Nasidieni Rufi ab Horatio lepidè describitur, cum irrisione conuiuatoris ostentatoris meri, & mendacirer epulas commendantis malè apparatas & rancidas pleráque ac putidas. *Aper,* igitur, *Lucanus* captus austro flante, caput, vt loquebantur, coenae fuit, quo quidem Horatius indicat foedum fuisse, vt & alio ait loco, lib. 2. Sat. 2.

-- *at vos*

Praesentes austri coquite horum obsonia. Sed vitium tamen à conuiuatore in laudem conuersum fuisse, qui meliores aptos esse auderet affirmare lenibus captos. Acria autem apposita ei erant eond... ad dissimulandum vitium saporis, appetitumque excitandum. In his fecula, quod erat condimentum è fece vini factum acrimoniam habens, φύκανα Graecis medicis dicitur.

Ex lib. 15. cap. 23. *His vbi sublatis puer altè cinctus acernam Gausape purpureo mensam pertersit*: id est fortis & strenuus seruus mensam tersit, &c. vide ... p. in explanatione versus,

Hoc iter Ignauis diuisimus, altius ac nos,

Praecinctis vnum. Saty. 5. lib. 1.

Ex lib. 2. cap. 14. --*vt Attica virgo*

Cum sacris Cereris, procedit fuscus Hydaspes.

Explicatio huius versus repetenda est super Satyr. 5. lib. 1.

Ea lib. 20. cap. 34. Mox illudit velut sacri cuiusdam cerimonias & pompam, cùm ita inferat in triclinium ministri vinum in capitibus reposi-

A tum, vt apud Atticos virgines canephorae sacra Cereris gerebant. Iam Cecubum & Chium mentitur Rufus, ac peruenustè ludit in posteriore Horatius, quòd maris expers ait ambigua cauillatione. Nam cùm vino Graeco misceretur marina, Chio non misceretur, hinc negat admixtam, simúlque negat mari aduectum, vt vernaculum vinum, non Graecum. vino autem Chio non solitum fuisse aquam misceri, ex his Plauti verbis intelligi potest, ita in Curgulione Sc. quo te hoc noctis, scribentis,

Nomen est lenae multibiba, atque merobiba.

Pa. Quasi tu lagenam dicas, vbi vinum solet Chium esse.

B Ea lib. 11. cap 7. *Vbi vinum solet Chium esse* inquit Plautus, locatur ex eo quòd cum vino Graeco ferè aqua maris admixta esset, Chio tamen non addebatur, sed meraeum erat: Horatius,

-- *Alcon Chium maris expers.*

Ea lib. 20. cap. 34. Nec satis Nasidienus se habere in cella Albanum & falernum gloriatur insolenter molesta conuiuis vanitate: puto autem Moecenatem sedisse medium inter vmbras suas Balathronem & Vibidium: & in tertio lecto medium sedisse conuiuatorem.

Igitur --*super ipsum.* est super Nasidienum.

Ridiculus porro hoc erat *Porcius*, quod placentas quasdam cremoris aliquanto liquidioris solus totas simul absorberet *Nomentanus* autem hoc e-

C tat ridiculus quòd si quid in cibis esset vel vitiosi vel vulgaris saporis, indicaret digito, cùm alij conuiuae tam sapientis non essent palati. Proinde ingustata illi porrexit, quae tam mali succi erant, vt ingustabilia essent. Ergo exclamat Vibidius,

Nos nisi damnose bibimus, moriemur inulti. nisi, inquit, detrimentum ciborum insuauium & foetidorū sarciamus largo vini haustu, velut inulti ab hoc conuiuatore & enecati peribimus eùm eius discos attingere non possimus.

Cum autem ait, - *exurdant vina palatum*, id inquit, quod suo iudicio in apparitione epularum sibi sapere videretur Rufus, qui tamen malè conditos vel mali succi cibos apponebat. me-

D tuebat igitur ne hebescens & exurdescens nimio madida vino lingua subtilitatem saporum & iucunditatem minus perciperet.

Vinaria autem lagenas intelligit cùm mox sequatur,

Conuiuae lecti nihilum nocuere lagenis. Omnes enim lagenas aliphanis calicib. qui fictiles & capaciores erant, exhauserant, vt nihil inde biberint conuiuae lecti, Fundanus, Viscus, Moecenas, sed vmbrę tantùm Balathro & Vibidius, & Imus primi lecti, & conuiuae imi lecti porcius & Nomentanus.

Ex lib. 4. cap 21. *De subito cadus verti potest*, inquit Plautus, Sticho Sc. Agite, ite foras. quod est exhaunri si tam magnis nos poculis ingurgitaremus, vt apud Horatium,

Inuertunt Aliphanis vinaria tota, id est exhau-

tiuot. nam cadus, qui inanitur, inuertitur.

Ex lib. 16. cap. 11. *Quamuis de subito vel cadus verti potest.* valet, exhauriri. quæ enim exhauriuntur vertuntur. hinc versus ille Lucillij

Vertitur Oenophoris fundus sententia nobis.

& apud Horatium,

Inuertunt Alliphanis vinaria totas.

Ex lib. 20. cap. 34. In eo autem iure, in quo natabat muræna cum squillis, incoquuntur erucæ virides & inulæ amaræ Nasidieni magisterio, vt Curtilli echini ad excitandum saporem, qui alias languerer: melius autem multo esse ait ei iuri incoquere erucas & inulas vel echinos, quàm illam muriam, quam redduot remittúotque ostrea quæ tamen vulgo admisceri solebat.

Dehinc venustè narrat ruina aulæorum fractam fuisse patinam, & Vibidium de pueris quærere, num sit quoque fracta lagena.

Ex lib. 24. cap. 17. *Et soleas poscit.* vide suprà quæ adnotauimus ad locum epistolæ 13. lib. 1.

-- *Soleas conuiua tribulis.*

Ex lib. 30. cap. 38. Vide eadem epistola 13. lib. 1. quæ ad hunc faciunt locum.

Ex libr. 20. cap. 34. Illud autem, *Ridetur fictis rerum*, est, ridentur à conuiuis mendacia & figmenta Nasidieni, qui sua iura & condimenta falso laudabat, cùm ita vt loquebatur, parata nō essent -- *Balatrone* autem, *secundo* dicit, quòd tā effusè cachinnarentur alij, vt Balatro magnus alias derisor, & suspendens omnia naso, vt dixit primas non teneret, sed in ridendo secundus esset.

Iam discerptam gruem apponere aspersam sale farrato, & nouum & ineptum est: subtraxerat autem quædam odoris grauitate nimium offensura conuiuas. Iecur autem anseris pastificis erat in deliciis, quod emeotitus est Rufus.

A Ex libr. 13. cap. 17. Merus ostentator erat & mendax insoléisque iactator Horatianus ille Nasidienus, qui cùm pessimas adponeret epulas, eas tamen immodicè impenséque laudibus efferebat. Is cùm iecur anseris ficis pasti, quod συκωτὸν à Græcis, ficatum à Latinis vocatur, sciret in delitiis haberi, quod adposuerat, vt aliorum delitias & lautitiam superare videretur, mētiri est ausus non quibuscumque vulgaribus ficis sed pinguibus saginatum fuisse. Sic enim Flaccus scribit,

Pinguibus & ficis pastum iecur anseris albi. Fici enim pingues & pluris sunt, & succi melioris & abundantioris de quibus apud Plinium est mentio lib. 23. cap. 7. his verbis, *Carcinomati, si sine vlcere est,*

B *quàm pinguissimam ficum imponi pene singulare remedium est.* Vulgares autem fici & caricæ, siccæ sunt minorisque precij. Siccarum meminit Plinius libr. 23. cap. 7. his verbis, *Sicca fici stomachum lædunt.*

Ex lib. 20. cap. 34. Armi leporum sine lumbis & palumbes sine cluoibus putres eas partes indicant fuisse: Sed & merulæ adusto pectore, quæ pars in eis opima est, & esculenta, malè coctas escas arguunt. Ista autem dissimulabat Rufus, curque ita fierent, caussificabatur. Sic conuiuæ nihil omnino gustarunt cibi, velut malis venenis infecti.

Ex lib. 18. cap. 12. Illud Horatianum,

C *Canidia afflasset peior serpentibus Afris*, ex eo tractū est, quòd quæ alioqui salutaria suo habitu afflauit serpens, venenata redduntur, vt fungi, quēadmodum scribit Plinius, lib. cap. 22. & 23. Sed & solo afflatu serpentis interimuntur pulli. Columella, lib. 8. cap. 5. *Cauendúmque ne à serpentibus afflentur, quarum odor tam pestilens est, vt interimat vniuersos.*

Q. HORATII FLACCI

EPISTOLARVM LIBER PRIMVS.

AD MÆCENATEM EPIST. I.

ARGVMENTVM.

Se ludicra sua studia missa facere dicit, & ea, quæ ad virtutem ducunt, amplecti: sic tamen vt in nullius magistri verba iuret. Eiusmodi autem esse hæc studia, vt nemo sit, qui non illis excoli possit, si modò patientem aurem commodet. Tandem prauum hominum iudicium, virtutem opibus & honoribus postponentium, & quæ corporis sunt, non quæ sunt animi, curantium, reprehendit.

RIMA dicte mihi, summa dicende camœna,
*Spectatum satis, & donatum iam * rude, quæris*
Mæcenas iterum antiquo me includere ludo.
Non eadem est ætas, non mens. Veianus, armis
Herculis ad postem fixis, latet abditus agro:
Ne populum extrema toties exoret arena.
Est, mihi purgatam crebrò qui personet aurem:
Solue senescentem maturè sanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.
Nunc itaque & versus, & cetera ludicra pono: A
Quid verum, atque decens, curo, & rogo, & omnis in hoc sum.
* *Condo & compono quæ mox depromere possim.*
Ac, ne fortè roges, quo me duce, quo Lare tuter:
Nullius addictus iurare in verba magistri, B
* *Quò me cumque rapit tempestas, deferor hospes*
*Nunc agilis fio, & mersor * ciuilibus vndis,*
Virtutis veræ custos, rigidúsque satelles:
Nunc in Aristippi furtim præcepta relabor,
*Et * mihi res, non me rebus subiungere conor.*
Vt nox longa, quibus mentitur amica, diésque
Longa videtur opus debentibus: vt piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum:
Sic mihi tarda fluunt, ingratáque tempora, quæ spem,
Consiliúmque morantur agendi nauiter id, quod (què:
Æquè pauperibus prodest, locupletibus æ-

Æquè neglectum, pueris, senibúsque nocebit.
* Restat, vt his ego me ipse regam, solérque elementis.
Non possis oculos quantum contendere Lynceus:
Non tamen icirco contemnas lippus inungi:
Nec, quia desperes inuicti membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere chiragra.
Est quâdam prodire tenus, si non datur vltrà.
Feruet auaritia, miseróque Cupidine pectus?
Sunt verba, & voces, quibus hunc lenire dolorem
Possis, & magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? sunt certa piacula, quæ te
Ter purè lecto poterunt * recreare libello.
Inuidus, iracundus, iners, vinosus, amator:
Nemo adeò ferus est, vt non mitescere possit,
Si modò culturæ patientem commodet aurem.
Virtus est vitium fugere: & sapientia prima,
Stultitia caruisse. vides, quæ maxima (credis
Esse mala, exiguum censum, turpémque * repulsam,
Quanto deuites animi, capitísque labore.
Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per igneis:
Ne * cures ea, quæ stultè miraris, & optas,
Discere, & audire, & meliori credere non vis?
A Quis circum pagos, & circum compita pugnax
Magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis sine puluere palmæ?
Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
O ciues, ciues: quærenda pecunia primùm est,
B Virtus post nummos. hæc * Ianus summus ab imo
Prodocet: hæc recinunt iuuenes dictata, senésque,
Læuo suspensi loculos, tabulámque lacerto.
* Si quadringentis sex, septem millia desunt,
Est animus tibi, sunt mores, & lingua, fidésque:
C Plebs eris. at pueri ludentes, rex eris, * aiunt,
Si rectè facies. hic murus aheneus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum est
Nænia, quæ regnum rectè facientibus offert.
Et maribus Curiis, & decantata Camillis?
Isne tibi melius suadet, * qui rem facias, rem
D Si possis rectè: si non, quocumque modo rem:
Vt propius spectes lachrymosa poëmata Puppi:
An, qui fortunæ te responsare superbæ
Liberum, & erectum præsens hortatur, & optat?
Quòd si me populus Romanus fortè roget, cur
Non, vt porticibus, sic iudiciis fruar iisdem,
Nec

Nec ſequar, aut fugiam, quæ diligit ipſe, A
vel odit:
Olim, quod vulpes ægroto cauta leoni
*Reſpondit, referam: * quia me veſtigia*
terrent,
Omnia te aduerſum ſpectantia, nulla re-
trorſum.
** Bellua multorum es capitum. nam quid*
ſequar? aut quem?
Pars hominum geſtit conducere publica, B
ſunt, qui
** Fruſtis, & pomis viduas venentur aua-*
ras,
** Excipiántque ſenes, quos in viuaria*
mittant.
Multis occulto creſcit res fœnore. verùm
** Eſto aliis alios rebus, ſtudiíſque teneri:*
Iidem eadem poſſuntne horam durare pro-
bantes?
Nullus in orbe ſinus Baiis prælucet amœ-*
nis,
Si dixit diues: lacus, & mare ſentit amo- C
rem
Feſtinantis heri. cui ſi vitioſa libido
Fecerit auſpicium: cras ferramenta Tea-*
num
Tolletis fabri. lectus Genialis in aula eſt?*
Nil ait eſſe prius, melius nil cælibe vita.
Si non eſt: iurat bene ſolis eſſe maritis.
Quo teneam vultus mutantem Protea
nodo?
Quid pauper? ride. mutat cœnacula, le-
ctos, D
Balnea, tonſores: conducto nauigio æquè
Nauſeat, ac locuples, quem ducit priua*
triremis.
Si curtatus inæquali tonſore capillos*
Occurri: rides. ſi fortè ſubucula pexæ*
** Trita ſubeſt tunicæ: vel ſi toga diſſidet*
impar:
*Rides. * quid, mea cùm pugnat ſententia*
ſecum?
Quod petiit, ſpernit: repetit, quod nuper
omiſit:
Æſtuat, & vitæ diſconuenit ordine toto:
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.
Inſanire putas ſollemnia me, neque rides:
Nec medici credis, nec curatoris egere
A prætore dati: rerum tutela mearum
Cùm ſis, & prauè ſectum ſtomacheris ob
vnguem
De te pendentis, te reſpicientis amici.
Ad ſummam, ſapiens vno minor eſt Ioue,
diues,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique re-
gum:
Præcipuè ſanus, niſi cùm pituita mole-*
ſta eſt.

In hac epiſtola plurima elucent verborum, & ſententiarum lumina: elegantiſſimæ inſunt in ea tranſlationes, & allegoriæ, aliæque verborum immutationes, & ſententiarum formæ. Res quidem ipſæ è media philoſophia petitæ, atque è liquidiſſimis Academiæ fontibus hauſtæ ſunt, vt facilè appareat, Horatium iam natu grandem, iocis, & nugis relictis, ad ſtudium ſeuerius, & ſene dignius tranſire meditari. Perpetua autem eſt in hoc principio tralatio: quã ſic explico, Mæcenas, quem ego primis meis verſibus prædicaui, laudaui, atq; ornaui: quémq; meis vltimis ſcriptis laudare, & ad immortalitatem cõſecrare inſtitui, debeo quidẽ certè, tu me ad priſtinũ illud ſcriptionis genus, nempe ad verſus lyricos, & (ſi Satyræ in ſcriptis ludicris numerandæ ſunt, vt quidã volunt) ad Satyras reuocare, & perpellere conatis, me (inquam) ex meis ſcriptis, quæ ad hominum manus peruenerunt, ſatis à populo cognitũ. verũ hæc ætas aliam vitam, alios mores, aliud ſtudium denique poſtulat. verſus lyricos feci partim iuuenis, partim ætate virili, ac media: Satyras ſcripſi ludibundus: quibus comiter, & vrbanè hominũ mores reprehendi. neque mihi ſcribendi vel voluptatem turpem, vel laborem recuſandum eſſe duxi. Nunc autem ætate iam ad ſenectutem præcipitata, periculum eſſe puto, ne, ſi me iterum ad verſus ſcribendos, & ceteras res ludicras conferam, & ita me populi iudicio deintegro cõmittam, meam canitiem populo deridendam propinem.

PRIMA DICTE MIHI, &c.] ſic Hom. ἐπὶ τοῦ βασιλέως. Ἐν σοὶ μὲν λήξω, σέο δ' ἄρξομαι. id eſt, in te quidem deſinam, abs te autem initium ducam. idem de muſis Iouem canentibus. Ἀρχόμεναι δ' ὑμνεῦσι θεαὶ, λήγουσί τ' ἀοιδῆς

id est: Musæ principio carminis sui Iouem laudant, & eius laudibus cantum finiunt. & Theocrit. ἐλχωμ. πόλεμ. Ἀνδρῶν δ' αὖ Πτολεμαῖος ἐνὶ πρώτοισι λεγέσθω, Καὶ πύματος, καὶ μέσος· ὁ γὰρ προφερέστατος ἀνδρῶν, id est, Virorum autem in primis Ptolemæus dicatur, & vltimus, & medius. hic enim est hominum præstantissimus. & Theognis, Ὦ ἄνα Λητοῦς υἱέ, Διὸς τέκος, οὔποτε σεῖο Λήσομαι ἀρχόμενος, οὐδ' ἀποπαυόμενος, id est, O rex Latonæ fili, Iouis soboles: numquam tui obliuiscar, neque in principio meorum carminum, neque in extremo. Ex hoc loco argumentantur quidam epistolas postremo loco ab Horatio esse scriptas, & postremo loco esse locandas. A

SVMMA] suprema, vltima, vt Ode 28. lib. 3. *Summo carmine, quæ Cnidon, Fulgentesque tenet Cycladas.*

SPECTATVM SATIS] satis perspectum, & cognitum, δοκιμασθέντα. nota sunt illa loquendi genera apud M. Tull. *spectata virtus, spectata fides, spectata nobilitas*, quæ translata sunt ab histrionibus, & gladiatoribus. Terent. in Andr. *enimuero spectatum satis putabam, & magnum exemplum continentiæ.* pertinet etiam interdum ad nummos. Plaut. in Persa. *Non hercle quoi nunc hoc dem spectandum, scio.* Ouid. 1. de Trist. eleg. 4. *Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum, Tempore sic duro est experienda fides.*

ET DONATVM IAM RVDE] liberati gladiatores, rude donabantur. M. Tull. Philip. 2. *Tam bonus gladiator rudem tam cito accepisti?* C

ITERVM ANTIQV. M. IN CL. L.] translatio sumta à gladiatoribus. significat autem per ludum antiquum, veteres lyricos, atque amatorios, & fortasse etiam Satyras, & omne genus versuum. Iam hoc genus loquendi *quarum includere*, Horatio vsitatum, vt annotauimus ad Od. 15. libr. 1.

VEIANIVS] gladiatoris nomen.

HERCVLIS AD POSTEM FIXIS] Herculi consecratis, & ad eius ædem suspensis. Nam qui artem aliquam desinebant, eius artis instrumenta eiusdem artis præsidi Deo sacrabant, & in eius Dei templo suspendebant. Virgil. Melibœn, *Hic arguta sacra pendebit fistula pinu.* per postem autem templum significatur. Virg. Æneid. 5. *Neptuni sacro Danaûm de poste refixum.* D

LATET ABDITVS AGRO] delitescit in agro, arte armorum ludicra omissa.

NE POPVL. EXTR. TOTIES] id est, ne toties populo supplicet, vt eum libertatem exoret. sed potestne sæpius exorari, seu obtineri libertas? eueniebat interdum, vt boni gladiatores, tametsi à populo libertatem obtinuissent, tamen propter excellentiam, in ludum iterum, atque iterum reuocarentur, atque adeò retraherentur. quam explicationem si probabimus, intelligetur hæc esse dicta ad laudem Veianij, tamquam boni gladiatoris: & ita Acro & Porphyrio. Sed mihi magis placet Turnebi, viri ingenio & doctrina excellentis, sententia: qui hunc locum sic explicat: ne Veianius à pari suo victus, & ita iam ab eo iugulandus, à populo supplex salutem petat: quam quidem sæpius victus Veianius, sæpenumerò exorauit. & ita malus gladiator fuit. Iam locus, in quo gladiatores decertabant, arena appellabatur. *extrema* autem dixit, quia ab extrema parte arenæ boni, & victores gladiatores à populo libertatem, mali, & victi, salutem petere solebant. Sed non dissimulabo lectori, me reperisse scriptũ in plerisque libris manuscript. *exornet*: vbi alij habent *exoret*, quæ fortasse vera & recta scriptura est. hanc quidem vulgatæ anteponit Simeo Bosius. *exornet* autem, vt reperi annotatum in duobus libr. manu scr. id est, ludo decoret. gladiatores enim dabantur populo: ex quo munus gladiatorium. B

PVRGATAM] sic Plautus mil. glor. *Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus.* contrà epist. prox. *Auriculas cithara collecta sorde dolentes.*

PVRG. CR. Q. PERS. AVREM] id est, qui me crebrò moneat non auersum à monitis. *personet aurem* autem idem valet, quod per autem sonet: quale est illud Od. 7. lib. 2. *quis vdo Deproperare apio coronas, Curátve myrto?* pro eo, quod est, de vdo apio properare coronas curat, aut myrto. cuius generis aliquot exempla ad illum locum collegimus. alioqui *personare* verbum est absolutum & compositum: quod cum sexto casu iungi solet, vt Od. 17. lib. 1. *dulci Tyndari fistula valles, & vstica cubantis Lucretilis personuere saxa.* & M. Tull. in Pisonem. *cum collega tui domus cantu, & cymbalis personaret.* vide plura ad Odam illam 17. lib. 1. Videtur autem hic locus non absimilis illi Platonico in Critone, in extr. vbi Socrates postea quam leges fecit loquentes, multáque dicenteis, quam obrem Socrates non debeat mortem fugere, sed sententiæ iudicum obtemperare, subiungit hæc ταῦτα, ὦ φίλε ἑταῖρε Κρίτων, εὖ ἴσθι ὅτι ἐγὼ δοκῶ ἀκούειν, ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες τῶν αὐλῶν δοκοῦσιν ἀκούειν· καὶ ἐν ἐμοὶ αὕτη ἡ ἠχὴ τούτων τῶν λόγων βομβεῖ, καὶ ποιεῖ μὴ δύνασθαι τῶν ἄλλων ἀκούειν. Hæc scito amice Crito, me mihi audire videri, quemadmodum Bonæ deæ aut Bacchi sacerdotes tibias sibi videntur audire. Etiam hic sonus horum verborum meis auribus insonat, & facit, ne alia audire possim.]

SOLVE SENESCENTEM] hunc pertinent versus Ennij, *Sicut fortis equus, spatio qui sæpe supremo vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit.* Solue autem, id est, deiunge à curru. Atque ita Homer. λύειν ἵππους ἐξ ὀχέων: vt Il. ν. Λῦσας ἐξ ὀχέων: & item sæpe alibi.

ILIA DVCAT] ægrè spiritum ducat, spiritus difficultate laboret, ilia trahat, vt loquitur Plin. lib. 26. & item Lucanus quodam loco: anhelet, propterea scilicet, quòd septem illa Circi spatia decurrere non possit.

VERSVS, ET CETERA LVDICRA] omnes ferè per versus, & ludicra, carmina lyrica significari

ſignificari putant. Nõ deſunt tamen, iique docti, A qui etiam Satyras in numero ſcriptorũ ludicrorum habent, multóque adeò magis, quàm Odarũ libros. Sic enim diſputant illi, Satyrarum locutio ſermo merus eſt, nihilq́; ex Satyris Horatius, prçterquàm riſum legentium, quærit. Præterea duobus locis ſatis apertè declarat, Satyras ſcriptionis genus eſſe ludicrum: vno, qui eſt Sat. 10. lib. 1. *hæc ego ludo, Quæ nec in æde ſonent*, *&c.* altero, qui eſt Satyr. 5. eiuſd. *vbi quid datur oti, illudo chartis.* Ego iudicium meum non interponam. hoc tãtùm dicam, in Satyris multum quidem ineſſe vrbanitatis, & comitatis, & ioci: ſed Horatium tamen, dum ridere, & iocari, & ludere videtur, pleríique in eis res ſerias agere: hîc autem ſatis planè (vt mihi quidem videtur) quid ſentiat, verbis exprimere, atque eloqui, nempe ſe verſuum faciendorum finem facere, iocos omneis, amores, conuiuia, nugas, res omneis ludicras denique omittere, ſeſeque totum ad philoſophiam, tanquam vitæ ſuperioris emendatricem, & omnium virtutum, vitæque adeò beatæ effectricem, conferre in animo habere: quibus conſentaneum eſt illud in epiſt. 2. lib. 2. in extremo. *Nimirum ſapere eſt abiectis vtile nugis: Et tempeſtiuum pueris concedere ludum, Ac non verba ſequi fidibus modulanda Latinis: Sed veræ numeróſque, modóſque ediſcere vitæ.* Idem eadem epiſt. duabus antè pagellis, ait annos, & ætatem ingraueſcentem ſibi eripuiſſe *iocos* omneis *Venerem, conuiuia, ludum, Tendunt* prætereà (inquit) *extorquere poemata.*

Atqve decens] atque honeſtum, ſeu decorum. τὸ καλὸν καὶ πρέπον, ἢ πρέπον.

Omnis in hoc svm] totus in hoc ſum. ſic Sat. 9. lib. 1. *Neſcio quid meditans nugarum, totus in illis.* Nam omnem hîc poſuit pro toto. Sic Homerus, ἰλ. λ. πᾶς δ' ἄρα χαλκῷ λάμπ', ὥστε στεροπὴ id eſt, omnis vtrique ferro Splendebat, vt fulgur. ſic idem Horat. Od. vlt. lib. 3. *Non omnis moriar, múltáque pars mei Vitabit Libitinam, &c.*

Condo, et comp. qvæ m. &c.] non dicit, ſe ea ſcribere, quæ mox in lucem edere, & diuulgare poſſit, ſed ea congerere, & recondere in animo, quæ mox ad vſum ſuum, & ad rectè, ſapienter, & virtuti conuenienter viuendi facultatem ſumere, & depromere queat. allegoria eſt ducta ab agricolis, qui fructus perceptos, & frumentum condunt. M. Tull. in Catone maiore. *non ſerendis, non percipiendis, non condendis fructibus.* vel ab iis, qui in penu, ſeu in apotheca recondũt res ad victum neceſſarias, quas ſuo tempore depromant: & quibus, cùm opus ſit, vtantur. vt epiſt. 2. huius lib. *valeat poſſeſſor oportet, Si comportatis rebus bene cogitat vti.* His adde exemplum formicæ, quod eſt Sat. 1 lib. 1.

Qvo me dvce] quo duce, id eſt, quo auctore, & principe, τινι ἀρχηγέτῃ.

Qvo lare] qua familia: ſeu quo familiæ duce. erant enim plures philoſophorum familiæ, vt familia Platonis, & Academicorum, familia Ariſtotelis, & Peripateticorum, Zenonis, & Stoicorum, &c. familiæ autem dicebãtur, quia quemadmodum qui ſunt eiuſdem familiæ, eiuſdem ſunt nominis, atque adeo cognominis: ita qui eundem in Philoſophia ducem atque auctorem ſequuntur, communi nomine, ſeu cognomine appellantur: vt Zenonis diſcipuli & ſectatores, Stoici: Arceſilæ, noui Academici: Ariſtotelis Peripatetici: Ariſtippi, Cyrenaici. ſic Od. 29. lib. 1. *Socraticam domum* dixit, pro familia Academica, & iis, qui à Socrate orti ſunt.

Nvllivs addict.] videtur ſignificare ſe eſſe Academicum, quorum eſt nulli rei aſſentiri. qua de re M. Tull. lib. de finibus. Sed quod ait ſe nullius in verba magiſtri iuraſſe, idem ferè dicit M. Tull. aliis verbis, in procem. lib. 4. Tuſ- B cul. *nos inſtitutum tenebimus, nulliſque vnius diſciplinæ legibus aſtricti, quid ſit in quaq́; re maximè probabile, maximè requiremus.* Idem in procem. lib. 2. notans, ac deſcribens eos philoſophos, qui vni diſciplinæ ſeſe dediderunt, eodem verbo vtitur, quo Horat. *noſque ipſos redargui, refellique patiamur, quod iij ferunt iniquo animo, qui certis quibuſdam, deſtinatiſq́; ſententiis quaſi addicti, & conſecrati ſunt, eâque neceſſitate conſtricti, vt etiam, quæ non probare ſoleant, ea cogantur conſtantiæ cauſa defendere.* In voce *addictus* quidam ſubintelligunt *ſum*, ſed minùs rectè. nã pertinet ad verbum *deferor*, quod ſequitur. Addicti autem propriè dicebantur debitores, qui, cùm damnati iudicatum ſoluere non poſſent, nexi, creditoribus in ſeruitutem addicebantur.

C Ivrare in verba] ſuprà Od. 16. epod. *Sed iuremus in hæc.* & Od. 15. *In verba iurabas mea.*

Qvò me cvmqve rapit, &c.] tralatio perpetua eſt à nauigantibus ducta. ſignificat, ſe ſeruire temporibus, id eſt, pro natura, & ratione temporum hanc, vel illam diſciplinam, non ſemper vnam, eandémque ſequi ac probare.

Agilis] quaſi ad agendum promtus, & expeditus, πρακτικός, vt epiſt. ad Loll. 2. hoc libro, *agilem, nauámque remiſſo.* & epiſt. ad Iul. Flor. eod. lib. *Quæ circumuolitas agilis thyma?*

Et mersor civilib. vndis] idem dicit. ſignificat enim, ſe interdum Stoicorum, aut D Peripateticorum diſciplinam colere, ac probare, qui ſapientem à reip. adminiſtratione non auocant, vt mox ex M. Tullio oſtendemus: interdum Cyrenaicis & Epicureis aſſentiri, qui ſapientem ad remp. acceſſurum negant. M. Tull. in orat. pro Sext. de Epicuro, *ſapientem omnia ſua cauſa facere, remp. capeſſere hominem bene ſanum non oportere.* *merſor* autem ſcriptum reperi in trib. cod. Vat. & Iann. Clericano, Nicotianis, Ruſſard. & ſanè magis conuenit *vndis* hoc verbum, quàm *verſor*, ſic ferè Catull. ad Manlium, *Accipe, quem merſet fortuna fluctibus ipſe.*

Vir. veræ cvst.] quales ſunt Stoici, qui ſummum bonum, & vitam beatam in virtute ponunt: aiúntque etiam ſapientem ad remp. adminiſtrandam acceſſurum. M. Tullius lib. 3.

de finib. sub Catonis persona, *Cum autem ad tuendos, conseruandósque homines hominem natum esse videamus: consentaneum est huic naturæ, vt sapiens velit gerere, & administrare remp.* [Quidam hic legi volunt, *Virtutis verè custos.* Nuo desunt qui hoc mudo, *Virtutis verus custos.*]

Nunc in Arist.] à quo Cyrenaica disciplina manauit. M. Tullius Offic. 3. *Atqui ab Aristippo Cyrenaici, atque Annicerij nominati omne bonum in voluptate posuerunt, &c.* de quo plura dicemus ad epist. ad Scæuam, hoc lib.

Svbivngere] sic habent tres lib. Vatic. & item Iann. Fact. Tornes. Rain. Card. Clericanus, Nicotiani, Russard. quam scripturam probo, vt germanam, & veram, reiecta altera, vt supposititia: quamuis & verbum *summittere* etiam huic sententiæ cõuenire. Sed quomodo Aristippus res sibi subiungebat, non se rebus? eò quòd nulli certo generi vitæ, nullo certo vestitui, nec cultui addictus, aut alligatus erat: sed liberè, & sine vllo reprehensionis metu pro tempore, hunc, vel illum vitæ cultum sequebatur ac probabat: vt epist. 17. eod. lib. *Omnis Aristippum decuit color, & status & res, Tentantem maiora, fere præsentibus æquũ, &c.* paullo pòst de eodem, *Alter purpureum non exspectabit amictum, Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet, Personámq. feret non inconcinnus vtrámque,* Atque hæc nuper mihi indicauit Simeo Bosius Lemouix.

Vt nox longa] similitudo, sed ... multiplex, ducta ab amantibus: ab iis, qui suas operas locarunt, quique operas dant diurnas mercede conducti: & a pupillis, quos matris custodia coërcet.

Nox longa.] Artemidorus τοῖς λυπουμένοις τι καὶ μεριμνῶσιν ἅπασα νὺξ ἔοικε φαίνεσθαι μακρά: id est, iis, qui molestiis & curis sollicitantur, nox omnis longa videtur esse.]

Amica] ἑταίρα, vt epistol. ad Vallam eod. lib. *Quod me Lucana iuuenem commendet amica.* [M. Tull. lib. 2. de Diuinatione. Alcibiades cùm esset proiectus, inhumatus, ab omnibúsque desertus iaceret, amica corpus texit suo pallio.]

Opvs debentib.] iis, qui conducti sunt, vt opus faciant.

Morantvr] id est, retardant.

Sic mihi tarda fl.] ἀργὰ ποδῶσι. tarda fluunt. i. tardè eunt, tarda sunt, seu videntur. tralatio à fluminibus. talle illud, *Tempora labuntur, &c.*

Agendi naviter id, qvod, &c.] philosophandi. nam sapientiæ studiũ æquè pauperibus, ac diuitibus prodest, eiusdémque neglectio æquè pueris, ac senibus nocet.

Restat, vt his ego me, &c.] cùm impeditus duris temporibus, & potentiorum, ac principum amicitia non possim operam omnem in studium sapientiæ conferre, restat vt his primordiis, & elementis philosophiæ me contentũ esse oporteat.

Non possis ocvlos] à simili. Et si aliquis (inquit) tantùm oculorum aciem intendere, seu contendere nõ possit, quantũ Lynceus, non tamen oculorum morbum negligere debet. *Contendere oculo* autem in omnibus quidem libris manuscriptis scriptum reperi, (nisi quòd in vno videbatur de...um fuisse i. post o. in voce *oculo*) non potui tamen non probare Ioannis Passeratij coniecturam, qui putat legendum potiùs, *oculos*, vt dicimus contendere neruos, vireis, aciem oculorum. Quin ego cùm diligentiùs attendi, contendo legendum esse *oculos*. Quemadmodum enim Latinè dici non potest, *non possis oculo tantum certare, quantum Lynceus*: ita neque, *tantum contendere oculo, quantum Lynceus*. Confirmari potest hæc lectio auctoritate Attan. Homin. *Contendit oculos, derepente abit cælo*: & Attij, Tereo. *video ego te, mulier, more multarum vtier, Vt vim contendas tuam ad maiestatem viri.* Sed quid pluribus testimoniis opus est? vnus Lucretius erit nobis instar omniũ. Sic igitur politissimus ille scriptor lib. 1. *Primùm Graius homo mortaleis tendere contra Est oculos ausus, &c.* sic enim legendum, & ita scriptum esse à Lucr. testantur grammatici veteres: & ita edendum propediè curabo, quamuis prioribus editionibus religione quadam impeditus, id facere non sim ausus.

Lyncevs] de Lynceo notissima fabula est, eum vsque adeò ceteris oculorum acie præstitisse, vt, quæ apud inferos agerentur, videret. sed plura de eo diximus ad Sat. 2. lib. 1.

Invngi] quidam libri vet. habent *inungui*.

Nec, qvia desp. invicti. &c.] Glyconem athletam, aut pugilem fuisse verisimilius est quàm gladiatorem. De quo nihil equidem me legere memini: de Glaucone multa memoriæ prodita sunt. commemorat eum Demosthenes in Oratione περὶ στεφάνου: de eodem multa Suidas.

Nodosa] quæ veluti nodis quibusdam vsum manuum, & articulorum impedit, eclsantem morbum appellat epist. 15. eiusd. lib.

Est qvadam prod. ten.] licet vsque ad certum aliquem finem progredi, si non licet superare, aut transgredi. in tribus codic. Vatic. & Tom. & aliquot aliis, scriptum est, *Est quodam*, ex qua scriptura feci *Est quâdam*, quæ sine dubio vera est.

Verba et voces] id est, carmina, & cantiones, &c, (vt Græci vocant) ἐπῳδαί: sed significat λόγους sermones philosophicos. M. Tull. ἐπῳδὰς quas appellant Græci, cantiones videtur nominare in libr. de claris Orator. *Cum ego pro Titinia Cotta peroraurissem: ille* [Curio] *contra me pro Seruio Næuio diceret, subitò totam caussam oblitus est, idque veneficiis & cantionibus Titiniæ factum esse dicebat.* Horatius hîc voces, alibi carmina appellat, vt & Virg. Pharmaceutria: *Carmina vel cælo possunt deducere lunam.* Tibullus cantus lib. 1. eleg. 8. *Cantus vicinis fruges traducit ab agris, cantus & iratæ detinet anguis iter.* sic nutrix illa apud Euripidem in Hippolyto, Phædram amore Hippolyti

polyti captam, & ex eo amore grauiter laborantem consolans dicit, voces esse nonnullas, & quædam carmina, quibus illa ægritudinem suam leuare possit, his verbis, εἰσὶν δ' ἐπῳδαὶ, καὶ λόγοι θελκτήριοι· φανήσεταί τι τῆσδε φάρμακον νόσου, id est, sunt autem voces, seu cantiones, & sermones, ad mulcendum compositi. Reperietur aliquod huius morbi remedium. Veteres autem tantam vim in huiusmodi carminibus, seu cantionibus inesse putabant, vt eas etiam morbis, & vulneribus mederi existimarent. Itaque Homerus ὀδ. τ. sanguinem ex eo vulnere, quod Vlyssis femori aper inflixerat, manantem, facit ἐπῳδῇ, id est, carmine, seu cantione, & quibusdam vocibus cohiberi, his verbis, ὠτειλὴν δ' Ὀδυσῆος ἀμύμονος ἀντιθέοιο δῆσαν ἐπισταμένως, ἐπαοιδῇ δ' αἷμα κελαινὸν ἔσχεθον, id est, vulnus autem Vlyssis omni culpa carentis, & diis comparandi, obligarunt scienter: carmine autem sanguinem nigrum represserunt. Et Pindarus εἰδ. γ πυθ. cùm exposuisset, Æsculapium Chironi in disciplinam esse traditum, vt ab eo medendi scientiam disceret, atque ad Æsculapium posteà cõuenisse & cõcurrisse multos, qui aut morbis affecti, aut vlcerosi, aut saucij essent, subiungit ad extremum, eam fuisse in Æsculapio artis præstantiã, vt quotquot ad se venirẽt ægri, aut debiles, aut vulnerati, omneis malis ac laboribus leuatos abs se dimitteret, alios carminibus curans, alios potionibus, alios pharmacis, & medicamentis foris admotis, alios adhibita sectione. verba Pindari sunt hæc, τοὺς μὲν μαλακαῖς ἐπαοιδαῖς ἀμφέπων, τοὺς δὲ προσανέα πίνοντας, ἢ γυίοις περάπτων πάντοθεν φάρμακα, τοὺς δὲ τομαῖς ἔστασεν ὀρθούς. Idẽ εἰδ. η. Νεμ. ἐπαοιδαῖς δ' ἀνήρ τις ὀδύνας καί τις κάματον θῆκεν, id est, carminibus autem, seu cantionibus quispiam doloris sensum ademit. Habuit, & Medea suas ἐπῳδὰς, de quibus Pausan. in Corinth. Plato quoque in Euthydemo eorum artem, qui orationes componunt, cum arte excantatorum comparat, quia, quemadmodum hæc viperas, phalangia, scorpios, & huiusmodi animalia pestifera, & morbos lenit, ac permulcet. ita illa iudicum, concionis, & multitudinis animos delinire solet. verba Platonis sunt hæc, ἡ μὲν γὰρ τῶν ἐπῳδῶν, ἐχέων τε, καὶ φαλαγγίων, καὶ σκορπίων, καὶ τῶν ἄλλων θηρίων τε καὶ νόσων κήλησίς ἐστι· ἡ δὲ δικαστῶν τε, καὶ ἐκκλησιαστῶν, καὶ τῶν ἄλλων ὄχλων κήλησίς τε, καὶ παραμυθία τυγχάνει οὖσα.

LAVDIS AMORE TVMES?] φιλοτιμεῖς; ambitiosus es? ambitione laboras? apto verbo vsus est, ad exprimendum ambitiosi morbum.

PIACVLA] καθάρματα. sup. lib. 1. Od. xxviij. *Teque piacula nulla resoluent.*

TER] τρίς. numerus est perfectus, vt annotauimus ad Od. 1. lib. 1.

PVRÈ] sacra enim omnia debent tractari à puris. At philosophiæ studium, sacrum est: & libri philosophici, sacri sunt. Quare nemo ad eorum lectionem accedere debet, illotis, & impuris manibus: hoc est, animo impuro. ideirco dixit *purè lecto.*

RECREARE] ἀναζωπυρῶ. Satyr. 2. lib. 2. *Seu recreare voles tenuatum corpus.* & 4. eiusd. *Tostis marcentem squillis recreabis, & Afra Potorem cochlea.*

AMATOR] ἐραστής. *amator* (inquit Donat.) *corporis est, amicus animi.*

NEMO ADEO FERVS EST] nemo adeò vitiosus est, quin virtutem consequi; nemo adeò immanis & ferus, quin exuere feritatem, & humanitate expoliri possit. Est autem vsus duabus translationibus, quæ mutuo inter se respondent, *ferus*, & *mitescere*, cùm fera, id est, ἄγρια, mansuescant potiùs, seu cicurentur: at poma mitescant. præterea in voce *culturæ* alia translatio inest: qua & M. Tull. vsus est Tuscul. 2. *cultura porro animi philosophia est.* Theognis autem ait, animi morbos nulla medicina sanabiles esse. quod si Deus (inquit) hanc medicis vim, ac facultatem dedisset, vt vitium tollere, & malam mentem sanare possent, magnam mercedem ferrent.

[PATIENTEM COMMODET AVR.] sic locutus est Arnob. lib. 4. aduersus genteis, *Vel aureis patienteis vestras commodatis, &c.*]

VIRTVS EST VITIVM FVG.] Quinctil. lib. 9. cap. 3. vbi disputat de figuris verborum, ita hunc locum explicat. *Interim etiam dubitari potest, cui simile vitio sit schema. vt in hoc. Virtus est vitiũ fugere. Aut enim partes orationis mutat ex illo. Virtus est fuga vitiorum: aut casum ex illo, virtutis est vitium fugere.* Lucilius apud Lactantium Firm. multo plura in definitionem virtutis inclusit. sic enim ille, *Virtus, Albine, est pretium persoluere verũ Queis in versamur, queis viuimus rebus potesse: Virtus est homini, scire id, quod quæque habeat res: Virtus scire homini rectum, vtile, quid sit honestum: Quæ bona, quæ mala item, quid inutile, turpe, inhonestum: Virtus quærendæ rei finem scire, modumque: Virtus diuitiis pretium persoluere posse: Virtus id dare, quod reipsa debetur honori, Hostem esse, atque inimicum hominum, morúmque malorum, Contra defensorem hominum, morumque bonorũ: Magnificare hos, his bene velle, his viuere amicum: Commoda præterea patriæ sibi prima putare: Deinde parentum, tertia iam, postremáque nostra.*

EXIGVVM CENSVM] infrà epist. 7. eiusdem lib. *Præconem tenui censu.* & Od. 15. lib. 2. *Priuatus illis census, erat breuis.* vbi quid sit census, docuimus.

TVRPEMQVE REPVLSAM] cur turpem? quia turpe est petiisse magistratum, & non obtinuisse. sed M. Tull. in orat. de Harusp. respon. eos repulsos esse dicit, non qui aliquando honorem vitio ciuitatis non suo, non sunt adepti. *nam id quidem* (inquit) *multis sæpe optimis, atque honestissimis viris accidit. Repulsi sunt ij, quos ad omnia progredienteis, quos munera contra leges gladiatoria paranteis, quos apertissime largienteis non solum alieni, sed etiam sui, vicini, tribules, vrbani, rustici repulerũt.* Hæc igitur dumtaxat repulsa, Ciceronis sententia, turpis est. est & sordida, & eius expers virtus est:

vt Oda 2. lib. 3. *Virtus repulsæ nescia sordidæ, in-Contaminatis fulget honoribus.* A

CAPITIS QVE] id est, & corporis. ex parte corporis nobilissima ac præstantissima totum corpus intelligitur. Sic sæpe Homerus, Virgil. & item alij.

IMPIGER EXTR. CVRR. MER.] nauigas ad Indos. nam currere, & cursum, ad nauigationem pertinere: & currum pro naui vsurpari suprà ostendimus. mercatores autem (ἐμπόρους nominant Græci) à mercibus & mercando sunt appellati, quòd merces aliunde petant, siue emētes, siue permutantes, quas in patriam suam deportent, vt eas pluris distrahant. cui rei multùm dissimilis est negotiatorum ratio. negotiantur enim vel arando, vel pascendo, vel pecuniis occupandis, vel vectigalibus conducendis. *Impiger* autem nomen est adiectum ad verbi vim adiuuandā atque augendam: quasi *impiger curris* dictum sit pro impigrè curris. B

PER MARE, PAVPERIEM FVGIENS] &c.] Theognidem videtur expressisse: χρὴ γὰρ ὁμῶς ἐπὶ γῆν τε, καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης Δίζεσθαι χαλεπῆς, Κύρνε, λύσιν πενίης id est, oportet enim similiter & super terram, & super lata terga maris paupertatis solutionem, seu liberationem Cyrne quærere. Idem alibi non solùm per mare currendum censet, vt paupertatem fugiamus, verùm etiam in mare desiliendum, & ex altis, ac præruptis saxis præcipitandum, his verbis, Ἣν δὴ χρὴ φεύγοντα καὶ ἐς μεγακήτεα πόντον Ῥιπτεῖν καὶ πετρῶν, Κύρνε, κατ' ἠλιβάτων. C

PER IGNEIS] per ignem, seu per igneis ire dicuntur, qui quippiam magno cum sui capitis periculo moliuntur. Aristoph. in Lysistrata κἂν μὲ χρὴ διὰ τοῦ πυρὸς, θέλω βαδίζειν. etiam si me opus sit per ignem, volo ire. Hom. Ἰλ. κ. τούτου δ' ἑσπομένοιο καὶ ἐκ πυρὸς αἰθομένοιο Ἄμφω νοστήσαιμεν, ἐπεὶ περὶ οἶδε νοῆσαι, id est, Hoc autē (Vlysse) comitante vel ex igne ardēte nos ambo incolomes reuertamur: quoniam supra omneis mortaleis est intelligens. M. Tull. Tuscul. lib. 2. in extr. *Quid de nostris ambitionibus, quid de cupiditate honorum loquar? qua flamma est, per quam non cucurrerint ij, qui hæc olim punctis singulis colligebant?* D

NE CVRES EA, QVÆ, &c.] hæc est huius loci sententia, vt rem familiarem augeas, paupertatémque fugias, terras omneis, & maria omnia peragras: vt non cures autem, & vt contemnas ea, quæ stultè admiraris, & concupiscis, quales sunt diuitiæ, honores, opes, potentia: discendi laborem perferre non vis, nec prudentiori, sapientiorique credere? *ne* hoc loco valet vt non, ne quis putet prohibendi vim habere: estque hic ordo verborum, non vis discere, & audire, & meliori credere, ne cures, id est, vt desinas curare, seu vt ne cures ea, quæ immeritò & insipienter miraris & exoptas? nempe bona externa.

QVIS CIRC. P. ET CIRC. COM. PVGNAX MAGNA COR. CONTEMN.] Quis homo pugnax, & vir fortis, in paruis, & vulgaris certaminibus ætatem suam consumere, viresque contetere velit: certamina autem nobilissima, qualia sunt Olympica, contemnat, præsertim cui vincendi spes proponatur, conditióque feratur non magno admodum laborare suscepto? profectò nemo. Ita stultarum est pecuniarum, & inanissimarum rerum gratia totam vitam in molestissimis curis, ac laboribus tradocere: animorum autem sanandorum, & sapientiæ parandæ caussa discendi laborem perferre nolle. M. Tull. in orat. pro Flacco ait iocans, & Græcos irridens, Olympicorum certaminum victoriam Græcis maiorem, & gloriosiorem fuisse, quàm Romanis triumphum. Et Plato Olympionicarum vitam pro beatissima posuit, libr. 5. de rep. vbi enumeratis iis commodis, quibus fruentur, & incommodis, quibus liberabuntur ciues ij, quibus inter ipsos bona fuerint communia, subiicit: ab his igitur malis omnibus erunt liberi, vitamque viuent Olympionicarum vita beatiorem. verba Platonis sunt hæc, ζήσουσί τε τὸν μακαριστοῦ βίου, οὗ οἱ ὀλυμπιονῖκαι ζῶσι, μακαριώτερον. *coronari Olympia* autem, genus est loquendi Græcum, pro coronari Olympiorum nomine. sic enim loquuntur illi, στεφανοῦσθαι Ὀλύμπια. Simonides, Ἴσθμια, δὶς Νέμεα, δὶς Ὀλύμπια ἐστεφανώθην, id est, isthmia, bis Nemea, bis Olympia coronâtus sum. ex Hephæstione: quem locū mihi indicauit Simeo Bosius.

SINE PVLVERE] sine labore, Græci ἀκονιτί dicunt. Pausan. Ἠλιακ. β. τότε μὲν δὴ τῷ Παγκρατίῳ τὴν νίκην ἀνὴρ ἐκ Μαντινείας Δρομεὺς ὄνομα ἀκονιτὶ ἔσχε. Tunc igitur Pancratij victoriam vir Mantineus, nomine Dromeus, seu Cursor primus, quem quidem sciamus, sine puluere consecutus esse dicitnr. & Lucianus in dialog. quodam, ἀκονιτὶ κρατήσομεν, id est, sine puluere vincemus. Horatius Oda 1. lib. 1. *Sunt quos curriculo puluerem Olympicum Collegisse iuuat, &c.*

DVLCIS PALMÆ] dulcis victoriæ. M. Tull. accus. lib. 5. *Ipse autem triumphus quamobrem omnium triumphorum gratissimus populo Rom. fuit, & iucundissimus? quia nihil est victoria dulcius.* Sed licet etiam dicere Horatium palmæ naturam spectasse, cuius fructus gustatu dulcis est, dulcis medulla, quæ appellatur. lege Plinium lib. 13. cap. 4.

VILIVS ARG.] argento carius est aurum: vilius, ἀτιμότερον.

O CIVES CIVES] Epanaphora.

VIRTVS POST NVMMOS] huc pertinet illud Phocylidis, quod refert Plato lib. 3. de rep. his verbis, Φωκυλίδου γὰρ, ὦ, δ' ἐγὼ, οὐκ ἀκούεις πῶς φησι δεῖν, ὅταν τῳ ἤδη βίος ᾖ, ἀρετὴν ἀσκεῖν; id est, Phocylidem (inquam) nō audis, quemadmodum dicat, cùm alicui suppetunt viuendi

viuendi facultates, cum virtutem colere, atque A exercere oportere?

IANVS SVMMVS AB IMO] via quædam à Iani templo, seu à duobus Ianis, qui positi erant in foro Romano, non longè à Puteali, Romæ Ianus summus, medius, infimus, fuit appellata, in qua trapezitæ, & fæneratores habitabant. M. Tull. offic. lib. 2. in extremo, *sed toto hoc de genere, de quærenda, de collocanda pecunia, etiam de vtenda, commodius à quibusdam optimis viris ad medium Ianum sedentibus, quàm ab vllis philosophis vlla in schola disputatur.* & Philipp. 6. *Ianus medius in Antonij clientela sit? quis vmquam in illo Iano inuentus est, qui L. Antonio mille nummûm expensum ferret*: : at autem templum Iani in foro Romano: vt & duo Iani: à quibus Ianum summum, & Ianum imum, B & Ianum medium esse dictos, verisimilius est, quàm à Iani templo.

PRODOCET] sic est legendum, & ita scriptum reperi in trib. cod. Vatic. & Rain. Card. Iann. Faët. Torn. *prodocere* autem est foris, & palàm, & publicè docere. *pro* enim, vt alibi admonuimus, sæpe idem valet in compositione, quod foris, seu foras, & palàm.

RECINVNT] id est, iterum atque iterum canunt. Od. 12. libr. 1. *cuius recinet iocosa nomen imago?* & Od. 28. lib. 3. *Tu curua recines lyra Latonam, &c.*

DICTATA] tralatio est à magistrorum dictatis. epist. ad Loll. 2. huius libr. *Sic iterat voces, &* C *verba cadentia tollit, Vt puerum credas sæuo dictata magistro Reddere.* M. Tull. de finib. 4. *quæ quidem res efficit, ne necesse sit iisdem de rebus semper quasi dictata decantare.* Idem ad Q. Frat. libr. 3. *Præsertim cum illam orationem nemo lecturus sit: meam in illum pueri omnes tanquam dictata, perdiscant.*

LÆVO SVSPENSI LOCVLOS] hic versus repetitur sat. 6. lib. 1.

SI QVADRING. SEX SEPT. MILL. DES.] id est, si quadringẽtis millibus sestertiûm, qui census erat equestris, sex, aut septem millia desunt, non eris eques: at plebs eris, id est, de plebe, seu plebeius: beatè autem viuere licet, etiam si quis non sit eques. Nonnulli libr. vet. habent, *Sed quadring.* quam scripturam si probabimus, D erit obiectio. sunt qui habent *desint*: : & tum erit concessio. Iam *sex septem* dictum pro sex, aut septem sic M. Tull. ad Attic. lib. 10. ep. cuius principium est, *Et si res ipsa monebat, &c. quippe qui florentissimus, ac nummis VI. VII. diebus ipsi illi egentes, ac perditæ multitudini in odium acerbiss. venerit.* Terent. Eunucho, actu 2. *illam liquet mihi deierare His mensibus sex septem prorsum non vidisse proximis.* Lucret. li. 4. *Sex etiam septem loca vidi reddere voces.* Sed videntur potiùs hæc verba & distinguenda, & sic esse intelligenda. *Si quadringentis sex, septem millia desunt, &c.* id est, Si quadringentis millibus deest vnum mille. Nam si de quadringentis sex millibus demantur septem millia, remanebunt duntaxat trecenta nonaginta nouem millia. Atque hanc huius loci explicationem magis probo, &

A item viri docti. in his Iulianus Mediceus, vir clarissimus, idémque castissimis & integerrimis moribus, antistes ecclesiæ Biterensis. verùm non celabo lectorem, me reperisse scriptum in octo libris manuscr. *Sed quadringentis, &c.* vt paullò, ante admonui: quæ scriptura si cui probabitur, sic erunt hæc accipienda, quasi sint eius verba, qui dicat se non posse peruenire ad equestris ordinis dignitatem, quia non habeat quadringenta millia æris: quem voluit esse censum equestris ordinis L. Roscius Otho.

SVNT MORES ET LINGVA, FID.] quidam lib. vet. hab. *sunt mores, est lingua, fidésque.*

[FIDES Q.] quæ pluris est, quàm pecunia, & diuitiæ: vel Demosth. teste or. πρὸς Λεπτίνην. B cuius verba ascribam. χωρὶς δὲ τούτων, καὶ τῇ πόλει δυοῖν ἀγαθοῖν ὄντοιν πλούτου τε καὶ τοῦ πρὸς ἅπαντας πιστεύεσθαι μεῖζόν ἐστι τὸ τῆς πίστεως ὑπάρχον ἡμῖν. Εἰ δέ τις οἴεται δεῖν, ὅτι χρήματα οὐκ ἔχομεν, μηδὲ δόξαν ἔχειν ἡμᾶς χρηστήν, οὐ καλῶς φρονεῖ. Ἐγὼ μὲν γὰρ, εὔχομαι τοῖς θεοῖς μάλιστα μὲν ἡμῖν καὶ χρήματα πολλὰ γενέσθαι: εἰ δὲ μὴ, τό γε πιστοῖς εἶναι καὶ βεβαίοις δοκεῖν διαμένειν.]

PLEBS ERIS:] plebeius eris, de plebe eris.

AT PVERI LVD.] quidam lib. veter. habent, *vt pueri lud.*

REX ERIS] vel referendum est ad vete- C rem loquendi consuetudinem, quæ etiam ad nostram ætatem peruênit: *rex sum*: pro, fortunatissimus, & beatissimus sum: vt apud Plautum in Pænulo. *Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me allexero.* sic & Ausonius. *Qui rectè faciet, non qui dominatur, erit rex.* vel ad ludum illum puerorum, qui commeratur à Platone in Theæteto. cuius verba mox ponemus.

HIC MVRVS AHENEVS ESTO] id est, in hac vna te totius vitæ tuæ præsidium sit positum, vt nullius flagitij tibi conscius sis, & ab omni culpa vaces. hæc sit tua arx, tuúmque propugnaculum, nullius turpitudinis tibi esse conscium. Videtur autem spectasse Horatius locum illum Platonis lib. 6. de legibus, vbi dicit Socra- D tes, se Spartæ assentiri, muros in terra iacenteis, esse negligendos, neque de integro excitandos: laudátque cuiusdam poëtæ dictum, τὸ χαλκᾶ καὶ σιδηρᾶ δεῖν εἶναι τὰ τείχη μᾶλλον, ἢ γήινα. id est, aheneos & ferreos esse muros oportere potiùs, quàm terrenos. significabat autem poëta ille, quisquis fuit. per muros aheneos, viros armatos.

NIL CONSCIRE SIBI, NVLLA PALL.] huc pertinet illud Diphili, ὁ συνιστορῶν αὑτῷ, κἂν ᾖ θρασύτατος, ἡ σύνεσις αὐτὸν δειλότατον εἶναι ποιεῖ: id est, qui sibi ipsi conscius est alicuius mali, etiam si sit audacissimus, conscientia eum facit timidissimum.

ROSCIA DIC SODES, &c.] de lege Roscia sup. diximus ad Od. 4. epod.

AN PVERORVM EST] sic habent duo

lib. Vatic. & Faërn. & Tom. & Nicot. & Ruſſ. A in alijs deeſt verbum *eſt*.

NÆNIA] cantilena puerilis: carmen leue. ſup. ad Od. 1. libr. 2. alias Nænia carmen, quod in funere cantabatur ad tibiam, laudandi gratia. vide Feſtum. videtur autem reſpexiſſe (& ita M. Ant. Muretus putabat) ad locum illum Platonis qui eſt in Theæteto, his verbis, ὁ μὲν ἁμαρτών, καὶ ὃς ἂν ἀεὶ ἁμαρτάνῃ, καθεδεῖται, ὥσπερ φασὶν οἱ παῖδες σφαιρίζοντες, ὄνος· ὃς δ᾽ ἂν περιγένηται ἀναμάρτητος, βασιλεύσει ἡμῶν, καὶ ἐπιτάξει, ὅ, τι ἂν βούληται, id eſt, qui peccauit, & qui ſemper peccauerit, ſedebit aſinus, vt aiunt pueri pila ludentes: qui verò non peccando ſuperior fuerit, rex erit noſter, & quicquid volet, imperabit. cui Platonis loco ſimilis eſt ille Dio- B nis Chryſoſt. orat. de regno quarta, Οὐδὲ γὰρ τῶν παίδων ὁ νικήσας, ὅταν παίζωσι, ὡς αὐτοί φασι βασιλεύς, τῷ ὄντι βασιλεύς ἐστιν, &c. id eſt, neque enim ex pueris is, qui vicit cùm vnà pila ludunt, vt eum regem dicunt, ita re vera rex eſt, &c.

ET MARIB. CVRIIS, ET DECANTATA] à priſcis illis Romanis maſcula virtute prædiis, non mollibus, neque effæminatis decantata. quemadmodum hic mares Curios dixit, ſic Od. 12. *incomtis Curium capillis*. Nam vt comti capilli ſignificant mollitiem, ſic incomti, ſeueritatem & temperantiam, ſimileiſque virtutes.

ISNE TIBI MELIVS SVADET,] puta C Roſcius Otho, Roſciæ legis auctor.

QVI, REM FACIAS] qui ſuadet, vt rem facias, ſi poſſis rem rectè facere. Sic autem edendum curaui: *qui rem facias ſi, &c.* ſine particula *vt*: quia illam nullo in antiquo cod. reperi. Et verò facilè apparet ab aliquo ſemidocto eſſe adiectam. facile enim ſubintelligitur, cùm ſit hic ordo, qui hortatur, vel qui ſuadet rem facias.

VT PROP. SPECT.] vt habeas cenſum equeſtrem, & ſis equeſtris ordinis, atque hoc pacto ſpectes ludos & gladiatores in quatuordecim ordinibus: vel vt, ſi tamen ſis de plebe, ſpectes tamen de propiore loco, quàm pauperes: quaſi ij, qui de plebe eſſent ditiores, propius ludos ſpectarent, quam tenuiores: quod poſterius mi- D nus mihi placet quàm prius.

LACRYMOSA POËMATA.] tragœdias Puppij. de Puppio tragico poeta nihil me legere memini, præter id, quod exſtat apud Acronem. *Flebunt amici & bene nati mortem meam. Nam Puppius in me viue lacrymatus eſt.* Lacrymoſa igitur poëmata, intellige vel propter Puppium lacrymoſum, vel lacrymas ſpectatoribus excutientia.

RESPONSARE] repugnare, obſiſtere, non ſuccumbere. ſic dixit, *Reſponſare cupidinibus*. ſaty. 6. lib. 2.

PRÆSENS HORTATVR] qui præſens hortatur alterum, magis commouet, quàm qui abſens per nuntium, aut per litteras. Sic Vlyſſes apud Hom. Ὀδυσ. μ. vnumquemque ſociorum hortatur aſtans, & præſens, vt remis enixè impulſis Scyllam, & Charibdin vitent. Αὐτὰρ ἐγὼ διὰ νηὸς ἰὼν ὤτρυνον ἑταίρους Μειλιχίοις ἐπέεσσι παρασταδὸν ἄνδρα ἕκαστον, id eſt, At ego per nauem iens ſocios meos blandis verbis hortabar aſtans, vnumquemque, id eſt, ſingillatim. & Ἰλιάδ. μ. Δὴ τότε Πουλυδάμας θρασὺν Ἕκτορα εἶπε παραστάς, id eſt, Tunc Polydamas audentem Hectorem appellauit aſſiſtens. Præterea maiorem vim habent, & plus valent, qui præſentes ſunt. ex quo præſenteis Diuos dicimus. vide annot. ad Od. 35. lib. 1. ſic etiam loquitur M. Tull. lib. 3. accuſat. *neque, cum præſens oraret, vt quamplurimum ſereret, &c.* ibidem. *niſi litteras miſiſſent non eſt ſatis: niſi præſens confirmaſſem.*

OPTAT] quidam lib. ſcripti habent *orat*. nonnulli, *aptat*. quod tamen poſtremum non probo.

OLIM QVOD VVLP. AEGR.] Notiſſimus eſt hic Æſopi apologus. commemorat eum Plato in Alcibiade primo, ſeu de natura humana, eo loco, vbi oſtendit, Lacedæmonem omnium Græcarum vrbium auri, argentique eſſe plenisſimam, atque opulentiſſimam, propterea quòd iam diu eum ex omni Græcia, tùm interdum etiam ex Barbaria aurum eo ingrediatur, atque influat: efflu at numquam: quin planè (inquit) vt fabulatur Æſopus vulpem leoni dixiſſe: nummorum ingredientium quidem veſtigia omnia ad Lacedæmonem verſa apparent: egredientium autem nulla exſtant. verba Platonis ſunt hæc, Ἀλλ᾽ ἀτεχνῶς κατὰ τὸν Αἰσώπου μῦθον, ὃν ἡ ἀλώπηξ πρὸς τὸν λέοντα εἶπε, καὶ τοῦ εἰς Λακεδαίμονα νομίσματος εἰσιόντος μὲν τὰ ἴχνη τὰ ἐκεῖσε τετραμμένα, δῆλα· ἐξιόντος δ᾽ οὐδαμῇ ἄν τις ἴδοι. cum his Horatianis conſentanei ſunt illi Lucilij verſus, qui exſtat apud Nonium. *Quid ſibi vult, quare fit vt introuerſus, vt ad te Spectent, atque ferent veſtigia ſe omnia prorſus?* ſic enim hos verſus reſtituendos & legendos cenſeo, non vt vulgo leguntur, *vt introuorſus & ad te Spectent atque ferant veſtigia, & omnia prorſus?* neque ſunt emendati ab alijs, quamuis id ſe facturos promiſerint. eodem pertinent & hi eiuſdem Lucilij verſus. videntur enim eſſe verba leonis vulpem ad ſe euocantis, atque allicientis. *Deducta hunc fit voce leo. cur tu ipſa venire Non vis huc?*

BELLVA MVLTORVM ES CAPIT.] θηρίον πολυκέφαλον. Plato libr. de repub. Xenocrates autem in Axiocho populum appellat, ἀχάριστον, ἀψίκορον, ὠμόν, βάσκανον, ἀπαίδευτον: id eſt, ingratum, faſtidioſum, ſeu qui citò ſatietate afficitur, crudelem, inuidum, indoctum.

CAVTA] epiſt. 16. lib. 1. *Cautus enim metuit foueam lupus*. paullo aliter ſat. 5. libr. 2. *Cautus vti velet carum caput.* aſtutam appellat ſat. 3. lib. 2. *Aſtuta ingenuum vulpes imitata leonem.*

CONDVCERE PVBLICA] ex quo dicti ſunt publicani, qui vectigalia populi Rom. conducebant, vt, quo plus exigerent, quam conduxiſſent, eo plus lucri facerent. conducunt etiam publica,

publica, qui opus aliquod publicum faciendum, A qui exercitum alendum, ac vestiendum suscipiũt: cuius posterioris exemplum pulcherrimum extat apud T. Liuium libr. 23. ad finem.

SVNT, QVI FRVSTIS, ET POMIS, &c.] captatores: quod genus hominum describit sat. 5. lib. 2. & M. Tull. paradox. ὅτι οἱ σοφοὶ ἐλεύθεροι, &c. his verbis: *hereditatis spes quid indignatis in seruiendo non suscipit? quem nutum locupletis orbi senis non obseruat? loquitur ad voluntatem, quicquid denuntiatum sit, facit, assentitur, assidet, miratur. quid horum est liberi?* Quidam legunt *Crustis, & pomis*, & ita habent aliquot libri manuscr.

EXCIPIÁNTQVE SENES] aptissimum verbum ad exprimendam captatorum calliditatem, ac sollertiam in ambiendis, & colendis seni- B bus orbis. dicimus enim excipere, & exceptare pisceis. M. Tull. eod. parad. *& videat aliquem summis populi beneficijs vsum, barbatulos mullulos exceptantem de piscina, & pertrectantem, & murenarum copia glorantem*. vel dicendum potiùs excipere, esse hic insidiosè adoriendo capere, vt excipere aprum venabulo, & excipere è prœlio fugienteis. vide annot. ad Od. 12. lib. 3.

VIVARIA] viuaria, septa quædam loca, in quibus feræ viuæ pascuntur. leporaria appellat Varro, vt refert Gell. lib. 2. cap. 20.

MVLTIS OC. CR. R. FÆN.] i. multi rem suam familiarem occulto fœnore, ex quo intelligendum, non esse legitimum, seu legibus concessum, amplificant: vt ille sat. 2. libr. 1. *Quinas hic capiti mercedes exsecat*. C

VERÙM ESTO ALIIS ALIOS, &c.] verùm (inquit) cùm tot sint hominum capita, & tam varia ingenia, concedendum est, vt alij alijs studijs dediti sint. Quid autem minùs ferendum, quàm vnum, eundémque hominem nunc hoc, nunc illud probare? neque in vna sententia perpetuò manere? neque vnum consilium diutius amplecti? Plato in Gorgia Socratem ita facit loquentem, καὶ τοι ἔγωγε οἶμαι ὦ βέλτιστε, καὶ τὴν λύραν μοι κρεῖττον εἶναι ἀνάρμοστόν τε, καὶ διαφωνεῖν, καὶ χορὸν, ᾧ χορηγοίην, καὶ πλείστους ἀνθρώπους μὴ ὁμολογεῖν μοι, ἀλλ' ἐναντία λέγειν μᾶλλον, ἢ ἕνα ὄντα ἐμὲ ἐμαυτῷ ἀσύμφωνον εἶναι, καὶ ἐναντία λέγειν, id est, *Atqui equidem* D *arbitror multo præstare lyram mihi disconuenire & discordem esse, & chorum, cui ego præpositus sim, & complures homines mihi non assentiri, sed potiùs aduersari sua oratione, quàm me, qui vnus sim, à meipso discrepare, mecúmque pugnantia loqui*.

POSSÚNTNE] secutus sum hîc vnum cod. Vatic. & Rain. Card. nam ceteri non habẽt particulam interrogantem *ne*.

BAIIS PRÆL. AM.] Baiiæ, vrbs Campaniæ, aquis calidis nobilitata, ac celebrata: de qua infrà epist. 15. eod. lib. *amœnis* autem, id est, ad se amandas allicientibus.

PRÆLVCET] amœnior est: præstat. Sic *praniteat* dixit Od. 33. li. 1. pro eo, quod est, formosior sit, seu videatur. *cur tibi iunior Læsa praniteat fide?*

LACVS, ET MARE SENT. AM.] quia dies statim eo materiam, cæmenta, ferramenta, & cetera comportari iubet, vt ibi ædificet. Lacus est, qui perennem & perpetuam habet aquam. Od. 15. lib. 2. *vndique latius Extenta visentur Lucrino Stagna lacu.*

FESTINANTI HERI:] non dixit *properantis, sed festinantis. Nam qui vnum quid maturè transigit, is properat: qui multa simul incipit, nec perficit, is festinat.* Nonius.

CVI SI VITIOSA LIB. F. AVSP.] propterea, quòd olim nihil suscipiebat populus Rom. inauspicato: alioqui minùs secundos rerum susceptarum exitus, contemtioni religionis ascribebat, fit vt auspicium pro rei gerendæ ratione, & principio sumatur. hoc igitur significat Hor. si diuitis initium huius consilij à vitiosa libidine natum sit: si vitiosa libido, tanquam auis cantu, aut volatu, auspicium ratum fecerit, id est, diuitem impulerit, vt ædificet: statim mutato consilio fabros iubet ferramenta, ceteraque ad ædificandum necessaria Teanum transportare. Teanum Sidicinum, non Apulum, accipiendum est. quorum hoc Apuliæ, illud alterum, etiam Campaniæ oppidum fuit, & ob aquas quoque calidas visendum.

LECTVS GEN. IN AVLA EST?] maritus est? vxor est domi? *lectus Genialis* (inquit Festus) *qui nuptijs sternitur, ex quo etiam appellatur.* M. Tull. in Cluentiana. *lectum illum Genialem, quem biennio antè filiæ suæ nubenti strauerat, in eadem domo sibi ornari, & sterni iubet.* Virg. Æn. 6. *lucent Genialibus altis Aurea fulcra toris.*

NIL AIT ESSE PR. MEL. NIL, &c.] quantum mali afferat mulier, & quæ sint matrimonij incommoda, quæ rursum commoda, & quæ ex vita cælibe nascuntur incommoda, pulchrè explicat Hesiod. in Theog. Omninò pudica & commoda vxor, magnum bonum: impudica, seu peruicax, sæua, & morosa, magnum malum. Atque in hac re Varronis consilium ac præceptum tenendum est, quod refert A. Gellius lib. 1. cap. 17. *Vitium vxoris aut tollendum est, aut ferendum. Qui tollit vitium, vxorem commodiorem præstat: Qui fert, sese meliorem facit.*

IVRAT BENE SOLIS] id est, iurat eos solos, qui vxorem duxerunt, beatos esse. notauimus alibi hoc genus loquendi, *bene esse alicui*.

QVO TEN. VVLTVS M.] ordo est, Quo nodo teneam Protea mutantem vultus, & formam?

PROTEA] ad notissimam de Proteo fabulam pertinent ea, quæ sunt sat. 3. libr. 2. *Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus, Cum rapies in ius malis ridentem alienis: Fiet aper, modo auis, modo saxum & cùm volet, arbor*. eius auctor est Homer. ὀδυσσ. δ. Ἀλλ' ἤτοι πρώτιστα λέων γένετ' ἠϋγένειος. Αὐτὰρ ἔπειτα δράκων, καὶ πάρδαλις, ἠδὲ μέγας σῦς Γίνετο δ' ὑγρὸν ὕδωρ, καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον: quam Virgil. expressit his versib. Georg. 4. *Fiet enim subitò sus horridus, atráque tigris, Squammosúsq;*

draco, & ſilua ceruice leæna: Aut acrem flammæ ſonitum dabit, atque ita vinclis Excidet, aut in aquas tenues dilapſus abibit. A

QVID PAVPER? R.] dixi de diuitum inconſtantia. dicamus nunc etiam de pauperum mobilitate. ride, inquit. ſignificat, pauperum inconſtantiam longè magis eſſe ridiculam, quàm diuitum: quia ſcilicet diuites in rebus ſuis: pauperes in alienis & conductis inconſtantiam ſuam declarant, & expromunt.

MVTAT CENACVLA,] pauperes, qui non habebant ædeis proprias, in quibus habitarent, cenacula conducebant, id eſt, ſuperiores ædium parteis. Nam diuites, quorum erant ædes locatæ, parteis inferiores vſque ad ſecundum tabulatum ſibi excipiebant, ac reſeruabant: ſuperiores B pauperibus locabant.

ÆQVÈ NAVSEAT] æquè faſtidioſus eſt: æquè faſtidio afficitur.

PRIVA] ſua, propria. priuos, priuáſque antiqui dicebant pro ſingulis, vt ſcribit Feſtus. Lucretius libr. 4. *In multas igitur voces vox vna repente Diffugit in priuas quoniam ſe diuidit aureis.* Horat. ſat. 5. lib. 2. *turdus, Siue aliud priuum dabitur tibi: deuolet illuc, Res vbi magna nitet domino ſene.* Iterum Lucret. lib 5. *Aera nunc igitur dicam, qui corpore toto Innumerabiliter priuas mutatur in horas.* T. Liuius libr. annalium 30. *ſenatuſconſultum in hæc verba factum eſt, vt priuos lapides ſilices, priuáſque verbenas ſecum ferrent.*

SI CVRTATVS] curtatus capillos, hellenismus eſt, quale eſt *oblecatus capillos*, & alia ſexcenta. reclamantibus ferè omnibus libris manu ſcriptis, qui habent *curatus*, ego vulgatam ſcripturam tenui, curtatus. C

INÆQVALI TONSORE] ex efficiente effectum intellige. capilli igitur ab inæquali tonſore decurtati, intelligendi ſunt inæqualiter decurtati: quemadmodum infrà epiſt. ad Mæcen. 3. huius lib. per textorem exiguæ togæ, exiguam togam ſignificat. *Exiguæque togæ ſimulet textore Catonem.*

SI FORTÈ SVBVC. PEXÆ TRITA] ſi ſubucula mea trita eſt, tunica autem comta, elegans, munda, atque ita veſtitus incedo, rides, quaſi hoc cultus genus ineptum ſit, & indecorum propter inæqualitatem, & diſcrepantiam. D pexum oppoſuit trito. pexæ veſtes, lanoſæ, villoſǽque ſint neceſſe eſt, nempe tales, vt in eis neque ſtamen, neque ſubtemen appareat: & à pectendo, vel à pectine ſunt appellatæ: à quibus pexati, qui pexis veſtibus amicti ſunt. Mart. *Pexatus pulchrè rides mea zodie trita.* vnde pexitas, id eſt, vt ita dicam, villoſitas. Plin. lib. 11. cap. 24. *quàm non ad hoc videtur pertinere cribrata pexitas tela, & quadam politura arte ipſa per ſe tenax ratio tramæ?*

ÆSTVAT] commouetur, & agitatur animi perturbatione, & inconſtantia. tralatio docta eſt à maris æſtibus nunc accedentibus, nunc recedentibus. ſic M. Tull. accuſ. lib. 2. de iuredicundo, *æſtuare illi, qui dederant pecuniam.* ibid. *Itaque* A *æſtuabat dubitatione: verſabat ſe in vtramque partem non ſolum mente, verum etiam corpore.*

DISCONVENIT] diſſidet, diſcrepat: vt *diſconducit* apud Plaut. in Trinummo.

[MVTAT QVADR. ROT.] reſpexit fortaſſe Laconicum illud, quod Ageſilao aſcribitur. Hic enim cùm in Aſia domum trabibus quadratis tectam vidiſſet, quæſiuit à domino, num ligna quadrata naſcerentur in Aſia: cùm autem reſpõdiſſet non, ſed rotunda: quid tum poſtea? inquit, ſi quadrata naſcerẽtur, rotunda faceretis? ſic Plutarch. ἀποφθ. λακων. θαυμάζων δ' ἐπὶ τῆς Ἀσίας οἰκίαν τετραγώνοις ὀροφουμένην δοκοῖς, ἠρώτησε τὸν κεκτημένον εἰ τετράγωνα παρ' αὐτοῖς φύεται ξύλα, φαμένου δὲ, οὔ, ἀλλὰ στρογγύ- B λα: τί οὖν εἶπεν, εἰ τετράγωνα ἦν, στρογγύλα ἐποιεῖτε;]

INSANIRE PVTAS SOLL. ME] id eſt, putas inſaniam mihi eſſe ſollennem, & vſitatam: iccirco neque miraris, neque rides. dictum *ſollennia* pro ſollenniter: vel putas me communi omnium hominum more inſanire. alij legendum putant *ſollennia mi*, pro *mihi*. hoc ſenſu, putas mihi rem eſſe ſollennem, & vſitatam mutare in horas ſententiam, & inſanire. alij poſt vocem *ſollennia* diſtinctionis notam ponunt, hócque modo hunc locum explicant: inſanire, putas eſſe res omnibus mortalibus ſollenneis, & vſitatas: id eſt, rem omnibus hominibus ſollennem: neque me rides. vocabuli autem *ſollenne* hæc ſignificatio C eſt, quam oſtendimus. ſic epiſt. ad Loll. 2. hoc lib. *Romanis ſollenne viris opus, vtile famæ, Vitæq́ & membris.* ſic Tibull. libr. 2. *Ille leuis ſtipulæ ſollenneis potus aceruos Accendet, flammas tranſilietque ſacras.* Cic. ad Attic. lib. 7. *tantum illud noſtrum ſollenne ſeruemus, vt neminem ſine epiſtola emittamus.* Iterum Horatius epiſt. 1. lib. 2. *Roma dulce diu fuit, & ſollenne, recluſa Mane domo, vigilare.* [Arnob. lib. 2. aduerſus genteis, *Nónne vocem ſi fuerit neceſſitate aliqua coactus emittere, vt ſollenne eſt mutis, inarticulatum neſcio quid ore hiante clamabit?*]

NEC MEDICI] qui me ſanet, qui elleboro purget.

A PRÆTORE DATI] Prætoris erat furioſis, & mente captis curatores dare, ſi deeſſent D agnati & gentiles. nam, vt ſcribit M. Tull. Tuſc. 3. *qui ita ſit affectus, eum dominum eſſe rerum ſuarum vetant xij. tabulæ.* vide Caium iuriſconſ. in inſtitution. iuris ciuilis.

TVTELA] tutor, defenſor. aliter dixit Od. 6. lib. 4. *Deliæ tutela deæ, &c.*

ET PRAVÈ SECT. STOM.] ob rem leuem, ob rem nihili iraſcaris. ordo autem verborum eſt: cùm ob vnguem amici de te pend. & te reſpicientis, prauè ſectum ſtomacheris. ſignificat, homines leuia ſuorum amicorum incommoda, vt quæ ad corpus pertinent, ad eámque corporis particulam, quæ non ita magnam curam deſiderat, iniquo animo ferre: maxima autem, & quæ ad animum referuntur, negligere.

TE RESPIC.] oculos & aſpectum ad te referentis,

referentis, vt patronum & parentem.

AD SVMMAM, SAP. VNO MIN. EST IO.] hac de re diximus sat. 3. lib. 1. ad illum locum *si diues, qui sapiens est*. Quòd autem ad genus loquendi attinet, *vno minor est Ioue*, id est, vni Ioui cedit: vno Ioue inferior est: vni Ioui secundus est: tale est illud Od. 12. libr. 1. *Te minor latum reget aequus orbem*. & Od. 6. libr. 3. *Dijs te minorem quod geris, imperas*. & sat. 10. lib. 1. *Inuentore minor*. non multò aliter epist. 10. lib. 1. *donec minor in certamine longo*. aliter Od. 5. libr. 3. *Paruósque natos, vt capitis minor Ase remouisse*. aliter & sat. 3. libr. 2. in extr. *O maior tandem parcas insane minori*.

PRÆCIPVÈ SANVS] nomen *sanus* ad corpus propriè pertinet, transfertur autem etiam ad animum. ad corpus retulit Horat. epistola ad Mæcen. 2. huius lib. *Si me viuere vis sanum, rectéque valentem*. Et certè mihi videtur hoc loco ita posuisse, vt vtroque modo intelligi vellet, & pro eo, qui corpore valet, & pro eo, qui sanæ mentis est. nam nomen pituita, quod statim sequitur, quamuis morbum corporis propriè significet, per translationem tamen etiam ad animi morbum pertinet, inanémque quandam laudis, & gloriæ cupiditatem significat, vt κόρυζα apud Græcos. Lucianus in dialogo Μενίππ. καὶ Αἰάκ. ἀλλὰ κενοδοξίαι, καὶ τῦφος, πολλὴ κόρυζα. fortasse autem Stoicos irridet, qui affirment, sapiẽtem non solùm diuitem, &c. sed etiam sanum semper futurum: cùm id neque in sapientis, neque in cuiusquam sit potestate positum. in nomine *pituita* autem cùm prima syllaba longa sit, dubium non est quin duæ vocales sequentes, u, & i, contrahantur, & coëant in vnam syllabam κατ' συναίρεσιν. qua de re alibi diximus.

TVRNEBVS.

EX libr. aduersar. 6. cap. 17. Quod Hesiodus dicit Ἀρχώμεσθ' ὑμνεῦσι θεαί, λήγουσί τ' ἀοιδῆς, nonne id est, quo suas exorsus est epistolas Horatius?

Prima dicte mihi summa dicende Camœna.

Quod enim in Iouis honorem poëta Græcus facere Musas prædicat, illud idem se Mœcenati facturum dicit Horatius.

Ex eod. lib. 6. cap. 9. Apparet ad gladiatorios ludos fuisse Herculis ædem aliquam, vel ædiculam, aut etiam ludos ei dicatos fuisse: aut cur scripsit Varro? Apud Non. in Vet.

Ex his atque huiusmodi institutis & vita, vel ad Herculis athleta facti erant. &

- Veianius armis

Herculis ad postem fixis, ab Horatio dictum est, pro relicto ludo gladiatorio. qui enim artem aliquam desinebant, eius instrumenta dijs suspendebant, sacrabántque: Maro, eclog. 7.

Hic arguta sacra pendebit fistula pinu. Potissimum tamen artis præsidibus eum honorem habebant, vt è 6. Epigrammat. libr. constat: Sic & gladiatores, qui se virtutem Herculis æmulari

A censebant, cùm erant rude donati, arma Herculi sua dicabant, quod factum fecit Veianius rude non donatus.

Ex lib. 26. cap. 26. Vtianius Horatianus gladiator arma sua arte depugnandi relicta, consecrat Herculi, quòd Hercules gladiatoribus & omnibus corpus exercentibus præesse existimaretur. Sic fistulam Pani eius repertori pastores consecrabant. Eum Veianium multarum palmarum gladiatorem fuisse antiqui interpretes prædicant: Sed id non mihi satis ex Horatij verbis liquet scribentis,

Ne populum extrema toties exoret arena. Quæ verba significant eum, qui fortasse pugnacissimus fuerat & nobilissimus, misericordia populi ne iugularetur in arena sæpè precario seruatum. Ne

B igitur vitam sæpius impetrare cogeretur armis ab aduersario victus, ipse sibi rudem factum dedit, artémque desi,t. Rude autem donati gladiatores iam non cogebantur ferro dimicare, sed rudibus tantùm batuere. Ludis autem includebantur familiæ gladiatoriæ: quales erant Æmilius ludus: Ludus Mantuanus: & ludus Gallicus.

Ex lib. 17. cap. 9. *Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat*.

Vt de equis circensibus, vel curulibus, est à Flacco dictum, qui cùm pares non sunt septem circi spatijs deficiunt exanimati, nec tanto cursui suppetit spiritus & anhelitus: equi autem vel suspirio-

C si, vel densioris spiritus, dum animam ducunt, ilia trahunt: atque ea potissimum parte sentitur quam libet & facilis commeet anhelitus. Lucanus lib. 4.

Pectora rauca gemunt, quæ creber anhelitus vrget,
Et defecta graum longè trahit ilia pulsus.

Plinius in verbasco loquens de suspiriosis equis: libr. 26. cap. 6. *Tanta huic vis est, vt iumentis etiam non tussientibus modò, sed ilia quoque trahentibus auxilietur potu*. Papinius de equis curuli certamine fatigatis,

-- nec iam integer illis
Impetus, & longis suspendunt ilia flatus. Id de ægris pecudibus etiam Maro dixit, 3. Georg.

— Imaque longo

D *Ilia singultu tendunt*.

Ex lib. 26. cap. 26. *Quid verum atque decens curo*, cùm ait, se philosophiæ vtrique operam dare, declarat, & ei, quæ in contemplatione posita est, verumque acquirit: & ei, quæ mores confingit & officia præscribit, quæ temperatione decori & moderatione continetur.

Ex libr. 30. cap. 19. *Nullius addictus iurare in verba magistri*, ab Horatio per translationem dictum, ab his ductam, qui in ducum & imperatorum verba iurabant. Id satis è Symmacho apparet ita scribente, in epist. ad Valent. Theodos. & Arcad. Aug. *Vbi in leges vestras & verba iurabimus, quæ religione mens falsa terrebitur, ne in testimonijs mentiatur*.

Ex libr. 24. cap. 23. *Purè propera*, dictum est à

Plauto, Aulularia ſc. Vbi tu es, qui, &c. vt *purè lautum*, quod è Feſto antè annotauimus & nunc reperimus, ne mendacij ſuſpitio hic vlla hæreat, ſic apud Horatium purè lectus dicitur, A

– Sunt certa piacula, quæ te

Ter purè lecto poterunt recreare libello. Nam ſacris operam daturi ſe purificare ptius ſolebant.

Ex libr. 26. cap. cap. 26. At,

Ter pure lecto poterunt recreare libello. Hîc purè lectum libellum dicit, quem qui legit ſe aqua purificauit ea caſtimonia ad legendum accedens, vt ſi rem diuinam eſſet facturus: vnde & piacula dixit, ſunt enim propriè hoſtiæ aut libamenta, quibus aliquid luitur & expiatur, expurgatúrq; fraus aliqua & ſcelus. Sic & puri loti à Feſto dicuntur, ſacrorum cauſa mundati aqua & caſti. B

Virtus, inquit, *eſt, vitium fugere.* Vitium fugere non eſt poſtrema laus, & virtutis pars eſt, vittúſque adeò cenſetur, vt Sapientia iam quædam eſt, carere ſtultitia.

Cui ſit conditio dulcis ſine pondere palma?

id eſt, cui liceat ſine puluere palmam adipiſci.

– hæc Ianus ſummus ab imo

Perdocet. In regione fori Romani duo Iani erant ad arcum Fabianum, vt ait Victor, incruſtati & adornati ſignis: ſuperior & inferior: celebris mercatorum locus & fœneratorum: apparétque ſpatium inter illos duos Ianos ſuperiorem & inferiorem vocatum fuiſſe Ianum medium: vt Ianus ſummus imúſque appellatus ideò ſit, quòd & medius eſſet, Horat. lib. 2. ſaty. 3. C

– poſtquam omnis res mea Ianum

Ad medium fracta eſt. Cic. libr. 2. offic. *Commodiùs à quibuſdam optimis viris ad medium Ianum ſedentibus.* Iterum, 6. Philipp. *Ianus medius in Antonij clientela ſit? Iano ſuſpenſi loculos tabulámque lacerto*, cùm ait, monſtrat Romanos numerandi artem præcipuè ſequi & ediſcere ob auaritiæ ſtudium: gerereque tabulam calculatotiam & loculos calculis refertos, vt in abaco in promptu rationes expediant. Inquit alio loco, de arte poët.

Filius Albini ſi de quincunce remota eſt

Vncia, quid ſuperat?

Ex lib. 6. cap. 10. *Qui puteal Ianúmque timet celeréſque Calendas*, cùm Ouid. ſcribit, vtrum de Iani templo, an de Iano, id eſt, de tranſitione quadam, quæ ad puteal Libonis eſſet, intelligendum eſt? nihilo ſecius iſtud Horatianum, lib. 2. ſat. 3. D

– poſtquam omnis res mea Ianum

Ad medium fracta eſt. Nàm & in fori Romani regione legimus fuiſſe Iani templum, & prope puteal Ianos duos, celebrem mercatorum locum, auctore Victore. De vrbis Ro. regionib. & loc. Ego igitur de templo non crediderim accipiendum: eorum autem alter ſuperior dicebatur, alter inferior eodem Victore auctote, vnde & ab Horat. ſcriptum ſuſpicor.

– hæc Ianus ſummus ad imum.

Perdocet. quod eſt ſuperior ad inferiorem vſque: ac medium eorum ſpatium, Ianus medius dicitur, vt ſuſpicor ab Horatio & à Cicerone lib. 2. Offic. *à quibuſdam viris optimis ad medium Ianum ſedentibus.* Non deſunt qui ibi tres Ianos ſcribant. Eſſe etiam Ianus cuipiam videretur in Ouidio pars portæ peruia, vt ſi duos in ea diſcrimine interpoſito poſtis medij Ianos diceres, inquit enim 2. Faſtor.

Carmentis portæ dextro eſt via proxima Iano:

Ire per hanc noli quiſquis es, omen habet.

Ex lib. 4. cap. 9. *Læuo ſuſpenſi loculos tabulámque lacerto*, de calculatoria tabula & calculis intelligo. Diſcebant enim ratiocinandi artem, non liberales diſciplinas, vt in Arte,

– Dicat

Filius Albini ſi de quincunce remota eſt

Vncia, quid ſuperat? . . .

Ex lib. 24. cap. 29. Varro inquit,

Quartus vbi eſt aditus & initia regis, qui ad quattum, ait, gradum peruenerit, is rex fuerit, & planè modis omnibus rem abſoluerit. Tale eſt illud Horatianum,

– Rex eris, aiunt,

Si rectè facies. Auſonius, Edyllio 16.

Qui rectè faciet, qui non dominatur, erit rex.

Ex lib. 14. cap. 9. Equites maioris dignitatis, vt qui Tribuni militum erant, aut Tribunitij, aut maioris cenſus, ſedebant in primis ſubſellijs 14. ordinum, ſed & ditiores propius ſpectabāt, quàm pauperes è plebis cuneis: hinc illud ab Horatio ſcriptum eſſe puto,

Vt propius ſpectes lacrymoſa poëmata Puppi.

Propius enim ſpectat, qui in ſedilibus primis ſedet: etſi de equeſtri cenſu accipi poteſt, quem adepti, cùm in 14. ſederent, propius quam reliqua plebs, ſpectabant.

Ex lib. 26. cap. 26. *– præſens hortatur & aptat*, in vetuſto legi libro, quod non minus probandum quàm *optat*: imò verò commodius habendum, quòd plus eſt inſtruere & informare præceptis, quàm optatis & votis proſequi.

Ex lib. 30. cap. 12. *Vti via vulgi*, quodam prouerbio poni videtur, pro communia vſurpare, nec ſententiam ſuam diſceptationibus de Repub. aut legum rogationibus interponere, vt apud Flaccum,

– cur

Non vt porticibus ſic iudicijs fruar iiſdem.

ac mihi illud Horatianum ab eodem populi ſermone ductum profectúmque videtur.

Ex eod. lib. 30. cap. 9. Extat Lucilij quædam ſententia, quàm Flacc. qui eum poëtam fluere lutulentum calumniatur, æmulatus eſt.

Quid ſibi vult? quare fit vt intus verſus & ad te

Spectent, atque ferant veſtigia ſe omnia prorſus?

Flaccus hoc breuius adſtrinxit.

Omnia te aduerſum ſpectantia nulla retrorſum.

Ex lib. 26. cap. 26. *– cui ſi vitioſa libido*

Fecerit auſpicium, valet ſi libido ei ſuaſerit. Ab auibus autem ductum, qui auſpicium faciunt & monent vt aliquid agamus, aut non agamus vt vetuſtus credit Feſtus.

Auſpicium faciunt.

Ex lib.

Ex lib. 13. cap. 11. Homines Romæ mediocris A fortunæ ſuarum ædium partem ſuperiorem inquilinis locare ſolebant, unam ſibi retinebant: ſed & erant qui cœnaculariam faciebant. Itaque pauperes cœnacula conducebant, cùm in ſuo non habitarent. Iuuenalis, ſat. 10.

- rarus venit in cœnacula miles. Horatius,

Quid pauper? rides mutat cœnacula. Prudent.

Omnis qui celſa ſcandit cœnacula vulgus.

Ex lib. 30. cap. 3. Vt Horat. dixit.

Inſanire putas ſolemnia me, quod eſt, more aliorum ita Seneca, epiſt. 123.

Nolunt ſolita peccare, quibus peccandi præmium infamia eſt.

Ex lib. 26. cap. 26. *Ad ſummum ſapiens vno minor eſt Ioue*, cùm inquit, declarat eſſe philoſophiæ in- B cumbendum, quæ paratur ſapientia, quæ vni Ioui cedit, & omnibus alijs maior eſt. Eſt autem Philoſophiæ finis cõparatio & adeptio ſapientiæ,

Præcipue ſanus niſi cum pituita moleſta eſt.

quod iocatur. Sic accipio ſanum eſſe ſapientem maximè tantùm, quia philoſophorum ſapiens, pannoſus, malè veſtitus, interdum alget hibernis menſibus: pituita tentatur frigore contracta. nam ſapiens ſi algebis, non ſolùm tremes, ſed etiam pituita laborabis. non deeſt, qui βλεννώδη & κορυζώδη, id eſt, mucoſum & ſtupidum & ſtultum & ineptum explicet: Sed in priorem ſum propenſior ſententiam.

EPIST. II. AD LOLIVM. I. C

ARGVMENTVM.

Homerum in ſuis poëmatis pleniùs ac melius quàm quoſdam philoſophos, quid honeſtum ſit, docere dicit. Amborum afferens argumenta, Iliade quidem, quales ſint in ſtultis regibus & populis animi motus, deſcribi: in Odyſſea autem, Vlyſſis exemplo, quid virtus & ſapientia poſſint, oſtendi. Deinde ad ſtudium ſapientiæ hortatur, vt poſt quos recenſet animi morbos ſanaturæ. Sed à teneris aſſueſcendum huiuſmodi præceptis eſſe docet.

TRoiani belli ſcriptorem, maxime Lolli, D
Dum tu declamas Romæ, Præneſte relegi:
Qui, quid ſit pulchrum, quid turpe: quid vtile, quid non:
Plenius, ac melius Chryſippo, & Crantore dicit.
Cur ita crediderim, niſi quid te detinet, audi.
** Fabula, quâ Paridis propter narratur amorem,*
Græcia barbariæ lento colliſa duello,
Stultorum regum, & populorum continet æſtus.
Antenor cenſet belli præcidere cauſam.
Quid Paris? vt ſaluus regnet, viuátque beatus,
Cogi poſſe negat. Neſtor componere lites
** Inter Peleidem feſtinat, & inter Atreiden.*
Hunc amor, ira quidem communiter vrit vtrumque.
Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui.
Seditione, dolis, ſcelere atque libidine, & ira
Iliacos intra muros peccatur, & extra.
Rurſus quid virtus, & quid ſapientia poſſit,
*Vtile propoſuit nobis exemplar * Vlyſſem:*
Qui domitor Troiæ, multorum prouidus vrbeis,
Et mores hominum inſpexit: latúmque per æquor,
Dum ſibi, dum ſocijs reditum parat, aſpera multa
Pertulit, aduerſis rerum immerſabilis vndis.
Sirenum voces, & Circæ pocula noſti:
*Quæ ſi cum ſocijs * ſtultus, cupidúſque bibiſſet:*
Sub domina meretrice fuiſſet turpis, & excors:
Vixiſſet canis immundus, vel amica lutoſus.
Nos numerus ſumus, & fruges conſumere nati,
** Sponſi Penelopæ, nebulones, Alcinoíque*
In cute curanda plus æquo operata iuuentus:

Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, & A
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.
Vt iugulent homines, surgunt de nocte latrones:
Vt teipsum serues, non expergisceris? atqui,
Si noles sanus, curres hydropicus: & ni
Posces ante diem librum cum lumine: si non
Intendes animum studijs, & rebus honestis:
Inuidia, vel amore vigil torquebere. nam cur,
Quæ lædunt oculos festinas demere: si quid
* Est animum, differs curandi tempus in annum?
Dimidium facti, qui cœpit habet. sapere aude:
Incipe. viuendi rectè qui prorogat horam
Rusticus exspectat dum defluat amnis: at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis æuum.
Quæritur argentum, puerísque beata creandis
Vxor & incultæ pacantur vomere siluæ.
Quod satis est, cui contigit, hic nihil amplius optet.
Non domus, & fundus, non æris aceruus, & auri D
* Ægroto domini deduxit corpore febreis,
Non animo curas. valeat possessor oportet,
Si comportatis rebus bene cogitat vti.
Qui cupit, aut metuit, iuuat illum sic domus, aut res:
Vt lippum pictæ tabulæ, fomenta podagram,
Auriculas citharæ collecta sorde dolentes.
Sincerum est nisi vas, quodcumque infundis, acescit.
Sperne voluptates. nocet emta dolore voluptas.
Semper auarus eget. certum voto pete finem.
Inuidus alterius macrescit rebus opimis.
Inuidia Siculi non inuenere tyranni
B Maius tormentum. qui non moderabitur iræ,
* Infectum volet esse, dolor quod suaserit, & mens,
Dum pœnas odio per vim festinat inulto.
Ira furor breuis est. animum rege: qui, nisi paret,
Imperat: hunc frenis, hunc tu compesce catena.
C Fingit equum tenera docilem ceruice magister,
Ire viam, quam monstrat eques. venaticus, ex quo
Tempore ceruinam pellem latrauit in aula,
Militat in siluis catulus. nunc adbibe puro
Pectore verba puer, nunc te melioribus offer.
Quo semel est imbuta recens seruabit odorem
Testa diu. quod si cessas, aut strenuus anteis:
Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto.

TROIANI BELLI SCRIPTOREM, &c.] Iliadem Homeri relegi.

PRÆNESTE] quod frigidum appellat Od. 4. libr. 3. *seu mihi Præneste, seu Tibur supinum, &c.*

PVLCHRVM] honestum, χαλὸν. sic apud M. Tull. *pulchritudo factorum.*

PLENIVS]

PLENIVS] vberius, copiosius. lib. 1. Vat. habet *Planius*. cum quo & quidam alij congruunt. A

CHRYSIPPO] qui fulcire putatur porticum Stoicorum, vt scribit M. Tull. lib. 2. Academ. hic septingentos libros, & plureis edidit. Ita autem claruit in dialecticis, vt plerique existimarint, si apud Deos locus esset dialecticæ, non aliam dialecticam futuram, quàm Chrysippeam. extat & de eo hic senarius apud Laërtium, Εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἂν ἦν στοά, id est, nisi enim esset Chrysippus, non esset porticus.

CRANTORE] Academico, de quo M. Tull. Tuscul. 3. his verbis, *Nec absurdè Crantor ille, qui in nostra Academia vel in primis fuit nobilis. Minimè (inquit) assentior ijs, qui istam nescio quam indolentiam magnopere laudant: quæ non potest vlla esse, nec debet. Ne* B *ægrotus sim (inquit) sed si fuerim, sensus adsit, siue secetur quid siue auellatur à corpore. nam istuc nihil dolere, non sine magna mercede contingit immanitatis in animo, stuporis in corpore.* verba Crantoris Græca reperiuntur apud Plutarch. ἐν τῷ πρὸς Ἀπολλώνιον. μὴ γὰρ νοσοῖμεν (φησὶν) ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Κράντωρ. νοσήσασι δὲ παρείη τις αἴσθησις, εἴτ' οὖν τέμνοιτό τι τῶν ἡμετέρων, εἴτ' ἀποσπῷτο. τὸ γὰρ ἀνώδυνον τοῦτο οὐκ ἄνευ μεγάλων ἐγγίνεται μισθῶν τῷ ἀνθρώπῳ. τεθηριῶσθαι γὰρ εἰκὸς ἐκεῖ μὲν σῶμα τοιοῦτον, ἐνταῦθα δὲ ψυχήν. Idem Tullius lib. 5. de Finibus, *tamen audebo te ab hac Academia noua ad veterem illam vocare: in qua, vt dicere Antiochum audiebas, non ij soli numerantur, qui Academici vocantur, Speusippus, Xenocrates, Polemo,* C *Crantor, &c.*

DETINET] Vatican. vnus habet *destinet*, vt fortasse legendum sit *distinet*.

BARBARIÆ] Phrygiæ. aliàs per barbaros Persæ & Medi significantur: vt Oda 29. libr. 1. *quæ tibi virginum Sponso necato barbara seruiet?* Ex quo loco intelligere licet, falli eos, qui per barbariam semper Phrygiam significari putant.

COLLISA] conflictata, contrita, seu commissa. vt Homer. Ἰλιάδ. α. τίς τ' ἄρ σφωε θεῶν ἔριδι ξυνέηκε μάχεσθαι, id est, quis vos deus commisit vt inter vos contenderetis, ac decertaretis?

DVELLO] bello. *Duellum* (inquit Festus) *bellum: videlicet, quòd duabus partibus de victoria contendentibus dimicatur.* M. Tullius oratore perf. D *Nam vt duellum bellum, & duis bis, sic Duellium eum, qui classe Pœnos deuicit, Bellium nominauerunt.* Sic iterum Festus testatur *duonum* dictum esse à veteribus pro *bonum*.

ÆSTVS] animorum motus, perturbationes. in quibusdam li. scriptis legitur *astum*. sed parum refert.

ANTENOR CENSET] sic Antenor Ἰλ. η. Κέκλυτέ μευ Τρῶες, καὶ Δάρδανοι, ἠδ' ἐπίκουροι, Ὄφρ' εἴπω, τά με θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι κελεύει. Δεῦτ', ἄγετ', Ἀργείην Ἑλένην, καὶ κτήμαθ' ἅμ' αὐτῇ Δώομεν Ἀτρείδῃσιν ἄγειν, &c. id est, Audite me Troiani, & Dardani, & socij, vt ego vobis exponam quod sentio. Eia, agite: Arginam Helenam, & cum ea, bona, quæ huc secum aduexit, Atridis reddamus, &c.

BELLI PRÆCID. CAVS.] reddere Helenam Græcis cum ijs rebus, quas secum Troiam aduexerat, vt declarant superiores Homeri versus.

QVID PARIS?] apud eundem sic respondet Antenori Paris, Ἀντῆνορ, σὺ μὲν οὐκέτ' ἐμοὶ φίλα ταῦτ' ἀγορεύεις, &c. id est, Antenor tu quidem mihi grata ista non loqueris.

VT SALV. REGN. VIVÁTQVE BEATVS, COGI P. N.] id est, negat se posse cogi, vt reddat Helenam Menelao, quod si fecisset, saluus regnasset, beatúsque vixisset, vel sic: Quid Paris? cogi se posse negat, vt saluus regnet, & viuat beatus, Helenam reddendo scilicet. vulgò, sic, Quid Paris? negat sibi hanc vim posse inferri, & necessitatem imponi, si futurum esset, vt viuat beatus, & saluus regnet.

NESTOR COMPONERE LITES] Ἰλ. α. Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες, Ἄλλοι τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ, Εἰ σφῶϊν τάδε πάντα πυθοίατο μαρναμένοιιν, &c. id est, Profectò gaudeat Priamus, & Priami filij, si intelligant, vos hoc modo inter vos contendere.

HVNC AMOR,] Agamemnonem vrit amor: ita communiter vtrumque incendit, Agamemnonem & Achillem.

PLECTVNTVR] eius luunt pœnas. suprà Od. 28. lib. 1. *Venusina Plectantur siluæ.*

VTILE PROPOSVIT N. EXEMPL.] in Odyssea. *Exemplar Vlyss.* id est, Vlyssem, quem sibi quisque proponere debeat ad imitandum. & attende eum non dicere *exemplum*. Sic Alcidamas Odysseam, καλὸν ἀνθρωπίνου βίου κάτοπτρον appellabat, nomine translato, sed longiùs petito, vt notat Aristot. li. 3. Rhetor. id est, pulchrum humanæ vitæ speculum.

DOMITOR TROIÆ] id est, posteaquàm Troiam domuit, ac subegit. Homer. Ὀδ. α. ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε. id est, posteaquàm Troiam expugnauit.

DVM SIBI, DVM SOC. RED. PARAT] Hom. ibid. Ἀρνύμενος ἥν τε ψυχὴν, καὶ νόστον ἑταίρων. id est, eripere cupiens vitam suam, & reditum sociorum suorum.

ADVERS. RER. IMMERSAB.] qui numquam succubuit rebus aduersis. immersabilis, ἀβάπτιστος Pindarus Πυθ. β. ποῦ. Horat. epistol. superiore, *mersor ciuilibus vndis*. aliter sat. 4. lib. 2. *Doctus eris viuam misto mersare Falerno.*

SIRENVM VOCES, &c.] Sirenas alij Acheloi, & Steropæ, alij eiusdem Acheloi & Terpsichoræ vnius nouem Musarum, filias esse tradiderunt. quam opinionem sequitur Apollon. lib. 4. Argon. Euripid. autem in Helena, Terræ filias facit, ε, ε, πτεροφόροι νεάνιδες, Παρθένοι χθονὸς κόραι Σειρῆνες, id est, e, e, pennigeræ puellæ, virgines terræ filiæ, Sirenes. Illæ, cùm integram, & inuiolatam virginitatem seruare constituissent,

Æquè neglectum, pueris, senibúsque nocebit.
** Restat, vt his ego me ipse regam, solérque elementis.*
Non possis oculos quantum contendere Lynceus:
Non tamen iccirco contemnas lippus inungi:
Nec, quia desperes inuicti membra Glyconis,
Nodosa corpus nolis prohibere chiragra.
Est quádam prodire tenus, si non datur vltrà.
Feruet auaritia, miseróque Cupidine pectus?
Sunt verba, & voces, quibus hunc lenire dolorem
Possis, & magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? sunt certa piacula, quæ te
*Ter purè lecto poterunt * recreare libello.*
Inuidus, iracundus, iners, vinosus, amator:
Nemo adeò ferus est, vt non mitescere possit,
Si modò culturæ patientem commodet aurem.
Virtus est vitium fugere: & sapientia prima, (credis
Stultitia caruisse. vides, quæ maxima
*Esse mala, exiguum censum, turpémque * repulsam,*
Quanto deuites animi, capitísque labore.
Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per igneis:
*Ne * cures ea, quæ stultè miraris, & optas.*
Discere, & audire, & meliori credere non vis?

A *Quis circum pagos, & circum compita pugnax*
Magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
Cui sit conditio dulcis sine puluere palmæ?
Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
O ciues, ciues: quærenda pecunia primùm est,
B *Virtus post nummos. hæc * Ianus summus ab imo*
Prodocet: hæc recinunt iuuenes dictata, senésque,
Læuo suspensi loculos, tabulámque lacerto.
** Si quadringentis sex, septem millia desunt,*
Est animus tibi, sunt mores, & lingua, fidésque:
Plebs eris. at pueri ludentes, rex eris, aiunt,
C *Si rectè facies. hic murus aheneus esto,*
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum est
Nænia, quæ regnum rectè facientibus offert.
Et maribus Curiis, & decantata Camillis?
*Isne tibi melius suadet, * qui rem facias, rem*
D *Si possis rectè: si non, quocumque modo rem:*
Vt propius spectes lachrymosa poëmata Puppi:
An, qui fortunæ te responsare superbæ
Liberum, & erectum præsens hortatur, & optat?
Quòd si me populus Romanus fortè roget, cur
Non, vt porticibus, sic iudiciis fruar iisdem,

Nec

Nec sequar, aut fugiam, quæ diligit ipse, A
vel odit:
Olim, quod vulpes ægroto cauta leoni
*Respondit, referam: * quia me vestigia*
terrent,
Omnia te aduersum spectantia, nulla re-
trorsum.
* *Bellua multorum es capitum. nam quid*
sequar? aut quem?
Pars hominum gestit conducere publica, B
sunt, qui
* *Frustis, & pomis viduas venentur aua-*
ras,
* *Excipiántque senes, quos in viuaria*
mittant.
Multis occulto crescit res fœnore. verùm
* *Esto aliis alios rebus, studiísque teneri:*
Iidem eadem possúntne horam durare pro-
bantes?
Nullus in orbe sinus Baiis prælucet amœ-
nis,
Si dixit diues: lacus, & mare sentit amo- C
rem
Festinantis heri. cui si vitiosa libido
*Fecerit * auspicium: cras ferramenta Tea-*
num
Tolletis fabri. lectus Genialis in aula est?*
Nil ait esse prius, melius nil cælibe vita.
Si non est: iurat bene solus esse maritis.
Quo teneam vultus mutantem Protea
nodo?
Quid pauper? ride. mutat cenacula, le-
ctos, D
Balnea, tonsores: conducto nauigio æquè
*Nauseat, ac locuples, quem ducit * priua*
triremis.
*Si * curtatus inæquali tonsore capillos*
*Occurri. rides. si fortè subucula * pexæ*
* *Trita subest tunicæ: vel si toga dissidet*
impar:
*Rides. * quid, mea cùm pugnat sententia*
secum?
Quod petiit, spernit: repetit, quod nuper
omisit:
Æstuat, & vitæ disconuenit ordine toto:
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.
Insanire putas sollemnia me, neque rides:
Nec medici credis, nec curatoris egere
A prætore dati: rerum tutela mearum
Cùm sis, & prauè sectum stomacheris ob
vnguem
De te pendentis, te respicientis amici.
Ad summam, sapiens vno minor est Ioue,
diues,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique re-
gum:
*Præcipuè sanus, nisi cùm * pituita mole-*
sta est.

In hac epistola plurima elucent verborum, & sententiarum lumina: elegantissimæ insunt in ea translationes, & allegotię, aliæque verborum immutationes, & sententiarum formæ. Res quidem ipsæ è media philosophia petitæ, atque è liquidissimis Academiæ fontibus haustæ sunt, vt facilè appareat, Horatium iam natu grandem, iocis, & nugis relictis, ad studium seuerius, & sene dignius transire meditari. Perpetua autem est in hoc principio tralatio: quã sic explico, Mæcenas, quem ego primis meis versibus prædicaui, laudaui, atq; ornaui: quémq; meis vltimis scriptis laudare, & ad immortalitatem cõsecrare institui, debeo quidẽ certè, tu me ad pristinũ illud scriptionis genus, nempe ad versus lyricos, & (si Satyræ in scriptis ludicris numerandæ sunt, vt quidã volunt) ad Satyras reuocare, & perpellere conaris, me (inquam) ex meis scriptis, quæ ad hominum manus peruenerunt, satis à populo cognitũ. verũ hæc ætas aliam vitam, alios mores, aliud studium denique postulat. versus lyricos feci partim iuuenis, partim ætate virili, ac media: Satyras scripsi ludibundus: quibus comiter, & vrbanè hominũ mores reprehendi. neque mihi scribendi vel voluptatem turpem, vel laborem recusandum esse duxi. Nunc autem ætate iam ad senectutem præcipitata, periculum esse puto, ne, si me iterum ad versus scribendos, & ceteras res ludicras conferam, & ita me populi iudicio deintegro cõmittam, meam canitiem populo deridendam propinem.

PRIMA DICTE MIHI, &c.] sic Hom. ἐπὶ τοῦ βασιλέως. Ἐν σοὶ μὲν λήξω, σέο δ' ἄρξομαι. id est, in te quidem desinam, abs te autem initium ducam. idem de musis Iouem canentibus. Ἀρχόμεναι δ' ὑμνεῦσι θεαὶ, λήγουσί τ' ἀοιδῆς

id est: Musæ principio carminis sui Iouem laudant, & eius laudibus cantum finiunt. & Theocrit. ἐλκωμ. πτολεμ. Ἀνδρῶν δ' αὖ Πτολεμαῖος ἐνὶ πρώτοισι λεγέσθω, Καὶ πύματος, καὶ μέσσος· ὁ γὰρ προφερέστατος ἀνδρῶν, id est, Virorum autem in primis Ptolemæus dicatur, & vltimus, & medius. hic enim est hominum præstantissimus. & Theognis, Ω ἄνα Λητοῦς υἱὲ, Διὸς τέκος, ὕποτε σεῖο Λήσομαι ἀρχόμενος, οὐδ' ἀποπαυόμενος, id est, O rex Latonæ fili, Iouis soboles: numquam tui obliuiscar, neque in principio meorum carminum, neque in extremo. Ex hoc loco argumentantur quidam epistolas postremo loco ab Horatio esse scriptas, & postremo loco esse locandas.

SVMMA] suprema, vltima, vt Ode 28. lib. 3. *Summo carmine, quæ Cnidon, Fulgenteisque tenet Cycladas.*

SPECTATVM SATIS] satis perspectum, & cognitum, δεδοκιμασμένον. nota sunt illa loquendi genera apud M. Tull. *spectata virtus, spectata fides, spectata nobilitas*, quæ translata sunt ab histrionibus, & gladiatoribus. Terent. in Andr. *enimuero spectatum satis putabam, & magnum exemplum continentiæ.* pertinet etiam interdum ad nummos. Plaut. in Persa. *Non hercle quos nunc hoc dem spectandum, scio.* Ouid. 1. de Trist. eleg. 4. *Scilicet vt fuluum spectatur in ignibus aurum, Tempore sic duro est experienda fides.*

ET DONATVM IAM RVDE] liberati gladiatores, rude donabantur. M. Tull. Philip. 2. *Tam bonus gladiator rudem tam cito accepisti?*

ITERVM ANTIQV. M. IN CL. L.] translatio sumta à gladiatoribus. significat autem per ludum antiquum, versus lyricos, atque amatorios, & fortasse etiam Satyras, & omne genus versuum. Iam hoc genus loquendi *quærit includere*, Horatio vsitatum, vt annotauimus ad Od. 15. libr. 1.

VEIANIVS] gladiatoris nomen.

HERCVLIS AD POSTEM FIXIS] Herculi consecratis, & ad eius ædem suspensis. Nam qui artem aliquam desinebant, eius artis instrumenta eiusdem artis præsidi Deo sacrabant, & in eius Dei templo suspendebant. Virgil. Melibœo, *Hic arguta sacra pendebit fistula pinu.* per postem autem templum significatur. Virg. Æneid. 5. *Neptuni sacro Danais de poste refixum.*

LATET ABDITVS AGRO] delitescit in agro, arte armorum ludicra omissa.

NE POPVL. EXTR. TOTIES] id est, ne toties populo supplicet, vt eum libertatem exoret. sed potêstne sæpius exorari, seu obtineri libertas? eueniebat interdum, vt boni gladiatores, tametsi à populo libertatem obtinuissent, tamen propter excellêtiam, in ludum iterum, atque iterum reuocarentur, atque adeò retraherentur. quam explicationem si probabimus, intelligitur hæc esse dicta ad laudem Veianij, tamquam boni gladiatoris: & ita Acro & Porphyrio. Sed mihi magis placet Turnebi, viri ingenio & doctrina excellentis, sententia: qui hunc locum sic explicat: ne Veianius à pari suo victus, & ita iam ab eo iugulandus, à populo supplex salutem petat: quam quidem sæpius victus Veianius, sæpenumerò exorauit. & ita malus gladiator fuit. Iam locus, in quo gladiatores decertabant, arena appellabatur. *extremam* autem dixit, quia ab extrema parte arenæ boni, & victores gladiatores à populo libertatem, mali, & victi, salutem petere solebant. Sed non dissimulabo lectori, me repperisse scriptū in plerisque libris manu script. *exornet*: vbi alij habent *exoret*. quæ fortasse vera & recta scriptura est, hancque quidem vulgatæ anteponit Simeo Bosius. *exornet* autem, vt reperi annotatum in duobus libr. manu scr. id est, ludo decoret. gladiatores enim dabantur populo: ex quo munus gladiatorium.

PVRGATAM] sic Plautus mil. glor. *Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus.* contrà epist. prox. *Auriculas cithara collecta sorte dolentes.*

PVRG. CR. Q. PERS. AVREM] id est, qui me crebrò moneat non auersum à monitis. *personet aurem* autem idem valet. quod per aurem sonet: quale est illud Od. 7. lib. 2. *quis vdo Deproperare apio coronas, Curátve myrto?* pro eo, quod est, de vdo apio properare coronas curat, aut myrto. cuius generis aliquot exempla ad illum locum collegimus. alioqui *personare* verbum est absolutum & compositum: quod cum sexto casu iungi solet, vt Od. 17. lib. 1. *dulci Tyndari fistula valles, & vstica cubantis Læuia personuere saxa.* & M. Tull. in Pisonem. *cum collega tui domus cantu, & cymbalis personaret.* vide plura ad Odam illam 17. lib. 1. Videtur autem hic locus non absimilis illi Platonico in Critone, in extr. vbi Socrates posteaquam leges fecit loquenteis, multáque dicenteis, quam obrem Socrates non debeat mortem fugere, sed sententiæ iudicum obtemperare, subiungit hæc ταῦτα, ὦ φίλε ἑταῖρε Κρίτων, εὖ ἴσθι ὅτι ἐγὼ δοκῶ ἀκούειν, ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες τῶν αὐλῶν δοκοῦσιν ἀκούειν· καὶ ἐν ἐμοὶ αὕτη ἡ ἠχὴ τούτων τῶν λόγων βομβεῖ, καὶ ποιεῖ μὴ δύνασθαι τῶν ἄλλων ἀκούειν: Hæc scito amice Crito, me mihi audire videri, quemadmodum Bonæ deæ aut Bacchi sacerdotes tibias sibi videntur audire. Etiam hic sonus horum verborum meis auribus insonat, & facit, ne alia audire possim.]

SOLVE SENESCENTEM] huc pertinent versus Ennij, *Sicut fortis equus, spatio qui sæpe supremo vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit.* Solue autem, id est, deiunge à curru. Atque ita Homer. λῦσαν ἵππους ἐξ ὀχέων: vt il. ω. Λύσας ἐξ ὀχέων: & item sæpe alibi.

ILIA DVCAT] ægrè spiritum ducat, spiritus difficultate laboret, ilia trahat, vt loquitur Plin. lib. 26. & item Lucanus quodam loco: anhelet, propterea scilicet, quòd septem illa Circi spatia decurrere non possit.

VERSVS, ET CETERA LVDICRA] omnes ferè per versus, & ludicra, carmina lyrica significari

significari putant. Nō desunt tamen, iique docti, qui etiam Satyras in numero scriptorū ludicrorum habent, multóque adeo magis, quàm Odarū libros. Sic enim disputant illi, Satyrarum locutio sermo merus est, nihilq; ex Satyris Horatius, prȩterquàm risum legentium, quærit. Præterea duobus locis satis aperte declarat, Satyras scriptionis genus esse ludicrum: vno, qui est Sat. 10. lib. 1. *hæc ego ludo, Quæ nec in æde sonent, &c.* altero, qui est Satyr. 5. eiusd. *vbi quid datur oti, Illudo chartis.* Ego iudicium meum non interponam. hoc tātùm dicam, in Satyris multum quidem inesse vrbanitatis, & comitatis, & ioci: sed Horatium tamen, dum ridere, & iocari, & ludere videtur, plerúmque in eis res serias agere: hic autem satis planè (vt mihi quidem videtur) quid sentiat, verbis exprimere, atque eloqui, nempe se versuum faciendorum finem facere, iocos omneis, amores, conuiuia, nugas, res omneis ludicras denique omittere, seséque totum ad philosophiam, tanquam vitæ superioris emendatricem, & omnium virtutum, vitæque adeò beatæ effectricem, conferre in animo habere: quibus consentaneum est illud in epist. 2. lib. 2. in extremo. *Nimirum sapere est abiectis vtile nugis: Et tempestiuum pueris concedere ludum, Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis: Sed veræ numerósque, modósque ediscere vitæ.* Idem cadem epist. duabus antè pagellis, ait annos, & ætatem ingrauescentem sibi eripuisse *iocos* omneis *Venerem, conuiuia, ludum, tendunt* prætereà (inquit) *extorquere pöemata.*

Atqve decens] atque honestum, seu decorum. τὸ καλὸν καὶ πρέπον. ἢ πρεπῶδες.

Omnis in hoc svm] totus in hoc sum. sic Sat. 9. lib. 1. *Nescio quid meditans nugarum, totus in illis.* Nam omnem hic posuit pro toto. Sic Homerus, Ιλ. λ. πᾶς δ' ἄρα χαλκῷ Λάμφ', ὥστε στεροπὴ id est, omnis vtrique ferro Splendebat, vt fulgur. sic idem Horat. Od. vlt. lib. 3. *Non omnis moriar, multáque pars mei Vitabit Libitinam, &c.*

Condo, et comp. qvæ m. &c.] non dicit, se ea scribere, quæ mox in lucem edere, & diuulgare possit, sed ea congerere, & recondere in animo, quæ mox ad vsum suum, & ad rectè, sapienter, & virtuti conuenienter viuendi facultatem sumere, & depromere queat. allegoria est ducta ab agricolis, qui fructus perceptos, & frumentum condunt. M. Tull. in Catone maiore. *non serendis, non percipiendis, no condendis fructibus.* vel ab iis, qui in penu, seu in apotheca recondūt res ad victum necessarias, quas suo tempore depromant: & quibus, cùm opus sit, vtantur. vt epist. 2. huius lib. *valeat possessor oportet, Si comportatis rebus bene cogitat vti.* His adde exemplum formicæ, quod est Sat. 1 lib. 1.

Qvo me dvce] quo duce, id est, quo auctore, & principe, τινι ἀρχηγέτη.

Qvo lare] qua familia: seu quo familiæ duce. erant enim plures philosophorum familiæ, vt familia Platonis, & Academicorum, familia Aristotelis, & Peripateticorum, Zenonis, & Stoicorum, &c. familiæ autem dicebātur, quia quemadmodum qui sunt eiusdem familiæ, eiusdem sunt nominis, atque adeo cognominis: ita qui eundem in Philosophia ducem atque auctorem sequuntur, communi nomine, seu cognomine appellantur: vt Zenonis discipuli & sectatores, Stoici: Arcesilæ, noui Academici: Aristotelis Peripatetici: Aristippi, Cyrenaici. sic Od. 29. lib. 1. *Socraticam domum* dixit, pro familia Academica, & iis, qui à Socrate orti sunt.

Nvllivs addict.] videtur significare se esse Academicum, quorum est nulli rei assentiri, qua de re M. Tull. lib. de finibus. Sed quòd ait se nullius in verba magistri iurasse, idem ferè dicit M. Tull. aliis verbis, in procem. lib. 4. Tuscul. *nos institutum tenebimus, nullísque vnius disciplinæ legibus astricti, quid sit in quaq; ce maxime probabile, maxime requiremus.* Idem in procem. lib. 2. notans, ac describens eos philosophos, qui vni disciplinæ sese dediderunt, eodem verbo vtitur, quo Horat. *nos ipse ipsos redarguι, refellique patiamur, quod iy ferunt iniquo animo, qui certis quibusdam, destinatisq; sententiis quasi addicti, & consecrati sunt, eáque necessitate constricti, vt etiam, quæ non probare soleant, ea cogantur constantiæ causa defendere.* In voce *addictus* quidam subintelligunt *sum*, sed minùs rectè. nā pertinet ad verbum *deferor*, quod sequitur. Addicti autem propriè dicebantur debitores, qui, cùm damnati iudicatum soluere non possent, nexi, creditoribus in seruitutem addicebantur.

Ivrare in verba] suprà Od. 16. epod. *Sed iuremus in hæc.* & Od. 15. *In verba iurabas mea.*

Qvò me cvmqve rapit, &c.] tralatio perpetua est à nauigantibus ducta. significat, se seruire temporibus, id est, pro natura, & ratione temporum hanc, vel illam disciplinam, non semper vnam, eandémque sequi ac probare.

Agilis] quasi ad agendum promtus, & expeditus, πρακτικός, vt epist. ad Loll. 2. hoc libro, *agilem, nauámque remissi.* & epist. ad Iul. Flor. eod. lib. *Quæ circumuolitas agilis thyma?*

Et mersor civilib. vndis] idem dicit. significat enim, se interdum Stoicorum, aut Peripateticorum disciplinam colere, ac probare, qui sapientem à reip. administratione non auocant, vt mox ex M. Tullio ostendemus: interdum Cyrenaicis & Epicureis assentiri, qui sapientem ad remp. accessurum negant. M. Tull. in orat. pro Sext. de Epicuro, *sapientem omnia sua causa facere, remp. capessere hominem bene sanum non oportere.* *mersor* autem scriptum reperi in trib. cod. Vat. & Iann. Clericano, Nicotianis, Russard. & sanè magis conuenit *vndis* hoc verbum, quàm *versor*, sicferè Catull. ad Manlium, *Accipe, quem merser fortunæ fluctibus ipse.*

Vir. veræ cvst.] quales sunt Stoici, qui summum bonum, & vitam beatam in virtute ponunt: aiúntque etiam sapientem ad remp. administrandam accessurum. M. Tullius lib. 3.

de finib. sub Catonis persona, *Cum autem ad tuendos, conseruandósque homines hominem natum esse videamus: consentaneum est huic naturæ, vt sapiens velit gerere, & administrare remp.* [Quidam hic legi volunt, *Virtutis verè custos*. Non desunt qui hoc modo, *Virtutis verus custos*.]

NVNC IN ARIST.] à quo Cyrenaica disciplina manauit. M. Tullius Offic. 3. *Atque ab Aristippo Cyrenaici, atque Annicerij nominati omne bonum in voluptate posuerunt, &c.* de quo plura dicemus ad epist. ad Scæuam, hoc lib.

SVBIVNGERE] sic habent tres lib. Vatic. & item Iann. Faer. Tornes. Rain. Card. Clericanus, Nicotiani, Rullard. quam scripturam probo, vt germanam, & veram, reiecta altera, vt supposititia: quamuis & verbum *summittere* sciam huic sententiæ cõuenire. Sed quomodo Aristippus res sibi subiungebat, non se rebus? eò quòd nulli certo generi vitæ, nullo certo vestitui, nec cultui addictus, aut alligatus erat: sed liberè, & sine vllo reprehensionis metu pro tempore, hunc, vel illum vitæ cultum sequebatur ac probabat: vt epist. 17. eod. lib. *Omnis Aristippum decuit color, & status & res, Tentantem maiora, fere præsentibus æquũ, &c.* paullo pòst de eodem, *Alter purpureum non exspectabit amictum, Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet, Personámq. feret non inconcinnus vtrámque.* Atque hæc nuper mihi indicauit Simeo Bosius Lemouix.

VT NOX LONGA] similitudo, seu παραβολὴ multiplex, ducta ab amantibus: ab iis, qui suas operas locarunt, quique operas dant diurnas mercede conducti: & à pupillis, quos matris custodia coërcet.

NOX LONGA.] Artemidorus τοῖς λυπουμένοις τι καὶ μεριμνῶσιν ἅπασα νὺξ ἔοικε φαίνεσθαι μακρά: id est, iis, qui molestiis & curis sollicitantur, nox omnis longa videtur esse.]

AMICA] ἑταίρα, vt epistol. ad Vallam eod. lib. *Quod me Lucana iuuenem commendes amicæ.* [M. Tull. lib. 2. de Diuinatione. Alcibiades cùm esset proiectus, inhumatus, ab omnibúsque desertus iaceret, amica corpus texit suo pallio.]

OPVS DEBENTIB.] iis, qui conducti sunt, vt opus faciant.

MORANTVR] id est, retardant.

SIC MIHI TARDA FL.] ἀνταπόδοσις. tarda fluunt. i. tardè eunt, tarda sunt, seu videntur. tralatio à fluminibus. tale illud, *Tempora labuntur, &c.*

AGENDI NAVITER ID, QVOD, &c.] philosophandi. nam sapientiæ studiũ æquè pauperibus, ac diuitibus prodest, eiusdémque neglectio æquè pueris, ac senibus nocet.

RESTAT, VT HIS EGO ME, &c.] cùm impeditus duris temporibus, & potentiorum, ac principum amicitia non possim operam omnem in studium sapientiæ conferre, restat vt his primordiis, & elementis philosophiæ me contentũ esse oporteat.

NON POSSIS OCVLOS] à simili. Et si aliquis (inquit) tantùm oculorum aciem intendere, seu contendere nõ possit, quantũ Lynceus, non tamen oculorum morbum negligere debet. *Contendere oculo* autem in omnibus quidem libris manuscriptis scriptum reperi, (nisi quòd in vno videbatur deletum fuisse *s.* post *o.* in voce *oculo*) non potui tamen non probare Ioannis Passeratij coniecturam, qui putat legendum potiùs, *oculos*, vt dicimus contendere neruos, vires, aciem oculorum. Quin ego cùm diligentiùs attendi, contendo legendum esse *oculos*. Quemadmodum enim Latine dici non potest, *non possis oculo tantum certare, quantum Lynceus*: ita neque, *tantum contendere oculo, quantum Lynceus*. Confirmari potest hæc lectio auctoritate Afran. Homin. *Contendit oculos, derepente abit calo*: & Attij, Tereo. *video ego te, mulier, more multarum vtier, Vt vim contendas tuam ad maiestatem viri.* Sed quid pluribus testimoniis opus est? vnus Lucretius erit nobis instar omniũ. Sic igitur politissimus ille scriptor lib. 1. *Primum Graius homo mortaleis tendere contra Est oculos ausus, &c.* sic enim legendum, & ita scriptum esse à Lucr. testantur grammatici veteres: & ita edendum propediè curabo, quamuis priorib. editionibus religione quadam impeditus, id facere non sim ausus.

LYNCEVS] de Lynceo notissima fabula est, eum vsque adeo ceteris oculorum acie præstitisse, vt, quæ apud inferos agerentur, videret. sed plura de eo diximus ad Sat. 2. lib. 1.

INVNGI] quidam libri vet. habent *inungui*.

NEC, QVIA DESP. INVICTI. &c.] Glyconem athletam, aut pugilem fuisse verisimilius est quàm gladiatorem. De quo nihil equidem me le[illegible] memini: de Glaucone multa memoriæ prodita sunt. commemorat eum Demosthenes in Oratione περὶ στεφάνου: de eodem multa Suidas.

NODOSA] quæ veluti nodis quibusdam vsum manuum, & articulorum impedit, cessantem morbum appellat epist. 15. eiusd. lib.

EST QVADAM PROD. TEN.] licet vsque ad certum aliquem finem progredi, si non licet superare, aut transgredi. in tribus codic. Vatic. & Torn. & aliquot aliis, scriptum est, *Est quodam*, ex qua scriptura feci *Est quàdam*, quæ sine dubio vera est.

VERBA ET VOCES] id est, carmina, & cantiones, &, (vt Græci vocant) ἐπῳδαί: sed significat ἀλληγορικῶς sermones philosophicos. M. Tull. ἐπῳδὰς quas appellant Græci, cantiones videtur nominare in libr. de claris Orator. *Cum ego pro Titinia Cotta perorauissem: ille* [Curio] *contra me pro Seruio Næuio diceret, subitò totam causam oblitus est, idque veneficiis & cantionibus Titiniæ factum esse dicebat.* Horatius hic voces, alibi carmina appellat, vt & Virg. Pharmaceutria: *Carmina vel cælo possunt deducere lunam.* Tibullus cantus lib. 1. eleg. 8. *Cantus vicinis fruges traducit ab agris: Cantus & iratæ detinet anguis iter.* sic nutrix illa apud Euripidem in Hippolyto, Phædram amore Hippolyti

polyti captam, & ex eo amore grauiter laborantem consolans dicit, voces esse nonnullas, & quædam carmina, quibus illa ægritudinem suam leuare possit, his verbis, εἰσὶ δ᾽ ἐπῳδαὶ, καὶ λόγοι θελκτήριοι· φανήσεταί τι τῆσδε φάρμακον νόσου, id est, sunt autem voces, seu cantiones, & sermones, ad mulcendum compositi. Reperietur aliquod huius morbi remedium. Veteres autem tantam vim in huiusmodi carminibus, seu cantionibus inesse putabant, vt eas etiam morbis, & vulneribus mederi nullis narrent. Itaque Homerus ὀδ. τ. sanguinem ex eo vulnere, quod Vlyssis femori aper infixerat, manantem, facit ἐπῳδῇ, id est, carmine, seu cantione, & quibusdam vocibus cohiberi, his verbis, Ὠτειλὴν δ᾽ Ὀδυσῆος ἀμύμονος ἀντιθέοιο Δῆσαν ἐπισταμένως, ἐπαοιδῇ δ᾽ αἷμα κελαινὸν Ἔσχεθον, id est, vulnus autem Vlyssis omni culpa carentis, & diis comparandi, obligarunt scienter: carmine autem sanguinem nigrum repressērunt. Et Pindarus πυθ. γ. ᾠδ. cum exposuisset, Æsculapium Chironi in disciplinam esse traditum, vt ab eo medendi scientiam disceret, atque ad Æsculapium postea conuenire & concurrere solitos, qui aut morbis infecti, aut vlcero si, aut saucij essent, tum, aut tremuli, cum fuissent Æsculapio artis præclara, vt quotquot ad se venirent ægri, aut debiles, aut vulnerati, omnes malis ac laboribus leuatos abs se dimitteret, alios carminibus curans, alios potionibus, alios pharmacis, & medicamentis foris admotis, alios adhibita sectione. verba Pindari sunt hæc, τοὺς μὲν μαλακαῖς ἐπαοιδαῖς ἀμφέπων, τοὺς δὲ προσανέα πίνοντας, ἢ γυίοις περάπτων πάντοθεν φάρμακα, τοὺς δὲ τομαῖς ἔστασεν ὀρθούς. Idem ὀλ. ν. Νεμ. ἐπαοιδαῖς δ᾽ ἀνὴρ νόσων καί τις κάματον θῆκεν, id est, carminibus autem, seu cantionibus quispiam doloris sensum ademit. Habuit, & Medea suas ἐπῳδὰς, de quibus Pausan. in Corinth. Plato quoque in Euthydemo eorum artem, qui orationes componunt, cum arte excantatorum comparat, quia, quemadmodum hæc viperas, phalangia, scorpios, & huiusmodi animalia pestifera, & morbos lenit, ac permulcet: ita illa iudicum, contionis, & multitudinis animos delinire solet. verba Platonis sunt hæc, ἡ μὲν γὰρ τῶν ἐπῳδῶν ἐχέων τε καὶ φαλαγγίων καὶ σκορπίων, καὶ τῶν ἄλλων θηρίων τε καὶ νόσων κήλησίς ἐστι· ἡ δὲ δικαστῶν τε, καὶ ἐκκλησιαστῶν, καὶ τῶν ἄλλων ὄχλων κήλησίς τε, καὶ παραμυθία τυγχάνει οὖσα.

LAVDIS AMORE TVMES? φιλοτιμεῖς, ambitiosus es, ambitione laboras. ap. o verbo vsus. At, ad expellendum ambitiosi morbum.

PIACVLA] καθάρματα. sup. lib. 1. Od. xxviij. *Neque piacula nulla resoluent.*

TER] τρίς. n in...usque pe...ctus, vt annotauimus ad Od. 1. lib. 1.

PVRÈ] sacra enim omnia debent tractari à puris. At philosophi ... facrum est: & libri philosophici, sacri sunt. Qui ... ad eorum lectionem accedere debet, illotis, & impuris ma-

A nibus: hoc est, animo impuro. ideircò dixit *pure lecto.*

RECREARE] ἀναζωπυρῶ. Satyr. 2. lib. 2. *Seu recreare volet tenuatum corpus.* & 4. eiusd. *Tostis marcentem squallentem recreabis, & Afra Potorem cochlea.*

AMATOR] ἐραστής. *amator* (inquit Donat.) *corporis est, amicus animi.*

NEMO ADEO FERVS EST] nemo adeò vitiosus est, qui in virtutem consequi nemo adeò immanis & ferus, qui non exuere feritatem, & humanitate expoliri possit. Est autem vsus duabus translationibus, quæ mutuo non respondent, *ferus*, & *mitescere*, cùm fera, id est, ... c. 2. mansue-

B scant potiùs, ... cicurentur ... acerba mitescant. præterea in voce *culturæ* alia translatio inest: qua & M. Tull. vsus est Tuscul. 2. *cultura porro animi philosophia est.* Theognis autem ait, animi morbos nulla medicina sanabiles esse. quod si Deus (inquit) hanc medici vim, ac facultatem dedisset, vt vitium tollere, & malam mentem sanare possent, magnam mercedem ferrent.

[PATIENTEM COMMODET AVR.] sic locutus est Arnob. lib. 4. aduersus genteis, *Vos aureis patientes ... commodatis, &c.*]

VIRTVS EST VITIVM FVG.] Quinctil. lib. 9. cap. 3. vbi disputat de figuris verborum, ita hunc locum explicat. *Interim etiam dubitari potest, cui simile vitio sit schema: vt in hoc. Virtus est vitiū fugere. Aut enim partes orationis mutat ex illo. Virtus est fuga vitiorum: aut casus ex illo, virtutis est vitium*

C *fugere.* Lucilius apud Lactantium Firm. multo plura in definitionem virtutis inclusit. sic enim ille, *Virtus, Albine, est pretium persoluere verū Queis in versamur, queis viuimus rebus potesse: Virtus est homini, scire id, quod quæque habeat res: Virtus scire homini rectum, vtile, quid sit honestum: Quæ bona, quæ mala item, quid inutile, turpe, inhonestum: Virtus quærendæ rei finem scire, modumque: Virtus diuitiis pretium persoluere posse: Virtus id dare, quod re ipsa debetur honori, Hostem esse, atque inimicum hominum, morumque malorum, Contra defensorem hominum, morumque bonorū: Magnificare hos, his bene velle, his viuere amicum: Commoda præterea patriæ sibi prima putare: Deinde parentum, tertia iam, postremaque nostra.*

EXIGVVM CENSVM] infrà epist. 7. eiusdem lib. *Præconem tenui censu.* & Od. 13. lib. 2. *Pri-*

D *marius ille censu, erat breuis.* vbi quid sit census, docuimus.

TVRPEMQVE REPVLSAM] cur turpem? quia turpe est petiisse magistratum, & non obtinuisse. sed M. Tull. in orat. de Harusp. respon. eos repulsos esse dicit, non qui aliquando honorem vitio ciuitatis, non suo, non sunt adsecuti. *nam ab quidem* (inquit) *multi sæpe optimi, atque honestissimi viri ... Repulsi sunt ij, quos ad omnia progredientes, quos munera contra leges gladiatoria parantem, quos apertissime largientem non solum alieni, sed etiam sui, vicini, tribules, vrbani, rustici repulerint.* Hæc ... tur dumtaxat repulsa, Ciceronis sententia, turpis est. est & sordida, & eius expers virtus est:

vt Oda 2. lib. 3. *Virtus repulsæ nescia sordidæ, in-Con-taminatis fulget honoribus.* A

CAPITIS QVE] id est, & corporis. ex parte corporis nobilissima ac præstatissima totum corpus intelligitur. Sic sæpe Homerus, Virgil. & item alij.

IMPIGER EXTR. CVRR. MER.] nauigas ad Indos. nam currere, & cursum, ad nauigationem pertinere: & currum pro naui vsurpari suprà ostendimus. mercatores autem (ἐμπόρους nominant Græci) à mercibus & mercando sunt appellati, quòd merces aliunde petant, siue emẽtes, siue permutantes, quas in patriam suam deportent, vt eas pluris distrahant. cui rei multùm dissimilis est negotiatorum ratio. negotiantur enim vel arando, vel pascendo, vel pecunijs occupandis, vel vectigalibus conducendis. *Impiger* autem nomen est adiectum ad verbi vim adiuuandã atque augendam: quasi *impiger curru* dictum sit pro impigrè curris. B

PER MARE, PAVPERIEM FVGIENS] &c.] Theognidem videtur expressisse: χρὴ γὰρ ὁμῶς ἐπὶ γῆν τε, καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης Δίζεσθαι χαλεπῆς, Κύρνε, λύσιν πενίης id est, oportet enim similiter & super terram, & super lata terga maris paupertatis solutionem, seu liberationem Cyrne quærere. Idem alibi non solùm per mare currendum censet, vt paupertatem fugiamus, verùm etiam in mare desiliendum, & ex altis, ac præruptis saxis præcipitandum, his verbis, Ἣν δὴ χρὴ φεύγοντα καὶ ἐς μεγακήτεα πόντον Ῥιπτεῖν, καὶ πετρῶν, Κύρνε, κατ' ἠλιβάτων. C

PER IGNEIS] per ignem, seu per igneis ire dicuntur, qui quippiam magno cum sui capitis periculo moliuntur. Aristoph. in Lysistrata κἂν μὲν χρῇ διὰ τοῦ πυρὸς, ἐθέλω βαδίζειν. etiam si me opus sit per ignem, volo ire. Hom. ἰλ. κ. τούτου δ' ἑσπομένοιο καὶ ἐκ πυρὸς αἰθομένοιο Ἄμφω νοστήσαιμεν, ἐπεὶ περὶ οἶδε νοῆσαι, id est, Hoc autẽ (Vlysse) comitante vel ex igne ardẽte nos ambo incolumes reuertamur: quoniam supra omneis mortaleis est intelligens. M. Tull. Tuscul. lib. 2. in extr. *Quid de nostris ambitionibus, quid de cupiditate honorum loquar? quæ flamma est, per quam non cucurrerint ij, qui hæc olim punctis singulis colligebant?* D

NE CVRES EA, QVÆ, &c.] hæc est huius loci sententia, vt rem familiarem augeas, paupertatémque fugias, terras omneis, & maria omnia peragras: vt non cures aurem, & vt contemnas ea, quæ stultè admiraris, & concupiscis, quales sunt diuitiæ, honores, opes, potentia: discendi laborem perferre non vis, nec prudentiori, sapientiorique credere? *ne* hoc loco valet vt non, ne quis putet prohibendi vim habere: estque hic ordo verborum, non vis discere, & audire, & meliori credere, ne cures, id est, vt desinas curare, seu vt ne cures ea, quæ immeritò & insipienter miratis & exoptas? nempe bona externa.

QVIS CIRC. P. ET CIRC. COM. PVGNAX MAGNA COR. CONTEMN.] Quis homo pugnax, & vir fortis, in paruis, & vulgaris certaminibus ætatem suam consumere, viresque conterere velit: certamina autem nobilissima, qualia sunt Olympica, contemnat, præsertim cui vincendi spes proponatur, conditióque feratur non magno admodum laborare sulcepro? profectò nemo. Ita stultarum est pecuniarum, & inanissimarum rerum gratia totam vitam in molestissimis curis, ac laboribus traducere: animorum autem sanandorum, & sapientiæ parandæ causâ discendi laborem perferre nolle. M. Tull. in orat. pro Flacco ait iocans, & Græcos irridens, Olympicorum certaminum victoriam Græcis maiorem, & gloriosiorem fuisse, quàm Romanis triumphum. Et Plato Olympionicarum vitam pro beatissima posuit, libr. 5. de rep. vbi enumeratis ijs commodis, quibus fruentur: & incommodis, quibus liberabuntur ciues ij, quibus inter ipsos bona fuerint communia, subijcit. ab his igitur malis omnibus erunt liberi, vitamque viuent Olympionicarum vita beatiorem. verba Platonis sunt hæc, ζήσουσί τε τῦ μακαριστοῦ βίου, ὃν οἱ ὀλυμπιονῖκαι ζῶσι, μακαριώτερον. *coronari Olympia* autem, genus est loquendi Græcum, pro coronari Olympiorum nomine. sic enim loquuntur illi, στεφανοῦσθαι Ὀλύμπια. Simonides, Ἴσθμια, δὶς Νέμεα, δὶς Ὀλύμπια ἐστεφανώθην, id est, isthmia, bis Nemea, bis Olympia coronatus sum. ex Hephæstione: quem locũ mihi indicauit Simeo Bosius.

SINE PVLVERE] sine labore, Græci ἀκονιτὶ dicunt. Pausan. Ἠλιακ. β. τότε μὲν δὴ τῦ Παγκρατίου τὴν νίκην ἀνὴρ ἐκ Μαντινείας Δρομεὺς ὄνομα πρῶτος, ὃν ἴσμεν, ἀκονιτὶ λαβεῖν λέγεται. Tunc igitur Pancratij victoriam vir Mantineus, nomine Dromeus, seu Cursor primus, quem quidem sciamus, sine puluere consecutus esse dicitur. & Lucianus in dialog. quodam, ἀκονιτὶ κρατήσομεν, id est, sine puluere vincemus. Horatius Oda 1. lib. 1. *Sunt quos curriculo puluerem Olympicum Collegisse iuuat, &c.*

DVLCIS PALMÆ] dulcis victoriæ. M. Tull. accus. lib. 5. *Ipse autem triumphus quamobrem omnium triumphorum gratissimus populo Rom. fuit, & iucundissimus? quia nihil est victoria dulcius.* Sed licet etiam dicere Horatium palmæ naturam spectasse, cuius fructus gustatu dulcis est, dulcis medulla, quæ appellatur. lege Plinium lib. 13. cap. 4.

VILIVS ARG.] argento carius est aurum: vilius, εὐτελέστερον.

O CIVES CIVES] Epanaphora.

VIRTVS POST NVMMOS] huc pertinet illud Phocylidis, quod refert Plato lib. 3. de rep. his verbis, φωκυλίδου γὰρ, ἦν δ' ἐγὼ, οὐκ ἀκούεις πῶς φησὶ δεῖν, ὅταν τῳ ἤδη βίος ᾖ, ἀρετὴν ἀσκεῖν; id est, Phocylidem (inquam) nõ audis, quemadmodum dicat, cùm alicui suppetunt viuendi

viuendi facultates, tum virtutem colere, atque exercere oportere?

IANVS SVMMVS AB IMO] via quædam à Iani templo, seu à duobus Ianis, qui positi erant in foro Romano, non longè à Puteali, Romæ Ianus summus, medius, infimus, fuit appellata, in qua trapezitæ, & fœneratores habitabant. M. Tull. offic. lib. 2. in extremo, *sed toto hoc de genere, de quærenda, de collocanda pecunia, etiam de vtenda, commodiùs à quibusdam optimis viris ad medium Ianum sedentibus, quàm ab vllis philosophis vlla in schola disputatur.* & Philipp. 6. *Iani medius in Antonij clientela sit? quis vnquam in illo Iano inuentus est, qui L. Antonio mille nummûm expensum ferret?* erat autem templum Iani in foro Romano: vt & duo Iani: à quibus Ianum summum, & Ianum imum, & Ianum medium esse dictos, verisimilius est, quàm à Iani templo.

PRODOCET] sic est legendum, & ita scriptum reperi in trib. cod. Vatic. & Rain. Card. Iann. Faer. Torn. *prodocere* autem est foris, & palàm, & publicè docere. *pro* enim, vt alibi admonuimus, sæpe idem valet in compositione, quod foris, seu foras, & palàm.

RECINVNT] id est, iterum atque iterum canunt. Od. 12. libr. 1. *cuius recinet iocosa nomen imago?* & Od. 28. lib. 3. *Tu curua recines lyra Latonam, &c.*

DICTATA] tralatio est à magistrorum dictatis. epist. ad Loll. 2. huius libr. *Sic iterat voces, & verba cadentia tollit, Vt puerum credas sæuo dictata magistro Reddere.* M. Tull. de finib. 4. *quæ quidem res efficit, ne necesse sit iisdem de rebus semper quasi dictata decantare.* Idem ad Q. Frat. libr. 3. *Præsertim cum illam orationem nemo lecturus sit: meam in illum pueri omnes tanquam dictata, perdiscant.*

LÆVO SVSPENSI LOCVLOS] hic versus reperitur sat. 6. lib. 1.

SI QVADRING. SEX SEPT. MILL. DES.] id est, si quadringẽtis millibus sestertiûm, qui census erat equestris, sex, aut septem millia desunt, non eris eques: at plebs eris, id est, de plebe, seu plebeius: beatè autem viuere licet, etiam si quis non sit eques. Nonnulli libr. vet. habent, *Sed quadring.* quam scripturam si probabimus, erit obiectio. sunt qui habent *desint*: & tum erit concessio. Iam *sex septem* dictum pro sex, aut septem sic M. Tull. ad Attic. lib. 10. ep. cuius principium est, *Et si res ipsa monebat, &c. quippe qui florentissimus, ac nouus VI. VII. diebus ipsi illi egenti, ac perditæ multitudini in odium acerbiss. venerit.* Terent. Eunucho, actu 2. *illum liquet mihi deierare His mensibus sex septem prorsum non vidisse proximus.* Lucret. li. 4. *Sex etiam septem loca vidi reddere voces.* Sed videntur potiùs hæc verba & distinguenda, & sic esse intelligenda. *Si quadringentis sex, septem millia desunt, &c.* id est, Si quadringentis millibus deest vnum mille. Nam si de quadringentis sex millibus demantur septem millia, remanebunt duntaxat trecenta nonaginta nouem millia. Atque hanc huius loci explicationem magis probo, & item viri docti. in his Iulianus Mediceus, vir clarissimus, idémque castissimis & integerrimis moribus, antistes ecclesiæ Biterrensis. verùm non celabo lectorem, me reperisse scriptum in octo libris manuscr. *Sed quadringentis, &c.* vt paullò antè admonui: quæ scriptura si cui probabitur, sic erunt hæc accipienda, quasi sint eius verba, qui dicat se non posse peruenire ad equestris ordinis dignitatem, quia non habeat quadringenta millia æris: quem voluit esse censum equestris ordinis L. Roscius Otho.

SVNT MORES ET LINGVA, FID.] quidam lib. vet. hab. *sunt mores, est lingua, fidesque.*

[FIDES Q.] quæ pluris est, quàm pecunia, & diuitiæ: vel Demosth. teste or. πρὸς λεπτίνην. cuius verba ascribam. χωρὶς δὲ τούτων, τοῖν τῇ πόλει δυοῖν ἀγαθοῖν ὄντοιν πλούτου τε καὶ τοῦ πρὸς ἅπαντας πιστεύεσθαι μεῖζόν ἐστι τὸ τῆς πίστεως ὑπάρχον ἡμῖν. Εἰ δέ τις οἴεται δεῖν, ὅτι χρήματα οὐκ ἔχομεν, μηδὲ δόξαν ἔχειν ἡμᾶς χρηστὴν, οὐ καλῶς φρονεῖ. Ἐγὼ μὲν γὰρ, εὔχομαι τοῖς θεοῖς μάλιστα μὲν ἡμῖν καὶ χρήματα πολλὰ γενέσθαι: εἰ δὲ μὴ, τό γε πιστοὺς εἶναι καὶ βεβαίους δοκεῖν διαμένειν.]

PLEBS ERIS:] plebeius eris, de plebe eris.

AT PVERI LVD.] quidam lib. veter. habent, *vt pueri lud.*

REX ERIS] vel referendum est ad veterem loquendi consuetudinem, quæ etiam ad nostram ætatem peruenit: *rex sum*: pro, fortunatissimus, & beatissimus sum: vt apud Plautum in Pœnulo. *Rex sum, si ego illum hodie hominem ad me allexero.* sic & Ausonius. *Qui rectè faciet, non qui dominatur, erit rex.* vel ad ludum illum puerorum, qui commeratur à Platone in Theæteto. cuius verba mox ponemus.

HIC MVRVS AHENEVS ESTO] id est, in hac vna re totius vitæ tuæ præsidium sit positum, vt nullius flagitij tibi conscius sis, & ab omni culpa vaces. hæc sit tua arx, tuúmque propugnaculum, nullius turpitudinis tibi esse conscium. Videtur autem spectasse Horatius locum illum Platonis lib. 6. de legibus, vbi dicit Socrates, se Spartæ assentiri, muros in terra iacenteis, esse negligendos, neque deintegro excitandos: laudátque cuiusdam poëtæ dictum, τὸ χαλκᾶ καὶ σιδηρᾶ δεῖν εἶναι τὰ τείχη μᾶλλον, ἢ γήινα, id est, aheneos & ferreos esse muros oportere potiùs, quàm terrenos. significabat autem poëta ille, quisquis fuit. per muros aheneos, viros armatos.

NIL CONSCIRE SIBI, NVLLA PALL.] huc pertinet illud Diphili, ὁ συνιστορῶν αὑτῷ, κἂν ᾖ θρασύτατος, ἡ συνείδησις αὐτὸν δειλότατον εἶναι ποιεῖ: id est, qui sibi ipsi conscius est alicuius mali, etiam si sit audacissimus, conscientia eum facit timidissimum.

ROSCIA DIC SODES, &c.] de lege Roscia sup. diximus ad Od. 4. epod.

AN PVERORVM EST] sic habent duo

publica,qui opus aliquod publicum faciendum, A qui exercitum alendum,ac vestiendum suscipiūt: cuius posterioris exemplum pulcherrimum extat apud T. Liuium libr. 23. ad finem.

SVNT, QVI FRVSTIS, ET POMIS, &c.] captatores: quod genus hominum describit sat. 5. lib. 2. & M. Tull. paradox. ὅτι οἱ σοφοὶ ἐλεύθεροι, &c. his verbis: *hereditatis spes quid indignatis in seruiendo non suscipit? quem nutum locupletis orbi senis non obseruat? loquitur ad voluntatem, quicquid denuntiatum sit, facit, assentitur, assidet, muratur. quid horum est liberi?* Quidam legunt *Crustis, & pomis*, & ita habent aliquot libri manuscr.

EXCIPIÁNTQVE SENES] aptissimum verbum ad exprimendam captatorum calliditatem,ac sollertiam in ambiendis,& colendis senibus orbis. dicimus enim excipere, & exceptare B pisceis. M. Tull. eod. parad. *& videat aliquem summis populi beneficijs vsum, barbatulos mullulos exceptantem de piscina, & pertrectantem, & murenarum copia gloriantem*. vel dicendum potiùs excipere, esse hic insidiosè adoriendo capere, vt excipere aprum venabulo,& excipere è prœlio fugienteis. vide annot. ad Od. 12. lib. 3.

VIVARIA] viuaria, septa quædam loca, in quibus feræ viuæ pascuntur. leporaria appellat Varro, vt refert Gell. lib. 2. cap. 20.

MVLTIS OC. CR. R. FÆN.] i. multi rem suam familiarem occulto fœnore, ex quo intelligendum, non esse legitimum, seu legibus concessum, amplificant: vt ille sat. 2. libr. 1. *Quinas hic capiti mercedes exsecat*. C

VERÙM ESTO ALIIS ALIOS, &c.] verùm (inquit) cùm tot sint hominum capita, & tam varia ingenia, concedendum est, vt alij alijs studijs dediti sint. Quid autem minùs ferendum, quàm vnum, eundémque hominem nunc hoc, nunc illud probare? neque in vna sententia perpetuò manere? neque vnum consilium diutius amplecti? Plato in Gorgia Socratem ita facit loquentem, καὶ τοι ἔγω σε οἶμαι ὦ βέλτιστε, καὶ τὴν λύραν μοι κρεῖττον εἶναι ἀνάρμοστον τε, καὶ διαφωνεῖν, καὶ χορὸν ᾧ χορηγοίην, καὶ πλείστους ἀνθρώπους μὴ ὁμολογεῖν μοι, ἀλλ᾽ ἐναντία λέγειν μᾶλλον, ἢ ἕνα ὄντα ἐμὲ ἐμαυτῷ ἀσύμφωνον εἶναι, καὶ ἐναντία λέγειν, id est, *Atqui equidem arbitror multo præstare lyram mihi disconuenire & discordem esse, & chorum, cui ego præpositus sim, & complures homines mihi non assentiri, sed potius aduersari sua oratione, quàm me, qui vnus sim, à meipso discrepare, mecúmque pugnantia loqui*. D

POSSÚNTNE] secutus sum hîc vnum cod. Vatic. & Ran. Card. nam ceteri non habēt particulam interrogantem *ne*.

BAIIS PRÆL. AM.] Baiiæ, vrbs Campaniæ, aquis calidis nobilitata, ac celebrata: de qua infrà epist. 15. eod. lib. *amœnis* autem, id est, ad se amandas allicientibus.

PRÆLVCET] amœnior est: præstat. Sic *prælucat* dixit Od. 33. li. 1. pro eo, quod est, formosior sit, seu videatur. *cur tibi iunior Læsa prænitat fide?*

LACVS, ET MARE SENT. AM.] quia dies statim eo materiam, cæmenta, ferramenta, & cetera comportari iubet, vt ibi ædificet. Lacus est, qui peremnem & perpetuam habet aquam. Od. 15. lib. 2. *vndique latius Extenta visentur Lucrino Stagna lacu*.

FESTINANTI HERI:] non dixit *properantis, sed festinantis. Nam qui vnum quid maturè transigit, is properat: qui multa simul incipit, nec perficit, is festinat*. Nonius.

CVI SI VITIOSA LIB. F. AVSP.] propterea, quòd olim nihil suscipiebat populus Rom. inauspicatò: alioqui minùs secundos rerum susceptarum exitus, contemtioni religionis ascribebat, sit vt auspicium pro rei gerendæ ratione, & principio sumatur. hoc igitur significat Hor. si diuiti initium huius consilij à vitiosa libidine natum sit: si vitiosa libido, tanquam auis cantu, aut volatu, auspicium ratum fecerit, id est, diuitem impulerit, vt ædificet: statim mutato consilio fabros iubet ferramenta, ceteraque ad ædificandum necessaria Teanum transportare. Teanum Sidicinum, non Apulum, accipiendum est. quorum hoc Apuliæ, illud alterum, etiam Campaniæ oppidum fuit, & ob aquas quoque calidas visendum.

LECTVS GEN. IN AVLA EST?] maritus est? vxor est domi? *lectus Genialis* (inquit Festus) *qui nuptijs sternitur, ex quo etiam appellatur*. M. Tull. in Cluentiana. *lectum illum Genialem, quem biennio antè filiæ suæ nubenti strauerat, in eadem domo sibi ornari, & sterni iubet*. Virg. Æn. 6. *lucent Genialibus altis Aurea fulcra toris*.

NIL AIT ESSE PR. MEL. NIL, &c.] quantum mali afferat mulier, & quæ sint matrimonij incommoda, quæ rursum commoda, & quæ ex vita cælibe nascuntur incommoda, pulchrè explicat Hesiod. in Theog. Omninò pudica & commoda vxor, magnum bonum: impudica, seu peruicax, sæua, & morosa, magnu[m] malum. Atque in hac re Varronis consilium ac præceptum tenendum est, quod refert A. Gellius lib. 1. cap. 17. *Vitium vxoris aut tollendum est, aut ferendum. Qui tollit vitium, vxorem commodiorem præstat: Qui fert, sese meliorem facit*.

IVRAT BENE SOLIS] id est, iurat eos solos, qui vxorem duxerunt, beatos esse. notauimus alibi hoc genus loquendi, *bene esse alicui*.

QVO TEN. VVLTVS M.] ordo est, Quo nodo teneam Protea mutantem vultus, & formam?

PROTEA] ad notissimam de Proteo fabulam pertinent ea, quæ sunt sat. 3. libr. 2. *Effugiet tamen hæc sceleratus vincula Proteus, Cum rapies in ius malis ridentem alienis: Fiet aper, modo auis, modo saxum & cùm volet, arbor*. eius auctor est Homer. Ὀδυσ. λ. Ἀλλ᾽ ἤτοι πρώτιστα λέων γένετ᾽ ἠϋγένειος. Αὐτὰρ ἔπειτα δράκων, καὶ πάρδαλις, ἠδὲ μέγας σῦς. Γίνετο δ᾽ ὑγρὸν ὕδωρ, καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον: quam Virgil. expressit his versib. Georg. 4. *Fiet enim subitò sus horridus, atráque tigris, Squamméusq́;*

A

draco, & fulua ceruice leæna: Aut acrem flamma ſonitum dabit, atque ita vinclis Excidet, aut in aquas tenues dilapſus abibit.

Q V I D P A V P E R ? R.] dixi de diuitum inconſtantia. dicamus nunc etiam de pauperum mobilitate. ride, inquit. ſignificat, pauperum inconſtantiam longè magis eſſe ridiculam, quàm diuitum: quia ſcilicet diuites in rebus ſuis: pauperes in alienis & conductis inconſtantiam ſuam declarant, & expromunt.

M V T A T C Œ N A C V L A,] pauperes, qui non habebant ædeis proprias, in quibus habitarent, cenacula conducebant, id eſt, ſuperiores ædium parteis. Nam diuites, quorum erant ædes locatæ, parteis inferiores vſque ad ſecundum tabulatum ſibi excipiebant, ac reſeruabant: ſuperiores

B

pauperibus locabant.

Æ Q V È N A V S E A T] æquè faſtidioſus eſt: æquè faſtidio afficitur.

P R I V A] ſua, propria. priuos, priuáſque antiqui dicebant pro ſingulis, vt ſcribit Feſtus. Lucretius libr. 4. *In multas igitur voces vox vna repente Diffugit in priuas quoniam ſe diuidit aureis.* Horat. ſat. 5. lib. 2. *turdus, Siue aliud priuum dabitur tibi: deuolet illuc, Res vbi magna nitet domino ſene.* Iterum Lucret. lib 5. *Aera nunc igitur dicam, qui corpore toto Innumerabiliter priuas mutatur in horas.* T. Liuius libr. annalium 30. *ſenatuſconſultum in hæc verba factum eſt, vt priuos lapides ſilices, priuáſque verbenas ſecum ferrent.*

C

S I C V R T A T V S] curtatus capillos, helleniſmus eſt, quale eſt *odoratus capillos*, & alia ſexcenta. reclamantibus ferè omnibus libris manu ſcriptis, qui habent *curatus*, ego vulgatam ſcripturam tenui, curtatus.

I N Æ Q V A L I T O N S O R E] ex efficiente effectum intellige. capilli igitur ab inæquali tonſore decurtati, intelligendi ſunt inæqualiter decurtati: quemadmodum infrà epiſt. ad Mæcen. 3. huius lib. per textorem exiguæ togæ, exiguam togam ſignificat. *Exiguæque togæ ſimulet textore Catonem.*

S I F O R T È S V B V C. P E X Æ T R I T A] ſi ſubucula mea trita eſt, tunica autem comta, elegans, munda, atque ita veſtitus incedo, rides,

D

quaſi hoc cultus genus ineptum ſit, & indecorum propter inæqualitatem, & diſcrepantiam. pexum oppoſuit trito. pexæ veſtes, lanoſæ, villoſǽque ſint neceſſe eſt, nempe tales, vt in eis neque ſtamen, neque ſubtemen appareat: & à pectendo, vel à pectine ſunt appellatæ: à quibus pexati, qui pexis veſtibus amicti ſunt. Mart. *Pexatum pulchrè rides mea Zoile trita.* vnde pexitas, id eſt, vt ita dicam, villoſitas. Plin. lib. 11. cap. 24. *quàm non ad hoc videtur pertinere cribrata pexitas telæ, & quadam politura arte ipſa per ſe tenax ratio tramæ?*

Æ S T V A T] commouetur, & agitatur animi perturbatione, & inconſtantia. tralatio ducta eſt à maris æſtibus nunc accedentibus, nunc recedentibus. ſic M. Tull. accuſ. lib. 2. de iuredicundo, *æſtuare illi, qui dederant pecuniam.* ibid. *Itaque æſtuabat dubitatione: verſabat ſe in vtramque partem non ſolum mente, verùm etiam corpore.*

D I S C O N V E N I T] diſſidet, diſcrepat: vt *diſconducit* apud Plaut. in Trinummo.

[M V T A T Q V A D R. R O T.] reſpexit fortaſſe Laconicum illud, quod Ageſilao aſcribitur. Hic enim cùm in Aſia domum trabibus quadratis tectam vidiſſet, quæſiuit à domino, num ligna quadrata naſcerentur in Aſia: cùm autem reſpõdiſſet non, ſed rotunda: quid tum poſtea? inquit, ſi quadrata naſcerẽtur, rotunda faceretis? ſic Plutarch. ἀποφθ. λακων. θεασάμενος δ' ἐπὶ τῆς Ἀσίας οἰκίας τετραγώνοις ὠροφωμένην δοκοῖς, ἠρώτησε τὸν κεκτημένον ἢ τετράγωνα παρ' αὐτοῖς φύεται ξύλα, φαμένου δέ, οὔ, ἀλλὰ στρογγύλα: τί οὖν εἶπεν, εἰ τετράγωνα ἦν, στρογγύλα ἐποιεῖτε;]

I N S A N I R E P V T A S S O L L. M E] id eſt, putas inſaniam mihi eſſe ſollennem, & vſitatam: iccircò neque miraris, neque rides. dictum *ſollennia* pro ſollenniter: vel putas me communi omnium hominum more inſanire. alij legendum putant *ſollennia mi*, pro *mihi*. hoc ſenſu, putas mihi rem eſſe ſollennem, & vſitatam mutare in horas ſententiam, & inſanire. alij poſt vocem *ſollennia* diſtinctionis notam ponunt, hócque modo hunc locum explicant: inſanire, putas eſſe res omnibus mortalibus ſollenneis, & vſitatas: id eſt, rem omnibus hominibus ſollennem: neque me rides. vocabuli autem *ſollenne* hæc ſignificatio eſt, quam oſtendimus. ſic epiſt. ad Loll. 2. hoc lib. *Romanis ſollenne viris opus, vtile famæ, Vitæq́; & membris.* ſic Tibull. libr. 2. *Ille leuis ſtipulæ ſollenneis potus aceruos Accendet, flammas tranſilietque ſacras.* Cic. ad Attic. lib. 7. *tantum illud noſtrum ſollenne ſeruemus, vt nequem iſtinc euntem ſine litteris dimittamus.* Iterum Horatius epiſt. 1. lib. 2. *Romæ dulce diu fuit, & ſollenne, recluſa Manè domo, vigilare.* [Arnob. lib. 2. aduerſus genteis, *Nonne vocem ſi fuerit neceſſitate aliqua coactus emittere, vt ſollenne eſt mutis, inarticulatum neſcio quid ore hiante clamabit?*]

N E C M E D I C I] qui me ſanet, qui elleboro purget.

A P R Æ T O R E D A T I] Prætoris erat furioſis, & mente captis curatores dare, ſi deeſſent agnati & gentiles. nam, vt ſcribit M. Tull. Tuſc. 3. *qui ita ſit affectus, eum dominum eſſe rerum ſuarum vetant xij. tabulæ.* vide Caium iuriſconſ. in inſtitution. iuris ciuilis.

T V T E L A] tutor, defenſor. aliter dixit Od. 6. lib. 4. *Deliæ tutela deæ, &c.*

E T P R A V È S E C T. S T O M.] ob rem leuem, ob rem nihili iraſcaris. ordo autem verborum eſt: cùm ob vnguem amici de te pend. & te reſpicientis, prauè ſectum ſtomacheris. ſignificat, homines leuia ſuorum amicorum incommoda, vt quæ ad corpus pertinent, ad eámque corporis particulam, quæ non ita magnam curam deſiderat, iniquo animo ferre: maxima autem, & quæ ad animum referuntur, negligere.

T E R E S P I C.] oculos & aſpectum ad te referentis,

referentis, vt patronum & parentem.

AD SVMMAM, SAP. VNO MIN. EST IO.] hac de re diximos sat.3. lib.1. ad illum locum *Si dives, qui sapiens est*. Quod aotem ad genus loquendi attinet, *vno minor est Ioue*, id est, vni Ioui cedit: vno Ioue inferior est: vni Iooi secundus est: tale est illud Od.12. libr.1. *Te minor latum reget æquus orbem*. & Od.6. libr.3. *Dijs te minorem quod geris, imperas*. & sat.10. lib.1. *Inuentore minor*. non multò aliter epist.10. lib.1. *donec minor in certamine longo* aliter Od.5. libr.3. *Paruósque natos, vt capitis minor Ase remouisse*. aliter & sat.3. libr.2. in extr. *O maior tandem parcas insane minori*.

PRÆCIPVÈ SANVS] nomen *sanus* ad corpus propriè pertinet, transfertur autem etiam ad animum. ad corpus retulit Horat. epistola ad Mæcen. 2. huius lib. *Si me viuere vis sanum, rectéque valentem*. Et certè mihi videtur hoc loco ita posoisse, vt vtroque modo intelligi vellet, & pro eo, qui corpore valet, & pro eo, qui sanæ mentis est. nam oomen piruita, qood statim sequitur, quamuis morbum corporis propriè significet, per tralationem tamen etiam ad animi morbum pertinet, inanémque quandam laudis, & gloriæ cupiditatem significat, vt κόρυζα apud Græcos. Lucianus io dialogo Μενίππ. καὶ Αἰάκ. ἀλλὰ κενοδοξία, καὶ τῦφος, πολλὴ κόρυζα. fortasse autem Stoicos irridet, qui affirment, sapiétem non solùm diuitem, &c. sed etiam sanum semper futurum: cùm id neque in sapientis, neqoe in cuiusqoam sit potestate positum. in nomine *pituita* aotem cùm prima syllaba longa sit, dubium non est qoin duæ vocales sequentes, u, & i, contrahantur, & coëant in vnam syllabam κατὰ συναίρεσιν. qua de re alibi diximus.

TVRNEBVS.

EX libr. aduersar. 6. cap. 17. Quod Hesiodus dicit Α'ρχόμεναι δ' ὑμνεῦσι θεαὶ, λήγουσί τ' ἀοιδῆς, nónne id est, quo suas exorsus est epistolas Horatius?

Prima dicte mihi summa dicende Camena.

Quod enim in Iouis honorem poëta Græcus facere Musas prædicat, illud idem se Mœcenati facturum dicit Horatius.

Ex eod. lib. 6. cap. 9. Apparet ád gladiatorios ludos fuisse Herculis ædem aliquam, vel ædiculam, aut etiam ludos ei dicatos fuisse: aut cur scripsit Varro? Apud Nonn. in Ver.

Ex his atque huiusmodi instituti & vita, vel ad Herculis athleta facti erant. &

- Veianius armis

Herculis ad postem fixis, ab Horatio dictum est, pro relicto lodo gladiatorio. qui enim artem aliquam desinebant, eius instrumenta dijs suspendebant, sacrabántque: Maro, eclog. 7.

Hic arguta sacra pendebit fistula pinu. Potissimom tamen artis præsidibus eum honorem habebant, vt è 6. Epigrammat. libr. constat: Sic & gladiatores, qui se virtutem Herculis æmulari censebant, eùm erant rude donati, arma Herculi sua dicabant, quod furtim fecit Veianius rude non donatus.

E. lib. 26. cap. 26. Veianius Horatianus gladiator arma sua arte depugnandi relicta, consecrat Herculi, quòd Hercules gladiatoribus & omnibus corpus exercentibus præesse existimaretur. Sic fistulam Paui eius repertori pastores consecrabant. Eum Veianium multarum palmarum gladiatorem fuisse antiqoi interpretes prædicant: Sed id non mihi satis ex Horatij verbis liquet scribentis,

Ne populum extrema toties exoret arena. Quæ verba significant eum, qui fortassè pugnacissimus fuerat & nobilissimus, misericordia populi ne iugularetur in arena sæpè precario seruatum. Ne igitur vitam sæpius impetrare cogeretur armis ab aduersario victus, ipse sibi rudem furtim dedit, artémque desijt. Rude autem donati gladiatores iam non cogebantur ferro dimicare, sed rudibus tantùm batoere. Lodis autem includebantur familiæ gladiatoriæ: quales erant Æmilius ludus: Ludus Mantuanus: & ludus Gallicus.

Ex lib. 17. cap. 9. *Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.*

Vt de equis circensibus vel curulibos, est à Flacco dictum, qui cùm pares non sunt septem circi spatijs deficiunt exanimati, nec tanto cursui suppetit spiritus & anhelitus: equi aotem vel suspiriosi, vel densioris spiritus, dum aoimam ducuot, ilia trahunt: atque ea potissimum parte sentitur quam liber & facilis commeet anhelitus. Lucanus lib. 4.

Pectora rauca gemunt, quæ creber anhelitus vrget,
Et defecta grauis longè trahit ilia pulsus.

Plinius in verbasco loqueos de suspiriosis equis: libr. 26. cap. 6. *Tanta huic vis est, vt iumentis etiam non tussientibus modò, sed ilia quoque trahentibus auxilietur potu*. Papinius de equis curuli certamine fatigatis,

-- nec iam integer illis
Impetus, & longi suspendunt ilia flatus. Id de ægris pecudibus etiam Maro dixit, 3. Georg.

- Imaque longo
Ilia singultu tendunt.

Ex lib. 26. cap. 26. *Quid verum atque decens curo*, cùm ait, se philosophiæ vtrique operam dare, declarat, & ei, quæ in contemplatione posita est, verumqoe acquirit: & ei, quæ mores confingit & officia præscribit, quæ temperatione decori & moderatione continetur.

Ex libr. 30. cap. 19. *Nullius addictus iurare in verba magistri*, ab Horatio per translationem dictum, ab his ductam, qui in ducum & imperatorum verba iurabant. Id satis è Symmacho apparet ita scribente, in epist. ad Valent. Theodos. & Arcad. Aug. *Vbi in leges vestras & verba iurabimus, qua religione mens falsa terrebitur, ne in testimonijs mentiatur.*

Ex libr. 24. cap. 23. *Purè propera*, dictum est à

Plauto, Aulularia ſc. Vbi tu es, qui, &c. vt *purè lautum*, quod è Feſto antè annotauimus & nunc reperimus, ne mendacij ſuſpitio hîc vlla hæreat, ſic apud Horatium purè lectus dicitur, A

- Sunt certa piacula, quæ te

Ter purè lecto poterunt recreare libello. Nam ſacris operam daturi ſe purificare prius ſolebant.

Ex libr. 26. cap. cap. 26. Ar,

Ter pure lecto poterunt recreare libello. Hîc purè lectum libellum dicit, quem qui legit ſe aqua purificauit ea caſtimonia ad legendum accedens, vt ſi rem diuinam eſſet facturus: vnde & piacula dixit, ſunt enim propriè hoſtiæ aut libamenta, quibus aliquid luitur & expiatur, expurgatúrq; fraus aliqua & ſcelus. Sic & pori lori à Feſto dicuntur, ſacrorum cauſa mundati aqua & caſti. B

Virtus, inquit, *eſt, vitium fugere.* Vitium fugere non eſt poſtrema laus, & virtutis pars eſt, virtúſque adeò ceoſerut, vt Sapientia iam quædam eſt, carere ſtultitia.

Cui ſit conditio dulcis ſine pendere palmæ?

id eſt, cui liceat ſine puluere palmam adipiſci.

- has Ianus ſummus ab imo

Perdocet. In regione fori Romani duo Iani erant ad arcum Fabianum, vt ait Victor, incruſtati & adornati ſignis: ſuperior & inferior: celebris mercatorum locus & fœneratorum: apparétque ſpatium inter illos duos Ianos ſuperiorem & inferiorem vocatum fuiſſe Ianum mediom: vt Ianus ſummus imúſque appellatus ideò ſit, quòd & medius eſſet, Horat. lib. 2. ſaty. 3. C

- poſtquam omnis res mea Ianum

Ad medium fracta eſt. Cic. libr. 2. offic. *Commodius à quibuſdam optimis viris ad medium Ianum ſedentibus.* Iterum, 6. Philipp. *Ianus medius in Antonij clientela ſit? Laeuo ſuſpenſi loculos tabulámque lacerto*, cùm ait, mouſtrat Romanos numerandi artem præcipuè ſequi & ediſcere ob auaritiæ ſtudium: gereréque tabulam calculatoriam & loculos calculis refertos, vt in abaco in promptu rationes expediant. Inquit alio loco, de arte poët.

Filius Albini ſi de quincunce remota eſt

Vncia, quid ſuperas?

Ex lib. 6. cap. 10. *Qui puteal Ianúmque timet celeréſque Calendas*, cùm Ouid. ſcribit, vtrum de Iani templo, an de Iano, id eſt, de tranſitione quadam, quæ ad puteal Libonis eſſet, intelligendum eſt? nihilo ſecius iſtud Horatianum, lib. 2. ſat. 3. D

- poſtquam omnis res mea Ianum

Ad medium fracta eſt. Nàm & in fori Romani regione legimus fuiſſe Iani templum, & prope puteal Ianos duos, celebrem mercatorum locum, auctore Victore. De vrbis Ro. regionib. & loc. Ego igitur de templo non crediderim accipiendum: eorum autem alter ſuperior dicebatur, alter inferior eodem Victore auctore, vnde & ab Horat. ſcriptum ſuſpicor.

- hæc Ianus ſummus ad imum.

Perdocet. quod eſt ſuperior ad inferiorem vſque: ac medium eorum ſpatium, Ianus medius dicitur, vt ſuſpicor ab Horatio & à Cicerone lib. 2. Offic. *à quibuſdam viris optimis ad medium Ianum ſedentibus.* Non deſunt qui ibi tres Ianos ſcribant. Eſſe etiam Ianus cuipiam videretur in Ouidio pars portæ peruia, vt ſi duos in ea diſcrimine interpoſito poſtis medij Ianos diceres, inquit enim 2. Faſtor.

Carmentis porta dextro eſt Via proxima Iano:

Ire per hanc noli quiſquis es, omen habet.

Ex lib. 4. cap. 9. *Laeuo ſuſpenſi loculos tabulámque lacerto*, de calculatoria tabula & calculis intelligo. Diſcebant enim ratiocinandi artem, non liberales diſciplinas, vt in Arte,

-- Dicat

Filius Albini ſi de quincunce remota eſt

Vncia, quid ſuperas?

Ex lib. 24. cap. 29. Varro inquit,

Quartus vbi eſt aditus & initia regis. qui ad quattum, ait, gradum peruenerit, is rex fuerit, & planè modis omnibus rem abſoluerit. Tale eſt illud Horatianom,

- Rex eris, aiunt,

Si rectè facies. Auſonius, Edyllio 16.

Qui rectè faciet, qui non dominatur, erit rex.

Ex lib. 14. cap. 9. Equites maioris dignitatis, vt qui Tribuni militum erant, aut Tribunitij, aut maioris cenſus, ſedebant in primis ſubſellijs 14. ordinum, ſed & ditiores propios ſpectabāt, quàm pauperes è plebis cuneis: hinc illud ab Horatio ſcriptum eſſe puto,

Vt propius ſpectes lacrymoſa poëmata Puppi.

Propius enim ſpectat, qui in ſedilibus primis ſedet: etſi de equeſtri cenſu accipi poteſt, quem adepti, cùm in 14. ſederent, propius quam reliqua plebs, ſpectabant.

Ex lib. 26. cap. 26. *- præſens hortatur & optat*, in vetuſto legi libro. quod non minus probandum quàm *optat*: imò verò commodius habendum, quòd plus eſt inſtruere & informare præceptis, quàm optatis & votis proſequi.

Ex lib. 30. cap. 12. *Uti via vulgi*, quodam prouerbio poni videtur, pro commonia vſurpare, nec ſententiam ſuam diſceptationibus de Repub. aut legum rogationibus interponere, vt apud Flaccum,

— cur

Non vt porticibus ſic iudicijs fruar ijſdem.

ac mihi illud Horatianum ab eodem populi ſermone ductum profectúmque videtur.

Ex eod. lib. 30. cap. 9. Extat Lucilij quædam ſententia, quàm Flacc. qui eum poëtam fluere lutulentum calumniatur, æmulatus eſt.

Quid ſibi vult? quare fit vt intus verſus & ad te

Spectent. atque ferant veſtigia ſe omnia prorſus?

Flaccus hoc breuius adſtrinxit.

Omnia te aduerſum ſpectantia nulla retrorſum.

Ex lib. 26. cap. 26. *- cui ſi vitioſa libido*

Fecerit auſpicium, valet ſi libido ei ſuaſerit. Ab auibus autem ductum, qui auſpicium faciunt & monent vt aliquid agamus, aut non agamus vt vetuſtus credit Feſtus.

Auſpicium faciunt.

Ex lib.

Ex lib. 13. cap. 11. Homines Romæ mediocris fortunæ ſuarum ædium partem ſuperiorem inquilinis locare ſolebant, unam ſibi retinebant: ſed & erant qui cœnaculariam faciebant. Itaque pauperes cœnacula conducebant, cùm in ſuo non habitarent. Iuuenalis, ſat. 10. A

– rarus venit in cœnacula miles. Horatius,

Quid pauper? rides mutat cœnacula. Prudent.

Omnis qui celſa ſcandit cœnacula vulgus.

Ex lib. 30. cap. 3. Vt Horat. dixit.

Inſanire putas ſolemnia me, quod eſt, more aliorum ita Seneca, epiſt. 123.

Nolunt ſolita peccare, quibus peccandi præmium infamia eſt.

Ex lib. 26. cap. 26. *Ad ſummum ſapiens vno minor eſt Ioue*, cùm inquit, declarat eſſe philoſophiæ incumbendum, quæ paratur ſapientia, quæ vni Ioui cedit, & omnibus alijs maior eſt. Eſt autem Philoſophiæ finis cõparatio & adeptio ſapientiæ, B

Præcipue ſanus niſi cum pituita moleſta eſt.

quod iocatur. Sic accipio ſanum eſſe ſapientem maximè tantùm, quia philoſophorum ſapiens, pannoſus, malè veſtitus. interdum alget hibernis menſibus: pituita tentatur frigore contracta. nam ſapiens ſi algebis, non ſolùm tremes, ſed etiam pituita laborabis. non deeſt, qui βλεννώδη & κορυζώδη, id eſt, mucoſum & ſtupidum & ſtultum & ineptum explicet: Sed in priorem ſum propenſior ſententiam.

EPIST. II. AD LOLIVM. I. C

ARGVMENTVM.

Homerum in ſuis poëmatis pleniùs ac melius quàm quoſdam philoſophos, quid honeſtum ſit, docere dicit. Amborum afferens argumenta, Iliade quidem, quales ſint in ſtultis regibus & populis animi motus, deſcribi: in Odyſſea autem, Vlyſſis exemplo, quid virtus & ſapientia poſſint, oſtendi. Deinde ad ſtudium ſapientiæ hortatur, vt poſſe quos recenſet animi morbos ſanaturæ. Sed à teneris aſſueſcendum huiuſmodi præceptis eſſe docet.

Troiani belli ſcriptorem, maxime Lolli, D
Dum tu declamas Romæ, Præneſte relegi:
Qui, quid ſit pulchrum, quid turpe: quid vtile, quid non:
Plenius, ac melius Chryſippo, & Crantore dicit.
Cur ita crediderim, niſi quid te detinet, audi.
** Fabula, quâ Paridis propter narratur amorem,*
Græcia barbariæ lento colliſa duello,
Stultorum regum, & populorum continet æſtus.
Antenor cenſet belli præcidere cauſam.
Quid Paris? vt ſaluus regnet, viuátque beatus,
Cogi poſſe negat. Neſtor componere lites
** Inter Peleidem feſtinat, & inter Atreiden.*
Hunc amor, ira quidem communiter vrit vtrumque.
Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui.
Seditione, dolis, ſcelere atque libidine, & ira
Iliacos intra muros peccatur, & extra.
Rurſus quid virtus, & quid ſapientia poſſit,
*Vtile propoſuit nobis exemplar * Vlyſſem:*
Qui domitor Troiæ, multorum prouidus vrbeis,
Et mores hominum inſpexit: latúmque per æquor,
Dum ſibi, dum ſocijs reditum parat, aſpera multa
Pertulit, aduerſis rerum immerſabilis vndis.
Sirenum voces, & Circæ pocula noſti:
*Quæ ſi cum ſocijs * ſtultus, cupidúſque bibiſſet:*
Sub domina meretrice fuiſſet turpis, & excors:
Vixiſſet canis immundus, vel amica lutoſus.
Nos numerus ſumus, & fruges conſumere nati,
** Sponſi Penelopæ, nebulones, Alcinoíque*
In cute curanda plus æquo operata iuuentus:

Cui pulchrum fuit in medios dormire A *dies, &c.*
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.
Vt iugulent homines, surgunt de nocte latrones:
Vt teipsum serues, non expergisceris? atqui,
Si noles sanus, curres hydropicus: & ni
Posces ante diem librum cum lumine: si non
Intendes animum studijs, & rebus honestis:
Inuidia, vel amore vigil torquebere. nam cur,
Quæ lædunt oculos festinas demere: si quid
* *Est animum, differs curandi tempus in annum?*
Dimidium facti, qui cœpit habet. sapere aude:
Incipe. viuendi rectè qui prorogat horam
Rusticus exspectat dum defluat amnis: at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis æuum.
Quæritur argentum, puerísque beata creandis
Vxor & incultæ pacantur vomere siluæ.
Quod satis est, cui contigit, hic nihil amplius optet.
Non domus, & fundus, non æris aceruus, & auri
* *Ægroto domini deduxit corpore febreis,*
Non animo curas. valeat possessor oportet,
Si comportatis rebus bene cogitat vti.
Qui cupit, aut metuit, iuuat illum sic domus, aut res:
Vt lippum pictæ tabulæ, fomenta podagram,
Auriculas citharæ collecta sorde dolentes.
Sincerum est nisi vas, quodcumque infundis, acescit.
Sperne voluptates. nocet emta dolore voluptas.
Semper auarus eget. certum voto pete finem.
Inuidus alterius macrescit rebus opimis.
Inuidia Siculi non inuenere tyranni
B *Maius tormentum. qui non moderabitur iræ,*
* *Infectum volet esse, dolor quod suaserit, & mens,*
Dum pœnas odio per vim festinat inulto.
Ira furor breuis est. animum rege: qui, nisi páret,
Imperat: hunc frenis, hunc tu compesce catena.
C *Fingit equum tenera docilem ceruice magister,*
Ire viam, quam monstrat eques. venaticus, ex quo
Tempore ceruinam pellem latrauit in aula,
Militat in siluis catulus. nunc adbibe puro
Pectore verba puer, nunc te melioribus offer.
D *Quo semel est imbuta recens seruabit odorem*
Testa diu. quod si cessas, aut strenuus anteis:
Nec tardum opperior, nec præcedentibus insto.

TROIANI BELLI SCRIPTOREM, &c.] Iliadem Homeri relegi.

PRÆNESTE] quod frigidum appellat Od. 4. libr. 3. *seu mihi Præneste, seu Tibur supinum, &c.*

PVLCHRVM] honestum, χαλὸν. sic apud M. Tull. *pulchritudo factorum.*

PLENIVS]

PLENIVS] vberius, copiosius. lib. 2. Vat. habet *Planius*. cum quo & quidam alij congruunt.

CHRYSIPPO] qui fulcire putatur porticum Stoicorum, vt scribit M. Tull. lib. 2. Academ. hic septingentos libros, & plureis edidit. Ita autem claruit in dialecticis, vt plerique existimarint, si apud Deos locus esset dialecticæ, non aliam dialecticam futuram, quàm Chrysippeam. exstat & de eo hic senarius apud Laërtium, Εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἂν ἦν στοά. id est, nisi enim esset Chrysippus, non esset porticus.

CRANTORE] Academico, de quo M. Tull. Tuscul. 3. his verbis, *Nec absurdè Crantor ille, qui in nostra Academia vel in primis fuit nobilis. Minimè* (inquit) *assentior ijs, qui istam nescio quam indolentiam magnopere laudant: quæ non potest vlla esse, nec debet. Ne ægrotus sim* (inquit) *sed si fuerim, sensus adsit, siue secetur quid, siue auellatur à corpore. nam istuc nihil dolere, non sine magna mercede contingit immanitatis in animo, stuporis in corpore.* verba Crantoris Græca reperiuntur apud Plutarch. ἐν τῷ πρὸς Ἀπολλώνιον. μὴ γὰρ νοσοῖμεν (φησὶν) ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Κράντωρ. νοσήσασι δὲ παρείη τις αἴσθησις, εἴτ' οὖν τέμνοιτό τι τῶν ἡμετέρων, εἴτ' ἀποσπῷτο. τὸ γὰρ ἀνώδυνον τοῦτο οὐκ ἄνευ μεγάλων ἐγγίνεται μισθῶν τῷ ἀνθρώπῳ. τεθηριῶσθαι γὰρ εἰκὸς ἐκεῖ μὲν σῶμα τοιοῦτον, ἐνταῦθα δὲ ψυχήν. Idem Tullius libr. 5. de Finibus, *tamen audebo te ab hac Academia noua ad veterem illam vocare: in qua, vt dicere Antiochum audiebas, non ij soli numerantur, qui Academici vocantur, Speusippus, Xenocrates, Polemo, Crantor, &c.*

DETINET] Vatican. vnus habet *destinet*, vt fortasse legendum sit *distinet*.

BARBARIÆ] Phrygiæ. aliàs per barbaros Persæ & Medi significantur: vt Oda 29. libr. 1. *quæ tibi virginum Sponso necato barbara seruiet?* Ex quo loco intelligere licet, falli eos, qui per barbariam semper Phrygiam significari putant.

COLLISA] conflictata, contrita, seu commissa. vt Homer. ἰλιάδ. α. τίς τ' ἄρ σφωε θεῶν ἔριδι ξυνέηκε μάχεσθαι, id est, quis vos deus commisit vt inter vos contenderetis, ac decertaretis?

DVELLO] bello. *Duellum* (inquit Festus) *bellum: videlicet, quòd duabus partibus de victoria contendentibus dimicatur.* M. Tullius oratore perf. *Nam vt duellum bellum, & duis bis, sic Duellium eum, qui classe Pœnos deuicit, Bellium nominauerunt.* Sic iterum Festus testatur *duonum* dictum esse à veteribus pro *bonum*.

ÆSTVS] animorum motus, perturbationes. in quibusdam li. scriptis legitur *astum*. sed parum refert.

ANTENOR CENSET] sic Antenor ἰλ. η. Κέκλυτέ μευ Τρῶες, καὶ Δάρδανοι, ἠδ' ἐπίκουροι, Ὄφρ' εἴπω, τά με θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι κελεύει. Δεῦτ', ἄγετ', Ἀργείην Ἑλένην, καὶ κτήμαθ' ἅμ' αὐτῇ Δώομεν Ἀτρείδῃσιν ἄγειν, &c. id est, Audite me Troiani, & Dardani, & socij, vt ego vobis exponam quod sentio. Eia, agite: Arginam Helenam, & cum ea, bona, quæ huc secum aduexit, Atridis reddamus, &c.

BELLI PRÆCID. CAVS.] reddere Helenam Græcis cum ijs rebus, quas secum Troiam aduexerat, vt declarant superiores Homeri versus.

QVID PARIS?] apud eundem sic respondet Antenori Paris, Ἀντῆνορ, σὺ μὲν οὐκ ἔτ' ἐμοὶ φίλα ταῦτ' ἀγορεύεις, &c. id est, Antenor tu quidem mihi grata ista non loqueris.

VT SALV. REGN. VIVÁTQVE BEATVS, COGI P. N.] id est, negat se posse cogi, vt reddat Helenam Menelao, quod si fecisset, saluus regnasset, beatúsque vixisset, vel sic: Quid Paris? cogi se posse negat, vt saluus regnet, & viuat beatus, Helenam reddendo scilicet. vulgò, sic, Quid Paris? negat sibi hanc vim posse inferri, & necessitatem imponi, si futurum est, vt viuat beatus, & saluus regnet.

NESTOR COMPONERE LITES] ἰλ. α. Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες, Ἄλλοι τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ, Εἰ σφῶϊν τάδε πάντα πυθοίατο μαρναμένοιιν, &c. id est, Profectò gaudeat Priamus, & Priami filij, si intelligant, vos hoc modo inter vos contendere.

HVNC AMOR,] Agamemnonem vrit amor: ita communiter vtrumque incendit, Agamemnonem & Achillem.

PLECTVNTVR] eius luunt pœnas. suprà Od. 28. lib. 1. *Venusina Plectantur siluæ.*

VTILE PROPOSVIT N. EXEMPL.] in Odyssea. *Exemplar Vlyss.* id est, Vlyssem, quem sibi quisque proponere debeat ad imitandum. & attende eum non dicere *exemplum*. Sic Alcidamas Odysseam, καλὸν ἀνθρωπίνου βίου κάτοπτρον appellabat, nomine translato, sed longiùs petito, vt notat Aristot. li. 3. Rhetor. id est, pulchrum humanæ vitæ speculum.

DOMITOR TROIÆ] id est, posteaquàm Troiam domuit, ac subegit. Homer. ὀδ. α. ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε. id est, posteaquàm Troiam expugnauit.

DVM SIBI, DVM SOC. RED. PARAT] Hom. ibid. Ἀρνύμενος ἥν τε ψυχὴν, καὶ νόστον ἑταίρων. id est, eripere cupiens vitam suam, & reditum sociorum suorum.

ADVERS. RER. IMMERSAB.] qui numquam succubuit rebus aduersis. immersabilis, ἀβάπτιστος Pindarus πυθ. β. Horat. epistol. superiore, *mersor ciuilibus vndis*. aliter sat. 4. lib. 2. *Doctus eris viuam misto mersare Falerno.*

SIRENVM VOCES, &c.] Sirenas alij Acheloi, & Steropæ, alij eiusdem Acheloi & Terpsichoræ vnius nouem Musarum, filias esse tradiderunt. quam opinionem sequitur Apollon. lib. 4. Argon. Euripid. autem in Helena, Terræ filias facit, ε, ε, πτεροφόροι νεάνιδες, Παρθένοι Χθονὸς κόραι Σειρῆνες, id est, e, e, pennigeræ puellæ, virgines terræ filiæ, Sirenes. Illæ, eùm integram, & inuiolatam virginitatem seruare constituissent,

in odium Veneris acerbissimum venerunt. Ita- A que alas nactæ, in oram littoris Etrusci euolarunt, insulámque Anthenusam incoluerunt. earum nomina sunt Aglaophonia, Thelxiepea, Pisinoa, Ligea. Hæ (vt ait Homerus ὀδυσσ. μ.) eos, qui ad illa loca nauigarent, aureisque faciles, & vacuas eis præberent, ita suo cantu demulcebát, ac retinebant, vt numquam posteà de reditu in patriam cogitarent, ibique consenescerent, mortem obirent. Vlysses autem ne quid sibi tale accideret, cùm à Circe præmonitus esset, socijs aureis cera obturauit, sibi pedes, & manus vinciendos curauit, vetuitque se solui, si fortè earum cantu delectatus, ad eas nauigare vellet. sic Homer. Σειρῆνας μὲν πρῶτον ἀφίξεαι, αἵ ῥά τε πάντας Ἀνθρώπους θέλγουσιν, ὅ, τις σφέας εἰσαφίκηται, B Ὅς τις ἀϊδρείῃ πελάσῃ, καὶ φθόγγον ἀκούσῃ Σειρήνων· τῷ δ' οὔ τι γυνὴ καὶ νήπια τέκνα Οἴκαδε νοστήσαντι παρίσταται, οὐδὲ γάνυνται· Ἀλλά τε Σειρῆνες λιγυρῇ θέλγουσιν ἀοιδῇ Ἥμεναι ἐν λειμῶνι. id est, Ad Sirenas primùm peruenies, quæ omneis homines mulcent, quisquis ad eas aduenerit, qui per imprudentiam & ignorantiam ad eas accesserit, & vocem Sirenum audierit. Ei autem nequaquam vaor & paruuli pueri domum reuerso obuiam procedunt, neque redirum gratulantur: Sed eum perpetuò Sirenes suaui, & liquido cantu mulcent, in prato sedentes. fuit autem talis (vt scribit Homer. eodem libro) Sirenum cantus, quo Vlyssem allicere conatæ sunt. Δεῦρ' ἄγ' ἰὼν πολύαιν' Ὀδυσσεῦ, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν, C Νῆα κατάστησον, ἵνα νωϊτέρην ὄπ' ἀκούσῃς. Οὐ γάρ πώ τις τῇδε παρήλασε νηῒ μελαίνῃ, Πρίν γ' ἡμέων μελίγηρυν ἀπὸ στομάτων ὄπ' ἀκοῦσαι. Ἀλλ' ὅγε τερψάμενος νεῖται, καὶ πλείονα εἰδώς. Ἴδμεν γάρ τοι πάνθ', ὅσ' ἐνὶ Τροίῃ εὐρείῃ Ἀργεῖοι Τρῶές τε θεῶν ἰότητι μόγησαν. Ἴδμεν δ' ὅσσα γένηται ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ. Quos versus vertit M. Tull. libr. 5. de Finibus, vbi docet, nihil aliud à Sirenibus hoc cantu promitti, quàm cognitionem rerum, ac scientiam. vide quæ scripsimus ad illum locum, *vitanda est improba Siren Desidia:* saty. 3. libr. 2. Pausanias Atticis poëmatum, & orationum illecebram, Sirenam appellari solere scribit his verbis, εἰώθασι δὲ καὶ νῦν ἔτι ποιημάτων καὶ λόγων τὸ ἐπαγωγὸν Σειρῆνι εἰκάζειν. D Apud Apollon. lib. 4. Argon. Orpheus citharæ cantu Sirenum vocem auertit, ne ab Argonautis audiatur.

CIRCÆ POCVLA] Circe Solis, & Persæ filia, Æetæ Colchorum regis, Medeæ patris, soror. alij Æetę & Hecatæ filiam, Medeæ sororem esse volunt, vt refert interpr. Apollonij in Argonaut. M. Tull. libr. 3. de natura deorum, scribit Circen, & Pasiphaën è Perseide Oceani filia natas esse, patre Sole. de ea sic Homer. ὀδ. κ. Κίρκη ἐϋπλόκαμος δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα, Αὐτοκασιγνήτη ὀλοόφρονος Αἰήταο· Ἄμφω δ' ἐκγεγάτην φαεσιμβρότου Ἠελίοιο. id est, Circe comta coma, horribilis dea, diserta, soror germana Æetæ perdita cogitantis. Ambo autem à sole hominibus lucem suppeditante nati sunt. Hæc socios aliquot Vlyssis, qui ea loca, in quibus commorabatur, exploratum missi fuerant, virga illa sua percussos, epotóque pharmaco, statim in sues vertit, præter Erylochum, qui, ceteris eius domum ingressis, suspicatus dolum subesse, extra foreis remanserat. auctor Hom. lib. quem suprà commemoraui his verbis, Αὐτὰρ ἐπεὶ δῶκέν τε, καὶ ἔκπιον, αὐτίκ' ἔπειτα Ῥάβδῳ πεπληγυῖα κατὰ συφεοῖσιν ἐέργνυ. Οἱ δὲ συῶν μὲν ἔχον κεφαλὰς, φωνήν τε, δέμας τε, Καὶ τρίχας· αὐτὰρ νοῦς ἦν ἔμπεδος, ὡς τὸ πάρος περ. id est, Porrò autem posteaquàm Circe pharmacum dedit, & illi ebiberunt, tum illa eos virga percussos in haris conclusit. B Illi autem suum quidem habebant capita: sed mens eis erat stabilis, vt anteà. sic Virgil. lib. 8. Æneid. *Hinc exaudiri gemitus, iræque leonum, Vincla recusantum, & sera sub nocte rudentum, Setigerique sues, atque in præsepibus vrsi Sæuire, ac formæ magnorum vlulare luporum: Quos hominum ex facie dea sæua potentibus herbis Induerat Circe in vultus, ac terga ferarum.* Dion. Chrysostomus oratione, quæ inscribitur διογένης, ἢ περὶ ἀρετῆς, id est, de virtute, per Circen vult significari voluptatem, quæ non gladijs, neque hastis, neque bipennibus, neque sagittis homines oppugnat, sed luau, delicijs, epulis, illecebris, mollitie, rebus venereis, & similibus illicit in fraudem, inescat, decipit, effœminat, liquefacit, & eneruat. Multa alia præ- C clara de Circe & voluptate dicuntur ab illo politissimo & dulcissimo scriptore M. Tull. in Diuinatione contra Cæcilium, alludens ad hanc de Circe fabulam, ita loquitur. *Est adhuc, id, quod vos omnes admirari video, non Verres, sed Q. Mucius, quid enim facere potuit elegantius ad hominum existimationem? æquius ad leuandam mulierum calamitatem? vehementius ad quæstorum libidinem coërcendam? summè hæc omnia mihi videntur laudanda: sed repentè è vestigio ex homine tanquam aliquo Circæo poculo factus est Verres: redit ad se, atque ad mores suos.* Xenophon ἀπομνημ. α. hanc de Circe fabulam iocans transfert ad edacitatem, & cibi, potúsque immoderationem. eos enim, qui intemperantiùs edant, & bibant, sues ab illecebris epularum fieri: Vlyssem D autem tùm sua sponte, tum Mercurij præceptis ac monitis temperantem effectum causse, ne se suprà modum cibo expleret. Omnino credibile est, Circen illam, si vmquam fuit, mulierem fuisse impudicam, & libidinosam, quæ arte meretricia, blanditijs & illecebris homines à se illectos & irretitos, à rebus agendis, & ab officio abduceret, atque ad vitam voluptariam traduceret. quod & Seruius existimat commentar. ad lib. 7. Æneid. non longè à princip. *Circa* autem excudendum curaui, secutus treis cod. Vatic. & Iannocti. Faër. Tornes. & alios, quibus hic in Gallia vsus sum.

QVÆ SI CVM SOCIIS STVLT. &c.] Hom. ὀδ. κ. Mercurium inducit iuuenis ornatu, & specie, Vlyssi ad Circen eunti, sociósque suos in sues

in ſues verſos repetituro ea præcipientem, quibus eos reſtitutos in priſtinam formam, recuperare poſſit: ſimúlque remedium præbentem aduerſus Circæ veneficia.

STVLTVS, CVPIDÚSQVE BIBISSET] ſi in eo ſe ſtultum, cupidúmque præbuiſſet, vt pharmaca Circæ biberet, &c. Atqui bibit Vlyſſes, vt eſt apud Hom. ſed ea in eum nihil valuerũt, vtpote ſalutari illo Mercurij pharmaco præmunitum.

SVB DOMINA MERETR.] rectè addidit *domina*. nam quiſquis meretricio amore deuinctus eſt, ſeruitutem ſeruit, eámque turpiſſimam. profert hunc verſum Seruius ad illum Virgil. Æneid. 7. locum, quem paullo antè commemorauimus.

TVRPIS, ET EXCORS] amens. Homer. ibid. κακὸν, καὶ ἀνήνορα θήῃ, id eſt, malum, & nihil viri habentem. cor enim pro mente ſæpe vſurpatur, vt cùm dicimus quempiam cor non habere. Lucret. li. 5. *ingenio qui præſtabant, & corde vigebant.* vſus eſt hoc nomine etia n ſatyra 3. lib. 2. *Tune inſanus eris, ſi acceperis, an magis excors, &c.*

AMICA LVTO SVS] Homerus ibid. σύας appellat χαμαιευνάδας, id eſt, humi cubanteis. ſic immundos ſues appellat Virgil. Georgic. 1. id eſt, vt interpretatur Seruius, luto gaudenteis: & profert hunc locum Horatij. [vide Brodæum libr. 3. cap. 15. de verſibus in monoſyllaba nomina deſinentibus in ἀμβροσίη νύξ ἀλλότριος φώς.]

NOS NVMERVS SVMVS] ſumus turba ſine nomine, ſine virtute, ac dignitate. nam apud ſcriptores multitudo, numero, non pondere, aut dignitate æſtimatur, vt infrà epiſt. de arte poët. *numero plures, virtute, & honore minores.* Homerus vocat πληθὺν, vt ἰλ. α. ὡς φάσαν ἡ πληθύς. Carent igitur illi quidem omni dignitate, atque auctoritate. qui numerum explent dumtaxat: ſed longè ſunt ij deterrimi, ac poſtremi homines, qui nullo numero ſunt, ſeu qui ne numeri quidem locum obtinent. quod de Megarenſibus olim ab Apolline reſpõſum eſt, Ὑμεῖς δ' ὦ Μεγαρεῖς, οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι, Οὔτε δυωδέκατοι, οὔτ' ἐν λόγῳ, οὔτ' ἐν ἀριθμῷ. id eſt, vos autem Megarenſes, neque tertij, neque quarti, neque duodecimi eſtis, neque vlla in ratione, neque in numero. Sic Æſchines ille apud Theocrit. εἰδ. ιδ. queritur ſe apud Cyniſcam puellam nullo numero eſſe, his verbis, Ἄμμες δ' οὔτε λόγου τινὸς ἄξιοι οὔτ' ἀριθμητοὶ, Δύστηνοι Μεγαρῆες ἀτιμοτάτῃ ἐνὶ μοίρῃ. id eſt, nos autem neque vlla ratione digni, neque vllo in numero habiti ſumus, tanquam infelices Megarenſes, in loco infimo, ſeu in condicione deterrima, & contemtiſſima. Euripid. in quadam tragœdia, quæ non exſtat, Δειλοὶ γὰρ ἄνδρες οὐκ ἔχουσιν ἐν μάχῃ Ἀριθμὸν, ἀλλ' ἄπεισι κἂν παρῶσ' ὅμως. id eſt, ignaui enim homines non habent in prœlio numerum: ſed abſunt etiam ſi adſint. Idem Euripid. Heracl. ἀριθμὸν poſuit, pro homine nihili, cùm de vno loqueretur: Εἰδὼς μὲν οὐκ ἀριθμὸν, ἀλλ' ἐτητύμως Ἄνδρ' ὄντα τὸν σὸν παῖδα. id eſt, cùm ſcirem filium tuum non eſſe numerum, ſed verè virum eſſe. Non admodum autem diſſimile eſt illud Homeri ἰλιάδ. σ. ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης, id eſt, inutile onus terræ: quod vſurpauit Plato in Theæteto. καὶ οἴονται ὅτι οὐ λῆροί εἰσι, γῆς ἄλλως ἄχθη, ἀλλ' ἄνδρες, οἵους δεῖ ἐν πόλει τοὺς σωθησομένους, id eſt, putant ſe audire, ſeu ſibi dici, ſe non eſſe nebulones, aut nugatores, cùm alioqui ſint onera terræ: ſed taleis viros, qualeis eos eſſe oportet in ciuitate, qui ſalui ſint futuri.

SPONSI PENELOPÆ] Penelopæ reperi ſcriptum in quinque codicibus manuſcript. 3. Vatic. Iann. Torneſ. non Penelopes. Iam verò ſponſorum appellatione procos ſignificat, quos Homerus μνηστῆρας nominat. Procorum autem Penelopes viuendi genus fuiſſe inertiſſimum, deſidioſiſſimum, molliſſimum, diſſolutiſſimum, declarat Homerus multis ὀδυσσ. libris. exempli cauſa, libr. 1. Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος, καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο Μνηστῆρες, τοῖσιν μὲν ἐνὶ φρεσὶν ἄλλα μεμήλει, Μολπή τ' ὀρχηστύς τε· τὰ γάρ τ' ἀναθήματα δαιτός. Κῆρυξ δ' ἐν χερσὶν κίθαριν περικαλλέα θῆκε Φημίῳ, ὅς ῥ' ᾖδε παρὰ μνηστῆρσιν ἀνάγκῃ. id eſt, Porrò autem poſteaquàm potionis & cibi deſiderium depulerunt proci: eis quidem alia curæ fuerunt, cantus, & ſaltatio: hæc enim ſunt epularum additamenta. Præco autem citharam Phemio in manus tradidit: Qui apud procos canebat neceſſitate coactus. ibidem. Οἱ δ' εἰς ὀρχηστύν τε, καὶ ἱμερόεσσαν ἀοιδὴν Τρεψάμενοι τέρποντο, μένον δ' ἐπὶ ἕσπερον ἐλθεῖν. id eſt, illi autem ad ſaltationem, & amabilem cantum conuerſi oblectabantur, & ita tempus veſpertinum exſpectabant. & libr. β. ſenibus illis Ithacenſibus conuocatis, Οἱ δ' εἰς ἡμέτερον πωλεύμενοι ἤματα πάντα Βοῦς ἱερεύοντες, καὶ ὄϊς, καὶ πίονας αἶγας Εἰλαπινάζουσι, πίνουσί τε αἴθοπα οἶνον. id eſt, hi autem in domo noſtra dies omneis commorantes & verſantes, boues mactantes, & oueis, & pingueis capras epulantur, & vinum rubrum, ſeu calidum bibunt. Athen. libr. 4. procorum cenas, & prandia cum Phæacum conuiuijs comparans, taleis illorum eſſe compotationes ait, qualeis probabile eſt eſſe luxurioſorum, vinolentorum, amatorum: Phæacum autem cõuiuia eſſe illa quidem delicata, & voluptaria, verumtamen grauiora, & temperatiora.

ALCINOIQVE, &c.] Alcinous rex Phæacum apud Hom. ὀδ. θ. dicit, ſibi, ac populo ſuo conuiuia, citharam, choréas, cultum corporis varium, ac ſæpe mutatum, calida balnea, Venerem placere his verbis, Αἰεὶ δ' ἡμῖν δαίς τε φίλη, κίθαρίς τε, χοροί τε. Εἵματά τ' ἐξημοιβὰ, λοετρά τε θερμὰ, καὶ εὐναί. id eſt, Semper autem nobis & conuiuium placet, & cithara, & chori, & veſtes ſubinde mutatæ, & lavacra calida, & lecti. *Alcinoi* autem patrij caſus eſt, numeri ſingularis, cohærétque cum nomine *iuuentus*, quod proximo

verſu ſequitur. quædam exemplaria habent *Antinoique*: quæ lectio ſi placebit, erit numeri multitudinis, recti caſus, id eſt, Antinoi ſimiles. fuit autem Antinous vnus è procis Penelopæ, ferox, & arrogans, & contumelioſus.

PLVS ÆQ. OPER.] id eſt, plus æquo occupata: quæ plus æquo laboris ſumſit. operari, eſt opus facere, operam in re aliqua ponere. ſic Lucret. libr. 4. *Et quibus in rebus conſuerunt eſſe operati*. interdum & pro ſacrificandi verbo vſurpatur, quemadmodum & facere, & ῥέζειν apud Græcos. Virgil. Georgic. 1. *latis operatus in herbis*. Tibull. lib. 2. *Tunc operata deo pubes diſcumbet in herba*.

ET AD STREP. CITHARÆ CESSATVM] quidam *ceſſantum*, legendum putant, non ceſſatum, vt habent vulgati, & manuſcripti codices: & interpretantur otioſorum, & feriatorum hominum curas traducere: quod eſt, nihil agere, nihil curare: rebus ludicris, ac voluptatijs operam dare, ſaltare, cantare, &c. quam ſcripturam nullo in codice vetere reperi. Ego alteram, & receptam, veram eſſe puto. Porrò autem *ceſſatum ducere*, valet κοιμίζειν, ſopire. ſic enim loquuntur Græci, κοιμίζειν τὰς λύπας, ἢ τὰς φροντίδας. id eſt, ſupire dolores, aut curas.

DE NOCTE] id eſt, ſtatim poſt noctem. ſic lib. 2. ſat. vlt. *De medio potare die*.

SI NOLES SAN. CVRR. HYDROP.] *noles* ſcriptum reperi in tribus codicibus manuſcriptis. 1. Vatic. & Iann. Torneſ. eàmque putaui rectam, & germanam ſcripturam. ſententia autem huius loci hæc eſt: ſi te non ſeruabis interea dum ſanus es (inquit) cogêris te ſeruare, & ad medicum currere, tibique conſulere, cùm factus eris hydropicus. Allegoria eſt, per quam hoc ſignificat, ſi operam ſtudio ſapientiæ date noles interea dum animum à vitijs purum habes: ſi librum cum lumine ante diem non poſces: vitia contrahes, quæ non facilè poſtea abſtergêbis, & quæ te vigilem aſſiduè torquebunt. mendosè (opinor) habent quidam libri *cures*, niſi addas *te*, & legas *nolis*. alioqui legendum *curres*, nempe ad medicum, id eſt, ad philoſophum, verumtamen iudicet lector.

ET NI POSCES ANTE DIEM] ἐμπνεία, ſeu interpretatio eſt ſuperiorum. inuidia & amor ſunt animorum morbi, & quaſi hydrôpes: poſcere librum, & ire ad philoſophum, ſunt remedia expetere, & medicum conſulere. Sic Dion Chryſoſt. in orat. quæ inſcribitur. Διογένης ἢ περὶ ἀρετῆς. oſtendit, quemadmodum nemo pharmaca medicorum ſibi comparat, aut mercatur, niſi ægrotet: ita neminem ad philoſophum audiendum accedere, niſi ægritudine aliqua oborta, & in rebus aduerſis.

NAM CVR, QVÆ LÆDVNT OCVLOS, &c.] cur leuia mala, leueíſque morbos depellere properas: morborum autem animi, qui ſunt longè grauiſſimi, curationem in annum differs? Huc pertinent illa ex oratione Dionis Chryſoſt. Διογ. ἢ περὶ ἀρετῆς, non longè à principio, Καὶ ἔλεγε θαυμάζειν [Διογένης ὅτι εἰ μὲν ἔφη ὀδόντας ἰᾶσθαι, πάντες ἂν αὐτῷ προσῄεσαν οἱ δεόμενοι ὀδόντα ἐξελέσθαι· καὶ νὴ Δία εἰ ὑπέσχετο ὀφθαλμοὺς θεραπεύειν, πάντες ἄνθρωποι ὀφθαλμοὺς αὐτῷ ἐπεδείκνυσαν. ὁμοίως δὲ εἰ σπληνὸς, ἢ ποδάγρας, ἢ κορύζης ἔλεγεν εἰδέναι φάρμακον· ἐπεὶ δὲ ἔφη παύσειν τοὺς πεισομένους αὐτῷ ἀγνοίας καὶ πονηρίας, καὶ ἀκολασίας, οὐδεὶς αὐτῷ προσεῖχεν, οὐδὲ ἐκέλευσεν ἰᾶσθαι αὐτόν, οὐδὲ εἰ πολὺ προσλήψεσθαι ἀργύριον ἤμελλεν, ὥσπερ τοῦ ὑπὸ τούτων, ὑπὸ ἐκείνων ἐνοχλούμενος, ἢ χαλεπώτερον ὂν ἀνθρώπῳ σπληνὸς ἀνέχεσθαι οἰδοῦντος ἢ διεφθαρμένου ὀδόντος, ἢ ψυχῆς ἄφρονος, καὶ ἀμαθοῦς, καὶ δειλῆς, καὶ θρασείας, καὶ φιληδόνου, καὶ ἀνελευθέρου, καὶ ὀργίλης, καὶ λυπηρᾶς, καὶ πανούργου, καὶ πάντα τρόπον διεφθαρμένης id eſt, & dicebat ſe mirari Diogenes, ſiquidem profiteretur dentium ſanandorum ſcientiam, omneis dolore affectos ad ſe acceſſuros, roganteis, vt dentem corruptum ſibi eximeret, atque euelleret: & ſi polliceretur ſe oculis medicinam facturum, omneis homines ſibi oculum curandum commiſſuros: ſimiliter ſi ſplenis, aut podagræ, aut pituitæ, ſeu grauedinis medicamentum, remediúmque ſe nouiſſe diceret, omneis morbis illis impliciros ad ſe concurſuros: poſteaquàm autem dixit ſe eos, qui ſibi fidem haberent, ignorantia, & nequitia, & intemperantia liberaturum, nemo ſibi aureis admouit, animúmue attendit, neque ſeſe ſanandum tradidit, ne ſi pecuniam quidem vnà cùm valetudine aut ſanitate acceptutus eſſet, quaſi ab his malis minus conflictetur, quàm ab illis, aut quaſi grauius ac difficilius ſit homini lienem tumentem, vel dentem putridum, ſeu corruptum patienter ferre, quàm animum inſipientem, & indoctum, & timidum, & audacem, & voluptatum ardore flagrantem, & illiberalem, & iracundum, & anxium, & vafrum ac ſubdolum.

SIQVID EST ANIMVM] ſi quid animum exeſt, abſumit, tabefacit, &c. ſic & verbo ἔδω, ſeu ἔδομαι vtuntur Græci. Homer. ἰλ. ω. τέκνον ἐμὸν, τεο μέχρις ὀδυρόμενος καὶ ἀχεύων Σὴν ἔδεαι κραδίην; id eſt, ô fili mi, quouſque lamentans & mærens cor tuum edes? M. Tull. libr. 3. Tuſc. quæſt. *Ipſe ſuum cor edens, hominum veſtigia vitans*: quem verſum cum illo ſuperiore, *Qui miſer in campis mærens errabat Aleis*, vertit ex Homeri ἰλ. ζ. Ἤτοι ὁ κὰπ πεδίον τὸ Ἀλήϊον οἶος ἀλᾶτο Ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων. Aliquot libri veteres habent *ſi quod*: quæ ſcriptura non eſt reijcienda. nam & probabilem ſententiam continet, neque tamen multum ab altera differentem. hoc enim ea ſignificatur, cur quæ lædunt oculos ſtudes & properas detrahere, ſi id, quod conſumit & corrumpit animum, curare ceſſas & cunctaris?

DIMID. FACTI, QVI CŒPIT, &c.] Heſiod.

Heſiod. Ἀρχὴ δέ τοι ἥμισυ παντός. id eſt, principium autem dimidium totius. Plato lib. de Repub. ſecundo, οὐκοῦν οἶσθα ὅτι ἀρχὴ παντὸς ἔργου μέγιστον, ἄλλως τε καὶ νέῳ καὶ ἁπαλῷ ὁτῳοῦν; id eſt, ſciſne igitur principium cuiuſque operis maximum quiddam eſſe, præſertim & iuueni, & cuiuis, qui tener ſit, & flexibilis? & Ariſtote. lib. 1. de morib. ad Nicomach. δοκεῖ οὖν πλεῖον ἢ τὸ ἥμισυ τοῦ παντὸς εἶναι ἡ ἀρχή: id eſt, videtur igitur principium plus eſſe, quàm dimidium totius.

SAPERE AVDE] quaſi ad rem magnam & arduam excitans, dixit *aude*. Virgil. Æneid. 9. *Euryale audendum dextra.* epiſt. 3. infrà. *ipſe quid audes?* [*Aude hoſpes contemnere opes.*]

RVSTICVS EXSPECT. DVM DEF.] nomen *ruſticus* cum verbo *exſpectat* coniungendum mihi eſſe videtur, hoc ſenſu, *Ruſticus exſpectat*, id eſt, ruſtico ſimilis eſt, qui exſpectet: vel eò ruſticus eſt, quòd exſpectet: ruſticè exſpectat: ruſticum ſe in eo eſſe oſtendit, qui exſpectet, dum defluat amnis, &c. quod genus annotauimus ſuprà ad Od. 8. lib. 3.

VOLVBILIS] ſic ſuprà Od. 1. lib. 4. *te per aquas, dure, volubiles*: repete verbum *ſequor*, ἀπὸ κοινοῦ.

BEATA] benè dotata, diues, & pecunioſa. ſic ſæpè Horat. Sat. vlt. lib. 2. *Vt Naſidieni iuuit te cena beati?*

ET INCVLTÆ PAC. VOM. SILVÆ] ſic Virgil. Geotg. 2. *Aut vnde iratus ſiluam deuexit arator, Et nemora euertit multos ignaua per annos, Antiquáſque domos auium cum ſtirpibus imis Eruit: illæ altum nidis petiere relictis. At rudis enituit impulſo vomere campus.*

QVOD SATIS EST CVI CONTINGIT, HIC NIHIL] ſic legendum eſt, & ita ſcriptum reperi in tribus libris antiquiſſ. omnes quidem habent *contigit*, non vt vulg. *contingit*.

NON DOM. AVT FVND. &c.] eandem ſententiam propemodum expreſſit ſuprà Od. 1. lib. 3. *Quòd ſi dolentem nec Phrygius lapis, Nec purpurarum ſidere clarior Delenit vſus, &c.* & Lucret. lib. 1. *Nec calidæ citius decedunt corpore febres, Textilibus ſi in picturis, oſtróque rubenti Iacteris, quàm ſi plebeia in veſte cubandum eſt. Quapropter quoniam nil noſtro in corpore gazæ Proficiunt, neque nobilitas, neque gloria regni, Quod ſupereſt, animo quoque nil prodeſſe putandum eſt.* Varro ἀνθρωπωπ. *Non fit Theſauris, non auro pectu' ſolutum: Non demunt animi curas ac relligiones Perſarũ montes, non atria diuitis Craſſi.* Tibull. *Non opibus mentes hominis, curæq; leuantur, Nam fortuna ſua tempora lege regit.*

QVI CVPIT, AVT MET. &c.] Qui cupiditate (inquit) aut metu, aut ceteris animi morbis affectus eſt, is nihilo maiorem ex fortunæ bonis, & poſſeſſione diuitiarum, fructum percipit, quàm lippus ex tabulis pictis, &c. in lib. Iann. & Torn. & Nicot. Ruſſard. Cleric. Morell. ſcriptum eſt. *ſic domus & res.*

FOMENTA PODAGRAM] Sed nónne A fomenta ſiue calida, ſiue refrigerantia, nempe pro ratione & natura podagræ, iuuant podagrã? iuuant quidem, ſed ita, vt dolorem leuent, & minuant ad tempus, non vt funditus & in perpetuum tollant. Fomenta enim admouentur ſummis corporis partibus, vt & malagmata, & cataplaſmata. at mali cauſa non eſt in ſummo corpore, ſed longiùs oritur, & altiùs inſedit. Quocirca non qui fomentis vtitur, iuuat verè podagram, ſed qui cauſam morbi funditus exſtirpat: vt qui Venere & vino ſeſe abſtinet, & tenuiter, frugaliter, continenter viuit. Vbi autem ſeotiri cœpta eſt podagra, ſanguinis miſſio adhibita ſæpe annuam, nonnumquam perpetuam valetudinem præſtat: *quidam etiam cum aſinino lacte* B *poto ſe eluiſſent, in perpetuum hoc malum euaſerunt*, inquit Celſus lib. 4. cap. 24. *quidam*, vt idem ait ibidem, *cum toto anno à vino, mulſo, Venere ſibi temperaſſent, ſecuritatem totius vitæ conſecuti ſunt, &c.*

SINCER. EST N. VAS, QVOD C.] ſic Lucret. lib. 6. in princip. de Epicuro, *Intellexit ibi vitium vas efficere ipſum, Omniáque illius vitio corrumpier intus, Quæ collata foris, & commoda cumque venirent: Partim quod fluxum, pertuſúmque eſſe videbat, Vt nulla poſſet ratione explerier vmquàm: Partim, quod tetro quaſi conſpurcare ſapore Omnia cernebat, quæcumque receperat, intus, &c.*

SPERNE VOLVPT.] In quibus ſpernendis & repudiandis virtus vel maximè cernitur, inquit M. Tullius lib. 1. de legibus, ſub extremum, qui- C búſque ſæpe vincuntur qui alioqui viribus & ferrò erant inexpugnabiles atque inuicti. Exemplo ſit Annibal, quem luxuria, & deliciæ Campanæ fregerunt, atque eneruarunt, bello inſuperabilem atque indomitum. Itaque præclarè dictum eſt illud à quodam, μία τοῖς ἀσθενέσιν ὁδὸς, τὸ τῇ ἡδονῇ περιγίνεσθαι τῶν μειζόνων: id eſt, vna eſt infirmioribus, & imbecillioribus via, qua potentiores aduerſarios ſuperare poſſint, voluptas. Hoc cùm ſcirent prudentiſſimi illi viri M. Curius, & T. Coruncanius cùm audiſſent, eſſe quemdam ſapientem, qui diceret, omnia quæ faceremus, ad voluptatem eſſe referenda, meritò optabant, vt id Samnitibus, & Pyrrho perſuaderetur, quo facilius vinci poſſent, cùm ſe volu- D ptatibus dediſſent.

NOCET EMTA DOLORE VOL.] atqui omnis voluptas corporis, emitur ſubſequente dolore, & cum dolore ſubſequente coniuncta eſt, ſeu dolorem comitem & quaſi connexum habet. omnis igitur corporis voluptas nocet. ſubſequente autem idcirco dixi, quia ſi voluptatem anteiret labor, ea voluptas non eſſet aſpernanda, aut fugienda: immò, vt ſtabilis & ſolida, vehementer amplectenda, plurimique facienda. Itaque qui ſapiunt, voluptati laborem anteponunt, vt laboribus ſuſceptis atque exantlatis, ſolida gaudia gaudeant. Contrà inſipientes voluptatem expetunt, laborem fugiunt: ex quo fit vt eorum vita ſit calamitoſa & miſera. Sed, vt ad inſtitutum redeam, ſcitè & feſtiuè in hanc ſen-

tentiam Plato in Phædone ait, mirabiliter affectum esse naturâ id, quod iucundum dicitur, ad id, quod ei contrarium videtur esse, molestum, seu dolorem, proptereà quòd, inquit, ea simul homini adesse nolunt: si quis autem persequatur alterum, & consequatur, propemodum cogitur etiam alterum paullò post recipere, tanquam ambo ex vno capite, seu extremo apta atque inter se connexa sint. Ac mihi videtur (inquit) si ea animaduertisset Æsopus, fabulam huiusmodi compositurus fuisse, Deum, cùm ea vellet inter se in gratiam reducere & reconciliare, bellum inter se gerentia, quoniam id consequi non posset, eorum extrema in vnum conduxisse & coniunxisse: atque iccirco, ad quemcumque alterum eorum peruenerit, ad eum subsequi etiam alterũ. Verba Platonis Græca si quis requirat, petat ex Platonis Phædone non longè à principio, illo loco: καὶ τεῖδων ἅμα, ὡς ἄτοπον, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἐοικέ τι εἶναι τῦτο, ὃ καλῦσιν οἱ ἄνθρωποι ἡδύ. ὡς θαυμασίως, πέφυκε πρὸς τὸ δοκοῦν ἐναντίον εἶναι τὸ λυπηρόν, &c. sic & Plaut. Amphitr. *Satin parua res est voluptatum in vita, Atque in ætate agunda, Præquam quod molestum est? Ita quoique comparatum est in ætate hominum, Ita diis placitum, voluptatem mæror vt comes consequatur, Quin incommodi plus, malíque illico adsit, boni si obtigit quid.*

SEMPER AVAR. EG.] semper auaro aliquid deest. numquam enim expletur diuitiarum sitis. quin etiam iis, quæ habet, eget. Nihil refert vtrùm auarus habeat, an non habeat, cùm ei desint ea, quæ habet, id est, cùm iis rebus, quas vel suo labore peperit, vel beneficio fortunæ nactus est, vti frui non audeat, sed hac de re plura dicemus ad illum locum obscurissimum, & nondum à quoquam explicatum, qui est epistol. 2. lib. 2. *sed, quod non desit, habentem, &c.*

CERT. VOTO PETE FIN.] cùm sit immensa, & infinita in hominibus auaris pecuniæ cupiditas, certum (inquit) diuitiarum finem expete: id est, cupiditatem, & studium pecuniæ defini, ac termina: vel certam aliquam ac definitam pecuniæ summam opta & expete, quam vbi consecutus fueris, plura quærere desine, bonisque partis fruere, & viue. sic Sat. 1. lib. 1. *Denique sit finis quærendi, cùmque habeas plus, Pauperiem metuas minus.* non est autem intelligendus hoc loco Horatius significare, diuitias nobis tamquam finem, propositas esse oportere: sed earum modum esse quendam constituendum, quo contenti esse debeamus.

INVIDVS ALT. MACR. REB.] sic Lucret. lib. 3. *Macerat inuidia ante oculos illum esse potentem, Illum aspectari, claróque incendit honore: Ipsi se in tenebris volui, cænóque queruntur.* Horat. Sat. 1. lib. 1. *Quodque aliena capella gerat distentius vber, Tabescat? &c.* Videtur autem quædam esse non inuenusta in his duobus, *opimis macrescit*, antithesis.

INVID. SIC. NON INVEN.] Pindarus εὐδ. ια πυθ. φθονεροὶ δ᾽ ἀμύνονται ἄτα, id est, inuidi autem damno plectuntur. & Plato lib. no-

A no de Legibus, inuidiam ait esse contubernalem grauem, ac molestam, maximè quidem ac primo loco ei, qui inuideat, secundo loco viris optimis, & clarissimis ciuitatis. [Et Isocrates in Euagora dicit, hoc tantum boni in inuidis inesse, quòd inuidis maximo est malo. φθόνῳ τῦτο μόνον πρόσεστιν ἀγαθὸν, ὅτι μέγιστον κακὸν τοῖς ἔχουσίν ἐστιν. Demosth. πρὸς λεπτ.] Appellat autem Horatius hoc loco inuidiam eam, quam M. Tull. ambigui nominis fugiendi causa, *inuidentiam* nominat lib. Tuscul. 3. & 4. Sententia porrò huius loci hæc est, quamuis Siciliæ tyranni grauissima tormenta ad cruciãdos homines inuenerint, nullum tamen tormentorum illorum grauius inui-

B dia fuisse.

QVI NON MODER. IRÆ] id est, qui iræ moderationem non adhibebit, & veluti frenum iniiciet. hæc enim vis est huius verbi cum dandi casu coniuncti, vt M. Tull. Partit. *nam auditorum aures moderantur oratori prudenti, & prouido: &, quod respuunt, immutandum est.*

INFECT. VOL. ESSE, DOL. QVOD, &c.] id est, nolet id esse à se admissum, vel optabit ne id sit à se admissum, quod dolore, & ira impulsus fecerit: pœnitebit eum facti. [Sic Donatus ad illum locum Terent. Andr. *Haud muto factum vecusse*, inquit, *haud me pœnitet, nã si quid pœniteret, infectum velle dicebant.*] epist. de arte poët. *Commisisse cauet, quod mox mutare laboret.* infectum,

C id est, non factum. Plaut. Mostell. *Egóne?* [somnio] *at quidem tu, qui istos te speras modo Posse dissimulando infectum hoc reddere.* Sed cur dolorem & mentem concurrenteis facit in ira, & in pœnis expetendis? De dolore, docet Aristoteles multis locis, iram cum dolore esse coniunctam: & tum dolore hominem iratum leuari, cùm iniuriam acceptam retulerit. de mente, idem docet lib. 7. de moribus ad Nicomachum, cum, qui iratus sit, à ratione quodammodo persuaderi, & induci, vt pœnas ab eo, qui iniustè læserit, expetat. Vel eò respexit, quòd ex veteribus alij iracundiam definierunt furorem mentis, alij cupiditatem puniendi doloris.

DVM PŒNAS ODIO, &c.] id est, dum odio prouectus pœnas de eo, qui læsisse videtur,

D sumere festinat: vel sic, dum iniuriæ, quam ipse sibi accepisse videtur, dolorem mulrum, & iccirco grauem & molestum, vlcisci properat, vt animũ dolore leuet. Nam quamdiu is, qui se accepisse iniuriam existimat, inultus est, tamdiu graui quasi onere premitur: vbi iracundiam suam expleuit, dolorémque suum punitus est, tum exoneratus est. verbum *festinat* coniunxit cum quarto casu, vt Virgil. Æn. 4. *Festinare fugam tortosque incidere funes.* idem de verbo *maturare* sentiendum. Æn. 1. *Maturate fugam.* Horat. epist. prox. seq. *Hoc opus, hoc studium parui properemus, & ampli.* & Od. 7. li. 2. *Deproperare apio coronas.* sic Græci verbum σπεύδειν. Pindarus Πυθ. γ. μὴ φίλα ψυχὰ, βίον ἀθάνατον σπεῦδε· τὰν δ᾽ ἔμπρακτον ἄντλει μαχανάν: id est, ne care animę vitam immortalem festina: facilem

facilem autem hauri machinam, & Homerus ἰλ. κ. ταῦτα δ' ἅμα χρὴ Σπεύδειν, αἴκ' ὄφελός τι γένωμεθα καὶ δύ' ἐόντε, id est, hæc autem vnà nos properare oportet, si possimus aliquid prodesse nos etiam duo.

IRA FVR. BR. EST] sic Themistius in oratione de amicitia, ἐγὼ δὲ οἶμαι (inquit) τὴν ὀργὴν μανίας ὀλιγοχρόνιον εἶναι. quod notat M. Anton. Muretus. M. Tull. Tuscul. 4. *An est quicquam similius insaniæ, quàm ira? quam bene Ennius initium dixit insaniæ.* Et Apollonius dicebat, Τῆς ὀξυθυμίας τὸ ἄνθος esse μανίας, id est, iracundiæ florem esse insaniam. Et Plutarchus in Romulo, ὀργῆς τάχος ἄβουλον, id est, iræ celeritatem incōsideratam, & consultationis expertem. vide annot. ad Od. 16. libr. 1.

ANIMVM] τὸν θυμὸν, vt Homer. ἰλιαδ. β. Θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέων βασιλήων. Cæcilius, *Nunc enim demum mihi animus ardet, nunc meum cor cumulatur ira.* Nam & apud Latinos animus interdum accipitur pro quauis libidine à ratione auersa, vt Plaut. in Trinummo, *si animus hominem perculit, actum est, si animo seruiuit, non sibi. si ipse animum perculit: dum viuit, victor victorum cluet.*

HVNC FRENIS, &c.] tamquam equum ferocem & indomitum.

COMPESCE] comprime. sup. Sat. 8. lib. 1. *quæ pœnis compesceret inferiorem.* Od. 16. lib. 1. *Compesce mentem.*

FINGIT] format, instituit, docet, vt libr. de arte poëtica, *quamuis & voce paterna Fingeris ad rectum.*

TENERA] molli, & facili ad domandum.

EQVVM TEN. DOCIL. CERV.] equū iuuenem, & iccircò ad domandum facilem.

MAGISTER] ἱπποδάμος, qui domat equos.

IRE VIAM] sic loquebantur veteres. Cicer. pro Murena, *Ite viam: Præsto aderat sapiens ille, qui ire viam doceret:* sic enim legendum, non, vt vulgò, *mite viam*, neque *inire viam*.

VENATICVS] vtitur hoc nomine Plautus in Mil. glorioso, *si ita non reperero, ibo odorans, quasi venaticus vsque, donec persecutus volpem fuero.* & M. Tull. Verr. de signis, *quo postea, quàm venerant, mirandum in modum canes venaticos diceres: ita adorabantur omnia, & peruestigabant, vt, vbi quicquid esset, aliqua ratione inuenirent.*

CERVINAM PELL.] pellem cerui alga, aut centonibus refertam, quæ cerui similitudinem gerit.

MILITAT] seriò fetas insequitur, vel veros ceruos insectatur. catulus, id est, canis, vt supr. Od. 1. lib. 1. *Seu visa est catulis cerua fidelibus.*

NVNC ADBIBE] vitiosa est eorum codicū scriptura, qui habent *adhibe*. est enim legendum *adbibe*: quo verbo & Terent. vtitur in Heauton. *Vbi mihi adbibit plus paullo, sua quæ narrat facinora?* tralatio est ab animantibus sitientibus, & sitim explentibus. adbibe enim, hoc est, attende, audi, & celeriter percipe: quemadmodum ferè suprà locutus est Oda 13. lib. 2. *pugnas & exactos tyrānos Densum humeris bibit aure vulgus.* vel dic adbibe, id est, animo imbibe, vt dicuntur lanæ colorem, & candorem bibere. & vt Dido apud Virg. lib. 1. Æneid. *longum bibebat amorem.*

PVRO PECTORE] nondum vitiis inquinato. Lucret. lib. 5. procem. *At bene non poterat sine puro pectore viui.*

PVER] vult nos statim à pueris philosophiæ, & rectè honestèque viuendi scientiæ operam dare, ne simus ὀψιμαθεῖς. i. seri studiorum, vt loquitur epist. 19. huius lib. sed παιδομαθεῖς, id est, à pueritia instituti & eruditi. Plurimum autē interest, vtrùm aliquid discas puer, an iam ætate grandis: quamquam præstat serò discere, quàm numquam, vt dicebat Socrates.

QVO SEMEL EST IMB. R. S. OD.] sic Plato lib. 4. de rep. seu de iusto, ait, tinctores, seu infectores, vbi lanam purpura inficere volunt, primùm lanam sumere candidissimam, deinde eam accuratè præparare, vt florem purpuræ quā maximè imbibere possit: & tum denique purpureo colore lanam illam tingere: quo facto purpuram lanæ insitam atque inditam nulla ratione nullo nitro, nullóve lomento, aut sapone abstergeri, neque deleri posse, &c. verba Platonis posita sunt 5. ferè pagina libri, ibi, ἀκούω οἷα δὴ λέγω, ὅτι οἱ βαφεῖς ἐπειδὰν βουληθῶσι βάψαι ἔρια, ὥστε εἶναι ἁλουργὰ, πρῶτον μὲν, &c.

NVNC TE MELIORIB. OFF.] nunc (inquit) dum tenera est ætas, dum mollis & tractabilis, & cerea, dede, seu præbe te honestis & salutaribus disciplinis erudiendum, bonisque & rectis opinionibus imbuendum, malis artibus & prauis opinionibus reiectis.

NEC TARD. OPP. NEC PRÆC.] nec eos exspecto, qui sunt ignauiores: nec eos vrgeo, qui antecedunt: id est, non excito, neque impello, cùm sua spōte satis properent, meáque cohortatione non egeant. Vel, quod mihi magis placet, non insto præcedentibus, vt eos anteuertam: non conor eos anteuertere: vt Sat. 1. lib. 1. *Instat equis auriga suos vincentibus.* est enim tralatio perpetua ducta à cursoribus, seu quadrigis. falluntur autem qui *insto* interpretantur *obsto*, id est, *impedio*. [Huc pertinet illud Aristotelis: qui interrogatus, quomodo discipuli magnos progressus faciant, si & antecedenteis persequantur, inquit, & posteriores non exspectent. Ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν προκόπτοιεν οἱ μαθηταὶ, ἔφη, ἐὰν τοὺς προέχοντας διώκοντες τοὺς ὑστεροῦντας μὴ ἀναμένωσιν.

TVRNEBVS.

EX lib. 9. cap. 18. *Graecia Barbariæ lento collisa duello.*

Hic locus declaratur Oda nona Epod.

Ex lib. 26. cap. 27. *In cute curanda plus æquo operata iuuentus*, cùm dicit Horat. cutem, corpus intelligit, vt χρὼς & χρῶς apud Græcos cutem

& corpus declarant. Ita autem intelligere Hora- A tium ex Homero notum eſt, apud quem Phæaces & proci Penelopæ genio indulgent, corpúſque luxurioſè epulis curant: etiam illi Demodoci, hi Phemij modis & cythara ſeſe oblectãt, quod intellexit Horatius cùm

Ad ſtrepitum cytharæ ceſſatum ducere curam,

eleganter, vt nihil ſuprà ſcripſit. Nam ad Phæacas & procos referendum eſſe arbitror. Vt autem curare cutem, ſic & curare pelliculam dixit, lib. 2. Satyr. 5. *Pelliculam curare iube*. id etiam ex eo, quod, qui benè habiti & benè paſti ſunt, eorum cutis nitet, curatáque videtur.

Me pinguem & nitidum benè curata cute viſes.

Vt enim coriarij arte, aluta vel corium pulchrius & politius eſt: ſic pulchrior & nitidior B cutis obeſorum ac benè habitorum curata videtur fuiſſe. *-- atqui*

Si noles ſanus, cures hydropicus, quod ait, puto hanc continere ſententiam: ſi noles expergiſci dum ſanus es, & capeſſere ſtudium philoſophiæ quæ animi medicina eſt, cures vt hydropicus & graui laborans morbo, expergiſcaris. vel potius, Si non vis te ſeruare dum ſanus es, velis hydropicus: & cures vt te ſerues. Sed Porphyrio planè apertéque legit, *curres*, quod & probabile eſt: ac tum *noles* in futuro legendum erit, quod vidit Lambinus.

Si comportatis rebus benè cogitat vti,

more Græco id videtur dixiſſe, apud quos συγκομίζειν, quod eſt comportare, ſignificat fruges C colligere & συγκομιδὴ eſt fructuum collectio. Itaque hîc res comportatas appellat repoſitos & conditos fructus.

Inuidia Siculi non inuenêre tyranni

Maius tormentum. Phalaris, Agathocles, Dionyſius Siciliæ tyrannos multa inuenêre atrociſſima tormenta ad homines cruciandos & excarnificandos: ſed nullum eſt, quod crudelius torqueat animum quàm inuidi hominis contubernalis & tabifica inuidia

-- ceruinam pellem latrauit in aula. Sic ad ſectandas feras venatici catuli conſuefiebant in aula dominorum leporinis & ceruinis pellibus ad venandum, vt odore & colore imbuti in ſiluis eas feras appeterent. Quiddam in Gratiano eſt D non diſſimile. De venatio.

Sed præceps virtus ipſa venabitur aula.

EPIST. II. AD IVLIVM FLORVM.

ARGVMENTVM.

Iulium Florum de Claudio Nerone, vbi militet, & de quorundam amicorum ſcriptis interrogat. Deinde ipſum Florum ad ſapientiæ ſtudium, & ad redeundum in gratiam cum fratre hortatur.

IVli Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius Auguſti priuignus, ſcire laboro.
Thracáne vos, Hebrúſque niuali compede vinctus,
*An freta vicinas inter currentia * turres,*
*An pingues Aſiæ campi, colléſque * morantur?*
Quid ſtudioſa cohors operum ſtruit? hoc quoque curo.
Quis ſibi res geſtas Auguſti ſcribere ſumit?
Bella quis, & paces longum diffundit in æuum?
Quid Titius, Romana breui venturus in ora?
Pindarici fontis qui non expalluit hauſtus,
Faſtidire lacus, & riuos auſus apertos:
*Vt valet? vt meminit noſtri? * fidibúſne Latinis*
Thebanos aptare modos ſtudet auſpice Muſa?
An tragica deſæuit, & ampullatur in arte?
Quid mihi Celſus agit? monitus, multúmque monendus,
Priuatas vt quærat opes, & tangere vitet
*Scripta, Palatinus quæcumque recepit * Apollo:*
Ne, ſi fortè ſuas repetitum venerit olim
Grex auium plumas, moueat cornicula riſum
Furtiuis nudata coloribus. ipſe quid audes?
*Quæ * circumuolitas agilis thyma? non tibi paruum*
Ingenium eſt: non incultum, nec turpiter hirtum.
Seu linguam cauſis acuis, ſeu ciuica iura
Reſpõdere paras, ſeu condis amabile carmẽ:

Prima feres ederæ victricis præmia. quòd si
Frigida curarũ fomenta relinquere posses:
Quò te cælestis sapientia duceret, ires.
Hoc opus, hoc studium parui properemus, & ampli:
Si patriæ volumus, si nobis viuere cari.
*Debes hoc etiam rescribere, * si tibi curæ,*
Quantæ conueniat Munatius. an malè sarta
Gratia ne quicquam coït, & rescinditur? at vos
*Seu * calidus sanguis, seu rerum inscitia vexat,*
Indomita ceruice feros: vbicumque locorum
Viuitis, indigni fraternum rumpere fœdus,
Pascitur in vestrum reditum votiua iuuenca.

IVLI FLORE], ad hunc eundem scripsit & epistolam 2. lib. 2. *Flore bone, &c.*

CLAVD. AVO. PRIVIGN.] Tib. Claudius Nero Cæsar, cuius matrem Liuiam Drusillam vxorem duxerat Octauianus Augustus Scribonia dimissa. Sueton. in August.

SCIRE LABORO] scire studeo, seu, vt sæpe loquitur, quæro.

THRACA] θρᾴκη. vt episto. ad Quinctium. *vt nec Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus.* vide annot. ad Od. 16. lib. 2.

HEBRÚSQVE] idem Oda 25. lib. 3. *Hebrum prospiciens, & niue candidam Thracem.*

NIVALI COMPEDE VINCTVS] sic loquitur Virg. Georg. 4. *Et cum tristis hiems etiam tunc frigore saxa Rumperet, & glacie cursus frenaret aquarum.*

AN FR. VICIN. INTER CVRR. TVRR.] turreis, πύργους: nempe Sestum & Abydũ. *vicinas inter curr. turr.* pro inter vicinas turreis currentia, more vsitatissimo dixit, vt annotauimus suprà ad Od. 7. lib. 2. tale est illud, *Inter fusa nitentes Vites æquora Cycladas*, Od. 14. lib. 1.

MORANTVR?] detinent? vt suprà annot. ad Od. 7. lib. 2.

SCRIBERE SVMIT?] sumit vt scribat, vel scribendas suscipit?

LONGVM DIFF. IN ÆVVM?] prodit memoriæ? mandat litteris ad memoriam posteritatis sempiternam?

VENTVRVS IN ORA?] qui honorifico omnium ciuium Rom. sermone celebrabitur? aliàs *venire in ora*, ad vitium, ac vituperationẽ pertinet: vt apud Catull. ad Rauidum, *An ne vt per-*

A *uenias in ora vulgi?* sic Liuius lib. 2. *timorem iniecit, ne in ora hominum pro ludibrio abiret.* in laude ponit. [idem Catull. primo carminũ. *Qualecumque quidem est per ora vulgi, Plus vno maneat perenne sæclo.*] & Propert. ad Mæcen. *Crede mihi, magnos æquabunt ista Camillos Iudicia, & venies tu quoque in ora virûm.* his similia sunt illa M. Tull. Tuscul. 1. *Harmodium in ore & Aristogiton.* Et Ennianorum illud, *Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu Faxit: cur? Volito viuu' per ora virûm.* & Virg. Æneid. 12. *Ille quidem ad superos, quorum se deuouet aris, Succedet fama, viuúsque per ora feretur.* Idem Georgic. 3. *tentanda via est, qua me quoque possim Tollere humo, victórque virûm volitare per ora.* Iterum M. Tull. Philippic. 10. de Bruto, *erat enim in desiderio*
B *ciuitatis, in ore, in sermone omnium.* T. Liuius lib. 9. *Postumius in ore erat: eum laudibus ad cælum ferebant.* contrà ad probrum pertinet illud Cicer. Verr. 3. de Verre, [seu 1. lib. Accus.] *Istius nequitiam tum in ore vulgi, & in communibus prouerbiis versatam esse.* [& lib. 4. *numquam enim si denariis quadringentis Cupidinem illum putasset, commisisset vt propter eum in sermonem hominum atque in tantam vituperationem veniret.*]

PIND. FONTIS QVI NON, &c.] qui nõ dubitauit Pindarum proponere sibi ad imitandũ. *non expalluit haustus Pind. font.* id est, non extimuit haurire è fonte Pindari: vt Od. 27. lib. 3. *mediásque fraudes Palluit audax.* allegoria est & in hoc, & in proximo versu. hoc enim significat, qui ausus
C est Pindarum Latinis versibus imitari, atque exprimere?

FIDIBÚSNE LATINIS THEB. &c.] id est, studétne ad exemplum Pindari versus Latinos Lyricos scribere, poëtica facultate fretus?

THEBANOS] id est, Pindaricos. Od. 2. lib. 4. *Multa Dircæum leuat aura cycnum.*

DESÆVIT] desæuire, est valde sæuire. *de* enim in compositione interdum auget: vt *desæuire, deamare, deuitare, deperire, delitigare, &c.* Iam sæuire, est χαλεπαίνειν, vt & sæpe admonuimus, & docent exempla probatorum scriptorum. solent autem pleráque omnia in tragœdiis esse sæua, dura, difficilia, atrocia, immitia, iracunda, horribi-
D lia, δεινὰ, χαλεπὰ. idcircò hoc verbum ad tragœdiarum scriptorem accommodauit. vide supr. annot. ad Od. 33. lib. 1.

AMPVLLATVR] turget, inflatus, atque elatus est. Quas ληκύθους Græci, eas ampullas appellant Latini. Quemadmodũ igitur illi ληκύθους vsurpant pro orationis ornamentis, iísque omnibus dicendi figuris, quibus altior, grandior, amplior denique fit oratio: ita & ampullas Latini. Horat. in lib. de arte poëtica, *Proiicit ampullas & sesquipedalia verba.* M. Tull. ad Attic. lib. 1. *Quid multa? totum hunc locum, quem in Aristocratia ego varié in meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro (nostri illas ληκύθους) valde grauiter pertexuit.* auctor scholiorum in Hephæstionem, causam afferens cur dimetrum tro-

chaicum catalecticum, Euripidéum, aut lecythium dicatur, scribit hæc, quæ deinceps sequutur, ληκύθιον δέ φασιν αὐτὸ ἢ δι' ἀριστοφάνην σκώπτοντα τὸ μέτρον τὸ ἑφθημιμερὲς Εὐριπίδου, τὸ Θρᾳκίου ἵπποισιν Αἰ. Ληκύθιον ἀπώλεσεν. ἢ διὰ τὸν βόμβον τὸν τραγικόν. βόμβος γὰρ γίνεται περὶ τὸ ληκύθιον, ἐκ τοῦ ἐμπεριεχομένου αὐτῷ ἀέρος κινουμένου, ἢ ὑπὸ πνεύματος ἀνδρὸς ἢ ὑπ' ἄλλου. διὸ καὶ Καλλίμαχος μοῦσαν ληκυθίαν τὴν τραγῳδίαν λέγει. id est, lecythiũ autem id dicunt, aut propterea quòd Aristophanes iocosè reprehendit metrum illud epthemimeres Euripidis, Θρᾳκίου, &c. hoc modo, ληκύθιον ἀπώλεσεν, id est, ampullam perdidit: vel propter bombum, seu sonitum tragicum. bombus enim editur circa ampullam ex eo, quòd aër, qui in ea continetur, mouetur siue ab hominis habitu, siue ab aliqua alia re. Quapropter etiam Callimachus musam lecythiam, tragœdiam appellat. ab ampulla autem verbum *ampullari* deductum est, quod est ampullis verborum vti.

PRIVATAS] suas & proprias, non alienas, & publicas.

SCRIPTA] quæ sunt iam publica, quia in lucem edita, & vulgata.

PALATINVS APOLLO.] bibliotheca Græca, & Latina templo Apollinis, quod Augustus exstruxerat, & consecrarat, adiuncta, vt sup. diximus ad Od. 31. lib. 1. *Quid dedicatum poscit Apollinem Vates, &c.*

OLIM] posthac. vt Sat. 5. lib. 2. *Magna, minórve foro si res certabitur olim.* & Od. 10. lib. 2. *non si malè nunc, & olim Sic erit.*

GREX AVIVM PLVMAS] quatuor senariis hunc Æsopi apologum complexus est Gabrias, Ἀλλοτρίοις πτεροῖσιν ἠμφιεσμένος Ηὔχει κολοιὸς ὀρνέων ὑπερφέρειν. Πρῶτον δὲ δῶρον ἡ χελιδὼν ἐσπάραξε· Μεθ' ἣν ἅπαντες. εἶτα γυμνὸς εὑρέθη. id est, *Plumis alienis olim amictus gracculus Praestare se iactabat aliis volucribus. Sed prima hirundo, quod dederat, illi abstulit: Quam omnes secutæ: sicque nudus restitit.*

MOVEAT CORNICVLA RISVM] Celsus alienorum scriptorum fur, & compilator, sit omnibus ridiculus.

QVÆ CIRCVM VOL. AGIL. THYMA?] id est, circum quæ thyma volitas? vt annot. ad Od. 7. lib. 2. circum thyma autem dixit, quia poëtæ cum apibus comparari solent, vt Oda 2. lib. 4. *ego apis Matinæ More, modóque Grata carpentis thyma, &c.*

HIRTVM] hirsutum, id est, rude & impolitum. verbum *est*, quod erat suo loco depulsum, reposui post nomen *ingenium*, secutus cod. Iann. Faern. & duos Vatic.

FERES] accipies, auferes, vt sup. Od. 8. lib. 4. *neque tu pessima munerum Ferres:* & sæpe alibi.

EDERÆ VICTRICIS] notat Seruius commenta, in Virgilij Melibœum, ad illum versum, *Pastores edera crescentem ornate poetam*, edera poetas coronari, vel quia Libero sacri sunt: ex quo etiam, vt Bacchas, insanire: vel quia semper virent ederæ, quemadmodum carmina æternitatem & merentur, & aliis pariunt.

CVRARVM FOMENTA] vt suprà *amoris fomenta.* Od. 11. epod. & Lucret. *amoris pabula.* fomenta curarum, sunt ambitio, pecuniæ cupiditas, & similia.

HOC OPVS, HOC ST. P. PROP.] properandi verbum cum accusandi casu coniunxit, vt sup. *properare coronas.* vide Od. 7. libr. 2. hoc opus autem, nempe curarum fomenta, & cogitationes anxias ex animo eiicere: & sapientiæ studium colere, atque amplecti.

SI PATR. VOLVM.] aliquot libri vet. habent, *Si patriæ cupimus, &c.* id est, si patriæ, si nobis vtiles esse volumus: si & patriæ, & nobis consulere volumus: si patriæ, si nobis iucundi esse volumus. patriæ carus est, qui ita viuit, talémq; ciuem se præstat, vt eius vita sit patriæ cara, magnique facienda: sibi carus est, qui habet rationem suæ valetudinis, animúmque interdum relaxat ac remittit, neque se curis inanibus perpetuò conficit ac macerat.

SI NOBIS VIVERE CARI] id est, si iucundè & hilariter viuere. nam qui perpetuò mæstus est, sibi ipse odio est: qualis ille Terentianus Menedemus seipsum crucians, non dissimile est illud epist. ad Loll. 2. hoc libr. *Quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum*, id est, tibi carum, lætum, hilarum. vel dic vt paullo antè diximus.

SI TIBI CVRÆ, &c.] *si* positum Græcorum more pro *an*, vt epist. ad Mæcen. 2. hoc lib. *Inspice si possum donata reponere lætus.* & epist. 1. lib. secundo ad August. *Tentauit quoque, rem si dignè vertere posset.* & epist. ad Numicium. *chlamydes Lucullus (vt aiunt) Si posset centum scenæ præbere, rogatus.* & Tibull. lib. 3. eleg. 1. *Illa mihi referas, si nostri mutua cura est, An minor, an toto pectore deciderim.* T. Liuius lib. 33. *percunctatus si consilium non vtile solum, sed etiam salutare, admittere auribus posset, &c.* nec iis assentior, qui hunc locum, quasi mendosum, corrigunt hoc modo, *Quàm te conueniat.* nã *conuenire*, cum accusandi casu, quid sit, sciunt omnes. at quis ita loquitur Latinè de duobus, inter quos nata sit offensio, aut simultas? hic illũ non conuenit. dicerem potius, huic cum illo non cõuenit. Præterea cùm dicat, illum debere sibi rescribere, superuacanea est hæc conditio, *si tibi curæ*. Quamobrem hunc locum sic explico longè simpliciùs, &, nisi fallor, etiam veriùs: debes rescribere vtrùm frater tuus Munatius tantæ tibi sit curæ, quantæ fratrem fratri esse conueniat, nécne. Neque verò reticebo, me in tribus libris calamo exaratis cùm in Italia essem, & totidem, cùm in Gallia, ita scriptum reperisse, *sit tibi curæ.* quæ quidem scriptura mihi non displicebit, si subintelligetur *ne*.

INDOM. CERVICE FER.] videtur translatio sumta à bobus indomitis, & durarũ ceruicũ: σκληροτραχήλους vocant Græci, & ζυγομάχους.

INDIGNI

Indicns rvmp.] indigni, qui rumpatis, vel qui non debetis rumpere, ſic loquuntur Græci ἀνάξιοι ὅντες λύειν. Admonendus autem eſt adoleſcens, ſententiam vſque ad verſum vltimum pendêre hoc modo, ſiue vos feruor ſanguinis, ſiue inſcientia rerum agitat, vbicumque locorũ viuitis vos, quos non decet fraternam neceſſitudinem diſſoluere, paſcitur in veſtrum, &c. ab iis enim diſſentio, qui ad numen *indigni*, ſubintelligunt *eſtis*. A

Fratern. fœdvs.] quod longè firmius ac ſanctius eſſe debet, quàm amicorum neceſſitudo: & vetat Heſiodus tantidem amicorum neceſſitudo: & vetat Heſiodus tantidem amicum, quanti fratrem facere. Μηδὲ κασιγνήτῳ ἶσον ποιεῖσθαι ἑταῖρον. Quanti autem fratres faciendi ſint, declarauit vxor Intaphernis apud Herodotum, cui cùm a Dario facta poteſtas eſſet ſeruandi, aut viri ſui, aut fratris, aut liberorũ, (quos omneis in vincula Darius coniecit iuſſerat, & capitis damnarat,) maluit fratrem ſeruare. Cuius rei cauſam cùm quæſiſſet Darius, reſpondit, ὦ βασιλεῦ, ἀνὴρ μέν μοι ἄλλος γένοιτο, εἰ δαίμων ἐθέλοι, καὶ τέκνα ἄλλα, εἰ ταῦτα ἀποβάλοιμι· πατρὸς δὲ, καὶ μητρὸς οὐκέτι μευ ζωόντων, ἀδελφεὸς ἂν ἄλλος οὐδενὶ τρόπῳ γένοιτο, id eſt, O rex, vir quidem mihi alius contingere poſſit, ſi ita deo viſum ſit, & alij liberi, ſi hos amiſerim: ſed cùm mihi pater & mater è vita deceſſerint, nulla ratione fieri poſſit, vt mihi frater alius naſcatur. Hæc Herodotus Thalia, A quo ſumſit illud Euripides, Μητρὸς τ᾽ ἐν ᾅδου καὶ πατρὸς κεκευθότων, Οὐκ ἔστ᾽ ἀδελφὸς ὅστις ἂν βλαστοι ποτε, id eſt, Patre & matre mortuis, non poteſt mihi frater vllus, naſci. Extat libellus à Plutarcho ſcriptus, vtiliſſimus, περὶ φιλαδελφίας. id eſt, de amore fraterno. B C

TVRNEBVS.

Ex lib. 26. cap. 27. *Faſtidire lacus & riuos auſus apertos*, cùm ait, Titium imitari auſum eſſe Pindarum dicit, quem tamen inimitabilem putat conſueta tractare poëmata aſpernatum. Latét enim plerumque fontes, à quorum capite riui in apertum exeunt, qui & in lacus ſparguntur cùm dilatantur. Ad fontem igitur cum dicit maluiſſe venire, quàm è populari lacu & publico riuo haurire. Sic lib. 1. ſaty. 4. D

Geſtiat à furno redeuntes ſcire lacuq;. Quod autem *ampullatur*, dicit, id verò facit Græcorum æmulatione, qui ληκυθίζειν dicunt, quod eſt, tumida vti oratione. nàm λήκυθος ampulla eſt olearia, quæ pertumida eſt. Vnde & Lais quia buccis erat tumentibus πρὸς ταῖς γνάθοις λήκυθον habere dicebatur.

— *moueat cornicula riſum.* hîc corniculum vocat, quem Græci κολοιὸν, id eſt, Graculum appellant. Huius fabulæ Æſopicæ ſic meminit Themiſtius, Καθάπερ τῷ κολοιῷ περιτίθησιν ὁ μῦθος τὰ πτίλα ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ κάλλους ἀλλότριον αὐτῷ περιαγαζομένῳ κόσμον χρείᾳ τοῦ οἰκείου καὶ ἀναγκαίου id eſt, quemadmodum fabula corniculæ plumas circundat in pulchritudinis certamine alienum ſectanti ornamentum ſui & proprij inopia, &c.

EPIST. IIII. AD ALBIVM TIBVLLVM.

ARGVMENTVM.

Albium Tibullum compellat, cui ſtudium philoſophiæ laudare videtur, atque id facere, vt eius amore illum accendat. Recenſet quibus dotibus illum dij ornauerint: deinde ita viuendum illi eſſe dicit, vt vnumquemque diem extremum ſibi fore putet.

Albi: noſtrorum ſermonum candide iudex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere, quod Caßi Parmenſis opuſcula vincat?
*An tacitum ſiluas inter * reptare ſalubreis,*
*Curantem quicquid dignum * ſapiente, bonóque eſt?*
*Non tu * corpus eras ſine pectore. dij tibi formam:*
Dij tibi diuitias dederant, artémque fruendi.
Quid voueat dulci nutricula maius alumno,
*Quàm ſapere: & fari vt poßit, quæ ſentiat, * vtq;*
Gratia, fama, valetudo contingat abundè,
Et mundus victus non deficiente crumena?
Inter ſpem, curámque, timores inter, & iras
Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.
Grata ſuperueniet, quæ non ſperabitur, hora.
Me pinguem, & nitidum bene curata cute viſes:

Cùm ridere voles Epicuri de grege porcum.

Albi, &c.] Albium Tibullum designat, elegorum scriptorem: in quo præcipua est elegantia Latini sermonis, nulla propemodum admista figura loquendi peregrina, aut transmarina.

Candide iudex] qui de sermonibus nostris sincerè, & sine maleuolentia iudicas. sermonum appellatione autem satyras, & epistolas significari putamus. nam contrà odæ carmina appellantur.

Cassi Parmensis] de quo satyr. 10. lib. 1.

Silvas interreptare salubreis] reptare inter siluas salubreis, vt suprà annot. ad Od. 7. lib. 2. significat autem, Tibullum, Epicureum esse. Remouebant enim se Epicurei à reip. administratione, negotiisque publicis, & in hortis, ac locis amœnis viuebant.

Reptare] remissius, ac lentius ambulare. Vtitur hoc verbo Lucret. libr. 2. sed ad pecudes refert. *Nam sæpe in collis tondentes pabula læta Lanigeræ reptant pecudes.*

Sapiente, bonóque] plerumq; hæc duo coniuncta reperiuntur. vt epi. ad Mæcenat. 2. *Vir bonus, & sapiens dignis ait esse paratum.* & epi. ad Quinctium. *Vir bonus, & sapiens audebit dicere, Pentheu rector Thebarum, &c.* & in eadem. *Neve putes alium sapiente, bonoq; beatum.* & epistol. de arte poët. *Vir bonus & prudens versus reprendet inertes.* & M. Tull. off. 3. ostendit, hæc inter se separari non oportere. *Hæc igitur est illa pernicies, quod alios bonos, alios sapientes existimant.* Quidam hæc referũt ad Epicuri decreta: qui sapientis esse statuebat, iucundè viuere, & in locis amœnis ætatem degere potius, quàm rei familiaris augendæ seruire, aut reip. administrandæ operam dare. quod cõgruit cum superiore illo, *siluas inter rept. salub.* Iam Epicurei se solos sapienteis esse contendebant: vnúmque Epicurum verum vidisse, & homines erroribus liberasse dicebant.

Corpus sine pectore] excors: ἄφρων. Nam pectus cogitationis, & mentis sedem esse vulgò putant, ex quo ductum *expectorare.*

Voveat] optet, precetur, εὔχεται. ex quo vota pro optatis. suprà in respõs. Canidiæ epod. *Si tardiora fata te votis manent.* & sat. 6. lib. 2. *Hoc erat in votis.*

Quàm sap. et fari vt poss. quæ sent. vtque] Cùm in omnibus libris vulgatis, & in plerisque omnibus manuscript. legeretur, *Quàm sapere & fari*: quamuis pauci manuscr. haberent particulam *vt*, ego sic hunc locum olim explicandum putaueram, Quid nutrix alumno suo maius optare possit, quàm vt primùm sapiat, & prudenter sentiat, deinde suas cogitationes eloqui, & exprimere queat? sic Pindarus Olym. εἰδ. ε. ὑγίεντα δ' εἴ τις ὄλβον ἄρδει ἐξαρκέσι κτεάτεσσι, καὶ εὐλογίαν προστιθεὶς, μὴ ματεύσῃ θεὸς γενέσθαι, id est, si quis cum integra valetudine facultates, & eloquentiam habeat coniunctam, non est, quòd deus esse velit. Et cùm legeretur anteà in omnibus libris excus. *& cui*, ego ab vno codice manuscripto adiutus, & quasi manu ductus, in quo scriptũ erat, *vt cui*, reposueram in prima editione, *vtque*, nisi quis mallet, *vtque huic.* Iam qui ita legunt, *Quid voueat maius nutric. dulci alumno, Cum sapere & fari possit quæ sentiat, & cui Gratia, &c.* hac sententia, Quid optet maius nutricula alumno suo, subintellige, quàm illa superiora, formam, diuitias, artem fruendi: cùm præsertim sapere & fari, &c. balbutiunt, neque argumentis opus est ad hanc explicationem refellendam, cùm præsertim nulli libri habeant, *Cum sapere*, aut *Quum sapere*, cùmque non aptè hæc inter se cohæreant *cum sapere possit, &c. & cui Gratia, &c.* legendum enim esset, *& cum Gratia, &c.* Nunc igitur iterum consultis libris veteribus, in quorum vno reperi, *Qui sapere*, in altero, *Quin sapere*, qui ambo sunt Rullardi, legendum sic censeo, *Qui sapere, & fari possit quæ sentiat, & cui gratia, fama, &c.* vt sit hæc verborum sententia: Alumno, qui sapere & fari possit quæ sentiat, & cui Gratia, fama, valetudo, cõtingat abundè, & mundus victus, & c. quid nutricula optet maius? proinde ac si dicat, nihil maius optare queat alumno suo nutricula, quàm hæc, sapiẽtiam, eloquentiam, seu facundiam, gratiam, famam, valetudinem, mundum victum numquam deficiente crumena. *Fari* autem dixit, propriè. Nam non loquuntur pueri, sed fantur. lege Varronem lib. 5. de lingua Lat.

Gratia] vt gratia valeat apud principes, & potenteis viros.

Et mundus victus] id est. victus elegans, & intra modum sumtuosus & copiosus: victus liberali & magnifico homine dignus: victus neq; sordidus, neque rursum nimis amplus & opiparus. saty. 2. lib. 2. *Mundus erit, qui non offendet sordibus, atque In neutram partem cultus miser.* ex quo mũditia. Plautus in Pœnulo, *mulieres sunt admodum insulsæ, atque inuenustæ, sine munditia & sumtu.* M. Tull. de finib. lib. 3. *mundos, elegantes, optimis cocis, pistoribus, piscatu, aucupio, venatione, his omnibus exquisitis, vitantes cruditatem.* Idem ad Q. Fratrem ep. li. 2. *Domum tuam in Carinis mundi habitatores Lamia conduxerunt.* translatè dixit Horat. epi. ad August. *& graue virus Munditiæ pepulère.* nõ dissimulabo tamen, in nonnullis libris manuscr. legi, *Et modus, & victus non def. crum.*

Inter spem, curamque, tim. inter et iras] id est, inter animorum perturbationes, quibus assiduè sollicita & infesta est hominum vita, quemcumque vitæ diem tibi dij largiuntur, eum postremum esse putato. ita fiet, vt tranquillius, & iucundius viuas, casúsque humanos, & fortunæ iniurias moderatius feras: neque te spe, curis, timoribus, iris, angoribus, & ceteris vitæ venenis maceres, & conficias.

Omnem crede diem, &c.] existima quotidie

quotidie te moriturum. hoc si animo eris, quicquid tibi temporis ad vitam accedet, id tibi deputabis esse in lucro: nec perpetuo quærendæ & augendæ pecuniæ serues, sed bonis quæsitis, aut à patre relictis fruêris. hæc enim sententia significatur per subsequentem versum, *Grata superueniet, &c.* cuius rei exemplum capere licet ex ceteris rebus secundis. finge, aliquem sperare, & expectare amplissimam hereditatem, eique id, quod sperauit, tandem euenire: longè minor est huius voluptas, quàm si nō speranti venisset. Ita longè maior est eius hominis vitæ iucunditas, qui in diem viuit, qui diē crastinum ad se pertinere non existimat, qui diei præsentis vsura contentus est, si ad diem crastinū vitā produxerit, quàm eius, qui vitæ spem in multos annos profert, ac producit. Gratissima enim erit eius diei vita, ad quē quis se peruenturum esse non sperabat. Sic igitur viue, & ita bonis tuis fruere, vt hodie moriturus. quantumcumque tibi dierum ad vitam præteritam accedet, id erit tibi multo iucundissimum. præclarè igitur Anacr. Τὸ σήμερον μέλει μοι. Τὸ δ' αὔριον τίς οἶδεν; id est, *Hodierna cura tantum. Cus crastina hora nota est?* sic Horat. sup. Od. 7. libr. 4. *Quis scit, an adiiciant hodiernæ tempora summæ Crastina Dy superi?* & epist. 2. lib. 2. *Vtor & ex modico, quantum res poscet, aceruo Tollam, &c.* sequitur mox, *Distat enim spargas tua prodigus, an neque sumtum Inuitus facias, neque plura parare labores, &c.*

SVPREMVM] vltimum. vt epist. proxima, *Supremo te sole domi Torquate manebo.* & sat. 1. libr. 1. *ad vsque Supremum tempus, ne se penuria victus Opprimeret, metuebat.* & Od. 13. lib. 1. *Quos irrupta tenet copula, nec malis Diuulsus querimoniis Suprema citius soluet amor die.* & Od. 17. libr. 2. *supremum Carpere iter comites parati.* & epist. ad August. *Comperit inuidiam supremo fine domari.* & epistol. 2. libr. 2. *Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema Permutet dominos.*

NITIDVM] corpore nitido, & solido: carne læui, & polita, non horrida, neque squallida. translatè fruges nitidas dixit Lucre. lib. 1 pro opimis, pinguibus, amplis, & tamquam geminis. *At nitidæ surgunt fruges, ramique virescunt.* Virgil. libr. 3. Æneid. *superóque nitentem Cælicolum regi mactabam in littore taurum.* nitentem, id est, opimum.

EPICVRI DE GREGE PORCVM] hominem in voluptate abdominis, & gutturis summum bonum ponentem. eadem ratione dixit illud M. Tullius in L. Pisonem, *Confer nunc Epicure noster ex hara producte, non ex schola, confer, si audes, absentiam tuam cum mea.* Quamuis enim Epicurus videretur interdum in quadam animi voluptate summum bonum constituere, hanc de eo opinionem tamen ipsius refellit oratio. eius enim verba sunt, quæ retulit Athen. libr. 2. οὐ γὰρ ἔγωγε δύναμαι νοῆσαι τἀγαθὸν, ἀφαιρῶν μὲν τὰς διὰ τῶν χυλῶν ἡδονὰς, ἀφαιρῶν δὲ τὰς διὰ τῶν ἀφροδισίων, ἀφαιρῶν δὲ τὰς δι' ἀκροαμάτων, ἀφαιρῶν δὲ καὶ τὰς διὰ μορφῆς κατ' ὄψιν ἡδείας κινήσεις. quæ sic interpretatur M. Tull.

A libro secundo de finib. *non enim intelligo quid sit, vbi sit summum bonum præter illud, quod cibo aut potione, & aurium delectatione, & obscena voluptate capiatur.*

TVRNEBVS.

EX lib. 1. ca. 18. In epistula Horatij ad Albium Tibullum, quod scribitur,

An tacitum siluas inter reptare salubres,

Curantem quicquid dignum sapiente bonóque est? sub ipso verborum tectorio sanè vulgari sententiam occultat multitudini non satis apertam: Et vt sub putamine nucleus latet, ita quoque sub ipsa velut nuce, quæ frangenda est, quiddam tanquàm salubre, eduléque reconditur. Puto autem sensum Epicureum esse: existimat enim dignum esse

B se sapiente & bono, amœnitate & salubritate secessus frui, potiùs quàm rem familiarem auidè augere, prudentiæque esse indulgere sibi ambulationum spatia delicatarum conficientem, quales in Pedana regione Tibullus habebat, qui tamen videbatur esse parcior. Tu enim, inquit, qui sapis, profectò ista vitæ gaudia libenter vsurpabis, præsertim qui abundes, vt tibi quæsito non sit opus, & scias quemadmodum sumptum facere oporteat, & ea præditus sis (deorum munere) corporis forma & dignitate, vt corpori inseruire debeas indulgentiùs & liberaliùs. Illa enim forma curam meretur, dignáque est, quæ bonis potiatur. Nihil est, inquit, quod maius optare alumno dulcissimo charissima possit nu-

C tricula, quàm formam & diuitias & artem fruendi, cùm iam sapit & eloquens est: Insipienti enim & indiserto atque infanti facundiam & sapientiam nutrix ante omnia optare fortassè deberet: nunc vtraque tibi superest. Præterea gratia, fama, valetudo, diuitiis, & diuitiarum fructui & viuæ essent anteponendæ, quæ tibi abūdè contigerunt. Cùm igitur istum sensum elicis, velut lomento quodam & nitro detergendam puto maculam, quæ in Horatio insedit, Scribi enim video,

Quam sapere & fari possit, quæ sentiat,

Ego autem emendandum censeo

Cum sapere & fari possit. Sic & Muretus lib. 1. de Legib. emendauit, *Qui consuluntur cum est necessarium.* Addit porro, cùm in humana vita quoti-

D diè speretur, timeatur, curarum molestiis & iræ feruore hominum pectora sollicitētur, cúmque his crucientur perturbationibus homines potissimum ob opes, & copias, fortunas & facultates, inter istos animi morbos & æstus, quem præsentem degis cúmque diem, eum tibi vltimum putato. Sic fiet vt & non iniucundè eum traducas, nec elabi finas, sed hilariter potius trāsigas quàm intentus rei in miseria & ærumna trahas: & gratior erit posterior ætas quàm tibi non promittebas, nec tibi, vt in futurum incumbenti, & diuitiis inhianti, præsentis diei peribit voluptas. Frui enim voles paratis, si breuem tibi vitam spondeas, nec ei tem-

poti, quod non tibi polliceberis, viaticum, & opes congeres. A

Ex lib. 26. cap. 27. *Me pinguem, & nitidum benè curata cute viſes.* Vide ſup. Epiſt. 2. huius loci explicationem.

EPIS. V. AD TORQVATVM.

ARGVMENTVM.

Torquatum ad cœnam inuitat, quam frugalem eſſe dicit. Hortatur vt curis & cupiditati diuitiarum vale dicens, hilaritati ſe tradat: & laudes ebrietatis addit. Tria eſſe dicit, quorum ſtudioſus ſit in apparatu conuiuij: primam autem ponit munditiem.

*SI potes * archaïcis conuiua recumbere lectis,*
Nec modica cenare times olus omne patella
Supremo te ſole domi, Torquate, manebo.
*Vina bibes iterum, * Tauro * diffuſa, paluſtreis*
Inter Minturnas, Sinueſſanúmque Petrinum.
Sin melius quid habes, arceſſe, vel imperium fer.
Iandudum ſplendet focus, & tibi munda ſupellex.
Mitte leueis ſpes, & certamina diuitiarum,
Et Moſchi cauſam. cras nato Cæſare feſtus
Dat veniam, ſomnúmque dies, impune licebit
Æſtiuam ſermone benigno tendere noctem.
** Quò mihi fortunas, ſi non conceditur vti?*
Parcus ob heredis curam, nimiúmque ſeuerus
** Aſſidet inſano. potare, & ſpargere flores*
Incipiam: patiárque vel inconſultus haberi.
Quid non ebrietas deſignat? operta recludit:
Spes iubet eſſe ratas: in prœlia trudit inertem:
Sollicitis animis onus eximit: addocet artes.
Fœcundi calices quem non fecere diſertum?
Contracta quem non in paupertate ſolutum?
Hæc ego procurare & idoneus imperor, & non
B *Inuitus: ne turpe toral, ne ſordida mappa*
Corruget nareis: ne non & cantharus, & lanx
** Oſtendat tibi te: ne fidos inter amicos*
Sit, qui dicta foras eliminet: vt coëat par,
*Iungatúrque pari. * Brutum tibi, Septimiúmque,*
Et niſi cœna prior, potiórq; puella Sabinum
Detinet, aſſumam. locus eſt & pluribus vmbris;
C *Sed * nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ.*
Tu, quotus eſſe velis, reſcribe: & rebus omiſſis,
Atria ſeruantem, poſtico falle clientem.

SI POTES ARCHAÏCIS] hæc eſt vera, & germana ſcriptura: quẽ ego in duobus codicib. manuſcr. repeti, in vno in ipſo contextu: in altero, ſuprà *Archiacis* poſitam, vt meliorem, & veram. ſunt autẽ Græco nomine archaïci lecti, Latino antiqui, id eſt, antiquo modo, & more fabricati. vtitur hoc nomine Dionyſ. Halicarn.
D βιβ. β. ἀρχαιολ. Ῥωμ. ἐγὼ γοῦν ἐθεασάμην ἐν ἱεραῖς οἰκίαις δεῖπνα προκείμενα θεοῖς ἐν τραπέζαις ξυλίναις ἀρχαϊκαῖς. i. ego igitur ſpectaui in ſacris ædibus cenas diis propoſitas in menſis ligneis, archaicis. quo modo autem menſæ archaicæ, eodem modo, & lecti archaïci ſunt appellati: ſuntque intelligendi lecti imperitè, durè, & parùm elegãter, & quaſi antiquè facti. nos Galli dicimus *à la vieille mode*. Horat. ep. 2. lib. 2. *Si quædam nimis antiqua, ſi pleraque durè, &c.* Qui autem legunt *Archiacis*, ſecuti codices non emẽdatos, & explicant, ab Archia artifice factis, diuinant, & περίεργοι.

RECVMBERE] accumbere. vide quę ſuprà notaui ad Od. 27. lib. 1.

TIMES] fugis, abhorres, φυλάττῃ. vt alibi docuimus.

MODICA]

Modica] mihi satis magna, medioeri. contrà sat. 2. libr. 2. *Porrectum magno magnum spectare catino Vellem aut*, &c. ibid. *grandes rhombi, patinaqi.* & Persius sat. 2. *sed patinæ grandes, tucetáque crassa.* Erat & patella, in quam coniiciebant, quod diis libabant. Varro apud Nonium. *Quocirca oportet bonum ciuem legibus parêre, deos colere, in patellam dare μικρὸν κρέας.* Cic. libr. 2. de finibus, *ita non religiosi, vt edant de patella.*

Olvs omne] primùm tenuem apparatũ fore ostendit, deinde paucũ, & minimè varium, ita vt olus omne comedendum sit ei, qui famem sedare velit, cùm præter olus nihil admodum aliud appositum sit. olera autem, apparatum & victum fuisse tenuiorum, cùm alibi docuimus, tum ad illum locum, *lachanique catinum.* saty. 6. libr. 1.

Svpremo sole] sub vesperã. hora diei xj. aut duodecima. Varro libr. 5. de lingua Lat. *Supremum, & summum dies. i. superrimum. Hoc tempus 12. tabula dicũt occasum esse solis.* Obseruet autem hoc loco politus humanitate lector, in hac epistol. in qua Horat. Torquatum ad cenam inuitat, ea ferè omnia seruari, quæ Varro disputat & præcipit in satyra quadam de apto conuiuatum numero, déque ipsius conuiuij habitu, cultúque: *Dicit autem conuiuarũ numerum* (vt testatur A. Gell. lib. 13. cap. 11.) *incipere oportere a Gratiarum numero, & progredi ad Musarum: id est, proficisci à tribus, & consistere in nouem: vt, cùm paucissimi conuiuæ sunt, non pauciores sint, quam tres: cum plurimi, non plures quam nouem. Nam multos, inquit Varro, esse non conuenit, quod turba plerumque est turbulenta, vt Romæ quidem constat, sed & Athenis: nusquam autem* (inquit Gellius) *plures cubabant. Ipsum deinde conuiuium constat, inquit Varro, ex rebus quattuor: & tum denique omnibus suis numeris absolutum est. si belli homunculi collecti sunt: si lectus locus: si tempus lectum: si apparatus non neglectus. Nec loquaces autem* (inquit) *conuiuas, nec mutos legere oportet, quia eloquentia quidem, in foro & apud subsellia: silentium vero, non in conuiuio, sed in cubiculo debet esse. Sermones igitur* (inquit Gellius) *id temporis habendos censet non super rebus anxiis, aut tortuosis, sed iucundos atque inuitabiles, & cum quadam illecebra & voluptate vtiles: ex quibus ingenium nostrum venustius fiat & amœnius. Quod profecto* (inquit Varro) *eueniet, si de id genus rebus ad communem vitæ vsum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro, atque in negotiis loqui non est otium. Dominum autem* (inquit) *conuiuij esse oportet non tam lautum, quàm sine sordibus: & in conuiuio legi non omnia debent, sed ea potissimum, quæ simul sunt βιωφελῆ, & delectent. Neque non de secundis quoque mensis: &c.* Hæc Gellius ex Varr. Primùm igitur quattuor conuiuæ futuri sunt, iisque apti, & commodi, bellique homines, Torquatus, Brutus, Septimus, Sabinus, quibus quintus accedet Horatius, dominus. Et tamen Torquato permittit quot conuiuas interesse velit: modò ne nimiùm multi sint: ibi, *Tu quotus esse velis, &c.* & ibi, *locus est & pluribus vmbris: Sed nimis arcta, &c.* Ad tempus cenæ & locũ

A pertinent illa *Supremo te sole domi Torquate manebo:* Ad apparatum illa: *Hæc ego procurare & idoneus imperor & non inuitus, ne turpe toral, &c.* Ad sermones, illa: *Æstiuam sermone benigno, &c.* Cetera, quæ congruunt cum præceptis Varronis, considerabit in hac epistola lector eruditus.

Manebo] exspectabo, vt suprà diximus ad Od. 28. lib. 1.

Itervm Tavro diff.] diffusa iterum cos. T. Statilio Tauro. sic notabatur ætas, & bonitas vini, consulum (inquam) nominibus, vt notauimus ad Od. 3. lib. 2. ibi, *Interiore nota Falerni.* vnde nota Opimiana, & Aniciana apud M. Tullium libr. de claris orat. fuit autem T. Statilius Taurus iterum consul anno ab vrbe condita B DCCXXVIII. Cæsaris Augusti collega. consul primùm fuerat anno ab vrbe cond. DCCXVII. substitutus in locum L. Caninij Galli, qui abdicauerat se magistratu: collega autem M. Vipsanij Agrippæ. Itaque hæc vina non admodum erant vetera, nempe superioribus annis proximis diffusa.

Diffvsa] è torculari, vel lacu, vel dolio in amphoras fusa. Solebant enim veteres è doliis vinum in cados, testas, & similia vasa diffundere in multos annos. vtitur eodem verbo sat. 2. libr. 2. sed paullò aliter, *Et nisi mutatum parcit diffundere vinum.* vtitur & M. Tull. lib. 2. de finib. *quibus vinum diffusum è pleno sit œnophoro*: nisi quis & apud C M. Tull. putet legendum *defusum*, & apud Hor. *defundere.* Quid sit autem vinum diffundere, ex Iurisc. intelligere licet. Proc. de tritico, vino, & oleo legatis. *Illud verum esse puto, cui vinum cum vasis legatum erit, ei amphoras & cados, in quibus vina diffusa seruamus, legata esse. Vinum enim in amphoras & cados hac mente diffundimus, vt in his sit donec vsus causa comprobetur, & scilicet cum his amphoris, & cadis id vendimus. In dolia autem alia mente coniicimus, scilicet vt ex his postea vel in amphoras & cados diffundamus, vel sine ipsis doliis veneat.* Idem. *Qui vinum Surrentinum in vrnalibus habebat diffusum, ei tibi vinum legauerat in amphoris. Omne illud quoque vinum, quod in vrnalibus fuisset, legatum esse Labeo, & Trebatius responderunt.* Pomponius, *vino legato ea demùm* D *vasa sequuntur, in quæ vina ita diffusa sunt, vt non ad perpetuum vsum reseruentur, veluti amphora & cadi.* Iterum Proculus, *Cui vinum heres dare damnatus est: quod in amphoris & cadis diffusum est, dari debet, etiam si vasorum mentio facta non est.* Africanus in titulo de legatis & fideicomm. 3. *Nam & si vina diffudisset habiturus vsus ipse & heres eius, tamen in penu omne existimari.* In amphoris autem & cadis, & similibus vinum in multos annos seruari solitum esse à veteribus illis, non in doliis, declarat etiam locus ille M. Tull. in Bruto. *Vt si quis Falerno vino delectetur, sed eo nec ita nouo, vt proximis consulibus natum velit, nec rursus ita vetere, vt Opimium, aut Anicium consulem quærat: Atqui eæ notæ sunt optimæ, credo: sed nimia vetustas nec habet eam, quam quærimus suauitatem, nec est iam sanè tolerabilis. Num igitur qui hoc sentiat, si is potare velit, de dolio sibi*

hauriendum putet? minimè: ſed quandam ſequatur ætatem, &c.

INTER MINTVRNAS] ſignificat vinum hoc non eſſe admodum magni pretij, neque admodum generoſum, vt pote in paludibus natū. Minturnæ oppidum Liri fluuio, & Sinueſſæ oppido propinquum, in Campaniæ finibus.

SIN MELIVS] quidam libri veteres habent, *Si melius.*

ARCESSE, VEL IMPER. FER.] id eſt vel arceſſe vinum, quod habes, melius meo, id eſt, iube tecum afferri ad me: vel patere tibi meū miniſtrari, id eſt, vtere eo vino, quod tibi apponam. verbo arceſſendi ſic vtitur M. Tull. libr. 6. epiſt. ad Attic. epiſt. cuius initium eſt, *Nonu accepi, &c. Ego autem & eius librum arceſſiui, & ad Athenodorum Caluum ſcripſi, vt ad me τὰ κεφάλαια mitteret.* & epiſt. ad M. Fab. Gallum lib. 7. *ſed tamen ſi iſta mihi ſunt habenda, certiorem velim me facias, vbi ſint, quando arceſſantur, quo genere vecturæ:* Alij huoc locum ſic explicant, ſin mel. q. h. arc. vel imp. fer. ſin quod vinū melius habes, aut ſi quid aliud melius habes in cenam, quàm quæ habeo, arceſſe me, id eſt, voca me domum tuam, vel domi meæ cōtentus eſto iis, quæ tibi apponentur ac miniſtrabuntur. arceſſendi verbū Priſcianus docet lib. 1. ab arcio deflexum eſſe: *arcio* autem dici pro *accio*, ſeu *adcio*. *ar* enim dicebant veteres pro *ad*, in verbis compoſitis, vt *arferre, aruenire, arcedere, &c.* pro adferre, aduenire, accedere. Turpil. *Qui verba mea venantur peſtu? arcedat, & ſermonem nunc ſublegat.* & in xii. *arduito*, pro adito. & ſexcenta alia. Quòd autem verbo *accerſere*, pro *arceſſere* vulgus vtitur, errat. nam vitioſa ſcriptura eſt, & vbicunque *accerſere* ſcriptum eſt, *arceſſere* reſtituendum. Denique hoc loco omnia antiqua exemplaria habent *arceſſe.*

CERTAMINA DIVITIARVM] id eſt, nimium ſtudium, nimiámque contentionem in diuitiis comparandis.

ET MOSCHI CAVSAM] clientis tui, cuius tu patronus es: cuius cauſam recepiſti.

CRAS NATO CÆSARE FESTVS] dies natalis Cæſaris.

SOMNŪMQVE] vt tibi non ſit neceſſe manè ſurgere.

SERMONE BENIGNO] ſermone multo, & liberali, & largo. vt ſuprà ad Od. 17. libr. 1. annotauimus, *tendere* autem poſitum pro extendere, id eſt, producere, extrahere.

QVO MIHI FORTVNAS, SI NON CONC.] ita legendum eſſe indicauit Muretus, & vt ita legatur, conſuetudo Latini ſermonis, & ratio poſtulant. ſubaudiendum enim verbum expetam, vel optem, & ſimilia. omiſſum autem eſt à librariis s. nominis *fortunas*, propter s. vocis ſequentis: vt in multis aliis ſimilibus accidit. P. Victorius porrò aliter legit: à quo diſſentio. Ex libris manu ſcr. autem alij habent, *fortuna*, alij *fortunam*, alij *fortuna eſt.* Omnino *fortunas* legendum cenſeo, quamuis reclamēt licet corniculæ quædam alienis plumis onuſtæ.

PARCVS OB HEREDIS CVRAM] ſic ſuprà Od. 7. lib. 4. *Cuncta manus auidas, &c.* & ſat. vlt. lib. 1. *nec metuam, quid de me iudicet heres.*

SEVERVS] rebus ſeriis nimis deditus, triſtis.

ASSIDET INSANO] proximus eſt inſano id eſt, ſimilis, παραπλήσιος.

ET SPARGERE FLORES] Od. 19. lib. 3. *Parcentes ego dexteras Odi: ſparge roſas.*

PATIARQVE VEL INCONSVLTVS HABERI] Græcorum more locutus eſt, vt ſup. Od. 2. libro 1. *patiens vocari Cæſaris vltor.* nam Latinè diceremus, patiarque me vel inconſultum haberi.

QVIN NON EER. DESIGN.] innouat, efficit? tralatio eſt, vt Terent. Adelph. *modo quid deſignauit?* nam deſignare eſt inuſitatum, & nouum quiddam efficere.

OPERTA RECLVDIT, &c.] huc pertinent ea, quæ collegimus ad Od. 18. libr. 1. ibi, *Arcanique fides prodiga perlucidior vitro.* & ſatyr. 4. lib. 1. ibi, *Condita cum verax aperit præcordia Liber.* Sic & Hom. ιλ. ξ. ait hominem etiam valdè prudentem ac ſapientem à vino impelli, vt & cantet, & molliter rideat, & ſaltet, & nonnulla loquatur, quæ taceri præſtitiſſet. Homeri verba ſunt hæc, οἶνος γὰρ ἀνώγει ἠλεός, ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ μάλ', ἀεῖσαι, καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, καί τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκεν. καί τι ἔπος προέηκεν, ὅπερ τ' ἄρρητον ἄμεινον.

SPES IVBET ESSE RATAS] ſic ſup. Od. 21. lib. 3. *Tu ſpem reducis mentibus anxiis.* Ariſt. ἠθικ. Νικομ. γ. εὐέλπιδες γὰρ γίνονται οἱ μεθυσκόμενοι, id eſt, bona ſpe freti ſunt qui ebrij facti ſunt. Idem problem. de atra bile, ὅτι πάντας ὁ οἶνος εὐέλπιδας ποιεῖ, id eſt, quia vinum omnes bona ſpe complet. huc pertinent ea, quæ ſunt apud Platon. lib. 1. de legib. extrem. de vino, ἢ ᾗ τοὐναντίον ἔχει τοῦτο τοῦ νῦν δὴ λεγομένου, πίνοντα τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν αὑτοῦ ποιεῖ πρῶτον ἵλεων εὐθὺς μᾶλλον ἢ πρότερον; καὶ ὁπόσῳ ἂν πλέον αὐτοῦ γεύηται, τοσούτῳ πλειόνων ἐλπίδων ἀγαθῶν πληροῦσθαι καὶ δυνάμεως εἰς δόξαν; &c. i. an etiam hoc contra ſe habet quàm id, quod nunc dicebatur, vt vinum hominem, qui ex eo biberit, ipſum ſeipſo ſtatim placidiorē reddat, quàm erat antea? & quanto plus de eo guſtarit tanto maiore, & meliore ſpe compleatur, & facultate ad bonam de ſe exiſtimationem? & ad extremū omni orationis licentia, proinde ac ſi ſapiens ſit, inſtruatur, & libertate, & audacia, ita vt ſine dubitatione ac metu quiduis loquatur, & item agat? quæ cùm ſuprà eſſe à me prolata ad odam illam 21. libr. 3. ſerò animaduertiſſem, delere hîc mihi integrum non fuit.

HÆC EGO PROC. ET IDON. IMP.] id eſt, hæ ſunt meæ partes: hæc procurare iubeor: ego, qui ad hanc procurationem idoneus ſum, & non inuitus ad hanc procurationem vocor. Seruius ad illum Virgilij locum Æneid. 10. *& ſocij referunt æquore iuſſo*, notat *iuſſum* participium eſſe à verbo

à verbo iubeor, quod tamen non sit in vsu: in quod fallitur. Nam & Virg. lib. 7. dixit, *More iubetur*: & alij boni scriptores, *Iuberi, iubemur, iubeare, iubebare* vsurparunt. Idem paucis pòst addit, sic à Virgilio vsurpatum esse *iussus* particip. vt ab Horatio verbum *imperor*, nimis licenter. Sed hac de re plura suprà ad Odam 11. epod. ibi, *Iussus abire domum.*

Ne turpe toral] ne illotum, immundum toral. aliàs turpe, ad animum refertur, vt Od. 5. lib. 3. *Turpis maritus.* toral autem, seu torale, vestis stragula, quæ toro imponitur, vt sat. 4. lib. 2. *Et Tyrias dare circum illota toralia vestes.* Profert hunc locum Seruius ad illum Virgilij libr. 1. Æneid. *tonsisq; ferunt mantelia villis*: & nutat, quod hîc toral legatur, esse apocopen. integrum enim esse *torale.*

B

Mappa] mappam dictam esse volũt, quòd è manibus penderet. fiebant autem mappæ ex lino, iisq; manus tergebantur à conuiuis. lintea appellat Catullus epigr. In Asinium. differebant autem à mantilibus: quæ à manibus antè lotis esse dicta vult Seruius ad illum locum Virg. lib. 1. Æne. *tonsisque ferunt mantelia villis*: idem ad illud Virg. Æne. 2. *Raptatus bigis*: ait bigas, quadrigas, mappas numeru multitudinis tantùm efferri debere ex præceptis artis, sed artem plerumque ab auctoritate corrumpi ac negligi, vt ab Horatio, inquit, *ne sordida mappa.*

Corruget nares] offendat. solent enim qui odore aliquo offenduntur, nareis contrahere. *corrugare nares* autem, quamuis hîc de re, quæ offendit nareis, dicatur ad personam quoq; tamen, quæ odore aliquo offenditur, referri potest. sic suprà *frontem explicare* dixit, de iis rebus quæ hilaritatem afferunt Od. 29. lib. 3. *Mundæque paruo sub Lare pauperum Cenæ sine aulæis, & ostro Sollicitam explicuere frontem.* Plautus in Casina. *rugare* vsurpauit absolutè. *vide palliolum vt rugat*, id est, *rugosum est.*

C

Ostendat tibi te] splendeat instar speculi, tibiq. intuenti tui reddat imaginẽ: quod fit aëre repercusso, atque in oculos regesto. De speculis vide Lucret. lib. 4. & Plin. lib. 33. & Platon. in Timæo. Quidam legi volunt *Ostendant.*

Foras eliminet] foras efferat, diuulget. propriè est extra limen eiicere. Accius Meleagro. *Tum eliminor clamore, simulac nota vox ad aurem accidit.* Ennius vsus est hoc verbo, significatione absoluta, *Quid sic extra ædem exanimata eliminas?* elegans est epigramma libr. 1. epigramm. Græc. quod declarat, quàm sit horribile ac fugiendum id hominum genus, quod, quæ dicũtur liberius in conuiuio libero, perfidissimè enuntiat, ac diuulgat. Οὔ μοι πλειάδων φοβερὰ δύσις, οὐδὲ θαλάσσης Ὀρνύμενον ψυχρὸν κῦμα περὶ σκοπέλοις, Οὐδ᾽ ὅταν ἀστράπτῃ μέγας οὐρανὸς, ὡς κακὸν ἄνδρα Ταρβῶ, καὶ μύθων μνήμονας ὑδροπότας, id est, non ita mihi Virgiliarum horribilis est occasus, neque maris fluctus, qui attollitur circum durum scopulum, neq; magnũ

A

cæli fulgur, vt improbum hominem extimesco, & sermonum memores aquæ potores.

Vt coëat par, Iungatúrque pari] hæc quoque pendent ab illis superioribus, *Hæc ego procurare, &c.* neque sunt coniungenda cum iis, quæ sequuntur, *Brutum tibi, Septimiúmque, &c.* significat enim Horatius, boni conuiuatoris esse operam dare, vt conuiuæ sint pares, aut certè non admodum dispares. Coïre pro eo, quod est coniungi, & congregari, vsurpauit etiam in principio libri de arte poet. *Sed non vt placidis coeant immitia.*

Brut. tibi, Septim. qve, &c.] hæc ab iis, quæ antecedunt, separanda sunt interpunctiunculis.[sic] neque vero assentior iis, qui legi volunt *Brutam tibi, Septimiámque*, quasi significet Horat. se puellas aliquas in conuiuio adhibiturum. Nam primùm Bruta, & Septimia nomina sunt ingenuarum fœminarum. At neque ingenuæ in conuiuiis intererant, nisi cum viris suis, neque scorta nominibus ingenuarum mulierum appellabantur, nisi fortè essent libertæ: sed, vt fere erãt seruæ, sic & nominibus seruilibus & plerumque peregrinis afficiebantur. Deinde versus qui sequitur, *Et nisi cena prior, &c.* vincit, legendũ esse *Brutum, Septimium, Sabinum.* assumam (inquit) tibi Brutum, Septimium, Sabinum, nisi hic Sabinus à conuiuio lautiore, & à formosiore puella detinebitur. Quòd si quis mihi dicat in hac cena etiam puellas interfuisse, fateor id quidem: sed nego eas hîc nominari.

C

Loc. est et plurib. vmbr.] vmbræ dicuntur conuiuæ, qui ad conuiuium eunt a conuiuatore quidem non vocati, sed à vocatis ducti, illos videlicet sequentes, vt vmbra corpus. vide Plutarchum συμποσ. ζητημ. lib. 7. Horat. sat. 8. lib. 2. *quos Mæcenas adduxerat vmbras.*

Sed nim. arcta prem. ol. con.] caper, aut capra, fœtor sub ala, vt suprà diximus ad Od. 12. epod. vbi hircum nominat. licet (inquit) plures tecum comites adducas: sed hoc est metuendum, ne è multitudine conuiuarum artè sedentium exsistat alarum odor grauis, & teter. Gelasimus ille Plautinus in Sticho, neq; hoc metuit, neque quicquam aliud: quin dicit se vel inter cuneos ferreos accubare posse. *Tantillum loci* (inquit) *vbi catellus cubet, id mihi sat est loci.* Sed

D

quidam tamen hic per capras, scorta significari putant.

Qvotvs esse velis] quot velis vocari.

Rebvs omissis] *rebus relictis*: Terent. Lucretius, Plautus.

Atria servantem] in atrio domus te exspectantem.

Postico] ostio posteriore, ψευδόθυρον, id est, falsa porta, vt Græci nominant. anticum, & posticum opponuntur inter se. Seruius ad illum Virgilij versum, lib. 2. Æneid. *Limen erat, cæcæque fores &c.* hæc annotat, posticum dicit, quod generis est neutrius: vt apud Hor. Flacc. *Atria seru.*

in odium Veneris acerbiſſimum venerunt. Itaque alas nactæ, in oram littoris Etruſci euolarunt, inſulámque Anthenuſam incoluerunt. earum nomina ſunt Aglaophonia, Thelxiepea, Piſinoa, Ligea. Hæ (vt ait Homerus ὀδυσσ. μ) eos, qui ad illa loca nauigarent, aureiſque faciles, & vacuas eis præberent, ita ſuo cantu demulcebãt, ac retinebant, vt numquam poſteà de reditu in patriam cogitarent, ibique conſeneſcerent, mortem obirent. Vlyſſes autem ne quid ſibi tale accideret, cùm à Circe præmonitus eſſet, ſocijs aureis cera obturauit, ſibi pedes, & manus vinciendos curauit, vetuítque ſe ſolui, ſi fortè earum cantu delectatus, ad eas nauigare vellet. ſic Homer. Σειρῆνας μὲν πρῶτον ἀφίξεαι, αἵ ῥά τε πάντας Ἀνθρώπους θέλγουσιν, ὅ τις σφέας εἰσαφίκηται, Ὅς τις ἀϊδρείῃ πελάσῃ, καὶ φθόγγον ἀκούσῃ Σειρήνων· τῷ δ' οὔ τι γυνὴ καὶ νήπια τέκνα Οἴκαδε νοστήσαντι παρίσταται, οὐδὲ γάνυνται· Ἀλλά τε Σειρῆνες λιγυρῇ θέλγουσιν ἀοιδῇ Ἥμεναι ἐν λειμῶνι. id eſt, Ad Sirenas primùm peruenies, quæ omneis homines mulcent, quiſquis ad eas aduenerit, qui per imprudentiam & ignorantiam ad eas acceſſerit, & vocem Sirenum audierit. Ei autem nequaquam vxor & paruuli pueri domum reuerſo obuiam procedunt, neque reditum gratulantur: Sed eum perpetuò Sirenes ſuaui, & liquido cantu mulcent, in prato ſedentes. fuit autem talis (vt ſcribit Homer. eodem libro) Sirenum cantus, quo Vlyſſem allicere conatæ ſunt. Δεῦρ' ἄγ' ἰὼν πολύαιν' Ὀδυσσεῦ, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν, Νῆα κατάστησον, ἵνα νωϊτέρην ὄπ' ἀκούσῃς. Οὐ γάρ πω τις τῇδε παρήλασε νηὶ μελαίνῃ, Πρίν γ' ἡμέων μελίγηρυν ἀπὸ στομάτων ὄπ' ἀκοῦσαι. Ἀλλ' ὅγε τερψάμενος νεῖται, καὶ πλείονα εἰδώς. Ἴδμεν γάρ τοι πάνθ', ὅσ' ἐνὶ Τροίῃ εὐρείῃ Ἀργεῖοι Τρῶές τε θεῶν ἰότητι μόγησαν. Ἴδμεν δ' ὅσσα γένηται ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ. Quos verſus vertit M. Tull. libr. 5. de Finibus, vbi docet, nihil aliud à Sirenibus hoc cantu promitti, quàm cognitionem rerum, ac ſcientiam. vide quæ ſcripſimus ad illum locum, *vitanda eſt improba Siren Deſidia:* ſaty. 3. libr. 2. Pauſanias Atticis poëmatum, & orationum illecebram, Sirenam appellari ſolere ſcribit his verbis, εἰώθασι δὲ καὶ νῦν ἔτι ποιημάτων καὶ λόγων τὸ ἐπαγωγὸν Σειρῆνι εἰκάζειν. Apud Apollon. lib. 4. Argon. Orpheus citharæ cantu Sirenum vocem auertit, ne ab Argonautis audiatur.

CIRCÆ POCVLA] Circe Solis, & Perſæ filia, Æetæ Colchorum regis, Medeæ patris, ſoror. alij Æetę & Hecatæ filiam, Medeæ ſororem eſſe volunt, vt refert interpr. Apollonij in Argonaut. M. Tull. libr. 3. de natura deorum, ſcribit Circen, & Paſiphaën è Perſeide Oceani filia natas eſſe, patre Sole. de ea ſic Homer. ὀδ. κ. Κίρκη ἐϋπλόκαμος δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα, Αὐτοκασιγνήτη ὀλοόφρονος Αἰήταο· Ἄμφω δ' ἐκγεγάτην φαεσιμβρότου Ἠελίοιο. id eſt, Circe comta coma, horribilis dea, diſerta, ſoror germana Æetæ perdita cogitantis. Ambo autem à ſole hominibus lucem ſuppeditante nati ſunt. Hæc ſocios aliquot Vlyſſis, qui ea loca, in quibus commorabatur, exploratum miſſi fuerant, virga illa ſua percuſſos, epotóque pharmaco, ſtatim in ſues vertit, præter Erylochum, qui, ceteris eius domum ingreſſis, ſuſpicatus dolum ſubeſſe, extra foreis remanſerat. auctor Hom. lib. quem ſuprà commemoraui his verbis, Αὐτὰρ ἐπεὶ δῶκέν τε, καὶ ἔκπιον, αὐτίκ' ἔπειτα Ῥάβδῳ πεπληγυῖα κατὰ συφεοῖσιν ἐέργνυ. Οἱ δὲ συῶν μὲν ἔχον κεφαλάς, φωνήν τε, δέμας τε, Καὶ τρίχας. αὐτὰρ νοῦς ἦν ἔμπεδος, ὡς τὸ πάρος περ. id eſt, Porrò autem poſteaquàm Circe pharmacum dedit, & illi ebiberunt, tum illa eos virga percuſſos in haris concluſit. Illi autem ſuum quidem habebant capita: ſed mens eis erat ſtabilis, vt anteà. ſic Virgil. lib. 8. Æneid. *Hinc exaudiri gemitus, iræq́ leonum, Vincla recuſantum, & ſera ſub nocte rudentum, Setigerique ſues, atque in præſepibus vrſi Sæuire, ac forma magnorum vlulare luporum: Quos hominum ex facie dea ſæua potentibus herbis Induerat Circe in vultus, ac terga ferarum.* Dion. Chryſoſtomus oratione, quæ inſcribitur διογένης, ἢ περὶ ἀρετῆς, id eſt, de virtute, per Circen vult ſignificari voluptatem, quæ non gladijs, neque haſtis, neque bipennibus, neque ſagittis homines oppugnat, ſed luxu, delicijs, epulis, illecebris, mollitie, rebus venereis, & ſimilibus illicit in fraudem, ineſcat, decipit, effœminat, liquefacit, & eneruat. Multa alia præclara de Circe & voluptate dicuntur ab illo politiſſimo & dulciſſimo ſcriptore M. Tull. in Diuinatione contra Cæcilium, alludens ad hanc de Circe fabulam, ita loquitur. *Eſt adhuc, id, quod vos omnes admirari video, non Verres, ſed Q. Mucius, quid enim facere potuit elegantius ad hominum exiſtimationem? æquius ad leuandam mulieris calamitatem? vehementius ad quæſtoris libidinem coërcendam? ſummè hæc omnia mihi videntur laudanda: ſed repentè è veſtigio ex homine tanquam aliquo Circæo poculo factus eſt Verres: redit ad ſe, atque ad mores ſuos.* Xenophon ἀπομνημ. α. hanc de Circe fabulam iocans transfert ad edacitatem, & cibi, potúſque immoderationem. eos enim, qui intemperantiùs edant, & bibant, ſues ab illecebris epularum fieri: Vlyſſem autem tùm ſua ſponte, tum Mercurij præceptis ac monitis temperantem effectum cauiſſe, ne ſe ſupra modum cibo expleret. Omnino credibile eſt, Circen illam, ſi vmquam fuit, mulierem fuiſſe impudicam, & libidinoſam, quæ arte meretricia, blanditijs & illecebris homines à ſe illectos & irretitos, à rebus agendis, & ab officio abduceret, atque ad vitam voluptariam traduceret. quod & Seruius exiſtimat commentar. ad lib. 7. Æneid. non longè à princip. *Circæ* autem excudendum curaui, ſecutus treis cod. Vatic. & Iannoct. Faët. Tornef. & alios, quibus hîc in Gallia vſus ſum.

QVÆ SI CVM SOCIIS STVLT. &c.] Hom. ὀδ. κ. Mercurium inducit iuuenis ornatu, & ſpecie, Vlyſſi ad Circen eunti, ſociósque ſuos in ſues

in sues versos repetituro ea præcipientem, quibus eos restitutos in pristinam formam, recuperare possit: simúlque remedium præbentem adversus Circæ veneficia. A

STVLTVS, CVPIDÓSQVE BIBISSET] si in eo se stultum, cupidúmque præbuisset, vt pharmaca Circæ biberet, &c. Atqui bibit Vlysses, vt est apud Hom. sed ea in eum nihil valuerũt, vtpote salutari illo Mercurij pharmaco præmunitum.

SVB DOMINA MERETR.] rectè addidit *domina*. nam quisquis meretricio amore devinctus est, seruitutem seruit, eámque turpissimam. profert hunc versum Seruius ad illum Virgil. Æneid. 7. locum, quem paullo antè commemorauimus. B

TVRPIS, ET EXCORS] amens. Homer. ibid. κακὸν, καὶ ἀλώπεκα θεῖν, id est, malum, & nihil viri habentem. cor enim pro mente sæpe vsurpatur, vt cùm dicimus quempiam cor non habere. Lucret. li. 5. *Ingenio qui præstabant, & corde vigebant*. vsus est hoc nomine etiam satyra 3. lib. 2. *Tunc insanus eris, si acceperis, an magis excors, &c.*

AMICA LVTO SVS] Homerus ibid. σύας appellat χαμαιευνάδας, id est, humi cubanteis. sic immundos sues appellat Virgil. Georgic. 1. id est, vt interpretatur Seruius, luto gaudenteis: & profert Hunc locum Horatij. [vide Brodæum libr. 3. cap. 15. de versibus in monosyllaba nomina desinentibus in ἀμβροσίη νύξ, ἀλλότριος φώς.] C

NOS NVMERVS SVMVS] sumus turba sine nomine, sine virtute, ac dignitate. nam apud scriptores multitudo, numero, non pondere, aut dignitate æstimatur, vt infrà epist. de arte poët. *numero plures, virtute, & honore minores*. Homerus vocat πληθὺν, vt Ιλ. α. ὡς φάσαν ἡ πληθύς. Carent igitur illi quidem omni dignitate, atque auctoritate, qui numerum explent dumtaxat: sed longè sunt ij deterrimi, ac postremi homines, qui nullo numero sunt, seu qui ne numeri quidem locum obtinent. quod de Megarensibus olim ab Apolline responsum est, Υμεῖς δ' ὦ Μεγαρεῖς, οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι, Οὔτε δυωδέκατοι, οὔτ' ἐν λόγῳ, οὔτ' ἐν ἀριθμῷ. id est, vos autem Megarenses, neque tertij, neque quarti, neque duodecimi estis, neque vlla in ratione, nequit in numero. Sic Æschines ille apud Theocrit. εἰδ. ιδ. queritur se apud Cyniscam puellam nullo numero esse, his verbis, Ἄμμες δ' οὔτε λόγω τινὸς ἄξιοι οὔτ' ἀριθμητοί, Δύστανοι Μεγαρῆες ἀτιμοτάτᾳ ἐνὶ μοίρᾳ. id est, nos autem neque vlla ratione digni, neque vllo in numero habiti sumus, tanquam infelices Megarenses, in loco infimo, seu in condicione deterrima, & contemtissima. Euripid. in quadam tragœdia, quæ non exstat, Δειλοὶ γὰρ ἄνδρες οὐκ ἔχουσιν ἐν μάχῃ Ἀριθμόν, ἀλλ' ἄπεισι κἂν παρῶσ' ὅμως. id est, ignaui enim homines non habent in prœlio numerum: sed absunt etiam si adsint. Idem Euripid. Heracl. ἀριθμὸν posuit, pro D

homine nihili, cùm de vno loqueretur: Εἰδὼς μὲν οὐκ ἀριθμόν, ἀλλ' ἐτητύμως Ἄνδρ' ὄντα τὸν σὸν παῖδα. id est, cùm scirem filium tuum non esse numerum, sed verè virum esse. Non admodum autem dissimile est illud Homeri Ιλιάδ. ς. ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης, id est, inutile onus terræ, quod vsurpauit Plato in Theæteto. καὶ ἀκούειν ὅτι οὐ λῆροί εἰσι, γῆς ἄλλως ἄχθη, ἀλλ' ἄνδρες οἵους δεῖ εἶναι ἐν πόλει τοὺς σωθησομένους, id est, putant se audire, seu sibi dici, se non esse nebulones, aut nugatores, cùm alioqui sint onera terræ: sed taleis viros, qualeis eos esse oportet in ciuitate, qui salui sint futuri.

SPONSI PENELOPÆ] Penelopæ reperi scriptum in quinque codicibus manuscript. 3. Vatic. Iann. Turnes. non Penelopes. Iam verò sponsorum appellatione procos significat, quos Homerus μνηστῆρας nominat. Procorum autem Penelopes viuendi genus fuisse inertissimum, desidiosissimum, mollissimum, dissolutissimum, declarat Homerus multis ὀδυσσ. libris. exempli causa, libr. 1. Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος, καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο Μνηστῆρες, τοῖσιν μὲν ἐνὶ φρεσὶν ἄλλα μεμήλει, Μολπή τ' ὀρχηστύς τε· τὰ γάρ τ' ἀναθήματα δαιτός. Κήρυξ δ' ἐν χερσὶν κίθαριν περικαλλέα θῆκε Φημίῳ, ὅς ῥ' ἤειδε παρὰ μνηστῆρσιν ἀνάγκῃ. id est, Porrò autem posteaquàm potionis & cibi desiderium depulerunt proci: eis quidem alia curæ fuerunt, cantus, & saltatio: hæc enim sunt epularum additamenta. Præco autem citharam Phemio in manus tradidit: Qui apud procos canebat necessitate coactus. ibidem. Οἱ δ' εἰς ὀρχηστύν τε, καὶ ἱμερόεσσαν ἀοιδὴν Τρεψάμενοι τέρποντο, μένον δ' ἐπὶ ἕσπερον ἐλθεῖν. id est, illi autem ad saltationem, & amabilem cantum conuersi oblectabantur, & ita tempus vespertinum exspectabant. & libr. β. senibus illis Ithacensibus conuocatis, Οἱ δ' εἰς ἡμέτερον πωλεύμενοι ἤματα πάντα Βοῦς ἱερεύοντες, καὶ ὄϊς, καὶ πίονας αἶγας Εἰλαπινάζουσι, πίνουσί τε αἴθοπα οἶνον. id est, hi autem in domo nostra dies omneis commorantes & versantes, boues mactantes, & oueis, & pingueis capras epulantur, & vinum rubrum, seu calidum bibunt. Athen. libr. 4. procorum cenas, & prandia cum Phæacum conuiuijs comparans, taleis illorum esse compotationes ait, qualeis probabile est esse luxuriosorum, violentorum, amatorum: Phæacum autem cõuiuia esse illa quidem delicata, & voluptaria, verumtamen grauiora, & temperatiora.

ALCINOIQVE, &c.] Alcinous rex Phæacum apud Hom. ὀδ. θ. dicit, sibi, ac populo suo conuiuia, citharam, choreas, cultum corporis varium, ac sæpe mutatum, calida balnea, Venerem placere his verbis, Αἰεὶ δ' ἡμῖν δαίς τε φίλη, κίθαρίς τε, χοροί τε, Εἵματά τ' ἐξημοιβά, λοετρά τε θερμά, καὶ εὐναί. id est, Semper autem nobis & conuiuium placet, & cithara, & chori, & vestes subinde mutatæ, & lauacra calida, & lecti. *Alcinoi* autem patrij casus est, numeri singularis, cohæretque cum nomine *iuuentus*, quod proximo

verſu ſequitur. quædam exemplaria habent *Antinoique*: quæ lectio ſi placebit, erit numeri multitudinis, recti caſus, id eſt, Antinoi ſimiles. fuit autem Antinous vnus è procis Penelopæ, ferox, & arrogans, & contumelioſus.

Plvs æq. oper.] id eſt, plus æquo occupata: quæ plus æquo laboris ſumſit. operari, eſt opus facere, operam in re aliqua ponere. ſic Lucret. libr. 4. *Et quibus in rebus conſuerunt eſſe operati.* interdum & pro ſacrificandi verbo vſurpatur, quemadmodum & facere, & ῥέζειν apud Græcos. Virgil. Georgic. 1. *latis operatus in herbis.* Tibull. lib. 2. *Tunc operata deo pubes diſcumbet in herba.*

Et ad strep. citharæ cessatvm] quidam *ceſſantum*, legendum putant, non *ceſſatum*, vt habent vulgati, & manuſcripti codices: & interpretantur otioſorum, & feriatorum hominum curas traducere: quod eſt, nihil agere, nihil curare: rebus ludicris, ac voluptarijs operam dare, ſaltare, cantare, &c. quam ſcripturam nullo in codice vetere reperi. Ego alteram, & receptam, veram eſſe puto. Porrò autem *ceſſatum ducere*, valet κοιμίζειν, ſopire. ſic enim loquuntur Græci, κοιμίζειν τὰς λύπας, ἢ τὰς φροντίδας. id eſt, ſopire dolores, aut curas.

De nocte] id eſt, ſtatim poſt noctem. ſic lib. 2. ſat. vlt. *De medio potare die.*

Si noles san. cvrr. hydrop.] *noles* ſcriptum reperi in tribus codicibus manuſcriptis. 1. Vatic. & Iann. Tornæſ. eamque putaui rectam, & germanam ſcripturam. ſententia autem huius loci hæc eſt: ſi te non ſeruabis intereà dum ſanus es (inquit) cogêris te ſeruare, & ad medicum currere, tibique conſulere, cùm factus eris hydropicus. Allegoria eſt, per quam hoc ſignificat, ſi operam ſtudio ſapientiæ dare noles intereà dum animum à vitijs purum habes: ſi librum cum lumine ante diem non poſces: vitia contrahes, quæ non facilè poſtea abſtergêbis, & quæ te vigilem aſſiduè torquebunt. mendosè (opinor) habent quidam libri *cures*, niſi addas *te*, & legas *nolis*. alioqui legendum *curres*, nempe ad medicum, id eſt, ad philoſophum, verumtamen iudicet lector.

Et ni posces ante diem] ἑρμηνεία, ſeu interpretatio eſt ſuperiorum. inuidia & amor ſunt animorum morbi, & quaſi hydrôpes: poſcere librum, & ire ad philoſophum, ſunt remedia expetere, & medicum conſulere. Sic Dion Chryſoſt. in orat. quæ inſcribitur. Διατριβὴ τῶν ἐν συμποσίῳ. oſtendit, quemadmodum nemo pharmaca medicorum ſibi comparat, aut mercatur, niſi ægrotet: ita neminem ad philoſophum audiendum accedere, niſi ægritudine aliqua oborta, & in rebus aduerſis.

Nam cvr, qvæ lædvnt ocvlos, &c.] cur leuia mala, leueiſque morbos depellere properas: morborum autem animi, qui ſunt longè grauiſſimi, curationem in annum differs? Huc pertinent illa ex oratione Dionis Chryſoſt. Διογέν. ἢ περὶ ἀρετῆς, non longè à principio, Καὶ ἔλεγε θαυμάζειν [Διογένης ὅτι εἰ μὲν ἔφη ὀδόντας ἰᾶσθαι, πάντες ἂν αὐτῷ προσιέναι οἱ δεόμενοι ὀδόντα ἐξελέσθαι· καὶ νὴ Δία εἰ ὑπέσχετο ὀφθαλμοὺς θεραπεύειν, πάντες ἄνθρωποι ὀφθαλμοὺς αὐτῷ ἐπεδείκνυον. ὁμοίως δὲ εἰ σπληνὸς, ἢ ποδάγρας, ἢ κορύζης ἔλεγεν εἰδέναι φάρμακον· ἐπεὶ δὲ ἔφη παύσειν τοὺς πειθομένους αὐτῷ ἀγνοίας καὶ πονηρίας, καὶ ἀκολασίας, οὐδεὶς αὐτῷ προσείχεν. οὐδὲ ἐκέλευσεν ἰᾶσθαι αὐτόν, οὐδὲ εἰ πολὺ προσλήψεσθαι ἀργύριον ἤμελλεν, ὥσπερ τῶν ὑπὸ τούτων, ὑπὸ ἐκείνων ἐνοχλούμενος, ἢ χαλεπώτερον ὂν ἀνθρώπῳ σπληνὸς ἀνέχεσθαι οἰδοῦντος ἢ διεφθαρμένους ὀδόντας, ἢ ψυχῆς ἀνοήτου, καὶ ἀμαθοῦς, καὶ δειλῆς, καὶ θρασείας, καὶ φιληδόνου, καὶ ἀνελευθέρου, καὶ ὀργίλης, καὶ λυπηρᾶς, καὶ πανούργου, καὶ πάντα τρόπον διεφθαρμένης id eſt, & dicebat ſe mirari Diogenes, ſiquidem profiteretur dentium ſanandorum ſcientiam, omneis dolore affectos ad ſe acceſſuros, roganteis, vt dentem corruptum ſibi eximeret, atque euelleret: & ſi polliceretur ſe oculis medicinam facturum, omneis homines ſibi oculum curandum commiſſuros: ſimiliter ſi ſplenis, aut podagræ, aut pituitæ, ſeu grauedinis medicamentum, remediúmque ſe nouiſſe diceret, omneis morbis illis implicitos ad ſe concurſuros: poſteaquàm autem dixit ſe eos, qui ſibi fidem haberent, ignorantia, & nequitia, & intemperantia liberaturum, nemo ſibi aureis admouit, animúmue attendit, neque ſeſe ſanandum tradidit, ne ſi pecuniam quidem vnà cùm valetudine aut ſanitate accepturus eſſet, quaſi ab his malis minus conflictetur, quàm ab illis, aut quaſi grauius ac difficilius ſit homini lienem tumentem, vel dentem putridum, ſeu corruptum patienter ferre, quàm animum inſipientem, & indoctum, & timidum, & audacem, & voluptatum ardore flagrantem, & illiberalem, & iracundum, & anxium, & vafrum ac ſubdolum.

Siqvid est animvm] ſi quid animum exeſt, abſumit, tabefacit, &c. ſic & verbo ἔδω, ſeu ἔδομαι vtuntur Græci. Homer. ἰλ. ω. τέκνον ἐμόν, τέο μέχρις ὀδυρόμενος καὶ ἀχεύων σὴν ἔδεαι κραδίην; id eſt, ô fili mi, quouſque lamentans & mærens cor tuum edes? M. Tull. libr. 3. Tuſc. quæſt. *Ipſe ſuum cor edens, hominum veſtigia vitans*: quem verſum cum illo ſuperiore, *Qui miſer in campis mærens errabat Alëis*, vertit ex Homeri ἰλ. ζ. Ἤτοι ὁ καππεδίον τὸ Ἀλήϊον οἶος ἀλᾶτο Ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων. Aliquot libri veteres habent *ſi quod*: quæ ſcriptura non eſt reijcienda. nam & probabilem ſententiam continet. neque tamen multum ab altera differentem. hoc enim ea ſignificatur, cur quæ lædunt oculos ſtodes & properas detrahere, ſi id, quod conſumit & corrumpit animum, curare ceſſas & cunctaris?

Dimid. facti, qvi cœpit, &c.] Heſiod.

Hesiod. Ἀρχὴ δέ τοι ἥμισυ παντός. id est, principium autem dimidium totius. Plato lib. de Repub. secundo, οὐκοῦν οἶσθα ὅτι ἀρχὴ παντὸς ἔργου μέγιστον, ἄλλως τε καὶ νέῳ, καὶ ἁπαλῷ ὁτῳοῦν; id est, scisne igitur principium cuiusque operis maximum quiddam esse, præsertim & iuueni, & cuiuis, qui tener sit, & flexibilis? & Aristote. lib. 1. de morib. ad Nicomach. δοκεῖ οὖν πλεῖον ἢ τὸ ἥμισυ τοῦ παντὸς εἶναι ἡ ἀρχή: id est, videtur igitur principium plus esse, quàm dimidium totius.

SAPERE AVDE] quasi ad rem magnam & arduam excitans, dixit *aude*. Virgil. Æneid. 9. *Euryale audendum dextra*. epist. 3. infrà. *ipse quid audes?* [*Aude hospes contemnere opes.*]

RVSTICVS EXSPECT. DVM DEF.] nomen *rusticus* cum verbo *exspectat* coniungendum mihi esse videtur, hoc sensu, *Rusticus exspectat*, id est, rustico similis est, qui exspectet: vel eò rusticus est, quòd exspectet: rusticè exspectat: rusticum se in eo esse ostendit, qui exspectet, dum defluat amnis, &c. quod genus annotauimus suprà ad Od. 8. lib. 3.

VOLVBILIS] sic suprà Od. 1. lib. 4. *te per aquas, dure, volubiles*: repete verbum *sequor*, ἀπὸ κοινοῦ.

BEATA] benè dotata, diues, & pecuniosa. sic sæpè Horat. Sat. vlt. lib. 2. *Vt Nasidieni iuuit te cena beati?*

ET INCVLTÆ PAC. VOM. SILVÆ] sic Virgil. Georg. 2. *Aut vnde iratus siluam deuexit arator, Et nemora euertit multos ignaua per annos, Antiquásque domos auium cum stirpibus imis Eruit: illæ altum nidis petiere relictis. At rudis enituit impulso vomere campus.*

QVOD SATIS EST CVI CONTINGIT, HIC NIHIL] sic legendum est, & ita scriptum reperi in tribus libris antiquiss. omnes quidem habent *contigit*, non vt vulg. *contingit*.

NON DOM. AVT FVND. &c.] eandem sententiam propemodum expressit suprà Od. 1. lib. 3. *Quòd si dolentem nec Phrygius lapis, Nec purpurarum sidere clarior Delenit vsus, &c.* & Lucret. lib. 1. *Nec calidæ citius decedunt corpore febres, Textilibus si in picturis, ostróque rubenti Iacteris, quàm si plebeia in veste cubandum est. Quapropter quoniam nil nostro in corpore gazæ Proficiunt, neque nobilitas, neque gloria regni, Quod superest, animo quoque nil prodesse putandum est.* Varro ἀνθρωποπόλει. *Non fit Thesauris, non auro pectus solutum: Non demunt animi curas ac religiones Persarum montes, non atria diuitis Crassi.* Tibull. *Non opibus mentes hominis, curæq; leuantur, Nam fortuna sua tempora lege regit.*

QVI CVPIT, AVT MET. &c.] Qui cupiditate (inquit) aut metu, aut ceteris animi morbis affectus est, is nihilo maiorem ex fortunæ bonis, & possessione diuitiarum, fructum percipit, quàm lippus ex tabulis pictis, &c. in lib. Iann. & Torn. & Nicol. Russard. Cleric. Morell. scriptum est. *sic domus & res.*

FOMENTA PODAGRAM] Sed nónne

A fomenta siue calida, siue refrigerantia, nempe pro ratione & natura podagræ, iuuant podagrã? iuuant quidem, sed ita, vt dolorem leuent, & minuant ad tempus, non vt funditus & in perpetuum tollant. Fomenta enim admouentur summis corporis partibus, vt & malagmata, & cataplasmata. at mali causa non est in summo corpore, sed longiùs oritur, & altiùs insedit. Quocirca non qui fomentis vtitur, iuuat verè podagram, sed qui causam morbi funditus exstirpat: vt qui Venere & vino sese abstinet, & tenuiter, frugaliter, continenter viuit. Vbi autem sentiri cœpta est podagra, sanguinis missio adhibita sæpe annuam, nonnumquam perpetuam valetudinem præstat: *quidam etiam cùm asinino lacte*

B *poto se eluissent, in perpetuum hoc malum euaserunt*, inquit Celsus lib. 4. cap. 24. *quidam*, vt idem ait ibidem, *cùm toto anno à vino, mulso, Venere sibi temperassent, securitatem totius vitæ consecuti sunt, &c.*

SINCER. EST N. VAS, QVOD C.] sic Lucret. lib. 6. in princip. de Epicuro, *Intellexit ibi vitium vas efficere ipsum, Omniáque illius vitio corrumpier intus, Quæ collata foris, & commoda cùmque venirent: Partim quod fluxum, pertusúmque esse videbat, Vt nulla posset ratione explerier vmquàm: Partim, quod tetro quasi conspurcare sapore Omnia cernebat, quæcumque receperat, intus, &c.*

SPERNE VOLVPT.] In quibus spernendis & repudiandis virtus vel maximè cernitur, inquit M. Tullius lib. 1. de legibus, sub extremum, qui-

C búsque sæpe vincuntur qui aliòqui viribus & ferrò erant inexpugnabiles atque inuicti. Exemplo sit Annibal, quem luxuria, & deliciæ Campanæ fregerunt, atque eneruarunt, bello insuperabilem atque indomitum. Itaque præclarè dictum est illud à quodam, μία τοῖς ἀσθενέσιν ὁδὸς, τὸ τῇ ἡδονῇ παρασκευάσασθαι τῶν μειζόνων: id est, vna est infirmioribus, & imbecillioribus via, qua potentiores aduersarios superare possint, voluptas. Hoc cùm ferrent prudentissimi illi viri M. Curius, & T. Coruncanius cùm audissent, esse quemdam sapientem, qui diceret, omnia quæ faceremus, ad voluptatem esse referenda, meritò optabant, vt id Samnitibus, & Pyrrho persuaderetur, quo facilius vinci possent, cùm se volu-

D ptatibus dedissent.

NOCET EMTA DOLORE VOL.] atqui omnis voluptas corporis, emitur subsequente dolore, & cum dolore subsequente coniuncta est, seu dolorem comitem & quasi connexum habet. omnis igitur corporis voluptas nocet. subsequente autem idcirco dixi, quia si voluptatem anteiret labor, ea voluptas non esset aspernanda, aut fugienda: immò, vt stabilis & solida, vehementer amplectenda, plurimique facienda. Itaque qui sapiunt, voluptati laborem anteponunt, vt laboribus susceptis atque exantlatis, solida gaudia gaudeant. Contrà insipientes voluptatem expetunt, laborem fugiunt: ex quo fit vt eorum vita sit calamitosa & misera. Sed, vt ad institutum redeam, scitè & festiuè in hanc sen-

tentiam Plato in Phædone ait, mirabiliter affe-ctum eſſe naturâ id, quod iucundum dicitur, ad id, quod ei contrarium videtur eſſe, moleſtum, ſeu dolorem, propterea quòd, inquit, ea ſimul homini adeſſe nolunt: ſi quis autem perſequatur alterum, & conſequatur, propemodum cogitur etiam alterum paullò poſt recipere, tanquam ambo ex vno capite, ſeu extremo apta atque inter ſe connexa ſint. Ac mihi videtur (inquit) ſi ea animaduertiſſet Æſopus, fabulam huiuſmodi compoſiturus fuiſſe, Deum, cùm ea vellet inter ſe in gratiam reducere & reconciliare, bellum inter ſe gerentia, quoniam id conſequi non poſſet, eorum extrema in vnum conduxiſſe & coniunxiſſe: atque iccirco, ad quemcumque alterum eorum peruenerit, ad eum ſubſequi etiam alterú. Verba Platonis Græca ſi quis requirat, petat ex Platonis Phædone non longè à principio, illo loco: καὶ πειρῶν ἅμα, ὡς ἄτοπον, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἔοικέ τι εἶναι τοῦτο, ὃ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ἡδύ. ὡς θαυμασίως πέφυκε πρὸς τὸ δοκοῦν ἐναντίον εἶναι τὸ λυπηρόν, &c. ſic & Plaut. Amphitr. *Satin parua res eſt voluptatum in vita, Atque in ætate agunda, Præquam quod moleſtum eſt? Ita quoique comparatum eſt in ætate hominum, Ita diis placitum, voluptatem mæror vt comes conſequatur, Quin incommodi plus, malique illico adſit, boni ſi obtigit quid.*

SEMPER AVAR. EG.] ſemper auaro aliquid deeſt. numquam enim expletur diuitiarum ſitis. quin etiam iis, quæ habet, eget. Nihil refert vtrùm auarus habeat, an non habeat, cùm ei deſint ea, quæ habet, id eſt, cùm iis rebus, quas vel ſuo labore peperit, vel beneficio fortunæ nactus eſt, vti frui non audeat, ſed hac de re plura dicemus ad illum locum obſcuriſſimum, & nondum à quoquam explicatum, qui eſt epiſtol. 2. lib. 2. *ſed, quod non deſit, habentem, &c.*

CERT. VOTO PETE FIN.] cùm ſit immenſa, & infinita in hominibus auaris pecuniæ cupiditas, certum (inquit) diuitiarum finem expete: id eſt, cupiditatem, & ſtudium pecuniæ definì, ac termina: vel certam aliquam ac definitam pecuniæ ſummam opta & expete, quam vbi conſecutus fueris, plura quærere deſine, boniſque partis fruere, & viue. ſic Sat. 1. lib. 1. *Denique ſit finis quærendi cúmque habeas plus, Pauperiem metuas minus.* non eſt autem intelligendus hoc loco Horatius ſignificare, diuitias nobis tamquam finem, propoſitas eſſe oportere: ſed earum modum eſſe quendam conſtituendum, quo contenti eſſe debeamus.

INVIDVS ALT. MACR. REB.] ſic Lucret. lib. 3. *Macerat inuidia ante oculos illum eſſe potentem, Illum aſpectari, claróque incedit honore: Ipſi ſe in tenebris volui, cœnóque queruntur.* Horat. Sat. 1. lib. 1. *Quódque aliena capella gerat diſtentius vber, Tabeſcat? &c.* Videtur autem quædam eſſe innenuſta in his duobus, *opimis macreſcit*, antithesis.

INVID. SIC. NON INVEN.] Pindarus εἰδ. ια πθ. φθονεροὶ δ' ἀμύνονται ἄτα. id eſt, inuidi autem damno plectuntur. & Plato lib. no-

A no de Legibus, inuidiam ait eſſe contubernalem grauem, ac moleſtam, maximè quidem ac primo loco ei, qui inuideat, ſecundo loco viris optimis, & clariſſimis ciuitatis. [Et Iſocrates in Euagora dicit, hoc tantum boni iu inuidis ineſſe, quòd inuidis maximo eſt malo. φθόνῳ τοῦτο μόνον πρόσεστιν ἀγαθόν, ὅτι μέγιστον κακὸν τοῖς ἔχουσίν ἐστιν. Demosth. περὶ λεπτ.] Appellat autem Horatius hoc loco inuidiam eam, quam M. Tull. ambigui nominis fugiendi cauſa, *inuidentiam* nominat lib. Tuſcul. 3. & 4. Sententia porrò huius loci hæc eſt, quamuis Siciliæ tyranni grauiſſima tormenta ad cruciádos homines inuenerint, nullum tamen tormentorum illorum grauius inuidia fuiſſe.

B QVI NON MODER. IRÆ] id eſt, qui iræ moderationem non adhibebit, & veluti frenum iniiciet. hæc enim vis eſt huius verbi cum dandi caſu coniuncti, vt M. Tull. Partit. *nam auditorum aures moderantur oratori prudenti, & prouido: & quod reſpuunt, immutandum eſt.*

INFECT. VOL. ESSE, DOL. QVOD, &c.] id eſt, nolet id eſſe à ſe admiſſum, vel optabit ne id ſit à ſe admiſſum, quod dolore, & ira impulſus fecerit: pœnitebit eum facti. [Sic Donatus ad illum locum Terent. Andr. *Haud muto factum veruſte*, inquit, *haud me pœnitet, ná ſi quid pœniteret, infectum velle dicebant.*] epiſt. de arte poët. *Commiſiſſe cauet, quod mox mutare laboret.* infectum,

C id eſt, non factum. Plaut. Moſtell. *Egóne* [ſomnio] *at quidem tu, qui iſtoc te ſperas modo Poteſſe diſſimulando infectum hoc reddere.* Sed cur dolorem & mentem concurrenteis facit in ira, & in pœnis expetendis? De dolore, docet Ariſtoteles multis locis, iram cum dolore eſſe coniunctam: & tum dolore hominem iratum leuari, cùm iniuriam acceptam retulerit. de mente, idem docet lib. 7. de moribus ad Nicomachum, eum, qui iratus ſit, à ratione quodammodo perſuaderi, & induci, ve pœnas ab eo, qui iniuſtè læſerit, expetat. Vel eò reſpexit, quòd ex veteribus alij iracundiam definierunt feruorem mentis, alij cupiditatem puniendi doloris.

D DVM PŒNAS ODIO, &c.] id eſt, dum odio prouectus pœnas de eo, qui læſiſſe videtur, ſumere feſtinat: vel ſic, dum iniuriæ, quam ipſe ſibi accepiſſe videtur, dolorem multum, & iccirco grauem & moleſtum, vlciſci properat, vt animú dolore leuet. Nam quamdiu is, qui ſe accepiſſe iniuriam exiſtimat, inultus eſt, tam diu graui quaſi onere premitur: vbi iracundiam ſuam expleuit, dolorémque ſuum punitus eſt, tum exoneratus eſt. verbum *feſtinat* coniunxit cum quarto caſu, vt Virgil. Æn. 4. *Feſtinare fugam tortóſque incidere funes.* idem de verbo *maturare* ſentiendum. Æn. 1. *Maturate fugam.* Horat. epiſt. prox. ſeq. *Hoc opus, hoc ſtudium parui properemus, & ampli* & Od. 7. li. 2. *Deproperare apio coronas.* ſic Græci verbum σπεύδειν. Pindarus Πυθ. γ. μὴ φίλα ψυχὰ βίον ἀθάνατον σπεῦδε· τὰν δ' ἔμπρακτον ἄντλει μαχανάν: id eſt, ne care animę vitam immortalem feſtina: facilem

facilem autem hauri machinam. & Homerus ἰλ. ν. ταῦτα δ' ἅμα χρὴ σπεύδειν, αἴκ' ὄφελός τι γενώμεθα καὶ δύ' ἐόντε, id eſt, hæc autem vnà nos properare oportet, ſi poſſimus aliquid prodeſſe nos etiam duo.

IRA FVR. BR. EST] ſic Themiſtius in oratione de amicitia, ἐγὼ δὲ οἶμαι (inquit) τὴν ὀργὴν μανίας ὀλιγοχρόνιον εἶναι. quod notat M. Anton. Muretus. M. Tull. Tuſcul. 4. *An eſt quicquam ſimilius inſaniæ, quàm ira? quam bene Ennius initium dixit inſaniæ.* Et Apollonius dicebat, Τῆς ὀξυθυμίας τὸ ἄνθος eſſe μανίαν, id eſt, iracundiæ florem eſſe inſaniam. Et Plutarchus in Romulo, ὀργῆς τάχος ἄβουλον, id eſt, iræ celeritatem incõſideratam, & conſultationis expertem. vide annot. ad Od. 16. libr. 1.

ANIMVM] τὸν θυμὸν, vt Homer. ἰλιαδ. β. Θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέων βασιλήων. Cæcilius, *Nunc enim demum mihi animus ardet, nunc meum cor cumulatur ira.* Nam & apud Latinos animus interdum accipitur pro quauis libidine à ratione auerſa, vt Plaut. in Trinummo, *ſi animus hominem pepulit, actum eſt, ſi animo ſeruiuit, non ſibi. ſi ipſe animum pepulit: dum viuit, victor victorum cluet.*

HVNC FRENIS, &c.] tamquam equum ferocem & indomitum.

COMPESCE] comprime. ſup. Sat. 8. lib. 1. *quæ pœnis compeſceret inferiorem.* Od. 16. lib. 1. *Compeſce mentem.*

FINGIT] format, inſtituit, docet, vt libr. de arte poëtica, *quamuis & voce paterna Fingeris ad rectum.*

TENERA] molli, & facili ad domandum.

EQVVM TEN. DOCIL. CERV.] equũ iuuenem, & icircò ad domandum facilem.

MAGISTER] ἱππόδαμος, qui domat equos.

IRE VIAM] ſic loquebantur veteres. Cicer. pro Murena, *Ite viam: Praſto aderat ſapiens ille, qui ire viam doceret:* ſic enim legendum, noo, vt vulgò, *inite viam*, neque *inire viam*.

VENATICVS] vtitur hoc nomine Plautus in Mil. glorioſo, *ſi ita non reppereo, ibo odorans, quaſi venaticus vſque, donec perſecutus volpem fuero.* & M. Tull. Verr. de ſignis, *quò poſtea, quàm venerant, mirandum in modum canes venaticos diceres: ita odorabantur omnia, & perueſtigabant, vt, vbi quicquid eſſet, aliqua ratione inuenirent.*

CERVINAM PELL.] pellem cerui alga, aut centonibus refertam, quæ cerui ſimilitudinem gerit.

MILITAT] ſeriò feras inſequitur, vel veros ceruos inſectatur. catulus, id eſt, canis, vt ſupr. Od. 1. lib. 1. *Seu viſa eſt catulis cerua fidelibus.*

NVNC ADBIBE] vitioſa eſt eorum codicũ ſcriptura, qui habent *adhibe*. eſt enim legendum *adbibe*: quo verbo & Terent. vtitur in Heauton. *Vbi mihi adbibit plus paullo, ſua quæ narrat facinora?* tralatio eſt ab animantibus ſitientibus, & ſitim explentibus. adbibe enim, hoc eſt, attende, audi, & celeriter percipe: quemadmodum ferè ſuprà locutus eſt Oda 13. lib. 2. *pugnas & exactos tyrãnos Denſum humeris bibit aure vulgus.* vel dic adbibe, id eſt, animo imbibe, vt dicuntur lanæ colorem, & candorem bibere. & vt Dido apud Virg. lib. 1. Æneid. *longum bibebat amorem.*

PVRO PECTORE] nondum vitiis inquinato. Lucret. lib. 5. proœm. *At bene non poterat ſine puro pectore viui.*

PVER] vult nos ſtatim à pueris philoſophiæ, & rectè honeſtéque viuendi ſcientiæ operam dare, ne ſimus ὀψιμαθεῖς. i. ſeri ſtudiorum, vt loquitur epiſt. 19. huius lib. ſed παιδομαθεῖς, id eſt, à pueritia inſtituti & eruditi. Plurimum autẽ intereſt, verùm aliquid diſcas puer, an iam ætate grandis: quamquam præſtat ſerò diſcere, quàm numquam, vt dicebat Socrates.

QVO SEMEL EST IMB. R. S. OD.] ſic Plato lib. 4. de rep. ſeu de iuſto, ait, tinctores, ſeu infectores, vbi lanam purpura inficere volunt, primùm lanam ſumere candidiſſimam, deinde eam accuratè præparare, vt florem purpuræ quã maximè imbibere poſſit: & tum denique purpureo colore lanam illam tingere: quo facto purpuram lanæ inſitam atque inditam nulla ratione nullo nitro, nullúve lomento, aut ſapone abſtergeri, neque deleri poſſe, &c. verba Platonis poſita ſunt 5. ferè pagina libri, ibi, οὐκοῦν οἶσθα ἦν δ' ἐγὼ, ὅτι οἱ βαφεῖς ἐπειδὰν βουληθῶσι βάψαι ἔρια, ὥστ' εἶναι ἁλουργὰ, πρῶτον μὲν, &c.

NVNC TE MELIORIB. OFF.] nunc (inquit) dum tenera eſt ætas, dum mollis & tractabilis, & cerea, dede, ſeu præbe te hoveſtis & ſalutaribus diſciplinis erudiendum, boniſque & rectis opinionibus imbuendum, malis artibus & prauis opinionibus reiectis.

NEC TARD. OPP. NEC PRÆC.] nec eos exſpecto, qui ſunt ignauiores: nec eos vrgeo, qui antecedunt: id eſt, non excito, neque impello, cùm ſua ſpõte ſatis properent, meáque cohortatione non egeant. Vel, quod mihi magis placet, non inſto præcedentibus, vt eos anteuertam: non conor eos anteuertere: vt Sat. 1. lib. 1. *Inſtat equis auriga ſuos vincentibus.* eſt enim tralatio perpetua ducta à curſoribus, ſeu quadrigis. falluntur aotem qui *inſto* interpretantur *obſto*, id eſt, *impedio*. [Huc pertinet illud Ariſtotelis: qui interrogatus, quomodo diſcipuli magnos progreſſus faciant, ſi & antecedenteis perſequantur, inquit, & poſteriores non exſpectent. Ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν προκόπτοιεν οἱ μαθηταὶ, ἔφη, ἐὰν τοὺς προέχοντας διώκοντες τοὺς ὑστεροῦντας μὴ ἀναμένωσιν.

TVRNEBVS.

EX lib. 9. cap. 18. *Græcia Barbariæ lento colliſa duello.*

Hic locus declaratur Oda nona Epod.

Ex lib. 26. cap. 27. *In cute curanda plus æquo operata iuuentus*, cùm dicit Horat. cutem, corpus intelligit, vt χρὼς & χροῦς apud Græcos cutem

& corpus declatant. Ita autem intelligere Hora- A tium ex Homero notum eſt, apud quem Phæaces & proci Penelopæ genio indulgent, corpúſque luxurioſè epulis curant: etiam illi Demodoci, hi Phemij modis & cythara ſeſe oblectãt, quod intellexit Horatius cùm

Ad ſtrepitum cytharæ ceſſatum ducere curam,

eleganter, vt nihil ſuprà ſcripſit. Nam ad Phæacas & procos referendum eſſe arbitror. Vt autem curare cutem, ſic & curare pelliculam dixit, lib. 2. Satyr. 5. *Pelliculam curare iube.* id etiam ex eo, quod, qui benè habiti & benè paſti ſunt, eorum cutis nitet, curatáque videtur.

Me pinguem & nitidum benè curata cute viſes.

Vt enim coriarij arte, aluta vel corium pulchrius & politius eſt: ſic pulchrior & nitidior B cutis obeſorum ac benè habitorum curata videtur fuiſſe. *-- atqui*

Si noles ſanus, cures hydropicus, quod ait, puto hanc continere ſententiam: ſi noles expergiſci dum ſanus es, & capeſſere ſtudium philoſophiæ quæ animi medicina eſt, cures vt hydropicus & graui laborans morbo, expergiſcatis. vel potius, Si non vis te ſeruare dum ſanus es, velis hydropicus: & cures vt te ſerues. Sed Porphyrio planè apertéque legit, *curres*, quod & probabile eſt: ac tum *noles* in futuro legendum erit, quod vidit Lambinus.

Si comportatis rebus benè cogitat vti,

more Græco id videtur dixiſſe, apud quos συγκομίζειν, quod eſt comportare, ſignificat fruges C colligere & συγκομιδὴ eſt fructuum collectio. Itaque hîc res comportatas appellat repoſitos & conditos fructus.

Inuidia Siculi non inuenêre tyranni

Maius tormentum. Phalaris, Agathocles, Dionyſius Siciliæ tyrannus multa inuenêre atrociſſima tormenta ad homines cruciandos & excarnificandos. ſed nullum eſt, quod crudelius torqueat animum quàm inuidi hominis contubernalis & tabifica inuidia

-- ceruinam pellem latrauit in aula. Sic ad ſectandas feras venatici catuli conſuefiebant in aula dominorum leporinis & ceruinis pellibus ad venandum, vt odore & colore imbuti in ſiluis eas feras appeterent. Quiddam in Gratiano eſt D non diſſimile. De venatio.

Sed præceps virtus ipſa venabitur aula.

EPIST. II. AD IVLIVM FLORVM.

ARGVMENTVM.

Iulium Florum de Claudio Nerone, vbi militet, & de quorundam amicorum ſcriptis interrogat. Deinde ipſum Florum ad ſapientiæ ſtudium, & ad redeundum in gratiam cum fratre hortatur.

IVli Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius Auguſti priuignus, ſcire laboro.
Thracáne vos, Hebrúſque niuali compede vinctus,
*An freta vicinas inter currentia * turreis,*
*An pingues Aſiæ campi, colléſque * morantur?*
Quid ſtudioſa cohors operum ſtruit? hoc quoque curo.
Quis ſibi res geſtas Auguſti ſcribere ſumit?
Bella quis, & paces longum diffundit in æuum?
Quid Titius, Romana breui venturus in ora?
Pindarici fontis qui non expalluit hauſtus,
Faſtidire lacus, & riuos auſus apertos:
*Vt valet? vt meminit noſtri? * fidibúſne Latinis*
Thebanos aptare modos ſtudet auſpice Muſa?
An tragica deſæuit, & ampullatur in arte?
Quid mihi Celſus agit? monitus, multúmque monendus,
Priuatas vt quærat opes, & tangere vitet
*Scripta, Palatinus quæcumque recepit * Apollo:*
Ne, ſi fortè ſuas repetitum venerit olim
Grex auium plumas, moueat cornicula riſum
Furtiuis nudata coloribus. ipſe quid audes?
*Quæ * circumuolitas agilis thyma? non tibi paruum*
Ingenium eſt: non incultum, nec turpiter hirtum.
Seu linguam cauſis acuis, ſeu ciuica iura
Reſpõdere paras, ſeu condis amabile carmẽ:

Prima feres ederæ victricis præmia. quòd si
Frigida curarū fomenta relinquere posses:
Quò te cælestis sapientia duceret, ires.
Hoc opus, hoc studium parui properemus, & ampli:
Si patriæ volumus, si nobis viuere cari.
*Debes hoc etiam rescribere, * si tibi curæ,*
Quantæ conueniat Munatius. an malè sarta
Gratia ne quicquam coït, & rescinditur? at vos
*Seu * calidus sanguis, seu rerum inscitia vexat,*
Indomita ceruice feros: vbicumque locorum
Viuitis, indigni fraternum rumpere fœdus,
Pascitur in vestrum reditum votiua iuuenca.

IVLI FLORE], ad hunc eundem scripsit & epistolam 2. lib. 2. *Flore bono, &c.*

CLAVO. AVG. PRIVIGN.] Tib. Claudius Nero Cæsar, cuius matrem Liuiam Drusillam vxorem duxerat Octauianus Augustus Scribonia dimissa. Sueton. in August.

SCIRE LABORO] scire studeo, seu, vt sæpe loquitur, quæro.

THRACA] θρήκη. vt episto. ad Quinctium. *vt nec Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus.* vide annot. ad Od. 16. lib. 2.

HEBRÚSQVE] idem Oda 25. lib. 3. *Hebrum prospiciens, & niue candidam Thracem.*

NIVALI COMPEDE VINCTVS] sic loquitur Virg. Georg. 4. *Et cùm tristis hiemi etiam tunc frigore saxa Rumperet, & glacie cursus frenaret aquarum.*

AN FR. VICIN. INTER CVRR. TVRR.] turreis, πύργους: nempe Sestum & Abydū. *vicinas inter curr. turr.* pro inter vicinas turreis currentia, more vsitatissimo dixit, vt annotauimus suprà ad Od. 7. lib. 2. tale est illud, *Inter fusa nitentes Vites æquora Cycladas*, Od. 14. lib. 1.

MORANTVR?] detinent? vt suprà annot. ad Od. 7. lib. 2.

SCRIBERE SVMIT?] sumit vt scribat, vel scribendas suscipit?

LONGVM DIFF. IN ÆVVM?] prodit memoriæ? mandat litteris ad memoriam posteritatis sempiternam?

VENTVRVS IN ORA?] qui honorifico omnium ciuium Rom. sermone celebrabitur? aliàs venire in ora, ad vitum, ac vituperationē pertinet: vt apud Catull. ad Rauidum, *An ne vt peruenias in ora vulgi?* sic Liuius lib. 2. *timorem iniecit, ne in ora hominum pro ludibrio abiret.* in laude ponit. [idem Catull. primo carminū. *Qualecumque quidem est per ora vulgi, Plus vno maneat perenne sæclo.*] & Propert. ad Mæcen. *Crede mihi, magnos æquabunt ista Camillos Iudicia, & venies tu quoque in ora virûm.* his similia sunt illa M. Tull. Tuscul. 1. *Harmodius in ore & Aristogiton.* Et Ennianum illud, *Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu Faxit: cur? Volito viuu' per ora virûm.* & Virg. Æneid. 12. *Ille quidem ad superos, quorum se deuouet aris, Succedet fama, viuúsque per ora feretur.* Idem Georgic. 3. *tentanda via est, qua me quoque possim Tollere humo, victórque virûm volitare per ora.* Iterum M. Tull. Philippic. 10. de Bruto, *erat enim in desiderio ciuitatis, in ore, in sermone omnium.* T. Liuius lib. 9. *Postumius in ore erat: eum laudibus ad cælum ferebant.* contrà ad probrum pertinet illud Cicer. Verr. 3. de Verre, [seu 1. lib. Accus.] *Istius nequitiam tum in ore vulgi, & in communibus prouerbiis versatam esse.* [& lib. 4. *numquam enim si denariis quadringentis Cupidinem illum putasset, commisisset vt propter eum in sermonem hominum atque in tantam vituperationem veniret.*]

PIND. FONTIS QVI NON, &c.] qui nō dubitauit Pindarum proponere sibi ad imitandū. *non expalluit haustus Pind. font.* id est, non extimuit haurire è fonte Pindari: vt Od. 27. lib. 3. *mediásque fraudes Palluit audax.* allegoria est & in hoc, & in proximo versu. hoc enim significat, qui ausus est Pindarum Latinis versibus imitari, atque exprimere?

FIDIBÚSNE LATINIS THEB. &c.] id est, studétne ad exemplum Pindari versus Latinos Lyricos scribere, poëtica facultate fretus?

THEBANOS] id est, Pindaricos. Od. 2. lib. 4. *Multa Dircæum leuat aura cycnum.*

DESÆVIT] desæuire, est valde sæuire. *de* enim in compositione interdum auget: vt *desæuire, deamare, deuocare, deperire, delitigare, &c.* Iam sæuire, est χαλεπαίνειν, vt & sæpe admonuimus, & docent exempla probatorum scriptorum. solent autem pleráque omnia in tragœdiis esse sæua, dura, difficilia, atrocia, immitia, iracunda, horribilia, δεινὰ, χαλεπὰ: iccircò hoc verbum ad tragœdiarum scriptorem accommodauit. vide supr. annot. ad Od. 33. lib. 1.

AMPVLLATVR] turget, inflatus, atque elatus est. Quas ληκύθους Græci, eas ampullas appellant Latini. Quemadmodū igitur illi ληκύθους vsurpant pro orationis ornamentis, iísque omnibus dicendi figuris, quibus altior, grandior, amplior denique fit oratio; ita & ampullas Latini. Horat. in lib. de arte poëtica, *Proiicit ampullas & sesquipedalia verba.* M. Tull. ad Attic. lib. 1. *Quid multa? totum hunc locum, quem in Aristocratia ego variè in meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro (nostri illas ληκύθους) valde grauiter pertexuit.* auctor scholiorum in Hephæstionem, causam afferens cur dimetrum tro-

Indignι rvmp.] indigni, qui rumpatis, vel qui non debetis rumpere, sic loquuntur Græci ἀνάξιοι ὄντες λῦσαι. Admonendus autem est adolescens, sententiam vsque ad versum vltimum pendêre hoc modo, siue vos feruor sanguinis, siue inscientia rerum agitat, vbicunque locorũ viuitis vos, quos non decet fraternam necessitudinem dissoluere, pascitur in vestrum, &c. ab iis enim dissentio, qui ad nomen *indigni*, subintelligunt *estis*.

Fratern. foedvs.] quod longè firmius ac sanctius esse debet, quàm amicorum necessitudo: & vetat Hesiodus tantidem amicorum necessitudo: & vetat Hesiodus tantidem amicum, quanti fratrem facere. Μηδὲ κασιγνήτῳ ἶσον ποιεῖσθαι ἑταῖρον. Quanti autem fratres faciendi sint, declarauit vxor Intaphernis apud Herodotum, cui cùm a Dario facta potestas esset seruandi, aut viri sui, aut fratris, aut liberorũ, (quos omneis in vincula Darius conijci iusserat, & capitis damnarat,) maluit fratrem seruare. cuius rei causam cùm quæsisset Darius, respondit, ὦ βασιλεῦ, ἀνὴρ μέν μοι ἄλλος γένοιτο, εἰ δαίμων ἐθέλοι, καὶ τέκνα ἄλλα, εἰ ταῦτα ἀποβάλοιμι· πατρὸς δὲ, καὶ μητρὸς οὐκέτι μευ ζωόντων, ἀδελφεὸς ἂν ἄλλος οὐδενὶ τρόπῳ γένοιτο, id est, O rex, vir quidem mihi alius contingere possit, si ita deo visum sit, & alij liberi, si hos amiserim: sed cùm mihi pater & mater è vita decesserint, nulla ratione fieri possit, vt mihi frater alius nascatur. Hæc Herodotus Thalia, A quo sumsit illud Euripides, Μητρὸς τ' ἐν ᾅδου καὶ πατρὸς πεπτωκότων, Οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς ὅστις ἂν βλάστοι ποτέ, id est, Patre & matre mortuis, non potest mihi frater vllus, nasci. Extat libellus à Plutarcho scriptus, vtilissimus, περὶ φιλαδελφίας. id est, de amore fraterno.

TVRNEBVS.

Ex lib. 26. cap. 27. *Fastidire lacus & riuos ausus apertos*, cùm ait, Titium imitari ausum esse Pindarum dicit, quem tamen inimitabilem putat consueta tractare poëmata aspernatum. Latét enim plerumque fontes, à quorum capite riui in apertum exeunt, qui & in lacus sparguntur cùm dilatantur. Ad fontem igitur eum dicit maluisse venire, quàm è populari lacu & publico riuo haurire. Sic lib. 1. saty. 4.

Gestiat à furno redeuntes scire lacuq́;. Quod autem *ampullatur*, dicit, id verò facit Græcorum æmulatione, qui ληκυθίζειν dicunt. quod est, tumida vti oratione. nàm λήκυθος ampulla est olearia, quæ, pertumida est. Vnde & Lais quia buccis erat tumentibus περὶ ταῖς γνάθοις λήκυθον habere dicebatur.

--moueat cornicula risum. hîc corniculum vocat, quem Græci κολοιὸν, id est, Graculum appellant. Huius fabulæ Æsopicæ sic meminit Themistius, Καθάπερ τῷ κολοιῷ περιτίθησιν ὁ μῦθος τὰ πτίλα ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ κάλλους ἀλλότριον αὐτῷ

A περιμάχεσθαι κόσμον χήτει τοῦ οἰκείου καὶ συγγενοῦς id est, quemadmodum tabula corniculæ plumas circundat in pulchritudinis certamine alienum sectanti ornamentorum sui & proprij inopia, &c.

EPIST. IIII. AD ALBIVM TIBVLLVM.

ARGVMENTVM.

Albium Tibullum compellat, cui studium philosophiæ laudare videtur, atque id facere, vt eius amore illum accendat. Recenset quibus dotibus illum dij ornauerint: deinde ita viB uendum illi esse dicit, vt vnumquemque diem extremum sibi fore putet.

Albi: nostrorum sermonum candide iudex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere, quod Cassi Parmensis opuscula vincat?
*An tacitum siluas inter * reptare salubreis,*
C *Curantem quicquid dignum * sapiente, bonóque est?*
*Non tu * corpus eras sine pectore. dij tibi formam:*
Dij tibi diuitias dederant, artémque fruendi.
Quid voueat dulci nutricula maius alumno,
*Quàm sapere: & fari vt possit, quæ sentiat, * vtq;*
D *Gratia, fama, valetudo contingat abundè,*
Et mundus victus non deficiente crumena?
Inter spem, curámque, timores inter, & iras
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.
Grata superueniet, quæ non sperabitur, hora.
Me pinguem, & nitidum bene curata cute vises:

quotidie te moriturum. hoc si animo eris, quicquid tibi temporis ad vitam accedet, id tibi deputabis esse in lucro: nec perpetuo quærendæ & augendæ pecuniæ seruies, sed bonis quæsitis, aut à patre relictis frueris. hæc enim sententia significatur per subsequentem versum, *Grata superueniet, &c.* cuius rei exemplum capere licet ex ceteris rebus secundis. finge, aliquem sperare, & expectare amplissimam hereditatem, eique id, quod sperauit, tandem euenire longè minor est huius voluptas, quam si nō speranti venisset. Ita longè maior est eius hominis vitæ iucunditas, qui in diem viuit, qui diē crastinum ad se pertinere non existimat, qui diei præsentis vsura contentus est, si ad diem crastinū vitā produxerit, quàm eius, qui vitæ spem in multos annos profert, ac producit. Gratissima enim erit eius diei vita, ad quē B quis se peruēturum esse non sperabat. Sic igitur viue, & ita bonis tuis fruere, vt hodie moriturus. quantumcumque tibi dierum ad vitam præteritam accedet, id erit tibi multo iucundissimum. præclarè igitur Anacr. Τὸ σήμερον μέλει μοι. Τὸ δ' αὔριον τίς οἶδεν; id est, *Hodierna curo tantum. Cur crastina hora nota est?* sic Horat. sup. Od. 7. libr. 4. *Quis scit, an adiiciant hodiernæ tempora summæ Crastina Dij superi?* & epist. 2. lib. 2. *Vtar & ex modico, quantum res poscet, aceruo Tollam, &c.* sequitur mox, *Distat enim spargas tua prodigus, an neque sumtum Inuitus facias, neque plura parare labores, &c.*

SVPREMVM] vltimum. vt epist. proxima, *Supremo te sole domi Torquate manebo.* & sat. 1. libr. 1. *ad vsque Supremum tempus, ne se penuria victum Desiceret, metuebat.* & Od. 13. lib. 1. *Quos irrupta tenet copula, nec malis Diuulsus querimoniis Suprema citius soluet amor die.* & Od. 17. libr. 2. *supremum Carpere iter comites parati.* & epist. ad August. *Comperit inuidiam supremo fine domari.* & epistol. 2. libr. 2. *Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc forte suprema Permutet dominos.* C

NITIDVM] corpore nitido, & solido: atque læui, & polita, non horrida, neque squallida. translatè fruges nitidas dixit Lucret. lib. 1. pro opimis, pinguibus, amplis, & tamquam gemmis. *At nitidæ surgunt fruges, ramique virescunt.* Virgil. libr. 3. Æneid. *superòque nitentem Cælicolum regi mactabam in littore taurum.* nitentem, id est, opimum.

EPICVRI DE GREGE PORCVM] hominem in voluptate abdominis, & gutturis summum bonum ponentem. eadem ratione dixit illud M. Tullius in L. Pisonem, *Confer nunc Epicure noster ex hara producte, non ex schola, confer, si audes, absentiam tuam cum mea.* Quamuis enim Epicurus videretur interdum in quadam animi voluptate summum bonum constituere, hanc de eo opinionem tamen ipsius refellit oratio. eius enim verba sunt, quæ retulit Athen. libr. 2. οὐ γὰρ ἔγωγε δύναμαι νοῆσαι τ' ἀγαθὸν, ἀφαιρῶν μὲν τὰς διὰ τῶν χυλῶν ἡδονὰς, ἀφαιρῶν δὲ τὰς διὰ τῶν ἀφροδισίων, ἀφαιρῶν δὲ τὰς διὰ ἀκροαμάτων, ἀφαιρῶν δὲ καὶ τὰς διὰ μορφῆς κατ' ὄψιν ἡδείας κινήσεις. quæ sic interpretatur M. Tull. D A libro secundo de finib. *non enim intelligo quid sit, vbi sit summum bonum præter illud, quod cibo aut potione, & aurium delectatione, & obscena voluptate capiatur.*

TVRNEBVS.

EX lib. 1. ca. 18. In epistola Horatij ad Albium Tibullum, quod scribitur,

An tacitum siluas inter reptare salubres,

Curantem quicquid dignum sapiente bonóque est? sub ipso verborum tectorio sanè vulgari reconditam occultat multitudini non satis apertam. Et vt sub putamine nucleus latet, ita quoque sub ipsa velut nuce, quæ frangenda est, quiddam tanquam salubre, eduleque reconditur. Puto autem sensum Epicureum esse: existimat enim dignum esse sapiente & bono, amœnitate & salubritate secessus frui, potiùs quàm rem familiarem auidè augere, prudentiæque esse indulgere sibi ambulationum spatia delicatarum conficientem, quales in Pedana regione Tibullus habebat, qui tamen videbatur esse parcior. Tu enim, inquit, qui sapis, profectò ista vitæ gaudia libenter vsurpabis, præsertim qui abundes, vt tibi quæsito non sit opus, & scias quemadmodum sumptum facere oporteat, & ea præditus sis (deorum munere) corporis forma & dignitate, vt corpori inseruire debeas indulgentiùs & liberaliùs. Illa enim forma curam meretur, dignáque est, quæ bonis potiatur. Nihil est, inquit, quod maius optare alumno dulcissimo charissima possit nutricula, quàm formam & diuitias & artem fruendi, cùm iam sapit & eloquens est: Insipienti enim & indiserto atque infanti facundiam & sapientiam nutrix ante omnia optare fortassè deberet: nunc vtraque tibi superest. Præterea gratia, fama, valetudo, diuitiis, & diuitiarum fructui & vsuræ essent anteponendæ, quæ tibi abundè contigerunt. Cùm igitur istum sensum eliciā, velut lomento quodam & nitro detergendam puto maculam, quæ in Horatio insedit, Scribi enim video,

Quam sapere & fari possit, quæ sentiat,

Ego autem emendandum censeo

Cum sapere & fari possit. Sic & Muretus lib. 1. de Legib. emendauit, *Qui consuluntur cum est necessarium.* Addit porro, cùm in humana vita quotidiè speretur, timeatur, curarum molestiis & iræ feruore hominum pectora sollicitētur, cúmque his crucientur perturbationibus homines potissimum ob opes, & copias, fortunas & facultates, inter istos animi morbos & æstus, quem præsentem degis cúmque diem, eum tibi vltimum putato. Sic fiet vt & non iniucundè eum traducas, nec elabi sinas, sed hilariter potius trāsigas quàm intentus rei in miseria & ærumna trahas: & gratior erit posterior ætas quàm tibi non promittebas, nec tibi, vt in futurum incumbenti, & diuitiis inhianti, præsentis diei peribit voluptas. Frui enim voles paratis, si breuem tibi vitam spondeas, nec ei tem-

pori, quod non tibi pollicebcris, viaticum, & opes congeres. A

Ex lib. 26. cap. 27. *Me pinguem, & nitidum benè curata cute viſes.* Vide ſup. Epiſt. a. huius loci explicationem.

EPIS. V. AD TORQVATVM.

ARGVMENTVM.

Torquatum ad cœnam inuitat, quam frugalem eſſe dicit. Hortatur vt curis & cupiditati diuitiarum vale dicens, hilaritati ſe tradat: & laudes ebrietatis addit. Tria eſſe dicit, quorum ſtudioſus ſit in apparatu conuiuij: primam autem ponit munditiem.

*SI potes * archaïcis conuiua recumbere lectis,*
Nec modica cenare times olus omne patella
Supremo te ſole domi, Torquate, manebo.
*Vina bibes iterum, * Tauro * diffuſa, paluſtres*
Inter Minturnas, Sinueſſanúmque Petrinum.
Sin melius quid habes, arceſſe, vel imperium fer.
Iandudum ſplendet focus, & tibi munda ſupellex.
Mitte leuces ſpes, & certamina diuitiarum,
Et Moſchi cauſam. cras nato Cæſare feſtus
Dat veniam, ſomnúmque dies, impune licebit
Æſtiuam ſermone benigno tendere noctem.
** Quò mihi fortunas, ſi non conceditur vti?*
Parcus ob heredis curam, nimiúmque ſeuerus
** Aſſidet inſano. potare, & ſpargere flores*
Incipiam: patiárque vel inconſultus haberi.
Quid non ebrietas deſignat? operta recludit:
A *Spes iubet eſſe ratas: in prœlia trudit inermem:*
Sollicitis animis onus eximit: addocet artes.
Fæcundi calices quem non fecere diſertum?
Contracta quem non in paupertate ſolutum?
Hæc ego procurare & idoneus imperor, & non
B *Inuitus: ne turpe toral, ne ſordida mappa*
Corruget nares: ne non & cantharus, & lanx
** Oſtendat tibi te: ne fidos inter amicos*
Sit, qui dicta foras eliminet: vt coëat par,
*Iungatúrque pari. * Brutum tibi, Septimiúmque,*
Et niſi cœna prior, potiórq; puella Sabinum
Detinet, aſſumam. locus eſt & pluribus vmbris;
C *Sed * nimis arcta premunt olidæ conuiuia capræ.*
Tu, quotus eſſe velis, reſcribe: & rebus omiſſis,
Atria ſeruantem, poſtico falle clientem.

SI POTES ARCHAÏCIS] hæc eſt vera, & germana ſcriptura: quē ego in duobus codicib. manuſcr. repeti, in vno in ipſo contextu: in altero, ſuprà *Archiacis* poſitam, vt meliorem, & veram. ſunt autē Græco nomine archaïci lecti, Latino antiqui, id eſt, antiquo modo, & more fabricati. vtitur hoc nomine Dionyſ. Halicarn.
D βιβ. β. ἀρχαιολ. Ρωμ. ἐγὼ γοῦν ἐθεασάμην ἐν ἱεροῖς οἴκοις δεῖπνα προκείμενα θεοῖς ἐν τραπέζαις ξυλίναις ἀρχαϊκαῖς. i. ego igitur ſpectaui in ſacris ædibus cenas dijs propoſitas in menſis ligneis, archaïcis. quo modo autem menſæ archaïcæ, eodem modo, & lecti archaïci ſunt appellati: ſuntque intelligendi lecti imperitè, durè, & parùm elegāter, & quaſi antiquè facti. nos Galli dicimus *à la vieille mode*. Horat. ep. 1. lib. 2. *Si quædam nimis antiqua, ſi pleraque durè, &c.* Qui autem legunt *Archiacis*, ſecuti codices non emēdatos, & explicant, ab Archia artifice factis, diuinant, & παραλογίζονται.

RECVMBERE] accumbere. vide quę ſuprà notaui ad Od. 27. lib. 1.

TIMES] fugis, abhorres, φυλάττῃ. vt alibi docuimus.

MODICA]

M o d i c a] mihi satis magna, mediocri. contrà sat. 2. libr. 2. *Porrectum magno magnum spectare catino Vellem aut, &c.* ibid. *grandes rhombi, patinaq;.* & Persius sat. 2. *sed patina grandes, tucetáque crassa.* Erat & patella, in quam coniiciebant, quod diis libabant. Varro apud Nonium. *Quocirca oportet bonum ciuem legibus parere, deos colere, in patellam dare μικρὸν κρέας.* Cic. libr. 2. de finibus, *ita non religiosi, vt edant de patella.*

O l v s o m n e] primùm tenuem apparatũ fore ostendit, deinde paucũ, & minimè varium, ita vt olus omne comedendum sit ei, qui famem sedare velit, cùm præter olus nihil admodum aliud appositum sit. olera autem, apparatum & victum fuisse tenuiorum, cùm alibi docuimus, tum ad illum locum, *lachanique catinum.* saty. 6. libr. 1.

S v p r e m o s o l e] sub vesperã, hora diei xj. aut duodecima. Varro libr. 5. de lingua Lat. *supremum, & summum dies. i. superrimum. Hoc tempus 12. tabula dicit occasum esse solis.* Obseruet autem hoc loco politus humanitate lector, in hac epistol. in qua Horat. Torquatum ad cenam inuitat, ea ferè omnia seruari, quæ Varro disputat & præcipit in satyra quadam de apto conuiuarum numero, déque ipsius conuiuij habitu, cultúque: *Dicit autem conuiuarũ numerum* (vt testatur A. Gell. lib. 13. cap. 11.) *incipere oportere a Gratiarum numero, & progredi ad Musarum: id est, proficisci à tribus, & consistere in nouem: vt, cùm paucissimi conuiuæ sunt, non pauciores sint, quàm tres: cum plurimi, non plures quàm nouem. Nam multos, inquit Varro, esse non conuenit, quod turba plerumque est turbulenta, vt Romæ quidem constat, sed & Athenis: nusquam autem* (inquit Gellius) *plures cubabant. Ipsum deinde conuiuium constat, inquit Varro, ex rebus quattuor: & tum denique omnibus suis numeris absolutum est. si belli homunculi collecti sunt: si lectus locus: si tempus lectum: si apparatus non neglectus. Nec loquaces autem* (inquit) *conuiuas, nec mutos legere oportet, quia eloquentia quidem, in foro & apud subsellia: silentium vero, non in conuiuio, sed in cubiculo debet esse. Sermones igitur* (inquit Gellius) *id temporis habendos censet non super rebus anxiis, aut tortuosis, sed iucundos atque inuitabiles, & cum quadam illecebra & voluptate vtiles: ex quibus ingenium nostrum venustius fiat & amœnius. Quod profectò* (inquit Varro) *eueniet, si de id genus rebus ad communem vitæ vsum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro, atque in negotiis loqui non est otium. Dominum autem* (inquit) *conuiuij esse oportet non tam lautum, quàm sine sordibus: & in conuiuio legi non omnia debent, sed ea potissimum, quæ simul sunt βιωφελῆ, & delectent. Neque non de secundis quoque mensis: &c.* Hæc Gellius ex Varr. Primùm igitur quattuor conuiuæ futuri sunt, iísque apti, & commodi, bellíque homines, Torquatus, Brutus, Septimus, Sabinus, quibus quintus accedet Horatius, dominus. Et tamen Torquato permittit quot conuiuas interesse velit: modò ne nimiùm multi sint: ibi, *Tu quotus esse velis, &c.* & ibi, *locus est & pluribus vmbris: Sed nimis arcta, &c.* Ad tempus cenæ & locũ pertinent illa *Supremo te sole domi Torquate manebo.* Ad apparatum illa: *Hæc ego procurare & idoneus imperor & non inuitus, ne turpe toral, &c.* Ad sermones, illa: *Æstiuam sermone benigno, &c.* Cetera, quæ congruunt cum præceptis Varronis, considerabit in hac epistula lector eruditus.

M a n e b o] exspectabo, vt suprà diximus ad Od. 28. lib. 1.

I t e r v m T a v r o d i f f.] diffusa iterum cos. T. Statilio Tauro. sic notabatur ætas, & bonitas vini, consulum (inquam) nominibus, vt notauimus ad Od. 3. lib. 2. ibi, *Interiore nota Falerni.* vnde nota Opimiana, & Aniciana apud M. Tullium libr. de claris orat. fuit autem T. Statilius Taurus iterum consul anno ab vrbe condita d c c x x v i i i. Cæsaris Augusti collega. consul primùm fuerat anno ab vrbe cond. d c c x v i i. substitutus in locum L. Caninij Galli, qui abdicauerat se magistratu: collega autem M. Vipsanij Agrippæ. Itaque hæc vina non admodum erant vetera, nempe superioribus annis proximis diffusa.

D i f f v s a] è torculari, vel lacu, vel dolio in amphoras fusa. Solebant enim veteres è doliis vinum in cados, testas, & similia vasa diffundere in multos annos. vtitur eodem verbo sat. 2. libr. 2. sed paullò aliter, *Et nisi mutatum parcit diffundere vinum.* vtitur & M. Tull. lib. 2. de finib. *quibus vinum diffusum è pleno sit œnophoro*: nisi quis & apud M. Tull. putet legendum *defusum*, & apud Hor. *defundere.* Quid sit autem vinum diffundere, ex Iurisc. intelligere licet. Proc. de tritico, vino, & oleo legatis. *Illud verum esse puto, cui vinum cum vasis legatum erit, ei amphoras & cados, in quibus vina diffusa seruamus, legata esse. Vinum enim in amphoras & cados hac mente diffundimus, vt in his sit donec vsus causa comprobetur, & scilicet cum his amphoris, & cadis id vendimus. In dolia autem alia mente conijcimus, scilicet vt ex his postea vel in amphoras & cados diffundamus, vel sine ipsis doliis veneat.* Idem. *Qui vinum Surrentinum in vrnalibus habebat diffusum, is tibi vinum legaurrat in amphoris. Omne illud quoque vinum, quod in vrnalibus fuisset, legatum esse Labeo, & Trebatius responderunt.* Pomponius, *vino legato eatenùs vasa sequuntur, in quæ vina ita diffusa sunt, vt non ad perpetuum vsum reseruentur, veluti amphoræ & cadi.* Iterum Proculus, *Cui vinum heres dare damnatus est: quod in amphoris & cadis diffusum est, dari debet, etiam si vasorum mentio facta non est.* Africanus in titulo de legatis & fideicomm. 3. *Nam & si vina diffudisset habiturus vsus ipse & heres eius, tamen in penu omne existimari.* In amphoris autem & cadis, & similibus vinum in multos annos seruari solitum esse à veteribus illis, non in doliis, declarat etiam locus ille M. Tull. in Bruto. *Vt si quis Falerno vino delectetur, sed eo nec nouo, vt proximis consulibus natum velit, nec rursus ita vetere, vt Opimium, aut Anicium consulem quærat: Atqui ea nota sunt optima, credo: sed nimia vetustas nec habet eam, quam quærimus suauitatem, nec est iam sanè tolerabilis. Num igitur qui hoc sentiat, si is potare velit, de dolio sibi*

hauriendum putet? minimè: sed quandam sequatur aetatem, &c.

INTER MINTVRNAS] significat vinum hoc non esse admodum magni pretij, neque admodum generosum, vt potè in paludibus natũ. Minturnæ oppidum Liri fluuio, & Sinuessæ oppido propinquum, in Campaniæ finibus.

SIN MELIVS] quidam libri veteres habent, *Si melius.*

ARCESSE, VEL IMPER. FER.] id est vel arcesse vinum, quod habes, melius meo, id est, iube tecum afferri ad me: vel pátere tibi meũ ministrari, id est, vtere eo vino, quod tibi apponam. verbo arcessendi sic vtitur M. Tull. libr. 6. epist. ad Attic. epist. cuius initium est, *Nonu accepi, &c. Ego autem & eum librum arcessiui, & ad Athenodorum Caluum scripsi, vt ad me τὰ κεφάλαια mitteret.* & epist. ad M. Fab. Gallum lib 7. *sed tamen, si ista mihi sunt habenda, certiorem velim me facias, vbi sint, quando arcessantur, quo genere vecturæ:* Alij hunc locum sic explicant, sin mel. q. h. arc. vel imp. fer. sin quod vinũ melius habes, aut si quid aliud melius habes in cœnam, quàm quæ habeo, arcesse me, id est, voca me domum tuam, vel domi meæ cõtentus esto iis, quæ tibi apponentur ac ministrabuntur. arcessendi verbũ Priscianus docet lib. 1. ab arcio deflexum esse: *arcio* autem dici pro *accio*, seu *adcio*. *ar* enim dicebant veteres pro *ad*, in verbis compositis, vt *arferre, aruenire, arcedere, &c.* pro adferre, aduenire, accedere. Turpil. *Quis verba mea venantur pestis? arcedat, & sermonem nunc sublegat.* & in XII. *arduito*, pro addito. & sexcenta alia. Quòd autem verbo *accersere*, pro *arcessere* vulgus vtitur, errat. nam vitiosa scriptura est, & vbicumque *accersere* scriptum est, *arcessere* restituendum. Denique hoc loco omnia antiqua exemplaria habent *arcesse*.

CERTAMINA DIVITIARVM] id est, nimium studium, nimiámque contentionem in diuitiis comparandis.

ET MOSCHI CAVSAM] clientis tui, cuius tu patronus es: cuius causam recepisti.

CRAS NATO CÆSARE FESTVS] dies natalis Cæsaris.

SOMNÚMQVE] vt tibi non sit necesse manè surgere.

SERMONE BENIGNO] sermone multo, & liberali, & largo. vt supra ad Od. 17. libr. 1. annotauimus, *tendere* autem positum pro extendere, id est, producere, extrahere.

QVO MIHI FORTVNAS, SI NON CONC.] ita legendum esse iudicauit Muretus, & vt ita legatur, consuetudo Latini sermonis, & ratio postulant. subaudiendum enim verbum expetam, vel optem, & similia. omissum autem est à librariis s. nominis *fortunas*, propter s. vocis sequentis: vt in multis aliis similibus accidit. P. Victorius porro aliter legit: a quo dissentio. Ex libris manu scr. autem alij habent, *fortuna*, alij *fortunam*, alij *fortuna est*. Omnino *fortunas* legendum censeo, quamuis reclamēt licet corniculæ quædam alienis plumis onustæ.

PARCVS OB HEREDIS CVRAM] sic suprà Od. 7. lib. 4. *Cuncta manus auidas, &c.* & sat. vlt. lib. 1. *nec metuam, quid de me iudicet heres.*

SEVERVS] rebus seriis omnis deditus, tristis.

ASSIDET INSANO] proximus est insano id est, similis, παραπλήσιος.

ET SPARGERE FLORES] Od. 19. lib. 3. *Parcentes ego dexteras Odi: sparge rosas.*

PATIARQVE VEL INCONSVLTVS HABERI] Græcorum more locutus est, vt sup. Od. 2. libro 1. *patiens vocari Cæsaris vltor.* nam Latinè diceremus, patiarque me vel inconsultum haberi.

QVID NON EBR. DESIGN.] innouat, efficit? tralatio est, vt Terent. Adelph. *modo quid designauit?* nam designare est innouatum, & nouum quiddam efficere.

OPERTA RECLVDIT, &c.] huc pertinent ea, quæ collegimus ad Od. 18. libr. 1. ibi, *Arcanique fides prodiga perlucidior vitro.* & satyr. 4. lib. 1. ibi, *Condita cum verax aperit præcordia Liber.* Sic & Hom. ἰλ. ξ. ait hominem etiam valdè prudẽtem ac sapientem à vino impelli, vt & cantet, & molliter rideat, & saltet, & nonnulla loquatur, quæ tacere præstitisset. Homeri verba sunt hæc, οἶνος γὰρ ἀνώγει ἠλεός, ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ μάλ', ἀεῖσαι, Καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, καί τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκεν. Καί τι ἔπος προέηκεν, ὅπερ τ' ἄρρητον ἄμεινον.

SPES IVBET ESSE RATAS] sic sup. Od. 21. lib. 3. *tu spem reducis mentibus anxiis.* Arist. ἠθικ. Νικομ. γ. εὐέλπιδες γὰρ γίνονται οἱ μεθυσκόμενοι, id est, bona spe freti sunt qui ebrij facti sunt. Idem problem. de atra bile, ὅτι πάντας ὁ οἶνος εὐέλπιδας ποιεῖ, id est, quia vinum omnes bona spe complet. huc pertinent ea, quæ sunt apud Platon. lib. 1. de legib. extrem. de vino, ἦ καὶ τοὐναντίον ἔχει τούτου τοῦ νῦν δὴ λεγομένου, πάντα τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν αὑτοῦ ποιεῖ πρῶτον ἵλεων εὐθὺς μᾶλλον ἢ πρότερον; καὶ ὁπόσῳ ἂν πλέον αὐτοῦ γεύηται, τοσούτῳ πλειόνων ἐλπίδων ἀγαθῶν πληροῦσθαι καὶ δυνάμεως εἰς δόξαν; &c. An etiam hoc contra se habet quàm id, quod nunc dicebatur, vt vinum hominem, qui ex eo biberit, ipsum seipso statim placidiorẽ reddat, quàm erat anteà? & quanto plus de eo gustarit, tanto maiore, & meliore spe compleatur, & facultate ad bonam de se existimationem? & ad extremũ omni orationis licentia, proinde ac si sapiens sit, instruatur, & libertate, & audacia, ita vt sine dubitatione ac metu quiduis loquatur, & item agat? quæ cùm suprà esse à me prolata ad odam illam 21. libr. 3. serò animaduertissem, delere hîc mihi integrum non fuit.

HÆC EGO PROC. ET IDON. IMP.] id est, hæ sunt meę partes: hæc procurare iubeor: ego, qui ad hanc procurationem idoneus sum, & non inuitus ad hanc procurationem vocor. Seruius ad illum Virgilij locum Æneid. 10. *& socij cesserunt æquore iusso*, notat *iussum* participium esse à verbo

à verbo iubeor, quod tamen non sit in vsu: in quod fallitur. Nam & Virg. lib. 7. dixit, *Moreri iubetur:* & alij boni scriptores, *Iuberi, iubemur, iubeare, iubebare* vsurparunt. Idem paucis pòst ad lit, sic à Virgilio vsurpatum esse *iussus* particip. vt ab Horatio verbum *imperor*, nimis licenter. Sed hac de re plura suprà ad Odam 11. epod. ibi, *Iussus abire domum.*

NE TVRPE TORAL] ne illotum, immundum toral. aliàs turpe, ad animum refertur, vt Od. 5. lib. 3. *Turpis maritus.* toral autem, seu torale, vestis stragula, quæ toro imponitur, vt sat. 4. lib. 2. *Et Tyrias dare circum illota toralia vestes.* Proferi hunc locum Seruius ad illum Virgilij libr. 1. Æneid. *tonsisq; ferunt mantilia villis:* & notat, quod hic toral legatur, esse apocopen. integrum enim esse *torale.*

MAPPA] mappam dictam esse volút, quòd è manibus penderet. fiebant autem mappæ ex lino, iisq; manus tergebantur à conuiuis. lintea appellat Catullus epigr. In Asinium. differebant autem à mantilibus: quæ à manibus antè lotis esse dicta vult Seruius ad illum locum Virg. lib. 1. Æne. *tonsisque ferunt mantilia villis:* idem ad illud Virg. Æne. 2. *Raptatus bigis:* ait bigas, quadrigas, mappas numero multitudinis tantùm efferri debere ex præceptis artis, sed artem plerumque ab auctoritate corrumpi ac negligi, vt ab Horatio, inquit, *ne sordida mappa.*

CORRVGET NARES] offendat. solent enim qui odore aliquo offenduntur, nareis contrahere. *corrugare nares* autem, quamuis hic de te, quæ offendit nareis, dicatur, ad personam quoq; tamen, quæ odore aliquo offenditur, referri potest. sic suprà *frontem explicare* dixit, de iis rebus quæ hilaritatem afferunt Od. 29. lib. 3. *Mundaque paruo sub Lare pauperum Cena sine aulæis, & ostro Sollicitam explicuere frontem.* Plautus in Casina. *rugare* vsurpauit absolutè. *vide palliolum vt rugat*, id est, *rugosum est.*

OSTENDAT TIBI TE] splendeat instar speculi, tibiq. intuenti tui reddat imaginé: quod fit aëre repercussu, atque in oculos regesto. De speculis vide Lucret. lib. 4. & Plin. lib. 33. & Platon. in Timæo. Quidam legi volunt *Ostendant.*

FORAS ELIMINET] foras efferat, diuulget. propriè est extra limen educere. Accius Meleagro. *Tum eliminor clamore, simulac nota vox ad aures accidit.* Ennius vsus est hoc verbo, significatione absoluta, *Quid sic extra ædem exanimata eliminas?* elegans est epigramma libr. 2. epigramm. Græc. quod declarat, quàm sit horribile ac fugiendum id hominum genus, quod, quæ dicútur liberius in conuiuio libero, perfidissimè enunciat, ac diuulgat. Οὔ μοι πληϊάδων φοβερὴ δύσις, οὐδὲ θαλάσσης Ὠγυγίων φρικώδη κύματα περὶ σκοπέλῳ, Οὐδ' ὁπόταν ἀστράπτῃ μέγας ἤερος, ὡς χαλεπὸν ἄνδρα Τάρβος, ᾗ μῦθον μνημονίας ὑδροπότας, id est, non ita mihi Vergiliarum horribilis est occasus, neque maris fluctus, qui attollitur circum durum scopulum, neq; magnú cæli fulgur, vt improbum hominem extimesco, & sermonum memores aquæ potores.

VT COËAT PAR, IVNGATÚRQVE PARI] hæc quoque pendent ab illis superioribus, *Hæc ego procurare, &c.* neque sunt coniungenda cum iis, quæ sequuntur, *Brutum tibi, Septimiúmque, &c.* significat enim Horatius, boni conuiuatoris esse operam dare, vt conuiuæ sint pares, aut certè non admodum dispares. Coïre pro eo, quod est coniungi, & congregari, vsurpauit etiam in principio libri de arte poet. *Sed non vt placidis coeant immitia.*

BRVT. TIBI, SEPTIM. QVE, &c.] hęc ab iis, quæ antecedunt, separanda sunt interpunctiunculis nota. neque vero assentior iis, qui legi volunt *Brutum tibi, Septimiúmque*, quasi significet Horat. se puellas aliquas in conuiuio adhibiturum. Nam primùm Bruta, & Septimia nomina sunt ingenuarum fœminarum. At neque ingenuæ in conuiuiis intererant, nisi cum viris suis, neque scorta nominibus ingenuarum mulierum appellabantur, nisi fortè essent libertæ: sed, vt ferè erát seruæ, sic & nominibus seruilibus & plerumque peregrinis afficiebantur. Deinde versus qui sequitur, *Et nisi cœna prior, &c.* vincit, legendú esse *Brutum, Septimium, Sabinum.* assumam (inquit) tibi Brutum, Septimium, Sabinum, nisi hic Sabinus à conuiuio lautiore, & à formosiore puella detinebitur. Quòd si quis mihi dicat in hac cena etiam puellas interfuisse, fateor id quidem: sed nego eas hìc nominari.

LOC. EST ET PLVRIB. VMBR.] vmbræ dicuntur conuiuæ, qui ad conuiuium eunt à conuiuatore quidem non vocati, sed à vocatis ducti, illos videlicet sequentes, vt vmbra corpus. vide Plutarchum συμποσ. ζητημ. lib. 7. Horat. sat. 8. lib. 2. *quas Mæcenas adduxeras vmbras.*

SED NIM. ARCTA PREM. OL. CON.] caper, aut capra, fœtor sub ala, vt suprà diximus ad Od. 12. epod. vbi hircum nominat. licet (inquit) pluteis tecum comites adducas: sed hoc est metuendum, ne è multitudine conuiuarum arctè sedentium existat alarum odor grauis, & teter. Gelasinus ille Plautinus in Sticho, naq; hoc metuit, neque quicquam aliud: quin dicit se vel inter cuneos ferreos accubare posse. *Tantillum loci (inquit) vbi catellus cubet, id mihi sat est loci.* Sed quidam tamen hic per capras, scorta significari putant.

QVOTVS ESSE VELIS] quot velis vocari.

REBVS OMISSIS] *rebus relictis:* Terent. Lucretius, Plautus.

ATRIA SERVANTEM] in atrio domus te exspectantem.

POSTICO] ostio posteriore, ψευδοθύρῳ, id est, falsa porta, vt Græci nominant. anticum, & posticum opponuntur inter se. Seruius ad illum Virgilij versum, lib. 2. Æneid. *Limen erat, cæcæque fores &c.* hæc annotat, posticum dicit, quod generis est neutrius: vt apud Hor. Flacc. *Atria seru.*

poſtico falle cl. nam antica, poſtica geoeris fæmioini auguralia ſunt.

FALLE] late, λάνθανε. lege aooot. ad Od. 10. lib. 1.

CLIENTEM] Moſchum, vel quemuis aliũ. patronus & cliens ex iis ſunt, quæ ad aliquid referuntur. Quemadmodum auteoi patroni etat, clientem in iudicio, ſiue priuato, ſiue publico defeodere, eius curã habere, vt liberorum: ita clientis officium erai, patronum, taoquam parentem quendam colere, eum, aut eius filios ab hoſtib. capios redimere, eius filiabus collocandis dotẽ præbere, ſi patronus eſſet tenui, & anguſta re familiari. erántque clientes plebeij ordinis; patroni ſenatorij: quod initio à Romulo fuerat inſtitutum, vt inter patres & plebem concordia conſeruaretur. ex eo oaiũ, vt ioferiores homines viros claros, & ſpleodidos, patronos vocarent, vt epi. 7. li. 1. *pol me miſerum patrone vocares, Si velles* (*inquit*) *verum mihi ponere nomen*. & eadem epiſt. Menaille cliens appellatur. eadem ratione orator, qui alterius caput & fortunas defendit, patronus: & qui defenditur, cliens dici ſolet, vt hoc loco: & Vatinius epiſt. ad Cic. lib. 5 *ſi tuam conſuetudinem in patrocinijs tuendis ſeruas, P. Vatinius cliens ad te venit, qui pro ſe cauſam dicere vult.*

TVRNEBVS.

EX lib. 1. ca. 18. Archiacos lectos hac epiſtola arbitror eſſe humiles, paruos, inelegantes nõ ſumptuoſos ab Archia artificẽ ſic vocatos, vt Seneca vocat lectos Sotherici, de artificis nomine, rudes, impolitos, inelegantes, antiquos. At in Terentij Adelphis, Lectulis ligneis pedibus, ob firmitatem ilicis tigni, vnde πρίνινοι ἄνθρωποι duri & ſolidi, & πρινώδης durum ſignificat In ſole autem, quòd Athenis vere interdum & æſtate ſub ſole & dio cœnare ſolebant,

Nec modica cœnare times olus omne patella,

dixit, quòd magnifici ciues grandes haberent patinas, vt in Perſio, Satyr. 2.

-- ſed patinæ grandes tuceta que craſſa,

Vina, autem, *bibes iterum Tauro diffuſa*, cum ait, ea indicat non eſſe admodum vetuſta, cùm noo multis ante annis ſecundum conſulatum Taurus geſſiſſet.

Ex libr. 1. cap. 1. Vinum diffuſum, eſt quod io amphoras & cados apothecarum ad aſſeruandũ fuſum eſt. Plinius, lib 14. cap. 12. *Apothecas fuiſſe, & diffundi ſolita vina anno 633. vrbis apparet indubitato Opimiani vini argumento.* Apud Catonem tamen doliare vinum peodenti opponitur, apparétque eius ætate nondum frequenter ſolitum eſſe vinum diffundi in Italia. De diffuſo vino ità ſcribit Horat.

Vina bibes iterum tauro diffuſa. Et Iuuenal. Saty. 5.

Ipſe capillato diffuſum conſule potat.

Ex lib. 1. cap. 18. *Sin melius quid habes, arceſſe, vel imperium fer*, valet, ſi meliorem habes cenam, voca me cooniuam, vel pare mihi vocanti, ſi non habes.

A EPIST. VI. AD NVMICIVM.

ARGVMENTVM.

Nihil admirari rem eſſe dicit, quæ propemodum ſola ad vitæ beatitudinem conferat: quum homines non ea tantùm, quæ cupieor, ſed etiam quæ timent illis contraria, eodem ferè modo mirentur. Verùm ex iis, quibus admiratio cupiditatem incitat, alios aliud expetere: omnes autem fruſtrà in eo felicitatem, quæ à ſola virtute peodet, collocare.

B NIL admirari, propè res eſt vna, Numici,
Soláque quæ poſſit facere, & ſeruare beatum.
Hunc ſolem, & ſtellas: & decedentia certis
Tempora momentis, ſunt qui formidine nulla
Imbuti ſpectent. quid cenſes munera terræ?
C *Quid maris extremos Arabas ditantis, & Indos?*
Ludicra quid, plauſus, & amici dona Quiritis?*
Quo ſpectanda modo, quo ſenſu credis, & ore?
Qui timet his aduerſa, ferè miratur eodem,
Quo cupiens, pacto. pauor eſt vtrobique moleſtus.*
Improuiſa ſimul ſpecies exterret vtrumq;.
D *Gaudeat, an doleat: cupiat, metuátne: quid ad rem,*
Si, quicquid vidit melius, peiúſue ſua ſpe,
Defixis oculis, animóque, & corpore torpet?
Inſani ſapiens nomen ferat, æquus iniqui:
Vltrà, quàm ſatis eſt, virtutem ſi petat ipſam.
I nunc: argentum, & marmor vetus, æráque, & arteis*
Suſpice: cum gemmis Tyrios mirare colores:

*Gaude,

Gaude, quòd spectant oculi te mille loquentem:

Nauus manè forum, & vespertinus pete tectum:

Ne plus frumenti dotalibus emetat agris

*Mucius, * indignum, quòd sit peio. ibus ortus,*

Hic tibi sit potiùs, quàm tu mirabilis illi.

Quicquid sub terra est, in apricum proferet ætas:

Defodiet, condétque nitentia. cùm benè notum

Porticus Agrippæ, & via te conspexerit Appi:

** Ire tamen restat, Numa quò deuênit, & Ancus.*

Si latus, aut renes morbo tentantur acuto:

Quære fugam morbi. vis rectè viuere? quis non?

Si virtus hoc vna potest dare: fortis omissis

** Hoc age delicus. virtutem verba putas, vt*

Lucum ligna? caue ne portus occupet alter:

Ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas.

*Mille talenta * rotundentur: totidem altera: porrò &*

Tertia succedant, & quæ pars quadret aceruum.

Scilicet vxorem cum dote, fidémque, & amicos,

Et genus, & formam regina pecunia donat:

Ac bene nummatum décorat Suadela, Venúsque.

Mancipiis locuples eget æris Cappadocum rex.

Ne fueris hic tu. chlamydes Lucullus, vt aiunt,

Si posset centum scenæ præbere, rogatus,

Qui possum tot? ait: tamen & quæram: & quot habebo

A *Mittam. pòst paullò scribit, sibi millia quinque*

Esse domi chlamydum: partem, vel tolleret omneis.

Exilis domus est, vbi non & multa supersunt:

Et dominum fallunt, & prosunt furibus. ergo

Si res sola potest facere, & seruare beatum:

B *Hoc primus repetas opus: hoc postremus omittas.*

Si fortunatum species, & gratia præstat:

*Mercemur seruum, qui dictet nomina: * læuum*

Qui fodiat latus: & cogat trans pondera dextram

Porrigere. hic multum in Fabia valet: ille Velina:

Cuilibet hic fasceis dabit: eripiétque curule

C *Cui volet, importunus ebur. frater, pater adde:*

Vt cuique est ætas, ita quemque facetus adopta.

Si bene qui cenat, bene viuit: lucet: eamus

Quò ducet gula: piscemur: venemur: vt olim

Gargilius, qui manè plagas, venabula, seruos,

Differtum transire forum, populúmque iubebat:

D *Vnus vt è multis populo spectante referret*

Emtum mulus aprum. crudi, tumidíque lauemur,

Quid deceat, quid non, obliti: Cerite cera

Digni, remigium vitiosum Ithacensis Vlyssei.

Cui potior patria fuit interdicta voluptas.

Si, Mimnermus uti censet, sine amore, iocisque
Nil est iucundum: viuas in amore, iocisq;:
Viue: vale. si quid nouisti rectius istis:
Candidus imperti: si non, his vtere mecum.

NIL ADMIR. PROPÈ RES EST, &c.] videntur hæc magnopere pugnare cum iis, quæ sunt apud Platonem ἐν Θεαιτήτῳ, his verbis, μάλα γὰρ φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος τὸ θαυμάζειν. οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας, ἢ αὕτη. id est, maximè enim videtur esse philosophi hic affectus, nempe admirari. Non enim aliud philosophiæ principium est, quàm id ipsum. & ita Aristot. libr. τῶν μετὰ τὰ φυσ. sed Horatius hoc loco vult, cupiditatem, & metum, lætitiam, & dolorem ex earum rerum, quas cupimus, & metuimus, propter quas dolemus, lætitiáq; afficimur, admiratione nasci. denique si diuitias, & honores, & voluptates: si paupertatem, morbum, exsulium, mortem contemneremus, ac pro nihilo putaremus, ab omni cupiditate, metu, ceterisque animi morbis soluti, ac vacui essemus. Sic Plutarc. lib. περὶ ἀκούειν testatur, dicere solitum esse Pythagoram, sibi hoc ea philosophia partum esse τὸ μηδὲν θαυμάζειν: id est, nihil mirari. verba Plutarchi sunt hæc: Ἐκεῖνος ἐκ φιλοσοφίας ἔφη ζῆν αὐτῷ περιγεγονέναι τὸ μηδὲν θαυμάζειν. &c. sequitur mox, ὁ γὰρ φιλοσοφικὸς λόγος τὸ μὲν ἐξ ἀπορίας, καὶ ἀγνοίας θαῦμα καὶ θάμβος ἐξαιρεῖ γνώσει καὶ ἱστορίᾳ τῆς περὶ ἕκαστον αἰτίας· τὸ δὲ εὔκολον καὶ μέγα, καὶ φιλάνθρωπον οὐκ ἀπόλλυσιν, id est, Nam philosophica ratio miraculum quidem & pauorem ex hæsitatione & ignoratione nascentem eximit cognitione & scientia causarum vniuscuiusque: facilitatem autem, & magnitudinem, & humanitatem non perdit. Idem etiam placebat Epicuro. Mirantur enim qui rerum causas ignorant. Contrà, omnium rerũ causa cognita, leuamur superstitione, inquit, liberamur mortis metu, non conturbamur ignoratione rerum: è qua ipsa exsistunt sæpe formidines. Lucret. libr. 5. *Si tamen interea mirantur, qua ratione Quæque geri possint, præsertim rebus in illis, Quæ supera caput æthereis cernuntur in oris,* &c. Eodem pertinẽt illa M. Tullij ea libr. 3. quæst. Tuscul. *Et nimirum hæc est illa præstans & diuina sapientia, perceptas penitus & pertractatas res habere, nihil admirari cum acciderit: nihil, antequàm euenerit, non euenire posse arbitrari.* Idem libro quarto. *Quid enim videatur ei* [beato] *magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusque mundi nota sit magnitudo? nam quid aut in studiis humanis, aut in tam exigua vitæ breuitate magnum sapienti videri potest, qui semper animo sic excubat, vt ei nihil improuisum accidere possit, nihil inopinatum, nihil nouum?* &c. [Idem placebat & Democrito vt testatur Strabo libr. 1. his verbis Προσθεῖσι δὲ καὶ

A ἐκ τῆς μεταστάσεως μεταβολὰς, ἐπὶ πλεῖον τὴν ἀθαυμασίαν ἡμῖν κατασκευάζειν ἐθέλοντες. & Clemens Alexandr. στρωμ. λόγῳ β. vbi scribit appellatam esse ab eo ἀθαμβίην.]

NVMICI.] in vno & altero codic. manu scr. reperi *Numati*; vnde quidam amicus meus legẽdum suspicatur & hîc Munati, & in inscriptione, Ad Munatium: vt intelligamus, Horatiũ scribere ad L. Munatium Plancum, ad quem scripta est Oda 6. lib. 1.

SERVARE BEATVM] sic locutus est satyra 1. lib. 1. *retinere velis, seruareque amicos.*

QVID MARIS] munera, ἀπὸ κοινοῦ. mare Arabicum & Indicum describit.

AMICI DONA QVIRITIS] Mæcenatis B & potentioris amici. alij, honores, qui deferuntur à populo Romano, intelligunt.

QVO SPECT. MODO, &c.] vtrùm cum aliqua cupiditate, nécne? vel vtrùm cum aliqua admiratione, ex qua cupiditas oritur, nécne?

QVI TIMET HIS ADV. &c.] vt, qui cupit, admiratur: ita & qui timet: sed non prorsus eodem modo. Nam qui cupit, ita admiratur vt id, quod admiratur, expetendũ esse existimet: qui metuit verò, vt fugiendum esse. ille admiratur bona fortunæ, & res secũdas, easque expetit: hic fugit contrarias. *mirari* vsurpauit supra in re, quæ videtur bona, Od. 9. lib. 4. *Non sola comtos arsit adulteri Crines, & aurum vestibus illitum Mirata, re-* C *galesque cultus,* &c. & Od. 29. lib. 3. *Omitte mirari beatæ Fumum & opes, strepitúmque Romæ.* & Virgil. in Sileno. *Tum canit Hesperidum miratam mala puellam.* His aduersa autem intellige paupertatem, ignominiam, sibilos, & simil.

PAVOR] τὸ θάμβος. Pauor, vt definiri à Stoicis scribit M. Tull. libr. 4. quæst. Tuscul. *est metus mentem loco mouens.*

VTROBIQVE] non potui in librorum manu scriptorum, trium Vatic. Faër. Iannoct. Tor. Russard. Nicot. Morell. mei, qui ita habent, consensum negligere: tametsi vulgata *vtrique* sit tollerabilis. *vtrobique* autem interpretor in cupiendo, & metuendo.

IMPROVISA SIMVL SPECIES EXT.] fuit D hæc opinio Cyrenaycorum, non omni malo ægritudinem effici, sed insperato, & nec-opinato, vt refert M. Tull. lib. 3. Tusc. qua de re plura lege apud eundem, eo, quem indicaui, loco. Est tamen viri fortioris, & melioris à malis repentinis & improuisis non exterreri, quàm prouisis & præmeditatis. Nam (vt ait Aristoteles libr. 3. de morib. ad Nicom.) quæ multo antè prouisa & prospecta sunt, in iis quiuis animi agitatione & ratione consilium ceperit: at in repentinis, habitu.

GAVDEAT, AN DOLEAT: CVP. METVÁTNE] hæ sunt quattuor animi perturbationes, quæ ceteras omnes eiusdem generis continent. qua de re vide M. Tullium Tuscull. libr. 4. quo loco scribit Stoicos docere duas nasci ex duobus opinatis bonis, nempe lætitiam, & libidinem

dinem, vt lætitia sit præsentium bonorum, libido futurorum: duas ex duobus malis opinatis, metum, & ægritudinem, metum quidem futuris, ægritudinem verò præsentibus. legēdum autem, est apud Horatium, *cupiat, metuátne*, non vt vulgò legitur, *metuátve*.

Defixis ocvlis] τὺς ὀφθαλμὺς πεπηγὼς, vel ἀτενὲς ὁρῶν, quo acerrima, attentissimáque significatur cogitatio, vt alibi dicemus.

Insani sap. nom. ferat, &c.] Sic M. Tull. Tuscul. lib. 4. *Itaque primùm in ipsa cupiditate, cùm id solum agitur, vt ea tollatur, non est quærendum bonum illud, necne sit, quod libidinem moueat: sed libido ipsa tollenda est: vt siue, quod honestum est, id sit summum bonum, siue voluptas, siue horum vtrumque coniunctum, siue illa tria genera bonorum, tamen, etiam si virtutis ipsius vehementior appetitus sit, eadem sit omnibus ad deterrendum adhibenda oratio.* [Atqui negat Aristoteles, virtutis nimium esse posse, cum sit mediocritas, quia sit quodammodo summum, inquit.]

I nvnc, argentvm, &c.] concessio est, dissimulationis, & irrisionis plena, qua vtuntur Latini cùm vel à re quapiam deterrent, vel aliquid improbant, vel fieri non posse significant, vt Catull. in Memmium, quamuis omiserit verbum i, *pete nobileis amicos.* Virg. Æneid. 7. *nunc ingratis offer te irrise periclis: Tyrrhenas i, sterne acies, tege pace Latinos.* Et Horat. epistol. ad Iul. Flor. libr. 2. *I nunc, & versus tecum meditare canoros.* Propert. libr. 3. *I nunc, tolle animos, & tecum finge triumphos.* Ouid. lib. 2. de arte amandi, *I nunc, claude fores custos odiose puellæ, Et centum duris postibus adde seras.* ibi. *Paruus imperio domina Tyrinthius heros: I nunc, & dubita ferre, quod ipse tulit.* [Iuuenal. sat. 6. *I nunc, & dubita qua sorbeas aëra sanna Tullia.*

Æra qvæ] statuas æreas, vel vasa ærea antiqui ædificij.

Tyrios colores] purpureos colores, vesteis purpureas.

Gavde, qvòd spect. ocvli] conueniūt hæc in homines eloquentiæ laude claros, qui corona, & frequentia delectantur: immò verò, qui si à corona relicti sint, non queant dicere, vt respondet Brutus apud M. Tull. in Bruto.

Et vespertinvs] id est, vesperi, vt docuimus suprà ad Od. 16. epod. sic sat. 6. lib. 1. *Fallacem Circum, vespertinúsq; pererro Sæpe forum.* vbi tamen alij legunt *vespertinum forum*, non malè.

Ne plvs frvm. dot. em. agr pendet hic versus à superiore, hoc modo, Tu nauus à prima luce confer te in forum, vesperi domum redito, id est, totum diem in studio rei faciendæ consumito, ne Mucius, qui humiliore loco, & deterioribus parentibus natus est, quàm tu, plus frumenti percipiat ex agris, quos ab vxore in dotem accepit, quàm tu ex tuis auitis: quasi indignum sit, Muciū, humilioribus parentibus natū, esse te locupletiorem. Sed Simeo Bosius Lemouix; amicus meus, primùm legit, *Me plus frumenti dot. em. ag. Mucius?* aitque se ita scriptum reperisse

A in suo codice manu scr. Deinde quæ sequuntur, sic explicat, *indignum*, id est, indignum sit, Mucium esse me ditiorem, & plus frumenti ex agris dotalibus, quàm me ex meis percipere. atq; hactenus vult esse illius nauiter rem facientis verba. hæc autem, quæ deinceps sequuntur, iam putat esse Horatij. si hic Mucius sit te ditior, futurū est, vt is tibi sit mirabilis, non tu illi, quia sit ex humilioribus parentibus natus. de qua explicatione iudicet lector.

Dotalibvs emetat agris] id est, è dotalibus agris metat: vt annotatum est suprà ad Od. 7. lib. 2. dotaleis agros intellige, quos in dotem accepit ab vxore.

Indignvm, qvòd sit, &c.] hæc dicuntur B ex eius sensu, & sententia, qui studium omne suum in augenda re familiari ponit, & collocat, quasi in pecunia, & copiis sita sit beata vita: suntque vultuosè pronuntianda, hoc modo, indignū est Mucium, hominem inferiore loco, natum, quàm tu es, te ditiorem esse. in tribus Vatic. Faer. Torn. scriptum est, *Mucius, vt indignum.*

Hic tibi sit potivs] hic versus aut legendus cū interrogatione est, hoc modo, túne patiens, vt tibi huius diuitiæ sint mirabiles potiùs, quam illi tuæ? vel intelligendus est pendere ab illis, qui antecedunt, *Nauus mane forum, &c.* &, *Ne plus frumenti, &c.* vt sit hæc sententia; rei faciendæ operam naua, ne Mucius plus frumenti metat ex agris dotalibus, quàm tu, & ne tibi sit C mirabilis potiùs ob diuitias, quàm tu illi. & ita sub intelligemus *ne*, vel repetemus ἀπὸ κοινῦ. Quòd si legamus, *Hic tibi sit potiùs*, vt habent quædam vulgata exempla, pēdebit à superiore versu, hoc modo, Indignum fuerit, quia Mucius natus sit obscuriore loco, quàm tu, si tibi sit potiùs mirabilis, quàm illi tu. & ita subintelligendum erit *sit*. iudicet lector.

Qvicqvid svb terra est, in apricvm] sic Sophocles in Aiace, Ἅπανθ' ὁ μακρὸς, κἀναρίθμητος χρόνος φύει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται. i. Quicquid hodie occultum, & obscurum est, tempore prodibit in lucem, & in promptu erit: quæ nunc sunt in promtu, & quæ sunt omnium oculis exposita, ea de medio D tollet vetustas, & tenebris obscurabit sempiternis.

Ire tamen restat, Nvma qvò] moriendum est. sic Lucret. lib. 3. *Lumina sis oculis etiam bonus Ancu' reliquit.* lege annot. ad Od. 28. libr. 1.

Si latvs, avt renes] si laboras morbo lateris, quem Græci πλευρῖτιδα nominant, aut renum dolore, quem νεφρῖτιν, &c.

Morbo tentantvr acvto] suprà sat. 3. libr. 2. *Quòd latus, aut renes morbo tentantur acuto.*

Si virt. hoc vna pot. dare] sic reperi scriptum in libris manuscriptis, & ita scriptum esse in codice Beroard. Lautedani, testantur viri docti, quam scripturam comprobant

& nonnulli libri typis excusi. *hoc* autem, intellige, rectè viuere. Itaque hic versus non est ita à superiore separandus, quasi nouæ sententiæ principium sit: sed cum eo ita coniungendus, quasi pendeat sententia. Vulgati habent *hac*.

A

HOC AGE] huic vni rei stude, in hac vna cogitatione, curaque versare: in hoc vno tuus animus sit occupatus. sic epist. ad Loll. 2. huius libri *Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.*

VIRTVT. VER. PVT. VT LVC. LIGNA?] hîc scribenda est interrogationis nota, vt sit hic sensus Horatij, si virtutem verba putas neque eam quicquam ad beatam vitā valere existimas: totum studium, totámque operam tuam ad quęstum, & pecuniam congerendam confer. Dion lib. 47. narrat, Brutum clade accepta in illo vltimo cum Octauiano, & M. Antonio, prœlio dixisse, ὦ τλῆμον ἀρετή· λόγος ἄρ' ἦσθ'· ἐγὼ δέ σε Ὡς ἔργον ἤσκουν· σὺ δ' ἐδούλευες τύχῃ. id est, ó misera virtus, eras igitur fabula, seu verba: at ego te, veram, colebam, & exercebam: tu autem fortunæ seruiebas. Sunt autem versus duo senarij ex nescio quo poeta. [sic episto. 17. huius libri. *aut virtus nomen inane est, Aut decus, & pretium recte petit, &c.*]

B

NE CIBYRATICA, BITH. NEG] à negotio, & negotiando, negotiatores sunt appellati, quales sunt publicani, aratores, pecuarij. mercatores autem longè ab his differunt, vt suprà ostendimus. Cibyratica porrò negotia, à Cibyris vrbe Ciliciæ.

C

ROTVNDENTVR] rotundandi verbo vtitur & M. Tull. in Timæo, *cúmque similem vniuersitatis naturæ mundum efficere vellet, ad volubilitatem rotundauit.* videtur autē ab Horatio pro eo, quod est, aceruum, aut summam complere, positū esse: proinde ac si dixisset, mille talenta congerantur, coaceruentur, cumulentur.

TORTO. ALTERA] id est, mille. sic Virg. Palæm. *eras altera mittam.*

PORRO ET TERTIA SVCCEDANT] tertia mille posteà accedant. sic autem, vt edendum curaui, reperi scriptum in omnibus libris veteribus.

ET QVÆ PARS QVADRET] & pars, quæ aceruum in quadrum redigat: nempe quarter mille, quæ quatuor millia efficiant. *quadrare*, enim per tralationem quādam perficere est. M. Tull. orat. perf. *delectationis aucupium, & quadrandæ orationis industria.* nonnumquam absolutum est, vt Virgil. Georg. 2. *Arboribus positis secto via limite quadret.*

D

SCILICET VXOREM CVM DOTE, &c.] reginam pecuniam dixit, tanquam in rebus humanis dominantem, regnúmque obtinentem. sic sat. 3. lib. 2. *Virtus, fama, decus, diuina, humanáque pulchris Diuitijs parent, quas, &c.* Hesiodus paucioribus verbis, quantum momenti habeat, quantúmque valeat pecunia, satis declarat hoc versu, χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι, id est, pecunia enim mortalibus anima est.

AC BENE NVMMATVM] M. Tull. orat. 2. de lege Agr. *non minus bene nummatum, quàm bene capillatum.*

SVADELA] eloquentia, dicendi facultas. Prisc. deducit à verbo suadeo, vt à candeo cādela, li. 4. cùm à nomine *suada* oriri videatur, quod nomen ab Ennio videtur factum ad exemplum Græci nominis πειθώ. id enim significare videtur M. Tull. in Bruto, his verbis, *πειθὼ quam vocant Græci, cuius effector est orator, hanc suadam appellauit Ennius.* hanc eandem hominum reginam appellat Euripides in Hecuba, quærens quamobrem homines ceteras quidem disciplinas magno studio perdiscant: in eloquentia autem non assiduè elaborent, neque eius magistris magnam mercedem persoluant, vt possint alteri persuadere, quæ velint, ab eóq; obtinere. verba Eurip. sunt hæc τί δῆτα θνητοὶ τἄλλα μὲν μαθήματα Μοχθοῦμεν, ὡς χρὴ πάντα, καὶ μαστεύομεν; Πειθὼ δὲ τὴν τύραννον ἀνθρώποις μόνην Οὐδέν τι μᾶλλον ἐς τέλος σπουδάζομεν, Μισθοὺς διδόντες μανθάνειν ἵν' ᾖ ποτε Πείθειν, ἅ τις βούλοιτο, τυγχάνειν θ' ἅμα; Themistocles apud Herodot. li. 8. Πειθὼ καὶ ἀναγκαίην, id est, suadelam, & necessitatē, magnos deos esse dicit, iísque fretos Athenienseis ab Andriis pecuniam deposcere. Non temerè autem Suada cum Venere ab Horatio copulata est, posteaquàm de re vxoria facta est mentio. Nam & Plutarchus inter deos nuptialeis etiam Venerem, & Suadam numerat in Ῥωμαϊκοῖς. Sic enim ille, non longè à principio, vbi causas affert, quare quinque faces sponsis præferantur, ἢ ὅτι πέντε δέονται θεῶν τοὺς γαμοῦντας οἴονται, Διὸς τελείου, καὶ Ἥρας τελείας, καὶ Ἀφροδίτης, καὶ Πειθοῦς, ἐπὶ πᾶσι δ' Ἀρτέμιδος, id est, an quod quinque deis egere putant eos, qui matrimonio coniunguntur, Ioue perfecto, Iunone perfecta, Venere, Suada, Diana?

MANC. LOCVPLES EGET, &c.] hunc versum sic explico, rex Cappadocum mancipiis locuples, id est, mango, seu venalitiarius, seu multorum seruorum dominus, & mancipiis abundans, eget ære. Cappadoces enim barbari, seruíq; sunt vel natura, vel lege, seruiúntque suo regi, vt serui domino. Præterea è Cappadocia serui venales Romā adducebantur. M. Tull. in orat. quā habuit ad senatum, post reditum. *Cum hoc homine, an cum Æthiope, si in foro constitisses, nihil crederes interesse. sine sensu, sine sapore, elinguem, tardum, inhumanum, neglectum, Cappadocem modo abreptum de grege venalium diceres.* Persius, *Cappadoces rigida pinguis pauisse catasta.* quidam sic interpretantur, Locuples, id est, is, qui pecunia abundat, seu pecuniosus, eget mancipiis rex Cappadocum, id est, māgo, & venalitiarius, qui compluteis seruos habet, pecunia eget. à quibus dissentio. significat enim Horatius, seruorum multitudinem, ceterarúmque rerum copiam, sine pecunia mancam, ac debilem haberi. *locupletes* (inquit Festus) *multorum loculorum domini.*

Ne

A Ne fveris hic tv] ne talis fueris, qualis Cappadocum rex, aut magno aliquis mancipiis abundans, pecunia egeus, si summum bonum poſitũ eſſe putas in diuitiis, & pecuniæ magnitudine: ſed eſto potiùs talis, qualis Lucullus, qui non ſolùm nulla re egebat: ſed etiam multo plura poſſidebat, quàm ſe poſſidere putaret. pronomen *hic* refertur ad id, quod antecedit, nõ ad id, quod ſequitur, vt epiſt. ad Vallam, *Nimirũ hic ego ſum.* & Satyra 2. lib. 1. *Hunc ſi mutonis verbis,&c.* & Satyra 4. eiuſdem lib. *Hic tibi comis, & vrbanus, &c.*

Chlamydes Lvcvllvs, &c.] Plutarchus hanc hiſtoriam in Lucullo extremo narrat, atque etiam Horatium Flaccum nominat, his verbis, στρατηγῦ δέ ποτε φιλοτιμῦ ὑμῖν περὶ

B θέας, καὶ χορῷ τινὶ κόσμον αἰτοῦντος πορφυρᾶς χλαμύδας, ἀπεκρίνατο σκεψάμενος, ἂν ἔχῃ, δώσειν. εἶτα μεθ' ἡμέραν ἠρώτησεν αὐτὸν, ὁπόσων δέοιτο· τῦ δὲ ἑκατὸν ἀρκέσειν φήσαντος, ἐκέλευσε λαβεῖν δὶς τοσαύτας. εἰς ὃ καὶ Φλάκκος ὁ ποιητὴς ἐπιπεφώνηκεν, ὡς οὐ νομίζει πλοῦτον, οὗ μὴ τὰ παρορώμενα, καὶ λανθάνοντα πλείονα τῶν φαινομένων ἐστί, id eſt, *Cum prætor quidam Rom. qui ludos magnificentiſſimos facere, & ſpectaculum apparatiſſimum populo præbere cogitabat, petiuiſſet ab eo ad ornatum chori chlamydes aliquot purpureas: reſpondit ſe viſurum, haberet, nécne: & ſi haberet, daturum. poſtridie quæſiuit ab illo, quot chlamydibus ei opus eſſet: cum ille reſpondiſſet, centum ſatis ſibi futuras, Lucullus iuſſit eum bis tantum ſumere. Ad quod acclamans Flaccus*

C *poëta, dixit, illas non videri eſſe diuitias, vbi ea, quæ negliguntur, & quæ ignorantur, plura non ſunt iis, quæ ſunt in promtu, quæque apparent.*

Præbere] παρέχειν, ſuppeditare: Intellige tamen, commodatò dare.

Millia qvinqve] diſcrepat ab Horatio Plutarchus, qui Lucullum ducentas chlamydes duntaxat domi reperiſſe ſcribit: hinc eſt duplo plureis, quàm ab ipſo eſſent petitæ. Sed licet reſpondere, Plutarchum, vt hiſtoricum, primam hiſtoriæ legem ſeruaſſe: quæ eſt, ne quid falſi dicat: Horatium autem, vt poëtam, rei quidem veritatem eò vſque ſecutum, quoad inſtituto eius opus fuerit: rem ipſam autẽ pro ſuo iure ornaſſe, & auxiſſe verbis.

Et qvot habebo] ſic habent codic. Iann. Faër. & duo Vatic. Ruſſard. Nicot. Cletie. non (vt quidam vulgati) *quod habebo.*

Tolleret] ſumeret, vt Sat. 4. libr. 1. *erat quod tollere velles.*

Exilis domvs est] acclamatio eſt: & ita Plutarchus, ἐπιπεφώνηκεν. exilis eſt autem. i. anguſta, vel inanis, non referta bonis, ſed inops, ſup. Od. 4. lib. 1. *Et domus exilis Plutonia.*

Vbi non est mvlta svpers.] narrat Plutarchus, Scopã Theſſalum, copioſum hominem, & opulẽtum, cùm ab eo poſceret quidam, quæ ei ſupereſſent, quæque ſuperuacanea viderentur, ita reſpondiſſe: at his ſuperuacuis, & quæ ſuperant, fortunati, & beati ſumus.

Et dominvm fallvnt] dominum latet, à domino ignorantur.

Et prosvnt fvrib.] Plautus in Aulul. *Nam hic apud nos nihil eſt aliud quæſti furibus: ita inanis ſunt oppleta, atque araneis.* & Tibull. lib. 4. *Et domino ſatis, & nimium furique, lupóque.*

Si res sola, &c.] ſi pecunia, ſola, &c. ſi ſolæ diuitiæ, & copiæ rei familiaris: οὐσία, τὰ ὑπάρχοντα, bona, facultates. epiſt. 1. lib. 1. *Iſne tibi melius ſuadet, qui vt rem facias, rem Si poſſis rectè, &c.* & Sat. 5. lib. 2. *Et genus & virtus niſi cum re, vilior alga eſt.* & Od. 8. lib. 4. *non tibi talium Res eſt, aut animus deliciarum egens.*

Et servare beatvm:] ſic loquitur Sat. 3. lib. 1. *Hæc res & iungit, iunctos & ſeruat amicos.*

Hoc prim. rep. op. hoc postr.] hoc eſt, quòd paullò ante dixit, *Nauus manè forum, & veſpertinus pete tectum.*

Si fortvn. spec. et gr.] ſi ſpecies, id eſt, decus externum, & forenſe: cultus & ornatus corporis ex honoribus, & magiſtratibus quæſitus, vt prætexta, ſella curulis, latus clauus, calcei lunati, adde his, ſi voles faſceis, lictores, comitatum, &c. *& gratia præſt. fort.* i. & ſi populi & potentium virorum fauor beatum præſtat: ſi ambitioſus es: ſi in honore ſummum bonum poſitum eſſe exiſtimas, &c. M. Tull. in Piſon. *Magnum nomen eſt, magna ſpecies, magna dignitas, magna maieſtas conſulis.* ibid. *in quibus ſi moderatio illa, quæ in noſtris ſolet eſſe conſulibus, non fuit: at fuit pompa, fuit ſpecies, fuit inceſſus ſaltem Seplaſia dignus.* Idem epiſt. ad Lentul. lib. 1. *quæ ſplendorem, & ſpeciem huius vitæ intuentur, ſollicitudinem autem, & laborem perſpicere non poſſunt.*

Mercem. serv.] mercemur ſeruum nomenclatorem, habebant Romani illi veteres, magiſtratum petituri, ſeruos nomenclatores, à quibus docebantur, ac monebantur quo quiſque ciuis, qui in ſuffragiis aliquid valeret, nomine appellaretur, vt candidati à ſeruo nomenclatore admoniti vnumquemque nominatum ſalutare poſſent: quod declarant verba illa M. Tull. in orat. pro Murena: quibus Catonem alloquitur, *Quid, quod habes nomenclatorem: in eo quidem fallis, ac*

D *decipis. nam ſi nomine appellari abs te ciues tuos honeſtum eſt, turpe eſt eos notiores eſſe ſeruo tuo, quàm tibi: ſi, etiam ſi noris, tamen per monitorem appellandi ſunt, cur antè appellas, quàm inſuſurrauit? aut quid, cùm admoneris, tamen, quaſi tute noris, ita ſalutas? quid, poſteaquàm es deſignatus, multo ſalutas negligentius?* ita autem legendum eſt apud M. Tullium, non, vt habent codices volgati: quæ emendatio, mea eſt. Sed quæret aliquis, quamobrem ambitioſi homines, & candidati nominatim ciueis ſuos appellare vellent, atque ad eam rem nomenclatores adhiberent, dicam. Cùm ſtuderent illi ciuium beneuolentiam ſibi conciliare, primum erat cauere, ne eorum voluntates à ſe alienarẽt, neve eorum animos offenderent: Secundum, omnia experiri, quibus hominum beneuolẽtia allicitur

A Ar

& comparatur. At obliuio nominum, iram iis A commouet, quorum nomina obliti sumus. Videmur enim de iis parùm laborare, quos ita negligimus, vt ne eorum quidem nomina memoria teneamus: quod docuit Aristot. lib. 2. rhetoric. Contrà, salutare homines nomiuatim, significat nostrum in eos studium, curam, & diligentiam. Itaque non est mirum, si candidati, & honoris cupidi, taleis salutationes adhibebant, vt vnum quiddam ad hominum beneuolentiam colligendam accommodatissimum, atque vtilissimum. Et Nicias ille Atheniensis, infelix illud prœlium nauale commissurus apud Syracusas, Trierarchos nominatim, & patris & tribuum nominibus appellans, hortatur vt fortiter pugnent, vt scribit Thucyd. lib. 7. αὖθις τῶν τριη- B ράρχων ἕνα ἕκαστον ἀνεκάλει, πατρόθεν τε ὀνομάζων, καὶ αὐτοὺς ὀνομαστὶ, καὶ φυλὴν, &c. id est, rursus trierarcharum vnumquemque patrio nomine appellabat & ipsos, & eorum tribum nominatim commemorans, &c. Id vidit Homerus, apud quem ἰλ. κ. Agamemnon fratri Menelao præcipit, vt suo quemque Græcorum, nomine appellet: ipsos honorificè salutet, de se modicè & summisse loquatur & sentiat, his versibus. Φθέγγεο δ' ᾗ κεν ἴῃσθα, καὶ ἐγρήγορθαι ἄνωχθι Πατρόθεν ἐκ γενεῆς ὀνομάζων ἄνδρα ἕκαστον Πάντας κυδαίνων, μηδὲ μεγαλίζεο θυμῷ. [Et Cyrus omnium militum suorū nomina memo- C ria tenebat, vt sine monitore exercitū salutaret.] Et Themistocles ille Atheniensis (vt refert M. Tull. in Catone maiore) omnium suorum ciuiū nomina percepera t. viuebat enim ille in ciuitate libera: in qua populus plurimùm, atque adeò omnia poterat. Nam & à populo illo petebantur honores, & populus honores suo arbitratu mandabat. Sic igitur & Romæ, vbi ferè è populi suffragiis tota comitiorum ratio pendebat, nō temerè cādidati operam dabant, vt à nomenclatoribus moniti ciueis gratiosos nominatim salutarent. [Huc pertinet illud Plutarchi ἀποφθ. β. βασιλ. κ. στρατηγῶν. Ἀππίῳ δὲ κλαυδίῳ περὶ τῆς τιμητικῆς ἀρχῆς ἁμιλλωμένῳ πρὸς αὐτὸν καὶ λέγοντος, ὅτι πάντας ὀνόματι Ῥωμαίους αὐτὸς ἀσπάζεται σκιπίωνος σχεδὸν ἀγνοοῦντος ἅπαντας, ἀληθῆ λέγεις, εἶπεν· ἐμοὶ γὰρ οὐκ εἰδέναι πολ- D λοὺς, ἀλλ' ὑπὸ μηδενὸς ἀγνοεῖσθαι μεμέληκεν.]

QVI OICTET NOMINA] qui moneat quo quisque ciuis nomine appelletur: qui nomina ciuium insusurret, vt eos nominatim salutemus, rogemúsque, vt nobis petentibus studeant, ac suffragentur ad honorem obtinendum.

LÆVVM QVI FODIAT LATVS] ita legendum esse equidem dudum iudicaueram, nō *sæuum*. nunc autem in hac sententia eo libentiùs perseuero, quod video & in aliquot cod. antiquis ita legi, & doctiss. viris idem videri. hæc verba autem, *qui læuum fodiat latus*, hoc significant: qui astans domino à parte minùs honorata, læuo ipsius lateri fosso, id est, extrema manu pulso, admoneat, vt illum & illum salutet, & prenset. fodere latus consueuisse eos, qui admonere vellent, declarat illud Terent. in Hecyra. Lach. *Dic te fodisse te*. Phidipp. *Noli fodere: iussi*. Neque verò fuit qoòd quidam in hoc loco, satis alioquin aperto, explicando nuper nouam operam sumerent, cùm & sex abhinc annos ita nos eum explicauerimus, & illi nihil de suo addiderint, nihilq; melius attulerint. Sed hoc idem fecisse in aliis sexcentis reperientur, quasi verò nihil esset satis tersum atque purgatum, quod non orationis suæ cœno inquinassent. Virg. armos fodere dixit de equite, equo calcaria admouente, libr. 6. Æn. *Seu spumantis equi foderet calcaribus armos*. At Plaut. Aulul. *latus fodere* posuit pro latus cultro aperire. sic Congrio coquus apud Plaut. *istuc male factum arbitror, quia non latus fodi*.

ET COGAT TRANS PONDERA, &c.] cogat herum trās saxa, aut trabeis magni pōderis quæ vel machinis attollutur, vel plaustris vehontur in viis, dextram porrigere ad aliquē ciuē apud tribuleis suos gratiosum, in via saxis impedita laborantem, subleuandū. sic Propert. lib 3. saxa pyramidu, & sumtuosorum sepulcrorum, *pódera* appellat, *Aut illa flamma, aut imber subducet honores, Annorum aut ictu pondera victa ruent*. Officiosum autē est in angustiis, & turba, manus alteri subiicere, & laborantē manibus subleuare. Tibull. lib. 1. eleg. 5. *Pauper in angusto fidus comes agmine turbæ, Subiicietque manus, efficietque viam*. Quòd si quis malet ita accipere hæc verba, *dextrā porrigere*, vt pertineant ad gestū prensantis candidati, & gratioso alicui in via supplicantis, ac blandientis, non magnopere repugnabo. solebant enim candidati singulorum manus eorum, quibus supplicabant, apprehendere: immò verò ex singulis tribubus gratiosissimos quosque sibi adiungere, eósque etiam in campum secū producere, vt ab iis vniuerso populo magis commendarentur, cùm ille suo nomine quodammodo peteret. Et ita fortasse intelligenda sunt ea verba, quæ statim sequuntur, *Hic multum in Fab. valet, ille Velina*. licet & dexteram porrigere, accipere pro δεξιοῦσθαι, id est, dextra porrecta salutare atque amplecti, vt intelligamus, nomenclatorem monere candidatum, vt dextram porrigat gratioso apōd tribum aliquam ciui, ad eum officiosè, blandéque salutandum & complectendum. sic enim vsurpat προτείνειν χεῖρα Plutarchus libro, εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον, his verbis: οὐ γὰρ ὡς τιβέριος ὁ καῖσαρ ἔλεγε τὸ τὴν χεῖρα τῷ ἰατρῷ προτείνειν τοὺς ἑξήκοντα ἔτη γεγονότας, αἰσχρόν ἐστιν· ἀλλὰ μᾶλλον τὸ τὴν χεῖρα τῷ δήμῳ προτείνειν, ψῆφον αἰτοῦντας, ἢ φωνὴν ἀρχαιρεσιάζουσαν, &c. id est, Non enim, vt Tiberius Cæsar dicebat, manum medico porrigere homines amplius sexaginta annos natos, turpe est: sed potiùs manum populo porrigere, suffragium petenteis, aut vocem ad honorem obtinendum accommodatam atque opportunam.

HIC MVLT. IN FAB. VAL. ILLE VEL.] verba sunt nomenclatoris hortantis dominum,

minum, vt gratioſis apud ſuas tribus hominibus, A blandiatur, eóſque ſalutet comiter. hic (inqoit) multum valet gratia, & auctoritate in tribu Fabia, ille in Velina, quare da operam, vt eum tibi adiungas, & conciliés, ſi magiſtratum, quem petis, obtinere vis. Velina autem tribus fortaſſe à lacu Velino dicta eſt: Fabia à Fabiis.

CVILIBET HIC, &c.] etiam hæc ſunt nomenclatoris verba. hic tantum valet in ſua tribu, vt, cui ſuffragatus fuerit, is ſit conſulatum adepturus: eique, cui voluerit, ſellam curulem, id eſt, ædilitatem maiorem erepturus.

IMPORTVNVS] in eo, quod ſibi propoſuerit, obfirmatus, & perſeuerans: neque quieſcens ipſe, neque alios quieſcere ſinens: vt ſup. annotat. ad Odam 16. lib. 3. ſic Satyra 5. lib. 2. *Importunus* B *amat laudari?*

EBVR CVRVLE] ſellam curulem eburneam, id eſt, ædilitatem maiorem, &c.

FRATER, PATER ADDE] gratioſos in ſuffragiis pro ſua cuiuſque ætate, fratres, patres appellato, & quàm blandiſſimè queas, ſalutato.

FACETVS] vrbanus, comis, blandus, id eſt, facetè & comiter.

ADOPTA] tibi adiunge. *adoptare* propriè valet eligere, vt alibi admonuimus.

SI, BENE QVI CAN. BENE VIV.] ſi in epulis, & cenis ſumtuoſis beata vita poſita eſt, ſtatim vt diluxit, obſonia lautiſſima, & cariſſima conquiramus.

QVO DVCET] ſic habent libri veteres longè plures. alij *ducit*. C

VT OLIM GARGILIVS] quaſi aliud agens Gargilium quendam notat, qui ſtulta quadam, & inani gloriæ cupiditate ductus id venando cœpiſſe videri volebat, quod pretio comparatat. Itaque etiam in epiſtolis Horatius Satyricè, id eſt, cumiter, & vrbanè hominū mores vellicat.

PLAGAS] Virg. Æneid. 4. *Retia rara, plagæ, lato venabula ferro.*

DIFFERTVM TRANSIRE FORVM] frequentiſſimū forum. ſic Sat. 5. lib. 1. *Inde forum Appi Differtum nautis, &c.*

EMTVM] non à ſe venante captum, ſed pretio ſoluto paratum. longè huic diſſimilis eſt venator ille, & qui cum eo comparatur, amator ma- D tronarum, Sat. 2. lib. 1. *leporem venator vt alta In niue ſectatur: poſitum ſic tangere nolit: Cantat & apponit. meus eſt amor huic ſimilis. nam Tranſuolat in medio poſita, & fugientia captat.* mendosè autem habent quidam libri vet. *captum.*

TVMIDIQVE] cibo & potione onerati, & conferti.

QVID DECEAT, QVID NON, OBLITI] quid honeſtum ſit, quid turpe: quid decōrum, quid indecorum, obliti.

CERITE CERA] tali tabula, qualis erat ea, qua Cerites, ignominia affecti fuerunt: cùm videlicet eis ſuffragiorum ius non dedit populus Rom. vt ceteris municipibus, Gellius lib. 16. cap. 13. *Primos municipes ſine ſuffragij iure Cerites eſſe factos, acceptumus, conceſſumque illis, vt ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent, ſed negotiis tamen, atque honeribus vacarent, pro ſacris bello Gallico receptis, cuſtoditiſque. hinc tabulæ Cerites appellatæ verſa vice in quas referri iubebant, quos notæ cauſa ſuffragiis priuabant.* Hæc ille. M. Tullius orat. in Vatinium, cùm eū ſuffragio dignum eſſe negat, eò fortaſſe ſpectauit. Referebantur autem in tabulas Ceritum à Cenſoribus plebeij ignominia notati, ærariique fiebant: quòd eò valebat, vt nullam aliam ad rem ciues eſſent, quàm vt pro ſuo capite tributi nomine æra penderent, vt ait Aſcon.

REMIG. VITIOS. ITHAC.] remiges & ſocij Vlyſſis, homines intemperantes, & voluptarij, qui malunt ſuis cupiditatibus, & libidinibus B obſequi, quàm in patriam reuerti. Præmonuerat Vlyſſem Tireſias, cùm veniſſet ille ad inferos, vt diligenter caueret, ſi ſaluus in patriam redire vellet, ne in Sicilia boues ſolis attingeret, vt eſt ὀδυσσ. λ. Ὁππότε δὴ πρῶτον πελάσῃς εὐεργέα νῆα Θρινακίῃ νήσῳ προφυγὼν ἰοειδέα πόντον, Βοσκομένας δ' εὕρητε βόας τε καὶ ἴφια μῆλα Ἠελίου, ὃς πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει, Τὰς εἰ μέν κ' ἀσινέας ἐάᾳς, νόστου τε μέδηαι, Καί κεν ἔτ' εἰς Ἰθάκην κακά περ πάσχοντες ἵκοισθε. Εἰ δέ κε σίνηαι, τότε τοι τεκμαίρομ' ὄλεθρον. id eſt, vbi autem primùm nauem tuam ad inſulam Siciliam appuleris, & maris pericula effugeris, Boues autē Solis, qui omnia cernit, & omnia audit, paſcētes & pingueis oueis offenderitis: eas ſi intactas, & C ab omni detrimento integras eſſe ſiueris, reditúmque dumtaxat attendas: vos in patriā tandem quamuis multa perpeſſi peruenire poſſitis: Sin eas læſeritis, tum tibi perniciem & interitum imminere præuideo. cuius monitionis memor Vlyſſes ὀδυσσ. μ. ſocios orat, vt præſertim cùm rebus omnibus abundent ad victum neceſſariis, ab armētis, & gregibus Solis abſtineant manus. verba Vlyſſis apud Hom. ſunt hæc, Ὦ φίλοι, ἐν γὰρ νηῒ θοῇ βρῶσίς τε, πόσις τε Ἔστιν, τῶν δὲ βοῶν ἀπεχώμεθα, μή τι πάθωμεν. Δεινοῦ γὰρ θεοῦ αἵδε βόες, καὶ ἴφια μῆλα, Ἠελίου. i. ô amici, In naui cibus eſt & potus. Quapropter ab his bobus manus abſtineamus, ne quid nobis ex eo detrimenti eueniat. horrendi enim Dei hæ ſunt boues, & pingues oues. Illi autem tandem eùm ci- D bariis deficientibus, vinóque conſumto, tum ab Eurylocho impulſi, quæ ex bobus Solis erant præſtantiſſimæ, eas Vlyſſe dormiente abegerunt, & mactauerunt: quo facto Sol vehementer offenſus, queſtus eſt apud deos immortaleis facinoris illius atrocitatem: minatus eſt denique ſe cælo relicto ad inferos deſcenſurum, lumēnque ſuum à Diis, & hominibus apud Plutonem, & manes tranſlaturum, ſi tam inſignem ſui ſe iniuriam, atque impietatem inultam relinquerent. qua re audita, Iupiter pollicetur ei ſe naueis Vlyſſis fulmine conſumturum.

CVI POT. PATR. FVIT INTERD.] id eſt, qui Vlyſſis remiges, & ſocij maluerūt propoſito naufragij periculo, boues Solis violare,

quàm in patriá incolumes reuerti. ſic apud Hom. A loquitur Eurylochus ὀδυσσ. μ. Εἰ δὲ χολωσάμενός τι βοῶν ὀρθοκραιράων Νῆ' ἐθέλῃ ὀλέσαι, ἐπὶ δ' ἑσπωνται θεοὶ ἄλλοι, Βούλομ' ἅπαξ πρὸς κῦμα χανὼν ἀπὸ θυμὸν ὀλέσσαι, Η δηθὰ στρεύγεσθαι ἐὼν ἐν νήσῳ ἐρήμῃ, id eſt, Quòd ſi Sol iratus propter boues nauem noſtram obruere fluctibus voluerit, eúmque alij Dij ſecuti fuerint, ſemel mori malo flúctu demerſus, quàm diu in deſerta inſula morans languere, ac tabeſcere.

Si Mimnermvs vts censet] Mimnermus legendum: non, vt in nonnullis codicib. Mimermnus. Μίμνερμος enim ſemper apud Athenæum ſcribitur & lib. 14. & 15. & 16. Eius tota ferè poeſis fuit amatoria. cuius exſtant hi verſus apud Plutarch. περὶ ἠθικ. ἀρετῆς, Τίς δὲ χάρις, τί τὸ τερπνὸν, ἄνευ χρυσῆς Ἀφροδίτης; Τεθνηκοίμην, ὅτε μοι μηκέτι ταῦτα μέλοι, id eſt, quis lepos, quid iucundum eſt ſine aurea Venere? Moriar tum, cùm hæc deſinent mihi eſſe curæ. Propertius lib. 1. *Plus in amore valet Mimnermi verſus Homero: Carmina manſuetus lenia quærit amor.* Horat. inſr. epiſt. ad Iul. Flor. lib. 2. ſignificat, eũ Callimacho fuiſſe à veteribus antepoſitum. *Diſcedo Alcæus puncto illius: ille meo quis? Quis niſi Callimachus? ſi plus adpoſcere viſus, Fit Mimnermus, & optiuo cognomine creſcit.* ſi igitur (inquit Horat.) Mimnermi ſententiam ſecutus vitam beatam & iucũdam in amore, & iocis eſſe locatam exiſtimas, totam ætatem in amore, & iocis exige. C

TVRNEBVS.

Ex lib. 2. cap. 22. Epicurei ad ſtabiliendam ſuam impietatem firmandamque, imprimis hoc ponebant, nihil admirandum eſſe. Lucret.

Si tamen interea miramur qua ratione
Quæque geri poſſunt, præſertim rebus in illis,
Quæ ſupra caput ætheriis cernuntur in oris

Et Horatius,

Nil admirari propè res eſt vna Numici,
Soláque, quæ poſſit facere & ſeruare beatum.

Ex lib. 21. cap. 8. Cæterùm in hac Horatij epi. *Quid maris extremos Arabas ditantis & Indos?* de gemmis & vnionibus intelligo, quorum precioſiſſimus erat cenſus ex India & Arabia. Quòd ſi D quis merces Indicas & Arabiæ aromata, quæ maritimis aduehebantur curſibus accipiat, cum eo non litigabo: tantùm dicam littorales gemmas & vniones maris potius diuitias videri, quàm quæ mari importantur mercimonia. Delitiæ autem Romanæ quantopere margaritas deperirent, iniuria quærit, qui Latinos libros euoluit. At vero,

Qui timet his aduerſa, valet, qui timet paupertatem & exploſionem & ſibilos in theatro, & inhonoratus eſſe, miratur diuitias, plauſum, ambitionem & honores. Iam illud,

Improuiſa ſimul ſpecies exterret vtrimque, cùm ait, eos qui cupiunt, & metuunt, dicit perturbatione agitari, ex improuiſa ſpecie nata, quæ Cyrenaicorum philoſophorum ſententia fuit: perturbationes naſci ex inopinatis & inſperatis bonis maliſque vt auctor eſt Cic. in 2. Tuſcul.

Ex lib. 6. cap. 18. Ancum Martium regem magni feciſſe veteres videntur, & dignum immortalitate crediſiſſe. Horatius

-- Numa quò deuenit & Ancus.

Lucretius lib. 3.

Lumina ſis oculis etiam bonus Ancus reliquit.

Ennius,

Poſtquam lumina ſis oculis bonus Ancus reliquit.

Ex lib. 22. cap. 8. Nulla re homines meliùs commendari hominum opinioni quàm diuitiis, & faciliùs vxorem dotatam & fidem amicóſque comparare, quàm ſi copioſi, & locupletes nummatique ſint, cùm declararet Horatius, ſic ſcripſit, B

Scilicet vxorem cum dote, fidémque & amicos,
Et genus & formam regina pecunia donat:
Et bene nummatum decorat Suadela Venúſque,

in quo cur Suadelæ & Veneris mentionem fecerit in quæſtionem venire poteſt: quod vt enucleem, arbitror ab eo factum, quia nuptiarum mentionem induxerat, quibus Venus & Suadela præſunt, quod è meo quidem penu non depromptum eſt, ſed ex inſtructiſſimo cellario Plutarchi ita ſcribentis, ἢ ὅτι πέντε δεῖσθαι θεῶν τοὺς γαμοῦντας οἴονται, διὸς τελείου, καὶ ἥρας τελείας, καὶ ἀφροδίτης, καὶ πειθοῦς, ἐπὶ πᾶσι δ' ἀρτέμιδος. Phurnutus etiam ſcribit, aſſidere Veneri C Gratias, Suadelam, Mercurium, quòd Suadela oratione & gratia amatores pelliceat. Qui igitur nummatus eſt, eum, inquit, decorat Suadela & Venus, eáſque propitias habet & faciles, vt vxorem cum grandi dote facilè inueniat, cùm omnibus placeat gratúſque ſit. Itaque quia Venus conciliare gratiam videtur, cui in amoribus ex ſententia ſuccedit, venuſtatis plenus dicitur: cui non ſuccedit ex voto inuenuſtus dicitur, vt Pamphilus in Andria loquitur de nuptiis, quas non optabat, quæ eum à Glycerio diſtraherent, Act. 1. ſc. 3.

Adeóne hominem eſſe inuenuſtum aut infœlicem quenquam, vt ego ſum? & Pamphil. alter in Hecyra, Act. 3. ſc. 4. cui optata inſperato euenerant de D vxore,

Quis me eſt fortunatior? venuſtatiſque adeò plenior?

Ex lib. 9. cap. 30. Ex Senecæ lib. 2. cap. 12. de Beneficiis didicimus, Venerem non tantũ amoribus præeſſe exiſtimatam fuiſſe, ſed etiam hominum commendationi & conciliationi, vt faciliùs aliquid impetrarent ab aliquo, & in amicitiam influerent & gratiam emererentur. *Ille*, inquit, *non eſt mihi par virtutibus nec officiis, ſed habuit ſuam Venerem.* hoc valet, Sed ei fauit Venus, quæ gratiam quandam ei commodauit, qua placuit, & facilè beneficium impetrauit: vt & apud Flaccum,

Et benè nummatum decorat Suadela Venúſque.

Sunt enim hæc duarum dearum nomina, quę facilè homines, quibus fauent, ſuis muneribus beneuolentiæ & amicitiæ aliorum tradunt.

Ex lib.

Ex lib. 19. cap. 16. *decorat Suadela Venúsque,* ab Horatio è moribus Romanorum dictum eſt. Nam quoſdam deos eſſe nuptiarum præſides & præfectos cenſebant: in iis Suadelam & Veneré, quod è Plutarcho docemus, qui ita ſcribit, ἢ ὅτι πέντε δεῖσθαι θεῶν τοὺς γαμοῦντας οἴονται, Διὸς τελείου, καὶ Ἥρας τελείας, καὶ Ἀφροδίτης, καὶ πειθοῦς, ἐπὶ πᾶσι δὲ Ἀρτέμιδος.

Ex lib. 22. cap. 8. *Rex* autem *Cappadocum*, mango eſt & venalitiarius, qui mancipiorum greges venalium habet, vt apud Perſium, Sat. 6.

Cappadocas rigida pingues pauiſſe cataſta

Qui quidem eget æris, eóque ſeruitia veterana & nouitia vendit: vel potius ait venalitiarios, qui ſeruitio abundant, ferè parum nummatos eſſe, nec ei qui pecunioſus velit eſſe, hoc genus quæ- B ſtus ſectandum: quem quidem ſenſum veriorem & congruentiorem iudico.

Ex lib. 26. cap. 16. Veteres Mercales ab his ſeionxêre, qui Venales ſeruos habebant, ac mercaturæ nomine mancipia cenſeri nolebant. Id è Comico Plauto apparet ita ſcribēte, *Mercaturámne an venales habuit, vbi rem perdidit?* Trinummo ſe. Quo illic homo. Cic. in Corneliana, *Neque me diuitiæ mouent, quibus omnes Africanos & Lælios multi venalitij mercatoréſque ſuperarunt.* Venales vtrobique à mercatura, & venalitios à mercatoribus diſtinctos videmus: cùm tamen genus qooddam exercere mercaturæ videantur, qui ſeruitia vendunt: quos feſtiuiſſimè Horatius appellat Cappadocum reges, C

Mancipiis locuples eget æris Cappadocum rex,

id eſt venalitius.

Ex lib. 30. cap. 7. *-- ne ſit præſtantior alter*

Cappadocas rigida pingues pauiſſe cataſta. Perſiū. dixit, cuius ſententiam puto, ne ſit vllus venalitiarius, qui plures ſeruos habeat: nam mangoniū & mercimonium venalium maximos queſtus adferebat.

-- eget, inquit Flaccus, *æris Cappadocum rex.* id eſt, venalitiarius.

Ex lib. 11. cap. 12. Nihilo ſecius & illud è communi ſermone ſumptum in Terentio non vulgo intelligitur. Hecy. act. 3. ſc. 5.

Dic iuſſiſſe te. Ph. Noli fodere, iuſſi. quo in lo- D co fodere, eſt latus alicuius mano vel pungere, vel tundere: quod facimus monendi gratia & ſuggerendi & impellendi: vt apod Horat.

Mercemur ſeruum, qui dictet nomina, læuum

Qui fodiat latus.

Ex lib. 28. cap. 38. *Mercemur ſeruum, qui dictet nomina, læuum Qui fodiat latus*, Horatij locus eſt homini ambitioſo & honores affectanti ſuadens mercari neceſſe eſſe nomēclatorem acrem, qoi ciuium, quos candidatus prenſare velit, nomina teneat: qui ſimul atque quempiam ciuem viderit, qui ſuffragatione vel gratia plurimom valeat, continuò candidati petitoris latus manu feriat, vt eum prehenſet. Id enim eſſe puto, *Qui fodiat latus.* Tale illud eſt Plutarchi, προσέχονται γὰρ ἀπανταχοῦ τῶν ἱματίων, ἀντιλαμβανόμενος τοῦ γενείου, τὴν πλευρὰν θυροκοποῦντι τῇ χειρί.

Ex lib. 22. cap. 8. Non longè abieris,

-- trans pondera dextram.

Porrigere, negotium exhibebit. Opinor autem dici, ſi qois honorum ambitioſus ſit, debere ſeruum nomenclatorem comparare, qui dum prætereunt plauſtra, & ſarraca onuſta grandibus ſaxis & magnis trabibus, cogat magno cum periculo manum trans ea tranſmittere ad eum prēſandum ſuffragatorem, qui in aliqua tribu ſit gratioſos. Sed verius tamen eſt hîc *porrigere manum*, eſſe Salutare. Sed porrectio illa periculoſa eſt, ponderibus ſaxorum & materiæ in plauſtris prætereuntibus.

EPIST. VII. C. AD MÆCENATEM CILNIVM 2.

ARGVMENTVM.

Mæcenati ſe excuſat, quòd promiſſis non ſteterit. Eius in ſe liberalitatem cōmemorat & laudat: ſed libertatem & animi tranqoillitatem omnibus amicorum donis & quibuſlibet diuitiis anteponendam eſſe, atque adeò eum, qui paocis contentus viuere didicit, incommoda, quæ vitam ambitioſam comitantur, non poſſe ferre, innuit.

Qvinque dies tibi pollicitus me rure futurum,
Sextilem totum mendax deſideror. atqui,
Si me viuere vis ſanum, rectéque valentem:
Quam mihi das ægro, dabis ægrotare timenti,
*Mæcenas, veniam: * dum ficus prima, calórque*
Deſignatorem décorat lictoribus atris:
Dum pueris omnis pater, & matercula pallet:
Officioſáque ſedulitas, & opella forenſis
Adducit febreis, & teſtamenta reſignat.
Quòd ſi bruma niueis Albanis illinet agris:
*Ad mare deſcendet vates tuus: & * ſibi parcet:*
Cōtractúſque leget. te, dulcis amice, reuiſet
Cum Zephyris, ſi concedes, & hirundine prima.

Non quo more piris vesci Calaber iubet A *hospes,*
Tu me fecisti locupletem. vescere sodes.
Iam satis est. at tu quantumuis tolle. * *benignè.*
Non inuisa feres pueris munuscula paruis.
Tam teneor dono, quàm si dimittar onustus.
Vt libet: hæc porcis hodie comedenda relinques.
Prodigus, & stultus donat, quæ spernit, & odit. B
Hæc seges ingratos tulit, & feret omnibus annis.
Vir bonus, & sapiens dignus ait esse paratum:
Nec tamen ignorat, * *quid distent æra lupinis.*
Dignum præstabo me etiam pro laude merentis.
Quòd si me noles vsquam discedere: reddes
Forte latus, nigros angusta fronte capillos: C
Reddes dulce loqui: reddes ridere decorum, &
Inter vina fugam Cynara mærere proteruæ.
Fortè per angustam tenuis vulpecula rimam
Repserat in cumeram frumenti: pastáque rursus
Ire foras pleno tendebat corpore frustrà.
Cui mustela procul, si vis, ait, effugere istinc: D
Macra cauum repetes arctum, quem macra subisti
Hac ego si compellor imagine, cuncta * *resigno:*
Nec somnum plebis laudo satur altilium: nec
Otia diuitiis Arabum liberrima muto.
Sæpe verecundum laudasti: rèxque, paterque

* *Audisti corã, nec verbo parciùs absens:*
Inspice, si possum donata reponere lætus.
Haud malè Telemachus proles patientis Vlyssei:
Non est aptus equis Ithacæ locus, * *vt neque planis*
Porrectus spatiis, neque multæ prodigus herbæ:
Atride, magis apta tibi tua dona relinquam.
Paruum parua decent: mihi iam non regia Roma,
Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.
Strenuus, & fortis, causísque Philippus agendis
Clarus, ab officiis octauam circiter horam
Dum redit: atque foro nimiùm distare Carinas
Iam grandis natu queritur: conspexit, vt aiunt,
Adrasum quẽdam vacua tonsoris in vmbra,
Cultello proprios purgantem leniter vngues.
Demetri (puer hic non læuè iussa Philippi
Accipiebat) abi. quære, & refer, vnde domo, quis,
Cuius fortunæ, quo sit patre, quóve patrono.
It: redit: & narrat, Vulteium nomine Menam,
Præconem, tenui censu, sine crimine * *notum,*
Et properare loco, & * *cessare, & quærere, & vti,*
Gaudentem paruísque sodalibus, & Lare certo,
Et ludis, & post decisa negotia, * *campo.*
Scitari libet ex ipso, quæcunque refers. dic
Ad cenam veniat. non sanè credere Mena:

Mirari

*Mirari ſecum tacitus . quid multa ? * benignè* A
Reſpondet . negat ille mihi ? negat improbus, & te
Negligit, aut horret . Vulteium manè Philippus
Vilia vendentem tunicato ſcruta popello,
Occupat : & ſaluere iubet prior . ille Philippo
Excuſare laborem, & mercenaria vincla, B
Quòd non manè domum veniſſet: denique quòd non
** Prouidiſſet eum . ſic ignouiſſe putato*
Me tibi, ſi cenas hodie mecum . vt libet. ergo
Poſt nonam venies . nunc i: rem ſtrenuus auge
Vt ventum ad cenam eſt: dicenda, tacenda locutus,
Tandem dormitum dimittitur. hîc vbi ſæpe
*Occultum viſus decurrere * piſcis ad hamum:* C
Manè cliens, & iam certus conuiua: iubetur
*Rura ſuburbana * indictis comes ire Latinis.*
Impoſitus mannis, aruum, cælúmque Sabinum
Non ceſſat laudare . videt, ridétque Philippus:
Et ſibi dum requiem, dum riſus vndique quærit. D
Dum ſeptem donat ſeſtertia : mutua ſeptem
Promittit : perſuadet vti mercetur agellum.
Mercatur . ne te longis ambagibus vltrà,
Quàm ſatis eſt morer, ex nitido fit ruſticus: atque
*Sulcos, & vineta * crepat mera : præparat vlmos:*
Immoritur ſtudijs : & amore ſeneſcit habendi.
Verùm vbi oues furto, morbo periere capellæ:
Spem mentita ſeges : bos eſt enectus arãdo:
Offenſus damnis, media de nocte caballum
Arripit : iratúſque Philippi tendit ad ædeis.
Quem ſimul aſpexit ſcabrum, intonſúmque Philippus:
Durus, ait, Vultei nimis, attentúſque videris
Eſſe mihi . pol me miſerum patrone vocares:
*Si velles, inquit, verum mihi * ponere nomen.*
Quod te per Genium, dextrámque, deóſque Penateis,
Obſecro, & obteſtor, vitæ me redde priori.
Qui ſimul aſpexit, quantùm dimiſſa petitis
Præſtent : maturè redeat, repetátque relicta.
Metiri ſe quemque ſuo modulo, ac pede, verum eſt.

DESIDEROR] abſum. deſideramus enim, quæ abſunt.

SI ME VIV. V. S.] in duobus cod. Vat. Iannoct. Turneſiano, Clericano, & vno Nicotiano, & alijs duobus item manuſcr. Ruſſard. & vno meo, ſcriptum eſt, *Si me viuere vis rectéque videre valentem.* quam ſcripturam probo, neque tamen receptam damno . hoc tantum dico, mihi videri alteram potiorem, & probabiliorem.

SANVM] perſpicuè hæc vox hoc loco, ad corporis ſanitatem refertur, vt ſuprà diximus, ſi hæc germana eſt huius loci ſcriptura: & ita Plautus in Trucul. *ægrotare malim, quàm eſſe tua ſalute ſanior.* & infrà epiſt. ad Quinct. *Neu, ſi te populus ſanum, rectéque valentem Dictitet, &c.* Propert. lib. 3. *Nam quocumque die ſanum te fata remittent, Pendebit collo Galla pudica tuo.*

DVM FIC. PR. CALÓRQVE DESIGN. &c.] totis his quattuor, qui deinceps ſequuntur, verſibus, anni tempus deſcribit graue corporibus, difficile, periculoſum, & ad morbum

præceps, ac lubricum. hoius loci igitur hæc ſententia eſt: tantiſper dum multis hominibus propter anni tempus immoderato calore feruidum motientibus, deſignatores, qui funera, ludóſque funebreis procurant, lictoribus atratis ſtipati incedunt, &c. quod fit plerumque menſe ſextili, & Septembri, id eſt, ineunte auctunno: vt ſat. 6. lib. 2. *Auctunnúſque grauis Libitina quæſtus acerba.* Quoniam autem menſe ſextili ficus primùm matureſcunt, & ex arboribus ſois decerpuntur, iccircò ficum primam dixit, vt per ficum primam, & calorem, tempus anni ſignificari intelligamos.

Designatorem] eum, qui præeſt ludis fonebribus, deſignátque quid, & qoo modo, & quo ordine quicque ſit agendum, quæque ornamenta ſint adhibenda, docet ac præſcribit.

Lictoribus atris] miniſtris libitinarijs atratis.

Dum pueris omnis pater] ſatis declarat hic verſiculos deſcribi ab Horatio tempus anni morbis opportunom, & (vt Plautino verbo vtar) planè Acheronticum.

Pallet] timet pueris, id eſt, liberis ſuis, ne ſcilicet & tali anni tempore in morbum iocidát, & moriantur. puerum vſurpare ſolet pro filio, indicaoimus ad Odam 12. lib. 1. ibi, *puer óſque Lade.* pallere autem poſuit pro timere, propterea quòd timorem ſequitur pallor. propriè poſitum eſt epiſt. 19. huius lib. *quòd ſi Pallerem caſu, biberent exſangue cuminum.*

Officiosaque sedulitas, &c.] & dum ij, qui nimium diligentes ſuot in officio retinendo, ac præſtando, & qui ſtudioſiùs in foro verſantur, operam dantes ſuis clientibus, in febrem incidunt, & mortem cum vita commutant.

Opella] ὑποκοριστικὸν, id eſt, deminutum ab opera.

Adducit febreis] ſic Lucretius lib. 5. dixit, morbos apportare, *cur anni tempora morbos Apportant? quare mors immatura vagatur?*

Testamenta resignat] per teſtamentorum reſignationem, mortem ſignificat. nam mortuo teſtatore, teſtamentum reſignatur, id eſt, aperitur.

Quòd si bruma niveis, &c.] id eſt, cùm autem bruma aduenerit. Nam particula *ſi*, hoc loco tempus ſignificat, non condicionem, vt apod Virgil. lib. 5. Æneid. *Præterea ſi nona diem mortalibus almum Aurora extulerit, radiíſque retexerit orbem, &c.* Terent. Phorm. *Non, ſi rediſſet pater, ei veniam daret?* quod annorat Don. ad illum locum. & Catull. ad C. Liciniom Caluum, *Nam, ſi luxerit ad librariorum Curram ſcrinia, Caſios, Aquinos, &c.* & ita fortaſſe locus ille explicandus eſt Od. 27. lib. 3. *Rumpat & ſerpens iter inſtitutum, Si per obliquum ſimilis ſagitta Terruit mannos.* & ſaty. 3. libr. 2. *Si vacuum tepido cepiſſet villula tecto.* M. Tull. libr. accuſationum 2. in principio. *putabam tum denique rectè iudicari poſſe, ſi non modo reus improbus adduceretur, ſed etiam diligens, & firmus accuſator ad iu-* A *dicium veniret.* & 4. *Verùm hæc tum quærentur, ſi quid de vobis per eum ordinem agetur, &c.*

Albanis] Latinis, Romæ propinquis, à monte Albaoo, qui eſt io Latio.

Illinet agris] hoc verbo aliter vtitur ſat. 5. lib. 1. *Hìc oculis ego nigra meis collyria lippus Illinere.* Eſt autem hìc tralatio.

Ad mare] fortaſſe ad ſinum Tarentinum.

Descendet] accommodato, & proprio verbo vſus eſt. oræ enim maritimæ ſunt alijs inferiores: vtpote ad quas fluuij decurrant.

Vates tuus.] Horatius. ego Horatius ad mare deſcendam.

Sibi parcet] ſuæ valetudini conſulet, B ac ſeruiet: remiſſiùs viuet.

Et hirundine prima] vere ineunte. Ariſtoph. in equitib. Σκέψασθε παῖδες, οὐχ ὁρᾶθ', ὥρα, νέα χελιδών. id eſt, conſiderate pueri, non videtis? tempus eſt: noua hirundo. Ariſt. ἠθικ. α. μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ: id eſt, vna hirundo ver non efficit.

Non, quo more piris vesci] non quemadmodum Calaber pira comedenda dat effusè ſuis hoſpitibus, nēpe propterea quòd ijs abundat, eáque nihili æſtimat, ita ea mihi munera dediſti, quæ parui faceres, & me non merentem locupletauiſti.

Vescere sodes] verba Calabri ad hoC ſpitem, veſcere piris, ſodes. *ſodes* blandientis vox, ſeu blandè hortantis: pro ſi audes, vt ſcribit M. Tull. in Oratore perf. Horat. ſup. ſaty. 9. *Téne relinquam, an rem, me ſodes.*

At tu, quantum vis tolle B.] verba ſunt Calabri hoſpitis, Tolle (inquit) pirorum quantum vis. deinde ſubijcitur viatoris reſponſio, *benigne*, quem Calaber piris vult onerare, hoc modo, *benignè*, id eſt, hui, liberaliter mecū agis: verùm habeo tibi gratiam: tua liberalitate non vtor. alij legunt, *tolle benignè*, coniuoctim, & volont hoc totum eſſe Calabri ſermonem, vt ſit hic verborum ſenſus, tolle liberaliter, & largiter, & quantumuis. quos non refello quidem, veruntameo placet mihi magis D prior explicatio. *benignè* enim qui reſpondet, honeſtè & pudenter reijcit, atque aſpernatur. quòd aotem qoidam ſic explicant, *benignè* eſt blandè recuſantis. eſt enim perinde ac ſi diceret, excuſatom me habeas: non ſatis eleganter loquuntur, aut dicunt quod ſentiunt. debuerunt potiùs ſic dicere. benignè eſt modeſtè & pudenter reijcientis: periode ac ſi quis ita dicat, ignoſcas mihi velim, ſi non vtor tua liberalitate, &c. ſuprà autem admonuimus, *benignus*, & *benignè* idem valere, quod liberalis, ſeu largos: & liberaliter, ſeu largè. *tolle* autem, id eſt, ſume, vel aufer.

Tam teneor dono, quam si] reſpondet viator hoſpes Calabri, iam delector tuis piris, quæ mihi donas, quàm ſi dimittar & diſcedam abs te eis oneratus.

VT LIBET: HÆC PORC.] Vt libet, (inquit Calaber) id est, facito vt voles: vel tollito, vel relinquito. Si tolles, leuabis me pirorum, quæ mihi oneri sunt, quæque pro nihilo duco, multitudine: sin relinques, comedentur à porcis.

PRODIGVS, ET STVLTVS] Prodigus (inquit) ea donat, quæ contemnit, ac pro nihilo putat: alioqui non profunderet, neque daret indignis. At vir bonus, & liberalis, quamuis pecuniam non admodum magni æstimet (vt ait Aristoteles) scit tamen quid intersit inter æs, & lupinum. id est, quid intersit inter veros nummos, & nummos ex lupinis factos, comicos, speciem dumtaxat nummorum habenteis. Atque hic cùm ita sit animatus, ampla & pretiosa munera dignis reseruat. Arist. lib. 4. de moribus ad Nicomachum scribit, hominem liberalem suos fructus, suámque rem familiarem nô neglecturum, vt possit de suo, viris bonis opitulari, & res necessarias suppeditare. Quemadmodum autem hic Horatius ait prodigum ea donare, quæ parui æstimat: sic & Plautus in Truculento, amatorem bona sua pro stercore habere dicit.

HÆC SEGES] id est, hi deprauati hominû huius ætatis mores, & hæc inepta, stultáque liberalitas, &c. sententia totius huius loci mihi hæc videtur esse: multi exoriuntur prodigi, & stulti, qui sua profundunt, & largiuntur indignis: qui denique bona sua pro stercore habent vt loquitur Plautus: ita fit, vt multi quoque reperiantur homines ingrati, & immemores beneficij. Vir bonus autem, & verè liberalis: & qui cum delectu, ac sapientia de rebus, & hominibus iudicat, qualis tu es, sua bona plurimi æstimat: & ex eis benignè facit viris bonis: & quibus plurimum debetur, in eos beneficij confert plurimum: &, quemadmodum tu me iudicio, & delectu locupletauisti, atque ornasti: ita me gratum erga te præstabo. vel hoc modo explica, & faciliùs. Prodigi & stulti homines, sua bona profundunt, nullum delectum in donando adhibent, viros bonos mendicare, & esurire sinunt, improbos, facinorosos, impuros homines collocupletát: hæc causa est, quamobrem tam multi exoriantur ingrati: neque enim mirum est, si lenones, aleatores, impudici, beneficij accepti sint immemores. mirum esset, si boni viri, beneficijs affecti à potentiore aliquo, sese ingratos in eum præberent. nam neque vir bonus, ingratus, neque ingratus, vir bonus esse potest. hunc igitur versum, *Hæc seges ingratos, &c.* sic interpretabere, Peruersa, & præpostera largitio, causa est, quamobrem tot ingrati homines reperiantur. atque hanc posteriorem explicationem, à priore non admodum differentem, magis probabant Paulus Manutius, & M. Muretus, Vtrocumque modo dicamus, tralationem in nomine *seges* inesse intelligere debemus. Quemquam Seruius hunc locum proferens ad illum Virgilij locum Æneid. 3. *& victum seges ægra negabat*, segetem videtur velle hoc loco terram significare propriè &

A sine vlla translatione. quod non ita est. nam hoc tantum admonet, segetem hîc terram significare: neque iccirco negat inesse tralationem &, per segetem, seu terram significari causam efficientem: & gignentem ingratos: nempe peruersam & inconsideratam largitionem.

INGRATOS TVLIT] rectè *tulit*. nam vt terra fruges ferre dicitur: sic hæc stulta largitio, prodigos gignere.

VIR BONVS ET SAP.] Virum bonum & sapientem opponit stulto & prodigo: & ostendit, quemadmodum stultus & prodigus dat indignis, & ea dat, quæ pro nihilo ducit: sic virum bonum & sapientem, non ignorantem quid distent veri & probi nummi à falsis, & improbis: veros

B illos nummos reseruare dignis hominibus, & sui similibus.

[VIR BONVS ET SAP. DIGN. AIT ESSE PAR.] Carisius lib. 4. insti. grammat. legit dignis ait esse paratus: interpretatur paratum se esse.]

NEC TAMEN IGN. QVID DIST. ÆRA LVP.] id est, nec tamen ignorat quid intersit inter bonos & malos nûmos: & ita Acron, si modò Acronis verba sunt. Natum à consuetudine comicorum, qui in scena lupinis, seu nummis ex lupino factis, vtebantur pro veris, & aureis, seu æreis. Iccirco Plautus lupinos, aurum comicum appe'lat. Quin etiam hodie pueri in Italia ex lupinis nummos imitari solent. Verùm

C ne quid dissimulem, M. Antonius Muretus cùm hic Lutetiæ, quattuor ab hinc annos nobiscum esset, veram huius loci explicationem mihi & Turnebo indicauit.

DIGN. PRÆST. ME ETIAM] hic versus opponitur illi superiori, *Hæc seges ingratos tulit, &c.*

QVÒD SI ME NOLES VSQVAM] vide quàm cautè, & quàm modestè, & quàm liberè tamen pro se dicat Horatius. Primo loco Mæcenatis erga se beneficia commemorat, & verbis amplificat: deinde gratum se in eum, & beneficiorum memorem futurum pollicetur hæc sunt modestiæ, & pudoris: postremò liberè simul, & vrbanè, quæ à se Mæcenas acceperit, id est, quæ

D ipse habuerit tum, cùm se ad eius amicitiam contulit, exponit, nempe corporis vireis, & firmitatem, formam, iuuentam, ætatem aptam ad suauitatem, blanditiámque sermonis, ad risus, ad amores: quæ omnia (inquit Horatius) si me, vt mancipium quoddam vinctum, & constrictum apud te retinere voles, neque vsquam animi causa discedere sines, mihi redde: redde meliores annos, quos tecum consumsi. Quidam libri habent *vmquam discedere, &c.*

NIGROS ANG. FRONTE CAP.] iuuentam. in senectute enim & frons caluitio dilatatur, & capillus canitie albescit.

INTER VINA FVGAM, &c.] id est, vno verbo, reddes ætatem ad leuitates amatorias aptam. Nam siquem decet puellæ, aut mulieris

alicuius impudicæ discessum,& fugam inter vina iniquo animo ferre, & mærere : decet iuuenem, non virum : & multo minùs senem.

TENVIS] inani ventre.

REPSERAT] contrahens, & demittens se introierat.

PASTA] iam satura.

RVRSVS IRE] id est, redire, πάλιν ἰέναι.

TENDEBAT] conabatur, contendebat.

CVMERAM FRVMENTI] vas vimineum, seu,vt alij malunt, fictile,in quo frumentum à rusticis,& plebeijs hominibus condebatur, saty. 1. libr. 1. *Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?* κυψέλη nominatur à Græcis. capiebat autem medimnos sex.

QVEM MAC. EVBISTI] quem tum ingressa es, cùm macra, & gracilis esses, cauus,quiuis locus excauatus. sat. 6. lib. 2. *me silua, cauusque Tutus ab insidijs tenui solabitur eruo.*

HAC EGO SI COMPELLOR IMAGINE] non recuso,exemplo vulpis saturæ,omnia tibi reddere, si me nusquam abs te discedere velis, & si iubeas me etiam valetudinis incommodo semper apud te hærere. Omnes ferè libri manuscr. sic habent. *si compellor:* vulgati plerique *si compellar.* non prorsus malè. alij *si compeller*, mendosè, opinor. nam *compellor* à verbo compello is, accipiendum esse videtur, non à compello, as.

RESIGNO] testituo. vt supr. Od. 29. libr. 3. de fortuna, *Laudo manentem. si celeres quatit Pennas, resigno, quæ dedit.*

NEC SOMN. PL. LAVDO SATVR,&c.] nec animi tranquillitatem,& securam (vt Virgil. appellat) quietem plebeiorum hominum, idcò laudo,quòd epularum exquisitarum,& lautarum ceperit me satietas,& quòd lautos sim iam,& copiosus, aliter sensurus, si egerem, & si amicitias principum expertus non essem : immò verò, etsi non essem huiusmodi dapibus,& cenis expletus, animi securitatem, & somnum quietum, ac facilem,nihilominus optabilem, atque expetendum putarem: nec libertatem otiosam cum amplissimis diuitijs commutare vellem.

ALTILIVM] animalium, quæ eo consilio aluntur, vt saginentur, & saginata edantur: epularum exquisitarum, & sumtuosarum.

[OTIA DIVITIIS AR.] nec ego&c.sic Agesilaus apud Xenoph lib.4. ἐλλὰ... χαὶ τὸν ἐλευθερον εἶναι, ἐγὼ μὲν οἶμαι ἀντάξιον εἶναι τῶν πάντων χρημάτων, id est, Atqui liberum esse poto cum omnibus pecunijs esse dignitate & precio comparandum.]

ARABVM] sup. Od. 28. lib. 1. *Icci, beatis nunc Arabum inuides Gazis.*

SÆPE VEREC. LAVDASTI] sæpe pudorem meum laudasti, ex quo me minimè cupidum,& paucis contentum esse cognouisti.

REXQVE, PATERQVE AVDISTI CORAM] audisti rex,id est, appellatus & salutarus es rex. sic enim & Græci, & Latini loquuntur. Theocrit. εἰδ. ιε. quod inscribitur Χάριτες

Ὄφρα καὶ εἰν Ἀΐδαο κεκρυμμένος ἐσθλὸς ἀκούσῃς. id est,vt etiam apud inferos,& in domo Plutonis conditus, bonus audias. & Sophocles in OEdipode Colon. Ἀλλ. ἢ γὰρ ὑπ' ἐν τοῖς δ' ἀκούσομαι κακὸς Γάμοισιν, οὔθ', οὓς αἰὲν ἐμφερῇς σύ, μοι Φόνους πατρῴους ἐξονειδίζων πικρῶς. id est, at neque in his nuptijs malus audiam, neque in cædibus paternis, quas tu mihi semper maledicti loca amarè obijcis. Demost. περὶ στεφ. ὥσπερ γὰρ φίλους καὶ ξένους, ἃ τότε ὠνόμαζον, ἡνίκα ἐδωροδόκουν, νῦν κόλακες καὶ θεοῖς ἐχθροὶ, καὶ τ' ἄλλα, ἃ προσήκει, πάντ' ἀκούουσι. nam pro amicis & hospitibus, quibus tunc nominibus appellabantur, cùm munera capiebant, nunc assentatores & dijs inimici homines, & similia, quæ eis conueniunt, nomina audiunt. Iterum Horat. epist. ad Quinctium hoc libro, *Tu rectè viuis, si curas esse, quod audis.* & sat. 7. lib. 2. *Subtilis veterum iudex, & callidus audis.* ex quo illa nata sunt apud M. Tull. & ceteros bonos scriptores vsitatissima, *benè, & malè audire.* rex autem hoc loco superiorem amicum significat, qui alit inferiorem,& tenuiorem,vt sup. annotaui ad Od. 36. lib. 1.

NEC VERBO PARC. ABS.] appellatus es à me rex & coràm, & nihilominus absens.

INSPICE SI POSSVM] id est, cum animo tuo considera, vtrùm libenter, ac iucundè ea, quæ mihi donasti, tibi sim redditurus, nécne.

HAVD MALÈ TELEM. PROL. PAT.] non malè Telemachus Vlyssis filius Menelao respondit, equos ei pollicenti, & donare volenti.

PATIENTIS] expressit epitheta Homeri. sic enim passim nominatur in Iliade, & Odyss. ταλασίφρων, πολύτλας, & ab alijs πολυτλήμων.

NON EST APTVS EQVIS] locus est ὀδ. δ. vbi sic Telemachus, Ἐν δ' Ἰθάκῃ οὔτ' ἂρ δρόμοι εὐρέες, οὔτε τι λειμών. Αἰγίβοτος, καὶ μᾶλλον ἐπήρατος, ἱπποβότοιο. Οὐ γάρ τις νήσων ἱππήλατος, οὐδ' εὐλείμων, Αἵ θ' ἁλὶ κεκλίαται, Ἰθάκη δὲ τε καὶ περὶ πασέων. id est, in Ithaca autem neque aptasunt ad cursum spatia, neque prata. Quin aspera est,& à capris depasta,& tamen gratior, quàm si equos pasceret. Nulla enim insularum est, quæ in mari iacent, planis spatijs porrecta, & equis agitandis apta, neque pratis abundans,& herbosa: Ithaca autem omnium minimè. sic Aristot. li. 1. de arte dicendi, τὰ ἁρμόττοντα, id est, quæ nobis accommodata sunt, bona esse dicit. contraria ergo mala.

PORRECTVS SPATIIS] loca porrecta à Iulio Cæsare dicuntur lib. 2. de bello Gallico, neque montibus intersepta, neque siluis impedita. sic enim loquitur ille, *Cum se illi identidem in siluas ad suos reciperent, ac rursus è silua in nostros impetum facerent, neque nostri longius, quàm, quem ad finem porrecta, atque aperta loca pertinebant, &c.*

PRODIGVS HERBÆ] largè herbam efferens: herba abundans, herbæ ferax. suprà *Areaniqué fidei prodiga.* Od. 18. lib. 1.

REGIA ROMA] vt epist. ad Bullatium, *Crasi Regia Sardis.* Oda 3. li. 4. *Roma principis vrbium, &c.*

IMBEL-

IMBELLE TARENTVM] otiosum, quietum, à bello vacuum, & voluptarium: quod declarat M. Tull. ep. ad Trebarium, *Iudicauit mihi Pansa meus Epicureum te esse factum. O castra praclara, quid fecisses, si te Tarentum, & non Samarobrinam misissem?* Tum Athenæus lib. 4. sic scribit de Tarentinis, λέγουσι καὶ τοῦτόν τινα λόγον οἱ Ταραντῖνοι, τοὺς μὲν ἄλλους ἀνθρώπους διὰ τὸ φιλοπονεῖν, καὶ περὶ τὰς ἐργασίας διατρίβειν, παρασκευάζεσθαι ζῆν, αὐτοὺς δὲ διὰ τὰς συνουσίας καὶ τὰς ἡδονὰς οὐ μέλλειν, ἀλλ' ἤδη βιοῦν. id est, Dicunt & hoc Tarentini, alios quidem homines, propterea quòd industrij & laboriosi sunt, & in opere faciundo assiduè versantur, parare se ad viuendum: se autem propter molleis concubitus, & **B** voluptates, non constituere in futurum, sed iam viuere.

PHILIPPVS] *L. Philippus eloquentia, grauitate, florentissimus ciuitatu*, vt ait Cic. orat. pro Quinctio. de eodem sic in Bruto, *Duobus igitur summis, Crasso, & Antonio. L. Philippus proximus accedebat, &c.* hic dicebat, se tum, cùm brachium concalefecisset, solere pugnare, vt scribit M. Tullius 2. de Oratore.

HORAM] diei. dies enim in duodecim horas inæqualeis diuidebatur. sat. 5. lib. 1. *quarta vix demum exponimur hora.*

CARINAS] hac in vrbis regione Philippi domus erat. ibidem etiam Ciceronis: ibidem & Pompeij magni. notus iocus Sext. Pompeij in M. **C** Antonium, qui domum Pompeij occuparat. quem referunt cùm alij, tùm Plutarch. in Anton. & Paterculus. Paterculi verba sunt hæc, *haud absurdè Sex. Pompeius, cum in naui Cæsarem, & Antonium cœna exciperet, dixit, in Carinis suis se cœnam dare.* Carinas, lautas appellat Virgil. lib. 8. Æneid. ibi, *passimq; armenta videbant, Romanoque foro, & lautis mugire Carinis*: vel propter ædificiorum elegantiam (inquit Seruius) vel propter Augustum, qui à Curijs veteribus natus est, & in Carinis nutritus ac sublatus. dictæ autem Carinæ à carinarum nauis similitudine.

ADRASVM QVENDAM] ex libris veterib. alij habent *Arrasum*, alij *Adrasum*, alij *Abrasum*.

TONSORIS IN VMBRA] in officina, in **D** pergula, in vmbraculo. Sed cur vacua? quia ad tonsorum officinas solent conuenire loquaces homines & otiosi. lege annot. ad versum illum sat. 7. li. 1. *Omnibus & lippis notum & tonsorib. &c.*

DEMETRI] inqui Philippus Demetrij dominus.

PVER HIC] Demetrius, seruus Philippi. Ode 38. lib. 1. *Persicos odi, puer, apparatus.* saty. 6. lib. 1. *Cum Tiburte via prætorem quinque sequuntur Te pueri lasanum portantes.* Oda 19. lib. 3. *Da noctis mediæ, da puer auguris Murenæ.* epist. 2. lib. 2. vers. 2. *Si quis forte velit puerum tibi vendere, &c.* satyr. vlti. libr. 1. versu vlt. *I puer, atque meo citius hæc subscribe libello.* sat. 7. lib. 2. *an hic peccat, sub noctem qui puer vna Furtiuam mutat strigilem, &c.*

CVLTELLO PROPRIOS PVRG.] quidam libri veteres habent *Culcello proprio*: in his Nicotianus vnus. præterea nonnulli alij habent *resecantem* pro *purgantem*. sed hoc *resecantem*, tamquam ex annotatione natum, reseco, ac reijcio. *proprio*. probo, vt cohæreat cum voce *cultello*.

NON LÆVE] non stultè, ἀσυνέτως Virgil. in Tityro, *Si mens non læua fuisset.* Catull. in Cæsarem, *an hæc sinistra liberalitas, Parum expatrauit* Horat. in epistol. ad Pison. *ò ego læuus, Qui purgo bilem sub verni temporis horam.* & læuum tempus pro inopportuno, sat. 4. libr. 2. *cum te sic tempore læuo Interpellarim.*

ABI, QVÆRE, ET REFER] *& refer*, ad me scilicet, id est, mihi renuntia. mira breuitas, vt tertio abhinc versu, *It, redit, & narrat.*

VNDE DOMO, QVIS?] sic loquitur Virgil. Æneid. 7. *Qui genus? unde domo? pacemne huc fertis, an arma?* Propert. libr. 1. *Qualis, & unde genus: qui sint mihi, Tulle, Penates.*

CVIVS FORTVNÆ] diues, an pauper, M. Tull. epist. ad Q. Valerium Q. F. lib. 13. *Grauissimum autem est, cum superior factus sis ordine, inferiorem esse fortuna.*

PRÆCONEM] præconis munus erat in comitijs tribus citare. qui magistratus essent creati, renuntiare: leges, quæ suadebantur, pronuntiare: in iudicijs, iudices, testeis, reos citare. in auctionibus, rerum pretia declarare.

TENVI CENSV] tenui re familiari, tenui fortuna. census est, quâtum quis ex omnibus suis bonis auctione facta venditis, reficere potest.

ET CESSARE] & feriari interdum: non semper esse occupatum in re quærenda, & negotio gerendo, σχολάζειν.

ET QVÆRERE, ET VTI] quærit rem auarus, sed non vtitur: vt sat. 3. lib. 2. *Qui nummos, aurúmque recondit nescius vti Compositis, metuénsque velut contingere sacrum.* & epist. de arte poët. *Quærit, & inuentis miser abstinet, ac timet vti.* hic Mæna autem rem quærebat, & rebus quæsitis, ac partis vtebatur.

GAVD. PARVISQVE SODAL.] in quibusdam codicibus distinctionis nota ponitur post particip. *Gaudentem*. ea autem tollenda est. sat. 5 lib. 2. *Gaudentem nummo.*

ET LARE CERTO] domicilio certo, ac stabili, non vita vaga.

ET POST DECISA NEGOTIA] & negotijs suis transactis, & confectis.

CAMPO] Martio. in quo complura ludorum genera exercebantur. Horat. epist. de arte poët. *Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis.* homines otiosos, & feriatos in campo Martio frequenteis esse consueuisse declarat M. Tullius in oratione pro P. Quinctio, *Vixit enim semper inculte, atque horridè. natura tristi, ac recondita fuit: non ad solarium, non in campo, non in conuiuijs versatus est.*

SCITARI LIBET EX IPSO] non est mihi satis ex te audire: volo ex ipso Mena quærere. verba Philippi.

nummum æreum inspiciendum dedit mihi Clemens Teueninus, & alterũ argẽteum. Idem duos alios nummos argenteos ostendit, quorum alter sic erat notatus V. quæ nota significat valere quinq; asseis, seu duos sestertios, id est, dimidiam partem denarij: alter sic, X: quæ significat valere denarium, id est, decem asseis, seu quattuor sestertios. dictus autem sestertius, *quasi semis tertius* (inquit Varro lib. 5. de lingua Lat.) *dupondius enim, & semis, antiquus sestertius est.* estq; quarta pars denarij. Nam denarius quattuor sestertios continet. quòd si sestertius ad rationem monetæ nostræ Gallicæ redigatur, quinquaginta circiter sestertij, aureum hodiernum scutatum constituent: denarius autem erit ferè duodecima pars nostri aurei. Atque hæc de sestertio, & denario perspicua esse poterunt exemplis. M. Tull. frumentar. *Quid ergo à me tibi nummorum dari potest, cùm senatus tibi quaternos nummos dederit? quid poscat, attendite. & vos quasi simul iudices, æquitatem prætoris attendite. Quaternos H-S, quos mihi senatus decreuit, & ex ærario dedit, ego habebo, & in cistam transferam ex fisco. Quid postea? quid? pro singulis modijs, quos tibi impero, mihi octonos L-L-S dato. qua ratione? quid quæris rationem? non tantam rationem res habet, quantam vtilitatem, atque prædam. Dic (inquit ille) planius. Senatus te voluit mihi nummos dare, me tibi frumentum metiri: tu eos nummos, quos mihi senatus dare voluit, ipse habebis? à me, cui singulos denarios dari oportuit, binos auferes? &c.* Ex hoc loco intelligi potest, quattuor sestertios vbi denario pares esse, si conferas illa verba, *pro singulis modijs, quos tibi impero, tu mihi octonos* LLS *dato*, cum his, *à me cui singulos denarios dari oportuit, binos auferes?* Denique sestertius ferè duos asseis cum dimidio valebat, assem autem constat tertiam partem solidi Gallici, seu solidum Venetum valuisse. Suetonius scribit C. Iulium populo Ro. hortos circa Tiberim publicè, & viritim trecenos sestertios legauisse. quæ summa æstimatione æqualis ferè est sex aureis Gallicis scutatis hodiernis. at si ciuibus Ro. singulis trecena sestertia legata essent, sena circiter millia aureorum scutatorum nostratium eis legata fuisse intelligerentur: quam summam neque populo Ro. viritim legatam esse, neque si legata fuisset, ex bonis C. Iulij Cæsaris redigi potuisse credibile est. Sestertium igitur dicimus mille sestertios nummos valuisse. id planum fiet exemplis, quorum id primum sit, quod nobis hic locus suppeditat. Quænam fuisset hæc Philippi in Menam liberalitas, si septem sestertios nummos, id est, vix octodecim solidos, seu marchettos Venetos, aut sex Gallicos ei donasset, totidémque mutuos dedisset? Idem Horat. epist. ad Iul. Florum, lib. 2. epist. de quodam Luculli milite, qui castellum Mithridatis munitissimum ceperat, *Clarus ob id factum, donis ornatur honestis, Accipit & bis dena super sestertia nummûm.* nónne ridicula fuisset Luculli in militem illum siue Valerianus fuerit, siue qui alius, munificentia, si viginti sestertios, id est, xx. Carolinos nostros, ei donatos intelligeremus? quòd si

A quis quærat quid sibi velit vox *nummûm*, dico bis dena sestertia nummûm positũ esse, pro eo, quod est, bis dena, seu xx. millia sestertiûm nummûm, atque ita locutus est M. Tull. Verr. de iure dicundo. *Relinunt illi Rhegio Siracusas: quæri cum multis, ita vt fit, incipiunt, ipse* L-L-S LXXX. *nummûm frustra dedisse*. id est, octoginta millia sestertiûm nummûm. Idem Horatius satyra tertia libri primi, *decies centena dedisses Huic parco paucis contento quinque diebus: Nil erat in loculis.* decies centena sestertia, seu decies centena sestertiûm millia, nostra ratione valent circiter xxv. aureorum hodiernorum millia. Ostendamus etiam ex M. Tullio, sestertium vallere mille sestertios. Verr. de iure dicundo, *Dicebant quantum cuique eius iussu num-*
B *morum esset datum: gemebant Syracusani: sed tamen patiebantur: repente recitatur vno nomine* L-L S CC. *millia iussu prætoris data.* sequitur mox alijs verbis eadem sententia. *numerátur illa* L-L-S *ducenta quinquaginta Siracusanis. ea quemadmodum ad vsum postea per pseudothyrum reuertantur, tabulis vobis & testibus iudices planum faciam.* Idem epist. lib. 3. ad Rufum, *Reliquum est de sestertium centum millibus, de quibus meminisi mihi à te Myrina litteras esse allatas, non mei erratis, sed tui, in quo peccatum videbatur esse, si modò erat, fratris tui, & Tullij.* eadem epistola mox candem summam iterat alijs verbis. *Quod si mihi expensa ista sestertia centum tulisses, tamen, quæ tua est suauitas, quique tuus in me amor, nolles à me hoc tempore æstimationem accipere.* En, quæ suprà sestertium
C centum millia dixit, hîc sestertia centum appellat. Idem Paradox. vlt. de Crasso, *capit ille ex suis prædijs sexcenta sestertia, ego centena ex meis.* nónne exploderetur, si quis diceret Crassum ex suorum prædiorum fructibus sexcentos sestertios duntaxat, M. Tull. ex suis centum refecisse? Idem ad Attic. lib. 2. *de Terentio autem (mitto cetera, quæ sunt innumerabilia) quid ad hoc addi potest? scripseras, vt* L-L-S XII. *permutaret: tantum esse reliquum de argento, misit illa* CCIↃↃ. (*id est*, decem millia) *mihi, & ascripsit tantum esse reliquum. Cum hoc tam paruum de paruo detraxerit, perspicis quid in maxima re fecerit?* Queritur his verbis M. Tull. de Terentia, quòd, cùm ab ea exspectaret XII. millia sestertiûm, decem millia duntaxat misisset, & de tam parua
D summa, videlicet, duodecim millibus sestertiûm, duo millia detraxerit, id est, ex trecentis aureis nostris, quinquaginta. quis erit tam excors, qui hoc loco sestertia duodecim idem esse dicat, quòd sestertios duodecim, cum ex sestertijs nummis XII. nullo modo duo sestertiûm millia detrahi possint? Accedant superioribus exemplis alia ex Catullo, Sallustio, Martiali. Catullus igitur ad Furium, *Furi, cui neque seruus est, neque arca, Nec cimex, &c. Hæc tu tu commoda tam beata, Furi, Noli spernere, nec putare paruùm: Et sestertia, quæ soles precari Centum, desine: nam sat es beatus.* Non est profectò verisimile, hunc Furium à Dijs immortalibus centum sestertios, id est, vix duos aureos hodiernos optare in animum vnquàm induxisse. Quid? in eo epigrammate, quod scripsit idem poeta ad

Silone lenonem, *Aut ſodes, mihi redde decem ſeſtertia Silo, &c.* decem ſeſtertia, decem ſeſterrios nummos interpretabimur, vt dicamus Catullum vix quintam partem aurei noſtri huic lenoni dediſſe ea lege, vt puellam ab eo acciperet, deinde ab illo delutum, tantillam pecuniam repopoſciſſe? Salluſtius de coniurat. Catil. ſcribit, ſi quis quid indicaſſet de coniuratione, quæ contra rempub. facta erat, præmium ſeruo libertatem, & ſeſtertia centum: libero, impunitatem eius rei, & ſeſtertiorum ducenta millia ſenatum decreuiſſe. quid minùs credibile, quàm ſeſtertios centum, pecuniam viliſſimam, cum libertate, re omnium cariſſima, ſenatum coniunxiſſe? Martialis (vt eſt in epigrammate quodam li. 6.) ſex ſeſtertia à Pæto petiuerat: ille non negauerat quidem, ſed longo poſt tempore tradiderat: Martialis in eum ſic ſcribit, *Sex ſeſtertia ſi ſtatim dediſſes, Cum dixti mihi, ſume, tolle, dono: Deberem tibi, Pæte, producenta. At nunc cum dederis, diu moratus, Poſt ſeptem, puto, vel nouem Kalendas, Vis dicam tibi veriora veris? Sex ſeſtertia, Pæte, perdidiſti.* non ſit profectò audiendus, qui dicat, Martialem ſex ſeſtertios à Pæto vnquam petiuiſſe, vix nonam aurei noſtri partē: aut, cùm eam pecuniolam accepiſſet, tanti eam feciſſe, vt Pæto ſcriberet, eam idcircò illi periiſſe, quod ſeru liberalis fuiſſet.

Ex nitido fit rvsticvs] *ex nitido*, id eſt, vrbano, & bene habito, *fit ruſticus*, id eſt, impolitus, ſcaber, horridus & obſoletus. Vrbani enim homines magnam partem cultiores, comtiores, mundiores, ac nitidiores ruſticis ſolent eſſe. ruſtici contrà horridi, ſcabri, inculti, ſtrigoſi, & illoti. ſup. epiſt. 3. *Me pinguem & nitidum bene curata cute viſes Cum ridere voles, &c.* Nitidus autem nō eum tantum ſignificat, qui in victu mundus, & minimè ſordidus eſt, verùm etiam qui in ſumtu faciendo elegans, & minime parcus eſt. Plaut. Aulul. *Tamen è meo quidem animo, aliquanto facias rectius, Si nitidior ſies in filiæ nuptijs.*

Svlcos et vin. crep. mera] nihil aliud loquitur, nihilque aliud habet in ore, quàm ſulcos, & vineta. M. Tull. ad Attic. lib. 9. *Dolabella ſuis litteris Idibus Martij datis merum bellum loquitur.* vide quæ notaui ad Od. 18. lib. 1. de verbo *crepandi*. Vineta autem, loca ſunt vitibus conſita. ſup. epiſt. ad Auguſt. *Ve vineta egomet cædam mea.*

Vlmos] quibus maritantur vites, alioqui viduis. vide ſuprà annotationem ad illum locum, *Altas maritat populos.* Od. 2. epod.

Senescit] maceratur, tabeſcit, conficitur. Cicero pro Sextio, *otio, & tranquillitate reipub. conſeneſcebat*. ita ſenium pro re odioſiſſima, tædiique pleniſſima vſurpatur. Cæcilius, *Tibi ego Antipho has fero. Senium eſt, cum audio.* Plautus in Sticho, *Hæ res vitæ me ſoror ſaturant: hæ mihi diuidiæ, & ſenio ſunt.* Horat. epiſtol. ad Loll. 2. *inhumana ſenium depone camœnæ.*

Verùm, vbi ov. f. m. p. cap.] non diſſimile eſt exemplum illud apud Xenophontem Κύρου παιδ. lib. 8. vbi Pheraulas, qui ex paupere diues à Cyro factus erat, deſidero tandem priſtinæ tranquillitatis, & quietis affectus, & curarum, ac moleſtiarum, quas ſibi diuitias importaſſe querebatur, multitudine offenſus, omnium bonorum ſuorum poſſeſſionem in Sacam transferr, hoc ſibi tantum excipiet, vt ab eo, tamquam hoſpes, atque etiam parcius, minuſque elegāter, ac ſumtuoſè, quàm hoſpes, alatur. Inter cetera autem diuitiarum incommoda, hoc quoq; commemurat, quod neceſſe ſit homini diuiti ſæpe ab aliquo aut afferri oueis aliquot à lupo iugulatas, vel bouem è præcupto, & præcipiti locu delapſum: aut nuntiari, iumenta in morbum incidiſſe. verba Xenoph. quæ ad hūc locum pertinēt, ſunt hæc, ἥκει δέ τις ἢ τὰ προβατα λελυκωμένα φέρων, ἢ τοὺς βοῦς κατακεκρημνισμένας, ἢ νόσον φάσκων ἐμπεπτωκέναι τοῖς κτήνεσιν. ὥστε μοι δοκῶ, ἔφη ὁ Φεραύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν, πλείω λυπεῖσθαι, ἢ πρόσθεν διὰ τὸ ὀλίγα. id eſt, venit autem aut oueis eas, quæ à lupo morſæ, vel iugulatæ ſunt, afferens, aut boues, quæ præcipites e ſaxo deciderunt, aut nuntians in pecora morbum aliquem inuaſiſſe. itaque mihi videor, inquit Pheraula, pluribus nunc moleſtijs affici propterea quia multa poſſideam, quàm antea, quia pauca haberem.

Spem ment. sæc.] id eſt, minus reddidit, quàm ſperauerat agricola, ſpem fefellit. vt ſuprà Od. 1. lib. 3. *fundusque mendax arbore nunc aquas Culpante, nunc torrentia agros Sidera.*

Bos est enectvs] bos arator βοῦς ἀροτήρ. Priſc. lib. 9. docens, necatum ferro, nectum vero alia vi peremtū intelligi, hunc locum teſtem producit. ſic Liuius, *fame, frigore, illuuie, ſqualore enecti.* M. Tull. Tuſc. 1. *ſiti enectum Tantalum.*

Media de nocte] ſic loquitur ſuprà epiſt. 2. *ſurgunt de nocte latrones.* & ſat. lib. 2. *Vnde vxor media currat de nocte vocata.* & ſatyr. vlt. eiuſd. lib. *De medio potare die.* & epiſt. 14. quæ eſt ad Villic. *Quem bibulum liquidi media de luce Falerni, &c.* de media nocte autem, de medio die, de meridie, id eſt, aliquanto poſt mediam noctem, medium diem, meridiem. ſic M. Tull. pro Murena, *Vigilas tu de nocte, vt conſultoribus tuis reſpondeas.*

Simvl] ſimulatque, vt ſæpe alibi.

Scabrvm] horridum, ſqualidum, incomtum, impexum: qui antea erat nitidus, pexus, mundus, comtus.

Intonsvm] capillus intōſus, præterquàm in pueris, mæroris & luctus, & vitæ triſtioris erat argumentum. Suet. in Aug. *Adeo namque conſternatum ferunt, vt per continuos menſes, barba, capilloſque ſummiſſo, caput interdum foribus illideret.* vide quæ notaui ad illum locum ſatyr. 3. libr. 2. *ſapientem paſcere barbam.* Sed Ariſtoteles rhet. 1. ſcribit pulchrū eſſe Lacedæmone, comam alere, ac producere. libertatis enim ſignum eſſe, quia non ſit facile ei, qui ſit capillatus, quicquam illiberale, aut mercenarium facere. ἐν Λακεδαίμονι κομᾶν καλόν· ἐλευθερίας γὰρ σημεῖον. οὐ γὰρ ἐστι κομῶντα ῥᾴδιον οὐδὲν ποιεῖν ἔργον θητικόν.

Dvrvs

DVRVS] durus dicitur hoc loco nimis in negotio gerendo occupatus, nullum à labore vacuum tempus intermittens, ab omnibus voluptatibus & animi oblectationibus abstinens, homo ferreus, & pænè dicam, inhumanus, doloris sensu carens, sic epist. ad Quinctium hac eodem libro, *sine pascar durus, aretque.* aliter satyr. 2. lib. 1. *Sub patribus duris tironum.*

VVLTEI] *Vultei* dissyllabum est, notat Prisc. li. 7. & producit testem hunc versum. Sic & *Pompei*, à recto Pompeius. Od 7. lib. 1. *Pompei meorum prime sodalium.*

VERVM MIHI PONERE NOM.] sic habent omnes ferè libri veteres, cùm vulgati habeant *dicere nomen* ponere autem, id est, imponere. sic sat. 4. lib. 2. *Ponere signa nouis praeceptis.*

QVOD TE] id est, propter quod te obsecro, vt me reddas vitæ priori. sic Virg. libr. 6. Æneid. *Quod te per cœli iucundum lumen, & auras, Per genitorem oro, per spem surgentis Iuli, Eripe me his inuicte malis.*

DEÓSQVE PENATEIS] Cicero libro de natura Deorum 2. *Penates à penu dicti sunt. est enim omne, quo vescantur homines, penus: aut ab eo, quod penitus insident.* Habebat autem suos quisque deos Penateis domi suæ. Idem pro domo sua. *Quid est sanctius, quid omni religione munitius, quàm domus vniuscuiusque ciuium? hic aræ sunt, hic foci, hic Dij penates, hic sacra, religiones, caremonia continentur, &c.* ijdem Lares familiares dicebantur. Hor. sat. 5. lib. 2. *dulcia poma, Et quæscunque feret cultus tibi fundus honores, Ante Larem gustet venerabilior Lare diues.* Iterum M. Tull. in orat. pro P. Quinctio quos appellauerat paullo antè deos Penateis, eosdem paullo pòst Lares familiareis dicit his verbis. *At hic quidem iam de fundo expulsus, iam à suis Dijs Penatibus eiectus esset.* idem infrà. *illud dico, dominum expulsum esse de pradio, domino à familia sua manus allatas esse ante suos Lares familiares.* [De dijs penatibus, & quanta sit hac de re controuersia inter antiquos scriptores, lege Arnobium libr. 3. non longè ab extr.]

QVI SEMEL ASPEXIT, Q. D.] sic habent omnes libri manuscript. & item vulgati. Nonnulli tamen legi volunt, *Qui semel aspexit, &c.* & ita hunc locum explicant: qui semel aspexit, quantum d. p. Distent, is maturè redeat. Ego nihil mutandum censeo, & hæc verba sic declaro: Qui, Philippus, simulatque aspexit, id est, cognonit, seu considerauit, quantùm dimissa, id est, relicta, distent à petitis: subintell. dixit ea, quæ sequuntur, *maturè redeat Vulteius*, ad priùs vitæ genus scilicet, seu ad pristinum vitæ institutum, sine in vrbem repetatque ea, quæ reliquit. Hæc autem ita dicuntur à Philippo, vt imperante alicui suorum, det operam, vt redeat Vulteius: videat eius rationes, & accipiat: agatque cum eo liberaliter, vt ille primo quoq; tempore omni negotio & modestia, & cura vitæ rusticæ solutos ad vitam priorem reuerti possit. Non erat enim consentaneum L. Philippum, clarissimum virum, & in rep. occupatissimum, cum Vulteio rationem inire & συναιρολογεῖν. Itaque dat alicui è suis negotium, vt cum quàm primùm dissoluat.

MATVRÈ REDEAT] inquit Philippus. redeat quàm primùm in vrbem: & quàm primum, repetat ea, quæ reliquit.

MET. SE QV. SVO M. AC P. V. EST] verum est, id est, pat est. vt sat. 3. libr. 2. *An quodcumque facit Mæcenas, te quoque verum est, Tanto dissimilem & tanto certare minorem?* monet autem prouerbium, vt id vitæ genus vnusquisque sequatur, quod sibi aptum sit.

TVRNEBVS.

EX lib. 5. cap. 13. Cùm in hac epistola scribitur, *benigne*, respondet, Aduerbium illud est blandè recusantis. Est enim perinde ac si diceret, excusatum me habeas: vt apud Aristophanem in Ranis, κάλλιςα ἐπαινῶ, quod est laudo, renuentis est: & apud Terentium, rectè. Itaque illud eiusdem epistolæ in eundem accipiendum sensum esse arbitror,

- at tu quantumuis tolle benignè, vt hoc respondentis sit & bellè recusantis.

Ex lib. 2. cap. 15. Ad Cynicorum Philosophorum respiciens miseram vitam potest videri dixisse Horat.

- quid distent æra lupinis. Vt vitum bonum dicat intelligere qoid donet, æsne an lupinum, vile & cynicum cibarium: atque ita mihi quidem videbatur, Sed Marc. Ant. Muretus ingeniosissimus & disertissimos, eam excogitauit interpretationem, quæ propè geometricos, meam sententiam refelleret. Lupinos enim aurum ait esse comicum, vt Plautus loquitur, quo macerato pascuntur boues. Vt igitur in comœdia pro aureis nummis annumerantur Lupini, sic & pueros lupini grana pro nummis solitos esse habere, atque numerare, & inter æs & lupinum parom distinguere. Atque idem hodiéque in Italia lusitantes puetos enientitt & æmulari Lupinis nummos ait.

Ex lib. 25. cap. 29. *- Quid distent æra lupinis*, cùm Horatius, inquit, ad Cynicos respexit, qui Lupinis et ut amaris vescebantur plerunque, quns in pera gerebant: vnde & Aristoteles scripsit, οὐκ ἀνδρὸς γὰρ κράτης οὐκ οἶδα φησὶν πήρας δύναμιν ὀλίγω ἐχεῖ θέρμων χοῖνιξ.

Ex lib. 5. cap. 13. Inquit Horat.

- Refercit in cumeram frumenti, vbi cumera vas est vel vimineum, vel fictile reponendis idoneum frugibus: κυψέλη à Græcis nisi fallor, dicitur, Aristophanes, ἐξ μεδίμνων κυψέλην ἀπόλεσαι: vbi enarrator scribit, κυψέλη ὅτι εἶδος ἀγγεῖον ἢ μέτρον δεκτικὸν πυρῶν ἢ κριθῶν. οὐ μόνον δὲ πλεκταὶ ἦσαν αἱ κυψέλαι, ἀλλὰ καὶ κεραμεῖαι. In eis autem triticum aut hordeum recondere paoperes solebant: vt diuites in granarijs: nam granaria interdū loca sunt in horreis tabulis septa ad fruges seruandas suos cuique generi disclusa. Atque ita ab Iaboleno in tit. actionū

empti & venditi vſurpatur ſic ſcribente, l. Granaria. ff. de act. emp. & vendit. *Granaria, quæ ex tabulis fieri ſolent, ita adium ſunt, ſi & ſtipites eorum in terra defixi ſunt.* Eodem etiam modo ab Horat. poſitum in illo verſu recordor, lib. 1. ſaty. 1. A

Cur tua plus laudas cumeris granaria noſtris?

Etiam Cumeram, vt ait Feſtus, appellabant antiqui vas quoddam, quod opertum in nuptijs ferebant, in quo erant nubentis vtenſilia, quod & Camillum dicebant, eo quòd ſacrorum miniſtrum χάμιλλον appellabant. Scruta autem quæ dicit, eſſe videntur, quæ γρύτη Græci & γρυτάρια vocant, Plutarchus in Numa. quæ ſunt friuola & vilia & parua vaſa, quæ qui vendit γρυτοπώλης & γρυτάρης, id eſt, ſcrutarius & friuolarius vocatur: vnde & Friuolariæ nomen datum B Plautinæ fabulæ, quæ ætatem ferre non potuit, nec perennare: ῥωποπῶλαι idem appellabantur ex venditione ſordidarum mercium. Ita fit, vt à Latinis huic verbo præpoſitus ſit ſibilus qui in Græco non ſtridet. Eo autem nomine omnia cenſentur veteramenta, quæ per vias & rudera ſcrutando eruimus, vt multi cenſent, qui originis Latinæ verbum volunt: alij coriacea omnia & ſcortea opera vetera propriè eò ſignificari credunt, vt ſcruta quaſi ſcorta intelligantur, quæ notio latius poſteà patuerit, & ad omnem vilem & veterem ſupellectilem pertinuerit.

Dicendo, porro, *tacenda locutus*, ſic intelligi debet, vt familiariter eum in cœna loquutum intelligamus & amicè, vt qui omnem pectoris ſui C ſenſum alijs ingenuè faciléque aperiunt, nihilque celant, nec ſermones eos refugiunt freti amicitia & bonitate eius, quo cum ſunt, qui ſi eliminarentur, capitales interdum auctori forent.

EPIST. VIII. AD CELSVM ALBINOVANVM.

ARGVMENTVM.

Ad Celſum ſcribens, ſe minùs animo, quàm corpore valere dicit, in ſeipſo cùm alia quædam vitia rum inconſtantiam reprehendens: ſed ita vt illum in perſona ſua taxare videri poſſit. A Muſa autem de non ferenda immoderatè & inſolenter fortuna eum vult admoneri.

Celſo gaudere, & bene rem gerere Albinouano

Muſa rogata refer, comiti, ſcribæq; Neronis.

Si quæret, quid agam: dic multa, & pulchra minantem,

Viuere nec rectè, nec ſuauiter: haud quia grando

Contuderit viteis, oleámque momorderit æſtus:

Nec quia longinquis armentum ægrotet in agris:

Sed quia mente minus validus, quàm corpore toto,

Nil audire velim, nil diſcere, quod leuet ægrum:

Fidis offendar medicis: iraſcar amicis,

* *Cur me funeſto properent arcere veterno:*

Quæ nocuere ſequar: fugiam, quæ profore credam:

Romæ Tibur amem ventoſus: Tibure Romam,

Poſt hæc, vt valeat: quo pacto rem gerat, & ſe:

Vt placeat iuueni, percontare, vtq; cohorti.

Si dicet rectè: primùm gaudere: ſubinde

Præceptum auriculis hoc inſtillare memento:

* *Vt tu fortunam: ſic nos te, Celſe, feremus.*

CELSO GAVD. ET BENE REM GER. &c.] Græcorum more locutus eſt, Κέλσῳ χαίρειν, καὶ εὖ πράττειν, &c. ordo eſt, ô Muſa à me rogata refer, id eſt renuntia ſalutem Celſo, qui me prior ſaluere iuſſit. Plato in Charmide improbat hanc Græcorum ſalutationem, χαῖρε, id eſt, gaude: aitque multo præſtare ita ſalutare, σωφρόνει, quod idem valere dicit, atque γνῶθι σαυτόν, id eſt, noſce teipſum.

D COMITI, SCRIBÆQVE] notandum inferiorem amicum, comitem nominari. ſcribam autem eum accipio, qui ſcribendis litteris ab amico potentiore propoſitus eſt.

MINANTEM] præ me ferentem, promittentem, iactantem. ſic loquitur ſatyr. libr. 2. *Atqui vultus erat pulchra, & præclara minantis*, id eſt, de te promittentis. atque eadem eſt interdum verbi ἀπειλεῖν apud Græcos ſignificatio. Homer. Odyſ. θ. Ἦ μὲν ἀπείλησας βητάρμονας εἶναι ἀρίστους. id eſt, profectò minatus es ſaltatores eſſe optimos. Ariſtophan. Pluto ἐγὼ γὰρ ὢν μειράκιον ἠπείλησα, ὅτι εἰς τοὺς δικαίους καὶ σοφοὺς καὶ κοσμίους μόνους βαδιοῦμαι. & Libanius epiſtol. μέμνησαι δὲ ὧν ἠπείλεις

λἀς ἐξιών.] iungit item hoc verbum cum accu- A ſandi caſu Od. 28. lib. 1. *Sic, quodcumque minabitur Eurus Fluctibus Heſperijs, &c.*

Non qvia gr. Contvderit vites] nomen Græcum χαλαζοκοπίας videtur expreſſiſſe. tranſlatè dictum illud ſatyr. 7. lib. 2. *poſtquàm illi iuſta podagra Contudit articulos, &c.*

Momorderit] affecerit, læſerit. alibi ad frigus tranſtulit, vt ſat. 6. lib. 2. *Matutina minus cantos iam frigora mordent.* epiſt. 16. tranſlatè dixit, *Mordeat opprobrijs falſis, mutémque colores?*

[Æstvs] vnum eſt ex oleæ incommodis æſtus: commemorátque Theophraſtus libr. 1. de hiſtória ſtirpium, his verbis: ἐὰν γὰρ συγκαυθῇ ἢ βρεχθῇ, &c. B

Ægrotet in agris] ſic eſt ſcriptum in duob. cod. Vatic. & Iann. Faërn. Torn. Ranl. Card. Ruſſ. Nicot. Cleric. ceteris. vulgati autem habent, *in aruis.*

Menti minvs validvs] animo æger potius, quàm corpore. Hippocr. Aphoriſm. γνώμην νοσέειν.

Cvr me fvnesto, &c.] hæc ita ſunt accipienda, quaſi pronuntientur ab Horatio offenſo, atque irato: vel *cur* hoc loco valet, propterea quòd, cuius rei exempla ſunt rariora. M. Tull. ad Atti. lib. 3. *Quod me accuſas, cur hunc meum caſum tam grauiter feram, debes ignoſcere.* frequentiora ſunt illa M. Tull. ad Cœlium libr. 2. *Quid ergo accidit, cur conſilium mutarem? nónne omnia potius, cur in ſententia permanerem?* & lib. 2. accuſat. *tamen digna cauſa eſſet, cur inimicitias hominis improbiſſimi ſuſciperem.* C & pro Sextio. *male dicito Sabino, homini Reatino, cur tam temerè exclamarit occiſum.* Idem lib. 5. de finibus, ſub extrem. *non pugnem cum homine cur tantum habeat in natura boni: illud vrgeam, &c.* Titus Liuius libr. 41. *Fecerit aliquid Philippus, cur aduerſus eum armatum, & bellum gerentem hoc decerneremus.* dixit autem *me arcere veterno* pro eo, quod eſt à me veternum arcere, per hypallagen: vt epiſtol. de arte poët. *claſſem Aquilonibus arcet.*

Veterno] lethargo: vnde, qui veternoſi à Latinis, lethargici à Græcis appellantur, qui veterno laborant. Horatius ſaty. 2. lib. 2. *Vt lethargicus hic, cùm fit pugil.* vtitur hoc nomine Cicer. D epiſtol. ad Cœlium libr. 2. *erat in eadem epiſtola veternus ciuitatis.* & Cœl. ad Cicer. 8. *niſi ego cum tabernarijs, & aquarijs pugnarem, veternus ciuitatem occupaſſet.* Virgil. Georgic. 1. *Nec torpere graui paſſus ſua regna veterno.* funeſtum appellat hoc loco Horatius: ſtolidum Catullus in carmine ad Coloniam, *Si pote ſtolidum repente excitare veternum.* Eſt autem propriè veternus morbus, quo quis ſomni neceſſitate (vt ita dicam) adamantina vrgetur, omnium propemodum rerum oblitus.

Qvæ noc. seqvar: fvgiam, &c.] ea ſequar, quæ ſcio eſſe damnoſa: fugiam autem, quæ mihi vtilia futura exploratum habeam, quod eſt incontinentis, ſeu impotentis, id eſt, eius, quem Ariſtoteles ἀκρατῆ nominat, dictus autem ex eo eſt, quòd in illo partem animi meliorem, videlicet rationem, vincat deterior, nempe cupiditas, & libido. vide Ariſtot. lib. 7. de morib. ad Nicomach.

Romæ Tib. am. ventos.] mobilis ſim, & inconſtans. ſimile illud eſt ſaty. 7. libr. 2. *Romæ rus optas, abſentem ruſticus vrbem Tollis ad aſtra leuis.* infrà epiſt. ad Mæcen. 3. *plebem, ventoſam* nominat. Sic apud Eurip. Hippoly. coron. nutrix ait Phædram offendi præſentibus, amare, quæ abſunt, his verbis Οὐδέ σ' ἀρέσκει τὸ παρὸν, τὸ δ' ἀπὸν φίλτερον ἡγῇ.

Et se] gerat. Cic. ad Matium lib. 2. epiſtol. *Quónam modo me gererem aduerſus Cæſarem, vſus tuo conſilio ſum.*

Ivveni] Tiberio Claudio Neroni.

Vtqve cohorti] & quomodo cohorti placeat. ſic autem habent libri veteres, pro quo vulgati, *atque cohorti*, minùs rectè.

Svbinde] deinde, vt ſatyr. 5. libr. 2. *Sparge ſubinde.*

Instillare] tralatio eſt à rebus liquidis, quæ inſtillantur: vt ſatyr. 2. libr. 2. *Cuius odorem olei nequeas perferre, &c. Caulibus inſtillat.*

Vt tv fortvnam.] ſuprà Od. 27. libr. 3. *bene ferre magnam Diſce fortunam.* quaſi dicat: ſi ſecundam fortunam inſolenter, & immoderatè feres, nec nos inſolentiam tuam feremus.

EPISTOL. IX. AD CLAVDIVM NERONEM.

ARGVMENTVM.

Claudio Neroni Septimium commendat, & rogat vt in amicitiam ſuam eum recipiat. Sed hoc verecundè facit, & ita vt ab ipſo Nerone id tanquam pro ſuo iure petere videri non poſſit.

Septimius, Claudi, nimirum intelligit vnus,
Quanti me facias. nam, cùm rogat, & prece cogit
Scilicet, vt tibi ſe laudare, & tradere coner,
Dignum mente, domóque legentis honeſta Neronis:
Munere cùm fungi propioris cenſet amici:
Quid poſſim videt, ac nouit me valdius ipſo.

Multa quidem dixi, cur excuſatus abi-
rem:
Sed timui, mea me finxiſſe minora pu-
tarer,
Diſſimulator opis propriæ: mihi commo-
dus vni.
Sic ego maioris fugiens opprobria culpæ,
*Frontis ad vrbanæ deſcendi * præmia.*
quòd ſi
Depoſitum laudas ob amici iuſſa pudorem:
Scribe tui gregis hunc: & fortem crede,
bonúmque.

SEPTIMIVS] hic ille eſt Septimius, ad quem ſcripta eſt Oda 6. libr. 2. *Septimi Gades aditure mecum, &c.*

NAM, CÙM ROGAT] ſecutus ſum hoc loco & teſtimonium. P.Vict.qui lib. Var.lect.xx. teſtatur ita ſcriptum eſſe in antiq. cod. & meam ipſius conſcientiam, qui hanc ſcripturam offendi expreſſam in tribus cod. Vatic. & Iannoct. Faër. Torneſ. & Clericano, Nicotiano, Ruſſard. meo, neque verò quemquam commouere debet alterum, *cùm*, quod ſequitur quarto abhinc verſu. eſt enim locutio ἀσύνδετος, hoc modo, cùm rogat, cùm cenſet me propioris, id eſt, interioris, ſeu intimi amici munere fungi, *Quid poſſim videt, &c.*

ET PRECE COGIT SCILICET] legenda ſunt hęc continenti, & non intermiſſo ſpiritu, ſignificat autem, amicorum, & virorum bonorum preces vim cogendi quandam obtinere apud nos: hoc modo, cum rogat, & ſcilicet rogando cogit, &c. *quid poſſim videt.*

LAVDARE, ET TRADERE] id eſt, commẽdare, vt eum in fidem, & amicitiam tuam recipias. ſic loquitur epiſt. ad Loll. 2. hoc libro, *Fallimur & quondam non dignum tradimus.* & ſaty. 9. lib. 1. *haberes Magnum adiutorem, poſſet qui ferre ſecundas: Hunc hominem velles ſi tradere.* M. Tull. epiſtola ad Cæſ. lib. 7. *totum denique hominem tibi trado de manu (vt aiunt) in manum tuam iſtam, & victoria, & fide præſtantem* & ad Trebat. eod. libr. *ſic ei te commendaui, & tradidi, vt grauiſſimè, diligentiſſiméque potui.* Salluſt. coniur. Catil. ex epiſtol. Catilinæ, *Nunc Oreſtillam tibi commendo, tuæq; fidei trado.*

DIGNVM M. D. QVE L. H.] vel tamquam dignum mente, & domo Neronis, &c. vel reuera dignum Neronis mente, id eſt, animo, & domo, id eſt, familia, ſeu contubernio, & conuictu, legentis honeſta, id eſt, res honeſtas, & honeſtos viros eligentis, atque in ſuam amicitiam recipientis.

MVNERE CÙM FVNGI PROPIORIS] id eſt, cùm cenſet me vti munere, & fungi officio interioris amici, quid apud te poſſim, videt, &c.

A nemo enim quemquam opulento alicui. & potenti viro commendat, niſi qui apud eum gratia valeat, ſitque ei pæne intimus.

NOVIT ME VALIDIVS IPSO] proinde ac ſi diceret, non arbitror me tantùm apud te valere, vt quemquam tibi commendare, & tradere conari debeam: ſed ille tamen me rogat, vt id faciam, ſibique ita perſuaſit, me abs te impetraturum. *validius* autem valet idem, quod magis, vt in epiſt. ad Piſones, *Validius oblectant populum dimiſſa per aurem, &c.*

MVLTA QVIDEM DIXI, CVR] multas quidem cauſas attuli, quibus hoc commendandi munus mihi ab eo impoſitum deprecarer.

SED TIMVI, MEA NE, &c. id eſt, ſed timui, ne ei vireis meas, meámque apud te gratiam nimis extenuare, & diſſimulare viderer. talis deſcribitur εἴρων ab Ariſtotele lib. 4. de morib. ad Nicomach. his verbis, ὁ δ' εἴρων δοκεῖ ἀρνεῖσθαι τὰ ὑπάρχοντα, ἢ ἐλάττω ποιεῖν, id eſt, diſſimulator autem ea negare videtur, quæ in ſe inſunt, aut minora fingere. ſed hoc intereſt, quòd εἴρων laudatur: diſſimulator opis propriæ, vituperabilis eſt, ſi ſuam opem diſſimulat, ne alteri proſit. ſic ſaty. 10. lib. 1. *Defendente vicem modo rhetoris, atque poetæ, Interdum vrbani parcentis viribus, atque Extenuantis eas conſulto.*

MAIORIS CVLPÆ] diſſimulationis, & animi in officio tribuendo reſtricti, ac maligni. Eſt enim maior culpa, grauiúſque peccatum nolle commendare aliquem virum bónum, & dignum amicitia potentium virorum, apud virum potentem, diſſimulando ſuam gratiam, & extenuando ſuas vireis, quàm talem virum commendando, ſubimpudentem, & ſubaudacem ab illo potente viro exiſtimari.

FRONTIS AD VRB. DESC. PRÆM.] ad impudentiam. vrbani enim perfrictioris oris eſſe ſolent, quàm ruſtici: atque hanc impudentiam, quam frontis vrbanæ præmium dicit, proximo verſiculo *depoſitum pudorem* nominat.

SCRIBE TVI GREGIS HVNC] hunc aſcribe in amicorum tuorum numerum.

ET FORTEM CR. BON. *fortem*, vel laborum perferentem, & patientem minimèque mollem & leuem: vel propriè ἀνδρεῖον, id eſt, ad omnia pericula ſubeunda promtum & paratum. bonum autem, ἀγαθὸν, ἐσθλὸν, virum bonum.

EPIST. X. AD FVSCVM ARISTIVM.

ARGVMENTVM.

Fuſco Ariſtio vrbis amatori vitam ruſticam, qua ipſe delectabatur, laudat, & varia eius commoda recenſet. Simul autem ab ambitione (quæ vitam vrbanam, non ruſticam, comitatur) eum deterret.

Vrbis

Vrbis amatorem Fuscum saluere iubemus A
Ruris amatores: hac in re scilicet vna
Multum dissimiles, ad cetera pæne gemelli
Fraternis animis: quicquid negat alter, & alter:
Annuimus pariter, * vetuli, notique columbi.
Tu * nidum seruas: ego laudo ruris amœni
Riuos, & musco circumlita saxa, nemúsque. B
Quid quæris? viuo, & regno: simul ista reliqui,
Quæ vos ad cælum effertis rumore secũdo.
* Vtq; sacerdotis fugitiuus, liba recuso:
Pane egeo iam mellitis potiore placentis:
Viuere naturæ si conuenienter oportet:
Ponendæq; domo quærenda est area primùm:
Nouistíne locum potiorem rure beato?
Est vbi * plus tepeant hiemes? vbi gratior aura C
Leniat & rabiem Canis, & momenta Leonis,
Cum semel accepit solem furibundus acutum?
Est vbi * depellat somnos minùs inuida cura?
Deterius Libycis olet, aut nitet herba lapillis?
Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum, D
Quàm, quæ per pronum trepidat cũ murmure riuum?
* Nempe inter varias nutritur silua columnas:
Laudatúrque domus, longos quæ prospicit agros.
Naturam expelles furca: tamen vsque recurret:
Et mala perrũpet furtim fastidia victrix.
Non, qui Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potentia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiúsue medullis:
Quàm, qui non poterit vero distinguere falsum.
Quem res plus nimio delectauere secundæ:
Mutatæ quatient. si quid mirabere, pones
Inuitus fuge magna: licet sub paupere tecto
Reges, & regum vita præcurrere amicos.
Ceruus equum pugna melior communibus herbis
Pellebat: donec minor in certamine longo
Implorauit opes hominis, frenúmque recepit.
Sed postquàm victor violens discessit ab hoste:
Non equitem dorso, non frenum depulit ore:
Sic, qui pauperiem veritus, potiore metallis
Libertate caret, *dominum vehet improbus: atque
Seruiet æternum, quia paruo nesciat vti.
Cui * non conueniet sua res, vt calceus olim
Si pede maior erit, subuertet: si minor, * vret.
Lætus sorte tua viues sapienter Aristi:
Nec me dimittes incastigatum, vbi plura
Cogere, quàm satis est, ac non cessare videbor.
Imperat, aut seruit collecta pecunia cuiq;,
Tortum digna sequi potiùs, quàm ducere funem.
Hæc tibi dictabam post fanum putre Vacunæ,
Excepto, quòd non simul esses, cetera lætus.

VRBIS AM. FVSC.] Nos ruris amatores Fuscum vrbis amatorem salutamus.

AD CETERA PÆNE GEMELLI] id est, A pares maximè & similes. ductum à geminorum similitudine, ad distinguendum, atque internoscendum perdifficili. & ita loquuntur boni scriptores. M. Tull. partit. *memoria, quæ est gemina litteraturæ quodammodo, & in dissimili genere persimilis.* sic enim in eo loco legendum, non vt voluit Budæus noster, alioqui optimarum artium, & bonarum litterarum laude clarissimus. *germana.* Idē pro Rosc. comœdo. *simillima, & maximè gemina societas hæreditatis est.* Idem frumentaria ex epist. Timarchidis. *Volo mihi fraterculo tuo credas.* ad ea verba sic Cicero *consortes quidem in lucris, atque furtis: gemino, & simillimo nequitia, improbitate, audacia.* Idem in Pison. *Illud vero geminum consilium Catilinæ & Lentuli.* Catoll. in Mamurram & Cæsarem. B *Morbosi pariter, gemelli vtrique: Vno in lectulo erudituli ambo.* Pacuuius. *par fortitudo, gemina confidentia.* Horat. Satyr. 3. lib. 2. *Quinti progenies Arri, par nobile fratrum, Nequitia & nugis, prauorum & amore gemellum.* breuiter, quod Græci ἀδελφὸν nominãt pro simillimo, Latini geminum dicunt, non germanum, vt etiam hodie quidam docti viri putant, Budæum secuti.

QVICQVID NEGAT] quidam libri vet. habent, *si quid negas, &c.*

VETVLI, NOTIQVE COLVMBI] id est, tanquam vetuli, & noti columbi, quorum mutuus amor notus est. sic omnes quidem habent libri manu scrip. sed videtur legendum, *Annuimus pariter vetulis, notisque columbis,* non vt vulgò, C *vetuli, notique columbi.* dictum autem Græcorum more, *pariter vetulis, &c.* ἴσως, seu ὁμοίως τοῖς ἑταίροις. sic Homerus ἰλ. ε. ὅδ' μιν τῖον ἶσα τοκεῦσι. id est, hic autem eum colebat pariter liberis. & Lucretius lib. 6. *sic fulgorem quoque cernimus ante, Quàm tonitrũ accipimus, pariter qui mittitur igni,* à columborum mutuis osculis *columbatim* fecit Matius, in his versib. *Sinúque amicam recipio frigidã caldo, Columbatimque labra conferens labris.* [Catull. ad Manlium. *Nec tantum niueo gauisa est vlla columbo Compar, quæ multo dicitur improbius Oscula mordenti semper decerpere rostro.*] Omninò, vt ad meam diuinationem redeam, lectio vulgata mihi videtur ferri non posse, *Annuimus pariter vetulis, n. q. col.* id est, vt vulgò explicant, consentimus, & cõ- D cordamus inter nos, tanquam vetuli, & noti columbi. Nam hoc *tamquam* addunt de suo: quod videtur non fuisse omissurus Horatius, aut vocē aliquam similem.

NIDVM] domicilium vrbanum. *Tu nidum seruas* igitur, id est, tu domi manes: & ita Porphyr. si modo Porphyrionis verba sunt, ductum ab auibus: vt annotauimus suprà ad Od. 4. lib. 3.

MVSCO CIRCVMLITA] muscosa, lanuginella viridi obducta. Virgil. Georg. 3. *& plena secundum flumina, muscus vbi, & viridissima gramine ripa.* Idem in Melib. *Muscosi fontes, & somno mollior herba.* Catul. *Riuus muscoso prosilit è lapide.* [Sosipater lib. 1. instit. gramm *hic muscus herba, quæ in parietibus, vel corticibus arborum* nascitur, vel hæret.]

QVID QVÆRIS?] sic loquuntur boni scriptores, cùm paucis rem expedire volunt. M. Tul. epist. ad Cornific. *Quid quæris? magna spes est in eo.* Idem ad Attic. lib. 2. *Quid quæris? conturbant Græcam nationem.* ibidem. *Quid quæris? præter quercum Dodonæam, nihil desideramus.* idem ad Qu. Fr. lib. 1. *quid quæris? nihil festiuius.*

VIVO ET REGNO] beatissimè viuo: quouis rege beatiorem vitam viuo. verè enim regnat, qui nulli cupiditati seruit, & qui re sua, quantũuis angosta, contentus est. *Tu licet sub paupere tecto Reges, & regum vita præcurrere amicos: Et virtus vni regnum, & diadema tutum* defert, *Quisquis ingẽtes oculo irretorto Spectat aceruos.* Præterea *sapiens vno minor est Ioue, Diues, honoratus, pulcher, Rex denique regum: Et pueri ludentes rex eris, aiunt, Si rectè facies: Et rectius occupat Nomen beati, qui Deorum Muneribus sapienter vti, Duramque callet pauperiem pati, Peiúsque letho flagitium timet.* Et pastor ille Virgilianus patrios fineis, *Pauperis & tuguri congestum cæspite culmen,* sua *regna* nomioat. Postremò, vt regnat, & rex est quisque domi suæ, ita seruus est, & seruitutem durissimam seruit, qui diuitum, & potentiũ istorum amicitiam colit, qui in purpuratorum, & principum, & regum marmoreis, atque auratis ædibus ætatem agit, & consenescit.

SIMVL] simulac. millies diximus: & millies vsurpatum est ab Horatio.

AD CÆLVM EFFERTIS] maximo opere laudatis: vt sup. *educit in Astra.* Od. 2 lib. 4. & Sat. 7. lib. 2. *vrbem Tollis ad astra leuis.* Quidam libri veteres habent *fertis.*

RVMORE SECVNDO] id est, ex opinione, & consensu vulgi: approbante popolo. Virg. Æneid. 8. *Ergo iter inceptum celerant rumore secundo.* quamquam hunc locum aliter explicat Seruius. M. Tull. Tuscul. libro 2. *maledicendum suspecta, & inuisa philosophia est, vt vel, si quis vniuersam velit vituperare, secundo id populo facere possit, vel, &c.* Idem contra Rull. *secunda contione.* Idem lib. 2. epi. ad Q. Fratr. *eum tanquam reum accusans multis, & secundis admurmurationibus cuncti senatus.* Cassius ep. ad M. Tullium, cuius princ. *Non me hercule.* lib. 15. *Pansam nostrum secunda voluntate hominum paludatum ex vrbe exisse gaudeo, &c.* sic Liuius dixit lib. 6. *secundis auribus.* & lib. 27. *secunda fama.*

VTQVE SACERDOTIS FVGITIVVS] id est, & vt sacerdotis seruus. sic enim seruum vocant Latini, cùm seruum improbum & nequam significare volunt. Alioqui fugitiuus seruus, propriè is est, qui dominum reliquit, quive ab eo fũgit, consilio non reuertendi: qui consilium cepit fugiendi, & numquam ad dominum reuertendi. herifugam appellat Catull. in Galliambo de Attic.

LIBA] placentas ex farina, & melle cõfectas. constant autem placentæ ferè ex farina, & melle, vt subindicat interpres Theocriti ad eius versum illum εἰδ. ιε'. ὅσσα τ' ἀπὸ γλυκερῶ μέλιτος, τά τ' ἐν ὑγρῷ ἐλαίῳ, id est, & quæcumque cõficiuntur è dulci melle, & quæ ex liquido oleo.

Athenæus autem lib. 3. ſignificat, libum ex lacte, & ſimine, & melle compoui, his verbis, ἐξῆς δ' ἐκομίσθη πλακοῦς ἐκ γάλακτος, ἤτριον τι, καὶ μέλιτος, ὃν ῥωμαῖοι λίβον καλοῦσι. Denique Horatius ipſe ſatis declarat proximo verſiculo, libum eſſe placentam mellitam. Varro lib. 4. de ling. Latina, libum eò appellatū eſſe ſcribit, quòd libaretur priuſquàm eſſet coctum.

PANE EGEO] ποθῶ ἄρτω. deſidero panem, vt de arte poëtica. *Si plauſoris eges aulæa manentis.*

VIVERE NATVRÆ SI CONVEN.] Hæc eſt Polemonis, & veterum Academicorum ſententia, quam probant & Peripatetici. dicebant enim finem bonorum eſſe ſecundum naturam viuere, id eſt, virtute adhibita, frui primis à natura datis: quod Stoici poſteà dixerunt viuere naturæ conuenienter. vide M. Tull. lib. 2. & 4. de Finib. Idem Tuſcul. 5. *Stoicorum quidem facilis concluſio eſt, qui, cùm finem bonorum eſſe ſenſerint, congruenter naturæ conuenienterque viuere, &c.* Idem de Finib. 3. *Hunc ipſum Zenonis aiunt finem eſſe, declarantem illud, quod à te dictum eſt, conuenienter naturæ viuere.* ibid. *reliquitur, vt ſummum bonum ſit viuere ſcientiam adhibentem earum rerum, quæ natura eueniant, ſeligentem, quæ ſecundum naturam; &, ſi qua etiam contra naturam ſint reiicientem, id eſt, conuenienter, congruenterque naturæ viuere.*

PONENDÆQVE DOMO] & ſi ponendæ domo, id eſt, ad domum ædificandam, primùm quærendum ſolum eſt, &c. Heſiod. Οἶκον μὲν πρώτιστα. &c.

BEATO?] opulento, omni rerum copia affluente.

EST VBI PLVS, &c.] Eſtne locus vllus, vbi hiemes ſint tepidiores?

PLVS TEPEANT] minùs ſint frigidæ.

RABIEM CANIS] immoderatum Canis calorem. vide ad Od. 13. lib. 3. *Te flagrantis atrox hora Caniculæ Neſcit tangere.*

ET MOMENTA LEONIS] circiter Idus Quinctileis. ſuprà Od. 29. lib. 3. *iam Procyon furit, Et ſtella veſani Leonis Sole dies referente ſiccos.*

FVRIBVNDVS] veſanum appellat Oda illa 29. lib. 1.

EST VBI DEPELLAT] *diuellat* habent libri vulgari: ſed *depellat* ſcriptum eſt in duob. cod. Vatic. & Rain. Card. Iann. Faer. Torn. & Clerican. Nicotiano, vno Ruſſardino, meo. quos ſecutus ſum, quamuis videatur recepta ſcriptura probabilis. Nam ſic ferè Virg. locutus eſt Georg. 3. *nec ſomnos abrumpit cura ſalubres.* Horat. autem ita, vt hic, Od. 11. lib. 2. *Pellente laſciuos amores Canitie, facilémque ſomnum.* Omninò *depellat* magis probo, quàm *diuellat*. itaque edendum curaui.

INVIDA CVRA] quæ hominibus omnem animi tranquillitatem, & oblectationem, ſomnū denique liberum ac ſolutum videtur inuidere. Eſt autem hæc cura vitioſa, & ab ægro animo profecta, alia eſt laudabilis, quæ induſtriam acuit, ſollertiámque excitat, qualis eſt hominum ſtrenuorum, induſtriorum, nauorum, ac fortium, ſine qua nihil præclarum, nihil cum officio coniunctum geri poteſt.

DETERIVS LIBYC. OL. &c.] deteriúſne olet, id eſt, minùs gratum odorem naribus afflat, aut minùs nitida eſt herba, quàm marmora ex Africa aducta?

LIBYCIS LAPILLIS] marmoribus Numidicis, ex quibus fiunt pauimenta.

PVRIOR IN VICIS AQ. T. &c.] id eſt, puriórne ea eſt aqua, quæ in vicis vrbis, è rubis plumbeis erumpit, quàm, quæ ſine tubulis per decliuem riuum trepidè manat? vicus ex domibus conſtat (inquit Varro) vicus Cyprius, vicus Africus, vicus ſceleratus, &c. Vici Romæ fuiſſe dicuntur quadraginta. Hor. Sat. 9. lib. 1. *cùm quidlibet ille Garriret, vicos, vrbem laudaret.* epiſt. ad lib. *Hoc quoque te manet, vt pueros elementa docentem Occupet extremis in vicis balba ſenectus.* & ad Auguſtum, *Deferar in vicum vendentem thus, & odores.* & Sat. 3. lib. 2. *Tuſci Turba impia vici.*

TENDIT RVMP. PLVMB.] tanta celeritate, & copia fertur, vt tubulos plumbeos ruptura videatur.

TREP. CVM MVRM.] cum ſonitu celeriter labitur, ſeu properè manat? κελαρύζει.

NEMPE INTER VARIAS, &c.] ea (inquit) quæ natura ſponte ſua præbet, & procreat, iis, quæ ab arte proficiſcuntur, eſſe potiora argumento eſt, quòd inter colomnas marmoreas, & ædificia ſumtuoſa, inſtituuntur à diuitibus horti multis & proceris arboribus conſiti: & laudatur domus, quæ habet longos, & latos agros adiunctos, & continenteis. vel dic hoc modo, Nempe vt planè perſpicias, optabilius, ac ſuauius eſſe rure, quàm in vrbibus viuere: diuites iſti, & potentes in ſuis ædificiis magnificis, & inter columnas marmoreas, hortos, &, pæne dicam, ſiluas habere volunt, ita cogit eos ipſa natura fateri, vitam ruſticam vrbanæ eſſe anteponendam. varias autem columnas intellige verſicoloreis, vel ex marmore verſicolori. quidam legunt *Parias*, quemadmodum & ibi, *Ten' lapides varios lutulenta radere palma?* Sat. 4. lib. 2. nonnulli cenſent legendum *Parios*.

NATVRAM EXP. FVRCA] verſus ſunt vulgatiſſimi ſignificant autem, vim tantam eſſe naturæ, vt quamuis faſtidioſus hominū animus, moroſa ſatietas, nouarum denique rerum cupiditas vim illi quodammodo afferant, multáque ſuperuacanea ab arte facta conquirant, atque arceſſant, nulla tamen alia in re tandem, quàm in pulchritudine, copiáque naturali acquieſcant. *expelles* autem habent cod. Iann. Faer. duo Vatic. Torneſ. Ruſſard. Nico. Cleric. alij, quos ſecutus ſum. *Iam expellere furca*, prouerbiū eſt, quod valet, aſperè, & ignominioſè expellere: ſumtum ab iis, qui aliquem furca expellunt. ſic M. Tull. lib. 16. epiſt. ad Atticum, epiſt. 11. *Sed quoniam furcilla extrudimur, Brundiſium cogito.* & Catull. *Mentula conatur Pimplēum ſcandere montem: Muſa furcillis præ-*

cipitem dicunt. Sic Aristophanes Εἰρήνῃ. τὴν δὲ Α μὲ Διχοῖς ὁ ἄθεος τὴν θεὸν κεχείγματι, id est, hanc deam (pacem) appellebant furcis. [Lucianus in Timone. καὶ μονονουχὶ δικράνοις με ἐξεώθει τῆς οἰκίας καθάπερ τὸ πῦρ ἐκ τῆς χειρὸς ἀπορρίπτουσί τις]

ET MALA PERR. F.] Et vincet vitiosam istam diuitum istorum, & supervacaneam, & sumtuosam, rerúmque vsitatarum, ac parabilium fastidiosam luxuriem.

NON, QVI SIDON. &c.] id est, is, in quo non inest ea calliditas, aut sollertia, vt sciat, eas lanas, quæ fucco Aquinati infectæ sunt, cum purpura Tyria, seu Sidonia certare, hoc est, ad eam ita propè accedere, vt difficile sit internoscere: nō maiore damno afficietur, neque certiore, quā qui non poterit verum à falso discernere. Vel sic, is, qui nescit callidè contendere, id est, comparare & conferre, lanas fuco Aquinati tinctas, cum purpura Tyria, non certiore detrimento afficietur, quàm, & cet. vt suprà. Atque ita Simeo Bosius Lemouix vir doctiss. hunc locum explicabat. Ego tamen priorem explicationem malo. Nam non videtur esse magnæ sollertiæ, magnæve calliditatis comparare purpuram simulatam, & falsam, cum germana & vera. sed alteram ab altera discernere, hoc opus, hic labor est. Nam si quis dicat, nihilo maioris prudentiæ esse internoscere falsam à vera, cùm inter se componuntur & contenduntur, quod & ab Isocrate in Panathenaico positum est, negabo, quòd simulata & falsa interdum ita sunt natiuis & veris propinqua ac similia, itáque obscuræ eorum notæ, vt difficillimè internosci queant. Verumtamen Bosij sententiā non damno. [Verba Isocratis, si quis fortè requiret, hæc sunt: ἀλλ᾽ ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸ χρυσὸν θεωροῦμεν καὶ δοκιμάζομεν ἕτερα παραδεικνύοντες τῆς καὶ τὴν ὄψιν ὁμοίαν ἔχοντα· καὶ τῆς τιμῆς τῆς αὐτῆς ὀρεγομένων· οὕτω καὶ τὰς πόλεις παρισάζειν μὴ τὰς μικρὰς ταῖς μεγάλαις, &c.]

SIDONIO] id est, Tyrio, Puniceo.

PROPIÚSVE MEO.] quidam libri veter. habent, *propiúsque. propius medullis* autē, id est, quod te propius attingat, quod magis ad te perueniat. tralatio est à corpore.

FVCVM] colorem, vt Od. 5. lib. 3. *nec amissos colores Lana refert ...* *...* *fuco.*

QVÀM QVI NON POT. V. D.] quod tamen omnium rerum difficillimum est. Obscuræ enim sunt veri & falsi, boni & mali, recti & praui notæ. Adde quòd vnumquodque bonorum humanorum videtur esse periculo proximum, nullúmque à contrario purum ac sincerum. Quare scitum est illud poëtæ cuiusdam, nullum esse bonum, quod in hac vita, tanquam arbor, ex vna radice nascatur: sed contrà ei aliquod etiam malum agnasci. Atque hoc ipsum est, quo vulgus hominum funditus interit, quòd non facile possint meliora à deterioribus discernere, ac secernere.

QVEM RES PLVS NIM. &c.] id est, qui rebus secundis nimiùm insolens fuit, conuersa, & mutata fortuna magnopere commouebitur. eiusdem est enim indolis, & ingenij, nimia alacritate, & lætitia efferri in rebus secundis, & cōtrahi, consternatique contrariis. *plus nimio*, id est, plus multo, vt Oda 33. lib. 1. *plus nimio memor immitis Glyceræ.*

QVATIENT] id est, commouebunt. suprà Od. 3. lib. 3. *Iustum & tenacem propositi virum Non ciuium ardor praua iubentium, Non vultus instantis tyranni, mente quatit solida, &c.* & Od. 18 lib. 1. *non ego te candide Bassareu, Inuitum quatiam* & infr. epist. 2. lib. 2. *statua taciturnius exit Plerumque & risu populum quatit.*

B

SI QVID MIRAB. PON. INVST.] id est, si quid magni facies, vel si quid erit tibi egregiè carum, amittes inuitus.

PONES] depones, amittes, ἀποβαλεῖς, ἀφήσεις: sic sæpè aliàs, vt epi. 16. *Pone, ut cum est, inquit, &c.*

REGVM AMICOS] gratiosos homines apud reges.

PRÆCVRRERS] anteire. tralatio est, vt Sat. 2. lib. 1. *adeo sermones amari, Isfennas, Barros vt equos præcurreret albos.* Quidam libri veteres habēt *procedere.*

C

CERVVS EQV. PVGNA MEL. &c.] Aristoteles ῥητορ. κ. β. eo in loco, in quo de exemplis & apologis loquitur, hanc fabulam ascribit Stesichoro, his verbis, Στησίχορος μὲν γὰρ ἑλομένων στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν ἱμεραίων Φάλαριν, καὶ μελλόντων φυλακὴν διδόναι τοῦ σώματος, τ᾽ ἄλλα διαλεχθεὶς εἶπεν αὐτοῖς λόγον. ὡς ἵππος κατεῖχε λειμῶνα μόνος. ἐλθόντος δ᾽ ἐλάφου καὶ διαφθείροντος τὴν νομὴν, βουλόμενος τιμωρήσασθαι τὸν ἔλαφον, ἠρώτα τὸν ἄνθρωπον, εἰ δύναιτο μετ᾽ αὐτοῦ κολάσαι τὸν ἔλαφον. ὁ δ᾽ ἔφησεν, ἐὰν λάβῃ χαλινὸν, καὶ αὐτὸς ἀναβῇ ἐπ᾽ αὐτὸν, ἔχων ἀκόντια. συνομολογήσαντες δὲ καὶ ἀναβάντος, ἀντὶ τοῦ τιμωρήσασθαι, αὐτὸς ἐδούλευσεν ἤδη τῷ ἀνθρώπῳ, &c, id est, *Stesichorus, cùm himeræi Phalarim ducem exercitus, summo, cū imperio creassent, præsidiúmque, & custodiam corporis daturi viderentur: alia quadam locutus, hunc postea sermonem habuit. Olim equus pratum obtinebat solus. Cùm autem eo venisset ceruus, & eius pascua corrupisset, equus ceruum vlcisci volens, ex homine quæsiuit, possétne cum eo ceruum coercere. Homo respondit posse, si modo ille frenum reciperet, & ipse in eum ascendas, iaculis instructus. Cùm assensus esset equus, & ascendisset homo, pro eo vt ceruum vlcisceretur, ipse iam homini seruit.*

D

PVGNA MELIOR] id est superior, potentior, κρείττων. vt alibi docuimus.

MINOR] ἥττων, id est, inferior, imbecillior, minùs potens, nempe equus.

VICTOR VIOLENS DISCESSIT] sicō iunctè legas, *victor discessit*, idem valebit, quod, discessit superior, vt loquitur M. Mullius: sin hoc modo, *discessit ab hoste*, sententia erit aperta. quod magis probo. *violens* autem, id est, violentus. quo

tus, quo nomina ſus eſt & Oda 30. lib. 3. *quà vio-* A *lens obſtrepit Aufidus.* Qui autem legi hic volunt, *Sed poſtquàm victor violens diſcesſit ab hoſte,* falluntur.

IMPROBVS id eſt, aſſiduè, perpetuò, vt Virg. Georg. 1. *labor omnia vincit Improbus, & duris vrgens in rebus egeſtas.* Horat. Sat. 6. lib. 2. *improbus vrget Iratis precibus* vel dic *improbus,* id eſt, cupidus & ideò miſer: vel ac compendiò & rectà improbus, id eſt, miſer, & laborioſus, πόνηρος.

QVIA PARVO NESCIAT VTI] ſic habent aliquot libri manu ſcript. nonnulli *neſciet,* quos non ſequor: nalim legi *neſcitt.* Paſſeratius volebat ita legi, *Seruiet æternum qui paruo neſciet vti.*

NON CONVENIET] vel amplior erit, vel B anguſtior, quàm ſatis eſt.

VT CALC. OL. SI PEDE] tale eſt illud Epicteti, μέτρον κτήσεως τὸ σῶμα ἑκάστῳ, ὡς ὁ ποὺς ὑποδήματος. ἐὰν μὲν οὖν ἐπὶ τούτου στῇς, ἕξις τὸ μέτρον, καὶ τὴν ἐπιβάτειαν. ἐὰν δ' ὑπερβῇς, ἀφῆκας, ὡς κατὰ κρημνοῦ σεαυτόν. οὕτω γίνεται καὶ ἐπὶ χρυσοῦν ὑπόδημα, εἶτα πορφυροῦν, εἶτα κεντητόν. ὑπερβάσῃ γὰρ τὴν χρείαν τοῦ ποδὸς, τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς κτήσεως· ἐὰν ὑπερβῇ τὸ σῶμα, ὅρος οὐδείς ἐστι. id eſt, *modulus poſſeſſionis vnicuique corpus eſt, quemadmodum pes calcei. Si igitur in hoc conſiſtas, habes modulum, & ſcalam: ſin vltra modum prodeas, teipſum præcipitem agis. Ita fit aureus calceus, deinde purpureus, deinde punctis diſtinctus. nam pedis vſum ſuperauit. idem & de poſſeſſione ſentiendum. Si extra corporis modum prodeat, infinita eſt.* Non diſſimile C eſt illud Dionis Chryſoſt. oratione περὶ πλεονεξίας: id eſt, de cupiditate immenſarum diuitiarũ, & aliarum rerum fortuitarum, καὶ ἐσθῆτα μὲν οὐδεὶς βούλεται μείζω τοῦ σώματος ἔχειν, ὡς δύσχρηστον ὂν· οὐσίαν δὲ τῷ παντὶ μείζω τῆς χρείας ἐπιθυμοῦσιν ἅπαντες ἔχειν, οὐκ εἰδότες, ὅτι τοῦτο ἐκείνου χαλεπώτερον, id eſt, Et veſtem quidem nemo vult habere corpore maiorem, tanquam incommodum quiddam. rem familiarem antè omni ex parte maiorem, quàm vſus poſtulet, cupiũt omnes habere, non intelligentes, hoc eſſe longè illo incommodius, ac moleſtius.

SI MINOR, VRET.] ſi minor pedem lædet. & dolore afficiet.

OLIM] ποτὲ, aliquãdo, vel tunc. vt Plaut. in Milite glor. *Curate, vt ſplendor meo ſit clypeo clarior,* D *Quàm ſolis radij eſſe olim, cum ſudum eſt, ſolent.* Idem Trinummo, *Primum omnium olim terra cùm proſcinditur, in quinto quoque ſulco moriuntur boues.* Horat. Sat. 1. lib. 1. *vt pueris olim dant cruſtula blandi Doctores.* Lucret. lib. 6. *Vt calidis candens ferrum è fornacibus olim Stridit, vbi in gelidum properè demerſimus imbrem.* Virg. Æneid. 3. *Sed tamen iidem olim curru ſuccedere ſueti Quadrupedes.*

LÆTVS SORTE TVA, &c.] ſors ab Horatio plerumque vſurpatur pro eo, quod cuique vel caſu aliquo, & beneficio fortunæ, vel natura, vel ratione obtigit: cuiuſmodi ſunt facultates, nobilitas, potentia, res ſecundæ, quæuis denique facultas, & conditio viuendi: idque per tralationem quandam, vt Od. 16. lib. 3. *Puræ riuus aquæ, ſiluáque iugerum Paucorum, &c. Fulgentem imperio fertilis Africæ Fallit ſorte beatior.* Od. 11. lib. 4. *Telephum, quem tu petis, occupauit Non tuæ ſortis iuuenem puella.* Od. 14. epod. *quod ſi non pulchrior ignis Accendit obſeſſam Ilion, Gaude ſorte tua.* Od. 24. libr. 3. *Defunctúmque laboribus Æquali recreat ſorte vicarius.* epiſtola ad Villic. hoc libr. *Cui placet alterius ſua nimirum eſt odio ſors.* & Sat. 1. lib. 1. *Qui fit Mæcenas, vt nemo, quam ſibi ſortem, Seu ratio dederit, ſeu ſors obiecerit, illa Contentus viuat?* Virg. Æneid. 6. *Multa putans, ſortémque animo miſeratus iniquam.* eod. lib. *Inualidos vires vltra, ſortémque ſenectæ* Idem Æn. 5. *Hectoreos ſocios, Troiæque ſuos ſorte ſuprema Delegi comites.* B Lucret. lib. 4. *Inde Venus varias producit ſorte figuras, Maiorúmque refert vultus, vocéſque, comaſque.* ſors autem longè aliud eſt, vt annotauimus ad Sat. 1. libri primi.

NEC ME DIM. INCAST.] id eſt, & me acriter caſtigabis, me acerbè reprehendes, & accuſabis, &c. *incaſtigatum* ἀνεπιτίμητον.

COGERE] congerere, coaceruare, quærere.

IMPERAT, AVT SERVIT] id eſt, alij bonis quæſitis & partis libenter vtuntur: alij parcunt, vt ſacris: neque audent quicquam de aceruo, aut ſumma demere. Epiſt. 1. huius lib. *Et mihi res, non me rebus ſubiungere conor.*

TORTVM DIGNA SEQ. POT. &c.] id eſt, quæ tamen debet potiùs trahi, quàm trahere: hoc eſt, ſeruire potiùs, quàm imperare. videtur C tralatio, aut allegoria ducta ab iis, qui reſtim ducant, vel, vt alij volunt, à machinationibus. præſultoris autem erat funem, ſeu reſtim ductare: eorum, qui vnà ſaltabant, reſtem manu apprehenſam ſequi. Terent. Adelph. *Tu inter eas reſtim ductans ſaltabis.* Iam nomen *tortus,* funis eſt epithetum etiam aliis ſcriptoribus vſitatum, vt Virgil. 4. Æneid. *tortos incidere funeis.* Catull. in carm. de nuptiis Pelei, *Candidáque intorti ſuſtollant vela rudentes.*

TIBI DICTABAM] puero meo dictabam. vt ab eo excepta, & ſcripta ad te mitterem. ſic M. Tull. ad Q. fr. lib. 2. *Non occupatione, qua eram ſanè impeditus: ſed pariuola lippitudine adductus ſum, vt dictarem hanc epiſtolam.* & alibi ad eund. *hæc inter cenandum dictaui Tironi.* vide ſup. ad epiſt. 1. *hæc recinunt iuuenes dictata, ſeneſque.* D

POST FANVM PVTRE VACVNÆ] ponè fanum Vacunæ Deę, vetuſtate conſumtum. Vacuna dea à vacando dicta, quæ vacantibus & otioſis præerat. hæc in agro Reatino nobilia habebat nemora. de quibus lege Plin. lib. 3. cap. 12. Erat etiam eorum, qui à crimine, aut calumnia, aut contumelia & maledicto liberati ac ſoluti, & quaſi vacui erant, dea: quod ex Auſonio intelligere licet, *Totam trado tibi ſimul Vacunam, Nec iam poſt metues vbique dictum.*

EXCEPTO, QVÒD NON SIM. ESS. &c.] id eſt, moleſtè ferens, quòd vnà mecum non eſſes: cetero qui lætus. vel ſic, eo excepto, quòd mecũ non eſſes, ceteris rebus lætus. *cetera* dictum Græ-

corum more, τἄλλα, id est, κατὰ τ' ἄλλα. & ita suprà locutus est. Od. 2. lib. 4. *Qua notam duxit, niueus videri: Cetera fuluus* sic Virg. Georg. 3. *Cetera nec faturæ habilis, nec fortis aratris.* T. Liuius lib. 22. Annalium, *Hæc est pugna Cannensis clade nobilitata, par cetera Alliensi.*

TVRNEBVS.

EX lib. 13. cap. 3. Quis non habet in ore versum illum Horatianum?

Naturam expellas furca tamen ipsa recurret?

Non tamen vt notus omnibus versus est, ita & vis eius perinde intelligitur, nec perinde eius gratia sentitur. Id eo fit, quia non animaduertũt furca expellere, esse vi maxima eiicere & exturbare, vt & in epigrammate bello Catulli Mentula conatur pimpleum ascendere collem:

Musæ furcillis præcipitem eiiciũt. Sed & Dionysius Lambinus vir eruditissimus, qui propediē emēdata à se opera Ciceronis emittet lib. 16. epi. ad Attic. planè apertéque scribi in antiquo libro mihi ostendit: *Sed quoniam furcilla extrudimur, Brũdusium cogito.* Id vt alia multa Græcis acceptum ferendum est. Nam Aristophanes in Pace, furcis quoque eiectam ab Atheniensibus pacem queritur. Eius verba subscribam τὴν δὲ μὲν δικροῖς ἐώθουν τὴν θεὸν κεχαράγμασι, & eruditus interpres ita explicat, δικροῖς, δικεράτοις. εἶδος δὲ εἰπεῖν ξύλοις δικεράτοις, τουτέστι διφύεσι: & alia interpretatio ξύλοις ἀπώθουν τὴν εἰρήνην καὶ ἐξέβαλον & apud Suidam ex Historico quodam affertur, παρεσκεύαστο δὲ καὶ δίκερα ὥστε ἀπωθεῖσθαι τὴν τῶν λεγομένων σκαλῶν προσαγωγήν. Est igitur expellere furca, non manu sola eiicere, sed magno conatu sumpta furca extrudere.

EPIST. XI. AD BVLLATIVM.

ARGVMENTVM.

Ad vitæ beatitudinem nihil interesse dicit, quo quis loco habitet, quum hæc ab animi tranquillitate pendeat. Docet etiam de quopiam loco, aut aliquo vitæ genere non debere à nobis iudicium fieri ex commodis aut incommodis, quæ in iis senserimus.

QVid tibi visa Chios, Bullati, notáque Lesbos?
Quid concinna Samos: quid Crœsi regia Sardis?
Smyrna quid, & Colophon? maiora, minoráne fama?
Cunctáne præ campo, & Tiberino flumine sordent?
An venit in votum Attalicis ex vrbibus vna?*
An Lebedum laudas odio maris, atque viarum?
Scis, Lebedus quàm sit Gabiis desertior, atque
Fidenis vicus: tamen illic viuere vellem:
Oblitúsque meorum, obliuiscendus & illis
Neptunũ procul è terra spectare furẽtem.
Sed neque, qui Capua Romam petit imbre, lutóque
Aspersus, volet in caupona viuere: nec, qui
Frigus collegit, furnos, & balnea laudet,
Vt fortunatam plenè præstantia vitam
Nec, si te validus iactauerit Auster in alto:
Iccircò nauem trans Ægæum mare vendas.
**Incolumi Rhodos, & Mitylene pulchra facit, quod*
Penula solstitio, cãpestre niualibus auris,
Per brumam Tiberis, sextili mense caminus.
** Dum licet, & vultum seruat fortuna benignum*
Romæ laudetur Samos, & Chios, & Rhodos absens.
Tu quamcumque Deus tibi fortunauerit horam,
Grata sume manu: nec dulcia differ in annum:
Vt, quocumque loco fueris, vixisse libenter
Te dicas. nam, si ratio, & prudentia curas,
Non locus effusi latè maris arbiter aufert:
Cælum, non animum mutant, qui trans mare currunt.
Strenua nos exercet inertia. nauibus, atq;
Quadrigis petimus bene viuere. quod petis, hic est:
Est Vlubris, animus si te non deficit æquus.

Cutos

CHIOS] inſula eſt in mari Ionio, ſeu Icario: A quæ nomen etiam hodie retinet.

LESBOS] inſula eſt non longè à Troade, in qua eſt Mitylene.

CONCINNA] lepida, feſtiua, amœna, pulchris ædificiis deſcripta.

SAMOS] Homerus παιπαλόεσσαν nominat [illegible] id eſt, editam, aut aſperam. Inſula eſt in mari Ionio, non admodum longè diſtans à Chio inſula.

CROESI REGIA SARDIS] in qua Crœſus rex Lydiæ commorabatur, & conſidebat, vt in vrbe totius Lydiæ principe, & reliquarum omniũ munitiſſima: quæ à Cyro expugnata, & capta eſt decimoquarto poſt oppugnationem die vt narrat Herod. Clione. Sic Virg. libr. 7. Æn. de B domo Pici, *Tectum auguſtum, ingens, centum ſublime columnis Vrbe fuit ſumma, Laurentis regia Pici.* Idẽ lib. 8. de Caci ſpecu. *At ſpecus, & Caci detecta apparuit ingens Regia.* ſic Horat. epiſt. 7. ad Mæcen. 2. *mihi iam non regia Roma, Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.*

SMYRNA] vrbs in Ionia, Hermo fl. Mimãti monti propinqua.

COLOPHON] vrbs in Ionia, non longè à Sardibus, continentem verſus: ab altera parte, Lebedo vicina, & ad vnum quoddam promontorium ſinus Ionij poſita.

CAMPO] Martio. epiſt. 7. ad Mæcen. a. *& poſt deciſa negotia, campo.*

SORDENT?] nihili ſunt? tibi vilia ſunt? vt C epiſt. ad Loll. 2. *pretium ætas altera ſordet.* Virgil. in Alex. *quoniam ſordent tibi munera noſtra.*

AN VENIT IN VOTVM ATTAL.] id eſt, an vna aliqua ex vrbibus Aſiaticis, quæ ſub imperio Attali fuerunt, tibi optabilis eſt?

AN LEBED. LAVD. ODIO MARIS, &c.] an iccircò Lebedum laudas Ioniæ oppidum deſertum, atque infrequens, quòd te longæ nauigationis, longique itineris pigeat? fuit tamen olim Lebedus Apollinis Clarij fanum non ignobile, neque incelebre, aut deſertum.

SCIS, LEBEDVS QVÀM SIT, &c.] vrbanorum, & prudentium hominum more primò eius conſilium, factúmque approbat, qui Roma D abſit. quouis loco contentus: oſtendens, ſe etiã Lebedi æquo animo, libentérque ætatem acturum, quamuis vicus ſit deſertiſſimus, etiam ea lege, vt & ſuorum obliuiſcatur, & è ſuorũ memoria effluat: verũtamen (inquit) quemadmodum, qui Capua Romam venit, ſi fortè via lutulenta, imbribúſque corrupta iter fecerit, non iccircò in deuerſorio totam ætatem cõmorabitur: ſed vbi veſteis ſuas imbre, lutóq; madidas exſiccauerit, atque aliquot horas quieuerit, iter inſtitutum repetet: ſic tu itineris longinquitate, aut difficultate deterreri non debes, quominus in vrbem redeas, tuóſque reuiſas, &c. Gabij oppidum fuit in via Prænestina, citra Præneſte, Roma diſtans circiter centum ſtadia. Fidenæ quoque non admodum Roma aberant, quippe quæ eſſent in agro A Ro. ſitæ.

VELLEM] non recuſarem, non nollem. aliàs velle, optare eſt.

OBLIVISCENDVS ET ILLIS] *obliuiſcendus* dixit παθητικῶς. participium eſt futurum ab obliuiſcor.

NEPTVN. PROCVL È TERRA, &c.] ſic Lucret. libr. 2. *Suaue mari magno turbantibus æquora ventis, E terra magnum alterius ſpectare laborem.* & Menander in Thraſyleone, Ὡς ἡδὺ τὴν θάλατταν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν, ὦ μῆτερ ἐστὶ, μὴ πλέοντα μηδαμῶς, id eſt, *Quàm dulce, mater, improbum è terra mare, Nullas in oras nauigantem cernere eſt?* & Oppianus lib. 1. ἁλιευτ. ἀλλὰ θάλασσα χαῖρέ μοι ἐκ γαίης, ἔχθεν δέ μοι ἤπιος εἴης. id eſt, At mare B ſalue mihi ex terra: longè autem mihi propitium ſis. & M. Tull. ad Att. lib. 2. *nunc verò cum cogar exire de naui, non abiectis, ſed ereptis gubernaculis, cupio iſtorum naufragia ex terra intueri: cupio, vt ait tuus amicus Sophocles,* καὶ ὑπὸ στέγῃ, Πυκνῆς ἀκοῦσαι ψακάδος εὑδούσῃ φρενί. Xenocrates autem in Axiocho ſic loquitur, [illegible] id eſt tanquam è ſpecula proſpiciens.

SED NEQVE, QVI CAP. ROM. PET. &c.] ſed quemadmodum qui Capua Romam venit brumali tempore, ſi aſſiduo imbre madidus, lutóque conſperſus in cauponam aliquam deuerterit, non tamen in ea perpetuò viuere volet: neque, qui frigus contraxit, focum, & balnea ita laudat, quaſi in eis poſita ſit vita beata: ſic neque C tu, quod aliquando incommodè nauigaris, atque aduerſa tempeſtate vſus ſis, propterea loca iſta transmarina patriæ anteferre debes.

NEC QVI FRIG. COL.] id eſt, nec qui frigus contraxit.

(FVRNOS) ἰπνούς. differt autem κλίβανος, ſeu κρίβανος, id eſt, fornaculus teſtaceus, aut ferreus mobilis, in quo prunis ſubiectis, & ſupernè congeſtis, panis, aut placenta, aut aliquid tale coquitur, à furno.)

NEC SI TE VAL. IACT.] nec ſi te auſter validus, id eſt, acer, vehemens, & ſæuus, ζαχρηεῖς, in mari diſiecerit, &c.

D ÆGÆVM MARE] Ægæum mare dictum vel ἀπὸ τῶν αἰγῶν, quæ eſt inſula iuxta Eubœam, vel quòd in eo mari ſcopuli ſic vocantur à ſimilitudine caprarum. & ita Varro libr. 6. de lingua Lat. vide anno. ad illum locum, *in patenti Prenſus Ægæo.* Od. 16. libr. 2.

VENDAS] vendere debeas: aut vendíturus ſis.

INCOLVMI RHODOS, ET MYTIL. &c.] Poterat ita reſpondere Bullatius, ſe Rhodi, & Mytilenis, & in aliis nobilibus vrbibus, beatiùs, quàm in patria victurũ. cui orationi ſtatim occurrit Horatius hoc modo, Si quis animo valet, æquè ſuperuacanea eſt ei peregrinatio, vt *penula ſolſtitio, campeſtre niualibus auris, &c.* Penulæ autem ad imbrem arcendum comparatæ ſunt: campeſtria ad tegendas eas corporis parteis, quæ

Fructibus Agrippæ Siculis, quos colligis, Icci,
*Si rectè frueris: * non eſt, vt copia maior*
Ab Ioue donari poſſit tibi tolle querelas.
Pauper enim non eſt, cui rerum ſuppetit vſus.
Si ventri bene, ſi lateri eſt, pedibúſque tuis: nil
Diuitiæ poterunt regales addere maius.
*Si fortè in medio poſitorum * abſtemius, herbis*
*Viuis, & vrtica: * ſic viues protinus, * vt te*
Confeſtim liquidus fortunæ riuus inauret:
Vel quia naturam mutare pecunia neſcit:
Vel quia cuncta putas vna virtute minora.
Miramur, ſi Democriti pecus edit agellos
Cultáque, dum peregrè eſt animus ſine corpore velox:
Cùm tu inter ſcabiem tantam, & contagia lucri
Nil paruum ſapias: & adhuc ſublimia cures?
*Quæ mare * compeſcant cauſæ: quid temperet annum:*
Stellæ ſponte ſua, iuſſæne vagentur, & errent:
Quid premat obſcurum Lunæ, quid proferat orbem:
Quid velit, & poſſit rerum concordia diſcors?
Empedocles, an Stertinium deliret acumen?
*Verùm * ſeu piſceis, ſeu porrum, & cepe trucidas:*
Vtere Pompeio Groſpho: &, ſi quid petet, vltrò
Defer. nil Groſphus: niſi verum, orabit, & æquum.
A *Vilis amicorum eſt annona, bonis vbi quid deeſt.*
Ne tamen ignores, quo ſit Romana loco res:
Cantaber, Agrippæ: Claudi virtute Neronis
Armenius cecidit. ius, imperiúmque Phraates
Cæſaris accepit genibus minor. aurea fruges
Italiæ pleno defudit copia cornu.

B NON EST, VT COP. M. AB IOVE DON. POSS. TIBI] id eſt, nulla ratione fieri poteſt, vt copia maior, &c. & ita loquuntur Græci, οὐκ ἔστιν ὅπως: quod ſuprà admonuimus ad Od. 1. li. 3. *Eſt, vt viro vir latius ordinet Arbuſta ſulcis.* Atque hoc loquendi genus crebrò vſurpat Lucret. verbi cauſa libro ſecundo, *quare non eſt, vt credere poſſis Eſſe infinita diſtantia ſemina formis.* eodem libro. *Quin etiam, quanto in parteis res quaque minutas Diſtrahitur magis, hoc magis eſt, vt cernere poſſis Euaneſcere paulatim, ſtinguique colorem.* & libro 3. *quòd ſi linquuntur, & inſunt: Haud erit, vt meritò immortalis poſſit haberi.* & libr. 4. *Hic odor ipſe igitur, nareis quicumque laceſſit, Eſt aliò vt poſſit permitti longius alter.*

C TOLLE QVERELAS] deſine conqueri, omitte querelas.

SI VENTRI BENE, SI LATERI EST, &c.] fortaſſe hæc ſunt Theognide expreſſa: cuius exſtant hi verſus, Ἴσόν τοι πλουτοῦσιν, ὅτῳ πολὺς ἄργυρός ἐστι, Καὶ χρυσὸς, καὶ γῆς πυροφόρου πεδία, Ἵπποι θ', ἡμίονοί τε, καὶ ᾧ τὰ δέοντα πάρεστι, Γαστρί τε, καὶ πλευραῖς, καὶ ποσὶν ἁβρὰ παθεῖν, id eſt, æquè diuites ſunt & is, cui multum argentum ſuppetit, & aurum, & agri triticum ferentis campi, & equi, & muli: & is, cui ea, quæ oportet, adſunt, neque venter, neque latera, neq; pedes dolēt. ſed credibilius eſt Horatium Metrodori, aut etiam Epicuri ſententiam reſpexiſſe: quā pluribus locis exponit M. Tull. Ac de Epicuro quidem, res in promptu eſt. De Metrodoro autē
D ita ſcribit Off. 3. *Nā ſi non modò vtilitas, ſed vita omnis beata, corporis firma conſtitutione (vt à Metrodoro ſcriptum eſt) continetur, certè hæc vtilitas, & quidem ſumma (ſic enim cenſent) cum honeſtate pugnabit.* Idem libr. 2. Tuſcul. *Metrodorus quidem eum perfectè putat beatum, cui corpus bene conſtitutum ſit, & exploratum ita ſemper fore.* Idem Tuſcul. libr. 5. *Tu vero Metrodore, qui omne bonum in viſceribus, medulliſque condideris, & definieris, ſummum bonum firma corporis affectione, explorataque ſpe contineri: fortunæ aditus intercluſiſti? quo modo? iſto enim bono iam exſpoliari potes.* verba Metrodori ſunt hæc, τέλος ἀγαθῶν τὸ σαρκὸς εὐσταθὲς κατάστημα, καὶ τὸ περὶ τούτου πι-

γὸν ἔλπισμα. finis bonorum carnis conſtitutio ſtabilis, & ſpes certa atque explorata ita ſemper fore. Athenæus lib.15. ex eius epiſtola ad Timocratem hæc citat, ὦ φυσιολόγε Τιμόκρατες, περὶ γαστέρα ὁ κατὰ φύσιν βαδίζων λόγος ἅπασαν ἔχει σπουδήν. id eſt, ô, qui de natura diſputare ſoles, Timocrates, ea, quæ naturam ducem ſequitur ratio, omnem operam, omnéque ſtudium in ventrem confert. Plutarchus autem in lib. ὅτι οὐδὲ ζῆν ἔστιν ἡδέως κατ' Ἐπίκουρον, ita diſputat aduerſus Metrodorum, κατάστημα μὲν γὰρ εὐσταθὲς σαρκὸς γίνεται πολλάκις· ἔλπισμα δὲ πιστὸν ὑπὲρ σαρκὸς, καὶ βέβαιον, οὐκ ἔστιν ἐν ψυχῇ νοῦν ἐχούσῃ γενέσθαι· ἀλλ' ὥσπερ ἐν θαλάσσῃ κατ' Αἰσχύλον, Ὠδῖνα τίκτει νὺξ κυβερνήτῃ σοφῷ, Καὶ ἐν γαλήνῃ· οὕτω ψυχὴν σώματι εὐσταθοῦντι, καὶ ταῖς περὶ σώματος ἐλπίσι τἀγαθὸν θεμένην, οὐκ ἔστιν ἄφοβον, καὶ ἀκύμονα διεξαγαγεῖν· οὐ γὰρ ἔξωθεν μόνον, ὥσπερ ἡ θάλασσα, χειμῶνας ἴσχει καὶ καταιγισμοὺς τὸ σῶμα· πλείονας δὲ ταραχὰς ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ μείζονας ἀναδίδωσι. εὐδίαν δὲ χειμερινὴν μᾶλλον ἄν τις, ἢ σαρκὸς ἀβλάβειαν ἐλπίσειεν αὐτῷ περιμένειν βεβαίως, &c. id eſt, *ſtabilis enim & firma carnis affectio, ſiue (vt ita dicam) conſtitutio ſæpe contingit: ſpes autem de ea, explorata, & certa in animo mentis compote & ſano, non poteſt exſiſtere: ſed quemadmodum ex ſententia Æſchyli, Etiam mari tranquillo nox curam grauem, Artemque gubernatori ſapienti parit: Ita fieri non poteſt, vt animus, qui in corpore bene affecto, beneque conſtituto, eiúſque affectionis ſpe ſummum bonum collocat, timoris & perturbationis expers permaneat. Non enim extrinſecus duntaxat, vt mare, fluctibus, & procellis agitatur, & conturbatur, ſed multo plures, ac maiores ex ſeipſo motus gignit.* Metrodori ſententiam videtur propemodum expreſſiſſe Lucr. lib. 2. in princip. *nónne videre, Nil aliud ſibi naturam latrare, niſi vt, cum Corpore ſeiunctus dolor abſit: mente fruatur Iucundo, ſenſu cura ſemota, metúque?*

Si fortè in medio pos. abstem.] *abſtemius poſitorum*, Horatianum. abſtemius autem propriè is dicitur, qui à vino abſtinet: ſed hîc latiorem quandam vim habet. ſignificat enim eum, qui quibuſlibet bonis ante ſe poſitis ſua voluntate non vtitur.

Sic vives protinvs, vt te, &c.] putabam hunc locum ſic explicari poſſe, tam parco & tenui victu, cultúque aſſiduè, ſeu deinceps vteris, vt ſtatim ditiſſimus fias. Sed fortaſſe rectiùs hoc modo: & probat Muretus. æquè parco, & tenui victu deinceps, ſeu poſteà, ſeu aſſiduè, & ſine intermiſſione vtêre, atque anteà cõſueuiſti, quàuis ſtatim locupletiſſimus fias protinus, ſeu potiùs protenus (vt quidam malunt) idê ferè valet, quod porrò tenus, continuè, deinceps. pro quo veteres protinam, & protinis dixerunt, vt ſcribit Varro lib.6. de ling. Lat. & Non. Marcell. & ita Virg. videtur vſurpaſſe lib.7. Æn. *Mos erat Heſperio in Latio, quem protinus vrbes Albanæ coluêre ſacrum.* & 3. *Diſſiluiſſe ferunt, cum protinus vtraque Tellus vna foret*, & Georg. 4. *Protinus aerij mel-*

A *lis cæleſtia dona Exſequar.* & M. Tull. lib. 1. de diuinat. *deum reſpondiſſe vaſtitatem eſſe Italiæ, præcepiſſéque, vt pergeret protinus: quid retro, atque à tergo fieret, ne laboraret.* & Cæſ. libr. 2. de bell. Gall. *Hoſtes protinus ex eo loco ad flumen Axonam contenderunt.* Idem lib. 2. de bell. ciuili. *ac nonnulli protinus eodem curſu in oppidum contenderunt.* Sic & Horat. alibi, vt Od. 3. libr. 3. *Noſtriſque ductum ſeditionibus Bellum reſedit: protinus & graues Iras. & inuiſum nepotem, Troica, &c. Marti redonabo.* epi. 18. huius lib. *Protinus vt moneam, ſi quid monitoris eges tu, &c.* & ſat. 5. lib. 2. *tu protinus, vnde Diuitias, ærique ruam, dic augur, aceruos.*

Liqvidvs fort. riv.] alludit ad fluuios illos, qui micis, & ramentis aureis nobilitati ſunt, de quibus ad illum verſum Odæ 15. B epod. *Tibique Pactolus fluat.*

Inavret] locupletet, diter. M. Tull. ad Trebat. *moriar niſi (quæ tua gloria eſt) puto te malle à Cæſare conſuli, quàm inaurari.*

Vel, qvia natvram, &c.] duas rationes ſubiicit: priorem ſeriò, & ex animi ſui ſententia: alteram εἰρωνευόμενος, id eſt, diſſimulatione quadam vtens, & iocans, hoc modo: tu (inquit) ita tenuiter & reſtrictè ſumtum facies, vt propediem ingenti pecunia ſis abundaturus, vel quia hominis auari ingenium pecuniæ acceſſione nihilo fit liberalius: vel, quia tanti virtutem facis, vt minimo apparatu contentus ſis, neque putes quicquam ad vitam beatam vitiis elegan- C tiam, mundiuámque habere momenti: & ita verſus poſterior erit ἐπιθεραπευτικός prioris. quòd ſi quis poſteriorem explicationem ſequeretur, hæc erit ſententia: reliquo tempore ætatis viues parcè, & ſordidè, quamuis totus inaureris: vel quia hominis auari ingenium à pecunia non mutatur: vel quia, &c. vt ſupra.

Mir. si Dem. pec. edit.] miramur, ſi pecus êdit agellos Democriti, &c. id eſt, miramúrne, ſi Democritus propter philoſophiæ ſtudium, rem familiarem neglexit, cùm tu vno tempore, & in lucri ſtudio, & in rebus philoſophicis occupatus ſis? longè enim facilius eſt in vno elaborare, neglecto altero, quàm ſimul in vtroque De Democrito ſic M. Tull. de finib. 5. *dicitur* D *oculis ſe priuaſſe: certè, vt quàm minime animus à cogitationibus abduceretur. patrimonium neglexit: agros deſeruit incultos, quid quærens aliud niſi beatam vitam?* Idem de eodem libr. 5. Tuſcul. quæſt. *Democritus luminibus amiſſis alba ſcilicet & atra diſcernere non poterat: at verò bona, mala: æqua, iniqua: honeſta, turpia: vtilia, inutilia: magna, parua poterat: & ſine varietate colorum licebat ei viuere beatè, ſine notione rerum non licebat, &c.* De eodem Athenæus libro 4. καὶ Δημόκριτον δ' ἐπιμεμψάμενοι Ἀβδηρῖται δημοσίᾳ κρίνοντες ὡς κατεφθαρκότα τὰ πατρῷα· ὃς, ἐπεὶ ἀναγνοὺς αὐτοῖς τὸν μέγαν Διάκοσμον, καὶ τὰ περὶ τῶν ἐν ᾅδου εἶπεν εἰς ταῦτα ἀνηλωκέναι, ἀφείθη, id eſt, & Democritum verò multarunt Abderitæ publicè in ius vocatum, quod patrimonium ſuum conſumiſſet quî excitato ſuo

illu

illo libro, quem μέγαν διάκοσμον inſcripſerat, & altero de rebus inferorum, dixit ſe rem familiarem in hæc inſumſiſſe, & ita abſolutus eſt. agros autem à pecudib. depaſtos & incultos Græci μηλοβότους, & ἀργοὺς appellant. Simeo Boſius putat, Horatium memoria vacillaſſe ac titubaſſe, propterea quod hoc idem de Anaxagora litteris proditum ſit. Sic enim Plutarchus li. περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι, de eo ſcribit Ἀναξαγόρας δὲ τὴν χώραν κατέλιπε μηλόβοτον: id eſt, Anaxagoras autem agros ſuos reliquit incultos & pecudibus depaſcendos. De eodem ſcriptum illud eſſe puto à Varrone in, *Longe fugit quos fugit: Ager derelinqueretur ac periret ſqualore, ſi uitate atque illuuie & vaſtitudine.*

Dvm peregrè est animvs, &c.] id eſt, dum peregrinatur animus, in rerum inuignarum contemplatione occupatus, & omni earum rerum, quæ ad corpus pertinent, cura ſolutus. Plato in Theæteto ſolum philoſophi corpus ait ἐν τῇ πόλει κεῖσθαι, ἐπιδημεῖν, id eſt, in vrbe aut ciuitate habitare: animum autem peregrinari. Idem in Phædro ſcribit non immerito philoſophi mentem ſolam alſeſſe prædiram. illis enim ſemper affixa eius memoria eſt quā maximè fieri poteſt, in quibus Deus occupatus, diuinus eſt. verba Platonis ſunt hæc, διὸ δὴ δικαίως μόνη πτεροῦται ἡ τοῦ φιλοσόφου διάνοια. πρὸς γὰρ ἐκείνοις ἀεί ἐστι μνήμῃ κατὰ δύναμιν. πρὸς οἷς περ ὁ θεὸς ὢν, θεῖός ἐστι.

Sine corpore velox.] a corpore ſemotus, ac ſeiunctus, alibi duéque in rebus diuinis ac cæleſtibus contemplandis defixus.

Cùm tv inter scab. tantam, &c.] pecuniæ & lucri ſtudium duobus lectiſſimis, & aptiſſimè rem ſignificantibus nominibus appellauit: ſcabiem quidem, quia, quemadmodum ſcabies corpus aſſiduè mordet, & vrit, perpetuáque ſcabendi cupiditate afficit: ita lucri ſtudium animum perenni plura habendi cupiditate incendit: contagium autem, quia ſerpit hoc animi malum, & fundiτur in dies latius, atque ad alios etiam dimanat. Videtur hunc verſum reſpexiſſe Auſonius in epiſt. ad Symmachum, cuius initiū eſt, *Latebat inter nugas*, &c. non longè à princip. *Hunc locum de ternario numero ſlice noſtra illa poetica ſcabies cœpit exſculpere: cuius morbi quoniam facile contagium eſt, vtinam ad te quoque prurigo commigret.*

Svblimia] μετέωρα: ardua quædam.

Qvæ mare comp. cavs. &c.] quibus cauſis mare compreſſum non effundatur latius, neque terras obruat. Hanc quæſtionem tractat Lucret. lib. 6. & Ariſtot. μετεωρολ. βιβλ. β. κεφ. β. ex cuius philoſophi ſententia, ſi quis hoc ex me quærat, reſpondeam, locum, quem mare occupauit, non eſſe maris locum, ſed aquæ. Cùm igitur hoc ita ſit, elementa autem locum nacta ſint ſuæ naturæ proprium, vnde non niſi per vim depellantur, & quò ſua natura ferātur: neque eſt mirum, in maria fluuios omneis influere, neque tot aquis in mare decurrentibus, id tamen non

A creſcere, neque terras obruere. Hæc Virg. Geor. 2. ſcire cupit, *Me verò primum dulces ante omnia Muſæ, Quarum ſacra fero ingenti percuſſus amore, Accipiant, cælique vias, & ſidera monſtrent, Defectus ſolis varios, lunæque labores, Vnde tremor terris, qua vi maria alta tumeſcant.*

Qvid temper. ann.] quæ res efficiat viciſſitudines dierum ac noctium, commutationéſque temporum quadripertitas, ad temperationem corporum & ad maturitatem frugum aptas: quæ vis terras vere ad concipiendas fruges relaxet, æſtate ad maturandas partim mitiget, partim torreat: hieme ad continendum calorem comprimat, auctumno ad effundendum patefaciat. Si quis hoc quærat, audiat Virgil. Georg. 1.

B princ. *vos ò clariſſima mundi Lumina, labentem cælo quæ ducitis annum, Liber & alma Ceres.* Liber autem & Ceres, ſunt ſol & luna.

Sponte sva, iussæ'ne] vtrùm ſua vi, & per ſe, an verò dei alicuius iuſſu, & imperio, & moderatione.

Qvid premat] quæ res, aut quæ cauſa condat lunam.

Concordia discors] quæ apparet cùm in quattuor elementis, tùm ceteris in rebus contrariis illis quidem inter ſe, & pugnantibus: ſed tamen proportione quadam conſentientibus. de quo conſenſu præclarè Oppianus li. 1. ἁλιευ. Οἷον σοῦ φιλότητι διακριθὲν ἐκ τέλεσ(σ)αι αἰθέρα τ' αἰγλήεντα, καὶ ἠέρα καὶ χυτὸν ὕδωρ. Καὶ

C χθόνα παμμήτειραν, ἐπεὶ ἀλλήλοισι ἴκεσθαι Πάντα δ' ἐν ἀλλήλοισιν ὁμοφροσύνῃσι ὑπὸ δεσμῷ Ἀῤῥήκτῳ συνέδησας, ἀναγκαίην δ' ἐπέθηκας. Ἀσπερ ἀέκοντα ὑπὸ ζυγόν· οὔτε γὰρ αἰθὴρ Ἠέρος, οὔτ' ἀὴρ ἀπὸ ὕδατος. οὐδ' ἂν ὕδωρ Γαίης νόσφι τέτυκται· ἐν ἀλλήλοις δὲ φύονται· Πάντα δ' ὁδὸν μίαν εἶσι, μίαν τ' ἀπαλλάσσετ' ἀμοιβήν, &c. id eſt, Quali cum amicitia diſcreuiſti, & diſſipauiſti æthera lucidum, & aërem, & liquidam aquam, & terram omnium matrem, ſingula verò inter ſe ſeparata ſunt: omnia autem inter ſe concordiæ vinculo irrupto colligaſti, neceſſitati autem immotæ affixiſti ſub communi iugo. neque enim æther ſeparatum ab aëre, neq; aer ab aqua,

D neque aqua à terra facta eſt, ſed inter ſe naſcuntur, & omnia vnam viam eunt, vnáque viciſſitudine conuertuntur, &c. Ouid. lib. 1. Metamorph. *Quippe vbi temperiem ſumſere humórque, calórque, Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus: Cumque ſit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes Res creat, & diſcors concordia, fœtibus apta eſt.*

Empedocles] qui ignem, aëra, aquam, terram, principia rerum ſtatuebat: quibus addebat amicitiam, qua illa contrahātur: & litem, qua diſſiparentur. Eum reprehendit Ariſtoteles cùm in primo, & 6. libr. de principiis, tùm maximè primo τῶν μετὰ τὰ φυσικά, his verbis, εἰ γάρ τις ἀκολουθοίη, καὶ λαμβάνοι πρὸς τὴν διάνοιαν, καὶ μὴ πρὸς ἃ ψελλίζεται λέγων Ἐμπεδοκλῆς, εὑρήσει τὴν μὲν φιλίαν εἶναι τῶν ἀγαθῶν· τὸ δὲ νεῖκος τῶν κακῶν· ὥστ' εἴ τις φαίη οὕτως, τρόπον

πιά, ἢ λέγει, καὶ πρῶτον λέγειν τὸ κακὸν, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀρχὰς Εμπεδοκλέα, τάχ᾽ ἂν λέγοι καλῶς, εἴπερ τὸ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων αἴτιον, αὐτὸ τὸ ἀγαθόν ἐστι, καὶ τῶν κακῶν τὸ κακόν: id est, *si quis enim rationem sequatur, & comprehendat, atque ad cogitationem, non ad ea, quæ balbutit Empedocles, aspectum referat, reperiet, amicitiam quidem esse bonorum: litem autem malorum. Quapropter si quis dicat, Empedoclem quoque quodam modo ita dicere, & primum malum, primumque bonum principia dicere, fortasse rectè dicat, si quidem causa bonorum omnium est ipsum bonum, & malorum omnium ipsum malum.* Empedoclis versus ad hanc rem pertinentes, qui producuntur à Simplicio, hi sunt, Ἄλλοτε μὲν φιλότητι συνερχόμεν᾽ εἰς ἓν ἅπαντα, Ἄλλοτε δ᾽ αὖ δίχ᾽ ἕκαστα φορεύμενα νείκεος ἔχθει. quorum hęc sententia est, *Interdum omnia ab amicitia in unum contrahuntur: interdum autem singula à lite distrahuntur.* Iterum Aristo. eod. lib. 1. τῶν μετὰ τὰ φυσ. de eod. πολλαχοῦ γοῦν αὐτῷ ἡ μὲν φιλία διακρίνει· τὸ δὲ νεῖκος συγκρίνει, id est, multis locis amicitia quidē dissipat, lis autem contrahit. Atque hanc Empedoclis opinionem attingit his verbis M. Tull. in Lælio, *Agrigentinum quidem doctum quendam virum carminibus Græcis vaticinatum ferunt, quæ in rerum natura, totóque mundo constarent, quæque mouerentur, ea contrahere amicitiam, dissipare discordiam.* Huoc philosophum pluribus versibus laudat Lucretius li. 1. quos, quia & pulcberrimi sunt, & huic loco mihi videotur conuenire, noo me pigebit ascribere. *Quorum Acragantinus cum primis Empedocles est, Insula quem Triquetris terrarum gessit in oris, Quam fluitans circum magnis anfractibus æquor Ionium glaucis aspergit virus ab undis, Italiæ terrarum oras à finibus eius.* sequitur deinceps paucis versibus interpositis, *Quæ cùm magna modis multis miranda videtur Gentibus humanis regio, visendáque fertur Rebus opima bonis, multa munita virûm vi: Nil tamen hoc habuisse viro præclarius in se, Nec sanctum magis, & mirum, carúmque videtur. Carmina quin etiam diuini pectoris eius Vociferantur, & exponunt præclara reperta, Ut vix humana videatur stirpe creatus.* Iam de quatuor elementis, igni, aëre, aqua, terra: quæ Empedocles principia rerum esse voluit, materiæ locum obtinentia, exstant hi versus: Τέσσαρα δὴ πάντων ῥιζώματα πρῶτον ἄκουε Ζεὺς ἀργὴς Ἥρη τε φερέσβιος, ἠδ᾽ Ἀϊδωνεύς Νῆστίς θ᾽, ἣ δακρύοις τέγγει κρουνὸν βρότειον. ex Suida. ταμᾶ βρότειον γένος, ἦγουν, τὸ ὕδωρ λέγων, id est, Quattuor sunt omnium rerum fundamenta, seu radices, Iupiter candidus, aut liquidus, aut celer: Iunóque salutaris; & Pluto, &c.

AN STERTINIVM DEL. ACVM.] Stertinium, seu Stertinij acumen, id est, Stertinius, vt annotauimus suprà ad Od. 5. libr. 3. de Stertinio sat. 3. libr. 2. *Si quid Stertinius veri crepat.* in trib. cod. Vatic. & Iann. Tornes. Rain. Card. voo Russard. Nicot. Cleric. scriptum est, *Stertinium acumen.* vt non dubitem, quin hæc sit vera, & incorrupta lectio. sic locutus est sup. Od. 12. lib. 4. *Sulpicius accubat horreis.*

A VERÙM SEV PISC. SEV PORR. ET CEPE] id est, siue sumtuosè, & opiparè: siue tenuiter, & parcè, frugaliterque viuis, &c. pisceis enim posuit pro obsonio carissimo: porrum & cepe pro cibo vilissimo. nam terra nata ferè omnia tenuiorum hominum, & plebis sunt epulæ. M. Tull. epist. ad Gallum lib. 7. *Nam, dum volunt isti lauti terra nata, quæ lege excepta sunt, in honorem adducere, fungos, heluellas, herbas omneis ita condiunt, vt nihil possit esse suauius. in eas cum incidissem in cena augurali apud Lentulum, tanta me διάῤῥοια arripuit, vt hodie primum videatur cœpisse consistere. Ita ego, qui me ostreis & murænis facile abstinebam, à beta & malua deceptus sum.* ex quibus verbis intelligere licet, lege sumtuaria à C. Cæsare lata, piscibus, & ceteris B obsoniis modum esse constitutum, ne in eis cōparandis, & apponendis sumtus fieret nimius: terra nata autem eadem lege fuisse excepta. Hom. quidem ἰλ. λ. facit Hecamedam Nestoris ancillam bello captam, nihil aliud ipsi Nestori, & Machaoni apponentem præter cepe, mel, & farinam, seu panem, his verbis, Ἥ σφῶϊν πρῶτον μὲν ἐπιπροΐηλε τράπεζαν Καλὴν, κυανόπεζαν, ἐΰξοον· αὐτὰρ ἐπ᾽ αὐτῆς Χάλκειον κάνεον, ἐπὶ δὲ κρόμυον ποτῷ ὄψον, Ἠδὲ μέλι χλωρὸν, πὰρ δ᾽ ἀλφίτου ἱεροῦ ἀκτήν. i. Quæ eis primùm quidem propius admouit mensam pulchram, cæruleis pedibus, politam: deinde apposuit in canistro cepe, obsonium ad potum prouocans, & mel flauum, & panem. Sed hæc erat illorum tem- C porum frugalitas.

SEV PORR. ET CEPE TRVCID.] id est, seu tibi nihil apponitur animatum, nihilque aliud occîdis in cenam, nisi porrum & cepe: quæ sine dubio cùm sint inanima, occidi non dicuntur, nisi impropriè, aut εἰρωνικῶς, quomodo mihi videtur Horatius hoc loco posuisse, significans eū tenuiter viuere, nihilque omnino trucidare, qui porro, & cepa vescatur. Nam cenam sine sanguine veteres appellabant, tenuem, & sine magno admodum apparatu, sine piscibus, & reliquis obsoniis: Plautus terrestrem cenā, Captiuis. Sic enim ille, *Æ. terrestris cena: E. sus, terrestris bestia est. Æ. multis oleribus. E. curato ægrotos domi.* verbo igi- D tur communi vsus est ad res dissimileis, pisceis, porrum, cepe. sic locutus est quodam loco Lucillius, *fragmenta interfic' panis.*

VLTRO] id est, non rogatus: vt sat. 5. libr. 2. *caue te roget, vltro Penelopen facilis potiori trade.* Itaq; verba superiora, *si quid petet*, sic interpretor, si qua te egebit: vel si quid tacitus petet. Nam reuera qui eget, tacitus petit. sic epist. 14. *Tu mediastinus tacita prece rura petebas.* Alioqui ei, qui petat, non possumus dici vltrò deferre.

VILIS AMICOR. EST ANN. BON. VBI, &c.] huoc locum sic explico: paruo constant amici, cùm viris bonis aliquid deest. nam vox *bonis*, cum verbo *deest* est coniungenda. Atque huius rei è vita communi sumamus exemplum. finge aliquem esse virum bonum, eundémque non admodum copiosum, neque rebus ad victum, cul-

tímque neceſſariis inſtructum: continuò hic talis ab homine locuplete, & copioſo, beneficio deuinciendus, & quodammodo emendus eſt, vt eius amicitiam ſibi comparet, & promereatur. nam quantumuis ſeſe in eum præbuerit liberalē, & munificum, & benignum opulentus ille talē amicum tamen, vt potè rem omnium cariſſimā, haud carè videbitur emiſſe. ſic loquitur Plautus in Mil. glorioſo. *Si hoc parauiſſent, homines eſſent minus multi mali, & minus audacter ſcelesta facerent facta:* & poſtea, *Qui homines probi eſſent, eſſet his annona vilior.* Io. Paſſeratius putabat huoc locum eſſe corruptum, & ita legendum, *vbi quid des*: vt ſit hæc ſententia, paruo conſtare amici, vbi quid viris bonis largiaris: quia paruo beneficio eorum amicitiam tibi comparas. ego nihil muto. verumtameo iudicet lector. hoc tantùm lectori teſtabor, in pleriſque libris veter. ſcriptum eſſe *de'st*, pro *deeſt*. A B

CANTABER AGRIPPÆ] ἀπὸ κοινοῦ, *virtute* ſuprà Od. 8. libr. 3 *Cantaber ſera domitus catena.* & Od. 14. lib. 4. *Te Cantaber non antè domabilis, Meduſque, & Indus, te profugus Scythes Miratur.*

CLAVDI VIRT. NER.] id eſt, Armenij Tiberij Claudij Neronis, Auguſti priuigni virtute ſubacti ſunt. de hoc ſup. epi. 3. *Iuli Flore, quibus terrarum militet oris Claudius Auguſti priu. &c.*

IVS, IMP. QVE PAR. CÆS. &c.] Phraates Rex Parthorum, & Perſarum: de quo ſic Strabo li. 6. ὥστ' οὐ μόνον τὰ τρόπαια ἔπεμψεν εἰς Ῥώμην, ἃ κατὰ Ῥωμαίων ἀνέστησάν ποτε, ἀλλὰ καὶ παῖδας ἐπίστευσε Φραάτης τῷ Σεβαστῷ Καίσαρι. id eſt, itaque non ſolùm tropæa Romam miſeruot Parthi, quæ aduerſus Romanos quondam erexerant, verùm etiam liberos ſuos Cæſari Auguſto credidit Phraates. accepit ius & imperium, id eſt, populi Ro. legibus, & imperio parêre ſe velle dixit, ſiue Auguſti fama commotus, ſiue metu coactus. C

GENIBVS MINOR] ſupplex. eſt enim ſupplicantis & genua ſua inflectere, & eius, cui ſupplicat, genua tangere. Eurip. in Hippol. Καὶ σοῦ γε γονάτων οὐ μεθήσομαί ποτε, id eſt, & tua genua numquam omittam.

DEFVDIT] ſic habent tres cod. Vaòc. & itē Iannoct. Tornes. & vous Ruſſard. quam ſcripturam probo, reiecta altera *diffudit*: quāquam ferri poteſt. *deſudit* autem poſitum pro *ſudit de*, κατ' ἀναστροφήν. vt *circumgemit, emeritus, perſonat*, & ſimilia. D

AVREA COPIA] aurea, id eſt, optabiliſſima, & ſummopere expetenda, τιμιωτάτη εὐδαιμονικωτάτη id eſt, maximi pretij, & ad beatam vitam magnopere pertinens. ſuprà beatam dixit io carm. ſæculari ad Deos, *apparétque beata pleno Copia cornu.* & mediocritatem auream Od. 11. lib. 2. *Auream quiſquis mediocritatem Diligit, &c.* & Od. 5. lib. 1. *Qui nunc te fruitur credulus aurea.*

EPIST. XIII. AD VINNIVM ASELLAM.

ARGVMENTVM.

A Vinnio petit, vt in offerendis Auguſto ſuis libris & temporis, & decoris rationem habeat.

VT proficiſcentem docui te ſæpe, diúque,
Auguſto reddes ſignata volumina Vinni:
Si validus, ſi lætus erit, ſi denique poſcet:
Ne ſtudio noſtri pecces, odiúmque libellis
** Sedulus importes opera vehemente miniſter.*
Si te fortè meæ grauis vret ſarcina chartæ:
Abiicito potius, quàm quò perferre iuberis,
Clitellas ferus impingas: Aſinæque paternum
Cognomen vertas in riſum, & fabula fias.
Viribus vtêris per cliuos, flumina, lamas.
** Victor propoſiti ſimulac perueneris illuc:*
Sic poſitum ſeruabis onus, ne fortè ſub ala
Faſciculum portes librorum, vt ruſticus agnum:
Vt vinoſa glomos furtiuæ Pyrrhia lanæ:
Vt cum pileolo ſoleas conuiua tribulis:
Ne vulgò narres te ſudauiſſe ferendo
Carmina, quæ poſſint oculos, auréiſque morari
Cæſaris. oratus multa prece nitere porrò.
Vade, vale, caue ne titubes, mandatáque frangas.

VT PROFICISCENTEM, &c.] quemadmodum tibi hinc diſcedenti ſæpe & diu præcepi: ſeu quemadmodum te abeuntem ſæpe & diu monui, &c.

SIGNATA] obſignata, ne à quoquam legantur priùs, quàm ab Auguſto.

SI VALIDVS] ſi firmus erit. ſi valebit. cōtrà malè validum poſuit pro infirmo, ſat 5. lib. 2. *Si cuis præterea validus male filius, &c.*

STVDIO NOSTRI] nimio in nos ſtudio: dum ſtudes nobis gratum facere.

ODIÚMQVE LIBELLIS SEDVL.] id

est, ne immoderato tuo erga nos officio, & sedulitate nostros libellos odiosoa, & inuisos Augusto reddas. sedulum appellant Latini, qui diligẽtiam adhibet in re aliqua interdum nimiam, aut minùs opportunam, minúsq; vtilem, sed tamen bona fide, & sine dolo. quod quidem exemplis perspicere licet. Terent. in Andr. *parum successit, quod ago: at facio sedulo.* Idem Adelph. *Ego istos vobis vsque à pueris curaui ambos sedulo.* Idem Hecyra, *ergo propterea te sedulo Et moneo, & hortor, ne cuiusquam misereat.* Idem Heaut. *pro se quisque sedulo Faciebat, quo illam mihi Leuirent miseriam.* Ibid. *Nescio alias: me scio quidem fecisse sedulo, vt ex illius commodo meum compararem commodum.* M. Tull. pro Arch. poeta de Sylla. *Qui sedulitatem mali poëta duxerit aliquo tamen præmio dignam: huius ingenium, & virtutem in scribendo, & copiam non expetisse?* Idem in Rullum in senatu. *finem feci offerendi mei, ne fortè mea sedulitas aut insidiosa, aut impudens videretur.* Horat. epist. ad Aug. lib. 2. *Sedulitas autem, stultè quem diligit, vrget.* & suprà epist ad Mæcen. 2. *Officiosáq; sedulitas, & opella forensis Adducit febres.* Idem sat. 5. libr. 1. *vbi sedulus hospes Pane arsit macros dum turdos versat in igne.*

Si tè forte meæ gravis] si tu fortè meorum librorum onus ægrè sustinere poteris, abiicito potiùs in itinere, quàm in eo loco, quò te perferre iussi, defatigatus, ac defessus oneri succumbas. *clitellas impingas* autem dixit tralatione ducta ab asinis onere oppressis, alludens ad eius cognomen *Asellam*, seu *Asinam*: quod quidam malunt.

Ferva impingas] tanquam asinus onere oppressus clitellas in terram stolidè impingas. Priscian. lib. 18. ait *impingas* positum esse pro *impingito*, hoc modo, abiicito potiùs, quàm clitellas impingito.

Asinæque paternum Cogn.] id est, & cognomen paternum *Asina*, seu *Asella*? (dicebatur enim nomine Vinnius, cognomento Asella) *vertas in risum*: id est, ridiculum reddas, seu ridendum præbeas, ac propines. dicent enim homines rusticitate tua audita, te nihil fecisse ab asini natura alienum, impingendo clitellas stolidè in eo ipso loco, quò te libros meos perferre iussi, id est, alieno tempore, & intempestiuè, aut stultè, & rusticè, libros Augusto tradendo: vel in ipsis Augusti ædibus, atque in eius oculis cùm ei libros trades, ineptè aliquid aut faciendo, aut loquendo. Asinorum tarditas & stoliditas etiam prouerbiis notata est. vide annot. ad illum locũ, *vt siquis asellum In campo doceat, &c.* saty. 1. lib. 1. & ad illum, *vt iniquæ mentis asellus, &c.* saty. 9. libr. eiusdem.

Et fabula fias] sermonis ansam hominibus præbeas? in ora hominum pro ludibrio venias. sup. Od. 11. epod. *Fabula quanta fui?*

Virib. Vtèris par cliv. &c.] omnibus tuis viribus contendes per cliuos, flumina, lacunas iter faciens, vt, quò vis, peruenias, librosque perferas. *vtêris* autem, futurum indicatiui, pro futuro imperatiui *vtitor*, positum est, vt ibidem docet Prisc. idem de illo, *reddes*, quod est in secundo versu, sentiendum. idem enim valet quod *reddito*.

Victor propositi] id est, victis, atq; expugnatis difficultatibus omnibus: vel compos propositi. sic enim Græci ἐγκρατὴς τοῦ σκόπου, τῆς ἐπιθυμίας.

Sic pos. servab. on.] sic accipe ἀνεκπύστως libros hoc modo, vel certo quodam loco conditos seruabis, quoad Augusto poscenti reddas; neque ostentabis, aut palam habebis. (Priscian. etiam hunc locum profert lib. 18. & docet, *seruabis*, positum esse pro *seruato*.

Ne forte svb ala, &c.] hoc eo dico, ne fortè sub ala, & in oculis omnium libros meos feras: ne subsarcinatus eas, quasi rusticus agnam sub ala portans, aut conuiua tribulis soleas cum pileolo, aut Pyrrhia glomos lanæ furtiuæ, tria propoponit exẽpla ridicula, quibus Vinniũ monet, vt libros occultè ferat, aut domi seruet potiùs, donec reddendi maturum tempus aduenerit. (soleas autem portabat rusticus conuiua tribulis ab vrbano & diuite ad cenam vocatus: quibus in triclinio non vtebantur. Turn. aduers. lib. 24.)

Glomo a] sic legendum, & ita habent omnes ferè libri calamo exarati, & quos Romæ inspexi, & quos hic in Gallia. Glomus autem & glomer (nam vtrumque vsu receptum est pro eadem re) globus est lanæ, & fili. Lucr. in nomine glomere producit primam syllabam li. 1. *Nam si tantumdem est in lanæ glomero, quantum Corporum in plumbo est, &c.* glomerare tamen verbum in eadem syllaba semper corripitur.

Morari] retinere, delectare: vt epistol. ad Pison. *Valdius oblectat populum, meliusque moratur.*

Oratvs mvlta prece] sic loquitur & Cæsar lib. 6. de bello Gall. *flentes omnibus precibus orabant.* & M. Tull. epist. ad Attic. lib. 9. epi. ad Cæsarem. *Quamobrem à te peto, vel potiùs precibus omnibus oro, & obtestor, vt in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi.* sed quidam hæc sic distingui volunt, *Cæsaris, oratus multa prece, nitere porrò, &c.*

Vade vale,] quidam libri veteres habẽt *Viue vale*: quos non sequor.

Ne nitvbes] ne offendas, ne pecces. tralatio est.

TVRNEBVS.

EX libr. 7. cap. 11. Scribit Flaccus saty. 1. lib. 2.

--atqui

Primores populi arripuit, populúmque tributim: quo versu significat summos & infimos à Lucilio styli satyrici acerbitate vulneratos fuisse: sed cùm primores dixerit, & plebem significare proximo caso debuerit, haud Inuitus scripturæ accedo, quam in quodam exemplari reperi,

-populumq;

--populumque tributim. Tribus enim ignobiliorum erant: qui ſenſus etiam efficietur *tributim* legeoti, etſi non tam commodè reſpoodebit. Vtraque certè ſcriptura patronos habet, voa Porphytionem, altera Acronem. Ergo ſic illud *tributum* amplector, vt tamen *tributim* non omnino aſpernet, nec Improbem. Plinius quoque libr. 19. cap. 4. vt quodam loco docemus, tribus pro pauperioribus dixit, & eadem notiooem à Flacco *Conuiua tribulis* appellatur oon diues.

Ex lib. 24. cap. 17. Romani oon ſolebant in publico vti ſoleis, ſed vel in triclinio, vel in cubiculo; verum foris calceis, atque ea de cauſa crimini vertit Cicero Verri, 7. 10 Verr. quod ſoleatus fuerit, *ſtetit*, inquit, *ſoleatus prætor Pop. Rom. cum pallio purpureo tunicáque talari. & tribulis conuiua* apud Horatium libr. 2. ſat. 8. gerit ſub alea ſoleas: & conuiuator Naſidienus apud euodem ſoleas poſcit: meretricula apud Plautum in Truculeoto puerperaoi mentiens & decipere militem cupiens ſoleas poſcit.

-- ſoleas inquit, *mihi date.* Iterum. Sc. Num tibi nam & Sc. Puero iſti. Sc. Date ſoleas.

Date ſoleas, atque me intrò actutum ducite. omninóque foris ſolea muliebre potius quàm virile calceamentum habebatur: Catullus ad Mallium de Leſbia *-- arguta conſtitit in ſolea.*

Ex lib. 28. cap. 33. Et niſi nullus erat Romanus qui non in aliqua eſſet tribu, tamen tribus pro plebe, id eſt, pro ima populi parte pooi Equitib. & Seoatu excluſis, lego in Papinio libr. quarto Siluar.

Moribus atque tuis, inquit, *gaudent turmæque tribúſque purpureique patres.* Sic *-- ſoleas conuiua tribulis*, Flaccus dixit, pro cooiuia humili & plebeio. Sic tributa comitia, comitia plebis erant: & ab iis arcentur apud Liuium Patricij credo, quòd quamuis omnes io tribu eſſent, tameo plebs multis partibus oomero reliquos ſuperaret. Quod autem numeroſiſſimum erat, vt ſolum tribus nomen ooo diuiſit, ſed ſibi totum vendicauit.

Ex libr. 30. cap. 38. Sandalium muliebre calceamentum eſt, ſimile plantæ & veſtigio, vt è Sardinia apparet, qui & Ichnuſa & Sandaliotis vocatur. Dici poteſt & Sandalum Latinè ſolea, vt à Catullo ad Mallium. de Leſbia. *-- arguta conſtitit in ſolea.* Sed & piſcis ſolea à quibuſdam etiam Sandalium dicebatur, vt Heſychius eſt auctor in voce ψῆττα. Soleis etiam viri domi vtebantur, vt in conuiuio. Flaccus, libr. 2. ſatyr. 8. *Et ſoleas poſcit.* lib. 1. Epi. 13.

-- ſoleas conuiua tribulis.

EPIST. XIIII. AD VILLICVM SVVM.

ARGVMENTVM.

Villici ſui deſiderium reprehendit, cupientis ob lupanaria & popinas in vrbe viuere, & in-A tetim inconſtanter faſtidientis rura, quæ antea tacita prece petiiſſet. Cur autem contra vitam ruſticam vrbanæ præferat, exponit. Sed illum more hominum facere dicit, vt alienam ſortem ſuæ præferat.

VIllice ſiluarum, & mihi me reddentis agelli,
Quem tu faſtidis, habitatum quinque focis, &
*Quinque bonos ſolitum * Bariam dimittere patres:*
B *Certemus, ſpinas animóne ego fortius, an tu*
Euellas agro: & melior ſit Horatius, an res.
Me quamuis Lamiæ pietas, & cura moretur
Fratrem mærentis, rapto de fratre dolentis
Inſolabiliter: tamen iſtuc mens, animúſque
C *Fert: & amat ſpatiis obſtantia rumpere clauſtra.*
Rure ego viuentem, tu dicis in vrbe beatum.
Cui placet alterius, ſua nimirum eſt odio ſors.
Stultus vterque locum immeritum cauſatur iniquè.
*In culpa eſt animus, qui ſe non * effugit vmquam.*
D *Tu * mediaſtinus tacita prece rura petebas,*
Nunc vrbem, & ludos, & balnea villicus optas.
*Me * conſtare mihi ſcis, & diſcedere triſtem,*
Quandocumque trahūt inuiſa negotia Romam.
Non eadem miramur, eò diſconuenit inter
Méque, & te, nam, quæ deſerta, & inhoſpita teſqua

Credis, amœna vocat, mecum qui sentit: & odit,
Quæ tu pulchra putas. * *fornix tibi, & vncta popina*
Incutiunt vrbis desiderium, video: & quòd
Angulus iste feret piper, & tui ocyus vua:
Nec vicina subest, vinum præbere taberna
Quæ possit tibi: nec meretrix tibicina, cuius
Ad strepitum salias terræ grauis. & * *tamen vrges*
Iampridem non tacta ligonibus arua: bouémque
Deiunctum curas, & strictis frondibus exples.
Addit opus pigro riuus, si décidit imber
Multa mole docendus aprico parcere prato.
Nunc age, quid nostrum concentum diuidat, audi.
Quem tenues decuere togæ, nitidíque capilli:
Quem scis immunem Cynaræ placuisse rapaci:
Quem * *bibulum liquidi media de luce Falerni:*
Cena breuis iuuat, & prope riuum somnus in herba.
Nec lusisse pudet: sed non * *incídere ludum.*
Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
* *Limat: non odio obscuro, morsúque venenat.*
Rident vicini glebas, & saxa mouentem.
Cum seruis vrbana diaria rodere mauis.
Horum tu in numerum voto ruis. inuidet vsum
A *Lignorum, & pecoris tibi calo argutus, & horti:*
* *Optat ephippia bos piger: optat arare caballus.*
Quam scit vterque, libens, censebo, exerceat artem.

F NIHI ME REDDENTIS AG.] idest, cuius amœnitate, & salubritate me officiis, negotiisque vrbanis defatigatum, deficio ac recreo. sic Catull. carm. ad Fundum, à cena illa Sextiana se vsque eò grauedine frigida, & frequenti tussi
B quassatum esse dicit, donec in sinum fundi sui Tiburtis confugerit, ibique se ocymo, & vrtica recurauerit.

QVINQVE FOCIS] quinque familis separatis, ac distinctis.

ET QVINQVE BONOS SOLITVM, &c.] intellige, ex hoc agro Horatiano, in quo quinque foci essent, quinque homines grandeis natu in oppidum Sabinorum Bariam conuenire solitos, tamquam senatores, qui consultarent, & sententiam dicerent de re Sabinorum communi, & publica. nonnulli arbitrantur eò euocari solitos esse, vt ibi gererent magistratum. alij annotant, Bariam locum esse in Sabinis, ad quem soliti essent transire ad causas agendas. Ego de Baria ni-
C hil habeo dicere, præterquam quòd aiunt omnes fuisse oppidum in Sabinis aliquando frequẽtissimum, ac celeberrimum. Hoc etiam lectori testificabor, in omnibus ferè libris manuscript. & Vaticanis, & aliis, legi *Variam*, non *Bariam*. Varia autem, cui Appula cognomen est, longè admodum distat à Sabinis.

SPINAS] eleganter spinas ad agrum, animúmq; retulit: sed agri spinæ, propriè dicuntur: animi spinæ, pro curis, & angoribus, translatè. Catullus curas. *spinosas* appellauit in carmine de nuptiis Pelei, & Thetidis, *Spinosas Erycina serens in pectore curas.* & Horat. epist. 2. lib. 2. *Quid te exempta iuuat spinis de pluribus vna?*

AN RES] idest, an bona. sic sæpe alibi: vt
D sat. 5. libr. 2. *Et genus & virtus, nisi cum re, vilior alga est.*

ET CVRA MORETVR,] quidam libri veteres habent, *moratur*.

RAPTO] sibi à Parcis erepto, id est, immaturè mortuo, sic Catullus ad Manl. *ô misero frater ademte mihi.*

INSOLABILITER] ita acerbè, vt nullus consolationi locus sit relictus.

MENS, ANIMÚSQVE] video, hæc sæpe coniunctè poni à scriptoribus. Terent. Andria, *mala mens, malus animus.* Lucret. libr. 3. *Primum animum dico, mentem quam sæpè vocamus.* Idem ita vtrumque coniunxit, alterum in patrio casu efferret, hoc modo, *mens animi*, vt libr. 4. *Nec ratione alia*

discum somnus membra profundit, *Mens animi vigilat*, *nisi quòd simulacra lacessunt Has eadem nostros animos.* Idem libro 5. *Tenuis enim natura Deûm, longéque remota Sensibus à nostris animi vix mente videtur.* Idem libr. 6. *Perturbata animi mens in mærore, metúque.* Catull. ad Ortalum, *Nec potis est dulces Musarum expromere fœtus Mens animi.* Plautus in Cistell. *Nullam mentem animi habeo: vbi sum, ibi non sum: vbi non sum, ibi est animus.* Aristoteles autem huiusmodi ἀναλογίαν, id est, comparationem, seu proportionem proponit, tùm in lib. 1. de morib. ad Nicomach. tùm Topicorum primo, ὡς ἐν σώματι ὄψις, οὕτω νοῦς ἐν ψυχῇ, id est, vt in corpore aspectus, sic mens in animo. A

ET AMAT SPAT. OBST. RVMP.] id est, & cupit impedimenta omnia, moràsque præcidere: & quodammodo è carceribus euolare. *amat rumpere*, id est, libenter & cupidè rumpit: seu cupit rumpere. B

CLAVSTRA] repagula, carceres. sat. 6. lib. 2. *tu pulses omne quod obstat, Ad Mæcenatem memori si mente recurras.*

SVA NIM. EST OD. SORS] quidam libri veteres habent *s. n. est od. res:* quos non sum secutus, quamuis non damnem.

STVLT. VTERQVE LOC. IMMER. CAVS.] culpam confert in locum, cùm ea in ipso hæreat, vt statim subiicit, *In culpa est animus, &c. causatur*, more Græcorum, αἰτιᾶται: id est, accusat, criminatur, causam sui angoris, suæque ægritudinis esse dicit. Qui ex animo laborat, id est, cuius C animus non est ab omni perturbatione liber, ac solutus, is, cùm perpetuò excrucietur, & æstuet, existimat se loco commutando curam, & molestiam ex animo depulsurum: sed magnopere fallitur. nam morbi causa, & principium ægritudinis inest in animo, non in loco. vide suprà ann. ad illum locum Od. 16. libro 2. *patriæ quis exsul, &c.*

QVI SE NON EFFVGIT VNQVAM.] sic sup. Oda illa 16. libr. 2. *patriæ quis exsul Se quoque fugit.*

TV MEDIASTINVS] sic hanc vocé scriptam reperi in omnibus codicib. antiq. non, vt in vulgatis, *medyastinus*. Est autem vox mera Latina ex duobus nominibus Latinis composita, D *medio & stando*, non à Græco ἄστυ, vt nonnulli vaticinantur. Ac mediastini serui omnium propemodum sunt laboriosissimi, quippe qui ad omnia ferè ministeria parati, & tamquam in medio positi esse debeant. Nonnulli per mediastinum, seruum balneatoris significari putant. Cato *ille imperator: tu illi, ac ceteri mediastini.* Nonius, *Mediastinos, non solùm balnearum, sed aedium quoque ministros, & curatores legimus.* Lucill. 17. *Villicum Aristocratem mediastinum atque bubulcum, Commanducatus corrupit, ad incita adegit.* Quidam eosdem esse putant atque atrienseis, quod Græci μεσαυλίους, & ἀτριέας appellant.

TACITA PR. RVRA PET.] rura tacitus expetebas, & exoptabas.

CONSTARE MIHI] in sententia manere: semper commorationem, & vitam rusticam vrbanæ anteponere.

DISCONVENIT INTER MÉQVE, ET TE] eo inter nos dissidemus, ac discrepamus. *disconuenit*, id est, non conuenit. nam impersonale est hoc loco, vt loquuntur Grammatici. suprà epist. 1. personale est, *Æstuat, & vitæ disconuenit ordine toto.*

INHOSPITA] ἄξενα. Virgil. Æneid. 5. *tot inhospita saxa.*

TESCA] agrestia, difficilia, inculta, horrida, deserta loca. Attius in Philoctete, *Quis tu es mortalis, qui in deserta Lemnia, Et tesca te apportes loca?* ex Varrone & Festo: apud quos tamen non eodem modo scribitur hoc nomen: sed apud alterum *tesqua*, apud alterum *tesca*. libri scripti pleriq; habent *tesqua*. ego tamen malim scribi *tesca*, vt scriptum est apud Varron. qui deducit à tuendo, vt sint quasi *tuesca*. At Scaliger F. mauult à Græco deflectere, vt dicta sint *tesca*, quasi δάσκια: id est vmbrosa, seu nemorosa.

AMŒNA VOCAT] vocat amabilia, & ad se amanda allicientia: sic Festus.

MECVM QVI SENTIT] is, qui amat solitudinem, siluas, locáque ab arbitris remota.

PVLCH. PVTAS] sic habent cod. duo Vatic. Iannoct. Faërn. Raïn. Card. Torn. Russard. Nicot. Cleric. meus: alij vocas, vt vulg. mendosè, opinor.

FORNIX] prostibulum, ganeum. sat. 2. lib. 1. *Quidam notus homo, cum exiret fornice, macte Virtute, &c.* ead. saty. versu superiore, *nisi olenti in fornice stantem.*

VNCTA POPINA] in qua coquuntur omnis generis obsonia. vnde popino, popinonis, sat. 4. lib. 2. *Quæcumque immundis feruent allata popinis.* Lucil. *Infamem, immundam, turpémque odisse popinam.*

INCVTIVNT VRBIS DESID.] iniiciũt tibi vrbis cupiditatem, vel afficiunt te vrbis desiderio. & est tralatio, vt dicimus *incutere timorem, dolorem.* Idem Horat. episto. ad Loll. 2. hoc lib. *ne mox Incutiant aliena tibi peccata pudorem.* *incutere amorem.* Lucret. libro 1. *Et simul incussit suauem mi in pectus amorem Musarum.* *incutere tremorem*, idem libro sexto. *Et fera vis venti per crebra foramina terræ Dispertitur, vt horror, & incutit inde tremorem.* *morbos*, idem ibidem, *Multa cibos, quæ sunt vitalia, multáque morbos Incutere, & mortem quæ possint accelerare.* Horatius *incutere bellum*, satyr. 1. libro 2. *seu quòd Lucania bellum Incuteret violenta.* idem ibi. *incutere negotium. ne forte negoti Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum.* M. Tullius lib. 2. de orat. ad Q. Frat. *Item timor incutitur, aut ex ipsorum periculis, aut ex communibus.* T. Liuius lib. 2. *postem iam tenenti Consuli fœdum inter precationem Deûm nuntium incutiunt, mortuum eius filium esse.*

ET QVÒD ANGVLVS ISTE] id est, & hoc alterum tibi vrbis desiderium commouet,

quòd ager iste, cui colendo te præposui, neque vuam effert, neque cauponam propinquam habet, nec tibicinam, cuius ad cantum saltes. angulum Latinè per tralationem ponimus, pro longinquo, remoto, abdito, infrequenti loco, vt sup. Od. 6. lib. 2. *Ille terrarum mihi præter omneis Angulus ridet*. M. Tull. in Catil. 2. *nemo non modò Romæ, sed nec vllo in angulo totius Italiæ oppressus ære alieno fuit, quem non ad hoc incredibile sceleris fœdus asciuerit*. angulum à Græco nomine ἄγκυλον dictum esse verisimilius est, quàm ab aduerbio ἐγγύς.

FERET PIP. ET TH. OCY. V.] id est, numquam feret vuam, cum thus, & piper in Arabia nascantur.

PRÆBERE] πορίζειν, suppeditare, vt Virg. Georgic. 1. *Arbuta sufficere, & fluuios præbere salubreis*. lege annot. ad Od. 13 lib. 3.

B CVIVS AD STREPITVM] ad strepitum tibicinæ tibia canentis, id est, ad strepitum tibiæ, qua canit tibicina. supr. episto. 2. *Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam*. Od. 3. libr. 4. *Dulcem quæ strepitum Pieri temperas*: ad quem locum plura.

SALTAS] saltes non admodum scienter, neque numerosè. saliunt enim veriùs, quàm saltant rustici. idem de arte poët. *saliet, tundet pede terram*.

TERRÆ GRAVIS] tu grauis terræ. hoc dixit ad exprimendum villici saltantis & inscitiam, vel contentionem, cuius grauitatem, & pondus terra sentire videatur: vt sup. Od. 18. lib. 3. *Gaudet inuisam pepulisse fossor Ter pede terram*. annot. ad Od. 4. libr. 1. Bosius tamen, *terræ grauis*, sic accipit: tu terræ grauis salias, vt terram onere leues: tu tanquam terræ grauis, salias, vt eam exoneres.

C ET TAMEN VRGES IAMPRIDEM, &c.] hæc sunt referenda ad ea, quæ sunt suprà. *nam, quæ deserta, & inhospita tesqua*. vel ad principium epistolæ, *Quem tu fastidis habitatum, &c.* hoc modo, quanuis agrum meum fastidias, vel quanuis locum istum sterilem, desertum, & incultum esse dicas, tu tamen arua, quæ iampridem non fuerunt culta, aut fossa, studiosè, & assiduè fodis, subigis, & colis.

BOVEM DISIVNCTVM] bouem seiunctum, ac separatum ab altero: vel iam dissolutum: quod fit vesperi. ideoque βουλυτὸν nominant Græci tempus vespertinum. annotatum sup. ad Od. 6. lib. 3. ibid. *& iuga demeret Bobus fatigatis*. deiunctum autem excudendum curaui, quattuor libros manuscrip. secutus.

D ET STRICTIS] id est, stringendo succisis. sic Virg. in Mœride, *hic, vbi densas Agricolæ stringunt frondes*. Idem Georg. 2. *tunc stringe comas, tunc brachia tonde*. Idem primo, *Sed tamen & quernas glandes tunc stringere tempus*. eodem libro, *cum flauis messorem induceret aruis Agricola, & fragili iam stringeret hordea culmo*.

EXPLES] saturas, pascis. Virgil. Georg. 2. *hic piscibus atram Improbus ingluuiem, ranisque loquacibus* A *explet*. Idem lib. 3. Æneid. *Nam simul expletus dapibus, &c.*

ADDIT OPVS] negotium tibi exhibet præter ea, quæ quotidiana sunt, & vsitata: non sinit te cessare: te exercet.

MVLTA MOLE DOCENDVS] multis molibus oppositis, in aliam partem auertendus, ne prato noceat. verbum *docendi* attribuit rei inanimæ, cùm animata sola doceantur. sic in epist ad Pisones. *Seu cursum mutauit iniquum frugibus amnis Doctus iter melius*.

QVID NOSTR. CONC. DIV.] quid causa sit, quamobrem dissentiamus, alioqui maximè concordes. *concentum*, pro consensione, & concordia posuit translatè. propriè enim συμφωνίαν significat, quæ constat ex pluribus dissimilibus, B & disparibus sonis, proportione coniunctis, æqualibus, & concordibus. dissoluitur autem & corrumpitur, vbi proportio, & similitudo rationum tollitur, & tum est *symphonia discors*, quam commemorat epist. ad Pison. non longè ab extr. Ex disparibus autem sonis debet concentus, seu symphonia constare, non paribus, aut iisdem. tum enim etiam corrumperetur, & fieret ὁμοφωνία, id est, vnius vocis sonus, vt docet Aristoteles lib. 2. Polit. vbi disputans aduersus Platonem, seu Socratem, qui communionem vxorum & liberorum & possessionum in suis libris de Rep. introduxit eo consilio, vt ciuitas maximè fiat vna, probat, nihilo magis oportere ciuitatem maximè vnam fieri, quàm symphoniam fieri C ὁμοφωνίαν, id est, vnum sonum, aut rythmum, pedem vnum. eò enim progrederetur illa, vt ita dicam, vnitas, vt desineret esse ciuitas, &c.

DIVIDAT] dissoluat, vel discordem efficiat.

QVEM TENVES] me, quem tenues, &c. sequitur infrà verbum *iuuat*.

NITIDIQVE CAPILLI] λιπαροί, vnguento delibuti. vt suprà Od. 7. lib. 2 *nitenteis Malobathro Syrio capillos*.

IMMVNEM] gratis sine muneribus, vt sup. Od. 12. lib. 4. *non ego te meis Immunem meditor tingere poculis*.

CYNARÆ] amicæ, de qua suprà Od. 13. lib. 3. *sed Cynaræ breuis Annos fata dederunt*.

D RAPACI] qualia sunt scorta. Catull. ad Thallum, puerum impudicum, *Idémque Thalle turbida rapacior procella*.

BIBVLVM] bibacem, vt infrà epist. ad Loll. 2. *Potores bibuli media de nocte Falerni*, ita per tralationé bibulam arenam dixit Lucret. lib. 2. *Littoris incuruus bibulam lauit æquor arenam*.

MEDIA DE LVCE] sat. 8. lib. 2. *dictus here illic De medio potare die*. atque hoc tempore diem frangere dicebantur homines inertes, voluptarij, luxuriosi, in cute curanda occupati: conuiuiáque ad multam noctem nonnumquam producebat. ego igitur (inquit) qui cenis à meridie vsque ad multam noctem productis olim delectabar, nunc breuibus delector magis.

NEC LVSISSE PVDET, &c.] neque verò me

tò me pudet olim cenis longis, ac sumtuosis, delicijsque, ac voluptatibus lectusse, atque indulsisse, cùm ætas ferret. sed non constituere modū huiusmodi vitæ, intemperatæ, & libidinosæ. nam hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat. *ludere* interdum valet, amori operam dare, vt epi. 2. lib. 2. *Lusisti satis, edisti satis, atque bibisti.* & Od. 13. lib. 4. *Ludisque, & bibis impudens.* Liuius Andron. *Affatim edi, bibi, lusi.* A

SED NON INCID. LVD.] sed non facere finem ludi.

NON ISTIC OBLIQ. OCVLO, &c.] Non temerè (inquit) vitæ rusticæ cupiditate afficior. Nam nemo istic, id est, rure, mea commoda oculo obliquo limat: hoc est nemo meis commodis inuidet: nemo aspectu maligno, & iouido mea commoda fascinat, & minuit. Nam siquam inuidiam mihi conflarent res secundæ meæ, risus vicinorum eam discuteret, atque obrueret. B

LIMAT] limare puto esse à lima ductum, non à limis oculis, vt nonnulli volunt, vt sit deterere, attenuare, imminuere. Itaque sic mihi videtur hic locus esse explicandus. Nemo istic obliquo, id est, inuido, aut maleuolo oculo mea commoda atterit, aut minuit. putabant enim veteres, aspectum inimicum, atque infestum alteri nocere. sic Virg. in Palæmone, *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.* βασκαίνειν appellant Græci. & βάσκανον τὸν οἱονεὶ φάεσιν. id est, ὀφθαλμοῖς καίνοντα, καὶ φθείροντα τὸ ὑπ' αὐτῷ ὁρώμενον, id est, qui oculis interficit, & corrumpit quod ab ipso cernitur, vt scribit Theocr. interpres. Quo modo autem fiat fascinatio, Vel quamobrem fascinentur pueri maximè, declarat Alex. Aphrodiss. probl. 53. lib. 2. & Plutarch. lib. 5. συμποσιακῶν περὶ τῶν καταβασκαίνειν λεγομένων disputat. Est & limare interdum copulare, vt ait Nonius Marcellus: quod ad hunc locum non quadrat. vtitur Plautus in Pœnulo. *at vide sis, cum illa numquam limaui caput.* postremò limare significat etiā limo conspurcare. Plaut. ibidem, *M. curram igitur aliquò ad piscinam, aut lacum, limum petam. AG. quid eo opus sit? M. ego dicam: vt tibi & illi limem caput.* C

RID. VIC. GLEB. ET SAXA MOV.] vicini, inquit, rident me dum glebas & saxa moueo, similiáque opera rustica facio. ita inuidia in me, & mea commoda nihil valet: neque mihi, meisve nocere potest. Ridicula, & risum inuidiā ac fascinum depellere atque auertere diximus suprà ad illum locum, *Inuidiam placare paras, &c.* Sat. 3. lib. 2. D

VENENAT] corrumpit. translatio est. vtitur & Lucret. lib. 6. *Vt spatium cæli quadam de parte venenet.*

CVM SERVI VRB. DIAR.] tu contrà rusticus in vrbe viuere mauis. diarium, victus est diurnus. Cicer. ad Attic. libr. 8. *eo modo autem ambulat Cæsar, & ita diaria militum celeritatem incitat, vt timeam, ne citius, quàm opus sit, ad Brundisium accesserit.*

RODERE] τρώγειν. significat victum aridū, & sollicitum, itaque verbo vsus est mutibus conuenienti potiùs, quàm hominibus. Notat hic Porphyrio, *non cum seruis mansit, sed cum seruis rodere maluit.*

HORVM TV IN NVMER.] in numerum seruorum vrbanorum.

CALO] qui lignum domi non habet: qui it lignatum foras. *Calones* (inquit Festus) *militum serui dicti, quia ligneas clauas gerebant, quas Græci κᾶλα vocant.* *Cala* (inquit Seruius in 6. Æneid.) *dicebant maiores nostri, fustes, quos portabant serui sequentes dominos ad prælium.* M. Tull. lib. 3. de nat. Deor. *Eos* [Tyndaridas] *tu canteriis albis, nullis calonibus obuiam Vatieno venisse existimas.*

ARGVTVS] astutus, sollers, calidus, vafer.

OPTAT EPHIPP. BOS PIG. OPT. AR.] *Ephippium* (inquit Nonius) *tegmen equis ad mollem vecturam paratum.* Acron notat, alios ephippia esse sagmata, id est, onera, alios ea, quæ propè iugum equis curulibus imponuntur. prouerbiū cōuenit in eos, qui muneris functionem, & conditionem sibi accommodatam, fastidiunt: alienā, & ad quam inepti sunt, expetunt. M. Tull. ad Attic. lib. 5. *Clitellæ boui sunt impositæ. planè non est nostrum onus. sed feremus. modò, si me amas, sim annuus.* Cum his congruit illud Pindari, quod refert Plutarch. ἐν τῷ περὶ εὐθυμίας ὑφ' ἅρματι ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς· παρὰ ναῦν ἰθύει τάχιστα δελφίς· κάπρῳ δὲ βουλεύοντα φόνον κύνα χρὴ τλάθυμον ἐξευρεῖν. id est, equus curtui aptus est, bos aratro: Delphinus præter nauem celerrimè, & concitatissimè rapitur: ei autem, qui apro necem meditetur, canis reperiendus est generosus, & laboriosus, qui aptum adoriri audeat. Ephippium porrò equi tergo imponitur, vt in eo insidens commodiùs vehatur eques. *at ipsi boum terga* (vt scribit M. Tull. lib. de nat. Deorū. secūdo) *declarant non esse se ad onus accipiendum figurata: ceruices autem nata ad iugum: tum vires humerorum & latitudines ad aratra extrahenda.* Eodem pertinet illud Maximi Tyrij, λόγῳ δὲ φέρε, εἴ τις ἐπιχειρῇ τὸν βοῦν λύσας τῆς ἀρότρου καὶ τὸν ἵππον τῆς ἅρματος ὑπαλλάξας ἑκατέρῳ τὴν ἐργασίαν, ὑπαγαγεῖν τὸν μὲν βοῦν τῷ ἅρματι, τὸν δὲ ἵππον τῷ ἀρότρῳ, ἆρ' οὐχ ἂν εἴη πρὸς μὲν τὴν φύσιν παράνομος, πρὸς δὲ τὰ ζῷα αὐτὰ ὑβριστὴς, πρὸς δὲ τὰς τέχνας ἀμαθὴς, πρὸς δὲ τὴν χρείαν ἀχρεῖος, πρὸς δὲ τὴν ὑπηρεσίαν καταγέλαστος, id est, Age, si quis conaretur boue disiuncto ab aratris, & equo à curribus, commutata vtriusque opera, subiungere bouem currui, equum aratro, nonne esset in naturam quidem ex lex atque iniustus, in ipsa animalia autem contumeliosus, ad artes autem rudis atq; indoctus, ad vsum verò atque vtilitatem quæstus faciendi ignarus, ad ministerium autem ridiculus?

BOS PIGER,] qui ad arandum natus est, nō ad vehendum, neque ad cursum, vt equus. Itaque appellatur à Græcis ἀροτὴρ, id est, arator. Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμ. Οἶκον μὲν πρώτιστα, γυναῖκά τε,

Pinguis vt inde domum poſſim, Phaeáxque reuerti: A
Scribere te nobis, tibi nos accredere par eſt.
Mænius, vt rebus maternis, atq; paternis
Fortiter abſumtis, vrbanus cœpit haberi,
*Scurra vagus, non qui certum * præſepe teneret:*
Impranſus non qui ciuem dignoſceret hoſte:
Quælibet in quemuis opprobria fingere ſæuus: B
Pernicies, & tempeſtas, barathrúmque macelli,
Quicquid quæſierat, ventri donabat auaro.
Hic, vbi nequitiæ fautoribus, & timidis nil,
Aut paullum abſtulerat, patinas cenabat omaſi,
Vilis & agninæ, tribus vrſis quod ſatis eſſet. C
*Scilicet * vt ventres lamna candente nepotum*
Diceret vrendos correctus. Mænius idem
Quicquid erat nactus prædæ maioris, vbi omne
Verterat in fumum, & cinerem: non hercule miror,
*Aiebat, ſi qui * comedunt bona, cùm ſit obeſo*
Nil melius turdo: nil vulua pulchrius ampla. D
Nimirum hic ego ſum. nam tuta, & paruula laudo,
Cùm res deficiunt: ſatis inter vilia fortis.
Verùm, vbi quid melius contingit, & vnctius, idem
Vos ſapere, & ſolos aio bene viuere, quorum
Conſpicitur nitidis fundata pecunia villis.

AD C. NVMON.] Primùm hanc inſcriptionem præ ſe ferũt omnes ferè codices manuſcr. & quos in Italia, & quos in Gallia mea vidi. Deinde Fuluius Vrſinus, homo & humaniſſimus, & Græcarum litterarum cognitione præſtantiſſimus mihi oſtendit domi ſua argenteũ nummum hac ipſa inſcriptione, C. NVMONIVS VAALLA gemino A A. ſimilémque, & planè geminum domi ſuæ mihi oſtendit Clemẽs Teuenius, quem ſuprà commemoraui. ego tamẽ *Valam* excudendum curaui, vnico A. in ceteris, nummorum illorum inſcriptionem ſecutus ſum.

QVÆ SIT HIEMS VALIÆ, QVOD, &c.] hæc referenda ſunt ad verſum, qui eſt infrà, *Scribere te nobis, &c.* ea autem, quæ ſtatim ſequuntur, *nam mihi Baias Muſa, &c.* vſque ad verbum, *Maior vtrum populum, &c.* includenda ſunt interpoſitionis nota. Horatius ab Antonio Muſa clariſſimo, ac præſtantiſſimo medico edoctus, Baias, Cãpaniæ oppidum amœniſſimum, ad cuius aquas, & ceteras delicias concurrebant homines voluptarij, ad eaſdémque ægri, quòd eſſent ſaluberrimæ, confugiebant, edoctus igitur, Baias minimè ſibi eſſe neceſſarias, nec ad valetudinem vtileis, cogitat Veliam, & Salernum proficiſci, ibique hiemare. Iccircò petit à Vala, vt ſcribat ad ſe, quæ ſit illis in locis hiems, quod cælum, &c.

NAM MIHI BAIAS, &c.] nam ſi quæras, cur Veliæ, & Salerni hiemare cogitem, & non Baiis, Antonius Muſa ait, aquas calidas Baiarum mihi eſſe ſuperuacuas: id eſt, ad voluptatem gignendam duntaxat valere: ad bonam valetudinẽ autem inutileis eſſe. M. Tullius pro Cœlio, *ſi ſat eſt eum à me hominem defendi, qui nullum conuiuium renuerit, qui vnguenta ſumſerit, qui Baias viderit.*

ET TAMEN ILLIS ME FACIT] & tametſi de Antonij Muſæ ſententia Baiarum aquas contemnam, & relinquam: mihi tamẽ Baiæ quodammodo ſunt iratæ, & me oderunt, quòd frigidis aquis vtar per medium frigus. Suetonius in Auguſto, ſcribit Auguſtum, quia calida fomenta non proderant, frigidis curari coactum eſſe.

QVI CAP. ET STOM. SVPP.] hæc vix intelligi poſſunt, niſi ab iis, qui experti ſunt, tametſi Horatius non obſcurè rem ipſam elocutus eſt. ſed memini ego, cùm vir clariſſ. Franc. Turnonius E. R. Card. ad aquas Lucẽſeis de medicorum conſilio venisset duos ab hinc annos, videre me in iis locis ægros complureis, ex quibus alij de aquis illis bibebant, alij lauabantur, alij parteis corporis affectas, vt caput, ventriculum, renes ſtillicidiis ſupponebant, è quibus aqua in eas parteis demanabat. Eos horam vnam eodem, quo cœperant, ſitu manere neceſſe erat. dies quindecim, aut viginti id factitabant. fontes Cluſini autem ſunt in Etruria, à Cluſio Etruriæ oppido nominati.

MYRTETA] loca myrtis conſita, quæ ſunt Baiis. liber Iannocti, & nonnulli alij habent *murteta*, quod idem valet. à murto Murtia Venus.

mum manare poteſt? re vera non poteſt. ſed ex contagione corporis vinopotu concalefacti excitantur animorum motus.

MINISTRET] ſuppeditet: præbeat. ſed ſi vina illius oræ nihil moratur Horatius, qui poteſt in illis locis vinum generoſum requirere? pugnát enim nihil morari, & requirere. Intellige meliora vina ex aliis locis eò ſupportari, quemadmodũ fieri ſolet.

[QVOD ME LVC.] quod me reddat commendatiorem puellæ Lucanæ, id eſt, quod me faciat videri lepidiorem, & venuſtiorem. vel, quod mihi amorem & beneuolentiam conciliet.]

ECHINOS] de echinis ſup. notauimus quædam ad Od. 5. epod. & alibi.

PHÆAX QVE] corpore bene curato, & nitida cute, quales erant Phæaces, homines voluptarij, conuiuiis, citharis, choreis, & ceteris deliciis, ac luxuriæ dediti. vide Homer. ὀδυσ. θ. & ſup. annot. ad epiſt. 2.

ACCREDERE] vtitur hoc verbo & Lucret. lib. 3. *facilè hoc accredere poſſis, Semina ſæpe in eodem, vt nunc ſunt, ordine poſta.* & Plaut.

MÆNIVS, VT REBVS, &c.] quidam hæc quæ ſequuntur, à ſuperiore epiſtola ſeparant: ſed minus rectè. vna eſt enim epiſtola vſque ad eam, quæ eſt ad Quinctium. cohærent autem hæc cum verſiculo illo, *Pinguis vt inde domum poſſim, &c.* Ac proponit exemplum luxurioſi cuiuſdam hominis, nomine Mænij, cognomine Pantolabi, cui ſe in eo ſimilem eſſe dicit, quòd quemadmodum ille, cùm habebat, vnde ſumtum faceret, ſumtuoſiſſimè, & luxurioſiſſimè epulabatur: cum res deerat, parſimoniam victus, & frugalitatem colebat: ita ipſe, cùm deſunt facultates, victu tenui, & modico contentus eſt: cum abundat autem, & cùm aliquid amplius, & lautius nactus eſt, diuitum fortunas ait ſe laudare, & in pecunia, & fundorum fructibus bene, beateque viuendi facultatem collocare. Porrò huius Mænij nobilitata eſt multorum ſcriptorum litteris luxuria: ab eóque Mæniana dicta eſſe putantur. M. Tull. Acad. 2. *Vt enim ij, qui niſi ſub nube ſolem non ferunt, item ille (*Antiochus*) cum æſtuaret, veterum, vt Menianorum, ſic Academicorum vmbram ſecutus eſt.* Sextus Pompeius, *Meniana ædificia à Menio ſunt appellata. Is enim primus vltra columnas extendit tigna, quo ampliarentur ſuperiora.* Hinc columna Menia, ſeu Meniana, ad quam Triumuiri capitales de eorum maleficiis, qui ciues Romani non erant, cognoſcebant: quàm ſolam Menius ampliſſimo patrimonio conſumto, & domo vendita exceperat, vnde ſpectaret gladiatores. M. Tull. columnam nominat ſimpliciter in Cluentiana, *Manilium plerique noratis. non ille honorem à pueritia, non ſtudia virtutis, non vllum exiſtimationis bonæ fructum vnquam cogitarat: ſedex petulanti, atque improbo ſcurra, in diſcordiis ciuitatis ad eam columnam, ad quam multorum ſæpè conuiciis perductus erat, tum ſuffragiis populi peruenerat.* Idem de accuſatore in Vert. conſtit. Meniam columnam dicit: *vobis autem tanta inopia reorum eſt, vt mihi tantam præripere conemini potius, quàm aliquos à Columna Menia veſtri ordinis reos reperiatis?* ad quem locum Aſconius. *Menius cum domum ſuam venderet Catoni & Flacco cenſoribus, vt ibi Baſilica ædificaretur, ſibi exceperat ius vnius columnæ, ſuper quam tectum proiiceret ex prouolantibus tabulatis, vnde ipſe & poſteri eius ſpectare munus gladiatorium poſſent, quod etiam tum in foro dabatur. Ex illo igitur columna Menia vocata eſt.* Alij Menianam columnam, & Meniana ædificia à C. Menio P. F. qui cenſor fuit cum L. Papirio Craſſo anno CCCCXXXV. cui propterea quòd de Antiatibus, aliiſque priſcis Latinis triũphauit, columna data eſt, dicta eſſe volunt. qua de re lege Plin. lib. 34. Vtrùm autem Menius ſine diphthongo, an Mænius cum diphthõgo ſcribendum ſit, viderint docti. in marmoribus quidẽ antiquis Mænius cum diphthongo æ. inciſum ſæpe legi.

FORTITER] ſtrenuè, impigrè, non timidè, neque ignauè. Sed videtur impropriè dictum. Nam, vt docet Ariſtoteles lib. 4. de moribus ad Nicomach. Fortitudo verſatur in rebus & terribilibus, & fiduciam afferentibus: non in pecunia. itaque dicimus propriè aliquem fortiter periculum adire pro patria: non fortiter pecuniam largiri, aut profundere. hoc enim eſt liberalitatis, & profuſionis. Nam liberalitas in pecuniæ donatione, atque acceptione verſatur. Idem li. 2. de rep. diſputans contra Platonem, diſertè dicit non licere, ſeu non eſſe pote, leniter, aut fortiter vti patrimonio ſuo, aut re ſua familiari: moderatè autè, & liberaliter, licere. Itaque neceſſarium eſt hos duos vſus tantùm in re familiari, & pecunia verſari, nempe moderatum, ſeu temperatum, & liberalem, quorum tamen vtriuſque contrarij intelligendi ſunt in eadem re locum habere, nempè fieri poſſe, vt quis dicatur & largiri pecuniam profusè, & dare parcè atque illiberaliter: & item immoderatè, ſeu intemperãter pecuniam profundere, & contrà, &c. Verba Ariſt. hęc ſunt lib. 2. Politic. Ἐπεὶ μόναι γ' εἰσὶν ἕξεις αἱρεταὶ περὶ τὴν τῆς οὐσίας χρῆσιν αὗται, οἷον οὐσίᾳ πρᾴως, ἢ ἀνδρείως χρῆσθαι οὐκ ἔστι, σωφρόνως δὲ καὶ ἐλευθερίως ἔστιν. ὥστε καὶ τὰς χρήσεις ἀναγκαῖον περὶ αὐτὴν εἶναι ταύτας: id eſt, Nam ſoli hi habitus [frugalitas & liberalitas] in vſo bonorum, ſunt laudabiles & expetẽdi. Verbi gratia, non eſt, ſeu non licet leniter, aut fortiter bonis ac facultatibus ſuis vti, frugaliter verò & liberaliter licet. Quare & hos vſus neceſſarium eſt in bonis, & pecuniis verſari. Quid igitur dicendum? vel *fortiter* Horat. poſuit impropriè pro effusè, ſeu profusè: vel eò ſpectauit, quòd qui rem ſuam diſſipat & perdit, ſe ipſum perdit, & interimit, quia vita ſine re tolerari non poteſt. quemadmodum igitur dicitur quis mortẽ fortiter oppetere, qui ſe offert in diſcrimen vitæ, pugnans pro patria: ita & qui rem ſuam effusè diſſipat, dicitur hîc ab Horatio fortiter patrimonium ſuũ abſumere, quia hoc facto moriatur neceſſe eſt.

A propriè dixit Sat. 3. *nil verbi, pereas quin fortiter, addam.*

VRBANVS] εὐτράπελος, vt riſu mouendo ſibi ad diuitum menſas aditum compararet.

CŒPIT HABERI] cœptus eſt haberi. ſic enim antiquiores loquebantur.

SCVRRA] βωμολόχος, alienatum menſarũ inſidiator: qui riſum mouebat diuitibus, paſtus cauſa. Satyr. 7. lib. 2. *Scurra Volanerius*. quamquã ſcurræ nomen etiam vrbanis hominibus, & facetis tribuebatur. Plautus Trinummo. *neque periurius, Quàm vrbani aſsidui ciues, quos ſcurras vocant.* Idem Moſtell. *Tu vrbanus verò ſcurra, delicia populi, Rus mihi obiectas?* Idem Epidico. T. *Scurra es.* E. *ſcio te eſſe equidem hominem militarem.* M. Tullius pro

B Quinct. *Nam neque parum facetus ſcurra Sextus Neuius, neque inhumanus præco eſt vnquam exiſtimatus.*

VAGVS] modò hanc, modò illam menſam conſectans: vt ſtatim interpretatur.

NON QVI CERT. PRÆSEPE TEN.] declarat vocem, quæ antecedit *vagus*. non enim domi ſuæ cibum capiebat, ſed menſas alienas ſectabatur: neque ſemper eaſdem, ſed alias, atque alias. & eſt tralatio ab equis, per quam ſignificat, homines gutturis vitio, & abdomini deditos, beſtiarum eſſe ſimileis.

IMPR. NON QVI CIVEM, &c.] id eſt, qui ſiccus, & impranſus ita ferus erat, & inhumanus, vt ciuem ab hoſte non diſtingueret: ſed cuiuis petulantiſſimè malediceret: atque hæc tam libe-

C ra, atque impunita petulantia, ac maledicentia, facilem ei ad diuitum menſas aditum patefaciebat, nequod in ſe crimen confingeret, metuentium. exſtat epigramma Græcum lib. 2. hac ſententia, nos veſperi, cùm bibimus, homines eſſe: manè autem, dum ſicci ſumus, feras inter nos eſſe.

Ἄνθρωποι δείλης, ὅτε πίνομεν· ἢν δὲ γένηται
Ὄρθρος, ἐπ' ἀλλήλοις θῆρες ἐγειρόμεθα.

FINGERE SÆVVS] ſæuus in confingendis in quamuis criminibus, & congerendis maledictis: atque idcirco diuitibus horribilis.

BARATHRVMQVE MACELLI] id eſt, qui, quæcumque è macello obſonia petuntur, deuoraret, & in ventrem, tanquam in barathrum

D quoddam, conijceret, atque abderet. fuit autem barathrum, locus in terram altiſſimè depreſſus Athenis, in quem præcipites detrudebantur malefici, & ſcelerati. Commemorat Pauſanias in Arcad. barathra quædam ad Phœneum vrbem, quæ χειροποίητα appellat, id eſt, manufacta, eo conſilio ab Hercule inſtituta, vt aquam ex propinquis montibus defluentem, agróſque Phœneenſium obruentem exciperent. Barathrum (inquit Sex. Pompeius Feſtus) appellant Græci, locum præcipitem, vnde emergi non poſſit, dictum ab eo, quod eſt βάξις.

QVICQVID QVÆSIERAT] quicquid lucri fecerat, quicquid labore, aut opera ſua pepererat.

HIC V. NEQV. FAVT.] Hic Mænius cũ diuitibus, qui plerúmque nequiſſimis hominibus veluti lenonibus, ſcurris, aleatoribus, ganeonibus fauent, ac benigne faciunt potiùs, quã viris bonis, &c.

TIMIDIS] ſic reperi ſcriptum in duobus cod. Vatic. & Iann. Faern. Torrenſ. non, vt alij librorum arrogantiſſimi corruptores, repoſuerãt, *tumidis*. ac teſtatur quoque P. Victorius, quẽ ſemper honoris cauſa nominatum volo, ita ſcriptum eſſe in vno, atque altero codice antiquo: idemq; hunc locum hoc modo explicat, intelligere oportere ſcurras eoſdem fuiſſe, & ſycophantas: quos diuites, propterea quod ſibi ab eis metuerent, ſtudioſè, & crebrò ad cenam vocabant, & liberaliter, prolixeque accipiebant.

PATINAS CENABAT OMASI VILIS, &c.] tanta erat huius ſcurræ edacitas, vt cùm epulæ lautiores, carioréſque eum deficerent, maximam ſibi viliſſimorum, & plebeiorum ciborum copiam apponendam curaret. agninum omaſum dixit, vt diſtingueret à bubulo: de quo Plin. lib. 8. cap. 45. Horat. Sat. 5. lib. 2. *Seu pingui tentus omaſo Furius hibernas cana niue conſpuet alpes.* *Patinas omaſi cenare* dixit, vt epiſt. ad Scæuã, *Si pranderet olus.* & epiſt. 2. lib. 2. *Emtum cenat olus.* & Sat. vlt. lib. 2. *Nos (inquam) cenamus aueis.* Sed non eſt diſſimulandum, in aliquot libris manu ſcriptis, ita legi, *patinas cenabat omaſi, Vilis & agnina, &c.* quæ ſcriptura fortaſſe recta eſt: in voce *agnina* autem ſubintelligendum, *carnis*. de omaſo ſuprà ad Sat. 5. lib. 1. Præterea quidam legunt *tabulas*, pro *patinas*: quo nomine ſcilicet maior ſignificaretur edacitas. Græci πίνακας dicunt.

TRIBVS VRSIS QVOD SATIS ESSET] edacitatem hominis declarat loquendi genere hyperbolico.

SCILICET VT VENTRES] ita ſcilicet, vt nepotum luxuriem ſupplicio acerrimo coërcendam eſſe diceret, inopia & egeſtate correctus, id eſt, vt Græci dicunt, σωφρονισθεὶς, vel potiùs corrector, vt mox dicemus. coniunge *ventres*, cum patrio caſu *nepotum*. [ſed cur ventres potiùs quã alias corporis parteis?]

LAMINA CANDENTE] lamina candente. genus cruciatus fuiſſe apparet vel ex illis verbis Ciceronis lib. 5. accuſ. *quid, cùm ignes, candentéſque laminæ, ceterique cruciatus admouebantur?* quamquã eo loco Ciceronis quidã libri habent, *ardentéſque*. quam ſcripturam non probo. lamina enim candens dicitur, non ardens. Erant autem laminæ, cruſtæ ferreæ, quæ igni candefactæ, admouebantur nocentium corporibus.

CORRECTVS] hunc locum in omnibus libris vulgatis & manu ſcriptis, in quibus legitur partim *correctus*, partim *correptus*, deprauatum eſſe puto, & emendandum, *corrector*, vt ſit ironia, hoc modo. vbi nihil abſtulerat à diuitibus, & profuſis hominibus, & nihil habebat opipari, quod eſſet, nepotes & luxurioſos dicebat eſſe caſtigandos, & grauibus ſupplicijs afficiendos, vt corrector quidam, & magiſter morum. ſic Terẽt.

Adelph.

Adelph. *ſi illud, quod eſt maximè opus, iacto non cadit, illud, quod cecidit forte, id arte vt corrigas.* Dem. *Corrector. nempe tua arte, &c.* Nuper quidem paullo ante hanc ſecundam editionem, ita ſcriptum vidi in vno antiquiſſimo cod. manuſcript. A

MÆNIVS IDEM, quidam libr. veteres habent. *Beſtius idem.* nonnulli ſic, *duceret vrendos correptus.* al. *correctus Beſtius. idem, &c.*

VERTERAT IN FVM. ET CIN.] confecerat, conſumſerat. κατασποδᾶν dicunt Græci, vt mihi nuper indicauit Scaliger F. Æſchylus κατασποδουμένους pro mortuis, & ſepultis vſurpanit. ſic ille de fratribus Thebanis, ἐκ δὲ ἀναμφιλέκτως μὲν κατεσποδημένοι, id eſt, ἀφανισθέντες, ſeu de medio ſublati. Sed fortaſſe vertere in fumum & cinerem bona ſua dicuntur planè decoctores. Præterea quid ſi dicamus, Horatium ſpectaſſe illud ſacrificij genus, quod fiebat Herculi propter viam, in quo id, quod ex epulis ſuperabat, igni conſumebatur? B

SI QVI COMEDVNT BONA] omnes eodices manuſcripti, quos quidem viderim, hanc ſcripturam tuentur, ac retinent: omnes viri docti probant: nonnulli tamen indoctiſſimi homines corrupta vera ſcriptura, *comedunt benè*, ſuppoſuerunt. Eſt autem vſitatiſſimum loquendi genus bonis ſcriptoribus *bona comeſſe*. M. Tull. pro Flacco, *Quid attinuit hanc vrbem relinquere, libertate tam præclara carere? adire periculum nauigandi? quaſi bona comeſſe Romæ non liceret.* idem epiſtol. ad Pap. Pætum libr. 9. *ſed cura, ſi me amas, vt valeas, ne ego te iacente bona tua comedim.* ſic enim legit Non. Marcellus. Catull. in Cæſ. *Vt iſta veſtra diffututa mentula Ducenties comeſſet, aut trecenties?* Iterum M. Tullius in Sextiana, *vtrum ego tibi patrimonium eripui Gelli, an tu comediſti?* Nouius, *Ædepol qui paternam comeſt pecuniam, &c.* Græci dicunt κατεφαγεῖν τὴν οὐσίαν, & κατέδειν τὰ πατρῷα. Itaque comedum, & comedonem, bona ſua conſumentem veteres dixerunt, vt ait Feſtus. C

CVM SIT OBESO NIL MEL. TVRDO] turdum & vuluam exempli cauſa poſuit, vt eſcas & gratiſſimas, & lautiſſimas. de turdo dicere nihil eſt neceſſe. vuluam ſuillam autem apud Athenæum laudat Archeſtratus ὀψοδαίδαλος, id eſt, obſoniorum optimus artifex, eámque μήτραν ὑὸς nominat. Γαστέρα καὶ μήτραν ἑφθὴν ὑὸς ἔν τε κυμίνῳ, Ἔν τ' ὄξει δεύσει. id eſt, ventrem, & vuluam profundam ſuis, in cumino & aceto. obeſo autem, id eſt, pingui: quamuis aliter vſurparit Næuius apud Gell. lib. 19. cap. 7. *Corpore, pectoréque vndique obeſo, Ac mente exſenſa, tardigemulo ſenio oppreſſum.* D

NIMIR. HIC EGO SVM] nimirum (inquit Horatius) huic Mænio ſimillimus ſum. admonuimus alibi prouocabulum *hic* apud hunc poëtam, referri ſemper ad id, quod antecedit.

SATIS INTER VILIA FORTIS] ſatis fortiter, ſatis forti animo, ſatis patienter vilibus cibis famem explens.

VNCTIVS] delicatius, ſumtuoſius, apparatius. ſic Catull. per vncta patrimonia, ampla & opima ſignificat, in Cæſarem. *Quid hunc (malum) fouetis aut quid hic poteſt, Niſi vncta deuorare patrimonia?* Horat. in epiſtol. de arte poët. *Si vero eſt, vnctum rectè qui ponere poſſit.* vnctum interdum vnguento delibutum: vt epiſt. ad Scæuam hoc libr. *accedes ſiccus ad vnctum*: tranſlatè dixit M. Tullius in Bruto. *Iam enim erat vnctior quadam, & ſplendidior que loquendi conſuetudo.*

VOS SAPERE] quaſi vera ſapientia, & vera virtus ſit, diuitem eſſe, & habere vnde tibi bene ſacere poſſis.

BENE VIVERE] bene viuere hoc loco valet, beatè viuere, non, vt apud M. Tull. lib. 2. de finib. *Hos ego aſotos bene quidem viuere, at beate numquam dixerim.* Idem tamen eod. libr. paullo poſt illum locum, oſtendit ex Lucilij ſententia numquam bene cenaſſe Gallonium, hominem luxurioſum, quia *quod bene* (inquit) *id rectè, frugaliter, honeſte: ille porro male, praue, nequiter, turpiter cenabat.* Plato item in Critone vult hoc ſolidum, ac fixum eſſe τὸ εὖ ζῆν, τὸ καλῶς καὶ δικαίως ζῆν ταὐτὸν εἶναι, id eſt, bene viuere idem eſſe, atque honeſtè & iuſtè viuere. Item apud Ariſtotelem εὐζῆν valet beatè viuere.

QVORVM CONSPICITVR NITID. FVND.] id eſt, quorum pecunia ab incerto aliquo quæſtu non pendet, ſed in prædiorum, ac fundorum fructibus poſita eſt. nitidas autem villas appellat, refertas, vberes, opimas, & fructuoſas.

TVRNEBVS.

EX lib. 2. cap. 19. *- ſeu pinguis tentus omaſo.* ab Hor. dicitur ad contemptum de eo qui obſonijs ſe ſaturit vilibus, vt ſat. lib. 2.

- Tabulas cœnabat omaſi.

Ex lib. 6. cap. 25. Apud Horatium *- tabulas cœnabat omaſi. Vilis & agnina*, ita puto enucleandum, vt tabulas paropſides intelligamus more Græcorum, qui πίνακας vocant: *agnina* autem potius quàm *agnini* vt legam & auctoritate librorum teredine exeſorum facio, impulſus, & opinione antiquorum qui agninam deſpicatui habebant & viliſſimam ducebant. Indignè fert & ſtomachatur Plautinus paraſitus à lanijs vendi agninam pro arietina, Captiuis. ſc. Iupp. ſupreme ſeruas me.

Tum lanij autem, inquit, qui concinnant liberis orbas oues, qui locant cædendos agnos, & duplam agninam danunt, atque arguit eorum dolum, quod pro vna arietina offa, duplam venderent clàm ſuppoſitam pro ea fallaciter agninam: aut potius, quod & apertè agninam venderent, & rurſus pro arietina agninam ſupponerent. Apud Philonem quoque in Preſbeutico agninæ carnes, vt inſuaues illuduntur à Caligula: ſic autem ſcribitur καὶ φαμὲν πρὸς ὡς πολλοὶ οἱ καὶ τὰ προσαγορεύοντα ἄρνια οὐ προσφέρονται, γελάσας ἐκεῖνος εἶπεν, εἰκότως οὐχ ἡδέα.

Ex libr. 18. cap. 23. Apſides lances ſunt rotundæ, quæ & parapſides etiam dicuntur: Sunt & Tabulæ in Lancium genere. magis latæ & planæ vt apud Horatium,

- tabulas cœnabat omaſi.

Vilis & agnina.

Ex libro cap. 20. Vir doctiſſ. Victorius in Horatio legit

- non Herculè miror

Aiebat, ſi qui comedunt bona. Eodem modo lib. 22. Epiſtolarum locutus eſt Seneca, *Multi bona comedunt: multi amicas habent.*

Ex libr. 27. cap. 16. *Et quidem*, inquit Curtius, *ſuas quiſque opes diuiſis Imperij partibus tuebantur, quas ipſi fundauerant, ſi vnquam aduerſus immodicas cupiditates terminus ſtaret.* nam Cic. pro Rabir. eodem modo dixit *Opes fundatas ac benè conſtitutas.* Sic autem eas dici intelligo, quæ firmæ ſtabiléſque ſunt: non tantum à fundamentorum firmitate notione ducta: ſed etiam à fundo & ſolo. Certiſſimæ enim illæ facultates ſunt, quæ in fundis conſtitutæ ſunt: non item quæ in nummis aut in rebus mouentibus, non in rebus ſoli, Hinc & illud Flacci, lib. 1. epiſt. 15.

Conſpicitur nitidis fundata pecunia villis.

id eſt, in fundis & villis poſita & conſtituta.

EPISTOL. XVI. AD QVINCTIVM.

ARGVMENTVM.

Poſtquam agri ſui formam & ſitum Quinctio deſcripſit, in eóque iucundè ſe viuere dixit, in eius vitam inquirit: monétque, ne ex rumore vulgi pendeat, ſed vir bonus eſſe, quàm videri, malit. Deinde quis demum viri boni nomine dignus ſit, oſtendit.

Ne perconteris, fundus meus, optime Quincti,
Aruo paſcat herum: an baccis opulentet oliuæ:
Pomíſne, & pratis, an amicta vitibus vlmo:
Scribetur tibi forma loquaciter, & ſitus agri.
Continui montes, niſi diſſocientur opaca
Valle: ſed vt veniens dextrum latus aſpiciat ſol:
*Læuum diſcedēs curru fugiente * vaporet.*
Temperiem laudes. quid, ſi rubicunda benignè
A *Corna vepres, & pruna ferant? ſi quercus, & ilex,*
Multa fruge pecus, multa dominum iuuet vmbra?
Dicas adductum propius frondere Tarentum.
Fons etiam riuo dare nomen idoneus, vt nec
Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus,
B *Infirmo capiti fluit vtilis, vtilis aluo:*
** Hæ latebræ dulces, etiam (ſi credis amœnæ*
Incolumem tibi me præſtant Septembribus horis.
** Tu rectè viuis, ſi curas eſſe, quod audis.*
Iactamus iampridem omnis te Roma beatum.
Sed vereor ne cui de te plus, quàm tibi, credas:
C *Néve putes * alium ſapiente, bonóque beatum:*
Neu, ſi te populus ſanum, rectéque valentem
Dictitet, occultam febrem ſub tempus edendi
Diſſimules, donec manibus tremor incidat vnctis.
Stultorum incurata pudor malus vlcera celat.
Si quis bella tibi terra pugnata, maríque
D *Dicat, & his verbis vacuas permulceat aureis:*
Téne magis ſaluum populus velit, an populum tu:
Seruet in ambiguo, qui conſulit, & tibi, & vrbi,
Iupiter: Auguſti laudes agnoſcere poſſis.
Cùm pateris ſapiens, emendatúſque vocari:
Reſpondéſne tuo, dic ſodes, nomine? nempe

Vir bonus, & prudens dici delector ego, ac tu.
Qui dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet: ut si
Detulerit fasceis indigno, detrahet idem.
* Pone: meum est, inquit: pono: tristísque recedo.
Idem si clamet furem, neget esse pudicum:
Contendat laqueo collum pressisse paternum:
Mordear opprobrijs falsis, mutémque colores?
Falsus honor iuuat, & mendax infamia terret
Quem, nisi mendosum, & mendacem? vir bonus est quis?
Qui consulta patrum, qui leges, iuráque seruat:
Quo multæ, magnæque secantur iudice lites:
Quo responsore, & quo causæ teste tenentur.
Sed videt hunc omnis domus, & vicinia tota
Introrsum turpem, speciosum pelle decora.
Nec furtum feci, nec fugi, si mihi dicat
Seruus: habes pretium: loris non vreris, aio.
Non hominem occídi. non pasces in cruce coruos.
Sum bonus, & frugi. renuit, negat atque * Sabellus.
Cautus enim metuit foueam lupus: accipitérque
Suspectos laqueos: & opertum miluius hamum.
Oderunt peccare boni virtutis amore.
* Tu nihil admittes in te formidine pœnæ.
Sit spes fallendi: miscebis sacra profanis.
Nam de mille fabæ modijs, cùm surripis vnum:

A * Est damnum leuius mihi, non facinus tamen: esto.
Vir bonus, omne forum quem spectat, & omne tribunal,
Quandocumque deos vel porco, vel boue placat:
* Iane pater, clarè: clarè cùm dixit, Apollo
Labra mouet metuens audiri: pulchra Lauerna
B Da mihi fallere: da iustum, sanctúmque videri:
Noctem peccatis, & fraudibus obyce nubem.
* Quí melior seruo, quí liberior sit auarus,
In triuijs fixum cùm se demittit ob assem,
Non video. nam, qui cupiet, metuet quoque porrò,
Qui metuens viuet, liber mihi non erit vmquam.
C Perdidit arma: * locum virtutis deseruit, qui
Semper in augenda festinat, & obruitur re.
Vendere cùm possis captiuum, * occidere noli.
Seruiet vtiliter. sine pascat durus, arétque:
Nauiget: ac medijs hiemet mercator in vndis:
D Annonæ prosit: portet frumenta, penúsque
* Vir bonus, & sapiens audebit dicere, Pentheu
Rector Thebarum, quid me perferre, patíque
Indignum coges? adimam bona. * nempe pecus, rem,
Lectos, argentum. tollas licet. in manicis, &
Compedibus sæuo te sub custode tenebo.

Ipse deus, simulatque volam, me soluet, opinor.
*Hoc sentit, moriar. mors * vltima linea rerum est.*

OPVLENTET] ditet, locupletet. opulenti (inquit Festus) dicuntur rebus terrestribus copiosi.

AN AMICTA VITIBVS VLMO.] quàm vitium maritam nominat Carull. vide annot. ad illa verba, *Altas maritat populos*, Od. 2. epod.

CONTINVI MONTES, NISI DISSOC.] continui sunt montes, coniuncti & continentes, nisi quod vallis est interiecta, qua separantur. sed qu'd opus fuit hac exceptione, cùm sine valle mons ne intelligi quidem possit? continui quidem hi montes sua quisque valle alius ab alio distinguebantur, sed erat hæc vallis, in qua situs erat fundus Horatianus, ceteris maior, explicatior, longior, ac latior, per quam montes illi alioqui continui, dispárabantur.

SED VT VENIENS, &c.] sed ita est hæc vallis opaca, vt eam sol & exoriens aspiciat, & occidens vaporet. dextrum igitur fundi latus spectabat solem orientem: sinistrum, occidentem.

CVRRV FVGIENTE] de curru solis, vide quæ notaui suprà ad Od. 6. libr. 3. ibi, *abeunte curru*. significat autem per currum solis fugientem, solem occidentem.

VAPORET] tepefaciat, calefaciat. vapor enim calorem significat, vt Lucr. libr. 1. *Dissiliuntque fero feruentia saxa vapore*. ibidem. *Æstifer ignis vti lumen iacit, atque vaporem*. & libr. 2. *At vapor is, quem sol mittit, lumenque serenum, Non per inane meat vacuum*. & libr. 5. *Multa videmus enim cælestibus incita flammis Fulgere, cum cæli donauit plâga vapores*. Idem Lucretius vaporandi verbum, facit absolutum. libr. 6. *Inuidia quoniam, ceu fulmine, summa vaporant Plerumque, & quæ sunt alijs magis edita cumque*. vide annot. ad Od. 3. epod.

TEMPERIEM LAVDES] cæli & loci temperiem meritò laudaueris.

QVID, SI RVBICVNDA BENIGNÈ, &c.] sententia huius loci hæc est, quid dicas, si & frutices corna ferant, & quercus, ceteræque id genus arbores, partim glandem affatim pecori suppeditent, partim vmbram domino præbeant? tum profectò dicere possis, fundum meum amœnitate, & fertilitate cum Tarento comparari posse, atq; adeò Tarentum ipsum in fundum meum translatum esse. in duobus cod. Vat. & Iannocti. Faërn. Torn. scriptum est, *Quod si, &c.* sine interrogationis nota.

BENIGNÈ] largè, copiosè, vt alibi diximus.

MVLTA FRVGE] glande. sed cur glandem frugem appellauit, cùm glans, & fruges quodammodo videantur inter se opponi? sic enim M. Tullius in perf. oratore, *Quæ est autem in hominibus tanta peruersitas, vt inuentis frugibus glande vescantur?* Idem Acc. lib. 4. *nam & natas esse has in locis deas, & fruges in ea terra primum repertas arbitrantur*. adde prouerb. ἄλις δρυός, id est, satis quercus.

TARENTVM] vrbem & amœnam, & admodum pacatam: quam sæpe laudat Horat. vt Od. 6. lib. 2. *Dulce pellitis ouibus Galesi Flumen, & regnata petam Laconi Rura Phalantho*. & epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *mihi iam non regia Roma, Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum*.

FONS ETIAM RIVO DARE NOMEN IDONEVS] fons tam salubris, purus, gelidus, & vber, vt dignus sit, cuius riuus ab eo nominetur. Digentiam significat, de quo 18. epistol. ad Lollium 2.

THRACAM] Θρήκην, vt suprà ad Iul. Florum, *Thracáne vos, Hebrúsque niuali compede vinctus, &c.*

SEPTEMBRIB. HORIS] illo anni tempore: vt epistol. de arte poët. *sub verni temporis horam*. septembre tempus autem dixit, vt fundi sui amœnitatem, & salubritatem demonstret ac declaret, qui tempore anni maximè insalubri, Horatium saluum & rectè valentem præstet amicis.

QVOD AVDIS] quod diceris, vt suprà, *rexque, paterque Audisti coràm*, epist. ad Mæcen. 2.

SED VEREOR, NE CVI DE TE, &c.] id est, vereor ne te aliorum sermone de te, magis, quàm tua conscientia metiaris, ita vt si illi te virum bonum, aut beatum prædicent, tu illis credas, etiam si aliter esse scias: sin contrà te improbum, & miserum dicant, eorum verbis commoueraris. huic loco similis est locus ille Aristotelis lib. 1. de morib. ad Nicom. ἔτι δ' ἐοίκασι τὴν τιμὴν διώκειν ἵνα πιστεύωσιν ἑαυτοὺς ἀγαθοὺς εἶναι. quem sic vertimus, *Præterea verò eo videntur honorem persequi, vt seipsos bonos esse credant.* Atque hanc Aristotelis sententiam suo loco explanauimus. sic M. Tull. de Finib. lib. 2. in Epicureos, *Ita, quod certissimum est, pro vera, certáque iustitia simulationem nobis iustitiæ traditis, præcipitisque quodammodo, vt nostram stabilem conscientiam contemnamus, aliorum errantem opinionem aucupemur.* Præclara igitur laus illa Amphiarai apud Æschil. Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει, Βαθεῖαν αὔλακα διὰ φρενὸς καρπούμενος· Ἀφ' ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα, id est, Non enim videri vir optimus, sed esse vult, ex profunda mentis gleba fructus percipiens: Ex qua considerata pullulant consilia.

ALIVM SAPIENTE, &c.] id est, alium à sapiente: insipientem, sapienti dissimilem, vt epist. 1. libr. 2. *Edicto vetuit, ne quis se prater Apellem Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra, &c.* vide quæ notata sunt ad illum locum sat. 3. lib. 2. *Quis species alias veris, &c.* Qui autem dicunt hic esse ἐναλλαγὴν, & beatum positum pro beatiorem, desipiunt: [quamuis sequantur ducem Carisium lib. 4. instit. grammat.]

SVB TEMPVS] paullò ante tempus, vel circiter tempus.

PVDOR

PVDOR MALVS] pudor vitiosus: δυσωπίαν Græci vocant: de quo scribit Plutarchus libellum vtilissimum. sat. 3. lib. 2. *pudor (inquit) te malus vrget, Insanos qui inter vereare insanus haberi.* ob hunc vitiosum pudorem, dij immortales, quàm multa peccamus? quàm multa virtutis officia prætermittimus, dum populi sermonem reformidamus, si ab eo vita, factisque dissentiamus? de quo venustissimè, vt omnia, scripsit Io. Casa Florentinus, antistes ecclesiæ Beneuentanæ, vir cum primis eruditus: qui non ita dudum Romæ est mortuus, his verbis, *Debueram dudum crinem secuisse decorum: Hoc est, argentum, comites, & stragula, cenas, Lususque, & musas missas fecisse loquaces, Intrepidus nuper corruptæ mentis, & acer Corrector. sed enim prauus populi pudor obstat. Hunc propter pauidi phaleras amicimur inepti. Nec ficos madidam audemus vertis bene potis Conuiuam vulgus, collo demisisse coronam, &c.*

BELLA TIBI PVGNATA] id est, bella abs te gesta, seu prœlia commissa. pugnare pugnā etiam M. Tullius dixit, vt annotauimus sup. ad Od. 6. lib. 2. ibi, *& regnata petam Laconi Rura Phalantho.*

VACVAS] inaneis, stultas, assentationi patenteis, vt suprà Od. 18. lib. 1. *vacuum verticem* dixit.

TENE MAGIS SALVVM, &c.] hæc oratio neque ad Quinctium aptè conueniet, neque omnino ad quempiam alium, quàm ad Augustum. estque verisimile versum esse alicuius poëtæ illius temporis, Augusto assentantis. Si quis igitur (inquit) tecum ita loquatur, Verùm tu cupidior sis populi salutis, an tuæ populus, dubium est atque incertum: faxitq. Deus ne huius rei periculum fiat, id est, vt quàm diutissimè viuas, ne te mortuo, ex desiderio tui, populiq; merore intelligatur quàm sis carus populo: si quis igitur huiusmodi orationem tecum habeat, facile intelligere possis, taleis laudes ad te non quadrare sed ad Augustum: itaque continuò eas respueris.

SERVET IN AMBIGVO] ita legendum, non *Seruat*, vt habent quidam libri corrupti. est enim benè precantis oratio.

AVG. LAVD. AGNOSC. POSS.] hæc sunt legenda eountiando, & sine interrogationis nota.

CVM PATERIS SAPIENS, &c.] Latinorum more dixisset. cùm pateris te sapientem, emendatúmque vocari. nunc autem Græcorum exemplo locutus est, vt annot. sup. Od. 2. libr. 1. *patiens vocari Cæsaris vltor.*

RESP. NE TVO, DIC SOD. NOM.] cùm te aliquis sapientem, atque ab omni vitio integrum appellat, tibine hæc omnia conuenire existimas? itane respondes, quasi nominatim sis appellatus?

NEMPE VIR BONVS, &c.] respondet ipse Horatius per concessionem quandam. nempe, nemo est, qui non delectetur viri boni, & sapientis appellatione: sed, cùm hæc appellatio, atque laudatio pendeat ab arbitrio, & libidine populi: atque idem possit cras eam adimere, qui ho- A die dedit: non est, cur ea tantopere delectemur. ostendit, famam popularem, incertissimum & leuissimum quiddam esse, neque viri boni existimationem ex opinione vulgi, sed ex virtute, & recta conscientia pendere.

VT SI DETVLERIT F.] vt si populus Ro. detulerit consulatum indigno, idem adimet. honor enim (vt scribit Aristot. lib. 1. de moribus ad Nicom.) videtur to ijs esse, qui honorem deferunt, non in eo, qui honorem consequitur, id est, illorum potestate situs esse, non in huius. δοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς τιμῶσι μᾶλλον εἶναι, ἢ ἐν τῷ τιμωμένῳ ἡ τιμή.

FASCES] honorem, puta præturam, vel consulatum, &c. sic Virg. Georg. 2. *Illum non populi fasces, non purpura regum Flexit.* sic idem Horatius Oda 2. lib. 3. secureis pro honoribus populi vsurpauit, ibi, *Nec sumit, aut ponit secures Arbitrio popularis auræ.* & ab eodem Od. 16. libr. 2. *consularis lictor* pro consulatu ponitur: quamquam ibi venustè, & luculentè dixit, lictorem consularem non summouere tumultus mentis & curas, quia lictoris quidem erat turbam summouere: sed non habebat potestatem tamen summouēdarum curarum, & ægritudinum animi, ceterarúmque animi perturbationū, vt ad illum locum admonuimus. & sat. 6. lib. 1. *onustos, [al. honestos] Fascibus, & sellis nolim mihi sumere.*

B

PONE] depone magistratum, (inquit populus, qui eum mandauit) quod idem dicere non potest virtuti, aut viro virtute prædito, quia *Virtus repulsæ nescia sordidæ in-Contaminatis fulget honoribus, Nec sumit, aut ponit secures Arbitrio popularis auræ.*

C

IDEM SI CLAMET, &c.] significat, neque nostram bonam existimationem ex oratione, aut iudicio vulgi pendēte, neque eam pertimescendam esse infamiam, quæ ex leuitate, aut maleuolentia populi, non ex culpa nostra nata sit. Quemadmodum igitur (inquit) si quis me virum fortem, sapientem, iustum, temperantem esse dicat: si ab his virtutibus longè absim, non debeam falsam illam de me prædicationem, falsúmque testimonium agnoscere, neque probare: sic si quis me furem, parricidam, impudicum esse criminetur, causa nō sit, quare hoc maledicto commouear.

D

PVDICVM] pudicus est, qui alienam libidinem non est perpessus, qui muliebria non est passus, impudicus contrà, qui alienæ libidini obtemperauit, & gratificatus est, siue mas sit, siue fœmina. notum est maledictum illud in nescio quem, *auersus, & aduersus impudicus es.* quo arguebatur ille, τὸ ὄπισθεν, καὶ τὸ ἔμπροσθεν: id est, & parte postica, & ea, quæ totius corporis sanctissima est, alterius libidinem pertulisse. esse autem hanc *pudici, & impudici* apud Latinos scriptores significationem, testimonio mihi erunt Plaut. Catul. M. Tull. Plautus in Amphitr. *ego tibi istam hodie, scelesta, comprimam linguam. A. haud potes. bene pudicéque custoditur.* inest autem ambiguum in illis ver-

bis, *comprimam linguam*, vt comprimere lingoam A alterius, ſit vel eios loquacitatem comprimere, vel in os eius meiere. Idem Trinummo, *nam pudicum neminem eſſe oportet, quo abi terra, ad cælum peruenerit.* Idem Captiuis, *Nam is mecum à puero puer bene, pudicéque educatus eſt vſque ad adoleſcentiam.* Catull. ad Aureliom. *veniam peto pudentem, Vt, ſi quicquam animo tuo cupiſti, Quod caſtum expeteres, & integellum, Conſerues puerum mihi pudice.* ad eundem, *Quare deſine, dum licet pudico, Ne finem facias, ſed irrumatus.* in Cæſarem, *Quis hoc poteſt videre, quis poteſt pati, Niſi impudicus, & vorax, & aleo?* Ibidem. *Cinæde Romule, hæc videbis, & feres? Es impudicus, & vorax, & aleo.* Ibid. *Aut facere ingenua eſt, aut non promiſſe, pudica, Aufilena, fuit.* M. Tull. pro C. Rabirio. *Nam quid ego ad id longam orationem comparem,* B *quod eſt in eadem multa irrogatione perſcriptum, hunc nec ſuæ, nec alienæ pudicitiæ pepercisse?* Idem pro Milone, *Pudicitiam cum eriperet militi tribunus militaris in exercitu C. Marij, propinquus eius imperatoris, interfectus ab eo eſt, cui vim afferebat.* Idem pro Cœlio, *parcat iuuentus pudicitiæ ſuæ, ne ſpoliet alienam.* Horat. ſaty. 5. lib. 1. *quid multa? pudicum, Qui primus virtutis honos, ſeruauit ab omni Non ſolùm facto, verùm opprobrio quoque turpi.* Matt. lib. 10. *Nec triſtis torus, attamen pudicus.* & in Priapeijs, *Prædictum tibi, ne negare poſsis: Si fur veneris, impudicus ibis.*

Contendat laqueo coll. pr. p.] ſi contendat, id eſt, obſirmatè, & pertinaciter dicat, me patrem ſtrangulaſſe, &c. ſic ferè C ſup. Od. 3. epod. *Parentis olim ſi quis impia manu Senile guttur fregerit.* gulam digitis oblidere dixit M. Tullius in oratione pro Scauro: quæ non exſtat.

Mordear opprobriis falsis?] mordeárne his falſis criminationibus, & maledictis? proinde quaſi dicat, non mordear. morderi maledicto eſt offendi, commoueri, pungi. ſic Terent. loquitur in Eunuch. *Tu par pari referto, quod eam mordeat.* Idem Adelph. *Principiò ſi id te mordet, ſumtum filij quem faciunt, &c.* & M. Tull. ad Att. libr. 11. *Quod rogas, vt in bonam partem accipiam, ſi qua ſint in tuis litteris, quæ me mordeant, ego verò in optimam.* Idem lib. 4. quæſt. Tuſcul. *Impunitas enim peccatorum data videtur eis, qui & ignominiam, &* D *infamiam ferunt ſine dolore. morderi eſt melius conſcientia.* Græci dicunt δάκνεσθαι, quod tantundem valet. Xenoph. Oeconomico, καὶ μὰ Δί' ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ δὴ ἀχθεσθεῖσάν γε αὐτὴν οἶδα, καὶ ἐρυθριάσασαν σφόδρα, ὅτι τῶν εἰσενεχθέντων αἰτήσαντος ἐμοῦ, οὐκ εἶχέ μοι δοῦναι. Mehercule (inquit Iſchomachus) & memini eam valde morderi, & erubeſcere, ſi quid eorum, quæ domum illata erant, cùm ego poſcerem, non poſſet mihi dare. Ariſtophan. in Nubibus, Ἀλλ' οὐ δύναμαι δείλαιος εὕδειν δακνόμενος ὑπὸ τῆς δαπάνης, id eſt, At non poſſum infelix dormire à ſumtu morſus, dicunt & κνίζεσθαι, vt Theocritus ὁδοιπόροις, εἰδ. ε. Κἠγὼ μὲν κνίσδω Μόρσων, τινά· καὶ σὺ δὲ λεύσσεις. Atque ego quidem ô Morſo, aliquem pungo, ſeu vellico. Eodem pertinet verbum χαρτομεῖν, quod eſt ſalsè dicto aliquem pungere aut mordere, aut carpere: ad verbum autem, cor aut animum ſciodere. vſitatum eſt Latinis & verbum *pungendi* ferè pro eodem illo, quo agimus, *mordere*: vt Cic. ad Treb. lib. 7. *moleſte ferebam anteà te inuitum iſtic eſſe: pungit me rurſus, quod ſcribis te eſſe iſtic libenter.* Idem ad Cœl. libr. 2. *extrema pagella pupugit me tuo chirographo.*

Mutemque colores?] expalleſcam? minimè ſcilicet.

Falsus honor iuvat, &c.] quemadmodum, qui falſo honore delectatur, leuis eſt, vanus, & mendax: ita & qui falſa infamia commouetur & exterretur. Plutarchus in proœmio Agidis & Cleomenis eleganter, & grauiter oſtendit infamiæ metum Tib. & C. Gracchos ſummo loco natos, & optimè educatos, & rectiſſimo ſibi fine propoſito, ad remp. adminiſtrandam ingreſſos perculiſſe, ac perdidiſſe. Γράκχους ἀπώλεσεν ἀδοξίας φόβος, inquit ille. Sed non celabo lectorem, me in nonnullis libris manuſcriptis reperiſſe ſcriptum. *Quem niſi mendoſum & medicandum?* quam ſcripturam probat Simeo Boſius & interpretatur *medicandum*, inſanum, & medicamentis egentem.

Vir bonus est quis?] quis eſt vir bonus opinione vulgi? nam verſus duo, qui ſubſequuntur, *Sed videt hunc omnis, &c.* declarant, hunc talem non eſſe reuera virum bonum.

Consulta patrum] ſenatuſconſulta. nam ſenatores patres appellabantur.

Secantur] tranſiguntur, dirimuntur, deciduntur. ſic idem ſat. 10. libr. 1. *ridiculum acri fortius, & melius magnas plerumque ſecat res.*

Quo resp. et q. c. t. tsn.] id eſt, quo iuriſconſulto conſilium dante, & quo teſte, cauſæ obtinentur.

Sed vid. hunc omnis, &c.] ſignificat, multos haberi viros bonos, caſtos, integros, incorruptos, religioſos, qui ſi explorentur, penitúſque inſpiciantur, ac ſpectentur, reperiantur improbi, corrupti, ſcelerati, periuri, perfidi.

Introrš. turp. spec.] ſic diſputat Glauco apud Platon. lib. 2. de rep. atque ita colligit, *Quandoquidem exiſtimatio, & opinio vim affert veritati, & penes eam eſt vita beatæ principatus, omnino ſtudium noſtrum eò conferendum eſt, vt viri boni, & iuſti videamur: veſtibula, & vmbracula quædam, & ſpecies, & adumbrata virtutis deſcriptio, nobis eſt comparanda, & circundanda. vulpes autem Archilochi varia, atque aſtuta, poſt illa inuolucra, & pone illius generis vmbracula, attrahenda.* verba Platonis ſunt hæc, ἐκοῦ ἐπειδὴ τὸ δοκεῖν, ὡς δηλοῦσί μοι οἱ σοφοί, καὶ ἀλήθειαν βιᾶται, καὶ κύριον ἐστὶν εὐδαιμονίας, ἐπὶ τοῦτο δὴ τρεπτέον ὅλως· πρόθυρα μὲν καὶ σχῆμα κύκλῳ περὶ ἐμαυτὸν, σκιαγραφίαν ἀρετῆς περιγραπτέον, τὴν δὲ τοῦ σοφωτάτου Ἀρχιλόχου ἀλώπεκα ἑλκτέον ἐξόπισθεν κερδαλέαν, καὶ ποικίλην.

Nec furt. feci, nec fugi] oſtendit,

oſtendit, magnam partem hominum ſeſe à male- A ficio, ac peccato abſtinere metu legum, & pœnæ. boni autem viri appellationem ei ſoli conuenire, qui ſua ſponte, & virtutis ſtudio, non metu coactus, rectè faciat. idque declarat ſimilitudine ſeruorum, qui plerumque in officio continentur verberibus, & plagis.

VRERIS] cæderis. vrit enim verberum dolor. ſic ſup. Od. 4. epod. *Ibericis peruſte funibus latus.* & ſat. 7. lib. 2. *Quid refert vri virgis, ferróque necari Auctoratus eas?*

NON PASCES IN CRVCE] non tollêris in crucem, aliòve ſupplicio afficieris.

SVM BON. ET FR.] quia hominem non occidi: aut quia non ſum furatus.

REN. NEG. ATQVE SABELL.] ego B Horatius Sabellus renuo ac nego, te ideò bonum eſſe dicendum, quòd hominem non occideris, aut furatus non ſis. nam pœnæ metu abſtinuiſti à maleficio, non amore recti. Sabellus autem idem valet, quod Venuſinus: quia pulſis Sabellis, in loca vacua coloni Venuſini deducti ſunt à Romanis. ſat. 1. lib. 2. *Nam Venuſinus arat finem ſub vtrumque colonus, Miſſus ad hoc, pulſis, vetus eſt vt fama Sabellis, &c.*

METVIT] vitat, φυλάττεται annotat. ad Od. 2. lib. 2.

OPERTVM] occultum, vt ſup. epiſt. 7. ad Mæcen. 1. *hic vbi ſæpe Occultum viſus decurrere piſcis ad hamum.*

ODERVNT PECC. BONI VIRT.] boni à peccando abſtinent ſua ſponte, propterea quòd in animum induxerunt, virtutem vitio præſtare, ſiue ita ſint comparati natura, ſiue hoc à recta inſtitutione ſint conſecuti, ſiue ex vtroque. Atque hi parent legibus ſua voluntate, non metu pœnæ. quin nec legibus eis opus eſt, vt rectè faciant, cùm ſine legibus, & ſuaptè natura iuſtè, & temperanter viuant, iniuſtitiam autem, & intemperantiam fugiant.

TV NIHIL ADMITTES IN TE] tu autem à peccato te abſtinebis, metu pœnæ. non igitur reuera bonus es. ita ſi ſperes fore clàm, ad ingenium redibis, vt ait Terent. Atqui qui pœnæ metu à furando, & ſimilibus ſe continet, non D quòd rem ipſam oderit, & condemnet, nihilo minus fur eſt, quàm qui furâtur, inquit Dion Chryſoſtomos, niſi fortè eum, qui interdiu quidem nõ furatur, ſed noctis præſidio fretus, forâri non dicemus interdiu, ſed iuſtum eſſe. Verba Dionis ſunt hæc oratione περὶ ἀρετῆς, id eſt, de virtute: Καὶ τοι οὐδὲν ἧττον ὁ φόβῳ κολάσεως τοῦ κλέπτειν ἀπέχεσθαι δοκῶν, ἀλλὰ μὴ μισεῖν τὸ πρᾶγμα, καὶ καταγινώσκειν, κλέπτης ἐστὶν ὑφαιρούμενος ὅτι: εἰ μὴ καὶ τὸν ἡμέρας οὐ κλέπτοντα, ἀλλὰ νυκτὸς γινομένης, κλέπτειν οὐ φήσομεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ἀλλὰ δίκαιον εἶναι.

SIT SPES FALLENDI] ſi ſit ſpes occultādi facinoris: ſi ſperes fore clàm maleficium, aut peccatum tuum: ſi ſperes fore vt lateas, &c. *fallere* hoc loco valet λανθάνειν, i. latêre, vt annotaui- A mus ad Od. 10. lib. 1. Plato libr. ſecundo de rep. ſimilia quædam de vulgari hominum iuſtitia diſputat oſtendens, eam parùm admodum ab iniuſtitia diſcrepare, his verbis, ὡς δὲ καὶ οἱ ἐπιτηδεύοντες τὸ δίκαιον, ἀδυναμίᾳ τοῦ ἀδικεῖν ἄκοντες αὐτὸ ἐπιτηδεύουσι, μάλιστα ἂν αἰσθοίμεθα, εἰ τοιόνδε ποιήσαιμεν τῇ διανοίᾳ. δόντες ἐξουσίαν ἑκατέρῳ ποιεῖν ὅ, τι ἂν βούληται, τῷ τε δικαίῳ, καὶ τῷ ἀδίκῳ, εἶτ᾽ ἐπακολουθήσαιμεν θεώμενοι ποῖ ἡ ἐπιθυμία ἑκάτερον ἄξει. ἐπ᾽ αὐτοφώρῳ οὖν λάβοιμεν ἂν τὸν δίκαιον τῷ ἀδίκῳ εἰς ταὐτὸν ἰόντα διὰ τὴν πλεονεξίαν, ὃ πᾶσα φύσις διώκειν πέφυκεν, ὡς ἀγαθόν, νόμῳ δὲ καὶ βίᾳ παράγεται ἐπὶ τὴν τοῦ ἴσου τιμήν, id eſt, *eos autem, qui iuſtitiam colere ſe profitentur, propterea, quòd* B *iniuriam facere non poſſint, inuitos eam colere, facile intelligere poſſimus, ſi tale quiddam faciamus, primum vt cogitatione noſtra vtrique, tum iuſto, tum iniuſto quidlibet agendi poteſtatem permittamus: deinde eos ſequamur, ſpectantes quonam vtrumque cupiditas impellat. Manifeſto igitur deprehendamus, iuſtum eodem, quo iniuſtum ire, propter immoderatas, & præcipuas opes, quas omnis natura, tamquam bonum, perſequi ſolet: ſed lege, & vi ad æqualitatis, ſeu ad æquitatis cultum, ſtudiúmque reuocatur.* hactenus Plato. eodem loco deinceps affert fabulam illam Gygis omnibus notiſſimam, quam & M. Tull. poſuit in tertio libr. de Officijs: cuius quidem exempli hæc vis eſt, vt oſtendat, diuitiarum, potentiæ, dominatio- C nis, libidinis cauſâ, nihil iniuſtè eſſe faciendum, etiam ſi Dijs, hominibúſque ſemper ignotum ſit futurum. Idem M. Tull. lib. 1. de legibus, *Quod ſi pœna (inquit) ſi metus ſupplicij, non ipſa turpitudo deterret ab iniurioſa, facinoroſáque vita, nemo eſt iniuſtus: & incauti potius habendi ſunt, quàm improbi. Tum autem, qui non ipſo honeſto mouemur, vt boni viri ſimus, ſed vtilitate aliqua, atque fructu, callidi ſumus, non boni. Nam quid faciet is homo in tenebris, qui nihil timet, niſi teſtem, vel iudicem? quid in deſerto loco nactus, quem multo auro ſpoliare poſſit, imbecillum, atque ſolum?* ad eandem ſententiam pertinent, quæ ſcribit lib. 2. de Finibus, his verbis, *Iam ſi modeſtia, ſi pudicitia, ſi vno verbo, temperantia, pœnæ, aut infamiæ metu coercebuntur, non ſanctitate ſua ſe tue-* D *buntur: quod adulterium, quod ſtuprum non ſe proripiet, ac proijciet aut occultatione propoſita, aut impunitate, ac licentia?*

MISCEBIS SACRA PROFANIS] id eſt, ſacra, & profana libidine, & cupiditate tua exæquabis: ſacrorum, & profanorum delectum atque diſcrimen vtilitate tolles.

EST DAMN. LEVIVS: SED NON FACIN. TAM ESTO:] ſic reperi hunc verſum productum ab antiquo, & nobili ſcriptore, Accurſio Florent. Et verò conſuetudo Latini ſermonis poſtulat, vt ita loquamur, *leue damnum, leue facinus*, non lene.

ESTO] conceſſio eſt, vt ſat. 1. lib. 2. *eſto, ſi quis mala.* & ſat. 2. libr. 2. *hac magis illa, Imparibus formis deceptum te patet: eſto Vnde datum ſentis, &c.* & ſat. 3. eiuſd. *Integer eſt mentis Damaſippi creditur? eſto.*

sat. 6. lib. 1. *Namque esto: populus Leuino mallet honorem, Quàm Decio mandare nouo.* epist. 1. lib. 1. *verum Esto alijs alios rebus, studijsque teneri.* & epist. prox. infrà, *Sedit, qui timuit, ne non succederet: esto.* sic M. Tull. Diuinat. in Verr. *Esto ipsi nihil est, nihil potest. ac venit paratus cum subscriptoribus exercitatis, & disertis.* Idem Verr. 4. *Verum esto: alio loco de aratorum animo, & iniurijs videro.* Verr. 5. *Verùm esto: reperietur aliquis fortis, & experiens arator.* Idem de Finib. 2. *Esto: fecerit, si ita vis, Torquatus propter suas vtilitates.* Lucret. lib. 2. *Sed tamen esto iam posse hæc æternamanere.* sic & Plato cum multis in locis, tum in Sophista: & ceteri Græci, ἔστω· vtuntur & voce εἶεν, pro eodem, Eurip. Medea, Εἶεν· καὶ δὴ τεθνᾶσι· τίς με δέξεται πόλις;

A

VIR BONVS] opinione vulgi.

DEOS VEL PORCO] vt Tellurem epist. ad Aug. *Tellurem porco, Siluanum lacte piabant.* & Genium, vt Od. 17. lib. 3. in extr. *cras Genium mero Curabis, & porco bimestri, &c.*

B

IANE PATER, CLARÈ: CLARÈ, &c.] postea quàm (inquit Horatius) hæc pronuntiauit clarè, ὦ Iane pater, vel si Apollinem precetur, ὦ Apollo, reliqua, quæ petit à Dijs, summissa voce, & lingua compressa, persequitur, ne à quoquam exaudiatur. sic infrà saty. 6. *Matutine pater, seu Iane libentius audis.* Sed cur Ianum, patrem appellat? fortasse propter eius antiquissima, & maxima in populum R. beneficia, vt à quo Itali feritate posita, humanitatem & mansuetudinem acceperunt. Idem primus coronas, quas in vino adhibebant, rateis, & nauigia, & nummos æreos inuenit, vt testatur Athen. lib. vltimo, his verbis, Ιανὸς ὁ παρ' ἡμῖν θεὸς, ὃν πατέρα προσαγορεύομεν, πρῶτος εὗρε στέφανον, &c. paucis post. Ιανὸν δὲ λόγος ἔχει διπρόσωπον γεγονέναι· τὸ μὲν ὀπίσω, τὸ δ' ἔμπροσθεν ἔχοντα πρόσωπον. ἀπὸ τούτου καὶ τὸν Ιανὸν ποταμὸν, καὶ τὸ ὄρος Ιανὸν ὀνομάζεσθαι κατοικήσαντος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους. πρῶτον δὲ καὶ στέφανον εὑρεῖν καὶ σχεδίας, καὶ πλοῖα, καὶ νόμισμα χαλκοῦν πρῶτον χαράξαι. διὸ καὶ πολλὰς κατὰ τὴν Ελλάδα πόλεις, καὶ κατὰ τὴν Ιταλίαν, καὶ Σικελίαν ἐπὶ τοῦ νομίσματος ἐγχαράττειν πρόσωπον διπρόσωπον, καὶ ἐκ θατέρου μέρους ἢ σχεδίαν, ἢ στέφανον, ἢ πλοῖον, id est, Ianus, qui apud nos Deus est, quem patrem appellamus, primus coronam reperit, &c. Ianum autem dicunt duas facies habuisse, vnam pòst, alteram antè. ex hoc & Ianum fluuium, & montem Ianum nominari, quòd is in eo monte habitarit. Primùm autem etiam coronam reperisse, & rateis, & nauigia, & nummum æreum sculpsisse. Quapropter multas & Græciæ ciuitates, & Italiæ, & Siciliæ, in nummo faciem incidere bicipitem, aut bifrontem, & in eius altera parte aut ratem, aut coronam, aut nauigium.

C

D

LABRA MOVET MET. AVD.] labra mouet tantùm: vocem autem non attollit, nolès audiri. hunc locum æmulatus est Persius satyr. 2. *Haud cuiuis promtum est, murmùrque, humilèisque susurros Tollere de templis, & aperto viuere voto.* volebant autem Pythagorei, clara voce dijs immortalibus supplicari: eiúsque rei rationem afferens Clemens Alexand. στρωμ. δ. non quòd (inquit) existimarent, eos à Deo non exaudiri, qui summissè loquerentur, sed quòd preces iustas esse volebant: quales certè neminem pudeat multis audientibus, & conscijs nuncupare. Clementis verba sunt hæc, ἢ τοίνυν οἱ Πυθαγόρειοι βούλόμενοι μετὰ φωνῆς εὔχεσθαι κελεύουσιν, ἐμοὶ δοκεῖ, οὐχ ὅτι τὸ θεῖον ᾤοντο μὴ δύνασθαι τῶν ἡσυχῇ φθεγγομένων ἐπαΐειν, ἀλλ' ὅτι δικαίας ἐβούλοντο εἶναι τὰς εὐχὰς, ἃς οὐκ ἂν τις αἰδεσθείη ποιῆσθαι πολλῶν συνειδότων. hæc notauit P. Victorius Flor. Var. lect. lib. Quibus adde illa Platonis ex Alcibiade secundo, gratiorem esse deo εὐφημίαν, id est, bona dicta, seu bona verba, hoc est, vt Plato interpretatur, iustas & ritè nuncupatas preces, quàm omneis omnium Græcorum victimas cum blasphemia, id est, maledicentia coniunctas. Vtinam nos Christiani hæc audiremus, & aliquando intelligeremus, bona verba, id est, preces ritè conceptas, quales sunt eæ, quæ ex sacris litteris sumtæ, quæque intellectæ, & pura mente elatæ sunt, deo gratas esse, non blasphemiam, id est, preces arbitratu nostro, & ex libidine nostra compositas, iniustas scilicet, & planè impias, &, quod ridiculum est, plerumque neque ab ijs qui eas lingua nuncupant, neque ab ijs, qui audiunt, intellectas.

LAVERNA] hanc furum, & eorum qui sua consilia, factáque occultari volunt, deam esse dicunt. à qua lauerniones, fures, antiqui dixerunt, (inquit Festus) quia sub eius tutela essent. & Nonius: *Lauerna, dea, cui fures supplicant.*

FALLERE] id est, latere. da vt latère possim: da vt mea iniustè facta, sint ignota, atque occulta.

DA IVSTVM, SANCT. Q. V.] sic legendum videtur, & ita habent omnes nostri libri veteres, duob. exceptis, in quibus est *da iusto, sanctóque videri.* quam scripturam tamen etiam probo. repetitur enim ἀπὸ κοινοῦ *mihi*: vt sit, *da mihi iusto, &c.*

QVI MELIOR, &c.] id est, quare melior: quasi dicat, nihilo melior. *Qui melior seruo, qui liberior, &c.* habent tres cod. Varie. & Iannoct. Faërn. Tornes. & quatuor alij, quos hîc in Gallia consului, Clericanus, Nicotianus, Russardi duo vt non dubitem, quin ita legendum sit, non *Quo*.

NAM, QVI CVP. MET. QVOQVE] eiusdem enim est ingenij cupere, quod non habeas, bonum, & metuere, quod habere nolis, malum.

LOCVM VIRT. DESER.] ἔλιπε τὴν τάξιν, locum non tenuit. est autem translatio ducta à re militari. Sic Demost. in orat. περὶ στεφάνου, translatè dixit, se solum ducis reip. temporibus beneuolentiæ erga populum Ath. ordinem non deseruisse, μόνος τῶν πολιτευομένων τὴν τῆς εὐνοίας

νίας ταξιν ἐν τοῖς ἄλλοις ἐκλιπὼν λιποτά-A κτας, appellant Græci, loci, ſeu ordinis deſertores. & λιποταξίας, crimen eius, qui locum non tenuit in acie, & λιποτακτεῖν, locum ſeu ordinem ſuum relinquere, ac deſerere: quod eſt flagitioſiſſimum in re militari.

Festinat] ſemper ſtudet augendæ rei: occupatus eſt in amplificanda re familiari. Feſtinat qui ita properat, vt nihil agat.

Et obruitur re] & obruitur pecunia, tanquam fluctu.

Vend. cum poss. capt. &c.] hominem auarum, & nimio lucri ſtudio deditum, cum ſeruo comparat hoc modo, Quemadmodum (inquit) captiuum occidere nõ ſolemus, ſed ſeruamus, vt nobis vſui ſit: ſic hominem auarum, B nihil à captiuo differentem, vtpote qui ſe pecuniæ tradiderit conſtringendum, neque à ſuo ſtudio abducere, neque occidere debemus, ſed ei permittere, vt paſcat, ater, nauiget, & ceteris ſeruilibus muneribus per omnem vitam fungatur. Plato quidem libr. 2. de rep. mercatores διαξόνους τῶν νέων, id eſt, ſeruo ciuitatis, appellat.

Occidere noli] id eſt, ſerua. ſerui enim à ſeruando dicti ſunt.

Sine pascat] ſine vt paſcat oueis, boues, capras, &c.

Durus] laborioſus, laboris perferens, laborinon ſuccumbens. ſuprà epiſt. 7. libr. 1. *Durus ait, Vultei nimis, attentusq; ue videris.*

Annonæ prosit] annonam efficiat viC liorem, tritico, vino, ceteriſque rebus aliunde ſupportandis.

Penúsque] hoc penus, oris dicimus, & hæc penus, us. M. Tull. lib. de nat. deorum. 2. *Penates, ſiue à penu ducto nomine, (eſt enim omne, quo veſcuntur homines, penus) ſiue ab eo, quòd penitus inſident.*

Vir bonus, et sapiens] nunc de eo, qui reuera ſit vir bonus, & ſapiens, loquitur.

Avdebit dicere] nullo metu deterritus dicet.

Pentheu, Rector Theb.] hæc, quæ deinceps ſequuntur, ab Euripide paulùm immutata mutuatus eſt Horatius. conatus eſt autem his verſib. hic poëta viri boni, veréque ſapientis libertatem, animique magnitudinem, & conD ſtantiam ante oculos ponere: quibus ille virtutibus ſeptus, ac munitus, omneis res humanas vna virtute inferiores eſſe ducit: paupertatem, morbum, exſulium, vincula, cruciatum corporis, mortem denique cõtemnit, ſummum bonum in honeſto, & virtute locat: turpitudinem, & vitiũ, ſummum malum eſſe exiſtimat. verſus Euripidis ſunt hi in Bacchis, Διον. Εἴφ᾽ ὅ, τι παθεῖν δεῖ· τί με τὸ δεινὸν ἐργάσῃ; Πενθ. Πρῶτον μὲν ἁβρὸν βόστρυχον τεμῶ σέθεν. Διον. Ἱερὸς ὁ πλόκαμος· τῷ θεῷ δ᾽ αὐτὸν τρέφω. Πενθ. Ἔπειτα θύρσον τόνδε παράδος ἐκ χεροῖν. Διον. Αὐτός μ᾽ ἀφαιροῦ· τὸν δὲ Διονύσου φορῶ. Πεν. Εἱρκταῖσι τ᾽ ἔνδον σῶμα σὸν φυλάξομεν. Διον. Λύσει μ᾽ ὁ δαίμων αὐτός, ὅταν ἐγὼ θέλω. qui fuerant iam antè à Mureto ad hunc locum annotati. animaduertat autem ſtudioſus vtriuſque linguæ adoleſcens, primum Euripidis verſum ſic eſſe ab Horatio redditum, *quid me perferre, patique Indignum coges?* Secundo autem Euripidis verſu præciſſo, in quo minatur Pentheus Baccho, ſe ei comtos capillos ſecturum, & tertio, quo Bacchus reſpondet, eos Deo conſecratos eſſe: quarto verſui Græco reſpondere hæc Latina aliquatum à Græcis diſſidentia, *adimam bona.* illa autem, quæ deinceps ſequuntur, *nempe, pecus, rem, Lectos, argentum,* ab Horatio eſſe de ſuo addita: Græcis illis Αὐτός μ᾽ ἀφαιροῦ, paria propemodum eſſe hæc Latina, *tollas licet.* reliquam Græci verſus partem à Latino poëta eſſe prætermiſſam. ſextum verſum ab Horatio ſic eſſe redditum, *in manicis, & compedibus ſæuo, &c.* ſeptimum ſic, *Ipſe deus, ſimulatque volam, me ſoluet.*

Nempe pecus, rem, &c.] hæc intelligenda ſunt à ſapiente reſponderi, hoc modo, tu minaris te mihi bona ademturum. quæ bona? nempe bona fortunæ, quæ ego bona non appello. Errant autem qui putant hæc etiam eſſe verba Penthei. neque eos mouere debet vox *nempe*, reſponſioni ſeruiens. ſic enim Terent. Andr. *nempe vt curentur rectè hæc.* huc pertinent illa, quæ ſunt parad. 1. *Nec ego vmquam illum bona perdidiſſe dicam, ſiquis pecus, aut ſupellectilem amiſerit, &c.*

In manicis] manicæ, vincula, quibus manus vinciuntur. Virgil Æn. 2. *manicas, atque arcta leuari Vincla iubet Priamus.* Plautus Capt. *Iniyce huic aſtutum manicas maſtigiæ.*

[Ipse devs simvlatqve] ſic ferè Plutarch. libr. περὶ εὐθυμίας ὁ γὰρ ἔχει τῆς μὲν ἀρετῆς καὶ οἰκείας μεῖζον ἐπικρατοῦσι, ὑπὸ δὲ ἄλλων, τῶν δὲ ἀλλοτρίων καὶ περὶ φαύλων ἀδεῶς ἀπέλθειν, ἐπῳδεῖν, λύσει με ὁ δαίμων αὐτός ὅταν ἐγὼ θέλω, τί ἂν τούτω χαλεπὸν, ἢ δύσκολον ἢ ταραχῶδες εἶναι φανείη τῷ τοιούτῳ.]

Opinor, hoc sentit] opinor (inquit Horatius) hoc ſentit vir bonus, & ſapiens: hócque ſignificat his verbis, *ipſe deus me ſoluet*, ſe moriturum. Gulielmus Sirletus paullò antè hanc ſecundam editionem propter ſingularem doctrinam ac virtutem factus eccleſiæ Ro. cardinalis, dicebat ſibi videri Euripidis ſententiam ab Horatio non eſſe intellectam. nam verbis illis, λύσει μ᾽ ὁ δαίμων αὐτός, id eſt, ſoluet me deus ipſe, non ſignificat Bacchus apud Euripidem (inquit ille) ſe moriturum, ſed è vinculis & carcere liberatum iri. Sed reſpondere licet, Horatium tum ſuperiores Euripidis verſus, tum poſtremum aptiſſimè in rem ſuam vertiſſe, atque ad ſententiam ſuam feliciſſimè accommodaſſe. Nam cum corpus animi ſit tanquam carcer, vt plerique philoſophi dixerũt, & mortuos dicamus corporis vinculis eſſe ſolutos: quemadmodum, qui carcere, & vinculis liberati ſunt, rectè ſolutos dicimus: ita quos deus vitam cum morte commutare voluerit, cùm moriendo omnibus miſerijs humanis de-

fungantur, non ineptè ſolui dici poſſunt.

MORS VLT. LIN. RER. EST] vltima linea, id eſt, πέρας, finis, ſeu extremum, vt M. Tull. ad Torantum, *cum omnium rerum mors ſit extremum*. & Demoſth. περὶ στεφάνου πέρας μὲν γὰρ ἐστιν ἅπασι ἀνθρώποις τοῦ βίου θάνατος. & Ariſt. lib. 3. de morib. ad Nicom. hanc rationem affert, quare mors ſit omnium rerum res horribiliſſima, quia eſt extremum, nihilque reliquum eſt mortuo, neque quod bonum, neq; quod malum ſit. Videtur autem in his verbis *vltima linea*, tralatio eſſe ducta vel à figuris mathematicis, quæ lineis terminantur, vel à pictura. Sciendum eſt autem veteribus illis, tum philoſophis, tum pleriſque alijs nihil minus, quàm philoſophis, mortem non fuiſſe habitam in malis, immò illos ad eam, tãquam ad certiſſimum miſeriarum ſuarum portum, confugere eſſe ſolitos. referti ſunt libri M. Tullij hac ſententia, nihil mali eſſe in morte: in qua ſi reſideat ſenſus, immortalitas illa potiùs, quàm mors ducenda ſit: ſin ſit amiſſus, nulla videri miſeria debeat, quæ non ſentiatur. Veruntamen Pythagoras vetabat, imperatoris, id eſt, dei iniuſſu, de vitæ præſidio decedere: & Plutarchus in libro ὅτι οὐδὲ ζῆν ἔστιν ἡδέως κατ' Ἐπίκ. grauiſſimè contra eos diſputat, qui in rebus aduerſis mortem ſibi conciſcere licere putant: & Ariſtot. lib. 4. de morib. ad Nicom. negat eſſe magnanimi in rebus aduerſis ſibi manus afferre. idem ait lib. 5. eum, qui ſe ſua manu exanimet, iniuriam facere, non ſibi, certè ciuitati.

EPISTOL. XVII. AD SCÆVAM.

ARGVMENTVM.

Scæuam monet, ne potentiorum amicitias ſpernat, atque vt in ſuo vitæ genere Ariſtippum potiùs, quàm Diogenem imitetur. Ad principum amicitias peruenire, & illorum fauorem ac liberalitatem emereri, non cuiuſuis eſſe: & quanta ſit arte opus hac in re, docet.

QVamuis, Scæua, ſatis per te tibi conſulis: & ſcis,
*Quo tãdem pacto deceat maioribus * vti:*
Diſce docendus adhuc, quæ cenſet amiculus: vt ſi
Cæcus iter monſtrare velit: tamen aſpice, ſi quid
Et nos, quod cures proprium feciſſe, loquamur.
Si te grata quies, & primam ſomnus in horam
A *Delectat: ſi te puluis, ſtrepitúſque rotarum,*
Si lædit caupona: Ferentinum ire iubebo.
*Nam neque diuitibus *contingunt gaudia ſolis:*
*Nec vixit malè, * qui natus, moriénſque fefellit.*
Si prodeſſe tuis, paulloque benignius ipſum
B *Te tractare voles: accedes ſiccus ad vnctum.*
Si pranderet olus patienter: regibus vti
Nollet Ariſtippus. ſi ſciret regibus vti:
Faſtidiret olus, qui me notat. vtrius horum
Verba probes, & facta, doce: vel iunior audi,
Cur ſit Ariſtippi potior ſententia. namque
C *Mordacem Cynicum ſic eludebat, (vt aiunt)*
*Scurror ego ipſe * mihi: populo tu: rectius hoc, &*
*Splendidius multo eſt, * equus vt me portet: alat rex.*
Officium facio. tu poſcis vilia rerum,
Dante minor: quamuis fers te nullius egentem.
Omnis Ariſtippum decuit color, & ſtatus, & res,
D *Tentantem maiora, ferè præſentibus æquum.*
Contrà, quem duplici panno patientia velat:
Mirabor, vitæ via ſi conuerſa decebit.
Alter purpureum non exſpectabit amictum:.
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet:
Perſonamque feret non inconcinnus vtramque.

Alter

Alter Mileti textam cane peius, & angue A
Vitabit chlamydem: morietur frigore, si non
Rettuleris pannum. refer: & sine viuat ineptus.
Res gerere, & captos ostendere ciuibus hostes:
Attingit solium Iouis, & cælestia tentat.
*Principibus * placuisse viris, non vltima laus est.*
Non cuiuis homini contingit adire Corinthum.
** Sedit qui timuit, nec nõ succederet: esto.*
Quid? qui peruênit, fecitne viriliter? atque
Hic est, aut nusquam, quod quærimus. hic onus horret,
Vt paruis animis, & paruo corpore maius:
Hic subit & perfert. aut virtus nomen inane est:
Aut decus, & pretium rectè petit experiens vir.
Coram rege suo de paupertate tacentes
Plus poscente ferent. distat, sumásne pudenter:
An rapias. atqui rerum caput hoc erat, hic fons.
Indotata mihi soror est, paupercula mater
*Et fundus nec vendibilis, nec pascere * firmus,* D
Qui dicit: clamat, victum date. succinit alter:
Et mihi diuiduo findetur munere quadra
Sed tacitus pasci si posset coruus: haberet
Plus dapis, & rixæ multo minus, inuidiæque.
Brundisium comes, aut Surrentum ductus amœnum,

Qui queritur salebras, & acerbum frigus, & imbreis:
Aut cistam effractam, aut subducta viatica plorat:
Nota refert meretricis acumina, sæpe catellam,
Sæpe periscelidem raptam sibi flentis: vti mox
Nulla fides damnis, verísque doloribus assit.
B *Nec semel irrisus triuijs * attollere curat*
Fracto crure planum: licet illi plurima manet
Lacryma: per sanctum iuratus dicat Osirim:
Credite, non ludo, crudeles tollite claudum.
Quære peregrinum, vicinia rauca reclamat.

PER TE] id est, sine alterius præcepto, aut consilio. Sapientissimus autem ille est, qui per se
C sibi consulit: secundum sapientiæ gradum tenet qui alteri bene suadenti obtemperat: deterrimus qui neque per se sapit, neque bene monenti pâret. Hesiod. Οὗτος μὲν πανάριστος, &c. Optimus ille quidem est, &c. notissimi sunt versus. lege Aristot. lib. 1. de morib. ad Nicomach. non longè à princip.

MAIORIBVS VTI] id est, aduersus maiores se gerere: quo pacto maiores & potentiores tractandi sint. etiam sat. 1. libr. 2. potentiores amicos, maiores vocat. *maiorum ne quis amicus Frigore te feriat.* Quòd autem ad loquendi genus attinet, *maioribus uti:* sic loquuntur Græci χρῆσθαι. Epimarchus, γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται, id est, cognoscito quo pacto se aduersus alium gesserit.
D Xen. ἀπομνημ. α. ἀλλὰ Κρίτων τε Σωκράτους ἦν ὁμιλητὴς καὶ Χαιρεφῶν, καὶ Χαιρεκράτης, &c. οὐχ ἵνα δημηγορικοὶ ἢ δικανικοὶ γένοιντο, ἀλλ' ἵνα καλοί τε κἀγαθοὶ γενόμενοι καὶ οἴκῳ, καὶ οἰκέταις, καὶ οἰκείοις, καὶ φίλοις, καὶ πόλει, καὶ πολίταις δύναιντο καλῶς χρῆσθαι. id est, & Crito Socratis erat familiaris, & Chærephon & Chærecrates, &c. non vt ad contionandum, aut iudicãdum parati, atq; instructi essent, sed vt viri boni atq; honesti effecti & sua domo, & seruis, & propinquis, & amicis, & ciuitate, & ciuibus bene vti possent.

VT SI CÆCVS ITER MONSTRARE VELIT] hoc dicit εἰρωνευόμενος: quod est Horatio vsitatum. nam neque ducem viæ cæcum quisquam adhibet impunè, neque stulti consi-

lium ſequitur. notum illud τυφλὸς, ὁδηγός, id eſt A cæcus viæ dux.

Si qvid] id eſt, an aliquid: vt Græci: εἴ τι: vt alibi admonuimus.

Proprivm fecisse] in rem tuam vertere, tibi aſciſcere, vendicare, σφετερίζειν.

Si te gr. qvies] ſi te otioſa vita delectat, &c.

Primam somnvs in horam] ſomnus vſque ad ſolis ortum. ſi te delectat (inquit) vita quieta, tranquilla, ſecura: ſequitur deinceps, *ſi te puluis, ſtrepitúſque rot.* id eſt, ab omni ſtrepitu vrbano remota, &c.

Si te pvlvis, strep. qve rotar. &c.] quæ ſunt in vrbe Roma propter B crebra, quæ in ea ſunt, vehicula.

Si lædit cavp.] quidam libri manuſcript. habent, *Si ladet, &c.*

Ferentinvm] oppidum Hernicorum infrequens, & incelebre.

Nam neqve divit. cont. g. s.] immò plerique diuites ærumnoſiſſimè ac miſerrimè viuunt. Quis autem in diuitijs vitam beatam vmquam poſitam eſſe dixit, niſi aut qui nũquam guſtauerit veriſſimas & ſinceriſſimas voluptates: aut qui nihil aliud habeat, quo delectetur, quam bona externa: aut qui ſit egentiſſimus: careátque rebus omnibus ad victum neceſſarijs, & victum mendicare cogatur? nam talem hominem non ſit mirum in diuitijs ſummum bonum C collocare.

Nec vix. ma. qvi na. mor. fef.] Græcè locutus eſt Latino ſermone. ſic enim illi loquerentur. ὃς ἔλαθε γενόμενός τε καὶ θανών· qui natus & mortuus latuit, id eſt, cuius ortus, & interitus fuit hominibus incognitus atque obſcurus: vel quem neque natum, neque mortuum eſſe quiſquam mortalium ſciuit. ſic enim loquitur M. Tull. epiſt. ad Pap. Pætum lib. 9. cuius princ. *Duabus tuis, &c. quos ego non modo Reges appellatos, ſed omnino natos neſciebam.* Reſpexit autem illud Epicuri λάθε βιώσας: quod improbat, & refellit Plutarchus in libello, εἰ καλῶς εἴρηται τὸ λάθε βιώσας. eodem pertinet Horatianum illud in epiſt. ad Loll. 2. inf. *fallentis ſemita vitæ.* ſic Eurip. Iphig. in Aulide, ζηλῶ δ᾽ ἀνδρῶν, ὃς D ἀκίνδυνον βίον Ἐξεπέρασ᾽ ἀγνὼς, ἀκλεής· τοὺς δ᾽ ἐν τιμαῖς Ἧσσον ζηλῶ. quorum verſuum hæc ferè ſententia eſt. fortunatum autem eum iudico, qui ignotus, inhonoratus, inglorius curſum vitæ confecit: eos vero, qui honores adepti ſunt, minùs fortunatos puto. Sententia contraria in Medea, Εἴη δ᾽ ἔμοιγε μήτε χρυσὸς ἐν δόμοις, Μήτ᾽ Ὀρφέως τι κάλλιον ὑμνῆσαι μέλος Εἰ μὴ ᾽πίσημος ἡ τύχη γένοιτό μοι, id eſt, *Verum neque auro mi domus refulgeat, Neque Orpheo cantare dulcius ſciam, Niſi honore gloriáque magnus claream.*

Benignivs] liberalius, largius, lautius: vt alibi docuimus. huic loco ſimilis eſt ille ſatyr. 2. lib. 2. *& tractari mollius ætas Imbecilla volet.*

Accedes siccvs ad vnctvm] tu pauper, & tenuis te ad amicitiam copioſi & diuitis applicabis. vnctum, id eſt, vnguento delibutum, & ita diuitem. Terent. in Phorm. *Teine aſymbolum venire vnctum, atque lautum è balneis, &c.* vel dic eſſe ἀλληγορίαν.

Si pranderet olvs patienter, &c.] Diogenes Laërtius hoc Diogenis in Ariſtippum dictum, & Ariſtippi reſponſum ſic refert in Ariſtippo, & Diogene, παριόντα ποτὲ αὐτὸν λάχανα πλύνων Διογένης ἔσκωψε, καί φησιν· εἰ ταῦτα ἔμαθες προσφέρεσθαι, οὐκ ἂν τυράννων αὐλὰς ἐθεράπευες· ὁ δὲ καὶ σὺ εἶπεν, εἴπερ ᾔδεις ἀνθρώποις ὁμιλεῖν, οὐκ ἂν λάχανα ἔπλυνες, id eſt, *prætereuntem quondam cum olera lauans Diogenes cauillatus eſt, his verbis: ſi hæc tu cibum adhibere didiciſſes, tyrannorum aulas non coleres: ille autem, at tu (inquit) ſi hominum conſuetudine & congreſſio vti ſcires, olera non lauares.* Fuit porrò Ariſtippus Socratis diſcipulus, & ab eo fluxit Cyrenaica diſciplina, vixit enim molliter, ſumtuoſè, voluptariè, omni vnguentorum, veſtium, mulierum luxuria conquiſita, vitam beatam in vna voluptate locans, eáque præſente, ſimiliter, atque asòti, neque memoriam præteritarum voluptatum, neque ſpem futurarum quicquam exiſtimans ad ſe pertinere. M. Tull. libr. 3. de orat. ad Qu. Fratr. *tum ab Ariſtippo, quem illæ magis voluptariæ diſputationes delectarant, Cyrenaica philoſophia manauit.*

Fastidiret] aſpernaretur, reſpueret. epiſt. ad Iul. Flor. hoc libr. *Faſtidire lacus, & riuos auſus apertos.*

Qvi me notat] Diogenes, qui mihi turpem notam inurit.

Mordacem Cynicvm] rectè & aptè *mordacem* dixit, cùm de Cynico, id eſt, quaſi cane loqueretur. Nam & Plautus mordacem canem dixit quodam loco, & Laërtius in Cynici vita ſcribit, eum interrogatum, quid faciat, quamobrem canis nominetur, reſpondiſſe ſe ijs, qui largiantur, adulari: non largienteis allatrare: improbos mordere. ſic ille, τοὺς μὲν διδόντας σαίνων, τοὺς δὲ μὴ διδόντας ὑλακτῶν, τοὺς δὲ πονηροὺς δάκνων. Idem Horatius *mordaces ſollicitudines* dixit Oda 18. libri 1. & *mordax ferrum* Oda 6. lib. 4. & *mordacem*, pro eo, quem Græci φιλεπιτιμητὴν & φιλόψογον, & καχύγορον, & κέρτομον, id eſt, reprehendendi, & vituperandi cupidum, & cor ſcindentem, & maledicum appellant, ſaty. 4. lib. 1. *Liuidus & mordax videor tibi.*

Elvdebat] riſu & ioco refellebat. ſumtum à gladiatoribus. Sic M. Tull. principio actionis primæ in Verr. *magnas accuſatoris minas, magnámque exſpectationem iudicij, ad noſtrum arbitrium libidinémque eludemus.*

Scvrror ego ipse mihi] riſum moueo diuitibus, vt mihi proſim, & iucundè viuam. tu ſcurrando ludum, & voluptatem populo præbes, nihilque tibi ex ea requæritur.

Eqv.

EQV. VT ME PORT. ALAT REX] prouerbium eſt Græcum ἵππος με φέρει, βασιλεὺς τρέφει. regem autem appellant Latini etiam eũ, qui paraſitos, atque adeo viros honeſtos alit. Terent. in Phorm. *vno enim nemo ſatis pro merito gratiam regi refert. Tene aſymbolum venire vnctum, atque lautum e balneis, otioſum ab animo: cum ille & cura & ſumtu abſumitur, dum tibi ſit, quod placeat? &c.* lege annot. ad illud Od. 36. lib. 1. *non alio rege.* A

TV POSCIS VILIA RERVM] hunc locum reſtitui, ſecutus auctoritatem trium librorum Vatic. & Iann. Torn. Rain. Card. & eorum, quos poſtea in Gallia vidi, Cleric. Nicotianorũ, Ruſſardinorum. dictum eſt autem *vilia rerum*, vt *vana rerum, amara curarum, anguſta viarum*, & ſimilia, quæ notauimus ad Od. 12. lib. 4. B

DANTE MINOR] tu inferior eo, qui tibi dat.

QVAMVIS FERS TE NVLL.] id eſt, quãuis ita te iactes, atque oſtentes, quaſi nulla re egere videaris.

COLOR] vel veſtitus, vel vitæ genus, ſic Laërt. ἦν δὲ ἱκανὸς ἁρμόσασθαι καὶ τόπῳ, καὶ χρόνῳ, καὶ προσώπῳ, καὶ πᾶσαν περίστασιν ἁρμονίως ὑποκρίνασθαι. id eſt, *poterat autem Ariſtippus ſe & ad locum, & ad tempus, & ad perſonam accommodare, atque omnem vitæ ſtatum conuenienter, aptéque ſimulare.* Sat. 1. lib. 2. *Quiſquis erit, ſcribam, vitæ color.*

TENT. MAIORA, FERÈ PRÆS. ÆQVVM] id eſt, quærentem quidem maiora, ſeu meliora: præſentibus autem ferè contentum: præſentia æquo animo ferentem. ſic Iſocrat. ad Demon. στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω, id eſt, ama quidem præſentia, ſeu æquum animũ præſta in præſentibus, ſed quære meliora. C

CONTRÀ, QVEM DVPLICI PANNO, &c.] Diogenem Cynicum, qui patienter panno duplici veſtitur, ac velatur. duplicem pannum διπλοΐδα interpretantur nonnulli. Inſtituit autem primus Diogenes Cynicus pallium duplicare, vt refert Laërt. his verbis: πρῶτον ἐζώρει τὸ περί, πάντως τρίβωνα διπλώσας πρῶτος. Seruius ad illum locum Virg. Æneid. 5. *duplicem ex humeris reiecit amictum*: profert hunc locum.

MIRABOR, &c.] id eſt, mirum mihi erit, ſi noua viuendi ratio eum decebit: quaſi dicat, vix adduci poſſum, vt credam, futurum, vt conuerſa, & commutata vitæ ratio eum deceat. D

VITÆ VIA] vitæ inſtitutum, vitæ genus, &, vt loquitur ipſe, *vitæ color.*

ALTER] Ariſtippus non *exſpectabit*, dum habeat amictum purpureum, ſed qualiber veſte amictus, per medium forum ambulabit. Itaque refert Diog. Laërt. ei dixiſſe Platonem, vel (vt alij) Stratonem, σοὶ μόνῳ δέδοται καὶ χλαμύδα φορεῖν καὶ ῥάκος, id eſt, tibi ſoli datum eſt & chlamydem geſtare, & pannũ lacerum. lib. Iannoct. habet *mutabit.*

NON INCONCINNVS] non inconcinnè, non inuenuſtè, non indecorè: vel non inconcinnus, id eſt, non indecoram ſpeciem præ ſe ferens, οὐκ ἀσχήμων, non deformi ſpecie.

VTRAMQVE] nunc cultu ornatiore, nunc ſordido, humilique veſtitu vtetur. *perſonam ferre* etiam Liuius dixit lib. 3. *Ille finis Appio alienæ perſonæ ferendæ fuit: ſuo iam inde viuere ingenio cœpit.*

ALTER] Diogenes Mileſiam veſtem reiiciet ex optima lana. Virg. Georg. 3. *Quamuis Mileſia magno Vellera mutentur.* Eſt autem Miletus vrbs Aſiæ, in qua optimæ lanæ naſcebantur & tingebantur. Sic ferè inter ſe comparat Diogenẽ Cynicum, & Ariſtippum Tirius Max. λόγῳ λζ. οὐδὲν γὰρ ζήλου ἄξιον, τὸ τοῦ Διογένους θυλάκιον καὶ ἡ βακτηρία· ἀλλ' ἔξεστί που καὶ ταῦτα περιβεβλημένον, Σαρδαναπάλου εἶναι κακοδαιμονέστερον. ὁ Ἀρίστιππος ἐκεῖνος πορφυρίδα ἀμπεχόμενος, καὶ μύροις χριόμενος, οὐκ ἧττον τοῦ Διογένους ἐσωφρόνει, &c. id eſt, Nihil enim habet æmulatione, aut admiratione dignum Diogenis ſaccus, & baculum: ſed licet etiam his amictum, Sardanapalo eſſe miſeriorem. Ariſtippus ille veſtem purpuream gerens, & vnguentis delibutus, nihilo Diogene ſapientior, ac temperantior erat, &c.

CANE PEIVS, ET ANG. VITAB.] vitabit acerrimè. prouerbialiter dictũ. Plaut. Mercat. *nempe vxor ruri eſt tua, quam dudum dixeras te odiſſe æquè, atque anguem.* Theoph. libro, qui inſcribitur, ἠθικ. χαρακτῆρες, cap. περὶ εἰρωνείας, τὰ δὴ τῶν ἠθῶν μὴ ἁπλᾶ, ἀλλ' ἐπίβουλα φυλάττεσθαι μᾶλλον δεῖ, ἢ τοὺς ἔχεις, id eſt, mores igitur non ſimpliceis, ſed inſidioſos, vitare magis oportet, quàm viperas.

INEPTVS] ineptus ad omnem fortunæ habitum, vel ad vtramque perſonam, vel ineptus ſimpliciter.

RES GER. ET CAPT. OSTENO. &c.] qui in rep. gerenda verſantur, & qui res magnas & laudabileis gerunt ſiue domi, ſiue belli, diuinis propemodum honoribus afficiuntur, & proximè ad Deos accedunt. ſic Pindarus ᾠδ. α. ἰσθμ. ait ex certaminibus, aut re militari laudem, & gloriã maximam comparari: ex ceteris autem ſtudiis, atque artibus eam duntaxat quem que mercedẽ ferre, quæ ad ventrem explendum, famémque propulſandam valeat. Pindari verba ſunt hæc, μισθὸς γὰρ ἄλλοις ἐφ' ἔργμασιν ἀνθρώποις γλυκύς, μηλοβότᾳ τ', ἀρότᾳ τ' ὀρνιχολόχῳ τε, καὶ ὃν πόντος τρέφει. Γαστρὶ δὲ πᾶς τις ἀμύνων λιμὸν αἰανῆ τέταται· ὃς δ' ἀμφ' ἀέθλοις, ἢ πολεμίζων ἄρηται κῦδος ἁβρόν, εὖ ἀγορηθεὶς κέρδος ὕψιστον δέκεται, πολιατᾶν καὶ ξένων γλώσσας ἄωτον, id eſt, merces enim aliis alia dulcis ob ſua facta hominibus quæritur, ouium paſtori, & aratori, & aucupi, & mercatori per mare currenti, & ex mare victum paranti. Sed vnuſquiſque eò ſpectat, eóque ſuos omneis conatus confert, vt famem horribilem à ventre propulſet. Qui vero vel in certaminibus circenſibus, vel in bello & in acie gloriam inſignem confecutus fuerit, ab omnibus laudatus, maximum lucrum facit, nempe ciuium & peregrinorum linguæ florem accipit.

hoc igitur ſignificat Horatius: res gerere bellicas, A aut vrbanas propemodum ad deorum immortalium laudes aſcenſum patat: éſtque hoc omnium rerum humanarum primum, & præcipuũ quiddam: ſecundum eſt à principibus, & clariſſimis in rep. ciuibus diligi, atque in eorum amicis numerari.

ATTINGIT SOL. IOV.] eſt proximũ ſedi Iouis: proximè accedit ad diuinitatem.

NON CVIVIS HOM. CONTING. &c.] ſic Græci efferunt, Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθόν ἐσθ' ὁ πλοῦς. huic prouerbio locus eſt, cùm ſignificare volumus, eſſe difficile, & operoſum ad rem aliquam peruenire valde optabilem, & expetendam. natum eſt autem (vt vult Strabo) à Corinthiorum delicus, illecebris, ac luxuria. vi- B de quæ notat ſcholiaſtes Ariſtophanis in Pluto de ſcortis Corinthiis: & quæ Euſtat. ad lib. ſecũd. Iliad. & quæ Aulus Gellius lib. 1. cap. 8. de Laide meretrice, & Demoſthene rhetore. Eodem pertinent & ea, quæ Dion Chryſoſtomus ait, oratione Διογένης ἢ περὶ ἀρετῆς, non longè à principio, ἑώρα γὰρ [Διογένης] ὅτι πλεῖστοι ἄνθρωποι ἐκεῖ συνίασι διὰ τοὺς λιμένας, καὶ τὰς ἑταίρας: id eſt, videbat enim Diogenes plurimos homines eò conuenire propter portus & meretrices.

SEDIT, QVI TIM. NE NON SVCC.] qui timuit, ne ex potentioris amicitia nullũ fru- C ctum perciperet, quieuit, neque periculum facere voluit.

QVID? QVI PERVÊNIT, FECITNE] id eſt, quid? qui, quod voluit, conſecutus eſt, fecitne fortiter, an non? *viriliter*, ἀνδρείως, fortiter.

ATQVI HÎC EST, AVT NVSQVAM, &c.] atqui, aut in hoc, aut nuſquam poſitum eſt id, de quo quæritur.

HIC ONVS HORRET] qui ad principum amicitiam aſpirare non audet, non putat ſe tanto oneri parem eſſe, veretúrque ne opprimâtur, id eſt, veretur, ne non ſuccedat conatus.

HIC SVBIT] alter ſubit hoc onus, & ad extremum perſeuerat.

AVT VIRTVS NOMEN INANE EST] id eſt, aut dicendum eſt virtutem eſſe mera verba, D λέγους, ſeu λόγον, & ὄνομα, & inania philoſophorum Stoicorum commenta, & ita nihil ad vitam beatam pertinere: aut, ſi quid in ea ponderis ineſt ad vitam beatam, conſentaneum eſt, virum bonum, & experientem, honorem & vtilitatem, tanquam ſuæ virtutis præmia, expetiturum. Vide quæ annotata ſunt ſuprà ad illum locum, *virtutẽ verba putas*, epiſtol. 6. quibus adde exempla ex Terentio & Plauto. Terẽtius Phormione. Phæd. *Faeneratum tibi pulchrè duces.* Dor. *logi.* Plaut. quodam loco, *non vendo logos.* Sic autem Græci loquũtur, λόγον εἶναι, nomen, ſeu verba eſſe, pro, nullius bonæ frugi eſſe, ſeu inutilem eſſe, vt ad illam epiſtolam 6. notauimus.

AVT DECVS] aut honorem, & ornamentũ, non, vt alij *honeſtum.* ſup. Od. 1. lib. 1. *O & præſidium, & dulce decus meum.*

ET PRETIVM] .i. præmium, ſeu mercedẽ. Cato oratione ad equites: *maiores ſeorſum, atque diuerſum pretium parauere bonis atque ſtrenuis, &c.*

RECTÈ PETIT] rectè, id eſt, iure & meritò: καλῶς ποιεῖ. Sed Paſſeratius noſter putabat eſſe legendum *recti*: quod quia nuſquam reperi, vulgatam ſcripturam retineo. Cum his Horatianis congruunt illa Ciceronis ex libro 3. de rep. *Vult planè virtus honorem, nec eſt virtutis vlla alia merces: quam tamen illa facilè accipit: exigit non acerbè. ſed ſi aut ingrati vniuerſi, aut inuidi multi, aut inimici potentes ſuis virtutem premiis ſpoliant: næ illa ſe tamen multis ſolatiis oblectat, maximeque ſuo decore ſe ipſa ſuſtentat.* B Contrà lib. 1. de legibus. *Ergo item iuſtitia nihil expetit præmij, nihil pretij: per ſe igitur expetitur: eadémque omnium virtutum cauſa, atque ſententia eſt.*

EXPERIENS] id eſt, prudens, & vſu peritus, ſic vtitur eadem voce M. Tull. lib. 4. Accuſationis. *Promtis hominis, & experientis & in primis gratioſi.*

REGE SVO] amico magno, amico potentiore. ſic ſup. epiſt. 7. ad Mæcenat. 2. *réxque, patérque Audiſti coram.* Inſtituit amicum inferiorem, eiq; præcepta dat, quo pacto ſeſe aduerſus potentiorem gerere debeat: oſtendens, modeſtiam, pudorem, patientiam tenuiori amico fructuoſiorẽ C eſſe, quàm impudentiam, feſtinationem, procacitatem in petendo: cuiuſmodi quædam reprehendit M. Tull. in Trebatio lib. 7. *Nam primorum menſium litteris tuis vehementer commouebar, quòd mihi interdum (pace tua dixerim) leuis in vrbis, vrbanitatiſque deſiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari, ſæpè autem (quod à te alieniſſimum eſt) ſubimpudens videbare. tanquam enim ſyngrapham ad imperatorem, non epiſtolam attuliſſes, ſic pecunia ablata domũ redire properabas, &c.*

PLVS POSC. FER.] id eſt, plus accipient à potentiore amico, quàm is, qui poſcit.

DISTAT SVM.] differt, intereſt, vtrùm cũ pudore ſumas, an, &c.

AN RAPIAS] an impudenter petendo extorqueas.

ATQVI RERVM CAPVT] id eſt, at qui D hæc erat totius rei pars maxima, & præcipua, hæc origo, nempè rem ſuam bene gerere, locupletari, & ditari.

INDOTATA MIHI SOROR EST, &c.] Sunt quidam alij, qui apertè quidem non flagitant, ſed ſuam tenuitatem, inopiámque crebrò coram rege ſuo commemorant, ídque clara voce, & eiuſdem ſortis, & contubernij hominibus audientibus. in eo (inquit) bis peccãt, primùm, quòd tenuitatem ſuam diuiti, aut potenti amico exponere, poſcere eſt: deinde quòd dum collegam teſtem adhibent in regis ſui erga ſe liberalitate, & munificentia, munus auferunt nõ integrum, ſed diuiſum, dimidiatum, & cum altero communicatum. Vtilius igitur erat nullo teſte, aut conſcio beneficium à potentiore amico accipere,

pere, vt omittam quòd sibi ex eo inuidiam conflant, vt docet exemplo corui. A

NEC PASCERE FIRMVS] οὐχ ἱκανὸς τρέφειν, non ita fructuosus, vt sumtus ad victum necessarios suppeditare possit. *pascere firmus*, genus loquendi Græcum.

CLAMAT, VICTVM DATE] qui superiora illa dicit, clamare videtur, *victum date*, etiā si hoc non dicat. quod genus loquendi vsurpatur interdum etiam in rebus inanimis M. Tull. Verr. 4. *Litera sunt in medio, quæ se corruptas, atque intertitas esse clamāt.* Demosth. orat. περὶ τῆς παραπρεσβ. ταῦτ' οὐχὶ βοᾷ, καὶ λέγει, ὅτι χρήματα εἴληφεν Αἰσχίνης; id est, hæc nónne clamant & loquuntur pecunias accepisse Æschinem? & Catull. ad Flauium. *Nam te non viduas iacere noctes Nequicquam tacitum cubile clamat.* B

SVCCINIT ALTER] alter (inquit Horatius) huius collega, seu (vt ita dicam) cōseruus, audiens illum coram rege suo querentem, ipse quoque se egentem esse succlamat, oràtque diuitem, vt munus, quod vni illi daturus erat, duobus diuidat, sibi videlicet, & illi. *succinit* autem valet, sub illius prioris orationem, vocémque queribundam, hæc loquitur, quæ deinceps sequuntur.

ET MIHI DIVIDVO FINDATVR] id est, mihi quoque portio, quam huic daturus eras solidam, atque integram, fit cum eo communis, vel inter nos communicetur. quadra est vel quarta pars cuiuslibet rei, exempli causâ, circuli: vel figura quadrata. per quadram hoc loco significatur quarta pars panis, seu frustum panis, quod datur mendico. hoc igitur dicit, findatur pars, quā ei destinatas, *munere diuiduo*, id est, munere diuiso: vel, quod diuisionem recipit. in libro Donati scriptum est *quadrans*, non *quadra*. C

SED TAC. PASCI SI POSS. CORV.] videtur tamē hoc omnium ferè auium commune, vt pabulum nactæ, lætitiam suam cantu, aut voce significent: atque ita ceteras aueis eiusdem generis ad cibi societatem vocent.

ET RIXÆ MVLTO MINVS, INVIDIÆQVE] minùs cum eo ceteræ rixarentur aues, id est, minùs contenderent: minúsque ei inuiderent.

BRVNDISIVM COMES, &c.] aliud exponit inferioris amici peccatum, quo is cum superiore amico vnà iter faciens, vel queritur difficultatem itineris, vixque asperitatem, & frigoris acrimoniam, & pluuiam: vel simulat se iacturam fecisse in itinere, nempè cistam suam esse effractam, & viatica sibi esse furtim adempta, &c.

SVRRENTVM] oppidum in Campania: Brundisium autem in Calabria est.

ET SVBDVCTA VIATICA] id est, aut plorat sibi furtim esse ablata viatica, quæ non sunt ablata.

NOTA REFERT MERETR. ACVM.] imitatur illius meretricis astutias, & calliditates, quæ confingebat nūc sibi catellam esse ereptam, nunc per scelidem, id est, cruris ornamentum. simile exemplum est apud Plautum in Truc. *aut periit aurum, quod conscissa paullula est, aut emta ancilla, aut aliquod vasum argenteum, Aut vasum aneum aliquod, aut lectus dapsilis, aut armariola Græca, aut aliquid semper, quod pereat, debet amans scorto suo.* & Ouid. lib. 1. de arte. *Quid, cum mendaci damno mæstissima ploras? Elapsúsque caua fingitur aure lapis?*

CATELLAM] patuulam catenam. T. Liuius lib. 39. *Quinctium alter prætor suos equites catellis, ac fibulis donauit.*

SÆPE PERISC.] periscelis, ornamentum cruris. vox mera Græca est.

VTI MOX NVLLA FIDES DAMNIS] ita sæpe mentiens inferior amicus, hoc assequitur, vt, cùm vera dicat ei, non credatur. *nulla fides adsit*, id est, nulla fides habeatur, fides derogetur veris damnis, & veris doloribus. Nam hæc damna erant simulata ac falsa, & ploratus falsi, atque conficti.

VERISQVE DOLORIBVS] Od. 37. lib. 1. *Mentémque lymphatam Mareotico Redegit in veros timores.*

NEC SEMEL IRRIS. TRIV.] ne cis, qui semel irrisus fuit ab eo, qui in triuio sibi crus fractum esse, cum fletu, & lacrymis mentiebatur, orans, vt se quasi claudum attolleret, fidem ei iterum habet.

PLANVM] planus vox est Græca, qua & M. Tull. vtitur in Cluentiana. significat autem fallacem, & qui in fraudem alterum inducit. sic Cic. de Staleno iudice. *hic ille planus improbissimus, quæstu iudiciario pastus, contrahit frontem.* Theocrit. ἐν ἁλιεῦσιν, ἐδωδὰν, id est, escam, qua inescantur pisces, πλάνον appellat. idem ἐν τῷ ἐραστῇ. δῶρα πλάνα. Athen. lib. 14. duos nobileis planos cōmemorat Cephisidôrum, & Pantaleontem: ac de posteriore hæc à Chrysippo lib. 5. περὶ τοῦ καλοῦ καὶ ἡδονῆς scripta esse tradit. ὁ δὲ πλάνος Πανταλέων τελευτᾶν μέλλων ἑκατέρῳ τῶν υἱῶν κατ' ἰδίαν ἐξαπατήσειν, φήσας μόνῳ αὐτῷ λέγειν ὅπου κατορωρύχοι τὸ χρυσίον· ὥστε μάτην ὕστερον κοινῇ σκάπτοντας αἰσθέσθαι ἐξηπατημένους. id est, *Planus autem Pantaleon, cùm iam iam esset moriturus, vtrúmque filium seorsum decepit, cùm vni diceret se ei soli aperire, vbi aurum condidisset, ac defodisset: ita vt illi ambo postea vnà fodientes, se à patre deceptos esse sentirent.* D

LICET ILLI PLVRIMA] licet planus ille vberrim lacrymetur: licet per Osirim Ægyptiorum Deum iuret. Herodotus in Euterpa, Osirim scribit eundem esse, atque Dionysiū. Idémque sentit Tibull. lib. 1. eleg. 7. *Primus aratra manu sollerti fecit Osiris, &c.* De Osiride multa Plutarchus in lib. de Iside & Osiride.

TOLLITE] attollite, erigite, vt epistol. ad Pisonem, *non sit, qui tollere curet.* vel tollite equo, aut vehiculo, vt Satyr. 6. lib. 2. *quem tollere rheda Vellet iter faciens.* quod minùs placet: quamuis ita loquatur & M. Tull. epist. ad Qu. Fra. lib. 2. *sed mea factum est insulsa verecundia, vt te proficiscens non tolle-*

rem. Idem offic. 3. *optauit, vt in curru patris tolleretur.* A T. Liuius lib. 3. ann. *faucios vehiculis tolli, portárique iubet.*

Q V Æ R E P E R E G R I N V M, V I C I N I A] id eſt, vicini quàm maxima voce poſſunt, reclamant illi plano, cuius fallacias habent cognitas: quære peregrinum aliquem, nempè qui te non norit, vt ei fucum facias. nam nos quidem, qui te nouimus, inducere, ſeu fallere amplius non potes.

T V R N E B V S.

EX lib. 7. cap. 20. Duplex erat Cynicis Pallium, vt Crateti & Diogeni. quod Septimius indicat: lib. de pall. vnde Horatius ſcripſit lib. 1. Epi. 17. B

Contrà quem duplici panno patientia velat:

nam de illo duplici pallio exiſtimo eſſe interpretandum verſum Horatij, eóque Cynicum philoſophum intelligi, quorum profeſſio patientia erat & æquanimitas. Inſtituit autem Diogenes pallium duplicare: Laërtius, πόρον ἐξεῦρε τῆς πειςάσεως τρίβωνα διπλώσας πρῶτος.

EPIST. XVIII. AD LOLLIVM II.

ARGVMENTVM.

Quæ ad conſeruandam amicitiam facienda ſint, quæ item vitanda, ac præſertim quomodo quis erga potentiorem amicum gerere ſe debeat, Lollium docet. Initium autem ſumit ab iis qui dum tenere modum non norunt, vel ſcurrarum potiùs quàm amicorum fungi officio videntur, vel aſperitate agreſti (quam libertatem meram & virtutem veram haberi volunt) vtuntur. Poſtremò eum ad quærenda illa ex quibus tranquillitatem vitæ conſequi poſſit, hortatur. C

SI bene te noui, metues liberrime Lolli,
Scurrantis ſpeciem præbere, profeſſus amicum.
Vt matrona meretrici diſpar erit, atque
Diſcolor: infido ſcurræ diſtabit amicus.
Eſt huic diuerſum vitio vitium, & propè maius,
Aſperitas agreſtis, & inconcinna, grauiſque:
Quæ ſe commendat tonſa cute, dentibus atris,
Dum vult libertas mera dici, veráque virtus.
*Virtus eſt medium vitiorum, & * vtrinque reductum.*
*Alter in obſequium plus æquo pronus, & * imi*
Deriſor lecti, ſic nutum diuitis horret:
Sic iterat voces, & verba cadentia tollit,
Vt puerum ſæuo credas dictata magiſtro
Reddere: vel partes mimum tractare ſecundas.
Alter rixatur de lana ſæpe caprina.
*Propugnat nugis, armatus: ſcilicet * vt nō*
Sit mihi prima fides: & , verè quod placet, vt non
Acriter elatrem: pretium ætas altera ſordet.
Ambigitur quid enim? Caſtor ſciat, an Docilis plus.
Brundiſium Numici melius via ducat, an Appi.
Quem damnoſa Venus, quem præceps alea nudat:
C *** Gloria quem ſupra vireis & veſtit, & vngit.*
Quem tenet argenti ſitis importuna, faméſque:
Quem paupertatis pudor, & fuga: diues amicus
Sæpè decem vitiis inſtructior odit, & horret.
Aut, ſi nō odit, regiit: ac, veluti pia mater,
Plus, quàm ſe, ſapere, & virtutibus eſſe priorem
D *Vult: & ait propè vera: * mihi contendere noli:*
Stultitiam patiuntur opes. tibi paruula res eſt.
** Arcta decet ſanum comitem toga. deſine mecum*
Certare. Eutrapelus, cuicumque nocere volebat,
Veſtimenta dabat pretioſa. beatus enim iam

Cum

Cum pulchris tunicis, ſumet noua conſilia, & ſpes:
Dormiet in lucem: ſcorto poſtponet honeſtum
*Officium: nummos alienos * paſcet: ad imũ*
Thrax erit: aut olitoris aget mercede caballum.
Arcanũ neque tu ſcrutaberis vllius vmquam:
Commiſſúmque teges & vino tortus, & ira.
Nec tua laudabis ſtudia, aut aliena reprendes:
Nec, cum venari volet ille, poëmata panges.
** Gratia ſic fratrum geminorum Amphionis, atque*
Zethi diſſiluit: donec ſuſpecta ſeuero
Conticuit lyra. fraternis ceſſiſſe putatur
Moribus Amphion. tu cede potẽtis amici
Lenibus imperiis: quotiéſque educet in agros
Ætôlis onerata plagis iumenta, canéſque:
*Surge: & inhumanæ * ſenium depone camœnæ:*
Cenes vt pariter pulmenta laboribus emta:
Romanis ſollenne viris opus, vtile famæ,
Vitæque, & membris: præſertim cùm valeas, &
Vel curſu ſuperare canem, vel viribus aprum
Poſſis. adde, virilia quòd ſpecioſius arma
Non eſt, qui tractet. ſcis quo clamore coronæ
Prælia ſuſtineas campeſtria. denique ſæuã
Militiam puer, & Cantabrica bella tuliſti
Sub duce, qui templis Parthorum ſigna refixit:
Et nunc, ſi quid abeſt, Italis adiudicat armis.
Ac, ne te retrahas, & inexcuſabilis abſis:
A *(Quamuis nil * extra numerum feciſſe, modúmque*
Curas) interdum nugaris rure paterno.
Partitur lintreis exercitus: Actia pugna
*Te duce per pueros hoſtili more * refertur.*
Aduerſarius eſt frater. lacus, Adria: donec
Alterutrũ velox victoria fronde coronet.
Conſentire ſuis ſtudiis qui crediderit te,
B *Fautor vtróque tuum laudabit * pollice ludum.*
Protinus vt moneam (ſi quid monitoris eges tu:)
Quid de quoque viro, & cui dicas, ſæpe videto.
Percunctatorem fugito. nam garrulus idem eſt:
Nec retinent patulæ commiſſa fideliter aures:
Et ſemel emiſſum volat irreuocabile verbum.
C *Non * ancilla tuum iecur vlceret vlla, puérve*
Intra marmoreũ venerandi limen amici:
Ne dominus pueri pulchri, caræve puellæ
Munere te paruo beet; aut incommodus angat.
Qualem commendes, etiam, atque etiam aſpice: ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
*Fallimur: & * quondam non dignum * tradimus. ergo*
D *Quem ſua culpa prèmet, deceptus omitte tueri:*
Vt penitus notum ſi tentent crimina, ſerues,
*Tuteriſque tuo fidentem præſidio: * qui,*
Dente Theonino cùm circumroditur: ecquid
Ad te pòſt paullo ventura pericula ſentis?
Nam tua res agitur, paries cùm proximus ardet:

A *Et neglecta ſolent incendia ſumere vireis.*
Dulcis inexpertis cultura potentis amici:
Expertus metuit. tu, dum tua nauis in alto eſt:*
Hoc age: ne mutata retrorſum te ferat aura.
Oderunt hilarem triſtes, triſtémque iocoſi:
Sedatum celeres: agilem, nauúmq; remiſſi:
Potores bibuli media de* nocte Falerni*
Oderunt porrecta negantem pocula: quãuis
B *Nocturnos iures te formidare vapores.*
** Deme ſupercilio nubem. plerúmque modeſtus*
Occupat obſcuri ſpeciem, taciturnus acerbi.*
Inter cuncta leges, & percunctabere doctos,
Qua ratione queas traducere leniter æuũ:
C *Ne te ſemper inops agitet, vexétque cupido:*
Ne pauor, & rerum mediocriter vtilium ſpes:
Virtutem doctrina paret, naturáne donet:
Quid minuat curas. quid te tibi reddat amicum:
Quid purè tranquillet: honos, an dulce lucellum,
An ſecretum iter, & fallentis ſemita vitæ.
Me quoties reficit gelidus Digẽtia riuus:*
D *Quem Mandela bibit, rugoſus frigore pagus:*
Quid ſentire putas? quid credis amice précari?
Sit mihi quod nunc eſt, etiam minus: & mihi viuam,
Quod ſupereſt æui, ſi quid supereſſe volunt dij:
Sit bona librorum, & prouiſæ frugis in annum
Copia, ne fluitem dubiæ ſpe pẽdulus horæ.
Sed ſatis eſt orare Iouem, qui donat, & aufert,
Det vitam, des opes: æquum mi animum ipſe parabo.*

METVES] id eſt, vitabis, nolles, cauebis. millies admonuimus. lege annot. ad Odam 2. lib. 2. ibi, *Illum aget penna metuente ſolui.*

SCVRR. SPEC. PRÆB.] ſpeciem præ te ferre hominis pabuli cauſa aſſentatis. ſic loquitur Brutus ad Cicero. in epiſtolis ad Brutum, in ea, cuius initium eſt, *Particulam litterarum qui potes intueri, qua geſſeris, ſimul & iſta vel probare, vel ita demiſſe, ac facilè pati, vt probantis ſpeciem prabeas?* quamquam vulgò legitur *habeas?* & Iul. Cæſ. lib. 3. de bello Gallico, *ſpeciem, atque opinionem pugnantium praberent.* & T. Liuius libr. 3. Annalium, *Romam prima luce venientes procul ſpeciem hoſtium prabuere.* ſcurra eſt, vt ſup. diximus, qui pabuli cauſa potentiori alicui aſſentatur, & riſum mouet βωμολόχειν, & παρασιτεῖν vocant Græci. neque vero multùm intereſt inter ſcurram, & aſſentatorem. quem illi κόλακα nominant: aut, ſi quid intereſt, Horatius tamen hoc loco ſcurram pro aſſentatore accipit. Quemadmodum autem hic poëta ſcurram, id eſt, aſſentatorem, ab amico diſtinguit, ac ſeparat, ita M. Tull. ſcurram ab oratore faceto, & vrbano lib. 2. de oratore ad Qu. fratr. his verbis, *Temporis igitur ratio, & ipſius dicacitatis moderatio, & temperantia, & raritas dictorum diſtinguit oratorem à ſcurra.* Iam verò quid interſit inter aſſentatorem & amicum, & quomodo alter ab altero diſcerni poſſit, ſcripſerunt Plutarchus, & Maximus Tyrius, oratione 4. & Themiſtius iunior, oratione 3. Poſtremò aſſentatoris mores pulcherrimè deſcripſit Theophraſtus in libello, qui inſcribitur, ἠθικοὶ χαρακτῆρες.

VT MATRONA MERETRICI DISP.[epiſt. ad Piſon. *Effutire leues indigna tragœdia verſus, Vt feſtis matrona moueri iuſſa diebus, Intererit Satyris paullum pudibunda proteruis.*

DISCOLOR] vel diſſimili veſtitu, vel diſſimilis ſimpliciter. ego tamen illo modo mâlo matronæ enim alio genere veſtis vtuntur, aliúmque etiam in veſtitu colorem fortaſſis vſurpant, quàm meretrices.

INFIDO SCVRRÆ] deeſt *ſic.* eſt enim hîc ἀνταπόδοσις, ſeu redditio ſimilitudinis. *infido* autem, id eſt, ἀπίστῳ, ſeu cui non eſt credendum, neque fidendum.

EST HVIC DIVERSVM VITIO] ſic Ariſtot. lib. 2. de moribus ad Nicomach. φίλον, id eſt, amicum, ſeu affabilem, medium conſtituit inter eum, qui omnia loquitur ad voluptatem, numquàmque alterius orationem improbat, aut refellit, quem ἄρεσκον: id eſt, blandum, ſeu placendi ſtudioſum appellat: & eum, qui in omni ſermone & congreſſu acerbum, atque inſuauem ſe præbet, quem δύσεριν, & δύσκολον nominat.

& propè

& propè autem repoſui, ſecutus libros veteres.

INCONCINNA] inuenuſta, illepida, inſuauis, à ſocietate, & conuictu hominum aliena.

QVÆ SE COMMANDAT TONSA CVTE] quæ ex corporis horrore, aſperitate, ſquallore, illuuie, immunditia, laudem aucupatur. Quia, quæ tondentur, hirſuta, & piloſa ſint neceſſe eſt, idcirco per tonſam cutem, tutius corporis horridam quandam, & hirſutam aſperitatem ſignificat. M. Anton. Muretus dicebat, idcirco per tonſam cutem immunditiam, & ſqualorem ſignificari, quia eo tempore Romani neque barbam, neque capillum tondebant, præter immundos, & ſordidos homines: quod puto eſſe falſum. nam contrarium eſt verum, vt perſpicuum eſt, cùm ex multis aliis locis, tum e a his verſibus Horat. epiſto. ad Piſon. *Nanciſcetur enim pretium, nomenque poeta, Si tribus Anticyris caput inſanabile nunquam Tonſori Licino commiſerit*: & iis, qui ſunt ſatyr. 3. libr. 2. *dy te, Damaſippe, deæque Verum ob conſilium donent tonſore.* Qui autem putant hoc loco legendum, *tonſa haud cute*, falluntur.

VIRTVS EST MEDIVM VIT.] ſic Ariſtot. virtutes omneis dicit eſſ. μεσότητας, id eſt, mediocritates, & (vt ita dicam) medietates.

ET VTRIMQVE REDVCTVM] ab vtroque extremo remotum.

ALTER IN OBSEQVIVM PLVS ÆQVO] alter ille, ſiue aſſentator, ſiue ſcurra, plus æquo officioſus, ita vt facilè appareat, arceſſitam, & de induſtria quæſitam, & ſimulatam eſſe blanditiam.

IMI LECTI] in quo ipſe accumbit. eſt enim imus lectus vel infima pars lecti, vel lectus infimus, minúſq; honorificus, in quo videlicet diſcumbunt inferiores amici. quod declarat locus Sueton. in Auguſto, *Neque cenauit vmquam, niſi in imo lecto aſſidêrent.* Plautus in Sticho, *ſcis tu me dudum eſſe imi ſubſellij virum.* ibid. *Ergo oratores populi, ſummates viri, ſummi accumbent, ego infimatis infimus.* imi igitur lecti deriſorem ſic accipio, qui ſe, & eiuſdem loci, ordiniſque homines derideat. ſolêt enim aſſentatores, & ſcurræ de ſe, quàm maximè fieri poteſt, detrahere, ſuáque omnia extenuare, ſeipſos denique deridere: diuiti autem parcere: ei omnia tribuere: eum ſuſpicere, & admirari: vt ſat. 4. libr. 1. *Sæpe tribus lectis videas cenare quaternos: E quibus vnus auet quauis aſpergere cunctos, Præter eum, qui præbet aquam, &c.* Iam quod ad ſummos & imos lectos attinet, lege quæ annotata ſunt ad illum verſum, *Languidus in cubitum ſeſe conuiua reponet*: ſat. 4. libr. 2. & illum, *Summus ego & prope me Viſcus, &c.* cum duobus deinceps ſequentibus, ſaty. vlt. eiuſd. lib. Huc pertinet verſus ea eadem ſat. *Inuerterunt Aliſanis vinaria tota Vibidius, Balatróque, ſecutis omnibus imis.* imus autem valet idem ferè, quod infimus, aut extremus. lege ann. ad epi. 2. libr. 2. *talos à vertice pulcher ad imos.*

VOCES] diuitis voces iterat, quaſi admirans.

VERBA CADENTIA TOLLIT] verba A diuitis excipit, vel quaſi de terra tollit. ſat. 4. li. 1. *Cùm flueret lutulentus, erat quod tollere velles.*

DICTATA M. REDDERE] propriè dixit *dictata reddere*. ſic M. Tull. de nat. deorum libr. 1. *Iſta enim à vobis quaſi dictata, redduntur.* aliud *reddere voces*. Horat. epiſt. ad Piſones, *Reddere qui voces iam ſcit puer.*

VEL PARTES MIMVM TRACTARE] duabus aptiſſimis ſimilitudinibus aſſentatoris ingenium, & mores expreſſit. Quemadmodum, (inquit) puer, magiſtri docentis, ac prælegentis vocem ſubſequitur, & excipit: quæ ab eo dictata ſunt, colligit, repetit, ac pronuntiat: ſic aſſentator orationem potentioris amici blandiſſimè excipit, atque iterat, vt eum quàm maximè admirari, probaréque videatur. altera ſimilitu- B do ducta eſt ab hiſtrionibus, & actoribus comœdiarum. ſciendum eſt autem, hiſtriones alios fuiſſe primarum partium, alios ſecundarum, & ſic deinceps, vſque ad eum numerum perſonarum, quæ intercedebant in comœdia. Eum igitur, qui primas partes agebat, ceteris omnibus voce, & geſtu præſtare oportebat, adeò vt ſi fortè is, cui ſecundæ partes obtigerant, poſſet aliquanto clariùs, quàm ipſe primarum, dicere, minùs contenderet, quàm poſſet: ne ſeſe principi illi exæquaret, aut ne etiam eum ſuperaret. Quod declarat M. Tull. diuinatione in Verrem, his verbis, *vt in actoribus Græcis fieri videmus, ſæpe illum, qui eſt ſecundarum partium, cum poßit aliquanto clarius dicere, quàm ipſe primarum, multum ſummitte-* C *re, vt ille princeps quàm maxime excellat: ſic faciet Albinus, &c.* talis igitur eſt aſſentator, aut ſcurra, qualis actor ſecundarum, aut tertiarum partium, in eo, quòd vires, & facultatē ſuam quàm maximè extenuat, atque eleuat. Nam ſi ſit ei, exempli cauſa, ſermo aliquis cum diuite indoctiſſimo, & infantiſſimo inſtitutus, cùm ſit ipſe diſertus, eruditus, eloquens, is ſuam eloquentiam, quàm maximè poterit, extenuabit, & occultabit, atque vltrò hæſitabit, ac balbutiet, vt diues ille quàm diſertiſſimus, ac facundiſſimus eſſe videatur.

MIMVM] hiſtrionem. aliàs mimus fabula eſt paullo obſcœnior, ac licentior, quàm comœdia, quales erant Laberij mimi, ἀπὸ τῦ μιμεῖσθαι appellata: quia ea imitatur & ſermones obſcænos, D & facta indecora, ac turpia.

ALTER] agreſtis ille, & inconcinnus.

RIXATVR] nonnulli legi volunt *rixator*, & delent comma poſt vocem *caprina*: à quibus diſſentio.

DE LANA CAPRINA] de re nihili. notum prouerbium eſt.

PROPVGNAT NVGIS] id eſt, pugnat pro nugis, quod eſt, nugas defendit, armatus proinde ac ſi pro aris, ac focis pugnandum ſit. caue ita coniugas, *armatus nugis*, quod vulgò faciunt. neque eſt, quòd quiſquam hoc loquendi genus improbet, *propugnare nugis*. nam apud veteres in verbis compoſitis non ſolebat præpoſitio repe-

ti, vt *adigere iusiurandum*, & *adigere arbitrum* dicebant, non ad arbitrum. & ita M. Tull. 3. de Offic. *arbitrum illum adegit, quicquid sibi ea de re facere oporteret ex fide bona.* & in Topic. *aquæ pluuiæ arcendæ adigere arbitrum non possis.* & pro Roscio Com. *Quæ cum ita sint: cur non arbitrum pro socio adegeris Roscium, quæro*, id est, ad arbitrum, seu ad prætorem adegeris. Virgil. Æneid. 9. *Quis deus Italiam, quæ vos dementia adegit?* Horat. de arte poët. *neu quid medios intercinat actus.* ita propugnare nugis valet, pugnare pro nugis. vel, si quis malit, propugnare pro nugis.

Scil. vt non sit m. pr. fid. et verè, &c.] Totius huius loci hæc sententia est, Scilicet, ait agrestis ille, (est enim μίμησις) si quis mihi alteram ætatem, id est, vel adolescentiam, vel alteram vitam, seu ætatem longiorem, quàm natura, & fata ferant, mercedis, & pretij loco promittat, vt ne liberè dicam, acritérque defendam, & obtineam, quod mihi reuera placet: ego reiiciam, ac respuam. vsitatius diceremus, nolim mereri alteram ætatem, vt non liceat mihi, quod verè placet, defendere, & vt non mihi in primis fides habeatur. sic enim loquitur Plautus in Menæchmis, *Neque hodie, vt te perdam, meream deûm diuitias mihi.* Idem Mostell. *quid merear, quamobrem mentiar?* id est, quid est, quod tanti faciam, vt eo accepto mentiri velim? sic & M. Tullius orat. de signis, *Quid arbitramini Rheginos, qui iam ciues Rom. sunt, mereri velle, vt ab iis marmorea Venus illa auferatur?* Idem lib. 2. de Finib. *quid mereaeris igitur, vt te dicas in eo magistratu omnia voluptatis causa facturum esse?* Iterum Plautus Bacchid. *quadringentis Philippis filius me, & Chrysalus circumduxerunt: quem quidē ego vt non excruciem, alterum tantum auri non meream.* (Idem aliter in Casina. *Tribus non conduci possim libertatibus Cum ego illis hodie comparem magnum malum.*) Tibullus autem propiùs accessit ad hoc genus Horatianum eleg. 9. libr. 1. *Tum mihi iurabas nullo te diuitis auri Pondere, non gemmis vendere velle fidem: Non, tibi si pretium Campania terra daretur: Non, tibi si Bacchi cura, Falernus ager.* Iam quòd Horatius alteram ætatem posuit, pro grandi, & amplo pretio, videtur in eo Homerum esse imitatus, apud quem ἰλ. ι. Phœnix negat Achilli se vlla conditione passurum, vt ab eo distrahatur: non, si Deus ipse sibi promittat senectute abstersa, atque ablata, adolescentiam, & pubertatem. Sic Homerus, Ὡς ἂν ἔπειτ' ἀπὸ σεῖο, φίλον τέκος, οὐκ ἐθέλοιμι Λείπεσθ', οὐδ' εἴ κέν μοι ὑποσταίη θεὸς αὐτὸς Γῆρας ἀποξύσας, θήσειν νέον ἡβώοντα. fortasse verò hæc sunt referenda ad illam de Phaone fabulam, qui, cùm Venerem ex Chio traiecisset, hanc mercedem operæ, officiique tulit, quòd ex rugoso, arido, imbecillo, ac debili sene, nitidus, & firmus, & integra ætate iuuenis effectus est. Iolaus item, cùm apud inferos, & iam mortuus, cognouisset, Eurystheum ab Atheniensibus Heraclidas ad supplicium deposcere, optauit à Diis inferis, vt sibi liceret reuiuiscere, tantisper dum illum interficaret. quo impetrato, Eurystheóque interfecto, ad inferos bis mortuus reuersus est. alij dicunt non mortuum reuixisse, sed ætate iam confecta, & corpore victo, iterum pubuisse, deinde Eurystheo interfecto, iterum senem factum esse. Huc quoque ascribere licet notissimam de Pelia fabulam, quem promiserat Medea se è sene, iuuenem puberem, ac florentem effecturam: de quo vide ad sat. 5. libr. 2. Prætereà Pherecydes, & Simonides scripsisse dicuntur, Iasonem à Medea recoctum, iunioremque, quàm erat antea, esse factum. Idémq; de Æsone eius patre Græcus quidā poeta scribit, his versibus: Αὐτίκα δ' Αἴσονα θῆκε φίλον κόρον ἡβώοντα, Γῆρας ἀποξύσασ' εἰδυίῃσι πραπίδεσσι, Φάρμακα πόλλ' ἕψουσ' ἐπὶ χρυσείοισι λέβησι. id est, statim autem Æsonem puerum reddidit pubescentem, senectute abstersa atque abrasa, ingenio solerti & mente docta, cùm medicamenta multa coxisset in aureis lebetibus. qui versus exstant in argumento Medeæ Eurip.

Sordet] nihil fit à me, nihil penditur. suprà episto. 11. *Cunctáne præ campo & Tiberino flumine sordent?*

Ambigitur quid enim?] τί γὰρ ἀμφισβητεῖται; qua enim de re controuersia est? nempe de nugis, de rebus minimi ponderis.

Castor sciat, an Docilis plus] Castor & Docilis par gladiatorum. alij, histriones fuisse volunt.

Num. mel. v. &c.] Numicia via, an Appia. de via Numicia (sic enim legitur in vulgaris cod.) nihil comperi. neque hanc viam Publius Victor, qui scripsit de regionibus, & locis vrbis Romæ, vsquam commemorat, cùm ceteras vias enumeret. in codice quidem Tornesiano sine vlla litura scriptum est *Minuci*, non *Numici*: & item in Russardino, & Nicotianis, & aliis quibusdam. de Minucia via autem meminit M. Tull. libr. 9. epist. ad Attic. epistol. cuius principium est, *Natali die tuo, &c. cohorteisque sex, quæ Albæ fuissent, ad Curium Minucia transiisse, &c.* vt mihi fiat verisimile legendum hìc esse *Minuci via.* nisi cui fortè secunda syllaba nominis *Minuci* videbitur esse lōga. quod ratio postulat. sed fortasse aut iidem erant Minucij, qui Minicij: & dici potest, hanc viam, *Miniciam* esse nominatam à Minicio, & legendum apud Cic. *Minicia via.* nam apud Publ. Victorem quidem suspicor in nomine *Ciminia*, litteras esse præpostero, confusóque ordine locatas, & pro *Ciminia* totidem litteris legendum esse *Minicia*. veruntamen iudicet lector. Nam doctis quibusdam video non esse dubiū, quin sit ex hoc loco reponendū apud Cicer. *Numicia*, quomodo me testor scriptum reperisse in duobus codicibus Memmianis. Sed ne iis assentiar facit codex Tornesianus earundem epist. in quo est litteris plenis scriptum Minucia.

Damnosa Venus] infrà epist. ad Aug. lib. 2. *damnosa libido.*

Præ-

PRAECEPS ALEA] epithetum aptissimum ad aleæ iactum.

NVDAT] pauperat, vt loquitur Plautus, & item noster Horat. sat. 5. lib. 2. *Contentum casta nu- ce pauperet, &c.*

GLOR. QVEM SVP. VIRES, &c.] eum qui ostentationis, & gloriæ causa, vestitu vititur sumtuosiore, vnguentóque largiore, aut cariore, quàm facultates ferant.

QVEM TEN. ARG. SITIS] quem constrictum tenet argenti, seu pecuniæ cupiditas, & appetentia. *sitis* & *fames* translatio.

IMPORTVNA] quæ desiderantē conquiescere non sinit, quęque à portu quodammodo prohibet: vt supra Od. 16. libr. 3. *Importuna tamen pauperies abest.*

PAVPERTATIS PVDOR] parsimoniæ, vel paupertatis pudorem ait esse pessimum M. Porcius Cato apud Liuium lib. 34. annalium. Sic ex vulgi opinione dixit Horat. Od. 14. lib. 3. *Magnum pauperies opprobrium iubet quiduis & facere & pati.* eodem pertinet illud epist. 1. libro primo *vides, quæ maxima credis Esse mala, exiguum censum, turpémque repulsam Quanto deuites animi, capitisque labore.*

DIVES AMICVS] ordo verborum hic est, diues amicus sæpe multis partibus vitiosior inferiore amico, quamuis hic amicus inferior, talis sit, qualem eum descripsit, nempe Veneri deditus, aleator, ostentator, & gloriosus, pecuniæ cupidissimus, &c. eum audit, ab eóque abhorret, ac refugit: aut, si non odit, &c.

PIA MATER] pia, id est, cui debetur pietas, vel quæ magis diligit filium, quàm à filio diligitur, cuius est piè & colere parenteis.

AC VIRTVTIB. ESSE PRIOREM VVLT.] vult eum esse meliorem, quàm se. sic multi sunt hodie, qui suos familiareis ac ministros volunt esse temperanteis, modestos, ac frugi, cùm sint ipsi dissolutissimi, ac nequissimi: in quos conuenit illud Varronis, quod refert Gellius lib. 15. cap. 19. *Si quantum operæ sumpsisti, vt tuus pistor bonum faceret panem, eius duodecimam philosophiæ dedisses: ipse bonus iampridem esses factus. Nunc, illum qui norunt, volunt emere millibus centum: te qui nouit, nemo centussi.* Sunt & qui amicos quidem bonos viros, & virtute præstanteis esse volunt, ipsi autem sunt nequissimi: quos reprehendit M. Tullius in Lælio, his verbis. *Sed plerique peruersè, ne dicam impudenter, amicum habere talem volunt, quales ipsi esse non possunt: quæque ipsi non tribuunt amicis, hæc ab iis desiderant.*

MIHI CONTEND. NOLI, &c.] hæc loquitur potentior amicus. significat autem Horatius, diuites existimare sibi aut omnia licere, aut certè plura, quàm tenuibus. Itaque Aristoteles scribit Rhetor. 2. ὅτι ἀνόητοι ὀλβιοι εἰσι, id est, stultas esse diuitias. & Isocrates Areopagitico, συνήπται, καὶ συνακολουθεῖ τοῖς πλουσίοις, ἡ ταῖς δυναστείαις ἄνοια, καὶ μετὰ ταύτης ἀκολασία. id est, vno ordine incedunt, & vnà ambulant cum diuitibus & potentibus amentia, & cum ea intemperantia. & Plautus in Sticho, *Secundas fortunas decent superbia.* Iam totum hunc locum secutus veteres libros & Vaticanos, & alios, restitui, cùm anteà legeretur, *mea contendere noli Stulte.* p. 1. Est autem Horatianum, *mihi contendere*, pro eo, quod est, *mecum contendere.* sic Virg. Daphn. *Montibus in nostris solus tibi certet Amyntas.* plura collegimus exempla ad Odam 6. libr. 2. ibi. *viridique certat Baca Venafro.*

ARCTA DEC. SAN. COM. TOGA] vtebantur laxioribus, & amplioribus togis diuites quàm tenues homines, vt supra Od. 4. epod. *Videsne sacram metiente te viam, Cum bis ter vlnarum toga, vt ora vertat huc, & huc euntium Liberrima indignatio?* hoc igitur dicit, vestitus parui pretij, non sumtuosus, decet amicum inferiorem, qui modò sit sanæ mentis.

EVTRAPEL. CVICVMQ.] stulto diuiti, & improbo, orationem affingit sapientem, & veram, vt tanto apertiùs demonstret, diuitias homini, prætertim prauo, & insipienti, nocere potiùs, quam prodesse. sed illud præterea, & quidē præcipuè docet, non eadem licere inferiori amico, quæ superiori. Arbitror autē, hîc designari Volumnium illum Eutrapelum, ad quem exstant epist. M. Tull. lib. 7. duæ postremæ: quem commemorat & epistola quadam ad Papir. Pætum, lib. 9. & Philipp. 13. qui fuit Antonij intimus.

BEATVS ENIM IAM] diues factus, benè nummatus: vel qui sua opinione sit beatus.

SVMET NOVA CONSILIA] suscipiet per se, & nemine consulto, noua consilia. aliud fortasse est capere consilium.

ET SPES] repete ἀπὸ κοινοῦ sumet: noua sperabit.

DORMIET IN LVCEM] dormire in lucem est inertium hominum, aut certè otiosorum, securorum, & solutorum, vt suprà epist. ad Scæuam, *Si te grata quies, & primam somnus in horam Delectat.* & saty. 6. libr. 1. *Deinde eo dormitum non sollicitus, mihi quòd cras Surgendum sit manè.*

NVMMOS ALIENOS PASCET] pecuniam alienam accipiet grandi fænore. nam ita fit, vt nummi alieni pascantur, & crescant, pecuniáque pecuniam pariat, ex quo τόκος à Græcis est appellatus. translatū videtur à pecudibus, quę pascuntur.

AD IMVM] ad extremum, tandem.

THRAX ERIT] gladiator erit. vel sese auctorati patietur, vt depugnet in ludo. M. Tull. oratione de prouinciis consular. *Cuius iter in prouinciam fuit eiusmodi, vt rex Ariobarzanes consulem vestrum ad cædem faciendam, tanquam aliquem Thracem, conduceret.* Horat. sat. 6. lib. 2. *Thrax, an Gallina Syro par?* In quibusd. libris reperi scriptum. *Trex erit:* in nonnullis *Threx erit.*

COMMISSÚMQVE TEGES] sic saty. 4. li. 1. *commissa tacere Qui nequit, hic niger est.* satyrar. 3. eiusd. *quid faciam, si furtum fecerit, aut si Prodiderit commissa fide?* & commissa simpliciter intelligun-

tur arcana, & consilia alterius fidei commissa, vt hîc, & infrà ead. epist. *Nec retinent patula commissa fideliter aures.* & in epist. de arte poët. *Ille tegat cõmissa*, Isocrates appellat λόγων παρακαταθήκας, ad Demonicum, his verbis, μᾶλλον τήρει τὰς τῶν λόγων, ἢ τὰς τῶν χρημάτων παρακαταθήκας. M. Tull. Tuscul. 2. *an cuius institutia poteris ab homine propter vim doloris enuntiante commissa, prodente conscios?*

Et vino tortus, et ira] torquentur enim homines quodammodo vino, & ita, id est, vino & ita explorantur, & spectantur, καὶ βασανίζονται, sintne fidi. nam poti, & irati arcana sibi commissa interdum enuntiant. Iam hominũ ingenia vino explorari constat: vt Od. 21. lib. 3. *Tu lene tormentum ingenio admoues Plerumque duro.* & de arte poët. *Reges dicuntur multis vrgere culullis, Et torquere mero, quem perspexisse laborant, An sit amicitia dignus.* hoc ergo dicit: neque potus, neque iratus occulta tuæ fidei credita, aperies.

Nec, cùm venari volet ille, &c.] inferior amicus totum se ad nutum, & voluntatē potentioris inflectere, & torquere debet. Itaque danda ei opera est, vt illius studia omnia amare, ac probare videatur. nam quemadmodum morum, & animorum, ita & studiorum similitudo amicitiam conglutinat: dissimilitudo, inimicitias concitat: idque declarat exemplo geminorum fratrum Amphionis, & Zethi.

Poëmata panges] scribes versus, cùm &c. *pangere* propriè figere est. itaque dicuntur rustici pangere plantas, & terminos, nisi quis dicat non minùs propriè dici pangere versus & carmina, quàm plantas, quia veteres, qui in cera scribebant, versus in cera figere non inmeritò dici poterant. sic Lucr. li. 1. *Te sociam studeo scribundis versibus esse, Quos ego de rerum natura pangere conor.* Idem ibid. *Deinde quod obscura de re tam lucida pango Carmina.* Horat. epist. ad Pisones. *Nunc satis est dixisse, ego mira poemata pango.*

Gratia sic fratrvm, &c.] Zethus & Amphion gemini fratres, ingenio, & instituta ratione vitæ, & studio, multum inter se dissimiles fuisse dicuntur. hic enim fuit philosophus, idémque musicus: ille pastor à Musis, & philosophia alienissimus: hic comis, suauis, commodus: ille agrestis, seuerus, insuauis, & inhumanus. qua ex dissimilitudine factum est, vt amicitia, caritásque illa fraterna facile inter eos dissolueretur. Zethum à musica admodum alienum fuisse declarat Stratonici hominis facetissimi iocus in musicum quendam Zethum nomine, vt scribit Athen. libr. 7. Ζήθου δὲ τοῦ κιθαρῳδοῦ διεξιόντος περὶ μουσικῆς, μόνῳ σοι, ἔφη, οὐ προσήκει περὶ μουσικῆς λαλεῖν, ὅστις τὸ ἀμουσότατον τῶν ὀνομάτων εἵλου, εἰ σεαυτὸν ἀντ' Ἀμφίονος Ζῆθον καλεῖς, id est, cùm Zethus citharista de musica dissereret, tibi soli (inquit) minimè omnium cõuenit de musica verba facere, qui quidem nomē tibi ascueris à musis alienissimum si teipsum pro Amphione Zethum nominas. Ea Platone quoq; facilè intelligere licet magna sæpe fuisse inter fratres illos iurgia apud quem Callicles molestè ferens se à Socrate conuinci, ea vsurpat in Socratem, quæ Zethus in Amphionem apud Euripidē paullum immutata. sic enim ille in Gorgia ex Euripidis tragœdia quadam, quæ non exstat. κινδυνεύω οὖν πεπονθέναι νῦν, ὅπερ ὁ Ζῆθος πρὸς τὸν Ἀμφίονα Εὐριπίδου, οὗπερ ἐμνήσθην. καὶ γὰρ ἐμοὶ ἄττα τοιαῦτα ἐπέρχεται πρὸς σὲ λέγειν, οἷάπερ ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὅτι ἀμελεῖς ὦ Σώκρατες, ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι, Καὶ φύσιν ψυχῆς ὧδε γενναίαν ἔχων, μειρακιώδει τινὶ διαπρέπεις μορφώματι· καὶ οὔτ' ἂν δίκης βουλαῖσι προσθεῖ' ἂν ὀρθῶς λόγον, οὔτ' εἰκὸς καὶ πιθανὸν ἂν λάβοις, οὔθ' ὑπὲρ ἄλλου νεανικὸν βούλευμα βουλεύσαιο. Καί τοι ὦ φίλε Σώκρατες (καί μοι μηδὲν ἀχθεσθῇς: εὐνοίᾳ γὰρ ἐρῶ, &c.) ἀλλ' ὦ 'γαθέ, ἐμοὶ πείθου. παῦσαι δ' ἐλέγχων· πραγμάτων δ' εὐμουσίαν ἄσκει, καὶ ἄσκει ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ' ἀφεὶς εἴτε ληρήματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας, ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις, ζηλῶν οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἔστι καὶ βίος, καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά. id est, *Vereor igitur ne ego ita sim in te affectus nunc, vt Zethus in Amphionem Euripidis. Nam mihi quoque talia quædam tibi dicere in mentem venit, qualia ille fratri: negligere, O Socrates, quæ te maximè curare oportet, Et cùm ingenio, animóque ita generoso præditus sis, muliebri quodam corporis gestu & figuratione ornamentum tibi comparas, neque ratione erecta atque excitata veris atque iustis consiliis vis obtemperare, neque vt quicquam probabile, & rationi consentaneum in tuis negotiis sequare, neque vt quicquam fortiter & strenuè in alienis consultis animum inducere potes. Atqui, ò care Socrates (ne te autem offensiorem in me præbeto. beneuolentia enim in te adductus dicam,) &c. At vir bone mihi crede, & desine me & alios coarguere: rerum autem, non fidium, & neruorum, musicam suauem exerce: eáque exerce, quibus sapere videberis, aliis gloriosas istas siue nugas, siue tricas dicere oportet, relinquens: quibus deditus, in domo inani habitabis, æmulans viros, non eos, qui in istis rebus leuibus & paruis refellendis & conuincendis occupati sunt, sed eos, quibus res est parta, & bona existimatio, & multa alia bona.* Zethum à philosophia abhorruisse etiam ex Marco Tullio intelligere licet libro 2. de oratore, *quos tu cùm haberes auctores, Antoni, miror cur philosophiæ, sicut Zethus ille Pacuuianus propè bellum indixeris.* Licet & ex Dione Chrysostomo orat. περὶ σχήματος, & quidem multo apertiùs. Sic enim ille in extr. Πολὺ γὰρ ἂν εἴην τοῦ Ζήθου φαυλότερος, τοιαῦτα ἐπιτιμῶν, ὡς ἐκεῖνος, ἐνουθέτει τὸν ἀδελφόν, οὐκ ἀξιῶν φιλοσοφεῖν αὐτόν, οὐδὲ περὶ μουσικὴν διατρίβειν, ἐάσαντα τὴν τῶν ἰδίων ἐπιμέλειαν. ἔφη δὲ αὐτὸν ἄτοπόν τινα, καὶ ἀσύμφορον μοῦσαν εἰσάγειν, &c. id est, multo enim essem Zetho deterior, talia tibi vitio vertens. Nam ille fratrem monebat, & à philosophia, & musica deterrebat, ne has arteis coleret, rei familiaris cura abiecta: & dicebat, eum absurdam quandam & inutilem musam introducere, &c.

Dissilvit

DISSILVIT.] dissoluta,& diuulsa,& disiú- A cta est. tralatio est.

DONEC SVSP. SEVERO, &c.] donec lyra Amphionis, citharoedi, & musici clarissimi suspecta, & inuisa Zetho à musica abhorrenti, conticuit, & desiit sonare. Accedat his Propert. libr. 3 de Antiopa. *Et durum Zethum, & lacrymis Amphiona mollem Experta est stabulis mater abacta suis.*

POTENTIS AMICI] amici superioris. Od. 18. lib. 2. *nec potentem amicum Largiora flagito* amicũ magnum vocat M. Curius libr. 7. ad familiares, epist. 29. *Sed amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere.*

ÆTOLIS ONERATA PLAGIS] plagas Ætolas posuit pro optimis,& præstantissimis, & B ad aptos capiendos aptissimis, vel ad venandum natura factis: idque propter Meleagrum, qui aprum Calydonium cepit. Sic Martialis aprum nescio quem, et similem, ac parem, qui cuspide Ætola captus est, dixit, significans aprum ingentem, libr. 13. *Qui Diomeden metuendus setiger agros Ætola cecidit cuspide, talis erat.* Erat autem Calydon in Ætolia.

SENIVM] id est, odium, insuauitatem senilem: vel quia senilia ferè omnia molesta, & iniucunda sunt: itaq; senectus mala ætas appellabatur à veteribus: vel quia molestiæ senectutē ante tempus accelerant. vide quę annot. sup. ad epist. 7. ibi, *& amore senescit habendi.* M. Tull. pro Milone. *maret equester ordo, tota ciuitas confecta senio est.* C Plaut. in Trucul. *mihi quod mulier incepit, nisi efficere perpetrat, id illi morbo, id illi senio est.* vide & Nonium Marc.

PVLMENTA] pulmentaria ex pulpis,& lũbis leporinis & pulte confecta. dicta sunt enim à pulte pulmenta,& pulmentaria: neque eo minùs pulmenta dicuntur, si quid aliud præter pultem sit, vt docet Isidorus. Pulpamētum autem à pulpa dictum est. Terent. Eun. *Tute lepus es, & pulpamentum quaris.*

ROMANIS SOLLENNE VIRIS OPVS] venari est opus solenne, id est, statum, & vsitatum Romanis. contrà ludus trochi, & disci, Græcis vsitatus. Oda. 24. libr. 3. *nescit equo rudis Harere in-* D *genuus puer: Venarique timet ludere doctior, Seu Graco iubeas trocho, Seu malis vetita legibus alea.* & satyr. 2. libr. 2. *leporem sectatus, equóque Lassus ab indomito, vel si Romana fatigat Militia assuetum Gracari, seu pila velox, &c.*

SPECIOSIVS] venustius εὐσχημονέστερον, decentius, aptius.

QVO CLAMORE CORONÆ] quo assensu, qua approbatione circũstantis multitudinis, quo applausu, qua acclamatione.

PRŒL. CAMP.] certamina ludicra, quæ committuntur in campo Martio. in libr. de arte poet. *Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis.*

SVSTINEAS] ineas, perferas, subeas.

SÆVAM] χαλεπὴν, asperam, laboriosam, difficilem.

CANTABRICA BELLA] sup. Od. 8. libr. 3. *Seruit Hispana vetus hostis ora Cantaber sera domitus catena.* & epist. 11. huius libr. *Cantaber Augusti; Claudi virtute Neronis Armenius cecidit.*

SVB DVCE] Augusto: vt suprà Od. 15. lib. 4. *Et signa nostro restituit Ioui Derepta Parthorum superbis postibus.*

REFIXIT] quinque libri veteres, & manu scripti, quibus Romæ vsus sum, & totidem, quibus in Gallia, sic habent *signa refigit Nunc: &, si quid, &c.*

ADIVDICAT ARMIS] acquirit populo Rom. idque exercitu populi Rom.

AC NE TE RETRAHAS, &c.] id est, atq; vt ne te nimis longè abducas ab exercitationibus tuis, & certaminibus campi Martij, & ne ita absis ab vrbe, vt probabilem absentiæ excusationem afferre non possis, interdum quædam belli simulachra exerces in agro paterno: interdum ludis rure, quamuis nil nisi sapienter, & prudenter facias.

(QVAMVIS EXTRA NVM. F. N. Q. CVRAS] hęc sunt includenda interpositionis nota. est enim ἀνθερεῶνος verbi *nugaris*. *extra numerum* autem valet ineptè, insipienter, inconsideratè, temerè, tralatione ducta à saltatoribus, quorum motus & saltatio certis legibus, ac numeris constabat. ex quo moueri dicuntur in numerum, qui numerosè, aptè, & compositè mouentur. Lucret. lib. 4. *Quid porro, in numerum procedere cum simulacra Cernimus in somnis, & mollia membra mouere, Mollia mobiliter? &c.* & libr. 2. *in numerumque exsultant sanguine pleti.* Iterum libr. 4. *Quod superest, non est mirum simulacra moueri, Brachiáque in numerum iactare, & cetera membra.* Virgil. Georg. 4. de Cyclop. *Illi inter sese magna vi brachia tollunt In numerum, versántque tenaci forcipe ferrum.* Idem in Sileno, *Tum verò in numerum Faunósque, ferásque videres Ludere.* cuius contrarium est extra numerum Lucr. libr. 5. *Atque extra numerum procedere membra mouentis Duriter, & duriter eam pede pellere matrem.* M. Tull. parado. ὅτι ἴσα τὰ ἁμαρτ. *histrio si paullo se mouit extra numerum, aut si versibus pronuntiatus est syllaba vna breuior, aut longior, exsibilatur, & exploditur.* similiter *extra modum* valet sine modo, non seruato modo. Cice. de orat. ad Q. Fratr. *vox extra modum absona.* numerus autem ad ῥυθμὸν, seu metrum refertur, modus ad cantum: vt epist. de arte poët. *Accessit numerísque, modísque licentia maior.* & in modum valet modulatè, non numerosè, seu ἐῤῥύθμως, quáuis ita Muretus explicet apud Catull. in carmine in nupt. Iuliæ & Manlij.

PARTITVR LINTREIS] id est, diuidit naviculas inter se, vt duæ sint aduersariæ classes, vna, quæ similitudinem classis Cæsarianæ præbeat, altera, quæ Antonianæ. fuit autem hæc pugna naualis seriò commissa ad Actium promontorium Epiri.

ACTIA PVGNA TE DVCE PER PVEROS, &c.] hæc scilicet fiebant quidem à

Lollio, eo consilio, vt Augusto gratum faceret, cùm Actiacæ victoriæ memoriam puerorum pugna ludicra renouaret: sed tamen forrasse ad historiam referenda sunt. Narrat enim Dion libr. 50. pueros, qui Romæ erant, Antonio cladem pugnæ Actiacæ præsignificasse. Nam diuisi inter se, nemine iubente, cùm se altera pars Cæsarianos, altera Antonianos dicerent, inter se conflixerunt ad duos dies. ad extremum autem victi sunt, qui Antoniani appellabantur. Verba Dionis Græca non ascribam. satis est mihi locum indicasse.

Refertur] simulatur, repræsentatur.

Velox victoria] Vel hoc ad historiam referendum est: Nam tradunt Plutarchus, Florus, alij, victoriam illam Actiacam fuisse celerrimam: vel ad victoriæ naturam, quæ ferè velox est. sic saty. 1. *quid enim? concurritur. aut cita mors venit, aut victoria læta.*

Lacus] lacus, qui est in fundo paterno. *lacus* (inquit Varro) *lacuna magna, vbi aqua contineri potest.* saty. 4. *omnes Gessiet a furno redeuntes scire, lacúque.*

Qui crediderit] Augustus, potentior amicus.

Vtroque pollice] vtroque pollice compresso. nam premere pollicem, gestus erat fauentis, Plin. lib. 27. cap. 2. vel sequamur Porphy. qui vtroque pollice vult dictum esse συναδέχεῖς pro, vtraque manu. *laudabit* igitur *vtroque pollice*, id est, summopere comprobabit.

Protinvs vt moneam, &c.] Protinus, continuitatem significat, inquit Varro. hoc igitur dicit. Continuato sermone, vt te moneam, videto & quid, & de quo, & cum quo loquare. Si legimus *Protenus*, facilior erit lectio. nam *protenus* valet porrotenus, deinceps, consequenter.

(Si qvid mon. eg. tv) hæc sunt includenda interpositionis nota.

Patvlæ avres] percontatoris videlicet, qui ea ab aliis sciscitatur, & exquirit, quæ ad alios continuò perferat, & renuntiet.

Commissa] arcana & occulta fidei commissa, vt suprà.

Volat] Iccircò Homerus verba ferè semper penoigera, aut (vt ita dicam) pennata, seu alata nominat. Nam passim apud eum occurrit hoc ἔπεα πτερόεντα προσηύδα: id est verba volatilia locutus est

Non ancilla tvvm inc. vlc. &c.] id est, vide, ne vllius puellæ, puerive amore capiaris in ædibus potentioris amici. sup. ad Od. 1. lib. 4. admonuimus, iecur sedem libidinis esse.

Marmorevm] ex limine & vestibulo ædium marmoreo, ædium magnificentiam, & ornatum intellige.

Ne dominvs pv. pvlcri. carove, &c.] ne tibi eueniat alterum è duobus malis, vel vt impetres, quod amas, tibique illud ipsum magni beneficij loco numeretur, vel repulsam feras, & ita potentiorem amicum illiberalem se erga te præbuisse queraris.

Avt incomm. ang.] aut te angat, si se incommodum ergat te, dum tibi, quod amas, atque expetis, denegat, præbeat. *incommodus*, vel nomen est verbum adiuuat s. cuiusmodi exépla sunt apud hunc poetam innumerabilia: vel dic *incommodus*. id est, quia se in te præbeat incómodum & illiberalem, denegando tibi munus paruum, puellam, scilicet, aut puerum, cuius amore captus sis. & ita subintelligetur ἄν: quòd sit.

Qvalem commendes, &c.] vtilissimum præceptum, diligentissimeque retinendú. cui non dissimile est illud Theognidis, Μήποτ' ἐπαινήσῃς, πρὶν ἂν εἰδῇς ἄνδρα σαφηνέως, Ὀργὴν, καὶ ῥυθμὸν, καὶ τρόπον ὅστις ἂν ᾖ. id est, ne vnquam quemquam priùs laudaueris, quàm planè noueris affectus, ingenium, mores.

Ne mox incvtiant aliena, &c.] verbum *incutiendi* grauiorem quendam perturbationis ictum animo illatum significat, per tralationé sermonis. nam incutere propriè est, quatiendo, & commouendo intertere: vt *incutere plagam*. ex quo *incutere dolorem, timorem, tremorem, desiderium, amorem*. vt suprà diximus in epi. ad Villicum.

Fallimvr] dum commendamus indignum, qui à uobis commendetur, vt pote qui sit improbus.

Et qvondam] nonnumquam, aliquando, interdum.

Tradimvs] commendamus alteri, vt suprà epist. ad Claud. Ner. *vt tibi se laudare, & tradere coner.*

Ergo, qvem sva cvlpa premet, &c.] ergo si acciderit, vt is, qui fuerat abs te commendatus, tanquam vir bonus, & integer, cùm eum talem esse putares, sua culpam periculum adducatur, tum tu tua spe falsus, desine eum tueri.

Vt penitvs notvm, &c.] ratio est superioris versus. desine (inquit) illum, qui tuá spem fefellit, tueri, vt amicum hominem tibi perspectum, & cognitum, falsis criminibus circunuentum, atque oppressum, omni studio, & acerrima contentione & salua existimatione tua, sublevans, tegas, ac defendas.

Qvi, Dente Theonino. &c.] qui, cùm maledictis configitur, cùm maledico dente carpitur, non intelligis communem esse metum, commune periculum? non vides tibi idem periculum imminere? non vides periculum, quod in illum inceditur, ad te paullo pòst esse peruenturum? Hunc Theonem tradunt poetam petulantissimum, ac maledicentissimum fuisse. aptissimè autem dentem cum verbo rodendi coniunxit. nam & dente maledico carpere dixit M. Tullius orat. pro Corn. Balbo. & rodere pro eo, quod est obscurè, & dissimulanter maledictis insectari, in eadem. *more hominum inuident: in conuiuiis rodunt*: & Hor. saty. 4. libr. 1. *absentem qui rodit amicum.* & saty. 6. *Quem rodunt omnes libertino patre natum.*

Nam tva res agitvr,] in periculo versatur.

versatur. sic dicimus *agitur caput, fama, existimatio, fides, officium, fortuna mea.* numquam autem *agitur de capite, &c.* nam agere de aliqua re, est verba facere: sermonem, aut consilium habere: vt M. Tull. epist. ad M. Cœlium libr. 5. *Non potuit accuratius agi, neque prudentius, quàm actum est à te cum Curione de supplicatione.* In Lælio autem locus ille corruptus est, *& si qua fortuna acciderit, vt minus iusta amicorum voluntates sint adiuuandæ, in quibus eorum aut de capite agatur, aut fama, &c.* legendúmq; est, vt scriptum reperi in cod. antiq. *aut caput agatur.* & ita Aul. Gell. lib. 1. cap. 3. Tum in oratione pro Quinctio, vbi legitur *si de prædiis tuis ageretur,* legendum ita, vt emendauit Budæus, *si dupondius tuus ageretur.* cum hoc loco congruit illud Liuianum lib. 7. *quamquam pugnauimus verbo pro Sidicinis, re pro nobis, cum videremus finitimum populum nefario latrocinio Samnitium peti, & vbi conflagrassent Sidicini, ad nos traiecturum illud incendium esse.* (Vide P. Victo. ca. 13. lib. 16. Var. lect.)

Et neglecta solent incendia, &c.] sic Pind. εἰδ. γ. Pyth. πολλὰν τ' ἐν ὄρει πῦρ ἐξ ἑνὸς σπέρματος ἐνθορὸν ἀΐστωσεν ὕλαν. id est, multam, seu magnam in monte ignis ex vna scintilla excitatus absumsit siluam. Et Euripid. quodam loco, μικροῦ δ' ἐκ λαμπτῆρος Ἰδαῖον σέλας πρήσειεν ἄν τις. id est, ex parua autem scintilla magnum fulgorem quis excitare possit.

Dulcis inexpertis cultura] non dissimile est hoc prouerbium Græcorum, vsurpatum à Pindaro, γλυκὺς πόλεμος ἀπείροις. id est, dulce bellum inexpertis. sequitur mox apud Pindar. πεπειραμένων δέ τις ταρβεῖ προσιόντα: quod videtur expressisse Horatius proximi versus principio, *expertus metuit*, ad verbum sic vertere possis, At eorum, qui experti sunt, aliquis timet aduenien s, seu vbi iam aduenit, nempe bellum. culturam autem pro cultu posuit.

Expertus] ὁ διὰ πείρας ἰών: ὁ πεπειραμένος: qui periculum fecit. hoc ex Pindaro expressum, vt paullo antè dixi.

Dum tua navis in alto est] id est, dum in cursu es. tralatio est.

Hoc age] in hanc curam incumbe, *hoc agere* loquendi genus Latinis vsitatum est, quod valet negotium susceptum accuratè administrare: attentum esse in re aliqua, aut in sermone, qui habetur: totum suum studium, & cogitationem in vna re ponere. Teren. in Andr. *hoccine agis, an non? D. ego verò istuc.* ibidem. *ipsum adeo præsto video cum Dauo. hoc agam.* in Eunucho. Chr. *alias res agis,* P. *istuc ego quidem.* sic Xenoph. Ἑλληνικ. δ. οὐδὲ γὰρ ἐκράτουν αὐτοῦ αἱ τοῦ σώματος ἡδοναί· ἀλλ' ἀεὶ πρὸς ᾧ εἴη ἔργῳ, τοῦτ' ἔπραττε, id est, neque enim vincebant eũ corporis voluptates: sed semper quodcumq; negotium suscepisset, hoc agebat. Horat. satyr. 3. lib. 2. *vt viuas igitur, vigila: hoc age.* Plautus Mil. glorios. *hanc age rem. res subitaria est.* Plutarch. in Coriolano scribit, cùm magistratus, aut pontifices sacrificabant, præconem magna voce clamare solitum esse, *hoc age.* quibus

A verbis iubebat animum ad sacra attendere, nullúmque omnino opus alienum interponere. verba Plutarchi sunt hæc, ὅταν γὰρ ἄρχοντες, ἢ ἱερεῖς πράττωσί τι τῶν θείων, ὁ κῆρυξ πρόεισι μεγάλῃ φωνῇ βοῶν, ὅτι ἄγε. σημαίνει δὲ ἡ φωνή, τοῦτο πρᾶττε, προσέχειν κελεύουσα τοῖς ἱεροῖς, καὶ μηδὲν ἔργον ἐμβάλλειν μεταξύ. id est, *cum enim magistratus, aut sacerdotes aliquam rem diuinam faciunt prodit præco magna voce clamans, hoc age. significat autem vox,* τοῦτο πρᾶττε, *iubens attendere ad sacra, & nullum opus intermitteret.*

Agilem, navúmque] hominem ad agendum promtum, ac paratum. ad res agendas aptum, δραστήριον, πρακτικόν: vt sup. epist. 1. *Nunc agilis fio.*

B Remissi] ignaui, desides, ἀμελεῖς, inertes.

Potores bibuli] *bibuli* cohæret cum nomine *potores:* éstque numeri multitudinis.

Vapores] quidam libri veteres habent *tepores.*

Deme supercilio nubem] aufer è vultu tristitiam, atque immoderatam seueritatem, quæ contracto, ac sublato supercilio significatur: quod Græci τὸ τῶν ὀφρύων νέφος. i. superciliorum nubem, appellant. & ita Euripid. in Hippol. coron. ex quo ὀφρυόεντες, id est, superciliosi, à Græcis appellantur seueri, tristes, superbi: & πρόσωπον συνωφρυωμένον Eurip. in Al-C cestid. dixit vultum superciliosum, seu supercilio obductum & αἴρειν τὰς ὀφρῦς. id est, tollere supercilia, prouerbij locum obtinet tùm apud Græcos, tùm apud Latinos, pro eo, quod est, vultu tristitiam quandam præ se ferre. Diphilus comicus apud Athen lib. 2. Τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπείθεις γελᾶν, Τὸν τ' ἀσθενῆ τολμᾶν τι, τὸν δειλὸν, θρασύν. id est, eum, qui supercilia tollit, adducis vt rideat: imbecillum, vt aliquid audeat: timidũ, audacem reddis. & ita Catull. Ad ianuã mulieris impudicæ. *Præterea addebat quendam, quem dicere nolo Nomine, ne tollat rubra supercilia,* id est, ne sublato supercilio significet, se mihi iratum esse ne grauiter, & iniquo animo ferat, συνοφρὺς etiam appellatur à Græcis is, qui supercilij nube. i. D contractione, tristitiam quandam præ se fert, ex quo verbum συνοφρυόω, & συνωφρωμένα ὄμματα apud Euripidem in Electra. & Sophocles in Antigone disertè νεφέλην ὀφρύων nominat, aspectum mæstum, ac tristem. Sic Soph. νεφέλη δ' ὀφρύων ὕπερ αἱματόεν ῥέθος αἰσχύνει, τέγγουσ' εὐῶπα παρειάν. id est, nubes autem superciliorum super cruẽtam faciem deformat, irrigans lacrymis formosam genam. sic Cicero in orat. in Pison. ὑπερβολικῶς quidem illud, sed tamen vrbanè, ac facetè, Pisonem interrogatum quid sentiret de suo consulatu, ait respondisse *altero ad frontem sublato, altero ad mentum depresso supercilio, crudelitatem sibi non placere,* significans. ac describens eius ineptã atque importunam seueritatem, quam in eadem oratione *frontis nubeculam* appellat. Idem de eodem in orat. pro Sextio, *Tanta erat grauitas in oru-*

lo: tanta frontis contractio, vt illo supercilio, tanquam Atlante cælum, annuus ille nitò videretur. Demosthenes in orat. περὶ παραπρ. ἀνασπᾶν τὰς ὀφρῦς, videtur accipere pro eo, quod est, plus æquo sibi arrogare, & gerere se insolenter. sic ille τότε μὲν μέτριον παρεῖχεν ἑαυτὸν· ἐπειδὴ δὲ μέγιστα εἰργάσατο κακὰ, τὰς ὀφρῦς ἀνέσπασε. id est, tunc quidem modestum seipsum præbebat: posteaquam autem maxima mala effecit, supercilia sursum extulit. & συνάγειν τὰς ὀφρῦς, i. contrahere seu conducere supercilia, apud Aristoph. in Pluto, tristitiam & mæstitiam significat. Quemadmodum autem sublatum, & contractum supercilium tristitiam, & seueritatem significat, sic remissum & laxum, hilaritatē. Pindarus ᾠδ. θ Πυθ. ἀγανᾷ χλιαρὸν γελάσαις ὀφρύϊ. id est, hilaro tepidum ridens supercilio. & Euripid. Iphigen. in Aulide remittere supercilium. Μέθες νῦν ὄφρυν ὄμμα τ' ἔκτεινον φίλον. id est, remitte nunc supercilium, & oculum carum extendito. Idem in Cyclope Silenus. Ὡς ἐκπιεῖν ἂν κύλικα βουλοίμην μίαν. Πάντων κυκλώπων ἀντιδοὺς βοσκήματα, Ῥῖψαί τ' ἐς ἅλμην λευκάδος πέτρας ἄπο, Ἅπαξ μεθυσθεὶς, καταβαλών τε τὰς ὀφρῦς. Ὡς, ὅς γε πίνων μὴ γέγηθε, μαίνεται. id est, Nā calicē vnum exhaurire velim, pro eo omniū Cyclopum datis pecudibus, méq; ipsum ex rupe Leucade in mare præcipitem agere, semel ebrius factus, superciliisque demissis, ac deiectis. Hom. ἰλ. ο. de Iunone, ἡ δ' ἐγέλασσε Χείλεσιν, οὐδὲ μέτωπον ἐπ' ὀφρύσι κυανέῃσιν Ἰάνθη. id est, Illa autem risit labris, neque frons super supercilia nigra hilarata est. Præterea supercilio tum innuimus, tum annuimus. innuimus, vt Homer. ὀδ. π. Ἡ δ' ἄρ ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε· νόησε δὲ δῖος ὀδυσσεύς. Illa autem superciliis innuit: intellexit verò Vlysses, & ὀδ. φ. Ἦ, καὶ ἐπ' ὀφρύσι νεῦσεν, ὁ δ' ἀμφέθετο ξίφος ὀξύ. id est, dixit, & superciliis innuit: ille autem gladium acutū accinxit. annuendi exemplum est apud eundem, Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε κρονίων. id est, dixit, & nigris superciliis annuit Iupiter. Libet autē mihi hoc loco colligere alia affectuū animi indicia, quæ ducuntur ex partibus corporis, siue illæ sua sponte, & nobis inuitis moueantur, atque immutentur, vt cū metu pallescimus, horremus, obmutescimus: siue nostra voluntate, vt cùm in dolore frōtem ferimus, aut femur. Vt igitur à capite ordiamur, *caput percutere* mœrorem significat. Homer. ἰλ. χ. Ὤιμωξεν δ' ὁ γέρων, κεφαλὴν δ' ὅγε κόψατο χερσί. id est, miserum se clamauit senex: caput autem manibus percussit. Herod. Thal. ὁ δὲ ψαμμήνιτος ὡς εἶδεν, ἀνακλαύσας μέγα, καὶ καλέσας ὀνομαστὶ τὸν ἑταῖρον, ἐπλήξατο τὴν κεφαλήν. id est, Psammenitus autem magno ploratu edito, & amico suo nominatim appellato, caput percussit. ob eandem causam *capillos vellitur.* ὀδ. κ. Ἑζόμενοι δὲ κατ' αὖθι γόων, τίλλοντό τε χαίτας. id est, sedentes autem illic gemebāt, & comas vellebant. sic Attius de Agam. *scindens dolore identidem intonsam comam.* eodem pertinet,

A caput puluere conspergere. ὀδυσσ. ω. de Laerte. Ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἑλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν Χεύατο κακκεφαλῆς πολιῆς, ἀδινὰ στεναχίζων. id est, ambabus autē manibus sumto cinere fuliginoso, infudit in caput canum, crebrò ingemiscens. ἰλ. σ. de Achille. Ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἑλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν Χεύατο κακκεφαλῆς, χαρίεν δ' ᾔσχυνε πρόσωπον. id est, ambabus autem manibus nigrum cinerem cùm sumsisset, infudit in caput, pulchram autem faciem inquinauit. ibidem. φίλῃσι δὲ χερσὶ κόμην ᾔσχυνε δαΐζων. id est, caris autem manibus comam inquinauit lacerans. sic Catullus carm. de nupt. Pelei, & Thet. *Canitiem terra, atque infuso puluere fœdans. Capitis motus* gestus minantis. sic Neptunus Vlyssem

B secundo cursu nauigantem, patriæque iam appropinquantem prospiciens, ὀδυσσ. ε. ὁ δ' ἐχώσατο κηρόθι μᾶλλον· Κινήσας δὲ κάρη, προτὶ ὃν μυθήσατο θυμόν· Ὢ πόποι, &c. id est, ille autem iratus est ex animo magis. Caput autem mouens apud se locutus est, O dij immortales, &c. & Vlysses ab Antinoo pulsatus, ὀδυσσ. ρ. Ἀλλ' ἀκέων κίνησε κάρη, κακὰ βυσσοδομεύων. id est. At tacitus mouit caput, mala in alto mentis recessu moliens. Horat. sat. 5 lib. 1. *caput & mouet.* Virg lib. 7. Æneid. *Tum quassans caput hæc effudit pectore dicta.* Innuimus, cùm alteri nutu significamus, vt aliquid fiat, vt ὀδυσσ. π Νεύσω μέν τοι ἐγὼ κεφαλῇ, σὺ δ' ἔπειτα νοήσας, &c. id est, innuam tibi

C quidem capite: Tu autem deinde cùm intellexeris, &c. & Εἰ δ' ἄγε τοι κεφαλῇ κατανεύσομαι, id est, Si vero, age, tum ego tibi innouam. Terēt. Adelph. *ne mora sit, si innuerim, quin pugnus continuò in mala hæreat.* M. Tull. pro Quinctio, *non modò enim pollicitus erat in Gallia, sed Romæ quotidie, simulatque sibi hic innuisset, numeraturum se esse dicebat.* vbi corruptè, & mendosè legitur in libr. vulgatis, *annuisset.* annuere enim est eius, qui se assentiri alteri, & quippiam approbare significat. *Exporrigere frontem*, animi remissionem, atque hilaritatē significat. Terent. Adelph. *mitte iam istæc: da te hodie mihi: Exporge frontem.* Plaut. Casina. *primùm ego te porrectiore fronte volo mecum loqui.* *Explicare frontem* idem valet. sed ab Horatio ponitur pro eo,

D quod est hilaritatis, & lætitiæ causam præbere. Od. 29. libr. 3. *Mundæque paruo sub Lare pauperum Cœnæ sine aulæis & ostro Sollicitam explicuere frontem.* Idem satyr. 2. libr. 2. *Hac venerata Ceres, vt culmo surgeret alto Explicuit vino contractæ seria frontis.* contrà *frontem contrahere.* M. Tull. in Cluentiana. *Hic ille planus improbissimus quæstu iudicario pastus, contrahit frontem* [Plautus in prologo Amphi. *Quid contraxistis frontem?*] Et *consulcare frontem*, quo vtitur Plaut. in Prol. Bacch. Item *caperare frons* dicitur ei, cui frons contrahitur. Plaut. in Epid. *quid illuc est, quod illi caperat frons seueritudine? Frontem ferire* gestus hominis quippiam ægrè ferentis, & indignantis. Cic. ad Att. lib. 1. *puto te in hoc aut risisse, aut ingemuisse, vt frontem ferias.* Idem in Bruto, *nulla perturbatio animi, nulla corporis: frons non percussa, non femur.* Dionys. Halicarn. libr. 10. ἀρχαιολογ.

λογ. ἐκμ. παίγνις τὰ μέτωπα, καὶ κατηφεῖς τὰς ὄψεις ποιήσαντες ferteiores fronteis, & aspectus tristeis præ se ferentes. *Frontem, vel os perfricuisse* dicimus eum, quem significare volumus nihil pudere. Cic. Tuscul. 3. *quoniam tu idem, cùm os perfricuisti, soles dicere?* ex quo hominem ferrei, & duri oris dicere solemus, id est, impudentem. Idem pro Q. *hominis pro amicitia familiarius dixi, mihi videri ore durissimo esse, qui præsente eo gestum agere conaretur.* Idem de orat. lib. 2. *quoniam soleo (sæpe mirari eorum impudentiam, qui agunt in scena gestum præsente Roscio.* Idem in Pisonem. *si os tuum ferreum senatus convicio verberari noluisti.* Catull. in quandam. *Quod si non aliud pote est, ruborem Ferreo canis exprimamus ore.* Terent. in Eunuch. *os durum.* Iterum M. Tull. libr. acc. 4. *nostis os hominis, nostis audaciam.* Idem libr. 9. episto. ad Varr. *Misi autem ad te quattuor admonitores non nimis verecundos, nosti enim profecto os huius adolescentioris Academiæ.* Idem epist. 5. lib. 12. epist. ad Attic. princip. *O stultitiam, nisi mea maior esset, singularem. Quod autem os, in hanc rem ἐργον absite?* Ita enim legendum esse ostendimus in notis Ciceronianis: quod & Turnebo venit eodem tempore in mentem, cùm ei librum episto. ad Attic. manuscriptum, vt eodum dedissem, eodem referendum est illud Asinij Gallij M. Pomponium Marcellum, grammaticum veterẽ, quem cõmemorat Suetonius in libello de illustr. grãmaticis. *Qui caput ad lævam deducit, glossemata nobis Præcipit. os nullum, vel potius pugilis.* significabat autem Asinius irridens, hunc grammaticum esse impudentem, qui cùm pugil fuisset, grammaticã profiteretur: vel potius hoc tantùm, pugilem fuisse. Nam pugiles cum aduersario pugnantes, caput ad lævam partem flectebant, ne aurem læuam plagis apertam & expositam haberent. ἀμφιλογία autem est in illis *os nullum, & os pugilis*: nã primùm ore nullo esse dicuntur, qui nullo sunt pudore, & pugilibus ita interdum os verberabatur cæstibus, vt informi ore esse viderentur: deinde os pugilis significat etiam os durum, quale credibile est esse eius, cui os pugnis & cæstibus tũditur. *Oculorum nictus*, & crebra agitatio, admonentis gestus. Hom. ὀδυσ. σ. Οὐχ ἀΐεις, ὅτι δή μοι ἐπιλλίζουσιν ἅπαντες, id est, non intelligis mihi oculis innuere omneis? Idem ἰλ. ι. Τοῖσι δὲ πόλλ' ἐπένευε γερήνιος ἱππότα Νέστωρ, Δενδίλλων ἐς ἕκαστον, &c. id est, νεύων ὀφθαλμοῖς, quod valet, oculis innuens. Horat. satyr. 9. libr. 1. *Distorquens oculos, vt me eriperet. Oculi nimis arguti* (vt scribit M. Tullius lib. 1. de legib.) *quemadmodum animo affecti simus, loquuntur. Ardor oculorum* iram significat. M. Tull. libr. 5. accusat. *ipse inflammatus scelere, & furore in forum venit: ardebant oculi: toto ex ore crudelitas eminebat.* & libr. 4. de Themonasto quodam. *Nam cum spumas ageret in ore, arderent oculi, voce maxima vim me sibi afferre clamaret.* Hom. ἰλ. α. de Achille. μένεος δὲ μέγα φρένες ἀμφὶ μέλαιναι Πίμπλαντ', ὄσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι ἐΐκτην. id est, spiritu autem mens nigra valde implebatur: oculi autem ei igni ardenti, seu lucenti similes erant. Oculos etiam aiunt esse pudoris sedem, ex quo Socrates in Phædro, ἐγκαλυψάμενος, id est, operta facie de amore disputat. Præterea scribit Aristot. ῥητορ. β. prouerbium esse, ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται, καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς, &c. id est, in oculis esse pudorem & propter hanc causam solent eos, qui semper affuturi sunt, magis vereri, & eos qui ad ipsos animum sunt aduersuri. huc pertinet responsum illud Sapphonis: quæ, cùm ei Alcæus dixisset, se aliquid ei dicere velle, sed pudore prohiberi, Αἰ δ' εἶχες ἐσθλῶν ἵμερον, ἢ καλῶν, Καὶ μή τι εἰπεῖν γλῶσσ' ἐκύκα κακόν, Αἰδώς κέν σε οὐκ εἶχεν ὄμματ', ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῶ δικαίω, id est, *si te rerum bonarum, aut honestarum desiderium teneret, neque lingua quicquam turpe proloqui conaretur: non tibi pudor oculos obsideret, sed de re iusta verba faceres. Oculi defixi* significant attentissimam in re aliqua cogitationem: idq; vel sine vlla animi molestia, vt ἰλ. γ. de Vlysse. Στάσκεν, ὑπαὶ δὲ ἴδεσκε κατὰ χθονὸς ὄμματα πήξας, id est, stabat: subtus autem aspiciebat, defixis in terram oculis. Theocr. εἰδ. β. Καὶ μ' ἐσιδὼν ὥστ' ἔγνως ἐπὶ χθονὸς ὄμματα πήξας Ἕζετ' ἐπὶ κλιντῆρι. Et cum me aspexisset ferreus ille, & omni affectu humano carens, defixis in terram oculis sedebat in sella, seu in lecto. & Apoll. ἀργον. lib. 3. Ἡ, καὶ ἐπ' οὖδος αἶψα ποδῶν πάρος ὄμματ' ἔπηξεν, Ἄμφω πορφύρουσαι ἐνὶ φρεσί, id est, dixit, & to solum, seu terram illæ ante pedes oculos defixerũt, in duas parteis cogitatione distractæ. vel cũ aliqua molestia, vt apud Eurip. Med. οὔτ' ὄμμ' ἐπαίρουσ', οὔτ' ἀπαλλάσσουσα γῆς πρόσωπον, id est, neque oculum attollens, neque a terra os remouens. Interdum admirationem quandam, & stuporem significant. vt Virgil. Æneid. 1. *Dum stupet, obtutuque hæret defixus in vno.* Idem libr. 7. *Talibus Ilionei dictis defixa Latinus Obtutu tenet ora.* Horat. ep. st. ad Numicium, *Defixis oculis, animoque & corpore torpet.* T. Liuius lib. 22. *vtraque simul obiecta res oculis, animos immobileis parumper eos defixit.* Idem lib. 5. *Gallos quoque velut obstupefactos miraculum victoriæ tam repentinæ tenuit, & ipsi pauore defixi primum steterunt, velut ignari, quid accidisset: deinde, &c.* Interdum animum in aliqua re obfirmatum, & perseuerantem: vt cùm Hom. ὀδυσ. τ. oculos Vlyssis cum cornibus, aut ferro comparat, qui Penelopa virum suum præsentem quidem, sed nondum agnitum deflente, ac multis cum lacrymis desiderante, ne tantillum quidem ingemuerit, aut illacrymarit. Ὀφθαλμοὶ δ' ὡς εἰ κέρα ἕστασαν, ἠὲ σίδηρος Ἀτρέμας ἐν βλεφάροισι, δόλῳ δ' ὅγε δάκρυα κεῦθε, id est, oculi autem vt cornua stabant, aut vt ferrum, immobiles in palpebris, ille autem dolo lacrymas occultabat. Horat. Od. 5. libr. 3. *& virilem Torvus humi posuisse vultum. Lacrymas* tum gaudium, tum dolor, & luctus exprimit. gaudium, ὀδυσ. π. Ὣς ἄρα φωνήσας υἱὸν κύσε, καδ' δὲ παρειῶν Δάκρυον ἧκε χαμᾶζε, id est, sic igitur locutus filium osculatus est, ex ge-

nis autem lacrymam misit in terram. & ὀδυσ. ψ. Penelopa Vlyssem agnoscens. Δακρύσασα δ' ἔπειτ' ἰθὺς δράμεν, ἀμφὶ δὲ χεῖρας Δειρῇ βάλλ' Ὀδυσῆι, id est, illacrymata autem postea rectà ad eum cucurrit, manus autem collo implicuit Vlyssis. ibid. de Vlysse. Ὣς φάτο· τῷ δ' ἔτι μᾶλλον ὑφ' ἵμερον ὦρσε γόοιο. Κλαῖε δ' ἔχων ἄλοχον θυμαρέα κεδνὰ ἰδυῖαν, id est, sic locutus est. ei autem tanto magis desiderium flendi iniecit. Ille autem plorabat habens vxorem ea scientem, quæ viro essent grata, & iucunda. (Xenoph. lib. 7. ἑλλην. τοὺς μὲν τοι ἐν σπάρτῃ ἔφασαν ἀκούσαντας, ἀρξαμένους ἀπὸ ἀγησιλάου πάντας κλαίειν οὕτω κοινὸν τι ἄρα χαρᾷ καὶ λύπῃ δάκρυά ἐστι. Idem eod. libr. talem fletum, talémque risum κλαυσιγέλωτα nominat vno vocabulo Græco: sic ille ἐνθαδὴ θεάσασθαι παρῆν ἐπὶ τῆς σωτηρίας τοὺς μὲν ἄνδρας δεξιουμένους ἀλλήλους, τὰς δὲ γυναῖκας πιεῖν τε φέρουσας καὶ ἅμα χαρᾷ δακρυούσας πάντας δὲ τοὺς παρόντας τότε γε τῷ ὄντι κλαυσιγέλως εἶχεν. Terent. Heautont. *vbi dicimus redisse te, & rogare vti veniret ad te, mulier telam deserit continuo, & lacrymis opplet os totum sibi: vt facile scires, desiderio id fieri tui.* Idem Adelph. Dem. *oh, lacrumo gaudio.* Virg. lib 6. Æneid. *alacris palmas vtrasque tetendit, Effusæque genis lacrymæ.* Liuius lib. 5. ann. *Certatim patribus, plebique manare gaudio lacryma.* tales fortasse sunt nouarum nuptarum lacrymæ, aut certè fictæ. Catull. in carmin. nupt. *At lubet innuptis ficto te carpere questu.* Idem de coma Berenices. *Estne nouis nuptis odio Venus? ánne parentum Frustrantur falsis gaudia lacrymulis?* exemplū lacrymarum ab ægritudine, aut dolore corporis expressarum exstat apud Homer. ἰλ. β. vbi de Thersite loquitur ab Vlysse percusso. ὁ δ' ἰδνώθη, θαλερὸν δέ οἱ ἔκπεσε δάκρυ, id est, ille autem incuruatus est, tenera autem ei excidit lacryma. & ὀδυσ. δ. Οὐδ' ἄρα Νέστορος υἱὸς ἀδακρύτω ἔχεν ὄσσε. Μνήσατο γὰρ κατὰ θυμὸν ἀμύμονος Ἀντιλόχοιο. Τόν ῥ' ἠοῦς ἔκτεινε φαεινῆς ἀγλαὸς υἱός, id est, neque verò Nestoris filius lacrymarum expertes oculos habebat. Recordatus est enim Antilochi sui ab omni ignominia & dedecore vacui, seu vigilantis & strenui, Quem aurora lucidæ clarus filius interfecit. Terent. Heaut *lacrymas excussit mihi.* Cæs. libr. 1. de bell. Gall. *Diuitiacus multis cum lacrymis Cæsarem complexus obsecrare cœpit ne quid grauius in fratrem statueret.* Menelaus apud Eurip. in Helena, ait dici, esse viri generosi lacrymas in rebus aduersis fundere. Καίτοι λέγουσιν, ὡς πρὸς ἀνδρός ἐστιν εὐγενοῦς Ἐν ξυμφοραῖσι δάκρυ' ἀπ' ὀφθαλμῶν βαλεῖν, id est, Atqui aiūt esse viri generosi in calamitatibus lacrymas ex oculis emittere. *Sudor obortus* siue fatigationem, aut labore corporis, animi ægritudinem, aut molestiam significat. Hom. ὀδυσ. υ. Ἴδιον, ὡς ὅτ' ἐγὼ ἀνέδραμον (?)... ἐδάκρυσαν δέ μοι ὄσσε, id est, sudabam, vbi aspexi: oculi autem mihi lacrymis opleti fuerunt. Apollon. li. α. ἀργοναυτ. Ὣς φάτο· τῷ δ' ἀίοντι κατὰ κροτάφων ἅλις ἱδρὼς Κίκιεν, id est, Sic locutus est: ei autem audienti ex temporibus affa-

A tim sudor manabat. Horat. sat. 9. libr. 1. *cùm sudor ad imos Manaret talos.* M. Tull. epistol. ad Appium Pulch. lib. 3. *Videsi sudare me, iandudum laborantem, quomodo ea tuear, quæ mihi tuenda sunt, & te non offendam.* Idem libr. 3. Acc. ex epistola Timarch. *sat sciant improbi atem aratorum, ipsi sudabunt, si Dij volens.* Pallor non naturalis, & repentinus significat aliquam animi perturbationem, & maximè metū. Sapho. χλωροτέρα δὲ ποίας, id est, pallida præ metu, seu ob metum. Homer. ὀδυσ. χ. Ὣς φάτο· τοὺς δ' ἄρα πάντας ὑπὸ χλωρὸν δέος εἷλεν, id est, sic locutus est: eos autem omneis metus pallidus occupauit. & ὀδυσ. φ. Μνηστῆρσιν δ' ἄρ' ἄχος γένετο μέγα, πᾶσι δ' ἄρα χρὼς ἐτράπετο, id est, procis autem dolor magnus accidit: omni-

B bus autem color immutatus est. Cic. lib. 1. Acc. *Filij color immutatus est: vultus, oratio, mens denique excidit.* Idem in Cluentiana. *timor eius, perturbatio, suspensus, incertúsque vultus, crebra coloris mutatio, quæ erant suspiciosa, hæc aperta, ac manifesta faciebant.* Hom. ἰλ. ν. Ἔνθ' ὅ τε δειλὸς ἀνήρ, ὅς τ' ἄλκιμος, ἐξεφάνθη. Τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλῃ, &c. id est, hic & homo ignauus, & vir fortis appatuit. Nam ignaui quidem colori- dentidem immutatur. Horat. epist. 1. huius libr. *Non conscire sibi, nulla palescere culpa.* Idem episto. 3. eiusdem. *Pindarici fontis qui non expalluit haustus*, id est, qui non extimuit. *Capilli arrecti* etiam metum significant. ἰλ. ω. Ὀρθαὶ δὲ τρίχες ἔσταν ἐνὶ γναμπτοῖσι μέλεσσι, id est, arrecti autem pili steterunt

C in membris flexibilibus. Virgil. Æneid. 2. & 3. *Obstupui, steteruntque comæ, & vox faucibus hæsit.* Plato in Ione, ὀρθαὶ αἱ τρίχες ἵστανται ὑπὸ τοῦ φόβου, id est, recti autem pili stant ob metum, seu præ metu. *Manum ad os apponere* significat aliquid dici, quod is, qui dicat, ab alus exaudiri nolit. Cœl. ad Cic. lib. 8. *At Domitius, cùm manus ad os apposuit.* *Cordis latratus* significat iram efferuescenté. ὀδυσ. υ. de Vlysse iam iam interitum procis meditante. κραδίη δέ οἱ ἔνδον ὑλάκτει, id est, cor autem ei intus latrabat. Nam cor iræ sedes est, vt alibi annotauimus. *Femoris pertussio*, index doloris. Hom. ἰλ. π. αὐτὰρ Ἀχιλλεὺς Μηρὼ πληξάμενος Πάτροκλον προσέειπεν, id est, At Achilles

D femoribus percussis Patroclum allocutus est. & ὀδυσ. ν. Ὤιμωξέν τ' ἄρ' ἔπειτα, καὶ ὣ πεπλήγετο μηρὼ Χερσὶ καταπρηνέσσ', id est, miseratus se exclamauit, & sua femora percussit manibus pronis. & ἰλ. μ. Δή ῥα τότ' ᾤμωξέν τε, καὶ ὣ πεπλήγετο μηρὼ Ἄσιος Ὑρτακίδης, id est, Tunc se miserum clamauit, & sua femora percussit Æsius Hyrtacides. Plutarch. libr. εἰ αὐταρκὴς ἡ κακία πρὸς κακοδαιμονίαν. θυμὸν δ' οὐκ ἂν πείσαις δυσφοροῦντα μεταμελείᾳ, μὴ βοῆσαι, μὴ δὲ τὰς τρίχας λαβέσθαι, ἢ τὸν μηρὸν κρούσαι· οὕτω καὶ πυρὸς ὁ θυμὸς ἢ κακία καὶ σιδήρου βιαιότερα: id est, iræ autem afferuescenti, & ægrè aliquid ferenti propter aliquod factum, quod infectum nolit, numquam persuaseris, vt non clamet, & non capillos laceret, aut femur percutiat: ita & igne & ferro violentior vitiositas est. Plaut. in Milite glor. *digitis*

gitis rationem computat, feriens femur dexterum. Idem in Trucul. *hoc vide: dentibus frendit: icit femur.* licet huc etiam ascribere illud M. Tull. in Bruto, quod suprà produximus, *frons non percussa, non femur.* Idem Tuscul. 3. *muliebres lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percussio.* *Inflare buccas*, quod Græci dicũt τὰς γνάθους φυσᾶν, est irascẽtis. Hor. satyr. 1. lib. 1. *Quid causæ est, merito quin illis Iupiter ambas Iratus buccas inflet?* videtur esse & insolescentis, vt apud Demosth. περὶ παραπρεσ. γνάθους φυσῶν. *Mordere labra*, minantis. Hom. ὀδυσ. α. & υ. οἱ δ' ἄρα πάντες ὀδὰξ ἐν χείλεσι φύντες, id est, illi autẽ omnes dẽtibus labra mordentes, seu mordicus labra tenẽtes. idem significat interdum *caput mouere*, vt suprà diximus. *Ridere labris* significat risum simulatum, vt ἰλ. ο. ἡ δ' ἐγέλασσε χείλεσιν, id est, illa autem risit labris. Tale est illud de Vlysse. ὀδυσ. υ. μείδησε δὲ θυμῷ Σαρδόνιον μάλα τοῖον, id est, subrisit autem animo Sardonium quendam risum. & ὀδυσ. σ. de Penelopa. Ἀχρεῖον δ' ἐγέλασσεν, ἔπος τ' ἔφατο, id est, frustra & sine causa, vel non ex animo risit, & locuta est. Non dissimile illud est, ridere malis alienis. Homer. ὀδυσ. υ. de procis, οἱ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελώων ἀλλοτρίοισιν, id est, illi autem malis iam ridebant alienis. Horat. sat. 3. lib. 2. *Cum rapientem malis ridentem alienis.* Dentium crepitu, & stridore metus arguitur. Hom. ἰλ. ν. πάταγος δέ τε γίνετ' ὀδόντων. id est, crepitus autem dentium fiebat. Marc. Tull. Tuscul 4. *ex quo fit, vt terrorem pallor, & tremor, & dentium crepitus consequatur.* *Manus tollere* gestus vel admirantium, vel lætantium, vel precantium. Marc. Tull. in Lucullo. *Hortensius autem vehementer admirans, quod quidem perpetuo Lucullo loquente fecerat, vt etiam manus sæpe tolleret, &c.* Idem epist. ad Cæs. lib. 7. *sustulimus manus ego & Balbus: tanta fuit opportunitas, vt illud nescio quid, non fortuitum, sed diuinum videretur.* Catull. de quodam, & Caluo. *Admirans ait hæc, manúsque tollens, Dij magni, salaputium disertum* (al. *salapusium.*) T. Liuius libr. 24. *Ad quam vocem cùm clamor ingenti alacritate sublatus esset, ac nunc complexi inter se, gratulantésque, nunc manus ad cælum tollentes, bona omnia populo Ro. Gracchóque ipsi precarentur, &c.* Hor. sat. 5. lib. 2. *Importunus amat laudari, donec, ohe iam, Ad cælum manibus sublatis, dixerit.* Homer. ὀδυσ. σ. Χεῖρας ἀνασχόμενοι γέλῳ ἔκθανον, id est, manibus sublatis risu emoriebantur. *Pectoris percussio* seipsum reprimentis gestus est. Hom. ὀδυσ. υ. Στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ, id est, pectore autem percusso cor suum sermone increpuit. est & dolentis, ægreque aliquid ferentis. Hom. ἰλ. σ. de ancillis Achillis, audito de nece Patrocli nuntio, exanimatis, ἐκ δὲ θύραζε Ἔδραμον ἀμφ' Ἀχιλῆα δαΐφρονα, χερσὶ δὲ πᾶσαι Στήθεα πεπλήγοντο, id est, foras autem cucurrerunt ad Achillem bellicosum: manibus autem pectora percusserunt. Plaut. in Mil. glor. *cogitans pectus digitis pultat, cor, credo, euocaturus foras.* *Soluta genua* pauorem, & perturbationem animi significant. ὀδυσ. δ. Ὣς φάτο, τῆς δ' αὐτοῦ

A λύτο γούνατα, καὶ φίλον ἦτορ. Δὴν δέ μιν ἀμφασίη ἐπέων λάβε, τὼ δέ οἱ ὄσσε Δακρυόφιν πλῆσθεν, θαλερὴ δέ οἱ ἔσχετο φωνή, id est, Sic locutus est: eius autem ibi soluta sunt genua, & carus animus: diu porrò silentium, & impotentia loquendi eam cepit: oculi autem ei lacrymis completi fuerunt, & tenuis vox ei excidit. in hoc exemplo multa concurrunt externati animi indicia, genua soluta, linguæ stupor, & silentium, oculi lacrymis oppleti, vox interclusa. & ὀδυσ. ω. Ὣς φάτο, τοῦ δ' αὐτοῦ λύτο γούνατα, καὶ φίλον ἦτορ, Σήματ' ἀναγνόντος, τά οἱ ἔμπεδα πέφραδ' ὀδυσσεύς, id est, Sic locutus est: eius autem ibidẽ soluta sunt genua, & carus animus, cùm signa agnouisset, quæ ei certa dixisset Vlysses. omitto
B quòd scriptores per genuum firmitatem, aut viriditatem, ætatem integram, & corporis vireis significant, vt annot. ad Od. 13. epod. Supplices tangebant eorum genua, quibus supplicabant. ὀδυσ. ν. vbi Vlysses Palladi pastoris similitudinem præ se ferenti supplicat. σοὶ γάρ ἔγωγε Εὔχομαι, ὥστε θεῷ, καί σευ φίλα γούναθ' ἱκάνω, id est, Te enim precibus maximis obsecro, vt deũ, & ad tua cara genua accedo. & Eurip. Hecuba. Ἀγάμεμνον, ἱκετεύω σε τῶνδε γονάτων, καὶ σοῦ γενείου, δεξιᾶς τ' εὐδαίμονος, id est, Agamemnõ, supplex ad tua genua accido, & per tuum mentum te oro, & per tuam dexteram beatam. & ἰλ. α. de Thetide, Καί ῥα πάροιθ' αὐτοῖο καθέζετο, καὶ λάβε γούνων Σκαιῇ, δεξιτερῇ δ' ἄρ' ὑπ' ἀνθερεῶνος ἑλοῦσα, id est, & ante eum sedebat, &
C genua eius læua prehendit: dextera autem mentũ tetigit. ὀδυσ. δ. Τοὔνεκα νῦν τὰ σὰ γούναθ' ἱκάνομαι, αἴκ' ἐθέλῃσθα, id est, Quare nunc ad tua genua accedo, si fortè velis, &c. & ἰλ. ω. ἀγχοῦ δ' ἄρα στὰς Χερσὶν Ἀχιλλῆος λάβε γούνατα, καὶ κύσε χεῖρας, id est, propè autem cùm staret, manibus Achillis genua prehendit, & osculatus est manus. T. Liuius libr. 45. *Summittentémque se ad pedes sustulit, nec attingere genua passus.* ex quo γουνάζομαι, quod idem ferè valet, quod supplicare. ibidem. Καὶ τότε δὴ παρὰ θῖνα θαλάσσης εὐρυπόροιο Ἤϊα πολλὰ θεοὺς γουνούμενος, id est, Et tunc præter littus maris latè meantis ibam precibus deos fatigans, & genua flectens. Osculabantur autem
D etiam veteres os, & manus, & superiores inferiorum. & inferiores superiorum, tum in salutationibus, tum in gratulationibus. ὀδυσ. ω. Vlysses Laërtem patrem osculatur, Κύσσε δέ μιν περιφὺς ἐπιάλμενος, id est, Osculatus autem est eum circum hærens, assiliens. ibid. Vlysses Dolij serui dexteram osculatur. Ὣς ἄρ' ἔφη, Δόλιος δ' ἰθὺς κίε χεῖρε πετάσσας Ἀμφοτέρας· ὀδυσσεὺς δὲ λαβὼν κύσε χεῖρ' ἐπὶ καρπῷ, id est, Sic locutus est: Dolius autem rectà ibat manibus ambabus expansis. At Vlysses osculatus est ei iuncturam manus. Plutarch. in Caton. Vtic. ὑποτιθέντων τὰ ἱμάτια τοῖς ποσὶν, ᾗ βαδίζοι, καὶ καταφιλούντων τὰς χεῖρας, id est, cùm subiicerent vestimenta pedibus, qua ingrederetur, & manus osculrentur. Corn. Tacitus de Nerone, *ad genua ipsius*

aduolue, & dexteram osculis fatigare. Vlysses Telemachum filium osculatur, ὀδ. π. Ὡς ἄρα φωνήσας υἱὸν κύσε, id est, sic locutus filium osculatus est. Eumeneus & Dolius Vlyssis serui, caput & humeros domini osculantur: & item Vlysses illorū. ὀδ. φ. καὶ κύνεον ἀγαπαζόμενοι κεφαλήν τε καὶ ὤμους· ὣς δ' αὔτως Ὀδυσεὺς κεφαλὰς καὶ χεῖρας ἔκυσσε, id est, & osculabantur amplectentes caput & humeros. eodem modo autem Vlysses eorū capita & manus osculabatur. Etiam manus tangebant. Patercul. *salutantium noua quædam exsultatio, & manum contingendi cupiditas.* Virg. Æneid. lib. 7. *Pars mihi pacis erit, dexteram tetigisse tyranni.* (Lucr. lib. 1. *tum portas propter ahena signa manus dextras ostendunt attenuari sæpe salutantum tactu præterque meantum.* nam etiam lignorum ad portas vrbium positorum manus tangebant, & osculabantur & qui ex vrbe exibant, & qui peregrè in vrbem redibant.) Pedibus terram percutere, vim doloris significat. ὀδ. σ. de Iro, σὺν δ' ἤλασ' ὀδόντας λακτίζων ποσὶ γαῖαν, id est, compressis autem dentibus pede terram calcitrando pulsans. Idem ferè pedem supplodere, nisi fortè gestus est indignantis, & grauiter ferentis. Cic. Bruto, *nulla pedum supplosio.* Idem libr. 1. de orat. ad Qu. Fratr. *Quid multa? pedem nemo illo in iudicio supplosit.* *Trahere pedibus*, est indignis modis accipere, & contumeliosè tractare. Homer. ἰλ. α. Ῥίψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο, id est, deiecit eum pede porrectum à pauimento diuino. & ὀδ. σ. Εἷλκε δ' ἐκ προθύροιο λαβὼν ποδός, ὄφρ' ἵκετ' αὐλὴν Αἰθούσης τε θύρας, id est, trahebat autem eum e vestibulo pede prehensum, donec peruenit ad aulam, & porticus foreis. & ὀδ. π. Vlysses Telemacho præcipit, ne, etiam si se proci pedibus trahant, eius rei pœnas repetat, eove facto commoueatur, sed potius tacitus ferat. Εἰ δέ μ' ἀτιμήσουσι δόμον κάτα, σὸν δὲ φίλον κῆρ Τετλάτω ἐν στήθεσσι κακῶς πάσχοντος ἐμεῖο, Ἤν περ καὶ διὰ δῶμα ποδῶν ἕλκωσι θύραζε, id est, si autem me ignominia & contumelia afficient in domo: tuus animus in pectore ferat dum in me mala à procis ingeruntur, quamuis me per domum pedibus foras trahant. Et qui cadunt in acie apud Homerum, trahuntur pedibus vel à suis, vt sepeliantur, vel ab aduersariis, vt spolientur, & obiiciantur feris: à suis, vt ἰλιάδ. Λ. ἤτοι ὁ Ἰφιδάμαντα κασίγνητον καὶ ὄπατρον Ἕλκε ποδὸς μεμαώς, &c. ab aduersariis, vt ἰλιάδ. ν. Ὣς εἰπὼν ποδὸς εἷλκε κατὰ κρατερὴν ὑσμίνην Ἥρως Ἰδομενεύς, id est, sic locutus pede cum traxit in prœlio heros Idomeneus. & ὀδ. σ. Εἶκε γέρον προθύρου, μὴ δὴ τάχα καὶ ποδὸς ἕλκῃ. sic Virgil. de Caco lib. 8. Æneid. *Pedibúsque informe cadauer Protrahitur.* Cic. ad Attic. lib. 4. *fratrem meum, & te si habebo, per me ista pedibus trahantur. vobis ἐμφιλοσοφῆσαι possum.* Idem ad Volumn. libr. 7. epist. *Nam de iudicio quòd quereris, multo labore minùs: trahantur per me pedibus omnes rei.* T. Liuius lib. 34. *hanc vocem Dionysium solebat vsurpare, non equo insidentem, sed pedibus tractum tyrannum debere relinquere tyrannidem.* *Tremor*

A *corporis* metum, & ignauiam significat. ὀδ. σ. de Iro cum Vlysse certamen ineunte. σάρκες δὲ περιτρομέοντο μέλεσσιν, id est, carnes autem circa membra contremiscebant. ibid. de eodem, Τῷ δ' ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τρόμος ἤλυθε γυῖα, id est, ei autem etiam magis ac tremor in membra penetrauit. Horat. Od. 23 libr. 1. *Et corde, & genibus tremit.* Hom. ἰλ. ν. Ἔνθ' ὅ γε δειλὸς ἀνήρ, &c. vt sup. pag. 308. vers. 55. sed hæc fuerit, (vt ait Thucyd.) ἐκβολὴ λόγου. nunc ad pensum nostrum reuertamur.

OCCVPAT OBSCVRI SPECIEM] obtinet, & præ se fert speciem hominis suam sententiam, suáque consilia nimiùm occultantis, hominis recti, quem κρυψίνουν appellant Græci.

B TACIT. AC.] taciturnus præ se fert speciem hominis acerbi, hoc est, immitis, & inhumani.

LEGES, ET PERC. D.] disces ex libris doctorum, qui scripserunt, & quæres ex doctis, qui adhuc viuunt.

TRAN. LENIT. ÆV.] placidè, quietè, tranquillè ætatem agere. nonnulli libri manu scrip. habent, *transducere.*

NE TE SEMPER INOPS] magna est hîc librorum inter se dissensio. Nam alij habent, vt vulgati ferè omnes, *Ne te semper, &c.* & prox. versu, *Ne pauor, &c.* quomodo edendum curauimus: alij, *Non te semper, &c.* & item proximo versu, *Non pauor, &c.* alij, *Num te semper, &c.* & prox. versu, *Num pauor, &c.* quam postremam scripturam reiicio. C

INOPS CVP.] cupiditas, quæ numquam expletur: quæ semper desiderat, semper eget. suprà Od. 16. lib. 3. *Magnas inter opes inops.*

MEDIOCRITER VTILIVM] qualia sunt bona fortunæ: quæ (vt ait Terent. Heaut.) *perinde sunt, vt illius animus, qui ea possidet: Qui vti scit, ei bona: illi, qui non vtitur rectè, mala.*

VIRTVT. DOCTR. P. NAT. NE DONET] quæstio est à veteribus sæpe, & multùm agitata, vtrùm virtus sit διδακτόν, id est, doctrina constet, necne. Plato in Menone, ἀλλ' ἔγωγε ἐκεῖνο ἂν ἥδιστα, ὅπερ ἠρόμην τὸ πρῶτον, καὶ σκεψαίμην, καὶ ἀκούσαιμι, πότερον ὡς διδακτῷ ὄντι αὐτῷ δεῖ ἐπιχειρεῖν, ἢ ὡς φύσει, ἢ ὥς τινί ποτε τρόπῳ παραγιγνομένης τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀρετῆς. D id est, At equidem illud libentissimè, quod rogabam primùm, & considerarim, & audierim, vtrū ad virtutem aggredi, oporteat, vt sub doctrinam cadentem, an vt natura, an vt aliquo modo hominibus contingentem. vbi videtur ad extremū probare, eam neque à natura inseri, neque doctrina quæri, sed diuinitùs hominib. euenire: idéque disputat in Protagora. Xenephon verò cōtrà ἀπομνημ. α. videtur sentire, virtutem vsu & exercitatione comparari, his verbis, ὁρῶ γὰρ ὥσπερ τὰ τοῦ σώματος ἔργα τοὺς μὴ τὰ σώματα ἀσκοῦντας, οὐ δυναμένους ποιεῖν· οὕτω καὶ τῆς ψυχῆς ἔργα τοὺς μὴ τὴν ψυχὴν ἀσκοῦντας, οὐ δυναμένους, &c. id est, video enim, quemadmodum muneribus corporis fungi non possunt,

qui

A qui corpora non exercent: ita neque animi munera eos obire poſſe, qui animum non excolunt. Iſocrates in oratione κατὰ σοφιστῶν diſertè negat, iuſtitiam, ceteraſque virtutes doctrina contineri, his verbis, καὶ μηδεὶς οἰέσθω με λέγειν, ὡς ἔστι δικαιοσύνη διδακτόν. ὅλως μὲν γὰρ οὐδεμίαν ἡγοῦμαι τέχνην τοιαύτην εἶναι, ἥτις τοῖς κακῶς πεφυκόσι πρὸς ἀρετὴν, σωφροσύνην ἢ δικαιοσύνην ἂν ἐμποιήσειεν. id eſt, Et nemo putet me dicere iuſtitiam doctrina aliqua contineri. Omninò enim nullam tantā artem eſſe arbitror, quæ in eis, qui ad virtutem non ſunt apti natura, temperantiam aut iuſticiā ingenerare queat. & Theognis ait, procreare hominem, & alere, longè facilius eſſe, quàm prudentiam, & bonos mores inſerere: neque quemquam adhuc rationem B excogitare potuiſſe, qua ratione eu qui ſit imprudens, atque improbus, prudentem, & probum efficere queat: denique morbos omneis animi, inſanabileis eſſe. Quòd ſi medicis hanc vim dediſſet Deus, vt vitio animi mederi, & duras, ſeu vitioſas hominum mentes ſanare poſſent: multas & magnas mercedes laturos eſſe. Theognidis verſus ſunt hi, Φῦσαι, καὶ θρέψαι ῥᾷον βροτὸν, ἢ φρένας ἐσθλὰς Ἐνθέμεν, οὐδείς πω τοῦτό γ' ἐπεφράσατο, Ὅ τις σώφρον' ἔθηκε τὸν ἄφρονα, κἀκ κακοῦ ἐσθλόν. Εἰ δ' Ἀσκληπιάδαις τοῦτό γ' ἔδωκε θεὸς, Ἰᾶσθαι κακότητα, καὶ ἀτηρὰς φρένας ἀνδρῶν, Πολλοὺς ἂν μισθοὺς, καὶ μεγάλους ἔφερον. Idem tamen alibi videtur contrarium probare, vt notat Plato in Menone, quem ſuprà commemorauimus, C his verſib. Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάξεαι, ἢν δὲ κακοῖσι Συμμιγῇς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον. id eſt, Nam bona condiſces ex fortibus atque bonis, ſed Cum prauis pereat nata etiam bona mens. M. Tull. epi. quadam ad Att. lib. 10. videtur ſentire virtutem doctrina, & ratione parari, his verbis, quamquam locus eſt aliquantum corruptus. *Quod ſi adhuc nullum eſt, eſſe tamen poteſt, aut ἀρετὴ non eſt διδακτὸν, quod mihi perſuaderi non poteſt.* Idem in Partit. orator. hanc quæſtionem trimembrem facit, cùm ab Horatio fiat bimembris. ſic enim M. Tull. *quonā pacto virtus pariatur, naturâne, an ratione, an vſu.* Idem pro Archia poëta ait, *ſæpiùs ad laudem, atque virtutem, naturam ſine doctrina, quàm ſine natura valuiſſe doctri-* D *nam.* Ariſtoteles in libr. de moribus ad Nicom. vult virtutes eas, quæ ad mores pertinent, à doctrina, & vſu perfici, à natura inchoatas. Pindarus naturam, & id, quod natura valet, arti, ac doctrinæ, virtutibúſque doctrina partis ſemper antepoſuit, non longè abiero. Olymp. carm. nono, Τὸ δὲ φυᾷ (inquit) κράτιστον ἅπαν· πολλοὶ δὲ διδακταῖς ἀνθρώπων ἀρεταῖς κλέος ὤρουσαν ἑλέσθαι. id eſt, id, quod natura valet, & viget, omne eſt optimum. Multi autem homines virtutibus doctrina partis laudem conſequi ſtuduerunt. Idem vndecimo ait, id, quod natura nobis eſt inſitum, nihilò faciliùs cōmutari poſſe, quàm leonis, aut vulpis ingenium mutari ſolet. ſic Pind. τὸ γὰρ ἐμφυὲς οὔθ' αἴθων ἀλώπηξ, οὔτ' ἐρίβρομοι λέοντες A διαλλάξαιντο ἦθος. Idem Nem. tertio carm. demonſtrat, eum, qui arte, ac doctrina ſola nitatur, in vtramque partem vacillare, ac titubare: eum verò, qui naturæ bono fretus ſit, rectéque ſentiat natura, certo ſemper in loco conſiſtere. συγγενεῖ δέ τις εὐδοξίᾳ μέγα βρίθει. ὃς δὲ διδάκτ' ἔχει, ψεφηνὸς ἀνὴρ, ἄλλοτ' ἄλλα πνέων οὔ ποτ' ἀτρεκεῖ κατέβα ποδί· μυριᾶν δ' ἀρετᾶν ἀτελεῖ νόῳ γεύεται.

QVID MINVAT CVRAS] quibus animū fodicantibus, tranquillè, & beatè viui nō poteſt. *minuat* autem poſuit pro tollat, atq; euellat, vt ſit λιτότης, ſeu ἐλάττωσις.

QVID TE TIBI REDD. AMIC.] ſibi amicum eum intellige, non, qui ſit φίλαυτος (eſt B enim hoc nomen vitioſum, & in vitio locum habet, niſi ita accipias, vt eleganter explicat Ariſtoteles libr. 9 de moribus ad Nicom. pro eo, qui optimam ſui partem, id eſt, mētem colit) ſed qui ſuauiter, & iucundè viuat, qui ſibi faciat bene, qui denique non imitetur ſenem illum Terentianum ſeipſum excruciantem: qualis eſt auarus: vtpotè qui bonis quæſitis vti frui non audeat, ſed iis parcat, tanquam ſacris ſic Satyr. 2. lib. 1. *hic vix credere poſſis, Quam ſibi non ſit amicus.* Sic igitur hæc explico, *quid te tibi redd. am.* id eſt, quæ res tibi animum trāquillet, vt ſtatim ipſe interpretatur Horat. κατὰ ἐπεξήγησιν.

QVID P. TRANQVILLET] videtur eſſe ἐπεξήγησις, ſeu ἑρμηνεία, id eſt, interpretatio C eorum, quæ proximè dixit, *quid te tib. r. am.* vt dixi. *tranquillet* autem, id eſt, tranquillum efficiat: quo verbo vtitur M. Tull. lib. 1. de Finibus, *quæ* [iuſticia] *non modo numquam nocet cuiquam, ſed contra ſemper alit aliquid tum vi ſua, atque natura, quòd tranquillet animos, tum ſpe nihil earum rerum defuturum, quas natura deprauata deſideret, &c.* Idem Topic. *peroratione effectus hic debet eſſe, vt aut perturbentur animi, aut tranquillentur.* Cornelius Nepos in vita Attici, *Tranquillatis autem rebus Ro. remigrauit Romam, &c.* Plautus Captiuis, *ille demum antiquis eſt adoleſcens moribus, Qui numquam vultum tranquillauit gratiis.*

HONOS, AN DVLCE LVCELL.] imperia, & magiſtratus, an amplificatio rei familiaris, D negotiatio, mercatura. de honore, & honoris ſtudio audi Xenophontem in Hierone. καὶ γάρ μοι δοκεῖ, ὦ Ἱέρων, τούτῳ διαφέρειν ἄνθρωπος τῶν ἄλλων ζώων, τῷ τιμῆς ὀρέγεσθαι. ἐπεὶ σιτίοις τε, καὶ ποτοῖς, καὶ ὕπνοις, καὶ ἀφροδισίοις πάντα ὁμοίως ἥδεσθαι ἔοικε τὰ ζῷα· ἡ δὲ φιλοτιμία οὔτ' ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἐμφύεται, οὔτ' ἐν ἅπασιν ἀνθρώποις. Οἷς δ' ἂν ἐμφυῇ τιμῆς τε, καὶ ἐπαίνου ἔρως, οὗτοι εἰσὶν ἤδη οἱ πλεῖστον τῶν βοσκημάτων διαφέροντες, οἳ καὶ ἄνδρες δὲ, καὶ οὐκέτι ἄνθρωποι μόνον νομιζόμενοι. ὥστ' ἔμοιγε εἰκότως δοκεῖτε ταῦτα πάντα ὑπομένειν, ἃ φέρετε ἐν τῇ τυραννίδι, ἐπείπερ τιμᾶσθε διαφερόντως τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ γὰρ οὐδεμία ἀνθρωπίνη ἡδονὴ τοῦ θείου ἐγγυτέρω δοκεῖ εἶναι, ἢ ἡ περὶ τὰς τιμὰς εὐφροσύνη. id eſt, *Etiam mihi videtur homo, ô*

Hiero, reliquis animantibus eo præſtare, quod honorem A *expetit. quandoquidem cibo, & potione, & ſomno, & rebus Venereis omnes animantes videntur æque delectari. Honoris autem cupiditas neque in animalibus rationis expertibus innaſcitur, neque in omnibus hominibus. In quibus vero honoris, & laudis amor fuerit innatus, hi iam plurimum à pecudibus differunt, viríque, & non iam homines habendi ſunt. Quare hæc omnia, quæ in tyrannide ſuſtinetis, ac toleratis, meritò mihi perferre videmini. Etenim nulla voluptas humana ad mentem diuinam propius accedit, quàm ea, quæ in honore verſatur, iucunditas.* De lucro multa quidem dici poſſunt, quamobrem probabile ſit, dulce ab Horatio dictum eſſe. ſed hominis ſit otio lectorum abutentis longum eſſe in re aperta. hoc tantùm dicam, lucrum à Græcis κέρδος appellatum, quaſi κέαρ B ἥδον, id eſt, cor delectans. notum illud *lucri bonus odor ex re qualibet.* Grauiter autem, & præclarè Ægio ille apud Plaut. Capt. *Non ego lucrum omne eſſe vtile homini exiſtimo. Scio ego: multos iam lucrum lucu-lentos* [al. *lutulentos*] *homines reddidit. Eſt etiam vbi profectò damnum præſtet facere, quàm lucrum.* cui cõſentaneum eſt illud Menandri: βέλτιστον ἐν τὸ κέρδος ἐν πᾶσι σκοπεῖν: id eſt, optimum eſt non in omnibus lucrum ſpectare. & illud κέρδη πονηρὰ ζημίαν ἀεὶ φέρει, id eſt, mala lucra ſemper fuiit damnoſa. nefarium illud Τοῦ μὲν δικαίου τὴν δόκησιν ἄριστου· Τὰ δ' ἔργα τοῦ πανδρόντος, ἔνθα κερδανεῖς, id eſt, *viri quidem iuſti opinio-* C *nem comparato: facta autem hominis omnia facientis, vbi quæſtum facies.* cui conſentaneum illud Sophoclis, Τὸ κέρδος ἡδὺ, κἂν ἀπὸ ψευδοῦς ἴῃ, id eſt, *dulce lucrum eſt, etiam ſi ex mendacio proficiſcatur.* lucellum igitur fortaſſis appellauit dulce, quia lucro omnes ferè capiuntur, vt teſtatur idem his verbis, Ως οὐδὲν ἀπογνοὺς ἡμεῖς ἐστιν οὐδενὸς, Ἀλλ' εἰσὶ τοῦ κέρδους ἅπαντες ἥττονες. Nam nihil tenera quicquã incorruptum eſt: ſed omnes lucro ſunt infirmiores. [Itaque Bias Prienenſis interrogatus qua re facienda delectetur homo, lucro faciendo, inquit, Ερωτηθεὶς τί ποιῶν ἄνθρωπος τέρπεται, κερδαίνων, ἔφη.]

An secr. iter] tralatio eſt, vt & in hoc proximo, quod ſequitur, *& fall. ſem. vitæ.* nã per ſecretum iter, vitæ genus à luce forenſi, & ſtrepitu populi, & aulis principium remotum ſigni- D ficat.

Fallentis semita vitæ] vita ab aulis principum, à forenſi ſtrepitu, ab aura populari remota: vitæ degendæ ratio obſcura. vita fallens, idem, quod vita latens, obſcura, incognita, ignorata. notum illud λάθε βιώσας. ſup. annot. ad epiſt. ad Scæuam. *ſemita vitæ* autem tralatio eſt, vt dixi. ſic ſup. epiſt. prox. *Mirabor vitæ via ſi conuerſa decebit.*

Me qvoties ref. gel. dig.] quoties (inquit) me recreat Digentia, fluuius nõ ita magnus, miniméque nauigabilis, vt riuo, quàm fluuio, ſimilior ſit, id eſt, quoties ſum in meo fundo Sabino: (cuius ſitus & forma ſuprà deſcripti ſunt epiſt. 16.) quid me cogitare, quid me à diis A immortalibus precari credis?

Qvam Mand. bibit] Mandelam, vicum, ſeu pagum fuiſſe in Sabinis appâret ex ipſius Horatij verbis: per quem, ſeu iuxta quẽ Digentia fluebat. de quo in epiſt. illa 16. *Fons etiam riuo dare nomen idoneus, vt non Frigidior, &c.*

Rvgosvs fr.] frigore contractus.

Sentire] cogitare, ſeu iudicare potiùs, vel exiſtimare.

Precari εὔχεσθαι, optare. ſic Catull. ad Furium. *Et ſeſtertia, quæ ſoles precari Centum, deſine. nam ſat es beatus.* Nam εὐχαὶ apud Græcos & preces, & optata ſignificant: & εὐχῆς ἄξια res, quæ optari potius, quàm ſperari poſſunt: & εὐχαῖς ὅμοια, apud Platonem, id eſt, optatis ſimilia.

B Vt mihi vivam] non potentioribus, id eſt, vt meo modo, meoque arbitratu viuam, non potentiorum.

Siqvid svperesse vol. d.] pulchra ἐπιδιόρθωσις, ſeu ἐπανόρθωσις. Nam *Quis ſcit, an adiiciant hodiernæ tempora ſummæ* [al. *vitæ.*] *Craſtina dij ſuperi?* Oda 7. lib. 4.

Provisæ frvg. in ann.] prouiſæ in annum, non in multos annos. dixit enim ſuprà Od. 11. libr. 1. *& ſpatio breui Spem longam reſeces.* ſic autem loquitur Cæſ. lib. 1. de bello ciuili, *Multum erat frumentum prouiſum, & conuectum ſuperioribus temporibus.* & Horat. de art. poët. *Verbáque prouiſam rem non inuita ſequentur.* C

Ne fl. dvb. spe pend. h.] id eſt, vt ne pendeam à bonis incertis, ac ſperatis, ſed potiùs fruar præſentibus, ac paratis: vel ne ſemper incertus ſim, pendens à futuris, ſed potiùs præſenti vitæ iucunditate fruar, ac potiar.

Sed satis est, &c.] diſſentiunt hîc libri veteres inter ſe. alij enim habent, *Sed ſatis eſt orare, &c.* alij, *Hæc ſatis eſt, &c.* vtraque lectio probabilis eſt.

Qvi donat, et avfert] Græci poëtæ Deos appellant δωτῆρας ἐάων: id eſt, largitores bonorum.

Æqvvm anim.] animum æquabilẽ, moderatum, & præſentibus contentum, animi æquitatem. vide annotat. ad Od. 3. lib. 2. quibus adde aliud exemplum ex M. Tull. pro M. Marcello, D *hic tu modum tuæ vitæ non ſalute Reip. ſed æquitate animi definies?* Sic autem hic locus intelligendus, & interpretandus eſt, non, vt ludi magiſter quidam nuper, homo ad riſum mouendum, quàm ad docendum, aptior, multis audientibus aſſeuerabat, *virtutem, & iuſtitiam mihi ipſe comparabo*, quaſi ſignificet Horatius, bona externa, & fortuita à diis eſſe petenda, atque optanda: iuſtitiam verò & ceteras virtutes, à nobis ſumendas: vt eſt apud M. Tullium. lib. 3. de nat. deorum. *Num quis quòd bonus vir eſſet, gratias diis egit vmquam? at quod diues, quòd honoratus, quòd incolumis: Iouémque optimum maximum ob eam rem appellant, non quod nos iuſtos, temperantes, ſapientes efficiat, sed quod ſaluos, incolumes, opulentos, copioſos.* Non igitur eadem omni ex parte loquũtur Cicero & Horatius: ſed ille quidem

bona

bona fortuita à diis petenda, virtutem à nobis: A Horatius autem quòd ad primum quidem illud attinet, idem, quod Cicero dicit, bona externa à diis eſſe precibus flagitanda: quòd ad alterum, & ſecundum, non idem loquitur, ſed æquitatem animi, ſiue (vt ita dicam) æquanimitatem, & *εὐθυμίας* eſſe à nobis promendam, & ſumendam ſignificat.

TVRNEBVS.

EX lib. 1. cap. 21. Libro 9. Epiſt. ad Atticum, mallem equidem legere Minucia quàm Numicia, Nam Numicius apud Maronem cæteróſque poëtas ſecundam producit, vt in Horatio legendum ſit.

Brunduſium Minuci melius via ducat an Appi? B

qui quidem ſyllabæ modulus apud Ciceronem eamdem etiam vocem conſtituit. Si enim apud Flaccum conſtat de ſcriptura, apud Tullium non dubitabitur.

Ex lib. 11. cap. 6. Vt premere pollices eſt fauere, vt Plinius lib. 28. cap. 2. ait, & hoc verſu, *Fautor vtroque tuum laudabit pollice ludum*, ſcripſit poëta nobilis: quò etiam pertinere videtur illud Glyceræ ad Menandrum, τοὺς δακτύλους ἐμαυτῆς πιέζουσα, ἢ ἂν κροταλίζῃ τὸ θέατρον. ita pollicem vertere damnantis erat, quod & à Politiano Miſcell. cap. 42. præclarè explicatum fuiſſe recordor, & in muneribus gladiatoriis, qui eum, qui ſuccubuerat aduerſario, occidi iugularíque volebat, pollicem vertebat, vt munerarius: Iuuenalis, Satyr. 3. C

— & verſo pollice vulgi.

Quem libet occidunt populariter. & Prudentius lib. 2. contra Symmach. de Veſtalib. quæ gladiatores Romæ in eminenti podio ſpectabant, quod decus & honos pro perpetua eis virginitate tribuebatur.

pectúſque iacentis
Virgo modeſta iubet conuerſo pollice rumpi:
Ne lateat pars vlla animæ vitalibus imis,
Altius impreſſo dum palpitat enſe ſecutor.

EPIST. XIX. AD C. CILNIVM MÆCENATEM. D

ARGVMENTVM.

Prauum quorumdam in imitandis poëtarum vitiis potiùs quàm virtutibus ſtudium reprehendit. Imitatores vocans ſeruum pecus, ſe contrà veſtigiis aliorum inſiſtere voluiſſe negat. Deinde rationem reddit, cur ij, qui librorum eius lectione domi delectarentur, cóſque laudarent, foris eos vituperarent.

PRiſco ſi credis, Mæcenas docte, Cratino:
Nulla placere diu, nec viuere carmina poſſunt,
Quæ ſcribuntur aquæ potoribus. vt malè ſanos,
** Adſcripſit Liber Satyris, Fauníſque poëtas.*
Vina ferè dulces oluerunt manè camœnæ:
Laudibus arguitur vini vinoſus Homerus.
Ennius ipſe pater numquam, niſi potus, ad arma
*Proſiluit dicenda. * forum, puteálque Libonis*
Mandabo ſiccis: adimam cantare ſeueris.
Hoc ſimul edixit, non ceſſauere poëtæ
Nocturno certare mero: putere diurno.
Quid? ſi quis vultu toruo ferus, & pede nudo,
*Exiguæq́; togæ ſimulet * textore Catonẽ:*
Virtutémne repræſentet, moréſq́; Catonis?
Rupit Hyarbitam Timagenis æmula lingua:
Dum ſtudet vrbanus, tendítque diſertus haberi.
*Decipit exẽplar vitiis * imitabile, quòd ſi*
Pallerem caſu, biberent exſangue cuminum.
O imitatores, ſeruum pecus: vt mihi ſæpe
Bilem, ſæpe iocum veſtri mouere tumultus!
Libera per vacuũ poſui veſtigia princeps:
Non aliena meo preſſi pede. qui ſibi fidet
Dux, reget examen. Parios ego primus Iambos
Oſtendi Latio, numeros, animóſq́; ſecutus
Archilochi, non res, & agentia verba Lycamben.
Ac ne me foliis ideò breuioribus ornes,
Quòd timui mutare modos, & carminis artem:
*Temperat Archilochi Muſam pede maſcula * Sappho:*
Temperat Alcæus: ſed rebus, & ordine diſpar

Nec socerum quærit, quem versibus oblinat atris:
Nec sponsæ laqueum famoso carmine nectit.
*Hunc ego non alio dictum prius ore, * Latinus*
Vulgaui fidicen. iuuat immemorata ferentem
Ingenuis oculísque legi, manibúsque teneri.
Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector
Laudet, amétque domi: premat extra limen iniquus:
Non ego ventosæ plebis suffragia venor
Impensis cenarū, & tritæ munere vestis.
Non ego, nobilium scriptorum auditor, & vltor,
Grammaticas ambire tribus, & pulpita dignor.
Hinc illæ lacrymæ. spissis indigna theatris
*Scripta pudet recitare, & * nugis addere pondus,*
Si dixi: rides, ait: & Iouis auribus ista
Seruas. fidis enim manare poëtica mella
*Te solum, tibi pulcher. ad hæc ego * naribus vti*
Formido: &, luctantis acuto ne secer vngui,
*Displicet ille locus, clamo: & * diludia posco*
Ludus enim genuit trepidum certamen, & iram:
Ira truceis inimicitias, & funebre bellum.

CRATINO] poëtæ comico, de quo Satyr. 4. lib. 1. *Eupolis, atque Cratinus, Aristophanésque poeta, &c.*

NEC VIVERE] nec diu viuere, id est, nec diu in manibus hominum versari. tralatio est. Quidam nolunt repeti ἀπὸ κοινοῦ diu, à quibus dissentio. Est inquam, tralatio. sic Mart. *Victurus Genium debet habere liber.*

QVÆ SCRIB. AQVÆ POT.] id est, quæ scribuntur ab aquæ potoribus: vt Oda 6. libt. 1. *Scriberis Vario fortis, &c.*

AQVÆ POTORIBVS] ὑδροπόταις, qui
A se vino abstinent, ὕδωρ πίνουσι: siccis, aquam bibentibos.

VT MALÈ SANOS] tanquam insanos, aut parùm sanos. Non celabo lectorem tamen, veteres interpretes, *vt* hoc loco accipere pro *postquā*, quod probat Simeo Bosius: vt sit hæc sententia. Postquàm Liber retulit in numerum Satytorum, & Faunorum poëtas Græcos ac Latinos, Vina ferè dulces, &c. Vult enim, treis versus, qui deinceps sequuntor, pendêre ab illis verbis, *vt malè sanos Ascripsit Lib. Sat. F. quæ p.* qood mihi vix probari potest.

ASCRIPSIT LIBER SATYRIS, &c.] retulit in numerum Satyrorum, & Faunorum, qui vtrique vi1 osi sont, poëtas, vt diuinos, &
B furiosos. *ascripsit* autem habent doo cod. Vatic. Iann. Faër. Torn. & alij manuscr. quinque, quos hîc nupet in Gallia iospexi, duo Russard. Cleric. Nicot. vnus meus. qoos secutus sum. Postremò ita legit Seruius in Commentar. in Melibœum Virg. ibi, *Pastores hedera cresc. orn. p.* vulgati *Ascribit*. Satytotum autem nomen refetendum est ad poëtas Græcos: Faunorum ad Latinos, vt rectè putat Bosius. Itaque Homerum, poëtam Græcum & eum quidem principem, primo loco posuit: & sic respondet Satyris: Ennium, poëtarum Latinorum patr: m, secundo: atque hic tespondet Faunis.

C LAVDIBVS ARGVITVR VINI, &c.] id est, crebræ apud Homerum vini laudes, eum fuisse vinosum indicant. *arguitur vinosus*, id est, declaratur fuisse vinosus: *laudibus vini*, id est, eò quòd crebrò vinum laudet. vinum laudat Homerus sub persona Hecubæ, ἰλ. ζ. Ἀνδρὶ δὲ κεκμηῶτι μένος μέγα οἶνος ἀέξει, id est, Viro autem defatigato magnas vireis vinom amplificat. mox sub Hectoris persona vituperat. Μή μοι οἶνον ἄειρε μελίφρονα πότνια μῆτερ, Μή μ' ἀπογυιώσης, μένεος δ', ἀλκῆς τε λάθωμαι. id est, Ne mihi vinum alioqui suaue afferr, ô veneranda matet, ne me debilites, & ita vitium & roboris sim immemor. Quamquam responderi potest ab Hectore vinum vituperari non simpliciter, sed eo tempore, cùm hostis à mœnibus arcendus est. Poëta quidem ipse quandocumque aliena
D persona posita, ex sua loquitur, vinū semper laudat, nunc εὐήνορα, id est, fortem efficiens, nunc μελίφρονα, id est, dulce, seu iucundum, nunc μενοεικέα, id est, viribus conueniens, nunc αἴθοπα nominans.

ENNIVS IPSE PATER] cur pater? an quia primus poëta Latinus? vt Lucret. lib. 1. *Ennius vt noster cecinit, qui primus amœno Detulit ex Helicone peremni fronde coronam Per gentes Italas.* an propter antiquitatem, & ita cōmune omnium poëtarum veterum nomen est?

PROSILVIT] quidam libri manuscr. habent *prosiliit*.

FORVM, PVTEÁLQVE LIB. &c.] siccis hominibus suadebo, vt sese ad causas agendas confetebant: vt in foro, tribunalibúsque versentur,

A ſentur. Sed animaduertat lector quod mihi indicauit Boſius, hic eſſe formulam quandam edictorum prætoris. Ita enim prætores edicere ſolebant, verbi cauſa. *Pacta conuenta, quæ neque dolo malo, neque aduerſus leges, plebiſcita, ſenatus conſulta, edicta, decreta principum: neque quo fraus cuique eorum fiat, facta erunt, ſeruabo*, & alibi. *Argentario, eiue, qui iterum poſtulauerit, cauſa cognita edi iubebo.* & alibi. *Quæ dolo malo facta eſſe dicentur, ſi de his rebus alia actio non erit, & iuſta cauſa eſſe videbitur, iudicium dabo*, & alibi. *Quod cum minore, quàm XXV. annorum natu geſtum eſſe dicetur, vti quæque ea res erit, animaduertam.* Quæritur iam cuius hæc verba ſint, Liberíne, an Ennij, an Cratini, à cuius nomine & ſententia B hanc epiſtolam orditur. Simeo Boſius putat eſſe Liberi, ſeu Bacchi: veteres interpretes, Ennij: ego olim putaui, Cratini: neque video quid melius dici poſſit. verumtamen non ſatis liquet.

PVTEAL LIBONIS] locum, vbi ius dicebat Prætor in foro Romano. vide annotata ad illum locum Sat. 6. lib. 2. *ante ſecundam Roſcius orabat ſibi adeſſes ad puteal cras.*

MANDABO] frequentādum dabo, committam. Significat iocans, homines ſiccos, ad poëticam ineptos eſſe. ad res forenſeis, iudiciáque prætoria aptiores. *mandabo forum* autem ſic dictum, vt *mandare partes*. in lib. de art. poët. *ne forte ſeniles Mandentur iuueni partes*. ibidem. *male ſi mandeta loquêris.*

C ADIMAM CANT. SEV.] adimam cantādi facultatem triſtibus, & ſiccis, & ſobrijs, & res ſerias aſſiduè meditantibus, ac tractantibus. dixit autem adimam cantare Græcorum exemplo, ἀφαιρήσομαι τὸ ᾄδειν.

HOC SIMVL EDIXIT] ſimul vt hoc edixit ſiue Liber, ſiue Ennius, ſiue, vt probabilius eſt, Cratinus. nam, vt ingenuè fatear, à quo potiſſimùm horum trium, hoc edictum eſſe dicam, ſtatuere nequeo: &, quod multis aliis in rebus euenire ſolet, multo facilius poſſum quod alij dicunt, refellere, quàm quod mihi probabile videtur, confirmare. Simeo Boſius putat, Liberum hæc edixiſſe. Vult enim, hæc verba, *forum puteálque, Libonis, &c.* quæ ſimilitudinem & formulam edictorum prætoris præ ſe ferunt, eſſe declarationem D & explicationem ſuperiorum illorum, *vt male ſanis: Aſcripſit Liber Satyris, &c.* proinde quaſi Liber ita edicendo, *forum, puteálque Libonis Mandabo ſiccis, adimam cant. ſeuer.* aſcripſerit poëtas Græcos Satyris, Latinos Faunis. quod mihi perſuaderi non poteſt. Nam primùm longè aliud eſt dicere, Liber poëtas Satyris & Faunis aſcripſit, quod ſignificat, Bacchum quaſi cooptaſſe in collegium Satyrorum, & Faunorum poëtas: aliud mandare forum, & puteal Libonis ſiccis, &c. id eſt, reiicere ſiccos & ſobrios, & aquæ potores, ad forum, & tribunalia prætorum: adimere cantus & carmina hominibus ſtudia ſeria & ſeuera colentibus. Deinde cur fit tam abruptè mutatio perſonarum? *Liber aſcripſit, &c. forum mandabo, &c.* Quod autem alij Ennium edixiſſe volunt: multo mihi incredibilius eſt. Nā cur Ennius potius, quàm Homerus? aut ſi Ennius hæc edixit, cur nihil Homerus? Maneo igitur in ſententia, donec aliquid reperiam probabilius, vt putem, Cratinum hæc edixiſſe, eum ipſum, à quo initiu huius epiſtolæ naſcitur, à quoque huius diſputationis auctoritas ſumitur. Nam Bacchus Muſæ, Homerus, Ennius videntur ſolis aſſumi ad probandam Cratini ſententiam, *nulla carmina nec diu placere, nec viuere poſſe quæ ſcribuntur ab aquæ potoribus*, id eſt, ſiccis & abſtemiis: proinde ac ſi dicat, hoc ita eſſe, licet hinc intelligere, quòd Muſæ ab ipſo tempore matutino, vinum olent: Bacchus poëtas enoptauit. vel aſcripſit in ordinem ac numerum Satyrorum ac Faunorum, comitum & ſectatorum ſuorum, qui vinoſi ſunt. Homerus vinoſus fuit, vt declarant crebræ apud eum vini laudes: Ennius ipſe, pater poëtarum Latinorum, nunquam ad arma canenda ſe contulit, niſi madidus, & vuidus. rectè igitur illud Cratinus, & verè: cui conſentaneum eſt nunc eius edictum, *forum, puteálque Libonis, &c.* ab Horatio relatum. Hæc erat mea de hoc loco diuinatio potiùs, quā ſententia. Nam nihil mihi in eis, quæ dixi, ſatis firmum, aut certum videtur. Quòd ſi legeremus *edixi*, quemadmodum ſcriptum eſt in vno codice Ruſſardino, (erat enim in verbo *edixit*, t. vltima litera, deleta) facilior eſſet iam, huius loci explicatio. Intelligeretur enim illud ab Horatio dictum: *forum puteálque Libonis, &c.* & ſequeretur aptè, *Hoc ſimul edixi, &c.* Non eſt autem ſilentio prætereundum, quod à Suida traditum eſt, Cratinum, poëtam comicum, fuiſſe φιλοπότην, hoc eſt, bibacem, ſeu bibulum, & potandi cupidum. *edicere* autem eſt clarè, & ſuo iure, & non ſine auctoritate dicere. ſic Satyr. 3. libr. 2. *Hic ſimul accepit patrimoni mille talenta, Edicit piſcator vti, pomarius, auceps, &c.* Idem epiſt. ad Auguſt. libr. 2. *Edicto vetuit, ne quis ſe præter Apellem Pingeret.*

NON CESSAV. POETÆ] ſtultum in hominibus imitandi ſtudium notat, qui præſtantiū virorum vitia, non virtutes imitantur: vt qui ſeſe optimos poëtas futuros arbitrantur, ſi, quia Homerum, & Ennium vinoſos fuiſſe traditum eſt, vinolenti ſe ad ſcribendum conferant: aut ſi, quia poëtas animi quodam impetu concitatos eſſe oportere aiunt nonnulli philoſophi, iccirco quàm maximè furorem, inſaniámque ſimulent. qua de re dicemus in epiſt. de arte poët. ad illum locum, *Ingenium miſera quia fortunatius arte Credit, & excludit ſanos Helicone poëtas Democritus, bona pars non vngues ponere curat, Non barbam: ſecreta petit loca, balnea vitat, &c.* M. Tull. in perfecto oratore, *Ego autem* (inquit) *illos ipſos laudo, idque meritò, quorum ſe iſti imitatores eſſe dicunt: etſi in eis aliquid deſidero: hos verò minime, qui nihil illorum, niſi vitium, ſequuntur, cùm à bonis abſint longiſſimè.*

NOCT. CERT. MERO.] totam noctem cū æqualibus certatim potare.

PVTERE DIVRNO] repete *mero*. Sed cur non dixit *putere diurnum*, vt dixit sopra *eluerunt vina*.

ET PEDE NVDO] Plutarchus in Catone Vticensi, πολλάκις δὲ ἀνυπόδητος, καὶ ἀχίτων εἰς τὸ δημόσιον προῄει μετ᾽ ἄριστον, id est, sæpe autem sine calceis, & sine tunica in publicu prodibat à prandio.

EXIGVÆQVE TOGÆ TEXTVRÆ] id est, exigua toga, vt sit μετωνυμία. quemadmodũ sopra epist. 1. per capillos ab inæquali tonsore decurtatos, capillos inæqualiter tonsos significat. quidam viri docti affirmãt, scriptum esse in quodam cod. antiquu *tesquore*. ego eam scripturam nusquam reperi.

CATONEM] Vticensem, vt appâret ex Plutarcho.

REPRÆSENTET] repræsentare propriè locum habet in pecunia in diem debita, dic præsenti soluenda & diem promissi repræsentare, est promissum, antè quàm dies aduenerit, vel certè cùm aduenerit, exsoluere. ex quo *repræsentãdi* verbo vtimur pro eo, quod est, rem, quæ abest, præsentem constituere, vt M. Tull. pro Sextio, *erat eo tempore senatus in æde concordiæ, quod ipsum templum repræsentabat memoriam consulatus mei.* Cæsar lib. 1. de bell. Gall. *Itaque se, quod in longiorem diem collaturus fuisset, repræsentaturum esse.*

RVPIT HYARBIT, &c.] id est, dum Hyarbita Timagenis eloquentiam conatur imitari, dirupit sese, scilicet nimiûm contendendo, & clamando. sic M. Tull. epist. ad Marium lib. 7. *His ego tamen diebus, ludis scenicis, ne forte videar tibi non modò beatus, sed nec liber omnino fuisse, dirupi pæne me in iudicio Galli Caninij familiaris tui.* ex quo *dirupti* appellantur. ordo verborum est, lingua Hyarbitę, æmula Timagenis, rupit Hyarbitam. conuenit autem interdu hoc verbu in stultos, & indoctos imitatores, cùm significare volumus, eos tũ quam eorum, quos ineptè imitantur, præstantiam assecuturos: vt hîc, & Sat. 3. lib. 2. ad extremum, *cum magis, atque se magis inflaret, non, si te ruperis (inquit) Par eris*. vide quæ ad eum locum annotaui. Timagenem commemorat Suidas, atque rhetorẽ fuisse Alexandrinum, vel, vt alij volunt, Ægyptium, à Gabinio captiuum Romam abductum: à Fausto Syllæ filio redemtum: Romæ rhetoricam docuisse, & sophisticam fecisse, vsque ad Augusti tempora vixisse: ad extremum interdictum ei esse docendi munere propter nimiam orationis libertatem, & maledicentiam, & ita reliquam ætatem in agro quodam Tusculano egisse, & vomere conantem à cena, interiisse. [Commemorat & Quintilianus lib. 1. cap. x. & Plutarch. apopn. August. & lib. πῶς ἄν τις διακρίν. τὸν κολ. Καὶ Τιμαγένης ἐξέπεσε τῆς Καίσαρος φιλίας ἐλευθέρᾳ μὲν οὐδέποτε φωνῇ χρησάμενος ἐν δὲ τοῖς συμποσίοις, καὶ τοῖς περιπάτοις ἑκάστοτε πρὸς οὐδὲν σπουδῇ προσάγων ἀλλ᾽ ὅ, τι οἱ εἰσάγοιτο γέλωτος ... φιλίας, ὥσπερ λοιδορίας προφερόμενος.] De Hyarbita nihil vnquam

A me legere memini.

TENDITQVE] & dum contendit, vt supra Od. 29. libr. 1. *Socraticam & domum Mutare loricis Ibericis Pollicitus meliora tendis.*

DECIPIT EXEMPLAR, &c. id est, exemplar, in quo aliqua insunt vitia cum virtutibus coniuncta, imitatorem plerumque inducit, vt virtutibus omissis, vitia imitetur.

QVÒD SI PALLEREM CASV, &c.] Sat. 3. *aut argenti pallet amore.* & epist. 1. lib. 1. *nulla pallescere culpa.*

BIBERENT EXSANGVE CVM.] pallorem meum imitari studentes. Cuminum exsangue appellat, quia pallidum reddit, id est, veluti exsanguem. Dioscor. lib. 3. de cumino, τρέπει δὲ

B καὶ χρῶτα ἐπὶ τὸ ὠχρότερον πινόμενόν τε, καὶ συγχριόμενον, id est, *cuminum immutat colorem, pallidioremque efficit, siue bibatur, siue illinatur.* Vsque adeo autem hoc verum est, vt si qua mulier purpureum colorem faciei cerussa, aut alio aliquo fuco appinxerit, granis cumini mansis ruborem illum continuò amittat, & natiuum pallorem recipiat. κυμινοπρίστην vocant Græci, id est, *cumini sectorem*, hominem illiberalem, ac præparcũ, ὑπερβολικῶς, quòd, cùm granum cumini sit minutissimum, insignem parsimoniam præ se ferat, ac declaret is, qui rem tantillam integram impendere, aut dare nolit, sed diuidat. Theocrit. εἰδ. ι. quod inscribitur ἐργατίναι, Κάλλιον ὦ πιμελητὰ φιλάργυρε τὸν φακὸν ἕψειν Μὴ πιτάμῃς τὰν

C χεῖρα καταπρίων τὸ κύμινον, id est, Honestius est ô procurator auare, lenteis coquere ne manũ incidas cuminum secans. vbi interpres εἰώθαμεν τοὺς ἄγαν φειδωλοὺς, κυμινοπρίστας καλεῖν, id est, solemus præparcos homines cumini sectores appellare. vtitur hoc nomine & Aristoteles lib. 4. de moribus ad Nicom.

O IMITAT. SERV. PEC. &c.] non improbat Horatius imitationem, neque simpliciter reprehendit imitatores. Nam M. Tullius Demosthenem, & Isocratem imitatus est: Virgilius Homerum, Theocritum, Hesiodum: ipse Horatius Alcæum, Pindarum, Sapphonem, Archilocum, Simonidem, Stesichorum, Anacreõtem, ceteros. sed eos imitatores insectatur, atque exagitat, qui

D nimis seruiunt imitationi, nec quicquam audent ab eo, quem sibi proposuerunt imitandum, discedere, &, quod deterrimum est, vitiosissima quæq; æmulantur. duo sunt igitur peccata stultorũ imitatorum, quæ his duobus nominibus, *seruum pecus*, vt opinor, significantur: vnum, quod nimis religiose, & pæne dicam, seruiliter imitantur: alterum, quod ita tardi sunt, & hebetes, & peruersi, vt eorum, quorum similes esse, aut haberi volont, vitia pro virtutibus imitentur: in quo pecudum similes esse, id est, communi sensu, & iudicio carere videntur. quos item notat Marc. Tull. libr. 2. de orat. his verbis, *Tum accedat exercitatio, qua illum, quem antea delegeris, imitando effingas, atque ita exprimas, non vt multos imitatores sæpe cognoui, qui aut ea, quæ facilia sunt, aut etiam*

aut etiam illa, quæ insignia ac pæne vitiosa, consectantur imitando.

VT] quàm. sic suprà Od. 25. libr. 3. *vt mihi deuio Ripas, & vacuum nemus Mirari libet.*

IOCVM] risum. sat. 5. lib. 2. *Ne quid tu perdas, neu sis iocus.*

VESTRI TVMVLTVS] vestri timores exanimes, vestræ conturbationes, & trepidationes. tumultus enim est timor multus, vt ait M. Tull. Philipp. 8. *Quid enim est aliud tumultus, nisi perturbatio tanta, vt maior timor oriatur? vnde etiam nomen ductum est tumultus.*

LIBERA PER VACVVM, &c.] vacuum dicitur, quod à nemine occupatum est. libera autem vestigia respondent illi, *seruum pecus.* gloriatur igitur Horatius, se vestigia in vacuo posuisse, & quidem libera: id est, se scriptionis genus à nemine adhuc occupatum, aut vsurpatum, liberè, & suo arbitratu secutum esse. sic Propert. libr. 3. *Primus ego ingredior puro de fonte sacerdos Itala per Graios Orgia ferre choros.* sic item Lucret. libr. 4. *Auia Pieridum peragro loca nullius antè Trita solo, iuuat integros accedere fonteis, Atque haurire: iuuatque nouos decerpere flores, Insignémque meo capiti petere inde coronam, Vnde prius nulli velarunt tempora Musæ.*

PRINCEPS] primus, vt sæpe aliàs. annot. ad Od. 16. libr. *princeps limo.*

REGET EXAMEN] tralatio ab apibus. qui suæ virtuti (inquit) suóque ingenio confidet, non dubitabit alijs præesse, seu præire: audebit se aliorum ducem profiteri. *fidet, reget* in tempore futuro excudendum curaui, octo codicibus veteribus fretus.

PARIOS EGO PRIM. IAMB. &c.] en, cur se paullò antè dixerit principem, id est, primum vestigia in vacuo posuisse. non enim negauerit Horatius se Græcos imitatum esse: sed suo iure gloriari potest, se primum è Latinis versus lyricos scripsisse, quamuis eorum Græci fuerint inuentores. sic Ode vltima libr. 3. *dicar ex humili potens Princeps Æolium carmen ad Italos Deduxisse modos.*

PARIOS] Archilochios. Archilochus enim Parius fuit. Iambis autem maximè vsus est in epod.

NVMEROS] ῥυθμὸν, vel metrum. translatè dixit epist. 2. libr. 2. *Sed veræ numerósque, modósque ediscere vitæ.*

ANIMÓSQVE] vim, & acrimoniam: spiritus, φρόνημα.

NON RES, ET AGENTIA] id est, non materiem, & verba ijs similia, quæ Lycamben ad laqueum adegerunt. De Lycambe diximus in epod.

AC NE ME FOLIIS] id est, ac ne mihi iccircò minorem laudem tribuas, quòd numeros Archilochi, & legem carminis immutare non sum ausus, ego iambos Archilochi, quamuis nulla ex parte à me immutatos, carmine Sapphico tamen, & Alcaico temperaui, nempe in libris carminum. nonnulli aiunt, Sapphonem quoque, & Alcæum scripsisse iambicos versus, sed Archilochi versibus moderatiores.

TEMP. ARCH. MVS. PEDE MASC. SAPPHO, &c.] id est, Sapphica carmina, quæ scripsi in libris carminum, seu odarum, ad exemplum Sapphonis: & Alcaica, quæ ad Alcæi, temperant Archilochi iambos nimis acreis, & contumeliosos, quibus vsus sum in lib. epod.

MASCVLA] vel quòd ita puellas amaret, vt solent viri, quódque cum eis tanquam mas, rem haberet. vel, quod ingenio masculo fuerit in eo, quod venustissimos & politissimos versus scripserit, neque in lanificio aliarum mulierum more ætatem consumserit, aut operam posuerit: vel quòd animo forti ac virili fuerit in eo, quod se è petra Leucade præcipitem in mare deijcere ausa sit. quod magis placet Turnebo: mihi non item. Puto enim masculam dici ob id potiùs, quòd virilia, & magis digna, non muliebria studia coluerit ac tractarit.

SED REB. ET ORD. DISP. NEC SOC. QV.] ordo est. sed Archilochus apud me rebus, & ordine dissimilis Archilocho illi, qui socerum illum ad suspendium adegit, non quærit socerum, &c.

NEC SOCERVM QVÆRIT, &c.] de Archilocho sup. ad Od 6. epod. Pindarus εἰδ. β. πυθ. Archilocho suam maledicentiam nocuisse ostendit his verbis, ἐμὲ δὲ χρεὼν φεύγειν δάκος ἀδινὸν κακαγορεῖαν. εἶδον γὰρ ἑκὰς ἐὼν τὰ πόλλ' ἐν ἀμαχανίᾳ ψογερὸν Ἀρχίλοχον, id est, me autem oportet fugere mordum iniustum, maledicentiam. Vidi enim, cùm longè abessem, sæpe consilij, & facultatum inopem maledicum Archilochum. Interpunctio vitiosa hunc locum obscurabat: quam ego sustuli: & nomen *dispar* ad Archilochum refero, vt sit hæc sententia, Archilochus, quem ego meis versibus exprimo. dissimilis illi Archilocho, cuius versus acerbissimi, & atrocissimi sunt, neque socerum quærit, &c. Lycamben significat.

OBLINAT] dedecoret, infamem reddat, ignominia afficiat. versibus atris aurem, id est, versibus contumeliosis, criminosis, tristibus, molestis, iniucundis, acerbis.

HVNC] Archilochum: non, vt alij. Alcæum.

NON ALIO] non ab alio Latino Latinè expressum.

FIDICEN] ego poëta Lyricus Latinus. vt Od. 3. lib. 4. *Quòd monstror digito prætereuntium Romanæ fidicen lyræ.* *Latinus* autem habent omnes cod. antiqui.

IVVAT IMMEM. FER.] iuuat me, dum immemorata profero, legi oculis ingenuis, id est, hominum ingenuorum, & manibus teneri, cùm in vulgatis omnibus legeretur *ingenijs*, ego auctoritatem duorum lib. Vatic. & Iann. Faërn. Torn. & aliquot aliorum secutus, *ingenuis* excudendum curaui.

INGRATVS] qui cùm meorum librorum A lectione domi delectetur ac iuuetur, gratiam mihi non referat, ſed foris & publicè non laudet.

PREMAT EXTRA LIMEN] furis vituperet, vel diſſimulet ſe eorum lectione delectari: laudes meas taceat.

INIQVVS] inimicus, infenſus, maleuolus.

NON EGO VENT. PLEBIS, &c.] Solebant indocti poëtæ, & iidem locupletes, cenis ſumtuoſis, muneribus, fideiuſſionibus, promiſſis, imperitæ multitudinis aſſenſum, atque approbationem emere, vt Horat. & hic. & in epiſt ad Piſo. oſtendit his verbis. *Si vero eſt, vnctum qui rectè ponere poßit, Et ſpondere leui pro paupere, &c.* Allegoria eſt à comitijs, aut petitione magiſtratuũ. B

VENTOSÆ] mobilis. T. Liuius lib. 42. *quaſdam ventoſum ingenium præcipites ad omnia nouanda agebat.* ſup. epiſt. ad Celſum. *Romæ Tibur amem ventoſus, Tibure Romam.*

VENOR] capto, colligo, aucupor. alia eſt metaphora.

IMPENSIS CENARVM] cenis ſumtuoſis, & opiparis.

ET TRITÆ MVNERE VESTIS] ſic Perſ. ſat. 1. *ſcis comitem horridulum trita donare lacerna.* tritam veſtem intellige, non nouam.

MOBILIVM SCRIPT. AVD.] criticus, qui audio ſcripta nobilium poëtarum.

ET VLTOR] & qui eis viciſſim mea recito. ſic enim eos vlciſcor: vel qui caſtigo, & corrigo. C vtraque explicatio probabilis eſt. nonnulli legi volunt, *& ultor.* & ita ſe dicunt reperiſſe ſcriptum in vno libro manuſcr. Ego primam vulgatam & receptam lectionem retineo, teſtificans me cùm libros manuſcriptos, antiquiſſimos, numero 14. inſpexerim, & conſuluerim, in eorum nullo reperiſſe *& ultor*: deinde, ſi quis quærat ex me ecquid probem, hoc *& ultor*, reſpondeo non me æquè probare. neque tamen, ſi quis à me diſſentiat, idcircò aut eum reprehendo, aut eius iudicio meum antepono.

GRAMMATICAS AMBIRE TRIBVS] prenſare Grammaticos, vt mihi ſuffragentur, ſeu potiùs, vt meos libros ſuis diſcipulis ediſcendos proponant. Etiam hîc tralatio, ſeu allegoria eſt, ducta à comitiorum ratione. Nam qui D honorem petebant, tribus ambibant, & eos, qui in ſua tribu gratia valebant, prenſabant. *Tribus* autem *grammaticas* poſuit pro tribus grammaticorum: & *tribus*, pro turba. & multitudine.

PVLPITA] vnde grammatici poëtarum recentiorum ſcripta recitabant. vel ab auctoribus recitata audiebant, & vel probabant, vel improbabant.

HINC ILLÆ LACRYMÆ] prouerbium notiſſimum ex Andria Terent. vtitur M. Tull. in orat. pro Cœlio. *hinc illæ lacrymæ nimirum, & hæc cauſa eſt horum omnium ſcelerum, atque criminum.*

SPISSIS INDIGNA TH. &c.] ſi dixi (inquit) ſcripta mea videri mihi frequenti hominum conuentu, & corona non eſſe digna, idcircoque me pudore ingenuo, ne ea recitem, nugáſque magni æſtimem, deterreri, rides Horati. ait aliquis. *ſpiſſis*, id eſt, frequentibus, crebris.

NVGIS ADD. POND.] nugas venditare, & oſtentare. in lib. de arte poe. *nugæque canoræ.*

RIDES] εἰρωνεύῃ: diſſimulatione vteris. vel derides.

IOVIS] Auguſti. iſta vni Auguſto vis recitare: tua ſcripta vis ab vno Auguſto legi, atque audiri

FIDIS ENIM MANARE] confidis te verſus edere quouis melle dulciores. *manare mella*, genus loquendi rariuſculum: vſitatius illud de arte poëtic. *Omne ſuperuacuum pleno de pectore manat.* ſimile huic illud. ibid. *ſtillabit amicis Ex oculis rorem.*

TIBI PVLCHER] tuo iudicio bonus poëta: vel te vnum delectare, tibique vni placere ſtudens, de alijs non laborans.

AD HÆC] ad ea quæ mihi ab illo dicta ſunt.

NARIBVS VTI FORMIDO] ego non audeo inflexis naribus ea, quæ ille mecum loquitur, irridere. *narium inflexio* irridentium geſtus eſt vt ſat. 6. lib. 1. *naſo ſuſpendis adunco Ignotos.* & ſatyr. 8. lib. 2. *Balatro ſuſpendens omnia naſo.* Perſ. *nimis uncis Naribus indulges*: μυκτηρίζειν dicunt Græci. acutæ nares autem, ſagaces, & ad odorandum celeres intelliguntur: & qui acutis naribus ſunt, ingenioſiores habentur: vt contrà qui obtuſis, pingues & hebetes.

ET LVCTANTIS ACVTO, &c.] & ne ille, qui mecum pugnat, me vnguibus laceret, clamo, locum illum mihi diſplicere, videlicet theatrum.

ACVTO NE SECER VNGVI.] Licinius Caluus, *Vaga candida nympha quod ſecet ungui.* Cariſius lib. 1. grammat. inſtitut.

ET DILVDIA POSCO] Porphirio ſeu Acro, docet his ipſis ferè verbis, id temporis ſpatium, quod tribui ſolebat gladiatoribus ad digladiandi intermiſſionem, intra dies munerum gladiatoriorum, quibus pugnare debebant, *diludia* appellari.

LVDVS ENIM GEN. TR. CERT.] gradatio, ſeu climax.

TREPIDVM] in quo trepidant ij, qui certamen ineunt. eiuſdem generis eſt illud, *Pallida mors*, & ſimilia.

IRA TRVCEIS, &c.] vt ſup. Od. 16. libr. 1. *Ira Thyeſten exitio graui Strauere, & altis urbibus ultimæ Stetere cauſa, cur perirent Funditus, &c.* truceis inimicitias autem dicit, hoc eſt, triſteis & horribileis, vel quòd inimici truci & ſæuo in eos, quibus inimici ſunt, aſpectu, ac vultu ſolent eſſe.

ET FVNEB. B.] lugubre dixit Od. 1. lib. 2. *quod mare lugubris Ignara belli?*

TVRNEBVS.

EX lib. 17. cap. 22. Teſca vel teſqua loca ſunt inculta & aſpera, vnde apud Horatium, ſqualor &

lor & aſpetitas teſcor, vel teſquor appellatur illo verſu, vt quidam legunt, *Exiguæq́ togæ ſimulet teſquore Catonem*. verum eruditiſſ. viro Lambino aſſentior & antiquis interpretibus, qui *textore* defendũt hoc ſenſu, qui hoc ſimulet & effingat Catonem, quòd ſibi exiguam ipſe texat vel texi iubeat togulam. nec illos audio, qui *geſtore* leguut & animo ſuo morem gerunt, ſcriptura nouanda nimium licenter. Squalus eſt piſcis, cuius nomen aſperitate fluxit. Nam è ſquaror, ſqualor & ſqualus originem duxere. eo nomine apud Plinium lib. 9. cap. 24. cenſeri videntur omnes cartilaginei piſces longæ formæ, vt cùm ſcribit, *quo in numero ſunt ſquali quoque, quamuis non plani*: Sed locus iſte mihi de mendo non iniuria ſuſpectus eſt, cum in quodam exemplari ſqualij repererim. quid ſi igitur Plinius Græcam vſurpauit vocem. & Galei ſcripſit, cum Latinam quæ ei reſponderet, non haberet? quod quidem & animaduerti Maſſario placere, quo ad affirmandum ſum audacior, eius ſubnixus iudicio.

Ex li. 10. c. 2. Sappho maſculam cur Hor. vocet, pauci animaduerrũt. non deſunt etiá, qui obſcœnius interpretentur. quod mihi faciendum non videtur eſſe. Nam cùm ait, *Temperat Archilochi muſam pede maſcula Sappho.* Maſculam intelligit, quæ tam audaci & virili animo fuerit, vt de Leucade petra præcipitem dare ſe auſa ſit, quod à Papinio in ſiluis ita canitur: lib. 3. ſilua. 3.

-ſaltúſque ingreſſa viriles

Non formidata temerariâ Leucade Sappho. Atque vt Horatium hoc in loco ſatis obſcurum illuſtremus: vt mihi videtur ait, in Carminum libris ſe Alcæum & Sappho imitatum eſſe: in libris Epodon Archilochum, cùm præſertim à Grammaticis liber Epodon Archilochi citetur & in libro eiuſdem nominis Flaccus plurimum Iambicis Archilochiis, & eo genere verſuum vtatur, quos frequentaſſe Archilochum nouimus & in Epodis vſurpaſſe Grammatici declarant.

Ex lib. 22. cap. 5. Diludia Interualla ſunt & intermiſſiones ludendi, vt apud Horatium,

-- & diludia Poſco.

EPIST. XX. AD LIBRVM SVVM.

ARGVMENTVM.

Librum ſuum compellat, in lucem prodire cupientem: à quo eum, propoſitis, quæ impendeot, periculis, deterrere conatur. De ſuo genere, vita & moribus, necnon de corporis ſtatura, & ætate, quædam refert, quæ ab eo narrari velit.

* *Vertunnum, Ianúmque, liber ſpectare videris:*
*Scilicet vt proſtes * Soſiorum pumice mũdus:*
A *Odiſti claueis, & grata ſigilla pudico:*
Paucis oſtendi gemis: & communia laudas,
Non ita nutritus. fuge, quò diſcedere geſtis.
Non erit emiſſo reditus tibi. quid miſer egi?
Quid volui? dices, vbi quis te læſerit. & ſcis
*In breue te cogi, cùm plenus languet * amator.*
B *Quòd ſi non odio peccantis deſipit augur:*
*Carus eris Romæ, donec te deſerat * ætas.*
Cõtrectatus vbi manibus ſordeſcere vulgi
Cœperis: aut tineas paſces taciturnus inerteis:
** Aut fugies Vticam: aut vinctus mittéris Ilerdam.*
Ridebit monitor non exauditus: vt ille,
Qui malè parentem in rupeis protruſit aſellum
C *Iratus. quis enim inuitum ſeruare laboret?*
Hoc quoque te manet, vt pueros elementa docentem
*Occupet extremis in vicis * balba ſenectus.*
Cùm tibi ſol tepidus plureis admouerit aureis:
Me libertino natum patre, & in tenui re
** Maiores pennas nido extendiſſe loquêris:*
D *Vt, quantum generi demas, virtutibus addas.*
Me primis vrbis belli placuiſſe, domíque:
Corporis exigui, præcanum, ſolibus aptum,
Iraſci celerem, tamen vt placabilis eſſem.
Fortè meum ſiquis te percontabitur æuum:
Me quater vndenos ſciat impleuiſſe Decembreis,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

VARTVNNVM] Deum, qui præest rebus contrahendis, ac vertendis, id est, permutandis: vel ab amne verso dictum, vel ab eo, quòd anni vertentis poma percipiat. de quo Propert. libr. 4. *Quid mirare meas tot in vno corpore formas? Accipe Vertumni signa paterna Dei. Tuscus ego, Tuscis orior: nec pænitet inter Prælia Volscinos deseruisse focos: Nec me turba iuuat, nec templo lætor eburno. Romanum satis est posse videre forum.* cetera lege apud Propert. Propterea autem, quòd hic Deus ad omneis figuras, ac formas opportunus erat, credebatur etiam menteis hominum & cogitationes in rebus emendis, ac vendendis vertere, immutare, ac variè afficere. itaque mobili ingenio, & inconstanteis homines *iratis Vertumnis natos* dicebant, vt Horat. sat. 7. li. 2. *Vertumnis quotquot sunt, natus iniquis.*

IANÚMQVE] Iani templum, vel Iani statuam, cui proximæ erant librariorum columnæ: vel forum Romanum.

PROSTES] venalis exponaris: à quo verbo *prostibulum*, locus, in quo prostant mulieres impudicæ, & scorta: & mulier *prostibula.*

SOSIORVM PVM. MVND.] id est, librariorum pumice expolitus. Sosij, librarij & bibliopolæ scriptores fueruot, de quibus & lib. de arte poët. *Hic meret æra liber Sosiis.* solebant enim & veteres illi libros pellibus tegere, & pelleis pumice expolire, atque exæquare. Catull. ad Varum, *charta regia, noui libri, Noui vmbilici, lora rubra, membrana Directa, plumbo, & pumice omnia æquata.* idem in primo carm. ad Corn. Nepotem, *Quoi dono lepidum, nouum libellum Arida modò pumice expolitum?* Tibull. lib. 3. eleg. 1. *Lutea sed niueum inuoluat membrana libellum, Pumex & canas tondeat arte comas.* ex quo pumicare: quod valet pumice defricare, atque expolire. Catullus in Egnatium, *hoc sibi solet manè Dentem, atque rusam pumicare gingiuam.* sic enim legitur hic versus apud Apuleium, vt admonet Adr. Turnebus noster.

ODISTI CLAVEIS, ET GRATA, &c.] cupis prodire in publicum: non vis domi contineri: odisti custudiam. claues ad claudendum comparatæ sunt: atque icciteò fortasse à claudendo dictæ, vt κλαῦδις παρὰ τὸ κλαῦειν.

PAVCIS OST. GEMIS] ægrè fers, seu lamentaris, te à paucis legi, neque omnium oculis patêre.

GESTIS] cupis. in epist. de arte. *gestis paribus colludere.*

EMISSO] edito. ibid. *Et semel emissum volat irreuocabile verbum.* hoc dicit, vbi semel emissus à me fueris, & diuulgatus, non licebit tibi ad me reuerti.

NON ITA NVTRITVS] non ita educatus, id est, non eo consilio à me conscriptus, vt in manus hominum peruenires. est enim perpetua allegoria.

DISCADARE] lib. vnus Vatic. & Tornes. & Clericanus, Nicotianus, Russardinus, meus, habent *descendere.*

ET SCIS IN BR. TE COGI, CÙM,

A &c. & scis te complicari, & contrahi, cùm lector paullò antè tui cupidus, legendo defessus est: vel scis te non totum legi, scis multa à languido lectore præteriri, vt alij volunt. ego tamen priorem explicationem puto esse probabiliorem. T. Liuius libr. 39. loquens de commentario quodam, quem à Philippo patre acceperat Demetrius, *Erant autem* (inquit) *de rebus singulis in breue coacta causæ.*

PLENVS] vel legendo defessus, & satietate legendi affectus: vel, vt alij volunt, cibo satur: quod minùs probo.

QVÒD SI NON ODIO, &c. i.] Quòd si non odio tui, qui me inuito, & repugnante exi-
B te cupis, vaticinor, ac desipio, tantisper placebis Romæ, dum nouus eris. noua enim vulgo placere solent: vetera non item. licet autem hæc referre ad versus ipsos, seu potiùs ad chartas, & membranas, quæ posteaquàm legentium manibus tractatæ, sordeis contraxerunt, negliguntor, & vel à tineis, & blaptis exeduntur, vel salsamentarijs, & pharmacopôlis ad suas merceis inuoluendas, & integendas vsui sunt, vel ex eis fiunt opistographa epistolarum.

DONEC TE DESERAT ÆTAS] donec consenueris. *ætas*, id est, iuuenta.

AVT FVGIES VTIC.] aut exsulabis, & ex Italico solo pellêris. translatio ab animatis, & ratione vtentibus ad rem inanimam. fortasse si-
C gnificat hîc voluntariam fugam, posteriore versu necessariam propter verbum *vinctus*: & hæc referenda sunt ad bellorum ciuilium calamitatem: vt prædicat Horatius, eos casus suo libro imminere, quos complures nobiles & noti Romani propter bella ciuilia subierunt, ac pertulerunt. Est autem Vtica vrbs in Aphrica, in qua Cato minor mortem sibi consciuit: vnde dictus Vticensis.

AVT VINCT. MITT. ILERD.] solebant veteres, epistolas in tabulis, seu chartis conscribere, eásque alia charta, quæ plerumque erat intus exarata, operire: deinde lino obligare: postremò obsignare. eæ autem chartæ, quibus litteræ integebantur, appellabantur opistographa, quia à tergo inscriptæ declarabant ad quem mit-
D terentur. Significat igitur, homines ex libro suo integumenta litterarum facturos. sciendum est autem, libros veterum vna tantùm ex parte fuisse exaratos: iccircóque volumina dicebantur, quia in vnum conuoluebantur. itaque ex eis opistographa facere licebat, quod non item ex nostris licet.

RIDEBIT MON. NON EXAVD.] ego, qui te toties frustrà præmonuerim, vt ne in publicum prodires, ridebo. vtitur hoc nomine suprà epist. ad Loll. 2. *Protinus vt moneam, si quid monitoris eges tu.* & de arte poët. *monitoribus asper.*

MALÈ PARENTEM, &c.] non parentem. prouerbij similitudinem gerit. cónuenit autem in eum, qui neque per se sapit, neque alteri bene consulenti, benéque præcipienti obtemperat.

notum

notum est illud Hesiodi, ὗτος μὲν πανάριστος, ὃς A αὐτὸς πάντα νοήσῃ Φρασσάμενος τά τ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾖσιν ἀμείνω, &c. i. *Optimus ille quidem est, qui per se mente, animóque Omnia perlustrat, quæ sint meliora futura Postea ad exacta vsque nouissima tempora vitæ, &c.* quod citat Aristot. lib. 1. de morib. ad Nicomach. T. Liuius vsurpat lib. 32. vt aliàs annotauimus. *protrusit* autem excudendum curaui duorum lib. Vatic. Rain. Card. Iaunoct. Faërn. Torn. Clericanorum, Nicotian. Russard. auctoritatem secutus.

QVIS ENIM INVIT. SERV. LAB.] nam *Inuitum qui seruat, idem facit occidenti*: epistol. de arte poët. Terent. tamen Heaut. *Atque hunc difficilem, inuitum seruares senem.*

TE MANET] tibi impendet, tibi euenturum est vt Od. 28. lib. 1. B

CÙM TIBI SOL TEPIDVS, &c.] id est, cùm hora diei tertia, aut quarta, quo tempore solis calor inualescit, plures habueris auditores. Lucret. libr. 4. *vt omne Humanum genus est auidum nimis auricularum.*

ME LIBERTINO NATVM PATRE, &c.] dices me patre libertino natum esse. vt sat. 6. lib. 1. *Nunc ad me redeo libertino patre natum.*

ET IN TENVI RE MAIORES PENNAS, &c.] id est, dices me in angusta, & parua re familiari natum, virtute tamen & ingenij præstantia tenuitatem, & humilitatem generis mei illustrasse, atque extulisse. tractum ab auium pullis, qui paulatim plumis nascentibus nidos suos C superant.

ME PRIMIS VRBIS, &c.] sic satyr. 1. li. 2. *tamen me Cum magnis vixisse inuita fatebitur vsque Inuidia.* quos hîc primos vrbis dicit, *primores populi* appellauit sat. illa 1. lib. 2.

BELLI, DOMÍQVE] aduerbia sunt, sic epi. ad August. in extr. *belli spectata, domique Virtus.* M. Tull. in Bruto, *omissis illis diuinis consilijs, quibus sæpe constituta est Imperatorum sapientia salus ciuitatis aut belli, aut domi.*

CORPORIS EXIGVI] saty. 3. libr. 2. *longos imitaris, ab imo Ad summum totus moduli bipedalis.*

PRÆCANVM] canum ante tempus. solet autem præmatura canities accidere & iracundis natura, & calamitosis, diuturnóque animi mærore affectis, quod confirmat Pind. εἰδ. δ. φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ θαμὰ καὶ παρὰ D τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον. id est, nascuntur autem etiam iuuenibus cani crebrò præter ætatis conueniens tempus. Traditum est ab antiquis, siquis mærore affectus, & luctu graui oppressus non lacrymetur, præsertim ætate media, fore vt statim canescat: sin lacrymari possit, canitiem illam præmaturam vitaturum.

SOLIBVS APTVM] locis apricis gaudentem.

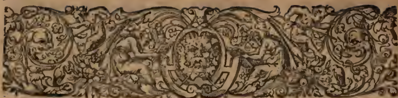
IRASCI CELEREM] ὀξύθυμον ὀξύχολον, ὀργίλον, irritabilem, iracundum. irasci celerem autem Græcum loquendi genus.

TAMEN VT PLACAB. ESSEM] & facilè placantur, & citò desinunt irasci homines iracundi, quod quidem est in eis optimum, vt B scribit Aristot. li. 4. de morib. ad Nicomachum, παύονται δὲ ταχέως, ὃ καὶ βέλτιστον ἔχουσι. & M. Tull. ait lib. 1. epist. ad Attic. *irritabiles animos esse optimorum sæpe virorum, & eosdem placabiles: & esse hanc agilitatem, mollitiemque naturæ plerumque bonitatis.* Idem epist. ad Qu. Fratr. libr. 1. paullo aliter, *Si implacabiles* (inquit) *sunt iracundiæ, summa est acerbitas: sin autem exorabiles, summa leuitas: quæ tamen (vt in malis) acerbitati anteponenda est.* Homer. ἰλ. ν. Ἀλλ' ἀκεώμεθα θᾶσσον, ἀκεσταὶ δὲ φρένες ἐσθλῶν. id est, sed placemur citiùs: placabiles autem sunt bonorum mentes. Eurip. Medea, Γυνὴ γὰρ ὀξύθυμος, ὡς δ' αὔτως ἀνήρ, Ῥάων φυλάσσειν, ἢ σιωπηλὸς σοφός: quibus versibus signifi- C cat, viros & mulieres iracundos faciliùs caueri posse, quàm tectos, atque obscuros.

ME QVATER VND. SC. IMPL. DEC.] sciat me quadraginta quattuor annos compleuisse.

COLLEGAM LEPID. QVO D. &c.] id est, anno ab vrbe cóndita IↃCCXXXIII. cùm igitur natus sit Horatius L. Manlio Torquato, & L. A. Cotta COSS. vt suprà cognouimus Od. 13. epod. *Tu vina Torquato moue consule pressa meo:* hi autem consules fuerint anno ab vrbe condita IↃCXCVII. relinquitur, vt Hor. Q. Æmilio Lepido, M. Lollio consulibus, annos quadraginta quattuor expleuerit.

DVXIT] coniunctum habuit. neque huius verbi vis ad sorteis est referenda, vt vult Porphy- D rio. non enim sortibus, sed suffragijs fiebant COSS.

Q. HORATII FLACCI

EPISTOLARVM LIBER II.

EPIST. I. AD AVGVSTVM.

ARGVMENTVM.

Queritur de prauo Romanorum suæ ætatis iudicio, poëmata è vetustate æstimantium, & noua, non ob aliud quàm quòd noua essent, fastidientium: quum tamen multa sint in veteribus poëtis reprehensione digna. Poeticæ studium non multis antè seculis Romæ coli cœptum esse dicit: & fatetur quidem non minùs indoctos quàm doctos poëmata scribere, sed aliqua commoda hunc illorum errorem consequi, atque adeo, qualescunque sint, illo suo poëticæ studio ipsi reip. vtiles esse ostendit. Poësin initio rudem, non nisi serò ex Græcorum lectione expoliri cœpisse ait, quum Græcia capta cæteras etiam artes agresti Latio intulit. Vulgi de comœdia, tanquam opere minimè laborioso, iudicium reprehendit: & quæ à scribendis fabulis multos deterreant, exponit. Postremo de poëtis illis agit, qui non spectatoribus scribunt, sed lectoribus: & Augustum ad calcar illis addendum hortatur, eius de Virgilio & Vario iudicium laudans.

VM tot sustineas, & tanta negotia solus:
Res Italas armis tuteris: moribus ornes:
Legibus emendes: in publica commoda peccem,
Si longo sermone morer tua tempora, Cæsar.
** Romulus, & Liber pater, & cum Castore Pollux,*
Post ingentia facta, deorum in templa recepti,
Dum terras, hominúmque colunt genus: aspera bella
Componunt: agros assignant: oppida condunt.
Plorauere suis non respondere fauorem
*Speratum meritis. * diram qui contudit hydram:*
Notáque fatali portenta labore subegit: ^
Comperit inuidiam supremo: fine domari.
*Vrit enim * fulgore suo, qui prægrauat artes*
Infra se positas: exstinctus amabitur idem.
Præsenti tibi maturos largimur honores:
Iurandásque tuum per nomen ponimus aras,
Nil oriturum aliàs, nil ortum tale fatentes.
Sed tuus hic populus sapiens, & iustus in vno,
Te nostris ducibus, te Grays anteferendo,
Cetera nequaquam simili ratione, modóque
Æstimat: &, nisi quæ terris semota, suísque
Temporibus defuncta videt: fastidit, & odit:
*Sic fautor veterum, vt * tabulas peccare vetanteis,*

Quas

A Quas bis quinque viri sanxerunt, fœdera regum,
Vel Gabijs, vel cum rigidis æquata Sabinis,
Pontificum libros, annosa volumina vatum,
Dictitet Albano Musas in monte locutas:
Si, quia Græcorum sunt antiquissima quæque
B Scripta, vel optima: Romani pensantur eadem
Scriptores trutina: non est quòd multa loquamur:
Nil intra est oleam, nil extrà est in nuce duri.
Venimus ad summum fortunæ. pingimus, atque
Psallimus, & luctamur Achiuis doctius vnctis
Si meliora dies, vt vina, poëmata reddit:
Scire velim, pretium chartis * quotus arroget annus.
Scriptor ab hinc annos centum qui décidit, inter
Perfectos, veteréſque referri debet, an inter
Vileis atque nouos? excludat iurgia finis.
Est vetus, atque probus centum qui perficit annos.
D Quid? qui deperijt minor vno mense, vel anno:
Inter quos referendus erit? veteréſne poëtas:
An, quos & præsens, & postera respuet ætas?
Iste quidem veteres inter ponetur honestè,
Qui vel mense breui, vel toto est iunior anno.
Vtor permisso,* caudæq; pilos vt equinæ
Paulatim vello: & demo vnum: demo etiam vnum:
Dum cadat elusus ratione ruentis acerui,
Qui redit ad fastos, & virtutem æstimat annis:
Miratúrque nihil, nisi quod * Libitina sacrauit.
Ennius & sapiens, & fortis, & alter Homerus,
Vt critici dicunt, leuiter curare videtur,
Quò * promissa cadant, & somnia Pythagoréa.
Næuius in manibus non est: & mentibus hæret
Pæne recens: adeò sanctum est vetus omne poëma.
Ambigitur quoties vter vtro sit prior: aufert
Pacuuius docti famam senis: Attius alti:
Dicitur AfranI toga conuenisse Menandro:
C Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi:
Vincere Cæcilius grauitate: Terentius arte.
Hos ediscit: & hos arcto stipata theatro
Spectat Roma potens: habet hos, numerátque poëtas
Ad nostrum tempus * LiuI scriptoris ab æuo.
Interdum vulgus rectum videt: est vbi peccat.
Si veteres ita miratur, laudátque poëtas,
Vt nihil anteferat, nihil illis comparet: errat.
Si* quædam nimis antiquè, si pleraque durè
Dicere credit eos, ignauè multa fatetur:
Et sapit, & mecum facit, & Ioue iudicat æquo.
Non equidem insector: delendáque carmina LiuI

*Esse reor: memini quæ * plagosum mihi paruo* A
Orbilium dictare: sed emendata videri,
Pulchráque, & exactis minimum distantia, miror.
Inter quæ verbum emicuit si fortè decorum, &
Si versus paullo concinnior vnus, & alter:
*Iniustè totum * ducit * venditque poëma.*
** Indignor quicquam reprehendi, non quia crasse* B
Compositum, illepidéve putetur: sed quia nuper:
Nec veniam antiquis, sed honorem, & præmia posci.
** Rectè, nécne crocum, floresque perambulet Attæ*
Fabula, si dubitem: clament periisse pudorem
Cuncti pæne patres, ea cùm reprehendere coner, C
Quæ grauis Æsopus, quę doctus Roscius egit:
Vel quia nil rectum, nisi, quod placuit sibi ducunt:
Vel quia turpè putant parêre minoribus: &, quæ
Inberbes didicere, senes perdenda fateri.
Iam, Saliare Numæ carmen, qui laudat, & illud,
*Quod * mecum ignorat, solus vult scire videri:*
Ingenijs non ille fauet, plauditque sepultis:
Nostra sed impugnat: nos, nostráque liuidus odit.
Quòd si tam Græcis nouitas inuisa fuisset,
Quàm nobis: quid nunc esse vetus? aut quid haberet,
Quod legeret, tererétque viritim publicus vsus?
*Vt primum positis * nugari Græcia bellis*
Cœpit, & in vitium fortuna labier æqua:
Nunc athletarum studijs, nunc arsit equorum:
Marmoris, aut eboris fabros, aut æris amauit:
Suspendit picta vultum, mentémque tabella:
Nunc tibicinibus, nunc est gauisa tragœdis:
Sub nutrice, puella velut si luderet infans:
*Quod cupidè petijt, * maturè plena reliquit.*
** Quid placet, aut odio est, quod non mutabile credas?*
Hoc paces habuere bonæ, ventíque secundi
Romæ dulce diu fuit, & sollemne reclusa
*Manè domo vigilare, clienti * promere iura,*
*Cautos nominibus * certis expendere nummos,*
Maiores audire, minori dicere, per quæ
Crescere res posset, minui damnosa libido.
Mutauit mentem populus leuis: & calet vno
Scribendi studio. pueri, patrésque seueri D
Fronde comas vincti cenant, & carmina dictant.
Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus:
Inuenior Parthis mendacior: & priùs orto
Sole, vigil, calamum, & chartas, & scrinia posco.
Nauem agere ignarus nauis timet. abrotonum ægro

Non audet, niſi qui didicit, dare. quod medicorum eſt,
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri.
* Scribimus indocti, doctíque poëmata paſſim.
Hic error tamen, & leuis hæc inſania quantas
Virtutes habeat, ſic collige. vatis auarus
Non * temerè eſt animus: verſus amat: hoc ſtudet vnum:
Detrimenta, fugas ſeruorum, incendia ridet:
Non fraudem ſocio, puerôve incogitat vllam
Pupillo: viuit ſiliquis, & pane ſecundo:
Militiæ quamquam piger, & malus: vtilis vrbi.
Si das hoc, paruis quoque rebus magna iuuari:
Os tenerum pueri, balbúmque poëta figurat:
Torquet ab obſcœnis iam nunc ſermonibus aurem:
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Aſperitatis, & inuidiæ corrector, & iræ.
Rectè facta refert: * orientia tempora nautis
Inſtruit exemplis: inopem ſolatur, & ægrum.
Caſtis cum pueris ignara puella mariti
Diſceret vnde preces, vatem ni muſa dediſſet?
Poſcit opem chorus, & præſentia numina ſentit:
Cæleſteis implorat aquas docta prece blandus:
Auertit morbos: metuenda pericula pellit:
Impetrat & pacem, & locupletem frugibus annum.
A Carmine dij ſuperi placantur, carmine Manes,
Agricolæ priſci, fortes, paruóque beati,
Condita poſt frumenta leuantes tempore feſto
Corpus, & ipſum animum ſpe finis dura ferentem,
Cum ſocijs operum, & pueris, & coniuge fida
B Tellurem porco, Siluanum lacte piabant,
Floribus, & vino Genium * memorem breuis æui.
Feſcenina per hunc inuenta licentia morem
Verſibus alternis opprobria ruſtica fudit:
Libertáſque recurrenteis accepta per annos
Luſit amabiliter, donec iam ſæuus apertam
C In rabiem verti cœpit iocus, & per honeſtas
Ire minax impunè domos. doluere cruento
Dente laceſſiti. fuit * intactis quoque cura
Conditione ſuper communi. quin etiam lex,
Pœnáque lata, malo quæ nollet carmine quemquam
D Deſcribi. vertêre modum, formidine fuſtis
Ad benedicendum, delectandúmque redacti.
Græcia capta ferum victorem cepit: & arteis
Intulit agreſti Latio. ſic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius, & graue virus
Munditiæ pepulere. ſed in longum tamen æuum

Manſerunt, hodiéque manent veſtigia ruris.
Serus enim Græcis admouit acumina chartis:
Et poſt Punica bella quietus, quærere cœpit,
Quid Sophocles, & Theſpis, & Æſchylus vtile ferrent.
Tentauit quoque, rem ſi dignè vertere poſſet:
Et placuit ſibi natura ſublimis, & acer.
*Nam * ſpirat tragicum ſatis: & feliciter audet:*
Sed turpem putat in ſcriptis, metuítque lituram.
*Creditur, * ex medio quia res arceſſit, habere*
Sudoris minimûm: ſed habet comœdia tanto
Plus oneris, quanto veniæ minùs. aſpice, Plautus
Quo pacto parteis tutetur amantis ephebi:
Vt patris attenti, lenonis vt inſidioſi:
Quantus ſit Dorſennus edacibus in paraſitis:
Quàm non aſtricto percurrat pulpita ſocco.
Geſtit enim nummum in loculos dimittere, poſt hoc
Securus cadat, an recto ſtet fabula talo.
Quem tulit ad ſcenam ventoſo gloria curru,
Exanimat lentus ſpectator: ſedulus inflat.
Sic leue: ſic paruum eſt, animum quod laudis auarum
Subruit, aut reficit. valeat res ludicra, ſi me
Palma negata, macrum: donata reducit opimum.
Sæpe etiam audacem fugat hoc, terrétque poëtam,
Quòd numero plures, virtute & honore minores,
*Indocti, ſtolidíque, & * depugnare parati,*
Si diſcordet eques, media inter carmina poſcunt
*Aut vrſum, aut pugiles. his nam * plebecula gaudet.*
Verùm equitis quoque iam migrauit ab aure voluptas
Omnis ad incertos oculos, & gaudia vana.
Quattuor, aut plureis aulæa premuntur in horas,
Dum fugiunt equitum turmæ, peditúmque cateruæ,
Mox trahitur manibus regum fortuna retortis.
Eſſeda feſtinant, pilenta, petorrita, naues:
Captiuum portatur ebur, captiua Corinthus.
Si foret in terris, rideret Democritus, ſeu
Diuerſum confuſa genus panthera camelo,
Siue elephas albus vulgi conuerteret ora:
Spectaret populum ludis attentius ipſis,
Vt ſibi præbentem mimo ſpectacula plura.
*Scriptores autem narrare putaret * aſello*
*Fabellam ſurdo. nam * quæ peruincere voces*
Eualúere ſonum, referunt quem noſtra theatra?
Garganum mugire putes nemus, aut mare Tuſcum:
Tanto cum ſtrepitu ludi ſpectantur, & artes,

Diuitiæ

Diuitiæque peregrinæ: quibus ôblitus actor
Cùm stetit in scena, * *concurrit dextera læuæ.*
Dixit adhuc aliquid? nil sanè. quid placet ergo?
Lana Tarentino violas imitata veneno.
Ac ne fortè putes, me quæ facere ipse recusem,
Cùm rectè tractent alij, laudare * *malignè:*
Ille * *per extentum funem mihi posse videtur*
Ire poëta, meum qui pectus * *inaniter angit,*
Irritat, mulcet, falsis terroribus implet,
Vt magus, & modò me Thebis, modò ponit Athenis.
Verùm age, & his, qui lectori credere malunt,
Quàm spectatoris fastidia ferre superbi:
* *Curam redde breuem: si munus Apolline dignum*
Vis complere libris, & vatibus addere calcar:
Vt studio maiore petant Helicona virentem.
Multa quidem nobis facimus mala sæpe poëtæ:
(Vt vineta egomet cædam mea) cùm tibi librum
Sollicito damus, aut fesso: cùm lædimur, vnum
Si quis amicorum est ausus reprendere versum:
Cùm loca iam recitata reuoluimus irreuocati:
Cùm lamentamur, non apparere labores
Nostros, & tenui deducta poëmata filo:

A *Cum speramus, eò rem venturam, vt, simulatque*
Carmina rescieris nos fingere, commodus vltrò
Arcessas, & egere vetes, & scribere cogas.
* *Sed tamen est operæpretium cognoscere, quales*
* *Æditu os habeat belli spectata, domíque*
B *Virtus, indigno non committenda poëtæ.*
Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Cherilus, incultis qui versibus, & malè natis
Rettulit acceptos, regale nomisma, philippos.
Sed veluti tractata notam, labémque remittunt
C *Atramenta, ferè scriptores carmine fœdo*
Splendida facta linunt. idem rex ille, poëma
Qui tam ridiculum, tam carè prodigus emit:
Edicto vetuit, nequis se, præter Apellem,
Pingeret: aut * *alius Lysippo duceret æra,*
Fortis Alexandri vultum simulantia. quòd si
D *Iudicium subtile videndis artibus illud*
Ad libros, & ad hæc Musarum dona vocares:
* *Bœotum in crasso iurares aëre natum.*
At neque dedecorant tua de se iudicia, atque
Munera, quæ multa dantis cum laude tulerunt
Dilecti tibi Virgilius, Variúsque poëtæ:

A *Nec magis expressi vultus per aënea signa,*
Quàm per vatis opus mores, animíque virorum
Clarorum apparent. nec sermones ego mallem
Repentes per humum, quàm res componere gestas
Terrarúmque situs, & flumina dicere, & arces
B *Montibus impositas, & barbara regna, tuísque*
Auspicijs totum confecta duella per orbem,
Claustráque custodem pacis cohibentia Ianum,
Et formidatam Parthis, te principe, Romam:
Si, quantum cuperem, possem quoque: sed neque paruum*
C *Carmen maiestas recipit tua: nec meus audet*
Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent.
** Sedulitas autem, stultè quem diligit, vrget:*
Præcipuè cùm se numeris commendat, & arte.
Discit enim citius, meminítque libentius illud,
D *Quod quis deridet, quàm quod probat, & veneratur.*
Nil moror officium, quod me grauat: ac neque ficto
In peius vultu proponi cereus vsquam,
Nec prauè factis decorari versibus opto,
Ne rubeam pingui donatus munere & vnà
Cum scriptore meo capsa porrectus aperta,
Deferar in vicum vendentem tus, & odores,
Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

SVSTINEAS] sustinere negotium, dictum, vt *sustinere onus*. Sallust. coniur. Catil. *forte libuit attendere, quæ res maximè tanta negotia sustinuisset.*

RES ITALAS ARM. TVTERIS] libri aliquot veteres habent, *tuearis*.

MORIBVS ORNES] bona & recta institutione, & disciplina, seu bonis institutis ornes.

LEGIB. EM.] leges enim ex malis moribus natæ sunt, atque ad emendationem peccatorum voluntariorum & non voluntariorum comparatæ sunt. Oda 24. lib. 3. *Quid tristes querimoniæ, Si non supplicio culpa reciditur? Quid leges sine moribus Vanæ proficiunt?*

ROMVL. ET LIB. P.] Augustum cum Libero, Castore, & Polluce, Hercule, Romulo comparat, ostenditque melius actum esse cum Augusto, quàm cum illis, propterea quòd illi post mortem denique diuinos honores ab hominibus sint consecuti, cùm eis viui de humano genere optimè meritis non satis magnam gratiam retulissent: Augustus autem viuus, vidénsque diuinis honoribus à populo Rom. afficiatur: quia in re cùm populi Rom. sapientiam, ac iustitiam magnopere probet, tùm negat eum ceteris in rebus eandem iudicandi prudentiam adhibere, quippe qui vetera nouis omnibus anteponat, nihilque magni admodum æstimet, nisi auctoritatem, & dignitatem quandam ætate compararit.

LIBER PATER] Cur Dionysius, seu Bacchus, Liber pater à Romanis appellatur? an quòd libertatis parens & effector sit ijs, qui bibunt? Nam vulgò homines libertate dicendi, & audacia complentur in poculis, & inebrietate, an quòd libamina præbuit? an à Dionysio Eleuthereo eo, qui Eleutheris Bœotia vrbe colebatur? hæc ex Plutarcho. Ῥωμαϊκαῖς.

ET CVM CASTORE POLL. Oda 3. lib. 3. *Hac arte Pollux, & vagus Hercules Innisus arces attigit igneas, &c.*

POST INGENTIA FACTA] posteaquam maxima, & memorabilia facinora ediderút: post res fortissimè & præclarissimè gestas.

DEORVM IN TEMPL.] M. Tull. libr. 3. de nat. deorum, *Iam verò in Græcia multos habent ex hominibus deos, Alabandum Alabandij, Tenedij Tenem: Leucotheam, quæ fuit Ino, & eius filium Palæmonem: cuncta Græcia Herculem, Æsculapium, Tyndaridas: Romulum nostri, aliósque complures, quos, quasi nouos, & ascriptitios ciueis, in cælum receptos putant.*

DVM TERR. HOMINÚMQVE COLGEN.] dum viuunt, & versantur cum hominibus.

PLORAVERE] questi sunt, ingemuerunt, ᾤμωξαν. sic sæpe aliàs: & pluribus locis iam admonuimus: suprà epistol ad libr. *Paucis ostendi gemis.*

NON

NON RESPONO. FAVO, &c.] id est, eum fauorem, quem à populo sperabant, non esse suis in eum meritis parem. sic loquitur Sat. 8. lib. 2. *ébque Responsura tuo numquam est par fama labori.*

DIRAM QVI CONTVDIT HYDRAM] Hercules, vt sup. Od. 4. lib. 4. *Non hydra secto corpore firmior Vinci dolentem creuit in Herculem.*

NOTÁQVE FATALI PORT. LAB. 8.] labores Herculis commemorat Lucret. procem. lib. 5.

COMPERIT INVID. SVPR. &c.] nam eius, qui inuidia laborat, interitu, extinguitur inuidia, vt Od. 24. lib. 3. *Virtutem incolumem odimus, Sublatam ex oculis quærimus inuidi.* Propert. lib. 3. eleg. 1. *Omnia post obitū fingit maiora vetustas, Maius ab exsequiis nomen in ora venit.* Sic Demosthen. περὶ στεφάν. Τίς γὰρ οὐκ οἶδε τῶν πάντων, ὅτι τοῖς μὲν ζῶσι πᾶσιν ὕπεστί τις ἢ πλείων ἢ ἐλάττων φθόνος· τοὺς τεθνεῶτας δὲ οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν οὐδεὶς ἔτι μισεῖ; id est, *quis enim nescit, eos omnes, qui viuunt, inuidia magis, aut minus laborare: mortuos autē ne inimicorum quidem cuiquam odio esse?* [Idem orat. περὶ παραπρ. καὶ μὴν τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ὑμᾶς τινα τῆς τιμῆς. εἰ δὲ ἐπὶ τοῖς χαλῶς πραχθεῖσιν ἐπαινεῖ τῶν, οὕτω τετελευτηκότων ἴδιον ταῦτα εἶναι· οὐδὲ γὰρ ὁ φθόνος αὐτοῖς ἔτι τηνικαῦτα ἕπεται. Tau]

VRIT ENIM FVLG. SVO QVI, &c.] id est, qui virtute, aut arte aliqua ceteris omnibus, qui eandem artem, ac virtutem colunt, antecellit, illis acerbum dolorem commouet, sibi odiū & inuidiam conflat. ignauis enim, inertibus, miseris inuidet nemo: sed viris fortibus, strenuis, industriis, ac fortunatis: vt Sat. 3. libr. 2. *Inuidiam placare paras virtute relicta.* nimiu autem splendore oculos præstingui, annotatum est ad Od. 2. lib. 2.

QVI PRÆG. ARTEIS] qui artifices se inferiores sua præstantia quodammodo onerat, atque opprimit.

EXSTINCTVS] id est, mortuus. nam, vt lux pro vita, sic nox, & tenebræ pro morte vsurpātur à scriptoribus. Eurip. Hippol. cor. οὐ γὰρ οἶδ' ἀνοιγομένας πύλας ᾅδου, φάος δὲ λοίσθιον βλέπω τόδε. i. nescio enim mihi apertas esse Orci portas, lucem autem me hanc vltimam videre. M. Tull. Tuscul. 2. *tamen obducebatur interdum animus metus quidam, & dolor, cogitanti, fore aliquando finem huius lucis.* Horat. Od. 18. lib. 1. *sed omnes vna manet nox.* iam exstinctus compositum est ab ex, & *stinguo*, quo verbo vtitur Lucret. lib. 2. *stinguitque colorem.* ab eodem sunt hec, *distinguo, restinguo, præstinguo*, quod postremum in omnibus libris impressis corruptum est. Nam, vbicunque legitur *perstringere*, seu *præstringere oculos*, seu *aciem oculorum* apud M. Tull. Plautum, & ceteros, legendū *præstinguere*: vt hoc dicam ἐν παρόδῳ.

AMABITVR IDEM] Nam (vt inquit Plautus Captiuis.) *Tum denique omnes nostra intelligimus bona, Quom, quæ in potestate habuimus, ea amisimus.*

PRÆSENTI TIBI] sic suprà Od. 5. lib. 3. *præsens Diuus habebitur Augustus, adiectis Britannis Imperio, grauibúsque Persis.* Seruius ad illum Virg. locum Tityro, *Namque erit ille mihi semper Deus,* notat, *semper*, idque *& post mortem & dum viuit* *Alij enim imperatores post mortem demum in numerū deorum referuntur: Augusti autem templa viuus meruit. Horatius, Præsenti tibi maturos, &c.*

MATVROS] non exspectata morte delatos: tempestiuos. Plato lib. 7. de rep. scribit, non esse tutum viuos carminibus, laudationibus, encomiis afficere, his verbis, τοὺς γε μὴν ἔτι ζῶντας ἐγκωμίοις τε, καὶ ὕμνοις τιμᾶν οὐκ ἀσφαλὲς πρὶν ἂν ἅπαντα τις τὸν βίον διαδραμὼν τέλος ἐπιθῇ καλόν.

IVRANDAS] quibus delatum erat iusiurandum, id est ad aram iurabant. M. Tull. pro Flacco, *ergo si, qui si aram tenens iuraret, crederet nemo: per epistolam, quod vellet, iuratum probibit?* Iurand. sigitur per nomen tuum, id est, ad quas per nomen tuum iuraturi sumus.

SED TVVS HIC POP.] populus Rom. (inquit) in eo est prudens existimator, & æquus rerum existimator, quod te diuinis honoribus afficit, & quod te superioribus omnibus ducibus tùm Græcis, tùm Latinis anteponit: in ceteris non perinde rectè sentire reperitur.

TERRIS SEMOTA] sublata ex hominum conspectu, &, pæne dicam, mortua id est, quorū auctores multis antè sæculis mortui sint.

SVISQVE TEMP. DEF.] idem dicit: hoc est, quæ perueteri facta sint: vel quorum tempora abierunt, defluxerunt, ac præterierunt.

FASTIDIT] aspernatur, ac respuit. suprà epi. 3. lib. 1. *Fastidire lacum, & riuos, &c.*

SIC FAVTOR VET. VT TAB. &c.] id est, qui ita fauet veteribus, & antiquitati, vt leges XII. tabularum, quas decemuiri conscripse unt, Solonis leges imitari: & fœdera regum Romanorum cum Gabiis, aut Sabinis, icta: & ius Pontificium, & annaleis à pontificibus conscriptos, & Vatum prædicta. dictitet à Musarum ore fluxisse. Sic M. Tull. primo lib. de legibus eos irridet, imperitósque ac tardos esse existimat, qui cū Egeria Numam esse collocutum, & ab aquila Tarquinio apicem impositum putent.

ANNOSA VOLVM. VAT.] vatum carmina: in quibus fuit Cn. Marcius, quem commemorat T. Liuius li. 5. annal. eiúsque duo vaticinia proferr: vnū, quo prædicebatur pugnæ Cannensis euentus: alterum, quo iubebantur Romani ludos Apollinareis instituere, si victores esse vellent. *Priore carmine* (inquit Liuius) *Cannensis prædicta clades in hac ferme verba erat.* fermè additum est à Liuio, quia verba Marcij, quòd erant antiquiora, paullùm sunt immutata. Ego post Alciatum & Ranconerum, & Memmium, his verbis conscriptum carmen fuisse existimabam: *Amnem Troiugena Cannam Romana fuge, Ne te alienigenæ in campo cogant Diomedis Conseruisse manus pugnantem: sed neque credes Ante mihi donicum compleuerit sangui-*

ne campum, Multáque millia cæſa tuorum deferat amnis A *in pontum magnum de terra frugiferente, Piſcibus, pinnigeriſque, feriſque colentibus terras Ut fuat eſca caro tua. nam mi ita Iupiter iuſſit.* Alterum carmen ſic putabat contextum fuiſſe Ioſ. Scaliger, niſi quòd in paucis quibuſdam ab eo diſſentit, *Romulidæ ſi perduellem expellere voltis, Et vomicam, gentium, quæ lõge alienigenarum venit: Apollineri voueatis cenſeo ludos: Quei Deo Apollineri fiunto come quotannis, Quoniam poplicitus popolus dederit ſtipis partem, Conferiunto priuatim pro ſeque, ſuiſque. Prætoribus ludis faciundis ollus præſto, Qui ſummum popolo, plebeique endo vrbe dabit ius. At his quinque viri Græco ſacra ritu obeunto. Hæc ſi faxitis rectè gaudebitis ſemper: Atque adeo fiet melior res poplica veſtra. Nam is Deus veſtros perduelleis ſtringuet ad vnum, Qui veſtros campos placidè nunc,* B *rurâque paſcunt.*

Fœdera reg. vel Gab.] fœdera cũ Gabiis icta ſunt à Tarquinio Superbo: de quibus ſic Dionyſius Halycarnaſ. Ῥωμαϊκ. ἀρχαιολ. δ, τούτων ἐστὶ τῶν ὁρκίων μνημεῖον ἐν Ῥώμῃ κείμενον ἐν ἱερῷ Διὸς πιστίου, ὃν Ῥωμαῖοι Σάγκτον καλοῦσιν, ἀσπὶς ξυλίνη βύρσῃ βοείᾳ περίτονος τοῦ σφαγιασθέντος ἐπὶ τῶν ὁρκίων τότε βοὸς, γράμμασιν ἀρχαϊκοῖς ἐπιγεγραμμένη τὰς γενομένας αὐτοῖς ὁμολογίας, id eſt, *horum fœderum monumentum Romæ exſtat in templo Iouis Fidij: quem Romani ſanctum appellant, ſcutum ligneum pelle bubula intectum eius bouis, qui tum in fœdere faciendo fuit immolatus,* C *literis antiquis inſcriptas conditiones, & pactiones continens.*

Si, quia Græc. sunt antiq. &c.] Id eſt, ſi, quia ſcripta Græcorum antiquiſſima quæque, ſunt etiam optima, iccircò Romani ſcriptores, quo antiquiores erunt, eo meliores habebuntur, maxima erit noſtri iudicij peruerſitas. nam eadem ratione reperiemur Græcis meliores.

Non ſemper autem quæ ſunt antiquiſſima, videntur etiam optima: quemadmodum ex oraculo illo, quod Apollo conſultus ab Athenienſibus quam potiſſimùm religionem colerent, ac tenerent, edidit, intelligere licet. Nam cùm reſpondiſſet, antiquiſſimam, & more maiorũ comprobatam: iterum conſultus, quæ eſſet antiquiſſima, quia mos maiorum ſæpè mutatus eſſet, reſpon- D dit, quæ optima.

Eadem pens. trut.] eadem ratione, & æquitate æſtimantur. al. *penſentur.*

Nil intra est oleam, nil, &c.] prouerbium conuenit in eos, qui aiunt, quæ perſpicuè vera ſunt, negant: aut, quæ perſpicuè falſa, aiunt. quid enim certiùs, quid apertiùs eſt, quàm & intra oleam, os eſſe, & extra nucem, putamen, ac duritiem?

Venimus ad summum, &c.] reperientur enim pictores, cantores, paleſtritæ in Italia, quàm in Græcia, meliores: quod eſt falſum.

Psallimus] cithara canimus. nam ψάλλειν (vt docet Suidas) eſt τῷ ἄκρῳ τῶν δακτύλων τῶν χορδῶν ἅπτεσθαι: id eſt, ſummis digitis chordas tangere.

Vnctis] vngebantur enim palæſtritæ, vt alibi diximus. Ariſtot. lib. 8. de republica, quattuor arteis enumerat, quas in Græcia diſcere ſolebant. γραμματικὴν, γυμναστικὴν, μουσικὴν, γραφικὴν hoc eſt, grammaticam, artem corporum exercendorum, muſicam, picturam.

Si meliora dies] ſi poëmata, vt vina, fiunt vetuſtate meliora: ſcire velim (inquit) quoto anno, aut etiam quoto die poëma ſit vetus habendum.

Vt vina] vinum vetus etiam Pindarus laudat: ſed negat ita laudari carmen oportere. nam recentiſſimũ quodque ait eſſe laudabile Olymp. carm. nono, αἴνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων. id eſt, lauda vinum quidem vetus, flores autem hymnorum recentiorum.

Quotus arroget, &c.] quotus annus acquirat, vel pro ſuo iure vendicet chartis pretium: id eſt, quoto denique anno ſcripta auctoritatem, & pondus ſibi comparent.

Scriptor] hîc eſt quæſtio. quærit autem vtrùm is, qui centum compleuit annos, vetus ſit habendus, an recens.

Qui decidit] qui mortuus eſt, qui deperiit.

Vilis] contemtos, parui pretij. nam & paullo antè nomine *pretij* vſus eſt, vt ſuprà verbo *Aeſtimat.*

Excl. iurg. f. est vet.] hîc eſt reſponſio.

Quid? qui deperiit, &c.] dicis (inquit) eum eſſe veterem habendum, qui centum compleuit annos: quid ſi deſit menſis, vel annus? inter quos referendus erit? veteréſne, an nouos, & malos?

Iste quidem vet.] altera reſponſio ad ſecundum interrogatum.

Vtor permisso] vtor eo, quod mihi das, (inquit Horatius) eum etiam habendum in veteribus, qui centum abhinc annos exceſſerit è vita, vno menſe, vel vno anno minùs.

Caudæque pilos vt equ.] de hac cauda equina ſic Plutarch. in Sertorio, ἵππους εἰσήγαγε δύο, τὸν μὲν ἀσθενῆ τελέως, καὶ πρεσβύτερον ἤδη· τὸν δ' ἕτερον εὐμεγέθη μὲν αὐτὸν, καὶ ἰσχυρὸν, θαυμαστὴν δὲ πυκνότητι καὶ κάλλει τριχῶν οὐρὰν ἔχοντα. παρειστήκει δὲ τῷ μὲν ἀσθενεῖ, μέγας ἀνὴρ, καὶ ῥωμαλέος· τῷ δ' ἑτέρῳ, μικρὸς ἕτερος, καὶ τὴν ὄψιν εὐκαταφρόνητος. σημείου δὲ δοθέντος αὐτοῖς, ὁ μὲν ἰσχυρὸς ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ τοῦ ἵππου ἀσθενοῦς τὴν κέρκον, ὡς ἀπορρήξων, εἷλκε βίᾳ πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἀσθενὴς τοῦ ἰσχυροῦ κατὰ μίαν τῶν τριχῶν ἐξέτιλλεν. ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν οὐκ ὀλίγα πράγματα μάτην ἑαυτῷ, καὶ πολὺν γέλωτα τοῖς θεωμένοις παρασχὼν ἀπεῖπεν· ὁ δ' ἀσθενὴς ἀκαρεῖ, καὶ σὺν οὐδενὶ πόνῳ, ψιλὴν τριχῶν ἀπέδειξε τὴν οὐρὰν, ἀναστὰς ὁ Σερτώριος, ὁρᾶτε, εἶπεν, ἄνδρες σύμμαχοι, τὴν ἐπιμονὴν ἀνυσιμωτέραν τῆς βίας οὖσαν, καὶ πολλὰ τῶν ἀθρόως ἀλήπτων, ἐνδιδόντα τῷ κα-

τῶ χατὰ μακρὸν: id eſt, *equos introduxit duos, alterũ quidem plane infirmum, & iam veterem: alterum autem eum procerum ipſum, & robuſtum, tum caudam mira pilorum crebritate, & pulchritudine habentem. Aſtabat autem infirmo quidem equo vir magnus, & validus: alteri vero equo alter homo paruus, & aſpectu ipſo contemnendus. ſigno autem ex dato, robuſtus quidem ille vtráque manu caudam equi infirmi, tanquam perrupturus, totis viribus ad ſe trahebat: homo infirmus vero ex equi robuſti cauda pilos ſingillatim euellebat. Poſteaquam autem ille non mediocri labore fruſtra ſuſcepto, multóque riſu ſpectatoribus excitato defatigatus fuit: infirmus vero, breui tempore, & ſine vllo labore caudam à pilis vacuam, nudámque reddidit: ſurrexit Sertorius, & videtis (inquit) ò ſocij perſeuerantiam viribus efficaciorem eſſe, & multa, quæ ſemel, & vno impetu capi non poſſunt, paullatim vinci, & capi poſſe.*

Et demo vnvm, demo etiam vnvm] id eſt, detraho vnum, &c. non dicit, adimo: ſed demo. demit enim qui de toto aufert: adimit qui totũ tollit. [ſic epiſt. vlt. lib. 1. *vt, quãtum generi demas, virtutibus addas.*] Vtitur autem hoc genere argumentationis M. Tull. Frumentaria. *Deinde iudices videtis, quàm infinitam ſitis hominibus licentiam pecuniarum eripiendarum daturi. Si, ternos denarios qui coëgit, erit abſolutus: quaternos, denos denique, aut vicenos coget alius: quæ erit reprehenſio? in quo primum iniuriæ gradu reſiſtere incipiet ſeueritas iudicis? quotus erit iſte denarius, qui non ſit deferendus? & in quo primum æſtimationis iniquitas, atque improbitas reprehendetur?*

Dvm cad. elvs. ratione, &c.] id eſt, dum is, qui poëmatum bonitatem vetuſtate, & annis metitur, vnà cum ſuo aceruo paulatim collapſo, ipſe quoque concidat σωρίτην, id eſt, acerualem argumentationem, quæ interrogatione conſtat, appellant Stoici, cùm aliquid minutatim, & gradatim additur ei, quod ab aduerſario conceſſum eſt, vel detrahitur. de quo M. Tull. Acad. lib. 2. *Soritas hos vocant, qui aceruum efficiunt vno addito grano: vitioſum ſanè & captioſum genus.* ibid. *tum paucis additis venit ad ſoritas, lubricum ſanè, & periculoſum locum: quod tu modò dicebas eſſe vitioſum interrogandi genus.* Idem de diuinitat. lib. 2. *aut quemadmodum ſoriti reſiſtas? quem ſi neceſſe ſit, Latino verbo liceat aceruualem appellare.*

Ad fastos] id eſt, ad annos. in faſtis enim conſulum ſingulorum annorum, ceterorúmque maiorum magiſtratuum nomina perſcribebantur. Tùm appellatione conſulum anni notabantur.

Miratúrqve nihil] & nihil magni æſtimat: nihil admiratione dignum ducit.

Nisi, qvod Libit. sacr.] niſi, quod ſepultum, & mortuum eſt. de Libitina diximus ſup. ad Od. 30. lib. 3. *multáque pars mei Vitabit Libitinam.*

Vt critici dicvnt] critici ſunt, grãmatici, qui de ſcriptoribus, & ſcriptis iudicant, παρὰ τὸ κρίνειν, quod valet iudicare: è quibus erat Mecius Tarpa. Talis fuit Ariſtarchus inter Græcos.

Leviter cvrare videtvr, &c.] .i. ita negligenter ſcribit, vt videatur oblitus eſſe, quid de ſe promiſerit, ac ſomniarit. dicebat autẽ ſe ſomniaſſe eſſe mortuum, & ex Pythagoræ ſententia, animam Homeri in corpus ſuum immigraſſe: ex quo ſe optimum poetam exſtitiſſe, verſuſque Homericis ſimileis cõſcribere. Quòd autem Lucretius ait lib. 1. non Homeri animam in Ennij mortui corpus domicilium ſuum tranſtuliſſe, ſed ſpeciem quandam ex Acherunte in ſomnis viuo, & dormienti Ennio obiectam eſſe, his verbis, *Et ſi præterea tamen eſſe Acheruſia templa Ennius æternis exponit verſibus edens, Quo neque permanent animæ, neque corpora noſtra, Sed quædam ſimulacra modis pallentia miris. Vnde ſibi exortam ſemper florentis Homeri Commemorat ſpeciem, lacrymas effundere ſalſas Cœpiſſe, & rerum naturam expandere dictis* pertinet hoc ad aliud ſomnium, nempè in quo Homerus Ennio naturam rerum explicabat: quò referendum eſt illud: *Viſus Homerus adeſſe poëta.* hîc autem Homerus, Ennio in ſomnis dicebat, ſe factum aliquando eſſe pauonem, ſeu animam ſuam commigraſſe in pauonem: deinde ex pauone in corpus Ennij tranſiiſſe. Ex quo illud ipſius Ennij. *Nam videbar ſomniare medego eſſe mortuum.* & illud Perſij. *Cor iubet hoc Enni, poſtquàm deſtertuit eſſe Mæonides, quintus pauone ex Pythagoreo.* Eodem referendum illud M. Tull. ex libr. 6. de Rep. *Hic mihi, (credo quidem ex hoc, quod eramus locuti: fit enim ſæpe ferè, vt cogitationes, ſermonéſque noſtri pariant aliquid in ſomno tale, quale de Homero ſcribit Ennius: de quo videlicet ſæpiſſimè vigilans ſolebat cogitare & loqui, &c.)* De ſe porrò glorioſè prædicabat Ennius, verſus veterum reprehendens. *Quos* (inquit) *olim Fauni, vateſque canebant, Cum neque Muſarũ ſcopulos quiſquam ſuperarat, Nec dicti ſtudioſus erat Ante hunc. At ipſe de ſe* (loquit) M. Tull. in Bruto. *nec mentitur in gloriando.*

Næv. in manib. non est] Næuij ſcripta non teruntur manibus hominum. nã eum memoria tenent, neque egent adiumẽto litterarum. hæret in omnium animis perinde, ac ſi ſit recens. *adeo ſanctum eſt, &c.* Fuit autem Ennio Næuius antiquior, vt declarant hæc verba M. Tull. in Bruto, quibus Ennius affatur. *Nec verò tibi aliter videri debet, qui à Næuio vel ſumpſiſti multa ſi fateris: vel, ſi negas, ſurripuiſti.* A Næuio ſunt illa, quæ M. Tull. producit epiſt. ad L. Luceium libr. 5. *Placet enim Hector ille mihi Næuianus, qui non tantum laudari ſe lætatur, ſed addit etiam, à laudato viro.*

Ambigitvr qvoties] quoties inter homines doctos controuerſia eſt vter vtri, & quis cui ſit anteponendus, vel quis cui præſtet, &c. ſup. epi. 18. *Ambigitur quid enim?*

Avfert Pac. docti fam. sen.] id eſt, Pacuuius conſequitur, & obtinet laudem, atque exiſtimationem docti: exiſtimatur ab omnibus doctus. M. Tull. lib. 3. de oratore. *Atq; id*

A *premium in poetis cerni licet, quàm sint inter sese Ennium, Pacuuium, Attium dissimiles.* idem citat hæc ex Pacuuio, lib. 5. de finibus. *Quin etiam fera (inquit Pacuuius) quibus abest ad præcauendum intelligendi astutia, sibi iniecto terrore mortis horrescunt.* Idem lib. 1. de Orat. ad Qu. Fr. *nec quisquam est eorum, qui, si iam sit ediscendum sibi aliquid, non Teucrum Pacuuij malit, quàm Manlianas venalium vendendorum leges ediscere.*

Attivs alti] Attius refert nomen & existimationem alti & elati poëtæ. Attius dicebatur plus habere magnitudinis, & grandiloquentiæ, vt ita dicam: Pacuuius plus doctrinæ. erat autem Attius multis annis Pacuuio minor. M. Tull. in Bruto. *Attius iisdem ædilibus ait se, & Pacuuium docuisse fabulam, cùm ille octoginta, ipse triginta* B *annos natus esset.* idem M. Tull. in oratione pro P. Sextio, multos Attij versus profert, eúmque disertissimum poëtam appellat.

Dicitvr Afrani toga] dicitur Afranius poëta Romanus, seu Latinus cum Menandro comparandus: seu ad Menandri scribendi genus propè accedere. Afranius togatas scripsit comœdias. eadem autem ratione appellantur à toga togatæ, qua à pallio palliatæ. de Afranio M. Tull. in Bruto. *C. Titium, cuius orationes tantum argutiarum, tantum exemplorum, tantum vrbanitatis habent, vt penè Attico stilo scriptæ esse videantur, studebat imitari L. Afranius poeta, homo perargutus, in fabulis etiam disertus.*

Properare] cur properare? an quòd ne- C gligenter & minùs accuratè scripti sunt eius versus? sic enim infrà ead. epist. *aspice, Plautus Quo pacto partes, &c. Quàm non adstricto percurrat pulpita socco. Gestit enim nummum in loculos demittere, post hoc, &c.* An hoc referendum est ad versuum omnium rationem & naturam, qui pedibus constant, & iccirco currere dicuntur, Sat. 10. princip. *Nempe incomposito dixi pede currere versus Lucili, &c.*

Sicvli Epicharmi] Epicharmum poëtam comicum Siculum sæpe commemorat M. Tull. eiúsque versus sæpe vsurpat, vt lib. 1. ad Atticum, *vt crebrò mihi vafer ille Siculus insusurret Epicharmus cantilenam illam suam.* νῆφε, καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. quæ verba sic reddit Latine Qu. Fr. de petit. consulatus ad D Marcum, *Quamobrem Ἐπιχάρμειον illud teneto, neruos, atque artus esse sapientiæ, non temerè credere.* & epi. ad Qu. Fratr. lib. 3. γνῶθι πῶς ἄλλω λέλεκται, id est, fac scias, quo pacto se aduersus alium gesserit, & Tuscul. 1. *sed tu mihi videris Epicharmi non insulsi hominis, vt Siculi, sententiam sequi. Quam? non enim noui. Dicam si potero Latinè, &c. Emori nolo: sed me esse mortuum nihili æstimo.*

Cæcilivs] hunc scribit M. Tull. lib. 7. ad Att. malum esse auctorē Latinitatis. idem alibi, *Nam illorum* (Scipionis & Lælij) *æquales Cæciliū, & Pacuuium male locutos videmus.* fuit autem hic natione Gallus.

Livi scriptoris ab ævo] Liuius Andronicus poëta à M. Liuio Salinatore, cuius A filias erudierat, fuit libertate donatus, vt scribit Euseb. in chro. primus hic C. Clodio Cæci filio, & M. Tuditano coss. fabulam docuit anno ipso antequam natus est Ennius, post Romam conditam anno cccc x. vt scribit M. Tull. Tuscul. lib. 1. & in Bruto. Idem ibidem ait Liuianas fabulas non satis esse dignas, quæ iterum legantur. De hoc Liuio vide T. Liuium libr. 7. annal. ad princip.

Interdvm vvlg. rect. videt] rectè iudicat, & prudenter sentit. rectum peccato opposuit, quod est prauum.

Est vbi] id est, alicubi, ἔστιν ὅπῃ: seu potiùs aliquando, vt accipiamus *est vbi* pro *est quando*, ἔστιν ὅτε, id est, ἐνίοτε.

B Nim antiqvè] ἀρχαϊκῶς, id est, impolitè, illepidè. sic sup. epist. ad Torqu. lectos *archaicos* dixit. vbi tamen alij legunt *Archiacos*, ab Archia.

Credit] sic habent tres lib. Vatic. & Iann. Faern. Torn. Cleric. Nicotian. Russard. alij. & quidem ipsa veritas ita legendum esse clamat.

Ignavè mvlta fatetvr] tollenda est distinctionis nota post nomen *multa*, vt sit hæc sententia. Si eos credit quædam dicere nimis antiquè, si pleráque durè: si fatetur eosdem multa ignauè, id est, oscitanter, & minimè accuratè dicere, sapit: & mecum sentit.

Et Iove ivdicat æqvo] id est, verè iudicat. Iupiter enim æquus, id est, propitius est C iis, iudiciáque eorum approbat, qui verè iudicāt: iratus est iis, iudiciáque eorum improbat, qui secus: vel dic hoc modo, quia Diis probantibus, & fauentibus omnia rectè fiunt: iratis, secus.

Qvæ] Liuij carmina.

Plagosvm] qui plagas multas, & graueis discipulis suis infligere solebat.

Orbilivm] magistrum, seu doctorē meū, de quo Sueton. de claris Grammaticis. *Fuit* (inquit) *natura acerba non modo in antisophistas* (quos omnis sermone lacerauit) *sed etiam in discipulos, vt Horatius significat, plagosum eum appellans, & Domitius Marsus scribens, Si quos Orbilius ferula, scuticáque cecidit.* floruit ætate Ciceronis: vixit propè ad centesimum D ætatis annum, amissa iam pridem memoria, vt ex Bibaculi versu intelligere licet, *Orbilius vbinam est, litterarum obliuio?*

Et exactis minim. dist.] id est, perfectis, & perpolitis proxima: quod valet exacta, perfecta, exquisita, limata, ἀκριβῆ. exigere dicimus ad perpendiculum, vt Verr. 3. de anteactis. *Tu Verres hic quod moliare, nihil habes: nisi fortè vis ad perpendiculum columnas exigere.* Cœlius ad Cic. lib. 8. epi. *Nunc si ad illam summam seueritatem legum nos exegeris, &c.* & T. Liuius lib. 30. annalium. *Nolite ad vestras leges, atque instituta exigere ea, quæ Lacedæmone fiunt.* & exigere ad vnguem dicebantur marmorarij, cùm marmorum cōmissuras vngue explorabant. ex quo exacta dicuntur à Latinis, quæ sunt probata, perfecta, accurata, summo studio,

dio, … moq; artificio elaborata, διηκριβωμένα: & … us *ad vnguem factum*, perfectum, & perpolitum; vt Sat. 5. lib. 1. *ad vnguem factus homo*. & lib. de arte poet. *carmen non castigauit ad vnguem*. Virg. Georg. 2. *Nec ſecius omnis ad vnguem Arboribus poſitis ſecto via limite quadret*. vbi Seruius notat, translationem eſſe à marmorariis, qui iuncturas vnguibus probant: δι᾽ ὄνυχος nominant Græci, quod Latini *ad vnguem factum*. [Huc pertinet illud Polycleti dictum χαλεπώτατον εἶναι τὸ ἔργον, ὅταν ἐν ὄνυχι ὁ πηλὸς γίνηται. i. opus eſſe difficillimũ cùm in lutum ad vnguem peruenit. ſignificabat difficile eſſe opifici, opus perpolire.]

Emicvit] excelluit, eminuit.

Concinnior] venuſtior, elegantior, cultior.

B Dvcit] producit, oſtentat, iactat, πομπεύει, id eſt, quaſi in pompa producit. [In vno cod. manu ſcr. reperi *claudat*: vnde conijcere liceat legendum *laudat*.]

Venditqve] *vendat* poſuit, pro *venditat*. venditare autem, eſt velle vendere. At qui vendere vult mercem aliquam, eam laudat. Horat. infrà epiſt. proxim. *vt plenius æquo Laudat venales qui vult extrudere merces*.

Indign. qvicq. repr. &c.] id eſt, indignè fero, aliquid reprehendi, non quia pingui Minerua, & ſine lepore, aut venere factum habeatur, ſed quia nouum, & recens.

C Nec veniam antiqvis, &c.] id eſt, & indignor non veniam erratorum ſuorum antiquis dari, quam ſi impetrarent, bene ſecum actum exiſtimare deberent: ſed præmium peti, vt ſcriptoribus optimis, ac perfectiſſimis. ſic M. Tul. in orat. perfecto veterum inſectator, his verbis, *Ergo Ennio licuit vetera contemnenti dicere Verſibus, quos olim Fauni, vateſque canebant: mihi de antiquis eodem modo non licebit, præſertim cùm dicturus non ſim Ante hunc, vt ille: nec quæ ſequuntur, Nos auſi reſerare, &c.* idem ibid. *non eſt eis ſatis non contemni, laudari etiam volunt*.

Rectè, necne crocvm, &c.] id eſt, ſi dubitarem, vtrùm iure, & merito Attæ fabulæ in ſcena recitentur, atque à populo ſpectentur, nécne: ſeues omnes clamarent me impudentem eſſe, &c. hæc verba *perambulet crocum & flores*, D hoc ſignificant, agatur ab hiſtrionibus in ſcena ambulantibus: quæ croco, & floribus, & aliis odoribus conſpergi ſolebat. quod declarat & verſus ille Lucret. libr. 2. *Et cum ſcena croco Cilici perfuſa recens eſt:* & Ouid. lib. 1. de arte. *Nec fuerant liquido pulpita rubra croco*. Sed verbum *perambulet* venuſtè poſuit propter poëtam Attam, vt mox dicemus.

Perambvlet Attæ fabvla,] Quintius Atta, poeta togatarum, ſic cognomento dictus, quòd atta, id eſt, vitioſis pedibus, aut cruribus eſſet, aut quod plantis extremis ambulando inſiſteret, & terram magis attingeret, quàm ambularet. quod mihi indicauit Ett. Memmius v. c. & admonuit Feſtus: qui docet, attas eſſe appellatos, eos, qui propter vitium crurum aut pedum plantis inſiſtunt, & terram attingunt magis, quàm ambulant: *quod cognomen Quintio poetæ adhæſit*, inquit ille. Hunc Attam commemorat M. Tullius in Sextiana, *Nihil ſanè Attæ iuuabant anagnoſtæ, libelli etiam pro vino oppignerabantur*. ſic enim habent cod. veteres: & ita iam pridem docuit eſſe legendum P. Victorius: nos denique ita edendũ curauimus: vbi tamen alij legunt, *nihil ſanè chartæ adiuuabant*: alij, *nihil ſane arte adiuuabatur*: alij, *nihil ſanè te adiuuabant anagnoſtæ, &c.*

Æsopvs] tragœdiarum actor: de quo M. Tull. in Sextiana, & lib. 1. de orat. ad Q. Fratr. & Plin. lib. 10. & 35. & iterum M. Tull epi. ad Q. Fr. lib. 1. *Præterea Æſopi tragœdi noſtri familiaris Licinius ſeruus aufugit.*

Doctvs Roscivs] de Roſcio hæc M. Tull. in Quinctiana, *Etenim cum artifex eiuſmodi ſit, vt ſolus dignus videatur eſſe, qui in ſcena ſpectetur, tùm vir eiuſmodi eſt, vt ſolus dignus videatur, qui eo non accedat*. extat & oratio pro eo ipſo, vbi hæc de eodem M. Tullius: *Roſcius ſocium fraudauit? poteſt hoc homini huic hærere peccatum? qui medius fidius (audacter dico) plus fidei, quàm artis: plus veritatis, quàm diſciplinæ poſſidet in ſe: quem populus Rom. meliorem virum, quàm hiſtrionem eſſe arbitratur: qui ita digniſſimus eſt ſcena propter artificium, vt digniſſimus ſit curia propter abſtinentiam?* & de orator. ad Quin. Fratr. lib. 1. *Itaque vt ad hanc ſimilitudinem huius hiſtrionis, oratoriam laudem dirigamus, videtiſne quam nihil ab eo, niſi perfectè, nihil niſi cum ſumma venuſtate fiat: niſi ita, vt deceat, & vti omnes moueat ac delectet? Itaque hoc iamdiu eſt conſecutus, vt in quo quiſque artificio excelleret, is in ſuo genere Roſcius diceretur.* & libr. 1. de diuinat. *Quid amores ac deliciæ tuæ Roſcius? num aut ipſe, aut pro eo Lanuuium totum mentiebatur? qui cùm eſſet in cunabulis educaretúrque in Solonio, qui eſt campus agri Lanuuini, noctu lumine appoſito experrecta nutrix animaduertit puerum dormientem circumplicatum ſerpentis amplexu: quo aſpectu exterrita clamorem ſuſtulit. pater autem Roſcij ad haruſpices retulit: qui reſponderunt nihil illo puero clarius, nihil nobilius fore.* & orat. pro Arch. poëta, *Quis animo tam agreſti, ac duro fuit, vt Roſcij morte nuper non commoueretur? qui cum ſenex eſſet mortuus, tamen propter excellentem artem, ac venuſtatem, videbatur omnino mori non debuiſſe.*

Egit] recitauit in ſcena: vnde dicuntur actores comœdi & tragœdi.

[Vel qvæ imb. din. s. pern. f.] Petron. Arbiter. & quod vtroq; turpius eſt, quod quiſque perperam diſcit, in ſenectute confiteri non vult.]

Saliare] quod à Saliis, Martis ſacerdotibus, ſaliendo canebatur, à Numa Pompilio inſtitutum, & factũ, vt indicat M. Tull. lib. 3. de oratore. & Varro lib. 6. de ling. Latina. Dionyſ. Halicarn. lib. 2. de Saliis, … δὲ Ῥωμαίων ἀπὸ τῆς συντόνου κινήσεως ὀνομασμένοι· τὸ γὰρ ἐξάλλεσθαι, καὶ πηδᾶν σαλίρε ὑπ᾽ αὐτῶν λέγεται. ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς αἰτίας, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὀρχηστάς, ἐπεὶ κἀν τούτοις πολὺ τὸ χόρευμα, καὶ

σκίρτημα ἐνεσι, ἀδικαζόντες ἀπὸ τῆς σαλίων A τοὔνομα, σαλίτορας καλοῦσι. κινοῦνται γὰρ πρὸς αὐλὸν ἐν ῥυθμῷ τὰς ἐνοπλίους κινήσεις ποτὲ μὲν ὁμοῦ, ποτὲ δὲ ἐναλλὰξ, καὶ πατρίους τινὰς ὕμνους ᾄδουσιν ἅμα ταῖς χορείαις, id eſt, à Romanis autem ex contento motu nominati. Nam ἐξάλλεσθαι & πηδᾷν ſalire ab iis dicitur. Iam verò ab eadem cauſa etiam alios omneis ſaltatores, quoniam etiam in his multa eſt choreæ exercitatio, & tripudiatio, deriuato à Saliis nomine, ſalitores appellant. Mouentur enim ad tibiam numeroſè motus quoſdam armis accommodatos nunc ſimul, nunc viciſſim, & alternis, & patrios quoſdam hymnos canunt vnà cum choreis.

ET ILLVD, QVOD NEC.] Varro eo, quem modo dixi, libro multis verbis oſtendit, B carmina Saliaria, quamuis à C. Ælio fuerint interpretata; tamen multis etiam locis eſſe obſcura.

INGENIIS NON ILLE FAVET, &c.] id eſt, non fauet eorum ingeniis, qui iam mortui ſunt, neque eò facit, quòd veteribus faueat, ſed quòd nobis aduerſari, noſtráque ſcripta oppugnare ſtudeat, & nobis inuideat.

QVÒD SI TAM GRÆCIS, &c.] ſi apud Græcos tanto odio fuiſſent noui, ſeu recentes ſcriptores, quanto ſunt apud Romanos, nullos nunc veteres haberent, quos publicè manibus tererent, oculiſque lectitarent.

NOVITAS] aliter vſurpatur à M. Tullio nouitas, epiſt. 7. lib. 1. *nouitati eſſe inuiſum meam.* C

VIRITIM] liber Card. Rain. habet *Quiritim.* ceteri omnes cõſentiunt cum vulgatis. Omninò hæc recepta, recta eſt.

VT PRIMÙM POS. NVG.] oſtendit, ex otio, & fortuna ſecunda nata eſſe in Grecia variarum artium ſtudia.

POSITIS] ſedatis, compoſitis.

NVGARI] rebus ludicris, & leuibus artibus operam dare.

ET IN VITIVM FORT. LAB.] ſic ſunt homines: in rebus duris, & aduerſis virtutẽ colunt, & forteis ſe præbent, &, vt monet Satyr. 2. lib. 2. *Fortia aduerſis opponunt pectora rebus*: in ſecũdis inertiæ & nequitiæ ſe tradunt, & luxo ac deliciis eneruantur, ac molliuntur: ita vt difficilius D eſſe videatur ſecundam fortunam, quàm aduerſam ferre. lege quæ annotauimus ad Od. 27. lib. 3. ibi, *bene ferre magnam, &c.*

FORTVNA ÆQVA] fortuna ſecunda, propitia, amica.

SVSPENDIT PICTA VVLTVM] tabulas pictas attentiſſimè ſpectauit, in eáſque ſtudium & cogitationem ſuam contulit. tralatio eſt. Obſeruandum eſt autem hîc, verbum *ſuſpendit*, quod propriè, aut certè aptè quadrat ad *vultum*, etiam ad mentem tamen pertinere, cùm aliud verbum ſit nullum.

NVNC TIBICINIB. NVNC EST] id eſt, nunc comediis delectata eſt, nunc tragœdiis. in comœdiis enim adhibebantur tibicines. libr. de arte poët. *Tibia non, vt nunc, orichalco vincta, tubaque Æmula, &c.* & ibid. *Sic priſcæ motúmq;, & luxuriã addidit arti Tibicen, traxítque vagus per pulpita veſtem.* ſimpliciter tibicinibus ſignificantur ij, qui tibia canunt.

SVB NVTR. PVELLA, &c.] εἰκὼν, ſiue imago, ſiue ſimilitudo illuſtris & luculenta, qua declarat, Græcorum ſtudia bellis compoſitis ac ſopitis fuiſſe leuia, nugatoria, & pænè dicã puerilia. veluti (inquit) ſi puella infans ſub nutrice luderet.

MATVRÈ] citò. ſed vtrùm maturè reliquit, poſteaquam ſatiata eſt, an maturè & citò ſatiata reliquit? videtur hoc probabilius, vt ſignificet, quod Græci dicunt, τὸ ἀψίκορον, id eſt, celere & propinquum rerum amatarum faſtidium, celerémque ſatietatem: quo vitio laborant iouenes. epiſt. de art. poët. *& amata relinquere pernix.* Iam verò quin maturè interdũ citò ſignificet, nemo, qui Cariſium legerit, & eius auctoritate moueatur, dubitabit.

PLENA] ſatiata. epiſt. ad librum. *cum plenus languet amor.* lege igitur coniunctè *maturè plena.* nam, vt ſcribit M. Tull. lib. 3. de orat. ad Qu. Fr. *omnibus in rebus, voluptatibus maximis faſtidium finitimum eſt.* Neque tamen reclamabo, ſi quis illo potiùs modo coniungere malet, *maturè reliquit.*

QVID PLACET, AVT ODIO EST, &c.] nihil perpetuò placet, nihil ſemper diſplicet.

HOC PACES HAB. BONÆ, VENTÍQVE] id eſt, ex pace igitur, & rebus ſecundis nata eſt hæc in Græcia artium varietas, ſtudiorum mutatio, & inconſtantia. Alij ſic, bonæ paces, & venti ſecundi hoc habuere, vt ſint mutabiles, neque perpetuò aut placeant, aut diſpliceant.

ROMÆ DVLCE DIV FVIT] Nunc docet, poëticæ ſtudium non multis antè ſæculis Romæ coli cœptum eſſe, Romanóſque illos veteres, in ſtudiis & grauioribus, & vtilioribus, quàm in ſcribendo, fuiſſe occupatos.

SOLLENNE] vſitatum: vt annot. ſuprà ad epiſt. 1. lib. 1. ibi, *Inſanire putas ſollennia me, &c.*

RECLVSA] aperta. vt epiſt. ad Torq. *& operta recludit.*

MANÈ] vt Sat. 1. lib. 1. *Sub galli cantum conſultor vbi oſtia pulſat.* & M. Tull. orat. pro Mur. *Vigilas tu de nocte, vt conſultoribus tuis respondeas: ille vt quò intendit, maturè cum exercitu perueniat. te gallorũ, illum buccinarum cantus exſuſcitat.*

CLIENTI PROMERE IVRA] reſpondere ius. M. Tull lib. de legibus oſtendit, patrij moris fuiſſe conſultoribus reſpondere, his verbis, *ego verò ætatis vacationi potiùs confidebam, cùm præſertim non recuſarem, quo minùs more patrio ſedens in ſolio conſulentibus reſponderem.* Idem lib. 1. de orat. ad Qu. Frat. multis verbis oſtendit, *domum iuriſconſulti totius oraculum eſſe ciuitatis, neque vllum honeſtius eſſe ſenectuti celebrandæ, atque ornandæ perfugium, quã iuris interpretationẽ*: deinde ſubiicit hæc ſub perſona

Craſſi.

Crassi: *Equidem mihi hoc subsidium iam inde ab adolescentia comparaui, non solum ad causarum vsum forensem, sed etiam ad decus, atque ornamentum senectutis, vt cum me vires (quod ferè iam tempus aduentat) deficere cœpissent, ita ab solitudine domum meam vindicarem.* Idem libr 3. *M. vero Manilium transuerso foro ambulare solitum, quod erat insigne eum, qui id faceret, facere ciuibus omnibus consilij sui copiam, ad quos olim sic adibatur, non solum, vt de iure ciuili ad eos referretur, verum etiam de filia collocanda, de fundo emendo, de agro colendo, de omni denique officio, &c.* Erat porro inscriptum in iurisconsultorum foribus, *licet consulere*: quod docet & Marc. Tull. in orat. pro Murena, his verbis, *Itaque non modo beneficij collocandi spem, sed etiam illud, quod aliquando fuit, licet consulere, iam perdidistis.*

A

CAVT. NOM. CERTIS EXPENN.] id est, pecuniam collocare apud debitores locupletes nominibus factis, & in codice argentarij perscriptis. Cùm hoc loco viderem veteres membranas inter se discrepare (aliæ enim consentientes cum libris vulgatis habent, *certis nominibus*: aliæ dissentientes, *rectis nominibus*) diu, multúmque dubitaui, vtras potissimùm sequerer. mouebat me Porph. qui videtur legisse, *rectis nominibus*: & quamquam hoc loco corruptus est, ita interpretari, *idoneis, ac legitimis nominibus*. mouebat altera ex parte locus Ciceronis in Quinctiana, his verbis, *moritur P. Quinctius, qui tibi, vt ais, certis nominibus grandem pecuniam debebat.* accedebat Festus in voce *nuncupata*, *Nuncupata* (inquit) *pecunia est (vt ait Cincius in lib. 2. de offic. iurisconsulti) nominata, certa propriis nominibus pronuntiata.* Tandem re quæsita, cùm à veteribus Iurisconsultis nullam rectorum nominum fieri mentionem comperissem, tutiùs esse existimaui scripturam receptam, & vulgatã retinere: rem integram seruare: arbitrio lectoris, vtram lectionem malit, permittere. Hoc tantum testatum relinquam multo plureis codices veteres habere *rectis*, quàm *certis*: vt peccaturus non sit, qui *rectis* legendum putet.

B

C

EXPENDERE] expensos ferre, occupare, ne sint steriles, & vt perpetuos sumtus suppeditare possint. certum videtur esse nomen cùm debitor est soluendo, & cùm ei per syngrapham creditũ est: certius autem si pignore accepto. & cum satisdatione. nam verbum cauendi hoc quoque significat: vt cauere sibi prædibus, & prædijs: cauere sibi per sponsorem, cauere sibi pignoribus, quod est ita pecuniam credere, vt prædes accipias, vt sponsorem, & pignora. quod si quis malet legi *rectis nominibus*, rectum nomen interpretabimur legitimum.

D

MAIORES AVDIRE] maioribus obtemperare: maiorum, & prudẽtium consilium sequi.

MINORI DICERE] minori consilium dare, quo & rem suam familiarem honestis rationibus augere, & cupiditatem immoderatam comprimere, ac refrenare possit.

CRESCERE RES] augeri bona, & facultates rei familiaris.

DAMNOSA LIBIDO] vt suprà epistol. ad Loll. 2. *Quem damnosa Venus, quem præceps alea nudat.*

MVTAVIT MENTEM P. L.] mutauit consilium illud pristinum, & priorem illam vitæ consuetudinem: omne autem studium suum ad scribendum conuolit. *populus leuis*, populus Rom. mobilis, & mutabilis.

ET CALET VNO SCRIB.] & flagrat vno scribendi studio. sic dictum, *feruet auaritia, &c.* epi. 1. lib. 1.

FRONDE COMAS VINCTI] *comas vincti*, hellenismus est. Græci autem in his generibus subintelligunt κατὰ. Latinè diceremus *vinctis comis*. Iam verò *fronde*, id est, edera, vt suprà episto. ad Iul. Florum, *seu condis amabile carmen, Prima feres ederæ victricis præmia.*

DICTANT] dictant serui scribendi peritis: vt suprà epist. ad Fuscum Arist. *Hæc tibi dictabam post fanum putre Vacunæ.*

IPSE EGO, QVI NVLLOS, &c.] ne sibi quidem parcit Horatius, & se quoque in iis numerat, qui non satis exploratis suis viribus, & fortasse ad eam rem inepti natura, immoderata tamen scribendorum versuum cupiditate tenentur.

INVEN. PARTHIS MENDAC.] in eo sunt Parthi mendaces, quòd fugientes, & tergo verso simulant se pugnare nolle, cùm tamen fugiendo maximè pugnent, vt diximus suprà ad illum locum, *Et versis animosum equis Parthum dicere*, Od. 19. lib. 1. ad quæ accedant hi Ouid. versus l. 1. de arte. *Teláque Parthorum, Romanáque pectora dicam: Teláque, ab auerso quæ iacit hostis equo.* Alij Parthos omnium mortalium esse mendacissimos dicunt. eius rei argumento esse, quòd apud eos mẽdacium acerrimis pœnis vindicatur, vt narrat Herodotus libr. 1. Et quidem ita Muretus hunc locum explicabat: à quo dissentio. quemadmodũ igitur illi sunt fallaces, ac mendaces, sic & ego, qui, cùm affirmem me nullos versus scribere, ante lucem tamen lumen, calamum, chartam poscam.

CALAMVM, ET CH. ET SCR. POSCO] sic sat. 3. lib. 3. *Si raro scribis, vt toto non quater anno Membranam poscas.* & epist. 1. libr. 1. *Si non posces ante diem librum cum lumine, &c.*

NAVEM AGERE, &c.] ceteras (inquit) artes nemo se scire profitetur, nemóq; exercet, nisi qui eas habet cognitas. nemo nauim gubernare conatur, nisi gubernator: nemo ægro medicamentum adhibet, qui non sit medicus. at scribunt poëmata sine discrimine tùm docti, tùm indocti. In eos, qui aliud agunt, quàm, quod didicerunt, conuenit versus Euripidis, τέκτων γὰρ ὢν ἔπρασσες οὐ ξυλουργικά: id est, cùm faber esses, agebas, quæ non sunt fabri lignarij. Cum hoc loco congruit ille in episto. ad Pison. *Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis: Indoctúsque pilæ, discíve, trochive quiescit, Ne spissæ risum tollant impunè coronæ. Qui nescit, versus tamen audet scribere.*

ABROTONUM] herbam amaram. Lucret. libr. 4. *Praeterea quaecumque suo de corpore odorem Exspirant acrem, panacei, absynthia tetra, Abrotonique graves, & tristia centaurea.* Abrotonum autem excudendum curavi, veterum librorum Horat. & Phnianorum, & Graecorum auctoritate fretus.

SCRIBIMUS INDOCTI D. q.] non dixit, *Scribunt indocti, &c.* sed *scribimus*, ut vitaret invidiam, & arrogantiae crimen.

HIC ERROR] error animi. inf. epist. prox. *Et demtus per vim mentis gratissimus error.* errorem appellat immoderatum scribendorum versuum studium cum amore sui coniunctum, qualis est Suffenii illius apud Catull. & illius non nominati epist. de arte poët. *Hic dum sublimes versus ructatur, & errat.* al. *sublimis.*

SIC COLLIGE.] ὑπουλλογίζου: sic ratiocinare. sat. 1. libr. 2. *utque Imperet hoc natura potens, sic collige mecum.*

NON TEMERE] non sine magna aliqua causa. epist. ad Loll. proxima. *non temere a me Quivis ferret idem.*

HOC STUDET UNUM] sic loquitur M. Tull. Phil. sexta. *unum sentitis omnes, unum studetis, M. Antonii conatum avertere a rep.*

RIDET] pro nihilo putat, non fert moleste.

INCOGITAT] machinatur, molitur. verbum Graecum expressit ἐπινοεῖ, seu ἐπιβουλεύει. sed ne quis miretur hanc scripturam, ut novam, *puero ve incogitat*, ego eam sine ulla litura reperi in omnibus libris manuscr. neque dubitandum est, quin sit vera, & recta: vulgata autem, *puero non cogitat*, corrupta.

SILIQUIS] siliqua fructus est arboris, quam κεράτιον Graeci vocant, de quo Plin. libr. 15. cap. 24. Idem libr. 24. cap. 8. scribit, siliquas recenteis stomacho esse inutileis.

SECUNDO] id est, secundario: qui magnam partem ex furfure constat, & non ita multo polline.

MALUS] κακός, inutilis, nullius bonae frugi, nequam, ἀχρεῖος.

SI DAS HOC] enumerat commoda, quae hominibus proficiscuntur a poëtis.

FIGURAT] conformat, fingit, ut recte, & emendate loquatur.

TORQUET] detorquet, avocat.

OBSC. SERMON.] αἰσχρολογίαν uno verbo dicunt Graeci.

PECTUS] animum: φρένας, σπλάγχνα. sic sup. sat. 6. lib. 1. *sed vita & pectore puro.* infra ead. epist. *meum qui pectus inaniter angit.*

PRAECEPTIS] documentis, παραθήκαις. in epist. ad Pison. *Et vitae monstrata via est.*

AMICIS] id est, utilibus, honestis, ac iucundis. haec enim insunt omnia in vera amicitia: & quis verus amicus est, prodest, delectat, ornat.

FORMAT] instituit. translatio est, ut sat. 4. lib. 1. *sic me Formabat puerum dictis.* vide annot. ad Od. 10. lib. 1.

ASPERITATIS] saevitiae, χαλεπότητος. supra epist. ad Loll. 2. *Asperitas agrestis, & inconcinna, &c.*

RECTE FACTA REFERT] narrat, & mandat litteris, quae ex virtute facta sunt.

ORIENTIA TEMP. NOTIS INSTRUIT EXEMPLIS] id est, exempla petit ab antiquitate, quae vel sequantur, vel fugiant praesentis, & hodiernae aetatis homines. vel sic, praesentia & nascentia tempora exemplis rerum praeteritarum ornat atque instruit: vel sic, homines & qui hodie vivunt, & qui post nascentur, exemplis ab antiquitate repetitis instruit.

IGNARA MARITI] innupta, nondum virum experta, ἄγαμος, ἀπειρόγαμος. contra sup. Od. 14. li. 3. *vos o pueri, & puellae Iam virum expertae.*

PRAESENTIA NUMINA SENTIT] praesenteis deos, id est, praesens deorum auxilium experitur.

DOCTA PRECE BLANDUS] id est, carmine aliquo a docto poëta conscripto diis immortalibus blandiens, seu blande supplicans.

AVERTIT MORBOS] carminibus morbos impendenteis propulsat. ex quo carmen ἀποτρόπαιον dictum: & dii ἀποτρόπαιοι, qui mala impendentia avertunt.

LOCUPLETEM FRUGIBUS] abundantem. sic dixit epist. 6. lib. 1. *Mancipiis locuples.* annum autem frugibus abundantem appellant Graeci εὐετηρίαν.

AGRICOLAE PRISCI, &c.] Arist. libr. 8. de moribus ad Nicom. ostendit, antiqua sacrificia, & convivia hilariora, fuisse instituta maxime collectis iam, & conditis frugibus, his verbis, αἱ γὰρ ἀρχαῖαι θυσίαι, καὶ σύνοδοι φαίνονται γίνεσθαι μετὰ τὰς τῶν καρπῶν συγκομιδὰς, οἷον ἀπαρχαί· μάλιστα γὰρ ἐν τούτοις ἐσχόλαζον τοῖς καιροῖς, id est, nam prisca sacrificia, coetusque & conventus, qui sacrificiorum causa habebantur, collectis iam frugibus, ut primitias quasdam, fuisse instituta. his enim temporibus maxime otiabantur, & ab opere cessabant. tale est illud Virgil. Georg. 1. *Frigoribus parto agricolae plerumque fruuntur, Mutuaque inter se laeti convivia curant. Invitat genialis hiems, curasque resolvit: Ceu, pressae cum iam portum tetigere carinae, Puppibus & laeti nautae imposuere coronas.* Cereri item primitias dabant, eamque venerantes epulabantur, & convivia agitabant inter se. quod declarat locus Theocriti in θαλυσ. ἦ γὰρ ἑταῖροι Ἀνέρες εὐπέπλῳ Δαμάτερι δαῖτα τελεῦντι Ὄλβω ἀπαρχόμενοι· μάλα γάρ σφισι πίονι μέτρῳ Ἁ δαίμων εὔκριθον ἀνεπλήρωσεν ἀλωάν, id est, Profecto enim homines cari, atque amici Cereri bene cultae convivium parant, primitias suarum divitiarum et dantes. Dea enim eis valde divite mensura aream fertilem impleuit.

BEATI] suo contenti.

TELLUREM PORCO, &c.] vel genus positum est pro genere: & dictum *porco*, pro *porca*: quem-

quemadmodum contrà apud Virgil. lib. 8. Æne. A *porca*, pro *porco*, ibi, *& caſa iungebant fœdera porca*: vt notat Seruius ad illum locum. vel legendū *porca* libris omnibus inuitis, non *porco*. Telluri enim propter eius fœcunditatem, & fertilitatem porca fœmina, eáque grauida & fœta immolabatur, vt declarant hæc verba Arnobij libr. 7. aduerſ. gēt. *Telluri (inquiunt) matri ſcrofa ingens immolatur fœta: at Mineruæ virgini virgo cæditur vitula, nullo vnquam ſtimulo, nullius operis excitata conatu.* Præterea, ſiquid hoc etiam ad rem pertinet, Telluri porcam præcidaneam immolabat heres, ſi is, cuius heres eſſet, humatus non eſſet. alioqui familia pura nō erat. Varro lib. 3. de vita popul. Rom. apud Nonium. Ne hoc quidem alienum eſt, Seruium notare apud Virgilium libr. 8. ad illum locum, *tibi* B *maxima Iuno*, theologos dicere Iunonem eſſe matrem deorum, quæ Terra dicitur: ex quo etiam ei porca ſacrificari. Poſtremò non eſt dubium, quin diligenter obſeruarint veteres illi, quibus hoſtiis cuiq; deo immolandum eſſet, cui maioribus, cui lactentibus: cui maribus, cui fœminis, vt teſtatur M. Tull. libr. 2 de legib. Conſtátque, vt opinor, diis maribus maſculas victimas immolari ſolitas (fœminis.) cùm igitur Tellus, dea fœmina ſit, conſentaneum eſt, ei porcam immolari debuiſſe.

PIABANT] placabant. ex quo piaculum, ſacrificium, quo dij offenſi placantur: & peccatum quod tale ſacrificium deſiderat.

C FLORIBVS ET VINO GEN.] idque maximè die natali. Perſius, *Funde merum Genio*. lege anno. ad illum locum, *Scit Genius, natale comes qui temperat aſtrum, &c.* epiſt. 2. huius lib.

MEMOREM] ſic habent omnes libri ſcripti. quam ſcripturam ſi probamus, memorem intelligemus, qui obliuiſci non ſinat. quidam legunt *memores*, nullo libro auctore. Omninò *memorem* rectum eſt, memorem enim appellabant Genium, quia homines moneat, vt viuant, dum licet, breuitatis vitæ, & conditionis humanæ memores.

FESCENINA PER HVNC, &c.] id eſt, Faſcenini verſus, qui maxima verborum licentia conſtabant, inuenti per hunc morem, &c. habebāt D autem locum tùm in ſponſos, tùm in quoſlibet alios. Catul. In carmine, quod ſcriptū eſt in nupt. Iuliæ, *Ne diu taceat procax Feſcennina locutio.* Tit. Liuius Feſceninum verſum commemorat libr. 7. annal.

LVSIT AMABILITER] iocata eſt ſine petulantia, & ſine cuiuſquam offenſione: ſine contumelia verborum: comiter, & facetè.

LIBERTÁSQVE, &c] & libertas quotannis vſurpata: anniuerſaria.

RECVRRENTEIS ANNOS] περιπλομένους dicit Homerus.

DONEC IAM SÆVVS, &c.] hinc nata eſt vetus comœdia, quæ ne honeſtis quidem familiis pepercit. κωμῳδεῖν enim eſt σκώπτειν, iocandóque maledicere.

AP. IN RAB.] in apertam maledicentiam.

DOLVERE CR. DENTE LACESS.] qui fuerant maledictis appetiti, & contumelia affecti, grauiter tulerunt.

FVIT INTACTIS QVOQVE CVRA] non ſolùm, qui læſi fuerunt, iniquo animo tulerunt illam maledicendi licentiam: verùm etiam ij, quos non attigerat, periculo communi proſpexerunt. ſimile eſt illud ſat. 1. libr. 2. *Dum ſibi quiſque cauet, quamquam eſt intactus.*

QVINETIAM LEX, POENÁQVE LATA] lex lata eſt, & pœna lege conſtituta in eos, qui quempiam maledico carmine deſcriberent. ſic in epi. de arte poët. *ſed in vitium libertas excidit, & vim Dignam lege regi lex eſt accepta, chorúſque Turpiter obticuit, ſublato iure nocendi.* Legem autem XII. tabularum ſignificat: de qua ſatyr. 1. libro 2. *Si mala condiderit in quem quis carmina, ius eſt, Iudiciúmque.*

VERTÊRE MODVM F.] mutauerunt rationem ſcribendi metu fuſtuarij.

FORMIDINE FVSTIS] metu fuſtuarij: quę pœna erat lege XII. tab. conſtituta.

AD BENEDICENDVM] benedicere hoc loco contrarium eſt verbo *maledicendi*. ſic Terent. prologo Phorm. *benè dictis ſi certaſſet, audiſſet benè.*

GRÆCIA CAPTA FER. VICT. CEPIT] hunc locum non ſatis rectè explicant ij, qui C in hunc poëtam commentarios ediderunt. eſt tamen eius ſententia non obſcura, & ab ipſo Horatio aliis verbis declarata. Græcia (inquit) à Romanis capta, & bello ſubacta, cepit viciſſim victores ipſos. quomodo cepit? id eſt, artes, & diſciplinæ Græcorum, Romanis placuerunt: à Romanis expetitæ, & cultæ ſunt: Romanos delectarunt. Ineſt autem ambiguum non inelegans in verbo *cepit*. capit enim & is, qui vincit, & is, qui delectat. M. Tull. epiſt. epiſt. ad Luceium Q. fil. lib. 5. *Genus enim ſcriptorum tuorum, etſi erat à me vehementer exſpectatum, tamen vicit opinionem meam, méque ita vel cepit, vel incendit, &c*, & offic. 3. *ob eam, credo, cauſam, quòd inſit in his aliquid probi, quod capiat ignaros.* tale eſt illud T. Liuij lib. 34. *& iam in Græ-* D *ciam, Aſiá'que tranſcendimus, omnibus libidinum illecebris repletas: & regias etiam attrectamus gazas: eo plus horreo, ne illæ magis res nos ceperint, quam nos illas. Infeſta, mihi credite, ſigna ab Syracuſis illata ſunt huic vrbi, &c.*

FERVM] indoctum, nondum litteris, & humanitate expolitū. ἡ παιδεία γὰρ ἡμέρους ποιεῖ. id eſt, doctrina enim cicures efficit. [vel feram intellige indomitam: vt in his verſibus Portij Licinij Punico bello ſecundo, *Muſa pennato gradu Intulit ſeſe belliсoſam in Romuli gentem feram.*)

ET ARTEIS INTVLIT] Romani bellum Græciæ intulerunt: Gręcia arteis Italiæ intulit. Romani Græciam bello ceperunt: Græcia Italiam artibus cepit. poſteaquam enim Romani Græcorum imperium euerterunt, totámque Græciam in prouinciam redegerunt, tum

demum artes, & disciplinas Græcorum adamarunt.]

AGRESTI] nullis litteris, nullisque disciplinis polito, fero, inculto.

SIC HORRIDVS ILLE, &c.] id est, hoc modo numerus ille poëticus, inconditus, & impolitus, qui ætate Saturni, vel à Saturno viguerat, ac floruerat, id est, antiquissimus, obsoleuit, & in vsu esse desiit. Festus in voce *Saturno*, &c. *Versus quoque* (inquit) *antiquissimi, quibus Faunus fata cecinisse hominibus videtur, Saturnij appellantur, quibus & a Næuio bellum Punicum scriptum est, & a multis alijs plura composita sunt.* Tales versus significat Ennius, libr. 1. de bello Punico secundo. *scripsere alij rem versibu', quos olim Fauni, vatesque canebant.* Erant autem versus illi ferè omnes Iambici hypercatalecti, vt *dabunt malum Metelli Næuio poetæ:* dicti Saturnij, quia iam vsque a Saturno talibus versibus Latini vsi esse putarentur. [Festus, in voce *saturno*. Versus etiam antiquissimi, quibus Faunus fata cecinisse hominibus videtur, Saturnij appellantur, quibus & à Næuio bellum Punicum scriptum est, & à multis alijs plura composita sunt, vide Adr. Iunij animaduers. libr. 1. cap. 11.]

ET GRAVE VIRVS MVND. PEP.] id est, inquinatam loquendi rationem: inelegantem, atque inuenustum faciendorum versuum modum, nitor, & elegantia Græcarum artium expulerunt.

RVRIS] sermonis inconcinni, inuenusti, illepidi, inornati: rusticitatis. Catull. in Annales Volus. *Pleni ruris, & infacetiarum,* (seu *inficetiarum*) *Annales Volusi cacata charta.* Idem ad Virrum, *Idem infaceto est infacetior* (seu *inficeto est inficetior*) *rure.* Plaut. in Trucul. *rus merum hic quidem est pudendum.*

SERVS ENIM] id est, serò enim studium, animúmq; suum contulit ad scripta Græcorum. serus, pro serò, frequẽs apud poëtas. Virg. Geor. 3. *Nocte natat cæca serus freta.* sic suprà Od. 12. libr. 1. *Serus in cœlum redeas.* & sat. 7. libr. 2. *iusserit ad se Mæcenas serum sub lumina prima venire?* eiusdem generis sunt illa, Virgil. lib. 3. Georg. *nocturnus obambulat.* Horat. sat. 4. libr. 2. *Si vespertinus subitò te oppresserit hospes.* ADMOVIT ACV.] ingenij sui vim contulit ad lectionem librorum Græcorum.

QVIETVS] εἰρήνην ἄγων, bellis compositis, bellis defunctus, pace potiens.

QVID SOPH. QVID THESP. ET ÆSCH.] hi fuerunt poëtæ tragici, ex quibus Thespis totus periit. de eo meminit in epist. de arte poët. *Ignotum tragicæ genus inuenisse camœnæ dicitur, & plaustris vexisse poëmata Thespis, &c.* Æschyli tragœdiæ aliquot exstant, nec illæ quidem admodum integræ, nisi quibus in locis à Francisco Porto, & Errico Stephano sunt emendatæ.

TENTAVIT QVOQVE, REM, &c.] periculum etiam fecit, possétne Græca in Latinum sermonem conuenienter, & aptè vertere. *si pro an*, vt sæpe aliàs.

ET PLACVIT SIBI, &c.] id est, placuit sibi Romanus scriptor in eo, quòd esset natura sublimis: vel sic, Romanus sua scripta de Græcis versa, seu ad exemplum Græcorum cõposita adamauit, ac probauit, cùm esset sublimis, ac vehemens natura: & ita ad tragœdias scribendas natura factus. SPIR. TRAG.] id est, spiritus habet tragicos. est autem genus loquendi Græcum, πνεῖ τραγικόν, vt Ἄρη πνέων, id est, Martem spirans, & πῦρ πνέων, ignem spirans. & Theocrit. ἐν διοσκ. φόνον ἀλλήλοισι πνέοντες. Virgilius Georg. 2. *tauri spirantes naribus ignem.* & apud Euripid. μέγα πνεῖν. magnum spirare. sic enim in Bacchis, χὰς πνέων ἔλθῃ μέγα. Propert. libr. 1. *mollem spirare quietem.* SED TVRP. PVT. &c.] id est, sed turpe esse putat sua scripta emendare, & deletis versibus non satis cultis, aut vocabulis non satis lectis, atque ornatis, alios versus cultiores, aliaque vocabula significantiora, ac lectiora substituere. *metuit lituram* dictum pro eo quod est, abhorret a litura, non potest ferre, vt sua scripta lituris notentur. sic in epist. de art. poet. *Nec virtute foret, clarisve potentius armis, Quàm lingua, Latiũ, si non offenderet vnum-Quemque poëtarum limæ labor, & mora, &c.* metuit, φυλάττεται, odit, vt annotauimus suprà ad Od. 2. li. 2. sed non reticebo, in cod. Torn. & in vno Vat. & in Russar. & vno Nicor. scriptum esse, *Sed turpem putat inscitè, metuitq́; lituram.* de qua scriptura iudicet lector. EX MEDIO Q. RES ARC.] hunc locum corruptum in omnibus vet. exemplaribus, quibus vsus eram Romæ, ego partim coniectura ductus, partim à cod. Tornes. quem Lugduni nactus sum, & vno Nicor. & Russ. quibus Lucretiæ, adiutus restitui, quæ quidẽ mea restitutio ita non solùm probabilis, verùm etiam recta, & aperta est, vt putem, eam improbaturum neminem. nam quis vnquã Latinorum ita locutus est, *res accessit de medio*, pro, *res petita, aut sumta est de medio?* dico igitur nomen *res* esse numeri multitudinis, quarti casus. *arcessere* autem *res e medio* ita dixit, vt dicere solemus, *arcessere a capite.* M. Tull. Top. *cum autem à genere ducitur argumentum, non erit necesse id vsque a capite arcessere. sæpe etiam citra licet, &c.* Iam verò notissimũ est, argumenta comœdiarum esse humilia, & plebeia, & familiaria: tragœdiarũ autem sublimia, grandia, regia, heroica. itaq; harum personæ sũt insignes, illustres, amplæ, publicæ: illarum humiles populares, obscuræ, priuatæ. Hoc igitur dicit Horatius. Quia comœdia res, id est, argumentum, & materiam è medio arcessit, seu è medio sumit, non ex longinquo aliquo, aut grãdi, aut Heroico vitæ genere, iccircò creditur esse minimùm operosa, minimúmque laboriosa: sed non est ita, &c. Corruptus in eodem verbo locus est in epistola Asinij Pollionis ad M. Tull. cuius principium *Balbus Quæstor*, libr. 10. epist. ad familiares, *Tres legiones firmas habeo: quarum vnam vicesimam octauam cum ad se initio belli accessisset Antonius hac pollicitatione, &c.* legendum enim *arcessisset, &c.*

HABERE

Habere Svd. min.] minimum laboris ac difficultatis. putant homines facillimum, & minimè laboriosum esse comœdiam scribere, quia res sumit de medio.

Sed habet, &c.] sed eo grauius onus sustinet, quanto minus ei ignoscitur, qui in ea scribenda aliquid titubarit, aut peccarit.

Aspice, Plavtvs qvo pacto] Hic locus non vno modo explicatur, alij enim putant, Plautum reprehendi ab Horatio, hoc modo. vide, quam negligens sit Plautus in seruando cuiusque personæ decóro, & in tuendis senum, amatorum, lenonum, &c. partibus: vide quàm parum sit accuratus. atq; ita, *quo pacto* interpretantur quàm malè, quàm non accuratè. Sic Plaut. carpit in lib. de art. poët. *At vestri proaui Plautinos & numeros, & Laudauere sales, nimium patienter vtrumque, Ne dicam stultè mirati.* alij Plautum ab Horatio laudari putant hoc modo, Aspice quàm accuratè Plautus singularum personarum parteis tueatur, &c. quorum veri rectius sentiant, pronuntiare mihi omnino difficilè est. Videtur enim probabile esse Plautum ab Horatio non reprehêdi in eo, in quo maximè poëtæ virtus & præstantia consistit. Nam si neque sales Plautini, neque numeri sunt laudandi, vt sentit Horat. neque Plautus curat suæ cuiusq; personæ decôrum tueri, ac seruare, etiam peccati aiunt isti Plautum ab Horatio insimulari, quid est, cur vllus Plauto inter poëtas comicos relinquatur locus? Rursum mouet me quòd Horatio Plautus non admodum placebat, vt appâret ex iis versibus, quos suprà posui. præterea series ipsa sermonis, & verborum significatio videntur hanc sententiam postulare, vt dicat, Plautum minùs rectè tutari parteis ephebi, senis, lenonis, parasiti. hæc enim est series orationis: vide *Quo pacto* (Plautus) *parteis tutetur amantis ephebi, Quantus sit Dorsennus, &c.* id est, quàm magnus sit Dorsennus inter parasitos. significat fortasse Plautum esse putidum & vsque ad fastidium diligentem in describendo iuuene amante, sene auaro, lenone insidioso, parasito edaci: cetera, quę desiderantur in bono scriptore negligere: quasi verò is, qui in comœdia aliqua parasitum aliquę edacem introduxerit, eiúsq; edacitatem illustribus coloribus depinxerit, nihil præterea admodum curarit, præclaram laudem mereatur.

Qvantvs sit Dorsenn.] huius versus explicatio pendet à superiorum explicatione. Qui existimant Plautum ab Horatio reprehendi aiunt Dorsennum nomen fuisse cuiusdam parasiti in aliqua Plautina comœdia, quæ non exstet: qui autem aliter sentiunt, dicunt hunc Dorsennum poëtam fuisse comicum, aut Atellanarum scriptorem: quod si verum est, sic erit hic versus intelligendus, vt dicat Horat. hunc scriptorem nimium studium posuisse in describendis parasitis: in reliquis persoois fuisse negligentem. in duob. Vatican. & Tornes. scriptum est *Dossennus* [Plinius quidem libr. 14. cap. 13. commemorat, quendam Dorsennum, eundémque poëtam: ex quo hos versus profert. Sed Fabius Dorseonus his versibus decernit, *Mittebam vinum pulchrum, myrrhinum.* & in Acharistione, *Panem & polentum vinum, myrrhinum.*]

Qvàm non astr. perc. pvlp.] quàm laxo, ac dissoluto socco fabulam peragat, id est, quàm negligenter, ac dissolutè fabulas scribat. soccus enim cumœdiæ est, cothurnus tragœdiæ.

Gestit enim nvmm.] id est, studet rem facerè duntaxat, loculósque nummis implere: sed quis? Plautus scilicet: vel, vt alij, Dorsennus, comœdiarum, seu Atellanarum scriptor.

Post hoc sec. cad. an. r. stet, &c.] parùm sollicitus post hoc vtrùm exsibiletur, atque explodatur comœdia, an probetur, attentísque animis audiatur, ac spectetur, *recto talo* dixit per tralationem, quia qui stant, recto sunt talo: qui cadunt, contra. sic Callim. εἰς Ἄρτεμιν τῆς δ' οὐδὲν ὅτι στρεφὸν ὀρθὸν ἀνέστη. id est, nihil horum stat. non dissimile est illud Eurip. Androm. ὀρθῷ βιβάζει ποδί: id est, recto ingredi pede: neque illud Pindari, ψεφεννὸς ἀνὴρ ἄλλοτ' ἄλλα πνέων οὔποτ' ἀτρεκεῖ κατέβα ποδί: id est, tinidus atque ignauus homo aliàs aliud spirans, numquam vero, id est, recto, seu certo descendit pede. præterea in ludo talario, dicũt talum rectum assistere, & cadere rectum. M. Tull. de Finib. libr. 3. *si hoc fingamus esse quasi finem, & vltimum, ita iacere talum, vt rectè assistat: qui talus ita erit iactus vt cadat rectus, propositum quoddam habebit ad finem.* Iam vetù dicebant *stare fabulam*, quæ attentè audiretur, & quæ placeret: *cadere*, & *excidere histriones*, qui explodebantur, quive exigebantur. Græci ἐκπίπτειν quoquè dicunt, vt alibi annotauimus. Terent. in prologo Hecyræ, *In his, quas primum Cæcili didici nouas, Partim sum earum exactus, partim vix steti.* & in prologo Phorm. *Quòd si intelligeret, cùm stetit olim noua, Actoris operâ magis stetisse, quàm sua, &c.* ibidem, *Cùm per tumultum noster grex motus loco est.* & in prologo Heautont. *date potestatem, mihi statariam agere vt liceat per silentium*: id est, vt stare liceat. nam *statariam agere* translatè posuit.

Qvem tvlit ad scenam, &c.] id est, qui laudis, & gloriæ studio adductus, ad scribendas fabulas se contulit, spectatorum attentione, atque alacritate excitatur, & extollitur: languore, & somno animum despondet. currũ gloriæ tribuit, vt & sup. sat. 6. lib. 1. *Sed fulgente trahit constrictos gloria curru, &c.* ad quem locũ lege quæ sunt annotata.

Exanimat] ὑπερβολικῶς dictum pro eo quod est, valde contristat, mærore affligit. anno. ad Od. 17. lib. 2. *Cur me querelis exanimas tuis?*

Lentvs] id est, languidus, fastidiosus. in arte poët. *malè si mandata loquêris, Aut dormitabo, aut ridebo.* aliter dixit *lentos ignes.* Od. 13. lib. 1. & *lentum amorem.* Oda 19. libr. 3. & *lentum duellum.* infrà episto. 2.

SEDVLVS] alacer, ſtudioſus, & ad audiendum promtus, ac paratus qui oon dormitat. paulo aliter epiſt. 13 lib. 1. *Sedulus importes.*

LAVDIS AVARVM] laudis cupidum, vt in epiſtol. de arte poët. *præter laudem, nullius auaru.*

SVBRVIT] percellit, ſubuertit, mærore afficit, atque affligit: &, vt ſuprà locutus eſt, exanimat. ſed hîc tralatio eſt ab oppugnatione vibiũ quarum muri ſubruuntur cuniculis. Od. 16. lib. 3. *ſubruit æmulos Reges muneribus.*

REFICIT] recreat, excitat, erigit.

VALEAT] vox eſt contemnentis, vt ſat. 6. *haud mihi vita Eſt opus hac, ait: & valeat.* ſic enim legendũ, non *valeas.* Terent. in Heaut. *valeant, qui inter nos diſsidium volunt.* M. Tull. ad Attic. lib. 4. *ſed valeant recta, vera, honeſta conſilia.* & lib. 1. de nat. Deorum, in extremo, *Deinde ſi maximè talis eſt deus, vt nulla gratia, nulla hominum caritate teneatur, valeat.* & ita loquuntur Græci. Theocritus χάειλ. ἢ ἱέρ. χαιρέτω ὅςις τοῖος. id eſt, valeat quiſquis talis eſt. Ariſtoteles μετὰ τὰ φυσικά. χαιρέτωσαν ἰδέαι. id eſt, valeant ideæ. & M. Tull. ad Attic. lib. 8. *At ille tibi* πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ *dicens, pergit Brundiſium.* Plato in Theæteto, ἐατέον τάχα τῶν ἄλλων δοξάσματα χαίρειν, id eſt, ſinere oportet aliorum opiniones valere. Eurip. Hippolyt. coro. τὰς δ' ὑπὲρ κάρα φοιτώσας ὄρνις, πόλλ' ἐγὼ χαίρειν λέγω, id eſt, eas autem aueis, quæ ſupra caput volare ſolent, multum valere iubeo.

RES LVDICRA] comica, & tragica.

PALMA NEG. MACR. DON. RED. OPIM.] macrum oppoſuit opimo. ſic epiſtol. 2. lib. 1. *Inuidus alterius rebus macreſcit opimis.* Valeat (inquit) ſtudium poëticum, quod in comœdiis & tragœdiis ſcribendis ponitur, ſi victus dolore contabeſcam, victor nitido, & bene habito corpore futurus ſum.

SÆPE ETIAM AVDACEM, &c.] id eſt, ſæpe hoc poëtam quantumuis audacem, à ſtudio ſcribendi deterret, quòd vulgus, & multitudo imperita in mediis fabulis, vrſum poſcit, aut pugiles, aut gladiatores, aut funambulum, &c.

ET DEPVGN. PARATI, SI DISC.] & ita pertinaces, vt, ſi equites ab iis diſſentiant, parati ſint armis decertare. Quidam teſtantur ſe ſcriptũ vidiſſe in vno cod. peruetuſto *decertare,* pro *depugnare.* nihil rétert.

HIS NAM PLEBECVLA GAVDET.] talem calamitatem interueniſſe, cùm ageretur Hecyra, dicit prologus Terentianus his verbis, *Hecyram ad vos refero, quam mihi per ſilentium Numquã agere licitum eſt: ita eam oppreſsit calamitas. Eam calamitatem veſtra intelligentia Sedabit, ſi erit adiutrix noſtra induſtriæ. Cùm primum eam agere cœpi, pugilum gloria, Funambuli eodem acceſsit exſpectatio, Comitum conuentus, ſtrepitus, clamor mulierum Fecere, vt ante tempus exirem foras. Vetere, in noua cœpi vti conſuetudine, In experiundo vt eſſem: refero denuò: Primo actu placeo: cùm intereà rumor venit Datum iri gladiatores.*

A *populus conuolat. Tumultuantur, clamant, pugnant de loco. Ego intereà meum non potui tutari locum.* non celabo lectorem, in codic. Torneſiano, & in vno Vatic. & in tribus præterea, quos poſtea in Gallia conſului, Clericano, Nicotiano, Ruſſard. legi, *his nam plebecula plaudet,* vt quiſpiam dicere poſſit, ſcriptum eſſe ab Horatio *plebecula plaudit.* ego iudicium meum in hac re non interpono.

VERÙM EQVITIS QVOQVE, &c.] ſed iam non ſolùm vulgus (inquit) humileſque, atque indocti homines, verùm etiam equites, & honeſti viri ab aurium voluptate, quam erant ex ingenio, artificioque poetę percepturi, toti ſeſe ad oculorum oblectationem contulerunt.

AD INCERTOS OCVLOS] incertos appellat B oculos, quia ſæpe & fallunt, & falluntur: vt apparet in infracto remo ſub aqua, in columbę collo, in duabus ex lucerna flammis, cum oculum torſeris. quod tamen negat Epicurus oculorum eſſe mendacium, ſed opinionum. Lucret. lib. 4. *Quæ violare fidem quaſi ſenſibus omnia quærunt, Nequicquam, quoniam pars horum maxima fallit Propter opinatus animi, quos addimus ipſi, Pro viſis vt ſint, quæ non ſunt ſenſibu' viſa.*

QVATTVOR, AVT PLVREIS AVLÆA, &c.] aulæis obtendebatur, ac prætexebatur ſcena, vt obſtarent populo, dum tabularum actus commutarentur. aulæis etiam, & velis integebantur theatra ad arcendum ſolem. Lucret. libr. 4. *Et* C *vulgò faciunt id lutea, ruſſáque vela. Et ferrugina cùm magnis intenta theatris Per malos vulgata, trabeiſque trementia pendent, &c.* & Horatius epiſtu. ad Piſon. de art. poet. *Tu quid ego, & populus mecum deſideret, audi: Si plauſoris eges aulæa manentis, & vſque Seſſuri, donec cantor, vos plaudite, dicat.* Aulæa igitur (inquit) remouentur è ſcena, contrahuntur, & complicantur in quattuor horas, aut plureis dum pugnæ ſimulacrum aliquod editur, dúmque fuga equitum, ac peditum repræſentatur, dum vincti reges per triumphum ducuntur. admonendus eſt autem lector minùs exercitatus in litteris corruptè ſcriptum eſſe in quibuſdam codicibus *haud plureis,* cùm legendum ſit *aut plureis.*

D DVM FVGIVNT,] dum imago fugientium hoſtium ſubiicitur oculis ſpectatorum. alij per equites, equeſtris ordinis homines, & per pedites, plebem ſignificari volunt: à quibus diſſentio, malóque fugam hoſtium ſimulatam intelligi, tùm propter verbum *fugiunt,* tùm propter alterum illud, quod ſequitur, *peditum.* niſi quis referat ad equitum, peditúmque centurias, in quas diuiſus erat populus Romanus. ſic epiſt. de arte poët. *Romani tollent equites, peditéſque cachinnum.*

MOX TRAH. MANIB. REG. FOR.] id eſt, mox reges opulenti, ac potentes, manibus à tergo reuinctis, per triumphum ducuntur. Virgil. 2. Æneid. *Ecce manus iuuenem interea poſt terga reuinctum, &c.*

ESSEDA FESTINANT] eſſeda, vehicula ſunt Gallica,

Gallica. Cicer. ad Treb. *eſſedum aliquod ſuadeo rapias, & ad nos quamprimùm recurras.* Virg. Georg. 2. *Belgica vel molli meliùs feret eſſeda collo.* vtebantur eo & Britanni. Cæſar libro 4. de bello Gallico. *At barbari conſilio Romanorum cognito, præmiſſo equitatu, & eſſedariis (quo plerumque genere in prælijs vti conſueuerunt) reliquis copijs ſubſecuti, noſtros nauibus egredi prohibebant.* ibidem. *reliquos incerteis ordinibus perturbauerant: ſimul equitatu, atque eſſedis circundederant.*

PILENTA] pilentum, vehiculum, quo matronæ vehebantur. Feſtus. vtitur T. Liuius lib. 5. annalium.

PETORRITA] petorritum, nomen, & vehiculum Gallicum, [de cuius origine vide Aul. Gellium lib. 15. ca. 30.] ſcribitur autem duobus *rr.* B in omnibus libris antiquis.

CAPTIVVM EBVR] vel ſigna ebore, vel elephanti.

CAPTIVA CORINTHVS] id eſt, ſimulacrum Corinthi, quã L. Mummius cepit, ac deleuit. portabantur enim oppidorum captatorum ſimulacra in triumphis. M. Tul. in Piſonem. *vertes te ad alteram ſcholam: differes de triumpho. Quid tandem habet iſte currus? quid vincti ante currum duces? quid ſimulacra oppidorum?* Tibull. lib. 2. *Vt Meſſallinum celebrem, cum præmia belli Ante ſuos currus oppida victa feret.* Tit. Liuius libr. 37. *Tulit in triumpho ſigna militaria CCXXXIIII. oppidorum ſimulacra CXXXIIII.* Alij per captiuam Corinthum vaſa Corinthia ſignificare malunt. quos non refello.

RIDERET DEMOCRITVS] homo ad ridendas vulgi inepτias, & curas inaneis maximè propenſus: quem commemorat & M. Tull. de riſu verba facturus libr. 2. de orat. ad Q. frat. *Atque illud primum, quid ſit ipſe riſus, quo pacto concitetur, vbi ſit, quomodo exſiſtat, atque ita repentè erumpat, vt eum cupientes tenere nequeamus, & quo modo ſimul latera, os vultum, oculos occupet, viderit Democritus.* Significat autem Horatius, inſulſo, & inepto more, nimium apparatum adhiberi in fabulis, propterea quòd in eo ſpectando populus occupatus minùs attentum, minúſque alacrem ſe præbeat hiſtrionibus auditorem. eundem morem oſtendit D M. Tull. ſua iam ætate increbuiſſe, eúmque valde videtur improbare epiſt. ad Marium, li. 7. his verbis, *Noſti reliquos ludos, qui ne id quidem lepôris habuerunt, quod ſolent mediocres ludi. Apparatus enim ſpectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu non dubito, quin animo æquiſsimo carueris. quid enim delectationis habent ſexcenti muli in Clytemneſtra? aut in equo Troiano creterrarum tria millia: aut armatura varia peditatus, & equitatus, vt in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attuliſſent.*

SEV DIVERS. CONF. GEN. &c.] id eſt, ſiue animalis genus ex camelo, & panthera concretum ſpectaret populus, ſiue elephantum album. pantheram confuſam camelo camelopardalim appellant. Varro libr. 4. de ling. Lat. *vt Alexan-* A *dria camelopardalis nuper adducta* [ſeu *aduecta*] *quòd erat figura, vt camelus: maculis, vt panthera*

SIVE ELEPHAS ALBVS, &c.] Etiam ſua ætate exhiberi ſolitos eſſe populo elephantos oſtendit M. Tullius in ea epiſtola ad Marium, quam paullò antè commemorauimus, his verbis, *Elephantorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna vulgi, atque turbæ: delectatio nulla exſtitit: quin etiam miſericordia quædam conſecuta eſt, atque opinio eiuſmodi, eſſe quandam illi belluæ cum genere humano ſocietatem.*

MIMO] hiſtrione, vt epiſt. ad Loll. ſup. libr. 1. *aut partes mimum tractare ſecundas.*

SCRIPTORES] poëtas. nam appellatione ſcriptorum omnes, qui quiduis ſcripſerunt, intelli- B guntur. epiſt. ad Piſones, *Aut famam ſequere, aut ſibi conuenientia finge Scriptor. honoratum ſi fortè reponis Achillem, &c.* idem epiſt. prox. *Scriptorum chorus omnis amat nemus.*

ASELLO FABELL. SVRDO] poëtas exiſtimaret inanem operam ſumere, quia populus non attendit. prouerb. *ſurdo narrare fabulam.* hoc eſt, cum eo loqui, qui non audiat, qui non attendat, qui ſermonem negligat, aut reſpuat. Terenti in Heautont. *ne ille haud ſcit, quàm mihi nunc ſurdo narret fabulam.* Virgil. in Gallo, *Non canimus ſurdis, reſpondent omnia ſiluæ.* Lucret. lib. 5. *Nec ratione docere vlla, ſuadereque ſurdis, Quod ſit opus facto.* ſed obſeruatione dignum eſt, Horatium duo C prouerbia iunxiſſe. de vno diximus. eſt & alterum, *aſino fabulam narrare*, quod à Græcis ſic effertur, ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον· ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει, id eſt, *aſino quidam fabulam narrabat: ille autem aureis mouebat.*

NAM QVÆ PERVINC. VOC. &c.] id eſt, quis hiſtrio tantùm vocem contendat, vt populi ſtrepitum, & clamorem ſuperare poſſit? ſic in epiſt. de arte poët. de iambo, *& populares Vincentem ſtrepitus.*

GARGAN. MVGIRE PVTES, &c.] populi ſtrepitum cum ſonitu, & quaſi mugitu, quẽ ſiluæ Gargani montis edunt ventis agitatæ, & cum murmure maris concitati, comparat. Eſt autem Garganus mons Apuliæ. ſup. Od. 9. li- D bro ſecundo, *aut Aquilonibus Querceta Gargani laborant, &c.*

AVT MARE TVSCVM] aut mare Tyrrhenum.

QVIBVS ÓBLITVS ACTOR, &c.] ſignificat, hoc tam exquiſito apparatu non ornari actorem, neque commendari, ſed commaculari. Nam hoc valet verbum *oblitus.* non enim dixit, *quibus actor ornatus*, ſed *quibus óblitus.*

CONCVRR. DEXT. LÆVÆ] plauſus à populo datur, non propter actoris orationem, quippe qui nihil dum dixit, ſed propter eius veſtitum, atque ornatum ſuperuacaneum, & nimis elegantem, & luxurioſum. eſt autem hîc tralatio. paullò aliter dixit ſat. 1. lib. 1. *quid enim? concurritur: hora Momento aut cita mors, &c.*

LANA TARENTINO, &c.] & quid igitur

placet ſpectatoribus? veſtitus ianthinus, id eſt, violacei coloris.

QVÆ FACERE IPSE RECVS.] quia comœdias ſcribere nolim.

MALIGNÈ] parcè, exiguè. hæc enim vis eſt huius vocis. Catull. de Vari ſcorto. *Non (inquam) mihi tam fuit malignè, &c.* id eſt, anguſtè. non ita fuit mihi res anguſta. nam & Seruius ſcribit malignum idem eſſe, quod anguſtum, ad illum locū Virg. libr. 7. Æneid. *Quale per incertam Lunam ſub luce maligna.* Plautus Bacch. *Juſtus, iniuſtus: malignus, largus: commodus, incommodus.* Virg. Georg. 2. *Difficiles primum terræ, colléſque maligni,* id eſt, ſteriles: Hora. ſat. 5. lib. 1. *Differtum nautis, cauponibus atque malignis.* T. Liuius lib. 34. annal. *Sed in purpura, quæ teritur, abſumitur, iniuſtam quidem, ſed aliquam tamen cauſam tenacitatis video: in auro vero, in quo præter manus pretium, nihil intertrimenti fit, quæ malignitas eſt,* Idem libr. 39. *& malignè omnia præbentibus ſuis, meretriculæ munificentia ſuſtinebatur.*

ILLE PER EXTENT. FVN. &c.] id eſt, videtur mihi rem omnium factu difficillimam præſtare poſſe. ille mihi videtur idem efficere poſſe, quod funambuli, qui per funem extentum ambulant: & iccircò magnam hominum admirationem excitant.

MEVM QVI PECT. INAN.] id eſt, qui meum animum commouere, & inani metu perterrere: qui me ſine cauſa ira cōcitare, vel contrà ad lenitatem inflectere, ceteriſque animi motibus afficere poteſt. pectus pro animo poſuit, vt ſup. eadem epiſt. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.* & Od. 3. libr. 1. *Illi robur, & æs triplex Circa pectus erat.*

IRRITAT] ὀργίζει. ad iram impellit. epiſto. ad Piſon. *sinuat, aut impellit ad iram.* verbum irritandi qui ſcribendum eſſe vno r arbitrantur quaſi ab ira deducatur, falluntur. lege annotat. ad Od. 28. lib. 3.

MVLCET] delectat, &, vt illo loco epiſt. ad Piſon. *iuuat.*

VT MAGVS] vult Horatius, poëtam, vim habere permouendorum animorum, & quaſi faſcinandorum oculorum, inſtar magorum, qui carminibus, & venenis, & arte magica portenta faciunt. M. Tull. de nat. deor. lib. 1. *Cum his coniungere licet portenta magorum, Ægyptiorúmque in eodem genere dementiam.* Hor. ſup. Od. 27. lib. 1. *Quæ ſaga, quis te ſoluere Theſſalis Magus venenis, quis poterit Deus?* Erant autem magi ſapientes Perſarum. M. Tull. de diuin. libr. 1. *Cyro magos dixiſſe (quod genus ſapientum, & doctorum habebatur in Perſis) ex triplici appetitione ſolis, XXX. annos Cyrum regnaturum eſſe, portendi.* magicas arteis commemorat Virgil. Æne. 4. *Teſtor cara Deos, & te germana, tuúmque Dulce caput, magicas inuitam accingier arteis.* artis magicæ vanitatem compluribus locis exagitat Plinius.

ET MODÒ ME THEBIS, &c.] vſque adeò aptè, & accommodatè res geſtas deſcribit, vt, qui audiunt, in iis locis, vbi geſtæ ſunt, interesse, & præſtò eſſe videantur: vt ſup. Od. 1. lib. 2. *Audire magnos iam videor duces, Non indecoro puluere ſordidos.* & ibidem. *Jam nunc minaci murmure cornuum Perſtringis aureis, iam litui ſtrepunt.* idem in epiſt. de arte poët. *Non ſatis eſt pulcra eſſe poëmata, dulcia ſunto, Et, quocumque volent, animum auditoris agunto.* ſic Ariſt. περὶ ποιητικῆς. δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι, καὶ τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι, ὅτι μάλιστα πρὸ ὀμμάτων τιθέμενον. οὕτω γὰρ ἐναργέστατα ὁρῶν, ὥσπερ παρ' αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς πραττομένοις, εὑρίσκοι τὸ πρέπον, καὶ ἥκιστα ἂν λανθάνοι αὐτὸν τὰ ὑπεναντία, id eſt, *oportet autem fabulas componere, & conficere etiam verbis, quàm maximè oculis res ſubijcientem. Sic enim perſpicuè cernens tanquam interſit in rebus ipſis agendis, reperiet decorum, minimèque eum latebunt ea, quæ aliquantum repugnant.*

VERÙM AGE, ET IIS, QVI] Varie explicatur hic locus: vno modo ſic: Verùm age (inquit) Auguſte, etiam poëtas, qui fabulas ſcribere nolunt: neque ſpectatorum faſtidium, ac ſuperbiam ferre poſſunt, ſed ſeſe lectori committere malunt, cura libera, aut certè eorum curam minue. Nam quamuis ſit eis res cum lectore, nō cum ſpectatore, non tamen iccirco ſine magno ſui nominis, ſuæque exiſtimationis periculo ſcribunt. Præterea varia ſunt hominum iudicia: neq; idem ſcribendi genus probant omnes. Excitandi igitur tibi ſunt poëtarum animi, magniſque præmiis inuitandi, vt vel neglectis, vel ſuperatis tot difficultatibus, ſeſe totos ad ſcribendum conferant. atque in hac explicatione, *reddere breuem*, eſt efficere breuem. Alio modo ſic: diligentius attende, & conſidera, qui poëtæ probandi ſint, qui non: nonnihil cogitationis, & curæ cōfer in hanc rem, vt attendas, & iudices, qui poëtæ tanto nomine digni ſint, qui contrà indigni: quam quidē explicationem videtur ſequi Porph. ego autem non probo. nam hoc *reddere curā breuem* tale potiùs videtur eſſe, quale illud apud T. Liuium lib. 27. *breuem illis lætitiam, qua exſultet, facturum.* Poſtremò ſic: Verùm age, Auguſte, etiam iis poëtis, qui ſe lectori committere, quàm ſpectatoris faſtidium ferre malunt, redde aliquantum curæ: id eſt hos poëtas, qui legi ſua ſcripta, quàm audiri, & ſpectari malunt; redde aliquanto magis ſollicitos, & diligenteis, & timidos, quàm ſunt. Nam nunc quidem nimis ſecuri, negligentes, atque audaces ſunt: neque ſatis magnam curam ad ſcribendum conferunt, &c. atque hæc explicatio mihi magis placet. verùm tamen iudicet lector.

QVAM SPECT. FAST. F. S.] quàm ſpectatorem faſtidiosè, & ſuperbè audientem ferre: vel quàm ſpectatorem ſuperbum ac faſtidioſum ferre. Quemadmodum dixit Horatius *faſtidia ſuperbi ſpectatoris*, ſic Virg. Alex. *ſuperba faſtidia.*

SI MVNVS APOLL. DIGN. VIS COMPL. LIB.] ſi bibliothecam, quam ædificandam curaſti in aditu templi, quod abs te conſecratum eſt Apollini, vis bonis libris complere.

ſup

ſup. epiſt. ad Iulium Flor. 1. *& tangere vites Scripta, Palatinus quæcumque recepit Apollo.*

Et vatibvs add. calc. Vt stvd. m.] id eſt, & ſi vis poëtas excitare, vt maiore ſtudio in artem poëticam incumbant: vel vt maiorem curam, maiorémque diligentiam in ſcribendo adhibeant.

Helicôna virentem] Bœotiæ montem, Muſis conſecratum: in quo Heſiodus, poëta factus eſt. in libr. de arte poët. *& excludit ſanos Helicône poëtas.* lege annotat. ad Od. 12. libr. 1. ibi, *Aut in umbroſis Helicônis oris.*

(Vt vineta egom. cæd. mea)] hæc ſunt includenda interpoſitionis nota, id eſt, vt meipſum omnium primum reprehendam: vt mihi ipſe detraham omnium primo. ductum fortaſſe ab iis, qui cùm cenſuiſſent vineta omnia ſuccidenda, propter mala, & incommoda, quæ à vino in homines proficiſcuntur, à ſuis vinetis cædendi initium facere voluerunt: vel ſimpliciter ab iis, qui ſua ipſi lædunt, minuunt, & oppugnant.

Cvm tibi libr. Soll. dam.] primum, & vſitatum poëtarum peccatum, libros ſuos principibus, & claris viris intempeſtiuè obtrudere, verbi gratia, occupatis, & maiore aliqua cogitatione, & cura ſuſpenſis: quod in ſua re vetat Horat. ſup. epiſt. ad Vinnium Aſell. *Auguſto reddes ſignata volumina Vinni, Si validus, ſi lætus erit, ſi denique poſcet.*

Cvm lædim. vn. Si qvis, &c.] alterum peccatum, cùm offendimur, & moleſtè ferimus, ſi quis amicorum noſtrorum vnum aliquem è verſibus noſtris audeat improbare.

Cvm loca iam recit. rev. irr.] tertium, cùm ea, quæ iam recitauimus, repetimus non reuocati ab eo, qui audit, neque lectionem repetere iuſſi: quia ſcilicet ea nobis venuſta ſtultè videantur.

Cvm lamentamvr, &c.] quartum, cùm querimur, noſtra ſcripta ab hominibus non cognoſci, atque ita, præmia eis merita non perſolui.

Et tenvi ded. poem. f.] id eſt, poëmata ſummo ſtudio, acerrimóque ingenio elaborata. *tenui* igitur, id eſt, ſubtili. tralatio enim eſt à lino, ſeu lana, quæ carpitur, & digitis trahitur, ac deducitur, licet reclament quidam. Adiuuat me Catullus, & quidam pulcherrimis verſibus (vt ſolet cetera) hanc lanæ ducendæ rationem deſcribens. *Dextera tum leniter deducens fila ſupinis Formabat digitis: tum prono pollice torquens Libratum tereti verſabat turbine fuſum: Atque ita decerpens æquabat ſemper opus dens, &c.* Idem eod. carm. *Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.* Adiuuat & Varro libr. 6. de ling. Latina his verbis. *In Menachmis Plauti: Inter ancillas ſedere iubeas: lanam carpere, Idem eſt hoc verbum, &c. Carpere à carendo, quòd eam tum purgant, ac deducunt, vt careat ſpurcitia. ex quo tum carminari dicitur lana, cùm caret eo, quod eſt nequam.* Poſtremò mecum facit & Macrob. libr.

A 6. qui ad hunc locum Virg. in Sileno, *deductum dicere carmen*, notat, *Deductum pro tenui, & ſubtili eleganter poſitum eſt. ſic autem & Afran. in Virgine: verbis paucůlis reſpondit, triſtis, voce deducta: malleque ſe non quieuiſſe dixit. Item apud Cornific. deducta mihi voce garrienti.* Pomponius in Atellana. *Vocem deducta oportet, vt mulieris videantur verba.* ſic Horat. ſatyr. 1. libr. 2. *ſimileiſque meorum Mille die verſus deduci poſſe.*

Cvm speram. eò rem vent.] quintum, cùm tantum nobis arrogamus, tantique noſtra ſcripta facimus, vt ſperemus, te ſtatim vt audieris, nos verſus ſcribere, vltro iuſſurum, vt ad te accedamus, atque ab egeſtate nos vindicaturum. *Arceſſas* autem legendum, non *Acceſſas*, B & ita habent omnes cod. manuſcr.

Commodvs] de hac voce vide annot. ad Od. 8. lib. 4. *arceſſas commodus*, id eſt, arceſſas eo animo, vt nobis commodes: vel arceſſas nos, te in nos commodum & liberalem præbens.

Sed tamen est operæpret. cogn.] id eſt, ſed tamen opera in hoc bene collocatur, vt cognoſcamus, qualeis cuſtodes, ac tutores habeat virtus. æditui ſunt templi cuſtodes. hoc loco ponitur hoc nomen tranſlatè pro iis, qui virtutem clarorum virorum ſuis ſcriptis ab obliuione hominum, iniuriáque temporis vindicandam ſuſcipiunt, quales ſunt poëtæ.

Qvaleis Æditvos] id eſt, qualeis ſcri- C ptores: qualeis ſui nominis præcones, ac prædicatores habeat. tralatio eſt ab æditituis illis, quorum eſt ædeis ſacras tueri. *Æditimus*, (inquit Cariſius) *dicitur qui ædem ſeruat, quaſi ædis intimus. æditumus ab æde tuenda.*

Belli spect. domiqve] epiſtola vlt. libr. 1. *Me primis vrbis belli placuiſſe, domique.*

Cherilvs] malus poëta: de quo in libr. de art. poët. *Sic mihi, qui multùm ceſſat, fit Cherilus ille, Quem bis, térque bonum cum riſu miror.* ſignificat Horat. ſæpe malos poëtas à regibus, & clariſſimis viris bonos haberi, magniſq; præmiis ornari. ſimile quiddam ſcribit M. Tull. in orat. pro Archia poëta, de Syllæ in quendam ignobilem, & indoctum poëtam liberalitate, his verbis, *Syllam* D *nos in concione vidimus, cùm ei libellum malus poeta de populo ſubieciſſet, quòd epigramma eum feciſſet tantummodo alternis verſibus longiuſculis, ſtatim ex iis rebus, quas tunc vendebat, iubere ei præmium tribui ſub ea conditione, ne quid poſteà ſcriberet.* Nomen *Cherilus* apud Ariſtol. in exemplis Aldinis ſcribitur per diphth. οι ſic enim Topic. Εἰς δὲ τὰ φανερὰ παραδείγματα οἰστέον. παραδείγματα δὲ οἰκεῖα, ἐξ ὧν ἴσμεν· οἷα Ὅμηρος· μὴ οἷα Χοίριλος, id eſt, *ad claritatem porrò exempla ſunt afferenda. exempla autem propria, & ad rem accommodata, ex iis, quæ ſcimus, ducta: qualia Homerus, non qualia Cherilus* huius Cherili vulgatiſſimus extat verſiculus ille, Πέτρας κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείῃ, id eſt, (vt Lucr. interpretatur libr. 1.) *Stillicidi caſus lapidem cauat,* (vel vt idem libr. 4. extr.) *Nónne vides etiam guttas in ſaxa cadenteis Humoris, longo in ſpatio pertun-*

dere ſaxa? proferuntur etiam hi Cherili, ſeu Chœrili verſus ab Euſebio libr. 9. præparat. euangel. Τῶν δ' ὄπιθεν διέβαινε γένος θαυμαστὸν ἰδέσθαι Γλῶσσαν μὲν φοίνισσαν ἀπὸ στομάτων ἀφιέντες. Ὤκουν δ' ἐν Σολύμοις ὄρεσι πλατέῃ ἐνὶ λίμνῃ Αὐχμαλέοι κεφαλὰς, τροχοκουράδες· αὐτὰρ ὕπερθεν Ἵππων δαρτὰ πρόσωπ' ἐφόρουν ἐσκληκότα καπνῷ: quorum verſuum hæc ferè ſententia eſt. A tergo autem eorum tranſibat genus hominum viſu mirabile. Qui vocem Phœniſſam mittebant: habitabant autem Solymis in montibus apud latam paludem, Capitibus ſqualidi, in orbem tonſi: At supernè equinorum capitum oſſa nuda & ſine pelle geſtabant, fumo exſiccata.

Malè natis] non dixit malè factis, ſed malè natis, vt oſtendat, inuita (vt dicitur) Minerua, id eſt, repugnante natura, eſſe factos. Nam (vt ſcribit M. Tull.) *ſic a ſummis hominibus, eruditiſſimiſque accepimus, ceterarum rerum ſtudia & doctrina, & præceptis, & arte conſtare: poetam natura ipſa valere, & mentis viribus excitari,* qua de re alibi plura.

Rettulit acceptos] referre acceptum alicui, eſt fateri, ſe ab eo accepiſſe: idque in codicem accepti referre: denique eſt quaſi debitorem ſe profiteri. ſignificat etiam interdum fateri, ſibi pecuniam à ſe creditam, à debitore eſſe ſolutam. M. Tull. pro Cecinna. *ſe habere aut argentarij tabulas, in quibus ſibi expenſa pecunia lata ſit, acceptáque relata.* vnde acceptillatio. per tranſlationē autem dicimus, *acceptum referre* alicui bonum pro eo, quod eſt, ingenuè fateri, ac prædicare ſibi illius opera, ab beneficio id boni eueniſſe: vt M. Tull. ad Attic. lib. 1. *ornatiſſiméque de meo conſulatu locutus eſt, vt ita diceret, ſe, quod eſſet ſenator, quòd ciuis, quod liber, quòd viueret, mihi acceptum referre.* & referre illi malum acceptum, eſt illum mali auctorem, & cauſam prædicare, vel mali cauſam in eum conferre: vt idem M. Tull. Philipp. 2. *omnia denique, quæ vidimus (quid autem mali non vidimus?) ſi rectè ratiocinabimur, vni accepta referemus Antonio.* eadem autem ratione dicimus *refero acceptum huic, vel illi rei,* qua ratione, *refero acceptum perſonæ,* vt idem pro Deiotaro. *verum omnem tranquillitatem, & quietem ſenectutis acceptam refert clementiæ tuæ.* idem Philip. 2. *ego enim amplius* L. L. S. *ducenties acceptum hereditatibus retuli.* Atque ita hoc loco loquitur Hor. verſibus incultis rettulit acceptos Philippos, id eſt, gloriatus eſt, vel gloriari ei licuit, ſe ab Alexandro Philippos, quod erat regale nomiſma, opera, vel beneficio verſuum ſuorum abſtuliſſe. *verſibus incultis* enim dandi caſus eſt, non ſeptimi, vt alij exiſtimant.

Philippos] genus erat nummi aurei à Philippo Macedonum Rege ſic appellatum. Plautus Bacchid. *me miſit miles ad eam Cleomachus vel vt ducentos Philippos reddat aureos, vel vt hinc Elatam hodie eat ſecum ſimul.* ibid. *Da mihi ducentos nummos Philippos, te obſecro.*

A Nomisma] νόμισμα nomen Græcum eſt, ἀπὸ τοῦ νόμου, id eſt, à lege dictum. lege enim valet nummus. Ariſtot. libr. 5. de morib. ad Nicom.

Tractata] contrectata manibus: vt epi. ad librum ſuum. *Contrectatus vbi manibus ſordeſcere vulgi Cœperis.*

Remittunt] reddunt: vt epiſto. de arte poet. *Poſcentique grauem perſæpe remittit acutum.*

Ferè scriptores, &c.] ſubintellige *ſic*: vt ſit integra redditio, ſeu ἀνταπόδοσις, ſic ferè ſcriptores, &c.

Splendida facta linunt] res præclarè geſtas, & laudabileis inquinant, & contaminant. ſic Plautus Moſtell. *vna opera ebur atramento candefacere poſtules.* huic loco non admodum diſſi-

B milis ille eſt Od. 6. libr. 1. *Laudes egregij Cæſaris, & tuas Culpa deterere ingeni.*

Poema tam ridiculum] Cherili mali poëtæ.

Tam care] tam caro pretio. Itaque quidam hic *tam caro* legendum putant: aiúntque ita olim Latinos eſſe locutos.

Edicto vetuit, ne quis se, præter Ap.] hac de re ſic M. Tull. in epiſt. ad L. Luceium Qu. Filium libr. 5. *Neque enim Alexander ille gratiæ cauſa ab Apelle potiſſimum pingi, & à Lyſippo fingi volebat: ſed quod illorum artem cum ipſis, tum etiam ſibi gloriæ fore putabat. &c.* & Plutarch. in Alexandro. τὴν μὲν οὖν ἰδέαν τοῦ σώματος οἱ Λυσίππειοι μάλιστα τῶν ἀνδριάντων ἐμφαίνουσιν·

C ὑφ' οὗ μόνου καὶ αὐτὸς ἠξίου πλάττεσθαι, id eſt, *corporis ſpeciem ſtatuæ à Lyſippo fictæ omnium ſtatuarum optimè exprimunt, atque oſtendunt: à quo vno etiam ipſe Alexander ſe effingi volebat.* Idem ſic de vtroque libr. περὶ τῆς Ἀλεξάνδ. τύχης. Ἦν δὲ καὶ Ἀπελλῆς ὁ ζωγράφος, καὶ Λύσιππος ὁ πλάστης κατ' Ἀλέξανδρον· ὧν ὁ μὲν ἔγραψε τὸν κεραυνοφόρον οὕτως ἐναργῶς, καὶ κεκραμένως, ὥστε λέγειν, ὅτι δυοῖν Ἀλεξάνδρουν ὁ μὲν Φιλίππου γέγονεν ἀνίκητος, ὁ δὲ Ἀπελλοῦ ἀμίμητος. id eſt, *Erat autem & Apelles pictor, & Lyſippus ſtatuarum fictor ætate Alexandri: quorum alter pinxit Alexandrum* κεραυνοφόρον, *id eſt, fulmen ferentem, ita expreſſe, atque (vt ita dicam) euidenter, & temperatè, vt diceret duorum Alexandrorum eum, qui natus eſſet ex Philippo, eſſe inuictum: eum autem, qui ab Apelle fictus, non imitabi-*

D *lem.* ibidem paullo pòſt de Lyſippo, Διὸ καὶ μόνον Ἀλέξανδρος ἐκέλευε Λύσιππον εἰκόνας αὐτοῦ δημιουργεῖν. Μόνος γὰρ οὗτος, ὡς ἔοικε, κατεμήνυε τῷ χαλκῷ τὸ ἦθος αὐτοῦ, καὶ συνεξέφερε τῇ μορφῇ τὴν ἀρετὴν, &c. id eſt, *Quapropter & Lyſippum ſolum iubebat Alexander ſui imagines fabricari. hic enim ſolus, (vt apparet) mores ipſius ære indicabat, & vnà cum forma virtutem exprimebat.* [Apuleius libr. 1. flor. ſed in primis præclarum illud Alexandri, quòd imaginem ſuam, quo certior poſteris proderetur, noluit à multis artificibus vulgo contaminari, ſed edixit vniuerſo orbi ſuo.] Ageſilaus autem, vt loco ſuprà producto ſcribit M. Tull. *neque pictam, neque fictam ſuam imaginem*

gine*m*

ginem paſſus eſt eſſe. ſed de hoc mox ſuo loco dicemus.

Alivs Lysippo] id eſt, alius à Lyſippo, vel quàm Lyſippus, vt ſup. epiſt. ad Quin. *Néve putes alium ſapiente, bonóque beatum.* alius Lyſippi autem dici non poteſt, quod quidam tamen arbitrantur.

Dvceret æra Fortis alex.] id eſt, ſtatuas æreas efficeret, quibus Alexandri facies, & figura corporis exprimeretur. *æs ducere,* valet ἐλαύνειν, id eſt, malleis extendere: ex quo ductile. Verùm cùm ex ære, aut ex vllo alio metallo ducto ſtatuæ fingi non poſſint, ſed ex fuſo potiùs fiant, videtur hic locus non carere difficultate. mihi quidem ſemper fuit ſuſpectus. adde quòd conſtat, Lyſippum æs fudiſſe, & ex ære fuſo ſigna feciſſe. Quid igitur dicendum? è duobus alterum: vel tranſlationem eſſe ab iis, qui malleis tundunt, ad eos, qui fundunt: vel legendum *funderet æra*: vt loquitur ſat. 3. lib. 2. *Quid ſculptum infabrè, quid fuſum durius eſſet.* Quoniam autem inter has ſcripturas *funderet*, & *duceret*, nimiùm intereſt, ita vt non ſit veriſimile, librarios illos, qui manu libros deſcribebant, ſimilitudine vocum, aut litterarum peccaſſe, afferam verbum totidem litteris, quæ ſi tranſponantur, erit alteri idem, nempe *cuderet*. Si coniecturæ igitur locus eſt, putauerim ab Horatio ſcriptum eſſe *cuderet æra*, tranſpoſitiſque poſteà litteris ex recta ſcriptura *cuderet*, factam eſſe hanc vulgatam *duceret*. Illam autem hac eſſe meliorem, Virgilij auctoritate, & teſtimonio probabo, qui ita loquitur Æneid. 6. *Excudent alij ſpirantia mollius æra.*

Qvòd si Ivd. svat. vid. &c.] id eſt, quòd ſi iudicium Alexandri acerrimum in cognoſcenda, ac perſpicienda artis pingendi, & fingendi præſtantia, ad verſus, & poëticam trãſferres, liquidò iurare poſſes, eum pinguem eſſe, tardum, atque hebetem. Sed ex iis, quæ ſcribit Ælianus Variæ hiſtor. libr 2. appâret neque Alexandrum ſatis acri iudicio in pictura fuiſſe, neque Apellem eius iudicio multum tribuiſſe. Nam cùm Alexander (vt tradit ille) ſui quandam imaginem vidiſſet ab Apelle dictam, neque eam merita laude affeciſſet: equus eius autem ad equum in ea tabula pictum adhinnüiſſet, tamquam ad equum verum: fertur Apelles dixiſſe, at, ô Alexander, videtur equus tuus eſſe in arte pingendi te multò intelligentior.

Ad hæc mvsarvm] id eſt, ad poëmata, & ad verſus. (ſic Catull. ad Manlium, munera muſarum dixit.)

Bœotvm in crasso, &c.] M. Tull. lib. de fato oſtendens quantum inter locorum naturas interſit, ita ſcribit, *Inter locorum naturas quantum interſit, videmus: alios eſſe ſalubres, alios peſtilentes: in aliis eſſe pituitoſos, & quaſi redundantes: in aliis exſiccatos, atque aridos: multáque ſunt alia, quæ inter locum & locum plurimum differunt: Athenis tenue cælum: ex quo acutiores etiam putantur Attici: Craſſum Thebis: itaque pingues Thebani, & valentes, &c.*

A Quo ex loco intelligere licet, Bœôtios, qui craſſo cælo vterentur (Thebæ enim in Bœotia fuerunt) pingueis, craſſos, atque hebetes fuiſſe. Pindarus quidem Olim. ὠδ. ϛ. prouerbium vetus maledicti loco in Bœotios fatetur eſſe iactatum, *ſuem Bœotiam*, iubétque Æneam quendam chori magiſtrum ſocios cohortari, dent operam, vt intelligant auditores, ac ſpectatores, hoc prouerbium in Bœotios non conuenire, neque ſe ſues eſſe, ſed Muſarum alumnos. Pindari verba ſunt hæc, πρῶτον μὲν ἥραν παρθενίαν κελαδῆσαι, γνῶναί τ᾽ ἔπειτ᾽ ἀρχαῖον ὄνειδος ἀλαθέσι λόγοις εἰ φεύγομεν Βοιωτίαν ὗν, &c. Huc pertinet illud Antagoræ in eoſdem: ὃς ἐπεὶ ἀνεγίνωσκε παρὰ Βοιωτοῖς τὸ τῆς Θηβαΐδος σύγγραμμα, καὶ οὐδεὶς ὑπεσημαίνετο, κλείσας τὸ βιβλίον, B δικαίως, εἶπε, καλεῖσθε Βοιωτοί· βοῶν γὰρ ὦτα ἔχετε: id eſt, Cùm Antagoras apud Bœotos librum de rebus Thebanis conſcriptum recitaret, neque quiſquam ſignificaret ſe lectione illa delectari, & opus approbare, ille libro clauſo, meritò (inquit) Bœoti vocamini. Boum enim aureis habetis. lepos ineſt in voce *Bœotum*, ſeu Βοιωτὸς, quæ poteſt dici facta ex his duabus βοῦς, & ὦτα: bos, & aures. *Bœotum* autem accipio in accuſandi caſu, vt referatur ad Alexandrum, hoc modo: iurares Alexandrum eſſe Beotium in aëre craſſo natum, non vt alij, Bœotûm, pro Bœotorum. Nam Bœotum dixit vt Græci Βοιωτόν. C

At. neqv. dedec. t. de se ivd. atq.] non dedécorant tua de ſe iudicia, quia qualeis ſuos eſſe iudicaſti, taleis eos eſſe conſuetudo vitæ, & dies, & eorum ſcripta comprobarunt: neque iidem munera, quæ abs te acceperunt, dedécorant, quia apud dignos ſunt collocata.

Mvlta dantis cvm lavde] multa tua cum laude. munificentia enim & beneficentia bene collocata, id eſt, apud dignos, honorifica, & glorioſa eſt largitori.

Tvlervnt] acceperunt, conſecuti ſunt, vt ſupr. Od. 8. libr. 4. *neque tu peſſima munerum Ferres.*

Dilecti tibi] dilecti abs te: tibi cari.

D Variúsqve] de quo ſuprà Od. 6. libro primo, *Scriberis Vario.* & ſat. vlt. libr. 1. *Plotius, & Varius.*

Nec magis expr. vvlt. &c.] ſic M. Tull. in orat. pro Archia poëta: *An cùm ſtatuas, & imagines non animorum ſimulacra, ſed corporum ſtudioſe multi ſummi homines reliquerint: conſiliorum relinquere, ac virtutum noſtrarum effigiem non multo malle debemus, ſummis ingeniis expreſſam, & politam?* & Horat. ſup. Od. 8. libr. 4. *Non inciſa notis marmora publicis, Per quæ ſpiritus, & vita redit bonis Poſt mortem ducibus, &c. Eius, qui domita nomen ab Africa Lucratus rediit, clarius indicant Laudes, quàm Calabræ Pierides.* Icciteò Ageſilaus ille (vt ſcribit Xenophon in eius vita) ne qua ſui corporis imago extaret, magnopere cauit: animi autem monumenta conſtituere numquam deſinebat. ſic

Xenoph. καὶ τοῦ μὲν σώματος εἰκόνα στήσασθαι ἀπέχετο, πολλῶν αὐτῷ τοῦτο δωρεῖσθαι θελόντων· τῆς δὲ ψυχῆς οὐδέ ποτε ἐπαύετο μνημεῖα διαπονούμενος. quod retulit M. Tull. in epiſt. ad L. Lucceium Qu. Filium, his verbis, *Neque minus enim eſt Spartiates Ageſilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem ſuam paſſus eſt eſſe, quam qui in eo genere elaborarunt. Vnus enim Xenophontis libellus in eo Rege laudando facile omneis omnium imagines, ſtatuáſque ſuperauit.* Idem fuiſſe M. Catonis Cenſorij de ſtatuis iudicium narrat Plutarch. his verbis, Καί τοι πρότερον αὐτὸς κατεγέλα τῶν ἀγαπώντων τὰ τοιαῦτα, καὶ λανθάνειν αὐτοὺς ἔλεγεν ἐπὶ χαλκέων, καὶ ζωγράφων ἔργοις μέγα φρονοῦντας· αὐτοῦ δὲ καλλίστας εἰκόνας ἐν ταῖς ψυχαῖς περιφέρειν τοὺς πολίτας. πρὸς δὲ τοὺς θαυμάζοντας, ὅτι πολλῶν ἀδόξων ἀνδριάντας ἐχόντων, ἐκείνου οὐκ ἔστι, μᾶλλον γὰρ, ἔφη, βούλομαι ζητεῖσθαι διὰ τί μου ἀνδριὰς οὐ κεῖται, ἢ διὰ τί κεῖται, id eſt, *Atqui prius ipſe deridebat eos, qui huiuſmodi rerum (nempe ſtatuarum) cupiditate afficiuntur: & dicebat eos ignorare ſe operibus fabrorum, & pictorum gloriari: ſuas autem pulcherrimas imagines ciues ſuos in animis ferre. iis autem, qui mirabantur, illum, cum plerique ignobiles, atque inglorij ſtatuas haberent, nullam habere, dicebat ſe malle quæri quamobrem nulla ſibi ſtatua eſſet poſita, quàm cur eſſet poſita.*

Repenteis per humum] id eſt, humileis, & veluti humi repenteis, & orationi ſolutæ ſimillimos, quales ſunt epiſto. & ſatyræ. Pindarus appellat λόγους χαμαιπετεῖς. ſatyr. 6. lib. 2. *Quid prius illuſtrem ſatyris, muſáque pedeſtri?* alij per humileis ſermones putant humilia, & plebeia argumenta ſignificari, vt epiſtolarum, ac ſatyrarum: quibuſcum non pugnabo. nam propemodum mecum faciunt.

Et arceis montib. impos.] & arceis in montibus exſtructas. quod fuit veteribus vſitatum.

Confecta duella] bella debellata, id eſt, tranſacta ac finita.

Clauſtráque cuſtodem, &c] portas Iani clauſas: quod pacis tempore tantum fiebat. ſic ſup. Od. 15. lib. 4. *& vacuum duellis Ianum Quirini clauſit.*

Et formid. Parthis te p. R.] nam Parthi ſigna Craſſis ademta, ad Cæſarem Auguſtum vltrò retuliſſent. Od. quam modò commemoraui, *tua Cæſar Fruges, & agris rettulit vberes, Et ſigna noſtra noſtro reſtituit Ioui, Derepta Parthorum ſuperbis Poſtibus.*

Si, quant. poss. quoque] id eſt, ſi volútati par eſſet ingenium, & facultas. ſic ſat. 1. libr. 2. *cupidum pater optime vires Deficiunt, neque enim quiuis horrentia pilis Agmina, nec fracta pereunteis cuſpide Gallos, Aut labentis equo deſcribet vulnera Parthi.*

Recipit] capit, δέχεται. tralatio à vaſis. nō recipit, id eſt, reſpuit. In his autem, paruum carmen maieſtas, ineſt ἀντίθεσις.

Tentare] conari, aggredi, experiri.

Recuſent] id eſt, non poſſint. ſic in epiſtol. de arte poët. *quid ferre recuſent, Quid valeant humeri.*

Sedulitas autem, ſtultè quem d.] ordo eſt, ſedulitas eum vrget, quem ſtultè diligit. id eſt, qui ſtulta ſedulitate, ſtudióque inepto, atque intempeſtiuo officium, operámque ſuam alicui pollicentur, atque obtrudunt, moleſti ei sūt potiùs, quàm grati: vel hoc modo, qui ſtultè, & ineptè quantumuis ſedulò alterum diligunt, moleſtiam ei exhibent potiùs, quàm placent: ſed ij maximè, qui ſuos verſus, ſuúmque artificium venditant. meritò igitur malè precatur Phædra nutrici apud Euripid. in Hippol. his verbis, ὄλοιο καὶ σὺ, χ' ὅστις ἄκοντας φίλους Πρόθυμός ἐστι μὴ καλῶς εὐεργετεῖν, id eſt, *Dij te perdant, & quiſquis de amicis inuitis ſtudet non honeſte bene mereri.*

Vrget] nonnulli libri habent *vrguet.*

Disc. enim citius, mem. que l. ill. &c] ſententia hæc latiſſimè patet. ſed ſi quis eā contrahere, & ad poëtas accommodare velit, ſic poterit explicari. finge, aliquem poëtam eſſe multis nominibus laudabilem, ac præſtantem, in quo quamplurimæ virtutes inſint poëticæ: qui denique poëma ſcribat magna ex parte politum, ac perfectum: ſed ſint in eodem nonnulla reprehenda, aut ridenda, eueniet, vt homines notent, & meminerint magis, quæ reprehenſione, aut riſu digna videantur, quàm, quæ admirati ſint, ac probarint. Cum hac ſententia cōgruit illa Ciceronis oratione pro Murena: *cui placet obliuiſcitur: cui dolet, meminit.*

Nil moror off.] nihili facio, contēno, ac pro nihilo puto, vt ſupr. epiſt. ad Valam. *nam vina nihil moror illius oræ.* hæc eo pertinent, vt oſtendat, indoctorum poëmata non admodum eſſe claris, & laudatis viris expetenda, quippe quæ dedecori ſint potiùs, quàm ornamento.

Ac neque ficto in peius vultu, &c.] id eſt, quemadmodum nolim imaginem mei ex ære, aut cera fingi, atque in publico proponi, quæ me ore deformiore referat, quàm ſim natura: ſic neque ab indocto poëta laudari velim. *vultu in peius ficto*, id eſt, facie ita ficta, vt deformior ſit imago, quàm vera figura.

Proponi cer.] in publico poni ex cera fictus.

Nec pr. fact. n.] quia mali *ſcriptores carmine fœdo Splendida facta linunt*, vt dixit ſuprà eadem epiſt.

Rubeam] erubeam, pudore afficiar, ἐρυθριῶ.

Pingui munere] verſibus indoctis, & ineptis, & inertibus. pingue per tranſlationem poni ſolet pro eo, quod arte, & ingenio caret. ex quo pinguis Minerua, pingue ingenium, pingue argumentum. ſup. ſat. 6. libr. 2. *Pingue pecus domino facias, & cetera præter Ingenium.*

Por-

Porrectus] protectus, seu extentus, quasi cadauer: vt Od 10. epod. extr.

Aperta] ex eo, quòd capsa sit aperta, vult intelligi, chartas, quæ in ea insunt, contemtissimas esse.

In vicum, &c.] in quo ex inutilibus, atque ineptis chartis fiunt turis, piperis, & similium rerū inuolucra. tale est illud Catull. *Et laxas scombris sæpe dabit tunicas.* & Persius. *nec scombros metuentia carmina, nec tus.* solitos autem esse etiam Græcos, mala carmina turi destinare, ex Athenęo perspicuum esse potest, qui narrat lib. 9. Λύκιος. Anaxandridem comicum ita morosum, atque amarum in senectute fuisse, vt comœdias omneis suas, quæ populo oon placuisseut, quamuis alioqui essent elegantes, & politæ, turi mandaret.

Tus] tus fine aspirationis nota scribi iussi, veteres grammaticos secutus, qui à tundendo ductum volunt, quamuis Modestus, vt testatur Carisius, à Græco verbo θύειν, quod est immolare, & mactare, tractum esse dicat.

Amicitur] id est, iuuoluitur, induitur, epist. 16. lib. 1. *an amicta vitibus vlmo.*

TVRNEBVS.

Ex lib. 30. cap. 29. *—fœdera regum Vel Gabiis, vel cum rigidis æquata Sabinis.* cùm dicit Flaccus, videtur intelligere fœdus, quod cum Sabinis fecit Romulus. Gabinum quoque fœdus peruetustum erat, quod in corio bouis erat scriptum. Festus lib. 3. in lit. c. *Clypeum antiqui ob rotunditatem etiam corium bouis appellarunt, in quo fœdus Gabiorum cum Romanis fuerat descriptum.*

Ex lib. 26. cap. 24. Queritur Horatius ab hominibus non satis æquis, elegantia scripta non alia de causa improbati quā quòd recentia sunt: alia inelegantia hoc solo nomine censeri, quòd antiqua, atque ita videri ea dicit diserta, vt non desit, qui propè ea

Dictitet Albano Musas in monte locutas.

vbi sanè ambigitur, cur Albani montis mentionem fecerit. Ingeniosum enim & intelligentem poëtam non est verisimile istud de nihilo loquutum. Ego vero existimem cùm in Helicone Bœotico moote Musæ colerentur & Pimpleo & Pieria montibus, illisque è locis à Græcis poëtis sæpè inuocarentur, sed & à Latinis, Horatium in medio Latio Latinis Camænis Albanum montē consecrare voluisse, qui Ioui Latiali & aliis diis sacer erat, vt Latinorum ille esset Helicon. ac vt melius quod sentio, explicem: cum videret mōticolas esse Musas, Musarum Latinarum sedem voluit in medio Latio esse tumulos Albanos, vbi communia sacra celebrari solebant.

Ex lib. 30. cap. 7. *depinge*, inquit Persius, Satyr. 6. *vbi sistam Inuentus Chrysippe tui finitor acerui.* hoc de syllogismo aceruali, qui Sorites dicitur, sine controuersia intelligitur: qui captiosus est, A vel teste Flacco, *Dum cadat elusus ratione ruentis acerui.* Eius syllogismi interrogationibus excogitarat quomodo respondendum esset Chrysippus, quiescendum enim esse dixerat: quod Persius dicit sistere.

Ex lib. 26. cap. 24. *—aufert*, inquit Idem *Pacuuius docti famam senis: Accius alti.* sed quonam obsecro sensu? equidem video quod in prōptu se ostendit, Pacuuium doctum iudicari, Accium grandiloquum. Sed in recessu aliud lateresuspicor. Vt enim Afranium Menandro, Plautum Epicharmo comparat: sic videtur dicere Pacuuium Euripidi similem, qui scenicus Philosophus dicebatur: Accium Sophocli, cuius cothurni sublimitas ab omnibus celebrata est: Est B igitur doctus senex fortasse Euripides: altus senex, Sophocles.

—Ione iudicat æquo, qui rectè verèque iudicat. Quibus enim dij irati infensique sunt, iis mentem & iudicium adimunt, vt antiquitas credidit. & malè iudicantibus mentem ablatam existimabant à diis. *Iniustè totum ducit venditque poëma.* hoc traductum esse suspicor à venalium seruorum familiis, vel à mangonibus ductum, aut mangonum ministris, solerter & scitè emptores adiicientibus ad venales, quos ducebant. nam pulchriora mancipia reliquum ducebant gregem & vendibiliorem reddebant: & deformiores plerúmque serui accessionis loco pulchris, qui vendebantur cedebant. Huc & illud Ciceronis facit C lib. 7. famil. Epist. 5. *Accedit etiam quod familiam ducit in iure ciuili singulari memoria.* nisi si quis putet à seruis illis sumptum illud Ciceronianū, qui præsunt familiæ opus facienti rusticum, eámque ad opus ducunt.

Ex lib. 14. cap. 17. *Atta*, inquit Tranquillus, *Claudio gentis principe.* Attæ autem vocabantur, qui propter vitium crurum vel pedum, inquit Festus, plantis insistebant & terram magis attingebant, quàm ambulabant. Qood cognomen dicitur Quintio poëtæ adhæsisse: de quo Horatius,

Rectè necne crocum, florésque perambulet Atta Fabula. Eo pedum vitio laborasse crediderim auctotem gentis Claudiorum, hócque cognomen- D tum tulisse.

Ex lib. 22. cap. 25. Carmen Saliorum initium poëtices apud Romanos Varro dicit, quod obscurissimum erat. Eius meminit Flaccus, Iam Saliare Numæ carmen qui laudat.

Ex lib. 19. ca. 3. *Fronde comas vinctis. c. & c. dictabant.* vide suprà lib. 1. Carminum Od. 7. in explicationem huius versus.

Vndique decerptam fronti præponere oliuam.

Ex lib. 26. cap. 24. *—viuit siliquis & pane secundo*, quòd ait, vel de leguminibus siliquas dixit, vel fructum quendam vilissimum, quem Græci κεράτια vocant, intellexit. quæ est Lambini sententia, vt in Euangelio D. Lucæ, καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι, quod ostendit cibum

σκίρτημα εἶναι, παρεξαγόντες ἀπὸ τῶν σαλίων τύπημα, σαλίτορας καλοῦσι. κινοῦνται γὰρ πρὸς αὐλὸν ἐν ῥυθμῷ τὰς ἐνοπλίους κινήσεις ποτὲ μὲν ὁμοῦ, ποτὲ δὲ παραλλάξ, καὶ πατρίους τινὰς ὕμνους ᾄδουσιν ἅμα ταῖς χορείαις, id eſt, à Romanis autem ex contento motu nominati. Nam ἐξάλλεσθαι & πηδᾶν ſalire ab iis dicitur. Iam verò ab eadem cauſa etiam alios omneis ſaltatores, quoniam etiam in his multa eſt choreæ exercitatio, & tripudiatio, deriuato à Saliis nomine, ſalitores appellant. Mouentur enim ad tibiam numerosè motus quoſdam armis accommodatos nunc ſimul, nunc viciſſim, & alternis, & patrios quoſdam hymnos canunt vnà cum choreis.

Et illvd, Qvod mec.] Varro eo, quem modo dixi, libro multis verbis oſtendit, carmina Saliaria, quamuis à C. Ælio fuerint interpretata; tamen multis etiam locis eſſe obſcura.

Ingeniis non ille favet, &c.] id eſt, non fauet eorum ingeniis, qui iam mortui ſunt, neque eò facit, quòd veteribus faueat, ſed quòd nobis aduerſari, noſtráque ſcripta oppugnare ſtudeat, & nobis inuideat.

Qvòd si tam Græcis, &c.] ſi apud Græcos tanto odio fuiſſent noui, ſeu recentes ſcriptores, quanto ſunt apud Romanos, nullos nunc veteres haberent, quos publicè manibus tererent, oculiſque lectitarent.

Novitas] aliter vſurpatur à M. Tullio nouitas, epiſt. 7. lib. 1. *nouitatis eſſe muniſſimum meæ.*

Viritim] liber Card. Rain. habet *Quiritim*. ceteri omnes cõſentiunt cum vulgatis. Omninò hæc recepta, recta eſt.

Vt primùm pos. nvg.] oſtendit, ex otio, & fortuna ſecunda nata eſſe in Græcia variarum artium ſtudia.

Positis] ſedatis, compoſitis.

Nvgari] rebus ludicris, & leuibus artibus operam dare.

Et in vitivm fort. lab.] ſic ſunt homines: in rebus duris, & aduerſis virtutẽ colunt, & fortes ſe præbent, &, vt monet Satyr. 2. lib. 2. *Fortia aduerſis opponunt pectora rebus*: in ſecũdis inertiæ & nequitiæ ſe tradunt, & luxu ac deliciis eneruantur, ac molliuntur: ita vt difficilius eſſe videatur ſecundam fortunam, quàm aduerſam ferre. lege quæ annotauimus ad Od. 27. lib. 3. ibi, *bene ferre magnam, &c.*

Fortvna æqva] fortuna ſecunda, propitia, amica.

Svspendit picta vvltvm] tabulas pictas attentiſſimè ſpectauit, in eáſque ſtudium & cogitationem ſuam contulit. tralatio eſt. Obſeruandum eſt autem hîc, verbum *ſuſpendit*, quod propriè, aut certè aptè quadrat ad *vultum*, etiam ad mentem tamen pertinere, cùm aliud verbum ſit nullum.

Nvnc tibicinib. nvnc est] id eſt, nunc comediis delectata eſt, nunc tragœdiis. in comœdiis enim adhibebantur tibicines. libr. de

A arte poët. *Tibia non, vt nunc, orichalco vincta, tubæque Æmula, &c.* & ibid. *Sic priſcæ motúmq;, & luxuriã addidit arti Tibicen, traxitque vagus per pulpita veſtem.* ſimpliciter tibicinibus ſignificantur ij, qui tibia canunt.

Svbnvtr. pvella, &c.] εἰκὼν, ſiue imago, ſiue ſimilitudo illuſtris & luculenta, qua declarat, Græcorum ſtudia bellis compoſitis ac ſopitis fuiſſe leuia, nugatoria, & pænè dicã puerilia. veluti (inquit) ſi puella infans ſub nutrice luderet.

Matvrè] citò. ſed vtrùm maturè reliquit, poſteaquam ſatiata eſt, an maturè & citò ſatiata reliquit? videtur hoc probabilius, vt ſignificet, quod Græci dicunt, τὸ ἀψίκορον, id eſt, celere & B propinquum rerum amatarum faſtidium, celeremque ſatietatem: quo vitio laborant iuuenes. epiſt. de art. poët. *& amata relinquere pernix.* Iam verò quin maturè interdũ citò ſignificet, nemo, qui Cariſium legerit, & eius auctoritate moueatur, dubitabit.

Plena] ſatiata. epiſt. ad librum. *cum plenus languet amor.* lege igitur coniunctè *maturè plena.* nam, vt ſcribit M. Tull. lib. 3. de orat. ad Qu. Fr. *omnibus in rebus, voluptatibus maximis faſtidium finitimum eſt.* Neque tamen reclamabo, ſi quis illo potiùs modo coniungere malet, *maturè reliquit.*

Qvid placet, avt odio est, &c.] nihil perpetuò placet, nihil ſemper diſplicet.

C Hoc paces hab. bonæ, ventiqve] id eſt, ex pace igitur, & rebus ſecundis nata eſt hæc in Græcia artium varietas, ſtudiorum mutatio, & inconſtantia. Alij ſic, bonæ paces, & venti ſecundi hoc habuere, vt ſint mutabiles, neque perpetuò aut placeant, aut diſpliceant.

Romæ dvlce div fvit] Nunc docet, poëticæ ſtudium non multis antè ſæculis Romæ coli cœptum eſſe, Romanóſque illos veteres, in ſtudiis & grauioribus, & vtilioribus, quàm in ſcribendo, fuiſſe occupatos.

Sollenne] vſitatum: vt annot. ſuprà ad epiſt. 1. lib. 1. ibi, *Inſanire putas ſollennia me, &c.*

Reclvsa] aperta. vt epiſt. ad Torq. *& operta* D *recludit.*

Manè] vt Sat. 1. lib. 1. *Sub galli cantum conſultor vbi oſtia pulſat.* & M. Tull. orat. pro Mur. *Vigilas tu de nocte, vt conſultoribus tuis reſpondeas: ille vt quò intendit, maturè cum exercitu perueniat. te gallorũ, illum buccinarum cantus exſuſcitat.*

Clienti promere ivra] reſpondere ius. M. Tull lib. de legibus oſtendit, patrij moris fuiſſe conſultoribus reſpondere, his verbis, *ego verò ætatis vacationi potius confidebam, cùm præſertim non recuſarem, quo minùs more patrio ſedens in ſolio conſulentibus reſponderem.* Idem lib. 1. de orat. ad Qu. Frat. multis verbis oſtendit, *domum iuriſconſulti totius oraculum eſſe ciuitatis, neque vllum honeſtius eſſe ſenectuti celebrandæ, atque ornandæ perfugium, quã iuris interpretationẽ*: deinde ſubiicit hæc ſub perſona

Craſſi:

Craſſi: *Equidem mihi hoc ſubſidium iam inde ab adoleſcentia comparaui, non ſolùm ad cauſarum vſum forenſem, ſed etiam ad decus, atque ornamentum ſenectutis, vt cùm me vires (quod ferè iam tempus aduentat) deficere cœpiſſent, ita ab ſolitudine domum meam vindicarem.* Idem libr 3. *M. vero Manilium tranſuerſo foro ambulare ſolitum, quod erat inſigne eum, qui id faceret, facere ciuibus omnibus conſilij ſui copiam, ad quos olim ſic adibatur, non ſolum, vt de iure ciuili ad eos referretur, verum etiam de filia collocanda, de fundo emendo, de agro colendo, de omni denique officio, &c.* Erat porro inſcriptum in iuriſconſultorum foribus, *licet conſulere*: quod docet & Marc. Tull. in orat. pro Murena, his verbis, *Itaque non modo beneficij collocandi ſpem, ſed etiam illud, quod aliquando fuit, licet conſulere, iam perdidiſti.*

Cavt. nom. certis expeno.] id eſt, pecuniam collocare apud debitores locupletes nominibus factis, & in codice argentarij perſcriptis. Cùm hoc loco viderem veteres membranas inter ſe diſcrepare (aliæ enim conſentientes cùm libris vulgatis habent, *certis nominibus*: aliæ diſſentientes, *rectis nominibus*) diu, multúmque dubitaui, vtras potiſſimùm ſequerer. mouebat me Porph. qui videtur legiſſe, *rectis nominibus*: & quamquam hoc loco corruptus eſt, ita interpretari, *idoneis, ac legitimis nominibus*. mouebat altera ex parte locus Ciceronis in Quinctiana, his verbis, *moritur P. Quinctius, qui tibi, vt ais, certis nominibus grandem pecuniam debebat.* accedebat Feſtus in voce *nuncupata*, *Nuncupata* (inquit) *pecunia eſt (vt ait Cincius in lib. 2. de offic. iuriſconſulti) nominata, certa propriis nominibus pronunciata.* Tandem re quæſita, cùm à veteribus Iuriſconſultis nullam rectorum nominum fieri mentionem comperiſſem, tutiùs eſſe exiſtimaui ſcripturam receptam, & vulgatã retinere: rem integram ſeruare: arbitrio lectoris, vtram lectionem malit, permittere. Hoc tantum teſtatum relinquam multo plureis codices veteres habere *rectis*, quàm *certis*: vt peccaturus non ſit, qui *rectis* legendum putet.

Expendere] expenſos ferre, occupare, ne ſint ſteriles, & vt perpetuos ſumtus ſuppeditare poſſint. certum videtur eſſe nomen cùm debitor eſt ſoluendo, & cùm ei per ſyngrapham creditũ eſt: certius autem ſi pignore accepto. & cum ſatiſdatione. nam verbum cauendi hoc quoque ſignificat: vt cauere ſibi prædibus, & prædiis: cauere ſibi per ſponſorem, cauere ſibi pignoribus, quod eſt ita pecuniam credere, vt prædes accipias, vt ſponſorem, & pignora. quod ſi quis malet legi *rectis nominibus*, rectum nomen interpretabimur legitimum.

Maiores avdire] maioribus obtemperare: maiorum, & prudẽtium conſilium ſequi.

Minori dicere] minori conſilium dare, quo & rem ſuam familiarem honeſtis rationibus augere, & cupiditatem immoderatam comprimere, ac refrenare poſſit.

Crescere res] augeri bona, & facultates rei familiaris.

A Damnosa libido] vt ſuprà epiſtol. ad Loll. 2. *Quem damnoſa Venus, quem præceps alea nudat.*

Mvtavit mentem p. l.] mutauit conſilium illud priſtinum, & priorem illam vitæ conſuetudinem: omne autem ſtudium ſuum ad ſcribendum contulit. *populus leuis*, populus Rom. mobilis, & mutabilis.

Et calet vno Scrib.] & flagrat vno ſcribendi ſtudio. ſic dictum, *Feruet auaritia, &c.* epi. 1. lib. 1.

Fronde comas vincti] *comas vincti*, helleniſmus eſt. Græci autem in his generibus ſubintelligunt κατὰ. Latinè diceremus *vinctis comis*. Iam verò *fronde*, id eſt, edera, vt ſuprà epiſto. ad Iul.

B Florum, *ſeu condis amabile carmen, Prima feres ederæ victricis præmia.*

Dictant] dictant ſerui ſcribendi peritis: vt ſuprà epiſt. ad Fuſcum Ariſt. *Hæc tibi dictabam poſt fanum putre Vacunæ.*

Ipse ego, qvi nvllos, &c.] ne ſibi quidem parcit Horatius, & ſe quoque in iis numerat, qui non ſatis exploratis ſuis viribus, & fortaſſe ad eam rem inepti natura, immoderata tamen ſcribendorum verſuum cupiditate tenentur.

Invent. Parthis mendac.] in eo ſunt Parthi mendaces, quòd fugientes, & tergo verſo ſimulant ſe pugnare nolle, cùm tamen fu-

C giendo maximè pugnent, vt diximus ſuprà ad illum locum, *Et verſis animoſum equis Parthum dicere*, Od. 19. lib. 1. ad quæ accedant illi Ouid. verſus l i 1. de arte. *Teláque Parthorum, Romanáque pectora dicam: Teláque, ab auerſo quæ iacit hoſtis equo.* Alij Parthos omnium mortalium eſſe mendaciſſimos dicunt. ei rei argumento eſſe, quòd apud eos mẽdaciũ acerrimis pœnis vindicatur, vt narrat Herodotus libr. 1. Et quidem ita Muretus hunc locum explicabat: à quo diſſentio. quemadmodũ igitur illi ſunt fallaces, ac mendaces, ſic & ego, qui, cùm affirmem me nullos verſus ſcribere, ante lucem tamen lumen, calamum, chartam poſcam.

Calamvm, et ch. et scr. posco] ſic

D ſat. 3. lib. 2. *Si raro ſcribis, vt toto non quater anno Membranam poſcas.* & epiſt. 1. libr. 1. *Si non poſces ante diem librum cum lumine, &c.*

Navem agere, &c.] ceteras (inquit) arteis nemo ſe ſcire profitetur, nemóq; exercet, niſi qui eas habet cognitas. nemo nauim gubernare conatur, niſi gubernator: nemo ægro medicamentum adhibet, qui non ſit medicus. at ſcribunt poëmata ſine diſcrimine tùm docti, tùm indocti. In eos, qui aliud agunt, quàm, quod didicerunt, conuenit verſus Euripidis, τέκτων γὰρ ὢν ἔπραττες οὐ ξυλουργικά: id eſt, cùm faber eſſes, agebas, quæ non ſunt fabri lignarij. Cum hoc loco congruit ille in epiſto. ad Piſon. *Ludere qui neſcit, campeſtribus abſtinet armis: Indoctuſque pilæ, diſcive, trochive quieſcit, Ne ſpiſſæ riſum tollant impunè coronæ. Qui neſcit, verſus tamen audet ſcribere.*

ABROTONVM] herbam amaram. Lucret. libr. 4. *Præterea quæcumq; ſuo de corpore odorem Expirant acrem, panaces, abſynthia tetra, Abrotonique graues, & triſtia centaurea.* Abrotonum autem excudendum curaui, veterum librorum Horat. & Plinianorum, & Græcorum auctoritate fretus.

SCRIBIMVS INDOCTI D. q;] non dixit, *Scribunt indocti, &c.* ſed *ſcribimus*, vt vitaret inuidiam, & arrogantiæ crimen.

HIC ERROR] error animi. inf. epiſt. prox. *Et demtus per vim mentis gratiſſimus error.* errorem appellat immoderatum ſcribendorum verſuum ſtudium cum amore ſui coniunctum, qualis eſt Suffeni illius apud Catull. & illius non nominati epiſt. de arte poët. *Hic dum ſublimes verſus ructatur, & errat.* al. *ſublimis.*

SIC COLLIGE.] οὕτω συλλογίζου: ſic ratiocinare. ſat. 1. libr. 2. *vtque Imperet hoc natura potens, ſic collige mecum.*

NON TEMERÈ] non ſine magna aliqua cauſa. epiſt. ad Loll. proxima. *non temere à me Quiuis ferret idem.*

HOC STVDET VNVM] ſic loquitur M. Tull. Phil. ſexta. *vnum ſentitis omnes, vnum ſtudetis, M. Antonij conatum auertere à rep.*

RIDET] pro nihilo putat, non fert moleſtè.

INCOGITAT] machinatur, molitur. verbum Græcum expreſſit ἐπινοεῖ, ſeu ἐπιβουλεύει. ſed ne quis miretur hanc ſcripturam, vt nouam, *puerove incogitat*, ego eam ſine vlla litura reperi in omnibus libris manuſcr. neque dubitandum eſt, quin ſit vera, & recta: vulgata autem, *puero non cogitat*, corrupta.

SILIQVIS] ſiliqua fructus eſt arboris, quam κεράτιον Græci vocant, de quo Plin. libr. 15. cap. 24. Idem libr. 24. cap. 8. ſcribit, ſiliquas recenteis ſtomacho eſſe inutileis.

SECVNDO] id eſt, ſecundario: qui magnam partem ex furfure conſtat, & non ita multo polline.

MALVS] κακὸς, inutilis, nullius bonæ frugi, nequam, ἀχρεῖος.

SI DAS HOC] enumerat commoda, quæ hominibus proficiſcuntur à poëtis.

FIGVRAT] conformat, fingit, vt rectè, & emendatè loquatur.

TORQVET] detorquet, auocat.

OBSC. SERMON.] αἰσχρολογίαν vno verbo dicunt Græci.

PECTVS] animum: φρένας, πραπίδας. ſic ſup. ſat. 6. lib. 1. *ſed vita & pectore puro.* infrà ead. epiſt. *meum qui pectus inaniter angit.*

PRÆCEPTIS] documentis, ὑποθήκαις. in epiſt. ad Piſon. *Et vitæ monſtrata via eſt.*

AMICIS] id eſt, vtilibus, honeſtis, ac iucundis. hæc enim inſunt omnia in vera amicitia: & quis verus amicus eſt, prodeſt, delectat, ornat.

FORMAT] inſtituit. tranſlatio eſt, vt ſat. 4. lib. 1. *ſic me Formabat puerum dictis.* vide annot. ad Od. 10. lib. 1.

A ASPERITATIS] ſæuitiæ, χαλεπότητος. ſuprà epiſt. ad Loll. 2. *Aſperitas agreſtis, & inconcinna, &c.*

RECTÈ FACTA REFERT] narrat, & mandat litteris, quæ ex virtute facta ſunt.

ORIENTIA TEMP. NOTIS INSTRVIT EXEMPLIS] id eſt, exempla petit ab antiquitate, quæ vel ſequantur, vel fugiant præſentis, & hodiernæ ætatis homines. vel ſic, præſentia & naſcentia tempora exemplis rerum præteritarum ornat atque inſtruit: vel ſic, homines & qui hodie viuunt, & qui pòſt naſcentur, exemplis ab antiquitate repetitis inſtruit.

IGNARA MARITI] innupta, nondum virum experta, ἄγαμος, ἀνύμφευτος. contrà ſup.
B Od. 14. li. 3. *vos ò pueri, & puellæ iam virum expertæ.*

PRÆSENTIA NVMINA SENTIT] præſenteis deos, id eſt, præſens deorum auxilium experitur.

DOCTA PRECE BLANDVS] id eſt, carmine aliquo à docto poëta conſcripto diis immortalibus blandiens, ſeu blandè ſupplicans.

AVERTIT MORBOS] carminibus morbos impendenteis propulſat. ex quo carmen ἀποτρόπαιον dictum: & dij ἀποτρόπαιοι, qui mala impendentia auertunt.

LOCVPLETEM FRVGIBVS] abundantem. ſic dixit epiſt. 6. lib. 1. *Mancipiis locuples.* annũ autem frugibus abundantem appellant Græci
C εὐετηρίαν.

AGRICOLÆ PRISCI, &c.] Ariſt. libr. 8. de moribus ad Nicom. oſtendit, antiqua ſacrificia, & conuiuia hilariora, fuiſſe inſtituta maxime collectis iam, & conditis frugibus, his verbis, αἱ γὰρ ἀρχαῖαι θυσίαι, καὶ σύνοδοι φαίνονται γίνεσθαι μετὰ τὰς τῶν καρπῶν συγκομιδὰς, οἷον ἀπαρχαί. μάλιστα γὰρ ἐν τούτοις ἐσχόλαζον τοῖς καιροῖς, id eſt, nam priſca ſacrificia, cœtúſque & conuentus, qui ſacrificiorum cauſa habebantur, collectis iam frugibus, vt primitias quaſdã, fuiſſe inſtituta. his enim temporibus maximè otiabantur, & ab opere ceſſabant. tale eſt illud Virgil. Georg. 1. *Frigoribus parto agricolæ plerumque fruũtur,*
D *Mutuáque inter ſe læti conuiuia curant. Inuitat genialis hiems, curáſque reſoluit: Ceu, preſſa cùm iam portum tetigere carinæ, Puppibus & læti nautæ impoſuere coronas.* Cereri item primitias dabant, eámque venerantes epulabantur, & conuiuia agitabant inter ſe quod declarat locus Theocriti in θαλυσ. ἦ γὰρ ἑταῖροι Ἀνέρες εὐπέπλῳ Δαμάτερι δαῖτα τελεῦντι Ὄλβω ἀπαρχόμενοι· μάλα γάρ σφισι πίονι μέτρῳ Ἁ δαίμων εὔκριθον ἀνεπλήρωσεν ἀλωάν, id eſt, Profectò enim homines cari, atque amici Cereri bene cultæ conuiuium parant, primitias ſuarum diuitiarum ei dantes. Dea enim eis valde diuite menſura aream fertilem impleuit.

BEATI] ſuo contenti.

TELLVREM PORCO, &c.] vel genus poſitum eſt pro genere: & dictum *porco*, pro *porca*: quem-

quemadmodum contrà apud Virgil. lib. 8. Æne. A *porca*, pro *porco*, ibi, *& cæsa iungebant fœdera porca*: vt notat Seruius ad illum locum. vel legendũ *porca* libris omnibus inuitis, non *porco*. Telluri enim propter eius fœcunditatem, & fertilitatem porca fœmina, eáque grauida & fœta immolabatur, vt declarant hæc verba Arnobij libr. 7. aduers. gẽt. *Telluri (inquiunt) matri scrofa ingens immolatur fœta: at Mineruæ virgini virgo cæditur vitula, nullis vmquam stimulis, nullius operis excitata conatu.* Præterea, siquid hoc etiam ad rem pertinet, Telluri porcam præcidaneam immolabat heres, si is, cuius heres esset, humatus non esset. alioqui familia pura nõ erat. Varro lib. 3. de vita popul. Rom. apud Nonium. Ne hoc quidem alienum est, Seruium notare apud Virgilium libr. 8. ad illum locum, *tibi* B *maxima Iuno*, theologos dicere Iunonem esse matrem deorum, quæ Terra dicitur: ex quo etiam ei porca sacrificari. Postremò non est dubium, quin diligenter obseruarint veteres illi, quibus hostiis cuiq; deo immolandum esset, cui maioribus, cui lactentibus: cui maribus, cui fœminis, vt testatur M. Tull. libr. 2 de legib. Constátque, vt opinor, diis maribus masculas victimas immolari solitas (fœminis.) cùm igitur Tellus, dea fœmina sit, consentaneum est, ei porcam immolari debuisse.

PIABANT] placabant. ex quo piaculum, sacrificium, quo dij offensi placantur: & peccatum quod tale sacrificium desiderat.

FLORIBVS ET VINO GEN.] idque maximè die natali. Persius, *Funde merum Genio*. lege anno. ad illum locum, *Scit Genius, natale comes qui temperat astrum, &c.* epist. 2. huius lib.

MEMOREM] sic habent omnes libri scripti. quam scripturam si probamus, memorem intelligemus, qui obliuisci non sinat. quidam legunt *memores*, nullo libro auctore. Omninò *memorem* rectum est. memorem enim appellabant Genium, quia homines moneat, vt viuant, dum licet, breuitatis vitæ, & conditionis humanæ memores.

FESCENINA PER HVNC, &c.] id est, Fescenini versus, qui maxima verborum licentia constabant, inuenti per hunc morem, &c. habebãt D autem locum tùm in sponsos, tùm in quoslibet alios. Catul. in carmine, quod scriptũ est in nupt. Iuliæ, *Ne diu taceat procax Fescennina locutio.* Tit. Liuius Fescenninum versum commemorat libr. 7. annal.

LVSIT AMABILITER] iocata est sine petulantia, & sine cuiusquam offensione: sine contumelia verborum: comiter, & facetè.

LIBERTÁSQVE, &c] & libertas quotannis vsurpata: anniuersaria.

RECVRRENTEIS ANNOS] περιπλομένους dicit Homerus.

DONEC IAM SÆVVS, &c.] hinc nata est vetus comœdia, quæ ne honestis quidem familiis pepercit. κωμῳδεῖν enim est σκώπτειν, iocandóque maledicere.

AP. IN RAB.] in apertam maledicentiam.

DOLVERE CR. DENTE LACESS.] qui fuerant maledictis appetiti, & contumelia affecti, grauiter tulerunt.

FVIT INTACTIS QVOQVE CVRA] non solùm, qui læsi fuerunt, iniquo animo tulerunt illam maledicendi licentiam: verùm etiam ij, quos non attigerat, periculo communi prospexerunt. simile est illud sat. 1. libr. 2. *Dum sibi quisque timet, quamquam est intactus.*

QVINETIAM LEX, POENÁQVE LATA] lex lata est, & pœna lege constituta in eos, qui quẽpiam maledico carmine describerent. sic in epi. de arte poët. *sed in vitium libertas excidit, & vim Dignam lege regi: lex est accepta, chorúsque Turpiter ob-* B *ticuit, sublato iure nocendi.* Legem autem XII. tabularum significat: de qua satyr. 1. libro 2. *Si mala condiderit in quem quis carmina, ius est, Iudiciúmque.*

VERTÊRE MODVM F.] mutauerunt rationem scribendi metu fustuarij.

FORMIDINE FVSTIS] metu fustuarij: quę pœna erat lege XII. tab. constituta.

AD BENEDICENDVM] benedicere hoc loco contrarium est verbo *maledicendi*. sic Terent. prologo Phorm. *benè dictis si certasset, audisset benè.*

GRÆCIA CAPTA FER. VICT. CEPIT] hunc locum non satis rectè explicant ij, qui C in hunc poëtam commentarios ediderunt. est tamen eius sententia non obscura, & ab ipso Horatio aliis verbis declarata. Græcia (inquit) à Romanis capta, & bello subacta, cepit vicissim victores ipsos. quomodo cepit? id est, artes, & disciplinæ Græcorum, Romanis placuerunt: à Romanis expetitæ, & cultæ sunt: Romanos delectarunt. Inest autem ambiguum non inelegans in verbo *cepit*. capit enim & is, qui vincit, & is, qui delectat. M. Tull. epist. epist. ad Lucceium Q. fil. lib. 5. *Genus enim scriptorum tuorum, etsi erat à me vehementer exspectatum, tamen vicit opinionem meam, méque ita vel cepit, vel incendit, &c.* & offic. 3. *ob eam, credo, causam, quod insit in his aliquid probi, quod capiat ignaros.* tale est illud T. Liuij lib. 34. *& iam in Græ-* D *ciam, Asiámque transcendimus, omnibus libidinum illecebris repletas: & regias etiam attrectamus gazas: eo plus horreo, ne illæ magis res nos ceperint, quàm nos illas. Infesta, mihi credite, signa ab Syracusis illata sunt huic vrbi, &c.*

FERVM] indoctum, nondum litteris, & humanitate expolitũ. ἡ παιδεία γὰρ ἡμέρους ποιεῖ. id est, doctrina enim cicures efficit. [vel feram intellige indomitam: vt in his versibus Portij Licinij Punico bello secundo, *Musa pennato gradu Intulit sese bellicosam in Romuli gentem feram.*)

ET ARTEIS INTVLIT] Romani bellum Græciæ intulerunt: Gręcia arteis Italiæ intulit. Romani Græciam bello ceperunt: Græcia Italiam artibus cepit. posteaquam enim Romani Græcorum imperium euerterunt, totámque Græciam in prouinciam redegerunt, tum

demum arteis, & disciplinas Græcorum adamarunt.] A

Agresti] nullis litteris, nullisque disciplinis polito, fero, inculto.

Sic horridus ille, &c.] id est, hoc modo numerus ille poëticus, inconditus, & impolitus, qui ætate Saturni, vel à Saturno viguerat, ac floruerat, id est, antiquissimus, obsoleuit, & in vsu esse desiit. Festus in voce *Saturno*, &c. *Versus quoque* (loquit) *antiquissimi, quibus Faunus fata cecinisse hominibus videtur, Saturnij appellantur, quibus & a Næuio bellum Punicum scriptum est, & à multis alijs plura composita sunt.* Taleis versus significat Ennius, libr. 1. de bello Punico secundo. *scripsere alij rem versibu', quos olim Fauni, vatesque canebant.* Erant autem versus illi ferè omnes Iambici hypercatalecti, vt *Dabunt malum Metelli Næuio poetæ:* B dicti Saturnij, quia iam vsque à Saturno talibus versibus Latini vsi esse putarentur. [Festus, in voce *saturno*. Versus etiam antiquissimi, quibus Faunus fata cecinisse hominibus videtur, Saturnij appellantur, quibus & à Næuio bellum Punicum scriptum est, & à multis alijs plura composita sunt, vide Adr. Iunij animaduers. libr. 1. cap. II.]

Et grave virus Munditiæ pep.] id est, iniquinatam loquendi rationem: ineleganteis, atque inuenustum faciendorum versuum modum, nitor, & elegantia Græcarum artium expulerunt.

Ruris] sermonis inconcinni, inuenusti, illepidi, inornati: rusticitatis. Catull. in Annaleis Volus. *Pleni ruris, & infacetiarum*, (seu *inficetiarum*) *Annales Volusi cacata charta.* Idem ad Varrum, *Idem infaceto est infacetior* (seu *inficeto est inficetior*) *rure.* Plaut. in Trucul. *rus merum hic quidem est prudendum.* C

Serus enim] id est, serò enim studium, animúmq; suum contulit ad scripta Græcorum. serus, pro serò, frequẽs apud poëtas. Virg. Geor. 3. *Noctē notat caca serus freta.* sic supra Od. 12. libr. 1. *Serus in cœlum redeas.* & sat. 7. libr. 2. *vesperit ad se Mæcenas serum sub lumina prima venire?* eiusdem generis sunt illa, Virgil. lib. 3. Georg. *nocturnus obambulat.* Horat. sat. 4. libr. 2. *Si vespertinus subitò te oppresserit hospes.* Admovit acu.] ingenij sui vim contulit ad lectionem librorum Græcorum. D

Quietus] εἰρήνην ἄγων, bellis compositis, bellis defunctus, pace potiens.

Quid Soph. quid Thesp. et Æsch.] hi fuerunt poëtæ tragici, ex quibus Thespis totus periit. de eo meminit in epist. de arte poët. *Ignotum tragica genus inuenisse camœnæ Dicitur, & plaustris vexisse poëmata Thespis, &c.* Æschyli tragœdiæ aliquot exstant, eæ illæ quidem admodum integræ, nisi quibus in locis à Francisco Porto, & Errico Stephano sunt emendatæ.

Tentavit quoque, rem, &c.] periculum etiam fecit, possétne Græca in Latinum sermonem conuertere, & aptè vertere. *si posset*, vt sæpe alias.

Et placuit sibi, &c.] id est, placuit sibi Romanus scriptor in eo, quòd esset natura sublimis: vel sic, Romanus sua scripta de Græcis versa, seu ad exemplum Græcorum cõposita adamauit, ac probauit, cùm esset sublimis, ac vehemens natura: & ita ad tragœdias scribendas natura factus. Spir. trag.] id est, spiritus habet tragicos. est autem genus loquendi Græcum, πνεῖ τραγικόν, vt Ἄρη πνέων, id est, Martem spirans, & πῦρ πνέων, ignem spirans. & Theocrit. ἐν δ' ὄχθοι φόνον ἀλλήλοισι πνέοντες. Virgilius Georg. 2. *tauri spirantes naribus ignem.* & apud Euripid. μέγα πνεῖν. magnum spirare. sic enim in Bacchis, χθὼν πνέων ἔλθῃ μέγα. Propert. libr. 1. *mollem spirare quietem.* Sed turp. put. &c.] id est, sed turpe esse putat sua scripta emendare, & deletis versibus non satis cultis, aut vocabulis non satis lectis, atque ornatis, alios versus cultiores, aliáque vocabula significantiora, ac lectiora substituere. *metuit lituram* dictum pro eo quod est, abhorret a litura, non potest ferre, vt sua scripta lituris notentur. sic io epist. de art. poet. *Nec virtute foret, clarisve potentius armis, Quàm lingua, Latiũ, si non offenderet vnum- Quemque poëtarum limæ labor, & mora, &c.* metuit, φυλάττεται, odit, vt annotauimus suprà ad Od. 2. li. 2. sed non reticebo, in cod. Torn. & in vno Vat. & in Russar. & vno Nicot. scriptum esse, *Sed turpem putat inscitè, metuitq; lituram.* de qua scriptura iudicet lector. Ex medio q. res arc.] hunc locum corruptum in omnibus vet. exemplaribus, quibus vsus eram Romæ, ego partim coniectura ductus, partim à cod. Tornes. quem Lugduni nactus sum, & vno Nicot. & Russ. quibus Lutetiæ, adiutus restitui, quæ quidẽ mea restitutio ita non solùm probabilis, verùm etiam recta, & aperta est, vt putem, eam improbaturum neminem. nam quis vnquã Latinorum ita locutus est, *res accessit de medio*, pro, *res petita, aut sumta est de medio?* dico igitur nomen *res* esse numeri multitudinis, quarti casus. *arcessere* autem *res medio* ita dixit, vt dicere solemus, *arcessere a capite*. M. Tull. Top. *cum autem à genere ducitur argumentum, non erit necesse id vsque a capite arcessere. sæpe etiam citra licet, &c.* Iam verò notissimũ est, argumenta comœdiarum esse humilia, & plebeia, & familiaria: tragœdiarũ autem sublimia, grandia, regia, heroica. itaq; harum personæ sũt insignes, illustres, amplæ, publicæ: illarum humiles populares, obscuræ, priuatæ. Hoc igitur dicit Horatius. Quia comœdia res, id est, argumentum, & materiam è medio arcessit, seu è medio sumit, non ex longinquo aliquo, aut gradi, aut Heroico vitæ genere, iccircò creditur esse minimùm operosa, minimúmque laboriosa: sed non est ita, &c. Corruptus in eodem verbo locus est in epistola Asinij Pollionis ad M. Tull. cuius principium *Balbus Quæstor*, libr. 10. epist. ad familiareis, *Tres legiones firmas habeo: quarum vnam vicesimam octauam cum ad se initio belli accessisset Antonius hac pollicitatione, &c.* legendum enim *arcessisset, &c.*

HABERE SVD. MIN.] minimum laboris ac difficultatis. putant homines facillimum, & minime laboriosum esse comœdiam scribere, quia res sumit de medio.

SED HABET, &c.] sed eo grauius onus sustinet, quanto minus ei ignoscitur, qui in ea scribenda aliquid titubarit, aut peccarit.

ASPICE, PLAVTVS QVO PACTO] Hic locus non vno modo explicatur, alij enim putant, Plautum reprehendi ab Horatio, hoc modo. vide, quam negligens sit Plautus in seruando cuiusque personæ decóro, & in tuendis senum, amatorum, lenonum, &c. partibus: vide quam parum sit accuratus. atq; ita, *quo pacto* interpretantur quàm malè, quàm non accuratè. Sic Plaut. carpit in lib. de art. poët. *At vestri proaui Plautinos & numeros, & Laudauere sales, nimium patienter vtrumque, Ne dicam stulte mirati.* alij Plautum ab Horatio laudari putant hoc modo, Aspice quàm accuratè Plautus singularum personarum parteis tueatur, &c. quorum veri rectius sentiant, pronuntiare mihi omnino difficilè est. Videtur enim probabile esse Plautum ab Horatio non reprehẽdi in eo, in quo maximè poëtæ virtus & præstantia consistit. Nam si neque sales Plautini, neque numeri sunt laudandi, vt sentit Horat. neque Plautus curat suæ cuiusq; personæ decôrum tueri, ac seruare, etiam peccati aiunt isti Plautum ab Horatio insimulari, quid est, cur vllus Plauto inter poëtas comicos relinquatur locus? Rursum mouet me quòd Horatio Plautus non admodum placebat, vt appâret ex iis versibus, quos suprà posui. præterea series ipsa sermonis, & verborum significatio videntur hanc sententiam postulare, vt dicat, Plautum minùs rectè tutari parteis ephebi, senis, lenonis, parasiti. hæc enim est series orationis: vide *Quo pacto* (Plautus) *parteis tutetur amantis ephebi, Quantus sit Dorsennus, &c.* id est, quàm magnus sit Dorsennus inter parasitos. significat fortasse Plautum esse putidum & vsque ad fastidium diligentem in describendo iuuene amante, sene auaro, lenone insidioso, parasito edaci: cetera, quę desiderantur in bono scriptore negligere: quasi verò is, qui in comœdia aliqua parasitum aliquẽ edacem introduxerit, eiusq; edacitatem illustribus coloribus depinxerit, nihil præterea admodum curarit, præclaram laudem mereatur.

QVANTVS SIT DORSENN.] huius versus explicatio pendet à superiorum explicatione. Qui existimant Plautum ab Horatio reprehendi aiunt Dorsennum nomen fuisse cuiusdam parasiti in aliqua Plautina comœdia, quæ non extet: qui autem aliter sentiunt, dicunt hunc Dorsennum poëtam fuisse comicum, aut Atellanarum scriptorem: quod si verum est, sic erit hic versus intelligendus, vt dicat Horat. hunc scriptorem nimium studium posuisse in describendis parasitis: in reliquis personis fuisse negligentem. in duob. Vatican. & Tornes. scriptum est *dossennus* [Plinius quidem libr. 14. cap. 13. commemorat, quendam Dorsennum, eundémque poëtam: ex quo hos versus profert. Sed Fabius Dorsennus his versibus decernit, *Mittebam vinum pulchrum, myrrhinum.* & in Acharistione, *Panem & polentum vinum, myrrhinum.*]

QVÀM NON ASTR. PERC. PVLP.] quàm laxo, ac dissoluto socco fabulam peragat, id est, quàm negligenter, ac dissolutè fabulas scribat. soccus enim comœdiæ est, cothurnus tragœdiæ.

GESTIT ENIM NVMM] id est, studet rem facere duntaxat, loculósque nummis implere: sed quis? Plautus scilicet: vel, vt alij, Dorsennus, comœdiarum, seu Atellanarum scriptor.

POST HOC SEC. CAD. AN. R. STET, &c.] parùm sollicitus postboc vtrùm exsibiletur, atque explodatur comœdia, an probetur, attentisque animis audiatur, ac spectetur, *recto talo* dixit per tralationem, quia qui stant, recto sunt talo: qui cadunt, contra. sic Callim. εἰς Ἄρτεμιν τῶν δ' οὐδὲν ἐπὶ σφυρὸν ὀρθὸν ἀνέστη. id est, nihil horum stat. non dissimile est illud Eurip. Androm. ὀρθῷ βιῶναι ποδί: id est, recto ingredi pede: neque illud Pindari, ψαφεννὸς ἀνὴρ ἄλλοτ' ἄλλα πνέων οὔποτ' ἀτρεκεῖ κατέβα ποδί: id est, rinidus atque ignauus homo aliàs aliud spirans, numquam vero, id est, recto, seu certo descendit pede. prætereà in ludo talario, dicũt talum rectum assistere, & cadere rectum. M. Tull. de Finib. libr. 3. *si hoc fingamus esse quasi finem, & vltimum, ita iacere talum, vt rectè assistat: qui talus ita erit iactus vt cadat rectus, præpositum quiddam habebit ad finem.* Iam verò dicebant *stare fabulam*, quæ attentè audiretur, & quæ placeret: *cadere*, & *excidere histriones*, qui explodebantur, quive exigebantur. Græci ἐκπίπτειν quoquè dicunt, vt alibi annotauimus. Terent. in prologo Hecyræ, *In his, quas primum Cæcili didici nouas, Partim sum earum exactus, partim vix steti.* & in prologo Phorm. *Quòd si intelligeret, cùm stetit olim noua, Actoris opera magis stetisse, quàm sua, &c.* ibidem, *Cùm per tumultum noster grex motus loco est.* & in prologo Heautont. *date potestatem, mihi statariam agere vt liceat per silentium*: id est, vt stare liceat. nam *statariam agere* translatè posuit.

QVEM TVLIT AD SCENAM, &c.] id est, qui laudis, & gloriæ studio adductus, ad scribendas fabulas se contulit, spectatorum attentione, atque alacritate excitatur, & extollitur: languore, & somno animum despondet. currũ gloriæ tribuit, vt & sup. sat. 6. lib. 1. *Sed fulgente trahit constrictos gloria curru, &c.* ad quem locũ lege quæ sunt annotata.

EXANIMAT] ὑπερβολικῶς dictum pro eo quod est, valde contristat, mærore affligit. anno. ad Od. 17. lib. 2. *Cur me querelis exanimas tuis?*

LENTVS] id est, languidus, fastidiosus. in arte poët. *malè si mandata loquêris, Aut dormitabo, aut ridebo.* aliter dixit *lentos igneis.* Od. 13. lib. 1. & *lentum amorem.* Oda 19. libr. 3. & *lentum duellum.* infrà episto. 1.

SEDVLVS] alacer, studiosus, & ad audiendum promtus, ac paratus qui non dormitat. paullo aliter epist. 13 lib. 1. *Sedulus importes.*

LAVDIS AVARVM] laudis cupidum, vt in epistol. de arte poët. *præter laudem, nullius auaris.*

SVBRVIT] percellit, subuertit, mærore afficit, atque affligit: &, vt suprà locutus est, exanimat. sed hîc tralatio est ab oppugnatione vrbiũ quarum muri subruuntur cuniculis. Od. 16. lib. 3. *subruit æmulos Reges muneribus.*

REFICIT] recreat, excitat, erigit.

VALEAT] vox est contemnentis, vt sat. 6. *haud mihi vita Est opus hac, ait: & valeat.* sic enim legendũ, non *valeas.* Terent. in Heaut. *valeant, qui inter nos dissidium volunt.* M. Tull. ad Attic. lib. 4. *sed valeant recta, vera, honesta consilia.* & lib. 1. de nat. Deorum, in extremo, *Deinde si maximè talis est deus, vt nulla gratia, nulla hominum caritate teneatur, valeat.* & ita loquuntur Græci. Theocritus χαιρέτω ἡ ἱερ. χαιρέτω ὅστις τοῖος. id est, valeat quisquis talis est. Aristoteles μετὰ τὰ φυσικά. χαιρέτωσαν ἰδέαι. id est, valeant ideæ. & M. Tull. ad Attic. lib. 8. *At ille tibi* πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ *dicens, pergit Brundisium.* Plato in Theæteto, ἐατέον τάχα τὰ τῶν ἄλλων δοξάσματα χαίρειν, id est, sinere oportet aliorum opiniones valere. Eurip. Hippolyt. coro. τὰς δ' ὑπὲρ κάρα φοιτῶντας ὄρνις, πολλ' ἐγὼ χαίρειν λέγω, id est, eas autem aueis, quæ supra caput volare solent, multum valere iubeo.

RES LVDICRA] comica, & tragica.

PALMA NEG. MACR. DON. RED. OPIM.] macrum opposuit opimo. sic epistol. 1. lib. 11. *Inuidus alterius rebus macrescit opimis.* Valeat (inquit) studium poëticum, quod in comœdiis & tragœdiis scribendis ponitur, si victus dolore contabescam, victor nitido, & bene habito corpore futurus sum.

SÆPE ETIAM AVDACEM, &c.] id est, sæpe hoc poëtam quantumuis audacem, à studio scribendi deterret, quòd vulgus, & multitudo imperita in mediis fabulis, vrsum poscit, aut pugiles, aut gladiatores, aut funambulum, &c.

ET DEPVGN. PARATI, SI DISC.] & ita pertinaces, vt, si equites ab iis dissentiant, parati sint armis decertare. Quidam testantur se scriptũ vidisse in vno cod. peruetusto *decertare,* pro *depugnare.* nihil refert.

HIS NAM PLEBECVLA GAVDET.] talem calamitatem interuenisse, cùm ageretur Hecyra, dicit prologus Terentianus his verbis, *Hecyram ad vos refero, quam mihi per silentium Numquã agere licitum est: ita eam oppressit calamitas. Eam calamitatem vestra intelligentia Sedabit, si erit adiutrix nostra industria. Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria, Funambuli eodem accessit exspectatio, Comitum conuentus, strepitus, clamor mulierum Fecere, vt ante tempus exirem foras. Vetere, in noua cœpi vti consuetudine, In experiundo vt essem: refero denuò: Primo actu placeo: cùm intereà rumor venit Datum iri gladiatores.*

A *populus conuolat. Tumultuantur, clamant, pugnant de loco. Ego interea meum non potui tutari locum.* non celabo lectorem, in codic. Tornesiano, & in vno Vatic. & in tribus præterea, quos postea in Gallia consuli, Clericano, Nicotiano, Russard. legi, *his nam plebecula plaudit,* vt quispiam dicere possit, scriptum esse ab Horatio *plebecula plaudit.* ego iudicium meum in hac re non interpono.

VERÙM EQVITIS QVOQVE, &c.] sed iam non solùm vulgus (inquit) humilesque, atque indocti homines, verùm etiam equites, & honesti viri ab aurium voluptate, quam erant ex ingenio, artificioque poëtæ percepturi, toti sese ad oculorum oblectationem contulerunt.

AD INCERTOS OCVLOS] incertos appellat

B oculos, quia sæpe & fallunt, & falluntur: vt apparet in infracto remo sub aqua, in columbæ collo, in duabus ex lucerna flammis, cum oculum torseris. quod tamen negat Epicurus oculorum esse mendacium, sed opinionum. Lucret. lib. 4. *Quæ violare fidem quasi sensibus omnia quærunt, Nequicquam, quoniam pars horum maxima fallit Propter opinatus animi, quos addimus ipsi, Pro visis vt sint, quæ non sunt sensibu' visa.*

QVATTVOR, AVT PLVREIS AVLÆA, &c.] aulæis obtendebatur, ac prætexebatur scena, vt obstarent populo, dum fabularum actus commutarentur. aulæis etiam, & velis integebantur theatra ad arcendum solem. Lucret. libr. 4. *Et*

C *vulgò faciunt id lutea, russáque vela. Et ferrugina cùm magnis intenta theatris Per malos vulgata, trabeisque trementia pendent, &c.* & Horatius epistu. ad Pison. de art. poët. *Tu quid ego, & populus mecum desideret, audi: Si plausoris eges aulæa manentis, & vsque Sessuri, donec cantor, vos plaudite, dicat.* Aulæa igitur (inquit) remouentur è scena, contrahuntur, & complicantur in quattuor horas, aut plureis dum pugnæ simulacrum aliquod editur, dúmque fuga equitum, ac peditum repræsentatur, dum vincti reges per triumphum ducuntur. admonendus est autem lector minùs exercitatus in litteris corruptè scriptum esse in quibusdam codicibus *haud plureis,* cùm legendum sit *aut plureis.*

D DVM FVGIVNT,] dum imago fugientium hostium subiicitur oculis spectatorum. alij per equites, equestris ordinis homines, & per pedites, plebem significari volunt: à quibus dissentio, malóque fugam hostium simulatam intelligi, tùm propter verbum *fugiunt,* tùm propter alterum illud, quod sequitur, *peditum.* nisi quis referat ad equitum, peditúmque centurias, in quas diuisus erat populus Romanus. sic epist. de arte poët. *Romani tollent equites, peditésque cachinnum.*

MOX TRAH. MANIB. REG. FOR.] id est, mox reges opulenti, ac potentes, manibus à tergo reuinctis, per triumphum ducuntur. Virgil. 2. Æneid. *Ecce manus iuuenem interea post terga reuinctum, &c.*

ESSEDA FESTINANT] esseda, vehicula sunt Gallica,

Gallica. Cicer. ad Treb. *essedum aliquod suadeo rapias, & ad nos quamprimum recurras.* Virg. Georg. 3. *Belgica vel molli melius feret esseda collo.* vtebantur eo & Britanni. Cæsar libro 4. de bello Gallico. *At barbari consilio Romanorum cognito, præmisso equitatu, & essedariis (quo plerumque genere in prœliis vti consueuerunt) reliquis copiis subsecuti, nostros nauibus egredi prohibebant.* ibidem. *reliquos incerteis ordinibus perturbauerant: simul equitatu, atque essedis circumdederant.*

Pilenta] pilentum, vehiculum, quo matronæ vehebantur. Festus. vtitur T. Liuius lib. 5. annalium.

Petorrita] petorritum, nomen, & vehiculum Gallicum, [de cuius origine vide Aul. Gellium lib. 15. ca. 30.] scribitur autem duobus *rr.* B in omnibus libris antiquis.

Captivvm ebvr] vel signa ebore, vel elephanti.

Captiva Corinthvs] idest, simulacrum Corinthi, quã L. Mummius cepit, ac deleuit. portabantur enim oppidorum captorum simulacra in triumphis. M. Tul. in Pisonem. *vertes te ad alteram scholam: disseres de triumpho. Quid tandem habet iste currus? quid vincti ante currum duces? quid simulacra oppidorum?* Tibull. lib. 2. *Ve Messallinum celebrem, cum præmia belli Ante suos currus oppida victa feret.* Tit. Liuius libr. 37. *Tulit in triumpho signa militaria CCXXXIIII. oppidorum simulacra CXXXIIII.* Alij per captiuam Corinthum vasa Corinthia significare malunt. quos non refello. C

Rideret Democritvs] homo ad ridendas volgi ineptias, & curas inaneis maximè propensus: quem commemorat & M. Tull. de risu verba facturus libr. 2. de orat. ad Q. frat. *Atque illud primùm, quid sit ipse risus, quo pacto concitetur, vbi sit, quomodo exsistat, atque ita repentè erumpat, vt eum cupientes tenere nequeamus, & quo modo simul latera, os vultum, oculos occupet, viderit Democritus.* Significat autem Horatius, insulso, & inepto more, nimium apparatum adhiberi in fabulis, propterea quòd in eo spectando populus occupatus minùs attentum, minúsque alacrem se præbeat histrionibus auditorem. eundem morem ostendit D M. Tull. sua iam ætate increbuisse, eúmque valde videtur improbare epist. ad Marium, li. 7. his verbis, *Nosti reliquos ludos, qui ne id quidem lepôris habuerunt, quod solent mediocres ludi. Apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu non dubito, quin animo æquissimo carueris. quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytemnestra? aut in equo Troiano creterrarum tria millia: aut armatura varia peditatus, & equitatus, vt in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attulissent.*

Sev Divers. conf. gen. &c.] id est, siue animalis genus ex camelo, & panthera concretum spectaret populus, siue elephantum album. pantheram confusam camelo camelopardalim appellant. Varro libr. 4. de ling. Lat. *vt Alexan-*A *dria camelopardalis nuper adducta* [seu *aduecta*] *quòd erat figura, vt camelus: maculis, vt panthera*

Sive elephas albvs, &c.] Etiam sua ætate exhiberi solitos esse populo elephantos ostendit M. Tullius in ea epistola ad Marium, quam paullò antè commemorauimus, his verbis, *Elephantorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna vulgi, atque turbæ: delectatio nulla exstitit: quin etiam misericordia quadam consecuta est, atque opinio eiusmodi, esse quandam illi belluæ cum genere humano societatem.*

Mimo] histrione, vt epist. ad Loll. sup. libr. 1. *aut partes mimum tractare secundas.*

Scriptores] poëtas. nam appellatione scriptorum omnes, qui quiduis scripserunt, intelliguntur. epist. ad Pisones, *Aut famam sequere, aut sibi conuenientia finge Scriptor. honoratum si fortè reponis Achillem, &c.* idem epist. prox. *Scriptorum chorus omnis amat nemus.*

Asello Fabell. svrdo] poëtas existimaret inanem operam sumere, quia populus non attendit. prouerb. *surdo narrare fabulam.* hoc est, cum eo loqui, qui non audiat, qui non attendat, qui sermonem negligat, aut respuat. Terenti in Heautont. *ne ille haud scit, quàm mihi nunc surdo narret fabulam.* Virgil. in Gallo, *Non canimus surdis, respondent omnia siluæ.* Lucret. lib. 5. *Nec ratione docere vlla, suaderéque surdis, Quod sit opus facto.* sed obseruatione dignum est, Horatium duo prouerbia iunxisse. de vno diximus. est & alterum, *asino fabulam narrare*, quod à Græcis sic effertur, ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον· ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει, id est, *asino quidam fabulam narrabat: ille autem aureis mouebat.*

Nam qvæ pervinc. voc. &c.] id est, quis histrio tantùm vocem contendat, vt populi strepitum, & clamorem superare possit? sic in epist. de arte poët. de iambo, *& popularers Vincentem strepitus.*

Gargan. mvgire pvtes, &c.] populi strepitum cum sonitu, & quasi mugitu, quẽ siluæ Gargani montis edunt ventis agitatæ, & cum murmure maris concitati, comparat. Est autem Garganus mons Apuliæ. sup. Od. 9. libro secundo, *aut Aquilonibus Querceta Gargani laborant, &c.*

Avt mare Tvscvm] aut mare Tyrrhenum.

Qvibvs oblitvs actor, &c.] significat, hoc tam exquisito apparatu non ornari actorem, neque commendari, sed commaculari. Nam hoc valet verbum *oblini.* non enim dixit, *quibus actor ornatus*, sed *quibus oblitus.*

Concvrr. dext. lævæ] plausos à populo datur, non propter actoris orationem, quippe qui nihil dum dixit, sed propter eius vestitum, atque ornatum superuacaneum, & nimis elegantem, & luxuriosum. est autem hîc tralatio. paullò aliter dixit sat. 1. lib. 1. *quid enim? concurritur: hora Momento aut cita mors, &c.*

Lana Tarentino, &c.] & quid igitur

placet ſpectatoribus? veſtitus ianthinus, id eſt, violacei coloris.

Qvæ facere ipse recvs.] quis comœdias ſcribere nolim.

Malignè] parcè, exiguè. hæc enim vis eſt huius vocis. Catull. de Vari ſcorto. *Non (inquam) mihi tam fuit malignè, &c.* id eſt, anguſtè. non ita fuit mihi res anguſta. nam & Seruius ſcribit malignum idem eſſe, quod anguſtum, ad illum locũ Virg. libr. 7. Æneid. *Quale per incertam Lunam ſub luce maligna.* Plautus Bacch. *Juſtus, iniuſtus: malignus, largus: commodus, incommodus.* Virg. Georg. 2. *Difficiles primum terræ, colléſque maligni,* id eſt, ſteriles: Hora. ſat. 5. lib. 1. *Differtum nautis, cauponibus atque malignis.* T. Liuius lib. 34. annal. *Sed in purpura, quæ teritur, abſumitur, iniuſtam quidem, ſed aliquam tamen cauſam tenacitatis video: in auro vero, in quo præter manus pretium, nihil intertrimenti fit, quæ malignitas eſt,* Idem libr. 39. *& malignè omnia præbentibus ſuis, meretriculæ munificentia ſuſtinebatur.*

Ille per extent. fvn. &c.] id eſt, videtur mihi rem omnium factu difficillimam præſtare poſſe. ille mihi videtur idem efficere poſſe, quod funambuli, qui per funem extentum ambulant: & iccircò magnam hominum admirationem excitant.

Mevm qvi pect. inan.] id eſt, qui meum animum commouere, & inani metu perterrere: qui me ſine cauſa ira cõcitare, vel contrà ad lenitatem inflectere, ceteriſque animi motibus afficere poteſt. pectus pro animo poſuit, vt ſup. eadem epiſt. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.* & Od. 3. libr. 1. *Illi robur, & æs triplex Circa pectus erat.*

Irritat] ὀργίζει. ad iram impellit. epiſto. ad Piſon. *iuuat, aut impellit ad iram.* verbum irritandi qui ſcribendum eſſe vno r arbitrantur quaſi ab ira deducatur, falluntur. lege annotat. ad Od. 28. lib. 3.

Mvlcet] delectat, &, vt illo loco epiſt. ad Piſon. *iuuat.*

Vt magvs] vult Horatius, poëtam, vim habere permouendorum animorum, & quaſi faſcinandorum oculorum, inſtar magorum, qui carminibus, & venenis, & arte magica portenta faciunt. M. Tull. de nat. deor. lib. 1. *Cum his coniungere licet portenta magorum, Ægyptiorúmque in eodem genere dementiam.* Hor. ſup. Od. 27. lib. 1. *Quæ ſaga, quis te ſoluere Theſſalis Magus venenis, quis poterit Deus?* Erant autem magi ſapientes Perſarum. M. Tull. de diuin. libr. 1. *Cyro magos dixiſſe (quod genus ſapientum, & doctorum habebatur in Perſis) ex triplici appetitione ſolis, XXX. annos Cyrum regnaturum eſſe, portendi.* magicas arteis commemorat Virgil. Æne. 4. *Teſtor cara deos, & te germana, tuúmque Dulce caput, magicas inuitam accingier arteis.* artis magicæ vanitatem compluribus locis exagitat Plinius.

Et modò me Thebis, &c.] vſque adeò aptè, & accommodatè res geſtas deſcribit, vt, qui audiunt, in iis locis, vbi geſtæ ſunt, intereſſe, & præſtò eſſe videantur: vt ſup. Od. 1. lib. 2. *Audire magnos iam videor duces, Non indecoro puluere ſordidos.* & ibidem. *Jam nunc minaci murmure cornuum Perſtringis aures, iam litui ſtrepunt.* idem in epiſt. de arte poët. *Non ſatis eſt pulcra eſſe poëmata, dulcia ſunto, Et, quocumque volent, animum auditoris agunto.* ſic Ariſt. περὶ ποιητικῆς. δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι, καὶ τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι, ὅτι μάλιστα πρὸ ὀμμάτων τιθέμενον. οὕτω γὰρ ἐναργέστατα ὁρῶν, ὥσπερ παρ' αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς πραττομένοις, εὑρίσκοι τὸ πρέπον, καὶ ἥκιστα ἂν λανθάνοι αὐτὸν τὰ ὑπεναντία, id eſt, *oportet autem fabulas componere, & conficere etiam verbis, quàm maximè oculis res ſubijcientem. Sic enim perſpicue cernens tanquam interſit in rebus ipſis agendis, reperiet decorum, miniméque eum latebunt ea, quæ aliquantum repugnant.*

Verùm age, et iis, qvi] Varie explicatur hic locus: vno modo ſic: Verum age (inquit) Auguſte, etiam poëtas, qui fabulas ſcribere nolunt: neque ſpectatorum faſtidium, ac ſuperbiam ferre poſſunt, ſed ſeſe lectori committere malunt, cura libera, aut certè eorum curam minue. Nam quamuis ſit eis res cum lectore, nõ cum ſpectatore, non tamen iccirco ſine magno ſui nominis, ſuǽque exiſtimationis periculo ſcribunt. Præterea varia ſunt hominum iudicia: neq; idem ſcribendi genus probant omnes. Excitandi igitur tibi ſunt poëtarum animi, magniſque præmiis inuitandi, vt vel neglectis, vel ſuperatis tot difficultatibus, ſeſe totos ad ſcribendum conferant. atque in hac explicatione, *reddere breuem*, eſt efficere breuem. Alio modo ſic: diligentius attẽde, & conſidera, qui poëtæ probandi ſint, qui non: nonnihil cogitationis, & curæ cõfer in hanc rem, vt attendas, & iudices, qui poëtæ tanto nomine digni ſint, qui contrà indigni: quam quidẽ explicationem videtur ſequi Porph. ego autem non probo. nam hoc *reddere curã breuem* tale potiùs videtur eſſe, quale illud apud T. Liuium lib. 27. *breuem illi lætitiam, quæ exſultet, facturum.* Poſtremò ſic: Verùm age, Auguſte, etiam iis poëtis, qui ſe lectori committere, quàm ſpectatoris faſtidium ferre malunt, redde aliquantum curæ: id eſt hos poetas, qui legi ſua ſcripta, quàm audiri, & ſpectari malunt; redde aliquanto magis ſollicitos, & diligenteis, & timidos, quàm ſunt. Nam nunc quidem nimis ſecuri, negligentes, atque audaces ſunt: neque ſatis magnam curam ad ſcribendum conferunt, &c. atque hæc explicatio mihi magis placet. verùm tamen iudicet lector.

Qvam spect. fast. f. s.] quàm ſpectatorem faſtidioſè, & ſuperbè audientem ferre: vel quàm ſpectatorem ſuperbum ac faſtidioſum ferre. Quemadmodum dixit Horatius *faſtidia ſuperbi ſpectatoris*, ſic Virg. Alex. *ſuperba faſtidia.*

Si mvnvs Apoll. dign. Vis compl. lib.] ſi bibliothecam, quam ædificandam curaſti in aditu templi, quod abs te conſecratum eſt Apolini, vis bonis libris complere.

ſup

sup. epist. ad Iulium Flor. 1. *& tangere vitet Scripta, Palatinus quaecumque recepit Apollo.*

Et vatibus add. calc. Vt stud. m.] id est, & si vis poëtas excitare, vt maiore studio in artem poëticam incumbant: vel vt maiorem curam, maiorémque diligentiam in scribendo adhibeant.

HeliCôna virentem] Bœotiæ montem, Musis consecratum: in quo Hesiodus, poëta factus est. in libr. de arte poët. *& excludit sanos Helicône poëtas.* lege annotat. ad Od. 12. libr. 1. ibi, *Aut in vmbrosis Helicônis oris.*

(Vt vineta egom. cæd. mea)] hæc sunt includenda interpositionis nota, id est, vt meipsum omnium primum reprehendam: vt mihi ipse detraham omnium primo. ductum fortasse ab iis, qui cùm censuissent vineta omnia succidenda, propter mala, & incommoda, quæ à vino in homines proficiscuntur, à suis vinetis cædendi initium facere voluerunt: vel simpliciter ab iis, qui sua ipsi lædunt, minuunt, & oppugnant.

Cvm tibi libr. Soll. dam.] primum, & vsitatum poëtarum peccatum, libros suos principibus, & claris viris intempestiuè obtrudere, verbi gratia, occupatis, & maiore aliqua cogitatione, & cura suspensis: quod in sua re vetat Horat. sup. epist. ad Vinnium Asell. *Augusto reddes signata volumina Vinni, Si validus, si laetus erit, si denique poscet.*

Cvm lædim. vn. Si qvis, &c.] alterum peccatum, cùm offendimur, & molestè ferimus, si quis amicorum nostrorum vnum aliquem è versibus nostris audeat improbare.

Cvm loca iam recit. rev. irr.] tertium, cùm ea, quæ iam recitauimus, repetimus non reuocati ab eo, qui audit, neque lectionem repetere iussi: quia scilicet ea nobis venusta stultè videantur.

Cvm lamentamvr, &c.] quartum, cùm querimur, nostra scripta ab hominibus non cognosci, atque ita, præmia eis merita non persolui.

Et tenvi ded. poem. f.] id est, poëmata summo studio, acerrimóque ingenio elaborata. *tenuis* igitur, id est, subtili. tralatio enim est à lino, seu lana, quæ carpitur, & digitis trahitur, ac deducitur, licet reclament quidam. Adiuuat me Catullus, & quidam pulcherrimis versibus (vt solet cetera) hanc lanæ ducendæ rationem describens. *Dextera tum leniter deducens fila supinis Formabat digitis: tum prono pollice torquens Libratum tereti versabat turbine fusum: Atque ita decerpens æquabat semper opus dens, &c.* Idem eod. carm. *Currite ducentes subtemina, currite fusi.* Adiuuat & Varro libr. 6. de ling. Latina his verbis. *In Menaechmis Plauti: Inter ancillas sedere iubeas: lanam carpere, Idem est hoc verbum, &c. Carpere à carendo, quòd eam tum purgant, ac deducunt, vt careat spurcitia. ex quo tum carminari dicitur lana, cùm caret eo, quod est nequam.* Postremò mecum facit & Macrob. libr. 6. qui ad hunc locum Virg. in Sileno, *deductum dicere carmen,* notat, *Deductum pro tenui, & subtilis eleganter positum est. sic autem & Afran. in Virgine: verbis pauculis respondit, tristis, voce deducta: malleque se non quieuisse dixit. Item apud Cornific. deducta mihi voce garrienti.* Pomponius in Atellana. *Vocem deducas oportet, vt mulieris videantur verba.* sic Horat. satyr. 1. libr. 2. *similéisque meorum Mille die versus deduci posse.*

Cvm speram. eò rem vent.] quintum, cùm tantum nobis arrogamus, tantique nostra scripta facimus, vt speremus, te statim vt audieris, nos versus scribere, vltro iussurum, vt ad te accedamus, atque ab egestate nos vindicaturum. *Arcessas* autem legendum, non *Accessas,* & ita habent omnes cod. manuscr.

Commodvs] de hac voce vide annot. ad Od. 8. lib. 4. *arcessas commodus,* id est, arcessas eo animo, vt nobis commodes: vel arcessas nos, te in nos commodum & liberalem præbens.

Sed tamen est operæpret. cogn.] id est, sed tamen opera in hoc bene collocatur, vt cognoscamus, qualeis custodes, ac tutores habeat virtus. æditui sunt templi custodes. hoc loco ponitur hoc nomen translatè pro iis, qui virtutem clarorum virorum suis scripris ab obliuione hominum, iniuriáque temporis vindicandam suscipiunt, quales sunt poëtæ.

Qvaleis Ædityos] id est, qualeis scriptores: qualeis sui nominis præcones, ac prædicatores habeat. tralatio est ab æditiuis illis, quorum est ædeis sacras tueri. *Æditimus,* (inquit Carisius) *dicitur qui ædem seruat, quasi ædis intimus. æditumus ab æde tuenda.*

Belli spect. domíqve] epistola vlt. libr. 1. *Me primis vrbis belli placuisse, domique.*

Cherilvs] malus poëta: de quo in libr. de art. poët. *Sic mihi, qui multùm cessat, fit Cherilus ille, Quem bis, térque bonum cum risu miror.* significat Horat. sæpe malos poëtas à regibus, & clarissimis viris bonos haberi, magnisq; præmiis ornari. simile quiddam scribit M. Tull. in orat. pro Archia poëta, de Syllæ in quendam ignobilem, & indoctum poëtam liberalitate, his verbis, *Syllam nos in concione vidimus, cum ei libellum malus poëta de populo subiecisset, quod epigramma cum fecisset tantummodo alternis versibus longiusculis, statim ex iis rebus, quas tunc vendebat, iubere ei præmium tribui sub ea conditione, ne quid posteà scriberet.* Nomen *Cherilus* apud Aristot. in exemplis Aldinis scribitur per dipbth. οι sic enim Topic. Εἰς δὲ συμβουλίας παραδείγματα οἰστέον. παραδείγματα δὲ οἰκεῖα, ἐξ ὧν ἴσμεν· οἷα Ὅμηρος· μὴ οἷα Χοίριλος, id est, *ad claritatem porrò exempla sunt afferenda. exempla autem propria, & ad rem accommodata, ex iis, quæ scimus, ducta: qualia Homerus, non qualia Cherilus* huius Cherili vulgatissimus extat versiculus ille, Πέτρας κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείῃ, id est, (vt Lucr. interpretatur libr. 1.) *Stillicidî casus lapidem cauat,* (vel vt idem libr. 4. extr.) *Nónne vides etiam guttas in saxa cadenteis Humoris, longo in spatio pertun-*

dere saxa? proferuntur etiam hi Cherili, seu Chœrili versus ab Eusebio libr. 9. præparat. euangel. Τῶν δ' ὄπιθεν διέβαινε γένος θαυμαστὸν ἰδέσθαι Γλῶσσαν μὲν φοίνισσαν ἀπὸ στομάτων ἀφιέντες. Ὤκουν δ' ἐν Σολύμοις ὄρεσι πλατέῃ ἐπὶ λίμνῃ Αὐχμαλέοι κεφαλὰς, τροχοκουράδες· αὐτὰρ ὕπερθεν Ἵππων δαρτὰ πρόσωπ' ἐφόρουν ἐσκληκότα καπνῷ: quorum versuum hæc ferè sententia est. A tergo autem eorum trāsibat genus hominum visu mirabile. Qui vocem Phœnissam mittebant: habitabant autem Solymis in montibus apud latam paludem, Capitibus squallidi, in orbem tonsi: At supernè equinorum capitum ossa nuda & sine pelle gestabant, fumo exsiccata.

MALÈ NATIS] non dixit malè factis, sed malè natis, vt ostendat, inuita (vt dicitur) Minerua, id est, repugnante natura, esse factos. Nam (vt scribit M. Tull.) *sic à summis hominibus, eruditissimisque accepimus, ceterarum rerum studia & doctrina, & præceptis, & arte constare: poetam natura ipsa valere, & mentis viribus excitari,* qua de re alibi plura.

RETTVLIT ACCEPTOS] referre acceptum alicui, est fateri, se ab eo accepisse: idque in codicem accepti referre: denique est quasi debitorem se profiteri. significat etiam interdum fateri, sibi pecuniam à se creditam, à debitore esse solutam. M. Tull. pro Cecinna. *se habere ait argentarij tabulas, in quibus sibi expensa pecunia lata sit, acceptaque relata.* vnde acceptilatio. per translationē autem dicimus, *acceptum referre* alicui bonum pro eo, quod est, ingenuè fateri, ac prædicare sibi illius opera, ab beneficio id boni euenisse: vt M. Tull. ad Attic. lib. 1. *ornatissimèque de meo consulatu locutus est, vt ita diceret, se, quod esset senator, quòd ciuis, quòd liber, quòd viueret, mihi acceptum referre.* & referre illi malum acceptum, est illum mali auctorem, & causam prædicare, vel mali causam in eum conferre: vt idem M. Tull. Philipp. 2. *omnia denique, quæ vidimus (quid autem mali non vidimus?) si rectè ratiocinabimur, vni accepta referemus Antonio.* eadem autem ratione dicimus *refero acceptum huic, vel illi rei,* qua ratione, *refero acceptum personæ,* vt idem pro Deiotaro. *verum omnem tranquillitatem, & quietem senectutis acceptam refert clementiæ tuæ.* idem Philip. 2. *ego enim amplius L-L-S. ducenties acceptum hereditatibus retuli.* Atque ita hoc loco loquitur Hor. versibus incultis rettulit acceptos Philippos, id est, gloriatus est, vel gloriari ei licuit, se ab Alexandro Philippos, quod erat regale nomisma, opera, vel beneficio versuum suorum abstulisse. *versibus incultis* enim dandi casus est, non septimi, vt alij existimant.

PHILIPPOS] genus erat nummi aurei à Philippo Macedonum Rege sic appellatum. Plautus Bacchid. *me misit miles ad eam Cleomachus vel vt ducentos Philippos reddat aureos, vel vt hinc Eleam hodie eat secum simul.* ibid. *Da mihi ducentos nummos Philippos, te obsecro.*

A NOMISMA] νόμισμα nomen Græcum est, ἀπὸ τοῦ νόμου, id est, à lege dictum. lege enim valet nummus. Aristot. lib. 5. de morib. ad Nicom.

TRACTATA] contrectata manibus: vt epi. ad librum suum. *Contrectatus vbi manibus sordescere vulgi Cœperis.*

REMITTVNT] reddunt: vt episto. de arte poet. *Poscentique grauem persæpe remittit acutum.*

FERÈ SCRIPTORES, &c.] subintellige *sic*: vt sit integra redditio, seu ἀνταπόδοσις, sic fere scriptores, &c.

SPLENDIDA FACTA LINVNT] res præclarè gestas, & laudabiles inquinant, & contaminant. sic Plautus Mostell. *vna opera ebur atramento candefacere postules.* huic loco non admodum dissimilis ille est Od. 6. lib. 1. *Laudes egregij Cæsaris, & B tuas Culpa deterere ingeni.*

POEMA TAM RIDICVLVM] Cherili mali poëtæ.

TAM CARÈ] tam caro pretio. Itaque quidam hîc *tam caro* legendum putant: aiuntque ita olim Latinos esse locutos.

EDICTO VETVIT, NE QVIS SE, PRÆTER AP.] hac de re sic M. Tull. in epist. ad L. Luceium Qu. Filium libr. 5. *Neque enim Alexander ille gratiæ causa ab Apelle potissimum pingi, & à Lysippo fingi volebat: sed quod illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat. &c.* & Plutarch. in Alexandro. τὴν μὲν οὖν ἰδέαν τοῦ σώματος οἱ Λυσίππειοι μάλιστα τῶν ἀνδριάντων ἐμφαίνουσιν· C ὑφ' οὗ μόνου καὶ αὐτὸς ἠξίου πλάττεσθαι, id est, *corporis speciem statua à Lysippo ficta omnium statuarum optimè exprimunt, atque ostendunt: à quo vno etiam ipse Alexander se effingi volebat.* Idem sic de vtroque libr. περὶ τῆς Ἀλεξάνδ. τύχης. Ἦν δὲ καὶ Ἀπελλῆς ὁ ζωγράφος, καὶ Λύσιππος ὁ πλάστης κατ' Ἀλέξανδρον· ὧν ὁ μὲν ἔγραψε τὸν κεραυνοφόρον οὕτως ἐναργῶς, καὶ κεκραμένως, ὥστε λέγειν, ὅτι δυοῖν Ἀλεξάνδροιν ὁ μὲν Φιλίππου γέγονεν ἀνίκητος, ὁ δὲ Ἀπελλοῦ ἀμίμητος. id est, *Erat autem & Apelles pictor, & Lysippus statuarum fictor ætate Alexandri: quorum alter pinxit Alexandrum* κεραυνοφόρον, *id est, fulmen ferentem, ita expresse, atque (vt ita dicam) euidenter, & temperatè, vt diceret duorum Alexandrorum eum, qui natus esset ex Philippo, esse inuictum: eum autem, qui ab Apelle fictus, non imitabi-* D *lem.* ibidem paullo pòst de Lysippo, Διὸ καὶ μόνον Ἀλέξανδρος ἐκέλευε Λύσιππον εἰκόνας αὐτοῦ δημιουργεῖν. Μόνος γὰρ οὗτος, ὡς ἔοικε, κατεμήνυε τῷ χαλκῷ τὸ ἦθος αὐτοῦ, καὶ συνεξέφερε τῇ μορφῇ τὴν ἀρετήν, &c. id est, *Quapropter & Lysippum solum iubebat Alexander sui imagines fabricari. hic enim solus, (vt apparet) mores ipsius are indicabat, & vnà cum forma virtutem exprimebat.* [Apuleius lib. 1. flor. sed in primis præclarum illud Alexandri, quòd imaginem suam, quo certior posteris proderetur, noluit à multis artificibus vulgo contaminari, sed edixit vniuerso orbi suo.] Agesilaus autem, vt loco suprà producto scribit M. Tull. *neque pictam, neque fictam suam imaginem*

ginem passus est esse. sed de hoc mox suo loco dicemus.

Alius Lysippo] id est, alius à Lysippo, vel quàm Lysippus, vt sup. epist. ad Quio. *Néue putes alium sapiente, bonóque beatum.* alius Lysippi autem dici non potest, quod quidam tamen arbitrantur.

Duceret æra fortis alex.] id est, statuas æreas effiecret, quibus Alexandri facies, & figura corporis exprimeretur. *æs ducere*, valet ἐλαύνειν, id est, malleis extendere: ex quo ductile. Verùm cùm ex ære, aut ex vllo alio metallo ducto statuæ fingi non possint, sed ex fuso potiùs fiant, videtur hic locus non carere difficultate. mihi quidem semper suit suspectus. adde quòd constat, Lysippum æs fudisse, & ex ære fuso signa fecisse. Quid igitur dicendum? è duobus alterum: vel translationem esse ab iis, qui malleis tundunt, ad eos, qui fundunt: vel legendum *funderet æra*: vt loquitur sat. 3. lib. 2. *Quid sculptum infabrè, quid fusum durius esset.* Quoniam autem inter has scripturas *funderet*, & *duceret*, nimium interest, ita vt non sit verisimile, librarios illos, qui manu libros describebant, similitudine vocum, aut litterarum peccasse, afferam verbum eoridem litteris, quæ si transponantur, erit alteri idem, nempe *cuderet*. Si coniecturæ igitur locus est, putauerim ab Horatio scriptum esse *cuderet æra*, transpositisque posteà litteris ex rectà scriptura *cuderet*, factam esse hanc vulgatam *duceret*. Illam autem hac esse meliorem, Virgilij auctoritate, & testimonio probabo, qui ita loquitur Æneid. 6. *Excudent alij spirantia mollius æra.*

Quòd si iud. svbt. vid. &c.] id est, quòd si iudicium Alexandri acerrimum in cognoscenda, ac perspicienda artis pingendi, & fingendi præstantia, ad versus, & poëticam trãsferres, liquidò iurare posses, eum pinguem esse, tardum, atque hebetem. Sed ex iis, quæ scribit Ælianus Variæ histor. libr. 2. appàret neque Alexandrum satis acri iudicio in pictura fuisse, neque Apellem eius iudicio multum tribuisse. Nam cùm Alexander (vt tradit ille) sui quandam imaginem vidisset ab Apelle dictam, neque eam merita laude affecisset: equus eius autem ad equum in ea tabula pictum adhinnisset, tamquam ad equum verum: fertur Apelles dixisse, at, ô Alexander, videtur equus tuus esse in arte pingendi te multò intelligentior.

An hæc mvsarvm] id est, ad poëmata, & ad versus. (sic Catull. ad Manlium, munera musarum dixit.)

Bœotvm in crasso, &c.] M. Tull. lib. de fato ostendens quantum inter locorum naturas intersit, ita scribit, *Inter locorum naturas quantum intersit, videmus: alios esse salubreis, alios pestilenteis: in alijs esse pituitosos, & quasi redundanteis: in alijs exsiccatos, atque aridos: multáque sunt alia, quæ inter locum & locum plurimum differunt: Athenis tenue cælum: ex quo acutiores etiam putantur Attici: Crassum Thebis: itaque pingues Thebani, & valentes, &c.*

A Quo ex loco intelligere licet, Bœotios, qui crasso cælo vterentur (Thebæ enim in Bœotia fuerunt) pingueis, crassos, atque hebetes fuisse. Pindarus quidem Olim. ϛ. prouerbium verus maledicti loco in Bœotios fatetur esse iactatum, *suem Bœotiam*, iubérque Æneam quendam chori magistrum socios cohortari, dein operam, vt intelligant auditores, ac spectatores, hoc prouerbium in Bœotios non conuenire, neque se sues esse, sed Musarum alumnos. Pindari verba sunt hæc, ὄρσιον μὲν ἤεγεν παρθενίαν κελαδῆσαι, γνῶναί τ' ἔπειτ' ἀρχαῖον ὄνειδος ἀλαθέσι λόγοις εἰ φεύγομεν Βοιωτίαν ὗν, &c. Huc pertinet illud Antagoræ in eosdem: ὃς ἐπεὶ ἀνεγίνωσκε

B παρὰ Βοιωτοῖς τὸ τῆς Θηβαΐδος σύγγραμμα, καὶ οὐδεὶς ὑπεσημαίνετο, κλείσας τὸ βιβλίον, δικαίως, εἶπε, καλεῖσθε Βοιωτοί· βοῶν γὰρ ὦτα ἔχετε: id est, Cùm Antagoras apud Bœotos librum de rebus Thebanis conscriptum recitaret, neque quisquam significaret se lectione illa delectari, & opus approbare, ille libro clauso, meritò (inquit) Bœoti vocamini. Boum enim aureis habetis. lepos inest in voce *Bœotus*, seu Βοιωτὸς, quæ potest dici facta ex his duabus βοῦς, & ὦτα: bos, & aures. *Bœotum* autem accipio in accusandi casu, vt referatur ad Alexandrum, hoc modo: iurares Alexandrum esse Bœotium in aëre crasso natum, non vt alij, Bœotûm, pro Bœotorum. Nam Bœotum dixit vt Græci Βοιω-

C τόν.

At neqv. dedec. t. de se ivd. atq.] non dedecorant tua de se iudicia, quia quales suos esse iudicasti, tales eos esse consuetudo vitæ, & dies, & eorum scripta comprobarunt: neque iidem munera, quæ abs te acceperunt, dedecorant, quia apud dignos sunt collocata.

Mvlta dantis cvm lavde] multa tua cum laude. munificentia enim & beneficentia bene collocata, id est, apud dignos, honorifica, & gloriosa est largitori.

Tvlervnt] acceperunt, consecuti sunt, vt supr. Od. 8. libr. 4. *neque tu pessima munerum Ferres.*

Dilecti tibi] dilecti abs te: tibi cari.

D Variúsqve] de quo suprà Od. 6. libro primo, *Scriberis Vario.* & sat. vlt. libr. 1. *Plotius, & Varius.*

Nec magis expr. vvlt. &c.] sic M. Tull. in orat. pro Archia poëta: *An cùm statuas, & imagines non animorum simulacra, sed corporum studiosè multi summi homines reliquerint: consiliorum relinquere, ac virtutum nostrarum effigiem non multo malle debemus, summis ingenijs expressam, & politam?* & Horat. sup. Od. 8. libr. 4. *Non incisa notis marmora publicis, Per quæ spiritus, & vita redit bonis Post mortem ducibus, &c. Eius, qui domita nomen ab Africa Lucratus redijt, clarius indicant Laudes, quàm Calabræ Pierides.* Iccircò Agesilaus ille (vt scribit Xenophon in eius vita) ne quasui corporis imago exstaret, magnopere cauit: animi autem monumenta constituere numquam desinebat. sic

Xenoph. καὶ τοῦ μὲν σώματος εἰκόνα στήσασθαι A ἀπείχετο, πολλῶν αὐτῷ τοῦτο δωρεῖσθαι θελόντων· τῆς δὲ ψυχῆς οὐδέποτε ἐπαύετο μνημεῖα διαπονούμενος. quod retulit M. Tull. in epiſt. ad L. Luccium Qu. Filium, his verbis, *Neque minus enim eſt Spartiates Ageſilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem ſuã paſſus eſt eſſe, quàm qui in eo genere elaborarunt. Vnus enim Xenophontis libellus in eo Rege laudando facilè omneis omnium imagines, ſtatuiſque ſuperauit.* Idem fuiſſe M. Catonis Cenſorij de ſtatuis iudicium narrat Plutarch. his verbis, Καί τοι πρότερον αὐτὸς κατεγέλα τῶν ἀγαπώντων τὰ τοιαῦτα, καὶ λανθάνειν αὐτοὺς ἔλεγεν ἐπὶ χαλκέων, καὶ ζωγράφων ἔργοις μέγα φρονοῦντας· αὐτοῦ δὲ καλλίστας εἰκόνας ἐν ταῖς ψυχαῖς περιφέρειν τοὺς πολίτας. πρὸς δὲ τοὺς B θαυμάζοντας, ὅτι πολλῶν ἀδόξων ἀνδριάντας ἐχόντων, ἐκείνου οὐκ ἔστι, μᾶλλον γάρ, ἔφη, βούλομαι ζητεῖσθαι διὰ τί μου ἀνδριὰς οὐ κεῖται, ἢ διὰ τί κεῖται, id eſt, *Atqui primo ipſe deridebat eos, qui huiuſmodi rerum (nempe ſtatuarum) cupiditate afficiuntur: & dicebat eos ignorare ſe operibus fabrorum, & pictorum gloriari: ſuas autem pulcherrimas imagines ciueis ſuos in animis ferre. iis autem, qui mirabantur, illum, cum plerique ignobiles, atque inglorij ſtatuas haberent, nullam habere, dicebat ſe malle quæri quamobrem nulla ſibi ſtatua eſſet poſita, quàm cur eſſet poſita.*

Repenteis per humum] id eſt, humileis, & veluti humi repenteis, & orationi ſolutæ ſimillimos, quales ſunt epiſto. & ſatyræ. C Pindarus appellat λόγους χαμαιπετεῖς. ſatyr. 6. lib. 2. *Quid prius illuſtrem ſatyris, muſâque pedeſtri?* alij per humileis ſermones putant humilia, & plebeia argumenta ſignificari, vt epiſtolarum, ac ſatyrarum: quibuſcum non pugnabo. nam propemodum mecum faciunt.

Et arceis Montib. impos.] & arceis in montibus exſtructas. quod fuit veteribus vſitatum.

Confecta duella] bella debellata, id eſt, tranſacta ac finita.

Clauſtráque cuſtodem, &c] portas Iani clauſas: quod pacis tempore tantum fiebat. ſic ſup Od. 15. lib. 4. *& vacuum duellis Ianum Quirini* D *clauſit.*

Et formid. Parthis te p. R.] nam Parthi ſigna Craſſis ademta, ad Cæſarem Auguſtum vltrò remiſerunt. Od. quam modò commemoraui, *tua Cæſar Fruges, & agris rettulit vberes, Et ſigna noſtra noſtro reſtituit Ioui, Direpta Parthorum ſuperbis Poſtibus.*

Si, quant. poss. quoque] id eſt, ſi volũtati par eſſet ingenium, & facultas. ſic ſat 1. libr. 2. *cupidum pater optime vires Deficiunt, neque enim quiuis horrentia pilis Agmina, nec fracta pereunteis cuſpide Gallos, Aut labentis equo deſcribet vulnera Parthi.*

Recipit] capit, δέχεται. tralatio à vaſis. nõ recipit, id eſt, reſpuit. In his autem, paruum carmen maieſtas, ineſt ἀπίθεοις.

Tentare] conari, aggredi, experiri.

Recuſent] id eſt, non poſſint. ſic in epiſtol. de arte poët. *quid ferre recuſent, Quid valeant humeri.*

Stultitas autem, stultè quem d.] ordo eſt, ſedulitas eum vrget, quem ſtultè diligit. id eſt, qui ſtulta ſedulitate, ſtudióque inepto, atque intempeſtiuo officium, operámque ſuam alicui pollicentur, atque obtrudunt, moleſti ei ſũt potiùs, quàm grati: vel hoc modo, qui ſtultè, & ineptè quantumuis ſedulò alterum diligunt, moleſtiam ei exhibent potiùs, quàm placent: ſed ij maximè, qui ſuos verſus, ſuúmque artificium venditant. meritò igitur malè precatur Phædra nutrici apud Euripid. in Hippol. his verbis, ὄλοιο καὶ σὺ, χ᾽ ὅστις ἄκοντας φίλους Πρόθυμός ἐστι μὴ καλῶς εὐεργετεῖν, id eſt, *Dij te perdant, & quiſquis de amicis inuitis ſtudet non honeſte bene mereri.*

Vrget] nonnulli libri habent *vrguet.*

Disc. enim citius, mem. que l. ill. &c] ſententia hæc latiſſimè patet. ſed ſi quis eã contrahere, & ad poëtas accommodare velit, ſic poterit explicari. finge, aliquem poëtam eſſe multis nominibus laudabilem, ac præſtantem, in quo quamplurimæ virtutes inſint poëticæ: qui denique poëma ſcribat magna ex parte politum, ac perfectum: ſed ſint in eodem nonnulla reprehenda, aut ridenda, eueniet, vt homines C notent, & meminerint magis, quæ reprehenſione, aut riſu digna videantur, quàm, quæ admirati ſint, ac probarint. Cum hac ſententia cõgruit illa Ciceronis oratione pro Murena: *cui placet obliuiſcitur: cui dolet, meminit.*

Nil moror off.] nihili facio, contẽno, ac pro nihilo puto, vt ſupr. epiſt. ad Valam. *nam vina nihil moror illius oræ.* hæc eò pertinent, vt oſtendat, indoctorum poëmata non admodum eſſe claris, & laudatis viris expetenda, quippe quæ dedecori ſint potiùs, quàm ornamento.

Ac neque ficto in peius vultu, &c.] id eſt, quemadmodum nolim imaginem mei ex ære, aut cera fingi, atque in publico proponi, quæ me ore deformiore referat, quàm ſim na- D tura: ſic neque ab indocto poëta laudari velim. *vultu in peius ficto*, id eſt, facie ita ficta, vt deformior ſit imago, quam vera figura.

Proponi cer.] in publico poni ex cera fictus.

Nec pr. fact. d.] quia mali *ſcriptores carmine fœdo Splendida facta linunt*, vt dixit ſuprà eadem epiſt.

Rubeam] erubeam, pudore afficiar, ἐρυθριῶμαι.

Pingui munere] verſibus indoctis, & ineptis, & inertibus. pingue per tranſlationem poni ſolet pro eo, quod arte, & ingenio caret. ex quo pinguis Minerua, pingue ingenium, pingue argumentum. ſup. ſat. 6. libr. 2. *Pingue pecus domino facias, & cetera præter Ingenium.*

Por-

PORRECTVS] proiectus, ſeu extentus, quaſi A cadauer: vt Od. 10. epod. extr.

APERTA] ex eo, quòd capſa ſit aperta, vult intelligi, chartas, quæ in ea inſunt, contemtiſſimas eſſe.

IN VICVM, &c.] in quo ex inutilibus, atque ineptis chartis fiunt turis, piperis, & ſimilium rerũ inuolucra. tale eſt illud Catull. *Et laxas ſcombris ſæpè dabit tunicas.* & Perſius. *nec ſcombros metuentia carmina, nec tus.* ſolitos autem eſſe etiam Græcos, mala carmina turi deſtinare, ex Athenęo perſpicuum eſſe poteſt, qui narrat lib. 9. Δειπνοσ. Anaxandridem comicum ita moroſum, atque amarum in ſenectute fuiſſe, vt comœdias omneis ſuas, quæ populo non placuiſſent, quamuis alioqui eſſent elegantes, & politæ, turi mandarit.

TVS] tus ſine aſpirationis nota ſcribi iuſſi, veteres grammaticos ſecutus, qui à tundendo ductum volunt, quamuis Modeſtus, vt teſtatur Cariſius, à Græco verbo θύειν, quod eſt immolare, & mactare, tractum eſſe dicat.

AMICITVR] id eſt, inuoluitur, induitur, epiſt. 16. lib. 1. *an amicta vitibus vlmo.*

TVRNEBVS.

EX lib. 30. cap. 29. *—fœdera regum Vel Gabiis, vel cum rigidis æquata Sabinis.* cùm dicit Flaccus, videtur intelligere fœdus, quod cum Sabinis fecit Romulus. Gabinum quoque C fœdus peruetuſtum erat, quod in corio bouis erat ſcriptum. Feſtus lib. 3. in lit. c. *Clypeum antiqui ob rotunditatem etiam corium bouis appellarunt, in quo fœdus Gabiorum cum Romanis fuerat deſcriptum.*

Ex lib. 26. cap. 24. Queritur Horatius ab hominibus non ſatis æquis, elegantia ſcripta non alia de cauſa improbari quã quòd recentia ſunt: alia inelegantia hoc ſolo nomine cenſeri, quòd antiqua, atque ita videri ea dicit diſerta, vt non deſit, qui propè ea

Dictitet Albano Muſas in monte locutas.

vbi ſanè ambigitur, cur Albani montis mentionem fecerit. Ingenioſum enim & intelligentem poëtam non eſt veriſimile iſtud de nihilo loqu- D utum. Ego vero exiſtimem cùm in Helicone Bœotico monte Muſæ colerentur & Pimpleo & Pieria montibus, illiſque è locis à Græcis poëtis ſæpè inuocarentur, ſed & à Latinis, Horatium in medio Latio Latinis Camænis Albanum montẽ conſecrare voluiſſe, qui Ioui Latiali & aliis diis ſacer erat, vt Latinorum ille eſſet Helicon. ac vt melius quod ſentio, explicem: cum videret mõticolas eſſe Muſas, Muſarum Latinarum ſedem voluit in medio Latio eſſe tumulos Albanos, vbi commonia ſacra celebrari ſolebant.

Ex lib. 30. cap. 7. *depinge*, inquit Perſius, Satyr. 6. *vbi ſiſtam Inuentus Chryſippe tui finitor acerui.* hoc de ſyllogiſmo aceruali, qui Sorites dicitur, ſine controuerſia intelligitur: qui captioſus eſt, vel teſte Flacco, *Dum cadat eluſus ratione ruentis aceruus.* Eius ſyllogiſmi interrogationibus excogitarat quomodo reſpondendum eſſet Chryſippus, quieſcendum enim eſſe dixerat: quod Perſius dicit ſiſtere.

Ex lib. 26. cap. 24. *— aufert*, inquit Idem *Pacuuius docti famam ſenis: Accius alti.* ſed quonam obſecro ſenſu? equidem video quod in prõptu ſe oſtendit, Pacuuium doctum iudicari, Actium grandiloquum. Sed in receſſu aliud latere ſuſpicor. Vt enim Afranium Menandro, Plautum Epicharmo comparat: ſic videtur dicere Pacuuium Euripidi ſimilem, qui ſcenicus Philoſophus dicebatur: Actium Sophocli, cuius cothurni ſublimitas ab omnibus celebrata eſt: Eſt B igitur doctus ſenex fortaſſe Euripides: altus ſenex, Sophocles.

— Ioue iudicat æquo, qui rectè veréque iudicat. Quibus enim dij irati infenſique ſunt, iis mentem & iudicium adimunt, vt antiquitas credidit. & malè iudicantibus mentem ablatam exiſtimabant à diis. *Iniuſte totum ducit venditque poëma.* hoc traductum eſſe ſuſpicor à venalium ſeruorum familiis, vel à mangonibus ductum, aut mangonum miniſtris, ſolerter & ſcitè emptores adiicientibus ad venales, quos ducebant. nam pulchriora mancipia reliquum ducebant gregem & vendibiliorem reddebant: & deformiores plerúmque ſerui acceſſionis loco pulchris, qui vendebantur cedebant. Huc & illud Ciceronis facit C lib. 7. famil. Epiſt. 5. *Accedit etiam quod familiam ducit in iure ciuili ſingulari memoria.* niſi ſi quis putet à ſeruis illis ſumptum illud Ciceronianũ, qui præſunt familiæ opus facienti ruſticum, eámque ad opus ducunt.

Ex lib. 14. cap. 17. *Atta*, inquit Tranquillus, *Claudiæ gentis princeps.* Attæ autem vocabantur, qui propter vitium crurum vel pedum, inquit Feſtus, plantis inſiſtebant & terram magis attingebant, quàm ambulabant. Quod cognomen dicitur Quintio poëtæ adhæſiſſe: de quo Horatius,

Rectè necne crocum, floréſque perambulet Attæ Fabula. Eo pedum vitio laboraſſe crediderim auctorem gentis Claudiorum, hócque cognomen- D tum tuliſſe.

Ex lib. 22. cap. 25. Carmen Saliorum initium poëtices apud Romanos Varro dicit, quod obſcuriſſimum erat. Eius meminit Flaccus, Iam Saliare Numæ carmen qui laudat.

Ex lib. 19. ca. 3. *Frondе comas vincti. c. & c. dictant.* vide ſuprà lib. 1. Carminum Od. 7. in explicationem huius verſus.

Vndique decerptam fronti præponere oliuam.

Ex lib. 26. cap. 24. *— viuit ſiliquis & pane ſecundo*, quòd ait, vel de leguminibus ſiliquas dixit, vel fructum quendam viliſſimum, quem Græci κεράτια vocant, intellexit. quæ eſt Lambini ſententia, vt in Euangelio D. Lucæ, καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι, quod oſtendit cibum

KKk

viliſſimum fuiſſe. Similis eſt apud Perſium locus A Satyr. 3.

-- *Siliquis & grandi paſta polenta.* porrò cùm ait, *Tellurem porco Syluanum lacte piabant*, Rusticos priſcos ait coluiſſe ferias ruſticorum numinum, vt Telluris agricolationis parentis: & Syluani tutoris Fauni & ſyluarum præſidis & paſtionis. nam in ſyluis pecora habebantur, & eorum lacte piabatur colebatúrque. Illos etiam ſuos coluiſſe natales ſignificat cum ſcribit,

Floribus & vino Genium memorem breuis æui.

Nam de Natali ſcribit Perſius, Satyr. 2. *Funde merum Genio.* Genius, breuis huius noſtræ ætatis, quam tranſigimus, cuſtos eſt. Præeſt enim nobis, nóſque tuetur. Ita non ſolum ei Deæ, quæ alimenta ſuppeditabat: & Deo, qui pecus procura- B bat, ſed etiam Genio, in cuius erant tutela pij gratique mortales, rem diuinam faciebant. Verum enimverò, -- numerus Saturnius -- verſus vt ait Aſconius, ſenarius eſt hypercatalecticus: vt. In 2. cõtra Verr. *Dabant malum Metelli Næuio poëtæ.* Quod ideò addidi, quia interpretes, qualis verſus fuerit Saturnius, Pythagorico quodam ſilentio tacent.

Ex lib. 26. cap. 25. Quod in Horatio ſcribitur,

Geſtit enim nummum in loculos demittere.

demittere emendatius, vt opinor, erit. Nummi enim in crumenam demittuntur, cum in eam deſcendunt.

Ex lib. 18. cap. 12. Rectus talus eſſe videtur eorum qui ſtant: qui cadunt eorum non rectus. C Hinc illorum duorum poëtarum Horatij & Perſij elegantes tranſlationes,

Securus, cadat an recto ſtet fabula talo. &

-- *tibi recto viuere talo*

Ars dedit. Ideò dico, quòd ſententia faciliùs informatur origine tranſlationis non ignorata. qui enim eam iudicat, veluti digitum ad fontem intendit. Talus autem in ſuffragine animalium talum habentium, dum ſtant, rectus eſt. Ariſtoteles, lib. 2. cap. 1. de hiſt. Animal. ἔχει δὲ ὀρθὸν τὸν ἀστράγαλον ἐν τῇ καμπῇ τὸ μὲν πρανὲς ἔσω, τὸ δὲ ὕπτιον ἔξω. Sed & talis luſoriis, cùm ita euenit, vt talus in latera quatuor non cadat, ſed in extrema & tanquam capita, quod perquam rarum eſt, rectus eſſe dicitur. Cic. de Finib. *ut iacere* D *talum vt rectus aſſiſtat.*

Ex lib. 26. cap. 25. Cùm autem ait, -- *ad incertos oculos* -- migraſſe voluptatem. Qui incerti ſint oculi quæritur, & ab Academicis arceſſunt interpretationem multi fidem ſenſibus detrahentibus & cobibentibus aſſenſionem: Ego incertos potius oculos crediderim, qui varius rerũ ſpectaculis capiuntur, & hoc & illud auidè intuentur, & voti ſui incerti ſunt, neque conſtanter vnam aliquam ſpeciem, qua fruantur, probant: ſed multiplici varietate rerum diuerſarum delectantur atque gaudent. Illud autem *Quatuor aut plures aulæa premuntur in horas*, hanc babet, opinor, ſignificationem eò vſque Comœdiarum, fabularum & Tragœdiarum actionem placere, dum ſpectacula choragij magnifici ſpectatorem delectant, triumphum propè imitantia pompæ & ferculorum elegantia: non enim ſolent in theatro triumphari: ſed ludis theatralibus eximio apparatu ornamenta rerum precioſiſſimarum, aut raritate viſendarum traducebantur, & ludis ſcenicis addebantur. quodquidem choragium ſuperuacaneum obeſſe actioni fabularum plurimum dicit Horatius: vt ſpectator in diuitias pompæ intentus & in ornaméta, & ſtrepens plaudénſque non audiat actorem. Hac de re ſic in Epiſtola ad Marium Cic. ſcribit, lib. 7. familiarium Epiſt. 1. *Quid enim delectationis habent ſexcenti muli in Clytemneſtra? aut in equo Troiano tria millia craterarum? aut armatura varia peditatus & equitatus in aliqua pugna? quæ popularem admirationem* B *habuerunt, delectationem tibi nullam attuliſſent.* Ergo premũtur aulæa, cùm humi ſtrata ſunt in ſcena, dum aguntur fabulæ: acta fabula tollebãtur. Donatus de Tragœdia & Comæ, *Aulæa quoque in ſcena in terra ſternuntur, quod pictus ornatus erat ex Attalica regia Romam vſque perlatus.* Cicero pro Cœlio de Mimo acto, *Scabella concrepant, aulæum tollitur.* Maro quoque 3. Georg. ita ſcribit, *Purpurea intexti tollant aulæa Britanni.* Premi ergo aulæa dicit, quæ occupata ſunt, nec vt Porphyrio dicit, ceſſant; ſed impediuntur.

Ex lib. 5. cap. 9. Cùm ſcribit Horatius,

Ille per extentum funem mihi poſſe videtur.

Ire poeta, eſſe poteſt tranſenna, id eſt, extenſus C funis, quem veluti perambulet funambulo poëta rerum miraculo perſimilis.

Ex lib. 26. cap. 25. Æditūos autem virtutis belli domique ſpectatæ vocat poëtas, vt celebratores virtutis & cultores, qui eam ſuis carminibus decantant. Æditui igitur ſunt cultores vt προπύλαιοι νεωκόροι. nam cum alij fortaſsè Deũ aliquem eximiè colunt, tum vel potiſſimum Æditui eius & ſacerdotes præter cæteros id faciunt: nec alioqui parua cultus pars in æde tuenda, cenſenda eſt. Enimverò illud,

Diſcit enim citius, meminitque libentius illud,

Quod quis deridet, non de malo poëta accipio & agnoſco, qui eum malè iudicet, ea potius D amplectitur & recordatur, quæ alius derideat: ſed de auditore aut lectore, qui quod derideat, citius diſcat & meminerit libentius, quàm quod probet. Ac ſic conſtruo, Quod quis deridet, diſcit & meminit libenter: vt ſi quid ridiculum & ineptum ſit in poëmate. vt Auguſtus non debeat optare ſuum à malo poëtà nomen decantari, ne ille poëtæ officio & pingui ineptóque eius munere non tam ornetur quàm dedecoretur. Imo verò ipſe qui illo poëmate cantetur, cum poëmate deferatur ad aromatarium in vicum vnguentarium: qui erat in regione fori Romani vt ex ineptis illis chartis inuolucra & peuulæ aromatum fiant. Non eſt autem dubium quin Chœrilus per œ ſcribi debeat, quẽ Thucydidis & Herodoti ætate floruiſſe narrant: & Athenienſium de Xerxe victoriam verſibus illuſtraſſe, in ſingulóſque verſus

sus totidem nummos aureos accepisse ab Atheniensibus, facto etiam decreto, vt cum Homero legeretur. Aut igitur quod Athenienses fecerũt, tribuit Alexandro Horatius: aut alter Choerilus etiam fuit, qui res Alexandri carmine complexus est, & ab Alexandro Atheniensium factum imitante, singulis in versum Philippeis aureis donatus sit. A

EPIST. II. AD IVLIVM FLORVM.

ARGVMENTVM.

Excusat se Iulio Floro, querenti, quòd nec epistolam vllam, nec ea, quæ promiserat, carmina misisset. Ac primùm se pigrum fatetur esse, atque id illi prædixisse ait: ideoque se vitioso seruo comparat, cuius emptor sit Florus, à venditore de vitio præmonitus. Deinde se, quod de Luculli milite narrat, imitari velle dicit: ac, quum paupertate ad versus faciendos impulsus fuerit, nunc eas facultates consequutum, quæ satis esse possint, malle somno id temporis dare, quod alioqui scribendis versibus daturus esset. Affert & alias rationes cur non scribat. quarum vna conuenit cum his Nasonis verbis, *Carmina secessum scribentis & otia quærunt.* Denique, quamuis poetæ vulgo mutuis laudibus se ornent, multa componi ab illis, quæ meritò risu excipiantur. Contrà verò, C ad scribendum legitimum poëma, plurima requiri: rem magni laboris esse, & quæ animum etiam torqueat: at sibi non tanti esse, sapientem scriptorem haberi. Sibi igitur, quum iam prouectæ sit ætatis, ad alios numeros animum esse appellendum: nimirum ad numeros, & artem vitæ bene instituendæ. Atque adeo se iam in eo totum esse, vt fruendo modicis opibus, quæ adsunt, discat maiores non concupiscere. Verùm ad bene beatéque viuendum (quod vocat rectè viuere) non satis esse carere auaritia, sed cætera etiam omnia vitia extirpari debere.

FLore, bono, claróque fidelis amice Neroni, D
Si quis forte velit puerum tibi vendere, natum
Tibure, vel Cabiis: & tecum sic agat: hic &*
Candidus, & talos à vertice pulcher ad imos:
Fiet, eritque tuus nummorum millibus octo,
**Verna ministeriis ad nutus aptus herileis,*
A *Litterulis Græcis imbutus, idoneus arti*
Cuilibet: argilla quiduis imitaberis vda.*
Quinetiam canet indoctum, sed dulce bibenti.
Multa fidem promissa leuãt, vbi plenius æquo
Laudat, venaleis qui vult extrudere merceis.
** Res vrget me nulla: meo sum pauper in ære:*
B *Nemo hoc mangonum faceret tibi, non temerè à me*
Quiuis ferret idem. semel hic cessauit: &, vt fit,
** In scalis latuit metuens pendentis habenæ.*
Des nummos, excepta nihil te si fuga lædat.*
Ille ferat pretium, pœnæ securus, opinor.
Prudẽs emisti vitiosum: dicta tibi est lex.
Insequeris tamen hunc, & lite moraris iniqua. C
Dixi me pigrum proficiscenti tibi: dixi
Talibus officiis propè mancum: ne mea sæuus
Iurgares ad te quòd epistola nulla veniret.
Quid tum profeci, mecum facientia iura
Si tamen attentas? quereris super hoc etiã, quòd
Exspectata tibi non mittam carmina mendax
D *Luculli * miles collecta viatica multis*
Ærumnis, lassus dũ noctu stertit, ad assem
*Perdiderat: post hoc * vehemens lupus: & sibi, & hosti*
Iratus pariter, ieiunis dentibus acer.
Præsidium regale loco deiecit, vt aiunt,
Summè munito, & multarum diuite rerum.
Clarus ob id factum, donis ornatur honestis:

Accipit & bis dena super, sestertia nummûm.
Fortè sub hoc tempus castellum euertere prætor
Nescio quod cupiens, hortari cœpit eundẽ
Verbis, quæ timido quoque possent addere mentem.
I bone, quò virtus tua te vocat: i pede fausto,
Grandia laturus meritorum præmia. quid stas?
*Post hæc ille catus, * quantumuis rusticus, ibit,*
Ibit, eò quò vis, qui Zonam perdidit, inquit.
** Romæ nutriri mihi contigit, atque doceri,*
** Iratus Grais quantùm nocuisset Achilles.*
Adiecere bonę paullo plus artis Athenæ:
Scilicet vt possem curuo dignoscere rectũ:
Atque inter siluas Academi quærere verum.
Dura sed emouere loco me tempora grato:
Ciuilisque rudẽ belli tulit æstus in arma,
Cæsaris Augusti non responsura lacertis.
Vnde simul primũ me dimisere Philippi,
Decisis humilem pennis, inopémque paterni
Et Laris, & fundi: paupertas impulit audax,
Vt versus facerem. sed, quod non desit, habentem,
*Quæ poterunt vmquam satis expurgare * sicuiæ,*
Ni melius dormire putem, quàm scribere versus?
Singula de nobis anni prædantur euntes:
Eripuere iocos, Venerem, conuiuia, ludum:
Tendunt extorquere poëmata. quid faciam vis?
Denique non omnes eadem mirantur, amantque:
Carmine tu gaudes: hic delectatur iambis.
*Ille * Bioneis sermonibus, & * sale nigro*
Tres mihi conuiuæ propè dissentire videntur,
Poscentes vario multùm diuersa palato.
Quid dem? quid non dem? renuis tu, quod iubet alter,
Quod petis, id sanè est inuisum, acidúmque duobus.
Præter cetera, me Romæ ne poëmata cẽses
Scribere posse, inter tot curas, tótque labores?
*Hic * sponsum vocat: hic auditum scripta, relictis*
Omnib officiis: cubat hic in colle Quirini:*
Hic extremo in Auentino. visendus vtérque.
Interualla vides humanè cõmoda. verùm
** Puræ sunt Plateæ, nihil vt meditantibus obstet.*
Festinat calidus mulis, gerulísq; redemtor.
Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum:
Tristia robustis luctantur funera plaustris:
Hàc rabiosa fugit canis: hàc lutulenta ruit sus.
I nunc, & versus tecum meditare canoros.
Scriptorum chorus omnis amat nemus: & fugit vrbeis
Ritè cliens Bacchi somno gaudentis, & vmbra.
Tu me inter strepitus nocturnos, atque diurnos
Vis canere, & contracta sequi vestigia vatum?
Ingenium, sibi quod vacuas desumpsit Athenas:
Et studiis annos septem dedit, insenúitque
Libris, & curis: statua taciturniùs exit

Plerúmque

Plerúmque: & riſu populum quatit. hîc ego rerum
Fluctibus in mediis, & tempeſtatibus vrbis
Verba lyræ motura ſonum connectere digner?
*Frater erat Romæ * conſulti rhetor: vt alter*
Alterius ſermone meros audiret honores:
Gracchus vt hic illi foret: huic vt Mucius ille.
Quî minùs argutos vexat furor iſte poëtas?
Carmina compono: hic elegos: mirabile viſu,
Cælatúmque nouem Muſis opus. aſpice primùm,
Quanto cum faſtu, quãto molimine circũ-
*Spectemus vacuã Romanis vatibus * ædem.*
*Mox etiam, ſi fortè * vacas, ſequere, & procul audi,*
Quid ferat: & quare ſibi nectat vtérque coronam.
Cædimur: & totidem plagis conſumimus hoſtem,
*Lento * Samnites ad lumina prima duello*
Diſcedo Alcæus puncto illius: ille meo quis?
Quis, niſi Callimachus? ſi plùs apposcere viſus:
Fit Mimnermus, & optiuo cognomine creſcit.
Multa fero, vt plâcem genus irritabile vatum,
Cùm ſcribo, & ſupplex populi ſuffragia capto.
Idem finitis ſtudiis, & mente recepta,
** Obturem patulas impugnè legentibus aureis.*
Ridentur, mala qui componunt carmina: verùm
Gaudent ſcribentes, & ſe venerantur, & vltro,
Si taceas, laudant, quicquid ſcripſere, beati.
At, qui legitimum cupiet feciſſe poëma,
Cum tabulis animum cenſoris ſumet honeſti:
Audebit, quæcumque parum ſplendoris habebunt,
Et ſine pondere erunt, & honore indigna ferentur
Verba, mouere loco, quamuis inuita recedant:
*Et verſentur adhuc * intra penetralia Veſtæ.*
Obſcurata diu populo, bonus eruet: atque
Proferet in lucem ſpecioſa vocabula rerũ:
Quæ priſcis memorata Catonibus, atque Cethegis,
Nunc ſitus informis premit, & deſerta vetuſtas.
Aſciſcet noua, quæ genitor produxerit vſus
Vehemens, & liquidus, puróque ſimillimus amni:
Fundet opes: Latiúmque beabit diuite lingua:
Luxuriantia compeſcet: nimis aſpera ſano
Leuabit cultu: virtute carentia tollet:
Ludentis ſpeciem dabit, & torquebitur, vt, qui
*Nunc ſatyrum, nunc agreſtem Cyclopa * mouetur.*
Prætulerim ſcriptor delirus, inérſque videri,
Dum mea delectent mala me, vel denique fallant,
*Quàm ſapere, & * ringi. fuit haud ignobilis Argis,*
Qui ſe credebat meros audire tragœdos,
In vacuo lætus ſeſſor, plauſórque theatro:
Cetera qui vitæ ſeruaret munia recto

More, bonus sanè vicinus, amabilis hospes, A
Comis in vxorẽ, posset qui ignoscere seruis,
*Et * signo læso non insanire lagenæ:*
Posset qui rupem, & puteum vitare patentem.
Hic, vbi cognatorum opibus, curísque refectus,
Expulit elleboro morbũ, bilémque meraco,
Et redit ad sese: pol me occidistis amici,
Non seruastis, ait: cui sic extorta voluptas: B
Et demtus per vim mentis gratissimus error.
*Nimirum * sapere est abiectis vtile nugis,*
Et tempestiuum pueris concedere ludum:
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis:
Sed veræ numerósque, modósque ediscere vitæ.
Quocircà mecum loquor hæc, tacitúsque recordor:
Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ: C
Narrares medicis. quòd, quanto plura parasti,
Tanto plura cupis, nullíne faterier audes?
Si vulnus tibi, monstrata radice, vel herba
Non fieret leuius: fugeres radice, vel herba
Proficiente nihil curarier. audieras, cui
Rem dij donarent, illi decedere prauam
Stultitiam: &, cùm sis nihilo sapientior, ex quo
Plenior es: tamen vteris monitoribus iisdem? D
At, si diuitiæ prudentem reddere possent:
Si cupidum, timidúmque minus te: nempè ruberes,
Viueret in terris, te si quis auarior vno.
*Si proprium est, quod quis libra * mercatus, & ære est:*
Quædam (si credis consultis) mancipat vsus:
Qui te pascit ager, tuus est: & villicus Orbi,
Cùm segetes occat, tibi mox frumenta daturus,
Te dominum sentit. dat nummos, accipis vuam,
Pullos, oua, cadũ temẽti: nempe modo isto
Paulatim mercaris agrum, fortasse trecentis,
Aut etiam suprà, nummorum millibus emtum.
Quid refert, viuas numerato nuper an olim?
Emtor Aricini quondã, Veientis & arui.
*Emtum cenat olus, quamuis * aliter putat: emtis*
Sub noctem gelidam lignis calefactat ahenum.
** Sed vocat vsque suum, quà pópulus assita certis*
Limitibus vicina refugit iurgia: tãquam
Sit proprium quicquam, puncto quod mobilis horæ,
Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc sorte suprema,
Permutet dominos: & cedat in altera iura.
Sic quia perpetuus nulli datur vsus, & heres
Heredem alterius, velut vnda superuenit vndam:
Quid vici prosunt, aut horrea? quídve Calabris
Saltibus adiecti Lucani, si metit Orcus
Grandia cum paruis, non exorabilis auro?
Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas,
Argẽtum, vestes Getulo murice tinctas,
Sunt, qui non habeant: est, qui non curet habere.
Cur alter fratrum cessare, & ludere, & vngui

Præferat

A *Præferat Herodis palmetis pinguibus: alter*
Diues, & importunus, ad vmbram lucis ab ortu,
*Siluestrem * flammis, & ferro mitiget agrum,*
Scit Genius, natale comes qui temperat aſtrum,
Naturæ deus humanæ, mortalis in vnum-
Quodque caput, vultu mutabilis, albus, & ater.
B *Vtar: & ex modico, quantum res poſcet, aceruo*
Tollam: nec metuam, quid de me iudicet heres,
Quòd non plura datis inuenerit. & tamen idem.
Scire volam, quantùm ſimplex, hilaríſque nepoti
Diſcrepet: & quantum diſcordet parcus auaro.
C *Diſtat enim ſpargas tua prodigus: an neque ſumtum*
Inuitus facias, neque plura parare labores:
Ac potiùs, puer vt feſtis quinquatribus, olim
Exiguo, gratóque fruaris tempore raptim.
*Pauperies immunda domus procul abſit, ego, * vtrùm*
Naue ferar magna, an parua, ferar vnus, & idem.
D *Non agimur tumidis velis Aquilone ſecundo:*
** Non tamen aduerſis ætatem ducimus Auſtris.*
Viribus, ingenio, ſpecie, virtute, loco, re,
Extremi primorum, extremis vſque priores.
Non es auarus: abi. quid? cetera iam ſimul iſto
Cum vitio fugêre? caret tibi pectus inani
Ambitione? caret mortis formidine, & ira?
Somnia, terrores magicos, miracula, ſagas,
Nocturnos lemures, portentáque Theſſala rides?
** Nataleis gratè numeras? ignoſcis amicis?*
Lenior, & melior fis accedente ſenecta?
Quid te exemta iuuat ſpinis de pluribus vna?
Viure ſi rectè neſcis, decede peritis.
Luſiſti ſatis: edisti ſatis, atque bibiſti:
Tempus abire tibi eſt: ne potum largiùs æquo
Rideat, & pulſet laſciua decentiùs ætas.

FLORE] hic Iulius Flotus, comes erat Tib. Claudij Neronis. exſtat ad eundem epiſtola in libro 1. eius libri 3. *Iuli Flore, quibus terrarum militet oris Claudius, &c.*

NERONI] Tib. Claudio Neroni, Druſi fratri, Liuiæ Druſillæ filio: qui ſucceſſit Augnſto.

C GABIIS] de Gabijs lege annotat. ad illum locum, *quàm ſit Gabijs, &c.* epiſt. 11. lib. 1.

TECVM SIC AGAT] tecum ſic loquatur. nam, qui loquitur, agit. notauimus ſup. ad illum locum, *agit vbi ſecum, eat, an non, &c.* ſat. 3. lib. 1.

HIC ET CANDIDVS, &c.] verba ſunt venditoris, vſque ad illum verſum, *Ille ferat pretium.*

IMOS] extremos, vt lib. de arte poët. *ſeruetur ad imum, Qualis ab incœpto proceſſerit*. ibid. *Primo ne medium, medio ne diſcrepet imum.* & epiſt. 1. lib. 1. *hæc Ianus ſummus ab Imo Prodocet.*

FIET, ERÍTQVE TVVS NVMM. M.] fiet tuus (inquit) octo nummorum millibus, numeratis ſcilicet, id eſt, ſoluto pretio. nam lege D XII. tabulatum rei venditæ mancipium, ſeu, vt vulgò loquimur, dominium, non transferebatur in emtorem niſi ſoluto pretio. annotatum infrà, ibi, *Des nummos.*

VERNA MINISTERIIS AD NVT. APT.] ſeruus ex ancilla mea natus, aptus miniſterijs ad nutus domini, id eſt, qui cùm ex nutu domini voluntatem intelligat, tum omnia miniſteria vſitata aptè & concinnè obire poſſit.

LITTERVLIS GRÆCIS IMBVT.] grammaticam enim, & ſimileis artes, docebantur pueri etiam ſerui, & venales, vt cariùs venderentur, & vt dominis eſſent vtiliores. Terent. Eunucho, *fac periculum in litteris, fac in palæſtra, in muſicis: ſollertem dabo*. Nam loquitur ibi de Chæ-

tes, vt de ſeruo. Quòd autem Ariſtoteles libr.8. A de rep. tradit, grammaticam, muſicam, picturam, gymnaſticam ſolitos eſſe diſcere in Græcia pueros, nihil ad hunc locum pertinet, cùm de ingenuis loquatur: & ſuo loco ſuprà annotauimus. neque vero hæc pugnant cum iis, quæ ſuprà ad illum locum ſat. 7. lib. 2. *Dum quæ Criſpini docuit me ianitor, edo*, notauimus.

Aro. qvidvis imitaberis vda] ſic reperi ſcriptum in vno cod. Vatic. & in Torneſ. & nuper in hac ſecunda editione, in Clericano, & Nicotiano: ceteris manuſcr. vulgatam lectionem tuentibus: ſed tamen ita ſine dubio legendum eſt. hoc enim ſignificat, ætatem puerilem, & teneram ad quamlibet artem flecti, ac torqueri poſſe, quemadmodum ex argilla molli, B & vda quæuis figura conformari, ac fingi poteſt. Vulgata autem lectio, *quiduis imitabitur*, planè mendoſa eſt: quam ita interpretantur, vt dicat mango, hunc puerum ad artem fingendi aptum eſſe natura. quæ ſententia mihi videtur & inepta, & abſurda. Nam cùm paullo antè dixerit, eum primùm eſſe Græcis litteris imbutum, deinde ad quamlibet artem idoneum: & mox dicturus ſit, eundem indoctè quidem, ſed accommodatè ad delectationem domini accumbentis canere, quorſum pertinet hanc laudem interponere, eum quidlibet ex luto ſimulare, atque exprimere poſſe? Nunc autem hæc, quam probamus, ſcriptura, rationem continet eius, quod C antecedit, hoc modo. idoneus eſt arti cuilibet, quippe qui ſit puer, ingenioque molli, & cereo. nam ex argilla, & ſimili materia molli, tenera, & flexibili, quiduis fingi poteſt, &c. ætas enim puerilis vdæ argillæ in eo ſimilis eſt, quòd eſt mollis, tenera, & ſequax.

Canet indoctvm] id eſt, canet indoctè: vel ſubaudiendum *quiddam*, vt ſit, canet indoctum quiddam, ᾄσει ἀπαίδευτόν τι.

Mvlta fidem promissa levant, &c.] qui nimis multa de ſuis mercibus promittit, eáſque immoderatè laudat, nomine vanitatis, & mendacij ſuſpectus eſſe ſolet emtori, minúſque ei creditur ab emtore: emtor venditori illi nimis effuſè ſuas merceis laudanti, mi- D norem fidem habet.

Qvi vvlt extrvdere.] id eſt, qui emtorem quærit, in quem merceis ſuas à ſe transferat. qui vult quamprimùm pretium mercibus venditis, & in emtorem tranſlatis accipere. qui vult quamprimùm merceis vendere. mendosè habent quidam libri, etiam manuſcripti, *excludere*.

Res vrget me nvlla.] nullum me æs alienum, nulla egeſtas, nulla vendendi neceſſitas premit. quidam libri habent, *vrguet*.

Meo svm pavper in ære] id eſt, quamuis pauper ſim, nullo tamen ære alieno premor. nihil cuiquam debeo. ſic loquitur ferè M. Tull. Verr. de ſignis, *Video hominem non modò in ære alieno nullo, ſed in ſuis nummis multis eſſe, ac ſemper fuiſſe.* Idem pro Roſc. comœdo, *Egebat? immo locuples erat. debebat? immo in ſuis nummis verſabatur.*

Mangonvm] mangones ſunt propriè, qui homines vendunt, à manu, & agendo nominati.

Ferret] conſequeretur, obtineret, vt ſæpe aliàs.

Hic] puer, de quo ſuprà locutus eſt. nam ferè ſemper hoc pronomen apud hunc poëtam demonſtrat eum, de quo ſuprà proximè verba facta ſunt.

In scalis lat. met. pend. hab.] P. Victorius admonet hunc eſſe horum verborum ordinem, hic puer latuit metuens habenæ in ſcalis pendentis. habenæ enim, id eſt, lora, quibus ſerui vinciebantur, & vincti ac pendentes flagris à dominis verberarentur, in ſcalis pendebant. ſciendum eſt autem, ſeruos fugitiuos, &c, qui deliteſcere ſolent, & morboſos, & furaceis, vitioſos denique, ab aliquo venditos, redhiberi iure ciuili, vel damnum præſtari ædilitio edicto. M. Tull. Offic. 3. *qui enim ſcire debuit de ſanitate, de fuga, de furtis, præſtat edicto ædilium.* idem ibidem, *in mancipio vendendo dicendáne vitia? non ea, quæ niſi dixeris, redhibeatur mancipium iure ciuili, ſed hæc, mendacem eſſe, aleatorem, furacem, ebrioſum, alteri, nempe Antipatro, dicenda videntur, Diogeni non videntur.* verba ædilitij edicti hæc ſunt, vt refert Paullus iuriſconſ. *Aiunt ædiles, qui mancipia vendunt, certiorem faciunto emtorem, quid morbi, vitiive cuique ſit:* C *quis fugitiuus, errò ve ſit: eáque omnia, cùm ea mancipia veneunt, palàm, ac rectè pronuntianto. quòd ſi mancipium aduerſus ea veniſſet, ſiue aduerſus, quàm dictum, promiſſúmve fuit, cum veniret, fuerit: quod eius præſtari oportere dicetur emtori, omnibúſque, ad quos ea res pertinet, iudicium dabimus, vt id mancipium redhibeatur.*

Des nvmmos] emas, & pretium ſoluas, videlicet octo nummorum millia. Nam non niſi pretio ſoluto res vendita fit emtoris. M. Varro libro 2. de re ruſt. cap. 2. *Grex venditus dominum non mutauit, niſi ſit æs adnumeratum.*

Excepta nihil te si f. læd.] ſi non offendaris ſerui fuga, quam ego tibi aperui, ac pronuntiaui, & ideo præſtare nolo, ſi fortè te domino fugerit. Excepta igitur, id eſt, quam ego excepi, ne eam præſtem, ſi fortè fugerit. hunc ſeruum enim affirmaui tibi omni vitio, & morbo carere, præterquam quod ſemel fugit.

Ille ferat pretivm] mango ille pretium accipiat.

Pœnæ secvrvs] id eſt, non metuens, ne ſibi ſit pœna præſtanda ex ædilium edicto, etiam ſi ſeruus aufugerit. ſic loquitur Virgil. lib. 1. Æn. *ſecurus amorum Germanæ.*

Prvdens emisti vitiosvm] ſciens emiſti ſeruum, quem fugiſſe tibi dixi. Verba ſunt Horatij ad emtorem, per quem, Florum ſignificat, ac deſcribit. ſe autem cum ſeruo vitioſo ea lege vendito comparat.

Dicta tibi est lex] id eſt, ea lege tibi

tibi ſeruus venditus eſt, eo pacto, ea conditione. A lex venditionis, id eſt, pactum & conditio venditionis. verbum *eſt*, abeſt à duobus cod. Vatic. Rainut. Card. Torneſ. Clericano. & veriſimile eſt fuiſſe à librarijs adiectum.

INSEQVERIS] venditorem perſequeris iudicio: cum venditore litigas.

DIXI ME] nunc totum illum ſuperiorem ſermonem ad ſe, & ad Florum accommodat.

PIGRVM] pigrum in ſcribendo: ceſſatorem.

MANCVM] inutilem, atque ineptum ad talia officia, ſcribendi videlicet. eſt autem tralatio ab ijs, qui manibus carent. ſic Ariſtotel. lib. 1. de morib. ad Nicomach. πρὸς τὰς ἀρετὰς B ἀνάπηρον, id eſt, vt ita dicam, mancos ad virtutem appellat, homines ad virtutem protſus ineptos, atque inutileis. M. Tull. offic. 1. *contemplatio naturæ manca ſine actione*. NE MEA SÆVVS, &c.] ne tu ſæuus mecum iurgares, id eſt, ne me actitet obiurgares, quod nihil tibi reſcriberem. In duobus codicibus Vatic. & Rain. Card. Iannoct. Torneſ. vno Nicotiano ſcriptum eſt *nulla rediret*: non, vt in vulgatis, & alijs manuſcriptis, *nulla veniret*. *rediret* autem, ſi cui fortè magis probabitur hæc ſcriptura. i. remitteretur. dicitur enim remittere litteras, qui reſpondet alterius litteris. hæc altera portò, quamuis videatur probabilis, poteſt refelli tamen. quid erat enim, cur Lollius de Horatio quereretur, quòd non mitte- C ret ad ſe litteras, ſi nullas ipſe ad eum miſerat? nunc autem cùm prior ſcripſerit, & Horatius nihil reſcripſerit, meritò eum accuſat. Veruntamen mouit me plurium librorum auctoritas, cùm vulgatis conſentientium, vt receptam *veniret*, retinerem non improbaturus, ſi quis *rediret* ſcribat.

SÆVVS] aſper, iratus, χαλεπός, vt ſuprà ad Od. 33. lib. annot. eſt.

MECVM FACIENTIA] quæ me adiuuant, quæ meæ defenſioni ſuffragantur. ſuprà epiſt. prox. *& mecum facit, & Ioue iudicat æquo*.

ATTENTAS] oppugnare, & labefactare conaris.

SVPER HOC] de hoc. ſic Virgil. Æneid. 1. D *Multa ſuper Priamo rogitans*. Horatius Od. 8. lib. 3. *Mitte ciuileis ſuper vrbe curas*.

NON M. C. MENDAX] in eo ſim mendax, quòd non mittam carmina, quæ tu exſpectas, vt à me promiſſa: non mittam tibi carmina, quæ tu exſpectas, atque in eo ſim mendax.

LVCVLLI MILES, &c.] nunc ſe cum quodam Luculli milite comparat, ſignificans, ſe paupertate, atque inopia rei familiaris coactum verſus olim facere cœpiſſe, nempe victis Bruto & Caſſio: nunc autem mediocreis facultates conſecutum, videri ſibi parum ſanum futurum, niſi ſatius eſſe putet dormire, quàm verſus ſcribere.

COLLECTA] paulatim parta, & comparata: vel ſimpliciter congeſta, & coacervata.

AD ASSEM] vſque ad aſſem, id eſt, ita vt vix ei as vnus reſtiterit. ſeſtertius duos aſſeis, & ſemiſſem: as quarruor denariolos Gallicos, ſeu vnum marketum Venetum valet, vt alibi diximus.

VEHEMENS LVPVS] id eſt, acer aduerſarius metaphora eſt.

PRÆSIDIVM REGALE] Mithridatis milites aliquot in præſidio collocatos loco depulit, eóque loco potitus eſt. ſic loquitur M. Tull. Philipp. 8. *Non eſt hoſtis is, cuius præſidium Claterna deiecit Hirtius*. Et Hirtius, *Deiecto præſidio: Claterna potitus ſum*. & T. Liuius libr. 34. *& præſidium Hiſpanorum, quod in caſtello erat, vi deiectum*. & Cæſar. libr. tertio de bello ciuili, *& noctu militibus expoſitis, præſidium equitum deiecit*. eſt etiam interdum præſidium locus ipſe, vbi præſidiarij milites collocati ſunt. vt apud Lucret. libr. 5. *Condere cœperunt vrbeis, arcémque locare Præſidium Reges ipſi ſibi, perfugiúmque*. & apud M. Tull. Tuſcul. 3. *nec, qui propter metum præſidium reliquit, quod eſt ignauiæ*.

MVLT. DIVITE RER.] multis rebus referto. ſic & Od. 8. lib. 4. nomen *diues* cum patrio caſu iunxit. *diuite me ſcilicet artium, Quas aut Parrhaſius protulit, aut Scopas*. cum ſexto, ſat. 2. libr. 1. *Diues agris, diues poſitis in fœnore nummis*.

DONIS ORN. HON.] donis ornatur, quæ honorifica ſint potiùs, quàm vtilia, aut fructuoſa: quales ſunt coronæ murales, obſidionales, vallares, ciuicæ, etiam ſi argenteæ, aut aureæ ſint, quidam libri tamen habent, *opimis*.

BIS DENA SESTERTIA] viginti millia ſeſtertiûm nummûm. vide annot. ad epiſt. 6. libr. 1. de ſeſtertio.

SVPER] prætereà. præter illa dona: vel ſi mauis, hoc modo: accipit bis dena ſeſtertia, & amplius.

SVB HOC TEMPVS] paullo poſt hoc pus, breui pòſt tempore.

ADDERE MENTEM] addere animum: eum exacuere, & excitare.

LATVRVS] conſecuturus, accepturus, vt ſæpe alias.

ILLE CATVS] prudens, ſollers, acutus: vt ſup. Od. 10. lib. 1. *Qui feros cultus hominum recentum Voce formaſti catus*.

QVI ZONAM PERDIDIT] prouerbium cōuenit in hominem pecuniæ inanem, & exhauſtum: natúmque eſt à veteri militum conſuetudine, qui nummos in zona portabant. Gracchus apud Gell. lib. 15. *Cum Roma profectus ſum, zonas, quas plenas argenti extuli: eas ex prouincia inaneis retuli*. quod item his verbis Plutarchus in Gracchis, μόνος δὲ τῶν στρατευσαμένων πλήρες τὸ βαλάντιον εἰσενέγκας, κενὸν ἐξενήνοχεν. Vnde ſector zonarius apud Plautum vt βαλαντιοτόμος, id eſt, crumenæ ſector.

ATQVE DOCERI, IRATVS GRAIIS QV.] id eſt, Iliadem Homeri Romæ didici: in qua nihil aliud docet Homerus, niſi quantum Achillis ira Græcis nocuerit.

Adiicere bonæ paullo pl. ar.] A Athenis paullo plus mihi accessit doctrinæ. Illic enim philosophiæ operam dedi, quæ docet verum à falso, honestúmque à turpi distinguere.

Scilicet vt possem] hæc quidam ad geometriæ studium referunt, quæ curuarum, & rectarum linearum doctrinam continet: ego translatè curuum pro prauo accipio, & totum hunc locum ad philosophiæ studium referêdum puto. Verisimilius est enim Horatium geometriam, & mathematicas arteis Romæ didicisse, vt pote arteis pueriles, & sine quibus ad philosophiam accedere non oportet.

Atqve inter silv. Acad.] scribit M. Tull. Academic. lib. 1. Academicos philosophos, qui erant cum Aristotele, Peripateticos B esse dictos, quia disputabant inambulantes in Lycio: eos autem, qui Platonis instituto in Academia, quod est alterum gymnasium, cœtus erãt, & sermones habere soliti, ex loci vocabulo nomen habuisse. Academicorum nouorum est de omni quæstione proposita disputare in vtramque partem, nulli rei assentiri, & cohibere assensum, quod illi appellant ἐπέχειν. fuit enim & vetus Academia: cuius princeps Plato (nam inter veteres Academicos, & Peripateticos nihil ferè interest) & noua: cuius auctor Arcesilas. vide M. Tull. libros Acad.

Dvra sed emovere] dura tempora difficilia, turbulenta, bella ciuilia me Athenis extruserunt, atque expulerunt. *emouere* autem ha- C bent duo Vat. cod. Iannocti. Torn. Russard. quæ scriptura recta est.

Æstvs] motus ciuilis. tralatio est à mari. est enim æstus, maris feruor, & incrementum. vide sup. annot. ad Od. 7. lib. 1. *fretu æstuosis.*

Cæsaris Avgvsti non resp. lac.] motus ciuilis me abstulit ad parteis Brutinas, & Cassianas, quæ viribus, & copijs Augusti non erant futuræ pares. Fuit enim Horatius tribunus militum sub Bruto, vt dicit ipse Od. 7. lib. 2. *O sæpe mecum tempus in vltimum Deducte Bruto militia duce, &c.*

Simvl] statim vt: simulatque alibi notatum est.

Philippi] vrbs in Thracia à Philippo con- D dita, apud quam C. Octauianus Cæsar, & M. Antonius aduersum Brutum, & Cassium pugnauerunt, sup. Od. 7. lib. 2. *Tecum Philippos, & celerem fugam Sensi, relicta non benè parmula.* & Od. 4. lib. 3. *Non me Philippis versa acies retro, Deuota non exstinxit arbos.*

Decisis hvmil. pennis] bonis amissis demissum, tristem, atque abiectum. *decisis pennis* tralatio est ab auibus. sic M. Tull. ad Atti. libr. 4. *Qui mihi pennas inciderunt, nolunt easdem renasci.* Nonnulli libri vet. habent *pinnis.*

Pavpertas impvlit avd.] audacem paupertatem appellauit aptissimo, & verissimo epitheto. nulla enim res est, quæ magis impellat homines ad facinus, iniuriámque alteri inferendam, quàm paupertas. Itaque, quo modo non facile reperitur in diuite, & potente temperantia: sic haud temerè in homine egente, aut paupere iustitiam inuenire possis. Non malè igitur Plato libro octauo de republica perspicuum est (inquit) qua in ciuitate mendicos videris, in ea ciuitate fures, crumenarũ sectores, sacrilegos, & omniu huiusmodi malorũ opifices latitare. verba Platonis sunt hæc, Δῆλον ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, ἐν πόλει, οὗ ἂν ἴδῃς πτωχοὺς, ὅτι εἰσί που ἐν τούτῳ τόπῳ ἀποκεκρυμμένοι κλέπται τε, καὶ βαλαντιοτόμοι, καὶ ἱερόσυλοι, καὶ πάντων τῶν τοιούτων κακῶν δημιουργοί. Et apud eundem lib. 1. senex ille Cephalus, eò sibi magnas opes profuisse dicit, quod, cùm hominem senem ferè pœnarum earum, quæ hominibus iniustis apud inferos dicuntur impendêre, cogitatio, metúsque maximè terrere soleat, sæpe cum animo suo de inferis cogitantem, & dubitantem vtrùm illa, quæ olim, vt fabulosa, irridebat, vera sint, nécne: ipse numquam quemquam egestate coactus, iniustè læserit, neminem fefellerit, nec fraudarit, omnia denique, quæ debuerit tùm dijs immortalibus, tùm hominibus, persoluerit, rei familiaris copijs fretus: ita fieri, vt dulcissima spe futurorum erectus, conscientiáque iustè, & innocenter actæ vitæ sustentatus, tranquillam senectutem traducat. Theognis item fatetur, sese, velit, nolit, multa flagitiosa ac turpia à paupertate doceri, si modò de se loquitur, ac non de quouis, qui hoc onere prematur his verbis, Ἆ δειλὴ πενίη, τί ἐμοῖσι καθημένη ὤμοις Σῶμα καταισχύνεις, καὶ νόον ἡμέτερον; Αἰσχρὰ δέ μ' οὐκ ἐθέλοντα βίῃ, καὶ πολλὰ διδάσκεις, Ἐσθλὰ παρ' ἀνθρώπων, καὶ καλ' ἐπιστάμενον id est, ô misera paupertas, quid meis humeris insidens, corpus & mentem dedecoras? Turpia autem me non volẽtem & inuitum multa doces ea, quæ apud homines honesta sont, scientem? Verùm quemadmodum negari non potest, paupertatem improbos, & ignauos homines natura, ad facinus, ac maleficium stimulare: quod & Hesiodus confirmat his versib. ἔργ. καὶ ἡμ. Πολλὰ δ' ἀεργὸς ἀνὴρ κενεὴν ἐπὶ ἐλπίδα μίμνων, Χρηΐζων βιότοιο κακὰ προσελέξατο θυμῷ. id est, multa autem mala homo ignauus inanem spem fouens, egens victu, in animo suo agitare solet: sic dubium non est, quin eadem bonorum virorum animos exsuscitet, industriam acuat, arteis eliciat, atque excitet. nota sunt illa Theocriti ἐν ἀλιεῦσιν εἰδ. κα. Ἁ πενία, Διόφαντε, μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει· Αὐτὰ τῶ μόχθοιο διδάσκαλος· οὐδὲ γὰρ εὕδειν Ἀνδράσιν ἐργατίναισι κακαὶ παρέχοντι μέριμναι. id est, Paupertas, ô Diophante, sola arteis excitat: ipsa laboris magistra est. Neque enim dormiendi facultatem hominibus operarijs præbent improbæ curæ. Itaque hoc loco Horatius se à paupertate impulsum esse ait, vt versibus scribendis operam daret. Cum his congruunt illa Persiana: *Quis expediuit psittaco suum χαῖρε, Picásque docuit nostra verba conari? Magister artis, ingeniique largitor Venter,*

Venter, negatas artifex sequi voces.

SED, QVOD NON DES. HAB. QVÆ POTER. &c.] Hunc locum à nemine video satis explicatum. dicitur ergo his habere, quod desit, qui suis bonis ita abstinet, quique ita eis parcit, vt ei deesse videantur: &, qui non explet cupiditates naturaleis, ac necessarias. contrà habere quod non desit, is qui non inuitus, quique liberaliter, & iucundè vtitur ijs, quæ habet, cùm opus sit. & cùm res postulet: qui non defodit ea, quæ quæsierit. Vulgò enim dici solet, auaris tam id, quod habent, deesse, quàm quod non habent, propterea scilicet, quod ijs, quæ habeot, nô audent vti. ad hunc locum pertinent illa Od.16. lib.3. *Magnas inter opes inops*. & Od.17. epod. *Egês benigna Tantalus semper dapis*. & epist.lib.1. *Semper auarus eget*. sat.3.lib.2. *Pauper Opimius argenti positi intus, & auri*. Præterea propon itur mihi aliquis quantumuis diues, & copiosus: si is sumtus faciat suis fructibus maiores, huic etiam res suæ deerunt. luxurioso enim, & profuso homini, quantu nuis locupleti, desunt omnia. quod elegantissimo carmine declarat Catullus in quendam, quem Mentulam nominat, *Firmano saltu non falso Mentula diues Fertur, qui tot res in se habet egregias: Aucupium omne genus, piscis, prata, arua ferásque. Nequicquam: fructus sumtibus exsuperat. Quare concedo, sit diues, dum omnia desint: Saltum laudemus, dum tamen ipse egeat*. Quòd si cui hæc huius loci explanatio non probetur, afferam alteram, non admodum tamen dissimilem: vt intelligamus, nos habere, quod non desit, vbi certum, & annuum vectigal habemus, quod ex fructibus fundi, aut villæ alicuius ad nos quotannis redeat, quemadmodum Horatius fundi sui Sabini fructibus sumtus ad victum, cultúmque necessarios suppeditabat. Itaque, quod non desit, sic interpretabimur, quod ad me quotannis redeat, & quod perpetuò suppeditet mihi sumtus necessarios. sed hæc explicatio ad priorem reuoluitur. Nam si, qui fructus habeat annuos, id est, è fundo aliquo fertili, & fideli quotannis nascenteis, is vel eis non vtetur liberaliter, & libenter: vel sumptus faciet fructibus illis maiores: egebit. Itaque non habebit, quod non desit. Recipienda igitur prior explicatio est, vt intelligamus vno verbo, eum habere, quod non desit, qui sumtus faciat moderatos, & fructibus, aut vectigalibus suis æqualeis. Itaque si dixisset hoc modo Horatius; nunc autem cùm abundem rebus ad victum, cultúmque necessarijs: non essem sanus, si versus scriberem: dubitare posset aliquis. verùm quod Horatius copijs rei familiaris auctus sit, iccircò copiosior, & locupletior, beatior denique sit habendus, nécne, cùm plerumque videamus euenire, vt ditissimus, & copiosissimus quisque, vel idem sit illiberalissimus, parcissimus, ac, pænè dicam, egentissimus: vel omnia sua profundat, ac perdat. Huic igitur dubitationi statim occurrens, cùm habeam (inquit) ea bona, non quæ tangere, aut minuere verear, sed quibus libenter vtar: neque rursus, quæ sumtibus immoderatis exhauriam: sed quibus necessitatas, aut etiam naturaleis cupiditates expleam: quæ me cucurbitulæ satis expurgare possent, nisi dormire, quàm versus scribere, mallem? Od. 1. epod. sic loquitur de se, *haud parauero Quod aut auarus vt Chremes, terra premam: Discinctus aut perdam vt nepos*.

QVÆ POT. VMQV. SAT. EXPVRO, SIC VIÆ] scio in omnibus libris excusis legi *cicuta*: Acronémque, & ceteros cicutam accipere pro elleboro. quod ita absurdum est, vt mirer, illis venire vmquam in mentem potuisse, & à tot viris doctis, qui Acronem vsque ad hæc tempora secuti sunt, approbatum esse. Nam primum cicuta, quam Græci κώνειον vocant, immoderato frigore enecat: vt sat.1. lib. 2. *Sed mala tollet anum vitiato melle cicuta*: & Od.3. epod. *Edit cicutis allium nocentius*: ita vt sit medicamentum pestiferum, non salutare. elleborus autem atram bilem exhaurit. Deinde cicuta non adhibetur à medicis ad purgandum, neque vim habet vllam purgandi: elleborus & habet vim purgandi maximam, & quotidie ad hunc vsum solet adhiberi. Quare neque hæc scriptura vllo modo ferenda est, neque hoc nomen huic loco conuenire potest, meo quidem iudicio. Quid igitur dicendum? alterum, opinor, è duobus, vel cicutas hoc loco significare cucurbitulas, quæ corporibus admouentur ad vitiosum sanguinem eliciendum: quod mihi verisimile non fit, cùm à nemine Latino hæc vox ad hanc rem significandam sit vsurpata: vel legendum *sicuta*, siue *sicya*: quæ vox Græca est Galeno, & ceteris medicis Græcis admodum vsitata: quas Latini cucurbitulas, seu cucurbitas appellant. Corn. Celsus lib. 3. cap.27. *sed iciuno, cum bene iam concoxerit, cucurbitulæ quoque sæpe dolenti parti admouendæ sunt*. de voce autem σικύα, extant exempla apud Plutarch. Galen. Hippocr. Plutarch. περὶ πολυπραγ. ὥσπερ αἱ σικύαι τὸ χείριστον ἐκ τῆς σαρκὸς ἕλκουσιν, οὕτω τὰ τῶν πολυπραγμόνων ὦτα τοὺς φαυλοτάτους λόγους ἐπισπᾶται, id est, *quemadmodum cucurbitæ pessimum quicque ex carne, seu ex corpore ducunt: ita curiosorum aures pessimos quosque sermones attrahunt* Galenus lib. de cucurb. σικύα δύναται τὴν ὕλην κενῶσαι, ὀδύνην λῦσαι, φλεγμονὴν μειῶσαι, ἐμπνευμάτωσιν διαφορῆσαι, ὀρέξεις ἀνακτήσασθαι, &c. id est, *cucurbita potest materiam exinanire, dolorem sedare, inflammationem minuere, inflationem digerere, appetitiones recuperare, &c.* idem ibid. πρὸς τὸ ἐκτὸς ἐπισπάσασθαι Hippocr. de antiqua medicina, δύναται ἡ σικύα ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἕλκειν καὶ ἐπισπᾶσθαι, id est, *cucurbita vim habet eliciendi, & extrahendi ex carne*. Nicander Θηριακοῖς in extrem. Καὶ μὴν καὶ σικύην χαλκήρεα λοιγέι τύψει Προσμάξας, ἰόν τε καὶ ἀθρόον αἷμα κενώσεις: id est, Et verò cucurbita ærea, seu ferrea, graui vulneri admota, venenum, & densum sanguinem exinanies, seu exhauries. Neque est quod quemquam moueat, quòd secunda syllaba huius vo-

cis apud Nicandrum corripitur, cùm apud Horatium necessariò hæc syllaba debeat esse longa. nam cùm Græci dicant & σίκυα, per υ in secunda syllaba, & σίκυια, per diphthongum impropriam, licet eam syllabam in versu vel cornpere, vel producere. Solet autem Horatius non solùm Græcis loquendi generibus vti, qualia sunt, *ventis debes ludibrium, patiens vocari Cæsaris vltor, desine mollium querelarum, decipitur laborem, Celso gaudere, &c.* sed etiam nominibus Græcis: qualia sunt hæc, *diota, amystis, balanus, ciborêum, acinaces,* (quamquam hoc est Persicum potius) *apotheca, cardiacus, lethargicus, lethargus, colyrium, melos, epos, elleborus, onyx, pyga, pyrgus, symphonia, periscelis, lachanum, archaïcis lectis, nomisma,* & pleraque alia. Quo fit, vt faciliùs adducar ad credendum, eum hîc quoque Græco nomine σικύας vsum esse, quod significat cucurbitam, seu cucurbitulam. Hæc igitur erit huius loci sententia. quibus cucurbitis satis expurgari potero: quæ cucurbitæ sanguinem vitiosum ex vniuerso meo corpore exhaurire poterunt, nisi melius esse putem dormire, quàm versus scribere? est autem tralatio perpetua à corpore non sano, & corrupto, ad animi (vt ita dicam) insanitatem, qua significat, se parum sanæ mentis meritò visum iri, si nunc, cùm ei bona suppetant, quibus vti & velit, & possit, versus scribat potiùs, quàm dormiat. Cùm hæc iam pridem scripsissem, aliquot annis pòst vir doctissimus Adrian. Turnebus, collega meus, nuper immatura morte nobis & suis omnibus ereptus, lib. 21. cap. 8. Aduersar. scripsit, Horatium aut posuisse hîc cicutas pro herbis medicatis, & purgantibus: in quibus omnibus virosus quidam succus inest, & malo medicamento proximus aut respicientem ad ferulaceus, & cicutis simileis ellebori caulcis, cicutas dixisse, vt intelligamus ex caulium ellebori cicutis, elleborum cicutam ab eo esse appellatum: aut sermone satyrico, & iocoso vsum, elleborum cicutam ad medicamentorum infamiam vocasse, aut venenatam medicamenti speciem pro salutari ilocaliter posuisse. Sed ignoscant mihi Turnebi manes. nihil eorum, quæ ille hæsitans, & dubitans affert, probari, aut ferri potest. & miror hæc ei tam absurda, & frigida in mentem vmquam venire potuisse. Nam neque cicutæ pro herbis medicatis & purgantibus vsurpatæ sunt vmquam à quoquam Latinorum, neque cicuta pro elleboro, neque species pro contraria specie poni potest. Quòd autem Scaliger F. putat hoc ita dictum esse ab Horatio, non quòd voluerit morbum suum cicuta expurgari posse, aut non posse, sed augendæ rei causa, vt cùm dicimus, *Totus Oceanus te non abluerit*: quemadmodum Persius dixit, *mascula bilis Intumuit, quam non exstinxerit vrna cicutæ.* nemo enim sanus (inquit ille) dixerit bilem cicuta deijci posse, sed & Horatius & Persius cicutæ nomen propter illius violentiam vsurparunt; pace Scaligeri, iuuenis pereruditi, & mihi amicissimi, dixerim, nihil pertinent verba Persij ad hunc Horatij locum. Persius enim cùm bilis magnitudinem significare vellet, cicutam propter eius frigus acerrimum, & violentissimum sumsit, neque solùm ita dixit, tantam esse bilem, vt eam cicuta exstinguere non possit, sed vt eam vrna cicutæ exstinguere non possit. Hîc autem Horatius neque de bile agit, neque vtitur verbo exstinguendi: sed primùm de scribendi scabie, aut prurigine loquitur: deinde vtitur verbo purgandi, non exstinguendi. At cicuta exstinguere fortasse bilem potest: purgare autem nullo modo. at si cicuta ne exstinguere quidem bilem potest, dictum est tamen venustè ὑπερβολικῶς *bilem vrna cicutæ non exstinxerit*, ad significandam bilis magnitudinem: quod ad hunc Horatij locum quadrare non potest. Quidam alius item doctus putabat per cicutas, calamos, & cannas significari, in quibus veteres non letalia solùm, verùm etiam salutaria condere solebant, & ex eis sumere medicamentum, & deuorare, seu exsorbere, quemadmodum aiunt Demosthenem venenum ex calamo hausisse. Equidem non negarim, cicutam pro calamis vsurpari, vt apud Virgil. Alexid. *Est mihi disparibus septem compacta cicutis Fistula.* Sed puto veteres solitos esse venenum seruare in calamis in rebus dubijs & aduersis, vt sua voluntate potiùs, quàm cum cruciatu morerentur, aut in aduersariorum potestatem venirent: eos autem, qui incolumi essent fortuna, quíque suis rebus non diffiderent, non puto venenum salutate in cannis seruare, neque ex cannis sorbere consueuisse.

PRÆDANTVR] quasi prædando carpunt, seu rapiunt potiùs.

TENDVNT] contendunt, conantur: vt sæpe aliàs.

EXTORQVERE] tribus verbis luctissimia idem pænè significantibus vsus est *prædari, eripere, extorquere*. significat tamen hoc postremo, se poëmata adhuc retinere, neque ea facilè sibi adimi posse, quamuis ætas cetera abstulerit.

QVID FACIAM VIS?] quid vis faciam? quid mihi faciendum censes?

DENIQVE NON OMNES EADEM M.] sententia est tristissima, quam & Pindarus expressit ὠδ. ι. πυθ. καὶ γὰρ ἑτέροισιν ἑτέρων ἔρως ἔκνιξε φρένας, id est, namque alij alijs rebus delectantur. Virgilius in Alex. *trahit sua quemque voluptas.*

CARMINE] heroico, quod epos appellat sat. 10. lib. *forte epos acer, Vt nemo, Varius ducit*. ex quo epici poëtæ nominantur, qualis Homerus, Antimachus, Apollonius, Ennius, Virgilius. & infrà ead. epist. *Carmina compono, hic elegos*. aliàs pro quouis carmine, vt Od. 14. epod. *Inceptos olim promissum carmen iambos.*

BIONEIS SERMONIBVS] comœdijs, comicis versibus, à Bione Aristophanis patre.

ET SALE

ET SALE NIGRO] & salibus amaris, ac mordacibus, quales sunt veteris comœdiæ. satyr. 10. lib. 1. de Lucillio, *at idem quod sale multo Vrbem defricuit, charta laudatur eadem.*

TRES MIHI CONVIVÆ, &c.] pulcherrima similitudine à conuiuis ducta, qui palato & gustandi sensu plurimùm sæpe inter se dissidere solent, iudicij hominum de poetis dissimilitudinem, ac varietatem ostendit.

ACINVM] acidum, ab acore, aut à verbo acesco ductum est.

PRÆTER CETERA ME] πρὸς τοῖς ἄλλοις. alia ratio, propter quam scribendis versibus modum constituere debeat, nempe occupationes, & curæ rerum alienarum. hunc versum autem, qui turbato ordine verborum anteà inconcinnè ita legebatur, *Præter cetera Romæ méne, &c.* ego & veterum librorum auctoritatem secutus. & à Gabriele Faërno admonitus, in suam pristinam concinnitatem restitui. *Præter cetera me Romá'ne, &c.*

SPONSVM] fideiussum, vt sat. 3. lib. 2. *Prodiderit commissa fide, sponsumve negarit.* & sponsor, fideiussor. sat. 6. lib. 2. *Romæ sponsorem me rapis.* & epist. de arte poet. *Et spondere leuis pro paupere.* est autem spondere, iubere sua fide alteri pecuniam credere.

HIC AVDITVM SCRIPTA] criticus enim erat Horatius. epist. de arte poet. *si quid tamen olim Scripseris, in Meci descendat iudicis aures, Et patris, & nostras.*

CVBAT HIC IN COLLE QVIRINI] amplificatio à locorum distantia. nam inter collem Quirinalem, & Auentinum intercedunt forum Rom. templum Iouis Feretrij, Capitolium, Palatium. Quirinalis autem dictus à Curetibus, vel à Quirino.

EXTREMO IN AVENTINO] in extrema parte montis Auentini. Auentinum collem alij ab auibus: alij ab rege Auentino Albano, quòd ibi sit sepultus: alij ab aduentu hominum: Varro ab aduectu, quia olim paludibus ab reliquis erat disclusus, dictum putat. Iam quòd addit *extremo*, id non temerè. Auentinus enim omnium collium est longissimus, à ceteris separatus, duobus verticibus sursum erectus.

INTERVALL. VID. HVM. COMM.] vides interualla humano more commoda, hoc est, non admodum commoda, vt sunt res humanæ, quæ ferè sunt incommodæ potiùs, quàm commodæ.

VERùM PVRÆ SVNT] sic habent tres cod. Vatic. & Iannoct. Tornes. & vulgati Aldini & Nicol. & Cler. & Ruff. quam scripturam quidam corruperant, & *plures* supposuerant. sic igitur hûc locum explico. Verùm dicet aliquis? Romæ vias esse puras, id est, non impeditas, sed patenteis, & latè explicatas, & vacuas: per quas iter facere meo commodo possim, ita vt nihil mihi impedimento sit, aut obstet, quo minus meditari, & facere versus queam. sic vtitur hoc nomine

A T. Liuius libr. 24. *postero die signis collatis dimicaturum puro, ac patenti campo: vbi sine vllo insidiarum metu vera virtute geri res posset.* & Varro lib. 4. de lingua Lat. loca pura appellat, non ædificata. sic ille *loca in vrbe pura, area.* Virg. li. 12. Æneid. *Sed stirpem Teucro nullo discrimine sacrum Sustulerant, puro vt posset concurrere campo* Et iurisconsulti locum purum appellant, qui neque sacer, neque sanctus, neque religiosus est.

FESTINAT CALIDVS, &c.] respondet superiori illi obiectioni, negátque ita esse.

CALIDVS] auidus: vel laboriosus, & in perferendo labore pertinax: vel studio incensus. ex quo nata sunt hæc loquendi genera calere & flagrare studio rei alicuius. epist. superiore: *& calet*
B *vno Scribendi studio: & res calet, & calefacere aliquem.* M. Tull. ad Att. lib. 4. *itaque iudicia calent.* & Verr. 3. de antéact. *posteaquam satis calere res Rubrio visa est.* Idem pro Plancio. *illud verò crimen de nummis, quos in circo Flaminio deprehensos esse dixisti, caluit re recenti.* Idem ad Q. Frat. lib. 3. *eodem die Gabinium ad populum luculente calefecerat Memmius. sic vt Calidio verbum facere pro eo non licuerit.* Sueton. in Augusto. *forúmque aleatorium calfecimus.* Cœl. ad Cicer. lib. 8. epist. *si Parthi vos calfaciunt, nos hic frigore frigescimus,* Idem ad eundem. *Quòd tibi supra scripsi, Curionem frigere: iam calet.*

REDEMTOR] qui opus faciendum conduxit: ἐργολάβον vocant Græci. Od. 1. lib. 3. *huc frequens Cæmenta demittit redemtor Cum famulis operumque*
C *solutus.*

TORQVET] torquendo attollit, vel ad eum locum, quò opus est, admouet. Nam machinis & saxa ad murorum structuram, & tigna ad tectorum, fastigiorúmque contignationem attolluntur. Lucret. lib. 4. *Quippe etenim ventus subtilis corpore tenuis Trudit agens magnam magno molimine nauim: Et manus vna regit quantouis impete euntem, Atque gubernaculum contorquet quodlibet vnum: Multáque per trochleas, & tympana pondere magno Commouet, atque leui sustollit machina nisu.* M. Tull. Verr. 3. *omnes illæ columnæ, quas dealbatas videtis, machina apposita, nulla impensa, deiectæ, eisdemque lapidibus repositæ sunt.* & illud apud Græcos, θεὸς ἀπὸ μηχανῆς.

TRISTIA ROBVSTIS, &c.] id est, in pla-
D teis exsistunt præterea aliæ turbæ, clamores, & angustiæ propter concursum funerum, & plaustrorum, cùm hâc funus procedit, illâc plaustra, & vehicula traducuntur. simile illud est sat. 6. lib. 1. *at hic si plaustra ducenta, Concurrántque foro tria funera, &c.*

LVCTANTVR] tralatio est, vt Od. 1. libr. 1. *Luctantem Icareis fluctibus Africum, &c.* propriè illud epist. ad Augu. *Psallimus, & luctamur Achiuis doctius vnctis,*

RABIOSA CANIS] hoc animal omnium ferè est rabbie infestissimum. Itaque rabiem aiũt morbum esse caninum. Virg. Georg. libr. 3. *Hinc canibus blandis rabies venit.* idem Æneid. 7. *Hic subitam canibus rabiem Cocytia virgo Obiicit, & noto nares contingit odore.*

LVTVLENTA] sup. epist. 2. libr. 1. vel *amica A luto sus.* Idem de Lucillio sat. 4. lib. 1. vtitur eodem nomine, *Cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles.*

I NVNC] ironia est, vt sup. epist. ad Numicium li. 1. *I nunc, argentum, & marmor vetus, aráque, & artes suspice.* significat enim his verbis se planè aliud sentire, quàm quod loquitur: proinde ac si ita diceret. fieri omnino non potest, vt in tanta turba, tantóque strepitu quisquam versus meditari possit.

SCRIPTORVM CHORVS OMNIS, &c.] poëtæ solitudinem, & loca ab arbitris remota quærunt: vrbeis, & celebritatem fugiunt. sic epist. de arte poët. *secreta petit loca, balnea vitat.* B

CONTRACTA] non admodum latis vijs impressa, in angustijs posita, angusta, obscura, quę vix apparent, quæ difficile est persequi. notaur tamen veteres interpretes aliàs legi *exacta*: quam scripturam ego quoque reperi in sex libris manuscriptis.

INGENIVM, SIBI QVOD VACVAS, &c.] huius loci hæc sententia est: si, qui Athenis in vrbe tranquillissima, & quietissima septem annos in studio literarum, & philosophiæ versati sunt, senı́umque propemodum ex assidua lectione, & cura contraxerunt, ita plerumque hebetes, a[c] [u]t infantes euadunt, vt populo risum moueant: qui fieri potest, vt ego in vrbe negotiosissima, tot occupationibus, & euris distrietus, versus lyricos scribam? argumentum est à minori, hoc modo: ex vrbe [tranq]uillissima & otiosissima exsistunt homines m[ult]i, qui tamen insenuerunt libris, neque strepi[tu] aut turba, aut occupationibus impediti fuerunt, quo scriberent: quanto magis ex vrbe Roma? vel quanto difficilius est in vrbe Roma versus scribere? Vrbanè autem & satyricè significat, interdum immoderatum studium, & immodicam librorum lectionem efficere homines ridiculos atque hebetes. C

INSENVITQVE LIBRIS,] sic epist. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Immoritur studijs, & amore senescit habendi. Insenuit libris* autem, id est, ex librorum lectione senium contraxit.

STATVA TACITVRNIVS EXIT] significat ἐκπαγῆναι, immoderato, & intempestiuo studio ingenium obtundi potiùs, quàm acui. [Prouerbi, speciem gerit. Itaque supra sat. 5. lib. 2. *Infantes statuas dix*[*it*].] D

RISV POPV[L]VM QVATIT] omnibus risum excitat maximum. risum συγκρίνειν vocant Græci, qui ita multus erumpit, vt totum corpus concutiat. sic Plato in Theætet. pag. 81. loquens de philosopho, τοιγὰρ τοι ὦ φίλε, ἰδίᾳ τε συγγιγνόμενος ὁ τοιοῦτος, ἑκάστῳ καὶ δημοσίᾳ, ὅπερ ἀρχόμενος ἔλεγον, ὅταν ἐν δικαστηρίῳ, ἤ που ἄλλοθι ἀναγκασθῇ περὶ τῶν παρὰ πόδας, καὶ τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς διαλέγεσθαι, γέλωτα παρέχει οὐ μόνον Θρᾴτταις, ἀλλὰ καὶ τῷ ἄλλῳ ὄχλῳ, εἰς φρέατα [τε] καὶ πᾶσαν ἀπορίαν ἐμπίπτων ὑπὸ ἀπειρίας, &c.]

DIONERE?] dignum esse putem connectere verba sonum lyræ motura, id est, carmina ad lyram canenda?

CONSVLTI] iurisconsulti. lib. de arte poët. *consultus iuris, & actor Causarum mediocris.* Od. 34. lib. 1. *Insanientis dum sapientia Consultus erro.*

GRACCHVS VT HIC ILLI FORET, &c.] id est, vt iurisconsultus fratrem suum oratorem, Gracchum appellaret: orator iurisconsultum, Mucium Scæuolam salutaret. De Mucio sic M. Tull. de claris orat. *Mucius autem augur, quod pro se opus erat, ipse dicebat, vt de pecunijs repetundis contra T. Albucium. is oratorum in numero non fuit: iuris ciuilis intelligentia, atque omni prudentiæ genere præstitit.* ibidem de Ti. Graccho, *Vtinam in Ti. Graccho, Caióque Carbone talis mens ad Remp. bene gerendam fuisset, quale ingenium ad bene dicendum fuit. profecto nemo his viris gloria præstitisset.* Hi igitur fratres (vt innuit Horat.) mutuò testimonium dabant.

CARMINA COMPONO] ἔπη. loquitur autem Horatius non de se: sed de stultis, & nimiùm sua mirantibus poëtis, sub sua tamen persona, vt minore inuidia alios reprehendat, cùm ne sibi quidem parcere videatur: vt epist. ad Aug. *Multa quidem nobis facimus mala sæpe poëtæ.*

CÆLATVMQVE NOV. MVS. OP.] ὑπερβολικῶς & εἰρωνικῶς dictum: quasi à nouem Musis excultum, atque elaboratum.

QVANTO MOLIM.] quanto apparatu, quàm operosè. moliuntur enim, qui quippiam magno labore conantur: vt li. de arte poët. *Oppida cœperunt moliri.* & Od. 1. lib. 3. *Cur inuidendis postibus & nouo Sublime ritu moliar atrium?* sententia huius loci hæc est, Primùm hoc vide, quàm superbè, quanto cum apparatu circunspiciamus bibliothecam ab Augusto propter ædem Apollinis exstructam, nobis videlicet affectantes, & ita persuasum habentes, nisi nostri libri in eam deferantur, à poëtis Latinis vacuam futuram.

ÆDEM] ædem Apollinis, & bibliothecam ei adiunctam, Musis cōsecrata ab Augusto, in qua recitabantur noua poëmata Latina, vt satyr. 10. lib. 1. *hæc ego ludo, Quæ nec in æde sonent certantia iudice Tarpa, &c.*

VACAS] ita legendum, & ita scriptum est in cod. Iann. Faërni, omnibus Vatic. & Torn. Cleric. Nicot. Ruffard. *si fortè vacas* autem valet, si fortè vacuus es, si nihil habes, quod agas.

ET PROCVL AVDI, QVID FERAT &c.] & audi è loco longinquo, quid hi poëtæ, qui sua poëmata in bibliotheca Appollinis, & æde Musarum recitari, & locari volunt, noui proferant: & quamobrem coronam sibi lauream deposcant. *procul* dixit, quia Lollius longè ab eo aberat.

CÆDIMVR, ET TOTID. PLAG. &c.] id est, aureis nostras præbemus scriptis alienis audiendis: nos vicissim alienas aureis nostris poëmatis recitandis obtundimus, atque enecamus. ducta est similitudo à Samnitibus, id est, gladiatoribus

totibus ſic appellatis à Samnitibus illis, qui diu ancipiti Marte cum Romanis bella geſſerunt, vt teſtatur T. Liuius ſub finem libr. 9. *Et Romani quidem ad honorem Deûm inſignibus armis hoſtium vſi ſunt: Campani ab ſuperbia, & odio Samnitium, gladiatores, quod ſpectaculum inter epulas erat, eo ornatu armarunt, Samnitêſque nomine appellarũt.* Alij à Samnitium armatura dictos putant. Erant porrò hi gladiatores, leuti, & componebantur cum prouocatoribus. Quemadmodũ igitur gladiatores, cùm interdum totum diem digladiati fuerint, diſcedunt ad extremum incolumes, atque integri: ſic cùm ego illius ſcripta audierim, & laudarim, vel leuiter, & dicis cauſa reprehenderim: & ille viciſſim mea recitatione vſque ad veſperam producta, atque extracta, diſcedimus vterque, alter alterius iudicio, ac ſuffragio, magni, ac præſtãtes poëtę declarati. Samnites autem gladiatorum genus fuiſſe, etiam ex M. Tull. intelligere licet, lib. Tuſc. 2. *Quis mediocris gladiator ingemuit? quis vultum mutauit vnquam? quis non modo ſtetit, verum etiam decubuit turpiter? quis, cùm decubuiſſet, ferrum recipere iuſſus, collum contraxit? tantum exercitatio, meditatio, conſuetudo valet. Ergo hoc poterit Samnis ſpurcus homo, vita illa dignus, locóque?* &c. & de orat. lib. 2. *Atque eiuſmodi illa proluſio debet eſſe, nõ vt Samnitium, qui vibrant haſtas ante pugnam, quibus in pugnando nihil vtuntur, ſed vt ipſis ſententijs, quibus proluſerunt, vel pugnare poſſint*, & 3. ex Lucillio, *quamuis bonus ipſe Samnis in ludo, ac rudibus cuiuis ſatis aſper.*

Svb lvmina prima] ad veſperam, vt ſat. 6. libr. 2. *iuſſerit ad ſe Mæcenas ſerum ſub lumina prima venire.* lumina igitur hoc loco intellige, lucernarum, vt Od. 6. li. 3. *Cui donet impermiſſa raptim Gaudia luminibus remotis.* ſic Lucret. libr. 3. *Quin etiam nocturna tibi, terreſtria quæ ſunt, Lumina pendentes lychni*, &c. Idem lib. 6. numero ſingulari, *Nocturnúmque recens exſtinctum lumen.* ſic & Hor. epiſt. 2. lib. 1. *ſi non Poſces ante diem librum cum lumine.*

Discedo Alcævs pvncto, &c.] ita diſcedimus, vt ego illius ſuffragio par Alcæo: ille meo, cum Callimacho conferendus eſſe dicatur: quòd ſi Callimachi nomine contentus non eſt, fit Mimnermus, id eſt appellatur, & ſalutatur à me Mimnermus. de Mimnermo, vide ſuprà annot. ad epiſt. 6 lib. 1.

Optivo] quod ipſe optauerit, atq; elegerit.

Crescit] fit maior. ornatior, & clarior.

Mvlta fero, vt placem, &c.] Cùm ſcribo (inquit Horatius) & cùm verſus meos neceſſe habeo recitare, populique beneuolentiam, ac ſuffragium aucupari, multas moleſtias exſorbeo, multáſque poëtarum ineptias deuoro, ne eos irritem, atque offendam: cùm idem ad me redij, cúmque inſanire, hoc eſt, verſus ſcribere deſij, liberum eſt mihi meas aureis poëtis ſua ſcripta recitantibus obturare.

Irritabile] iracundum, ὀξύθυμον, quod facilè ad iram impellitur.

Mente recepta] cùm reſipui, cùm ad ſanitatem reuerſus ſum.

Obtvrem] ſine interrogationis nota legendum. obturem igitur, hoc eſt, obturare auſim, liceat mihi obturare impunè.

Se venerantvr] ſe ipſi ita magni faciunt, vt ſibi diuini poëtæ videantur.

Vltrò] non exſpectantes dum ab alijs laudentur.

Qvicqvid scripsere, beati] id eſt, ſuis omnibus ſcriptis, qualiacumque ſint, ſibi ſatisfacientes, ſibique placentes, στέργοντες, vt cùm ita loquimur, *ſorte ſua beatus.* & epiſtola ad Loll. 2. libr. 1. *beatus enim tam Cùm pulchris tunicis ſumet noua conſilia, & ſpes.* Catull. de Suffeno. *neque idem vmquam Æque eſt beatus, ac poëma cùm ſcribit* & epiſt. ad Auguſt. *Agricolæ priſci fortes, paruoq́ beati.*

Animvm censoris svmet honesti] id eſt, ipſe ſeſe in ſua ſcripta cenſorem præbebit, ſuáque eſſe obliuiſcetur: ſua ſcripta notabit tamquam cenſor.

Avdebit] id eſt, inducet animum: non dubitabit: quaſi magnum quiddam & arduum ſit, hoc facere, inquit Porph. quale illud Virgilij eſt, *Aude hoſpes contemnere opes.*

Qvæcvmqve par splend. habeb. &c.] verba humilia, ſeu ſordida, atque inquinata: ſeu parùm ſplendida, parúmue illuſtria.

Sine pono.] id eſt, leuia. epiſtol. de arte poët. *Fabula nullius Veneris, ſine pondere, & arte.*

Qvamvis in vita rec.] id eſt, quamuis ei ita placeant, & cara ſint, vt ea ægrè, grauatéque ſuo loco moueat.

Et vers. adh. intra pen. V.] id eſt, & quamuis ſint adhuc domi, penitus abdita, neque dum in lucem prolata, neque diuulgata. Solent enim nobis mirum in modum noſtra, & domeſtica placere: malumúſque aliena reprehẽdere, & corrigere, quàm domi noſtræ nata. In templo Veſtæ, quam ἑστίαν nominant Græci, ſeruabatur ignis æternus Romæ. Iam, cùm Veſta præſit focis, &, cùm ſuum quæque domus focum habeat, ſequitur, vt ſuam quiſque domi ſuæ Veſtam habeat, id eſt, Larem. notum Græcorum prouerbium eſt, ἀφ' ἑστίας ἄρχεσθαι, id eſt, à Veſta, ſeu à Lare incipere: quod ſignificat à ſe, & à ſuis initium facere. Vtitur & Plato in Euthyphrone, his verbis, ἀτεχνῶς γάρ μοι δοκεῖ ἀφ' ἑστίας ἄρχεσθαι κακουργεῖν τὴν πόλιν, ἐπιχειρῶν ἀδικεῖν σε, id eſt, *planè videtur mihi à Veſta, ſeu à Lare lædendæ ciuitatis initium capere, qui tibi iniuriam facere conetur.* Turnebus ſic explicat: & quamuis non debeãt attingi, nec loco moueri, quaſi ſanctitate loci tuta, munita, ac defenſa. Nam è templo & penetrali Veſtæ non licebat quemquam extrahere. adde quòd ſupplices, qui ad Veſtam ſupplicabant, locum ſupplicandi ſanctiſſimum, repellere ac reijcere nefas erat.

Obscvrata div popvlo] id eſt, priſca, antiqua, & iccircò inuſitata, atque ab vſu quotidiani ſermonis iandiu intermiſſa, *quæ* (vt ait M. Tull. lib. 3. de orat. ad Qu. fr.) *poëtarum licentia ſunt liberiora, quàm noſtra.*

Bonus erit] *bonus*, id est, benignus, & A liberalis: benignitate ductus. est enim benigni, ac liberalis hominis, quæ sunt ignota, ac penitus abdita, in lucem proferre, & cum omnibus communicare. *eruet* autem, id est, è tenebris & situ efferet, atque extrahet.

Proferet] sic de arte poet. *& noua rerum Nomina protulerit.*

Asciscet] id est, noua verba cudet, & finget. in epist. de arte poëtic. *si forte necesse est Indicijs monstrare recentibus abdita rerum: Fingere cinctutis non exaudita Cethegis Continget, &c.*

Quæ genitor produx.] quæ genuerit vsus, *Quem penes arbitrium est, & ius, & norma loquendi.* ideircò genitorem dixit. id est, quasi parentem, & procreatorem vocabulorum. Frustrà enim noua verba cuduntur, nisi vsus comprobarit. B

Vehemens] anapæstum posuit pro spondeo, aut dactylo. sic Virg. Georg. 1. *Fluuiorum rex Eridanus.* & Lucret. lib. 2. *Nam tibi vehementer noua res molitur ad aures Accidere.* & Homerus. ἰλ. ι. Βορέης καὶ Ζέφυρος, τώ τε Θρῄκηθεν ἄητον. & ἰλ. ψ. Στὰς ἀπάνευθε πυρῆς δοιοῖς ἠρᾶτ' ἀνέμοισι Βορέῃ καὶ Ζεφύρῳ. vel legendum *vemens*, vt alij malunt, quemadmodum prendo, reprendo. vehementem vsum dixit, quia magnopere valet ad auctoritatem verbis, & sermoni comparandam: epist. ad Pison. *Quem penes, &c.* vt suprà.

Beabit] ditabit, augebit: ex quo beati dicuntur diuites. C

Luxuriantia compescet] quæ redundant, amputabit, limabit, circumcidet, coërcebit. idem de arte poet. *ambitiosa recidet Ornamenta.*

Sano læv. cultu] ita poliet, & læuia reddet, quæ sunt nimis aspera, vt tamen hic cultus, caue perpolitio non detrahat eis neruos, & sanitatem. nam, vt idem ait epist. ad Pison. princ. *Sectantem lænia nerui Deficiunt.* Est autem tralatio perpetua à corpore animato, ad carmen, seu poëma.

Ludentis speciem dabit, &c.] speciem (inquit Hor.) præ se feret hominis parùm laboriosè scribentis, ita vt, qui legat, speret se eodem modo scripturum: verumtamen & ille multum in scribendo studij, atque operæ ponet, & quisquis eum æmulabitur, cùm experiri cœperit, inanem operam sumet. Non admodum ab his discrepant illa, quæ sunt in epist. de arte poët. *Ex noto fictum carmen sequar, vt sibi quiuis Speret idem, sudet multum, frustráque laboret.* sic propemodum M. Tullius scribit de eo oratore, quem summissum appellat. *summissus est, & humilis, consuetudinem imitans, ab indisertis re plus, quàm opinione differens. Itaque, eum qui audiunt, quamuis ipsi infantes sint, tamen illo modo confidunt se posse dicere. Nam subtilitas imitabilis quidem illa videtur esse existimanti: sed nihil est experienti minus.* sic Isocr. in Panath. ἡγοῦμαι τοὺς ἤδη πολλάκις ἔχουσιν ἁρμόττειν οὐκ ἐκείνον τὸν τρόπον λέγειν, ἀλλ' D ὡς ἅπαντες μὲν ἂν ἐλπίσαιεν, ἡ βελτίστη, ὑδεὶς δ' ἂν δυνηθείη, ῥᾳδίως, πλὴν τῶν πονεῖν ἐθελόντων, καὶ σφόδρα προσεσχηκότων τὸν νοῦν. id est, *existimo, vt, qui sum conscijsse careperunt, conuenire non illo modo dicere, sed ita, vt omnes quidem sperauerint, aut voluerint, nemo autem facile possit, præter eos, qui laborem suscipere volunt, quique vehementer animum ad eam rem attendunt.*

Et torquebitur] id est, & quamuis ludere, & iocari, & alias res agere videatur, multam diligentiam tamen in scribendo adhibebit, multúmque laboris insumet.

Nunc satyr. nunc agr. Cycl. m.] saltare satyrum, saltare Cyclopa dicimus Latinè. sic sat. 5. lib. 1. *Pastorem saltaret vti Cyclopa, rogabat.* quia autem qui saltant, mouentur, eadem ratione moueri Cyclopa dixit. Quòd autem alij quidam notarunt tale esse, quale illud Græcorum, κινεῖσθαι κίνησιν: id est, moueri motum: & moueri Cyclopa, dictum volunt, quasi moueri Cyclopis motum: & saltare Cyclopa, pro eo quod est saltare Cyclopis saltationem, non placet. Saltantem Cyclopa inducit Euripides, seu Aristius, quem ceteri sunt imitati. Theocrit. θαλυσ. ς. Ἀλλὰ τὰ τῆνος τοι ποιμένα τὸν ποτ' Αἰτνᾳ, Τὸν κρατερὸν Πολύφαμον, ὃς ὤρεσι λᾶας ἔβαλλε, Τοίον νέκταρ ἔπεισε χατ' αὔλια ποσσὶ χορεῦσαι;

Prætul. scriptor delir. &c.] dicitur hæc ex persona poëtarum sibi plus æquo tribuentium, suáq. scripta supra modum amantium, ac laudantium, qualis est ille apud Catull. Suffenus. Prætulerim igitur (inquit Horat.) id est, malim esse poeta ineptus, & indoctus, modò mihi mea scripta placeant, quàm, cùm sim optimus, ac præstantissimus, de meis scriptis morosè, ac fastidiosè iudicare, eáque planè improbare.

Fallant] lateant, ignota sint: quod annotauimus suprà.

Quàm sapere, et ringi] ringi dicuntur canes, cùm irritati rictum diducunt, quasi latraturi, aut morsuri. transfertur ad eos, qui taciti stomachantur, & qui vultu hilaritatem simulant, cùm animo, & intimis sensibus angantur, sibique ipsi magnopere displiceant. Plaut. Capt. *Ne canem quidem irritatam volunt quisquam imitarier: Saltem si non arriderent, dentes vt restringerent.* M. Tullius epist. ad Attic. lib. 4. *& ij subringentur, qui villam me molestè ferunt habere, quæ Catuli fuerat.* Terent. Phorm. *Ille ringitur, tu rideas.* hæc verba igitur, *Quàm sapere & ringi*, hoc valent, Quàm optimus quidem poëta esse, sed tamen mihi ipse displicere.

Fuit haud ignob. Arg. Qui se cr.] immò hic fuit Abydi, vt tradit Aristoteles in commentario de rebus admirabilibus, si modò auctor eius est Aristoteles. Verumtamen quisquis auctor sit, eius hæc verba sunt, Λέγεται δέ τινα ἐν Ἀβύδῳ παρακόψαντα

τῇ

τῇ διανοίᾳ, καὶ εἰς τὸ θέατρον ἐρχόμενον, ὅτι πολλὰς ἡμέρας θεωρεῖν, ὡς ὑποκρινομένων τινῶν, καὶ ἐπισημαίνεσθαι. καὶ ὡς κατέστη ὁ Ἄβυδος, ἔφησεν ἐκεῖνον αὐτῷ χρόνον ἥδιστα βεβιῶσθαι, id est, *aiunt quendam Abydenum mente captum fuisse, & in theatrum euntem multos dies spectare, tanquam aliqui in eo agerent essent, & applaudere solitum esse: qui postea quam resipuit, dixit, totum illud tempus, quo mentis non erat suae, iucundissime traductum esse.* Lucianus autem in libello, πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν, Abderitis huiusmodi ferè morbum quondam accidisse scribit. & Athenaeus libr. 12. narrat, Thrasylaum quendam Axoneum ab atra bili ita fuisse affectum, vt existimaret, naueis omneis, quae in Pyraeeum appellerentur, suas esse, quamdiuque eo morbo laborarit, iucundissimè vixisse: posteaquàm autem opera medici sanus factus fuerit, dixisse nunquam sibi in tota vita melius fuisse, quàm cùm insanus esset. Ita Horatius significat, errorem mentis nobis iucundum esse.

A

B

BONVS SANÈ VICINVS] notum illud Hesiodi Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ᾽ ἀγαθὸς μέγ᾽ ὄνειαρ, id est, malum est malus vicinus, vt bonus, magna vtilitas. Idem poëta vicinos ait ad opportunitates, & vtilitates nostras propinquis esse paratiores. Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί, id est, Vicini discincti venerunt: propinqui autem se accinxerunt. Pindarus item Nem. ὠδ. ζ. docet maximam vtilitatem afferre vicinum, si sit idem & amicus, his verbis, εἰ δὲ δεύεται ἀνδρὸς ἀνήρ, τί φαῖμέν κε γείτον᾽ ἔμμεν νόῳ φιλήσαντ᾽ ἀτενεῖ γείτονι; χάρμα πάντων ἐπάξιον, id est, si autem vir viro eget: quid dicamus vicinum esse vicino, qui attento animo diligat? gaudium cum alijs omnibus conferendum. contrà, si sit idem inimicus, & malus. Plaut. in Mercat. *Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus. Aliquid mali esse propter vicinum malum.*

C

POSSET QVI IGNOSCERE SERVIS] id est, qui non esset nimium saeuus in seruos: qualis ille est, quem describit satyr. 3. libr. 1. *Si quis eum seruum, patinam qui tollere iussus, Semesos pisces, tepidúmque ligurierit ius, In cruce suffigat: Labeone insanior inter Sanos dicatur.* aut qualis ille sat. 2. lib. 2. *hic neque seruum Albuci senis exemplo dum munia didit, Saeuus erit, &c.*

D

ET SIGNO LAESO NON INSANIRE] id est, & qui furenter non irasceretur, cùm lagenam à se obsignatam, comperisset à seruis esse resignatam. solebāt autem veteres, lagenas plenas obsignare, ne à seruis furtim exhaurirentur. At mater Ciceronum (vt scribit Q. Fr. ad Tironem) *etiam inaneis obsignabat, ne dicerentur inanes aliquae fuisse, quae furtim essent exsiccatae.*

INSANIRE] vsque ad insaniam irasci. Terent. Adelph. *dic mihi, non clamas? non insanis?*

POSSET QVI RVPEM, ET PVT.] sat. 3. lib. 2. *Hic fossa est ingens, hic rupes maxima.*

[COGNATORVM] quotum erat in eum, pecuniamque eius potestas ex lege XII. tabul. idem sat. 3. lib. 2. *& ad sanus abeat tutela propinquos.*]

REFECTVS] recreatus, recutatus.

BILEM VE] atram videlicet, ex qua, cùm redundat, nascitur insania. ad purgandam autem atram bilem adhibetur elleborus, quem veratrum nominant Latini, vt sat. 3. libr. 2. *Danda est ellebori multo pars maxima auaris.*

ET DEMT. PER VIM MENT. G. E.] sic Sophocl. in Aiace, Ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν ἥδιστος βίος. Τὸ μὴ φρονεῖν γὰρ κάρτ᾽ ἀνώδυνον κακόν, id est, in nihil sapiendo iucundissima vita est. Nam non admodum sapere, malum est, doloris expers. ita autem coniuncta inter se, & finitima sunt nimia alacritas, & mentis error, vt ille nescio quis apud Trabeam (vt scribit M. Tullius) voluptatem animi nimiam, summum errorem esse arbitretur. mentis errorem dixit M. Tull. epist. ad Attic. libr. 3. *Nam quòd scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici, &c.*

NIMIR. SAPERE EST ABIECT. &c.] concludit nunc totum hunc locum: & colligit, totam poëticam, totámque in versibus scribendis operam positam, numeros denique, & cantus lyricos nugas esse, atque iccircò pueris esse relinquendas: sibi vero aetate iam prouecta, numeros vitae bene instituendae esse ediscendos, memoriaeque mandandos. sic Diogenes Cynicus musicos mirabatur operam dare, vt chordas in lyra concordeis haberent, mores autem in animo vt sint concordes, & compositi, non laborare. Laertius Graecè melius, καὶ μὴν ἢ τοὺς μουσικούς, τὰς μὲν ἐν τῇ λύρᾳ χορδὰς ἁρμόττεσθαι ἐθαύμαζεν, ἀνάρμοστα δ᾽ ἔχειν τῆς ψυχῆς τὰ ἤθη.

ET TEMPESTIVVM PVERIS CONCED. LVD.] Oda 1. libr. 4. *Tempestiuius in domo Paulli purpureis ales oloribus Comissabere Maximi.* Ad sententiam huius loci pertinet illud infrà eadem epist. in ext. *& pulset lasciua decentius aetas.*

SI TIBI NVLLA SITIM, &c.] duabus similitudinibus docet, nimium pecuniae studium eò esse fugiendum, quia aucta pecunia, non minuatur eius cupiditas, sed propagetur potiùs, & amplificetur. harum autem similitudinum ambarum auctor est Aristippus, extántque apud Plutarchum in libello περὶ φιλοπλουτίας, his verbis Ἀρίστιππος γὰρ εἰώθει λέγειν, ὅτι πολλὰ μέν τις ἐσθίων, πολλὰ δὲ πίνων, πληρούμενος δὲ μηδέποτε, πρὸς τοὺς ἰατροὺς βαδίζει, καὶ πυνθάνεται τί τὸ πάθος, καὶ τίς ἡ διάθεσις, καὶ πῶς ἂν ἀπαλλαγείη· εἰ δέ τις ἔχων πέντε κλίνας, δέκα ζητεῖ· καὶ κεκτημένος δύο τραπέζας, ἑτέρας συνωνεῖται τοσαύτας, καὶ χωρίων πολλῶν παρόντων, καὶ ἀργυρίου, οὐ γίνεται μεστός, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἄλλα συντέταται, καὶ ἀγρυπνεῖ, καὶ ἀπλήρωτός ἐστι πάντων, οὗτος οὐκ οἴεται δεῖσθαι τοῦ θεραπεύσοντος καὶ δείξοντος ἀφ᾽ ἧς αἰτίας τοῦτο πέπονθεν, id est, *Dicere solebat Aristippus, eum, qui, cùm multum comedat, multúmque bibat, numquam expletur tamen, medicos adire, & quo morbo sit, quisque affectio corporis, & quonam pacto coleuari, ac liberari possit, con-*

sulere: Si quis autem, qui lectos quinque habet, decem quarat: &, qui mensas decem possidet, totidem alteras comparet, &, cui multum auri, multúmque argenti suppetit, non satietur, sed ad alia plura contendat, & noctes insomneis traducat, & nullis bonis expleatur: hic non putat se medico egere, à quo curetur, & à quo doceatur, unde hic morbus natus sit.

Qvòd, qvanto plvra parasti] sic sup. Od. 16. lib. 3. *Crescentem sequitur cura pecuniam, Maiorúmque fames.*

Monitoribvs iisdem?] nihil muto. non tamen celabo lectorem, in cod. Rain. Card. & Torness. legi *rationibus iisdem?*

At si divitiæ prvdentem r. p] si in diuitijs (inquit) hæc vis inesset, vt, qui eas adeptus sit, prudétior, melior, sapientior, ab omnibus denique animi perturbationibus solutior, ac liberior esset, nempe in pecuniæ quærendæ studio omnibus esset elaborandum.

Nempe rvberes, viveret] id est, tur pe tibi esse putares, quemquam viuere te auariorem.

Si proprivm est, &c.] horum versuum hæc sententia est, Si proprium est id, quod quis emit à domino adhibitis ijs, quæ iuris ciuilis ratio postulat: & si, quod longa possessione vsucepimus, nostrum est: certè is ager, cuius fructibus quotidie vitam toleras, quamuis eum agrum non semel, neque vno tempore, sed singillatim emas, tuus est: & contrà, qui quadraginta abhinc annos agrum emit: ea olera, id vinum, id triticum, id oleum, & cetera, quæ ex hoc agro percipit, quibúsque alitur, emit, eaque emta sunt, non propria.

Qvod qvis libra mercatvs, et ære est] olim in rebus emendis, ac vendendis intercedebant emtor, venditor, libripens, qui æs pendebat. appendebatur enim pretium, non numerabatur. qua ex forma natum est genus illud testamenti veteribus vsitatum, quod fiebat per æs, & libram, & per véditionem adumbratam, ac simulatam. qua de re vide Institutiones iuris ciuilis libr. 2. tit. *de testamentis ordinandis.* secutus sum autem hoc loco 2. cod. Vatic. & Rain. Card. Iannoct. Torness. Nicot. Russ. nam vulgati habent, *mercatur, & ære.*

Qvædam si credis consvltis mancip.] huius versus structura, & iunctura cum superiore, & sequentibus non satis aperta est. debuerat enim ita dicere, *Si quadam, vt credis consultis, manc. vsus.*

Mancipat] ita propria efficit, quasi sint manu capta: ex quo *vsucapere* dicimus, quod vsu nostrum fecimus: & *vsucapta* à iurisconsultis appellantur, vsu quæsita. hinc *vsucapionis nomen.*

Occat] M. Tull. in Catone, quid sit occatio, declarat his verbis, *Terra cùm, gremio mollito, ac subacto, semen sparsum excepit, primum id occæcatum cohibet, ex quo occatio, qua hoc efficit, nominata est.* Festus, *Occare, & occatorem Verrius putat dictum ab occadendo, quod cadat grandes glebas terræ: cum Cicero venustissimè dicat, ab obcæcando fruges satas, esse appellatum.* Plaut. Capt. *Nam semper occant prius, quàm sarriunt, rustici.*

A

Trecentis nvmm. mill.] sex coronatorum nostratium millibus: vel, vt alij, septingentis millibus, & quingentis.

Qvamvis aliter pvtat] putat enim, se suis fructibus ali, non emtis. Nam quãuis, quæ emimus, nostra sint, sic tamen distinguere solemus, hi fructus mei sunt, illi sunt emti: & Horat. Od. 2. epod. dapes inemtas appellat, quæ domi nostræ, & in nostro fundo natæ sunt, non aliunde petitæ.

Sed vocat vsqve svvm] id est, sed id suum appellat, quod vsque eò pertinet, ac B patet, quà populus applantata, id est, viti maritata, certis limitibus agrum vicini distinxit à suo, ipsúmque omni sollicitudine, ac periculo litium liberauit. sic Catull. per arbores assitas, populos & simileis arbores, quæ vitibus maritantur, significat in Manlij & Iuliæ epithala. *Lenta quin velut assitas Vitis implicat arbores, Implicabitur in tuum Complexum.* quæ sunt obseruata à Turnebo. huc pertinet illod ex Oda 2. epod. *Altas maritat populos.* [Interdum *adserere* idem valet, quod χεντρίζειν, quod est perforare medullam arboris sterilis, & in eam calamum arboris fæcundæ inserere. Cuiac. lib. obser. 11. c. 30. Turnebus lib. Aduers. 6. cap. 15.

C Refvgit] libri aliquot manuscr. habent, *refigit.*

Tanqvam sit proprivm] refellit hoc Horatius à definitione, hòc modo. Propriũ est id, quod nũquam nobis eripi potest, & quod perpetuò retinere licet. sed fundi, & possessiones puncto temporis à nobis abalienantur: non igitur possunt eæ res verè propriæ cuiusquã dici. Proprium autem, idem valere plerumque, quod perpetuum, aut certè diuturnum, ex probatis linguæ Latinæ auctoribus intelligere licet. Terent. Andr. *ego vitam Deorum propterea sempiternam esse arbitror, Quod voluptates eorum propriæ sunt.* ibidem suprà. *Nihilne esse proprium cuiquam?* idem in Phormione. *abduxi mulierem: curaui, propria ea Phædria vt poteretur: nam emissa est manu.* Plautus Mostell.
D *si tibi acceptum est, illum fore vnicum tibi sempiternum, Atque illum amatorem tibi proprium futurum in vita: soli gerundum censeo morem.* Idem Mercator. *satin' est, vt quicquid agere occepi, Proprium nequit mihi euenire, quod cupio? ita mihi mala res aliqua obijcitur, bonúmque meum consilium opprimit.* M. Tullius pro Roscio Amer. *tria prædia vel nobilissima Capitoni propria traduntur.* Idem post redit. in senatu, *quod verè dixeras, si illud de duobus consulibus, quod antè in remp. non fuerat, perenne, ac proprium manere potuisset.* Virgilius in Melibœo, *si proprium hoc fuerit, leuis de marmore tota Puniceo stabis suras euincta cothurno.* Attius Armor. iudicio, *Nam non facilè, sine deûm opera, propria humana sunt bona.* Lucil. libr. 17. satyr. *Cetera contemnit, & in vsura omnia ponit Non magna: proprium vero nil neminem habere.* Virg. li. 6. Æneid.

propria

propria hæc ſi dona fuiſſent. Horat. Sat.2. lib. 2. *Nũc ager Umbreni ſub nomine, nuper Ofelli Dictus, erit nulli proprius.* Idem Satyr. 6. lib.2. *nihil amplius opto Maiæ nate, niſi vt propria hæc mihi munera faxis.* & Od.2. lib. 2. *regnum, & diadema tutum Deferens vni, propriámque laurum. quicquam* aotem, non *cuiquam* legendum eſt: & ita ſcriptum eſt in omnibus ferè lib. manuſcriptis.

PVNCTO QVOD MOBILIS HORÆ] non dixit puncto temporis, ſed puncto horæ, vt ſummam temporis breuitatem ſignificet. ſic Lucret. dixit punctum diei, libr. 4. *hæc puncto cernuntur lapſa dies Per totum cæli ſpatium diffundere ſeſe.*

NVNC PRECE, NVNC PRETIO, &c.] quattuor alienatioonum genera hoc loco enumerat. Prece autem mutari dominium (liceat mihi hoc verbo vti) intellige, non ſi quis precariò poſſideat. ea enim poſſeſſio dominium noo transfert: ſed ſi quis aliquid ab altero precibus impetrarit: quod genus donatio appellatur: quãquam quod precibus emtum eſt, cariſſimè conſtare dici ſolet. alterum genus eſt emtio. ſequitur deinceps vis. quæ quamuis à iure plurimùm abſit, neque dominiũ in eum, qui vim adhibuerit, ab eo, cui vis illata ſit, transferat, tantiſper dum leges valent: tamen, cùm ab aliquò potentiore oppreſſa libertas eſt, neque æquo iure inter ciueis viuitur, difficile eſt poſſeſſiones iniuſtas, legibus, & iure coërcere, veróſque dominos vi ſpoliatos, ac de ſua poſſeſſione deiectos in integrum reſtituere. Iam verò ſi ea vis ab hoſte ſit illata, noo dubium eſt, quin, quemadmodũ capita libera, quæ in hoſtium poteſtatem venerint, libertatẽ amittunt: ita & res à prioribus dominis bello ſubactis ac ſuperatis, ad victores transferantur. quartum genus eſt vltima voluntas, per quam dominium heredi, aut legatario quæritur. ad honc locũ pertinent ea, quæ ſunt Satyr.2. lib. 2. *Nam propria telluris herum natura neque illum, Nec me, nec quemquam ſtatuit. nos expulit ille: Illum aut nequities, aut vafri inſcitia iuris: Poſtremò expellet certè viuacior heres.* exſtat epigramma in libr. epigr. Græcorum, quod hanc dominiorum commutationem, rerúmque poſſeſſarum mobilitatem, ac volubilitatem elegantiſſimè exprimit: quod ſi aſcripſero, nihil fortaſſe videbor à meo munere alienum feciſſe. Ἀγρὸς Ἀχαιμενίδου γενόμην ποτὲ νῦν δὲ Μενίππου. Καὶ πάλιν ἐξ ἑτέρου βήσομαι εἰς ἕτερον. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔχειν μέ ποτ' ᾤετο, καὶ πάλιν οὗτος Οἴεται, εἰμὶ δ' ὅλως οὐδενός, ἀλλὰ τύχης, quos verſus ſic verti, *Fundus Achæmenidæ fueram olim, nũcque Menippi: Ex alióque alium transferar in dominum. Hic proprium nunc me eſſe putat: quondam ille putabat. Sed ſum fortunæ denique, non hominum.* Ad hunc locum pertinet, quod eſt in orat. pro Cornel. Balbo, *Prædiorum nullam eſſe gentem: emtionibus ea ſolere ſæpe ad alienos homines, ſæpe ad infimos, non legibus, tanquam tutelas, peruenire.* ſic Euripid. Phœniſſ. Οὔτοι τὰ χρήματ' ἴδια κέκτηνται βροτοί. Τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες, ἐπιμελούμεθα. Ὅταν δὲ χρῄζωσ', αὐτὰ ἀφαιροῦνται πάλιν Ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος, id eſt, Nequaquam proprias pecunias poſſident mortales: Sed bona deorum habentes, ea procuramus, & adminiſtramus: Et cum opus habent, ea repetunt, & adimunt. Diuitiæ porrò non ſunt ſtabiles, ſed diurnæ.

ET HERES HEREDEM ALT. VEL. VNDA S. V.] id eſt, & heres alterius heredi ſuccedit, vt vnda vndæ. heres heredem alterius ſtatim excipit, vt fluctus fluctum.

QVID VICI PROSVNT,] Gul. Canterus, vir doctus, putat legendum, *Quid vites proſunt, &c.* ſed reclamant codices omnes. quod tamen non me admodum moueret, niſi viderem lectionem receptam ferri poſſe. M. Tull. epiſtol. libr. 15. *Quod ad me mea Terentia ſcribis, te vicum venditurum: quid, obſecro te, me miſerum, quid futurum eſt?*

SALTIBVS] ſaltus hòc loco campi eſt ſpatium, moro, ſeptum. Virg. Georg. 3. *Saltibus in vacuis paſcunt, & plena ſecundum Flumina.*

SI METIT ORCVS, &c.] id eſt, ſi claris & ignobilibus, ſi magnis & humilibus moriendum eſt? *metit*, aufert, delet, perimit: tralatio eſt. ſic ferè Euripides Phœniſſis locutus eſt, τὴν δ' ἀναγκαίαν ἔχει Βίον θερίζειν, ὥστε κάρπιμον στάχυν: quem locum ſic vertit Cic. Tuſcol. quæſt. libr. 3. *tum vita omnibus Metenda, vt fruges: ſic iubet neceſſitas.* Itaque Græci poëtæ θάνατον appellant ὁμοῖιον, id eſt, ad omneis, & omnia ſimiliter euntem.

NON EXORABILIS AVRO] ſic ſuprà Od. 18. lib. 2. *nec ſatelles Orci Callidum Promethea Reuexit auro captus.* & Od. 3. eiuſd. libr. *Victima nil miſerantis Orci.* Virgil. Georg. 4. *Neſciáque humanis precibus manſueſcere corda.* Orcum autẽ ab antiquis Vrgum eſſe appellatum, quòd is Deos nos maximè vrgueat, dicebat Verrios, vt refert Feſtus. Eundem etiam Summanum dicebant, quaſi manium Deum ſub terra regnantem: qui quia omnia metit, & rapit, iccircò Plautus in Curculione verbum ſummanare à ſe factum vſurpauit pro auidè rapere, & tollere. Sic Plautus. *Quia veſtimẽta vbi obdormiuit ebrius, ſummano, ob eam rem me omnes ſummanum vocant.*

TYRRHENA SIGILLA] parua ſigna ex Etruria.

GETVLO MVRICE] Pomp. Mela, *Nigritarum, Getulorúmque paſſim vagantium ne littora quidẽ infæcunda ſunt purpura, & murice efficaciſſimis ad tingendum: & vbique, quæ tinxere, clariſſima.* Horatius ſup. Od.12. epod. *Muricibus Tyriis iterata vellera lanæ Cui properabantur?*

CVR ALTER FRATRVM, &c.] Primũ indicat, ita diſſimilia eſſe hominum iogenia, vt ex duobos geminis fratribus alter ſit ignauus, iners, ſomtuoſus, & voluptarius: alter ad rem attẽtus, parcus, induſtrius, & in labore perferendo aſſiduus, ac pertinax: deinde huius varietatis cauſam Genio aſſignat: vel certè ſe oon admodum laborare vt ſciat, ſignificat. ſic autem verbo *ceſſandi* vſus eſt epiſt. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Et properare loco, & ceſſare, & quærere, & vti.*

VNCVI] id est, vngi. sic autem reperi scriptū A in xi. cod. antiquis. scribebant enim sic ferè hoc verbum veteres. Lucret. lib. 4. *postrisque superbos Vnguit amaracino.* Cic. ad Attic. lib. 9. *Nam vt tibi ambulandum, vnguendum: sic mihi dormiendum.*

PALMETIS PINGVIBVS] palmetum, locus palmis consitus, quemadmodū myrtetum, myrtis: querecetum, quercubus: salictum, seu salicetum, salicibus, &c. fuit autē hic Herodes rex Syriæ, vbi magna palmarum copia est. sententia huius loci hæc est: scit Genius quid sit, quamobrem alter ex fratribus malit cessare, id est, nihil agere, & feriari, animo obsequi, & vnguentis nitere, quàm omnia Syriæ palmeta possidere.

ALTER DIVES] Herodes, cessatoris illius, B & luxuriosi frater.

IMPORTVNVS] qui numquam cōquiescit: qui nullum intermittit tempus, quin rei augendę studeat: in suo negotio gerendo pertinax.

SILVESTREM FLAMMIS, ET FERRO M. AGR.] agrum incultum, ac sterilem, fruticibus, & arboribus infelicibus partim succisis, partim incensis, fertilem reddat. Virgil. quoque igneis ad agrorum culturā pertinere docet Georgic. 1. *Sæpe etiam steriles incendere profuit agros, Atque leuem stipulam crepitantibus vrere flammis.* Idem, seu quis alius auctor Ætnæ. *Torquentur flamma terra, ferròque domantur.* Nonnulli libri veteres habēt *aruum.*

ET FERRO] securi, qua succiduntur arbores, seu potiùs vomere, quo ager subigatur, atque C aretur.

MITIGET] domet, mitem efficiat, qui erat ferus, & siluestris.

GENIVS] Festus Pompeius scribit, *Genium appellatum esse Deum, qui vim rerum gerendarum, seu gignendarum obtineret:* (sic enim censeo legendum apud Fest.) Aufustius item (vt ille refert) ait *Genium deorum esse filium, hominum parentem, nempe ex quo homines gignuntur.* Pindarus Olympiad. ἐιδ' ἀλ. videtur enim δαίμονα γενέθλιον appellare, quem Latini Genium nominant: qui quidem Socratis ac Platonis sententia simul cum homine nascitur, atque occidit. Iam verò quis tam in litteris, hospes est, vt de Socratis dæmonio non audierit: quod eum ad agendum impelleret numquam: ab eo autem, quod agere cogitabat, sæpè reuocaret? D Sosipater lib. 1. sic definit Genium, *Genius ἡ τύχη ἑκάστου:* id est, fortuna cuiusque. Postremò Menander ait suum cuique nascenti Genium agnasci, eundémque homini vsque ad extremum spiritūm apparere, et præstō esse.

NATALE COMES Q. T. A.] qui comes nobis adiunctus astrum, quod nos nascēteis aspicit, regit ac moderatur. Icircò natali die colebatur, & Deus natalis appellabatur. Persius. *Funde merum Genio.* Tibull. *At tu natalis quoniam Deus omnia sentis, Annue.*

NATVRÆ DEVS HVMANÆ] sic appellatur Genius. Quin etiam simpliciter *natura Deus,* non addita voce *humana.* Plautus Mænech. *Nunc ipse natura Deo, mihi responde, Adolescens.* dicitur & generis nostri parens à Laberio, vt refert Nonius in voce *Genius.*

MORTALIS IN VNVM QVODQVE CAPVT] qui vno quoq; nostrûm mortuo, moritur.

VVLTV MVTABILIS] varius, ac multiplex. videtur innuere, tantam in singulorum hominum moribus, & fortuna varietatem, ac mobilitatem ab ipsius Genij mutabilitate gigni. Plato quidem vocat hominē ζῶον εὐμετάβολον. vel hoc tantum dicit, suum cuique esse Genium aliis dissimilem.

ALBVS, ET ATER] bonus, & malus: benignus, ac malignus: commodus, & incommodus. Catull. in Cæs. *Nec scire vtrum sis albus, an ater homo.* Talis erat Genius ille Bruti, cui sese conspiciendum obtulit paullò antequàm signa conferrentur, & infelix illud prœlium committeretur ad Philippos. Narrat enim Plutarchus, & item alij, cùm Brutus in attentissima cogitatione defixus esset, visam ei esse speciem quandam horribilis & inusitati corporis, cubiculum, in quo cubabat ille, ingredi: quę cùm tacita ei astaret, Brutum quidem ex ea quærere ausum, quis esset homo, aut quis Deus: quid venisset, & quid sibi vellet: illam verò respondisse, ego sum, Brute, tuus malus Genius: me autem hodie videbis ad Philippos: Brutum autem non perturbatum ei retulisse, videbo. Ita suum quisque bonum habet Genium, & malum.

VTAR, ET EX M.] semper vsum bonorum partorum commendat Horat. nimiam autē parsimoniam reprehēdit, exagitat, ac detestatur Sat. 3. lib. 2. *Si quis emat citharas, emtas comportet in vnum Nec studio citharæ, nec Musæ deditus vlli,* &c. adde versus aliquot, qui deinceps sequuntur.

TOLLAM] sumam, vt Sat. 1. lib. 1. *at suaue est ex magno tollere aceruo:* & item sæpè alibi.

QVID DE ME IVD. HER.] epist. ad Torqu. lib. 1. *Parcus ob heredis curam, nimiumque seuerus Assidet insano.*

QVÒD NON PLVRA D. INV.] id est, quòd rem acceptam nō auxerim: vel, vt alij, quòd plura non sit cōsecutus heres ex hereditate, quàm in me viuum contulerit, dum me muneribus captat: à quibus dissentio: malimque intelligere data, ea, quæ dedit Mæcenas, & alij amici potentiores, si qui alij fuerant. Neque verò absurdum fortasse fuerit, si eundem Mæcenatem, Horatij heredem intelligamus, vt auguretur Horatius se ante Mæcenatem moriturum, atque hoc pacto Mæcenatem sibi heredem futurum, à quo quicquid habeat, acceperit. Nam fundū & larem paternum amiserat proptereà quòd parteis Brutinas secutus erat: vt ait suprà hac epist. *Decisis humilem pennis, inopémque paterni, Et laris & fundi.* A Mæcenate autem locupletem se esse factum testatur ipse ac declarat multis locis. vt epist. 7. lib. 1. *Non quo more piris vesci Calaber iubet hospes, Tu me fecisti locupletem.* & Od. 1. epod. *Satis superque me benignitas*

dignitas tua Ditauit, &c. eodem fortasse pertinet A illud epist. 6. lib. 1. *& amici dona Quiritis.* [Quòd igitur dicit Horatius *plura dativ*, eo significat, ea omnia, quæ habeat, sibi esse data, non à patre relicta: non quòd à patre nihil acceperit, sed quòd à patre accepta, belli ciuilis calamitate, Bruto & Cassio deuictis, quos secutus erat, amiserit. *datis* autem subintellige, à Mæcenate. *data* enim dixit vt intelligamus contrarium ab eo negari, nempè his verbis, *non à patre relicta.* nam nisi paternum fundum amisisset, dixisset, *quod non plura relicta inuenerit*, aut tale quiddam, quemadmodum scilicet lex carminis tulisset.]

ET TAMEN IDEM SCIRE VOL.] & tamen ego idem, qui parsimoniam nimiam tantopere insector, & vsum suadeo, quæram quid in- B tersit inter eum, qui hilariter, & iucundè viuat, & eum, qui sua bona dissipet, ac profundat: quid item intersit inter parcum, & auarum. sic Satyr. 2. lib. 2. *Sordidus à tenui victu distabit, O fello iudice. nam frustrà vitium vitaueris illud, Si te alio prauum detorseris.* & Sat. 1. lib. 1. *non ego, auarum Cum veto te fieri, vappam iubeo, ac nebulonem. Est inter Tanaim quiddam, socerúmque Visell.*

DISTAT ENIM, &c.] id est, interest vtrùm tu perdas, ac profundas luxuriosorum, ac nepotum in morem, an libenter sumtum facias, neq; te quærendi studio excrucies, sed potiùs, dum licet, iucundè viuas.

AC POTIVS, PVER, &c.] pendent hæc è superioribus. significat autem Horatius à simili, C quemadmodum pueri diebus festis toto eo tempore, quod eis datur ad animorum remissionem, & oblectationem, raptim fruuntur, scientes, diebus profestis sibi ad pensum pristinum, vsitatúmque studium, ac laborem esse reuertendum: ita & homines debere, dum per ætatem licet, & dum vita suppetit, quæ breuissimis terminis continetur, animi tranquillitati, & hilaritati operam dare. sic sup. Od. 9. libr. 1. *Donec virenti canities abest Morosa.*

FESTIS QVINQVATRIBVS] Quinquatrus dies, erant quinque festi Mineruæ: qualia apud Græcos παναθήναια. Appellabantur autem Quinquatrus, non Quinquatria. M. Tull. M. Cælio lib. 2. epist. *sollicitus equidem eram de rebus* D *urbanis: ita tumultuosæ contiones, ita molestæ Quinquatrus afferebantur.*

OLIM] interdum, ποτὲ, vt sæpè aliàs.

EXIGVO, GRATÚQVE FR.] sic Lucret. lib. 3. *breuis est hic fructus homullis: Iam fuerit, neque post vmbram reuocare licebit.*

RAPTIM] sic supra Od. 13. lib. epod. *rapiamus amici Occasionem de die.* raptim valet celeriter, & quasi rapiendo. vtitur Lucret. non semel, lib. 3. *& raptim plana petit æquora campi.*

PAVPERIES IMM. DOM.] alij sic interpretantur: pauperies domus, immũda, id est, paupertas domus inelegans, ac sordida longè absit à me: vt *domus* sit patrij casus: alij legunt ἀσυνδέτως, *pauperies, immunda domus*, vt domus sit recti casus: alij legunt *domus*, & coniunctim legunt, *Pauperies immunda.* quod postremum non probo.

EGO VTRVM NAVE FERAR, &c.] id est, siue magna, siue parua naue ferar, &c. Nam hoc loco *vtrum*, & *an* non interrogant: quod est admodum rarum, ac nouum, nisi quis hoc modo malit hunc versum explicare, *ego vtrum Naue ferar magna, an parua* (subintellige, nihil refert) *ferar vnus, & idem.*

NON AGIM. TVM. VELIS AQV. S. &c.] ἀλληγορία est: cuius hæc est sententia: non sumus admodum fortunati, nec opulenti: non tamen valde inopes, aut pauperes, aut miseri sumus.

SPECIE] σχήματι, id est, persona, & decore quodam externo, vt epist. ad Numic. lib. 1. *Si fortunatum species, & gratia præstat, &c.* M. Tull. li. 1. epist. ad Qu. Fratr. *tamen species ipsa tam gratiosi liberti, aut serui, dignitatem habere nullam potest.* vide, quæ annotauimus ad illum locum, *Si fortunatum species, &c.*

LOCO, RE] gradu, & pecunia, seu copiis rei familiaris.

NON ES AVARVS] innuit, eum, qui beatè viuere cupiat, ab omni animi perturbatione vacuum, ac liberum esse oportere: neque satis esse, si vno vitio careat: sed ei operam dandam esse, si sanus viuere velit, vt omnes animi morbos radicitus euellat.

QVID? CETERA IAM SIMVL] sic habent libri omnes veteres, longè (opinor) concinnius, & venustius, quàm vulgati, *num simul isto, &c.*

CARET TIBI PECTVS] id est, tibine animus ambitione vacuus & solutus est? pectus pro animo posuit, quia pectus animi sedes est, vt alibi notauimus. sic suprà epistol. ad August. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.*

INANI AMBITIONE] Satyr. 6. lib. 1. *Vita solutorum misera ambitione, grauique.* Satyr. 3. lib. 2. *quisquis Ambitione mala, aut argenti pallet amore, &c.*

SAGAS] sagæ mulieres, à sagiendo, quod est acutè sentire, sunt appellatæ, inquit M. Tull. vt annotauimus suprà ad Od. 27. lib. 1. *Quæ saga, quis te soluere Thessalis Magus venenis, quis poterit Deus?*

NOCTVRNOS LEMVRES] nocturnas animarum species falsas. *Lemures, laruæ nocturnæ, & terrificationes imaginum & bestiarum.* Varro de vita popul. Rom. *Quibus temporibus in sacris fabam iactant noctu, ac dicunt se lemures domo extra ianuam eiicere.* ex Nonio. Sosipater autem lib. 1. Lemures (inquit) νυκτερινοὶ δαίμονες, id est, nocturni dæmones.

PORTENTÁQVE THESSALA] τέρατα, θαύματα, miracula rerum, quæ edunt Thessali carminibus, & venenis.

NATALES GRATÈ NVMERAS?] id est, tui generis auctores, & incunabula tua libenter commemoras? multos enim suorum parentum, & sui generis pudet, ac pœnitet. alij per na-

taleis, annos, & ætatem duntaxat significari volunt. Iam quia annorum multitudo propinquitatem mortis denuntiat, plerósque pudet de annis suis confiteri. *natalem* autem subiotellige *dies*. Vel dic *natalem* integrum esse, vt vult Seruius: qui ita scribit ad illum Virgilij versum, Palæm. *Phyllida mitte mihi, meus est natalis, Iola: Sane eum apud maiores natalis plenum fuerit, posteritas natalis dies dicere cœpit. Nam cum Horatius dixerit*, Nataleis gratè numeras: Iuuenalis ait, *Natali, Corvine, die mihi dulcior hac lux*.

SPINIS DE PLVRIBVS] per spinas, ægritudines, angores, vitia denique animorum significantur, vt sup. epist. ad Villicum lib. 1. *Certemus spinas animóne ego fortius, an tu Euellas agro*.

DECEDE P.] decede de loco, & de via, seu de statione vitæ: da locum melioribus. sup. Od. 6. lib. 2. *vbi non Hymetto Mella decedunt*. succedere, & decedere inter se opponuntur. dicimus enim, decedere de prouincia, de vita.

TEMPVS ABIRE TIBI EST, NE P. L.] sic Lucret. lib. 3. *Nunc aliena tua tamen ætate omnia mitte, Æquo animo, agedum, iam aliis concede: necesse est*. Sed pauci sunt, qui tanquam conuiuæ saturi, decedant de vita, vt ait Satyr. 1. lib. 1. in extrem. atqui nihil est tam secundum naturam, quàm homini seni, emori.

LVSISTI SATIS] diu operam rebus amatoriis & venereis dedisti, ἱκανῶς ἠφροδισίασας. hæc enim vis est huius verbi interdum, vt suprà diximus ad illum locum, *Nec lusisse pudet, sed non incidere ludum*. Sæpenumerò autem hæc tria coniungi solent, esse, bibere, ludere. Liuius Andron. *Adfatim edi, bibi, lusi*. Epigramma Sardanapali apud Athen. lib. 12. ἐγὼ δ' ἐβασίλευσα, χὡ ἄχρις εἶδον τὸ ἡλίου φῶς, ἔπιον, ἔφαγον, ἠφροδισίασα, id est, ego regnaui, & quamdiu solis lumen aspexi, edi, bibi, rebus venereis vsus sum, & cet. Plautus Milite glor. *Es, bibe, atque animo obsequere mecum, atque onera te hilaritudine*. Idem Pseudolo. *qui se, suámque ætatem bene curant: Edunt, bibunt scortantur*.

LASCIVA DECENTIVS ÆTAS] adolescentia, vel iuuenta, quam magis decet delicias facere, & voluptatibus indulgere.

TVRNEBVS.

Ex lib. 21. cap. 8. In hoc sermone, *-- metuens pendentis habenæ*, non tam est metuens lora, quibus cædi serui solebant, (quamquam sic accipi potest) quàm metuens vincula quibus ad trabem adligati serui cædi pendentes solebant more Romano, vt ab Acrone dicitur: cuius consuetudinis multa sunt in Plauto impressa vestigia.

Illud quidem Terentij Eunuch. act. 5. sc. 7. sic id declarat, vt dubitari non possit: *Tu iam pendebis, qui stultum adolescentulum Nobilitas flagitiis*.

Mitam quandam medicinam facit Horatius, qui homines insanos malo veneno purget, cùm scribit, *Quæ poterunt vnquam satis expurgare cicutæ?* Constat enim in medicamentis lethalibus cicutam numerari, non salutaribus, cum frigore perimat. Nam quod Persius scripsit Satyr. 5.

-- quam non extinxerit vrna cicuta, ad eius frigus retulit. Aut igitur cicutas pro herbis medicatis purgantibúsque posuit, in quibus omnibus virosus quidam inest succus malo medicamento proximus, vt & medici vltrò fatentur: vt vicissim etiam ipsum helleborum Plinius lib. 10. cap. 23. venenum vocat, de coturnicibus scribens, *coturnicibus veneni semen cibus gratissimus*. Aut cicutas dixit respiciens ad ferulaceos & cicutis simileshellebori caules, vt ex caulium hellebori cicutis, helleborum cicutas ab eo appellatum credamus: vt & poëta Maro Eclog. 2. cicutas appellauit fistulæ septemplicis cera compactas cannas. Sed & *-- anticyras melior sorbere meracas*, multo incredibilius & inopinatius Persius dixit, Satyr. 4. insulæ nomen helleboro tribuens, quod tamen Græcorum fecisse exemplo potest videri, qui Sesamoides, quòd & helleborus albus vocabatur: σπιχέχιον appellabant, vt est apud Hesychium & Dioscoridem, li. 4. cap. 135. Verisimilius omnino sit eum sermone Satyrico & iocoso, cui assueuit, vsum esse, & ad medicamentorum infamiam helleborum cicutam vocasse, vt venenum: aut venenatam speciem pro specie medicata iocularieter & mordaciter posuisse.

Non reperio vsquam, quod à Porphyrione scriptum est, Bionem patrem Aristophanis poetæ fuisse, cum vno omnes ore Philippum eum appellent, nec Laërtius, qui decem eius nominis memorat, in eis Aristophanis patrem ponit. Verisimilius est igitur vel de Bione Borysthenita, vt Acron scribit, & ipse existimo, Horatium intellexisse, cuius libri melle & felle iocoso conditi fuerant: de quo & à Cicerone scribitur lib. 3. Tusculanarum disputationum, *in quo facetum illud Bionis*. vel de Bione filio Æschyli, quem & ipsum Tragicum fuisse Suidas refert. Nominat & Bionem tragicum ex eorum numero tragicorum, qui sunt Tarsici dicti, Laërtius. Ego tamen veriorem Acronis crediderim sententiam. Ac fortasse Bioneos sermones dixit, oculos ad sermonũ suorum libros interim reflectens.

Ex lib. 7. cap. 19. Purgare est interdum inane & vacuum reddere, id est, purum: nam purus locus interdum dicitur, in quo nemo homo est, & qui nulla re occupatur, vt eleganter apud Flaccum emendauit politissimi & doctissimi iudicij vir, Dionysius Lambinus:

-- verum

Pura sunt plateæ nihil vt meditantibus obstet.

Ex lib. 11. cap. 26. Explicato versiculo, qui est lib. 1. Carminum Oda 7. *Vndique decerptam f. p. p.* Similis est ferè inquit Adrianus, ratio & figura in illo primæ Odæ loco:

-- Me gelidum nemus

Nympharúmque leues cum Satyris chori

Secernunt populo. Significat enim è locis nemorosis

toſis & ſolis, quibus delectantur poëtæ, ſe delectari poëtices ſtudio. Nam vt ad Florum ſcribit, A

Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit vrbes
Rectè cliens Bacchi ſomno gaudentis & umbra.

Ex lib. 21. cap. 8. *Carmina*, antem, *compono* de ſe Horatius dicit, atque odas & Melicos verſus ſignificat: vnde & mox ſubiicit, *Diſcedo Alcæus puncto illius* Alcæum eum lyricum potiſſimum ſibi ad imitandum Horatius propoſuerat.

Audebit quæcunque parum ſplendoris habebunt, Valet illud *audebit*, in animum inducet, volet, ſuſtinebit: vt apud Maronem, *Aude hoſpes contemnere opes*: latet tamen etiam neſcio quis facinoris auſus. Verſari enim *adhuc intra penetralia Veſtæ* verba dicit, velut in tuto conſtituta & inſpoliato aſylo, vt attingi non debeant, nec lædi, loci ſanctitate & religione defenſa. Nam è templo & B penetrali Veſtæ nefas erat extrahi, vt teor, ac ne eò ingredi quidem licebat, præterquam Pontifici & Veſtalibus: ſed & ſupplices, ad quos potiſſimum adluſit, ad Veſtam priuatam & focum ſedebant, quod religioſiſſimum & ſanctiſſimum ſupplicandi genus erat. Thucydides de Themiſtocle ſupplice, τὸν παῖδα σφῶν λαβὼν καθίζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑστίαν. Lego apud Lucretium lib. 2. *Nam tibi Vementer*, vt apud Flaccum *Vemens & liquidus, puróque ſimillimus* & quod ſi vehementer & vehemens legere vis, vocales duæ per Synecphoneſin in vnam coëunt & coaleſcent.

Ex lib. 1[?]. cap. 3. Libro Columellæ 3. non ſolita frequentique ſignificatione *vehemens* in luxuriante exuberanteque ponitur, vt cùm ab eo ſcribitur, *Terra densè vehementer multáque materia frondentem*, cap. 1. Nam ei opponit vitem rari ſarmenti. Iterum cap. 10. *Vnde etiam materia vehementiſſimæ reperiuntur, aut in capite vitis, aut in crure vicino radicibus*. Hic vehementiſſimas materias dicit luxuriantes & maximas, in quibus & prolixiſſima dixit eſſe flagella & productiſſima ſarmenta. Fortaſsè etiam non diſſimili notione & ſignificatu Horatius dixit de nitido elegantique vſu, *Vehemens & liquidus puróque ſimillimus amni*, quòd ferax ſit & fœcundus in producendis rerum vocabulis, ſempérque aliquid aduehat, & vt amnis vehemens exundet. Nam quòd vehementem & liquidum dicit & purum, à fluuio tranſtulit magnum aquarum limpidarum agmen vehente: D quod nonnulli ad poëtam commodiùs quàm ad vſum referri poſſe cenſent, quibus non aſſentior.

Ex lib. 21. cap. 8. *Nunc Satyrum, nunc agreſtem Cyclopa mouetur*. Inſolenter hoc penè dictum eſſet, niſi apud Græcos multæ eius generis paterent formulæ. Vt igitur illi κινεῖσθαι κίνησιν dicunt, Sic moueri Satyrum dixit, quod eſt, vt ita dicam motum Satyri & ſaltationem moueri & ſaltare. De Satyrorum ſaltatione dixit Maro, *Saltantes Satyros imitabitur Alpheſibœus*.

Ex lib. 6. cap. 15. Nos ex noſtra inſcitia alios fingimus, & exiſtimamus, improbè fortaſsè: ſed profectò ea nobis cauſa eſt ſcribendi tralatitia multa: quæ quòd diu ignorauimus, aliis etiam multis ignota credimus: velut eſt illud quod apud Flaccum hic exponimus, quod vt dici ſolet, in ore eſt omni populo. *Sed vocas vſque ſuum, qua populus adſita certis*.

Limitibus vicina refugit Iurgia: Diu putauimus adſitam populum eſſe, in limite & confinio plantatam iuxta vicini poſſeſſiones: cuius ſententiæ non me pœnitet aut piget. Quia tamen plus ſcriptoribus antiquis fidei habeo, quàm mihi ſententiæ incipio diffidere meæ, ac labaſco paululum. Nam adſitam interpretatur Agretius, maritam, iuxta vitem ſatam. Eius verba proferam *inſita*, inquit, *eſt arbor, cui inciſa, alienum germen includitur: adſita, cui incolumi aliquid quod ſuſtineat adiungitur*. locúmque Horatianum, quem protuli, nominat,

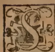
--quà populus adſita certis, *quippe*, inquit, *quæ vitibus maritatur*. Huius Grammatici ſententiam perſcribere volui, & facilè ſum paſſus me ignoraſſe videri, quod ille, cui plus videre in literis datum eſt, perſpexit: non tamen omnino quod credideram inſulſum inſcitúmque eſt. Legi & qui propoſitionis rationem non haberet, & adſitam pro ſata intelligeret. Apertius autem multo Catullus in epithalam. Iull. & Mallis ſcripſit,

Lenta qui velut adſitas
Vitis implicat arbores.

Ex lib. 2. cap. 15. Obſeruaſſe video ab antiquis illis ſcriptoribus, Naturæ Deum appellari, non eum qui vniuerſæ naturæ, ac ſummæ rerum adminiſtrationem curámque gerit, quique cœlo, mari, terræ præeſt: ſed qui naturam hominis cuiuſque aut hominem regit, fouet, tuetur, curat, ſeruat: eſtque quidam hominis genius. Extat in Bacch. prologus non ille quidem à Plauto ſcriptus, qui tamen antiquitatem olet, in quo genialis Deus Silenus, naturæ Deus dicitur: ſic. n. ſcribitur, *Natura Deus ſum Bromij alter maxumi*. & apud M. Actium in Menæchmis. Sc. Benè obſonaui. *Nunc ipſi natura Deo mihi reſponde adoleſcens*. Expreſſius Horat.

Scit Genius natale comes, qui temperat aſtrum
Natura Deus humanæ, mortalis in vnum
Quodque caput.

LAMBINVS LECTORI.

SCIO, viros huiusce ætatis doctissimos & scripsisse, & edidisse in hûc librum commentarios: quæ res me sanè deterrere debebat, ne quid meorum scriptorum huc admiscerem. Verùm, cùm initiò totum hunc poetam explicare constituissem, atque in eam curam aliquot iam annos incubuissem, cuius mei consilij participes essent, & conscij homines mihi amicissimi, iidémque eruditissimi: non existimaui, mihi hanc laboris à me suscepti partem, etiam si ab aliis esset occupata, prætermittere, aut deprecari licere, veritus ne nonnulli, si huius nominis solutionem aliis delegarem, neque totum hoc æs alienum egomet meis nummis dissoluerem: hoc quicquid est, acerbius à me exigerent, mecúmque summo iure experirentur, & ex syngrapha agerent. Verumtamen eam moderationem in hac mei pensi parte persoluenda adhibere institui, vt vno tempore & iis satisfacerem, qui integram à me huius æris alieni dissolutionem flagitarent, & eos non offenderem, qui hoc reliquum à locupletioribus exigere mallent: statuique mihi ingenuos, & candidos opifices imitandos esse, qui posteaquam ad partem aliquam operis à se conducti, ac suscepti difficilem peruenerunt, quam intelligant neque se satis cumulatè absoluere posse, & alios ornatiùs, ac politiùs, quàm se, perfecturos esse, ad operis locatorem vltrò accedunt: denuntiant, atque ingenuè fatentur se in hac operis parte minùs ei satisfacere posse: docent, alios esse præstantiores, non solùm omnibus notos, verùm etiam nobileis, & claros, qui eam summo artificio elaborare, politissimáque arte perficere possint: demonstant, eorum copiam esse paratam, atque in medio positam: suadent, vt iisdem conditionibus, eadémque mercede, & impensa, illorum opera vtatur potiùs, quàm sua. Horum igitur exemplo humanissimos, optimósque lectores, quibus me totum hoc pensum Horatianum debere non nego, oro, atque obsecro, vt me hanc de arte poetica ad Pisones epistolam strictim attingere sinant: hortor, vt integram, plenam, vberem, ac perpolitam eius explanationem à Francisco Luisino, Iacobo Grifolio, Achille Statio Lusitano, quem Romæ cognoui, aliísque doctissimis viris, petant: ab illorum fontibus se quantumuis magnam sitim expleturos esse confidãt: meos riuolos vel prætereant, vel ita leuiter degustent, vt intelligant, eos non sitientibus faucibus proluendis, sed primoribus labris modicè duntaxat irrigandis esse comparatos. De inscriptione autem huius libri, seu epistolæ ad Pison. de arte poët. paucis tibi, lector, sententiam quorumdam doctorum nostræ ætatis virorum, & meam aperiam. Illi igitur eam inter epistolas referendam, & ita inscribendam censent, *ad Pisones*: nihil prætereà: à quibus dissentire difficile est. Nam, quin ad Pisones scripta sit, quemadmodum aliæ ad Mæcenatem, aliæ ad Iulium Florum: vna, ad Augustum: aliæ, ad alios, negari id quidem non potest. Neque est, quòd quemquam vel longitudo, vel argumentũ moueat. De longitudine facilis responsio est. Epistola ad Augustum, epistola ad Iulium Florum lib. 2. longæ sunt. Platonis, & M. Tull. epistolæ quædam sunt longissimæ, quæ tamen non iccircò epistolarum nomen amittunt. De argumento, suo quæque epistola constat argumento: neque debent esse inanes epistolæ. Exempli causa, in prima epist. lib. 1. hortatur ad studiũ philosophiæ, eius vtilitatem demonstrat, vulgi opinionem sequi vetat. in secunda, arrepta ex Homero occasione, philosophiam quoque commẽdat: errare homines, qui multo maiorem corporis, & rerum externarum curam habeant, quàm animi: frustrà enim quæri cetera bona, eorúmque possessionem inutilem esse, nisi animus sit omni perturbatione, & motu à ratione auerso, tanquam morbo, vacuus, & purgatus. eam, quæ est ad Numicium, licet ita inscribere, *De finibus bonorum*. epistola ad Fuscum Aristium ita inscribi potest, *De comparatione vitæ rusticæ, & tranquillæ cum vita vrbana, & turbulenta.* epistola ad Augustum tota est de veteribus, & nouis poetis. in secunda lib. 2. ad Iul. Florum primùm exponit, quamobrem olim sese ad versus scribendos contulerit: deinde ad extremum concludit satiùs esse omisso studio poëtico, & relictis versibus, ac nugis rectè viuendi disciplinam colere, & persequi. Possem eodem modo singulas epistolas percurrere, & quódnam sit cuiusque argumentum indicare, nisi vererer, ne alieno loco hæc videar inculcare. Sic igitur Horatius in hac ad Pisones epistola, cùm de omni poëseos genere disputat, tùm maximè de comœdia, & tragœdia vtilissima præcepta dat, non vt philosophus, sed vt poëta. Hæc me ratio adduxit, vt putem cum multis doctis, primùm hanc esse epistolam, deinde simpliciter ita esse inscribendam *epistola ad Pisones.* Quòd si quis volet hæc addi, *de arte poëtica*, non reclamabo, modò idem facere licere in omnibus epistolis, fateatur. Ego interea tamen receptam consuetudinem, vulgique opinionem in eo secutus sum, quòd hunc titulum *de arte poëtica* retinui: in altero, quòd epistolam appellaui, doctorum sententiam approbaui.

Q. HORATII FLACCI EPISTOLA DE ARTE Poëtica ad Pisones.

* *Humano capiti ceruicem pictor equinam*
Iungere si velit, & varias inducere plumas,
Vndique collatis membris, vt turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa supernè:
Spectatum admissi risum teneatis amici?
Credite Pisones, isti tabulæ fore librum
Persimilem, cuius, velut ægri somnia, vanæ
Fingentur species, vt nec pes, nec caput vni
Reddatur formæ. * *pictoribus, atque poëtis*
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.
Scimus, & hanc veniam petimúsque, damúsque vicissim
Sed non, vt placidis coëant immitia: non vt
Serpentes auibus geminentur, tigribus agni.
* *Inceptis grauibus plerumque, & magna professis*
Purpureus, latè qui splendeat, vnus, & alter
Assuitur pannus, cùm lucus, & ara Dianæ,
Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluuius describitur arcus.
Sed nunc non erat his locus: & fortasse * *cupressum*
Scis simulare. quid hoc, si fractis enatat exspes

A *Nauibus, ære dato qui pingitur? amphora cœpit*
Institui: currente rota cur vrceus exit?
Denique sit quod vis, simplex duntaxat, & vnum.
Maxima pars vatum, pater, & iuuenes patre digni,
Decipimur specie recti. breuis esse laboro?
Obscurus fio. * *sectantem læuia, nerui*
Deficiunt, animíque: professus grandia, turget,
B *Serpit humi tutus nimiùm, timidúsque procellæ.*
Qui variare cupit rem prodigialiter vnam:
Delphinum siluis appingit, fluctibus aprum.
In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.
* *Æmilium circa ludum faber* * *imus & vngueis*
C *Exprimet, & molleis imitabitur ære capillos:*
Infelix operis summa, quia ponere totum
Nesciet. hunc ego me, si quid componere curem,
Non magis esse velim, quàm naso viuere prauo,
Spectandum nigris oculis, nigróque capillo.
Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam
D *Viribus. & versate diu, quid ferre recusent,*
Quid valeant humeri. cui lecta * *potenter erit res,*
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
Ordinis hæc virtus erit, & Venus, aut ego fallor,
Vt iam nunc dicat iam nunc debentia dici:
Pleraque differat: & præsens in tempus omittat.

Hoc amet, hoc ſpernat promiſſi carminis auctor.
In verbis etiam tenuis, cautúſque ſerendis,
Dixeris egregiè, notum ſi callida verbum
Reddiderit iunctura nouum. ſi fortè neceſſe eſt
Indiciis monſtrare recentibus abdita rerum, &
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis:
Continget, dabitúrque licentia ſumta pudenter.
Et noua, fictáque nuper habebunt verba fidem, ſi
Græco fonte cadent, parcè detorta. quid autem
Cæcilio, Plautóque* dabit Romanus, ademtum
Virgilio, Varióque? ego cur acquirere pauca,
Si poſſum, inuideor? cùm lingua Catonis, & Enni
Sermonem patrium ditauerit, & noua rerum
Nomina protulerit? licuit, ſempérque licebit,
Signatum præſente nota * producere nomen.
Vt ſiluæ foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt: ita verborum vetus interit ætas:
Et iuuenum ritu florent modò nata, vigéntque.
Debemur morti nos, noſtráque: * ſiue receptus
Terra Neptunus claſſeis Aquilonibus arcet,
Regis opus: ſterilíſve diu palus, aptáque remis
Vicinas vrbeis alit, & graue ſentit aratrum:
Seu curſum mutauit iniquũ frugibus amnis

A Doctus iter melius: mortalia facta peribunt:
Nedum ſermonum ſtet honos, & gratia viuax.
Multa renaſcentur, quæ iam cecidere: cadéntque,
Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet vſus:
Quem penes arbitrium eſt, & ius. & norma loquendi.
B Res geſtæ. regúmque, ducúmque, & triſtia bella
Quo ſcribi poſſent numero, monſtrauit Homerus.
*Verſibus impariter iunctis querimonia primùm,
Poſt etiam* incluſa eſt voti ſententia compos.
Quis tamen exiguos elegos emiſerit auctor,
Grammatici certant: & adhuc ſub iudice lis eſt.
C Archilochum proprio rabies armauit iambo.
Hunc * ſocci cepere pedem, grandéſque cothurni,
Alternis aptum ſermonibus, & populareis
Vincentem ſtrepitus, & natum rebus agendis,
Muſa dedit * fidibus diuos, puerósque deorum,
Et pugilem victorem, & equum certamine primùm,
D Et iuuenum curas, & libera vina referre.
Deſcriptas ſeruare vices, operúmque colores,
Cur ego, ſi nequeo, ignoróque, poëta ſalutor?
Cur neſcire pudens prauè, quàm diſcere malo?
Verſibus exponi tragicis res comica non vult:
Indignatur item priuatis. ac propè ſocco

Dignis

Dignus carminibus narrari cœna Thyestæ.
Singula quæque locum teneant sortita decenter.
Interdum tamen & vocem comœdia tollit:
Iratúsque Chremes tumido delitigat ore.
Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri.
Telephus, & Peleus, cùm pauper, & exsul vterque,
* *Proiicit ampullas, & sesquipedalia verba,*
Si curat cor spectantis tetigisse querela.
Non satis est pulchra esse poëmata: dulcia sunto:
Et quocumque volent, animum auditoris agunto,
Vt ridentibus arrident: ita flentibus adsunt
Humani vultus. si vis me flere: dolendum est
Primùm ipsi tibi: tunc tua me infortunia lædent,
Telephe, vel Peleu. malè si mandata loquêris,
Aut dormitabo, aut ridebo. tristia mæstum
Vultum verba decent: iratum, plena minarum:
Ludentem, lasciua: seuerum, seria dictu.
* *Format enim natura prius nos intus ad omnem*
Fortunarum habitum: iuuat, aut impellit ad iram:
Aut ad humum mærore graui deducit, & angit:
Pòst effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis absona dicta:
Romani tollent equites, peditésque cachinnum.

A *Intererit multùm * Dauúsne loquatur, Erósne:*
Maturúsne senex, an adhuc florente iuuenta
Feruidus, an matrona potens, an sedula nutrix:
Mercatórne vagus, cultórne virentis agelli:
Colchus, an Assyrius: Thebis nutritus, an Argis.
B *Aut famam sequere: aut sibi conuenientia finge*
Scriptor. honoratum si fortè reponis Achillem
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Iura neget sibi nata: nihil non arroget armis.
Sit Medéa ferox, inuictáque: flebilis Ino:
Perfidus Ixion: Io vaga: tristis Orestes.
Si quid inexpertum scenæ committis, & audes
C *Personam formare nouam: seruetur ad imum,*
Qualis ab incepto processerit: & sibi constet.
*Difficile est propriè * communia dicere: túque*
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quàm si proferres ignota, indictáque primus.
D *Publica materies priuati iuris erit. si*
Nec circa vilem, patulúmque moraberis orbem
*Nec verbum verbo curabis reddere * fidus*
Interpres: nec desilies imitator in arctum,
*Vnde pede * referre pudor vetet, aut operis lex:*
Nec sic incipies, vt scriptor cyclicus olim,
Fortunam Priami cantabo, & nomine bellum.

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturient montes nascetur ridiculus mus.
Quanto rectius hic, qui nil molitur ineptè?
Dic mihi Musa virum, captæ post tempora Troiæ,
Qui mores hominum multorum vidit, & urbeis.
Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,
Antiphatem, Scyllámque, & cum Cyclope Charybdin.
Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
*Nec gemino bellum Troianum orditur ab * ouo.*
Semper ad euentum festinat: & in medias res
Non secus, ac notas, auditorem rapit: & quæ
Desperat tractata nitescere posse, relinquit.
Atque ita mentitur: sic veris falsa remiscet,
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.
Tu quid ego, & populus mecum desideret, audi.
Si plausoris eges aulæa manentis, & usque
Sessuri, donec cantor, vos plaudite, dicat:
Ætatis cuiusque notandi sunt tibi mores:
Mobilibúsque decor naturis dandus, & annis.
Reddere qui voces iam scit puer, & pede certo
Signat humum: gestit paribus colludere, & iram

A *Colligit, ac ponit temerè. & mutatur in horas.*
Imberbis iuuenis tandem custode remoto,
Gaudet equis, canibúsque, & aprici gramine campi:
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
Utilium tardus prouisor, prodigus æris,
** Sublimis, cupidúsque, & amata relinquere pernix.*
Conuersis studiis, ætas, animusque virilis
Quærit opes, & amicitias: inseruit honori:*
B *Commisisse cauet, quod mox mutare laboret.*
Multa senem circumueniunt incommoda: vel quod
Quærit, & inuentis miser abstinet, ac timet uti:
Vel quod res omneis timidè, gelidéque ministrat,
*Dilator, spe longus, iners, * auidúsque futuri,*
C *Difficilis, querulus, laudator temporis acti*
Se puero: censor, castigatórque minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda secum:
Multa recedentes adimunt: ne forte seniles
Mandentur iuueni partes. pueróque viriles:
*Semper in adiunctis, æuóque * morabimur aptis.*
Aut agitur res in scenis, aut acta refertur.
D *Segnius irritant animos dimissa per aurem,*
Quàm, quæ sunt oculis subiecta fidelibus: & quæ
Ipse sibi tradit spectator. non tamen intus
Digna geri, promes in scenam: multáque tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens.

Nec

A *Nec pueros coram populo Medéa trucidet:*
Aut humana palàm coquat exta nefarius Atreus:
Aut in auem Procne vertatur: Cadmus in anguem.
Quodcumque ostendis mihi sic, incredulus odi.
Néve minor, neu sit quinto productior actu
B *Fabula, quæ posci vult, & spectata reponi.*
Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus*
Inciderit: nec quarta loqui persona laboret.
Actoris parteis chorus, officiúmque virile
Defendat: neu quid medios intercinat actus,
Quod non proposito conducat, & hæreat aptè.
C *Ille bonis faueátque, & consilietur* amicè:*
Et regat iratos: & amet peccare timenteis.
Ille dapes laudet mensæ breuis: ille salubrem
Iustitiam, legésque, & apertis otia portis.
Ille tegat commissa: deósque precetur, & oret,
Vt redeat miseris, abeat fortuna superbis.*
D *Tibia non, vt nunc, orichalco* iuncta, tubæque*
Æmula: sed tenuis, simpléxque foramine pauco*
Aspirare, & adesse choris erat vtilis, atque*
Nondum spissa nimis complere sedilia flatu.
Quò sanè populus numerabilis, vtpote paruus
Et frugi, castúsq; verecundúsq; coibat.
Postquàm cœpit agros extendere victor, & vrbem
Latior amplecti murus, vinóque diurno
Placari Genius festis impune diebus:
Accessit numerísque, modísque licentia maior.
Indoctus quid enim saperet, libérque laborum,
Rusticus vrbano confusus, turpis honesto?
Sic priscæ motúmque, & luxuriam addidit arti*
Tibicen: traxítque vagus per pulpita vestem.
Sic etiam fidibus voces creuere seueris:*
Et tulit eloquium insolitum facundia præceps.
Vtiliúmque sagax rerum, & diuina futuri
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.
Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum,*
Mox etiam agresteis satyros nudauit, & asper*
Incolumi grauitate iocum tentauit, eò quòd
Illecebris erat, & grata nouitate morandus
Spectator, functúsque sacris, & potus, & exlex.
Verùm ita risores, ita commendare dicaceis
Conueniet satyros: ita vertere seria ludo:
Ne, quicumque Deus, quicumque adhibebitur heros,
Regali conspectus in auro nuper, & ostro,
* *Migret in obscuras humili sermone tabernas.*
Aut, dum vitat humum, nubeis, & inania captet.
Effutire leueis indigna tragœdia versus:
Vt festis matrona moueri iussa diebus,

Intererit satyris paulùm pudibunda proteruis.
*Non ego inornata, & * dominantia nomina solùm,*
Verbáque, Pisones, satyrorum scriptor amabo:
Nec sic enitar tragico differre colori,
Vt nihil intersit Dauúsne loquatur, & audax
Pythias, emuncto lucrata Simone talentum:
An custos, famulúsque dei Silenus alumni.
Ex noto fictum carmen sequar, vt sibi quiuis
Speret idem: sudet multum, frustráque laboret,
Ausus idem: tantum series, iuncturáque pollet:
Tantùm de medio sumtis accedit honoris.
Siluis deducti caueant, me iudice, Fauni,
Ne, velut innati triuiis, ac pæne forenses,
Aut nimiùm teneris iuuenentur versibus vmquam:
Aut immunda crepent, ignominiosáque dicta.
Offenduntur enim, quibus est equus, & pater, & res:
Nec, si quid fricti ciceris probat, & nucis emtor,
Æquis accipiunt animis, donántve corona.
Syllaba longa breui subiecta, vocatur Iambus,
*Percitus: vnde etiam * trimetris accrescere iussit*
Nomen Iambeïs, cùm senos redderet ictus:
Primus ad extremum similis sibi. non ita pridem,
Tardior vt paullo, grauiórque veniret ad aureis,
Spondéos stabileis in iura paterna recepit

A *Commodus, & patiens: non vt de sede secunda*
*Cederet, aut quarta * socialiter. hic & in AttI.*
Nobilibus trimetris appáret rarus, & EnnI.
*In * scenam missos magno cum pondere versus,*
Aut operæ celeris nimiùm, curáque carentis,
B *Aut ignoratæ premit artis crimine turpi.*
Non quiuis videt immodulata poëmata iudex:
Et data Romanis venia est indigna poëtis.
Idcircóne vager, scribámque licenter: an omneis
*Visuros peccata putem mea tutus, & * extra*
Spem veniæ cautus? vitaui denique culpam:
C *Non laudem merui vos exemplaria Græca*
Nocturna versate manu, versate diurna.
At vestri proaui Plautinos & numeros, &
Laudauere sales, nimiùm patienter vtrumque,
Ne dicam stultè, mirari: si modò ego, & vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto:
D *Legitimúmque sonum digitis callemus, & aure.*
Ignotum tragicæ genus inuenisse camœnæ
Dicitur, & plaustris vexisse poëmata Thespis:
Quæ canerent, agerêntque perúncti fecibus ora.
Post hunc personæ, pallæque repertor honestæ
Æschylus & modicis instrauit pulpita tignis:

Et

Et docuit magnúmque loqui, nitíque cothurno.
Successit vetus his comœdia, non sine multa
Laude: sed in vitium libertas éxcidit, & vim*
*Dignam lege regi. * lex est accepta, chorúsque*
Turpiter obticuit, sublato iure nocendi
Nil intentatum nostri liquere poëtæ:
B *Nec minimum meruere decus, vestigia Græca*
Ausi deserere, & celebrare domestica facta:
Vel, qui prætextas, vel qui docuere togatas.
Nec virtute foret, clarísve potentius armis,
*Quàm lingua, Latium, * si non offenderet vnum-*
C *Quemque poëtarum limæ labor, & mora. vos ô*
Pompilius sanguis, carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coërcuit atq;
** Præfectum, decies non castigauit, ad vnguem.*
** Ingenium misera quia fortunacius arte*
Credit, & excludit sanos Helicone poëtas
Democritus: bona pars non vngueis ponere curat,
D *Non barbam: secreta petit loca: balnea vitat.*
Nanciscetur enim pretium, noménque poëtę,
Si tribus Anticyris caput insanabile numquam
Tonsori Licino commiserit. O ego læuus,
Qui purgo bilem sub verni temporis horam.
Non alius faceret meliora poëmata: verùm

A ** Nil tanti est. ergo fungar vice cotis, acutum*
Reddere quæ ferrum valet, exsors ipsa secandi.
Munus, & officium, nil scribens ipse, docebo:
Vnde parentur opes: quid alat, formétque poëtam:
Quid deceat, quid non: quò virtus, quò ferat error.
Scribendi rectè, sapere est & principium, & fons.
*Rem tibi * Socraticæ poterunt ostendere chartæ:*
Verbáque prouisam rem non inuita sequentur.
Quid didicit, patriæ quid debeat, & quid amicis:
Quo sit amore parens, quo frater amandus, & hospes:
Quod sit conscripti, quod iudicis officium: quæ
Partes in bellum missi ducis: ille profectò
Reddere personæ scit conuenientia cuique.
Respicere exemplar vitæ, morúmque iubebo
Doctum imitatorem: & veras hinc ducere voces.
*Interdum speciosa * locis, moratáque rectè*
*Fabula, nullius Veneris, sine * pondere, & arte,*
Valdius oblectat populum, meliúsque moratur,
*Quàm versus inopes rerum, * nugæq; canoræ.*
Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
Musa loqui, præter laudem nullius auaris.
**Romani pueri longis rationibus essem*
Discunt in parteis centum diducere dicat.
Filius Albini, si de quincunce remota est.

*Vncia: quid superat? poteras dixisse triens: * eu,*
Rem poteris seruare tuam. redit vncia: quid fit?
Semis. at haec animos aerugo, & cura peculi
Cùm semel imbuerit, speramus carmina fingi
Posse linenda cedro, & leui seruanda cupresso?
Aut prodesse volunt, aut delectare poëtae:
Aut simul & iucunda, & idonea dicere vitae.
Quicquid praecipies, esto breuis: vt citò dicta
Percipiant animi dociles, teneántque fideles.
Omne superuacuum pleno de pectore manat.
Ficta voluptatis causa, sint proxima veris.
Nec, quodcumque volet, poscat sibi fabula credi:
Neu pransae Lamię viuum puerum extrahat aluo.
** Centuriae seniorum agitant expertia frugis:*
*Celsi praetereunt austra poëmata * Rhamnes.*
Omne tulit punctum, qui miscuit vtile dulci,
Lectorem delectando, paritérque monendo.
Hic meret aera liber Sosiis: hic & mare transit,
Et longum noto scriptori prorogat aeuum.
Sunt delicta tamen, quibus ignouisse velimus.
Nam neque chorda sonum reddit, quem vult manus, & mens:
Poscentíque grauem persaepe remittit acutum:

A *Nec semper feriet, quodcumque minabitur, arcus.*
Verùm, vbi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit:
Aut humana parum cauit natura. quid ergo?
Vt scriptor si peccat idem librarius vsque,
Quamuis est monitus, venia caret: & citharoedus
B *Ridetur chorda qui semper oberrat eadem:*
Sic mihi, qui multum cessat, fit Cherilus ille,
Quem bis, térque bonum, cum risu miror: & idem
*Indignor, * quandoque bonus dormitat Homerus.*
Verùm opere in longo fas est obrepere somnum.
C *Vt pictura, poësis. erit, quae si propius stes,*
Te capiat magis: & quaedam, si longius abstes.
Haec amat obscurum: volet haec sub luce videri:
Iudicis argutum quae non formidat acumen.
Haec placuit semel: haec decies repetita placebit.
O maior iuuenum, quamuis & voce paterna
D *Fingeris ad rectum, & per te sapis: hoc tibi dictum*
*Tolle memor: certis * medium, & tolerabile rebus*
Rectè concedi. & consultus iuris, & actor
Causarum mediocris abest virtute diserti
Messalae: nescit quantum Cascellius Aulus:
Sed tamen in pretio est. mediocribus esse poëtis

Non

*Non dI, non homines, non concessere * columnæ.*
Vt gratas inter mensas symphonia discors,
Et crassum vnguentum, & Sardo cum melle papauer,
Offendunt, poterat duci quia cena sine istis:
Sic animis natum, inuentumque poëma iuuandis,
Si paulum à summo discessit, vergit ad imum.
Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis
Indoctúsque pilæ, discíve, trochíve quiescit:
Ne spissæ risum tollant impune coronæ.
Qui nescit, versus tamen audet fingere. quid ni?
*Liber, & ingenuus, præsertim * census equestrem*
Summam nummorum, vitióque remotus ab omni.
*Tu * nihil inuita dices, faciésve Minerua:*
Id tibi iudicium est: ea mens. si quid tamen olim
Scripseris, in MecI descendat iudicis aureis,
Et patris, & nostras: nonúmque prematur in annum.
Membranis intus positis delere licebit,
*Quod non edideris: * nescit vox missa reuerti.*
Siluestreis homines sacer, interpresque deorum
Cædibus, & victu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigreis, rabidósque leones
Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda

A *Ducere, quò vellet. fuit hæc sapientia quondam:*
Publica priuatis secernere, sacra profanis:
Concubitu prohibere vago: dare iura maritis:
Oppida moliri: leges incidere ligno.
Sic honor, & nomen diuinis vatibus, atque
Carminibus vênit. post hos insignis Homerus,
B *Tyrtæusque mares animos in Martia bella*
*Versibus exacuit. * dictæ per carmina sortes:*
Et vitæ monstrata via est: & gratia regum
*Pieriis tentata modis: * ludúsque repertus,*
Et longum operum finis: ne forte pudori
Sit tibi Musa lyræ sollers, & cantor Apollo.
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
C *Quæsitum est. ego nec studium sine diuite vena,*
Nec rude quid prosit, video, ingenium: alterius sic
Altera poscit opem res, & coniurat amicè.
Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa, tulit fecitque puer: sudauit, & alsit:
D *Abstinuit Venere, & * Vino. * qui Pythia cantat*
Tibicen, didicit priùs, extimuítque magistrum.
Nunc satis est dixisse, ego mira poëmata pango.
** Occupet extremum scabies. mihi turpe relinqui est:*
Et, quod non didici, sanè nescire fateri.
Vt præco, ad merceis turbam qui cogit emendas,

Assentatores iubet ad lucrum ire poëta,
Diues agris, diues positis in fœnore nummis.
*Si verò est, * vnctum qui rectè ponere possit:*
Et spondere leui pro paupere, & eripere atris
Litibus implicitum: mirabor, si sciet inter-
Noscere mendacem, verúmque beatus amicum.
Tu seu donaris, seu quid donare voles cui:
Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
Lætitiæ: clamabit enim pulchrè, bene, rectè:
*Pallescet super his: etiam * stillabit amicis*
Ex oculis rorem: saliet: tundet pede terram.
Vt, qui conducti plorant in funere, dicunt,
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo: sic
Derisor vero plus laudatore mouetur.
*Reges dicuntur multis vrgere * culullis,*
Et torquere mero, quem perspexisse laborant,
An sit amicitia dignus si carmina condes:
Numquam te fallant animi sub vulpe latentes.
Quinctilio si quid recitares: corrige, sodes,
*Hoc, aiebat, & hoc. melius te posse * negares,*
Bis, térque expertum frustra: delere iubebat:
*Et malè tornatos * incudi reddere versus.*
Si defendere delictum, quàm vertere, malles:
*Nullum vltrà * verbum, aut operam * insumebat inanem,*
Quin sine riuali téque, & tua solus amares.
*Vir bonus, & prudens versus reprehendet * inerteis:*
Culpabit duros: incomtis allinet atrum

A *Transuerso calamo signum: ambitiosa recidet*
Ornamenta: parùm claris lucem dare coget:
Arguet ambiguè dictum: mutanda notabit:
Fiet Aristarchus: nec dicet, cur ego amicum
Offendam in nugis? hæ nugæ seria ducent
B *In mala * derisum semel, exceptúmque sinistrè.*
*Vt, * mala quem scabies, aut morbus regius vrget,*
*Aut fanaticus error, & iracunda * Diana:*
Vesanum tetigisse timent, fugiúntque poëtam,
Qui sapiunt: agitant pueri, incautíque sequuntur.
Hic, dum sublimis versus ructatur, & errat:
C *Si veluti merulis intentus décidit auceps*
*In puteum, foueámve: licet, succurrite, * longum*
Clamet, io, ciues: non sit, qui tollere curet.
Si curet quis opem ferre, & demittere funem.
Qui scis, an prudens huc se deiecerit? atque
Seruari nolit? dicam, Siculique poëtæ
D *Narrabo interitum. Deus immortalis haberi*
Dum cupit Empedocles: ardentem frigidus Ætnam
Insiluit. sit ius, liceátque perire poëtis.
*Inuitum qui seruat, * idem facit occidenti.*
Nec semel hoc fecit: nec, si retractus erit, iam
*Fiet * homo, & ponet famosæ mortis amorem.*

Nec

Nec satis appâret, cur versus factitet vtrúm
*Minxerit * in patrios cineres: an triste * bidental*
Mouerit incestus. certè furit: ac velut vrsus,
Obiectos caueæ valuit si frangere clatros,
Indoctum, doctúmque fugat recitator acerbus:
Quem verò arripuit, tenet, occíditque legendo,
*Non missura cutem, nisi plena cruoris * hirudo.*

HVMANO CAPITI CERVICEM] poëma, quod non constat ex conuenientibus, aptis, propriis, accommodatis partibus: sed disconuenientibus, alienis, disparis formæ: æquè ridiculum est, vt hoc monstrum, quod hîc ab Horatio describitur. sit igitur opus, quod instituis, vnum quoddam corpus, simplex, vnius formæ, sibi cõstans, & conueniens, & sui simile: non multiplex, non dispar, non inæquale, non disconueniens. hoc præceptum pertinet ad argumentum operis, quod μῦθον appellat Aristot.

VNDIQVE COLLATIS MEMBRIS] omnium animalium membris collatis, & corrogatis ad hoc monstrum constituendum.

ATRVM] nigrum, deformem, horribilem. talia enim ferè nobis videntur quæ nigra sunt. vt Oda 3. libr. 2. *& sororum Fila trium patiãtur atra.* & Oda 13. eiusd. libr. *Demittit atras bellua centiceps Aureis.*

SVPERNè] à superiore parte. saty. 7. libr. 2. *peccât ve Supernè.* & Od. 20. libr. 2. *& album mutor in alitem Supernè.*

VELVT ÆGRI SOMNIA] sic habent omnes nostri libri veteres: neque aliter vulgati. nã *ægri somnia*, quod quibusdam placere videtur, mihi nullo modo probatur, neque ferri potest.

VT NEC PES, NEC CAPVT VNI R.] id est, vt nullum corporis membrum ad vnam aliquam totius corporis formam referri possit: vel, vt nullum corporis membrum vni formę proportione respondeat.

PICTORIBVS, ATQVE POËTIS] opponet aliquis, idem licere poëtis, quod pictoribus.

ÆQVA] æqualis. Plato tamen libr. 4. de rep. negat poëtis esse permittendum, vt dicant quicquid sibi videatur, his verbis: οὐ δεῖ ἐπιτρέπειν τοῖς ποιηταῖς λέγειν ὅ, τι φίλον.

SCIMVS] respondet Horatius.

A COIT ANT] coniungantur. epist. ad Torqu. *vt coëat par, Iungatúrque pari.*

SERPENTES AVIBVS GEMIN. TIGR. AG.] fiant monstrosa quædam animalia bifomia, non specie solùm, verùm etiam cogitatione horribilia: vt animal ex aue & serpente conflatum, & præterea alterum ex tigre, & agno.

INCEPTIS GRAVIBVS, &c.] docet, ea, quæ adhiberi solent ornandi causa, nihil ad id, quod agitur, pertinentia, vt longas degressiones à proposito, & descriptiones ineptas, & quę Græci vocant ἐπεισόδια, à re admodum aliena, esse fugienda.

CùM LVCVLVS ET ARA D.] omnis B lucus, Dianę sacer est, etiam si quis lucus singularis aliis interdum diis consecretur.

FLVMEN RHENVM] sic habent omnes ferè libri manuscr. & item vulgati: nisi quòd in vno atque altero reperi *Rheni.* sic locutus est supià Od. 4. libr 4. *Metaurum flumen.*

FORTASSE CVPRESSVM SCIS SIMVLARE] fortasse (inquit Horatius) scis cupressum bellè admodum penicillo exprimere, id est, ornamenta inania, nihílque ad opus institutum pertinentia, πάρεργα appellant Græci, vt descriptiones fluuiorum, siluarum, aliorúmq; locorum: quæ iam aliena sunt à poëmate incepto, & suscepto, quam cupressus à naufragio, quem pictor aliquis depingendum suscepit. quid tum, si C tibi naufragium pingendum locatum est: aut si quid aliud pingendum suscepisti? quid cupressui cum naufragio? Aiunt prouerbium in eos conuenire, qui id, quod vnum sciunt, fortasse non valdè magnum, quouis loco ineptè, atq; intempestiuè inculcant, ab illo imperito pictore natũ, qui à naufrago conductus, vt in tabula naufragiũ eius depingeret, quærebat ab eo, num cupressum appingi vellet. Sed videtur in eos potius quadrare, qui artis caput ignorant, leuia & minuta quædam, & rudimenta dumtaxat sciunt: natum à rudi quodam pictore, qui vt in tabula naufragi imaginem pingeret, cõductus, nihil præter cupressum & similia, quæ ab iis qui primùm artem pingendi discunt, pingi consueuerunt, pingere potuit.

D SI FRACT. ENAT. EXP. NAVIB. &c.] id est, si is, à quo mercedem accepisti, vt abs te pingeretur, naufragus est?

EXSPES] sine spe, naufragio videlicet facto omnium fortunarum suarum. Attius Medea: *exsul inter hosteis, exspes, desertus, vagus.*

AMPHORA CŒPIT INSTITVI] vsitatiùs est bonis scriptoribus ita loqui *Amphora cœpta est institui.* Accius, *Nam neque pretio, neque amicitia, neque vi impelli, neque prece quitus sum.* Ex M. Tullio innumera exempla colligere licet. vtitur tamen & M. Tull. hoc genere libr. 14. episto. ad Terent. *si qua vis, aut si qua rapina fieri cœperint:* & iterum Horat. epist. ad Valam libr. 1. *vrbanus cœpit haberi.* amphora vas grande, & amplum, & qua-

dratu, quod capit sextarios octo, & quadraginta: vrceus verò longè minor, longéque alia forma, nempe rotunda. totam autem intellige figulatem Plaut. in Epidico, *Versuturet, quàm rota figularis.* Tib. libr. 2. eleg. 3. *At tibi læta trahant Samia conuiuia testa, Fictáque Cumana lubrica terra rota.* Horat. supr. Od. 10. libr. 3. *Ne currente retro funis eat rota.*

CVRRENTE ROTA CVR VRC.] sententia huius loci hæc est. poëma amplum, & grãde instituisti, seu incepisti: cur progrediente operis scriptione, extrema non respondent primis, sed sunt multo humiliora, & minutiora?

EXIT] id est, quasi ea materia prodit, seu exsistit, seu exoritur? forma enim videtur in materia delitescere: quæ manu artificis apetitur, elicitur, depromitur, & in lucem profertur, cùm opus ab artifice ex materia perficitur atque absoluitur.

DENIQVE SIT, QVOD VIS, SIMPLEX, &c.] Denique opus, seu poema, quod instituis, non sit multiplex, neque ex partibus dissimilium formarum compositum: sed simplex, & vnum corpus. non admodum dissimile est, quod scribit Arist. in libello περὶ ποιητ. ἀνάγκη ἄρα τὸν καλῶς ἔχοντα μῦθον, ἁπλοῦν εἶναι μᾶλλον, ἢ διπλοῦν id est, necesse est fabulam benè habentem, simplicem esse potiùs, quàm duplicem.

MAX. PARS VATVM, &c.] hæc non eò pertinent, vt aliquid propriè de breuitate præcipiat vt quidam existimant, neque vt περὶ λέξεως, aut de verborum delectu, vt alij volunt: sed vniuersè docet, scriptorem acerrimi, ac limatissimi iudicij esse oportere, vt rectà à prauis discernere queat, ne vitia in scribẽdo pro virtutibus sequatur. obscuræ enim sunt, & tenues veri, & falsi notæ, vt non nisi oculatissimi eas internoscere possint.

SPECIE RECTI] falsa, id est, quæ imitatur rectum, cùm à recto absit plurimùm.

BREVIS ESSE LABORO, OBSCVRVS FIO] sine dubio breuitatem orationis in re, & sententia longa adhibere, obscuritatem parit. videndum est igitur, vt orationis magnitudo sententiæ subiectæ sit æqualis, id est, vt tantùm fit verborum, quantum occesse est, quemadmodum scribit M. Tull. libr. de orat. ad Quin. Fratr. 2. quod præstare difficile est. Verùm enim verò, vt ait Pindarus Pyth. ᾠδ. 9. *magna virtutes, longam orationem desiderant. ex autem, quis de re magna, & longa pauca verba facere velit, sapiens auditor optandus, & quærendus est. sed orationis opportunitas*, id est, ea oratio, quæ & breuis sit, cum breuitate opus est, & lunga, cum res, & tempus verborum multitudinem desiderant, *proinde vt omnium rerum, præcipuã laudem meretur.* verba Pindari sunt hæc, quibus rota de breuitate orationis quæstio terminari, ac transigi potest. Ἀρεταὶ δ' αἰεὶ μεγάλαι πολύμυθοι. βαιὰ δ' ἐν μακροῖσι ποικίλλειν, ἀκοὰ σοφοῖς. ὁ δὲ καιρὸς ὁμοίως παντὸς ἔχει κορυφάν. (Cum his Horatianis congruunt illa Dionysij

A Halicarn. in vita Lysiæ. Καὶ μὴν τότε βραχέως ἐκφέρειν τὰ νοήματα μετὰ τοῦ σαφοῦς καλόν τι τοῦ πράγματος ὄντος φύσει τοῦ συνάγειν ἄμφω ταῦτα, καὶ κερᾶσαι μετρίως, ἐν μάλιστα, οὐδενὸς ἧττον τῷ μᾶλλον ἀποδέδεικται Λυσίας ἡ δυνάμεις.)

SPECTANTEM LÆVIA NERVI DEFICIVNT] id est, qui nimis politum, concinnum, cultum, & comtum orationis sectatur genus, mollem, eneruatam, & (vt luquitur ille) elumbatam orationem efficit. læuia contraria sunt asperis, vt apud Græcos λεῖα τοῖς τραχέσι.

DEFICIVNT] destituunt, deserunt. hæc enim vis est huius verbi cum acc. casu coniuncti. M. Tull. ad Seruium Sulp. lib. 4. *quod ea me solatia deficiunt, quæ ceteris similis in fortuna non defuerunt.* pro

B Cœlio, *dies iam me deficiet, si, quæ dici in eam sententiam possunt, coner exprimere.* Lucret. lib. 5. *Post, vbi equum valida vires ætate senecta, Membráque deficiunt fugiente languida vita.* Horat. sat. 1. libr. 2. *cupidum pater optime, vires Deficiunt.* & saty. 1 libr. 1. *ne se penuria victus Deficeret, metuebat.* & Tibull. ad Messalam, *meritas si carmina laudes Deficiant.*

PROFESSVS GRANDIA TVRGET] qui (vt ita dicam) grandiloquus videri vult, is nimis elatus, turgidus, atque inflatus euadit.

SERPIT HVMI] nimis humilis est. sic supra epistolo. 1. libr. 2. dixit, *sermones repentes per humum.*

C QVI VARI. CVP. REM PRODIG.] qui narrationibus, & fabulis non verisimilibus, & incredibilibus, id est, ἀπιθάνοις, opus, quod habet in manibus, ornare studet, &c. variare est, quod Græci ποικίλλειν dicunt.

PRODIGIALITER] supra omnium hominum fidem.

DELPH. SILV. APP. FL. AP] hoc quidem abhorret à natura. nam delphini in vodis: apri in siluis viuunt. Eleganter igitur, & concinnè, vt multa Archilocus (quemadmodum refert Stobæus) ostendens, nihil esse in hac vita tam incredibile, & præter spem, quod non sit credibile, & sperandum, sic ait, Ἐκ δὲ τοῦ, οὐκ ἄπιστα πάντα, κἀνέλπιστα γίγνεται. Ἀνδράσι. μηδεὶς ἔθ' ὑμῶν εἰσορῶν θαυμαζέτω, Μηδ' ἵνα δελφῖσι θῆρες ἀνταμείψωνται νομὸν Ἐνάλιον, καί σφι θαλάσσης ἠχέεντα κύματα φίλτερ' ἠπείρου γένηται, τοῖσι δ' ἡδὺ ἦ ὄρος, Id est, *hoc autem apparet, non omnia esse hominibus incredibilia, nec desperanda. Nemo igitur vestrûm posthac, si quid nouum viderit, miretur, neque cum feræ cum delphinorum pascuis sua commutarint, & illis marini fluctus terra continente fuerint gratiores: his montes, & siluæ placuerint.*

D

ÆMILIVM CIRCA LVDVM] gladiatorium, à L. Æmilio Lepido nominatum.

FABER IMVS] faber quidam, cuius taberna est omnium infima, & postrema. sic loquitur sup. epist. ad Loll. 2. libr. 1. *& imus Derisor lecti.* eadem ratione dixit *Ianus summus ab imo* epist. 1. lib. 1. & saty. 2. libr. 2. *postquam omnis res mea Ianum Ad medium*

dum fecit est. hic igitur faber particulas quasdam A corporis satis scitè exprimere poterat: totũ corpus verò inscitè, atque infeliciter fabricabatur. Cum hoc confert eos scriptores, qui alicuius operis σύστασιν, id est, constitutionem, & summam conflare, aut absoluere nequeunt, cùm in particulis minutissimis describendis, atque ornandis sint tolerabiles.

INFELIX OP. SVMMA] infelix in vniuerso opere componendo.

PONERE] id est, facere, πλάσαι. sic sup. Od. 8. lib. 4. *Sollers nunc hominem ponere, nunc Deum.*

HVNC] talem me scriptorem esse, si quod opus scribere in animo haberem, nihilo magis cupiam, quàm bellis quidem oculis, & pulchro capillo præditum esse, sed naso distorto ac de- B formi. nigri oculi, & nigri capilli olim formam commendabant, vt suprà Ode 32. lib. 1. *Et Lycum nigris oculis, nigróque Crine decorum.*

ÆQVAM] non grauiorem, quã, vt vires ferre possint: parem viribus. monet scriptorem, vt vireis suas diligenter exploret, ne quid scribendum suscipiat, quod cumulatè explere non possit.

VERSATE] humeris, & toto corpore. ἀλληγορία est, Nam iubet animo versare, & cogitare, quid sustinere ingenio possimus.

CVI LECTA POTENTER ERIT RES] id est, qui rem sumserit nõ maiorem suis viribus, sed quam ingenio, & doctrina sustinere possit, ei neque facundia, neque dispositio deerit. potenter, id est, κατὰ δύναμιν: quantam rem ferre ac C sustinere possit.

VIRTVS] ἀρετὴ, præstantia, vt M. Tull. *narrationis virtus.* Arist. λέξεως ἀρετή. sed hæc alibi notauimus.

VENVS] venustas, lepos infrà eod. lib. *Fabula nullius Veneris.*

VT IAM NVNC DICAT IAM NVNC] id est, hæc erit ordinis vis, & pulchritudo (nisi ego fallor) vt ea, quæ nũc dici debent, iam nũc dicat. in hoc consistit ordinis vis, & pulchritudo, vt, &c.

ET PRÆSENS IN TEMPVS OMITTAT] id est, vt quidam explicant, vsque eò omittat, donec dicendi tempus adsit: suo loco, & tempori seruet. Ego *præsens in tempus* positum puto D pro in præsenti tempore, vt sit, differat in futurũ tempus, & in præsentia omittat: atque ita locutus est M. Tull. epist. ad Brutum, *vt & in præsens sceleratos ciues timore ab impugnanda patria deterrerem, & in posterum documentum statuerem, ne quis talem amentiam vellet imitari.* & orat. 1. in Catil. *quanta tempestas inuidiæ nobis, si minus in præsens tempus recenti memoria scelerum tuorum, at in posteritatem impendeat.* & T. Liuius lib. 2. *nec in præsens modo, sed in venientem etiam annum, &c.* & ipse Horat. Od. 16. libr. 3. *Lætus in præsens animus, quod vltra est, Oderit curare.*

HOC AMET, HOC SPERNAT] aliud probet, aliud improbet, ac reiiciat. est enim boni poëtæ iudicare, quid sit dicendum, quid non: A quid priore loco, quid posteriore collocandum: vel quid probandum, quid improbandum, quid laudandum, quid vituperandum. Profert hunc versum Seruius ad illum Virgilij locum Georg. 2. *Me vero primum dulces ante omnia Musæ, &c.*

PROMISSI CARM. AVCTOR] id est, is, qui se poëtam professus est: is, qui carmen, quod se scripturum pollicitus est, condit. vel dic promissi, id est, magni. Nam qui de se aliquid promittit, magnum aliquid vult à se exspectari. infrà. *Quid tanto dignum feret hic promissor hiatu?* & epistul. superiore. *Multa fidem promissa leuant:* vel promissi, id est, editi, vt alij quidam volunt.

IN VERBIS] monet vt verba, parcè admodum, & timidè nouemus, aut fabricemur. B

CAVTVS] prudens, religiosus, εὐλαβής.

TENVIS] parcus, restrictus, angustus. φειδωλός, λιτός.

SERENDIS] faciendis, nouandis. translatio est ab arboribus. ita statim verba cum foliis comparat.

DIXERIS EGREGIÈ NOTVM SI, &c.] egregia erit tua elocutio, si scita, & artificiosa verborum adiunctio, seu compositio verbum alioqui nouum, & nuper factum, reddiderit notum, insigne, ac luculentum: qualia sunt veliuolum, saxifragum, & similia. hæc est huius loci sententia, quicquid alij somnient de verbis translatis: quam tamen testimonio, & auctoritate M. C Tull. confirmabimus. Ille igitur lib. 3. de oratore, scribit *tria esse in verbo simplici, quæ orator afferat ad illustrandam, atque exornandam orationem: aut inusitatum verbum, aut nouatum, aut translatum: Nouantur autem verba, quæ ab eo, qui dicit, ipso gignuntur, ac fiunt vel coniungendis verbis, vel sine coniunctione. coniungendis verbis nouantur, vt hæc. Tum pauor sapientiam mihi omnem ex animo expectorat. Au non vis huius me versutiloquas malitias? videtis (inquit) versutiloquas, & expectorat, ex coniunctione facta esse verba, non nata.* ex hoc loco apparet, coniuncta, seu iuncta verba à M. Tullio nominari, quæ vulgò composita appellamus. Idem in oratore perf. *Ego autem etiam si quorundam grandis, & ornata vox est poetarum, tamen in ea cum licentiam statuo maiorem D esse, quàm in nobis, faciendorum, iungendorúmque verborum, tum etiam hominum voluptati vocibus magis, quàm rebus seruiunt.* Idem ibid. *Quid? in verbis iunctis, quàm scitè insipientem, non insapientem? iniquum, non inæquum? tricipitem, non tricapitem? concisum, non concæsum?* perspicuè his locis verba iuncta dixit, quæ grammatici composita nominant. ibidem. *Itaque translata, aut facta, aut iuncta verba facilè sunt cognita.* translata quæ sint, notum est: facta autem verba sunt, quę sine coniunctione sunt nouata ab eo, qui dicit: iuncta, quæ nouata sunt ex coniunctione, &, vt loquitur Horatius, ex iunctura. Idem Topicis. *Scæuola autem P. filius postliminium iunctum putat esse verbum, vt sit in eo & post, & limen.* Idem Partit. ait nouari verba cùm alijs modis, tum adiunctione verborũ. Prisc. lib. 18. hunc ver-

taleis, annos, & ætatem duntaxat ſignificari volunt. Iam quia annorum multitudo propinquitatem mortis denunciat, pleróſque pudet de annis ſuis confiteri. *natales* autem ſubintellige *dies*. Vel dic *natalem* integrum eſſe, vt vult Seruius: qui ita ſcribit ad illum Virgilij verſum, Palæm. *Phyllida mitte mihi, meus eſt natalis, Iola: Sanè cùm apud maiores natalis plenum fuerit, poſteritas natalis dies dicere cœpit. Nam cum Horatius dixerit*, Nataleis gratè numeras: Iuuenalis ait, *Natali, Corvine, die mihi dulcior hac lux.*

SPINIS DE PLVRIBVS] per ſpinas, ægritudines, angores, vitia denique animorum ſignificantur, vt ſup. epiſt. ad Villicum lib. 1. *Certemus ſpinas animóne ego fortius, an tu Euellas agro.*

B DECEDE P.] decede de loco, & de via, ſeu de ſtatione vitæ: da locum melioribus. ſup. Od. 6. lib. 2. *vbi non Hymetto Mella decedunt.* ſuccedere, & decedere inter ſe opponuntur. dicimus enim, decedere de prouincia, de vita.

TEMPVS ABIRE TIBI EST, NE P. L.] ſic Lucret. lib. 3. *Nunc alienà tua tamen ætate omnia mitte, Æquo animo, agedum, iam aliis concede: neceſſe eſt.* Sed pauci ſunt, qui tanquam conuiuæ ſaturi, decedant de vita, vt ait Satyr. 1. lib. 1. in extrem. atqui nihil eſt tam ſecundum naturam, quàm homini ſeni, emori.

C LVSISTI SATIS] diu operam rebus amatoriis & venereis dediſti, ἱκανῶς ἠφροδισίασας. hæc enim vis eſt huius verbi interdum, vt ſuprà diximus ad illum locum, *Nec luſiſſe pudet, ſed non incidere ludum.* Sæpenumerò autem hæc tria coniungi ſolent, eſſe, bibere, ludere. Liuius Andron. *Adfatim edi, bibi, luſi.* Epigramma Sardanapali apud Athen. lib. 12. ἐγὼ δ' ἐβασίλευσα, καὶ ἄχρις ἑώρων τοῦ ἡλίου φῶς, ἔπιον, ἔφαγον, ἠφροδισίασα, id eſt, ego regnaui, & quamdiu ſolis lumen aſpexi, edi, bibi, rebus venereis vſus ſum, & cet. Plautus Milite glor. *Es, bibe, atque animo obſequere mecum, atque onera te hilaritudine.* Idem Pſeudolo. *qui ſe, ſuámque ætatem bene curant: Edunt, bibunt ſcortantur.*

D LASCIVA DECENTIVS ÆTAS] adoleſcentia, vel iuuenta, quam magis decet delicias facere, & voluptatibus indulgere.

TVRNEBVS.

Ex lib. 21. cap. 8. In hoc ſermone, *-- metuens pendentis habena*, non tam eſt metuens lora, quibus cædi ſerui ſolebant, (quamquam ſic accipi poteſt) quàm metuens vincula quibus ad trabem adligati ſerui cædi pendentes ſolebant more Romano, vt ab Acrone dicitur: cuius conſuetudinis multa ſunt in Plauto impreſſa veſtigia.

Illud quidem Terentij Eunuch. act. 5. ſc. 7. ſic id declarat, vt dubitari non poſſit: *Tu iam pendebis, qui ſtultum adoleſcentulum Nobilitas flagitiis.*

Miram quandam medicinam facit Horatius, qui homines inſanos malo veneno purget, cùm A ſcribit, *Quæ poterunt vnquam ſatis expurgare cicutæ?* Conſtat enim in medicamentis lethalibus cicutam numerari, non ſalutaribus, cum frigore perimat. Nam quod Perſius ſcripſit Satyr. 5.

-- quam non extinxerit vrna cicuta, ad eius frigus retulit. Aut igitur cicutas pro herbis medicatis purgantibúſque poſuit, in quibus omnibus viroſus quidam ineſt ſuccus malo medicamento proximus, vt & medici vltrò fatentur: vt viciſſim etiam ipſum helleborum Plinius lib. 10. cap. 23. venenum vocat, de coturnicibus ſcribens, *coturnicibus veneni ſemen cibus gratiſſimus.* Aut cicutas dixit reſpiciens ad ferulaceos & cicutis ſimiles hellebori caules, vt ex caulium hellebori cicutis, helleborum cicutas ab eo appellatum cre- B damus: vt & poëta Maro Eclog. 2. cicutas appellauit fiſtulæ ſeptemplicis cera compactas cannas. Sed & *-- anticyras melior ſorbere meracas*, multo incredibilius & inopinatius Perſius dixit, Satyr. 4. inſulæ nomen helleboro tribuens, quod tamen Græcorum feciſſe exemplo poteſt videri, qui Seſamoides, quòd & helleborus albus vocabatur: ἀντικύρικον appellabant, vt eſt apud Heſychium & Dioſcoridem, li. 4. cap. 135. Veriſimilius omnino ſit eum ſermone Satyrico & iocoſo, cui aſſueuit, vſum eſſe, & ad medicamentorum infamiam helleborum cicutam vocaſſe, vt venenum: aut venenatam ſpeciem pro ſpecie medicata iocularitur & mordaciter poſuiſſe.

Non reperio vſquam, quod à Porphyrione C ſcriptum eſt, Bionem patrem Ariſtophanis poëtę fuiſſe, cum vno omnes ore Philippum eum appellent, nec Laërtius, qui decem eius nominis memorat, in eis Ariſtophanis patrem ponit. Veriſimilius eſt igitur vel de Bione Boryſthenita, vt Acron ſcribit, & ipſe exiſtimo, Horatium intellexiſſe, cuius libri melle & felle iocoſo conditi fuerant: de quo & à Cicerone ſcribitur lib. 3. Tuſculanarum diſputationum, *in quo facetum illud Bionis.* vel de Bione filio Æſchyli, quem & ipſum Tragicum fuiſſe Suidas refert. Nominat & Bionem tragicum ex eorum numero tragicorum, qui ſunt Tarſici dicti, Laërtius. Ego tamen veriorem Acronis crediderim ſententiam. Ac fortaſſe Bioneos ſermones dixit, oculos ad ſermonũ D ſuorum libros interim reflectens.

Ex lib. 7. cap. 19. Purgare eſt interdum inane & vacuum reddere, id eſt, purum: nam purus locus interdum dicitur, in quo nemo homo eſt, & qui nulla re occupatur, vt eleganter apud Flaccum emendauit politiſſimi & doctiſſimi iudicij vir, Dionyſius Lambinus:

-- verum
Puræ ſunt plateæ nihil vt meditantibus obſtet.

Ex lib. 11. cap. 26. Explicato verſu illo, qui eſt lib. 1. Carminum Oda 7. *Vndique decerptam f. p. p.* Similis eſt ferè inquit Adrianus, ratio & figura in illo primæ Odæ loco:

-- Me gelidum nemus
Nympharúmque leues cum Satyris chori
Secernunt populo. Significat enim è locis nemoroſis

roſis & ſolis, quibus delectantur poëtæ, ſe delectari poëtices ſtudio. Nam vt ad Florum ſcribit, A

Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit vrbes
Rectè cliens Bacchi ſomno gaudentis & vmbra.

Ex lib. 21. cap. 8. *Carmina*, aotem, *compone* de ſe Horatius dicit, atqoe odas & Melicos verſus ſignificat: vnde & mox ſubiicit, *Diſcedo Alcæus puncto ibus* Alcæum eom lyricum potiſſimum ſibi ad imitandum Horatius propoſuerat.

Audebit quæcunque parum ſplendoris habebunt,
Valet illud *audebit*, in animum inducet, volet, ſuſtinebit: vt apud Maronem, *Aude hoſpes contemnere opes*. latet tamen etiam neſcio quis facinoris auſus. Verſari enim *adhuc intra penetralia Veſtæ* verba dicit, velut in tuto conſtituta & inſpoliato aſylo, vt attingi non debeant, nec lædi, loci ſanctitate & religione defenſa. Nam è templo & penetrali Veſtæ nefas erat extrahi, vt reor, ac ne eò ingredi quidem licebat, præterquam Pontifici & Veſtalibus: ſed & ſupplices, ad quos potiſſimom adluſit, ad Veſtam priuatam & focum ſedebant, qood religioſiſſimum & ſanctiſſimum ſupplicandi genus erat. Thucydides de Themiſtocle ſupplice, τὸν παῖδα σφῶν λαβὼν καθίζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑστίαν. Lego apud Lucretium lib. 2. *Nam tibi Vementer*, vt apud Flaccum *Vemens & liquidus, puróque ſimillimus* & quod ſi vehementer & vehemens legere vis, vocales duæ per Synecphoneſin in vnam coïbunt & coaleſceor. B

Ex lib. 1. cap. 3 Libro Columellæ 3. oon ſolita frequentique ſignificatione *vehemens* in luxuriante exuberantéque ponitur, vt cùm ab eo ſcribitor, *Terræ den ſa veh mentermultáque materia frondentem*, cap. 1. Nam ei opponit vitem rari ſarmenti Iterum cap. 10. *Vnde etiam materia vehementiſſima reperiuntur, aut in capite vitis, aut in crure vicino radicibus*. Hic vehementiſſimas materias dicit luxuriantes & maximas, in quibus & prolixiſſima dixit eſſe flagella & productiſſima ſarmenta. Fortaſsè etiam non diſſimili notione & ſignificatu Horatius dixit de nitido elegantique vſu, *Vehemens & liquidus puróque ſimillimus amni*, quòd ferax ſit & fœcundus in producendis rerum vocabulis, ſempérque aliqoid aduehat, & vt amnis vehemens exundet. Nam quòd vehementem & liquidum dicit & purum, à fluuio tranſtulit magnum aquarum limpidarum agmen vehente: quod nonnulli ad poëtam commodiùs quàm ad vſum referri poſſe cenſent, quibus non aſſentior. C D

Ex lib. 21. cap. 8. *Nunc Satyrum, nunc agreſtem Cyclopa mouetur*. Inſolenter hoc penè dictum eſſet, niſi apud Græcos multæ eius generis paterent formolæ. Vt igitur illi κινεῖσθαι κίνησιν dicunt, Sic moueri Satyrum dixit, quod eſt, vt ita dicam motum Satyri & ſaltationem moueri & ſaltare. De Satyrorum ſaltatione dixit Maro, *Saltantes Satyros imitabitur Alpheſibœus*. A

Ex lib. 6. cap. 15. Nos ex noſtra inſcitia alios fingimus, & exiſtimamus, improbè fortaſsè: ſed profectò ea nobis cauſa eſt ſcribendi tralatitia multa: quæ quòd diu ignorauimus, aliis etiam multis ignota credimus: velut eſt illud quod apud Flaccum hic exponimus, quod vt dici ſolet, in ore eſt omni populo. *Sed vocat vſque ſuum, qua populus adſita certis*.

Limitibus vicina refugit Iurgia: Diu putauimus adſitam populum eſſe, in limite & confinio plátatam iuxta vicini poſſeſſiones: cuius ſententiæ non me pœnitet aut piget. Quia tamen plus ſcriptoribus antiquis fidei habeo, quàm mihi ſententiæ incipio diffidere meæ, ac labaſco paululum. Nam adſitam interpretatur Agretius, maritam, iuxta vitem ſatam. Eius verba proferam *inſita*, inquit, *eſt arbor, cui inciſæ, alienum germen includitur: adſita, cui incolumi aliquid quod ſuſtineat adiungitur*. locúmque Horatianum, quem protuli, nominat, B

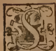
--*quà populus adſita certis, quippe*, inquit, *quæ vitibus maritatur*. Huius Grammatici ſententiam perſcribere volui, & facilè ſum paſſus me ignoraſſe videri, quod ille, cui plus videre in literis datum eſt, perſpexit: non tamen omnino quod crediderant inſulſum ioſcitúmque eſt. Legi & qui propoſitionis ratiooem non haberet, & adſitam pro ſata intelligeret. Apertius autem multo Catullus in epithalam. Iull. & Mallis ſcripſit, C

Lenta qui velut adſitas
Vitis implicat arbores.

Ex lib. 2. cap. 15. Obſeruaſſe video ab aoriquis illis ſcriptoribus, Naturæ Deum appellari, non eum qui vniuerſæ naturæ, ac ſummæ rerum adminiſtrationem curámque gerit, quique cœlo, mari, terræ præeſt: ſed qui naturam hominis cuiuſque aut hominem regit, fouet, tuetur, curat, ſeruat: eſtque quidam hominis genius. Extat in Bacch. prologus non ille quidem à Plauto ſcriptus, qui tamen antiquitatem olet, in quo genialis Deus Silenus, naturæ Deus dicitur: ſic. n. ſcribitur, *Natura Deus ſum Bromij alter maxumi*. & apud M. Actium in Menæchmis. Sc. Benè obſonaui. *Nunc ipſi natura Deo mihi reſponde adoleſcens*. Expreſſius Horat. D

Scit Genius natale comes, qui temperat aſtrum
Naturæ Deus humanæ, mortalis in vnum
Quodque caput.

LAMBINVS LECTORI.

SCIO, viros huiusce ætatis doctissimos & scripsisse, & edidisse in hũc librum commentarios: quæ res me sanè deterrere debebat, ne quid meorum scriptorum huc admiscerem. Verùm, cùm initio totum hunc poetam explicare constituissem, atque in eam curam aliquot iam annos incubuissem, cuius mei consilij participes essent, & conscij homines mihi amicissimi, iidémque eruditissimi: non existimaui, mihi hanc laboris à me suscepti partem, etiam si ab aliis esset occupata, prætermittere, aut deprecari licere, veritus ne nonnulli, si huius nominis solutionem aliis delegarem, neque totum hoc æs alienum egomet meis nummis dissoluerem: hoc quicquid est, acerbius à me exigerent, mecúmque summo iure experirentur, & ex syngrapha agerent. Verumtamen eam moderationem in hac mei pensi parte persoluenda adhibere institui, vt vno tempore & iis satisfacerem, qui integram à me huius æris alieni dissolutionem flagitarent, & eos non offenderem, qui hoc reliquum à locupletioribus exigere mallent: statuique mihi ingenuos, & candidos opifices imitandos esse, qui posteaquam ad partem aliquam operis à se conducti, ac suscepti difficilem peruenerunt, quam intelligant neque se satis cumulatè absoluere posse, & alios ornatiùs, ac politiùs, quàm se, perfecturos esse, ad operis locatorem vltrò accedunt: denuntiant, atque ingenuè fatentur se in hac operis parte minùs ei satisfacere posse: docent, alios esse præstantiores, non solùm omnibus notos, verùm etiam nobileis, & claros, qui eam summo artificio elaborare, politissimaque arte perficere possint: demonstant, eorum copiam esse paratam, atque in medio positam: suadent, vt iisdem conditionibus, eadémque mercede, & impensa, illorum opera vtatur potiùs, quàm sua. Horum igitur exemplo humanissimos, optimósque lectores, quibus me totum hoc pensũ in Horatianum debere non nego, oro, atque obsecro, vt me hanc de arte poetica ad Pisones epistolam strictim attingere sinant: hortor, vt integram, plenam, vberem, ac perpolitam eius explanationem à Francisco Luisino, Iacobo Grifolio, Achille Statio Lusitano, quem Romæ cognoui, aliísque doctissimis viris, petant: ab illorum fontibus se quantumuis magnam sitim expleturos esse confidát: meos riuulos vel prætereant, vel ita leuiter degustent, vt intelligant, eos non sitientibus faucibus proluendis, sed primoribus labris modicè duntaxat irrigandis esse comparatos. De inscriptione autem huius libri, seu epistolæ ad Pison. de arte poët. paucis tibi, lector, sententiam quorumdam doctorum nostræ ætatis virorum, & meam aperiam. Illi igitur eam inter epistolas referendam, & ita inscribendam censent, *ad Pisones*: nihil præterea: à quibus dissentire difficile est. Nam, quin ad Pisones scripta sit, quemadmodum aliæ ad Mæcenatem, aliæ ad Iulium Florum: vna, ad Augustum: aliæ, ad alios, negari id quidem non potest. Neque est, quòd quemquam vel longitudo, vel argumentũ moueat. De longitudine facilis responsio est. Epistola ad Augustum, epistola ad Iulium Florum lib. 2. longæ sunt. Platonis, & M. Tull. epistolæ quædam sunt longissimæ, quæ tamen non idcircò epistolarum nomen amittunt. De argumento, suo quæque epistola constat argumento: neque debent esse inanes epistolæ. Exempli causa, in prima epist. lib. 1. hortatur ad studiũ philosophiæ, eius vtilitatem demonstrat, vulgi opinionem sequi vetat. in secunda, arrepta ex Homero occasione, philosophiam quoque commẽdat: errare homines, qui multo maiorem corporis, & rerum externarum curam habeant, quàm animi: frustrà enim quæri cetera bona, eorúmque possessionem inutilem esse, nisi animus sit omni perturbatione, & motu à ratione auerso, tanquam morbo, vacuus, & purgatus. eam, quæ est ad Numicium, licet ita inscribere, *De finibus bonorum*. epistola ad Fuscum Aristium ita inscribi potest, *De comparatione vitæ rustica, & tranquilla cum vita vrbana, & turbulenta*. epistola ad Augustum tota est de veteribus, & nouis poetis. in secunda lib. 2. ad Iul. Florum primùm exponit, quamobrem olim sese ad versus scribendos contulerit: deinde ad extremum concludit satiùs esse omisso studio poëtico, & relictis versibus, ac nugis rectè viuendi disciplinam colere, & persequi. Possem eodem modo singulas epistolas percurrere, & quódnam sit cuiusque argumentum indicare, nisi vererer, ne alieno loco hæc videar inculcare. Sic igitur Horatius in hac ad Pisones epistola, cùm de omni poëseos genere disputat, tùm maximè de comœdia, & tragœdia vtilissima præcepta dat, non vt philosophus, sed vt poëta. Hæc me ratio adduxit, vt putem cum multis doctis, primùm hanc esse epistolam, deinde simpliciter ita esse inscribendam *epistola ad Pisones*. Quòd si quis volet hæc addi, *de arte poëtica*, non reclamabo, modò idem facere licere in omnibus epistolis, fateatur. Ego interea tamen receptam consuetudinem, vulgique opinionem in eo secutus sum, quòd hunc titulum *de arte poëtica* retinui: in altero, quòd epistolam appellaui, doctorum sententiam approbaui.

Q. HORATII FLACCI EPISTOLA DE ARTE Poëtica ad Pisones.

* *HVmano capiti ceruicem pictor equinam*
Iungere si velit, & varias inducere plumas,
Vndique collatis membris, vt turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa supernè:
Spectatum admissi risum teneatis amici?
Credite Pisones, isti tabulæ fore librum
Persimilem, cuius, velut ægri somnia, vanæ
Fingentur species, vt nec pes, nec caput vni
Reddatur formæ. * *pictoribus, atque poëtis*
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.
Scimus, & hanc veniam petimúsque, damúsque vicissim
Sed non, vt placidis coëant immitia: non vt
Serpentes auibus geminentur, tigribus agni.
* *Inceptis grauibus plerumque, & magna professis*
Purpureus, latè qui splendeat, vnus, & alter
Assuitur pannus, cùm lucus, & ara Dianæ,
Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluuius describitur arcus.
Sed nunc non erat his locus: & fortasse * *cupressum*
Scis simulare. quid hoc, si fractis enatat exspes
A *Nauibus, ære dato qui pingitur? amphora cœpit*
Institui: currente rota cur vrceus exit?
Denique sit quod vis, simplex duntaxat, & vnum.
Maxima pars vatum, pater, & iuuenes patre digni,
Decipimur specie recti. breuis esse laboro?
Obscurus fio. * *sectantem læuia, nerui*
B *Deficiunt, animíque: professus grandia, turget,*
Serpit humi tutus nimiùm, timidúsque procellæ.
Qui variare cupit rem prodigialiter vnam:
Delphinum siluis appingit, fluctibus aprum.
In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte.
* *Æmilium circa ludum faber* * *imus & vngueis*
C *Exprimet, & molleis imitabitur ære capillos:*
Infelix operis summa, quia ponere totum
Nesciet. hunc ego me, si quid componere curem,
Non magis esse velim, quàm naso viuere prauo,
Spectandum nigris oculis, nigróque capillo.
Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam
D *Viribus. & versate diu, quid ferre recusent,*
Quid valeant humeri. cui lecta * *potenter erit res,*
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
Ordinis hæc virtus erit, & Venus, aut ego fallor,
Vt iam nunc dicat iam nunc debentia dici:
Pleraque differat: & præsens in tempus omittat.

Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
In verbis etiam tenuis, cautúsque serendis,
Dixeris egregiè, notum si callida verbum
Reddiderit iunctura nouum. si fortè necesse est
**Indiciis monstrare recentibus abdita* rerum, &*
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis:
Continget, dabitúrque licentia sumta pudenter.
Et noua, fictáque nuper habebunt verba fidem, si
Græco fonte cadent, parcè detorta. quid autem
*Cæcilio, Plautóque * dabit Romanus, ademtum*
Virgilio, Varióque? ego cur acquirere pauca,
Si possum, inuideor? cùm lingua Catonis, & Enni
Sermonem patrium ditauerit, & noua rerum
Nomina protulerit? licuit, sempérque licebit,
*Signatum præsente nota * producere nomen.*
Vt siluæ foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt: ita verborum vetus interit ætas:
Et iuuenum ritu florent modò nata, vigéntque.
*Debemur morti nos, nostráque: * siue receptus*
Terra Neptunus classis Aquilonibus arcet,
Regis opus: sterilísue diu palus, aptáque remis
Vicinas vrbeis alit, & graue sentit aratrum:
Seu cursum mutauit iniquũ frugibus amnis

A *Doctus iter melius: mortalia facta peribunt:*
Nedum sermonum stet honos, & gratia viuax.
Multa renascentur, quæ iam cecidere: cadéntque,
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet vsus:
Quem penes arbitrium est, & ius. & norma loquendi.
Res gestæ. regúmque, ducúmque, & tristia bella
B *Quo scribi possent numero, monstrauit Homerus.*
** Versibus impariter iunctis querimonia primùm,*
Post etiam inclusa est voti sententia compos.*
Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor,
Grammatici certant: & adhuc sub iudice lis est.
C *Archilochum proprio rabies armauit iambo.*
*Hunc * socci cepere pedem, grandésque cothurni,*
Alternis aptum sermonibus, & populareis
Vincentem strepitus, & natum rebus agendis,
*Musa dedit * fidibus diuos, puerósque deorum,*
Et pugilem victorem, & equum certamine primùm,
D *Et iuuenum curas, & libera vina referre.*
Descriptas seruare vices, operúmque colores,
Cur ego, si nequeo, ignoróque, poëta salutor?
Cur nescire pudens prauè, quàm discere malo?
Versibus exponi tragicis res comica non vult:
Indignatur item priuatis. ac propè socco

Dignus carminibus narrari cena Thyestæ.
Singula quæque locum teneant sortita decenter.
Interdum tamen & vocem comœdia tollit:
Iratúsque Chremes tumido delitigat ore.
Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri.
Telephus, & Peleus, cùm pauper, & exsul vterque,
* *Proiicit ampullas, & sesquipedalia verba,*
Si curat cor spectantis tetigisse querela.
Non satis est pulchra esse poëmata: dulcia sunto:
Et quocumque volent, animum auditoris agunto,
Vt ridentibus arrident: ita flentibus adsunt
Humani vultus. si vis me flere: dolendum est
Primùm ipsi tibi: tunc tua me infortunia lædent,
Telephe, vel Peleu. malè si mandata loquêris,
Aut dormitabo, aut ridebo. tristia mæstum
Vultum verba decent: iratum, plena minarum:
Ludentem, lasciua: seuerum, seria dictu.
* *Format enim natura prius nos intus ad omnem*
Fortunarum habitum: iuuat, aut impellit ad iram:
Aut ad humum mærore graui deducit, & angit:
Pòst effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis absona dicta:
Romani tollent equites, peditésque cachinnum.

A *Intererit multùm* * *Dauúsne loquatur, Erósne:*
Maturúsne senex, an adhuc florente iuuenta
Feruidus, an matrona potens, an sedula nutrix:
Mercatórne vagus, cultórne virentis agelli:
Colchus, an Assyrius: Thebis nutritus, an Argis.
B *Aut famam sequere: aut sibi conuenientia finge*
Scriptor. honoratum si fortè reponis Achillem
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Iura neget sibi nata: nihil non arroget armis.
Sit Medéa ferox, inuictáque: flebilis Ino:
Perfidus Ixion: Io vaga: tristis Orestes.
Si quid inexpertum scenæ committis, & audes
C *Personam formare nouam: seruetur ad imum,*
Qualis ab incepto processerit: & sibi constet.
Difficile est propriè * *communia dicere: túque*
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quàm si proferres ignota, indictáque primus.
D *Publica materies priuati iuris erit. si*
Nec circa vilem, patulúmque moraberis orbem
Nec verbum verbo curabis reddere * *fidus*
Interpres: nec desilies imitator in arctum,
Vnde pede * *referre pudor vetet, aut operis lex:*
Nec sic incipies, vt scriptor cyclicus olim,
Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturient montes: nascetur ridiculus mus.
Quanto rectius hic, qui nil molitur ineptè?
Dic mihi Musa virum, captæ post tempora Troiæ,
Qui mores hominum multorum vidit, & vrbeis.
Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat, vt speciosa dehinc miracula promat,
Antiphatem, Scyllámque, & cum Cyclope Charybdin.
Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
*Nec gemino bellum Troianum orditur ab * ouo.*
Semper ad euentum festinat: & in medias res
Non secus, ac notas, auditorem rapit: & quæ
Desperat tractata nitescere posse, relinquit.
Atque ita mentitur: sic veris falsa remiscet,
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.
Tu quid ego, & populus mecum desideret, audi.
Si plausoris eges aulæa manentis, & vsque
Sessuri, donec cantor, vos plaudite, dicat:
Ætatis cuiusque notandi sunt tibi mores:
Mobilibúsque decor naturis dandus, & annis.
Reddere qui voces iam scit puer, & pede certo
Signat humum: gestit paribus colludere, & iram

A *Colligit, ac ponit temerè: & mutatur in horas.*
Imberbus iuuenis tandem custode remoto,
Gaudet equis, canibúsque, & aprici gramine campi:
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
Vtilium tardus prouisor, prodigus æris,
** Sublimis, cupidúsque, & amata relinquere pernix.*
Conuersis studiis, ætas, animúsque virilis
Quærit opes, & amicitias: inseruit honori.
B *Commisisse cauet, quod mox mutare laboret.*
Multa senem circumueniunt incommoda: vel quod
Quærit, & inuentis miser abstinet, ac timet vti:
Vel quòd res omneis timidè, gelidéque ministrat,
*Dilator, spe longus, iners, * auidúsque futuri,*
C *Difficilis, querulus, laudator temporis acti*
Se puero: censor, castigatórque minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda secum.
Multa recedentes adimunt: ne fortè seniles
Mandentur iuueni partes, puerόque viriles:
*Semper in adiunctis, æuóque * morabimur aptis.*
Aut agitur res in scenis, aut acta refertur.
D *Segnius irritant animos dimissa per aurem,*
Quàm, quæ sunt oculis subiecta fidelibus: & quæ
Ipse sibi tradit spectator. non tamen intus
Digna geri, promes in scenam: multáque tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præsens.

Nec

Nec pueros coram populo Medéa trucidet:
Aut humana palàm coquat exta nefarius Atreus:
Aut in auem Procne vertatur: Cadmus in anguem.
Quodcumque ostendis mihi sic, incredulus odi.
Néve minor, neu sit quinto productior actu
Fabula, quæ posci vult, & spectata reponi.
Nec Deus intersit, nisi dignus vindice nodus*
Inciderit: nec quarta loqui persona laboret.
Actoris parteis chorus, officiúmque virile
Defendat: neu quid medios intercinat actus,
Quod non proposito conducat, & hæreat aptè.
Ille bonis faueátque, & consilietur amicè:*
Et regat iratos: & amet peccare timenteis.
Ille dapes laudet mensæ breuis: ille salubrem
Iustitiam, legésque, & apertis otia portis.
Ille tegat commissa: deósque precetur, & oret,
Vt redeat miseris, abeat fortuna superbis.*
Tibia non, vt nunc, orichalco iuncta, tubæque*
Æmula: sed tenuis, simpléxque foramine pauco*
Aspirare, & adesse choris erat vtilis, atque*
Nondum spissa nimis complere sedilia flatu.
Quò sanè populus numerabilis, vtpote paruus

A *Et frugi, castúsq;, verecundúsq; coibat.*
Postquàm cœpit agros extendere victor, & vrbem
Latior amplecti murus, vinóque diurno
Placari Genius festis impune diebus:
Accessit numerísque, modísque licentia maior.
Indoctus quid enim saperet, libérque laborum,
Rusticus vrbano confusus, turpis honesto?
B *Sic priscæ* motúmque, & luxuriam addidit arti*
Tibicen: traxítque vagus per pulpita vestem.
Sic etiam fidibus voces creuere seueris:*
Et tulit eloquium insolitum facundia præceps.
Vtiliúmque sagax rerum, & diuina futuri
Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.
C *Carmine qui* tragico vilem certauit ob hircum,*
Mox etiam agresteis satyros nudauit, & asper*
Incolumi grauitate iocum tentauit, eò quòd
Illecebris erat, & grata nouitate morandus
Spectator, functúsque sacris, & potus, & exlex.
Verùm ita risores, ita commendare dicaceis
D *Conueniet satyros: ita vertere seria ludo:*
Ne, quicumque Deus, quicumque adhibebitur heros,
Regali conspectus in auro nuper, & ostro,
* *Migret in obscuras humili sermone tabernas.*
Aut, dum vitat humum, nubeis, & inania captet.
Effutire leueis indigna tragœdia versus:
Vt festis matrona moueri iussa diebus,

Intererit satyris paulùm pudibunda proteruis.
*Non ego inornata, & * dominantia nomina solùm,*
Verbáque, Pisones, satyrorum scriptor amabo:
Nec sic enitar tragico differre colori,
Ut nihil intersit Dauúsne loquatur, & audax
Pythias, emuncto lucrata Simone talentum:
An custos, famulúsque dei Silenus alumni.
Ex noto fictum carmen sequar, vt sibi quiuis
Speret idem: sudet multum, frustráque laboret,
Ausus idem: tantum series, iuncturáque pollet:
Tantùm de medio sumtis accedit honoris.
Siluis deducti caueant, me iudice, Fauni,
Ne, velut innati triuiis, ac pæne forenses,
Aut nimiùm teneris iuuenentur versibus vmquam:
Aut immunda crepent, ignominiosáque dicta.
Offenduntur enim, quibus est equus, & pater, & res:
Nec, si quid fricti ciceris probat, & nucis emtor,
Æquis accipiunt animis, donántve corona.
Syllaba longa breui subiecta, vocatur Iambus,
*Percitus: vnde etiam * trimetris accrescere iussit*
Nomen Iambeïs, cùm senos redderet ictus:
Primus ad extremum similis sibi. non ita pridem,
Tardior vt paullo, grauiórque veniret ad aureis,
Spondéos stabileis in iura paterna recepit

A *Commodus, & patiens: non vt de sede secunda*
*Cederet, aut quarta * socialiter. hic & in AttI.*
Nobilibus trimetris appáret rarus, & EnnI.
*In * scenam missos magno cum pondere versus,*
Aut operæ celeris nimiùm, curáque carentis,
B *Aut ignoratæ premit artis crimine turpi.*
Non quiuis videt immodulata poëmata iudex:
Et data Romanis venia est indigna poëtis.
Iccircóne vager, scribámque licenter: an omneis
*Visuros peccata putem mea tutus, & * extra*
C *Spem veniæ cautus? vitaui denique culpam:*
Non laudem merui vos exemplaria Græca
Nocturna versate manu, versate diurna.
At vestri proaui Plautinos & numeros, &
Laudauere sales, nimiùm patienter vtrumque,
Nc dicam stultè, mirari: si modò ego, & vos
Scimus inurbanum lepido seponere dicto:
D *Legitimúmque sonum digitis callemus, & aure.*
Ignotum tragicæ genus inuenisse camœnæ
Dicitur, & plaustris vexisse poëmata Thespis:
Quæ canerent, agerentque peruncti fæcibus ora.
Post hunc personæ, pallæque repertor honestæ
Æschylus & modicis instrauit pulpita tignis:

Et

Et docuit magnúmque loqui, nitíque cothurno.
Successit vetus his comœdia, non sine multa
*Laude: sed * in vitium libertas éxcidit, & vim*
*Dignam lege regi. * lex est accepta, chorúsque*
Turpiter obticuit, sublato iure nocendi
Nil intentatum nostri liquere poëtæ:
Nec minimum meruere decus, vestigia Græca
Ausi deserere, & celebrare domestica facta:
Vel, qui prætextas, vel qui docuere togatas.
Nec virtute foret, clarísve potentius armis,
*Quàm lingua, Latium, * si non offenderet vnum-*
Quemque poëtarum limæ labor, & mora. vos ô
Pompilius sanguis, carmen rrprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coërcuit atq;
** Præfectum, decies non castigauit, ad vnguem.*
** Ingenium misera quia fortunacius arte*
Credit, & excludit sanos Helicone poëtas
Democritus: bona pars non vngueis ponere curat,
Non barbam: secreta petit loca: balnea vitat.
Nanciscetur enim pretium, noménque poëtę,
Si tribus Anticyris caput insanabile numquam
Tonsori Licino commiserit. O ego læuus,
Qui purgo bilem sub verni temporis horam.
Non alius faceret meliora poëmata: verùm

A ** Nil tanti est. ergo fungar vice cotis, acutum*
Reddere quæ ferrum valet, exsors ipsa secandi.
Munus, & officium, nil scribens ipse, docebo:
Vnde parentur opes: quid alat, formétque poëtam:
Quid deceat, quid non: quò virtus, quò ferat error.
B *Scribendi rectè, sapere est & principium, & fons.*
*Rem tibi * Socraticæ poterunt ostendere chartæ:*
Verbáque prouisam rem non inuita sequentur.
Quid didicit, patriæ quid debeat, & quid amicis:
Quo sit amore parens, quo frater amandus, & hospes:
C *Quod sit conscripti, quod iudicis officium: quæ*
Partes in bellum missi ducis: ille profectò
Reddere personæ scit conuenientia cuique.
Respicere exemplar vitæ, morúmque iubebo
Doctum imitatorem: & veras hinc ducere voces.
*Interdum speciosa * locis, moratáque rectè*
*Fabula, nullius Veneris, sine * pondere, & arte,*
D *Valdius oblectat populum, meliúsque moratur,*
*Qnàm versus inopes rerum, * nugæq; canoræ.*
Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
Musa loqui, præter laudem nullius auaris.
** Romani pueri longis rationibus essem*
Discunt in parteis centum diducere dicat.
Filius Albini, si de quincunce remota est.

Vncia: quid superat? poteras dixisse triens: **eu,*
Rem poteris seruare tuam. redit vncia: quid fit?
Semis. at hæc animos ærugo, & cura peculI
Cùm semel imbuerit, speramus carmina fingi
Posse linenda cedro, & leui seruanda cupresso?
Aut prodesse volunt, aut delectare poëtæ:
Aut simul & iucunda, & idonea dicere vitæ.
Quicquid præcipies, esto breuis: vt citò dicta
Percipiant animi dociles, teneántque fideles.
Omne superuacuum pleno de pectore manat.
Ficta voluptatis causa, sint proxima veris.
Nec, quodcumque volet, poscat sibi fabula credi:
Neu pransæ Lamię viuum puerum extrahat aluo.
* *Centuriæ seniorum agitant expertia frugis:*
Celsi prætereunt austra poëmata * *Rhamnes.*
Omne tulit punctum, qui miscuit vtile dulci,
Lectorem delectando, paritérque monendo.
Hic meret æra liber Sosiis: hic & mare transit,
Et longum noto scriptori prorogat æuum.
Sunt delicta tamen, quibus ignouisse velimus.
Nam neque chorda sonum reddit, quem vult manus, & mens:
Poscentíque grauem persæpe remittit acutum:

A *Nec semper feriet, quodcumque minabitur, arcus.*
Verùm, vbi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit:
Aut humana parum cauit natura. quid ergo?
Vt scriptor si peccat idem librarius vsque,
Quamuis est monitus, venia caret: & citharœdus
B *Ridetur chorda qui semper oberrat eadem:*
Sic mihi, qui multum cessat, fit Cherilus ille,
Quem bis, térque bonum, cum risu miror: & idem
Indignor, * *quandoque bonus dormitat Homerus.*
Verùm opere in longo fas est obrepere somnum.
C *Vt pictura, poësis. erit, quæ si propius stes,*
Te capiat magis: & quædam, si longius abstes.
Hæc amat obscurum: volet hæc sub luce videri:
Iudicis argutum quæ non formidat acumen.
Hæc placuit semel: hæc decies repetita placebit.
O maior iuuenum, quamuis & voce paterna
D *Fingeris ad rectum, & per te sapis: hoc tibi dictum*
Tolle memor: certis * *medium, & tolerabile rebus*
Rectè concedi. & consultus iuris, & actor
Causarum mediocris abest virtute diserti
Messalæ: nescit quantum Cascellius Aulus:
Sed tamen in pretio est. mediocribus esse poëtis

Non

Non dI, non homines, non concessere columnae.*
Vt gratas inter mensas symphonia discors,
Et crassum vnguentum, & Sardo cum melle papauer,
Offendunt, poterat duci quia cena sine istis:
Sic animis natum, inuentumque poëma iuuandis,
Si paulum à summo discessit, vergit ad imum.
Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis
Indoctúsque pilae, discíve, trochive quiescit:
Ne spissae risum tollant impune coronae.
Qui nescit, versus tamen audet fingere. quid ni?
Liber, & ingenuus, praesertim census equestrem*
Summam nummorum, vitioque remotus ab omni.
Tu nihil inuita dices, faciésve Minerua:*
Id tibi iudicium est: ea mens. si quid tamen olim
Scripseris, in MecI descendat iudicis aureis,
Et patris, & nostras: nonúmque prematur in annum.
Membranis intus positis delere licebit,
*Quod non edideris: * nescit vox missa reuerti.*
Siluestreis homines sacer, interpréśque deorum
Caedibus, & victu foedo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigreis, rabidósque leones.
Dictus & Amphion Thebanae conditor arcis
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda

A *Ducere, quò vellet. fuit haec sapientia quondam:*
Publica priuatis secernere, sacra profanis:
Concubitu prohibere vago: dare iura maritis:
Oppida moliri: leges incidere ligno.
Sic honor, & nomen diuinis vatibus, atque
Carminibus vênit. post hos insignis Homerus,
B *Tyrtaeúsque mares animos in Martia bella*
*Versibus exacuit. * dictae per carmina sortes:*
Et vitae monstrata via est: & gratia regum
*Pierus tentata modis: * ludúsque repertus,*
Et longum operum finis: ne forte pudori
Sit tibi Musa lyrae sollers, & cantor Apollo.
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
C *Quaesitum est. ego nec studium sine diuite vena,*
Nec rude quid prosit, video, ingenium: alterius sic
Altera poscit opem res, & coniurat amicè.
Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa, tulit fecitque puer: sudauit, & alsit:
*Abstinuit Venere, & * Vino. * qui Pythia cantat*
D *Tibicen, didicit prius, extimuítque magistrum.*
Nunc satis est dixisse, ego mira poëmata pango.
** Occupet extremum scabies. mihi turpe relinqui est:*
Et, quod non didici, sanè nescire fateri.
Vt praeco, ad merceis turbam qui cogit emendas,

Assentatores iubet ad lucrum ire poëta,
Diues agris, diues positis in fœnore nummis.
*Si verò est, * vnctum qui rectè ponere possit:*
Et spondere leui pro paupere, & eripere atris
Litibus implicitum: mirabor, si sciet inter-
Noscere mendacem, verúmque beatus amicum.
Tu seu donaris, seu quid donare voles cui:
Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
Lætitiæ clamabit enim pulchrè, bene, rectè:
*Pallescet super his: etiam * stillabit amicis*
Ex oculis rorem: saliet: tundet pede terram.
Vt, qui conducti plorant in funere, dicunt,
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo: sic
Derisor vero plus laudatore mouetur.
*Reges dicuntur multis vrgere * culullis,*
Et torquere mero, quem perspexisse laborant,
An sit amicitia dignus si carmina condes:
Numquam te fallant animi sub vulpe latentes.
Quinctilio si quid recitares: corrige, sodes,
*Hoc, aiebat, & hoc. melius te posse * negares,*
Bis, térque expertum frustra: delere iubebat:
*Et malè tornatos * incudi reddere versus.*
Si defendere delictum, quàm vertere, malles:
*Nullum vltrà * verbum, aut operam * insumebat inanem,*
Quin sine riuali téque, & tua solus amares.
*Vir bonus, & prudens versus reprehendet * inertes:*
Culpabit duros: incomtis allinet atrum

A *Transuerso calamo signum: ambitiosa recidet*
Ornamenta: parùm claris lucem dare coget:
Arguet ambiguè dictum: mutanda notabit:
Fiet Aristarchus: nec dicet, cur ego amicum
Offendam in nugis? hæ nugæ seria ducent
*In mala * derisum semel, exceptúmque sinistrè.*
B *Vt, * mala quem scabies, aut morbus regius vrget,*
*Aut fanaticus error, & iracunda * Diana:*
Vesanum tetigisse timent, fugiúntque poëtam,
Qui sapiunt: agitant pueri, incautíque sequuntur.
Hic, dum sublimis versus ructatur, & errat:
C *Si veluti merulis intentus décidit auceps*
*In puteum, foueámve: licet, succurrite, * longum*
Clamet, io, ciues: non sit, qui tollere curet.
Si curet quis opem ferre, & demittere funem.
Quî scis, an prudens huc se deiecerit? atque
Seruari nolit? dicam, Siculíque poëtæ
D *Narrabo interitum. Deus immortalis haberi*
Dum cupit Empedocles: ardentem frigidus Ætnam
Insiluit. sit ius, liceátque perire poëtis.
*Inuitum qui seruat, * idem facit occidenti.*
Nec semel hoc fecit: nec, si retractus erit, iam
*Fiet * homo, & ponet famosæ mortis amorem.*

Nec satis appáret, cur versus factitet v-
trúm
*Minxerit * in patrios cineres: an triste **
bid ntal
Moverit incestus. certè furit: ac velut vr-
sus,
Obiectos caueæ valuit si frangere cla-
tros,
Indoctum, doctúmque fugat recitator a-
cerbus:
Quem verò arripuit, tenet, occiditque le-
gendo,
*Non missura cutem, nisi plena cruoris * hi-*
rudo.

HVMANO CAPITI CERVICEM] poëma, quod non constat ex conuenientibus, aptis, propriis, accommodatis partibus: sed disconuenientibus, alienis, dispatis formæ: æquè ridiculum est, vt hoc monstrum, quod hîc ab Horatio describitur. sit igitur opus, quod instituis, verum quoddam corpus, simplex, vnius formæ, sibi cõstans, & conueniens, & sui simile: non multiplex, non dispar, non inæquale, non disconueniens. hoc præceptum pertinet ad argumentum C operis, quod μῦθον appellat Aristot.

VNDIQVE COLLATIS MEMBRIS] omnium animalium membris collatis, & corrogatis ad hoc monstrum constituendum.

ATRVM] nigrum, deformem, horribilem. talia enim ferè nobis videntur quæ nigra sunt. vt Oda 3. libr. 2. *& sororum Fila trium patiatur atra.* & Oda 13. eiusd. libr. *Demittit atras bellua centiceps Aureis.*

SVPERNÈ] à superiore parte. saty. 7. libr. 2. *pecce &ve Supernè.* & Od. 20. libr. 2. *& album mutor in alitem Supernè.*

VELVT ÆGRI SOMNIA] sic habent omnes nostri libri veteres: neque aliter vulgati. nã *ægris somnia*, quod quibusdam placere videtur, mihi nullo modo probatur, neque ferri D potest.

VT NEC PES, NEC CAPVT VNI R.] id est, vt nullum corporis membrum ad vnam aliquam totius corporis formam referri possit: vel, vt nullum corporis membrum vni formę proportione respondeat.

PICTORIBVS, ATQVE POËTIS] opponet aliquis, idem licere poëtis, quod pictoribus.

ÆQVA] æqualis. Plato tamen libr. 4. de rep. negat poëtis esse permittendum, vt dicant quicquid sibi videatur, his verbis: οὐ δεῖ ἐπιτρέπειν τοῖς ποιηταῖς λέγειν ὅ, τι φίλον.

SCIMVS] respondet Horatius.

A COÊANT] coniungantur. epist. ad Torqu. *vt coeat par, Iungatúrque pari.*

SERPENTES AVIBVS GEMIN. TIGR. AG.] fiant monstrosa quædam animalia biformia, non specie solùm, verùm etiam cogitatione horribilia: vt animal ex aue & serpente conflatum, & præterea alterum ex tigre, & agno.

INCEPTIS GRAVIBVS, &c.] docet, ea, quæ adhiberi solent ornandi causa, nihil ad id, quod agitur, pertinentia, vt longas degressiones à proposito, & descriptiones ineptas, & quę Græci vocant ἐπεισόδια, à re admodum aliena, esse fugienda.

CÙM LVCVLVS ET ARA D.] omnis B lucus, Dianę sacer est, etiam si quis lucus singularis aliis interdum diis consecretur.

FLVMEN RHENVM] sic habent omnes ferè libri manuscr. & item vulgati: nisi quòd in vno atque altero reperi *Rheni.* sic locutus est suprà Od. 4. libr 4. *Metaurum flumen.*

FORTASSE CVPRESSVM SCIS SIMVLARE] fortasse (inquit Horatius) scis cupressum bellè admodum penicillo exprimere, id est, ornamenta inania, nihilque ad opus institutum pertinentia, πάρεργα appellant Græci, vt descriptiones fluuiorum, siluarum, aliorúmq; locorum: quæ tam aliena sunt à poëmate incepto, & C suscepto, quam cupressus à naufragio, quem pictor aliquis depingendum suscepit. quid tum, si tibi naufragium pingendum locatum est: aut si quid aliud pingendum suscepisti? quid cupressui cum naufragio? Aiunt prouerbium in eos conuenire, qui id, quod vnum sciunt, fortasse non valdè magnum, quouis loco ineptè, atq. intempestiuè inculcant, ab illo imperito pictore natũ, qui à naufrago conductus, vt in tabula naufragiũ eius depingeret, quærebat ab eo, num cupressum appingi vellet. Sed videtur in eos potius quadrare, qui artis caput ignorant, leuia & minuta quædam, & rudimenta dumtaxat sciunt: natum à rudi quondam pictore, qui vt in tabula naufragi imaginem pingeret, cõductus, nihil præter cupressum & similia, quæ ab iis qui primùm artem pingendi discunt, pingi consueuerunt, pingere potuit.

D SI FRACT. ENAT. EXP. NAVIB. &c.] id est, si is, à quo mercedem accepisti, vt abs te pingeretur, naufragus est?

EXSPES] sine spe, naufragio videlicet facto omnium fortunarum suarum. Attius Medea: *exsul inter hosteis, exspes, desertus, vagus.*

AMPHORA CŒPIT INSTITVI] vsitatiùs est bonis scriptoribus ita loqui *Amphora cœpta est institui.* Accius, *Nam neque pretio, neque amicitia, neque vi impelli, neque prece quitus sum.* Ex M. Tullio innumera exempla colligere licet. vtitur tamen & M. Tull. hoc genere libr. 14. episto. ad Terent. *si qua vis, aut si qua rapina fieri cœperint:* & iterum Horat. epist. ad Valam libr. 1. *urbanus cœpit haberi.* amphora vas grande, & amplum, & qua-

dum fracta est. hic igitur faber particulas quasdam corporis satis scitè exprimere poterat: totũ corpus verò inscitè, atque infeliciter fabricabatur. Cum hoc confert eos scriptores, qui alicuius operis σύςασιν, id est, constitutionem, & summam conflare, aut absoluere nequeunt, cùm in partibus minutissimis describendis, atque ornandis sint tolerabiles. A

INFELIX OP. SVMMA] infelix in vniuerso opere componendo.

PONERE] id est, facere, τιθέναι. sic sup. Od. 8. lib. 4. *Sollers nunc hominem ponere, nunc Deum.*

HVNC] talem me scriptorem esse, si quod opus scribere in animo haberem, nihilo magis cupiam, quàm bellis quidem oculis, & pulchro capillo præditum esse, sed naso distorto ac deformi. nigri oculi, & nigri capilli olim formam commendabant, vt suprà Ode 32. lib. 1. *Et Lycum nigris oculis, nigróque Crine decorum.* B

ÆQVAM] non grauiorem, quã, vt vires ferre possint: parem viribus. monet scriptorem, vt vireis suas diligenter exploret, eam quam scribendam suscipiat, quod cumulatè explere non possit.

VERSATE] humeris, & toto corpore. ἀλλαγμεία est, Nam iubet animo versare, & cogitare, quid sustinere ingenio possimus.

CVI LECTA POTENTER ERIT RES] id est, qui rem sumserit nõ maiorem suis viribus, sed quam ingenio, & doctrina sustinere possit, ei neque facundia, neque dispositio deerit. potenter, id est, κατὰ δύναμιν: quantam rem ferre ac sustinere possit. C

VIRTVS] ἀρετή, præstantia, vt M. Tull. *narrationis virtus.* Arist. λέξεως ἀρετή. sed hæc alibi notauimus.

VENVS] venustas, lepos infrà eod. lib. *Fabula nullius Veneris.*

VT IAM NVNC DICAT IAM NVNC] id est, hæc erit ordinis vis, & pulchritudo (nisi ego fallor) vt ea, quæ nũc dici debent, iam nũc dicat. in hoc consistit ordinis vis, & pulchritudo, vt, &c.

ET PRÆSENS IN TEMPVS OMITTAT] id est, vt quidam explicant, vsque eo omittat, donec dicendi tempus adsit: suo loco, & tempori seruet. Ego *præsens in tempus* positum puto pro in præsenti tempore, vt sit, differat in futurũ tempus, & in præsentia omittat: atque ita locutus est M. Tull. epist. ad Brutum, *vt & in præsens sceleratos ciueis timore ab impugnanda patria deterreremus, & in posterum documentum statueremus, ne quis talem amentiam vellet imitari.* & orat. 1. in Catil. *quanta tempestas inuidiæ nobis, si minus in præsens tempus recenti memoria scelerum suorum, at in posteritatem impendeat.* & T. Liuius lib. 2. *nec in præsens modo, sed in venientem etiam annum, &c.* & ipse Horat. Od. 16. libr. 3. *Lætus in præsens animus, quod vltra est, Oderit curare.* D

HOC AMET, HOC SPERNAT] aliud probet, aliud improbet, ac reiiciat. est enim boni poëtæ iudicare, quid sit dicendum, quid non: quid priore loco, quid posteriore collocandum: vel quid probandum, quid improbandum, quid laudandum, quid vituperandum. Profert hunc versum Seruius ad illum Virgilij locum Georg. 2. *Me verò primum dulces ante omnia Musæ, &c.*

PROMISSI CARM. AVCTOR] id est, is, qui se poëtam professus est: is, qui carmen, quod se scripturum pollicitus est, condit. vel dic promissi, id est, magni. Nam qui de se aliquid promittit, magnum aliquid vult à se exspectari. infrà. *Quid tanto dignum feret hic promissor hiatu?* & epistol. superiore. *Multa fidem promissa leuant:* vel promissi, id est, editi, vt alij quidam volunt.

IN VERBIS] monet vt verba, parcè admodum, & timidè nouemus, aut fabricemur.

CAVTVS] prudens, religiosus, εὐλαβής.

TENVIS] parcus, restrictus, angustus. φειδωλός, λιτός.

SERENDIS] faciendis, nouandis. translatio est ab arboribus. ita statim verba cum foliis comparat.

DIXERIS EGREGIÈ NOTVM SI, &c.] egregia erit tua elocutio, si scita, & artificiosa verborum adiunctio, seu compositio verbum aliòqui nouum, & nuper factum, reddiderit notum, insigne, ac luculentum: qualia sunt veliuolum, saxifragum, & similia. hæc est huius loci sententia, quicquid alij somnient de verbis translatis: quam tamen testimonio, & auctoritate M. Tull. confirmabimus. Ille igitur lib. 3. de oratore, scribit *tria esse in verbo simplici, quæ orator afferat ad illustrandam, atque exornandam orationem: aut inusitatum verbum, aut nouatum, aut translatum: Nouata autem verba, quæ ab eo, qui dicit, ipso gignuntur, ac fiunt vel coniungendis verbis, vel sine coniunctione. coniungendis verbis nouantur, vt hæc. Tum pauor sapientiam mihi omnem ex animo expectorat. An non vis huius me versutiloquas malitias? videtis (inquit) versutiloquas, & expectorat, ex coniunctione facta esse verba, non nata.* ex hoc loco appàret, coniuncta, seu iuncta verba à M. Tullio nominari, quæ vulgò composita appellamus. Idem in oratore perf. *Ego autem etiam si quorundam grandis, & ornata vox est poetarum, tamen in ea cum licentiam statuo maiorem esse, quàm in nobis, faciendorum, iungendorúmque verborum, tum etiam hominum voluptati vocibus magis, quàm rebus seruiunt.* Idem ibid. *Quid? in verbis iunctis, quàm scitè insipientem, non insapientem? iniquum, non inæquum? tricipitem, non tricapitem? concisum, non concæsum?* perspicuè his locis verba iuncta dixit, quæ grammatici composita nominant. ibidem. *Itaque translata, aut facta, aut iuncta verba facilè sunt cognita.* translata quæ sint, notum est: facta autem verba sunt, quæ sine coniunctione sunt nouata ab eo, qui dicit: iuncta, quæ nouata sunt ex coniunctione, &, vt loquitur Horatius, ex iunctura. Idem Topicis. *Scæuola autem P. filius postliminium iunctum putat esse verbum, vt sit in eo & post, & limen.* Idem Partit. *ac nouari verba cùm aliis modis, tum adiunctione verborũ.* Prisc. lib. 18. hunc ver-

som testem producit: & ita explicat, *Dixeris*, id est, *poteris dicere*: hoc tantum.

SI FORTE NECESSE EST, &c.] Totius huius loci hæc sententia est, si scripturam veterē sequamur. Si forte necesse est res abditas & occultas nouis vocabulis declarare, & nomina fingere veteribus inaudita: licebit hoc facere, dabiturque licentia, pudenter & modestè sumta. Sic explicandus hic locus est, si ponatur copula post vocem *rerum*: vt ponenda est, si libros veteres sequi volumus. si verò sine copula legamus, ita explicandus erit. Si fortè necesse est res abditas nouis vocabulis exprimere: licebit nomina veteribus inaudita fabricari, dabitúrque fabricandorum vocabulorum licentia, modò pudenter sumatur.

INDICIIS MONSTRARE RECENTIBUS] id est, nouis vocabulis. nam vocabula sunt indicia, seu notæ rerum: σύμβολα & σημεῖα appellat Aristoteles: & verba eò comparata sunt, vt cogitationes, & affectus nostros indicēt, ac significet. aperte Horatius hic loquitur de verbis nouatis, non de translatis.

ABDITA RERVM,] id est, res abditas, & occultas. *abdita rerum* autem sic dictum, vt Sat. 2. lib. 2. *Corrupttus vanis rerum*: & Sat. 8. eiusd. *videtur ficta rerum*. vide quæ notauimus sup. ad Od. 12. lib. 4. *amaráque Curarum eluere efficax*.

ET FINGERE CINCTVTIS, &c.] sic habēt omnes libri manu scripti, quos vidi. nam vulgati non habent copulatiuam *&*, post vocem *rerum*.

CINCTVTIS] cinctis, militaribus, armatis. cingebantur enim in militiam ituri. ex quo cingulum militare, & cingi pro eo, quod est ad militiam, & ad pugnam ornari. Plaut. in Amphitr. *Cingitur: certe expedit se*. & accingi. Lucret. libr. 2. *&, si tibi vera videtur, Dede manus. aut, si falsa est, accingere contra*. quæ vis inest etiam in verbo Græco ζώννυσθαι Hom. ὄδυσ. σ. ζώννυσθ᾽ ἤ γερ' ὀιωῶ ἐπειδμέοντα ἄεθλα. id est, cinguntur iuuenes, & armantur ad certamina. & Ἰλιάδ. ψ. ζωσαμένω δ᾽ ἄρα τώ γε βάτην ἐς μέσσον ἀγῶνα, id est, illi autem cincti descenderunt in medium certamē. Terent. Phorm. *ad te summa solum Phormio rerum redit. tu te hoc intristi: tibi omne est exedendum accingere*. Virg. Æneid. 2. de Priamo, *& inutile ferrum Cingitur*. ibidem. *quæ mens tam dira miserrime coniux Impulit his cingi telis?* vel dic cinctutis, vt Porphyr. qui cinctu, seu cincto vtebantur loco tunicæ. erat autem cinctus, seu cinctum vestis infra pectus corpus complectens, & à pectore ad pedes tegēs. Virg. 7. Æneid. *Ipse Quirinali trabea, cinctúque Gabino Insignis*. ζῶμα & ζῶσμα appellant Græci. quidam per cinctutos, priscos, seu vetustos significari volunt, quod non improbo.

NON EXAVDITA CETHEGIS] id est inaudita veteribus.

CONTINGET] ἐνδέχεται: licebit, non improbabitur, ferri poterit.

LICENTIA SVMTA PVDENTER] licentia verecunda. pudenter αἰδημόνως cum pudore: verecundè.

FICTÁQVE NVPER] non ita pridem facta, & nouata.

HABEBVNT FIDEM] id est, obtinebunt fidem, atque auctoritatem: & ita etiam M. Tull. loquitur epist. ad A. Cæcinam lib. 6. *Quare, quando, vt augures, & astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus prædictis constitutus apud te auctoritatem augurij, & diuinationis mea, debet habere fidem nostra prædictio*. Idem Acad. quæst. lib. 2. *quasi verò non specie visa iudicentur: quæ fidem nullam habebunt, sublata veri, & falsi nota*. idem pro Flacco, *sed fuerint incorrupta littera domi: nunc verò quam habere auctoritatem, aut quam fidem possunt?* alioqui fi-

B dem habere dicimur ei, cui credimus, vt idem Acad. *num videtur minorem habere visis, quàm vigilantes fidem?*

SI GRÆCO FONTE CADENT P. D.] id est, si erunt è Græca lingua in vsum Latini sermonis deflexa: qualia sunt *ephippium*, *acratophorum* apud M. Tull. lib. 3. de Finibus: & ibidem, *proëgmena*, & *apoproëgmena*. & hæc vulgatissima, *grammatica*, *poetica*, *rhetorica*, *dialectica*, *musica*, *tricinium*, *aer*, *ether*. iterum apud M. Tull. *panchrestum medicamentum*, *peripetasmata*, *hemicyclia*, *pseudothyrum*, *symphonia*, *atomi*, *apotheca*, *epitaphium*, *epitoma*, *sophisma soritæ*, *ephemeris*, *thesis*, *toreuma*, *&c.* apud Horat. ea, quæ suprà commemorauimus *diota*, *amystis*, *balanus*, *&c.* vel intellige ea, quæ ad exemplū Græ-

C corum in lingua Latina nouata sunt, vt *medietas*, quemadmodum illi μεσότητα dicunt: *intermundia*, vt illi μετακόσμια: *qualitas*, quæ ab illis ποιότης nominatur: *recte facta*, quæ κατορθώματα: *producta*, seu *proposita*, quæ προηγμένα, *reiecta*, quę ἀποπροηγμένα: *visio*, quæ φαντασία: *notio*, quæ ἔννοια: *indifferens*, quod ἀδιάφορον: *suada*, quæ πειθώ: *centimanus*, qui ἑκατόγχειρ: *tyrannicida*, qui τυραννοκτόνος: *triceps*. qui τρικέφαλος: *tauriformis*, qui ταυρόμορφος, & alia sexcenta. nouantur enim verba aut similitudine, aut imitatione, aut inflexione, aut adiunctione verborum, inquit M. Tull. Partit. Nonnulli libri vet. habent *cadant*.

PARCÈ DETORTA] id est, parcè deflexa,

D seu deriuata, seu deducta à Græca lingua.

CÆCILIO] Statio Cæcilio, poëtæ comico, de quo suprà.

DABIT] sic habent omnes ferè libri veteres cum vulgatis consentientes: pauci *dedit*, quod item se in vno reperisse testatur homo pereruditus, Cauterus.

VARIÓQVE] sic legendum libris omnibus inuitis, non *Varo*: vt Od. 6. lib. 1. *optimus olim Virgilius, post hunc Varius dixere quid essem*. & Satyr. 10. lib. 1. *forte epos acer, Vt nemo, Varius ducit*. & Od. 6. lib. 1. *Scriberis Vario fortis, &c.*

INVIDEOR] inuideor, παθητικῶς, à verbo inuideo, rariusculum est: in vsu tamen sunt *inuisus*, & *inuidendus*. suprà Od. 10. lib. 2. *caret inuidenda Sobrius aula*. & Od. 1. lib. 3. *Cur inuidendis postibus*,

bus, & nouo Sublime ritu moliar atrium? Idem Saty. lib. 2. *& haret Inuisis foribus.* verbum inuidendi certè cum quarto casu coniungi solet, vt apud M. Tull. Tuscul. 3. *vt nobis optimam naturam inuidisse videantur, qui nihil melius homini populari gloria iudicarunt.* vide annot. ad Sat. 6. lib. 2. hæc igitur verba, *cur inuideor acquirere* valent, cur vetor acquirere? sic Græci φθονοῦμαι, & φθονῶ. Euripid. Med. μὴ φθονεῖ φέρεσθαι, id est, ne inuide dicere. ibid. Καὶ νῦν τὸ μὲν σὸν οὐ φθονῶ καλῶς ἔχειν, id est, non inuideo res tuas bene habere.

CVM LINGVA CATONIS, ET EN.] nam tantumdem nobis licere debet nostra ætate, quantum Ennio, & Catoni licuit sua.

SIGNATVM PRÆSENTE NOTA PROD.] libri vulgati habent *producere*, quibuscum consentiunt aliquot antiqui, id est, proferre in lucem, seu protrahere in medium (vt loquitur Lucretius) *nomen* autem *præsente nota signatum*, hoc est, quod vsus præsens comprobet: nomen, quod cum eorum hominum, qui tuc sunt, cùm producitur, loquendi consuetudine consentiat: nomen quod eam formam, & notam impressam contineat, quæ sit in vsu. ego tamen *procudere* malim, vt habent libri aliquot calamo exarati, vt tralatio sit à nummis. Nam & Themistius iunior in oratione quarta de nomine, seu vocabulo *sophista* loquens, similitudine nummi vtitur, his verbis, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦ ὀνόματος, ὥσπερ νομίσματος, μεταπέπτωκεν ἡ δύναμις κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους, &c. id est, sed quoniam huius nominis [sophistæ] vis, seu potestas, mutata est, posterioribus temporibus, &c.

VT SILVÆ FOLIIS] ostendit à simili, etiam verborum suam esse ætatem. iccircò vtendū esse verbis præsentibus, & noua verba cudere licere. videtur autem hanc similitudinem ab Homero sumsisse ἰλ ζ. qua cum foliorū ortu, ac natura hominum ætatem comparat. Οἵηπερ φύλλων γενεὴ, τοίη κ' ἀνθρώπων, id est, Qualis foliorum ortus, talis & hominum. idem φ. εἰ δὴ σοί γε βροτῶν ἕνεκα πτολεμίζω δειλῶν, οἳ φύλλοισιν ἐοικότες ἄλλοτε μέν τε ζαφλεγέες τελέθουσιν ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες· ἄλλοτε δ' αὖ φθινύθουσιν ἀκήριοι, id est, si tecum miserorum mortalium causa pugnem: qui foliis similes, interdum feruidi, & fortes sunt terræ fructum comedentes: interdum intereunt imbecilli, & exanimes. & Mimnermus, Ἡμεῖς δ', οἷά τε φύλλα φύει πολυάνθεμος ὥρη ἔαρος, ὅτ' αἶψ' αὐγῇ αὔξεται ἠελίου. ex Stobæo, id est, Nos autem tales sumus, qualeis frōdeis producit tempus Vernum multis floribus abundans, cùm primùm lux solis augetur. sic & Musæus, Ὡς δ' αὔτως καὶ φύλλα φύει ζείδωρος ἄρουρα, ἄλλα μὲν ἐν μελίῃσιν ἀποφθίνει, ἄλλα δὲ θάλλει· ὣς δὲ καὶ ἀνθρώπων γενεὴ καὶ φῦλον ἑλίσσει: id est, similiter autem & frondeis producit terra, victum suppeditans, seu rerum ad victum necessariarum largitrix: aliæ quidem in fraxinis pereunt, aliæ virent: sic & hominum ortus & genus vicissim nascitur, & occidit. Cum his Horatianis congruūt, & concinunt illi Lucretiani versus lib. 5. *Sic voluenda ætas commutat tempora rerum. Quod fuit in pretio, fit nullo denique honore: Porro aliud succedit, & è contemptibus exit: Inq; dies magis appetitur, floretque repertum Laudibus, & miro est mortaleis inter honore.* Idem libr. 3. extr. *Cedit enim à rerum nouitate extrusa vetustas.* & M. Tull. Philipp. 11. in extr. *Nihil enim semper floret: ætas succedit ætati.*

PRONOS] celeriter labenteis.

DEBEMVR MORTI NOS] sic Ode 3. lib. 2. *Omnes eòdem cogimur: omnium Versatur vrna.* Profert hunc locum Seruius ad illum Virg. lib. 9. Æneid. *Mortaline manu facta immortale carina Fas habeant?* sed Priscianus legit *Debemus.* quod notauit Achill. Statius Lusitanus.

SIVE RECEPTVS TERRA NEPT.] id est, siue portus Iulius, immisso in Lucrinum, & Auernum lacum mari refectus, nauibus tutam stationem præbeat: (quod ab Augusto effectum est:) siue Pomtina palus siccata, vomere subigatur nunc, & frugibus vicinas vrbeis alat: (quod à Iulio Cæsare fuerat cogitatum:) siue Tiberis à priore suo alueo in aliam partem auersus desierit agris, & vrbi nocere.

CLASSEIS AQVILONIBVS ARCET] id est, Aquilones à classibus arcet: hypallage: classibus tutus, ac munitus portus est.

STERILISQVE DIV PALVS] Seruius ad illum Virg. Locum Æneid. 6. *& tenebrosa palus Acherunte refusa*: notat, posteriorem syllabam huius nominis esse longam: ab Horatio tamen esse corruptam: atque hunc locum profert.

APTàQVE REMIS] nauigabilis.

VICINAS VRBEIS ALIT] siccata, & fertilis reddita, vicinis vrbibus alimenta præbet: quod Iul. Cæsar efficere constituerat. M. Tull. Philipp. 5. *Ille paludes siccare voluit.* perfecit postcà Cethegus nescio quis.

INIQVVM FRVGIBVS] inimicum, & infestum frugibus, propter crebras eluuiones.

DOCTVS ITER MELIVS] translatio est, vt epist. ad Villicum sup. lib. 1. *Multa mole docendus aprico parcere campo.*

NEDVM SERMONVM STET HONOS] nimis pingues sunt ij, qui hîc censent addendam negationem, & legendum, *nedum haud sermonum.* nam hæc vox suaptè vi, ac natura negat, vt apud M. Tull. epist. 9. ad Pap. Pætum, in vltima libri epistol. *Me verò nihil istorum, ne iuuenem quidem mouit vmquam, nedum senem.* Idem ad Tiron. lib. 16. *vix in ipsis tectis, & oppidis frigus infirma valetudine vitatur: nedum in mari, & via sit facilè abesse ab iniuria temporis.* T. Liuius lib. 6. *& ægrè inermem tantam multitudinem, nedum armatam sustinere posse.* Est autem argumētum à minori hoc modo, Si, quæ diuturniora videbantur esse debere, neque à vetustate facilè consumi posse, ea tamen extinguit vetustas: quanto magis verba? potest & esse à maiori, hoc modo, opera regum non sunt sempiterna: quanto minus verba?

GRATIA] χάρις, lepos, venustas. vel gratiã accipe, vt sit translatum ab hominum gratia. A

QVEM PENES] in cuius potestate est. M. Tull. in orat. perf. *vsum loquendi populo concessi, scientiam mihi reseruaui.* ius autem legendum ex auctoritate omnium veterum cod. non vis.

RES GESTÆ, &c. res gestæ describuntur versibus heroicis: quod genus epos appellant: ex quo poëtæ epici nominantur, vt suprà diximus ad epist. 2. lib. 2.

QVO SCRIBI P. NVMERO] id est, quo metro, quo carminis genere, quibus pedibus, vt hac epist. infr. *At vestri proaui Plautinos & numeros & laudauere sales.*

HOMERVS] à quo Mæonium carmē dicitur. suprà Od. 6. lib. 1. *Mæonij carminis aliti:* seu, vt quidam malunt, *alitis*, vt referatur ad Varium. B

VERSIBVS IMPARITER IVNCTIS] elegis, vt tertio ab hinc versu appellat. profert hūc locum Sosipater lib. 2. grammatic. instit. & refert, Scaurum grammaticum commentariis in artem poëticam ad hunc locum notasse, *aduerbiū figuratum*.

QVERIMONIA PRIMÙM] Ode 33. lib. 1. *Albi ne doleas plus nimio memor immitis Glyceræ, neu miserabiles Decantes elegos, quod tibi iunior Læsa præniteat fide.*

VOTI SENTENTIA COMPOS] res lætæ, optatæ, & secūdæ. nam, quæ nobis ex animi sententia eueniunt, læta sunt, ac iuconda. C

ARCHILOCHVM PROPRIO] id est, Archilochus carminis Iambici inuentor, & princeps, iambos suos ad maledicentiam contulit, vel iambis suis armatus scripsit in Lycamben socerum, & eius filiam: vt suprà Od. 6. epod. C. Vell. Paterc. *neque quemquam alium, cuius operis primus auctor fuerit, in eo perfectissimum, præter Homerum, & Archilochum, reperiemus.*

HVNC PEDEM] iambum. Turnebus tamen lib. 9. Aduers. pedem interpretatur versum Iambeum.

SOCCI] comœdiæ. infrà, *propè socco Dignis carminibus.*

GRANDÉSQVE COTHVRNI] tragœdiæ. sup. Od. 1. lib. 2. *grande munus Cecropio repetes cothurno.* & infrà, *Et docuit magnūmque loqui, nitique cothurno.* D

ALTERNIS APTVM SERMONIBVS] dialogis, & sermonibus mutuis. sic Aristot. περὶ ποιητικῆς. μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖόν ἐστι. σημεῖον δὲ τούτου. πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους. i. maximè autem omnium metrorum, ad locutionem, seu ad sermonem aptum est, carmen iambeium. cuius rei argumentum est, quòd plurimos versus iābeos vsurpamus, in sermone quotidiano. Alternos sermones autem intellige: qui alternatim habentur, hoc est, non semper neque continenter ab vno, sed nunc ab hoc, nunc ab illo. seu nunc ab vno, nunc ab altero vicissim. hoc enim significat *alterum*, nēpe quod non est continuum, sed aliquaãt persona, aut re interposita interruptū: vt alterna mors Castoris & Pollucis, alternis temporibus, alternis annis, & simil.

ET POPVL. VINC STR.] quia spectatores vociferari, & strepere desinont, versibus iambicis delectati.

NATVM REBVS AGENDIS] id est, fabolis, quæ appellantur δράματα: vel quia iambus vim habet excitandi ad actionem. Arist. πρακτικὸν appellat.

FIDIBVS] versibus lyricis.

EQVVM CERTAMINE PRIMVM] qui cursu vicit. vt dixit *pugilem victorem*: ita *equum certamine primum*.

ET IVVENVM CVRAS] amores, comissationes, conuiuia, iocos.

DISCRIPTAS SERVARE VICES, &c.] qui suas cuiusque poëmatis parteis, & munera ab ipsa natura attributa seruare nescit, &, qui ad operum formas, quæ sunt variæ, & multiplices, versus accommodare pro cuiusque dignitate, ac natura non potest, indignus est nomine poëtæ. potest & illud intelligi de cuiusque personæ officio, & munere, & decoro. cuius rei exemplum subiicitur ibi, *Telephus, & Peleus, &c.* discriptas autem, id est, διατεταγμένας, distinctas, distributas, diuisas. sic Od. 3. lib. 1. *sedésque discriptas piorum, &c.*

OPERÚMQVE COLORES] operum species, & formas, & varietates. sic vitæ colorem dixit Sat. 1. lib. 2. *Quisquis erit vitæ, scribam, color.* & epist. 17. lib. 1. *Omnis Aristippum decuit color, & status, & res.*

PVDENS PRAVÈ] pudor eius est vitiosus, ac reprehendendus, quem discere pudet potiùs, quam nescire.

CENA THYESTÆ] argumentum tragicum de quo alibi.

SINGVLA, &c.] suus cuique carmini locus detur: suo quæque materia carmine, & proprio tractetur.

NON VVLT] non debet, οὐ βούλεται.

INTERDVM TAMEN ET VOCEM, &c.] vt Sat. 4. lib. 1. *at pater ardens sæuit, quod meretrice nepos insanit amica Filius, &c.* quem locum cū hoc conferre non erit inutile.

DELITIGAT] acriter litigat, vt suprà *desæuit*, pro valdè sæuit, epist. ad Iul. Florum 1. lib. 1. & Sat. 3. lib. 2. *denarrat.*

SERMONE PEDESTRI] humili, & comico, πεζῷ λόγῳ.

TELEPHVS, ET PELEVS, CÙM P.] subaudiendum verbum *est*, & legendum *cùm*, non *cur*. probat autem exemplo personarum tragicarum Telephi & Pelei, nonnumquam in tragœdiis sermonem comicum, & humilem adhiberi. est autem hæc horum verborum sententia, Telephus, & Peleus, quo tempore vterque in exsilio, atque in egestate versatur, verborum ampullas, & verba productiora, ac longiora, quàm quibus volgus vtitur, omittit, ac remouet, si vult spectatoribus

ſpectatoribus misericordiam voce, & lacrymis cõmouere. P. Victorius hunc locum aliter explicat Variar. lectionum lib. 14. sed valde ab eo dissentio, neque mihi vllo pacto probari potest illa explicatio, *proiicere ampullas*, magna loqui. quid enim aliud est proiicere, quàm procul à se reiicere, amittere, ac repellere: quod Græci προΐεσθαι dicunt. Catull. de nupt. Pelei. *Ipse suum Theseus pro caris corpus Athenis Proiicere optauit potius, &c.* Idem ad Carmetium, *Fructus proiicies amoris omnes.* Virg. Æneid. 6. *qui sibi lethum Insontes peperere manu, lucémque perosi Proiecere animas.* M. Tull. pro C. Rab. *neque ego, cuius omnium ciuium libertas carißima fuisset, meam proiecissem.* Lucret. lib. 5. *Tum porro puer, vt saeuis proiectus ab vndis Nauita, nudus humi iacet.* Horat. Sat. 3. lib. 2. *qui seruos proiicere aurum In media iussit Libya.* & Satyr. 7. lib. 2. *Tu cum proiectis insignibus, &c.* De Telepho autem pauca quædam suprà leuiter attigi Od. 17. epod. sed, quod ad hunc locum attinet, Telephi mendicitatẽ nobilitarunt tragœdiæ. Timocles in Iambicis, ὁ γὰρ μὲν πένης πτωχότερον αὑτοῦ καταμαθὼν τὸν Τήλεφον γενόμενον, ἤδη τὴν πενίαν ῥᾷον φέρει. id est, nam qui pauper est, postea quam intellexit Telephum factum esse se pauperiorem, paupertatem fert faciliùs. Aristoph. νεφελ. σὺ δὲ γ' εὖ πράττεις. καί τοι πρότερόν γ' ἐπτώχευες Τήλεφος εἶναι Μυσὸς φάσκων, id est, Tu autem rem tuam bene geris. atqui anteà mendicabas, cùm te Telephum Mysum esse diceres. de eodẽ vide, quæ protulimus ex Pindaro, & eius interprete Od. 7. lib. 1. ad illum locum, *Narras penè datum Pelea Tartaro.* quibus libet nunc addere ex eodem poëta, quæ exstant ᾠδ. γ. πυθ. vbi ille ostendẽs, nullam esse stabilem felicitatem in rebus humanis, ait ne Pelea quidem, & Cadmum, quorũ res fuerant aliquando admodum secundæ, cursum vitæ perpetuum sine offensione, & calamitate conficere potuisse. nam, cùm Cadmus Harmoniam, Peleus Thetida vxores duxissent, & vtriusque nuptiis etiam Dij immortales interfuissent, illũ trium filiarum, Semelæ, Agauæ, Inônis miserabiles casus ita grauiter perculerunt, atque afflixerunt, vt in anguem versus sit; hic amisso filio Achille, in Co insula vitam inopem, & miseram traduxit, mortémque cum summo animi dolore, & cruciatu oppetiit. Verba Pindari non ascribã. petat, qui volet, ex ipso fonte.

PROIICIT AMPVLLAS ET SESQVIP.] id est, longè à se reiicit, & omittit verba tumida, grandia, ampla atque inflata, magnifica, iactantię & venti plena: seu nimis ornata, & ab vsu communi remota: vel quòd ampullæ amplæ sunt, vnde fortasse nomen traxerunt: vel propter sonitum, quem aqua ex ampulla effluens mittit. lege hac de re plura ad illum versum, *An tragica desæuit, & ampullatur in arte, &c.* epist. 3. lib. 1. sesquipedalia verba autem, intellige nimium producta, & lõga: qualia sunt sesquipedalia: alij pro tumida, & inflata interpretantur.

SI CVRAT C. SP. TETIGISSE] si studet animum spectatoris affecisse, commouisse. Cic. ad Attic. lib. 2. *mina, quæ mihi proponuntur, modicè me tangunt.*

DVLCIA SVNTO] aliud est pulchrum, aliud dulce. licet hoc ex similitudine formæ muliebris intelligere. sunt enim quædam mulieres formosæ illæ quidem, sed insuaues & iniucundæ, siue lepôre, & illecebra: aliæ minùs formosæ, sed suauitate, & lepôre, atque illecebra commendatæ.

VOLENT] quidam libri vet. habent, *volunt.*

AGVNTO] impellunto, aut ducunto. epist. ad Augustum, *Ille per extentum funem mihi posse videtur Ire poeta, &c.*

SI VIS ME FLERE] sic M. Tull. de Orat. ad Qu. frat. lib. 2. *neque fieri potest, vt doleat is, qui audit, vt oderit, vt inuideat, vt pertimescat aliquid, vt ad fletum, misericordiámque deducatur, nisi omnes ij motus, quos orator adhibere volet iudici, in ipso oratore impressi esse, atque inusti videbuntur, &c.* quæ deinceps sequuntur. nam ad huoc locum valde pertinent. sic Arist. lib. 3. de arte dicendi. συνομοιοπαθεῖ ἀεὶ ὁ ἀκούων τῷ παθητικῶς λέγοντι, id est, similiter semper afficitur is, qui audit, atque is, qui affectus commouet dicendo. Sic & Plato in eo dialogo, qui inscribitur Ion, ἢ περὶ Ἰλιάδος, vbi multis verbis ostendit & poëtas afflatu diuino concitatos sua poemata edere, tanquam deorum interpretes, & recitatores poëmatum, seu actores, quos rhapsodos appellant Græci, esse interpretum interpretes, quia cùm recitant aliquem locum iracũdiæ, aut misericordiæ, aut similis alicuius affectus plenum, & ipsi similiter afficiuntur, & in animis auditorum similem affectũ igignunt. sic Plato: ἐγὼ γὰρ (inquit Ion) ὅταν ἐλεεινόν τι λέγω δακρύων, ἐμπίπλανται μου οἱ ὀφθαλμοί· ὅταν τι φοβερὸν ἢ δεινόν, ὀρθαὶ αἱ τρίχες ἵστανται ὑπὸ τοῦ φόβου, καὶ ἡ καρδία πηδᾷ: Cum enim ego aliquid miserabile loquor, lacrymis mihi complentur oculi: cùm aliquid formidolosum, aut horribile, pili metu arrigũtur, & cor palpitat. Cetera legat qui volet apud Platonem. Valde enim ad hunc locum pertinent.

TVNC TVA ME INFORT. LÆD. TEL. VEL P.] hic est locanda interpunctionis nota, hoc modo, Tunc, id est, cum ipse primus dolebis, ô Telephe, vel Peleu, tua infortunia mihi lachrymas excutient: tunc me molestia afficient. sequitur deinceps, *malè si m. l.* Quidam libri habent, *lædent.*

MALÈ SI MANDATA LOQ.] si autem parteis tibi à fortuna daras ages indecenter, & ineptè: si & verbis vtêris à persona, quam sustines, atq; à fortuna tua alienis, & vultu hilato procedes in scenam, cum sis calamitosus, exsul, mendicus: denique si neque verba, neque gestus ei personæ, quam sustines, & quam repræsentare iussus es, respondebunt: tunc aut me tibi minus attentum prębebo, aut te irridebo. oratio igitur & actio debent personæ, & fortunæ congruere, & conuenire. quidam existimant, hunc esse ordi-

nem verborum, *si loquêris male mandata*: id est, si A ea loquêris, quæ sunt à tua fortuna aliena, tui auctoris culpa, qui eam orationem tibi attribuerit: aut dormitabo, aut ridebo: à quibus dissentio.

TRIST. MÆST. VVLTVM VERBA D. &c.] *Aliud vocis genus* (inquit Cicero libr. 3. de oratore) *iracundia sibi sumit: acutum, incitatum, crebro incidens, &c. Aliud miseratio ac mæror: flexibile, plenum, &c. Aliud metus, demissum, & hæsitans*, qualis fortuna, talis motus, vt statim dicet. *Fert & abiectum, &c.* Cum igitur alius motus aliam vocem desideret: ergo & alia verba desiderat. Hæc enim debent esse inter se contentanea, motus, vox, verba. Iam qualis motus, talis vultus est: *mæt enim natura prius, &c.* Cum his congruunt B illa Ciceronis ex eodem libro paullùm suprà. *Omnis enim motus animi suum quendam à natura habet vultum, & sonum, & gestum: totúmque corpus hominis, & eius omnis vultus, omnésque voces, vt nerui in fidibus, ita sonant, vt à quoque animi motu sunt pulsa, &c.*

FORMAT ENIM NATVRA] sic Homer. ὀδ. σ. Οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο Πάντων, ὅσσα τε γαῖαν ἔπι πνείει τε, καὶ ἕρπει. Οὐ μὲν γάρ ποτέ φησι κακὸν πείσεσθαι ὀπίσσω, Ὄφρ' ἀρετὴν παρέχωσι θεοὶ, καὶ γούνατ' ὀρώρῃ· Ἀλλ' ὅτε δὴ καὶ λυγρὰ θεοὶ μάκαρες τελέσωσι, Καὶ τὰ φέρει ἀεκαζόμενος τετληότι θυμῷ· Τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων, Οἷον ἐπ' ἦμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε, id est, nihil imbecillius alit terra homine ex omnibus, C quæ super terrà spirant ac serpunt. Affirmat enim numquam fore, vt malum aliquod sibi in posterum eueniat, donec virtutem præbeant dij, & genua erigi possint. verùm vbi dij immortales aduersi, si quid importarint: tum etiam inuitus, id fert patienter. Talis enim mens est terrestrium hominum, qualem diem induxerit deorũ & hominum pater. Eadem ferè sententia est vulgati huius versiculi, Πρὸς γὰρ τύχας τὰς φρένας κεκτήμεθα: id est, ad fortunas enim accommodatam mentem habemus. & Terent. in Hecyra, *Omnibus nobis vt res dant sese, ita magni, atque humiles sumus.* hoc igitur significat Horatius, nos aptos esse natura ad omnem fortunarum habitum, id est, ad D omnem fortunæ varietatem, vultu, fronte, atque adeò animo declarandam, & exprimendam, vt, si fortuna sit secunda, læti, atque hilares simus: sin aduersa, fracti, humiles, ac demissi: sequitur deinde oratio, quæ taleis animorum motus, atque [illegible] interpretetur.

AVT AD HVMVM [illegible]EO.] pluribus verbis dicit, quod vno dicere licet, *affligit.*

SI DICENTIS ERVNT] hic versus P. Victorij sententiam in explicandis verbis [illegible] *Projicit ampullas, &c.* refellit. si loquentis oratio, inquit Horatius, erit ab eius fortuna aliena, ridebunt equites, & reliqui spectatores. Itaque, si Telephus & Peleus regno pulsi, & exsules, ampullas loquentur, id est, verbis vtentur elatioribus, grandioribus, amplioribus, quàm taleis personas deceat, non modò misericordiam auditoribus non commouebunt, verùm etiam risum mouebunt.

INTERERIT MVLT. DAVÚ[illegible]NE] variis modis mutatus, & corruptus est hic versus, nam cùm in omnibus ferè libris manuscr. legatur vel *an Eros*, vel *Herosne*, alij reposuerunt, *Dauus, an Heros*: alij *diues, an Irus*: alij *Dauus, herusne*: alij *Diuus, an Heros*. quarum [illegible]ectionum nullam probo, & easomneis puto esse corruptas. Nam primùm Dauus, & Heros [illegible] quæ sunt ita dissimiles, ac dispares, vt ea res admonitione non egeat. quis enim ita [illegible]bes, & [illegible] est, vt nesciat interesse, vtrum Dauum loquentem faciat, an Agamemnonem? Præterea Dauus proprium seruí nomen est, quamuis à natione impositum: at heros nomen omnium heroum commune. neque verò me mouet quòd quidam vir doctus mihi in sermone dixit, ferri hanc lectionem posse, *Dauus an heros*: quia, inquit ille, *heros* positus est pro sene. senex autem in comœdiis ponitur pro hero. Ita igitur hic heros, id est, senex, quasi Chremes, Dauo opponitor. proferebat autem ille Virgilij versum ex Moreto, vbi *heros* videtur positum pro *senex*. *Ergo aliam molitur opem sibi prouidus heros.* sed, pace illius dixerim, neque heros apud Virgilium, senem significat, neque, si [illegible] probanda magis esset hæc lectio, quam aliæ. N[illegible] ita [illegible] scriptum est [illegible] Hor[illegible] *loquatur, an senex*: inepta esset. [illegible] post[illegible] Dauus nomen [illegible] prius, [illegible] ætatis [illegible] latinum. Heros verò apud Virgil. *heros* non senem significat, sed hominem antiquorum morum, seu heroum illorum simplicitatis & probitatis æmulum, seu heroibus illis probitate & fortitudine animi similem. sic ipse Horat. vsurpauit Sat. 2. li. 2 *hos vtinam inter Heroas natum tellus me prima tulisset.* Deinde [illegible] *diuesne, an Irus* non placet eadẽ ratione: quia Irus proprium nomen est mendici illius Homerici, diues omnium dignitatum commune. idémque de lectione *Dauusne, herusne*, sentiendum, vt omittam quod superuacaneum etiã fuit Horatio, nos de Donati, & serui loquentis differentia admonere. Restat quarta, *Diuusne loquatur an Heros*, quam audio quibusdam viris doctis non nimium optimam videri. Sed nec hæc quidem mihi probatur. Nam diui in comœdiis quidem nunquam introducuntur loquentes: in tragœdiis autem rarò admodum, tùm scilicet, cum dignus aliquis vindice nodus inciderit, vt ait Horatius in hac epistola, idque [illegible] [illegible], & expediendas turbas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quod [illegible] quando Diuus aliqui [illegible] [illegible] orta, vt Pallas apud Sophoclem in Aiace, id fit propter aliam necessariam causam, quemadmodum in ea, quam dixi, Sophoclis tragœdia. Iccirco enim Pallas prologi parteis agit, quia absurdum erat futurum, Aiacem, suum ipsius facinus prologo qui, ac proferre: neque quisquam alius erat, qui sciret,

sciret, cum mẽte captum pecudes iugulasse: quippe qui & noctu, & occultè rem illam perfecisset. Præterea cùm sit necesse Deos humano more loqui: alioquin à nobis ne intelligantur quidem: nullus autem excogitari possit hominum sermo grandior, aut elatior, quàm heroicus: non video, quid sit, quamobrem Horatius, aut quisquam alius dicat interesse, vtrùm deus loquatur, an Heros. tolerabilius erat, si dixisset interesse, vtrùm loquatur Apollo, an Menelaus: Venus, an Helena. sed quid frustrà lectorem moror, cùm agatur hîc de personis comicis? ego igitur hunc versum ita legendum esse dico, *Intererit multum Dauúsne loquatur, Erósne*: vt significet interesse vtrùm loquatur seruus callidus, versutus, fallax, improbus, & nequam, an simplex, apertus, veritatis amicus, fidelis, & frugi. Perspicuum est enim Horatium hoc loco docere, quemadmodum differt seruus à seruo, ætas ab ætate, fœmina nobilis & potens à plebeia, & humili, genus & institutum vitæ ab alio, natio à natione, locus à loco: ita inter orationes interesse oportere. Esset autem absurdum, atque ineptum, cùm his versibus loquatur de personis comicis, infrà autem deinceps de tragicis ab illo versu; *Scriptor. honoratum si fortè, &c.* inculcare hic alieno loco deos, & heroas. De Erote porrò, videor mihi legendo obseruasse, seruos eos, qui hoc nomine appellantur, magna ex parte esse bene moratos, fideleis & caros, vtileisque dominis. Meminerunt omnes, seruum illum Ciceronis Erotem, esse à domino libertate donatum, quòd causam, quam dicturus erat Cicero, cùm ad eam nondum satis paratus esset, in posterum diem dilatam nuntiasset: Dauos verò subdolus, mendaceis, fallaceis, dominóque suspectos. Iam verò non est id omittendum, quod ad meæ coniecturæ rationem confirmandam vehementer pertinet. Cùm abhinc duodecim circiter annos essem Tolosæ, incidi in quoddam exemplar Pandectarum iuris ciuilis, manu scriptum. in eo animaduerti nomen serui *Eros* passim scriptum cum aspiratione *Heros*. ex ea scriptura, ab illo iam tempore orta mihi suspicio est, in exemplaribus Horatianis manuscriptis antiquissimis, & non ita corruptis, sic hunc versum, in quo versamur, scriptum fuisse, *Intererit multum Dauúsne loquatur, Herósne*. secutos esse posteà aliquos homines semidoctos, qui cùm reperissent hoc nomen scriptum cum aspirationis nota, eóque nomine eum significari putarent, qui inter diuinam, & humanam naturam interiectus est: scirent autem priorem eius syllabam esse longam, atque ideircò numerum, ac mensuram constare non posse, versum commutare ausi sunt & in locum prioris scripturæ *Herósne: an Heros* substituerunt. atque hanc primam fuisse puto huius loci maculam, ac labem. ex hac stirpe (vt solent amplificari, ac dilatari mala) cetera huius versus errata, mendáque nata sunt, dum suum quisque iudicium secutus, suóque ingenio confisus, deletis germanæ scri-

A pturæ vestigijs, nouam lectionem confingit, & comminiscitur. meam coniecturam adiuuant & codices nonnulli Horatiani, in quibus inest hæc scriptura, *Herósne*. [Vide Vict. libr. xxxiij. var. cap. v. vbi de hoc loco disputat, & tuetur lectionem *Dauúsne loquatur an Heros*, sed errat.]

MATVRUSNE SENEX] Virgil. libr. 5. Æn. *maturus Acestes*. paullò aliter item Horat. dixit *maturos partus*, carm. sæculari.

FLORENTE IVVENTA] ἀκμάζοντος ἡλικίας. quod alio loco docuimus.

FERVIDVS] M. Tull. in Catone maiore, *epulabar igitur cum sodalibus omnino modicè: sed erat quidam seruor ætatis, qua progrediente omnia fiunt*
B *etiam in dies mitiora*. Itaque iuuenes αἰζηοὺς appellant Græci quasi ἀεὶ ζέοντας, id est, semper feruenteis.

MERCATÓRNE VAGVS, CVLTÓRNE VIR. AG.] Vides vt opponat inter se mercatorem vagum, & cultorem agelli: id est, olitorem aliquem, seu potius eum, qui domo se continet, qualis est senex ille Veronensis, quem describit Claudianus, *Felix qui patrijs æuum transegit in aruis, Ipsa domus puerum quem videt, ipsa senem: Qui baculo nitens, in qua reptauit arena, Vnius numerat sæcula longa casæ, &c.* aut qualis ille beatus Horatianus: *Beatus ille, qui procul negotijs, &c.* Oda 2. epod.

SIBI CONVENIENTIA] sibi constantia,
C & in quibus extrema conueniant cum primis, vtraque cum medijs.

SCRIPTOR] hîc est apponenda interpunctionis nota.

HONORATVM] cur honoratum? quia Iupiter à Thetide exoratus, eum à Græcis tum honorandum curauit, cùm Troianos, qui Achille pugnante extra sua præsidia prodire, & prælium inire non audebant, rursum Achille irato, ea fiducia, audaciáque compleuit, vt ausi sint belli fortunam experiri, Græcosque magnis cladibus affecerint, ita vt Agamemnonem, qui Achilli Briseida eripuerant, magnopere sui facti pœnituerit, vltroque Briseida cum alijs puellis formosissimis bello captis, amplissimisque muneribus
D ad eum remiserit. Sic autem Thetis apud Hom. ἰλ. α. Iouem orat. Ἀλλὰ σύ πέρ μιν τῖσον ὀλύμπιε μητιέτα Ζεῦ· Τόφρα δ' ἐπὶ Τρώεσσι τίθει κράτος, ὄφρ' ἂν Ἀχαιοὶ Υἱὸν ἐμὸν τίσωσιν ὀφέλλωσί τέ ἑ τιμῇ, id est, At tu eum honorato ô Iupiter Olympie, consilij largitor. Tamdiu autem Troianis potentiam, & robur adijcito, quoad Achiui filium meum honorauerint, & cum honore mactarint.

IMPIGER, IRACVNDVS, INEXORABILIS, &c.] quia talem describit Homerus. atque iracundiam quidem ex primo Iliados perspicere licet. ingenio autem inexorabili eum fuisse, declarat liber nonus, vbi ab Aiace σχέτλιος, sæuus, durus, indomitus: & νηλής, id est, immisericors & immitis appellatur. & eodem libro

A cùm Phœnix longa oratione eum ad lenitatem deducere studuisset, Meleagri exemplum adhibuisset, munera commemorasset, quæ se Græci vltrò promittebant daturos, si se exorari sineret, cetera denique collegisset, quæ ad animum iratum placandum, ac mitigandum valere debuetant: his omnibus ne tantillum quidem commotus est, vt Græcis laborantibus succurreret, auxiliúmque ferret. Magna sanè vis est ad misericordiam commouendam in ijs versibus, quibus exponit Phœnix, illum sibi à Peleo puerum esse traditum, & commendatum, abs sese magno studio, magnáque cura educatum ea spe ducto. fore, vt, cùm ipse liberos ex se non suscepisset, esset ille sibi filij loco. Iam verò alij, qui deinceps sequuntur, vel saxum flectere poterant, quos non me pi- B gebit ascribere, vt insignis Achillis acerbitas, & inexorabilis animus magis appareat, qui de sententia à tali viro, talique oratione non potuerit demoueri. hæc igitur Phœnix, Ἀλλ' Ἀχιλεῦ, δάμασον θυμὸν μέγαν· οὐδέ τί σε χρὴ Νηλεὲς ἦτορ ἔχειν· στρεπτοὶ δέ τε, καὶ θεοὶ αὐτοί, Τῶν περ καὶ μείζων ἀρετή, τιμή τε, βίη τε. Καὶ μὲν τοὺς θυέεσσι, καὶ εὐχωλῇς ἀγανῇσι, Λοιβῇ τε, κνίσῃ τε, παρατρωπῶσ' ἄνθρωποι, Λισσόμενοι, ὅτε κέν τις ὑπερβήῃ, καὶ ἁμάρτῃ, id est, At Achilles, magnum animum tuum domato, neque verò te oportet immisericordem mentem habere. flexibiles sunt etiam dij ipsi, quorum & maior est virtus, & honos, & vis. Verumtamen eos C suffimentis ac sacrificijs, & blandis precibus, & libaminibus, & nidore flectunt homines precantes, vbi quis iniustum aliquid commiserit, & peccarit. reliquos versus petat, qui volet, ex Homero. Patroclus item Ἰλιάδ. π. ait, patrem ei non esse Pelea, neque matrem Thetidem, sed eum è mari, saxisque præruptis esse natum. sic Patroclus: Νηλεές· οὐκ ἄρα σοίγε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεὺς, Οὐδὲ Θέτις μήτηρ, γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα, Πέτραί τ' ἠλίβατοι. Postremò Apollo in ea oratione, qua suadet ceteris Dijs, vt Hectoris corpus parentibus permittant, vt honore sepulturæ ab eis afficiatur, potius quàm Achilli gratificentur, ait Achillem neque animo esse ad æquitatem propenso, neque flexibili voluntate, sed immanitate, & feri- D tate quadam leonina præditum, omnémque humanitatem, ac misericordiam exuisse. sic Apollo, Ἀλλ' ὀλοῷ Ἀχιλῆϊ θεοὶ βούλεσθ' ἐπαρήγειν, Ὧι οὔτ' ἄρ φρένες εἰσὶν ἐναίσιμοι, οὔτε νόημα Γναμπτὸν ἐνὶ στήθεσσι· λέων δ' ὣς, ἄγρια οἶδεν, &c. impiorum autem, fortem, & strenuum accipio, ἀγαθόν, ἀνδρεῖον, talem enim facit Homerus, quod & Aristot. restatur in libr. περὶ ποιητ. Seruius hunc versum, & eum, qui proximè sequitur, profert ad illum Virg. locum, *hic sæuus tendebat Achilles*. vbi notat ille, *sæuus* propter Hectorem ab equis distractum. quod non placet. sæuus enim dictus à Virgilio est, eadem ratione, qua ab Horatio iracundus, aut certè qua ab Homero χόλιος. Appellatur præterea ab Horatio peruicax, Oda 17. epod. & cedere nescius Oda 6. lib. 1.

Acer] *sit*, subintelligendum.

Iura neget sibi nata] Ἰλιάδ. α. Ἄλλοισιν δὴ ταῦτ' ἐπιτέλλεο, μὴ γὰρ ἔμοιγε Σήμαιν'· οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι σοὶ πείσεσθαι οἴω. id est, alijs ista manda, non mihi impera. non enim puro me tibi morem gesturum.

Nihil non arroget armis] Ἰλ. χ. & φ. & alibi.

Ferox] animosa, vehemens, elata. ζαμενῆ vocat Pindarus ᾠδ. δ. πυθ. licet autem hoc ex Medea Euripidis cognoscere. Sed longè diuersa ab ijs quæ poetæ tragici, & ceteri scriptores de Medeæ ferocitate, acrimonia, & impotentia, de fratre Absyrto obtruncato, de filijs eius sua manu necatis, litteris prodiderunt, longè (inquam) alia, ac noua de ea narrat Pausanias in Corinthiacis, nempe eam Iasoni nuptam, Corinthique reginam, filios, qui sibi quotannis nascerentur, in templo Iunonis occultare esse solitam, immortaleis eos futuros sperantem: verùm cùm hæc eam fefellisset, & eum se errasse tandem cognouisset, eodémque tempore ab Iasone deprehensa esset: illum ei multùm oranti ignoscere noluisse, & ita Iolcum, ea relicta, nauigasse: Medeam autem regno Corinthi Sisypho commendato, ac tradito illum secutam esse. Sed quòd ad hunc locum pertinet, vide Euripid. Medeam.

Invictáque] Euripid. in Medea, Δεινὴ γάρ· οὔτοι ῥᾳδίως γε συμβαλὼν Ἔχθραν τις αὐτῇ καλλίνικον ᾄσεται, id est, horribilis enim est. non facilè quisquam inimicitijs cum ea susceptis victoriæ carmen canet. ibidem sic Medea loquitur, Ἕρπ' εἰς τὸ δεινόν· νῦν ἀγὼν εὐψυχίας, id est, *aggredere ad rem terroris plenam. nunc certatur de animi magnitudine, & præstantia.*

Flebilis Ino] Athamantis, & Inonis duo filij, Learchus, & Melicerta fuisse dicuntur. Ac Learchum quidem Athamas furore præceps interfecit, & in lebetem aquæ feruentis plenum coniecit: mater autem Ino ipsa quoque amentia & furore affecta, vel (vt alij volunt) metu perterrita, cum Melicerta aufugit, & in mare desiliit: quæ postea Dea facta, & Leucothea dicta est, eiúsque filius Melicerta, Palæmon appellatus. vide Homerum ὀδυσ. ε. & interpretes ad illum locum, Τὸν δ' ἴδεν Κάδμου θυγάτηρ καλλίσφυρος Ἰνὼ Λευκοθέη. & Pindari interpr. ὀλυμπ. ᾠδ. β. ibi, λέγοντι δ' ἐν καὶ θαλάσσᾳ Μετὰ κόραισι Νηρῆος Ἁλίαις βίοτον ἄφθιτον Ἰνοῖ τετάχθαι τὸν ὅλον ἀμφὶ χρόνον, id est, dicunt etiam in mari inter Nerei filias marinas vitam immortalem Inoni constitutam esse in perpetuum. & Euripidem in Medea, vbi chorus ait, Inonem duobus filijs necem attulisse.

Perfidus Ixion] cur Ixion dicatur perfidus, cùm ex alijs scriptoribus, tùm ex Pindari interprete πυθ. ᾠδ. β. cognoscere licet: cuius hæc verba sunt, à nobis sic Latinè reddita. Ixion

A Ixion siue Antionis, siue Pisionis, siue Martis, siue Phlegyæ filius (nam dissentiunt inter se auctores) Diam Deionei filiam duxit vxorem. Erat autem in more positum apud veteres, sponsarum patribus munera quædam dare, vt & Homerus indicat, Πρῶθ' ἑκατὸν βοῦς δῶκεν, ἔπειτα δὲ χίλι' ὑπέστη Αἶγας ὁμοῦ καὶ ὄϊς, id est, Primùm centum boues dedit, deinde mille capras pollicitus est, & totidem oues. Deioneus igitur Ixionem, vt mos erat, filiæ suæ virum munera poscebat. Ixion verò cùm ab illo crebrò appellaretur, atque adeò vrgeretur, fossam faciendam curauit, cámque materia, quæ ignem facilè, & subitò concipere posset, impleuit. quo facto, socerum quasi ad epulas opiparas, & sumtuosas inuitauit. Ille autem insidiarum, & fraudis B ignarus, cùm ad eum locum, vbi fossa suberat, peruenisset: in eam iam inflammatam incidit, & ita flammis consumtus est. Iam verò cùm Ixionem tanto scelere contaminatum nemo expiare vellet, cúmque eum omnes detestarentur, & contagionem aspectus fugerent: cùm ipsi Dij denique illum aspernarentur, ab illóque abhorrerent: solus Iupiter eius misertus, maculam ex illo scelere conceptam deleuit, eum vltro in cælum sustulit, sibi contubernalem fecit. At Ixion neque prioris beneficij, neque posterioris memor, ecce tibi nouum animo concipit facinus, nouúmque flagitium aggreditur, & Iunonis amore incensus, rem cùm ea habere meditatur. C Iupiter autem hoc cognito, nubem, vt Iunoni similis esset specie quadam falsa cõformauit: qua visa exarsit ille, & corpus cum ea commiscuit: ex qua immanem quemdam, & monstruosum virum procreauit, nomine Centaurum. Iupiter porrò manus, & pedes Ixionis rotæ arctissimis vinculis astrinxit: quam in perpetuum volubilem effecit, eique rotæ Ixion alligatus clamat, *bene meritis gratiam esse referendam.*

Io vaga] ideò vaga, quia Argo à Mercurio, interfecto, cui fuerat, posteaquam à Ioue in vaccam versa est, à Iunone custodienda tradita, vsque eò vagata est, donec in Ægyptum peruênit, œstro à Iunone immisso, qui assiduè eam insectaretur.

D Tristis Orestes] nihil notius, nihil clarius Orestis furore. de quo vide Euripidis nobilissimam tragœdiam. Plato in Cratylo scribit Orestem nomine ipso τὸ θηριῶδες τῆς φύσεως, καὶ τὸ ἄγριον, καὶ τὸ ὀρεινὸν, id est, feritatem, immanitatem, & montanam quandam naturam, declarare. vide annot. ad sat. 3. lib. 2.

Si qvid inexpertvm sc. comm.] si quam tragœdiam scribere cogitas, in qua personæ sint nouæ, neque dum ab vllo poëta tractatæ, vide, vt tales sint vsque ad extremum, quales statim ab initio abs te productæ sunt. Seruius profert hunc locum ad illum Virg. versum Æn. 6. *Præcipue pius Æneas &c.* inexpertum, valet non expertum πειραστικῶς: non tractatum, non spectatum. nam & M. Tull. *expertam* virtutem dixit patiendi significatione, orat. pro Corn. Balbo, his verbis. *cuius igitur audita virtus dubitationis locum non daret, huius præsens, experta, atque perspecta, obtrectatorum voce lædetur?*

Diff. est propr. comm. dic.] communia hoc loco appellat Horatius argumẽta fabularum à nullo adhuc tractata: & ita, quæ cuiuis exposita sunt, & in medio quodammodo posita, quasi vacua, & à nemine occupata. talia igitur argumenta difficile est abs te nũc primùm occupata, & suscepta, ita tractare, vt propriè tua iure dici possint.

Iliacvm carmen] quod commune non est, sed Homeri proprium: est tamen publicum, vt mox dicemus.

Dedvcis in actvs] in scenam producis, in tragœdiam confers: ex Iliade personas tragicas sumis, & tragœdiam componis. Plato li. 10. de Rep. Homerum τραγῳδίας ἡγεμόνα, καὶ διδάσκαλον, id est, tragœdiæ ducem, & magistrum nominat.

Pvblica mat. priv.] antequàm hunc locum explicemus, quid intersit inter publicum, & commune, videndum. falluntur enim, qui hæc nihil inter se differre existimabant. Publicum igitur dictum est, quasi populicum, seu poplicum. & verò nonnulli libri veteres hic habent, *Poplica materies, &c.* ita publicum est, quod est totius populi, vt campus Martius, publicus est populi Rom. ager Campanus lege agraria lata, publicatus est. Regnum Cypri lege Clodia populi Romani publicum factum est: Flumina omnia & portus, publica sunt: riparum quoque vsus publicus est, sicut ipsius fluminis: Littorum quoque vsus publicus est, sicut & ipsius maris. Prætor, Consul, & ceteri magistratus, & Reges, sunt publicæ personæ. nam totius populi personam sustinent. Publico opponitur priuatum, vt cùm dicimus, *ius publicum, ius priuatum: publica persona, priuata persona: iudicium publicum, iudicium priuatum: Rex, priuatus.* Horat. sat. 3. lib. 1. *Priuatúsque magis viuam te Rege beatus.* & infrà. *fuit hæc sapientia quondam Publica priuatis secernere.* Cicero pro Murena. *Odit populus Rom. priuatam luxuriam: publicam magnificentiam diligit.* Idem in Rull. ad pop. *Si est priuatus ager Recentoricus, quid eum excipis? sin autem publicus, quæ est ista æquitas?* Commune duobus modis accipitur: vno modo commune appellamus, quod est duorum, aut plurium, *vt paries communis, communis domus, ager communis, epistola communis*: atque harum rerum communium causa, competit actio communi diuidundo: à quarum similitudine dicimus *Martem communem, mortem communem, vitam communem.* & ita illud M. Tullij pro Rosc. Amer. *quid tam commune, quàm spiritus viuis, terra mortuis, mare fluctuantibus, littus eiectis?* Altero modo communia dicimus, quæ à nemine sunt occupata, neque possessa, & possunt fieri occupantis, vt *aqua profluens, aër, littus maris, lapilli & gemmæ in littore maris, thesaurum*: quarum rerum causa non datur

actio communi diuidundo apud iurisconf. Op- A ponitur autem commune proprio, vt Cic. pro Sylla. *Tempus agendi fuit mihi magis propeium, quàm ceteris: doloris vero & periculi fuit illa causa communis*. idem epist. ad Dol. libr. 9. *Quod me amas, id tibi commune est cum multis: quod tu ipse tam amandus es, támque dulcis, támque in omni genere iucundus, id est, propriè tuum*. Accipienda porrò hoc loco communia, quæ à nemine sunt occupata, id est, quæ nondum sunt à quoquam tractata, vt diximus. His igitur expositis, hunc locum sic explicamus, publica materies est, exempli causa, Ilias Homeri. est enim opus publicum, & totius populi factum, quamuis ab Homero inuentum, scriptum, & editum. Hæc igitur materia, tui iu- B ris, tuique mancipI fieri poterit, si non hærebis in circulo omnibus patente, & contemto, id est, si tuum auctorem, quem tibi proposuisti ad imitandum, non sequéris ita religiose, vt nihil addas de tuo, nihil inuenias, nihil immutes: trita quædam & vulgata, & omnibus exposita, & facilia, & ἐσχύκλια persequaris. *Non circa* autem scriptum offendi in omnibus libris manuscript. Quidam publicam materiam dicunt esse argumentum alijs poëtis intactum: quod (inquiunt) priuati iuris erit, si quis ita tractet, vt posteà nemo vel idem scribere ausit, vel melius possit: quod consequetur si sententias adhibebit non vulgareis, neque de medio sumtas. Ego quòd publicam materiam, argu- C mentum alijs intactum volunt esse, non probo: cetera nihil ferè ab ijs, quæ scripsi, discrepant.

Nec verbvm verbo, &c.] id est, & si non studebis verbum è verbo exprimere, vt religiosus, & fidus interpres: si non te præbebis ita sedulum, ac fidum interpretem, vt ne paululum quidem à tuo auctore discedere audeas. monet igitur hoc loco Horat. ne eos, quos nobis proposuimus imitandos, aut è quibus argumentum scribendi petimus, ita sequamur, vt interpretes, sed potiùs vt è fontibus eorum, iudicio, arbitrióque nostro, quantum, quoque modo videbitur, hauriamus. hoc enim se consilio vsum esse scribit M. Tull. & quidem ijs ipsis verbis, D quæ modo vsurpaui, in Stoicis imitandis, & in quæstione de officijs. quod item se fecisse scribit in orationibus inter se contrarijs Æschinis, Demosthenisque conuertendis. *nec conuerti* (inquit) *vt interpres, sed vt orator, sententijs ijsdem, & earum formis, tanquam figuris, verbis ad nostram consuetudinem aptis: in quibus non verbum pro verbo necesse habui reddere, sed genus omnium verborum, vimque seruaui. non enim ea me annumerare lectori putaui oportere, sed tanquam appendere.* hoc autem præceptum ad elocutionem referendum est.

Nec desilies imit. in arct.] id est, & si te non conijcies in eas angustias, videlicet nimiùm longè ab eo, quem tibi proposuisti ad imitandum, discedendo, vnde te ex- A plicare honestè non possis: vnde egredi vel turpe sit futurum, vel operis natura, ac ratio non ferat. nam hæc cuiuscumque operis lex est, ne quid inchoatum relinquatur.

Refferre] sic legendum: & ita habent duo omnium emendatissimi codices. geminatum autem est f. vt prima syllaba producatur: qualia sunt illa, *rettulit, subbigit, repperit, &c.* Ita autem loqui solemus referre pedem ex aliquo loco, non proferre. Cæsar libr. 1. de bello Gallico. *tandem vulneribus defessi, & pedem referre, & quod mons suberat mille passuum, eo se recipere cœperunt*. & libr. 10. epistol. M. Tull. ad familiareis, Ser. Galba. *Cornu sinistrum, quod erat infirmius, v-* B *bi Martia legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoria, pedem referre cœperunt*. T. Liuius lib. xxxviii. Annalium. *Fessi igitur corporibus, animisque retulere pedem.*]

Scriptor cyclicvs] poëta nescio quis epicus, circumforaneus, circulator, rhapsodus, qui solebat suum carmen in corona recitare. nonnulli Antimachum significari putant: de quo M. Tullius in Bruto, *Nec enim posset idem Demosthenes dicere, quod dixisse Antimachum, Clarium poetam, ferunt: qui, cum conuocatis auditoribus legeret eis magnum illud, quod nouistis, volumen suum, & eum legentem omnes, præter Platonem, reliquissent, legam (inquit) nihilominus. Plato enim mihi vnus instar est omnium*. nonnulli, & ij quidem docti, poë- C tam quemdam alium, qui scripsit κυκλικὰ, sæpe ab interpretibus Græcis commemoratum, significari volunt, in quibus est M. A. Muretus. de hoc poëmate Philoponus in librum primum ἀναλυτικ. (vt vulgo citant) ἔστι δὲ καὶ ἄλλο τι κύκλος ἰδίως ὀνομαζόμενον· ὃ ποίημα τινὲς μὲν εἰς ἑτέρους, τινὲς δὲ εἰς ὅμηρον ἀναφέρουσι, &c. id est, Est enim aliud quiddam, quod propriè nominatur cyclus: quod poëma alij alijs, nonnulli Homero ascribunt. Ego auctores quosdam κυκλικοὺς ab Homeri scholiaste video citari ἰλ. γ. ἡ ἱστορία παρὰ τοῖς πολεμωνίοις, ἢ τοῖς κυκλικοῖς, id est, historia est apud Polemonios, aut cyclicos.

Fortvnam Priami] Antimachum D non significari ab Horatio ex eo maximè intelligere licet, quòd Antimachus bellum Thebanum scripsit: quod multis annis ante Troianum gestum est: hic autem, quem reprehendit Horat. bellum Troianum: vt omittam, quòd principium poëmatis Antimachi hoc fuisse testantur Græci interpretes, Ἐννέπετε κρονίδαο διὸς μεγάλοιο θύγατρες. id est, Dicite Saturnij Iouis magni filiæ. cuius versus longè alia sententia est, quàm huius, quem hoc loco de Græco expressum profert Hor. Simeon Bosius putabat, significari primum versum eiusdem Homeri ex parua Iliad. Ἴλιον ἀείδω, καὶ Δαρδανίην εὔπωλον, sequitur ἧς πέρι πολλὰ πάθον Δαναοὶ, θεράποντες Ἄρηος, id est, Ilium cano, & Dardaniam equis aptam, vel pulchris equis abundantem, Pro qua multa pertulerunt Græci, ministri

Martis

Martis. ex qua interpretatione, prope ad verbum expressa, cuius qui linguam Græcam non didicerit, licet intelligere, quamobrem aliter sentiam.

QVID TANTO DIGN. F. H. PR. H.] tanto hiatu, nempe horis. ductum à tragœdis, qui interdum cùm Agamemnonis, aut Atrei, & similium personarum parteis agerent, vt grandiloqueoriores (si hoc nomine vti liceat) viderentur, quàm maximè hiabant, cùm sæpe exilem vocem, miniméque tanto hiatu dignam, mitterent. sic apud Lucianum sæpe vsurpatur illud μέγα κεχηνότες de tragœdis, id est, magnum hiantes. Præterea magnitudo & granditas verborum, seu grandiloquentia, videtur oris B hiatum postulare. Itaque per oris hiatum, grandiloquentiam intelligimus, quæ constat ferè ex ampullis verborum.

PARTVR. MONT. NASC. &c.] prouerbium in gloriosos ostentatores, & eos, qui magna de se exspectatione concitata, nihil ea dignum ad extremum afferunt. Athenæus lib. 14. scribit, Tachum regem Ægyptiorum, cùm Agesilaum Lacedæmoniorum regem, breuis staturæ hominem, qui icciréo venerat, vt cùm eo belli societatem iniret, eique auxilium ferret, hoc intempestiuo ioco lacessisset, ὤδινεν ὄρος· Ζεὺς δ' ἐφοβεῖτο· τὸ δ' ἔτεκεν μῦν, id est, parturiebat A mons: at Iupiter metuebat, ille autem murem peperit: regno suo esse spoliatum, priuatúmque esse factum, alienato à se Agesilao, societatéque diremta, ac dissoluta.

DIC MIHI MVSA VIRVM] principium Odyss. Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, &c. Libet mihi hoc loco occasionem & ansam nacto, ex P. Ronsardi, viri clariss. poetæ Regij, Franciade, poëmate Gallico, planè cum Iliade Homerica, & Æneide Virgiliana comparando, versus aliquot Gallicos decerpere, eósque ab Ioan. Aurato viro singulari doctrina ornato, poëta Regio, latinos factos, commentariorum meorum lectoribus legen- B dos exponere, vt intelligant exteræ nationes, quæ & qualia ingenia effetat nostra Gallia, & quantopere apud nos floreant bonæ litteræ, liberalésque doctrinæ. Primùm autem ex principio primi libr. paucos versus proferam, deinde Cassandræ vaticinium, quod constat nonaginta circiter versibus, ex eodem libro subijciam, vt omnes mortales litteris exculti maiore in dies huius diuini poëmatis legendi desiderio afficiantur, eiúsque editionem vel à Rege nostro Carolo nono, vel ab ipso Ronsardo precibus & votis omnibus flagitent. Sic igitur poëma suum orditur poeta noster Ronsardus:

C

MVsa tenens summas Parnassi in vertice sedes,
Nunc adsis, orique fauens illabere nostro,
Dum memoro prima ductos ab origine reges
Francorum: quos Troiugena satus Hectore quondam
Astyanax, patrio sed dictus ab amne Camandrus.
Huius Troiugenæ: o dic mihi Musa labores,
Prœliáque: inuita quoties Iunone, & iniquo
Neptuno terra, pelagóque pericula vicit,
Antè Parisiaca quàm mœnia conderet vrbis:
Ac tu Rex animos, dignásque in carmina vireis
CAROLE da: in vestros opus hoc mihi surgit honores
Argumentum ingens. mea ne mergatur in alto
Cymba, caue: tantas quæ nunc vaga fertur in vndas.

MVse qui tiens les sommets de Parnasse,
Entre en ma bouche, & me chante la race
Des Rois François, issus de Francion,
Enfant d'Hector Troyen de nation,
Qu'on appelloit en sa ieunesse tendre
Astyanax, & du nom de Scamandre.
De ce Troyen conte moy les assaux,
Guerres, discours, & combien sur les eaux
Il a de fois en despit de Neptune,
Et de Iunon, surmonté la fortune,
Et sur la terre eschapé de perils,
Ains que bastir les grands murs de Paris.
Vons CHARLES Roy enflez moy le courage:
En vostre honneur i'entreprens cest ouurage
De long labeur, & gardez d'abismer
D Ma nef qui flotte en si profonde mer.

CASSANDRÆ VATICINIUM de Franconis casibus, ex primo libro Franciados Petri Ronsardi, Io. Aurato, poëta Regio interprete.

Troiugena, auspiciis tuis felicibus olim
Clara futurorum video tot nomina regum,
Magnanimúmque ducum, populis armisque potentum:
Disce memor, me vate, sacer quam concitat error,
Qui te cunque manent venturo tempore casus,
Quo demum usque fines: veniet quæ cætera dicet
Ordine nympha tibi, vacua cum nudus arena
Æger inops rerum, confractus membra iacebis,
Naufragum ut in gelido proiectum littore corpus.
Qualis ab arboreo succrescit stirpe sub auras
Surculus, incumbens operi, quam carpsit acuto
Frondator ferro, & trunco succidit ab imo,
Unde gravis malus, temo aut fabricetur aratri
Mensibus hibernis, nimbus cum & sparsa pruinis,
Grandineque horret humus, latet in radice recisa
Abdita, nec libero suboles caput exserit udo,
Donec vere suis nemoris renovante senectam,
Una locum supplet vacuum generosa propago,
Frondosisq; comis prosiliens se suscitat umbras
Luxurians, latúmque caput sub nubila tollens.
Tu quoque sic capta felicia germina Troia
Uberibus renovas foliis, rediuiuáque fundens
Brachia Troianum tolles ad sidera nomen,
Regum progenitor, per quos subversa resurgent
Pergama & Argolicas spernens vivacia flammas,
Postquam olim victrix, armisque & legibus æquis
Gens tua perdomitum sua sub iuga miserit orbem.
Tu tempestates sævas & prælia mille
Dura feres, caput obiectans: sed Gallica tandem
Clara manent populi victorem sceptra subactis.
Regia deinde tua nascetur origine proles:
Cui par sub magno surget non altera cælo,
Vis Pharamondorum, Clovisorum, Childericorum,
Ludoicique pii, Claudi, fortesque Pepini,
Clari omnes armis reges, victricia quorum
Agmina Idumæas gestabunt vertice palmas.
Sed tamen ante omnes surget Rex maximus unus,
Divorum genus & magni ætheris incrementum,
Filius Henrici, bello insuperabilis olim,
Et Catharinæum: cuius sub pectore cuncta
Virtutes ponent facto velut agmine sedem.
Carolus huic magnum fama per sæcula nomen:
Nomine sed maior gestarum gloria rerum,
Annis pæne puer, genitoris & orbus ademti
Ante diem cui fida tamen custodia matris
Rite regens tenerum, monitisque salubribus augens,
Et felix vigor ingenii maturior ævo
Turbatas odiis pacabunt tristibus urbeis,
Et populos furiis in se discordibus actos.
At simul huic matura virum firmaverit ætas.

LA PROPHETIE DE *Cassandre des fortunes de Francus, prise du premier liure de la Franciade de P. de Ronsard.*

PRince Troyen, de qoi dés meinte annee
I'ay bien preueu la belle destinee,
Tige de Ducs, de Rois, & d'Empereurs,
Grands aux combats, des peuples conquereurs:
Entens de moy d'esprit toute rauie,
La plus grand' part des gestes de ta vie.
Dieu me defend de te chanter le tout:
Tu en sçauras commencement & bout
Par vne nymphe, apres que le naufrage
B T'aura jetté tout nud sur le riuage,
Froissé, cassé, sans aide, & sans support,
Comme vn corps froid estendu sur le bord.
Or tout ainsi qu'en parfaict accroissance
Le rejetton de l'arbre prend naissance,
Qu'vn bucheron à l'ouurage panché,
A fleur de champ, de son fer a tranché,
Pour faire vn mas, ou bien vne charruë
Au moys d'hyuer, quand la terre est chenuë,
Blanche de neige, & de gresle qui poingt:
Le rejetton se cache & ne sort point:
Mais au Printemps renouuelant son estre
Seul prend la place au lieu de son ancestre,
Et fait reuiure en son bois ses ayeulx,
C Leuant son chef fueillu iusques aux cieulx:
Ainsi tu es de Troye saccagee
Le rejetton, à la cyme chargee
De fueille & fruict, qui doibs par ton moyen
Iusques au Ciel pousser le nom Troyen,
Pere des Rois, qui en despit des flames,
Des Grecs vainqueurs, referont noz Pergames,
Ayant par force & iustice domté
Le monde entier d'vn & d'autre costé.
Tu passeras mainte dure tempeste,
Et maint combat, ennemy de ta teste.
Mais à la fin par bataille tu dois
Vaincre sous toy tout le peuple Gaulois.
De toy doit naistre vne race Royalle,
Qui sous le Ciel n'aura point son egalle,
D Des Pharamonds, Childerics & Clouis,
Des Claudions, des Pepins, des Louys.
Princes guerriers, dont les belles armees
Auront au chef les palmes Idumees.
Vn Roy viendra des cieux le fauory,
Fils d'vn grand Prince, inuincible Henry,
Et d'vne Rome accorte Catherine:
Rome qui doit loger en sa poitrine
Toute vertu. CHARLES sera son nom:
Dont les haults faicts passeront le renom,
Bien ieune d'age, orphelin de son pere,
Estant conduit des conseils de sa mere,
Et d'vn aduis heureusement bien-né
Appaisera son peuple mutiné,
Qui furieux, par les villes Françoises
Bouillonnera de sectes & de noises.

Et latus

Et latus armatum validus præcinxerit ensis,
Fortibus inque humeris thoracis stridor ahenus
Horruerit strepitans pro vita & honore suorum.
Florentes tangens annos, magis ille pudore,
Quam stipante metu tutus, leget agmine terras
Belligero, & dux albanigros desiget ad Indos
Signa, suum Oceano claudens vtrinque laborem.
Iam mihi quadrupedans sonus exauditur equorum,
Pulsantum ære solum, iam regia signa ferentes
Armigeras acies, iuuenilis robora pubis,
Ordine prospicio longo: fulgentibus armis
Terra riget, hastisque virimis, latera ensibus horrent:
Saeuus inest furor his, & sæua minacibus ira
Vultibus, & sola sub pedibus concussa tremiscunt,
Compositis gradibus præcuntia signa sequentum,
Qualis ad imperium venti procedit in alto
Vndarum legio, cursúque ferente secundo
Post alios alij voluuntur in ordine fluctus,
Donec agens tandem validi vis incita flatus
Depulit impulsos extremam ad littoris oram.
Non illi audebit regi se opponere quisquam
Bellanti, siue ipse pedes peditum ante maniplos
Ibit ouans longe trispans vibrantia conti
Robora, seu campum pedibus pulsabit equinis,
Calce rigente premens armos pernicis Iberi,
Puluere fœdatus vultus, aptánsque lacerto
Multa cæde rubro gladij splendentis acumen,
Non secus ac quondam segetis per plana feracis,
Densi falce cadunt matura messis aceruis:
Atque alijs alij super agglomerantur, ab æstu
Torrida cùm portant sub tectum farra coloni:
Sic revoluta ruent sub lato corpora ferro
Multa simul tumulata solo: pauor vndique & horror
Illius & dexteram, & ferrum ferale sequentur.
Vt tamen cum erit metuenda rebellibus ira
Gentibus, horrendæ quasi fulmine proteret hasta:
Sic victis clemens populis victoria parcet,
Temperet vt vires lenis pietate seuerus.
Carolus hic claros cœli stellantis ad axeis
Facta sua, & Troas proauos, Phœbo auspice, mittet.
Post vbi longæve venient iam tædia vita,
Alter vt in magno sol effulgebit Olympo.
Ergo age nunc alacris, Franco, loca mente relinquens,
Ne tua tot claros ignauia lenta nepotes
Obruat, æternis, æuo veniente, tenebris,
Perge celer, quo fata vocant, superique secundi.

A Mais aussi tost que la viue vertu
Ceindra ce Roy du fort glaiue pointu,
Et qu'on voirra pour l'honneur de ses Gaules
Le corselet craquer sur ses espaules,
Ayant la fleur de la ieunesse attaint,
De ses sujets plus honoré que craint:
Ira couurir le monde de gendarmes,
Et plantera iusqu'aux Indes ses armes,
De l'Ocean limitant ses trauaux.
I'enten déja le pié de ses cheuaux
Frapper la terre, & dessous ses banieres,
Aller de rang les ieunesses guerrieres,
Ayant le dos herissé de harnois,
Le flanc d'espee, & la main de long bois.
Eux menaçant d'vne effroyable face
B Les ennemis, feront trembler la place
Dessous leurs pieds, en ordre se fuyuants,
Comme les flots marchent dessous les vents
L'vn apres l'autre, & de suite esbranlee
S'en vont roulans par la plaine salee,
Iusques à tant que le venteux effort
Les ait poussez contre le front du bord.
Nul n'osera se trouuer en bataille
Contre ce Roy, soit que pieton il aille
Deuant les siens, d'alegresse tout plein,
Crespant les plis d'vne pique en la main:
Soit qu'à cheual il frappe la campagne,
Piquant les flancs d'vn beau genet d'Espagne,
Couuert de poudre, ayant pendu au bras
C Vermeil de sang, le trenchant coutelas:
Ainsi qu'on void tomber sous la faucille
Mainte iauelle en la plaine fertille
L'vne sur l'autre, alors que la saison
Fait emporter les bleds en la maison,
Ainsi tombra dessous sa large espee
Meint corps, meint bras, meinte teste coupee,
Roulante à terre: vn horreur, vn effroy
Suyuront le glaiue & la main de ce Roy.
Mais tout ainsi qu'aux rebelles courages
Fera sentir l'effort de ses orages,
Il sera doux au peuple surmonté,
Ayant la force ensemble & la bonté.
Ce Charles Roy iusqu'aux flammes celestes
Fera voller nostre race & ses gestes:
D Puis estant soul de ce monde ennuyeux,
Comme vn soleil reluira dans les cieux.
Pource Francus alaigrement desplace:
N'estouffe point vne si belle race
Par ton sejour, & marche sans effroy,
Ayant les cieux si dextrement pour toy.

ANTIPHATEM] Antiphates, rex Læstrygonum, à quibus Vlysses, eiúsque socij ad vnum discerpti essent, nisi funibus anchoratum præcisis quamprimùm è portu soluissent, seséque in altum recepissent: quo ex periculo tamen non omnes naues seruatæ sũt, sed aliquot cum vectoribus perierunt. narrantur hæc ab Vlysse ὀδ. κ. Δὴ τό τ' ἐγὼν ἑτάρους προΐειν πεύθεσθαι ἰόντας, &c. id est, Tum ego socios præmisi, vt exquirerent, & explorarent, &c.

SCYLLÁMQVE] Scylla (vt scribit interpres Hom. ὀδυσ. μ.) Phorcynis & Hecatę filia: cuius latera catulis latrantibus succincta fuisse dicuntur. re vera Scylla vortex aquarum fuit, cui saxa volubilia, vagáque suberant. alij rupem, seu scopulum esse dicunt. Homerus autem lib. Odyss. suprà commemorato, eam describens, ait, vocem

mittere voci catuli nuper admodum nati simillimam: ipsam monstrum esse ingens, & immane, & vel Deo immortali formidolosum, pedes habere duodecim, omneis ad ingressum ineptos: siquò autem ire velit, eò pennis volare, non pedibus ambulare: sex ei colla esse longa, & in vnoquoque eorum caput inesse horribili aspectu, in ore triplicem dentium ordinem crebrorum, & cruentorum, cetera ex Homero pete: cuius hi sunt versus, Ἔνθα δ᾽ ἐνὶ σκύλλη ναίει, δεινὸν λελακυῖα, Τῆς ἤτοι φωνὴ μὲν ὅση σκύλακος νεογιλλῆς, Γίνεται, αὐτὴ δ᾽ αὖτε πέλωρ κακὸς, οὐδέ κέ τίς μιν γηθήσειεν ἰδὼν, οὐδ᾽ εἰ θεὸς ἀντιάσειεν, &c. M. Tull. orat. de Harusp. responsis, *Quam Scyllam tam eminentibus canibus, tamque scissum poeta fingendo exprimere potuerunt, quàm quibus istum videtis Gellis, Clodijs, Titijs rostra ipsa mandentem?* Idem Verr. de supplicijs, *Hoc infestior nautis Verres, quam Scylla, quod multo se pluribus, & maioribus canibus succinxerat.* De Scylla lege Apollonium lib.4. Argonaut. & interpretem.

Cvm Cyclope] ὀδυσ.ι. Polyphemi, & Cyclopum fabula narratur. Homer. Ἔνθα δ᾽ ἀνὴρ ἐνίαυε πελώριος, ὅς ῥα τὰ μῆλα Οἶος ποιμαίνεσκεν, ἀπόπροθεν οὐδὲ μετ᾽ ἄλλους Πωλεῖτ᾽ ἀλλ᾽ ἀπάνευθεν ἐὼν ἀθεμίστια ᾔδη. Καὶ γὰρ θαῦμ᾽ ἐτέτυκτο πελώριον, οὐδὲ ἐῴκει Ἀνδρί γε σιτοφάγῳ, &c.

Nec reditvm Diom. ab interitv] id est, nec reditum Diomedis à bello Troiano, aut aliam narrationem, nimis longè repetit. Antimachum obscurè reprehendit, qui poëma suum de Diomedis casibus conscriptum, ab interitu Meleagri patrui orsus est. Meleager Tydei frater fuit, OEnei filius: qui, cùm aprum Calydonium interfecisset, eiúsque pellem, & caput, Atalantæ amicæ suæ donauisset, Thestiadæ eius auunculi vtrumque illi ademerunt, & Meleagro insidias compararunt. Qua re cognita ille eos interfecit. propter quam causam Pleuronij Calydonijs bellum intulerunt. Althæa Meleagri mater ob fratrum suorum cædem filio irata, eum exsecrata est, eique interitum exoptauit. Cùm Calydon postea à Curetibus oppugnaretur, neque iam Calydonij impetum hostium sustinerent, Meleager neque patris, neque matris iam placatæ rogatu opem ferre patriæ voluit. flexus tandem, & victus Cleopatræ vxoris precibus, hosteis à mœnibus Calydonis propulsauit, ac profligauit, periculóque patriam liberauit. Althæa autem odio in filium pristino renouato, facem ei à Parcis donatam, qua eius vita definiebatur, inflammauit, & consumsit. quo facto ille interijt. vide Homer. & Eustat. ἰλιαδ.ι.

Nec gemino] Iupiter Ledæ amore captus, sub cycni specie rem cum ea habuit. ex huc concubitu Leda ouum peperit, ídque in capsam quandam condidit, ex quo postea Pollux, & Helena nati sunt. Castor autem, & Clytemnestra ex altero, quod illa à Tyndaro compressa ediderat, exstiterunt. Quamuis igitur Helenæ raptus Græcis belli Troiani causam præbuerit, non tamen Homerus ab ouo illo, ex quo exclusa Helena est, id est, non tam ex alto, rem repetit, neque vsque à capite arcessit, sed ab ira Achillis egregium illud & immortale poëma orditur. Irasci autem cœpit Achilles paullo ante vrbis Troiæ excidium.

Et in medias res, &c.] in medias res ita rapit auditorem, vt is earum principium non desideret. nam quæ antecessērūt vrbis Troiæ expugnationem, & iram Achillis, ea miro poëtæ artificio, seu ingenio, seu vtroque in libris deinceps sequentibus occasione arrepta narrantur. nonnulla etiam, quæ in Iliade locum habere non videbantur, in Odyssea referuntur.

Mentitvr] verisimiliter. nam docuit alios Homerus ita falsa dicere, & mentiri, quemadmodum oportet, inquit Aristot. lib. de poet.

Quæ desperat tractata] id est, quæ videt nullum orationis nitorem, neque ornatum capere, si à te tractentur, ea prætermittit.

Si plavs. eges avl. manentis] id est, si spectatorem cupis tibi contingere, qui tantisper spectet, donec aulæa (quibus obtenditur, ornatúrque scena, seu theatrum potiùs) remoueantur: qui non discedat è cauea antequam aulæa sublata sint, &c. plausorem appellat, spectatorem plausu fauentem. vide supr. in epist. ad Aug. lib. 2. ad illum locum, *Quattuor, aut plureis aulæa premuntur in horas.*

Et vsqve sessvri] ab hoc verbo *sessorem* nominauit spectatorem, epist. ad Iul. Flor. lib. 1. *In vacuo lætus sessor, plausórque theatro:* & sedilia, sedes, vnde spectabant. hoc libro infrà, *Nondum spissa nimis complere sedilia flatu.*

Donec cantor, vos plavd. dicat] id est, donec peracta ab histrione sit fabula. M. Tullius vsurpauit translatè in Catone. *neque enim histrioni, vt placeat, peragenda est fabula: modo in quocumque fuerit actu, probetur: neque sapienti, vsque ad plaudite veniendum: breue enim tempus ætatis satis est longum ad bene, honestéque viuendum.* cantorem autem pro actore, seu histrione posuit.

Decor] id est, τὸ πρέπον, decorum.

Mobilibvs] non leuibus, aut inconstantibus, vt quidam putat, sed quæ variatis ætatibus immutantur.

Reddere qvi voces] puer, qui scit iam ad interrogata, & ad ea, quæ audiuit, respondere. sic loquitur Virgil. Æn. 1. *cur dextræ iungere dextram Non datur, ac veras audire, & reddere voces?* & Catull. de Thet. & Pelei nupt. *Nec missas audire queunt, nec reddere voces.*

Iram collig. ac ponit tem.] temerè irascitur, & temerè placatur. Ter. in Hecyra. *Pueri inter sese quàm pro leuibus noxijs iras gerunt? Quapropter? quia enim, qui eos gubernat, animus, infirmum gerunt.*

Cvstode] pædagogo. idem sat. 4. lib. 1. *Dum custodis eges.* & sat. 6. *Ipse mihi custos incorruptissimus omneis*

omnem Circum doctores aderat. & infrà. An custos, famulúsque Dei Silenus alumni.

Et aprici gr. c.] & campo aprico. Apricus locus, à sole apertus, à Græco vocabulo φρίκη, quod horrorem significat, appellatur, quasi ἄφρικος, id est, sine horrore, videlicet frigoris. Hæc ferè Festus.

Cereus in vitium flecti] cereus flecti, ex eorum genere est, quæ annotauimus suprà ad Od. 8. lib. 4. significat autem hoc loco mollem, & flexibilem. Itaque cereus in vitium flecti, id est, flexibilis ad vitium. nihil enim mollius cera: nihil, quod faciliùs sequatur, quocunque ducas: nihil, quod magis arbitrio nostro fingatur. Itaque Platonis lib. 9. de rebup. cùm apud eum, Socrates, Glauconem, feram quandam animo depingere iussisset, variam & multorum, ac dissimilium capitum, ex quibus alia cicuribus bestijs, alia feris conuenirent, ita respondet Glauco, δεινοῦ πλάστου τὸ ἔργον· ὅμως δὲ ἐπειδὴ εὐπλαστότερον κηροῦ, καὶ τῶν τοιούτων, ὁ λόγος, πεπλάσθω, id est, miri cuiusdam, & sollertis artificis opus: veruntamen quoniam oratio facilius, quàm cera, & cetera id genus, in quaslibet formas fingi, & flecti potest, esto tibi ficta. quem Platonis locum videtur M. Tullius lib. 3. de oratore expressisse, his verbis, Nihil est enim tam tenerum, neque tam flexibile, neque quod tam facilè sequatur, quocumque ducas, quàm oratio. Idem eod. libr. sed verba nos cùm iacentia sustulimus, sicut mollissimam ceram ad nostrum arbitrium formamus, & fingimus.

Vtilium taro. prov.] sic Aristote. ῥητορ. β. φιλοχρήματοι δὲ ἥκιστα, διὰ τὸ μήπω ἐνδείας πεπειρᾶσθαι, id est, nimium pecuniæ amantes, aut cupidi sunt iuuenes, propterea quod nondum egestatis incommodum experti sunt.

Sublimis] elatus, & ferox. sic Aristot. ibidem, καὶ φιλότιμοι μέν εἰσι, μᾶλλον δὲ φιλόνικοι. ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ὁ νεότης. ἡ δὲ νίκη ὑπεροχή τις, id est, & ambitiosi quidem sunt, sed magis vincendi cupidi. præstantiam enim, excellentiámque expetit ætas florens: at victoria, excellentia quædam est.

Et am. relinq. pern.] sic Aristot. eodem lib. εὐμετάβολοι δὲ, καὶ ἁψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας· καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται, id est, mutabiles autem sunt, & in cupiditatibus satietate, ac fastidio citò afficiuntur, & eùm vehementer concupiscunt, tùm celeriter concupiscere desinunt.

Conversis stvo.] cum ætate conuertuntur studia, & naturæ. iccircò mobileis naturas suprà appellauit, vt dixi.

Ætas virilis] quæ media, & constans appellatur.

Qværit opes] quærit opes, id est, quærit diuitias tum ad vsus vitæ necessarios, tum ad perfruendas voluptates: quòd si maiore paullo sit animo, in eo pecuniæ cupiditas spectat ad opes, & ad gratificandi facultatem, & ad magnificos apparatus, vitæque cultum cum elegantia & copia, vt scribit M. Tull. de offic. lib. 1.

Et amicitias] sunt enim amici optima & pulcherrima vitæ supellex, vt ait idem M. Tull. in Lælio.

Inservit honori] studet ambitioni: in studio honorum occupatus est. Aristot. φιλότιμοι δὲ πρὸς ἄλλους. sic autem loquitur M. Tull. proœmio libr. 2. de offic. postea quam hominibus inseruire cœpi, méque totum reip. tradidi, &c.

Qvod mox mvt. lab.] cuius mox eum pœniteas. Terent. Andr. Haud muto factum.

Vel qvòd qv. et inv. &c.] magnum hoc in primis, & graue senectutis incommodum, & ad quærendum omni studio incumbere, & ab vtendo abhorrere.

Inventis] quæsitis, partis. Terent. Heaut. inueniendum est Aliquid, labore inuenta mea cui dem bona.

Ac timet vti] sic Aristot. ibid. ἀνελεύθεροι, ἓν γάρ τι τῶν ἀναγκαίων ἡ οὐσία· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασιν ὡς χαλεπὸν τὸ κτήσασθαι, καὶ ῥᾴδιον τὸ ἀποβαλεῖν, id est, auari sunt senes, atque illiberales. facultates enim in rebus ad victum, cultúmque necessarys numerantur: simúlque vsu didicerunt, quàm difficile sit inuenire, quàm facile rursus amittere.

Vel qvòd res omn. tim. g.] Aristotel. ibid. κατεψυγμένοι γάρ εἰσιν· οἱ δὲ νέοι θερμοί· ὥστε προωδοποίηκε τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ· καὶ γὰρ ὁ φόβος κατάψυξίς τις ἐστὶ, id est, frigent enim senes: iuuenes autem calent. itaque ad timiditatem senectus quodammodo viam munit. Nam & metus ipse refrigeratio quædam est.

Ministrat] administrat, gerit.

Spe longvs] longinqua sperans, exempli causa, consilia capiens, quæ in longum tempus consérantur, cùm breue admodum ei vitæ spatium sit reliquum. nemo enim tam senex est, vt se annum non putet posse viuere. ita suprà spem longam dixit, ad Sextium Od. 4. lib. 1. Vitæ summa breuis spem nos vetat inchoare longam. & ad Leuconoën, Od. 11. eiusd. spatio breui Spem longam reseces. Arist. tamen ibid. ita de senib. ζῶσι τῇ μνήμῃ μᾶλλον, ἢ τῇ ἐλπίδι, id est, viuunt memoria potiùs, quàm spe.

Iners] segnis, & ad agendum ineptus, ætatis vitio. Arist. ibi. οὐ πρακτικοὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέρδος. non sunt ad agendum apti ob cupiditates, sed ob lucrum. vel sic, ad agendum non impellit eos cupiditas: sed lucrum.

Aviδúsqve fvtvri] Aristot. ibid. καὶ φιλόζωοι, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ, διὰ τὸ τοῦ ἀπόντος εἶναι τὴν ἐπιθυμίαν· καὶ, οὗ δὲ ἐνδεεῖς, τούτου μάλιστα ἐπιθυμοῦσι, id est, & vitæ sunt cupidi, idque maximè decursu propemodum vitæ curriculo, propterea quòd eius rei, quæ abest, cupiditas est. Itaque, quo egent, id maximè concupiscunt.

Difficilis] δύσκολος, morosus. M. Tull.

in Catone. *at sunt morosi, & iracundi, & difficiles* A *senes.*

QVERVLVS] μεμψίμοιρος. Aristoteles, senes ὀδυρτικοὺς appellat, quod idem valet.

LAVDATOR TEMPORIS ACTI SE PVERO] Aristot. ibid. διατελοῦσι γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες· ἀναμιμνησκόμενοι γὰρ ἥδονται, id est, *res præteritas numquam narrare intermittunt. lætantur enim, cum eas memoria repetunt.*

CENSOR CASTIG.] nonnulli libri veteres habent conuerso ordine *castigator, censorque.*

MVLTA FERVNT ANNI VENIENTES, &c.] *anni venientes* appellantur ab Horatio, vsque ab incunabulis ad corroboratam, & mediam ætatem: *recedentes* autem vsque à media ætate ad rogum. commoda porrò accipio, florem B ætatis, velocitatem, vireis corporis, pulchritudinem, hilaritatem, bonam valetudinem, sensus integros, ac vegetos: quæ omnia ferè adimit hominibus senectus, atque in eorum locum reponit rugas, & canitiem, pedum tarditatem, infirmitatem, ac debilitatem, deformitatem, tristitiam, morbos, cæcitatem, surditatem, obliuionem, stuporem, & cetera mala. quod item elegantissimè exponit Xenocr. [seu potius Æschines Socraticus, vt testatur Harpocration.] in Axiocho, his verbis, ἔπειτα λαθὸν ὑπεισέρχεται τὸ γῆρας· εἰς ὃ πᾶν συρρεῖ τὸ τῆς φύσεως ἐπίκηρον, καὶ δυσαλθές. κἂν μή τις θᾶττον, ὡς χρέος, ἀποδιδῷ τὸ ζῆν, ὡς ὀβολοστάτις ἡ φύσις ἐπιστᾶσα ἐνεχυράζει τοῦ μὲν ὄψιν, τοῦ δ' ἀκοήν, πολλάκις δὲ ἀμφω· κἂν C ἐπιμείνῃ τις παρέλυσεν, ἐλώβησε, παρήρθρωσεν, id est, deinde furtim subit senectus, in quam, quicquid habet natura Acherunticum, debile, sanatu difficile, ac desperatum, confluit. Quòd nisi quis fæ citò vitam, vt æs alienum, reddat: instans, vt fæneratrix, natura pigneratur ab hoc videndi sensum, ab illo auditum, sæpenumero vtrúque. Quòd si quis diutius manserit in vita, enervat, mutilat, membra luxat, ac debilitat. sic Diphilus apud Stobæum Ἅπαντα τ' ἐργαζόμενος ἀσθενέστερα πολιὸς τεχνίτης ἐστὶν ὁ χρόνος, ὦ ξένε. Χαίρει μεταπλάττων πάντας ἐπὶ τὸ χεῖρονα. id est. Omnia efficiens infirmiora canus artifex tempus est, ô hospes. Gaudet conuertisse omneis homines in deterius. Cùm his congruūt D illa, quæ sunt apud Herod. Thal. νῦν γὰρ ἄπτι καὶ ἀποδέξαιο ἔργον, ἕως νέος εἶς ἡλικίην. αὐξανομένῳ γὰρ τῷ σώματι συναύξονται καὶ αἱ φρένες· γηράσκοντι δὲ συγγηράσκουσι, καὶ ἐς τὰ πρήγματα πάντα ἀπαμβλύνονται: id est, Nunc enim aliquod facin' edere possis, dum iuuenis es. Nam vnà cum crescente corpore crescit etiam mens: & cum senescente, senescit, & ad res omneis obtunditur. Aliter autem dixit sup. epistol. ad August. *annos recurrenteis.* significatur enim illo loco annorum, & aliorum temporum natura, quæ vbi occiderunt, renascuntur: quemadmodum declarat Oda illa 7. libr. 4. *Diffugêre niues, redeunt iam gramina campis, &c. Immortalia ne speres, monet annus, & almum Quæ rapit hora diem: Frigora mitescunt Zephyris: ver proterit æstas, Interitura, simul Pomifer auctumnus fruges effuderit: & mox Bruma recurrit iners. Damna tamen, &c.* Atque hæc annorum, & mensium, & dierum morientium, ac renascentium ratio declarat illud ænigma: Εἷς ὁ πατήρ, παῖδες δὲ δυώδεκα· τῶν δ' ἑκάστῳ Παῖδες τριήκοντα διάνδιχα εἶδος ἔχουσαι. Αἱ μὲν λευκαὶ ἔασιν ἰδεῖν, αἱ δ' αὖτε μέλαιναι. Ἀθάνατοι δέ τε οὖσαι, ἀποφθινύθουσιν ἅπασαι. id est, (vt ad verbum interpreter) *vnus pater est: fily autem duodecim. horum autem vnicuique filiæ sunt triginta, formis dissimiles, aliæ quidem aspectu candidæ, aliæ vero nigræ. Cum sint autem immortales, moriuntur omnes.* Si quis autem totidem versus Latinos Græcis respondenteis postulabit, age, mos ei à nobis geratur. *Bis sex sunt nati patris vnius: & deciès tres Forma dissimiles illorum à stirpe profectæ, Nigra aliæ, albæ contrà aliæ. cùm autem Libitinæ Exsortes omnes sint, intereunt tamen omnes.* significatur autem annus, qui constat duodecim mensibus: quorum vniuscuiusque dies sunt triginta, &c.

ADIVNCTIS] appositis, & accommodatis ætati.

AVT AGITVR RES IN SCENIS, AVT] quædam sunt agenda in scenis: éstque id, quod dicit Arist. διὰ τῆς ὄψεως, id est, rebus in conspectu positis: quædam propterea quòd sunt nimis atrocia, aut horribilia, aut visu fœda, aut incredibilia, non sunt coràm agenda, sed ea satis est ab histrione, quasi intus acta sint, renuntiare: & hoc modo misericordiam commouent, aut terrorem animis inferunt ἐκ συστάσεως τῶν πραγμάτων.

SEGNIVS IRRIT. ANIMOS] minus afficiunt animos, quæ sunt audita, quàm, quæ sunt visa, aut spectata. Lucianus in Herodoto, ex Herod. vt proximè planum fiet, τὰ δὲ ὀμμάτων φαινόμενα, πιστότερα εἶναι τῶν ὤτων δοκεῖ. id est, quæ oculis cernūtur, certiora videntur esse, quàm quæ audiuntur. licet hunc versum Horatianum etiam ad hanc sententiam accommodare, ea, quę oculis cernuntur, magis nos afficere, quàm quæ audiuntur. sic M. Tull. epistola 1. lib. 6. ad Torqu. *Nam & si, quocumque in loco quisque est, idem est sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum, & suarum, tamen oculi augent dolorem, qui ea, quæ ceteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere à miserys cogitationem sinunt.* Idem epist. 4. ad eundem eod. libr. *Equidem nos quòd Romæ sumus, miserrimum esse duco, non eo solum, quod in omnibus malis acerbius est videre, quàm audire, sed etiam, &c.* Sic tragicus ille: τῶν πραχθέντων τὰ μὲν Ἄλγιστ' ἄπεστιν· ἡ γὰρ ὄψις οὐ πάρα. id est, eorum, quæ acta sunt, tristissima & luctuosissima absunt. aspectus enim non adest. Potest tamen hæc etiam esse Horatij sententia, incertiora esse, & difficilius credi, quæ audiuntur, quàm quæ oculis cernuntur. & contrà, certiora esse, & faciliùs credi, quæ oculis cernuntur, quàm quæ auditu sentiuntur. Atque, vt hæc vera sunt, ita & illud est verissimum, oculis diffi-

cilius

cilius fidem fieri, quàm auribus: hoc est, oculos A minùs esse faciles ad credendum, quàm aures, & maiorem efficacitatem, quàm audiendi sensum, desiderare. Nam aspectus quidem vnà cum ijs, quæ oculis subijciuntur, concurrit, & conspirat: auditum verò facile est verbis artificiosis, & numerosis attollere, suspensúmque tenere & falsis rationibus capere, ac fallere. Verbi gratia, Homerus contentionem describens ita magnam facit, vt caput cælo tangat, & tamen humi vno tempore pedes ponat: atque hæc credit auditor Homerum legens: quod fictor, aut pictor consequi non possit, quia tantam imaginem, aut statuam oculis spectatorum subijcere non possit. Hæc Dionis Chrysostomi sunt ferè, oratione Olympica. & locum indicabo, καὶ δὴ τὸ λεγόμενον B ὡς ἐστιν ἀκοῆς πιστότερα ὄμματα, ἀληθὲς ἴσως· πολύ γε μὴν δυσπειθέστερα, καὶ πλείονος δεόμενα ἐναργείας· ἡ μὲν γὰρ ὄψις αὐτοῖς ὁρωμένοις ξυμβάλλει· τὴν δ' ἀκοὴν οὐκ ἀδύνατον ἀναπτερῶσαι, &c. [Sed, vt ad Horatium redeam, hæc sententia significare videtur, minùs ad animos permouendos valere, quæ audiuntur, quàm quæ cernuntur. Quod tamen non probaretur fortassis Aristoteli. qui lib. 8. de rep. videtur sentire, eorum omnium, quæ sub sensum cadunt, ea maximè ad affectus mouendos, morésque conformandos valere, quæ audiuntur, vt cantus, & modos: secundo loco, quæ cernuntur, vt imagines & simulacra: cetera, quæ alios sensus mouent, aut minùs, aut nihil valere ad animos C permouendos. Sed ibi Aristoteles loquitur de similitudinibus, & imaginibus, & imitationibus rerum verarum: quarum similitudinum aliæ cernuntur, aliæ audiuntur, &c. quæ igitur audiuntur, vt cantus, & modi, magis animos permouent, quàm quæ cernuntur, vt pictura, & figuræ.]

FIDELIBVS] oculos idcirco fideleis appellat, quia quæ cernuntur magis valent ad fidem faciendam, quàm quæ audiuntur, vt scribit Herodotus in Cliône, ὦτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν, id est, aures enim hominibus minùs sunt fideles, quàm oculi. quibus hoc significatur, minùs credi ab hominibus ea, quæ audiuntur, quàm quæ cernuntur, vt D paullò antè diximus. *Incertos* alia ratione appellauit epist. 1. lib. 2.

NON PROMES IN SCENAM] non produces in scenam: non constitues ante oculos spectatorum.

QVÆ MOX NARRET FAC. P.] quæ mox referat persona aliqua in scenam producta. præsens, id est, extrà & coram spectatoribus. nomen *præsens* opposuit illi aduerbio *intus*.

NEC PVEROS CORAM, &c.] de Medea suprà diximus.

AVT HVMANA PALÀM] de Atreo, & Thyesta & suprà diximus nonnulla ad Oden 16. lib. 1. & res ita nota est, vt, qui hæc inculcare velit, lectorum opera, & otio abuti velle videatur.

A Iam hæc *promi in scenam, extrà coràm, palàm, à præsente narrare*, idem valent: quibus respondent è contrario, *intus narrari, tolli ex oculis*.

NEFARIVS] nefarij dicti à farre, quod adoreum est, vt vult Varro lib. 1. de vita populi Ro. quod eo scelerati vti non debeant. hoc quoque idem adsignificat, quòd qui indigni sunt qui viuant, nefarij vocantur, inquit Nonius.

PROCNE de Procne sup. ad Od. 12. lib. 4.

CADMVS IN ANG.] vide, quæ suprà de Peleo, & Cadmo coniunctè, leuiter attigimus.

INCREDVLVS ODI] quia ἀπίθανα, ἄλογα, μοχθηρά, ἀδύνατα, id est, non probabilia, ratione carentia, improba, & nefaria, & quæ fieri nullo modo possunt. lege Arist. περὶ B ποιητικῆς.

NEVE MINOR QVINTO, NEV SIT PR.] Non est dubium, quin actus, partes fabulæ fuerint: quot actus in fabula fuerint, incertum atque obscurum. actum autem ab actu distinguere, id verò non parum difficile est, si Donato credimus: neque desunt viri docti, qui quamuis perspicuè aliter sentiat Horatius, quattuor actibus tantùm constare fabulam posse dicant, modò hi quattuor actus iustam fabulæ magnitudinem expleant. ego video à M. Tull. & ceteris bonis scriptoribus, tertium, quartum, & extremum fabulæ actum commemorari: quintum non reperi. idem scribens ad Q. Fratrem lib. 1. tertium actum, extremum facere videtur his verbis: *Illud te ad ex-* C *tremum oro, & hortor, vt tamquam poëtæ boni, & actores industrij solent, sic tu in extrema parte, & conclusione muneris, ac negotij tui diligentissimus sis, vt hic tertius annus, tamquam tertius actus, perfectissimus, atque ornatissimus fuisse videatur.* Ego Horatio, & Donato assentior, vt putem tragœdiam, & comœdiam quinque actibus constare debere.

REPONI] iterum doceri, vt sat. 10. lib. 1. *Nec redeant iterum, atque iterum spectanda theatris.* quidam legi volunt, *reposci.* aliter sup. *honeratum si forte reponis Achillem.*

NEC DEVS INTERSIT, &c.] Aristot. lib. περὶ ποιητ. scribit, vtendum esse machina, seu machinatione: id est, Deum esse adhibendum à machina, ad ea, quæ sunt extra fabulam, expe- D dienda: quæ vel anteà facta sunt, neque hominem scire fas est, vel posteà futura sunt, & prædictionem, ac nuntiationem desiderant. Omnium enim rerum videndarum facultatem dijs attribuimus, verba Aristot. sunt hæc, φανερὸν οὖν ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν. καὶ μὴ, ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ, ἀπὸ μηχανῆς, καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ περὶ τὸν ἀπόπλουν· ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δράματος, ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν, ἃ οὐχ οἷόν τε ἄνθρωπον εἰδέναι, ἢ ὅσα ὕστερον, ἃ δεῖται προαγορεύσεως, καὶ ἀγγελίας. ἅπαντα γὰρ ἀποδίδομεν τοῖς θεοῖς ὁρᾶν. Cum Aristotele consentit hoc loco Horatius, qui vetat Deum ex machina adhibere, nisi nodus difficilis, & Deo dignus inciderit, id est, nisi talis difficultas exstiterit, vt sine machina exitus

fabulæ non possit explicari. Extant multa apud A probatos auctores huius moris exempla, ac testimonia. Plato in Cratylo, εἰ μὴ ἄρα δὴ, ὥσπερ οἱ τραγῳδοποιοὶ, ἐπειδάν τι ἀπορῶσιν, ἐπὶ τὰς μηχανὰς καταφεύγουσι, θεοὺς αἴροντες, καὶ ἡμεῖς οὕτως εἴποντες ἀπαλλαγῶμεν, ὅτι τὰ πρῶτα ὀνόματα οἱ θεοὶ ἔθεσαν, καὶ διὰ ταῦτα ὀρθῶς ἔχει. id est, *nisi vtique, quemadmodum tragœdiarum scriptores, postea quam nodum aliquis miserint, ad machinas confugiunt, deos attollentes: nos quoque, vbi dixerimus deos prima nomina rebus imposuisse, atque ideirco ita recte se habere, quasi nostro munere defuncti, discedamus.* M. Tull. lib. 1. de nat. Deorum, *Quod quia quemadmodum natura efficere sine aliqua mente possit, non videtis, vt tragici poetæ, cùm explicare argumenti exitum non potestis, confugitis ad Deum.* Aristot. t. τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, Ἀναξαγόρας τε γὰρ μηχανῇ χρῆται τῷ νῷ πρὸς τὴν κοσμοποιίαν· ὅταν γὰρ B ἀπορήσῃ διὰ τίνα αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ, τότε ἕλκει αὐτόν· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πάντα μᾶλλον αἰτιᾶται τῶν γινομένων, ἢ νοῦν. id est, *Anaxagoras enim veluti machina quadam, mente vtitur ad mundi fabricam. Cum enim hæsitat, quam ob causam necessario sit, tunc eam adducit: in ceteris, cuiuis rei potius, quàm menti, causam earum rerum, quæ oriuntur, ascribit.* Seruiuus ad illum Virgilij locum Æneid. 1. *Musa mihi causas memora, &c.* hunc Horatij versum pro testimonio profert, ostendens, hoc obseruandum esse in omnibus carminibus, ne numen aliquod inuocetur, nisi quid vltra vireis humanas, facultatémque hominis C propriam requiramus.

VINDICE DIGNVS] vindex propriè dicebatur, qui debitorem nexu obligatum, & iam iam à creditore ducendum, vel numerando, vel pro eo spondendo liberabat.

NEC QVARTA LOQ. PERS. LAB.] nec plures personæ vno, eodémque tempore in scenam prodeant locuturæ, quàm treis. quòd si quando quarta intercedat: vel tacita audiat, vel secum, non cum alijs loquatur, vel cum vna duntaxat sermonem conferat. huius præcepti exempla videre licet apud Terent. vt in Andria actu tertio, Mysis, Symo, Dauus, Lesbia, Glycerium quinque personæ eodem tempore in scenam producuntur: sed Mysis cum Lesbia duntaxat ser D monem habet: Glycerium autem domi suæ est, non foris. ibidem actu 4. quattuor personæ, Mysis, Pamphilus, Charinus, Dauus, vno tempore in scena spectentur, sed Mysis aliunde interuenit, & cum Charino non loquitur. Apud Plautum autem & quattuor, & quinque personæ communiter inter se loquentes introducuntur, quod item fit in tragœdijs. At Horatius præcepta dat suæ ætatis hominibus, non veteribus, quorum scripta fortasse nondum ei vsquequaque perfecta videbantur. Quidam hunc locum ad numerum histrionum referri volunt, dicúntque, hoc ab Horatio significari, non pluteis in comœdia aut tragœdia histriones, quàm treis, esse oportere, quorum quisque plureis personas sustineat. Nituntur autem verbis Aristotelis in libello περὶ ποιητικῆς, vbi scribit Sophoclem, cùm duo ante eum duntaxat histriones in tragœdia introcederent, treis adhibuisse: Æschylum verò eo superiorem, primum omnium multitudinem histrionum ex vno ad duos deduxisse. verba Aristot. sunt hæc, καὶ τό, τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύλος ἤγαγε, καὶ τὰ τοῦ χοροῦ ἠλάττωσε, καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασε· τρεῖς δὲ, καὶ σκηνογραφίαν Σοφοκλῆς· ἔτι δὲ τὸ μέγεθος, &c. Idem lib. 3. ῥητορ. ait histrionum actionem (quam ὑπόκρισιν Græci nominant) in tragœdiam, & rapsodiam serò admodum introductam esse, quia poetæ ipsi tragœdias initio recitabant. verùm ego ab illis magnopere dissentio, neque puto hoc sentire Horatium.

ACTORIS PARTEIS CHORVS] docet quamobrem adhibeatur chorus, (quæ pars est fabulæ κατὰ τὸ ποσόν) & quibus in rebus eam operam sumere, quid loqui, & canere oporteat. personæ porrò, ex quibus constabat chorus, & cantabant, & loquebantur: quanquam, quod ad locutionem pertinet, vna persona fortasse pro omnibus loquebatur, reliquis astantibus, & silentibus, siue viri essent, siue mulieres, maximè si cum altero, qui non esset è choro, sermo haberetur. Si volgatam igitur scripturam probabimus, *Auctoris parteis*, quæ reperitur in cod. Iann. & Faer. hæc erit eius sententia, Chorus agat parteis, & fungatur munere auctoris, id est, suasoris, & monitoris. nemo enim quicquam alteri suadet, aut præcipit, nisi, qui auctoritate valet. ex quo natum est hoc loquendi genus, *tibi auctor sum, vt illud facias*: & hoc, *te auctore fecit. defendere parteis* autem positum pro eo, quod est, agere, & sustinere, & tutari parteis, id est, fungi munere, vt lat. 1. lib. t. *Et sermone opus est modo tristi, sæpe iocoso, Defendente vicem modò rhetoris, atque poetæ.* Quòd autem quidam sic explicant, de officio poetæ differat chorus, & dicat, poetam officio pro sua parte non defuisse, elegantem fabulam & lepidam dedisse: nihil dicunt: & miror tam ineptam sententiam eis in mentem venire potuisse. Alij igitur, itique doctissimi viri, quibus assentior, legunt *Actoris*. & ita scriptum est in tribus libris Var. & in Tornes. Cleric. Nicotian. Russard. cuius scripturæ mihi videtur hæc esse sententia, Chorus tueror, & agat parteis actoris, id est, chorus habeatur vnius actoris loco, vnius munere fungatur, & officium virile obeat, id est, vnius personæ locum obtineat. dicimus enim Latinè *pars virilis*, & *pro mea parte virili*. est autem pars virilis, pars vniuscuiusque. M. Tull. pro Sext. Rosc. *Hæc qui pro virili parte defendunt, optimates sunt.* Idem in Verr. orat. de signis, *Est aliqua mea pars virilis, quod eius ciuitatis sum, quam ille amplam, illustrem, clarámque reddidit.* Idem frument. *qui præsertim plus etiam, quàm pars virilis postulat, pro voluntate populi Rom. oneris, ac muneris suscipere debeam.* T.

Liuius

Liuius libr. 6. annal. *illius gloriæ pars virilis apud* A *omneis milites sit, qui simul vicerint.* atque hanc expectationem adiuuat, & confirmat id, quod sequitur, *officiúmque virile.* neque est, quod quisquam mihi dicat, chorum etiam mulierum cœtum interdum fuisse: ergo officium virile ad chorum, qui ex mulieribus constet, pertinere non posse. respondeo enim, vel virile officium dici spectata voce, *chorus*, quæ est mascula, & virili: vel propterea quòd masculinum genus concipere, & complecti solet fœmininum. Postremo sic hunc locum esse legendum, atque explicandum intelligere licet ex his paucis Aristot. verbis lib. de arte Poëtica, καὶ τὸν χορὸν δὲ ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν id est, *chorum autem accipere, seu existimare oportet tanquam vnum* B *actorem.*

Ne qvid medios intercinat actvs] ne quid inter medios actus canat. intercinat, pro canat inter, qualia sunt illa, *silua interreptare salubres: circumgemit vrsus ouile: tanto emetiris aceruo:* & sexcenta alia, quæ collegi ad Od. 7. lib. 2. canere igitur choro inter actum, & actum licebit, inter medios actus, seu in mediis actibus non licebit. loqui autem quouis loco, nempè in diuerbiis, cum alia persona licebit.

Consilietvr amicè] hæc est scriptura decem librorum manuscriptorum: à qua discedere nefas mihi esse putaui. consiliarij autem, C verbum est à consilio deductum, quo vsus est suprà Od. 3. lib. 3. *Gratum elocuta consiliantibus Iunone diuis.* quo quidem loco idem videtur valere, quod consultare: hìc autem, si recta, & emendata scriptura est, idem erit, quòd cōsilium dare: quod alibi non memini me legere in hanc significationem. quattuor alij libri manuscripti, habent, *& consilietur amicus*, vt omnes ferè vulgati, nisi quòd nonnulli habent *concilietur.* quæ scriptura non est reiicienda. placet autem mihi mirum in modum, quòd à duobus codicibus abest copulatio *que* post verbum *faueat.*

Ille dapes lavdet mens. br.] laudet parsimoniam, frugalitatem, continentiam in victu.

Salvbrem] vtilem, salutarem. translatio est. nam salubre de iis rebus dicitur, quæ ad cor- D poris valetudinem sunt vtiles. epist. ad Alb. Tib. *An tacitum siluas inter reptare salubres?* & Satyr. 7. lib. 1. *stelláśque salubres Appellat comites.* & Satyr. 4. lib. 2. *ille salubres Æstates peraget, qui nigris prandia moris Finiet, &c.* translatè etiam M. Tull. ad Att. libr. 8. *vt non solum gloriosis consiliis vtamur, sed etiam paullo salubrioribus.*

Apertis otia portis] id est, pacem. aperiuntur enim vrbium portæ pacis tempore, vel sublato hostium metu: bello tempore clauduntur, ex quo Panda pacis dea dicta. Od. 5. lib. 3. *vidi ego ciuium Retorta tergo brachia libero, Portásque non clausas.*

Commissa] arcana fidei commissa, vt sup. epist. ad Loll lib. 1. *Prodiderit commissa fide.*

A Redeat miseris, abeat s.] vt fortuna eos, quibus aduersata est, quósque deseruit, placata reuisat, & complectatur: insolenteis, ac superbos deserat. vide annotationem ad Od. 29. lib. 3. vbi diximus, per fortunam præsentem, & manentem, significari secundam: per abeuntem, aduersam.

Tibia] tibiæ adhibentur ad cantum chori adiuuandum. pertinet autem hic locus ad μελοποιΐαν.

Orichalco ivncta] ita reperi scriptum in tribus cod. Vatic. & in Card. Rainu. & Torn. Cleric. Nicot. Russ. quæ scriptura eò fortasse probari potest, quia cùm tibiam veterum tenuem, ac simplicem fuisse dicat, nouam autem B duobus contrariis nominibus significare velit esse illi dissimilem: *tibia æmula*, tenui opponitur: *orichalco iuncta*, simplici. quòd si *vincta* legamus, nō æquè contrarium contrario respondeat.

Foramine pavco aspirare] ad eam rem erat vtilis, vt paucis, id est, quattuor foraminibos sonitum redderet, & choros adiuuaret, & theatra sonitu compleret. *vtilis aspirare, adesse, complere*, genus loquendi Græcum est, vt sæpè admonuimus. in quibusdam libris scriptum reperi *foramine paruo.*

Nondvm spissa nimis] non admodum frequentia: non nimis celebria, aut referta. C epist. ad Mæcen. 3. lib. 1. *spissis indigna theatris.* & infrà *spissa caterua.*

Sedilia] in quibus sedebant spectatores, nondum theatro ædificato.

Qvò] in quem locum, in quæ sedilia: non (vt alij) quo flatu.

Sanè popvlvs nvmerabilis] explicatio est verborum illorum, *Nondum spissa nimis.* *numerabilis* autem idem valet, quod paucus. & ita loquuntur Græci. Theocr. εἰδ. ιϛ. quod inscribitur χάριτες. φίλων μοιρ' ἀγγελέοντας ἑταίροις, ἠδ' ἀλόχοισιν, ἀριθματούς ἀπὸ πολλῶν. id est, amicorum mortem nunciaturos liberis & vxoribus, numerabileis ex multis.

Coibat] conueniebat, congregabatur.

Vinóqve divrno placari Genivs] sic suprà epist. ad August. *Siluanum lacte piabant:* D *Floribus, & vino Genium, memorem breuis æui.*

Impvne] nam rebus Romanis angustis, nōdúmque constitutis & constabilitis, ac pacatis, nō licebat de die conuiuari, & potare.

Nvmeris] pedibus, vel rythmis. numerosum est enim id in omnibus sonis, atque vocibus, quod habet quasdam impressiones, & quod metiri possumus interuallis æqualibus.

Modísqve] cantui, ἁρμονίᾳ, vel, vt quidam, μέλει. videtur tamen μέλος latius patere. Plato lib. 3. de rep. τὸ μέλος ἐκ τριῶν ἐστι συγκείμενον, λόγου τε, καὶ ἁρμονίας, καὶ ῥυθμοῦ id est, melos ex tribus constat, ratione, & harmonia, & numero.

Indoctvs qvid enim. &c.] horum verborum hanc sententiam esse puto. Neque ve-

rò mirum est, hanc licentiam & luxuriem, quæ ab antiquorum seueritate tam longè abesset, & ab arte comica tantopere discreparet, fuisse à populo probatam, ac receptam. Quæ enim sapientia esset in rusticis, & indoctis, & labore solutis, & turpibus hominibus cum populo vrbano confusis? alij sic. neque verò mirum est hanc numerorum & modorum licentiam à rusticis esse probatam, aut verò toleratam. quid enim saperet rusticus, indoctus, ab opere solutus, cum vrbano, turpis cum honesto permistus? id est, quid enim proficeret si plus sapere videri vellet, quàm vrbanus & honestus? vel quid saperet, id est, quantum saperet? quasi dicat, vt insipientes eiicerentur rustici, si vrbanorum luxuriem, ac licẽtiam improbarent, & condemnarent, vel quid, id est, propter quid, seu quamobrem sapere vellet, &c.

LIBÉRQVE LABORVM] laboribus defunctus, laboribus solutus. sic sup. dixit Od. 17. lib. 3. *Cum famulis operum solutis.*

MOTÚMQVE] vel quia mouebatur, & saltabat tibicen, vel quia gestum agebat.

ET LVXVRIAM ADO.] hoc dicit vel propterea quòd aucta sint foramina, vel propterea quòd numeri & modi fuerint licentiores, vel propter ipsius artificis ornatum nimis elegantem ac sumtuosum: & propter orichalcum tibiæ additum, vel propter hæc omnia. affert exemplũ Lucianus in lib. πρὸς ἀπαίδευτον πολλὰ βιβλ. ὠνούμ. valde ad hunc locum accommodatum, de citharœdo quodam Tarentino, cui Eueno nomẽ erat, his verbis, ἧκεν οὖν εἰς Δελφοὺς, τά τ' ἄλλα λαμπρὸς, καὶ δὴ καὶ ἐσθῆτα χρυσόπαστον πεποιημένος, καὶ στέφανον δάφνης χρυσῆς κάλλιστον ὡς ἀντὶ καρποῦ τῆς δάφνης σμαράγδους εἶναι ισομεγέθεις τῷ καρπῷ· τὴν μὲν κιθάραν αὐτὴν ὑπερφυές τι χρῆμα εἰς κάλλος καὶ πολυτέλειαν, &c. id est. Venit igitur Delphos cũ ceteris rebus splendidus & clarus, tum veste facta, auro inspersa, ac distincta, corona ex lauro aurea pulcherrima, ita vt pro fructu lauri smaragdi essent fructui magnitudine pares atque æquales, cithara ipsa, re, quòd ad pulchritudinem, & sumtum attinet, naturam rerum superante, &c. nam satis est mihi locum indicasse.

TRAXITQVE VAG.] per verbum *traxit* significat, eum veste vsum esse longa, & ad talos demissa, quam σύρμα nominant Græci, vagũ autem dixit, innuens non vno in loco cõstitisse, sed huc, & illuc se circumtulisse, ac circũegisse. aliud est caudam trahere, vt diximus ad Sat. 3. lib. 2. ibi, *caudam trahat.*

PER PVLPITA] per scenam. infr. *& modicis instrauit pulpita tignis.*

SIC ETIAM FIDIBVS VOCES] quemadmodum (inquit) tibicen tibias sibi parauit ampliores, easque inflauit vehementiùs, ita & citharis soni accesserunt molliores. fortasse significat, citharæ chordas additas esse. non enim vnus semper chordarum citharæ fuit numerus: sed cùm initiò quattuor tantum fuissent, Mercurius treis addidisse dicitur. Strabo, & alij nonnulli Terpãdrum Methymnæum lyra septem chordarũ primum vsum esse tradunt. Itaque & Timotheum apud Lacedæmonios accusatum esse memoriæ proditum est, quòd pluribus, quàm opus esset, chordis vteretur, & quòd antiquam musicam corrumperet. Ille autem cùm iamiam quidam chordas superuacuas præcidere pararet, fertur sigillum Apollinis istis ostendisse in eorum vrbis quodam loco positum, lyram manu tenens, quæ totidem chordis constaret, & ita dimissus, atque absolutus esse. Plutarchus item scribit in apophtegm. Emerepen in Phryidis cantoris organo, quod nouem fidibus constabat, duas incidisse, his verbis increpantem, μὴ κακούργει τὴν μουσικήν: id est, *ne corrumpe, aut ne lade musicam.*

ET TVLIT ELOQVIVM INSOLITVM FAC.] & facundia celeriter fluens: vel, vt alij volunt, breui tempore comparata, genus locutionis, seu eloquentiæ protulit inauditum, atque inusitatum.

VTILIÚMQVE SAGAX RERVM, &c.] id est, & personarum, ex quibus chorus cõstabat, prudẽs, & rerũ futurarum prouida oratio, parum ab oraculo Apollinis distitit: vel hoc modo: cœpit chorus in comœdiis non minùs εὐστόχως, neque minùs acutè, neque minùs verè res futuras ad vitam vtileis, prædicere, quàm Apollo Delphicus: vel sic, sententiæ, quibus chorus in comœdiis vti cœpit, quædam vitæ præcepta continentes, & ad rerum futurarum prouisionem pertinentes, sermonis ambiguitate, & verborum inuolucris, Apollinis oraculo non dissimiles fuerunt. Eurip. Μάντις δ' ἄριστος ὅστις εἰκάζει καλῶς. M. Tull. lib. 2. de finibus, *inest in animo coniectura consequentium non multùm à diuinatione differens.*

SORTILEGIS] id est, vnde oracula petuntur. nam sortes καταχρηστικῶς pro oraculo vsurpantur. notat Seruius ad illum vers. Virgil. Ænei. 7. *Non patrio ex adyto sortes, &c.* & Horat. infrà, *dicta per carmina sortes.*

CARMINE QVI TRAGICO VILEM, &c.] Eos sequitur hîc Horatius, qui tragœdiam eò esse appellatam existimant, quòd tragœdiarum scriptoribus hircus præmij loco daretur. in quibus est & Seruius ad illum Virgilij locum Palæm. *in post carecta latebas*: vbi & hunc versum profert. τράγος enim Græcorũ lingua hircum valet. idem infrà videtur innuere, tragœdiæ appellationem inde esse natam, quòd primi illi tragœdiarum auctores è plaustris tragœdias agerent, ore fæce peruncto. sic Horat. infrà, *Ignotum Tragicæ genus inuenisse camœnæ Dicitur, & plaustris vexisse poëmata Thespis.* Athenæus autem libro 2. de comœdiæ & tragœdiæ inuentione sic scribit, Ἀπὸ μέθης, καὶ ἡ τῆς κωμῳδίας, καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας εὕρεσις. ἐν Ἰκαρίῳ δὲ τῆς Ἀττικῆς εὑρέθη, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τῆς τρύγης καιρὸν, ἀφ' οὗ καὶ τραγῳδία τὸ πρῶτον ἐκλήθη. quæ verba significant, post ebrietatem

comœdiæ

comœdiæ & tragœdiæ inuentionem exstitisse. In Icario autem Atticæ loco tragœdiam vindemiæ tempore inuentam esse. τρύγη enim vindemia est Græcis. ad hûc locum pertinent illa Virgiliana Georgic. 2. *Non aliam ob causam Baccho caper omnibus aris Caditur, & veteres ineunt proscenia ludi, Præmiáque ingenteis pagos, & compita circum Thesidæ posuere.* At Aristot. περὶ ποιητ. scribit esse ortam ab iis, qui Dithyrambum exercebant.

Agresteis satyros nudavit] Satyricæ fabulæ à Græcis inuentæ, ab Atellanis, quæ sunt Latinorum, parum admodum differebant. nam quemadmodum in illis Satyri nudi, Fauni, Sileni inducuntur, verbis, & motibus obscænis risum mouentes: ita & in Atellanis personæ turpes intercedunt, quæ dictis liberioribus & gestibus improbis, ac proteruis auditorum curas, & seueritatem mitigent, ac relaxent. *Satyros nudauit*, id est, Satyros nudos introduxit inter actos tragœdiarum, vel statim post tragœdias recitatas, & peractas. de Satyris vide annot. ad Od. 19. libr. 2.

Morandus] detinendus, delectandus, vt infrà, *Valdius oblectat populum, meliúsque moratur.*

Incolumi gravitate] salua grauitate tragœdiæ.

Exlex] solutus legibus. exlex, qui sine lege viuit, inquit Nonius. M. Tull. in Cluent. *Non quod illi aut exlegem esse Syllam, aut causam pecuniæ publicæ contemtam atque abiectam putarent, &c.*

Adhibebitur] in Satyrica. Deus, verbi gratia, Faunus, Silenus, Bacchus. heros, vt Agamemnon, Nestor, Achilles.

Nuper] paullò antè: nempe in tragœdia.

Migret in obscuras humilis] ita humili, & abiecto sermone vtatur, vt tabernariorum, & opificum orationem imitari videatur. Notum est autem, & vulgatum, togatas tabernarias à tabernis esse nominatas, quæ comœdiis, quasi ex altera parte respondent.

Aut dum vitat humum, &c.] id est, aut dum nimiùm se attollit, dúmque nimis elato, & grandi oratione vtitur, in aëre versari videatur: de aëre, & nubibus, & cælo, & rebus superis loquitur. inania, pro eo spatio, quod intercedit inter cælum, & terras posuit ex Democriti & Epicuri sententia, vt Virg. in Sileno. *Námque canebat, vti magnum per inane coacta Semina, terraríimque, animaque, marísque fuissent: Et liquidi simul ignis.* Lucret. lib. 1. *Nec tamen vndique corporea stipata tenentur Omnia natura: námque est in rebus inane.* Idem ibid. *Omnis, vt est igitur per se natura, duabus Consistit rebus. nam corpora sunt, & inane, Hæc in quo sita sunt, & qua diuersa mouentur.* ibid. *Nam dissulsa suo de cœtu materiai Copia ferretur magnum per inane soluta.*

Effutire leveis indigna t. v.] tragœdia, quæ indigna est, in qua versus leues, & sine pondere effundantur, intererit, &c. *indigna effutire* dictum, vt suprà epist. ad Iul. Flor. libr. 1. *indignus fraternum rumpere fœdus.*

A Moveri] saltare, moueri numerosè, moueri in numerum. suprà epist. ad Florum lib. 2. *Nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclôpa mouetur.*

Intererit] differet aliquantulum à Satyris. Verbo *interest*, pro *differt*, vtitur & M. Tullius Acad. lib. 2. *quum illa visa, è quibus omnia decreta sunt nata, negant quicquam à falsis interesse.* & epist. lib. 5. ad Attic. *sed planè gaudeo, quoniam* το πεινασῶν *interest* τῦ φθονεῖν.

Non ego inornata, et dom.] id est, non est satis in Satyricis fabulis nullū verborum ornatum adhiberi, nullum nomen translatum poni, omniáque propriè, & simpliciter dici, sed alia sunt præstanda. *dominantia nomina* accipe τὰ κύρια, id est, propria, quibus res quantumuis
B sint obscænæ, propriè appellantur, & significantur, qualia sunt *mentula, cunnus*, actionis Venereæ verbum, & alia similia, quæ me pudor enumerare vetat. nam mentulæ nomen in membro illo corporis virilis significando, dominatur: cetera, quibus interdum vtuntur poëtæ pudore adducti, *neruus, penis, trabs, ficula, columna, cauda salax, pyramis, palus, fascinum*, sunt translata. solebant autem Satyri illi in Satyricis fabulis suo quamque rem, & actionem nomine, verbóque appellare: neque eius rei, quam significare vellent, turpitudinem, verborum tralatione, aut circuitione tegere: exempli causa, cùm eam operam, quæ datur liberis procreandis innuebant, non alienis eam operam, sed suis, & propriis appellabant: quod
C quidem eò magis erat illis ignoscendum, quòd exstiterunt nonnulli philosophi: sed qui philosophi? ij, qui in virtute summum bonum, & beatitudinem locant, voluptatis inimici, omnium vitiorum correctores, & castigatores, Stoici, inquam, statuerunt suo quámque rem nomine appellare licere. Itaque ex illorum schola manauit hoc σοφὸς ἂν εὐθυρρήμων ἔσῃ, vt testatur M. Tull. epist. quadam ad Papirium Pætum.

Nec sic enitar tragico diff.] id est, nec sic studebo à grauitate, & granditate verborum, quibus vtuntur tragici poëtæ, atque à tragica magniloquentia differre, vt nihil intersit vtrum loquatur Dauus, & ceteræ personæ comicæ, & seruiles, an Silenus Bacchi seruus. *differre*
D *colori*, pro eo, quod est, differre à colore, Horatianum. lege annot. ad Od. 2. lib. 2.

Davúsne loquatur, et audax] ita reperi scriptum in duobus codicibus manu scriptis, non, *an audax*: & ve ita scribatur, ratio postulat. nō enim significat interesse vtrū Dauus loquatur, an Pythias, sed vtrū serui comici, quales sunt Dauus seruus, & Pythias ancilla, an Silenus.

Pythias] ancilla apud Lucillium, seu aliquem veterem comicum.

Silenus] persona Satyrica. sunt autem Sileni, Bacchi ministri, & nutricij. Nicander Alexipharm. princip. Ὡς δ' ὁπότ' ἀχιόωσαι ὑποθλίψαντες ὀπώρην Σιληνοὶ κεραοῖο Διωνύσοιο τιθῆνοι, Πρῶτον ἐπ' ἀφρίζοντι ποτῷ φρένα θωρη-

-θύρτης,&c. id est, Quemadmodum autem Sileni Bacchi cornuti nutricij agrestibus vuis calcatis, primùm potu spumante mentem armati, quod valet, ebrij facti, &c.

Ex noto fictum] è re nota effictum, atque expressum, non è re aliqua recondita, atque abstrusa.

Vt sibi qvivis speret idem, &c.] in epistola ad Florum lib. 2. suprà ad illum locum, *Ludentis speciem dabit, &c.* diximus nonnulla quæ ab hoc non sunt aliena.

Svdet mvltvm] multùm laboris sumat.

Avsvs idem] expertus idem, conatus idem.

De medio svmtis] non è longinquo accessitis, sed è medio sumtis.

Ivnctvra] compositio, structura.

Silvis dedvcti] siluestres Fauni in scenam è suis tabernaculis siluestribus, & nemorosis producti: personæ Satyricæ.

Velvt innati triviis] velut nati in locis celeberrimis, & penè dicam, in medio foro.

Teneris] delicatis, mollibus, cultis, venustis, concinnis, comtis.

Ivvenentvr] verbum Græcum fortasse exprimere voluit, *νεανιεύεσθαι* quod valet, rem aliquam præclaram quidem illam, & laudabilē gerere, sed maiore animo, quàm consilio: quod iuuenes solent. Vetat igitur Horatius, ne in fabulis Satyricis Fauni nimiùm politis, & cultis versibus iuueniliter exsultent, néve verba nimis obscæna, & flagitiosa loquantur.

Crepent] loquantur, vt docuimus ad Odē 18 lib. 1.

Qvibvs est eqvvs, et pater, et res] id est, equites, & nobiles, seu patricij, & locupletes.

Nec, si qvid fricti, &c.] nec, si quid probat aliquis de plebe, pauper, & egenus, qui vescitur cicere, & nucibus, &c. per emtorem ciceris fricti, plebeios, & vulgares homines significat. sic enim legendum est, non *fracti*, vt quidā corruperunt. emebat autem frictum cicer plebecula, vt eo intereà dum agebantur fabulæ, & quouis alio tempore solaretur, ac leuaret famē. Plaut. Bacchid. *Tam frictum ego illum reddam, quàm frictū est cicer.* & item alibi. Adr. Turnebus cùm aliquot annis post horum commentariorum primam editionem libros aduersariorum effudisset veriùs, quàm edidisset, scripsit quodam loco se non dubitaturum affirmare hic esse legendum *fricti*, quasi verò à me non esset ita emendatum ex auctoritate duorum librorum manuscriptorum. sic persæpè vir ille doctissimus, quasi propinquam mortem sentiens, ita properauit aduersaria illa edere, vt quamplurimos antiquorum scriptorum locos se emendare professus sit, qui erant molto antè à P. Victorio, à Paulo Manutio, à nobis, ab aliis emendati.

Æqvis accipivnt animis] patienter audiunt, & probant. assume è superioribus negationem, *nec*.

Pes citvs] Od. xi. lib. 1. *& in celeres iambos Misit furentem.*

Vnde etiam trimetris accr. n.] id est, iambus ex eo, quòd ita citus est, iussit iambeos versus senarios, trimetros quoque nominari. Sat. 10. lib. 1. *Pollio regum Facta canit pede ter percusso.*

Primvs ad extremvm similis sibi] qualis ille iambicus senarius apud Eurip. in Phœnissis, Ἐγὼ γὰρ οὔποτ' εἰς τόδ' εἶμι συμφορᾶς. & ille Hippol. Μεθῶσ' ἐπ' ἄλλον εἶμι βελτίω λόγον. qui toti ex iambis constant.

In ivra paterna] in sua iura recepit, vt spondeis locus esset in versibus iambicis.

Commodvs] facilis, sese accommodans, vt Od 8. libr. 4. *Donarem pateras, grataque commodus, &c.* contra *incommodus.* epist. 18. *Munere te paruo beet, aut incommodus angat.*

Non vt de sede secvnda cederet, a q.] iambus (inquit) recepit spondeos in iura paterna, sed non vt è secunda, aut quarta sede depelli se facilè pateretur: quales sunt trimetri Horatiani epod. *Quando repostum Cæcubum ad festas dapes.* & *Pectus nihil me sicut anteà iuuat, &c.*

Hic et in Acci, &c.] quemadmodum & in Terentianis, & in Plautinis. mirum est enim quātam sibi poëtæ Latini in trimetris, & tetrametris licentiam permiserint, sat habentes, si in vltima sede iambum ponant: in ceteris locis anapæstum, spondēum, dactylum, tribrachum promiscuè adhibentes.

Nobilibvs] Petr. Victorius annot. in Cicer. epist. 2. lib. 5. mauult hoc loco legi *Mobilibus*, propterea quòd Aristoteles περὶ ποιητικῆς, scribit τὸ ἰαμβικὸν καὶ τετράμετρον, κινητικά. Atqui nomen κινητικὰ non significat mobilia, sed vim mouendi habentia. Adiuuaret P. Victorium Aristoteles, si dixisset κινητὰ, id est, mobilia, κινητικὰ autem, & mobilia multum inter se discrepāt. præterea cum in trimetris Attij, & Ennij dicat Horatius rarò iambos adhiberi, stabiles potiùs, quàm mobiles erant appellandi. pace igitur dixerim P. Victorij, ego vulgatam, & receptam scripturam censeo diligenter nobis esse retinendam, præsertim ab omnibus veterib. libris comprobatam. cur autem nobileis dixerit Attij, & Ennij trimetros, dicerem, nisi rem esse sua spōte notissimam, atque apertissimā putarem. sic suprà Panetij libros *nobiles* dixit Od. 29. lib. 1.

In scenam missos, &c.] trium versuum deinceps sequentium hæc sententia est, Versus iambicos in scenam productos, nimis tardos spōdeorum interuentu, iambus rarò adhibitus indicat, atque arguit, poëtam vel nimiùm celeriter, & parum accuratè scripsisse, vel artem ignorare.

Magno cvm pondere] multis, & pluribus, quàm par sit, spondeis tardatos: vel (vt alij malut) graueis quidem illos, & dignitatis plenos, sed qui suos numeros non habent.

Premit] ἀπὸ κοινοῦ iambus. Versus igitur iābici trimetri tardiores, id est, qui in secunda & quarta sede iambos non habent, reprehenduntur

tur, vel tamquam celeriter, & negligẽter scripti, A vel tamquam ab indocto, & inscio facti.

Non qvivis videt immod. poët.] duo sunt, propter quæ poëtæ negligenter scribant, & versus iambéos faciant nimis tardos, & dissolutos: primùm, quod confidant non omneis sua errata cogniturus: alterum quia etiam si virtutes, & errata poëtarum nemo non facilè cognituros est, sperant tamen fore, vt sibi ignoscatur. sed non iccircò (inquit Horat.) negligenter, & mendosè, & licenter scribere debemus: imò potiùs nihil peccare in scribendo, & existimare omneis errata nostra, si qua sint in scriptis nostris, animaduersuros: (& ita demùm tuti erimus:) neque sperare, nos impunè peccaturos: & ita cauti erimus, cùm ipsi spem omnem veniæ nobis præ- B ciderimus.

Et data Rom.] & data est venia poëtis Romanis, qui trimetris, & tetramertis raros iambos interposuerunt, multáque alia peccarunt: sed immeritò data.

Indigna] qua indigni sunt: quam non meruerunt.

Icciircóne vager.] id est, iccircóne scribẽdi licentia abutar, quia non quiuis ita acutus est, & perspicax, vt errata animaduertat? iccircone sine arte, & minùs accuratè scribere debeo? M. Tull. in oratore perf. loquens de summisso genere dicendi, *Sunt enim quidam, vt scis, oratorij numeri, de quibus mox dicemus, obseruandi ratione quadam, sed alio in genere: in hoc omnino relinquendi: solutũ quid- C dam sit, nec vagum tamen, vt ingredi liberè, non vt licẽter videatur errare.*

An omneis] id est, an potiùs putare debeo, omneis mea peccata perspecturos? (hoc opponitur illi: *Non quiuis videt immodulata poemata iudex.*) quod si faciam, tutus ero: & item cautus ero omni spe veniæ mihi adempta, ac præcisa. hæc autem, *extra spem ven.* respondent illis, *Et data Romanis, &c.* Qui sperat vel sua peccata occulta, & incognita futura, vel se eorum veniam impetraturum, audaciùs peccat: contrà qui neutrum sperat, cauet sibi, ne quid peccet. at qui non peccat, ita demùm tutus & cautus est. mendosè in omnibus libris, legebatur *intra spem veniæ cautus.* quæ scriptura mirè torsit eos omneis, qui in hanc episto- D lam commentarios scripserunt. ego autem coniectura ductus, & ab ipsius veritatis voce admonitus, locum corruptum emendaui.

Et extra Spem veniæ cavtvs] sic legendum, quicquid obstrepant semidocti, seu potiùs indocti quidam. Nam quid peruersius lectione vulgata: Nemo enim cautus dicendus est, qui spe veniæ peccat. contrà, qui sibi omnem veniæ spem præcidit, & ita non peccat, cautus est. Od. 10. lib. 2. *neque dum procellas Cautus horrescis, nimium premendo Littus iniquum.* & epist. 16. *Cautus enim metuit foueam lupus, &c.* epist. 1. lib. 1. *Olim quod vulpes ægroto cauta leoni Respondit, referam.* παθητικῶς dixit cautum Od. 13. lib. 1. *Quod quisque vitet, nunquam homini satis Cautum est in horas.*

Vitavi denique cvlpam] denique (inquit) non satis est nõ peccare, vt laudem, & præmium mereamur: sed oportet rectè facere. tria enim sunt, peccare, non peccare, rectè facere. qui peccat, pœnam meretur: qui non peccat, neque pœnam neque præmium meretur. qui rectè facit, is solus præmio dignus est. huic loco simile est illud Plautinum in Trinummo. *Si quid amicũ erga bene feci, aut consului fideliter, Non videor meruisse laudem, culpa caruisse arbitror.*

At vestri proavi] ita reperi scriptum in omnibus libris calamo exaratis, & in aliquot impressis, & ita legendum esse probat P. Victorius hoc argumento, quòd Horatius proauos liberos, aut ingenuos habere non potuerit, quippe qui ex parte libertino natus esset.

Nimivm patienter vtrvmqve] nimiũ patienter, ac pœnè dicam, stultè vtrúmque mirati sunt in Plauto, numeros, & sales: quia neque eius versus satis numerosè scripti sunt, & sales nonnulli sunt scurriles, alij leues, & frigidi, alij obscœni.

Si modò ego, et vos Scim. inurb.] hoc ad sales pertinet. significat autem, sales Plautinos inurbanos, & illepidos e[illegible]. sic quidam putant suprà epist. ad Augustum, Plautum reprehendi. *Aspice, Plautus Quo pacto partes tutetur amãtis ephebi, &c.*

Legitimúmqve sonvm digitis c.] hoc ad versus referendum, quos nõ satis accuratè factos, C neque suis ac legitimis numeris astrictos, sed dissolutos esse iudicat.

Digitis.] solemus enim digitis versuũ syllabas, & numeros metiri: quamquam, qui sunt in hoc genere exercitati, digitos adhibere ad cognitionem, iudiciúmque huius rei necesse non habent, cùm aures doctæ, & tritæ hoc facilè per se præstare possint. Nam *vt Seruius ille Papirij Pætifrater facile dicere poterat, hic versus Plauti non est, hic est, quòd tritas haberet aures notandis generibus prĩtarum* (inquit M. Tull. epist. quadam ad Papirium Pætum) ita & aures callidæ statim sentiunt sine opera digitorum, quis versus suis numeris constet, quis non. Itaque idem M. Tull. mali poëtæ esse putat versuum peccata digitis dimetiri: signifi- D cans, hominem exercitatum ea solis auribus explorare posse.

Thespis] Thespin alij primùm tragœdiæ inuentorem fuisse narrant, quod probat hîc Horatius, alij ab Epigene secundum, alij decimum sextum tragicum numerant. vide Suidam. Solon (vt refert Diog. Laërtius in Solone,) vetuit Thespin tragœdias recitare, quòd existimaret mendacium esse inutile.

Plavstris vexisse] antequàm scena esset inuenta, Thespis in plaustris tragœdias docebat, idémque agebat. quod testatur Aristoteles lib. 3. de arte dicendi, ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τὰς τραγῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον. & Plutarchus in vita Solonis his verbis, ἐθεάσατο τὸν Θέσπιν αὐτὸν ὑποκρινόμενον, ὥσπερ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς.

id est, spectauit Thespin ipsum agentem, quemadmodum consuetudo erat apud veteres. confirmat ipse Horatius versu proximo.

Qvæ canerent agerèntqve] canebant igitur, & agebant ipsi poëtæ sua poemata, nullis aliis adhibitis histrionibus, seu actoribus. Iam, quod ait eos fæce perunctos egisse, ex eo tragœdiæ nomen impositum esse plerique tradiderũt: quamquam alij ab hirco ductum esse malunt. quod videtur probare Horatius illo versu suprà, *Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum, &c.*

Pervncti fæcibvs ora.] ex quo τρυγοδαίμονας appellat poëtas Aristophanes Νεφελ. quoniam (inquam) fæce peruncti, ne agnoscerentur, sua poëmata è plaustris canebant. vnde prouerbium *è plaustro loqui*, quod est liberè, effrenatè, atque impudenter maledicere. hoc autem faciebant poëtæ comici.

Post hvnc] Aristoteles in lib. περὶ ποιητικῆς, (quem locum suprà attigimus) scribit Æschylum histriones duos instituisse, cùm anteà vnus esset duntaxat: chori personarum numerum minuisse: actorem primarum partium induxisse. Idem ibidem paullò pòst negat sciri, quis personas, aut prologos, aut multitudinem actorum, & quæ sunt huius generis, inuenerit. quæ videntur inter se pugnare: verba Aristotelis sunt hæc, τὶς δὲ πρόσωπα ἀπέδωκεν, ἢ προλόγους, ἢ πλήθη ὑποκριτῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἠγνόηται. sed fortasse πρόσωπα nominat Aristoteles, quæ alio nomine προσωπεῖα dicuntur: quas hîc Horatius personas appellat: id est, vultus fictos, & simulatos: quibus vera histrionum facies tegitur: quibus qui putant non esse vsos veteres, falluntur Demosth. περὶ παραπρεσβ. παρεστηκότος τοῦ κατηγόρου Κυρηβίωνος, ὃς ἐν ταῖς πομπαῖς ἄνευ τοῦ προσωπείου κωμάζει. id est, cùm astitisset sceleratus Cerybio: qui in pompis sine persona comissatur.

Et modicis instravit pvlp.] pulpitum, pars est scenæ. itaque per pulpitum totam scenã significari puto. scenam (inquit) modicam descripsit.

Svccessit vetvs his com.] significat, etiam veterem comœdiam tragœdia esse posteriorem. De vetere comœdia loquitur etiam Satyr. 10. lib. 1. *Illi, scripta quibus comœdia prisca viris est.* & Satyr. 4. eiusd. *Eupolis, atque Cratinus, Aristophanesque poetæ, Atque alij, quorum comœdia prisca virorum est.*

[Nil intentatvm] οὐδὲν ἀπείρατον. Virgil. lib. 8. *At Furiis Caci mens effera nequid inausum, Aut intentatum scelerisve, dolive fuisset, &c.* Idem lib. 10. *Nunc etiam manes (hæc intentata manebat Sors rerum) mouet: & superis immissa repente Alecto, &c.*]

Sed in vitivm] dicendi libertas modũ superauit, & extra fineis suos egressa in maledicentiam non ferendam erupit. sic epist. ad August. *donec iam sæuus apertam In rabiem verti cœpit iocus, & per honestas Ire domos impunè minax: doluere*

A *cruento Dente lacessiti, &c.*

Lex est accepta] tale est illud loco suprà commemorato. *quin etiam lex, Pœnáque lata, malo quæ nollet carmine quemquam Describi.*

Prætexta] in quibus inducuntur personæ Romanæ publicæ, nobiles, graues, honoratæ, consulares, prætoriæ, & similes.

Docvere] sic loquuntur Græci, quos postea secuti sunt Latini: M. Tull. in Bruto. *Atque hic Liuius, qui primus fabulam C. Clodio, & M. Tuditano Coss. docuit.* Idem in Catone maiore. *Vidi etiam senem Liuium, qui cùm septem annis ante, quàm ego natus sum, fabulam docuisset, &c.*

Togatas] tabernarias, in quibus humiles, & & plebeiæ, & priuatæ personæ ciuium Romano-
B rum, inducuntur: & ita cum comœdiis comparantur, eisque altera ex parte respondent. per togatas, tabernarias significat, cum tamen prætextæque, vt tabernariæ, sint togatæ, quia in vtrisque personæ Romanæ intercedunt.

Si non offenderet] id est, nisi vnusquisque poëtarum sua scripta grauatè limaret, eorúmque editionem in aliud tempus differret. sic epist. ad August. *Sed tum pœm putat in scriptis, metuitque lituram.*

Et mora.] sic infrà, *nonúmque prematur in annum.*

Pompilivs sangvis] vos Pisones, qui à Numa Pompilio originem ducitis. Fuluius Vrsinus, vir tùm in Latinis, tùm in Græcis litteris
C admodum exercitatus, cùm essem Romæ, nummum argenteum mihi ostendit: cuius in antica parte Numæ nomen erat expressum: in postica, Cn. Pisonis pro quæstore, & nomen, & caput. quod ideò notandum duxi, vt quasi oculis cernat lector quamobrem Pisones Pompilius sanguis à Flacco dicantur.

Atqve præsect. decies non castig.] id est, & non perfectissimè, accuratissiméque poliuit. vel à marmorariis opificibus ducta tralatio est, vt sup. annotauimus epist. ad August. vel à fictoribus, qui primùm manu opus rudius informant, deinde vngue perpoliunt atque absoluunt. *Persectum* autem legendum, non *perfectum*: & ita scriptum se reperisse in libro quodam manu scri-
D pto Venetiis asseuerauit mihi Muretus: quam scripturam vnus liber Vaticanus postea comprobauit. præsecare vngueis autem propriè dicimus. ex quo *præsegmina.* Plaut. Aulul. *Quin ipsi pridem tonsor vngueis demserat: Collegit omnia, & abstulit præsegmina.*

Ingenivm misera qvia fort.] deridet eos, qui, quòd poëtas natura, non arte valere, furoréque quodam excitari putet Democritus, idcircò immunditia, illuuie, squallore feritatem quandam, & inhumanitatem præ se ferunt, solitudinem sequuntur, celebritatem fugiunt, & fortasse significat, Romanos, dum ingenio suo confisi studium discendi, & artem, & philosophiam rectè scribendi fontem, contemnunt, insanire. Idem, quod Horatius, de Democrito scribit M. Tull.

Tull. lib. 1. de diuinatione, his verbis, *negat enim sine furore Democritus quemquam poetam magnum esse posse.* & lib. 2. de orat. ad Qu. Fratr. *Sæpe audiui, poëtam bonum neminem (id quod à Democrito & Platone in scriptis relictum esse dicunt) sine inflammatione animorum exsistere posse, & sine quodam afflatu quasi furoris.* Plato in Ione, πάντες οἵ τε τῶν ἐπῶν ποιηταὶ οἱ ἀγαθοὶ οὐκ ἐκ τέχνης, ἀλλ' ἔνθεοι ὄντες, καὶ κατεχόμενοι, πάντα ταῦτα τὰ καλὰ λέγουσι ποιήματα, καὶ οἱ μελοποιοὶ οἱ ἀγαθοὶ ὡσαύτως, ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες, οὐκ ἔμφρονες ὄντες τὰ καλὰ μέλη ταῦτα ποιοῦσιν, ἀλλ' ἐπειδὰν ἐμβῶσιν εἰς τὴν ἁρμονίαν, καὶ εἰς τὸν ῥυθμὸν, βακχεύουσιν. id est, omnes & poetæ epici boni non arte valentes, sed diuinitus afflati, & furore concitati hæc omnia præclara poëmata pronunciant, B & carminum lyricorum effectores boni similiter quemadmodum corybantes cùm sanæ mentis non sunt, hos egregios cantus faciunt. Et cùm in harmoniam & numerum intrarint, tùm maximè furunt. Idem Phædro Socratem ita facit loquentem, ὃς δ' ἂν ἄνευ μανίας Μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται. &c. quem nunc locum produximus suprà Od. 4 lib 3. *an me ludit amabilis insania?* id est, *qui autem sine Musarum furore ad fores poëticas accesserit, persuasum habens fore, vt arte idoneus poëta euadat: & ipse imperfectus erit, & eius poesis sani hominis, ab insanis, & furentis poesi obscurabitur.* Idem lib. 4 de legibus ait poetam in Musæ tripode sedentem mentis compotem non esse. Atque hanc quæstionem vtrùm in poeta natura, an C arte valeat, mox expediet Horatius: Pindarus autem naturam doctrinæ semper anteponit & naturam sine doctrina, præsertim in poeta, plurimum, atque adeo omnia posse dicit, his verbis, σοφὸς ὁ πολλὰ εἰδὼς φυᾷ· μαθόντες δὲ λάβροι παγγλωσσίᾳ κόρακες ὡς, ἄκραντα γαρύετον Διὸς πρὸς ὄρνιχα θεῖον, id est, *sapiens est is, qui multa scit natura: qui didicerunt autem, tamquam corui linguæ volubilitate, & inani strepitu cum Iouis aui voce contendunt.*

Ex excl. sanos Helicone] id est, sanos negat, bonos poëtas esse posse.

Balnea vitat.] non lauat. immundus illuuie est. alij ad celebritatem loci referunt, à quibus dissentio.

D Pretium] γέρας. epist. ad Scæuam libr. 1. *aut virtus nomen inane est, Aut decus, & pretium rectè petit experiens vir.* vbi quidam legit *recte.*

Si tribus Anticyris, &c.] si caput nulla quantumuis multa ellebori copia sanabile, numquam tondendum curauerit, vt capillo supra modum producto, truculentiore sit aspectu, insaniæque speciem præ se ferat. in Anticyra insula nascitur elleborus. satyr. 3. lib. 2. *Nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.*

Lævus] stultus, σκαιός. de quo diximus sup. ad epist. ad Mæcen. 2. lib. 1.

Qui purgo bilem] secutus sum eam scripturam, quæ reperitur in quibusdam codic. manuscript. quàmque Romulus Amalæus con-

A firmauit mihi aliquando se in vno & altero libro manuscripto expressam reperisse, cùm diceret, alteram *Qui purgor bilem.* sibi videri corruptam. Et certè neque Græcum, neque Latinum est hoc loquendi genus. Nam ita quidem loquuntur Græci καθαίρομαι τὸ σῶμα. τὴν κεφαλὴν, τὴν ψυχὴν, id est, purgor corpus, caput, animum: sed καθαίρομαι τὴν νόσον. ἢ τὴν χολὴν non dicunt, sed potius καθαίρομαι τῆς νόσου, ἢ χολῆς, id est, purgor morbi, aut bilis: quo modo & Horat. sup. locutus est sat. 3. libr. 2. *Et morbi miror purgatum te illius.* vsitatius tamen dicimus Latine *purgor, morbo vitio, atra bile,* & simil. Itaque putaui aliquando hoc loco legendum, *Qui purgor bilis,* seu *bilis,* &c. eamque scripturam repoluissem, nisi temeritatis, B aut arrogantiæ crimen reformidassem, si sine librorum veterum auctoritate lectionem vulgatam immutassem, quam tamen meam coniecturam velim consideret lector. Nunc huius lectionis, quam secutus sum, rationem, non est, quòd pluribus verbis explicem. sic enim Græci loquuntur καθαίρειν χολὴν, vt Paulus Ægineta libro 7. σκαμμωνία παρὰ πλησίας ἐλλεβόρῳ καθαίρει, καὶ μᾶλλον τὴν ξανθὴν χολήν. Galen. libello τίνας δεῖ καθαίρειν· οὕτω δὲ καὶ γυναῖκά τινα, &c. ἰασάμην ἰσχυρῶς κενώσας διὰ φαρμάκου καθαίροντος μέλαιναν χολὴν, id est, *Ita autem & mulierem quandam, & c sanaui, cum eam acriter exinanissem pharmaco atram bilem purgante.*

Nil tanti est] id est, nihil tanti æstimo, C vt eius obtinendi studio, & cupiditate incensus, insanire velim: nedum tanti poëmata faciam. sic loquuntur boni scriptores. M. Tull. lib. 3. epist. ad Attic. *Quare, mihi crede, φιλοσοφώτερον iuratus tibi possum dicere, nihil esse tanti.* Idem offic. 2. *est ergo vlla res tanti, aut commodum vllum tam expetendum, vt viri boni & splendorem, & nomen amittas?* Idem pro Q. Rosc. comœdo. *sed tamen cur ipse* L·L·S ı ↄ ↄ ↄ. *tam vehementer concupieris, quaro: nam tibi M. Peperna, C. Piso certe tanti non fuissent, vt socium fraudares.* Tibull. libr. 2. eleg. 3. *Haud impune licet formosas tristibus agris Abdere: non tanti sunt tua munera pater.* huius contrarium est illud æquè vsitatum, *est tanti,* id est, tanti facio, non minoris æstimo. M. Tull. de signis, *Tum iste ab equite R. splendido & gratioso, Cn. Calidio, cuius filium sciebat* D *senatorem populi R. & iudicem esse, equuleos argenteos nobiles qui Q. Maximi fuerunt; aufert. Imprudens huc incidi. emit enim, non abstulit. nollem dixisse: iactabit se, & in his equitabit equuleis. emi, pecuniam solui. credo etiam tabulæ proferentur. est tanti: cedo tabulas,* cuius loci hæc sententia est: dixi Verrem equuleos illos argenteos à C. Calidio abstulisse. negat Verres, atque se emisse, pecuniam soluisse, tabulas prolaturum. *est tanti,* id est, tanti facio, crimen hoc abs te dissolui, & dilui, quanti facerem in te maximi valere, dùmodo tabulas proferas. tam multa enim, & grauia me ex tuis tabulis, si proferantur, crimina aduersus te tractaturum esse confido, vt facilè patiar, hoc crimen abs te dilui, & vt mihi sit optabile huius criminis Calidiani facere ia-

ctura m. & 1. Catilinaria. *sed est tanti, dummodo ista* A *tua priuata sit calamitas, & à reip. periculis seiungatur.* quem locum ex vetustis codicibus emendauit M. Ant. Muretus, cùm vulgò legeretur *sed non est mihi tanti*, eúmque eruditissimè explicauit.

Ergo fungar vice cotis] ego igitur locũ cotis obtinebo: ego cotis munus obibo, quæ ferrum acuere potest, cùm vim secandi ipsa non habeat. hoc idem de se dicere solebat Isocrates: & aliquando interrogatus cur cùm alios artem dicendi doceret, ipse taceret, respondit, καὶ αἱ ἀκόναι αὐταὶ μὲν τεμεῖν οὐ δύνανται. τὸν δὲ σίδηρον ὀξέα, καὶ τμητικὸν ποιοῦσι. id est, etiam cotes ipsæ quidem secare non possunt: sed ferrum acutum, & ad secandum aptum efficiunt.

Opes] opes poëticæ, id est, res, & facultas B poëtica.

Formet] erudiat, expoliat, informet. lege annot. ad Od. 10. libr. 1. ad illum locum, *Voce formasti.*

Error] errorem videtur hîc pro errato, seu peccato vsurpare, quòd ἁμάρτημα nominant Græci, cùm erroris nomine tamen longè aliud significetur. *error* enim imprudentis, & ignorantis est ferè, aut certè falsa opinione ducti, sine culpa: erratum autem & scientis est, & culpa non caret. exemplis hoc fiet clarius. Cicer. pro Murena. *non patiar te in tanto errore versari.* Idem lib. 2. de orat. *natura enim noster nos delectat error.* Idem pro Cæcina, *Nonnumquam honesto, ac probabili nomine bono viro iudici error obiici solet.* Idem epistola ad C Ser. Sulpicium, lib. 4. epist. *certè similis in vtroque nostrûm, cum optimè sentiremus, error fuit.* Idem ad Q. Metellum Q. F. lib. 5. epist. *Hoc in sermone, cùm à me exponeretur, quæ mea exspectatio fuisset orationis tuæ, quantóque in errore versatus essem, visa est oratio mea nõ iniucunda, &c.* Horat. epist. ad Iul. Florum, lib. 2. *Et demtus per vim mentis gratissimus error.* Ego igitur existimauerim hoc loco errorem, non erratũ, sed discessum quemdam, & declinationem à virtute, & officio significare, quæ ex imprudentia, aut incuria nata sit. quomodo si accipiamus seruabitur huius vocis significatio vsitata.

Socraticæ chartæ] per chartas Socraticas non significat libros à Socrate scriptos, cùm ille nihil scripserit, sed à Platone, Æschine, Xe- D nophonte, & ceteris eius auditoribus, ac discipulis, & qui ab eis orti sunt.

Verbáque provisam rem] quidam libri vulgati habent *præuisam* mendosè. veteres quidẽ omnes *prouisam*. Sic locutus est epist. ad Loll. 2. *Sit bona librorum, & prouisa frugis in annum Copia.* Quòd autem ad huius loci sententiam attinet, similia sunt ea, quæ scribit Cicero lib. 3. de orato. his verbis, *Rerum enim copia, verborum copiam gignit: &, si est honestas in rebus ipsis, exsistit ex rerum natura quidam splendor in verbis.* [& quæ Dionys. Halicar. in Lysia, τοῖς δὲ πράγμασιν ἀκολουθεῖν τὰ ὀνόματα.]

Exemplar vitæ morúmque] veram, & perfectam speciem vitæ humanæ, morúmque intueri, quam imitando exprimere, & simulare conetur.

Imitatorem] poëtam, μιμητήν. nihil enim aliud est poesis, quàm μίμησις, id est, imitatio: quod Plato, & Aristot. tradiderunt, vt mox dicemus. Atque eò maximè admirabilis est Homerus, quòd nihil est in huius vitæ consuetudine, moribusque communibus positum, quod non aptissimè, ac pænè dicam, diuinè expresserit.

Et veras hinc d. v.] & hinc, id est, ex vita communi, & moribus hominum veras voces elicere, quidam libri habẽt, *& viuas hinc, &c.*

Interdum speciosa loci] id est, interdum fabula, quæ aspersa, & ornata est sententiis è philosophia petitis, & locis communibus, & quæ habet ἦθος, (sic enim loquitur Aristot. lib. περὶ ποιητ.) id est, quæ scitè mores exprimit (mores autem personarum bene exprimit, quæ consilium, & voluntatem cuiusque aperit, ac declarat) talis igitur fabula magis delectat populum, etiam si non sit admodum venusta, nec polita, nec grauis, nec artificiosa, quàm politissimi, & cultissimi versus nulla sententia subiecta, neque personarum decoro seruato, neque hominum moribus expressis. *locis* autem legẽdum potiùs, quàm *iocis*, hanc scripturam confirmantibus vetustis codicibus omnibus, Porphyrionéque, & Acrone comprobantibus. Quid sint porro loci communes, ex M. Tullio intelligere licet, cuius hæc sunt verba in Bruto *scriptásque fuisse, & paratas à Protagora rerum illustrium disputationes, quæ nunc communes appellantur loci.* Idẽ in orat. perf. *Nec verò dialecticis modò sit instructus, sed habeat omnes Philosophiæ notos, & tractatos locos. Nihil enim de religione, nihil de morte, nihil de pietate, nihil de caritate patriæ, nihil de bonis rebus, aut malis, nihil de virtutibus, aut vitiis, nihil de officio, &c. sine ea, quam dixi, scientia grauiter, amplè, copiosè dici, & explicari potest.* Idem ibid. *Quàm enim indecorum est, de stillicidiis, cùm apud vnum iudicem dicas, amplissimis verbis, & locis vti communibus: de maiestate verò populi Rom. summissè, & subtiliter?* Iam quòd Aristoteles in libr. περὶ ποιητ. eam fabulæ partem, quam ἦθος, id est, mores appellat, ait minùs valere ad delectandum, quàm περιπετείας, & ἀναγνωρίσεις, non pugnant illa cum his, neque ad hoc institutum pertinent.

Nullius ven.] nullius venustatis, nulliúsque elegantiæ. suprà. *Ordinis hæc virtus erit, & Venus.*

Sine pondere] verborum.

Quàm vers. inop. rer.] id est, quàm versus inanes, & sententiarum expertes, etiam si sint cultissimi, & politissimi. Vir quidam doctus existimabat hũc versum ita legendum, *Quàm versus inopes morum, nugæque canoræ.* id est, quàm versus lepidissimi, & cultissimi, nullis locis communibus illustrati, & inanes.

Nugæque canoræ] versus leues, quamtũuis modulati, & numerosi.

Ore rotundo] id est, rotundè, pressè, enucleatè,

enucleatè, elegantet, suauitet : non putidè, non ineptè, non obscurè, non hiulcè, non asperè. vide annot. ad illum locum Sat. 7. lib. 2. *totus teres, atque rotundus*.

ROMANI PVERI] Romanos cum Græcis conferens ait, hos nulli rei studere, præterquàm laudi : illos autem omne studium suum statim à puerili ætate in quæstu, & re augenda collocare: quod cùm ita sit, non esse mirum, si poetæ præstantes non euadant.

ASSEM DISCVNT IN PARTEIS DIDVCERE] mittuntur in ludum numerandi & ratiocinandi, vbi discunt arteis ad quæstum comparatas. sup. Sat. 6. lib. 1. *qui macro pauper agello Noluit in ludum Flaui me mittere, magni Quo pueri magnis ex centurionibus orti, &c.* de asse, & eius partibus lege Varr. libr. 4. de lingua Lat. & Budæum nostrum.

EV] ita legendum, non *heu*, neque *hem*. neque *oe*, vt habent mendosi codices : neque *hem*, vt olim putaui. *eu* autem Græcum est εὖ bene, præclarè, euge.

ÆRVGO] æruginem appellat per translationem, immodicum pecuniæ, & lucri studiũ, propterea quòd eo, tanquam ærugine quadam, ingenia præclara, & ad res maiores nata, corrumpuntur, ac deprauantur. at Sat. 4. lib. 1. per ærugiñẽ, insidiosam quandam, & simulatione officij inuolutam maleuolentiam significat. *hic* (inquit) *nigræ succus lolliginis, hæc est Ærugo mera* : quoniam videlicet talis animi affectio non aliter, quàm ærugo, amicitiæ vitium, pestis, ac venenum est. Vitruuius lib. 7. cap. 12. & lib. 8. cap. 3. docet quomodo fiat ærugo.

LINENDA CEDRO] digna, quæ seruentur diutissimè incorrupta: digna, quæ numquam cõsumat vetustas, & quæ perpetuò viuant. nam, quæ succo, aut oleo cedriuo linuntur, non putrescunt. lege Plin. lib. 16. cap. 39. & Dioscor. lib. 1. cap. 89. vbi ille dicit, eam vim in cedro inesse, vt corpora mortua conseruet, viua corrumpat: atque iccircò τῶν νεκρῶν ζωὴν. i. mortuorum vitam appellari. Huc pertinet illud Ausonij ad libellũ de quodam Proculo poëta : *Huius in arbitrio est seu te iuuenescere cedro, Seu subeas duris vermibus esse cibum.*

LEVI CVPRESSO] inuolucro expolito, aut capsa ex cupresso. de qua eadem ferè dicũtur, quæ de cedro, vide annotata ad Od. 14. lib. 2.

AVT PRODESSE VOLVNT] poëmata (inquit) alia vtilia sunt dumtaxat, alia iucunda: alia & vtilia, & iucunda.

AVT SIMVL ET IVCVNDA, &c.] profert hunc versum Seruius ad illum Virg. Æn. 6. *Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi.*

QVICQVID PRÆCIPIES] hoc pertinet ad ea poëmata, quæ prosunt tantùm.

BREVIS] ita tamen, vt tantum sit verborum, quantum sit necesse : vt suprà. *breuis esse laboro? Obscurus fio.*

PERCIPIANT A. D. T. Q. FID.] aptè verba suis nominibus iunxit. docileis se præbeâe

A in percipiendo : fideleis in tenendo. aduerbium *cito* autem, coniungendum cum verbo *percipiant*, non cum voce *dicta*.

OMNE SVPERVACVVM] translatum à vase pleno : ex quo, quicquid superat, effluere solet.

FICTA VOLVPTATIS C. S. P.] hoc ad eos, qui delectare student tantùm. sic Aristoteles lib. περὶ ποιητικῆς, poëtam sequi probabilia, quæ nec esse, nec fieri possint, ait oportere potiùs, quàm improbabilia, quæ fieri possint verba Arist. sunt hæc, πρός τε γὰρ τὴν ποίησιν αἱρετώτερον πιθανὸν ἀδύνατον, ἢ ἀπίθανον δυνατόν.

NEC QVODC. VOLET, &c.] nec quodcumque volet, etiam incredibile, & à fide abhorrens, ni-

B hilque veri simile præ se ferens, poscat, seu postulet sibi credi, id est, audeat spectatorum oculis atque auribus subiicere. quidam libri veteres habent, *Nec quodcumque velit, &c.*

NEV PRANSÆ LAMIÆ] néve fingat poëta, ex aluo Lamiæ, quæ puerum deuorarit, eundem puerum viuum extrahi. Præterea, quæ vulgò traduntur, & narrantur de Lamiis, Aristoteles lib. 7. de moribus ad Nicom. scribit mulierem quandam fuisse in Ponto, quæ mulierum grauidarum aluos aperiret, & persecaret, pueróśque inde tractos deuoraret. Sed de Lamia vide Diodor. Sicul. libr. 20. & Aristophanis interpretem in

C Vesp.

CENTVRIÆ SENIORVM] ætate grandes, & senes poëmata inutilia, & ad solam voluptatem comparata, aspernantur, ac respuunt. alludit autem ad centurias, in quas singulæ tribus erant diuisæ.

CELSI RHAMNES] id est, equites contrà, vel iuuenes feroces, atque elati non admodum attẽtè, nec libenter poëmata audiunt, quæ nulla voluptate sunt temperata : *celsi*, id est, iuuenes excelso animo, quod non displicet. T. Liuius lib. 7. *signum poscunt ingenti clamore, celsique, & spe haud dubia feroces in prælium vadunt.* mâlo tamen per celsos, equites intelligi, qui merent adhuc equo publico. Nam & Festus celsum ex Græco κέλης, equitem dictum esse putat. Rhamnes alij à Romulo appellatos : alij Rhamnes, & Luceres vo-

D cabula esse Tusca volunt, vt refert Varro lib. 4. de ling. Latina. Hæc Turnebus ita probauit, vt in Aduersaria sua retulerit.

OMNE TVLIT, &c.] hic versus cum tribus reliquis deinceps sequentibus, pendet è superioribus, hoc modo : Omnibus igitur omnium suffragiis præstantissimus poëta iudicandus est, qui vtilitatem cum voluptate coniunxit. pertinent autem hæc ad illud membrum tertium, *Aut simul & iucunda, & idon. dic. v.*

HIC MERET ÆRA L.] hic liber pretium meretur : hic multos reperit emptores : hic librarios locupletat.

SOSIIS] bibliopolis, seu scriptoribus librariis. suprà epist. ad librum, *Scilicet vt prostes Sosiorum pumice mundus.* Verisimile autem est, Sosios,

ſcriptores fuiſſe librarios: quibus vtebantur veteres ad libros manu deſcribendos. in quorũ locum ſucceſſerũt noſtri typographi, qui typis, ſeu formis plumbeis libros imprimũt. Sed enim ſcriptorum illorum facta à me mentio admonet me hoc loco, vt commemorem accuratiſſimum, & politiſſimum noſtræ ætatis ſcriptorem, Camillũ Spannochium, ciuem Senenſem, olim domi nobilem, & copioſum: nunc poſt res Senenſium afflictas, ex rege noſtro pendentem, eiúſque liberalitate, & munificentia ſe tolerantem. Hic igitur cùm cenarem apud humaniſſ. & optimum virũ, Iulianum Mediceum, epiſcop. Biterenſem a.d. ſeptimum Kalendas Iunias anno ſuperiore, (ſcribebam autem hæc anno CIↃ CIↃ LXVII. idibus Ianuariis) oſtendit mihi præſentibus aliquot nobilibus Florentinis, in his, Baptiſta Alemanorum epiſcopo Matiſconenſi, nũc cœnobiarcha: *** & Nicolao Alemano, & Alfonſo Gondio, & Thoma Bonſio, & Franciſco Corſinio, Alemanorum ſororis filio, iuuene erudito, & probo, P. Virgilij Maronis opera, Bucolica, Georgica, Æneiden, in mẽbrana, litteris ita minutis & tenuibus à ſe deſcripta, vt XXVI. columnis, quarũ vnaquæque 540. circiter verſus contineret, comprehenderentur, cùm tota membrana longitudine digitos XIX. altitudine XIIII. non ſuperaret.

REMITTIT] reddit, vt priore verſu: & epiſt. ad Aug. *Sed veluti tractata notam, labémque remittunt Atramenta.* Sat. vlt. lib. 2. *Vt melius muria, quam teſta marina remittit.*

NEC SEMPER FERIET] nec ſemper ſignum ſibi propoſitum, quod intuetur, & quò oculum dirigit, ſagittarius attingit.

QVODCVMQVE MINABITVR] ſubintelligendum *ferire.* Quidam legunt *quæcumque.*

VERÙM VBI PLVRA] id eſt, verùm vbi plures virtutes, pluráque ornamenta inſont in poëmate, quàm maculæ, & errata, quæ vel imprudẽti, & aliud agẽti, vel humanitus exciderint, ignoſcere debemus.

AVT HVM. PAR. CAV. N.] cùm ea ſit hominis natura, vt non poſſit vſquequaque peccatum effugere, quantumuis magnam diligentiam adhibeat.

QVID ERGO?] nónnulli lib. habent, *quid ergo eſt?* ego nihil muto.

VT SCRIPTOR SI P. I. L.] hæc duo coniungenda ſunt, *ſcriptor librarius*, id eſt, is, qui libros deſcribit manu, hoc modo: ſi librarius idem perpetuò peccat, id eſt, ſi in idem erratum perpetuò incurrit, etiam ſi fuerit monitus, indignus eſt, cui ignoſcatur: ſic & poëta, &c. *idem peccat* vſitatè, & propriè dictum. M. Tullius de nat. deor. lib. 1. *Atque etiam Xenophon paucioribus verbis eadem ferè peccat.* & pro Murena. *non multa peccas.* eadem ratione dixit Catullus. *Nimirum idem omnes fallimur.* & Horat. Sat. 3. lib. 1. *Nec vincet ratio tantumdem vt peccet, idémque, Qui teneros caules, &c.*

ET CITHAROEDVS] quidam libri vet. habẽt, *vt citharœdus, &c.*

FIT CHERILVS ILLE] poëta malus, de quo ſup. epiſt. ad Auguſt. *Gratus Alexandro Magno regi fuit ille Cherilus.* Alij ſcribunt *Chœrilus*, & Græcè χοίριλος.

QVEM BIS, TERQVE BONVM C. R. M.] id eſt, qui ſi duobus, aut tribus locis rectè, & emendatè, & laudabiliter ſcribat, mirari ſoleo, ita eſt malus ſcriptor, & ita vſitatum ei eſt mendoſè, & ineptè ſcribere. huic igitur Cherilo ſimiles ſunt ij poëtæ, in quorum ſcriptis plura ſunt mendoſa, quàm recta.

ET IDEM IND. QVAND. BON.] id eſt, & ego idem indignè fero, quandocumque præſtantiſſimus omnium poëtarum Homerus incuria quadã labitur, & peccat, quod eſt in eo admodum rarũ. ſcio hunc verſum aliter ab aliis explicari, ſed vehementer errant. nam verbum *indignor* non eſt referendum ad ſuperiora, quod illi faciunt, ſed cũ iis, quæ ſequuntur, coniungendum, vt alibi admonui, & multo antè docuit P. Victorius. *quandoque* autem ideo valet, quod *quandocumque.* vt ſuprà Od. 1. libr. 4. *quandoque potentior Largis muneribus riſerit æmuli.*

VERÙM OPERE IN] cod. vnus Vatican. Faërn. Torn. Ruſſardini duo, Clericanus, Nico. vnus habent, *Verum operi longo.*

VT PICTVRA, POESIS.] Plato lib. 10. de rep. poëtas pictoribus ait eſſe ſimileis: docétque, vtróſque in animantibus, & rebus inanimis imitandis, atque exprimendis eſſe occupatos. Idem ſcribit pluribus verbis Ariſtot. in lib. περὶ ποιητικῆς. adde illa Plutarchi lib. πῶς δεῖ τὸν νέον, &c. ἀκούειν. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπιστήσομεν αὐτὸν ἅμα τῷ προσάγειν τοῖς ποιήμασιν ὑπογράφοντες τὴν ποιητικὴν, ὅτι μιμητικὴ τέχνη, καὶ δύναμίς ἐστιν ἀντίστροφος τῇ ζωγραφίᾳ, καὶ μὴ μόνον ἐκεῖνο τὸ θρυλλούμενον ἀκηκοὼς ἔστω, ζωγραφίαν μὲν εἶναι φθεγγομένην τὴν ποίησιν· ποίησιν δὲ σιγῶσαν τὴν ζωγραφίαν, &c. id eſt, *Præterea admoneamus eum eo ipſo temporis puncto, quo ad poëmata audienda admouemus, deſcriptione quadam facta, poëticam altera ex parte picturæ reſpondere: neque illud ſolum omnium ſermone vſurpatum audiuerit, picturam eſſe poëſim loquentem: poëſim autem tacitam picturam: ſed, &c.* M. Tull. Tuſc. 5. *Traditum eſt etiam Homerum, cæcum fuiſſe: at eius picturam, non poëſim videmus.* Scribenda autem eſt interpunctionis nota poſt vocẽ *poëſis*, & ſubintelligendum verbum *eſt.*

ERIT, QVÆ SI PROPIVS STES, TE C. M. ET Q. S. L. A.] ſic eſt diſtinguendus hic locus, *Vt pictura poëſis. erit, quæ, ſi propius ſtes, &c.* id eſt, alia reperietur (inquit) pictura, quæ primis ac rudibus lineamentis tantùm conſtet: pictura adumbrata, non expreſſa: quam Græci σκιαγραφίαν appellant. hæc procul ſpectata, laudari poteſt: alia, quæ ſuis coloribus expreſſa, & exquiſitis, accuratiſque pigmentis illuſtrata ſit. hæc propiùs ſpectari debet. Idem de poëſi ſentiendum. alia eſt enim, quæ quaſdam vmbras, & receſſus habet tantùm, neque admodum illuſtribus coloribus veſtita eſt: alia eſt accurata, &

exqui-

exquisitio artificio elaborata. Videtur mihi ad hunc locum pertinere ea, quæ scribit Aristoteles lib. 3. de arte dicendi, vbi docet, dictionem quam ille λέξιν nominat, id est, dicendi rationem, aliā esse scriptioni accommodatam, & tanquā pictā: aliam concertatoriam, & forensem, & gestu actoris egentem. paullo post scribit ille, contionale dicendi genus adūbratæ picturæ simile esse, propterea quòd, quanto maior sit multitudo, tanto longiùs spectari videtur orationis figura. Quapropter subtilitas, & limata (vt ita dicam) tenuitas, superuacanea est, & deterior videtur in vtroque. Iudicium autem subtiliorem dictionem desiderat, multóque magis, si apud vnum iudicem causa agatur. inest enim minimum in actione, & gestu. Nam faciliùs spectari potest id, quod rei proprium est. omne autem alienum, & contentionis studium abest. verba Aristotelis sunt hæc, ἡ μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις, καὶ παντελῶς ἔοικε τῇ σκιαγραφίᾳ. ὅσῳ γὰρ ἂν πλείων ᾖ ὁ ὄχλος, πορρώτερον ἡ θέα. διὸ τὰ ἀκριβῆ περίεργα καὶ χείρω φαίνεται ἐν ἀμφοτέροις. ἡ δὲ δικανικὴ ἀκριβεστέρα. ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ ἐν ἑνὶ κριτῇ. ἐλάχιστον γὰρ ἐστὶν ἐν ῥητορικοῖς. εὐσύνοπτον γὰρ μᾶλλον τὸ οἰκεῖον τοῦ πράγματος, καὶ τὸ ἀλλότριον, καὶ ὁ ἀγὼν ἄπεστι.

Te capiat] sic legendum potiùs, quā *capiet*.

Hac amat obsc. volet hæc sub] alia picturæ dissimilitudo. amat porrò ea pictura locū obscurū, quæ deterior est: altera autem, quæ in luce spectari non recusat, longè scilicet melior est.

Repetita] iterum, atque iterum, & sæpiùs spectata.

Fingeris] conformaris, institueris: vt suprà epist. 2. lib. 1. *Fingit equum*. & Od. 6. lib. 3. *fingitur artibus*.

Tolle] sume, vt epist. 6. lib. 1. *partem, vel tolleret omnem*.

Certis medium, et tolerab.] id est, certas res esse, in quibus medium locum obtinere cōceditur, & in quibusdam rebus mediocritatem esse laudabilem, & ferri posse: sed mediocritatem in poëta neq. esse laudabilem neque cōdonari solere: quod simile est, ac si diceret, poëtam vel excellere, vel ab eo studio desistere, nomēnque poëtæ æquo animo amittere oportere. Videtur aliter sentire M. Tull. in orat. perfecto, his verbis: *Nam in poetis non Homero soli locus est (vt de Græcis loquar) aut Archilocho, aut Sophocli, aut Pindaro, sed horum vel secundis, vel etiam infra secundos*.

Tolerabile] id est, (vt ita dicam) tolerabilitatem.

Consultus iuris, et actor caus. m. a.] redde suum cuique, hoc modo: iurisconsultus aliquis nescit, quantum Aulus Cascelius: actor causarum quispiam abest ab eloquētia Messalæ Coruini: vterque tamen in pretio est, etiamsi non sit summus.

Nescit] quidam libri vet. habent, *nec scit*.

Non dii, non hom.] alij libri habent, *Non homines, non dij*.

A Colvmnæ] ad quas prostant libri, vt Sat. 4. lib. 1. *Nulla taberna meos habeat, neque pila libellos*. [vel per columnas porticus intellige, in quibus recitabantur poemata. sic Alciat. parerg. iuris, lib. 4. cap. 27.] *nescit* autem legendum, vt impressi omnes ferè [illegible].

Vt gratas inter mensas, &c.] probat id, quod modò dixit, tribus similibus. Nam hi versus cohærent cum superioribus. Quo modo (inquit) si quis in conuiuio symphoniam aliquā incōditam, immodulatam, ineptam, [illegible] adhibeat: si vnguentum ingrati odoris, nullíusq; pretij: si papauer cum amaro, & deterrimo melle offendat conuiuas, quia his poterant carere, neq; hæc magnopere requirebant: sic poema, cùm sit B ad delectationem comparatum maximè, secundo loco ad vtilitatem, si paullum modò absit à perfecto, deterrimum est.

Symphonia discors] συμφωνία, ὁμολογία τις, (inquit Plato) ὁμολογίαν δὲ ἐκ διαφερόντων, ἕως ἂν διαφέρηται, ἀδύνατον εἶναι id est, symphonia, seu concentus, consensus est quidam. vt sit autem consensus, ex rebus discordibus, quamdiu discordant, fieri non potest.

Si pavllvm à svmmo discessit] duo cod. Vat. Torn. habent *decessit*. nonnulli alij *discedit*. aliquot non habent præpositionem *à*.

Dvci] traduci: vel produci, extrahi.

Lvdere q. n.] ludendi verbo hæc omnia subijciuntur, luctari, hastam iacere, currere, saltaC re, & similia, quæ exercebantur in campo Martio. In ceteris artibus (inquit) & certaminibus nemo se scire profitetur, quod ignorat, ne sit ridiculus: in poëtica volunt omnes videri aliquid esse.

Discive] dedisco vide annotat. ad Od. 8. li. 1.

Trochive] sup. Od. 24. lib. 3. trochum, Græcum nominat. quem putant nonnulli βέμβηκα vocari à Græcis: sed non ita est. βέμβηξ enim, turbo appellatur à Latinis. trochus Græca vox est, quæ totam Latino nomine valet: qua re exercebant pueri in Græcia.

Ne spissæ r. t. i. c.] ne spectatores frequentes, qui circùm stant, irrideant ludendi imperitum, idque impune.

D Tollant risvm] cachinnentur: vt suprà, *Romani tollent equites, peditésque cachinnum*.

Qvi nescit, vers. t. a. f.] simile est illud epist. ad August. *Nauem agere ignarus nauis timet: abrotonū ægro Non audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorum est, Promittunt medici, tractant fabrilia fabri: Scribimus indocti, doctíque poëmata passim*.

Censvs eqvestrem s.] census, participium vocis, & significationis patientis. census igitur summam equestrem intelligedus, qui dum censetur, repertus est habere in bonis quadringenta millia æris, qui cēsus erat equestris, vt sciūt omnes. eodem participio vtitur & M. Tull. pro Arch. poëta. *census tantummodo indicat eum, qui sit census, ita se iam tum gessisse pro ciue*: & Verr. 3. *sanxit in posterum, qui post eos Censores census esset, ne quis*

heredem virginem, néve mulierem faceret. Aiunt Laberium mimographum, his verbis deſcribi, ac notari.

Tv nihil invita dices, f.] Minerua artibus omnibus præeſſe exiſtimatur, vt ſuprà annot. ad Od. 13. lib. 3. *inuita Minerua* prouerbium eſt: quod explicat M. Tull. off. lib. 1. his verbis. *ex quo magis emergit, quale ſit decòrum illud, ideo quia nihil decet inuita (vt aiunt) Minerua, id eſt, aduerſante, & repugnante natura.* ſed huius loci hæc ſententia eſt. Non dubito equidem, quin tu nihil ſis dicturus, aut facturus inuita Minerua: id eſt, ego te quidem ſcio omnia aptè, decorè, venoſtè, doctè, ſapienter dicturum, ac facturum. noui enim iudicium tuum, noui mentem, & prudentiam tuam, verùm tamen, ſi quid olim ſcripſeris, caue iudicio tuo tantopere confidas, vt Mecij, & patris tui, & meam ſententiam non exquiras, aut nobis de tuis ſcriptis iudicandi poteſtatem non permittas. legendum autem *facieſve*: & ita habent lib. manuſcr.

Meci] Sp. Mecij Tarpæ, critici: de quo Sat. 10. lib. 1. *Quæ nec in æde ſonent certantia iudice Tarpa.* & M. Tull. epiſt. ad Marium lib. 7. *Nobis autem erant perpetienda, quæ Sp. Mecius probauiſſet.*

Nonúmque prematur] ſupprimatur, domi contineatur nouem annos: ne foras emânet, néve exeat ante nonum annum. ſic Catul. de Smyrna Cinnæ. *Smyrna mei Cinnæ nonam poſt denique meſſem, Quàm capta eſt, nonámque edita poſt hiemem.*

Ediderts] emiſeris: vt epiſt. ad Libr. lib. 1. *Non erit emiſſo reditus tibi.*

Silvestreis homines] nondum humanitate politos, neque excultos: feros.

Cædibus] mutuis, vt Sat. 3. lib. 1. *Quos Venerem incertam rapientes more ferarum Viribus editior cædebat, vt in grege taurus.*

Victu foedo] victu, & cultu ferino, atq; inhumano. de quo pulchrè Lucret. lib. 5. *Multáque per cælum ſolis voluentia luſtra Vulgiuago vitam tractabant more ferarum.*

Orpheus] de quo multa ſup. ad Od. 12. lib. 1. ad quæ hunc adde Virgilij verſum ex Palæm. *Orphéáque in medio poſuit, ſiluáſque ſequenteis.* Quòd autem Horatius hoc loco humaniorem vitę cultum, iuris deſcriptionem, legum inuentionē, domiciliorum coniunctiones, quas vrbeis appellamus, poëtis & muſicis aſcribit, non pugnat cum iis, quæ diſputantur à M. Tull. in orat. pro Sextio: vbi hæc tanta, ac tam præclara munera prudentibus, ac ſapientibus viris accepta referri ait oportere. Erant enim iidem & ſapientes, & poëtæ, ſeu muſici. in Ode autem 10. lib. 1. Mercuriū ait primos illos, & recenteis homines oratione, & palæſtra expoliuiſſe. Cum his Horatianis cōgruunt illa Ariſtophanis βατράχ. ὡς ὠφέλιμοι τῶν ποιητῶν οἱ γενναῖοι γεγένηνται. Ὀρφεὺς μὲν γὰρ τελετάς θ' ἡμῖν κατέδειξε, φόνων τ' ἀπέχεσθαι, Μουσαῖος δ' ἐξακέσεις τε νόσων καὶ χρησμούς· ἡσίοδος δὲ γῆς ἐργασίας, καρπῶν ὥρας, ἀρότους. ὁ δὲ θεῖος ὅμηρος, &c. id eſt, Quàm fuerunt vtiles poëtarum ij, qui generoſi, & clari ſunt? Orpheus enim myſteria nobis demonſtrauit, ſimulque cædibus abſtinere docuit: Muſæus autem morborum remedia, & vaticinia: Heſiodus porrò terræ culturam, fructuum tempora, & arationes: At diuinus Homerus, &c. Contrà Diog. Laertius in proœmio lib. de vitis philoſoph. eo loco, vbi negat philoſophiam à barbaris inuentam eſſe, Græciſque adiudicat, Ita de Orpheo ſcribit. οἱ δὲ τὴν εὕρεσιν διδόντες ἐκείνοις παράγουσι καὶ Ὀρφέα τὸν Θρᾷκα, λέγοντες φιλόσοφον γεγονέναι, καὶ εἶναι ἀρχαιότατον. ἐγὼ δὲ εἰ τὸν περὶ θεῶν ἐξαγορεύσαντα τοιαῦτα, χρὴ φιλόσοφον καλεῖν, οὐκ οἶδα τίνα δεῖ προσαγορεύειν τὸν πᾶν τὸ ἀνθρώπειον πάθος ἀφειδοῦντα τοῖς θεοῖς προστρῖψαι, καὶ τὰ σπανίως, &c. id eſt, Qui autē philoſophiæ inuentionem barbaris aſcribunt, producunt etiam Orpheum Thracem, dicentes eum philoſophum fuiſſe, & eſſe antiquiſſimum. Ego verò, ſi eum, qui de diis talia enuntiauit, philoſophum decet appellare, neſcio quo nomine ſit is appellandus, qui omneis humanos affectus non ſit veritus diis attribuere, & ea flagitia, quæ rarò ab hominibus admittuntur, vocis inſtrumento exprimere atque exponere.

Rapidósque] *rapidos* quidem habent libri vulgati, ſed rabidos duo cod. Vatican. & Iaini. & Torn. Cleric. Ruſſard. Nicot. cęteri. ſic ſup. leonem, inſanum dixit Od. 16. lib. 1. *& inſani leonis Vim ſtomacho appoſuiſſe noſtro.* Denique ſic legit Seruius, qui ad illum Virg. verſum lib. 6. Æneid. *Nec non Threicius longa cum veſte ſacerdos*: totum hunc locum profert ab illo verſu, *Siluestreis homines, &c.*

Dictvs et Amphion] Zethus & Amphion, Iouis & Antiopæ filij fuiſſe dicuntur: ſed Pauſanias Corint. profert treis verſus cuiuſdam Agidis, qui ſignificant, Antiopam à Ioue, & ab Epopeo, grauidam eſſe factam. verſus ſunt hi, Ἀντιόπη δ' ἔτεκε Ζῆθον, κ' Ἀμφίονα δῖον, Ἀσωποῦ κούρη ποταμοῦ βαθυδινήεντος, Ζηνί τε κυσαμένη, καὶ Ἐπωπέϊ ποιμένι λαῶν. Cùm Thebani vrbem incolere ſine mœnibus, ac propugnaculis non auderent, propterea quòd à Phlegeæis, finitimis populis ſæpè, & acriter oppugnabantur, atque ideò vrbem relinquere in animo haberent: Zethus & Amphion eis, vt manerent, perſuaſerunt, vrbémque turribus, & mœnibus firmiſſimis, & foſſis altiſſimis cinxerunt. hinc nata fabula eſt, Amphionem, qui præſtantiſſimus eſſet muſicus, citharæ cantu ſaxa ita permulſiſſe, vt illa ſua ſponte, & ſine fabrorum opera ad vrbis munitionem, & murorum ſtructuram conuenirent. Homerus ὀδ. μ. Zethum, & Amphionem murorum, & propugnaculorum Thebanorum auctores, & ſtructores fuiſſe narrat ſimpliciter: hāc de Amphione fabulam non addit. verba Homeri ſunt hæc, eo, quem dixi, libro ſub Vlyſſis perſona. Τὴν δὲ μετ' Ἀντιόπην ἴδον Ἀσωποῖο θύγατρα, Ἣ δὴ καὶ Διὸς εὔχετ' ἐν ἀγκοίνῃσιν ἰαῦσαι.

Καὶ

Καί ῥ' ἔτεκε δύο παῖδ' Ἀμφίονά τε, Ζῆθόν τε, Οἳ πρῶτοι Θήβης ἕδος ἔκτισαν ἑπταπύλοιο, Πύργωσάν τ', ἐπεὶ οὐ μὲν ἀπύργωτόν γ' ἐδύναντο Ναιέμεν εὐρύχορον Θήβην, κρατερώ περ ἐόντε, id est, Post hanc autem, Antiopam vidi Asopi filiam: Quę gloriabatur se in complexu Iouis dormiisse. Et verò duos filios suscepit, Amphionem & Zethum: Qui primi sedem Thebarum septem portis prædictarum condiderunt, & turribus munierunt, quoniam non poterant amplius Thebas sine turribus & munimentis habitare: quamuis essent robusti & validi. Euripides eam fabulam tangit in Phœniss. φόρμιγγί τε τείχεα Θήβας Τᾶς Ἀμφιονίας τε λύρας ὕπο, πύργος ἀνέστα, Διδύμων ποταμῶν πόρον ἀμφὶ μέσον Δίρκας χλοεροτρόφον. i. Thebarum muri, & turres cithara, & lyra Amphionia excitati sunt circa medium riuum geminorum fluuiorum Dircæ, herbosum. Philostratus in Imaginibus hanc fabulosam, & mirabilem arcis Thebanæ structuram his verbis depingit, τὸ δὲ τῶν λίθων πῶς ἔχει; πάντες ἐπὶ τὴν ᾠδὴν συνθέουσι. καὶ ἀκούουσι, καὶ γίνονται τεῖχος, καὶ τὸ μὲν ἐξῳκοδόμηται, τὸ δ' ἀναβαίνει, τὸ δ' ἄρτι κατέλαβε. φιλότιμοι, καὶ ἡδεῖς λίθοι, καὶ θητεύοντες τῇ μουσικῇ. τὸ δὲ τεῖχος ἑπτάπυλον, ὅσοι τῆς λύρας οἱ τόνοι, id est, saxorum autem ratio cuiusmodi est? concurrũt ad cantum omnia, & eum audiunt, & fiunt mœnia: atq; eorum pars alia ædificata est, alia in altum sensim attollitur, alia suo loco modò posita est: certántque inter se lapides laudis studio, & se erga musicam facileis, ac suaueis præbent, eique operam dant mercenariam. mœnia porrò septẽ portis constant, nempè totidem, quot in lyra chordæ sunt intentæ. vide Od. 11. lib. 3. *Mouit Amphion lapides canendo.* Propert. lib. 3. *Saxa Cithaeronis Thebas agitata per artem Sponte sua ad muri membra coisse ferunt.*

Theb. cond. arcis] quidam libri vet. habent *urbis*, pro *arcis*.

Fuit hæc sapientia quondam] erãt igitur iidem & musici, & sapientes, & eloquentes. vide Lucret. libr. 5. de primis hominibus, eorúmque victu, & cultu.

Publica priuatis secern.] publica à priuatis separare. Nam antequàm eloquentes, & sapientes viri feros homines & agresteis ad humanam, ciuilémque vitæ cultum traduxissent, nihil inter publicum & priuatum intereat, nihil inter commune & proprium, imò verò omnia erant publica & communia. Vide hac de re quæ annotata sunt ad illum locum *de hinc absistere bello, &c.* Satyr. 3. lib. 1. Non dissimulabo, in aliquot libris manuscr. esse scriptum *Puplica*: in nonnullis, *Poplica*.

Dare iura maritis] quidam sic hunc locum explicant, dare iura maritis, id est, multa largiri, & condonare viris, & fæminis, qui matrimonio conglutinentur, quæ non obtineant cælibes: ego sic: dare leges maritis, quibus cogantur matrimonij castitatem inuiolatam seruare.

A videtur enim hæc vis esse horum verborum apud probatos scriptores. Virgil. de Didone lib. 1. Æn. *Iura dabat, legésque viris.* Idem 3. *Iura, domósque dabam.* Idem lib. 5. *Indicitque forum, & patribus dat iura vocatis.* T. Liuius libr. 30. *Roma, an Kartago iura gentibus daret, ante crastinam noctem scituros.* Horat. Od. 3. lib. 3. *triumphatisque possit Roma ferox dare iura Medis.*

Maritis] tùm viris, tùm fæminis. nam fæminam, maritam, vt virum maritum, dicimus. suprà Od. 8. epod. *Nec sit marita, quæ rotundioribus Onusta baccis ambulet.*

Ligno] ligneis tabulis. nondum enim æreas habebant. solebant autem leges in tabulis æreis incisas populo cognoscendas, in foro propone-
B re: ex quo *figere, & refigere leges.* Virg. Æneid. 6.

Tyrtæusque mares animos] his consentanea sunt, quæ Athenæus lib. 14. de Tyrtæo scribit his verbis, πολεμικοὶ δ' εἰσὶν οἱ Λάκωνες· ὧν καὶ υἱοὶ τὰ ἐμβατήρια μέλη ἀναλαμβάνουσιν, ἅπερ καὶ ἐνόπλια καλεῖται. καὶ αὐτοὶ δ' οἱ Λάκωνες τὰ Τυρταίου ποιήματα ἀπομνημονεύοντες ἔρρυθμον κίνησιν ποιοῦνται. Φιλόχορος δέ φησι κρατήσαντας Λακεδαιμονίους Μεσσηνίων διὰ τὴν Τυρταίου στρατηγίαν, ἐν ταῖς στρατείαις ἔθος ποιήσασθαι, ἐπὰν δειπνοποιήσωνται, καὶ παιανίσωσιν, ᾄδειν καθ' ἕνα τὰ Τυρταίου· κρίνειν δὲ τὸν πολέμαρχον, καὶ ἆθλον διδόναι τῷ νικῶντι κρέας,
C id est, *bellicosi autem sunt Lacônes: quorum etiam filij modos ad incessum numerosum accommodatos, qui & armati nominantur, vsurpare, studiosèque retinere consueuerunt. Atque ipsi Lacônes Tyrtæi poëmata commemorantes, numerosè mouentur. Philochorus autem ait Lacedæmonios, Messeniis Tyrtæo militia duce deuictis, hoc instituisse, atque hanc consuetudinem induxisse in militiam, vt cùm cenati essent, & victoria carmen cecinissent, Tyrtæi carmina singuli cantarent: iudicaret autem imperator, & victori carnem præmij loco daret.* Plato lib. 1. de rep. versus aliquot Tyrtæi profert aliquantũ immutatos, & decurtatos, qui hanc sententiam continent: Neque meminisse velim, neque vllam eius orationem ducere, etiam si omnium mortalium sit abundantissimus, & ditissimus, omniáque ei bona, quæ homini contingere possunt, suppetant, qui non virtute bellica sit præstantis-
D simus. verba Platonis sunt hæc, προστησόμεθα γοῦν Τύρταιον τὸν φύσει μὲν Ἀθηναῖον, τῶνδε δὲ πολίτην γενόμενον, ὃς δὴ μάλιστα ἀνθρώπων περὶ ταῦτ' ἐσπούδακεν εἰπών, ὅτι οὔτ' ἂν μνησαίμην, οὔτ' ἐν λόγῳ ἄνδρα τιθείμην, Οὔτ' εἴ τις πλουσιώτατος ἀνθρώπων εἴη, φησίν, οὔτ' εἰ πολλὰ ἀγαθὰ κεκτημένος (εἰπὼν σχεδὸν ἅπαντα) ὃς μὴ περὶ τὸν πόλεμον ἄριστος γίγνοιτ' ἀεί. ταῦτα γὰρ ἀκήκοάς πού καὶ σὺ τὰ ποιήματα, id est, producamus igitur Tyrtæum, Atheniensem quidem natura, à Lacedæmoniis autem ciuitate donatũ, qui omnium mortalium plurimùm studij in his posuit, &c. quæ sequuntur. nam ea interpretati sumus: quæ sunt Tyrtæi. Strabo libro 6. Institutus tertio, & Pausanias in Messenicis, quædam alia de Tyrtæo tradiderunt, quæ longum esset refer-

A

 re. Plutarchus autem eum sermonem, vbi disputat vtra animalia sint prudentiora: terrestria, an aquatilia, sic orditur: τὸν Τυρταῖον ὁ Λεωνίδας ἐρωτηθεὶς ποῖόν τινα νομίζοι, ἀγαθὸν ποιητὴν, ἔφη, νέων ψυχὰς κελλύνειν, ὡς τοῖς νέοις διὰ τῶν ἐπῶν ὁρμὴν ἐμποιοῦντα μετὰ θυμοῦ, καὶ φιλοτιμίας ἐν ταῖς μάχαις ἀφειδοῦσαν αὐτῶν, id est *Leonidas interrogatus qualem poëtā existimaret Tyrtaū: respondit, vt ilem ad iuuenum animos efficiendos pulchrores, tamquam impetum quendam in eorum animus ingenerantem, vt animos prastantes, & studio gloriæ elati in prælius mortem fortiter oppetant.* [Qui plureis Tyrtæi versus desiderabit, legat orationem Lycurgi κατὰ λεωκράτους sub extr. ibi, Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐπὶ προμάχοισι πεσόντα Ἄνδρ᾽ ἀγαθὸν περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον, &c.]

B

EXACVIT] excitauit. Cic. de orat. ad Qu. Fr. *ad vos exacuendos accommodaui orationem meam.*

DICTÆ PER CARMINA SORTES] edita oracula; data responsa ab Apolline. Virgil. Æneid. 4. *Italiam Lyciæ iussere capessere sortes.* suprà eadem epist. *Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.* M. Tull. lib. 2. de diuin. *Auspicia restant, & sortes ea, quæ ducuntur, non illæ, quæ vaticinatione funduntur: quæ oracula verius dicimus, &c.* Idem ibid. *Nam cum sors illa edita est opulentissimo regi Asiæ, Crœsus Halym penetrans magnam peruertet opū vim: hostium vim sese peruersurum putauit, peruertit autem suam.*

PIER. TENT. MODIS] id est, etiam homines experti sunt. ac tentarūt, possentne regum C gratiam, ac beneuolentiam colligere versibus, & cantibus. *tentare gratiam regum* pro eo, quod est, aspirare, & aggredi ad gratiam regum promerendam, mirè, & planè Horatianè dictum. Vsitatiùs dicunt Latini *tentare fortunam, tentare rem.* vt idem sup. epist. ad August. lib. 2. *nec meus audet Rem tentare pudor, quàm vires ferre recusent.*

LVDÚSQVE REPERTVS] remissio, & oblectatio animorū, comœdiæ, tragœdiæ, ioimi. epist. ad August. *valeat res ludicra, si me Palma negata macrum, donata reducit opimum.*

MVSA LYRÆ SOLLERS] sollers coniunctum cum patrio casu, notandum, vt nouum, & Horatianum. idem iunxit cum infinitiuo Od. 8. lib. 4. *Sollers nunc hominem ponere, nunc Deum.* sic sup. Od. 6. lib. 1. *Imbellisque Lyræ Musa potens.* dictū autem *musa Lyræ sollers.* pro musa Lyrica, vel Lyricorum modorum perita.

NATVRA FIERET LAVD. CARM. hac de re satis multis verbis diximus ad illum locum, *Ingenium misera quia fort. &c.*

SINE DIVITE VENA] sine naturæ bonitate, quam εὐφυΐας Græci appellant. tralatio ducta à venis metallicis.

RVDE] non expolitum doctrina. alia tralatio.

QVID PROSIT] aliquot libri veteres habent *quid possit.*

QVI STVDET OPTATAM C. CONT. M.] totius huius loci hæc sententia est. cursores, & tibicines omne studium suum in eam artem, in qua præstare volunt, conferunt: summos labores perferunt: bellum indicunt voluptatibus omnibus: continentissimè, ac temperantissimè viuūt. At Romani homines nullo studio adhibito, nullaque opera insumta præstanteis se poëtas esse arbitrantur, idque se scire profitentur, quod nunquam didicerunt.

PVER] cùm puer esset: παῖς ὤν, vt epist. ad Loll. 2. lib. 2. *denique sæuam Militiam puer, & Cantabrica bella tulisti.* & Satyr. 2. lib. 2. *puer hunc ego paruus Ofellum Integris opibus noui non latius vsum, Quàm nunc accisis.*

ABSTINVIT VENERE ET VINO] quidam testantur scriptum esse in nonnullis libr. ver. *Ven. & Baccho* quod placet.

B

QVI PYTHIA CANTAT, TIBICEN] tibicen, qui adhibetur ad canendas laudes Apollinis ludis Apollinaribus, (πυθαύλην appellant Græci: Varro περὶ ἀρετῆς *Prius quàm in orchestra pythaules inflet tibias, domi suæ ratnices rumpit.*) hic igitur tibicen didicit, & magistrum extimuit. Pythiorū certamen ob draconem ab Apolline interfectū, institutum est, Pythiáque vel à loco, & vrbe, cui Pythoni, seu Πυθοῖ nomen erat, sunt appellata, vel ex eo, quòd, qui ad oraculum Apollinis proficiscebantur, ἐπυνθάνοντο, id est, quærebant, vel quòd draco interfectus, ibi putruerit. nam πύθεσθαι, valet σήπεσθαι, vt alibi diximus.

OCCVPET EXTREMVM SCABIES] natum esse dicunt ex lusu quodam puerorum, in quo se mutuò ad currendum cohortanteis, ei scabiem exoptant, qui tardissimè omnium cucurrerit, quiq; vltimus ad calcem peruenerit.

VT PRÆCO AD MERCEIS] diuitem poëtam cum præcone comparat, merceis commendante, & turbam ad emendum inuitante. Nam, vt ille voce, & præconio emtores: sic poëta locuples diuitiis suis mutis, ac tacitis assentatores vocat.

COGIT] congregat, conuocat, allicit, atque adeò inuitos trahit.

DIVES AGRIS, DIVES P.] hic versus repetitur Sat. 2. lib. 1.

SI VERÒ EST, VNCTVM] modò dixerat, assentatores vltrò, & non vocatos ad poëtarum D diuitum carmina laudanda concurrere, & conuolare solere: nunc dicit, eosdem conuiuiis, & beneficiis prouocatos, aut beneficiorum spe adductos, multo cupidiùs poëmata vel indoctissima laudatum ituros. tales igitur, iudices nō sunt integri, neque incorrupti, neque, vt Græcè dicā, ἀδέκαστοι.

VNCTVM QVI RECTÈ] si verò est, qui conuiuium laurum, ac sumtuosum adornare, cenámque opiparam dare possit, &c. mirum erit, si blandum, ac falsum amicum à vero secernere, atque internoscere queat. *vnctum* videlicet obsonium, vt Catull. *vncta patrimonia*, id est, lauta, opipara.

LEVI] qui quouis impellitur emolumenti spe.

BEATVS

Beatvs] vel diues, vel qui te uera beatus es. A let, si blandum amicum à vero internoscere possit. sed illud malo. neque tamen alteram explicationem damno.

Sev qvid don. vol. cvi] id est, seo quid ei is alicui doo aturus, &c. quidā li. vet. habet *velis cui.*

Tibi] abste: vt locis innumerabilibus: notauimúsque alibi.

Factos] quidam libri habent *fictos.*

Plenvm laetitiae] lætitia affectum vel ob munera abs te accepta, vel ob spem vtilitatis. Significat eos, qui à poeta emolumétum aliquod vel sperant, vel iam consecuti sunt, non esse illius poëmatum iudices incorruptos, neque vnquàm castè, integréque iudicaturos. Nobis ergo ij sunt B adhibendi nostrorum scriptorum auditores, ac censores, qui liberè, & ἀδωροδοκήτως, seu incorruptè, hoc est, nullis promissis, nulla spe, nullis beneficijs obstricti, quod sentiunt, pronuntient.

Pvlchrè, bene, rectè] voces fictè approbantium assentatorum. M. Tull. libr. 2. de orat. *Quare bene, & præclare quàmuis sæpe nobis dicatur: bellè, & festiuè, nimium sæpe nolo.* Pers. sat. 1. *Sed recti, finémque, extremúmque esse recuso Euge tuum & belle, &c.*

Svper his] ἐπὶ τούτοις: ad hæc.

Stillabit amicis ex ocvlis r.] illacrimabit, gaudere se simulās stillare, cum accusandi casu: vt illud epist. ad Mæcen. 3. libr. 1. *fidis enim manare poetica mella.*

Tvndet pede terram] præ lætitia saltabit. nō est autem supplosio pedis intelligēda, cùm C sit gestus indignantis, & dolentis: vt diximus.

Vt, qvi condvcti pl.] vt præficæ mulieres, quę mercede conducūtur, vt mortuos lugeāt, & collaudent. Plaut in Truculento, *sine virtute argutum ciuem mihi habeā pro præfica, Quæ alios collaudat, eapse se verò nō potest.* Lucilius, *Mercede quæ conductæ flent alieno in funere præficæ, Multo & capillos scindunt, & clamāt magis.* Næuius, *Hæc quidē mehercule præfica est, quæ sic mortuum collaudat.* consule & Nonium.

Mvltis vrgere cvlvll. s.] animorum enim, & ingeniorū lene tormētum est vinū, eóq; variæ hominum naturæ, quantumuis tectæ, ac reconditæ, explorantur, atque aperiuntur: quade re vide, quæ annotauimus ad illum locum, *Tu lene* D *tormentum ingenio admoues Plerumq; duro,* qui est Od. 21. li. 3. sunt autem cululli pateræ, seu calices. Od. 31. lib. 1. *diues & aureis Mercator exsiccet culullis Vina Syra reparata merce* in quibusdam lib. antiq. scriptū est *vrguere.* culullis vrgere autem, siue vrguere: id est, poculis torquere, & explorare.

Laborent] studeāt. quidā lib. habent *laborant.*

Fallant] lateant. numquam tibi sint ignoti, vt sup. annot. Od. 10. lib. 1.

Animi svb vvlpe latentes] animi fallaces, dolosi, duplices, tecti, insidiosi.

Qvinctilio] Quinctilio Varo. his erat auditor, & iudex scriptorū alienorum liber, & incorruptus ad quem scripta est Od. 18. lib. 1. cuiúsque mortem tristissimo carmine deflet Oda 24. eiusdem lib.

Corrige, sodes] aiebat Varus, corrige hoc hoc, & hoc, si audes.

Malè tornatos] non satis tereteis, neque (vt ita dicam) rotundos. tralatio à torno. χεῖρον τετορνευμένα ἔπη.

Incvdi reddere] recūdere, id est, emēdare, alia tralatio è priore differens, & tamen congruēs.

Insvmebat] sic habent duo cod. Vatic. Faern. Iann. Torn. & aliquot alij. quæ scriptura mihi visa est concinnior. alij *sumebat.*

Qvin sine rivali, &c.] is amator amat sine riuali, qui deformem aliquem amat. neminem enim habet æmulum, neminem riualem. transfertur ad eos, qui ea magni faciunt, aut magnopere expetunt, quæ nemo alius magni admodum æstimet. vtitur M. Tull. epistol. quadam ad Qu. Fratr. libr. 3. *Hirrus auctor fore videtur. ô Dij, quàm ineptus, quàm se ipse amans sine riuali!*

Inertes] arte carenteis, vel non satis accuratè factos, sine arte: vt sup. *sine pondere, & arte.*

Allinet atrvm trans. cal. s.] transuerso calamo notabit, ac delebit. quod ὀβελίζειν dicunt Græci. M. Tull. epist. ad Dolabellam lib. 9. *Profert alter (vt opinor) duobus versiculis expensum Niciæ: alter Aristarchus hos ὀβελίζει.*

Ambitiosa recidet orn.] amputabit, & circumcidet nimis florida. sic sup. epist. ad Aug. *luxuriantia compescet.*

Fiet Aristarchvs] id est castigator, & iudex seuerus alienorum scriptorum. Fuit autem Aristarchus Grammaticus clarissimus, qui ad aliquot Homeri versus, quos non probabat, notam apposuit, iudicans eos non esse τοῦ ποιητοῦ, sed παρεμβεβλημένους. M. Tull. ad Attic. li. 1. *Quid multa? totum hunc locum, quem in Aristocratia ego varie meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro, &c. valde grauiter pertexuit.* Idem in orat. in L. Pisonem, *Veruntamen, quoniā non Aristarchum te, sed Phalarim grammaticum habemus, qui non notam apponas ad malum versum, sed poëtam armis persequare: scire cupio, quid tandem isto in versu reprehendas.* Idem ad App. li. 3 epist. *vt enim Aristarchus Homeri versum esse negat, quem non probat: sic tu (libet enim mihi iocari) quod disertum non erit, ne putan meum.*

Hæ nvgæ s.] verba sunt Horatij, quorum hæc sentētia est, quas nugas esse ducis, hæ poetam semel ab assentatore derisum, ab eóq; malè acceptum, ac deceptū, in mala seria deducent, aut præcipitem agent. quoniam assentatorum oratione vana inductus, optimū se poëtam esse sibi persuadebit, & ita magno, turpique in errore versabitur.

Mala qvem scabies] mala, epithetum perpetuum. omnis enim scabies mala est, quæuis alia sit alia deterior: vt ea, quam ψώραν ἀγρίαν, id est, scabiem feram nominant.

Morbvs regivs] quo qui affectus est, arquatus appellatur. Lucret. li. 4. *Lurida præterea fiunt, quæcumque tuentur Arquati: quia luroris de corpore eorum Semina multa fluunt simulacris obuia rerum* hunc morbum ἴκτερον appellant Græci, ab aue galbula, eiusdem coloris: Celsus auriginem.

FANATICVS ERROR] ex quo fanatici appel- A lantur, eò quòd in fanis maximè furant, capita iactantes, oculos distorquentes, singulas denique corporis partes, atque interdum totum corpus præter consuetudinem mouentes. vide Vlpian. titulo de ædil. edicto.

ET IRACVNDA DIANA] quæ lymphatos efficit, ex quo σελωόβλητοι dicuntur. significat obscurè, & dissimulanter Horatius, falli eos, qui furore quodam, & afflatu diuino poetam excitari, non studio, & doctrina cum ingenio coniuncta fieri existimant.

SVBLIMEIS VERSVS] vel μετεώρους, & néque cælum, neq; terram, tangenteis, sublatos, à communi sensu abhorrenteis, de nubibus, & rebus su- B pernis, vt suprà eod. lib. *Aut dum vitat humum, nubes, & inania captet*: vel sublimeis intellige, ex alto, & intimo animi recessu depromtos, vt Od. 15. lib. 1. *sublimi anhelitu*. & Virg. Æn. 1. *alta mente repostũ*. vel lege *sublimus* numero singul. vt hoc significet Horatius, *Hic dum sublimus*, id est, dum plurimùm sibi tribuens, & magnificè se circũspiciens, & se plus nimio amans, *versus ructatur*, &c. vel sublimis, id est, μετέωρος, id est, attentissima cogitatione suspensus.

RVCTATVR] impetu non ratione effudit: furore quodam mentis cõcitatus iactat, & euomit: vel dic *versus ructatur*, id est, putidos, ineptos & nõ sereudos versus facit: ructus edit, non versus.

DECIDIT] quidam libri vet. habent *decidat*: ego nihil mutandum puto: *decidit* autem sic accipio, C vt sit præteriti temporis.

ERRAT] & animo, & corpore, ex quo error mentis: epist. 2. lib. 2. *mentis gratissimus error*.

LICET SVCCVR. LONG.] id est, licet clamet, iò, ciues, succurrite, succurrite, eumq; clamorem, longè producat, nemo erit, qui curet attollere. vocem *longum* quidam coniunctè legũt cũ verbo *succurrite*, id est, *valde & multum productum*, vt sit nomen, quod mihi non displicet. alij coniungunt hæc duo, *longum clamet*: quibuscum facit Carisius lib. 2. vbi hunc locum profert. & ita *longum* erit pro *longe* positum. & ita Hom. ἰλ. γ. Αὐτὰρ ὁ μακρὸν ἄϋσεν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων: id est, at Agamemnon rex virorum longum clamauit.

SIQVIS CVRET OPEM] nonnulli libri vet. habent, *Si curet quis opem*, &c.

TOLLERE] attollere. sic epist. ad Scæuam lib. 1. *crudeles tollite clandum*.

PRVDENS] sciens, de industria. vt epist. 2. lib. 2. *Prudens emisti vitiosum*.

DEIECERIT?] quidam libri habent *proiecerit?*

SICVLIQVE POETÆ] Empedoclis Agrigentini: de quo vide, quæ annotauimus suprà ad epist. ad Iccium.

DEVS IMMORT. HAB. DVM CVP. EMP.] Extat hoc in hanc de Empedoclis morte opinionem Laërtij epigramma lib. 8. epig. quod ad huc locum mihi videtur pertinere, Καὶ σύ ποτ' Ἐμπεδόκλεις διερῇ φλογὶ σῶμα καθήρας, Πῦρ ἀπὸ κρητήρων ἔκπιες ἀθανάτων. Οὐκ ἐρέω δ' ὅτι σαυτὸν ἑκὼν βάλες ἐς ῥόον Αἴτνης, Ἀλλὰ λαθεῖν ἐθέλων ἔμπεσες οὐκ ἐθέλων, id est, Et tu quondam Empedocles acri flamma corpore expurgato, ignem ex crateribus Ætnæ immortalibus ebibisti. Non dicã autẽ te tua sponte insilijsse in Ætnæ flammas: sed cùm te ex hominũ conspectu subducere velles, in eas inuitus incidisti. Huius autem mortis geous memoriæ prodidisse Hippobotum scribit idẽ Laert. his verbis, Ἱππόβοτος δέ φησιν ἐξαναστάντα αὐτὸν ὡδευκέναι ὡς ἐπὶ τὴν Αἴτνην· εἶτα παραγενόμενον ἐπὶ τοὺς κρατῆρας τοῦ πυρὸς ἐναλέσθαι, καὶ ἀφανισθῆναι, βουλόμενον τὴν περὶ αὐτοῦ φήμην βεβαιῶσαι, ὅτι γεγόνοι θεός· ὕστερον δὲ γνωσθῆναι ἀναρριπισθείσης αὐτοῦ μιᾶς τῶν κρηπίδων· χαλκᾶς γὰρ εἶχεν ὑποδεῖσθαι. i. *Hippobotus autẽ ait illũ quondã se domo in montem Ætnam cõtulisse: deinde, cum eo perueniset, in crateras illos desilijsse, atque ex oculis hominum sublatum esse, volentem hanc de se famam confirmare, se deum esse factum: postertius autem rem patefactam esse, cùm vna ex eius crepidis à flamma in altum sublenata, & eiecta esset. æreis enim crepidis vti solebat*. Sed hanc opinionem refellens Timæus ait, Empedoclem in Peloponneso de vita decessisse. commemorantur & aliæ de huius viri morte à Laertio opiniones, quas referre longum esset.

FRIGIDVS] atra bile affectus, μελαγχολικός. atra bilis enim frigidissima est.

INVITVM QVI SERV.] sup. epist. ad libr. *quis enim inuitum seruare laboret?*

IDEM FACIT OCCIDENTI] Græcum loquendi genus, τὸ αὐτὸ ποιεῖ τῷ κτείνοντι. sic Lucret. li. 2. de primis corporibus. *Qui poterunt igitur rerum primordia dici, Et lethi vitare vias, animalia cum sint, Atque animalibus sint mortalibus vna, eademque?* id est, ταυτὰ τοῖς ζώοις. Idem lib. 3. *quocum vnus Homerus Sceptra potitus eadem alijs sopitu' quiete est*. Idem lib. 4. *Nempe eadem facit, & somnus facere omnia turpi.*

NEC SI. &c. FIET HOMO,] huc admouenda atque accommodanda negatio est, vt sit, *Nec fiet homo*, id est, *nec sanus erit*, & *ponet*, &c. insanus enim, homo non est, & ita intelligendus locus ille Cic. epist. ad Q. Fratr. li. 2. *sed cum veneris, virum te putabo, si Sallustij Empedoclea legeris: hominem non putabo*. id est, patientem, & fortem te putabo, si legeris: sed parùm intelligentem, & parùm sanum, & propemodum inhumanum.

D ET PONET FAMOSÆ M. A.] repetenda est negatio ἀπὸ κοινοῦ: vt sit, nec ponet fam. m. am. vel sic locus explicandus, nec fiet homo, vt factus homo deponat mortis fam. amorem, famosam mortem intellige nobilem, & omnium sermone celebratam, non ad laudem tamen, sed ad notam & vituperationem. Quidam *formosa* legendum censent: à quibus dissentio.

NEC SATIS APPARET, CVR VERSVS F.] id est, nec satis appàret verius facinoris admissi causa tam grauiter sibi deos habeat iratos. non satis perspicuum est, verius sceleris pœnas luat, dum versus factitat, sepulchrũue violarit, an sublatis, & loco moti bidentalis. significat autem cùm poëtas omneis insanos esse, & miseros: tùm eos maximè,

ximè, qui versibus incultis, & malis faciendis, sibi A placent, vrbonis.

VTRVM MINXERIT IN P. C.] vtrùm minxerit in sepulcrum patrium. locus omnis illato in eum mortuo ab eo, cui ius erat inferre, religiosus efficitur. Cùm porrò neq; in loco sacro, neque in religioso cuiquã meiere fas esset, tum multo habebatur scelestissimum, filium in patriũ sepulcrum immeiere? eũ nque, qui id fecisset, existimabant furiarum tædis ardentibus, vt patricidas, perterreri, atque agitari.

BIDENTAL] locum, in quem fulmen decidit, qui cæsis bidentibus, & ara exstructa expiabatur. *Bidental (inquit Festus) dicebant templum quoddam, quod in eo bidentibus hostijs sacrificaretur.*

CLATROS] *clatros* legẽdum, non *claustros*. Plaut. B in Milit. glorioso. *Nam certò neque solarium apud nos est, neque hortus vllus, neque fenestra nisi clatrata.*

TENET, OCCIDITQVE LEGENDO] tale est illud sat. 3. lib. 1. *amaras Porrecto iugulo historias, captiuus vt audit.*

NON MISSVRA CVTEM, NISI PL.] poëtam ineptum, & sibi nimium placẽtem, suósque versus odiosè recitantem, cum hitũdine comparat. Nam quemadmodum illa tamdiu hæret corpori affixa, donec sanguine complexa exciderit: ita & molestus recitator auditorem nõ dimittit, donec ipse & recitando defessus, & suorum versuum laudibus satiat⁹ sit. sic Theocritus in Pharmaceutr. amorem cum hirundine confert, quia videlicet amor instar hirundinis corpora vigilijs, C & curis maceret, sanguinemq; exsugat, Αἰαῖ ἔρως ἀνιαρέ, τί μευ μέλαν ἐκ χροὸς αἷμα Ἐμφὺς ὡς λιμνᾶτις ἅπαν ἐκ βδέλλα πέπωκες: id est, hei, hei, amor molestè, cur atrum ex corpore sanguinem totum inhærens, vt palustris hirudo, ebibisti? Plaut. Epid. *Iam ego me vertam in hirudinem, atque horũ exsugebo sanguinem, senatus qui columen cluẽt.* hirudines autem partibus corporis ictu aut veneno liuentibus, & sanguine corrupto malè affectis admoueri solitas esse, ad veneni, aut sanguinem exsugendum declarat & Nicander θηριακοῖς in extr. ibi, Δὴ τότε καὶ βδέλλας κορέσαις ἐπὶ τύμασι βόσκειν. id est. Aliquãdo etiam hirudines locis à venenosa bestia morsis admotas sãguine pascẽs satiabis. Oppianus lib. 2. vbi loquitur de delphi- D ni, & amiarum pugna, similitudine vtitur ab hirudinibus ducta. Ὡς δ' ὅτε τις ἰητὴρ πολυμήχανος ἕλκος ἀφύσσων Οἰδαλέον, τῷ πολλὸν ἀεικέλιον ἐνδυθὲν αἷμα Ἐνιζηται, βρυχὰς δὲ ζοὰς κυανόχροα λιμνῆς Ἑρπετὰ τεῖρομένῳ χροῒ χροὸς ἐφέλξε Δαίνυσθαι μέλαν αἷμα. ταὶ δ' αὐτίκα γυρωθεῖσαι Κυρτοῦνται, καὶ λύθρον ἐφέλκεται, οὐδ' ἀνίησιν Εἰσόκεν αἱμοβαφῆ ζωρὸν ποτὸν αὖ ἐρύσαντα Ἐκ χροὸς αὐτοκύλιστα πέσῃ, μεθύουσιν ὁμοῖα. Ὡς ἀμίαις, &c. id est, quemadmodum autem cùm medicus multùm sollers & ingeniosus vlcus hauriẽs tumidum, in quo multus impotus sanguis pascitur, humida paludis genera, nigro corpore, reptilia, corpori malè affecto affixit, vt peredant nigrum sanguinem: illa autem statim in orbem circumacta incuruantur, & saniem attrahũt, neque dimittuut donec sanguine grauata, exsucto calido sanguine ex corpore, sua sponte deuoluta deciderint ebrijs similia: Ita amijs, &c.

TVRNEBVS.

Ex lib. 22. cap. 7. *- atrum Desinat in piscem &c.* vide s. lib. 4. Oda 11.

Ex lib. 19. cap. 9. Cùm igitur in eo scribitur, *- vt turpiter atrum Desinat in piscem,* Ater, turpis & fœdus est. Ater etiam non insolita Flacco vsurpatione, est malus & tristis, vt lib. 4. Od. 11. *- minuentur atræ Carmine curæ.* & hoc lib. de arte. *- eripere atro Luctibus implicitum.*

Serpentes, autem, *auibus geminentur*, est; biforme quoddam animal ex aue & serpente componatur incredibili & inaudito & stupẽdo mõstri genere.

Ex li. 5. cap. 4. Ait Maro, 3. Georg. *- aut sicubi nigrum Ilicibus crebris sacra nemus accubat vmbra*

Accubare nemus sacra dixit vmbra, cùm vmbra potius sacra accubet in nemore, ac sub arboribus iaceat, vt & antè locutus est. 3. Georg. *Speluncaq; tegant, & saxea procubet vmbra*

Ex his quæ hîc Serui. dicit, apud Hor. cum scribitur, *- cum lucus & ara Dianæ*, ita debere intelligi videtur, non tantùm quòd Aricia nemus & ara Dianæ esset: sed quod omnis lucus Dianæ sacer sit, etiamsi alijs noncupatus sit dijs. Seruius, in 3. Georg. *nam vt diximus, & omnis quercus Ioui est consecrata, & omnis lucus Dianæ.*

Ex lib. 20. cap. 8. Lucum Martis, qui & in Ponto erat & Albæ pro quocunque luco dixit Iuuenalis, sat. 1. ad ambitiosas poëta descriptiones alludens, vt Horat. satyr. 1.

- dum Lucus & ara Diana, & Persius *nec ponere lucum Artifices.*

Ex lib. 19. cap. 9. *Aut flumen Rhenum*, scribitur etiam, *Aut flumen Rhem*, sed illud alterum omnium suffragijs probarum & receptum est.

Ex lib. 9. cap. 31. *- fortasse cupressum Scis simulare.* In aliam sententiam ab Horat. dictum interpretor & fortassè fallor, quàm interpretes: cùm putem ab eo significari malum & rudem pictorem, qui tabulam depingere nõ possit, sed tantùm parerga, quæ rudimenta erant artem pingendi discentious, & ornamenta tabularum, delineare. Eis persimiles sunt, qui magnum carmen condere instituunt, cùm tã nen descriptiones tãtùm amœnas fluuiorum & nemorum, poëtices initia & progymnasmata explicare possint, quas idcircò non suo loco adhibent, & poema fucant & adulterant intempestiuis ornamentis. Tale est illud Persianum, Sat. 1.

*Ecce modo heroas sensus afferre videmus
Nugari solitos gracè, nec ponere lucum
Artifices, nec rus saturum laudare.*

Ex lib. 19. cap. 9. Ait Flaccus. *- amphora cœpit Institui currente rota, cur vrceus exit?* magnificè eximiéque poëma es exorsus, quod & ambitiosis descriptionibus excolere & exornare tentasti, sed nescio quomodo impar oneri succubuisti, & ma-

gnum opus aggressus, in opusculum desiisti, am- A
phoramque amplam fingere auspicatus nobis
paruum vrceolum effinxisti.

Ex lib.22.cap.1. Virg.6.Æn. *Excudent alij spirantia mollius æra.* dictum arbitror, quòd cùm rigor sit in materia æris, tamen tanta arte simulachra statuæque à Græcis ducetur, vt deposita metalli duritie & rigore, in mollitudinem viui animantis æs concessurum sit. Horatius

- & molles imitabitur ære capillos.

Callistratus εἶδες ἂν ὅτι χεὶρ σφοδρὸς ἂν εἰς πλοκάμου ἤλεγξε, εἰ χαλκὸν ἱμαλάττετο. Horat. lib.2. sat.3.

Quid sculptum infabre, quid fusum durius esset.

Ex lib.9.cap.31. *- quia ponere totum*

Nesciet, more Græco dixit, pro facere. Nam in eo sensu sæpenumerò τίθεσθαι ab Homero vsurpa- B
tur. Sic Flaccus, lib.4. Od.8.

Soleas nunc hominem ponere nunc deum .i. facere.

- promissi, autem, *carminis auctor*, poëta est, qui initio sui carminis profitetur promittitque se poëma scripturum, vt Maro, 1. Æn.

Arma virumque cano: & infra apud Flaccum.

Fortunam Priami cantabo & nobile bellum.

Sequitur enim continuò,

Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?

Ex lib.22.cap.12. *Hæc amet, hæc spernat promissi carminis auctor.* Intelligitur à Seruio lib. 4. Æneid. vt quædam probet, quædam ipse improbet & notet auctor: vt 3. Æn.

Auri sacra fames, hic auaritia sugillata est.

Et 4. Æn. *Improbe amor, quid non mortalia pectora co- C
gis?* exclamatio est in amorem, Sic Horat. Seruius interpretatur.

Ex lib.19. cap.9. Reperio autem scriptum

- abdita rerum &

Fingere cinctutis non exaudita Cethegis

Continget, dabitúrque licentia sumpta pudenter.

Cinctutos verò dicit, quòd Cethegi antiqui tunicas non gerebant, sed pro tunica cinctum. vel campestre ab vmbilico ad pedes, reliquo corpore exerto & nudo, nisi toga in vrbe tegeretur. Hinc Lucanus lib. 2. scripsit.

- exertique manus vesana Cethegi.

Ex lib.19.cap.16. *Fingere cinctutis non exaudita Cethegis*, cùm Flaccus scribit, & nos antè, vt opinor, non malè explicauimus, Porphyrio cinctutos di- D
cit esse vocatos à cinctu, qui tunicæ aptatus esset infra pectus: sed eo cinctu videntur, vt subligaculo, pudenda etiam tecta fuisse. Certè Luperci, qui nudi Lupercalibus per vrbem currebant, subligaculis subcincti quòd essent, vt reor cincuti ab Ouidio Fastor. 5. dicti sunt,

Semicaper coleris cinctutis Faune Lupercis.

Plutarchus, in Romulo, λούπερκοι δὲ ἐν τοῖς λουπερκαλίοις γυμνοὶ διαθέοντες ἐν περιζώμασι. hoc autem factum solenne institutum fuisse Pani refert Plinius, lib.34. cap.5. Sed qui Pan à Græcis, is Faunus à Latinis dicitur.

Ex lib.19. cap.16. Cinctutos autem Cethegos veter[...] intelligo. Nam veteres cinctu vti loco tunicæ solebant, qui ætate Horatij exoleuerat, erat-
que vestis infra pectus corpus comprehendens similis subligaculo: Græcè ζῶμα & ζώσμα dicitur, quo nomine Græcè etiam tunica intelligitur. Vt autem Cinctus erat virorum: sic cinctulus puerorum. Plautus Bacchidib. sc. Nunc experiar:

Cincticulo præcinctus in sella apud magistrum assideres. Cethegos autem ait, propter Cethegum oratorem antiquum, quē Ennius Suadæ medullam eximia laudis abundātia appellauit. At verò,

Signatum præsente nota producere nomen. vocabulum est innouare, ea tāquam forma monetæ percussum, quę in vsu est: vt cùm armatura diceretur ab armo, vectura à veho. Ter. Eunuch. act.2. sc.2. curaturam eadem forma dixit à curo: Plaut. Bacchidib. scen. Quid si hoc potius est, cusuram à
B curo, atque hoc est, signare & cudere velut nummum visitata & recepta forma.

Archilochum, autem, *proprio rabies armauit Iambo*, hunc sensum complectitur Archilochum ad maledicta & cōuitia visum esse suo Iambo, id est, versu iambico Archilochio. Nam sunt iambici hipponactei & Alcaici. Iambum itaq; pro versu posuit, vt mox, *Hunc socci cepêre pedem*, id est, versum. Est & Iambus ecloga, aut Idyllium, aut carmē aut poëmatium ex iambis. Cicero, lib.16. ep. ad Attic. epist. Nonis acdepi à te duas: *mihi vt Aristophani Archilochi Iambus, sic epistola longissima quæque optima videtur* Iambichum autem Archilochium asciunt comœdia & tragœdia, quòd aptus sit diuerbijs & colloquijs personarum.

C Ex libr. 5. cap.3. Alternum pedem facere apud poëtam Papinium, esse videtur claudicare: nam sic lib.1. Siluarum in epithalamio Stell. & violant. de elegia, cuius alter versus longior, alter breuior, dixit, *Quæ inter vultu petulans elegia propinquat*

Celsior assueto, diuásque hortatur & ambit,

Alternum factura pedem.

Sic Æneam ex vulnere claudicantem,

Alternos longa nitentem cuspide gressus, dicit Maro, Æneid.12. vt antè nos annotasse recordamur. Verisimilius tamen sit, alternū hic pedem ob elegiacos versus dici, qui alterni breuiores & longiores sunt & claudicant, vt à Cic.1. Tuscul. dicitur epigramma alternis versibus longiusculis. Nam pes interim versus est, vt apud Flaccum,

D *Hunc socci cepêre pedem.* id est, versum iambicum.

Ex lib.19.cap.9. Cùm autem ait Iambum *Alternis aptū sermonibus*, eum significat versum aptum esse fabularum dialogis & diuerbijs: cùm populares eum dicit vincere strepitus, indicat versum iambicum in concessu theatri tanta hominum multitudine strepentis sibi audientiam facere, & à populo tacente strepitúmq; & tumultum comprimente libenter æquoque animo audiri.

Ex li.1.c.4. *Musa dedit fidibus diuos, puerósq; deorū.*

Et pugilem victorem, & equum certamine primo

Et iuuenum curas, & libera vina referre.

Vide suprà quæ annotantur, in Odam 2. libr.4.

Es lib. 30. cap. 7. *Mire*, inquit Persius, *opifex, numeris veterum primordia vocum,*

Atque marem strepitum fidis intendisse Latinæ,

Mox

Mox iuuenes agitare iocos, & pollice honesto
A *Egregio lusisse senes?* his ego verbis significari puto Bassum poëtam esse Lyricum. Lyrici autem primo diuos & virtutem victorum sacris certaminibus carmine extollebant, atque ea sunt primordia veterum vocum. Posteà Melici etiam de iuuenum amoribus, & senum luxu, iocisque carmina pangere cœperunt: qua argumẽtorum materia suum poëma Bassus distinxerat: iocos autem iuuenes, iocos iuueniles intelligo: & iocos senes, seniles. quanquam interpretes aliud sentiunt. Ad hunc locum Horatianum illud pertinet,

Musa dedit fidibus diuos puerósque deorum,
Et pugilem victorem, & equum certamine primum.
Et iuuenum curas, & libera vina referre.

B Ex li.7.cap.19. Sesquipedalia verba apud Flaccum, non tam intelligo longa & extensa, quã turgida & inflata ac prætumida. Nam ab Architectis esse trãslationem sumptam puto, apud quos sunt tigna sesquipedalia, materies crassior: ita loquitur non raro Vitruuius. Inde igitur Horatium explicandum arbitror, cùm ait,

Proiicit ampullas, & sesquipedalia verba. ampullarumque figura, quæ tumidæ sunt, huic congruit interpretationi: quanquam si de longis quis accipiat, qualia sunt dithyrambica, nõ repugnabo, præsertim cùm dicat Martialis, lib.7. epig.13. hoc obscœnius est, *Mentula cui nõdum sesquipedalis erat.*

C Ex li.9. cap.3. Verba sunt M. Tullij in epist. ad Attic. *Totum hunc locum, quem ego varie in meis orationibus, quarũ tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro (nosti illas ληκύθους) valdè grauiter pertexuit.* Ea Plinius accipit de oratione amœna & pigmentis orationis perpolita: sic enim libr.1. epist. 2. epist. *Non tamen omnino Marci nostri ληκύθους fugimus, quoties paulum itinere decedere non intempestiuis amœnitatibus admonebamur.* Horatius, de ratione tumida & magnifica interpretatur: eadem enim qua Cicer. translatione dixit,

Proiicit ampullas & sesquipedalia verba: quod est, orationis amplitudinẽ & superbiã omittit. L.1. ep.3

An tragica desaeuit & ampullatur in arte? Sed orationis elegantia & amœnitas cum magnificentia & grauitate plerunque coniungi solet. Hoc certè constat à tumore ampullarum, quæ λήκυθοι Græcè dicuntur, genus hoc translationis profectum D esse. Hinc & Strabonis illud multis obscurum existimatum arbitror explicandum ἀλλὰ θεοὺς ληκυθίζειν.

Ex lib.22.cap.11. Senes vocantur maturi, vt,
Maturúsque senex, apud Flaccum: &
- aeui maturus Acestes, apud Maronem, 5. Æn.
Nam & Græcos πεπείραν pro anu dixisse annotat Hesychius: & Anus apud Aristophan. ait,

Οὐ γὰρ ἐν νέοις τὸ σοφὸν ἔνεστιν, ἀλλ' ἐν ταῖς πεπείροις. Ouidius, *ad Liuiam de morte filij.*

Quid numeras annos? vixit maturior annis. id est senior: sequitur etiam mox,
Acta senem faciunt, hæc numeranda tibi.

Ex lib.19.c.9. *- cultórne virentis agelli*, id est, olitor, quod hominum genus veteribus omnium

A erat & humillimum & vilissimum, Gellius libr.2. c. 6. vt prouerbium ostendit, *Sæpe enim est olitor.*

Locus sequitur sanè obscurus,
Publica materies priuati iuris erit, si
Nec circa vilem, patulumque moraberis orbem.

Publicam materiam vocat argumentum alijs poëtis adhuc tractatum: quod priuati iuris erit, si quis ita tractet vt posteà nemo vel idem scribere ausit, vel melius possit: quod quidem cõsequetur, si sententias persequatur non de medio, nec è triuio sumptas. Solent .n. Græci, quorum sedulus est plerunque imitator Horatius, appellare ἐγκύκλια. id est, circularia, quæ vulgata sunt & obuia, quæque omnibus patent. Desiderant autem in B bono scriptore ingeniosas & argutas & non vulgares sententias.

Unde pedem proferre pudor, valet, non in angustum ita te locum conijcies, vt inde vltra progredi non possis, aut si coneris contra artem eiúsque leges facias. Legi etiam in antiquo libro *referre*.

- vt scriptor Cyclicus olim. Hic quæri solet qui sit Cyclicus: & multis proprium nomen videtur: ego censerem Epicum poëtam rapsodum significari. Nam Rapsodi versus heroicos scenæ & theatro dabant, qui fortassè vt versus dithyrambicorum. à choro κυκλίῳ vocato cantabantur, ex quo & Cyclij vocabantur, ab Horatio Cyclici. Fidem huius rei epigrãma Græcũ facit, in quo scribitur.

Τοὺς κυκλίους τούτους τοὺς αὐτὰρ ἔπειτα λέγοντας
C Μισῶ, λωποδύτας ἀλλοτρίων ἐπέων.
Καὶ διὰ τοῦτ' ἐλέγοις προσέχω πλέον· οὐδὲν ἔχω γὰρ
Παρθενίου κλέπτειν ἢ πάλι Καλλιμάχου.

Ex li. 28.c.24. *- Sed quid magis Heracleas?* scribit Iuuenalis sat.1. Panyasis, cui secundum in poëtis locum Critici tribuunt, Heracleam scripserat 14. libris. Sed & Arrianus, Heracleam quoq; scripserat vt refert Athenæus: Quin & Phædimus, etiam Pisander. Videri potest Horat. scriptorẽ Diomedeæ, quicunq; ille fuit, perstrinxisse, cùm scripsit,

Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri.

Ex lib.9. cap. 29. Quis ille obsecro apud Flaccum cãtor est, qui dicit *Plaudite?* sic enim scribitur,
- donec cantor, vos plaudite, dicat. quid? erat illud D cantico aliquo dicendum? & non videtur sanè debuisse dimitti populus vnius vocis modulatione. Denique *dicat* dicit, non cantet, cui æquè liber erat in versum adytus: sed nugamur & stulti sumus, qui sic argutamur & ratiocinamur. Quin vno expedimus verbo potius cantorẽ hic histrionem esse, vel actorem fabulæ: neque nostra interpretatio ista erit vt nobis præstandum sit eius vitium, sed antiqui poëtæ Prudentij, qui in eam sententiam accepisse videtur, cùm scribit,

Ut tragicus cantor ligno tegit ora cauato,
Grande aliquod cuius per hiatum crimen anhelet.

Ex lib. 19. cap.9. Illud eiusdem libelli illustratione indiget,

Auctoris partes chorus, officiúmque virile
Defendat: qua de te sensus est meus, Chorum

nonnunquam solere poëtam defendere, eiúsque A officium laudare, quod in parabasi plerunque fiebat, vt ex Aristophane notum est. Itaq; officium virile dici reor, quomodo dicimus, pro mea virili. De officio, inquit, poëtæ disseret chorus, commemorabitque poëtam officio pro sua parte non defuisse, elegantémque fabulam, & lepidam dedisse. Explicatur non inelegãter in antiquo lexico virile, ἴσον, ἢ κτ̓ ἀναλογίας. Sed & quod subijcit,

- neu quid medios intercinat actus

Quod non proposito conducat, & hæreat aptè:

Intelligo de choro in diuerbijs cum histrionibus loquente in ipsis actibus: extra actus enim plerunque locos communes chorus canebat à proposito remotos, quos etiam hoc loco mox attingit Horatius, ne longior sim, pro, *- & concilietur* B *amicè*, reperi, *& consilietur amicè.* atque illud consilietur etiam à collega meo doctissimo & disertissimo viro Lambino agnoscitur.

- & apertis otia portis, ait quòd belli tempore vrbium portæ clauduntur pacis aperiũtur. Ex eo in antiquo Lexico Panda, θυρὰ εἰρ᾽ ἐώνς, exponitur.

Post quam cœpit agros extendere victor, & vrbem

Latior amplecti murus. Hic fortasse Horatius dixerit, nemini ius fuisse proferendi pomœrij, qui non agri aliquid imperio Romano adiecisset. Vopiscus in Aureliano, *Pomœrio autem nemini principum licet addere, nisi ei, qui agri Barbarici aliqua parte Romanam Rempub. locupletauerit.* *- vinóque diurno*

Placari genius, dicit vt existimo, postquam licuit C & impunè fuit festis diebus de die lautè epulari atque conuiuari, genióque indulgere, quod antè inhonestum & probrosum habebatur, opúsque censorium existimabatur.

Indoctus quid enim saperet, liberq; laborum

Rusticus vrbano confusus, turpis honesto? quam in sententiam dicatur, non satis constat. Ego putem dici ab vrbanis hominibus & honestis scenicam & histrionicam artem, eius varietati & licentiæ studentibus & fauentibus, amplificatam esse, id dissimulante, quamuis ægrè ferret, plebe rustica. nec enim mussitare inter vrbanos esset ausa, nec sapere visa esset, si voluptatem illam & lasciuiam luxúmque reprehendisset. Numeri autem sunt versus, modi, cantus. D

Ex li. 9. cap. 6. In illo Horatij loco, lib. 2. sat. 3.

- nihilo vt sapientior ille *Qui te deridet, caudam trahat*, Ego caudam trahere esse puto magnificè superbéque incedere, vt qui talari toga pallàve ornati longo syrmate verrunt terram. Horatius,

- traxitq; vagus per pulpita vestem. id est, magnificè incessit saltans. Nam ad syrma allusum esse puto. quod à tractu nomen est adeptum: aut, quod non æquè placet, tractum erit ab auibus, vt gallis gallinaceis & pauonibus, qui sua insolescere videntur cauda, vnde lib. x. satyr. 2.

- & picta pandat spectacula cauda, scripsit Hor. Trahit igitur caudam, qui sibi placet, seque sapientem, & vt Varronis verbo vtar, Saperdam putat. Sic & Persius dixit satyr. 4.

Ante diem blando caudam iactare popello.

A *Vestitur*, inquit Solynus, *syrmate*. Hîc syrma vestis est fluxa & prolixa humúmq; verrens, qualis erat tibicinum & fidicinum, vt apud Flaccum.

- traxitque vagus per pulpita vestem. Eandem & Orpheo tribuit Maro,

Necnon Threicius longa cum veste sacerdos.

Eam etiam vestem Tibullus significasse videtur cùm cecinit, *Ima videbatur talis illudere palla.*

Ex lib. 20. cap. 27. Plaut. Menæchmus sc. Animæ mi. M. *Sustine hoc Penicule, exuuias facere, quas vovi, volo.*

P. *Cedo.* M. *Sed obsecro hercle, salta sis cum palla postea.* Hic exuuias facere est spoliare se, & spolia à se in alterum transferre, quod Menæchmus facit, qui exuuias vxoris & suas induB uias facit & tradit Peniculo. cúmque qui saltabant olim in scena, & cantabant, aut citharam pulsabant, palla ornati essent, idcirco à parasito petit, vt cum palla saltet. Horatius,

Posthac personæ, pallæq; repertor honestæ

Aeschylus. Itetum

- traxitque vagus per pulpita vestem.

Et Cornificius ad Herennium, *Vt si citharœdus, cum prodierit optime vestitus, palla inaurata indutus, cum chlamyde purpurea, coloribus varijs intexta.*

Ex lib. 19. cap. 9. Non tam intellectu facile est, quàm primâ statim specie videtur, quam sententiam complectuntur illi duo Horatij versus, qui omnibus ferè in ore sunt.

C *Vtiliúmque sagax rerum & diuina futuri*

Sortilegis haud discrepuit sententia Delphis.

Hic tempus non teram commemorãdis aliorum interpretationibus, ne verbosus esse videar & infructuosus: potiùs quid sentiam explicabo. Hoc mihi dicere videtur Horatius, eo vsque progressam esse Chori licentiam, vt obscura ambage, & inuolucris sententiarum, quæ quidem de vitæ prouisione præcepta continere solent, poëtæ vaticinari, & nihil ab oraculis delphicis penè differre viderentur. Atque hoc præceptum ad sententias & res pertinet vt superior versus ad audaciam insolentem verborum chori.

Et tulit insolitum eloquium facundia præceps.

Ex libr. 5. cap. 23. Sortilegos contemnit Quin- D tus libr. 1. de Diuinat. qui solebant in triuijs sortibus ductis, non tam futura prædicere, quàm ad quæstum suum mentiri. Sortes autem illæ versabantur & educebantur manu pueri. Tibullus, libr. 1. eleg. 3.

Illa sacras pueri sortes ter sustulit, illi

Rettulit è triuijs omina certa puer. Sed & Sortilegus dicebatur æquè Apollo, quod sortibus æquatis oracula interdũ vaticinaretur, etsi etiam furore afflata Pythia: certè etiam sortes oracula dicuntur, & Simia in Dodoneo templo, vt Cicer. lib. 2. de diuinat. scribit, sortes dissipauit, Sortes oracula esse, ex eo apparet quòd *Sortilegis*, inquit Flaccus, *haud discrepuit sententia Delphis.*

Ex lib. 19. cap. 9. Eodem in libello, quoniam studemus quantum possumus, benè mereri de iuuentute, ne illud quidem satis intelligitur,

Aut

Aut dum vitat humum, nubes & inania captat, A quod in hanc sententiam accipio: poëtæ quidam præsertim Dithyrambici verborum tumorem & amplitudinem consectabantur, iidemque plerunque de Cœlo, nubibus, aëre, maiore cum verborum magnificentia, quàm sententiæ pondere, scribebant: itaque in eos illudens Aristophanes scribit, ἆσ' ἄρα ἐπὶ νεφέλας ... γλωσσίδιον ὀρμῶν. Rursus eodem loco ἐῦτ' ἀείσας διερὰς γαμψοὺς οἰωνούς.

Ex lib.23.cap.3. *Aut,* inquit Mato, 4.Æn. *ante ora deum pingues spatiatur ad aras.* dicit more Romano, quo matronæ ante aras faculas tenentes gestu graui saltationémque seuer am & verecundam imitante mouebantur & ferebantur: quod Horat. intellexisse puto.cùm in Arte scribit, B

*Vt festis matrona moueri iussa diebus.*atque hoc potissimum adscripsi, quo Horatij sensus enucleaetur, non omnibus perinde clarus atq; illustris.

Ex li. 19. c. 9. *Siluis deducti caueãt, me iudice, Fauni*

Ne velut innati triuijs, ac pene forenses,

Aut nimium teneris iuuentur versibus vnquam,

Aut immunda crepent ignominiosáq; verba.

Personæ Satyræ Græcæ, quæ Tragœdijs interponebatur ad discutiendam earum mœstitiam numina erant siluestria, Fauni, Siluani, Sileni, quibus cùm etiam aliæ intexebantur colloquentes personæ. Sed & Satyricæ scenæ ornabantur in theatro arboribus, speloncis, montibus reliquisque agrestibus rebus in topiarij operis formam C deformatis, vt Vitruuius li.7.cap.5.scribit. Fauni igitur illi Satyrici de siluis in theatrum deducti, non ita elegantibus & delicatis versibus ludere debent, vt si in media vrbe nati essent, & vt si diutius in foro, vbi diserti erant oratores, versati essent: & tamen quamuis rustici & siluestres sint non debent sermone vti sordido & incompto, nec ita illoto & obscœno, vt scurræ triuiales & salarij procaces in vrbis compitis & triuijs.

-quibus est equus & pater & res, id est equites, nobiles, & diuites. Nam Romæ qui erant Patricij & nobiles à patre nominabantur, & patrem habere censebantur, vt verbi gratia, Cn. Domitius C. filius dicebatur. Equus igitur de equitibus, pater de patricijs: res de diuitibus dicitur. Dionys.Halicarnassæus lib.2. πατρικίους δὲ τοὺς ... D παρέχων, ὅτι τοὺς μὲν πατρικίους, ὅπως δὴ ἐκαλοῦντο ... τοῖς βασιλεῦσι συγκαλεῖν, οἱ κήρυκες ἐξ ὀνόματος τε καὶ πατρόθεν ἀνηγόρευον. Non dubitem autem affirmare mox pro *fractis cicerum esse legendum.*

- magno cum pondere versus, versos diei puto grauitatis plenos & dignitatis, qui tamen suos modulos, numerósque non habeant. Sic apud Cic. in Arato, *- magno cum pondere nauta:* etsi alia significatione dictum est, pro magno molimine & conato & ab Horatio paulo post

-sine pondere & arte. Iam verò illud,

Perfectum decies non castigauit ad vnguem, à marmorarijs ductum esse censent interpretes, qui iuncturas marmorum vngue explorant: alij à fictoribus, qui primù manu informant rude opus, deinde lineamenta & habitum, omnémque speciem vngue fingentes & perpolientes absoluunt. Plutarchus, καὶ γὰρ αἱ τέχναι πρῶτον ἀτύπωτα καὶ ἄμορφα πλάττουσιν, εἶτα ὕστερον ἕκαστα τοῖς εἴδεσι διαρθροῦσιν. ὅ Πολύκλειτος ὁ πλάστης εἶπε· χαλεπώτατον εἶναι τὸ ἔργον, ὅταν ἐν ὄνυχι ὁ πηλὸς γίνηται. id est, nàm & artes primum rudia & informia fingunt, deinde postea formis quæq; exprimunt: proinde Polycletus fictor dixit, tum demum difficillimum opus esse, cùm lutum in vngue esset. Sic apud Horatium lib. 1. sat. 5.

- ad vnguem

Factus homo, accipiendum est, pro eleganti & polito perfectóque eadem translatione.

Ingenium misera quia fortunatius arte, cùm ait, significat homines Rom. carminum studiosos artem contemnere poëticam & cognitionem Philosophiæ, suóque fidere ingenio, & existimare se tum demum optimos poëtas futuros, si insanorum morem habitúmque, illuuiem & squalorem imiteotur. In quo lepidè & venustè Romanos scriptores insaniæ ludeos notat & inscitiæ. Mox igitur subijcit principium rectè scribēdi esse philosophiæ cognitionem & perceptionem.

Ex lib. 4.cap.9. *Lento suspensi loculos tabuláque lacerto:* dixit Flaccus, lib.1. satyr.6. & lib.1.epist.1. de calculatoria tabula & calculis intelligo. Discebant enim ratiocinandi artem, non liberales disciplinas. vt in Arte, *- dicat*

Filius Albini, si de quincunce remota est

Vncia quid superat?

Ex libr. 19. cap. 9. *- Ærugo & cura peculi,* Romani, inquit, philosophiam humanitatisque artes non discunt, sed artem supputandi in pueritia: at vbi adoleuêre, se totos occupant, dedúntque pecuniæ faciendæ congerendæque, cuius rei studium quadam rubigine animos hominum inficit. Ærugo igitur sordes auaritiæ studiúmque pecuniæ & æris mihi significare videtur. Eã enim sic vocat, quasi animi hominum rubiginem quãdam & æruginem ducant ex auiditate nommorum & sordibus auaritiæ, vt loculi reddi solent æruginosi.

Celsi prætereunt austera poëmata Rhamnes.

Equites Rom. iuniores, qui adhuc merent equo publico stipendiáque faciunt, delectari poëmatis volunt, nec mœstum carmen perpeti possunt.

Ex lib.29.cap 35. Cùm equites in equis sedentes sublimes sint & alti: ideò equestris ordinis hominibus Celsi attributionem poëtæ apponũt, vnà quoque eorum magnitudinem ordinis & dignitatem significantes, Horatius,

Celsi prætereunt austera poëmata Rhamnes.

Papinius,

Non labente Numa timuit sic Curia felix

Pompeio nec celsus eques. Et Ammianus Marcellinus, *Iudicibus celsis, iisdemque minoribus,* cum dixit, maiores, & minores, vt vel Lippo notum est, intellexit.

Ex libr. 19. cap.9. *sit Chœrilus ille.* nollem tam iniquum esse Flaccum in Chœrilum, quem & à

Clemente & Eusebio (non enim attinet alios nominare & nomenclatorem agere) video non contemni: versus certè quos eius asserunt, non mihi tam irrisione digni quàm admiratione videntur: sed nescio quomodo, vt in epulis, sic & in poëmatis alius alio capitur atque delectatur. Nec verò pigebit aliquot eius versus proferre, vt homines intelligant eum non esse tanta illusione dignum, quanta Horatius videri vult. Sic igitur scribit Euseb. lib. 9. præparat. Euangelicæ.

Τῶ δὲ ἰνδαίων ἔθνους καὶ χοιρίλος ἀρχαῖος ποιητὴς μέμνηται, καὶ ὡς συνεστράτευσεν τῷ βασιλεῖ ξέρξῃ ἐπὶ τὴν ἑλλάδα. λέγει δὲ οὕτως.

Τῶν δὲ ὄπιθεν διέβαινε γένος θαυμαστὸν ἰδέσθαι.
Γλῶσσαν μὲν φοίνισσαν ἀπὸ στομάτων ἀφιέντες,
Ὤκουν δ' ἐν σολύμοις ὄρεσι πλατέῃ ἐνὶ λίμνῃ,
Αὐχμαλέοι κεφαλὰς τροχοκουράδες. αὐτὰρ ὕπερθεν
Ἵππων δαρτὰ πρόσωπ' ἐφόρουν ἐσκληκότα καπνῷ.

Ex libr. 27. cap. 4. Chœrilum poëtam irridet Horatius,

Quem bis terque bonum cum risu miror,

Cuius versus incultos & malè natos, & immani precio singulos singulis emptos philippeis notat: à multis tamen scriptoribus Græcis, vt bonus auctor citatur & laudatur.

Ex lib. 27. cap. 33. Ludendum esse trocho, aleámque fugiendam legimus illis in præceptiunculis, quibus prima pueritia imbuitur. Quod genus ludi ad puerilem turbinem vulgo referri imperitè & indoctè video, cùm sit genus ludi, quo iuuenes se in campo exercebant. Eius meminit Horat. in Arte,

Indoctusq́ pilæ, discive, trochive quiescit.

Et Propertius,

Increpat & versi clauus adunca trochi. Sed vt opinor, his, quæ adscribam verbis ab Ammiano significatur. *Cum apud Parisios adhuc Cæsar Iulianus quatiens scutum variis motibus exerceretur in campo, axiculis, quis vbis erat compaginatus, in vanum excussis, ansa remanserat sola, quam retinens valida manu stringebat.* Erat autem genus ludi Græcanici, vt nomine ipso indicatur. Rota enim erat ansam habés vt faciliùs mitteretur, axiculis compacta transuersis iaciebatur: quorum clauiculæ & commissuræ aduncæ dum versabatur missa rota, vel missus orbis tinniebant & crepabant. Mittere autem scienter, artis erat non vulgaris: atque hæc quidem de trocho, quæ scriberemus, habebamus.

Ex lib. 17. cap. 17. Poëma Cinnæ vatis Smyrna inscriptũ in magna celebratione apud antiquos fuit nouem perpetuis elaboratum annis. vnde exiit, vt reor, præceptum Horatij,

nonumq́ prematur in annum. Nàm exemplum Cinnæ hoc ei vel consilium vel præceptum dictauit. De Cinnæ poëmate Catullus scribit, lib. 1. epig. 21.

Smyrna mei vatis nonam post denique messem
Quàm cepta est, nonamq́ edita post hyemem.

Ex lib. 11. cap. 25. Apud Vopiscum in Carino Pithaulas legimus, quorum armamentum musicum imitatur, vt quidam censent, dolium, vt illorum vtriculum. Ita aliorum erat rotundius & tumidius, minus tamen: aliorum oblongius & teretius, maiúsque instrumentum. Ego verò Pythaulas esse legendum contenderim, vt sint tibicines, qui Pythia canebant: Higinus, *hic quoque ludis Pythaulæ, qui Pythia cantauerunt.* Horat.

- qui Pythia cantat
Tibicen, didicit prius, extimuitque magistrum.

Ex lib. 10. ca. 19. Vncta brassica à Catone cap. 157. dicitur oleo condita: cum scribit, *Verum assam brassicam, & vnctam caldam, salis paulum, dato homini ieiuno.* Sed & vnctum obsonium est conditum, vt, *cœnare sine vncto*, id est, obsonio, condimentis perfuso. &

Si vero est, vnctum rectè qui ponere possit:

opinor, quod pinguia ferè condimenta sunt.

Ex lib. 18. cap. 11. Rectè viuere, pro lautè viuere & opipare Seneca Epist. 123. lib. 21. vsurpauit. Inquit enim, *hanc petunt omnes isti, qui, vt ita dicam, rectè viuunt.* Sed & vnctum rectè Horatius eadé notione, pro apparatè condito cibo dixisse mihi videtur,

Si vero est, inquit, *vnctum rectè qui ponere possit,*

Ex lib. 6. cap. 25. Ait Horat.

Vt mala quem scabies, & morbus regius vrget: hîc ego malam scabiem interpretor feram, quam Græci ψώραν ἀγρίαν vocant, credebántque veteres Romani contagione ad alios transire: de ea sic Philo, φθινάσι πηκεδόσι, ψώραις ἀγρίαις, ἰκτέροις, σφακελίζουσιν ὀφθαλμοῖς. Celsus de scabie, *itaque eam, quæ talis est, ἀγρίαν*, id est, feram Græci appellant. quanquam & scabies omnis mala est, infestáque plerumque pueris redúdantibus & malè temperatis, vnde & Persius scripsit,

-- quinque est scabiosus, & acri
Bile tumet.

Ex lib. 19. cap 9. *Vt mala quem scabies, & morbus regius vrget*
Aut fanaticus error. Hînc apparet, vt Hebræi vitiligiosos auersabantur: sic & Romanos scabiem, quæ summam cutem, vt vitiligo & lepra, lædit & inficit, abominatos esse. fanaticum auté morbum, & vt appellat, errorem, vt à diis immissum hominibus, qui numina violassent, diísque inuisi essent, aut ob morbi diritatem & plagarum metum, etiam auersabantur, & eo correptos fugitabant, vt in Captiuis Tyndarus simulat se fugere Aristophontem, quòd rabiosus & fanaticus sit, & Menæchmus se insanire assimulabat, vt homines ab se absterreret.

THEODORI
MARCILII
PROFESSORIS
ELOQVENTIÆ REGII, AD Q. HORATII FLACCI OPERA OMNIA,
Quotidiana & emendatæ lectiones.

VOTVM DELPHINO FRANCIÆ.

Ausonia cecinêre olim fide carmina multi,
Flaccus in hoc princeps vnicus imperio:
Vnica spes DELPHINE *orbi, tua prænitet, vni*
Hæc rosa, montis honor, debita, Pierij.
Cuius odor tibi cùm sensus perfuderit olim,
Mens tua sit montes visere in Aonios.
Cælum te interea spectet, matercula quali
Adsidua vnigenam lumine filiolum.

PARISIIS,

Apud Bartholomæum Macæum, in monte D. Hilarij, sub scuto Britanniæ.

M. D. C V.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

THEODORVS MARCILIVS
Lectori beniuolo S.

VOTIDIANA tibi mea in Horatium & emendatas lectiones, offero Lector beniuole. Sic enim hæc mea nomino, quia emendationes Q. Horatij, quotidianis & quasi aureis temperatæ sunt: ne vel acumini tuo negocij critici nihil esset: vel emendationum acumen re alia nulla interiecta, sterilis quasi campus sine pabulo variæ rerum cognitionis esse videretur. Et quidem, iocans ita dixerim, quid aliud crises non adspersæ rerum varietate, quàm, quod inter nos liceat, oues minæ, ventre glabro, *sine lana? Ergo & capessere volenti Remp. eiusq. in luce & honoribus versari, tam vsui sæpe sunt, quàm Myrmecidis quadrigæ & naues, terra mariq. Circensibus. Temperamentum hoc itaq. necessarium est, & tibi non iniucundum fore putaui, si Quotidiana & emendationes acumine copiaq. miscerentur. Adolescentiæ inprimis varietas illa vtilis, ne dum acumini tantùm dedita, rerum vbertatem copiamq. neclegit, non* αὐθολογία *illa sed* ἀχαριθολογία *sit, neue in foro, curia, concione dicturi olim, arenæ vt aiunt, funiculos nectere videantur, & dum argute cupiunt loqui, quasi tertiata eis in ore verba sint, & cogitet auditor ex Theocrito illud* ----- τᾶς πόρπος αὐτῷ λιλήπται T' ὡρα ---------- *Sed nolo hic procestria struere ampliora, & præfari plura: dies me deficiat si velim explicare hanc scholam, eaq. adferre omnia quæ in mentem & mihi veniunt, & venire tibi facile possunt, cogitanti quàm inutile illud acuminis copiæq. discidium. Cupio autem te ante solem occasum, siue ante quàm legendi ardor exstinctus in Horatij castra ipsa inducere, si forte militare in his tibi animus. Et quidem tibi, amice lector, esse non diffido: vel quia felicitas ingeniorum hodie summa est, quib. Horatius placere facilè possit: vel quia tibi Horatius ipse dulcior, quàm præfationis meæ sermo futurus est. Bellissimè vale. Lutetiæ V Non. Martij* CIↃ IↃCIV.

AVCTORES.

Quà inluſtrati, quà emendati. Aliqui & notati.

L. Sene-

MEMORABILIA.

Pul-

FINIS.

Etiam hæc in omissis paucula.

P. IX. c. I. ver. XVI post, *Epicuri.* addo. Sic epist. VI *exiles domum.*
P. XXV. c. II vers. XXXII post. *veternos manibus libros euoluere.* adiungo. Sic *putres charta* pro libris Sibyllinis Papinij Silua III lib. IV.
P. LV c. II vers. II post. & contentione belli, adiungo. Sic Catull. epith. Pelei.
Morte ferox Theseus. Lego *Marte ferox Theseus.*
P. LX. c. I ver. IZ post, *collocatus,* &c. adpono. Quemadmodum autem ibi tugurium illud lauto *impetratum*, locus dicendi alius.
P. ead. II vers. XXIX vbi est. *Vixi & quem dederas,* &c. Iungo. L. Senecæ epist. LXI *Vixi Lucili carissime.*
P. LXXIII c. I. vers. XII post. *Adspersplectiulum nitrum croco.* Iungi velim. Catullus epigr. VI--*Cubile ... ac Syrio fragrans oliuo.*
P. CI. c. II vers. XV post, non sordidum hominem, sed sordes ipsas. Iungo. Hic ixm ἱεραξιότερος aliquis, quomodo, inquit, pugnans auaritiæ luxus, similis est Lucam, vt gladiatores pares; vt vnius medij, extremæ duo: vt Scylla & Charybdis Homericæ. Hoc amplius. Vt mater & filia. *Auaritia mater luxuriæ.* Tullius II de Orat. & pro Sex. Rosc.
P. CIV c. II vers. LII post, *dixit at illa, licet* Adscribo. Formulæ vero illius, *Licetne consulere* ? duplex interrogatio. Nempe. Otiumne iuris perito, & anne dies ille fastus, quo liceret consulere ac respondere.
P. CXXI. I ver. XX post, Quinctus instituit, adpingo: Etsi non nescius sum Catullum sic tinnire Epigr. XIII *Cenam, non sine candida puella.*
P. CXXII c. I vers. XXXIIX post, *Agonium quia sine angulus.* Sequetur. Etsi Festus non male siquidem agonij nomen restringit ad circum & ludos circenses.
P. CLII. c. II vers. XLVII post, sine hexametris vt. interpono, Heliodori Æthiop. lib. III &

PAgina I. Colũna I vers. penult. *eis*.
P. II. c. II ver. LVI *Penem*.
P. III c. I ver. I οἱ Et ver. LIIX *ταυρῶντες*. Et ver. penult. *duci*.
P ead. c. II ver. XVII ἐς Et vers. XXIIX *Scholiastes*.
P. IV c. II ver. XXIX προσωπικῇ.
P. V. c. I V. VI κεραμιοὶ & V XXI ἀυτῶν.
P. eadem c. II vers. XXIX ἐοικώς.
P. VI c. I ver. XV Ecclesiast histor.
P. ead. c. II ver. XXI χαρίεν & θαλάσσης. P. VII c. I. ver. IIX *adamante* & ver. XXXIV *notum* & XLI *Vitruuium*. & ver. propenultimo, θανάτου.
P. ead. c. II ver. L. D. *Augustin.* c IX lib. XV *de ciuit. Dei. Lactãt.* c. XIV. lib. II
P. IIX c. I ver. V *mussicularere* ver. X *accipitres*. ver. XXI κέρατα. ver. XLV. *plerinq;* ver. LI *Baeticum*.
P. IX c. I. ver. I *nolle* ver. XX *& apud Turpiliũ* ver. XXXVI *Stichi* ver. L. *vitia lenioribus*.
P. ead. c. II ver. I Theocriti.
P. X c. I ver. IIX *Quã rem*. ver. XXXIV *leuium*. ver. XLII ἐπιμένουσα.
P. ead. c. II ver. XLIV ἀσχολία.
P. XI c. II ver. XX Ἀθηνᾶς ver. XLIX μιᾷ. ver. L. δ' αὐ ver. LIV *Panathenaea*. LVI. Μοιρίαι LII οὐ.
P. XIII c. II ver. XXIIX Miles. XIII.
P. X c. I ver. XV ἀλοιφῆς ver. XXXIII *lacrretur, Papinius*. ver. XLVI & Iliad. V
P. ead. c. II ver. V ἀμφίελον.
P. XIV c. II ver. XXXIIX *ultimam*.
P. XVI c. II ver. XXXVI *incomtus*.
P. XIIX c. II ver. XXXIII προσωποποιΐα.
P. XIX c. II ver. V μανίας.
P. XX c. I ver. XXXIV μαχαίρα vers. LIII *Salaminiui*. c. II ver. X ἵπποις vers. XLIII incitatiorem.
P. XXI c. II ver. LVII *ruri*.
P. XXII c. II ver. XVII ὁποῖο. vers. XXIII dixit, vt Ouidius.
P. XXIII c. II ver. XVI fluénsq; c. I ver. LVII ἐνέργειαν.
P. XXV c. II ver. XLI συλλογιστῶν.
P. XXVII c. I ver. IIX expeditis.
P. XXIIX c. I οἱ ver. XVI ἐπιζεῦς οἱ ποιηταὶ c. II ver. I Therapeut. ver. XXXVII γῆ.
P. XXXII c. I. ver. VII Ganymedis.
P. XXXIV c. I ver. XXIII χορδάς.
P. XXXVI c. I ver. L. animaduersi.
P. XXXVII c. I. ver. XXXIII ἱστορίοι c. II ver. LIX ἀγάγωμεν.
P. XXXIIX c. II ver. XL. interpres Thucydidi.
P XLIV c. II ver. IV decedentem. ver. LIV interrogatoriè.
P. XLVI c. I ver. I ἀυτίκα. vers. LIII πυθαγορείων.
P. XLVII ver. XXII ἀείσῃ. Hesiodus. c. II ver. LI sinuositatẽ, Geograph. lib. X.
P. XLIX c. I. ver. XXXIIX ἀνήνεγκε.
P. LII c. I ver. XXXVI πόλυ.
P. LIV c. I ver. XIII Fores.
P. LIIX c. I ver. XX πολλοὶ c. II ver. I Capitolium.
P. LIX c. II ver. XIV *ab dextera* ver. XXIV *cana*. ver. XLIX admonet. ver. L. antica. ver. LXI augurio oblatiuo.
P. LX c. I ver. I augurio imperito ver. XVI Pædiæ.
P. LXI c. II. ver. XVII ales.
P. LXII c. II ver. XLV Protrept.
P. LXIII c. I ver. IV εἰκάζουσι ver. XXVI hos ver. XXXII inimicis ver. XLVII iunctæ c. II ver. IX. πολυπραγμοσ.
P. LXVII c. II ver. XIV clausulæ.
P. LXIIX c. I. ver. XXXVII cum antecedit. c. II ver. XXXIX puppi. Impositæ & turres.
P. LXIX c. II ver. XIIX οὐ ver. XLVI *memra*.
P. LXX c. I ver. XXIX sc. *boni*.
P. LXXII c. II ver. VI lupularum.
P. LXXVI c. I ver. XIIX Nam. ver. XXXIV alis c. II. ver. VII ἐννοοῦσι ver. XX *coloris*. ver. eodem. *celerrima* ver. XXXIIX σχεῦσιν.
P. LXXVII c. II ver. XXXIX ἀρχεῖν.
P. LXXIIX c. I ver. IV locuples. ver. XXXVI ἑκατὸν ver. XLII insulas. c. II ver. XX ὡραίας ver. XXI ἑσπέρας. ver. XXVII *amara*.
P. LXXIX c. II ver. IIX mimicis ver. XLII imagine ver. LII ἔνδον c. II ver. III viuere. ver. eod. versicolorijs ver. XIII circumtulit ver. XIIX *nutumtur*. ver. XXIIX *poculum*. ver. LXI intritum?
P. XXC. c. II ver. XLIII pater.
P. XXCII c. II ver. XXVI Sibyllini.
P. XXCIV c. I ver. XII ἀποθανεῖν ἢ νικᾶν ver. XIV ἀποθανεῖν ver. XXII χρήματος. c. II ver. XIIX ignara.
P. XXCV c. II ver. XXV κράτιστόν ἐστιν.
P. XXCVI c. II ver. XIII *regit* ver. LV θάνατοι.
P. XXCIIX c. I ver. XVII δυσοπίζους ver. XLVI λαγὼδι.
P. XXCIX c. II ver. I τούτῳ ver. XXXI ὦ ver. L. lutulentus.
P. XCI c. I ver. I *legar*.
P. XCIII c. I ver. XLIX *catinum*: legit, c. II ver. LII ad Marsyæ.
P. XCV c. II ver. LVI *Hic*.
P. XCVI c. I ver. XVII figuratè vers. XXXI hunc.
P. C. c. II ver. XXXIV piscis.
P. CII. c. I ver. 41 Nicetam c. II *Achæmenida*.
P. CIII c. II ver. LVI ἑτερόγναθος.
P. CIV c. I ver. XLVII Aristippus. ver. LVI ὄζος c. II ver. XLII *senus*.
P. CV c. I ver. LVII crebrò ver. LXI. ἁρπασμὲς c. II ver. XXIII μικρός ver. XLIII memoria: & natura.
P. CVI c. I ver. XX γέγονεν.
P. CVII c. II ver. XXXIII *perpetuaq;*.
P. CX c. II ver. V lib. XXX. *Causidici*.
P. CXI c. II ver. XXVII Ac. vers. XXIX *Ac velut*.
P. CXV c. II ver. X Eun. ver. XXXI parodia.
P. CXVI c. I ver. I. crusta, ver. XI μεταξὺ Μισήνου ver. XII μιμωδίας. ver. LIV ἀργυρώματ'.
P. CXVII c. II ver. LIX *Quincta*.
P. CXIIX c. II ver. III edulcatione. ver. XLIII Aquiliæ.
P. CXXIII c. I ver. I ταῦτα ver. IV *audiamus* ver. VI Iuo.
P. CXXIV c. II ver. XVII Nempe. ver. XLVII *sensus*.
P. CXXV c. I ver. LV ἀυχμαλέοι.
P. XXCC. I ver. XLI Luculli c. II ver. XXII at.
P. CXXXI c. I ver. XXXIII *auii pluma*.
P. CXXXIV c. I ver. XXX χορός.
P. CXXXVI c. II ver. II ἐφάπτοντα ver. VI *βωμός*.
P. CXXXVII c. I ver. I ἐλλείας σφας ver. II ἑαυτῷ ver. XLVII ὃν c. II ver. XXX *urbanè*.
P. CXXXIIX c. II ver. XIIX ποιητῶν ver. XXIX *per*.
P. CXL c. I ver. VI πᾶν.
P. CXLI c. I ver. L *saturum*.
P. CXLII c. I ver. XIIX Choerilo.
P. CXLIX c. I ver. II Distinctio vers. X *vatum* c. II ver. XLIII nauibus.
P. CLI c. II ver. XXVII πόθεν.
P. CLIII c. I ver. XX. εὐτελὴς c. II ver. IV Diomedem ver. XXXVI *medullitus*.
P. CLIV c. II ver. V ἐξάγγελος.
P. CLVI c. I ver. II χλωρᾷ.
P. CLVII c. I ver. II *nodos* vers. XXXII *actoris* ver. XLIII ὁ χορὸς. ver. LV *tuba* c. II ver. I. creuit.
P. CLIX c. II ver. XXXVII perunctum.
P. CLX c. II ver. XIX *extrahat*.
P. CLXI c. I ver. XXXII *maritis*.

THEODORI MARCILII PROFESSORIS ELOQVENTIÆ REGII QVOTIDIANA, ET EMENDATÆ lectiones, in Q. Horatij Flacci Carminum libros. IV.

Oda I. libri I.

MAECENAS.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ siue donatio siue Oda *προσφωνητική* qua librū C. Cilnio Mæcenati donat siue offert. Hinc illud. *Quod si me lyricis*, &c. Ad scopū verò hunc donationis pertinet locus communis. Alios alijs studijs delectari, sibi laudem Poëticam cordi esse. Ex illo itaq; agro hunc se fructum C. Mæcenati offerre. Hanc ita carminis huiusce summam subduci oportuit, in summis interpretum, error calculi est.

ATAVIS EDITE REGIBVS.

ATAVI pro maioribus. Iunius Columella Procœmio lib. I. de re rust. veteres illi *Quirites atauiq; Romani, &c.* id est maiores nostri.

O ET PRÆSIDIVM.

CORREXERE aliqui. *O desiderium, &c.* Benè vulgarij. *O & præsidium & dulce decus meum*, vt Sallust. Orat. II. de Repub. ordin. *O Cæ-* B *sar, nos te genuimus fortissimi viri in optima vrbe, decus præsidiúmque nobis, hostibus terrorem, &c.* Decus nempe in rebus secundis, præsidium in aduersis. Sic Oda XVII. lib. II. *Mæcenas mearum, Grande decus, columénque rerum.* C. Tacitus in Germania. *Principes*, inquit, *magno semper electorum iuuenum globo circundati, idque in pace decus, in bello præsidium.*

SVNT QVOS CVRRICVLO.

VT Propert. Eleg. VII. lib. III.

Sunt quibus Elea concurrit palma quadriga.

Sed in membranis ἀττικῶς οἱ. *Est quib. Elea*, &c. Xenoph. lib. I. Memorabilium Ἔστιν οὕς τινας ἀνθρώπων τεθαύμακας ἐπὶ σοφίᾳ; &c. *Est quos admiratus sis nomine sapientiæ?* pro, Suntne quos. Dio in Galba. ὥστε μηδὲ δραχμὰς ἔστιν οἷς, ἀλλ' ὀβολοὺς χαρίζεσθαι. *Itaque est quibus, ne drachmas quidem, sed obolos tantum beneficij loco & gratia daret*, C

A *&c.* Est quibus, pro, sunt quibus?

CVRRICVLO] autem trifariam. Nempe vel curru, vel cursu, vel in stadio. Carisius lib. I.

PVLVEREM OLYMPICVM COLLEGISSE.

CVRRICVLIS nempe in Olympijs puluis excitatur, & colligitur, vt & in circo. Sidonius Carmine XXIII.

Cedit terra rotis, & orbitarum
Moto puluere sordidatur aer.

Nonnus Dionysiacis lib. XXXVII. in descriptione Circensium, ἐγχρομένη δὲ καὶ αὐτῇ Στήθεσιν ἱππείοισιν ἀμέργετο κόνις

----Atque ipse citatus,
Pectore sidebat puluis condensus, equorum.

Qui autem *colligere puluerem Olympicum* interpretati ἱπποτροφεῖν aut τεθριπποτροφεῖν, vt Aduersarijs cap. XIII. lib. XXII. longius ab Horatij B mente abeunt. Nec enim equos alere Olympicos tam melli est, quàm puluis Olympicus, & palma. Itaque coniunxit puluerem & palmam Horatius Epist. I. ad Mæcen.

Cui sit conditio dulcis, sine puluere, palma? Et *Colligere puluerem Olympicum* Horatio nunc est, vincere olympia.

METAQVE EVITATA.

ELEGANTER hoc Nonnus Dionysiac. lib. XXXVII. in funere Opheltæ.

ἱππεύειν περὶ τέρμα, καὶ οὔ ποτε τέρμα χαράσσειν Claudian. lib. III. de raptu Proserp.

Vnaq; nocturnus metæ cauetur equus

TERRARVM DOMINOS EVEHIT AD DEOS.

DEOS facit, in numerū Deorū refert. Nam Olympionicæ diuini siue *cælestes.* Horat. Oda II. lib. IV.

Siue quos Elea domum reducit

Palma calestes— &c. & apud Lucian. In Anacharside, Hierooica ἰσόθεος. Vnde & Neronis Hieronicæ *vox calestis*. Soetonij cap. XXI. quemadmodum rectè V. C. Petrus Faber accipit, ootans & Suetonij nuperos interpretes, *qui* vt ait *suo ipsi iudicio elegantes*, hoc oesciuère tamen. Dionysius inarte c. προτρεπτικὸς ἀθληταῖς de Olympionicis, καὶ ἰσόθεοι, inquit, ἐνομίσθησαν, οἱ δὲ καὶ ὡς θεοὶ τιμῶνται. *Et Dys pares habiti sunt, aliqui & tanquam Dy coluntur*, &c. *Coluntur*. nempe illi quos, vt inquit Eoseb. præparat. Euãgel. c. propenult. lib. V. Apollo διὰ χρησμῶν ἐξεθείασεν, *oraculis suis donauit*, siue Deos fecit, vbi & talium Deorum exempla. Item apud Origenem lib. III. contra Celsum, Item alias.

Dij vero terrarum domini, vt Augustus & Liuia apud Ouid. Ponti Eleg. V. lib. IV.

TERGEMINIS TOLLERE HONORIBVS.

TERGEMINOS non solum tres accipio, sed tres similes inter se, Etenim vt Varro Terentius inquit, IX. de Liog. Lat. *Simillimi vocantur gemini*. Et geminum pro simillimo Tullius Flaccus ooster, item alij identidem vsurpauêre. Gemini autem siue simillimi honores, Ædilitas maior, Prætura, Consulatus. Omnes enim hi eurules, omnes quasi gradus in ijsdem scalis honorum. Ædilitas scil. *primus ad honoris amplioris gradum adscensus*, inquit Cicero III. Legum. Alter grados Prætura, summus Consulatus. Signanter antem Tullius ibi ad *honoris amplioris*. Nam etiam Quæstura est bonoris gradus vt in Verrem Actiooe I. *Quæstura, primus honoris gradus*. Sed communiter omnis honotis, vel minoris, vel maioris. Omnes honores à Quæstura incipiunt. Itaque Ascooius in Actionem I. in Verrem. *Prima*, inquit, *erat Senatoris administratio, Quæstorem fieri*, &c. maiores autem siue curules magistratus ab ædilatu proficiscuntur. Signanter qnoque Tullios ædilatum esse primum adscensum, quia Prætura & Cõsulatus quodammodo pares. Etenim *Pratores collega Consulum* Tullius Epist. XI. lib. IX. ad Atticum, A. Gellius cap. XIV. lib. XIII.

Quid si autem *tergeminos* Flaccus plurimos aot omnes intelligi voluit? Tergemini eoim tres. Tres autem multi siue πλῆθος Eustath. ad Iliad. IIX. & Odyss. V. Sed magis est vt Quinctus similitudinem illam honotum Curulium exprimere voluerit.

Quid si tergemini siue trigemini honores, trini plausus in Theatro, vt est in Aduersarijs cap. XII. lib. XIIX? Sed Quinctus noster non videtur dicturus, *honoribus* cum potuerit *plausibus*. Deinde geneta vitæ Quinctus & artes recenset, Agonisticam, Politicã, Aratoriam, Nauticam, Mercatoriam, voloptariam, militarem, Venatoriam. Politicam autem rectius opinor gradibus, magistratuum quam trino plaosu designaoit.

Quid si tergemini honores Quincto maximi & amplissimi, vt est in Aduersarijs c. XX. lib. III? Vellem audire vbi sic *tergeminum*. Audi Martialem, inquiunt, epigr. XLVI. lib. III. nam quod

A laudauimus ex Tibollo nihil facit. Tergeminũ, inquit Valerius, *muget ille* Sophos. Ecce, *tergeminum Sophos* maximum. At ego, tergeminum, inquam, ibi plurimum est. Mugiet ille id est altùm clamabit, tergeminum siue plurimum σοφῶς. Mugiet cooteotionem vocis exprimit, tergiminum τὸ πλῆθος. Ecce igitur hæret huic interpretationi aqoa, nostræ fluit.

PROPRIO HORREO.

SIGNANTER dictum proprio. Nam horreorum genus Romæ duplex. Proprium siue priuatum, & publicum siue popoli Rom. vt in P. Victoris topographia vrbis.

DE LIBYCIS AREIS.

B Λιβύα πυροφόρος *Libya spicifera* Pindat. Isthmijs Oda I. Rutilius Itiner. lib. I.

Quin & fecundas tibi conferat Africa messes.

Hinc effigies Africę cum spicis & aratro in nummis antiquis. Et apud Claudian. lib. II. de laudib. Stiliconis.

Tunc spicis, & dente comas insignis eburno

Africa—— Et in PROCOS. Africæ insignibus, Africa cum spicis.

ATTALICIS CONDITIONIBVS.

TANGIT hereditatem Attali Philometoris Asiæ regis quam populus Rom. creoit, Geograpbus lib. XIII. Iustinus lib. XXXVI. Horatius Oda XIIX. lib. II. Plutarchus in Tiberio Gracccho, vbi malè φιλοπάτορος Ἀττάλου pro

C φιλομήτορος, &c.

NEC PARTEM SOLIDO DEMERE DE DIE.

L. Seoeca Epist. XXIII. *Hodiernus dies solidus est*, &c. Sic *dies integer*. Oda V. lib. IV.

Quid autem, *demere partem de solido die*, bene Dionys. Lambin. Peccant qui interpretati, *meridiare*. Nam meridiare quidem est eximere partem de die, non aotem demere partem de die. Signanter Plinins epist. XL. lib. IX. *Nihil nisi quod meridianus somnus eximit*. Varro etiam *diffindere diẽ* dixit, intelligens meridiare, c. II. lib. I. De re rust. *Diem diffindere*, inquit, *infitio somno meridie*. L. Seneca eleganter *interiungere* c. vlt. lib. I. de Tranquill.

AQVÆ CAPVT SACRÆ.

D CAPVT *aqua sacra*, quia fontes sacri, vt *fons Albunea* Æneid. VII. Flumina item sacra, vt Clitumnus II. Georg.——*tuo perfusi flumine sacro* Et Tiberis Æneid. IIX. *Tuq; ò Tibris tuo genitor cum flumine sancto*. Et ante Virgilium Q. Ennius Annali I.

Teq. pater Tiberine tuo cum flumine sancto.

Macrob. Satorn. cap. I. lib. VI. Sic *vada Numicy veneranda* Tibull. Eleg. V. lib. II.

Sacri footes ac fluuij soo quisq; Deo, vt Tiberino Deo fluuios Tiberis, Albuneæ Nymphæ fons suus, Cyrenæ fluuius Poneus IV. Georg. Phasis fluuius Deo Phasidi, Philostrat. Imaginib. c. ἀθύρορτες.

Ioprimis autem caput fluuij ac fontis sacrum. Ratio quia Deo fluuij, aot fontis ibi ædicula siue sacellũ, in eóq; effigies Dei. Philostratus in Scopeliano

peliano, ἐπιτεθυμένοι ϗ μέλανες, ὥσπερ οἱ χαλκοῖ ἀνδριάντες περὶ τὰς ἐμπήρους τῶν πηγῶν. Hoc est. *Suffumigati ac nigri, vt ahenea statua ad capita fontium.* τὰς ἐμπήρους dixit pro τὰς ἀναβλήσεις, vt loquitur Auctor libri de mundo ad Alexandr. Sic apud Plin. Epist. IIX. lib. IIX. Clitumni Dei statua & templu ad caput fluuij Clitumni, *Adiacet*, inquit, *templum priscum & religiosum. Stat Clitumnus ipse amictus, ornatusq; pratexta. Prasens numen atque etiam fatidicum, indicant sortes*, &c. Etiam ad ostia fluuiorum, effigies Deorum illæ; vt Phasidis Dei effigies, ad ostium fluuij Phasidis. Philostratus Imaginib. c. ἀθύροντες.

Hoc amplius. Circum Dei alicuius qui tutela & præses magni fluuij etiam minora sacella propter fluuios minores influentes, vt C. Plinij loco præd. *Sparsa*, inquit, *sunt circa sacella complura, totidemq; Dei simulacra, sua cuique veneratio, suum numen, quibusdam vero etiam fontes. Nam præter illum quasi parentem cæterorum, sunt minores capite discreti, sed flumini miscentur, quod ponte transmittitur*, &c.

Hinc ergo & cultus diuini fontibus ac fluuijs, vt victimæ fonti, & libatio vini, & florum. Oda XIII. lib. III. Et alius ritus, nempe primitias capillorum libandi fluuijs. De quo ritu interpres Pindari in Pythia. Oda IV. τὰς πρώτας κόμας τοῖς ποταμοῖς οἱ ἀρχαῖοι ἀπεκείροντο, σύμβολον, τοῦ ἐξ ὕδατος εἶναι πᾶσι τὴν ἄσκησιν. Hoc est *Primitias capillorum antiqui fluuijs libabant; notam, ex aqua esse omnium rerum incrementum*, lego enim ἄυξησιν, nisi ἄσκησιν voluit, vt ἀσκεῖν τὸ γένειον. Refert hunc ritum ille interpres ad caussam Physicam, sed & pontificia esse potest, fluuij diuinitas. L. Seneca Epist. XLI. *Magnorum fluminum capita veneramur: subita ex abdito vasti amnis eruptio aras habet, coluntur aquarum calentium fontes*, &c.

Quare autem caput dixêre fluuij aut fontis? quia in imagine, aut statua fluuiorum ac fontium caput erat multimodis insigne. Nam & taurinũ & cornutum erat, vnde *tauriformis Aufidus* Oda XIV. lib. IV. Et Tiberis, Corniger fluuius Æneid. IIX. Et--*Gemina auratus taurino cornua vultu Eridanus*---IV. Georg. Interpres Euripidis in Orestem ἐπιεικῶς τοὺς ποταμοὺς ταυροκράνους ἐζωγράφουν τε ϗ ἔλεγον. *Conuenienter fluuios capitibus taurinis pinxêre & dixêre.* Interpres Sophoclis in Trachinias οἱ ποταμοὶ ταυρόκρανοι διετυποῦντο, *Fluuij capitibus taurinis fingebantur.* Isacius in Lycophronem τοὺς ποταμοὺς, κερατοφόρους, ϗ βουκεφάλους ἱστοροῦσιν, *Fluuios cornutos & capite bubulo* inducũt. Geographus lib. X. ταύρῳ ἐοικότα λέγεσθαι τὸν Ἀχελῷον φασὶ, καθάπερ καὶ τοὺς ἄλλους ποταμούς. *Tauro similem vocari aiunt Acheloum, vt alios item fluuios.* Cornutus lib. de Dijs c. II. τοὺς ποταμοὺς κερασφόρους καὶ ταυρώπας ἀναπλάττουσιν. *Fluuios fingũt cornutos, & taurino adspectu.* Scholiastes Homeri ad Iliad. XXI. Fluuios dici μυκᾶν id est *mugire*, quòd Homeri sæculo inferiores Poëtæ ταυρομόρφους

A εἶναι λέγουσι τοὺς ποταμούς. *Tauriformes esse aiunt fluuios* Festus. *Taurorum*, inquit, *specie simulacra fluminum* id est, *cum cornibus.* Acto in Odam XIV. lib. IV, *Omnium fluminum sinuosorum vultus, cum cornibus finguntur*, &c. Vbi notabilis παρακοπὴ *sinuosorum*, vt ex his quæ nunc dicam patescet.

Quæramus enim, quia semel curriculum hoc ingressi, quare fluminum effigies capite taurino & cornutæ? Multæ rationes sunt. I. *Quia*, inquit, Festus, *flumina atrocia sunt*, Et Albinouanus Consolatione Liuiæ. *Quanquam amnes decet ira*, &c. Quomodo autem fluuij atroces siue iracundi? quia terram quasi cornibus secant, vt tauri ὑβρισταὶ, καὶ εἰς κέρας θυμούμενοι id est *contumeliosi & irati cornu petentes.* Scholiastes Euripid. In Ore-

B stem Versum adponens ex Euripide ipso, ταῦροι δ' ὑβρισταὶ, ϗ εἰς κέρας θυμούμενοι. Sic & de fluuiorum tanquam taurorum violentia Cornutus, Scholiastes Euripidi, Interpres Sophocli locis antedictis. Isacius in Lycophronis Alexandram, II. Illa item ratio est, quia fluuiorum sinuationes siue fluxus, quasi cornua sunt & dicuntur. Geographus ἀπὸ τῶν κατὰ τὰ ῥεῖθρα καμπῶν, ἃς καλοῦσι κέρατα. Probus ad IV. Georg. *Quia*, inquit, *ripæ flexuosæ sunt vt cornu.* Vnde & Acro cornua dixit *fluminum sinuosorum* III. Quia fluuiorum quasi taurorum mugitus est Geographus, Isacius, Scoliastes Euripidi, Interpr. Sophocli, Probus, Etymologista in βώμαξ. IV. Quia taurorum pascua plurima iuxta ripas, In-

C terpr. Sophocl. loco prædicto V. Quia Neptuni victima taurus, vnde & cognomentum ei ταύρεος siue Taurinus in Bœotia. Neptunus autem dominus fluuiorum, quia ex mari & in mare flumina. Fluminibus itaque taurinum caput, quasi insigne Neptuni. Tzetzes in Clypeum Hesiodi. Neque semper tamen fluuiorum effigies capite taurino, sed aliàs virili quoq;, aliàs puerili, aliàs muliebri specie, vt obseruat Ælianus Varijs c. XXXIII. lib. II. Sic Clitumni fluuij effigies specie virili, & cũ toga prætexta, Plinij Epist. IIX. lib. IIX. At Dio Chrysostomus Orat. IV. de regno discrimen adposuit, flumina virili specie pingi solita, fontes muliebri. [Hanc de fluuiorum capitibus, & diuinitate historiam, sub vno quasi

D adspectu proponere volui, quia & aliàs legentibus Horatium vtilis futura.

LITVO TVBÆ PERMISTVS SONITVS.

TVBÆ & litui permistus sonitus, signum prælij, vt tubarum & cornuum Ods I. lib. II. & Renati Vegetij c. XXII. lib. II. de re milit. Hoc Iulio Polluci lib. IV. παρακελευστικὸν σάλπισμα.

BELLAQVE MATRIBVS DETESTATA.

EVRIPIDES apud Lycurgum contra Leocratem.

> τὰ μητέρων δὲ δάκρυ' ὅταν πέμπῃ τέκνα,
> πολλοὺς ἐθήλυνε, ἐς μάχην ὁρμωμένους.

Dixeris Latinè *Matercularum prosequentum lacrymæ,*

> *Effeminant natos paratos prælijs.* Et apud Papin.

Thebaid. III. Filios in bellum vocantem. A

Respectant truces obliquo lumine matres. Melius autem *detestata*, quam vt Lactantius legit *detestanda* in III. Thebaid. Bene Priscian. lib. IIX. legit *detestata*.

MANET SVB IOVE FRIGIDO VENATOR.

IOVIS siue Iupiter, Cælum siue aër Poëtis, notissima res. Q. Ennius. *Is Iupiter quem dico, quem Græci vocant*

Aërem--- Sic & Maro Æneid. IX. Iuuenal. Aratus Phœnomenis. Sed Lactantius proferens hunc locum ad Thebaid. II. *Iouis*, inquit, *non rectè cælum dicitur. Nam si Saturnus pater eiusdem cæli & terræ, filius est. Cælum sic dici potest auus ipsius esse Iouis potius quàm ipse Iupiter*, &c. Sic literator ille, nec videt Iouem esse dominum cæli, itaq; accipi pro cælo, vt & Iuno aër quia domina cæli siue aëris. B

Est autem *sub Ioue manere* ὑπαιθριοκοιτεῖν, siue vt est Oda III. lib. II. *sub dio morari* Id est, inquit, Seruius, ad Æneid. XII. *Sub aere*.

TENERÆ CONIVGIS IMMEMOR.

KOυριδίης ἀλόχου Iliad. I. Eadem γυνὴ ἐκ παρθενίας Ecclesiastici cap. XV. Hanc propriè ἄλοχον vocari ait Etymologista. Magnum autem, huius immemorem esse venatorem. Solitus nempe in huiusmodi vxores feruere amor. Itaque Agamemno Iliad. I. argumentum dicere volens amoris sui in Chryseiden ardentissimi, inquit,

---καὶ γάρ ῥα κλυταιμνήστρης προβέβουλα C
Κουριδίης ἀλόχου---

Namq; Clytæmnestræ hanc ipsi quoq; præfero, quamquam illa mihi virgo nupsit. Intelligi vult, multum à se amari Clytæmnestram quæ virgo ei nupsit, magis tamen amari Chryseidem. Itaque summum esse hunc amoris gradum.

CATVLIS FIDELIBVS.

CANES *fideles* propriè intelligi vult, canes venaticos de quorum fide in venatione eleganter Ælian. c. II. lib. IIX. de animalib.

DOCTARVM EDERÆ PRÆMIA FRONTIVM.

DOCTÆ *frontes*, siue vt locuti olim, *docti frontes*, Poëtæ. Nam hi *antiquissimi è doctis* Tullius Tuscul. I. Sueton. principio libri de Illustr. Gramm. D

ME GELIDVM NEMVS.

VITA Poëtica & amœna, siue poëtica rusticatio. Et signanter dixit *nemus*. Nemus enim siue νέμος silua amœna. Festus, *Nemora*, inquit, *significans siluas amœnas*, &c.

SECERNVNT POPVLO.

VITA Poëtica se à populo siue vulgo secerni ait siue distare ac segregem esse. Nam Poëtæ sacri, vulgus profanum Oda I. lib. III. Abeunt à mente Horatij qui secerni à populo interpretati, *rusticari*.

SI NEQVE.

POETICA illa vita se vulgo excellere, si quidem Musæ fauerint, siue, si bonus ipse Poëta sit.

TIBIAS EVTERPE.

CONVENIENTER, *Tibias Euterpe*, &c. Nam tibiarum inuentrix Euterpe. Tzetzes in Hesiodum, & Ausonius in Ecloga de Musis. Horatius tamen & Clioni tibias dedit, Oda XII. lib. I. & Calliopæ Oda IV. lib. III.

NEC POLYHYMNIA.

FRVSTRA illi qui aliter huiusce Musæ nomen hic legi voluêre. Nā testis Carisius lib. IV. interpositione literarum Horatio esse Polyhymniam pro *Polymnia*. Sic autem & Martialis Polyhymniam dixit Epigr. XXXI. lib. IV. Item Ouidius, alij.

TENDERE BARBITVM.

BARBITVM Acro lyram interpretatus, & Horat. ipse Oda XXX. sequente *testudinem*. Atqui lyræ septem neruiæ: barbiti tres si Mattoni apud Athenæum fides aliqua lib. IV. Et Aristophanes apud Suid. in βάρβιτον res differentes facit, Barbitū & Lyram. τί βάρβιτος λαλεῖ κρουσθεῖς; τί δὲ λύρα κεκρυφάλῳ; Sed cum Acrone facete videtur quoque Ælianus de Animalibus c. XVI. lib. XIV. Cur autem barbitum Lesboum patebit Oda XXXII.

QVOD SI ME LYRICIS VATIBVS INSERIS.

SIc melius membranæ, quam vulgarij *inseres*.

Oda II.

ODA προσευκτική. Precatur Deos Apollinem, Venerem, Martem, Mercurium vt expient scelus interfecti Cæsaris. Apollinem orat quia Roma opus Apollinis, vt ipse ait in Carmine sæculari. Venerem autem, quia mater, Martem quia pater populi Rom. Mercurium quia hic in terris specie Octauiani. Precationis huiusce autem occasio est, inundatio Tiberis tanta, vt eluuio terrarum metueretur. Item fulmina cælo sereno, nix, grando, &c.

IAM SATIS TERRIS.

HÆc prodigia & portenta euenisse ante bellum Philippense testis Dio lib. XLVII.

ET RVBENTE DEXTERA.

HÆc tertia manubia L. Seneca Nat. Quæst. c. XLI. lib. II. ex quo liquet tertium hoc genus fulminis Iouialis, siue hanc Iouis manubiam tertiam, signanter nunc ab Horatio exprimi. *Etenim manubia illa*, vt loquitur L. Seneca, *mutat statum priuatū & publicum quem inuenit*, &c. Sanè, vt & manubia de qua nunc Quinctus noster, denuntiauit mutationem status Romani, fore nempe, vt Octauianus constitueret monarchiam meditatam parenti eius C. Cæsari. Tangit hanc tertiæ manubiæ vim etiam Festus in *Manubia Iouis*. Vbi cum ait, *quæ statum mutent deorum consilio superiorum*. Malè reponunt aliqui consilio superorum. Dij omnes cælestes etiam superi, at Festus propriatim ibi *superiores* dixit, intelligi volens quod L. Seneca dixit,

tertias

tertias manubias mitti à Ioue *adhibitis in consilium* A *Diis quos superiores & involutos vocant*, &c. Propriũ videlicet hac in re verbum. *Superiores.*

SACRAS IACVLATVS ARCES.

V T ædem Iouis Victoris. Dio lib. XLVII. χαὶ κεραυνοὶ ἄλλοσέ τε καὶ πολλαχόσε καὶ ἐς τὸν τοῦ Νικαίου Διὸς βωμὸν ἐφέροντο. *Et fulmina cum aliàs multifariam, tum & in Iouis Victoris aram cecidêre.* Arces autem sacræ templa, vt Æneid. II. *Arx sacrata* Templa nempe locis editis plerumq; excelsiq; vt arces.

TERRVIT VRBEM.

E O DEM Maro videtur cogitationem tulisse versu illo Eclogæ primæ.

De cælo tactas memini prædicere quercus

BVCOLICE' *quercus* pro templis. Rurestribus B enim arbores ac luci pro templis.

TERRVIT GENTEIS.

E TIAM exteras, non Romanas tantum. Etenim Dio ποταμοί τε, inquit, ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῇ οἱ μὲν παύσαντο, ἐξέλιπον, οἱ δὲ ἀνάπαλιν ῥεῖν ἤρξαντο. *Et fluuij in regionibus earum alij omnino euanuêre, alij fluere retro cœpêre.*

OMNE CVM PROTEVS PECVS EGIT.

C OMMENTI enim Poëtæ à Proteo pasci & minari phocas vt IV. Georg.---*Et turpes pascit sub gurgite phocas.* Theocritus Idyll. IIX.

ὡς πρωτεὺς φώκας, καὶ θεὸς ὤν, ἐνέμε. C
Pauit vti phocas Proteus ille deus.

Et Papinij Achilleide, Proteus *Neptuni pastor*, Pisces autem rectè vocari pecudes Marcellus notat.

EGIT ALTOS VISERE MONTES.

B ENE', *altos montes.* Nec enim mirum aut prodigium, phocas in litore & agris vicinis degere. Phoca enim siue vitulus marinus ἐπαμφοτερίζει, siue ἐπαμφοτερίζων, siue ἀμφίβιον ζῶον. Philosophos c. XII. lib. VI. c. II. lib. IIX. historiæ animal. Plin. c. VII. lib. IX. At montes scandi à vitulis marinis, prodigium est.

PISCIVM ET SVMMA GENVS HÆSIT VLMO.

V T *Ouid.* in Deucalionis diluuio, lib. I. Metamorph.

-*hic summa piscem deprendit in vlmo.*

ET SVPERIECTO ÆQVORE.

Æ NEIDE XI.---*Scopulósque superiacit vn-* D *dam.*

VXORIVS FLAVVM TIBERIM.

B ENE flauum dixit inundationem eius exprimens. Inundans Tiberis flauus est: albus verò, siue Albula, cum turbidus non est, sic Æneid. VII.---*Tiberinus multa flauus arena.* Et Ouidij XIV.

In mare cum fulua prorumpit Tibris arena

Et quidem plerumq; Poëtis Tiberis flauus, quia & plerumq; turbidus fluit, & inundat crebertimè, & alueum mutat, & vertuminous est. Ouid. VI. Fastor. Acro in Sat. VII. lib. II. Tangit & Horatius in arte Poët. Respexit eodem & T. Caius agens de adluuione aluei l. VII. D. De adq. rer. dom.

LITORE HETRVSCO.

L ITORE Tiberino, vt & carmine sæculari, litus Hetruscum pro Tiberino, & identidẽ Poëtis, Tiberis, *Tuscus amnis*, vestigio videlicet antiquitatis, quia olim Tiberis limes, imperium populi Rom. separans ab Hetruria. Propert. Eleg. X. lib. IV. Iuuenal. Sat. IIX. Seruius ad Æneid. IIX. & XI.

VXORIVS AMNIS.

P ROPRIE' Tiberis amnis. Varro IV. de Ling. Lat. *Vxorius* autem γυναικομανής, γυναικοκρατούμενος, γυναιμανής Glossæ. *Iunonis vxorius* Panegyr. Maximiani & Constantini A A.

QVA PRECE FATIGENT.

L ACTANT in II. & IX. Thebaidem.

MINVS AVDIENTEM, CARMINA VESTAM.

C ARMINA preces conceptas carmine, vt Epist. ad Augustum.

NVBE CANDENTES HVMEROS AMICTVS.

A CRO *Melius*, inquit, *candenti nube, quam candentis amictus*, &c. Sanè quidem melius. Nihil enim alienius à mente Poëtica, & rei veritate quam Apollo nube amictus. Nec enim proprius ille amictus Apollinis, sed candor ipse qui in orbe Solis. Neq; autẽ vt censuêre Aduersaria c. VII. lib. XXII. voluit Horat. exprimere illod Homericũ de Apolline Iliad. I. ὁ δ' ἤϊε νυκτὶ ἐοικώς. Etenim sub nube ibi Apollo, iratus pestemq; ferens, at Quinctus noster serenum optat venire & propitium. Neq; dissimiliter & de illo responderis quod æquè disconuenienter ex Iliad. V. proferunt.

--- Νεφέλῃ εἰλυμένος ὤμους. Velamentum ibi scil. nubes. Atqui nihil hoc ad Poetæ nostri sensum. Candens itaq; nubes amictus sereni Apollinis, tali enim specie orbis Solis.

HEV NIMIS LONGO SATIATE LVDO.

S OLLENNIS precum formula in magnis malis, ad Deos nempe vt *iam satiati esse vellent.* vt Appiani Hanoibalica. Romæ post cladẽ Cannensem Deos precati εἴ τι μήνιμα ἐνοχλεῖ, κορεσθῆναι τοῖς γεγονόσι. *Si qua offensa superesset, vellent satiati esse præteritis.* Hinc & illud Ciceronis Cæsariana I. *Videntur Dij immortales, vel placati iam vel satiati*, &c.

Ludum autem Martis quasi lanistæ committentis partes bello ciuili. Sic *Martis spectacula* huius libri Oda XXIIX.

QVEM IVVAT CLAMOR.

C LAMOR militaris in acie, qui dictus *Barbaricum* de quo Festus, *Barbaricum*, inquit, *adpellatur clamor exercitus, videlicet quod eo genere barbari vtantur*, &c. Dixisset fortè an expressius, *quod eo genere barbari vsi fuerint*, vt indicaret à Phrygibus & Troianis qui propriè barbari, ad nepotes eorum Romanos deriuatum esse hunc clamandi ritũ, quemadmodũ ostendit A. Gellius c. XI. lib. I. Idem clamor dictus quoque *barritus*, de quo Renatus Vegetius rei militaris c. XIIX. lib. III. Ammian. Marcellinus lib. XXVI. Græ-

cis eiusinodi est ἰυιάλιος χάλαδος, vt Heliodo. Charicliæ lib. 1. *Et* ἀλαλαγμὸς ἐνυάλιος vt Xenophontis VII. Pædiæ, Plutarchi Mario, Heliodori Charicliæ lib. IV. Homero est ἀλαλητὸς vt XIIX. Iliad. & aliâs. Hinc *clamorem tollere* T. Liuij lib. XXIII. & XXVII. αὐτοβοεὶ αἱρεῖν. Ipso clamore in fugam dare hostes, vt Dionis lib. XLIX.

SIVE MVTATA FIGVRA.

ADSENTATORIS, Mercurium delitescere in specie figuraq; Octauiani, atque ita Deum versari inter homines. Sic parasiticè Amphictyones olim decreuêre, & Pythia respôdit, Alexandrum esse filium Iouis--*Mortali velatum corpore Regem*----βροτέοις ἐν σώματι κρυπτὸν ἄνακτα Socrates Ecclesiast. c. XXIII. lib. III. τοῦ δὲ Μακεδόνων, inquit βασιλέως Ἀλεξάνδρου ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαβαίνοντος, οἱ Ἀμφικτύονες Ἀλεξάνδρῳ ἐχαρίζοντο καὶ αὐτῶν ἡ πυθία τάδε,

Ζῆνα θεῶν ὕπατον καὶ Ἀθηνᾶν τριτογένειαν
Τιμᾶτε βροτέῳ ἐν σώματι κρυπτὸν ἄνακτα
Ὃν Ζεὺς ἀρίσταις γοναῖς ἔσπειρεν, ἀρωγὸν
Εὐνομίης θνητοῖς Ἀλέξανδρον βασιλῆα.

Lego καὶ αὐτῶν ἡ πυθία τάδε, &c. Item βροτέοις ἐν σώματι. Ceteræ mendæ non tam à librarij alicuius manu quàm ex ore ipsius ψελλίζοντος Apollinis.

IVVENEM IMITARIS.

VT Maronis Ecloga I. *Hic illum vidi iuuenē*, &c. Horat. Sat. VII. lib. II.

PATIENS VOCARI, CÆSARIS VLTOR.

VOVERAT hoc ita pro concione Octauianus Dio lib. XLV. vt & templum Ioui vltori ante bellum Philippense Ouid. V. Fastor. Suetonius Augusti c. XXIX. Plin. c. XIV. lib. XXXIII. Iuuenal. Sat. XIV.

SERVS IN CÆLVM REDEAS.

VT Martial. epigr. LXVI. lib. V. Et XXXIX. lib. IIX.

MAGNOS TRIVMPHOS.

MAGNOS triumphos ad discrimen onationum, Dio lib. XXXVII. ἐπινίκια τὰ μείζω κομίζοιτα. Plutarch. Crasso. ὁ μέγας θρίαμβος. Et Marcello ὁ ἐντελὴς καὶ μέγας θρίαμβος. *Magnus perfectusq; triumphus*. Item ὁ ἄρηιος καὶ φοβερὸς θρίαμβος. *Martius & terribilis triumphus*. Idem *iustus triumphus*, vt Epist. Vatinij ad Cicer. XI. lib. V. Et in Horat. Oda XII. Et *opimus triumphus* Oda IV. lib. IV. Idem *triumphus Curulis*. Suetonij Augusto cap. XXII. Tiberij cap. IX. Contra ouatio πεζὸς θρίαμβος. *Triumphus pedester* Dionysius lib. IX. Item *Triumphus minor* Plin. c. IV. lib. XV. Item alij.

HIC AMES DICI.

ATTICE Aristoph. Pluto φιλεῖς δ᾽ ἀυτὸ σφόδρα.

Oda III.

OD'A προπεμπτική. Optat Virgilio mercatori felicem cursum a chaicum, siue nauigatiunem in Græciam, Athenas. Eaque occasione additus locus communis siue declamatio in rei nauticæ inuentores.

SIC TE DIVA POTENS CYPRI.

Προθυσμεία. Nam directum fuisset. *Nauis quæ tibi*, &c. Deinde, *Sic te Diua*, &c. Priores enim preces, sequitur deinde votum. vt Æneide VI. in precibus Æneæ. Item aliorum apud alios.

Quare autem huic naui inuocatur Venus, Acro, *quia*, inquit, *sidus Veneris nauigationi prosperum*. Alij vt Aduersar. c. XXVII. lib. IX. quia *Venus nata e mari*. Ego si quid mei iudicij est, dixero, quia tutela huic naui Venus, siue insigne ac numen in puppi eius depictum, Venus.

SIC FRATRES HELENÆ LVCIDA SIDERA.

LVCIDA quia in orbe signifero, siue loco cæli oculatissimo. Petiêre hoc a Ioue vt ea regione cæli constituerentur, vbi auxilio egentib. *sui conspectius gratiam praeberent* Germanicus Cæsar, siue Cælius Bassus in Arati Phœnomena c. de geminis.

VENTORVMQ; REGAT PATER.

ÆOLVM intellexêre, Verùs Iouem dixeris. Ventorum pater Iupiter. Homer. Iliad. II.

Κινήθη δ᾽ ἀγορὴ ὡς κύματα μακρὰ θαλάσσης
πόντου Ἰκαρίοιο τὰ μέν τ᾽ εὖρός τε νότος τε
ὤρορ᾽ ἐπαΐξας, πατρὸς Διὸς ἐκ νεφελάων.
Concio se mouit longis velut æquore fluctus
Icarij pelagi, quos Euri & spiritus Austri,
Nubibus ex patrijs inflauit Iouis, agmine facto.

Iupiter ventorū pater quia veteres physici ventum esse dixêre ἀέρα κινούμενον καὶ ῥέοντα, *aerem agitatum & fluentem*, vel κίνησιν ἀέρος *agitationem aeris*, vt apud Aristotelem meteorolog. c. XIII. lib. I. Plutarch. Quæstionib. Platon. Lucret. lib. VI. Plin. c. XL III. lib. II. Vitruu. c. VI. lib. I. Arnob. lib. VI. At Æolus non pater sed magister ventorum, siue vt Homericè dixeris ex Odyss. X. ταμίης ἀνέμων *Promus & condus ventorum*, siue rex ventorum vt Æneid. I. Historicè hoc Geographus explicat lib. I. Eustath. ad Odyss. X.

OBSTRICTIS ALIIS.

ALII, *obstructis*, Seru. verò ad Æneid. IIX. profert hunc locum & legit, *obstrusis*. Omnia conuenire possunt, *obstrictis*, nempe quasi in vtre ventorum de quo est Odyss. X. obstructis & obstrusis, vt in carcere ventorum, Æneid. I.

PRÆTER IAPYGA.

GLOSSÆ, *Chorus* Ἰάπυξ ἄνεμος Lege *Caurus* id est, *caurus*. Malè corrigunt *chorus*. Idem videlicet plerisq; habitus Iapyx & caurus, vt Fauorino apud A. Gellium c. XXII. lib. II. & Apuleio lib. de mundo. Verum alijs Iapyx Fauonius est, vt Ren. Vegetio rei mil. c. XXXIIX. lib. III. Alijs Iapyx, Olympias, vt auctori libro de mundo.

ET SERVES ANIMÆ DIMIDIVM MEÆ.

HINC illud D. Augustini c. VI. lib. IV. Confessionum. *Bene quidam dixit de amico suo,*

suo, dimidium animæ meæ, &c.

ILLI ROBVR ET ÆS TRIPLEX CIRCVM PECTVS.

ILLE χαλκεοκάρδιος, vt Theocrit. Idyll. XIII. Veteris Poëtæ versus apud Plutarch. lib. de fructu ex inimicis. Κεῖνος ἐξ ἀδάμαντος ἢ σιδήρου κεχάλκευται μέλαιναν καρδίαν. *Ille ex adamante, aut ferro, fabricatum cor nigrum.* *Æs* scil. poëticè & antiquè pro ferro. Sic χάλκεον ἦτορ Iliad. II.

PRÆCIPITEM AFRICVM DECERTANTEM AQVILONIB.

SIGNANTER non Aquiloni sed Aquilonibus. Africo nempe ex linea antica siue diametro contrarius nō est Boreas ipse propriè dictus, siue Aquilo, sed Cæcias, vt censet Aristoteles Meteorolog. c. VI. lib. II. At communiter omnes à Septētrionis latere venti Aquilones siue Boreæ, vt à meridie Noti siue Austri. Aristot. Meteorolog. c. IV. v. & VI. lib. II. Problemate XV. & seq. Partis XXVI. Africus autem est à meridie, sic itaque pugnat Aquilonibus, siue Boreis.

TOLLERE SEV PONERE VVLT FRETA.

NOTVS siue Auster dicitur generatim, species eius *Notus niger* qui Aristoteli Νότος ἰθαγενὴς siue geminus, Meteorolog. c. VI. lib. II. & *Notus albus* siue λευκόνοτος. Niger fluctus tollit, albus ponit. A Noto itaque siue Austro fluctus tolli siue citari & componi siue sedari in sua quique specie verum est: at in genere, siue de omni, falsum est.

Albi Noti esse fluctus componere patet Oda VII. seq.

Albus vt obscuro deterget nubila cælo
Sæpe notus, neq; parturit imbres
Perpetuos---

Rutilius Numatianus Itinerarij lib. I.

Aptabam nitido pendula vela noto.

Nitidum dixit notum, vt Horatius *album*. Ausonius in Monosyllabis

Velivolisq; maris constrator Leuconotus libs.

De albo autem noto siue λευκονότῳ Vitruuius VI. lib. I. Vegetius c. XXXIX. lib. IV. de re milit. Geographus autem lib. I. hunc ab Homero νότον ἀργέστην vocari ait.

QVEM MORTIS TIMVIT GRADVM.

MORTIS gradus multi, Primùm duo, terrester vnus, alter maritimus. Ille quàm hic morti vicinior, siue in mari & naui plus periculi, quàm itinere terrestri. Sed itinere terrestri gradus item mortis multi, vt in præcipitio viciniores morti quam loco plano, & itinere à latronibus obsesso, quam aliàs. Sed nullus morti gradus vicinior quam ille nautarum in mari. Hunc gradum qui non timuit, multò magis alios à morte remotiores neglexit. Tangere Poëta velle videtur Schytæ illius Philosophi Anacharsidis verbum qui μαθὼν τέτταρας δακτύλους εἶναι τὸ πάχος τῆς νεὼς· τοσοῦτον ἔφη θανάτου τοὺς πλέοντας ἀπέχειν. *Cum intellexisset nauis tabulam latam esse digitos IV. dixit eos qui naue veherentur illa, totidem digitis distare à morte.* Laërtius in Anachars. Respexit eodem Iuuenalis Sat. XII. cui nauigans est

---*digitis à morte remotus*
Quattuor aut septem si sit latissima tæda. Ex Sat. XIV.

Curatoris eget qui nauem mercibus implet
Ad summum latus, & tabula distinguitur vnda.

Vt si diceret. Furiosus est qui hunc proximum gradum mortis non timet. Sic & Dio Chrysostom. orat. II. de fortuna τριδάκτυλον ξύλον πεύκινον dixit *trium digitorum tabulam abiegnam*, de naui intelligens. At Seneca Philosophus etiam alios extra nauigationem esse gradus morti proximos Epist. L. *Erras*, inquit, *si in nauigatione tantum existimes, minimum esse quo morte vita diducitur*, &c. Aliter de gradibus mortis Acro, qui refellitur in Aduersarijs CXXVII. lib. IX. vbi & alia de gradibus mortis sententia, sed vt arbitror non ad saliuam Poetæ. Ad hunc ita proximum morti gradum respiciens quoq; Anacharsis idem interrogatus vtri plures viui an mortui? interrogauit etiam ipse τοὺς οὖν πλέοντας ποῦ τίθης. *Nauigantes vbi numeras?* Critici malè aut mutare τοὺς οὖν πλείονας, &c. *Ergo plures vbi numeras? plures* id est mortuos. *Plures* quidem Atticè dici pro mortuis certa res. Sed nihil ad mētem hoc Schytæ illius, qui vt est μισογαύτης, incertum videri vult in viuis numerandi, an mortuis.

MONSTRA NATANTIA.

VT Iuuenal. Sat. XIV. *Oceani monstra.*

QVI VIDIT MARE TVRGIDVM.

MARE turgidum dici potest bifariam. Vel in tempestate siue hieme, vt nunc Horatius accipit, atque ita mare *tumescere* Virgil. dixit I. Georg. Ouid. I. Fabular. vel antetius tempestate, atque sic maris tumor, venturæ hiemis prognosticum apud Aratum.

INFAMES SCOPVLOS ACROCERAVNIA.

LACTANTIVS ad Thebaid. VI. profert & legit, *Alta Ceraunia.* Sic enim libri antiqui. Et quidem Maroni sunt quoq; Alta Ceraunia I. Georg. Sed haud dubiè Flacco sunt *Acroceraunia*, vt & Plinij c. XI. & XXIII. lib. III. c. I. & XXVI. lib. IV. Pausanias lib. I. τὰ ἄκρα τῶν ὀρῶν, ἃ κεραύνια λέγουσι.

SEMOTIQ; PRIVE LETHI.

QVIA bonis temporib. vita hominib. longa. Plinius c. XXXVII. lib. XI. D. Cyprian. Epist. II. D. Augustin. c. XIV. lib. II.

Oda IV.

INVITATIO est ad lætitiam die festo Kalend. Martij siue matronalibus, Matronarum dies ille, non virorum. Ergo viris austeris & negotiosis nihil faciebat hic dies: hilarioribus autem & Venerijs nepotulis, vt Flacco, spectacula tunc Nympharum & Gratiarum, paratis & ca-

tillare partem lætitiæ inter veneres illas. Eóque A & L. Sextium inuitat nunc poëta. Hinc perspicua res, quàm nihil ad poetæ mentem hactenus omnes interpretes in suis quæ vocant, argumentis & commentarijs & commentis.

NEC PRATA CANIS ALBICANT PRVINIS.

CANIS pro albis Lactant. ad Thebaid. I. Albicare pro albescere Priscianus c. II. & VI. lib. IIX.

IMMINENTE LVNA.

INTERPRETATI Acro & Porphyrio, *adpropinquante*. Alij *Supra caput lucente*, & consomniauêre de choreis in radio lunæ, quales hodieq; per compita plebeculæ chori ad Lunam. Cucurbitas hoc quidem lippire est, non autem Poëtæ mentem videre. Flaccus ad lætitiam nouilunij hortari solitus, vt Oda XIX. lib. III. *Da lunæ propere nouæ*, &c. Sed nunc quidem peculiariter ad lætitiam diei festi hortatur, qui Kalendis Martijs. Kalendis imminet Luna, quippe noua B tunc est. Hinc kalendis calatio illa Pontificis. *Quinq. Kalo Juno Nouella*, &c. Varro lib. V. Et Plutarcho in Galba Kalendæ sunt νουμηνία. Ἐπῆλθεν ἡ νουμηνία, inquit, τοῦ πρώτου μηνὸς ἣν Καλάνδας Ἰανουαρίας καλοῦσι. Aduenit nouilunium primi mensis, quas Kalendas Ianuarias vocant. Et in Glossis *Calenda* Νεομηνίας.

Sic itaq. *imminente Luna* siue nouilunio Calendis Martijs *Cytherea Venus choros ducit*, & iunctæ Nymphis Gratiæ tripudiant, nempe matronalibus siue matronarum festo die. Veneris dies ille, C non enim viduarum sed maritarum dies. Nympharū & Gratiarū dies ille, quia & ruri & in vrbe. Choris autem & epulis acta matronalia illa patet Flacci Oda IIX. lib. III. Et Ouidij III. Fastorum, qui quidem etiam ipse vt nunc Flaccus noster Matronalibus veris ineuntis tempus adpingit, & inter alias caussas cur matronalia kalendis Martijs, hanc quoq; adposuit.

Quid? quod hiems adaperta gelu tunc deniq; cedit,
Et pereunt victa sole tepente niues,
Arboribus redeunt detonsæ frigore frondes,
Vuidaq; in granido palmite gemma tumet,
Quæq; diu latuit, nunc quâ se tollat in auras
Fertilis occultas inuenit herba vias.
Nunc fecundus ager, pecoris nunc cura creandi, D
Nunc auis in ramo tecta laremq; parat,
Tempora iure colunt Latiæ fecunda parentes,
Quarum militiam votáq; partus habet.

Deniq; omni genere lætitiæ acta illa fuisse à matronis Matronalia, inde perspicua res, quòd quæ mense Xbri Saturnalia viris, ea Kalendis Martijs, Matronalia matronis. Itaq; Macrobius Saturnalibus c. XII. lib. I. Kalendis Martijs. *Seruis*, inquit, *cænas adponebant matronæ, vt Domini Saturnalibus.*

Bella autem mulierarijs occasio tunc venaturæ. Nam dabant & recipiebant his kalendis siue Matronalibus matronæ & puellæ Xenia & apophoreta. Itaq; in cælum Martialis femellarius abire sibi videtur, quod hæ Kalendæ sint ei natalitiæ epigr. XXIV. lib. X.

Natales, inquit, *mihi Martiæ Kalendæ*
Lux formosior omnibus kalendis,
Quâ mittunt mihi munus & puellæ.

Et cur puellis Xenia tunc & apophoreta misciculauêre illi γυναιμανεῖς? nempe vt felix venatio esset veneréisq; illas volentes propitias sibi haberent. Bene auctor ille quiqui est, apud Suidam. Δεινοὶ γὰρ οἱ γυναικοθῆρες, εὐπρεπεῖς αἰτίας εὑρίσκειν εἰς ἄγρας τῶν θηλειῶν. *Callidi accipitres illi mulierarij occasiones reperire honestas feminarum venaturæ.* Ex Martiale idem patescit libri eiusdem epigr. XXIX. Indicio & Flaccus ipse qui non minus nequiter & argutè nouilunio illo siue luna illa imminente. *Venerem* ait *choros ducere, Nymphas & Gratias tripudiare*, Vulcanum autem Cythereæ maritum. *Vrere graues Cyclopum officinas:* Intelligi vult maritos negociosos in castris, in foro & comicio esse, maritas eis in Matronalibus suis, *cornua*, vt aiunt, *facere*, siue vt loquitur Artemidorus c. XII. lib. II. τὸ λεγόμενον, χέχετα ποιῶν. Hoc verò quemadmodum dicatur, & si non obscurum ex Artemidoro est, tamen & Nicetæ narratiuncula de Andronico Imperatore lib. II. lucem quoque accipere potest.

Hinc ergo & tam instanter mulieres petere solitæ à viris sibi dari vnde munuscula mitterent kalendis Martijs, quemadmodum Plautus eas petentes fecit, in Pyrgopolynica, Sc. IIX.

Da mihi vir Kalendis mittam, cum Martiæ venerint

Sic eleganter libri veteres: at noui nouitij distortissimè.

Da mihi vir kalendis quod meam matrem iuuerit.

Hinc & lux l. XXXI. §. Si vir D. de Donat. inter vir. & vx. *Si vir vxori munus immodicum Kalendis Martijs, aut natali die dedisset, donatio est*, &c. Hanc autem munerum Kalendis Martijs siue Matronalibus mutitationem Tibullus pingit eleg. I. lib. III.

Et vaga nunc certa discurrunt vndiq; pompa
Perq; vias vrbis munera perq; domos.

Ex eo ritu & apud Suetonium Vespasianus c. XIX. *dabat sicut saturnalib. viris apophoreta, ita & per Kalendas Martias feminis.*

Tangunt autem Matronalia & alij plæriq; vt Festus in *Martias kalendas*. Seruius ad Æneid. IIX. Plutarchus in Romulo.

Dixi à principio, Nymphas ruri, Gratias in Vrbe. Rectè. Nam Gratiarum templa in foro, siue vrbe media, vt apud Pausaniam Laconicis. Et Orchomeni apud eundē Boeticis, & Olympiæ. Idem Eliacis, priorib. Sic & Aristoteles c. V. lib. V. ad Nicom. Διὸ καὶ Χαρίτων ἱερὸν ἐμποδὼν ποιοῦνται, &c. Explicat Eustratius ἐμποδὼν, ἐν τῷ μέσῳ, id est, *in medio*. Medium vero in ciuitatib. forum.

Satis hæc de *imminente Luna*, & quidem ἀναπλεκτα, extra quam si quis ex Aduersarijs cap. XI. lib. XXX. mauult narrare Venerem aduentare verni anni principio, & choreas ducere, imminente Luna, id est, Vespere noctuq; Deos enim

cerni

cerni nolo ioterdiu. Si cui bella interpretatio illa, facile patior. Mihi quidem hercle nullus obtrusens.

SPEM INCHOARE LONGAM.

QVOD *vitamus, late disponere* L. Seneca Epist. C. siue vt ego *numero* te. Sic Oda seq. XI. *spatio breui spem longam reseces.*

ET DOMVS EXILIS PLVTONIA.

NVGAS egere, qoi inter pretati nouo sensu, *exilem* arctam, propter copias vmbrarum ex belloium ciuilium occidionibus. Nam Flaccum *exilem domum* illam vocare, quia exiles vmbræ ibi siue manes ipse argumento sibi est, cum præmisit, *fabuleq; manes.* Vt *fabulas manes*, sic domum eorum exilem dixit quasi plenā fabellis, ex decreto scilicet magistri sui Epicuri.

NEC REGNA VINI SORTIERE TALIS.

B PROPTER hanc regis in conuiuio creationem, tali semper à principio adpositi in mēsa, vt Plauti Asinaria Sc. XIV. Et Turpilium Thrasyleone cuius locus apud Marcellum in *Inuitari* Rex fiebat qui Venerem iecisset. Plutarchus in Catone Vticensi. Et quidem quod apod Plutarchum Caro iunior dixit μὴ χαλῶς εἶχεν ἀχόλους τῆς Ἀφροδίτης. *Nō placere inuita Venere*, forte an non tam περὶ μειζόνων dixit, vt Plutarchus narrauit, quam de regno, siue dominio conuiuij. Et quidem propter hanc regis creationem fieri solitam iactu Venerio, dictus quoque iactus ille basilicus, vt Plauti Curculione Sc. VI.

Regi deinde ita creato plausus clarè datus à concœnis siue conuiuis, vt Asinariæ Sc. XIV. Tum illi siue regi siue magistro, siue stratego, siue C modimperatori propinabatur magnum poculū, siue cantharus mulsi, siue dulciculæ potionis. Plautinæ Curcul. Sc. VI. Stich. Sc. XII. Asinariæ Sc. XIV.

Oda V.

MOECHÆ Pyrrhæ nuntium remittit, vt M. Antonius Cytheridi apud Ciceronem Philipp. II.

GRACILIS PVER.

ADFECTATA in delicijs & amoribus gracilitas, vt Terent. Eunucho Act. II. Sc. III.
----*Quas matres studens*
Demissis humeris esse, vincto pectore vt graciles fiant. &c.

D Sed mediocris & sine macie gracilitas illa. Ouidius lib. II Nequitiæ, in præcepto, Amicarum vita lenioribus verbis molliendä esse,
Sit gracilis, macie quæ male visa sua est.
Puto scripserat Ouidius----*macie quæ male visa sua est.*

Quæ malè siue vix atque ægrè nititur siue sostinet se propter maciem siue præ macie. Quali & Lucretius sensu lib. IV.
Ἰσχνὸν ἐρωμένιον tum fit, *cum viuere non quit Præ macie*----Huiusmodi gracilitas itaq; siue macies laudi non est, quocirca & Theocrit. Idyll. X. conuicium est ἰσχνά siue *gracilis*. Et μάντις χαλαμαία, *siue cicada*. Ad fine conuicium & *singulis homines*. De quo Festus. Quemadmodum & Dio Chrysost. orat. de virtute Ἄνδρες λεπτοὶ τε χαὶ ἄσαρκες, χαὶ τῶν σφηκῶν τὰς γαστέρας μᾶλλον ἐντετμημένοι *viri tenues & sine carnibus, & ventre magis insecto, magisq; cingulo, quam vespa.*

MVLTA IN ROSA.

ROSA nempe flos Veneris, Ausonius in Rosis, Fulgent. Mythol. lib. II. Aphthon. Progymnasm. Cassianus Bassus Geopon. lib. XI.

GRATO SVB ANTRO.

VT Odyss. I. Calypso Vlyxem ἐρύκει ἐν σπέεσι γλαφυροῖς

QVI NVNC TE FRVITVR AVREA.

ARGVTE & cum aculeo dixit *auream*, vt Venus πολύχρυσος, quia non aliter quam auro ei litatur. Dio Chrysost. orat. de tyrannide. Et mœcharum basia poscinummia Apuleius lib. X.

INTENTATA NITES.

DICO ad Odam III. lib. III.

SVSPENDISSE VESTIMENTA.

VT Æneid. XII. soliti Laurenti Deo
----*votas suspendere vestes.*

POTENTI MARIS DEO.

DOMINO maris, vt Oda III. *Diua potens Cypri*, domina Cypri., Δυνατή siue κρατοῦσα, Macrob. Saturn. c. IV. lib. III. Diomedes c. IV. lib. I. Sic Oda seq. *Musa lyra potens*. Frustra quæsiuère aliqui, *potens*, pro, *potiens*, vt Aduers.

Oda VI.

M. Vipsanio Agrippæ petenti, vt res eius gestas describeret, respondet non esse materiam Odis conuenientem.

SCRIBERIS.

ALIQVI *Dicéris*, vt respexerit Poëta ad nomen carminis Epici.

HOSTIVM VICTOR.

SEXTI Pompei & M. Antonij. Agrippa enim Augusti victoriarum socius. C. Tacitus Annali I. M. *Agrippam victoriæ socium*, &c. Hæc itaq; Horatio recusandi caossa verior, ne Agrippam laudans, de Augusti laudibus delibaret.

MOEONII CARMINIS ALITE.

LEGVNT aliqui *Mæonij carminis aliti*, vt sit Varius hic ales siue aquila epici carminis. Alij explicant Mœonij carminis stilo. Melius Porphyrio, *Sublimitate carminis Homerici.* Mœonio scil. carmine dicet te Varius quod est instar alitis siue tanquam ἀετὸς ἐν νεφέλαις. *Aquila in nubibus.* τὸ ὕψος nempe siue sublimitas stili, tanquam aquila est, de qua Longinus.

Et dixit Mœonij siue Homerici potiùs quàm Epici, quasi Agrippæ res gestas scripturus Homero par esse debeat, vt Agrippa non inferior

Achille. Sic Epigr. Græco Dionysij ad Musam A Calliopam.

πῆ τε μοι ἄλλον Ὅμηρον, ἐπὶ μέλει ἄλλος Ἀχιλλεύς

Mæonidem nunc cede nouum, nam ecce alter Achilles.

QVAM REM CVMQVE.

LEGVNT alij *Quá rem cunq;* vt Antonius Muretus varijs c. VII. lib. IX. Melius *Quam rem*, &c. Non enim tam loca vbi res gestæ, quàm res ipsas vi quæq; gesta, intelligi vult Poeta.

NAVIBVS AVT EQVIS.

NAVIB contra Sextum Pompeium. Dio lib. XLIX. Velleius lib. II. Plin. c. IV. lib. XVI. Sueton. Augusti, c. XXV. *Equis* bello Perusino Appian. bell. ciuil. lib. V.

TE DVCE.

TE *duce*, sed auspicijs Augusti. Res geritur, aut ductu, & auspicijs alicuius vi Cos. in Repub. vetere: aut ductu alicuius præsentis vt nunc Agrippæ: auspicijs verò absentis, nempe Principis Romani, vt nunc Augusti, Sic Suetonij Augusto c. XXI. & Oda seq. VII. Principium huiusce discriminis ab Augusto, vt indicio est Horatius ipse Oda XIV. lib. IV. Hinc quoq; discrimen triumphi & triumphalium ornamentorum.

NEC STOMACHVM PELIDÆ GRAVEM.

NOTAVÊRE Grammatici esse *ταπείνωσιν*, *Stomachum Pelidæ*, pro ea quam dixit C Homerus Μῆνιν Πηλιάδεω, Minus enim esse *stomachum* quam *iram* siue *μῆνιν*. Diomedes c. VI. lib. II. Carisius lib. IV. Potuit notari amplius, etsi *iram* dixisset Horatius, tamen futurum lenius quam est *μῆνις*. Μῆνιν Achillis Homerus intelligi voluit iram furentem. Itaque Homerus ipse Iliad. I. *Αὐτὰρ ὁ μήνιε at ille furebat*. Sic *furenter irasci*, apud Ciceronem Epist. I. lib. VI. ad Att. dixeris *μαίνεσθαι*. Et Iliade eadem Ἀτρείδης δ' ἑτέρωθεν ἐμήνιε. *Agamemno altrinsecus furebat*, siue furenter irascebatur. Hoc itaq; Μῆνις magis quàm vt grámatici accepêre ἐπιμένουσα ὀργή. *Ira permanens*. Bene Phocylides.

Ὀργὴ δ' ἐστὶν ὄρεξις, ὑπερβαίνουσα δὲ μῆνις.

Ecce definitio, quid *μῆνις*; ὀργὴ ὑπερβαίνουσα. D *Ira excedens* Tres nempe hi gradus. θυμὸς, ὀργὴ, *μῆνις* Etenim θυμὸς ὀξὺς καὶ ὀλιγοχρόνιος, *velox & breuis*, ὀργὴ βραδυτέρα μὲν πολυχρονιωτέρα δὲ, *Tardior sed diuturnior*, Suidas, Eusthat. At *μῆνις*, ira furens.

Bene autem Horatius cum ἐπιτατικῶς dixit *stomachum grauem*. Ita enim corrigitur ταπείνωσις & bene exprimitur vis vocabuli Homerici *μῆνις*.

NEC CVRSVS DVPLICIS PER MARE VLYSSEI.

VT stomachũ grauẽ Pelidæ dixit pro Iliade siue materia Iliadis, ita nunc cursus Vlixi pro Odyssea, & mox Pelopis domũ pro tragœdia. Videlicet se imparem esse ait materiæ & scriptioni Iliadis, Odysseæ, Tragœdiæ.

Habent autem libri aliqui. *Nec cursus duplices*, Atque ita Priscianus legit c. IV. lib. I. c. VI. lib. VII. Rectum fortè arbitretur hoc aliquis & tangi ab Horatio sententiam eorum qui existimauêre Vlixem errauisse in vtroq; mari nempe, mari Oceano & mari magno, siue mari intra Oceanũ, de qua sententia Geographus lib. III. Eusthat. ad X. Odyss. Sed frustra illi fuerint. Horatius enim ad Homerum respicit, cui Vlyxes duplex, siue παντοίοισι δόλοισι κεκασμένος dolis instructus & subornatus malis, siue astutiis, vt Iliad. IV. Nugas egêre, qui duplices cursus accipi voluêre vicennales.

CVLPA INGENII.

A *ἀφυΐα*, vt Ausonij præfatione ad Theodosium A. Et Procœmio ludi septem sapientum.

B TVNICA TECTVM ADAMANTINA.

LORICA, quæ Græcis χιτὼν. Eusthat. ad Iliad. II. Idem itaque χαλκοχίτων & χαλκοθώρηξ.

AVT MERIONEM.

MARTI parem. Homero in Bœotia Meriones ἀτάλαντος Ἐνυαλίῳ ἀνδρειφόντῃ, id est ἴσος Ἄρηϊ. *Par, siue æqualis Marti*. Eusthatius. Bene itaq; hunc cum Marte copulauit, vt & mox Diomedem *superis parem*, hoc est Marti & Veneri vt patet Iliad. V. Virgil Æneid. XI Talem autem Flaccus nunc intelligi vult Agrippam.

SECTIS IN IVVENES VNGVIBVS ACRIVM.

A *στόμασι sectis vnguibus*. Vngues arma puellarum Terentius Eunuchi Act. IV. Sc. III. Donatus in Eunuch. Act. V. Se. II. Sed puellarum arma, in serio *acuti*, in amatorio, *secti*, *Acuti*, vt vngues Cynthiæ Propertianæ Elegiæ IIX. lib. IV.

Phyllidos iratos in vultum conijcit vngues. *Secti*, vt in Poemate Licinij Calui apud Carisium. lib. I.

Vaga candida Nympha, quod secet vngui.

Vbi Nympha pro puella, vt hodie Italis. Sic Ouid. Nequitiæ lib. II.

Ille ego sim teneras cui petat vngue genas.

VACVI SIVE QVID VRIMVR.

SIVE vacui nempe otiosi & vacantes à negocio amoris. Amor nempe σχολαζόντων ἀσχολία. *Ociosorũ negocium*. Diogenes apud Laërt. Epictetus in altercatione. *Quid est amor? Otiosi pectoris molestia*, &c.

NON PRÆTER SOLITVM LEVES.

LEVITAS enim amori propria, vnde & alatus siue pinnis aptus pingi solet, quia scil. amãtiũ ψυχαὶ μετεωρίζονται καὶ εὐμετάβλητοι ὡς πτερούμεναι, Alexander Problem. LXXVII. lib. I. Et Heliodorus Chariclia lib. IV Alis amoris denotari amantium τὸ εὐκίνητον id est mutabilitatem. Et Isidorus Pelusiota Epist. CCXXXIII. lib. III ὅτι διὰ κόρον ἀφίπταται. *Quia propter satietatem auolat*.

Scripsit autem fortè an Poëta. *Nos præter solitum leues*. Videlicet, Raténter quidem vacui: sæpissime leues, quandoq; & præter solitum leues siue leuissimi amore scil. nouo & calente primitùs, aut in amoris ἀκμῇ ipsa & flore siue *acumine*, siue

ne, siue quemadmodum loquitur Plutarchus in Bruto χαθ' ὃν χρόνον ὁ ἔρως μάλιστα ἐπιφλέγει. Ἀκμὴν amoris, acumen dixi, ex Arnobij lib. vi. *Phryne*, inquit, *illa Thespiaca sicut illi referunt, qui negocia Thespiaca scriptitarunt, cum in acumine ipso esset pulchritudinis Venustatis, & floris*, &c. vbi Arnobianè Thespiaca negocia, pro res Thespiacæ. Critici deleuêre illud *negocia*, & pro *acumine* reposuêre culmine; vtrumq; infeliciter, vt item alij alia, effecturi si perrexerint, vt Arnobium, Pentheum habeamus & πένθος, aut Deiphobum---*Laceratum crudeliter ora. Ora manúsque ambas*, &c.

Oda VII.

LAVDATIO est agri Tiburtini. Alias alijs Poëtis regiones placere, sibi autem Tibur, vt & Oda vi. lib. ii. Addunt aliqui esse quoque cohortationem ad voluptatem, Ego, timidè hercle, tamen dixerim, duas esse odas, coaluisse autem, quia vtraq; ad Plancum, & quia in vtraq; Tiburis mentio. At prior est de laudibus Tiburis: posterior consolatio Planci, Cuius principium. *Albus vt obscuro*, &c.

CLARAM RHODON.

QVONIAM, vt inquit Stephanus lib. de vrbib. Rhodus νῆσος ἐπιφανεστάτη. *Insula clarissima*, aut quoniam θαλαττοκρατοῦσα. Geographus lib. i. & xiv. id est, *Domina maris*, Aut quoniam *celebrata operum nobilitate* A. Gellius cap. iii. lib. vii. Sed nihil eiusmodi Horatius tangere nunc voluit, eò nempe respiciens, quod Rhodus Insula Solis. Pindar. Olymp. Oda vi. Diodorus lib. v. Eusthat. ad Odyss. v. Item alij. Hæc caussa in mentem Horatio nunc, quia Poëtica maximè est.

AVT MITYLENEN.

HÆc propter pulchritudinem laudata L. Geographus lib. xiii. Tullius Agraria ii. Vitruuius c. vi. lib. i. Longus in Pastoritijs. Sic *Mitylene pulchra* Horatij Epist. xi.

AVT EPHESVM.

LAVDATAM propter templum Dianæ, de quo dixi ad spectacula Martialis.

BIMARISVE CORINTHI MOENIA.

Διθάλασσον, vt apud Sibyllam in Oraculis lib. v. καὶ τεῖχος διθάλασσον, &c. Prudentius lib. ii. aduersus Symm. *Bimaris de stirpe Corinthi*. Rutilius Numatianus Itinerarij lib. i.

Qualis per geminos fluctus Ephyreeius Isthmos
Ionias bimari littore findit aquas.

Sita nempe Corinthus est inter Ionium & Ægeũ mare. Tullius Agraria ii. Nicetas, annalib. in Manuele Comneno lib. ii. Lactant. in i. Thebaid. Item Geographi.

VNDIQ. DECERPTÆ FRONDI PRÆPONERE OLIVAM.

MALVÊRE aliqui, *undiq; decerptam fronti præponere oliuam* vt Aduersar. c. xxvi. lib. xi & interpretati, cingere sibi caput oleagina co-

A rona omni alio frondis genere permista, & hoc ita tropicè dictum esse pro laudes Athenarum & oleæ, quasi cupressum vbiq, adpingere. Alij, omnibus terris anteponere Athenas. Alijs aliud in mentem fuit, sed diuersi omnes à poëtæ sensu. Iunxit nempe Flaccus Athenas & oliuã, & haud dubiè scripsit---*& undiq, decerpta frondi præponere oliuam*. Alijs, inquit, Poetis hoc vnum opus est laudare Athenas & oliuam. Athenas omnibus terris anteponere: oliuam autem omni frondi. Quam oliuam? Sacram in arce Mineruæ siue ἀκροπόλει oliuam, τὸν ἱερὸν Ἀθήνησι τῆς ἐλαίας θαλλὸν vt loquitur Aristoteles in Admirandis & Dio Chrysosto. Orat. iv. de regno. Eaq, oliua propriè μορία, vt olympiaca oliua καλλιστέφανος

B Iul. Pollux. cap. xii. lib. i. ἡ δὲ ἱερὰ ἐλαία. μορία: ἡ δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ καλλιστέφανος. Neque vna sed plures oliuæ sacræ in Acropoli. Testis interpres Aristophanis ad Nebulas. Αἱ ἱεραὶ, inquit, ἐλαῖαι τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῇ ἀκροπόλει μορίαι ἐκαλοῦντο *Oliuas Mineruæ sacras in Acropoli Morias vocabant*. Suidas in Μορίαι numerum expressit nempe xii. olim fuisse, quæ ex Acropoli transplantatæ in Academiam. Deinde causam huius nomenclaturæ, & rationem subiungit adfluentissimè. Poëtæ itaq; Athenarum laudatores, siue Panegyristæ, eàdem soliti omnes *& Moriam* siue sacram Mineruæ oleam celebrare, qua nihil Athenis ἀξιομνημονευτερον, siue commemorabilius. Ergo & Tullius eam i de legibus recen-

C set inter *stirpes quæ non agricola culta sed Poëta versu seminata*, quia nempe ingenijs Poëtarum celebratissima. Laudandi Moriam illam Poëtis millia argumentorum. Pono dicis causa vnum, alterum. Vt Mineruæ illam φιλοτέχνημα & specimen artis fuisse in certamine cum Neptuno. Deinde multa eius miranda, vt *sempiternam esse*. Tullius ii. de legibus Plin. c. xliv. lib. xvi. Cumq; incensa vrbe à Medis, & moria illa exusta esset, eopse die rursus bicubitalem excreuisse, Pausanias in Atticis, κατακαυθῆναι τὴν ἐλαίαν ἡνίκα ὁ Μῆδος τὴν πόλιν ἐνέπρησεν Ἀθηναίοις, κατακαυθεῖσαν δὲ αὐθήμερον ὅσον τε ἐπὶ δύο βλαστῆσαι πήχεις. *Exustam oleam illam, aiunt, quo tempore Medus Vrbem Atheniensium inflammauit; exusta verò*

D *cum esset eo ipso die quasi ad bicubiti longitudinem germinasse*. Tangere hoc velle dixeris Aristotelem, qui in Admirandis Ἀθήνησι, inquit, φασὶ τὸν ἱερὸν τῆς ἐλαίας θαλλὸν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ βλαστῆσαι, καὶ πάλιν ταχὺ γενέσθαι ταχὺ δὲ ἂν πάλιν συστέλλεσθαι. *Aiunt Athenis sacrum oleæ termitem die vno natum & fruticasse, & celeriter factam mox breuiorem*. Illud præterea laudis argumentum quod ex morijs oleum Athenis præmium Athletis qui Panathenæa vicissent. Interpres Aristoph. ad nebulas. Suidas in Μορίας, & in Παναθήναια, vbi menda scripturæ sic elui potest. καὶ ἀγωνίζεται δὲ παῖς ὡς καὶ ἴσθμια ἢ ἀγένειος, οὐ μόνον πρεσβύτερος καὶ ἀνήρ.

Iamne autem satis hæc de Athenis & olea? Immo enim superest. Cum oliuam sacram Poëta

A præponi ait, frondi vndiq; decerptæ, tangi titumallum Atticum Panathenæis, πάντα ἄνθρωπον κεκτημένον ἐλαίας ἀναγκάζεσθαι μέρος τι παρέχειν εἰς τὰ παναθήναια. *Omnes mortales qui in Attica possiderent oleas, coactos partem aliquam conferre ad Panathenæorum impensam.* Impensam scil. olei, quod præmium vt dixi, athletis, Interpres Aristophanis. Soliti ergo in Panegyricis suis Poëtæ Moriarum exaggerare laudes comparatione ad oleas ceteras.

Propter hanc vero tantam Moriarum celebritatem etiam M. Antonius III. vir ad bellum Parthicum profecturus quasi ominis causa, ἀπὸ τῆς ἱερᾶς ἐλαίας στέφανον ἔλαβε *de sacra oliua sibi coronam sumsit.* Appianus in Parthica.

B APTVM DICIT EQVIS ARGOS.

MELIVS Seruius ad I. & XI. Æneid. & Lactant. IV. Thebaid. *Aptum dicet*, &c. vt à principio, *laudabunt*, &c. *Dicet* autem versibus scil. vt Oda XXI. huius libri. Oda XII. lib. IV. Virgilij Ecloga III. & V.

DITESQ; MYCENAS.

QVARE dites Mycenæ patet Geographi lib. IIX.

PATIENS LACEDÆMON.

PATIENS cum alijs institutis, tum propter διαμαστίγωσιν, ad aram Orthiæ Dianæ. De qua flagellatione plenæ historiæ, Lactantius in Thebaid. IIX. C

LARISSÆ OPIMÆ.

VT Homerus in Bœotia dixit Λάρισσαν ἐριβώλακα. Sed quænam sit Homerica Larissa illa ambigitur, vt patet Geographi lib. IIX. Stephani lib. de Vrbibus, Eusthat. ad Iliad. II. Larissas tres recenset, interpres Apollonij ad I. Argonaut. Qui de Thessaliæ Larissa accipiunt Horatij locum, eo refelli videntur quod iam posuit Flaccus *Thessala Tempe*.

QVAM ALBVNEÆ.

GLOSSÆ Λευκοθέα, *Albunea mater, Matuta.* Seruius ad Æneid. VII. fontis Tiburtini Deam à colóre illius aquæ dictã *Albuneam*, eandémq; putari cum Leucothea, Lactantio cap. V. lib. I. Albunea Tiburtina, decima Sibyllarum.

DOMVS RESONANTIS.

RESONANTIS, vel strepitu aquæ, vel oraculi sono, vel echone quæ Latinis Resona Glossæ *Resona* ἠχώ. Domus autem Albuneæ antrum ex quo Albuneæ fons. Fontes nempe ex antris. Albuneæ antrum quia Tiburi est, domum Albuneæ rectè Tibur accepit. Sic *Alexandria domus fluminis* videlicet Nili, apud Auson. Gratiarum actione. peccant qui corrigunt *domum fulminis*. D

ET PRÆCEPS ANIO.

QVOMODO præceps, Geographus tradit lib. V.

ET TIBVRNI LVCVS.

IDEM Tibur, Tiburnus, Tiburtus, Seruius ad Æneid. VII. Solinus c. IIX. Et quidem libri veteres hîc. *Et Tiburti lucus*, &c.

A ET VDA MOBILIBVS RIVIS.

MELIVS, *Nobilibus*, Intelligi nempe vult Albulas aquas & Labanas quæ salubritate nobiles venarrat Geographus lib. V.

POMARIA.

MEMBRANÆ, *Pomeria*, fortè an melius.

ALBVS VT OBSCVRO.

ALTERIVS Odæ initium videtur, vt dixi à principio.

DETERGET NVBILA.

SERVIVS interpretatus ad I. Georg. Geographus autem lib. I Leuconoti flatu non detergeri nubes, sed ὀλίγα ποιεῖσθαι.

B MOLLI MERO.

VT *mollissima vina* I. Georg. *Molle Calenum* Iuuenal. Sat. I.

FVLGENTIA SIGNIS CASTRA.

FVLGOR *signorum*, apud Ammian. Marcellinu. lib. XXIX. C. Tacitus annali XV. *Fulgentib. aquilis signisq; & simulacris deûm, in modum templi.* Signa enim aurea & argentea, & magis argentea, quia *longius argentum fulget*. Plinius c. III. lib. XXXIII.

TRISTES ADFATVS AMICOS.

ADFATVS, consolatus, vt Æneid. IV *Adfatu ambire*, consolatione tentare. Apuleius Miles lib. III. *varijs solari adfatibus.*

C AMBIGVAM SALAMINA.

Ὁμώνυμον siue cognominem, Velleius lib. II. *Teucer Cyprum adpulsus cognominem patriæ suæ Salamina constituit.*

ITERABIMVS ÆQVOR.

PER mare à Troia venimus Salaminem, iam à Salamine per mare cursum iterabimus. *Sic oræm iterate*, apud Propert. eleg. III. lib. IV.

Oda IIX.

CALVMNIA ex riualitate, siue Horatij riualis, accusantis riualem suum apud amicam.

LYDIA DIC.

D REDDIT rationem numeri Priscianus lib. VII.

AMANDO PERDERE.

ΑΣτέως, καὶ ὑπόνοιαν. Odio enim perdi, amando seruari soliti homines. *Amando* autèm Atticè τῷ ἐρᾷν pro amore siue τῷ ἔρωτι. Priscian. c. III. lib. IIX. Ambiguè autẽ hoc *amando*. Nam & ad Lydiam, & ad Sibarin amantem trahi potest.

PVLVERIS ATQVE SOLIS PATIENS.

SOLEM *ardentissimum in feruentissimo puluere sustinere* L. Seneca epist. XXCII.

MILITARIS INTER ÆQVALEIS.

MILITARIS Sibaris, aut inter *militares æquales*. Posteriùs magis placet. Probrum hoc æquales siue coæuos eius esse militáres siue militiæ deditos, ipsum nequitiæ.

GALLICA

GALLICA NEC LVPATIS TEMPERET ORA FRENIS.

GALLICA ora, equos Gallicanos, qui Romæ in pretio. Apuleius, *iumenta Gallicana, quibus generosa soboles perhibet generosam dignitatem.*

FLAVVM TIBERIM TANGERE.

PEDE *tentare* Cic. II. de Legib. τῷ ποδὶ τεκμαίρεσθαι. Platoni Phædro. De natatione Romanorũ in Tiberi post exercitationes campestres. Renatus Vegetius c. x. lib. I. De re milit.

CVR OLIVVM.

CEROMA, oleum palæstræ, Cassian. c. XIV. Collat. XIIX. Hinc & locus ipse vnctionis *ceroma* L. Seneca c. XII. De breuit. vitæ, Plinius, item alij. Hinc & ἀλοιφῆς ἀσκητής *vnctionis exercitator*. Heliodori Charicleæ lib. X. B

LIVIDA ARMIS BRACHIA.

ARMIS *campestribus* vt in arte Poëtica. Eiusmodi *claua lignea* L. Vegetius c. XI. & seq. lib. I. de re milit.

SÆPE DISCO TRANS FINEM.

TRANS finem discus quemadmodum iaceretur, patet Homeri Odyss. IIX. Cum discũ iecisset aliquis, loco vbi decidisset notam adponebat, vltra siue trans illum finem si quis iecisset vincebat priorem, atque hunc ipsum rursus fortè alius, donec aliquis ita iecisset longè, vt trans notam siue finem eius iacere iam alius nequiret. Eiusmodi notas Homerus σήματα. i. *signa* vocauit & τέρματα siue *fines* vt ὁ δ' ὑπέρπτατο σήματα πάντα. Item---ἔθηκε δὲ τέρματ' Ἀθήνη. C Quod autem discus ita quam longissimè per aërem iaceretur. Papinius arguté de disco illud---

---*Crescitq; cadendo.*

SÆPE IACVLO.

ETIAM iaculo trans finem, non autem ad finem siue scopum. Ad finem iaculatio artis, trans finem virium.

LYCIAS CATERVAS.

TROIANAS, vt Homero Iliad. V. Lycij Troiani, & in Bœotia Dardanijs præesse facit Æneam, Troianis Pandarum, Troianos intelligens Lycios. Lycia nempe est duplex, vna Troadis, altera finitima Cariæ. Troadis Lycia nominata fuit, parua Lycia, & parua Troia Eustatht. in Bœotiam, & illud Iliad. V. Huius paruæ D Lyciæ siue paruæ Troiæ rex Pandarus. Itaq; Homerus Iliad. V. hunc ducem dat Troianis. Multùm deuij hactenus interpretes, pleriq; omnes accepère hunc locum de Lycijs Cariæ finitimis.

Oda IX.

ODA est παραινετική. Hortatur Thaliarchum nescio quem, ne maceret se cogitatione de futuro.

LIGNA SVPER FOCVM LARGE' REPONENS.

TIBVLLVS Eleg. I. lib. II.

Tunc nitidus plenis confisus rusticus agris,

Ingeret ardenti grandia ligna foco

Ipse Epoda II.

Sacrum vetustis exstruat lignis focum.

SABINA DIOTA.

GLOSSÆ Diota ἀμφορεὺς, ἀμφορεῖον. Amphora nempe à duabus ansis, *diota*. Eustath. ad II. Odyss. ἀμφιφορεῖς, ἀμφωτοι, δίωτοι. Item Athenæus lib. XI.

QVADRIMVM.

SEu Athenæus Vinum Sabinum ab anno VII. inquit potari ad XV. Ἀπὸ ἐτῶν, inquit, ἑπτὰ ἐπιτήδειος πίνεσθαι, μέχρις πέντε καὶ δέκα. lib. I.

LVCRO APPONE.

DIES *lucro adponere*. Id est *in lucro deputare*, vt Terent. loquitur Phorm. Actus II. S. I. Et Thucyd. lib. VII. κέρδος νομίζειν, & Herodotus ἐν κέρδει ποιεῖσθαι. Dies autem lucro adponendi, quia quotidie morti erepti quasi lucro sunt. Itaque qui cum periculo viuunt, neque opprimuntur *de lucro viuere* dicuntur, vt Ciceronis Epist. XVII. lib. IX. ad Famil. T. Liuij lib. XL. Lucrum itaque hoc insperatum siue ἕρμαιον.

DVLCES AMORES.

SVNT enim & alij amari, vt opposuit *dulces amores & amaros* Virgil. Eclog. III. Sic dulces amores Catulli epigr. in Gallum. Martialis in Spectaculis Epigr. XXVI.

CAMPVS ET AREÆ.

AREÆ campi Martij. Areæ in campo fiebant siue tritæ exercitationibus, siue circuli in campo arentes. Sic *corona* spectatium exercentes se in campo epist. XIIX.

Oda X.

HYMNVS Mercurij. Laudat Mercurium à rebus inuentis & officio. Res inuentæ sunt IV, sermo siue Dialectica, Palæstra, Lyra, & Furatrina siue κλεπτική, siue furandi ars. Officium autem, vt quod legatus Deorum est, & dux animarum.

MERCVRI FACVNDE.

PRISCIANVS lib. VI.

VOCE FORMASTI.

QVI *eloquentia & orationis Deus es*, Seru. ad I. & IV. Æneidem. Homini nato terræ cõtactu vocem tribui olim putauère, Maia verò terra est, contactus terræ Mercurius, qui filius Maiæ. Eustathius ad I. Odyss. Cornutus lib. de Dijs. Macrobius Saturnalib. c. XII.

ET DECORÆ MORE PALÆSTRÆ.

INTERPRETATVS Seruius ad Æneidẽ IV. Lactantius ad Thebaid. VI. Bona verò ὑπὸ κοινοῦ dixit, decoræ palæstræ. Duplex nempe palæstra, vrbana siue artificiosa vna, eaq; decora: altera rustica & sine arte siue iners, de qua est II. Georg.

Corporaq; agresti nudant prædura palæstra.

Ita cum Papinius Thebaid. VI. vnctam palæstrã

dixisset, Interpres eius Lactantius. *Bene*, inquit, *poeta addidit vnctâ, ad discrimen pastoralium certaminũ & luctationum naturalium*, &c. Malè ibi, *& luctationem naturalem*. A

IOCOSO CONDERE FVRTO.

HINC Mercurius, *Furatrinus Deus*, Fulgentij Mythulog lib. 1. Et cognomẽtum Mercurij κλέπτης apud Cornutum de Dijs, Suidam. Hac de re Eustathius ad Iliad. XXIV. Odyss. XIX.

Bene autem *iocoso furto*, ad discrimen furti serij. Duplex nempe furatrina est siue κλεπτική. Vna iucunditatis & oblectamenti vt Spartæ, atq; ita Philostratus in imaginibus lib. 1. Mercurij furta vocauit ἡδείας κλοπάς siue furta iocosa: altera vero furatrina est seria & legibus vetita. B

DIVES PRIAMVS.

DIVES *Priamus*, quia diuites aurarias, siue aurugas, siue auri venas habuit iuxta Abydum, Geographus lib. XIV. ὁ δὲ πριάμου πλοῦτος ἐκ τῶν ἐν Ἀςύροις περὶ Ἄβυδον χρυσείων μετάλλων. *Priami diuitiæ ex auri venis quæ in Astyris, prope Abydum*, &c. Hinc ergo & Priamus dictus βασιλεὺς βασιλέων *Rex regum* Geographus idem lib. XIII.

THESSALOSQ; IGNES.

HI *castrorum ignes*, Propertius eleg. IV. lib. IV. Nocturnum signum castrense, ignis; diurnum, fumus. Scholiastes Homeri ad Iliad. XIIX.

LÆTIS SEDIBVS.

CAMPIS Elysijs. Hæ lætæ sedes nomine ipso, nempe à *gaudio*, ἀπὸ τῆς ἀλύσεως. Eustath. ad Odyss. 1. Seruius ad Æneidẽ v. Sic Æneide VI. Campi Elysij. *loci læti*. C

ANIMAS REPONIS.

IDENTIDEM ponis, siue alias, atque alias, modo has modo illas ponis. Sic Æneide v. - - - - *& vina reponite mensis*, id est, *frequenter ponite*, inquit, Seruius.

Ab hoc itaque reponendi officio Mercurius πομπαῖος apud Sophoclem Aiace, ψυχοπομπὸς apud Cornutum lib. de Dijs, & Eustathium ad v. Iliadem. Et πομπαῖος apud Laert. in Pythagora, *emissarium* Latine dixit D. Ambrosius.

VIRGA AVREA.

VT Odyss. XXIV. Mercurij ῥάβδος καλὴ χρυσείη. Mercurij nempe ψυχοπομποῦ siue animarum ducis est ῥάβδος siue virga: caduceatoris autem siue legati κηρυκεῖον siue caduceum. Itaque Apuleius lib. x. *Quem*, inquit, *caduceum & virgula Mercurium indicabant*, &c. D

At Homerus non distinguit κηρυκεῖον & ῥάβδον, Odyss. v. & XXIV. neque post Homerum Virgilius Æneide IV. & Papin. Thebaid. 1. L. Seruius ad Æneidẽ IV.

Virga vero illa Mercurij *fatidica*, siue μαντικὴ ῥάβδος vt ait interpres Homeri ad Iliad. XV. Caduceus Mercurio eloquentiæ insigne: virga sapientiæ & magiæ. Caduceum Mercurio Apollo dedit. Seruius ad Æneidẽ IV. Virgam autem ei Vulcanus dedit. Lucianus Dialogo Apollinis & Vulcani. Eleganter mysteria naturæ velata his fabellis, quæ explicare longum esset.

Oda XI.

AVOCAT Leuconoen à prædictionib. natalitijs: satius enim esse in diem viuere.

SCIRE NEFAS.

QVOD sciri nequit, vt Persij Sat. v. *Hæc miscere nefas*. Misceri nequeunt. Nimis abscisa esset interpositio, siue παρένθεσις (Nefas)

NEC BABYLONIOS TENTARIS NVMEROS.

NVMERI *Babylonij*, natalitia prædicta. Constant eo in numeratione momentorũ & minutiarum. Hinc Arithmethica pro Astrologia illa quam iudiciariam vocant. Sidonius Epist. XI. lib. IIX. *Licet & ipse Arithmethica studeas*, &c. id est astrologiæ. Et Epist. ad Polemium post carmen XIII. Hinc & illud Papinij Thebaid. IV.

- - *Numerisq; sequentib. astra*. Vbi Lactantius, *vt Arithmetici*, inquit, *quos mathematicos dicimus, quorum in numeris est tota doctrina*, &c. Mathematicos intellige, quos & Babylonios dixère, vt Propert. eleg. 1. lib. IV. *Babylonius Horos* id est genethliacus. Sic Ausonius.

Tu cæli numeros, & conscia sidera fati Callebas,-

VT MELIVS PATI.

ATTICE dictum ὡς ἄμεινον φέρειν. Alij interrogatoriè, *vt melius pati?* Alij ὡς φέρειν. Neutri rectè.

SEV PLVRES HIEMES.

PECCATVM hic interpunctione, videlicet, *vt melius quicquid erit pati. Seu plures*, &c. Esse debuit. *Vt melius quicquid erit pati: Seu plures*, &c. Regressio enim est. *Quicquid erit*, seu plures hiemes dederit Iupiter, siue vnam.

QVÆ NVNC OPPOSITIS PVMICIBVS.

NEQVE hic optima interpunctio. Nam est, *vltimam? Quæ nunc*, &c. Meliùs. *Vltimam, Quæ nunc*, &c. *Vltimam hiemem, quæ nunc*, &c. Ambiguè. *Vltima hiemem*, vltimum annum tibi Leuconoe, & hiemem, hibernum tempus huiusce anni quo nunc mare commotum est, & quasi excutere nititur, sed cohibetur molibus siue aggeribus obiectis. Sic Oda 1. lib. III. *Contractum æquor tactis in altum molibus*. Pomices autem illæ siue moles, pulueris Puteolani sub aqua solidescentis, & induentis speciem pumicis. L. Plinius c. XIII. lib. XXXV. Vitruuius cap. VI. lib. II. L. Seneca Nat. Quæst. c. XX. lib. 1. Isidor. c. 4. lib. XVI. Hinc Sidonius Panegyrico Anthemij.

- - *itur in æquor*
Molibus, & veteres tellus noua contrahit vndas.
Namq; Dicarchea translatus puluis arena,
Intratus solidatur aquis: durataq; massa,
Sustinet aduectos peregrino in littore campos.

Dicarchea, pro *Dicæarchea*. Nam est Δικαιαρχία. Scripserat puto Sidonius. *Namq; Dicæarchiæ*, vt sit κατὰ συνίζησιν, *Dicæarchea* siue Dicæarchiæ.

SAPIAS.

EXPLICAT Prisci c. III. lib. XIIX. nempe κατ' ἔλλειψιν esse, *Sapias*, pro *si sapias*, vt Æneide VI. *Sineres dolor*, pro *si sineres*, &c. Malè accipiunt aliqui *Sapias*, pro *Fac sapias*, Est autem suadentis vox. *Si sapis*, aut *si sapitis* Plaut. Casina Sc. XVII. *Si sapitis, vxor, vos tamen cœnabitis.* Terent. Adelph. Act. IV. Sc. V. *Tu fac, vt dixi, si sapis* & Heaut. Act. IV. Sc. IV. *Tu nescis quod scis Dromo, si sapies.* Et Eunuchi Act. IV. Sc. IV.--*Tu pol si sapis, Quod scis nescis.*

VINA LIQVES.

VINA *liquare*, *saccare*. Scribonius Largus c. XXIX. Marcel. Empir. c. XXIX. *Sacco vini vires frangere.* Plin. c. XXII. lib. XIV. c. I. lib. XXIII. Item *castrare sacco*, Idem cap. IV. lib. XIX. vt εὐνουχίζειν καὶ ἀποθηλύνειν τὸν ἄκρατον Plutarch. Sympos. B Problem. VII. lib. VI. Vtilero & vberius in Odam XVII. sequentem.

DVM LOQVIMVR.

IMITATVS Persius Sat. V.--*Fugit hora, id quod loquor inde est* Fugere potest vita momento.

Oda XII.

DIO Nicæus lib. LI. narrat Romæ cautum S.C.^to. de Augusto, ἐς τοὺς ὕμνους αὐτὸν ἐξίσου τοῖς θεοῖς ἐγγράφεσθαι. *Vt mentio eius æquè honorifica in sollennibus hymnis fieret, ac Deorum immortalium.* Hæc itaque nostro lyristæ nunc visio est, C hic scopus, Augustum iuxta S C.^ti formulam hymno inserere, & cum Deorum immortalium laudib. coniungere.

Hymnus autem hic de illo genere hymnorum est quos festis profestisq; diebus canere in epulis soliti ad tibiam lyrámve, quem Horatius ipse ritum expressit Oda XV. lib. IV.

Nosq; profestis lucibus, & sacris
Inter iocosi munera Liberi,
Cum prole matronisq; nostris,
Rite Deos prius adprecati,
Virtute functos more patrum duces,
Lydis remisto carmine tibijs,
Troiamq; & Anchisen, & alma
Progeniem Veneris canemus.

CLIO.

D PRINCIPIO hymni rectè inuocat Cliōnē, quæ hymnorum & laudationum Dea est. Argumento est nomen ipsum. Clio enim παρὰ τὸ κλείειν, τὸ δοξάζειν, quia nominis celebritatem facit eis quos laudat. Diodorus Siculus lib. IV. Cornutus libro de Dijs. Tzetzes in Hesiodi lib. I. Fulgent. Mytholog. lib. I.

LYRA VEL ACRI TIBIA.

HÆC misceri quoq; solita, vt Oda XV. lib. IV. *Lydis remisto carmine tibijs. Carmine* hoc est Oda lyrica. Et Oda IX. lib. eiusdem. *Mistum tibijs carmen*, Similiter Oda IV. lib. III. Ergo & hæ ti-A biæ, opinor κιθαριστήριοι. Athenæi lib. IV. quod cum fidibus siue neruis maritarentur.

Acris autem *tibia*, χειρολεξία vt Fabius notauit c. II. lib. IIX. Forte & acrem tibiam dixit Poëta intelligens αὐλὸν ἀνδρεῖον *tibiam virilem*. Aliæ sunt tibiæ puellares, & pueriles, αὐλοὶ παρθένιοι, & παιδικοί: nempe amatoriæ. De quo discrimine Athenæus lib. IV. Sic amatoriam tibiam Horatius Oda VII. lib. III. *non acrem*, sed *querulam* dixit, & Apuleius *lasciuam* lib. X.

IOCOSA IMAGO.

IMAGO, Echo, vt Oda XX. seq. Et Varro nic. XVI. lib. III. de re rust. Lucretij lib. IV. Virgil. IV. Georg. Eadem & *Resona*. Glossæ, *Resona*, ἠχώ. Resonare proprium Echonis. Varro loco anted. *Mellaria fieri deuere secundum villam, potissimum vbi non resonent imagines.*

Vt autem vox alia seria est, alia iocosa; sic & echo siue imago, vt nunc *iocosam imaginem* vocat echonem carminis lyrici, & Oda seq. XX. iocosam imaginem, echonem vocis theatralis.

HÆMO VNDE, &c.

EX Hæmo Thraciæ monte Orpheum siluæ secutæ, quia in monte illo natus Orpheus, atque inde profectus mysteria & carmina sua edidit, L. Plinius c. XI. lib. IV. Solinus c. XVI. Suidas in θρησκεία. Ex monte illo siluæ Orpheum secutæ ad Zonam Ciconum vrbem, L. Apollon. principio I. Argonaut.

TEMERÈ INSEQVVTÆ.

INTERPRETATI in Aduers. c. XXIIX. lib. XI. *Temerè, vulgò, passim.* Horatius intelligi voluit facilè, & sine cunctatione Carisius lib. II. *Temere*, inquit, *pro facile.* Plautus in Bacchidib. *Rapidus fluuius est hic, non hac temere transiri potest.* Cato de Cōsulatu suo. *Temere hostes fieri, temere fieri nunc possent*, &c. Meliùs *Temere hostes feriri*, &c. *Temere* id est facile. Sic §. Aliæ autem Instit. de Donationib. Donationes *inter viuos, temere reuocari non posse.* Temere, id est facile, vt, *sub obtentu pœnitentia*, aut leui de caussa, vt l. IV. & l. VI. c. de reuocand. donat.

AVRITAS QVERCVS.

IMITATVS Sidonius Panegyr. Anthemij.

Compulit auritas ad plectrum currere siluas.

Et Carm. XXIII. *Aurita chelyn expetente silua.*
Sic & Carmine ad Faustum agens de Amphione,
----*Auritos erexit carmine muros.*

SOLITIS PARENTVM LAVDIBVS.

LACTANTIVS ad Thebaid. I. legit. *Solitis parentis laudib.* puto intelligens *parentis*, Iouis, atque ita in membranis plerisq; Horatij est, & verò apertiùs, quàm habent vulgarij *parentum*, &c. Quam retinere volenti lectionem, *solita parentum laudes* intelligendæ, hymni sollennes, in Iouem Deósq; ceteros, & κατ' ἔλλειψιν accipiēdus locus, *qui res hominum*, pro, *Illum qui res hominum*, &c. id est, Iouem, & legendum sine interrogatione, *temperas horis.* Sic infra Oda XXII.
---*vel quæ loca fabulosus lambit Hydaspes*, pro, *vel loca illa quæ*, &c. Et alia id genus crebrò. De *solitis*

laudibus parentum, siue hymnis solennib. dicendi A locus ad Odam xv. lib. iv.

PROXIMOS ILLI HONORES.

FABIVS Quinctil. c. 1. lib. x. Antimachũ tãto inferiorem esse laudibus Homeri, *vt planè adpareat, quanto sit aliud proximum esse quam secundum*, &c. Contra idem de Virgilio. *Secundus Homero est Virgilius, propior tamen primo quam tertio.*

Quomodo autem proxima Ioui Pallas magis quàm Iuno? Quia in Iouis Capitolini templo cellæ tres, media Iouis, dextra Mineruæ, læua Iunonis. De his Varro iv. de ling. Lat. Plin. c. x. lib. xxxv. Semper itaq; ante Iunonem Minerua nominatur. Eumenius Rhetor Oratione pro Scholis. *Iupiter pater, & Minerua socia, & Iuno placata*, &c. At hordearius rhetor qui pro Cicerone scripsit, *antequam iret in exsilium*, nesciens hunc ritum, turbauit ordinem, & Ioui proximam Iunonem fecit. *Nunc*, inquit, *ego te Iupiter. Opt. Max. teq; particeps connubij, socia regni, regina Iuno, teq; Tritonia, armipotens, Gorgonophora, Pallas Minerua*, &c. Omnia tam conuenienter Ciceroni, quam sus Mineruæ est.

PRÆLIIS AVDAX LIBER.

BACCHVS ἐνυάλιος. Macrob. Saturn. cap. xix. lib. 1.

SÆVIS INIMICA VIRGO BELLVIS.

DIANA enim κυνηγέτις siue, venatrix, & θηροκτόνος siue θηροφθόνος *ferarũ interfectrix*, & ἐλαφηβόλος *ceruorum iaculatrix*. Cornutus. lib. de Dijs. Hesychius, Iul. Pollux lib. v. Alij.

METVENDE CERTA PHOEBE SAGITTA.

ἙΚΑΤΗΒΕΛΕΤΗΣ, siue ἑκατηβόλος, siue ἑκηβόλος.

PVERÓSQ; LEDÆ.

SERVIVS ad Æneidc ii. Donatus in Andr. Act. ii. Sc. iii. Fabius Declam. cccl. *puella pauperis*, hoc est, filia.

HVNC EQVIS, ILLVM PVGNIS.

OVID. v. Fastor.

Tyndaridæ fratres, hic eques, ille pugil.

Sic & Theocrit. in Dioscuris, Arnob. lib. v.

QVOD SIC VOLVÈRE.

POTEST intelligi, *quod sic voluère, quo ad sic voluere* siue *inquantum*. Alij libri. *Nam sic*, aut, *quia sic*. Sed optimè, *Sic Dij voluère*, vt Æneide v. *Sic Dij voluistis*. Horatius ipse Sat. vi. lib. ii. *Sic Dijs placitum*, Papin. Thebaid. v. *Sic Dijs suasistis*.

AN SVPERBOS TARQVINI FASCES.

TARQVINI *Prisci*, Acro & Porphyrio. Superbi enim & ambitiosi fasces huius Tarquinij. T. Liuius lib. 1. *Tarquinium Priscum*, inquit, *virum cetera egregium, secuta quam in petendo habuerat etiam regnantem ambitio est*, &c. Sed melius forte & de Prisco & de Superbo iunctim acceperis hunc versum. A Poëtis blandientibus Octauiano domino, Tarquinius quoq; Dominus receptus in cœtum heroum. Itaq; & Maroni Tarquinius Superbus inter heroas Elysij est, & Manilio lib. 1. Tarquinius ille in heroum ciuitate cælesti, nempe orbe lacteo, cum ait

Tarquinijq; nimis, reges, & Horatia proles. Sic itaque & nunc Tarquinius quoque Superbus Horatio pars hymni est, At in Repub. libera, credibile non est Tarquinio Superbo in sollennib. hymnis locum fuisse.

ET SCAVROS.

M. Aimilium Senatus principem. *Scauros*, nempe Scaurum vt ii. Georg.-- Magnósque Camillos id est, *magnum camillum*, Seruius.

ANIMÆQ; MAGNÆ PRODIGVM PAVLLVM.

OVID. Eleg. iii. lib. iix. Amot.

sanguinis atq; animæ prodige Galle tuæ.

Papinius Thebaid. iii.-- *Prodiga vitæ pectora*. Item *Largúsque animæ*. Et Thebaid. iix. -- *Et vitæ prodiga virtus*. Silius Italicus lib. 1. agens de mili- B tibus Iberis.

Prodiga gens animæ & properare facillima mortem.

Elegans autem Flacci ἀντίθεσις. *Paullum magnæ animæ prodigum*. Paullum paruum cognomento, sed magnæ animæ. Paulli parui. Vnde Iuuenal. Sat. ii.--*Et Catulis Paullisq; minoribus*. Isidor. ix. *Latinè Paulus à modico dictus.*

INSIGNI CAMOENA.

INSIGNI *camœna*, hymno, Hominis laudatio est communis Camœnæ: Dei laudatio, siue hymnus, Camœnæ insignis opus. Hymnos propriè Dei laudatio & heroum, Thespis apud Stobæum Sermone lxxvii. Arrianus lib. iv. de rebus Alexandri, Aphthonius in progymnasmatis. Acro ad Sat. 1. lib. ii. Theo Progymnasma- C tis. Item alij.

HVNC ET INCOMTIS CVRIVM CAPILLIS.

HÆC popularis lectio est, nempe, *incomtis capillis*, eadémq; Sosipatri lib. 1. eadẽ quoque Seruij ad Æneidẽ vii. Præterquam quod errore librarij scriptum ibi. *Hic & incomtis*, &c. pro, *hunc & incomtis*, &c. At Fabius Quinctil. c. iii. lib. ix. admonet *Hunc* ἐφέλκειν, siue ornamenti caussâ esse, & legit *intonsis capillis*. Rectè Fabius. Etenim Flaccus noster intonsos capillos dixit de prisci æui ritu cogitans, quo intonsi omnes artis tonsoriæ vsu necdum vigente. Primos enim ex Sicilia tonsores Romam venisse anno vrbis cdliv. traditum est à Terẽtio Varrone cap. ii. lib. ii. de re Rust. Plin. c. lix. lib. iix. At ca- D pillo hispido & *incomto* etiam aliqui postea. Ergo & signanter Tibullius Eleg. 1. lib. iv.

Et magna intonsis gloria victor auis

Ouidius ii. Fastor.

Hoc apud intonsos nomen habebat auos. Intonsi aui, prisci Romani. Sic & Numæ Regis, caput intonsum iv. Fastor. & Cato intonsus Horatij Oda xv. lib ii. Cato nempe adfectans ritus antiquos.

CRESCIT VELVT ARBOR.

PINDARVS Nemeis Oda iix. Ἀύξεται δ' ἀρετά, ὡς ὅτε δένδρεον ἀΐσσει, &c.

MICAT INTER OMNES.

INTER *omnes, præ omnibus*, vt Epoda xv. *inter minora sidera*, præ minoribus stellis.

IVLIVM SIDVS.

STELLA cometes quam credidere animam esse

esse C. Cæsaris in cælum receptam. L. Dio lib. xlv. Sueton. Iulij c. xxcix. Plutarchus Cæsare Propert. eleg. vi. lib. iv. Seruius ad Æneide iix. Hinc & stella in Augusti galea Virgil. iix.

– – *patriumq; aperitur vertice sidus.* In Iulii quoq; patris capite stella de qua Silius fine lib. xiii.

– – – –Ille Deum gens

Stelligerum adtollens apicem Troianus Iulo

Cæsar auo.– – – –

Velut inter ignes Luna minores.

Habuisse in animo videtur effigiem Lunæ inter vii. stellas vt in nummo C. Asinij Pollionis ad quem est Oda i. lib. seq. Iɔccxiii. & nummo M. Titij Iɔccxxii.

Poëticus vero sensus est, Lunam stellis maiorem esse, itaque *Siderum reginam* vocant, vt Horat. Carm. Sæcul. Quem adm. & Apuleij lib. xi. *Luna siderum mater.*

Tu secundo Cæsare regnes.

Ovid. ii. Fastor. parem facit, Manil. lib. i. *socium.*

Quod regit Augustus socio per signa tonante.

Ille seu Parthos domitos.

Dio lib. liv. Sueton. Augusti c. xxi. Geographus lib. vi. At Poëtæ vt soliti adfinxête Augusto victorias & triumphos de Parthis, vt Horat. Sat. i lib. ii, Propert. eleg. iii. lib. iii. Ouid. i. Nequitiæ, & i. Remedij.

Et Indos.

Gangaridas Geographus lib. xv. Seru. ad principium iii. Georg.

Tu gravi curru.

Iovis currus grauis, Iupiter enim Dij; ceteri graues propter diuinitatem, cui terra cedit. Ouid. Fabulis lib. iv. de Iunone agens – – –*Sacroq; à corpore pressum*

Ingemuit limen. – – – Et i. Nequitiæ de Baccho agens. *Desilit, impresso cessit arena pede.* At Iouis currus etiam cælo grauis Poëtico, exq; grauitate illa tonitrui sonitus, qualis plaustri onusti.

Oda XIII.

Quinta parte sui nectaris.

Quincta linea amoris, vt rectè Acro. Petronio est, *extrema pars potionis. Iam Tryphæna, Gytona extrema parte potionis spargebat,* &c. Vbi meræ nugæ, & nothæ notatæ sunt. Sic Ibyeus dixit τὸ μέλι, ἔνατον εἶναι μέρος τῆς ἀμβροσίας, χτ᾽ τὴν ἡδονὴν. *Mel nonam esse partem Ambrosiæ propter dulcedinem.* Athenæus lib. v. Aliter interpres Pindari ad Pythia Oda ix. τὸ μέλι, inquit, ἀθανασίας δέκατον μέρος αὐθῆσαι εἶναι, id est. *Mel arbitrati sunt decimam partem esse immortalitatis.*

Felices ter et amplius.

Felices ter quatérq; Propert. eleg. x. lib. iii. *Terquater ô felix.* Tibull. Eleg. iii. lib. iii. *O mihi felicem terq; quaterq; diem.* Virgil. Æneide i.

A *O terq; quaterq; beati.* Est verò terq; quaterq; nihil aliud quam sæpius & magnopere. Itaq; Eustath ad illud Odyss. ix. τρὶς μάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις. *Felices Danai terq; & quater*, notat τὸ δὲ καὶ τετράκις ἀφελῶς κεῖται, ἢ πρὸς οὐδὲν μέγα. *Illud vero, & quater, dictum est simpliciter, neque vllius magnæ rei caussa*, &c. Rectè abdicans eos qui magna hic numerorū mysteria scrutati, quē adm. Macrob. ad Somnium Scipionis c. vi. lib. i. reperisse hic sibi visus συμφωνίας διὰ πασῶν.

Quos irrupta tenet copula.

Nicetas in Alexio Comneno lib. iii. Α'χεὶ τῶν ἐχάτων ἀναπνοῶν συμφωνίας αὐθεντον ἔχειν, τοῖς ἐχέφρονι συζυγίταις, πληρωμα τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας κρίνεται. *Vsque*

B *ad extremos spiritus inculpatam habere coniunctionem, sapientes mariti, plenissimam vitæ humanæ felicitatem iudicant.*

Nec malis querimoniis.

Nam & aliæ querimoniæ bonæ, ex amantium desiderio. Vt Ouid. Epist. Phyllidis, *Abesse queror.* Et Epist. Bryseidis. – – *De domino pauca viroq; querar.* Hinc amor μικραίτιος. Plin. Epist. ii. lib. ii. Malæ querimoniæ de adulterio, Itaq; ex his diuortium. Ex bonis autem siue desiderij querimonijs, amoris redintegratio, vt apud Terent. Eunucho. Aristænetus Epist. xiv. lib. ii. Αἰ γὰρ πως ἥδιους αἱ τῶν ἐρώντων μεθ᾽ ὕβριν κολακεῖαι δοκοῦσι. *Semper enim, nescio quo pacto, post contumeliam suauiores videri solent amorum assentationes.*

C *cula.* Ερῶνται ibi meliùs, quàm vt voluêre ἐρώντων. Sic ergo & in Epitaphijs coniugum. *Vixisse sine vlla querela*, intellige mala, & de suspicione adulterij.

Solvet amor.

Amor *soluit*, quia idem ligat & vincit. Hinc amans ille apud Persium Sat. v. – Rupi iam vincula. Athenæus lib. xv. οὐδ᾽ ἔρως δεσμὸς ἐςι. *Amor vinculum est.* Item ὁ περὶ τῶν ἐρώτων δεσμός, *Amoris vinculum.* Et similes ibi ἐρῶντες καὶ καταδεδεμένοι. *Amantes & vincti.*

Oda XIV.

D Allegoria perpetua est. *Nauis* enim M. Brutus cum exercitu, siue pars Bruti. *Portus*, Bruti castra, aut pax cum Octauiano. *Mare*, pugna cum Antonio & Octauiano. *Fluctus* conuicia militum pugnare cupientium & quibus subactus Brutus eduxit è castris exercitum & pugnauit, vt Appianus narrauit lib. iv. bellor. ciuilium. *Latus remigio nudum*, exercitus C. Cassij cæsus. *Malus saucius*, Duces nempe C. Cassius qui se ipse interfecerat, & Brutus qui per Cassij latus saucius & debilis. Milites in acie quod remiges & socij nauales in naui. Imperator autem quasi malus siue arbor nauis. Quemadmodum Artemidor. Daldian. c. xxii. lib. ii. In somnijs, ait, arbore nauis denotari dominum nauis, aut ædium ἱςὸς δὲ πλοίου, inquit, τὸν κύριον ση-

μαίνη τῆς νεὼς, ἢ τῆς οἰκίας. *Antennæ* in Bruti exercitu ordinum duces. *Carina* pecunia. *Carinas* nempe Poetice pro Carina dixit. Pecunia fulmentum belli, vt nauium carina. Mucianus apud C. Tacitum II. Historiar. *dictitans, pecunias esse belli ciuilis neruos. Velum* autem fortuna, οἷ. C. Cæsar, & M. Bruti mater, M. Catonis soror Seruilia, quorum ope M. Brutus ante seruatus bello ciuili Pompeiano. Eaque de re Plutarchus in Bruto.

Scripsit hanc itaq; Odam Poëta fugato iam mortuoq; C. Cassio, & ante pugnam M. Bruti cum Octauiano. Et quidem scripsit, opinor, eo ipso tempore, quo ipse M. Bruti, & C. Cassij partes secutus ante, C. Cassio mortuo fugerat. Patet Epist. II. lib. II. Oda VII. lib. II.

Eadem autem patet, cur vsus Flaccus Allegoria & quasi velo Luciliano, videlicet ne offenderet Octauianum.

Scio aliter hanc Allegoriam explicari à Fabio Quinctiliano, & transferri ad Rempubl. c. VI. lib. IIX. sed & disconuenire scio, & miror scriptum audaciter in Aduers. c. II. lib. XIX. qui *de Bruto reparante post C. Cassij mortem bellum ciuile accipiunt, imperitè facere.* Et quomodo arguit eos quæso imperitiæ? *Quo enim pacto*, inquit, *vnius noctis interuentu belli reparatio intelligi potest? Nam postridie Brutus necem sibi consciuit.* Sed ἀπεσφήνωσε ille hoc quidem. Nam Plutarchus in Bruto, vicesimo die post C. Cassij mortem Bruto renunciatum fuisse ait de victoria nauali, quā de Cæsarianis Marcus reportarat eo ipso die quo C. Cassius occubuit. Et Appianus lib. IV. bellor. ciuil. M. Brutum viuentem facit quincto post interitum C. Cassij die.

O NAVIS.

NAVIS pro parte Bruti, siue Bruto cum exercitu, vt nauis pro partibus Pompeianis Ciceroni Epist. XXV. lib. XII. Epist. V. lib. II. ad Famil. C. Sallust. Orat. II. de Repub. ordināda. *Quasi*, inquit, *magnæ nauis*, intelligens de factione Cn. Pompeij. Ciuitates autem & hominū societates allegoricè & poeticè vocari naues, docet interpres Aristophanis ad vespas. Et obuia omnibus scriptorum paginis exempla.

NOVI FLVCTVS.

MELIVS ἐρωτηματικῶς siue interrogatoriè, *Noui fluctus?*

NON DII.

DII *litorales*, vt Catulli Epigr. in Faselum.

QVAMVIS PONTICA PINVS.

ARRIANVS in Periplo Ponti Euxini ξύλων ναυπηγησίμων ἀφθονία κατὰ τὸν πόντον. *Lignorum nauibus texendis copiam Ponto.*

SYLVÆ FILIA NOBILIS.

IMITATVS Symposius ænigmate de naui *Longa feror, velox, formosa filia silua.*

TV NISI VENTIS DEBES LVDIBRIVM.

NISI ludibrium ventorum esse vis, vt Æneid. VI. de folijs Sibyllæ.

Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.

Paulinus Epist. II. lib. V. de Victore naufrago. *Homo omnium ventorum ludibrium.* Tralata vox Horatij à debitoribus, qui creditorem exigentem arcere non possunt venientem, quia iure venit. Hinc θυρεπανοίκταις siue apertularijs siue intrantibus limen alienum impudenter, dicere soliti quasi parœmiacè. *Debetur hic tibi aliquid?* Vt Plauti Trucul. Sc. IV. Trinummo Sc. XIII. Rudente Sc. II. Mostell. Sc. IIX. vt si dicerent, Sic intras quasi creditor & iure tuo. Sic itaq; nunc Poëta Bruto, nisi te obstringere vis vento fortunæ, te ludibrio ei futurum, caue. Vento nempe lasciuire & ludere solito, & vt ipse loquitur carmine in Canidiam, *imuroso*. Illud autem quod aliqui adtulere, γέλωτα ὀφλισκάνειν, non satis Poëtæ mentem exprimit.

NVPER SOLLICITVM QVÆ MIHI TÆDIVM.

NON expressere mētem Poëtæ interpretes. Est autem huiusmodi. Cum in castris tuis essem Brute, sollicitus fui, quippe socius & periculi particeps, & tædio adfectus fui, nempe ex mora: at nunc desiderio adficior, quia socius quidem siue σύμμαχος esse desij, sed amicus esse perseuero, &c. Atq; hinc liquet, cur Allegoria perpetua Flaccus vti voluit. Intelligi enim hoc ita noluit. Nam offendi potuit Octauianus.

NITENTES CYCLADAS.

VT *prælucere Baias* dixit Epist. I. ad Mæcen.

Oda XV.

PROSOPOPOEIA est, siue vt Græci Rhetores dixère ἔμψυχος καὶ γλυκὺς λόγος. Tzetzes in Hesiod. Latini quoq; *materiolam* dixère, Glossa προσωποποιία, *Materiola.*

Est autem prosopopœia quidem hæc generatim, sed speciatim Ethopœia, de qua Aphthonius in Progymnasm. Priscian, in Præexercitamentis.

Est verò vaticinium Protei, de nuptijs infaustis Paridis cum Helena. Neque recta ἐπιγραφὴ in libris est. *Nerei vaticinium*, vt infra peruincemus.

CVM TRAHERET PER FRETA.

TRAHENDI verbo expressit tarditatem, & remoram Paridis nauigantis. Nota res trahere, lente agere ac differe, vt identidem apud Sallustium. Reuersus nempe ex Græcia in Phrygiam adulter ille ambagibus longissimis ne à Menelao persequente caperetur. Videlicet, per Ægyptum, Phœnicem, Pharium & Issicum mare. Narrat Lycophro in Alexandram. Eustath. ad Iliad. VI. Herodotus lib. II.

VT CANERET FERA NEREVS FATA.

PORPHVRIO legit *Proteus*, Alia omnis interpretum manus contra venit, & legit Nereus. Neque tamen ratio eis nisi forte leuicula aliqua, cuiusmodi illa in Aduers. c. III. lib. XIX. Nereum vaticinatum Paridi, quia dictus Hesiodo

Hesiodo in Theogonia ἀψευδὴς ἠδ᾽ ἀληθής. At A enim talis & Proteus. item alij fatidici. Sic & illi rationi tipulæ pondus, cum aiunt legendum *Nereus* quoniam à Pherecide Syro vaticinans inducitur quoq; Nereus, & quod Euripides in Oreste Glaucum Anthedonium vocat Νηρέως προφήτην. Tipula, inquam, leuius hoc. Nec enim Nereus solus in mari προφήτης, sed & Proteus, & Glaucus. & Trito apud Pindarum, vt notauit interpres Euripidis in Orestē. At illa in nostram partem firmiora sunt t, Herodoti fides si qua est, narrantis lib. ii. quemadmodum Paris ad Proteum Ægypti regem perductus. Hinc itaque occasio huic Lyristæ vt induceret vaticinantem Paridi Proteum. II. Conuenit Proteum Neptuni pastorem, huic pastori Idæo vaticinari. Proteus B pastor Neptuni vt prænotauimus in Odam II. III. Quia vaticinatus & aliis de rebus Troianis Proteus, vt de Achille ad Troiam moriturо. Papin. Achilleid. I. & apud Silium Italicum lib. VII. Proteus de bello Punico II. vaticinatur, exorsus à Iudicio Paridis.

Dixeris obstare quod ait Poëta, *obruit ventos.* Nam obruere ventos magis Nerei esse. Immo enim & Nereo & Proteo, & Glauco, & Tritoni vaticinanti, ius & potestas obruere ventos. Itaq; cautè adiunxit condicionem *Jura vt caneret fata.* Obruit ventos ad tempus videlicet vaticinationis suæ, Inutile illi & ceteris quos dixi esset ius vaticinandi, si ventos cum obstrepunt, coercere non possent. C

MALA AVI.

OMNE auspicium & omen, *auis*, vt & Græcè ὄρνις. Notat interpres Aristophanis in Plutum, & interpres Sophoclis in Oedipum tyrannum.

CONIVRATA TVAS RVMPERE NVPTAS.

VT I. Georg.------*coniuratos cælum rescindere fratres.*

Putauêre notari nunc à Poëta coniurationem Helenæ procorum Spartæ factam, de qua Euripides narrauit principio Iphigeniæ Aulidensis. Pausanias in Laconicis Eustath. ad Iliad. II. Sed meliùs qui acceperc de coniuratione principum Græciæ facta in Aulide portu Euboeæ, de qua narrauit Apollodorus lib. III. Isacius in Lycophronis Alexandram, Higinus fabulis c. LXXIIX. & passim tangitur in poetis & historijs. D

ET REGNVM PRIAMI VETVS.

RVMPERE *Priami regnum*, quippe collectum quasi corpus ex IX prouincijs quas recenset Geographus lib. XIII. Quodq; coniunxisset illas prouincias Priamus, nominati cœptus Rex regum. Achilles hoc regnum fregit captis alia post aliam prouincijs. Geographus lib. eodē. Vetus autem hoc Priami regnum quia diu Priamus ei regno præfuit.

ET RABIEM.

RABIEM belli. Μαίνεσθαι, τὸ ἐνθουσιᾶν ἰσχυρῶς, quasi rabere ac furere adpetitu pugnæ. Eustathius ad v. Iliad. Sic Iliad. IX. de Hectore furente pugnante

--οὐδέ μαίνεται οὐκ᾽ ἔτ᾽ ἀνεκτῶς---
Ἕκτωρ Πριαμίδης---

--*Iam per furis intoleranter, Hector Priamides.*--

--*Item* ἡ χαλὰ μάχλω κίνησις μανία ἔοικε, διὰ τὸ ἐνθουσιᾶν. *Motus ac gestus corporum, in pugna furoris instar est, propter impetum quasi diuinum.*

NEQVICQVAM FEMINIS CARMINA DIVIDES.

EXPRIMERE velle videtur quod Alexandra vaticinata fratri suo Paridi apud Lycophronem. τοίγαρ ψαλάξεις ἐς κενὸν νευρᾶς κτύπον

Ἄπτα κ᾽ ἀδώρητα φορμίζων μέλη.

Dixeris Latinè

Ergo inuitabis neruus sono irrito,
Ieiuna & indonata carmina perstrepens.

Quid autem obscero est carmina diuidere? Carmina, inquiunt Aduersaria c. XXX. lib. XIX. quasi per fides partiri. Nempe Citharista, modò hos modò illos neruos impellendo. At neutiquā ea meus Horatio, sed carmina fœminis diuidere modo huic modo illi feminæ cantilenā aliquam gratificati, vt hodieq; huius aut illius honori se cantare aiunt nugones. Sic *diuidere oscula* Oda XXXVI. sequente, modò huic, modò illi amico dare.

IMBELLI CITHARA.

QVÆ longè dispar citharæ Achillis. Paridis cithara strepens amores, & feminarum lau..s: Achillis cithara pugnas & laudes Heroū. Differit hoc Eustathius ad III. Iliadem. Eiusmodi quoq; discrimine Alexander Magnus Paridis Alexandri citharam spreuit: Achillis citharam sibi optauit. Plutarchus in Alexandro, & libro de virtute fortunaq; Alexandri. Stobæus Sermone XLIIX. Ælianus Varijs c. XXXIIX. lib. IX.

NEQVICQVAM THALAMO.

PROPRIE' *thalamo*, Nam thalamo aut gynæconitide, vt Iulios Pollux. c. IIX. lib. I. Eustath ad Iliad. VI. aut thalamo nuptialī Glossæ παστὸς ἐπὶ νύμφης, *Obtentus, Coronacio, Thalamus.* Sic παστὸς in literis sacris Psalmo XIIX. Hinc & in somnis thalami species, nota vxoris. Artemidorus Daldianus. c. X. lib. II.

AIACEM CELEREM SEQVI.

EXPLICAT Priscian. c. II. lib. XIIX. *Celerem ad sequendum*, Atticè.

Vter autem hic Aiax, Oileus ne an Telamonius? Intelligi volnêre Aiacem Oilei, neque rationem addunt. Esse autem potest, quod Aiax ille dicitur ταχύς, id est, *celer* Iliad penult. Ὀϊλῆος ταχὺς Αἴας, & inducitur cum Vlyxe curriculo certans, & laudatur vt omnium post Achillem celerrimus---Ἀργαλέον δὲ

ποσσὶν ἐριδήσασθαι Ἀχαιοῖς ἢ μὴ Ἀχιλλεῖ.

----*Achiuis*

Vincere non facilem cursu, nisi fors fit Achilli.

Verisimile itaq; de Aiace Oileo intelligi Poëtam velle, sed verum est de Aiace Telamonio. Nec enim ab Oileo sed Telamonio interfectus Paris,

neque Aiax Locrus persequutus Paridem, sed Telamonius. Narrat enim Dares Phrygius, *Alexander arcum retendit, multos, interfecit, Aiacis latus nudum transfixit, Aiax saucius Alexandrum persequitur, nec destitit nisi cum occideret. Aiax fessus vulnere in castra refertur, sagitta exemta moritur*, &c. Aiax ibi Telamonius, nam Locrus etiam post Alexandrum & Telamonium ibi superstites cum Agamemnone, Diomede, Vlyxe, alijs.

HEV SERVS.

HEV *serus*, quia dolendum te non citius occubuisse, & antequam Achillem Graecorum optimum insidijs opprimeres.

CRINES AVLTEROS.

BENE nunc *crines*, at supra minus propriè, *pectes caesariem*. Etenim caesaries virilis est & laudi, vt Æneide I. ---*decoram caesariem*, &c. At crines muliebres & vituperationi viro, vt Æneide IV.---*crinemq; madentem*.

Crines autem esse muliebres bene Isidor. c. 1. lib. XI. & patet nomine ipso. Nam crines longi & cum discrimine apud Festum. Ergo & Dio Chrysostomus orat. de pulchritudine agens de Sporo. Ἀλλ' ἐκεῖνος γε, inquit, καὶ τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας διεκέκριτο. *At ille etiam capillos discretos habuit*, nempe vt mulier. Tertyll. c. XII. de virgin. velandis. *Vertunt capillum, & in acu lasciuiore comam sibi inserunt, crinibus a fronte diuisis, apertam professa mulieritatem*, &c. Peccant qui ex editione Rhenani corrigunt, *& acu lasciuiorem comam sibi inferunt*, &c. Tertyll. Graecè & figuratè ibi vt aliàs loqui voluit. Et quidem Graecismo literis sacris creberrimo D. Lucae XXII. Κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρᾳ. *Domine, si percutimus in gladio?* &c. Et alia eiusmodi, natantia omnibus paginis. Sic itaque ἐν βελόνῃ pro τῇ βελόνῃ. *In acu, pro, acu*. Sic ἐν βελ' πληγείς. Et id genus alia.

Discretioni autem illi crinium, vsus discerniculi siue discriminalis quem ostendit Varro IV. de ling. Lat. Et plenè planeq; Isidor. c. XXXI. lib. penult. Peccant qui putaucre idem esse calamistrum siue acum crinalem, & discerniculum, & cnasona. Longè ac multum differunt, sed cupressum illam adpingere nunc operae non est.

PVLVERE COLLINES.

A αὐχμός, Solitus antea collinere vnguentis & odoribus, tunc puluere collines, vt Æneide vlt.

---*Fedare in puluere crines*.

Vibratos calido ferro myrrhaq; madentes.

TE SALAMINIVS TEVCERQVE ET STHENELVS.

LEGVNT aliqui, *Te Salaminius Teucer, te Sthenelus*. Sed melius in membranis pleris q; *Te Salaminius Teucer, & Sthenelus*, &c. Qui nesciuere syllabam ita rectè produci, vt versum fulcirent, fecere. *Teucerq; &*, Sed parcite metu, nam *Teucer &*, rectè vt Ennius apud Ciceronem I. de Diuinat.--*Soror errare videbar*. Et apud Lactant. c. XV. lib. I. *O pater, ô genitor, ô sanguen Dijs oriundum*. Sic Æneide X.---*agitatus amor, & conscia virtus* III. Georgic. *Altius ingreditur & mollia crura reponit*. Et Æneide V. *ostentans artemq; pater, arcumq; sonantem*. Propert. Eleg. XIX. lib. I. *Mansuetas inter heroidas omnes*, Ouid. I. Fastor. *Vocibus Euander, & firmus mente parentis*. Marius Victorinus lib. de ratione metrorum, hanc vocalium vim esse ait, vt in vltimis syllabis poëta volente, ancipites sint.

IMPERITARE EQVIS.

HOMERO est ἐμμελὴς εἶναι ἵπποις ἵπποις. Et κέκλεσθαι τοῖς ἵπποις, Iliade penult.

SVBLIMI ANHELITV.

SVBLIMIS *anhelitus*, non tam ex alto pectore, vt aliqui voluère, quam elato capite vt soliti cerui fugientes. Semper enim aliàs quoque serui ὑψαύχενοι capitibus excelsis, vt Oppianos insignes fecit lib. II. venaticorum, neque arbitrere ad celsitatem cornuum id pertinere. Nam dixerat ὑψικέρων, &c. Idemq; de natatu ceruorum agens Ὑψοῦ δ' αἰείροντες κεράων πολυκραττον ἄδος

Cornuaq; adtollunt celo, peramabile visu.

DIEM PROFERET ILIO.

VT Papin. Thebaid. III.----*ventis, aut alite visa*

Bellorum proferre diem.

Oda XVI.

PALINODIA est, sed cum declamatione siue loco communi. Nefas esse furenter irasci. verisimile autem quod interpretes aliqui notauère, ad Gratidiã Neapolitanam esse hoc carmen, in quam vibrauit iambos qui in Epodis. Ergo & iamborum hic ei mentio, & aetatis suae ingrauescentis.

O MATRE PVLCHRA FILIA PVLCHRIOR.

VT Iun. Columella in Hortulo.

Formosa Nais puero formosior ipsa.

Virgil. Ecloga. V.

Formosi pecoris custos formosior ipse.

NON DINDYMENE.

RECENSET IV. genera furoris diuini. I. Cybelae Deae sacerdotum, II. Sibyllarum, III. Baccharum, IV. Corybantium, atq; his omnibus iram esse ait incitationem. Eleganter autẽ Gallorum Phrygiae Deae, & Sibyllarum furoris similem esse vult intelligi commotionem mentis iratae. Baccharum autem & Corybantium vocibus ac tinnitibus, iracundorum vociferationes & conuicia.

NON ACVTA SIC GEMINANT CORYBANTES AERA.

CORYBANTES enim τοῖς δόρασι τὰς ἀσπίδας συνέκρουον vt ait Apollodorus lib. I. *Hastis clypeos pulsabant* & apud Lucret. lib. II. Curetes

Armati in numerum pulsabant aeribus aera.

Sed & Baccharum geminatio illa, vt Ouid. III. fabular.

---*Aerane tantum Aere repulsa valent?*

NORICVS

NORICVS ENSIS.

MELIOR tamen Sericus & Parthicus L. Plin. c. XIV. lib. XXXIV. Sed adfectanter Poëta *Noricum*, vt optimum vsurpare videtur, vt & Epoda XVII. adtingere volens memoriam victoriæ Augusti Noricæ de qua Dio lib. LIV. item alij.

PARTICVLAM VNDIQ. DESECTAM.

NARRAT eiusmodi fabellam Tiberianos apud Fulgentium Mytholog. lib. III. c. de Peleo, Tiberianos autem ex Stesichori Palinodia in Helenam, ex eàque sumere potuit & Horatius. Non itaq; primus finxit vt interpretes opinati. Stesichori autem Palinodiam fuisse non Helenæ illi Lacænæ Tyndari filiæ, Menelai vxori scriptam, sed Heleoæ Himereæ Siculæ Micythi B filiæ, Stesichori amicæ, ostendit Ptolemæus Hephæstio apud Photium in Bibliotheca vbi & arguitur error ille popularis de Stesichoro diuinitus occæcato, quod ausus carmine maledico Helenam vituperare.

IRÆ ALTIS VRBIBVS STETERE CAVSSÆ CVR PERIRENT.

IRAS intellige odia internecina, Tullius orat pro Domo *Hostium, inquit, vrbes, nec omnium hostium, verum eorum, quibuscum acerbum bellum internecinúmq; suscepimus, non præda adducti sed odio, solemus exscindere, quod, in quos propter eorum crudelitatem inflammatæ mentes nostræ fuerunt, cum horum etiam C tectis ac sedibus residere aliquod bellum semper videtur,* &c.

IMPRIMERETQ. MVRIS HOSTILE ARATRVM EXERCITVS.

PROFERT Isidor. c. II. lib. XV. rectéq; notat *vrbes aratro condi, aratro verti.* Notissimus ritus ille exarandi vrbes. Sic enim & Propertius Eleg. VII. lib. III. dixit, *aratro vrbem premere* L. Seneca. c. XXVI. lib. I. de clement. *Aratrum vetustis vrbibus inducere.* Quemadmodum & Valens Imp. apud Socratem Ecclesiasticæ histor. c. XXXIIX. lib. IV. ἄροτρον βαλεῖν κατὰ τὴν πόλιν Paulus Diaconus Histor. Miscellæ lib. XII. *Ciuitatem aratro vertere.*

Antiquissimus autem quoq; ritus ille, vrbium deletarum sola perspergendi sale, tanquam imprecatione sterilitatis sempiternæ, vt in literis sa- D cris Iudicum c. XIX. καὶ τὴν πόλιν κατέσπασε, καὶ ἔσπειρεν αὐτὴν ἅλας. Et renouauit vetus hoc exemplum Fridericus Imp. olim deleta vrbe Mediolano, Themyris autem Tartarorum rex Ninum quæ & Mussula, exaratam lupino & faba Ægyptia conseuit, vt est in continuatione belli sacri.

Adfinis huic etiam ritus ille, hostium vrbes deletas exsecrandi, vt Agamemno exsecratus Ilium & Croesus Sidenẽ. Narrat Geographus lib. XIII. à quo & παλαιὸν ἔθος nominatur. i. *ritus antiquus.*

Sale perspersas vrbium areas exaratas omine sterilitatis liquet. Nam & inuidi ac venefici, & magi olim vicinorum ægros ita perspergere soliti, vt sterilescerent, qua de re Ammonius in dif- ferentijs explicans Ἀλιάστορον τὴν ἁλὶ ἐσπαρμένην χώραν, ὡς πῶν φθονερῶν τοῦτο ποιούντων, ὅτι καὶ ὁ βίος τοὺς ἠλιασμένους καὶ δυσθεραπεύτως ἔχοντας τὰ σώματα, ἀλιάστορους καλεῖ Id est Ἀλιάστορον. *regionem sale conspersam, quasi hoc inuidi aliqui fecerint. Vnde & vita communis eos qui corporibus pessimè adfectis sunt, & insanabiles, vocare solita est* ἀλιάστορους id est, *sale adspersos.* Tangit & Eusthath. in Odyss. XVII.

IN DVLCI IVVENTA.

QVAM iuuentam suam Oda XIV. lib. III. refert in Consulatum Planci.

ET IN CELERES IAMBOS.

CELERES *iambi*, quia pes Iambus à breui in longam aptus progressioni. Vnde Iambus, *pes cursim* in arte poët. Et apud Sidonium Epist. x. lib. IIX. *Lampridius in Iambico citus in choriambico grauis.* Eamq; huius pedis celeritatem explicat Terentianus lib. de metris. Hinc & Rufinus lib. de metris Iambum vocat *cursorium & velocem, & celerem.* Et Terentianus lib. de pedibus. *Raptim citum.* Idemq; lib. de metris. *Præpetem*, vt & Ausonius.

Iambe pinnis alitum velocior. Etiam *gradalem* siue *gradarium* dixére huuc pedem. Diomedes c. II. lib. III.

Proprijssimè autem celer Iambicus versus, in quo aut omnes aut plurimi Iambi pedes, & maximè vltimus. Nam si vltima regione spondeus est, iam σκάζων est siue *claudicans.* Itaq; Ouidius I. de Remed. hoc discrimen exprimens dixit.

Liber in aduersos hostes stringetur Iambus
Seu celer, extremum seu trahit ille pedem.

ANIMVMQ. REDDAS.

REDDAS mihi animum tuum alienatum vt Oda seq. XIX. *Finitus animum reddere amoribus.*

Oda XVII.

AD eandem hæc oda opinor est, ad quam superior ad Gratidiam videlicet, quam iratus in Epodis Canidiam vocat, nunc autem quasi palinodia dicta, & vt Plauti verbis dicam, *habita expurgatione, & pace facta* Tyndaridẽ nominat, quasi commendatione pulchritudinis & formæ adpropinquantis ad Helenæ Tyndaridæ speciem. Ergo & hac oda nunc ei rusticationem suadet, suumq; rus offert quod in Sabinis.

FAVNVS VELOX.

OVID. II. Fastor. de Fauno agens siue Pane

Ipse Deus velox discurrere gaudet in altis
Montibus, & subitas concitat ipse fugas.

Sic per montes Arcadiæ Pan discurrens apud Pausaniam Arcadicis. Hinc & *Montiuagus* dictus Nemesiano, Ecloga III.

MVTAT LVCRETILEM LYCÆO.

FESTVS in *Lucretilis* Priscian. cap. IIX. lib. XIIX. Faunum in Lucretilẽ euri suo vicinum ait commeare & gregem ibi, tueri, quia Poëtæ

A tutela Fauni, vt Epist. xix. *Adscripsit Liber Satyris Faunisq; Poetas.* Et Oda xvii. lib. ii. *Faunus, Mercurialium custos virorum.* Et apud Lucianum Dialogo Panis & Mercurij. Pan ipse μουσικός, inquit, ἐἰμι, *Musicus sum,* &c.

ÆSTATEM PLVVIOSQ. VENTOS.

ÆSTVS & frigus capellis res aduersissima. Iun. Columella c. vi. lib. vii. *Huic pecudi,* inquit, *nocet æstus, sed magis frigus,* &c.

TVTVM PER NEMVS.

MELIVS in alijs *totum,* &c. Nam tutum dixit *impune,* &c.

ARBVTOS.

NAM hoc pabulum capellæ sectantur. Iun. Columella loco auted. Virgil. iii. Georg.
B ---*Iubeo frondentia capris, Arbuta sufficere.*----

ET THYMA.

CAPRÆ adpetentes fruticis odorati L. Plinius c. xvii. lib. xii.

DEVIÆ.

NAM capræ siluestribus saltib. delectantur, Varro c. iii. lib. ii. de re rust.

OLENTIS VXORES MARITI.

OLENS *maritus,* hircus, Idem Martiali Epigr. xciv. lib. vii. *Cinyphius maritus.* Et Virgil. Eclog. vii. *vir gregis.* Vxoris autem nomen transferri non solum ad animantes alias, sed & in anima liquet Martial. epigr. liii. lib. iv. vbi pellicea stragula, *Cynici vxor.*

C *Cerea quem nuda tegit vxor abolla grabati*

Intelligi vult κώδιον siue stragulam pelliceam, in eam incubanti Cynico esse quasi vxorem, quia submeiulus ille, siue stragulam permingere solens. Sed longa ei loco interpretatione opus, cui alia occasio.

COLVBROS.

MEMBRANÆ, *colubras,* quemadmodum & Lactantius legit in v. Thebaid. Atque id concinnius, virides verò *venenosas* vt interpretatus Lactantius.

HEDILIA.

MALVÊRE aliqui, *Nec Martiales hedulei lupos,* Hedus, hedulus, antiquè heduleus. Vt hinnus, hinnulus, hinnuleus. Sed in membranis plerisq; est Hedi alia. Nempe parte vna
D capellæ, parte agri aut nemoris alia, hedi.

VTCVNQ;.

QVOMODOCVNQ. quocūq; genere carminis lyrici. Sic meliùs quā *vbicūq;* aut *quādocūq;* vt alij. Dicendi & plura locus in Odā xxxii.

VSTICÆ CVBANTIS.

PROCVMBENTIS, vt iii. Georg.--*& saxea procubet vmbra.*

DII ME TVENTVR.

VT MVSÆ Oda iv. lib. iii. *Faunus* Oda xiii. & xvii. lib. ii. & Oda xxii. lib. i. Eiusmodi autem identidem illud Plauti, *Dij me seruant.*

DIIS PIETAS MEA.

VSVS Antoninus Pius Epistola ad Faustinā coniugem. *Esto igitur secura, Dij me tuentur, Dijs pietas mea cordi est,* Volcatius Gallicanus in Auidio Cassio.

HIC IN REDVCTA VALLE.

REDVCTA *vallis,* est conuallis, siue collibus vndiq; septa vallis, & quasi reducta siue retroducta & seclusa. Sic enim Maro Æneide iix eodem significatu dixit *vallem reductam,* & vallem---*quam vndiq; colles, inclusere caui.* Eiusmodi verò & propriè cōuallis vt patet apud Festum. Ergo & Propert. eleg. i. lib. iv. *cauum campum* dixit pro conualle, siue reducta valle. Aliter, neque rectè, quid reducta vallis Seruius docere ingressus, ad Æneidē vii. & x. Item alij vt in aduersarijs c. xxiii. lib. xxvi.

LABORANTES IN VNO.

LABORARE amare, vt Atticè πονεῖν siue πόνους ἔχειν, & μοχθίζειν Theocrit. Idyll. i. & *labor* siue πόνος pro amore. Theocritus Idyllio ii---ἐγὼ δ' οἴσω τον ἐμὸν πόνον--*At ego perferre laborem.--Nitar vt ante meum.* Et Aristophanes Concionatr. διά τοι γὰρ σὲ πόνους ἔχω. *Nam propter te labores sustineo.*

In vno autem *laborare,* amare eundem siue esse riuales, vt *riualitas mulierum.* Apuleij lib. x. Et in vno laborare dixit Ouidius lib. iix. fabular.-----*merito Deus arsit in illa.* Et i. Fastor. *Sola suspirat in illa,* & vi. fabular. *in illa æstuat.* Eleg. v. lib. iii. Amor. *Inachus in media Bithynide pallidus isse*

Dicitur.---Propert. Eleg. xiii. lib. i. *Perditus in quadam tardis pallescere curis, Dicerus*---

DVCES POCVLA.

DVCERE *pocula,* τὸ ἀθρόως καὶ ἀπνευστὶ πίνειν, ὅπερ ἀμυστίζειν ὠνόμαζον οἱ παλαιοί Plutarch. sympos. Problem. iii. lib. iii. Itaque bibere ait solitas mulieres, & sic bibentes minus inebriari. Sic anus Plautina Curcul. Sc. ii.

---*Ipsum expeto*

Tangere, inuergere in me liquores tuos

Sine ductim,---Meliùs Priscianus legit c. i. lib. xv. *Sine ductim.* Nempe, *sine,* inquit anus. O Liber *inuergere in me ductim liquores tuos,* &c. Ductim ἀπνευστὶ Priscian. c. i. lib. i. Sic Oda iii. lib. iii. *Ducere nectaris succos* Oda xii. lib. iv. *Ducere Liberū.* Plauti Amphitr. Sc. i. *Educere hirneam.* Marcellus Empir. c. xxii. *Perducere* agens de potionibus medicis. Nam hæ perduci solitæ non bibi. Sic *ducere narib. thura* Oda i. lib. iv. vbi interpretor.

INNOCENTIS LESBII.

INNOCENTIS, saccati de quo dixi ad Odam xi. Græcis hoc vinum ἠθικὸν, Theophrasto c. xxiv. lib. vi. de stirpium causis. Item ἠθημένον Plutarcho Symposiacis Problem. vii. lib. vi. Item διηθημένον. Florētino apud Cassianum Geoponicis c. περὶ τῶν διηθημένων οἴνων.

Eiusmodi Lesbium innocens quia plurimum & iucundè ducitur, neque inebriat. Neque temetum est, siue tentans mentem. Itaque Plin. c. xxii. lib. xiv. *Quinimo,* inquit, *vt plus capiamus sacco frangimus vires,* &c. Et Plutarchus loco præd. διήθησιν siue saccationem, esse ait, σόφισμα καὶ μηχάνημα πολυποσίας. *Commentum & machinationem bibacitatis* Quare autem saccata siue castrata vi-

ta vina siue pe[illegible] col[illegible]ta [illegible] orient, disserit auctor libri περὶ παθῶν qui adscriptus Hippocrati, & copiosè Plutarchus problemate antedicto. Familia itaq; dialogis Romanus vina eiusmodi, vt Plutharchi loco prædicto, & Ciceronis II. de finibus vbi inter asotorū delicias summas, vinum cui, vt Lucilius locutus, *vires sacculus abstulerit. Sacculus*, nempe vinarius. Siue ὑλιστήρ Glossæ *Saccus vinarius* ὑλιστήρ. Cōtra Tul[illegible]ij & Lucilij mentē illi veniunt, qui apud Ciceronē rescribere ausi, *quibus vinum diffusum e pleno sit œnophoro vt ait Lucilius, cui nihil demjerit nix, nec sacculus abstulerit.* Contra Cicero & Lucilius vinum voluere intelligi asoticum & saccatum. Mascula vina & quibus nihil saccus abstulit, nihil ad palatum asoticum. Rectè q; iam olim doctissimi repudiauère illam rescriptionem. Etenim ἄκρατος οἶνος, siue non διηθημένος est κ[illegible] κραιπαλαίτης, siue crapulam & capitis grauedinem facit, [illegible] non item. Idemque op[illegible] [illegible] græci dialogis [illegible]. Suidas κάρηβαρίτης ὁ [illegible] οἶνος. Lege, Κ[illegible]ηβαρίτης ὁ [illegible] οἶνος &c. P[illegible] Suidæ ipsius verbis in [illegible], vbi [illegible] ait [illegible] οἶνον & [illegible] haud dubi- ἀσωτίας intelligens [illegible] Horatij verbis di[illegible] *innocentem* neque inebriantem. Etenim proferens versum ex Aristophanis Ranis Διονυσοπί-[illegible] ἀσωτίας explicat, μεθύεις κραιπαλᾷς σκληρὸν οἶνον πίνων, id est, *ebriacus es, crapula es grauis, bibens vinum austerum.* Quid autem aliud οἶνος σκληρὸς quam οὐ διηθημένος, siue ἄκρατος; Saccatum vero vinum siue ἠθικὸς οἶνος, idē ἀσωτίας quia soliti & odoribus condire vina cum saccarent. Indicio Plinius c. [illegible] VII. lib. XX. de aniso agens, *Saccis quoque*, inquit, *additur. Cum amaris nucibus vina commendat.* Corrigit Hieronym. Mercurialis. *Saccis quoque additum, cum amaris nucibus, vina commendat*, &c. ἔχει δέ τις ἐν ταχυπό-θης. Nam adduntur vino amaræ nuces græcæ videlicet siue amygdalæ. Cui rei obsecro? vitandæ scil. ebrietati. Ipse c. IIX. lib. XXIII. *Aiunt*, inquit, *quinis fere præsumtis* (nucibus græcis) *ebrietatem non sentire potores*, &c. De amaris hoc audiendū patet Dioscoridis c. CLXXVII. lib. I. ex quo sūsit Plinius, ἔστι δὲ, inquit, καὶ ἀμέθυστα προσλαμβανόμενα ὅσον ε ἢ ζ. *Arcent & ebrietatem sumtæ quinæ & septena.* Sic & Africanus apud Cassianum Bassum Geoponicis lib. VII. Nota historia est de medico qui nucibus Græcis amatis præmunitus, omnes vino deponere solitus in commotum olim Drusi qui filius Imp. Tiberij. Plutarchus Sympos. Problem. VI. lib. I. Athenæus lib. II. Amaras autem huic rei nuces conuenire testis Plinius loco quem dixi. *Minus*, inquit, *valent in remedijs dulces*, &c. Item e[illegible] Dioscoride hoc vt alia. At enim de dulci nuce Græca ὅτι κατὰ πολὺ ἧσσον ἐστὶν ὡς πρὸ ἐνέργειαν τῆς πικρᾶς, *Multo esse debiliorem ad ess[illegible] caecitatem remedij, nuce amara.* Atqui à vino saccato minimum ebrietatis periculū est potanti, nihil itaque amaræ nuces ad vini saccationem, sed odores vt dixi. Vnde & opponitur

A in veteribus quotidianis οἶνος χαρίεις id est, ἄκρατος, καρηβαρίτης, & οἶνος ἀρτυτός id est conditus & saccatus.

Non audiam, si quis *innocens Lesbium* esse velit modicè sumtum, vt Oda XXVII. dicturus est *Bacchum verecundum.*

Adpositè autem Flaccus amicam ad Lesbij saccati siue innocentis ductionem vocat. Nam Lesbium dulcius ceteris itaque magis ad amicæ saliuam. Alexis apud Athenæum lib. I.

----πόματος Λεσβίου
οὐκ ἔστιν ἄλλος οἶνος ἡδίων πιεῖν.
----*potione Lesbia*
Nullum potare dulcius merum potes. Et ibidem Eubulus, ἢ Λέσβιον γέροντα νεκταροσταγῆ. *Aut*

B *Lesbium vetulum fluentem nectare.* Et plenæ sibi laudib. Lesbij vini paginæ tanquam dulcissimi. Iucundè & A. Gellius c. V. lib. XII.

Nec Semeleivs Thyonevs.

CÆlivs Lactantius ad Thebaid. II. Diodorus lib. III.

Prælia.

Παροινίας. Rixas natas ex ebrietate. Bene Athenæus lib. X. τὸ γὰρ παροινεῖν, ἐκ τοῦ μεθύειν. Patet Xenophontis Symposio, & Luciani Lapithis. Ne rectè in Glossis παροινία *ebrietas*; πάροινος *vinulentus*. παροινία est vt dixi, nata ex vino rixa, siue vt bene Flaccus noster Oda seq. *Rixa super mero.* Benè & Plautinæ Militis Sc. IIX.

C est, *Dissidium per vinum.*

Cvm Marte confvndet.

PRælia Bacchi sunt poscere maioribus poculis & propinare: Martis autem prælia rixæ & pugnæ. Bacchus itaque prælia sua cum Marte confundit, cum bibendi certamen conuertitur in rixam & παροινίαν.

Ne male dispari.

MAle *ne dispari*, siue valde dispari? an *male incontinentes manus*, siue valde incontinentes? an *male inneciat*, siue valde & crudeliter injiciat, vt Oda XII. lib. IV.--*Male est vlta libidines*, id est, crudeliter? Sed conuenit rectissimè, quod est proximum, *male dispari.* Nam voluit Poëta exprimere dispares pueri & puellæ vires, vt Pa-

D pin. Thebaid. V.-----*fortemq; timebam*

Quem desponsa Gyam.---vbi Cælius Lactantius *Timebam, Quia*, inquit, *virtus pueri formidanda est puellis.*

Malè autem pro *valde*, vt rectè Carisius lib. II illud Frontonis ad Antoninum Imp. proferens. *Male me, Marce, vita pœnitet, ceterum certum est male pœnitet.* Priore loco male est ne rectè, posteriore autem valdè. Sic Atticis κακῶς pro παντελῶς siue valdissimè.

Scindat coronam.

CHeræmon, Athenæi lib. XV. στεφάνους τεμόντες, &c. *scissis coronis.*

Oda XIIX.

PLebeia inscriptio est. *Ad Quinctilium Varum*, sed Quinctilij nomen abest à membra-

nis plerisq;. Et quidem forte an Flaccus ipse nunc A sibi loquitur, atq; ipse hic V[…]rus est, vt Epoda v. Flaccus ipse *Varus est. Non vsitatis Vare potionibus.* Has potiones ad se pertinuisse ipse testis Epoda xvii. *Quid amplius vis* &c.

Est autem Oda παραινετική, de vsu vini mediocri & vitanda ebrietate.

NVLLAM ARBOREM.

VI[…]ES enim *magnitudine quoque sua inter arbores* olim, Plinius c. i. lib. xiv. Aliter legis hunc versum Helenius Acro, quàm vulgò nunc habet, nempe. *Nullam vere noue*, &c. videri potest illud *Vare sacra*, natum ex inscriptione.

VITE SACRA.

QVONIAM ex vite libationes in sacris.

CIRCA MITA SOLVM TIBVRIS ET MOENIA CATILI. B

IDEM arbitrati aliqui Tibur, & mœnia Catili, vt Aduersarijs c. iii. lib. xxii. Sed haud dubiè aliud Horatio *Tibur*, aliud *mœnia Catili*, nempe mons Catili. Fratres illi Catilus, Coras, Tibur siue Tiburnus, non solum opera communi Tibur condidere, sed & suo quisq; Marte suam sibi vrbem. Seruius ad Æneidē vii. Puerile autem & nugatorium esset illud Δὶς τὸ αὐτό. *Tibur & mœnia Catili*, vt si dixeris, *Patauium & mœnia Antenoris.*

Catili autem pro Catilli poëticè vt syllaba corriperetur. Nam historice quidem est Catillus, vt Solini c. vii. Seruij ad Æneidē vii. Helenij Acronis ad Odam vii. lib. i. C

OMNIA DVRA.

DIFFICILIA vt, vt Tibulli eleg. vii. lib. i. Vatinij Epist. ad Cic. x. lib. v. Horatij Oda viii. lib. iii. L. Seneca epist. lxiii.

QVIS POST VINA CREPAT PAVPERIAM.

MARCELLVS interpretatus, *queritur, dolet.* Melius dicere potuit, *in ore habuit.* At in membranis est, *increpat.* Rectè opinor. Quippe increpare dicitur ambifariam pro insonare, & inclamare siue accusare. Seru. ad Æneidē ix. Sic itaque nunc, *increpat grauem militiam aut pauperiem*, accusat: *increpat Bacchum & Venerem*, insonat, valde sonat, laudib. fert.

RIXA DEBELLATA.

RIXAM humiliter ac tenuiter dixit, Nam *rixa* μάχη, ἡ διὰ λόγων, *Pugna*, μάχη διὰ χειρῶν. *Prælium*, μάχη, ἡ ἐν πολέμῳ Glossæ. Sed auget Poëta adiungens, *debellata.* D

CENTAVREA CVM LAPITHIS.

MARO Æneidē i. auctorem huius rixæ Martem fecit. *Mars perdere gentem. Immanem Lapithum valuit*, &c. Bacchū autem ii. Georg. *Ille furentes Centauros domuit.* Seruius ad ii. Georg. sic diluit. Pugnam illam partim ira, partim vino excitatam. Rectè, nam Lapithi incitati ira: Centauri vino.

SITHONIIS NON LEVIS EVIVS.

NAM vt ipse Oda xxvii. seq. *Natis in vsum lætitiæ scyphis, Pugnare Thracum est.*

FINA LIBIDINVM DISCERNVNT.

TVLLIV[S] Verrina v. *libidinem tibi tuam pro lege esse voluisti.*

EXIGVO.

FINA nihil discernente reipsa, sed aliquantum opinione Thracum barbara, quibus fas quod libido dictauerit: nefas quod libidini aduersarium.

NON EGO TE BASSAREV INVITVM QVATIAM.

COGAM me, aut cogi patiar ad ebrietatē. οὐ βασσαρήσω. Non incipiam furere in vino, vt Oda vii. lib. ii. Anacreon apud Athenæum lib. x. Ex eoq; apud Eustath. ad Odisseam iii. cuius κατεσπαραγμένους *versiculos sed deformes maculis hactenus, quas sic eluo.* B

Ἄγε δὴ φέρ' ἡμῖν ὦ παῖ
Κελέβην, ὅπως ἄμυστιν
Προπίω· τὰ μὲν δέκ' ἐγχέας
Ὕδατος, τὰ πέντε δ' οἴνου
Κυάθους, ὑβριστιῶς

φεῖνα δηὖτε βασσαρήσω. Secius & s[…]quuntur qui aliter mutauére in Athenæum. Tangit autem Horatius commotionem sacrorum, de qua Seru. ad Æneidē iv.

VARIIS OBSITA FRONDIBVS.

CLVSA cistis varia fronde velatis, de quib. Catull. epith. Pelei, Tibullus Eleg. iix. lib. i. Theocrit. Idyll. xxvi. Clem. Alexand. Protrept. Epiphan. Panarij lib. iii. Arnobius lib. v.

SÆVA TENE.

C SAT. vii. lib. ii.---*Manum stomachumq; teneto.* Reprime, furorem tuum neque immitte mihi.

T[…]LLENS VERTICEM.

SIC αὐχένα ὑψοῦν pro superbire Isidor. Pelusiota, epist. ccxxiv. lib. iii.

Oda XIX.

NEC QVÆ NIHIL ADTINET.

NEMPE, *dicere.* Valerius c. ii. lib. i. *Factum Masanissæ plus animo, quam punico sanguini conueniens: quanquam quid attinet mores natione pendi?* &c. Melius membranæ, *Factum Masanissæ animo, quàm Punico sanguini conueniens. Quanquam quid adtinet*, &c. Cornuficius principio lib. i. Rhetor. *Qua nihil adtinebat*, videlicet conquirere. Malè & ibi *adtinebant*, &c.

BIMI CVM PATERA MERI.

VINVM vetus adfectauere in sacris, & merum siue expers aquæ. Mustum quidē spurcum habitum, vt & vinum dilutum. Festus in *Spurcum.* Plinius c. xix. lib. xiv.

Oda XX.

VOCATIO ad cœnam & declaratio quid in cœna illa præcipuum & quasi caput. Sic enim

enim foliti exprimere, vt nunc *Vinum Sabinum*, Oda xi. lib. iv. *vinum Albanū* Catulli epigr. xiii. *Vnguentum*. Martialis epigr. xxii. lib. iix *Aprum*. epigr. xliix. lib. x. *hædum*.

VILE SABINVM.

BONA præmunitione *vile* dixit. Etenim Mecenas vinis delectatus optimis, vnde & *vina Mæcenatiana* Plinij cap. vi. lib. xiv. At Sabinum ceteris Italiæ vinis leuius Athenæus lib. i. πάντων δὲ ὁ Σαβῖνος κουφότερος.

MODICIS CANTHARIS.

MODICI siue patui canthari plebis: magni proceruum, vt C. Marij apud Plinium. c. xi. lib. xxxiii. Valerium c. vi. lib. iii. Macrob. Saturn. c. xxi. lib. v. Plutarch. lib. de ira.

GRÆCA TESTA.

ISIDORVS c. xxv. lib. xvi. *Cadus, Græca amphora est, continens vrnas tres*, &c. Græca itaque testa cadus, qui & nomine & origine & vsu græcus est. Condi autem & diffundi vina in cados res nota est. Marcellus, *Cadi*, inquit, *vasa quibus vina conduntur*. Sic melius quàm in Aduers. c. v. lib. xvii. Testam græcam esse dolium fictum in Græcia. Nam etsi Romæ fictus cadus, tamen græca testa, vt *Cadi Vaticani* apud Martial. epigr. xix. lib. i.

CONDITVM LEVI.

BENE iunxit *condere & linere*. Conditur vinum diffusione vt Sat. ii. lib. ii. epist. v. lib. i. & sæpe in iure ciuili. Eaq; de re M. Cato c. xxiii. de re rust. Iun. Columel. c. xiix. lib. xii. Plin. c. xxi. lib. xiv. Cadus verò in quem diffusum vinū est, linitur gypsatione. Sic *amphora gypsata* Petronio, aut picatione, vt Horatij Oda iix. lib. iii. Plinij c. xxi. lib. xiv.

Oda XXI.

QVINTI post vrbem conditam ludi sæculares editi ab Augusto. Dio lib. liv. τὰ τε σαικουλάρια, τὰ πέμπτα ἐποίησεν, &c. Fecère ludos illos coniunctim Augustus & M. Vipsanius Agrippa anno Ioccxxxvi. L. Furnio, C. Silano Coss. Censorinus c. v. de die natali.

Ludis autem sæcularibus ritus ille vt tres hymni cantarentur, primus ad Tiberim prima nocte ludorum, alter die sequenti in Capitolio, postremus tertio die in æde Apollinis. Sic enim Zosimus lib. ii. historiæ nouæ. Aut quemadmodum auctor ipse Horatius in carmine sæculari, cantatum carmen vltimum, ter noctu, ter interdiu, *Ter*, inquit, *die claro, totiesq; grata nocte*, &c.

Ludis illis suis Augustus, carmen sæculare cōponendum Horatio iniunxit, vt Suetonius, siue quis alius est, refert in vita Q. Horatij. Triplex itaque carmen sæculare, scripsit Horatius, opinor. Primum hæc Oda est: alterum oda vi. lib. iv. Tertium autem quod extra numerū odarum est & inscribitur *carmen sæculare*. Primum & postremum carmen sæculare cantatum à pueris

A & puellis patrimis ac matrimis, & patricijs ex confarreatione. Itaque hac Oda *teneras virgines & pueros* nominauit, & in eo quod Carmen sæculare inscribitur, *Virgines lectas puerósq; castos*. Secundum autem à matronis cantatum ait Zosimus loco prædicto, qui γυναῖκας ἐπισήμους *feminas insignes* siue lectas vocauit. Horatius autem ipse & pueros puellásq; patrimos & matrimos, & nuptas cecinisse ostendit Oda vi. lib. iv. Nam ait, *Virginum prima*, &c. Et mox. *Nupta iam dices*. Hinc ergo & illud Martial. epigr. lxiii. lib. x. in Epitaphio matronæ.

Bis mea Romano spectata est vita Terento.

Putauêre autem aliqui etiam Catulli esse carmen sæculare illud, *Dianæ sumus in fide*, &c. Sed neu-

B tiquam potuit Valerius Catullus, Augusti ludis carmen scribere, iam præmortuus, Olympiade videlicet cxxc, vt est Eusebij Chronicis. Nec potuit scribere ludis sæcularibus alijs, vt patet enumeratione ludorum sæcularium Iulij Censorini c. xvii. de die natali, & argumento est ætas Catulli, qui mortuus anno xxx. Carmen itaq; Catullianum illud, hymnus Dianæ scriptus cum adirentur libri Sibyllini. Etenim in libri cum adirētur pueris patrimis & matrimis indicebatur quoque carmen, vt patet Flauij Vopisci Aureliano in oratione Vlpij Silani, *Veteranus man. bus libros euolute, fata Reipub. quæ sunt æterna perquirite, patrimis matrimísq; pueris carmen indicite*, &c. *veteranas* expli-

C cant *manus* eorum qui in sacerdotio pontificali consenuerunt, Frustra Nam scripserat Vopiscus *Veteranos manib. libros euoluite*. Illud verò ἀκινδύνως, non omnes XV viros ad contrectationem librorum Sibyllæ admissos. Admissi non veteres vetusti tātùm, sed & noui nouitij, vt nouus XVvir Messalinus Tibul. Eleg. v. lib. i.

Phœbe sacras Messalinum sine tangere chartas,
Vatu——&c.

Neq; illud ibi ex fide historiæ xv pontifices fuisse in collegio illo Sibyllinorum Sacerdotum siue σιβυλλιστῶν. Etenim C. Iulius Cæsar iam fecerat xvi viros. Dio lib. xlii. Augustus deinde magis magisq; multiplicauit, data scil. à populo ei potestate creandi sacerdotes quot vellet. Dio lib. li. Seruius quide ad Æneide vi ætate sua etiam

D ad lx fuisse notauit, & quamuis numero mutato, nomen tamen retentū esse XV virorum. Serius autem multo anterior Aureliano, temporibus videlicet Auiti siue Alagabali. Sed missos ego iam illos facio χωρίδιον ὀργιλωτέρους ita exorbitantes modo hâc modo illâc, & quib. οἱ ἐντυχόντες μάλιστα ἀκριβῶς Carmen quidem pueris patrimis & matrimis indictum quo tempore *libri* illi *veterani* adirentur, patet quoq. T. Liuij lib. xxxi. *Decemuiros*, inquit, *adire libros de portento eo iusserunt*. Et mox. *Carmen præterea ab ter nouenis virginibus cani per vrbem iusserunt*. Et lib. xxxvii. *Decem ingenui, decem virgines patrimi omnes matrimiq; ad id sacrificium adhibiti*, &c.

Patet autē aditos ex S.C.ᵗᵒ libros Sibyllinos ætate Catulli, cum ageretur de restituendo in

Ægypti regnum Ptolemæo.

TENERÆ VIRGINES.

AD cantum Sæcularem adhibiti τρὶς ἐννέα παῖδες ἐπιφανεῖς μετὰ παρθένων ζ' ὄντων, οἱ πάντες ἀμφιθαλεῖς *Ter nouem pueri inlustres, totidemque puellæ, omnes patrimi & matrimi.* Zosimus histor. nouæ lib. II. Sic Oda VI. lib. IV. *Virginum prima, puerique claris patribus orti.*

In aliis quoque ceremoniis plerisque, pueri patrimi & matrimi, vt C. Taciti historiar. lib. IV. in lustratione Capitolij. Hinc & illud Ciceronis de Haruspicum resp. *Aut puer ille patrimus & matrimus si terram non tenuit, aut tensam, aut lorum amisit.* Meliùs. *Aut puer ille patrimus & matrimus si tensam non tenuit, aut lorum omisit.* Inscitia tensæ, pro tensa, terram reposuit, & amisit, pro omisit. Indicio est locus Arnobij ex illo Ciceronis expressus lib. IV. vbi rectè quidem est *omisit*, sed & ibi tamen quoque ignoratio *tensa, terram peperit.* Locus Arnobij est. *deerrarit: aut si rursus in sollennibus ludis, curriculisque, diuinis: commissum omnes statim in religiones clamatis sacras, si ludius constitit, aut tibicen repente conticuit: aut si patrimus ille qui vocitatur puer, omiserit per ignorantiam lorum, aut terram tenere non potuit,* &c. Malè traiecta series dictionis. Mens enim Arnobij ipsa exigit. *deerrarit: aut si rursus in sollennib. ludis, curriculisque, diuinis ludius constitit, aut tibicen repente conticuit: aut si patrimus ille qui vocitatur puer, omisit per ignorantiam lorum, aut tensam tenere nō potuit, commissum omnes statim in religiones clamatis sacras,* &c. Peccant qui terram hic quoque adgerunt, & legunt, *aut tensam, aut terram tenere non potuit*, &c.

Benè Tullius ex eoque Arnobius *tensam* & *lorum* iunxere. Dicam, quia ἐγκύκλιον quidem hoc sed breue fiet, *Tensam, aut lorum tenere* Tullius & rhetor ille Afer dixêre, pro tensæ lorum tenere, aut tensam loro tenere. Qui tensam deducebat eam loro tenebat, siue tensæ lorum tenebat. Narrat nempe Asconius in III. Verrinam, *lora tensis prætensa fuisse quæ gauderent manu tenere & tangere, qui eas deducerent.* Prima omnium tensa Iouis erat, hanc Imperator ipse deducere solens, vt apud Suetonium Augusti c. XLIII. Vespasiani c. V. In republica vetere Consulis hæ partes, vt Iuuenalis Sat. X. Tertulliani c. XIII. de corona militis: ceteras & Deorum & heroum tensas deduxere pueri patrimi & matrimi. Horū aliquis si lorum tensæ non tenuisset, siue lorum tensæ omisisset, ludi circenses illi rite facti non erant, idque, eiratum expiari, ludósque instaurari opus erat. Tullius loco anted.

LATONAMQVE.

DIANA, Apollo, Latona de numero deorum quibus fiebant ludi sæculares. Zosimus quidem ita omnes recenset lib. II. *Iupiter, Iuno, Apollo, Latona, Diana, Parcæ, Lucina, Ceres, Pluto, Proserpina.* Horatius nunc Latonam adiunxit potissimum, vt matrem Apollinis & Dianæ.

VOS LÆTAM FLVVIIS.

VOs, puellæ. Vos puellæ Dianam dicite; vt mox vos pueri Apollinem, & in carmine

A sæculari. *Supplices audi pueros Apollo, Siderum regina bicornis audi, Luna puellas.* Læta autem siue gaudens fluuijs Diana abluendi sudoris caussa ex venatione. Vt Ouidij fabular. lib. III.

Hic Dea siluarum venatu fessa solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore. Et quoniam locis riguis maior ferarum cupia.

GELIDO ALGIDO.

ALGIDI enim domina Diana, vt in carmine sæculari. Gelidum autem vt niuale Oda XXI. lib. III. Symmach. epist. I. lib. III. *Æstatem Prænestino Algido frangere.*

AVT ERYMANTHI.

B SIc Diana venatrix in Erymantho Homeri Odyss. VI.

AVT VIRIDIS CRAGI.

VBI ὕδατ' ἀγρίων ἄγρα. Stephanus de vrbibus.

HIC BELLVM LACRIMOSVM.

PRECATVR auerti à finib. vrbis Romani *bellum, famem, pestemque*. Nam hic scopus, hæc meta ludorū sæcularium, auerruncare bellum, famem, pestem. Sic & in carmine sæculari famem deprecatur cum ait, *Fertilis frugum*, &c. Pestem illis verbis. *Condito mitis*, &c. Bellum deinde vbi ait. *Quique, vos bubus*, &c.

VOS MISERAM FAMEM.

POMPEIVS apud Sallust. epistola ad Senatum. *Me cum exercitu, quantum est in vobis, fame miserrima omnium morte confecistis.* Iun. C Columella c. II. lib. II.

Oda XXII.

SERVATVS ex periculo Fuscum Aristiū Grāmaticum amicum suum, lætitiæ suæ participem facit, & in locum excurrit communem, siue declamitare pergit, tutissima esse arma innocentiam vitæ & integritatem.

SIVE PER SYRTES ITER.

QVID arcus & sagittæ ad Syrtes? Quia itinere terrestri per Syrtes aditus in nemus ac templum Iouis Ammonis. Lactantius in Theb. D baid. IIX.

FABVLOSVS HYDASPES.

HYDASPES fabulosus, de quo multæ fabulæ, vt auriferum esse. Sic enim *auriferum Hydaspen* dixit Claudianus. Et gemmis abundare, vt *gemmiferum* dixit L. Seneca tragicus in Medea. Et tanto strepitu defluere, vt Alexandri remiges obstupefecerit. Arrianus lib. VI. de reb. Alexandri. Et quod crocodilos alit. Nearchus apud Geogr. lib. XV.

NAMQ. ME LVPVS.

NON maximum hoc tamen Horatianæ integritatis & sanctitatis argumentum. Nam forte lupus ille satur fuit. Saturus autem lupus instar agni mitis est, neque aut homini, aut gregi nocet. Ælianus de animalib. c. XV. lib. IV. Deinde autem

de autem vt Aristoteles notauit histor. animal. c. A v. lib. IIX. non æquè à quouis luporum genere homines violantur, sed à solinago & incerti maximè, minus autem à generosis & deditis venationi. Ἀνθρωποφαγοῦσι δ᾽ οἱ μονοπῶται τῶν λύκων μᾶλλον αὐτῶν, ἢ τὰ κυνηγέσια.

CVRIS EXPEDITVS.

SECVRVS. Sic melius quàm curis expeditus. *Curæ vt soluunt nos cum absunt: aut impediunt & ligant aduenientes.* Donatus in Hecyram.

NEC IVBÆ TELLVS.*

REGNVM Massæsulorum & Maurusiorum. Narrat Geographus lib. XVII. ex quo liquida res intelligi à Flacco Iubam illum cui Augustus Mauritaniæ regnum attribuit, non autem vt ἀσι-ρηπτας aliqui suspicati, patrem Iubæ illius. Iuba itaq; hic est, quem Iuba Massæsulorum rex suscepit ex filia M. Antonij & Cleopatræ. Tangit quoque Geographus lib. VI.

LEONVM, ARIDA NVTRIX.

VT Alexis in Epigrammate
Μῆτερ ἐμὴ γαίη, Φρυγίων θρέπτειρα λεόντων.
Tu, mihi quæ mater, Phrygiorum terra leonum Altrix---id est, Phrygia.

PIGRIS CAMPIS.

VT *glebæ inertes* I. Georg. id est, *nihil procreantes*. Seruius.

DVLCE RIDENTEM.

VT *mollia ridere*. Ouid. III. Nequitiæ. C

Oda XXIII.

VITAS ME.

SIc meliùs, quàm vt aliqui legunt, *vitat me*. Flaccum velle, *vitas me*, &c, liquet cum adiungit. *Atqui non ego te*, &c.

Oda XXIV.

CONSOLATIO est Virgilij lugentis interitum Quinctilij Vari, cum tribus legionibusomnibusq; auxilijs cæsi in Germania. Narrat D Dio lib. LVI. Suetonius Augusti c. XXIII. Rectè Varium & Varum distinguit Seruius ad Eclogam IX.

QVIS PVDOR AVT MODVS.

ET sententiam & elegantiam Poetæ suam ereptum iuere qui tolli voluere interrogationem.

PRÆCIPE LVGVBRES CANTVS MELPOMENE.

CONVENIENS hoc Melpomenæ. Tragicæ enim & mœsta est, vt in Ecloga Ausonij de Musis.

CVI LIQVIDAM PATER, VOCEM CVM CITHARA DEDIT.

TZETZES in Hesiodum. Μελπομένη δ᾽ εὗρεν. *Melpomene cantum reperit*.

VIRGILI.

ACCIPIENDVM de Poëta Virgilio, patet mentione fidium, & comparatione Orphei quæ sequitur.

NON VANÆ REDEAT SANGVIS IMAGINI.

CORPVS imago animi. Itaque Plotinus imaginem corporis vocauit εἴδωλον εἰδώλου *imaginem imaginis*. Porphyrius in vita Plotini. Similiter Æneas Sophistes Epist. XII. *vana* autem κενὴ siue inanis vt in Glossis. Sic itaq. *vana imago*, corpus hominis mortui, cui sanguis redire nequit. Planius hoc ita quam accipere de imagine de qua Seruius ad illud Æneid. IV. *Et nunc magna mei sub terras ibit imago*. B

QVICQVID CORRIGERE EST NEFAS.

OPTIMVM *est pati quod emendare non possis* L. Seneca epist. CIX.

Oda XXV.

OCCENTATIO est nocturna ad ostium amicæ, qualis apud Aristophanem Concionatricibus. Plautum Mercatore Sc IV. Persa Sc XV. Tibull. eleg. II lib. I. Sed propriè quidem hæc amatoris exclusi occentatio ad ostium amicæ, cui similis alia est Oda X. lib. III.

PARCIVS IVNCTAS QVATIVNT FENESTRAS.

ADMITTI nempe cupientes porci, immo enim proci iuquam. Vt III. Nequitiæ, Ouidius.

Cùm melius foribus possis, admitte fenestra,

Item. *Nec tua frangetur nocturna ianua rixa*, &c.

PER INTERLVNIA.

GLOSSÆ μεσοσέληνον. *Interlunium*.

FVRIARE.

AMORI comites Furiæ. L. Cælius Lactantius ad Thebaid. V.

Oda XXVI.

CONSOLATIO Ælij Lamiæ lugentis fratrem, de quo ipse epist. XIV.

MVSIS AMICVS.

Φιλόμουσος ἀν. L. Iul. Pollux c. VII. lib. IV. aut Musarum sacerdos.

IN MARE CRETICVM.

QVIA id σφόδρα βαθύ, siue altissimum. Geographus lib. VII.

QVIS SVB ARCTO.

VITIVM interpunctionis. Esse debuit; *Portare ventis, quis sub arcto*, &c.

AIT se non curare quis rex Germaniæ: qui Tiridati Parthorum regi bellum & terrorem faciat. Simili serie Oda XXIX. lib. III. opposuit *seres, Bactra & Tanain*.

REX GELIDÆ METVATVR ORÆ.

VT Harminius & Segimerus, sub quibus accepta clades Variana. Dio lib. LVII. Sueton. Augusti c. XXIII.

QVID TIRIDATEM TERREAT.

TERREBAT Phraates Orodis filius, à quo & fugatus regnóq; spoliatus est. Narrat rē Dio lib. LI. & LII. Plutarchus in Antonio. Iustinus lib. XLII. Frustra tentata est lectio alia. *Quid Mithridatem*, &c. Refellit Flaccus noster ea ipsa terroris mentione. Terretur integer, vt Tiridates. captus & vinctus dolet, vt Mithridates. Forte an autem fuit. *Quid Tiridatem*, &c.

FONTIBVS INTEGRIS.

ALLEGORICE fontes, Poetæ. Interpres Euripi. ad Hippolytum. Ἀπέχεσθαι δὲ πομ- B πῶν τὰς ἰδίας φύσεις λέγεσθαι ἢ ποταμοῖς, ἢ μελίσσαις, εἰκάζουσι.

Oda XXVII.

QVASI scolium carmen siue epulare ritu Græcanico. De scolio Eustathius ad vlt. Odysseam. Dicto scolio bibere soliti erant certo genere poculi, quod ex re ipsa nomen traxit, vt ᾠδὸς diceretur, quia carminis scolij quasi clausula esset propinatio illius poculi. Trypho apud Athenæum lib. XI. Tangere hoc velle Flaccus videtur, cum ait. *Vultis seueri me quoq; sumere partem.* C

Falerni &c.

BARBARVM MOREM.

THRACIVM. Thraces πολυπόται, & ἀκρατοπόται siue Plautinè dixeris. *Multibibi & merobibi* L. Athenæus lib. X. Sic Θρηκία πρόποσις Iul. Pollux c. III. lib. VI.

VERECVNDVMQ. BACCHVM.

VERECVNDVM intellexēre, moderatè sumtum, verius dixeris *verecundum Bacchum*, puerum. Puerilis laus, verecundia Aristot. c. IX. lib. IV. ad Nicom. Et νέοι αἰσχυντηλοί, Idem ad Theodect. c. XII. lib. II. Sic puer Bacchus & flens, vt imbellis. Ouidij Fabul. lib. [illegible].

IMPIVM CLAMOREM.

CLAMOREM instar barbarici, de quo dixi D ad Odam I.

SODALES,

INTELLIGI vult cœnam collectitiam, siue de symbolis siue ἐν ἐράνῳ.

ET CVBITO REMANETE PRESSO.

CVBITO enim læuo, innixi toro. Sidonius Epist. XI. lib. I. *Cubitum toro reddidi*.

FALERNI SEVERI.

SEVERI, explicant, *austeri*. Est quidem Larinus *seuerum*, quod Græcis austerum, vt Grammatici notauēre. Atque ita in Glossis *seuerum* αὐστηρόν. *Seueritas* αὐστηρότης. At quæ voluptas in vini austeri p[illegible] itaque oportet [illegible] ad [illegible] pot[illegible] uero siue austeri nomine Falerni intelligi vetus. Vetustate vina se-

A uera & amariora fieri patet. Galenus Therapeut. methodi lib. [illegible] πικροὶ ὑπὸ παλαιότητος οἱ οἶνοι. *Amarescunt vina vetustate*. Idem lib. I. de Antidotis. Vinum vetustate prius δριμὺ fieri, mox etiam πικρόν. Notat quoque Plinius c. I. lib. XIIII. c. IV. lib. XV. Hinc Catulli epigr. XXIV. *Calices amariores*, hoc est vini vetustioris. Seueritas autem illa & amaritudo vini vetusti non iniucunda est. Eleganter hoc vt omnia L. Seneca epist. LXIII. *Nam*, inquiens, *vt dicere solebat Attalus noster. Sic amicorum defunctorum memoria iucunda est, quomodo in vino nimis veteri ipsa nos amaritudo delectat, quomodo poma quædam sunt suauiter aspera*, &c. Alia in membranis [illegible], comparatio nempe pomorum prior, illa vini posterior. Probauere hoc B Critici. Nollem factum. Vini quippe comparationem priorem esse, patet adfinitate verborum, *iucunda est*, &, *delectat*. Vinum itaque vt dicere occœpi, seuerum vetus fuisse interpretetur aliquis, ego merum esse puto, & ad ritum referri quem Horatius ipse tangit, cum sequitur. *Partem sumere*.

PARTEM SVMERE.

PROGRESSV epuli meratam potionem sobiti poscere & libare amicæ amicove siue in terram vergere, & amicæ amicive nomen edere. Theocritus Idyll. XIV.

ἤδη δὲ προϊόντος, ἔδοξ' ἐπιχεῖσθαι ἄκρατον, C
ᾧ τινος ἤθελ' ἕκαστος, ἔδει μόνον ᾧ τινος εἰπεῖν.

Iam progressu epuli visum est versare meracum
Vt vellet quis cuique: at oportuit edere nomen.

Explicat ibi ritum illum interpres, Εἰώθασι, inquit, ἐν τοῖς συμποσίοις ἄκρατον λαμβάνειν καὶ ὀνομάζειν τινὰς ἐρωμένους, ἢ φίλους, ἐπιχεῖν τῇ γῇ καὶ φθέγγεσθαι τῶν φιλτάτων τὰ ὀνόματα. *Soliti in symposijs merum capere, & nominare aliquos amores aut amicos, tum terra inmergere, & pronunciare amicissimorum nomina.* Sed Græcanicus quidem ritus ille inuergere merum terræ & sonitum efficere: quem κοτταβίζειν dixēre. Valerius c. II. lib. III. *Theramenes porrectam veneni potionem non dubitanter hausit, quodq; ex ea superfuerat, iocabundus illisum humo clarum edere sonum coegit, renidensq; Critia, inquit, propino*, &c. D Sed Cottabi plura genera fuēre de quib. copiosè interpres Aristophanis, neq; semel, ad Pacem. Tzetzes in Varijs Historia XXCV. Chil. VI. Exanterior illis Athenæus lib. XV. Ea vero genera omnia diuitum, meri nempe effusiones in phialas aheneas, aut in bilances, aut in vasculum lychni instar aut in pocillum pelui aqua plenæ impositū. At simplicius, ac rusticius est quod in [illegible] Theocriti ἐπιχεῖν τῇ γῇ dixit hoc est inuertere terræ, conuenienter videlicet Theocrito [illegible], cuius carmen pastoritium, ac rusticum. Conuenienter & Valerius dixit *illisum humo* quippe in carcere tunc Theramenes, vbi nulla eiusmodi cottaborum ingenia & machinæ quales recenset interpres Theocriti. Illud ἐπιχεῖν τῇ γῇ bene reddidi ego *terra inmergere*.

Non

Non enim quoquo modo effundere soliti, sed innergere. Inuergere, inquit Seruius ad Æneidē VI *est conuersa in sinistram partem manu ita fundere vt patera conuertatur*, &c. Sic & cottabismus fieri solitus συνεσραμμένη τῇ χειρὶ *manu conuersa* siue in Cottabismis soliti ἐπαγκυλοῦν τὴν δεξιὰν χεῖρα. *Curuare & inflectere ad cubitum manum dexteram* ex eoq; cottabos ipsos, ἀγκυλητοὺς dixere quasi ad cubitum inflexiones, vt loco prædicto Athenæus narrant & interpres Aristoph. Benè illi τὴν δεξιὰν χεῖρα, siue *dextram manum* expressēre, quia lætitiæ & hilaritatis inuergendi titus ille: at Seruius in *Sinistram partem* dixit, agens videlicet de *sacris infernis* siue inferorum. Quod autem apud Aristophanis interpretem & vulgarios Lexicographos est ἀγκυλητοὺς corrige ex Athenæo ἀγκυλητοὺς. Græcanico itaque ritu nominatum amores suos effundere soliti aut pateram integram aut delibatā. Imitati hoc deinde & Romani, *Græcoq; id more biberedi* ēre, vt Cicero Verrina III. vbi Asconius. *Græco*, inquit, *more potare est*, συμπίνειν κυάθιζομένους, *cum merum cyathis libant, salutantes primo deos, deinde amicos suos nominatim. Nam toties merum bibunt quoties & Deos & Caros suos nominatim vocant*, &c. Libauēre itaque & Romani merum cyathis sed sine cottabo, & sonitu opinor.

Signanter autem Flaccus *partem Falerni* dixit, soliti enim potare mensuras, vt Martial. Epigr. XXXVII. lib. XI. & passim.

DICAT OPVNTIÆ FRATER MEGILLÆ.

Bibat, & nominet amicam. Libanies cyathos nominare soliti amores suos absentes, & salutem eis precari. Plautus Sticho Sc. XII. *Benè nostram Stephanium*, &c. Sic & amicis absentib. benè precati ad pocula, vt Oda XIX. lib. III. Tibullus el. g. I. lib. IV.

Et bene Messallam sua quisq; ad pocula dicat.

Et Imperatoribus. D. Ambrosius c. XVII. de Helia. *Bibamus, inquiunt, pro salute Imperatorū*. Item, *Bibamus pro salute exercituum, pro comitum virtute, pro filiorum sanitate.*

Ita iucundum hoc eis pro salute amicorum aut amorū potare, vt plerumq; & totidem cyathos pro salute amici aut amicæ, biberent quot literis scriberetur nomen eius. Patet Martialis epigr. XCV. lib. IX. epigr. XXXVII. & XXXIX. lib. XI. Plauti Sticho Sc. XII.

Hoc amplius & vt quamq; impensius amarēt ita pluirib. eam bibere soliti cyathis vt patescet Epigrammate M. Argentarij Anthologiæ lib. VII.

DEPONE TVTIS AVRIBVS.

Si audientibus ceteris dicere non vis, in aurem dic mihi. Deinde quasi diceret in aurem, sequitur. *Ah mise*, &c. *Garire in aurem*, Martialis epigr. XC. lib. I. Callimachus Hymno Apollin. ἐπ' οὔατα λάθριος εἶπεν.

QVÆ THESSALIS.

Achilles Tatius Leucippæ lib. VI. Ἀχούω τὰς Θετταλὰς μαγεύειν, &c.

TRIFORMI CHIMERÆ.

Interpretati *Chimera*, puellæ siue amicæ. Melius dixeris amori. Amor chimæra triformis. Principio Leo, medio capra, fine draco. Principio est impetus amoris, tanquam leonis, medio libido tanquam capræ, fine morsus doloris tāquam serpētis. Fulgētius Mythologijs principio lib. III.

Oda XXIIX.

Flaccus Epicuri de grege, Archytam Tarentinum vt naufragio in mari mortuum inducit, & petere facit sepulturam. Atque hoc ridet vrbanē. Illi scilicet non esse locum sepulturæ, qui mare, terras, & arenam metiri potuit. Laërtius Archytam ex patria sua profugisse narrat, de naufragio nihil addidit.

NVMEROQ; CARENTIS ARENÆ MENSOREM.

Sic de Archimede Hygenus lib. de limitibus. *Archimedem*, inquit, *virum præclari ingenij inuentorem scripsisse ferunt, quantum arenarum capere posset mundus si repleretur.*

PVLVERIS EXIGVI.

Exigui pugillo dati, vel *exigui* corpusculis suis Iun. Columella Prooemio lib. X. de re rust. *Tam exigua sunt, vt, quod aiunt Græci, ex incomprehensibili paruitate arenæ funus effici non possit*, &c. Sic Lucanus lib. IIX. *Puluerus exigui congeriem*, &c.

PARVA MVNERA.

Sepulturæ genus quod *pulueris iniectionem* dixēre, de quo ipse fine huius carminis. *Iniecto ter puluere*, &c.

AERIAS TENTASSE DOMOS.

Tangere velle videtur quas notauēre astrologi, stellarum errantium siue planetarum domos, Cuius inuenti occasinnem planetarijs ex Homero datam qui fine Iliad. I. & Iliade XIIX. fingit à Vulcano Dijs omnibus suam cuiq; domum, in cælo exstructam, notauere interpretes Homeri, vt Eustathius, alij. Hæ domus dictæ item τόποι siue loca. Iul. Firmicus c. XXII. lib. I. Et præceptio de his domibus siue locis πραγματεία δωδεκάτοπος. Harum domuum quasi ἀίπωμα & fastigium est, quod ὕψωμα siue altitudinem vocant. Tertyllian. c. III. lib. ad Scapulam. *Sol*, inquit, *positus in suo hypsomate & domicilio*, &c. vt si diceret in hypsomate sui domicilij.

ANIMOQ; ROTVNDVM PERCVRRISSE POLVM, MORITVRO.

Accepēre interpretes. Necquicquam prodest tibi mortali siue morituro. Sed Flaccus magis voluit, *animo morituro*, ex Epicuri sui sententia, cuius de grege est. Animi Epicuro mortales siue morituri. Plutarchus de Philosoph. decretis c. VII. lib. IV. Ἐπίκουρος τὴν ψυχὴν φθαρτὴν τῷ σώματι συνδιαφθειρομένην. *Epicur. decernit animū esse mortalē, & cū corpore interire.*

Aerias autem *domos* & *polum* separare Flaccus videtur vt differunt οὐρανὸς & αἰθήρ. Οὐρανὸς superior: αἰθὴρ inferior: Eustath. in Iliadem XVI. Et vt Aristophani Nebulis, differunt ἀὴρ & αἰθήρ.

TITHONVSQ; REMOTVS IN AVRAS.

TITHONVM *remotum in auras*, Acro, Porphyrio, item alij oscitantes accepêre Tithonum mortuum. At Horatius fabellam perstringere voluit ex mythologia de Tithono verso in cicadam, & suspenso in auris siue aëre, in canistro, siue fiscella. Eustath. ad Iliad. penult. οἱ ποιηταὶ λαλοῦσι καὶ περὶ Τιθωνοῦ, ὅτι τε ἐς τέττιγα διὰ γῆρας μετεβλήθη, καὶ ὅτι ἐν ταλάρῳ ἢ ἐν καρτάλλῳ ἐκρεμάσθη. Aiunt Poëtæ & de Tithono præ senectute in cicadam versum esse & suspensum in canistro aut calatho Clearchus apud Athenæum lib. III. Τιθωνὸς ἀθανασίας ἐπιθυμήσας ἐν θαλάμῳ κρέμαται πάντων ὑπὸ γήρως ἐστερημένος τῶν ἡδέων. Lege, ἐν ταλάρῳ. *Tithonus immortalitatem adpetens, in canistro suspensus est, omnis* voluptatis expers.

PANTHOIDEN ITERVM ORCO DEMISSVM.

PANTHOIDES quidem Euphorbus Panthoi filius: sed *Panthoides iterum Orco demissus.* Pythagoras, in cuius corpus inmigrauit Euphorbus, atque ita Pythagoras Panthoides, bis sioe iterum Orco demissus est, semel vt Ephorbus iterum vt Pythagoras. Secutus Horatius illos qui tradidere, proximè ex Euphorbi corpore animã illam transiise in corpus Pythagoræ. Lactant. in III. Thebaid. Cornutus ad Persij Sat. VI. Principio nempe animam illam Euphorbi fuisse; deinde Pythagoræ, tum Panonis, postea Homeri, ad extremum Q. Ennij. Sed alij inter Euphorbum & Pythagoram multos interposuêre, in quos anima illa transierit. Æthaliden, Hermotimum, Pyrrhum, alios. L. Laërtius in Pythagora, Tertyllian. c. XIV. lib. de anima. D. Hieronym. epist. aduers. Ruffin.

QVAMVIS CLYPEO REFIXO.

LAERTIVS & Tertyll. locis anted. Ouid. lib. XV. Lactant. in Thebaid. III.

IVDICE TE.

ARCHITAS enim de schola Pythagoræ. Pythagoriorum autem nouissima vox αὐτὸς ἔφα.

EXITIO EST AVIDIS MARE NAVTIS.

IN membranis, *auidum mare*, vt Oda XXIX. lib. III. *Auarum mare.*

DENSENTVR FVNERA.

DENSERI pro densari Carisius lib. III. Priscian c. IV. lib. IX.

NVLLVM SÆVA CAPVT PROSERPINA FVGIT.

PROSERPINA nullius capitis vnquam capillum refugit aut verita est resecare. Fabella poëtica est, neminem mori, cui non ante Proserpina capillos demserit. Papin. Silua. I. lib. II.

Illa comam læua morienti abscidit ephebo.

Lusit ad hunc ritum Martialis epigr. XLIII. li. III.

Non omnes fallis, scit te Proserpina canum.

Neque tamen promiscuè omnium capillos secari à Proserpina commeori Poetæ, sed illorum qui fato diem suum obirent. Itaque P. Virgilius Æneide IV. Didoni præter fatum morienti non à Proserpina sed Iride nuncia Deorum, crinem secari finxit. Iunonis beneficio longam eius in morte acerba luctationem miserantis. Et Euripides in Alcestide, fingit huic crinẽ demi à Charonte, videlicet quia non moriebatur fato suo. L. Macrobius c. XIX. lib. V. Lapsa est memoria illis qui Morti Deæ, non autem Charonti, hoc ab Euripide adtribui scripsere.

Fortè an neque satis ad Poëticæ mythologiæ formulam Papinius qui commẽtus puero Glauciæ acerba morte obeunti à Proserpina capillum demi potius quam Charonte.

Fabellæ vero huius poëticæ principium introductum videtur ex ritu populari quo receptom secari capillum morientibus, quemadmodum Scholiastes Euripidi tangit in Alcestin.

DEVEXI ORIONIS.

CVR deuexus Orion? Trifariam accipi potest. Primum quia sidus Orionis austrinum est oppositumq; Vrsæ. Itaq; Manilius lib. I.

Arctos & Orion aduersis frontibus ibant

Austrina verò pars cæli inferior & quasi *deuexa* est: Borealis autem superior & *subuexa*. Ergo Cæsius Bassus siue vt alij voluêre Cæsar Germanicus de stellis ad Austrum ex Arato dicturus sic præfatur--*Hinc alius decliuis ducitur ordo.* Idemq; de parte Boreali.--*Mundi pars celsior*--Et Auienus.--*Planitalis concaua in Austri.*

Dimittunt.---Lege. *Demittunt.* Aratus ipse de signis austrinis---τὰ δ' νειόθι τέλλεται. Vbi Theo interpres τὰ νότια γὰρ κάτω κεῖται ὡς πρὸς τὸ κλίμα τοῦ κόσμου, ὥσπερ ἄνω τὰ βόρεια, διὰ τὸ ἔξαρμα. *Austrina enim deorsum sita, quantum ad mundi tractum, vt aquilonaria sursum. propter eleuationem poli siue verticis.* Non tetigit Arati mentem, Tullius in Aratio suo carmine vbi ait. *At pars inferior delphini fusca videtur.* Quod Aratus de signis Austrinis notauit ea cæli parte inferiore esse, transtulit Tullius ad Delphinum & parte inferiore fuscum siue obscurum esse ait. Atqui Aratus dixerat, Μεσσόθεν ἠερόεις. Ex quo Auienus, *Hic medios artus teter stupet.* Deinde *Orion deuexus*, quoniam habitu figuraq; corporis quasi prona pingitur, in Phœnomenis. Vnde Flaccus Orionem *pronum* vocauit Oda XXVII. lib. III. Denique *deuexus* Orion, occidens. Atque hoc magis ad mentem Horatij. Nam obeunte Orione excitantur in mari tempestates acerrimæ. Horat, Epoda X.

Nec sidus atra nocte amicum adpareat, Qua tristis Orion cadit. Et Epoda XV. *Infestus Nautis Orion.*

OSSIBVS ET CAPITI INHVMATO.

ATQVI à principio dixit puluere tectum. Sed aliud humari aliud iniectione pulueris aliqua tegi. Humatio est glebæ illa iniectio sollennis de qua Tullius II. Legum. Tangit

git & Plini. c. xiv. lib. vii. At pulueris iniectio A perfunctoria est & dieis caussa, de qua mox Horatius, *iniecto ter puluere*.

FLVCTIBVS HESPERIIS MINABITVR EVRVS.

HESPERIIS, Italis, interpretes. Propriùs forte Ausonijs, nempe Ausonij maris siue Siculi adluentis oram magnæ Græciæ. De quo mari Geographus lib. v. Plin. c. x. lib. iii. Eustath. in Dionys. Afrum. Eurum itaque Flaccus poëticè pro vento dixit generatim. Nam propriè quidem illud mare Zephyro magis expositum. Itaque & promuntorium ibi Zephyrium, de quo Geographus lib. vi.

SACRI TARENTI.

SACRVM Tarentum Herculi, Itaque Tarentum Herculeum Æneide iii. Aut quod B magis cōueniens in Horatiani stili vrbanitatem, quia plures Tarentinis festi dies quam profesti. Geographus lib. vi.

COMMITTERE FORSAN.

MELIÙS interrogatoriè, *Committere forsan?*

DEBITA IVRA, VICESQ; SVPERBÆ.

TALIO, vt & tu naufragus, relinquare insepultus. Talionem vocari *vicem*, ostêdi ad l. xii. tabularum c. xiix. Nefas autem fuisse Athenis visum mortui hominis corpus relinquere insepultum tradit Ælianus Varijs c. xiv. lib. iv. Similiter iure Pontificio etiam Romæ. L. Seruius ad illud Æneidis vi. *Præcipue pius Æneas*.

TEQ; PIACVLA NVLLA RESOLVENT. C

HOc eò referri velle videtur, quod imprecationes si proficiscerentur ex animi adfectu, causaq; iusta, expiari non posse arbitrati. Sic apud Catullum epithalamio Pelei, Ariadna in deuotione Thesei.

Quæ quoniam verè nascuntur pectore ab imo,
Vos nolite pati nostrum vanescere luctum.

Er Dido Æneam deuouens Æneide iv.

Hæc precor, hanc vocem extremam cum sanguine fundo. Horatius ipse Epoda v. *Dira detestatio Nulla expiatur victima*. Conati ante aliqui explicare, Frustra, *Præstiterit*, addo.

INIECTO TER PVLVERE.

QVIBVS humatio contingere non potuisset, ijs terra inijci solita vt nunc *puluere iniecto*, dixit Horatius. *Iniicere terram*, Virgilius Æ- D neide vi. Sepulturæ scilicet hoc genus tralatitium & perfunctorium, qualis & lapidum iniectio, de qua Petronius *Tralatitia humanitate lapidare*. Et Dionys. lib. iii. λίθοις ἐπιφορεῖν καὶ γῆν. Bene M. Seneca Controuers. i. lib. i. iunxit vt res similes. *Stipem porrigere mendico: & humum cadaueri*. Nempe vt mendico tacitur numulus, aut frustum panis: sic cadaueri pulueris aliquantulum, aut lapis.

Fugit ratio illos qui pulueris nunc à Flacco mentionem fieri putauere, vt terra mortuo leuior esset, neq; de humatione agitur, sed vt dixi tralatitia sepultura, & arena litoris.

LICEBIT CVRRAS.

CVRRERE, magnis itineribus contendere, aut certa dierum dimensione & mansionibus iter facere. Hinc & in iure ciuili currere dicti qui prætoria itineris dimensione ac dierum, ad Prætorem Romanum aut Præsidem prouinciæ in vrbem siue μητρόπολιν proficiscuntur negocij sui caussa. Propert. eleg. ii. lib. iv.—*Tu qui ad vadimonia curris*. Sic Nouella xxx. c. ix. τρέχειν & δραμεῖν. Et Instit. §. vlt. de bonor. poss. *Neque currat*. Sic enim rectè in membr. Ne quis currere cogatur nempe itineris Prætoria dimensione ad petendam bonorum possessionē. Etenim hodie currere nihil necesse, cum quiuis iudex & ii vir bonorum possessionem det l. vlt. Qui admitti. l. i. & seq. Comm. de success. C. Menda itaque illa d. §. est, *Ne quis curet*, quam qui in notis suis laudant, Iustiniani sententiam lædunt. Consimile mendum lib. iii. Historiar. C. Taciti. *Exploratores vt moris est longius curabant*. Meliùs manuscripti, *longius currebant*.

Oda XXIX.

L. Itium philosophari ante solitum, & nunc militare in castris volentem, reuocare in gyrum studij prioris nititur, quia meliùs sapientiæ studium arte militari. Eoq; illud pertinet. *Pollicitus meliora*, &c. Militare Itius ille voluit bello Arabico, siue quod inlatum Arabiæ Felici sub Ælio Gallo Ægypti præside, Consule Augusto x. anno vrbis Iↄccxxx. Dio lib. liii. Et puto error calculi est in Fastis Sigonij item aliorum, qui numerauere annum Iↄccxxix. & Consulatum Augusti ix.

Ὀρθογραφοῦνται autem hic *L. Itius*, vt rectè est in membranis, non autem *L. Iccius*. Etenim *Itia* familia est, non Iccia. Sic & Tullij Philipp. iii. Meliùs *M. Itius*, quam *M. Iccius*. Et Cæsaris v. belli Gallici melius, portus Itius quam *portus Iccius*.

NVNC ARABVM INVIDES GAZIS.

INVIDES Arabib. gazas, vt Æneide v.—*Prælate inuidit honori*.

NON ANTE DEVICTIS SABÆÆ REGIBVS.

VT *intactis thesauris Arabum*, Oda xxxiv. lib. iii. Nam neque Alexander ante Arabiam subegerat L. Geographus lib. xvi. Augustus verò in Arabiam misit cum exercitu Ælium Gallum, qui & multas Arabiæ vrbes cepit. Narrat rem Dio lib. liii. Tangit & Geographus lib. ii. & xvii. Plin. c. xxiix. lib. vi. Sed hic quidem & ab alijs & à se ipse dissentiēs c. xxix. lib. vi. pro Ælio Gallo substituit P. Petronium, lapsu, opinor, memoriæ. Nam Petronius non in Arabia tunc, sed postmodo in Æthiopia rem gessit. Dio lib. liv. Geographus lib. xvii. Neque in Aduersarijs sat rectè est e. xiii. lib. ix. cogitatum ab Augusto bellum Arabicum non autem susceptū.

Neque in Fastis Sigonij bene est *Æmilius Gallus*, pro Aulo.

Successor autẽ Ælius hic Gallus. Gallo Cornelio, de quo historiæ notæ sunt.

AD CYATHVM STATVETVR.

VT Τὸ τὸ νέκταρ τετάξῃ. *Ad nectar statuere.* Lucianus Dialogo Iouis & Ganimedis.

VNCTIS CAPILLIS.

CARISIVS lib. I.

RELABI POSSE RIVOS.

Ἀδυνάτου descriptio crebra in Poësi, vt Propert. lib. II. Eleg. O me felicem, Virgilij Carmine in Battarum. Ouidij fabulat. lib. XIII. Ponti eleg. v. lib. IV. Tristium Eleg. VII. lib. I.

Oda XXX

QVASI formula est in dedicatione sacelli Veneris vt Tibulli eleg. x. lib. I. & lib. IV.

ET TE TRANSFER IN ÆDEM.

TRANSFERENDI verbum ex iure pontificio, vt Plinij epist. LIIX. LXXIII. & sequente lib. x T. Liuius lib. v. *Ad nos trãsferri sacra*, &c. Deorum signa transferentes, rogabant vt se transferri paterentur. Eiúsq; ritus prin- C cipium natum videtur cum Iuno Veijs interrogata, *Visne Romã ire Iuno?* T. Liuius lib. v. Hinc & illud nũc Horatij --*Vocantis thure te multo.* Contra qui ex sacratio priuatum facere locum vellent, siue *locum illum religione liberare* volentes, *sacra inde solita euocare* l. penpenult. §. III. D. De rer. diuis. Hinc apud Ciceronem epist. II. lib. XIII. ad famil. *in C. Memmij sacrario Euandri statuarij officina est.* Sacrario scil. impropriè dicto, siue sacrario euocatis iam sacris.

MVLTO THVRE.

ODORES enim & flores Veneri placent, vt Æneide I. in templo Veneris Paphiæ thus & serta. Et cum Æneas Veneri victimas promitteret, Venus respondet,-

-Haud equidem tali me dignor honore.

Significans victimas sibi non placere, vt interpretati Seruius, & Lactantius ad Thebaid. v. Tamen & victimis eam gaudere, quis nescit? Aristænetus epist. XVII. lib. II. τιμᾶται Ἀφροδίτη λιβανωτῷ καὶ θυσίαις. *Colitur Venus thure & victimis.*

FERVIDVS TECVM PVER.

VT ante Oda II. *Quam iocus & circumuolat Cupido* Sic Cupidines in Veneris comitatu Apuleij lib. x. Atque eiusdem lib. II. *Venus toto Cupidinum populo comitata.*

ET GRATIÆ.

ARISTÆNETVS epist. I. lib II. Ἀλλὰ καὶ χάριτες ἑπονται τῇ θεῷ. *Sed & Gratia comites Deæ sunt.* Eustathius ad v. Iliadem. A Αἱ χάριτες ἐκαλοῦ τῇ Ἀφροδίτῃ πλάττονται καὶ ὑπουργοί *Gratia finguntur comites Veneris, & ministræ*, &c. Ergo & à Nearcho picta Venus inter Gratias & Cupidines, Plinij c. XI. lib. XXXV. Et Apuleij lib. II. *Venus, omni Gratiarum choro stipata.* Eaq. de re & Fulgentius Mythologus lib. II. Seruius ad Æneidẽ I. Sed illud maximè nunc facit, quod Gratiæ Veneri πάρεδροι καὶ σύμβωμοι, id est *sedis & aræ participes.* Cornutus lib. de Dijs c. De Venere.

SOLVTIS ZONIS.

L. Seneca c. III. lib. I. de benefic.

NYMPHÆ.

NYMPHÆ cum Venere, quia matres Amorum illæ. Veneris vnus Cupido, ceteri B Nympharum. Philostratus Imaginib. c. Amores, de multitudine Cupidinum agens. Νυμφῶν δὲ παῖδες οὗτοι γίνονται. *Nympharum hi filij.* Et inibi. Statuam Veneris à Nymphis positam ὅτι αὐτὰς ἐποίησεν ἐρώτων μητέρας, *quia fecerit eas matres Amorum.* Claudianus de nuptijs Honorij---

--*Gens mollis amorum*

Hos *Nymphæ pariunt: illum Venus aurea solum*

Edidit.--

IVVENTAS.

SIc & Homerus Odyss. Hebam siue Iuuentatem Veneri iungit, vt alijs quoque iam obseruatum.

MERCVRIVSQVE.

MERCVRIVS Veneris πάρεδρός τε καὶ σύνεδρος *Adsessor & consiliarius.* Cornutus lib. de Dijs. c. de Venere. Sic Plutarchus Præceptis matrimonij οἱ παλαιοὶ τῇ Ἀφροδίτῃ τὸν Ἑρμῆν συγκαθίδρυσαν. *Maiores nostri Mercurium Veneri aræ participem fecêre.* συγκαθιδρῦσαι dixit intelligens σύμβωμον καὶ ὁμόβωμον ἐποίησαν.

Oda XXXI.

LAVDATIO vitæ Poëticæ quasi αὐτάρκους paruóq; beatæ, nihilque à Dijs immortalibus optantis præter valetudinem mentis & cor- D poris.

DE PATERA NOVVM FVNDENS LIQVOREM?

VINALIBVS nempe, die festo. Vinalia Romæ duplicia, vna vindemiæ faciendæ gratia: altera vinis degustandis. Posteriora illa tangit nunc Horatius. Fuit autem is dies a. d. IX. Kalend. Maij vt notauit Plinius c. XXIX. lib. XIX. Eo die *vinum nouum libabant Ioui*, vt ait Varro lib. v. de Ling. Lat. & Festus in *Calpar.* At speciatim Poetæ Apollini Deo suo tunc vinum libauêre, & quidem Apollini potissimùm Palatino, qui Poëtis maximè conueniens propter bibliothecas iunctas ædi Apollinis.

Non libauere autem Romani vinum nouum ante diem IX. Calend. Maij, arbitrati nempe vinum citius non deferbuisse neque purum & idoneum

sdoneum sacris esse, sed mustum & spurcum, Mustum enim spurcum Festus in *Spurcum*. A

Pateram verò illam qua vinum nouum libabant, *Calpar* dixêre, & vinū quoque illud nouum *calpar*, vt Festi sententia est. Atque ita Glossis *Calpar*, θυσίας ἀπαρχῶν οἴνου, *Calpar*, οἶνος εἰς θυσίαν.

NON OPIMAS SARDINÆ SEGETES FERACIS.

SIc meliùs, quàm voluêre aliqui, *Non opimæ Sardiniæ segetes feraces. Sardinia & Sicilia fiscalia horrea, & vna alere vena*. Saluian. Massiliensis lib. VI. *Siciliam & Sardiniam benignissimas vrbis nostræ nutrices, gradus & stabilimenta bellorum* Valerius c. VI. lib. VII.

CALABRIÆ ARMENTA.

VT *Calabris pecus*, Epodo I. *Equi Calabri* Varro c. VII. lib. II. de re rust. B

MORDET AQVA.

VT rodere dixit Lucret. lib. V.

LEVESQ; MALVÆ.

QVEMADMODVM maluæ in cibo, tradit Tzetzes ad principium Hesiodi. Tangit & Dioscor. c. CXLIV. lib. II.

ET PRECOR INTEGRA CVM MENTE.

L. Seneca epist. X. *Roga bonam mentem, bonam valetudinem animi, deinde corporis*, &c.

Quouis autem pignore certem fuisse à manu Horatij, *Adprecor integra cum mente*, non vt aliqui correxêre, *Ac precor*, &c. Flaccus proprīatim *adprecor* dixit, vt & Oda vlt. lib. IV. *Rite Deos prius adprecati*. Sacerdos precatur, adprecatur populus. Adprecari est, verba precantis sacerdotis iterare, quod *fauere linguis* dicebatur. Ouidius lib. XV. C

--- Et omnes

Verba Sacerdotis referunt geminata. --- Sic iterare verba, ipse mox *fauere* vocat. In exemplum huiusce siue iterationis, siue adprecationis esto illud ex eodem Ouidij, Sacerdos Æsculapium serpentis specie vestitum. Sic precatur. --- *En ò pulcherrime visus*.

Vtiliter --- hoc Quirites boni adprecantes iterant. Elegans huius siue fauentiæ siue adprecationis exemplum est illud Ouidij, lib. VI. fabular.

Restitit & pauido faueas mihi murmure, dixit

Dux meus, & similis faueas mihi murmure dixi. Sic autem quoq; *adplorare* Epodo XI. *Adfleere* epist. ad Pisones. D

Oda XXXI.

INCENTIVVM quasi ipse sibi Flaccus canit, ad laudem poeticam, & carminum siue Odarum scriptionem, & duo huic [illegible] argumenta dicit. Vnum quia Mæcenas aliique amici poscant: alterum quia expetenda [illegible] res, laus Poetica propter nominis immortalitatem, & animi fructum.

POSCIMVS SI QVID.

MELETVS in membranis, *Poscimur si quid* &c. Quemadmodum & Helenius Acro, & Porphyrio legunt. Et Seruius ad Eclogam I. Sic enim Seruij veteres codices habēt. Ab interpunctione item laborat hic locus. Nam esse debet. *Poscimur. Si quid vacui*, &c. Barbite poscimur, siue exigimur. Poscunt à me amici vt Mæcenas, itē alij carmina siue cantilenas siue Odas. Ergo, *dic Latinum carmen*, &c. *Si quid lusimus*, autem accipe pro, Quia lusimus aliquid, &c. Nota res, si quando, doq; esse αἴτιο λογικόν. Priscian. c. III. lib. X SIX, Diomedes c. IV. lib. I.

VACVI SVB VMBRA.

VMBRÆ siue *vmbracula*, vt antra Poëticè & μουσεῖα.

LVSIMVS TECVM.

QVIA Odæ cantantur ad Lyram, vnde & huiusmodi odis nomen, *Odæ Lyricæ*. Laque inscriptio IV. his libris antiqua io membranis. Q. Horatij Flacci, Odarum Lyricarum lib. IV. Etenim multa & alia Odarum genera sunt, de qua Odarum varietate Eustathius ad Iliadē XIX. & XXI. Ælianus Variæ c. IV. lib. VII. Athenæus lib. XIV. Interpres Aristophanis in Ranas. Interpres Apollonij ad I. & IV. Argonaut. At Horatij Odæ quidem Lyricæ, siue ad lyram, & Horatius Poëta lyricus, siue canens ad Lyram. De quo genere Tullius Orat. perfecto. *Lyricos poetas cum cantu spoliaueris nuda pene remanet oratio*, cantu scilicet Lyræ. Hinc Lyrici Poëtæ ideotidem lyram suam soliti adfari, vt noster hac Oda, & Oda XII. lib. I. Oda III. lib. IV. Pindarus Pythijs Oda I. Rectèq; Ælius Festus Aphthonius in fragmento de carminius appellationibus, duas Odarum Lyricarum esse partes. τὸ μὲν ᾄδω, inquit, τῆς λέξεως: τὸ δὲ κάτω τῆς κρούσεως, id est, *superiore parte dictionem: inferiore impulsionem*, scil. neruiarum, easq; *partes intercurrente linea* separari. In parte itaque inferiore Odarum *litera seu signa quædā* tonos proprios exprimentia, &c. At hodie verba inferiora notæ superiores. Patet nunc itaq; Odam Lyricam esse lusum partim Poëtæ, partim Lyræ. Poetæ in verbis, Lyræ in neruis, rectèq; Poëtam Lyricum dici *ludere cum Lyra*. Sic & illud cape Epist. II. lib. II. *Verba Lyræ motura sonum connectere*. --- Scribere nempe Odas Lyricas, siue quæ cantentur ad Lyram, vt Plutarchus lib. de Musica τοῖς ἔπεσι μέλη περιτιθέναι.

Triplex autem modus cantandi ad Lyrā siue maritandi verba vocésq; ac neruias, vnus antiquior. Nempe quasi membratim siue articulatim prius Lyræ fidibus canendi, mox autem voce. Interpres Pindari in Olympia Oda II. πρῶτον γὰρ ἔκρουον εἶτα ἐπῇδον. Id est. *Prius fides impellebant, deinde & accinebant*. Tum testem sibi facere pergit Homerum. Alter modus recentior, simul & voce & neruijs, Tibullus Eleg. IV. lib. III. --- *Similes chordis reddere voce sonos*. Sic φωνὰς λύρας ᾄδειν Aristoteles Problem. XLIII. Partis XIX. Seruius ad Æneidē VI. *Chordarum laudem esse verbis obloqui*. Male ibi *verbis locutas*, pro, *verbis oblocutas*. Neque rectè

aliter nonnulli accipiunt quid *obloqui numeris*, Æ- A neide VI. Tertius modus, Prius simul & voce & neruijs canere, post idem voce. Tibullus elegia IV. lib. III. agens de Lyra & Apolline.

Hanc primum veneris plectro modulatus eburno
Felices cantus ore sonante dedit.
Sed postquam fuerant digiti cum voce locuti
Edidit hac tristi dulcia verba modo.

Dixit Tibullus primùm plectro, postea digitis. Nam Lyræ pulsandæ ostentare solití artificiu duplex. Prius plectro, mox digitis, vt Æneide VI. de Orpheo.

Iamq; eadem digitis, iam pectine pulsat eburno

Tangit & Persius Sat. VI. qui cum dixisset ---*Tetrico vinunt sibi pectine chorda*, Subiungit ---*Et pollice honesto Egregius lusisse mares*--- B

Vbi Cornutus interpres. *E Cithara*, inquit, *chorda non solum plectro, sed etiam digitis sonum edebamus*. Apertissimè Achilles Tatius Leucippæ lib. I. ψάλλεις τὸ φῶμα διαταλάξας ταῖς χερσὶ τὰς χορδὰς ἔκρουε. καὶ τι χρούματι ὑπολιγήνας ὑποψύθυροῦσι τοῖς δακτύλοις, μετὰ τοῦτο ἤδη τῷ πλήκτρῳ τὰς χορδὰς ἔκρουε. καὶ ὀλίγον ἐκιθάρισε συνῇδε τοῖς κρούμασι, &c. *Ac principio leniter manu tractans neruias impellebat, & breue quiddam preludium adstrepentibus digitis dulciter praemittens, deinceps iam plectro neruias pulsabat, & cum cecinisset aliquantulum cithara, accinere quoq; voce perrexit*, &c.

Très hic quasi gradus I. περίπσμα, siue χρουμάτων impellentibus fides digitis II. Carmen ipsum citharæ plectro percussæ. III. Vocis cum fidibus C quasi concitatio. Itaque patet decipi illos qui locum Virgilij ex Æneide VI. paullo ante dictum accepere de discrimine intus forisq; canendi.

Neque tamen Odæ versibus minutis tantum, sed & poemata versibus longis & herois cantata ad neruos & Lyram. Ouid. lib. X. *Nunc opus est leniore Lyra*,---I.. Plutarchus Sympossiacis Problem. I. & XIII. lib. IX. & lib. de Musica. Suidas in Εὐμολπος, Et apud Ammian. Marcel in. lib. XV. *Bardi veteres Galliæ vates, fortia virorum illustrium facta heroicis composita versibus, cum dulcibus lyræ modulis cantitarunt*, &c.

Iamne satis hæc de Poetæ luso cum lyra? Satis superq; dixerit aliquis, sed aliquis, opinor, ὀπισθοτολάκος scire volens, at τῶν ἀκριβολογοῦντων aliquis D ne huc quidem neglexerit. Non sat propriè a Seruio ad Eclogam I proferente hunc locum. *Lusimus*, exponi, *scripsimus*. Etenim aut ludunt poetæ aut scribunt. Ludunt ioca & res amatorias, & amœnas: scribunt etiam seria. Catullus epigr. ad Licinium Caluum.

Multum lusimus in meis tabellis. At supra Oda VI. *Scriberis Vario.*

LESBIO PRIMVM MODVLATE CIVI.

Lesbivm *ciuem* siue Alcæum videri vult barbiti inuentorem. Sed Cyzicenus Neanthes Athenæi lib. IV. barbitum esse ait inuentum Anacreontis, qui posterior Alcæo, Nam Alcæus Olympiade XLV. Anacreon LXI. Sed & Euphorion Athenæi lib. eodem, barbiti inuentionem fieri ait à Sapphone & Anacreonte, & instrumentum esse antiquius ætate & Sapphonis & Anacreontis. Sic neque Alcæus, neque Anacreon inuentor fuerit barbiti.

Sed verum si fateri volumus, ne Horatius quidem barbiti nunc Alcæum inuentorem facit, sed *barbiti modulati*, siue Alcæum primum esse qui modulatus sit barbitum, siue odas cecinerit ad barbitum, odas nempe Alcaicas.

At nec sic quidem hoc mare scopulosum esse desiuit. Nam aliqui vt Theo in Progymnasm. negauere Alcaici carminis Alcæum esse inuentorem, sed dictum Alcaicum quia Alcæus hoc genere plurimum vsus. Sed credamus sanè Horatio Alcæum huius carminis inuentorem, eumque primum ita cecinisse ad lyram siue barbitum.

QVI FEROX BELLO.

Contra Pittacum. Aristoteles e. X. lib. III. de Repub. Laertius in Pittaco, Dionysius lib. V. Sic Athenæi lib. V. Alcæus ἀνὴρ ποιητὴς καὶ πολεμικὸς ποιητής, *fortissimus ac belliger Poeta*.

LIBERVM ET MVSAS.

Nam vt inquit Athenæus lib. X. Ἀλκαῖος ὁ μελοποιὸς μεθύων ἔγραφε τὰ ποιήματα. *Alcæus Lyricus, ebrius poemata scribebat.*

VENEREMQ.

Poëmata enim eius amatoria Cic. IV. Tuscul.

MIHI CVNQVE.

Explicant alij *quandocunq.*, alij, *quouis tempore*, alij *vtcunq.* alij πῶς, & παρέλκειν. alij nævum in facie Horatiani carminis hunc esse dixere. Forte an fuit manu Horatij---*Mihi cunq; salue vt*, &c. Pro, *salue mihi vtcunq; rite vocantis* vtcunque, quotunq; genere carminis, Alcaico, Sapphico, Iambico & id genus alijs. Sic *vtcunq*; quomodocunq; siue quoquo genere carminis Oda XVI. Delectatus hoc articulo sic vtitur Horatius vt Oda XXXV. sequente. Oda XVII. lib. II. Oda IV. lib. III. Oda IV. lib. IV. Epoda XVII.

Oda XXXIII.

Consolatio A. Albij Tibolli infeliciter amantis Glyceram quam & ipse Horatius amauit Oda XIX. lib. III. Eademq; forte Nemesis de cuius duritia, est Tibulli Elegia VI. lib. II.

CVR TIBI IVNIOR.

Priscian. c. I. lib. XVII.

PRÆNITEAT TIBI.

Te pulchrior videatur, Nitor, splendor pulchritudinis. Dico ad Odam III. lib. III. Sic *prælucere* epist. I. ad Mæcen.

Oda XXXIV.

EPICVRI de grege Porcus fuit Horatius, quemadmodum ipse vltrò agnoscit epist. IV, at nunc homo esse incipit: ante numinis ac religionis contemtor fuit, nunc pius ac religiosus esse velle instituit, permotus crebris fulminum prodigiis, de quibus narratum est ad Odam II.

INSANIENTIS SAPIENTIÆ.

QVEMADMODVM Gregorius Nazianzenus inuectiua I. Iuliani Cæsaris vocauit ἄσοφον σοφίαν, Ἄσοφος, inquit, ἵν' οὕτως ὀνομάσω σοφία. Insipiens, *vt ita dicam, sapientia*. Et D. Augustinus c. XIII. lib. XVI. de ciuit. Dei. *Insipienter sapere*. Et Tullius pro Murena, *Peruersa sapientia Tuberonis*. Et Pindarus Olymp. Oda IX. τὸ λοιδορῆσαι θεοὺς ἐχθρὰ σοφία. *Sapientia odiosa, Dijs conuiciari*.

IGNI CORVSCO NVBILA DIVIDENS.

VT Poëta vetus apud Ciceronem III. de Orat. *Flama inter nubes coruscat*. L. Seneca Natural. Quæst. c. LIIX. lib. II. *Fulmen nubes rumpit*, Lucret. lib. VI.---*Fulmen perscindit subito nubem*.

PLERVMQ. PER PVRVM.

SIGNANTER addidit, *per purum*. Nec enim fulmina quæstis, sed fulmina cælo sereno vice prodigij fuit. Eaque de re dixi olim ad Titum Suetonij c. X. Hinc & Iulius Obsequens in prodigijs notauit, tonitrua & fulmina cæli sereni, vt c. CVII. *Sereno*, inquit, *tonuit*. Et c. CXXII. *Sereno die* Vargunteius Pompeius de cælo exanimatus. Plin. c. II. lib. II.

VOLVCREMQ. CVRRVM.

Ο μέγας Ζεὺς πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνων Plato. Et Lucianus in Piscatore.

QVO BRVTA TELLVS.

EXPLICAT Seruius ad Æneidem I. & X. Aurelius autem Cassiodor. Formula vlr. lib. IIX. *brutam* quoque *terram* dixit. *Aqua*, inquit, *brutum elementum*, &c. Aqua bruta comparatione cæli, quia tarda: terra vero etiam ad aquam & aërem bruta, quia immobilis.

ATLANTEVSQ. FINIS.

ÆNEIDE IV. Atlantem esse,
Oceani iuxta finem solemq; cadentem. Eaque de re Dio in Seuero Eustathius ad Odyss. I.

ET INSIGNEM ATTENVAT DEVS.

DECLAMATIO ex Hesiodi lib. I. Cuiusmodi & Iasonis Thessalorum ducis apud Xenophontem rerum Græcar. lib. VI. Et Æsopi dictum apud Stobæum, Sermone CCLI. Et Luciani Poëtæ epigrammate in fortunam.

Oda XXXV.

ODA προπεμπτική. Fauentia enim & votis prosequitur Augustum arma inferre cogitantem Britannis. De qua cogitatione Augusti est apud Dionem lib. LIII. τότε Αὔγουστε, inquit, ἐς τὴν Βρεττανίαν, ἐπειδὴ μὴ ἠθέλησαν ὁμολογῆσαι, στρατεῦσαι ὄντα, &c. *Et Augustum, Britannos imperata facere nolentes, bello persequi cupientem*, &c. Hinc ergo illud Horatij votum fine huiusce cantilenæ. *Serues iturum Cæsarem in vltimos orbis Britannos*, &c. Hic nempe huiusce carminis scopus est.

O DIVA GRATVM QVÆ REGIS ANTIVM.

CVR Antiatis Fortunæ numen orat potissimum? Quia, vt arbitror de illius tunc Fortunæ numine magna apud omnes opinio fuit, propter Antiates siue Antiatinas sortes, de quibus est apud Suetonium Caij c. LVII. Macrob. Saturn. c. XXIII. lib. I.

Cur autem *gratum Antium* dixit? Quia, inquiunt, Fortunæ grata sedes illa. Sed magis est quia gratus ille secessus Augusto, vt narrat Geographus lib. VI, vt & Hadriano gratum fuisse notat Philostratus in Apollonio lib. IIX. Sic apud Iuuenal. Sat. XII. Mons Albanus, *gratus Iulo*, quia sedes eius.

Quare autem delectati principes secessu Antiate, pater Ciceronis epist. IIX. lib. IV, ad Atticum, vbi Antio *nihil quietius, nihil alsius, nihil amœnius esse* ait.

BITHYNA CARINA.

BITHYNI scilicet olim ναυτικώτατοι Eustathius in Dionysium.

TE PROFVGI SCYTHÆ.

PROFVGI πλάνητες *errones*. Eustath. in Dionysium iidem Νομάδες, & ἁμαξικοί Geographus lib. VII. Et Hamaxobij Plinius c. XII. lib. IV. Sic Mithridates apud Iustinum lib. XXXIIX. Scythas *hostem vagum*, vocauit.

STANTEM COLVMNAM.

AVGVSTVM. Princeps columna Reipub. vt Pindarus Hectorem vocauit, τροίας κίονα. Isacius in Lycophronem. Hinc columnæ in sepulchris nobilium, vt ostenderentur columina fuisse populi. Seruius ad Æneidem IIX. *Stans* autem *columna* propriè, *pila*.

TE SEMPER ANTEIT.

SEMPER anteit Necessitas Dea Fortunam, vt lictor Consulem. Atq; vt lictor fasces prefert Consuli: sic Necessitas Fortunæ *clauos, cuneos, vncum, plumbum*. Sic Necessitatem Fortunæ adiungit Laberius Mimus apud Macrobiũ Saturn. c. VII. lib. III.

SÆVA NECESSITAS.

ACRO & Porphyrio, *Serua necessitas*. Sed meliùs *Sæua*, quia Fortunæ præfert instrumenta sæuitiæ & cruciatuum, *clauos, cuneos, vncum, plumbum*. Peccant in Aduersar. qui aliter c. XIV. lib. IX. Sic Oda XXIX. lib. III. *Fortuna sæuo læta negotio*.

CLAVOS TRABALES.

ODA XXIV. lib. III.---*Si figit adamantinos Summis verticibus dira Necessitas*

clauos,---&c. Clauos nempe quib. cruci ad- A figuntur, quæ σιδήρεα κέντρα Nonno in Paraphrasi. γόμφοι in oraculo Sibyllæ apud Lactant. c. xiii. lib. iv. ἧλοι Vlpiano in Demosthenis contra Midiam. Ii autem claui plerúmq; iv, vt Plauti Phasinate Sc. v. Ac totidem in cruciatu Seruatoris nostri, apud D. Cyprianum. Serm. de Passione. Gregorius autem Turonensis c. vi. lib. i Miraculorum, etiam argumentum huic numero dixit. Helenam Constantini matrem de his clauis duos freno indidisse quo equum regens Imperator vinceret, tertium proiecisse in mare Hadriaticum, vt eo sedato pauciora essent naufragia, quartum desixum esse in vertice statuæ Constantini. Sed si cui leuis Gregorij auctoritas, fundus illi D. Ambrosius ecce qui in funebri B laudatione Theodosij Imperatoris & ipse de freno illo clauis sanctis ab Helena munito. *Sed quare*, inquit, *quare sanctum* super frenum? Et mox. *Quid ergo egit Helena operatio, vt frena dirigeret*, &c. Ex quo perspexeris frenum illud deinceps posteris quasi per manus traditum, & vsurpatum ritu sollenni ab Imperatoribus. At, inquiunt, Gregor. Nazaianzenus in Christo patiente, & Nonnus in Paraphrasi tres tantum posuère. Sanè illi quidem sed haud dubiè ex pictura crucis populari. Nam in vetere nummo Græco cuius inscriptio est. Κόσμου τὸ λύτρον, αἷμα τοῦ θειου λόγου. *Mundi redemtio, sanguis verbi diuini*, in eo nummo claui iv sunt. Effigies huiusce nummi, apud li- C beralis doctrinæ & antiquitatis effigiem ipsam. Iustum Lipsium, noris ad c. x. lib. ii. de cruce.

Trabales autem *clauos* dixit Poëta noster, vt Nonnus in Paraphrasi de crucis dominicæ clauis agens dixit, ἀμετρήτους γόμφους *clauos immensos*.

ET CVNEOS.

CVNEI quoq; crucis instrumēta. Nec enim clauis tantum, sed & cuneis cruci adfixi. Sic Prometheus ad Caucasi rupem vt cruci adfixus à Vulcano, lamentatur apud Ciceronis Æschylum Tusc. ii.

Hos ille cuneos manu crudeli inserens

Perrupit artus.--- Claui nempe ad crucem ligneam, cunei ad lapideam. Caucasus crux Promethei. Hinc Tertyllian. c. i. lib. i. aduersus D Marcionem. *Cruces Caucasorum*. Et Manil. lib. v. de Andromeda ad scopulum reuincta,

Et cruce virgineâ moritura puella pependit.

NEC SEVERVS VNCVS ABEST.

VNCVS carnificis, quo anima dueersi à Gemonijs in Tiberim tracti, inpacto nempe sub mentum, vt Dionys. lib. lix. Sueton. Tiberij c. lxi. Vitellij c. xvii. Et Lampridij Commodo & Auito siue Alagab. L. Flori c. xx. lib. iii. Denique plenæ hoc vnco historiæ. Hinc Propert. Eleg. i. lib. iv. transtulit ad amoris vncum.

Et bene cum fixum mento discusseris vncum,

Nil erit hoc, vostro te premit ansa suo.

LIQVIDVMQ; PLVMBVM.

SIGNANTER *liquidum*, quippe in tormentis, vt crebro in Martyrologijs. Pœna quoq; illa vt l. i. C. Theodos. De raptu Virg. Sic de pœna M' Aquilij narrant historiæ, vt Appiani Mithridatica, de pœna M. Crassi Dio lib. xl.

FIDES ALBO VELATA PANNO.

EXPLICAT Seruius ad Æneidem i. & iix. Symmachus epist. xlii. *Alba velamina, non segmentati amictus fidem vestiunt*. Sic P. Victoris topographia iix. regione vrbis, *Fides candida*.

NEC COMITEM ABNEGAT VTCVNQ. &c.

SPES & Fides comites Fortunæ quoque aduersæ, quia spes etiam aliqua miseris, & fideles quoque in rebus aduersis veri amici. Dixi *veri*, vt & Horatius, *rara fides*. Qui & subiungit, cum fortuna vertente, fugere quoque vulgus, meretrices, amicos falsos.

Nec comitem abnegat, pro, *nec se comitem*, &c. Ouidius i. Nequitiæ.---*Si qua repugnabat nimium, comitemq; negabat*, pro, *& se comitem*, &c. Sed forte an fuit in Ouidij stilo *nimiumq; negabat*, &c. Metuentes Latinitati huic *nimium nimiumq;* puto fecere, *comitemq;*. Per me licet tamen sit in delicijs illud, *comitemq; negabat*.

CADIS CVM FAECE SICCATIS.

SIGNANTER *cum fece*. Denotat amicos gulæ inmensæ. Nam etiam Firmus Tyrannus bibacissimus à fece abstinuit, & dixit, *Terra non bibitur*. Vopiscus in Firmo.

FERRE IVGVM PARITER DOLOSI.

AMICITIA tanquam iugum est. Ausonius epist. xxiii. ad Paullinum. *Discutimus Paulline iugum*, &c. Propert. eleg. vlt. lib. iii.

Tu bene conueniens non sinis esse iugum.

Hinc Plautus eleganter Trinummo Sc. vi. *deiugare* pro fidem & amicitiam infringere.

Deserere illum & deiugare in rebus aduersis pudet.

Vulgarij, *desinuare*, quod in centurionatu probauère, Frustra. vt neque rectè apud Festum pro *desiuare*, reponi voluere, *desinuare*. Desiuare ibi rectè vt in veterib. Glossis. Rectè Plauto *deiugare*, pro deiungere, separare, dissociare, vt benè accepit Marcellus. Arnobius etiam *diiugare* dixit, lib. ii. *Mors*, inquit, *est animarum à corporibus diiugatio*, &c.

IN VLTIMOS ORBIS BRITANNOS.

SIC *vltimi Britanni*. Catulli epigr. in Furium, & *vltima Britannia*, epigr. in Mamurram. Neque vltima tantum habita, sed quoque ὡς ἔξω τῆς οἰκουμένης, *tanquam extra orbem terra qui coluntur*. Dio lib. lix. Plutarchus in Iulio.

EOIS TIMENDVM PARTIBVS.

OCEANÓQ; RVBRO.

DVPLEX belli adparatus Augusti Consulatu ix & x in Britanniam, ductu & auspicijs Augusti & in Arabiam felicem ductu Ælij Galli. Narrat rem Dio lib. liii. Plinius c. xxiix. lib. vi. Geographus lib. ii. & copiosè. lib. xvi. Acro alijq; accepere oscitanter quasi exercitus itutus in Britanniã timendus quoq; Arabiæ.

VNDE

VNDE MANVS IVVENTVS.

MELiùs membranæ, *manum.*

O VTINAM NOVA INCVDE DIFFINGAS RECVSVM.

VTINAM tu Fortuna recudas & diffingas arma Romana vt acuta in hostes sint, non vt hactenus, in ciues. Atticè, *diffingas recusum*, pro diffingas recudens, vt apud M. Senecam Controuers. II. lib. VII. *At humero tenus recisum amputa caput*, pro, rescindens amputa: Virgil. lib. V. --*Et flexos incuruãt viribus arcus*. Flectẽtes incuruãt. Dixi ad illud Persij Sat. I. *Raptum caput ablatura*. *Diffingere* autem pro aliter *fingere* vt Oda XXIX. lib. III. Sat. X lib. I. Mitto variantes de hoc Quincti nostri loco χρισὰς, vt in Aduersar. c. XIV. lib. IX corrigi *Diffingas recusum*. In obseruationibus c. XIIX. lib. XII. *Diffindas recusum*. In Lambinianis. *defigas recusum*, quod & in nouis lectionibus cap. XXX. lib. VII. Omnem illum correctiuncularum popellum lubens volens sine contumelia dimitto.

Oda XXXVI.

SOTERIA soluit & conuiuium parat, recepto ex peregrinatione iberica siue Hispaniẽsi, sospite amico Pomponio siue vt alij, Plotio Numida. Soteria soluẽtes sacra facere & instruere soliti conuiuium, Plutarchus in Galba. ὁ μὲν Τιγελλῖνος ἔθυσε σωτήρια, καὶ παρεσκεύασε λαμπρὰν ἑστίασιν. *Tigellinus soteria sacra fecit, & epulum instruxit splendidum.* Nõ dissimili argumento est Oda VII. lib. II. Iuuenal. Sat. XII. Papinij Silua IV. lib. I.

HESPERIA AB VLTIMA.

HISPANI μάλιστα ἑσπέριοι, siue maxime ad Solem obeuntem Geographus lib. I.

DIVIDIT OSCVLA.

NOTISSIMVS ritus populi Rom. Osculo excipiendi reduces. Catull. epigr. ad Verannium. Q. Cicero epist. XXVII lib. XVI. ad Tironem. Sueton. Domit. c. XII.

ACTÆ NON ALIO REGE PVERTIÆ.

REGEM accepere aliqui, *amicum potentem*, siue τὸν ὑπερέχοντα φίλον, aut *diuitem, & patronum*, vt Acro, alij *morum magistrum*, aliqui in Aduersar. c. XIV lib. IX. *magistrum siue doctorem.* Omnes longè à scopo, siue vt locuti olim, petiuolo. Quem ergo regem accipis, inquies? Regem ludo puerili βασιλίνδα creatum. Puerulum videlicet vnum, cui vt regi parerent ceteri. De quo ludo plura dicendi locus ad illud Epistolæ I. ad Mæcenatem. *At pueri ludentes, Rex eris aiunt, si rectè facies*, &c. Intelligi ergo Quinctus noster vult, Lamiam & Plotium fuisse in pueritia siue pueros συμπαίκτας, siue collusores, & Æliũ Lamiam plerumq; regem fuisse.

Puertia autem pro *pueritia* Carisius lib. IV. in barbarismis numerauit: melius dixisset conci-

A sum esse siue συγκοπὴν Poëticè, vt Silius lib. IX *porgebat* pro *porrigebat*: *Lamna* pro *lamina*, noster Oda II. lib. II. *Surpuerat* pro *surripuerat* Oda XIII. lib. IV. *Surpite* pro *surripite*. Sat. III. lib. II. Et quidem hoc genere olim delectatos indicio Festus in *Porrigam*. *Antiqui*, inquit, *etiam porgam dixerunt pro porrigam*. Adfinis huic generi est vocalium literarum συστολὴ φάνεσις, vt Iuuenal. Sat. 6.

Nupta Senatori, comitata est Appia ludium.

Vulgarij minus rectè, *ludum*, Testis Satyricus ipse cum sequitur-- *Quid vidit propter quod ludia dici Sustinuit?*

MVTATÆQ. SIMVL TOGÆ.

COLLVSORES in pueritia fuisse, & contirones die tirocinij. *Mutatæ*, scil. togæ pue-
B rilis prætextæ in *virilem* siue *puram*, siue vt in Glossis Isidori est, *togipurium*. Et si *togipurium* forte veriùs, dies tirocinij. De mutatione autem togæ, & productione tirocinij festo die in Capitolium, in forum, in castra, dicere, & id genus alios ritus explicare non schedij aut scholij res, sed voluminis.

CRESSA NE CAREAT PVLCHRA DIES NOTA.

ENOODATVS hic mihi versus ad Persij, Sat. II.

NEV DAMALIS.

PROBVS in Catholicis.

BASSVM VINCAT.

C FORTE Bassus hic Iambicus poeta, ad quem Propert. eleg. IV lib. I. Et qui malè *Bassum* Ouidij Trist. eleg. X. lib. IV. *Neque Damalis Bassum vincat*, est, Neq; Bassus minus valeat bibẽdi certamine siue pergræcatione, quã *vinosa & virosa Damalis*. Siue Bassus & Damalis certent poculis. Abeunt à mente Poëtæ qui aliter.

THREICIA AMYSTIDE.

AΜυστις, ἀθρόα πόσις. Item ἡ ἀπνευστὶ πόσις Interpres Aristophanis in Acarnanes. Et Suidas in ἀμυστὶ & Etymologista, Id est, *Amystis, vno haustu potio*, id est, sine interspiratione & ductim. Sed ijdem admonent quoque, item Eustathius, alij, esse quoque εἶδος ποτηρίου genus poculi, nempe quod hauriretur ἀμυστὶ siue
D ductim. Etymologista. φιάλης εἶδος μεγάλης, ᾧ ἐν πότοις ἐχρῶντο. *Genus phialæ magnæ qua vsi pergræcantes.* Vtroque modo rectè nunc acceperis.

NEV VIVAX APIVM.

EX apio coronæ in epulis, vt Oda VII lib. II.--*Vdo*

Deproperare apio coronas. Et Oda XI lib. IV.--

Nectendis apium coronis. Et in versibus Anacreontis, Athenæi lib. XV.

Ἐπὶ δ' ὀφρύσι σελίνων στεφανίσκους θέμενοι θαλείας ἑορτὴν ἀγάγωμεν Διονύσῳ. Verba, siue numeros spectes, melius habebunt,

Ἐπὶ δ' ὀφρύσι σελίνων
στεφάνους θέμενοι θαλείας
ἀγάγωμεν Διονύσῳ.

Male fuit στεφανίσκους, pro στεφάνους, malè interposuére illud ἑορτὴν Critici. Erunt itaque

meis verbis Latinis.

Apy Corolla cingat
Caput, hunc diem frequentes
Celebrabimus Lyaeo. Et Athenaei Phececrati

epigramma est, ἄνθος στεφανωτικὸν, *flos coronarium.*

Sed quomodo apium in laetitia & epulis cum sit ferale? Dionys. Lambinus in Odam xi. lib. iv. sic diiudic. Apium in cibo esse ferale, in coronamentis geniale. Verius est eosdem flores & ferales & geniales plerosque fuisse. Anacreon de rosa,

τὸ δὲ καὶ νεκροῖς ἀμύνει, &c.

Etiam hoc cineres tuetur. Sic & myrtus in coronamentis conuiuiorum, & tamen μυρσίνη νεκρῶν στέφος Interpres Pindari ad Isthmia Oda iv. id est, *myrtus coronamentum mortuis.* Sic in Culice *Laeta cupressus.* Denique omnimodis florib. coronari mortuos, ritus feralis nouissimus. De apio itaq; nil mirum & ferale & geniale esse. Et vero *inter nefastos frutices non damnari apium*, Plinius notauit c. xi lib. xx. Etiam victores apio Isthmijs coronati L. Plutarchus Timoleonte.

Vsurpatas autem coronas ex apio in epulis & pergraecationibus tanquam ebrietatis & crapulae amuleta obseruauit, in hanc Oden Acro & Odam xi lib. iv.

Viuax autem, *apium*, durans siue diu florens, vt Nicander dixit μένον, Athenaei lib. xv. recensens flores & frutices coronarios. An *viuax apium*, quia semen eius *vetustum citius nascitur?* Palladius Tit. iii. lib. v de re rust. An quia *crispius prouenit semine in pila pulsato, aut si satum calcetur cylindro pedibusue?* Plin. c. iix. lib. xix.

OMNES IN DAMALIN PVTRES DEPONENT OCVLOS.

AMATORIOS siue libidinosos in Damalin oculos defigent. *Putres oculi* ὑγροὶ βλέποντες, vt apud Iulianum in Misopogone ὑγρὸν βλέπειν *vanum intueri* .i. amatoriè. Polemo Physiognomicis lib. 1 c. de oculis. Ὀφθαλμοὶ κλυζόμενοι, κυμαίνοντες ἑαυτοὺς, ἀφροδίσιον καὶ ἐμπαθῆ ἄνδρα δηλοῦσιν. *Oculi inundantes ipsi se, & fluctuantes, hominem venerium & amatorie adfectum declarant*, &c. Multis parasangis à Poetae mente abiere Dionys. Lambinus & Aduersaria cap. xxvii. lib. xiix. cum *deponent oculos* interpretati *obdormiscent.* Signanter autem poëta, *deponent* potius quam defigent. Securorum enim oculi recti & elati: amantium depositi siue deiecti. Propert. eleg. 1 lib. 1.

Tum mihi constantis deiecit lumina fastus,
Amor, &c. Alij.-
Tum mihi constanti deiecit lumina fastus. Alij
Tum mihi constanti deiecit lumina fastu, &c.

Optime autem foerit.

Tum mihi constantis deiecit lumine fastus, &c.

Tum amor mihi lomine siue oculo Cynthiae deiecit fastus constantis siue constanteis. Amor deijcit fastum oculorum, siue cogit depoonere oculos in Amicam.

NEC DAMALIS.

OMNES quidem *deponent putres oculos, in Damalin*, siue intuebuntur amatorie, & adlicere volent, sed illa non poterit diuelli à nouo suo adultero Plotio reduce, & qui placet nouitate ipsa. *Adultero* siue moecho, amatore. Sic adulterum Cynthiae Propert. eleg. xxix lib. ii.

Adspice ut in toto nullus mihi corpore surgat
Spiritus, admisso notus adulterio. Lege, *motus adulterio.* Quae alij exempla potuere de adultero pro amatore, non faciunt.

Oda XXXVII.

B RECTE in membranis Odae huius inscriptio, *De victoria Caesaris.* Etenim est ἐπινίκιος ᾠδὴ siue carmen victoriale, de victoria Octauiani Actiaca, quale & Propertij carmen, eleg. vi lib. iv.

ORNARE PVLVINAR DEORVM DAPIBVS.

PVLVINAR non sternebatur sine epulo. T. Liuius lib. v in concione Camilli. *In Iouis epulo puluinar suscipi*, &c. In epulo Iouis puluinar. Epulum videlicet mensaque adposita Ioui ante puluinar illud siue lectulum Iouis in Capitolio. Sic itaque nunc *ornare puluinar Deorum dapibus saliaribus*, est ante Martis puluinar epulari, ipsique Marti mensam adponere.

CONTAMINATO CVM GREGE.

C CORRIGVNT aliqui, *congrege*, & *morbum virorum*, esse pro viris morbosis tropicè, vt sit, Regina congrege morbo contaminato turpium virorum, siue congregem sibi habens, morbum contaminatum virorum id est, congreges sibi habens morbosos & contaminatos viros turpes. Vide obsecro quanta περιεργία; qui nebulae cyathi? Plebeij interpretes melius, Regina, cum grege turpium virorum, qui contaminatus morbo, id est, Regina cum suis cinaedis, quorum morbus ille, qui dictus ab Herodoto θήλεα νόσος à Dione Prusaeo Orat. iv de regno γυναικεία νόσος. Rusticè cognominem Philoctetae ciuitati Μαλακίαν dixeris, de qua interpres ad lib. 1. vbi malè scriptum Μαλαχίαν. Mihi autem suspicio est hunc ipsum morbo vitiosae interpunctionis contaminatum esse locum, & poetam scripsisse. *Funus & imperio parabat contaminato, cum*

D *grege.* Regina cum cinaedis suis, siue cum grege suo turpium virorum parabat funus imperio cōtaminato. Imperio nempe Romano quod contaminatum ab Antonio & regina illa. Contaminatum bifariam, μιανθὲν pollutum libidine, & συγχυθὲν accisum largitionibus factis Cleopatrae & liberis eius à M. Antonio. Contaminare non solum est μιαίνειν, sed & συγχόπτειν Glossae. *Contaminat*, μιαίνει, συγκόπτει. Neque satis rectè additum ibi verbum *Polluit.* Sic Terent. Prologo Andriae *Contaminare fabulas*, συγκόπτειν. Et Tullij Topicis opposita, *integra contaminata*, Quemad-

Quemadmodum verò contaminatum accisione imperium, patet narrationibus Dionis. lib. LIX. de profusionibus M. Antonij in reginam illam, & quo pacto gratificatus liberis suis ex regina illa partes non mediocres Arabiæ, & Malchi ditionis & Ityræorum, & Phœnices, & Palestinæ, & Cretæ, & Cyrenem & Cyprum totam, &c. Propterea q; vt inquit Dio, Antonius μεγάλως διεβλήθη. *In magna infamia fuit.* Deinde iisdem quoque Syriam, & omnia quæ inter Euphraten ac Hellespontum. Ipsi autem Reginæ Africam finitimam Cyrenæ, &c. Legendus item Plutarchus in Antonio. De contaminato autem libidine Regiæ imperio, & Maro Æneide IIX. Noster Epoda IX.

IMPOTENS SPERARE QVIOVIS.

B CARISIVS lib. II. Dixi ad Persij Sat. II. Impotens autem sperare quiduis regina illa, ipsum, si Dis placet, quoque Imperium Romanum. Itaque & Augustus in concione ad populum apud Dionem lib. L. eam vocat γυναῖκα πᾶσι τοῖς ὑμετέροις ἐπιβουλεύουσαν. *Mulierem vestris omnibus inhiantem*, id est, Imperio, &c. Denique & nuptias Augusti sperauit, perque has Imperium. Dio lib. LI. x' ἀλλ' οὐ τοῦτο οὐχ ὅπως τὴν τῶν Αἰγυπτίων βασιλείαν ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων κράτος, ἐξ ἴσου προσεδόκησε. *Atque inde non solum Ægypti regnum, sed & imperium Romanum sibi venturum sperauit.*

FORTVNAQ. DVLCI EBRIA.

MΕθύουσα ὑπὸ τῆς εὐτυχίας, vt Himerius in Declamationibus. Sic μεθύουσα ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης. *Ebria Venere & amore.* Xenophon in Symposio. Et Philippus Rex μεθύων μεγέθει τῶν πεπραγμένων. *Ebrius magnitudine rerum gestarum.* Demosth. Philipp. I. Μεθύων πλούτῳ. *Ebrius diuitijs.* Philostratus in Herode Μεθύων ἔρωτι, *Ebrius amore.* Anacreon.

VIX VNA SOSPES NAVIS.

MINVIT Cleopatræ furorem vix vna nauis sospes, non ipsi quidem reginæ, sed M. Antonio. Regina euasit cum classe sospite: Antonij classis tota inflamata fuit excepta Prætoria trireme qua ipse fugit Antonius. Dio fine libri L. Plutarchus in Antonio, alij.

MAREOTICO.

GEOGRAPHVS lib. XVII.

AVVRGENS.

VT inurgens Lucret. lib. V.

FATALE MONSTRVM.

TVLLIVS Philipp. II. Fuluiam tribus maritis Clodio, Curioni, Antonio *fatalem.* Sequitur autem ἀνακολούθως *Quæ generosius.* De quo genere dico ad Epodum v. & Sat. I lib. I.

NEC MVLIEBRITER EXPAVIT ENSEM.

Ξιφίδιον λῃστρικὸν *dolonem*, quo se interficere voluit Plutarchus in Antonio.

NEC LATENTES ORAS REPARAVIT.

NON enim de muniendis Ægypti cornibus cogitauit, sed de fuga in sinum Arabicum. Plutarch. in Antonio. *Oras latentes*, amphilogia. A Latentes meru, aut latentes situ regionis. Metu nempe Augusti: situ autem quia Ægyptus κεκρυμμένα siue obscura vnde & nomen ei olim *Aeria.* Stephanus lib. de vrbibus Eustath. in Dionysiû. Et quia χθὼν δυσέμβολος. *Terrâ difficili accessu* Eustath. loco eodem Non faciunt huic loco, alij interpretes. Illi autem crassè subtiles, qui *conditam Ægyptum* ex Ciceronis Agraria II. proferunt. Recondita ibi Ægyptus non situ loci, sed artificio legis agrariæ. Nec minus inp rospectè quod Ægypti latentes oras Quincto esse putauêre, quia Nili fontes lateant.

DELIBERATA MORTE FEROCIOR SÆVIS LIBVRNIS.

VITIOSVS ab interpunctione locus. Sic enim est, *Deliberata morte ferocior: Sæuis Liburnis scil. inuidens*, &c. Esse debet. *Deliberata morte ferocior Sæuis Liburnis: scil. inuidens*, &c. Rectéq; sic Acro & Porphyrio. Cleopatra genere illo deliberatæ mortis ferociorem se ostendit, quam sint Liburni Illyriæ populi. Nam Cleopatram Octauianos domare non potuit: Liburnos domuit. Appianus in Illyrica. Petrus autem Victorius Varijs c. IX. lib. X. Liburnas intelligi voluit Octauiani naues. Sed interpunctione sua sententiam Poëtæ turbauit. Mea interpunctio vtibilior ei fuisset, hoc modo. Cleopatrã ferociorẽ fuisse Octauiani Liburnis. Nam has quidem Cleopa-C træ parcere voluisse, ipsam sibi non pepercisse. Sed hoc ipsum refellitur ἐπιτολός illi, *sæuis.* Scripta videtur hæc cantilena deuictis iam Liburnis, quam victoriam paulo post Actiacam Octauiano contigisse patet inde quod Cæsar bellum eis facturus ante in Senatu inuectus in M. Antonij ignauiam est, vt tangit Appianus loco anted. Acro autem & Pophyrio sic interpretati. Cleopatra mortis deliberatione illa ferocior sæuis Liburnis. Liburni contemnunt mortem subitam: hæc regina contemnit deliberatam, siue ipsam moram & tractum mortis. Sed Poëta magis tangere velle videtur victoriam Octauiani de Liburnis.

SCILICET MVLIER INVIDENS.

D EMPHATICA mulier, vt Propert. eleg. VI. lib IV.

Dij melius, quantus mulier foret vna triumphus,
Ductus erat per quas ante Iugurtha vias.

Oda XXXIIX.

TENVI adparatu gaudere poëtam, vt Oda XXXI. & epist. ad Augustum.

PERSICOS APPARATVS.

XENOPHON fine libri IIX. Pædiæ Cyri. Athenæus lib. XII. Suidas in περσικὰς ὀρχεῖς. Pleno autem horreo vir clarissimus Barnabas Brissonius. lib. II. de regno Persarum.

Nexa philyra coronæ.

Ovidius v. Fastor.

Ebrius incinctis philyra conuiua capillis Saltat, &c.

L. Plinius c. xxv lib. xvi. c. iii lib. xxi. Rectè & Xenarchus in Milite apud Athenæum lib. xv dixit φιλύρας ἄφυλλον σίφανον. *Philyra coronam sine folijs.* Nec enim foliata philyracea corona sed lemniscata. Et Cornutus lib. de Dijs c. de Venere ὅτι τοῖς σιφάνοις πλοκὰς φύλασιν αὐτῇ χρῆσθαι. sc. τῇ φιλύρᾳ. *Et plectendis coronis ea folijs uti.*

Rosa sera.

Rosa *hiberna.* Macrob. Saturn. c. v lib. vii. *In luxu quæri æstiuas niues, & hibernas rosas.* Sed duplex rosa hiberna, *Sera*, vt nunc & Plinij c. iv lib. xxi. *præcox*, vt Martialis epigr. B vlt. lib. xiii. Et Plinij. c. eodem.

Simplici myrto.

Recte philyram & myrtum opposuit. Nam vtraque sacra Veneri. Cornutus lib. de Dijs c. de Venere. Sed philyræ corona magnis delicijs conuenit: myrtea mediocritati.

In membranis est interrogatoriè. *Simplici myrto?* quasi dialogisticè, admirans seruus interrogat. Respondet Quintius ooster, *Nihil adlabores.* Ita volo, simplici myrto. Nihil addi volo. Tum seruus siue puer. *Sedulus curo*, siue vt græculus diceret ὁς κελεύεις. Sedulo curabo. Subiungit denique Flaccus causam cur nolit adlaborari aliquid. *Neque te ministrum*, &c. Et Poëtam & poëtæ puerum decet tenuis adparatus. Hæc vera sinceráq; huiusce Odæ interpunctio, & sententia.

AD LIBRVM ODARVM SIVE CARMINVM II.

Oda I.

Gratulatorium carmen. Gratulatur enim poëta C. Asinio Pollioni consulatum ineunti Kalend. Ianuar. Eoq; illud pertinet— —*Mox vbi publicas res ordinaris*— propter consulatum cessatio tibi erit à scriptione tragœdiarum: perges finito consulatu. Hinc rapit occasionem laudandi Pollionis tragœdias de bello ciuili. Sic stili tragici laudem tribuit huic Pollioni Sat. x. lib. i.

—*Pollio regum.*

Facta canit, pede ter percusso—Et Virgil. Ecloga iii. *Pollio & ipse facit noua carmina.*——

Motvm ex Metello Consvle civicvm.

Ex Q. Cæcilio Metello Celere Cos. cum L. Afranio Nepote, anno vrbis Iocxciii. vt bene Acro & Porphyrio. His Coss. tres totius Reipub. principes Cn. Pompeius. M. Crassus, & C. Cæsar conspirauêre. De qua conspiratione Satyram Menippus Romanus siue Varro Terentius scripserat, & titulum fecerat *Triceps* siue *Cerberus.* Appianus ii. bellorum ciuilium Καὶ τις αὐτῶν τὴν δὲ τὴν συμφροσύνην συγγραφεὺς Βάρρων ἐνὶ βιβλίῳ περιλαβὼν ἐπέγραψε, τρικάρανον. *Et quidam scriptor Varro, hanc conspirationem libello vno complexus, inscripsit, Tricipitem.* Hanc conspirationem merito Q. Flaccus ponit principium belli ciuilis. Conspiratio enim hæc, tres C illos totius imperij potentes fecit, sublato deinde Crasso, certauêre de principatu Pompeius & Cæsar. Bene Lucanus lib. i.

—*nam sola futuri*

Crassus erat belli medius mora——Sic M. Cato eos qui dicerent, orta inter Pompeium & Cæsarem simultate euersam esse Rempubl. falli dixit, οὐ γὰρ τὴν στάσιν οὐδὲ τὴν ἔχθραν, ἀλλὰ τὴν σύστασιν καὶ τὴν ὁμόνοιαν αὐτῶν τῇ πόλει πρῶτον κακὸν γενέσθαι καὶ μέγιστον. *Non enim simultates aut inimicitias, sed consensum & concordiam eorum Respublicæ primum & maximum malum fuisse.* Plutarchus in Pompeio, qui & eadem ipsa in Cæsare, & Lucanus lib. i.——*Tu caussa malorum*

Facta tribus dominis communis Roma——

D Bene itaque Horatius belli ciuilis originem repetit à Consulatu Metelli Celeris. Qui de Consulatu Metelli Numidici anno Iocxliii. intelligi voluêre, peccant. Ab illo enim consulatu origo belli ciuilis Mariani, quod nihil ad Asiuium. Patet, cum ait Horatius, *Incedis per ignes*, &c. Significans metuendas offensiones Augusti ex tragœdijs de bellis ciuilibus patris eius. Malè aduersaria de Historijs accipiunt, c. xxi. lib. x.

Belliq. cavssas.

De bis Plutarchus in Cæsare, Lucanus lib. i. L. Florus c. ii. lib. iv.

Lvdvmq. Fortvnæ.

M. Seneca controuers. i. lib. v. *Ludit de suis fortuna*

nam eorum, aut inuidere, cogare oculos retor- A quere, Conuertit nempe in se oculos & adspicere cogit fortunæ splendor, & auri, & formæ. Itaque vrbanè Lucilius & Menippos Romanus apud Marcellum in *Strabones*. *Prouinciales formosula vxor*, & delitiæ diuitum, strabones faciunt.

III.

DECLAMATIO est natana in stilo Quincti nostri vt Sat. VI. lib. II. --*Quo bene circa*

Dum licet, in rebus iucundis viue beatus,

Viue memor quam sis aui breuis. Et Oda IV. lib. I. & passim. Decora nempe Horatio Epicuri di- B scipulo talis sapientia, vt & Lucret. lib. III.

MORITVRE DELI.

Q. Delius hic Octauiani amicus. Ὁ Δέλλιος ὁ Κόϊντος. Et apud Plutarchum in Antonio Δέλλιος & in membranis Horatij *Dellius*.

ALBAQ. POPVLVS.

EADEM populi ratio. Nam, vt inquit Plinius c. XXXVII. lib. XVI. *populi vitib. placent, & eacuba educant*.

HVC VINA ET VNGVENTA.

SIDONIVS epist. XIX. lib. IX. *Patera, scyphi, lebetes, Sitient falerna nardo*.

ET NIMIVM BREVES FLORES ROSÆ.

ROSÆ breuis ætas. Plurimo enim odore fluit, vnde & marcescit celerrimè, ex eoq; C & nomen ipsum ῥόδου siue rosæ, vt notauit Clemens Alexandrin. Pædagogi lib. II. Plutar. Sympos. Problem. I. lib. III. Scholiastes Theocriti ad Idyll. II. & V. Hinc & Martialis epigr. XXXIV. lib. IV.

Non imitata breues Punica mala rosas.

ET SORORVM FILA TRIVM ATRA.

HINC Ausonius epist. XII.

Dum res & ætas & sororum Νήματα πορφύρεα πλέκονται πορφύρεα siue purpurea fila intelligo candida. De candida purpura, memini commemorare ad Persij Sat. III.

Sunt autem duplicia Parcarum fila, nempe aut alba aut nigra, Alba vitæ felicis. Catulli Epith. Pelei, in Parcarum calathis,---

--*Candentis mollia lanæ vellera*. Et Iuuenal. Sat. XII. *Parcæ, staminis albi Lanifica*, L. Seneca Satyra Claudiana,

Candida de niueo subtemina vellere sumit

Felici moderata manu--- Atra vero fila vitæ infelicis & mortis, vt nunc *sororum fila atra*. Et L. Senecæ Sat. eàdem, *Turpis fusus*. Vt duplex filum fatale, ita & duplex color, dextra candidi fili, læua nigri. Propert. eleg. I. lib. IV.

Quo ruis imprudens vage dicere facta Properti?

Non sunt à dextro condita fila colo.

Sic vulgarij, melius in membranis.

Quo ruis imprudens age dicere facta Properti?

Non sunt à dextra candida fila colo.

Age Properti quo ruis? Noli tentare bella, res A gestas, & annales. Non enim Parcarum dextra tibi colus sed læua, neque candidum filum sed atrū. Annales ac res gestæ materies illorum esto, quibus candidum vitæ filum, ventiq; secundi, at tibi materies sunto, amores amati, lacrumæ, res aduersæ. Pullum enim filum tuum & fortunæ venti restantes. Ergo & sequitur.

Accersis lacrumis cantus? Correxere ignaviter aliqui.

Aduersis Musis cantas? Alij. *Accersis lacrumis Charites?*

Forte an melius. *Ah cretus lacrumis cantas?*--

--Cum sis natus ad lacrumas, inquit Babylonius ille, cantas? Conueniens hoc genethliaco siue Planetario dicere. Natus es tali sidere vt lacrumare B decorum tibi sit, non autem canere. Et dixit Astrologus *cantas?* tangens verbum Propertij qui dixerat. *Sacra diesque canam*, &c.

AN PAVPER ET INFIMA DE GENTE SVB DIO MORERIS.

INTELLIGE de plebe vrbana, de qua Tiberius Gracchus in suasione legum Agrariarū apud Plutarchum in Gracchis ἀοίκους καὶ ἀνιδρύτους μετὰ τέκνων πλανᾶσθαι καὶ γυναικῶν *sine tecto & sede vagari cum vxoribus & liberis*, &c. Sallust. orat. II. de republ. ordin. *Quos inertia atq; inopia incertas domos habere subegit*, &c.

OMNIVM VERSATVR VRNA.

HÆC de morituris sortitio, vt Oda I. lib. III. *Omne capax mouet vrna nomen*, &c. Alia est sor- C titio & vrna de mortuis Æneide VI.

SERIÙS OCYÙS.

L. Seneca Natural. Quæst. c. LIX. lib. II. *Eodem citiùsve tardiùsve veniendum est*. Ouid. lib. X.

Serius aut citius sedem properamus ad vnam.

IV.

DE SCELESTA PLEBE.

RESPICIT eò quod multi pro malis. Atticè & Latinè. *Multi* autem siue οἱ πολλοὶ vulgus, vt L. Senecæ epist. IV. Tullij Bru- D to. Plebes itaque mala. Sic Attius apud Marcellum.

Probis probatum potius quàm multis fore.

Lucilius Sat. XIV.

Non paucis malè sed sapientibus esse probatum,

Lego.

Nam paucis malim & sapientibus esse probatum

Neque moror qui legere aliter. Sic vulgus infidum Oda XXXV. lib. I. *Malignum vulgus* Oda XVI. seq.

V.

CVRRIT ENIM FEROX ÆTAS.

CICERO Tusc. I. *Volat enim ætas*.

Ægypti regnum Ptolemæo.

TENERÆ VIRGINES.

AD cantum Sæcularem adhibiti τρὶς ἐννέα παῖδες ἐπιφανεῖς μετὰ παρθένων τοσούτων, οἱ πάντες ἀμφιθαλεῖς *Ter nouem pueri inlustres, totidemque puellæ, omnes patrimi & matrimi.* Zosimus histor. nouæ lib. II. Sic Oda VI. lib. IV. *Virginum primæ, puerique claris patribus orti.*

In aliis quoq; ceremoniis plerisq, pueri patrimi & matrimi, vt C. Taciti historiar. lib. IV. in lustratione Capitolij. Hinc & illud Ciceronis de Haruspicum resp. *Aut puer ille patrimus & matrimus si terram non tenuit, aut tensam, aut lorum amisit.* Meliùs. *Aut puer ille patrimus & matrimus si tensam non tenuit, aut lorum omisit.* Inscitia tensæ, pro *tensa*, *terram* reposuit, & *amisit*, pro *omisit*. Indicio est locus Arnobij ex illo Ciceronis expressus lib. IV. vbi rectè quidem est *omisit*, sed & ibi tamen quoq; ignoratio *tensæ*, *terram* peperit. Locus Arnobij est. *deerrarit: aut si rursus in sollennibus ludis, curriculisq; diuinis: commissum omnes statim in religiones clamatis sacras, si ludius constitit, aut tibicen repente conticuit: aut si patrimus ille qui vocitatur puer, omiserit per ignorantiam lorum, aut terram tenere non potuit,* &c. Malè traiecta series dictionis. Mens enim Arnobij ipsa exigit. *deerrarit: aut si rursus in solennib. ludis, curriculisq; diuinis ludius constitit, aut tibicen repente conticuit: aut si patrimus ille qui vocitatur puer, omisit per ignorantiam lorum, aut tensam tenere nõ potuit, commissum omnes statim in religiones clamatis sacras,* &c. Peccant qui terram hic quoq; adgerunt, & legunt, *aut tensam, aut terram tenere non potuit,* &c.

Benè Tullius ex eoque Arnobius *tensam* & *lorum* iunxere. Dicam, quia ἐπιζοώδιον quidem hoc sed breue fiet, *Tensam, aut lorum tenere* Tullius & rhetor ille Afer dixère, pro tensæ lorum tenere, aut tensam loro tenere. Qui tensam deducebat eam loro tenebat, siue tensæ lorum tenebat. Narrat nempe Asconius in III. Verrinam, *lora tensis prætensa fuisse quæ gauderent manu tenere & tangere, qui eas deducerent.* Prima omnium tensa Iouis erat, hanc Imperator ipse deducere solens, vt apud Suetonium Augusti c. XLIII. Vespasiani c. V. In republica vetere Consulis hæ partes, vt Iuuenalis Sat. X. Tertulliani c. XIII. de corona militis: ceteras & Deorum & heroum tensas deduxere pueri patrimi & matrimi. Horũ aliquis si lorum tensæ non tenuisset, siue lorum tensæ omisisset, ludi circenses illi rite facti non erant, idq; erratum expiari, ludósq; instaurari opus erat. Tullius loco anted.

LATONAMQVE.

DIANA, Apollo, Latona de numero deorum quibus fiebant ludi sæculares. Zosimus quidem ita omnes recenset lib. II. *Iupiter, Iuno, Apollo, Latona, Diana, Parca, Lucina, Ceres, Pluto, Proserpina.* Horatius nunc Latonam adiunxit potissimum, vt matrem Apollinis & Dianæ.

VOS LÆTAM FLVVIIS.

VOs, puellæ. Vos puellæ Dianam dicite; vt mox vos pueri Apollinem, & in carmine A sæculari. *Supplices audi pueros Apollo, Siderum regina bicornis audi, Luna puellas.* Læta autem siue gaudens fluuijs Diana abluendi sudoris caussa ex venatione. Vt Ouidij fabular. lib. III.

Hic Dea siluarum venatu fessa solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore. Et quoniam locis riguis maior ferarum copia.

GELIDO ALGIDO.

ALGIDI enim domina Diana, vt in carmine sæculari. Gelidum autem vt niuale Oda XXII. lib. III. Symmach. epist. L. lib. III. *Æstatem Prænestino Algido frangere.*

AVT ERYMANTHI.

SIc Diana venatrix in Erymantho Homeri
B Odyss. VI.

AVT VIRIDIS CRAGI.

VBI θεῶν ἀγρίων ἄγρα. Stephanus de vrbibus.

HIC BELLVM LACRIMOSVM.

PRECATVR auerti à finib. orbis Romani *bellum, famem, pestemq;*. Nam hic scopus, hęc meta ludorũ sæcularium, auerruncare bellum, famem, pestem. Sic & in carmine sæculari famem deprecatur cum ait, *Fertilis frugum*, &c. Pestem illis verbis. *Condito mitis*, &c. Bellum deinde vbi ait. *Quiq; vos bubus*, &c.

VOS MISERAM FAMEM.

POMPEIVS apud Sallust. epistola ad Senatum. *Me tum exercitu, quantum est in vobis, fa-*
C *me miserrima omnium morte confecistis.* Iun. Columella c. II. lib. II.

Oda XXII.

SERVATVS ex periculo Fuscum Aristiũ Grãmaticum amicum suum, lætitiæ suæ participem facit, & in locum excurrit communem, siue declamitare pergit, tutissima esse arma innocentiam vitæ & integritatem.

SIVE PER SYRTES ITER.

QVID arcus & sagittæ ad Syrtes? Quia itinere terrestri per Syrtes aditus in nemus ac templum Iouis Ammonis. Lactantius in The-
D baid. IIX.

FABVLOSVS HYDASPES.

HYDASPES fabulosus, de quo multæ fabulæ, vt auriferum esse. Sic enim *auriferum Hydaspen* dixit Claudianus. Et gemmis abundare, vt *gemmiferum* dixit L. Seneca tragicus in Medea. Et tanto strepitu defluere, vt Alexandri remiges obstupefecerit. Arrianus lib. VI. de reb. Alexandri. Et quod crocodilos alit. Nearchus apud Geogr. lib. XV.

NAMQ. ME LVPVS.

NON maximum hoc tamen Horatianæ integritatis & sanctitatis argumentum. Nam forte lupus ille satur fuit. Saturus autem lupus instar agni mitis est, neque aut homini, aut gregi nocet. Ælianus de animalib. c. XV. lib. IV. Deinde autem

de autem vt Aristoteles notauit histor. animal. c. A
v. lib. IIX. non æquè à quouis luporum genere homines violantur, sed à soliuago & inerti maximè, minus autem à generosis & deditis venationi. Ἀνθρωποφαγοῦσι δὲ οἱ μονοπεῖραι τῶν λύκων μᾶλλον αὐτῶν, ἢ τὰ κυνηγέσια.

CVRIS EXPEDITVS.

SEcvrvs. Sic melius quàm curis expeditus. *Curæ aut soluunt nos cum abeunt: aut impediunt & ligant aduenientes.* Donatus in Hecyram.

NEC IVBÆ TELLVS.

REGNVM Massæsulorum & Maurusiorum. Narrat Geographus lib XVII. ex quo liquida res intelligi à Flacco Iubam illum cui Augustus Mauritaniæ regnum adtribuit, non autem vt ἀνιστόρητος aliqui suspicati, patrem Iubæ filius. Iuba itaq; hic est, quem Iuba Massæsulorum rex suscepit ex filia M. Antonij & Cleopatræ. Tangit quoque Geographus lib. VI.

LEONVM, ARIDA NVTRIX.

VT Alexis in Epigrammate

Μῆτερ ἐμὴ γαίη, Φρυγίων θρέπτειρα λεόντων.

Tu, mihique mater, Phrygiorum terra leonum Altrix----idest, Phrygia.

PIGRIS CAMPIS.

VT *gleba inertes* I. Georg. id est, *nihil procreantes.* Seruius.

DVLCE RIDENTEM.

VT *mollia ridere.* Ouid. in. Nequitiæ. C

Oda XXIII.

VITAS ME.

SIc meliùs, quàm vt aliqui legunt, *vitat me.* Flaccum velle, *vitas me*, &c, liquet cum adiungit. *Atqui non ego te*, &c.

Oda XXIV.

COnsolatio est Virgilij lugentis interitum Quinctilij Vari, cum tribus legionibus omnibúsq; auxilijs cæsi in Germania. Narrat D
Dio lib. LVI. Suetonius Augusti c. XXIII. Rectè Varium & Varum distinguit Seruius ad Eclogam IX.

QVIS PVDOR AVT MODVS.

ET sententiam & elegantiam Poetæ suam ereptum ioère qui tolli voluère interrogationem.

PRÆCIPE LVGVBRES CANTVS MELPOMENE.

COnveniens hoc Melpomenæ. Tragica enim & mœsta est, vt in Ecloga Ausonij de Musis.

CVI LIQVIDAM PATER, VOCEM CVM CITHARA DEDIT.

TZetzes in Hesiodum. Μελπομένη ᾠδὴν εὗρεν. *Melpomene cantum reperit.*

VIRGILI.

ACcipienovm de Poëta Virgilio, paret mentione fidium, & comparatione Orphei quæ sequitur.

NON VANÆ REDEAT SANGVIS IMAGINI.

COrpvs imago animi. Itaque Plotinus imaginem corporis vocauit εἴδωλον εἰδώλου *imaginem imaginis*. Porphyrius in vita Plotini. Similiter Æneas Sophistes Epist. XII. *vana* autem κενὴ siue inanis vt in Glossis. Sic itaq; *vana imago*, corpus hominis mortui, cui sanguis redire nequit. Planius hoc ita quam accipere de imagine de qua Seruius ad illud Æneid. IV. *Et nunc magna mei sub terras ibit imago.*

B QVICQVID CORRIGERE EST NEFAS.

OPtimvm *est pati quod emendare non possis* L. Seneca epist. CIX.

Oda XXV.

OCcentatio est nocturna ad ostium amicæ, qualis apud Aristophanem Concionatricibus. Plautum Mercatore Sc IV. Persa Sc XV. Tibull. eleg. II lib. I. Sed propriè quidem hæc amatoris exclusi occentatio ad ostium amicæ, cui similis alia est Oda X. lib. III.

PARCIVS IVNCTAS QVATIVNT FENESTRAS.

ADmitti nempe cupientes porci, immo enim proci inquam. Vt III. Nequitiæ, Ouidius.

Cum melius foribus possis, admitte fenestra,

Item. *Nec tua frangetur nocturna ianuarixa*, &c.

PER INTERLVNIA.

GLossæ μεσοσέληνον. *Interlunium.*

FVRIARE.

AMori comites Furiæ. L. Cælius Lactantius ad Thebaid. V.

Oda XXVI.

COnsolatio Ælij Lamiæ lugentis fratrem, de quo ipse epist. XIV.

MVSIS AMICVS.

Φιλόμουσος ὤν. L. Iul. Pollux c. VII, lib. IV. aut Musarum sacerdos.

IN MARE CRETICVM.

QVia id σφόδρα βαθύ, siue altissimum. Geographus lib. VII.

QVIS SVB ARCTO.

VItivm interpunctionis. Esse debuit:

Portare ventis, quis sub arcto, &c.

AIT se non curare quis rex Germaniæ, qui Tiridati Parthorum regi bellum & terrorem faciat. Simili serie Oda XXIX. lib. III. opposuit *Seres, Bactra & Tanain.*

Aerias autem *domos* & *polum* separare Flaccus videtur vt diff. runt οὐρανὸς & αἰθήρ. Οὐρανὸς superior: αἰθὴρ inferior: Eustath. in Iliadem XVI. Et vt Aristophani Nebulis, differunt ἀὴρ & αἰθήρ.

TITHONVSQ; REMOTVS IN AVRAS.

TITHONVM *remotum in auras*, Acro, Porphyrio, item alij nescitantes accepêre Tithonum mortuum. At Horatius fabellam perstringere voluit ex mythologia de Tithono verso in cicadam, & suspenso in auris siue aëre, in canistro, siue fiscella. Eustath. ad Iliad. penult. οἱ ποιηταὶ λαλοῦσι καὶ περὶ τιθωνοῦ, ὅτι τε εἰς τέττιγα διὰ γῆρας μετεβλήθη, καὶ ὅτι ἐν ταλάρῳ ἢ ἐν χαρτάλῳ ἐκρεμάσθη. Aiont Poëtæ & de Tithono præ senectute in cicadam versum esse & suspensum in canistro aut calatho Clearchus apud Athenæum lib. III. τιθωνὸς ἀθανασίας ἐπιθυμήσας ἐν θαλάμῳ κρέμαται πάντων ὑπὸ γήρως ἐστερημένος τῶν ἡδέων. Lege, ἐν ταλάρῳ. *Tithonus immortalitatem adpetens, in canistro suspensus est, omnis* voluptatis expers.

PANTHOIDEN ITERVM ORCO DEMISSVM.

PANTHOIDES quidem Euphorbus Panthoi filius: sed *Panthoides iterum Orco demissus*. Pythagoras, in cuius corpus iomigrauit Euphorbus, atque ita Pythagoras Panthoides, bis siue iterum Orco demissus est, semel vt Ephorbus iterum vt Pythagoras. Secutus Horatius illos qui tradidere, proximè ex Euphorbi corpore animã illam transiisse in corpus Pythagoræ. Lactant. in III. Thebaid. Cornotus ad Persij Sat. VI. Principio nempe animam illam Euphorbi fuisse; deinde Pythagoræ, tum Pauoois, postea Homeri, ad estremum Q. Ennij. Sed alij inter Euphorbum & Pythagoram multos interposuêre, in quos anima illa transierit. Æthaliden, Hermotimum, Pyrrhum, alios. L. Laërtios in Pythagora, Tertyllian. c. XIV. lib. de anima. D. Hieronym. epist. aduers. Ruffin.

QVAMVIS CLYPEO REFIXO.

LAERTIVS & Tertyll. locis anted. Ouid. lib. XV. Lactant. in Thebaid. III.

IVDICE TE.

ARCHITAS enim de schola Pythagoræ. Pythagoriorum autem notissima vox αὐτὸς ἔφα.

EXITIO EST AVIDIS MARE NAVTIS.

IN membranis, *auidum mare*, vt Oda XXIX. lib. III. *Auarum mare*.

DENSENTVR FVNERA.

DENSERE pro densari Carisius lib. III. Priscian c. IV. lib. IX.

NVLLVM SÆVA CAPVT PROSERPINA FVGIT.

PROSERPINA nullius capitis vnquam capillum refugit aut verita est resecare. Fabella poëtica est, neminem mori, cui non ante Proserpina capillos demserit. Papin. Silua. I. lib. II.

Illa comam Lenæ morienti abscidit ephebo.

Lusit ad hunc ritum Martialis epigr. XLIII. li. III.

A *Non omnes fallis, scit te Proserpina canum.*

Neqoe tamen promiscuè omnium capillos secari à Proserpina commenti Poetæ, sed illorum qoi fato diem suum obirent. Itaque P. Virgilius Æneide IV. Didoni præter fatum morienti non à Proserpina sed Iride nuncia Deorum, crinem secari finxit. Iunonis beneficio longam eius in morte acerba luctationem miserantis. Et Euripides in Alcestide, fingit huic crinē demi à Charonte, videlicet quia non moriebatur fato suo. L. Macrobius c. XIX. lib. V. Lapsa est memoria illis qui Morti Deæ, non aotem Charonti, hoc ab Euripide adtribui scripsere.

Fortèan neque satis ad Poëticæ mythologiæ formulam Papinius qui commētus puero Glau-
B ciæ acerba morte obeunti à Proserpina capillum demi potius quam Charonte.

Fabellæ verò huius poëticæ principiom introductum videtur ex ritu populari quo receptom secari capillum morientibus, quemadmodum Scholiastes Euripidi tangit in Alcestin.

DEVEXI ORIONIS.

CVR deuexos Orion? Trifariam accipi potest. Primum quia sidus Orionis aostrinum est oppositumq; Vrsæ. Itaq; Manilius lib. I.

Arctos & Orion aduersis frontibus ibant

Austrina verò pars cæli inferior & quasi *deuexa* est: Borealis autem superior & *subuexa*. Ergo Cæsius Bassus siue vt alij voluêre Cæsar Germanicus
C de stellis ad Aostrum ex Arato dicturus sic præfatur--*Hinc alius declinis ducitur ordo*. Idemq; de parte Boreali.--*Mundi pars celsior*--Et Auienus.--*Plaustralis concaua in Austri.*

Dimittunt.---Lege. *Demittunt*. Aratus ipse de signis aostrinis----τὰ δὲ νειόθι πάλλεται. Vbi Theo interpres τὰ νότια γὰρ κάτω κεῖται ὡς πρὸς τὸ κλίμα τοῦ κόσμου, ὥσπερ ἄνω τὰ βόρεια, διὰ τὸ ἔξαρμα. *Austrina enim deorsum sita, quantum ad mundi tractum, vt aquilonaria sursum. propter eleuationem poli siue verticis*. Non tetigit Arati mentem, Tullius in Aratio suo carmine vbi ait. *At pars inferior delphini fusca videtur*. Qood Aratus de signis Austrinis notauit ea cæli parte inferiore esse, transtulit Tullius ad Delphinum & parte
D inferiore fuscum siue obscurum esse ait. Atqui Aratus dixerat, Μεσσόθεν ἠερόεις. Ex quo Auienus, *Hic medius artus teter stupet*. Deiode *Orion deuexus*, quoniam habitu figuraq; corporis quasi prona pingitur, in Phœnomenis. Vnde Flaccos Orionem *pronum* vocauit Oda XXVII. lib. III. Denique *deuexus* Orion, occidens. Atque hoc magis ad mentem Horatij. Nam obeunte Orione excitantur in mari tempestates acerrimæ. Horat, Epoda X.

Nec sidus atra nocte amicum adpareat, Qua tristis Orion cadit. Et Epoda XV. *Infestus Nautis Orion*.

OSSIBVS ET CAPITI INHVMATO.

ATQVI à principio dixit puluere tectum. Sed aliud humari aliud iniectione pulueris aliqua tegi. Humatio est glebæ illa iniectio sollennis de qua Tullius II. Legum. Tangie

git & Plini. c. lxv. lib. vii. At pulueris iniectio perfunctoria est & dicis caussa, de qua mox Horatius, *iniecto ter puluere*. A

FLVCTIBVS HESPERIIS MINABITVR EVRVS.

HESPERIIS, Italis, interpretes. Proprius forte Ausonijs, nẽpe Ausonij maris siue Siculi adluentis oram magnæ Græciæ. De quo mari Geographus lib. v. Plin. c. x. lib. iii. Eustath. in Dionys. Afrum. Eurum itaque Flaccus poëticè pro vento dixit generatim. Nam propriè quidem illud mare Zephyro magis expositum. Itaque & promuntorium ibi Zephyrium, de quo Geographus lib. vi.

SACRI TARENTI.

SACRVM Tarentum Herculi, Itaque Tarentum Herculeum Æneide iii. Aut quod magis cõueniens in Horatiani stili vrbanitatem, quia plures Tarentinis festi dies quam profesti. Geographus lib. vi. B

COMMITTERE FORSAN.

MELIÙS interrogatoriè, *Committere forsan?*

DEBITA IVRA, VICESQ; SVPERBÆ.

TALIO, vt & tu naufragus, relinquare insepultus. Talionem vocari *vicem*, ostẽdi ad l. xii. tabularum c. xiii. Nefas autem fuisse Athenis visum mortui hominis corpus relinquere insepultum tradit Ælianus Varijs c. xiv. lib. iv. Similiter iure Pontificio etiam Romæ. L. Seruius ad illud Æneidis vi. *Præcipue pius Æneas.*

TEQ; PIACVLA NVLLA RESOLVENT. C

HOC eò referri velle videtur, quod imprecationes si proficiscerentur ex animi adfectu, causaq; iusta, expiari non posse arbitrati. Sic apud Catullum epithalamio Pelei, Ariadna in deuotione Thesei.

Quæ quoniam verè nascuntur pectore ab imo,
Vos nolite pati nostrum vanescere luctum.

Et Dido Æneam deuouens Æneide iv.

Hæc precor, hanc vocem extremam cum sanguine fundo. Horatius ipse Epoda v. *Dira detestatio Nulla expiatur victima.* Conati ante aliqui explicare, Frustra, *Præstiti*, addo.

INIECTO TER PVLVERE.

QVIBVS humatio contingere non potuisset, ijs terra inijci solita vt nunc *puluerẽ inijcere*, dixit Horatius. *Inijcere terram*, Virgilius Æneide vi. Sepulturæ scilicet hoc genus tralatitium & perfunctorium, qualis & lapidum iniectio, de qua Petronius *Tralatitia humanitate lapidare*. Et Dionys. lib. iii. λίθους ἐπιφορεῖν καὶ γλῶ Bene M. Seneca Controuers. r. lib. i. iunxit vt res similes. *Stipem porrigere mendico: & humum cadaueri.* Nempe vt mendico iacitur numulus, aut frustum panis: sic cadaueri pulueris aliquantulum, aut lapis. D

Fugit ratio illos qui pulueris nunc à Flacco mentionem fieri putauere, vt terra mortuo leuior esset, neq; de humatione agitur, sed vt dixi tralatitia sepultura, & arena litoris.

LICEBIT CVRRAS.

A CVRRERE, magnis itineribus contendere, aut certa dierum dimensione & mansionibus iter facere. Hinc & in iure ciuili currere dicti qui prætoria itineris dimensione ac dierum, ad Prætorem Romanum aut Præsidem prouinciæ in vrbem siue μητρόπολιν proficiscuntur negocij sui caussa. Propert. eleg. ii. lib. iv. *---Tu qui ad vadimonia curris.* Sic Nouella xxi. c. ix. τρέχειν & δραμεῖν. Et Instit. §. vlt. de bonor. possess. *Nequis currat.* Sic enim rectè in membranis. Ne quis currere cogatur nempe itineris Prætoria dimensione ad petendam bonorum possessionẽ. Etenim hodie currere nihil necesse, cum quiuis iudex & iis vit bonorum possessionem det l. vlt. Qui admitti. l. i. & seq. Comm. de success. C.

B Menda itaque illa d. §. est, *Ne quis curet*, quàm qui in notis suis laudant, Iustiniani sententiam lædunt. Consimile mendum lib. iii. Historiar. C. Taciti. *Exploratores vt mos est longius curabant.* Meliùs manuscripti, *longius currebant.*

Oda XXIX.

L. Itium philosophari ante solitum, & nunc militare in castris volentem, reuocare in gyrum studij prioris nititur, quia meliùs sapientiæ studium arte militari. Eoq; illud pertinet. *Pollicitus meliora*, &c. Militare Itius ille voluit bello A-

C rabico, siue quod inlatum Arabiæ Felici sub Ælio Gallo Ægypti præside, Consule Augusto x. anno vrbis IↃccxxx. Dio lib. liii. Et puto errot calculi est in Fastis Sigonij item aliorum, qui numerauere annum IↃccxxii. & Consulatum Augusti ix.

Ὀρθογραφεῖται autem hic *L. Itius*, vt rectè est in membranis, non autem *L. Iccius.* Etenim *Itia* familia est, non Iccia. Sic & Tullij Philipp. iii. Meliùs *M. Itius*, quam *M. Iccius.* Et Cæsaris v. belli Gallici melius, portus Itius quam *portus Iccius.*

NVNC ARABVM INVIDES GAZIS.

INVIDES Arabib. gazas, vt Æneide v. *---Prælato inuidit honore.*

D NON ANTE DEVICTIS SABÆÆ REGIBVS.

VT *intactis thesauris Arabum*, Oda xxiv. lib. iii. Nam neque Alexander ante Arabiam subegerat L. Geographus lib. xvi. Augustus verò in Arabiam misit cum exercitu Ælium Gallum, qui & multas Arabiæ vrbes cepit. Narrat rem Dio lib. liii. Tangit & Geographus lib. ii. & xvii. Plin. c. xxiix. lib. vi. Sed hic quidem & ab alijs & à se ipse dissentiẽs c. xxii. lib. vi. pro Ælio Gallo substituit P. Petronium, lapsu, opinor, memoriæ. Nam Petronius non in Arabia tunc, sed postmodo in Æthiopia rem gessit. Dio lib. liv. Geographus lib. xvii. Neque in Aduersarijs sat rectè est c. xiii. lib. ix. cogitatum ab Augusto bellum Arabicum non autem susceptũ.

Neque in Fastis Sigonij bene est *Aemilius Gallus*, A pro Aelio.

Successor autē Aelijs hic Gallus. Gallo Cornelio, de quo historiæ notæ sunt.

AD STATVVM STATVETVR.

VT τῆς πρὸ νέκταρος πέξῃ. *Ad nectar statuere.* Lucianus Dialogo Iouis & Ganimedis.

VNCTIS CAPILLIS.

CARISIVS lib. I.

RELABI POSSE RIVOS.

Ἀδυνάτου descriptio crebra in Poësi, vt Propert. lib. II. Eleg. O me felicem, Virgilij Carmine in Barbarum. Ouidij fabular. lib. XIII. Ponti eleg. V. lib. IV. Tristium Eleg. VII. lib. I.

Oda XXX

QVASI formula est in dedicatione sacelli Veneris vt Tibulli eleg. X. lib. I. & lib. IV.

ET TE TRANSFER IN AEDEM.

TRANSFERENDI verbum ex iure pontificio, vt Plinij epist. LIX. LXXIII. & sequente lib. X. T. Liuius lib. V. *Ad nos trāsferri sacra*, &c. Deorum signa transferentes, rogabant vt se transferri paterentur. Eiusq; ritus principium natum videtur cum Iuno Veijs interrogata, *Visne Romā ire Iuno?* T. Liuius lib. V. Hinc & illud nūc Horatij- -*Vocantis thure te multo*. Contra qui ex sacrario priuatum facere locum vellent, siue *locum illum religione liberare* volentes, *sacra inde sibi euocare* l. propenult. §. III. D. De rer. diuis. Hinc apud Ciceronem epist. II. lib. XIII. ad famil. *in C. Memmij sacrario Euandri statuarij officina est.* Sacrario scil. impropriè dicto, siue sacrario euocatis iam sacris.

MVLTO THVRE.

ODORES enim & flores Veneri placent, vt Æneide I. in templo Veneris Paphiæ thus & serta. Et cum Æneas Veneri victimas pronuntieret, Venus respondet,--

--Haud equidem tali me dignor honore.

Significans victimas sibi non placere, vt interpretati Seruius, & Lactantius ad Thebaid. V. Tamen & victimis eam gaudere, quis nescit? Aristænetus epist. XVII. lib. II. πρᾶται Ἀφροδίτη λιβανωτῷ καὶ θυσίαις. *Colitur Venus thure & victimis.*

FERVIDVS TECVM PVER.

VT ante Oda II. *Quam iocus & circumvolat Cupido* Sic Cupidines in Veneris comitatu Apuleij lib. X. Atque eiusdem lib. II. *Venus toto Cupidinum populo comitata.*

ET GRATIÆ.

ARISTÆNETVS epist. I. lib II. Ἀλλὰ καὶ χάριτες ἕπονται τῇ θεῷ. *Sed & Gratiæ comites Deæ sunt.* Eustathius ad V. Iliadem. Αἱ χάριτες ὑπηρετεῖ τῇ Ἀφροδίτῃ παράπεμπαι καὶ ὑπουργοὶ *Gratiæ finguntur comites Veneris, & ministræ*, &c. Ergo & à Nearcho picta Venus inter Gratias & Cupidines, Plinij c. XI. lib. XXXV. Et Apuleij lib. II. *Venus, omni Gratiarum choro stipata.* Eaq; de re & Fulgentius Mythologus lib. II. Seruius ad Æneide I. Sed illud maximè nunc facit, quod Gratiæ Veneri πάρεδροι καὶ σύμβωμοι, id est *sedis & aræ participes*. Cornutus lib. de Dijs c. De Venere.

SOLVTIS ZONIS.

L. Seneca c. III. lib. I. de benefic.

NYMPHÆ.

NYMPHÆ cum Venere, quia matres Amorum illæ. Veneris vnus Cupido, cæteri B Nympharum. Philostratus Imaginib. c. Amores, de multitudine Cupidinum agens. Νυμφῶν δὲ παῖδες οὗτοι γίνονται. *Nympharum hi filij.* Et inibi. Statuam Veneris à Nymphis positam ὅτι αὐτὰς ἐποίησεν ἐρώτων μητέρας, *quia fecerit eas matres Amorum.* Claudianus de nuptijs Honorij—

--*Gens mollis amorum*

Hos *Nymphæ pariunt: illum Venus aurea solum Edidit.*--

IVVENTAS.

SIC & Homerus Odyss. Hebam siue Iuuentatem Veneri iungit, vt alijs quoque iam obseruatum.

MERCVRIVSQVE.

C MERCVRIVS Veneris πάρεδρος τε καὶ σύνεδρος *Assessor & consiliarius.* Cornutus lib. de Dijs, c. de Venere. Sic Plutarchus Præceptis matrimonij οἱ παλαιοὶ τῇ Ἀφροδίτῃ τὸν Ἑρμῆν συγκαθίδρυσαν. *Maiores nostri Mercurium Veneri aræ participem fecere.* συγκαθίδρυσαν dixit intelligens σύμβωμον καὶ ὁμόσκηνον ἐποίησαν.

Oda XXXI.

LAVDATIO vitæ Poëticæ quasi αὐταρκοῦς paruoq; beatæ, nihilque Dijs immortalibus optantis præter valetudinem mentis & cor- D poris.

DE PATERA NOVVM FVNDENS LIQVOREM?

VINALIBVS nempe, die festo. Vinalia Romæ duplicia, vna vindemiæ faciendæ gratia: altera vinis degustandis. Posteriora illa tangit nunc Horatius. Erat autem is dies a. d. IX. Kalend. Maij vt notauit Plinius c. XXIX. lib. XIX. Eo die *vinum nouum libabant Ioui*, vt ait Varro lib. V. de Ling. Lat. & Festus in *Calpar.* At speciatim Poëtæ Apollini Deo suo tunc vinum libauēre, & quidem Apollini potissimùm Palatino, qui Poëtis maximè conueniens propter bibliothecas iunctas ædi Apollinis.

Non libaure autem Romani vinum nouum ante diem IX. Calend. Maij, arbitrati nempe vinum citiùs non deferbuisse neque purum & idoneum

idoneum facris esse, sed mustum & spurcum, Mustum enim spurcum Festus in *Spurcum.* A

Pateram verò illam qua vinum nouum libabant, *Calpar* dixêre, & vinū quoque illud nouum *calpar*, vt Festi sententia est. Atque ita Glossis *Calpar*, θυσίας ἀπαρχῆς οἴνου, *Calpar*, οἶνος ἐν θυσίᾳ.

NON OPIMAS SARDINÆ SEGETES FERACIS.

SIc meliùs, quàm voluére aliqui, *Non opima Sardinia segetes feraces. Sardinia & Sicilia fiscalia horrea, & quasi venæ.* Saluian. Massiliensis lib. VI. *Siciliam & Sardiniam benignissimas vrbis nostræ nutrices, gradus & stabilimenta bellorum* Valerius c. VI. lib. VII.

CALABRIÆ ARMENTA.

VT *Calabrũ pecus*, Epodo I. *Equi Calabri* Varro c. VII. lib. II. de re rust. B

MORDET AQVA.

VT rodere dixit Lucret. lib. V.

LEVESQ; MALVÆ.

QVEMADMODVM maluæ in cibo, tradit Tzetzes ad principium Hesiodi. Tangit & Dioscor. c. CXLIV. lib. II.

ET PRECOR INTEGRA CVM MENTE.

L. Seneca epist. X. *Roga bonam mentem, bonam valetudinem animi, deinde corporis*, &c.

Quouis autem pignore certem fuisse à manu Horatij, *Adprecor integra cum mente*, non vt aliqui correxêre. *Ac precor*, &c. Flaccus propriatum *adprecor* dixit, vt & Oda vlt. lib. IV. *Rite Deos prius adprecati.* C Sacerdos precatur, adprecatur populus. Adprecari est, verba precantis sacerdotis iterare, quod *fauere linguis dicebatur.* Ouidius lib. XV.

---Et omnes

Verba sacerdotis referunt geminata.---Sic iterare verba, ipse mox *fauere* vocat. In exemplum huiusce siue iterationis, siue adprecationis esto illud ex eodem Ouidij, Sacerdos Æsculapium serpentis specie vestitum. Sic precatur.---*Sis ô pulcherrime visus.*

Vtiliter---hoc Quirites boni adprecantes iterant. Elegans huius siue fauentiæ siue adprecationis exemplum est illud Ouidij, lib. VI. fabular.

Restitit & pauido faueas mihi murmure, dixit

Dux meus, & simili faueas mihi murmure dixi. Sic D autem quoq; *adplorare* Epodo XI. *Adsiere* epist. ad Pisones.

Oda XXXI.

INCENTIVVM quasi ipse sibi Flaccus canit, ad laudem poëticam, & carminum siue Odarum scriptionem, & duo huic rei argumenta dicit. Vnum quia Mæcenas alijque amici poscant: alterum quia expetenda sit res, laus Poëtica propter nominis immortalitatem, & animi fructum.

POSCIMVS SI QVID.

MELIVS in membranis, *Poscimur si quid* &c. Quemadmodum & Helenius Acro, & Porphyrio legunt. Et Seruius ad Eclogam I. Sic enim Seruij veteres codices habẽt. Ab interpunctione item laborat hic locus. Nam esse debet. *Poscimur. Si quid vacui*, &c. Barbite poscimur, siue exigimur. Poscunt à me amici vt Mæcenas, itẽ alij carmina siue cantilenas siue Odas. Ergo, *dic Latinum carmen*, &c. *Si quid lusimus*, autem accipe pro, Quia lusimus aliquid, &c. Nota res, si quandoq; esse αἰτιολογικόν. Priscian. c. III. lib. XIIX. Diomedes c. IV. lib. I.

VACVI SVB VMBRA.

VMBRÆ siue *vmbracula*, vt *antra* Poëtice τὰ μουσεῖα.

LVSIMVS TECVM.

QVIA Odæ cantantur ad Lyram, vnde & huiusmodi odis nomen, *Odæ Lyricæ.* Atque inscriptio IV. his libris antiqua in membranis. Q. Horatij Flacci, Odarum Lyricarum lib. IV. Etenim multa & alia Odarum genera sunt, de qua Odarum varietate. Eustathius ad Iliade XIIX. & XXI. Ælianus Varijs c. IV. lib. VII. Athenæus lib. XIV. Interpres Aristophanis in Ranas. Interpres Apollonij ad I. & IV. Argonaut. At Horatij Odæ quidem Lyricæ, siue ad lyram, & Horatius Poëta lyricus, siue canens ad Lyram. De quo genere Tullius Orat. perfecto. *Lyricos poetas cum cantu spoliaueris nuda pene remanet oratio*, cantu scilicet Lyræ. Hinc Lyrici Poëtæ identidem lyram suam soliti adfari, vt noster hac Oda, & Oda XII. lib. I. Oda III. lib. IV. Pindarus Pythijs Oda I. Rectéq; Ælius Festus Aphthonius in fragmento de carminis adpellationibus, duas Odarum Lyricarum esse partes. τὸ μὲν ἄνω, inquit, τῆς λέξεως: τὸ δὲ κάτω τῆς κρούσεως, id est, *superiore parte dictionem: inferiore impulsionem*, scil. neruiarum, easq; *partes interueniente linea* separari. In parte itaque inferiore Odarum *literæ seu signa quedã* tonos proprios exprimentia, &c. At hodie verba inferiora notæ superiores. Patet nunc itaq; Odam Lyricam esse lusum partim Poëtæ, partim Lyræ. Poëtæ in verbis, Lyræ in neruis, rectéq; Poëtam Lyricum dici *ludere cum Lyra.* Sic & illud cape Epist. II. lib. II. *Verba Lyræ motura sonum connectere*---

---Scribere nempe Odas Lyricas, siue quæ cantentur ad Lyram, vt Plutarchus lib. de Musica τοῖς ἔπεσι μέλη περιτιθέναι.--

Triplex autem modus cantandi ad Lyrã siue maritandi verba vocésq; ac neruias, vnus antiquior. Nempe quasi membratim siue articulatim prius Lyræ fidibus canendi, mox autem voce. Interpres Pindari in Olympia Oda II. πρῶτον γὰρ ἐκρουον εἶτα ἐπῇδον. Id est. *Prius fides impellebant, deinde & accinebant.* Tum testem sibi facere pergit Homerum. Alter modus recentior, simul & voce & neruijs, Tibullus Eleg. IV. lib. II.---*Similes chordis reddere voce sonos.* Sic πρὸς λύραν ᾄδειν Aristoteles Problem. XLIII. Partis XIX. Seruius ad Æneidẽ VI. *Chordarum laudem esse verbis obloqui.* Male ibi *verbis locutas*, pro, *verbis oblocutas.* Neque recte

aliter nonnulli accipiunt quid *obloqui numeris*, Æneide VI. Tertius modus, Prius simul & voce & neruijs canere, post idem voce. Tibullus elegia IV. lib. III. agens de Lyra & Apolline. A

Hanc primum veniens plectro modulatus eburno
Felices cantus ore sonante dedit.
Sed postquam fuerant digiti cum voce locuti
Edidit hæc tristi dulcia verba modo.

Dixit Tibullus primùm plectro, postea digitis. Nam Lyræ pulsandæ ostentare soliti artificiu duplex. Prius plectro, mox digitis, vt Æneide VI. de Orpheo.

Iamq; eadem digitis, iam pectine pulsat eburno

Tangit & Persius Sat. VI. qui cum dixisset
---*Tetrico viuunt sibi pectine chordæ*, Subinfert
---*Et pollice honesto Egregios lusisse mares*--
B
Vbi Cornutus interpres. *E Cithara*, inquit, *chordis non solum plectro, sed etiam digitis sonum educimus.* Apertissime Achilles Tatius Leucippæ lib. II. ψάλλεις τὸ πρῶτον διαπνάξας ταῖς χερσὶ τὰς χορδὰς ἔκρουε. καί τι κρουμάτιον ὑπολιγαίνας ὑποψιθυρίζουσι τοῖς δακτύλοις, μετὰ τοῦτο ἤδη τῷ πλήκτρῳ τὰς χορδὰς ἔκρουε, καὶ ὀλίγον ἔστι κιθαρίσας συνῇδε τοῖς κρούμασι, &c. *Ac principio leniter manu tractans neruias impellebat, & breue quiddam proludium adstrepentibus digitis dulciter præmittens, deinceps iam plectro neruias pulsabat, & cum cecinisset aliquantulum cithara, accinere quoq; voce perrexit*, &c. Tres hîc quasi gradus I. τερέτισμα, siue κρουμάτιον impellentibus fides digitis II. Carmen ipsum citharæ plectro percussæ. III. Vocis cum fidibus quasi oarîstatio. Itaque patet decipi illos qui locum Virgilij ex Æneide VI. paullo ante dictum accepere de discrimine intus forisq; canendi. C

Neque tamen Odæ versibus minutis tantum, sed & poemata versibus longis & herois cantata ad neruos & Lyram. Ouid. lib. X. *Nunc opus est leniore Lyra*,---I.. Plutarchus Sympofiacis Problem. I. & XIII. lib. IX & lib. de Musica. Suidas in Εὐμέλπης, Et apud Ammian. Marcel in. lib. XV. *Bardi veteris Galliæ vates, fortia virorum illustrium facta heroicis composita versibus, cum dulcibus lyræ modulis cantitarunt*, &c.

Iamne satis hæc de Poëtæ lusu cum lyra? Satis superq; dixerit aliquis, sed aliquis, opinor, ἐπιπολαίως scire volens, at τῶν ἀκριβολογουμένων aliquis ne hoc quidem neglexerit. Non sat propriè à Seruio ad Eclogam I proferente hunc locum. *Lusimus*, exponi *scripsimus*. Etenim aut ludunt poetæ aut scribunt. Ludunt ioca & res amatorias, & amœnas: scribunt etiam seria. Catullus epigr. ad Licinium Caluum. D

Multum lusimus in meis tabellis. At supra Oda VI. *Scriberis Vario.*

Lesbio primvm modvlate civi.

IEsbivm *autem* [illegible] Alcæū videri vult [illegible] inuentorem. Sed Cyzicenus Neanthes Athenæi lib. IV. barbitum [illegible] ait inuentum A[illegible], qui po[illegible] Alcæo, Nam Al[illegible] Oda [illegible] XIV. Anacreon [illegible]. Sed [illegible] Athenæi lib. eodem, barbiti inuentionem fuisse ait à Sapphone & Anacreonte, & instrumentum esse antiquius ætate & Sapphonis & Anacreontis. Sic neque Alcæus, neque Anacreon inuentor fuerit barbiti.

Sed verum si fateri volumus, ne Horatius quidem barbiti nunc Alcæum inuentorem facit, sed *barbitis modulati*, siue Alcæum primum esse qui modulatus sit barbitum, siue odas cecinerit ad barbitum, odas nempe Alcaicas.

At ne sic quidem hoc mare scopulosum esse desunt. Nam aliqui vt Theo in Progymnasm. negauere Alcaici carminis Alcæum esse inuentorem, sed dictum Alcaïcum quia Alcæus hoc genere plurimum vsus. Sed credamus sanè Horatio Alcæum huius carminis inuentorem, eumque primum ita cecinisse ad lyram siue barbitum.

Qvi ferox bello.

COntra Pittacum. Aristoteles c. x. lib. III. de Repub. Laertius in Pittaco, Dionysius lib v. Sic Athenæi lib. V. Alcæus ἀνδρειότατος καὶ πολεμικὸς ποιητής, *fortissimus ac belliger Poeta.*

Libervm et Mvsas.

NAm vt inquit Athenæus lib. X. Ἀλκαῖος ὁ μελοποιὸς μεθύων ἔγραφε τὰ ποιήματα. *Alcæus Lyricus, ebrius poemata scribebat.*

Venerem qi

POëmata enim eius amatoria Cic. IV. Tuscul.

Mihi cvnqve.

EXplicant alij. *quandocunq.*, alij, *quouis tempore*, alij *vtcunq.* alij πῶς, & περιλαβεῖν alij næuum in facie Horatiani carminis hunc esse dixêre. Forte an fuit manu Horatij---*Mihicunq; salue vt*, &c. Pro, *Salue mihi vtcunq; rite vocanti* vtcunque, quotcunq; genere carminis, Alcaïco, Sapphico, Iambico & id genus alijs. Sic *vtcunq*; quomodocunq; siue quoquo genere carminis Oda XVII. Delectatus hoc articulo sic vti Horatius vt Oda XXXV. sequente. Oda XVII. lib. II. Oda IV. lib. III. Oda IV. lib. IV. Epoda XVII.

Oda XXXIII.

COnsolatio A. Albij Tibulli infeliciter amantis Glyceram quam & ipse Horatius amauit Oda XIX. lib. III. Eademq; forte Nemesis de cuius duritia, est Tibulli Elegia vlt. lib. II.

Cvr tibi ivnior.

PRiscian. c. I. lib. XVII.

Præniteat tibi.

TE pulchrior videatur, Nitor, splendor pulchritudinis. Dico ad Odam III. lib. III. Sic *prælucere* epist. I. ad Mæcen.

Oda XXXIV.

EPICVRI de grege Porcus fuit Horatius, quemadmodum ipse vltrò agnoscit epist. IV, at nunc homo esse incipit: ante numinis ac religionis contemtor fuit, nunc pius ac religiosus esse velle instituit, permotus crebris fulminum prodigiis, de quibus narratum est ad Odam II.

INSANIENTIS SAPIENTIÆ.

QVEMADMODVM Gregorius Nazianzenus inuectiua I. Iuliani Cæsaris vocauit ἄσοφον σοφίαν, Κόσοφος, inquit, ἵν' οὕτως ὀνομάσω σοφία. Insipiens, *vt ita dicam, sapientia*. Et D. Augustinus c. XIII. lib. XVII. de ciuit. Dei. *Insipienter sapere*. Et Tullius pro Murena, *Peruersa sapientia Tuberonis*. Et Pindarus Olymp. Oda IX. τὸ λοιδορῆσαι θεοὺς ἐχθρὰ σοφία. *Sapientia odiosa, Dijs conuiciari.*

IGNI CORVSCO NVBILA DIVIDENS.

VT Poëta vetus apud Ciceronem III. de Orat. *Flamma inter nubes coruscat*. L. Seneca Natural. Quæst. c. LIIX. lib. II. *Fulmen nubes rumpit*, Lucret. lib. VI.—*Fulmen perscindit subito nubem.*

PLERVMQ. PER PVRVM.

SIGNANTER addidit, *per purum*. Nec enim fulmina quæuis, sed fulmina cælo sereno vice prodigij sunt. Eaque de re dixi olim ad Titum Suetonij c. X. Hinc & Iulius Obsequens in prodigijs notauit, tonitrua & fulmina cæli sereni, vt c. CVII. *Sereno*, inquit, *tonuit*. Et c. CXXII. *Sereno die* Vargunteius Pompeius de cælo exanimatus. Plin. c. LI. lib. II.

VOLVCREMQ. CVRRVM.

Ὁ μέγας Ζεὺς πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνων Plato. Et Lucianus in Piscatore.

QVO BRVTA TELLVS.

EXPLICAT Seruius ad Æneidem I. & X. Aurelius autem Cassiodor. Formula vlt. lib. IIX. *brutam* quoque *a ... m* dixit. *Aqua*, inquit, *brutum elementum*, &c. Aqua bruta comparatione cæli, quia tarda: terra vero etiam ad aquam & aërem bruta, quia immobilis.

ATLANTEVSQ. FINIS.

ÆNEIDOS IV. Atlantem esse,
Oceani iuxta finem solemq; cadentem. Eaque de re Dio in Scuero Eustathius ad Odyss. I.

ET INSIGNEM ATTENVAT DEVS.

DECLAMATIO ex Hesiodi lib. I. Cuiusmodi & Iasonis Thessalorum ducis apud Xenophontem rerum Græcar. lib. VI. Et Æsopi dictum apud Stobæum, Sermone CCLI. Et Luciani Poëtæ epigrammate in fortunam.

Oda XXXV.

ODA προτρεπτική. Fauentia enim & votis prosequitur Augustum arma inferre co-
A gitantem Britannis. De qua cogitatione Augusti est apud Dionem lib. LIII. τότε Αὔγουστε, inquit, ἐς τὴν Βρεττανίαν, ἐπειδὴ μὴ ἠθέλησαν ὁμολογῆσαι, στρατεύσοντα, &c. *Et Augustum, Britannos imperata facere nolentes, bello persequi cupientem*, &c. Hinc ergo illud Horatij votum fine huiusce cantilenæ. *Serues iturum Cæsarem in vltimos orbis Britannos*, &c. Hic nempe huiusce carminis scopus est.

O DIVA GRATVM QVÆ REGIS ANTIVM.

CVR Antiatis Fortunæ numen orat potissimum? Quia, vt arbitror de illius tunc Fortunæ numine magna apud omnes opinio fuit, proptet Antiates siue Antiatinas sortes, de qui-
B bus est apud Suetonium Caij c. LVII. Macrob. Saturn. c. XXIII. lib. I.

Cur autem *gratum Antium* dixit? Quia, inquiunt, Fortunæ grata sedes illa. Sed magis est quia gratus ille secessus Augusto, vt narrat Geographus lib. VI, vt & Hadriano gratum fuisse notat Philostratus in Apollonio lib. IIX. Sic apud Iuuenal. Sat. XII. Mons Albanus, *gratus Iulo*, quia sedes eius.

Quare autem delectati principes secessu Antiate: patet Ciceronis epist. IIX. lib. IV, ad Atticum, vbi Antio *nihil quietius, nihil alsius, nihil amœnius esse* ait.

BITHYNA CARINA.

C BITHYNI scilicet olim ναυτικώτατοι Eustathius in Dionysium.

TE PROFVGI SCYTHÆ.

PROFVGI πλάνητες *errones*. Eustath. in Dionysium Iidem Νομάδες, & ἁμαξικοί Geographus lib. VII. Et Hamaxobij Plinius c. XII. lib. IV. Sic Mithridates apud Iustinum lib. XXXIIX. Scythas *hostem vagum*, vocauit.

STANTEM COLVMNAM.

AVGVSTVM. Princeps columna Reipub. vt Pindarus Hectorem vocauit, Τροίας κίονα. Isacius in Lycophronem. Hinc columnæ in sepulchris nobilium, vt ostenderent eum columina fuisse populi. Seruius ad Æneidem IIX. *Stans* autem *columna* propriè, *pila*.

D TE SEMPER ANTEIT.

SEMPER anteit Necessitas Dea Fortunam, vt lictor Consulem. Atq; vt lictor fasces præfert Consuli: sic Necessitas Fortunæ *clauos, cuneos, vncum, plumbum*. Sic Necessitatem Fortunæ adiungit Laberius Mimus apud Macrobiū Saturn. c. VII. lib. III.

SÆVA NECESSITAS.

ACRO & Porphyrio, *Serua necessitas*. Sed meliùs *Saua*, quia Fortunæ præfert instrumenta sæuitiæ & cruciatuum, *clauos, cuneos, vncum, plumbum*. Peccant in Aduersar. qui aliter c. XIV. lib. IX. Sic Oda XXIX. lib. III. *Fortuna sæuo læta negocio.*

CLAVOS TRABALES.

ODA XXIV. lib. III.—*Si figit adamantinos. Summis verticibus dira Necessitas*

neque Aiax Locrus persequutus Paridem, sed Telamonius. Narrat enim Dares Phrygius, *Alexander arcum tetendit, multos interfecit, Aiacis latus nudum transfixit, Aiax saucius Alexandrum persequitur, nec destitit nisi eum occideret. Aiax fessus vulnere in castra refertur, sagitta exemta moritur*, &c. Aiax ibi Telamonius, nam Locrus etiam post Alexandrum & Telamonium ibi superstes cum Agamemnone, Diomede, Vlyxe, alijs.

HEV SERVS.

HEV *serue*, quia dolendum te non citius occubuisse, & antequam Achillem Græcorum optimum insidijs opprimeres.

CRINES ADVLTEROS.

BENE nunc *crines*, at supra minus propriè, *pectes cæsariem.* Etenim cæsaries virilis est & laudi, vt Æneide I. ---*decoram cæsariem*, &c. At crines muliebres & vituperationi viro, vt Æneide IV. ---*crinemq; madentem.*

Crines autem esse muliebres bene Isidor. c. I. lib. XI. & patet nomine ipso. Nam crines longi & cum discrimine apud Festum. Ergo & Dio Chrysostomus orat. de pulchritudine agens de Sporo. Ἀλλ' ἐκεῖνος γε, inquit, καὶ τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας διεκέκριτο. *At ille etiam capillos discretos habuit*, nempe vt mulier. Tertyll. c. XII. de virgin. velandis. *Vertunt capillum, & in acu lasciuiore comam sibi inserunt, crinibus a fronte diuisis, apertam professa mulieritatem*, &c. Peccant qui ex editione Rhenani corrigunt, *& acu lasciuiorem comam sibi inserunt*, &c. Tertyll. Græcè & figuratè ibi vt aliâs loqui voluit. Et quidem Græcismo literis sacris creberrimo D. Lucæ XXII. Κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρᾳ. *Domine, si percutimus in gladio?* &c. Et alia eiusmodi, natantia omnibus paginis. Sic itaque ἐν βελόνῃ pro τῇ βελόνῃ. *In acu, pro, acu.* Sic ἐν βέλει πληγείς. Et id genus alia.

Discretioni autem illi crinium, vsus discerniculi siue discriminalis quem ostendit Varro IV. de ling. Lat. Et plenè planeq; Isidor. c. XXXI. lib. penult. Peccant qui putauêre idem esse calamistrum siuè acum crinalem, & discerniculum, & cnasona. Longè ac multum differunt, sed cupressum illam adpingere nunc operæ non est.

PVLVERE COLLINES.

Ἀστέως, Solitus antea collinere vnguentis & odoribus, nunc puluere collines, vt Æneide VII.

---Fœdare in puluere crines.
Vibratos calido ferro myrrhâq; madentes.

TE SALAMINIVS TEVCERQVE ET STHENELVS.

LEGVNT aliqui, *Te Salaminius Teucer, te Sthenelus.* Sed melius in membranis plerisq;, *Te Salaminius Teucer, & Sthenelus*, &c. Qui nesciuere syllabam ita rectè produci, vt versum fulcirent, fecêre. *Teucerq; &*, Sed parcite metu, nam *Teucer &*, rectè vt Ennius apud Ciceronem I. de Diuinat. --*Soror errare videbar.* Et apud Lactant. c. XV. lib. I. *O pater, ô genitor, ô sanguen Dijs oriundum.* Sic Æneide X. ----*agitatus amor, & conscia virtus* III. Georgic. *Altius ingreditur & mollia crura reponit.* Et Æneide V. *Ostentans artemq; pater, arcumq; sonantem.* Propert. Eleg. XIX. lib. I. *Mæonias inter heroidas omnes*, Ouid. I. Fastor. *Vocibus Euander, & firmus mente parentis.* Marius Victorinus lib. de ratione metrorum, hanc vocalium vim esse ait, vt in vltimis syllabis poeta volente, ancipites sint.

IMPERITARE EQVIS.

HOMERO est ἐμμαχλῆσαι ἵπποις τοῖς ἵπποις. Et κέκλεσθαι τοῖς ἵπποις, Iliade penult.

SVBLIMI ANHELITV.

SVBLIMIS *anhelitus*, non tam ex alto pectore, vt aliqui voluêre, quam elato capite vt soliti cerui fugientes. Semper enim aliâs quoque cerui ὑψικάρηνοι capitibus excelsis, vt Oppianus insignes fecit lib. II. venationis, neque arbitrere ad celsitatem cornuum id pertinere. Nam dixerat ἐυκέραον, &c. Idémq; de natatu ceruorum agens Ὑψοῦ δ' ἀείροντες κεράων πολυήρατον εἶδος

Cornuáq; adtollunt cælo, peramabile visu.

DIEM PROFERET ILIO.

VT Papio. Thebaid. III.----*veneris, aut alite visa*
Bellorum proferre diem.

Oda XVI.

PALINODIA est, sed cum declamatione siue loco communi. Nefas esse furenter irasci. verisimile autem quod interpretes aliqui notauêre, ad Gratidiã Neapolitanam esse hoc carmen, in quam vibrauit iambos qui in Epodis. Ergo & iamborum hic ei mentio, & ætatis suæ ingrauescentis.

O MATRE PVLCHRA FILIA PVLCHRIOR.

VT Iun. Columella in Hortulo.
Formoso Nais puero formosior ipsa.
Virgil. Ecloga. V.
Formosi pecoris custos formosior ipse.

NON DINDYMENE.

RECENSET IV. genera furoris diuini. I. Cybelæ Deæ sacerdotum, II. Sibyllarum, III. Baccharum, IV. Corybantium, atq; his omnibus iram esse ait incitationem. Eleganter autẽ Gallorum Phrygiæ Deæ, & Sibyllarum furoris similem esse vult intelligi commotionem mentis iratæ. Baccharum autem & Corybantium vocibus ac tinnitibus, iracundorum vociferationes & conuicia.

NON ACVTA SIC GEMINANT CORYBANTES ÆRA.

CORYBANTES enim τοῖς δόρασι τὰς ἀσπίδας συνέκρουον vt ait Apollodorus lib. I. *Hastis clypeos pulsabant* & apud Lucret. lib. II. Curetes
Armati in numerum pulsabant æribus æra.
Sed & Baccharum geminatio illa, vt Ouid. III. fabular.
---Ærane tantum Ære repulsa valent?

NORICVS ENSIS.

MELIOR tamen Sericus & Parthicus L. Plin. c. XIV. lib. XXXIV. Sed adfectanter Poëta *Noricum*, vt optimum vsurpare videtur, vt & Epoda XVII. adtingere volens memoriam victoriæ Augusti Noricæ de qua Dio lib. LIV. item alij.

PARTICVLAM VNDIQ. DESECTAM.

NARRAT eiusmodi fabellam Tiberianus apud Fulgentium Mytholog. lib. III. c. de Peleo, Tiberianus autem ex Stesichori Palinodia in Helenam, ex eàque sumere potuit & Horatius. Non itaq; primus finxit vt interpretes opinati. Stesichori autem Palinodiam fuisse non Helenæ illi Lacænæ Tyndari filiæ, Menelai vxori scriptam, sed Helenæ Himereæ Siculæ Micythi B filiæ, Stesichori amicæ, ostendit Ptolemæus Hephæstio apud Photium in Bibliotheca vbi & arguitur error ille popularis de Stesichoro diuinitus occæcato, quod ausus carmine maledico Helenam vituperare.

IRÆ ALTIS VRBIBVS STETERE CAVSSÆ CVR PERIRENT.

IRAS intellige odia internecina, Tullius orat pro Domo *Hostium*, inquit, *vrbes, nec omnium hostium, verum eorum, quibuscum acerbum bellum internecinumq; suscepimus, non præda adducti sed odio, solemus exscindere, quod, in quos propter eorum crudelitatem inflammatæ mentes nostræ fuerunt, cum horum etiam* C *tectis ac sedibus residere aliquod bellum semper videtur*, &c.

IMPRIMERETQ. MVRIS HOSTILE ARATRVM EXERCITVS.

PROFERT Isidor. c. II. lib. XV. rectèq; notat *vrbes aratro condi, aratro verti*. Notissimus ritus ille exarandi vrbes. Sic enim & Propertius Eleg. VII. lib. III. dixit, *aratro vrbem premere* L. Seneca. c. XXVI. lib. I. de clement. *Aratrum vetustis vrbibus inducere*. Quemadmodum & Valens Imp. apud Socratem Ecclesiasticæ histor. c. XXXIIX. lib. IV. ἄροτρον βαλεῖν κτ̀ τὴν πόλιν Paulus Diaconus Histor. Miscellæ lib. XII. *Ciuitatem aratro vertere.*

Antiquissimus autem quoq; ritus ille, vrbium deletarum sola perspergendi sale, tanquam imprecatione sterilitatis sempiternæ, vt in literis sa- D cris Iudicum c. XIX. καὶ τὴν πόλιν κατέσπασε, καὶ ἔσπειρεν αὐτὴν ἅλας. Et renouauit vetus hoc exemplum Fridericus Imp. olim deleta vrbe Mediolano, Themyris autem Tartarorum rex Ninum quæ & Mussula, exaratam lupino & faba Ægyptia conseuit, vt est in continuatione belli sacri.

Adfinis huic etiam ritus ille, hostium vrbes deletas exsecrandi, vt Agamemno exsecratus Ilium & Croesus Sidenẽ. Narrat Geographus lib. XIII. à quo & παλαιὸν ἔθος nominatur. i. *ritum antiquum*.

Sale perspersas vrbium areas exaratas omine sterilitatis liquet. Nam & inuidi ac venefici, & magi olim vicinorum ægros ita perspergere soliti, vt sterilescerent, qua de re Ammonius in dif- A ferentijs explicans Ἁλίπαστον τὴν ἁλὶ ἐσπαρμένην χώραν, ὡς τινῶν φθονερῶν τοῦτο ποιούντων, ὅθεν καὶ ὁ βίος τοὺς ἠκισμένους καὶ δυσθεραπεύτως ἔχοντας τὰ σώματα, ἁλιπάστους καλεῖ Id est Ἁλίπαστον. *regionem sale conspersam, quasi hoc inuidi aliqui fecerint. Unde & vita communis eos qui corporibus pessimè adfectis sunt, & insanabiles, vocare solita est* ἁλιπάστους id est, *sale adspersos*. Tangit & Eustath. in Odyss. XVII.

IN DVLCI IVVENTA.

QVAM iuuentam suam Oda XIV. lib. III. refert in Consulatum Planci.

ET IN CELERES IAMBOS.

CELERES *iambi*, quia pes Iambus à breui in longam aptus progressioni. Vnde Iambus, B *pes citus* in arte poët. Et apud Sidonium Epist. X. lib. IIX. *Lampridius in Iambico citus in choriambico grauis*. Eamq; huius pedis celeritatem explicat Terentianus lib. de metris. Hinc & Rufinus lib. de metris Iambum vocat *cursorem* & *velocem*, & *celerem*. Et Terentianus lib. de pedibus. *Raptim citum*. Idemq; lib. de metris. *Præpetem*, vt & Auslonius.

Iambe pinnis alitum velocior. Etiam *gradalem* siue *gradarium* dixêre hunc pedem. Diomedes c. II. lib. III.

Propriissimè autem celer Iambicus versus, in quo aut omnes aut plurimi Iambi pedes, & maxi- C mè vltimus. Nam si vltima regione spondeus est, iam σκάζων est siue *claudicans*. Itaq; Ouidius I. de Remed. hoc discrimen exprimens dixit.

Liber in aduersos hostes stringetur Iambus
Seu celer, extremum seu trahit ille pedem.

ANIMVMQ. REDDAS.

REDDAS mihi animum tuum alienatum vt Oda seq. XIX. *Fixitus animum reddere amoribus.*

Oda XVII.

AD eandem hæc oda opinor est, ad quam superior ad Gratidiam videlicet, quam iratus in Epodis Canidiam vocat, nunc autem quasi palinodia dicta, & vt Plauti verbis dicam, *habita expurgatione, & pace facta* Tyndaride nominat, qua- D si commendatione pulchritudinis & formæ adpropinquantis ad Helenæ Tyndaridæ speciem. Ergo & hac oda nunc ei rusticationem suadet, suumq; rus offert quod in Sabinis.

FAVNVS VELOX.

OVID. II. Fastor. de Fauno agens siue Pane

Ipse Deus velox discurrere gaudet in altis
Montibus, & subitas concitat ipse fugas.

Sic per montes Arcadiæ Pan discurrens apud Pausaniam Arcadicis. Hinc & *Montiuagus* dictus Nemesiano, Ecloga III.

MVTAT LVCRETILEM LYCÆO.

FESTVS in *Lucretilis* Priscian. cap. IIX. lib. XIIX. Faunum in Lucretilẽ euri suo vicinum ait commeare & gregem ibi, tueri, quia Poëtæ

tutela Fauni, vt Epist. XIX. *Adscripsit Liber Satyris* A *Faunisq; Poetas.* Et Oda XVII. lib. II. *Faunus, Mercurialium custos virorum.* Et apud Lucianum Dialogo Panis & Mercurij. Pan ipse μουσικός, inquit, ἐ-μι, *Musicus sum*, &c.

ÆSTATEM PLVVIOSQ. VENTOS.

Æstus & frigus capellis tes aduersissima, Iun. Columella c. VI. lib. VII. *Hunc pecudis*, inquit, *nocet æstus, sed magis frigus*, &c.

TVTVM PER NEMVS.

Melius in alijs *totum*, &c. Nam tutum dixit *impune*, &c.

ARBVTOS.

Nam hoc pabulum capellæ sectantur. Iun. Columella loco anted. Virgil. III. Georg. ---*Iubeo frondentia capris, Arbuta sufficere.*----

ET THYMA.

Capræ adpetentes fruticis odorati L. Plinius c. XVII. lib. XII.

DEVIÆ.

Nam capræ siluestribus saltib. delectantur, Varro c. III. lib. II. de re rust.

OLENTIS VXORES MARITI.

Olens *maritus*, hircus, Idem Martiali Epigr. XCIV. lib. VII. *Cinyphius maritus*. Et Virgil. Eclog. VII. *vir gregis*. Vxoris autem nomen transferri non solum ad animantes alias, sed & in anima liquet Martial. epigr. LIII. lib. IV. vbi pelliceaſtragula, *Cynici uxor.*

Cerea quem nudu tegit uxor abolla grabati C

Intelligi vult χλαῖναν siue stragulam pelliceam, in eam incubanti Cynico esse quasi vxorem, quia submeiulus ille, siue stragulam permingere solens. Sed longa ei loco interpretatione opus, cui alia occasio.

COLVBROS.

Membranæ, *colubras*, quemadmodum & Lactantius legit in V. Thebaid. Atque id concinnius, virides verò *venenosas* vt interpretatus Lactantius.

HEDILIA.

Malvere aliqui, *Nec Martiales heduleilupi*, Hedus, hedulus, antiquè heduleus. Vt hinnus, hinnulus, hinnuleus. Sed in membranis plerisq; est Hedi alia. Nempe parte voa D capellæ, parte agri aut nemoris alia, hedi.

VTCVNQ;.

Quomodocvnq. quocûq; genere carminis lyrici. Sic meliùs quã *vbicũq;* aut *quãdocũq;* vt alij. dicendi & plura locus in Odã XXXII.

VSTICÆ CVBANTIS.

Procvmbentis, vt III. Georg.--*& saxea procubet umbra.*

DII ME TVENTVR.

Vt Musæ Oda IV. lib. III. *Faunus* Oda XIII. & XVII. lib. II. & Oda XXII. lib. I. Eiusmodi autem identidem illud Plauti, *Dij me seruant.*

DIIS PIETAS MEA.

Vsus Antoninus Pius Epistola ad Faustinã coniugem. *Esto igitur secura, Dij me tuentur, Dijs pietas mea cordi est*, Volcatius Gallicanus in Auidio Cassio.

HIC IN REDVCTA VALLE.

Redvcta *vallis*, est conuallis, siue collibus vndiq; septa vallis, & quasi reducta siue retroducta & seclusa. Sic enim Maro Æneide IIX eodem significatu dixit *vallem reductam*, & vallem---*quam vndiq, colles, inclusere caui.* Eiusmodi verò & propriè couallis vt patet apud Festum. Ergo & Propert. eleg. I. lib. IV. *cauum campum* dixit pro conualle, siue reducta valle. Aliter, neque rectè, quid reducta vallis Seruius docere ingressus, ad Æneidẽ VII. & X. Item alij vt in aduersarijs c. XXIII. lib. XXVI.

LABORANTES IN VNO.

Laborare amare, vt Atticè πονεῖν siue πόνους ἔχειν, & μοχθίζειν Theocrit. Idyll. I. B & *labor* siue πόνος pro amore. Theocritus Idyllio II---ἐγὼ δ' οἷος τὸν ἐμὸν πόνον--*At ego perferre laborem.*--*Nitar vt ante meum.* Et Aristophanes Concionatr. διά τοι γὰρ σὲ πόνους ἔχω. *Nam propter te labores sustineo.*

In vno antem *laborare*, amare eundem siue esse riuales, vt *riualitas mulierum.* Apuleij lib. X. Et in vno laborare dixit Ouidius lib. IIX. fabular.----*meritò Deus arsit in illa.* Et I. Fastor. *Sola suspirat in illa*, & VI. fabulat. *in illa æstuat.* Eleg. V. lib. III. Amor. *Inachus in media Bithynide pallidus isse*

Dicitur.---Propert. Eleg. XIII. lib. I. *Perditus in quadam tardis pallescere curis, Dicere*--

DVCES POCVLA.

C Dvcere *pocula*, τὸ ἀθρόως καὶ ἀπνευστὶ πίνειν, ὅπερ ἀμυστίζειν ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ Plutarch. sympos. Problem. III. lib. III. Itaque bibere ait solitas mulieres, & sic bibentes muius inebriari. Sic anus Plautina Curcul. Sc. II.

---*Ipsum expeto*

Tangere, inuergere in me liquores tuos

Sine ductim,---Meliùs Priscianus legit c. I. lib. XV. *Sine ductim*. Nempe, *sine*, inquit anus. O Liber *inuergere in me ductim liquores tuos*, &c. *Ductim* ἀπνευστὶ Priscian. c. I. lib. I. Sic Oda III. lib. III. *Ducere nectaris succos* Oda XII. lib. IV. *Ducere Liberũ.* Plauti Amphithr. Sc. I. *Educere hirneam.* Marcellus Empir. c. XXII. *Perducere* agens de potionibus medicis. Nam hæ perduci solitæ non bibi. Sic *ducere narib. thura* Oda I. lib. IV. vbi interpretor.

INNOCENTIS LESBII.

Innocentis, saccati de quo dixi ad Odam XI. Græcis hoc vinum ἠθικόν, Theophrasto c. XXIV. lib. VI. de stirpium causis. Item ἠθημένον Plutarcho Symposiacis Problem. VII. lib. VI. Item ἀνθηθημένον Florẽtino apud Cassianum Geoponicis c. περὶ τῶν διηθημένων οἴνων.

Eiusmodi Lesbium innocens quia plurimum & iucundè ducitur, neque inebriat. Neque temetum est, siue tentans mentem. Itaque Plin. c. XXII. lib. XIV. *Quinimo*, inquit, *vt plus capiamus sacco frangimus vires*, &c. Et Plutarchus loco præd. διήθησιν siue saccationem, esse ait, σόφισμα καὶ μηχάνημα πολυποσίας. *Commentum & machinationem bibacitatis* Quare autem saccata siue castrata vi-

..a vina si [illegible] illa [illegible] biberint, dixerit auctor libri περὶ παθῶν qui adscriptus Hippocrati, & copiose Plutarchus problemate antedicto. Famosa itaq; de [illegible] Romanis vina eiusmodi, vt Plutharchi loco prædicto, & Ciceronis II. de finibus vbi inter asotorũ delicias summas, vinum eui, vt Lucilius locutus, *vires sacculus abstulerit. Sacculus*, nempe vinarius Siue ὑλιστὴρ Glossæ *Saccus vinarius* ὑλιστήρ. Cõtra Tullij & Lucilij mentẽ illi veniunt, qui apud Ciceronẽ re[illegible]ribere ausi, *quibus vinum diffusum e pleno sit œnophoro vt ait Lucilius, cui nihil dempserit nix, nec sacculus abstulerit.* Contra Cicero & Lucilius vinum voluere intelligi asoticum & saccatum. Mascula vina & quibus nihil saccus abstulit, nihil ad palatum asoticum. Rectèq; iam olim doctissimi repudiauêre illam rescriptionem. Etenim ἄκρατος οἶνος, siue non διηθημένος [illegible], siue crapulam & capitis grauedinem facit, [illegible] non item. Idemque [illegible] dialogis [illegible]. Suidas κάρηφαρ[illegible], ὁ χ[illegible] Κ[illegible]αβαρίτης ὁ χ[illegible] οἶνος, &c. P[illegible] Suidæ ipsius verbis in [illegible], vbi & o[illegible] ait ἀνθοσμίας οἶνον & [illegible] siue [illegible] haud dubiè ἀνθοσμίας intelligens [illegible], [illegible] Horatij verbis dixeris *innocentem* neque inebriantem. Etenim proferens versum ex Aristophanis Ranis Διονυσ[illegible] οἶνον οὐκ ἀνθοσμίας explicat, μεθύσ κραιπάλας σκληρον [illegible] πίνων, id est, *ebriacus es, crapula es grauis, bibens vinum austerum.* Quid autem aliud οἶνος σκληρὸς quàm οὐ διηθημένος, siue ἄκρατος; Saccatum vero vinum siue ἡθικὸς οἶνος, idẽ ἀνθοσμίας quia soliti & odoribus condire vina cum saccarent. Indicio Plinius c. [illegible]vii. lib. xx. de aniso agens, *Sacco quoque*, inquit, *additur. cum amaris nucibus vina commendat.* Corrigit Hieronym. Mercurialis. *Saccis quoque additum, cum amaris nucibus, vina commendat*, &c. ἐγὼ δὲ τις ἐν ταχύπειθής. Nam adduntur vino amaræ nuces græcæ videlicet siue amygdalæ. Cui rei obsecro? vitandæ scil. ebrietati. Ipse c. iix. lib. xxiii. *Aiunt*, inquit, *quinas fere præsumtas* (nucibus græcis) *ebrietatem non sentire potores*, &c. De amaris hoc audiendũ patet Dioscoridis c. clxxvii. lib. i. ex quo sũsit Plinius, ἔστι δὲ, inquit, καὶ ἀμέθυστα προλαμβανόμενα ὅσον ε ἢ ζ. *Arcent & ebrietatem sumtæ quina & septena.* Sic & Africanus apud Cassianum Bassum Geoponicis lib. vii. Nota historia est de medico qui nucibus Græcis amaris præmunitus, omnes vino deponere solitus in comitatu olim Drusi qui filius Imp. Tiberij. Plutarchus Sympos. Problem. vi. lib. i. Athenæus lib. ii. Amaras autem huic rei nuces conuenire testis Plinius loco quem dixi. *Minus*, inquit, *valent in remediis dulces*, &c. Item ex Dioscoride hoc vt alia. At enim de dulci nuce Græca ἔστι κατὰ πολὺ ἥσσων εἰς τὰ ἐνεργεῖα τῆς πικρᾶς, *Multo esse debiliorem ad efficacitatem remedij, nuce amara.* Atqui à vino facco minimum ebrietatis periculi est potanti, nihil itaque amaræ nuces ad vini saccationem, sed odores vt dixi. Vnde & opponitur in veteribus quotidianis οἶνος χαρίεις id est, ἄκρατος, καρηβαρίτης, & οἶνος ἀρτυτὸς id est conditus & saccatus.

Non audiam, si qui is *innocent Lesbium* esse velit modicè sumtum, vt Oda xxvii. dicturus est *Bacchum verecundum*.

Adposite autem Flaccus amicam ad Lesbij saccati siue innocentis ductionem vocat. Nam Lesbium dulcius ceteris itaque magis ad amicæ saluam. Alexis apud Athenæum lib. i.

----πόματος Λεσβίου
οὐκ ἔστιν ἄλλος οἶνος ἡδίων πιεῖν.
----*potione Lesbia*

Nullum potare dulcius merum potes. Et ibidem Eubulus, ἢ Λέσβιον γεραιὸν νεκταροσταγῆ. *Aut Lesbium vetulum fluentem nectare.* Et plenæ sunt laudib. Lesbij vini paginæ tanquam dulcissimi. Iucundè & A. Gellius c. v. lib. xiii.

NEC SEMELEIVS THYONEVS.

Cælius Lactantius ad Thebaid. ii. Diodorus lib. iii.

PRÆLIA.

Παροινίας. Rixas natas ex ebrietate. Bene Athenæus lib. x. τὸ γὰρ παροινεῖν, ἐκ τοῦ μεθύειν. Patet Xenophontis Symposio, & Luciani Lapithis. Ne rectè in Glossis παροινία *ebrietas*; πάροινος *vinulentus*. παροινία est vt dixi, nata ex vino rixa, siue vt bene Flaccus noster Oda seq. *Rixa super mero*. Benè & Plautinæ Militis Sc. iix. est, *Dissidium per vinum*.

CVM MARTE CONFVNDET.

Prælia Bacchi sunt poscere maioribus poculis & propinare: Martis autem prælia rixæ & pugnæ. Bacchus itaque prælia sua cum Marte confundit, cum bibendi certamen conuertitur in rixam & παροινίαν.

NE MALE DISPARI.

Male *ne dispari*, siue valde dispari? an *male incontinentes manus*, siue valde incontinentes. an *male sanctæ*, siue valde & crudeliter injiciat, vt Oda xii lib. iv. *Male est vlta libidines*, id est, crudeliter? Sed conuenit rectissimè, quod est proximum, *male dispari*. Nam voluit Poeta expimere dispares pueri & puellæ vires, vt Papin. Thebaid. v. ----*fortemq; timebam*

Quem desponsa Gyas. -- vbi Cælius Lactantius *Timebam, Quia*, inquit, *virtus pueri formidanda est puellis*.

Malè autem pro *valde*, vt rectè Carisius lib. ii. illud Frontonis ad Antoninum Imp. proferens. *Male me, Marce, vita pœnitet, ceterum certum est male pœnitet.* Priore loco male est ne rectè, posteriore autem valdè. Sic Atticis κακῶς pro πάνυ λίαν siue valdissimè.

SCINDAT CORONAM.

Chæremon, Athenæi lib. xv. στεφάνους τεμόντες, &c. *scissis coronis*.

Oda XIIX.

Plebeia inscriptio est. *Ad Quinctilium Varum*: sed Quinctilij nomen abest à membra-

nis pleriq;. Et quidem forte an Flaccus ipse nunc sibi loquitur, atq; ipse hic *Varus* est, vt Epoda v. Flaccus ipse *Varus est*. *Non vsitatus Vare potionibus*. Has potiones ad se pertinuisse ipse testis Epoda XVII. *Quid amplius vis?* &c. A

Est autem Oda παραινετική, de vsu vini mediocri & vitanda ebrietate.

NVLLAM ARBOREM.

VITES enim *magnitudine quoque suâ inter arbores* olim, Plinius c. I. lib. XIV. Aliter legit hunc versum Helenius Acro, quàm vulgò nunc habet, nempe. *Nullam vere nouo*, &c. videri potest illud *Vare sacra*, natum ex inscriptione.

VITE SACRA.

QVONIAM ex vite libationes in sacris.

CIRCA MITE SOLVM TIBVRIS ET MOENIA CATILI. B

IDEM arbitrati aliqui Tibur, & mœnia Catili, vt Aduersarijs c. III. lib. XXII. Sed haud dubiè aliud Horatio *Tibur*, aliud *mœnia Catili*, nempe mons Catili. Fratres illi Catilus, Coras, Tibur siue Tiburnus, non solum opera communi Tibur condidere, sed & suo quisq; Marte suam sibi vrbem. Seruius ad Æneidē VII. Puerile autem & nugatorium esset illud Δὶς τὸ αὐτὸ. *Tibur & mœnia Catili*, vt si dixeris, *Patauium & mœnia Antenoris*.

Catili autem pro Catilli poëticè vt syllaba corriperetur. Nam historice quidem est Catillus, vt Solini c. VII. Seruij ad Æneidē VII. Helenij Acronis ad Odam VII. lib. I. C

OMNIA DVRA.

DIFFICILIA vt, vt Tibulli eleg. VII. lib. I. Vatinij Epist. ad Cic. X. lib. V. Horatij Oda VIII. lib. III. L. Seneca epist. LXIII.

QVIS POST VINA CREPAT PAVPERIEM.

MARCELLVS interpretatus, *queritur, dolet*. Melius dicere potuit, *in ore habuit*. At in membranis est, *increpat*. Rectè opinor. Quippe increpare dicitur ambifariam pro insonare, & inclamare siue accusare. Seru. ad Æneidē IX. Sic itaque nunc, *increpat grauem militiam aut pauperiem*, accusat: *increpat Bacchum & Venerem*, insonat, valde sonat, laudib. fert.

RIXA DEBELLATA.

RIXAM humiliter ac tenuiter dixit, Nam *rixa* μάχη, ἡ διὰ λόγων, *Pugna*, μάχη διὰ χειρῶν. *Prælium*, μάχη, ἡ ἐν πολέμῳ Glossæ. Sed auget Poëta adiungens, *debellata*. D

CENTAVREA CVM LAPITHIS.

MARO Æneidē I. auctorem huius rixæ Martem fecit. *Mars perdere gentem. Immanem Lapithum valuit*, &c. Bacchū autem II. Georg. *Ille furentes Centauros domuit*. Seruius ad II. Georg. sic diluit. Pugnam illam partim ira, partim vino excitatam. Rectè, nam Lapithi incitati ira: Centauri vino.

SITHONIIS NON LEVIS EVIVS.

NAM vt ipse Oda XXVII. seq. *Natis in vsum lætitiæ scyphis, Pugnare Thracum est*.

FINE LIBIDINVM DISCERNVNT.

TVLLIVS Verrina V. *libidinem tibi tuam pro lege esse voluisti*.

EXIGVO.

FINE nihil discernente reipsa, sed aliquantum opinione Thracum barbara, quibus fas quod libido dictauerit: nefas quod libidini aduersarium.

NON EGO TE BASSAREV INVITVM QVATIAM.

COCAM mē, aut cogi patiar ad ebrietatē. οὐ βασσαρήσω. Non incipiam furere in vino, vt Oda VII. lib. II. Anacreon apud Athenæum lib. X. Ex eoq; apud Eustath. ad Odisseam III. cuius τετρασυλλάβους versiculos sed deformes maculis habemus, quas sic eluo.

Ἄγε δὴ φέρ' ἡμῖν ὦ παῖ
Κελέβην, ὅπως ἄμυστιν
Προπίω· τὰ μὲν δέκ' ἐγχέας
Ὕδατος, τὰ πέντε δ' οἴνου
Κυάθους, ὑβριστιάζων
Φεῖται δηὖτε βασσαρήσω. Secius & sequius qui aliter mutauêre in Athenæum. Tangit autem Horatius commotionem sacrorum, de qua Seru. ad Æneidē IV.

VARIIS OBSITA FRONDIBVS.

CLVSA cistis varia fronde velati, de quib. Catull. epith. Pelei, Tibullus Eleg. IIX. lib. I. Theocrit. Idyll. XXVI. Clem. Alexand. Protrept. Epiphan. Panarij lib. III. Arnobius lib. V.

SÆVA TENE.

SAT. VII. lib. II. ---*Manum stomachumq; teneto*. Reprime, furorem tuum neque immitte mihi.

TOLLENS VERTICEM.

SIC αὐχένα ὑψοῦν pro superbire Isidor. Pelusiota, epist. CCXXIV. lib. III.

Oda XIX.

NEC QVÆ NIHIL ADTINET.

NEMPE, *dicere*. Valerius c. II. lib. I. *Factum Masanissa plus animo, quam punico sanguini conueniens: quanquam quid attinet mores natione pendi?* &c. Melius membranæ, *Factum Masanissa animo, quam Punico sanguini conueniens. Quanquam quid adtinet*, &c. Cornuficius principio lib. I. Rhetor. *Quæ nihil adtinebat*, videlicet conquerere. Malè & ibi *adtinebant*, &c.

BIMI CVM PATERA MERI.

VINVM vetus adfectauêre in sacris, & merum siue expers aquæ. Mustum quidē spurcum habitum, vt & vinum dilutum. Festus in *Spurcum*. Plinius c. XIX. lib. XIV.

Oda XX.

VOCATIO ad cœnam & declaratio quid in cœna illa præcipuum & quasi caput. Sic enim

enim soliti exprimere, vt nunc *Vinum Sabinum*, Oda xi. lib. iv. *vinum Albanū* Catulli epigr. xiii. *Vnguentum*. Martialis epigr. xxii. lib. iix *Aprum*. epigr. xliix. lib x. *hædum*.

VILE SABINVM.

BONA præmunitione *vile* dixit. Etenim Mecenas vinis delectatus optimis, vnde & *vina Mæcenatiana* Plinij cap. vi. lib. xiv. At Sabinum ceteris Italiæ vinis leuius Athenæus lib. i. *πάντων δὲ ὁ Σαβῖνος κουφότερος*.

MOOICIS CANTHARIS.

MOOICI siue parui canthari plebis: magni procerum, vt C. Marij apud Plinium. c. xi. lib. xxxiii. Valerium c. vi. lib. iii. Macrob. Saturn. c. xxi. lib. v. Plutarch. lib. de ira.

GRÆCA TESTA.

ISIOORVS c. xxv. lib. xvi. *Cadus, Græca amphora est, continens vrnas tres*, &c. Græca itaque testa cadus, qui & nomine & origine & vsu græcus est. Condi autem & diffundi vina in cados res nota est. Marcellus, *Cadi*, inquit, *vasa quibus vina conduntur*. Sic melius quàm in Aduers. c. v. lib. xvii. Testam græcam esse dulium fictum in Græcia. Nam etsi Romæ fictus cadus, tamen græca testa, vt *Cadi Vaticani* apud Martial. epigr. xix. lib. i.

CONDITVM LEVI.

BENE iunxit *condere & linere*. Conditur vinum diffusione vt Sar. ii. lib. ii. epist. v. lib. i. & sæpe in iure ciuili. Eáq; de re M. Cato c. xxiii. de re rust. Iun. Columel. c. xiix. lib. xii. Plin. c. xxi. lib. xiv. Cadus verò in quem diffusum vinu est, linitur gypsatione. Sic *amphora gypsata* Petronio, aut picatione, vt Horatij Oda iix. lib. iii. Plinij c. xxi. lib. xiv.

Oda XXI.

QVINCTI post vrbem conditam ludi sæculares editi ab Augusto. Dio lib. liv. *τά τε σαικουλάρια, τὰ πέμπτα ἐπετέλεσε*, &c. Fecére ludos illos coniunctim Augustus & M. Vipsanius Agrippa anno Iↄccxxxvi. L. Furnio, C. Silano Coss. Censorinus c. v. de die natali.

Ludis autem sæcularibus ritus ille vt tres hymni cantarentur, primus ad Tiberim prima nocte ludorum, alter die sequenti in Capitolio, postremus tertio die in æde Apollinis. Sic enim Zosimus lib. ii. historiæ nouæ. Aut quemadmodum auctor ipse Horatius in carmine sæculari, cantatum carmen vltimum, ter noctu, ter interdiu, *Ter*, inquit, *die claro, totiesq; grata nocte*, &c.

Ludis illis suis Augustus, carmen sæculare cōponendum Horatio iniunxit, vt Suetonius, siue quis alius est, refert in vita Q. Horatij. Triplex itaque carmen sæculare, scripsit Horatius, opinor. Primum hæc Oda est: alterum oda vi. lib. iv. Tertium autem quod extra numerū odarum est & inscribitur *carmen sæculare*. Primum & postremum carmen sæculare cantatum à pueris

A & puellis patrimis ac matrimis, & patricijs ex confarreatione. Itaque hac Oda *teneras virgines & pueros* nominauit, & in eo quod Carmen sæculare inscribitur, *Virgines lectas puerósq; castos*. Secundum autem à matronis cantatum ait Zosimus loco prædicto, qui *γυναῖκας ἐπισήμους feminas insignes* siue lectas vocauit. Horatius autem ipse & pueros puellásq; patrimos & matrimos, & nuptas cecinisse ostendit Oda vi. lib. iv. Nam ait, *Virginum prima*, & c. Et mox. *Nupta iam dices*. Hinc ergo & illud Martial. epigr. lxiii. lib. x. in Epitaphio matronæ.

Bis mea Romano spectata est vita Terento.

Putauêre autem aliqui etiam Catulli esse carmen sæculare illud, *Dianæ sumus in fide*, & c. Sed neu-

B tiquam potuit Valerius Catullus, Augusti ludis carmen scribere, iam præmortuus, Olympiade videlicet cxxc, vt est Eusebij Chronicis. Nec potuit scribere ludis sæcularibus alijs, vt patet enumeratione ludorum sæcularium Iulij Censorini c. xxiii. de die natali, & argumento est ætas Catulli, qui mortuus anno xxx. Carmen itaq, Catullianum illud, hymnus Dianæ scriptus cum adirentur libri Sibyllini. Etenim hi libri cum adirētur pueris patrimis & matrimis indicebatur quoque carmen, vt patet Flauij Vopisci Aureliano in oratione Vlpij Silani, *Veteranus manibus libros euoluite, fata Reipub. quæ sunt æterna perquirite, patrimis matrimisq; pueris carmen indicite*, &c. *veteranas* explicant *manus* eorum qui in sacerdotio pontificali

C consenuerunt, Frustra Nam scripserat Vopiscus *Veteranos manib. libros euoluite*. Illud verò *ἀνιστόρητον*, non omnes XV viros ad contrectationem librorum Sibyllæ admissos. Admissi non veteres vetusti tātùm, sed & noui nouitij, vt nouus XV-vir Messalinus Tibul. Eleg. v. lib. i.

Phœbe sacras Messalinum sine tangere chartas,
Vatis---- &c.

Neq; illud ibi ex fide historiæ xv pontifices fuisse in collegio illo Sibyllinorum Sacerdotum siue *σιβυλλιστῶν*. Etenim C. Iulius Cæsar iam fecerat xvi viros. Dio lib. xlii. Augustus deinde magis magisq, multiplicauit, data scil. à populo ei potestate creandi sacerdotes quot vellet. Dio lib. li. Seruius quidē ad Æneide vi ætate sua etiam

D ad lx fuisse notauit, & quamuis numero mutato, nomen tamen retentū esse XV virorum. Seruius autem multo anterior Aureliano, temporibus videlicet Auiti siue Alagabali. Sed nullos ego iam illos facio *χιλιάδων ἐξελαστήρους* ita exorbitantes modo hâc modo illâc, & quib. *οἱ ἐντυγχάνοντες μάλιστα ἀκριβῶς*. Carmen quidem pueris patrimis & matrimis indictum quo tempore *libri* illi *veterani* adirentur, patet quoq. T. Liuij lib. xxxi. *Decemuiros*, inquit, *adire libros de portento eo iusserunt*. Et mox. *Carmen præterea ab ter nouenis virginibus cani per vrbem iusserunt*. Et lib. xxxvii. *Decem ingenui, decem virgines patrimi omnes matrimiq; ad id sacrificium adhibiti*, &c.

Patet autē aditos ex S C.to libros Sibyllinos ætate Catulli, cum ageretur de restituendo in

Ægypti regnum Ptolemæo.

TENERÆ VIRGINES.

AD cantum Sæcularem adhibiti παῖδες ἐπιφανῶν μετὰ παρθένων ζώντων, οἱ πάντες ἀμφιθαλεῖς *Ter nouem pueri nobiliores, totidemque puellæ, omnes patrimi & matrimi.* Zosimus histor. nouæ lib. II. Sic Oda VI. lib. IV. *Virginum primæ, puerique claris patribus orti.*

In aliis quoq; ceremoniis plerisq; pueri patrimi & matrimi, vt C. Taciti historiar. lib. IV. in lustratione Capitolij. Hinc & illud Ciceronis de Haruspicum resp. *Aut puer ille patrimus & matrimus si terram non tenuit, aut tensam, aut lorum amisit.* Meliùs. *Aut puer ille patrimus & matrimus si tensam non tenuit, aut lorum omisit.* Inscitia tensæ, pro *tensa*, *terram* reposuit, & *amisit*, pro *omisit*. Indicio est locus Arnobij ex illo Ciceronis expressus lib. IV. vbi rectè quidem est *omisit*, sed & ibi tamen quoq; ignoratio *tensa*, *terram peperit*. Locus Arnobij est. *deerrarit: aut si rursus in sollennibus ludis, curriculisq; diuinis: commissum omnes statim in religiones clamatis sacras, si ludius constitit, aut tibicen repente conticuit: aut si patrimus ille qui vocitatur puer, omiserit per ignorantiam lorum, aut terram tenere non potuit,* &c. Malè traiecta series dictionis. Mens enim Arnobij ipsa exigit. *deerrarit: aut si rursus in sollennib. ludis, curriculisq; diuinis ludius constitit, aut tibicen repente conticuit: aut si patrimus ille qui vocitatur puer, omisit per ignorantiam lorum, aut tensam tenere nō potuit, commissum omnes statim in religiones clamatis sacras,* &c. Peccant qui terram hic quoq; adgerunt, & legunt, *aut tensam, aut terram tenere non potuit,* &c.

Benè Tullius ex eoque Arnobius *tensam* & *lorum* iunxere. Dicam, quia ἐγχρὸν quidem hoc sed breue fiet, *Tensam, aut lorum tenere* Tullius & rhetor ille Afer dixere, pro tensæ lorum tenere, aut tensam loro tenere. Qui tensam deducebat eam loro tenebat, siue tensæ lorum tenebat. Narrat nempe Asconius in III. Verrinam, *lora tensis prætensa fuisse quæ gauderent manu tenere & tangere, qui eas deducerent.* Prima omnium tensa Iouis erat, hanc Imperator ipse deducere solens, vt apud Suetonium Augusti c. XLIII. Vespasiani c. V. In republica vetere Consulis hæ partes, vt Iuuenalis Sat. X. Tertulliani c. XIII. de corona militis: ceteras & Deorum & heroum tensas deduxere pueri patrimi & matrimi. Horū aliquis si lorum tensæ non tenuisset, siue lorum tensæ omisisset, ludi circenses illi rite facti non erant, idq; erratum expiari, ludósq; instaurari opus erat. Tullius loco anted.

LATONAMQVE.

DIANA, Apollo, Latona de numero deorum quibus fiebant ludi sæculares. Zosimus quidem ita omnes recenset lib. II. *Iupiter, Iuno, Apollo, Latona, Diana, Parcæ, Lucina, Ceres, Pluto, Proserpina.* Horatius nunc Latonam adiunxit potissimum, vt matrem Apollinis & Dianæ.

VOS LÆTAM FLVVIIS.

VOs, puellæ. Vos puellæ Dianam dicite; vt mox vos pueri Apollinem, & in carmine sæculari. *Supplices audi pueros Apollo, Siderum regina bicornis audi, Luna puellas.* Læta autem siue gaudens fluuijs Diana abluendi sudoris caussa ex venatione. Vt Ouidij fabular. lib. III.

Hic Dea siluarum venatu fessa solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore. Et quoniam locis riguis maior ferarum copia.

GELIDO ALGIDO.

ALGIDI enim domina Diana, vt in carmine sæculari. Gelidum autem vt niuale Oda XXI. lib. III. Symmach. epist. I. lib. III. *Æstatem Prænestino Algido frangere.*

AVT ERYMANTHI.

SIc Diana venatrix in Erymantho Homeri Odyss. VI.

AVT VIRIDIS CRAGI.

VBI θεῶν ἀγρίων ἄντρα. Stephanus de vrbibus.

HIC BELLVM LACRIMOSVM.

PRECATVR auerti à finib. orbis Romani *bellum, famem, pestemq;*. Nam hic scopus, hęc meta ludorū sæcularium, auerruncare bellum, famem, pestem. Sic & in carmine sæculari famem deprecatur cum ait, *Fertilis frugum*, &c. Pestem illis verbis. *Conditomitis*, &c. Bellum deinde vbi ait. *Quiq; vos bubus*, &c.

VOS MISERAM FAMEM.

POMPEIVS apud Sallust. epistola ad Senatum. *Me cum exercitu, quantum est in vobis, fame miserrima omnium morte confecistis.* Iun. Columella c. II. lib. II.

Oda XXII.

SERVATVS ex periculo Fuscum Aristiū Grāmaticum amicum suum, lætitiæ suæ participem facit, & in locum excurrit communem, siue declamitare pergit, tutissima esse arma innocentiam vitæ & integritatem.

SIVE PER SYRTES ITER.

QVID arcus & sagittæ ad Syrtes? Quia itinere terrestri per Syrtes aditus in nemus ac templum Iouis Ammonis. Lactantius in Thebaid. IIX.

FABVLOSVS HYDASPES.

HYDASPES fabulosus, de quo multæ fabulæ, vt auriferum esse. Sic enim *auriferum Hydaspen* dixit Claudianus. Et gemmis abundare, vt *gemmiferum* dixit L. Seneca tragicus in Medea. Et tanto strepitu defluere, vt Alexandri remiges obstupefecerit. Arrianus lib. VI. de reb. Alexandri. Et quod crocodilos alit. Nearchus apud Geogr. lib. XV.

NAMQ. ME LVPVS.

NON maximum hoc tamen Horatianæ integritatis & sanctitatis argumentum. Nam forte lupus ille satur fuit. Saturus autem lupus instar agni mitis est, neque aut homini, aut gregi nocet. Ælianus de animalib. c. XV. lib. IV. Deinde autem

de autem vt Aristoteles notauit histor. animal. c. v. lib. IIX. non æquè à quouis luporum genere homines violantur, sed à solivago & inerti maximè, minus autem à generosis & deditis venationi. *Ἀνθρωποφαγοῦσι δὲ οἱ μονοπεῖς τῶν λύκων μᾶλλον αὐτῶν, ἢ τὰ κυνηγέσια.* A

CVRIS EXPEDITVS.

SECVRVS. Sic melius quàm curis expeditus. *Curæ aut soluunt nos cum abeunt: aut impediunt & ligant aduenientes.* Donatus in Hecyram.

NEC IVBÆ TELLVS.

REGNVM Massæsulorum & Maurusiorum. Narrat Geographus lib. XVII. ex quo liquidò tes intelligi à Flacco Iubam illum cui Augustus Mauritaniæ regnum attribuit, non autem vt *ἀνεπιστρέπτως* aliqui suspicati, patrem Iubæ illius. B
Iuba itaq; hic est, quem Iuba Massæsulorum rex suscepit ex filia M. Antonij & Cleopatræ. Tangit quoque Geographus lib. VI.

LEONVM, ARIDA NVTRIX.

VT Alexis in Epigrammate

> Μῆτερ ἐμὴ γαίη, Φρυγίων θρέπτειρα λεόντων.
>
> *Tu, mihique mater, Phrygiorum terra leonum Altrix*----idest, Phrygia.

PIGRIS CAMPIS.

VT *gleba inertes* I. Georg. id est, *nihil proferentes*. Seruius.

DVLCE RIDENTEM.

VT *mollia ridere*. Ouid. III. Nequitiæ. C

Oda XXIII.

VITAS ME.

SIc meliùs, quam vt aliqui legunt, *vitat me*. Flaccum velle, *vitas me*, &c, liquet cum adiungit. *Atqui non ego te*, &c.

Oda XXIV.

CONSOLATIO est Virgilij lugentis interitum Quinctilij Vari, cum tribus legionibusomnibusq; auxilijs cæsi in Germania. Narrat Dio lib. LVI. Suetonius Augusti c. XXIII. Rectè Varium & Varum distinguit Seruius ad Eclogam IX. D

QVIS PVDOR AVT MODVS.

ET sententiam & elegantiam Poetæ suam ereptum iuere qui tolli voluêre interrogationem.

PRÆCIPE LVGVBRES CANTVS MELPOMENE.

CONVENIENS hoc Melpomenæ. Tragica enim & mœsta est, vt in Ecloga Ausonij de Musis.

CVI LIQVIDAM PATER, VOCEM CVM CITHARA DEDIT.

TZETZES in Hesiodum. *Μελπομένη ᾠδὴν εὗρεν. Melpomene cantum reperit.*

VIRGILI.

ACCIPIENDVM de Poëta Virgilio, patet mentione fidium, & comparatione Orphei quæ sequitur.

NON VANÆ REDEAT SANGVIS IMAGINI.

CORPVS imago animi. Itaque Plotinus imaginem corporis vocauit *εἴδωλον εἰδώλου imaginem imaginis*. Porphyrius in vita Plotini. Similiter Æneas Sophistes Epist. XII. *vana* autem κενὴ siue inanis vt in Glossis. Sic itaq; *vana imago*, corpus hominis mortui, cui sanguis redire nequit. Planius hoc ita quam accipere de imagine de qua Seruius ad illud Æneid. IV. *Et nunc magna mei sub terras ibit imago*.

B QVICQVID CORRIGERE EST NEFAS.

OPTIMVM *est pati quod emendare non possis* L. Seneca epist. CIX.

Oda XXV.

OCCENTATIO est nocturna ad ostium amicæ, qualis apud Aristophanem Concionatricibus. Plautum Mercatore Sc IV. Persa Sc XV. Tibull. eleg. II lib. I. Sed propriè quidem hæc amatoris exclusi occentatio ad ostium amicæ, cui similis alia est Oda X. lib. III.

PARCIVS IVNCTAS QVATIVNT FENESTRAS.

C ADMITTI nempe cupientes porci, immo enim proci inquam. Vt III. Nequitiæ, Ouidius.

> *Cùm meliùs foribus possis, admitte fenestra*,

Item. *Nec tua frangetur nocturna ianua rixa*, &c.

PER INTERLVNIA.

GLOSSÆ *μεσοσέληνον*. *Interlunium*.

FVRIARE.

AMORI comites Furiæ. L. Cælius Lactantius ad Thebaid. V.

Oda XXVI.

D CONSOLATIO Ælij Lamiæ lugentis fratrem, de quo ipse epist. XIV.

MVSIS AMICVS.

Φιλόμουσος ἀνὴρ. L. Iul. Pollux c. VII. lib. IV. aut Musarum sacerdos.

IN MARE CRETICVM.

QVIA id σφόδρα βαθύ, siue altissimum. Geographus lib. VII.

QVIS SVB ARCTO.

VITIVM interpunctionis. Esse debuit:

> *Portare ventis, quis sub arcto*, &c.

Ait se non curare quis rex Germaniæ: qui Tiridati Parthorum regi bellum & terrorem faciat. Simili serie Oda XXIX. lib. III. opposuit *Seres, Bactra & Tanain*.

REX GELIDÆ METVATVR ORÆ.

VT Harmintus & Segimerus, sub quibus acceptaclades Variana. Dio lib. LVII. Sueton. Augusti c. XXIII.

QVID TIRIDATEM TERREAT.

TERREBAT Phraates Orodis filius, a quo & fugatus regnóq; spoliatus est. Narrat té Dio lib. LI. & LII. Plutarchus in Antonio. Iustinus lib. XLII. Frustra tentata est lectio a :a. *Quid Mithridatem*, &c. Refellit Flaccus noster ea ipsa terroris mentione. Terretur integer, vt Tiridatés · captus & vinctus dolet, vt Mithridates. Forte ansa autem fuit. *Quis Tiridatem*, &c.

FONTIBVS INTEGRIS.

ALLEGORICE fontes, Poetæ. Interpres Euripi. ad Hippolytum. Ἀπειραίος οἱ ποιηταὶ τὰς ἰδίας φύσεις λειμῶσιν ἢ ποταμοῖς, ἢ μελίσσαις, εἰκάζουσιν. B

Oda XXVII.

QVASI scolium carmen siue epulare ritu Græcanico. De scolio Eustathius ad VIII. Odysseam. Dicto scolio bibere soliti erant certo generis poculi, quod ex re ipsa nomen traxit, vt ᾠδὸς diceretur, quia carminis scolij quasi clausula esset propinatio illius poculi. Trypho apud Athenæum lib. XI. Tangere hoc velle Flaccus videtur, cum ait. *Vultis seueri me quoq; sumere partem.* C

Falerni &c.

BARBARVM MOREM.

THRACIVM. Thraces πολυπόται, & ἀκρατοπόται siue Plautinè dixeris. *Multibibi & merobibi* L. Athenæus lib. x. Sic θρακία προπόσις Iul. Pollux c. III. lib. VI.

VERECVNDVMQ. BACCHVM.

VERECVNDVM intellexere, moderatè sumtum, verius dixeris *verecundum Bacchum*, puerum. Pueritiæ laus, verecundia Aristot. c. IX. lib. IV. ad Nicom. Et νέοι αἰσχυντηλοί, Idem ad Theodect. c. XII. lib. II. Sic puer Bacchus & flens, vt imbellis. Ouidij Fabul. l. li. I.

IMPIVM CLAMOREM.

CLAMOREM instar barbarici, de quo dixi ad Odam II. D

SODALES.

INTELLIGIT vult cœnam collectitiam, siue de symbolis siue ἐν ἐράνῳ.

ET CVBITO REMANETE PRESSO.

CVBITO cum læuo, innixi toto. Sidonius Epist. XI. lib. I. *Cubitum toro reddidi.*

FALERNI SEVERI.

SEVERI, explicant, *austeri*, Est quidem Latinus *acerum*, quod Græcis austerum, vt Grammatici notauere. Atque ita in Glossis *seuerum* ἀυστηρόν. *Seueritas* ἀυστηρότης. Atqui voluptas in vini a ... tatio ... hec itaque oportu & ... m ... ue austeri nomine Falerni intel... vetus. Vetustate vina seA ueta & amariora fieri patet. Galenus Therapeut. methodi lib. I. πικροὶ ὑπὸ παλαιότητος οἱ οἶνοι. *Amarescunt vina vetustate*. Idem lib. I. de Antidotis. Vinum vetustate prius δριμὺ fieri, mox etiam πικρόν. Notat quoque Plinius c. I. lib. XXIII. c. IV. lib. XIV. Hinc Catulli epigr. XXIV. *Calices amariores*, hoc est vini vetustioris. Seueritas autem illa & amaritudo vini vetusti non iniucunda est. Eleganter hoc vt omnia L. Seneca epist. LXIII. *Nam*, inquiens, *vt dicere solebat Attalus noster. Sic amicorum defunctorum memoria iucunda est, quomodo in vino nimis veteri ipsa nos amaritudo delectat, quomodo poma quædam sunt suauiter aspera*, &c. Alia in membranis series, comparatio nempe pomorum prior, illa vini posterior Probauere hoc Critici. Nollem factum. Vini quippe comparationem priorem esse, patet adfinitate verborum, *iucunda est*, &, *delectat*. Vinum itaque vt dicere occœpi, seuerum vetus forte interpretetur aliquis, ego merum esse puto, & ad ritum referri quem Horatius ipse tangit, cum sequitur. *Partem sumere.*

PARTEM SVMERE.

PROGRESSV epuli meracam potionem solitipo cere & libare amicæ amicóve, siue in terram vergere, & amicæ amicive nomen edere. Theocritus Idyll. XIV.

> ἤδη δὲ προϊόντος, ἔδοξ' ἐπιχεῦσθαι ἄκρατον,
> ᾧ τινος ἤθελ' ἕκαστος, ἔδει μόνον ᾧ τινος εἰπεῖν.
> *Iam progressu epuli visum est versare meracum*
> *Vt vellet quam cuique: at oportuit edere nomen.*

Explicat ibi ritum illum interpres, Εἰώθασι, inquit, ἐν τοῖς συμποσίοις ἄκρατον λαμβάνειν καὶ ὀνομάζειν τινὰς ἐρωμένους, ἢ φίλους, ἐπιχεῖν τῇ γῇ καὶ φθέγγεσθαι τῶν φιλτάτων τὰ ὀνόματα. *Soliti in symposijs merum capere, & nominare aliquos amores aut amicos, tum terræ inuergere, & pronunciare amicissimorum nomina.* Sed Græcanicus quidem ritus ille inuergere merum terræ & sonitum efficere quem κοτταβον dixère. Valerius c. II. lib. III. *Theramenes porrectam veneni potionem non dubitanter hausit, quodq; ex ea superfuerat, iocabundus missum humi clarum edere sonum coegit, renidénsq; Critia, inquit, propino*, &c. Sed Cottabi plura genera fuère de quib. copiose interpres Aristophanis, neq; semel, ad Pacem. Tzetzes in Varijs Historia XXIV. Chiliad. VI. Et anterior his Athenæus lib. XV. Ea vero ... nera omnia diuitum, meri nempe effusiones in phialas aheneas, aut in bilances, aut in vasculum ... instar, aut in pocillum pelui aqua plenæ impositu. At simplicius, ac rusticius est quod interpres Theocriti ἐπιχεῖν τῇ γῇ dixit hoc est inuergere terræ, conuenienter videlicet Theocriti menti, cuius carmen pastoritium, ac rusticum. Conuenienter & Valerius dixit *missum humo* quippe in carcere tunc Theramenes, vbi nulla eiusmodi cottaborum ingenia & machinæ quales recenset interpres Theocriti. Illud ἐπιχεῖν τῇ γῇ bene reddidi ego *terræ inuergere.*

Non

Non enim quoquo modo effundere soliti, sed inuergere. Inuergere, inquit Seruius ad Æneide VI *est conuersa in sinistram partem manu ita fundere vt patera conuertatur*, &c. Sic & cottabismus fieri solitus συνεσεσμμένη τῇ χειρὶ *manu conuersa* siue in Cottabismis soliti ἐπαγκυλοῦν τὴν δεξιὰν χεῖρα. *Curuare & inflectere ad cubitum manum dexteram* ex eoq; cottabos ipsos, ἀγκυλητοὺς dixere quasi ad cubitum inflexiones, vt loco prædicto Athenæus narrauit & interpres Aristoph. Benè illi τὴν δεξιὰν χεῖρα, siue *dexteram manum* expressère, quia lætitiæ & hilaritatis inuergendi ritus ille: at Seruius in *Sinistram partem* dixit, agens videlicet de *sacris infernis* siue inferorum. Quod autem apud Aristophanis interpretem & vulgarios Lexicographos est ἀγκυλητοὺς corrige ex Athenæo ἀγκυλητοῖς. Græcanico itaque ritu nominaturi amores suos effundere soliti aut pateram integram aut delibatã. Imitati hoc deinde & Romani, *Græcoq; id more bibere* dixère, vt Cicero Verrina III. vbi Asconius. *Græco*, inquir, *more potare est*, συμπιεῖν κυαθίζομένους, *cum merum cyathis libant, salutant eos primo deos, deinde amicos suos nominatim. Nam toties merum bibunt quoties & Deos & Caros suos nominatim vocant*, &c. Libauère itaque & Romani merum cyathis sed sine cottabo, & sonitu opinor.

Signanter autem Flaccus *partem Falerni* dixit, soliti enim potare mensuras, vt Martial. Epigr. XXXVII. lib. XI. & passim.

DICAT OPVNTIÆ FRATER MEGILLÆ.

BIBAT, & nominet amicam. Libantes cyathos nominare soliti amores suos absentes, & salutem eis precari. Plautus Sticho Sc. XII. *Benè nostram Stephanium*, &c. Sic & amicis absentib. benè precati ad pocula, vt Oda XIX. lib. III. Tibullus eleg. I. lib. IV.

Et bene M[illegible] suo quisq; ad pocula dicat.

Et Imperatoribus. D. Ambrosius c. XVII. de Helia. *Bibamus, inquitant, pro salute Imperatorũ.* Item, *Bibamus pro salute exercituum, pro comitum virtute, pro [illegible] liorum sanitate.*

Ita iucundum hoc eis pro salute amicorum aut amorũ potitare, vt plerumq; & totidem cyathos pro salute amici aut amicæ, biberent quot literis scriberetur nomen eius. Patet Martialis epigr. XCV. lib. IX. epigr. XXXVII. & XXXIX. lib. XI. Plauti Sticho Sc. XII.

Hoc amplius & vt quamq; impensius amarẽt ita plurib. eam bibere soliti cyathis vt patescet Epigrammate M. Argentarij Anthologiæ lib. VII.

DEPONE TVTIS AVRIBVS.

SI audientibus cæteris dicere non vis, in aurem dic mihi. [illegible] inde quasi dixerit in aurem, sequitur. *Ah mi, [illegible]*, &c. *Garrire in aurem*, Martialis epigr. XC. lib. I. Callimachus Hymnu Apollin. ἐπ' οὔατα λάθριος εἶπεν.

QVÆ THESSALIS.

ACHILLES Tatius Leucippæ lib. VI. Ἀχούω τὰς θετταλὰς μαγεύειν, &c.

TRIFORMI CHIMÆRÆ.

A INTERPRETATI *Chimera*, puellæ siue amicæ. Melius dixeris amori. Amor chimæra triformis. Principio Leo, medio capra, fine draco. Principio est impetus amoris, tanquam leonis, medio libido tanquam capræ, fine morsus doloris tãquam serpẽtis. Fulgẽtius Mythologijs principio lib. III.

Oda XXIIX.

FLACCVS Epicuri de grege, Archytam Tarentinum vt naufragio in mari mortuum inducit, & petere facit sepulturam. Atque hoc ridet vrbane. Illi scilicet non esse locum sepulturæ, qui mare, terras, & arenam metiri potuit. Laërtius Archytam ex patria sua profugisse narrat, de naufragio nihil addidit. B

NVMEROQ; CARENTIS ARENÆ MENSOREM.

SIc de Archimede Hygenus lib. de limitibus. *Archimedem*, inquit, *virum præclari ingenij inuentorem scripsisse ferunt, quantum arenarum capere possit mundus si repleretur.*

PVLVERIS EXIGVI.

EXIGVI pugillo dati, vel *exigui* corpusculis suis Iun. Columella Procemio lib. X. de re rust. *Tam exigua sunt, vt, quod aiunt Græci, ex incomprehensibili paruitate arenæ funis effici non possit*, &c. Sic Lucanus lib. IIX. *Pulueris exigui congeriem*, &c.

PARVA MVNERA.

C SEPVLTVRÆ genus quod *pulueris iniectionem* dixère, de quo ipse fine huius carminis. *Iniecto ter puluere*, &c.

AERIAS TENTASSE DOMOS.

TANGERE velle videtur quas notauère astrologi, stellarum errantium siue planetarum domos. Cuius inuenti occasionem planetarijs ex Homero datam qui fine Iliad. I. & Iliade XIIX. fingit à Vulcano Dijs omnibus suam cuiq; domum, in cælo exstructam, notauere interpretes Homeri, vt Eustathius, alij. Hæ domus dictæ item τόποι siue loca. Iul. Firmicus c. XXII. lib. I. Et præceptio de his domibus siue locis πραγματεία δωδεκάτοπος. Harum domuum quasi ἀξίωμα & fastigium est, quod ὕψωμα siue altitudinem vocant. Tertullian. c. III. lib. ad Scapulam. *Sol*, inquit, *positus in suo hypsomate & domicilio*, &c. vt si diceret in hypsomate sui domicilij. D

ANIMOQ; ROTVNDVM PERCVRRISSE POLVM, MORITVRO.

ACCEPÊRE interpretes. Necquicquam prodest tibi mortali siue morituro. Sed Flaccus magis voluit, *animo morituro*, ex Epicuri sui sententia, cuius de grege est. Animi Epicuro mortales siue morituri. Plutarchus de Philosophor. decretis c. VII. lib. IV. Ἐπίκουρος τὴν ψυχὴν φθαρτὴν τῷ σώματι συνδιαφθειρομένην. *Epicur. decernit animũ esse mortalẽ, & cũ corpore interire.*

laudibus parentum, siue hymnis solennib. dicendi A locus ad Odam xv. lib. iv.

PROXIMOS ILLI HONORES.

FABIVS Quinctil. c.i. lib.x. Antimachū tāto inferiorem esse laudibus Homeri, *vt planè adpareat, quanto sit aliud proximum esse quam secundum*, &c. Contra idem de Virgilio. *Secundus Homero est Virgilius, propior tamen primo quam tertio.*

Quomodo autem proxima Ioui Pallas magis quàm Iuno? Quia in Iouis Capitolini templo cællæ tres, media Iouis, dextra Mineruæ, læua Iunonis. De his Varro iv. de ling. Lat. Plin. c. x. lib. xxxv. Semper itaq; ante Iunonem Minerua nominatur. Eumenius Rhetor Oratione pro Scholis. *Jupiter pater, & Minerua socia, & Iuno placata*, &c. At hordearius rhetor qui pro Cicerone scripsit, *antequam iret in exsilium*, nesciens huoc ritum, turbauit ordinem, & Ioui proximam Iunonem fecit. *Nunc*, inquit, *ego te Jupiter. Opt. Max. teq; particeps connubij, socia regni, regina Juno, teq; Tritonia, armipotens, Gorgonophora, Pallas Minerua*, &c. Omnia tam conuenienter Ciceroni, quam sus Mineruæ est.

PRÆLIIS AVDAX LIBER.

BACCHVS ἐνυάλιος. Macrob. Saturn. cap. xix. lib. i.

SÆVIS INIMICA VIRGO BELLVIS.

DIANA enim κυνηγέτις siue, venatrix, & θηροκτόνος siue θηροφθόνος *ferarū interfectrix*, & ἐλαφηβόλος *ceruorum iaculatrix*. Cornutus. lib. de Dijs. Hesychius, Iul. Pollux lib. v. Alij.

METVENDE CERTA PHOEBE SAGITTA.

Ἑκατηβελέτης, siue ἑκατηβόλος, siue ἑκαβόλος.

PVERÓSQ; LEDÆ.

SERVIVS ad Æneidē ii. Donatus in Andr. Act. ii. Sc. iii. Fabius Declam. ccci. *puella pauperis*, hoc est, filia.

HVNC EQVIS, ILLVM PVGNIS.

OVID. v. Fastor.

Tindaridæ fratres, hic eques, ille pugil.

Sic & Theocrit. in Dioscuris, Arnob. lib. v.

QVOD SIC VOLVÊRE.

POTEST intelligi, *quod sic voluêre, quo ad sic voluere* siue *in quantum*. Alij libri. *Nam sic*, aut, *quia sic*. Sed optimè, *Sic Dij voluêre*, vt Æneide v. *Sic Dij voluistis*. Horatius ipse Sat. vi. lib. ii. *Sic Dijs placitum*, Papin. Thebaid. v. *Sic Dij suasistis*.

AN SVPERBOS TARQVINI FASCES.

TARQVINI *Prisci*, Acro & Pophyrio. Superbi enim & ambitiosi fasces huius Tarquinij. T. Liuius lib. i. *Tarquinium Priscum*, inquit, *virum cetera egregium, secuta quam in petendo habuerat etiam regnantem ambitio est*, &c. Sed melius forte & de Prisco & de Superbo iunctim acceperis hunc versum. A Poëtis blandientibus Octauiano domino, Tarquinius quoq; Dominus receptus in cœtum heroum. Itaq; & Maroni Tarquinius Superbus inter heroas Elysij est, & Manilio lib. i. Tarquinius ille in heroum ciuitate cælesti, nempe orbe lacteo, cum ait

Tarquinijq; nimis, reges, & Horatia proles. Sic itaque & nunc Tarquinius quoque Superbus Horatio pars hymni est, At in Repub. libera, credibile non est Tarquinio Superbo in sollennib. hymnis locum fuisse.

ET SCAVROS.

M. Aimilium Senatus principem. *Scauros*, nempe Scaurum vt ii. Georg.-- Magnósque Camillos id est, *magnum camillum*, Seruius.

ANIMÆQ; MAGNÆ PRODIGVM PAVLLVM.

OVID. Eleg. iii. lib. iix. Amor.

Sanguinis atq; animæ prodige Galle tuæ.

Papinius Thebaid. iii.---*Prodiga vitæ pectora*. Item *Largiósque animæ*. Et Thebaid. iix. --*Et vitæ prodiga virtus*. Silius Italicus lib. i. agens de militibus Iberis. B

Prodiga gens animæ & properare facillima mortem.

Elegans autem Flacci ἀντίθεσις. *Paullum magnæ animæ prodigum*. Paullum paruum cognomento, sed magnum anima. Paulli parui. Vnde Iuuenal. Sat. ii.--*Et Caculis Paullisq; minoribus*. Isidor. ix. *Latinè Paulus à modico dictus.*

INSIGNI CAMOENA.

INSIGNI *camœna*, hymno, Hominis laudatio est communis Camœnæ: Dei laudatio, siue hymnus, Camœnæ insignis opus. Hymnus propriè Dei laudatio & heroum, Thespis apud Stobæum Sermone LXXVII. Arrianus lib. iv. de rebus Alexandri, Aphthonius in progymnasmatis. Acro ad Sat. i. lib. ii. Theo Progymnasmatis. Item alij. C

HVNC ET INCOMTIS CVRIVM CAPILLIS.

HÆC popularis lectio est, nempe, *incomtis capillis*, eadêmq; Sosipatri lib. i. eadē quoque Seruij ad Æneidē vlt. Præterquam quod errore librarij scriptum ibi. *Hic & incomtis*, &c. pro, *hunc & incomtis*, &c. At Fabius Quinctil. c. iii. lib. ix. admonet *Hunc* ἐφέλκειν, siue ornamenti caussā esse, & legit *intonsis capillis*. Rectè Fabius. Etenim Flaccus noster intonsos capillos dixit de prisci æui ritu cogitans, quo intonsi omnes artis tonsoriæ vsu necdum vigente. Primos enim ex Sicilia tonsores Romam venisse anno vrbis cDLIV. traditum est à Terētio Varrone cap. ii. lib. ii. de re Rust. Plin. c. lix. lib. iix. At ca- D pillo hispido & *incomto* etiam aliqui postea. Ergo & signanter Tibullius Eleg. i. lib. iv.

Et magna intonsis gloria victor auis

Ouidius ii. Fastor.

Hoc apud intonsos nomen habebat auos. Intonsi aui, prisci Romani. Sic & Numæ Regis, caput intonsum iv. Fastor. & Cato intonsos Horatij Oda xv. lib ii. Cato nempe adfectans ritus antiquos.

CRESCIT VELVT ARBOR.

PINDARVS Nemeis Oda iix. Αὔξεται δ' ἀρετά, ὡς ὅτε δένδρον ἀΐσσει, &c.

MICAT INTER OMNES.

INTER *omnes, præ omnibus*, vt Epoda xv. *inter minora sidera*, præ minoribus stellis.

IVLIVM SIDVS.

STELLA cometes quam credidere animam esse

esse C. Cæsaris in cælum receptam. L. Dio lib. XLV. Sueton. Iulij c. XXCIIX. Plutarchus Cæsate Propert. eleg. VI. lib. IV. Seruius ad Æneide IIX. Hinc & stella in Augosti galea Virgil. IIX.

---patriumq; aperitur vertice sidus. In Iulii quoq; patris capite stella de qua Silius fine lib. XIII.

----Ille Deûm gens
Stelligerum adtollens apicem Troianus Iulo
Cæsar aue.---

VELVT INTER IGNES LVNA MINORES.

HABVISSE io animo videtur effigiem Lunæ inter VII. stellas vt in nummo C. Asinij Pollionis ad quem est Oda I. lib. seq. IɔCCXIII. & numino M. Titij IɔCCXXII.

Poëticus vero sensos est, Lunam stellis maiorem esse, itaque *Siderum reginam* vocant, vt Horat. Carm. Sæcul. Quemadm. & Apuleij lib. XI. *Luna siderum mater.*

TV SECVNDO CÆSARE REGNES.

OVID. II. Fastor. parem facit, Manil. lib. I. *socium.*

Quod regit Augustus socio per signa tonante.

ILLE SEV PARTHOS DOMITOS.

DIo lib. LIV. Suetoo. Augusti c. XXI. Geographus lib. VI. At Poëtæ vt soliti adfinxêre Augusto victorias & triumphos de Parthis, vt Horat. Sat. I lib. II, Propert. eleg. III. lib. III. Ouid. I. Nequitiæ, & I. Remedij.

ET INDOS.

GANGARIDAS Geographus lib. XV. Seru. ad principium III. Georg.

TV GRAVI CVRRV.

IOVIS currus grauis, Iupiter enim Dijq; ceteri graues propter diuinitatem, cui terra cedit. Ouid. Fabulis lib. IV. de Ionone agens---*Sacroq; à corpore pressum*

Ingemuit limen----Et I. Nequitiæ de Baccho agens. *Desilit, imp[...]o cessit arena pede.* At Iouis currus etiam cælo grauis Poëtico, exq; grauitate illa tonitrui sonitus, qualis plaustri onusti.

Oda XIII.

QVINTA PARTE SVI NECTARIS.

QVINCTA linea amoris, vt rectè Acto. Petronio est, *extrema pars potionis. Iam Tryphæna, Gytona extrema parte potionis spargebat*, &c. Vbi meræ nugæ, & oothæ notatæ sunt. Sic Ibycus dixit τὸ μέλι, ἔνατον εἶναι μέρος τῆς ἀμβροσίας, κατὰ τὴν ἡδονήν. *Mel nonam esse partem Ambrosiæ propter dulcedinem.* Athenæus lib. V. Aliter interpretes Pindari ad Pythia Oda IX. τὸ μέλι, inquit, ἀθανασίας δέκατον μέρος ὑπέθεντο εἶναι, id est. *Mel arbitrati sunt decimam partem esse immortalitatis.*

FELICES TER ET AMPLIVS.

FELICES ter quatérq; Propert. eleg. X. lib. III. *Terquater ô felix.* Tibull. Eleg. III. lib. III. *O mihi felicem terq; quaterq; diem.* Virgil. Æneide I.

A *O terq; quaterq; beati.* Est verò terq. quaterq; nihil aliud quam sæpius & magnopere. Itaq; Eustath ad illud Odyss. IX. τρὶς μάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις. *Felices Danai terq; & quater*, notat τὸ δὲ καὶ τετράκις ἀφελῶς ἔκειται, καὶ πρὸς οὐδὲν μέγα. *Illud vero, & quater, dictum est simpliciter, neque vllius magnæ rei caussa*, &c. Rectè abdicans eos qui magna hic numerorũ mysteria scrutati, quéadm. Macrob. ad Somnium Scipionis c. VI. lib. I. reperisse hic sibi visus συμφωνίαν διὰ πασῶν.

QVOS IRRVPTA TENET COPVLA.

NICETAS in Alexio Comneno lib. III. Ἄχρι τῶν ἐσχάτων ἀναπνοῶν συμφυΐαν ἀμέμπτον ἔχειν, τοῖς ἔμφροσι συζύγοις, πλήρωμα
B τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας κρίνεται. *Vsque ad extremos spiritus inculpatam habere coniunctionem, sapientes mariti, plenissimam vitæ humanæ felicitatem iudicant.*

NEC MALIS QVERIMONIIS.

NAM & aliæ querimoniæ bonæ, ex amantium desiderio. Vt Ouid. Epist. Phyllidis, *Abesse queror.* Et Epist. Briseidis. *-De domino pauca viroq; querar.* Hinc amor μεμψίμοιρος. Plin. Epist. II. lib. II. Malæ querimoniæ de adulterio, Itaq; ex his diuortium. Ex bonis autem siue desiderij querimonijs, amoris redintegratio, vt apud Terent. Eunucho. Aristænetus Epist. XIV. lib. II. Ἀεὶ γάρ πως ἥδιους αἱ τῶν ἐρώντων μεθ' ὕβριν κολακεῖαι δοκοῦσιν. *Semper enim, nescio quo pacto, post*
C *contumeliam suauiores videri solent amorum assentatiunculæ.* Ἐρῶνται ibi meliùs, quàm vt voluére ἐρώντων. Sic ergo & in Epitaphijs coniugum. *Vixisse sine vlla querela*, intellige mala, & de suspicione adulterij.

SOLVET AMOR.

AMOR *soluit*, quia idem ligat & vincit. Hinc amans ille apud Persium Sat. V.-Rupi iam vincula. Athenæus lib. XV. ὅδ' ἔρως δεσμός ἐστι. *Amor vinculum est.* Item ὁ περὶ τῶν ἐρώτων δεσμός, *Amoris vinculum.* Et similes ibi ἐρῶντες καὶ καταδεδεμένοι. *Amantes & vincti.*

Oda XIV.

D ALLEGORIA perpetua est. *Nauis* enim M. Brutus cum exercitu, siue pars Bruti. *Portus*, Bruti castra, aut pax cum Octauiano. *Mare*, pugna cum Antonio & Octauiano. *Fluctus* conuicia militum pugnare cupientium & quibus subactus Brutus eduxit è castris exercitum & pugnauit, vt Appianus narrauit lib. IV. bellor. ciuilium. *Latus remigio nudum*, exercitus C. Cassij cæsus. *Malus saucius*, Duces nempe C. Cassius qui se ipse interfecerat, & Brutus qui per Cassij latus saucius & debilis. Milites in acie quod remiges & socij nauales in naui. Imperator autem quasi malus siue arbor nauis. Quemadmodum Artemidor. Daldian. c. XXII. lib. II. In somnijs, ait, arbore nauis denotari dominum nauis, aut ædium ἱστὸς δὲ πλοίου, inquit, τὸν κύριον ση-

μαψὶν τῆς νεὼς, ἢ τῆς οἰκίας. *Antenna* in Bruti exercitu ordinum duces. *Carina* pecunia. *Carinas* nempe Poëtice pro Carina dixit. Pecunia fulmentum belli, vt nauium carina. Mucianus apud C. Tacitum II. Historiar. *dictitans, pecunias esse belli ciuilis neruos. Velum* autem fortuna, οἷ. C. Cæsar, & M. Bruti mater, M. Catonis soror Seruilia, quorum ope M. Brutus ante seruatus bello ciuili Pompeiano. Eaque de re Plutarchus in Bruto.

Scripsit hanc itaq; Odam Poëta fugato iam mortuoq; C. Cassio, & ante pugnam M. Bruti cum Octauiano. Et quidem scripsit, opinor, eo ipso tempore, quo ipse M. Bruti, & C. Cassij partes secutus ante, C. Cassio mortuo fugerat. Pater Epist. II. lib. II. Oda VII. lib. II.

Eadem autem patet, cur vsus Flaccus Allegoria & quasi velo Luciliano, videlicet ne offenderet Octauianum.

Scio aliter hanc Allegoriam explicari à Fabio Quinctiliano, & transferri ad Rempubl. c. VI. lib. IIX. sed & disconuenire scio, & miror scriptum audaciter in Aduers. c. II. lib. XIX. qui *de Bruto reparante post C. Cassij mortem bellum ciuile accipiunt, imperite facere.* Et quomodo arguit eos quæso imperitiæ? *Quo enim pacto,* inquit, *vnius noctis interuentu belli reparatio intelligi potest? Nam postridie Brutus necem sibi consciuit.* Sed ἀνιστόρητος ille hoc quidem. Nam Plutarchus in Bruto, vicesimo die post C. Cassij mortem Bruto renunciatum fuisse ait de victoria nauali, quã de Cæsarianis Marcus reportarat eo ipso die quo C. Cassius occubuit. Et Appianus lib. IV. bellor. ciuil. M. Brutum viuentem facit quincto post interitum C. Cassij die.

O NAVIS.

NAVIS pro parte Bruti, siue Bruto cum exercitu, vt nauis pro partibus Pompeianis Ciceroni Epist. XXV. lib. XII. Epist. V. lib. II. ad Famil. C. Sallust. Orat. II. de Repub. ordinãda. *Quasi,* inquit, *magnæ nauis*, intelligens de factione Cn. Pompeij. Ciuitates autem & hominũ societates allegoricè & poëticè vocari naues, docet interpres Aristophanis ad vespas. Et obuia omnibus scriptorum pagiois exempla.

NOVI FLVCTVS.

MELIVS ἐρωτηματικῶς siue interrogatoriè, *Noui fluctus?*

NON DII.

DII *literales*, vt Catulli Epigr. in Faselum.

QVAMVIS PONTICA PINVS.

ARRIANVS in Periplo Ponti Euxini Ξύλων ναυπηγησίμων ἀφθονία κατὰ τὸν πόντον. *Lignorum nauibus texendis copia in Ponto.*

SYLVÆ FILIA NOBILIS.

IMITATVS Symposius ænigmate de naui *Longa feror, velox, formosæ filia siluæ.*

TV NISI VENTIS DEBES LVDIBRIVM.

NISI ludibrium ventorum esse vis, vt Æneid. VI. de folijs Sibyllæ.

Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.

A Paulinus Epist. II. lib. V. de Victore naufrago. *Homo omnium ventorum ludibrium.* Tralata vox Horatij à debitoribus, qui creditorem exigentem arcere non possunt venientem, quia iure venit. Hinc θυρεπανοίκταις siue apertularijs siue intrantibus limen alienum impudenter, dicere soliti quasi paræmiacè. *Debetur hic tibi aliquid?* Vt Plauti Trucul. Sc. IV. Trinummo Sc. XIII. Rudente Sc. II. Mostell. Sc. IIX. vt si dicerent, Sic intras quasi creditor & iure tuo. Sic itaq; nunc Poëta Brute, nisi te obstringere vis vento fortunæ, te ludibrio ei futurum, caue. Vento nempe lasciuire & ludere solito, & vt ipse loquitur carmine in Canidiam, *iniurioso.* Illud autem quod aliqui adtulêre, γέλωτα ὀφλισκάνειν, non satis Poetæ men-

B tem exprimit.

NVPER SOLLICITVM QVÆ MIHI TÆDIVM.

NON expressêre mẽtem Poëtæ interpretes. Est autem huiusmodi. Cum in castris tuis essem Brute, sollicitus fui, quippe socius & periculi particeps, & tædio adfectus fui, nempe ex mora: at nunc desiderio adficior, quia socius quidem siue σύμμαχος esse desij, sed amicus esse perseuero, &c. Atq; hinc liquet, cur Allegoria perpetua Flaccus vti voluit. Intelligi enim hoc ita noluit. Nam offendi potuit Octauianus.

NITENTES CYCLADAS.

VT *prælucere Baias* dixit Epist. I. ad Mæcen.

C

Oda XV.

PROSOPOPOEIA est, siue vt Græci Rhetores dixêre ἔμψυχος καὶ γλυκὺς λόγος. Tzetzes in Hesiod. Latini quoq; *materiolam* dixêre, Glossa προσωποποιΐα, *Materiola.*

Est autem prosopopœia quidem hæc generatim, sed speciatim Ethopœia, de qua Aphthonius in Progymnasin. Priscian, in Præexercitamentis.

Est verò vaticinium Protei, de nuptijs infaustis Paridis cum Helena. Neque recta ἐπιγραφὴ in libris est. *Nerei vaticinium*, vt infra peruin-

D cemus.

CVM TRAHERET PER FRETA.

TRAHENDI verbo expressit tarditatem, & remoram Paridis nauigantis. Nota res trahere, lente agere ac differre, vt identidem apud Sallustium. Reuersus nempe ex Græcia in Phrygiam adulter ille ambagibus longissimis ne à Menelao persequente caperetur. Videlicet, per Ægyptum, Phœnicem, Pharium & Issicum mare. Narrat Lycophro in Alexandram. Eustath. ad Iliad. VI. Herodotus lib. II.

VT CANERET FERA NEREVS FATA.

PORPHYRIO legit *Proteus*, Alia omnis interpretum manus contra venit, & legit Nereus. Neque tamen ratio eis nisi forte leuicula aliqua, cuiusmodi illa in Aduers. c. III. lib. XIX. Nereum vaticinatum Paridi, quia dictus

Hesiodo

Hesiodo in Theogonia ἀψευδὴς καὶ ἀληθής. At enim talis & Proteus, item alij fatidici. Sic & illi rationi tipulæ pondus, cum aiunt legendum *Nereus* quoniam à Pherecide Syro vaticinans inducitur quoq; Nereus, & quod Euripides in Oreste Glaucum Anthedonium vocat Νηρέως προφήτην. Tipula, inquam, leuius hoc. Nec enim Nereus solus in mari προφήτης, sed & Proteus, & Glaucus. & Trito apud Pindarum, vt notauit interpres Euripidis in Oreste. At illa in nostram partem firmiora sunt I, Herodoti fides si qua est, narrantis lib. II. quemadmodum Paris ad Proteum Ægypti regem perductus. Hinc itaque occasio huic Lyristæ vt induceret vaticinantem Paridi Proteum. II. Conuenit Proteum Neptuni pastorem, huic pastori Idæo vaticinari. Proteus pastor Neptuni vt prænotauimus in Odam II. III. Quia vaticinatus & alias de rebus Troianis Proteus, vt de Achille ad Troiam morituro. Papin. Achilleid. I. & apud Silium Italicum lib. VII. Proteus de bello Punico II. vaticinatur, exorsus à iudicio Paridis.

Dixeris obstare quod ait Poëta, *obruit ventos.* Nam obruere ventos magis Nerei esse. Immo enim & Nereo & Proteo, & Glauco, & Tritoni vaticinanti, ius & potestas obruere ventos. Itaq; cautè adiunxit conditionem *fera vt caneret fata.* Obruit ventos ad tempus videlicet vaticinationis suæ. Inutile illi & ceteris quos dixi esset ius vaticinandi, si ventos cum obstrepunt, coercere non possent.

MALA AVI.

OMNE auspicium & omen, *auis*, vt & Græcè ὄρνις. Notat interpres Aristophanis in Plutum, & interpres Sophoclis in Oedipum tyrannum.

CONIVRATA TVAS RVMPERE NVPTAS.

VT I. Georg.------*coniuratos cælum rescindere fratres.*

Putauêre notari nunc à Poëta coniurationem Helenæ procorum Spartæ factam, de qua Euripides narrauit principio Iphigeniæ Aulidensis. Pausanias in Laconicis Eustath. ad Iliad. II. Sed meliùs qui accepere de coniuratione principum Græciæ facta in Aulide portu Euboeæ, de qua narrauit Apollodorus lib. III. Isacius in Lycophronis Alexandram, Higinus fabulis c. LXXIIX. & passim tangitur in poeti & historijs.

ET REGNVM PRIAMI VETVS.

RVMPERE *Priami regnum*, quippe collectum quasi corpus ex IX prouincijs quas recenset Geographus lib. XIII. Quodq; coniunxisset illas prouincias Priamus, nominari cœptus Rex regum. Achilles hoc regnum fregit captis alia post aliam prouincijs. Geographus lib. eodē. Vetus autem hoc Priami regnum quia diu Priamus ei regno præfuit.

ET RABIEM.

RABIEM belli. Μαίνεσθαι, τὸ ἐνθουσιᾶν ἐξμαίνειν, quasi rabere ac furere adpetitu pugnæ. Eustathius ad V. Iliad. Sic Iliad. IIX. de Hectore furenter pugnante

--οὐδὲ μαίνεται οὐκ' ἔτ' ἀνεκτῶς---
Ἕκτωρ πριαμίδης---
--*Iam perfurit intoleranter, Hector Priamides.*--

--*Item* ἡ κατὰ μάχην κίνησις μανίᾳ ἔοικεν, διὰ τὸ ἐνθουσιᾶν. *Motus ac gestus corporum, in pugna furoris instar est, propter impetum quasi diuinum.*

NEQVICQVAM FEMINIS CARMINA DIVIDES.

EXPRIMERE velle videtur quod Alexandra vaticinata fratri suo Paridi apud Lycophronem. τοί γαρ ψαλάξεις ἐς κενὸν νευρᾶς ἄτυπον

Ἄσπτα κ' ἀδώρητα φορμίζων μέλη.

Dixeris Latinè

Ergo inuitabis neruulas sono irrito,
Ieiuna & indonata carmina perstrepens.

Quid autem obsecro est carmina diuidere? Carmina, inquiunt Aduersaria c. XXX. lib. XIX. quasi per fides partiri. Nempe Citharista, modò hos modò illos neruos impellente. At neutiquā ea mens Horatio, sed carmina fœminis diuidere modo huic modo illi feminæ cantilenā aliquam gratificari, vt hodieq; huius aut illius honori se cantare aiunt nugones. Sic *diuidere oscula* Oda XXXVI. sequente, modò huic, modò illi amico dare.

IMBELLI CITHARA.

QVÆ longè dispar citharæ Achillis. Paridis cithara strepens amores, & feminarum laudes: Achillis cithara pugnas & laudes Heroū. Differit hoc Eustathius ad III. Iliadem. Eiusmodi quoq; discrimine Alexander Magnus Paridis Alexandri citharam spreuit: Achillis citharam sibi optauit. Plutarchus in Alexandro, & libro de virtute fortunāq; Alexandri. Stobæus Sermone XLIIX. Ælianus Varijs c. XXXIIX. lib. IX.

NEQVICQVAM THALAMO.

PROPRIÈ *thalamo*, Nam thalamo aut gynæconitide, vt Iolius Pollux. c. IIX. lib. I. Eustath ad Iliad. VI. aut thalamo nuptiali Glossæ παςὸς ἐπὶ νύμφης, *Obtentus*, *Coronatio*, *Thalamus*. Sic παςὸς in literis sacris Psalmu XIIX. Hinc & in somnis thalami species, nota vxoris. Artemidorus Daldianus. c. X. lib. II.

AIACEM CELEREM SEQVI.

EXPLICAT Priscian. c. II. lib. XIIX. *Celerem ad sequendum*, Atticè.

Vter autem hic Aiax, Oïleus ne an Telamonius? Intelligi voluêre Aiacem Oilei, neque rationem addunt. Esse autem potest, quod Aiax ille dicitur ταχὺς, id est, *celer* Iliad penult. Ὀϊλῆος ταχὺς Αἴας, & inducitur cum Vlyxe curriculo certans, & laudatur vt omnium post Achillem celerrimus---Ἀργαλέον δὲ

ποσσὶν ἐρίσσασθαι Ἀχαιοῖς εἰ μὴ Ἀχιλλεῖ.

-----*Achiuis*
Vincere non facilem cursu, nisi fors sit Achilli.

Verisimile itaq; de Aiace Oïleo intelligi Poëtam velle, sed verum est de Aiace Telamonio. Nec enim ab Oïleo sed Telamonio interfectus Paris,

neque Aiax Locrus persequutus Paridem, sed Telamonius. Narrat enim Dares Phrygius, *Alexander arcum tetendit, multos, interfecit, Aiacis latus nudum transfixit, Aiax saucius Alexandrum persequitur, nec destitit nisi eum occideret. Aiax fessus vulnere in castra refertur, sagitta exemta moritur*, &c. Aiax ibi Telamonius, nam Locrus etiam post Alexandrum & Telamonium ibi superstes cum Agamemnone, Diomede, Vlyxe, aliis. A

HEV SERVS.

HEV *serus*, quia dolendum te non citius occubuisse, & antequam Achillem Græcorum optimum insidijs opprimeres.

CRINES ADVLTEROS.

BENE nunc *crines*, at supra minus propriè, *pectes cæsariem*. Etenim cæsaries virilis est & laudi, vt Æneide I. *---decoram cæsariem*, &c. At crines muliebres & vituperationi viro, vt Æneide IV. *---crinemq; madentem.* B

Crines autem esse muliebres bene Isidor. c. I. lib. XI. & patet nomine ipso. Nam crines longi & cum discrimine apud Festum. Ergo & Dio Chrysostomus orat. de pulchritudine agens de Sporo. Ἀλλ' ἐκεῖνός γε, inquit, καὶ τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ τρίχας διεκέκριτο. *At ille etiam capillos discretos habuit*, nempe vt mulier. Tertyll. c. XII. de virgin. velandis. *Vertunt capillum, & in acu lasciuiore comam sibi inserunt, crinibus a frunte diuisis, apertam professa mulieritatem*, &c. Peccant qui ex editione Rhenani corrigunt, *& acu lasciuiorem comam sibi inserunt*, &c. Tertyll. Græcè & figuratè ibi vt aliàs loqui voluit. Et quidem Græcismo literis sacris creberrimo D. Lucæ XXII. Κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρᾳ. *Domine, si percutimus in gladio?* &c. Et alia eiusmodi, natantia omnibus paginis. Sic itaque ἐν βελόνῃ pro τῇ βελόνῃ. *In acu, pro, acu*. Sic ἐν βέλει πληγείς. Et id genus alia. C

Discretioni autem illi crinium, vsus discerniculi siue discriminalis quem ostendit Varro IV. de ling. Lat. Et plenè planeq; Isidor. c. XXXI. lib. penult. Peccant qui putauêre idem esse calamistrum siuè acum crinalem, & discerniculum, & cnasona. Longè ac multum differunt, sed cupressum illam adpingere nunc operæ non est.

PVLVERE COLLINES.

Αὐχμηρῶς, Solitus antea collinere vnguentis & odoribus, tùnc puluere collines, vt Æneide VII. D

---Fedare in puluere crines.

Vibratos calido ferro myrrhâq; madentes.

TE SALAMINIVS TEVCERQVE ET STHENELVS.

LEGVNT aliqui, *Te Salminius Teucer, te Sthenelus*. Sed melius in membranis plerisq;, *Te Salaminius Teucer, & Sthenelus*, &c. Qui nesciuêre syllabam ita rectè produci, vt versum fulcirent, fecêre. *Teucerq; &*, Sed parcite metu, nam *Teucer &*, rectè vt Ennius apud Ciceronem I. de Diuinat. *--Soror errare videbar*. Et apud Lactant. c. XV. lib. I. *O pater, ô genitor, ô sanguen Dijs oriundum*. Sic Æneide X. *---agitatus amor, & conscia virtus* III.

A Georgic. *Altius ingreditur & mollia crura reponit*. Et Æneide V. *Ostentans artemq; pater, arcumq; sonantem*. Propert. Eleg. XIX. lib. I. *Mæonias inter heroidas omnes*, Ouid. I. Fastor. *Vocibus Euander, & firmus mente parentis*. Marius Victorinus lib. de ratione metrorum, hanc vocalium vim esse ait, vt in vltimis syllabis poëta volente, ancipites sint.

IMPERITARE EQVIS.

HOMERO est ἐμβεβαῶσι ἵπποι τοῖς ἵπποις. Et κέκλεσθαι τοῖς ἵπποις, Iliade penult.

SVBLIMI ANHELITV.

SVBLIMIS *anhelitus*, non tam ex alto pectore, vt aliqui voluêre, quam elato capite vt soliti cerui fugientes. Semper enim alias quoque serui ὑψικέρῳσι capitibus excelsis, vt Oppianus insignes fecit lib. II. venat. ouis, neque arbitrete ad celsitatem cornuum id pertinere. Nam dixerat ἠυκέρων, &c. Idémq; de natatu ceruorum agens Ὑψοῦ δ' αἰείροντα κεράων πολυήρατον εἶδος B

Cornuáq; adtollunt calo, peramabile visu.

DIEM PROFERET ILIO.

VT Papin. Thebaid. III.---*venias, aut alite visa*

Bellorum proferre diem.

Oda XVI.

PALINODIA est, sed cum declamatione siue loco communi. Nefas esse furenter irasci. verisimile autem quod interpretes aliqui notauêre, ad Gratidiã Neapolitanam esse hoc carmen, in quam vibrauit iambos qui in Epodis. Ergo & iamborum hic ei mentio, & ætatis suæ ingrauescentis. C

O MATRE PVLCHRA FILIA PVLCHRIOR.

VT Iun. Columella in Hortulo.

Formoso Nais puero formosior ipsa.

Virgil. Ecloga. V.

Formosi pecoris custos formosior ipse.

NON DINDYMENE.

RECENSET IV. genera furoris diuini. I. Cybelæ Deæ sacerdotum, II. Sibyllarum, III. Baccharum, IV. Corybantium, atq; bis omnibus itam esse ait incitationem. Eleganter autẽ Gallorum Phrygiæ Deæ, & Sibyllarum furoris similem esse vult intelligi commotionem mentis iratæ. Baccharum autem & Corybantium vocibus ac tinnitibus, iracundorum vociferationes & conuicia. D

NON ACVTA SIC GEMINANT CORYBANTES ÆRA.

CORYBANTES enim τοῖς δόρασι τὰς ἀσπίδας συνέκρουον vt ait Apollodorus lib. I. *Hastis clypeos pulsabant* & apud Lucret. lib. II. Curetes

Armati in numerum pulsabant æribus æra.

Sed & Baccharum geminatio illa, vt Ouid. III. fabular.

---Ærane tantum Ære repulsa valent?

NORICVS

NORICVS ENSIS.

MELIOR tamen Sericus & Parthicus L. Plin. c. XIV. lib. XXXIV. Sed adfectanter Poëta *Noricum*, vt optimum vsurpare videtur, ve & Epoda XVII. adtingere volens memoriam victoriæ Augusti Noricæ de qua Dio lib. LIV. item alij.

PARTICVLAM VNDIQ. DESECTAM.

NARRAT eiusmodi fabellam Tiberianus apud Fulgentium Mytholog. lib. III. c. de Peleo, Tiberianus autem ex Stesichori Palinodia in Helenam, ex eaque sumere potuit & Horatius. Non itaq; primus finxit vt interpretes opinati. Stesichori autem Palinodiam fuisse non Helenæ illi Lacænæ Tyndari filiæ, Menelai vxori scriptam, sed Helenæ Himereæ Siculæ Micythi filiæ, Stesichori amicæ, ostendit Ptolemæus Hephæstio apud Photium in Bibliotheca vbi & arguitur error ille popularis de Stesichoto diminutus occæcato, quod ausus carmine maledico Helenam vituperare.

IRÆ ALTIS VRBIBVS STETERE CAVSSÆ CVR PERIRENT.

IRAS intellige odia internecina, Tullius orat pro Domo *Hostium*, inquit, *vrbes, nec omnium hostium, verum eorum, quibuscum acerbum bellum internecinumq; suscepimus, non præda adducti sed odio, solemus exscindere, quod, in quos propter eorum crudelitatem inflamatæ mentes nostræ fuerunt, cum horum etiam tectis ac sedibus residere aliquod bellum semper videtur*, &c.

IMPRIMERETQ. MVRIS HOSTILE ARATRVM EXERCITVS.

PROFERT Isidor. c. II. lib. XV. rectéq; notat *vrbes aratro condi, aratro verti*. Notissimus ritus ille exarandi vrbes. Sic enim & Propertius Eleg. VII. lib. III. dixit, *aratro vrbem premere* L. Seneca. c. XXVI. lib. I. de clement. *Aratrum vetustis vrbibus inducere*. Quemadmodum & Valens Imp. apud Socratem Ecclesiasticæ histor. c. XXXIIX. lib. IV. ἄροτρον βαλεῖν κατὰ τὴν πόλιν Paulus Diaconus Histor. Miscellæ lib. XII. *Ciuitatem aratro vertere*.

Antiquissimus autem quoq; ritus ille, vrbium deletarum sola perspergendi sale, tanquam imprecatione sterilitatis sempiternæ, vt in litteris sacris Iudicum c. XIX. καὶ τὴν πόλιν καθεῖλε, καὶ ἔσπειρεν αὐτὴν ἅλας. Et renouauit vetus hoc exemplum Fridericus Imp. olim deleta vrbe Mediolano, Themyris autem Tartarorum rex Ninum quæ & Mussula, exaratam lupino & faba Ægyptia conseuit, vt est in continuatione belli sacri.

Adfinis huic etiam ritus ille, hostium vrbes deletas exsecrandi, vt Agamemno exsecratus Ilium & Croesus Sidenẽ. Narrat Geographus lib. XIII. à quo & παλαιὸν ἔθος nominatur. i. *ritus antiquus*.

Sale perspersas vrbium areas exaratas omine sterilitatis liquet. Nam & inuidi ac venefici, & magi olim vicinorum agros ita perspergere soliti, vt sterilescerent, qua de re Ammonius in differentijs explicans Ἀλίσπαρτον τὴν ἁλὶ ἐσπαρμένην χώραν, ὡς πάντων φθονερῶν τοῦτο ποιούντων. ὅθεν καὶ ὁ βίος τοὺς ἠκισμένους καὶ δυσθεραπεύτους ἔχοντας τὰ σώματα, ἁλισπάρτους καλεῖ. Id est Ἁλίσπαρτον. *regionem sale conspersam, quasi hoc inuidi aliqui fecerint. Vnde & vita communis eos qui corporibus pessimè adfecti sunt, & insanabiles, vocare solita est* ἁλισπάρτους id est, *sale adspersos*. Taugit & Eustath. in Odyss. XVII.

IN DVLCI IVVENTA.

QVAM iuuentam suam Oda XIV. lib. III. refert in Consulatum Planci.

ET IN CELERES IAMBOS.

CELERES *iambi*, quia pes Iambus à breui in longam aptus progressioni. Vnde Iambus, *pes citus* in arte poët. Et apud Sidonium Epist. XV. lib. IIX. *Lampridius in Iambico citus in choriambico grauis*. Eamq; huius pedis celeritatem explicat Terentianus lib. de metris. Hinc & Rufinus lib. de metris Iambum vocat *cursorem* & *velocem*, & *celerem*. Et Terentianus lib. de pedibus. *Raptim citum*. Idemq; lib. de metris. *Frapetem*, vt & Ausonius.

Iambe parmis alitum velocior. Etiam *gradalem* siue *gradarium* dixêre hunc pedem. Diomedes c. II. lib. III.

Propriissimè autem celer Iambicus versus, in quo aut omnes aut plurimi Iambi pedes, & maximè vltimus. Nam si vltima regione spondeus est, iam σκάζων est siue *claudicans*. Itaq; Ouidius I. de Remed. hoc discrimen exprimens dixit.

Liber in aduersos hostes stringetur Iambus
Seu celer, extremum seu trahit ille pedem.

ANIMVMQ. REDDAS.

REDDAS mihi animum tuum alienatum ve Oda seq. XIX. *Finitu animum reddere amoribus*.

Oda XVII.

AD eandem hæc oda opinor est, ad quam superior ad Gratidiam videlicet, quam iratus in Epodis Canidiam vocat, nunc autem quasi palinodia dicta, & vt Plauti verbis dicam, *habita expurgatione, & pace facta* Tyndaridè nominat, quasi commendatione pulchritudinis & formæ adpropinquantis ad Helenæ Tyndaridæ speciem. Ergo & hac oda nunc ei rusticationem suadet, suumq; rus offert quod in Sabinis.

FAVNVS VELOX.

OVID. II. Fastor. de Fauno agens siue Pane

Ipse Deus velox discurrere gaudet in altis
Montibus, & subitas concitat ipse fugas.

Sic per montes Arcadiæ Pan discurrens apud Pausaniam Arcadicis. Hinc & *Montiuagus* dictus Nemesiano, Ecloga III.

MVTAT LVCRETILEM LYCÆO.

FESTVS in *Lucretilis* Priscian. cap. IIX. lib. XIIX. Faunum in Lucretilẽ cum suo vicinum ait commeare & gregem ibi, tueri, quia Poëtæ

tutela Fauni, vt Epist. xix. *Adscripsit Liber Satyris Faunisq; Poetas*. Et Oda xvii. lib. ii. *Faunus, Mercurialium custos virorum*. Et apud Lucianum Dialogo Panis & Mercurij. Pan ipse μουσικός, inquit, ʼἐμι, *Musicus sum*, &c. A

ÆSTATEM PLVVIOSQ. VENTOS.

ÆSTVS & frigus capellis res aduersissima, Iun. Columella c. vi. lib. vii. *Huic pecudi*, inquit, *nocet æstus, sed magis frigus*, &c.

TVTVM PER NEMVS.

MELIÙS in alijs *totum*, &c. Nam tutum dixit *impune*, &c.

ARBVTOS.

NAM hoc pabulum capellæ sectantur. Iun. Columella loco anted. Virgil. iii. Georg. ---*Iubeo frondentia capris, Arbuta sufficere*.----

ET THVMA.

CAPRÆ adpetentes fruticis odorati L. Plinius c. xvii. lib. xii.

DEVIÆ.

NAM capræ siluestribus saltib. delectantur, Varro c. iii. lib. ii. de re rust.

OLENTIS VXORES MARITI.

OLENS *maritus*, hircus, Idem Martiali Epigr. xciv. lib. vii. *Cinyphius maritus*. Et Virgil. Eclog. vii. *vir gregis*. Vxoris autem nomen transferri non solum ad animantes alias, sed & in anima liquet Martial. epigr. liii. lib. iv. vbi pelliceа stragula, *Cynici vxor*.

Cerea quem nudis tegit vxor abolla grabati

Intelligi vult κώδιον siue stragulam pelliceam, in eam incubanti Cynico esse quasi vxorem, quia submeiulus ille, siue stragulam permingere solens. Sed longa ei loco interpretatione opus, cui alia occasio.

COLVBROS.

MEMBRANÆ, *colubras*, quemadmodum & Lactantius legit in v. Thebaid. Atque id concinnius, virides verò *venenosas* vt interpretatus Lactantius.

HEDILIA.

MALVÊRE aliqui, *Nec Martiales heduleis lupos*, Hedus, hedulus, antiquè heduleus. Vt hinnus, hinnulus, hinnuleus. Sed in membranis plerisq; est Hedi alia. Nempe parte vna capellæ, parte agri aut nemoris alia, hedi.

VTCVNQ.

QVOMOVOCVNQ. quocũq; genere carminis lyrici. Sic melius quã *vbicũq;* aut *quãdocũq;* vt alij. Dicendi & plura locus in Odã xxxii.

VSTICÆ CVBANTIS.

PROCVMBENTIS, vt iii. Georg.---*& saxea procubet vmbra*.

DII ME TVENTVR.

VT Musæ Oda iv. lib. iii. *Faunus* Oda xiii. & xvii. lib. ii. & Oda xxii. lib. i. Eiusmodi autem identidem illud Plauti, *Dy me seruant*.

DIIS PIETAS MEA.

VSus Antoninus Pius Epistola ad Faustinã coniugem. *Esto igitur secura, Dÿ me tuentur, Dÿs pietas mea cordi est*, Volcatius Gallicanus in Auidio Cassio.

HIC IN REDVCTA VALLE.

REDVCTA *valle*, est conuallis, siue collibus vndiq; septa vallis, & quasi reducta siue retroducta & seclusa. Sic enim Maro Æneide iix eodem significatu dixit *vallem reductam*, & vallem--- *-quam vndiq; colles, Inclusere caui*. Eiusmodi vero & propriè cõuallis vt patet apud Festum. Ergo & Propert. eleg. i. lib. iv. *cauum campum* dixit pro conualle, siue reducta valle. Aliter, neque rectè, quid reducta vallis Seruius docere ingressus, ad Æneidẽ vii. & x. Item alij vt in aduersarijs c. xxiii. lib. xxvi.

LABORANTES IN VNO.

LABORARE amare, vt Atticè πονεῖν siue πόνους ἔχειν, & μοχθίζειν Theocrit. Idyll. i. B & *labor* siue πόνος pro amore. Theocritus Idyllio ii---ἐγὼ δʼ οἷοιο τοι ἐμὸν πόνον--- *At ego perferre laborem.--Nitar vt ante meum*. Et Aristophanes Concionatr. διά τοι γάρ σε πόνους ἔχω. *Nam propter te labores sustineo*.

In vno autem *laborare*, amare eundem siue esse riuales, vt *riualitas mulierum*. Apuleij lib. x. Et in vno laborare dixit Ouidius lib. iix. fabular.---- --*meritò Deus arsit in illa*. Et i. Fastor. *Sola suspiras in illa*, & vi. fabular. *in illa æstuas*. Eleg. v. lib. iii. Amor. *Inachus in media Bithynide palludus isse*

Dicitur.---Propert. Eleg. xiii. lib. i. *Perditus in quadam tardis pallescere curis, Diceris*---

DVCES POCVLA.

C DVCERE *pocula*, τὸ ἀθρόως καὶ ἀπνευστὶ πίνειν, ὅπερ ἀμυστίζειν ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ Plutarch. sympos. Problem. iii. lib. iii. Itaque bibere ait solitas mulieres, & sic bibentes minus inebriari. Sic anus Plautina Curcul. Sc. ii.

---*Ipsum expeto*

Tangere, inuergere in me liquores tuos

Sine ductim,---Melius Priscianus legit c. i. lib. xv. *Sine ductim*. Nempe, *sine*, inquit anus. O Liber *inuergere in me ductim liquores tuos*, &c. *ductim* ἀπνευστὶ Priscian. c. i. lib. i. Sic Oda iii. lib. iii. *Ducere nectaris succos* Oda xii. lib. iv. *Ducere Liberũ*. Plauti Amphitr. Sc. i. *Educere hirneam*. Marcellus Empir. c. xxii. *Perducere* agens de potionibus medicis. Nam hæc perduci solitæ non bibi. Sic D *ducere narib. thura* Oda i. lib. iv. vbi interpretor.

INNOCENTIS LESBII.

INNOCENTIS, saccati de quo dixi ad Odam xi. Græcis hoc vinum ἠθικὸν, Theophrasto c. xxiv. lib. vi. de stirpium causis. Item ἠθημένον Plutarcho Symposiacis Problem. vii. lib. vi. Item διηθημένον. Florẽtino apud Cassianum Geoponicis c. περὶ τῶν διηθημένων οἴνων.

Eiusmodi Lesbium innocens quia plurimum & iucundè ducitur, neque inebriat. Neque temetum est, siue tentans mentem. Itaque Plin. c. xxii. lib. xiv. *Quinimo*, inquit, *vt plus capiamus sacco frangimus vires*, &c. Et Plutarchus loco præd. διήθησιν siue saccationem, esse ait, σόφισμα καὶ μηχάνημα πολυποσίας. *Commentum & machinationem bibacitatis* Quare autem saccata siue castrata vi-

ta vina siue percol... ... ebrient, differit au-A ctor libri περὶ πα... qui adscriptus Hippocrati, & copiosè I... chus problemate antedicto. Familiaria itaque del...js Romanis vina eiusmodi, vt Plutarchi loco prædicto, & C...ronis II. definibus vbi inter a...otorū delicias summas, vinum eui, vt Lucilius locutus, *vires sacculus abstulerit. Saccatus*, nempe vinarius Siue ὑλιστὴρ. Glossæ *Saccus vinarius* ὑλιστήρ. Cōtra Tullij & L...ilij mentē illi veniunt, qui apud Ciceronē ... bibere ausi, *quibus vinum diffusum è pleno sit œnophoro vt ait Lucilius, cui nihil demiserit nix, nec sacculus abstulerit*. Contra Cicero & Lucilius vinum volu...re int...l...i asoticum & saccatum. Mascula vina & q...s nihil sac...us abstulit, nihil ad palatum atoticum. Recti... iam olim ...tissimi r...pudiauère illam re-B fe...ptione II. Et... ἄκρατος οἶνος, siue non διηθημένος... siue crapulam & capitis gr... facit, ... non item. Idemque opi... dial...gis ... Suidas ... ὁ ... οἶνος, &c. P... ...dæ ipsius verbis in ..., vbi ... & ... siue ... dubiè ... Horatij verbis di... *innocentem* ... em. Enimvero proferens versum ex Aristophanis Ranis ... οὐκ ... e plicat, μεθύσας χρηστὰς σκληρὸν ... πίνων, id est, *ebriacus es, crapula etgrauis, bibens vinum austerum*. Quid autem a-C liud οἶνος σκληρὸς quam ... διηθημένος, siue ἄκρατος? Saccatum vero vinum siue ἠθικὸς οἶνος, idē ... quia ... & odoribus condire vina cum saccarent. Indicio Plinius c. ...vii. lib. xx. de aniso agen..., *Saccis quoque*, inquit, *additur. cum ... vina commendat*. Corrigit Hieron...m. Mercurialis. *Saccis quoque additum, cum amaris nucibus, vina commendat*, &c. ... ταχυτῆθῆς. Nam adduntur vino amaræ nuces græcæ videlicet siue am...gdalæ. Cui rei obsecro ...vitandæ sci... ebrietati. Ipse c. IIX. lib. XXIII. *Aiunt*, inquit, *quinis fere præsumptis* (nucibus græcis) *ebrietatem non sentire potores*, &c. De amaris hoc audiendū patet Dioscoridis c. CLXXVII. lib. I. ex quo sūsit Plinius, ἔτι δὲ, inquit, καὶ ἀμέθυσα ... A... ... *Arcent & ebrietatem sumtæ a quina & septena*. Sic & Africanus apud Cassianum Bassum Geoponicis lib. VII. Nota historia est de medico qui nucibus Græcis amaris præmunitus, omnes vino deponere solitus in comitatu olim D...usi qui filius Imp. Tiberij. Plutarchus Sympos. Problem. VI. lib. I. Athenæus lib. II. Amaras autem huic rei nuces conuenire testis Plinius loco quem dixi. *Minus*, inquit, *valent in remedijs dulces*, &c. Item ex Dioscoride hoc vt alia. Ait enim de dulci nuce Græca ὅτι καταπολὺ ἥσσων ἐστὶν ὡς πρὸς ἐνεργείας τῆς πικρᾶς, *Multo esse debiliorem ad efficacitatem remedij, nuce amara*. Atqui à vino saccato minimum ebrietatis periculū est potanti, nihil itaque amaræ nuces ad vini saccationem, sed odores vt dixi. Vnde & opponitur in vet...ibus quotidianis οἶνος χαρίεις id est, ἄκρατος, καρηβαρίτης, & οἶνος ... id est con...tus & saccat...s.

Non audiam, si quis *innocens Lesbium* esse velic mod... ...lumtum, vt Oda XXVII. dicturus est *Bacchum verecundum*.

Adposité autem Flaccus amicam ad Lesbij saccati siue innocentis ductionem vocat. Nam Lesbium dulcius ceteris itaque magis ad amicæ saluam. Alexis apud Athenæum lib. I.

---- πόματος Λεσβίου
οὐκ ἔστιν ἄλλος οἶνος ἡδίων πιεῖν.
---- potione Lesbia

Nullum potare dulcius merum potes. Et ibidem Eubulus, ἢ Λέσβιον γέροντα νεκταροσταγῆ. *Aut Lesbium: ætulum fluentem nectare*. Et plenæ sibi laudib. Lesbij vini paginæ tanquam dulcissimi. Iucūdè & A. Gellius c. V. lib. XIII.

NEC SEMELEIVS THYONEVS.

CÆLIVS Lactantius ad Thebaid. II. Diodorus lib. III.

PRÆLIA.

Παροινίας. Rixas natas ex ebrietate. Bene Athenæus lib. X. τὸ γὰρ παροινεῖν, ἐκ τοῦ μεθύειν. Patet Xenophontis Symposio, & Luciani Lapithis. Ne rectè in Glossis παροινία ebrietas; πάροινος vinulentus. παροινία est vt dixi, nata ex vino rixa, siue vt bene Flaccus noster Oda seq. *Rixa super mero*. Benè & Plautinæ Militis Sc. IIX. est, *Dissidium per vinum*.

CVM MARTE CONFVNDET.

PRÆLIA Bacchi sunt poscere maioribus poculis & propinare: Martis autem prælia rixæ & pugnæ. Bacchus itaque prælia sua cum Marte confundit, cum bibendi certamen conuertitur in rixam & παροινίαν.

NE MALE DISPARI.

MALE *ne dispari*, siue valde dispari? an *male incontinentes manus*, siue valde inconti nentes? an *male iniciat*, siue valde & crudeliter iniiciat, vt Oda XII. lib. IV.-- *Male est vlta libidines*, id est, crudeliter? Sed conuenit rectissimè, quod est proximum, *male dispari*. Nam voluit Poëta exprimere dispares pueri & puellæ vires, vt Papin. Thebaid. V.----*fortemq; timebam*

Quem desponsa Gyam.----vbi Cælius Lactantius *Timebam, Quia*, inquit, *virtus pueri formidanda est puellis*.

Male autem pro *valde*, vt rectè Carisius lib. II. illud Frontonis ad Antoninum Imp. proferens. *Malè me, Marce, vitæ pænitet, ceterum certum est male pænitet*. Priore loco male est-ne rectè, posteriore autem valdè. Sic Atticis χαλεπῶς pro πάνυ λίαν siue valdissimè.

SCINDAT CORONAM.

CHERÆMON, Athenæi lib. XV. στεφάνους τεμόντες, &c. *scissis coronis*.

Oda XIIX.

PLEBEIA inscriptio est. *Ad Quinctilium Varum*: sed Quinctilij nomen abest à membra-

nis plerumq;. Et quidem forte an Flaccus ipse nunc A
sibi loquitur, atq; ipse hic *Varus* est, vt Epoda v. Flaccus ipse *Varus est. Non vsitatis Vare potionibus.* Has potiones ad se pertinuisse ipse testis Epoda xvii. *Quid amplius vis* &c.

Est autem Oda παραινετική, de vsu vini mediocri & vitanda ebrietate.

NVLLAM ARBOREM.

VITES enim *magnitudine quoque* suâ *inter arbores* olim, Plinius c. i. lib. xiv. Alter legit hunc versum Helenius Acro, quàm vulgò nunc habet, nempe. *Nullam vere nunc,* &c. videri potest illud *Vare sacra*, natum ex inscriptione.

VITE SACRA.

QVONIAM ex vite libationes in sacris.

CIRCA MITE SOLVM TIBVRIS B
ET MOENIA CATILI.

IDEM arbitrati aliqui Tibur, & mœnia Catili, vt Aduersarijs c. iii. lib. xxii. Sed haud dubiè aliud Horatio *Tibur*, aliud *mœnia Catili*, nempe mons Catili. Fratres illi Catilus, Coras, Tibur siue Tiburnus, non solum opera communi Tibur condidere, sed & suo quisq; Marte suam sibi vrbem. Seruius ad Æneidē vii. Puerile autem & nugatorium esset illud Δὶς τὸ αὐτό. *Tibur & mœnia Catili*, vt si dixeris, *Patauium & mœnia Antenoris.*

Catili autem pro Catilli poëticè vt syllaba corriperetur. Nam historicè quidem est Catillus, vt Solini c. vii. Seruij ad Æneidē vii. Heleni Acronis ad Odam vii. lib. i.

OMNIA DVRA.

DIFFICILIA vt, vt Tibulli eleg. vii. lib. i. Vatinij Epist. ad Cic. x. lib. v. Horatij Oda viii. lib. iii. L. Seneca epist. lxii.

QVIS POST VINA CREPAT PAVPERIEM.

MARCELLVS interpretatus, *queritur, dolet.* Melius dicere potuit, *in ore habuit.* At in membranis est, *increpat.* Rectè opinor. Quippe increpare dicitur ambifariam pro insonare, & inclamare siue accusare. Seru. ad Æneidē ix. Sic itaque nunc, *increpat grauem militiam aut pauperiem,* accusat: *increpat Bacchum & Venerem*, insonat, valde sonat, laudib. fert.

RIXA DEBELLATA.

RIXAM humiliter ac tenuiter dixit, Nam D
rixa μάχη, ἡ διὰ λόγων, *Pugna*, μάχη διὰ χειρῶν. *Prælium*, μάχη, ἡ ἐν πολέμῳ Glossæ. Sed auget Poëta adiungens, *debellata.*

CENTAVREA CVM LAPITHIS.

MARO Æneidē i. auctorem huius rixæ Martem fecit, *Mars perdere gentem. Immanem Lapithum valuit,* &c. Bacchū autem ii. Georg. *Ille furentes Centauros domuit.* Seruius ad ii. Georg. sic diluit. Pugnam illam partim ira, partim vino excitatam. Rectè, nam Lapithi incitati ira: Centauri vino.

SITHONIIS NON LEVIS EVIVS.

NAM vt ipse Oda xxvii. seq. *Natis in vsum lætitiæ scyphis, Pugnare Thracum est.*

FINE LIBIDINVM DISCERNVNT.

TVLLIVS Verrina v. *libidinem tibi tuam pro lege esse voluisti.*

EXIGVO.

FINE nihil discernente reipsa, sed aliquantum opinione Thracum barbara, quibus fas quod libido dictauerit: nefas quod libidini aduersarium.

NON EGO TE BASSAREV INVITVM
QVATIAM.

COGAM me, aut cogi patiar ad ebrietatē. οὐ βασσαρήσω. Non incipiam furere in vino, vt Oda vii. lib. ii. Anacreon apud Athenæum lib. x. Ex eoq; apud Eustath. ad Odisseam iii. cuius κατασεσαγμένους *versiculos ad deformes maculis hactenus, quasi sic eluo.*

Ἄγε δὴ φέρ' ἡμῖν ὦ παῖ
Κελέβην, ὅπως ἄμυστιν
Προπίω· τὰ μὲν δέκ' ἐγχέας
Ὕδατος, τὰ πέντε δ' οἴνου
Κυάθους, ὑβριστιάζων
φρίνα δηύαν βασσαρήσω. Secius & sequitur qui aliter mutauere in Athenæum. Taogit autem Horatius commotionem sacrorum, de qua Seru. ad Æneidē iv.

VARIIS OBSITA FRONDIBVS.

CLVSA cistis varia fronde velati, de quib. Catull. epith. Pelei, Tibullus Eleg. iix. lib. i. Theocrit. Idyll. xxvi. Clem. Alexand. Protrept. Epiphan. Panarij lib. iii. Arnobius lib. v.

SÆVA TENE.

SAT. vii. lib. ii. ---- *Manum stomachumq; teneto.* Reprime, furorem tuum neque inmitte mihi. C

TOLLENS VERTICEM.

SIC αὐχένα ὑψοῦν pro superbire Isidor. Pelusiota, epist. cccxiv. lib. iii.

Oda XIX.

NEC QVÆ NIHIL ADTINET.

NEMPE, *dicere*. Valerius c. ii. lib. i. *Factum Masanissa plus animo, quam punico sanguini conueniens. quanquam quid attinet mores natione pendi?* &c. Melius membranæ, *Factum Masanissa animo, quam Punico sanguini conueniens. Quanquam quid adtinet*, &c. Cornuficius principio lib. i. Rhetor. *Quæ nihil adtinebat*, videlicet conquirere. Malè & ibi *adtinebant*, &c.

BIMI CVM PATERA MERI.

VINVM vetus adfectauere in sacris, & merum siue expers aquæ. Mustum quidē spurcum habitum, vt & vinum dilutum. Festus in *Spurcum*. Plinius c. xi. lib. xiv.

Oda XX.

VOCATIO ad cœnam & declaratio quid in cœna illa præcipuum & quasi caput. Sic enim

enim soliti exprimere, vt nunc *Vinum Sabinum*, Oda xi. lib. iv. *vinum Albanū* Catulli epigr. xiii. *Vnguentum*. Martialis epigr. xxii. lib. iix *Aprum*. epigr. xliix. lib x. *hædum*.

VILE SABINVM.

BONA præmunitione *vile* dixit. Etenim Mecenas vinis delectatus optimis, vnde & *vina Mæcenatiana* Plinij cap. vi. lib. xiv. At Sabinum ceteris Italiæ vinis leuius Athenæus lib. i. *πάντων δὲ ὁ Σαβῖνος κουφότερος*.

MODICIS CANTHARIS.

MODICI siue parui canthari plebis: magni procerum, vt C. Marij apud Plinium. c. xi. lib. xxxiii. Valerium c. vi. lib. iii. Macrob. Saturn. c. xxi. lib. v. Plutarch. lib. de ira.

GRÆCA TESTA.

ISIDORVS c. xxv. lib. xvi. *Cadus, Græca amphora est, continens vrnas tres*, &c. Græca itaque testa cadus, qui & nomine & origine & vsu græcus est. Condi autem & diffundi vina in cados res nota est. Marcellus, *Cadi*, inquit, *vasa quibus vina conduntur*. Sic melius quàm in Aduers. c. v. lib. xvii. Testam græcam esse dolium fictum in Græcia. Nam etsi Romæ fictus cadus, tamen græca testa, vt *Cadi Vaticani* apud Martial. epigr. xix. lib. i.

CONDITVM LEVI.

BENE iunxit *condere & linere*. Conditur vinum diffusione vt Sat. ii. lib. ii. epist. v. lib. i. & sæpe in iure ciuili. Eâq; de re M. Cato c. xxiii. de re rust. Iun. Columel. c. xiix. lib. xii. Plin. c. xxi. lib. xiv. Cadus verò in quem diffusum vinū est, linitur gypsatione. Sic *amphora gypsata* Petronio, aut picatione, vt Horatij Oda iix. lib. iii. Plinij c. xxi. lib. xiv.

Oda XXI.

QVINCTI post vrbem conditam ludi sæculares editi ab Augusto. Dio lib. liv. *τά τε σαικουλάρια, τὰ πέμπτα ἐπετέλεσε*, &c. Fecêre ludos illos coniunctim Augustus & M. Vipsanius Agrippa anno IↃCCXXXVI. L. Furnio, C. Silano Coss. Censorinus c. v. de die natali.

Ludis autem sæcularibus ritus ille vt tres hymni cantarentur, primus ad Tiberim prima nocte ludorum, alter die sequenti in Capitolio, postremus tertio die in æde Apollinis. Sic enim Zosimus lib. ii. historiæ nouæ. Aut quemadmodum auctor ipse Horatius in carmine sæculari, cantatum carmen vltimum, ter noctu, ter interdiu, *Ter*, inquit, *die claro, totiesq; grata nocte*, &c.

Ludis illis suis Augustus, carmen sæculare cōponendum Horatio iniunxit, vt Suetonius, siue quis alius est, refert in vita Q. Horatij. Triplex itaque carmen sæculare, scripsit Horatius, opinor. Primum hæc Oda est: alterum oda vi. lib. iv. Tertium autem quod extra numerū odarum est & inscribitur *carmen sæculare*. Primum & postremum carmen sæculare cantatum à pueris

A & puellis patrimis ac matrimis, & patricijs ex confarreatione. Itaque hac Oda *teneras virgines & pueros* nominauit, & in eo quod Carmen sæculare inscribitur, *Virgines lectas puerósq; castos*. Secundum autem à matronis cantatum ait Zosimus loco prædicto, qui *γυναῖκας ἐπισήμους feminas insignes* siue lectas vocauit. Horatius autem ipse & pueros puellásq; patrimos & matrimos, & nuptas cecinisse ostendit Oda vi. lib. iv. Nam ait, *Virginum prima*, &c. Et mox. *Nupta iam dices*. Hinc ergo & illud Martial. epigr. lxiii. lib. x. in Epitaphio matronæ.

Bis mea Romano spectata est vita Terento.

Putauêre autem aliqui etiam Catulli esse carmen sæculare illud, *Dianæ sumus in fide*, &c. Sed neu-
B tiquam potuit Valerius Catullus, Augusti ludis carmen scribere, iam præmortuus, Olympiade videlicet cxxc, vt est Eusebij Chronicis. Nec potuit scribere ludis sæcularibus alijs, vt patet enumeratione ludorum sæcularium Iulij Censorini c. xxiii. de die natali, & argumento est ætas Catulli, qui mortuus anno xxx. Carmen itaq; Catullianum illud, hymnus Dianæ scriptus cum adirentur libri Sibyllini. Etenim hi libri cum adirētur pueris patrimis & matrimis indicebatur quoque carmen, vt patet Flauij Vopisci Aureliano in oratione Vlpij Silani, *Veteranis manibus libros euoluite, fata Reipub. quæ sunt æterna perquirite, patrimis matrimisq; pueris carmen indicite*, &c. *veteranas* explicant *manus* eorum qui in sacerdotio pontificali
C consenuerunt, Frustra Nam scripserat Vopiscus *Veteranos manib. libros euoluite*. Illud verò *ἀϊστόρητον*, non omnes XV viros ad contrectationem librorum Sibyllæ admissos. Admissi non veteres vetustitātùm, sed & noui nouitij, vt nouus XVvir Messalinus Tibul. Eleg. v. lib. i.

Phœbe sacras Messalinum sine tangere chartas,
Vatis——&c.

Neq; illud ibi ex fide historiæ xv pontifices fuisse in collegio illo Sibyllinorum Sacerdotum siue *σιβυλλιστῶν*. Etenim C. Iulius Cæsar iam fecerat xvi viros. Dio lib. xlii. Augustus deinde magis magisq, multiplicauit, data scil. à populo ei potestate creandi sacerdotes quot vellet. Dio lib. li. Seruius quidē ad Æneidē vi ætate sua etiam
D ad lx fuisse notauit, & quamuis numero mutato, nomen tamen retentū esse XV virorum. Seruius autem multo anterior Aureliano, temporibus videlicet Auiti siue Alagabali. Sed missos ego iam illos facio *χιλιάδων ὀργυλωτέρους* ita exorbitantes modo hâc modo illâc, & quib. *οἱ ἔλεγχοι μώλωπες ἀκριβῶς*. Carmen quidem pueris patrimis & matrimis indictum quo tempore *libri* illi *veterani* adirentur, patet quoq. T. Liuij lib. xxxi. *Decemuiros*, inquit, *adire libros de portento eo iusserunt*. Et mox. *Carmen præterea ab ter nouenis virginibus cani per vrbem iusserunt*. Et lib. xxxvii. *Decem ingenuis, decem virgines patrimi omnes matrimiq; ad id sacrificium adhibiti*, &c.

Patet autē aditos ex S C. to. libros Sibyllinos ætate Catulli, cum ageretur de restituendo in

Ægypti regnum Ptolemæo.

TENERÆ VIRGINES.

AD cantum Sæcularem adhibiti τεὶς ἐννέα παῖδες ἐπιφανεῖς μετὰ παρθένων τοσούτων, οἱ πάντες ἀμφιθαλεῖς *Ter nouem pueri nobiliores, totidemque puellæ, omnes patrimi & matrimi.* Zosimus histor. noue lib. II. Sic Oda VI. lib. IV. *Virginum primæ, puerique claris patribus orti.*

In aliis quoq; ceremoniis plerisq, poeri patrimi & matrimi, vt C. Taciti historiar. lib. IV. in lustratione Capitolij. Hinc & illud Ciceronis de Haruspicum resp. *Aut puer ille patrimus & matrimus si terram non tenuit, aut tensam, aut lorum amisit.* Meliùs. *Aut puer ille patrimus & matrimus si tensam non tenuit, aut lorum omisit.* Inscitia tensæ, pro *tensa, terram* reposuit, & *amisit*, pro *omisit*. Indicio B est locus Arnobij ex illo Ciceronis expressus lib. IV. vbi rectè quidem est *omisit*, sed & ibi tamen quoq; ignoratio *tensa, terram peperit*. Locus Arnobij est. *deerrarit: aut si rursus in sollennibus ludis, curriculisq; diuinis: commissum omnes statim in religiones clamatis sacras, si ludius constitit, aut tibicen repente conticuit: aut si patrimus ille qui vocitatur puer, omiserit per ignorantiam lorum, aut terram tenere non potuit,* &c. Malè traiecta series dictionis. Mens enim Arnobij ipsa exigit. *deerrarit: aut si rursus in solennib. ludis, curriculisq, diuinis ludius constitit, aut tibicen repente conticuit: aut si patrimus ille qui vocitatur puer, omisit per ignorantiam lorum, aut tensam tenere nō potuit, commissum omnes statim in religiones clamatis sacras,* &c. Peccant qui terram hic quoq; adgerunt, & legunt, *aut tensam, aut terram tenere non potuit,* &c. C

Benè Tullius ex eoque Arnobius *tensam & lorum* iuoxere. Dicam, quia ἐπιζοόδιον quidem hoc sed breue fiet, *Tensam, aut lorum tenere* Tullius & rhetor ille Afer dixère, pro tensæ lorum tenere, aut tensam loro tenere. Qui tensam deducebat eam loro tenebat, siue tensæ lorum tenebat. Narrat nempe Asconius in III. Verrinam, *lora tensis prætensa fuisse quæ gauderent manu tenere & tangere, qui eas deducerent*. Prima omnium tensa Iouis erat, hanc Imperator ipse deducere solens, vt apud Suetonium Augusti c. XLIII. Vespasiani c. V. In republica vetere Consulis hæ partes, vt Iuuenalis Sat. X. Tertulliani c. XIII. de corona militis: D ceteras & Deorum & heroum tensas deduxere poeri patrimi & matrimi. Horũ aliquis si lorum tensæ non tenuisset, siue lorum tensæ omisisset, ludi circenses illi rite facti non erant, idq; erratum expiari, ludósq; instaurari opus erat. Tullius loco anted.

LATONAMQVE.

DIANA, Apollo, Latona de numero deorum quibus fiebant ludi sæculares. Zosimus quidem ita omnes recenset lib. II. *Iupiter, Iuno, Apollo, Latona, Diana, Parcæ, Lucina, Ceres, Pluto, Proserpina.* Horatius nunc Latonam adiunxit potissimum, vt matrem Apollinis & Dianæ.

VOS LÆTAM FLVVIIS.

VOs, puellæ. Vos puellæ Dianam dicite; vt mox vos pueri Apollinem, & in carmine A sæculari. *Supplices audi pueros Apollo, Siderum regina bicornis audi, Luna puellas.* Læta autem siue gaudens fluuijs Diana abluendi sudoris caussa ex venatione. Vt Ouidij fabular. lib. III.

His Dea siluarum venatu fessa solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore. Et quoniam locis riguis maior ferarum copia.

GELIDO ALGIDO.

ALGIDI enim domina Diana, vt in carmine sæculari. Gelidum autem vt niuale Oda XXI. lib. III. Symmach. epist. I. lib. III. *Æstatem Prænestino Algido frangere.*

AVT ERYMANTHI.

SIc Diana venatrix in Erymantho Homeri B Odyss. VI.

AVT VIRIDIS CRAGI.

VBI θεῶν ἄγριον ἄντρα. Stephanus de vrbibus.

HIC BELLVM LACRIMOSVM.

PRECATVR auerti à finib. orbis Romani *bellum, famem, pestemq;.* Nam hic scopus, hęc meta ludorũ sæcularium, auerruncare bellum, famem, pestem. Sic & in carmine sæculari famem deprecatur cum ait, *Fertilis frugum*, &c. Pestem illis verbis. *Condito mitis*, &c. Bellum deinde vbi ait. *Quiq, vos bubus*, &c.

VOS MISERAM FAMEM.

POMPEIVS apud Sallust. epistola ad Senatum. *Me tum exercitu, quantum est in vobis, fame miserrima omnium morte confecistis.* Iun. C Columella c. II. lib. II.

Oda XXII.

SERVATVS ex periculo Fuscum Aristiũ Grãmaticum amicum suum, lætitiæ suæ participem facit, & in locum excurrit communem, siue declamitare pergit, tutissima esse arma innocentiam vitæ & integritatem.

SIVE PER SYRTES ITER.

QVID arcus & sagittæ ad Syrtes? Quia itinere terrestri per Syrtes aditus in nemus ac templum Iouis Ammonis. Lactantius in The- D baid. IIX.

FABVLOSVS HYDASPES.

HYDASPES fabulosus, de quo multæ fabulæ, vt auriferum esse. Sic enim *auriferum Hydaspen* dixit Claudianus. Et gemmis abundare, vt *gemmiferum* dixit L. Seneca tragicus in Medea. Et tanto strepitu defluere, vt Alexandri remiges obstupefecerit. Arrianus lib. VI. de reb. Alexandri. Et quod crocodilos alit. Nearchus apud Geogr. lib. XV.

NAMQ. ME LVPVS.

NOn maximum hoc tamen Horatianæ integritatis & sanctitatis argumentum. Nam forte lupus ille satur fuit. Saturus autem lupus instar agni mitis est, neque aut homini, aut gregi nocet. Ælianus de animalib. c. XV. lib. IV. Deinde autem

de autem vt Aristoteles notauit histor. animal. c. v. lib. IIX. non æquè à quouis luporum genere homines violantur, sed à solitiuago & inerti maximè, minus autem à generosis & deditis venationi. Ἀνθρωποφαγοῦσι δὲ οἱ μονοπῆραι τῶν λύκων μᾶλλον αὐτῶν, ἢ τὰ κυνηγέσια. A

CVRIS EXPEDITVS.

SECVRVS. Sic melius quàm curis expeditus. *Curæ aut soluunt nos cum abeunt: aut impediunt & ligant aduenientes.* Donatus in Hecyram.

NEC IVBÆ TELLVS.

REGNVM Massæsulorum & Maurusiorum. Narrat Geographus lib. XVII. ex quo liquidà res intelligi à Flacco Iubam illum, cui Augustus Mauritaniæ regnum attribuit, non autem vt ἀνιστορήτως aliqui suspicati, patrem Iubæ illius. B Iuba itaq; hic est, quem Iuba Massæsulorum rex suscepit ex filia M. Antonij & Cleopatræ. Tangit quoque Geographus lib. VI.

LEONVM, ARIDA NVTRIX.

VT Alexis in Epigrammate

Μῆτερ ἐμὴ γαίη, φρυγίων θρέπτειρα λεόντων.

Tu, mihi quæ mater, Phrygiorum terra leonum Altrix----id est, Phrygia.

PIGRIS CAMPIS.

VT *glebæ inertes* I. Georg. id est, *nihil procreantes.* Seruius.

DVLCE RIDENTEM.

VT *mollia ridere.* Ouid. III. Nequitiæ. C

Oda XXIII.

VITAS ME.

SIc meliùs, quàm vt aliqui legunt, *vitat me.* Flaccum velle, *vitas me*, &c, liquet eum adiungit. *Atqui non ego te*, &c.

Oda XXIV.

CONSOLATIO est Virgilij lugentis interitum Quinctilij Vari, cum tribus legionibus omnibúsq; auxilijs cæsi in Germania. Narrat D Dio lib. LVI. Suetonius Augusti c. XXIII. Rectè Varium & Varum distinguit Seruius ad Eclogam IX.

QVIS PVDOR AVT MODVS.

ET sententiam & elegantiam Poëtæ suam ereptam iuêre qui tolli voluêre interrogationem.

PRÆCIPE LVGVBRES CANTVS MELPOMENE.

CONVENIENS hoc Melpomenæ. Tragica enim & mœsta est, vt in Ecloga Ausonij de Musis.

CVI LIQVIDAM PATER, VOCEM CVM CITHARA DEDIT.

TZETZES in Hesiodum. Μελπομένη ᾠδὴν εὗρεν. *Melpomene cantum reperit.*

VIRGILI.

ACCIPIENDVM de Poëta Virgilio, patet mentione fidium, & comparatione Orphei quæ sequitur.

NON VANÆ REDEAT SANGVIS IMAGINI.

CORPVS imago animi. Itaque Plotinus imaginem corporis vocauit εἴδωλον εἰδώλου *imaginem imaginis*. Porphyrius in vita Plotini. Similiter Æneas Sophistes Epist. XII. *vana* autem κενὴ siue inanis vt in Glossis. Sic itaq; *vana imago*, corpus hominis mortui, cui sanguis redire nequit. Planius hoc ita quam accipere de imagine de qua Seruius ad illud Æneid. IV. *Et nunc magna mei sub terras ibit imago.*

B QVICQVID CORRIGERE EST NEFAS.

OPTIMVM *est pati quod emendare non possis* L. Seneca epist. CIX.

Oda XXV.

OCCENTATIO est nocturna ad ostium amicæ, qualis apud Aristophanem Concionatricibus. Plautum Mercatore Sc IV. Persa Sc XV. Tibull. eleg. II lib. I. Sed propriè quidem hæc amatoris exclusi occentatio ad ostium amicæ, cui similis alia est Oda X. lib. III.

PARCIVS IVNCTAS QVATIVNT FENESTRAS.

C ADMITTI nempe cupientes porci, immo enim proci inquam. Vt III. Nequitiæ, Ouidius.

Cum melius foribus possis, admitte fenestra,

Item. *Nec tua frangetur nocturna ianua rixa*, &c.

PER INTERLVNIA.

GLOSSÆ μεσοσέληνον. *Interlunium.*

FVRIARE.

AMORI comites Furiæ. L. Cælius Lactantius ad Thebaid. V.

Oda XXVI.

D

CONSOLATIO Ælij Lamiæ lugentis fratrem, de quo ipse epist. XIV.

MVSIS AMICVS.

Φιλόμουσος ὤν. L. Iul. Pollux c. VII, lib. IV. aut Musarum sacerdos.

IN MARE CRETICVM.

QVIA id σφόδρα βαθύ, siue altissimum. Geographus lib. VII.

QVIS SVB ARCTO.

VITIVM interpunctionis. Esse debuit:

Portare ventis, quis sub arcto, &c.

Ait se non curare quis rex Germaniæ: qui Tiridati Parthorum regi bellum & terrorem faciat. Simili serie Oda XXIX. lib. III. opposuit *Seres, Bactra & Tanain.*

Rex gelidae metuatur orae.

Ut Harminius & Segimerus, sub quibus acceptae clades Variana. Dio lib. LVII. Sueton. August. c. XXIII.

Quid Tiridatem terreat.

Terrebat Phraates Orodis filius, à quo & fugatus est, spoliatusque est. Narrat rē Dio lib. LI. & LII. Plutarchus in Antonio. Iustinus lib. XLII. Frustra tentata est lectio alia. *Quid Mithridatem*, &c. Refellit Flaccus noster ea ipsa terroris mentione. Terretur integer, vt Tiridates : captus & vinctus dolet, vt Mithridates. Forte an autem fuit. *Quae Tiridatem*, &c.

Fontibus integris.

Allsooricis fontes, Poëtae. Interpres Euripi. ad Hippolytum. Ἀπλάκεος δὲ πηγαὶ τὰς ἰδίας φύσεις λαμβάνει ἢ ποταμοῖς ἢ μελίσσαις ἐχούσαις.

Oda XXVII.

Quasi scolium carmen siue epulare ritu Graecanico. De scolio Eustathius ad VIII. Odysseam. Dicto scolio bibere soliti erant certo genere poculi, quod ex re ipsa nomen traxit, vt ᾠδὸς diceretur, qua carminis scolij quasi clausula esset propinatio illius poculi. Trypho apud Athenaeum lib. XI. Tangere hoc velle Flaccus videtur, cum ait. *Vultis seuers me quoq; sumere partem.*

Falerni: &c.

Barbarum morem.

Thracium. Thraces πολυπόται, & ἀκρατοπόται siue Plautinè dixeris. *Multibibi & merobibi* L. Athenaeus lib. x. Sic Θρᾳκία πρόποσις Iul. Pollux c. III. lib. VI.

Verecundumque Bacchum.

Verecundum intellexere, moderatè sumtum, verius dixeris *verecundum Bacchum*, puerum. Pueritiae laus, verecundia Aristot. IX. lib. IV. ad Nicom. Et νέοι αἰσχυντηλοί, Idem ad Theodect. c. XII. lib. II. Sic puer Bacchus & flens, vt imbellis. Ouidij Fabul. l. II.

Impium clamorem.

Clamorem instar barbariei, de quo dixi ad Odam II.

Sodales.

Intelligo vult coenam collectitiam, siue de symbolis siue ἐν ἐράνῳ.

Et cubito remanete presso.

Cubito enim leun, innixi toro. Sidonius Epist. XI. lib. I. *Cubitum toro reddidi*.

Falerni seueri.

Severi, explicant, *austeri*. Est quidem Latinis *seuerum*, quod Graecis austerum, vt Grammatici notauere. Atque ita in Gloss. *seuerum* αὐστηρόν. *Seueritas* αὐστηρότης. At quae voluptas in vini austeri potatione ... itaque oportet ... uera siue austeri nomine Falerni intelli... vetus. Vetustate vina severa & amariora fieri patet. Galenus Therapent. method. lib. I. πικροὶ ὑπὸ παλαιότητος οἱ οἶνοι. *Amarescunt vina vetustate*. Idem lib. I. de Antidotis. Vinum vetustate prius δριμὺν fieri, mox etiam πικρόν. Notat quoque Plinius c. I. lib. XXIII. & c. IV. lib. XIV. Hinc Catulli epigr. XXIV. *Calices amariores*, hoc est vini vetustioris. Seueritas autem illa & amaritudo vini vetusti non iniucunda est. Eleganter hoc vt omnia L. Seneca epist. LXIII. *Nam*, inquiens, *vt dicere solebat Attalus noster. Sic amicorum defunctorum memoria iucunda est; quomodo in vino nimis veteri ipsa nos amaritudo delectat, quomodo poma quaedam sunt suauiter aspera*, &c. Alia in membranis ... es, comparatio nempe pomorum prior, illa vini posterior Probauere hoc Critici. Nollem factum. Vini quippe comparationem priorem esse, pater adfinitate verborum, *iucunda est*, &, *delectat*. Vinum itaque vt dicere occepi, seuerum vetus forte interpretetur aliquis, ... o merum esse puto, & ad ritum referri quem Horat. us ... tangit, cum sequitur. *Partem sumere*.

Partem sumere.

Progressus epuli meracam potionem solitum poscere, & libare amicae amicoue, siue in terram vergere, & amicae amiciue nomen edere. Theocritus Idyll. XIV.

ἤδη δὲ προϊόντος, ἔδοξ' ἐπιχεῖσθαι ἄκρατον,
ᾧ τινος ἤθελ' ἕκαστος, ἔδει μόνον ᾧ τινος εἰπεῖν

Iam progressu epuli visum est versare meracum
Vt vellet quis cuique: at oportuit edere nomen.

Explicat ibi ritum illum interpres, ἔθος, inquit, ἐν τοῖς συμποσίοις ἄκρατον λαμβάνειν καὶ ὀνομάζειν τινὰς ἐρωμένους, ἢ φίλους, ἐπιχεῖν τῇ ἢ καὶ φθέγγεσθαι τῶν φιλτάτων τὰ ὀνόματα. *Solitum in conuiuijs merum capere, & nominare aliquos amores aut amicos, tum terrae immergere, & pronunciare amicorum nomina.* Sed Graecanicus quidem ritus ille mergere merum terrae & sonitum efficere quem κοτταβίζειν dixere. Valerius c. II. lib. III. *Theramenes porrectam venenj potionem non dubitanter hausit, quodq; ex ea superfuerat, iocabundus illisum humo clarum edere sonum coegit, renidensq; Critia, inquit, propino*, &c. Sed Cottabi plura genera fuere de quib. copiosè interpres Aristophanis, neq; semel, ad Pacem. Tzetzes in Varijs Historia XXCV. Chiliad. VI. Ecanterior illis Athenaeus lib. XV. Ea vero genera omnia diuitum, meri nempe effusiones in phialas aheneas, aut in bilances, aut in vasculum lychni instar, aut in pocillum pelui aqua plenae impositum. At simplicius, ac rusticius est quod in ... tes Theocriti ἐπιχεῖν τῇ γῇ dixit hinc ... merum immergere terrae, conuenienter videlicet Theocriti menti, cuius carmen pastoritium, ac rusticum. Conuenienter & Valerius dixit *illisum humo* quippe in carcere tunc Theramenes, vbi nulla eiusmodi cottaborum ingenia & machinae quales recenset interpres Theocriti. Illud ἐπιχεῖν τῇ γῇ bene reddidi ego *terrae immergere*.

Non

Non enim quoquo modo effundere soliti, sed inuergere. Inuergere, inquit Seruius ad Æneide VI. *est conuersa in sinistram partem manu ita fundere vt patera conuertatur*, &c. Sic & cottabismus fieri solitus συνεστραμμένη τῇ χειρὶ *manu conuersa* siue in Cottabismis soliti ἐπαγκυλοῦν τὴν δεξιὰν χεῖρα. *Curuare & inflectere ad cubitum manum dexteram* ex eoq; cottabos ipsos, ἀγκυλητοὺς dixere quasi ad cubitum inflexiones, vt loco prædicto Athenæus narrauit & interpres Aristoph. Benè illi τὴν δεξιὰν χεῖρα, siue *dexteram manum* expressêre, quia lætitiæ & hilaritatis inuergendi ritus ille: at Seruius in *Sinistram partem* dixit, agens videlicet de *sacris infernis* siue inferorum. Quod autem apud Aristophanis interpretem & vulgarios Lexicographos est ἀγκυλησμοὺς corrige ex Athenæo ἀγκυλητούς. Græcanico itaque ritu nominatim amores suos effundere soliti aut pateram integram aut delibatã. Imitati hoc deinde & Romani, *Græcoq; id more bibere* dixêre, vt Cicero Verrina III. vbi Asconius. *Græco*, inquit, *more potare est*, σὺν μετὰ κυαθιζομένους, *cum merum cyathis libant, salutantes primo deos, deinde amicos suos nominatim. Nam toties merum bibunt quoties & Deos & Caros suos nominatim vocant*, &c. Libauêre itaque & Romani merum cyathis sed sine cottabo, & sonitu opinor.

Signanter autem Flaccus *partem Falerni* dixit, soliti enim potare mensuras, vt Martial. Epigr. xxxvii. lib. xi. & passim.

DICAT OPVNTIÆ FRATER MEGILLÆ.

BIBAT, & nominet amicam. Libantes cyathos nominare soliti amores suos absentes, & salutem eis precari. Plautus Sticho Sc. xii. *Benè nostram stephanium*, &c. Sic & amicis absentib. benè precati ad pocula, vt Oda xix. lib. iii. Tibullus eleg. i. lib. iv.

Et bene Messalam sua quisq; ad pocula dicat.

Et Imperatoribus. D. Ambrosius c. xvii. de Helia. *Bibamus, inquiunt, pro salute Imperatoris.* Item, *Bibamus pro salute exercituum, pro comitum virtute, pro filiorum sanitate.*

Ita iucundum hoc eis pro salute amicorum aut amorũ potitare, vt plerumq. & totidem cyathos pro salute amici aut amicæ, biberent quot literis scriberetur nomen eius. Patet Martialis epigr. xcv. lib. ix. epigr. xxxvii. & xxxix. lib. xi. Plauti Sticho Sc. xii.

Hoc amplius & vt quamq; impensius amarẽt ita plurib. eam bibere soliti cyathis vt patescet Epigrammate M. Argentarij Anthologiæ lib. vii.

DEPONE TVTIS AVRIBVS.

SI audientibus cæteris dicere non vis, in aurem dic mihi. Deinde quasi dixerit in aurem, sequitur. *Ah miser*, &c. *Garire in aurem*, Martialis epigr. xc. lib. i. Callimachus Hymno Apollin. ἐπ' οὔατα λαθρίως εἰπεῖν.

QVÆ THESSALIS.

ACHILLES Tatius Leucippæ lib. vi. Ἀκούω τὰς Θετταλὰς μαγεύειν, &c.

TRIFORMI CHIMERÆ.

A INTERPRETATI *Chimera*, puellæ siue amicæ. Melius dixeris amori. Amor chimæra triformis. Principio Leo, medio capra, fine draco. Principio est impetus amoris, tanquam leonis, medio libido tanquam capræ, fine morsos doloris tãquam serpẽtis. Fulgẽtius Mythologijs principio lib. iii.

Oda XXIIX.

FLACCVS Epicuri de grege, Archytam Tarentinum vt naufragio in mari mortuum inducit, & petere facit sepulturam. Atque hoc ridet vrbane. Illi scilicet non esse locum sepulturæ, qui mare, terras, & arenam metiri potuit. Laërtius Archytam ex patria sua profugisse narrat, de
B naufragio nihil addidit.

NVMEROQ; CARENTIS ARENÆ MENSOREM.

SIc de Archimede Hygenus lib. de limitibus. *Archimedem*, inquit, *virum præclari ingenij inuentorem scripsisse ferunt, quantum arenarum capere posit mundus si repleretur.*

PVLVERIS EXIGVI.

EXIGVI pugillo dati, vel *exigui* corpusculis suis Iun. Columella Procœmio lib. x. de re rust. *Tam exigua sunt, vt, quod aiunt Græci, ex incomprehensibili paruitate arenæ funis effici non poßit*, &c. Sic Lucanus lib. iix. *Pulueris exigui congeriem*, &c.

PARVA MVNERA.

C SEPVLTVRÆ genus quod *pulueris iniectionem* dixêre, de quo ipse fine huius carminis. *Iniecto ter puluere*, &c.

AERIAS TENTASSE DOMOS.

TANGERE velle videtur quas notauêre astrologi, stellarum errantium siue planetarum domos. Cuius inuenti occasionem planetarijs ex Homero datam qui fine Iliad. i. & Iliade xiix. fingit à Vulcano Dijs omnibus suam cuiq; domum, in cælo exstructam, notauere interpretes Homeri, vt Eustathios, alij. Hæ domus dictæ item τόποι siue loca. Iul. Firmicus c. xxii. lib. i. Et præceptio de his domibus siue locis πραγματεία δωδεκάτοπος. Harum domuum quasi ἀέτωμα & fastigium est, quod ὕψωμα siue altitudinem vocant. Tertullian. c. iii. lib. ad
D Scapulam. *Sol*, inquit, *positus in suo hypsomate & domicilio*, &c. vel si diceret in hypsomate sui domicilij.

ANIMOQ; ROTVNDVM PERCVRRISSE POLVM, MORITVRO.

ACCEPÊRE interpretes. Necquicquam prodest tibi mortali siue morituro. Sed Flaccus magis voluit, *animo morituro*, ex Epicuri sui sententia, cuius de grege est. Animi Epicuro mortales siue morituri. Plutarchus de Philosophor. decretis c. vii. lib. iv. Ἐπίκουρος τὴν ψυχὴν φθαρτὴν τῷ σώματι συνδιαφθειρομένην. *Epicur. decernit animũ esse mortale, & cũ corpore interire.*

Aeriae autem *domos* & *polum* separare Flaccus videtur vt differunt οὐρανὸς & αἰθήρ. Οὐρανὸς superior: αἰθὴρ inferior: Eustath. in Iliadem XVI. Et vt Aristophani Nebulis, differunt ἀὴρ & αἰθήρ.

TITHONVSQ; REMOTVS IN AVRAS.

TITHONVS *remotum in auras*, Acro, Porphyrio, item alij oscitantes accepêre Tithonum mortuum. At Horatius fabellam perstringere voluit ex mythologia de Tithono verso in cicadam, & suspenso in auris siue aëre, in canistro, siue fiscella. Eustath. ad Iliad. penult. οἱ ποιηταὶ λαλοῦσι καὶ περὶ τιθωνοῦ, ὅτι τε εἰς τέττιγα διὰ γῆρας μετεβλήθη, καὶ ὅτι ἐν ταλάρῳ ἢ ἐν καρτάλῳ ἐκρεμάσθη. Aiunt Poëtæ & de Tithono præ senectute in cicadam versum esse & suspensum in canistro aut calatho Clearchus apud Athenæum lib. III. τιθωνὸς ἀθανασίας ἐπιθυμήσας ἐν θαλάμῳ κρίμαται πάντων ὑπὸ γήρως ἐστερημένος τῶν ἡδέων. Lege, ἐν ταλάρῳ. *Tithonus immortalitatem adpetens, in canistro suspensus est, omnia* voluptatis capers.

PANTHOIDEN ITERVM ORCO DEMISSVM.

PANTHOIDES quidem Euphorbus Panthoi filius: sed *Panthoides iterum Orco demissus*. Pythagoras, in cuius corpus iomigraoit Euphorbus, atque ita Pythagoras Panthoides, bis sioe iterum Orco demissus est, semel vt Ephorbus iterum vt Pythagoras. Secutus Horatius illos qui tradidere, proximè ex Euphorbi corpore animã illam transiisse in corpus Pythagoræ. Lactant. in III. Thebaid. Cornutus ad Persij Sat. VI. Principio nempe animam illam Euphorbi fuisse, deinde Pythagoræ, tum Pauonis, postea Homeri, ad extremum Q. Ennij. Sed alij inter Euphorbum & Pythagoram moltos interposuêre, io quos anima illa transierit. Æthaliden, Hermotimom, Pyrrhum, alios. L. Laërtius in Pythagora, Tertyllian. c. XIV. lib. de anima. D. Hieronym. epist. aduers. Ruffin.

QVAMVIS CLYPEO REFIXO.

LAERTIVS & Tertyll. locis anted. Ouid. lib. XV. Lactant. in Thebaid. III.

IVDICE TE.

ARCHITAS enim de schola Pythagoræ. Pythagoriorum autem notissima vox αὐτὸς ἔφα.

EXITIO EST AVIDIS MARE NAVTIS.

IN membranis, *auidum mare*, vt Oda XXIX. lib. III. *Auarum mare*.

DENSENTVR FVNERA.

DENSERI pro densari Carisius lib. III. Priscian c. IV. lib. IX.

NVLLVM SÆVA CAPVT PROSERPINA FVGIT.

PROSERPINA nullius capitis vnquam capillum refugit aut verica est resecare. Fabella poëtica est, oeminem mori, cui noo ante Proserpina capillos demsecit. Papin. Silua. I. lib. II.

Illa comam læua morientis abscidit ephebo.

Lusit ad hunc ritum Martialis epigr. XLIII. li. III.

A

Non omnes fallis, scit te Proserpina canum.

Neqoe tamen promiscuè omnium capillos secari à Proserpina commeoti Poetæ, sed illorum qoi fato diem suum obirent. Itaqoe P. Virgilius Æneide IV. Didoni præter fatum morienti non à Proserpina sed Iride nuncia Deorum, crinem secari finxit. Iunonis beneficio longam eius in morte acerba luctationem miserantis. Et Euripides in Alcestide, fingit huic crinê demi à Charonte, videlicet quia non moriebatur fato suo. L. Macrobius c. XIX. lib. V. Lapsa est memoria illis qui Morti Deæ, non autem Charonti, hoc ab Euripide adtribui scripsêre.

B

Fortè an neque satis ad Poëticæ mythologiæ formulam Papinius qui commêtus pueto Glauciæ acerba morte obeunti à Proserpina capillum demi potius quam Charoote.

Fabellæ vero huios poëticæ principium introductum videtur ex ritu populari quo receptum secari capillom morientibus, quemadmodum Scholiastes Eoripidi tangit in Alcestin.

DEVEXI ORIONIS.

CVR deuexus Orioo? Trifariam accipi potest. Primum quia sidus Orionis aostrinum est oppositumq; Vrsæ. Itaq; Manilius lib. I.

Arctos & Orion aduersis frontibus ibant

Austrina verò pars cæli inferior & quasi *deuexa* est: Borealis aotem soperior & *subuexa*. Ergo Cæsius Bassus siue vt alij voloêre Cæsar Germaoicus

C

de stellis ad Austrum ex Arato dictus sic præfatur--*Hinc alius declinis ducitur ordo*. Idemq; de parte Boreali.--*Mundi pars celsior*--Et Auienus.--*Plaustralis concaua in Austris.*

Dimittunt.---Lege. *Demittunt*. Aratus ipse de signis austrinis----τὰ δ' νόσφι τέλλεται. Vbi Theo interpres ὡς νότια γὰρ κάτω κεῖται ὡς πρὸς τὸ κλίμα τοῦ κόσμου, ὥσπερ ἄνω τὰ βόρεια, διὰ τὸ ἔξαρμα. *Austrina enim deorsum sita, quantum ad mundi tractum, vt aquilonaria sursum. propter eleuationem poli siue verticis.* Non tetigit Arati mentem, Tullius in Aratio soo carmine vbi ait. *At pars inferior delphini fusca videtur.* Quod Aratus de signis Austrinis notaoit ea cæli parte inferiore esse, transtulit Tullius ad Delphinom & parte

D

inferiore fuscum siue obscurum esse ait. Atqui Aratus dixerat, Μεσσόθεν ἠερόεις. Ex quo Auienus, *Hic medius artus teter stupet*. Deindè *Orion deuexus*, quoniam habito figuraq; corporis quasi prona piogitur, in Phœnomenis. Vnde Flaccos Orionem *pronum* vocauit Oda XXVII. lib. III. Denique *deuexus* Orion, occidens. Atque hoc magis ad mentem Horatij. Nam obeunte Orione excitantur in mari tempestates acerrimæ. Horat. Epoda X.

Nec sidus atra nocte amicum adpareat, Qua tristis Orion cadit. Et Epoda XV. *Infestus Nautis Orion.*

OSSIBVS ET CAPITI INHVMATO.

ATQVI à principio dixit puluere tectum. Sed aliud humari aliud iniectione pulueris aliqua tegi. Humatio est glebæ illa iniectio sollennis de qua Tullius II. Legum. Tangit

git & Plini. c. xiv. lib. vii. At pulueris iniectio A perfunctoria est & dicis caussa, de qua mox Horatius, *iniecto ter puluere*.

FLVCTIBVS HESPERIIS MINABITVR EVRVS.

HESPERIIS, Italis, interpretes. Propriùs forte Ausoniis, neque Ausonij maris siue Siculi adluentis oram magnæ Græciæ. De quo mari Geographus lib. v. Plin. c. x. lib. iii. Eustath. in Dionys. Afrum. Eurum itaque Flaccus poëticè pro vento dixit generatim. Nam propriè quidem illud mare Zephyro magis expositum. Itaque & promuntorium ibi Zephyrium, de quo Geographus lib. vi.

SACRI TARENTI.

SACRVM Tarentum Herculi, Itaque Tarentum Herculeum Æneide iii. Aut quod B magis eôueniens in Horatiani stili vrbanitatem, quia plures Tarentinis festi dies quam profesti. Geographus lib. vi.

COMMITTERE FORSAN.

MELIÙS interrogatoriè, *Committere forsan?*

DEBITA IVRA, VICESQ; SVPERBÆ.

TALIO, vt & tu naufragus, relinquare insepultus. Talionem vocari *vicem*, ostêdi ad l. xii. tabularum c. xiii. Nefas autem fuisse Athenis visum mortui hominis corpus relinquere insepultum tradit Ælianus Varijs c. xiv. lib. iv. Similiter iure Pontificio etiam Romæ. L. Seruius ad illud Æneidis vi. *Præcipue pius Æneas.*

TEQ; PIACVLA NVLLA RESOLVENT. C

HOc eò referri velle videtur, quod imprecat iones si proficiscerentur ex animi adfectu, causaq; iusta, expiari non posse arbitrati. Sic apud Catullum epithalamio Pelei, Ariadna in deuotione Thesei.

Quæ quoniam verè nascuntur pectore ab imo,
Vos nolite pati nostrum vanescere luctum.

Et Dido Æneam deuouens Æneide iv.

Hæc precor, hanc vocem extremam cum sanguine fundo. Horatius ipse Epoda v. *Diro detestatio Nulla expiatur victima.* Conati ante aliqui explicare, Frustra, *Præsiscini*, addo.

INIECTO TER PVLVERE.

QVIBVS humatio contingere non potuisset, ijs terra inijci solita vt nunc *pulueres iniicere*, dixit Horatius. *Inijcere terram*, Virgilius Æ- D neide vi. Sepulturæ scilicet hoc genus tralatitium & perfunctorium, qualis & lapidum iniectio, de qua Petronius *Tralatitia humanitate lapidare*. Et Dionys. lib. iii. λίθοις ἐπιφορῶν καὶ γῆς. Bene M. Seneca Controuers. i. lib. i. iunxit vt res similes. *Stipem porrigere mendico: & humum cadaueri.* Nempe vt mendico tacitur nomolus, aut frustum panis: sic cadaueri pulueris aliquantulum, aut lapis.

Fugit ratio illos qui pulueris nonê à Flacco mentionem fieri putauere, vt terra mortuo leuior esset, neq; de humatione agitur, sed vt dixi tralatitia sepultura, & arena litoris.

LICEBIT CVRRAS.

CVRRERE, magnis itineribus contendere, aut certa dierum dimensione & mansionibus iter facere. Hinc & in iure ciuili currere dicti qui prætoria itineris dimensione ac dierum, ad Prætorem Romanum aut Præsidem prouinciæ in vrbem siue μητρόπολιν proficiscuntur negocij sui caussa. Propert. eleg. ii. lib. iv.---*Tu qui ad vadimonia curris.* Sic Nouella xxx. c. ix. τρέχειν & δραμεῖν. Et Instit. §. vlt. de bonor. possess. *Nequis currat.* Sic enim rectè in membranis. Ne quis currere cogatur nempe itineris Prætoria dimensione ad petendam bonorum possessionē. Etenim hodie currere nihil necesse, cum quiuis iudex & ii vir bonorum possessionem det l. vlt. Qui admitti. l. i. & seq. Comm. de success. C. Menda itaque illa d. §. est, *Ne quis curit*, quàm qui in notis suis laudant, Iustiniani sententiam lædunt. Consimile mendum lib. iii. Historiar. C. Taciti. *Exploratores vti mos est longius curabant.* Meliùs manuscripti, *longius currebant.*

Oda XXIX.

L. Itium philosophari ante solitum, & nunc militare in castris volentem, reuocare in gyrum studij prioris nititur, quia meliùs sapientiæ studium arte militari. Eoq; illud pertinet. *Pollicitus meliora*, &c. Militare Itius ille voluit bello Arabico, siue quod inlatum Arabiæ Felici sub Ælio Gallo Ægypti præside, Consule Augusto x. anno vrbis Iɔcccxxx. Dio lib. liii. Et puto error calculi est in Fastis Sigonij item aliorum, qui numerauere annum Iɔcccxxix. & Consulatum Augusti ix.

Ὀρθογραφῦται autem hic *L. Itius*, vt rectè est in membranis, non autem *L. Iccius*. Etenim *Itia* familia est, non Iccia. Sic & Tullij Philipp. iii. Meliùs *M. Itius*, quam *M. Iccius*. Et Cæsaris v. belli Gallici melius, portus Itios quam *portus Iccius*.

NVNC ARABVM INVIDSS GAZIS.

INVIDES Arabib. gazas, vt Æneide v.---*Prælato inuidit honori.*

NON ANTE DEVICTIS SABÆÆ REGIBVS.

VT *intactis thesauris Arabum*, Oda xxxiv. lib. iii. Nam neque Alexander ante Arabiam subegerat L. Geographus lib. xvi. Augustus verò in Arabiam misit cum exercitu Ælium Gallum, qui & multas Arabiæ vrbes cepit. Narrat rem Dio lib. liii. Tangit & Geographus lib. ii. & xvii. Plin. c. xxiix. lib. vi. Sed hic quidem & ab alijs & à se ipse dissentiês c. xxix. lib. vi. pro Ælio Gallo substituit P. Petronium, lapsu, opinor, memoriæ. Nam Petronius non in Arabia tunc, sed postmodo in Æthiopia rem gessit. Dio lib. liv. Geographus lib. xvii. Neque in Aduersarijs sat rectè est c. xiii. lib. ix. cogitatum ab Augusto bellum Arabicum non autem susceptū.

Neque in Fastis Sigonij bene est *Æmilius Gallus*, A pto Aelio.

Successor autē Ælius hic Gallus. Gallo Cornelio, de quo historiæ notæ sunt.

AD CYATHVM STATVETVR.

VT ἐπὶ τὸ νέκταρ πεζεύῃ. *Ad nectar stetuere*. Lucianus Dialogo Iouis & Ganimedis.

VNCTIS CAPILLIS.

CASISIVS lib. I.

RELABI POSSE RIVOS.

Ἀδυνάτου descriptio crebra in Poësi, vt Propert. lib. II. Eleg. O me felicem, Virgilij Carmine in Battarum. Ouidij fabulat. lib. XIII. Ponti eleg. v. lib. IV. Tristium Eleg. VII. lib. I.

Oda XXX

QVASI formula est in dedicatione sacelli Veneris vt Tibulli eleg. x. lib. I. & lib. IV.

ET TE TRANSFER IN ÆDEM.

TRANSFERENDI verbum ex iure pontificio, vt Plinij epist. LIIX. LXXIII. & sequente lib. x T. Liuius lib. v. *Ad nos trāsferre sacra*, &c. Deorum signa transferentes, rogabant vt se transferri paterentur. Eiusq; ritus prin- C cipium natum videtur cum Iuno Veijs interrogata, *Visne Romā ire Iuno?* T. Liuius lib. v. Hinc & illud nūc Horatij--*-Vocantis thure te multo*. Contra qui ex sacrario priuatum facere locum vellent, siue *locum illum religione liberare* volentes, *sacra inde solitis euocare* l. propenult. §. III. D. De rer. diuis. Hinc apud Ciceronem epist. II. lib. XIII. ad famil. *in C. Memmij sacrario Euandri statuarij officina est*. Sacrario scil. impropriè dicto, siue sacrario euocatis iam sacris.

MVLTO THVRE.

ODORES enim & flores Veneri placent, vt Æneide I. in templo Veneris Paphiæ thus & serta. Et cum Æneas Veneri victimas promitteret, Venus respondet,-- D

--Haud equidem tali me dignor honore.

Significans victimas sibi non placere, vt interpretati Seruius, & Lactantius ad Thebaid. v. Tamen & victimis eam gaudere, quis nescit? Aristænetus epist. XVII. lib. II. τιμᾶται Ἀφροδίτη λιβανωτῷ καὶ θυσίαις. *Colitur Venus thure & victimis*.

FERVIDVS TECVM PVER.

VT ante Oda II. *Quam iocus & circumuolat Cupido* Sic Cupidines in Veneris comitatu Apuleij lib. x. Atque eiusdem lib. II. *Venus toto Cupidinum populo comitata*.

ET GRATIÆ.

ARISTÆNETVS epist. I. lib II. Ἀλλὰ καὶ αἱ χάριτες ἕπονται τῇ θεῷ. *Sed & Gratiæ comites Deæ sunt*. Eustathius ad v. Iliadem. A Αἱ χάριτες ὀπαδοὶ τῇ Ἀφροδίτῃ πλάττονται καὶ ὑπουργοί *Gratiæ finguntur comites Veneri, & ministra*, &c. Ergo & à Nearcho picta Venus inter Gratias & Cupidines, Plinij c. XI. lib. XXXV. Et Apuleij lib. II. *Venus, omni Gratiarum choro stipata*. Eaq. de re & Fulgentius Mythologus lib. II. Seruius ad Æneidē I. Sed illud maximè nunc facit, quod Gratiæ Veneri πάρεδροι καὶ σύμβωμοι, id est *sedis & aræ participes*. Cornutus lib. de Dijs c. De Venere.

SOLVTIS ZONIS.

L. Seneca c. III. lib. I. de benefic.

NYMPHÆ.

NYMPHÆ cum Venere, quia matres Amorum illæ. Veneris vnus Cupido, ceteri B Nympharum. Philostratus Imaginib. c. Amores, de multitudine Cupidinum agens. Νυμφῶν δὲ παῖδες οὗτοι γίνονται. *Nympharum hi filij*. Et ini-bi. Statuam Veneris à Nymphis positam ὅτι αὐτὰς ἐποίησεν ἐρώτων μητέρας, *quia fecerit eas matres Amorum*. Claudianus de nuptijs Honorij--

--Gens mollis amorum

Hos *Nymphæ pariunt: illum Venus aurea solum Edidit*.--

IVVENTAS.

SIc & Homerus Odyss. Hebam siue Iuuentatem Veneri iungit, vt alijs quoque iam obseruatum.

MERCVRIVSQVE.

C MERCVRIVS Veneris πάρεδρός τε καὶ σύνεδρος *Adsessor & consiliarius*. Cornutus lib. de Dijs. c. de Venere. Sic Plutarchus Præceptis matrimonij οἱ παλαιοὶ τῇ Ἀφροδίτῃ τὸν Ἑρμῆν συγκαθίδρυσαν. *Maiores nostri Mercurium Veneri aræ participem fecère*. συγκαθίδρυσαν dixit intelligens σύμβωμον καὶ ὁμόσκηνον εἶναι.

Oda XXXI.

LAVDATIO vitæ Poëticæ quasi αὐτάρκους paruóq; beatæ, nihilque à Dijs immortalibus optantis præter valetudinem mentis & corporis. D

DE PATERA NOVVM FVNDENS LIQVOREM?

VINALIBVS nempe, die festo. Vinalia Romæ duplicia, vna vindemiæ faciendæ gratia: altera vinis degustandis. Posteriora illa tangit nunc Horatius. Fuit autem is dies a. d. IX. Kalend. Maij vt notant Plinius c. XXIX. lib. XIIX. Eo die *vinum nouum libabant Ioui*, vt ait Varro lib. v. de Ling. Lat. & Festus in *Calpar*. At speciatim Poetæ Apollini Deo suo tunc vinum libauêre, & quidem Apollini potissimùm Palatino, qui Poëtis maximè conueniens propter bibliothecas iunctas ædi Apollinis.

Non libauêre autem Romani vinum nouum ante diem IX. Calend. Maij, arbitrati nempe vinum citiùs non deferbuisse neque purum & idoneum

idoneum sacris esse, sed mustum & spurcum, Mustum enim spurcum Festus in *Spurcum*.

Pateram verò illam qua vinum nouum libabant, *Calpar* dixêre, & vinũ quoque illud nouum *calpar*, vt Festi sententia est. Atque ita Glossis *Calpar*, θυσίας ἀπαρχῶν οἴνου, *Calpar*, οἶνος ἐν θυσίᾳ.

NON OPIMAS SARDINÆ SEGETES FERACIS.

SIc meliùs, quàm voluére aliqui, *Non opima Sardiniæ segetes feraces. Sardinia & Sicilia fiscalia horrea, & vitales venæ.* Saluian. Massiliensis lib. VI. *Siciliam & Sardiniam benignissimas vrbis nostræ nutrices, gradus & stabilimenta bellorum Valerius c.* VI. lib. VII.

CALABRIÆ ARMENTA.

VT *Calabrũ pecus*, Epodo I. *Equi Calabri* Varro c. VII. lib. II. de re rust.

MORDET AQVA.

VT rodere dixit Lucret. lib. V.

LEVESQ; MALVÆ.

QVEMADMODVM maluæ in cibo, tradit Tzetzes ad principium Hesiodi. Tangit & Dioscor. c. CXLIV. lib. II.

ET PRECOR INTEGRA CVM MENTE.

L. Seneca epist. X. *Roga bonam mentem, bonam valetudinem animi, deinde corporis*, &c.

Quouis autem pignore certem fuisse à manu Horatij, *Adprecor integra cum mente*, non vt aliqui correxêre. *Ac precor*, &c. Flaccus propriatim *adprecor* dixit, vt & Oda vlt. lib. IV. *Rite Deos prius adprecati.* Sacerdos precatur, adprecatur populus. Adprecari est, verba precantis sacerdotis iterare, quod *fauere linguis dicebatur*. Ouidius lib. XV.

---*Et omnes*

Verba Sacerdotis referunt geminata.---Sic iterare verba, ipse mox *fauere* vocat. In exemplum huiusce siue iterationis, siue adprecationis esto illud ex eodem Ouidij, Sacerdos Æsculapium serpentis specie vestitum. Sic precatur.---*Sis ò pulcherrime visus.*

Vtiliter--- hoc Quirites boni adprecântes iterant. Elegans huius siue fauentiæ siue adprecationis exemplum est illud Ouidij, lib. VI. fabular.

Respicit & pauido faueas mihi murmure, dixit

Dux meus, & similis faueas mihi murmure dixi. Sic autem quoq; *adplorare* Epodo ..I. *Adsiere* epist. ad Pisones.

Oda XXXI.

INCENTIVVM quasi ipse sibi Flaccus canit, ad laudem poëticam, & carminum siue Odarum scriptionem, & duo huic rei argumenta dicit. Vnum quia Mæcenas aliique amici poscant: alterum quia expetenda sit res, laus Poëtica propter nominis immortalitatem, & animi fructum.

POSCIMVS SI QVID.

A MELIVS in membranis, *Poscimur si quid* &c. Quemadmodum & Helenius Acro, & Porphyrio legunt. Et Seruius ad Eclogam I. Sic enim Seruij veteres codices habẽt. Ab interpunctione item laborat hic locus. Nam esse debet. *Poscimur. Si quid vacui*, &c. Barbite poscimur, siue exigimur. Poscunt à me amici vt Mæcenas, itẽ alij carmina siue cantilenas siue Odas. Ergo, *dic Latinum carmen*, &c. *Si quid lusimus*, autem accipe pro, Quia lusimus aliquid, &c. Nota res, *si* quandoq; esse αἰτιολογικόν. Priscian. c. III. lib. XIIX. Diomedes c. IV. lib. I.

VACVI SVB VMBRA.

VMBRÆ siue *vmbracula*, vt *antra* Poëtice τὰ μουσεῖα.

B LVSIMVS TECVM.

QVIA Odæ cantantur ad Lyram, vnde & huiusmodi odis nomen, *Oda Lyrica.* Eaque inscriptio IV. his libris antiqua in membranis. Q. Horatij Flacci, Odarum Lyricarum lib. IV. Eterum multa & alia Odarum genera sunt, de qua Odarum varietate. Eustathius ad Iliadẽ XIIX. & XXI. Ælianus Varijs c. IV. lib. VII. Athenæus lib. XIV. Interpres Aristophanis in Ranas. Interpres Apollonij ad I. & IV. Argonaut. At Horatij Odæ quidem Lyricæ, siue ad lyram, & Horatius Poëta lyricus, siue canens ad Lyram. De quo genere Tullius Orat. perfecto. *Lyricos poetas cum cantu spoliaueris nuda pene remanet oratio*, cantu scilicet Lyræ. Hinc Lyrici Poëtæ identidem lyram C suam soliti adfari, vt noster hac Oda, & Oda XII. lib. I. Oda III. lib. IV. Pindarus Pythijs Oda I. Rectéq; Ælius Festus Aphthonius in fragmento de carminis adpellationibus, duas Odarum Lyricarum esse partes. τὸ μὲν ἄνω, inquit, τῆς λέξεως: τὸ δὲ κάτω τῆς κρούσεως, id est, *superiore parte dictionem: inferiore impulsionem*, scil. neruiarum, easq. *partes interueniente linea* separari. In parte itaque inferiore Odarum *litera seu signa quedã* tonos proprios exprimentia, &c. At hodie verba inferiora notæ superiores. Patet nunc itaq; Odam Lyricam esse lusum partim Poëtæ, partim Lyræ. Poëtæ in verbis, Lyræ in neruis, recteq. Poëtam Lyricum dici *ludere cum Lyra.* Sic & illud cape Epist. II. lib. II. *Verba Lyræ motura sonum connectere.*-- D ---Scribere nempe Odas Lyricas, siue quæ cantentur ad Lyram, vt Plutarchus lib. de Musica τοῖς ἔπεσι μέλη περιτιθέντες.--

Triplex autem modus cantandi ad Lyrã siue maritandi verba vocésq. ac neruias, vnus antiquior. Nempe quasi membratim siue articulatim prius Lyræ fidibus canendi, mox autem voce. Interpres Pindari in Olympia Oda II. πρῶτον γὰρ ἔκρουον εἶτα ἐπῇδον. Id est. *Prius fides impellebant, deinde & accinebant.* Tum testem sibi facere pergit Homerum. Alter modus recentior, simul & voce & neruijs, Tibullus Eleg. IV. lib. II. ---*Similes chordis reddere voce sonos.* Sic πρὸς λύραν ᾄδειν Aristoteles Problem. XLIII. Partis XIX. Seruius ad Æneidẽ VI. *Chordarum laudem esse verbis obloqui.* Male ibi *verbis locutas*, pro, *verbis obloqui*. Neque recte

aliter nonnulli accipiunt quid *obloqui numeris*, Æneide VI. Tertius modus, Prius simul & voce & neruijs canere, post idem voce. Tibullus elegia IV. lib. III. agens de Lyra & Apolline.

Hanc primum veniens plectro modulatus eburno
Felices cantus ore sonante dedit.
Sed postquam fuerant digiti cum voce locuti
Edidit hæc tristi dulcia verba modo.

Dixit Tibullus primùm plectro, postea digitis. Nam Lyræ pulsatoris ostentare solitum artificium duplex. Prius plectro, mox digitis, vt Æneide VI. de Orpheo.

Iamq; eadem digitis, iam pectine pulsat eburno

Tangit & Persius Sat. VI. qui eum dixisset

---*Tetrico vmnutit sibi pectine chordæ*, Subiungit

- *Et pollice honesto Egregios lusisse mares*--

Vbi Cornutus interpres. *E Citharæ*, inquit, *chordis non solum plectro, sed etiam digitis sonum educimus.* Apertissimè Achilles Tatius Leucippæ lib. I. ψιλαῖς τὸ πρῶτον διατινάξας ταῖς χερσὶ τὰς χορδὰς ἔκρουε· καί τι κρουμάτιον ὑπολιγαίνας ὑποψιθυρίζουσι τοῖς δακτύλοις, μετὰ τοῦτο ἤδη τῷ πλήκτρῳ τὰς χορδὰς ἔκρουεν, καὶ ὀλίγον ὅσον κιθαρίσας συνῇδε τοῖς κρούμασι, &c. *Ac principio leuiter manu tractans neruias impellebat, & breue quiddam proludium adstrepentibus digitis dulciter præmittens, deinceps iam plectro neruias pulsabat, & cum cecinisset aliquantulum citharæ, accinere quoq; voce perrexit*, &c. Tres hîc quasi gradus I. πρόπομα, siue κρουμάτιον impellentibus fides digitis II. Carmen ipsum citharæ plectro percussæ. III. Vocis cum fidibus quasi maritatio. Itaque patet decipi illos qui locum Virgilij ex Æneide VI. paullo ante dictum accepere de discrimine intus forisq; canendi.

Neque tamen Odæ versibus minutis tantum, sed & poemata versibus longis & herois cantata ad neruos & Lyram. Ouid. lib. X. *Nunc opus est leniore Lyra*,---L. Plutarchus Symposiacis Problem. I. & XIII. lib. IX. & lib. de Musica. Suidas in Εὔμολπος, Et apud Ammian. Marcellin. lib. XV. *Bardi veteres Galliæ vates, fortia virorum illustrium facta heroicis composita versibus, cum dulcibus lyræ modulis cantitarunt*, &c.

Iamne satis hæc de Poetæ lusu cum lyra? Satis superq; dixerit aliquis, sed aliquis, opinor, ἐπιπολαίως scire volens, at τῶν ἀκριβούντων aliquis ne hoc quidem neglexerit. Non sat propriè à Seruio ad Eclogam I proferente hunc locum. *Lusimus*, exponi *scripsimus*. Etenim aut ludunt poetæ aut scribunt. Ludunt ioca & res amatorias, & amœnas: scribunt etiam seria. Catullus epigr. ad Licinium Caluum.

Multum lusimus in meis tabellis. At supra Oda VI. *Scriberis Vario.*

LESBIO PRIMVM MODVLATE CIVI.

LESBIVM *ciuem* siue Alcæū videri vult barbiti inuentorem. Sed Cyzicenus Neanthes Athenæi lib. IV. barbitum esse ait inuentum Anacreontis, qui posterior Alcæo, Nam Alc[illegible] O[illegible] iade XLV. Anacreon LXI. Sed Eu[illegible]on Athenæi lib. eodem, barbiti inuentionem fieri ait à Sapphone & Anacreonte, & instrumentum esse antiquius ætate & Sapphonis & Anacreontis. Sic neque Alcæus, neque Anacreon inuentor fuerit barbiti.

Sed verum si fateri volumus, ne Horatius quidem barbiti nunc Alcæum inuentorem facit, sed *barbiti modulati*, siue Alcæum primum esse qui modulatus sit barbitum, siue odas cecinerit ad barbitum, odas nempe Alcaïcas.

At ne sic quidem hoc mare scopulosum esse desinit. Nam aliqui vt Theo in Progymnasm. negauere Alcaici carminis Alcæum esse inuentorem, sed dictum Alcaicum quia Alcæus hoc genere plurimum vsus. Sed credamus sanè Horatio Alcæum huius carminis inuentorem, eumque primum ita cecinisse ad lyram siue barbitum.

QVI FEROX BELLO.

CONTRA Pittacum. Aristoteles c. X. lib. III. de Repub. Laertius in Pittaco, Dionysius lib. V. Sic Athenæi lib. V. Alcæus ἀνδρειότατος καὶ πολεμικὸς ποιητής, *fortissimus ac belliger Poeta.*

LIBERVM ET MVSAS.

NAM vt inquit Athenæus lib. X. Ἀλκαῖος ὁ μελοποιὸς μεθύων ἔγραφε τὰ ποιήματα. *Alcæus Lyricus, ebrius poemata scribebat.*

VENEREMQ;

POËMATA enim eius amatoria Cic. IV. Tuscul.

MIHI CVNQVE.

EXPLICANT alij *quandocunq.*, alij, *quouis tempore*, alij *vtcunq.* alij πως, & παρέλκειν alij nænum in facie Horatiani carminis hunc esse dixere. Forte an fuit manu Horatij---*Mihicunq; salue vt*, &c. Pro, *salue mihi vtcunq; rite vocantis* vtcunque, quotcunq; genere carminis, Alcaïco, Sapphico, Iambico & id genus alijs. Sic *vtcunq;* quomodocunq; siue quoquo genere carminis Oda XVII. Delectatus hoc articulo sic vti Horatius vt Oda XXXV. sequente. Oda XVII. lib. II. Oda IV. lib. III. Oda IV. lib. IV. Epoda XVII.

Oda XXXIII.

CONSOLATIO A. Albij Tibulli infeliciter amantis Glyceram quam & ipse Horatius amauit Oda XIX. lib. III. Eadémq; forte Nemesis de cuius duritia, est Tibulli Elegia vlt. lib. II.

CVR TIBI IVNIOR.

PRISCIAN. c. I. lib. XVII.

PRÆNITEAT TIBI.

TE pulchrior videatur, Nitor, splendor pulchritudinis. Dico ad Odam III. lib. III. Sic *prælucere* epist. I. ad Mæcen.

Oda XXXIV.

EPICVRI de grege Porcus fuit Horatius, quemadmodum ipse vltrò agnoscit epist. IV, et nunc homo esse incipit: ante numinis ac religionis contemtor fuit, nunc pius ac religiosus esse velle instituit, permotus crebris fulminum prodigiis, de quibus narratum est ad Odam II.

INSANIENTIS SAPIENTIÆ.

QVEMADMODVM Gregorius Nazianzenus inuectiua I. Iuliani Cæsaris vocauit ἄσοφον σοφίας, Ἄσοφος, inquit, ἐν οὕτως οἰομένοις σοφία. Iosipiens, *vt ita dicam, sapientia*. Et D. Augustinus c. XIII. lib. XVII. de ciuit. Dei. *Insipienter sapere*. Et Tullius pro Murena, *Peruersa sapientia Tuberonis*. Et Pindarus Olymp. Oda IIX. τὸ λοιδορῆσαι θεοὺς ἐχθρὰ σοφία. *Sapientia odiosa, Dijs conuiciari.*

IGNI CORVSCO NVBILA DIVIDENS.

VT Poëta vetus apud Ciceronem III. de Orat. *Flama inter nubes coruscat*. L. Seneca Natural. Quæst. c. IIIX. lib. II. *Fulmen nubes rumpit*, Lucret. lib. VI.---*Fulmen perscindit subito nubem.*

PLERVMQ. PER PVRVM.

SIGNANTER addidit, *per purum*. Nec enim fulmina quæris, sed fulmina cælo sereno vice prodigij fuot. Eaque de re dixi olim ad Titum Suetonij c. X. Hinc & Iulius Obsequens in prodigijs notauit, tonitrua & fulmina cæli sereni, vt c. CVII. *Sereno*, inquit, *tonuit*. Et c. CXXII. *Sereno die* Vargunteius Pompeius de cælo exanimatus. Plin. c. LI. lib. II.

VOLVCREMQ. CVRRVM.

Ὁ μέγας Ζεὺς πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνων Plato. Et Lucianus in Piscatore.

QVO BRVTA TELLVS.

EXPLICAT Seruius ad Æneidem I. & X. Aurelius autem Cassiodor. Formula vlt. lib. IIX. *brutam* quoque *a* *m* dixit. *Aqua*, inquit, *brutum elementum*, &c. Aqua bruta comparatione cæli, quia tarda: terra vero etiam ad aquam & aërem bruta, quia immobilis.

ATLANTEVSQ. FINIS.

ÆNEIDE IV. Atlantem esse,

Oceani iuxta finem solemq; cadentem. Eaque de re Dio in Seuero Eustathius ad Odyss. I.

ET INSIGNEM ATTENVAT DEVS.

DECLAMATIO ex Hesiodi lib. I. Cuiusmodi & Iasonis Thessalorum ducis apud Xenophontem rerum Græcar. lib. VI. Et Æsopi dictum apud Stobæum, Sermone CCLI. Et Luciani Poëtæ epigrammate in fortunam.

Oda XXXV.

ODA προτρεπτική. Fauentia enim & votis prosequitur Augustum arma inferre co-

A gitantem Britannis. De qua cogitatione Augusti est apud Dionem lib. LIII. τότε Αὔγουστος, inquit, ἐς τὴν Βρεττανίαν, ἐπειδὴ μὴ ἠθέλησαν ὁμολογῆσαι, στρατεύσοντα, &c. *Et Augustum, Britannos imperata facere nolentes, bello persequi cupientem*, &c. Hinc ergo illud Horatij votum fine huiusce cantilenæ. *Serues iturum Cæsarem in vltimos orbis Britannos*, &c. Hic nempe huiusce carminis scopus est.

O DIVA GRATVM QVÆ REGIS ANTIVM.

CVR Antiatis Fortunæ numen orat potissimum? Quia, vt arbitror de illius tunc Fortunæ numine magna apud omnes opinio fuit, propter Antiates siue Antiatinas sortes, de qui-

B bus est apud Suetonium Caij c. LVII. Macrob. Saturn. c. XXIII. lib. I.

Cur autem *gratum Antium* dixit? Quia, inquiunt, Fortunæ grata sedes illa. Sed magis est quia gratus ille secessus Augusto, vt narrat Geographus lib. VI, vt & Hadriano gratum fuisse notat Philostratus in Apollonio lib. IIX. Sic apud Iuuenal. Sat. XII. Mons Albanus, *gratus Iulo*, quia sedes eius.

Quare autem delectati principes secessu Antiate, patet Ciceronis epist. IIX. lib. IV, ad Atticum, vbi Antio *nihil quietius, nihil alsius, nihil amœnius esse* ait.

BITHYNA CARINA.

C BITHYNI scilicet olim ναυτικώτατοι Eustathius in Dionysium.

TE PROFVGI SCYTHÆ.

PROFVGI πλάνητες *errones*. Eustath. in Dionysium iidem Νομάδες, & ἁμαξικοί Geographus lib. VII. Et Hamaxobij Plinius c. XII. lib. IV. Sic Mithridates apud Iustinum lib. XXXIIX. Scythas *hostem vagum*, vocauit.

STANTEM COLVMNAM.

AVGVSTVM. Princeps columna Reipub. vt Pindarus Hectorem vocauit, τροίας κίονα. Isacius in Lycophronem. Hinc columnæ in sepulchris nobilium, vt ostenderentur columina fuisse populi. Seruius ad Æneidem IIX. *Stanti* autem *columna* propriè, *pila*.

D TE SEMPER ANTEIT.

SEMPER anteit Necessitas Dea Fortunam, vt lictor Consulem. Atq; vt lictor fasces præfert Consuli: sic Necessitas Fortunæ *clauos, cuneos, vncum, plumbum*. Sic Necessitatem Fortunæ adiungit Laberius Mimus apud Macrobiū Saturn. c. VII. lib. III.

SÆVA NECESSITAS.

ACRO & Porphyrio, *Serua necessitas*. Sed meliùs *Sæua*, quia Fortunæ præfert instrumenta sæuitiæ & cruciatuum, *clauos, cuneos, vncum, plumbum*. Peccant in Aduersar. qui aliter c. XIV. lib. IX. Sic Oda XXIX. lib. III. *Fortuna sæuo læta negotio*.

CLAVOS TRABALES.

ODA XXIV. lib. III.---*Si figit adamantinos Summis verticibus dira Necessitas*

Clauus,---&c. Clauos nempe quib. cruci adfiguntur, A quæ σιδήρεα κέντρα Nonno in Paraphrasi. γόμφοι in oraculo Sibyllæ apud Lactant. c. xiii. lib. iv. ἧλοι Vlpiano in Demosthenis contra Midiam. Ii autem claui plerumq; iv, vt Plauti Phasmate Sc. v. Ac totidem in cruciatu Seruatoris nostri, apud D. Cyprianum. Serm. de Passione. Gregorius autem Turonensis c. vi. lib. i Miraculorum, etiam argumentum huic numero dixit. Helenam Constantini matrem de his clauis duos freno indidisse quo equum regens Imperator vinceret, tertium proiecisse in mare Hadriaticum, vt eo sedato pauciora essent naufragia, quartum defixum esse in vertice statuæ Constantini. Sed si cui leuis Gregorij auctoritas, fundus illi B D. Ambrosius ecce qui in funebri laudatione Theodosij Imperatoris & ipse de freno illo clauis sanctis ab Helena munito. *Sed quæro*, inquit, *quare sanctum* super frenum? Et mox. *Quid ergo agit Helenæ operatio, vt frena dirigeret*, &c. Ex quo perspexeris frenum illud deinceps posteris quasi per manus traditum, & vsurpatum ritu sollenni ab Imperatoribus. At, inquiunt, Gregor. Nazaianzenus in Christu patiente, & Nonnus in Paraphrasi tres tantum posuère. Sanè illi quidem sed haud dubiè ex pictura crucis populari. Nam in vetere nummo Græco cuius inscriptio est. Κόσμου τὸ λύτρον, αἷμα τοῦ θείου λόγου. *Mundi redemtio, sanguis verbi diuini*, in eo nummo claui iv sunt. Effigies huiusce nummi, apud liberalis C doctrinæ & antiquitatis effigiem ipsam. Iustum Lipsium, notis ad c. x. lib. ii. de cruce.

Trabales autem *clauos* dixit Poëta noster, vt Nonnus in Paraphrasi de crucis dominicæ clauis agens dixit, ἀμετρήτους γόμφους *clauos immensos*.

ET CVNEOS.

CVNEI quoq; crucis instrumēta. Nec enim clauis tantum, sed & cuneis cruci adfixi. Sic Prometheus ad Caucasi rupēm vt cruci adfixus à Vulcano, lamentatur apud Ciceronis Æschylum Tusc. ii.

Hos ille cuneos manu crudeli inserens

Perrupit artus.---- Claui nempe ad crucem ligneam, cunei ad lapideam. Caucasus crux Promethei. D Hinc Tertyllian. c. i. lib. i. aduersus Marcionem. *Cruces Caucasorum*. Et Manil. lib. v. de Andromeda ad scopulum reuincta,

Et cruce virgineâ moritura puella pependit.

NEC SEVERVS VNCVS ABEST.

VNCVS carnificis, quo anima diuersi à Gemonijs in Tiberim tracti, inpacto nempe suo mentum, vt Dionys. lib. LIIX. Sueton. Tiberij c. LXI. Vitellij c. XVII. Et Lampridij Commodo & Auito siue Alagab. L. Flori c. xx. lib. iii. Denique plenæ hoc vnco historiæ. Hinc Propert. Eleg. i. lib. iv. transtulit ad amoris vncum.

Et bene cum fixum mento discusseris vncum,

Nil erit hoc, rostro te premet ansa suo.

LIQVIDVMQ; PLVMBVM.

SIGNANTER *liquidum*, quippe in tormentis, vt crebro in Martyrologijs. Pœna quoq; illa vt l. i. C. Theodos. De raptu Virg. Sic de pœna M' Aquilij narrant historiæ, vt Appiani Mithridatica, de pœna M. Crassi Dio lib. XL.

FIDES ALBO VELATA PANNO.

EXPLICAT Seruius ad Æneidem i. & IIX. Symmachus epist. XLII. *Alba velamina, non segmentati amictus fidem vestiant*. Sic P. Victoris topographia IIX. regione vrbis, *Fides candida*.

NEC COMITEM ABNEGAT VTCVNQ. &c.

SPES & Fides comites Fortunæ quoque aduersæ, quia spes etiam aliqua miseris, & fideles quoque in rebus aduersis veri amici. Dixi *veri*, vt & Horatius, *rara fides*. Qui & subiungit, cum fortuna vertente, fugere quoque vulgus, meretrices, amicos falsos.

Nec comitem abnegat, pro, *nec se comitem*, &c. Ouidius i. Nequitiæ.---*si qua repugnabat nimium, comitemq; negabat*, pro, *& se comitem*, &c. Sed forte an fuit in Ouidij stilo *nimiumq; negabat*, &c. Metuentes Latinitati huic *nimium nimiumq;* puto fecere, *comitemq;*. Per me licet tamen sit in delicijs illud, *comitemq. negabat*.

CAVIS CVM FECE SICCATIS.

SIGNANTER *cum fece*. Denotat amicos gulæ inmensæ. Nam etiam Firmus Tyrannus bibacissimus à fece abstinuit, & dixit, *Terra non bibitur*. Vopiscus in Firmo.

FERRE IVGVM PARITER DOLOSI.

AMICITIA tanquam iugum est. Ausonius epist. XXIII. ad Paullinum. *Disiunctissime Paulline iugum*, &c. Propert. eleg. vlt. lib. III.

Tu bene conueniens non finis esse iugum.

Hinc Plautus eleganter Trinummo Sc. VI. *deiugare* pro fidem & amicitiam infringere.

Deserere illum & deiugare in rebus aduersis pudet.

Vulgarij, *desiuare*, quod in centurionatu probauère, Frustra. vt neque rectè apud Festum pro *desinare*, reponi voluere, *desiuare*. Desiuare ibi rectè vt in veterib. Glossis. Rectè Plauto *deiugare*, pro deiungere, separare, dissociare, vt benè accepit Marcellus. Arnobius etiam *diiugare* dixit, lib. II. *Mors*, inquit, *est animarum à corporibus diiugatio*, &c.

IN VLTIMOS ORBIS BRITANNOS.

SIC *vltimi Britanni*. Catulli epigr. in Furium, & *vltima Britannia*, epigr. in Mamurram. Neque vltima tantum habita, sed quoque ὡς ἔξω τῆς οἰκουμένης, *tanquam extra orbem terræ qui colitur*. Dio lib. LIX. Plutarchus in Iulio.

EOIS TIMENDVM PARTIBVS.

OCEANÓQ; RVBRO.

DVPLEX belli adparatus Augusti Consulatu IX & X in Britanniam, ductu & auspicijs Augusti in Arabiam felicem ductu Ælij Galli. Narrat rem Dio lib. LIII. Plinius c. XXIIX. lib. VI. Geographus lib. II. & copiosè. lib. XVI. Acro alijq; accepere oscitanter quasi exercitus iturus in Britanniā timendus quoq; Arabiæ.

VNDE

VNDE MANVS IVVENTVS.

MELIÙS membranæ, *manum*.

O VTINAM NOVA INCVDE DIFFINGAS RECVSVM.

VTINAM tu Fortuna recudas & diffingas arma Romana vt acuta in hostes sint, non vt hactenus, in ciues. Atticè, *diffingas recusum*, pro diffingas recudens, vt apud M. Senecam Controuers. II. lib. VII. *At humerotenus recisum amputa caput*, pro, rescindens amputa: Virgil. lib. V. *--Et flexos incuruât viribus arcus*. Flectêtes incuruât. Dixi ad illud Persij Sat. I. *Raptum caput ablatura*. *Diffingere* autem pro aliter *fingere* vt Oda XXIX. lib. III. Sat. X lib. I. Mitto variantes de hoc Quincti nostri loco χρίσας, vt in Aduersar. c. XIV. lib. IX corrigi *Diffingas recusum*. In obseruationibus c. XIIX. lib. XII. *Diffindas recusum*. In Lambinianis. *defingas recusum*, quod & in nouis lectionibus cap. XXX. lib. VII. Omnem illum correctiuncularum popellum lubens volens sine contumelia dimitto.

Oda XXXVI.

SOTERIA soluit & conuiuium parat, recepto ex peregrinatione Iberica siue Hispaniēsi, sospite amico Pomponio siue vt alij, Plotio Numida. Soteria soluētes sacra facere & instruere solitt conuiuium, Plutarchus in Galba. ὁ μὲ Τιγελλῖνος ἔθυσε σωτήρια, καὶ παρεσκεύασε λαμπρὰν ἑστίασιν. *Tigellinus soteria sacra fecit, & epulum instruxit splendidum*. Nō dissimili argumento est Oda VII. lib. II. Iuuenal. Sat. XII. Papinij Silua IV. lib. I.

HESPERIA AB VLTIMA.

HISPANI μάλιστα ἑσπέριοι, siue maxime ad Solem obeuntem Geographus lib. I.

DIVIDIT OSCVLA.

NOTISSIMVS ritus populi Rom. Osculo excipiendi reduces. Catull. epigr. ad Verannium. Q. Cicero epist. XXVII lib. XVI. ad Tironem. Sueton. Domit. c. XII.

ACTÆ NON ALIO REGE PVERTIÆ.

REGEM accepere aliqui, *amicum potentem*, siue τὸν ὑπερέχοντα φίλον, aut *diuitem, & patronum*, vt Acro, alij *morum magistrum*, aliqui in Aduersar. c. XIV lib. IX. *magistrum siue doctorem*. Omnes longè à scopo, siue vt locuti olim, petiuolo. Quem ergo regem accipis, inquies? Regem ludo puerili βασιλίνδα creatum. Puerulum videlicet vnum, cui vt regi parerent ceteri. De quo ludo plura dicendi locus ad illud Epistolæ I. ad Mæcenatem. *At pueri ludentes, Rex eris aiunt, si recte facies*, &c. Intelligi ergo Quinctus noster vult, Lamiam & Plotium fuisse in pueritia siue pueros συμπαίκτας, siue collusores, & Æliū Lamiam plerumq; regem fuisse.

Puertia autem pro *pueritia* Carisius lib. IV. in barbarismis numerauit: melius dixisset conci-

A sum esse siue συγκοπὴν Poëticê, vt Silius lib. IX *porgebat* pro *porrigebat*: *Lamna* pro *lamina*, noster Oda II. lib. II. *Surpuerat* pro *surripuerat* Oda XIII. lib. IV. *Surpite* pro *surripite*. Sat. III. lib. II. Et quidem hoc genere olim delectatos indicio Festus in *Porgam*. *Antiqui*, inquit, *etiam porgam dixerunt pro porrigam*. Adfinis huic generi est vocalium literarum συστολὴ φώνησις, vt Iuuenal. Sat. 6.

Nupta Senatori, comitata est Appia ludium.

Vulgarij minus recte, *ludum*, Testis Satyricus ipse cum sequitur--- *Quid vidit propter quod ludia dici Sustinuit?*

MVTATÆQ. SIMVL TOGÆ.

COLLVSORES in pueritia fuisse, & contitones die tirocinij. *Mutata*, scil. togæ pue-
B rilis prætextæ in *virilem* siue *puram*, siue vt in Glossis Isidori est, *togipurium*. Et si *togipurium* forte vetius, dies tirocinij. De mutatione autem togæ, & productione tirocinij festo die in Capitolium, in forum, in castra, dicere, & id genus alios ritus explicare non schedij aut scholij res, sed voluminis.

CRESSA NE CAREAT PVLCHRA DIES NOTA.

E NOUATVS hic mihi versus ad Persij, Sat. II.

NEV DAMALIS.

PROBVS in Catholicis.

BASSVM VINCAT.

C FORTE Bassus hic Iambicus poeta, ad quem Propert. eleg. IV lib. I. Et qui malè *Battum* Ouidij Trist. eleg. X. lib. IV. *Neque Damalis Bassum vincat*, est, Neq; Bassus minus valeat bibēdi certamine siue pergræcatione, quā *vinosa & virosa Damalis*. Siue Bassus & Damalis certent poculis. Abeunt à mente Poetæ qui aliter.

THREICIA AMYSTIDE.

Ἄμυστις, ἀθρόα πόσις. Item ἡ ἀπνευστὶ πόσις Interpres Aristophanis in Acarnanes. Et Suidas in ἀμυστὶ & Etymologista, Id est, *Amystis, vno haustu potio*, id est, sine interspiratione & ductim. Sed ijdem admonent quoque, item Eustathius, alij, esse quoque εἶδος ποτηρίου genus poculi, nempe quod hauriretur ἀμυστὶ siue
D ductim. Etymologista. φιάλης εἶδος μεγάλης, ᾧ ἐν πότοις ἐχρῶντο. *Genus phiala magna qua vsi pergræcantes*. Vtroque modo rectè nunc acceperis.

NEV VIVAX APIVM.

EX apio coronæ in epulis, vt Oda VII lib. II. --*Vde*

Deproperare apio coronas. Et Oda XI lib. IV.--

Nectendis apium coronis. Et in versibus Anacreontis, Athenæi lib. XV.

Ἐπὶ δ' ὀφρύσι σελίνων στεφανίσκους θέμενοι θαλείας ἑορτὴν ἀγάγωμεν Διονύσῳ. Verba, siue numeros spectes, melius habebunt,

Ἐπὶ δ' ὀφρύσι σελίνων
στεφάνους θέμενοι θαλείας
ἀγάγωμεν Διονύσῳ.

Male fuit στεφανίσκους, pro στεφάνους, malè interposuére illud ἑορτὴν Critici. Erunt itaque

meis verbis Latinis.

Apyg Corolla cinget
Caput, hunc diem frequentes
Celebrabimus Lyæo. Et Atheuæi Pherecrati apium est, ἄνθος σελινοπώγων, *flos coronarius.*

Sed quomodo apium in lætitia & epulis cum sit ferale: Dionys. Lambinus in Odam xi. lib. iv. sic diuidit. Apium in cibo esse ferale, in coronamentis geniale. Verius est eosdem flores & ferales & geniales plerósque fuisse. Anacreon de rosa,

τὸ δὲ χαὶ νεκροῖς ἀμύνει, &c.

Etiam haec cineres tuetur. Sic & myrtus in coronamentis conuiuiorum, & tamen μυρσίνῃ νεκρῶν σῆμα Interpres Pindari ad Isthmia Oda iv. id est, *myrtus coronamentum mortuis.* Sic in Culice *Læta cupressus.* Denique omnimodis floribus coronari mortuos, ritus feralis notissimus. De apio itaq; nil mirum & ferale & geniale esse. Et vero *inter nefastos frutices non damnari apium,* Plinius notauit c. xi lib. xx. Etiam victores apio Isthmijs coronati L. Plutarchus Timoleonte.

Vsurpatas autem coronas ex apio in epulis & pergræcationibus tanquam ebrietatis & crapulæ amuleta obseruauit, in hanc Oden Acro & Odam xi lib. iv.

Viuax autem, *apium,* durans siue diu florens, vt Nicander dixit μέλιν, Athenæi lib. xv. recensens flores & frutices coronarios. An *viuax apium,* quia semen eius *vetustum citius nascetur?* Palladius Tit. iii. lib. v de re rust. An quia *crispius prouenit semine in pila pulsato, aut si satum calcetur cylindro pedibúsve?* Plin. c. xix. lib. xix.

OMNES IN DAMALIN PVTRES DEPONENT OCVLOS.

AMATORIOS siue libidinosos in Damalin oculos defigent. *Putres oculi* ὑγροὶ βλέποντες, vt apud Iulianum in Misopogone ὑγρὸν βλέπειν *vdum intueri* .i. amatoriè. Polemo Physiognomicis lib. i c. de oculis. Ὀφθαλμοὶ χλυζόμενοι, κυμαίνοντες ἑαυτοὺς, ἐπαφρόδιτον χαὶ ἐμπαθῆ αἰεὶ βλέποντες δηλοῦσιν. *Oculi inundantes ipsi se, & fluctuantes, hominem venerium & amatorie affectum declarant,* &c. Multis parasangis à Poëtæ mente abiére Dionys. Lambinus & Aduersaria cap. xxvii. lib. xiix. cum *deponent oculos* interpretati *obdormiscent.* Signanter autem poëta, *deponent* potius quam defigent. Securorum enim oculi recti & elati: amantium depositi siue deiecti. Propert. eleg. i lib. i.

Tum mihi constantis deiecit lumina fastus,
Amor, &c. Alij--
Tum mihi constanti deiecit lumina fastus. Alij
Tum mihi constanti deiecit lumina fastu, &c.

Optime autem fuerit.

Tum mihi constantis deiecit lumine fastus, &c.

Tum amor mihi lumine siue oculo Cynthiæ deiecit fastus constantis siue constanteis. Amor deijcit fastum oculorum, siue cogit deponere oculos in Amicam.

NEC DAMALIS.

OMNES quidem *deponent putres oculos, in Damalin,* siue incumbunt amatorie, & adiicere volent, sed illa non poterit diuelli à nouo suo adultero Plotio reduce, & qui placet nouitate ipsa. *Adultero* siue mœcho, amatore. Sic adulterium Cynthiæ Propert. eleg. xxix lib. ii.

Adspice vt in toto nullus mihi corpore surgat
Spiritus, admisso notus adulterio. Lege, *meum adulterio.* Quæ alij exempla potuere de adultero pro amatore, non faciunt.

Oda XXXVII.

RECTE in membranis Odæ huius inscriptio, *De victoria Cæsaris.* Etenim est ἐπινίκιος ᾠδὴ siue carmen victoriale, de victoria Octauiani Actiaca, quale & Propertij carmen, eleg. vt lib. iv.

B

ORNARE PVLVINAR DEORVM DAPIBVS.

PVLVINAR non sternebatur sine epulo. T. Liuius lib. v in concione Camilli. *In eius epuli puluinar suscipi,* &c. In epulo Iouis puluinar. Epulum videlicet mensáque adposita Ioui ante puluinar illud siue lectulum Iouis in Capitolio. Sic itaque nunc *ornare puluinar Deorum dapibus saliaribus,* est ante Martis puluinar epulari, ipsique Marti mensam adponere.

CONTAMINATO CVM GREGE.

C

CORRIGVNT aliqui, *congrege,* & *morbum virorum, esse* pro viris morbosis tropicè, vt sit. Regina congrege morbo contaminato turpium virorum, siue congregem sibi habens, morbum contaminatum virorum id est, congreges sibi habens morbosos & contaminatos viros turpes. Vide obsecro quanta παροψία; qui nebulæ cyathi? Plebeij interpretes melius, Regina, cum grege turpium virorum, qui contaminatus morbo, id est, Regina cum suis cinædis, quorum morbus ille, qui dictus ab Herodoto θήλεα νοῦσος à Dione Prusæo Orat. iv de regno γυναικεία νόσος. Rusticè cognominem Philoctetæ contagii Μαλακίαν dixeris, de qua interpres ad lib. i. vbi malè scriptum Μαλαχίας. Mihi autem suspicio est hunc ipsum morbo vitiosæ interpunctionis contaminatum esse locum, & poëtam scripsisse. *Funus & imperio parabat contaminato, cum grege.* Regina cum cinædis suis, siue cum grege suo turpium virorum parabat funus imperio contaminato. Imperio nempe Romano quod contaminatum ab Antonio & regina illa. Contaminatum bifariam, μιανθὲν pollutum libidine, & συγχυθὲν accisum largitionibus factis Cleopatræ & liberis eius à M. Antonio. Contaminare non solum est μιαίνειν, sed & συγχεῖν Glossæ. *Contaminat,* μιαίνει, συγχέει. Neque iam rectè additum ibi verbum *Polluit.* Sic Terent. Prologo Andriæ *Contaminare fabulas,* συγχεῖν. Et Tullij Topicis opposita, *integra contaminata,*

D

Quemad-

Quemadmodum verò contaminatum accipioue imperium, patet narrationibus Dionis. lib. LIX. de profusionibus M. Antonij in reginam illam, & quo pacto gratificatus liberis suis ex regina illa partes non mediocres Arabiæ, & Malchi ditionis & Ityræorum, & Phœnices, & Palestinæ, & Cretæ, & Cyrenem & Cyprum totam, &c. Propterea; vt inquit Dio, Antonius μεγάλως διεβλήθη. *In magna infamia fuit.* Deinde ijsdem quoque Syriam, & omnia quæ inter Euphraten ac Hellespontum. Ipsi autem Reginæ Afticam finitimam Cyrenæ, &c. Legendus item Plutarchus in Antonio. De contaminato autem libidine Reginæ imperio, & Maro Æneide IIX. Noster Epoda IX.

IMPOTENS SPERARE QVIDVIS. B

CARISIVS lib. II. Dixi ad Persij Sat. II. Impotens autem sperare quiduis regina illa, ipsum, si Dis placet, quoque Imperium Romanum. Itaque & Augustus in concione ad populum apud Dionem lib. L. eam vocat γυναῖκα πᾶσι τοῖς ὑμετέροις ἐπιβουλεύουσαν. *Mulierem vestris omnibus inhiantem*, id est, Imperio, &c. Denique & nuptias Augusti sperauit, perque has Imperium. Dio lib. LI. κ' αχ τούτου οὐχ ὅπως τὴν τῶν Αἰγυπτίων βασιλείαν ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν Ρωμαίων κράτος, ἕξειν προσεδόκησεν. *Atque inde non solum Ægypti regnum, sed & imperium Romanum sibi venturum sperauit.*

FORTVNAQ. DVLCI EBRIA. C

Μεθύουσα ὑπὸ τῆς εὐτυχίας vt Himerius in Declamationibus. Sic μεθύουσα ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης. *Ebria Venere & amore.* Xenophon in Symposio. Et Philippus Rex μεθύων μεγέθει τῶν πεπραγμένων. *Ebrius magnitudine rerum gestarum.* Demosth. Philipp. I. Μεθύων πλούτῳ. *Ebrius diuitijs.* Philostratus in Herode Μεθύων ἔρωτι, *Ebrius amore.* Anacreon.

VIX VNA SOSPES NAVIS.

MINVIT Cleopatræ furorem vix vna nauis sospes, non ipsi quidem reginæ, sed M. Antonio. Regina euasit cum classe sospite: Antonij classis tota inflamata fuit excepta Prætoria triremi qua ipse fugit Antonius. Dio fine libri L. Plutarchus in Antonio, alij.

MAREOTICO. D

GEOGRAPHVS lib. XVII.

ADVRGENS.

VT inurgens Lucret. lib. V.

FATALE MONSTRVM.

TVLLIVS Philipp. II. Fuluiam tribus maritis Clodio, Curioni, Antonio *fatalem.* Sequitur autem ἀτυχολέχθος *Qua generosior.* De quo genere dico ad Epodum y. & Sat. I lib. I.

NEC MVLIEBRITER EXPAVIT ENSEM.

Ξιφίδιον λῃστρικὸν *dolonem*, quo se interficere voluit Plutarchus in Antonio.

NEC LATENTES ORAS REPARAVIT.

NON enim de muniendis Ægypti cornibus cogitauit, sed de fuga in sinum Arabicum, Plutarch. in Antonio. *Oras latentes*, amphilogia. A Latentes metu, aut latentes situ regionis. Metu nempe Augusti: situ autem quia Ægyptus ἠερόεσσα siue obscura vnde & nomen ei olim *Aeria.* Stephanus lib. de vrbibus Eustath. in Dionysiu. Et quia χθ' γῆν δυσέμβολος. *Terrā difficilis accessu* Eustath. loco eodem Non faciunt huic loco, qui alij interpretes. Illi autem crassè subtiles, qui *conditam Ægyptum* ex Ciceronis Agraria II. proferunt. Recondita ibi Ægyptus non situ loci, sed artificio legis agrariæ. Nec minus inp ro spectè quod Ægypti latentes oras Quincto esse putauête, quia Nili fontes lateant.

DELIBERATA MORTE FEROCIOR SÆVIS LIBVRNIS.

VITIOSVS ab interpunctione locus. Sic enim est, *Deliberata morte ferocior: Sæuis Liburnis scil. inuidens*, &c. Esse debet. *Deliberata morte ferocior Sæuis Liburnis: scil. inuidens*, &c. Rectéq; sic Acro & Porphyrio. Cleopatra genere illo deliberatæ mortis ferociorem se ostendit, quam sint Liburni Illyriæ populi. Nam Cleopatram Octauianus domare non potuit: Liburnos domuit. Appianus in Illyrica. Petrus autem Victorius Varijs c. IX. lib. X. Liburnas intelligi voluit Octauiani naues. Sed interpunctione sua sententiam Poëtæ turbauit. Mea interpunctio vtibilior ei fuisset, hoc modo. Cleopatrā ferociorē fuisse Octauiani Liburnis. Nam has quidem Cleopatræ parcere voluisse, ipsam sibi non pepercisse. Sed hoc ipsum refellitur φθονεῖς illa, *sauu.* Scripta videtur hæc cantilena deuictis iam Liburnis, quam victoriam paulo post Actiacam Octauiano contigisse patet inde quod Cæsar bellum eis facturus ante in Senatu inuectus in M. Antonij ignauiam est, vt tangit Appianus loco anted. Acro autem & Pophyrio sic interpretati. Cleopatra mortis deliberatione illa ferocior sæuis Liburnis. Liburni contemnunt mortem subitam: hæc regina contemnit deliberatam, siue ipsam moram & tractum mortis. Sed Poëta magis tangere velle videtur victoriam Octauiani de Liburnis.

SCILICAT MVLIAR INVIDENS.

EMPHATICA *mulier*, vt Propert. eleg. VI. lib IV.

Dij melius, quantus mulier foret vna triumphus,
Ductus erat per quas ante Iugurtha vias.

Oda XXXIIX.

TENVI adparatu gaudere poëtam, vt Oda XXXI. & epist. ad Augustum.

PARSICOS ADPARATVS.

XENOPHON fine libri IIX. Pædiæ Cyri. Athenæus lib. XII. Suidas in περσικὰς ὀρνῖς. Pleno autem horreo vir clarissimus Barnabas Brissonius. lib. II. de regno Persarum.

nam eorum, aut inuidere, cogare oculos retor- quere, Conuertit nempe in se oculos & adspicere cogit fortunæ splendor, & auri, & formæ. Itaque vrbanè Lucilius & Meoippus Romanus apud Marcellum in *Strabones. Prouincialis formosula vxor*, & delitiæ diuitum, strabones faciunt.

III.

DECLAMATIO est natans in stilo Quinctii nostri vt Sat. vi. lib. ii.--*Quo bene circa Dum licet, in rebus iucundis viue beatus,*
Viue memor quam sis æui breuis. Et Oda iv. lib. i. & passim. Decora nempe Horatio Epicuri discipulo talis sapientia, vt & Lucret. lib. iii.

MORITVRE DELI.

Q. Delius hic Octauiani amicus. Ὁ Δέλλιος ὁ Κοΐντος. Et apud Plutarchum in Antonio Δέλλιος & in membranis Horatij *Dellius*.

ALBAQ. POPVLVS.

EADEM populi ratio. Nam, vt loquit Plinius c. xxxviii. lib. xvi. *populi vitib. placent, & tacubæ educant.*

HVC VINA ET VNGVENTA.

SIDONIVS epist. xix. lib. ix. *Patera, scyphi, lebetes, Socient falerna nardo.*

ET NIMIVM BREVES FLORES ROSÆ.

ROSÆ breuis ætas. Plorimo enim odore fluit, vnde & marcescit celerrimè, es eoq; & nomen ipsum ῥόδου siue rosæ, vt notauit Clemens Alexandrio. Pædagogi lib. ii. Plutar. Sympos. Problem. i. lib. iii. Scholiastes Theocriti ad Idyll. ii. & v. Hinc & Martialis epigr. xxxiv. lib. iv.

Non imitata breues Punicea mala rosas.

ET SORORVM FILA TRIVM ATRA.

HINC Ausonius epist. xii.
Dum res & ætas & sororum Νήματα πορφύρεα πλέκουσι πορφύρεα siue purpurea fila intelligo candida. De candida purpura, memini commemorare ad Persij Sat. iii.

Sunt autem duplicia Parcarum fila, nempe aut alba aut nigra, Alba vitæ felicis. Carulli Epith. Pelei, in Parcarum calathis,---
--*Candentis mollia lanæ vellera.* Et Iuuenal. Sat. xii. *Parcæ, staminis albi Lanifica*, L. Seneca Satyra Claudiana,

Candida de niueo subtemina vellere sumit
Felici moderata manu.--- Atra vero fila vitæ infelicis & mortis, vt nunc *sororum fila atra*. Et L. Senecæ Sat. eadem, *Turpi fuso*. Vt duplex filom fatale, ita & duplex colus, dextra candidi fili, læua nigri. Propert. eleg. i. lib. iv.

Quo ruis imprudens vage dicere facta Propertî
Non sunt à dextro condita fila colo,

Sic vulgarij, melius in membranis.

Quo ruis imprudens age dicere facta Properti?
Non sunt à dextra candida fila colu.

Age Properti quo ruis? Noli tentare bella, res gestas, & annales. Non enim Parcarum dextra tibi colus sed læua, neque candidum filum sed atrũ. Annales ac res gestæ materies illorum esto, quibus candidum vitæ filum, ventiq; secundi, at tibi materies iuncto, amores amari, lacrumæ, res aduersæ. Pullum enim filum tuum & fortunæ venti reflantes. Ergo & sequitur.

Accersis lacrumis cantus? Correxere ignauiter aliqui.

Aduersis Musis cantas? Alij. *Accersis lacrumis Chartes?*

Forte an melios. *Ab cretus lacrumis cantas*--
--Cum sis natus ad lacrumas, inquit Babylonius ille, cantas? Conueniens hoc genethliaco siue Planetario dicere. Natus es tali sidere vt lacrumare decorum tibi sit, non autem canere. Et dixit Astrologus *cantas?* tangens verbum Propertij qui diserat. *Sacra diesque canam*, &c.

AN PAVPER ET INFIMA DE GENTE SVB DIO MORERIS.

INTELLIGE de plebe vrbana, de qua Tiberius Gracchus in suasione legum Agrariarũ apud Plutarchum in Gracchis ἀοίκους καὶ ἀνιδρύτους μετὰ τέκνων πλανᾶσθαι καὶ γυναικῶν *sine tecto & sede vagari cum vxoribus & liberis*, &c. Sallust. orat. ii. de repobl. ordin. *Quos inertia atq; inopia incertas domos habere subegit*, &c.

OMNIVM VERSATVR VRNA.

HÆc de moriruris sortitio, vt Oda i. lib. iii. *Omne capax mouet vrna nomen*, &c. Alia est sortitio & vrna de mortuis Æneide vi.

SERIÙS OCIÙS.

L. Seneca Natural. Quæst. c. lix. lib. ii. *Eodem citiùsve tardiùsve veniendum est.* Ouid. lib. x.

Serius aut citius sedem properamus ad vnam.

IV.

DE SCELESTA PLEBE.

RESPICIT eò quod multi pro malis. Atticè & Latinè. *Multi* autem siue οἱ πολλοὶ vulgus, vt L. Senecæ epist. cv. Tullij Bruto. Plebes itaque mala. Sic Arrius apud Marcellum.

Probis probatum potius quàm multis fore.

Lucilius Sat. xiv.

Non paucis malè sed sapientibus esse probatum,

Lego.

Nam paucis malim & sapientibus esse probatum

Neque moror qui legere aliter. Sic vulgus infidum Oda xxxv. lib. i. *Malignum vulgus* Oda xvi. seq.

V.

CVRRIT ENIM FEROX ÆTAS.

CICERO Tusc. i. *Volat enim ætas.*

AMBIGVOQ. VVLTV.

OVIDIVS lib. IX.

Cultus erat pueri: facies quam siue puella
Siue dares puero, fieret formosus vterque.

Et lib. IIX.

Talis erat cultu facies, quam dicere verè
Virgineam in puero, puerilem in virgine posses.

Iuuenalis Sat. XI----*cuius manante fletu*
Ora, puellares faciunt incerta capilli.

VI.

TIBVR aut Tarentum optat sedem vbi foueat senectutem suam. Scribit autem ad Titum Septimium Poëtam Lyricum & Tragicum de quo est epist. III. v. IX.

CANTABRVM INDOCTVM IVGA FERRE NOSTRA.

TANGIT Augusti bella Cantabrica, de quib. Dio Lib. LI. LIII. LIV. Geographus lib. III. L. Florus c. XIV. lib. IV. Sic Oda XIV. lib. IV. Te *Cantaber non ante domabilis*.

BARBARAS SYRTES.

SIRTIS *sinus importuosus & atrox*. Pomp. Mela c. VII. lib. I.

TIBVR ARGEO.

Ἀργέῳ Priscian. c. IIX. lib. II.

GALESI.

IDEM Eurotas, Narrat historiam Polybius C lib. IIX. Sed malè ibi Γαλαῖσος pro Γαλαῖσος. Est itaq; *Galasus* veriùs quam *Galesus*.

PELLITIS OVIBVS.

DE his Varro c. II. lib. II de re rust. Iun. Columel. c. IV. lib. VII. Plinius c. XLVII lib. IIX. Plinius *tectas oues* dixit, Varro & Horatius *pellitas oues*.

VIRIDIQ. CERTAT BACCA VENAFRO.

VENAFRANVM oleum optimũ. Plin. c. II lib. XV. Geographus lib. V.

VER VBI LONGVM.

ITA quidem, vt triferi agri Campaniæ sint, ferentes fructum scil. hieme, æstate, autumno. Plin. c. I. lib. III. Dionys. lib. I. Ἐν τοῖς Καμπανῶν πεδίοις ἐγὼ καὶ τρικάρπους ἐθεασάμην ἀρούρας, θερινὸν ἐπὶ χειμερινῷ, καὶ μετοπωρινὸν ἐπὶ θερινῷ ἐκτρεφούσας. *In Campania planis, agros vidi ego triferos, æstiuam messem ferentes, post hiemalem, & auctumnalem post æstiualem.* D

ET AMICVS AVLON FERTILI BACCHO.

CORREXERE aliqui, *fertilis Baccho*. Sed disconuenit hoc, *Aulon amicus*, *fertilis Baccho*. Variare Poeta voluit. *Aulon amicus, Baccho fertilis. Bacchus fertilis*, vites vini feraces. Propert. eleg. VI. lib. IV. *Bacche soles Phœbo fertilis esse tuo.*

VII.

SOTERIA, vt Oda XXXVI. lib. I. & carmen ὀπιβατήριον, siue gratulatorium Pompeio A Vario reduci ex bello Philippensi.

MORANTEM DIEM.

MORANTEM diẽ, nõ sat citò & maturè decentẽ vesperæ & cœnæ, vt Plautinæ Curcul. Sc. VI.

Neque diem decet me morari, neque nocti nocerier.

Veteres libri. *Neque diem decet memorari* pro *remorari*. Hoc enim vult intelligi frater ille cibicida. *Neque diem decet remorari*, quin abeat: *neque nocti nocerier* siue obstari quin veniat, ne scilicet, eadem noceatur siue obstetur cœnæ, cuius tempus sub noctem siue post solem occasum

RELICTA NON BENE PARMVLA.

FATETVR & amico, & qui earundem partium, & de facinore quod ei cum magna B parte ciuitatis commune. *Quod autem exemplo fit, id etiam iure fieri putant*. Cicero epist. III. lib. IV. ad famil. Alias causas aliqui, sed verisimiles magis quàm veras commenti sunt. Parma autem pro Bruttiana. L. Festus in *Parmulis*.

CVM FRACTA VIRTVS.

BRVTI morientis vox ὦ τλῆμον ἀρετή, &c. Dio lib. XLVII. Plutarchus Bruto.

ET MINACES.

BRVTI milites etiam ipsi Bruto minaces & indomiti, Appianus lib. IV. bellor. ciuil.

SED ME MERCVRIVS CELER.

MERCVRIVS *Mercurialium custos virorum* Oda huius lib. XVII. Mercurius fugæ dux C & comes.

ERGO OBLIGATAM REDDE IOVI DAPEM.

IOVI *dapali*, de quo M. Cato c. CXXXII. de re rust. Sic Iupiter εἰλαπινάστης Athenæo & Eustathio.

CIBORIA EXPLE.

SERMO Terentianus explere pro exinanire, vt, *explere animum*, exinanire. Donatus in Hecyram Act. V. Sc. I.

De ciborijs Athenæus lib. III. Geographus, lib. XVII. Dioscorid. c. CXXIIX. lib. II. Plin. c. XV. lib. XXI.

ARBITRVM BIBENDI.

QVI det leges quantum & quoties bibendum. Horatius rectè insanas leges vocauit. D Sat. VI. lib. II.

Siccat inæquales calices conuiua, solutus
Legibus insanis.--D. Ambrosius lib. de Helia c. XIII. *Mensura proponitur, certatur sub iudice, sub lege decernitur.* Sic apud Catullum lex Postumiæ magistræ. Et Plauti Sticho Sc. XII. quæritur à stratego conuiuij, *Vide quot cyathos bibimus.* Græcis νόμοι συμποτικοί, Lucianus συμποτικῷ ἀξιώματι. Τὸν τοῦ Δημαρέτου νόμον οἶδά τις--lege interrogatoriò οἶδά τις; Iuuenalis Satyra III. eiusmodi leges *dictata* vocauit, vt & Græci δόγματα συμποσίου.

VENVS DICET.

DESIGNABIT. *Dicere*, designare, Iunius Philargyrius ad III. Georg. proferens hũc locum ad illud Virgilij.

Quem legêre ducem, & pecori, dixêre maritum.

fortunæ muneribus. Et Ablabius apud Eunapium in Ædesio παίγνιον τῆς ἐς ἅπαντας νοπε ζούσης τύχης. *Ludicrum fortunæ semper nouis rebus studentis.* Et Aruandus, *Fortunæ ludibrium*, apud Sidonium epist. VII. lib. I.

GRAVESQ. PRINCIPVM.

GRAVES quasi Reip. naui, cui fecere ἀρχαταγόνιςεν ῥοπὴν inclinationem cui resisti non posset. Plutarch. in Pompeio.

ARMA NONDVM EXPIATIS VNCTA CRVORIBVS.

ARMA nōdum expiata sanguine, siue nondum lustrata, siue nondum facto armilustrio, de quo Festus in *Armilustrium.* Varro V de Ling. Lat. Glossæ, *armilustrium* ὁ πλοχαθάρσιον, *armilustrum* ὁπλοχαθαρμός lege, *Armilustrium.* Ant *arma nondum expiata*, non acto censu; & lustro condito. Nam post cædem C. Cæsaris census primum actus, imperantis Augusti anno XVI. Eusebius in Chronicis. In censu & lustri conditione ciues omnes venire soliti in campum Martium armati, atq; ita lustrari Dionysius lib. IV. T. Liuius lib. I. Nihil ad Q. nostri sensum illa quæ notauêre alij de expiatione cædis Græcanicæ, vt Aduersarijs c. XXI. lib. X.

IGNES SVPPOSITOS CINERI DOLOSO.

IGNES non sine periculo incendij, siue offensionis Augusti. L. Florus c. XIV. lib. II. *Quasi ex obruto incendio subita de cineribus flama*, &c. Et c. V. lib. III. *Extinctaq; rerum fideliter incendia, maiore flama reuiuiscunt*, &c. c. XX. lib. eiusdem. *Malè obrutum resurrexit incendium.* Et c. II. lib. IV. *Atque acrius multo atque vehementius Thessaliæ incendiū cineres recaluêre.* Zonaras annali III. τὸν ἀεὶ ποι ἐν ὑπερστενοῦντι σποδιᾷ σπινθῆρα τῆς βασιλείου ... *Quam itaque, semper imperij & dominatus scintillam sub cinere occulebat.* Profert hunc Flacci locum Seru. ad illud Æneid. IIX.

Impositum cinerem & sopitos suscitat ignes. Sic & in Moreto.

Et cinis obducta celabat lumina pruna.

ET CONSVLENTI POLLIO CVRIÆ.

POLLIO præsidium Curiæ consulenti, est Pollio Consul. Nam quis est quem Curia siue Senatus consulit alius quam Consul? Ipsum inde nomen est Consulis.

Consul autem Pollio Asinius cum Cn. Domitio Caluino anno IDCCXIII. Extra oleas, qui præfectum vrbi accipiunt. Non alijs quam Mæcenati hæc fides apud Augustum. Patet Dionis lib. XLIX. LV. Vellei lib. II. C. Taciti Annali VI. L. Senecæ epist. CXVI.

DALMATICO TRIVMPHO.

QVEM egerat ante consulatum. Seruius in Eclog. IV.

IAM LITVI STREPVNT.

L. Seneca in Thyesta.

Iam tacet stridor litui strepentis.

Strepere dicitur lituus quia sonus eius acutus. Q. Ennius.

Inde loci lituus sonitus effudit acutos.

AVDIRE IAM VIDEOR.

SECVTVS huiusce loci filum C. Plinius Panegyrico, *Videor iam cernere*, &c.

NON INDECORO PVLVERE SORDIDOS.

PVLVERE præliari. Martial. epigr. LXV. lib. IIX.

Hic steit arctoi formosus puluere belli.

Claudianus de III Consulatu Honorij.—*Grato respersos puluere belli.* Papinius IV Thebaide imitatus, sed malè, Horatium—*Et puluere belli, Flauentem sordere comam*——Non sustentauit vilitatem verbi, *sordere*, vt Horatius, quasi tibicinem supponens, *Non indecoro. Puluis Martius* est Ammiano lib. XVI. XXVII. XXX. *Puluis militaris.* lib. XXXI.

PRÆTER ATROCEM ANIMVM CATONIS.

MANIL. lib. IV.—Et inuictum deuicta morte Catonem. Sic *atrocem animum* Iuuenalis Sat. II. *Hispida membra quidem, & dura per brachia setæ Promittunt atrocem animum*,—&c.

VICTORVM NEPOTES.

VT Scipionis Africani nepotem, Q. Scipionem qui à militibus Cæsaris interfectus in Africa. Scriptor belli Alexandrini, Appianus lib. II.

CEÆ MVNERA NÆNIÆ.

THRENOS siue lamentationes Simonidis Cei, Interpres Aristophanis in Vespas. Stobæus Serm. CCLI. Rectéq; sic in Aduersarijs cap. XXVII. lib. XXI.

DIONÆO SVB ANTRO.

QVASI in schola Veneris, vt φωλεοὶ, id est *antra* Ionicè pro ludis literariis siue scholis, & ἀπὸ φωλεοῦ indocti siue ἀπαίδευτοι, Suidas. Scholiastes ad Odyss. Sic Hesychius φωλεὸν διδασκαλεῖον, ἢ οὗ χρεύουσι καὶ διδάσκουσι. *vbi tripudiant & docent.* Sic antrum Pierium Poëtæ musæum Oda IV. lib. III. Propert. eleg. I lib. III. *Carmen tenuare tuo antro.* Iuuenal. Sat. VII.——*Cantare sub antro Pierio.* Ortus autem hic loquendi ritus à Parnassi antris, de quibus Geographus lib. IX.

II.

C. Sallustij Crispi profusionem laudat specie liberalitatis. Asotiam Sallustij Lenæus Cn. Pompei Magni libertus perstrinxit. *Lastaurum, lurconem, nebulonem, popinonem* adpellans. Sueton. de illustrib. Grammaticis c. XIIX. Et clamatur ille quasi Tullius Sallustio respondens, decoctorem eum pingit, & *patrimonium* ei obiectat *non comesum sed deuoratum.* Notauit & Acro in Sat. I lib. I, *quod Cassij Nomentani coquum Damam centenis milibus æris conductum habuerit.* Quinctus noster tamen ei blanditur vt liberali. Blanditur florenti nempe amicitia Cæsaris Augusti, de qua rectè Acro & Porphyrio. Et L. Seneca c. X lib. I de Clementia ponit Sallustium in Augusti *cohorte primæ interioris admissionis.*

ritum. Atque ita *dictatorem dicere*, & id genus alia. A

DVLCE MIHI EST FVRERE.

VT Oda xix. lib. III. *Insanire iuuat.*

IIX.

DENTE SI NIGRO.

NOTISSIMA priscæ superstitionis opinio, deformiores fieri, qui periurassent. Hoc amplius. Et pustulis linguam & nasum eis oppleri. Scholiastes Theocriti ad Idyll. IX. & XII. Earúmq; pusularũ æquè superstitiosam curationis formulam tradit Marcellus Empir. c. XI.

COTE CRVENTA.

CRVENTATA cruore sagittarum. Sagittæ Cupidinis vulnus infligunt. hinc cruor in cote ad quam acuuntur. πλάσις Poëtica.

TVA AVRA.

FORMA tuæ splendor. Aura prisco significatu splendor, vt Æneide VI. *Auri aura*, id est, splendor. Sic autẽ ibi Seruius explicat. Item Priscian. formulis. Isidor. c. XVII. lib. XVI. Sic Oda III. lib. III.

---*Lucana splendet adulteræ famosus hospes.*

IX.

NON SEMPER IMBRES.

VT Ouidius Ponti eleg. IV. lib. IV.

HISPIDOS IN AGROS.

VALDE' illi à Poëta longè abeunt, qui agros intellexere *hispidos nubibus*. Hispidi agri dumetis & spinetis & fruticetis & arboribus. Nam hi quasi pili terræ. Itaque in Panis Dei imagine τὰ κάτω λάσια, τὴν τῆς γῆς μερῶν, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πεφυκότων. id est, *inferiores corporis partes hispida, partium terræ significationem habent, rerumq; nascentium de terra.* Interpres Theocriti ad Idyll I. *Hispidus.* Δασύς. μεγαλοβελξ.

NEC TIBI VESPERE.

VT Cinna in Smyrna,

Te matutinus flentem conspexit Eous
Et flentem paullò vidit post Hesperus idem.

Fallitur Cælius Lactantius ad Thebaid. VI vbi notat vesperum à Flacco nunc pro Lucifero vsurpari. Nam Horatius quidem propriè vesperum dixit: Luciferum autem vult intelligi, qui *fugit Solem.* Oriente Sole fugit Lucifer, quia præcurrit: at vespere surgit post solem siue sequitur.

MEDVMQ. FLVMEN MINORES VOLVERE VORTICES.

VT Æneide IIX.-- *Euphrates ibat iam mollior vndis.* Sic Papinij Thebaide XI. victi regis, *minor vmbra*, vbi rectè hunc Horatij locum adfert Lactantius.

X.

HVIVSCE Odæ in membranis inscriptio est. *Ad Licinium Murenam, de statu vita.* Et quidem certissima opinor illa ἐπιγραφή, neque abs re fuerit suspicari, hanc odam scriptam quasi ἀποτρεπτικὴν à coniuratione aduersus Augustum, de qua Dio narrat lib. LIV. Suetonius Augusti c. XIX. & LXVI. Tiberij c. IIX. Velleius lib. II. Macrobius Saturnal. c. XI. lib. I. Vetus nomine magis quam re interpres eumq; secuti pleriq; alij, scriptam voluère ad Licinium Crassum Prætorem. Sed Licinius ille Crassus anterior bello Philippensi quo tempore necdum scriptitabat cantilenas Horatius, quemadmodum ipse profitetur epist. posteriore lib. II. B

RECTIÙS VIVES.

VT Aristoteles c. XI. lib. IV. de Repub. ὁ μέσος βίος βέλτιστος *Mediocris vita optima.* Et τῶν εὐτυχημάτων ἡ κτῆσις ἡ μέση βελτίστη πάντων, *Fortunarum possessio mediocris omnium optima.* Et σώζονται ἐν ταῖς πόλεσι μάλιστα, οἱ μέσοι τῶν πολιτῶν. *Salui in ciuitatib. maxime ciues mediocres.*

NEQVE ALTVM SEMPER VRGENDO.

VT Odyss. XII. gubernatorem suum Vlyxes monet--τοῦ μὲν καπνοῦ καὶ κύματος ἐκτὸς ἔεργε Νῆα-- *A fumo fluctúq; ratem prohibere memento.* Arist. c. vlt. lib. II. ad Nicom. C

NIMIVM PREMENDO LITTVS INIQVVM.

LITTVS *iniquum*, quia naufragij pericula sæpius in litore quàm alto mari, πρὸς ταῖς ἀκταῖς τὰ ναυάγια. *Iuxta litus naufragia.* τοιγαροῦν ὅταν χειμὼν καταλάβῃ, τῶν μὲν ἀπείρων ἕκαστος ἐπιθυμεῖ τῆς γῆς, ὁ δὲ κυβερνήτης, ὡς πορρωτάτω φεύγει. *Ergo & cum hiems siue tempestas ingruit, imperitorum quisq; terram optat: gubernator autem à terra fugit longißimè.* Dio Chrysost. de Diffidentia.

AVREAM QVISQVIS MEDIOCRITATEM.

CÆLIVS Lactantius ad Thebaid. III. Auream mediocritatem vocari, quia Deorum D sedes media cæli regione. Mediam cæli regionem esse id omne quod inter ortum & occasum, atq; id spacium vocari meridiem. Vnde, inquit, est illud græcum, ANNOTAT C CA C TA, id est, *Aurea mediocritas*, &c. liquet fuisse, μεσότης χρυσῆ. Cum ait Lactant. vnde illud est, &c. Intelligi vult esse Parœmiacum. Innuit & Ausonius Panegyr. *Quod si*, inquit, *principis honoris istius temperata, & quæ vocatur, aurea esse debet mediocritas.*

FERIVNTQ. SVMMOS FVLMINA MONTES.

C. Mæcenas apud L. Senecam epist. XIX. *Fortuna adtonat summa.*

SPERAT INFESTIS.

SAPIENTER Dio lib. XLVII in proscriptione IIIvirali. Χρὴ μήτε ἐς τὸ ἀνέλπιστον

τοῖς αὐτίκα συμφορᾶς ἐκπλήττεσθαι τίνα, μή τι ἐς τὸ ἀφρόντιστον ὑπὸ τοῦ παραχρῆμα περιχαρέους ἐπαίρεσθαι, ἀλλ᾽ ἐς τὸ μέσον ἐπ᾽ ἀμφότερα τὴν ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος τιθέμενον, ἀσφαλεῖς ἐφ᾽ ἑκάτερα τοὺς λογισμοὺς ποιεῖσθαι. *Oportet neque ad calamitates subitas ita consternari vt desperes, neque ad securitatem extolli repentinis rebus latis: sed obfirmare animum posita in medium, & parata in vtrumq; spe futuri.*

BENE PRÆPARATVM PECTVS.

VT Æneid. II.---*In vtrumque paratus* L. Seneca e. IIX. de vita beata. *Sapiens in vtrumque paratus artifex vitæ.*

XI.

AD QVINCTVM HIRPINVM.

MELIVS membranæ. *Ad Quinctium Hirpinum* Testis Horatius ipse cum ait *Hirpine Quincti.*

QVID BELLICOSVS CANTABER.

NATAT in Horatij stilo bellum Augusti Cantabricum vt Oda VI lib. II. Od. IIX lib. III. Oda XIV lib. IV. epist. XIII. & XIIX.

DEVIVM SCORTVM.

DEVIVM *scortum*, meretrix, siue quæ prostibula non est. Meretrix clam: prostibula palam. Distinguit Marcellus. Item Plautus Pseudulo Sc. II Meretrix *deuia*, prostibula *inuia*, siue C ante stabulum videlicet offerens se. Marcellus.

SIC TEMERE.

Αλλην ἄλλως, ὡς ἔτυχεν Suidas.

MATVRET, &c.

MATVRET, *incomtum Lacænæ more comam religata nodum*, &c. Properet venire, comã habens religatam in nodum comtum, vt solitæ Lacænæ. At inquit Dionysius Lambinus, Lacænæ crinibus passis & solutis vt Æneide I. vbi veneris quasi Virginis Spartanæ *coma diffusa ventis.* Audi. Virgines Spartanæ λυσίτριχες. Anne iccirco & mulieres, & maritæ? Inimo enim eo ipso P. Maro dixit *Virginis Spartanæ*, vt distingueret capillitium Spartanæ Virginis & mulieris. Virginis lacænæ sparsum: mulieris *religatum in nodum* D siue nodatum. Virginum & mulierũ mores Spartæ cõtratij. Virgines venatrices & athleticæ, mulieres domi otiosæ, aut lanificæ. Plato VII. de Legib. Quomodo autem mulieres Lacænæ sparsis crinib. quæ κομᾷν vetitæ? Heraclides Ponticus in Politijs fidem facit. τῶν, inquit, ἐν Λακεδαίμονι γυναικῶν κόσμος ἀφῄρηται, οὐδὲ κομᾷν ἔξεστιν, οὐδὲ χρυσοφορεῖν. *Spartanis feminis muliebris mundus interdictum, neque fas eis comam alere, neque ornari auro.* Adde virgines aperto, mulieres operto capite prodiisse. Plutarchus Laconicis, Χαρίλλος πυνθανομένου τινὸς, διὰ τί τὰς μὲν κόρας ἀκαλύπτους, τὰς δὲ γυναῖκας ἐγκεκαλυμμένας εἰς τοὐμφανὲς ἄγουσιν. Ὅτι ἔφη, τὰς μὲν κόρας, ἄνδρας εὑρεῖν δεῖ, τὰς δὲ γυναῖκας, σώζειν, τοὺς A ἔχοντας. *Charillus interrogante aliquo, quare Virgines non velatæ, mulieres velatæ prodirent. Quia, inquit, virginibus inueniendi viri, mulieribus autem seruandi, quorum in manu sunt*, &c. Si velatæ Lacenæ mulieres, quomodo crinibus passis? Dico & illud breue argumentum. Veneris Laconicæ cui μορφὼ cognomentum, effigies κάθηται καλύπτραν ἔχουσα, &c. *Sedet habens galericulum.* At venus illa matrumfamilias imago. Itaque & compedita propter τὸ ἐς τοὺς συνοικοῦντας τῶν γυναικῶν βέβαιον, *Vxorum erga maritos firmam fidem.* Ac neque passo capillo Virgines omnes. Non illa de qua ibi Pausanias. Ἐς τὴν πηγὴν Πελλανίδα λέγουσιν ὑδρευομένην ἐσπεσεῖν παρθένον, ἀφανισθείσης δὲ τὸ κάλυμμα ἀναφανῆναι τὸ ἐπὶ τῆς B κεφαλῆς, &c. *In fontem Pellanidem aiunt incidisse virginem aquatum venientem, eaque cum euanuisset, capitis eius tegumentum adparuisse*, &c. Forte an & apud Petronium quod est, *quia flauorum corymbion erat*, à Petronij manu fuit, *quia laconicum corymbion erat.* Laconicæ mulieres gatericulis eximiæ. De qua coniectura dicendi locus alius.

Incomtus autem nodus quo pacto? Quippe ne potuit quidem fieri nodus Laconicus quin capillus comeretur & plerumque nec sine galericulo. Quales hi nodi patet numis Brettiorum. Item alij passim.

XII.

DOMINÆ LICINNIÆ.

VXORIS tuæ Licinniæ. Romanis vxores dominæ l. XII. §. I. De legat. III. *Peto à te domina vxor*, &c. Et l. vlt. De auro arg. leg. l. XIX. De ann. leg. D Catull. epith. Manlij. Epictetus Enchiridij c. II. Plinius c. III. lib. XXXIII. *Et inserta margaritarum pondera è collo dominarum.* D. Hieronymus in Iouinian. lib. I. *vxor*, inquit, *vocanda domina*, &c.

Licinnia, *domina vxor* siue *sanctissima domina* C. Mæcenatis, vt blandiens maritus diceret. Eadem verò Licinnia & Terentia. Soror nempe, Terentij Varronis, qui idem & Licinnius Murena Dio lib. LIV. Terentius ille nomine familiæ natiuæ, Licinnius adoptiuæ. Nempe in Morenarum familiam adoptatus. Itaq; iuncto vtriúsque familię nomine. *Varronem Murenam* Suetonius vocat Augusti c. XIX. Tiberij e. IIX Victruuius cap. IIX. lib. II. Murena ille est qui coniurauit in Augustum. De qua coniuratione Dio lib. LIV. Suetonius Augusti c. XIX & LXVI. Tiberij c. IIX. Geographus lib. XIV vbi de Athenæo. Item alij. Sic ergo & Mæcenatis vxor Terentia, eadémque à nomine fratris optiuo Licinnia. Sed quotidianum ei nomen Terentia, Poëtæ Licinniam dixêre. Sic enim Helenius Acro in Sat. II. lib. I. notauit Licinniam hac oda esse pro Terentia. Ego & Mæcenatem ipsum eam sic nominari voluisse dixerim & refugisse nomen Terentiæ, post coniuratio-

lucrationem Varronis Terentij.

Cur autem de hac siue Terentia siue Licinnia C. Cilnij vxore Flaccus quasi de amica eius canit? Quoniam vxor illa quidem Mæcenati, sed quasi amica, propter anxium viri amorem, vt apud L. Senecam c. III. lib. de Prouident. Mæcenas *amoribus anxius, & morosæ vxoris quotidiana repudia deflens.* vxor autem viri sic anxiè amantis, pro amica est, argutéq; Xystus Poëta in sententijs apud D. Hieronymum aduersus Iouinianum. *Adulter est in suam vxorem amator ardentior.*

De quotidianis autem illis Terentiæ cum Mæcenate suo diuortijs argutum & illud L. Senecæ epist. cxiv. *Hunc esse qui vxorem millies duxit cum unam habuerit.* Quæ diuortia tam, vt puto Iauolenus Priscus L. xxiv. De donat. inter vir. & vx. *Trebatium*, inquit, *inter Terentiam & Mæcenatem respondit. Si verum diuortium fuisset, ratam esse donationem: si simulatum, contra*, &c.

XIII.

NEFASTO DIE.

FASTVS arboribus serendis dies mensis xiii. quæ ἡμέρα φυτὰ ἐμφυτεύεσθαι ἀρίστη.

QVICVNQ. PRIMVM ET SACRILEGA MANV.

IMPERITI articulum, &, interposuêre, non aduertentes principium hoc, *Ille & nefasto te posuit die*, referri à Poëta ad strophen sequentem. *Illum & parentis*, &c. Scribendum itaque *Quicunque primum sacrilega manu*, &c.

ILLE VENENA COLCHICA.

MEMBRANÆ aliquæ, *Ille venena Colcha*, vt *semprones horres*, Festus. *Sulpicia horrea* Oda xii. lib. iv. Alia eiusmodi sexcenta Latinè & Atticè.

TE TRISTE LIGNVM.

ARBOREM infelicem. L. Plinius c. xxvi. lib. xvi. c. ix. lib. xxiv. c. xxi. lib. xiii. Macrobius Saturn. lib. c. xx. lib. iii.

SAGITTAE ET CELEREM FVGAM PARTHI.

RECTE iunxit sagittas & fugã Parthi quia Parthi in fuga ipsa torquent sagittas, Plutarchus in Crasso & Antonio.

FVRVÆ PROSERPINÆ.

SERVIVS ad iii. Georg.

IVDICANTEM ÆACVM.

CONVENIENTER Æacum potius, quàm aut Minoem aut Rhadamanthum, quia in limine Orci Æacus, Lucian. lib. de luctu πρὸς δὲ αὐτῇ τῇ καθόδῳ καὶ πύλη ἐστὶν ἀδαμαντίνη, ἀδελφιδοῦς τοῦ βασιλέως Αἰακὸς ἐπὶ τῆς φρουρᾶς ἐπιτεταγμένος καὶ παρ' αὐτῷ κύων τρικέφαλος μάλα καρχαρός. *In ipso autem aditu porta, adamantina custos est Æacus regi fratruelis, tractaq; cum canis triceps asperrimus.*

A

AEOLIIS FIDIBVS.

VT epigrammate in Sapphonem--στέφος τ' Αἰολίδος [illegible]. Et Oda ix. lib. iv. Sappho *Aeolia puella.* Et lyra Sapphonis *Aeolia.* Ouid. epist. Sapphonis. Lesbus & Cuma metropoles siue matres vrbium Aeolicarum. Geographus lib. xiii.

SACRO SILENTIO.

Σιωπῇ μυστηριώδει. Eunapius in Iuliano. Plutarchus lib. de loquacitate μυστηριώδης σιγή. Festus in *Fauentia* Ausonius epist. ad Paullinũ. Lactantius c. xx. lib. v.

DEMITTIT ATRAS AVRES.

B

CONTRA, *aure sublata*, Epoda vi.

QVIN ET PROMETHEVS.

PROMETHEVM apud inferos etiam Aristoteles ponit c. xix lib. de Poëtica. Sic Actæon apud inferos cum cornibus Lactant. in Thebaid. iv. Hercules quoq; apud inferos L. Scholiastes ad Odysseam xi. & hac ipsa Oda, Orion.

DVLCI LABORVM DECIPITVR SONO.

PECCANT qui accipiunt, *laborum*, Alcæi. Nam est *laborum* Tantali, vt Oda sequente. Atticè autem decipi laborum, vt Oda vlt. lib. iii. *Regnauit populorum.* Et Oda xxvii. lib. iii. *Abstinere irarum.*

NEC CVRAT ORION.

C

QVANQVAM curare solitus, & quanquam mortuis eadem studia sunt, quæ fuere in vita, vt Odyss. xi. Æneide vi. vbi ea de re Seruius, Macrobius ad Somnium Scipionis cap. ix. lib. i.

XIV.

LOCVS communis siue declamatio ex Epicuri schola, contra superstitionem & metũ mortis. Rectéq; in membranis Oda inscripta. De superstitione.

NON SI TRICENIS TAVRIS.

D

TRIBVS hecatombis.

TRISTI VNDA OMNIBVS ENAVIGANDA.

ACHERONTE, cuius nomen à tristitia. Seruius ad Æneid. vi. Item alij.

PLACENS VXOR.

VT Εἰκυῖα ἄλοχος Iliade IX. *Vxor bene conueniens*, Suetonius Tiberij c. vii.

COCYTVS ERRANS.

VEL quia flexus habet vt amnes soliti. Sic Achelous δράκων διὰ τὸ μῆκος καὶ τὴν σκολιότητα, *propter longitudinem & sinuositatem.* Vel tropicè, *Cocytus errans*, quia circum eum errant vmbræ, vt Æneide vi.

BREVEM DOMINVM.

PHILISTIO apud Stobæũ Sermone cc[illegible]. Κἂν μυρίων πήχων γῆς κύριος ὑπάρχῃς, τα-

νὰν γαίης ἢ τεσσάρων πηχῶν. *Quamuis innumerabilium cubitorum terra dominus sis, mortuus, eris trium aut quatuor*, &c. Et viui proceriores videntur quã sunt, vt apud Lucianum io Cataplo, tyrannus dum viueret visus ὑψηλότερος ὅλῳ τῷ πήχει, βασιλικῇ ἐπαιρόμενος τῇ τύχῃ. *Celsior cetera toto cubito, eleuatus nempe fortuna regia*. Dionysius Lambinus nihil agit, *breuem dominum* accipiens, non diu victurum, & fruiturum, δεσπότην ὀλιγοχρόνιον.

XV.

IAM PAVCA ARATRO IVGERA.

SIc M. Seneca de ergastulis Controuers. v. lib. v. *Arata quondam populis rura, singulorum nunc ergastulorum sunt.*

EXTENTA LVCRINO LACV STAGNA.

PISCINAS deriuatas ex Lucrino lacu, propter piscium bonitatem vt Epoda ii. Sat. iv. lib. ii.

PLATANVSQ. CÆLEBS.

VT *vidua platanus*, Martiali epigr. LVII. lib. III.

EVINCET VLMOS.

APTAS vitibus arbustiuis. Plinius c. xxiii. lib. xvii. Seru. ad Eclog. i.

SPISSA RAMIS LAVREA.

PLINIVS c. xii. lib. xvii. c. xxx. lib. xv.

NVLLA DECEMPEDIS METATA.

PRISCIANVS lib. vi & c. ii lib. iix.

NEC FORTVITVM SPERNERE CÆSPITEM.

VT *fortuitum poculum*. Mamertini Panegyrico. *Gramineum sedile* Virgil. Æneid. iix.

XVI.

IN PATENTI PRENSVS AEGÆO.

MALE io plerisq, *Pressus*. Nam est *prensus* pro deprensus, vt Æneide v. *Argolicove mari deprensus.*

QVID TERRAS PORTES.

VT Oda iv. lib. i. *Vitæ summa breuis*, &c.

ALIO SOLE.

CONTRA Iuuenal. Sat. xii. *Nostro sub sidere.*

PATRIÆ QVIS EXSVL, SE QVOQ. FVGIT.

TANGIT prouerbium illud quo vsus Petronius. *Longe fugit qui nos fugit*. Scripserat elegantiarum Arbiter ille. *Longe fugit qui suos fugit. Qui suos fugit* Atticè pro qui se fugit. Plautus Epi-

A dico Sc. ii. *Nous ego nostros*, id est, me. Sic Dionysius in Idiomatis Thucydidis. Vetus vetostum autem hoc adagium esse patet, quia & Menippus ille Romanus vnam de Satyris suis ita inscripsit apud Marcellum in *Eruum*, & in *Conuenire*. *Longe fugit qui suos fugit*, Ineleganter aliqui in variis suis c. xvii lib. i. correxére, *Longe fugit qui se fugit*. Nam etsi vis eadem est *suos fugere*, &, *se fugere*. Tamen illud ἀττικώτερον καὶ παροιμιωδέστερον. Adde fidem scripturæ veteris.

Creberrimus autem apud scriptores huiusce adagij sensus, *Neminem se siue suos fugere*. L. Seneca c. ii lib. i. de Tranquill. *Hoc se quisq; modo semper fugit. Sed quid prodest, si non effugit? Sequitur se ipse & vrget grauissimus comes.* Et epist. xxiix. *Quæris*
B *quare te fuga ista non adiuuet? Tecum fugis*. Quinctus noster epist. xiv. *In culpa est animus qui se non effugit unquam*. Lucretius lib. iii.

Hoc se quisq; modo fugit: at quem scilicet, vt fit
Effugere haud potis est. Ingratus heret & angit.

XVII.

VTCVNQ. PRÆCEDES.

QVOMODOCVNQ. *quocunq; genere mortis* Sacramentum se dixisse, & morienti Mecenati comitem se fore ait, intelligi volens deuotum se Mæcenati. Qui deuouendi Romæ ritus
C Horatij sæculo natus, Augusto principe. Nam Sex. Paccuuius se pro salute Augusti Romæ in Senatu deuouit. aliisq; idem faciendi auctor fuit, vt Dio narrat lib. LIII & subiungit, ἀφ᾽ οὗπερ καὶ νῦν προστρεπόμενοι τὸν κρατοῦντα, λέγειν εἰώθαμεν, ὅτι, σοὶ καθωσιώμεθα. Lego ἐντρεπόμενοι, & interpretor. *Vnde hodieq; principem venerantes dicere solemus. Tibi deuoti sumus*, &c. Hinc ergo & statuam aliudve monimentum principi ponentes subnotare soliti. D. N. M. Q. E. *Deuoti numini maiestatiq; eius*. Patet inscriptionibus antiquis sexcentis. Tangit Arnobius lib. vi. *Si suberat numen in statua, nomini eius maiestatiq; sacrata*, &c. Lege, *numini eius*, &c.

Qood autem Dio ibi notauit Pacuuiũ illũ di-
D ctũ à plerisq; Απούδιον, fuerit forte an Απουλήϊον.

Pergit Dio & illud adponere à Pacuuio introductum ritom illum deuotionis ad exemplum Iberorũ siue Hispanorũ, τὸν τῶν Ἰβήρων τρόπον, &c. Ibericũ illum olim ritũ fuisse & Sallustius auctor, ex qoo illud Seruius profert ad iv Georg. *Hispani se regibus deuouent, & post eos vitam refutant.* Sic & de Celtiberis Valerius c. vi lib. ii. *Celtiberi*, inquit, *nefas esse ducebant, prælio superesse cum is occidisset, pro cuius salute spiritum deuouerant.*

Idem & veteris Germaniæ ritus, apud C. Tacitom in Germania. *Principes*, inquit, *magno semper electorum iuuenum globo circumdati, idque in pace decus, in bello præsidium.* Et subiungit, *Hic infame in omnem vitam ac probrosum, superstitem principi suo ex acie recessisse.*

Etiam

Etiam Turcarum satrapis sui aliqui deuoti, de quibus narrat Guilielmus Tyrius belli sacri c. xxiii lib. xxi. Sed celebres in primis veterum Galliæ regum deuoti, quos Gallica voce *soldurios* dixêre. Pingit suo eos penicillo C. Cæsar belli Gallici c. v lib. iii: *Alia*, inquit, *ex parte oppidi Adcantuannus erupit qui summam imperij tenebat, cum sexcentis deuotis quos illi soldurios adpellant. Quorum hæc est conditio, vt omnibus in vita commodis vna cum his fruantur, quorum se amicitiæ dediderint. Si quid ijs per vim accidat, aut eundem casum vna ferant, aut sibi mortem consciscant*, &c. Eadem fere αὐτοτελεῖ Nicolaus Damascenus Athenæi lib. vi. Vbi malè σιλοδούρους pro σολοδούρους. Tangit eosdem Cæsar c. iii lib. vii.

TYRANNVS HESPERIÆ CAPRICORNVS VNDÆ.

MANILIVS lib. iv.

Tu Capricorne regis, quicquid sub sole cadente Expositum, &c. Propert. Eleg. i lib. iv.

Lotus & Hesperia quid Capricornus aqua.

Dataq; occasione, in Poetæ venustissimi gratiam moneo. Sex ibi versus inuenustè quasi de possessione & loco deiectos, Nam post illud. *Iupiter obliqua signa iterata rota*, sequi debet. *Dixi ego cum geminos*, &c. Post versum autem illum. *Tramet & ab Zonis quinq; petenda fides*, scribendus versus. *Felicisque Iouis stella*, &c. & tres sequentes. Ille autem versus. *Dicam Troia cades*, &c. cum sequente subijciendus illi versui, *Omnia & inceptu.*

XIIX.

NEQVE AVREVM MEA RENIDET IN DOMO LACVNAR.

ARNOBIVS lib. vi. *Laquearibus renideant aureis*, &c.

IGNOTVS HERES.

QVASI dicere velit, captatoriam illam hereditatem fuisse, vt & Plutarchus in Tiberio, cum ait Εὔδημος ὁ Περγαμηνὸς ἀπήνεγκε διαθήκην, vt si diceret, *subiecit testamentum*, siue *protulit confictum à se*. Videtur & Cato tangere apud T. Liuiū in suasione legis Oppiæ cum ait. *Et regias etiam adtrectamus gazas*, vt Plauti Asin. Sc. vii. *Ferox est, viginti minas meas tractare sese.*

TRAHVNT HONESTÆ PVRPVRAS CLIENTÆ.

CICERO Verrina iv. *Ipse dabat purpurā tantum, amici operas*, &c. Sic itaque meliùs *honesta clienta*, non viles, quàm vt aliqui voluêre *pulchra*. Pulchris non iniungitur hoc onus sed datur otium & deliciæ, *Clienta* autem illud tangit Carisius lib. i.

TRVDITVR DIES DIE.

PETRONIVS, *Sic vita truditur*. Albianus in epigr. ἠὼς ἐξ ἠοῦς ἐξωθεῖται.

SVMMOVERE LITTORA.

M. Seneca Controuers. v. *Maria summouentur proiectu molium.*

PATERNOS IN SINV FERENS DEOS.

IMITATVS Fabius siue is Calpurnius Declamat. xiii.

XIX.

BACCHVM IN REMOTIS.

BACCHI festus dies poëtis, & epulum illo die poëticum, & sacrum & hymnus sollennis. Patet Ouidij Tristium eleg. iii lib. v. Propert. eleg. iv lib. iv. In hoc genere hic est hymnus Horatij & Oda xxv lib. iii. & Propert. eleg. xv lib. iii.

PACIS ERAS MEDIVSQ. BELLI.

COMMVNIS paciac bello. *Medium* est cōmune vtriúsq; extremi, Aristoteles c. i lib. v. de natura Ἐστὶ γάρ πως τὸ μεταξὺ τὰ ἄκρα. *Medium est quasi vtrumq; extremum.* Eleganter Ouidius de flauo capillitio eleg. xiv lib. i Amor.

Nec tamen ater erat, nec erat color aureus illis

Sed quamuis neuter, mistus vterq; color.

Aureus enim est vt ait Theophrastus ex flauo & multo lumine. Sic Æneide iix. *Sæuit medio in discrimine Mauors.* Ouidius lib. xiii.

Littera communis, medijs pueroq; viroq;

Inscripta est folijs—Hoc est, puero viroq; communibus.

XX.

NON EGO QVEM VOCAS, DILECTE MÆCENAS OBIBO.

HEBES acumen illorum qui excogitauêre *Dilecte Mæcenas*, non ego quem tu solitus vocare ad cœnam, veteres libri rectè. *Non ego quē vocas Dilecte, Mæcenas obibo*, &c. Mæcenas, non ego quem tu solitus vocare *Dilecte*, &c. Sic in Horatij næniola Mæcenas, *Lugens te, mea vita*, &c. vt dicendi locus ad Odam vii lib. seq.

SEPVLCHRI MITTE SVPERVACVOS HONORES.

AD sensum Mæcenatis cuius illud apud L. Senecam epist. xcii.

Nec tumulum curo sepelit natura relictos.

AD LIBRVM ODARVM Q. HORAT. III.

Oda I.

ODI PROFANVM VVLGVS.

EXPLICAT Eumolpus Petronij. Eleganter A. Gellius fine lib. vlt. *Ne adtingas, néve adeas profestum & profanum vulgus à ludo musico diuersum.* Macrob. c. 11 lib. 1. ad Somn. Scipion. *Profana à vestibulo ipso sacræ disputationis excludere.* B

MVSARVM SACERDOS.

OVIDIVS eleg. VII lib. III. Amorum.
Ille ego Musarum purus, Phœbiq; sacerdos.
Propert. Eleg. 1 lib. II. Seruius ad III Georg.

REGES IN IPSOS.

EVMENIVS Panegyr. Constantini F. *Maiestas regis, Iouis subiectanum*, &c.

SVPER IMPIA CERVICE.

CARISIVS lib. IV.

NON SICVLÆ DAPES.

TELES apud Stobæum Sermone CCXXXIII. Οὐ γὰρ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος κατεσκευασμέναι κλῖναι, καὶ πορφυροῖ τάπητες, οὐδὲ ὑπόβαθρα καὶ παραστάδες ὕπνους ποιοῦσιν, ἀλλ' ἔργα καὶ νόμιμοι πόνοι, &c. *Non enim lectuli ex auro & ebore, aut purpurei tapetes, neque scabella pedum, & obtentus siue coronationes, somnos faciunt: sed opera & labores legitimi*, &c. ὑπόβαθρα, ὑποπόδια, quæ sub throno: παραστάδες coronationes thronis impendentes, siue vmbellæ pensiles. C

NON AVIVM CITHARÆQ. CANTVS.

L. Seneca Epist. LVI. *Nullius hominum auiumq; concentus. Auium vernulitatem* dixit Fulgentius Mythologijs lib. I.

FVMOVSQ. MENDAX.

PETRONIVS, *Fumósq; mendaces*, &c.

INVIDENDIS POSTIB. ATRIVM.

SIC μέγαρον, ὁ πλούσιος καὶ ἐπίφθονος οἶκος *Domus diues & inuidenda* Tzetzes in Hesiodū, *Inuidenda aula* Oda x lib. II. *Inuidiosa atria* Martial. Spectacul. epigr. II. D

II.

REPVLSÆ SORDIDÆ.

VT *turpis repulsa*, epist. 1. ad Mæcen. Gloss. *Repulsa.* Ἀπωξία δι' ὕβρεως.

EST ET FIDELI TVTA SILENTIO MERCES.

B ABERRARE aiunt Poëtam hac silentij laudatione. Immò ille institutum suum directissimè persequitur. Laudare voluit disciplinam militarem, virtutem, & silentium. Huius itaq; nunc laus ad extremum sequitur. Disciplinam militarem refert ad castra, virtutem ad forum & campum, silentium ad religionem. Sic tria Reipub. quasi membra complexus est. Artes belli, artes pacis, religionem.

FRAGILEMQ. MECVM SOLVAT FASELVM.

Ἤ γὰρ ξυνεισβὰς πλοῖον εὐσεβὴς ἀνὴρ
Ναύτῃσι θερμοῖς καὶ πανουργίᾳ τινὶ,
Ὄλωλεν ἀνδρῶν σὺν θεοπτύστῳ γένει. Dico Latinè.

Nam si comes quis intret in nauim pius
Nautis nefastis, ad scelúsq; feruidis,
Cum Dijs perosa gente stirpitus interit. Æschylus

C in VII ad Thebas.

DESERVIT PEDE POENA CLAVDO.

PAPINIVS Thebaide v.— *Lentoq; increpuit agmine pœna.* Incertus auctor apud Suidam. ποιναὶ τιμωροὶ τοῖς κακοῖς ἀκολουθοῦσιν οὐχ' ὡς σκιαὶ σώμασι πλησίον, ἀλλὰ καὶ ὀψὲ τοῦ χρόνου. *Pœnæ vltrices sequuntur improbos, non vt vmbra corpora proximè, sed & longo post tempore.*

III.

IVSTVM ET TENACEM PROPOSITI.

D LACTANTIVS c. XIII lib. V.

NON VVLTVS INSTANTIS TYRANNI.

L. Seneca c. XIX lib. III de ira. *Torserat per omnia, quæ in rerum natura tristissima sunt, fidiculis, talaribus, eculeo, igne, vultu suo*, &c.

IMPAVIDVM.

L. Seneca epist. IX.

ET VAGVS HERCVLES INNIXVS.

MELIVS alij enisus.

MARTIS EQVIS.

OVID. II Fastor.
Fit fuga, Rex patrijs astra petebat equis.

CON-

CONSILIANTIBVS DIVIS.

DELIBERANTIBVS, C. Tacitus II Histor. *Et redire omnes Bononiam consiliaturi*, id est, *deliberaturi*.

SPLENORT AOVLTERÆ.

VT Oda IIX lib. II. ---*Tuane retardet aura maritos. Aura tua*, id est, *splendor tuus*. Sic nitor Hebri Oda XII sequente, & *praeteritet* Oda XXXIII lib. I. Et *nitidus adulter*, Oda XXVI sequente.

BELLVM RESEDIT.

MELIVS membranæ, *Bellum resedit*.

PARIOISQ. BVSTO INSVLTET ARMENTVM.

VT Iliade IV τύμβῳ ἐπιθρώσκων.

AVRVM INREPERTVM ET SIC MELIVS SITVM.

NATVRA *pedibus aurum argentumq; subiecit, calcandumq; ac premendum dedit*, &c. L. Seneca epist. XCIV.

PLVVIIQ. RORES.

AQVÆ pluuiæ. Ros pro aqua Lucret. lib. I--- *Atque ardor cum rore manere*, id est, aqua, Item--*Roremq; liquorum*, id est aquam. Horat. Oda seq. *Rore Castalia* pro aqua fontis Castalij. Sic Euripidi ἐναλία δρόσος *Ros marinus*, pro ὕδωρ θαλάσσιον aqua marina. Et κρηναία δρόσος. *Ros fontanus*, pro κρηναῖον ὕδωρ aqua fontana, Sic & *imber* pro quauis aqua Seruius ad Æneidem I.

A PHARETRATOS GELONOS.

VIRGIL. Æneide IIX---*sagittiferósq; Gelonos*.

AVT QVID MINACI PORPHYRION STATV.

NÆVIO est *Purpureus*. Sic enim ille in carmine belli Punici primo apud Priscianum c. I lib. VI. *Inerant signa expressa quomodo Titani bicorpores, gigantes, magniq; Atlantes. Rhuneus, atque Purpureus filij terras*. Emendo

Inerant signa expressa, quomodo Titani bicorpores,
Gigantes, magniq; Atlantes, Rhœtus, atque Purpureus
Filij terras, ---&c. Septenarij trochaici.

VIS CONSILI EXPERS.

B DEMOCRITVS apud Stobæum Sermone XXIIX Ῥώμη μὲ μετὰ φρονήσιος ὠφέλησεν· ἄνευ δὲ ταύτης πλεῖω τοὺς ἔχοντας ἔβλαψε. *Robur cum prudentia vtile: sine autem ista, plurimum ijs qui habent nocet*. Et Choricius Sermone AXA. Ἄνευ μὲ εὐβουλίας, οὐδὲν πέφυκε δύναμις ὠφελεῖν *Vis sine consilio nihil prodesse potest*. Et Euripides apud eundem Serm. XXIIX.

Ῥώμη δὲ τ' ἀμαθὴς πολλάκις τίκτει βλάβην

Vis imperita sæpe noxiam parit. Eleganter & Oppianus ἁλιευτ. lib. V---Ἀλκὴ δ' ἀσημάντος ἄφρον. *Vis sine consilio, ventis vanescit in auras*.

ORION VIRGINEA DOMITVS SAGITTA.

C LACTANTIVS in illud Thebaidis IX *Inde fuerit primum*, &c.

IV.

FABVLOSÆ PALVMBES.

FABVLOSÆ non μυθώδεις siue πλαστοὶ & commentitiæ: sed de quibus hominũ plurimus sermo. Vult ita Quinctus noster ipse, nam explicat. *Quicunque celsæ*, &c. Fabula etiam quiuis hominum sermo vt Græcè μῦθος. Et *fabulari* loqui vt Plauto identidem. Et *sermones fabulandi*, pro sermonibus confabulatorijs siue colloquijs, Prologo Patrui. Et *Fabulinus* Deus cui sacra facere soliti cum pueri primitùs inciperent fari, Marcellus. Et Sulpicia carmen suum de statu Reipub. *fabellam* vocat. Ergo & ad discrimen dicere soliti scriptores *fictam fabulam*, pro apologo, & fabella Poëtæ, vt Tullius pro Muræna. Propert. eleg. III lib. III & *commentitiam fabulam*. Tullius II de Diuin.

MIRVM QVOD FORET OMNIBVS.

QVIA mirum hoc omnibus, ideo & fabulosum siue celebratum sermonibus siue fabellis hominum. Horatianæ autem huic adclamationi similis Ciceroniana in Bruto, *quod verisimile dixisses*, &c. Dionysius Lambinus deleri voluit, sed caue faxis, nam esse debet. *Quod verisimile vix esset*. Nam & Tullius lib. eodem dixerat. *Quod mirabile esset*, vt nunc Flaccus. *Mirum quod foret*.

V.

ADIECTIS BRITANNIS IMPERIO.

QVOMODO adiectis imperio Britannis obsecro? Nam Quinctus ipse quidem Epoda VII *intactum Britannum vocauit*, & bene quidem *intactum*. De Britannia enim necdum vllus Horatij sæculo triumphus. Primus ex ea Clau-

D dius triumphauit. Suetonius Claudij c. XVII. C. Tacitus in Agricola. Quomodo igitur secamus hunc nodum? Si quid mei iudicij est, scripsit hãc Flaccus cantilenam Augusto ad bellum Britannicum proficiscenti. De qua profectione, & molitione belli Britannici Dio lib. XLIX ὥρμησε μὲν δὲ αὐτὸς, nempe Αὔγουστος, καὶ ἐς τὴν Βρετανίαν, κατὰ τὸν τοῦ πατρὸς ζῆλον, στρατεῦσαι, καὶ ἦλθε καὶ ἐς τὴν Γαλατίαν μετὰ τὸν χειμῶνα, ἐν ᾧ ὅτι Αντώνιος τὸ δεύτερον ὑπάτευον, καὶ Λούκιος Λίβων ὑπάτευον προκεχειρισμένος. ταῦτα πάλιν τινὲς καὶ Δαλμάται σὺν αὐτοῖς ἐπανέστησαν. *Aggrediens autem & in Britanniam, ad patris sui exemplum, suscepere arma, & in Galliam progresso quoque iam, post hiemem illam quà Antonius iterum & L. Libo Coss. fuère, aliqui prenuper domiti cumque his Dalmatæ insurrexerunt*, &c. Voluit ergo

Britannis arma inferre Augustus, sed à Pannonijs & Dalmatis retardatus est. Ergo & nunc Horatius tanquam de futura, non autem parta iam victoria canens ait, *diuus habebitur*, &c. Postquam Britannos ac Persas Augustus imperio adiecerit, præsens nobis Deus erit.

GRAVIBVSQ. PERSIS.

GRAVIS armaturæ, Cataphractis. Propert. eleg. x. lib. III.

SI NON PERIRET INMISERABILIS.

LEGO ἐρωτηματικῶς, siue interrogatoriè. *Si non periret inmiserabilis captiua pubes?* & accipio κατ᾽ προκατάληψιν siue dictum anticipatione. Nam quasi obijceretur, consilio illo Reguli perditam esse iuuentutem Romanā quæ capta bello à Pœnis, Poëta, quid ais tu, inquit. Si non periret miserabilis captiua illa pubes? Immo dic pubes inmiserabilis, siue indigna cuius misereamur. Tum reguli personam inducit militum illorum ignauiam accusantis. *Signa ego*, &c. Eaq; Reguli declamatio est vsq; ad versum. *Fertur pudica*, &c. Nam inde rursus Poëtæ sermo.

CVRAT REPONI VIRTVS.

OVIDIVS lib. XIII in Oratione Vlyxis.

Amissámq; mea virtutem voce reposco,

Errore librarij reposco ibi malè pro, repono. Atque ita rectiùs quam vt alij correxêre, *refundo*. *Vt virtutem addere* apud Sallustium in concione C. Marij in Iugurth. & adlocutione Catilinæ ad milites in Catilinario, sic *virtutem reponere*.

SI PVGNAT.

PERGIT Atilius argumentari à simili vt cerua sic miles ille, &c.

FERTVR PVDICÆ CONIVGIS OSCVLVM.

DIO legatione IX. Καὶ οὔτε τὴν γυναῖκα ἐς λόγους ἐδέξατο, οὔτε ἐς τὴν πόλιν καθάπερ ἐκβληθεὶς, ἐσῆλθεν, &c. *At neque vxori suæ loqui voluit, neque intrare vrbem, quasi exsul esset.* Silius lib. VI.

---Iubet & vestros, & coniugis vnà
Arcere amplexus---Coniux autem illa M. Atilij Reguli, *Marcia*. Silij loco anted. Narrat & Suidas in Ῥήγουλος. Item alij.

PARVOSQ. NATOS.

SILIVS lib. eodem.

ATQVI SCIEBAT, QVÆ SIBI BARBARVS TORTOR PARARET.

VALERIVS c. I lib. I. *Non ignarus ad quam crudeles, quamq; etiam meritò sibi infestos Deos reuerteretur*, &c. Qui locus mala Criticorum manu tentatus est, nam correxêre alij *infestos hostes*, alij *infestos eos*, qui & negant idoneam hic de Dijs mentionem esse. Immo enim nihil idoneius. Dij Carthaginensium tutelares, vt Hercules, Saturnus, alij, *Regulo infesti*, quippe à quo ciuitas eorum oppugnata. Iidem & Dij *crudeles* quia victimis humanis siue τῇ ἀνθρωποθυσίᾳ gaudentes. De Hercule Punico sic Plinius c. V lib. XXXV. De Saturno plurimi, vt Plato Minoe, Diodor. lib. XX. Q. Curtius lib. IV. Tertyllian. Apologet. c. IX. Lactant. c. XXI lib. I. Eusebius Præpar. Euág. lib. IV. Eodem & Q. Ennij vetus ille ex annali VII spectat apud Festum & Marcellum in *Puellos*, qui sic legendus.

Nam Pœni soliti suos sacrificare puellos.

VI.

ET PACORI MANVS.

DIO lib. XLIX. & sequente.

MOTVS IONICOS.

EXPLICO ad Persij Sat. V.

DE TENERO MEDITATVR VNGVI.

A Teneris annis. Sic *teneri anni*. L. Senecæ epistola vt alij numerant I C. vt ego C. vbi differens de breui spatio vitæ, subiungit. *Ex hoc quantum lacrumæ, quantum solicitudines occupant*, &c. & mox, *quantum teneri, aut rudes, aut inutiles anni*. Rescribillauêre Critici, *quantum tenent aut rudes, aut inutiles anni*. At Seneca discernere voluit, teneros annos infantiæ, rudes pueritiæ, inutiles senectutis.

SEV VOCAT INSTITOR, SEV NAVIS HISPANÆ MAGISTER.

SIc & carmine ad Canidiam opposuit nautas & institores, *Amata nautis multum & institoribus*. Quemadmodum & in iure ciuili identidem oppositus institor, magistro nauis siue exercitori, quia solitæ inter se comparari actiones, institoria & exercitoria.

BOBVS FATIGATIS.

BVBVS Priscian c. XXVI lib. VII.

VII.

THYNA MERCE BEATVM.

THYNÆ merces vt anuli Thynici, cultelli, & eiusdem sortis aliæ. Sic *anelli, quos Thynica lima perpolivit*, in næniola de morte Quincti nostri apud Isidorum c. XXXII lib. XIX. Cultelli autem vt loco Terentij Varronis ex Satyris apud Marcellum in *Culter, Cutelli à Bithynia*. Locus autem ille Menippi Romani vulgo sic habet. *Nollu cultro coquinari se traicit. Nondum enim mihi inuenti erant cultelli empestati è Bithynia.* Correxêre aliqui. *Nollu c. c. s. t. N. e, i. e. c. importati è Bithynia*, &c. Propius ad Terentij manum fuerit. *Nollu cultro coquinari se traicit. Nondum enim ibi inuenti erant cultelli impesti e Bithynia*. Satyricè Menippus ille, *impesti*, pro importati. Exoticæ merces inmittuntur, quasi pecudes in lætam segetem. Quod pecori pascua, id mercibus illis forum & mercatus L. Festus *Impescere*. Etiam C. Mæcenatis versiculos illos μυροβρεχεῖς tentauêre iam aliqui neq; tamen alijs puto interclusêre Musicum hoc iter.

iter. Tentate & mihi animus, & quidem ita fecerim. A

Lugeas te mea vita nec smaragdos,
Beryllos neque Flacce per nitentes,
Nec mi candida margarita quaero,
Nec quos Thynica lima perpoliuit
Anellos, nec Iaspios lapillos.---

Bene *candida margarita*. Nam & *alba* dixere pro margaritis. Suidas Ἄλβα οἱ μάργαροι. Etiam fungi ex Bithynia L. Plinius c. XXIII lib. XXII.

HISTORIAS MONET.

FORTE, *historias monet*. *Monet*, profert ex historia fabulari siue μυθιστορία. *Monet* scil. nō mooendas. Sic *praecepta monere*, Ouidius III Nequitiæ. *Quid monet ambages praeceptáque parua monere*. *Et monere cātus*. Æneide X. *Monere carmen ore* Ouid. B lib. XIV. Et, *Sollennes voce monere preces* VI Fastor. Ertor autem natus librarijs ex adfinitate verbi vtriusq; *monere*, & *mouere*, ex qua & paragammatismus Ouidij Ponti eleg. XI lib. IV.

Intempestiuè qui monet, illa monet.

IIX.

MARTII KALENDIS.

EXPLICO ad Odam IV lib. I.

CORTICEM ASTRICTVM PICE.

SIc *vincla cadi*, Tibull. eleg. I lib. II.

AMPHORÆ FVMVM BIBERE INSTITVTÆ.

GALENVS lib. I de antidotis. Iun. Colomella c. VI lib. I vbi leuiculæ io verbis eius mendæ, vt *earum* pro *adnum*, pro *amoueantur*, *admoueantur*. Aristoteles Meteorolog. c. X lib. IV. Hinc Tibullus eleg. I lib. II.

Nunc mihi fumosos veteris proferte Falernos
Consulis, & Chio soluite vincla cado. Accipe ἀπὸ κοινοῦ. Proferte mihi falernos cados, & soluite vincla Chio cado. Peccant qui corrigunt.
Nunc mihi nunc fumos veteris proferte Falernos
Consulis, &c.

Neque inficias tamen eo, fumos Latinè accipi vt Græcè οἴνους καπνίας, sed in locum illum A. Albij Tibulli conuenire nego, vt neque hoc Quincti loco fumus est οἶνος καπνίας, quemadmodum ijdem voluêre, non est, sed planè fumus quem & amphora & vinum ipsum per amphoram imbibit, quod coqui fumo dixit Martialis epigr. XXCI lib. III.--*cocta fumis musta Massilitanis*. Hinc Tibullo *fumosi cadi*. Item Ouidio V Fastor. & *fumea vina* Martiali epigr. CXXIII lib. III. & *fumi* pro vinis coctis fumo. Idem epigr. CXIIX lib. vlt. D

SVB CYATHOS AMICI SOSPITIS CENTVM.

EX ritu illo perpotatiooio de quo dixi ad Odam XXVII lib. I.

ET VIGILES LVCERNAS.

NOTISSIMVS ritus non ad candelas vt hodie sed Lychnos siue lucernas cœnitādi.

PERPER IN LVCEM.

NEPOTINVS hic ritus siue asoticus Græcorum & Quiritium in lucem bibendi, siue perpotandi, siue pergræcandi à vespera in lucem sequētem. Plautus Menæchm. Sc. III. *Inde vsque ad diurnam stellam crastinam potabimus*. Noster Oda XXI. seq.

Viuaq; producent lucernæ
Dum rediens fuget astra Phœbus.

Propert. eleg. VI lib. IV.

Sic noctem patera, sic ducam carmine donec
Iniyciat radios in mea vina dies.

Tibullus eleg. I lib. I.

Illam sæpe ferunt conuiuia ducere Baccho
Dum rota luciferi prouocet orta diem.

Claudian. lib. II in Eutropium--*Producere cœnas In lucem*--Plutarchus dixit ἐν οἴνῳ διάγειν εἰς ὄρθρον *In vino agere noctem vsque in mane diei sequentis*. In Catone Vticensi, vbi ritus ille & Catonis qoam libet ficci, sobrij, seueri. Iulio Polluci est διαγρυπνῆσαι τὴν νύκτα εἰς τὸ πρὸς ἥλιον. *Transigere noctem vsque in lucem*, peruigilio nempe & certamine poculorum. Sic & illud acceperis Flacci nostri epist. XIX.

Hoc simul edixit, non cessauêre Poëtæ
Nocturno certare mero, putere diurno.

Mero, nempe *certare* in lucem. Capiendus enim Flaccus ibi de bibionum παννυχισμῷ, siue peruigilio, siue certamine ducendi noctem peruigilem ac pergræcandi. Commemorat hunc potatorij certaminis ritum interpres Aristophanis in Equites. Εἰώθασι, inquit, ἐν τοῖς συμποσίοις ἀμιλλᾶσθαι περὶ ἀγρυπνίας, καὶ ὁ διαγρυπνήσας μέχρι τῆς ἕω ἐλάμβανε τὸν πυραμοῦντα. *Soliti in conuiuijs certare de peruigilio & insomnia, quiq; peruigilausset in lucem, præmium accipiebat placentam.* Sic & Iulius Pollux de conuiuijs agens c. XIX lib. VII. τοῖς μὲν τὸν inquit, διαπαννυχίζουσιν ἆθλα ἦν σησαμοῦς καὶ πυραμοῦς. πέμματα διὰ μέλιτος ἑφθὰ, &c. *Iis qui peruigilassent præmia erant placenta ex sesamo, & placenta ex tritico, item bellaria incocta melle*, &c. Ex eodem ritu Iouenalis Sat. XIV. ---*Cantus pernoctantis parasiti.*

IX.

PERSARVM VIGVI REGE BEATIOR.

VT Plauti Curcul. Sc. III amator ille. *Sua sibi habeant regna reges* vt Lactantius rectè legit c. XII lib. V. Malè ibi prænotata Planesij persona, esse debet Phædromi. Nec enim tam illa amicæ decora χαίρησις quam amatori est. Sic Paris Ouidianus epist. Helenæ. *Præpositum regnis ego te*. Phædromus ipse Plauti mox,

Siquidem hercle mihi regnum detur, numquam id potius persequar.

SIDERE PVLCHRIOR.

SIc Albinouanus *sidereus*. Ouidio Ponti eleg. xvi lib. iv. Et *Diadumenus puer sidereus & cælestis*, apud Æl. Lamprid.

LEVIOR CORTICE.

CORTICEM dicere solitus pro subere, vt Oda huius libri ix. *Corticem adstrictum pice.* Et Sat. iv lib. i. *Nabis sine cortice.* M. Caio c. cxx. *In amphoream mustum induco, & corticem oppicato.* Contraq; *suber* pro cortice quouis vt Persij Sat. i.--- *Ramale vetus vegrande subere coctum*, Glossæ. *Suber.* φελλὸς, δρυς. Et φελλὸς *Cortex, suber.* Item *Cortex*, φλοιὸς, φελλός.

X.

PORRECTVM ANTE FORES.

RITVS amatorius, quo exclusi ante fores amicæ cubitare soliti. Magister nequitiæ lib. ii in præceptis suis.

Frigidus inq; vda sæpe iacebis humo. Et,
Clausa tibi fuerit promissa ianua nocte
Perfer & immunda ponere corpus humo.---Et iii Nequitiæ
Ante fores iaceant, crudelis ianua clamet, &c. Et Remedij lib. ii.
Nec iaceas duro limine poste tuum. Et eleg. ix. lib. i.--- Amor. Deniq; passim hoc ille magister qui vt Rhetor Seneca inquit Controuers. vii lib. iii *sæculum suum amatorijs non artib. tantum, sed sententijs impleuit.* Aristænetus epist. xx. lib. i. χαμαιπετεῖς κοιμήσεις ἐπὶ θύραις ποιεῖσθαι. *Humicubationes facere ante fores.* Etiã Propert. eleg. xiii. lib. ii. eleg. xvi. lib. i. Et noster Epodo xi. Fabius siue quiqui est, Declam. xv. Meleager Anthologiæ lib. vii.

Νὺξ μακρὴ, καὶ χεῖμα, μέσην δ' ἐπὶ πλειάδα δυνε͂ι,
Κ' ἀγὼ παρ προθύροις ν' ἴσσομαι ὑόμενος, Puto Meleagri manus fuit κεῖσομαι, & interpretor,

Nox longa est, & hiems, mediámque ad Pleiada vertit,
Ast ego ab imbre madens; hic iaceo ante fores.

Non pro suo nomine Vincentius nescio quis interpretatus,

Nox longa, & hiems, mediam post Pleiada occidit, scil. Fidecula. Nihil ἐπιδυνε͂ι illud ad fideculam, Meleager ad noctẽ referri vult, & intelligi chronographicè mediam noctem esse, & noctem verti cum Pleiade in occasum, vt de nocte & arcto siue Vrsa Theocritus Idyll. xxii.

Ἄμος δὲ τρέφεται μεσονύκτιον ἐς δύσιν ἄρκτος.
Vertit in occasum medio iam limite noctis Vrsa.

NEMVS INTER PVLCHRA SITVM TECTA.

VT epist. x.
Nempe inter varias nutritur silua columnas. Luxus nempe Romanus nemorum delicias in ipsis ædium tectis, columnis circumsepta marmoreis excogitauit M. Seneca Controuers. v. lib. v. *Alunt in summis culminibus mentita nemora, & nauigabilium piscinarum freta.* L. Seneca epist. cxxii. *Non viuunt contra naturam qui pomaria in summis turribus serunt? Quorum silua in tectis domorum ac fastigiis nutant, inde ortis radicibus, quo improbè cacumina egissent?* Tibullus eleg. iii. lib. iii. Rutilius Numatianus Itinerarij lib. i. Hinc Ciceronianũ illud epist. i. lib. iii. ad Q. Fratrem. *Nunc domus suppeditat mihi hortorum amœnitatem*, &c. Bellissimus itaq; Romæ veteris adspectus ille, deorsom vrbanæ, sursum siluestris, & quasi coronatæ siluis. Puto ab angustijs vrbis & arearum, hæc ingenia, hæ machinæ.

PVRO NVMINE IVPITER.

AEre siue cælo puro, vt Oda xxxiv. lib. i. *Per purum*, &c. Et Oda sequente xxix. *Sole puro.* Iupiter est aër siue cælum, huius numina multa, nempe quot mutationes aëris. *Numen purum* siue serenum, *numen pluuium, numen frigidum*, &c. Miror fuisse qui non modio aut trimodio, sed horreo verborum, differerent *numine*, an *lumine*, *nomine* an *limine* rectius esset.

NE CVRRENTE RETRO FVNIS EAT ROTA.

EXCLAMATIONES doctissimi Turnebi Aduers. c. xxiv. lib. xxii. *Versus obscurissimus* & c. ix. lib. xxvii. *Versus nocte tenebrosior.* Tum pergit indagari de curru circensi, & equo funali. Sed profecto ita est suis sæpè acuminibus se compungit subtilitas. Quinctus autem noster ἀφελῶς & ἀπεριέργως intelligi voluit currum retrocedentem siue cessim euntem, siue retroeuntem. Rotam pro curru accipi tropicè notantes. Ouid. *Si rota defuerit, tu pede carpe viam.* Tibullus eleg. ix. lib. i. *Dum rota Luciferi prouocet orta diem.* Est itaque mens Poetæ. Superbire noli ne Veneris, superbientes perosæ, currus amatores tibi aduectans à te retrocedat. Curru sine rota retrocedente, it similiter siue retroit quoq; funis siue equus funalis. *Funis* pro equo funali. Ausonius epitaphio equi *Phosphori.* Sic enim melius quam vulgo est *Prosphori*,

Pegasus hinc dexter currat tibi, læuus Arion
Funis eat, quartum det tibi Castor equum.

Tu Phosphore & Cyllarus sitis iugales, Pegasus & Arion sint vobis funales siue σειραφόροι siue παρήοροι. Sic l. lii. §. In cliuo D. ad l. Aquill. mulas plaustri cessim euntis, *onere ipso retrahi.*

NEC TINCTVS VIOLA PALLOR AMANTIVM.

PALLOR luteus ac flauescens. Nemesianus Ecloga ii.

Pallidior buxo, violaq; simillimus erro, Magnitudine scil. amoris. Tibullus eleg. iix. lib. i.
Parce precor tenero, non illi sontica caussa est,
Sed nimius luteo corpora tingit amor. Peccant qui reponunt. *Sed nimius luto.* Luteo Tibullus dixit pro pallore luteo ωχροφανής. Sic Epoda x. *Pallor luteus.*

XI.

TVQ. TESTVDO, RESONARE, &c.

SAPPHO apud Hermogenē lib. II. de Ideis. Ἄγε χέλυ διά μοι λέγε, φωνάεσσα δὲ γίνεο. Eustathius profert aliter. Ἄγε μοι δῖα χέλυ φωνάεσσα γίνεο.

XII.

NEQ. DVLCI MALA VINO LAVERE.

SERVIVS ad Æneid. x.

EQVES IPSO MELIOR, &c.

ALIVS horum versuum ordo in membranis plerisq; Primus nempe ille. *Simul unctos*, II *Eques ipso*, III *Neque pugno*, Vtra, inquis, series melior? Quotidiana. Etenim post decursionem campestrem vtramq; nempe equestrem ac pedestrem, & post luctam, sequebatur natatio in Tiberi sudoris abluendi causa. Veget. c. x. lib. I. de re milit. Post hanc in Tiberi natationem subiungit deinde Lyristes noster venationem, quæ campi non est.

XIII.

DVLCI DIGNE MERO, NON SINE FLORIBVS.

VTRVM vino & corollis floreis? an vino coronato? Libare nempe soliti de vino coronato, siue de poculo quod ante coronassent. Seruius ad Æneide I. *Antiqui*, inquit, *coronabant pocula, & sic libabant*, &c. Sic Æneide III. Anchises libaturus--- *Magnum cratera corona*

Induit.--- Hoc merum coronatum Papinio Thebaide III.-----*vbique sacris resonant Paanes vbique*

Serta, coronatumque merum-----vbi Lactantius interpres, *Secundum Homerum dixit, qui ait. Crateras in quibus vinum est coronant. Virgilius, Crateras magnos statuunt & vina coronant*, &c. Excidit Græcus Homeri versus ex Iliade IX.

κοῦροι μὲ κρητῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο. Sic Tibullus eleg. v. lib. II.--*Coronatus stabit & ipse calix*, coronatus nempe ad libationem.

XIV.

MORTE VENALEM.

IN membranis plerisq; *Marte venalem*. Rectè, Non enim *morte* sua illam Hispaniensem vi-

A ctoriam Cæsar emit sed Marte siue pugna & contentione belli.

IVSTIS OPERATA DIVIS.

MEMBRANIS iisdem melios. *Iustis operata sacris*.

MALÈ OMINATIS VERBIS.

IISDEM membranis rectiùs, *Malè nominatis*. *Male nominata verba*, quæ nuncupari siue nominari nefas, vt Odyss. XIX.---κακοίλιον, οὐκ ὀνομαστήν. Et in testamento vetere Porcelli. *Et nec nominando coco, do, lego*, &c. *Verba*, itaq; *malè nominata* οὐκ ὀνομαστά, οὐκ ἄξια μνήμης, οὐδ' ἄξια κλήσεως Sic prologo Captiuorum Plautinæ. *Neque spurcidici insunt versus, immemorabiles*, &c. *Inmemorabiles* οὐκ ἄξιοι μνήμης, οὐκ ὀνομαστοί.

B

FALLERE TESTA.

CARISIVS lib. I.

XV.

MATVRO PROPIOR DESINE FVNERI, &c.

C

P. Syrus eleganter. *Anus cum ludit, morti delicias facit*.

XVI.

SI NON ACRISIVM.

MALÈ apud Lactant. ad Thebaid. VI est. *Sed non*, &c. neq; rectè, *Misisset*, pro, *Risissent*.

ET PERRVMPERE AMAT SAXA.

APVLEIVS lib. IX *Auro solent adamantinæ etiam perfringi fores*.

CRESCENTEM SEQVITVR.

ARISTOT. c. VI. lib. de Repub. Εἰς ἄπειρον ἡ ἐπιθυμία. *Cupiditas infinita est*. Et c. VI lib. II. ἡ πονηρία ἄπληστον. *Improbitas explers nequit*. Elegant erq; idem c. VI. lib. I. D Auaris pecuniam esse τέλος non autem πέρας. τέλος eis pecunia, quia hunc finem petunt, πέρας autem eis non est pecunia, quoniam adpetunt semper vlterius.

MAIORVMQ. FAMES.

PLINIVS c. III lib. XXXIII. *Neque iam auaritia, sed fames auri*.

CONTEMTÆ DOMINVS SPLENDIDIOR REI.

TOLLVNT Lyristæ nostro acumen suum qui mutant. *Contracta*, &c.--- Dixit. *Nil cupientium, nudus castra peto*. At inquiet aliquis hoic nudo. Ergo nihil possidebis, nullius rei dominus eris. Immo enim respondet Lyrista. Illa ipsa possidebo, quæ non habeo, quæ contemsi, Ὀξύμωρος vt Gnato ille Terentianus in Eunucho.

Omnia habeo, neque quicquam habeo, &c. Quincti A
nostri sensus non malè ad sanctissimi Pauli formulam conuenit, cuius notum illud ex c. VI epist. II ad Corinthios. *ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες. Ut nihil habentes & omnia possidentes.* Διὰ χεῖρον πάντα, παμπλούσιος.

QVICQVID ARAT NON PIGER APPVLVS.

MELIÙS membranæ, *Impiger Appulus*. Mutauêre quibus metus ne versus rueret.

MAGNAS INTER OPES INOPS.

L. Seneca epist. LXXIV. *Occurrent, (quod genus egestatis grauissimum est) in diuitijs inopes.*

LÆSTRYGONIA AMPHORA.

SYMMACHVS epist. XXIII lib. IIX. *Formiano sinu, qua ciuitas quondam Læstrygonum populo est habitata.* Plin. c. V lib. III. Læstrygones verò Leontini. Isacius in Lycophronem. B

CONTRACTO MELIVS.

EPICVRVS apud L. Senecam epist. XXI. *Si vis Pythoclea diuitem facere, non pecunia adijciendum, sed cupiditatibus detrahendum*, &c. Græcè hoc idem ex Epicuro apud Stobæum Sermone XXXIX. Εἰ βούλει πλούσιόν τινα ποιῆσαι, μὴ χρημάτων προστίθει, τῆς δὲ ἐπιθυμίας ἀφαίρει. Et sermone eodem. Ἐπίκουρος ἐρωτηθεὶς, πῶς ἄν τις πλουτήσειεν, οὐ τοῖς οὖσι προστιθεὶς ἔφη, τῆς δὲ χρείας τὰ πολλὰ περιτέμνων. *Epicurus interrogatus, quo pacto quis ditesceret? Non pecunia sua*, inquit, *adponens aliquid, sed multa de rebus necessarijs amputans.* Similiter & eodem Sermone Socrates, & Sermone LIII Plato. Neque Aristoteles dissimiliter, c. IV lib. I ad Theodecten. C

QVOD SATIS EST.

QVOD *satis est*, pro quoad, siue in quantum.

XVII.

ET PORCO BIMESTRI.

LIBABANT Genio merum vt Deo natali, porcum verò immolabant ei vt Lari familiari siue Grundili, vt Oda XXIII, sequente. Sat. III lib. II. Dixi ad Persij Sat. II. D

XIIX.

NYMPHARVM AMATOR.

HINC Nymphæ *blandæ*, Propert. eleg. IV lib. IV. *Faciles* Virgilij Ecloga I.

VACAT OTIOSO CVM BOVE PAGVS.

VT Ouid. I Fastor. *Pagus agat festum*, &c. Ridiculè aliqui, *cum boue pardus*.

PEPVLISSE FOSSOR TER PEDE TERRAM.

A OVID. VI Fastor.

Hi ludunt, hos somnus habet: pars brachia nectit,
Et viridem celeri ter pede pulsat humum. Ipse Oda I lib. IV---*Pede candido, In morem Salium ter quatiunt humum.* Lucret. lib. V pingens rusticam saltationem.

Atque extra numerum procedere membra mouentes,
Duriter, & duro terram pede pellere matrem.

XIX.

B

QVIS AQVAM TEMPERET IGNIBVS.

ACCIPIVNT de temperatione balnei, verius acceperis de temperatione thermopolij. Itaque iunxit Chium cadum, & aquæ temperamentum, ad caldi nempe potionem. Vtramque nempe & balnei & thermopolij temperationem rectè Plautus iunxit Rudente Sc. XI.

Aedepol Neptune es balneator frigidus,
Cum vestimentis postquam abs te abij algeo,
Ne thermopolium quidem ille vllum instruit,
Ita salsam præbet potionem & frigidam. Legere oportet.

Nec thermopolium quidem vllus instruis,
C *Ita salsam præbes potionem & frigidam*, &c.
Etiam nullus siue non instruis thermopolium, &c. De thermopolio dixi ad Persij Sat. III.

DA LVNÆ PROPERE NOVÆ.

EXPLICO ad Odam IV lib. I. Kalendæ festi dies Oda XXIII sequente.

DA PVER AVGVRIS MVRENÆ.

AD Odam XXVII lib. I.

NVDIS IVNCTA SORORIBVS.

MEMBRANÆ, *Nudis vincta sororibus.* Meliùs. vinculum enim siue nodus Gratiarum est Oda XXI sequente.

D

XX.

PRÆDA MAIOR.

PRÆDA *maior*, præda diuina, vt *vis maior* vis diuina θεοῦ βία, in iure ciuili, Ouidius lib. IX agens de Hercole diuinato siue in cælum recepto. *Maiorq; videri cœpit*---Sic Æneid. II---*Et noua maior imago*, id est, diuina. Itaq; Iuuenalis explicans Sat. XIII--*Tua*, inquit, *sacra & maior imago Humana* Ouidius VI. Fastor.

Vix illam subito posses cognoscere, tanto
Sanctior, & tanto quàm modo maior erat. Papinius Thebaide IIX.--*Maiorq; chelyn mihi tendit Apollo*, id est, solito diuinior. Ridiculè Lactantius interpretatus, *furiosior*.

XXI.

A

XXI.

QVOCVNQ. LECTVM NOMINE MASSICVM.

QVOCVNQ. *nomine*, cuiuscunq; Consulis nomine. Notissimus ritus vini Cados nominibus Consulum inscriptos, vt de anno constaret quo vinum illud expressum & diffusum, vt epist. v. *vina bibes iterum Tauro diffusa*--id est, diffusa T. Statilio Tauro iterum Cos. Et Epoda xv. *Tu vina Torquato moue Consule pressa meo.* Hinc ita L. Seneca epist. cxiv. *Tot Consulum regionumq; vina.* Et Martiali epigr. lxxxix lib. vii. *Vinum Consulare.* Et *Libuli Consulis amphora* Oda xxiix. sequente. Et apud Petroniũ. *Amphora cum Pittacijs & titulo.* Galenus lib. i. de Antidotis ἴσμεν γάρ τοι τῶν οἴνων τῶν φαλερίνων ἐχόντων τὴν ἡλικίαν ἀπὸ γ... ἐπιγεγραμμένην τοῖς κεράμιοις, &c. *Agorata que cuiusq; vini Falerni atatem legens suscriptam testis*, &c.

DESCENDE.

DE amphoræ descensu patebit ex narratione de fumarijs. Iunij Columellæ c. vi lib. i. quem adtigi locum in Odam huius lib. ix.

NARRATVR ET PRISCI CATONIS, &c.

PRISCI *Catonis*, Vticensis, qui priscus non sęculo sed vita & moribus. Hunc vino non indelectatum liquet L. Senecæ c. xv lib. i de tranquillitate. *Cato*, inquit, *vino laxabat animum curis publicis fatigatum*, &c. Et mox. *Catoni ebrietas obiecta est. At facilius efficiet, quisquis obiecerit, hoc crimen honestum, quam turpem Catonem*, &c. *Ebrietas obiecta est* oempe à C. Cæsare in Anticatone vbi *descripsit eos quibus obuius Cato fuerat, cum caput ebrij retexissent, erubuisse, deinde adiecit. Putares non ab illis Catonem, sed illos a Catone deprehensos.* Plinius epist. xii lib. iii. Eos à quibus deprehensus Cato intellige officia antelucana siue salutatores matutinos. Itaque deprehensus Cato ebrius & mane reuertens à totius noctis perpotatione, siue Bacchi certamine illo de quo dixi ad Odam ix. Vanus itaq; non est Plutarchus io vita eius narrans, solitum Catonem πολλάκις ἐν οἴνῳ διάγειν εἰς ὄρθρον. *Certare poculis à vespera in mane dies sequentis.*

VIVÆQ. PRODVCENT LVCERNÆ.

VT, *conuiuia ducere baccho*, Tibullus eleg. x. lib. i. Minutius Felix Octauio. *Conuiuium mero ducimus.* Propert. eleg. vi lib. iv. *Sic noctem patera, sic ducam carmine.* Terent. Adelph.--*cyathos sorbillans paullatim hunc producam diem.*

XXII.

VERRIS OBLIQVVM MEDITANTIS ICTVM.

SIc de apto Papinius Thebaide iix. --*Inlatumuas Frangit*, &c.

XXIII.

POMIFERO GRAVE TEMPVS ANNO.

TRIPLEX annus olim. Vnus Solis, alter Lunæ, iii Horæ. Itaque Aratus annum Solis μέγαν ἐνιαυτὸν vocauit, vt & Maro Æneide. Minores enim anni Lunæ, & Horarum, vt Autumni, Æstatis, &c. Theo Alexandrinus in Arati Phœnomena. Sic *annus hibernus* Epoda ii. Hinc & abscise *Vernus*, pro anno Verno, vt Palladijde re rust. c. x lib. iii & notitia prouinciarũ. Quemadmodum hodieq; loquelariter in Italia.

IMMVNIS ARAM SI TETIGIT MANVS.

B ANXIVS Dionysius Lambinus est, quæ sit nunc Horatio *manus immunis*, anne *inanis*, & *nihil porrigens*, an vt Acro & Porphyrio exposuêre *immunis* pura siue inmunis à scelere, an *improba*. Atque posttemum hoc ei placet, vnde & sententiam elicit tam Quincto nostro cõuenientem hercule quam nebula serenitati. Inscitia iuris grammatici tales pugnas pugnare solita. Nam sciens, solere articulum si pro etsi vsurpari, sensus Poëtæ in propatulo est. Phidile, etsi manus tua immunis siue nihil victimarum offerens tetigit aram: tamen mola salsa non minus placaueris Deos penates, quam hostia sumtuosa. Γνώμη Mola salsa eos litare, quibus victima non est, vt Antipater in Epigr. Ζεὺς μέγας ὡς ὀλίγῳ πλήθει μοι λίβανῳ.

C *Sape velut placant paruula thura Iouem* Et Sophista Procopius epist. xvi. οὐδὲ γὰρ οἱ τοῖς θεοῖς λιβανωτὸν ἐπιθύοντες, πρὸς ἀξίαν τὴν χάριν πρὸς δὲ δύναμιν τῷ δεκτῷ εὐχόμενος, ἐπιδείκνυνται. *Nam neque ij qui thura Dijs libant, gratiam illam vt parem & pro merito, sed pro facultate sua, & bona voluntatis indicium offerunt.* Si autem pro etsi crebetrimum est. Afranius apud Marcell. in Supparum. *Puella non sum, supparo si induta sum*, pro, *etsi suppare*, Plaut. Captiu. Sc. iii. *Si nos solutos sinas*, pro, *etsi nos*, &c. Terent. Adelph. *Si maxime fateatur, non est vtile*, &c. pro, Etsi maximè, &c. Cicero iii Legum, *Si nos tacemus*, pro, *etsi nos*, &c. Virgil. Ecloga iv. Si canimus siloas, pro, *etsi canimus.* Ouid. xiii. *Haud timeo, si iam nequeam defendere*, pro, *etsi nequeam.*

ET SALIENTE MICA.

D OVID. iv. Fastor.
Farra Dea, micaq; licet salientis honorem Detis.----Sic & *crepacem molam* Mæcenas dixit apud L. Senecam epist. cxiv.

XXIV.

NITIDO ADVLTERO.

NITIDO, pulchro, vt nitor pro pulchritudine, vt dixi ad Odam iii. Fluctuant qui

interpretati, aut *comtum*, aut *bene curatum*, aut A vng ento delibutum.

AVT PRETIVM EST MORI.

AVT mors pœna est. Pretium dixit pro pœna & vltione ex græco τιμὴ. Nam τιμὴ vel ἐκλογὰ, vel τιμωρία ἢ ἐκδίκησις vt identidem apud Homerum, Eustathius ad Iliad. I. Fugit hoc illos qui opinati eodem significatu pretij nomen esse epist. xvi cum ait—*Habes pretium, loris non vreris, aio.*

QVATENVS VIRTVTEM INCOLVMEM ODIMVS.

ODIMVS *virtutem incolumem.* Inuidemus eximia virtute viris dum viui & incolumes, mortuis autem frui vellemus, vt epist. ad Augustum *Vrit enim fulgore suo*, &c. Bene Sallustius O- B rat. II de Repub. ordin. *Nam viuos interdum fortuna, sæpe inuidia fatigat: vbi animus natura cessit, demtis obtrectatoribus, ipsa se virtus magis magisq; extollit.* Isocrates apud Stobæum Serm. CXL πολλοὶ θανόντας ἀμείβουσι τοῖς τάφοις, οὓς τῷ φθόνῳ προσῆπτον ἄλγη ἂν ζῶντας. *Multi mortuos tumulis honestant: quibus ante propter inuidiam fuerant molesti.*

QVID VANÆ SINE MORIBVS, &c.

ARISTOTELES c. IIX lib. IV de Repub. οὐκ ἔστι δὲ εὐνομία, τὸ εὖ κεῖσθαι τοὺς νόμους, μὴ πείθεσθαι δέ. *Non bene legibus munita est ciuitas, vbi leges bonæ, sed quibus nemo obtemperet.* Æschines contra Timarchum. Ἐὰν κο- C λάζητε τοὺς ἀδικοῦντας, ἔσονται ὑμῖν οἱ νόμοι καλοὶ καὶ κύριοι· ἐὰν δ' ἀφῆτε, καλοὶ μόνον, κύριοι δ' οὐκ ἔτι: *Si puniueritis iniurios, erunt vobis vestræ leges & præclaræ & ratæ: sin autem hos dimiseritis, præclaræ tantum, ratæ non item.* Et Tiberius Imp. Proœmio Nouellæ suæ quæ inter Iustinianeas CLXI est. Οὐ τὸ νομοθετεῖν τὰ συμφέροντα μεῖζον ἐστὶν ἀγαθὸν μέγιστον, ἀλλὰ καὶ τὸ τὰ θεσπισθέντα φυλάττειν ἀκριβῶς, καὶ πρὸς ἔργον ἄγειν, &c. *Non solum ferre leges vtiles, maximum ciuitatis bonum est, sed & operam dare vt latæ leges accurate seruentur, & in vsu vigeant quotidiano*, &c. Bene & ille qui qui est apud Suidam. τὰ κυρωθέντα βεβαιούσθω τοῖς ἔργοις. *Quæ perlata sunt, factis & moribus, firmentur.* In ἀμφισβητήσεις.

PAVPERIES IVBET QVIDVIS ET FACERE ET PATI.

LVCIANVS lib. de mercenariis Philosophis, πενία, inquit, πάντα ποιεῖν καὶ πάσχειν ἀναπείθουσα. *Paupertas persuadens omnia facere & pati.* Plaut. Asinaria Sc. x *Quid vis? egestas imperat*, Melius *Quiduis egestas imperat.*

Parœmiacè autem illud sic iungi solitum, *quiduis facere & pati.* Sic Demosth. pro corona, Æschinis matrem dictam esse Empusam, ἐκ τοῦ πάντα ποιεῖν καὶ πάσχειν, *quod omnia & facere & pati solita.* Tullius in Pisonem. *Qui nihil sibi vnquã nec facere nec pati turpe duxit.* Apuleius Apolog. II. *Ne matrimonium nostrum coalesceret, quiduis pati, quiduis facere paratum fuisse.* Et lib. IX. *Quiduis facere, quiduis pati paratus.*

VEL NOS IN CAPITOLIVM.

CVIVSMODI hæc declamatio, *mittamus aurum in Capitolium?* Aiunt, mittamus in Capitolium eò referri quod matronæ olim mũdum suum ad necessitatem Reipub. contulêre in Capitolium. Alij quia thesauri olim ciuium in templis deponi soliti, siue sacro commendari. Neutrum facit. De priore vel cæcus perspexerit, de posteriore patet, quia Flaccus abdicari vult aurum è vita, quod autem depositum sacro, manet eius à quo ibi depositum. Dixeris. Tu ergo quid senis? Velle Quinctum vt omne aurum Ioui ceterisq. Dijs immortalibus dedicetur, atq; ita sacrum factum desinat materies mali, siue incentiuum vitiorum esse. De auri in fanis dedicatione, B & donarijs notissima res. Illud autem ex Petronio patescit, non priuos tantum pecuniam Ioui promittere & vouere, & dedicare solitos, sed & publicè Senatum. *Ipse*, inquit, *senatus recti boniq; præceptor mille pondo auri Capitolio promittere solet*, &c. Corrige *Capitolino*, vt & Sueton. Nerone c. XII *Barbam*, &c. *Capitolio consecrauit*, &c. Melius. *Capitolino*, &c. Etiam principes Romanos, vt apud Sueton. Augustus c. XXX. *In cella Capitolini Iouis XVI millia pondo auri, gemmasq; ac margaritas quingenties HS vna donatione contulit*, &c. Hinc Deorũ thesauri, vt *Thesaurus Iunonis Laciniæ, thesaurus Proserpinæ.* Valer. c. II lib. I. *Fauissa Capitolina.* A. Gellij c. x lib. II. Item aliorum apud alios. Eius- C modi autem pecuniarum Dijs donationes magna ceremonia & pompa & plausu populi fieri solitas indicio nunc Flaccus. Adiungit enim *Quo clamor vocat*, &c.

AVRVM ET INVTILE.

VT, *nequam aurum.* Lucilij apud Festum, Lucilij versus est, *Nequam aurum est, auris quiduis vehementius ambit.* Corrigunt.

Nequam est, aurum auris quouis vehementius ambit

Tentamentum infelix, Nam Lucilius voluit.

Nequam aurum est auren, quiduis vehementius ambit. Quodcunq; aurum copiosius ambit aureis, siue in aure gestatum, vt inaures, siue ex pollicitatione, muneris & largitionis. Ambit aurem inauris, ambit aurem vox quoque pollicitantis D aurum.

SVMMI MATERIAM MALI.

MELIÙS, *materiem*, Iustinus lib. III *Lycurgus aurum argentúmq; velut omnium scelerum materiam sustulit.* Claudius Rutilius Itinerarij lib. II.

Materies vitijs aurum letale parandis.

GRÆCO TROCHO.

VT Sphæra siue pila græca, cui opponitur Italica, Cælij Aureliani tardar. passion. c. VI lib. III.

XXV.

QVO ME BACCHE.

HYMNVS Baccho, qualis Oda penult. lib. II.

Tvi

TVI PLENVM.

IDem Deus Bacchus & Apollo L. Macrob. Saturn. c XIIX lib. I. Arnob. lib. III.

INOICTVM ORE ALIO.

VT epist. XIX---*Non alio dictum ore prius.*

XXVI.

VENERIS MARINAE.

VT Oda XI lib. IV. *Mensem Veneris marinae.*

TANGE CHLOEN.

TANGERE, lædere, Pomponios. *At ego rusticatim tangam*, &c. Marcellus in *Rusticatum*. Propert. eleg. v lib. III. *Et tu materno tacta dolore Thetis*. Tullius fine Bruti sui. *Hic me dolor tangit.* Critici peccant corrigentes. *Hic me dolor angit.* Virgil. Æneide IX.---*Nec solos tangit Atridas iste dolor.*-- Et Æneide IV.

Infelix Dido nunc te fata impia tangunt. Lege ἐρωτηματικῶς siue interrogatoriè, *tangunt?* Increpat se Dido ipsa interrogans. Nunc demum Dido te impia fata tangunt? id est otiouent, siue angunt. *Tum decuit te tangi*, &c. tunc debuisti sentire fata tibi aduersa esse, cum sceptra dabas, &c. Sic Terent. Andr. Act. v Sc. III. *Modóne id demū sensisti Pamphile?* &c. Sic græci χαθάπτεσθαι. D. Gregor. Nazianz. funebri laud. D. Basilij χαθάπτεσθαι ἁπαλῶς. *Tangere urbanatim*, molliter.

XXVII.

ANTE QVAM STANTES.

NVNQVAM *periculum sine periculo vincitur.* Hic in mentem mihi nunc P. Syri versus, notare incipienti traiectionem huiusce strophæ. Nam vereor ne non sine periculo sit obmurmurationis hoc periculū. Pergo tamen. Dixit Quinctus. *Ego cui timebo prouidus auspex?* vult intelligi. Impijs eueniant & terrori sint mala itineris omina: ego cui talia omina timebo, anne tibi Galatea? Minimè, sed sis felix, &c. Series itaque ad mentem Horatij erit.

---Ego cui timebo
Prouidus auspex?
Sis licet felix vbicunq; mauis,
Et memor nostri Galatea viuas,
Teq; nec læuus vetet ire picus,
Nec vaga cornix,
Ante quàm stantes repetat paludes
Imbrium diuina auis imminentum,
Oscinem coruum prece suscitabo
Solis ab ortu, &c.

Aptissimè nexa vinctaq; omnia, *cornix, ante quàm diuina auis*, &c. Deinde, *suscitabo*, &c. Precabor tibi felix corui auspicium. Mox *ἐπιδιορθωτικῶς. Sed vides*, &c.

ET MEMOR NOSTRI GALATEA VIVAS.

FORMVLA valedictionis, vt Suetonij Augusto c. LC. *Liuia nostri coniugij memor viue ac vale.* Sic & apud Ouid. item alios.

TEQVE NEC LÆVVS VETET IRE PICVS.

PICVM & cornicem à læua vt aues arcelas siue cliuias ponit. At Plautus apertè Asinaria Sc. IV vtramq; auem admissiuam facit à læua.

Impetritum, inauguratum est, quouis admittunt aues,

Picus & cornix à læua est, coruus, parra, ab dextra

Consuadent, &c.

Ex antica itaq; linea siue diametro pugnant hi augures Plautus & Horatius. Dicam vt Naucrates Plautinus, *vtri adsim nescio, rixam tamen vtpote eib diremero.* Horatio læuum picum esse reor, non præpetem & inuolantem à læua, sed inauspicatum & clinium. Sæpe ita sinistrum siue læuum pro inauspicato, maximè Poëtis. Virgilius Ecloga IX. *Ante sinistra caua monuisset ab ilice cornix.* Benè Seruius pro infausto accepit: malè Cælius Lactantius ad Thebaidem III & IIX pro felici & admissiuo. Ouid. epist. Phyllidis.

Cui mea virginitas auibus libata sinistris. Sic Arnobij lib. I *Læuum augurium*, pro malo. Cōtra Papinius III Thebaide etiam dextras aues dixit pro infaustis--*dextrisq; profundum Alitibus pratexe diem* -- Nempe quoniam sinistra felicia fuit in aospicio. Differit ea de re Tullius II de Diuin. Cornicis autem à læua ratum auspicium fuisse, auctor quoque Cicero I de Diuin.

OSCINEM CORVVM SVSCITABO.

CORVI hoc felix & admissiuum augurium rectè interpretes antiqui accepere: ἐπιθέσμιον Flacco est, quod in Aduersarijs c. XXVI lib. VI voluere intelligi augurium arculum & infelix. Nam Flaccus ait. Equidem precabor, siue inuocabo tibi corui augurium ab ortu cantantis, & felix iter denuntiātis: sed quid refert? nam vides vt mare turbetur? &c.

AB ORTV.

AB *ortu*, inquiunt, *partes mundi auguribus Romanis læuæ*, vnde illi hoc? ex Varronis VI de Ling. Lat. scilicet, Festo in *Sinisterum*. Item alijs. Sed Pompeius ille idem admouet, *antiqua, postica; rursus diuidi in duas partes, orientem atque occidentem*, &c. Velle videtur Aquilonis & Austri partes quæ magis ad Orientem, adtribui parti sinistræ siue orienti, quæ magis ad Austrum, parti dextræ siue occidenti. Sic itaque coruus ab ortu fuerit quoque dexter, ortu nempe Australi. Sed verius puto, Festum scripsisse, *rursumq; diuiditur* nempe cælum: & Horatium velle, ab ortu Solis, felix corui augurium esse siue à læua mundi: sed non à læua manu siue læua nostra. Itaque Plaut. Aulul. Sc. XX dixit, à læua manu. Ille ritus in augurio impetrito. Itaque dixit Horatius,

prece suscitabo: hic in augurio oblato. Duplicia itaque dextra & sinistra in augurijs, sollennia & augurij impetriti, quotidiana, & oblati. Neque enim puto eum repente offerretur auspiciū, cæli ante regiones describere potuere, sed manum suam respexère, dextram & lævam. Disserit profluentissimè hoc Arnobius lib. IV *dextra lævaq; esse positiones & temporis, & prout nostri corporis habueris se situs, rerum ad circumstantiam collocatas*, &c. A

Aastineto, viarvm.

PRiscian. c. II lib. IX.

Bene ferre magnam disce fortvnam.

VT μέγαν ὄλβον χατέπεψαι Pindarus Olympijs Oda I. Τ' ἀγαθὰ χαλῶς φέρειν Xenophon Pedæ lib. vlt. Sidonius epist. XVII B lib. V. *Dies bonos male ferre*. Et *disce*, inquit, Horatius, quia difficilius secunda ferre quam aduersa, vt disserit Xenophon loco eodem, Et M. Cato in Oratione pro Rhodijs apud Aulum Gellium, c. III lib. VII.

Sectvs orbis.

SEctvs *orbis*, Europa. Diuiditur enim Europa in Africam & Europam. Siue vt aliqui Geographi diuisère. Partes orbis terrarum duæ Asia & Europa. Partes Europæ, Europa & Africa. Varro IV de Ling. Lat. c. II lib. I de re rust. Ex quo liquet partitionem illam esse ab Eratosthene. Placet eadem Geographo lib. XVII Lucanus C lib. IX.

Tertia pars rerum Libya, si credere fama
Cuncta velis, at si ventos cælumq; sequaris
Pars erit Europæ— &c. Salustius in Iugurth.

In diuisione orbis terræ plerīq; in parte tertia Africam posuère: pauci tantummodo Asiam & Europam esse, sed Africam in Europa. Ex Salustio idem Paulus Orosius c. II lib. I. Cuiusmodi autem sectio illa Europæ, bene D. Augustinus explicat c. XVII lib. XV de ciuit. Dei.

XXIIX.

Mvnitæq. sapientiæ. D

MVnitæ Εὐφρούρῳ, Εὐφρουρεῖ, qui necdum vino victi vt apud Xenophonté Laconicis, vt ante iam obseruatum doctissimis.

Inclinare meridiem.

INclinare nempe in vesperam, vt D. Lucæ c. vlt. πρὸς ἑσπέραν ἐστὶ, καὶ κέκλικεν ἡ ἡμέρα.

Nox qvoqve.

NOx Dea nempe, vt Oda huius libri XIX. *De Noctis media*. Apollonius Argonaut. lib. III. Νὺξ δ' ἵπποισιν ἔβαλλεν ἐπὶ ζυγὰ, vt Tibullus eleg. I lib. II.-- *Iam nox iungit equos*. Passim & alijs Noctis Deæ mentio. Dies quoque Dea L. Isacius in Lycophronem.

XXIX.

Mvndæq. coenæ.

MVndam Horatio *cœnam* esse *lautam* malè interpretati ad Alexandrum Seuerum Lampridij. *Rectam* rectum fuerat. Et si negant, est qui docere paratus, vt cum Sat. II lib. I *mundam*, pro recta dixit noster hic. Triplex itaque cœna Lauta, Recta, Necessaria, Suidas Ἀναγκαία τράπεζα, ἡ εὐτελὴς καὶ πενιχρά. Nec melius locum Ælij Lampridij illum rescripsere. Inquit Lampridius. *Medicum sub eo*, nempe Alexandro, *vnum Palatinum salarium accepit: ceteri omnes qui vsque ad sex fuerunt, annonas binas, aut ternas accipiebant, ita vt mundas singulas consequeretur, alias alter*, &c. Corrigunt, *alias aliter*, &c. Peccant. Vult enim Lampridius, *ita vt mundas singulas consequeretur vnus, alias alter*. Intelligi vult alternis, mundas eis datas. Qui reposuère, *aliter*, non adtendère inconsulto Prisciano dictum illud, *archiatri consequeretur* Sed rem scutica dignam, horribili sectari flagello vetat Quinctus noster. Nam auditem, Orbilius.

Et vrbi sollicitvs times.

VT Oda IIX. *Mitte ciuiles super vrbe curas*. Notissima historia de Mæcenate præfecto vrbi, ex Dione lib. XLIX. LV. Velleio lib. II L. Seneca epist. CXIV. C. Tacito annali VI.

Prvdens fvtvri.

PEritvs futuri. Ouid. epist. IX.

Desistuor prudens artis, ab arte mea.

Iun. Columella c. XIIX lib. III. *Antiquitatis imprudens* .i. imperitus.

Dixisse, vixi.

VIxi, vox contemnentis mortem, vt Æneide IV.

Vixi, & quem dederat, &c.

XXX.

Exegi monimentvm.

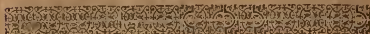
Πεποίηκα D. Hieronymus Epitaphio Paulæ. *Exegi monimentum ære perennius, quod nulla destruere possit vetustas*, &c.

Scandet cvm tacita Vergine Pontifex.

SAcra Idulia Romæ fuisse, & Idib. mensium sacerdotes in Capitoliu adscendere solitos ad ea sacra facienda, notauère in Aduersarijs c. VII lib. XVII. c. XXXV lib. XX. Sed quid sacra illa Idulia, & sacerdotes illi ad Pontificem & & tacitam virginem? Ego si ariolari licet, suspicer Pontificem maximum Angeronalibus cum virgine aliqua Vestali in Capitolium adscendisse, & sacrum fecisse Angeronæ in curia Hostilia, quæ

quę in Capitolio. In curia sacrū fieri solere Angeronalibus Varro auctor v de Ling. Lat. Virginē vero illam tacitam dictam esse credo, quod referret speciem Tacitæ illius Musæ, quam vt inquit Plutarchus in Numa, rex Numa ἰδίως καὶ διαφερόντως ἐδίδαξε σέβεσθαι τοὺς Ῥωμαίους ταχίταν προσαγορεύσας οἷον σιωπηλὴν ἢ ἐνεὰν *speciatim & eximie colere docuit Romanos, Tacitam vocans, quasi gaudentem silentio & mutam*. Huius itaque specie ac nomine vestalis Tacita, cum Pontifice Angeronalibus scandens in Capitolium, ad Angeronæ sacrum quæ & ipsa silentij Dea. Cur autem à tali sacro Flaccus omen perpetuitatis capere voluit, magis quàm alio? Forte an quia plerique opinati, Angeronam totelare vrbis Romæ numen esse. Macrobius Saturnalibus c. ix lib. iii. vt autem illius numinis sacra, sic neque suæ Musæ sacra vnquam intermoritura.

Dixi de Tacita Virgine verisimilia, forte an & vera: certiora si quis proferet, magisque testata, non irascar vt rabiosuli & maniaci Petrulli qui contumeliam sibi fieri putant, si quis critico stilo scripta eorum tetigerit. Coniectioni quidem huic meæ fauentia puto non deerit à cogitantibus quæ tenebræ in silua, vbi tales feræ captantur.

AD LIBRVM ODARVM Q. HORATII FLACCI IV.

Oda I.

INTERMISSA VENVS DIV.

ADFATVR Venerem Poëta, neque tamen ad Venerem hæc Oda est, vt censet plebecula, sed Paullum Fabium Maximum qui cum Antonio Iulo Cos. fuit anno vrbis IↃCCXLIII. Fabius luc male Fuluius apud Plutarchum, lib. de loquacitate in narratione, de arcano Augusti consilio per hunc eliminato. Dixerat Augustus huic Fabio. Hic autem vxori suæ Martiæ, illa Liuiæ. Liuiæ inde cum Augusto iurgium. Iratus Fabio salutatum venienti, & *Aue Cæsar* dicenti, retulit Cæsar. *Vale Fabi*, perinde vt si diceret, morere. Fabium illum Maximum fuisse non autem Fuluium testis locuples C. Tacitus annali i. Plinius c. xlv lib. vii. In Martiæ autem illius comitatu olim vxor Ouidij, ipse Ponti eleg. iii lib. i. Hinc, vt miseriad omnia pauidi, etiā se Fabio causam mortis fuisse retur, quasi vxoris suæ contagione, Ponti eleg. vi lib. iv.

Ad hunc itaque Fabium Maximum hæc cantilena est ἀπολογητικὴ siue recusatoria. Petit Fabius à Poeta Odas amatorias, respondet Quinctus sexagenarium se iam esse, neque aptum militiæ Veneris, Fabio illam magis conuenire, cum ait, *Tempestiuus in domo Pauli*, &c. Sed figuratè & ἐσχηματισμένως interposuit personam Veneris. Rectius itaque inscriptio huius cantici fuerit. *Ad Paullum Fabium Maximum*. Et hanc verò & sequentem Odam scripsisse vno fere tempore videtur, nempe ad vtrosque Coss. Hanc ad Fabiū, illam ad Antonium.

PVRPVREIS ALES OLORIBVS.

De purpura Hermionica siue candida iam olim ad Persium expediui. Sat. iii.

POTENTIOR LARGIS MVNERIBVS ÆMVLI.

Sic *riuales impares* Epoda xi.

NARIBVS DVCES THVRA.

Bibes ἀμυσί, ἀπνευσί, vt dixi ad Odam xvii lib. i Rusticius, cadē figura tamen Venantius Fortunatus Poëta Christianus. *Vt similis nullus nare bibatur odor*, Vrbanius noster Oda xv lib. ii. *Omnis copia narium*, vt si diceret, omnia quæ nares edere aut bibere possunt, siue quibus nares defruuntur.

PER AQVAS.

Vt Tiberim, & Virginem, Ouid. iii Nequitiæ. *Nec vos campus habet nec vos gelidissima Virgo, Nec Tuscus placida deuehit amnis aqua.*

II.

PINDARVM QVISQVIS.

Sic *Pindarici fontis haustus*, difficiles Epist. iii.

IVLE.

Ad Iulum Antonium cum Paulo Maximo Cos. anno IↃCCXLIII hæc cantilena est.

Incuntibus nempe Conſulatum, ſiue Conſulibus nouis hæc oda & ſuperior. Filius autem Iulus ille M. Antonij IIIviri & Fuluiæ, Dio lib. LI Ἰούλῳ τῷ Ἀντωνίου τῆς τε Φουλβίας υἱῷ, &c. vbi rectè *Iulus*. At eidem malè *Iulius* eſt lib. LIV & LV vt & Suetonij Claudio c. II & de Inluſtribus Grammat. c. XXI. Fruſtrsq; trepidauêre in animaduerſionibus ſuis ad Tranquillum. *Iulus* hic an *Iulius* diceretur.

Benè in Commentatio ad C. Taciti Aonalem III notauete hunc *Iulum* cognomento *Africanum* fuiſſe. Nam & hoc in nummis cognomento eſt Antonius hic, & apud Dionē indice Coss. lib. LIV vbi Iulus hic Africanus, Fabius verò non item, vt neq; Faſtis Diodori & Caſſiodori. Quocirca & erroris manifeſtarij arguunt Tranquillum cui loco prædicto Fabius hic cognomento Africanus. Sed librariorum magis quàm Suetonij culpa. Suetonij manu ſcilicet fuiſſe *Iulo Antonio Africano. Fabio Maximo Coss.*

SEV PER AVDACES DITHYRAMBOS.

DITHYRAMBI hymni in Bacchū, τοὺς εἰς Διόνυσον πολυστρόφους ὕμνους vocauit Iſacius in Lycophroonem, *Multarum ſtropharum hymnos in Bacchum.* Sic fere & interpres Pindari ad Olympia Oda XIII. Benè autem *Dithyrambos audaces*, propter τὸ ὕψος, Galenus lib. I Therapeuticæ methodi τίνος μελοποιοῦ κατὰ Πίνδαρον ἀξίωτες ὑψηλῶς ἐν διθυράμβοις πάλαι τὸν Διόνυσον. *Quidam olim melicus cum ad exemplum Pindari dithyrambis ſuis Bacchum ſublimiter cantaſſet* ὕψος verò illud in licētia & audacia rerum ac verborum. Rerum quia dithyrambici, περὶ μετεώρων καὶ τῶν νεφελῶν λέγουσι πολλά. Suidas in Διθυραμβοδιδάσκαλοι id eſt de meteoris & nebulis multa loquuntur, &c. Verborum autem quia σύνθετοι eorum καὶ πολυπλόκοι λέξεις iuncta & cōtortuplicata verba. Interpres Ariſtophanis in Nebulas. Quemadmodum & Demetrius Phalereus lib. de interpr. iuncturam verbi audacem vocauit διθυραμβώδη διπλῶσιν, *dithyrambicam duplicationem.* Et ille apud Suidam in Διθύραμβος. λόγου ἰδέα διθυραμβώδης καὶ φλεγμαίνουσα ποιητικοῖς ὀνόμασι. Hinc & Ciceroni III de Orat. *Licentius & diuitius dithyrambus.* Et Piodarus Olymp. Oda XIII. Dithyrambum βοηλάταν vocauit. Διὰ τὸ, inquit, interpres, ἐλαύνεσθαι αὐτὸν διὰ βοῆς καὶ λέγεσθαι. *Quod clamosè pronunciatur.* Nempe vt vocis contentio verborum altitudini reſpondeat. Ex hac Dithyrambi altitudine & audacia. Epicharmi verſus in Philoctete, Athenæi lib. XIV οὐκ ἔστι διθύραμβος ὅκ' ὕδωρ πίῃς *Non Dithyrambus eſt bonus, aquam bibens.* Cuius adagij vis non ſat perſpecta neque auctor agnitus in Prouerbiorum Oceano; vt neque mendam animaduerſa in Athenæum animaduertēre in Epicharmi Poëtæ verſu; Eſt enim malè οὐκ ἐστι διθύραμβος, οὐκ ὕδωρ πίῃς pro ὅκ' ὕδωρ πίῃς Specimen Dithyrambi eſt, cyclicum carmen apud Ariſtophanem Nebulis.

Propero equidem, tamen & illud carptim adA ſpetſero, eoſdem cyclicos & dithyrambicos fuiſſe Poëtas, eadem cyclia & dithyrambos. Teſtis Ariſtophanes Auibus & Nebulis. Iſacius in Lycophronem Interpres Pindari in Olympia, Oda XIII. Interpres Ariſtophanis in Nebulas & Aues. Dithyrambi verò illi ſiue cyclia illa canebantur ad Lyram. Iſacius loco prædicto. Lyra igitur cōmunis melicis vt Horatio & Dithyrambicis vt Pindaro: ſed differunt τῷ ὕψει, & audacia, de qua dixi, & propter quam Dithyrambi intentati aut infeliciter tentati Latinis, vt Flaccus ipſe iodicio nunc eſt, & epiſt. III. Itaque Tullius præfatione ad orationes contrarias Æſchinis & Demoſthenis, agens de generibus Poëtarum. *Dithyrambici*, inquit, *quod magis tractatum eſt à Græcis*, &c. B Sic enim rectè habebit locus ille, non vt alij voluēre, *Quod minus tractatum eſt à Latinis*, aut, *Quò magis eſt tractatum a Latinis*, &c.

Sunt quidem itaque Dithyrambici Poëtæ ijdē cyclici: at ne quis erret, non omnes cyclici Poëtæ quoque Dithyrambici. Nam aliqui etiam cyclici Epici, de quibus dicendi meta nobis in artem Poëticam.

NVMERISQ. FERTVR LEGE SOLVTIS.

NVMEROS *lege ſolutos*, Fabius hunc locum proferens c. IV lib. IX explicat numeros ſine rhythmis, & rhythmos, menſuras. Nam eodem ſignificatu dixit, *in menſuras cogere*, & *ad rhythmos adligare.* Dithyrambicorum cātica ſine rhythmis C & menſuris fuiſſe teſtis Fabius loco eodem. *Grammaticos vt moleſtos* accuſans, *qui lyricorum quædam carmina in varias menſuras coegerunt*, &c. Lyricos nempe dithyrambicos intelligens, qui & ipſi Lyrici vt ante dixi. Sed Dithyrambos menſuris non caruiſſe patet Ariſtophanis Auibus. Meliùs ergo in Aduerſarijs c. IV lib. I numeros lege ſolutos, ſine ſtrophis intellexēre, Lyrici, vt Pindarus in hymnis ſuis, & Horatius, ſtropharum legi parent, Dithyrambici ſtrophas neglexēre, Dithyrambici quidem recentiores. Ariſtoteles Problemate XV lib. XIX. Et lib. III ad Theodecteo.

Illi autem fruſtra ſunt, qui nunc Horatij *numeros lege ſolutos*, eoſdem arbitrati cum *innumeris numeris* apud Auſon. Propert. ad Nepotem.

D SEV DEOS.

DISTINGVIT Pindari lyrica à Dithyrambis.

ET CENTVM POTIORE SIGNIS MVNERE.

EXPLICAT benè in Miſcellaneis Brodæus c. XXIX lib. I ex hiſtoria quam profert interpres Pindari ad Nemea Oda V.

LEVAT AVRA CYCNVM.

POETÆ μουσῶν ὄρνιχες. *Aues Muſarū* Theocrit. Idyllio VII. Ita nunc Pindarus *cycnus*. Et Flaccus ipſe Oda vlt. lib. II mutatur in *cygnum*. Et Oda ſequente *cycnis ſignus* pro cantu Poëtæ.

APIS MATINÆ.

ETIAM apicularum Poëtæ ſimiles, arte & induſtria.

industria. Sic apud Platonem in Ione, poëtæ mel A adferunt ὥσπερ αἱ μέλιτται, *tanquam apiculæ.* Interpres Euripidi in Hippolyt. ἐπιεικῶς οἱ ποιηταὶ, τὰς ἰδίας φύσεις μελίτταις εἰκάζουσι. *Conuenienter Poëtæ ingenia sua cum apiculis comparant.*

Forvmq. litibvs orbvm.

Ivstitivm, Albinouanus Consolatione Liuiæ. *Iura silent*, id est, iustitiũ est. Et A. Gellius c. I lib. XX. *Iustitium*, inquit, *iuris quasi interstitio & quadam cessatio.*

III.

Nascentem placido lumine videris.

Aristænetvs epist. XI lib. I. Εὐμενέσι τοῖς ὄμμασιν ἐκείνην αἱ χάριτες εἶδον. *Gratiæ illam beniuolentibus oculis adspexere.* Et epist. XIIX. Μελισσαρίων εὐμενέσιν ὀφθαλμοῖς εἶδεν ἡ τύχη. *Melissarium fortuna respexit oculis amicis.* Alciphro τοῖς εὐμενεστάτοις ὄμμασιν εἶδον ἐκείνην αἱ χάριτες. *Amicissimis oculis suis Gratiæ illam respexêre.* Tibull. eleg. IV lib. II.

Si modo me placido videat Nemesis mea vultu,

Theocritus Idyll. IX---οὓς γὰρ ὁρῶσαι, videlicet Musæ, γαθεῦσαι, τοὺς δ' οὔτι ποτῷ δηλήσατο Κίρκα---*Nam cernere Musæ. Quos gaudent, hos nulla potest obladere Circa.* C Intelligi vult, quib^9 semel Musæ felices, propitiæ, hoc nullis deinde inlecebris ad voluptates, artésq; cõtrarias auocari. Aliter scholiastes Græcus accipit, aliásq; lectiones profert, sed nõ ad mentẽ Poëtæ. Contra ille quiqui est apud Suidam in Ἐπάνεστάθαι. φεῦγε φιλοσοφίαν, ὁρᾷ γὰρ ταῦτά σε ἐχθιστ. *Fuge philosophiam, inimicis enim oculis te adspicit.*

Cvrrv Achaico.

In Achaia siue vera sinceráq; Græcia sacri agones. Declarati victores in his agonibus, siue Hieronicæ, curru quasi triumphali reuecti quisq; in patrias suas. Hinc itaq; currus ille Quincto nunc *Achaicus.* Dixi quasi triumphali. Nam currus ille iunctus quatuor equis candidis vt triumphantium Romæ. D Sic Diodori Siculi lib. XIII. Exænetus Agrigentinus Hieronica inuehitur patriam suam Agrigentum ἐφ' ἅρματος, συνεπόμπευον δ' αὐτῷ χωρὶς τῶν ἄλλων συνωρίδες τριακόσιαι λευκῶν ἵππων πᾶσαι, παρ' αὐτῶν τῶν Ἀκραγαντίνων. *Ipse in curru, Pompæ vero eius comites præter alios, bigæ curules trecentæ, candidis equis iunctæ*, &c. Si comitum eius bigæ euectæ equis candidis, haud dubiè ipse inuectus quadrigis albis, vt triumphantes Romæ τεθρίπποις λευκοπώλοις. Ita Suetonium cape sis lector in Nerone c. XXV vbi de Nerone Hieronica reuerso ex Achaia & intrante Neapolim, *Reuersus*, inquit, *e Græcia Neapolim, quod in ea primum artem protulerat, albis equis introijt, disiecta parte muri, vt mos Hieronicarum est. Simili modo Antium, inde Albanum, inde Romam. Sed & Romam eo curru, quo Augustus olim triumphauerat*, &c. In Augusti curru triumphali, Hieronicarum παράδειγμα illud, nempe quia pares eius quidem acido iudicio εἰσέλασις Achaica illa, & triumphus Romanus. Græculorum quidem leuitatem ridens Tullius orat. pro Valerio, *Olympionicen esse*, inquit, *est apud Græcos prope maius & gloriosius, quàm Romæ triumphasse*, &c. Similitérque Tuscul. II. Sic apud Plutarch. libro περὶ πολυπραγμοσύνης Dioxippus Olympionices ἐφ' ἅρματος εἰσελαύνων, *curru inuehens.* Vitruuius Proœmio lib. IX. *Nobilibus athletis qui Olympia, Pythia, Isthmia, Nemea vicissent, Græcorum maiores ita magnos honores constituerunt, vti non modo in conuentu stantes cum palma & corona ferant laudes, sed & cum reuer-* B *tantur in suas ciuitates cum victoria, triumphantes quadrigis in mœnia & in patrias inuehantur, éq; republ. perpetua vita constitutis vectigalibus fruantur*, &c. Sæpe currus hic Achaicus in stilo Pindari, vt Olymp. Oda IV & passim. Tangit & Scholiastes Aristophanis ad Vespas. Item Artemidorus Daldianus c. IIIX lib. I. Ἅρμα εἰσελαύνειν εἰς πόλιν, ἀγαθὸν ἀθλητῇ, ἱερονίκης γὰρ ἔσται. *Videri sibi in somnis currum agitare in vrbem, athletæ bonum est, Hieronica enim fiet*, &c. Quoniam autem tetigi caput hoc Daldiani, locum eius antecedentem qui malè habet quasi in transitu curo ecce. Nam vbi agit de similitudine, nauis & equi sic est. Ὁμόιως δ' ἐστὶ καὶ πλοίῳ. Ἄλλη μὲν γὰρ, ἵππους καὶ ὁ ποιητὴς τὰς ναῦς, εἶπε Lego emendatè. Ὅμοιος δέ ἐστι καὶ πλοίῳ. Ἅλλη μὲν γάρ. καὶ ἵππους δὲ ὁ ποιητὴς τὰς ναῦς εἶπε. Et interpretor. *Similis & nauigio est*, scilicet equus, *saltat enim, & Poëta quoque naues vocauit equos*, &c. Duplex argumentum cur naui equus similis I. Quia vterq; salit, II. Auctoritas Poëtæ.

IV.

Fortes creantvr fortibvs.

Vt Aristoteles c. IV lib. I de Republ. suspicionem esse nasci ἐξ ἀγαθῶν, ἀγαθοὺς D *ex bonis bonos.* Theocritus de Dioscuris

Αὐτοί τε κρατέοντε, καὶ ἐκ κρατέοντος ἔφυσαν

Tum fortes ipsi, tum à forti patre creati.

Vtcvmq. defecere mores.

At quomodocunq; quocunq; genere vitij & corruptelæ, &c. Peccant qui interpretati. *Vbicunq;* aut *quandocunq;*.

Qvid debeas ô Roma Neronibvs.

Neronibvs, familiæ Neronum. Debitrix Roma Neronum familiæ propter victoriam, qua C. Claudius Nero Cos. cum M. Liuio Salinatore fregit Hasdrubalem. Albinouanus autem consolatione Liuiæ duos Nerones commemorat, quorum virtus fregerit bella Pu-

nica. Sic enim ibi Neto Claudius Drusus Germanicus, Tiberij frater. A

Hoc atavi monuere mei, proauiq; Nerones
Fregerunt ambo Punica bella duces.

Ambo. hi *duces Nerones.* Vnus C. Claudius Nero de quo dixi: alter Tib. Claudius Nero Cos. cum M. Seruilio, Pulice, Gemino, anno vrbis IↃLI quo anno finis factus bello Punico II.

TESTIS METAVRVM FLVMEN.

PRISCIANVS c. I lib. V.

POST HOC SECVNDIS.

HANC *mutationem in meliorem statum Reipub.* vocat L. Valerius tribunus pl. apud T. Liuium lib. XXXIV.

FANA DEOS HABVERE RECTOS. B

ÆQVOS Romanis intellexêre Aduersaria, melius alij non euersos. Scripserat forte an Flaccus *tectos*, templis nempe sartis tectis.

AB IPSO DVCIT OPES ANIMVMQVE FERRO.

L. Florus c. XVI lib. I. *Samnites populum cladibus ipsis animosiorem.* Et c. V lib. III. *Sed animus malis augebatur.* Albinouanus Consolatione Liuiæ, *Fortior vt possis cladibus esse tuis.* Quanquam non nescius sum, idiotice accipi aliter.

PER ACVTA BELLI.

ACVTA belli stratagemata, siue vaframenta belli esse aliqui voluêre, alij magna pericula belli: verius acceperis, pugnas. Bellum C hebes sine prælio: acutum in prælijs, vt Ὀξὺς Ἄρης Iliade II IV & XIIX vt si viceuersa dixeris ἀμβλὺς Ἄρης pro bello sine pugna. Explicat Eustath. locis quæ dixi.

Acuta vero belli duplicia, duplex nempe pugnarum genus: vnum *aperto Marte*, alterum *supervenientibus* vt loquitur Vegetius. Posterius hoc genus *subita belli* rectè L. Florus vocat. c. I lib. I.

V.

CVLPAM POENA PREMIT COMES.

TIμωρία ἀδικίας ἀκόλουθος Plato V Legum.

CONDIT QVISQ. DIEM. D

VT *condere soles* Maro Ecloga IX. Callimachus apud Laërt. Heraclito, ἥλιον καταδῦσαι.

ET ALTERIS TE MENSIS ADHIBET DEVM.

EX Se^to nempe quo cautum ἐν τοῖς συσσιτίοις οὐχ ὅτι τοῖς κοινοῖς ἀλλὰ καὶ τοῖς ἰδίοις, πάντας αὐτῷ σπένδειν. vt in conuiuijs, non publicis tantum, sed & priuatis, omnes ei libarent. Dio lib. LI.

VI.

DIVE QVEM PROLES.

CARMEN hoc sæculare est, vt ostendi ad Odam XXXI lib. I.

NITVIS VICTVS.

LACTANTIVS interpretatus ad Thebaidem V.

MEIQ. POLLICIS ICTVM.

ICTVM pollicis mei tanquam & Poëtæ & chorodidascali, ad exemplum Lyricorū Græciæ, qui ijdem & Poëtæ & chorodidascali. Eaq; de re interptes Pindari ad Olympia, Oda VI.

RITE CRESCENTEM FACE NOCTILVCAM.

MEMBRANÆ, *Rite crescentem face noctiluca,* vt sit. Eam quæ crescit face noctiluca, nēpe, Lunam, Glossæ Nocticula. Ἐχέτη νυκτοφάνουσα. L. *Noctiluca,* Leuinus apud Macrobiū Saturnalib. c. IIX lib. III. *Venerem igitur almum adorans, siue femina siue mas est; ita vti alma noctiluca est.* Eiosdē Deę numina, Luna, Hecate, Venus. Sed nō eadē *noctiluca Venus* Leuini *&* *Venus noctiuigila* Plauti Curcul. Sc. III. Nā Venus ibi *Noctiuigila,* cui peruigilia celebrare siue peruigilare soliti amantes, neq; recte interpretati ad Varronē, noctuuigilam νυκτιλαμπῆ, magis fuerit *Noctiuigila* παννυχίς, παννυχίζουσα. Neq; rectè Plauti loco illo diuisim legere *Noctu vigila,* vt in Aduers. c. IIX lib. II. Festus admonet *Noctilucam* Lucilio χαχύφατον esse. Verum scripserat forte Pompeius *Noctilucubam,* de qua voce Aurel. Cassiodorus in Etymologijs.

NVPTA IAM DICES.

EXPLICO ad Odam XXI lib. I.

VII.

GRATIÆ NVDÆ.

SVIDAS. Αἱ χάριτες γυμναί, &c. *Gratiæ nudæ.* &c.

DAMNA TAMEN.

MANILIVS lib. II.

Et cum damna suas imitantur Delia vires,
&c.

IIX.

DONAREM PATERAS.

HVIVSMODI principium L. Censorini libro de die Natali ad Q. Cærellium. Et is Ouidij Ponti elegia IIX lib. III. videtur autem

esse

esse munus Saturnalitium, siue Oda missa Saturnalibus.

SOLLERS NVNC HOMINEM PONERE.

APVLEIVS Florida I. *Solus ante alios, cantus canere.* Scripserat haud dubiè Madaurensis. *Sollers ante alios cantus canere.*

PRETIVM DICERE MVNERI.

PRETIVM statuere, vt dicere dotem, mulctam, legem, vt Ouid. XIII--*legem sibi dixerat ipse.* Idem & pretium facere.

CALABRÆ PIERIDES.

Q. Ennij Musas *Calabras* vocat, velificans & suis, quæ & ipsæ Calabræ. Sic *Calabra lyra* Horatiana, Martiali epigr. XXXI lib. V.

IX.

IMPVNE LOLLI.

SCRIPSIT nempe canticu hoc ad M. Lollium Maximum quo tempore Consulatum inijt cum Q. Æmilio Lepido anno IↄↄccxxxiI. Itaque & Consulis mentio hic, *Consulq; non vnius anni*, &c. Idemq; hic Lollius ad quem epist. II & XIIX lib. I. Neque alius Lollius ad quem Pedo Albinouanus Epicedium scripsit Mæcenati, vbi alucinati, qui posuere in commentarijs suis scriptum à Pedone illud carmé ad Maximum illum, ad quem & P. Ouidij elegiæ aliquæ in libris Pôti, vt eleg. II lib. I. eleg. III lib. III. Atqui clarore clarius est, elegias Ouidij esse non ad Lolliũ sed Fabium Maximum qui Cos. cum Iulo Antonio, de quo dixi ad principium Odæ I libri huius.

ABSTINENS PECVNIÆ.

HÆc laus non tam debita Lollio quam vt Arnobij verbo dixerim, *laus incentiua.* Etenim vt Symmachus olim dixit. *Vt vera laus ornat, ita falsa castigat.* Apud Sidonium epist. X lib. IIX. Cæsarium Arelatensem Homil. XXV. Non itaq; tam laus hæc Lollij quàm castigatio est, & conatus Poëtæ Lollium auertere volentis à studio pecuniæ, cui deditus, si quis alius, fuit. Notauit hoc Velleius lib. II & hominem fuisse ait *in omnia pecuniæ quàm rectè faciendi cupidiorem.* Ergo & rapacitas eius nota in historijs cum rector coméque Caij, qui filius Augusti adoptione, Orientis prouincias compilauit, *interdictáq; amicitia à C. Cæsare Augusti F. venenum bibit.* Plinius c. XXXV lib. IX. Quanquam Velleius exitium illud M. Lollij non rapacitati Lollij sed perfidiæ tribuit. Alius modi perfidiam eius tangit quoque Tiberius apud C. Tacitum Annali III.

X.

VENERIS MVNERIBVS POTENS.

VENVSTVS, ἐπαφρόδιτος in Glossis. Catullus Epithalamio Manlij--*Neque te Venus neglegit*, pro, Venustus es. Tullius Verrina VII *Iste autem homo Venerius, & adfluens omni lepore & venustate.*

INSPERATA PLVMA.

CANICIES, capilli albi instar plumarum Cycni. Ouid. Tristium eleg. IIX lib. IV. *Iam mea Cycneas imitantur tempora plumas.* Id est, senesco, vt & nunc Flaccus de Ligurino intelligi vult senescente, non vt voluêre interpretes de tempore barbæ crescentis. Intelligendus nempe qui Homero μιξοπόλιος Iliad. V. vbi scholiastes, μιξοπόλιος ὁ λεγόμενος σπαρτοπόλιος ὁ διεσπαρμένας ἔχων τὰς πολιὰς ὁ μεσαιπόλιος. Sic σπαρτοπόλιος Iulio Polluci c. XXIX lib. IV.

XI.

QVA CRINES RELIGATA FVLGES.

INDICIO est nouantiquus interpres, qui cômentatoris nomine venit, ab Horatij manu χτ' συνίζησιν fuisse *fulges*.

AVET IMMOLATO SPARGIER AGNO.

RITVS adspergendi aram victimæ sanguine. De quo ritu notaui ad LIII. L. Tab. C. LXXVII.

NON TVÆ SORTIS IVVENEM.

IVVENAL Sat. XII. *Cetera sortis eiusdem.* Item apud Symmachum, alios. Vltimæ sortis apud L. Florum epitoma XIX & XLIX.

ATRÆ CVRÆ.

ATRÆ curæ, amoris aduersi, vt candidæ amoris secundi siue dulcis.

XII.

DVLCE EST DESIPERE IN LOCO.

L. Seneca c. vlt. lib. I. de Tranquill. *Si Græco Poëtæ credimus, aliquando & insanire iucûdum est*, &c. Tangit versum illum, qui fluctuat in stilo Anacreontis θέλω θέλω μανῆναι. Circumspectè Horatius addidit, *in loco.* In loco est, cum causa vt Oda VII lib. I. *Recepto dulce mihi furere est amico.* Quali restrictione & Anacreon σώφρονα λύσσαν *sobrium furorem* dixit. Et χαρίεντας μανῆναι *Gratiosè insanire.*

XIII.

FIS ANVS ET TAMEN, &c.

HVIVSMODI insultatio Rufini epigr. οὐκ ἔλεγον προὔλεγον, γηράσκομεν, &c. Et Epigr. οὕτως ὑπνώσαις, &c. Antholog. lib. VII. Et illa incerti. ἡ τὸ πρὶν αὐχήσασα, &c. lib. VI.

PVLCHRIS EXCVBAT IN GENIS.

ASCLEPIADES ἧς καὶ ἐπὶ ῥυτίδεσσιν ὁ γλυκὺς ἵζετ' ἔρως.
Cuius & in rugis dulcis amor cubuit.

ET ARTIVM GRATARVM FACIES.

CATVLLVS Epigr. XII--*Est enim leporum*
Disertus puer, ac facetiarum Puer disertus leporibus ac facetijs. Facies gratis artibus, nempe amatorijs. Oda XI lib. II. *Notas amoris pateras.*

DILAPSAM IN CINERES FACEM,

VT Argentarius Rhetor de Castio clamatore apud M. Senecam. Controuers. III lib. IX. *Quid putatis esse Castium, nisi Castij cinerem?*

XIV.

ET ARCES ALPIBVS IMPOSITAS.

VT. epistola ad Augustum---*Et arces Montibus impositas.*

PLEIADVM CHORO.

PROPERT. Eleg. III lib. III.
Pleiadum spisso cur coit igne chorus?
Chorus nempe Pleiadum, *quia Pleiades choream ducere existimantur* vt ait Hyginus Astronomicis lib. II c. de Tauro & Fabulis c. CXCII.

XV.

INCREPVIT LYRA.

OVID. VI Fastor. *Adnuit Alcides, increpuitq; lyra.*

IANVM QVIRINI CLAVSIT.

TEMPLVM Iano conditum à Romulo. In membranis plerisq; *Eanum Quirini. Eanus,* videlicet siue *Eanus* est *Ianus*. Tull. II de Nat. Deor. Macrobius Saturn. c. IX lib. I. Neque rationis est, corrigere, *Fanum Quirini.* Sic & Suetonius Augusti c. XXII *Janum Quirinum* dixit.

Tertia verò Iani clusura est hæc, siue Ianus III clusus ab Augusto est, post signa videlicet à D Parthis reddita. De clusura eadem accipiendus A quoque Poëta epist. ad Augustum,
Claustraq; custodem pacis cohibentia Janum,
Etenim ibi quoque mentio Parthorum antecessit.

Clusum verò ter Ianum ab Augusto Tranquillus notauit loco prædicto, & Tranquilli vestigia premens Paulus Orosius c. XX XXI XXII lib. VI. enumerans & tempora quibus primùm, iterùm, tertiò clusus ab Augusto Ianus. Primum post bellum Actiacum c. XX Deinde post Cantabricum bellum c. XXI Deniq; post victos Pannonios, Germanos, Bosporanos, & Parthorum accepta legatione c. XXII. Secutus in hac enumeratione videtur C. Tacitum quem testem laudat B c. III lib. VI. Sed pleriq; alij sic agunt quasi Augustus Ianum semel omnino cluserit. Plutarchus in Numa. Et libro de Fortuna pop. Romani L. Florus c. vlt. lib. IV. At Dio lib. LIII etiam post Bellum Cantabricum Iani Gemini portas à victore Augusto clausas. At idem fine lib. LIV Senatusc. quidem factum tunc vt Iani portæ clauderentur, neque clusas tamen fuisse. In Fastis quidem etiam mentio Iani Gemini quartùm ab Augusto clusi, consulatu eius XI.

ET MISERAS INIMICAT VRBES.

GLOSSÆ *Inimico* ἐχθροποιῶ. Item ἐχθρὸν ποιῶ *Inimico.* Putant & Q. Ciceronem dixisse inimicari De petit. Consul. sed frustra putant. At vsus *inimicare.* Papinius Thebaide II. Et C Sidonius epist. XIX lib. V. Et *Amicare*, A. Gellius c. XIV lib. V.

NOSQVE ET PROFESTIS.

MELIVS membranæ. *Nosq; profestis.*

MORE PATRVM.

RITVS enim ille Romæ antiquissimus de clarorum virorum laudibus canendi ad tibicinem aut lyram in epulis. De quo ritu commemoratum fuisse in originibus Catonis testis Cicero Tusc. I & IV. Et in Bruto. Valerius c. X lib. II. Itaque & Quinctus noster hymnos eiusmodi, *felicia maiorum laudes* vocauit Oda XII lib. I.

LYDIS REMISTO CARMINE TIBIIS.

SIc Oda XII lib. I. iunxit lyram & tibiam, vt huius libri Oda IX dixit, *Mistum tibijs carmen.* D Sic tibiæ κιθαριστήριοι de quibus dixi ad Odam XII lib. I.

AD

AD Q. HORATII LIBRVM EPODON, QVOTIDIANA ET EMENDATÆ LECTIONES THEODORI MARCILII.

PAVLLÒ alienius instituti mei ratione fecero, caussam quærens, cur *epodon* liber hic inscriptus à Quincto nostro nec enim commentaria prolimur, sed strictim aliqua tangimus, tamen quia inexpeditum hactenus, quæram, & quidem adplausu ominor lectoris *Flacco* amici, cui qui amicus non est. næ ille in harum literarum militia & dilectu non *Valerius*, aut *Statorius*, sed Flacus est. Volo autē decurrere celeriter sententiolas interpretum & ostendere alienas à mente Poëtæ.

I. Censuere aliqui, vt in aduersarijs c. xxxiix lib. xxiix Epodon huic libro inscriptionem esse, quia libri Odarum IV sint quasi strophe & antistrophe: hic autem quasi Epodus. Sed hoc sensu liber hic *Epodus* magis quam *epodon* diceretur. Deinde esset strophe & antistrope duplex, epodus simplex, quod & ipsum disconuenit. De triplici C autem parte odarum stropha, antistropha, epodo, Hephæstio Enchiridio de metris. Marius Victorinus Grammaticæ lib. I. Galenus epilogo lib. xvii. de vsu partium, qui cum dixisset librum illum ceteris à se additum ὡς ἀγαθόν τινα ἐπῳδὸν, subiungit. Λέγω δὲ ἐπῳδὸν οὐ τὸν ἐπῳδαῖς χρώμενον ἀλλὰ μὲν γὰρ ὡς παρὰ τοῖς μελικοῖς ποιηταῖς, οὓς ἔνιοι λυρικοὺς ὀνομάζουσιν, ὥσπερ στροφή τις, ἔστι καὶ ἀντίστροφος, οὕτω καὶ τρίτος ἐπῳδὸς, ὃς ἱστάμενος πρὸ τοῦ βωμῶν ᾖδον, ὡς φασιν, ὑμνοῦντες τοὺς θεούς. Labeculis adspersus hic locus, quas eluo & lego, non Ἀλλὰ μὲν γὰρ ὡς, sed Ἄλλος μὲν γάρ. Neque ὃς ἱστάμενος πρὸ τοῦ, sed ὃν ἱστάμενοι πρὸς τὸν βωμόν. Neque καὶ ἀντίστροφος, sed, καὶ ἀντιστροφὴ, tum D explico Latinè. *Dico autem epodum, non illum qui vtitur epodis siue incantamentis; Alius est apud Poëtas melicos qui & Lyrici à plerisq; vocitantur, vt strophe, et antistropha, sic & tertium epodum, quem canere solitu stantes ad aram, vt aiunt & Dijs hymnum dicentes.*

II. Ex Galeni loco illo, sententia illorum est qui opinati *Epodon* huic libro ἐπιγραφὴν esse, quia sit tanquam Epodus hymnorum talium. Ex eoque hymnorum genere forte an Lucilij *Epodi hymnis* apud Ma c. llum in *Fugnum*.

III. Diomedis ratio est c. IV lib. III opinantis hunc ita librum vocari quia epodi siue breuiculi, siue epodici, siue præcisi versus in eo sint subiecti longioribus, siue proodicis siue integris. B Nam breues illi versus dicti epodi, vt longus versus est.

Ibis Liburnis inter alta nauium, breuieulus siue epodus *Amice propugnacula*. Huiusmodi epodos *clausulas* quoque dixère. Isidorus c. xxxiix lib. I. *Clausulas*, inquit, *Lyrici adpellant, quasi præcisos versus integris subiectos, vt apud Horatium. Beatus ille qui procul negotijs*, deinde sequitur præcisus. *Vt prisca gēs mortalium*, &c. In Diomedis hanc quoq; sententiam discedunt Aduersaria c. VI lib. XXI. Sed & his remora illa siue remeligo est, quod & in Odarum libris epodi aliqui siue clausula sunt, vt Oda II IV VII lib. I. Oda VII lib. IV quæ & epodorum exempla Marius Victorinus promit agens de versibus proodicis & epodicis c. II & IIX lib. III. Etiam Terentianus lib. de metris exemplum profert ex Oda VII lib. I. Nec verò in distrophis tantùm odis, sed & tetrastrophis epodi siue clausulæ sunt, vt in asmate Alcaico siue Sapphico C epodicus versiculus est IV, nempe Glyconius, vt Oda VI lib. I quemadmodum Victorinus idem obseruat locis antedictis. Omnes pænè igitur IV librorum Odæ epodicæ sunt, exceptis videlicet monocolis odis paucissimis, qualis & in hoc Epodon libro est iambica illa monocolos in Canidiam. *Iam iam efficaci*, &c. Pari ergo ratione & libri odarum IV & hic quinctus, omnes *Epodon* dicerentur.

Huiusmodi fere sunt rationes quibus inscriptionem libri adgressi hactenus alij: nunc ne læua meliore quam dextra esse, & refellere aliena magis quàm nostra ponere scire videamur, meam rationem ecce adpingo.

Ille, vt indigetatus à Pindaro est Pythijs, ψογερὸς Ἀρχίλοχος, βαρυλόγοις ἔχθεσι πιαινόμενος. D *Vituperio Archilochus, maledicis odijs pinguescens*, scripsit olim librum *epodon* in Lycamben & filias, vt Marius Victorinus testis c. XIV lib. III. Item alij. Ad exemplum hoc Quinctus noster hunc librum epodon inscripsit, Archilochi libro illo geminum germanum. Vterq; dextextus Iambicis trimetris proodicis, & dimetris epodicis. Cuiusmodi Archilochium illud apud Hephæstionem libro de metris.

πάτερ Λυκάμβα, ποῖον ἐφράσω τόδε,
τίς σὰς παρήειρε φρένας;

Pater Lycamba quale tibi hoc verbum excidit?
Mentem quis emouit tuam?

Vterq; liber icatẽs maledictis, de Archilocho paret: neque de Horatio obscurum est. Omnes enim epodi eius excepto I XIII & XIV. maledici. Secundus quippe in Alfium feneratorem III in allium, IV in Meoam, V in Canidiam, VI in Cassium Seuerum poëtam laudib. Horatij obtrectantem, VII in bellum ciuile, IIX in anum χαρῶσαν, IX in M. Antonium, X in Mæuium malum & inuidum poëtam, XI in Amorem, XII in anum olentem & virosam, XV in Neæram periuram puellam, XVI in bellum ciuile, XVII in Canidiam. Flaccus quidem noster hoc amplius etiã titulo illo perstringere voluisse videtur ἐπῳδὰς siue incantamenta & susurros magicos Canidiæ. B Nam ἐπῳδῶν illud est anceps ab ἐπῳδὸς, vel ἐπῳδή.

Volui finem hic facere, sed cogit etiam nunc pergere dubitatio existens de epodis versiculis. Nam dixi epodos versos esse quasi præcisos integris subditos. Sed sunt & alij epodi. Epodorum versuum nempe genera duo, merum & mixtum. Meri epodi cum asma totum versiculis breuibus, detextum, vt Marius Victorinus tradit c. II lib. III. Hermogenes lib. II de Ideis c. de interspiratione, Ausonius epist. I & XVII. Tales apud Anacreontem, L. Senecam, Ausonium, Boëtium alios: permixti epodi quales de quibus iam dictum est. Atque in hoc genere nunc Epodi Horatiani. C Permixtorum quoque genera duo, Nam aut proodicus versus prior, epodicus posterior est, vt apud Horatium pleriq; omnes: aut viceuersa prior epodicus est, proodicus posterior, vt Horatij Oda III IIX XIII XIX XXXVI lib. I. Sed propriè quidem versiculus breuior cum sequitur, epodus nominatur siue epodicus, cum sequitur προεπῳδικός. Marius Victorinus lib. IV agens de metris Horatianis, exemplúmq; proferens ex Oda III lib. I & προεπῳδικὸν Latinè vertens *antecantatiuum.*

Meros epodos Archilochus non vsurpauit primus sed mixtos quemadmodum Victorinus idem ostendit c. II lib. III neque rectè aliter cõtraq; est in Aduersariis c. VI lib. XXI. Rationem D quoque huius epodismi Victorinus idem capite illo explicat, verum subobscurè, cui nunc nocti lucem inferre nobis operæ non est.

Epod. I.

IBIS LIBVRNIS.

HIC epodus huic libro est quasi προσφώνησις, qua librum suum donat C. Mæcenati amico suo magno siue ὑπερέχοντι φίλῳ. Liburnas à Liburnis populis Dalmatiæ dictas Vegetius ait c. XXXIII lib. IV de re milit. & Appianus in Illyricis. Zosimus autem histor. nouæ lib. V à nomine dictas oppidi cuiusdam in Italia, sed nugas ille. A Alia ecce pugna, Vegetius loco eodem Liburnarum vsus originem à prælio Actiaco repetit: Eutropius autem lib. II. *Quincto anno*, inquit, *belli Punici primum Romani in mari dimicauerunt, paratis nauibus rostratis, quas Liburnas vocant.* Sed nullo negotio lis ea dirimitur. Intelligi enim vult *nauibus rostratis, quas* nunc *Liburnas vocant.*

INTER ALTA NAVIVM PROPVGNACVLA.

FRVSTRA disputauére longis logis, *alta* illa *propugnacula* nauium Octauiani, an M. Antonij. Poëta enim ipse apertè ostendit de nauibus Antonij siue hostilibus intelligi velle, cum subiungit, *Paratus subire periculum*, &c. Periculũ Caio non inter Octauiani, sed inter Antonij propu- B gnacula, quæ ξυλίνους πύργους siue *turres ligneas* Plutarchus vocauit in Antonio. Dio πύργους ὑψηλοὺς *turres excelsas* lib. L. Idemq; M. Antonij milites pugnauisse καθάπερ ἀπὸ τειχῶν *quasi ex mœnibus*. Et L. Florus c. XI lib. IV de nauib. Antonij. *Turribus*, inquit, *atque tabulatis alleuatæ, castellorum & vrbium specie*, &c. In Cæsaris quoque nauibus turres sed humiliores. Etenim Liburnæ quoque turritæ, Vegetius c. XLIV lib. IV Plinius c. I lib. XXXII. Prudentius libro II aduersus Symmach. Cuiusmodi autem turres illæ nauium patet descriptione Cæsaris lib. I belli ciuilis. Et Appiani Lybica vbi turres nauium duæ, in prora nempe & puppi impositæ, & turres nauibus iun- C ctis, vt patet Appiani historia eadem, & C. Taciti annali XV, Ammiani lib. XXI.

IMBELLIS AC FIRMVS PARVM.

MELIVS in membranis. *Imbellis ac firmus parum comes? Minore sum futurus in metu*, &c.

VT ADSIDENS.

SIC *assa nutrices*, quia puerulo adsident, aut vt Marcellus voluit, quia infanti semper adsint.

ARATRA NITANTVR MEIS.

BENE alij, *aratra nitantur mea.*

SVPERNI TVSCVLI.

SIGNANTER *superni*. In cliuo Tusculano villæ superiores, mediæ, inferiores. Vt apud Cic. D III de Legib. L. Lucullus in Tusculano *duos se habere vicinos superiorẽ equitẽ Rom. inferiorẽ libertinũ*, &c. Sic & Romæ propter colles, vicini superiores, inferiores, l. IIX §. I. Si seru. vind. L. XXIV. de seruit. vrb. præd. l. I. de seruit. D. Optabilior autem locus superior inferiore.

CIRCÆA TANGAT MOENIA.

CIRCÆA mœnia, Circæum, & frustra dubitauere, vt Acro Porphyrio, item alij, anne Tusculum.

II.

BEATVS ILLE.

IOCVLARITER personam inducit Alfij feneratoris, declamitantis laudes vitæ rusticæ, sed roci-

recipientis se mox ad præsepim fenoris sui. Est itaq; insectatio Alfij siue Epodus in Alfium.

AOVLTA VITIVM PROPAGINE.

VT *dracone*, de quo Plinius c. XXIII lib. XVII.

ALTAS POPVLOS.

FRVSTRA sunt qui maluêre *albas*. Altas Quinctus dixit vt Cyneas cum iocaretur in vinum austerum, dixit, *Meritò matrem eius pendere in tam alta cruce*. Plin. c. I lib. XIV. Hinc *vites sublimes* Varroni c. IIX lib. I de re rust. Nec verò albæ sed nigræ populi vitibus arbustiuis idoneæ Plin. c. XXIII lib. XVII.

INVTILESQVE.

HIc versus cum epodo suo peruersè à plebe anteponitur illi *Aut in reducta*, &c. Nam hic quidem sequi d et. Ratio, quia tes adfines arbores putate, & maritare vites, non autem pascere.

FELICIORES INSERIT.

IVLIVS Firmicus c. X lib. IIX *Infecundis arboribus, fecundos inserere surculos, Felices ramos*, fertiles. Plinius c. XXVI lib. XVI c. IX lib. XXIV. Macrob. Saturnal lib. c. XX lib. III. Titus Liuius lib. V. *Nulla felix arbor, nihil frugiferum in agro relictum*.

AVT IN REDVCTA VALLE.

VT Oda XVII lib. I vbi dictum de valle reducta.

PVRIS CONDIT AMPHORIS.

IVN. Columella c. XV lib. IX.

AVT TONDET INFIRMAS OVES.

TONDET, vt vngat. M. Cato c. XCVI de re rust. Virgil. Georg. III. Iun. Columella c. V lib. VII. Cassianus Bassus Geoponicis lib. XIIX.

DECORVM MITIBVS POMIS CAPVT.

AVTVMNI nempe Dei effigies cum corona ex pomis, siue vt Propertius vocat *pomis*, I eleg. II lib. IV.

ET TE PATER SILVANE.

MARS Siluane, M. Cato c. XXCIII de re rust. Propert. eleg. IV lib. IV. Sic itaque *Siluanus pater*, vt *Mars pater*.

TVTOR FINIVM.

QVIA *Deus agrorum*, Æneide IIX.

AT CVM TONANTIS.

TONANTIS vt vento, grandine, imbri, niuibus. Sed puto in stilo Quincti fuisse, *sonantis*. Nimirum æstas *annus tonans*, hiems, *annus sonans*. Itaque sequitur. *Imbres niuesq; comparat*. Sic *Sonans Aufidus* Oda IX lib. IV. *Albunea resonans*, Oda VII lib. I.

ANNVS HIBERNVS IOVIS.

AERIS, vt Iliade Π Διὸς μεγάλου ἐνιαυτός. Anni nempe mutationes in aëre.

TVRDIS EDACIBVS DOLOS.

TVRDORVM genus vnum ἰξοβόρον siue viscivorum, Aristot. c. XX lib. IX historiæ animal. Aut ἰξοφάγον Athenæus lib. II. Aliud A quoque genus ἐλαιοφυλλοφάγον Epicharmus apud eundem. Sed legendum ibi ἐλαιοφιλοφάγον. Sic Ausonius turdum vocauit, *populatorem olivæ*.

PAVIDVMQ. LEPOREM.

APVLEIVS Florida I. *vel leporem meticulosum*, Iul. Pollux c. XII lib. IX. Isidor. c. I lib. XII. Varro apud Marcell. in *viscum*, *lepusculos timentes*.

AOVENAM GRVEM.

AVIVM, aliæ *aduenæ* siue *peregrinatrices*, vt grues, hirundines, ciconiæ, turdi: aliæ vernaculæ vt gallinæ, colũbæ. Varro c. V lib. III de re rust. Plin. c. XXV lib. X. *Æstiuas aues* T. Liuius dixit pro aduenis lib. V.

B QVAS AMOR CVRAS HABET.

ATTICE pro, Quis non malarum curarum, quas, &c. τίς οὐ χαλεπῶν ἃς ἔρως ὠνίας ἴσχει. Peccant legentes, *Quis non malarum*, &c.

IN PARTEM IVVET.

MINVS rectè alij vt in Aduersar. c. XV lib. II. *In partem muneris*. Tractatur enim hic locus totus διαλύτως.

AVT PERVSTA SOLIBVS.

FABIVS siue quis alius est Declamat. III. *Praedura prisca moribus mater, frigoribus ac solibus perusta*.

PERNICIS VXOR APPVLI.

C APPVLI vxorem solibus perustam dixit, quoniam Appulia sole torretur, vnde & nomen Appuliæ deriuat Paulus Diaconus c. XX lib. II De gestis Longobard. Effinxit autem vt potuit hunc locum Papinius Silua. I lib. V---

---*velut Appula coniux*
Agricola parci, vel sole infecta Sabina,
Quæ videt emeritis iam prosiectantibus astris
Tempus adesse viri.-- Dixi, *vt potuit*, Nec enim *Sole Sabina* conuenit, nec illud *emeritis*, &c.

SACRVM VETVSTIS.

CORRIGVNT, *sacrum & vetustis*. Non oportuit: nam liquet Horatium voluisse διάλυτα.

DAPES INEMTAS.

D OLERA, vt ipse mox recenset *lapathum & maluas*. Sic olera, *dapes inemtae* IV Georg. Et *inemta ruris dapes* Iun. Columella c. III lib. II de re rust.

SI QVOS EOIS.

FABIVS c. X lib. V. *Nec helopem nostro mari, aut scarum ducas*.

DESCENDAT IN VENTREM MEVM.

DESCENDAT, quia venter olim dictus *profundum*. Plaut. Captiuis Sc. Aduorte. Caper in Ortograph.

NON ATTAGEN IONICVS.

OVIDIO. Fastot. *Quem praebet Ionia diues*. Tetigit Horatij locum D. Hieronymus Epist. ad Saluinam. *Procul sint à conuiuijs tuis phasides aues, crassi turtures, attagen Jonicus*. Sed Clemens Alexandr. Pædagogi c. I lib. II laudauit Ἀτταγᾶς

Ἀγυπτίας. Nouis Romanis Attagen, *Tagenarius* A Suidas.

LECTA OLIVA.

EX *lege antiquissima eluantium, Oliuam ne stringito neve verberato*. Plin. c. III lib. XV.

ET GRAVI MALVÆ SALVBRES CORPORI.

ETIAM λάπαθος, βοτάνη χαλαστικὴ γαστρὸς Suidas in Ἀλαπάξαι. Recte itaque lapathū & maluas iunxit Poeta.

VEL AGNA FESTIS CÆSA TERMINALIBVS.

OVID. II Fastor.

Spargitur & caeso communis terminus agno,
Nec queritur lactens cum sibi porca datur,
&c.

Eaque *hostia immaculata*, Siculo Flacco de conditionibus agror. At olim Terminus contentus frugum primitijs ac pulte, Dionysius lib II Plutarchus in Romanicis Quæst. XV.

VEL HOEDVS EREPTVS LVPO.

EQVVS in cibum suauior, Plutarch. Sympos. Problem. IX lib. II.

VOMEREM INVERSVM.

OVID. V Fastor.

Tempus erat quo versa iugo referuntur aratra. Suidas in Ἀναστρέψαι. Ἐπειδὰν, inquit, ἀποληξῶσι τοῦ ἔργου, εἰώθασιν οἱ γεωργοὶ τῷ ὑψηλοτέρῳ ἐπιτιθέναι τὸν ζυγὸν καὶ τὰ σκεύη. *Cum soluti opere agricolæ, soliti fortiores, se boues, imponere iugum & vasa.*

CIRCVM RENIDENTES LARES.

RITVS priscus & rusticos ante focum cœnitandi. Propert. eleg. V lib. III.

Vinceret ante suos dulcis conuiua penates

Silius Italicus lib. VII--*Et tum pauperis aui Ante focos mensa*---Virgil. Ecloga V.

--*Hilarans conuiuia Baccho, Ante focum*--

Iun. Columella c. I lib. XII. Villicum *consuescere* debere *rusticos circa larem domini, focumq; familiarem semper epulari*. Et apud Plin. c. I lib. XXX II. Dominis & seruis olim, *omnis victus in promiscuo*. At post successere deliciarum fomenta triclinia.

Cur autem *renidentes lares*? An quia cerei, atque sic nitentes? Iuuenalis Sat. XII.

Inde domum repetam, graciles vbi parua coronas,
Accipiunt fragili simulacra nitentia cera.

An quia sic effigiati, quasi ridentes? An quia delibuti voguentis? Prudent. II aduers. Symmachum.

--*vnguentoq; lares humescere nigros*. An quia suspensæ Laribus res splendide & renidentes, vt bullæ?

QVÆRIT KALENDIS PONERE.

VSVRÆ menstruæ. Vnde feneratores, *menstrui exactores* L. D. Ambrosius c. III lib. de Tobia. Inde & fraus Licinnij feneratoris nominatissimi in Gallia, persuadentis esse anni menses XIII. L. Dio lib. LIV.

III.

SENILE GVTTVR PRESSERIT.

SIGNANTER senile. Ex prisca enim disciplina *pæne idem honor senibus qui magistratibus* L. V D. De iure immun.

ALLIVM CICVTIS NOCENTIVS.

NOCENTIVS cicutis, veneno publico Athenis. Plin. c. XIII lib. XXV.

QVID HOC VENENI.

B CONTRA Galenus lib. XII Therapeut. methodi, allium esse τῶν ἀγροίκων θηριακὴν *rusticorum theriacam*. Sed venenum Flacco est, propter fetorem, calorem, δυσπεψίαν.

VIPERINVS CRVOR.

VT Oda IIX lib. I. *Viperinus sanguis*. Sanies siue ἰχώρ viperæ. Aristoteles in auditionibus mirandis Ex eoq; Plinius c. penult. lib. XI. Fel etiam viperæ, venenum. Plin. c. VI lib. XXIX c. XXXVII lib. XI.

IV.

LVPIS ET AGNIS.

C MIRVM & verum tamen Oppiani illud III de venatione etiam mortuis manere discordiam ouibus & lupis. Incenta enim pellibus ouiois obmutescere tympana, si pulsetur tympanum tentum pelle lupina. Tanti autem Flacco in Menam siue Menodorum Sex. Pompeij libertum paternum odij causa opinor, quod perfidus & transfuga, & superbus, & superfluens Dio lib. XLIIX. Appian. V bellor. ciuil. Velleius lib. II.

IBERICIS PERVSTE FVNIBVS.

VT *loro vri* epist. XVI.

SVPERBVS PECVNIA.

VT, *Falerni mille fundi iugera*.

D FORTVNA NON MVTAT GENVS.

VT si diceret, quamuis à Cæsare adsertus es in ingenuitatem, sive quamuis ingenuus factus ex libertino, & donatus iure annuli aurei & dignitate equestri, seruili tamen vt ante ingenio es. Suetonius Augusti c. LXXIV. Appian. V bellor. ciuil. Dio lib. XLIIX.

METIENTE TE.

QVASI claui lati mensura.

SACRAM VIAM.

QVA itare solitus in Palatium. L. Ascon. in orat. pro Scauro.

CVM BIS TER VLNARVM TOGA.

TOGA *mensura iusta*, inquit Porphyrio, & Isidor. c. XXIV lib XIX. *Iusta* intellige magnæ. Magnæ autem laticlauiæ Menas hic nempe tribunus militum laticlauius.

Vt

VT ORA VERTAT.

A Ta vertat, vt indigno qui spectetur.

SECTVS FLAGELLIS HIC.

LEgeris melius hunc versum, sequentésque omnes interrogatoriè. Interrogationes hæ nempe sunt indignantium.

TRIVMVIRALIBVS.

MEnas seruus, IIIvirorum sectus flagellis. In fures enim ac seruos animaduersio IIIvirorum capitalium. Ascon. in Diuin. *Fures*, inquit, *ac seruos nequam apud Triumviros capitales ad columnam Meniam puniri solent*, &c. In seruos qui publicè deliquissent flagris animaduertere Triumviri si capital non esset, vt nunc & Plauti Amphitr. Sc. 1. sin capital esset, flagellatos agere soliti in crucem. Valerius c. IV lib. IIX. *C. Fannij seruus*, inquit, *Alexander, & à iudicibus damnatus, & à L. Calpurnio IIIviro in crucem actus est.* Hinc nominis delatio capitalis in seruos aut viles personas, ad tresviros apud Plautum. Aulul. Sc. XIII. Asinar. Sc. II.

PRÆCONIS AD FASTIDIVM.

PRæconis superdicentis titulum siue elogium eaq; superdictione siue clamatione siue prædicatione lassi, & fastidientis lōgitudinem supplicij & flagellationis. De quo ritu superdictionis siue acclamationis est l. Si diuo §. vlt. D. De iureiur. l. XV C. Ex quibus cauſ. inf. irrog. Suetonij Domit c. X, Lampridij Alexādro, Spartiani Seuero, Trebellij Gallieno. Vetus scriptor in vita D. Apollinaris. *Vicarius dixit ad officium*. *Exspolia eum, & cadentes dicite Resipisce & immola Dijs.* Et apud Agathiam lib. IV dum in sicarios animaduertitur ὁ κήρυξ πορὸ π μάλα βοᾷ, καὶ διαθρύλων, καὶ παρεγγυᾷ, δεδιέναι τοὺς νόμους, καὶ φόνων ἀπέχειν ἀποχεσθαι. *Præco altum quiddam & aures percellens clamat, & monet, Metuere leges, & cadib. nefarijs abstinere*, &c. Hinc & iuncti gladij & elogia Volcatio Gallicano in Auidio Cassio. Idéq; ritus Græciæ olim vt apud Platonem XI legum. Arrianum III rerum Alexandri. Sic quiqui est i le in narratione de Pisistrati edicto apud Suidā in adagio Ἐν πεδίῳ, &c. Ἀνελθόντος δέ τινος, ἐκέλευσε δήσαντας αὐτὸν, περὶ τὴν ὁδὸν μαστιγοῦν κηρύσσοντας. Ὁ δ' ἀνὴρ κολαζόμενος ἐπεβόα ὅτι ὀλιγωρεῖ τοῦ γράμματος. *Deprehensum autem forte vno, iussit vinctum eum per vias flagris cadi, & præconem adclamare. Hic homo flagris cæsus moritur, quia neglexit edictum*, &c. Lego enim non ὀλιγωρεῖ, sed ὀλιγώρει.

SEDILIBVS IN PRIMIS.

IN primis subsellijs, quæ in gradibus amphitheatri. In gradibus nempe subsellia. Vitruuius c. VI lib. V. *Gradus*, inquit, *vbi subsellia componantur*, &c. Malè in amphitheatris suis, vt c. XIII arbitrati subsellia & gradus non interesse. Minus propriè tamen subsellia & gradus idem, vt Martiali epigr. XIV & XXIIX lib. V nempe quia vt dixi subsellia in gradibus. Vitruuius subsellia quoque *sellas* vocat c. III lib. V. Atque ita C. Theodos. rubrica *De vsu sellarum*. At epigrammaticus distinguit *subsellia & sellas*. Subsellia equitum facit, sellas vulgi, epigr. XIV lib. V. Dixit autem Poëta cum ἐμφάσει *in primis*, quia Menas hic tribunus militum. Tribunis subsellia in primis duobus gradibus de XIV, vt rectè Acro & Porphyrio. Et tangit Calpurnius Ecloga VII.

Mirantur in Amphitheatris suis vt c. XIII vnde tam multi Romæ Tribuni militares vt cōplerēt subsellijs suis duos gradus. Atqui res proletaria illa, tribunorum militarium genera duo iam tum Octauiani temporibus & anteriùs quoque Romæ fuisse, *Actusii* nempe tribunos & *vacantes*. Hinc itaque multiplicatio. Sic tribunatus vacantes Tullij epist. IIX lib. VII ad Trebat. Suetonij Claudio c. XXV. Sic & Martiali Tribunatus vacans siue insignia equestria sine munere & censu epigr. LIII lib. I *--vidit me Roma Tribunum*. Negant hoc amphitheatra vt c. XIII, de tribunatu militari capiendum. Quid ita? Quia non fuerit Valerio illi census equester. Atqui non necessarius ijs census equester, qui tribuni vacantes. Indulgentia nempe illa Principis, vt & alia non multum dispar, apud Suetonium Augusti c. XL.

OTHONE CONTEMTO.

QVid ergo, inquies, Flaccus probro vertit Menæ sessionem illam in sedilibus siue subsellijs primis, & Othonem ab eo cōtemni ait? Quia principis Octauiani indulgentia quidem permissum hoc Menæ ita sedere, sed contra legē Rosciam. Resecans ad viuum, & reuocans ad formulam legis Rosciæ Flaccus, negat ius, libertino illi esse ita sedendi, quia sit libertinus. Roscia verò lege ibi locum esse ingenuis tantum. Sed bonus huic Menodoro patronus Octauianus ipse, qui sedere ita iussit Menam Othone contemto, & cui potestas antiquandi legem Rosciam & vocandi libertinos in gradus equitum primos, siue equestria prima, & equum eis adtribuendi. Princeps quippe Censor equum dat publicum. Ouid. II Tristium.

Ille quem dederas, prætereuntis equo.

V.

HERBASQ. QVAS AVT COLCHOS.

CORREXERE, *Herbásq. quas Iolcos. Agnoscit*, inquiunt, *Porphyrio*. Agnoscit & alias lectiones ille neglegendas, in quo est hæc ista genere. Flaccus amplificatoriè, venena Colchica & Iberica iungere voluit, vtraque remotissima, non autem Thessalica quæ viciniora. Neq; ignobiliter ab Iolco intelligi venena Iolcia pro Thessalicis. At identidem Colchica venena nominitat Quinctus tanquam celebratissima, propter Medeam Colchicam, vt & hoc epodo *flamas Colchicas* pro magicis. Et Epod. XVII *venena Colchica*, *Cales venenis officina Colchicis*. Et Oda XIII lib. II--

Ille venena Colchica & quicquid, &c. vbi membranæ. *Ille venena Colcha. Et quicquid*, &c. Principalitas pro deriuatione, vt præmonui. Præterea non tam *gramina* quam *carmina* Thessalica magis sollennia. Itaq; & noster mox, *vocem Thessalam* dicturus. Subinde tamen & *venena Thessala* dixit vt Oda xxvii lib. i. At, inquiunt, membranæ aliquæ sic habent. Quid refert? Membranæ, O isti, quasi interdicta *quorum bonorum* sunt, prosunt titulum probanti, siue rectè vtenti.

SPARGENS AVERNALES AQVAS.

NON, *simulatas* vt est in Aduersar. c. xxii lib. xvi & c. ix lib. xiv sed veras, ex lacu Auerno petitas. Neque facit contra nos Maro qui Æneide iv ait.

Sparserat & latices simulatos fontis Auerni. Nam Dido in Africa, longè à fonte Auerno, Canidia Neapoli, vbi lacus Auernus in proximo. Rectè Seruius ad locum illum Maronis. *Simulata exhibere illa quæ non possint vera præstari.*

HORRET CAPILLIS VT MARINVS, ASPERIS ECHINVS.

IMITATVS Ausonius epist. xxii.

Horrens capillis vt marinus asperis
Echinus, aut versus mei.

INGEMENS LABORIBVS.

HEM, *ingeminans*, vt Plauti Pœnulo Sc. ii vbi hæc ingeminatio verberantis laboriosè. Cur autem vti soliti hac ingeminatione, ratio eadem quæ & canendi in labore, de qua Alexander Aphrodis. siue is Trallianus est. Problem. lxxiix lib. i.

DAPIS INEMORI SPECTACVLO.

HÆc dapis adpositio magica. Alia est expiatoria, cum his qui defoderentur viui, adponebatur cibus ne viderentur enecti fame. Ritus hic apud Sophoclem in Antigona, vbi & notatus à scholiaste, & à plutarcho in Numa.

OTIOSA NEAPOLIS.

OVID. xv—*Et in otia natam Parthenopen* Silius principio lib. xii.

Nam molles vrbi ritus, atq; hospita Musis
Otia, & exemtum curis grauioribus æuum.

Et anteriùs---*Mitis*

Parthenope, non diues opum, non spreta vigoris,

&c. Mitis Parthenope, quomodo itaque *non spreta vigoris* siue non adspernandi sed expertecti vigoris, videlicet Martij? Licètne per S. P. Q. C? Quid si manu Silij fuit--*Non diues opum, non aspera vigoris*, pro *non diues opum, non aspra vigoris.* Vidêre in versu *aspera* non stare, nihil de concisione cogitauere, reposuêre itaq pro sua sapientia --*non spreta vigoris*, nolente Silio, cui Neapolis minime Martia, sed *mitis, mollis, otiosa, secura.* De otio Neapolitano etiam Virgilius fine Georgicor.

INRESECTVM CANIDIA RODENS POLLICEM.

RITV nempe irascentium, aut meditantiû, aut vtroq; vt Persij Sat. v---*Crudum Chærestratus vnguem adrodens.* Sic Petronius apud nouâ-

[A] tiquum Flacci commentatorem *Pollice vsque ad periculum roso*, vt monstraret, inquit furentem, Sic & Propert. Eleg. iv lib. ii *Et sæpe immeritos corrumpas dentibus vngues*, &c. Et eleg. vlt. lib. iii. Signanter autem Flaccus *pollicem inresectum.* Tales enim lupalarum illarum sordes plerumq; non manus abluere non demere vngues, &c. Immo enim nutrire vngues solitæ ad scrobes sacris suis effodiendas, vt Sat. iix lib. i. Videt Flaccus Canidiam, *scalpere vnguibus terram*, &c. Id est, scrobem sacris suis effodere, vt hodieq; magi.

QVID DIXIT, AVT QVID TACVIT?

Ὀξυμώρως, Quid tacitè dixit? murmure scil. magico, Murmurare soliti magi, & susurrare. Apuleius Apologia i. *Magia*, inquit,
[B] *occulta non minus, quam tetra & horribilis, plerumq; noctibus vigilata, & tenebris abstrusa, & arbitris solitaria, & carminibus murmurata*, &c. Sic *magicos susurros* Iustinianus dixit §. Item lex Cornelia de sicariis. Institut. de public. iudic. Et Apuleius Milesij lib. i. *Magico*, inquit, *susurramine amnes reuertis*, &c. Et Achillis Tatij lib. ii. τὸ τῆς ἐπῳδῆς ψιθύρισμα. *Murmur carminis magici.*

LATRENT SVBVRRANÆ CANES.

SVBVRRA *clamosa* Martial. epigr. xiix lib. xii.

NARDO PERVNCTVM, QVALE, &c.

EXPLICAT Priscianus c. i lib. xvii. *Nardo*
[C] *perunctum tali, qualis non perfectius*, &c. Quali scilicet, non perfectius aliquid, &c. Sed nihil necesse verborum quadrigis iouehi. Poëta enim quia *nardum* pro *nardino* dixit, rectissimè subiunxit, *quale non perfectius.* Eiusmodi ἀνακόλουθα in paginis auctorum ἰσχ. κοινῆς Sallustius Catilin. *Sed antea item coniurauêre pauci contra Rempubl. in quib. Catilina fuit: de qua quam verissime potero dicam*, &c. De *qua*, vt si ante dixisset, coniurationem. Idem, *Interea seruitia repudiabat.* Cuius, &c. Vt si dixisset, *seruitium*, Item, *Abundantia earum rerum: quæ prima mortales ducunt* vt si fuisset, *eorum.* Quinctus noster ipse Oda xxxvii lib. i--*Daret vt catenis, Fatale monstrum, quæ generosius, perire quærens*, &c. vt si antecessisset *Cleopatra.* Crebérq; omnino in hoc genere ἀνακολουθίας Quinctus noster vt dicendi aliquis locus, & in Sat. i lib. i. Tullius Præfat.
[D] ad orat. Æschinis & Demosth. *Oratorum genera esse dicuntur tanquam Poëtarum, Id secus est. Nam alterum est multiplex*, pro, altera res. Neque rectè in Aduers. c. xxiv lib. ii intellexêre Horatium Canidiæ nardino perunctum. Est enim perunctus nardino ille non Canidiæ quidem, sed quo Canidia siue Gratidia ipsa, quantumuis vnguentaria (vt rectè Porphyrio) nullum elaborârit vnquam perfectius. Quale autem Atticè dixit, vt χειρόθιγα νάρδῳ, ὃ οι, &c. Sic & epodo xi sequenti Atticum est. *Sed incitat me pectus, & mamma putres, Equina quales vbera.* Id est, *Tales, qualia*, &c. omisso antecedente & relatione explente vicem vtriusq;. Iliade xxii οἷα μ᾽ ἔοργας.

CVM PALLA NOVAM NVPTAM.

PALLA siue peplo vestiri solitæ in nuptijs.

Græco

Græco ritu, vt Apollodori lib. I, ritu Romano tunica recta & toga pura, Plinius c. XLIIX lib. IIX. A Hinc palla pro nuptijs. Propert. eleg. IV lib. IV.

INDORMIT VNCTIS OMNIVM CVBILIBVS.

VT Catullus. *Et ille nunc superbus & superfluēs, Perambulabit omnium cubilia.* Erit ἐμβασικοίτας. Vncta verò cubilia, lectuli delicatorum, siue vnguentis & odoribus imbuti, vt Catulli Epithal. Pelei--*lectulus exspirans odores.* Et literis sacris Prouerb. c. VII διέρραγκα τὴν κοίτην μου κρόκῳ. *Adspersi lectulum meum croco.*

SOLVTVS VENEFICÆ POTENTIORIS CARMINE

SIc Oda XXVII lib. I. *Quæ saga, quis te soluere Thessalus magus venenis poterit?* &c. B Saga nempe, aut magus potentior, inlecebris amicæ, quasi veneficæ. Potentior sit necesse est magus siue à dæmone potentiore initiatus, qui soluat, vt Porphyrij loco quem profert D. Augustin. c. IX lib. IX de ciuit. Dei. Et Eusebius in librum VI Philostrati. Μείζονι, inquit, τάχ' ἴσως ἐξελήλακε δαίμονι. *Potentiori forte an expulit dæmone.* Et apud Prochorum c. XXIIX dæmones inferiores mago parent, propter superiores siue Principes.

NEC VOCATA MENSTVA.

NOn ex Horatij mente acceptum hoc in Aduersar. c. IX lib. XIV. Non te Marso carmine ad me reuocabo ego, sed potione amatoria, siue amoris poculo, siue φίλτρῳ acerrimo. C At Quinctus noster aliud intelligi voluit. Nempe hoc vnguentariam illam minari. Tali potione mentem tuam mihi obligabo, vt nullo Marsorum aut magorum cantu solui, ac remeare ad te libera possit.

MAIVS PARABO.

MAius quàm quæ tibi hactenus paraui, vt ante. *Non vsitatis potionibus,* &c. Eiusmodi antem filo & vetus Poëta Tullij Tusc. IV.

Maior mi moles, maius miscendum malum.

MAIVS INFVNDAM.

IVvenal. Sat. VI.

Cui totam tremuli frontem Cæsonia pulli
Infudit--

MAGNVM FAS NEFASQ. HVMANAM VICEM.

D TAlionem vitæ humanæ, videlicet vt fas præmium, nefas pœnam exspectet. Hâc vicem siue talionem venena magica & susurri, vertere siue mutare non valent, atque efficere vt nefas inultum sit. Ergo quia nefas est quod agitis, diris agam vos, siue merito vestro ac iure vos detestabor. Sic Oda XXIIX. lib. I. *Debita iura vicésq; superbæ Te maneant ipsum--* id est, Talio. *Vicem* esse talionem ostendi ad Legem XII. c. LXIIX. Malè in Aduers. c. X lib. XIV. *vicem humanam* interpretari, *pro hominibus.*

DIRA DETESTATIO NVLLA EXPIATVR VICTIMA.

DIra, iusta, quippe in vos quibus Dij irati propter nefas, quod tanquā fas vobis placet. Sic Oda XXIIX lib. I. *Teq; piacula nulla resoluent.* Quid ita? quia imprecatio mea siue detestatio hęc iusta. Non sat ἐυθὺ σκοποῦ in Aduers. c. I lib. XXVI. Sic & apud Catullum Epithalamio Pelei Ariadna in detestatione Thesei, Furias inuocans,

Quæ, inquit, *quoniam vera nascuntur pectore ab imo,*
Vos nolite pati nostrum vanescere luctum.

Quæ, nempe querelæ & preces.

PETAMQ. VVLTVS VMBRA CVRVIS VNGVIB.

OVid. in Ibin.

Insequar & vultus ossea forma tuos. Item
Et tendam gelidas vltor in ora manus.

ESQVILINÆ ALITES.

VVltures in Esquilijs quia ibi sepulchreta olim Sat. IIX lib. I. Hinc & *Atra Esquilia* Sat. VI lib. II. Sed ipsius Horatij tempore mutatum hoc Sat. IIX lib. I.

VI.

AVT ACER HOSTIS BVPALO.

SVidas in Ἱππῶναξ, Et apud Isaacium in Lycophronem ὁ ἱππῶναξ ἐν τῷ κατὰ Βουπάλου πρώτῳ ἰάμβῳ. *Hipponax primo iambo contra Bupalum.* Idemq; aliâs non semel de Hipponacte & Bupalo.

INVLTVS VT FLEBO PVER?

OVid. IV Fabular.

Nil poterit Iuno nisi inultos flere dolores?

VII.

QVÒ QVÒ SCELESTI.

CIues fratres, vt Oda XXXV lib. I. Scelestus autem est, fratrem iugulans. Scelesti ergo ciues bello certantes. Ita bellum ciuile scelus vocauit Oda XXXV lib. I- -*Et sceleris pudet, fratrúmq;* hoc est, belli ciuilis, gesti inter ciues, qui quasi fratres.

PARVMNE CAMPIS.

HIc locus refellit interpretes qui suspicati hunc epodum esse detestationem belli ciuilis Philippensis. Etenim de Philippensi loquitur Poëta vt iam præterito, *campos* nempe figuratè accipiens bellum Philippense, quod pugnatum in campis Philippis. Neptunum vero siue mare, Siculum, bellum quod Siculo mari gestum erat cū Sex. Pompeio. Nunc itaque exsecratur bellum Actiacum, Octauiani & M. Antonij, Cuius quoque belli cantat victoriam, & ἐπινίκιον Epodo sequente IX.

INVIDÆ CARTHAGINIS.

IMperii *Romani æmula.* Velleius lib. I & II.

Plioius c. xi lib. xxxiii *Carthago illa*, inquit, *terrarum æmula*. Puto scripserat, *domina terrarum*. *Domina terrarum* sc. Romæ. Sic & Pompon. Mela c. vii lib. i.

SVPERBAS ARCES.

VT Æneide iv--*Sitæ Carthaginis arces*, &c. Hoc ita Poëticè, propter arcem Carthaginis Byrsam.

INTACTVS AVT BRITANNVS.

EXPLICO ad Odam v lib. iii.

SACRA CATENATVS VIA.

NAM per sacram viam, & cliuum Capitolinū acti triumphi, T. Liuius lib. xlv Propert. eleg. iii lib. iii.

NISI IN DISPAR, FERIS.

NIHIL moremur illos qui reposuêre--*Nisi in dispar genus*, Aut, *Non dispares feras*. Apertè Flaccus. Neq; hic lupis & leonibus feris mos, *nisi in dispar*, nempe genus aut animal.

AN RAPIT VIS ACRIOR.

VIs acrior, θεοῦ βία, *vis diuina*, *vis maior*, Res notissima ex iure ciuili. Persuasi olim bella immitti à Dijs iratis vt in Oda vi lib. iii. Ergo & sæculari carmine deprecari bellum, vt acta res in Odam xxi lib. i.

AN CVLPA.

VT Plaut. Menæchm. *Quod te vrget scelus?*

ET ORA PALLOR ALBVS INFICIT.

EX conscientia delicti pallor. Hinc Catonis Censorij vox *Sibi placere adolescentulos, erubescentes magis quàm expallescentes*, Plutarch. in apophth. principum. Et lib. de pudore rustico. Rubor nempe pudoris, *pallor culpa*. Et signanter dixit cum ἐπιτάτῳ pallor albus. Ex culpa enim *pallor albus*, ex amore *pallor luteus* de quo dixi in Odam x lib. iii. Item ex metu mortis propinquæ, vt Epodo x.

ACERBA FATA.

QVÆ paullò ante, *vis acrior*. Sic *fatalis calamitas* Tullij Cæsar. ii. Nempe, à vi maiore calamitas, Sic *fatale damnum* L. Hoc ita D. De peric. & comm. rei vend.

SCELVSQ. FRATERNÆ NECIS.

ACERBA fata siue vltricia necis fraternæ, siue Remi à fratre interfecti L. D. Augustini c. vi lib. iii. De ciuit. Dei.

INMERENTIS REMI CRVOR.

SIc Tullius iii de Offic. Seruius ad Æneidē i & vi. D. Augustio. c. vi lib. iii. de ciuit. Dei.

SACER NEPOTIBVS.

NEPOTVM siue posteritatis sanguine expiandus, ἐναγής. Sic ἅγιος Atticè pro μιαρός, μυσαρός. Isacius in Lycophron, Etymologista, &c.

IIX.

AESTO BEATA.

Aμφιλόγως *beata*, vel diues & felix, vel mortoa vt Persij Sat. iii--*Tandemq; bea tulus alis Compositus lecto*, &c. Vbi acta res.

A FVNVS ATQVE IMAGINES.

LACTANTIVS ad Thebaidem vi.

NEC SIT MARITA.

PROPERT Lactantius ad Thebaidem iv & *Marita*, inquit, *dicuntur vxores maritis deditæ*.

INTER PVLVILLOS.

PVLVILLOS lectuli tricliniaris, Propert. eleg. ii lib. iii.

Vt tuus in scamno iactetur sæpe libellus.

Scamno nempe lectuli tricliniaris. Varro iv de Ling. Lat.

INLITERATI NVM MINVS.

VIs ad Veneris pugnam & libidinem excitare me, tanquam similitudine studiorum & literularum. Sed castum illud Satyrium B est, neque ἐρεθιστικὸν πρὸς ἀφροδίσια. Literis, non irritatur Venus, maximè autem literis Stoicis. Aliter in Aduersar. c. x lib. xiv. Largiloquè hoc iam refellêre alij, neque ipsi tamen reposuêre aliquid melius. Vnde, inquies similitudo illa studiorum siue literarum huius aniculæ & Quincti nostri? Vterq; Stoicus. Illa cum libellis suis Stoicis, Quinctus *vera virtutis custos rigidúsq; satelles*, id est, Stoicus epist. i ad Mæcenatem. Stoicus nempe Quinctus aut Epicureus arbitrariè.

IX.

C SVB ALTA DOMO.

VT contra, *sub paupere tecto*, epist. x.

NEPTVNIVS DVX.

SEx. Pompeius, qui, vt inquit, Appian. bellor. ciuil. lib. v Θαλάσσης καὶ Ποσειδῶνος υἱὸς ὑφίστατο καλεῖσθαι. *Salaciæ Neptuniq; filium indigetari sustinuit*. Et Dio lib. xlix non semel, qui & illud exprimit, Neptuni filium dici voluisse, quia pater eius Pompeius M. maris olim potitus imperio. Neque minus insolens Agrippa nepos Augusti ex Iulia qui & ipse Neptunum se vocitauit. Dio lib. lv.

SPADONIBVS RVGOSIS.

VT Spadoni Petroniano, *ruga malarum*. Et Ammiani lib. xiv. *Spadonum multitudo coloris oblurida, distorta lineamentorum compage deformis*. D Quod de corporis totius distortione accipi potest, sed & de rugis. Nam vt Aristoteles notauit Problem. vii Tomi xxiv. ἡ χάραξις, ῥυτίς ἐστι. *Distortio, est ruga.*

INTERQ. SIGNA MILITARIA.

DECLAMITAVIT hunc sensum Latinus Pacatus. Panegyr. Theodosij. Et Propert. eleg. ix lib. iii.

TVRPE CONOPEVM.

SIc Propertius dixit *Fœdum conopeum*. Glossis in Iuuenal. Sat. vi. Latinè est, *Culicare*, & dicitur esse, *linum tenuissimis maculis*. Quod ibi sequitur,

tat, *nanltum* ex corruptela est, & scriptum scil. A fuisse. *Nam Græcum est, quia Latine*, &c. Tamen & te & nomioe vsi Romaoi tanquam suis. Varro c. x lib. II de re rust. *Fœtas nostras quæ in compeis iacent dies aliquot, esse euincidas ac contemnendas*, &c. vrbanè *Fœtas* dixit pro puerperis quasi scrophas.

AD NVNC VERTERVNT.

AD *hunc*, Romanum emancipatum feminæ, M. Antonium seruientem Cleopatræ, *Verterunt*, id est, contra eum verterunt, vt Æneide XII

Iret vt ad muros vrbiq; aduerteret agmen. Id est, *contra vrbem verteret*, vt recte interpres Seruius.

AVREOS CVRRVS.

HINC Valerio c. I lib. I. *Fulgentissimus triumphalis currus.* B

CVI SVPER CARTNAGINEM.

PROPERT. eleg. vlt. lib. IV

Sub quorum titulis Africa tonsa iacet.

Correxêre, *Africa tanta iacet.* Iocorrectè, Nam dictum Atticè *tonsa*, Demades περὶ δωδεκαετίας· Απέκειρε γὰρ τὴν ἀκμὴν τῆς Σπάρτης ὁ Θηβαῖος. *Apex & flos Spartæ à Thebano detonsus est.* Himerius Eclogis. Τίς ἀπέκειρε δαίμων τῆς ἐμῆς ἑστίας τὸν χρυσοῦν βόστρυχον. *Quis genius malus familiæ meæ cincinnum detondit?* Tullius ex elogio Græco Epaminondæ IV Tuscul.

Consilijs nostris laus est attonsa Laconum.

Sic itaq; Propertio *Africa tonsa* κεκαρμένη. C

AVT PETIT.

PVTO εὐεπιβόλως ego. Aut petet. Nam & ante dixit *Iturus.*

AVT FERTVR INCERTO MARI.

ET hic mendam eluo. Nam mihi tam liquet quàm illi Terentiano lucere hoc iam, Quincti nostri manum fuisse.

Exercitatas aut petet Syrtes Noto, aut

Feretur incerto mari. Neque enim decernit Poëta quo fugiat Antonius: sed coniectat fore vt fugiat aut in Cretam, aut in Africam, aut mari vagetur, & piraticam factitet.

X.

MALA SOLVTA NAVIS EXIT ALITE.

PAPINIVS Thebaide III--*Et te mala protinus ales*, &c. Vbi Lactantius interpres. *Mala*, inquit, *ales, malum augurium, Quotiescunque enim ales Feminino genere dicitur, malum portendit augurium*, vt Horat. *Mala soluta nauis exit alite. Masculino autem bonum demonstrat*, vt Virgil.--*Namque volans fuluus Iouis ales in æthra.*

OLENTEM MÆVIVM.

NOTA *res olentem*, pro fetentem. Hinc & *olenticaloca* Festo & *oletare aquam*, pro facere olidam, Frontino de aquæductib.

NON VIRILIS EIVLATIO.

VT Epoda XVI--*Muliebri eiulatus.*

PRECES ET AVERSVM IOVEM.

VOLVIT Quinctus. *Preces ad auersum Iouem.*

ET AGNA TEMPESTATIBVS.

RITVS hic sacrificij à Græcis profluuius ad Romanos. Interpres Aristophanis in Ranas. Procellis quas typhones vocant solitos Athenis μέλανα ἄρνα σφαγιάζειν, ὅπως λήξῃ τὸ πνεῦμα. *Agnum nigrum immolare, vt ventus poneret.* Athenis *agnus*, quia virilis Deus, nempe ἄνεμος τυφῶν: Romæ agna, quia Tempestas Dea, siue sequioris sexus. Sic & apud L. Senecam c. VI lib. IV Natural. Quæstion. Cleo Athenis *præposuit* χαλαζοφύλακας, *speculatores futuræ grandinis. Hi cum signum dedissent, adesse iam grandinem, pro se quisq; alius agnum immolabat, alius pullum. Protinus autem illa nubes alio declinabant, cum aliquid gustassent sanguinis*, &c. Sic agit L. Seneca quasi agnus immolatus nubi, sed verius est vento impulsori nubis, atq; ita agnum fuisse non agnam.

Vnde autem Romæ Dea Tempestas Ouidius explicat in Fastis lib. VI.

Εὐτραπέλως verò Flaccus agnã vouet Tempestati non auertendi causa, vt adsolet, sed vt inuitet eam, excitétq; in Mæuium.

XI.

HEV ME.

FVIT antiqua manu. *Heu mei. Heu mi. Heu mihi.*

DESINET IMPARIBVS CERTARE SVMMOTVS PVDOR.

NON erit mihi vt ante fuit, pudori, vinci à riuali potentiore, vt Odai lib. IV. In aduersariis c. XX lib. XIV aliud interpretamẽtum est. Non erit mihi pudori vt ante fuit, amare te imparem, id est, in amore non respondentem, siue paria non facientem, vt Epodo sequente XV *Et quæret iratus parem.* Probabilis sensus ille magis quam verus. Nam Flaccum velle accipi de certatione sua cum æmulis, patet ante cum dixit. D *Contraq; lucrum, nil valere candidum Pauperis ingenium Querebar adplorans, tibi*, vt si diceret. Querebar me vinci à potentioribus æmulis, sed pudore summoto desinam certare potentioribus illis æmulis. Pudore, inquam, summoto, qui fomentum mihi fuit amoris, pudenti scil. desinere procationem, quasi victo & impari. Hæc Poetæ mens, nihilq; opus agere ambages, vt qui refellere iam olim sensum illum ex Aduersatus, neque ipsi reposuêre quod esset melius.

FEREBAR INCERTO PEDE, AD NON AMICOS, &c.

DICTVM pariliter atque illud Tibulli eleg. V lib. II.

Iurans quotiens rediturum ad limina nunquam;

Cum bene iurauit pes tamen ipse redit.

Vi & Propert. Eleg. xvii lib. ii de amante agês. A

I liro con.contus rogat, & peccasse fatetur
Lasus, & inuitus ipse redit pedibus.

Meliùs--*Et inuitus ipse redit pedibus.* Videlicet ipse redire non vult siue inuitus redit, sed pedes eum referunt. Tullius epist. xvi lib. xv ad Atticum. *Itaq; me referunt pedes in Tusculanum.* Plinius epist. v lib. vii *Ad diaetam tuam ipsi me, vt verissime dicitur, pedes ducunt.* Aristoph. Pace. Ἀλλ' ὑφ' ἡδονῆς οὐκ ἐμοῦ καλοῦντος, αὐτὼ τὼ σκέλη χορεύετον. *Sed præ voluptate, me non monente, ipsi pedes tripudiant.*

QVIBVS LVMBOS ET INFREGI LATVS.

DE hoc ritu amantium est ad Odam x lib. iii.

XII.

NIGRIS DIGNISSIMA BARRIS.

NAN barri siue elephanti *forma truces, odore graues, mole terribiles,* Paullus Orosius c. i lib. iv. Sic meliùs intellexeris, quàm est Aduersar. c. xx lib. xiv de Barris Romanis.

NEC FIRMO IVVENI.

DONATVS in Hecyram Act. iv Sc. i.

NEQVE NARIS OBESÆ.

NON crassu & hebeti, ἤκιστα ἀναισθήτω περὶ ὀσφρ. Nam vt inquit Aristoteles Physiognom. c. vi οἱ τὴν ῥῖνα ἄκροθεν παχεῖαν ἔχοντες, ἀναίσθητοι. Ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὗς. *Quibus nasus à summo crassus est, ij stupidi. Refertur in sues.*

POLYPVS, AN GRAVIS HIRCVS.

CONVENIENTER iunxit *polypum*, & *hircum*, Vterq; morbus fetens, ille in naribus, hic sub alijs. Polypum vulgus & Poetæ intelligere soliti ozænam qui narium morbus olens est. Actuarius methodi suæ c. iix lib. ii. At polypus quidem ipse propriè dictus nô olet. Sic Martialis capiendus epigr. xxxvii lib. xii *Nasutum volo, nolo polyposum*, videlicet quia olenticus est. At l. xii §. i. D. de Ædil. edicto Polyposus vtroque D genere accipi potest. Nam siue polypo propriè dicto siue ozæna laboret, *polyposus* & *morbosus* est.

NEC ILLI IAM MANET HVMIDA CRETA.

PETRONIVS, *Perfluebant per frontem sudantis, acaciæ riui, & inter rugas malarum tantum erat cretæ, vt putares detectum parietem nimbo laborare,* &c. *Acaciæ riui*, qua delibutum caput ei tingendis capillis, siue vt fieret μελάνθριξ siue *atricapillus*. Gummi enim ex acacia fluens μελαίνει τὰς τρίχας *atrum capillitium facit*. Dioscorides, c. cxxxiii lib. i. Neque tamen maxima illius in os defluentis acaciæ deformitas. Nam illud acaciæ gummi ὑαλίζον. διαυγὲς, *vitri instar & pellucens*, aut si deteriore sit gradu, est λευκὸν siue *candidum*. Dioscorid. c eodem. Hoc primum: deinde autem male Petroniani omnes. *Perfluebant per frontem sudantis acaciæ riui*, voluit Petronius ipse, *Perfluebant per frontem subantis acaciæ riui*, &c. Benè de spadone vt de muliercula *subare*. Nam Eunuchi quasi mulieres. Hinc Aristoteles Problem. xxix tomi x. Εὐνοῦχοι εἰς τὸ θῆλυ διαφθειρόμενοι μεταβάλλουσι, &c. Eunuchi in femellarum naturam & conditionem corrupti, mutant. Subare femellarum esse, res nota ex Pompeio Festo in *Subulum*. Item alijs. Subatione embasicœtæ illius linimentum illud capillitij liquefactum fluitare cœpit in faciem & crustam illam cretaceam diluere. Cretare soliti faciê siue creta incrustare ad eandutem, vt Martial. epigr. penult. lib. vi epigr. B xli lib. ii. Creta opinor non quauis sed chia terra candicante, aut Selenusia, coloris lactei. De his Plinius c. xvi lib. xxxv. *Chia terra candicans, vsus ad mulierum maximè cutem. Idem & Selenusia. Lactei coloris est & hæc, & aqua dilui celerrima,* &c. Ac propriè quidem creta est cuius genera Plinius recenset c. xvii lib. xxxv. Sed generatim vsurpauêre cretam pro quauis terra candente. Itaque in Glossis λευκόγεως. *Creta, Cretifodina.* Quemadmodum & in iure ciuili *cretam & cretifodinam* accipi verisimile est.

TENTA CVBILIA TECTAQVE RVMPIT.

C SATIN' sanus hic locus? Esse quidem visus manipulo interpretum, neque est tamen. Scripserat Quinctus noster διαλύτως. *Tenta, cubilia, tectaq. rumpit.* Tria rumpit mœcha illa. Tentum siue tentam siue conopeum, cubile siue fulmenta, & tectum siue pallia siue stragula. Hinc & postmodu noui Romani tentam siue tendam dixere Suidas. τένδα παρ' ἡμῖν οἰκία ἐκ λίνου *Tenda nobis domuncula ex lino.* Id autem esse conopeum dixi ad Epod. ix. Idemq; Suidas σκηνὴν interpretatus τένδαν.

INACHIAM TER NOCTE POTES.

MARTIAL. epigr. xxxii lib. iii. Et xcix lib. xi.

D ITERATÆ VELLERA LANÆ.

SIDONIVS epist. xiii lib. ix.

Rutilásq; ferte blattas,
Recoquente quas aheno
Melibœa fucat vnda,
Opulentet vt meraco
Bibulum colore vellus.

Apertè Sidonio blatta recocta est purpura dibapha, Non sat illi diligenter, quibus *blatta purpura genus exquisitissima*, &c. In Flauij Vopisci Aurelianum. Turbidè hoc illi. Dicere oportuit Blattam esse purpuram. Excellere inter blattas illam quæ dicitur *oxyblatta* l. i. C. Quæ res ven. non poss. vbi qui correxêre *oxybapta*, corrupêre. Oxyblatta excellens

lens blattæ genus. Cedrinus in Tiberio στολὰς A στολητωτὰς ἀπὸ βλαττίου ὀξείας. *Stolas rugosas siue tabulatas, oxyblatteas.* Blattium ὀξύ siue *acutum*, purpura sc. fulgentissima, siue, quæ acumen & flos ipse.

O EGO NON FELIX.

CARISIVS lib. II. Seruius in Donatum, Martianus Felix lib. III. c. de communibus syllabis legunt *O ego infelix*. Amplexati Critici lectionem illam quasi ἑρμαιον. Sed voluit Quinctus noster. O ego non felix, amplificatoriè intelligens, ô ego neutiquam, sine minime felix, ô ego infelicissima. Sic Maroni ἐνεργέστερον *non vnquam* est quam *nunquam*, *non vlla* quàm *nulla*. Neque rectè Seruius ad II Georg. *non vllam* interpretatus est *nullam*. Ne- B gatio enim oratoria est vt Æneide VI.---*Non vlla laborum. O virgo noua mi facies*, ---&c. Nulla ne minima quidem.

XIII.

IMBRES NIVESQ. DEDVCVNT IOVEM.

IVPITER enim siue aër in terras imbribus ac niuibus quasi filum è colu deducitur. Filum deduci notares, Imbrium autem & niuium lapsantium in terram quasi fila sunt, quibus aër deducitur, siue vt verbo Lucretij dicam lib. II *filatim distrahitur*. Non tetigêre mentem Poëtæ nostri Aduersaria c. IX lib. IX.

XIV.

NON ELABORATVM AD PEDEM.

NON *elaboratum* inertem, neglegentem, & qui pro iambo sæpe spondeus, vt in versiculis quos laudaui ad Odam XIIX lib. I. Et in fragminibus operum eius alijs. Nihil ad Quincti nostri mentem hic legiones interpretum.

XV.

IN VERBA IVRABAS MEA.

HÆc coniuratio amantium. Plaut. Mercat. Sc. VI Alciphro epist. III lib. II. ὤμοσα πολλάκις σοι Γλυκέρα, μόνος μόνη. *Sæpe tibi Glycera iuraui, solus soli.*

NAM SI QVID IN FLACCO VIRI EST.

VRBANÈ lusit in nomine suo. Flaccus enim flaccidus. At vir, flaccus siue flacci- A dus non est. Flaccum pro flaccido dixêre olim. Varro. c. IX lib. II de re rust. Canes laudari *auriculis magnis & flaccis*.

ET QVÆRET IRATVS PAREM.

ALITER nunc parem, quam supra, *imparibus*. Epodo XI.

PYTHAGORÆ RENATI.

RENATI Pythagoræ vel propter παλιγγενεσίας, vel quia simulauit se reuixisse, vt narrat interpres Sophoclis in Electram.

XVI.

SVIS ET IPSA ROMA VIRIBVS RVIT.

SVIS legionibus. Non dissimili sensu de opibus Romanis Propert. eleg. X lib. III.

Frangitur ipsa suis Roma superba bonis.

Ouid. I Fastor.--- *Et ipsa suas Roma timebat opes.* D. Augustin. c. XLV lib. XIIX De ciuit. Dei. Sic *Romana vires* Valerij c. I lib. I. *Maiore penè Romanorum virorum parte*, &c. Benè in membranis. *Maiore Romanarum virium parte.*

PHOCÆORVM EXSECRATA CIVITAS.

C HERODOTVS lib. I. Callimachus apud interpretem Sophoclis in Antigonam.

Φωκαίων μέχρις κε μένῃ μέγας εἰν ἁλὶ μύδρος.

Donec in Oceano Phocensis lamina candens Manserit.

Neque Phoceorum tantum sed & aliarum gentium talem sacramenti ritum fuisse interpres ille ibi notauit. Testis ei Plutarchus in Aristide, ὁ δ᾽ Ἀριστείδης ὥρκωσε μὲν τοὺς Ἕλληνας, καὶ ὤμοσεν ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων, μύδρους ἐμβαλὼν ἐπὶ ταῖς ἀραῖς εἰς τὴν θάλατταν. *Et Aristides sacramento quidem adegit Græcos, & ipse pro Atheniensibus iurauit, exsecrationibúsque factis, laminas ferri candentes proiecit in mare.* Tetigit hunc ritum D & Aristides Rhetor fine Panegyrici Romæ. Καὶ διδόντων τὴν ἀρχὴν τήνδε καὶ πόλιν τήνδε θάλλειν δι᾽ αἰῶνος, καὶ μὴ παύσασθαι πρὶν ἂν μύδροι τὲ ὑπὲρ θαλάσσης παίζωσι, &c. Dêtq; se. Dijj, *hoc imperium atque hanc ciuitatem æternum florere, neque florendi finem vllum facere donec lamina candentes super mare.* Sed quid obsecro est illud παίζωσι? Anne super mare ceciderint? Nugalæ hoc quidem, Aristides scripserat, παίζοιεν *lusitent*. *Donec lamina candentes super mare lusitent*, videlicet tanquã pisces lasciuientes. Sic meliùs quàm alij νέοιεν siue *innatent*.

Non dissimili autem exsecratione olim Heluetij migraturi mœnia ipsi sua incendêre. *Hoc* inquit, L. Florus c. X lib. III *sacramentum fuit, ne redirent.*

SIMVL IMIS SAXA RENARINT VADIS LEVATA.

ATQVI Phocensium illud *μύδρον* ferrum fuisse, non saxum testis locuples Herodotus, qui *μύδρον σιδήρεον* dixit. Alios itaque auctores, puto, Flaccus sequitur, qui saxa tria ignita in mare à Phocensib. proiecta scripserint. quorum & Macedonium in Epigrammate suo lib. VII vestigijs putauerte insistere, sic minurrientem.

ὤμοσα τὴν δυσέρωτα κόρην, τρισὶν ὤμοσα πέτραις,
μή ποτε μειλιχίοις ὄμμασιν εἰσιδέειν.

Dura puella tibi iuraui, triplice saxo
Iuraui, placido haud lumine te adspiciam.
Postmodo- --Sed melius in scholio suo Græcus ille quiqui est tangit ritum triplici lapide firmandi sacramentum. In scholio illo malè ψηφίσματι pro ψηφισμά τι. Item τίσονται pro κτήσονται.

EAMVS OMNIS EXSECRATA CIVITAS.

OMNIS ciuitas, hæc taliaq; exsecrata, siue post huiusmodi exsecrationem, eamus, migremus. Vt Odaii lib. IV. *Non semel dicemus Io triumphe, Ciuitas omnis.*

ARVA, BEATA PETAMVS ARVA.

A Sertorio, de secessu in Insulas Fortunatas cogitante hoc in Aduersarijs acceptum c. XXI lib. XIV non malè. Quid si tamen Iulius Cæsar Octauiani pater in mentem Poëtæ fuit, de quo fabella an historia est? quam refert Tzetzes in Hesiodum, agens de beatorum insulis quæ in Oceano Britannico. τὶς δὲ, inquit, καὶ Γάϊον Ἰούλιον Καίσαρα εὐτυχέστατον ὄντα ἐν πολλοῖς καὶ τοῦ ὠκεανοῦ εὔρου τυχόντα, διαπεραιωθῆναι φησὶ τριήρει μιᾷ, καὶ ἑκατὸν ἐπιβάταις, ἀρεσθέντα δὲ τῷ λίαν περικαλλεστάτῳ τῆς χώρας, ἐκεῖ θελῆσαι κατοικῆσαι, ἐξωσθῆναι δὲ ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε καὶ ἄκοντα. Dico Latinè. *Non nemo etiam perhibet C. Iulium Cæsarem felicissimum in plerisq; omnibus, & Oceani cursu prospero vsum traiecisse* in has insulas *trireme vna, conuectoribus centum. Delectatum vero incredibili pulchritudine regionis, voluisse ibi habitare, sed extrusum ab incolis, etiam inuitum & ingratijs.* Videri nempe vult fabella, delatum eò C. Cæsarem expeditione Britannica.

GREX AMICVS.

TENTAVERE aliqui. *Grex amictus.* Infeliciter. Quinctus enim ipse respuit, cum ait, *ad mulctra.* Nam si fructus ibi ex capellis, etiam ex ouibus aliquis.

LEVIS CREPANTE LYMPHA PROSILIT PEDE.

HEBRAISMVM esse patet literis sacris vt Regum c. XIIX lib. III φωνὴ τῶν ποδῶν τοῦ ὑετοῦ.

XVII.

IAM IAM EFFICACI.

HIc non tam epodus versu est, quam mate-

A ria & argumento, quales puto aliqui olim & apud Archilochum.

ET VERECVNDVS COLOR RELIQVIT

PROPERT. eleg. IV lib. I.

Ingenuus color, & multis decus artibus--

--Meo & bono periculo ibi corrige. *Ingenuus color & mutis decus artibus-----Mutis artibus* non verborum lenocinio sed decore ipso & specie se commendantes. Vitruuius Proœmio lib. VII. *Ingenuus color mouetur pudore.* Qualis autem Flacci nostri, talis & apud Moschum querimonia in Megara-- τὸ πρὶν δὲ τοι ἔσκεν ἐρευθὰς Σώζετ' ἐπὶ ῥεθέεσσι---

---Sed nec tibi purpura latis
Sidit vtante genu.--

B VRGET DIEM NOX, ET DIES NOCTEM.

PHILO περὶ ἀρετῶν. φόβου διαδοχαὶ μεθ' ἡμέραν τε καὶ νύκτα τὴν ψυχὴν ἄνω καὶ κάτω κλονοῦσιν ὡς εὔξασθαι μὲν ἑσπέραν ἑωθινὴν, ἑσπέρας δὲ ὄρθρον ἐσχῆσθαι. *Timoris vices interdiu noctúq; mentē sursum deorsum agitabūt, ita vt mane vespera vespere autem mane optetur,* &c. Imitatus locum ex Deutronomij c. XXIIX. Sic & L. Seneca epist. XXIV *Diē nox premit, dies noctem.* Tibull. eleg. IV lib. II.

Nunc & amara dies & noctis amarior vmbra est.

QVOD ME MANET STIPENDIVM?

PRETIVM pro pœna. Notaui explicans Odam XXIV lib. III. Præmium item pro pœ-

C na Catull. Epithalamio Pelei.

Talia qui reddit pro dulci præmia vita. Mortem scilicet pro vita. Sallust. orat. II de Republ. ordin. *Diuersa præmia bonos malósque sequi.* Virgil. Æneide II-- *Et præmia reddant Debita-----* i. pœnas. Recteq; ibi Seruius. *Præmia in bonis vel in malis dici.* Stipendium autem præmium siue pretium est militare. Sic ergo & stipendium pro pœna militis vt D. Paulli ad Romanos c. VI. τὰ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος *Stipendia peccati mors*, Id est, Pœna. Vt & nunc Horatius ipse *stipendium* explicat pœnam. *Iussas cum fide pœnas luam.* Sic meliùs quam est in Aduersarijs Stipendium *militia, ærumna, labor.* c. XXVII lib. XXX.

TV PVDICA TV PROBA.

D VT Catull. in Mœcham.

Pudica & proba, redde codicillos.

TVVSQ. VENTER PARTVMEIVS.

PARTVMEIVS vt *submeius*, ex quo *submeiulus* apud Marcell. Empir. c. XXVI.

ET ESQVILINI PONTIFEX VENEFICI.

IVRISDICTIONEM tibi quasi Pontifex vindicans in veneficos, vt Rudente Sc. XXIX. *Tun' meo pontifex periurio es?* Pontificis tibi adrogas iurisdictionem, & in periurium meum anquiris quasi pontifex? Anquisitio Pontificis de periurio, vt nempe sacramento siue pecunia à litigatoribus deposita in sacro, is multaretur quem pronunciasset peierasse pontifex. Sic ergo & de veneficijs & carminibus magicis, anquirere, & ad Senatum referre, partes Pontificis: an madvettere

uertere autem officium Senatus. Periuria & veneficia religionem & ceremonias tangunt. Eiusmodi ergo lites pontificiæ. Pontifices enim διχάζουσι τὰς ἱερὰς δίκας ἀπάσας ἰδιώταις τε καὶ ἄρχουσι &c. *Disceptant lites omnes de rebus sacris, siue priuatorum litesillæ siue magistratuum.* Dionys. lib. II.

VECTABOR HVMERIS TVNC EGO INIMICVS EQVES.

VT de paupertate Theognis--πῇ ἐμοῖσι χαθυσσέμεν ὤμοις, &c.--*Humeris quid tu incuba nostris.* Vecta or inquit Gratidia. Vectatio enim humeris dorsóve pœna fastidij & superbiæ, vt Asinaria Sc. x.

Ne istuc nequicquam dixeris in me tam indignum dictum.

Vehes pol hodie me--Et mox.

Sic isti solent superb subdomari.

MEÆQVE TERRA CEDET INSOLENTIÆ.

VIDELICET tanquam Deæ siue numini. Dijs vestigium facientibus terra cedit, impar scilicet ponderi diuinitatis. Ouid. IV. Fabular. de Iunone terram premente.

-Sacroq; à corpore pressum

Ingemuit limen. Et lib. I. Nequitiæ, de Baccho.

Desilit, imposito cessit arena pedi. Sic Iliade V est de Minerua currum Diomedis inscendente.

AN QVÆ MOVERE CEREAS IMAGINES.

QVIBVS cum cruciatu necentur homines vt Sat. IIX lib. I. Ouid. Epist. Hypsipylæ.

Deuouet absentes, simulacráq; cerea fingit,

Et miserum tenues in iecur vrget acus. Eiusmodi ceræ imagines ad necem & cruciatum. *Hoc vicem insentium magicis artibus labefactare.* l. VI C. de malef. & mathemat. Vbi Accursius id fieri, pingendo imaginem ceræ. Corrige bono periculo. *Pungendo imaginem ceræ,* &c. Non pingebantur sed pungebantur cereæ illæ imagines, vt Ouid. loco aucto. *Et miserum tenues in iecur vrget acus.* De huiusmodi venefica imagine Nicetas in Manuele Comneno fine lib. VI narrans de Aarone quodam veneficio. ἁλίσκεται μαγείαις προσανέχων, καὶ προὔκειτο χελώνης ἐκφορον μίμημα, εἰδὼν γίγον τῆς χέλυος ἀνθρωπόμορφον ἔχασμα πεπεδημένον ἄμφω τὼ πόδε, καὶ τὸ στῆθι ἐληλαμένον ἥλῳ διαμπερές. *Deprehensus est magicis studere, & p.olata effigies quædam expressa testudinis, vtraq; testum illius testudinis speciè humana imago, vincta pede vtroq; pectúsque clauo transfixa,* &c. E ἰδὼν γίγον errore librarij pro εἶδον γένους.

Aliæ imagines cereæ ad amorem vt Theocriti Idyll. II.

ὡς τοῦτον τὸν καρὸν ἐγὼ σὺν δαίμονι τάκω.

Hanc vt ego ceram flammis liquefacto, fauente Numine,--*Hanc ceram,* accipe imaginem Delphidis ceream. Ex Theocrito Maro Ecloga IIX.

Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit

Vno eodémq; igni, &c.--

Limus, imago lutea, *cera*, imago cerea.

Imagines necinas pungere & transfigere soliti: amatorias vincire tribus licijs versicoloris ante quàm liquefacerent, quasi nectentes scil. animum & obligantes amore. Maro Ecloga eadé.

Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore

Licia circumdo: térq; hæc altaria circum

Effigiem duco.

Valerius quoque in Ciri.

Térq; nouena legat, triplici distincta colore

Fila.--Et Nemesianus Ecloga IV

Hæc eadem nobis, quæ versicoloria fila

Et mille ignotas Mycale circumtulit artes.

Posterioris modi imaginum opifices Ioannes Sarisberiensis c. XI lib. I. Vultricolos nominari ait, siue vt alij legunt Vultiuolos. *Vultiuoli*, inquit, *sunt qui adfectus hominum immutandos in molliori materia, cera forte vel limo, eorum quos peruertere nituntur effigies exprimunt,* &c. Meliùs forte. *Multiuoli*, quasi cogentes multa, siue modo hoc modo illud velle, modò amare, modo odisse. Vt apud Fabium siue quiqui est. Declam. XIV de meretrice venefica, quæ pauperi amatoriam potionem dedit. *Si mehercule*, inquit, *repente nobis contingerent opes, iterum nos in suā caritatem alia potione reuocaret,* &c.

DESIDERIQ. TEMPERARE POCVLVM.

Φίλτρον, cui contrarium μίσητρον siue odij poculum. Origenes lib. VII Contra Celsum. Καὶ ἐκ τῶν χαλουμένων δαίμονας ἐπὶ τοῖς ὀνομαζομένοις φίλτροις ἢ μισήτροις. *Ex his qui dæmones inuocant, ad ea quæ dicuntur philtra aut misetra*, id est, amoris aut odij potiones. Et Declam. illa XIV. *Meretrix amatori suo pauperi dedit odij potionem.* Multum frustra illi qui negauêre odij potiones siue μίσητρα fuisse, & illa de odij potione à Fabio siue quiqui est, fingi scholasticè. Refellit hoc & Origenes vt dixi, & historia. Nam & herbæ nominantur quarum vsus in misetris siue odij poculis, vt herba Promethea. Propert. eleg. XII lib. I.

Inuidiæ fuimus. Num me Deus obruit? an quæ Lecta Prometheis diuidit herba iugis?

Et clamator ille quem dixi Declam. XIV in poculum odij congestum esse *omnium animalium furorem omnium serpentium rabiem.* Innuere videtur vt in philtro hippomanes: sic in misetro fel animalium misceri.

PLOREM ARTIS IN TE NIHIL HABENTIS EXITVM?

BENE sic in membranis & libris editionis antiquæ. Plaustra tamen verborum effudêre aliqui, aliam quærentes lectionem. Planè quidem effudêre illi, inutiliter scilicet. Omnis hesitatio illa nata ex non perspecta vi verbi *habere* Attica. Ἔχειν Atticis est *valere & posse.* Vt ἐξ ὅσων ἔχω id est, quibus potero. Vt in formula. *Quibus scium poteroq;* Et in literis sacris vt Ioannis c. XIV Καὶ εἰ ἐμὲ οὐκ ἔχει οὐδὲν *Etiam me nō habet quicquā*, id est potest. Sic ἔχω εἰπεῖν Habeo dicere. i. possum. Alia sexcenta. Sic ita q; Plorem exitum artis in te nihil habentis? exitum artis quæ nihil cōtra te potuit? Exitum artis meæ irritum?

AD Q. HORATII FLACCI CARMEN SÆCVLARE.

PHOEBE SILVARVMQ. POTENS DIANA:

VIAM strau ad huius carminis intelligeotiam noris in Odam XXI lib. I. Apollinem autem & Dianam carmine sæculari ante alios inuocauère, quoniam hi auctores Imperij Romani, vt infra. *Roma si vestrum est opus*, &c. B

SIBYLLINI VERSVS MONVERE.

PROFERT hos versos Zosimus historiæ nouæ lib. II. Phlegon Trallianus in Mitandis.

VIRGINES LECTAS PVERÓSQ. CASTOS.

EXPLICANT puellas & pueros *patrimos ac matrimos*. quemadmodum & Sibylla ipsa nominauit ἀμφιθαλεῖς apud Zosimum & Phlegōtem Trallianum. Patrimos ac matrimos Festus in *Flamınea* item Zosimus interpretati, quibus vtérque parens superstes. Plenior definitio Seruij est ad I. Georg. intelligentis patrimos & matrimos *confarreatis*, vt Tacitus loquitur annali VI *parentibus genitos*, siue patrimos & matrimos ex confarreatione, siue matrimonio Flaminis & Flaminiæ. Hi videlicet propriarim patrimi & matrimi. Eoque respectans Flaccus Oda VI lib. IV dixit. *Virginum primæ puerique claris patribus orti.*

DII QVIBVS.

QVOS ita recenset Zosimus. *Jupiter, Juno, Apollo, Latona, Diana, Parca, Lucina, Ceres, Orcus, Proserpina.*

SEPTEM COLLES.

SIc & noua Roma ἑπτάλοφος. Nicetas in Alexio Manuele Tzetzes historia CCLXXIIX Chiliad. X.

ALIVSQ. ET IDEM.

ALIVS effectu, *idem* natura. Manilius lib. III. -- *Seq; ipse dies alıumq; relinquit. Ipse* spatio, alium mutatione fortunæ. Et ille quiqui est Carmine de Phœnice. D

Ipsa quidem sed non eadem: quia & ipsa nec ipsa est.

ILITHYA LENIS APERIRE.

Προθυραία *Januæ vita*. Orpheus siue Onomacritus Hymno. I.

MATVROS PARTVS.

VT *maturum vteri onus* Ouid. II Fastor. *Et partus maturescere VII nonnunquam, aut vt plerumque IX lunæ cursibus*, &c. Cicero II De Nat. Deor.

TVERE MATRES.

VNDE *Iuno Opigena*, Festus.

SEV GENITALIS.

ALII, Seu *Genialis*. Non malè. A *geno*, id est gigno *Genialis*, & *Genitalis*, vt elementa *genitalia*. Lucretij lib. I. Idemq; *Geniales Dij*, apud Festum, qui peccat *Geniales* dictos putans à *gerendo*, Nam haud dubiè sunt à *genendo*. *Iuno* itaque *Genialis* est *Iuno Natalis*.

SVPER IVGANDIS FEMINIS.

CVR feminis magis quam viris? Nimirum quia Sc^to^ illo cautum de feminis nominatim, vt quia plures ingenui essent quàm ingenuæ, fas esset ingenuis, exceptis tamen patricijs, ducere quoque libertinas. Dio lib. LIV ex eoq; Zonaras annali II. Quàm autem patuerit latè illud, *exceptis patricijs*, liquet l. Qui Senator De ritu nupt. l. Senatoris filium. De Senatorib. D. Peccant qui locum illum Dionis trahunt ad legem C Iuliam Papiam. Papia enim lata senescente iam Augusto anno vrbis IↃCCLXII. Dio lib. LVI. Sc^tum^ autem de quo dixi, factum Augusto iuuene anno IↃCCXXXVI Dio ipse loco anted.

LEGE MARITA.

ANTE Sc^tum^ siue patrum decretum dixit, nunc legem, scilicet quia eadē de re prius oratio principis in Senatu, post deinde sc^tum^, postremo lex ad populum. Idem ergo & Sc^tum^ de maritandis ordinibus, & lex Iulia de maritandis ordinibus. *Lex* itaque nunc *marita*, lex maritalis, si Porphyrio, fides. Sic Plauti Epid. Sc. Plerıq; *Pecunia marita*, pro *pecunia maritalis*. Sic enim legit Porphyrio. Sed alij *pecunia maritata* legunt, meliùs ad Plauti sensum & numerū. Sic enim Plau- D tus agit, quasi duplex pecunia, cœlebs & maritata. Maritata quæ adiuncta vxori siue maritæ, vt *maritata vitis* vlmo adiuncta. Magis itaque est vt Horatius dixerit *legem maritam* figuratè, pro efficiente maritos. Vt si legem Iuliam de pudicitia, dixeris *legem pudicam*, pro efficiente pudicos. Maritam tamen pro maritali vsurpari patet. Propert. eleg. III lib. IV vbi *marita fides*, fides maritalis.

Peccant autem qui legem maritam accipiunt Papiam Poppæam, hæc enim lata posteriùs carmine sæculari annis XXVI. Iulia verò maritalis

lata eo ipso anno quo & ludi sub Augusto sæculares. Anno IↃCCXXXVI. A

CERTVS VNDENOS.

BENE ita esse, patet oraculo Sibyllæ ipso, & auctoritate Censorini c. v de die natali, & fide historiæ.

ORBIS ET CANTVS REFERATQ. LVDOS.

PRIMVM sacra fiebant, deinde carmen sæculare canebatur, postremo ludi, idq; trina vice, Zosimus lib. II histor. nouæ.

TOTIDEMQ. GRATA NOCTE FREQVENTES.

VARRO apud Censorin. de die natali c. v Festus in *Sæculares ludi.* Zosimus loco prædicto. B

VOSQVE VERACES CECINISSE.

VERACES ad canendum. Catull. Epith. Pelei.

Veridicos Parcæ cœperunt edere cantus.

QVOD SEMEL DICTVM EST.

FATVM. Nam quod Iupiter fatur id fatum est siue dictum, & quidem *semel dictum est*, id est sine mutatione siue οὐ παλιναγρέτης vt Iliad. I. Tullius Cæsariana III. *Cum facile exorari Cæsar, tum semel exorari soles. Semel* id est, ita vt non mutes factum Ouid.---*Nulla reparabilis arte*

Læsa pudicitia est, deperit illa semel. Sic & Græcè ἅπαξ dixêre vt Æschines, epist. cuius pricipium Σὺ μὲν, &c.

STABILISQ. RERVM TERMINVS SERVET. C

MELIVS Seruius in Eclogam IV--*Stabilisque rerum terminus heret*, vt Maro Æneide IV.

Et si fata Iouis poscunt, hic terminus heret. Sic Horatius nunc iam, *quod semel dictum est*, siue fatum, & *terminum herentem* iunxit. Quod Iupiter fatur, hoc fatum est, & terminus herens siue stabilis. Parcæ deinde fatum illud & terminum herentem, à Ioue scil. acceptum canunt, siue in notitiam hominum proferunt. Impetitis corrūpendi loci occasio fuit, metus ille quo veriti ne versus non staret, ita vt perscriptus Fisci manu erat. *Terminus heret*, inscientes miselli spiritu sequente longa ri antecedentem breuem, vt Tibulli eleg. I lib. II. *Dux pecoris hircus*. Et eleg. IV--*Infamis hic Deus esset amor.* Æneid. II: *Terga fatigamus hasta* Ecloga IX. *Seu mollis viola, seu languentis hyacinthi*. De more hoc Poëtico Sosipater lib. I. Seruius in Donatum. Ratio patet Prisciani c. III lib. I. Nempe aspirationem esse digamma Æolicum, & pro litera consonante accipi. D

FERTILIS FRVGVM.

FAMEM deprecatur.

SPICEA DONET CEREREM CORONA.

OVID. lib. X *Primitias frugū dant spicea serta sparū.* Hinc Ceres inducitur cū spicea corona, siue *spicifera*, vt Tibulli eleg. I lib. I eleg. I lib. II. Ouid. IV Fast. Propert. eleg. II lib. IV. Sic Ceres σταχυοστέφανος in Epigrammate.

A Ἐχρήμασεν Δηοῖ τῇ σταχυοστεφάνῳ. Et Manilio *Spicifera Ceres* lib. II Et Cæsio Basso in Aratum.

ET AQVÆ SALVBRES.

PESTEM deprecatur.

ET IOVIS AVRÆ.

NAM pestis à corrupto aëre primùm, deinde & aqua. Lucret. lib. VI. Maro III Georg. Sallustius apud Seruium ad locum illum Virgilij, Lucanus, item alij.

CONDITO MITIS.

PROFERT & interpretatur Seruius ad versum illum Æneid. III. *Corrupto cæli tractu*---Tertiam verò nunc causam pestis adfert. Nempe tres ad summam causæ. Aer, aqua, Sol.

B SVPPLICES AVDI PVEROS APOLLO.

DIXIT principio Phœbe, nunc Apollo, ritu videlicet carminis sæcularis antiqui vbi modo *Sol*, modo *Apollo*. Pomponius apud Festū in *Solem. Eundem modo Solem modo Apollinem vocari ait. Tu es Apollo, vt in carmine Sæculari.*

SIDERVM REGINA.

SIC Luna *mater siderum* Apuleij lib. XI.

AVDI LVNA PVELLAS.

SEORSIM pueri Apollinem, puellæ Lunam vocant. Duo enim chori vnus puerorum, alter puellarum in Carmine sæculari. Atque ita fieri Sibylla præcipit apud Zosimum & Phlegonta.

C ---χωρὶς δὲ κόραι χορὸν αὐταὶ ἔχοιεν
Καὶ χωρὶς παίδων ἄρσεν στάχυς---
---seorsimq; choros agitate puellæ

Et seorsim spica pueri cantate virili. Pueris nempe conueniens Sol siue Apollo. *Nam Solis masculum sidus*. Plinius c. C. lib. II. *Lunæ femineū & molle sidus*, Idem c. CI lib. II. *Vt & Lunæ lucē femineam* dixit Apuleius, lib. XI. L. Spartianus in Caracalla.

ROMA SI VESTRVM EST OPVS.

APOLLO & Luna opifices Romæ quia oraculis eorum Æneas ductus in Italiam Virgil. Æneide VI.

ILIÆ TVRMÆ.

ÆNESI siue *comites Æneæ*, Festus. Iliæ autem pro Ilienses, vt *Ilia Manus*. Propert. eleg. II lib. III.

D PER ARDENTEM SINE FRAVDE TROIAM.

AN *Troiam sine fraude* id est, sine damno *ardentem*, quia profuit ei petite? an *sine fraude partus iussa mutare lares* i. sine damno, quia peruenit ad meliores? An sine fraude & damno Æneæ, qui non læsus incendio? An vt Seruius explicat in I Æneid. *sine proditione*? Priores interpretationes magis faciunt. Sequitur enim, *Daturus plura relictis*.

QVIQ. VOS BVBVS.

DEPRECATVR bellorum offensiones.

IACENTEM LENIS IN HOSTEM.

CVIVSMODI tritissimum illud Æneide vi. *Parcere subiectis*, &c. A

ALBANAS SECVRES.

VT Propertij eleg. vi lib. iv. Octauianus, *mundi seruator ab Alba.*

TIMET.

REFER in Legationem Parthorum ad Augustum, de qua Geographus lib. vi. Dio lib. LIV. Sueton. Augusti c. xxi. Paullus Oros. c. xxi lib. iv.

IAM SCYTHÆ.

ETIAM Scytharum Legatio ad Aug. Sueton. Augusti c. xxi Horat. Oda xiv lib. iv.

ET INDI.

SIc & Indorum Legatio ad Augustum. Dio lib. LIV. Propert. eleg. vii lib. ii. Geographus lib. xv Seruius ad Æneid. i. Sueton. Item alij. B

IAM FIDES.

AVREVM sæculum fluere nunc sub Augusto.

BEATA PLENO COPIA CORNV.

COPIA Dea ministra Fortunæ L. Lactant. ad Thebaidem iv.

FVLGENTE ARCV.

VEL splendente, vel certo & feriente. Fulgere prisco significatu ferire L. Seneca Natural. Quæst. c. LVI lib. II. Festus.

SI ÆQVVS VIDET PALATINAS ARCAS.

QVONIAM æquus videt, &c. Signanter autem Palatinas arces hoc hymno dixit. Tertio enim ludorum sæcularium die hic hymnus cantatus. Eoq; die canebatur hymnus sæcularis in æde Apollinis Palatini Zosimus lib. II. C

A ALTERVM IN LVSTRVM.

LVSTRVM, hoc versu accepêre tempus quinquennij. Horatius accipi voluit alterum sæculum. Ludis sæcularibus fieri solita lustratio, quam Zosimus pingit lib. eodem. *Magnum* itaq; hoc *lustrum* de quo nunc Flaccus. Item Valer. Martial. epigr. i lib. iv.

Hic colat ingenti redeuntia sæcula lustro.

MELIVSQ. SEMPER PROROGET ÆVVM.

VT in sollenni formula cōdendi lustri, cum rogarentur Dij *vt populi Rom. res meliores amplioresq; facerent* L. Valerius c. II lib. IV. Valerij locum tangit Claudius Iulianus Cos. in epistola ad Imperatores Pupienum & Balbinum apud Iul. Capitolinum in Maximo & Balbino. B

Æuum autem Flaccus nunc sæculum intelligi vult, vt Græcis αἰών sæculum Eustath. ad Iliad. IV Isidor. c. xxxIIX lib. V.

XV PRECES VIRORVM.

QVINDECIM-virorum siue Sibyllinorum sacerdotum siue Sibyllistarum preces accipe fieri solitas cum adirentur libri Sibyllini. Adibantur verò cum aliàs, tum & ludorum sæcularium causa. Vnde illud principio huiusce hymni.

Quo Sibyllini monuere versus.

Papinius Sylua III lib. IV.

Nec iam putribus euoluta chartis
C *Sollennis prece quindecim virorum,*
Perlustra mea dicta.--

HÆC IOVEM SENTIRE.

HÆc Iouem velle, siue hæc impetrata esse, vt Philipp. IX. *Sensisse maiores nostros*, id est, voluisse.

AD Q. HORATII FLACCI SATYRARVM LIB. I. QVOTIDIANA ET EMENDATÆ LECTIONES

Theodori Marcilij.

ITVLI causam & rationem expedire libri commentarij debent, quos equidem neque promisi, neque promitto, strictim tantum ζητηματα ponere aliqua, & Flacco lucem fare volui, locis plerisq; vbi crepusculum hactenus centurijs interpretum, aut & nox intempesta fuit, tamen quia & in operis huius titulo plerique omnes quasi olim cantherius in porta impegêre, bonum factum putaui, non pati lectorem meum frustra esse cum multis. A

Inscripsêre aliqui opus hoc *Sermonum siue Satyrarum*. Inscitè. Nam *Sermo* generalius nomen B est quam Satyræ, Sermonum Q. Horatij genera duo, Satyræ & Epistolæ. Satyras suas & epistolas Quinctus noster nominitare sermones voluit, denuntians non tam poëmata illa esse quàm sermones siue [illegible]. In odis suis Horatius poëta est: in Satyris & epistolis sermocinator. In Satyris lectori, in epistolis autem amicis suis sermones serit. Ergo & in Sermonibus suis negat se Poëtam esse Sat. IV lib. I.

Dixeris sermones soluta siue prorsa oratione constant, Horatij autem Satyræ & epistolæ versibus. Scire oportet, nihilominus rectè Sermones vocari. Nam versus non facit poema sed imitatio, vt disserit ingeniosè Aristoteles cap. I & C sequentibus lib. de Poet. Satyræ itaque & epistolæ Horatij, sermones sunt scripti versu: non autem Poëmata. Neque dissimulat Quinctus ipse. Satyras enim suas & epistolas *Musam pedestrem* vocat Sat. VI lib. II. Musa nempe illa, quia versus canit: pedestris autem quia sermones cantat non Poëmata. Pedestris itaq; Musa in Satyris & epistolis facta comparatione cum Odarum libris. In his nempe & versus & Poësis. Itaque & identidem se in Odis gloriatur Poëtam esse, vt Oda I. XXVI. XXXI. lib. I. Oda III & VI. lib. IV.

Inter Odas & Sermones quasi medij sunt epodi, similitudine aliqua & odarum & sermonum. Habent enim aliquid spiritus poëtici, quo sermones carent.

Bene itaq; trimembris operũ partitio est, Odę, Epodi, Sermones. Carmen sæculare odã est, ars poëtica epistola est. Grammatici nõ partiti sunt, sed discerpsêre. Horatius numerum ternarium qui Gratiarum est quæsisse videtur, literiones senarium fecêre, quos tamen & Sidonius sequitur, quàm scienter ipse viderit. Etenim carmine ad Felicem ita recenset.

Non quod per Satyras epistolarum
Sermonumq; sales, nouumq; epodon
Libros carminis, ac Poeticam artem,
Phœbi laudibus & vaga Diana
Conscriptis voluit sonare Flaccus.

Quinquepartita facit Horatij opera. *Satyras, sermones, Epodos, Odas, Artem Poëticam, Carmen sæculare.*

Cur autem ita obsecro Sidonius---*epistolarum Sermonumq; sales?* Anne tres illæ Sidonio partes. Satyræ, epistolæ, Sermones? Aliud voluit Phœbus ille. Nempe Flaccum & in epistolis suis Satyricum esse neque tamen ita vt epistolæ sint Satyræ; & in Sermonibus siue Satyris salsum esse. Benè hoc comes Sidonius. Sed de fece haurit cum Sermonum nomen ad Satyras tanquam propriũ adstringit. Nam, vt ostendi, commune est. At benè *Sermonum sales* dixit. Nam salsus videri, & vrbanitatem ostentare Poëta voluit Sermonum nomine ipso. Sermones, dicta sunt siue dicteria, siue sales. Vt Plauti Curcul. Sc. III *Sermonem serere* est, dicta dicere. Et in versibus Cæcilij Plotio apud A. Gellium c. XXIII lib. II. Sic Varro apud Marcellum in *Poscere*, *Plautum in sermonibus excellere*, id est, *iocis & dictis*. Non sat expeditè in Aduersarijs est c. XX lib. XI. Eclogarum autem qua non indelectati aliqui, inscriptio, purum putũ Grammaticæ plebis commentum est, nihilq; ad sensum, & acumen Horatij. Porphyrio quidem etiã odas epodósq; Eclogas vocat, vt Epodo VI *In hac,* inquit, *ecloga*, &c.

Sat. I.

O FORTVNATI.

HIMERIVS Sophistes Procemio de procrastinatione, ὁ πλωτὴρ μακαρίζει γεωργόν, καὶ τὸν ναυτίλον ἀροτὴς ἡγεῖται πάλιν εὐδαίμονα. Ταῦτα παίγνια τοῦ χόρου παίγνια. *Nauta praedicat beatum agricolam, arator contra felicem ait nautam. Haec omnia nihil aliud quàm ludi & delicia fortunis*, &c. Copioséque differit hunc sensum Maximus Tyrius Sermone v.

CITA MORS AVT VICTORIA LÆTA.

B VT in vetere veriuerbio, & quasi lege praeliari. Μένοντα ἢ ἀποθανεῖν, ἢ νικᾶν. Manentem aut emori aut vincere. Minus recte in Adagijs ἢ μένοντα ἀποθανεῖν, &c. Oppositi nempe μένων & φεύγων. Manens & fugiens. Manens aut moritur, aut vincit, fugiens nec moritur, nec vincit.

SI QVIS DEVS.

HÆc pæne verbatim Tyrius ille Serm. v. Diceres et lectum Horatium. Καὶ εἴ τις, inquit, θεῶν ὥσπερ ἐν δράματι ὑποκριτὴς, ἀποδύσῃ ἕκαστον τοῦ παρόντος βίου καὶ σχήματος, μεταμφιέσει δὲ τοῦ πλησίον, αὖθις ἂν οἱ αὐτοὶ ἐκεῖνοι ποθήσουσι μὲν τὰ πρότερα, ὀδυροῦνται δὲ τὰ παρόντα. C *At si quis Deorum quasi histrio in fabula, quemque illorum exsuens sua conditione vitæ & ornamentis, induat alienis, rursus illi ipsi desiderent vitam priorem, & præsentem deplorent.*

OLIM DANT CRVSTVLA BLANDI DOCTORES.

VT *consolari crustulo pueros*, apud L. Senecam epist. xc. Et apud Flauium Vopiscum in Tacito. *Pueros, dulcibus & circulis inuitare.* Circulos accipe spiras dulciarij operis, Spirulas dixit Arnobius lib. ii. De his spiris M. Cato c. LXXVII. de re rust. vbi quod est. *Inde tanquam restim tractes facito*, esse debet. *Inde tanquam restim tractas facito*, &c. *Tractas* intellige vt c. anted. *tracta*, Putauère critici *tractas* non dici, sed tantùm *tracta*. Hinc exscalpsère illud ineptum, *tractes facito*. Et quidē pol sæpiculè illi hac inscitia peccauère, vt &c. D sequente. *Scriblitam sic facito. In balteo tracteo caseo, ad eundem modum facito, vti placentam sine melle.* Voluit Cato. *In balteo tractas caseo ad eundem modum facito*, &c.

Sic *tracta lanea*. Varro apud Marcellum in *Tractus*. *Vt Venalem tuniculam proreret quotidie, vt viderit, totum denique, etiam suis manibus lanea tracta ministrasset infectori*, &c. Corrigunt, *vt vise ret torum*. Melius, *vt viderit torum*, id est prospexerit, curarit. Vt Cicero epist. i lib. v ad Attic. *vt prandium nobis videret*, &c. & epist. xiv lib. penult. *Talaria videamus* Glossæ *Tracta* ἑλκύσματα, μηρύματα.

Qui nesciuère quid apud Vopiscum circuli, dicent, opinor, differre circulum & spiram. Esto differunt sed Geometricē, populariter non item.

A Ergo & Ouid. iii. Fabular.—

—Immensum spiris facientibus orbem.

PERFIDVS HIC CAVPO.

ETIAM de copiarijs intelligi posse censent Aduersaria c. iii lib. xii. Ego non censeo. Nam artes Flaccus recensere voluit quæstuarias siue πορνικάς. Eiusmodi non est copiaria. Neque ars illa, sed munus & ministerium. Itaque Horatius Sat. v sequente dixit—*Et Parochi quæ debent ligna salémque*. Et Acro ibi *publicos ministros* nominat. Et Marcellus Parochoa, inquit, *officij genus esse*. Et l. vlt. §. Hi quoq. D. de muneribus & honorib. est, *Xenoparochos muneribus personalib. adstringi*. Nec vero quemadmodum Aduersaria posuère Copiarij lucri sui causa principes aut magi- B stratus sectari soliti. Lixæ lucripetæ sunt: copiarij adstricti muneri & officio suo.

HAVD IGNARA AC NON INCAVTA FVTVRI.

SIc formicæ *hiemis memores*. Virgil. Æneide v.,

QVÆSITIS SAPIENS.

VTRVM meliùs *Quæsitis patiens*, vt Acro legit, & interpretatur *contenta*. An *Quæsitis sapiens* vt legit Porphyrio, & intelligi vult, sapientem quia tempori quæsijt? Pro *sapiente* dici potest quod etiam Hesiodo formica est, ἴδρις hoc est vt interpretatur Tzetzes ἔμπειρος siue *pe-* C *rita*. Sed haud dubiè à Quincti nostri manu est, *patiens*. Testis locuples in causa sua ipse sibi Dixit enim, *Non vsquam prorepit*. Continet se in subterraneo suo regno siue mandra, & patiens sine contenta siue αὐταρκῶς vtitur ante quæsitis, nec curat alia quærere. Bonum factum, extrito sapientis nomine, quod insipienter, & Poëta inuitissimo hic sedem posuit, libris omnibus reponere. *Ante quæsitis patiens.*

QVAM SI COMMINVAS.

VT Sat. ii lib. ii. *In singula quem minuas pulmenta necesse est*, &c.

AT NI IN FIT.

DILAMMATA arguit auaros, & thesauri defossores. Frustra, inquit, thesauros miramini. Nam si vtimini iam desinit esse thesaurus: si non vtimini inutilis est. Et vrbane dixit, D *Nihil habet præclari*, ἀμφιλόγως. Nam intelligi potest. Nihil habet vtilitatis, aut, non splendet, ve Oda ii lib. ii. Thesauri nempe defossi splendor obsolescit.

RETICVLVM PANIS.

VT *annona vetica* D. Augustin. c. xiix lib xix de ciuit. Dei. *Annonam*, inquit, *inter alia innmenta baiulasse militibus quæ dicitur vetica, quoniam ad vetia deportatur*, &c. Sic Aristoph. Acarnan. κρόμμυα ἐν δικτύοις *Cepa in reticulis*.

CVMERIS NOSTRIS TVA GRANARIA.

REcte' opposita *cumeris*, *granaria*. Granaria diuitum, cumeræ tenuiorum. Granaria priuata: cumeræ publicæ. Diuitibus nempe suū cuiq; granarium: popello autem cumeræ in hor-

reis

reis publicis, siue cumeræ in horreis publicis, ad A custodiam fromenti popularis siue distribuendi popello. Sic Festus capiendus in *Cumerum*, vbi ait, *cumerarum, quæ fiunt palmea vel spartea, ad vsum popularem*, &c. Frustra in Aduersar. c. XIII lib. V Cometas intellêre κυψέλας, quæ pauperibus domi.

A popularibus illis cumeris tractum puto vt qui vrbani essent comeri dicerentur. Isidor. in Glossis. *Cumerus, vrbanus.* Nempe quod vrbani siue pagani, non autem milites victitarent distributione frumenti de popolaribus illis cumeris, siue frumenti cumerarij. Militum enim hortea & cumeræ in proincijs. Frumenta vero sic in cumeris horreorum propriè condita, vt *vetera condita* sc. frumenta l. 1. C. Theod. De condit. in pu- B bl. horr. Latiùs tamen quoq; subinde accepta vox *conditorum*, vt apud Iul. Capitolin. in Gordiano iuniore.

PLENIOR VT SI QVOS DELECTET COPIA IVSTO.

ET sono & sensu melior lectio in Aduersatijs c. XXIII lib. XI. *Plenior vt si quos delectet Copia verum.*

IVBEAS MISERVM ESSE LIBENTER.

AΚολούθως fuisset---*Jubeas miseram esse libenter. Miseram* videlicet, *bonam* illam *partem* hominum quæ, *Nil satis est, inquit.* Sed Poeta vertit filom orationis vt si hominem dixisset, non *partem hominum.* Sic paullo ante. *Non tuus hoc capiet* C *venter plus*, vt si dixisset, centies non autem *millia centum.* Sic Oda XXXVII lib. I. Epodo V. Denique passiuitas, vt dixêre aliqui, siue ἰδιωμάτης hæc nostro siue Poëtæ siue sermocinatori est, Sententiam autem huiusce loci Aduersaria non expressere c. III lib. XII. Explicant. Iubeas illum *libenter iucundéq; ferre.* Poeta voluit, Tu quiqui es, libenter, siue lubens ac volens, iube miserum esse, siue patere miserum esse. Siue ne velis obstare quin sit miser. Dicito. Per me esto miser. Siue me libente esto miser vt ad Pisones--*Sit ius liceatque perire poëtis*

Inuitum qui seruat idem facit occidenti Et epist. XVII--*Ref. r, & fine vinat ineptus.* Sic itaque accipe, *iubeat libenter*, non autem, *libenter miserum* D *esse.*

SACCIS INDORMIS INHIANS.

APVLEIVS Milesijs lib. IV. *Pannosus & sordidus aureos folles incubabas.* Et Lucilij anarus apud Marcellum. *Cum bulga cænat, dormit, lauit.*--Et Calomodius collybista apud Nicetam in Alexio Comneno lib. III. Αμελῆ καὶ συγκαθεύδων τῷ φασκωλίῳ.

LECTO TE ADFLIXIT.

MEMBRANÆ vt plurimùm. *Lecto te adfixi*[illegible]umq; probabile. Sed ma is diuturnitas morb[illegible]xprimitur adfigendi verbo. Qui adfligitur mox & resurgere potest: qui adfigitur manet.

AT SI COGNATOS.

MELIVS. *Et si cognatos.* Nec enim ἐναντίωσις aliqua hic: sed ἀπὸ κοινοῦ est. Et miraris si cognatos retinere velis amicos tibi & beniuolentes, &c. operam perdas, æquè, ac si quis asellum, &c. Ergo & interrogatoriè meliùs, *parentem currere frenis?* otte an autem & Flacci manus fuit.--*patientem currere freni?*

DIVES VT METIRETVR NVMMOS.

PETRONIVS, vxor Trimalcionis *Fortunata, quæ nummos modio metitur.* Et apud Suidam Μεδίμνῳ τ' ἀργύριον ἀπομετρεῖν. Post illa autem Petronij verba sequitur. *Nunc nec quid, nec quare in cœlum abijt, & Trimalcionis tapanta est*, &c. Voluit Petronius. *Nunc nec scit*, &c. Huic, *nec scit*, opposuit, *& ta panta est* vt si diceret *nec scit*, & tamen, &c.

CEDAT, VTI CONVIVA SATVR.

L. Seneca epist. LXI. *Vixi Lucili carissime quantum satis erat: mortem plenus exspecto.* Plutarch. consolatione Apollonij. Ἀλλὰ γὰρ ἐκεῖνος προαπεχώρησε τοῦ θνητοῦ βίου. καθάπερ ἐκ τοῦ συμποσίου. *At ille quidem ex mortali hac vita tanquã ex aliquo conuiuio excessit*, &c. Atq; ita meliùs quàm ἐκ τοῦ Eleganter apud Stobæum Aristoteles Sermone CCLXXI. Ἐκ τοῦ βίου κράτιστόν ἐστι ἐξελθεῖν, ὡς ἐκ συμποσίου, μήτε διψῶντα, μήτε μεθύοντα. *Ex vita discedere optimum est, tanquam ex conuiuio, neque sitientem neque ebrium.*

II.

BALATRONES.

GLOSSÆ ἄσωτος *Baratro.* De Ambubaijs autem vetus iam, & plebeia cantio est.

QVINAS HIC CAPITI MERCEDES EXSICAT.

INTERPRETATVS V. C. Iacobus Cuiacius obseru. XIIX lib. XXVII. Membranæ. *Quinas hic capitis mercedes exigit.*

SVB PATRIBVS DVRIS TIRONVM.

CVIVSMODI fraudis magister Macedo fenerator. Imperatore Claudio filijsfamiliarum fenori dans pecunias in mortem patrum. Impune hoc licuit Horatij sæculo, sed vetitum Sc^to Macedoniano primùm sub Claudio, iterom deinde & principe Vespasiano Sueton. Vespas. c. IX.

AT IN SE PRO QVÆSTV SVMTVM FACIT.

MELIVS membranæ. *At ipse*, ipse nempe qui sic exclamat. Prolepticè. Exclamat contra feneratores, at ipse, &c. negans hoc Poëta subiungit. *Vix credere*, &c. *Pro quæstu* autem *sumtum facere*, vt Patrui Plautinæ Sc. II. *Non potest quæstus consistere si eum sumtus superat soror.* Et Catull. epigr. penult. in Mamorram qui possidet plurima, sed *Necquicquam.* Quid ita? *Quia fructus sumptibus exsuperat.*

HIC VIX CREDERE POSSIS.

IMMO enim culpabilis est ille, quem tu quasi pro quaestu sumtus facientē laudas. Vix enim credere possis quam se laboribus, aerumnis, & parsimonia excrociet. Non minus hercle quàm Terentianus ille ἑαυτὸν τιμωρούμενος.

MALTHINVS TVNICIS DEMISSIS AMBVLAT.

MIRI Satyricorū morsus sunt, vel Quinctius hic noster qualis obsecro, qui ne Mecenati quidem dimidio animae suae parcit? Nam propius intuere, Maecenatem haud dubiè petit haec celox, vt rectè Acro & Porphyrio suspicati. Maecenas mutato hic nomine *Malthinus*. L. Seneca epist. cxiv. *Hunc esse qui solutis tunicis in urbe semper incesserit?* Et mox. *Signum à distincto petebatur.* B Irē. *Comitatus est spadones duo, magis tamē viri quā ipse.* Demissae vero in talos tunicae, mollitiei nota & deliciarum, vt de sene luxurioso apud Senecam Rhetorem Controuers. vii lib. II. *Quod vnguento coma madet, quod laxior vsque in pedes tunica demittitur*, &c. Et Q. Fufius Calenus in Oratione maledica apud Dionem lib. XLVI in oculos impingit Ciceroni μέχρι τῶν σφυρῶν ἐσθῆτα, *vestem vsque in talos demissam*. Quod & Plinius notat apud Fabium c, vlt. lib. XI. Et Tullius ipse Quinctio tribuno pl. pro Cluentio, *vsque in talos demissam purpuram obiectat*. Sed propriè quidem tunicarum ad talos demissio sic notata, non autem togae. Itaque & Fabius c. vlt. lib. XI. *Togam*, inquit, *veteres ad calces vsque demittebant, vt Graeci pallium*. Et C mitari ait notatum hoc à Plinio in Cicerone, *cùm hoc amictus genus in statuis eorum quoque qui post Ciceronem fuerunt, adpareat*, &c. Ergo & cum in Caracallis Antonini apud Spartianum, notatur & futura, & in talos demissio, vestimentum fuisse accipe, non pro paenula aut toga, quemadmodum voluere nuperi, sed pro tunica. Et caussa illa obseruatio est μακρὸν semper intelligi paenulam. Ostendere hoc mihi tam in procliui *quàm imber est cùm pluit*. Sed notas meas in Quinctum ἐξεργάζεσθαι nolo. Vestigia itaque mea relegens, dico. *Malthini* nomine Maecenatem peti. *Malthinus* ille ā mollitie. *Maltas* scil. molles dixere olim. Marcellus *Maltas*, inquit, *veteres, molles adpellari voluerunt à Graeco, quasi μαλακοὺς* Lucil. D lib. XXVII.

Insanum vocat quem maltam & feminam dici videt. Sic Iterio ille, *maltas* quasi μαλακοὺς. Veriùs malthae διοίως à maltha illa de qua Iulius Pollux c. XIV lib. X. Plinius c. XXIV lib. XXXVI. Palladius rei rusticae c. XVII lib. I. Si ergo & *Malthinus*, adspiratè, non vt est vulgò, leuiter, *Maltinus*. Gloss. *Nebulo*. Μάλθων.

EST QVI.

ALTQVI libri--*Et quis*
In, uen ad obscaenum subductis vsque facetus?
Quemadmodum & in Saresberiensis Polycratico est c. XII lib. IIX in veterib. quidem libris, nam editiones nuperae mutauère. Quae si lectio S. P. Q. C. placet, ἐγκαμαπομένη fuerit, quale illud A Virgilij Ecloga III--*Et quis fuit alter*
Descripsit radio totum qui gentibus orbem?

QVARVM SVBSVTA TALOS TEGIT INSTITA VESTE.

CATVLLVS epith. Pelei---*vestis*
Candida purpurea talos incinxerat ora. Elegans stolae matronalis descriptio. Stola nempe vestis candida limbo purpureo. Is\q; limbus, instita, vt rectè Acro. Et Lactant. ad Thebaidē vii *Instita*, inquit, *fasciola est, qua imam vestem suo pingit ornatu.* Neque Seruius dissimiliter ad Æneidē II proferens hunc locum, sed paullo aliter, *Quarum subsuta talos tegit instita veste.* Quod mihi quidē magis ad Quincti oosti saliuam videtur. Est enim stola subsuta est, quia instita subsuitur, siue B ima parte adsuitur: concinnius tamen est, instita substringi siue ima parte stringi stolam.

Quoniam autem fascia illa purpurea siue instita, stolae pars insignis & quasi oculatior, solita quoque accipi significatu stolae ipsius. Ouid t. Nequitiae.

Quaeque tegis medios instita longa pedes. Quemadmodum Tibull. eleg. vi lib. I--*Impediat, nec stola longa pedes.* Quinctus ipse mox. *Ad talos stola demissa. Instita longa* id est, stola. Glossae ἐπενδύτης *Instata, Superaria*. Alibi, *Superalia* ἐπενδύτης. Stola itaque matronicia vestis siue mulieris ἐγγάμου purpurea illa, de qua Daldianus ille ὀλοπόρφυρος siue *feminisolutor* c. LVI lib. I. Liberae vestem esse candidam, libertinae nigram, ingenuae porpuC ream. Purpuream videlicet candidam cum instita purpurea. Neque cum vulgo quasi totam è purpura acceperis. Daldiani loco illo excidit postrema editione ἡ δὲ μέλαινα, ἀπελευθέρας.

NISI OLENTI IN FORNICE STANTEM.

GLOSSAE *Fornicaria*, πόρνη. ἀπὸ χαμάσας ἑταίρα.

INQVIT SENTENTIA DIA CATONIS.

ETIAM dia sententia Diogenis, apud Plutarch. lib. de institutione pueritiae. Neq; dissimile Diogenicum illud narratum à monacho Cassiano c. v Collat. XIII *Cuidam*, inquit, *in adulterij crimine puniendo vt ferunt, Diogenes ait.* τὸ δωρεὰν πωλούμενον, θανάτῳ μὴ ἀγόραζε. D *Quod gratis venditur morte non emas.*

VTQVE ILLIS MVLTO CORRVPTA DOLORE VOLVPTAS.

BENE philosophatur Quinctus ad formulam Epicuri, vetat moechari non quia turpe, sed quia plenum periculi. Sic enim & Epicurei non soliti moechari non quia turpe, sed quia moechis remorae & obices voluptatis, siue κωλυτικὰ τῆς ἡδονῆς, φυλακαί, φυγαί, θάνατοι, κίνδυνοι, &c. Itaque si dempto periculo & molestia, & impedimento Epicureos moechari posset, κατ᾽ ἐμοὶ χρῆν διὰ τὴν ἡδονήν, *sane voluptatis gratia moecharetur*. Origenes lib. vii contra Celsum.

VT ILLE FLAGELLIS CAESVS.

VT C. Gallius apud Valerium c. I lib. vi.

Hvne

HVNO PERMINXERVNT CALONES. A

VT Cn. Furium. Valerius c. eod. Inepte hūc locum accepit ougo qoi scripsit de disciplina scholarium c. vi, oomine Seuerini Boetij.

VT CVIDAM TESTES DEMETERET FERRVM.

VT Carboni Accieoo, & Pontio Valerio c. eodem. Atque hæc quasi talionis pœna in mœchos qualis & in raptores, Ægyptiorum lex apud Diodor. lib. I. Hinc iocus Valerij Martialis in maritos qui nates abscindunt mœcho, epigr. xxciv lib. III. Et epigr. LXXIII lib. II vbi diurnae in meoda locus ille hactenus.

Et si qui fuerant prius, requirunt, &c. pro *Et se qui fuerant prius, requirunt*, &c. Vultus ita truncati, se requirunt, ooi goofcuut, abesse sentiunt, siue se oon eosdem esse sentiunt qui prius fuerant, &c. B

GALBA NEGABAT.

BENE hoc ita de Iurisc^to^. vt epist. xxi lib. VII ad famil. & sæpe in iure ciuili.

IN MATRONA, ANCILLA, PECCESVE TOGATA?

PECCAT Acro meretricias togas pullas fuisse autumans. Pulla toga libertinarum fuit, quemadmodum præostendi ex Daldiani c. XVI lib. I meretricum anthina & Coa sioe multitia & pelloceos, vt ooia res quoqoe in triuijs. Tres itaq; gradus facit nunc Quinctus amoris, nempe in matronas, ancillas, & meretrices siue togatas. Quas obsecro ancillas? Libertinas. Libertinæ quasi ancillæ. Sic apud C. Tacitum annali XIV *Seruitia* pro libertis. Et Plinius epist. Mōtani lib. IIX. Et C. Sallustius in oocione Lepidi *Pessimus seruorum* dixit, intelligens libertos. L. Sullæ. Sic libertini dicti *vernæ* l. XV. D. De auro arg. leg. Et *seruilis macula adspersi* l. IX c. de lib. caosa. Neque dissimiliter Græcis. Nam Chrysippus Athenæi lib. VI. Δοῦλον genus facit, species οἰκέτην & ἀπελεύθερον. Vt tres hi gradus femellarum, matronæ, ancillæ siue libertinæ, & meretrices: item tres differentiæ vestium, stola, toga pulla, & toga Coa florénsq;. Hæc toga, quia insignis ad infamiam. Quinctus noster non male lupulas illas togatas vocauit, quasi toga differentes à matronis, & ancillis siue libertinis. Hinc sequitur. C

---*Aperte quod venale habet, ostendit*--Item. *Cuius tibi pene videre est, vt nudam.* D

HOC MISER VNO NOMINE DECEPTVS.

NOMINE Faustæ. *Faustam* illam sibi fore sperauit miser, *infausta* fuit. Scripserat fortean Horatius. *Hoc miser vno d omine deceptus.*

SIT LICET HOC CHERINTE TVVM.

SIC Priscianus lib. VI melius quàm alij, *tuu.*

HYPSÆA CÆCIOR ILLA.

MELIVS membranæ. --*Hypsæa cæcior ipsa.*

NI CATIA EST.

QVASI Epicurea, vt Sat. IV lib. II Epicureus Catius. Nam & matronæ de secta philosophorum aliqua esse voluère, vt Stoica Epodo IIX.

CINIFLONES, PARASITÆ.

SERVIVS ad Æneid. XII legit--*cinifiones, parasiti.* Sed magis Horatianum illud, & insignius *parasitæ*. Nota res parasiti noua parasitæ.

Rectè iunxit ciniflones & parasitas. Parasiti plerúmq; calamistrorum quoq; ministri, & quasi cinerariorum siue ciniflonum vicarij. Hinc aulæ quassæ cum cineribus io capita parasitorum vt Plautinæ Curculionis Sc. VII & Captiuoe. Sc. II. Et in Amphitruooe apud Marcellum in *Aula.* Et Atheoæum lib. VI in carmine Axionici. *Aula* scilicet in quibus cineres tepefaciendis calamistris. Si quid peccasset in calamistratione parasitos, ecce illi aula in caput. Glossæ *Cinifio* γυναικῶν κοσμητής *Cinifio* ἐμπλέκτης. Maximè autem meretriculis ciniflonum vsus. Itaq; Sosipater lib. I. *Cinerarius* δοῦλος ἑταίρας, vt Plauti Curcul. Sc. X inter meretricia arma calamister.

AD TALOS STOLA DEMISSA.

SIC *tunica demissa ad talos.* Varro Meleagris apud Marcellum in *Demissum. Cum etiam Thais Menandri tunicam demissam habeat ad talos.* Thais némpe quasi matrona. Meoandro enim & Terentio etiam meretrices honestæ.

LEPOREM VENATOR, &c.

C INTERROGANTI Horatio, *An tibi mauis*, &c. respondet amasius ille matronarum, *Leporem*, &c. Se venatoris similem esse, &c.

IN NIVE SECTATVR.

MELIVS membranæ. *In niue sectatur.*

POSITVM SIC TANGERE NOLIT.

PARATVM & facilem capi, noo curat, tangere non vult. *Sic*, vt Græce ἄυτως, facilè, temerè. Interpres Terentij Andr. Act. I Sc. II. Sic Demosth. Philipp. I παριόντες ἄυτως vbi malè ἀυτῶν. Sic & Homerus Iliade I. Item alij. Venator *leporem sic positum*, facilem capi, prætcrit. Eiusmodi sunt lepores oecdum anniculi. Hos prætermittere solitus venator. Xenophon lib. de venatione. τὰ μὲν οὖν λίαν νεογνὰ οἱ φιλοκυνηγέται ἀφιᾶσι τῇ θεῷ. *Tenellos itaq; Dianæ sua dimittunt studiosi venationis.* Νεογνὰ velle necdum anniculos intelligi, patet cum sequitur, οἱ δὲ ἤδη ἔτειοι, &c. *At anniculi*, &c. νεογνοῖς videlicet opponit ἐτείους. Tales itaque sioe ita in venatione positos dimittit venator, itaq; cantat, sioe cantu reuocat canes. Cantus intellige venatorios clamores, quales apud Xenophontem loco eodem, ad quos clamores iubet fieri à venatore τοὺς τόνους τῆς φωνῆς ὀξὺ, βαρὺ, μικρὸν, μέγα. *Vocis tenos acutum, grauem, paruum, magnum.* Cantus autem reuocantis canes τοὔμπαλιν, τοὔμπαλιν ὦ κύνες. *Retrorsum, retrorsum ô canes.* Postquam sic cantu reuocati canes, venator adponit siue pergit venari. Græcè vsurpauit, adponere pro pergere. Sic enim Græci προστιθέναι & προστίθεσθαι.

Crebertimum hoc in literis sactis vt Psalmo IX. Αἰ ἵνα μὴ προσθῇ ἔτι τοῦ μεγαλαυχεῖν. *Ne adponas vltra gloriari*, id est pergat. Psalmo LXXVI καὶ οὐ προσθήσει τοῦ εὐδοκῆσαι ἔτι; Et non adponet siue perget *vt complaceat*? Et LXXVII καὶ προσέθεντο ἔτι τοῦ ἁμαρτάνειν αὐτῷ. *Et adposuerunt adhuc et peccare.* Et XXCIIX καὶ υἱὸς ἀνομίας οὐ προσθήσει τοῦ κακῶσαι αὐτόν. *Et filius iniquitatis non adponet nocere ei.* Denique omnibus pæne paginis hoc ita προστιθέναι pro pergere. Scio interpretationem aliam esse in Aduersarijs c. XXIII lib. XI quæ si cui bella videtur, non veto eam ducere.

MEVS EST AMOR HVIC SIMILIS.

SIc ego, inquit matronicius ille amator, eo ipso quia difficilis captura est matronæ, vena- B
ri eam delector; δυσπτύγυς illas & communes amicas eo ipso prætereo, quia vt tenelli lepusculi, captu faciles sunt. Rectè amores cum lepore comparati. Lepus nempe οὕτω ἐπίχαρι θηρίον, ὥς τε οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἂν ἰδὼν ἰχνευόμενον, εὑρισκόμενον, μεταθεόμενον, ἁλισκόμενον, ἐπιλάθοιτ' ἂν εἴ του ἐρώη, *tam venusta fera est, vt nemo sit qui cernens eam vestigari, deprehendi, cursu agitari, capi, non obliuiscatur cuiusuis rei amata.* Xenophon lib. de venatione. Ergo & vt à Venere venustatem, sic à lepore lepôrem dixère, persuasi quoq; leporinæ esitatione bellos & venustos fieri. Res notissima ex Martial. epigr. XXX lib. V. & altero epigrammate Græculi in Alexandrum Seuerum apud Lampridium. Cui princeps ille honestissi- C
mè & pro dignitate sua respondit.

Pulchrum quod putas esse vestrum regem,
Vulgari miserande de fabella:
Si verum putas esse non irascor.
Tantum tu comedas velim lepusclos
Vt fias animi malis repulsis
Pulcher, ne inuideas liuore mentis.

Animi causa versum hoc meo stilo Græcè, & quanquam deletili spongiæ magis debetor quàm oculis eruditis, tamen vt breue ἐπῳδόδιον adscripsi.

Καλός σοι βασιλεὺς δοκεῖ γενέσθαι
ὡς ἐν μυθαρίῳ, τάλαν, βραχεῖ δή;
Εἴ γ' οὕτως ἐτεὸν δοκεῖς, ἔχ' αὐτό
Νηποινεί· σύ γε πλεῖν λαγῶδι ἔσθι,
Ὄφρ' ἐκτὸς κακιῶν ψυχῆς, γένοιο
Καλὸς, μὴ φθονέων χόλοις φιλέχθροις.

Scio qui reddidère aliter, sed cum alia in his requiro, tum quod mens non expressa principis, & quod lepusculos λαγωοὺς dixère. Propius ad principis mentem fuisset λαγῴδια. Nam Latinè quidem lepus ex leporario, lepusculus ex venatu. Varro c. III lib. III de re rust. Illud, *Si verum putas esse non irascor*, reddidere Κἂν δόξῃ σοι ἀληθὲς οὐ μέλει μοι, non ad mentem Seueri hoc. Intelligi enim vult, Si non malitiâ sed simplicitate animi sic opinaris, facile fero, impune habeto. Nam stultitia tua tibi supplicio est. At quia malitiosè ita pouis, iubeo lepusculos esites, vt, &c.

NVM TIBI CVM FAVCES VRIT SITIS.

PROPERT L. Seneca epist. CXIX. Deinde & ornare pergit. *Egregie itaque*, inquit, *Horatius negat ad sitim pertinere, quo poculo aqua, aut quàm eleganti manu ministretur.*

MVTVAT DOTI DEPRENSA.

VETVS hoc ius tota mulierem ob mores grauiores vt adulterium dote multari à viro. Sic Cato apud A. Gellium c. XXIII lib. X. Patet idem Valerij c. II lib. IIX exemplo C. Titinij. Et Plinij c. XIII lib. XIV. Et apud Plautum Sc. V. Neque aliter se habet ius nouum, vt l. IIX. §. virum. De repud. l. XXXVI Ad L. Iul. de adult. C. Similiterq; Leo A. Nouella XXXIII. At me- B dio iore pars dotis retenta vt l. XLVII. Soloto matr. l. XI §. Socer. Ad l. Iuliam De adult. D. Vlpianus Regul. Tit. VI.

III.

IO BACCHE.

ADVERSARIA c. 5 lib. XIII *Io Bacchæ*. Sed volgarij meliùs. Nec enim soliti bacchantes clamitare *Io Baccha*, sed *Io Bacche*. Vnde & Bacchus cognomento Ἰόβακχος ἀπὸ τῆς βακχείας. Hesychius. Neque illi correctioni fa- C
cit locus ex Plauti Casina Sc. XXIII. Nec enim vult senecio ille exclamare Io Bacchæ: sed intelligi, *Baccha hercle vxor*, pallium mihi rapuère aut discerpsère. Neque syllaba mouerit. Excusat μέτρον & formula. Immo enim virtus illa, & laus in carmine.

MODO SIT MIHI MENSA TRIPES.

MENSA tripes vna, vt populi. Nam procerum quidē mensæ tripedes multæ. Vult Tigellinus intelligi, se fortuna & victu populari contentum. Proceres multitudine tripedū mensarum circumfluere voluêre, vt de L. Seneca Dio narrauit in Nerone ὅτι, πεντακοσίους τρίποδας κεδρίνου ξύλου, ἐλεφαντόποδας, ἴσους καὶ ὁμοί- D
ους εἶχε, καὶ ἐπ' αὐτῶν εἱστιᾶτο, *quingentas e ligno cedrino mensas ei fuisse, pares inter se omnes ac similes, ad quas conuiuaretur*, &c. Dio πεντακοσίους τρίποδας dixit. Interpres Latinus reddidit quingentos tripodas parum expressè, planiùs fuisset *mensas tripedes*. Sic enim & Græcis τρίποδες τράπεζαι vt Athenæi lib. II. Tamen etsi propriè quidem τράπεζαι mensæ τετράποδες, vnde iocus Aristophanis Athenæi loco eodem.--

--πόθεν ἐγὼ τρίπουν τράπεζαν λήψομαι; Et alter itidem iocus Epicharmi. Cui autē bono inquies, tot mensæ? Patri cœnæ & parasitis eius. Sæpe & vni deparco diuiti sine fratribus cubicidis, vt Satyrici Aquinatis Sat. I.

Nam de tot pulchris, & latis orbibus, & tam
Antiquis, vna comedunt patrimonia mensa.

Nullus

Nullus iam parasitus edit.--Et quis ferat istas luxuriæ sordes?

Sic enim voluisse Iuuenalem, non vt hodie legitur, ostendo ad Sat. vltimam libri sequentis. Minus illi Satyrico Sinarum ritus hodieq; vigens, odiosus fuisset, quo vt quis honestior ita plures ei adpositæ mensæ.

Frustra in Aduersarijs c. vi lib. xix interpretati mensam Tigellini tripedem, mensam mutilam & claudam vno pede qualis fere pauperum supellex. Nō optat sibi Tigellinus mensam pauperis, aut mendicabuli, sed mundam, siue rectā. Itaque sequitur. *Concha salis puri.* Quemadmodū & Oda xvi mundi victus nota, *paternum splendens in mensa tenui salinum.* Præterea tali sensu mensam bipedem dixisset Quinctus noster, quemadmodum Valerius Martialis epigr. xxxii lib. xii.

Ibat tripes grabatus, & bipes mensa.

TOGA QVÆ DEFENDERE FRIGVS.

DECLAMAT in hunc Poëtæ locum L. Seneca epist. cxx.

PERVIDEAS LIPPVS OCVLIS INVNCTIS.

VRBANE', & παρ' ὑπόνοιαν, *lippus peruideas.* Lippus vix videt, minus peruidet. Glossæ *peruideo* λίαν ὁρῶ.

CVR IN AMICORVM VITIIS.

ITA Sosicrates apud Stobæum Serm. civ.

MINVS APTVS ACVTIS.

SIc meliùs quam distinguitur Aduersar. c. iii lib. xxi *minus aptus, acutis,* &c.

NARIB. HORVM HOMINVM.

HVIVS sæculi hominum, vt apud Catullū epigr. ad Iuuentium. Q. Cicero de petit. Consul. *Consuetudine horum annorum.*

POLYPVS AGNÆ.

INTELLIGE de ozæna. Vt præmonui ad Epod. xii.

ET PVLLVM.

VT Suetonij Caio. c. xiii.

LABEONE INSANIOR.

SVETON. Augusti c. liv. Dio lib. liv.

EXTRICAT: AMARAS, &c.

CORRIGE, *extricat. Amaras Porrecto iugulo historias,* &c. Male ad Drusonem hæc retulêre interpretes vt Dionys. Lambinus, alij. Dixit Poëta. Amicum leuiter peccantem, acerbè fugis vt debitor Drusonem feneratorem, debitor nempe, qui vix Kalendis fenus aut sortē alicunde extricare potest. Deinde pergit Quinctus enumerare, vti occœpit, vitia leuia clientulorum. Puta quod amicum magnum recitantem cliens æquè inuitus & ingratijs audit, vt si captiuus iugulandum se hosti præbere cogeretur. Peccat hoc cliens. Nam vt est Sat. v lib. ii Clientulus loquaci amico magno *substringere auriculam* debet. Veruntamen leuiculum hoc peccatum.

PORRECTO IVGVLO HISTORIAS.

AD recitationes pertinet, de quibus dixi ad Persij Sat. i. aut & alias otiosè accersitas narrationes in cœna. Epictetus Arriani c. xxv lib. i. Ἐγὼ οὐ δύναμαι παρὰ τούτῳ δειπνεῖν, ἵν' αὐτοῦ ἀνέχωμαι καθ' ἡμέραν διηγουμένου, πῶς ἐν Μυσίᾳ ἐπολέμησε, &c. *Ego cœnitare apud hunc nequeo ne quotidie patiar eum narrantem, quo pacto in Mysia rem gesserit,* &c.

COMMINXIT LECTVM POTVS.

SIGNANTER, *potus,* ne intelligeretur submeiulus. Qui *pressus somno, aut vino, aut pigritia in lecto vrinam facit* vitiosus non est: submeiulus vitiosus est, vt L. xiv §. iv D. De ædil. ed.

AVT POSITVM ANTE MEA.

AVT antepositum. Tibullus eleg. i lib. i.
Libatum agricolæ ponitur ante Deo.

IVRA INVENTA METV INIVSTI.

EX malis moribus bonæ leges. Æschines cōtra Timarchum. Ἐκ γὰρ τοῦ πράττεσθαι τινὰ ὧν οὐ προσῆκεν, ἐκ τούτου τοὺς νόμους ἔθεντο οἱ παλαιοί. *Nam quod fierent aliqua quæ non oportebat; hinc prisci leges posuêre.*

CANTOR TAMEN.

XENOPHON lib iii Memoralium Socratis, ὁ κιθαρίζειν μαθὼν, καὶ ἐὰν μὴ κιθαρίζῃ, κιθαριστής ἐστι, &c. *Qui cithara canere doctus est, etsi non citharissat, siue cithara canit, tamen citharista est.*

SAPIENS OPERIS SIC OPTIMVS OMNIS EST OPIFEX, &c.

STOICORVM hoc decretum apud Laërt. Zenone. πάντα τε εὖ ποιεῖν τὸν σοφὸν, ὡς καὶ πάντα φαμὲν τὰ αὐλήματα εὖ αὐλεῖν τὸν Ἰσμηνίαν. *Recteq; omnia facere sapientem, vt Ismeniam dicimus rectè omnia canere ad tibiam,* &c. Idem & placitum Cynicis.

VELLVNT TIBI BARBAM.

SIc Dio Orat. περὶ τοῦ σχήματος. Cynici autem barbati. Dixi ad Persij Sat. i.

QVOS TV NISI FVSTE.

TELO cynico. Cynici cum baculo, Laërtius Antisthene, Herodianus Commodo, Ausonius epigr. lii Apuleius Florida iv. Lucianus identidem.

IV.

IN HORA SÆPE DVCENTOS.

SIMILITER hanc Lucilij poëticam, vt loquitur Suetonius *extemporalitatem* vituperat Sat. x seq. vt & alterius Poëticæ febris *carminationem*, vt Sidonius diceret, extemporaneam cisit Martial. epigr. xx lib. ix.

Cum facias versus nulla non luce ducentos.

CVM FLVERET LVTVLENTVS.

M. Seneca Procemio iv Controuers. agens de Q. Haterio. *Cum torrentis more, magnus quidem sed turbidus flueret.* Notat verò hanc Critici nostri, siue Quincti censuram Fabius c. i lib. x.

ACCIPE IAM TABULAS.

SIc meliùs quàm Aduersaria voluêre c. IX lib. XV. *Accipiam tabulas*, &c. Accipiam, est cum mora: Accipe iam sine mora, iam nunc. Cõuenienter hoc festinationi prouocantis.

VLTRO DELATIS CAPSIS ET IMAGINE.

QVAS ipse vltro in bibliothecam Palatinam detulit, non autem ex decreto Senatus Critici, de quo dicendi meta nobis in Epistolam ad Pisones. Sic *L. Attius Poëta in Camœnarum æde statuam sibi posuit*. Plin. c. V lib. XXXIV. Aliter Aduersar. c. IX lib. XV.

AVT OB AVARITIAM.

MELIVS membranæ. Aut ab auaritia.

B

FOENVM HABET IN CORNV.

NICETAS, εἰσὶ γὰρ, ὅσοι σὺ χόρτον ἐν τοῖς κέρασιν ἔχουσι.

A FVRNO REDEVNTES LACVQVS.

AB emtione panis & vini. A furno panis, vnde *Furnaria* Suetonij Vitellio c. XI. Vinũ à lacu siue cupa, Tullius in Pisonem. *Pistor domi nullus, nulla cella. Panis & vinum à propola atque de cupa*. Vt *cupam* Cicero, ita Horatius *lacum*. Et intelligi vult Quinctus noster. Gestiet scite omnes etiam infimæ sortis homines, popellum tunicatum, etiam seruos, vt per vias cantillent, quemadmodum hodieq; adsolet. Longe à Quincti sensu discessere in Aduersarijs c. XXIIX lib. XX. Et quia nobis in Ciceronem oculi coniecti, adpingere audebo & sequens eius verbum, quia mendam ei, qua turpiter adspersum est, abstergere volo: Adiũgit. *Græci stipati quini in lectulis, sæpe plures, ipse solus, bibiturus quæ eodem de solio ministrentur*. &c. Correxere. *Ipse solus. Bibitur vsque eò dum de solio ministretur*. Cassa illa verba sunt. Scripsit Orator. *Ipse solus. Bibitur vsq; eò, dum sol ei monstretur*. Ritus hic perpotantium siue pergræcantium, & poculis certantium, perseuerare donec sol diei sequentis emergeret. Hunc itaq; & monstrare soliti, quasi qui finem peruigilij & pergræcationis adferret, monerẽtq; discedere cubitum. Narrani hunc ritum vberius, interpretatione Odæ IIX lib. III.

C

Lacum autẽ non musti, sed vini Flaccus nunc intelligi vult, siue receptaculum & cisternam vini, quemadmodum & Vlpianus accepit l. XXVII §. vlt. D. ad L. Aquill. Eadem *cisterna vini* nominatur l. XXI §. Sed si de naui D. De furt. Nec mirum in lacus siue cisternas infusum vinum, in ijsque seruatum, nam & *naues* aliquæ *vinaria*, in quas vinum effunderetur d. l. XXI §. Sed si de naui. D

Cuiusmodi autem laens illi vinarij & olearij pingit Suidas in λάκκος Et apud Xenophontem IV. Expeditionis Cyri est ἐν λάκκοις κονιατοῖς, &c.

INVENIAS ETIAM.

SOLVTO versu poëmatis, verba tamen ipsa poëtica manent, vt in versibus illis Ennij, A *tetra discordia, postes ferrati, portaq; belli*. Sic *Arma virumq; cano*, &c. Solue, tamen dictio erit poëtica, *cano virum, & arma*, &c. At non manet facies & venustas poëtica. Sic capiendus Plato apud Aristotelem c. IV lib. III ad Theodecten, qui poëmata inquit ἐοικέναι τοῖς ἄνευ κάλλους ὡραίοις. οἱ μὲν γὰρ ἀπανθήσαντες. τὰ δὲ διαλυθέντα οὐχ ὅμοια φαίνεται. *simulia esse florentibus ætate neq; pulchris. Nam illi cum defloruêre: hæc cum soluta fuerint, sibi dissimilia videntur*, &c. Quemadmodum & Isocrates Encomio Euagoræ.

SVAVE LOCVS RESONAT.

ACCIPE de recitatione in balneo, de qua dictum mihi olim ad Persij Sat. I. Etiam L. Seneca tangit epist. LV.

B

INANES HOC IVVAT.

Κενηγκρανίους, Iuuenal. Sat. XV. *Tam vani capitis*. Glossæ ibi, *Inanis capitis* κενηγκράνιος. Lege *inanis capite*. Sic *vacuus vertex*, Oda XIIX. lib. I.

PRÆTER EVM QVI PRÆBET, AQVAM.

LEGERE aliqui, *Præter eum qui præbet, aqua*. Nempe, adspergere quauis aqua, siue quouis ioco, & sale, præter eum qui præbet, id est, conuiuatorem. Alij hoc repudiauêre, & ratio eis, quia insolens dictio absciſè, *præbere*, pro cœnam dare. Sed Flaccus ex Græco Parochus, dixit, *eum qui præbet*: Parochus, præbitor, siue qui præbet. Et *parochum* pro cœnæ patre siue conuiuatore dixit Sat. IIX lib. II. Eodem quippe ibi significatu *cœnæ pater & Parochus*.

C

SED TAMEN ADMIROR QVO PACTO.

SARISBERIENSIS, Polycratici c. XXIV lib. VII carpens illos qui specie laudis vituperant, siue qui laudant, vt credibiliùs vituperent: *Tale*, inquit, *est illud Oratoris. Iulium Fortunatum fateor virum fortem, & quem constat strenuè egisse quamplurima: quo tamen pacto iudicium repetundarum apud iudices iustos euaserit, mirarer quidem, si vis eloquij eius mihi esset incognita*. Bene mox Satyræ illius Polycraticæ scriptor subiungit elogium suum, tali adclamatione. *Hoc nonne venenum est, & quodammodo speciem boni operis, & vt ita dicam, virtutis vitam exstinguit*? &c. Scilicet vt nunc Quinctus noster. *Hic nigra succus loliginis*, &c. Quis autem Orator ille tantus obsecro, vt eximiè sit, & suo sibi quasi nomine, orator? Cicero hercle non est. Quiqui est, Satyrico certe illi orator fuit.

INSVEVIT PATER OPTIMVS HOC ME.

SIc membranæ & libri antiqui, neque causa fuit cur aliquis mutaret— *Insuerit pater optimus hoc mi*. Nam & *insuescere* pro adsuescere vsi pleriq; olim, vt Glossæ ἐθίζω *Adsuesco, Insuesco, consuefacio*. Et *hoc* pro *huic* vetere scriptura fuisse paret: inde factum, *hoc*, veteris nempe scripturæ inscitia, quæ optimis auctorum scriptis pessimè accipiendis fuit, est, erit. Sic Propert. eleg. vlt. lib. vlt.

In lapide

In lapide hoc vni nupta fuisse legas, pro *In lapide, hoc vni*, &c. *Hoc* autem pro *huic* olim scriptitatum testis Marius Victorinus lib. de Orthograph. Sic *Quoius* pro cuius fuisse olim, testis idem. Et *Quoi* pro cui, Fabius c. VII lib. I.

NONNE VIDES ALBI VT MALE VIVAT FILIVS?

VT Satyra II. Mæcenati suo, ita nunc Albio Tibullo verres hic dentis sui obliquum ictum infligit. Ibi Mæcenatis mollitiem: hic Tibulli miseram vitam siue paupertinam adrodit.

NABIS SINE CORTICE.

DIXI ad Odam IX lib. III.

INLVDO CHARTIS.

PRO *in chartis ludo*. Catullus ad Licinium Caluum,

Multum lusimus in meis tabellis. Sic epist. XIX *propugnat nugis*, id est, pro nugis pugnat. Aliaque id genus quotidiana Flacco. Male in aliis est. *Includo chartis*. Aut *incumbo chartis*.

NAM MVLTO PLVRES SVMVS.

VINETA cædit sua Quinctus, & iocatur in Poëtas sui temporis vt Aristarchus olim Theodectæ pater ἐπισκώπτων τὸ πλῆθος τῶν σοφιστῶν, ἔλεγε· πάλαι μὲν ἑπτὰ σοφιστὰς μόλις γενέσθαι, τότε δὲ μὴ ῥαδίως ἂν ἰδιώτας τοσούτους εὑρεθῆναι. *Multitudinem Sophistarum ridens, aiebat. Olim quidem vix VII Sophistas exstitisse: at tunc non facile totidem idiotas inueniri*, &c. Intelligi vult septem sapientes Græciæ.

V.

GRÆCORVM LONGE' DOCTISSIMVS.

IN membranis *Græcorum lingua doctissimus*. Recteq; sic in Aduersar. c. XXIX lib. I.

VENTRI INDICO BELLVM.

QVIA siccè lippientibus, qualis Horatius, biliosus quippe, vinum nociuum. Mane, inquient medicorum filij. Nam Galenus in Aphorismum XXXI lib. VI ait curatam à se meraci potione lippitudinem siccam. Sed περισκοπῇ illa sibi, corpus illud non fuisse πληθωρικόν. At πληθωρικὸν corpus Quincti nostri. Testis venter eius ὀγκώδεστερος, & proiectum aqualiculi, & corpus obesulum. Nam sic in vita eius perscriptum est. Biliosis autem, siccam lippitudinem molestam solere esse Galenus item auctor in Aphorism. XIII Tomi III.

MÆCENAS ATQVE COCCEIVS.

DE hac C. Mæcenatis, & Cocceij Neruæ legatione Appianus lib. V bellorum ciuiliũ, ex quo & de tempore scriptæ huius Satyræ constare potest.

PRÆTEXTAM ET LATVM CLAVVM.

A NOTISSIMA res prætextatos & laticlauios fuisse magistratus in municipijs & colonijs. Patet T. Liuij lib. XXXIV & passim. Neque prætextati solum & laticlauij, sed & cum fascibus, quemadmodum disserui olim ad Persij Sat. I.

Peccatum in Aduersarijs c. XXIX lib. I accipientibus hoc de Aufidio Lusco prætore Fundano, quasi etiam tunc Romæ scriba ille. Immo enimuero scriba ille olim, at nunc Prætor municipalis. Itaque intellige *Præmia scribæ*, olim scribæ.

PRVNÆQ. BATILLVM.

TVLLIVS *foculum* vocat orat. pro domo. Marcell. Empir. *Supra batillum torrebis*. Item, *Deinde supra batillum candentem defundes & coques*.

B Glossæ *Vatillum* πυράγρα. Item πυράγρα vacillum. Lege πυράγρα, vatillum. Vatillum siue Batillum prætori illi ad thuris libationem, vt & Romæ solitum in Senatu, & in iure, non autẽ quemadmodum quidem est iu Aduersarijs c. XXIX lib. I vt Prætori huic præferretur. In Senatu nempe ante consultationem libatio thuris ac meri ad aram Dei in cuius templo Senatus haberetur. Sueton. Augusti c. XXXV. Tiberij c. LXX. Dio lib. LIV. Eiusmodi Athenis εἰσιτήρια, ipso Senatus introitu supplicario. ὥστε κατὰ γνώμην ἀπαντῆσαι τῶν πραγμάτων τὴν σκέψιν, *vt consultatio de caussis propositis feliciter eueniret*. Vlpian. in Demosthenis contra Midiam. Eiusmodi & supplicatio Prętoris ante iurisdictionem.

C QVALES NAQVE.

AD Epod. V.

PAROCHI QVÆ DEBENT LIGNA SALEMQ.

AD Satyram I. Ad hos Parochos lusit & Plautus Aulular. Sc. XIII.

NAMQVE PILA LIPPIS INIMICVM.

PILÆ ludus propter agitationem lippis noxius, patet Aristotelis problem. II Tomi I. Et quia in pilæ ludo multum oculi laborant, vt apud Galenum c. V lib. IV. De Symptom. caus. Sic Cornel. Celsus c. II lib. I. Asclepiadæ item alij.

D VNA FARRIS LIBRA.

EXPENDI ad legem XII c. XIIX.

EX VOTO IAMNE CATENAM DONASSET LARIBVS.

BVLLAS hic de pueritiæ bullis efflauêre interpretes. Haud dubiè Flaccus ritum tangit, vouendi & dedicandi catenas seruiles Laribus, quemadmodum & Saturno eas dedicari solitas Martialis Coquus testis epigramm. XXIX lib. III.

Has cum gemina compede dedicat catenas
Saturne, tibi Zoilus anulos priores.

Et vrenter obiectat Cicerrus ille huic Sarmento catenam, quasi nunquam futuro καθαρῶς ἐλευθέρῳ. Non enim ciues Romani, non Latini Iuniani, sed Deditiorum numero liberti, qui olim pœnæ causa vincti à dominis. Vlpian. Regul. Tit. II.

MACROS TVRDOS DVM VERSAT IN IGNI.

SIc *obustis turtures* Plauti Mostell. Sc. I. Populari stilo ibi est.

Tu tibi istos habeas turtures, pisces, aueis. Atq; ita & apud Seruium est ad Eclogam I. Sed libri veteres meliùs, vt editio Mediolanensis.

Tibi obustos tu habeas turtures, pisces, aues.

Versatio illa in igni & obustio, non assatio ad ignem. Sic Sat. IIX lib. II---*Tum pectore adusto vidimus & merulas poni.*

TVM RAPERE.

VRBANE & Satyricè. Prior eis cœnæ rapiendæ, posterior flamæ exstinguendæ cogitatio.

QVOD VERSV DICERE NON EST.

VERSV hexametro nempe, quemadmodum Lucilius versu hexametro negauit dici posse *sigillaria*. VII Satyrar. apud Porphyrionem.

VI.

NASO SVSPENDIS ADVNCO.

SVSPENDIS, non quemadmodum est in Aduersarijs c. IX lib. I *quasi in lance quadam*, sed, quasi vnco, & naso Rhinocerotis. Itaque Persius Sat. I. *Naribus vnco indulgere.*

QVI STVLTVS HONORES SÆPE DAT INDIGNIS.

---HONORVM, *Iudicium est crassis.*--Lucilius lib. XXVI apud Marcellum in *Sumere.*

NIGRIS MEDIVM IMPEDIIT CRVS PEDIBVS

CALCEOS Senatorios sumsit. Hi enim calcei nigri vt ostendo in omissis ad Persij Sat. V. Iidem medium crus impediuêre siue ad mediũ crus reuincti, siue supra suram, quasi cothurni. Itaque rectè Acro in hanc Satyram Senatorum calceos plebeijs altiores fuisse. *Altiores* nempe supra suram adstrictos. Sic & regum Albanorum primitùs, deinde & Imperatorum altiores calcei vt apud Dionem lib. XLIII. Iulium Cæsarem visum τῇ ὑποδέσει ὑψηλῇ καὶ ἐρυθροχρόῳ *calceatura altiore & rubra*. Quod *altiore* hoc commune cum calceis patritijs, quod *rubra* hoc peculiare Cæsari ad exemplum, vt ait Dio, regum Albanorum, atque ita principibus deinde alijs. Locum Dionis emendaui ad Persij Sat. V in omissis: sed παρόραμα est, quod semel iterum, *fulmentato* ibi pro *altiore*.

Nouantiquus interpres Horatij siue commentator, siue quoquo nomine adpellari gaudet pelles nigras medium crus impedientes *Zangas* interpretatur, parum opportunè. Etenim *Zancha* calcei Parthici, Trebell. in Claudio. *Zanchas de nostris Parthicis, paria tria.* Vsi & Imperatores no-

A uæ Romæ Tzangijs, & pingit ea Georg. Codinus in officijs ὑποδήματα, inquir, ἃ καλοῦνται τζαγγία, ἔχοντα ἐκ πλαγίων κατὰ τὰς κνήμας, καὶ ἐπὶ τῶν ταρσῶν ἀετοὺς διὰ λίθων καὶ μαργάρων ἅ τινα καὶ φορεῖ ὁ βασιλεὺς, εἴς τε τοὺς περιπάτους, καὶ τὰς προκύψεις, καὶ ὁ ταῦτα ποιῶν οὐ τζαγγάριος ὡς σκυτεὺς, ὡς οἱ ἕτεροι, ἀλλὰ τζάγγας ὀνομάζεται. *Calceamenta qua tzangia dicuntur quibus ad latera iuxta suras aquila sunt, ex lapillis & margaritis intexta. His vtitur Imperator cũ deambulatum prodit, aut cum adoratur. Eiusmodi tzangia qui facit non sagmarius dicitur aut coriarius quemadmodum alij, sed tzangas, &c.* Verum Tzetzes in historijs suis τζαγγάριον vocat.

QVO MORBO BARRVS.

B T. Veturius Barrus Asculanus, Plutarchus Romanicis Quæst. XXCIII. Paullus Orosius c. XV lib. V.

TVNE SYRI AVT DAMÆ AVT DIONYSI FILIVS.

PVTO, in L. Damasippum Prætorem telum hoc, de quo Salustius I histor. L. Florus Epit. XXCVI. Velleius lib. II. Valerius c. II lib. IX. Paullus Orosius c. XX lib. V. Alij. Hi omnes Damasippum vocant. Appianus lib. I bellor. ciuil. Brutum. Fuit nimirum Græculus hic suo sibi nomine Damasippus, sed in familiam Iuniam se ipse adoptans, factus L. Iunius Damasippus Brutus. Horatius quidem ita obscurum videri vult, terræq; filium, vt ne illud quidem sat constet, Syrus ei, an Dama, an Dionysius pater, vt si diceret, patre seruo natum, eoq; ipso incerto. Ergo & sequitur. *Namq; est ille, pater quod erat meus*, id est,
C seruus.

CONCVRRANTQ. FORO TRIA FVNERA.

FVNERA indictiua duci solita in forum Romanum siue magnum. Dio lib. LVII πρὸς νεκρὸν διὰ τῆς ἀγορᾶς ἐκφερόμενον. Apud eundem Nerone, corpus Britannici διὰ τῆς ἀγορᾶς ἄγεται *per forum ducitur*. Et Dionys. lib. IV. ritum fuisse regia funera ducendi διὰ τῆς ἀγορᾶς *per forum*. In forum ducta funera vt pro rostris ioi proposita laudarentur. Herodianus lib. IV agens de funere Imperatorio κατακομίζουσι, inquit, διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ εἴς τε τὴν ἀρχαίαν ἀγορὰν προτιθέασι. *Deferunt per sacram viam & in foro vetere collocant.* Sed ante funebrem laudationem cantari solita in foro nænia. Ouid. Ponti cõ-
D leg. IIX lib. I.

Cui nos & lacrumas supremum in funere munus
Et dedimus medio scripta canenda foro,

id est næniam. Lucan. lib. IIX. *vt resonent tristi cantu fora.*---ὑπόστασις siue statio næniæ illius caussâ in foro ad Græcostasin. Plutarchus lib. de animal. sollertia. Græcostasis in foro magno siue Romano IIX regione vrbis. P. Victor. Et quidem vicina rostris ea Græcostasis. Varro IV de Ling. Lat. Plin c. LX lib. VII. Hinc itaque concursus funerum in foro, & certamen cornicinum ac tubicinum, superare volentium alij alios, altiú sq; instan-

ioflantium. Hinc pretia corniciοum ac tubicinum, & hoootes, & census equester. Iuuenal. Sat. 2.

Quadringenta dedit Gracchus sestertia, dotem
Cornicini, siue hic recto cantauerat ære.

Nihil ad hanc Satyrici oostri mentem hactenus centuriæ intetpretum.

AC MALA LVSTRA.

MALA *lustra*, quia & lustra ferarum.

LÆVO SVSPSNSE LOCVLOS.

IDEM epist. I lib. I vbi dicendi locus.

OCTONIS REFERENTES IDIB. ÆRA.

MERCEDEM menstruam, sioe mercedem octauo idus cuiúsque mensis. Bene Acro, ante idus dari solitas mercedes. Illud minus rectè, nommos intelligens octonos. Illi autem extra orbitam loogissimè qui de vsurarum exactiooe interpretati.

HONESTOS FASCIBVS ET SELLIS.

PECCANT qui legête *onustos*. Plautus Captiuis Sc. V *Honestiorem honore semper me fecit & facit.* Et Salustius Catilinario, *Sed quod non dignos homines honore honestos videbam.*

CVRTO MVLO.

VT *curto equo*. Propert. Eleg. I lib. IV. Hinc & ἡμίχαρχος pro mola. Nicetas in Andronico lib. II. χειτρίζει τὴν ἡμίχαρχον. Et in Alexio Comneno lib. I τὸν χόλουρον ἡμίονον.

LAGANIQ. CATINVM.

ALII libri meliùs *lachaniq; catinum*. Lachani nomine vsi pro Latino, sæculo Augusti. Suetonius Augusti c. XXCVII. *Ponit & adsiduè betizare pro languere, quod vulgo lachanizare dicitur*, &c. Nempe quod lachani nomen tritum esset, verbum qooq; inde fictum *lachanizare*. Lachanizare autem pro lãguere, quia ægrotorum victus olera, vt Plauti Captiu. Sc. II. *Lachani* autem rectius conuenire nunc quàm lagani sic perspexeris *Lachana* siue olera pauperum, *lagana* deliciarom, quippe de genere ἰτρίων. Galenus lib. I de facultate alimentorum, & aliâs noo semel. Haud dubie itaq; lachaniq; catinum dixit Quinctus noster. Adde laganom aut panificij geous est, vt Athenæi lib. III, aut placentæ vt alijs, neutro modo catinus lagani aconueniens. At, inqoient, laganom pro olere idiotismos est. Sane, & hunc Flacci Musa pedestris voluit. At Helenius Acro legit *laganiq; catinum* legit, sed alia item molta legit, quæ multis bonisq; neglectoi. Purpura illa quidem Helenij est, sed non sine pannis æui sequioris.

ET LAPIS ALBVS.

DELFICA, inquit Porphyrio & cõmeotator ille qoiqui est, *quæ non magni pretij est.* Bene hoc illi de Satyrici nostri Delfica noo magni hanc pretij esse, sed non item de alijs. Varia enim Delficarum pretia, vnde & illud, *non simplex Delfica.* Martiali epigr. LXVII lib. XII.

POCVLA DVO.

VINI vnum, alterum aqoæ. Hinc patet A cor paria semper vasa io Delficis vt notauit Agrætius.

ADSTAT ECHINVS VILIS.

MIRIFICA hic de echino commenti Acro, Porphyrio, & sublingio vtriúsque commentator ille qui honestè vetus interpres plerisq;. Quomodo illi inquies? Aut *vas aheneum* esse in quo calices lauentur, aut *ampullam vitream*, aut *lignum cum vncinis*, in qoo suspendi calices possint. Denique qoid noo? Quidni autem & patinam echini adposuêre? Sed seriò quidem Satyricus longè aliud voluit. *Echinum vilem adstare*, trapezophorum sibi esse fictilem echinũ à quo mensa sua paupertina sustentetor. Pinxit ante *delficam* suam siue *abacum* siue *repositorium*, siue B *ministerium*, lapidem videlicet albũ: sequitur mensa ipsa, cui traphezophorus echinus vilis sioe fictilis, cuiusmodi & Martialis Poëtæ non dissimilium thesaurorum, & diuitiarum domini, meosa epigr. XLIII lib. II.

Fulcitur testa fagina mensa mihi. Poëtæ nostri trapezophorus echioi specie sioe histricis, diuitũ trapezophoori specie magnarum belluarum, ve pardi aut leonis ex ebore aut argento, Iuuenal. Sat. XI.

---Latos nisi sustinet orbes
Grande ebur & magno sublimis pardus hiatu,
Dentibus ex illis quos mittit porta Syenes.

De trapezophoris eburnis quoque identidem C Martialis, vt epigr. XLIII lib. II. epigr. XCI lib. XIV epigr. XXIII. lib. IX.

Io delfica itaque Satyrici oostri ministerium pocula duo, & cyathus ad pocillationẽ: in mensa ipsa patera ad libationem: guttus ad vncturam siue vnctiooem epularem. Rectéque & ordine, ionctæ res ounc, delfica mensa & trapezophorus vt & l. III §. I. D. De supell. leg.

Benè itaq; nunc expedita res, quid echinus vilis Satyrico. Aduersaria nihil adtulêre extra quàm *locum* Poëtæ hunc *de echino, spinosiorem echino ipso esse.*

Quid si autem & mantisam adiooxero? Nempe adfectatam echini speciem Satyrico in trapezophoro suo vt se ipse echini siue erioacei simi- D lem innueret, quia tactu difficilis instar echini vndiq; spinis obsiti, quo & illud retulisse videri potest Sat. I lib. seq.---*Melius non tangere clamo.* Echinom pro histrice accepisse videtur. Nam vt rectè Plioius c. XXXV lib. IIX. histrix *erinaceorum genere est.*

OBEVNDVS MARSYA.

OBEVNDVM vadimooium ad Marsiæ statuam in foro vt rectè Acro.

AVT EGO LECTO AVT SCRIPTO.

INTERPVNXERIS meliùs-----*aut ego lecto Aut scripto quod me tacitum iuuet, Vngor oliuo*, &c. Postquam scripsero aut legero, qood me iuuet, vngor, &c. Peccauêre interpretes hactenus. Nam *lecto* illud & *scripto* quæ nomina sunt, verba fecere vt essent. Rectéq; hoc iam peruisum & alijs plerisq;.

NON QVO FRAVDATIS LVCERNIS.

OLEu lucernario & fetente vt Iuuenal. Sat. v. *Caulis olens laternam.* Vbi & oleum lucernarium siue laternarium illud sic pingere pergit

---quod

Canna Micipsarum prora subuexit acuta,

Propter quod Roma cum Bocchare nemo lauatur

propter fetorem olei. Sic Theophrastus in characterismo siue nota δυσχερείας. Ἐλαίῳ σαπρῷ ἐν βαλανείῳ χρῆσθαι. *Oleo in balneo vti fetente ac putido.* Δυσχέρειαν vertere *feditatem.* Melius versuri, *feritatem.* Pictura enim illa hominis quasi efferati & sine omni cultu corporis ciuili & humano. Tangit Theophrastus ipse cum ait. θηριωδέστεροι, item μασχάλας θηριώδεις. Talis δυσχέρεια Isocratis apud Polyb. legat. cxxii. ἦν γὰρ ὄψις ἐκτόπως ἦν αὐτοῦ φοβερὰ καὶ θηριώδης, ὡς ἂν ἀνθρώπου πλεῖον ἐνιαυτοῦ μὴ τὸν ῥύπον, μὴ τοὺς ὄνυχας, μὴ τὰς τρίχας ἀφῃρημένου, &c. *Nam & ad pectus eius mirificè terribilis atq; efferatus erat, quippe hominis qui diuturno anno neque sordes corporis, neque vngues, neque capillos demisisset,* &c. Sequitur deinde ex quo intellexeris cur illa δυσχέρεια, nempe ὥς τε τὸν θεασάμενον πρὸς πᾶν ζῶον ἑτοιμότερον ἂν προσελθεῖν, ἢ πρὸς ἐκεῖνον. *Ita vt talem eum videns aliquis, ad quamuis feram adpropinquaret facilius, quàm ad illum.* Sic itaque Isocrates ille δυσχερὴς ad quem accedere, quem tractare nemo vellet, quasi δυσχέρειας.

C At inquies θηριότης feritas est? Quid ni autem. Sed duplex feritas notabilis, vna solinaga & fæua eáq; magis θηριότης, altera cultu inciuili & ferino, auertens homines, eaque δυσχέρεια.

INMVNDVS NATTA.

MELIVS, *nacca*, Ostendi ad Persij Sat. iii.

VII.

AVT SI DISPARIBVS.

INTER dispares minus glifcunt iræ capitales. Bene Fabius Declamat. cccLxxix. *Inimici sunt ex pari,* &c. D

IN IVS ACRES PROCVRRVNT.

PROCVRRVNT *in ius* quasi in campum. Minus rectè alij *Concurrunt*, aut *occurrunt.* Procursionem illam sequitur deinde concursus & conflictus, siue coitio in iure, cum actio intenditur. Hinc Cornuficij ad Herenn. lib. iv. *Primo cætu condemnare*, id est, prima coitione, vt Terent. Phorm. Act. ii Sc. ii. *Prima coitio acerrima est.* Ne rectè in Aduersar. c. xxv lib. xx. Illud, *primo cætu condemnare*, interpretati, primo conuentu iudicum.

EXPRESSA ARBVSTO CONVICIA.

SVMTA quasi mutuò, ex arbusto, siue vite A arbustiua, figuratè hue, pro sumta à putatore vitis arbustiuæ siue ἀναδενδράδος. *Arbusto antè salso & multum fluentis* figuratè, pro putatore dicace & loquace.

DVRVS VINDEMIATOR.

QVOMODO conuicium in vindemiatorem est cucullus? Aut quis nescit quàm longè à cuculi cantu vindemia? Ille vernu est, hic autumno. Cuculus siue cucullus conuicium esse in putatores sero neque ante cuculi cantum putantes vineam, patet Plinij c. xxvi lib. xiix. Ergo neque Aduersaria feliciter expediuêre c. i lib. ii. Si coniectare licet, dixero vindemiatorem Flacco esse non eum qui solitus accipi, nempe τρυγητὴν, sed vineæ putatorem siue κλαδευτὴν siue χαβαριστὴν, cumq; dici à nostro sermocinatore B vindemiatorem, non quia *vinum demit*, sed quia *de vinea demit*, nempe sarmenta. Vineæ putator suum sibi nomen quia non habet, Flacco vindemiator est. Putatores autem & frondatores, aliarum quoque arborum. Aut generatim Flacco vindemiator ἀμπελουργός. Si quis exempla olim vindemiatoris tali significatu adtulerit aut si quis auctumnale quoque siue vindemiale conuicium, *cuculus*, ostenderit, pugnam pugnauerit.

IIX.

C OLIM TRVNCVS ERAM FICVLNVS.

VT Propert. eleg. ii lib. iv Vertumnus.

Stipes acernus eram--

MALVIT ESSE DEVM.

IOCVS qualis Plutarchi apud Aristotelem c. vi lib. ii Physicor. εὐτυχεῖς εἶναι τοὺς λίθους ἐξ ὧν οἱ βωμοί, ὅτι τιμῶνται, οἱ δὲ ὁμόζυγες αὐτῶν καταπατοῦνται. *Beatos esse lapides e quibus ara, quia religiosè coluntur, cum alij, bis geminis pedibus terantur.*

COMMVNE SEPVLCHRVM.

IN communi sepulchreto etiam vstrinæ, & culinæ, vnde atræ Esquiliæ Sat. vi lib. ii. Vstrinæ χαμευτήρια Artemid. c. xxc lib. i vbi sic D vertere quasi non interesset χαμευτήριον & πορνεῖον siue lupanar. At interest, vtrobiq; scortilla. In vstrinis siue χαμευτηρίοις vilissima, in lupanari minus vilia. In vstrina mœchillium Rufa Bononiensis, apud Catullum.

Vxor Meneni, sæpe quam in sepulchretis

Vidistis, ipso carpere e rogo cœnam.

Non modo vt mendica sed & vt scortum Rufa illa in vstrina, & culina. Ergo & Artemidorus loco prædicto, vt res differentes posuit χαμευτήρια & πορνεῖα. In vstrinis scorta cum vstorum seruili fece illa & in spem ac nidorem sequentis mox culinæ. De vstrinis & culinis Aristoph. Equitibus eiúsque interpres. Virgil. Catalect. Paulus Sentent. Tit. xxiii lib. i. Festus. Aggenus vrbicus lib. de limitib. agror.

MILLE

MELLE PEDES IN FRONTE.

FRONS sepulchri, latitudo quæ viam respicit. Sepulchra vt plurimum iuxta vias. Varro v de Ling. Lat. Iulius Frontinus de limitibus agror.

TRECENTOS IN AGRVM.

SEPVLCHRALIS loci longitudo in agrum quaqua versus, vt inscriptio vetus IN FRONTE LAT. PED. XX. DIGIT. II. IN AGR. LONG. PED. XX, &c.
Hoc itaque spacium loci sepulchralis *in agro* dictum, aut *retro*, quia sc. oppositum fronti vt in vetere inscriptione Patauina.

CVM SAGANA MAIORE VLVLANTEM.

B PLERVMQ. vlulatus magicus, ante carmen ipsum. Sed interdū & variæ voces, siue vt Papinius loquitur, *dissona murmura*, quæ qualia sint idem depingit Thebaide IV.

SCALPERE TERRAM VNGVIBVS.

INTELLIGE, scrobem facere, qui magicus ritus vbique obuius, vt Apuleiasini lib. I. *Deuotionibus sepulchralibus in scrobem procuratis*. Lactant. ad Thebaidē IV. Inferis sacra fieri, *scrobiculo facto*. Sic Homeri Odyssea XI. Apollonij Argonaut. lib. III. Philostrati Apollonij lib. IIX. Porphyrij de antro Nympharum. Scholiastis in Eurip. Phœnissas. Sed nusquam hoc ita expressum vt nunc ab Horatio, de scrobe facta vnguibus.

C ET FRAGILIS PEDIATIA.

EXPLICO ad Persij Sat. I.

VTQ. LVPI BARBAM.

OFFVCIAS magicæ artis vide. Barba lupi veneficium, at *rostrum lupi veneficijs resistere* aiunt magi, Plinius c. x lib. XXIIX Atqui lupi barba, in rostro.

ALTVM SAGANÆ CALIENDRVM.

GLOSSÆ *Caliendrum*, κόσμιον κεφαλῆς. Bene Acro & Porphyrio Calliendrum interpretati galericulum, siue capillamentum, siue φενάκην, siue emtitiæ & adulterinæ comæ suggestum. Itaq; perstringi vtramq; à Flacco veneficam suo quamq; genere vitij, Canidiam vt edentulam: Saganam vt *gibbam*. Sic Porphyrio. Sed quid Caliendrum siue capillamentum gibbo facit? *Iocatur*, inquit, *in has quasi altera dentibus adpositiis vti solita sit: altera quod gibba fuerit, caliendrum hoc est galericulum habere consuerit*, &c. Sed Porphyrio scripserat, *altera quod glabra fuerit*, &c. Glabram pro calua dixit, vt Martial. epigr. XXIIX *Glabrariam*. locus nempe Valerij. Glabraria es siue calua, siue nudato pilis capite. sed Lupercus tuus te planè constituet nodam, siue despoliatam. Apuleiasini lib. I. *Cucurbita caluiorem*. Sed elegantior lectio Fulgentij *Cucurbita glabriorem*, Corrupêre critici olim non putantes glabriorem rectè dici pro *caluiorem*. De sene ibi sermo.

D

A

IX.

IBAM FORTE.

CHARACTER siue nota est siue χαρακτηρισμὸς hominis ἀδολέσχου. Duplicem Theophrastus characterem siue notam loquacitatis expressit, vnam ἀδολεσχίας, alteram λαλιᾶς. Ἀδολέσχος narrator est odiosus: λάλος qui loquendi partes alijs præripit. Ille narratione perpetua, hic in colloquio est loquax. Patet Theophrasti descriptione cui ἀδολεσχία est διήγησις λόγων μακρῶν καὶ ἀπροβουλεύτων. *Narratio longorum & nihil ad rem sermonum*. Sic enim ἀπροβουλεύτων, meliùs, quàm *inconsideratorum*, vt alij vertêre. Λαλιὰν verò esse præreptionem alieni sermonis, patet cum illa apud Theophrastum λάλου formula est ad eum qui cum loquitur, ὅτι οὐδὲν λέγει, καὶ ὅτι αὐτὸς πάντα οἶδε, &c. *Nihil dicis, omnia ego vt gesta, scio*, &c. Garrulus itaque hic quem Horatius pingit ἀδολέσχος est. Nec enim prohibet Horatium loqui. Sed multa vtrique loquacium generi communia sunt.

DOCTI SVMVS.

POETA sum. Dico ad Satyram x. seq.

VT NVNC EST.

Ὡς τὸ νῦν τὸ εἶναι, ὡς τὸ νῦν ἔχει. Cicero passim. Fabius Declam. CCLXXIIX. *Filius, vt nunc res est, tuus*.

O TE BOLLANE CEREBRI FELICEM.

PLINIVS Procœmio lib. XV. *Beatum feliceméq; gratia* Aristoph. Auibus ὦ μακάριε τῆς τέχνης. Silius Italicus lib. XII.

Fumabat versis incensa Petilia tectis,

Infelix fidei——Intellige χάριν, ἕνεκα, nomine, causâ.

VSQVE TENEBO, PERSEQVAR.

MELIVS, *prosequar*. *Prosequar*, nempe, officij causa. Indicio Flaccus ipse, nam sequitur. *Quò nūc iter est tibi?* Sic apud Theophrastū charactere λαλιᾶς. Λάλος τοὺς ἀπιέναι φάσκοντας δεινὸς προπέμψαι, καὶ ἀποκαταστῆσαι εἰς τὴν οἰκίαν. *Loquax, sciens eos qui se abire iam aiunt prosequi, & domum deducere*, &c. Videri nolunt illi Aij Locutij, se officij causa prosequi, vt nunc verbuleius hic. *Prosequar*, inquit, sed reapse *persecutio* illa non *prosecutio* est, neque officij causa eam suscipiunt, sed vt in miseri illius auriculis commentari possint.

NIL OPVS EST TE CIRCVMAGI.

Συμπεριφέρεσθαι. Iuuenal Sat. IX. *Quò te circumagas*, &c.

TRANS TIBERIM LONGE CVBAT IS.

CVBAT ægrotus nempe vt epist. II lib. II.

——*cubat hic in colle Quirini,*

Hic extremo in Auentino, visendus vterq;. Et Sat. III lib. II.

Mater ut puer: mens ... quinq; eubantis. A
Ovid. epist. Acontij -*Hac tub...t, ille valet.*

PROPE CÆSARIS HORTOS.

HORTOS nempe quos Cæsar populo reliquit testamento. Plutarch. lib. de fortuna Romanor. Ἐν τοῖς ... Καίσαρος τοῦ δήμῳ καταλειφθεῖσι κήποις. *In hortis populo relictis a Cæsare.* Sueton. Iulij c. LXXXIII.

DEMITTO AVRICVLAS.

NON dissimiliter Galenus principio lib. II περὶ σφυγμῶν. de medico lene argumentis conuicto. Ἐπὶ τούτοις ὁ μὲν γέρων, ὥσπερ ὄνος ... τὰ ὦτα. *His dictis senex iam, vt asellus auriculas commouebat.* D. Dorotheus Doctrina VII. Ἀκούσας ἐγὼ τοῦτο, ἔβαλον κάτω τὰ ὦτα ... *Hoc audito, demisi auriculas meas ego*, &c. Hoc figura ... quidem à fermocinatore nostro ... Sed & vera interdum motio auricularū. ... ait D. Augustinus c. XXXIV lib. IV. ... Dei *Sunt qui & aures moueant, vel singulas, vel ambas simul.* Eustathius ad Iliad. XI. Ἀνθρώπων μόνον ἴδιον μὴ κινεῖν τὰ ὦτα, εἰ καί τις τῶν ἀπὸ ὑστέρου γένους ἀνὴρ ἱερὸς ἱστόρηται θάτερον τῶν ὤτων .... *Hominum solius proprium aures non mouere. Quanquam huius seculi sacerdos quidam narratur alterutram auricularum solius mouere.* Notat & in Hercule Epicharmus. Nam de corbitante illo agens inquit, Σείει δὲ τᾶς ῥινὸς ..., κινεῖ δ' ὤατα B

Nasoq; runcat, auriculásq; commouet. C

GARRVLVS HVNNC QVANDO CONSVMET CVNQ.

THEOPHRASTVS charactere ἀδολεσχίας. Παρασείσαντα ... τοὺς τοιούτους τῶν ἀνθρώπων, καὶ διαράμενον ἀπαλλάττεσθαι: ὅς τις ἀπύρετος ... εἶναι. *Eiusmodi homines praetervehere oportet cursim, motisq; ad celeritatem brachijs, & cum detestatione, tanquam mali ominis, siquidem febri carere vclit.* Δ... habent plebeij: sed voluit puto me... illo morum pictor διαράμενον detestantem, ... Librarioli manu vocalis ... mutata in primam, qualesin scriptis auctorum ... quotidianæ. Ergo neque gustatum habuere ... Lesbij tam dulcis qui propinauerit hactenus. Non est quondianum διαράμενον. Sanè ... nequealia pleraq; in characteribus. De fugiendo autem ἀδολέσχῃ elegantè ... est Aristoteles, cui cum talis narrator ... hoc ... θαυμαστόν Ἀριστοτελες. *Nunc mirum hoc Aristoteles?* Vrbanè Philosophus, οὐ τοῦτο, φησί θαυμαστόν, ἀλλ' εἴ τις πόδας ἔχων σε ... *Non hoc mirabile, sed si quis pedes habens, te patitur*, Laërt. & Plutarch. de loquacitate. D

AVT VALEO STARE.

SI ... patronus aut iurisconsultus idoneus ... *Stare* in iure aut iudicio dicuntur qui postulant pro se, aut pro alio. Sic Demosth. ... Ἐστάναι γὰρ ... δύναμαι ... videlicet ... *Stare numen non si sit erit*, nempe in iure. Sic *stando in iudicio personam habere*, in iure ciuili.

PAVCORVM HOMINVM.

PAVCORVM *hominum* vt Atticè πάνυ παύρων ἀνθρώπων. Sosipater lib. III ex illo Terentij, *perpaucorum hominum.*

HVNC HOMINEM VELLES SI TRAVERX.

HVNC *hominem*, me, vt Plautus Bacchidibus. *Hunc hominem decet auro expendi*, id est, me. Sic Rudente Sc. XXV. *Minime istuc facies noster Dæmones*, pro minimè faciam ego. Et Curcul. Sc. IV--*Solus hic homo est qui sciat diuinitus*, pro Solus ego sum, &c.

ET EST QVI VINCI POSSIT.

BENE aliqui. *Et est qui vinci possit.* Vult Mæcenas se vinci & quasi expugnari officijs, & ambiendo. Ex hoc itaque instituto difficiles haberi aditus primos. Lingulacam illum hoc ita velle accipi paret cum sobiungit machinas & ingenia Mæcenatis vincendi. *Corrumpam, non desistam, quæram, occurram*, &c.

SIC ME SERVAVIT APOLLO.

VT Iliade XX.--τὸν δ' ἐξήρπαξεν Ἀπόλλων. Sed Venusinus hic capiendus de Apolline cuius statua eburna in foro Augusti, eo ipso in luco vbi ius dicebatur, vt patet C. Plinij c. LIII lib. VII. Hinc *Apollo* ille *iurisperitus* Iuuenali Sat. I.

Sportula deinde forum, iurisq; peritus Apollo.

Frequentes autem in foro Augusti fuisse cognitiones notare licet Suetonij Claudio c. XXXIII Et L. Senecæ Satyra Claudiana.

X.

NEMPE INCOMPOSITO PEDE.

D. Hieronymus ad Panmachium de errorib. Origenis Epist. LXV. *Mordetur & Lucilius quod incomposito pede currat, & tamen sales eius lepósq; laudantur*, &c.

QVOD SALE MVLTO VRBEM DEFRICVIT.

D. Hieronymus, De vitando suspecto contubernio epist. XLVII, *Vbi illa quondam constantia, in qua multo sale orbem defricans Lucilianum quidpiam retulisti*&c. Tullius Tiro apud A. Gellium c. III lib. VII. *Iniurijs atque imperiosis contumeliis confricare.*

RIDICVLVM ACRI MELIVS MAGNAS SECAT RES.

VT Sueton. Vespas. c. XX. *Multa sueto transfigere.* Item *Cauillatione diluere & transferre ad sales.* Sic Gorgias Leontinus apud Aristotelem ad Theodecten. Et A. Gell. c. XII lib. XII.

QVI NE PVTETIS, DIFFICILE ET MIRVM.

NE articulum adseuerandi esse notat Priscianus c. I lib. XVI Exemplum profert de Terentij Andria. Act. V Sc. III.

Nunc

Nunc ne demum istud verbum in te incidit.

Longè aliter codices Terentij quos nunc tetimus.

Eodem die istuc verbum verè in te accidit.

Mihi lectio illa Prisciani non quidem puta putáq; Terentij esse videtur manus, propior illi tamen quàm vulgaria est. Nam & interrogatoriè fuisse puto.

Nunc ne demum istud verbum verè in te incidit?

neque vt Priscianus censuit ne ibi χατωμοτικὸν esse, sed interrogatorium. Prӕterea factam esse à librariolis & criticis versuum Terentij traiectionem quӕ minimè conuenit. Sic enim vulgò nunc legitur.

Pa. *Me miserum. Si. Modo ne id demum sensi Pamphile?*
Olim istuc, olim, cum ita animum induxti tuum
Quod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi
Eodem die istuc verbum vere in te incidit, &c. Si

S. P. Q. C. volenti est, repono.

Pa. *Me miserum. Si. Modo ne id demum sensti Pamphile?*
Nunc ne demum istuc verbum verè in te incidit?
Olim istuc, olim, cum ita animum induxti tuum
Quod cuperes aliquo pacto efficiundum tibi, &c.

Olim istuc, nempe *verbum verè in te incidit, olim cum*, &c. Interrogatio autem illa. *Nunc ne demum istuc*, &c. eiusmodi qualis Æneid. IV.

Infelix Dido nunc te fata impia tangunt?
Tum decuit cum sceptra dabas--&c.

Eoque ipso item Maronis loco malè à Criticis omissa nota interrogatoria, vt prӕmonui ad Odam XXVI lib. III. Sed de semita in viam. Hoc quidem Horatij verso *ne* interrogatorium esse nullus dubitaueris.

SERMO LINGVA CONCINNVS VTRAQVE.

CONCINNATVS συσκευασθεὶς ἐπὶ συμφώνοις, διαλεπτωθεὶς.

CVM VERSVS FACIAS.

TV qui sermonem vtráq; lingua cócinnum, suauiorem esse ais, tu, inquam, cum etiam ipse versos facias, siue Poëta sis, siue doctus sis, & qui cum vt cum perito huiusce rei agere possim, rogo te. Si causa pro amico tibi agenda esset in foro, aut iudicio, anne sermone mixogrӕco vterere? Non faceres opinor si saperes. Atqui non minus disconuenit Grӕcanicus sermo in Poëmate Latino, quam in actione aliqua patroni Latina. Hoc argumentum à pari, deinde adserere pergit à simili, *Atqui ego*, &c. Quod ligna in locum ferre, hoc Grӕcos versiculos scribere est. Apertiùs hoc ita quàm est in Aduersar. c. XIX lib. XV aut apud Dionysium Lambinum. Dixit autem Flaccus Poëtӕ illi. Si causa tibi agenda esset. Actitabant enim & Poëtӕ aliqui causas, vt Martial. epigr. XVII lib. IIX.

ATQVE EGO.

MELIVS, *Atqui ego*. Decoram tu illam tibi mixo latinitatem arbitrare? Atqui ne si prorsus Grӕca quidem faceres, decorum esset.

A Hoc ita ex comparatione maioris argumentum adstruit testimonio diuino, nempe oraculo Quirini.

CVM SOMNIA VERA.

APOLLONIVS apud Philostratum lib. II οἱ γοῦν ἐξηγηταὶ τῶν ὄψεων, οὓς ὀνειροπόλους οἱ ποιηταὶ καλοῦσιν, οὐδ' ἂν ὑποκρίναιντο ὄψιν οὐδεμίαν, μὴ πρότερον ἐρόμενοι τὸν χρόνον, ἐν ᾧ εἶδεν. Εἰ μὲν γὰρ ἑῷος ἦ, καὶ τοῦ περὶ τὸν ὄρθρον ὕπνου, ξυμβάλλονται αὐτὴν, ὡς ὑγιῶς μαντευομένης τῆς ψυχῆς, ἐπειδὰν ἀπορρύψηται τὸν οἶνον. *Itaq; coniectores quos somnisolutores vocant Poetӕ, ne interpretari quidem dignentur somnium vllum, antequam percunctati de tempore quo somnium illud visum. Si enim tempus antelucanum sit, & somni*

B *matutini, conijciunt somnium illud, quasi anima tunc verum vidente, postquam depurata & abluta fuerit à vino & crapula.* Ouid. epist. Heroids.

Namq; sub aurora, iam dormiente lucerna,
Tempore quo cerni somnia vera solent.

Tertyllianus c. XXII De anima. *Certiora & collatiora somniari adfirmant, sub extimis noctibus, quasi iam emergente animarum vigore, prodacto sopore*, &c. Sed Artemidorus Daldian. c. IIX lib. I non magni hanc temporis obseruationem facit.

DVMQ. DIFFINGIT RHENI LVTEVM CAPVT.

SI esse velis quasi ὁμότεχνος Alpini pessimi Poëtӕ, & Grӕca factitare eo ipso tempore,

C siue hoc sӕculo, nempe quo & Alpinus. *Diffingere* autem describere, Glossӕ, *Diffingit* describit, Tangentes opinor hunc versum Horatij. Peccant legentes *defingit*, vt in Aduersar. c. XIX lib. XV. Et Dionysij Lãbini commentaria. Signanter Quinctus noster hoc, *diffingit*. *Diffingere*, est aliter fingere vt Oda XXXV lib. I Oda XXIX lib. III. Et ostendi notis in Odam illam XXXV lib. I. A. ille Cornelius Alpinus in descriptione belli Germanici ac triumphi, Rhenum flumen luteo capite aut flauo pingebat, quali capite Rheni effigies transferri solita in ferculis triumphi. Rhenus in triumpho fictus capillitio flauo, gentis suӕ colore scilicet. Sic Euphratis fluuij effigies capite redimito arundine. Tigridis effigies capillitio cӕruleo. Naso I Nequitiӕ, triumphos Augusti futuros, spei suӕ accipiens;

D *Hic est Euphrates prӕcinctus arundine frontem*
Cui coma dependet cӕrula Tigris erit.

Idemq; Ponti eleg. IV lib. III in pictura triumphi Germanici.

Squallidus immittat fracta sub arundine crines
Rhenus, &c. Tangit & Papinius Silua. X lib. I. Sic itaq; Rhenus capite luteo in ferculo triumphi à Cornelio illo descripti, sed Cornelius diffinxit, siue rursus finxit carmine suo caput Neque sine Satyrico morsu hoc, *diffinxit*. Nempe aut aliter finxit, aut & malè finxit, quod ante fictum benè, vt *cingere, discingere*, &c.

QVӔ NEC IN ÆDE SONENT.

EXPLICO ad Persij Prooemium & Sat. I:

Comis garrire libellos. A

Comis, comicus Poëta, vt post paullo *comis Lucilius*. comicus. Itaque oppositi *comis Lucilius*, & *tragicus Attius*. Cicero in Limone agens de Terentio.

Quicquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.

Quicquid come, pro, quiduis comicè. Comem Lucilium vocauit, quia Lucilius, quasi Eupolis, Cratinus, Aristophanes

Mutatis tantum pedibus numerisq; facetus,

Quemadmodum ipse inquit. Sat. iv lib. i.

Quare autem Horatius comem pro comico? Quia comitas & vrbanitas præcipua laus comici poëtæ. C. Cæsar. de Terentio.

Lenibus atque vtinam scriptis adiuncta foret vis Comica,---&c.

Comicam vim Terentio deesse queritur hoc est vrbanitatem & sales. Comica vi Plautus, puritate sermonis Terentius excellit.

Vt nemo, Varius ducit.

Alii, *vt nemo Varius ducit*. Neutri rectè. Neque hilum meliùs alij. *Vt nemo Varius: ductum molle, atque facetum*, &c. Præstare posse videor à Quinctii stilo fuisse---*vt nemo Varius: ductum, molle, atque facetum*. Triplicem Virgilij Bucolicis & Georgicis laudem tribuit. *Ductum, molle, facetum*. Ductum subtilitate, molle structura sermonis, facetum vrbanitate. Ducta siue deducta poëmata subtilia vt epist. ad Mæcenatem---*Et tenui deducta poëmata filo*. De poëmate siue carmine deducto Macrob. Saturn. c. iv lib. vi. Seru. in Eclog. vi. Adtiogit & Fabius c. ii lib. iix. Sic itaque meliùs huic loco erit quàm est in Aduersar. c. xi lib. iix C aut apud Dionys. Lambinum.

Melius quod scribere possem.

Melius *Varrone Atacino, atque quibusdam alijs*. Meliùs, inquit, Satyram scripsi Varrone Atacino & quibusdam alijs frustra expertis: sed minor sum inuentore Satyræ Lucilio.

Haerentem capiti coronam detrahere.

Hoc egimus ad Prologum Persij. Manlius in Concione apud T. Liuium lib. xxxiix *Coronam insignem capiti detrahunt*.

Tu nihil in magno doctus reprehendis.

Tu quiqui es Poëta. Docti pro poëtis Horatio vt ante Sat. ix *Noris nos*, inquit, *docti sumus*---hoc est Poëta sum. Et epist. ii lib. ii.

Scribimus indocti, doctiq; poëmata passim. Poëtæ & non poëtæ. Et fine huius Satyræ---*Doctos ego quos & amicos, Prudens prætereo*.--

Non ridet versus Enni grauitate minores?

Laudat Seruius atque interpretatur ad illum Æneidis xi versum--*Tum latè ferreus hastis Horret ager*, &c. Opponit Horatius Lucilium & Q. Ennium vtrumq; Satyricum, Lucilium vellicare solitum Q. Ennij Satyras vt parum graues.

Nosmet Lucili scripta legentes.

Tacite se Lucilij Eclogarium fatetur, & ἀποσμιλεύειν ex Lucilio.

Versiculos magis factos.

Tullius de Orat. *Oratio polita & facta quodammodo*, &c. Sic *tornati versus* epist. ad Pisones. Factos, faciem habentes vt ab opifice, perfectos.

Et euntes mollius?

Hæc interrogationis nota, inscitiæ illos arguit, qui retenta illa interpretari hunc locum adgressi. Dionysius Lambinus morbi aliquid suspicatus rectè, sed neque medicinam facere potuit. Nam retinet interrogationem & corrigit. At si quis pedibus, &c. Inuoluere hoc B non euoluere est, quemadmodum ipsius interpretatio fidem facit. Horatius ita voluit.

Mollius, ac si quis pedibus quid claudere senos Hoc tantum contentus, amet: scripsisse ducentos, &c.

Quid vetat experiri anne possimus & ipsi fingere versiculos magis factos & molliores, ac siue quàm si quis amet siue soleat, *aliquid sex pedibus claudere* siue inligare, *hoc vno contentus*, quasi alia re nulla opus habens ad laudem Satyræ, & amet siue soleat exspuere ducentos versus ante & totidem post cœnam, qualis *carminator*, Sidonij verbo dixerim, Cassius Parmensis. ἀπλῶς nempe illud *scripsisse*, & intellige ἀπὸ κοινοῦ *amet*.

Quale fuit Cassi.

Cassio Parmensi iniquior Flaccus in gratiam Octauiani, cui hostis Cassius ille vt Suetonij Augusto c. iv.

Librisque ambustum propriis.

Libris abolitis Sct°. Namque hoc itelligi velle videtur, quia hostis Octauiani Cassius ille vt dixi, & quia percussor Cæsaris. Velleius lib. ii. Videntur scil. opuscula eius λυπηρολογίας καὶ ἀναισχυντογραφίας καὶ σαπρολογίας βελίμοις in Cæsarem patrem & filium armata fuisse, qualis epistola ex qua locus apud Suetonium. Non dixit Quinctus exustum sed ambustum. Cuius libri exuruntur, is eodem igne quasi amburitur etsi procul est, igne scilicet infamiæ, & eiusdem quasi incendij flama adflatur.

Fuerit Lucilius, inquam.

D Refert se ad institutum illud *Nil comis tragici*. Et, *Non ridet*, &c.

Fuerit limatior idem, quam rudis, &c.

Longe à Satyrici nostri mente Dionysius Lambinus vt videre volenti est. Ioquit Flaccus συγχρητικῶς. Fuerit sanè Lucilius comis & vrbanus, fuerit limatior quàm Q. Eunius *rudis, & Græcis intacti carminis auctor. Carminis intacti Græcis*, Satyræ. Ennius Satyrarum libris laudatus identidem à Grammaticis vt Marcello, alijs.

Hic

Hic mihi forte aliquis, Quomodo inquiet Q. Ennius auctor Satyræ, cum Lucilius paullo ante dictus sit inuentor? Mane, huc ibam. Q. Ennius auctor huiusce carminis Latini, quia primus Lucilius inuentor, quia sic gloriatus ipse quasi Q. Ennius rudis atque iners, ipse autem primus in Satyræ scriptione artifex.

SÆPE CAPVT SCABERET.

MENIPPVS Romanus Marcopoli siue περὶ ἀρχῆς apud Marcellum in *Scapum*. *Mihiq; diutium stylo nostro papyrino leuij scapos capitio, nouo partu Poëtico*. Pentheum diripuisse aiunt Bacchas, nugæ maximæ, prout hic locus distractus est. Tentemus tamen opem aliquam ferre. Scripserat puro ille Satyricus. *Nihil dudum stilo nostro, papiro soleus, scabens caput, nouo partu Poëtico*. Argutè hoc Menippus ille. *Scabens caput, nouo partu poëtico*. scil. ludens, ad Mineruam è capite Iouis partu editam. Si quis huic pænè exanimi loco, melior Æsculapius venerit, vel in Varronis ei gratiam, plausus esto.

B

VIVOS ET RODERET VNGVES.

ACTA res in Epod. XVII.

ITERVM QVÆ DIGNA LEGI SINT SCRIPTVRVS.

TVLLIVS in Bruto. *Liuiana fabula non satis digna quæ iterum legantur*. Itaque Poëta scri-

A

pturus quæ iterum digna legi, est, Scripturus Poësin qualis de qua noster hic ad Pisones

Hæc placuit semel, hæc decies repetita placebit.

NAM SATIS EST EQVITEM MIHI PLAVDERE.

HISTRIONES pleriq; omnes captare soliti plausum ex XIV ordinibus siue equestribus, contemto plausu caueæ summæ & imæ. Sic Plautus capiendus Captiuis prologo, siquidem prologus ille Plauti est, cum ait.

Vos qui potestis ope vestra censerier, &c. vt si diceret, vos quibus census equester. Equites captati, quia & plurimi, & lucar ope siue stipe valentes iuuare.

AMBITIONE RELEGATA.

NON perspexit Dionys. Lambinus interpretans *deposito omni studio tua gratia colligenda*. Nam est. Non ambitiosè, non ostentatoriè, vt ad Pisones--Ambitiosa recidet

Ornamenta---Tullius epist. I lib. XV ad Atticum, *Ambitiose orationem corrigere*, Fabius c. III lib. IIX *Ambitiose numerum augere*.

I PVER.

PROPERT. eleg. XXI lib. III.

I puer & citus hac aliqua propone columna, &c.

AD Q. HORATII FLACCI SATYRARVM LIB. II. QVOTIDIANA ET EMENDATÆ LECTIONES

Theodori Marcilij.

Satyr. I.

TER VNCTI TRANSNANTO TIBERIM.

BENE conueniens hoc responsum in persona C. Trebatij Testæ, qui vt ait Tullius epist. X lib. VII ad famil. *Studiosissimus homo natandi*, &c. Decenter quoq; in Trebatij persona Tullius tiunitum legale expressit. *Transnanto, habento*, &c.

PATER OPTIME.

NAM senex iam tunc C. Trebatius, itaque & Ciceroni *vitulus* est epist. XVI lib. de eiusdem.

D

SALTAT MILONIVS.

FORTE in Milonem hoc, in quem conuitium; *Saltator* apud Ciceronem pro Murena.

NOSTRVM MELIORIS VTROQ.

VT de se ipso post paullo *Infra Lucili censum ingeniumq;*, &c.

QVO FIT VT OMNIS.

QVEMADMODVM de Archilocho Critias apud Ælianum varijs c. XIII lib. X.

GRANDE MALVM TVRIVS.

LEGO, *Furius*. Accipiendum de L. Furio Prætore de quo Asconius in Diuinat. vbi

narratio eadem de hoc isto Furio quæ & Acronis A & Porphyrionis hoc loco.

VNDE NISI INTVS MONSTRATVM?

LVCRETIVS lib. v.
Sentit enim vim quisq; suam qua possit abuti,
Cornua nata prius vitulo, &c.
Sic & Minutius Felix Octauio. Item alij.

SEV MORS ATRIS CIRCVMVOLAT ALIS.

SIc Mortem volare, Papinius.

O PVER VT SIS VITALIS METVO.

OFILI, vt Trebatius, *pater*. Tangere videtur velle Homericum illud Iliade xix.
ὠκύμορος δή μοι τέκος ἔσσεαι, οἷ' ἀγορεύεις B
Vitalis metuo sis fili, qualia faris.
Thetis hoc ibi, filio Achilli.

ET MAIORVM NE QVIS AMICVS.

ATTICE' pro, ne quis maior amicos, siue μήτις τῶν ὑπερεχόντων φίλων. Aliter neque rectè Dionys. Lambinus.

FRIGORE TE FERIAT.

IMITATVS Persius Sat. 1 vt & quæ sequuntur.

POPVLVMQVE TRIBVTIM.

POPVLVM per tribus, siue tribus ipsas. Hinc Persios Sat. 1.

SOLVENTVR RISV TABVLÆ.

TABVLÆ, subsellia, eaq; ipsa pro ijs qui in C subsellijs. Sic *risu populum quatere* epist. 11 lib. II. Aliter alij, sed minus ad mentem Satyrici.

II.

QVÆ VIRTVS ET QVANTA BONI.

RECTISSIME Acro Helenius legit. *Quæ virtus & quanta bonis sit*, &c. & accipit. Qualis & quanta virtus sit viris bonis, &c. Nam improbis quidem nihil satis est. Aliter accepit Dionys. Lambinus, sed longè à tecto.

ADCLINIS FALSIS ANIMVS.

BENE ita correctum magni Musarum mystæ Aduers. Adr. Turnebi c. xix lib. III. Sic & Papinij Silua. III lib. v *Ordior adclinis tumulo*. Corrige. *Ordior adclinis*, &c.

FORIS EST PROMVS, &c.

MELIVS *Foris est promus? & atrum Defendens pisces hiemat mare? cum sale panis*, &c. Interrogatoriè scripsit hoc nempe Horatius.

VNDE PVTAS AVT QVI PARTVM?

DIXIT, *panis cum sale stomachum leniet*, subiungit, vnde putas aut quomodò partum sine parari posse illum panem & salem quo sic leniatur stomachus latrans? Subiectione respondet, partum labore. *Non in caro*, &c. Non tetigere sensum, qui aliter.

TERGERE PALATVM GALLINA.

VT Persius Sat. III-- *plebeia radere beta.*

CARNE TAMEN.

SVSPICOR Satyrici nostri manum fuisse.
Carne tamen (quamuis distat nihil hac magis illa)
Imparibus formis, &c. Patet tamen te imparibus formis carnis deceptum quod pauonis caro picta, plumis, gallinæ caro non item. Esto sane. Demus hoc tibi & gulæ tuæ. Quanquam illa impari plumarum forma, nihil distat magis siue excellit hæc pauonis caro, quam illa caro gallinæ.
Distare pro excellere vt Atticè διαφέρειν.
Sic epistola VII.
Nec tamen ignorat quid distent æra lupinis id est quantum excellant.

VNDE DATVM SENTIS.

SED vnde tibi datum, quod sentis, &c. A naturáne an gula?

LVPVS HIC TIBERINVS IN ALTO.

IN *magno vel etiam maximo apud prodigos honore fuit etiam Tiberinus lupus, & omnino omnes ex hoc amne pisces. Quod equidem cur illis ita visum sit ignoro; fuisse autem & M. Varro ostendit, qui enumerans quæ in quibus Italiæ partibus optima ad victum gignantur, pisci Tiberino palmam tribuit, his verbis in libro Rerum humanarum XI. Ad victum optima fert ager Campanus frumentum, Falernus vinum, Casinas oleum, Tusculanus ficum, mel Tarentinus, piscem Tiberis*. Macrob. Sat. c. XVI lib. III siue vt aliqui numerauere c. XII lib. I.

CAPTVS HIET.

ADlusit Adagium, *Lupus hians*, & vrbanè sic quasi opposuit. Lupus terrester hiat prædam captans: lupus autem priscis captus hiat.

PONTES INTER IACTATVS.

SIGNANTER, *iactatus*. Hæc nempe causa cur adpeteretur à gulosis lupus ille. Iunius Columella c. XVI lib. XII. *Docta & erudita palata fastidiunt fluuialem lupum, nisi quem Tiberis aduerso torrente defatigarit*, &c. Ex defatigatione illa videlicet lupi fluuialis siue Tiberini caro tenerior. Hinc illa quasi διαφορᾶς διαφορά. Flouialem siue Tiberinum excellente marino, & Ostiensi Tiberino, interpontanum. Altera item ratio gluttonibus illis & catillonibus cur interpontanum illum adpetentes piscem, quia & ipse liguritor & catillo, eoq; D pinguior. Itaq; Lucilius *hunc piscem quasi liguritorem, catillonem adpellat, scilicet quia proxime ripas stercus insectatur*. Macrob. Saturn. c. XVI lib. III.

LAVDAS INSANE TRILIBREM MVLLVM.

MVLLI bilibres in pretio vt Martial. epigr. XLV lib. II epigr. L lib. XI. *Mulli enim rarò binas libras superant*, Plinius c. XVII lib. IX. At si qui trilibres inuenti forte, hi in admiratione, vt hic mullus trilibris nunc laudatur. Si quis etiam tres libras excedens forte, in huius libras singulas, pretium singula millia. Vt Iuuenal. Sat. IV mullus VI librarum emtus VI milibus. Asinius Celer consularis Claudio principe mullum mercatus IIX *millibus* Plinius c. eodem.

Sed

Sed Tertyll. c. penult. lib. de Pallio VI *millibus* dixit. Corrigunt Plinium ex Tertylliano, magis est vt ex Plinio rescribendus doctor ille Afer. Patet amplificatione Plinij quæ sequitur. Sammonicus autem Serenus apud Macrob. Saturnal. c. XVI lib. III illũ à Celere mullũ ait emtum VII *millibus*. Sed reuocandus opinor hic quoque ad summam C. Plinij.

Neque forte an satis pro vero etiam Macrobius emtum à Celere mullum censet bilibrem fuisse, propensius est librarum IIX fuisse. Singula nempe millia in libras singulas. Interdum tamen etiam superatum hoc pretium, vt Suetonij c. XXXIV Tiberius *tres mullos*, XXX *millibus nummum venisse, grauiter conquestus*, Sed & P. Octauius Tiberio principe *mullum IV pondo & selibra*, V millibus emit. L. Seneca epist. XCV. Excessit Octauius solita pretia nummis quingentis.

PRÆSENTES AVSTRI.

VT Iuuenal. Sat. IV ——*velut vrgeat Auster.*

NAM VILIBVS OVIS.

SAT. III lib. I. ——*ab ouo vsque ad mala.*

HAC VRGET LVPVS, HAC CANIS, AIVNT.

ELEGANS Paroemia est. Paroemiam esse Flaccus ipse arguit, notam prouerbij adponens, *aiunt*.

Sed qua mente illam vsurpat Quinctus Paroemiam? Neque Acro Helenius, neque Porphyrio, neque Dionys. Lambinus, non plaustra denique interpretum plena, lectori, qui quidem fungini generis non sit, plenè satisfecerint. Explico ego. Lupus & canis in genere diuerso persimiles. Etenim lupus nihil aliud quàm canis silvester. Plato in Sophista προσεοικέναι κυνὶ λύκον, ἀγριώτατον ἡμερωτάτῳ. *Persimilem esse canis lupum, maxime ferum animal, domestico maximè.* Socrates apud Stobæum Sermone LXIV οἱ λύκοι τοῖς κυσὶν ὅμοιοι. *Lupi canibus similes.* Epictetus item apud Stobæum Sermone XXVII. Λύκος ὅμοιον κυνί. *Lupus canis similis.* Eusebius præparat. Euangel. c. I lib. II. ὑπ' Αἰγυπτίων τοὺς λύκους τιμᾶσθαι, διὰ τὴν πρὸς τοὺς κύνας τῆς φύσεως ὁμοιότητα. *Ab Ægyptijs lupos coli propter naturæ eorum similitudinem ad canes.* Origenes lib. II contra Celsum. Καὶ ὥσπερ λύκος κυνὶ οὐχ ὁμογενὴς, κἂν δοκῇ ἔχειν τι παραπλήσιον ἔν τε τῷ τοῦ σώματος σχήματι καὶ τῇ φωνῇ. *Et quemadmodum lupus eiusdem generis cum cane non est, quanquam videtur adfine aliquid habere, & specie corporis, & vocis sono.* Cicero Lucullo. *Vt si lupi canibus similes, an eosdem dices ad extremum?* Suidas Νυκτίεροι κύνες οἱ λύκοι. *Nocturni canes lupi.*

Sic ergo qui inter duo pericula similia, dicti vrgeri hinc à lupo, inde à cane. Sic inter duo vitia similia fluctuantem, hac vrget lupus, hac canis, vt nunc, *hac lupus hac canis*, est hinc luxus, inde sordes. Argutéque & Satyricè, *lupum* dixit referens lectorem cogitatione ad lupum inter-

A pontanum, & catillonem, gumiarum fratrem: *canem* dixit reflectens se à Auidienum *Canem* cognomento, non sordidum hominem sed sordes ipsas.

SIMPLEX NÆVIVS.

Ἀπλοϊκός, εὐήθης.

VNCTAM AQVAM.

NON aquam manibus, sed aquam poculis. Hæc stultitia Næuij.

STOMACHÓQ. TVMVLTVM.

L. Seneca epist. II. *Fastidientis stomachi est multa degustare, quæ vbi varia sunt & diuersa, inquinant non alunt*, &c. Scripserat haud dubiè λογομάγειρος ille, *inquietant non alunt.* Inquietare frequẽs illi verbum, item alijs. Sic Plutarch. Symposiac. B Problem. I lib. IV agens de ciborum varietate, τὸ πλῆθος, inquit, ἐστὶ τὸ ταράσσον καὶ φθεῖρον. *Copia est quæ turbat, & corrumpit.* Eadem ex Plutarcho Macrobius Saturn. c. IV & V lib. VII.

PALLIDVS.

PALLORE hydropico, quæ *lutea pellis* Persio Sat. III Et *albus languor* Flacco Oda II lib. II. Et *sulfureus color.* Martiali epigr. XLIIX. lib. XII.

COENA DESVRGAT DVBIÆ.

GLOSSÆ *desurgit* ἐφοδεύει, ὡς Ὀρέχπος, lego ἀφοδεύει. Malè ibi in notis suspicati versum illum tangi ex Horatij epist. II lib. I. C

Vt iugulent homines surgunt de nocte latrones

Et glossographum legisse.

Vt iugulent homines desurgunt nocte latrones.

Nihil hoc ad sensum glossographi. Desurgere ille accipit pro ἀφοδεύειν, vt Scribonius Largus c. XXXVII. Marcell. Emp. c. XXIIX. Sed alio nunc significatu *desurgere*, apud Horatium nempe *desurgere cœna* pro de cœna surgere.

DIVINÆ PARTICVLAM AVRÆ.

L. Seneca epist. LVI *Ratio nihil aliud est, quàm in corpus humanum pars diuini spiritus mersa.*

QVAM INTEGRVM.

MAGNIFICVM procerib. Romanis adponere integra, sordidum & paupertinũ, quasi τεμαχίζειν siue concidere siue μιστύλλειν. Sic itaque & totus aper adpositus, vt nunc, & D Iuuenal. Sat. I Plinij c. LI lib. IIX. Plutarchi Sympos. Quæst. X lib. I, Suetonij Tiberio c. XXXIV. Et Glossis ad Iuuenal. Sat. I.

Sic & pisces quamuis magnos aposuêre integros. Hinc illud Martialis Coqui epigr. XXCI lib. penult.

Quamuis lata gerat patella rhombum,
Rhombus latior est tamen patella.

Ergo & Montanus Senator apud Iuuenalem Sat. IV in Senatu illo Domitiani coquinario sententiam rogatus de rhombo vertendi, magnopere dissuadet concisionem eius & τεμαχισμόν—*Absit ab illo.*

Dedecus hoc—&c.

Hinc ergo & lances trutinæve in cõuiuijs quibus penderentur illi ita solidi pisces. Ammianus

Marcellin. l. xxix. ridês delicias procetû sub Valētiniano. *Pofcuntur*, inquit, *etiam in conuiuiis aliquoties trutina, vt pifces adpofiti penderentur.* A

Hinc & grandes illæ patinæ lancésq; fictiles, & mazonomi, de quibus Plinius c. xi lib. xxxiii Dio Vitellio. Soetonius eodem c. xiii Tertyllianus c. vlt. lib. de Pallio. Saresberienfis Polycratici c. vii lib. iii.

Hinc & titus ille porci Troiani, de quo Macrob. Saturn. c. xiii lib. iii. Qualis & Athenæi ptincipio lib. iv & c. vi lib. ix.

Sic autem & Iodi adponunt solida apud Philostratum in Apollonio, Perfæ apud Herodotum & Athenæum.

HOS VTINAM INTER HEROAS.

VOTVM ex Hesiodi lib. i.

> Μηκέτ' ἔπειτ' ὤφελλον ἐγὼ πεμπτοῖσι μετεῖναι
> Ανδράσιν, ἀλλ' ἢ πρόσθε θανεῖν, ἢ ἔπειτα γενέσθαι. Interpretor
> *O vtinam me non hæc fæcula quinta viderent,*
> *Postmodo sed nasci potuissem, aut ante perire.*

Imitatos & Valerius Cato in Diris,

> *Infelix ego qui non illo tempore natus*
> *Quo fæcula natura fuit.---*

DIVITIASQ. HABEO TRIBVI AMPLAS REGIBVS.

SIc de C. Mario Plutarchos in vita eius, οἶκόν τε καὶ πλοῦτον ἀρκοῦντα βασιλείαις ὁμοῦ πολλαῖς κεκτημένος *Domum & diuitias multis regnis pares possidens.*

MSTATO IN AGELLO.

REcte in Aduersar. c. i lib. xiii metatum agellum accepêre diuisum & adsignatum, sed & plenius videtur Flaccus intelligi voluisse sepimento septum, & cum villula. Vnde & postmodò μιταζόντες Constantinopolitæ, item scriptores aliqui exteri *metatum* pro ædibus & hospitio dixêre, vt sæpe Gregorius Turonēsis, alij. Sic & μίτατον Synagoga Iudæorum apud Nicetum in Isacio Angelo & Alex. F.

TVM PENSILIS VVA.

VVA suspensa vt seruetur vesca & viridis. Plinius c. i lib. xiv. *Durant aliæ per hiemem, pensili concamerata nodo*, &c. Malè ibi correxêre aliqui, *conglomerata*. Varro c. LIIX lib. i de re rust. *vuas quas suspendas, oportunissimas esse duracinas, & Amineas, & Scantianas.* Sic Martial. epigr. XLIV lib. i.

> *Nec pyra quæ lenta pendent religata genista.*

CVM DVPLICE FICV.

NIhil ad rem de duplice ficu est in Aduersarijs c. i lib. xiii, & in Cōmentarijs Dionysij Lambini. Rectè quid ficus duplex Iunius Columella c. xv lib. xii. Aristoteles Problem. ix Tomi xxii vbi duplices ficus ἰσχάδες αἱ διχα ἐσχισμέναι. Inibi ratio quamobrēm hæ caricę dulcissimæ.

CVLPA CERTARE MAGISTRA.

BEllvm pæne internecioum Criticis de *culpa magistra* & *cuppa magistra*. Viueret Horatios, rideret albis dentibus, neq; aut culpā aut coppā sibi vnquā in mentē fuisse respōderet, sed rusticellos siue rullos ac petrones illos bibisse cupa magistra, id est vioum de lacu siue copa, de qua dixi ad Satyrā iv lib. i. Tantū bibisse quantum cupa siue lacus pateretur, non præbens vinom vt cælla diuitis arbitratu, sed pecuniæ. Diuiti cælla vioum præbet, magister leges in conoluio dictat: rullo huic vioum de lacu sioe cupa: eadémq; magistra sinens & vetans potare. Sic meliùs quàm Aduersatiji c. iii lib. xxx c. ix lib. vii.

NVNC AGER VMBRENI.

CVIVSMODI Epigramma Luciani

B
> Αγρὸς Αχαιμενίδου γενόμην ποτὲ, νῦν δὲ Μενίππου
> Καὶ πάλιν ἐξ ἑτέρου βήσομαι εἰς ἕτερον.
> Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔχειν μέ ποτ' ᾤετο, καὶ πάλιν οὗτος
> Οἴεται, εἰμὶ δ' ὅλως οὐδενὸς, ἀλλὰ τύχης.
> *Nuper agellus Achæmenida, nunc deinde Menippi,*
> *Hunc quoq; mox mutabo, atque alium, atque alium.*
> *Ille ratus nuper, nunc hic meretur habere,*
> *At propriè nullus, Fors, nisi forte, tenet.*

Qoalis qualis, hæc mea versio est. Eleganter L. Seneca epist. XXCIIX. *Non dominus isto, sed colonus*

C *intrasti*, &c.

III.

SIC RARO SCRIBIS.

SAtyra persoois tractata Stoici Damasippi & Horatij.

SCRIPTORVM QVAEQVE RETEXENS

IN tabellis nempe, vt Ouidij lib. ix.

> *Incipit & dubitat, scribit damnatq; tabellas,*
> *Et notat, & delet, mutat, culpatq; probatq;,*

D &c. Io tabellis nempe locus fuli versioni, & *scriptorum retextura*: in membranis non perinde. Nam hæ mundo aptiores. Ex tabellis aot schidis *recipitur in mundum* vt loquitur l. xvii de fide instrum, siue εἰς καθαρὸν καθαρὸν vt Nouel. XLIV. c. ii siue *ad purum digeritur*, vt D. Hierooym. aduersus Rofinum. Hoc itaq; vult Damasippus. Incipis, texis, retexis, nihil in mundum refers, nihil perficis.

CVLPANTVR FRVSTRA CALAMI.

PErsivs Sat. iii. *An tali studeam calamo?*

STIPARE PLATONA MENANDRO.

SIonanter nominauit Platonem ex huius enim Alcibiade posteriore materia & seges huic Satyræ.

Habent

Habent autem vulgarij---*Stipare Platona Menandro?*

Eupolin Archilochum, comites, &c. Melius fuerit

---*Stipare Platona Menandro, Eupolin Archilochum? comites educere tantos?* &c.

DONANT TONSORI.

STOICVS hic Damasippus. Barbati autem Stoici Lucianus fine Hermotini. Item aliâs alij.

QVO ÆRE.

RECTE' Porphyrio accipit de Corinthiacorum cupiditate. Sisyphum dixit Quinctus ἀναχρονισμῷ.

QVI SCALPTVM INFABRE'.

VT *commissum infabrè*, Pacuuius apud Marcellum.

VT LETHARGICVS HIC.

FLVMINE verborum inundatus hic locus à centurijs interpretum, neque tamen apertior & nitidior factus. Paucis expediri potuit. Morbus meus in alium mutatus est, vt cum pleuritis aut cephalæa vertitur in morbum cardiacū, aut cum lethargus vertitur in phrenitin & insaniam. Phreniticus & insanus quasi *pugil fit & medicum vrget*, pugnis medicum ipsum si potest, contundit. Bene autem Satyricus noster lethargum & Phrenitin opposuit, hi nempe morbi contrarij maximè. Cornelius Celsus c. xx lib. II.

SAPIENTEM PASCERE BARBAM.

Πωγωνοτροφεῖν vt *Cæsariem pascere* Sidonius epist. IX lib. IX κομᾶν. Epist. XI lib. IV. *Et licet crinem barbámq, non pasceret*, κἂν μήτε κομῶν, μήτε πωγωνοτροφῶν.

Sapientem autem *barbam*, philosophicam siue vt eleganter Arnobius lib. VI *Barbam boni ponderis & philosophicæ densitatis*.

CVM VALLEM MITTERE OPERTO ME CAPITE IN FLVMEN.

VT apud Liuium lib. IV in fame publica, multi ex plebe *capitibus obuolutis se in Tiberim præcipitauerunt*, &c. Petronius, *Præligemus vestibus capita, & nos in profundum mergamus*.

CAVDAM TRAHAT.

ETIAM ipse insanus, & quasi caudam trahens deridiculo fit. Bene Acro & Porphyrio, explicant. Aduersaria non item c. VI lib. IX. Sic & Plancus apud Velleium lib. II *cæruleatus & nudus capútque redimitus arundine, & caudam trahens, genibus innixus Glaucum saltauit, in conuiuio Antonij*.

AMICA MATER.

NAM & aliqua inimica mater, nempe nouerca. Sic nouerca est *mater*, apud Æl. Spart. in Caracalla.

HONESTA SOROR.

NAM & aliqua soror inhonesta, scilicet amica, vt Martial. epigr. IV lib. II. Minucius Felix in Octauio. Hinc Tibullus eleg. I lib. III.

A *Siue tibi coniux, siue futura soror.*

Et Ausonius Parentalib. epigr. XIX.

Et mihi inoffensonomine dicta soror.

Latissimus hic campus, sed nunc eum decurrere operæ non est.

HIC RVPES MAXIMA: SERVA.

SERVA, φύλαξαι, vt apud Laërt. apophth. Diogenis πρὸς τὸν ἐντινάξαντα αὐτῷ τὴν δοκὸν, ἔπειτα ἐπόντα φύλαξαι, &c. *Baiulo qui trabem ei impegerat, deinde dixit. Serua*, &c. Et in alio eiusdem πρὸς τὸν ἐνσείσαντα αὐτῷ δοκὸν, εἶτα ἐπόντα, φύλαξαι, πλήξας αὐτὸν τῇ βακτηρίᾳ, εἶπε, φύλαξαι. *Baiulo qui trabem vibrarat in eum forte, ac deinde. Serua, dixerat, percussit scipione suo etiam ipse, & dixit, Serua.* Sic *Caue* in

B ioco Censorij Catonis apud Cic. II de Orat. *Cato percussus ab eo qui arcam ferebat, cum ille diceret, Caue*, &c.

MATER TE APPELLO.

ACRO manes Polydori ait in Tragœdia illa Pacuuij venisse noctu ad sororem & sic locutos

Mater te adpello, surge soror, & sepeli me.

Subditicius versus ille & Pseud-Acronis commentum. Verum illud *Mater te adpello*. Quemadmodum & apud Ciceronem, pro Sextio. Et Academ. II. At quod sequitur *surge soror*, &c. pura puta illius nugonis ἀδολεσχία. versus integer apud Ciceronem est Tusc. I.

C SCRIBE DECEM A NERIO.

SCRIBE in tabulis expensi. *Decem Nerio expensa fero*, siue HS decies. Adde insuper tabulas contractus centum, adde & alias mille catenas siue iuris vincula, tamen Proteus ille, siue trico ille nummarius, omnia effugiet, inueniet rimam aliquam. Sic de Græcis Polybius in descriptione Reip. Rom. *Si talentum eis creditum sit vnum, etsi decem adhibiti antigrapharij, totidem sigilla testes duplo tanto, tamen fidem seruare, inquit, nesciunt*, παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησιν ἐὰν τάλαντον μόνον πιστευθῶσιν, ἀντιγραφεῖς ἔχοντες δέκα, καὶ σφραγῖδας τοσαύτας, καὶ μάρτυρας διπλασίους οὐ δύνανται τηρεῖν τὴν πίστιν, &c.

ANNA CICVTÆ NODOSI.

D IVRISC^ti^, *nodosi*, quia nodos nectunt formularum & stipulationum.

MALIS RIDENTEM ALIENIS.

EVSTATH. ad Homeri Odyss. XX. suo sæculo fuisse ait prouerbium ξένοις γνάθοις γελᾷν παρειαῖς, *Peregrinis malis ridere*, pro, fingere risum. Sic ἀλλοτρίοις ἐσθίειν γνάθμοις. *Alienis malis mandere*, qui inuiti edunt. Similitérq; dici posse *alienis auriculis audire, alienis oculis cernere, alienis pedibus ingredi, aliena facere manu*. De his qui audiunt, cernunt, ambulant, faciunt inuiti, & ingratijs. Sic ἑτερόγναθος ἵππος apud Etymologistam, ὁ σκληρόστομος, οἷον ὁ ταῖς γνάθοις ὡς μὴ ἰδίοις χρώμενος.

VOS ORDINE ADITE.

NAM ordine soliti venire pueruli vt in Dosithei magistri Homilia II. ὡς δὴ τῷ ἐμῷ

τόπῳ παρελθὼν *postquam meo loco accessissem.* Item A εὐπαισιάζων ἕως οἱ προεδάγοντες ἀπέδωκαν *Ita fleti, donec antecedentes reddiderunt.*

CREDO HOC STABERI PRVDENTEM ANIMVM VIDISSE.

SIc libri omnes, etiam membranæ. Dionysius Lambinus libri nullius auctoritate, fretus ingenio suo fecit, *sussisse.* At iniussu Horatij hoc ausus ille. Nam Flacci quidem hic sensus est. Credo Staberium hoc vidisse siue prouidisse, ne de facto illo suo disputarent heredes, & quærerent, prauè hoc an rectè voluerit testator. Quomodo id prouidit? adiecta in testamento condicione pœnali, qua omnem eis ansam dubitandi & iurisperitos consulendi præripuit. Omnino igitur illud Lambinianum *sussisse*, valere iubeo, B neque patior Flaccum reum esse ineptiarum & παλιλογίας, vt qui semel dixerit heredes iussos & quidem pœnaliter, siue sub pœna, incidere summam sepulchro: nunc iteret Staberium ita iussisse.

Quid autem est *prudenti animo videre*, an non prouidere? Et verò etiam *videre* sine aliqua πρόθεσι est prouidere. Tullius pro Pompeio. *Plus in Repub. vidisti*, hoc est, prouidistis. Terent. Hecyra Act. v. Sc. i *videndum est* id est, inquit Donatus, *prouidendum*, Et Phormione Act. i. Sc. iv. *Rectè ego mihi vidissem, vidissem*, inquit Donatus, *pro prouidissem vt cum dicimus, vide tibi, & videto vobis,* &c.

QVID ERGO SENSIT. C

ESto rectè prouidit Staberius condicione illa pœnali testamentaria, ne vllum heredibus effugium esset, non inscribendi summam illam sepulchro: sed quare obsecro tam cautè callidéq; & sollicitè id prouidit?

QVOAD VIXIT, CREDIDIT INGENS PAVPERIEM VITIVM.

VT apud C. Tacitum annali xiv. *Marcellus Asinius Pollio paupertatem præcipuum malorum credebat.*

SAPIENS ETIAM REX.

MEMBRANÆ *Sapiensne etiam Rex*, atq; ita Priscianus legit c. i lib. xvi notans *ne* illud esse χρηστομαθικόν. Et quidem hæc sincera lectio. Ego non dissimilia & notis ad Sat. x lib. i.

QVID SIMILE ISTI GRÆCVS ARISTIPPVS.

IDEM hoc de Thebano Cratere alij, vt & Cedrenus, item alij.

LITEM QVOD LITE RESOLVIT.

Οὐδὲ τοῦτο ἄπειρον ἀπορῳ λύεται, &c. *Dubium dubio non soluitur.* Isidor. Pelus. epist. xcvii lib. ii. Sic Fabius c. xii lib. v *Dubijs probari dubia qui possunt?*

ACRE POTET ACETVM.

NON quidem *acetum*, ὄξος, nam hoc condimento magis quam potoi est: sed vinum acre, & quasi acetum vt Tiberius Cæsar villum Surrentinũ solitus nominitare *generosum acetum.* C. Plinius c. vi lib. xiv. Sic Persij Sat. iv *morientis aceti* villum iam feci proximum & deficiens. Et Horatius ante Sat. ii—*veteris non parcus aceti.* Sic acetum pro vappa Martial. epigr. lvii lib. xi. Et xliix. lib. xii *Vappa* ὄξινος Glossæ. Contràq; Macrobio Saturnal. c. vi lib. vii acetum est, *vinum culpatum.*

NE TIBI DESIT?

HOc ingenium auaris, verentur semper, *ne desit* Cornel. Celsus c. xiix lib. iii. *Sicut in homine prudentiæ famem timente accidit, cui subinde salsa hereditates nunciabantur,* &c. Insanus quidem ille tunc, sed nihilo sanior ante cum sanus putaretur.

POPVLVM SI CÆDERE SAXIS.

VT de insano Plauti Captiu. Sc. ix.
Iam ille hic nos insectabit lapidibus.

MALE TVTÆ MENTIS.

CONTRA, *Sartam mentem* Plautus Amphitruone Sc. xii. Malè in Aduers. *Sagam mentem*, c. x lib. xi.

ORESTES.

EX Platonis Alcibiade posteriore.

OCTO ASSIBVS.

MELIVS Acro legit *Octussibus.*

INMOLET ÆQVIS HIC PORCVM LARIBVS?

PECCANT qui voluêre scriptum hoc interrogatoriè. Nam patet non esse interrogationem ex illo sequente. *Nauiget Anticyram.*

IN CICERE.

EGI ad Persij Sat. v.

INGENVVM LEONEM.

LEo nempe animal ἐλεύθερον, καὶ γενναῖον, ἐυγενής, vulpecula & lupus γενναῖον, ἄγριον, ἐπίβουλον. Aristoteles c. i lib. i historiæ animalium. Et distinguit εὐγενὴς *quod boni generis,* γενναῖον *quod non degenerans.* Similiter c. xv lib. ii ad Theodecten. Glossæ εὐγενὴς *Ingenuus.*

NIL VLTRA QVÆRO PLEBEIVS.

PECCANT aliqui legentes, *Nil vltra quære,* &c. Nam elegantet illud, *quæro.* Meticulosi vox illa nempe. Ergo & Agaměno ipse. Immo inquit quære sanè---- *Insulto dicere quæ sentis permitto,* &c. Criticos itaque illos sequere; Agamemno fiet Aiax.

ERGO CONSVLERE.

D FORMVLA est, consultoris consulentis Iurisperitum, *Licet consulere?* Tullius pro Murena vbi male abest interrogandi nota. Sic cum teus interrogauisset, Iurisperitus *licet*, aiebat, aut *Consule.* Tangit nunc Horatius, item Ouidius v Fastor. versu illo in fabula Floræ.
Si liceat dixi, dixit at illa, licet.

PVSAM AVT PVSILLAM.

REctè hocita in membranis. Glossæ παρθένος *Pusa.* Hinc itaq; παιδολογισμός *Pusilla.* Est itaq; *Pusam aut Pusillam adpelles*, &c. *Virginem aut virginulam voces* παρθένον ἢ παρθενισκάριον. Non oportuit rescribere *Pupam aut pupillam*, neq; *Rusam aut Rusillam*, neque *Rusam aut Rusillam.* Sed omnium minime *Putam* aut *Putillam.* Nam hoc quidem illi putidissimè.

INTER-

INTERDICTO HUIC OMNE ADIMAT IUS PRÆTOR.

TANGERE velle videtur. L. Lucullum de de quo in viris illustribus Victoris c. xxxiv.

HUNC CIRCUMTONUIT BELLONA.

HIc æquè insanus ac Bellonarij, siue sacerdotes Bellonæ. Hi enim Bellonarij, vt sæpe apud Iol. Firmicum. Sic Glossæ veteres ad Iuuenal. Sat. vi. Glossæ Philoxeni *Bellonarij* οἱ θεοφορούμενοι. Cuiusmodi autem furor ille Bellonariorum res protrita est.

TUSCI TURBA IMPIA VICI.

PLAUTUS Curcul. Sc. iix.

In Tusco vico ibi sunt homines qui ipsi sese venditant.

Hinc illud Cistellar. Sc. vi. *Tusco modo indignè dotem quærere corpore.* Tuscus autem vicus ille quemadmodum tradit Dionysius fine lib. v inter Palatium & Capitolium. Hinc & *collis Capitolini alumna*, pro communi amica, Martiali epigr. xxi lib. xii. Vbi & cum de Marcella sic ait, *Palatia te dicent esse suam*, vxorem Tuscam intellige, non vt accepere multei interpretes, educatum in ipsa priocipis aula. Multio omiæ igitur illæ posci nummiæ, Tuscæ, Capitolinæ, Palatinæ, Suburanæ, Summœnianæ, &c. In Tusco autem vico ὠσωτίζους illas etiam rectè locauit Acro in hanc Satyr.

CUM VELABRO.

PLAUTINÆ Corcul. Sc. eadem.

In velabro vel pistorem, vel lanium vel haruspicem

Vel qui vorsant, vel qui ipsi alijs subuertendos præbeant.

Sic enim lego, & interpretor, qui vorsant, mautas, qui se subuertendos præbent, vectores. Sic meliùs quàm Aduersar. c. vii lib. xi.

FILIUS ÆSOPI.

NARRAVIT rem C. Plinius c. xxxv lib. ix. Tertyllianus c. v lib. de Pallio.

LUSCINIAS SOLITI PRANDERE.

NOn dissimiliter de Æsopo histrione Plinius c. li lib. x. Tertyll. loco citato.

QUORSUM ABEANT, SANI?

MELIUS. Quorsum abeunt? Sanin' cretaan, &c. In quorum partes illi pertioêt, sanorúmne an insanorum, bonorum siue creta notatorum, an improborum siue qui notati carbone?

LUDERE PAR IMPAR.

SUETONIUS Augusti c. lxx *Inter cœnam vel talis, vel par impar ludere.* Hoe παίζειν ἄρτια ἢ περιττά. Aut ζυγὰ ἢ ἄζυγα παίζειν, & verbo vno ἀρτιάζειν Aristoteles c. v lib. iii ad Theodecten. Scholiastes Aristophanis in Plutom. Iulius Pollux c. vii lib. iix. Horatius ludere par impar nucibus intelligi volt, quemadmodum & Suetonius. Et quidem creber sic nucib. soliti ἀρτιάζειν. Ouid.

Est etiam par sit numerus qui dicat an impar,
Vt diuinatas auferat augur opes.

Sed & talis ἀρτιασμὸς ille vt Platonis Lyside & Iulij Pollucis loco anted. Et *fabis*, & *nucibus Græcis* & *nummis* Pollux c. eodem.

EQUITARE IN ARUNDINE LONGA.

HOC παίζειν Homeri Odyssea I.

MUTATUS POLEMO.

VALERIUS c. vlt. lib. vi. Laërtius, Polemone. Plinius c. iii lib. xxi. D. Ambrosius lib. de Elia c. xii.

FOCALIA.

DE his acta res mihi ad Persij Sat. I.

EX COLLO FURTIM CARPSISSE CORONAS.

VERBO Cæcilij *decollasse*. Decollare de collo deponere, Marcellus.

HELLADE PERCUSSA MARIUS.

SIc de Octauio Sagitta & Pontia, C. Tacitus annali xiii.

QUIDDAM MAGNUM ADDENS.

MELIUS. *Quidnam magnum? addens.*

LONGOS IMITARIS.

HERODIANUS lib. iv de Caracalla, Μεγάλους ὢν μεγίστους ἐμιμεῖτο.

HOC EST OLEUM ADDE CAMINO.

TULLIUS Hortensio. *Ad iuuenilem libidinem copia voluptatum gliscit illa, vt ignis oleo.*

TENEAS DAMASIPPE TUIS TE.

TUis, finibus.

IV.

VNDE ET QUO CATIUS?

FABIUS c. i lib. x.

PONERE SIGNA NOVIS PRÆCEPTIS.

SIGNA, notas memoriales, siue ad memoriam vt in ad Herenn. Sic L. Senecæ epist. vi. *Imponere notas*, nempe ad inuentionem. Hinc itaque sequitur. *Sua est natura hæc siue artis.* Laudans vt valeotem memoria & oatora & arte.

CALLOSA.

TENERA duritie, vt in callo apruguo.

IRRIGUO NIHIL EST ELUTIUS HORTO.

HOrto itriguo nihil elutius ad caules. Siccus enim his ager coouenit: oleribus alijs ortus irriguus idoneus est. Ad caules quod adtinet irrigare hortũ est eluere siue inundare. Ἀρδεύειν est χαταχλύζειν. Neque legendum *elucius*, ex obseruatione xii lib. xiix. *Eluere* est χαταχλύζειν, vt Ciceroni eluuiones terrarum. Glossæ, Eluit ἀποχλύζει. Sed ita ibi scriptum. *Elluit* ἀποχλύζει, κερδαίνει. Turbationem puto esse verbi *eluit*, *alluit*. *Eluit* ἀποχλύζει: *Alluit* κερδαίνει. Ex iure adluuioms natum puto *adluere* pro lucrari. Adluuio enim est quasi *incrementum latens*, & lucrum oblatum, & quasi ἑρμαιον ac donum fluminis.

MENDOSE.

MASSICA enim aptiora mulso, Martial. epigr. XIII lib. IV.

Tam bene rara suo miscentur cinnama nardo
Massica Theseu tam benè vina fauis.

AVFIDIVS.

M. Aufidius Lurco. Plinius c. XX lib. X. Tertyllian. c. penult. lib. de Pallio.

LENI PRÆCORDIA MVLSO PROLVERIS MELIVS.

HINC illud Pollionis Romoli apud Pliniũ c. XXIV lib. XXII. *Intus mulso, foris oleo.*

Hæc autem promulsis siue antecœna, siue anticœnium siue gustacio siue gustus. A mulsi potione cœnam exorsos tritissima res, illud exticare operæpretium, qua mente Plutarchus dixerit Sympos. Problem. IX lib. IIX οἰνόμελι sæculo suo in vsu qootidiano esse, & olim non fuisse, πολλὰ γὰρ, inquit, τῶν ἀγεύστων καὶ ἀβρώτων πρότερον, ἥδιστα νῦν γέγονεν, ὥσπερ οἰνόμελι καὶ μήτρα. *Multaque olim gustatus & esus non fuêre, nunc facta iucundissima, vt œnomeli & vulua,* &c. Glossæ οἰνόμελι *mulsum*. Item. *Mulsum* οἰνόμελι Iulius Pollux c. II lib. VI. Μελίκρατον, loquit, τὸ νῦν οἰνόμελι. Quid ergo est, ante Plutarchi sæculum mulsi vsus noo fuit? Negat quanqoã huiusmodi rerũ scientissimus Hierooymus Mercurialis Varijs c. XVII lib. II sibi liquere, neq; decidit hanc rem siue litem. Ego, si quid mei iudicij est censeo œnomeli Plutarcho esse non μελίκρατον siue molsum ex vino ac melle: sed proprie vinum melitites, ex musto & melle, de quo Plinius c. IX lib. XIV, ostendens mulsum & melitites eo distare, quod, vt dixi, mulsum ex vino ac melle, melitites ex musto melle. Hoc œnomelum Isidorus vocat c. III lib. XX atq; esse ait *mustum melle admixtum, vehementer agitatum atq; commotum*, &c. Eiusmodi œnomeli vsurpatũ olim nõ fuisse patet Plinij c. XXIV lib. XXII. *Saculo*, inquit, *iam fieri non arbitror hoc genus, inflationibus obnoxium.* Vt si diceret, A multis sæculis inusitatom illud. Ergo & seqoitur. *Solebat tamen inueteratum alui causa dari in febre,* Ergo minus freqoeos Plutarchi & Plinij sæculo melitites quàm olim, vsorpatum tamen: at olim nullo vsu, extra quam forte io febribus, & alijs plerisque morbis quos recenset Plinius.

Aliter autem Vlpianus œnomeli accipit pro *vino* nempe *dulcissimo* l. IX. De tritico leg. Intelligi vult œnomeli esse vinum suopte ingenio, aut coctura dulce, neque vlla mellis admixtione, vt melimela poma dulcia. Hoc Iulio Polluci ἥδυμα c. II lib. VI. Triplex itaque œnomeli est, mulsum, melitites, & vioum dulcissimum.

Dixêre autem ad discrimen *mulsum vinum* vt Marcellus Empiricus c. XXII idemq; *Conditum* Cælio Aureliano Tardarum passionum c. I lib. V. Nam & *mulsa aqua* erat vt Marcelli Empirici c. XX & XXII.

MITVLVS ET VILES, &c.

Q. Serenus Sammonicus profert & legit.

Mugilis, & viles pellent obstantia conchæ.

Haud dubiè Quincti manus illa. Nam viles conchas cum dixit intelligi voluit, *mitulos*. Fidem facit M. Cato c. CLIIX de re rust. qui & ipse alui deiectionem docens, iuuxit *mitulos*, & *piscem capitonem*.

ET LAPATHI BREVIS HERBA.

LAPATHI herba, & medicamen est & olus, vt Epodo II. Et notum Lucilij carmen. *O Lapathe vt iactere necesse est, cognitu cui sis*, &c. Cic. II de finibus. Hinc & Menippus ille Romanus Modio apud Marcellum in *Lapathium*. *Hanc eandem voluptatem tacitulus taxim consequi lapatho & ptisana possum.*

Ac Lucilio quidem Horatioq; lapathum laudatum vt pauperum epulæ, sed ne gumiæ quidem abstinuêre vt nunc Catius hic gluto. Nec mirum Si enim C. Plinio fides c. vlt. lib. XIX *vsus lapathi cum ptisana tantum in cibis leniorem gratioremq; saporem præstat*. M. Varonis locus ille rectè sanus est, exolceratiêre, qui se medicos ibi sioe seruatores professi.

LVBRICA CONCHYLIA.

LVBRICA ventrem lubricantia siue deducentia. Docet enim optimè ventrem laxari conchis sed plenilunio lectis, tuoe enim esse plenas, eóq; & plus facultatis habere. Atqoe ita rectè συναφὲς quod sequitur. Sed non omne, &c. Sic meliùs quàm Aduersar. c. XXI lib. XXI. *Lubrica conchylia*, leuia.

IMPLENT LVNÆ.

PLINIVS c. 1e lib. II. Lucillius apud A. Gellium c. VII lib. XX.

Luna alit ostrea, & implet echinos, muribus fibras,
Et pecui addit—

Tangit & Aristoteles de partib. animal. c. V lib. V.

SED NON OMNE MARE EST.

CATIVS hic Catillo ventris laxationi sioe lubricationi, & gulæ simul cauet. Ventri conchylijs: gulæ conchylijs pleois & generosis. Plenis plenilunio, generosis & sapidis, alijs ex alio mari quæsitis.

MOLLE TARENTVM.

VT, imbelle Tarentum epist. VII.

LEPORIS SECTABITVR ARMOS.

PLAVTVS Astraba Quasi lupus ab armis valeo, &c. Puto fuisse *Quasi lepus ab armis valeo*, &c. apud Marcellum & Festum. Sic Satyra IV seq. *Et leporum auulsos, vt multò suauius armos.*

MASSICA.

GALENO & Athenæo, *Marsica*.

QVIN OMNIA MALIT.

QVIN stomachus alia omnia ex popinis malit quàm lactucas. Diooys. Laoibinus looge à sensu Quincti. *Inmundis* autem *popinas* perpetuo epitheto dixit; vt *nigram* popinam Valerius Martialis epigramm. LX lib. VII.

VNNVCVLA CONVENIT OLLIS.

IVN.

IVN. Columella c. II lib. III c. XLIII lib. XII. A Etiam Plinius c. I lib. XIV. *Alia in sua tantum cõsitmentur annona, ollis fictilibus, & insuper dolijs inclusa*, &c. Et *Precia vua ollis vtilissima.* M. Cat. c. CLXIII *Vuas in dolijs*, &c. Et c. VII. *In eodem*, inquit, *fundo suum quidquid conseri oportet, arbustoq; vitem copulari. Amineum minusculum, & maiusculum, & Apicium. Hæc in ollis, ollæ in vinaceis condantur*, &c. Ostendit M. Varro c. LIIX lib. I de re rust. scriptũ à Catone, *vuam Amineam minusculam & maiusculam & Apiciam, hæc in ollis*, &c. *Hæc* antiquè dictum pro *hæ*, vt sæpe apud Comicos.

RECTIVS ALBANVM FVMO, &c.

PLINIVS c. I lib. XIV. *Alijs vuis gratiam qui & vinis fumus adfert fabrilis*, &c. Huiusmodi ergo vuæ fabriles siue Fabrieiæ, vt Theodo- B rus Priscianus vocauit c. XIII lib. II.

TEN' LAPIDES VARIOS LVTVLENTA RADERE PALMA?

BONO periculo & mea fide rescripseris *planta*. Varios lapides intelligi vult asarotum, siue pauimentum ex crustis varij siue versicolorij marmoris. Eleganter eiusmodi pauimentum Papinius in Tiburtino Manlij Silua III lib. I penicillo suo pingit.

Dum vagor adspectu, visusq; per omnia duco,
Calcabam nec opinus opes, Nam splendor ab alto
Defluens, & nitidum referentes aëra testæ
Monstrauère solum, varias vbi picta per artes
Gaudet humus, superántq; nouis asarota figuris
Expauere gradus---Nec minùs bellè C. Plinius C

expressit c. XXV lib. XXXVI. *Sosus Pergami strauit asarotum paruis crustulis, varijs coloribus, & effigie diuersarum columbarum nobile*, &c. Asarotum ergo tessellatum pauimentum & marmoris varij crustulis expressas habés cum aliarum rerum effigies, tum & reijcularum, neque solitum verri, sed spongijs effingi, proptereáq; scobe constratum ne lutulétis spurcaretur plantis siue pedibus. Hinc itaq; huius gumiæ Catij indignatio.

Ten' lapides, &c.---Hinc & indignatio eiusdẽ, sumtus non fieri in scobem ad munditiam asaroti. De scobe alia in Aduersarijs c. XXIV lib. I sed longe alia quàm Satyricus voluit. Somnia illi vidêre, quibus visum reponere. *Ten' lapides Parios*, &c. Illi autem qui ex planta palmam fecêre cuius D veruecum generis obsecro?

Præterea autem & mala Papinium manu tetigêre qui cum esset----*referentes aëra testa*, maluêre---*referentes aera testa.* Papinius argutè intelligi vult duplicem illi Tiburtino lucem fuisse, de lacunari vnam aureo siue ab alto: de splendore testarum ex marmore vario alteram. Sic duplici luce perfusum pauimentum illud asarotum spectari potuisse. Signanter quoque Papinius. *Expáuere gradus.* Expauit calcans effigies illas & marmor, &c.

TEN' TYRIAS DARE CIRCVM INLOTA TORALIA VESTES?

TYRIAS vestes accipe lectuli tricliniaris stragula purpurea, Valerius Ciri.

Nec Libys Assyrio sternetur lectulus ostro.

Varro Quinquatrib. *In eborato lecto, ac purpureo operto toro.* Plato comicus Athenæi lib. II ἐν κλίναις ἐλεφαντόποσι; καὶ στρώμασι πορφυροβάπτοις κατάκεινται, &c. *In lectulis pedibus eburnis, & stragulis purpureis iacent.* Catullus siue quis alius est epith. Pelei de puluinari--*Indo quod dente politum, Tincta tegit roseo conchylis purpura succo.* Horatius Satyrâ VI sequente. Ad huiusmodi stragulæ vestis custodiã circumdatum siue amiectum siue circumiectum ad fulmenta toral linteum, vt id sordes cœnitantium exciperet, purpura incolumi. Ergo & toral eiusmodi solitum elui, quod ni fieret purpuram spurcabat sordibus, & nares odore. Hoc fieri nunc cautus hic Catius vetat. Sic epist. V Flaccus se idoneum ait procurare *ne turpe toral*, siue ne inlotum & spurcum. His ita decursis liquet non perspectam Satyrici mentem Aduersarijs c. I lib. XXIV. In Glossis Philoxeni Torale περίκλιντρον vt & colloquijs Dosithei magistri. Dixeris & περικλίντριον vt Aristophanes ἐπικλίντριον dixit apud Iulium Pollucem c. VI lib. X: Sic meliùs quàm alij legêre, περίκλινον.

Quod ergo stragularũ toralia illa munimenta essent, mirifico luxu apud Æliũ Lampridium notabilis Alagabalus, qui *primus omnium priuatorum, toros aureis toralibus texit.* Pretiosiùs illi toral quam cuiuis alij stragula. Non peruidêre Lampridij mentem prouuper qui notauêre locum illum, sed videbunt magis alibi & venient cum eâ quam pollicentur *exquisita* sua *diligentia.* Melius omni exquisitissima illa diligentia vnum Isidori verbum, c. XXVI lib. XIX. *Toralia longa perpetuaq; mappa à toro dicta*, &c. Nihil aliud scil. toralia quàm mappę quibus circumdati lectuli tricliniares ad stragularum vt dixi, custodiam. Ergo & sequens illud Satyrici hinc planum.

Oblitis, quanto curam sumtúmq; minorem
Hæc habeant,—&c. Minor cura & sumtus in scobe quam asaroto, in toralibus quàm purpureis stragulis. In his itaq; minutis negligentia, venialis nõ est: at in asaroto ipso in purpureis stragulis si quid peccatũ facilis venia. Nã paupertatis ea culpa magis quàm pigritiæ. Minus rectè in Glossis στρωμνὴ. *Torus, Sternum, Toral, Stratus*, quasi hæc nihil interessent.

ADDE VVLTVM HABITVMQ. HOMINIS.

L. Seneca epist. XXXIV. *Conspectus & præsentia & conuersatio aliquid habet viuæ voluptatis*, &c.

V.

O NVLLI QVICQVAM MENTITE.

Ἀψευδὴς καὶ ἀληθὴς Hesiod. Theogonia
Νηρέα τ' ἀψευδῆ καὶ ἀληθέα--Et Proteus
—Γέρων ἅλιος νημερτὴς Odyss. IV.

SIVE ALIQVID PRIVVM.

PROPRIVM, *priuatum*. Sic agmina interpretum, sed planè ablegmina illa. Quinctus *priuum* intelligi voluit quo is qui mittit, se ipse priuauit, siue genium suum defraudauit. Hæc vis priui patet in deriuatione, verbo nempe priuare pro facere carere Næuius, Pedio apud Marcellũ. *Quot res vis hâc priuari pulchras quas vti soles*. Meliùs. *Quot tu res*, &c. Corippus autem lib. 11. *Priuare* pro tollere de medio. *Priuentur cades*, &c.

FVNDVS HONORES.

RVRIS munera siue munuscula, quibus nempe te fundus honorat siue honestat. Sic *ruris honores* Oda XVII lib. I. Notissima res honor pro munere. Neque tamen videre hoc sexcenta illa millia interpretum.

NE TAMEN ILLI TV COMES EXTERIOR.

EXTERIOR *comes* qui ad læuam. Quid ita? Ex medij hoc situ planũ fiet. Honestissimus locus medius siue inter duos, huic proximus qui dexter itaq; dictus interior, tertius verò sinister, itaq; exterior hic. Nam quis dubitet secundum esse interius tertio? Sic verbulo expeditum, quod tentatum frustra in Aduersarijs c. XXIV lib. XIV. Et electis c. I lib. II. Hinc & illud Fabij lucem accipit Declam. CCLIIX *cedere lateris honorem*, pro læuum ire, cum alter latus dextrum tegat.

VT NE TEGAM SPVRCO DAMÆ LATVS?

SI'c meliùs quàm *visne*, Scriptor belli Alexandrini. *Racilius latus Cassij tegebat*, & Suetonius Claudij c. XXIV Claudius A. Plautio ouanti *latus texit*. Interpretatus hoc Eutropius, *læuum incessit*, quemadmodum rectè obseruatum in Electis c. I lib. II. Idem & *Claudere latus* Iuuenal. Sat. III. *Diuitis vt seruus cludit latus*.--Sed non adsentior Electis, tegere aut cludere latus semper fuisse ad læuum ire. Discrimine hîc opus. Si vnus comes, latus tegere ad læuam ire fuit, vt rectè interpretatus Suetonium Eutropius: sin comites duo, tam dexter quam sinister dicti latus tegere. Mamertinus Panegyrista agens de Iuliano & Coss. nouis. *Itaq;*, inquit, *se comitem statim præbet, & vtrum latus consulatus prætextatus tectus incedit, non multum differens à magistratibus suis & colore vestitus*, &c. Paruula hic menda quam eluo. *Itaque se comitem statim præbet, & vtrum latus consulibus prætextatis tectus incedit*, &c. *Vtrum latus*, pro vtrumque latus.

FORTEM HOC ANIMVM TOLERARE IVBEBO.

IMITATVM ex Odyss. XX ex qua & Ouidius Ponti eleg. VII lib. II.

Hoc quoq; Naso feres etenim peiora tulisti.

Gallio pater apud Fabium Quinctil. c. II lib. IX. *Dura anime hodie, dura.*

QVINCTE PVTA AVT PVBLI.

EXPLICO ad Persij Sat. V.

NE SIT IOCVS.

CATVLLVS in Mœcham.

Iocum me putat esse mœcha turpis. Propert. eleg. XIV lib. II.--*Sed me Fallaci domina iam pudet esse iocum*.

INFANTES STATVAS.

PRISCIANVS fallitur adferens quasi ex Papinio c. XIIX lib. VII. Sed Priscianus in membranis. In editis locus ille mutilus est & balbutiens de discrimine infantis & ἀλάλου. Rectè in membranis ita distinguit. Infantem aut esse νήπιον aut ἄλαλον. Sed longa esset totius loci adscriptio. Similiter & in Glossis. Infans νήπιος, ἄλαλος. Nimirum, infans, puerculus, aut infans vt pecus aut statua, nempe ἄλαλος. Marcellus litterio velle videtur etiam tertio sensu, rem esse infantem quam fari nefas. Quis vnquam hoc fando audiuit τὸ ἄῤῥητον esse infans? Sed fraus Marcello ibi facta est. Sic enim vulgus legit. *Et est quod aut dici non debeat, aut fari non possit*, Marcelli manus fuit. *Et est infandum quod dici non debeat: infans quod fari non possit*. Auctor & fundus huic emendationi auctor ille ipse. Profert enim exempla non *infantes* sed *infanda*.

SEV PINGVI TENTVS OMASO.

IOCVS in aqualiculum, Furij Bibaculi Poëtæ, qualis & Persij Sat. I. in Caluum poëtam, Sic meliùs Acro quàm Aduersaria c. XIX lib. II.

CONSPVIT.

INEPTA metaphora. Itaq; Horatius parodia sua ridet Furij versum illum *Iupiter hibernas*, &c. Fabius Quinctil. c. VI lib. IIX. Tangit autem perbellè Satyricus Furium illum quasi frigidum Poëtam. Sicut & Aristophanes in Acarnanibus Theognin tragicum Poëtam frigidum risit, hiemem ei & frigus adpingens vt vati egelido. Scholiastes.

PLVRES ADNABVNT THYNNI.

SIc epist. I ad Mæcenatem.

Excipiántq; senes quos in vinaria mittant.

Iuuenalis Sat. XII de orbo sene captato & capto---*Inclusus carcere nassa.*

PERRARÒ HÆC ALEA FALLIT.

VT contra L. Senecæ epist. C. siue vt numerant alij IC. *Alea in damnum certior.*

QVID PRIMA SECVNDO CERA VELIT VERSV.

PRima cera primo versu institutio heredis necpe pupilli, prima cera secũdo versu, substitutio pupillaris. Hâc limis rapere iubet cœcus hic Argus. Cognita scil. substitutione pupillari, paratæ mox insidiæ pupillo. Itaq; Iustinianus Institutis §. Igitur. De pupill. subst. *in partibus sine tabulis inferioribus eam facere docet, ac proprio lino, propriáq; cera consignare, & in priore parte, testamenti cauere, ne inferiores tabulæ viuo filio, & adhuc impubere aperiantur.* In tali ergo Iustinianeo testamẽto prima cera institutionis & legatorum, altera substitutionis pupillaris. At Suetonij Nerone c. XVII *prima dua cera*, cera institutionis, & cera substitutionis. Peccaue

cant qui corrigunt *ima dua cera*.

Peccaot quoque animadoertore in Suetonij Iulium c. xxciii *imam ceram* accipi nt s ceram substitutionis, atque hoc *certum ex* ... libris esse aiunt. Haod vidi magis. Imam cera C Tranquillus pro ima parte primæ ceræ dixit, siue ceræ institutionis. Nam ecce rem. Institutio in testamento illo Augusti multiplex siue mu tos heredum gradus habens Suetonij c. ci. Primo institutionis gradu heredes Tiberius & Liuia ii gradu Tiberij filius Drusus, & Germanicus, eiusq; liberi. iii Propinqui & amici complores. Sic & Cæsaris patris testamento Suetonij c. xxciii Primo gradu heres C. Octauius sororis nepos. ii gradu. L. Pinarius & Q. Pedius item sororom eius nepotes. iii gradu reliqui. Tertius hic institutionis gradus ima cera, pars videlicet ima primæ ceræ, siue ceræ institutionis Vicecersa Iuuenali Sat. iv *præcipua cera*, primus institutionis gradus si plures institutionum gradus, aut cera institutionis si comparetur ad ceram substitutionis.

Frustra & illi qui l. xxxiv §. ii D. De vsufr. leg. Imam partem testamenti esse voluere, quæ ima cera Suetonio. Ima enim pars testamenti accipienda ibi clausula post institutiooem, aut institutionis gradus omnes, adiecta.

Ne illis quidem fa tares qui Tullij iii Verrina *extremam ceram* esse notauère, quam Suetonius *imam* vocat. Extrema Ciceroni cera est in tabulis accepti & expensi. Alia testamenti ratio est.

Locum illum ex Suetonij Augusto animaduertentes correxère Q. *Pedium ex quadrante reliquo. In ima cera C. Octauium etiam*, &c. Quasi heres institutus C. Octauius in prima cera, adoptatus in ima, & quasi imam ceram Suetonius acceperit ceram substitutionis. Duplex ibi exorbitatio. Vna quoniam eiusdem ceræ institutio heredis & adoptio: altera quoniam ut prima siue institutionis, sic & secunda siue substitutionis cera triplex. Prima siue sūma, media, & ima siue vltima.

SOLVS MVLTIS NON COHERES.

HAc nempe tunc cautione vsi videntur contra substitutorum insidias, vt plures substituerent pupillariter. Sic enim difficilior conspiratio multis, & minor cupiditas vni, quia minus lucrum neque magnopere dignum captatiune. Hoc itaque Tiresias videodum esse ait captatori, siue heredipetæ.

RECOCTVS SCRIBA EX QVINQVEVIRO.

COranvs qui ante scriba, deinde quinquevir, tum rursus scriba, vt rectè Acro. Ἀμφιλόγως autem recoctum dixit. Nam & mutationem illam exprimit, & πάλιν.

QVICQVID DICAM AVT ERIT AVT NON.

QVod dicam eventurum erit, siue eueniet: quod dicam noo fore, neque erit Siue adfirmaro siue negauero aliquid, vera illa adfirmatio vera negatio erit. Intelligi vult verare seq. i-dē siue diuinare quid futurū, aut nō futurū sed nō

A quo tēpore. Decorū itaq; in vatis persona Quinctus seruauit, nā vt rectè Aristoteles e. v lib. iii ad Theodecten οἱ χρησμολόγοι, οὐ προσορίζονται, πότε. *Diuinatuli non adponunt, quo tempore*. Ratio ibi. Quia facilius dicere τὸ ὅτι ἔσται, ἢ τὸ πότε, *euenturum esse, quam quo tempore euenturum*. Hoc ita velle Satyricum patet Vlyxis petitione sequente. *Quid tamen ista velit*, &c. vt si diceret. Planius obsecro edissere hoc, & adpone quo tempore. Itaque exsequitur deinde, vates. *Tempore quo*, &c.

His ita decursis patet non perspectam huiusce loci vim Seuerino Boetio lib. v de consolat. Philosophiæ Prosa iii vbi *ridiculum hoc Tiresiæ vaticinium* vocat, quasi aut nullo aut inepto sensu pronuntiatum. Ne in Aduersatijs quidem c. xix

B lib. ii de tenebris in lucem datus hic locus.

PVTASNE PERDVCI POTERIT.

SIc apud Sueton. Vespasiani c. xx *cum perducta*, &c. Erroris ibi manifestatius est qui corrigit, *producta*. Producit leno qui prostituit populo: perducit autem perductor, qui ad vnum ducit. Leno turpes & infames producit: perductor autem ducit, vt quidem ipsæ videri volunt, honestas, vt nunc Vlyxes aquariolus perducens vxorem suam. Hinc itaq; lenones ac perductores iungi solent, quasi gemini germani, vt Tullij iii Verrina. Vbi ea de re Asconius, Tertylliani Apologet. c. xliii.

DE SINE GVSTARIT.

C ÆSCHYLVS apud Plutarchum in Amatorio

Νέας γυναικὸς οὔ με μὴ λάθῃ φλέγων
Ὀφθαλμὸς, ἥτις ἀνδρὸς ᾖ γεγευμένη.
Flamans iuuenculæ latere non potest
Meoculus, viro de qua semel gustauerit.

Hæc viri gustatio, illa mulieris apud incertum, cuius illud Suidas profert.

Ἔρως θηλείας χειμάδα γευόμενος
Rorem degustans feminei iaticem.

Quanquam Suidas de cicadis accipit. Legeadus idem in Ἀλλήλων Et Ἐγκάρσιον.

TECVM PARTITA LVCELLVM.

L. Seneca epist. v.

VLTRO NON ETIAM SILEAS.

D

LEgo interrogatorie. *Vltrò non etiam fileas?* An non vltrò, lubens, volens sileas, & ipse parcas tibi, neque exspectes dum ille difficilis & morosus iubeat tacere?

STES CAPITE OBSTIPO.

DIco ad Persij Sat. iii.

AVREM SVBSTRINGE LOQVACI.

GLossæ Philoxeni, *Substringe, præbe*. Martial. epigr. xxv lib. xi. *Aurem dum tibi præsto garrienti*.

SVBLATIS MANIBVS.

SVblatis gaudio, eò dico, ne quis persuadeat esse melius ita, sublatis manibus vrge.

GAVDENTEM NVMMO TE ADDICERE.

KK

LONGISSIME illi deuij qui accepère, *te* A *numo gaudentem.*

VI.

VNDE HOMINES INSTITVVNT.

OVID. I. Fastor.---*Cur quamuis aliorum numina placem*

Iane, tibi primum tura merúmq; fero?

Sic Martial. epigr. IIX lib. IIX. L. Seruius ad I Æneid. versu illo. *Cana fides*--&c.

Arnobius lib. IV. *Incipiamus ergo sollenniter ab Iano & nos patre*, &c. B

ROMÆ SPONSOREM ME RAPIS.

VOLVIT Quinctus. *Romā sponsorē me rapis?* libri alij omnes alijs lectionib⁹ ineptiuère, neq; interpretes de suo Amaltheę cornu promere aliquid potuêre quo Satyrici mens pateret. Hæc autem est, Mercurium orauit non incrementum peculiolæ suæ, sed incolumitatem: nunc Ianum patrem de genere & instituto vitæ pergit consulere. Mihi, inquit, cordi vita rustica & solitaria, tu autem Iane pater quid consulis? anne vt Romam rure recurram ad vadimonium? anne me Romam rapis siue celeriter occurrere iubes sponsorem? Anne mihi auctor es vrbanæ vitæ potius C quàm rusticæ? Refert Ianus. *Eia*, sanè, iubeo, & ratio est. *Ne prior*, &c. Officiosum te esse volo in vrbe, non ruri otiosum & inertem.

NE PRIOR OFFICIO QVISQVAM RESPONDEAT, VRGES:

ITA qui legunt, se legere neque intellegere ostendunt. Scripsit Satyricus---*Eia*,

Ne prior officio quisquam respondeat, vrge.

Eia, sanè, volo te vrbanum & officiosum esse in eoq; genere excellere, & vrgere officium. Alia in Aduersarijs neque rectè c. XVII lib. XIII.

SIVE AQVILO RADIT TERRAS.

BENE Acro, *stringit*. Radere nempe Horatio est stringere siue perstringere, vt Epodo XVI. Hæc autem Horatius, quasi parere iam parans Iano.

INTERIORE GYRO.

BREVIORE cursu, vt Cicero in Aratio carmine de Cynosura.

Quæ cursu interiore breui conuertitur orbe,

Maro Æneide XI.

Eludit gyro interior, sequiturq; sequentem,

Gyro interior, breuiore circulo, Seruius.

POSTMODO QVOD MI OBSIT, LOCVTO.

ACCIPE de postulatione siue aduocatione. In aduocationibus *clare*, *& certum* siue cum adseueratione loqui mos, vt hodiéq;. Hæc itaq; mens Satyrici. Mihi locuto in aduocatione pro amico ea quibus alium, aliósve plures, forte offendi, ab eaq; molestia repedanti, luctandum in turba, &c. Q. Cicero de petit. Consul. *Esse etiam nonnullos tibi iratos ex ijs caussis quas egisti necesse est*, Item. *Quos læsisti cùm contra eos pro amico diceres*, &c. Patrocinijs nempe caussarum amici, sæpè & inimici parantur. Sic apud Ammi. Marcellin. lib. XXX p. 1821. Causidici, *rupta maledicendi ferocia, multos offendunt, quam tunc effutiunt cum commissarum sibi caussarum infirmitatem orationibus validis convelare non possunt*, &c. L. rapta. Item, *rationibus*.

IMPROBVS VRGET.

ECCE alius impudens, vrget precibus iratis vt negocium suum Mæcenati commendem, siue suffragio meo apud Mæcenatem ei prosim.

IRATIS PRECIBVS.

QVASI amicitia & meritorum fiducia petens simul & irascens, quemadmodum Iupiter Ouidianus ad Solem lib. I. Fabular.--*Precibúsq; minas regaliter addit.*

TV PVLSES.

HÆC improbi illius siue impudentis oratio. Si memor negocij mei recurris rure in vrbem ad Mæcenatem, propera quæso, & pulsa, cubito pelle omnes obstantes.

HOC IVVAT ET MELLI EST.

ELEGANTIÙS membranæ. *Et iuuat & melli est.* Ad Mæcenatem recurrere inquit, mihi est μέλι λείχειν siue *mel lingere* vt Theocriti verbū est Idyll. IIX. Sine mella ac placenta frui vt locutus L. Seneca epist. LXIII. Sed, inquit Satyricus, hoc mel mihi plurimo felle temperatū est. Nam simul ac ventum est Esquilias siue in itinere meo ad Mæcenatem. Mæcenas nempe in hortis suis Esquilinis.

AT SIMVL ATRAS VENTVM EST ESQVILIAS.

CVM primum vrbi & hortis Mæcenatis adpropinquaui. Horti Mæcenatis extramurani. Testis Philo Hebræus legatione ad Caium, agens de hortis Mæcenatis & Lamiæ πλησίον δὲ, inquit, εἰσὶν ἀλλήλων τε καὶ τῆς πόλεως, &c. *Vicini sunt & alter alteri, & vterq; vrbi*, &c. Qui pote hoc? inquies. Nam Esquilinū collem Seruius Tullius rex vrbi iam olim adiunxerat, vt testes multi boniq; Geographus lib. V. Dionysius lib. IIX. T. Liuius, Plinius, Eutropius, alij. Bene D hoc ego concilio. Collem Esquilinum vrbi Seruius rex addidit siue colle Esquilino auxit pomœrium, sed campus Esquilinus tamen extramuranus etiam Caij Caligulæ temporibus, in eoque campo Mæcenatis horti. Ergo & negociorum atque vrbis pertæsus Tiberius, *e Carinis ac Pompeiana domo, Esquilias in hortos Mæcenatianos transmigrauit, totúmq; se ad quietem contulit.* Suetonius c. XV. Eadē visione & Mæcenas plurimum in hortis suis.

Cur autem atræ Esquiliæ ostendi ad Epodū V. Et Satyr. IIX lib. I.

AD PVTEAL.

NARRAVI ad Persium Sat. IV. Addę Festum in *Scribonianum*.

FRIGORA MORDENT.

MARTIAL. epigr. XIV lib. IIX ne, *mordeat tenerum*

teneerumfuctor aura nemms, id eſt Aquilo, Auſonius A Ecloga xiv,

Ver erat, & blando mordentia frigora ſenſu.

FABA PYTHAGORÆ COGNATA.

SOROR, Iotelligi autem vult conchen.

O NOCTES COENÆQ. DEVM.

NOCTES cœnæq; diuinæ, non minos iucundæ noctes & cœnæ quam illæ Iouis. Nã & cubilia Dijs in cælo vt Iliade I & in cœna eis nectar & ambroſia. Hoc Quinctus voluit, non illa quæ ſunt in Aduerſarijs c. XVII lib. XIII. c. XVII lib. XVII.

VERNÆQ. PROCACES.

NOTA vetnarum procacitas, & dicacitas in dominos etiam ipſos qui quidem etiam delectati vernilitate illa. L. Seneca c. XI lib. II de Tranquill. *Eadem*, inquit, *cauſa eſt, cur nos mancipiorum vrbanitas in dominos contumelioſa delectet*, &c. Idem c. I. lib. de prouid. *Cogita filiorum* nos modeſtia delectari, vernularum licentia, &c. Tangit & Martialis hunc ritum epigr. LXII lib. I. epigr. III lib. 8. Tibullus eleg. V lib. I. Sic & Arnobius lib. IV iunxit *puerculos & procaces.*

LEGIBVS INSANIS.

EGI ad Satyram huius lib. II.

RVSTICVS VRBANVM MVREM.

NARRAVIT hanc olim fabellam Bobrius apud Suidam in Ἑταιρεία,

Θέντο μετ' ἀλλήλοισιν ἑταιρείην μύε δοιώ
Οὐ χαθομαὶ ζώοντες, ὁ μὲν κτ' νειὸν ἐρήμην
Ἐπείφετ', ὃς δὲ δόμοισιν ἐν ἀφνειοῖσι τρέφετ'
ἀνδρῶν.

Viuere coniuncti voluêre olim duo mures,
Vita diſsimiles: alter nam viuere ſuetus
Ruri: alter procerum tectis nutritus in amplis.

CVM PATER IPSE DOMVS.

PATERFAMILIAS, οἰκοδεσπότης.

VII.

QVÒD SIT SATIS.

QVÒD *ſatis*, quoad ſatis.

VT VITALE PVTES.

ITA vt vereri noo debeas ne propter nimiam indolem tibi ſim μινυνθάδιος ſiue non vitalis D Qui eximia indole virtutis aut ingenij, ij plerũq; vita breui & non vitales. Ceſtius de Alfio Flauo apud M. Senecam Controuerſ. I lib. I. *Tam immature magnum ingenium, non eſſe vitale.* Bene hunc ita locum accipit Dionyſ. Lambinus. Minus rectè illi qui commenti de morbo & auaritia.

CVM TRIBVS ANNELLIS.

DELICATORVM multi in digitis anuli. L. Seneca Natural. Quæſt. c. penult. lib. VII. *Exornamus anulis digitos, in omni articulo gemma diſponitur.* Signanter autem *tribus* dixit. Tres nempe digiti læuæ manus, annulis dicati. Anularis. Index, Auricularis. Plinius c. I lib. XXXIII Ateius Capito apud Macrobium c. XIII lib. VII. Horatij ſæculo tres anuli vitio verſi, olim autem plures vno. Iſidorus c. penult. lib. penult. *Apud veteres*, inquit, *vltra vnum anulum vti infame habitum viro. Gracchus in Mænium. Conſiderate Quirites ſiniſtram eius. En cuius auctoritatem ſequimini, qui propter mulierum cupiditatem, vt mulier eſt ornatus*, &c. Pergit mox Iſidorus adponere exemplum. *Craſſus*, inquit, *qui apud Parthos perijt in ſenectute duos habuit anulos cauſam præferens, quod pecunia ei immenſa creuiſſet. Multi etiam Romanorum pro grauitate anulum geſtare in digito abſtinuerunt.* Sic de anulo vno etiam Ateius Capito idem. *Apud veteres*, inquit, *nec plus anulorum habere quàm vnum licebat, nec cuiquam niſi libero*, &c.

MODO LÆVA INANI.

LÆVA enim manus anulorum ſedes, cauB ſam reddit Ateius loco quem dixi. Tangit & Plinius c. I lib. XXXIII. Tertullianus c. vlt. de habitu muliebri.

IAM MALLET DOCTVS ATHENIS.

DOCTVS pro Philoſopho, vt apud Ciceronem I & III Legum. Paradoxo III pro Marcello. Malè in Aduerſarijs c. XVII lib. XIII eſt *doctor.*

MITTERET IN PHIMVM TALOS.

NARRO ad Perſij Sat. III.

AT VELVT VSQVAM VINCTVS EAS.

QVI VINCTI puto manus fuit.— *At velut vſquam in— Vinctus eas—*

C Critici pingues pro ſua ſapientia reuerenti ſectionem illam verbi, ac in duos verſus partitionem, quæ tamen Flacco pæne quotidiana eſt, fecêre, *vſquam vinctus*, quod tam Hercle conuenit, quam libertati vincula. Etenim Dauus ridens herum, Laudas, inquit, oloſcola tua, & ventrem quotidiani victus tibi eſſe ais, quaſi verò vſquam eas inuitus cum vocaris, ſiue quaſi vllam recuſes vocationem, ſiue quaſi ſolitus dicere. *Benigne*, aut *Facio gratiam.*

AVT AGITAVIT EQVVM.

KΕλητιζμός Ariſtophani Veſpis. Idem poſt paullo. *Peccare ſupernè.* Aliter neq; rectè in Aduerſarijs c. XIIX lib. II.

IN AMBOS IVSTA POTESTAS.

D IVSTA iure ac legibus permiſſa. Iure antiquo quidē pleniſſima poteſtas maritis occidendi vxorē & mœchũ qualis qualis eſſet l. XX & XXII. §. vlt. D. Ad L. Iul. de adult. Ex iure Attico illud Quirites habuêre. Nam lege Draconis & Solonis ſic permiſſum, vt patet Apologia Lyſiæ Rhetoris prò Euphileto & tangitur l. XXIII §. I. D. Eod. Ratio eccilla iuris huiuſce Quiritium antiqui, quod iure illo materfamilias viro ſuo filiafamilias quemadmodum diſſerui ad L. XII c. XXVI. Duplici ergo ille iure occidebat, iure patris, iure viri. Sed nouo iure ciuili reſtrictum eſt ius viri, neq; permiſſa ei poteſtas cuiuſuis mœchi occidēdi l. XXIV. §. I D. Eod. Ratio eſt d. l. XXII §. vlt.

Et ſignanter Flaccus *ambos* dixit. Nec enim alterum fas ſine altero, vt l. XXIII §. IV. D. eod. Et

apud patratorem legis Mosaicæ Tit. iv.

DVCERIS VT NERVIS ALIENIS MOBILE LIGNVM.

LIGNEI illi ipsi qui *ligna* hic adpinxère Quinctio. Ille autem voluit, *signum*. Nec enim νευρόσπαστα siue νευροσπαστούμενα illa ligna sed *signa* Antoninus Imperator vitæ suæ lib. vii Σιγιλλάρια, inquit, νευροσπαστούμενα. L. A. Gellius c. 1 lib. xiv. Lucianus lib. de Syria Dea Interpr. Aristoph. ad Vespas.

SIBIQ. IMPERIOSVS.

PLINIVS c. iix lib. xxxiv. *Tiberius quanquam imperiosus sui*.

QVI PECCAS MINVS ATQ. EGO?

MALE hic vulgariis nota interrogatoria: esse debet

Qui peccas minus atq; ego, cùm Fului Rutubaq;, &c. Ergo & ἀπαγγελτικῶς acceptus hic locus à Dionysio Lambino. Dauus hic intelligi vult. Tam tu peccas Quincte, in tabellis pretij magni insaniens, quàm ego in viles tabellas, in quibus gladiatorum pugnæ depictæ quemadmodū Fului] & Rutubæ. De his munerum gladiatoriorum picturis C. Plinius c. vii lib. xxxv.

Duplex autem gladiatorij muneris olim pictura, vna quæ post editionem solita proponi, de qua Plinius capiendus, & hic itē Satyrici locus. Atq; hi gladiatorū libelli Ciceroni Philipp. ii. Altera muneris gladiatorij pictura anterior editionē, libellus nēpe muneratius, vt Trebellius nominat in Claudio. Tria illa præcurrere solita ludis. Edictum denuncians diē muneris. Index continens quot paria gladiatorū, qui ordo, qui ornatus. Libellus munerarius, habēs gladiatorum imagines.

Nec verò in libellis tantū sed quoque ad parietes picturæ post editionem, neque gladiatorij solum muneris, sed & alius modi ludorum liquet Vopisci narratione in Carino.

Huiusmodi picturis inhiare soliti serui potissimū, quia locus eis vix vllus in spectaculis. Hinc vitiū serui si ludos assiduè velle spectare, aut tabulas pictas studiosè intueatur l. vlt. §. i. de ædil. ed.

ACCEDES OPERA NONA AGRO SABINO.

COMMINATVR pœnam ergastuli.

IIX.

BEATI.

DIVITIS. Non sine ironia, vt mox *Diuitias miseras*.

VT ATTICA VIRGO CVM SACRIS CERERIS.

HÆc cōparatio inde quod vt sacra in pompa, sic fercula solita inferri altè sublata. Hinc Homericum illud Odyssea 1.— παρέθηκεν ἀείρας, de quo male interpretes.

NOMENTANVS.

L. Seneca c. xi De vita beata.

PORREXERIT.

A Quincti manu haud dubie fuit, *porrexit*. Aliqui fulcire volentes versum, fecère *porrexerit*, aut *porrexerat*. Quali acumine & Oda xvi lib. iii versum mutauère, vt prænotaui. Neque huic taorum Venusino Satyrico insilxēre hǣc illi securim, sed & Aquinati, & altius quidem. Sic enim Satyra illius prima nunc legitur.

Nam de tot pulchris & latis orbibus, & tam
Antiquis, vna comedunt patrimonia mensa.
Nullus iam parasitus erit. Sed quis ferat istas
Luxuriæ sordes? &c.—

Ausim præstare luuenali placuisse.

Nullus iam parasitus edit. Et quis ferat istas
Luxuriæ sordes?— Illi soli comedunt, nullus iam parasitus edit, nullum sibi conecœnam, nullum fratrem cibicidam querunt illi μονοφαγοῦντες.

EXSVRDANT.

GLOSSÆ ἐκκωφοῦ Exsurdo.

INVERTVNT ALLIFANIS VINARIA TOTA.

VINARIA in Aduersarijs c. xxxiv lib. xx interpretati lagenas. Item alij. Sed Acro Helenius, & Mixouetus interpres, *œnophora*. Nouātiquus ille, *Inuertunt*, inquit, *vinaria, id est* οἰνοφόρα κατὰ κεφαλῆς τρέπονται *id est, vasa vinaria in caput vertunt, ita vt ore terram tangerent*, &c. Scripserat οἰνοφόρα, &c. Sic *in caput vertere*, œnophoris rectè, non autē lagenis conueniens est. Lucilii, *Vertitur œnophoruf*— *dit sententia nobis*.

Sed alio stilo in Aduersarijs c. xxi lib. iv. c. xi lib. xvi. *Vinaria*, interpretati *cados*. Melius Glossæ οἰνοφορεῖον *vinarium*.

Sed cuiusmodi œnophora illa? inquies. Multiplex quippe nomen hoc. Martiali lagena œnophorum est, epigr. xxcix lib. vi. Item Apuleiani lib. ii. Paulo in Sētētijs Tit. vii lib. iii œnophora siue œnophoria poculorum species. At œnophorus indubiè pocillator siue οἰνοχόος. Plinij c. ix lib. xxxv. Nostra quid œnophorum quæstio est, non quis œnophorus. Ego sic partiendum hoc arbitror. Communiter vas omne quo ministratur vinum, *œnophorum* aut œnophorium, aut *vinarium* rectè nominari: speciatim vero id œnophorum esse quo vinum ex cadis depromtum, defunditor in lagenas, vt apud Ciceronem ii de finibus. *Quibus vinum defusum è pleno sit œnophoro, vt ait Lucilius*, &c. Amphoras dixère & diotas. Glossæ *Dieta*, ἀμφόρεον. οἰνοφόρον. Oenophora illa versa deinde, post vini defusionem.

Dixeris sed lagenarum mentionem facit quoque Horatius. Sanè, quia ex œnophoris vinum in lagenas.

MVTAVERAT.

MELIUS, *mutauerit*.

SVSPENSA AVLÆA.

SVSPENSA non ad parietes vt hodie sed desuper vice cameræ vt Seruius planissimè ad Æneid. 1. Sic obtentus, siue coronacio de qua dixi ad Odam xv lib. i.

BALATRONE SECVNDO.

BALATRONE quasi vento irrisionis secundo, siue πλησίῳ, siue implente vela irrisionis. Aliter neq; rectè in Aduers. c. xxxiv lib. xx.

MAZONOMO PVERI MAGNO.

VARRO c. iv lib. iii de re rust.

AD Q. HORATII FLACCI EPISTOLARVM LIBROS QVOTIDIANA ET EMENDATÆ LECTIONES

Theodorij Marcilij.

cIↄ Iↄcııı.

Lib. I. Epist. I.

SVMMA DICENDE CAMOENA.

VT MARO Ecloga IIX. *Ate principium tibi desinet* --Fabius c. XII lib. V. *Primo summoq, loco ponenda*, id est, primo vltimoq; Rutilius Numatianus Itinerarij lib. I. A

Te canimus, semperq; sinent dum fata, canemus.

ITERVM ANTIQVO ME INCLVDERE LVDO.

RVDIARIVM *reuocare* dixit Suetonius Tiberij c. VII. Alio metaphorę genere minurriens hoc Sidonius Epist. XVII lib. VII. *Jubes me*, inquit, *tam diu desides digitos incudibus officina veteris imponere*, &c. B

VEIANIVS.

SERVIVS ad Æneidem I. *Veranius.*

ARMIS HERCVLIS AD POSTEM FIXIS.

AD postem Herculis Sacelli quod in amphitheatro siue arena. Victruuius c VII lib. I. Sic & milites emeriti consecrauêre arma vt Calpurn. Declam. XV.

LATET ABDITVS AGRO.

DECLAMITAVIT hanc materiolam Ouidius Tristium eleg. IIX lib. IV.

NE POPVLVM TOTIES EXORET.

EXORET missionem. Nihil ad Horatij mentem, qui corrigunt, *exornet.*

EXTREMA ARENA.

AMPHILOGIA *Extrema*, periculi maximi: aut *extrema Cauea vltima*, vt adpellat Cicero Dial. de Senect. siue *circulus amphitheatralis*, vt Amm. Marcellinus.

EST MIHI QVI.

A PLVTARCHVS lib. ad principem indoctum Ἐντός ἐστιν ὁ φθεγγόμενος ἀεὶ καὶ παρακελευόμενος. *Intus est, qui loquitur semper & admonet:* nempe sua cuiq; mens & ratio. Tullius pro Archia. *Nunc insidet quadam*, &c.

NE PECCET AD EXTREMVM.

OVIDIVS eleg. IIX lib. IV. Tristium.

Ne cadat, & multas palmas inhonestet adeptas,
Languidus in pratis gramina carpit equus.

NVLLIVS ADDICTVS IVRARE IN VERBA MAGISTRI.

GLADIATORES in magistri sui siue doctoris verba iurabant. Sacramento eos fuisse B obstrictos lanistæ ad patientiam videlicet, indicio est quod D. Cyprianus epist. CCCLI, inquit, *Lanista gladiatores compellit armari, & subinde stimulans membra*, &c. Etiam Philosophorum, Rhetorum, Grammaticorum discipuli soliti iurare in verba, siue sacramento se obstringere, cum primitus reciperentur in disciplinam. Hinc illud L. I §. V D. De extraord. cognit. Doctores honorem siue honoratium petere in ingressu sacramenti. Sic & medicorum discipuli adacti sacramento. Vnde Aurel. Cassiodorus in Formula comitis Archiatrorum, de medicis agens. *In ipsis*, inquit, C *huius artis initijs quodam sacerdotij genere sacramenta vos consecrant. Doctoribus enim vestris promittitis odisse nequitiam, & amare puritatem*, &c. Capiendum hoc de iureiurando Hippocratis, qui in libris eius ἱπποκράτους ὅρκος. Adacti sacramento illo discipuli omnium Asclepiadarum limine ipso & ingressu. Dictoq; sacramento, inscribebantur matriculæ siue albo, ijq; tunc μαθηταὶ ξυγγεγραμμένοι τε καὶ ὡρκισμένοι. *Discipuli conscripti & iurati.*

ti, quemadmodũ nominati iureiurando illo Hippocratis: At pueri elementarij non iurauêre, sed sine sacramento adscripti in matriculam, vt Dosithei magistri Homilia II puerculus intrans ludum siue antrum ἔγραψα, inquit, ἐμὸν ὄνομα καὶ οὕτως ἐστάθην. *Scripsi meum nomen, & ita steti.* Nullius itaq; addictum se in verba magistri iurare Flaccus dixit, ad Philosophorum discipulos iurantes cogitatione se referens, non quemadmodum est in Aduersarijs c. XIX lib. XXX ad milites iurantes Imperatori suo aut principi. Nec enim magistrum illum opinor, dixeris, aut Horatium de militia cogitauisse, cum ageret de Philosophia.

MERSOR CIVILIBVS VNDIS.

HÆc ciuilia officia, vt l. II De reg. iur. l. XIIX §. Hæc omnia De munerib. & hon. D. Et apud Fabium Declamat. CCLXIIX.

B

VIRTVTIS VERÆ CVSTOS.

CVSTODEM dixit quasi *adituum* epist. ad Augustum.

RIGIDVSQ. SATELLES.

STOICI enim rigidi vt apud C. Tacitum annali XIV. *Stoicis rigidis ac tristes.*

OPVS DEBENTIBVS.

LIBERTIS debentibus operas. Operæ illæ *diurnum officium* l. I D. de oper. libert. Valde itaq; liberti cupiebant diem effluere ac breuiari. Opus liberti Flaccus populariter dixit. At in iure ciuili rectè rubrica. *De operis libertorum*, non autem *de operibus libertorum*. Frustra id tutari voluêre ad Pauli sententias Tit. vlt. lib. II & ad regulas Vlpiani Tit. XIX.

C

PVPILLIS QVOS DVRA PREMIT CVSTODIA MATRVM.

PVPILLI in matrum custodia. Mater non tutrix sed custos pupilli L. Seneca consolatione Marciæ c. XXIV. *Pupillus relictus sub tutorum cura, vsque ad XIV annum fuit sub matris custodia*, &c. Sic & sub auiæ custodia, vt Vespasianus Suetonij c. I Educatus sub paterna auia Tertylla. Huiusmodi custodiam ex iure antiquissimo trahit obseruatio XXIIX lib. VI sed verius est iurisprudentiæ mediæ, per disputationem fori. Nam apud T. Liuium lib. XLIX Duronia mater filij sui Ebutij tutrix est. At iure Digestorum vt l. XXVI De testam. tut. l. III §. Si duo De legit. tutor. D neque mater, neque auia tutelam gerere potest, Iure nouo & matri & auiæ tutela permittitur.

D

ÆQVE PAVPERIBVS PRODEST.

QVEMADMODVM Pythagoricus ille apud Stobæum Serm. CCLXXV agens de studio sapientiæ. Sermonem à se proponi ait, qui possit ἐπίσης ὠφελήσαι νεανίσκους τε καὶ γέροντας *& iuuenes & senes iuuare.*

OCVLO CONTENDERE.

NIHILI correctio est legentium, *oculos contendere* Neque Lucretius eis facit lib. I cum ait—

—*Homo mortalis tendere contra*

Est oculos ausus--- Alia res, *oculo contendere*, alia *oculos contra tendere*. *Oculo contendere* est certare

A spatio videndi: *oculos contra tendere* est ἀντοφθαλμεῖν, ἀντιβλέπειν.

NEC QVIA DESPERES.

VT Epictetus Arriani c. II lib. I. Οὐδὲ γὰρ Μίλων ἔσομαι, καὶ ὅμως οὐκ ἀμελῶ τοῦ σώματος. *Milo non ero* (*q*; *tamen corpus negligo.* Et Galenus lib. de morbis animi. *Quinquagenarius*, inquit, *sum, neque tamen* εὐεξίας *negligo*, siue curam valetudinis abijcio, *quanquam corporis habitudine, quali Hercules fuit, nunquam ero*, καί τοι τὴν Ἡρακλέους εὐεξίαν οὐ δυνάμενος σχεῖν. Neque dissimiliter lib. I. ὑγιαίνειν.

SVNT VERBA ET VOCES.

VERBA *& voces*, piacula. Itaq; sequitur. *Sunt certa piacula*, Verrius, *Piare*, *insanos per verba quadam incommodo liberare.*

NEMO ADEO FERVS EST.

ATTIVS apud Marcellum.

Nullum est ingenium tantum, *neq; cor tam ferum*,

Quod non labascatur lingua, mitescat malo.

Sic Marcellus legit, sed videtur Attius voluisse,

Quod non labascat lingua---- Nullius est tantum ingenium aut animus tam ferus, quod non labefactetur siue flectatur oratione, & malo siue pœna mitescat. Orationem siue linguam refert ad ingenium: malum siue pœnam ad cor ferum

SI MODO CVLTVRÆ.

BENE culturam dixit. Nam ὁ μὲν γεωργὸς τὴν γῆν: ὁ δὲ φιλόσοφος τὴν ψυχὴν ἐξημεροῖ. C *Agricola terram, philosophus mentem exuit feritate.* Tullius principio Tusculanæ II. *Cultura animi Philosophia est.*

VIRTVS EST VITIVM FVGERE.

FABIVS. III lib. IIX. *Prima virtus est vitio carere.* Reprehendit hanc virtutis definitionem. Lactantius c. V lib. VI sed iniuriâ.

AD INDOS, PER MARE, &c.

MALE vulgarij --*ad Indos, Per mare pauperiem fugiens*--voluit Quinctus--*ad Indos per mare, pauperiem fugiens*, &c.

PER IGNES.

PER flamas & ardores Solis, Oda III lib. III. *Qua parte debacchentur ignes.*. Virgil. I. Georg. de Zona æquinoctiali---*Et torrida semper ab igne.* D Aut *per ignes*, incendia, vt Philostrat. epist. XLV. Δραμεῖν κέλευσον διὰ πυρὸς, οὐκ ἀναίνομαι. *Currere iube per ignem, non recuso.*

QVIS CIRCVM PAGOS ET CIRCVM COMPITA PVGNAX.

II. Georg.-----*Pagos & compita circum.* Vbi Seruius *Per villas*, inquit, *& quadriuia.* Intelligi Flaccus voluit. Quis paganalibus & compitalibus ita pugnax, vt vincat. Soliti rurestres ita pugnare, vt & carmine rustico certare in triuijs siue compitis, siue cõpitalibus. Virgilij Eclog. III.

MAGNA OLYMPIA.

LEGO interrogatoriè. *Magna olympia?*

SINE PVLVERE.

SINE *puluere*, Olympico. Expressiùs hoc ita magisq; ad sensum Quincti, quàm est Ad-

uersarijs

uersarijs c. xxvi lib. xxvi Sine puluere, *sine labore, sine conatu*, ἀκονιτί. A

VILIVS ARGENTVM EST AVRO VIRTVTIBVS AVRVM.

NON dissimilis gradatio illa Ioannis Cassiani c. III Collat. XXIII *Stannum esse vilius argento, argentum auro, aurum gemmis, gemmas margaritis, margarita sanctitate.*

HOC IANVS SVMMVS AB IMO.

IANVS summus ab imo. Omnes Iani, siue Iani omnium vrbis regionum, qui ad summā vi & xxx. De his ecce P. Victor in Collectione vrbis, *Iani*, inquit, *quadrifrontes XXXVI per omnes regiones, marmoribus incrustati & adornati insignijs militaribus & signis. Duo præcipui ad arcum Fabianum superior inferiorq;*. Cum itaq; per omnes vrbis regiones fuerint Iani, plana Quincti mens. *Hoc Ianus summus ab imo perdocet.* Omnium vrbis regionum siue Romæ totius hæc auaritiæ & æruginis doctrina est. Ergo & seqoitur. *Hæc recinunt iuuenes dictata senésq;.* Hæc vrbis totius doctrina est, hæc omnium ætatum disciplina. Nempe, *O ciues, ciues*, &c. Nihil ad Horatij mentem illa quæ in Aduersarijs c. xxvi lib. xxvi. c. x lib. vi. B

Satin' hoc de Ianis, an & hoc illis octoculis gratificari pergimus & docere quis *Ianus medius*. Sat. III lib. II? Putauêre *Ianum medium* esse spaciū medium inter duos illos Ianos qui ad Fabianum fornicem vt Aduersaria locis antedictis. At verius est Ianum medium fuisse vicum illum totum ad cuius fines Iani duo. Vnus superior, alter inferior, siue vt Sex. Rufus vocauit *Iani publici*. Eumque vicum nomine adfectum Iani medij quod in foro esset. Forum autem regio vrbis media vt nemo nescit. Ianus itaq; ille medius, alij summi aut Imi. His ita in luce positis, clarum eadem quotsum Ammianus Marcellio. lib. xxIIx dixerit *Per Ianos & fora clamitare*. Nam perinde est vt si diceres per fora & vicos ac regiones vrbis. C

Patet nunc ergo iam vicum ad Fabianum fornicem fuisse Ianum medium. Atque sic Ianum medium accipe Tullij II de Officijs. Et Philipp. vi vbi L. Aotonius Iani medij patronus, nempe tanquam vici. Vicorum aliqui patroni vt in vita D. Clementis.

Etiam Porphyrionis elucus eccille ad epist. xx vico illi oomen fuisse Ianus, quod in eo vico Iani arcus. Neque felicius Acroni aleam cecidisse ad Sat. III lib. II qui multa de Iano medio commentus, extra oleas omnia. D

HÆC RECINVNT DICTATA.

DICTATA ἀναδιδόμενα & χαθημερινά in Glossis & in Homilijs Dosithei magistri ἀναλήμματα. Ἀποδοῦναι ἀναλήμματα *Reddere dictata.*

Dictata illa, ex auctoribus loca, quæ mandata memoriæ soliti reddere pueri, vt Homilijs ijsdem.

LÆVO SVSPENSI LOCVLOS TABVLAMQ. LACERTO.

VT de M. Philosopho Imp. Sexti Philosophi auditorium frequentāte Δέλτον ἐξαψάμενος ἐς διδασκαλεῖον φοιτᾷ, ὥσπερ οἱ παῖδες. *Tabulam suspensam gestans commeat in ludum vt puerculi.* Marcellus *Bulga, sacculus ad brachium pendens.* A

SEX SEPTEM MILIA.

PARVM rectè interpretati aliqui *Si quadringentis sex desunt septem milia.* Melius διαλύτως. Si quadringentis milibus, *desunt sex, septem milia* pro sex aut septem, vt & Tollius loquitur epist. VII lib. x ad Atticum, Terent. Enn. Act. II Sc. III vbi scriptum malè *sex vel septem.*

AT PVERI LVDENTES.

PVERI ludentes ludum regni puerilis siue βασιλίνδα, de quo Iul. Pollux lib. IX Nempe *cum sortitò vnus aliquis vt rex imperat, quod opus facto, alius quasi minister omnia exsequitur.* In pilæ quoque ludo regni aliqua species pueris, cum victor, & qui nihil aut minimum in ludo pilæ siue sphæromachia peccauisset, is *rex* haberetur, victus autem vocaretur *Asinus*. Plato sic tangit in Theæteto, Dio item Chrysost. orat IV de regno cuius locus ita legendus est, οὔτε γὰρ τῶν παίδων ὁ νικήσας, ὅταν παίζωσιν, ὥς αὐτοί φασι, βασιλέα, τῷ ὄντι βασιλεύς ἐστι, &c. *Nec enim puerulorum ille qui est victor cum reges ludunt, vt ipsi loquuntur, reapse rex est*, &c. B

REX ERIS AIVNT SI RECTE FACIES.

VIDENTVR hanc ludi puerilis formulam milites in triumpho Iulij Cæsaris tangere voluisse parodia versam ioculari, cum vt Dio narrauit lib. XLIII ita canerent, εἰ μὲν καλῶς ποιήσεις κολασθήσῃ, ἂν δὲ κακῶς βασιλεύσεις. C

Plecteris si rectè faxis, si non faxis rex eris.

PRÆSENS HORTATVR ET OPTAT.

RESCRIPSERE in Aduersarijs c. xxvi lib. xxvi.—*Præsens hortatur & aptat.* Sed illa rescriptio ex non peruisa est mente Horatij. Intelligi vult. Qui præsens hortatur consilio, & optat votis. Hortari ad rationem refert: optare ad fortunam & euentum. Sic Ouidij lib. II fabular. Sol filium Phaëtontem hortatus, ad extremum subiungit se felicem ei optare à fortuna euentum.

OLIM QVOD VVLPES.

EX Lucilij Satyrarum XXX. D

Deducta d huic voce leo. Cur tu ipsa venire
Non vis?—vulpecula respondet
Quid sibi vult quare fit, vt introuersum, & ad te
Spectent, atque ferant vestigia d omnia prorsus?

Sic enim lego versus illos. Eandem apud Philostratum Apollonij lib. VII fabellam Damis profert, & Æsopicam esse ait. Apollonius autem magis vulpeculę illi laudi esse ait potuisse, si & ingredi & exire salua potuisset.

BELLVA MVLTORVM ES CAPITVM.

VT Appio Clauso apud Dionysium lib. VI Δῆμος, θηρίον πολυκέφαλος.

SVNT QVI CRVSTIS ET POMIS.

CORRIGVNT, alij, *frustis & pomis*, alij *fructu & pomis*. Saturniæ lemæ illæ. Nam

crustas Quinctus intelligi voluit crustula vt Sa- A tyr. 1 lib. 1.

EXCIPIANTQ. SENES.

TANQVAM pisces de multis optimos legāt. L. Seneca epist. LIIX *Digerere in literam senes orbos.*

NVLLVS IN ORBE SINVS BAIIS PRÆLVCET.

RECTE' Baias sinum vocat. Est enim vt ait Dio lib. XLIIX. χωρίον τι μεταξὺ Μισήνου καὶ ποτιόλων μηνοειδὲς *Parua regio inter Misenum & Puteolos curuata in lunæ speciem.*

LACVS ET MARE.

A Γεωγραφικῶς est, rescribere velle. *Locus & mare.* Nā vt ex Geographi descriptione lib. v & Dionis lib. XLIIX liquet, Horatius iun- B gere lacum & mare voluit, quia per mare Tyrrhenum aditus in lacū Lucrinum aut Auernum, atque hinc porro Baiæ.

MVTAT COENACVLA LECTOS.

DIVITVM fastidia & leuitas in rebus magnis: pauperū in paruis. Diues mutat cœnationes, pauper cœnacula. Notæ diuitum domus hibernæ atque æstiuæ, cœnationes hibernæ, æstiuæ, vt epist. Ciceronis 1 lib. III ad Q. Fratrem, Plutarchi Lucullo. Sic pauperculi quoq; adfectauēre cœnacula hiberna, æstiua. Diues triclinia mutat, pauper grabatos siue scimpodia. Diuitum triclinia æstiua & hiemalia, Glossæ, *Triclinium* τρίκλινον *Hiemale* χειμερινόν. *Æstiuale* θερινόν. Item Sigma hibernum, æstiuum. Sidonius in Bur- C go Leontij.

Mos erat hic dominis hibernum sigma locare.

At Vitruuio c. VII lib. VI quadruplex tricliniorū genus. Hibernum, Vernum, Auctumnale, Æstiuum.

Sed & maiores illæ diuitum delitiæ post æuū Horatij, anuli æstiui & hiemales, vt Iuuenal. Sat. 1 Crispinus. *Ventilat æstiuum digitis sudantibus aurum.* Vbi Glossæ veteres notant à Crispino inuentum hoc tam delicatum discrimen. Sic *semestre aurum* Sat. VII Et *maioris pondera gemmæ* Sat. I. Nempe quod æstiui anuli leuiores, inuenti à Crispino scil. cui per æstatem molestæ, *maioris pondera gemmæ.*

Neque minores in Græcia olim deliciæ vbi duplex diuitibus argentum escarium siue mensale, æstiuum & hiemale. Sic enim Alexis comi- D cus Athenei lib. VI.

—Ἀλλὰ ταῦθ' ὅλως
πρὸς ἀλαζονείαν οὐ χαχῶς πεποιήμενα
ἦν, οἶδα δὲ κἀγὼ τινὰ πολίτην ἡμέτερον
πλουτοαλαζόνα ὃς δράχμας ἔχων
τὰ πάντ' ἀργυρώματ' ἐβόα χαλῶν τὸν οἰκέτην
Ἕνα ὄντα καὶ μόνον, ὀνόμασι δὲ χρώμενον
φαρμακοσίοις, παῖ στρομβιχίδη μὴ τῶν χειμερινῶν ἀργυρωμάτων
ἡμῖν προθῇς ἀλλὰ τῶν θερινῶν.

Labeculis plerisq; adspersi à librarijs versiculi, sed eluere facile est. Fuisse scilicet.

A —Ἀλλὰ ταῦθ' ὅλως
πρὸς ἀλαζονείαν οὐ κακῶς πεποιημένα ἦν.
Οἶδα δὲ κἀγὼ τινὰ πολίτην ἡμέτερον
πλουταλαζόν', ὃς δράχμας μίας τὰ πάντ' ἔχων
Ἀργυρώματ' ἐβόα καλῶν τὸν οἰκέτην
Ἕν' ὄντα καὶ μόνον, ὀνόμασι δὲ χρώμενος
φαρμακοσίοις· παῖ στρομβιχίδη, μὴ χειμερινῶν
Νῦν προθῇς ἀλλὰ θερινῶν ἀργυρωμάτων.

Dico & Latinè, deterius quàm Græca illa sunt, an nego? expressim tamen ad sententiam.

---Sed omnia hæc
Ad gloriam illi cogitata non malè.
Sed noui ego & de ciuibus quendam meis
B *Jnaglorium. Vix vnius drachmæ illi erant*
Argentea omnia. Seruulum sed enim vocans
Vnum atq; solum, nilibus sed nominum
Vtens: Ades Strombichida non argentea
Hiberna nunc adpone, sed æstiualia.

Animaduersiones in Athenæum c. III lib. VI tentauēre locum illum, sed ne frustra, verentur. Non temere hoc veritæ illæ.

Illæ vero non leuiculæ tantum sed & ridiculæ diuitum mutationes, summiq; fastidij, cum ex triclinijs suis & cœnationibus splendidis ac regijs migrarent paulisper in seruolorum suorum cællolas, ex inopia illa & victu seruili sordido aliquam captātes variationis voluptatem vt apud C L. Senecam epist. XIIX & CXSX, Et Consolat. Heluiæ c. XII. Tangit & Iulius Bassus apud M. Senecam Controuers. VI lib. VII.

Variauēre autem diuites illi cœnationes suas, pauperculi cœnacula sua. Cœnationes diuitum vt L. Senecæ epist. XC & epist. LXXIIX cœnacula pauperum. Cœnationes ædium parte inferiore, cœnacula superiore. Molestus in hæc itaque adscensus, propereàq; à diuitibus locari solita vt apud Plutarchum in Sulla. Festus, *Cœnacula ad quæ scalis adscenditur.* In his itaq; cœnaculis tegna pauperum. Sic Lucilius apud Marcellum in *Desubito.*

Quamuis desubito trinis deducere scalis

nempe vxorculam clientis de cœnaculo tertio, siue desub tegulis Prudent. lib. I contra Symmachum

D *Omnia qui celsa scandit cœnacula vulgus.*

Et de pauperculo Iuuenal. Sat. III---*Tabulata tibi iam tertia fumant.* Vltra illud tertium tabulatum siue cœnaculum, nihil reliquum habitationis. Itaque subiungit Satyricus ille.

Vltimus ardebit quem tegula sola tuetur

A pluuia---&c. Sic apud Sueton de inlustr. Gramm. c. XIV Cato grammaticus habitans sub tegulis. Tertullianus aduersus Valentinianos. *Ille etiam Valentinianorum Deus ad summas tegulas habitat.* Hoc itaque tribus scalis habitare Lucilio vt dictum, & Martiali epigr. vlt. lib. I. Eiusmodi cœnacula mercedis siue pensionis paruæ vt Plutarchi loco anted.

INÆ-

INAEQVALI TONSORE.

AB inæquali tonsore, siue tondente inæqualiter. Aut figuratè, *tonsore* pro tonsura vt epist. xix *textor* pro textura. Peccat qui textore ibi corrigit *tesquore*. Quinctus enim tangere voluit texturam domesticam.

SI FORTE SVBVCVLA PEXAE TRITA SVBEST TVNICAE.

VT Martial. epigr. xxxix lib. iix.
O quantos risus pariter spectata mouebit,
Trita Palatina nostra lacerna toga
Membranæ, *Cantu Palatina*, &c. Lacernam suam tritam eo mi siue ornari, toga Parthenij candida & noua ridiculam.

VEL SI TOGA DISSIDET IMPAR.

IMPAR, non rotunda neque aptè cæsa. Fabius c. vlt. lib. xi Aut breuior tunica.

DIRVIT, AEDIFICAT.

SIc Geographus lib. v ciues Romæ χαταβάλλειν καὶ οἰκοδομεῖν παρὰ τὰς ἐπιθυμίας ἕτερα ἐξ ἑτέρων *Diruere, ædificare pro libidine, alia ex alijs*. Fabius Declam. cccxxxvii *Subinde diruere, subinde mutare tenus, & aliquid scilicet experimentis adijcere*.

INSANIRE SOLLENNIA.

PLINIVS e. 1 lib. xxiix *Mage mora insaniunt*. Albinouanus Consolatione Liuiæ *Iurisa repugnare*. L. Seneca epist. cxxii *Soluta peccare*.

VNO MINOR EST IOVE.

HOc tàquam Stoicum dogma posuit. Stoici sapientem Ioui parem faciunt, vt Chrysippus apud Plutarch. lib. de repugn. Stoicis, & lib. de notit. commun. Item Sextus apud L. Senecam epist. LXXIII. Sed idem quoque dogma Epicureorum est, vt apud Ælian. Var. c. xiii lib. iv Stobæum Serm. xxxix L. Senecam epist. xxv.

II.

MAXIMF LOLLI.

DE Lollio Maximo narraui io Odam ix lib. iv.

PLENIVS AC MELIVS.

MEMBRANAE. *Planius ac melius*. Et quidem planiùs ac meliùs. Ratio eccilla. Dixit *planius* ridens subtiles Stoicorum & Academicorum pari implicitas obscuritate nugas: dixit melius, magis βιωφελῶς.

FABVLA QVA, &c.

FABVLA, structura rerum poëtica, μῦθος, σύνθεσις τῶν πραγμάτων. Aristoteles c. vi de Poëtica.

GRAECIA BARBARIAE COLLISA.

PETRONIVS. *Aliqui belle causa nos quotidie collidet*. Correxere aliqui & apud Vopiscũ in Caro. *Plus enim timetur de incertis moribus principum, maximè in ea Rep. quæ recentibus cõfossa vulneribus Valeria-*

A *ni captiuitate, Gallieni luxuria, xxx etiã prope tyrãnorum collisionibus cæsa mẽbra, bellis ciuilibus sibimet eã vindicantiũ perpessa mæruerit*, &c. Sed quotidiani libri. *xxx etiã prope tyrannorum cæsa studium membra sibimet vindicantium perpessa mœruerit*, &c. Quæ pura & puta Vopisci manus & mens, Quippe intelligi vult. Insuper etiam xxx tyrannorum luxuriam cæsa Reipub. *membra*, siue abscisas de corpore imperij prouincias sibi vindicantium, funestam Remp. fuisse. *Ciuilium* Græculè dixit τῶν πολιτικῶν pro τῆς πολιτείας, siue pro *rerum ciuilium*, quibus contrariæ res priuæ. Neque rectiùs illud *Plus enim timetur de incertis moribus principis*, suppleuêre *quàm speratur*. Negat Vopiscus grata sibi acceptaq; talis supplementa esse, & patet iecte ipsa dictionis.

B INTER PELIDEN ET INTER ATRIDEM.

EIVSDEM modi tinnimentum Sat. vii lib. i. Sic Attici ἀνὰ μέσον καὶ ἀνὰ μέσον, &c. Tullius Paradoso i. *Vt nihil inter te atq; inter quadrupedem aliquid putes interesse?* Sed membranæ. *Vt nihil inter te & quadrupedem aliquam putes interesse?* Sic in Tullij stilo fuisse, videtur.

MVLTORVM PROVIDVS VRBES.

EX Homerica voce πολύτροπος Sed Liuius Androoicus apud A. Gellium c. ix lib. xiix magis ad vim verbi Græci *versutum* dixisse videri potest. Etenim & Homerus ipse post paullò explicans qui πολύτροπος, dixit ἐπίστροφος ἀνθρώπων, *dextre inter homines versans*.

C ET MORES HOMINVM INSPEXIT.

AVREL. Cassiodor. epist. xxxix lib. i.

SIRENVM VOCES.

RES fuit lis Grammatica A. Gellij c. vi lib. xiv. *Cuiusmodi Homerus dicat in Vlyxis domo οἴρηνας*. Relege, *in Vlyxis tomo*, Vlyxis tomus Odyssea, vt si *Achillis tomum* dixeris pro Iliade.

QVAE SI BIBISSET.

ATQVI bibit. Vlyxes enim ipse Odyss. x de Circea potione, inquit.
Αὐτὰρ ἐπεὶ δῶκέν τε καὶ ἔκπιον
Tum mihi sorbendum porrexit, ego impiger hausi.

D Quo iure Flaccus ergo negat bibisse? Bibit, sed non vt socij stultè & cupidè, neque perpessus virga Circes magica se contingi, quod socij non cauerant. Sapiens carpit quidem voluptates, sed honestas & sine periculo virgæ magicæ, bellutos facientis homines, atque expecuantis vt locutus Alcidamas, apud Fulgentium. Aut & ex Aristippi sententia voluptates populatas delibat sapiens sed leuiter vt Nilum canes in Ægypto: cupida vero & stulta plebecula voluptatibus inmergit se nec emergit.

IN MEDIOS DORMIRE DIES.

IN prandij horam, siue quinctam vt Persij Sat. iii.
---Quintã dum linea tangitur vmbra
id est, dum instet hora prandij. Ausonius Ephemeride.

Sosia prandendum est, quartam iam totus in horam Sol calet, ad quintam flectitur vmbra notam. A

Hæc prandij hora quotidiana, quinta siue meridianæ proxima: sed deliciæ & alias prandij horas fecêre, vt Caio septimam apud Sueton. c. LIX id est vnam à meridie. Verius apud Iosephum est IX siue à meridie tertia, Originum c. I lib. XIX. Qui arbitrati rescribendum ex Tranquillo Iosephû, vel iussêre sua vtrumq; frui ἑβδόμῃ, lineæ aut malè aut nihil signâtes fuot. Series enim narrationis Iosephi palam fecit rectiùs legi περὶ τὴν ἐνάτην ὥραν, quam ἑβδόμην, corrigendúmq; ex Iosepho Suetonium. Patet enim longissimam Caij moram in spectaculis fuisse, & sole inclinante properauisse coniuratos ne dies otiosus efflueret. B

Cvrres hydropicvs.

Cvrrere hydropicis vtile. Cornel. Celsus c. XXI lib. III in hydropici curatione. *Multum*, inquit, *ambulandum, currendum aliquando est*, &c. Currere nolunt delicati, qoia comes deliciarum pigritia. Propterea; Celsus ibidem de hoc ger ere morbi, *facilius in seruis eum quam in liberis tolli*, &c. Nempe quia cursus seruis quotidianus, ingenuis insolens, vt Plautinæ Patrui Se. v & Lamprid. in Alex. Seuero, & proprietas comica, *seruus currentes*, Terentij Prologo Heautont. Frustraitaque in Aduersar. c. XXVII lib. XXVI hesitauere, *curet* meliùs an *curret* legeretur. Neque alij rectè interpretati hactenus. C

Dimidivm facti.

Imitatvs Ausonios Technopægnio *Incipe, quicquid agas pro toto & primo operis pars.*

Pacantvr vomere silvæ.

Male hic πλεῖα σιγμή. Nam debuit interpungi. Pacantur vomere siluæ: *Quod satis est*, &c. Oxoptimus, inqoit, argentum, liberos, prædia: atqui non plurima possidere, sed sua sorte contentum esse beatos facit.

Pacari autem vomere siluas dixit eo se referens, quod ager vbi silua excisa, fertilissimus plerúmq; est, vt Virgilij I Georg. Iunij Columellæ c. II lib. II Plinij c. IV lib. XVII. Plerúmq; dixi, nec enim ita semper est vt notat Plinius & Columella locis prædictis.

Sincervm est nisi vas.

Sincervm vas non malè imbutum, sed purè lotum & bene olens. Signâtet autem Flaccus *sincerum* dixit, iunxitq; *acescere*. Ante vini diffusionem aliqui eum dolia picarent, ceram soliti admiscere pici. Mendosè. Nam in dolijs ita picatis acescere solita vina. Plinius c. XX lib. XIV *Ceram* inquit, *accipientibus vasis compertum est vina acescere.* Sic & Didymus Geopon. lib. VI τινὲς δὲ συμβουλεύουσι, μήτε ὅλως ἐμβάλλειν τοῦ κηροῦ εἰς τὴν πίσσαν, προφανέστερον δὲ τὸν οἶνον γίνεσθαι, ὡς ῥᾳδίως εἰς ὀξύτητα μεταβάλλειν. *Aliqui*, inquit, *suadent, prorsus non immiscere pici ceram. Fieri enim vinum austerius & facile acescere*, &c. Lego σκληρότερον γάρ, &c. Ceram autem solitos plerósq; eum piee miscere patet narratione Didymi loco prædicto. Tangit & Pamphilus ibi lib. eodem c. de vini educatione. Bene itaq; Horatius ni vas sincerum sinceram hoc est, sine cera sit, vinum, inquit acescere. Sincerum dictum tanquam sine cera. Interpres Terentij in Eunuchum. Soliti & pocula incerata re odoris causa, vt Theocriti Idyll. I.

--- κισσύβιον κεκλυσμένον ἁδέϊ καρῷ
- *Cyssibium suauiter dulcedine cera.*

Sicvli tyranni.

Plena tyrannorum Sicilia olim. Dionys. lib. VII. τύραννοι κατὰ πόλεις ἦσαν. *Tyranni oppidatim siue singulis oppidis erant.* Et Iustin. lib. IV *Singula ciuitates in tyrannorum imperium concesserant quorum nulla terra feracior fuit.* Ex eoq; Paollus Orosius c. XIV lib. II *Sicilia nutrix tyrannorum.*

Odio invicto.

Ο' μείζων θυμὸς, ἀπὸ μείζονος ἀσθενείας. Διὸ καὶ γυναῖκες ἀπὸ τῶν ὀργιλώτεραι. *Ita maior, a maiore imbecillitate animi. Itaque & mulierculæ iracundiores quàm viri.*

Qvo semel est imbvta.

Soliti imbuere dolia odoribus ante vini diffusionem. Eaq; de re M. Cato de re rust. c. CVII Plinius c. XXI lib. XIV Geoponica lib. VI c. *De doliorum inunctionibus*. Et lib. VII c. Quemadmodum suaueolens ac dulce vinum fiat D. Petrus Chrysol. Serm. XXXII *Sicut vetres pellium ab omni squallore purgantur, & lineamentis liniuntur odoratis, vt saporem vini possint inuiolabilem custodire*, &c. Lege, *linimentis*.

Qvod si cessas avt strenvvs anteis:

Intelligi vult se mediocritate sapientiæ aliqua contentum ac studij, nec Theopompi similem esse velle nec Ephori, aut neq; Chabriæ neque Iphicratis, de quibus Themistius Euphrades Orat. III.

III.

Ivli Flore.

D Ivlivs aut prænomen Flori, aut nomen sit necesse est, at nusquam repereris Iulium prænomen esse. Nomen autem Iulij Floro esse nequit. Nam Flori gentis non Iuliæ sed Aquileæ, vt numi veteres fidem faciunt, & Dio principio lib. LI. Ἀκύλιος, inquit, Φλῶρος πατήρ τε καὶ παῖς. *Aquilius Florus pater & filius.* Haud dubiè itaque manus Quincti nostri fuit, *Luci Flore quibus*, &c.

Florus autem hic Satyrarum scriptor, inquit Porphyrio. At Horatio & Poëta nunc & orator est. Idémq; opinor L. Florus triumvir monetalis, siue IIIVir A. A. A. F. F. tempore Augusti, vt extat in numis. Idémq; L. Florus ad quem epistola posterior lib. II.

Vicinas tvrres.

Sic Musæus ille quiqui est Sestum & Abydû vocauit

vocauit γείτονας πόλιας vrbes vicinas, in amoribus Heronis ac Leandri. Eaq; de re Geograph. lib. XIII Eustathius in Dionysium. Et turres Quinctus dixit quia in vtroque oppido turris, vt Musæi carmine eod.

QVID STVDIOSA COHORS.

COHORTEM Tiberij Prætoriam, studiosam vocauit quod multi in cohorte illa Tiberij siue comitatu, literarum studiosi, vt Florus hic rhetor & poëta, item Titius, Celsus poëtæ, alij.

PINDARICI FONTIS HAVSTVS.

ACCIPE de imitatione Pindari vt rectè nouantiquus interpres, non de interpretatione Pindari Latina, vt Porphyrio.

TRAGICA AMPVLLATVR IN ARTE.

QVI de disciplina scholarium scripsit, & imperitè Boëtius putatur, *Parum modestus*, inquit, *sermonibus ampullans*.

QVID MIHI CELSVS AGIT.

CELSVS nempe Albinouanus ad quem epistola est IIX. Cuius quidem epistolæ IIX scriptio nata videtur ex hoc isto epistolæ huiusce loco. Iratus enim Celsus Horatio, à quo carpitur nunc quasi βιβλιολόγιθος, & alienorum poëmatum sublingio. Iratum autem sibi Horatius Celsum epist. IIX obliquè vt morosum & curari nolentem arguit.

Hic itaque Pedo Celsus Albinouanus cuius extat consolatio Liuiæ A. Male *Celsum* vertêre in *Caium*. Putant eiusdem esse Epicedium Mæcenati, mihi esse non videtur, & rationes multæ sunt.

Neque obstat sublimitas Pedonis, quam rhetor Seneca laudauit Suasor. I. Nam heroum illud carmen, consolatio elegiacum. Neque contra Ouidius facit Pedonem *sidereum* vocans Ponti eleg. XVI lib. IV. Nam sidereus ille spiritus Albinouani & declamatoria vis atque copia in heroo quidem eius carmine vt dixi magis eminet: tamen & in Liuiæ consolatione, vestigia eius.

MOVEAT CORNICVLA RISVM.

QVALIS & Phædri fabella de Graculo & Pauone. III vbi male, *immiscuit se*, pro *immiscet se*, & *fugántq; rostris*, pro, *fiģúntq; rostris* vt & c. II.

Qui dissolutos mores vt compesceret. Voluit Phædrus ille---*vi compesceret*. Inibi, *Clamore magno regem petierunt à Ioue*. Phædri manus fuit. *Clamore magno regem à Ioue petiuerunt*. Item---*vos quoque cineres ait*. Meliùs. *Vos etiam cinet ait*. Et c. I. *Ante hos sex menses, ait, maledixisti mihi*. Phædrus *ait*, non exprimi sed intelligi voluit. Etc. IV.

Aliámq; prædam ab alio ferri putans.

M. literam sæpe non elidi nota res, sed Phædrus puto maluit. *Aliamq; prædam ab alio ferri deputans*. *Deputans* valde putans vt Plauto item alijs. Sed vlterius nunc Phædro dare operam, nobis opetæ non est.

SEV LINGVAM CAVSIS ACVIS.

A TVLLIVS Bruto. *Linguam acuere exercitatione dicendi*.

SEV CONDIS AMABILE CARMEN.

CARMEN odas. Lyrista enim hic L. Florus. Itaque ad eum epist. II lib. II ait, *Carmine tu gaudes*.

ET RESCINDITVR.

MALE hic plerisque omnibus libris nota interrogatoria.

INDIGNI FRATERNVM RVMPERE FEDVS.

HINC suspicati hunc L. Munacium Plancum L. Flori fratrem fuisse. Sed Flaccus fraternū fœdus dixit opinor, vinculum amicitiæ

B non minus arctum quàm fraternum est, siue amicitiam quasi fraternam, vt l. LIIX D. De hered. inst. *Qui frater non est, si fraterna caritate diligitur, rectè cum nomine suo sub adpellatione fratris, heres institutur*, &c. Fabius Declam. CCCXXI. *Quotiens blandiri volumus his, quæ esse amici videntur, nulla procedere adulatio vltra potest, quàm vt fratres vocemus*. Sic epigram. III lib. I c. ' ἐς κόλακας.

IV.

ALBI CANDIDE IVDEX.

LVDERE videtur ad nomen Albij. Dixi nomen, Tibullo enim ita nomen, prænomen vero Aulus constanter in membranis.

Iudicem A. Tibullum vocauit, quia & Albius hic in Senatu critico, cuiusmodi iudex Metius epist. ad Pisones,---*in Metij descendat iudicis aures*. Et Tarpa Sat. x lib. I.---*Certantia iudice Tarpa*. De Senatu autem Critico dicendi meta in epistolam ad Pisones.

SERMONVM NOSTRORVM.

SERMO, communis adpellatio Satyris Quincti & epistolis, quemadmodum ad principiū Satyrarum ostendi. Hinc ipse in epist. ad Augustum,

Si longo sermone morer tua tempora Cæsar.

DI TIBI DIVITIAS DEDERANT.

MElius Acro. *Di tibi diuitias dederunt*,---&c. Nam voluit Quinctus de Tibulli diuitijs loqui vt necdum plane mortuis. Vt autem hic *dederunt* versum in *dederant*, sic & Tibulli eleg. v lib. II. *Hæc fuerant olim*---meliùs membranæ. *Hæc fuerunt olim*, &c. Et Lucretij lib. v Et Æneide III vbi *constiterant* malè pro *constiterunt*. Passim denique sic ab imperitis accepti poëtæ.

ET CVI GRATIA, FAMA, &c.

REPONO, *Et qui*, &c. Nihil apertius quā Quincti manum esse *Et qui*, pro, *Et vt*, Quî pro vt accipi sæpe interpres Terentij notauit, vt in Prologum Andriæ & Act. II Sc. I. Sic & non semel Cicero vt epist. IIX lib. V ad famil. Item aliâs.

OMNEM CREDE DIEM TIBI DILVXISSE SVPREMVM.

RESCRIBIT Antonius Muretus Varijs c. penult. lib. xv.

Omnem crede diem tibi dilluxisse supremum.

Sed quare displicet, *dilucere diem*? An ne quia *illucere diem* solens dicere Tullius. Atqui & dilucere diem dixisse aliquos indicio illud in Glossis *Dilucidum* ὄρθρος. Dilucere pro latè, aut valdè lucere, vt apud T. Liuium lib. III.

Vt autem Flaccus nunc, ita & Musonius apud Stobæum Serm. I Οὐκ ἔστι τὴν ἐνεστῶσαν ἡμέραν καλῶς βιῶναι, μὴ προθέμενον αὐτὴν ὡς ἐσχάτην βιῶσαι. Dixeris Latinè. *Non potest dies præsens exigi honestè, ni proponamus extremum illum nobis agi.*

QVÆ NON SPERABITVR HORA.

ATTICE *hora* pro tempore, Ascon. in III. Verrin.

ME PINGVEM ET NITIDVM.

BENE suo sibi penicillo pingit se Quinctus noster, obesulus enim fuit, & pingui aqualiculo & ventre ὀγκωδεστέρῳ, vt in vita eius notauêre.

EPICVRI DE GREGE PORCVM.

VT L. Piso *ex hara Epicuri*, apud Ciceronem in Pisoniana, Et de grege sic Quinctus dixit, nam Epicuro *amicorum greges*, Tullius I de finibus.

V.

OLVS OMNE.

ETIAM *durum olus, & betam plebeiam* vt apud Pers. Sat. III quib. cōtrarij cauliculi de quib. acta res in Persium.

TORQVATE.

HVNC L. Torquatum censent illum esse quo Cos. natus Horatius. Euge, sic mortuum vocat Quinctua scilicet. Ego de Q. Nonio Asprenate Torquato intelligi malim qui ea kalend. Iul. Cos. cum L. Manlio, anno IↃCCXLVII. Consules nempe illi suffecti. Vnde autem Asprenati illi & posteris eius Torquati cognomentum Suetonius narrauit Augusti c XLIII. Q. hic Tor-
D quatus in Fastis, Suetonio C. est, sed solita prænominum, opinor deprauatione. Itaq; & in plerisque libris Suetonij Sex. non C. Torquatus est.

Quomodo inquies Asprenas ille in Troiæ ludicro puer, & post paullò cos.? Pueri in ludo illo grandes, de his & Nonius ille, & ætatis gratia ei facta, cos. deinde, vt & consulatu Augustus claudicationem eius compensaret. Forte an & adfinitate aliqua iunctus Augusto C. Sueton. c. LVI *Cum*, inquit, *Asprenas Nonius arctius ei iunctus*, &c.

Forte an autem hic & L. ille Asprenas qui Procos. Africæ apud C. Tacitum Annali I. Et qui
A M. Senecæ modò L. modò P. Asprenas. Nam & patronus hic Asprenas nunc Horatio.

PALVSTRES INTER MINTVRNAS.

DE hoc vino Geographus lib. v.

ARCESSA VEL IMPERIVM FER.

MELIùs alij, *Accerse* Ludit autem ad imperia conuiuiorum.

CRAS NATO CÆSARE.

RECTE Porphyrio. *Dies*, inquit, *Cæsaris natalem significat* Nouantiquus interpres parū rectè accepit de natali Augusti. Huius enim natalicia ix kal. Octobr siue die Septembr. XXIII qui sane dies æstiuus, & nox æstiua non est. Illum autem diem Augusto natalitium esse paret fide Kalendarij Romani. At C. Iulij natalis IV Id. Iul. si-
B ue Iulij mensis die XII. Macrob. Saturn. c XII lib. I. Dio principio lib. XLIV, alij. Hæc itaque *nox æstiua.*

Volo autem data occasione mantisam addere, & pro Manilio causam dicere, qui erroris manifestati reus factus, quia Romæ siue vrbis natalem lib. IV signo libræ mensiq; Septembri adscripserit. Ait enim,

Hesperiam sua libra tenet, qua condita Roma.

Atqui non nescius Manilius vrbis natalem esse XI kalend. Maij, sed voluit in gratiam Augusti parasiticè videri natalem vrbis verum esse signo libræ & Septembri mense, quia sic natus Augustus IX kal Octobr. Cum Octauio nascente, natam esse Romam. Etiam ἐπιφανέστερον Manilius acceptus
C lib. II vbi de spica virginis scribit

---*In Augusti felix quæ fulserit ortum.* Negane virginem sidus natalitium esse Augusti. Quid opus quæso Manilio baruere os? Nam rectè pingit adspectum capricorni ad virginem, quæ capricorno adfulsit in Augusti gratiam, quo sidere natum ait Suetonius c. XCIV.

Mane, inquies. Quomodo natus Octauius signo Libræ, atque idem signo Capricorni? Aiunt capricornum σπόριμον ζώδιον à Suetonio intelligi non ἀποκύησιν siue conceptum Capricorni sidere, natum signo libræ.

Atqui Vespasianus item capricorni sidere nummum percussit. Anne & huic σπόριμον ζώδιον Capricornus? Forte an aliqua Suetonij exertatio hic, neque Capricorni sidus natalitium sibi esse declarare Octauianus voluit, sed imperium sibi
D promitti. Nam si Iulio Materno λεπτοτάτων λόγων ἱερῶν fides aliqua c. XXIIX lib. ita *prima capricorni pars si in horoscopo fuerit inuenta, regem faciet ac principem, & cui maxima conferuntur insignia potestatu*, &c. Hoc itaque & Octauianus & Fl. Vespasianus iconio illo innuere voluêre.

QVO MIHI FORTVNA.

REPOSVERE aliqui *Quo mihi fortunas* Malim. *Quo mihi fortunas?* Sic vetus scriptura, pro *fortuna*. Quo. Quorsum siue ad quem finem, &c.

PARCVS ASSIDET INSANO.

QVEMADMODVM Antiphanes apud Stobæum Serm. CCXXXIX, Λύπη μανίας ὁμότοιχος ὑπάρχει

ἀυτῇ δοχῶ. *Tristitia insania contubernalis videtur.*

QVEM NON FECERE DISERTVM?

CAlices fecundi fecundum siue disertum faciunt, qualem? Poëtam, siue poëtari cogunt inter pocula, qui tunc Romæ ritus frequēs vt epist. Augusti, & Persij Sat. 1, Catulli epigr. ad Licinium Caluum. Item alijs. Poëtæ autem dicti *facundi* vt Martial. epigr. xxiix lib. iix. Et *disertis*, vt Eumolpus *disertissimus Poëtarum* apud Petronium.

NE SORDIDA MAPPA CORRVGET NARES.

NOTAT Fabius tanquam ab Horatio dictum neotericè, *corrugare nares*.

BRVTVM TIBI SEPTIMIVMQ.

SEPTIMIVS quidem hic, de quo est ad epist. III. Brutum vero *Frutam* aliqui fecere, cur nō & Sabinum vertēre in *Sabinam*? Sed ferio quidem. Conuiuium puto non lenocinium Quinctus instituit.

LOCVS EST ET PLVRIBVS VMBRIS.

SIc solétes facere in formula vocationis, date, si vellent, copiam & vmbras ducendi. Plutarch. Sympos. Problem. VI lib. VII. Διὸ χαλῶν ἐπὶ τρίτους ἐδωκα ποτε σοι, *Quocirca*, inquit, *cum vocarem mihi conuiuas, dedi aliquando vmbrus*, id est, veniam ducendi vmbras. Quanquam & sine venia illa duxēre vmbras. Suidas io Apicio ex vetere scriptote pingente gumiæ illius epulum ὑπάτω δὲ, inquit, ἦγεν Ιουνίυς Βλαῖσος καὶ Λεύχιος: ὁ τούτω Βλαῖσος ἐπὶ τὴν θοίνην κληθεὶς, εἰσ ἐφολκίδα ἄλλ ητι ἐπάγεται Ασωνιον πεδίαν. Εζῆν γὰρ καὶ ἐπικλήτους οἷο αὐοχ. ἀς ἑαυτοῖς ἐφεχλῶν τινας. Emenda. Ασκώνιον Πεδιανόν, quod peccatum quoque in Ασκώνιος nempe Ασκώνιος παιδία pro Ασκώνιος πεδιανίς, & pro ἐπικλήτους lego ἀκλήτους. Latinè autem erit. *Cos. erant Iunius Blæsus & Lucius. At Blæsus quidem ad epulum vocatus quasi lembum adtraxit inuitatum sine non vocatum Asconium Pedianum. Fas enim erat his qui vocati essent, etiam non vocatos, quasi vmbras sibi aduocare aliquas*, &c.

TV QVOTVS ESSE VELIS, RESCRIBE.

NAM & numerus vmbratum præfiniebatur. Plutarchus Problem. antedicto.

ATRIA SERVANTEM CLIENTEM.

ATRIA quasi castra & stationes clientum & salutatorum. Hinc L. Seneca epist. XIX. *Errat qui amicum in atrio quærit.* Eidémq; *frequens atrium* epist. LXXVII.

VI.

ÆRAQ. ET ARTES SVSPICE.

ARTES, artificum opera vt epist. ad August. -- *Artes diuitiaq, peregrina* -- Item, *vide-*A *re artes* pto spectare siue δοκιμάζειν. Tullius epist. XII lib. V ad famil. *Sed quod illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloria fore putabat.* Meliùs membranæ. *Sed quod illorum artes*, &c.

GAVDE QVOD SPECTANT.

VT Themistocles apud Ælian. Var. c. XLIII lib. XIII.

INDIGNVM, QVOD SIT PEIORIBVS ORTVS.

MALE accepêre librarij & συρφετὸς interpretum. Legendus locus

Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mucius. Indignum, quod sit peioribus ortus,
Hic tibi sit potius quam tu mirabilis illi.

B Vulgarij nullo sensu.

Ne plus frumenti dotalibus emetat agris,
Mucius, indignum, quod sit peioribus ortus
Hic tibi sit potius, &c. Ironicè Quinctus exclamat. Indignum facinus, si Mucius ille plebeius & ignobilis & de fece Romuli, tibi sit potius admirationi, quàm, &c.

VIRTVTEM VERBA PVTAS VT LVCVM LIGNA?

MALE plebeij omnes interrogatoriè. Esse debet sine interrogatione. Intelligi vult Quinctus. Sed tu virtutem esse putas verba, siue de virtute loqui, siue virum bonum esse qui qui loquitur vt *Piso ille Frugi, etsi viuat vt Gallonius* quēadmodum Tullius dixit II de finibus. Tota in huiusmodi verbuleios Iuuenalis Satyra II est. Tu, inquit Flaccus, sic putas, ergo neque vlli rei magis quam auaritiæ incumbis quæ tibi nutricula sit deliciarum & voluptatum. *Caue ne pertus*, &c.

Esto inquies locus hic intertogationi non est, sed quo sensu Quinctus hoc *virtutem verba putare vt lucum ligna*, dixit? Bene interrogas quiqui es, egoq; intactum hoc miror & præteritū hactenus legionibus intetpretum. At Quinctus perargute. Tu, inquit, trossule Romane censes in virtute nihil aliud sanctitatis & religionis inesse, quam verba sancta & honesta, vt si quis in luco nihil inesse aliud dixerit quàm ligna; at inest quoque luco sanctitas & religio. Nam lucus siue ἄλσος est τέπος συνδενδρος, ὕδωρ ἔχων, καὶ θεοῖς ἀφιερωμένος. *Locus siluester fontem habens & Dijs consecratus.* Scholiastes Homeri ad Iliad. II & Eustathius in Odyss. X. Itaque & Seruius admonet Maronē nunquam lucum esse sine consecratione. *Vbicunque*, inquit, *lucum ponit, sequitur & consecratio, & religio.* Ad Æneid. I, III, VII. Hinc *luci consecrati* Cæsari VI belli Gallici. Tacito in Germania. Valerio c. II lib. I. Et verò etiam fana plerūmq; in lucis. Sic fanum Æsculapij in luco, Valerij c. II lib. I. Glossæ, Ιερὸν τὸ ἐν ἄλσει *Fanum*. Dicamus nunc iam itaque mentem Horatij. Vt in luco, inquit, non tantum ligna, sed & religio & sanctitas: sic virtutis nou tantum est houesta oratio, sed & sanctitas morum ac vitæ. Tu autem pepo, ligna in luco vides, religionem non vides, in studio virtutis verba honesta vides, morum vitæq; sanctitatem præteruides.

ET QVÆ PARS QVADRET ACERVVM.

TVLLIVS, Verrina III *Sestertia quadrare.* Asconius, *Solida*, inquit, *facere.*

ET GENVS ET FORMAM.

SOPHOCLES apud Plutarchum lib. de audiend. Poëmatis agens de Pluto siue diuitiarum numine.

> καὶ γὰρ δυσειδὲς σῶμα καὶ δυσώνυμον,
> Γλώσσῃ σοφὸν τίθησιν εὔμορφόν τ' ἰδεῖν. Lego
> ----καὶ δυσώνυμον γλώσσῃ, σοφὸν--- &c.

Et interpretor

> *Nam turpe corpus, & quod ligna nuncupet*
> *Inuisa, perfectum & nitens specie facit.*

σοφὸν reddidi *perfectum*, Patet ratio ex Aristotele. B

REGINA PECVNIA.

PECVNIA Dea. Deæ nempe reginæ & dominæ vt Petronio, *Domina Venus.* Flacco, Venus *regina Gnidi Paphiq.* Et *Regina tenens Cyprum.* Et *Regina Calliope.* Et Luna, *regina siderum.* Sic itaque *Pecunia regina* siue Dea. Pecuniam Romanis Deam fuisse testis Arnobius lib. IV D. Augustinus c. XXI & XXIIX lib. IV c. III & XI lib. VII de ciuit. Dei. Etiam Iuuenal. Sat. I fatetur Pecuniam Deam esse nullum tamen hactenus ei templum ædificatum Romæ. Reprehensus ibi Iuuenalis, sed laudari debuit in Aduersar. c. XX lib. XI. Non it inficias Satyricus ille Deam fuisse, templum ei fuisse negat. Verè hoc ille. Nullum enim fuit.

DECORAT SVADELA.

GLOSSÆ *Suadela* πειθώ. ἡ θεός. Item πειθώ *Suadela.*

CAPPADOCVM REX.

ARIOBARZANEM Cappadociæ regem videtur tangere velle, de quo Tullius epist. I lib. VI ad Atticum. *Nihil illo regno spoliatius, nihil rege egentius,* &c. Quater nempe rex ille regno expulsus, totiésque restitutus. Appianus in Mithridatica. Dio lib. XXXV. Plutarch. in Lucullo, Iustinus lib. XXXIIX. Hinc itaq; spoliatio illa regni, & regis egestas.

NE FVERIS HIC TV.

TV troßule qui omnia in pecunia ponis, si Cappadociæ regnum tibi offerretur acceptare nolles, quoniam etsi πολυάνθρωπον illud regnum, tamen ἀνάργυρον; siue vt Herodoti verbo ex lib. IIX dicam ἀσθενὲς χρήμασι. Illos nihil moror qui trimodia verborum offusa, non lucem aliquam Flacco sed noctem fecère. Ac neque in Aduersarijs peruisa Horatij mens c. IIX lib. XXII c. XVI lib. XXVI c. VII lib. XXX.

ET COGAT TRANS PONDERA DEXTRAM.

COGAT ciues largitionibus corrumpere, modo hunc modo illum. Cogat non vi sed monitione.

Trans pondera dextram porrigit, qui publica pondera largitione sua excedit. Quæ publica pondera, Festus tradit in *Publica pondera*, puta, vt *quadrantal vini* siue amphora *fit pondo XXC, congius vi-*
A *ni X pondo*, &c. Sic enim apud Festum lego. *Vt quadrantal vini XXC pondo fiet, congius vini X pondo. In sex sextarijs congius fiet, in duodequinquaginta sextarijs quadrantal fiet vini*, &c. Sic itaque lex Silia publicis ponderibus modum præfiniuit vetitiq; magistratus minora aut maiora facere. At petitores ambitiosi duplicata fraude & largiri soliti vinū, oleum, aliàq; id genus: & largiri ponderibus auctis. Puta, vt quadrantal vini siue amphoram largirentur non quæ pondo XXC esset vini oleiue, sed centum aut amplius, sic tamen vt amphoræ nomine fraus velaretur. Sic apud C. Plinium c. XIII lib. XXXV. *Q. Coponius ambitus damnatus, quia vini amphoram dedisset dono ei cuius suffragij latio erat.* Tales autem vulgo siue passim siue viritim fieri solitas B largitiones non mirum, quippe & prandia vulgo data siue popellum prandijs acceptum indicio Tullius pro Murena. Calpurnia enim id lege vetitum ait. Nec vetitum esset nisi ante vsurpatum. Atque inibi diuergium illud, Calpurnia lege vetita esse prandia non quæ *singulis* darentur, sed quę *vniuersis.*

Esto, inquies, sed illæ vini olei largitiones, in ijsq; dexterarum trans pondera porrectiones, obsoletæ multis iam sæculis. Sane, sed Poëta nomine tenus etsi re mutata, etiam de nummaria non vinaria aut olearia largitione, *trans pondera porrigere dextram* eleganter vsurpauit. Hæc itaq; germanissima Quincti mens, opinor, quam si tamen alia propiore tanquam iure agnationis vicerit, C meam iacere, vel Quincti causa cui factum volo, facilè patiar. At illæ quidem quæ in mentem hactenus alijs fuère, non vereor ne gradu propiore sint, vt illa in Aduersarijs c. IIX lib. XXII, eademque nouantiqui interpretis. *Trans plaustra & sarraca onusta grandibus saxis & magnis trabibus, manum transmittere ad prensationem.* Nec vero illa propior Dionys. Lambini interpretantis, *trans pondera dextram porrigere*, prensare siue δεξιάζεσθαι. Nec enim id vbi cardo rei est tetigit, nempe quid, *trans pondera.*

CÆRITE CERA DIGNI.

NOTA res qui Cærite cera dignus. Glossæ autem etiam Cærites dixère pro tabellis censorijs. *Cerites* Δέλτοι ἐν αἷς ἐγγραφὰς ἀπετίθεντο. D Tabulæ in quibus censum descriptum reponūt. Scripserat puto Philoxenus ille quiqui est ἀπογραφὰς. Ἀπογραφὴ *census*, apud Iosephū Originum c. I lib. XIIX. Theophilum Institutis §. vlt. De Libertinis, Suidam, alios. Cærites itaq; Glossis, tabulæ censuales omnes, non eæ solum in quas relati plebeij notati à Censoribus infamia, quemadmodum Pedianus accipit in Diuinationem, item alij. Sed Pediani A. Gellij, Acronis, Porphyrionis ratio verior, neque omnes tabulæ censuales, *cærites.*

SI NON, HIS VTERE MECVM.

VT Isocrates ad Nicoclem. Χρῶ τοῖς εἰρημένοις, ἢ ζήτει βελτίω τούτων. *Vtere his quæ dixi, aut quære his meliora.* Isidorus Pelusiota, epist. XCV

xcv lib. iii. Καὶ ταῦτα μὲν παρ' ἡμῶν. Εἰ δέ τις ἔχει βέλτιον λέγειν, χαὶ ἀκούεσθαι. *Hæc à me sunt. Si quis autem habet aliquid melius dicere. Dicito sanè & audimus.*

VII.

QVAM MIHI DAS ÆGRO.

VT Iuno Carnutensis epist. cxlii. *Paterna discretione date veniam manifesta pericula metuenti quam daretis eadem pericula subeunti.*

DESIGNATORVM.

DESIGNATOR pompam & ludos funeris regens ac loca vt popularia & equestria ostendens ac disponens. Expressit has designatoris partes benè prologus Pœnuli Plautinæ.

Nec designator præteriens obambulet

Nec sessum ducat, dum histrio in scæna siet.

Ecce obambulare per theatri gradus & orchestrã, & sessum ducere, partes designatoris, sed antequam exorsus histrio fabulam. Accensum Tullius dicere visus est legum, vbi concedit domino funeris indictiui vti accenso & lictoribus, vt & nunc Horatius designatori dat lictores. Interpres Terentij in Adelph. Act. i Sc. ii *Designatores*, inquit, *qui ludis funebribus præsunt*, &c. Ergo & L. Seneca c. xxx lib. vi de benefic. iunxit designatores, & *Libitinarios*. Tertyllian. c. x. De spectacul. *Duobus inquinatissimis tributis, funerum & sacrorum, designatore & aruspice.* Designare ostendere est. Glossæ *Designo* ἐπιδείκνυμι, *Designator* ἐπιδείκτης. Hinc designator loca designans in spectaculis siue ostendens.

C

Ac propriè quidem ludis funebribus designatores, sed vsurpari quoque in ludis alijs, vt l. vi §. ii. D. De his qui not. infam. vbi designatores βραβευταί, quia in ludis omnibus certamina. Itaque his præfectos bene βραβευτὰς dixêre, vt & ludorum locum Agonium ulim à nomine ἀγῶνος siue certaminis. Sic enim meliùs quàm Festus, *Agonium* quia sine angulis. Certanêre in theatricis, vt histriones, Poëtæ: in amphitheatricis vt gladiatores, bestiarij, &c.

Suspicati aliqui ficus primæ nunc à Flacco mentionem fieri, quod ficus character & insigne quo designator in pompa funebri agnosceretur: virga vero ei nota in ludis. Fidem huic commento facere voluêre ex epodo xvi vbi *pulla ficus. Pulla*, inquiunt, *funera, vt & ficus arbor funebris.* Canthetinum hoc quidem hercle somnium. Quinctus enim noster ibi insulas fortunatas pingens, haud dubiè nihil de funere aut designatore cogitauit, sed pullam ficum pro matura dixit ὡραίως, vt rectè omnes interpretes. Et quidem Διαχρπτικῶς pullam dixit, quia & albæ sunt aliquæ.

Ac neque illud satis pro verò, designatores in ludis insigni virgæ agnitos, dicere oportuit in funebribus ludis pro insigni eis togam pullam, & lictores sagulis atris fuisse: in ceteris, togam prætextam ipsis, & lictoribus sagulã punicea. Sed longissimi sermonis telam orditremur, quam detexere nunc sat bella occasio non est.

A

Rectè quidem designatores separauere à locarijs. Designatores demonstrare loca, locarios autem locare popello serius venienti, & locare paruo lucello, idq; locarium diei potuit, à lucari nempe differens. Sic Varroni iv de Ling. Lat. Locarium quod pro loco stabuli datur aut tabernæ.

NON INVISA FERES.

INTELLIGI vult apophoreta. Isidor. c. iv lib. vlt. *apophoretam esse aut lancem planam a ferendis pomis, aut id genus alijs nominatam*, &c. Nempe quod poma & pira pro apophoretis. Apophoreta Flaccum intelligi velle & illud indicio—*vescere sodes.* Ecenim hoe verbum conuiuij. Ex conuiuijs autem solita referri apophoreta. Itaq, Martial. in Apophoretorum libro.

B

Præmia conuiua det sua quisq; suo. D. Ambros. Exhort. ad virgines. *Qui ad conuiuium magnum inuitantur apophoreta secum reportare consueuerunt.* Et in epist. ad Romanos. *Ad quod omnes inuitati apophoreta duplicia consequuntur.* Diptycha & apophoreta Symmachus iungere solens, vt epist. xxx & xxe lib. ii. epist. liv lib. v epist. cx lib. ix. Item aliâs. Bono discrimine. Diptycha dari solita vt spectatori, apophoreta vt conuiuæ: Diptycha vt in his notaturi quæ vellent, siue quæ notare visa in spectaculis: apophoreta autem ad epulum. Itaque munerarij siue editores soliti mittere vtraque. De Diptychis patet l. i. C. Theod. De expens. ludor.

Sed prisco quidem ritu Romano apophoreta propriè Saturnalitia munera vt Sueton. Vespas. c. xix.

HÆC SEGES INGRATOS TVLIT.

NON expressêre hic mentem Horatij agmina interpretum. Quinctus intelligi voluit. Quia plerique omnes largiuntur, non tam ea quibus amicum subleuent, quam quibus ipsi carere facile possint aut volunt, iccirco & multos existere ingratos sine opinantes, vt res est, talibus munificis nullo se beneficij & gratiarum vinculo esse obligatos. Eleganter hoc Isocrates τὰς χάριτας ἀχαρίστως χαρίζεσθαι.

D

QVID DISTENT ÆRA LVPINIS.

VERE nummi ludicris & comicis quantum præstent. Lupini soliti nummorum esse vicarij. Nempe lupini signo impresso eius qui lupinis ornamentationem faciebat. Hi lupini pro nummis accepti, ea lege vt veri deinde lupinis redditis acciperentur. Aleonib. plerumq; pecunia prefectoraria destitutis, sic lupini succidanei. Sic capiendum illud l. i. C. De aleatorib. *Si quis sub specie alearum victus sit lupinis, vel alia quauis materia, cesset etiam aduersus eum omnis exactio.* Intelligi vult Iustinianus, si in alea lupini pro nũmis dati sint, pro quib. deinde veri acciperentur, victori qui lupinos accepit nullam esse debere actionem qua veros petat. Pœnam sc. princeps hanc esse vult

aleoni, Sic & lupini *aurum comicum* Plautinę Pa-A
trui Sc. vi.

DIGNVM PRÆSTABO ME ETIAM PRO LAVDE MERENTIS.

LAVDEM dixit pro beneficio & munere. Moneo quia neque Acro, neque post Acronem Dionys. Lambinus, aut alij satis fidi hac in parte Quincto fuêre interpretes.

Laudem pro munere & liberalitate accipi, puto non visum iri neotericum nimis & insolens. Nam & honorem ita dixêre Latini quemadmodum & Græci τιμὴν, vt ostendi ad Satyram v lib. II. Et quidem etiam ἀρετὴν Attici eo significatu dixêre vt Pericles in funebri laudatione apud Thucydidem lib. II. τὴν ἀρετὴν ἀποδώσων, &c. id est, vt rectè interpres Græcus τὴν εὐεργεσίας siue beneficium. Honor nempe &
B laus pro munere, quia munus laudis & honoris causa datur. Virtus pro munere quia virtutis ergo datur, siquidem rectè datur. Nam vitij quidem vt libidinis & id genus contrariarum virtutum gratia quæ dantur, neque *dona* neque *bona* sunt, neque *beneficia*, sed veneficia. Et quia virtutis causa donans, etiam virtutis mirator est, siue quia ex virtutis admiratione proficiscitur eiusmodi liberalitas, iccirco Attici ἐπιθαυμάζειν τινὰ dixere pro munerari aliquem Aristophanes Nebulis

χρὴ γὰρ ἐπιθαυμάζειν τι τὸν διδάσκαλον

Nam par magistrum est non nihil mirarier.

Id est, aliqua re munerari. Sic & honor pro successione, item alij honores eiusmodi.

C Sic itaque laude pro munere accepta Quincti perspicitur mens. Nempe. Vir bonus & sapiens dat non proijcit, dat amicis vtilia, non autem proiectitia, vt Calaber hospes pyra. Non dare hoc sed proijcere est. Item vir bonus & sapiens dat cum dilectu eorum quibus dat. Nempe largitur dignis siue gratis, & tamen his ipsis liberaliter, non profusè, non prodigè, neque aureos quasi lupinos effundens. Debent igitur accipere volentes gratos se & liberalitate dignos præstare. Qualem & ego me præstabo inquit.

QVOD SI ME NOLES.

DIGNVM præstabo me laude siue liberalitate tua Mæcenas, & officio non deero, sic tamen vt libertas mihi salua sit, neque cogar eadem lege officia tibi præstare, qua tibi olim præstiti *ætate florente*, &c.

D REPSERAT IN CVMERAM FRVMENTI.

FORTE an & hanc de Lucilij penu fabellam Quinctus noster in suam vt solitus congessit. Nam Lucilij lib. v apud Nonium in *Mineum* versus est

Dic quam cogitat vis ire minutum

Per commissuras rimarum noctis nigrore?

Fuisse puto ----- *Dic quanam cogat vis ire minutum*

Per commissuras rimarum nocti nigrore?

Verba opinor mustelæ ad vulpeculam, dum per A commissuras rimarum, tentat cumeram inrepere.

REX, Q. PATERQ. AVDISTI CORAM.

CLIENTVLI enim & salutatores patronum suum adpellare soliti regem. Sic Iun. Columella Proœmio lib. I. Salutatorem regi opposuit. Et Valerius Martial. epigr. XIIX lib. II & epigr. XL lib. IV vbi regnum pro patronatu. Tertyllianus aduersus Marcionem c. XXII lib. II *Si cliens diuitis aut regis*, &c. Patrem autem dicere soliti blandè pro patrono. Patronus enim clienti quasi pater est A. Gellius c. III lib. IV Lactant. c. III lib. IV Seru. ad Æneid. VI.

ADRASVM QVENDAM.

B LIBERTINVM. Libertini calui siue adrasi. Nam de vt libertinarum nota olim toga pulla quemadmodum ostendi ad Sat. II lib. I, sic libertinorum insigne quod calui siue adrasi essent. Sic Petronij Trimalcio libertinæ suæ conditionis siue libertinitatis memor, *pallio coccineo ad rasum incluserat caput*. Sic apud Ciceronem pro Roscio Comœdo C. Fannius Chærea *capite & supercilijs semper est rasis Capite* vt libertinus, *supercilijs* vt mollis. Pauperes liberti adrasi tantum: beati autem & deliciantes capite plerúmq; palliolato vt Demetrius Pompeij libertus apud Plutarchum in Catone Vticensi. Neque infame caluitium hoc libertis, sed honestum quippe libertatis index. Soliti enim adradi cum manumitterentur, quæ protrita historia est. Postmodo itaque vt tunc manumissionis, sic deinceps libertinitatis nota
C caluitium siue adrasum caput. Nota nempe qua differrent ab ingenuis. Siue rasura illa interstitionem faciebat libertinitatis & ingenuitatis.

Esto, inquies, caluitio differentes libertini ab ingenuis, à seruis autem qua nota discreti? Namque & hi rasi ritu siue Romano siue Attico. De Attico Aristoph. Auibus ita interrogans.

Ἔπειτα δοῦλος ὢν κόμην ἔχεις;

Itane comam tu seruus existens alis?

Vbi interpres ἦν δὲ τῶν ἐλευθέρων τὸ κομᾶν. Ingenuis tantum fas comam alere. Multifariam hoc diuidi necesse. Nam serui plerúmq; nō prorsus calui siue rasi, sed aut seruiliter tonsi, aut rasi seruiliter. De tonsu seruili mentio Amphitruonis Plautinæ vbi Sosiæ serui *tonsus* siue tonsura.

Cuiusmodi verò tonsus ille, siue tonsura seruilis? κουρὰ περιτροχαλάτη quemadmodum
D Iulius Pollux vocauit c. I lib. II. Sed Pollucis haud dubiè manus περιτροχαλάτη. Sic κείρεσθαι περιτρόχαλα tonderi in orbem Zonaras Annali II qui & apertè seruilem eiusmodi tonsuram fuisse indicio est. Nam ex L. Valerij tribunipl. Legem Oppiam dissuadentis oratione & M. Catonem refellentis suasorem legis, locum sic profert. Σὺ δ' ὦ Κάτων εἰ ἄχθῃ τῷ κόσμῳ τῶν γυναικῶν, καὶ βούλει φιλόσοφόν τι ποιῆσαι καὶ μεγαλοπρεπὲς, ἀπόκειρον αὐτὰς περιτρόχαλα, καὶ χιτωνίσκους καὶ ἐξωμίδας ἔνδυσον, καὶ νὴ Δία σύνης καὶ ὅπλιζον, ἐφ' ἵππους τε ἀναβίβαζον,

καὶ

καὶ εἰ δοκεῖ σοι καὶ ἐς τὴν Ἰβηρίαν ἀνάγαγε, ὅπως τι καὶ τῶν ἐκκλησιῶν κοινωνῶσιν ἡμῖν, καὶ δεῦρο αὐτὰς ἐσφρώμεθα, Καὶ ὁ μὲν Οὐαλέριος ταῦτα ἐπισκώπτων εἶπεν. Labeculæ in his aliquæ, sed eluo ecce, vt quod est ὅπως τι καὶ τῶν ἐκκλησιῶν, &c. Lego μήπως τι καὶ, &c. Planissima enim hæc tribuni mens. Si vult Cato, abducito secum muliercolas nostras in Hispaniam pro seruis, interesse concionibus nostris, & in forum descendere nequibunt, quod ille stomachans eas facere dixit, &c. Etenim Cato suadens legem Oppiam acerbè illud in matronas dixerat, quod & in eius concione apud T. Liuium lib. xxxiv. *Nos, si Dijs placet, iam Rempubl. eas capessere patimur, & foro quoque & concionibus, & comitijs immisceri,* &c. Et pro illo nihili verbo ἐσφρώμεθα, repono ἐσπαγώμεθα. His itaque detersis, interpretor. *Tu autem Cato, si indignaris muliercula mundum muliebrem esse, & philosophum hic facinus & magnificum facere vis, circum eas tunde in orbem & tuniculis eas & exomidibus indue, atque si Dijs placet, armare quoq; eas memento & rescribere ad equos, & in Hispaniam secum ducere, ne concionum hîc nobiscum participes sint, neve huc,* in forum comitium, & rostra, *eas introducamus,* &c. Hic seruiles notæ κείρεσθαι περιτρόχαλα *tonderi in orbem,* siue rotundè, & *tunicula & exomides.* Tunicas & exomidas seruiles fuisse vestes vt libertinorum togas pullas, alia, nobis dicendi meta, de seruili tonsu, pergo etiam nunc paucula.

Κουρὰ περιτροχαλάτη siue orbicolaris tonsura duplex fieri potest, vna vertice capitis raso siue caluo & inferiore capillo circum integro; aut parte rasa inferiore, siue calua, & vertice capillato. Prioris modi tonsura ecclesiastica est, cui à D. Petro initium, qui in coronæ dominicæ memoriam sic caluos esse voluit: alterius modi tonsus Simonis magi fuit, Simonis Petri tonsuræ ex *antica linea* siue diametro contrarius. Vtriúsque tonsuræ historiam Beda Presbyter historiæ Anglorum Ecclesiasticæ c. xxiii lib. v exsequitor, & ostendit cur illa optabilis, hæc fugienda sit. Simoniaca eiusmodi tonsura etiam seruulorum Romæ, à quibus eam mutuatus magus ille. Rectè sanè itaq; vt se non filium regni & cælestis coronæ speratorem, sed sui domini Satanæ seruum ipse testaretur imprudens.

Eiusmodi tonsuræ & gentibus barbaris plerísque. Nam sic Arabes apud Herodotum lib. iii κείρονται περιτρόχαλα περιξυρῶντες τοὺς κροτάφους. *Tondentur quasi orbiculatè, circum capitis tempus vtrumq; radentes.* Et Iudæi apud Eusebium Demonstrat. Euangel. lib. ix in versibus Chærili,

> Αὐχμαλέοι, κεφαλὰς τροχοκουράδες—
> *Squallentes capite, & tonso orbiculariter.*

Alia seruis pœnæ tonsura vt in ergastulis & pistrino, & opere poblico ac metallo. Nam his pars vna capitis rasa, siue hi capite semiraso, vt Apuleiasini lib. ix in pistrino serui, *capillum semirasi,* & *vstor semirasus* epigr. Catulli. Et Artemidori Daldiani c. xxi lib. i ὁπότερον δ' ἂν τῆς κεφαλῆς ψιλὸν ἔχῃ τις, οὐκ ὢν κυσεμάδητος, κατακριθήσεται τὴν εἰς ἔργον δημόσιον καταδίκην. *Quali quali autem capitis parte rasus aliquis, criminis sibi conscius, condemnabitur pœna operis publici.* Ὁπότερον accipe τὸ δεξιὸν, καὶ τὸ λαιόν. *Dextrum latus & lauum,* vt testis sibi Artemidorus ipse. Illud autem οὐκ ὢν κυσεμάδητος ridiculè versum Latinè hactenos. *Vt non probe cognosci queat* Patet nunc ergo iam quis seruulorum Romæ tonsus; at cum manumitterentur adrasi toto capite siue planè calui eoque deinde tonsu discreti libertini ab ingenuis vt dixi.

Ad summam seruilis tonsora triplex. Seruorum in familia tonsus orbicolaris, seruorum pœnæ dimidiatus; libertinorum verò caluitium. Sic tonsui caluitium opposuit Plautus Amphitruonis Sc. i.

CVTELLO PROPRIOS PVRGANTEM LENITER VNGVES.

SIGNANTER dictum, *proprios.* Hanc enim vt personæ vili ac tenui notam adposuit. Etenim qui honestiores ij tōsoris opera in vnguibus demendis vsi vt Plauti Aululariæ Sc. vi

> *Quin ipsi pridem tonsor vngues demserat,*
> *Collegit, omnia abstulit præsegmina.*

A. Tibullus eleg. ix lib. i.

> *Quid fuco splendente comas ornare? quid vngues*
> *Artificis docta subsecuisse manu?* Et apud Valerium c. ii lib. iii. Porcia Bruti cum se tonsorio cultello ipsa volens læsisset, *Brutus eam obiurgare cœpit, quod tonsoris præripuisset officium.* Commemorauit & Plutarch. in Bruto. Eiusmodi tonsoris officium est ὀνυχίζειν Artemidori c. xxiii lib. i quod ridiculè interpretati *vnguibus conscalpere.* Hinc & *praue sectus vnguis* epist. i imperite nempe sectus à tonsore.

GAVDENTEM PARVISQVE SODALIBVS.

MELIÙS. *Gaudentem, paruisq;,* &c. Ἀπὸ κοινοῦ enim, gaudentem ad omnia illa refertur, *properare loco, cessare, quærere, vti sodalibus, lare certo, ludis, campo.* Contra neque rectè aliqui voluére vt Dionys. Lambinos.

ET POST DECISA NEGOCIA.

VT Suetonius Vespasiani c. xxi.

TVNICATO POPELLO.

SERVVLIS & plebeculæ paupertinæ. Tonicati propriè serui vt Plautinæ Amphitruonis Sc. i Sosia seruus *tunicis consutis aduenit.* Et Apuleiasini lib. ix *Serui tunicati,* & *Tunica seruulis* apud Iustinum lib. xix Serui lege tunicati, libertini & ingenui togati; pullis libertini, albis ingenui. At tenuitate fortunæ & egestate, libertinorum etiam aliqui, etiam ingenui pleriq; sioe plebeculæ pars plera in tunicis Iuuenal. Sat. iii

> *Pars magna Italiæ est, si verum admittimus, in qua*
> *Nemo togam sumit nisi mortuus*--- Et auctor Dialogi de Oratoribus. *Vulgus,* inquit, *imperitum & tunicatus hic populus.* Sic & rurestres tonicati vt Ciceronis Agrar. ii Et Martial. epigr. ii lib. x. *Tu-*

nicata quies, tuti. Et *toga feriata*, tuti. Plinij epist. A xii lib. vii.

Remora verò eccilla hîc. Libertinos pullis togis amicio ego. Sane vt & libertinas togis pullis ad Sat. ii lib. i Sed inquies, Olympio libertus Plauti Casina Sc. ix. *At candidatus cedit hic mastigia.* Puto Plauti stilo fuisse *Ha candidatus*, &c. Sane candidatus ibi libertus ille sed vt sponsus non vt libertus. Itaque Sc. xvi seqoente, idem

---cum corona candidè

Vestitus, laute exornatúsq; obambulat. Coronatus ibi Olympio, candidatus, lautus, exornatus non vt libertus sed vt sponsus. Ecce autem aliud telum à Tertylliani manu c. lvii De resurrect. carnis. *Si famulum*, inquit, *tuum libertate mutaueris, & vestis alba nitore, & aurei anuli honore, & patroni nomine ac tribu mensáq; honoratur.* Hic inquies B liberti toga candida faoc vt liberti, non vt sponsi est. Facile hoc vt Maro diceret, telum exeo. Candidati liberti maoumissionis suæ festo die ceteris non item, vt neque mensæ herilis semper deinde participes.

Multiplex libertinis manumissioois die choragium: caluitium, pileus candidus, Toga candida, Calcei, corona. De his ad Persiũ dixi Sat. v vbi de Prusia Bithyniæ rege notans ex Polybij legat. xcvii ex fide Fuluij Vrsini scriptum malè χαὶ χαλίγος vetus lectio erat χαὶ χαλλικίους, nempe pro χαλκίους id est, *calceos* male transcriptum à Fuloio χαλίγας. Alia item liberti ornamenta aureus anulus, nomen patroni, & tribus C & mensa. Item alia. Horum aliqua perpetua libertis, aliqua nouis tantum. Ac Horatij quidem sæcolo seruata illa sic legitimè: posteritas deinde magis magísq; neglexit.

INMORITVR STVDIIS.

CASSIVS Parmensis Orpheo---*Nocturno exsomnis olim*

Inmoritur.--- L. Seneca epist. ii *Certis ingenijs inmorari & innutriri oportet.* Membranæ. *Certis ingenijs inmorari & inmoriri oportet*, ἑρμαῖον fortè hoc antiquarijs fuerit, mihi conuenire non videtur in stilum L. Senecæ qoi cascarum vocum amantissimus non est, vt A. Gellij c. ii lib. xii. Mihi L. Seneca [illegible] aliter voluisse videtur, nempe *certis ingenijs inmorari & inmori oportet*, vt Fabij Qnintiliani pater c. iii lib. ix Non D exigo *vt inmoriaris legationi, inmorare.*

QVI SIMVL ADSPEXERIT.

CORREXERE aliqoi hoc. *Qui semel adspexit.* Bene habentem locum emplastrari non oportoit, meliùs tamen illi qoàm Dionys. Lambinus qui magnopere interpretat^r, magnísq; ambagibus nihil egit. Qointus intelligi voluit. *Qui simul adspexit*, pro, Similiter qui adspexit. Est enim quasi fabellæ hoius de Vulteio ἐπιμύθιον. Vulteius ille maturè se in nidom soom recepit, simul siue similiter qui siue quiqui siue quicunque adspexit motationem in peius *maturè redeat*, &c. *Simul*, pro similiter vt simultè Plaotinè Pseudoli Sc. iii vt Marcellus legit, siue vt in nostris est, *similter.* Vsus nempe Quinctus primigenio, cuius eadem vis qoæ deriuati similter.

METIRI SE QVEMQ.

PINDARVS Pythijs Oda ii χρὴ δὲ κατ' αὐτὸν αἰεὶ παντὸς ὁρᾷν μέτρον.

IIX.

SIC NOS TE CELSE.

AD epist. ii.

B

IX.

PROPIORIS AMICI.

AMICI primæ admissionis, vt apud L. Senecam c. xxxiii lib. vi de Beneficijs c. x lib. i de Clement. *Cohors prima interioris admissionis.* Libri nempe proceribos Romanis, quibus inscripta nomina amicorum. Sic *libri amicorum* L. Senecæ de benefic. c. xxxiii lib. vi. Io ijs libris digestæ amicorum quasi classes L. Senecæ loco eodem. *Quid? istos tu libros quos vix nomenclatorum complectitur aut memoria aut manus, amicorum existimas* C *esse? Non sunt isti amici qui agmine magno ianuam pulsant, qui in primas & secundas admissiones digeruntur*, &c. In libro itaque siue albo amicorum alij primi siue propiores, siue primæ admissionis amici, alij secuodi siue remotiores, siue secundæ admissionis. Principium huiusce descriptionis amicorum L. Seneca c. xxxiv lib. eiusdem refert ad tribunos pl. C. Gracchom & Liuium Drusum. Hos nempe *instituisse segregare* amicorum *turbam & alios in secretum recipere, alios cum pluribus, alios cum vniuersis.* Tres itaq; hi amicorum gradus fecêre, primos qui *in secretum recepti*, secoodos, *qui cum pluribus*, tertios, *qui cum vniuersis.* Vt Lampridij Alexandro tres amicorum classes, amici *primus loci secundi loci*, & *inferiores.* Regiam verò amicorum il- D lam descriptionem esse L. Seneca idem notauit lib. eiusdem c. xxx *Consuetudo*, inquit, *ista vetus est regibus, regésq; simulantibus, populum amicorum describere.* De libro itaq; siue albo amicorum accipe illud hac epistola postremum. *Scribe tui gregis*, &c. *Scribe*, amicorum libro inscribe.

FRONTIS AD VRBANÆ DESCENDI PRÆMIA.

FRONS *urbana* pro fronte scurræ. Scurræ propriè vrbani Plaot. Trinum. Sc. Lares.

Vrbani adsidui ciues, quos scurras vocant. Sueton. Vespas. c. xx *Quidam vrbanorum*, id est, scurrarum. Sic & Horat. epist. xv iunxit *vrbanum* & *scurram vagum.* Scurræ verò impodentes. Sic itaque vrbana siue scurrilis frons pro perfricta & impudente.

X.

ADNVIMVS PARITER VSTVLI NOTIQ. COLVMBI.

CORREXERE aliqui vt Dionys. Lambinus.

Adnuimus pariter vetuli notiq; columbi

Neutiquam sic Quinctus voluit, sed *vetuli notiq; columbi.* Patet cum sequitur. *Tu nidum seruas*— Perstat nempe in metaphora columborum. Et veteres columbos notósq; dixit eò respiciens quod in columbarijs aliqui tales, qui notitia & vetustate insignes, & ceteris quasi duces & paleutriæ.

Quod autem aiunt *pariter columbi* esse Atticè, vt ὁμοίως ταῖς περιστεραῖς, ostendere non potuêre. Lucretij quidem locus ex lib. VI quem laudant eis minimè facit. Est enim—*Sic fulgorem quoque cernimus ante.*

Quam tonitrum accipimus, pariter qui mittitur igni. Pariter ibi est non ὁμοίως siue similiter, sed ὁμῶς siue simul, siue vnà cum igni.

VIVERE NATVRÆ CONVENIENTER.

Ζῆν ὁμολογουμένως τῇ φύσει. Laërt. in Zenone.

PONENDÆQ. DOMO.

VT Hesiodus οἶκον μὲν πρώτιστα. Puto veterē scripturam fuisse. *Ponendaq; domui,* pro *domum.* Hinc deinde librarijs *domo.* Et si neque disconueniens illud domo eâdem ratione qua & secundus casus *domi.*

SOLEM ACVTVM.

VT hymnis Homeri ὀξὺς ἠέλιος.

RVMPERE PLVMBVM.

PLVMBEAS aquæductuum fistulas L. Vitruuius c. VII lib. IIX. Palladius c. XI lib. IX de re rust. Iulius Frontinus de aquæduct.

NEMPE INTER VARIAS.

RVSSTREM vitam vrbana potiorem esse arguit eo ipso quod in vrbe siluas expetunt, & prospectum in agros. De siluis vrbanis tectorum narrata res ad Odam X lib. I.

NATVRAM EXPELLAS FVRCA.

NON inelegantet Nicetas in Andronico lib. I. Ξύλον ἐπικαμπὲς βίᾳ, πρὸς τὴν περιτροπὴν ἐξ ἐπαφῶν ἀνθεῖ. *Lignum vi flexum, si remittitur, in priorem speciem redit.* Similiter L. Seneca epist. XI.

NESCIT AQVINATEM.

AQVINATEM purpuram fictitiam, siue adulterinam, opposuit Tyriæ quæ natiua & germana est. De factitia & vera purpura Vitruuius c. XIII & seq. lib. VII.

CERVVS EQVVM PVGNA MELIOR.

REFERT Cono in narrationibus suis apud Photium Bibliothecæ p. 231.

A

VT CALCEVS OLIM.

IN contrarium Aristippus apud Stobæū Sermone CXXX οὐχ ὥσπερ ὑπόδημα τὸ μεῖζον ἄχρηστον καὶ ἡ πλείων κτῆσις. Τοῖς μὲν γὰρ ἐν τῇ χρήσει τὸ περιττὸν ἐμποδίζει· τῷ δὲ καὶ ὅλη χρῆσθαι κατὰ καιρὸν ἔξεστι, καὶ μερῆ. Lego τοῦ μὲν γὰρ. Item καὶ μέρει. Et interpretor. *Non quemadmodum calceus pede maior: sic plurium, quam opus est, rerum possessio, inutilis est. Ille enim quod nimium est, impedit: hac autem vel tota vti fruc licet, vel ex parte.* Sed enim Horatio Epictetus facit in Enchiridio, & Plutarchus lib. de tranquillitate animi.

TORTVM DIGNA SEQVI POTIVS QVAM DVCERE FVNEM.

B VIRTVS esse præsultrix debet siue chorum aut funem ducere: pecunia in choro esse, aut funem sequi. In sacris interdum Romæ saltationes ad restim, cuius principium qui tenet funem ducit, siue quemadmodum ferè Aristophanes loquitur Nebulis, κό. δᾳκα ἑλκύει, post hunc alij tenentes funem, sequuntur funem, ductum scil. à præsultore illo. Eiusmodi apud T. Liuium saltatio lib. XXVII. *Et per manum*, inquit, *reste data, virgines sonum vocis pulsu pedum modulantes incesserunt.* Fuit & epularis, comica & Satyrica saltatio Athenis ad funem, κόρδαξ nempe, de quo Demosthenes Olynthiaca II. Interpres Aristophanis in Nebulas. Theophrastus in Notis c. περὶ ἀπονοίας siue *de amentia.* Iul. Pollux lib. IV.

C Arrianus in rebus Indicis, item alij.

EXCEPTO QVOC NON SIMVL ESSES.

VT M. Cicero epist. XIIX lib. II ad Q. Fratrem. *Ego me in Cumano & Pompeiano, præterquam quod sine te, ceterū satis cōmode oblectabā.* Alciphro epist. penult. lib. I. οἷον ἡμῶν ἐγένετο συμπόσιον, ὅσων χαρίτων πλῆρες· ᾠδαί, σκώμματα, πότος ἐς ἀλεκτρυόνων ᾠδάς, μύρα, στέφανοι, τραγήματα, ὑποσκίοις ποσὶ δάφναις ἦν ἡ κατάκλισις, ἓν μόνον ἡμῖν ἔλειπε, σύ. *Quale, ô Dij, nobis symposium, quàm Gratijs omnibus affluens; cantilena, dicteria, pergræcatio vsque in gallicantum, vnguenta, corolla, bellaria, accubatio sub opaca laurorum fronde. Vnum defuit nobis, tu scilicet.*

D

XI.

NEPTVNVM FVRENTEM.

QVOD *mare magnum* Lucret. dixit lib. II Sallustius in Iugurtha. *Mare magnum esse, & sæuire ventis,* &c. *Magnum*, tumidum.

CAMPESTRE NIVALIBIBVS ARVIS.

D. Augustinus c. XVII lib. XIV de ciuit. Dei *Campestria*, inquit, id est, *succinctoria genitalium.* Et mox. *Porrò campestria Latinum quidem verbum est, & ex eo dictum, quod iuuenes qui nudi exercebantur in campo, pudenda operiebant. Vnde qui ita suc-*

cincti sunt campestreatos vulgus adpellat, &c. Neq; dissimiliter Isidor. c. xxii lib. xix. Idémq; vocari ait *perizomatum*. Ex Græco nempe περίζωμα. *Campestre* περίζωμα, Suidas, Philostratus Apollonij lib. iv.

CÆLVM NON ANIMVM MVTANT.

PYTHAGORAS apud Stobæum Serm. xxv τόπων μεταβολαὶ οὔτε φρόνησιν διδάσκουσιν, οὔτε ἀφροσύνην ἀφαιροῦνται. *Locorum mutationes, neque prudentiam docent, neque imprudentiam tollunt*. Idem Bianti adtribuit Melissa. Rectè L. Seneca præcipit epist. xxviii *Animum mutare debes non cælum*. Multa Dio Chrysost. orat. de secessu.

QVI TRANS MARE CVRRVNT.

HINC Glossæ, *Transmare* πέραν θαλάσσης, διὰ πόντου. *Trans mare*, in Asiam. *Res transmarina*, Asiaticæ. Cæsar lib. vi. Tullius Verrina vlt.

B

XII.

QVOS COLLEGIS ICCT.

ITI, vt ostendi ad Odam xxix lib. i.

SIC VIVES PROTINVS VT TE.

SI paruo contentus & beatus esse potes, viues protiuus siue porrò deinceps semper, vt si te, siue æquè beatus ac si te, &c. Vt te, pro, vt si te. Hæc non obseruata ἔλλειψις, caussa loci hactenus nō intellecti. Longis logis Dionys. Lambinus & suam, & Mureti sententiam exposuit, sed nihil tantis ambagibus actum. Protenus autem esse porro & longè, notissima tes Grammaticorum filijs. Si, articulum eleganter sæpe omitti testes multi boniq; Catullus epigr. x.

Vtor tam bene, quàm mihi pararim, pro, quam si. Ouid. vi Fastor.

Hunc aliquis iuuenum dixisset amantia verba

Reddebat tales protinus illa sonos, pro, si dixisse Profert eiusmodi multa Priscianus c. iii lib. xiix.

QVÆ MARE COMPESCANT CAVSÆ.

PROPERT. eleg. iii lib. iii.

Curue suos fines altum non exeat æquor. Aliter de problemate hoc Theologi, aliter astrologi, aliter physici.

QVID TEMPERET ANNVM.

TEMPERET horis tu. Ipse Oda xii lib. i de Ioue.

Qui mare qui terras, varijsq; mundum Temperat horis. Propert. eleg. eadem. *Cur plenus & in partes quatuor annus eat*. Itaque has τροπικὰς ὥρας vocauêre. Tzetzes in Theogoniam.

RERVM CONCORDIA DISCORS.

LACTANT. c. x lib. ii. *Discordi concordia mundum constare*. Et Manil. lib. i-- *Sitq; hæc concordia discors*. Duplex mundi siue rerum discors concordia vna sub luna, ex frigidis calidis, humidis siccis: altera superior conuersio signiferi, & orbis octaui. Hinc Heracliti illud συνᾶδον καὶ διᾶδον. Apuleius lib. de mundo.

A

XIII.

SI VALIDVS SI LÆTVS ERIT.

SIC Tullius epist. xvi lib. xi ad famil. Et Byblis apud Ouid. lib. ix.

LAMAS.

FESTVS in *Lacuna*, Acro, Glossæ *Lama* πηλῶδεις τόποι.

VT CVM PILEOLO.

PILEOLO, nempe cœnatorio siue tricliniari. Vetus interpres. *Hæc, inquit, apud antiquos consuetudo veteranorum erat, pileum portare cum talceis*. Vide quam vetus interpres ille non sepârit soleas à calceis. Veteranos vsurpauit rectè pro senioribus. Neque enim placet corrigi, *veteratorum*. Intelligi vult senibus magis quàm ceteris opus hoc ritu. Non dubius autē ritus ille ad cœnā euntes à cœna sub dio essent nudis capitibus multa iam nocte. At diuitibus lecticæ clausæ. Nihil itaque his opus pileolo. Sic patet cur insignitus à Flacco, tribulis pileolo.

C

CONVIVA TRIBVLIS.

TRIBVS trifariam dicitur, sic & tribulis. Primum tribules qui tribus eiusdem, siue contribules. Sic Romani omnes tribules quia ex tribu aliqua, vt tribules Ciceronis, qui ex tribu Cornelia. Deinde tribules, plebei omnes, siue qui nec patricij nec equites. Sic Papinius iv Siluarum, equiti & patribus opposuit tribus.

Moribus atque tuis gaudent turmaq; tribúsq;

Purpureiq; patres-- *Turma* scilicet equitum, *tribus* plebis, & *patres* Senatus. Similiter L. Florus c. vi lib. ii recenset *Senatum, equitem, tribum*. Denique tribules infima plebis pars & nullius classis siue qui non in classe aliqua sed tribu tantum, quales proletarij & capite censi, turba forensis, plebes vrbana. Tribules itaq; ciues sed nullo censu, & pauperes. Hinc sæpe contemtim tribules Poëtis vt nunc Horatio, & Martiali epigr. l. & liix lib. ix. Sic populo Rom. tribus opposuit Suetonius Augusti c. ci. Et Martial. epigr. xv lib. iix sic numerat. *Senatum, Equitem, Populum, Tribus*.

D

Manilius autem fine lib. vlt. aliquos & infra infimos, siue tribulibus inferiores ponit. Enumerat enim *Senatum, Equitem, Populum, vulgus, Turbam sine nomine*.

Præcipuumq;, inquit, *patres retinent, & proximum equester*

Ordo locum, populúmque equiti populóq; subire

Vulgus iners, videas etiam sine nomine turbam.

Non

Non satis aduertére hic animum qui scripsere Animaduersiones in Suetoninm c. illo ci. Nam putauêre turbam sine nomine Manilio esse tribus. Fugit eos ratio. Nam tribules sine classe illi quidem, sine censu, at non sine nomine, quippe ciues & ingenui. Turbam sine nomine intelligi Manilius voluit seruos & libertinos. Etenim nullum his nomen, sed domini sui nominè serui, patroni nomine libertini insigniti. Hinc serui *Marcipores*, *Lucipores*, *Publipores*, *Quinctipores* dominis suis gentiles siue cognomines. Plinius c. 1 lib. xxxiii. Fabius c. iv lib. i. Priscian. lib. vi. Rectéq. Theophilus §. Seruus etiam alienus. Instit. De hered. instit. Seruum ex domini persona *χαρακτηρίζεσθαι*. Et in funebri laudatione Valentiniani A quæ putatur D. Ambrosij est. *Charactere domini inscribi serulos*. Et de libertinis notissima res in patroni sui nomen eos transire. Hinc Tertyllianus c. lvii de resurrect. carnis. *Famulum qui libertate mutatus sit, patroni nomine honorari*.

XIV.

Villicus silvarum.

BONO discrimine adiungit *siluarum & agelli*. Duo enim villicorum genera, villici rurestres, cuiusmodi villicus hic, & villici vrbani vt Valerij Martialis epigr. xxxii lib. xii. Nescinere hoc etiam nuperrimi Poëtæ illius interpretes. Nam ait Poëta.

Quid quæris ædes, villicósq; derides
Habitare gratis ô Vacerra cum possis? *Quæris ædes, ruri*, inquiunt, *villam*. Immo enimuero, *Quæris ædes*, in vrbe cœnacula. Villici in vrbe, insularij, Glossæ, *villicus, οἰκονόμος, ἐνοικολόγος, καὶ ὁ κατ᾽ ἀγρὸν οἰκονομῶν*. Villicorum ibi ecce genus triplex. Villicus dispensator, siue œconomus in vrbe: villicus insularius conclauia elocans & cœnacula, & mercedes exigens: & villicus qui ruri siue rurester. Sic vrbani villici apud Iuuenalem Sat. ii vbi villici officium, sarta tecta insularum cœnacula habere.

Nos vrbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte sui. Nam sic labentibus obstat
Villicus, & veteris rimæ contexit hiatum,
Securos pendente iubet dormire ruina. Villici ergo in vrbe *insularij*, siue *domnadij* siue *cœnacularij*. Glossæ *Domnadius*, & *Cœnacularius*, *σταθμοῦχος*. Item *σταθμοῦχος, ὁ τὰ ἐνοίκια τῆς οἰκίας συνάγων*. *Cœnacularius*. Alij ab his *diuersitores*, nempe qui hospites in cœnaculis insularum accipiunt. Itaque apud Petronium, sub procuratore insulæ, diuersitores & insularij.

Hinc & illa perspicua res cur Iuuenalis Sat. iv Pegasum sub Domitiano vrbi præfectum, *villicum vrbis* vocarit, nempe quasi Roma Domitiani villa siue insula, & præfectus insularius, siue villicus. Rectéq; sic Glossæ veteres, minus rectè

A obseruatio xxxvii lib. x.

Quinq. bonos solitum Bariam dimittere patres.

FACETE, villico suo non esse causam fastidiendi villam. Quippe honestam illi hanc præfecturam esse, constantem focis quinq; & totidem patribus bonis, id est, quinq; contubernijs. Siue sub imperio illius villici esse quinq; seruos qui sint patres, siue quorum cuiq; contubernalis sua & nati. *Bonos patres* dixit, quasi dicere cupiens patresfamilias, sed quia id in seruos non conuenit, *bonos patres* dixit. Seruus bonus pater esse potest, paterfamilias non item. Hos bonos quinque patres villa dimittit siue variè mittit, siue modò hunc, modo illum mittit. Bariam, B videlicet nundinis, venalia eò deferentes quæ visum villico, aut emta referentes. Hinc Horatio illi *vernæ procaces* Sat. vi lib. ii ex his nempe contubernijs, quorum magister & imperator villicus hic. Non iniucunda stultitia est narrantium hic de quinque Senatoribus, & quasi patribus conscriptis, qui ex Horatij agello Bariam venientes, de summa Sabinorum Republ. deliberent.

Terræ gravis.

AMBIGVE, *Terra grauis* propter saltum: aut, Terræ grauis, quia inutilis. Vt apud Suidam paræmia *γῆς βάρος*.

Et tamen vrges.

C HANC quasi *παρένθεσιν* adposuit, ne villici accusare negligentiam videatur ac pigritiam. Desideras quidem tu, inquit, vrbem, tamen non negligis opus tuum rusticum. Et tamen hic quoq; mimicè illud & ambiguè,

Iampridem non tacta ligonibus arua. Intacta enim vel condicione temporis accipere licet, vel negligentia villici.

Obliquo oculo mea commoda limat.

OBLIQVVS inuidiæ oculus. Itaque apud Ouidium in fabellis lib. ii ipsa Inuidia Dea inducitur *obliquo lumine cernens*, Et ille Petronij Encolpius, *Obliquis*, inquit, *trucibúsq; oculis spectabam*, &c. *Obliquis*, nempe vt inuidens; *trucibus*, vt irascens. Hinc *strabonem fieri*, pro inuidere D Lucilius eleganter lib. xxvii.

Nulli me inuidere, neque strabonem fieri sæpius
Delicijs me istorum---Quanquam illud ibi strabonem fieri, etiam ad libidinem trahi potest.

XV.

Quod cælum vala.

HIC in plerisque libris *Numenius Vala*: in alijs *Cn. Vmonius Vaala*.

Sed equi frenato est auris in ore.

LVDERE voluisse videtur ad *aureas* & *orias* de quibus Festus in *Aureax*.

GENEROSVM ET LENE.

VInvm *generosum & lene* transmarinum & vetus, transmarini maxima tunc gratia, Plinius c. xiv lib. xiv. *Tanta*, inquit, *vino Graeco gratia erat*, &c. Idemq;. *Sit quoque*, inquit, *postea diu transmarina in auctoritate fuerunt, & ad auos vsque nostros*, Hæc itaq; germanissima Quincti mens. Ad mare cum veni, puta Veliam aut Salernum, vinum requiro transmarinum cuius copia ibi, oris nempe maritimis. *Nam*, inquit, *vina nihil moror illius ora*. Nolo enim vappas Velinas aut Salernitanas. Et insuper vt *lene* sit requiro, id est vetus. Nugas egère qui plaustris verborum effusis nihil aliud intelligi voluère *generosum & lene*, quàm *vinum vetustate*, vt Plautus loquitur, *edentulum*. Plautus ipse ibi monitor eis potuit esse, & sibi *edentulum vinum* esse *lene* tantum, & Horatio generosum ac lene esse, trāsmarinum ac vetus. Sic enim Patrui suæ Sc. v II.

Vbi tu Leucadio, Lesbio, Thasio, Coo,
Vetustate vino edentulo atatem inriges, &c.

Duas itaque notas vino concepito sibi, porcellus hic Epicuri quemadmodum ipse in se iocatus olim, adposuit. Vnam, vt *generosum* siue Græcum ac transmarinum sit, alteram vt *lene* siue vt Plautus dixit *vetustate edentulum*, id est vt Plinius loquitur *sine saporis acumine* c. xx lib. xiv siue non mordax & pungens, quod *picans vinum* hodie in Gallia & Italia. Prior nota vini patriam, posterior ætatem exprimit, quemadmodum & Plautus loco anted. Pœnuli suæ, notam vtrámque adposuit.

MENIVS.

HIc in plerisq; membranis interstitio facta, & quasi alterius epistolæ principium: sed nata illa sectio ex non perspecta mente Horatij. Non perspexère quemadmodum quæ nunc sequuntur, apta nexáq; cum antegressis. Ergo discerpsère. Nec verò fat expressère interpretes qua occasione delatus eò Quinctus est, vt se Menij similem faceret. Huiusmodi autem est. Scripserat Vmonio Vaalæ suo qualem vitam & victum colere vellet, Veliæ aut Salerni. Nempe requiro, inquit, *vinum generosum ac lene & amicam Lucanam, & lepusculos, & apros, & pisces, & echinos*, deniq; *pinguis*, inquit, ac *Phaax* viuere volo. Diceret forte Vaala. M. Apicij tu quidem aut L. Lucilli & gumiarum vitam viuere vis: at prædicare solitus, te paucis contentum. Nam pleni hac professione libelli tui. Respondet Quinctus non malè. Et Stoicus ego, & Epicureus; & frugi, & gumia sum. Stoicus & frugi, cum res mihi accisa & tenuis: Epicureus & gumia cum abundo. Quemadmodum & epist. 1 ad Mæcen. professus se modo virtutis rigidæ siue Stoicæ satellitem esse, modo in Aristippi castris militare, *tentantis maiora, ferè præsentibus æquis*, vt epist. XVII.

NON QVI CERTVM PRÆSESE TENERET.

SCvrrarvm genera duo. Vnum eorum qui certi sine quib. vnum præsepe, siue vnius regis culina: alterum eorum qui vagi siue quib. præsepia multa, siue multorum regum culinæ, siue qui modo huic modo illi regi fratres cibicidæ. Posterioris modi Menius hic, & ille apud Martial. epigr. XLV. lib. v

Quem maior rapuit canem culina. Item Selius eiusdem epigr. XIV lib. II. Aliiq; laudicœni & buccones apud Valerium plurimi. Prioris modi cœnipeta Curculio. Plautinus Sc. v qui

Tormento non retineri potuit ferreo,
Quin reciperet se huc esum ad præsepim suam.

Melius libri antiqua fide.

Quin reciperet se huc cessim ad præsepiam suam.

Atque sic Nonius profert in *Præsepia*. *Cessim* nempe *recipere* se, est rursum siue retro se recipere, siue redire, vt l. LII §. In cliuo, *cessim ire*, & l. XLIII §. 1 D. Ad L. Aquil. *Cessim ire*. Martianus Felix lib. I *cessim recursitare*. Et lib. IIX *Cessim abire*. Frustra conati aliqui tutari plebeiam Plauti lectionem, quia Plautus idem Menechmis & Sticho dixerit esum vocare. Nam ibi quidem illud rectè conueniens: & huic loco disconuenit.

Præsepe autem siue præsepis, siue præsepia siue præsepium, pro mensa regis alentis parasitum, vt & Græci φάτνην dixère. Epictetus Arriani c. XXVI lib. I Ælianus de animalibus c. VII lib. IX, Menander apud Athenæum. Item alij.

INPRANSVS NON QVI CIVEM DIGNOSCERET HOSTE.

PEccavere largiter minorum maiorumq; gentium interpretes. Inpransum accepère non pransum & ieiunum, atqui pransum & satullum capere oportuit. Probè saburratus Menius ille scurra, omnes adlatrare solitus, æquè ciues atque hostes siue peregrinos. Saturi parasiti, siue vt Plautinè diserte Saturiones, feri atque indomiti sunt: ieiuni autem atque esuriones, mansuetissimi. Sic Ergasilus ille parasitus Captiuis Plauti Sc. I de suis tuburcinatorum siue degulatorum centurijs,

Prolatis, inquit, *rebus parasiti venatici*
Sumus, quando res redierunt molossici
Odiosicíq; multum & incommodistici.

Rebus prolatis esuriales feriæ sunt parasitis, itaq; tunc canes sunt venatici neque latrant: cùm res redière, cumq, rebus parasitica saturitas, tum molossici, id est, latratores sunt & mordaces. Quemadmodum & Diogenes interrogatus ποταπὸς εἴη κύων. Qualis canis esset. πεινῶν ἴδων μελιταῖος, χορτασθεὶς δὲ μολοσικός. *Famens*, inquit, *Melitaus sum, satur autem Molosicus*.

Inpransus autem probè probéq; pransus, vt *incoctum, impotens, inmedicatum, inpromiscuus, insignis* & id genus alia *in* atticulo augente significatum, vt ostendi ad Persij. Satyr. II.

PATINAS COENABAT OMASI VILIS, ET AGNINI.

BEne in Aduersarijs *agnina*, atque ita in membranis est: minus autem rectè in Aduersarijs *tabulas cœnabat*, &c. c. XIX lib. II c. XXVI lib. v c. XXIII lib. XIIX.

VENTRES LAMNA CANDENTE NEPOTVM VRENDOS. A

SVPPLICIO nempe seruili. Seruis enim glutonibus & ligurire solitis, inurebant domini ventrem. Galenus lib. VI de placitis Hippocr. & Platonis. Εἰώθασι καὶ νῦν ποιεῖν οἱ τοὺς ἁμαρτάνοντας οἰκέτας καταδικάζοντες, τῶν μὲν ἀποδιδρασκόντων τὰ σκέλη καίοντες τε καὶ κατασχάζοντες καὶ παίοντες: τῶν δὲ κλεπτόντων τὰς χεῖρας, ὥσπερ καὶ τῶν γαστριμάργων τὴν γαστέρα, καὶ τῶν φλυαρούντων τὴν γλῶτταν, &c. *Solent & nunc ita facere, cum seruos delinquentes puniunt. Nam fugitiuorum crura inurunt & scarificant & verberant: eorum autem qui clepserint manus, vt & glutonum ventrem, & blateronum linguam.* Sic itaque nunc vorattinæ hic magister Menius, ventres comedonibus ac gumijs ferro candente inurendos, vt seruis mansucis & ligurientibus fieri solitum. B

CORRECTVS, MENIVS IDEM.

MELIVS membranæ, vt & alij notauêre. *Diceret vrendos. Correptus Bestius idem.* Vt Sar. III lib. II

---*correptus voce magistri.* Bestium autem pro Menio dixit, homine belluto, & vorartina sua & tuburcinatione bestias superante, & vorante

---*tribus versis quod satis esset.*

VERTERAT IN FVMVM ET CINERES.

NAM hæ bonorum comestorum reliquiæ, & vestigia in culinis, fumus, fuligo, & cineres, vt Apuleij Apologia I *cines, fumus, autum, pluma, fuligo parietum. Id q;*, inquit, *se ait Crassus à cæde, a fumo, & autum plumis comperisse.* Legeris bono periculo. *Idque se ait Crassus à cinere & fumo & plumis auium comperisse.* Ex corruptela vocis *cinere* factom cæde, mox verò etiam in plerisq; libris *tæde.* Sic & mox indicia illa, *auium pinnæ & parietes fuligine deformati.* C

SI QVI COMEDVNT BONA.

FESTVS. *Comedum*, inquit, *bona sua consumentem antiqui dixerunt. Comedo comedonis quo, vt supra, bona sua consumit.* Vno itaque nomine qui bona sua comêdit, *comedus* siue *comedo.*

Comedere autem *bona*, pro consumere & decoquere vt Tullij epist. XX. lib. IX ad famil. & pro Sextio. Nonius apud Marcellum in *Comest.*

Aedepol paternam qui comest pecuniam, vt & Menander apud Athenæum γῆν καταφαγεῖν. Et Catullus in Cæsarem---*deuorare patrimonia.*

NIMIRVM HIC EGO SVM.

HINC satis liquet, mimicè Bestium paullo ante dictum pro Menio, Comparat nêpe se Menio. vnum viri.

FVNDATA PECVNIA VILLIS.

VT *fundata opes.* Ciceroni pro Rabirio Post. Et *fundamenta rerum.* pro membris pecuniæ. Manilius lib. II. Hinc & fundi nomen ipsum.

XVI.

ALIVM SAPIENTE BONOQ; BEATVM.

PRo beatiorem Carisius lib. IV.

TENE MAGIS SALVVM.

HORATII esse hos versus, nô alterius Poëtæ, stilus ipse arguit. Sed finxit eos Flaccus quasi sub persona Poetæ alicuius blandientis Augusto.

RESPONDESNE TVO DIC SODES NOMINE.

MALE accepêre manipuli interpretum. Flaccus intelligi vult, respôdesne tuo nomini? Talis es qualis diceris nempe sapiens & emendatus. *Nomine* pro nomini vt *carmine* pro carmini, Propert. eleg. VII. lib. II *Cupidine* pro cupidini, *corpore* pro corpori Æneide X. *Sospite* pro sospiti Æneide XI. Aliaque id genus Poëtis plurima.

NISI MENDOSVM ET MENDACEM.

GLOSSÆ ψεύστης *Mendax, mendosus.*

TV NIHIL ADMITTES IN TE.

CONTRA te, siue conscientiam tuam, vt *sibi committere* L. Seneca epist. III. *Tu quidem ita viue vt nihil tibi committas, nisi quod committere etiam inimico tuo posses, &c. Tibi*, intellige conscientiæ tuæ. Peccauere aliqui corrigentes, *vt nihil committas.*

FORMIDINE POENÆ.

QVI seruilis metus. Clemens Alexandrin. Pædagogic. IX lib. I. Διττὸν τὸ εἶδος τοῦ φόβου, τὸ μὲν μετὰ αἰδοῦς, ᾧ χρῶνται πολῖται μὲν πρὸς ἡγεμόνας ἀγαθούς, καὶ ἡμεῖς πρὸς τὸν θεὸν, καθάπερ οἱ παῖδες οἱ σώφρονες πρὸς τοὺς πατέρας: τὸ δὲ ἕτερον μετὰ μίσους γίνεται, ᾧ δοῦλοι πρὸς δεσπότας χρῶνται χαλεπούς. *Duo genera timoris sunt. Vnum cui pudor iunctus, quo timore ciues principem metuunt bonum, &* D *nos Deum metuimus, & boni liberi parentes: Alterum cui comes odium, quo serui adfecti aduersus dominos asperos.*

MISCEBIS SACRA PROFANIS.

SACRA & profana nullo discrimine rapies ac violabis C. Salustius orat. II de Rep. ordin. *Auaritia diuina cum humanis permiscet.*

DAMNVM EST.

EX Accursio rescripsêre aliqui

Est damnum leuius, sed non facinus tamen · isto.

Asperum hoc minimeq; Horatianum, ac neque sensu idoneum satis, contraq; fidem scripturæ veteris & nouæ. Nam & in membranis est.

Damnum est non facinus mihi pacto lenius isto.

Mutauêre qui scriptû repperêre *leuius*, veriti ruinâ carminis. Alijs alia visio. Nempe parum Latinâ

dictum facinus lenius, nam dicere oportere facinus leuius. Vtraq; ratio tipula leuior. De priore patet: posteriorem refellit, quod vt facinus atrox bene Latinè sic & facinus lene vsurpatur, vt *tormentum lene* Oda xxi lib. iii.

IN TRIVIIS FIXVM CVM SE DEMITTIT OB ASSEM.

HINC illud Persij Sat. v.

Inq; luto fixum possis transcendere nummum.

Vbi Cornutus. *Solent*, inquit, *pueri, vt ridendi caussam habeant assem in silice plumbatum infigere, vt qui viderint se ad colligendum inclinent, nec tamen possint auellere, quo facto pueri etiam adclamare solent. Etiam*, ibi vox mimica puerorum & ironica. *Etiam* abstulit vt alij ante, qui frustra fuère.

XVII.

PERSONAM VTRAMQ.

PLVTARCH. lib. i de fortuna & virtute Alex. Ἀρίστιππον θαυμάζουσι τὸν Σωκρατικὸν, ὅτι καὶ τρίβωνι λιτῷ, καὶ Μιλησίᾳ χλαμύδι χρώμενος, δι' ἀμφοτέρων ἐτήρει τὸ εὔσχημον. *Atque Aristippum Socraticum mirantur, quod & tenui pallio, & Milesia chlamyde vtens, in vtroq; tuebatur personam suam.*

SINE VIVAT INEPTVS.

GLOSSÆ Ἀνόητος. *Ineptus, mente captus*, Et μωρὸς, *ineptus*. Et Priscian. c. vi lib. xiii.

PRINCIPIBVS PLACVISSE VIRIS.

GRAVISSIMI *principis iudicium, in minoribus etiam rebus consequi, pulchrum est*. Plinius epist. iix lib. iv.

SVMASNE PVDENTER, AN RAPIAS.

QVEMADMODVM argutè Iulianus Cæsar agentes in rebus tetigit Ammiani Marcellini xvi *Eos rapere scire, non accipere.*

SÆPE PERISCELIDEM RAPTAM SIBI FLENTIS.

VT Ouidius i. Nequitiæ

Quid cum mendaci damno mæstissima plorat,
Elapsusq; caua fingitur aure lapis?

FRACTO CRVRE PLANVM.

VETEREM de plano hanc fabellam fuisse, indicio Tullius Philipp. xiii qui ludens ad eam ita iocatus in T. Plancum. *Illud tamen verum quod in hoc Planco prouerbij loco dici solet, perire eum non posse nisi ei crura fracta essent, fracta sunt & viuit.* Rectè sanum arbitrati hunc locum, sed vitiosus est. Curatu autem facilis. Nempe. *Illud tamen verúmne quod in hoc Plano prouerbij loco dici solet, perire eum non posse nisi crura ei fracta essent? Fracta sunt & viuit*, &c. Arguto paragrammate pro Planco Planum dixit, & fabellam huius plani tetigit de quo nunc Flaccus, & Planco illi crura fracta obiecit, nam & fracta ei crura vt narrat Tullius Philipp. xi.

Huiusmodi autem dare frustrationes solitos planos, qualis hæc nunc iam plani Horatiani, liquet Athenæi lib. xiv.

PER SANCTVM OSIRIM.

CVR planus hic Osirim iurat? Quia videri vult ab Osiride irato inmissum sibi hoc crurifragium. Isis & Osiris Dij exotici Romanis in magna religione habiti vt acriter punientes. De Iside dixi ad Persij Sat. v. De Osiride indicio nunc Flaccus, & Iuuenal. Sat. vi

---*Et tenuis populo corruptus Osiris*, &c. Cognata numina & puniendi atrocitate gemina. Isis & Osiris siue Serapis. Itaque Martianus Felix lib. ii. *Isæum Serapin vocat*

----*Et Isæum*
Te Serapin Nilus Memphis veneratur Osirin.

Malè ibi correxère *Lycæum*. Isæum Capella dicere voluit fratrem Isidis. Sol nempe siue Phœbus siue Serapis, siue Osiris frater Lunæ siue Dianæ, siue Isidis. Nec refert syllabam repugnare quæ longa est in Iside. Nã & Serapin corripit Martianus ille, quã lõgare debuit, summáq; omnino illius Afri in syllabis non libertas sed licentia est. Malè idem versus apud Lactantium profertur ad i Thebaid. & laudatur ex Martiale, quæ librariorum culpa.

XIIX.

ET IMI DERISOR LECTI.

IMVM lectum accepere infimum triclinij lectulum. Sic quidem rectè *imus lectus* Sat. vlt. lib. ii. At hic verius imus lectus quod imum subsellium Plautinæ Stichi Sc. vi. Derisores siue parasiti in scamnis siue subsellijs lectulorum, vt parasitus Gelasimus Plauti loco antedicto, subsellium opposuit lecto, neque lectum sibi conuenire ait, sed subsellium.

Haud postulo equidem me d in lecto accumbere
Scis tu me d esse imi subsellij virum.

Correxère aliqui, *medio in lecto*. Non hoc ibi agitur medio lecto an summo an imo laudicœnus ille accipiendus, sed an omnino accipiendus, lecto aut subsellio, & distinguit rex eius Epignomus neque hic neque illic locum ei fore, quia summates accubituri, inter quosne in iusubsellio quidem siue scamno siue ad pedes honestè ridicularius ille. Amici secundi in imo lecto accubuère vt Horat. Sat. vlt. lib. i-- *Imi conuiua lecti*: at derisores siue parasiti in subsellijs, quæ & ipsa *imi lecti*, id est, lectulorum partes infimæ. Sic *in imo lecto adsidere*, Suetonius Augusti c. lxiv dixit quod Claudij c. xxxii *ad fulcra lectorum vesci*.

Hoc primum. Alterum est, vlcus lectionis--*Et imi derisor lecti*, pro, *vt imi derisor lecti*. Duo hic amicorum genera opponit, vnum asperitate peccans, & quasi cynicum: alterum adsentatorũ & blanditijs

ditij peccans & simile derisori imi lecti, siue subsellij qui regem suum siue diuite metuit, vt puer magistrum. Parasitos autem siue derisores in subsellijs siue ad pedes regis sui solitos sedere indicio est Cos. Pomponius Secundus qui in epulo Caij, ἐνεφορεῖτο τῶν σιτίων παρὰ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ καθήμενος, καὶ ἐπικύπτων συνεχῶς αὐτοὺς κατεφίλει. *Epulis explebat se ad pedes Caij sedens, & inclinans identidem osculabatur eos.* Ad pedes Caij Pomponius ille, nempe tanquam parasitus ad pedes regis sui. In his subsellijs subinde & liberi parui eius qui pater cœnæ, item concœnarum eius, nullis nempe adhibitis parasitis. Atque hoc C. Suetonij Claudij Augusto c. xxxii *ad fulera lectorum vesci.* De subsellijs autem siue scamnis lectorum Varro Terentius iv de Ling. Lat. Ex eoq; Isidor. c. xi lib. xx. Meutio & Propert. eleg. ii lib. iii. Atque ita Xenophontis lib. ii memoralium. Τὰ ὑποβάθρα ταῖς κλίναις. Scamna eius modi ad lectulos tricliniares propter celsitatem lectulorum, propter quam & in Euangelio D. Lucæ c. vii mulier peccatrix domini seruatoris pedes à tergo in exteriore triclinij circulo stans, & paululum modo capite inclinante, rigat lacrimis & capillis exterget, non autem vt populariter pingitur ante dominum genibus nixa siue ingeniculans. Quemadmodum ingeniosè non Æsculapij tantum & Apollinis, sed & Mercurij & Suadæ alumnus Hieronymus Mercurialis demonstrauit c. xi lib. i artis Gymnasticæ. Scamna illa nempe anteriore lectulorum parte: ad concœnarum autem pedes, adpropinquandi via exteriùs. Dixi *mulier peccatrix.* Nam est controuersiæ & litigij plena res, Anne Lazari hæc soror Maria Magdalena. Pleni libri controuersantium ea de re apud quos & nomenclatura veterum de quæstione illa sententiarum. Obliuius illis vetus scriptor D. Macarius Homilia xii qui exsertè peccatores recensens in Euangelio memoratos, sic numerat *Mariam, Zacchæum, & mulierem peccatricem.*

Hoc ergo iam alterum. Tertium, derisores pro parasitis, quia ijdem fere & *adrisores* tegũ suorum & *adrosores*, & *derisores*. Vrbane L. Seneca epist. xxxvii. *Satellius*, inquit, *Quadratus stultorum diuitum adrosor & quod sequitur adrisor, & quod duobus his adiunctum est derisor.* Aliquæ membranæ. Satullius haud dubiè rectè. Nomen illud Quadrato ex arte quam factitabat nempe tuburcinatoria. A satur *satullus* & *satullius* nomen fratri cibicidæ belle conueniens, quale & Plautinum Saturio in Persa. Eodẽq; nomine & Comœdia Plauti apud Festum in *Catilinam*. Sic & Saturius à *saturo* Sueton. Domit. c. xvii. Hoc insuper quasi mantissa esto. Videri & ordinem & quasi gradus artis Parasiticæ turbatos, & Lucij manum fuisse. *Satullius Quadratus, stultorum diuitum adrisor, & quod sequitur adrosor,* &c. Nam hi tanquam gradus artis illius degulatoriæ. Adridere, adrodere, deridere. Adrident primùm diuiti, adrisio viam struit ad mensam & adrosionem, ex adrosione deinde & saturitate derisio. Sic ad epist. xv Parasiti e-

A surtiones Melitæi catelli: Saturiones autem canes Molossici. Sic autem & *derisores* pro parasitis & laudicœnis Plauti Captiu. Se. i & Horatij arte.

BRVNDISIVM NVMICI MELIVS VIA DVCAT.

RESCRIBVNT Aduersaria c. xxi lib. i. *Minuci*, & ratio illis quia in Numicio longatur penultima. Sed nota res quantum in syllabis regnum Poëticum. Quid quod idem scopulus in Minucio qui in Numicio? Quid quod interest Numicus & Numicius? Nec leuis in Numicia via consensus librorum Flacci, Tullij, aliorum est. Mentio eiusdem & apud Geographum lib. vi qui agens de itinerib. Roma Brundisium ὁδοὶ, inquit, δύο δ' εἰσὶ μία μὲν ἡμιονικὴ διὰ Πευκε-

B τίων, &c. Et mox ἡ δὲ ἡ Ἀππία λεγομένη, &c. Vetere interpretes Latini. *Sunt autem duæ viæ, vna qua muli ire possunt,* &c. Atque ipsi hanc penicilli sui lineam esse fatentur ἡμιονικὴ, nam fuisse ἡμιονικὴν. Sane mulariter illi ἡμιονικὴν siue mulatem fecêre. Quasi verò aliqua mulorum via publica vsquam sit, fuerit, quæ non & equis & vehiculis pateat. Qui Strabonem nouissimi recensuêre, quanquam copijs πολλογραφιῶν freti, tamen illud ἡμιονικὴ retinuêre, & Latinam illam, *quâ muli ire possunt.* At ego repono ecce, μία μὲν ἡ Νομικία. *Vna quidem Numicia*, &c.

ET VNGIT.

C VNCI intellige vnctius & lautius viuere, non vt interpretati populariter, vnguento vngi largiore. Iuuxit Horatius cultum & victum.

MIHI CONTENDERE NOLI.

SIC editiones Dionysij Lambiui sed triuialiter: atticè & Horatianè libri alij & membranæ.

---mea (contendere noli) Stultitiam patiuntur opes.

Hoc illud M. Æmilij Lepidi apud Sallustium est, ex Demosthene an Thucydide? *Secundæ res mirè sunt vitijs obtentui.*

ARCTA TOGA.

ARCTA toga trifariam accipi potest. Senatoria, equestris, plebeia. Senatoria vt Suetonij Augusto c. lxxiii *Togis neque restrictis neque*

D *fusis*, &c. Equestris cui contraria *laxa* vt Tibulli equitis toga eleg. iii lib. ii.

Heu miserum laxa quod iuuat ire toga. Plebeia arcta vt clientuli anteambulonis siue antipedis. Eiusmodi togulæ, & togatuli sæpe apud Martialem. Senatoria nunc Lollij.

LENIBVS IMPERIIS.

SIC *blandum imperium* Ausonij Procemio ad Gratianum A. Et apud D. Hilarium Arelatens. episc. oratione funebri S. Honorati.

ET INHVMANÆ SENIVM DEPONE CAMOENÆ.

SENIVM interpretati odium, tædium, molestiam: verius dixissent senectutis accelerationem ex contentione φιλομουσίας, & λογοφιλίας. Eleganter Apuleius Apologia i. *Continuatio literati laboris omnem gratiam corpore deterget,*

MM

habitudinem tenuat, succum exsorbet, colorem obliterat, A
vigorem debilitat. Et Æneas Sophistes epist. XIX.
Χαλεπὸν περὶ τοὺς λόγους φιλοπονεῖν, καὶ τὸ
σῶμα καλὸν διασώζειν. *Difficile causa est literarum
studijs pertinaciter deditum esse, & corporis decorem ac
speciem tueri.* Sic *pallor seniúmq;* ex Poëtica, Persij
Sat. 1.

Inhumanam verò *Camœnam* dixit solitudinis adpetentem.

Solitudo ἀπάνθρωπος & humanitati contraria est. Eleganter Tullius de solitago Metello epist. XV lib. I ad Attic. *Metellus non homo, sed litus atque aër & solitudo mera.* Sapienter de ἀγρίταις
hoiusmodi & μονώταις (Peripatetici magistri
verba audis) sapienter inquam ille Lycei rex c. II
lib. I de Republ. Aliquos esse μὴ δυναμένους κοι- B
νωνεῖν siue *non aptos societati*, eósque θηρία esse: aliquos μηδὲν δεομένους δι' αὐτάρκειαν, *non egentes societate, quoniam ipsi sufficientes sibi, hos esse* θεούς.

AC NE TE RETRAHAS.

CATVLLVS epigr. in Alfeoum, siue Pompeium. *Idem nunc retrahis te,* &c.

VTROQ. POLLICE LAVDABIT.

IMPENSISSIME' laudabit, quemadmodũ *vtraque manu promittere*, impensissimè promittere. Notaui ad spectacula Martialis epigr. XX.

ET SEMEL EMISSVM.

PRVDENS illud Menandri apud Stobæum Serm. CXXXIII.

οὔτ' ἐκ χερὸς μεθέντα καρτερὸν λίθον C
ῥᾷον κατασχεῖν, οὔτ' ἀπὸ γλώσσης λόγον.
Neque ex manu missus lapis facilè potest,
Neque sermo quem lingua edidit, retinerier.

QVEM CVI COMMENDES.

TVLLIVS Philipp. XIII *Adfirmare de altero difficile est.* Homo enim οὐ φαῦλον ζῶον, ἀλλ' εὐμετάβολον. *Animal non malum sed mutabile.* Vt Plato siue quis alius est de mathematico Helicone scripsit olim ad Dionysium.

ETIAM ATQVE ETIAM ADSPICE.

VT Macetum rex ille Xenocrati olim per
epistolam iussit ἐπιμελέστερον ἐξετάζειν D
οὓς συνίστησι. *Diligentius videre, quales commendaret* Plutarch. περὶ δυσωπίας.

NE MOX INCVTIANT.

VT incussere olim Xenocrati philosopho de quo narratum Plutarchi libro eodem.

QVID TE TIBI REODAT AMICVM.

QVID efficiat vt desinas te odisse, tibi displicere.

ÆQVVM MI ANIMVM IPSE PARABO.

TVLLIVS III de Nat. Deor. *Iudicium hoc omnium mortalium est, fortunam à Deo petendam: à se ipso sumendam esse sapientiam.*

XIX.

QVÆ SCRIBVNTVR AQVÆ POTORIBVS.

Ὕδωρ δὲ πίνων, καλὸν οὐ τέκοις ἔπος. *Aquam bibens, pulchrum poema non paris.* Profert Suidas & partem esse ait epigrammatis quod scripserat Asclepiades, vt aliqui voluêre: vt alij Theætetes. Sed contra sententiam illam declamat Eubulus Athenæi lib. II.

VT MALE' SANOS.

VT, tanquam. Peccant qui interpretati *postquam*. Mens est. Liber Poëtas vt insanos adscripsit, &c.

AOSCRIPSIT LIBER.

NOTAVI ad Odam XVII lib. II.

ENNIVS IPSE PATER.

PROPERT. eleg. II lib. III *Pater Ennius.* Glossæ, *Ennipater* Ἔννιος πατήρ. Puto fuisse. Ἔννιε πάτερ.

HOC SIMVL EDIXIT.

ANXIE' quæsitum Dionysio Lambino, alijs, hactenus, quis Prætor ille Poëticus hoc qui edixerit, siue proposuerit bibonium edictum, Cratinúsne an Liber pater, an vero Ennius pater. Sic itaq. in triuio illi, non de triuio interpretes. Atqui haud dubiè Cratinus Prætor ille *madusa*. Et tamen causa iusta illis mentibus Horatianis dubitandi fuit. Nam versuum traiectione librarij glaucomam eis obiecêre. Quæ autem nunc est series, eam librarij fecêre: at Quinctus voluerat qui nunc decimus versus est, quinctum esse, atq; ita disponi,

---vt malè sanos
Adscripsit Liber Satyris Faunisq; poëtas.
Hoc simul edixit, non cessauére Poëta
Nocturno certare mero, putere diurno.
Vina fere dulces oluerunt mane Camœna,
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.
Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma
Prosiluit dicenda. Forum putealq; Libonis
Mandabo siccis, adimam cantare seueris.

Hæc omnia inquit Flaccus poëtarum præcepta, hæ tam inlustres biboniorum sententiæ, profectę ex illius merobibi & multibibi Prætoris Cratini edicto. Nam post illa pergræcationes Poëticæ, & laudari cœptus Homerus vt vini bria, & Q. Ennius vt non poëtis magis quam potis adoomerandus, & factũ deuergiũ illud causidicos siccos: Poëtas madidè madentes vino esse debere. Ipsissima Horatij hæc manus & mens, hanc lucem primus in his tenebris extuli ego, longè aliter quam obtrectatores & Palikani mei, qui fumum dare soliti ex magna ostentatione fulgoris.

Non mirum autem huius Poëtici & Bibonij fori Prætorem Cratinum creatum à Flacco, nam bipedum vinosissimus ille, atque ita probè probéque

béq; onustam celocem agere solitus, vt lectuli sui pelles lanatas permeieret. Balbutiuit hoc Acro vt potuit, & tamen huic eius infantiæ librarij quoque de suo striblíginem adspersêre. Sic enim habent. *Qui Cratinus tanta vinolentia fuit vt solitus fuerit supra pelles recumbere, in quas comedere consueuerunt.* Voluit Acro esse. *Qui Cratinus tanta vinolentia fuit, vt solitus fuerit supra pelles recumbere, in quas inmeiere consueuerat.* Verè hoc Acro. Sic enim & Aristophanes Equitib. risit Κρατίνου κώδια. *Cratini pelles lanatas*, vbi Scholiastes ὡς ἐνουρητὴν, inquit, καὶ μέθυσον διαβάλλει τὸν Κρατῖνον. *Vt submeiulum, & ebriolum sugillat Cratinum.* Et alia ibi, quorum longa hic adscriptio.

QVID? SI QVIS VVLTV TORVO FERVS.

RECTE' iam atque ordine deinceps omnia. Ineptias, inquit, Poetarum vide, non minus ridiculè Poëticam laudem ex bibacitate captantium, ac si *quis vultu toruo ferus*, &c.

BIBERENT EXANGVE CVMINVM.

VT discipuli Porcij Latronis. Sic enim Plinius c. xiv lib. xx. *Ferunt Porcij Latronis clari inter magistros dicendi, adsectatores* cumini potione, *similitudinem coloris studijs contracti imitatos.*

IMPENSIS COENARVM.

PROPRIE', impensis cœnarum. Impensa verbum coquinarium pro condimentis & ciborum lenocinio cum cibis quoque ipsis, Arnobius lib. vii. *Quid cum pultibus Deo est, quid cum libis, quid diuersis cum fratibus confectionis iure multiplici, atque impensarum varietate conditis?* &c. Nihili verbum ibi *fratibus*. Itaque correxêre aliqui, *fracibus* vel *fratribus*, & dubitanter *fartibus*. At hoc quidem adseuerare oportuit. Similiter impensæ nomen identidem apud M. Apicium vt c. ii lib. iv. *Indes impensam præscriptam.* Item. *Atque ita impensam suprascriptam mittes.* His aliisque locis *impensa* nō vt arbitrati aliqui *fartura*, sed omnia quibus condiuntur cibi. Hinc & illud c. eodem, *tot trullas impensæ adijcies.* Et, *Sic eam impensam mittes.* Et c. iix lib. iix *Impensa in leporem* pro condimento. Et c. iv lib. ix *ita vt coire impensa possint.* Bene itaq; impensa siue impensas cœnarum dixit Quinctus Nec enim tam cibi quam impensæ gūmijs cœnam faciunt.

NOBILIVM SCRIPTORVM AVDITOR ET VLTOR.

DEFINITIO Critici κατ᾽ ἔπαινον. Criticus nobiles scriptores audit & vlciscitur. Et quidem vlciscitur multifariam. Vel cum poëtas plumbeos qui alienis ingenijs aurum surripiunt, plagij arguit, eorúmq; non tam συνεμπλώματα quam κλοπὰς quasi corniculæ colores in risum ac mimum vertit; vel cum ipsorum quoq; παρεγχήματα obseruat, vel cum mures eis opticos defendit. Peccant qui *vltorem*, *laudatorem* accepère: magis qui pro *vltore*, *actorem* reposuêre: maxime qui sic interpretati: Horatium neq; auditorem nobilium scriptorum recitātium esse velle, neque mutua eos suorum poëmatum recitatione vlcisci. Hoccine vt conueniens Horatianæ menti? citius aqua flamis.

GRAMMATICAS AMBIRE TRIBVS.

GRAMMATICI Romæ à Poëtis ambiti, siue Grammaticos sibi conciliare Poëtæ soliti, quia nouorum Poëtarum Poetæ quasi nutritij, vt Suetonij de inlustrib. Grammat. c. xix xxi xxiii.

XX.

ET SCIS IN BREVE TE COGI.

NON *legi totum*, Porphyrio: *Complicari & contrahi.* Dionys. Lambinus. Sed Quinctus noster intelligi voluit. Cum lector iam tædulus esse incipit, ac satur lectione, tum in breue siue angustias cogeris, periculum scil. ἀποδοκιμασίας & ἀπηνοίας. Nouitas tibi pro muro erit paulisper, & saliuam mouebit lectori: satietas periculo erit. *In breue cogi* dixit vt Terent. Heautont. Act. iv Se. ii. *In angustum cogi.* Sic enim Syrus ibi.

Ita hac re in angustum oppido nunc mea coguntur copia.

COLLEGAM LEPIDVM QVO DVXIT LOLLIVS ANNO.

DVXIT M. Lollius sibi collegam Q. Lepidum. Principio enim anni M. Lollius solus Cos. diu post tandem creatus quoq; cos. Q. Aimilius Lepidus, & quidem adiutus opinor à M. Lollio. Sic itaq; Lollius hunc sibi collegam quasi duxit & adsciuit. Narrauit rem Dio lib. liv. Quanquam & turpiculus forte an latet sensus, vt anguis in herba quem satius non tangere.

AD Q. HORATII FLACCI
EPISTOLARVM LIBRVM II. QVOTIDIANA ET EMENDATÆ LECTIONES
Theodorij Marcilij.

CVM TOT SVSTINEAS.

AVGVSTO petenti vt rerum à se gestarum scriptionem susciperet, Flaccus hac epistola excusat duplici argumento, rei Poëticæ difficultate, & imbecillitate virium ingenij sui. Difficultatis autem illius occasione data, excurrit in reprehensionem populi Romani, male de re Poëtica iudicantis, & Poëtarum ipsorum peccata quoq; tangit. A

ET TANTA NEGOCIA SOLVS.

C. Suetonius in vita Q. Horatij proferens hunc locum legit, *& tanta pericula.* Sed verius illud, *& tanta negocia.* Nam; pericula belli propria & armorum, negocia belli & pacis communia. Vult autem Flaccus vtrasq; Augusti laudes, pacis belliq; adtingere. B

MORIBVS ORNES, LEGIBVS EMENDES.

RESPICIT, opinor, Consulatum Augusti sextum, quo is *morum legumq; regimen perpetuum recepit.* Suetonius c. XXVII.

VRIT ENIM FVLGORE SVO.

FABIVS Declam. CCCXXIIX. *Res inter initia vrunt: at liuor mora soluitur.*

PRÆSENTI TIBI.

SERVIVS ad principium I Georg. Sueton. c. LIX & seq. Blanditur autem Cæsari ambiguitate nominis. *Præsens.* Nam Dij *præsentes.* C

MATVROS LARGIMVR HONORES.

ETIAM *maturos* ambiguè, vel acceleratos, vel iam nunc tibi maturos & debitos. Tangit autem SCtum de honoribus Octauiani quod commemorat Dio lib. LI.

IVRANDASQ. ARAS.

CVR aram tenentes iurarent Theo Alexandrinus obseruat in Arati Phænomena. Nempe quod Dij omnes super θυτήριον siue aram aduersus Titanos coniurauerint, & quia ignem quasi veritatis suæ testem sibi faciant ita iurantes. Τῇ inquit, χειρὶ ἐφάπτονται, δικαιώτης ἐγγυωμοσύνης μαρτύριον τὸ πῦρ. *Manu tangunt*, videlicet aram, *testem æquitatis suæ facientes sibi ignem*, &c. Quod Theoni θυτήριον hoc in vetere sphæra βωμὸς siue altar.

TVVM PER NOMEN.

VOLVIT Quinctus, *tuum per numen.* Augustus nempe Deus factus SCto de quo dixi. Ergo & Deum Poetæ vocant vt Maro Ecloga I & V Propert. eleg. III lib. III. Eleg. vlt. lib. IV Albinouanus consolatione Liuiæ. *Numinis* verò in nomen mutatio etiam aliàs molesta in Poëtis vt Tibulli eleg. V lib. II. *Roma tuum nomen.*—Melius. *Roma tuum numen*--Et in Suetonio vt Caij c. XXIV. *Per nomen Drusillæ deiecerauit.* Esse debuit. Per numen Drusillæ, &c. Nam de Drusillæ diuinatione siue ἀποθεώσει constat ex historia Dionis. Viceuersa & *nominis* subinde mutatio in *numen*, vt Æneide IV--*Magnum & inemorabile numen*, Voluit Maro esse--*Magnum & memorabile nomen.* Tu, inquit, Iuno, & puer tuus refertis egregiã laudem, spolia ampla, & nomen magnum ac memorabile. At numen quidem Cupidinis haud contemsisset, sæpe vim eius experta. Accedit & Prisciani auctoritas. Nam c. IIX lib. XIIX. Ενεγκεῖν, inquit, ὄνομα *Attici dicunt* pro ἔχειν, deinde profert illud Æneidis IV.

Egregiam verò laudem, & spolia ampla refertis
Tuq; puerq; tuus-- Adscripserat haud dubiè Priscianus quod hodie deest--*magnum & memorabile nomen.* Nam ostendere voluit *nomen referre* dictum ibi esse vt Atticè ἐνεγκεῖν ὄνομα.

PONIMVS.

PONIMVS, Romani. Intelligi vult Romæ aras Augusto fuisse, quod & P. Ouidius innuere velle videtur I Fastor.

Cæsaris arma canant alij, nos Cæsaris aras.

Sed C. Suetonius Augusti c. LII & Dio vllam Augusto fuisse, negant. Immo enim vetitas Romæ fuisse aiunt, at permissas in prouincijs. Sic enim

enim Dio lib. LI τοῖς δὲ δὴ ξένοις, ἕλληνας σφᾶς ἐπικαλέσας ἑαυτῷ τινὰ τοῖς μὲν Ἀσιανοῖς ἐν Περγάμῳ, τοῖς δὲ Βιθυνοῖς ἐν Νικομηδείᾳ τεμενίσαι ἐπέτρεψε. *Exteris autem, Gracos eos nominans, aliqua sibi sacrari loca permisit, Asiaticis Pergami, Bithynis Nicomedia.* Idemq; lib. LIV commemorat enim ara ei reduci quæ in curia ipsa poneretur Sc^to decreta esset, noluisse recipere. Hanc ego rem siue litem sic iudicari posse opinor. Vetuisse Augustum sibi aras poni, tamẽ vetari & impediri protsus non potuisse quin fieret. Aras quidem priuatas ei fuisse testis Ouidius Ponti eleg. I lib. III eleg. V lib. I. Virgilius Ecloga I.---- *Illius aram*, &c.

NIL ORITVRVM ALIAS NIL ORTVM TALE.

SIGNANTER dixit *oriturum*, quasi non natus homo ille ex homine, sed tanquam sidus inlucescens, siue vt D. Augustinus loquitur c. III lib. VII De ciuit. Dei, tanquam Deus sidereus.

QVAS BIS QVINQVE VIRI SANXERVNT.

XVIRI sanxerunt, ex Græcia verò & alijs ciuitatibus III viri eas Romam attulêre, non autem eò missi X viri vt errat Pomponius l. II §. Exactis. De orig. iuris.

FEDERA REGVM VEL GABIIS.

NON quidem cum Gabijs vt interpretes item alij: sed fedus ictum Gabijs Tarquinio Superbo cum ciuibus captis. Captis nempe Gabijs in vrbe ipsa cum ciuibus victis Tarquinius fedus fecijt. Narrat copiose rem Dionysius lib. IV. Hoc itaq; Flaccus nunc exprimere volens dixit *Gabijs*, duplex fedus recensens vnum in vrbe ipsa Gabijs capta percussum: alterum vero quod cum T. Tatio Sabinorum rege inijt Romulus. De Gabino illo federe Festus. *Clypeum*, inquit, *antiqui ob rotunditatem, etiam corium bouis adpellarunt, in quo fedus Gabiorum cum Romanis fuerat descriptum*, &c. Scripserat Festus, *in quo fedus Gabinorum.* Hinc illud marginale commentum in libris Festi. *Sabinorum.* De Gabino illo federe Festum accipiendum liquet ex ratione Dionysij lib. IV qui de illius federis clypeo sic agit. Τούτων ἐστὶ τῶν ὁρκίων μνημεῖον ἐν Ῥώμῃ κείμενον ἐν ἱερῷ Διὸς πιστίου, ὃν Ῥωμαῖοι Σάγκτον καλοῦσιν, ἀσπὶς ξυλίνη βύρσῃ βοείᾳ περίτονος, τοῦ σφαγιασθέντος ἐπὶ τῶν ὁρκίων τότε βοὸς, γράμμασιν ἀρχαϊκοῖς ἐπιγεγραμμένη τὰς γενομένας αὐτοῖς ὁμολογίας. *Atque huiusce federis memoriale est Romæ dedicatum in templo Iouis Pistij siue Fidij quem Romani Sancum vocitant. Nempe clypeus corio tectus bouis illius, quem sacrificauêre cum fedus illud sancirent, in eoque clypeo literis antiquis leges inscripta illius federis.*

VEL CVM RIGIDIS ÆQVATA SABINIS.

ÆQVATA non tam ad Gabinum fedus refert, quàm ad Sabinum. Etenim propriè inter pares bello *æquum* fedus, inter victores vi-

A ctosq; *iniquum*, inter eos qui nunquam hostes, *sociale*, quemadmodum Menippus Antiochi legatus distinguit apud T. Liuium lib. XXXIV. Ex *æquo* federe amici, ex *iniquo* stipendiarij, ex *sociali*, socij. Perinde itaq; est vt si dixisset Quinctus federa vel icta Gabijs: vel æquata cum Sabinis. Cũ T. quidem Tatio Sabinorum rege fedus æquũ Dionysius ita commemorat lib. II. Βασιλέας μὲν εἶναι Ῥωμαίων Ῥωμύλον καὶ Τάτιον, ἰσοψήφους ὄντας, καὶ τιμὰς καρπουμένους τὰς ἴσας. *Vt reges Romanorum Romulus & Tatius sient, paribus sententiarum momentis: & honoribus æquis fruentes.* Paullo secius de æquo federe Proculus l. VII D. De captiu. Nempe federatum populum aut vectigalem esse aut liberum. Liberum aut æquo fe-

B dere, aut iniquo esse. Sed iniquum fedus aliter accipit quam T. Liuij Menippus ille.

PONTIFICVM LIBROS.

HINC expressum illud Fabij c. II lib. IIX *Obscuritas*, inquit, *fit etiam verbis ab vsu remotis, vt si commentarios quis pontificum & vetustissima federa, & exoletos scrutatus auctores.*

ANNOSA VOLVMINA VATVM.

VT Marciorum fratrum, Begoes nymphæ Attij Nauij, & Publij. De his Tullius lib. de Diuin. T. Liuius lib. XXV Seruius ad Æneid. V Macrobius Saturn. c. XVII lib. I. De Nauio & Porphyrio.

ALBANO MVSAS IN MONTE LOCVTAS.

C VRIANE ac mimicè Musas locat in monte Albano, tangens Albani sermonis rusticitatem, cui testis Maro qui vt notat Seruius in Eclog VI. *Albanorum regum gesta* scribere exorsus *omisit, nominum asperitate deterritus.* Nec male Acro tangi à Quincto Numæ regis cum Egeria nympha colloquia in monte Albano. Egeriam autem de Musis vnam fuisse Dionysius notauit lib. II Plutarch. in Numa. Hæc meliora quàm in Aduersarijs c. XXIV lib. XXVI.

SI QVIA GRÆCORVM.

ADissimili. Non vt Græcorum, inquit, ita & Latinorum scripta antiquissima etiam optima. Sed contra Quinctum hic Tullius venit. Nam is pro Licinio Poëta scripta eius laudans,

D *ea*, inquit, *sic vidi probari vt ad veterum scriptorum laudem peruenirent.* Sic & Prologo Plauti Casinæ laudatur vinum vetus, & veteris Poëtæ fabula. Omnino quidem Horatius inuidet antiquis & obstrigillandi causa næuos eorum videt, laudes præteruidet. Qualis item L. Seneca. quem aceto suo dexterè perfudit A. Gellius c. II lib. XII.

ANTIQVISSIMA SCRIPTA VEL OPTIMA.

NE hoc quidem ἐλλικρινῶς verum. Nec enim meliores Homero qui ante Homerum.

EXCLVDAT IVRGIA FINIS.

NON sub vulgi hoc sed Poëtæ persona dictum.

EST VETVS.

HÆc etiam sub vulgi persona definitio. A

DEMO VNVM, DEMO. ETIAM VNVM.

M. Cicero in Lucullo, *Sorita dicuntur cum aliquid minutatim & gradatim additur aut demitur*. Notaui ad Persij Sat. v.

ENNIVS ET SAPIENS.

ENNIVS Quincto nostro *sapiens, fortis, alter Homerus* ironiâ. Sapiens quia de triplici corde gloriatus. A. Gellius c. XVII lib. XVII Persius Sat. VI. & sapientiæ suæ laudi velitatus Annali XII apud A. Gellium c. IV lib. III. Fortis quia militauit, Tullius pro Licinio Poëta, Tuscul. I Claudianus Proœmio III de laudib. Stilicon. Symmach. epist. XIV lib. I. Alter Homerus propter somnia illa de quib. dixi, ad Persij Sat. VI. B

VT CRITICI DICVNT.

AVT Grammatici: aut critici illi quos Augustus instituit censores libris qui bibliotheca Palatina digni, qui indigni. In quo numero & Quinctus ipse epist. XIX lib. I epist. II lib. II. Et in arte. Eiusmodi & olim Ægypti rex Ptolemæus suæ bibliothecæ instituerat criticos siue iudices, quemadmodum ex Galeni liquet libro aduersus, contra Hippocratis aphorismos dicta.

LEVITER CVRARE.

NOn curare vt Patrui Plautinæ Sc. VII.
Quanquam bene volumus leuiter lenonibus. C

NÆVIVS.

RESCRIPSERE aliqui, *Neuius*. Sed quis fundus huic nouitati pertusus. Elegãter autem ille. *Cui rationi ratio non exstat, ei rationi ratio non est credere.*

IN MANIBVS NON EST, ET MENTIBVS HÆRET.

SIMILI paragrammate in Arte sua --- *Quem vult manus & mens.* Et Valerius c. II lib. VII *Vt non solum manus, sed etiam mentes puras habere vellemus.* Arnobius lib. III *Deuotas enim mentes, & manus protendimus supplices.*

In manibus verò id esse dicitur quod præsens est, siue adest. Cæsar II belli Gallici. *In manibus nostris hostes.* Tullius in Bruto. *Sed ecce in manibus C. Gracchus.* Sic Atticè ἐν χερσί. Viceuersa, *in manibus non est*, quod abest. Sic itaque D Næuius *non est in manibus*, non est huius sæculi & iam libri eius rari inuentu: & tamen *heret mentibus*, tenetur memoriter vt recens, admiratione videlicet antiquitatis. Interpres ita Quinctus noster ipse sibi cum sequitur --- *adeo sanctum est vetus omne Poëma.*

SICVLI EPICHARMI.

SIGNANTER *Siculi*, cum aculeo in Plautum quasi cuius *Siculæ nugæ*, & *Siculi logi*, & μωρολογίαι, quas notat Donatus interpres Terentij. Sed vt iam præmonui fusca Horatio mens in iudicio de antiquis.

VINCERE CÆCILIVS GRAVITATE.

VT apud Sosipatrum lib. II. Varro Terent. lib. V de Ling. Lat. Cæcilio tribuit τὰ πάθη.

A TERENTIVS ARTE.

PROFERT hoc testimonium Quincti Donatus in Hecyrã Act. I Sc. II Act. V Sc. II disserens laudem artis conuenire Terentio. Artem verò dispositionem fabulæ esse & οἰκονομίαν.

LIVI SCRIPTORIS AB ÆVO.

NAM hic primus Romæ Poëta, Tullius initio I Tuscul. De Senectute, in Bruto Fabius c. II lib. X A. Gellius c. XXI lib. XVII Valerius c. IV lib. II Diomedes c. IV lib. III Sueton. de inlustr. Grammat. Seru. ad Æneidem X Donatus in Terent.

INTERDVM VVLGVS RECTVM VIDET.

B DISSERIT hoc vt omnia intelligenter philosophiæ pater Aristoteles Politicis c. XI. lib. III. Διὸ κρίνουσιν ἄμεινον οἱ πολλοὶ καὶ τὰ τῆς Μουσικῆς ἔργα, καὶ τὰ τῶν ποιητῶν. &c. *Quocirca & vulgus iudicat melius de operibus Musicis & Poëticis*, &c.

TOTVM DVCIT VENDITQ. POËMA.

INlaudata in plerisq; libris lectio, *Totum laudat venditq. poema.* Laudauere tamen eam aliqui, non peruidentes scil. quid *ducere & vendere*. Est autem vrbanè dictum, ducit venditq; quasi nouitios mango, Fabius Declam. CCCXL. *Mango nouitium puerum per publica rostra ducit prætextatum.*
C Malè scriptum ibi, *per publica rostra secis*. At potuere illas verbi ineptias pellere Fabio ipso iuuante, Sequitur enim. *Si talem illum ad iudices perduxissem.* Soliti à mangonibus duci nouitiorum greges ornati ad pompam & speciem, atque ita productos vendere. Sic itaq; nunc ducere ac vendere Poëma Quinctus dixit, ducere nempe siue producere in scænam, ædilibus autem vendere. Et argutè intelligi vult, duci ac vendi poëma vetus quasi nouum, vt si veterator, duceretur venderetur pro nouitio, vnde locus redhibitoriæ l. XXXVII D. De ædil. ed.

SED HONOREM ET PRÆMIA POSCI.

HONOREM vt Poëticas imagines in bibliotheca Palatina. Præmia in theatro, ab ædile aut Prætore emente fabulam. Dico
D inferius. *Gestit enim nummum in loculos demittere.*

RECTE NECNE PERAMBVLET ATTÆ FABVLA.

IOCVS ambiguus in pedes fabulæ vt oneratæ spondeis, & nomen Attæ de quo Festus.

CROCVM FLORESQ.

DE sparsione theatrica dixi ad spectacula Martialis.

QVÆ GRAVIS ÆSOPVS.

FABIVS c. III lib. XI *Roscius citatior, Æsopus grauior.* Malè interpres Terentij Donatus in prologum Hecyræ proferens hunc Quincti versum, intellexit grauem auctoritate. Patet enim grauem. Æsopum Horatio nunc esse grauitate tragica, & actione acri ac vehemẽti siue seuera de qua Tullius II de Orat. I de Diuin. IV Tuscul.

DOCTVS

Doctvs Roscivs.

Doctvs arte gestum agendi, Festos in *Roscij* Plutarch. in Cic. Valerius c. vi lib. iix. Macrob. Saturn. c. xiv lib. iii.

Nisi qvod placvit, sibi.

Qvæ imperitorum labes. Nihil probare, nisi quod ipsis placuit, siue quod rectũ ipsi putent, vt Terentij Adelph. Act. i Sc. ii & Aimilij Probi præfatione. D. Augustin. c. iii lib. xxi de ciuit. Dei. *Quod experti*, inquit, *non sunt, nequaquam esse posse arbitrantur*.

Ssnss fsrdsnda patsri.

Qvemadmodvm & elegantiarum Arbiter Petronius *Quod quisq; perperam discit, in senectute confiteri non vult*. In alteram partẽ Tullius i de finib. *Quæ pueros non didicisse turpe est, putant vsque ad Senectutem discenda*, &c.

Saliare Nvmæ carmsn,

Saliaris carminis genus duplex. Vnum in Deos vniuersos eaq; propriè axaméta: alterum in Deos singulos, eaq; carmina à suo sibi Deo cuiq; nomen vt versus Ianualij, Iunonij, Mineruij. Festus in *Axamenta*, *Axamenta dicebantur carmina Saliaria quæ à Salijs sacerdotibus componebantur in vniuersos homines. Nam in Deos singulos versus facti*, &c. Malè adscriptum ibi *homines*. Etenim accipiendum in *vniuersos*, nempe Deos.

Saliares autem versus, Saturnij. Seruius ad i Georg. hic infra *Numerus Saturnius*.

C Numæ autem Saliare carmen quia rex ille instituit sollenne hoc carmen. Ouid. iii Fastor. Fabius c. x lib. i. Et *διακριτικῶς Numa carmen saliare*, nam & alia Saliorum siue Saliaria carmina quæ ipsi post Salij composuêre. Festus loco prædicto.

Qvod mecvm ignorat.

Fabivs c. vi lib. i *Saliorum carmina vix sacerdotibus suis intellecta*, &c.

Novitas invisa.

Novitas noui poëmatis condicio quasi noui hominis. Nã & hæc nouitas vt apud Salust. in Iugurtha. Tullij Philipp. ix Q. Fratris de petit. consul. C. Taciti annali. xiv.

Nvnc tibicinis vs.

D Tibicines tragœdis opposuit. Nam tibicines comœdias intelligi vult. Actitatæ videlicet comœdiæ ad tibias vt patet inscriptionib. fabolarum Terentij. Eaq; de re Diomedes c. iv lib. iii. Seru. ad Æneid. ix. Donatus Prolegom. Terentij.

Svb nvtrice pvella.

Thsocritvs Idyll. xxiv.---παῖδα ὀλίγωρον, γαλαθηνὸν ὑπὸ τροφῷ, &c.

Nominibvs certis.

Contra *incertis nominibus* l. i D. Ad Macedonian *Pecuniam incertis nominibus credere*.

A Certa nomina cum causa titulúsve expensi adscriptus est in tabellis: incerta cum adscripta non est, quia turpis & cui latebra opus, qualia nomina Macedo faciebat. Duplex itaq; hoc iam genus nominum, certum & incertum. Addere tertium licet, *Falsum*. Falsa nomina cum expenso titulus falso adscriptus. Potest & quartum fieri, nempe *Fallax*, vt cum adscribitur causa generaliter nimis & indistinctè. Vt Ciceronis Verrina iii scribit C. Verres titulum expensi. *Se pecuniam stipendio, frumento, legatu dedisse*.

Maiores avdirs.

B Ritvs Romanus dandi se in disciplinam senib. & honoratis. Sic M. Antonius in disciplinam Ciceroni se dedit Philipp. ii. Tullius ipse M. Pisoni. Asconius in Pisonianam. Et clamator ille qui quasi Salustius contra Ciceronem L. A. Gellius c. xv lib. ii. Plinius epist. xiv lib. iix. Valerius c. i lib. ii. Ouid. v Fastor.

Patresq. ssvsri.

Vrbans' vocauit patres seueros in epulis poëtantes, & potantes & coronatos. De ritu in epulis poëtandi acta res ad Persij Sat. i.

Tractant fabrilia fasri.

Evripidss apud Plutarchum in Politicis Τέκτων γὰρ ὢν ἔπρασσες οὐ ξυλουργικά. *Faber ausus es tractare non fabrilia*.

Promittvnt medici.

Tangit medicorum gloriationes quales Plauti Menæchm. Sc. xv & seq. Vbi medicus--*Mea ego id promitto fide*. Et apud interpretem Terentij Hæcyræ Act. iii Sc. v *Medicus de iam mortuo dicit. Ego si illum curarem viueret*. Sic ἰατρῶν ἀλαζονείας, *medicorum gloriam* Euphranor dixit.

Vivit siliqvis.

Siliqvis, faba, Iun. Columella c. x lib. ii. *Istam siliquam*, &c. Sic Sat. vi lib. ii Quincti deliciæ, faba. Atq; ita meliùs quam Aduersarijs c. xxiv lib. xxvi.

Os pvsri tsnervm Poëta figvrat.

Fabivs, c. iii lib. xi. *Cum in quadam libri parte puerorum ora formarem*.

Et invidiæ corrsctor.

Mals' adgressi mutare, *corrector*.

Sps finis dvra fsrsntsm.

D Spa messis quietis, otij, Sallustius orat. i de Repub. ordin. *Laborem spe otij sustentant*.

Cvm sociis operum st pveris.

Cvm familia siue seruis & liberis. Pueri pro liberis Atticè vt Odaxii lib. i. Seruius ad Æneid. ii.

Tellvrsm porco.

Volvsrs, *porca*. Quid ita? Quia inquiũt, Tellus Dea est. Deabus vero conuenientes victimæ feminæ. Esto. Sed & porcum sequiore sexu dicere Quinctus potuit. Nam & hanc por-

cum dixère L. Festus in *Recto fronte*. A

SILVANVM LACTE PIABANT.

TIBVLLVS eleg. v lib. II.

Lacte madens illic suberat Panilicis umbra. Idē Pan & Siluanus. Glossæ, *Siluanus*, πὰν, θεὸς ἰλ αἰγος Item πὰν ὁ Σαύμιον. *Incubus, Siluanus*. Lactis libario Siluano messium ferijs. Porcus eidem piaculum furentis, vt Iuuenal. Sat. vi. Vvarum ei primitiæ viodemialibus. Epodo II. Adore, larido, vino ei sacrificium pro bubus, M. Cato c. XXCIII de re rust. Sic melius quam Aduersar. c. XXIV lib. XXVI.

FLORIBVS ET VINO GENIVM.

EXPLICO ad Persij Sat. II.

Flores vero nunc sertos intellige quemadmodum de Genio Tibullus eleg. IIX lib. I. B

Et capite & collo mollia serta gerat. Eleg. II. lib. II.

Cui decorent sanctas florea serta comas. Vbi membranæ, *mollia serta*.

MEMOREM BREVIS ÆVI.

GENIVS menor breuis æui, qui genialiter viuere præcipit, & meminisse quam sit vita breuis, nempe vt eius numini litemus dum vita suppetit. Sic ad Genij curationem hortantes soliti præcipere. *Memento quàm sit ætas breuis*: Lucretius lib III -- *Breuis est hic fructus homullis*. Plautus Phasmate Sc. Meliùs. *Vita quàm sit breuis, simul cogita*. Horat. ipse Sat. VI lib. II. *Viue, memor quam sis æui breuis* Trimalcio Petronianus.

Ergo viuamus dum licet esse bene. Lusit dilogia C Dum licet esse in vita, aut edere. Peccant qui mutauêre -- *Dum licet, esse, bene*. Peccant & Horatiani loci ioterpretatione Aduersaria c. XXIV lib. XXVI.

FESCENNINA LICENTIA.

VERSVS Saturnij fuêre & rhythmici. Seruius ad II Georg.

VERSIBVS ALTERNIS.

CARMINE amœbæo quod propriè rusticum. Seruius ad Eclog. III.

LIBERTASQVE.

INTERPRETATVS Seruius ad II Georg.

QVIN ETIAM LEX.

EXPLICO ad legem XII Tabular. c. LXVI.

GRÆCIA CAPTA FERVM VICTOREM CEPIT.

SIMILI paragrammate & ὀξυμώρῳ. Plautus Captiuis Sc. Quo illum.

Satin' ne me illi hodie scelesti capti, ceperunt dolo; T. Liuius lib. XXXIV in concione M. Catonis Cos. *Ne illa magis res nos ceperint quam nos illas*. L. Seneca c. XIV de vita beata. *Voluptates capta cepere*.

NVMERVS SATVRNIVS.

VERSVS Saturnij de quibus Varro VI de Ling. Lat. Asconius in Verrinam II. Seru. ad I Georg. Terentian. lib. de metris. Seruius in Centimetro.

MANSERVNT VESTIGIA RVRIS.

RVSTICITATIS Saturniorum versuum vestigia in tabulis triumphalibus. Fortunatianus lib. de metris. Aut quod verius est, ruris vestigia in oculis Quincti nostri, numeri Plauti aliorumq; comicorū ignaui. Sic enim post paullo ipse -- *Adspice Plautus*, -- &c.

ET POST PVNICA BELLA.

SED ante Punicum bellum tercium Romæ artem Musicam viguisse notat A. Gellius c. XXI lib. VII.

SOPHOCLES ET THESPIS ET ÆSCHYLVS.

APTE conuenienterq; hos iunxit. Nam Thespis tragœdiæ inuentor, Æschylus expolitor, Sophocles deinde summus tragœdiæ artifex siue τραγῳδοποιητής. Flaccus ipse testis in Arte. Præterea primam dramatis personam Thespis ionenit, alteram Æschylus, tertiam Sophocles. Sic tres illi Poëtæ tribus personis tragœdiam expleuêre. Laërtius in Platone.

AVSPICE PLAVTVS.

DRAMATICOS Latinos non sat esse limatos exemplis docet Plauti & Dosseni, quorum neuter sat in personarum decoro accuratus. Plautum peccare in adolescentulorum amantium, senum, lenonum personis. Etenim multæ apud eum μωρολογίαι vt loquitur interpres Terentij, multa inania: Dossennum esse nimium in exprimenda Parasitorū edacitate, nempe cum fastidio spectantis & tædio. In quo si quis censuram & notam Quincti nostri iustam tueri velit, ne ego pigous cum eo deponere non ausim.

QVAM NON ADSTRICTO.

QVAM negligente & discincto stilo comico, vt contra Ausonius in Protreptico ad nepotem Flacci verba effingens, de Terentio -- *Et adstricto percurres pulpita socco*.

GESTIT ENIM NVMMVM IN LOCVLOS DEMITTERE.

ATTIVS apud Diomedem c. IV lib. III *Datum inest aurum? exsultat planipes*. Accipe de numis & auro ædilium aut Prætorum ad ludos suos ementium à Poëtis fabulas. Ouid. Tristium -- *Pœna est lucrosa Poëtis*.

Tantaq; non paruo crimina Prætor emit:

D L. Donatus in vita P. Terentij.

POST HOC SECVRVS.

CONTENTVS vendidisse fabulam, non curat stet in scæna an cadat. Curam illam histrioni relinquit. Histriones arte gestum agendi, & lenocinijs suis, etiam pessimas fabularum plausibiles faciebant. Eaq; in re admodum solliciti illi. Poeta securè & in vtramq; aurem dormiente. Videre licet prologo Hecyræ. Hinc Fabius c. III lib. II *Vilissimus*, inquit, *etiam Poëtis scænici actores impetrant aures, vt quibus nullus est in bibliotheca locus, sit etiam frequens in theatro*.

CADAT AN STET FABVLA.

STARE *fabula dicitur cum placet*. Donatus in Prolog. Hecyræ. Cadit cum displicet. Aristoteles lib. de Poëtica ἐκπίπτειν τὰς τραγῳδίας. Excidere

cidere tragœdias.

RECTO TALO.

EGI ad Persium Sat. v.

SI ME PALMA NEGATA MACRVM.

NON dissimiliter Dio Chrysostomus orat. de regno iv.

SI DISCORDET.

POST separationem equitis & plebis factam lege Roscia, crebræ inter plebem & equitem seditiones theatricæ, vt Sat. x lib. i.

MEDIA INTER CARMINA POSCVNT.

EGit ad spectacula Martialis epigr. xx.

AD INCERTOS OCVLOS.

INCERTI oculi, qoia mobiles ac vagi, & cogitationem distrahentes. Qoocirca & *prudentiores qui caeci nati quàm qui muti & surdi*. Aristoteles c. i lib. De sensu & sensili. Alia in hunc locum in Aduersarijs c. xxv lib. xxvi sed alia.

GAVDIA VANA.

DE qua Tullius vanitate, epist. i lib. vii ad Marium.

AVLÆA PREMVNTVR.

AVLÆA *premi* dixit vt Iuuenal. Sat. vi *Aulaea recondita cessare*, intelligēs cessare histriones. Sic enim & Quinctus noster nunc, *Aulaea premi* siue recondi, pro histriones pausam facere. Sic meliùs quàm Aduersarijs c. xxv lib. xxvi.

EQVITVM TVRMÆ.

CICERO epist. eadem ad Marium.

CAPTIVVM EBVR.

CAPTARVM vrbium ac gentium simulacra ex ebore, vt in triumpho Cæsaris apud Fabium c. iii lib. vi.

CAPTIVA CORINTHVS.

SIGNA & vasa Corinthia, siue ex ære Corinthio.

SIVE ELEPHAS ALBVS.

QVI rarus inuentu, itaque magnæ in spectaculis admirationi, non Romanis tantū sed Indis quoque ipsis, vbi elephantorum patria. Ælianus de animalib. c. xlvi lib. iii. Regib. nempe Indorum ipsis deliciæ elephanti albi. Etiam belli, regibus eis præmium albus elephas, vt in historia Sinarum.

MIMO SPECTACVLA PLVRA.

PANTOMIMO. Nā huius *multifaria imitatio*, vt loquitur Autel. Cassiodorus epist. ii lib. iv. Vt & *saturum* eius *gestum* Manilius lib. v quia omni gestuum genere quasi expletus & satur pantomimi gestus. Elegans Maniliana illa pantomimi descriptio.

Externis tamen aptus erit nunc voce poëtis,
Nunc saturo gestu, referetq; adfatibus ora.
Et sua dicendo faciet, solùsq; per omnes
Ibit personas, & turbam reddet in vno, &c.

Malè ibi *Externis* pro, *externus*. Pantomimus operam dabit Poëtis exterius nempe ad populum in Scæna. Poëta quasi intus canit: Pantomimus exterius. Hunc pluratiuum siue saturum Panto- A mimi gestum eleganter pingit quoque Tatianus orat. pro barbaris. Tertyllian. c. x De spectac. Zosimus historiæ nouæ lib. i. Aurel. Cassiodor. loco prædicto.

Nimio risu digni qui dubitauêre anne melior in plerisque libris lectio—*nimio spectacula risu*.

LANA TARENTINO, &c.

MELIÙS, *Lana Tarentino*, &c. Egi ad Persij Sat. i.

Et cur *Tarentino colore*, egi ad Persij Sat. ii.

PER EXTENTVM FVNEM IRE.

L. Seneca epist. xxcvi. *Ambulare per funem*. Et c. xiii. lib. de ira. *Per intentos funes ire*. Ioann. Cassianus c. ix Collat. xxiii. *Per extentas* B *sublime lineas, suspenso ferri incessu*.

MEVM QVI PECTVS INANITER ANGIT.

PECTVS *inaniter angere*, & *falsis terroribus implere* & ad magum & ad funerepū referri potest. Nam etiam funerepi spectaculum, delectat simul & angit, ac timere cogit. Apuleius Florida i. *Si funerepus, timueris*.

ET MODO ME THEBIS.

FACIT vt eo ipso versari loco mihi videar, vbi scænam suam ipse fingit. Scænam poetæ variè ponunt vt Prolog. Amphitr. Captiu. Et Menæhm. Apuleius Florida iv. *Vt Poeta varias solent in theatro ciuitates substituere*.

MVLTA QVIDEM.

C SVSPENSVM ex illo. *Sed tamen est operæpretium*, &c.

TENVI DEDVCTA POEMATA FILO.

SERVIVS ad Eclog. vi. Macrob. Saturn. c. iv lib. vi. Sic Propert. eleg. i. lib. iii. *Carmen tenuare*.

QVALES ÆDITVOS VIRTVS HABEAT.

VIRTVS Augusti tāquam Dea, Huius Deæ templum memoria, Æditui siue custodes templi, Poetæ laudes huic Deæ canentes quasi axamenta & hymnos,

GRATVS ALEXANDRO.

ACCIPIENDVM ὀρθῶς. Gratus quidem Alexandro Chœrilus: sed quia potiores D non habuit, vt res est, vt autem Flaccus videri vult, quia de Poetarum ingenijs existimare non potuit.

ILLE CHOERILVS.

SIGNANTER, *ille*. Nempe, ineptissimus Poetarum, vt & in arte.—*Chœrilus ille*.

Quem bis terq; bonum, cum risu miror.---Et Aristoteles Topicis c. ii lib. iix Chœrilum vt pessimum opposuit Homero vt optimo. Atque sic Aeto & Porphyrio in Artem Horatij.

Causa non fuit Aduersarijs c. ix lib. xix hac in re disputandi, & in Horatium velitandi, quasi qui Chœrilo iniquior sit. Nam Chœrilum poetam vt Eumolpum Petronianum fuisse, *non humilem spiritus*. Atqui scire operæpretium, Chœrilum

illum de quo dixi ablegmen Poenicum fuisse: A alios autem quoque Choerilos alij quam Alexandri temporibus exstitisse Poetas non malos, vt illum de quo Iosephus contra Appionem lib. 1. Et Eusebius Praeparat. Euangel. c. 1 lib. ix. Et ille de quo Athenaeus lib. iix. Et Suidas in χοιρίλος. Et alius Spartiates Poeta Choerillus qui perpetuus Lysandri comes, Plutarchus in Lysandro. Alius & Choerillus tragicus Poeta de quo Suidas. Et nomen perfusoriè licet, differre nomen Choerilli vt Plutarchi & Suidae locis praedictis, à nomine Choerili quo nunc vsus Horatius & in arte. Item alij locis praedictis. Suidas quidem apertè separat.

VERSIBVS RETVLIT ACCEPTOS PHILIPPOS.

CVIVSMODI & Atheniensium liberalitas in huic Choerillo paene cognominè Poetam alium antiquiorem Choerillum Epicum, qui Atheniensium de Xerxe victoriam descripserat, ἐφ' ᾧ τὸν ποιητὴς, inquit Suidas, κατ' ἔπος στατῆρα χρυσοῦν ἔλαβε, &c. *in versu singulos stateres aureum accepit.* Videtur Alexander hanc illius Reipubl. liberalitatem in Choerilo suo imitari voluisse.

LABEMQ. REMITTVNT.

REMITTERE pro emittere. Iun. Columella c. xx lib. xii. *Nam in coctura aeruginem remittunt ahenea,* videlicet, vasa. Et c. vi lib. 1. *Lapillos & glebulas per trituram ferè terrena remittit* C *area.* Sic *remisere* pro commiscere, in arte Poet. vbi hac de re Acro.

FERE' SCRIPTORES.

PRO. Sic fere scriptores, quemadmodum epist. seq. *vt alter* pro *sic vt alter.* Et in arte, *Adsentatores iubet,* &c. pro *Sic adsentatores iubet,* &c. Catullus Epithal. Pelei *Troiugenum infesto,* pro, *Sic Troiugenum,* &c.

IDEM REX ILLE.

Π ρολήψ. Atqui de alijs artibus rex ille non malè existimauit: sane, inquit, sed Boeotico in Poesi ingenio fuit Demus hoc Quincto. Sed ille rex magnus, qui, quantus aestimator Poetarum fuerit argumento ipse sibi admiratione Homeri tanta, quantam omnes sciunt.

PRODIGVS EMIT.

ATQVI, benè Aristoteles c. 1 lib. iv ad Ni- D comach. reges nunquam esse ἀσώτους siue *prodigos.*

AVT ALIVS LYSIPPO.

PRAETERMISIT Pyrgotelem scalpendi artificem qui & ipse comprehensus edicto illo vt rectè Plinius c. xxxvii lib. vii & Sophistices Latinae delicium Apuleius Florida 1. Praetermisere tamen & alij, vt Cicero epist. xii lib. v ad famil. Valerius c. xi lib. iix. Plinius c. xxxvii lib. vii. Plutarchus lib. de fortuna Alexandri, Himerius Sophistes procemio ad Ampelium. παρέργα vero & illud Apulei pro Lysippo subijcientis Polycletum.

DVCERET AERA.

CORRVPERE qui corrixere—*duceret ara.* Rectè Plinius & Apuleius quemadmodum & Flaccus nunc vti ea in re verbo ducendi.

FORTIS ALEXANDRI VVLTVM SIMVLANTIA.

SIGNANTER dictum, *fortis.* Nam Lysippus effingere scius Alexandri τὸ ἀρρενωπὸν καὶ λεοντῶδες, *masculum obtutum & leoninum.* Et solitus συνεκφέρειν τῇ μορφῇ τὴν ἀρετὴν, *cum forma dignitate virtutem exprimere,* vnà. Plutarchus lib. 11 de fortuna & virtute Alexandri. Hinc & Lysippi *animosa signa.* Propertij eleg. vii lib. 111 quod ne rectè interpretati alij.

BOEOTVM IN CRASSO.

OLEVM in auriculas Augusti. Ingenium Alexandri prae illo Augusti Boeoticu esse.

AT NEQVE.

DISSIMILE oppositum illi quod antecessit—*scriptores carmine fedo Splendida facta linunt.*

CLAVSTRAQ. CONIBENTIA IANVM.

ACTA res ad Odam xv lib. iv. Bene autem Ouidius 1 Fastor. clausum ibi Ianū ipsum à se ipso. Nasonis versum sic lege.

Pace fores obdo ne qua discedere possim. Hac de re Seruius ad Aeneid. 1. Expressit vero hinc illud Paullus Orosius c. xxi lib. vi *belli portas claustro cohiberi.*

CVSTODEM PACIS.

IANVM Patulcium & Clusium Ouid. 1 Fastor. Plutarch. de fortuna Roman. Macrobius Saturnalib. c. ix lib. 1.

SEDVLITAS.

VINICIVS Rhetor apud M. Senecā Controuers. v lib. vii *Nihil est inamabilius quam diligens stultitia.*

DISCIT ENIM CITIVS.

TVLLIVS 1 de Orat. *Nihil est tam insigne, nec tam ad diuturnitatem memoriae stabile, quàm id in quo aliquid offenderis.*

Epistola II.

TALOS A VERTICE PVLCHER AD IMOS.

PLAVTVS Epidico
Vsq; ab vnguiculo ad capillum summum est festiuissima.

Sic Plutarchus lib. de virtute Alex. ἐξ ἄκρας κεφαλῆς ἄχρι ποδῶν. *A summo vertice vsque ad pedes.* Contra D. Ambrosius 11 de offic. *A vestigio pedis vsque ad verticem.*

AD NVTVS APTVS HERILES.

TVLLIVS Paradoxo v. *Nutum locupletis orbi senis obseruare.* Epictetus Arriani c. xxvi lib. 111 πρὸς τὸ χεῖλου νεῦμα καὶ κίνημα ζῶντες *Ad domini nutum ac motum viuentes.*

ARGIL-

ARGILLA QVIDVIS IMITABERIS VDA.

EGit ad Persij Sat. v.

QVIN ETIAM CANET INDOCTVM SED DVLCE BIBENTI.

PRISCARVM deliciarum ritus habere vernas etiam pocula non sine cantico ministrantes, vt in tricœnio Trimalcionis Petroniani Encolpius. *Potionem*, inquit, *poposci, paratissimus puer non minus me acido cantico excepit.* Summarum, inquies, deliciarum hoc. Sed passæ Romanorum opes stultitiam illam. Trimalcionis quidem illius familia tota in triclinio cantatrix, *vt pantomimorum*, inquit Petronius, *non patrisfamilias triclinium crederes.*

VEL PLENIVS ÆQVO LAVDAT.

MOs vetus qui hodieq; laudandi merces. Lucilius apud A. Gellium c. xiv lib. iii.

Quidni? & scruta quidem vt vendat scrutarius laudat

Præfractam strigilem, soleam improbus dimidiatam.

Sic ergo & mango laudare solitus venales. Sed laudari venalis à venalitio siue mangone potest bifariam, siue duplex eiusmodi laudatio est. Nuda vna & sine stipulatione, altera cum stipulatione. Noda vt si more faciendi mercatorio diceret mango, seruum frugi, probum, dicto audientem esse: cum stipulatione, vt si promiserit constantem, aut laboriosum, vt vigilacem, aut peculij accumulatorem esse. Prior laus illa tralatitia est: posterior huius, aut illius serui est peculiaris & propria. Ex posteriore itaq; locus actioni C redhibitoriæ, ex priore non item. Sic capienda lex xix & l. xix. Vtraq; principio D. De ædil. ed.

Alia diuisio est l. xxxvii. D. De dolo. Nuda sine absq; stipulatione venalium laudatio est duplex. Nam aut more mercatorio, aut decipiendi causa laudauit. Priore modo neque redhibitoriæ, neque de dolo actioni locus est: altero autem redhibitoriæ non est locus sed de dolo. Hoc intelligi lex vult eom ait, *non nasci aduersus dictum promissumve actionem sed de dolo malo.* Quid ita? Quia stipulatio nulla ibi. *Dictum promissumve* distinguit l. xix §. 1. D. De ædil. ed.

Tangit hanc venalium laudationem Romanicam Indus ille apud Philostratum Apollonij lib. iii. Τοῦτο δὲ καὶ τοὺς τῶν ἀνδραπόδων καπήλους ἀκούω ἐκεῖ πράττειν. Εἰ γὰρ ἀφίκοιντο D κομίζοντες ὑμῖν ἀνδράποδα χρειῶ, καὶ ἤθεα αὐτῶν ἑρμηνεύσοιεν ὑμῖν, ἐπαινοῦσιν τοιοῦτως τῶν ἀνδραπόδων, τὸ μὴ κλέπτην εἶναι. *Hoc & mangones ibi facere audio. Nam si aduenerint ducentes vobis mancipia ex Caria, & mores vobis eorum explicent, sic eos laudare instituunt, fures non esse, &c.*

VENALES MERCES.

PROPRIE dixit, *venales*. Serui enim quos venalitius siue mango ducit, ij propriè *venales*. Fabius c. ii lib. iii. Itaq; L. Seneca c. xiii lib. iv de benefic. iunxit *mangonem & venales*. Et A Suetonius lib. de claris rhetoribus, *venalicius siue mangones, & gregem* venalium.

Sed merces Quinctus dixit populariter. Nam ex iuris quidem auctorum formula serui mercis adpellatione non veniunt l. ccvii De verb. signific.

RES VRGET ME NVLLA.

PERGIT Horatianos mango laudare venalem suum, & dissimulat sibi vendito esse opus. Caput hoc mangonij vnum. Eademq, & emtorum ars, dissimulare sibi empto esse opus vt Plauti Persa Sc. Satin'

SEMEL HIC PECCAVIT.

ΑΝδράποδόν τις ὠνούμενος ἤ ποτε ἀπέδρα σκοπεῖ. *Emturus mancipium, scrutatur anne aliquando fugerit* Dio Chrysost. orat. Rhodiaca. Nec B enim soliti velle emere fugitiuos, & ædilitio edicto vetiti mangones dissimulare si fugitiuus seruus est l. i. §. 1. D. De ædil. ed. Vulpio itaq; hic mango aperit quidem pueri vitium hoc sed ita vt operiat & velet.

ET VT FIT LATVIT.

PECCAVIT semel nescio quid, & lora metuens latuit. Qui metuens latuit seruus, aut latuit vt fugeret, atq, ita fugitiuus est, aut latuit tantom vt iram domini declinaret, hic fugitiuus non est l. xvii. §. iv D. Eod Cautus catus venalicius hic posterioris modi videri vult fugam esse quam hic puer fugit, quanquam re ac veritate prioris modi esset. Itaq; sequitur, *Prudens emisti vitiosum, &c. Semel* autem dixit mango hic signantet. Nam *semel est, vnicum ad pane nunquam.* Asconius in ii Verrin.

METVENS HABENÆ PENDENTIS IN SCALIS.

SCALIS adpensa lora vt in promptu essent cum cædendi serui pendentes in scalis. Sic Plauti Trucul. Sc. xiv. *Rogitans ego vos verberans pendentes simul.* Et Amphitruone Sc. i.

Noctem item vnam verberatus quam pependi perpetem. Mostell. Sc. vlt. *Verberibus cadere lucum pendens, &c.* Terent. Eunucho. *Tu iam pendebis, &c.* Eiusmodi, & κλίμαξ Ranis Aristophanis. Ἐν κλίμακι δήσας, κρεμάσας, &c. *Reuinciens scalisq; pendentem, &c.* Definit κλίμακα Soidas, ὄργανον βασανιστικόν, &c. *Instrumentum tortorium, &c.* Com autem ait Quinctus, *metuens habenæ*, satis arguit non vincula intelligi velle vt est Aduersarijs c. ix lib. xxi. sed lora. Nam hæc quidem metuenda seruis maximè. Quia quemadmodum Plautus iocatur Asinariæ Sc. i Hi—*viuos homines mortui incursant boues.*

DES NVMMOS.

POETA hoc iam ipse loquitur, non quemadmodum censent, mango.

EXCEPTA NIHIL SI TE FVCA LÆDAT.

TANTA, inquit Horatius, pueri laudatio, tibi saluam mouerit, vt emere & numerare velis, si non deterreare illa, quod fugitiuus est, exceptione. Venalitij excipere soliti aliqua man-

cipiorum vitia, ne post emtori actio esset redhibitoria. Tullius I De officiis. *In mancipio vendendo ea vitia dicenda sunt, quæ nisi dixeris redhibeatur mancipium iure ciuili*, &c. Itaq; in *lege* venditionis *alij plura, alij pauciora excipiunt.* Varro c. 11 lib. II de re rustica. Sic ædiles edicto suo cauere l. 1 §. 1 D. De ædil. ed. A

POENÆ SECVRVS.

NON curans actionem redhibitoriam, quæ cen pœna est, mangoni qui ementem non fecit certiorem de mancipij vitio.

PRVDENS EMISTI VITIOSVM.

ERGO neq; locus redhibitoriæ. Nam datur emtori nescienti seruum fugitiuum, aut alio modo vitiosum l. 1. C. De ædil. act.

DICTA TIBI EST LEX. B

DICTA tibi est lex à Venalicio siue venaliciario. *Lex* nempe, *mancipij* vt est apud Ciceronem I de Orat. Accepisti legem siue conditionem quam tibi mango dixit, tulit.

DIXI ME PIGRVM.

COMPARATIONEM facit L. Flori cum emtore, sui autem ipsius cum mangone, & cū mancipio. Ego, inquit, tibi *me dixi pigrum*, sine pigritiam meam quasi vitium serui tibi indicaui, ergo eam accusare non potes, & quasi redhibitoria experiri: tamen insequeris, & quasi redhibitoria certare vis.

TALIBVS OFFICIIS PROPE MANCVM. C

VT Iuuenal. de seipso Sat. III.

---Atq; ideo nulli comes exeo, tanquam
Mancus, & extinctæ corpus non vtile dextræ.

Mancus autem quoq; seruus vitiosus est. Ergo & hic locus redhibitoriæ, nisi exceptum est. Cui digitus abest, is morbosus est l. x D. De ædil. edicto, magis ergo cui manus abest, aut etiam cui imbecilla neque vtilis l. XII D. eod.

EXSPECTATA CARMINA.

ODAS vt iustra

I nunc & versus tecum meditare canoros.

LVCVLLI MILES.

SIC de Antigoni regis milite Plutarchus in Pelopida. Miles hic strenuus quādiu valetudinarius, regis autē liberalitate curaq; refectus, ignauiorem ipsam potuit facere ignauiā. Miranti regi causamq; roganti ὦ βασιλεῦ, inquit, σύ με πεποίηκας ἀτολμότερον, ἀπαλλάξας ἐκείνων τῶν κακῶν δι' ἃ τοῦ ζῆν ὀλιγώρουν. *Tute me ô rex ignauiorem fecisti liberans me ijs malis, propter quæ vilis mihi vita erat.* D

COLLECTA VIATICA PERDIDERAT.

VIATICVM militare vt Suetonij Iulio c. LXIIX. Vt autē hæc tales & id genus aliæ militarium viaticorum iacturæ cauerentur, receptus ille militaris ritus viatica omnium ad signa in castris deponendi, de quo ritu Vegetius c. XX lib. II Suetonius Domitiani c. VII. D. Ignatius epistola ad Polycarpum has pecunias τὰ δηπόσιτα vocat.

IEIVNIS DENTIBVS ACER.

LVPI dentib. validi. Ipse Sat. I. lib. II.

DONIS ORNATVR HONESTIS.

DONA illa *honesta*, vt corona muralis, siue vt Dionys. vocauit lib. XI στέφανος πολιορκητικός, de qua A. Gellius c. VI lib. V. Zonaras annali II. Quod antē Zonaræ loco illo sequitur post mentionem muralis coronæ factā, id de castrensi accipiendū corona. Neq; rectè aliorsum trahit Carolus Sigonius c. IX lib. II De antiquo iure prouinc. Et vero etiam interpres Zonaræ.

στέφανος πολιορκητικός, libet enim hoc quasi παρεκβάλλειν paulisper, nomen est commune *obsidionalis* & *muralis* coronæ. Non habent Græci quo dicant muralē propriē. Ergo & Ammianus Marcellinus Græcus homo, tinnitu gentis suæ *obsidionales coronas* pro *muralibus* dixit lib. XXIV. Hic tam neotericus hellenismus non peruisus admiratione nem expressit plerisq;.

POST HÆC ILLE CATVS.

ACCEPERE interpretes tanquā à milite dicta, sed sunt Poëtæ, militis huiusce vulpionis responso quasi præcinentis. Acceptis, inquit, donis & iam ditatus peturbanè vulpio ille, quāuis non in vrbe sed ruri natus, respondit Prætori. *Ibit, ibit eo quo vis*, &c. Milites plerumq; ex agris.

ROMÆ NVTRIRI.

SAT. VI lib. I.

ATQ. INTER SILVAS ACADEMI.

EVPOLIS apud Laërtium Platone.

Ἐν εὐσκίοις δρόμοισιν Ἀκαδήμου θεοῦ,
Vmbraculorum in spatijs Academi Dei.

TVLIT ÆSTVS IN ARMA.

ODA VII lib. II.

RVDEM.

PÆNE *tironem*. Tribunus quidem militum illis castris Quinctus vt Sat. VI lib. I sed tamen pæne adhuc tiro, vt Tullij VI de Republ. P. Scipio tribunus, *pæne miles*.

SED QVOD NON DESIT HABENTEM.

QVOD siue quoad siue quantum satis est, videtur innuere velle redditum sibi ab Octauiano patrimonium, atq; ita intellexisse Sidonius Panegyrico Maioriani.

Et tibi Flacce acies Bruti Cassiq; secuto
Carminis est auctor qui fuit & veniæ.

QVÆ POTERVNT SATIS EXPVRGARE CICVTÆ.

PAVPERTAS me poëtam fecit, at si exuta iam paupertate poëtari pergam, amens sim. Qui paupertatem fugiens versus facit, est χρηματιστὴς atq; industrius, qui non aliter facit versus, quàm vt ingenium suum Poeticū faciat, siue quia Poetico furore, œstróq; percitus est, adsidet insano συνέδρος τῇ μανίᾳ ἐκείνῃ. Qualis Petronij Eumolpus, quales & ipse Poetas Quinctus in arte sua pingit plerósq;.

Corrigunt autem aliqui *ficuia*. Sed non nauci rescriptio illa. Neq; sat rectè interpretati Aduersarijs c. IIX lib. XXI. Horatius intelligi vult plurima cicuta esse opus ad Poetici ardoris refrigerationem. Refrigeratio illa, quasi expurgatio. Perurbanè lusit. Insanis elleborum est opus: Poetis cicutam. Dico ad Persij Sat. V.

Nec vero cicuta vt arbitrati pleriq; purum A potum venenum est, sed copia cicutæ. Plinius c. XIII lib. XXV.

CARMINE TV GAVDES.

CARMINE, Odis vt epist. ad Florum III. *---Seu condis amabile carmen.* Et hac epist. *Verba lyra motura sonum*, &c. Item. *Carmina compono, hic elegos.* Vbi carmina esse odas patet eo sequitur. *Discedo Alcæus puncto illius.* Alcæo lyricæ carmina: vt Mimnermo elegiaco elegos rectè tribuit, vtrobique male nonnulli, *carmina* versus heroos intellexêre.

ILLE BIONEIS SERMONIBVS, ET SALE NIGRO.

BIONEI sermones Satyræ, quemadmodum rectè illud Musarum & Phœbi χρηστὸν φῦμα Hadrianus Turnebus c. IIX. lib. XXI.

Sed quæramus deinde cur Satyræ Bionei sermones? Quia, inquiunt, Bio ille Borysthenites olim Philosophus insigni dicacitate. Sed obsecro quid philosopho cum Satyra? Aut cur à Bione homine dicace magis Satyras indigetare Bioneos sermones voluit Quinctus noster, quàm ab alio, cum alij exstiterint sexcenti facile Bione illo dicaciores, & salibus nigris adfluentiores? *Hac itaque non successit, alia adgrediendum via.* Satyræ Bionei sermones à Bione poëta Satyrico, de quo Laërtius in Bione. Quo pacto, inquies, Bio Satyricus apud Laërtium? Nec enim Bio Satyricus ibi vllus, sed Bio quidam Tarsicus Poeta Βίων ποιητὴς τραγῳδίας τῶν ταρσικῶν λεγομένων. *Bio tragicus Poeta, ex ijs qui Tarsici nominantur.* Aduersaria c. IIX lib. XXI rescripsêre θρασικῶν siue tharsicorum. Tragicorum videlicet genus fuisse vnũ quod à conuiciandi audacia tharsicum diceretur. At mihi tam liquet quàm meridie ipso, hoc iam lucere, Diogenis manu scriptum fuisse, τῶν Σατυρικῶν λεγομένων, *ex eorum genere qui Satyrici nominantur*, quemadmodum & iam olim notaui ad Persij Sat. I.

Bene hoc inquies, à Bione Satyrico, Satyræ Bionei sermones: sed quo pacto esse tragicus idẽ poeta & Satyricus potest? Hoc itaque paulo altius repetitis principijs explico.

Tragœdia est duplex. Tragœdia mera, siue generis nomine Tragœdia: & tragœdia mixta, siue tragœdia Satyrica. Tragœdia mera est in qua personæ tantum tragicæ, vt tragœdiæ quæ nunc teruntur Æschyli, Eurypidi, Sophoclis, aliorum: tragœdia mixta siue Satyricæ, in qua personæ partim tragicæ, partim Satyricæ, cuiusmodi Sophoclis tragœdia quam laudat interpres Apollonij ad lib. I Argonaut. nempe Sophoclem ἐν κωφοῖς Σατύροις *in Satyris surdis* siue tragœdiam Sophoclis *Surdos Satyros.* Hoc genus tragœdiæ inuentum est quemadmodum Horatius tradit in arte sua, vt tragicarum personarum seueritas Satyrorũ risu, procacia, & dicacitate dilueretur. Hinc ergo & apud Victruuiũ c. IIX lib. V scæna triplex ponitur, Tragica, Comica, & Satyricã. Satyricã vult intelligi tragœdiæ mixtæ siue Satyricę, siue scænã tragicosatyricã, siue Satyricotragicã.

Atq; hæc illa quæ Σατυρικὰ δράματα Origenes vocauit lib. VII contra Celsum. Τὰ Σατυρικὰ, inquit, δράματα ἐμποιεῖ γέλωτας *Satyrica fabula risum mouent.* Ergo & tragœdiæ Satyræq; adfinitatẽ Isacius dirimens prolegomenis suis in Lycophrone, ita differre ait, ὅτι ἡ μὲν τραγῳδία θρήνους μόνον ἔχει καὶ οἰμωγάς: ἡ δὲ Σατυρικὴ συγκιρνᾷ τοῖς ὀλοφυρομένοις ἱλαρότητα, καὶ ἀπὸ δακρύων εἰς χαρὰν καταστρέφει *id est, quod tragœdia lamentationes tãtum & fletum habet: Satyrica vero, hilaritate miscet cõplorationes, & à lacrimis deflectere solita in gaudiũ*, &c. Inter tragicã itaq; & Comicã scænam quasi media Satyrica est, & vtriq; adfinis. Nã & cõplorationes habet vt tragœdia, & hilaritatẽ vt Comœdia.

VARIO PALATO.

B VT si placentam hic tepidam, ille frigidam, alius calentẽ velit. Eleganter hoc Bio apud Dionẽ. Chrysostom. orat. I de gloria. Forte an hoc tangere Flaccus voluit, cumq; illa varietate placentæ, comparare partes & quasi membra operis sui quæ ipse paullo ante enumerauit, Carmina siue Odas, iambos siue epodos, & sermones Bioneos siue Satyras & epistolas.

INTERVALLA HVMANE COMMODA.

HVMANE ἀνθρωπίνως, ioco dictu intellige, & accipe inhumanè sine non humanè, siue nõ ad vires humanas, siue nõ mediocriter. Sic epistola M. Cælij ad Ciceronem s lib. IIX *Paulinus porro non humane de prouincia loquitur*, &c.

Inhumana illa interualla & longissima, quia C sponsum ibant ad Martyam IIX regione vrbis, recitationes audituri in bibliothecam Apollinis Palatini XVI regione, collis autem Quirinalis VI, Auentinus XIII regione.

VERVM PVRÆ SVNT PLATEÆ.

RIDEO qui relegunt, *Rerũ pura*, &c. Sic autẽ *ædes pura* Plauti Trucul. Sc. IX Et *loca pura* Varron. IV de Ling. Lat. *cãpus purus* Virgil. XII. T. Liuij lib. XXIV. *Locus purus* l. II §. D. De religios.

FESTINAT CALIDVS.

NON dissimilis impeditarum Romæ viarũ descriptio L. Senecæ c. VI lib. I de Clemẽt. Iuuenal. Sat. III Plauti Captiu. Sc. Quanto. & Curcul. Sc. Date viam.

HAC RABIOSA FVGIT CANIS.

D SIGNANTER dictum *fugit*, inter canis enim rabiosæ notas & illa est ἀλόγως τρέχειν, *temere currere.* Galenus siue quiqui est qui de theriaca scripsit ad Pisonem.

CONTRACTA VESTIGIA.

SIc meliùs quam aliqui voluêre *intacta*, aut *cunctata.* Contracta siue angusta vatum vestigia, propter angustum & difficilem montis Heliconis adscensum, & non facilimam Græcorum Poëtarum imitationem. Sic *æquora contracta* Oda I lib. III, & *contracta paupertas* epist. V.

INSANVITQ. LIBRIS ET CVRIS.

ALIA interpunctio est Obseruat. XIIX lib. XII-- *Insenuitq; libris, & curis statua taciturnius exit.* Sed vulgatia melior est. Fallit obseruatio cẽsens curas nõ pertinere ad studia disciplinarũ

NN

Quid enim est illud M. Tullij 1 de inuent. Cum cura & diligentia scribere? Et illud Horatij epist. XIII *Sermonis subhumana Camœna.*

A

STATVA TACITVRNIVS EXIT.

TANGIT summa ingenia, quæ in concionibus aut iudicijs obmutuere vt Plato apud Laertium in Socrate, & Ælianum Var. c. XII lib. III. Demosthenes & Theophrastus apud Ælianum loco anted. Sic & post Quincti nostri tempora de Sophistis Herode Attico & Heraclide Lycio apud Philostratum.

CARMINA COMPONO, HIC ELEGOS.

CARMINA, odas. Peccant qui epi... intellexere, vt iam aliàs præmonui.

CÆLATVMQ. NOVEM MVSIS OPVS.

B

SIC Dionys. lib. περὶ τῆς Δημοσθένους δεινότητος, dixit, Isocratis & Platonis γλυφίσι καὶ τορευτοῖς ἐοικότας λόγους, *quasi de cælo & torno, siue rebus cælatu & tornatu similes orationes.*

QVANTO CVM FASTV.

DE fastu hoc & molimine recitantium disserui ad Persij Sat. 1.

VACVAM ROMANIS VATIBVS ÆDEM.

EXPLICO ad Persij Sat. 1.

QVID FERAT.

VARRO apud Marcell. in Ignoscite

Adeste, & à me quæ feram cognoscite,

Male ibi Marcellus, *ignoscite.*

NECTAT CORONAM.

DICO ad Prœmium Pers.

CÆDIMVR, ET TOTIDEM.

NAM qui audierant in recitabulis, etiam ipsi postea illud exigere soliti officiũ. Hinc Plinius epist. XIII lib. I. *Ut in cæteris rebus ita in audiendi officio perit gratia, si reposcatur.* Epictetus Arriani c. XVIII lib. II. Ἀναγνῶ σοι ἀδελφὲ καὶ σύ ἐμοί; *Vis tibi recitem frater, & tu mihi?*

DISCEDO ALCÆVS PVNCTO ILLIVS.

MVTVA scilicet nuli. Sic Arriani loco anted. Epictetus, θαυμασῶς ἀνθρωπὲ γεγραφὲς, καὶ σὺ μεγάλως ἐς τὸν Ξενοφῶντος χαρακτῆρα· σὺ ἐς τὸν Πλάτωνος, καὶ σὺ ἐς τὸν Ἀντισθένους, εἶτ' ἀλλήλοις ὀνείρους διηγησάμενοι πάλιν ἐπὶ ταῦτα ἐπανέρχεσθε. *Mirificè tu mi homo scribis: & verò tu magnificè characterem ac stilum exprimis Xenophontis: tu vero illum Platonis: & tu Antisthenis. Atque ita narratis mutuò somnijs, deinde rursus ad illud ipsum reuertimini.*

D

Alcæum verò se discedere Quinctus ait, quoniam Alcæus excellens in lyricis, vnde aureum ei plectrum Quinctus ipse tribuit Oda XIII lib. II, & Fabius c. I lib. X. *Alcæus*, inquit, *in parte operis, aureo plectro meritò donatur.* Et Athenæo lib. XIV Alcæus, ποιητὴς εἴ τις ἄλλος μουσικώτατος. *Poëta si quis alius in Musicis excellens.* Et Atilio Fortunatiano lib. de metris. *Alcæus homo in musicis exercitatissimus.* Deinde quia Alcæi tanquã æmulus atq; interpres Quinctus, quemadmodũ ipse profitetur epist. XIX.

Hunc ego non alio dictum prius ore, Latinus Vulgaui fidicen--- Hinc itaq; & Sidonius non male epist. XI lib. IIX Quinctū cum Alcæo comparationem fecit. *Alcæo*, inquit, *potior lyristes ipse.*

QVIS NISI CALLIMACHVS.

FORTE an Propertium hæc celos petit. Namq; is identidem Callimachi æmulum se professus, vt eleg. I & VII lib. III. eleg. I & XXI lib. II eleg. I lib. IV.

Callimachus autem hic discedit, *quia is princeps elegia habetur.* Fabius c. I lib. X.

FIT MIMNERMVS.

HIC superior visus plerisque Callimacho, quia soni grandioris. Callimachum quidem ipse imitator eius Propertius el. I lib. II vocauit, *pectoris angusti Poëtam*, & eiusdem lib. eleg. XXI *non inflatum*. Et eleg. VII lib. III Callimachi *libellos* dixit quasi tenues.

ET OPTIVO COGNOMINE CRESCIT.

VRBANE; vt sit quasi nomine adoptiuo *Propertius Callimachus Mimnermus.* Adoptari crescebant nomine patris adoptiui, qui ritus notissimus ex Dionis lib. XLVI & LV & Appiani III bellor. ciuil. Tullij II Legum.

Et quidem eò vrbanior hic iocus, quod se ipse quasi adoptat in familiam Mimnermi, qualis C. Staieni adoptio apud Cic. Bruto, de qua commemoraui ad Persij Sat. II.

C

Optiuo autem pro adoptiuo, quemadmodum Iustini lib. XXXIIX in concione Mithridatis. *Sed optione testamenti.* Sic enim libri veteres, non quemadmodum vulgarij, *adoptione.* Sic *ordinum* pro exordio Lucret. lib. II *Rupisse* pro corrupisse L. Si seruus §. Rupisse D. Ad L. Aquil. L. Festus in *Miniscitur*, & *Mentum.*

Vulgo nomen opetinus, exposuere optatum.

CVM TABVLIS.

TANGIT tabulas censorias, de quib. notissima historia est.

ET VERSENTVR ADHVC INTRA PENETRALIA VESTÆ.

ADVSISSE hunc locum videtur Auienus Festus in descriptione oræ maritimæ.

Neq; fas sit istud, ut sciam te literas

Hausisse priscas, fancibus Vestarum abdita

Hausisse semper---id est arcana & quasi penetralia librorum. Horatio autem verba in penetralibus Vestæ adhuc versaotia, quæ necdum edita. Scrinium Poëtæ, quasi penetrale Vestæ, neutrum fas inspectare. Nõ illud quia iuris priuati est: non hoc quia Dij vindices vt in historia L. Metelli Pontificis Max. apud Dionys. lib. II T. Liuium lib. XIX Valer. c. V lib. I. Plutarchũ Parallelis c XVII

OBSCVRATA DIV.

LAVS Poëtica est, obliuia retrahere. Tullius III de orat. Fabius c. III lib. IIX Macrob. Saturn. c. IX lib. VII.

CATONIBVS ATQ. CETHEGIS.

HOs non inat, quia & oratores, & antiquissimi, & pœnè coæui siue impares. L. Cicero in Bruto.

Vt

VT QVI NVNC SATVRVM. A

VT pantomimus ſaltans. Poëta bonus nihil ſuſcipiet inuita Mineurua, neque ringetur & genio ingenioq; ſuo pugnabit, ſed ludet, ſiue non minori facilitate in poeſi verſabitur, ac pantomimus in ſcena, & in omnium perſonarũ imitatione ac geſtu. Patet hic ſenſus cum ſequitur *Praeuleram*, &c. Non ſat expreſſim Adverſar. c. IIX lib. XXI.

MOVETVR.

MOVERI ſaltare. Notaui ad Perſij Sat. v.

FVIT HAVD IGNOBILIS ARGIS.

NON diſſimilis de Thraſyllo Aixoneo narratio Æliani Var. c. XXV lib. IV.

PVTEVM PATENTEM.

SPECVM. Alij putei iuges Tullij I de Diuin. B

SIGNO LÆSO LAGENÆ.

GLOSSÆ veteres legunt. *Lacena*. & *ſigno læſo* accipiunt *læſa virginitate*. Marcellus. *ſignatam integram virginem vetuſtas voluit dicere. Lucilius* lib. XXIX.

Primam Chryſicum negat ſignatam reddere. Corrigunt. Primam *Chryſa cum*--- Magis eſt, vt fuerit. *Primùm Chryſeida negat*, &c. Nonnus Dionyſiacis lib. II.

Αὐζαμένη δ' ἄψαυστον ἑῆς σφρηγῖδα κορείης

Poſtquam intacta ſuæ ſignacula virginitatis

Soluit.--- C

Sed vulgaria nunc lectio melior, Lagenæ. Nam ſigno virginis læſo iraſci non eſt iracundi, ſed *lagenæ ſigno*.

ELLEBORE MERACO.

VERATRO nigro ſiue melampodio. Patet Dioſcoridis c. CLI lib. IV. Plinij, c. V lib. XXV. Et ſignanter dixit *meraco*, nam ita plus virium habet. Dari autem ſolitum quoque dilutum, vt locis anted.

CVI SIC EXTORTA VOLVPTAS.

CVIVSMODI querimonia Thraſylai, Athenæi lib. XII & Æliani Var. c. XX lib. IV. Et alterius inſani poſt curationem apud Fabium Quinctil. Declam. CCLVI.

NIMIRVM SAPERE.

MALIM delirus poëta eſſe quàm bonus & ringi. Nam luſus eſſe debet poëtica. Sed D ſapere malim, ſine bene viuere & philoſophari, quam aut delirus aut bonus Poëta eſſe.

AC NON VERBA SEQVI.

VERBA Græcorum Poetarum ſectari imitatione, ſiue ex odis Græcis exprimere Latinas.

MANCIPAT VSVS.

MANCIPATIO fit propriè nexu: at vſucapio eſt quaſi mancipatio quædam. Quia vt mancipatione ſic vſucapione res adquiritur L. Vlpian. Reg. Tit. XIX Tullio Topicis.

QVI TE PASCIT AGER TVVS EST.

CAPTIOSE hoc. Non enim ager ille tuus, ſed fructus quem ex agro illo emeris, tuus eſt.

SVB NOCTEM.

QVIA id cœnæ tempus.

CALEFACTAT AHENVM.

CARNIBVS coquendis. At heroicis temporibus ahena calefieri ſolita corporum lotioni Seru. ad Æneidẽ I. Nec enim vſi heroes carnibus elixis. Ouid. lib. XII Philo Herennius lib. de ſomnijs. Contra tamen diſſerit Athenæus lib. I.

TANQVAM SIT PROPRIVM CVIQVAM.

MEMBRANÆ. *Tanquam ſit proprium quidquam.*

QVID VICI PROSVNT.

PORPHYRIO, quemadmodum & alij iam notauêre, legit. *Quid vites proſunt*. Quam Horatij manum eſſe arguit, quod conuenienter vinum & frumentũ iunxit, vites intelligẽs vini reditum, & horrea frumenti. Quanquam horrea item aliqua vinaria vt l. VII D. De inſt. vel inſtrum. leg. Non diſſimiliter Oda III lib. I iunxit *vineas & fundum*.

CVR ALTER FRATRVM.

TANGIT Mitionem ac Demeam ex Terentij Adelphis, vt & Cicero dial. de ſenectute, vbi quod eſt, *quanta in altero diritas*, meliùs Marcellus legit *diritas*, in *Dorum*. & in *Diritas*.

HERODIS PALMETIS PINGVIBVS.

TANGIT palmetum cuius apud Geographum pictura eſt lib. XVI. Agens de planicie Hierichuntis ἐνταῦθα δ' ἐστὶν, inquit, ὁ φοινικὼν μεμιγμένην ἔχων ἄλλην ὕλην ἥμερον καὶ εὔκαρπον, πλεονάζων δὲ τῷ φοίνικι, ἐπὶ μῆκος σταδίων ἑκατὸν, διάρρυτος ἅπας καὶ μεστὸς κατοικιῶν. ἔστι δ' αὐτοῦ καὶ βασίλειον, καὶ ὁ τοῦ βαλσάμου παράδεισος. *Eſt ibi palmetum, habens quidem & alias felices atq; hortenſes arbores, ſed palmam plurimam. Longitudine eſt ſtadiorum centum. & aquis totum irriguum, & villis frequens. Eſt quoq; regia ibi, & hortus balſami*, &c. Rectè itaq; Horatio palmetum illud Herodis, quia Herodis ibi regia. Rectè & palmetum illud *pingue*, quia vt inquit Geographus ex palmeto illo & horto balſami, *μεγάλη ἡ πρόσοδος magnus eſt reditus*. Hinc itaque perſpicua iam res, quare vt rem magnam Horatius poſuerit, palmeto illi ex quo tantum vectigal, ocium præferri.

GENIVS MORTALIS IN VNVMQVODQ. CAPVT.

NAM arbitrati Genios & naſci & interire cum his quorum Genij eſſent. Cenſorinus c. I de die natali. Ammian. Marcellinus lib. XXI.

VVLTV MVTABILIS.

TOT Genij eſſe mutationes, quot & vultus in homine.

ALBVS ET ATER.

GENII enim alij boni, alij mali. Cenſorin. loco anted. Plutarch. lib. de interitu orac. Et lib. de Iſide. Et in Bruto. Seruius ad Æneid. VI. Menander autem apud Clement. Alex. Strom. lib. V negat vllum eſſe genium malum.---κακὸν δαίμον' οὐ νομιστέον--- *Malum Genium eſſe nullus dixerit*. Refellit hoc Plutarchus lib. de trãquill. animi.

VTAR ET EX MODICO.

SECVTVS filũ huiuſce loci totũ Perſi. Sat. VI.

SIMPLEX HILARISQ. NEPOTI.

SIMPLICEM opposuit nepoti. Simplicem videlicet in victu & sumtu. Sic Oda vlt. lib. I *Simplici myrto*. v libri eiusd. *Simplex munditijs*, hoc est, munda simpliciter, siue non sumtuose. Intelligit munditiam comæ in nodum religatæ, quod simpliciter est comi neque operosè & sumtuosè vt Oda xi lib. II. Non sat expressit Acro, quid simplex munditijs, interpretatus *animo fastidiosam*. *Sic simplex cibus* Martial. epigr. xxx lib. IV Plinij c. III lib. VI.

PVER VT FESTIS QVINQVATRIBVS.

QVINQVATRIBVS pueri feriati. Ouid. III Fastor. Iuuenal. Sat. X.

NON TAMEN ADVERSIS AVSTRIS.

NEQVE secundo neque aduerso vento se nauigare ait, sed medio, quem nautarum natio dimidiatum vocat, cum vento eodem nauigationes in contrarium. Tangit Plinius c. XLVII lib. II. B

NATALES GRATE NVMERAS?

NON tædet vitæ? Nam quibus acerba & non vitalis vita, ij soliti natalem suū diem exsecrari, vt Ouidius eleg. XIII lib. III Tristium M. Cicero ep. IX lib. XI ad Atticū. Attrahi ad auaritiam posset Auaris iuuenandi an . . . . . dies natales, quia feriebantur muneribus natalicijs maximè, vt Plauti Pseud. Sc. II. Terentij Phormione Act. I Sc. I & chentes, vt Martialis epigr. XIV lib. IIX epigr. XXXVII lib. X Iuuenal. Sat. IX & amasiæ ac femellariæ quibus amica sæpius anno eodem solita nasci vt natalitium munus iterum atq; iterum exprimeret. Ouid. I Nequitiæ inter alias lupulatum illarum rapiendi artes hanc quoq; numerat.

Quid quasi natalis cum poscit munera libis?
Et quoties opus est nascitur illa sibi?

Sic melior huic Quincti loco data lux quàm à centum ijs interpretum.

Grate autem iucundè. Glossæ *Grate* . . . . *Grate* antiquè pro gratè vt certo, &c. Iucundè autem natales numerare est celebrare libo & epulo natali, de quo alia dicendi meta.

LVSISTI SATIS.

VT Lenius apud Festum in Adsatim. *Adsatim edi, bibi, lusi.* Plutarch. An seni capess. Respubl.

AD Q. HORATII DE ARTE
POETICA QVOTIDIANA
ET EMENDATÆ LECTIONES
Theodori Marcilij.

CIƆ IƆCIII.

NE Apollinis Palatini bibliotheca siue libraria, ineptorū Poëtarum scriptis tanquam Quinctiporis Clodiani torijs inquinaretur, senatum quasi Criticum Augustus conscripserat, qui de Poëtarum ingenijs existimaret, in quo cū alij tum Virgilius, Varius, Tarpa, Mæcenas, Valgius, Octauius, Visci fratres, Pollio, Messalæ fratres, Bibuli, Seruius, Furnius, Tibullus, Piso, & vero etiam ipse Quinctus noster, vt epist. XIX. Hinc nata est occasio commendandi artem Poëticam, D missam à Critico Quincto, ad concriticum Pisonem. Rectèq; haud dubiè inscriptio est. *Ars Poëtica*, qua & auctores identidem vsi laudantes eam vt Q. Terent. Scaurus apud Sosipatrū lib. II Fabius epist. ad Tryphonē, & c. III lib. IIX. Item Seruius, Priscianus, Diomedes, Donatus, Sidonius, alij.

Sic in Ægypto quondam [illegible] *Et quoque in artibus* C *reperta essent nouiter, solita iudicari a cōmuni consessu eruditorū, atq; ita demū inscribi stilis qua posita in loco sacro.* Galenus libro aduersus ea quæ Iulianus contradixit Aphorismos Hippocratis Idemq; longa ibi querimonia deflet hoc ritu Græciā carere & scriptitandi licentiā esse omnibus, existimādi autem quiqui lectitant, proptereàq; apud profestum ac profanū vulgus eos viuere & vigere, nō qui literarū laudib' ornati, sed quibus audacia pro muro est

Ægyptiū ritū illustriore an & Horatius siue huiusce artis tangere voluit versu illo,

--Mediocribus esse Poetis.
Non homines, non Dij, non concessere columnæ.

Non homines Critici, non columnæ quibus inscriptæ commentationes, non Dij in quorū fanis hæ columnæ. Aut & Romano ritu. Nō homines, Senatus Criticus: nō colūnæ siue pilæ librariorū, siue ad quas prostant libri, vt Horat. Sat. IV lib. I. Vbi eadem te Acro: non Dij, vt Apollo Palatinus.

Non dissimiliter comicorum iudices aliqui Athenis, de quo iam interpres Aristophanis in Vespas.

HVMANO CAPITI.

VSVS vice prouerbij Fabius c. III lib. IIX.

VARIA

VARIAS INDVCERE PLVMAS. A

DISTINCTO melior.--*Et varias inducere plumas. Vndiq; collatis membris.--*

DESINAT IN PISCEM.

CVIVSMODI statua Eurynomes apud Pausaniam in Arcadicis.

AVDENDI POTESTAS.

SIC ποιητικὴ ἐξουσία Geographi lib. 1 Et Ouidij eleg. xi lib. III Amor.--*Fœcunda licentia vatum.* Plinius epist. xxxIII lib. IX. *Quod poëta cum fide?* Et Prudentij lib. II contra Symmachum. *Ius Pictorum.* Lucianus in Apologia imaginum. Ἀρχαίους εἶναι ποιητὰς καὶ γραφέας. *Iu sive nec vocari nec ire poetas & pictores.* Et in Hermotimo ποιηταὶ καὶ γραφεῖς ἐλεύθεροι *Poetæ & pictores liberi.*

SED NON VT PLACIDIS. B

POETA discedens à vestigijs naturæ, meraq; portenta pingens, libertatis suæ telo se defendit: sed Criticus noster hoc ita frangit. Magnam Poëtis licentiam esse hactenus tamen, vt à naturę vestigijs non discedant. Hoc & Victruuius præceptum pictoribus dedit c. v lib. VII *Pictura*, inquit, *imago est eius quod est, seu potest esse*. Atq; ita solitos pingendi artifices olim. *Sed nunc*, inquit, *pinguntur tectorijs monstra potius, quàm ex rebus finitis imagines certa.* Deinde cuiusmodi monstra illa declamare pergit quæ longum esset adponere.

ET MAGNA PROFESSIS.

SIC magna profiteri Cicero I de orat. & I Legum Ouid. v Fastor.

PVRPVREVS PANNVS.

EXPLICAT Sidonius epist. ad Leontium. *Sed potius*, inquit, *vt Lyricus Flaccus in artis Poeticæ volumine præcepit, multis ijsdemq; purpureis locorum communium pannis semel inchoatas materias decenter extendit*, &c.

Locos communes accipe digressiones, vt fluminum montiumve descriptiones, aliaq; id genus ornamenta poëmatis. Sic enim Seruius ad Æneid. x proferens hunc Critici locum, purpureos pannos interpretatus *descriptiones per ἐκβάσεις siue digressionem*. Quas Seruius ἐκβάσεις siue digressiones vocauit Aristoteli sunt ἐπεισόδια vt c. XII & XVII lib. de Poët. ἐκβολὰς λόγου Thucydides dixit, ex eoq; Tullius epist. I lib. VII ad Att. Tangoad Persij Sat. I.

CVM LVCVS AT ARA DIANÆ.

LVCEM huic loco & luco dedi ad Persij Sat. I. Atq; ita meliùs quàm est Aduersat. c. IV lib. v omnes generatim hic lucos Dianæ intelligi posse. Omnis quidem Lucus Dianæ sacer, vt Seruius annotauit ad III Georg. Lactantius ad Thebaid. IV. Sed propriatim Flaccus intelligi voluit lucum Dianę Aricinæ. Nam id Romanis propriè nemus Geograph. lib. v. Item alij quos nominaui ad Persium. Atque hinc rex Nemorensis. In huiusce nemoris descriptione crebri Poetæ Romani, vt & Ouidius pingit III Fastor.

ET PROPERANTIS AQVÆ.

FONTIS Egeriæ quem loco antedicto pingit Ouid. Tāgit & Iuuenal. Sat. III T. Liuius lib. I.

PER AMOENOS AGROS.

PER agros vallis Aricinæ.

AVT FLVMEN RHENVM.

CVIVS crebræ Poetarum picturæ cantantium victorias Augusti Germanicas & triūphos. Item Germanici. De his Suetou. Augusti c. XXI Claudij c. I. Dio lib. LIV. Geographus lib. VI qui ætate sua Romanos in Germania pugnare ait, καὶ ποιεῖν ἤδη, inquit, θριάμβους καλλωπίζεσθαι ἀπ' αὐτῶν τὴν πατρίδα. Id est. *Et vero iam triumphis ex ea plerisque ornauere patriam*, &c. Hinc Sat. x lib. I Alpinus, *diffingens Rheni luteum caput*. Et illud Ouidij Ponti eleg. IV lib. III.

Alter enim de te Rhene triumphus adest. Item

Squallidus immittat fracta sub arundine crines

Rhenus, &c.---

AVT PLVVIVS ARCVS.

HVIVS item crebræ Poëtis descriptiones, quoniam Iris nuncia Deorum, & persona in Poematis frequens.

ET FORTASSE.

MELIVS. *At fortasse.*

CVPRESSVM.

CVPRESSVS in his quæ parerga pictores vocant, cuiusmodi paruulæ naues longæ Apellis apud Plinium c. x lib. XXXV. Frequens autem parergum cupressus in picturis venationum L. Plinius idem c. XXXIII lib. XVI vbi male, *classes procasses*.

SCIS SIMVLARE. C

SCRIPSIT forte an Flaccus *simlare*. Literiones verbi simulare discrimen sustulêre. *Simulare* est falsam, *similare* verā rei similitudinem, siue speciem exprimere. Fronto. *Qui simulat*, inquit, *probare vult, quod non est*. Et Marcellus. *Simulare, fingere scire quæ nescias*. Seruius. *Simulamus, quod non sumus*. Ita fictæ speciei verbum esse omnes fateutur, *simulare*, veræ similitudinis vocabulum extrusêre, simplex quidem, at iunctum manet, *adsimilare*. Glossæ *Assimulatio* ἀφομοίωσις. Duplex sępe iunctū est Adsimilare in vero: adsimilare in falso, eur nō eadē differitas simpliciū, similare & simulare?

FRACTIS NAVIBVS QVI PINGITVR.

NARRAVI hunc ritum ad Persij Sat. I.

AMPHORA COEPIT INSTITVI.

Παρῳδίᾳ hunc locum D. Hieronymus epist. ad Lætam de institut. filiæ. *Lapsus*, inquit, D *pene sum ad aliam materiam, & currente rota, du Vrceum facere cogito, amphoram finxit manus*, &c. Inuertit Quincti ordinem, & Vrceum priorem facit. At seruauit ordinem Sidonius epist. XVI lib. IX. *Ne si epilogis musicis opus profanum clauserimus, secundum regulas Flacci, vbi amphora cœpit institui vrceus potius exisse videatur.*

Amphorā verò desinere siue exire in vrceū est quod ante dixit. *Serpentes auibus geminare, & tigribus agnos*. Discedere à vestigijs naturæ, & rerū seriē turbare, & coherentia disiungere, copulare pugnantia. Amphoræ quadrantales fuêre Festus in *Quadrantal*: Vrcei autem magis rotundi vt orcæ, vnde & nomen eis. De orcarū figura Festus. Amphoræ item maiores vrceis.

Brevis esse laboro.

FAbius c. ii lib. iv *Nimium corripientes omnia sequitur obscuritas.* Et c. iii lib. iix βραχυλογίας *male imitantes sequitur obscuritas.* Paullus Orosius Proœmio lib. iii *Semper est obscura breuitas.*

Sectantem levia.

VErsus leues ac nitentes, quales Nero sectatus, quem Persius rider Sat. i.

Nervi deficiunt.

VT apud Cornificium lib. iv ad Herenn. Genus dicendi *sine neruis & articulis.*

Turget.

VT *oratio turgens & inflata*, iv ad Herenn.

Delphinum silvis adpingit.

RVffinus in epigramm. Anthologiæ lib. vii.

Βοσκήσει δελφῖνας ὁ δενδροκόμης Ἐρύμανθος
Καὶ πολιὸν πόντου κῦμα θοὰς ἐλάφους.

Per iuga frondosi ludet delphin Erymanthi
Ceruus & incanis fluctibus in pelagi.

Faber imus.

PRofert auctor Polycratici & legit, *faber vnus*, Prologo lib. vi. Sed meliùs, *imus.* Æmilius autem ludus iix regione vrbis. P. Victor in vrbis topographia.

Spectandum nigris oculis.

ODA xxxii lib. i *Et Lycum nigris oculis, nigroq. Crine decorum.* Oculi nigri Romanis placuere, vt Plauti Patruo Sc. xiv. Mulier *specie venusta, ore paruo, atque oculis pernigris.* Et Catullus epigr. xli puellam pingens deformem.

Salue, inquit, *nec minimo puella naso*
Nec bello pede, nec nigris ocellis. At Propert. laudat.

Et caput & digitos & lumina nigra puella. Eleg. ix lib. ii. Contraq; Lucretius lib. iv inter deformes puellas numerat cæsiam, & Terentius Heautont. Act. v Sc. vlt. Nec minus & Græcis nigri ocelli in delicijs. Itaq; soliti arte facere nigricantes. Vnde Perictyone Pythagoria vetat apud Stobæum Sermone clxxiii μελαίνειν τὰς ὀφρύας τε καὶ ὀφθαλμούς. *Nigra facere supercilia & oculos.* Vbi & eiusdem modi præceptum Naumachij.

Μηδὲ μέλαινε τεοῖσιν ὑπὸ βλεφάροισιν ὀπωπάς
Nec sub palpebris fuligine lumina tinge.

Sic & cæsios Græci oculos vituperauere vt Venus oculos Mineruæ apud Lucian. in Dearum iudicio.

Nigroq. capillo.

ETiam nigri capilli in delicijs vt Horatij Oda xxxii lib. i. Idem epist. vii laudat -- *nigros angusta fronte capillos.* Eadē Græcis mens. Nam sic Anacreon laudat puellæ suæ τρίχας, ἁπαλάς τε καὶ μελαίνας *capillos, tenerósq; nigricantésq;.* Et Philostratus in descriptione Panthiæ adposuit χαίτην μέλαιναν, *crinem nigrum.*

Sed vtraq; gens etiam capillitio flauo delecta-

A ta. Sic *flauus Ariadnæ vertex* apud Catullum epithalamio Pelei. Et *flauus Didoni vertice crinis* Æneide iv. Et Cynthiæ apud Propert. eleg. ii lib. i *Fulua coma est--*

At Seruius ad Æneidem iv explicans illud

---*Nondum illi flauos Proserpina crines*, flauos, inquit, à Poëta Didonis crines adpingi tanquam mœchæ siue amicæ, non autem matronæ. Sed frustra Seruius ille ibi. Nec enim flauus capillus mœcharum proprius & vituperationi semper, sed flauus arte siue inmedicatus, siue rutilatus ac tinctus. Sic intelligendæ flaui capillitij vituperationes Ouidij eleg. xiv lib. i Amor. Horatij Oda v lib. i Oda iv lib. ii & identidem apud alios. Aperrè Propertius eleg. xiii lib. ii.

B *Turpis Romano Belgicus ore color.*

Belgicæ & Germanicæ puellæ pleræq; omnes flauis capillis vt Bissula Ausonij, Romanæ & Atticæ nigris.

Cui lecta potenter erit res.

POtenter, plane pleneq; vt in illo Aurelij Cassiodori c. v de diuinis lectionibus. *Secundus liber Salomonis qui adpellatur Ecclesiastes à beato Hieronymo potenter expositus est.*

Ordinis hæc virtus erit et Venus.

VIrtus & Venus ordinis est οἰκονομία, cum ordinem naturæ, loci, aut temporis, ordine prudentiæ & consilij mutamus. In quo ex-
C cellunt Poëtæ. Vt P. Virgilij Æneidis primus liber debuit esse tertius, & secundus qui est liber, esse primus. Sic & Homeri exemplo Quinctus nunc declarauit ordinis virtutem ac venerem, vnde & Parœmiacè Tullius epist. xiii lib. i ad Attic. ὕστερον πρότερον Ὁμηρικῶς. Sic Philo Herennius lib. de somnijs τάξιν i. ordinem, & οἰκονομίαν siue dispensationem distinguit, & Tullius i de Orat. Officium Rhetoris esse ait *inuenta non solum ordine sed etiam momento quodam atq; iudicio dispensare atq; disponere.* L. Fabius c. iii lib. iii.

Hoc amet hoc spernat.

LAudat hunc locum Seruius non semel ad Æneid. iv. Tetigit & ad ii Geor. Quibus ex locis perspexeris Quincti præceptū hoc bifariam
D accipi posse, nēpe aut vt Poëta seruet οἰκονομίαν: aut vt interponat quoq; iudicium suum, & bona laudet, vituperet contraria.

Promissi carminis.

VT Epodo xiv, aut vt est Aduersarijs c. xxxi lib. ix.

In verbis serendis.

POetæ officium est verba serere & nouare. Tullius ii Legum *Fingere nomina vite poeta.* Varro iix de Ling. Lat. Esse *boni poëta nouis verbis declinationibus consuetudine subrigere aures populi.* Sic item Tullius in Orat. perf. tribuit Poëtis *licentiā faciendorum iungendorúmq; verborum.*

Cinctutis non exaudita Cethegis.

Cvr

CVR Cethegos hic nominet acta res ad e- A pist. II lib. II.

Cincturos autem Cethegos accipe nō vt Aduersar. c. IX & XVI lib. XIX c. XXXI lib. IX subligaculo siue campestri succinctos tanquam Lupercos, sed vt recte Porphyrio *cinctos tunica infra pectus aptata*, &c. Hæc tunica *limus*, vt Æneide vlt. *Velatalimo*, vbi Seruius. *Limus*, inquit, *est vestis qua ab vmbilico vsque ad pedes teguntur pudenda poparum, hæc autem vestis habet in extremo sui purpuram limam, id est flexuosam vnde & nomen accepit. Nam limum dicimus obliquum*, &c. Sic apud A Gellium c. III lib. XII lictorum limus siue licium quo cincti ministrabant. Et Isidor. c. XXXIIII lib. XIX. *Limus*, inquit, *est cinctus quem publici habent serui. Et dictus limus quia transuersas habet purpuras, id est, limas*, &c. B Sic enim Isidori loco illo esse debet. Atq; is rectius ibi *cinctum* dixit, qvàm c. propen. lib. XV *cingulum*. Apertè idem c. XXII lib. XIX *Limus est vestis, qua ab vmbilico vsque ad pedes producitur*, &c. Sic itaque *popæ succincti* apud Propert. eleg. III lib. IV Sueton. Caij c. XXXII. Et *agones succincti* siue victimarios Ouidij I Fastor. Et Plutarchi Aimilio. Aliter succincti Luperci, nēpe campestri, de quo dixi ad epist. XL. Ita *succincti Luperci* Papinij V Siluar. Epicedio in patrem & *cinctus Luperci* Ouidij V Fastor. & ὑπεζωσμένοι τὴν αἰδῶ ταῖς δοραῖς τῶν τεθυόντων. *Succinctis pudenda pellibus victimarum* Dionysij lib. I. Duplex itaq; *cinctutorum* siue *succinctorum* genus: consectariè & duo genera *nudorum*. C Nudi in limo vt Cethegi. Sic enim nudos Cethegos Lucanus dixit lib. VI. Alij nudi in subligaculo siue campestri siue subligari vt Luperci. Sic *nudi Luperci* Ouidij II Fastor. Et Tullij Philipp. II Et apud Festum in *Crepos*, Prudent. Cotonis Hymno X Et γυμνοὶ ἐν περιζώμασι *Nudi in Campestribus* Plutarchi Romanicis Quæst. LXIIX Et in Romulo. Cethegi nudi parte corporis tota superiore siue ab vmbilico ad verticem: Luperci nudi corpore toto præterquam medio siue pudendis. Sic nudi & copones aliqui lasciui, & horum exemplo Nero, quem Philostratus Apollonij lib. IV pingens habitu coponis διαζῶμα, inquit, ἐπεζωσμένος, ὥσπερ τῶν καπήλων οἱ ἀσελγέστατοι *Campestri succinctus, vt coponum luxuriosissimi, siue gancarij maximè.* D

IVNCTVRA CALLIDA.

IMITATVS Persius Sat. V--*Juncturā callidus acri*. Sed Persius de iunctura in oratione siue in verbis coniunctis accipit Flaccus de iunctura in verbis singulis, siue simplicibus. De orationis iunctura Flaccus infra.---*Tantum series iuncturaq; pollet*.

NOTVM NOVVM.

Παράγραμμα.

GRÆCO FONTE CADANT.

QVEMADMODVM de Græco fonte verba Linguam Latinam influant Seruius notauit hunc versum laudans ad illum Æneidis vt

---*Quin protinus omnia*

Perlegerent oculis--Nempe ita exemplum adponit. Quia Græcis & pingere & scribere est γράφειν, dixi & Latinè perlegere picturam videlicet quasi γραφὴν siue scripturam, &c. Sed de verbis ex Græco fonte profluuijs aliter etiam Fabius c. V lib I & Tullius Proœmio III de finibus. Nempe Græca vsurpari si Latina desint, vt in nominibus artium, herbarum, morborum & id genus alijs.

HABEBVNT FIDEM.

AVCTORITATEM habebunt siue recipientur. Cognatæ res auctoritas & fides. Itaque iungere solitus hæc Cicero. Ex auctoritate scil. fides. Sed fidei nomen versui aptius, quàm auctoritatis.

INVIDEOR.

VRBANE agens de nouatione verborum Poëtica poeticè dixit *inuideor*. Licenter hoc ita dictum à Flacco Priscianus notauit c. VII lib. XIIX.

PROCVDERE NOMEN.

SIC melius quàm *producere*. Procudere videlicet nomen quasi nummum siue vt Themistius Euphrades loquitur orat. IV τὸ ὄνομα ὥσπερ νόμισμα, vt & Dio Chrysostomus in Olympiaca verbum obsoletum & obliuium ab Homero sæpe vsurpari ὥσπερ νόμισμα ἀρχαῖον ἐκ θησαυροῦ ποθὲν ἀδεσπότου *tanquam nummum antiquum ex thesauro cuius dominus non extitet*. Et Galenus lib. II de differ. pulsuum dialectum esse quasi νόμισμα Et Lucianus in Lexiphane. τὸ νόμισμα τῆς φωνῆς. Fabius c. VI lib. I. *Vtendumq; plane sermone vt nummo cui publica forma est*, &c. Hunc Curius Fortunat. locum expressit lib. III. *Vt*, inquit, *perfectissimus dixit. Verbo vtendum est vt nummo publica moneta signato*. Plutarchus lib. de interitu oraculor. Ἀμοιβῇ γὰρ ἔοικε νομίσματος ἡ τοῦ λόγου χρεία, &c. *Permutationi nummorum adsimilis est tritura sermonis*, &c. Idemq; in Lycurgo opposuit σιδήρεον νόμισμα *Ferri nummum* & λόγου νόμισμα *Nummum sermonis*.

SIGNATVM PRÆSENTE NOTA.

ATTICE, *procudere signatum nomen*. Intelligi vult, procudendo signare. De quo genere dixi ad Persij Sat. I.

Notam verò dixit quam *monetam* vocant vt D Curius Fortunat. loco anted. Et Iuuenal. Sat. VII.

---*Nec qui*

Communi feriat carmen triuiale moneta. Glossæ. *Cusstonia* τῆς μονήτης Vlpianus autem l. XXVII §. vlt. De auro arg. leg. *Formam* vt & Fabius c. VI lib. I, Aristoteli character est Politicis c. VI lib. I. Aristophani Pluto est κόμμα. Neque rectè Græcus interpres κόμμα interpretatus νόμισμα. At instrumentum ipsum cudendi & signandi nummos est ἐκτύπιον siue *Jcunium* vt in historia Antonini Florentini, & in sermone populari. Idem & *moneta*. Macrob. c. VI lib. I ad Somn. Scip. *Verum semine semel intra formandi hominis monetam locato*, &c. Constantinus Tit. XIV lib. VI §. IV. Μονῆτα δὲ καλεῖται, τὸ ἀρχέτυπον σφραγιστήριον.

βουλλατήειν. Melius Μονῆται δ', &c. vt io A glossis.

SIVE RECEPTVS TERRA NEPTVNVS.

DE portu hoc Iulio Suetoo. Augusti c. XVI Dio lib. XLIII. Geographus lib. V Seruius ad II Georg.

STERILISVE DIVPALVS.

PALVS Pontina quam prorsus siccatam Augusti opera, interpretes Acro & Porphyrio tradunt. Tangit & Fabius c. III lib. III. Sed neque patri neque filio Cæsari opus illud planè perfectum, argumeoto Plinius c. IV lib. XXVI. Nam magorum inania promissa & omnipotentiam fanaticam ridens, operæpretium facturos ait si paludes Pontinas siccarint. Nam gloriari B magos *Æthiopide herba amnes & stagna siccari*, &c. *Succentur*, inquit, *hodie Æthiopide Pontina paludes, tantumq; agri suburbana reddatur Italia*, &c. Melius, *tantumq; agri suburbani*, &c.

Ante Cæsares autem factum qooq; iam olim de siccatione huiosce palodis SCtum. & data prouincia illa P. Cornelio Cethego Cos. aono V. IↃLXXII. T. Liuius lib. XLVI.

Poëticus itaqoe palpus ille, prorsus à Cæsare filio siccatas paludes Pootinas. Partem quidem huiosce operis aliquam eis debitam patet Iuuenal. Sar. III vbi palodes hæ latrocinijs infestæ, videlicet in partibus iam siccatis.

APTAQ. REMIS.

MEMBRANÆ Horatij veteres, item Prisciani C

---sterilisq; palus, aptaq; remis. Quæ forte an vera sinceraq; lectio est. Neque credibile quod Grammatici disputant vt Priscian. lib. VI. Seru. ad Æneid. IV licentia poëtica & συςολῆ longam corripi. Minus qood Alciatus Parerg. c. IV lib. II palus hic enunciari μονοσυλλάβως.

SEV CVRSVM MVTAVIT AMNIS.

TIBERIS identidem solitus vertere se, vnde & nomen ei *Vertumnus*. Egi ad Odam II lib. I.

NEDVM SERMONVM.

SERMONES, vocabula. Quæ sc. ante *vocabula*, ounc *sermones*. Sic Rheminius Palæmo in arte sua. Verbum sumi *pro quouis sermone* id est, vocabulo. Seruius ad Æneid. III *Scelerare, sermonem esse Plautinum* id est, vocabulū frequens in stilo Plautino. Et ad Æneid. VI. *Vnde ruunt totidem voces*-- *voces* iterpretatus *sermones*. Et ibidem. *Stare, sermonem esse polysemum* id est, vocabulum multa significans. Et in Æneid. II. *Vno tantum*, inquit, *sermone mutato*, id est vocabulo. Et io Æneid. *Agmen*, inquit, *sermo polysemus*. D

QVÆ NVNC CECIDERE CADENTQVE.

LVCRET. lib. III.

Nec minus ergo d ante hæc quàm cecidêre cadentq;.

VSVS, QVEM PENES ARBITRIVM EST.

A. Gellius c. XIII lib. XII *Consuetudo cum omnium domina rerum, tum maxime verborum est.* Et ipsi Horatio epist. II lib. II *vocabulorum genitor vsus.*

QVO SCRIBI POSSENT NVMERO.

INTERPRETATVS est Victorinus Grammat. lib. I c. De metris.

QVERIMONIA PRIMVM.

QVERIMONIA lugubris, sioe de mortuo, siue nænia. Proclus in Chrestomathia. Ἐλεγεῖα, inquit, ἁρμόδιόν τοῖς κατοιχομένοις. *Elegia conuenis mortuis* Et interpres Apollonij ad II Argonaot. Τοῖς ἐλεγείοις ἐν τοῖς ἐπιταφίοις ἐχρῶντο οἱ παλαιοί. *Elegijs vsi antiqui in epitaphijs.* Diomedes c. IV lib. III Elegia dicta, inquit ἀπὸ τοῦ εὖ λέγειν τοὺς τεθνεῶτας id est, *à benedicendo siue laudandis mortuis. Fere enim defunctorum laudes hoc carmine comprehendebant*, &c. Marius Victorinus lib III Grammat. *Elegiacum*, inquit, *dictum ex eo quod mærori rebúsq; tristibus modus eorum aptior esse videatur*, &c. Tereotian. lib. de metris.

Hos elegos dixêre, solet quod clausula talis
Tristibus, vt tradunt, aptior esse modis.

Sed neque Horatius nonc, neque ceteri causam exposuêre huius conuenientiæ. Equidem esse puto, quia vt lugentium animi debiles atqoe infracti & quasi claudi: sic elegiæ numerus fractus & claudus. Itaque Ouidius Elegiam Deam pinxit claodicantem eleg. I lib. III Amor.

Et pnto pes illi longior alter erat. Et de Diua eadem Papin. Silua II lib. I *Alternum fractura pedē*--Male ibi in vulgarijs omnibos *factura*. *Fractura pedem alternum*, id est versum alternū. Pes pro versu quemadmodum Tullij epist. XI lib. XVI ad Attic. Alia item Etymologistæ ratio in ἔλεγος. Nempe in elegia pentametrum ab Hexametro deficit, vt mortuis deficit vita.

VERSIBVS IMPARITER IVNCTIS.

VT apod Ciceron. pro Archia. *Epigramma alternis versibus longiusculis.* Impariter vero illud *figuratum* à Quincto, Terentius Scaurus notauit apud Sosipatrum lib. II.

Elegia interdum mera sine hexametris vt in Ælij Lampridij Diadumeno: sed vt plurimum mixta longo & breui quæ ἡρωελεγεῖα Zonatæ annali III id est Heroica elegia. Elegidium illud in Commodom Aotooioum huiusmodi est.

Commodus Herculeum nomen habere cupit,
Antoninorum non putat esse bonum,
Expers humani iuris & imperij:
Sperans quinetiam clarius esse Deum,
Quam si sit princeps nominis egregij
Non erit iste Deus, nec tamen vllus homo.

Hæc aliqui Græca fecêre

Κλῄζεσθαι γλίχεται Κόμμοδος Ἡρακλέης,
Οὐδ' Ἀντωνίνων στέργει ἔχων ὄνομα,

Μηδὲ

Νηδὲ βροτῶν ἴδοιο τοῦ μηδ' ἄνακτι,
Μᾶλλον δ' αἱρεῖται κλῆσιν ἔχειν Ἡρακλέους,
Η κρατερὸς τι κλύειν παμβασιλεύς τ' ἀγαθός.
Ἔστι δ' οὐδέτερον γ', οὐ θεὸς οὐδὲ ἀνήρ.

In primo illud Κόμμοδος Ἡρακλέης ambiguum est: versu sequente patet ὄνομα hic secundo versu esse quod haud dubiè Græcus in primo esse voluit. tertio peccatum in malè reddito imperij nomine. Poëta Græcus intelligi voluit Commodũ illum Antoninum & iuris imperitum esse, & artis imperatoriæ, non autem legum humanarum, & diualium siue principalium. IV non expressum verbum *sperare*, neque illud *clarum*. V Longè longè; discessum à vestigio Latini Poëtæ. VI non redditum planè illud *nec vllus homo*. Quid si meos, adiunxero? Non alienum puto arte poëtica fuerit, certare ita poësi pauxillulum.

Τ' ὄνομ' ἔχειν μέμαεν Κόμμοδος Ἡρακλέους,
Καὶ Ἀντωνῖνον ἐντελὴς ὢς, ἀπιθής,
τῶν τε νόμων ἀδαὴς, τῆς τ' ἀρ ἀνακτορίης:
Πλὴν θεὸς ἐκπροφανεὶς ἤλπισε κλεινότερον,
Ἢ βασιλεὺς κλεινὸς χρυσὸς ἐπιτυμίην.
Οὐ θεὸς ἐστεῖται δ' οὐδέ τις οὗτος ἀνήρ.

VOTI SENTENTIA COMPOS.

C ELEGIA primum vt dixi apta querimoniæ funebri, deinde & amatoriæ. Sic *elegi miserabiles* Oda XXXIII lib. I Et *elegeia flebile carmen* Ouidij epist. Sapphonis. Paullatim deinde fluxit quoque ad res lætas.

EXIGVOS ELEGOS.

EXIGVOS quia curti pede vno, quemadmodum & Ouidius exiguos modos dixit lib. VI Fastor.

Ausa per exiguos magna referre modos id est elegos. Et eleg. I lib. I Amor. elegos versus breues vocauit, vt hexametros longos.

Ergo ades & longis versibus adde breues.

Et eleg. I lib. III Amor. de elegia Dea.

Et puto pes illi longior alter erat.

Sic heroi versus longi Ennio apud Ciceron. II Legum. A. Gell. c. XV lib. XIIX. D

QVIS EMISERIT AVCTOR.

TERENTIANVS lib. de metris aliquos censeat auctorem esse Callinoum, sed ipse decidere non audet. Suidas in ἐλεγεῖον Theoclem. Naxium auctorem facit. Marius Victorinus lib. III nonnullis placere Callinoum Ephesium auctorem esse: alijs Archilochum: alijs Colophonium quendam. *Super quorum,* inquit, *opinione apud Grammaticos magna dissensio est.* Eadem Isidorus c. XXXIX lib. I Colophonium vero illum quendam aliqui Terpandrum fecere.

ET ADHVC SVB IVDICE LIS EST.

ISIDORVS locupleted.

ARCHILOCHVM PROPRIO IAMBO.

A SIc & Ouidius in Ibin Archilochum inuentorem Iambici carminis fecit. Alij mulierem nomine Iamben, vt auctor Etymologista. Lege re licet Dromedem c. XI lib. III Eustath. in Odyss. XI.

HVNC PEDEM.

PEDEM vt Iambum, vel versum Iambicũ. Pes enim pro versu vt ante dixi.

ALTERNIS APTVM SERMONIBVS.

ARISTOT. c. IV lib. de Poët. Μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων, τὸ ἰαμβεῖόν ἐστι, &c. *Omnium metrorum sermoni populari aptissimum est Iambicum,* &c. Differit hoc idem c. I & IIX lib. III ad Theodecten. Tullius in Orat. perf. Fabius B c. IV lib. IX.

ET POPVLARES VINCENTEM STREPITVS.

CLAMORES theatri, de quibus est in epist. ad August. Vincit iambus clamores illos histrionum voce, maxima videlicet contentione pronunciantium. Sic Dio Chrysost. orat. IV de regno. Histriones ὀξὺ καὶ καὶ διάτορον βοᾶν *Acute & intente clamare.* Lucianus in Anacharside. Tragœdos μεγάλα κράζειν *magnum vociferari.* Comœdos ἧττον βοᾶν *remissius clamare.* Et apud Philostrat. Apollonij lib. V tragœdus γεγωνὸν φθέγγεται *clamose pronunciat.*

ET NATVM REBVS AGENDIS.

C ACTIONI scænicæ, siue gestibus histrionis.

VICES, COLORES.

VICES materiæ & inuentionis: colores elocutionis.

POETA SALVTOR.

VT *Poeta salue,* &c. apud Marcell. in *medullicùs.*

VERSIBVS TRAGICIS RES COMICA.

HINC illud Plautinæ Patrui Sc. VI. *Indoctior quam in tragœdia comici.*

VOCEM COMOEDIA TOLLIT.

EXPLICAT Donatus in Adelph. Act. V Sc. III.

CVM PAVPER ET EXSVL VTERQVE.

VVLGARIS---*cum pauper & exsul vterque.* Corrige---*cum pauper & exsul: vterq; Projicit ampullas,* &c. Iterum dico. Plebeij malè. Nam neq; Telephus exsul in peregrinatione Thessalica sed pauper, neque Peleus pauper, sed exsul in tragœdiis. De sua mendicitate Telephus ipse apud Ennium in Telepho.

Regnum reliqui septus mendici stola. Marcellus in *stola* Idem apud Euripidem Thelepho sic incipit concionari.

Μή μοι φθονήσητ' ἄνδρες Ἑλλήνων ἄκροι
Εἰ πτωχὸς ὢν τέτληκ' ἐν ἐσθλοῖσι λέγειν.
Ne mi inuidete principes Græcia viri
Mendicus inter optimates si loquor.

Narrauit interpres Aristophanis in Acarnanes,

& in Nebulas, Et Suidas in Τήλεφος. De Pelei aute exsilio antonius Liberalis iu metamorphosi, A Ouid. lib. xi.--*Magnetas adit vagus exsul*, &c. Vult itaq; Quinctus, Telephus cum mendicus, & Peleus cum exsul inducitur, quanquam personæ sont tragicæ, siue in tragœdia loquuntur, tamen pedestri siue humili sermone vtuntur, & ampullas proijciunt, siue abstinent à verbis ampullatis, sufflatis, sesqoipedalibus id est tragicis. Longissimè à Poetæ sensu deuij, qui aliter.

PROIICIT AMPVLLAS.

VVLT intelligi. Abijcit ampullas, non vt aliqui arbitrati, vtitur ampullis. Non quia nō latine dictum proijcere ampullas pro vti ampullis. Sic enim *proijcere mentionem* Sisenna apud Marcellum. *Proijcere verba* L. Seneca epist. x. *Verba iacere* Propert. eleg. vlt. lib. iv. *Iacere vocem* T. Liuius lib. v. *Iacere voces* Lucret. lib. v. B ἀπορρίπτειν ἔπος Herodot. lib. vi. Ἔπος ἐκβάλλειν Homerus Iliade aiix.

Sed quia menti Poëtæ disconoenit. Poëta intelligi vult quod Appianus in Punicis verè dixit, οὐ γὰρ καιρὸς ἐν συμφοραῖς σεμνολογίας. *Non est in calamitatibus gloriationis locus*.

PVLCHRA, DVLCIA POEMATA.

PVLCHRA elocutione: dulcia motu. Nam pulchrum quasi πολυχροον, Terent. Scaur. in Ortogr. Elocutio autem quasi versicoloria est. At dulcem orationem fieri moto tradit Aristoteles c. xi lib. i ad Theodecten. Plutarch. lib. de audiendis Poëtis Et Sympoliac. Problem. C s lib. v Tullins Dial. de partit.

ITA ELSNTIBVS ADSVNT HVMANI VVLTVS.

MEL iùs --*ita flentibus adflent*, &c. In membranis est, *adflant*, veræ lectionis vestigio apertissimo. Sic Patrui Plautinæ Sc. aiv-- *vt adflet, quò illud gestu facias facilius*. Et Persæ Sc. iii.

Sed longè ab Athenis esse se gnatam autumet,

Et vt adfleat, tum ea memoret---Adflere nempe ad ea quæ dicas flere fidei faciendæ caosa. Sic adlacrumare Apuleij lib. x. *Prorumpit in audaciam, & vbertim adlacrumans*, &c. Aut adflere, ad aliquem flere vt flentibus adflere, ad flentes flere.

FORMAT ANIM.

PATEBIT ex Fabij c. iii lib. xi Plotarchi lib. D de audiēd. Poëmat. Et Symposiac. Problem. i lib. v.

AD OMNEM FORTVNARVM HABITVM.

HABITVS fortonæ iotelligi vult mutationes fortonæ, propter quas aut lætamur, vt in rebos secundis, aut tristamut vt in aduersis, aut irascimur vt in coutumelijs, &c. Sic habitum Albinouanus dixit Consolatione Liuiæ.

Quid si non habitu sic se gessisset in omni,

Vt sua non essent inuidiosa bona?

In omni scilicet habitu fortunæ, priuato & Augusto siue Augustali & imperatorio.

INTERPRETA LINGVA.

LINGVA *interpres animi*. Lactant. c. xiix lib. vi Tullius i Legum. *Interpresq; est mentis oratio*. Prudentius hymno D. Romani. Lingua.

Interpres animi, enuntiatrix sensuum. Nemesina c. i de nat. hom. ὁ ἔναρθρος διάλεκτος, ἐξάγγελος τῶν κατὰ νοῦν κινημάτων. *Articulatus sermo, interpres motionum animi*.

DAVVSNE LOQVATVR EROSNE.

SIc editum à Dionys. Lambino, quasi ootet Flaccus discrimen serui oequam, vt Daui: & serui frugi vt Eroris. Sed parum inlustris & ampla differitas illa, quippe in genere eodem, serui nempe. At Quinctus ætates, ac genera ipsa vitæ & patrias opponit, vt senes, iuuenes: matronas, meretrices: mercatores, agricolas: Colchos, Assyrios: Thebanos, Argiuos. Ad hoc exemplum itaqoe non seruos seruis, sed seruos ingeouis opposuisset. Alij vt Erasmos in Prouerb. *Tiresia caecus*, legêre *Dauusne loquatur an Irus*. Sed ita si voluisset Quinctus scripsisset haud dubiè *Crœsus ne loquatur an Irus*. Deniq; nullum in membranis aut codicib. antiquis, eiusmodi lectioois vestigium vsquam. Io membranis nounullis est--*Dauusne loquatur an heros*, quæ lectio plerisq; admodom risit, quia & post paullo Quinctus varietate simili dixerit.

Ne quicunq; Deus, quicunq; adhibebitur heros. Sed lōgè multomq; interest. Nam hoc quidē de Deo & heroe dictu sine discrimine, pro persona videlicet tragica: at nunc, siue præcepro artis Poëticę xi vt aliâs artificiom huiusce artis tāquam io tabella proponens, doecbo. Quinctus differentias quæ comœdiam tragœdiamq; simol tangant notare voluit. Sic itaque lectio quæ trita est, eadem optima

---*Dauúsne loquatur an heros*. Intelligi vult. Interetit multū comica persona loquatur an tragica. Dauom videlicet pro quauis comica persona vsorpauit, quia frequens Daui persona in comœdijs. Itaq, & Sat. v lib. ii--*Dauus*, inquit, *sis comicus*--Quemadmodum & Sedolios initio lib. i Getam pro qoauis persona comica dixit.

---*Tragicóne boatu Ridiculóne Geta*. Iam heroum esse personas tragicas nemo nescit. Atq; itâ Persius Sat. i *Heroas sensus* dixi intelligens tragœdias.

Est qòoq; super alia lectio--*Dauúsne loquatur herósne*. Sed neqoe hanc recipio. Primum quia noo potest differentia illa cōplecti vtrumq; drama, comœdiam & tragœdiam. Deinde quia constantissimè in omnibus membranis perscriptum est nomen herois. Sic itaq; nooc iam lectionem huiusce loci probe cōstituisse mihi videot, quam si quis tamen alijs argomētorum machiois & ingenijs conoellere potuerit, volenti mihi erit.

CVLTORNE VIRENTIS AGELLI.

AGRICOLA. Nempe opposuit mercatorem & agricolam vt Sat. i lib. i opposuit mercatorem, agricolam, iurisperitum: Nec verò vt est in Aduers. c. ix lib. xix olitorem Quin-

Quinctus nominare voluit, quia genus hoc vitæ vilissimum: sed mercatorem & agricolam opponere, vt distantes longissimè. Sic vetus Poeta apud Sosipatrum lib. 1 Cyclopem *Ætnæum cultorem* vocauit, quasi Ætnæ montis agricolam.

AVT FAMAM SEQVERE.

XII hoc præceptum artis Poëticæ de quo plenius alias disserendi locus, nunc quidē hoc breue dicam, de duplice hic personarum genere agi, vno quod sumitur ex Iliade Odysseave Homeri, altero autem quod nouum Poëta comicus aut tragicus fingit. In priori genere famam sequi oportet, hoc est tales induci has personas quales Homerus inducit. Famam dixit pro fabellis Homeri. Sic Martial. in Spectaculis.

Quicquid fama canit, donat arena tibi, pro Quicquid in fabulis. In posteriori genere videndum Poetæ vt sibi constet, puta, ne modo vt iracundum aliquem modo vt lenem inducat. De priori genere est illud. *Scriptor honoratum*, &c. De posteriori autem. *Si quid inexpertum*.

SI FORTE REPONIS ACHILLEM.

HOMERICÆ personæ reponuntur, quia posuit eas iam ipse ante Homerus: at nouæ personæ ponuntur. Sic Iuuenal. Sat. 1.

Semper ego auditor tantum nunquamne reponam.

Reponā ex Homero aliōve Poeta vetere, vt Cordus ille siue Codrus poeta ineptus reposuit Theseum tragœdiam. Minus rectè in Aduers. c. xix lib. xx reponam ibi esse *vlciscar*. Neq, melius alij *reddam*, alij *feriam*.

SIT MEDEA FEROX.

SIc enim & nomine ipso est μηδὲν ἀιδὰ quasi μηδὲν ἀἶου, *nihil timens*. Terentian. lib. de metris.

TRISTIS ORESTES.

SIc Maroni Æneide iv-- *Scenis agitatus Orestes*. Male ibi scriptum *scænis*. Dixit Poeta *scæuis* vt Æneide iii--- *Et scelerum furijs agitatus Orestes*. Scæuas autem siue res scæuas sic vsurpari notissima res.

SERVETVR AD IMVM.

PRINCEPS hac laude Homerus, de qua sic Origenes lib. vii contra Celsum Ὅμηρος ἐν πολλοῖς θαυμάζεται τηρήσας τὰ τῶν ἡρώων πρόσωπα ὁποῖα αὐτὰ ὑπέθετο ἀπ᾽ ἀρχῆς. &c. Homerus præter cæteros admirationi est, quia heroum personas tales seruauit, quales initio principio, vt Nestoris personā, aut Diomedis, aut Agamemnonis aut Telemachi, aut Penelopes aut cæterorum.

PROPRIE' COMMVNIA DICERE.

PERSONAS Homericas sic inducere & tractare, vt iam poetæ illius tractantis videantur esse, non autem illius à quo sumtæ sunt Homeri. Hoc vero non facilimum est.

ILIACVM CARMEN.

ILIACVM *carmen*. Homericum, siue Ilias & Odyssea. In actus enim deducitur, non Ilias tantum, sed & Odyssea. Ilias quidem propriè carmen Iliacum, sed & Odyssea quoque tanquam carmen Iliacum, quippe tangens identidem res Iliacas. Persuasi autem vulgo ex Iliade tragicas, ex Odyssea comicas personas peti, vt censet qui scripsit vitam Donati. Sed Aristot. c. iv lib. de poetica, tragicas personas tam ex Odyssea sumi quàm ex Iliade, comicas autem ex Margite.

PVBLICA MATERIES PRIVATI IVRIS ERIT.

DIXIT magnum esse ac difficile communia dicere propriè, pergit expedire quemadmodum hoc quanquam difficile tamē fieri possit.

Eadem autem Horatio *communia* & *publica*: *propria* & *priuata*. At in iure ciuili longè ac multum differunt, quàm cupressum hic adpingere non placet.

Carminis Homerici siue Iliadis & Odysseæ materies publica est, quia vt inquit Symmachus epist. xxv lib. 1 *Cum semel à te carmen profectum est, uti omne perdidisti, oratio publicata, res libera est* L. Seneca epist. xix. *Potest fieri vt me interroges quare tam multa ab Epicuro bene dicta referam potius quàm nostrorum? Quid est tamen quare tu istas Epicuri voces putes esse, non publicas?* Sic & noster epist. iii oppofuit *priuatas opes scriptis quæ recepit Palatinus Apollo*.

Peccant Aduersar. c. ix. lib. xix cum autumant, publicam materiem Horatio esse quæ intacta sit siue inexperta.

VILEM PATVLVMQ. ORBEM.

QVIS Horatio vilis patulúsq; orbis, pugnauere sine missione centuriæ interpretum, sed quasi andabatæ. Solus Porphyrio aliquid quasi per nebulam vidit. Nam, *in eo dicit*, inquit, *qui ad finem Iliada Homeri scripserunt. Ideo & patulum orbem dixit.* Scripserat puto quiqui Porphyrio ille. *In eo dicit qui à principio ad finem Iliada Homeri describserunt*, &c. Atq; ita vetus ille quem vocant interpres legisse videtur. Et verò Flaccus ipse ita interpres sibi. Nam post paullò cyclicum Poëtā sic ordientem facit.

Fortunam Priami cantabo & nobile bellum.

Satis arguens cyclum siue orbem intelligi velle ineptam Homerici carminis imitationem quæ tanta plerisq; Cyclicis Poetis vt non solum pannos centuculis suisez Homero adsuerent, sed tota eius palla se tegerent Iliadásq; & Odysseas exscriberent. Sic enim Poetas cyclicos pingit Pollianus Epigrammaticus Anthologiæ lib. ii c. In Poetas, vbi Cyclicos illos λωποδύτας ἀλλοτρίων ἐπέων vocat id est *fures alienorum versuum*. Et iam audentes quoque ita scribere Μῆνιν ἄειδε θεά. Id est, Homerum exscribere ipsum, ne verbi quidem aliqua mutatione. Sequebatur hanc quasi vara vibiam, συνετὸς & ineptiæ fabularum anilium puta (Polliani verbis dicam)--ἐκ ποταμῶν χλωρὰς χελιδόνας.

Ex fluuijs virides scandere hirundinulas. Stultissima fabella de fluuio hirundines procreante virides. Tale inquit Pollianus, si quid vnquam scripsero ego, γνοίμην ἴχελος θρεῖ ὠνατέρπη. *Etiam*

similis, non hirundini virenti, sed *vegrandibus auriculis beluæ*, asino scilicet. Malè interpretati χελιδόνιον χελιδόνια herbas, *maiorem & minorem hirundinariam.* Nil mirum itaq; si talis orbis siue circulus Horatio *vilis* & *patulus* est. *Vilis* enim fabellis, *patulus* rescriptione Homeri. Voluêre nec valuêre dicere quis Quincto nostro *vilis patulúsq;* orbis, nec animaduertere discrimen necessarium in Athenæum c. III lib. VII. Nec enim quiuis κύκλος ἐπικός etiam patulus & vilis. Duplex orbis epicus est, vnus antiquus: alter nouus. Vetus ille à chao exorsus in Vlyxis in patriam reditum desinit vt Proclus notauit in Chrestomathia: noui principium ab ortu belli Troiani aut Thebani. Prioris modi epicus orbis cuius principium Horatius ponit. *Fortunam Priami*, &c. Item Thebais Antimachi. Vterque non tam ipso genere quàm Poëtarum vitijs patulus ac vilis. Vterq; tamen patulus ac vilis comparatione ad κύκλον ἐπικὸν Homeri. Quis tandem ille? inquies, œconomia illa Homerica de qua ante Horatius. *Ordinis hæc virtus erit & Venus*, &c. Exorsus enim Iliadem Poëta non à coniuratione & profectione principum Græciæ ad Troiam, sed à iurgio Achillis & Agamemnonis. Et Odysseam ab insula Calypsonis, non autem Vlyxis à Troia discessu. A medio itaq; ad principium, à principio rursus in medium, orbis epicus Homeri est, atque is laudatissimus. De hoc circulo apud Aristotelem c. IX lib. I de repreh. Sophistar. captio est huiusmodi, ὅτι Ὁμήρου ποίησις σχῆμα, διὰ τοῦ κύκλου. *Homeri poesim esse figuram, propter circulum.* Puta, si argumentêre, Circulus figura est, Homeri poema est circulus, Homeri itaque poema figura est. Quam & c. IX lib I de Demonstr. cauillam attigit, vt si quis captiosè interroget ἆρα πᾶς κύκλος σχῆμα; τί δὲ, καὶ ἔπη κύκλος; *Anne omnis circulus figura est? Anne autem poema est circulus?* Sed hoc quidem Philoponus rectè admonet vel de circulari epigrammate posse intelligi, quale epitaphium Midæ regis apud Platonem, vel de poemate quod dictum propriè circulus.

Sic itaq; circulos epicos diuidere satius fuisset quam Isidorum vellicare, quasi qui lib. VI epicum cyclum videri voluerit nomen suum traxisse à cyclo paschali. Nihil eiusmodi ne per somnium quidem Isidoro in mentem vnquam fuit; sed intelligi vult vt à simplici ordine annorum cyclus paschalis, sic à simplici serie versuum & materiæ, cyclica poemata vocari. Quid obsecro veriùs, aut vbi minus illi exclamationi animaduersoriæ locus. *Quàm ineptum est*, &c. Non deducit alterum ab altero cyclum Isidorus, sed confert vtrumq; in vna re tertia, simplicitate nempe illa de qua dixi.

VT SCRIPTOR CYCLICVS.

STASIMVM paruæ Iliadis auctorem notari putauêre, sed repugnat principium ipsum huiusce Iliadis, nec enim sufflatum est, quale hoc à Quincto nunc positum. Fortunam Priami, &c. Stasimus nempe modicè ac summissè orsus.

Ἴλιον ἀείδω καὶ Δαρδανίην εὔπωλον
Arces Iliacas cano, Dardanidúmq; nitentem.

Præterea post paullo iudex Horatius ipse, reprehendi à se principium paruæ Iliadis, non tanquã sufflatum sed vt longè repetitum. Sic enim præcipit. *Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo* &c.

TANTO HIATV.

EXORSIO tragico & sufflato. Respicit ad tragœdorum hiatum de quo memini narrare ad Persij Sat. V.

RIDICVLVS MVS.

TRACTAT huiusce numeri artificium Fabius c. III lib. IIX. Seruius ad IV Georg. & Æneide IIX Adiungere licet Hermogenem fine lib. I de Ideis.

CAPTÆ TROIÆ.

CAPTÆ ab Vlyxe. Sic epist. II lib. I *Qui domitor Troiæ*, &c. Et Odyss. I. ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε Plaut. Bacchid. Se. Atridæ. Pseud. Se. XVI Ouid. XIII.

NON FVMVM EX FVLGORE.

TANGIT signa belli fumum diurnum, fulgorem, nocturnum. De his Veget. c. V lib. III.

AB INTERITV MELEAGRI.

LONGE repetitum principium, qualia & Papinius vituperat Thebaide I. Bene autem qui notari monuêre Antimachum.

GEMINO ORDITVR AB OVO.

VT Cypriacorum siue paruæ Iliadis auctor Stasimus, siue vt alij nominauêre Tarasimus.

SIC VERIS FALSA REMISCET.

INSERIT fabulas. Hinc *fabulæ insertæ* Seru. ad II Georg.

AVLÆA MANENTIS.

DONEC remoueantur, & vt Iuuenal. loquitur Sat. VI *cessent*. Propriè verò in tragœdijs aulæa: in comœdijs siparia. Apuleius sui lib. I *Oro te aulæum tragicum dimoueto, & siparium scenicum complicato.*

SIGNAT HVMVM.

PAPINIVS Thebaide IV----*Puerum tenero signantem gramina gressu.* Vbi profert hunc locum & interpretatur Lactantius.

SEDIBVS TIMIDE.

VT Pacuuius Hermiona apud Marcell. in *Spissum.*

AVT AGITVR.

FRVSTRA conatus interpretari hunc locum Diomedes c. IV lib. III. Quomodo autem ille frustra, longus sermo esset, nobis vero iam meta in oculis.

NEC CORAM POPVLO.

EXPLICO ad Persij Sat. V.

DIGNVS VINDICE NODVS.

ARISTOTELES c. XV De poetica. Seruius ad Æneidem S & IX. Sic nodos Apuleius Florida III dixit, agens de comico Philemone. *Argumenta*, inquit, *lepidè inflexa, ac nodos lucidè explicatos.*

plicatos. Vulgarij *acnatos* siue *agnatos.* Sed melius A *nodo.* Sic & Aristoteles c. XIIX de poet. dixit δή-σεις & πλοκὰς, ijsq; opposuit λύσεις. Simul autem lusit Huratius ad nexum & vindicem obæratu.

NEC QVARTA PERSONA.

EXPLICAT Diomedes c. IV lib. III. Lucem quoq; præferre potest Iulius Pollux c. XV lib. IV.

ACTORIS PARTIS.

ACTORIS siue personæ alicuius, vt in Sophoclis Aiace chorus defendit partes Aiacis. Item Tecmessæ & Teucri. Apud eundem in Electra, chorus fauet Electræ. Et Œdipode tyranno, chorus fauet regi. Sic Horatius ipse infra de chori officio. B

Ille bonis faueátq;,--&c.

Sed in Aduersarijs est c. IX lib. XIX *Auctoris partes.* Cui lectioni facit Platonius qui per chorum inquit poetas ὑπὲρ ἑαυτῶν solitos ἀπολογεῖσθαι, &c. *seipsos defendere.* Et interpres Euripidi in Medeã. *Chorum in Poetæ persona iustũ & æquũ defendere.* Probabilis itaq; lectio vtraque *actoru* & *auctoru*: sed vtra vera? Equidem *actoru* puto. Nam chorus in Sophocle artis præcepta sequitur: Horatio autem scopus & visio nõ neotericos sed artis præcepta edere. Haud dubie itaq; exprimere voluit officium chori qualem Sophocles, quemadmodum & Aristoteles c. XIX de Poetica, præcepit chori officium esse concertare non vt apud Euripidem, sed vt apud Sophoclem. C

Bene itaque nunc auctoris. Aliàs autem sæpe actoris nomen pro auctore, vt Terentij Prologo Phormionis. Et in iure ciuili vt l. VII C. Mandati. Et id genus aliæ librariorum mendæ ex adfinitate vtriusq; vocabuli ex qua lusit D. Augustinus c. XIV lib. II de ciuit. Dei. *Qua ratione infamentur actores, honorentur auctores.* Apuleius Florida I *Ex rebus actu & auctu.*

OFFICIVMQ. VIRILE DEFENDAT.

OFFICIVM virile defendere, propugnare pro iustitia. Interpres Euripidi in Phœnissas. Ἀεὶ ὁ χορὸς παῤῥησιαζόμενος τοῦ δικαίου προΐσταται. *semper chorus libere loquitur, & æquitatis propugnat,* &c. Hoc autem officium viri fortis. Sic melius quàm in Aduersarijs c. XI lib. XIX *Officium virile defendere,* esse dicere. Poëtam pro virili parte functum officio: aut quàm apud Dio- D nys. Lambin. *Officium virile defendere.* Vnius histrionis sustinere personã. Mihi rectè facit, quod subiungit Horatius ipse de chori officio agens.

TIBIA, TVBÆQ. ÆMVLA.

ΠΑραχαλκεύμα vt Apulei Florida I. *Vna tibia velut vna tuba.* Propert. eleg. IV lib II.

Tibia funesta tristior illa tuba.

INDOCTVS QVID ENIM SAPERET.

QVAMDIV populus Romanus rudis artium ac voluptatum exoticarum, & patrũ, equitũm, plebis in spectaculis nullo adhuc discrimine, nil mirum si tibia & omnis scænæ adparatus tenuis: at crescente imperio & luxu, non mirum si & scenæ adparatus creuit. Aliter neque ad mentem Poëtæ in Aduersar. c. IX. lib. XIX.

De promiscuis omnium in cauea sellis olim, Tullius orat. de harusp. resp. T. Liuius lib. XXXIV Valerius c. IV lib. II. Ascon. in Cornelianam.

ET LVXVRIAM ADDIDIT ARTI.

PLINIVS de tibijs c. XXXVI lib. XVI *Postquam varietas accessit & cantus quoq; luxuria.*

TRAXITQ. VESTEM.

SYRMA. Iulius Pollux c. XIV lib. VII. Σύρμα τραγικὸν φόρημα ἐπισυρόμενον.

FIDIBVS SEVERIS.

VT Ciceronis II Legum, *Antiqua musica seueritas.*

FACVNDIA PRÆCEPS.

B PRÆCEPS instar fluminis aut torrentis, vt Oda II lib. IV.

Immensúsq; ruit profundo Pindarus ore: Et Sat. VII lib. I --*Ruebat flumen vt hibernum,* &c. Minus rectè in Aduersar. c. IX lib. XIX *Præceps,* audax & temeraria.

SORTILEGIS NON DISCREPVIT SENTENTIA DELPHIS.

CHORI sententiæ non minus certæ fuêre quam oracula Delphici Apollinis. Itaque sententiæ generales & βιωφελεῖς olim dictæ oracula, vt *oracula* Catonis apud Iun. Columel. c. I lib. II de re rust. Plinium c. XIX lib. XIIX Et rationem reddit lib. eiusdem c. IV *Cur,* inquit, *non videantur oracula à certissimo Deo maximéq; veridico,* C *vsu profecta?*

Malè in Aduersat. c. IX lib. XIX & apud Dionys. Lamb. intellexere sententias ita obscuras, atque olim dictio fuit Apollinis. Atqui apud Euripidem, Sophoclem, alios, sententiæ perspicuæ.

OB HIRCVM.

VT Tibull. eleg. I lib. II *Memorabile munus, Dux pecoris hircus.*

MOX ETIAM SATYROS NVDAVIT.

CVR Satyros iunxit tragœdiæ ostendi ad epist. II lib. II. Legit autem Diomedes c. XIX lib. III *ornauit.*

IOCVM TENTAVIT.

ETIAM hoc apertũ ex his quæ dixi ad epist. posteriorem lib. II.

GRATA NOVITATE MORANDVS.

D SIC meliùs quàm Diomedes c. IV lib. III legit --*grata nouitate mouendus.*

FVNCTVSQ. SACRIS.

PATET in epist. ad Augustum, & Diomedis c. IV lib. III, & prolegomenis Donati ad Terentium.

RISORES SATYROS.

DIXI ad Persij Sat. I.

IN OBSCVRAS TABERNAS.

FIGVRATE tabernas dixit, pro fabulis tabernarijs De his Diomedes c. IV lib. II & Prolegomena Terentij.

NVBES ET INANIA.

TÀ γὰρ μηδὲν ὄντα ἄξια χαλκοῦς, καὶ σκιὰς,

σ'ομάζομεν. *Nam res nihili sumus, & umbras & nebulas ducimus.* Interpr. Aristoph. 10 Nebulas. Sed Horatius & nihili res simul & sufflatas exprimere voluit.

MATRONA MOVERI IVSSA.

PROPERT. eleg. 11 lib. 11.
Aut cum Dulichias Pallas spatiatur ad aras.
Iussa autem decreto pontificum vt T. Liuij lib. XXVII.

NON EGO INORNATA.

SATYRÆ sermonem rustico sublimiorem esse debere, tragico humiliorem, vt Satyri siue Sileni rurestribus superiores, Dijs & heroibus inferiores.

NEC SIC ENITAR.

PERGIT nunc Satyricam elocutionem distinguere à comica. Illam esse rurestrem, hanc vrbanam & Atticam. In Satyra enim personæ rurestres nempe Satyri Dij rustici: in comœdia personæ vrbanæ id est ciues. Sic itaq; notis adpositis tres elocutiones differre ostendit, Satyricam, Tragicam, Comicam. B

EMVNCTO SIMONE.

IVLIVS Pollux lib. 11 Comicum verbum esse ἀπομύττειν τὸ ἐπὶ χρῆμ' ἐξαπατᾶν *Emungere, fallere aliquem vt lucrere.*

VT SIBI QVIVIS SPERET IDEM.

HÆC nota eloquentiæ summissæ siue adtenuatæ & quasi deductæ. Tullius orat. perf. *Orationis subtilitas imitabilis illa quidem videtur existimanti, sed nihil est experienti minus.* Neque dissimiliter Fabius c. 11 lib. IV c. 1 lib. II. Et Isocrates in Panathenaico. Plutarchus in Lysia. C

FRICTI CICERIS EMTOR.

EGENS ac ieiuna plebecula. Nam huic cibus eiusmodi. Peccauêre qui arbitrati idem esse *frictum cicer*, quod *madidum cicer* est Martiali epigr. XLII lib. I.

Vendit qui madidum cicer corona. Et quod *tepidum cicer* lib. eiusdem epigra. CIV.

Asse cicer tepidum constat & asse Venus.

Sed madidum cicer elixum est: frictum cicer aridum est. Hinc Crucisalus ille Plautinus Sc. *Insanum*, significare volens se facturum vt herus suus exhaustus numis, siccus, aridus, exsuccus, exsanguis fit.

---*Versabo*, inquit, *ego illum hodie si viuo probè Tam frictum ego illum reddam quàm frictum est cicer.* D

Glossæ τρωγάλια. *Cicer frictum*, lege τρωγάλια, &c. Cassianus c. 1 Collat. VIII. *Deinde*, inquit, *adposuit salem, oliuas ternas. Quibus postheac superintulit canistrum habens ciceris frictum quod illi trogalia vocant, ex quibus quina tantum sumsimus grana, mixaria bina, caricas singulas*, &c. Ecce in canistro frictum illud cicer, quo pacto igitur madidum? Et notemus ex collatione illa, etiam Latinè vsurpatam populariter vocem *trogalia* pro fricto cicere. Sic & Persij Sat. V.

--Cicer ingere largè
Rixanti populo, &c. Cicer illud haud dubie frictum est. A

ET NVCIS.

NVCIS etiam frictæ, vt frictas nuces Plautus dixit Patrui Sc. I. Sic & Athenæus lib. II nuces aut elixari aut frigi ostendit. Ἀλλὰ, inquit, χρὴ τὰ μὲν ἕψειν τὰ δὲ φρύγειν. Et Plinius c. XXII lib. XV *nuces auellanas torreri ait*. Et Festus in *Nuces*. Spargi solitas Cerealib. *nuces tostas*.

PES CITVS.

NOTAVI ad Odam XVI lib. I.

NOMEN IAMBEIS.

CÆCVTIVERE hoc loco interpretes omnes. Intelligi vult Poeta trimetros dictos Iambicos quia ex meris Iambis sunt. Herous dactylicus nominari aut spondaicus non debet, quia meris dactylis aut spondeis constare non potest, ex lege carminis. At ex meris Iambis versus optimus, atque tales Iambici omnes à principio fuêre. Atque hic Iambicus est de quo mox Flaccus, *Primus ad extremum similis sibi*, &c.

CVM SENOS REDDERET ICTVS.

VT *pollicis ictus* Odæ VI lib. IV Sed ictus musicus trifariam accipi potest. Primùm vt quisq; pes vnius ictus sit, quemadmodum Flaccus nunc in trimetro siue senario esse ait *senos ictus*. Deinde vt in quoque pede ictus duo sint, vt Terentianus lib. de pedib. *Ictibus quia fit duobus*, &c. Eademq; Diomedes c. 11 lib. III. Hi duo ictus sunt ἄρσις & θέσις siue vt Victorinus loquitur Grammat. lib. III c. de trimetro versu, *sublatio & positio*. Postremo vt in quoq; ictu sint duo pedes, siue vnum metrum, siue vna dipodia, siue vna συζυγία. Sic in Senario siue trimetro fuot tres ictus, Terentianus.

Sed ter feritur, hinc trimetrus dicitur. Et Fabius c. IV lib. IX *Sex*, inquit, *pedes tres percussiones habent*. Priscian. lib. de metris. *Quoniam*, inquit, *ter feriuntur hic versus, tresq; dipodias habet, siue tres pedes duplices trimeter dicitur siue ternarius*, &c. Et Victorinus lib. III Grammat. Trimetrum vocari, *quia iugatis per dipodiam binis pedibus, sic feritur*. Et mox. *Feritur dimeter et dipodijs tribus, hinc à numero percussionum trimetrum Græci dixerunt*. Sit itaq; Sat. X lib. I.--*Pollio regum*.

Facta canit pede ter percusso--hoc est trimetris.

NON ITA PRIDEM.

LVX huic loco erit ex Terentiano lib. de metris, Victorino lib. III Grammaticæ.

SPONDEOS STABILES.

VT *Spondeis lentipedes* Ausonij epist. XXI.

NOBILIBVS TRIMETRIS.

NOBILIBVS, notis.

MAGNO CVM PONDERE.

ADVERSARIA c. IX lib. XIX. *Magna*, inquiunt, *grauitate ac dignitate*. Haud vidi magis. Nam Horatius quidem pondus intelligi vult spondeos frequentes, quibus ceu pondere grauantur trimetri.

IN SCÆNAM MISSOS VERSVS.

SIC vulgarij omnes, sed voluit Poeta. *In scænam missus versus*.

Non

NON QVIVIS VIDAT.

ANTE hunc versum excidisse ille videtur quem ex Horatio Seruius profert ad Æneidem v.

Nec tanta in metris venia conceditur vti.

TVTVS ET INTRA SPEM VENIÆ CAVTVS.

EXPLICO ad spectacula Martial. epigr. x. Morbosus autem hic locus rotus in vulgatijs ab interpunctiooe. Sic enim est

---an omnes
Visuros peccata putem mea, tutus & intra
Spem veniæ cautus?---Eisse debet
---an omnes
Visuros peccata putem mea? Tutus & intra
Spem veniæ cautus, vitaui denique culpam
Non laudem merui.---Adclamatoriè. Etiam, inquit, cum tutus tartúsq; tectus, & iotra spem veniæ cautus fuero, necdom tamen laudem merui, sed culpam vitaui. Non est magna laus Poëtica non peccare in pedibus ac versu. *Culpam* dixit ἀπόθεσιν.

AT NOSTRI PROAVI.

CORREXERE aliqui *At vestri proaui.* Nihil necesse est. Nam Horatio quanquam libertioo patre nato, tamen vt ciui & equiti & tribuno milium fas dicere, *nostri proaui.* Sic L. Seneca quanquam Iberici generis, tameo epist. 1 *nostris*, inquit, *maioribus* Sic Oda xv lib. IV. *Atore patrum canemus.*

PLAVTINOS NVMEROS ET SALES.

ARTIS Poëticæ laudem ex Græcis petendam esse potius, quàm Latinis. Atque hoc Plauti exemplo declarat, qui quanquam populo Romano valde in delicijs fuerit, tamen neq; numeris neque salibus siue vrbanitate excellit. Non numeris quia trimetri eius graues spondeis: non salibus quia hi scurriles plerúmq; ac vt inquit interpres Terentij Donatus μωρολογίαι. In vtroq; Plautus bellissimè defendi potest. In numeris, quia laudi est in trimetris iambos corrumpere. Terentianus.

Sed qui pedestres fabulas socco premunt
Vt quæ loquuntur sumta de vita putes,
Vitiant iambos tractibus spondaicis,
Et in secundo & ceteris æquè locis.
Fidem- que sictis dum procurant fabulis,
In metra peccant arte, non inscitia.

Et Victorinus lib. III A comicis dedita opera, inquit, iambos vitiari, *quò & canor tragicus paullulum in fabulis comprimatur, & rursus à consuetudine soluti sermonis stilus comicus erigatur.*

In salibus quoq; facilè Plauti patrocinium est. Nec enim scurrilis Plautus extra quàm in seruulorum & parasitorum personis, vbi decora vernilitas. Deinde autem huic critico nostro, non minori auctoritate arbitrum opponimus M. Ciceronem I de offic. Laudat enim Plautum vt excellentem *genere iocandi elegante, vrbano, ingenioso, faceto, quale in Atticorum vetere comœdia.* Laudauit & M. Varro, qui & quantus Musarum antistes?

A Plauti sales apud A. Gellium c. III lib. III. Et apud Marcell. in *Poscere.* Laudauére & alij vt Macrob. Saturnal. c. I lib. II Sidonius comes Carmine XXIII qui & græcis hac laude superiorē facit.

Et te tempore qui satis sonero
Graios Plaute sales lepore transis. Quid contra hanc principum artis Musicæ manum, vous Horatius? Tamen & D. Hieronymus apol. in Rufinum, *Plautinum salem*, pro scurrili dixit, & Donatus in Terentium *Plautinas nugas*, & Plauti μωρολογίας. Sed illi pietas, huic Terētius in oculis.

DICITVR THESPIS INVENISSE.

DICITVR, non enim extra controuersiam est. L. Laërtius in Platooe. Suidas in Thespide, Diomedes c. IV lib. III Prolegomena in
B Terentium. Sed Plutarchus io Solone. Thespidi etiam ipse tribuit hanc inuentionem.

ET PLAVSTRIS VEXISSE.

NEc enim scripsit tantum Thespis sed actitauit quoq;. Plutarchus in Solone.

QVÆ CANERENT AGERENTQ.

QVÆ caneret chorus, quæq; ageret histrio. Chorus caneret histrione quiescēte, histrio ageret choro quiescēte. Histrio inuentus à Thespide primùm vt chorus interquiesceret. Principio enim à choro tantū actitatæ tragœdiæ. Laërtius in Platone.

PERVNCTI FECIBVS ORA.

PROLEGOMENA in Aristophanem, & in Terentium. Picti quoq; minio siue cinnabari vt
C Tibulli eleg. I lib. II. Sed veriùs est Tibullum Poeticè ἀναχρονίζειν & pro fece vini rubei miniū dixisse. Nam minium quidem posterius Thespidis sæculo inuentū. Plinius c. VII lib. XXXIII Eustathius ad Iliad. II. At Suidas in Thespide, Thespin ait peruunctum fuisse ψιμμυθίῳ Psimmythij nomine iotelligens, opinor fucum rubrum, qui Latinis purpurissum & rubrica, vt Plauti Trucul. Sc v. Phasmate Sc. lamptidem.

Ruber color tragœdis conueniens quia Bacchicus est. Miniatæ scilicet Bacchi effigies vt apud Pausan. Achaicis & Arcadicis.

PERSONÆ PALLÆQ. HONESTÆ.

POTEST accipi & pallæ honestæ & personæ honestæ. Personæ honestæ comparatione ad
D feces, aut honestæ bene effigiatæ ad similitudinē eorum qui taxarentur in comœdijs, de quo ritu Suidas in ἐξ ἁμαξῶν σκώμματα. Pallæ autem honestæ quia Liberi patris ea vestis, nempe σύρμα. Solinus c. LV Eadem & Apollinis, Tibull. eleg. IV lib. III Ouid. lib. XI. Palla itaq; citharœdorum vestis, vt Orphei Æneide VI Arionis apud Ouid. II Fastor. & generatim citharœdorum lib. IV ad Herén. Citharœdi enim tutela Apollinis. Palla item tragica. Nā tragœdi tutela Liberi patris. Sic itaq; *syrma longum*, pro palla tragica Martialis epigr. IVC lib. XII. Et *syrma insanum* epigr. XLIX lib. IV. Conueniens autem palla tragœdis, tanquam diuina vestis ad Deorum & heroum personas, vt tangit Philostratus Apollonij lib. VI.

REPERTOR ÆSCHYLVS.

PERSONÆ inuentorem Æschylum item alij A fecere, vt Suidas in Æschylo. Sed Aristoteles c. v lib. de poët. ignorari ait personæ inuentorem. Romæ primum persona vsum Rosciũ Diomedes notauit c. iv lib. iii.

Pallæ inuentorem Æschylum facit quoq; Philostratus in Gorgia, & lib. vi Apollonij, & Athenæus lib. i.

NITIQ. COTHVRNO.

HOc inuentum Æschylo etiam Philostratus tribuit in Gorgia, & Suidas in Æschylo.

LEX EST ACCEPTA.

EIusmodi legem à quodam Antimacho latam Athenis, nempe μὴ δεῖν κωμῳδεῖν ἐξ ὀνόματος *ne quem nominatim taxaret ut in comœdia*, narrat interpres Aristophanis in Arcanan. B

LIMÆ LABOR.

OVidius Ponti eleg. vlt. lib. iii.

QVI PVRGOR BILEM.

SIc meliùs quàm vt correxêre aliqui. *Qui purgo bilem*. Purgor scil. à medico. Sat. 1.1 lib. ii *Purgatus morbi*.

Bilem autem dixit vrbanè tangens & suam bilem de qua est epist. xx, & bilem Poëticam de qua Petronius.

FVNGAR VICE COTIS.

IMitatum ex dicto Isocratis quod commemorat Plutarchus in vita eius: sed Stobæus C Serm. cxxix tribuit Aristoteli. Sex. vero Empir. dictum hoc refellit, Aduersus mathematicos c. xiix.

NIL SCRIBENS IPSE.

PAtebit ex his quæ disserui ad Satyrarum principium. Nil scribere scilicet Horatium, quia poemata nõ scribit sed sermones. *Nihil*, nullum poema epicum, aut dramaticum.

SPECIOSA LOCIS.

TVentur hanc aliqui lectionem, sed verior est, *Speciosa iocis*, hoc est vrbana & iocosa. Vrbanitatis & iocorum studiosus Horatius, eámq; adfectauit laudem. Sic autem aliàs quoq; in menda est *locis* vt Ouid. 3 Fastor.

—Et humanis numina mixta locis. Rectiùs, *iocis*.

NVLLIVS VENERIS.

QVo pacto, inquies, fabula speciosa iocis D est, si eadem nullius Veneris? Dico. Veneris nomine intelligi nunc à Quincto non festiuitatem & τὸ ἐπίχαρι in iocis, sed in elocutione & ordine. In fabella iocum esse satis, in poemate ſetio, etiam *Venere* esse opus siue elocutione & œconomia, & *pondere*, nempe sententiarum, & *arte* scil. poetica.

VALDIVS OBLECTAT POPVLVM.

QVemadmodum Aristoteles c. xx lib. ii ad Theodect. ἔστι δὲ οἱ λόγοι δημηγορικοὶ *Fabellæ concionibus aptæ*.

PRÆTER LAVDEM, NVLLIVS AVARIS.

Q. Curtius lib. ix *Auarissima gloria, & insatiabilis cupido famæ*.

ORE ROTVNDO.

SIc στόμα στρογγύλον Aristophanes de Euripide apud Plutarch. lib. de audiend. Poem.

EV, REM POTERIS.

EV pro Euge. Sæpe autem heu articulus mendæ nidum in vocabulo eu fecit, vt Terentij Eunucho Act. 1 Sc. ii *Eu noster. Laudo*. Male vulgarij. *Heu noster*, &c. Petronius. *Complosit*, inquit, *Trimalcio manus, & Heu, inquit, ergo viuit*. Melius *Eu, inquit*, &c. Intelligi vult. Bonum factum, quia viuit, vt nunc occasio sit ei moriendi, & vt funus ei nunc fiat. L. Agræt. in Ortogr.

ÆRVGO.

SIc *rubigo* apud L. Senecam epist. vii.

NEC QVODCVNQ. VOLET.

SEruius profert atq; interpretatur ad Æneid. xi.

PVERVM EXTRAHAT ALVO.

SImile aliquid Aristotel. c. v lib. vii ad Nicom. Clem. Alexandr. in Protreptico.

CENTVRIÆ SENIORVM.

REfer ad distributionem classium in centurias seniorum & iuniorum.

CELSI RHAMNES.

CEnturiæ xiix equitum additæ primæ classi Dionys. lib. i. T. Liuius.

QVI MISCVIT VTILE DVLCI.

AGathias principio lib. iii τὸ ἡδὺ γὰρ ξὺν τῷ ὠφελίμῳ ἀπολαμβάνειν.

OMNE TVLIT PVNCTVM.

ACcipe non vt Porphyrio de tabellis suffragiorum in iudicijs, sed in comitijs. In tabellis iudiciorum, literæ, in tabellis comitiorum puncta. Festus in *Suffragator*.

SOSIIS.

Σωσίοις vt apud Plutarch. in Parall.

SVNT DELICTA TAMEN.

Ἁμαρτήματα, παροράματα.

NEC SEMPER FERIET.

LAudauit atque interpretatus est Seruius ad Æneid. xi.

QVODCVNQ. MINABITVR.

SIc Probus quoq; legit in Artium institutis c. iix. Sic locutus quoq; noster Sat. iii lib. ii— *Multa & præclara minantis* Exponit Seruius ad Æneid. ii *Promittentis*. Et epist. iix—*Multa & pulchra minantem*. Sic itaq; nunc, *Quodcunq; minabitur arcus*. Quodcunq; promittet. Aliqui libri tamen, & Seruius ad Æneid. vii legunt. *Quemcunq; minabitur*. Quod sententia quidem pati potest. Nam sic Æneide i—*Geminiq; minantur In cælum scopuli*, id est, tendunt. Sed prius illud placentius, quia & magis Horatianum est.

PAVCIS MACVLIS.

BEne hoc Dionys. Longin. περὶ ὕψους.

OBERRAT EADEM.

AD eandem errat Festus.

DORMITAT HOMERVS.

ADtingit tanquam speciem adagij Fabius c. i lib. x D. Hieronymus epist. ad Pammachium de errorib. Orig.

Non

NON HOMINES NON DII.

EGI ad principium artis huius.

ET CRASSVM VNGVENTVM.

POSTMODO tamen crassum quoq; vnguentum in delicijs. L. Plinius c. III lib. XIII.

SARDO CVM MELLE PAPAVER.

PLINIVS c. IIX lib. XIX *Papaueris*, inquit *sattui cum tria genera sint. Primum est candidum, cuius semen tostum in secunda mensa cum melle apud antiquos dabatur*, &c. Et Dioscorides c. LXV lib. IV Μήκωνι, inquit, τῆ ἡμέρῳ σὺν μέλιτι ἀντὶ σησαμῶν χρῶνται. *Papauere hortensi cum melle pro sesamo vtuntur*, &c. Hinc & Petronius. *Sed mellitos* B *verborum globulos, & omnia dicta factaq; quasi papauere & sesamo sp. rsa*, &c. Tangit ergo nunc illum secundæ mensæ ritum Quinctus, & absurdum fore ait, si tostum papaueris albi semen adponatur, cum Sardo melle quod amarissimum est.

RISVM TOLLANT CORONÆ.

VT contra epist. XIIX—*Scis quo clamore corona*.

NONVMQ. PREMATVR IN ANNVM.

PROFERT specie adagij Fabius epist. ad Tryphonem. Legêre aliqui *decimumq;*, &c. L. Plutarch. principio περὶ ἀοργησίας.

DETERRVIT ORPHEVS.

ARISTOPHANES in Ranis, Diodorus lib. IV. Suidas in θρησκεία.

DARE IVRA MARITIS.

VIRO & vxori, marito & maritæ vt l. III C § II D. De donat. inter vir. & vx. Glossæ *Marita* νύμφη.

NE FORTE PVDORI.

NEMPE vt olim cum Poëtæ dicti grassatores, Cato apud A. Gellium c. II lib. XI. L. & Tullius Procemio Tuscul. I *Grassatores* autem adulatores L. Festus.

MVSA LYRÆ SOLLERS.

LYRA vsi omnes Poëtæ, sed maximè Lyrici. Narraui ad Odam XXXII lib. I.

ET CONIVRAT AMICE.

REFERT ad coniurationes amantium de quibus disi ad Epod. V.

ADSENTATORES.

PRO, sic adtentatores. Dixi ad epist. ad August. Similiter infra. *Vesanum tetigisse timent*, &c. Pro. *Sic vesanum*, &c.

SEV QVID DONARE.

Προσφωνεῖν τινι Catull. *Cui dono hunc*, &c. Horatius ad August. *Nerubeam pingui donatus munere*. Sic libri ac προσφωνητὰς munera. Tullius Procem. parad. Et orat. perf.

MAGNIS VRGERE CVLVLLIS.

EXPLICO ad Persij Sat. I.

SI CARMINA CONDES.

A MALE vulgo interpunctus locus. Est enim

Aut sit amicitia dignus, si carmina condes, &c.

Esse debet,

Aut sit in citia dignus. Si carmina condes,

Nunquam, &c. Videlic. pro, *Sic tu si carmina condes*, &c. Vt reges soliti explorare quos in amicitiam recepturi: sic poeta explorare debet quos carmini suo iudices adhibiturus, siue criticos, ne non tam iudices sint & amici quam adrisores, adrosores, derisores.

TRANSVERSO CALAMO SIGNVM.

TANGIT notam veruculi sine ὀβελοῦ, qualem Epiphanios pingit lib. de ponderib. Isidor. c. XX lib. I Legend. item Eustath. ad Iliad. I. Sic & ceteris versiculis alia poëta nunc criticorum signa siue notas tangere videtur, sed omnia exsequi longum esset.

VT MALA QVEM SCABIES.

STVDII poëtici cacoethes cum mala scabie aliisque morbis comparat qui contagione sua nocent. Ita hunc locum accipiens perurbanè Ausonius præfatione Ternarij siue Gryphi, *Hunc locum*, inquit, *de ternario numero illo nostra illa Poëtica scabies cœpit exsculpere. Cuius morbi quoniam facile contagium est, vtinam ad te quoq; prurigo commigret*. Sic & Fulgent. Mytholog. lib. I *Poëtica pruriginis dulcedinem dixit*.

AVT MORBVS REGIVS.

ACRO siue quiqui ille est, in triuio est, & aut *dæmoniacum* morbum, aut *comitialem*, C aut *arquatum* posse intelligi ait. De morbo dæmoniaco siue caduco siue lunatico hic locus haud dubiè non est. Arquatum autem siue icterum, morbum regium vocari notæres. Videntur itaq; persuasi Romani huius etiam morbi contagionem fuisse aliquam.

AVT FANATICVS ERROR.

QVALIS eorum, qui, vt inquit Vlpianus l. I. §. pen. de Ædil. ed. *circa fana bacchantur, & quasi dementes responsa reddunt*, &c. Horum genera multa vt Galli Cybeles, Bacchantes, Bellonarij, &c. Ac ne hi quidem sine contagione.

ET IRACVNDA DIANA.

D QVI morbus caducus, siue comitialis. Nam hic Dianæ siue Lunæ adsignatur. Artemidorus c. XII lib. I Cynocephali specie in somnis morbum sacrum siue caducum denunciari ait, quia Lunæ sacra bestia illa, φασὶ δὲ, inquit, καὶ τὴν νόσον ταύτην οἱ παλαιοὶ, ἀνακεῖσθαι τῇ σελήνῃ *Aiunt autem veteres morbum quoq; illum adsignari Lunæ*. Isidot. c. VII lib. IV agens de caducis. *Hos*, inquit, *vulgus lunaticos vocat, quod per lunæ cursum comitetur eos insidia dæmonum. Eadem & larmatio. Ipse est & morbus comitialis id est maior & diuinus, quo caduci tenentur*. Puto melius fuerit, *maior & diuinus*. Bene iuuxit, maiorem & diuinum. Magna enim Græci vocare soliti ἱερά. Interpres Apollonij ad I Argonaut. τὰ μεγάλα τῶν πα-

θεὸν ἐυφήμως ἱερὰ καὶ χαλὰ φασιν. Id est, *Morbos maiores fauentia causa, sacros & bonos vocant.* Cornel Cellus c. XXIII lib. III *Morbus*, inquit, *qui comitialis vel maior nominatur.* Caducos autem esse lunaticos Isidorus etiam lib. IX tradit. *Caducus*, inquit, *lunaticus, eo quod certo tempore lunæ patiatur.* Sic & Iul. Firmicus c. I lib. IV iunxit *caducos* & *lunaticos*, aut vt eosdem, aut vt non multum differentes. Et planissimè lunaticum pro caduco pingit D. Gregorius Turonens. c. IIX lib. II De miraculis D. Martini, eundemq; facit morbum *lunaticum, epilepticum, caducum.*

Ouidius vero Ponti eleg. I lib. I etiam vaticinatores, siue hariolos Dianæ adscribit.

Scimus ab imperio fieri nil tale Dianæ
Vnde tamen viuat vaticinator habet.

Caduci autem morbi contagionem esse patet Plinij c. IV lib. XXIIX *Despuimus*, inquit, *comitiales morbos*, hoc est, *contagia regerimus.* Et c. XXIII lib. X *Comitialem*, inquit, *morbum despui suetum.* Et Plauti Captiu. Sc. Quo illum. hic morbus est *ille qui sputatur.* L. Plutarch. Sympos. Problem. VII lib. V. Hinc & comitia solui solita cum caderet aliquis, qua de re Serenus Sāmonicus, item alij.

AGITANT PVERI INCAVTIQ. SEQVVNTVR.

SIc enim pueri soliti. Artemidorus c. XLII lib. III καὶ παῖδες τοῖς μαινομένοις ἀκολουθοῦσι *Pueri sequuntur insanos.* Dio Chrysost. orat. in Cælenis ὅταν ἄνθρωπον μὴ σωφρονοῦντι παιδάρια ἀκολουθῇ, &c. *Cum hominem non sanum pueruli sectantur.*

VERSVS RVCTATVR.

MElius esse ructare quam ructari differit Verrius apud Festum in *Ructare.* Ciceronem tamen Philipp. II *ructaretur* dixisse ait. Sed nusquam id verbum hodie Philipp. II Puto autem vbi nunc est, *cui ructare turpe esset*, in Verrij libris fuisse, *cui si ructaretur turpe esset.*

ET ERRAT.

ERRARE pro furere, sequitur itaq; *Certe furit.* Sic error prò insania epist. ad August. Sat. III lib. II epist. II lib. II.

LONGVM CLAMET.

VT Iliade III μακρὸν ἄϋσεν.

DEVS HABERI DVM CVPIT EMPEDOCLES.

TANGERE forte an hoc Vlpianus voluit vbi ait, *iactatione quosdam Philosophos* mori vellel. VI §. VII D. De iniusto rup. Sic aliqui correxêre, nempe *iactatione*, sed melius Pisani, *iactatus*, Intelligitur nempe, causâ.

ARDENTEM FRIGIDVS.

FRIGIDVS senex annum agens CIX, vel *frigidus* ineptus, quemadmodum iocatus Lucianus in Peregrinum Philosophum.

Hæc paucula carptim de sententijs artis Poëticæ plerisq; libaui; artis autem huiusce artificium ipsum explicare lōgum fuisset. Onusta quidem quasi mulus aliquis Marianus sarcinis, ita interpretum hactenus commētarijs & commen-A tis, magis quàm honesta est, & sine industriola nostra non facilimè artem huiusce artis perspicuam fore si glorier, non iniuria forte an fecero. Sed neque operæ mihi nunc, neque ad plebeculæ saliuam operæpretium est, neque notis pauculis & quasi per indicem hæc ars nota fieri potest. Illos quidem hoc sæculo, qui censere ausi hanc artem sine arte scriptam esse, Catullus si reuiuiscens audiat non arbitror temperaturum quin exclamet.

O sæclum insipiens & infacetum. Sed pauci quidem illi præ sapientibus & corculis quibus hanc in delicijs artem esse, & aureum ingenij Horatiani partum videri scio. In quorum & te lector beniuole castris esse opinor, & in omni Musa-B rum totiúsq; adeo vitæ militia felicem & florentem esse voueo.

In prætermissis hæc paucula.

P. IV col. II versu XSI post χειρυφάλῳ, adiunge Marcian. Felix lib. I. *Barbato aurataque cheli.*

P. ead. col. I versu XLVI illi, *de industrib. Gramm.* iungo. Sed propriè quidem *docta frontes* Poëtæ Lyrici vt Martial. epigr. IXC lib. XII *docta Camœna.* Longum esset causam adponere.

P. V C. II V. XLV vbi est, *vel iactat*, &c. Iungo. Idem epist. III lib. I ad Q. Fratr. *Verum-C tamen*, inquit, *precor, vt his infinitis nostris malis contenti sint.*

P. IIX V. LVI vbi est, *vt dominus Saturnalibus*, adpono. Eademq; prior Macrobio Solinus c. III.

P. ead. c. II. versu IV vbi est, *& puellæ.* Addo. Et Iuuenal. Sat. IX in cupientem videri γυναικομανῆ.

Munera femineis tractat secreta Kalendis.

P. IX C. II V. XV vbi, γλαφυρῷ. interpono.

SIMPLEX MVNDITIIS.

EXPLICO ad epist. II lib. II.

P. XXVII C. II. ver. XXXI vbi est, *ianua rixa*, &c. Adscribo. Propert. eleg. VII lib. IV *Et mea nocturnis trita fenestra dolis.* Ouid. lib. II Nequitiæ. *Det quoq; furtiuas alta fenestra vias.* Martial. epigr. LXII lib. XI *Suburana fenestra.*

D P. LIII c. I. ver. XSI vbi est, *illa mouet*, adpono. Sic Phædri prologo, *quod risum mouet*, &c. *Vitam consilio monet.*

P. LIV C. I ver. XV vbi *cubitare soliti.* prætermissum. Fabius siue quiqui ille Declam. XV *Nec exclusus ante lupanarium fores posterum diem peruigil amator exspecto.*

P. LXII c. I. ver. XX vbi est, *Fabio Maximo Coss.* præteritum. Et tamen Cassiodorus quoq; Fabium Africanum posuit. *Iulus*, inquit, *Antonius & Africanus Fabius.* Sed fuit opinor. *Iulus Antonius Africanus & Fabius.* Quemadmodū & posterior editio Dionis indice vbi Coss. deprauault, lib. LIV. Nam rectè in libris Roberti Stephani est Iulus Africanus, non autem Fabius Africanus.

P. LXXV c. I. ver. XVII post, *triumphalis currus*, omissum. Et apud Eutropium lib. IV Paulli Æmilij triumphantis *currus aureus*.

P. XCI c. I. vers. II vbi est, *In lapide, hoic vni*, &c. adpono Plauti locum ex Aulular. Sc. IV *Hoc indicium fecit*. meliùs, *Hoc indicium fecit*.

P. CXXV c. I vers. XVI deleo illa. *Et pro illo nobili verbo* ἐσφράμεθα *repono* εἰσαγάμεθα.

P. CXLIV c. I vers. XVI post, *Tullij I de Diuin.* adde, Puteus & pro ergastulo vt Plauti Aulul. Sc. VII.

Τέλος θεωρῶν, οἶδα τὴν χάριν θεῷ
Finem videns, ago gratias grates Deo.

Extraict du Priuilege du Roy.

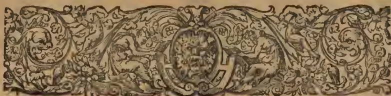
ENRY par la grace de Dieu Roy de France & de Nauarre, A noz amez & feaux Conseillers les gens tenans noz Cours de Parlemens, Preuost de Paris, Bailly de Rouën, Seneschaux de Lyon, Tholose, Bordeaux & Poictou & leurs Lieutenans, Et à tous noz autres Iusticiers & Officiers qu'il appartiendra, Salu: Barthelemy Macé Libraire iuré en nostre vniuersité de Paris. Nous a faict remonstrer qu'il a recouuert vn liure intitulé *Q. Horatius Flaccus, ex fide atq; antiquitate complurium librorum manuscriptorum, opera Dionysij Lambini Monstroliensis emendatus, & cum diuersis exemplaribus antiquis comparatus, & ab eodem ante paulo quàm e vita decederet recognitus, atq; mendis omnibus perpurgatus, delictisq; quam alijs editionibus, commentarijs auctus, atq; amplificatus, illustratus. Accesserunt huic postremæ editioni, Adriani Turnebi Philosophiæ & græcarum literarum Regij professoris, & interpretis Commentarij. Insuper & Theodori Marcilij professoris eloquentiæ Regij in opera eiusdem Poëtæ, Quotidiana & emendata lectiones.* Lequel liure il desireroit volôtiers imprimer & mettre en lumiere: Mais d'autant qu'il luy couste ja de grands fraiz & coustera encores, tant pour la coppie que pour l'impression d'iceluy liure: il doute & craint qu'apres auoir exposé & mis en vente iceluy liure, qu'autres Imprimeurs & Libraires de Paris, Lyon, Rouën, ou autres villes de cestuy nostre Royaume le voulussent semblablement imprimer, ou suscitassent les Imprimeurs de Geneue ou autres estrangers à ce faire, & par ce moyen frustrer ledit exposant de ses fraiz & mises, & rendre ses peines, diligence & trauail inutiles, & luy faire receuoir perte & dommage, pour à quoy remedier & à fin que ledit Macé trauaille pour le bien public, ayant fourny à ce qui estoit necessaire pour aduancer ledit labeur & recouurir ladite copie, se ressente du fruict de son labeur. Nous a tres-humblement requis luy permettre faire imprimer ledit liure, & interdire à tous Libraires & Imprimeurs d'imprimer ou faire imprimer tant dehors que dedans cestuy nostre Royaume, ny susciter semblablemẽt aucuns estrangers à ce faire. NOVS à ces causes, desirant la promotion & aduancemẽt de la chose publique en nostre Royaume, & ne voulant permettre que ledit suppliant soit frustré de ses fraiz, peines & trauail, vous mandons & enjoignons par ces presentes, que vous ayez à permettre cõme nous permettons audit Macé, qu'il puisse luy seul imprimer ou faire imprimer, vendre ou distribuer ledit liure selon l'ordre & methode desdits Lambin, Turnebe & Marcille en telle forme & charactere que bon luy semblera, faisant tres-expresses inhibitions & defenses à tous Imprimeurs, Libraires tant de Paris que de Lyon, Rouën, & estrangers de quelque nation qu'ils puissent estre, trafficans en nostre Royaume, pays & terre de nostre obeyssance & Seigneurie, & autres personnes de quelque estat & condition qu'ils soient de les imprimer, ou faire imprimer, vendre ny debiter, contrefaire ny alterer, soient par extraicts ou abregé l'ordre & methode desdits Lambin, Turnebe, & Marcille sans le congé & exprés consentement dudit Macé, ny mesme susciter les Geneuois ou autres estrangers à ce faire durant le temps de dix ans, à conter du iour que ledit liure sera achcué d'imprimer, sur peine de quatre cens escus d'amende, laquelle moitié nous appartiendra, & l'autre moitié audit suppliant, & sur peine aussi de confiscation des exemplaires qui seront faits ou imprimez par autres, & sans le consentement dudit Macé, mesme si aucuns Imprimeurs ou Libraires de nostre Royaume, ou estrangers trafficans en icelle, ou autre personne de quelque estat qu'il soit est trouué saisi d'aucun exemplaire dudit liure, autre que de ceux qui seront imprimez par ledit exposant. Voulons & nous plaist qu'il soit procede contre luy particulierement, & qu'il soit condamné en pareille amende que s'il l'auoit imprimé ou fait imprimer. De ce faire vous donnons pouuoir, authorité, Commission & commandement special, & de proceder à l'encontre de ceux qui contreuiendront par toutes voyes deuës & accoustumées, & par les peines susdites, nonobstant oppositions ou appellations quelconques: pour lesquelles sans preiudice d'icelles ne voulons estre differe. Et pour ce que de ces presentes ledit exposant pourroit auoir affaire en plusieurs & diuers endroicts: NOVS voulons qu'au vidimus d'icelle fait soux le seel Royal, ou par l'vn de noz amez & feaux Conseillers, Notaires & Secretaire foy soit adioustée comme au present original. Et si voulons & mandons, que mettant par bref le contenu du present Priuilege au commencement ou à la fin de chacun desdits Liures, que cela ait forme de signification, tout ainsi que si l'original estoit particulierement signifié à chacun, & que cela soit de tel effect & vertu, comme si lesdictes lettres leur auoient expressément & particulierement esté monstrées & signifiées, car tel est nostre plaisir: Donné à Paris le 17. iour de Decembre 1603. & de nostre Regne le quatorziesme.

De par le Roy en son Conseil, Signé SYMON.
Et seellé du grand seel de Cire iaulne.

Lesdictes lettres patentes du Roy ont esté enterinées & verifiées en la Cour de Parlement pour iouyr par le suppliant du contenu en icelles, le 17. de Decembre 1603.

Signé VOISIN,

Et aussi au Chastelet de Paris le 9. de Feurier 1604. signé MIRON, & le IAY.

Index rerum & verborum obſeruatione & cognitione

DIGNIORVM, QVÆ COMMENTARIIS Dionyſ. Lambini in omnes Q. Horatij Flacci Odas, continentur: in quo prior numerus paginam, poſterior columnam, & littera locum indicat.

B

C

carpere.

E

F

I

Implacidas

L

M

Saga,

T

V

Index.

vulgus

FINIS TABVLÆ.

Index rerum & verborum obſeruatione digniorum, quæ *DIONY. LAMBINI IN OMNES Q. HORATII Flacci Satyras & Epiſtolas commentariis continentur: cuius quidem prior numerus paginam, poſterior verò columnam indicat.*

A

B

C

esseda

F

hooore

M

mutis

N

O

per-

Q

R

S

T

V

valeat

Y

Z

F I N I S.